

John Adams.

BASILII FABRI, SORANI,

THESAVRVS ERVDITIONIS SCHOLASTICÆ:

Sive

Supellex instructissima vocum, verborum, ac locutionum: tum rerum, sententiarum, adagiorum & exemplorum: quæ docentibus juxta atque discentibus ad intelligendos solutæ ac ligatæ orationis Latinos Auctores, solidamque eruditionem comparandam, magno adjumento esse possunt:

Cum adjuncta in locis plerisque interpretatione Germanica; additis item dictionibus Græcis; syllabarum præterea indicata quantitate;

JAM OLIM POST ALIORUM OPERAS

Per

AVGVSTVM BVCHNERVM

Recensitus, emendatus, & doctorum observationibus auctus.

NOVAM HANC EDITIONEM

post binas suas priores

CHRISTOPHORVS CELLARIVS

infinitis locis correxit, & innumeris accessionibus locupletavit.

Accedit Index Germanicus vocum locutionumque copiosissimus.

LIPSIAE,
Apud THOMAM FRITSCH.

ANNO M DC XCVI.

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,

DOMINO
FRIDERICO
WILHELMO,

MARCHIONI BRANDENBVRGICO ET ELECTORATVS HEREDI, DVCI BORVSSIAE, MAGDEBVRGI, CLIVIAE, IVLIACI, BERGAE, STETINI, POMERANIAE, CASSVBIORVM, VANDALORVM, ET IN SILESIA CROSNAE, BVRGGRAVIO NORIMBERGENSI, PRINCIPI HALBERSTADII, MINDAE ET CAMINI, COMITI HOHENZOLLERAE, MARCAE ET RAVENSBERGAE, DYNASTAE RAVENSTEINII, LAVENBVRGI ET BVTOVIAE, ETC.

FRIDERICIANAE ACADEMIAE
RECTORI MAGNIFICENTISSIMO,

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO

PERPETVAM FELICITATEM.

SERENISSIME PRINCEPS,
DOMINE CLEMENTISSIME,

Hesaurum TIBI offero, non ex Africae Aureo littore aduectum, vnde largus prouentus excelsae TVAE DOMVI est: neque ex latebris fodinarum productum, quarum nec opes TIBI deesse possunt: sed erutum ex venis ingeniorum, quibus antiquitas opulenta fuit, & vetus Latium ceteras orbis partes superauit. Laudet oriens diuitias suas, & cum nouo orbe de praestantia certet; nec vero errare censendus est, qui litterarios thesauros ceteris negat postferendos esse. Si enim, quod nemo dubitat, animus praestat corpori; quae illum nutriunt, & ad res gerendas ornant, vtique praestantiora sunt iis, quae corpori lautitiam voluptatemque adferunt. Beatissima respublica est, in qua ingenia coluntur, & sapientia instructi rebus administrandis admouentur, in quo genere non habemus, quam cum PARENTIS TVI, sapientissimi aeque vt potentissimi PRINCIPIS & clementissimi DOMINI mei, forma optima imperandi conferamus. Qui augendae felicitati intentus, tribus Academiis, quas a MAIORIBVS accepit, quartam, cui, serenissime PRINCEPS, auspicatissimo imperio praees, Fridericianam

adiecit, & mirificis ornamentis illustrat. In qua quum ILLIVS clementissima voluntate humaniores litteras doceam; non alienum ab officio est, Latinitatis Thesaurum, ab aliis inuentum & aliquoties auctum, etiam tertiis curis meis tam locupletiorem, quam nitidiorem efficere. Qui quod mysteria litterarum habet, quae vniuersae doctrinae initiamenta sunt; non, spero, nihil inde ad rem publicam & communem vtilitatem accessurum est. Quem vt auspicatius ad vsum omnium exponam, sub fulgentissimo NOMINE TVO, PRINCEPS clementissime, in publicum emitto. Cuius rei non iniustae mihi rationes sunt, quia, quod ex illo mihi vindico, ita in Academia TVA expolitum & nouis additamentis adauctum fuit, vt in ea demum inuentus elaboratusque hic Thesaurus videatur. Accedit, quod in eam nunc aetatem, florentissime PRINCEPS, adolescis, quae ad humanitatis studia eisdem litteris initiatur, quarum copiam, non poenitendam forte, hic nouus & identidem cumulatus Thesaurus praebet. Quem ea clementia, precor, accipias, quae propria TVAE DOMVS est, vt cum adolescentia TVA & amor litterarum crescat, & Fridericiana Academia semper praesidio TVO gaudeat. Viue, communis SPES patriae, viue DELICIVM Musarum, & quem consecro TIBI Latinitatis Thesaurum, benignissimo adspectu serena.

SERENITATI TVAE

devotissimus, subiectissimus

CHRISTOPHORVS CELLARIVS.

CHRISTOPHORVS CELLARIVS LECTORI BENEVOLO.

TErtia hæc editio est, qua Thesaurus Latinitatis, a Basilio Fabro olim inuentus, & ab Augusto Buchnero aliquoties auctus; & nostris iteratis curis cumulatus emendatusque, nunc locupletior & infinitis locis correctior in publicum profertur. Prima adgressione opus durum inueni, quum pleraque, Buchnerianis exceptis, inordinata, cruda, incompleta; multa sine auctorum nomine, cuncta fere sine sectione illorum, hoc est sine Libri, Capitis, Versus, aut similis incisi mentione: etiam innumera vocabula neglecta & prætermissa; non pauca sine exemplo, sine testimonio proposita essent, vt lector dubius relinqueretur, in quem censum illa, Latinum, barbarum, an semibarbarum deferret, quia nullam auctoritatem adscriptam habebant. Præterea sæpe numero, vt tempora ferebant, ex prauis codicibus exempla producta fuerunt, nec ipsa auctorum nomina satis salua atque integra. Commemorare enim possem, vbi Tullius, Ouidius, alii, perperam testes aduocati, aut vbi pro Suetonio Tacitus, pro Columella Liuius, & rursus Ouidius pro Tibullo laudati essent, atque sic alii pro aliis: nec in solo id Fabriano lexico, sed in ceteris quoque non triuialibus ita perscriptum, & in recentiora dictionaria transfusum fuerat. Raro gradus grammaticorum expressos, aut testimonio comprobatos vidisses, quasi leuissimi res momenti sit, nec veterum quoque auctoritate statuendum, in quibus adiectiuis, aduerbiis, aut participiis etiam, Latinus vsus superantem comparantemve gradum admittat, & in quibus illos respuat ac reformidet. Hæc dum singula addenda, supplenda, emendanda conquiro, angustia temporis excludor, nouem mensibus a bibliopola circum-

scri-

ſcriptus, quod certe exiguum nimis ſpatium tanto operi expediendo eſt, quum vel ſolum Ciceronem ad Iani Gruteri editionem reuocare, eiusque ſectiones, quæ Capita vocant, vbique adnotare, infinitus pæne labor ſit, cui leuando neque Nizoliani numeri, vt multi falſo credunt; neque quibus Henricus Stephanus vſus fuit, vtpote diuerſi a ſectionibus noſtris, contulerunt. Relicta ergo properanti mihi, quæ alio tempore excuterentur; idque neceſſitate illa, quam bibliopolæ res exigere videbantur. Vix autem peracta illa editio erat, quum ad nouam legendo, notando me præparaui; vt vacua ſupplerem, turbata ordinarem, abſciſſis quæ bis poſita; reductis quæ alieno loco inſertata erant. Ingens ſic cumulus editione altera acceſſit, quæ autumnalibus nundinis cIↄ Iↄc xcI in lucem exiit. Reſtat, vt indicetur, quantum tertia retractatione adlatum fuerit. Qui olim in augendo Theſauro hoc, volentibus bibliopolis, laborauerunt, non idem omnes propoſitum habebant, ſicuti nec pares erant ingenio. Quæ Auguſtus Buchnerus ſemel, iterum adiecit, & poſt mortem, adiicienda reliquit, vt cetera cuncta huius viri, perfecta penitus atque ita ordinata ſunt, vt nihil in iis deſideretur. Sed ſua tantum inſeruit, non omnia repurgauit, nec forſan animus eidem, tot aliis negotiis diſtento, ad ſingula pertractanda fuit. Hiſtorias ceteri, philoſophorum maxime, vel ſententias & παροιμίας Græcorum adiecerunt, non inutiles quidem iuuentuti, ad lexicon autem Latinum non pertinentes. Alia quoque pæne multa diuerſis temporibus irrepſerant, quæ ſatius erat vel nunquam acceſſiſſe, vel ad paucitatis moderamen redacta fuiſſe, quibus fieri profecto non potuit, quin multa male cohærerent, & operi vniformitas pleriſque locis deeſſet. A capite igitur ad calcem retractaui, & reſectis alienis, contra additis melioribus & neceſſariis, quorum magnam vim iterum congeſſeram, ſuppleui quæ hiabant, compreſſi quæ turgebant, atque ſic in eam formam, qua iam ſe prodit, hoc opus redegi, vt nunc demum ſibi conſtare, & nomen ſuum tueri videatur. Cetera, cordate lector, vtendo intelliges, & plenius quidem, hanc vltimam editionem cum ſuperioribus conferendo. Vale. In Fridericiana Halenſi, VIII Calend. Mai. cIↄ Iↄc XCVI.

A LITERIS

A

Litera vocalis, apud Latinos ancipitis cujusdam est potestatis, quæ aliâs produci, aliâs corripi potest, quemadmodum Græcorum *α*: quarum literarum eadem fuit apud veteres, tum Græcos tum Latinos, figura. Cicero de Divinat. lib. 1. c. 13 *Sus rostro si humi A, literam impresserit, num propterea suspicari poteris, Andromacham Ennii ab ea posse describi?* In Longobardico charactere nihil inter se differre literas A & V, Scaligeri observatio est: qui inde versum quendam Catulli emendat p. 85 Cast.g. in Catull. de monte Atho,

— — quem maximum in oris
Progenies Phthiæ clara supervehitur.

cum aliâs legeretur: *quem maxima.* Scriptum Longobardice fuerat: *maximu.* ¶ Translata a Græcis in nostram scripturam A literâ, aliquando in *æ*, diphthongum commutatur: ut, Ἀσκλήπιος *Æsculapius*: interdum in *i*, ut κάνασρον *canistrum*: nonnunquam in *o*, ut κόρυλος *corylus*, μάρμαρον *marmor.* Cæterum A insuavissimam literam ob sonum vocat Cicero in Oratore cap. 49: in repetitâ asperitatem notat Martianus Capella lib. 5. Non displicuit tamen ejus repetitio veteribus in uno, eodemque versu. Vide Barth. ad Script. Venat. p. 42. & ad 1. Thebaid. Statii lib. 1. pag. 3.

Apud Latinos ipsum *a* crebrius mutatur in *e*, modò productum, modò correptum. Productum quidem: ut, ab *Halitus*, *anhelitus*: & in præteritis Verborum, *Facio feci*, *Ago egi*, *Jacio jeci*, *Frango fregi*, *Capio cepi* (quæ & *agi*, *jaci*, *fragi*, *capi* a veteribus scribebantur;) correptum vero, ut, *Tango tetigi*, *Cado cecidi*, *Parco peperci*, *Fallo fefelli.* Et in compositione *a*, positione productum, in *e* positione productum convertitur: ut, *Armatus*, *inermis*, *Arceo*, *coërceo.* Rursus *a* brevis, in *i* brevem syllabam, ut, *Amicus*, *inimicus*, *Armipotens*, *Stelliger*, *Causidicus*, *Tubicen*, ab *arma*, *stella*, *caussa*, *tuba.* Sed *Tibicen* à *tibia*, penultimâ productâ, quod in ea dictione, *i* & *a* per crasin in *i* longum commutentur. ¶ 2. in prænominibus per *A*, significatur *Aulus*: ut, *A. Postumius Albinus.* *A. Cornelius Cossus.* *A. Gellius*, &c. Sed *Ap.* & *App. Appius*: ut, *App. Claudius Pulcher.* ¶ 3. Sed & sic Romani veteres scribebant, AVG. pro *Augustus* vel *Augur*: AB V. C. pro *ab urbe condita*: Et A. A. V. C. pro *Anno ab urbe condita*: A. P. R. C. *Anno post Romam conditam*: AED. pro *Ædes*, AEDIL. CVR. pro *Ædilis Curulis.* Sed in Quæst. Tuscul. Ciceronis per literam A, Atticus interlocutor designatur, ut Lactantius lib. 1. cap. 15 Div. Instit. expressit: Lambinus personam incertam, puta Adolescentem intelligit. add. Turneb. 9. cap. 18. ¶ 4. Cicero denique pro Milone cap. 6, A *literam salutarem* dixit, quia nota esset absolutionis: quemadmodum C, *literam tristem*, quòd esset condemnationis nota. ¶ 5. A pro *ab*, vide *Ab.*

Ā, AB, ABS, præpositiones ablativæ, significant **von.** Et a quibus literis excipiantur, indicant exempla: nimirum à consonantibus A; à vocalibus plerumque *Ab*; sed tamen a consonantibus etiam, si nulla prohibeat vocis asperitas, quemadmodum Priscianus docuit: ut, *ab ducibus*, *ab Jove*, *ab re*, *ab rege*, *&c.* Livius lib. 30, 8 *Romanus equitatum Italicum ab dextro cornu, ab lævo Numidas Masanissamque opposuit.* Paulo post: *neque spes veniæ ab Scipione erat.* Nec quisquam veterum est, qui AB con sonantibus sæpius præponat, quam Livius. Hujus enim præter illa sunt *ab cruciatu* 26, 13. *ab domo* c. 9. *ab fronte* 34, 14. *ab Gallis* 21, 52. *ab juventa* 26, 19. *ab lateribus* 32, 18. *ab multis* 25, 36. *ab nocte* 24, 46. *ab Piræeo* 31, 25. *ab quærente* 24, 6. *ab Romanis* ibidem. *ab se* 24, 4. *ab tergo*, eod. lib. c. 47. & passim alibi. Sic *ab parvulis* Cæs. 6, 21. *ab senatu* Cic. 2. Invent. c. 37. *ab sententia*, ibidem c. 48. *ab nullius tempore* pro Archia cap. 6. *ab nullis* Divin. in Verr. c. 9. *ab centro* Vitruv. 9, 8. *ab sole* Varro R. Rust. 1, 12. *ab lenone* Plautus Curcul. 4. sc. 2, 9. &c. ut taceam compositionem in *abduco*, *abluo*, *abnego* &c. quam Priscianus lib. 14. urget, & ante *J*, ut *abjicio*, *abjungo*, *abjudico*, *abjuro.* ¶ 2. Et A, quidem, & *Ab*, præcedente verbo passivo, personam agentem significant: ut, *Victus est a Scipione*, **er ist vom Scipione überwunden worden.** Quintil. lib. 12. c. 1, *Fabricius respondit, se à cive spoliari malle, quam ab hoste vendere.* Sic *Vapulare ab aliquo fustibus*, **von einem geprügelt werden/** apud eundem lib. 9. cap. 2. Huc pertinet Ciceronis pro Milone formula cap. 35, *A meis civibus ea res mihi fuit honori*, **umb deßwillen ist mir von meinen Bürgern Ehre wiederfahren.** ¶ 3. Aliquando videtur *propter* esse, ut Plin. lib. 2. cap. 8 *Sidus Martis ignei, ardentis à solis vicinitate, binis fere annis convertitur*, hoc est, propter solis vicinitatem. Sic idem Plinius lib. 24. cap. 5. pr. *caput a sole dolet.* Ita non raro Livius, ut lib. 5. cap. 44, *Nunc ab secundis rebus magis etiam solito incauti.* Et lib. 24. cap. 30 *Tanto ardore militum est usus ab ira interfectæ*

AB

A *stationis*, &c. ¶ 4. A pro *è* vel *ex.* Suetonius Tiberio cap. 19, *A Germania in urbem regressus.* ¶ 5. *A* pro *præ* dixit Hieronym. Epist. 146 ad Damasum: *Qui prima hora conductus est, plus meretur ab eo*, (i. e. præ eo) *qui hora tertia missus est ad vineam*, quod Ebraismum sapit.

¶ *Abs* verò, cum ejusdem sit significationis, non frequenti tamen usu est latinè loquentibus: præponitur dictionibus inchoatis à *q* & *t.* Terent. in Adelph. a. 2. sc. 3. pr. *Abs quovis homine, &c.* Et in Andr. a. 1. sc. 5. v. 57, *Ne abs te hanc segreges*, **du wollest sie ja nicht von dir stossen.** ¶ Porro duo hæc verba, *Aufero* & *Aufugio*, ab hac præpositione putantur componi incertâ valde & obscurâ indicatione Ciceronis in Oratore ad Brutum cap. 47, cum multo plura sint verba inde integre composita: ut, *Abscedo*, *Abscondo*, *Abstergeo*, *Absterreo*, *Abstineo*, *Abstemius*, *Abstrudo.*

A & AB, diversis præpositæ ablativis, locutiones bonas plurimas atque elegantes efficere solent: ut, *A puero*, *à pueritiâ*, ἐκ παιδὸς, *ab ineunte ætate*, **von Kind auff/ von Jugend auff.** *Ab adolescentia*, *ab initio ætatis*, *à parvis*, *à primâ ætate*, *à teneris unguiculis*, apud Ciceronem passim. *A parvulo*, apud Terent. in And. a. 1. sc. 1. *Ab incunabulis*, **von der Wiegen auff/**

B Livius 4, 36. Et Quintil. procem. lib. 1 *Ab ipsis discendi incunabulis.* Sic & *Ab initio*, *a primo*, *a principio*, **von forne an/** apud Terent. & Cicer. *A capite ad calcem*, pro re totâ, **durch und durch.** *Ab unguiculo ad capillum summum*, Plaut. in Epid. 5, sc. 1, 17. Et Horat. in epist. 2, 2, 4. *Talos à vertice pulcher ad imos*: quod Germani contrà dicunt, **von der Fußsolen biß auff die Scheitel.** *Ab imis unguibus usque ad verticem summum*, Cicero pro Rosc. Comœd. cap. 7. Paullò diversius extulit idem illud in 2. Tuscul. quæstion. cap. 2, *Oratorum laus ita ducta ab humili, venit ad summum.* ¶ 2. *A prandio*, *a cœna*, id est, post, **nach Tische.** *Ab illo tempore*, **nach dieser Zeit.** Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 104 *Protinus ab adoptione missus cum eo præfectus equitum, &c.* Suetonius in Cæsar. c. 60, *Prælia non tantum destinatò, sed ex occasione sumebat: ac sæpe ab itinere statim.* Tacitus lib. 2 Hist. c. 92 *Præposuerat prætorianis P. Sabinium a præfectura cohortis*, (ut Mercerus feliciter restituit) vel, *ab præfectum cohortis*, (quod Pichena conjiciebat) id est, postquam hactenus præfecturam cohortis administraverat. Qua ratione auctores frequentius præpositione *Ex* usi fuerunt. Sed *proximus a postremo*, apud Cic. in Orat. c. 64, **ohn einer der letzte.** *Secundus a rege*, hoc est, primus post regem, Hirt. B. Alex. c. 66. ¶ 3. *Ab aliquo stare*, est cum aliquo stare, vel facere, **auff eines Seiten stehen/ es mit einem halten.** *Stare à*

C *mendacio contra verum*, Cic. lib. 1. de Invent. cap. 3. ¶ 4. Sed *ab re*, idem est, quod à negotiis, vel per negotia, apud Terent. in Heaut. a. 1. sc. 1, 23, *Tantumne est ab re tua otii tibi, aliena ut cures?* **kanstu denn von deinem Ampt oder Geschäfften so viel abbrechen/und Musse haben?** &c. ¶ 5. Plauto verò *ab re*, idem quod præter rem seu utilitatem, ut in Trinum. a. 2. sc. 1. v. 12, *Ab re consulere*, **zu Schaden rathen.** *Non ab re hoc est*, non alienum ab instituto. Sueton. in Aug. cap. 94, *Non ab re fuerit subtexere, quæ ei, priusquam nasceretur, evenerint.* ¶ 6. *Ab aliquo esse*, **einem zustehen.** Terent. Andr. act. 3. sc. 1. *Ab Andria est ancilla hæc*, id est, ab, vel ex Andriæ familia. Plautus Curc. a. 3. v. 82 *Credo te esse ab illo*, i. e. ejus servum esse. Cicer. in Tuscul. 2. c. 3 *Qui sunt ab ea disciplina.* Et, *Pericles ab Anaxagora uber fuit & fœcundus*, Cic. in Orat. cap. 4. Idem eleganter etiam dixit pro Muræn. cap. 30 *Nostri illi a Platone & Aristotele moderati homines, &c.* id est, Academici & Peripatetici. Videntur enim veteres sæpe hac præpositione ita fuisse usi, cum adjectiva, vel Genitivos, atque hos quidem maxime, vellent circumloqui, non modo poëtæ versus caussa; sed oratores etiam variandæ orationis. Tale illud Virgilii est lib. 2. Georg. v. 243 *dulcesque a fontibus undæ*, i. e. fontanæ, sive fontium undæ. Terent. Heaut. 3. sc. 3. extr. *Quid est, quod tam à nobis graviter crepuere fores? Fores à nobis*, sc. nostræ, vel no-

D strarum ædium. Idem Andria a. 2. v. 128 *Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.* *Injuria ab illo*, id est, illius, quomodo & Donatus interpretatur, qui alia istiusmodi etiam apud Comicum alibi observat ac notat. Similiter Lucret. lib. 2. v. 50, *neque fulgorem reverentur ab auro*, i. e. auri. Et lib. 4. v. 1161, *Ceres est ipsa ab Iaccho*, id est, Iacchi soror. Nam sæpe apud Latinos propinquitatis ac necessitudinis vocabulum omittitur. Huc pertinet & Græcorum ratio, cùm ad patronymicum circumloquendum præpositionem ἀπὸ adhibent: qua forma Pindarus usus Nem. E. v. 89. In Novo Fœdere similiter leges Ἰούδας ἀπὸ Καριώτου, *Judas à Carioto*, i. e. Cariotensis. ita etiam Latini nonnunquam. Livius lib. 1. cap. 50, *Turnus Herdonius ab Aricia*: id est, Aricinus, quemadmodum extremo capite vocatur. Idem lib. 2. c. 22 *Obsides dant c principum a Cora atque Pometia liberos.* Sic idem *Græce Phocæa* pro

pro *Phocæensibus* dixit lib. 34. c. 9. & Varro lib. 2. de re rustica c. 2, *Videamus quid pastores a Pergamide Maledove potes sint.* Sic apud Virgil. Georg. lib. 3. v. 2 *Pastor ab Amphryso,* Amphrysius est. Severus Sulpicius, elegantissimus auctor, lib. 2. Sacræ Historiæ cap. 38 *Sed principes mali istius habebantur à Singiduno Ursacius, Valens a Mursa, ab Heraclia Theodorus, Stephanus Antiochenus* &c. *A Singiduno, Mursa, Heraclia,* id est, *Singidunensis, Mursensis, Heracliensis, Episcopi.* Sic cap. seq. *Lucifer a Caralis,* pro, Caralitanus: & rursus: *Paternus à Petrocoris,* similiter. Concise & per ellipsin Plautus Bacchid. a. 2. sc. 2. *Hospitem Epheso,* pro Ephesio: *hospitem Zacyntho,* pro Zacynthio, Mercatore a. 5. sc. 1. Gellius lib. 3. Noct. Attic. c. 15 *Polycratem nobilem fœminam Naxo insulâ.* Ovid. lib. 3. Trist. El. 9

Hospes, ait, nosco Colchide vela, venit.

Colchide vela i. e. Colchica. Alia ejusmodi exempla eruditi viri ad Plautum notárunt, ibi videnda. Huc pertinet & Plauti illud *A lenone amare,* quo usus est Pseud. act. 1. sc. 2. 69. & Pœnulo, act. 5. sc. 2. v. 32 *A lenone amare,* subaudi puellam. *Puella à lenone,* lenonia est, sive de lenonis familiâ. ¶ 7. A doctrina, ab equitatu, à pecunia, hoc est, quod attinet ad, seu barbare Quoad. Cicero 7. ad Att. ep. 15 *Sumus flagitiosè imparati, cum à militibus, tum à pecunia,* wir seyn schändlich oder überaus schlecht so wohl mit Soldaten als Geld versehen. Terentius Heaut. Prol. v. 13. *Tantum potuit à facundia,* hoc est, per facundiam, vel facundiæ beneficio, also gar fertig war er mit Worten. Græcis idem præstat ἕνεκα. Quanquam in talibus & abundare præpositio hæc videri potest, & elegantiæ tantum addi caussa. Ut in illo Lucretii lib. 3. v. 537, *Quod lethalibus ab rebus munita tenetur.* Sic *à peregre,* pro peregre Vitruvius lib. 5. cap. 7. *A foras,* pro foras apud Aggenum Urbicum de limitibus agrorum. Quemadmodum *e foris,* pro foris Plinius lib. 17. c. 25 dixit, & *de foras* Inscriptionis Veteris auctor, ut Rigaltius observat; *A longe* Vetus Bibliorum interpres. Quæ etsi non ita trita ac usitata sint, non tamen barbara habenda, quod videtur nonnullis. ¶ 8. *A fronte,* fornen/ *à tergo,* hinten. Cic. Phil. 3. c. 13 *a fronte, a tergo, a lateribus tenetur. A fronte præcipitium, à tergo lupi.* Vide Erasmi Chiliadas. Statius lib. 1. Silv. Epithal. Stellæ v. 23 *& dominæ niveis a vultibus obstas,* id est, stas ante dominam. Quam familiarem loquendi formam Papinio esse eruditissimus Gevartius ibidem ostendit. Similiter Frontinus de stratagem. lib. 1. cap. 5. n. 10 *Universi à limite obstiterunt.* ¶ 9. Hic transitus ab una re ad aliam significatur, *Ingenium est omnium hominum à labore proclive ad libidinem,* hoc est, ad otium; effectus nomen pro caussâ, von der Arbeit geneigt zum Müßiggang/ Terent. in Andr. a. 1. scen. 1. v. 56. *A remo ad tribunal,* subaudi adspirare, hoc est, de infima conditione ad honestam. Vide Chiliad. Hic initium significatur, *A suppliciis vitam auspicatur animal cæteris imperaturum,* Plin. procem. lib. 7. ¶ 10. Sunt elegantes & hæ locutiones, *Ab aliquo solvere, dare, numerare,* von eines Gelde bezahlen. Cicero ad Attic. 7. ep. 18 *Frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio solvat,* hoc est, ab illis pecuniis, quæ vicissim sibi ab Egnatio debentur. ¶ 11. Est & elegans usus præpositionum A & AB cum particula *usque.* Cicero in Vatin. c. 8 *Quod Augures omnes usque à Romulo decreverunt.* Sic & *Inde usque à Romulo, Inde usque à prima pueritia.* Vide Usque. Aliquando & hæc præpositio abundat. Varro lib. 1. cap. 2. de re rust. *Quod est inferior à dextrâ foraminibus.* Inferior a dextra, id est, inferior dextrâ, foraminum numero. Vid. Salmas. ad Carinum Vopisci cap. 19. p. 826. Contra frequens quoque τοῦ A ellipsis auctoribus. Sveton. Cæsar. c. 16 *administratione Reipubl. submoveri.* cap. 19 *opera optimatibus data est.* & cap. 20 *campum majoribus consecratum &c.* & alibi sæpius: ubi semper *A* præpositio subaudienda.

Multus & harum præpositionum A & AB usus est in servitiis, ministeriis, & curationibus designandis: ut *A pedibus: Ab epistolis: A studiis;* & quæ de isthoc genere infinita alia apud Auctores, & in antiquis inscriptionibus maximè legere licet. Quæ vulgariter hodie cum Dativo personæ jungi solent; sed veteres Genitivum potius subjiciebant, quod ex infinitis inscriptionibus patere potest. Rei firmandæ satis erit unam ac alteram adduxisse ex Gruteri opere. Pag. 578. n. 1

M. VLPIO AVG. LIB
PHAEDIMO DIVI TRAIANI AVG
A POTIONE &c.

item pag. 61. n. 4

CN. OCTAVIVS TITINIVS CAPITO
PRAEF. COHORTIS TRIB. MILIT. DONAT
HASTA PVRA CORONA VALLARI PROC. AB
EPISTVLIS ET A PATRIMONIO ITERVM AB
EPISTVLIS DIVI NERVAE &c.

rursum pag. 584. n. 2

ALEXIO CAESARIS AVG
AB BYBLIOTHECE

A & rursus eadem pag. n. 6

SVLPICIAE THALVSIAE
ANTIOCHVS TIB. CLAVDI
CAESARIS A BYBLIOTHECA
LATINA APOLLINIS &c.

Est autem in his oratio elliptica: subintelligendum enim semper aliquid, videlicet *servus, libertus, scriba,* vel aliquid aliud istiusmodi: quod item ex inscriptionibus maxime clarum; ut pag. 583 n. 9 NESTOR C. CAESARIS SERVVS GERMANICIANVS A SVPELLECTILE, & p. 598 n. 4 M. VLPIVS AVG. LIBERTVS A CVRA AMICORVM. item p. 577. n. 8 TIB. CLAVDIVS ALCIBIADES MAG. A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS. ITEM SCRIBA AB EPISTVLIS LAT. &c. Sed de loquendi hoc genere pluribus alio loco.

ABSQUE idem est, quod sine, ohne/ auctore Prisciano. Plaut. in Menæch. a. 5. sc. 7. v. 33, *absque te si fuissem,* wäre ich ohne dich gewest/ hättest du gethan. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 2. v. 25 *Quam fortunatus cæteris sim rebus, absque una hac foret,* id est, extra unam hanc rem si esset. ¶ 2. Pro Præterquam usurpavit Solinus cap. 46 de Phœnice loquens: *Postera parte purpureus absque* (id est exceptâ, ut Schottus interpretatur p. 1033. Phys. curios.) *cauda, in quâ roseis pennis cæruleus inscribitur nitor.* Quem ad locum Camers ita: *Non vult Solinus, hanc alitem esse absque cauda, sed eam esse ubique coloris purpurei, præterquam in cauda.* Fere autem ita suum χωρὶς & Græci usurpant.

B ĂBA, æ, ἄβα, mons est Armeniæ, in quo Euphrates oritur. Plin. lib. 5. c. 24.

ĂBĂCUS, ex ἄβακος ab ἄβαξ, mensæ genus, in quam vasa omnis generis vel ad usum, vel ad ostentationem solent expediri, Credentz-Tisch. Cicer. in 6. Verr. c. 16, *Ab hoc iste abaci vasa omnia, ut exposita fuerant, abstulit.* ¶ 2. Et tabula calculatoria, ein Rechen-Tisch. Cujus formam ex antiquis monumentis publicavit illustris vir Marcus Welserus Rer. August. Vindel. Commentar. p. 221. ¶ 3. Macrobio etiam Abacus, alveolus est aleatorius, ein Bretspiel. Lib. 1. Saturn. cap. 5, *Diem sequentem omnes plerique abaco & latrunculis conterunt.* Quemadmodum & apud Sueton. Nerone cap. 12 interpretatur Torrentius. ¶ 4. Vitruvio Abacus quoque est, summa illa planicies in capitulis columnarum, die Blatte. Vid. lib. 4 c. 1. &c.

¶ Abaculus Dimin. Sed *Abaculos* Plinius lib. 36. cap. 26 calculos dici a quibusdam indicat, vario colore tinctos, qui vel lusorii erant, ut Harduinus existimat; vel, ut alii censent, in supputationibus usurpati.

C ABADIR, nom. Masc. de quo Priscianus lib. 5, *Abadir Deus est. dicitur & hoc nomine lapis ille, quem Saturnus dicitur devorasse pro Jove, quem Græci βαίτυλον vocant.* Adde infra in *Bætylus* dicenda.

ĂBĂRIS, Scytha Hyperboreus, sortilegus, sive ariolus, ut ab Hieronymo in Chronico appellatur. Hic ab Apolline donatus sagitta memoratur, quam simul misisset nervo, simul & ipse auferretur unà volans: eaque ratione tot peragrasse populos, responsa reddens. Quod omne pro fabula habet Herodotus lib. 4. cap. 36. De eo & Harpocration in Lexico, Malchus & Jamblichus de vita Pythagoræ, a cujus disciplina fuisse creditur: Origen. lib. 3 contra Celsum & alii. Palladium Trojanum ab hoc Abaride confectum fuisse Julius Firmicus de errore profanarum religionum auctor est. De quo ibidem Scaliger itemque Animadversionibus in Eusebium consuli potest. ¶ Virgilius hoc nominis cuidam ex Rutulis in Turni exercitu tribuit, quem ab Euryalo occisum lib. 9 prædicat.

D ĂBAS, antis, Ἄβας, rex Argivorum fuit, à quo *Abantéi Argi* Ovidio Met. 15. v. 164. ¶ 2. Item socius Æneæ, nobilis Trojanus. Virg. 1. Æn. v. 125

Et qua vectus Abas, & qua grandævus Alethes.

Et alius eodem bello, hostis Trojanorum, cujus clypeum Æneas, cum epigrammate fixit, Virgil. 3 v. 286.

¶ Abantes, populi Eubœæ. Pausan. Eliac. 1. p. 171.

¶ Abantéus, Argivus: modo dictum in *Abas.*

¶ Abantidos regio, in Thesprotia Epiri. Pausanias d. l.

ABASSINI, Abassini, vel Abissini, Æthiopes Christiani, vide in *Habessini.*

ABBAS, *atis,* Syriace patrem notat: ecclesiasticis præfectum & rectorem monachorum. Usus Sidonius lib. 7 epist. 17 extr.

¶ Abbatissa, quæ virginibus sacratis præest. In Regula Monachorum, quæ Hieronymi Tomo 9 inserta est, sæpius occurrit. Utrumque censores Latinitatis ejecerunt.

ABDALONIMUS, rex ab Alexandro Magno Sidoniæ constitutus Justino lib. 11. c. 8, cujus æquanimitatem Curtius laudat lib. 4. c. 1, qua Alexandro dixisse fertur *Nihil habenti nihil defuit.* Diodorus Siculus lib. 17 cap. 46 *Ballonymum* vocat, barbaro nomine nonnihil ad indolem Græcorum deflexo.

ABDĒRA, æ, ἄβδηρα, & Abdēron, & Abdera, orum, quemadmodum Hermolaus annotavit. Thraciæ urbs fuit, cujus copiosè meminit Plato, & Cicero 1. de Orat. in quam Teji, Persarum

rum morum & contumeliarum pertæsi, immigrârunt; atque eo nomine ab Herodoto laudantur, quòd patriam potius relinquere, quam libertatem sibi suam eripi voluerint. Vide Adagium in Chiliad. *Abdera pulchra Tejorum colonia:* quo significamus, non deesse, quo confugiamus, si quis præter modum pergat esse molestus. Idem prorsus cum Germanico, anderswo ist auch gut Brodt essen. Patria fuit hæc Abdera Protagoræ & Democriti Philosophorum. ¶ 2. Abdêra altera in Hispania Bætica est, & quidem in ora maris Mediterranei, κτίσμα Φοινίκων, *opus Carthaginiensium*, ut Strabo appellat lib. 3. p. 108.

¶ Abderîta & Abderîtes, æ, Abderæ natus. Plin. lib. 10. cap. 65, *Abderitæ propter ranarum muriumque multitudinem, relicto patrio solo, coacti sunt novas sedes quærere.* Quod idem & Justinus lib. 15. c. 2 perstringit. Laberius apud Gell. lib. 10. c. 17, *Democritus Abderites Physicus Philosophus, &c.*

¶ Abderîtanus adjectiv. Martial. lib. 10. Epigr. 25

Abderitanæ pectora plebis habes.

hoc est, stupida tibi mens est. Abderitæ enim stuporis & insaniæ nomine in fabulam abiére. Qua de caussa & Tatianus ἀβδηρόλογον pro nugone, & frivola mera atque inepta blaterante posuisse eruditissimo Vossio observatur lib. 1. Instit. Orator. cap. 5. Tmemate 11 extremo.

¶ Abderiticus. Cicer. 7 ad Att. ep. 7 *A multis audio, constitutum esse Pompejo, & ejus consilio, in Siciliam me mittere, quod imperium habeam. Id est* ἀβδηριτικόν (Abderiticum.) Manutius ibi stultum interpretatur, seu ejusmodi, ut Abderitarum stultitiam videatur imitari.

ABDŌMEN significat in homine pingvedinem illam in ventre inferiori sursum versus intumescentem, Celso auctore lib. 4. c. 1. das Schmeer / der Wanst. In porcis idem est quod *sumen*, hoc est, ubera suilla cum lacte. *Abdomine tardus*, der für seinem Wanste nicht wohl kan fort kommen / apud Juvenal. Sat. 4. v. 107.

Montani quoque venter adest abdomine tardus.

¶ 2. Apud Cicer. aliquoties reperitur pro studio gulæ, quod γαστριμαργίαν Græci & πολυφαγίαν dicunt: ut in orat. pro Sest. cap. 51, *insaturabile abdomen*, ein Freß-Bauch / so nicht zu füllen ist. Idem in Pisonem cap. 17, *ille gurges natus abdomini suo, non laudi atque gloriæ.*

ABECEDARII dicuntur præceptores dictantes ἄλφα καὶ βῆτα. Hieronymus sic vocat pueros prima elementa addiscentes, Abcschützen / auctore Cœlio Rhodig. lib. 26 Lect. antiq. cap. 28. Apud Fulgentium 3. Mythol. cap. 10, Abecedaria est γραμματική: *In omnibus*, inquit, *artibus sunt primæ, sunt secundæ: ut in puerilibus literis, prima Abecedaria; secunda, Notaria.* Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 20 *Abecedarios Psalmos* appellari tradit, qui secundum alphabeti litteras signati per versus sunt.

ĂBIES, abiĕtis, Tanne. Virg. eclog. 7

Populus in fluviis, abies in montibus altis.

Abies *longa* apud Virg. Æneid. 11, 667. *Enodis* apud Ovidium 10. Metam. v. 94. *Crispa* apud Cic. in 3. Tuscul. c. 19. Claudianus Rapt. Pros. 2. v. 107

Apta fretis abies, bellis accommoda cornus:

¶ 2. Interdum per metonymiam materiæ ipsam significat navem. Virg. 2. Georg. v. 68

Abies casus visura marinos.

Idem 8. Æneid. v. 91

Labitur uncta vadis abies.

¶ Ăbiegnus denominativum, Tennin / ut *abiegno equo pulsæ arces*, hoc est Troja equo ligneo capta, apud Propert. lib. 3. eleg. 1. v. 25. Sic *Abiegnæ trabes*, Tennin-Bolen / Ennius Medea:

Utinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa accidisset abiegna in terram trabes.

Trabes autem pro trabs positum antiquorum more: quemadmodum, *Plebes*, pro plebs etiam dicebant. Leguntur hi versus apud Auctorem Rhetor. ad Herenn. lib. 2. c. 22, & Cicer. lib. 1. de Inventione c. 49, itemque lib. 3 de Natur. deorum cap. 30.

Abigo, Abjicio, Ablaqueo, Ablēgo, Abligurio, Aboleo & his similia vide in simplicibus eorum & primitivis *ago, iacio, laqueo, lego, ligurio, oleo, &c.*

ABII, ex Scytharum Nomadico genere, apud Strabonem: quibuscum Tertullianus de Præscript. Hæret. c. 42 Hæreticos Ecclesiarum extorres comparat, ut felicissime eum locum restituit Scaliger Elencho Trihæresii Serrarii c. 20. Neque enim audiendi sunt viri docti, qui aliter legunt. Dicti itaque sunt populi hi, quod vitam viverent ab humana quasi diversam, lac quippe edentes, in curribus degentes, & cœlibatu gaudentes.

ABLATIVUS, casus Latinis proprius, unde & *Latinus* M. Varroni appellatus: *comparativus* Prisciano dicitur. Ejus vim Græcorum genitivus sustinet: qui eâ de caussâ & apud Latinos haud raro Ablativi vicem obit.

ABNŌBA mons in Germaniæ jugis, unde Danubius oritur. Vide Plinium 4 cap. 12, Tacit. Germ. cap. 1. Festus Avienus Perieg. v. 437

Abnoba mons Istro pater est.

ĂBOLLA, secundum Nonium vestis erat militaris, ein gefütter-ter Reitrock / Diplois. Nam tunica suffulta duplex erat. Quare & *duplicem amictum* Virgilius vocat lib. 5. Æneid. v. 421. ut Servius interpretatur. Nepoti in Datame c. 3 *duplex amiculum* dicitur. In qua significatione legitur apud Martial. lib. 8 Epigr. 48

Nescit cui Tyriam dederit Crispinus abollam.

Juvenal. Satyr. 3. v. 115

audi facinus majoris abollæ.

Ubi recte vetus Scholiastes, *Proverbium*, inquit, *quasi majoris togæ, id est, sceleris potioris.* Significat hoc, quod narraturus sit facinus, tam atrox esse ac grande, ut præ eo levia ac puerilia videri possint, de quibus perstrinxisset hactenus. Nempe pro ætatis & habitûs modo, nunc minore, nunc majore veste opus est.

ABOMINOR vide in *Omen.*

ĂBORĪGINES, gens antiquissima Italiæ fuerunt, dicti postea Latini, de quibus Livius 1. c. 1, & Sallustius B. Catil. c. 6. Descenderunt ab Oenotris. Alii a cacuminibus montium appellatos putârunt, quæ ὄρη Græci vocant: alii quasi *Aberrigines*, quod errantes eo venerint. Lege Victorem, sive qui tandem auctor est libelli de Origine Romana. Plinius sub finem lib. 4 Tyrios, *Aborigines Gadium* (ut quidem eruditissimus Salmasius eum locum quam felicissime emendavit) vocat, quod a Tyriis conditæ essent Gades. Itaque *Aborigines* sunt conditores auctoresque originis, πρωτόγονοι Græcis appellati. Nec alia caussa antiquissimi Latinorum *Aborigines* dicti, quam quod dederunt genti illi originem: sive, quod posteris suis originis auctores fuerint, ut & Dionysius explicat lib. 1. Antiquitat. Roman. cap. 10. Quidam omnia, quæ de Aboriginibus feruntur, fabulæ potius, quam historiæ similiora esse putant.

Aborior, Abortio, Abortus, vide *Orior.*

Abripio, Abscedo, Abscondo, Abstergo, Absterreo, Abstineo, Abstraho, Abstrudo. Vide horum simplicia & primitiva, *Rapio, Cedo, Condo, Tergo, Terreo, Teneo, Traho, Trudo, &c.*

ABRŌN, ōnis, Ἅβρων, quidam Archivus, luxuriosus & mollis, cujus mores proverbio locum dedêre, *Abronis vita*, ἅβρωνος βίος, de molliter ac delitiose viventibus. Ἁβρὸν enim & παναβρὸν Græci dicunt molle quodcunque & delicatum: ut & ἁβροδίαιτον, hominem lauti victus. Vide Chiliad.

ABRŎTONUM, ἀβρότονον, planta est vulgaris notitiæ, mas & fœmina. Et mas quidem duorum generum, hortense nimirum abrotonum, & per se in campestribus nascens, Stabwurtz / seu Gartenwurtz. Quod vero fœmineo adscribitur generi, vulgò *Cupressus* dicitur, & ab aliquibus, *Santolina*, Cypressen. Lucanus masculino etiam extulit genere, lib. 9. v. 920

Et larices fumoque gravem serpentibus urunt
Abrotonum, & longe nascentis cornua cervi.

¶ Abrotonītes, æ, quod per Appositionem, Syntaxeos figuram, voci *vinum* jungitur, ut *Vinum abrotonites*, pro vino ex abrotono factitio; ut & *absinthites*, & alia permulta ex plantarum appellationibus ejusmodi nomina deducta: in quibus penultima semper longa est. Singula suis offendes locis.

ABSCONDO vide in *Condo.*

ABSENS quære in *Sum.*

ABSQUE vide supra post *Ab.*

ABSINTHIUM, ἀψίνθιον, herba notissima: foliis incanis multipliciter fissis & insigni amaritie prædita: dicta quasi ἄψινθον, ab ἀψεύδῶς per antiphrasin: quod à nullo animalium propter nimiam amaritudinem tangatur, Wermuth. Græci comici vetusti etiam ἀπίνθιον pronunciârunt, hoc est, impotabile ex eadem caussa. Translate significat molestiam; sed tamen salutarem. Inde *Parum mellis, & absinthii multum habere*, Quintil. 3. c. 1 de suo dixit libro: id est minus voluptatis, sed plus salubritatis in studiis. Conf. Lucret. lib. 1. v. 934. seq. aut 4. v. 11. seqq.

¶ Absinthiatus, a, um. *Absinthiatum poculum*, Seneca Suas. 7. Et absolute *Absinthiatum* pro vino absinthite. Lampridius vita Elagabali c. 21, *rosato atque absinthiato vulgus ad bibendum invitavit.*

¶ Absinthītes, æ, penult. longa, *Vinum factitium ex absinthio:* Wermuth-Wein / apud Columell. 12. c. 35.

ABSIS, vide *Apsis.*

ABSTĒMIUS, ab abstinentia temeti vox facta, ut docet Quintilianus lib. 1. c. 7. Significat eum, quem Græci ἄοινον, Apulejus, Græcum quasi interpretatus, *invinium* Milesiar. sive de Asino aureo lib. 11 vocat: qui vinum non bibit, vel ex disciplinæ quadam lege, vel quod naturâ, aut ex morbi vitio abhorret. Nam vinum Latinis veteribus *temetum* appellabatur. Vetus Glossar. *Abstemius*, ὁ μὴ μετέχων οἴνου: Der nicht Wein trinckt. De eo, qui naturæ vitio à vino abstinet, Ovidius lib. 15 Metamorphoseos v. 323 dixit:

Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis.

Refert enim eo loci hanc esse Clitorii fontis naturam, ut qui quid biberit inde, vinum perpetuò abhorreat. De illis, qui disciplinæ lege à vino sibi temperant, Gellius usus lib. 10. c. 22, cujus verba hic adducenda ipsa sunt, ut eò magis res pateat. *Qui de victu*, inquit, *atque cultu Pop. Romani scripserunt, mulieres Romæ atque in La-*

tio ætatem *abstemias egisse, hoc est vino semper, quod* Temetum *priscâ linguâ appellabatur, abstinuisse dicunt. Institutumque ut cognatis osculum ferrent, deprehendendi caussa, ut odor indicium ferret, si bibissent, &c.* Ac Romæ quidem antiquitus haud licuisse fœminis vinum bibere, Plinius lib. 14. c. 13 docet. Atque huc respicit, cum lib. 22. c. 24 de melitite scribit, seculis integris non fieri amplius; sed olim dari solitum, cum in morbis quibusdam, tum *mulieribus vini abstemiis.* Ubi notandum, non absolute dixisse *abstemiis*, sed *vini abstemiis*, quasi abstemius esset simpliciter abstinens, & a quacunque re sibi temperans; non vini tantum sive temeti abstinens. Quemadmodum & Horatius lib. 1. Epist. 12 hac voce usus in illo:

Si forte in medio positorum abstemius, herbis Vivis.

Ausonius Commemoratione Professorum Burdigalens. de Attio Patera:

Salibus modestus, felle nullo perlitus,
Vini cibique abstemius.

Quo loco, *abstemius cibi & vini* dicitur, non certè qui penitus abstinet, sed qui id gustat parce; & sobrie ac temperanter in cibo & vino se gerit, hoc est, qui ἐγκρατὴς est. Apuleji in Apologia pro se verba sunt: *Dicitur ante horam secundam diei jejunus adhuc & abstemius testimonium vendidisse.* Ubi *abstemius* est, qui pro diei tempore nihil dum vini biberit. Ac ita Paullinus quoque Nolanus Epist. 7, *Videant ergò*, inquit, *qui nos non mane ebrii, sed vespere jejuni, nec hesterno inflati, sed hodierno abstemii &c.* Sic etiam *Prandium abstemium*, in quo nihil habetur vini, Gellius dixit, lib. 13. c. ult.

ABSURDUS, adject. absonus, inconveniens, à re & loco alienus. Græcè ἄτοπος, ungereimt / ungeschickt / quemadmodum vulgò loquuntur: ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, συμβαίνει πολλά, hoc est, *uno absurdo dato*, seu admisso, *sequuntur alia.* Terent. Adelph. act. 3. scen. 3. v. 21, *Inepta atque absurda ratio.* Et in eadem, act. 5. scen. 8, *Pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea.* Cicero pro Rosc. Com. cap. 7, *Est hoc quidem auribus animisque hominum absurdum.* Comparatio etiam hujus Adjectivi est. Cic. 1. Nat. Deor. c. 16 *multo absurdiora sunt ea, quæ poetarum vocibus fusa ipsa suavitate nocuerunt*: & 2 de Fin. c. 13 *quo nihil mihi videtur esse absurdius.* Ad Attic. 7 ep. 13 *absurdissima mandata.*

¶ Absurde, Adverb. ungereimt. Cicero ad Att. 5 epist. 1 *absurde & aspere responderat.* Idem 2. Tusc. c. 4 *si absurde canat is, qui se haberi velit musicum*, wenn falsch singet ꝛc. Superlativo Augustinus dixit lib. 4 extremo de Trinitate: *Deus Pater absurdissime missus diceretur*; etiam lib. 15 ejusdem tractatus cap. 26 *absurdissime diceretur.*

¶ Absurditas. Claud. Mamertus 3. de Anim. c. 11 *hanc utramque absurditatem sententia sana respuit.*

¶ Perabsurdus, sehr ungereimt. Cic. 5 de Fin. c. 11 *Atque etiam illud si quis dicere velit, perabsurdum sit.* Et per tmesin Lege 25 Dig. de Probation. *Per enim absurdum est.*

¶ Subabsurdus, nonnihil absurdus, etwas ungereimt. Cic. 2. de Orat. c. 67 *Sunt illa subabsurda, sed eo ipso nomine sæpe ridicula.*

¶ Subabsurde. Cic. ibidem c. 68 *Ridentur hercule omnia, quæ a prudentibus, quasi per dissimulationem non intelligendi, subabsurde salseque dicuntur.*

ABSYRTUS, Medeæ frater, quem secum abstulit fugiens, &, ut persequentem patrem moraretur, discerpsit, artusque laceros sparsit per mare. Vide Ovidium lib. 3. Trist. Eleg. 9. ubi rem graphicè describit: attingit & Seneca Medea v. 963. *Ægialeum* alii vocant: de quo infra.

¶ Absyrtis, vel potius plurativo numero, *Absyrtides* sunt insulæ maris Adriatici juxta Dalmatiam, ab eodem Absyrto Medeæ nomen trahentes, quia & ibi discerptus a sorore credebatur. Vide Strab. lib. 7 p. 218. Singulariter Lucanus lib. 3. v. 190, ut Grotius emendat,

Colchis & Adriacas spumans Absyrtis in undas,

(alii *Absyrtos* legunt) quæ *Colchis* cognominatur ex Medeæ Colchidis ibi perpetrato, ut fabula habet, scelere.

ABUNDO, vide *Unda.*

ĀBȲDUS & Abydon, mascul. fœm. & neutro genere: Ἄβυδος, urbs Asiæ ad Hellespontum sita, patria Leandri, de quo suo loco. Virgil. 1. Georg. v. 207

Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.

Val. Flaccus lib. 1. v. 285 *Abydos gemina*, dixit: Hac enim forma apparet appropinquantibus, propter Sesti vicinitatem. *Ne temere Abydum*: subaudi, *navigeს*: id est, ne quod grave periculum suscipias sine caussa valde necessaria. Admonet adagium, non temerè esse adeundos improbos, ut à quibus, non corruptus aliquo vitio, nemo redire soleat. Præterquam enim, quod calumniatores essent Abydeni, molles etiam & effœminati erant. Sic & olim peregrinationes Romam versus, suspectæ & infames erant, propter improbitatis & vitiorum contagia. Vide hæc tria adagia in Eras. Chiliadib. *Abydum ne temere: Abydena illatio*, vel *Abydena bellaria*: & *Abydus.*

¶ Ābydēnus, qui aut natus Abydi, aut ibi habitat, adeptus ejus civitatis. Abydeni autem cum obsiderentur a Philippo Mace-

A donïæ rege, eo conversi pertinaciæ sunt atque furoris, ut omni spe salutis abjectâ, se suasque uxores & liberos, ferro, flammis, & omni genere mortis, crudelissime interficerent, ne in hostis venirent potestatem, ut Livius narrat lib. 31 cap. 17. & seq.

ĀBȲLA, æ, mons est excelsus Mauritaniæ ad Gaditanum fretum, Calpæ monti, qui in Hispania est, oppositus: quos ambos, Herculis *columnas*, & *metas* laborum ejus, (de quibus vide in Hercules) dixerunt. Plin. procem. lib. 3. & Mela lib. 1. cap. 5 consulantur. Avienus Periegesi v. 111

Maura Abyla, & dorso consurgit Iberica Calpe.

ĀBYSSUS, Ἄβυσσος, vorago aquæ immensæ profunditatis, sive, ut Isidorus 13 cap. 20 definit, profunditas aquarum impenetrabilis. Abgrund. Alcimus Avitus de terra post diluvium exsiccanda lib. 4 v. 534

Quæque prius vomuit letali ex ore fluenta,
Obicibus propriis constricta resorbet abyssus.

Ecclesiasticorum fere est, qui etiam ad sedem inferorum transferunt. Prudent. Hamartig. v. 835 de anima peccatis polluta:

Mersandam penitus puteo ferventis abyssi.

& Psychomach. v. 91

Abde caput tristi jam frigida pestis abysso,
Occide prostibulum, manes pete, claudere Averno.

B ĀC, copula est, Und. Post quod officium multas ex se parit locutiones Latinas. ¶ 2. Collocatum post *alius, aliud, aliter, secus, contra, contrarium*, & post *nomen*, aut *adverbium comparativum*, idem fere efficit quod particula, *quàm.* Terent. in Phorm. a. 4. sc. 4 *Aliud mihi respondes, ac rogo*, antwortest anders / als ich dich gefragt. Cicer. ad Attic. lib. 16. ep. 13 *Ne sim salvus, si aliter scribo, ac sentio.* Vatinius Ciceroni lib. 5. famil. ep. 10 *Longe aliâ conditione ego sum, ac cæteri imperatores.* Sic cum *aliter, secus, contra.* Cicer. in Orat. c. 40, *Ut contra ac dicat, accipi & sentiri velit.* ¶ 3. Ac, positum post *similiter*, significat, UT. Cicer. 3. Nat. D. c. 3, *Similiter facis, ac si me roges*, gleich als bittestu mich. ¶ 4. Sic post *æque, par, pariter, juxta.* Cic. de Amic. c. 6, *Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes, qui illis æque, ac tu ipse, gauderet?* Eandem omnino vim habet particula, *Atque*, ut infra ostendam. ¶ 5. Cicero in Orat. post reditum in Sen. c. 8, *Reliquis officiis juxta ac si meus esset frater sustentavit*, id est non secus, aut, æque ac si meus esset frater. ¶ 6. Terentius Heaut. a. 2. sc. 2. v. 23 *Est animus erga te idem, ac fuit.* i. e. qui fuit. Ac ita τῷ *atque* usus etiam est Nepos. Exempla plura vide apud Hadrianum Cardinalem, quem studiosis omnibus oportet esse quàm familiarissimum.

C ACACIA arbor spinosa in Ægypto & Galatia, ex cujus semine succus expressus in pastillos densatur: etiam, sed minus efficax ex foliis. Succo etiam nomen acaciæ hæsit, cujus medicinalem usum Plinius lib. 24 cap. 12 tradidit.

ĀCĂDĒMIA, ἀκαδημία & ἀκαδημεία, unde anceps apud Latinos penultima est. Cic. I. de Divinat. c. 13

Inque Academia umbrifera nitidoque Lyceo,
Fuderunt claras fœcundi pectoris artes.

Laurea Ciceronis libertus apud Plin. 31 cap. 2

Atque Academiæ celebratam nomine villam, &c.

Et Claudianus Panegyr. de Manlii Theodori consulatu v. 94

In Latium spretis Academia migrat Athenis.

& Sidonius Epithal. Polemii, quod carmen 15 est, v. 120

Obvia & quanquam totis Academia sectis.

Locus erat Athenis suburbanus, mille passus ab oppido distans, arboribus plurimis pulcherrimisque consitus, templisque ac monumentis virorum illustrium exornatus. Nomen ab *Academo*, Heroë, habuit (quem tamen alii *Echedemum*; & locum ipsum *Echedemiam* vocârunt, ut Stephanus auctor est, itemque Plutarchus in Theseo ac Sylla, quanquam nec desunt, qui Ecademum, & Ecademiam scribunt, vid. Voss. de sectis Philosophorum c. 12 § 3 p. 66) qui conservavit. Unde Horatius desi-

D gnaturus hunc locum, *Academi Silvas*, vocavit lib. 2 Ep. ult. *Atque inter Silvas*, inquit, *Academi quærere verum.* Eò autem commigravit, & domicilium transtulit, scholamque ibi instituit Plato, princeps Philosophorum, magna discipulorum frequentia; quare & *Academia*, id est Platonis illa domus ac schola, quæ in eo rure erat, *nobilissimum totius terrarum orbis Gymnasium* Ser. Sulpicio lib. 4. Famil. Epist. 12 appellatur. Et hac de caussa hodieque Sapientiæ studiis destinata loca ac scholæ, *Academiæ* nominantur. ¶ Apud Ciceronem sæpius *Academia*, ipsa in Academia philosophantium secta, qui Academici dicti ea de re, de quibus mox erit dicendum, dicitur. ¶ Idem Cicero & villam quandam suam hoc appellavit nomine, recolendæ memoriæ Platonis, quem maxime mirabatur, & boni ominis caussa, cujus non semel in libris suis meminit: & eò pertinet versus Laureæ, suprà à nobis allatus. Totum Laureæ carmen, quo celebravit fontes calidos, qui in parte villæ eruperant, apud Plinium d. l. lege, ubi de villa ipsa etiam habes.

¶ Ab Academia dicti *Academici*, certa Philosophantium familia sive secta. Qui duplicis generis; veteres & novi fuerunt. Veteris Academiæ princeps ipse Plato; novæ Arcesilas, ut Cicero in Academicis Quæstionibus docet. Novasse autem institutum vide-

videbatur Arcesilas; quod nihil comprehendi & doceri de quaquam re posse, incertaque esse omnia, pronunciaret. Id faciendum putavit, quod Socratem etiam ac Platonem, principes Sectæ, disputasse in utramque partem res, non affirmasse, animadverteret. Quam ob caussam & Cicero nihil discriminis revera inter veterem & novam Academiam esse existimabat. Sed tamen aliud est, sustinere assertionem; aliud nihil omnino asseri posse, statuere. Huc accedit, quod Sextus Empiricus Lib. 1. Pyrrhōn. Hypoth. cap. 33 observat; Platonem quidem, cum exercendi caussa disputat, affirmare nihil; cæterum cum serio agit rem, decernere omnino atque statuere. Ut cum de ideis, de providentia, de vitâ cum virtute conjunctâ, illi, quæ oppleta vitiis est, præferendâ, disputat. Jam eo in loco Sextus multo plures Academiæ, quam duos gradus percenset. Quod & fortasse Cicero fecerat in iis Academicarum Quæstionum libris, quos tempus hausit atque absorpsit. Nam in fragmento prioris libri, eoque extremo, novam Academiam usque ad Carneadem perductam scribit. Quod idem propemodum est, ac si dixisset, Carneadem rursus novam & tertiam aliquam instituisse, quod ibidem Sextus prodit: qui alios, & quartam ac quintam constituisse, commemorat. Diogenes Laërtius veterem, mediam & novam Academiam facit, ejusque auctorem Carneadem; mediæ verò Arcesilam, & veteris demum Platonem. A Scepticis sive Pyrrhoniis distare Gellius docet lib. 11. cap. 5. extr.

ĂCĂLANTHIS, ĭdis, ἀκαλανθὶς, nisi rectius forte dicas *Acanthilis*, ἀκανθυλὶς, & *Acanthis, idis*, ἀκανθὶς, una & eadem avis est, parva illa, omnibus nota, colore viridi obscuro, non splendido. Gaza *Spinum* & *Ligurinum* dixit, διὰ τὸ λιγυρὸν τῆς φωνῆς, hoc est, à vocis argutia lepida & grata: Germanis est, Zeisgen / Zeiske oder Zinsle. *Carduelis*, quæ *Thraupis* Aristoteli est, non est. Gesnerus. Hoc Virgilii lib. 3. Georg. v. 338. *resonant & acanthida dumi*, ex vetustis exemplaribus sic legendum Pierius contendit,

resonant acalanthida dumi.

2. Acalanthis est & nobilissimæ canis nomen; unde illud Aristophanis in Pace, Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει. Vide Eras. Chiliad.

ĂCANTHVS, ἄκανθος, planta hortensis & silvestris: *Hortensis*, inquit Dioscorides, *à Romanis pæderota dicitur*, Beeren-Klau. Foliorum ejus figuras non columnarum solum ornamentis addebant, sed & vestibus intexebant. Virgil. 1. Æn. v. 649

Et circumtextum croceo velamen acantho.

De acantho verò silvestri idem lib. 2. Georg. v. 119

Et baccas semper frondentis acanthi.

¶ Ăcanthĭnus, adject. ut, *herba foliis acanthinis*, mit stachlichen Blätern / Plin. 25. cap. 7.

¶ Acanthus nomen proprium aliquot urbium, in Macedonia, Ægypto, Athamania, & Chersoneso Cnidia. Juxta harum aliquam cicadas (alibi vocales) mutas esse scripsit Stephanus Byzantius. Hinc

¶ *Acanthia cicada*, proverbium in indoctos & infantes, aut Musices ignaros: cujus auctorem Simonidem idem citat Stephanus. Adde Chiliadas Erasmi.

¶ Ăcanthium, ἀκάνθιον, planta est albæ spinæ similis, foliis aculeatis. Plin. 24. c. 12.

ĂCARNA, æ, herba cinco similis, colore flavicans, succo pinguis, Theophrasto.

ĂCARNĀNIA, Græciæ regio inter Epirum & Ætoliam, a qua Acheloo amne distinguitur. Vide Palmerii Græc. Antiq. lib. 3 ineunte. Incolæ dicti sunt

¶ Acarnānes, & unus singulariter Acarnan, ut, *Philippus natione Acarnan*, Curt. 3. c. 6, & *equites Acarnanes*, ibidem c. 2. n. 16. Ovidius 8 Metam. v. 569

Amnis Acarnanum lætissimus hospite tanto,

id est Achelous.

¶ Ăcarnānicus, & Acarnanius, adjectiv. ut *Equi Acarnanici*, hoc est, Epirotici, quod de optimis dicebatur. Vide Chiliad. Erasmi. Apud Lucianum in Meretriciis Dialogis, χοίρισκος ἀκαρνάνιος, *porcellus Acarnanius*, proverbiali figura de re delicata dicitur. Sic enim Musarium, meretrix, Chæream amatorem, quem deperibat, vocat. Et quando dicit, φασὶ, vulgare verbum intelligit. λεῖός μοι, φασὶ, Χαιρέα, καὶ χοίρισκος Ἀκαρνάνιος: *Lævis mihi*, ut dicunt, *Chærea, & porcellus Acarnanius.*

ACARNE piscis, vide *Acharne.*

ACATALECTVS & Acatalecticus vide in *Catalectus.*

ĂCĂTIVM, ἀκάτιον, navigii species est carinati prorâ rostratâ, & puppi inflexâ, quam Belgæ *botam* vocant, ein Boot. Hoc ex Plinii verbis colligitur, qui concham quandam dicit *acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata*, lib. 9. cap. 30. ¶ 2. Acatium majus velum navis est, das grosse Segel im Schiffe. Isidorus lib. 19 cap. 3, & Pollux lib. 1. c. 9, qui virili forma ἀκάτιος utitur.

¶ Ăcătus, idem quod Acatium. Tertull. lib. 5. adv. Marc. c. 1, *Pontice*, inquit, *nauclere, si nunquam furtivas merces vel illicitas in acatos tuas recepisti.* ubi le Prieur commentatur: *navigii genus, quod velis, non autem remis agebatur.*

ACCENDO. quære post *Candeo* in C.

ACCENSVS, nomen ministri publici, aut militaris ordinis, vide in *Accenseo* sub Censeo.

ACCERSO vide in *Arcesso.*

ACCĬPITER. Appellatio communis est omnibus propemodum avibus rapacibus, ut Æsaloni, Buteoni, Falconibus. Accipiter, ein Habicht. Extractus è nido, *nidarius* vocatur. Captus verò postea, quam nidum reliquit, *Sorus* est. Et qui per ramos nido egressus aliquandiu matrem sequitur, *Ramarius* dicitur. Ex Gesnero. Adde Plinium lib. 10. Histor. Natur. cap. 8. Plautus in Persa 3 sc. 3 v. 5 *Accipiter pecuniarum*, pro homine pecuniarum avidissimo. Ambrosius de fratris Obitu Oratione: *Eos, qui aliena quærunt, rectè accipitres pecuniæ nominabas.*

ACCIVS, vel potius, Attius, Poëta Latinus Tragicus. Quintilianus eum cum Pacuvio confert, & utrique gravitatem sententiarum ac pondus verborum tribuit lib. 10. cap. 1. Alii tamen ut duriusculum notarunt. Pacuvio de tragœdia sua, *Atreo*, quam ei legit Accius, judicanti, *quod sonora quidem in ea essent omnia, sed duriora paullum & acerbiora*, respondit: *idem accidere solere ingeniis, quod pomis. Ea enim, quæ dura & acerba nascantur, mitia fieri & jucunda; quæ vero vieta statim gignantur & mollia, non fieri mox matura, sed putria*, Gell. lib. 13. c. 2. Fragmenta ejus ex Cicerone, Gellio, Nonio, Prisciano & aliis collegerunt Robertus & Henricus Stephani.

¶ *Accius Navius*, augur nobilis dissectâ cote; de quo Romanarum rerum scriptores in Tarquinii Regis historia, & inprimis Cicero lib. 1. de divinatione.

¶ *Accius Pisauriensis*, celebris orator, relatus à Cicerone in Oratore suo, qui & Accii hujus accusationi pro Cluentio respondit.

¶ *Accius Tullius*, Volscorum Imperator, de quo Livius lib. 2. c. 35.

¶ Accianus, adject. ut *versus Acciani*, Cic. 9. fam. ep. 16.

ACCO, a Græcis celebratur fatua quædam & inepta mulier, quæ domi sedens ad speculum cum imagine suâ, tanquam cum aliâ quapiam muliere confabulabatur. Solebat eadem spongiâ pulsare clavum. Quare derivant ab eâ Grammatici verbum ἀκκίζω, *accisso*, & *accismus*, in quo stultæ cujusdam & ineptæ recusationis est significatio. Credunt enim & hoc habuisse fœminam illam, ut quæ concupisceret maxime, detrectaret eadem tamen. Vide Erasm. Chil. 2. Centur. 2. extr. Hadr. Jun. adag. 585. Cœl. Rhodigin. lib. 17. c. 2.

¶ Hinc, ut dictum est, *Accismus*, ἀκκισμὸς, deducitur, quo recusationem, cum spe & cupiditate accipiendi conjunctam, significari volunt. Lucianus in Amoribus: πολὺς ὁ μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἀκκισμὸς, h. e. multi simulant recusare, quod cupidissime volunt.

¶ *Acco* & *Alphito* junguntur a Plutarcho de repugnantiis Stoic. f. 1040. tanquam mulieres, quarum formidine solebant pueros compescere. Scilicet ut nostræ *Manducum* aliquem (einen Freßmann / Kinderfresser / Pop-Hans /) cum ore hiante frendentem dentibus interminantur refractariæ pueritiæ. Reines. 3. Var. Lect. 15. p. 579.

ACCON, vide mox, *Ace.*

ACCVSO, vide in *Caussa.*

ACE, Phœniciæ civitas, *Ptolemais* postea appellata, ut Strabo & Stephanus tradunt. *Accho*, sacris litteris Judic. 1. v. 31. Bocharto c. 2 Palæstinæ, *Acon* seu Aconensis civitas; Jacobo à Vitriaco cap. 25 Historiæ orient. *Accon*: ad quem locum vide, quæ notat in edit. Duac. An. 1597 Andr. Hojus p. 461. Fullerus lib. 4. Miscell. sacr. c. 15 docebit, male quæri à Stephano vocabuli originem in linguâ Græcâ, explodi autem debere vocem, quæ sit apud Josephum Ἄκη, confer & notata Bosio ad Nepotis Datamen c. 5. n. 1.

ĂCEO, acui, acere, i. e. acidum esse; säuerlich seyn. Exstat apud Catonem de re rustica cap. 148. *Vinum quod neque aceat, neque muceat*, Wein / der weder säuerlich noch kanicht sey. Ulpinus L. 9. §. ult. D. de contrah. emt. *Si modo vinum acuit.* Et alibi.

¶ Hinc Ăcesco. Horat. lib. 1. epist. 2. v. 54

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.

Palladius 3. c. 25, *vinum de piris factum, hieme durat; sed prima acescit æstate.*

¶ Coacesco, coacui. Cic. de Sen. c. 18, *Ut non omne vinum, sic non omnis ætas vetustate coacescit.* Et apud Pompon. L. 85. D. de legat. 3, *quod coacuerit vinum.* Usus & Corn. Celsus lib. 2. c. 1.

¶ Exacesco, exacescere, durchaus versäuren. a quo Præterit. *exacuit* apud Colum. lib. 12. c. 17.

¶ Inacesco, idem. Apulejus lib. 5 p. 163. [ed. Elmenh.] *Si tibi etiam, ut par est, inacuit nostra contumelia*, die Schmach beisset.

¶ Peracesco, Plaut. Bacchid. a. 5. sc. 1. v. 13, *Hoc, hoc est, quod peracescit, hoc est demum quod percrucior.* Eodem sensu, quo modo Apulejus.

¶ Ăcĭdus, adject. scharff / säuerlich. *Acidæ sorbæ* dixit Virgil. 3. Georg. v. 380. *Acetum acidissimum*, Plaut. Pseud. 2. sc. 4, 49. Et *sonus acidior*, Petron. Tragur. p. 59.

¶ Acidulus, diminut. Plin. 15. c. 15, *pira acidulo sapore.* Sic *Acidula aqua*, aut absolute, etiam Pluraliter *Acidulæ*, Sauerbrunn / Plin. lib. 2. c. 103.

¶ Subacidus, Cato de R. R. cap. 108, *Vinum subacidum.*

¶ Acor substant. acidus sapor. Quintil. lib. 9. cap. 3, *In cibis interim acor ipse jucundus est*, der scharffe säuerliche Geschmack.

¶ Acetum hinc est, Essig. *Acetum acre*, Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 117. *Acetum mordax* apud Pers. Satyr. 5. v. 86. *Acetum durum* apud Serenum Carm. 4, scharffer Essig. *Aceto macerare*, mit Essig zwingen und erweichen. Plin. 10. c. 60. *Ossa aceto macerata in tantum molliuntur, ut per annulos transeant.* De ejus vi in macerandis saxis, lege Livium lib. 21. cap. 37, itemque Vitruvium lib. 8. c. 3. ubi & de aliis habes, quæ acetum solvit, & apud Plinium præter cætera acria bene cruorem sistere scribit Celsus l. 5. vid. Plin. lib. 23. c. 1. ¶ Tacitus 5. Hist. c. 6, cum de bitumine Judææ tradit, *acetum* videtur appellasse liquorem, qui jam concrevit in crustam, quod in aceto fieri solet. ¶ Plautus & alii hoc nomine usi pro acumine & prudentiâ: Plautus Bacchid. a. 3. sc. 3. pr. *Nunc experiar, sitne acetum tibi per acre in pectore.* Pseud. a. 2. sc. 4, 49 *Ecquid habet is homo aceti in pectore?* Vide Proverb. *Aceto perfundere*, *Acetum habet in pectore.*

¶ Acetaria, orum, neut. Plural. Plin. 19. c. 4. sunt herbæ quæ ex aceto sumuntur, ad excitandam appetentiam; cujusmodi nobis sunt, lactuca, nasturtium, menta, Salat-Kräuter. προσφάγιμα Græcis: de quibus plura Salmasius Exercitat. Plinianis.

¶ Acetosa vulgo, quæ oxalis est seu rumex, Saurampffer.

ACETABULUM. Sunt, (& in his Joh. Posthius observ. in Realdi Columbi Anatom. tit. uterus p. 507.) qui ab accipiendo dictum putant, quasi *acceptabulum.* Nec aliter scribit hanc vocem Cœlius Rhodiginus lib. 13. antiq. Lect. c. 32, quam *acceptabulum.* Verùm Quintilianus lib. 8. c. 6, dum in acetabulis, quicquid habeant, catachresin agnoscit, perinde ut in pyxidibus, cujuscunque sint materiæ: satis innuit, ab aceto derivandum esse vocabulum. Hoc enim vult: ut pyxides proprie sunt, quæ e buxo (quem πύξον vocant græci,) per catachresin autem etiam, quæ ex aliâ materiâ: sic acetabulum esse proprie vasculum, quo soleat acetum inferri mensis; per catachresin ea voce signari & alia, quicquid habeant, vasa. Est ergo vi originis Acetabulum ein Eßignäpf oder Schüßlein / ein Eßigschälichen. Etiam Græci ab aceto vocant ὀξίδα, & ὀξύβαφον. ¶ 2. Nomen est mensuræ in liquidis & aridis. In liquidis idem est, quod sextarius, hemina & cotula, drey Theil eines Nösels / seu ein Nösel / minus quartâ parte. Vide Plin. extremo libro 21; quod mensuræ genus Græco nomine *oxybaphum* Fannius dixit carmine de mensuris liquidorum. ¶ 3. *Acetabula* in corporibus Anatomici vocant pyxides, quibus coxendices infiguntur, cotyledones. Plinius 28. c. 11, *Ossa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur.* Vide *Ischion.* ¶ 4. In piscibus mollibus, ut polypo, & insectis, *acetabula* dicuntur caliculi, quibus attrahunt vel sorbent humores. ¶ 5. Item brachia vel chelæ, Krebs- oder Scorpion-Scheeren. Plin. 9, 30 *Luctatur* [polypus] *complexu, & sorbet acetabulis.* ¶ 6. Sunt & Psephopæctarum vascula, quibus manuum quadam celeritate efficiunt, ut, quos calculos sub uno earum conditos putares, eos statim sub alio ostendant, ut illi calculi ex uno acetabulo in aliud per miraculum transiisse videantur: Schüsselein / deren sich die Taschenspieler in ihrer Gauckeley gebrauchen. Seneca Epist. 45, *Ista* (loquitur de Sophistarum Syllogismis cornutis,) *sine noxâ decipiunt, quomodo præstigiatorum acetabula & calculi, in quibus fallacia ipsa delectat.*

ACEPHALI, ἀκέφαλοι, hæretici fuerunt; ideo sic appellati, quòd, quis factionis eorum auctor extitisset, non constaret. Euthymius inter præcipuos ejus sectæ auctores fuisse scripsit Severum quendam Antiochenum Episcopum, cui Evagrius Timotheum Alexandrinum adnumerat. Vindices hi Acephali se professi sunt explosæ doctrinæ Eutychis in Synodo Chalcedonensi, quod proprietatem duarum in CHRISTO naturarum pernegassent, unam tantum in ejusdem personâ naturam asseverantes. Meminit Acephalorum & Suidas & Isidorus 8. Orig. cap. 5. ¶ 2. Cælius eos etiam sacerdotes Acephalos dixit, qui sui juris, nulli sint episcoporum potestati subjecti, lib. 3. antiq. lection. cap. 11. ¶ 3. Et versus denique acephalos esse idem censuit cum Hermolao, qui a brevi syllaba inciperent.

ACER, eris, in genere neutro apud Plinium & Ovidium legitur: Plinium quidem lib. 16. c. 15, *Acer tiliæ fere amplitudinis, operum elegantia ac subtilitate citro secundum*, &c. Ovid. 1. Amor. eleg. 11. v. 26

> *Subscribam: Veneri fidas tibi Naso tabellas*
> *Dedicat: at nuper vile fuistis acer.*

ein Maßholderbaum oder Ahorn. De hac arbore Plinius præter id, quod supra de *operum elegantia & subtilitate* dixit; eodem lib. cap. 43, *in laminas secantur aceris genera.* Ex quo genere fuisse scriptorias tabulas, modo Ovidius indicavit.

¶ Acernus denominativum. Virg. 2. Æn. v. 112

> *Præcipue cum jam trabibus contextus acernis,*
> *Staret equus.*

Mensa acerna, apud Martial. lib. 14. tit. epigr. 90.

A ACER, acris, acre, adjectivum trium & duarum terminationum; sed sæpissime trium, scharff. *Cibi acres*, insuaves edentibus propter acrimoniam. Plin. lib. 7 epist. 3 *Dulcibus cibis acres acutosque miscerem.* Et alter Plinius fine lib. 10, *acria in cibis difficulter perficiuntur.* ¶ 2. Postquam significationem transfertur ad alia plurima. De homine quando usurpatur, opponitur partim leni ac miti, partim segni ac pigro: & strenuum itaque, & in urgendo proposita constantem, ac qui nihil indulget, nihil connivet, nihil remittit, designat, & sævo propior est. Nam & Servius in Virgiliano illo lib. 3. Æn. v. 14 *acri regnata Lycurgo*, *acrem*, sævum ac cruentum interpretatur. Terent. in Phorm. Act. 2. sc. 1. *Nunc suâ culpâ, ut sciat lenem patrem illum factum me esse acerrimum.* Cicer. 1. off. c. 41 *Animadversor acer & diligens vitiorum.* Sic *acer hostis*, & *inimicus acerrimus*, qui urget semper & nunquam finit quiescere. *Miles acer*, id est, fortis, streitbar. Virgil. lib. 12. Æn. v. 938 *Stetit acer in armis Æneas.* Et lib. 8. v. 614 *acrem Turnum* similiter dixit. Ubi Servius, eruditissimus Scholiastes: FORTEM, inquit: *& propriè apud nos* (Latinos) *acer est, qui apud Græcos δεινὸς dicitur. Nam fortem & vehementem δεινὸς, & asperum & amarum potest significare.* Sic *Acer equus* apud Ovid. lib. 2. extr. de Ponto:

B
> *Acer & ad palmæ per se cursurus honores,*
> *Si tamen horteris, fortius ibit equus.*

Cic. in Oratore cap. 5. *Vir acerrimo ingenio*, ein geschwinder Kopff. Idem 1 de Orat. c. 21 *studio acriore esse, quam* &c. fleißiger seyn / als ꝛc. i. e. intentiore, sicut Tacitus lib. 11. c. 11 *favorem plebis acriorem* dixit. *Acerrimi visus esse*, apud Plinium est 8. c. 25, sed *bellum acerrimum*, da es scharff hergehet / apud Cic. pro Balbo c. 6.

¶ Acriter, adv. scharff / hefftig. Livius prooemio operis: *Ad illa pro se quisque acriter intendat animum.* Horatius 1. Satyr. 2. v. 15

> *Quanto perditior quisque est, tanto acriùs urget.*

Cic. pro Flacco c. 11 *intentis oculis acerrime contemplari*, steiff ansehen / genau betrachten.

¶ Acriculus, diminutivum ab Acris, apud Cic. 3. de Orat. c. 17, qui *acriculum* Zenonem dixit, ut feliciter Turnebus & Gruterus depravatum locum restituerunt.

¶ Acrimonia, vis est in rebus, quæ gustantur, aut quocunque sensu percipiuntur, acrior, mordax & ingrata: Schärffe / ut, *Mira inest acrimonia sinapi, & cæpis.* Sic Cato R. R. 157 *si ulcus acrimoniam brassicæ ferre non poterit.* 2. Translate pro severitate ad Herenn. 3. cap. 15 *convenit in vultu pudorem & acrimoniam esse.*

C ¶ Acritudo, Schärffe / vis admordendi dissolvendique, qualis in aceto est. Vitruvius lib. 2 cap. 9 de cupressu & pinu: liquor, *qui inest, habet amarum saporem, qui propter acritudinem non patitur penetrare cariem.* Idem lib. 8 cap. 3 de aquis calculos in corporibus humanis discutientibus verba faciens: *Fieri autem*, inquit, *hoc naturaliter ita, ideò videtur, quod acer & acidus succus subest in ea terra, per quam egredientes venæ intinguntur acritudine: & ita, cùm in corpus ineunt, dissipant, quæ ex aquarum subsidentia & concrescentia offenderunt.* Plinio *asperitas* est lib. 9. c. 35. ubi *asperitate aceti & vi margaritas in tabem resolvi* scribit. ¶ Tralate Gellius lib. 10. c. 27. *Par fuit quondam vigor & acritudo amplitudoque Romani populi & Pœni.*

¶ Acritas, idem Gell. l. 13. c. 3, *Nihil quicquam interest, suavitudo dicas, an suavitas, acerbitudo, an acerbitas, acritudo, an* (*quod Accius in Neoptolemo scripsit,*) *acritas.*

¶ Acredo idem, sed rari usus. Palladius mense Januar. c. 16 de juglande: *Nuces servantur cæpis mistæ, quibus hanc vicissitudinem reddunt, ut eis acredinem tollant.*

¶ Peracer, peracris, sehr scharff. Cic. 9. fam. ep. 16, *Cæsar habet peracre judicium.*

¶ Inacresco, ut inacesco. Tertull. adv. Gnostic. cap. 1 *Nausea nominis inacrescit.* Adde Rigaltio notata.

D ACERBUS, adjectivum, proprie immaturus, crudus, unreiff / herb / sive ut Nonius ait, *incoctus, & de pomis frequentius dicitur*, quemadmodum Ciceroni *uva peracerba gustatu* est, de Senect. cap. 15. Hinc *maturo*, quamvis translata significatione, opponit Ausonius Parental. 14 extr.

> *Indole maturus, funere acerbus obis.*

Nam ad plures alias res transfertur, & Varro apud Nonium *virginem acerbam* dixit non maturam viro: & *acerbum funus* Virgilius Æn. 6 v. 429 de funere puerorum, quod Zeno Veronensis Sermone de Jobo *crudum* appellat. ¶ A gustu verò hoc nominis & ad auditum retulit Lucretius lib. 2. v. 410

> *Ne tu forte putes serræ stridentis acerbum*
> *Horrorem.*

¶ Usurpatur quoque eleganter pro molesto, aspero, duro, inimico, tristi: ut *Frigus acerbum*, apud Horat. lib. 1. epist. 18. *Acerbus inimicus*, Cic. de Amic. c. 24. idemque 1 de Orat. c. 51 *Mala multò majora & acerbiora verbis facere.* Et *acerbissimum odium*, 3. ad Attic. ep. 8. *& inimicitiæ acerbæ* apud Propert. lib. 2. eleg. 8. *Acerbæ facetiæ*, ein gifftiger Stich / apud Tacitum lib. 5. annal. c. 2. Apud Florum lib. 2. c. 12 *acerbi dubiique tumuli*, superatu difficiles & multum molesti subeuntibus. ¶ Acerbi homines, tristes,

tristes, austeri, superbi & sui sensus appellantur. Vide mox Acerbitas.

¶ Peracerbus, valde acerbus, sehr herb. Proprie, ut *uva peracerba*, Cic. de Senect. c. 15; translate Plinius lib. 6. ep. 5, *Mihi illud peracerbum fuit, quod* &c.

¶ Acerbitas, substant. herber Geschmack / Bitterkeit / præter propriam notionem significat fortunam adversam, & quicquid durum perpessu ac asperum est, sive laborem ac cruciatum affert. Cicero in Catil. 4. c. 1, *Ut omnes acerbitates, omnes dolores cruciatusque perferrem.* Pro Plancio c. 42, *Nunc timeo, ne nihil tibi præter lacrymas queam reddere, quas tu in meis acerbitatibus plurimas effudisti.* *Acerbitatem temporis*, pro duritie, & iniquitate idem alibi dixit. Nam sæpe hoc nomen locum habet in illis rebus, quæ cum injuria & injustitia conjunctæ sunt. Cicero ad Trebatium vel Trebianum lib. 6. Ep. 10, *Spondeo tibi istam acerbitatem & injuriam non diuturne fore.* Tacitus lib. 13. Annalium cap. 50, *Temperandus publicanorum cupidines, ne per tot annos sine querela toleratæ novis acerbitatibus ad invidiam verterent.* Ubi *Acerbitates novæ*, Neue Beschwerden und Aufflagen. Corn. Nepos Cimone c. 2, *Quod jam nonnullæ insulæ propter acerbitatem imperii defecerant.* ¶ 3. Acerbitas & de ira, seu iracundia dicitur, quæ vehementius effervescit & in verborum contumelias erumpit: quæ aliquando πικρία Græcis, de quo infra in AMARVS dicemus. *Acerbam naturam* Suetonius vocat de Illustr. Grammaticis c. 9, quo de Orbilio agit: *Fuit autem*, inquit, *naturæ acerbæ, non modo in antisophistas, quos omni sermone laceravit; sed etiam in discipulos, ut Horatius significat, Plagosum eum appellans. Ac ne principum quidem virorum insectatione abstinuit. &c.* Cicero Lælio c. 23, *Apud quem evomat virus acerbitatis suæ.* Ubi *virus acerbitatis*, stomachus seu bilis est. Idem ad Q. Fratrem lib. 1. Ep. 1, *Quod vitium* (iracundia) *cùm in hac privata quotidianaque vita levis esse animi atque infirmi videtur; tum verò nihil est tam deforme, quam ad summum imperium acerbitatem naturæ adjungere.* Apud Sueton. Cæsare c. 12, *Acerbitas*, sævitia est, & præceps ad nocendum cupiditas: *Sorte judex in reum ductus, tam cupide condemnavit, ut ad populum provocanti nihil æque, ac judicis acerbitas profuerit.*

¶ *Acerbitas* etiam vocatur vitium, quod illi virtuti opponitur, quam Aristoteles φιλίαν dixit, qua præditos Latini *comes, jucundos, commodos* vocant: alterum scilicet extremorum, quo gravitas atque constantia animi corrumpitur: Græci αὐθάδειαν vocant: de quâ multa atque præclara Casaubonus ad Theophrasti Characteres. Latinis *arrogantia, pertinacia, contumacia* dicitur. Corn. Nepos in Dione cap. 6, *Hanc ille invidiam non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit.* Cicero ad Q. Fratr. lib. 1. ep. 1, *Nam si implacabiles iracundiæ sunt, summa acerbitas est; sin autem exorabiles, summa levitas.* Similiter hac voce usus est Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. c. 32. & Cicero lib. 4. Fam. Ep. 4. itemque Livius lib. 44. c. 10.

¶ Acerbitudo, idem quod *acerbitas*, apud Gellium lib. 13 cap. 3. Verba modo in *Acritas* attulimus.

¶ Acerbare, verbittern. Hoc verbo utuntur Virg. lib. 11. Æn. v. 407. Stat. lib. 3. Thebaid. v. 214. & lib. 12, v. 75. Claudian. lib. 2. de raptu Proserp. v. 208. & alibi, pro exagitare, exstimulare, & acerbum facere, v. g. ex cit. 12 Thebaidos: *gaudia acerbare alicui*, einem die Freude versaltzen.

¶ Exacerbare, usitatius est, eadem significatione. e. g. *Exacerbari superbia & avaritia cujus*, apud Livium lib. 29. c. 6. extr.

¶ Acerbe, adverb. bitterlich / scharff. Cicer. lib. 1. epist. 5. *Acerbe & aspere nimium accusari.* Idem pro Plancio c. 1. *Acerbe ferre*, id est, impatienter & dolenter. Compar. *Acerbiùs*. Sueton. Aug. c. 27, *inceptam proscriptionem acerbiùs exercuit.* Superl. *Acerbissime*. Cæs. 1. Civ. c. 2, *Ut quisque acerbissime crudelissimeque dixit, ita quam maxime ab inimicis Cæsaris collaudatur.* Adde ibid. cap. 5.

ĀCERRA, æ. Festus ACERRA: *ara, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores incendebant. Alii arculam dicunt esse thurariam: scilicet ubi thus reponebant.* Brevius veriusque, ni fallor, V. Scholiastes Horatii *Thuribulum* interpretatur: id est, vas in quo odores incenduntur Deorum honori. V. G. λιβανωτὶς *Acerra, thuribulum*, ein Räuchfaß. Ovid. 4. Fast. v. 934 *Cumque meri patera thuris acerra fuit.* Horat. 3. Od. 8 *Acerra thuris plena.*

¶ Acerræ, arum, civitas Campaniæ, vicina Neapoli. Virgil. 2. Georg. v. 225

Vacuis Clanius non æquus Acerris.

Quia crebræ Clanii fluminis præterfluentis inundationes urbem eam exhauriant. Servius.

ĀCERSĔCŎMES, æ, mascul. Ἀκερσεκόμης, intonsus. Apud Græcos Epithetum Apollinis est. Juvenal. Sat. 8. v. 128 pro puero posuit:

— — *Si nemo tribunal*
Vendit acersecomes, si nullum in conjuge crimen.

Pueri enim Romanorum copiosa & prolixa coma insignes.

ĀCERVVS, ein Hauffen / secundùm Vallam lib. 4. congeries est rerum minutarum, nonnunquam tamen majorum etiam. Plaut.

A in Pseud. a. 1. sc. 2. v. 55 *Acervi frumenti sunt domi.* Horat. lib. 1. Serm. Sat. 1. v. 33

Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris.
Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.

Translate Cicero pro Sylla c. 27 *Acervi facinorum*, gantze Hauffen grober Sünden. ¶ Acervus Chrysippi vel Stoicorum. Ita Persius Satyr. 6 extr. Soriten, Syllogismi genus, vocat, qui exinde Ciceroni dictus est

¶ Acervalis, puta syllogismus, 2. de Divin. c. 4. Vide & *Sorites*.

¶ Acervare, auffhäuffen / in usu est Plinio 26, c. 4, *plura undique acervabimus:* & Quintiliano lib. 9. c. 3, *Nec verba modo, sed sensus quoque idem facientes acervantur.* Ab hoc est

¶ Acervatio, Auffhauffung / ut *Acervatio saporum pestifera*, Plinius lib. 11. c. 53. &

¶ Acervatim, adverb. Hirt. B. Alex. c. 31, *plerique acervatim se de vallo præcipitaverunt.* Hauffenweiß. Cicero pro Cluentio c. 10, *Acervatim jam reliqua dicam Judices.* Id est, promiscue, sine ordine, über ein Hauffen.

¶ Coăcervare, frequentius est quàm *Acervare*, cujus significationem quoque auctiorem facit, Hauffen zusammenschlagen.
B Cic. Agrar. 2 c. 27, *Pecuniæ coguntur & coacervantur.* Cæsar. 2. Gall. B. c. 27, *coacervatis cadaveribus.*

¶ Coacervatio, Zusammenhäuffung. Cicero Partit. Orat. c. 35, *frequentatione argumentorum & coacervatione universa.*

¶ Coacervatim. Apulejus lib. 2 Florid. *non sigillatim ac discretim, sed cunctim & coacervatim offerre.*

¶ Superacervare, Tertull. ad Nation. lib. 1. cap. 15.

ACĒSIVS, Ἀκέσιος, Apollo ἀλεξίκακος Pausaniæ in Attic. p. 3 est ab ἀκέομαι, medeor. Cœl. Rhodig. lib. 16 c. 19.

¶ Acesei & Heliconis opera appellabantur, quæ singulari artificio confecta viderentur, künstliche Gewebe / à duobus celebratis artificibus, Aceseo Patarensi & Helicone Carystio.

¶ *Acesias medicatus est*, Hie ist ein böser Artzt bey gewest. De re, quæ hoc pejus habet, quo magis accuratur. Occasio adagii accepta est ab Acesia, quodam imperito & stupido medico. Vide chiliad.

ĀCESSÆI luna, locutio proverbialis alia, in comperendinatores, qui novas subinde caussas negotiorum differendorum comminiscuntur, à nauta quodam Acessæo nomine, ita ignavo, ut quoties tentanda navigatio esset, semper diceret, se expectare magis opportunam lunam. Vide chiliad.

ĀCESTES, æ, Ἀκέστης, Siciliæ Rex, notus ex Virgilii poëmate.
C v. g. Æn. 1. v. 554

Trojanoque à sanguine clarus Acestes,

¶ A quo Acesta urbs appellata fuit: Æneid. 5. v. 718

Urbem appellabunt, permisso nomine, Acestam.

ACESTIDES, plural. fornaces sunt ferreæ & prægrandes, in quibus fit cadmia, die Oefen darinne der Cobalt (grauer Matthiolo) wird. Dioscorid. lib. 5. cap. de Cadmia.

ACETABVLVM & Acetum, vide supra in *Aceo*.

ĀCHÆMĔNES, Ἀχαιμένης, avus Cyri, Persarum regis, Herodot. 7. c. 11. unde commune Persicorum regum nomen factum perinde ac *Artaxerxes*. Ammianus lib. 19 cap. 4, *Persis Saporem & Achæmenem appellantibus & Artaxerxen, quod Rex regibus imperans, & bellorum victor interpretatur.* Horatius lib. 2 oda 12

Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,
Permutare velis crine Lycymniæ?

¶ Achæmĕnius, a, um, Persicus. Quemadmodum *Costum Achæmenium* Horatius lib. 3 Ode 1, & *nardum Achæmeniam* Epod. 13 pro unguentis Persicis, dixit. Persæ enim unguenta instituerunt, auctore Plinio lib. 13 cap. 1.

¶ Achæmĕnĭdæ, tribus vel gens Persarum, qui & Pasargadæ dicebantur. Vide Herodotum lib. 1. cap. 125. Sed

D ¶ Achæmĕnĭdes vel Achĕmĕnĭdes, ex Ulyssis sociis fuit apud Virgilium Æneid. 3, v. 613 &c.

¶ Achæmĕnia, regio Persarum, quam Achæmenidæ incoluerunt. Steph. Byzant.

¶ Achæmenis, idis, fœm. herba magica, hac vi præstans, ut conjecta in aciem hostium trepidationem illis incutiat, & tergat vertere cogat. Plinii sunt verba lib. 26 cap. 4.

ĀCHAIA, Ἀχαΐα, Græcia propria est, laxiore usu vocabuli, inter Thessaliam & Peloponnesum intercepta: aut præcipua ejus regionis portio. Angustius Isthmum & proximam in Peloponneso regiunculam significat. Adi geographos. Ovidius Epist. Helenæ v. 209

Quid de me poterit Sparte? quid Achaia tota?

¶ Achæus, Ἀχαιός, Græcus. Ovid. 4 de Ponto Epist. 10. de Achæis Ponticis (Strab. 9) Græcorum colonia:

Nec potes infestis conferre charybdin Achæis.

¶ Āchæĭăs, idem in epist. Heroid. 3. v. 71

Inter Achaiadas longè pulcherrima matres.

¶ Āchāĭas, idem 5. Metamorph. v. 306

Perque tot Hæmonias, & per tot Achaidas urbes.

¶ Āchāĭcus Virgil. 2. Æn. v. 462

Et Danaûm solitæ naves, & Achaica castra.

¶ Achi-

¶ Achīvus, Græcus. Virgil. 2. Æn. v. 45
Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi.
Horatius l. epist. 2. v. 14
Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi,
proverbiale est, wenn die Herren einander rauffen wollen / müssen die Bauren die Haar darleihen. Vide chiliad.

ACHARNAE, curia, vel vicus Atticæ major, de quo Pausanias in Atticis. Pindaro Nem. Oda 2 n. 4 Acharnæ sunt εὐάνορες, *strenuæ* seu *fortium virorum genitrices.*

¶ Acharnanus, Acharnis oriundus. Nepos Themistocle cap. 1, *Is* (pater Themistoclis) *uxorem Acharnanam civem duxit.* Ubi vide interpretes, Bosium præcipue.

¶ Acharnensis. *Acharnenses*, Ἀχαρνεῖς, Aristophanis Comœdia appellata.

ACHARNE piscis marinus Plinio lib. 32 sub finem: præstantissimus capitur circa Ænum Thraciæ, Αἰνεὺς ἄχαρνος, apud Athenæum lib. 7 cap. 9 pr. ex Calliæ Cyclopibus.

ĀCHĀTES, æ, Ἀχάτης, fidissimus Æneæ comes est apud Virgil. ἀπὸ τοῦ ἄχεος, hoc est, a solicitudine, quæ regum perpetua comes est, sic dictus, quemadmodum Servius putavit. Virgil. 1. Æn. v. 163
Constitit, & lacrymans: quis jam locus, inquit, Achate,
Quæ regio in terris nostri non plena laboris?

¶ 2. Alius est Achates, de quo Auson. Idyll. 10. v. 316
Spirat enim tecti testudine Corus Achates.
Ubi Achates videtur quidam fuisse, quem in deliciis habuerit Arsinoe. Et ut Arsinoe Venus & Chloris cognominata: ita Achates Corus vel Zephyrus: Jos. Scal. 1. Aus. Lect. 4. ¶ 3. Est & *Achates* fluvius Siciliæ. Plin. lib. 37. c. 10. ¶ 4. a quo nomen accepit suum *Achates* gemma, cujus differentias multas ibidem Plinius recenset, ein Achat / Achatstein. Adversatur venenis, ac medetur araneorum atque scorpionum ictibus, visum acuit, &c.

ĀCHĒLŌUS, Ἀχελῷος, fluvius rapidissimus Epiri est e Pindo monte oriens, de quo vide supra in Acarnania. Ovid. lib. 9 Metam. v. 96
Opperiuntur aquæ; vultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Narrant veteres, Acheloum amnem incerto cursu modo sectum in partes, modo circumactum obliquo agmine (unde tauri & serpentis formam induisse dicitur) diu de agro adjacente belli causam Ætolis & Acarnanibus præbuisse, donec eum Hercules aggeribus domuit, eoque beneficio Oenei Ætolorum Regis filiam (Deianiram,) in matrimonium impetravit, Hug. Grot. lib. 2 de Jure B. & P. cap. 3. n. 16. Hinc videlicet fabula Poëtarum de certamine Herculis & Acheloi, quam apud Ovidium lege init. lib. 9 Metamorph. Conf. Barth. ad L. 2. Thebaid. Statii p. 650.

¶ Macrobius lib. 5. Saturnal. cap. 18 probat veteres *Acheloum* pro quavis aqua usurpasse, tam Græcos quàm Latinos.

¶ Achĕloius adject. Virg. 1. Georg. v. 9
Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis.
Pocula Acheloia, id est, aquas.

¶ Achelōïdes, id est, Sirenes Acheloi filiæ apud Ovid. 5. Metamorph. v. 552
Vobis, Acheloides, unde
Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?

¶ Idem & Achelōïădas easdem dixit lib. 14. Metam. v. 87
terras
Sulphure fumantes, Acheloiadumque relinquit
Sirenum scopulos.

ĀCHĔRON, Ἀχέρων, & *Acheruns* apud Plautum in Captivis, poëtis fluvius est inferorum, sic dictus, quod vel gaudio careat, vel dolore & tristitiâ abundet, Ἀχαίρων vel ἀπὸ τοῦ ἄχεος καὶ ῥέω, quod dolore fluat. ¶ 2. Hinc & pro inferis ipsis Horatius usus est lib. 1. Ode 3, *Perrupit Acheronta Herculeus labor.* Et *Acheruntis ostium*, id est, inferorum apud Plaut. Trin. a. 2. sc. 4. v. 124, ubi vide Interpretes. Propert. 3 eleg. 4
Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas,
Nudus ad infernas, stulte, vehere rates.
Cæteri fluvii infernales sunt, *Cocytus, Styx, Lethe, Phlegethon,* de quibus vide suis literis.

¶ 3. Servius ad Æneid. 6, v. 107 scribit, locum esse in Campania, montibus undique adeò septum, ut nec orientem nec occidentem solem possit adspicere. ¶ 4. Est & Acheron fluvius Epiri, de quo Strabo consulatur lib. 7 p. 224; & alius in Eleide, de quo idem Geographus lib. 8 p. 237; & rursus alius ejusdem nominis, in finibus Lucanorum & Bruttiorum in Italiâ. Unde ambiguitate vocabuli deceptus Alexander Epiri Rex, cùm oraculo Dodonæo juberetur cavere Acherusiam aquam, ibi enim fatis ejus terminum dari, cùm id de Acheronte Epiri esset interpretatus, docuit eventus, Acherontem alterum fuisse designatum, qui & hæc narranti Livio lib. 8. c. 24 *Acheros* vocatur. Ibi enim à quodam Lucano exule transfixus est.

¶ Acheronticus, adject. Plaut. Bacch. 2. sc. 2, 21 *Regiones colere mavellem ego Acheronticas.* Prudentius Cathem. 5. v. 127
Illa nocte, sacer qua rediit Deus
Stagnis ad superos ex Acheronticis.

A ¶ Acherontia, Apuliæ civitas est, Lucaniæ vicina, quam quia parva esset, & in edito sita, *nidum* Horat. dixit lib. 3. carm. ode 4, *Quicunque celsæ nidum Acherontiæ.*

¶ Āchĕrūsius, a, um. Lucretius lib. 3. v. 25 *At contra nusquam apparent Acherusia templa.* Quod de Ennio habet: cujus illud est apud Varronem 6 de L. L. n. 2 *Acherusia templa Orci salvete infera.* Utrobique autem regiones Acheruntica, sive inferi, quo mortui commeant, designantur.

¶ Āchĕrūsia, æ, Ἀχερουσία, palus juxta Cumas in Campania ex Acheronte diffusa. Plin. 3. c. 5. ¶ 2. Lacus item Thesprotiæ in Epiro: ex quo Acheron profluit amnis, qui in Ambracium sinum defertur, Pomponio & Straboni. ¶ 3. Item specus, de quo sic Pompon. lib. 1. c. 19, *Juxta Heracleam Ponti specus est Acherusia, ad manes (ut ajunt) pervius, atque inde extractum Cerberum existimant.*

¶ Acherūsis, idis, idem Valerio Flacco lib. 5. v. 73, quod Acherusia.

ACHĒTAE, cicadæ sunt majores argutæ & canoræ Plinio, lib. 11. c. 26, *Majores*, inquit, *quæ canunt, vocantur Achetæ, & quæ minores sunt ex eis, Tettigoniæ, sed illæ magis canoræ.* Quod ex Aristotele descripsit, apud quem idem legitur lib. 5. hist. anima-
B lium c. 30, καλοῦσι δέ τινες τοὺς μὲν (τέττιγας) μεγάλους καὶ ᾄδοντας, ἀχέτας, τοὺς δὲ μικροὺς τεττιγόνια. Achetæ, die grossen singenden oder tirrenden Heuschrecken.

ACHILLAS, æ, Ἀχιλλᾶς, ministri regii nomen, cujus manu Pompejus interfectus est: Plutarch. in vita Pompeji. Lucan. lib. 8. v. 618
At postquam mucrone latus funestus Achillas
Perfodit.

ĀCHILLES, Ἀχιλλεύς, Græcorum omnium fortissimus, *cedere nescius*, Horat. 1 Oda 6; &
timor ille Phrygum, decus & tutela Pelasgi
Nominis, Ovid. 12. Met. v. 612. *Armipotens*, Virgil. 6, 839. *terroris expers*, Catull. 64, 334. *Priamo fatalis*, Stat. 1. Achill. 475. *magnanimus*, Ovid. 13 Met. 298 &c. Fuit Pelei & Thetidis nymphæ filius, qui puer Chironi primùm, homini Thessalo justissimo educandus traditus est, à quo medullis animalium, mox & carnibus ex venatu nutritus, non cibis cerealibus, qui χιλοὶ dicuntur, nomen ejusmodi accepit: sive, quia medendi rationem ab eodem præceptore doctus ἄχη λύειν, id est, dolores solvere didicit. Nam & hanc disciplinam, rei militaris & Musices morumque studio adjunxit. De Musices & morum studio hæc Ovid. lib. 1. de arte v. 11
C *Phyllirides puerum citharæ præfecit Achillem,*
Atque animos molli contudit arte feros.
Qui toties socios, toties exterruit hostes,
Dicitur annosum pertimuisse senem.
Quas Hector sensurus erat, poscente magistro
Verberibus jussas præbuit ille manus.
Et Juvenal. satyr. 7. v. 220
-- *Metuens virgæ jam grandis Achilles*
Cantabat patriis in montibus, &c.
Post Chironem traditus Achilles fuit erudiendus Phœnici, qui docuit eum, ut Homerus Iliad. ι v. 443 testatur, Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων, hoc est, *Cum benedicendi vitæ quoque noscere normam.* Septem cubitorum Achillis staturam fuisse, sunt qui scripserint, sed fabulosè: Unde & ἑπτάπηχυν eum Lycophron dixit, cujus longitudinis Orestis etiam corpus fuisse, Herodotus prodidit lib. 1. cap. 69. Periit Achilles post Hectorem à se interfectum, jaculo trajectus à Paride in templo Apollinis Thymbræi, in quod a Priami filiis simulatione nuptiarum cum Polyxena sorore, quam adamarat, invitatus fuerat. Sepultus est a Græcis in promontorio Sigæo. Fatalem enim ipsi expeditionem Trojanam olim futuram, matri Thetidi Proteus vates prædixerat. Hæc ex variis scriptoribus. Cicero pro Ar-
D chia cap. 10. *Quam multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur? Atque is tamen, cùm in Sigæo, ad Achillis tumulum adstitisset, O fortunate, inquit, adolescens, qui tuæ virtutis præconem Homerum inveneris.* Quod & ab aliis refertur. ¶ 2. Ab hoc Tragœdiæ Aristarchi *Achilles* nomen est. Plaut. in prol. Pœnuli
Achillem Aristarchi mihi commentari lubet;
Inde mihi principium capiam ex Tragœdia.

¶ 3 Ad hujus etiam Achillis exemplum *Romanus Achilles* ob insignem fortitudinem dictus fuit Lucius Siccius Dentatus. Vide Gell. lib. 2. cap. 11. Plin. 7. c. 28. & ibi Dalechampium. Imò & Q. Cotius Valerius: Vide Valerii Maximi lib. 3. caput 2. de fortitudine n. 21. ¶ 4. Similem in modum ævo recentiore Albertus, Friderici I. Filius, Marchio & Elector Brandenburgensis, ob fortitudinis & rerum gestarum laudem *Achilles Germanicus* à Pio II Pontifice cognominatus est: Dresser. part. 4. Isag. Histor. p. 489. Adde Plaut. Milit. Gloriof. act. 1. scen. 1. v. 61, ubi Achilles pro forti per antonomasian ponitur.

¶ Āchillēa, Ἀχίλλεια vel ἀχίλλειος, herba: sed quam falsò *millefolium* quidam dixere. Certe cognatam esse herbam *millefolio terrestri*, Cordus scripsit, Feldgarb / oder weisse Reinfahren. *Sideritim Achilleam* ab aliis appellatam Dioscorid. scripsit.

¶ Achil-

¶ Achillēis, ἀχιλληΐς hordei genus est Theophrasto lib. 8. hist. plantar. ¶. 2. Et Achillēis, ïdis, inscripti sunt libri duo Statii de rebus gestis ad Trojam Achillis. A

¶ Achillēides (scribunt & Achillīdes) Pyrrhus dictus fuit, Ovid. epist. 8

Pyrrhus Achilleides, animosus imagine patris.

¶ Achillēum, spongiarum genus est, tenue densumque, ex quo penicilli fiunt. Plin. lib. 9. c. 45.

¶ Achillēon, oppidum fuit conditum a Mitylenæis & Atheniensibus, in Rhetæo littore, ad tumulum Achillis, Solinus cap. 53. Exiguum pagum facit ex eo Strabo. *Achillitidem* hujus agrum vocat Laertius in Pittaco pr.

¶ Achillēus, possessivum, Virgil. Æn. 3. v. 326.

Stirpis Achilleæ fastus, juvenemque superbum:
Servitio enixæ tulimus.

2. Sic *Achillea insula*, quæ & *Leuce* Pomponio, & *Macaron* Plinio est, ostio Borysthenis objecta, *Achillea*, quod ibi Achilles situs sit, cognominata. Pompon. Mel. lib. 2. c. 4. & Plin. lib. 4. c. 13, quam 12 cap. etiam *Achillidem insulam* appellaverat. Adde Eustathium ad Dionysii Perieg. v. 306. Est & alia *Achillea* insula juxta Samum, eodem Plinio auctore lib. 5. c. 31. *Achilleus cursus*, δρομὸς ἀχίλλειος, peninsula, ab Achillea insula sita 125 millium passuum intervallo, formâ gladii in transversum porrectâ, ubi ab armis Achilles quiescere siquando voluerit, se ac suos cursu excitavisse memoratur. Plin. 4. c. 12, Pompon. lib. 2. cap. 1. Dionys. Perieg. v. 306. B

ACHNE, es, fœm. Ἄχνη, generatim tenuissimum, minutissimumque, & levissimum cujuscunque rei significat, ut acus, vel paleas à spicis excussis, guttulas roris particulas adsperginis seu spumæ, lanuginem pomi & similia. Vide in chiliad. proverb. *Ne ramenta quidem: Ne festuca quidem.*

ACHORES, ἀχῶρες, ulcera capitis puerorum manantia.

ACHRAS, ădis, Ἀχρὰς, pyraster est, seu pyrus silvestris, wilder Birnbaum; tum ipsum quoque silvestre pyrum, Holtzbirnen / Dioscoridi & Theophrasto. Columella lib. 7. c. 9, *achrades pyri*: idemque lib. 10. v. 14

Palmitibusque feris lætatur, & aspera silvis
Achrados, aut pruni lapidosis obruta pomis
Gaudet, &c.

ACHRĪOGĔLOS, ἀχρειόγελως ex stultitia, vel dementia ridens, ein lachender Narr. Vide Eras. chiliad.

ACICARVS, cujus Columnam interpretatus esse dicitur Democritus apud Clem. Alex. lib. 1. Strom. f. 222. non alius est, quam Acencheres, vel Acoris, Ægypti Rex. Ita suspicatur Reines. lib. 1. Var. Lect. cap. 22. p. 97. adde lib. 3. c. 3. p. 381. C

ĂCĪDĀLIVS, ἀκιδάλιος, Servio ad mox citanda Æneidos verba, est fons in Orchomeno, urbe Bœotiæ, Veneri & Gratiis sacer, a quo Venus *Acidalia*, ἀκιδαλία dicta. Virgil. 1. Æn. v. 720 *at memor ille*

Matris Acidaliæ, paulatim abolere Sichæum
Incipit, &c.

2. Valens verò Acidalius criticus fuit non ignobilis: acuminis miri admirandique homo. Barth. ad B. Arem. p. 333.

ĂCIES, ei, primùm ferri est, die Schärffe oder Schneide. Virg. Æn. 2. v. 333

Stat ferri acies mucrone corusco
Stricta, parata neci.

& Cicero Verrin. ult. c. 43 *quòd aciem securium tuarum vidisset.* ¶ 2. Oculorum acumen, seu facultas bene videndi, cui cæcitas opponitur, die Schärffe des Gesichts. Cic. 5. de fin. c. 28. *bonum incolumis acies; misera cæcitas.* Contra *acie hebetiore esse*, ein blöd Gesicht haben / Sueton. Domit. c. 18. ¶ 3. Ipsa pars oculi, qua maxime videmus. Eam pupillam Cicero, Lactantius membranam interpretatur. D Illius verba sunt de Nat. Deor. lib. 2. c. 57, *Acies ipsa, qua cernimus, quæ pupilla vocatur.* Hujus, cap. 10, de opif. Dei: *Acies, id est, membrana illa perlucens, quam siccari & obarescere non oportet, nisi humore assiduo tersa pure niteat, obsolescit.* ¶ 4. Oculus ipse. Lactantius d. l. *Nasus utramque aciem simul & discernit & munit.* ¶ 5. Ingenii, apud Cic. sæpissime, Scharffsinnigkeit / ut de Orat. 1. c. 33 *Contemplari aliquid omni acie ingenii*, einem Dinge scharff nachdencken. ¶ 6. Ordo exercitûs ad pugnam instructi, tum ipse exercitus ordinatus, Schlacht-Ordnung. *Struere aciem*, Virgil. 9, 42. & *instruere*, Livius 3, c. 2; *dirigere* idem 28, c. 22; & *aciem componere* Tacit. Germ. c. 6. n. 8. *instituere aciem* Cæsar 3. Civ. c. 93. Schlacht-Ordnung machen. *Continere aciem*, quando exercitus ad prœlium instructus a dimicando retinetur. Cæsar lib. 1. de bello Civ. cap. 83, *Continentur acies ad solis occasum.* Livius passim *Decernere acie*, schlagen. *Aciem perturbare*, eidem Livio lib. 37 cap. 41; *disjicere* Tacito 3. Hist. c. 2. *Aciem instaurare*, Virg. 10. v. 543. *iterare* Statio 11. Theb. v. 455. *integrare* Silio 12. 680. *Cadere acie*, Ovid. 7. Metam. v. 142 in der Schlacht bleiben. *Recedere ex acie*, abziehen / Tacit. Germ. c. 14. ¶ 7. *Acies*, pro bellis ipsis Poëtarum more Statius dixit 3. Theb. v. 71, *--- bellum infandum omnibusque negatam*

Movisti, funeste, aciem.

Pro ipso etiam prœlio ponitur apud Suetonium Aug. c. 20, *Dalmatico* [bello] *vulnera excepit, una acie dextrum genu lapide ictus; altera & crus & utrumque brachium ruina pontis consauciatus.*

ĂCĪNĂCES, masc. ἀκινάκης, gladius Persarum sive Medorum dicebatur, autore Acrone: tametsi Scythis quoque id gladii genus peculiare fuit, ein Türckischer Sebel. Horat. lib. 1. od. 27 *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum discrepat.* Valer. Flacc. lib. 6, 701 *Insignis manicis, insignis acinace dextra.*

ĂCĪNVS, & ăcinum, virili & neutro genere apud Nonium: quin & fœmineæ formæ *Acina* apud Catullum Epigr. 26, ut non modo Scaliger, Grævius, Silvius ediderunt, sed olim etiam legit & defendit Gellius lib. 7 cap. 20. Fructus est generatim, qui sub tenui cute liquorem continet: constans folliculo, succo, carne, & granis sive vinaceis. Laurentius Valla lib. 4. c. 28 Acinos inter & Baccas hoc interesse putat, quod *acini inter fructus minutiores arborum fruticumve densius nascantur; baccæ vero dispersius & rarius.* Plinius enim lib. 15. c. 24 non uvis modo, sed sambuco etiam & hederæ acinos tribuit: nec non grana punici mali ita ibidem appellat. Verti vox potest, Beer / die zusammen in Trübbel wachsen. Item Kern oder Körnlein in solcher Frucht. *Acinus uvæ passæ*, ein Rosin. Plin. 7. c. 7, *Anacreon acino uvæ passæ strangulatus periit.*

¶ Acinōsus, adject. vollbeerig / cujus Superlativo *acinosissimus* ita Plinius 14. c. 3 usus est. Deinde quibusdam quodvis succosum sonat, ut *semen acinosum*, apud eundem Plinium lib. 12. c. 13, si scriptura salva est. Vide Harduinum. Attamen lib. 21. c. 12 *caulis acinosus* dicitur, quem vero alii de semine acinis simili quod proferat, interpretantur.

¶ Acinaticius adjectivum, pro quo alii *Acinaceus* legi volunt. Ulpianus Lege 9 Dig. de tritico, vino &c. *Acinaticium plane vino continebitur.* Ex quo apparet, pretiosum id vinum fuisse, non ut vulgo Acinaceum interpretantur liquorem acinis aqua maceratis expressum. Is enim, quod plurimum aquæ habet, vino contineri non censetur; sicut mulsum quoque eadem lege ex censu vini ejicitur.

¶ Deacinatus, purgatus ab acinis. Cato cap. 26 *si bene deacinata erunt dolia.*

ĂCĪPENSER, eris, piscium nobilissimus secundùm Plin. 9. c. 17, & magno olim in pretio habitus, adeò ut cum tibiis & coronis inferretur: Athen. l. 7. & Macrob. l. 3. Satur. c. 16. Vulgo eundem putant ac Elopem, Asellum Sturionem, quem & Asturionem quidam vocant; (quanquam vox utraque Latinis veteribus ignota, Germanis nempe debens originem, quibus appellatur, ein Stör) à quibus tamen omnibus diversus est, ut accurate docet Ludov. Nonius in Ichthyophagia, sive commentario de piscium esu. Vide & eruditiss. Salmasium Exercitat. Plinianis, & Turneb. lib. 30. c. 21. L. And. Resend. lib. 2. de Antiq. Lusit. disq. de pisce Asturione pag. 73.

¶ Dicitur & *Acipensis*. Martialis lib. 13. Epigr. 91

Ad Pallatinas acipensem mittite mensas:
Ambrosias ornent munera rara dapes.

Ita enim doctiores legere malunt, quàm *acipensera*: nec enim solent Latini vocabulorum suorum, quæ à græcis ipsi non acceperint, accusativis singularibus dare terminationem græcam.

ACLIS, ĭdis, fœm. Virg. Æneid. 7. v. 730

teretes sunt aclides illis.

Jaculum est brevius juxta Nonium. Servius, *putatur*, inquit, *teli esse genus, quod per flagellum in immensum jaci potest.* Cæsari *tragula*, lib. 5. B. Gall. c. 46, ein Wurffspieß. Vide & Salmasium ad Trebell. Pollionis Claudium cap. 14.

ACNVA, agri modus, apud Varronem & Columellam. Vide in *Jugerum*. Græcis ἄκαινα est: ut ex Herone Rigaltius ad Gromaticos Veteres observat. Bætici Rustici, *Agnam* & *Porcam* appellârunt. Alii & *Porcamin*: ut Gromatici notant.

ĂCŎLASTVS, ἀκόλαστος, protervus, qui licenter & impunè voluptatibus & libidini indulget, ein Prasser / Schlemmer. ¶ 2. De rebus dicitur etiam, ut ἀκόλαστος γλῶττα, intemperans vel infrenis lingva.

ACOLVTHVS, ab ἀκολουθεῖν, *sequor*; famulus est & pedissequus. Hesychius: Ἀκόλουθος, ὁ νεώτερος παῖς, θεράπων δὲ ὁ περὶ τὸ σῶμα. ¶ Est quoque officium ecclesiæ, infra subdiaconum. Isidorus Orig. lib. 7 cap. de Clericis: *Ostiarius, psalmista, lector, exorcista, acoluthus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus.* Augustinus epist. 104 pr. *Gratissima rescribendi occurrit occasio per dilectissimum filium nostrum Albinum acoluthum.* Adde epist. 62 sub initium: & Cyprian. epist. 7 ed. Oxon. (Pamel. 36) ubi itidem *acoluthi* mentio habetur.

ACON, vide *Ace*.

ACONITI. Sic enim Latinis literis descripsit Græc. ἀκονιτὶ Plinius lib. 36. c. 11, *Pinxit Alcimachus Dioxippum, qui citra pulveris jactum (quod vocant aconiti) vicit*, &c. Est autem ἀκονιτὶ Græcorum idem, quod sine pulvere, hoc est, citra negotium, leichtlich / ohn alle Mühe. Sumtum ab athletis, qui pulverem corporibus suis inspergebant, ut comprehendere sese possent invicem, quem morem Ovidius expressit in descriptione pugnæ Herculis cum Acheloo flumine lib. 9 Metamorph. v. 35

Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis,
Inque vicem fulvæ jactu flavescit arenæ.

Vide Erasmi chiliad.

ĂCŌNĪTVM poëtis familiare: herbæ genus, cujus descriptio extat apud Plin. lib. 27 cap. 3. Wolffs-Kraut / Wolffs-Milch / oder Wolffs-Wurtz. Juvenal. satyr. 10. v. 25

— — — — — *sed nulla aconita bibuntur*
Fictilibus; tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata.

Dictum *aconitum* διὰ τὸ φύεσθαι πέτραις ἀκόναις, id est, quòd in Aconis nascatur, (qui locus est circa Heracleam: Athenæus lib. 3 & Solinus Polyhist. cap. 45.) aut quod in genere in saxis & cautibus nasci soleat. Ovidius lib. VII. Metamorph. v. 418

Quæ quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant.

In saxis nasci & Lucanus testatur lib. 4. v. 322. Fabulæ narrant ex spuma Cerberi, in lucem ab Hercule protracti, *aconitum* natum esse. Ovid. d. l. & Plin. lib. 27. cap. 2. Alii ex Promethei sanguine in monte Caucaso vincti; quos secutus Ausonius in Monosyllabis scribit:

Sicca inter rupes Scythicas stetit alitibus crux:
Unde Prometheo de corpore sanguineus ros
Aspergit cautes, & dira aconita creat cos.

Ubi & ad etymon alludit. Nam *cos*, ἀκόνη est. Est autem hæc herba venenata: unde & quævis mala gramina *aconita* appellantur. Ovidius Metam. 1. v. 147 *Lurida terribiles miscent aconita novercæ.* Ubi *Aconita* veneficia sunt; sive herbæ, quarum usus maximus in veneficiis est.

ACONTIA, æ, schiessende Feuerflammen / meteoron est, quod à Plinio lib. 2 cap. 25 numeratur inter genera cometarum.

¶ Acontias, æ, serpentis genus, quod sagittæ modo (unde & nomen: nam ἀκόντιον jaculum est) in hominem prosiliat: duorum cubitorum est magnitudine. Vide *Cenchrias* seu *Cenchris*: nam & id illi nomen est.

¶ Ăconteus, ἀκοντεὺς trisyllabum, venator fuit egregius, a jaculando sic dictus, cujus meminere Statius lib. 7, v. 590, & Silius lib 16, v. 562.

ACONTIVS, Ἀκόντιος, Ceus fuit, ex Cea Ægæi maris insula, qui inter sacra Dianæ his versibus fraudulentis uxorem sibi adjunxit Cydippen nobilem puellam,

Me tibi nupturam (felix eat omen) Aconti,
Juro, quam colimus, numina magna deæ.

qui & sic ab aliis referuntur:

Juro tibi sanctæ per mystica sacra Dianæ,
Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.

Vide utriusque epistolas apud Ovidium.

¶ Acontius, Magnesiæ vel Bœotiæ mons, Plin. lib. 4. c. 7. Strabo lib. 9.

ACORIS, Rex Ægypti: vide *Acicarus*.

ĂCŎRVS, vel acŏrum aroma est, quod *galangam* alii dicunt, Galgant. Antonius Musa quam *galangam* appellat, is verus Dioscoridis *acorus* est: Matthiolo verò Senensi *acorus* est, qui vulgo *calamus aromaticus* dicitur, Kalmus.

ACRAE, oppidum Siciliæ, ab alto situ nominatum. Silio enim sunt l. 14. v. 208 *tumulis glacialibus Acræ.* Add. Thucyd. lib. 6. p. 413. Hinc Plinio 3. c. 8 *Acrenses* incolæ dicti.

ĂCRĂGAS, Ἀκράγας, urbs Siciliæ, quæ & Agrigentum est Plinius lib. 3 c. 8, *oppidum Acragas, quod Agrigentum nostri dixere.* Ergo illud Græcum; hoc Latinum nomen est. ¶ 2. *Acragas* mons est, cui urbs illa imposita. Virgil. Æn. 3. v. 703

Arduus inde Acragas ostentat maxima longe Mœnia.

¶ 3. Etiam fluvius ejusdem nominis montem & oppidum præterfluit. Thucyd. lib. 6. p. 412.

¶ Acragantīnus apud Lucret. lib. 1. v. 716. Sed plures libri *Agrigentinus* habent, forma latina. V. *Agrigentum*.

ACRATISMVS & acratisma, atis, ἀκρατισμός, Jentaculum, Morgenbrot / Frühsuppe / in quo panis buccella mero tingebatur. Plutarch. in Sympos.

ACRĒDVLA, putatur esse luscinia, suavissimi cantus avis, quod vero strenue negat Vossius Etymolog. p. 298, quem vide. Nam de ea intelligendi videntur hi versus, qui leguntur in Divinatione Cic. lib. 1. cap. 8

Sæpe etiam pertriste canit de pectore carmen,
Et matutinis acredula vocibus instat.

Alii ergo exponunt Germanice ein Greinerlein. Alii *Ululam*. Alii pro ranæ specie accipiunt. Videtur enim Ciceroni *acredula* dici, quod Arato, ὀλολυγών. Ranas verò *ololygones* appellari auctor Plin. lib. 11. c. 37. sect. 65. Accedit & Isidori auctoritas sic scribentis lib. 12. c. 6, *Agredulæ* sive *acredulæ* (c. enim & g. sæpius confunduntur) *ranæ parvæ, in sicco vel agris commorantes, unde & nuncupatæ.*

ACRIFOLIVM vel *Agrifolium*, Macrobio lib. 3. Saturn. cap. 20. ex numero infelicium est arborum. *Loton* dici putant alias. Foliis est undique aculeatis loto majoribus, fructu cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, jucundo & gustui non ingrato. Constat foliis perpetuis, lauri latioribus tamen, subA pinguibus, & per ambitum aculeatis, cortice viridi, ramis lentis ac flexilibus. Fructus ei rotundus, lucidus, ruber, ruscum & cedrum baccis æmulans. Matthiol. Vide & Agrifolium.

ACRISIVS, Ἀκρίσιος, filius fuit Abantis, & rex Argivorum, Danaës pater, ex qua, imbris aurei formâ ab Jove compresâ, natus fuit Perseus. Vide Ovid. 4. Metam. Fab. 16. ¶ 2. *Acrisius* alter pater fuit Laertæ, patris Ulyssis, quemadmodum apud Ovidium Ulysses ipse testatur lib. 13 Metamorph. v. 144, sed libri meliores habent *Arcesius*.

¶ Acrisionēus, adj. Ovid. 5. Metam. v. 239

Acrisioneas Prætus possederat arces.

¶ Acrisionēis, ĭdis, patronymicum, id est Danae. Virgilius 7 Æneid. v. 409 *quam dicitur urbem*
Acrisioneis Danae fundasse colonis.

Servius enim Acrisioneis ut patronymicum cum *Danae*, non cum *colonis* componendum esse judicat.

¶ Acrisioniades, æ, patronym. pro Perseo. Ovidius 5. Metam. v. 69

Vertit in hunc harpen madefactam cæde Medusæ
Acrisioniades, adigitque in pectus: at ille, &c.

ACRŎĀMA, neut. ἀκρόαμα, qua voce designabantur Musici, ridicularii, & histriones, qui canticis & lepidis dictis convivas
B saturos oblectabant, & voluptatem auribus faciebant, de quibus Athenæus lib. 14. & Plutarchus lib. 7 Sympos. Quæst. 7. & 8. Isidorus in Glossis: ACROAMA, *auditio lyrarum & tibiarum*. Lamprid. Alex. Severo cap. 34, *Nanos, & nanas, & moriones & vocales exoletos, & omnia acroamata & pantomimos populo donavit.* Cicer. in Verr. 6. c. 22, *Festivum acroama;* der eine Kurtzweil macht. Idem pro Arch. cap. 9 de Themistocle: *cum ab eo quæreretur, quod acroama, aut cujus vocem libentissimè audiret, ejus, inquit, à quo sua virtus optimè prædicaretur.* Valerius Maximus lib. 1. c. 7. *Cum plebejis ludis quidam paterfam. per Circum Flaminium, priusquam acroama induceretur, servum suum verberibus mulcatum sub furcâ egisset.* Ubi *Acroama* est *scurra ridicularius*, qualis ille apud Phædrum Fabulatorem, qui suum vocem scitè imitatus traditur; & alius, Princeps appellatus. *Acroamata* & *histriones* conjunxit Suetonius Augusto c. 74. Ubi videtur *acroamata* pro tibicinibus posuisse; qua ratione & Canus Aulædus, ἀκρόαμα, Plutarcho in Galba dicitur.* Sueton. Vespas. cap. 19. *Ludis per quos scena Marcelliani theatri dedicabantur, vetera quoque acroamata revocaverat.* C. Nepos de vita Attici cap. 14, *Nemo in ejus convivio acroama aliud, quam anagnosten audivit.* Macrob. lib. 2. Saturn. c. 4, *Delectatus inter cœnam erat pueris symphoniacis Coranii Flacci Mangonis, atque eos*
C *frumento donaverat, cum in alia acroamata fuisset liberalis nummis.* De acroamatis in cœna adhibitis Plinius etiam lib. 6. epist. 31. ¶ Prudentius hymno S. Laurentii v. 325 *acroama* contractis syllabis dixit:

Ergon' cachinnis venditus
Acroma festivum fui.

¶ Acroāsis, ἀκρόασις Philosophorum schola est, quam *auditionem* Gellius vertit lib. 14. cap. 1. *Inauditiunculam* lib. 5. c. ult. Vide & Johann. VVowerium Tract. de Polymathia c. 4. circa finem. Vitruvius lib. 10. c. ult. *Callias Rhodum cùm venisset, acroasin fecit, exemplumque protulit muri*, &c. *Fecit acroasin*, id est, scholam seu dissertationem habuit super cogitationibus suis, sive solerter ab se inventis. Ita enim interpretandus & accipiendus hic locus est. Seneca de Declamatorum recitationibus usus est Excerptis Controvers. lib. 4. Præfat. quemadmodum & Latino *auditionis* vocabulo idem est usus Suas. 3. In quam rem alia etiam notavit Ludovicus Cresollius eruditis Commentariis, quos Theatrum Rhetorum inscripsit, lib. 3. c. 5.

¶ Acroaticus, ἀκροατικός, adjectivum. Gellius 20. c. 5. certos Aristotelis libros appellat *acroaticos*.

ĂCRŎCĔRAVNIA, orum, ἀκροκεραύνια, montes excelsi sunt
D in Epiro dividentes mare Jonium ab Adriatico, quamvis hoc alii longius extendant, uti in *Adria* dicemus. Strabo vocat Κεραύνια lib. 6 p. 194. sicut Virgilius quoque 3 Æn. v. 506

Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta.

Horatius autem plenius lib. 1. oda 3 vocat

Infames scopulos Acroceraunia.

Ab ἄκρον, summitas, & κεραυνός, fulmen. Die hohen Donner-Berge / das Donner-Gebirge.

ĂCRŎCHORDON, fœm. ōnis, ἀκροχορδών, species verrucæ, quæ infra tenuis, ad cutem latior est: Eine Art eines Wärtzleins / sic dicta, quòd similis sit vertice suo resectæ chordæ secundum extremitatem; vel quòd in imo usque adeo sit angusta, ut pendere videatur: Unde & verruca pensilis dicitur. Celsus lib. 5. cap. 28. n. 14 *Acrochordon, si excisa est, nullam radiculam relinquit.*

ACROCORINTHVS, vide *Corinthus*.

ACRŎDRYA, orum, ἀκρόδρυα, arborei dicuntur fructus, ut poma, nuces, ficus, maxime verò nuces, allerley Baum-Früchte / und sonderlich Nüsse.

ACRON, ōnis, Rex fuit Ceninensium, qui, cum Romanum agrum hostiliter invasisset, a Romulo obtruncatus est. Multa de hoc Plutarchus in vita Romuli. ¶ 2. Acron Grammaticus commentariis Horatium exposuit.

ACROPHYSIVM, ἀκροφύσιον, & ἀκροφύσειον, follis est spiramentum, seu rostrum, quod fornacis vel fusorii ori inseritur, das Windrörlein am Blasebalck/das da bläset. Valla in Thucydid. A

ACROSTICHIS, ἀκροστιχὶς, carminis genus est, cujus literæ initiales seu capitales, aut nomen aliquod, aut sententiam aliquam exprimunt, per capita versuum discurrendo, quemadmodum in Plautinarum Comœdiarum argumentis factum est. Inspiciantur argumenta Amphitruonis, Asinariæ, & Aululariæ. Sic suis carminibus in acrostichide Servatoris filii Dei elogium inclusit Sibylla, ut vulgo creditur, his verbis: Ἰησοῦς Χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτὴρ, σταυρὸς, id est, *Jesus Christus Dei filius Servator, crux.* Id carmen Eusebius recitat lib. 5 de vita Constantini & alii. Videtur ejus & meminisse Cicero de Divinatione lib. 2. c. 54. ¶ 2. Appellatur hoc nomine illud etiam carminis genus, cujus strophæ per literas initiales repræsentant alphabetum. Ex hoc genere duo leguntur hymni acrostichides in Poëtis Ecclesiasticis Georgii Fabricii: quorum alter p. 567 est Sedulii Presbyteri, *A solis ortus cardine*; alter Venantii Fortunati p. 721, *Agnoscat omne seculum Antistitem Leontium.*

ACROSTOLIA, ἀκροστόλια, neut. plur. ab ἄκρον *summitas*, & στόλος, navium pars inter rostrum & repagulum, ut Pollux describit lib. 1 cap. 9. Sunt enim Acrostolia ornamenta navium in prora, quemadmodum quæ puppim ornant, ἄφλαστα vocantur. Vide Scholiasten Apollonii ad lib. 1. Argon. v. 1089. Hæc victis navibus detractæ victricibus in signum victoriæ applicabantur. Diodorus Siculus lib. 20 cap. 53 de Demetrio Ptolemæi victore: αὐτὰς τὰς ἰδίας ναῦς κοσμήσας τοῖς ἀκροστολίοις, *ipse suas naves acrostoliis ornavit.* Adde Cl. Scheffer. de Mil. Nav. lib. 2 cap. 6. B

ACROTERIA, ἀκρωτήρια, plurale, summitates proprie, & quæcunque supereminent. Vitruvius Latinitate donavit, & extremo libro 3 cum fastigiis & coronis columnarum *acroteria* conjungit. ¶ 2. Idem lib. 5 cap. 12 ineunte promontoria ita appellat. *Portus*, inquit, *naturaliter si sint positi, habeantque acroteria sive promontoria procurrentia* &c. ¶ 3. Hesychius etiam ipsa acrostolia sive navium ornamenta vocat ἀκρωτήρια.

ACROTHOITAE, Ἀκροθωῖται, populi cujusdam athei nomen, quos narrat Theophrastus, cùm nullum colerent numen, subitò universos à terra absorptos esse apud Simplic. Comment. in Epict. enchir. c. 38. p. 222. ed. Salmas.

ACTA, æ, ἀκτὴ, quod latinâ literaturâ Virgilius & Cicero, itemque in Agesilao Nepos pronunciarunt. Significat amœnum in littore secessum. Virgil. 5. Æn. v. 613 C

At procul in sola secretæ Troades acta
Amissum Anchisen flebant.

Cicero Verrina ult. c. 25, *in acta cum mulierculis jacebat sæpius.* Nepos Agesilao c. 8, *quum in acta cum suis accubuisset, sine ullo tecto.* Littoris ergo secessus, isque amœnior, *acta*, ἀκτὴ, ein lustig Ufer. Latinis *Amœna* sunt: Vide *Amœnus.*

¶ Acte, es, regio est Attica, sic dicta, quia littoralis sit & maxima sui parte ad mare extenta, (ἀκτὴ enim littus significat.) Vid. Strab. & Steph. Byz. Hinc

¶ Actæus, Atheniensis, Atticus. Ovid. 1 Metam. v. 313

Separat Aonios Actæis Phocis ab oris.

Etiam Bosius ex MS. libro in Thrasybulo Nepotis cap. 2 edidit: *Hoc initium fuit salutis Actæorum*, ubi ceteri legunt *Atticorum.*

¶ Actias, adis, patronymicum fœmineum. Virgil. 4 Georg. v. 463 *Actias Orithyia*, id est Atheniensis, interprete Servio.

ACTAEON, onis, Ovid. 3. Metam. v. 243

Ignari instigant, oculisque Actæona quærunt.

Aristei fuit filius, venator, conversus a Diana in cervum, & a canibus suis devoratus. Fabulam apud Ovid. vide. Fuit homo venationis & canum impense studiosus, quibus alendis cum omnia impendisset, ad inopiam redactus est. Fulgentius 3 Mythol. c. 3. Plura de Actæone dabit Delrio comment. in Oedip. Senecæ v. 751. p. 128. D

ACTIVM, ἄκτιον, oppidum Epiri & promontorium, ad quod Augustus Antonium & Cleopatram vicit. Adi Geographos. Vellejus Pat. lib. 2 c. 84, *debellatum est apud Actium.*

¶ Actiacus, adject. Ibid. c. 86, *rogante Cæsare, ut secum ad bellum proficisceretur Actiacum.* Ovid. Epist. Sapph. v. 165

Phœbus ab excelso, quantum patet, adspicit æquor:
Actiacum populi, Leucadiumque vocant.

¶ Actius, idem, ut *Actia bella*, Virg. 8. 675. *Actius Apollo*, ibidem v. 704. Nam in illo littore colebatur, & ab Augusto est templo honoratus. Propertius lib. 4. eleg. 6

Actius hinc traxit Phœbus monumenta, quod ejus
Una decem vicit missa sagitta rates.

ACTOR, oris, Auruncus fuit. Meminit ejus Virgil. 12. Æn. v. 93

validam vi corripit hastam,
Actoris Aurunci spolium, &c.

ACTVTVM, adverbium temporis, Alsbald/ Comicis maxime usitatum. Terent. Adelph. 4. sc. 4, 24 *Aperite aliquis actutum ostium.* Et in Phormione a. 5. sc. 6. v. 13 *congredere actutum.* Habent tamen etiam alii. Virgilius Æn. 9, v. 255 *Actutum pius Æneas* &c. ubi Servius: *Actutum, confestim, sine dilatione.* Et Livius lib. 29 cap. 14 *Matrem Idæam actutum in Italia fore nunciaverat.*

ACVLEVS, est in insectis, ut apibus, vespis, muscis, quem Phœdrus *dolonem* vocat. Cic. 2. Tusc. c. 22 *Aspis aculeum sine clamore ferre non possumus.* & de Finib. lib. 5. c. 15, *vespas aculeis uti videmus.* Ein Stachel. ¶ 2. Item in herinaceis, & id genus animalibus, quæ setis pungunt. Plinius lib. 8. cap. 35, *hystrici longiores aculei.* ¶ 3. Denique in herbis, & seminibus, quicquid attactu horridum est, ut de carduorum quodam genere Plinius lib. 20 cap. 23, *florem*, ait, *purpureum mittit inter medios aculeos.* ¶ 4. De ferramentis etiam intelligi potest. Livius 38, c. 21 *aculeus sagittæ.* ¶ 5. Transfertur ad alias res, & locutiones non inelegantes efficit: ut, *aculei contumeliarum*, schmähliche Stachelwort. Et *aculei orationis* apud Cicer. in Orat. cap. 19. *Horum*, inquit, [philosophorum] *oratio neque nervos, neque aculeos oratorios ac forenses habet.* Idem pro Cæl. c. 12 *Emittere aculeos crudelitatis in aliquem.* ¶ 6. Plautus in Trinum. 4. sc. 2. v. 158 *aculeum* vocat animi scrupulum, seu molestiam: *Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus, quid illi negotii fuerit ante ædes meas.* Cicer. ad Att. lib. 1. ep. 17, *Domesticarum sollicitudinum aculeos omnes & scrupulos occultabo.* In Bruto idem c. 9 extr. *Relinquere aculeos in animis audientium*, id est, quiddam quod eos pungat veluti, & penetret stimuletque. ¶. *Aculeo infixo fugere*, proverbialiter significat, post convicium dictum statim se subducere, quod Germani dicunt, seine Scharten an einem auswetzen/ und davon gehen. Sumtum ab apibus est.

¶ Est hinc *Aculeatus* adjectivum, stachlich/ spitzig. ut, *Literæ aculeatæ* apud Cicer. ad Att. 14. epist. 18. Plaut. in Bacchid. a. 1 sc. 2, 29 *aculeata hæc sunt, animam fodicant & sauciant.* Das seynd spitzige Wort/ sie grübeln und gehen einem durchs Hertz. *Aculeata sophismata*, Cicero in Acad. 4 cap. 24 contortas atque acriculas Stoicorum disputationes vocat; alibi *spinas* dixit.

ACVO, acuere, schärffen/ spitzen/ ut *Acuere ferrum.* Horat. 1. Oda 2; *enses*, Ovid. 15. Metam. 776; *cultros*, Apulejus 8 extremo, schleiffen/ wetzen. Cujus contrarium est, *Obtundere* seu *hebetare.* ¶ Per translationem est exercere, incitare. Terent. Adelph. a. 5. sc. 3, 49 *Quod illos sat ætas acuet*, id est, exercebit, dazu sie die Zeit witzig und vorsichtig gnug machen wird. Cicer. initio 3 offic. cap. 1 de Scipione Africano: *Duæ res, quæ languorem afferunt cæteris, illum acuebant: otium & solitudo*, id est, excitabant. Idem pro Ligario cap. 4, *Acuere aliquem ad crudelitatem*, hoc est, armare, vel incitare, zu Grausamkeit reitzen. Quomodo & apud Virg. Æn. 7. v. 330

Quam Juno his acuit verbis, &c.

Acuere ingenium, Cic. de Clar. Or. c. 33. *linguam exercitatione dicendi*, ibidem cap. ult. *industriam*, ad Heren. 4. c. 2. Idem in Oratore c. 41 *Acuere & adjuvare juventutem ad dicendum*, hoc est, erudire. Ovid. lib. 2 de remed. amor. v. 801 *Utilius sumas acuentes lumina rutas*, schärffet das Gesicht.

¶ Exacuo. Virg. 1. Georg. v. 264 *Exacuunt alii vallos furcasque bicornes.* Sie hauen spitz zu: machen spitzig. Nepos Phocione c. 4, *Plurimi vero ira exacuebantur propter proditionis suspicionem:* id est, exstimulabantur, incitabantur.

¶ Exacutio, verbale, Zuspitzung. Plin. 17. cap. 14 *Calami exacutio medullam ne nudet.*

¶ Peracuo. *Surculum durum peracuito*, Cato de re rustica cap. 40.

Acumen, Acus vide post *Acutus.*

ACVTVS, ab Acuo est, ejusque Participium: quod vero seorsum scribimus, ut utriusque composita distinctius intelligantur. Scharff/ spitzig. *Culter acutus* apud Plaut. in Milite act. 5. v. 4 Sic deinceps, *Cuspis, jaculum, telum acutum*, apud Virg. Æn. 3. v. 46. 635. & 5. v. 208. ¶ 2. Per metaphoram idem quod ingeniosus, argutus. Cic. ad Attic. 12. ep. 38 extrem. *Antisthenes homo acutus magis quàm eruditus*, scharffsinnig/ spitzfindig. Lib. 1. de Orat. c. 39. *Homo ingenio prudentiaque acutissimus.* Corn. Nepos in Dione cap. 8 *Callicrates homo & callidus, & ad fraudem acutus.* Cic. 4 in Verr. c. 52 *Non est homo acutior quisquam.*

¶ 3. *Acutus morbus*, qui subito & nec opinus ingruit, brevique aut tollitur ipse, aut tollit. Quare lento longoque ac vetusto opponitur. Celsus Præfat. *Hæc autem genera morborum modò acuta esse, modò longa &c.* Et paulo post: *Aliter acutis morbis, aliter vetustis medendum.* ¶ 4. *Acutum* etiam dicitur quicquid haud leviter pungit ac stimulat. Sic *color acutus*, λαμπρὸς sive splendidus: qui fulgore suo ac luce oculos perstringit: *acuta vox*, clara, & acris, quæ aures ferit quodammodò & pungit, Ovid. Met. 3, 224. Hac ratione *acutum gelu* 1. Od. 9 Horatius dixit, quod Lucretio *penetrale* lib. 1. v. 495; Virgilio *penetrabile frigus* in Georgicis 1, 93 (quod penetret scil.) appellatur, schneidende Kälte. χιὼν ὀξεῖα, *nix acuta* apud Pindarum Pyth. 1, v. 39 similiter legitur: & apud Marcellinum lib. 17, cap. 18 *Acumina pruinarum.* Sic cùm maxima solis vis est, *acutus* ipse dicitur. Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 15

— — *ubi gratior aura*
Leniat & rabiem Canis & momenta Leonis,
Cùm semel accepit Solem furibundus acutum.

Avienus eruditus Poëta Phænom. Aratæis in Leone:

— — torrentur fomite acuto
Singula, & assiduis ardet Leo viscera flammis.

¶ Acutè, adverb. id est, ingeniose & subtiliter. Cicer. pro Cæl. c. 8. *Acute, arguteque respondere*, künstlich und subtil antworten. *Acutius tractare*, idem 2. Invent. c. 16. *Acutissimè cogitare*, lib. 1. Offic. c. 44. & *acutissime perspicere*, ad Attic. lib. 10. ep. 8.

¶ Acutulus, diminutiv. etwas scharff. Cicero 3. de Nat. c. 7. Deor. *Breves & acutulas conclusiones.* & Gellius 15. c. 5, *acutuli & minuti doctores.*

¶ Acutule, adverb. Augustinus Confess. lib. 3 cap. 7 pr. *quasi acutule movebar.*

¶ Peracutus, sehr scharff und schneidend / ut, *peracuta falce secare*, apud Martialem lib. 3. epigr. 24. Translate ingeniosus. Cicer. 4. in Verr. c. 44. *ut sibi ipse peracutus esse videatur.*

¶ Peracute, Adverb. *Peracute queri*, Cic. 3. Fam. epist. 8. *Peracute moveri*, Idem 1. Academ. c. 10.

¶ Præacutus, valde acutus, Cæs. Gall. 4. cap. 17. *Tigna ab imo præacuta.*

¶ Præacute. Adv. Apulejus Apolog. p. 296 *An præacute vobis repetisse videbamini?*

¶ Acutiator, qui acutum reddit. Ein Schleiffer. Vet. Gloss. ἀκονητὴς *Samiarius, Cotiarius, Acutiator.*

ACVMEN, aculeus, sive cuspis, Spitze / Schärffe. Ut *Acumen cultri*, die Schneide am Messer. &c. *Nasi primoris acumen*, Lucret. 6, 1191. *Contra acumina calcitrare*, Ammianus 18 cap. 9.

¶ Hinc auspiciorum genus deducunt nonnulli, quod *ex acuminibus* dicebatur, ad quod Plautus alludat Epid. a. 2. sc. 2. ipso principio, de quo interpretes plura: [quanquam in hoc exponendo ritu tanta est eruditorum dissensio, ut quale auspicium hoc fuerit, nihil habere se certi fateatur Delrio lib. 4. Disq. Mag. c. 2. q. 7. sect. 2. p. 560. Lege Jo. Meursi Part. 1. Exerc. crit. ad Epidic. c. 3. Turneb. lib. 22. advers. c. 12. Cæl. Calcagn. lib. 1. qu. epist. 51. & adde quorum jam verba describo, Valtrin. de re milit. Roman. lib. 1. c. 6. p. 26. *Id auspicium quale fuerit, obscurum est. Nonnulli* (in his Turnebus) *existimant, veteres ex acumine spiculorum, pilorum, ensiumque spem prælii & eventum solitos auspicari, verbi causâ, si splenderet, si retusum non esset, si non sordidum, si non hebes, si horrorem quendam præ se ferret. Cælius Calcagninus lib. 1. epist. quæst. ult. putat esse cùm super hastas stellæ apparerent, pila ardere viderentur, de quibus Seneca in nat. quæst. & Plinius. Aliqui, quod tamen Cælio non placet, ad Geomantiam referunt, quæ acuminibus ita exercetur, ut punctorum paritas, imparitas, obliquitas, quadratio, decussatio spectetur.* Hæc Valtrinus. Cerda verò Comm. in 6. Æn. Virg. v. 199. f. 627, *sententiam*, inquit, *refero ad pullare auspicium. Ergò acumina sunt rostra avium, ex quibus, si quid cibi caderet, auspicia dicebantur sumi ex acuminibus, id est, rostris avium. Vide, ut hanc rem late explicet Antonius Clarus in 12. tabul.* &c. ¶ *Acumen ingenii*, Scharffsinnigkeit. Cic. 2. Nat. D. c. 29 de Epicuro, *Homo sine acumine, sine auctoritate & lepore.* Idem in Orat. c. 31, *Nihil Lysiæ subtilitati cedit, nihil argutiis & acumini Hyperidis.* ¶ Frequentius tralate invenitur positum pro solertia, astutia, calliditate, quemadmodum *meretricis acumina* Horatius dixit lib. 1. Epist. 17.

¶ Sic est & Ciceronis in 1. de Orat. c. 33 elegans hæc locutio & præceptum: *Omnes sententiæ, verba omnia, sub acumen stili subeant & succedant necesse est.*

¶ Acumino, are, facere, ut in acumen desinat: Scharff oder spitzig machen / usus Lactant. Opific. c. 7, *acuminavit in caudam.* Ab eo

¶ Acuminatus est, ut *acuminatum cornu Lunæ*, Plin. 18 cap. 35. add. lib. 11 cap. 2.

ACVS, us, fœm. ῥαφὶς, eine Nadel. Celsus lib. 7. c. 7 *trajicere quid acu linum trahente*, mit der Nadel einen Faden durch was ziehen: & cap. 17 *immittere lina per acum*, einfädeln. Apud Juvenalem Sat. 2. v. 94 pro *calamistro* ponitur. Quamquam hæc duo & apud alios confunduntur. *Acus crinalis* Apulej. 8. p. 207 eine Haar-Nadel. & *comptoria*: quod ad comendos crines uterentur: & eas ferme aureas habebant. *Acum crinibus distinguendis* vocat Tert. de Pœnitentia c. 10. *Discriminalem* Hieronymus apolog. adv. Rufinum lib. 3 cap. 11. Plura de his Salmas. Exercitat. Plinianis. ¶ *Acu rem tetigisti*, apud Plautum est in Rudente a. 5. sc. 2. 19 pro, rem ipsam divinasti nihil aberrans, du hast es gleich errathen. Est apud eundem in Menæch. *Vel acum invenire*, de accuratâ investigatione: siquidem acus propter tenuitatem inventu difficillima est. Locus est act. 2. sc. 1. *Si acum credo quæreres, acum invenisses.* ¶ 3. *Acu pingere*, sticken. Virgil. 9. v. 582 *pictus acu chlamydem*: & Ovid. Met. 6, 23. *pingebat acu.* ¶ Hinc Phrygiones vulgus *Acupictores* nominat, Seidensticker.

¶ Aciarium, theca, qua conduntur servanturque acus. Eine Nadel-Büchse. Vet. Gloss. *Aciarium*, Ῥαφιδοθήκη.

¶ Acicula, diminutivum est, ein klein Nadelgen. *Acicula capitis*, lege 1. Cod. Theod. de repud.

¶ Acula, aliud diminutivum. Cledonius ita format, vetus Grammaticus p. 1896 edit. Putsch.

A ¶ *Aculeus* quoque, tanquam diminutivum, Priscianus extremo lib. 3 ab *Acus* ducit, quod nomen supra exhibuimus.

ACVS mascul. secund. declin. Piscis est marinus, longus, lævis, rostro acuto, longo & tenui, ein Hornfisch. Plinius 9 cap. 51, *Acus sive Belone piscium unus dehiscente utero parit.* Martial. lib. 10. epigr. 37

Et satius tenues ducere credis acos.

ĀCVS, ĕris, neut. ex Græc. ἄχυρ pro ἄχυρον, ut Casaubonus ad Athenæum observat, σκύβαλον, Spreu. Cato cap. 54, *acus fabaginum.* Varro 1 de R. R. cap. 52, *quod levissimum est, atque appellatur acus, evannatur foras extra aream.* Columella etiam usus est fœmino genere & quarta flexionis forma, lib. 2 cap. 10 *Durissimæ*, inquit, *acus resectæ separatæque erunt.*

¶ Acerosus, ut *panis acerosus* spelzigt Brodt / Gerstenbrodt / apud Nonium de Differ. Verborum, quod is desumsit ex Lucilii *farre aceroso.*

¶ Aceratus, ut *Lutum aceratum* apud Festum, hoc est, acere vel paleis subactum, Ofen-Leimen. add. Nonius c. l.

ĀCYROLOGIA, ἀκυρολογία & ἄκυρον, improprietas, cum dictio minimè propriæ significationis orationi, ceu nubes, inducitur. Terent. in And. a. 2, sc. 3, 21

B

Nam quod tu speras, propulsabo facile:

pro, quod tu times. Juvenal. Satyr. 4. v. 57

Jam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hiems.

Virgilius Eclog. 7. v. 7

Vir gregis ipse caper.

Idem 8. Æneid. v. 571

Multis viduasset civibus urbem.

Horatius 1. oda 10

Viduus pharetra Risit Apollo.

Quæ catachreseos etiam exempla sunt, quæ acyrologiæ cognata est. Donatus & hoc Terentii ad Acyrologiam retulit in Eun. extr. *Isti te ignorabant: quia & ad laudem & ad mores pertineat.*

ĀD, Præpositio motui ad aliquid subserviens: ut apud Ovid. 2 de Arte am. v. 113

Forma bonum fragile est, quantumcunque accedit ad annos,
Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.

¶ Aliquando significat *apud*, *coram.* Cic. lib. 5. ad Fam. Ep. 10. *ad Cæsarem meam caussam agas.* Et pro Ligario cap. 10, *Ad judicem sic agi solet.* Similiter usus Cæsar lib. 3. de B. C. c. 60.

C Terent. Heaut. a. 3. sc. 3. v. 45. & Andria a. 4. sc. 4. v. 7. Tacitus lib. 2. Hist. c. 99 *impar ad Vitellium*, i. e. apud Vitellium. Gell. lib. 4. cap. 18 *Cum M. Nevius Trib. pl. accusaret eum ad populum.* Ita *cœnare ad aliquem* idem dixit lib. 19 cap. 7. Huc pertinent & illa apud Ciceronem, & quæ similia his apud alios occurrunt, in quibus τὸ *ad* & per *juxta* interpretari liceat: v. gr. Cicero ad Brut. ep. 10, *Bellum ad Mutinam gerebatur.* Sic *ad Trojam*, *ad Cannas* &c. Etiam Elliptice dicimus, *ad Dianæ*, *ad Veneris*, *ad Castoris*, id est, templum. *Ad urbem accedere*, & *ad urbem esse*, de iis, qui extra pomœrium triumphandi spe morabantur, Paul. Manut. ad 4. epist. fam. Cic. 1, p. 383. Sallust. Catilin. c. 30, *Utrique ad urbem imperatores erant, impediti, ne triumpharent, calumnia paucorum.* Quem ad locum vide Cypr. a Popma p. 156. Adde Ascon. Pedian. in procem. act. in Verr. Atque hinc Muretus 10. Var. Lect. 20 emendat locum Cæsaris lib. 1. de bell. Civ. cap. 2 pro: *Pompejusque aderat*, legens, *A. V. erat*, i. e. ad urbem erat. ¶ Sueton. Claudio c. 1. *Corpus ad urbem devectum*: ubi Casaubonus *ad* pro *in* interpretatur. Eutropius lib. 2. cap. 12 pr. COSS. *ad Africam profecti sunt*: & cap. 14 extr. Regulus *regressus ad Africam.* Adde Servium ad illud 1. Æn. pr. *Italiam fato profugus Lavinaque venit Litora.* ¶ Inservit & comparationibus eleganter, idque per ellipsin, uti videtur: Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 69, *Nihil ad nostram hanc*:

D subaudi, comparata. Plane ita & Cicero pro Dejotaro c. 8, *Addit etiam illud, equites non optimos misisse tibi. Veteres, credo, Cæsar: nihil ad tuum equitatum.* Plautus Captiv. a. 2. sc. 2. v. 25, *Ad sapientiam hujus, ille nimius nugator fuit.* Nepos Epaminonda c. 2, *Atque hæc ad nostram consuetudinem sunt levia & potius contemnenda.* Auson. in Profess. Burdigalensibus cap. 16, *Et disputator ad Cleanthen Stoicum*, id est, subtilitate disputandi ad Cleanthen accedit, Cleanthi par est. Idem Profess. Burdigalens. Epigr. 20. v. 7. *Grammatice ad Scaurum, atque Probum, promtissime Rhetor.* Solinus c. 23 ed. Salmas. *Honore & pretio ad smaragdos viret.* Id est, quæ ita viret, ut cum smaragdis conferri queat: vel quæ proxime smaragdos viret, nam & ita loquebantur. Sic τῷ *ultra* utebantur in iis, quæ excederent: de quo vide suo loco. ¶ Elliptica & illa sunt: *Nihil ad cœlum*, item; *Nihil ad nostrum genus*: subaudi, attinet: apud Ciceron. Item pro Cornelio Balbo c. 16, *Quid id ad civitatem?* Was gehet dieses die Stadt an? Ita dicimus: *Quid ad me? quid ad te?* Huc & illa Terentii Andria a. 3. sc. 2. princip.

— — — — quæque oportet
Signa esse ad salutem omnia huic esse video:

Item Heautont. a. 1. sc. 1. v. 33 *Atque hæc tamen ad virtutem omnia sunt*, Donatus refert. Similiter Cæsar Commentario 3. de B.C. c. 51,

c. 51, *Aliæ sunt legati partes atque imperatoris: alter omnia agere ad præscriptum: alter ad summam rerum consulere debet:* hoc est, quod facere maxime ad summam rerum & expedire publice videbatur. Neque enim mutandum aliquid in illis verbis est, quod Ciacconio videbatur.

¶ Apud eundem Cæsarem lib. 2. de B. C. cap. 32 extremo legimus: *ne ad contumeliam honorem dedisse videamini. Ad contumeliam*, id est, contumeliæ caussa. Similiter lib. 3 ejusdem operis c. 11, *Mutatis ad celeritatem jumentis ad Pompejum contendit.* id est, celeritatis, sive accelerandi itineris caussa. Plautus Aulularia a. 4. sc. 1. *Si harum videt superare amorem, hoc servi esse officium reor, Retinere ad salutem: non eum, quò incumbat, eò impellere.* Vitruvius lib. 10. c. ult. *Merces ei data ad honorem*, i. e. habendi honoris caussa. Huc & Terentianum illud referre liceat And. a. 1. sc. 1. v. 29

— — — — *aut equos*
Alere, aut canes ad venandum. Ad venandum, id est, venandi caussa. Quamquam Turnebus putet hac ratione adjectivum nomen circumscribi, & *canes ad venandum* pro *venaticis* dici: quem vide lib. 3. Adversar. c. 23. & lib. 23. c. 6. ubi plura hujusmodi alia notat. Ita enim & Catullus Epigr. 10, *ad lecticam homines* pro servis lecticariis dixit. Et Livius, *servos ad remum*, lib. 34. c. 6.

¶ In his, *ad exemplum, ad nutum, ad arbitrium, ad præscriptum: ad* idem valet quod *secundum.* Cicero de Amic. cap. 5, *Nunquam ego dicam, quos sapientes nostri majores judicabant, ad istorum normam fuisse sapientes.* ubi *ad* normam, est secundùm normam, nach ihrem Maaß. ¶ Apud Virgil. lib. 2. Æn. v. 443 — — *clypeosque ad tela sinistris Protecti objiciunt:* τὸ *ad* pro *contra*, sive *adversum* ponitur, ut Servius interpretatur. Cicero pro S. Roscio c. 40, *Tecti ad alienos esse possumus: intimi multò apertiora videant necesse est.* Sic apud Plinium, Celsum, alios passim dicuntur diversæ species ad diversa morborum genera, pro contra esse. Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 7, *Mirari licet, quæ sint animadversa à Medicis herbarum genera, quæ radicum ad morsus bestiarum, ad oculorum morbos, ad vulnera.* Nisi potius aliquod verbum subaudiendum censeamus, quod usum rei indicet. Ut *ad vulnera*, puta sananda. Talis integra oratio est in illa Plinii lib. 20. cap. 3. *Hoc ad albicandam cutem in facie & toto corpore utuntur.* Ellipsis autem, ut in superioribus, sic in hoc Ciceroniano est ex 6. Verrina cap. 14, *Quo solitus esset uti ad festos dies, ad hospitum adventum.* Subaudi, celebrandum. Nisi *ad festos dies* interpretari velimus, i. *festis diebus*, auf Fest-Tage. ¶ Invenitur & pro *in* positum. Ut *ad diem venire, ad diem dare* apud Ciceronem: pro in die dicta, seu constitutâ die venire, dare, auff bestimmte Zeit kommen/ oder etwas erlegen. Cicero pro Cælio c. 28, *Quam volent in conviviis faceti, nonnunquam etiam ad vina diserti sint.* Ovidius lib. 5. Trist. El. 4, *Et dicunt laudes ad tua vina suas.* Ad vina, id est, *in vino*, ut Catullus & Terentius loquuntur: quorum alter & *Per vinum*; Horatius verò *inter vina* dicit 3 Od. 6. παρ' οἴνῳ Græcum, beym Wein/ unter dem Trincken. Suetonius Domitiano c. 7. *Ad summam quondam ubertatem vini, frumenti vero inopiam.* i. e. in summâ ubertate vini, cùm summa vini ubertas esset. ¶ Inservit hæc præpositio & adverbiis circumscribendis. Sic *ad præsens*, pro in præsenti, seu in præsentiarum, Plinius lib. 9. c. 8, *occidisse ad præsens contenti.* Tacitus lib. 13. c. 22 *Plautus ad præsens silentio transmissus est.* Sic *ad liquidum explorata veritas*, i. e. liquide, apud Livium lib. 35 cap. 8 *ad infinitum*, infinite, apud Plinium sæpe, ut lib. 34. cap. 2, *cum ad infinitum operum pretia creverint:* & lib. 36 cap. 15 *ad infinitum auxere numerum.* Sic *ad subtile*, subtiliter, apud Censorin. c. 17. *ad certum*, certò, apud eundem c. 19. *ad perfectum*, perfecte, apud Hieronym. lib. 2. adv. Pelagian. Tom. 3. op. f. 129. & Augustin. 11. de civ. Dei 28. *ad plenum*, apud Horat. lib. 1. Od. 17. & Virg. 2. Georg. 244, quos in eo & imitatus Vegetius est lib. 3. c. 9. & B. Hieronymus in vita Hilarionis: ubi similiter & *ad purum* dixit. ¶ Possis autem hîc etiam τὸ *usque* subaudire, ut aliàs sæpe. Cæsar lib. 4. de bello Gallico cap. 23, *Ad horam nonam in anchoris exspectavit.* Idem lib. 3. de B.C. c. 14, *Qui de servis atque liberis omnibus ad impuberes supplicium sumit.* Cicero lib. 2. de Divin. cap. 28, *Ad lucem dormitare.* Schlaffen biß an den hellen lichten Tag. *Ad lucem pugnare*, Livius lib. 3 cap. 28. Sic Cicero ad Attic. lib. 7 epist. 8 *Ab hora octava ad vesperum secreto collocuti sumus.* ¶ Cognata cum his sunt *ad literam, ad verbum:* quasi tu dicas literaliter, aut verbotim, barbarè licet & parum Latine. Von Wort zu Worte. Quorum prius apud Quintilianum, alterum apud Ciceronem legitur. *Locum ad literam subjeci*, inquit Fabius lib. 9. c. 1. Cicero de Fin. 1. cap. 2 *fabellas Latinas ad verbum de Græcis expressas.* Ita *ad summum*, pro *in summa*, vel, ut sic dicam, *summatim*, quod sæpe apud Ciceronem occurrit: *ad summum, ad extremum, ad ultimum*, uffs höchste/ letzlich. e. gr. lib. 2 epist 1 ad Curionem: *a te bis terve ad summum, & eas perbreves, accepi.* ¶ In tempore denotando sumitur & pro *circa.* Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 3, *Misso ad vesperum Senatu*, id est, *ad id diei, ubi jam vesperaverat*, ut loquitur Gellius lib. 17. cap. 8. Sic tempus illud, quod mediam noctem præcedit, *ad mediam noctem* dicebatur. ¶ Similiter & in numero exprimendo pro *circiter* usurpatur. Cæsar lib. 3. de B. C. c. 53, *Cùm horum omnium ratio haberetur, ad duum cIↃ numero ex Pompejanis cecidisse reperiebamus.* Ubi similiter & Sisennam locutum ex Nonio Ciacconius observat. Suetonius Cæsare c. 20, *Campanum agrum ad XX millibus divisum.* vid. hic Bernegg. p. 36. Plinius lib. 9 c. 10, *Pariunt ova, avium ovis similia, ad centena numero*, Bey hundert an der Zahl. Gellius lib. 16. cap. 8, *Ad annos maximè natus octo*, Er ist zum höchsten etwa von 8 Jahren. Plautus Epidico A. 2. sc. 3. v. 11, *Ad quadraginta puto emi posse minimo minus.* Per pleonasmum Terent. Heaut. a. 1, sc. 1, v. 93 *Quasi ad talenta quindecim coegi.* Similiter & præpositione *In* utebantur, de quo suo loco. ¶ *Ad strepitum citharæ*, apud Horatium lib. 1 epist. 2. v. 31, id est, interea dum strepitur citharâ. Cicero 2. Agrar. cap. 34, *ad tibicinem immolare*, id est, canente tibicine. Virgilius Bucol. *Canet frondator ad auras*, id est, dum auræ adspirant. Florus lib. 2. c. 6 *Itaque ad auditum sociæ civitatis obsidium.* Nonnunquam Præpos. AD omittitur, sicut & AB, quando adest verbum ex illa compositum, ut apud Sallust. B. Catil. c. 22 pr. *Adigit jusjurandum;* Cicero *abest officio.* ¶ *Ad hoc*, & ad hæc, id est, præterea, über dieses/ zu dem. Horat. lib. 1. Epist. 19 v. 45

--- *ad hæc ego naribus uti Formido.*

Vellejus lib. 2. cap. 113 *Sed pluribus quàm X veteranorum millibus; ad hoc magno voluntariorum numero contracto.* ¶ Ad hoc, pro *ideò*, Tacitus lib. 1. Histor. cap. 48 *Ad hoc tantùm majori fratri prælatus, ut prior occideretur.* Simili ratione Laberius apud Petronium: *Smaragdum ad quam rem viridem pretiosum vitrum? Ad quam rem* i. e. cur: in quem usum. Reliqua in ipsa lectione melius observabuntur: nam patet quam latissime hujus præpositionis usus.

¶ In compositione, *ad*, intentionem sæpius significat, ut *affatim, adprobus, adprimis*, &c. Vide Gell. lib. 7. cap. 7.

ADAGIUM, ii, Sprichwort/ gemeiner Spruch. Plaut. in Amphitr. sive quisquis auctor est suspectæ scenæ 3, actus 5, v. 40, *Vetus est adagium: fames & mora bilem in nasum conciunt.* Paroemia, Proverbium, idem. Vide de istorum usu Erasmi prolegomena Chiliadibus præmissa, & Voss. l. 4. Instit. Orat. c. 9. p. 211. seq.

¶ Adagio, onis, fœmin. idem. Varro lib. 6 de Lat. Ling. c. 3, *Apud Valerium Soranum vetus adagio est.* Ausonius Præfat. Monosyllaborum: *ut, quod per adagionem cœpimus, proverbio finiamus.* Sed addit Varro c. l. *Quod verbum adeo evanuit, ut Græcum παροιμία, pro eo positum, magis sit apertum.*

ADAMAS, antis, lapis durissimus, sic dictus à vi sui indomita, ab α privativa & δαμάζω domo. Plin. lib. 37. cap. 4, *Incudibus adamantes deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrinque dissultet, incudesque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens: unde & nomen indomita vis Græca interpretatione accepit*, ein Demant. Soli cedit sangvini hircino calido & recenti, à quo atteri sese patitur. Dissidium ei naturale est cum magnete, cui si opponatur, vim omnem attractricem ei eripit. Rueus 1. *de gemmis* cap. 15. Quæ omnia de Plinio sunt. Ferro indomitam hujus lapidis virtutem esse, falsum est. Quippe qui in scobem malleo redigi, & in mortario teri pistillo ferreo potest. Et id jamdudum Lipsius ad Senec. de Constantia Sap. c. 3 ex Garzia observavit.

¶ Adamantinus, adject. so hart und vest/ als ein Demant. Horat. 1. od. 6, *Quis Martem tunicâ tectum adamantina Digne scripserit?* Ubi *Adamantina tunica*, lorica est: quam adamante magis solidam invictamque significat. Quemadmodum & Manilius lib. 1. extr. *Adamanteas catenas* dixit: *Atque adamanteis discordia vincta catenis.* Nam *adamantinum* vocatur, quicquid durum & inexpugnabile. Heliodorus lib. 4. τίς οὕτως ἀδαμάντινος ἢ σιδηροῦς τὴν καρδίαν; *quis est usque adeò adamantino corde, aut ferreo?* Ovidius, sive cujuscunque illud distichon est lib. 4. Trist. Eleg. 8,

Nil adeò validum est, adamas licet alliget illud,
Non sit ut inferius suppositumque Deo.

¶ Adamanteus adject. aliud apud eundem 7. Metam. v. 104

Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant.

Adde quæ modo in Adamantinus ex Manilio allata sunt.

ADDUA, nobilis fluvius Insubriæ, qui ex Alpibus per Larium lacum, qui ad Comum est, decurrens, in Padum effunditur. Ἀδούας Græce Straboni lib. 5 dictus. Sidonius Apollinaris lib. 1. epist. 5, *Ulvosum Lambrum, cærulum Adduam, velocem Athesim, pigrum Mincium* &c. Claudianus de 6 consul. Honor. v. 196

Colla levant pulcher Ticinus, & Addua visu
Cærulus, & velox Athesis, tardusque meatu
Mincius.

ADELPHI, Terentii Comœdia, appellata à rebus duorum fratrum: Ἀδελφοί, fratres.

ADENES, ἀδένες, secundùm Pollucem lib. 2 cap. 4 n. 46 sunt tumores (ὄγκοι) inter carnem adipemque consistentes. Knoten am Fleische/ Drüsen.

ADĔO, adverbium intendendi est. So gar. Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 11. *Adeon' hominem invenustum esse, aut infelicem quemquam, ut ego sum?* Et a. 4. sc. 4. v. 18, *Adeon' videmur vobis esse idonei, in quibus sic illudatis?* Columella lib. II cap. XII, *Cum sola hæc res adeò non infestetur herbis, ut ipsa herbas perimat.* Aliquando & absolute hæc particula intendit, & nihil habet, quò referatur. Virgilius 2. Georg. 272 *Adeo a teneris consuescere multum est!* So gar viel ist an dem gelegen / wozu man sich von Jugend auff gewehnet. Item 1. Æn. 567, *Non obtusa adeò gestamus pectora Pœni.* In quibus τὸ *adeo*, ita, tam, notat. Sic intendendi sive amplificandi exaggerandique vim etiam habet in illo Ciceronis Catilin. 1. cap. 2, *Eorum castrorum imperatorem ducemque hostium intra mœnia, atque adeò in senatu videtis.* Quasi dixisset: Videtis non tantùm intra mœnia, sed in ipso etiam, quod multò majus, in senatu. ¶ 2. Sæpe & elegantiæ tantùm caussa inseritur, Poëtis præsertim, quamquam & reliquis, ut orationem impleat. Terent. Andr. a. 4. sc. 4. v. 20 *Propera adeò puerum tollere hunc ab janua.* Virg. 2. Æn. v. 567 *Jamque adeò super unus eram.* Cicero pro Cæcina c. 30 *Id adeò si placet, considerate.* Et pro Cluent. c. 29 extr. *Id adeo sic cognoscite.* In quibus omnibus τὸ *adeò* abundat. ¶ 3. Interdum & affirmat. Virgil. 4. Æneid. v. 96. *Nec me adeò fallit.* Terent. Andr. a. 2. sc. 6. v. 9. *aut si adeò, bidui est, aut tridui hæc solicitudo.* Quasi dicat: Aut si qua certè futura solicitudo, bidui erit aut tridui. Plautus Epid. a. 1. sc. 2, v. 8 *neque adeò injuriâ.* Cicero lib. 2 de Oratore c. 4 *Magis adeò id facilitate, quàm aliâ ullâ culpâ meâ contigit.* Vide Bœcleri Chrestomathiam Terentianam. ¶ 4. Pro *Eò* usus Terentius Heaut. a. 1. sc. 1. v. 61. *Postremò adeò res rediit.* Endlich ist es dahin kommen. Plautus Merc. Prol. v. 78. *Adeò dum quæstum haberet.* Pro *eò*, vel *usque eò*, dum quæstum haberet. Et alibi sæpiùs. Inde & *Adeò usque* & *usque adeò* pro *eò usque*, vel *usque eò*, non semel apud illum reperitur.

ĂDEPS, στέαρ, pinguedo liquida, quæ nequeat facile durari. Nam quæ concrescit, *sebum* dicitur. Schmaltz / Fett. *Adeps suillus*, apud Plin. 28. c. 9. & Celsus lib. 3. cap. 7 *oryzæ cremor, cum quo recens adeps cocta sit.* Est enim generis communis. Adipes plural. *Adipes tenuare, detrahere*, Quintil. lib. 2 cap. 10, id est, ad maciem redigere. Et Columella 8 c. 14 extr. *quæ res ad creandas adipes multum conferunt.* Loquitur autem de fartura anserum. ¶ De obesitate hominis ita Cicero 3 Catilin. c. 7, *L. Cassii adipem non pertimesco*, Dickbauch / Fettwanst.

¶ Ădĭpālis adjectiv. Arnob. lib. 3. p. 115 *nisi postes virorum adipali unguine oblinerentur ab sponsis.* Etiam Cicero hac voce usus in Oratore, si sequimur ed. Argent. A. 1540. p. 199. unde Nizolius hausit, qui tamen & alterius lectionis mentionem fecit. *asciverunt aptum suis auribus opimum quoddam & tanquam adipale dictionis genus.* Nonius Marcellus c. 2. p. 521, Turnebus 2 adv. c. 7, Lauremberg. antiquar. p. 8 legunt *adipatæ dictionis genus*, quod retinuit & Godofredi editio: etiam Gruterus editionis suæ capite 8 *adipatæ* approbavit. Calepinus ad Festum etiam provocat, qui *adipales cœnas* vocet sacerdotum. Sed has fortasse citiùs apud Plinium l. 10. c. 20. & ex Varrone apud Macrob. lib. 3. Saturn. c. 13. [al. c. 11.] reperias. Quanquam utriusque emendatiores codices habent *adjicialem* cœnam, (quam vocem infra quære in compositis à Jacio: Perottus autem *Dapales cœnas* utroque loco substituit. Inter eos, qui *adipalem* cœnam scribi juberent, videtur & Hermolaus fuisse Barbarus. Certe sic loqui amavit ipse lib. 12. Ep. Politiani ep. 40 *Invitatus sum ad convivium, immò ad pontificiam & adipalem cœnam.*

¶ Ădĭpātus, fett gemacht / fett. *Adipatum veteres honestè pro pingui & succulento & opimo posuerunt*, ait Non. Marcellus cap. 2. locumque Ciceronis subjicit, de quo jam modò diximus, quæ satis essent. Atque illic quidem usurpatur metaphoricè. De proprio vocis usu audiendus Sosipater Charisius, qui lib. 1. inst. Gram. p. 73 *adipatum* omni genere dici ait posse opus pistorium, quod adipe conficitur, moxque Lucilium citat, qui *adipatam*, videlicet pultem, dixerit. Substantive usus est Juvenalis Sat. 6. v. 630

Livida materno fervent adipata veneno.

Pingvia edulia & succulenta quasi adipe condita, exponit ibi interpres Joannes Britannicus.

ADHIBEO vide in *Habeo*.

ADHUC, adverbium, (quasi ad hoc usque tempus: ut apud Plinium Paneg. c. 6. *Solus ergò ad hoc ævi, &c.*) Biß hieher. Terentius Phorm. 3 sc. 1, *Adhuc tranquilla res est:* i. e. hactenus. Et ita sæpius locutum Ciceronem Livinejus ad Plin. Paneg. c. 1 observat. Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 20 *ut celata adhuc est.* Nepos Miltiade c. 5, *Qua pugna nihil adhuc est nobilius.* Seneca Medea v. 904

— — *quicquid est commissum adhuc,*
Pietas vocetur.

Ita Cæsar lib. 2 de B. C. c. 32, & lib. 3. c. 57. Plinius item, Tacitus, Curtius, alii. ¶ 2. Pro *etiam* sive *præterea*. Cicero Lælio c. 9, *Ortum quidem amicitiæ videtis, nisi quid adhuc forte vultis.* Plinius lib. 33 c. 2, *Sunt adhuc aliquæ non omittendæ in auro differentiæ.* Quasi dicat: præter istas, quas recensuimus differentias, aliæ etiam sunt, &c. ¶ 3. Plautus Pseud. 4. sc. 7, 77 *Tun' hodie Sicyone huc pervenisti? H. alto adhuc meridie*, id est, etiamnum. Ovidius ep. Helen. v. 263 *adhuc tua messis in herba est.* Quæ duæ ultimæ notiones vulgatissimi usus sunt in particula ista.

ĂDĬĂBĒNE, es, regio est, pars Assyriæ trans Mesopotamiam in ortum, Ptolemæo & Straboni. Plin. verò lib. 5. c. 12. *ultra Armeniam*, inquit, *Adiabene est, Assyria ante dicta.* Nomen habet à difficili transitu: magnis enim rigatur amnibus: Græcis διαβαίνειν, *transire* significat, verba sunt Vadiani ad lib. 1. Pomp. Melæ f. 65. qui & ideò per diphthongum scribit *Adiabæne*, cùm tamen aliàs passim exaratum hoc vocabulum reperias non aliter, quàm per vocalem simplicem. Quam & Suidas retinet in Ἀδιαβηνή, quanquam ipse favens alioquin isti etymo, dictam asserens διὰ τὸ εἶναι πλείους ποταμοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ δυσχερεστέραν ποιεῖν τὴν διάβασιν. Atque ad hunc utcunque circa originem occupatus provocare rectius potuisset doctissimus Vadianus, quàm ad Ammianum Marcellinum. Is enim lib. 23, c. 20 etymologiam hanc profert quidem, sed non probat, mox meliorem substituens. *Adiabena*, inquit, *Assyria priscis temporibus vocitata, longâque assuetudine ad hoc translata vocabulum eâ re, quòd inter Oenam & Tigridem sita, navigeros fluvios, adiri vado nunquam potuit: transire enim* διαβαίνειν *dicimus Græci. Et veteres quidem hoc arbitrantur. Nos autem didicimus, quod in his terris amnes sunt duo perpetui, quos & transivimus*, Diavas & Adiavas, *juncti navalibus pontibus: ideoque intelligi* Adiavenam *cognominatam*. Cæterum hos duos fluvios aliàs Zabam majorem & minorem vocari, Græcis item Λύκον καὶ Κάπρον, (Lycum & Caprum,) docebit Fullerus, Ammiani etymon probans, lib. 3. Miscell. c. 6.

¶ Adiabenicus, adject. frequens in cognominibus imperatoris Severi, de quo Sextus Rufus cap. 21, *Huic*, inquit, *cognomina ex victoriis quæsita sunt. nam Parthicus, Adiabenicus, & Arabicus est cognominatus.* Adde Inscript. Gruteri pag. 1, & 11 & 22 &c.

ADIANTUM, ἀδίαντον, herba, Frauen-Haar. Sunt qui eandem *capillum Veneris*, hoc est, *rutam parietum* seu *murariam* faciunt, Stein-Rauten / Maur-Rauten. Matthiolus eandem cum paronychia relinquit.

ADIMO, vide *Emo*.

ADIPISCOR vide in *Apiscor*.

ĂDIPSOS, Plinio glycyrrhiza vocatur inde quòd famem & sitim sedet, & hydropicis exhibeatur, ne sitiant, ab α & δίψα vel δίψος, *sitis*. Lib. 22 cap. 9 Plinius: *Hac* [glycyrrhiza] *diximus sitim famemque sedari. Ob id quidam adipson appellavere eam, & hydropicis dedere, ne sitirent.* Eidem Plinio tamen rursus *Adipsos* palma est in Ægypto, viridis, odore mali cotonei, nullo intus ligno, lib. 12. c. 22.

ADMĒTUS, Rex fuit Thessaliæ, seu Pheræorum, cujus armenta exul pavit Apollo. Uxor ejus Alcestis, de qua infra. Vide Stobæum in Eclogis Serm. 65. f. 411. ex Musonio, Val. Max. lib. 4. cap. 6. qui obiter ejus mentionem injicit in historia Tib. Gracchi, Erasmum in adagio Ἀδμήτου μέλος, *Admeti nænia*, Cœl. Rhodig. 12. Lect. antiqu. 15. Muret. in lib. 2. Tibull. Eleg. 3.

ADMĬNĬCULUM, sustentaculum aut fulcrum dicitur, cui vites aut arbusculæ incumbunt, eine Stütze oder Lager / darauff etwas ruhet. Cic. Nat. Deor. lib. 2 cap. 47, *vites claviculis adminicula, tanquam manibus apprehendunt.* Idem in Lælio cap. 23 extr. *Natura solitarium nihil amat, semperque ad aliquid, tanquam adminiculum, adnititur.* ¶ 2. Hinc *adjumentum*, eine Hülffe. *Sine adminiculo*, ohne Hülffe oder Zuthun. Cicer. Off. lib. 3. cap. 7, *Hanc partem relictam explebimus nullis adminiculis, sed, ut dicitur, Marte nostro.*

¶ Adminiculari, verbum, stützen / helffen / dienen. Cic. lib. 5. de Fin. c. 14 *Ars agricolarum circumcidat, amputet, erigat, extollat, adminiculetur.* Quod & *adminiculare* dicitur. Colum. de Arborib. cap. 16 *vitem adminiculato, arborique jungito.* Idem lib. 4. cap. 26 *Adminiculandæ jugandæque vineæ curâ.* Augustinus lib. 1. de doctr. Christ. c. 3, *Ad beatitudinem adjuvamur & adminiculamur.*

¶ Adminiculatus, passive. Plinius 14 cap. 1 *vites adminiculatæ sudibus.* Quod nominis formam induit, & gradus adsumit. Gellius præfat. lib. 1 *adminiculatior memoria*, i. e. pluribus auxiliis & subsidiis adjuta: quæ eadem verba etiam apud Macrobium procemio 1 Saturn. leguntur.

¶ Adminiculator. Gellius 8 cap. 3, *Tirone Cicero adminiculatore & quasi administro in studiis literarum usus est.*

ADMŎDUM, vide in *Modus*.

ADOLEO, Adolesco, Adolescens &c. vide in *Oleo*.

ĂDŌNIS, ἄδωνις, (Adonidis in genit.) Cyniræ Cypriorum regis filius, Veneris delicium, ab ἀδών, *gratus*, vel ἄδω, *cano*. Vide in Chiliad. *Adonidis horti*, de rebus ad voluptatem tantum, nullam autem utilitatem comparatis. De Hortis istis erudita est conjectura Huetii in Demonstr. Evang. Propos. 4 cap. 3 § 3 p. 104 ed. Belg. De Adonide plura & Servius ad Ecl. 10. Virg. v. 18.

¶ Adōnia, orum, festa Adonidi sacra. De quibus vide Ammian. Marcellin. l. 22 Histor. cap. 24.

¶ 2. Adonis piscis est saxatilis dormiens: *Exocœtus* dictus etiam, quod

quod in siccum somni caussa exeat, auctoribus Plinio lib. 9 cap. 19, & Oppiano lib. 1. Halieut. v. 158.

ADOR, *farris genus*, Korn / Rocken / edor *quondam appellatum ab edendo: vel, quòd uratur, ut fiat tostum, unde in sacrificio mola salsa efficitur:* Festus. Genitivus exstat apud Auson. de Monosyll. cap. de Cibis: *Mox ador, atque adoris de polline pultificum far.* Gannius verò, Poeta vetus, produxit apud Priscianum lib. 6 p. 700 *Emicat in nubes nidoribus ardor adōris:* qui tamen & ipse alibi corripuit. Unde Scaliger existimat veteres *adus adōris*, in neutro; & *ădor adoris* in masculino dixisse: ut *decus decŏris, decor decōris.* Vide eum ad Festum pag. 7.

¶ Vocârunt & *Adoreum.* Plin. lib. 18. c. 8. Columella lib. 2. c. 6. Pallad. 2. Tit. 1.

¶ Ădōreus, a, um. *adorea liba*, Virg. lib. 7. Æn. v. 109. *adorea bellaria* Stat. lib. 1. Silv. ult. v. 10.

¶ Adoream antiqui Romani omnem ex agris proventum vocabant. Unde postquam præmium militibus partâ victoriâ frumentum fuit, *adorea* pro laude & gloriâ accipi cœpta est, ut Scaliger ad Varron. & Festum observat. Plinius lib. 18 cap. 3 *Gloriam denique ipsam à farris honore, ADOREAM appellabant.* vid. Taubmann. ad Plaut. p. 28. & Boxhorn. ad eund. p. 13. Plautus Amph. a. 1. sc. 1. v. 38. *Præda atque agro adoreaque affecit populares suos.* Terentianus Maurus de metris: *Hortantes acuisse animum bellantis: ut illos Metus habebat, aut propinqua adorea.*

ADRASTĒA, æ, Ἀδράστεια, regio & civitas ejusdem nominis in Troade, ab Adrasto rege Argivorum. vide Strab. lib. 13 p. 404.

¶ 2. Adrastea item vocatur Nemesis, ab eodem, ut volunt quidam, Adrasto rege sic appellata, quia primus ipse templum Nemesi constituerit non procul à Thebis. Ammianus 14. 39 *Adrastia ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix.* Hinc proverbium: *Adrastēa Nemesis*, (subintellige adest,) in eos, qui superbiæ & insolentiæ, fortunâ mutatâ, dare pœnas videntur. Cui deæ antiquitas pennas addidit, celeritatis symbolum, & gubernaculum ac rotam, quia gubernatricem crederent per omnia discurrentem. Vide Erasm. Adag. Sed ad nominis rationem quod attinet, aliam Apulejus affert, libro de Mundo, qui de Græco est, quem Aristoteli nonnulli tribuunt: *Idem fatum*, inquit, *Μοῖραν vocant, quod ex partibus constat. Hinc νέμεσιν, quod unicuique attributio sua sit adscripta. Adrastea eadem, quasi ineffugibilis necessitas ultionis.* Nempe ἀδράστεια est, qui alienus a fuga. Hinc

¶ Adrastēus adjectivum, ut *Adrasteo pallore perfusus*, Ammianus 14. 38, i. e. ita perterritus, ut quasi a Nemesi agitari videatur.

¶ Adrastea, fons Sycioniæ, apud Pausaniam in Corinth. p. 58.

¶ Mons Adrastiæ memoratur Plutarcho in Lucullo p. 497.

¶ Adrastus. Rex Argivorum, de quo modò dictum est sub *Adrastea.* ¶ 2. Alius Adrastus Peripateticus, patria Philippensis, qui tres Harmonicorum libros exaravit, teste Voss. c. 59. de scient. Mathem. p. 345. Hic ille est fortasse, quem memorat Claudian. Mamert. lib. 1. de stat. anim. c. 25. p. 86. ¶ 3. Alium ejusdem nominis Peripateticum memorat Voss. d. l. p. 346. & plures ab Jonsio lib. 4. de script. hist. Philos. p. 339.

ĀDRIA vel Hadria, (Plinius & Strabo etiam *Atriam* scripsere & *Atriaticum*) coloniâ fuit Tuscorum, urbs inclita: à cujus nomine appellatus fuit sinus Adriaticus, qui & *Adria* uno dicitur vocabulo, das Venedische Meer. Vid. Livius lib. 5. c. 33, & Victor Junior in Adriano. *Adria improbus*, propter tempestatum sævitiam, & *inquietus*, apud Horat. 3. Carm. 3 & 9. *Vagus* apud Lucan. lib. 5, 614. *ferus* apud Avienum perieg. v. 527. *ventosus* apud Senec. in Thyeste v. 362. Eustathius ad Dionys. Perieg. v. 92, *Adriam* tradit filium Ἰάονος, Iaonis vel Ionis fuisse, a quibus idem mare & *Ionium* & *Adriaticum* appelletur. Sic Lucanus c. l.

sonat Ionio vagus Adria ponto.

Et Avienus periegef. v. 593

Achelous
Irruit Adriaci tergum maris.

¶ Adriăcus idem quod Adriaticus. Propert. lib. 3, Eleg. 20,

Ergò ego nunc rudis Adriaci vehor æquoris hospes.

¶ Adriānus adject. aliud. Cic. in Pison. cap. 38 *Brundusiumque vitavit, & ultimas Adriani maris oras petivit.* Exstat & apud Flor. lib. 2. c. 5.

¶ Adriăticus, ut *Adriaticum mare*, Plin. 3. c. 5. & *sinus maris Adriatici*, Sueton. Tiber. c. 16.

ADRIANVS, Ælius Adrianus, Ælii Adriani filius, Imperator Romanus, successor Trajani, qui adoptaverat. Vanus & curiosus princeps, eruditus tamen: quod testantur versus, qui exstant Græci juxta ac Latini. Nos eos tantum adducemus, quibus proximus leto animam suam allocutus est, ut Spartianus in Vita cap. 25 refert:

Animula, vagula, blandula,
Hospes comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca
Pallidula, rigida, nudula,
Nec ut soles, dabis jocos?

ADRVMETVM, urbs Byzacii in Africa. C. Nepos Hannibale c. 6, *Adrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta.*

ADVATICI, populus Galliæ Belgicæ Cæsari, Eburonibus vicinus. Et quia Ptolemæus *Atuacutum* vel *Atuatucum* lib. 2 cap. 9 caput Tungrorum facit, censent multi Tungrorum nomen illis postea hæsisse. Scribitur etiam *Atvatici.*

¶ Advatica sive Atvatica, & Atvatuca, castellum Cæsari, haud dubie Atvaticorum, lib. 6. c. 31 & 34.

Adversarius vide sub *Versari*, post Composita ex *Verto.*

ADVLOR, ari, ἀπὸ τοῦ δούλου, quod illiberalis & servilis res sit adulatio, ut vult Valla lib. 5. cap. 66. Sed rectius, ab alludendo, vel ab accedendo & ludendo ducitur, ut Festo placet. Proprie enim de canibus dicitur, qui jactatione caudæ, pedum assultu gannituque vocis dominis blandiuntur. Nonius: *Adulatio est blandimentum, proprie canum.* Lucret. lib. 5. v. 1072

Longe alio pacto gannitu vocis adulant,
Et quum deserti baubantur in ædibus, aut quum
Plorantes fugiunt submisso corpore plagas.

Cic. lib. 2 de Nat. Deor. cap. 63, *Canum vero tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio, &c.* Gellius lib. 5. cap. 14 *more ac ritu adulantium canum.* Ovid. 14. Metam. v. 263

Quin etiam blandas movere per aëra caudas,
Nostraque adulantes comitant vestigia — —

Turnebus quoque 2 Advers. 9 *adulationem*, blandimentum caudæ accipit, illum Ciceronis versum (nisi Attii est, cui Nonius adscribit) lib. 2. Tusc. Q. cap. 10. explicans: *sublime avolans (aquila) Pinnatâ caudâ nostrum adulat sanguinem.* ¶ De hominibus igitur secundario dicitur, pro *assentari*, heucheln / schmeicheln. Quemadmodum & Græci τῷ σαίνειν, ita, primò de canibus, deinde quibusvis abblandientibus uti solent. Vide ad Pindarum Olymp. Δ α. v. 7.

¶ Patet autem ex adductis exemplis, veteres, & *adulare*, & *adulari* dixisse; & non cum Dativo tantum, sed & Accusativo construxisse, de quo Rader. ad 4 Curt. 2. f. 118. Ita Cicero de Divinat. 2. c. 2 dixit, *adulari alicujus fortunam.* Et lib. 1. Offic. c. 26 passive: *Cavendum est, ne assentatoribus patefaciamus aures, neve nos adulari sinamus.* Ausonius Gratiarum actione: *Tribus non circumivi: centurias non adulavi.* Mamertinus Paneg. Juliani cap. 20, *quemque ex cohorte imperatoria & probrosissimum adulabant.* Vet. Gloss. κολακεύω *Blandio, adulo, adsector, ancillor.*

¶ Adulator, κόλαξ, ein Schmeichler / Fuchsschwäntzer. ad Herenn. 4 cap. 21 *Nolo esse laudator, ne videar adulator.* Diogenes apud Laertium interrogatus, quænam perniciosissime morderet belua? respondit, *Ex feris obtrectator, ex cicuribus adulator:*

Τῶν μὲν ἀγρίων συκοφάντης, τῶν δὲ ἡμέρων κόλαξ.

¶ Adulatrix, fœm. Tertullianus de Anima cap. 51, *Alia est ratio pietatis istius, non reliquiis animæ adulatrix,* &c.

¶ Adulatio κολακεία. Cicero de amicit. c. 25 *Sic habendum, in amicitiis nullam pestem esse majorem, quam adulationem, blanditias, assentationem.*

¶ Adulatorius, adject. ut *dedecus adulatorium*, Tac. 6 Annal. c. 32 extr.

¶ Adulatorie, adverb. Augustinus epist. 148 pr. *si perfunctorie atque adulatorie res agatur.*

¶ Inadulabilis, qui se non patitur adulatione corrumpi. Gell. 14 cap. 4 *judicem oportet esse incorruptum, inadulabilem.*

ĀDVLTER, μοιχός, mœchus, Ehebrecher. Ovid. Remed. amor. v. 161

Quæritur: Ægisthus quare sit factus adulter?
In promtu caussa est, desidiosus erat.

Horat. 1. od. 15 *Adulteros crines* dixit Paridis, qui erat adulter.

¶ In illo Claudiani Panegyr. de Mall. Theod. Conf. v. 302.

— — — pardi,
Semine permisto geniti, cum forte leænæ
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter,

catachresis est. Nec aliter, quam poeta, Plinius 8 cap. 16 de istis beluis contra naturam se miscentibus: *Odore pardi coitum sentit in adultera leo.* Ad Claudiani locum Barthius p. 176, Adulterium, inquit, permistio non congruorum. Manil. lib. 5. v. 266

Ut sit adulterio succorum gratia major.

¶ Ădultĕra, fœm. Horatius 3. Oda 3, *Lacænæ adulteræ famosus hospes*, id est Paris Helenæ amator. Adde Plinium modo citatum.

¶ Adultĕrare, & Adulterari: adulterium committere, adulteriis studere. Ehebrechen. Ita enim absolute usi sunt veteres. Cicero 1. Offic. c. 35 *Latrocinari, fraudare, adulterari, re turpe est, sed dicitur non obscene:* Deponentialiter. Sed Neutra forma Gellius lib. 10. c. 23 *Illa te, si adulterares, digito non auderet contingere.* Cestius apud Senecam lib. 3 Controverf. 21, *Ergo tibi, soror, ut honestos habeas liberos, adulterandum est?* Active *adulterare aliquam*, est per adulterium stuprare: quemadmodum non semel locutus Suetonius, ut in Cæsare cap. 6. & 48, & Augusto c. 67. cui hoc verbum peculiare hoc quidem usu, ut observat Bernegg. ad loc. priorem in Cæsare. ¶ 2. Per metaphoram corrumpere, & rei suam adimere sinceritatem. Verfälschen. Nam *omne falsum adulterium est*, inquit Tertullianus de Idololatria princ. Sic merces peregrinæ aliis interdum rebus ad similitu-

militudinem accedentibus vitiari & corrumpi solent. Cicero de Amicit. c. 25, *Simulatio tollit judicium veri, idque adulterat.* Idem pro Cæcina cap. 26 pr. *Jus civile adulterari pecuniâ non potest.*

¶ Adulterata, adulterio corrupta, Sueton. Cæs. cap. 48. Vide *supra.*

¶ Adulterator, Verfälscher. Lege 16 § 9 Dig. de Pœnis: *adulterator monetæ*, ein falscher Müntzer.

¶ Adulterinus adject. id est, fucatus, pro vero assimulatus vel suppositus, κίβδηλος, falsch / verfälscht / nachgemacht. *Adulterina moneta*, falsche Müntze. Cic. Offic. lib. 3 cap. 23. *Nummos adulterinos pro bonis accipere.* Sic *Adulterina clavis*, Sallust. Jugurth. cap. 12. *Adulterinum signum*, id est sigillum, Liv. lib. 40. cap. 54. extr.

¶ Adulterium. Ehebruch. *Committere adulterium*, Quint. lib. 7. cap. 3 [al. 4] *In adulterio deprehendi*, Cic. 2. de Orat. cap. 68. Adulterium & stuprum quid differant, v. L. 6. §. 1. D. ad Legem Juliam de adulteriis. Quintil. lib. 7. c. 4, *Adulterium, cum alienâ uxore domi coire: an & in lupanari?*

ADVLTVS vide *Adoleo* in Oleo.

ADYNAMON, ἀδύναμος οἶνος, vinum est factitium Plinio lib. 14 cap. 16, *Factitiorum primum fit ex ipso vino, quod vocant adynamon:* id est, invalidum, sine viribus.

ADYTVM, ἄδυτον, ab α & δύω, ingredior; secundùm Servium in lib. 2 Æn. v. 115 est locus secretior in templo, ad quem nulli accedere licebat, præterquam sacerdoti. Cæsar lib. 3 de B. C. c. 105, *Pergami in remotis & occultis templi, quò, præter sacerdotes, adire fas non est, quæ Græci adyta appellant, tympana sonuerunt.* Der innerste und heiligste Ort im Tempel. Virgil. 6. Æn. v. 98

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages.

Æ. Diphthongus nota. Quam velut E pronunciandam videri contra J. Lipsium ostendit Rutgers. 3. Var. lect. 5.

ÆACVS, Αἰακός, Jovis ex Ægina filius, tertius Judex cum Minoe & Rhadamantho apud inferos. Ovid. in Ibin v. 187

— — *tuasque*
Æacus in pœnas ingeniosus erit.

¶ Æacides, id est, Achilles Æaci nepos. Peleus enim, Æaci filius, Achillis fuit pater. Virgil. 1. Æn. v. 103

Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector.

¶ Æacideïus. adject. apud Ovid. 7 Metam. v. 472

Oenopiam Minos petit Æacideïa regna.

ÆÆE, es, Αἰαίη, insula, de qua sic Pomponius Mela lib. 2 cap. 7, *Circa Siciliam in Siculo freto est Ææe, quam Calypso habitâsse dicitur.* Virgil. 3. Æn. v. 386

Infernique lacus, Ææaque insula Circes.

Sed hîc Circe Ææa, non insula, cognominatur. Servius in h. l. Circejum montem ex Varrone interpretatur, siccatis paludibus ab insulæ forma liberatum.

ÆANTIVM, oppidum fuit in Sigæo Troadis promontorio, celebre quondam Ajacis sepulcro, templo & statuâ, qui *Æas* à Græcis dicitur, Αἴας, genit. Αἴαντος.

ÆAS, Epiri fluvius ex Macedonia in Ionium mare defluens. Lucan. lib. 6, v. 361

Purus in occasum, sed parvi gurgitis Æas
Ionio fluit inde mari.

ÆDEPOL, juramentum erat viris & fœminis commune, Gellio auctore lib. 11. c. 6. aut fœminis solis, juxta Varronem. Scribi vulgo solet per diphthongum, quia sic jurari credunt quasi per *ædem Pollucis.* Sed non ita est, inquit Voss. in Etymol. f. 9. Nam scribendum *edepol*, quod conflatum ex tribus vocibus: particulâ jurandi *me* vel *e*, & *deus Pollux.* Simile est *medius Fidius.* Hæc ille. Rectè, quod abesse vult diphthongum: Sane in Vaticano Terentii exemplari aliisque codd. antiquis *edepol* & *ecastor* sine diphthongo scribi, è Faërno monet idem Vossius in Ecere f. 189. Non æque illud probem, quod e tribus vocibus originem vir doctissimus arcessit. Magis hîc accedam sententiæ Joh. Meursii Par. 1. Exerc. Crit. ad Capteiv. cap. 4 pag. 80, caussam, cur scribendum ubique sit *edepol*, ita exponentis: *Mos enim veteribus vocales longas duplicare, & vel H vel D inserere. Itaque pro* Epol *scribebant* Eepol *&* Edepol, *sicut* Mecum, Meecum, Medecum, *& similia. Nam* Epol *dicebant quomodo* Ecastor, Equirine, Ejuno. *Quæ duo postrema non ubique obvia. Prius est apud Festum legere, posterius apud Sosipatrum lib. 2.* Sua fecit hæc totidem pene verbis Pareus Lex. Crit. pag. 419. 420. Quod de *edepol* ita diximus, transferendum & ad similia jurandi adverbia. Falli enim qui scribunt *æcastor, æcere, æquirine*, quasi per ædem Castoris, Cereris, Quirini juretur, ita patet. Scribendum *ecastor, ecere, equirine.* Non per ipsorum templa, sed per ipsos his verbis jurabant. Illud autem *E* putes per ἀφαίρεσιν factum esse vel ex *me*, quod integrum remansit in *mecastor, mehercules, medius fidius*, putaturque græcorum esse μὰ, quo & ipso utebantur jurantes; vel ex νὴ, de quo Voss. Etymol. f. 315. in *me-dius-fidius.*

ÆDES, vel potiùs Ædis (sic enim singularis hujus nominis ha-

A bet, quod Jan. Rutgersius lib. 6. Var. 50. cap. 12 observat,) quodlibet ædificium qua sacrum, qua profanum significat, ein Gebäu / sey gleich ein Hauß oder Kirch. Nam quod nonnulli volunt, *Ædem* in singulari non nisi de fano, seu templo; *Ædes* in plurali de domo cujusque usurpari, in eo frustra sunt. Revera enim nullum discrimen est. Sic Horatius *Glyceræ ædem* dixit od. 30. lib. 1; Servius in 2 Æneid. *Omne ædificium Ædes dicitur. Sed Varro locum quatuor angulis conclusum ædem docet vocari debere.* Vet. Gloss. *Ædes*, αὐλαί, ναοί. Frequentius tamen singulare de sacra; alterum de qualibet æde usurpatur. v. g. Cic. 2 Catilin. c. 6, *senatum in ædem Iovis Statoris vocavi.* & orat. 3 cap. 9, *in ædem Concordiæ.* Et ad Q. fratr. lib. 3. ep. 1 c. 4, *absolutum offendi in ædibus tuis tectum.* In singulari autem *ædis* potiùs, quàm *ædes* dicendum, quod notabamus suprà, id & Glossator vetus confirmat, ubi legitur: ναός, *Templum*, *Ædis.* Plautus Trinum. a. 1. sc. 2. v. 131. *Ædes venales inscribere literis*, einen Zettel ans Haus schlagen / und es feil bieten. Ea autem schedula, sive pittacio, non tantùm proscribebantur, seu indicabantur ædes venales, sed unà & ipsum pretium significabatur, quo æstimarentur. Quo illud Terentii pertinet Heaut. a. 1. sc. 1. v. 92. *inscripsi illico ædes mercede.* Socrates adolescentes à curiositate rerum ad se nihil pertinentium hoc retrahere solebat Homeri versu Odyss. Δ 392

Ὅ, ττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται.

B ut Diogenes Laertius in Vita, Sextus Empiricus lib. 7 contra Mathem. p. 141, & Gellius 14 cap. 6 extr. referunt; quod vulgo vertunt Latino versu:

Ædibus in nostris quæ prava aut recta geruntur.

¶ Ædicula, Ædiculæ, diminut. Häußgen / Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 58. *Ædiculæ oppositæ sunt pignori*, das Häußgen ist versetzt. ¶ 2. Sacellum, Capell. Vet. Gl. ναισκάριον, *Ædicula, sacellum.* Sic *ædiculam Victoriæ dedicare* Liv. 35. cap. 9. Et eodem libro cap. 41, *Quadrigæ inauratæ in Capitolio positæ in cella Jovis supra fastigium ædiculæ.*

¶ Ædificare, construere, bauen. Proprie Cicero 1 Offic. c. 39 *Cn. Octavio honori fuisse accepimus, quod præclaram ædificasset in Palatio & plenam dignitatis domum.*

¶ 2. Veteribus usitatissimi fuerunt hi modi loquendi, *Ædificare navem, classem, hortos*, &c. quæ tamen omnia per ἀκυρολογίαν dicta sunt. Cic. cap. 4 pro L. Manil. *posteaquam maximas ædificasset ornassetque classes.* Idem Attico 9 ep. 13 *Cnæus noster Balbo locum, ubi hortos ædificaret, dedit.* Virg. 2 Æneid. v. 15 *Instar montis equum divina Palladis arte*
Ædificant.

Ædificatio, das Bauen. Cic. ad Q. fratr. 2. epist. 6, *Ædificationem ad tuum adventum sustentari placebat.* Et in Pison. cap. 21 *immensa & intolerabilis ædificatio.*

C ¶ Ædificatiuncula, diminut. Cic. 3. ad Q. frat. epist. 1, cap. 2, *quæsivi ex eo, quid ei de illa ædificatiuncula mandasses.*

¶ Ædificator, der bauet / Baumeister. Cic. de universo cap. 2, *Neque mundo quicquam pulchrius, neque ejus ædificatore præstantius.* ¶ 2. Item, qui ædificandi quadam libidine tenetur. Nepos Attico cap. 13, *Nemo illo minus fuit emax, minus ædificator.* Columella lib. 1 de re rustica cap. 5, *Eleganter igitur ædificet agricola, nec sit ædificator.*

¶ Tertullianus etiam formavit *Ædifex*, de Idololatr. c. 12 pr. quod idem est ac Ædificator.

¶ Ædificium, ein Gebäude. *Exstruere ædificium*, Cicero pro Mil. cap. 27. *Ædificiis incensis*, Cæs. 3. Gall. extr.

¶ Coædificare. Cic. Partit. cap. 10. *Loci coædificati*, zusammen gebauet.

¶ Exædificare, ædificationem absolvere, perficere, ausbauen. Sallust. Catil. c. 12, *villæ in urbium modum exædificatæ.* add. Plin. 10. cap. 37. Tralatè Cicero de Oratore lib. 1. cap. 35. extr. *opus institutum exædificare.* Ita Plautus Trin. a. 1. sc. 2, *Exædificare inchoatam ignaviam.* ¶ At in illo a. 5. sc. 2. *Exædificasset me ex his ædibus, absque te foret*, exædificare ex ædibus, est ejicere ex ædibus, ut *expectorare ex animo* apud Accium, ut Nonius citat, extra pectus ejicere.

D ¶ Exædificatio, Cic. 2. de Orat. c. 15, *Fundamenta nota sunt omnibus: ipsa autem exædificatio posita est in rebus & verbis.* Tralate.

¶ Inædificare, verbauen. Cæsar lib. 1. de B. C. c. 27, *ne sub ipsa profectione milites oppidum irrumperent, portas obstruit, vicos plateasque inædificat, fossas transversas viis præducit.*

¶ Peræđificare, ædificando perficere. Columella lib. 4 cap. 3. pr. *domos exstruunt, nec perædificatis cultum adhibent.*

¶ Reædificare, wieder auffbauen. Quod ex Cicer. 6 Att. Epist. 1. vulgo exemplum promunt, incertum & suspectum est. adi ed. Græv. & ibi notata. Certius est Livii lib. 5 cap. 53, *quia piget reædificare.* Usus & aliquoties est Tertullianus, lib. 5. contra Marc. c. 3, & de Pudicit. cap. 20 extr.

¶ Superædificare, drüber bauen. Paulinus Nolanus epist. 28 n. 2. (ed. Paris. 1685) *Si digna tanto fundamento superædificetur operatio.*

¶ Superædificatio. Tertullianus adv. Marc. lib. 5. cap. 6, *per ignem judicatur vestra superædificatio.*

¶ Ædilis

¶ Ædilis, dignitatis & officii nomen erat apud Romanos. Ædilium officium erat, ædes sacras procurare, urbi annonam prospicere, ludos exhibere. Hinc de fabulis Terentianis ab Ædilibus emtis in Prologo Eunuchi dicitur. Cicero ex legibus 12 tabul. 3 de Leg. cap. 3, *Sunto ædiles curatores urbis, annonæ, ludorumque solennium* &c. Adde Sueton. Cæs. cap. 10. Initio quatuor fuêre: postea duo à Cæsare additi, qui frumento præessent, qui hinc *Ædiles Cereales* dicti, ut ex Pomponio L. 2. §. 32. D. de origine J. constare potest. In his 4 plebeios, 2 patricios fuisse Dio lib. 43 extr. scribit, ut Torrentius ad Suetonii Vespasianum cap. 2 observat. Conf. Rupert. ad Pomponii Enchirid. de Orig. Jur. p. 211. 212. 241. 282. Ædiles, Bau-Herren. *Ædiles Cereales*, die Korn-Herren/ qui annonam curabant & mensuras, Pomponio.

¶ Ædilitas, magistratus ædilium. Plaut. in Stich. a. 2 sc. 2. v. 29 *Ædilitatem gerit sine populi suffragio*. Occurrit vox etiam apud Sueton. Claudio c. 38, *quod in ædilitate contra vetitum cocta vendentes multasset*.

¶ Ædilitius adject. ut *ædilitium munus*. Cic. Offic. 2 c. 16 extr. *P. Crassus functus est ædilitio maximo munere*. Idem in Vatin. c. 7, *quem ædilitium vides*, id est functum ædilitate. Eutropius extremo libro 5, *consumserunt* [bellum Sociale & civile Marii] *viros consulares XXIV; prætorios VII; ædilitios LX.* &c.

¶ Æditimus & Æditwus eadem sunt, & significant custodem & tutorem ædis sacræ: ein Kirchner/ Küster. Varro tamen *Æditimi* vocabulum magis probat, quàm *Æditui*, quod vult esse recentius, lib. 1. de re rust. c. 2. Vide & Gell. libr. 12. cap. 10. *Æditutus* tamen in Inscript. passim, & apud Sueton. Aug. cap. 5.

¶ Æditwo, Æditimor, sive æditumor, id est ædem tueor & custodio. Gell. 12. cap. 10. ex fabula Atteiana: *Æditumor in templo tuo*. Inscript. Reines. p. 388, AEDITVAVIT ANNOS XIII.

AËDON, ἀηδὼν, Luscinia, Nachtigall/ ex Græco, Seneca in Agamemn. v. 670

Non quæ verno nobile carmen
Ramo cantat tristis aëdon.

Julianus in Allegoria Sirenum:

Quodque leves calami, quò suavis cantat aëdon.

Calpurnius ecl. 6. v. 8

Vocalem superet si turpis aëdona bubo.

¶ Aëdonius, adject. quod aedonis est. Lucanus Panegyr. ad Pison. v. 257

Sic & aëdonia superantur voce cicadæ.

ÆGAE, arum: Macedoniæ oppidum, ubi occisus Philippus Rex, Amyntæ filius, fuit: Nepos & alii.

ÆGAEUM, αἰγαῖον πέλαγος, mare illud magnum inter Græciam Asiamque, insulis abundans, hodie *Archipelago*. Dictum vel a rege *Ægeo* (vide infra *Aegeus*) vel *Scopulo*, qui speciem ostendit αἰγὸς, id est, capræ, ut Plinius indicat lib. 4. c. 9. vel, quæ Pompejus Festus adjicit, quod crebræ in eo sint insulæ, quæ procul intuentibus αἰγῶν, *caprarum*, speciem præbeant: vel ab *Ægea* Amazonum regina, quæ in eo periit. Adde Bocharti Geogr. Sacr. Parte 2, lib. 1, c. 13. Horat. 1. epist. 11. v. 16.

Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.

Hinc proverbia sunt: *Ægæum navigat*, de eo, qui lucri cupiditate nihil periculi recusat; er waget umb Geldes willen Leib und Leben. *Virgulteâ scaphulâ Ægæum transmittere*, de stulto conatu; ex Luciano de Sectis. Vide Chiliad.

¶ Invenias & *Ægona* à poëtis pro *Ægæo* usurpatum: ut apud Stat. 5. Thebaid. v. 55

— — *Delove sonanti*
Pejor, & innumeris quas spumifer assilit Ægon,

id est, circumfluit.

¶ Apud eundem eodem libr. v. 288 *Ægæon, onis*:

Diis pelagi ventisque & Cycladas Ægæoni.

Hesychius Αἰγαίων τὸ περὶ τὰς κυκλάδας πέλαγος. *Ægæon, mare ad Cyclades.*

¶ Ægæon, onis, etiam Gigantis nomen, qui Briareus alias appellatur. Servius in 10. Æneid. [v. 565.] Ægæon qualis, centum cui brachia: *Ipse est*, inquit, *qui & Briareus cæli & terræ filius*. Et istum alibi Virgil. [6. v. 287.] *Centumgeminum* appellat. Hesychius: Αἰγαίων θαλάσσιος θεός· οἱ δὲ ὁ Βριάρεως καὶ ὁ Ποσειδῶν. Ægæon, *Deus marinus: sive Briareus & Neptunus.*

ÆGALEOS, vel Ægaleum, Atticæ mons è regione Salaminis. Herodot. lib. 8, cap. 90. Thucyd. lib. 2, f. 114.

¶ Aegaleos, mons Messeniæ, sub quo Pylus sita, apud Strabonem lib. 8 p. 248.

ÆGATES, (non Ægades) insulæ maris Siculi, e regione Lilybæi promontorii, ad quas prœlio bellum Punicum 1. fuit compositum. Silius lib. 1. v. 60 de Hannibale:

— — *insuper Ævi*
Flore virens, avet Ægates abolere, parentum
Dedecus, ac Siculo demergere fœdera Ponto.

Adde Corn. Nep. Hamilcare cap. 1 n. 3.

ÆGER, de corpore & animo dicitur, schwach/ bekümmert/ ἀσθενὴς, ἄῤῥωστος. Terent. in Hecyr. a. 1. sc. 2 v. 113 *Aegram esse simulant mulierem*. Nepos Miltiade cap. 7, *Eo tempore æger erat vulneribus*: & Curtius 7 c. 7 *æger ex vulnere*. Cic. Catil. 1. cap. 11, *Aeger morbo gravi*; Et pro Cæl. cap. 8 *Medea animo ægra*, schwermüthig bekümmert/ quod etiam *æger animi* dicitur apud Curtium 4 cap. 3 n. 11. Sunt præterea elegantes locutiones: *Ægra seges*, Ovid. 1 Fast. v. 688, Saat/ die nicht fort will: *ægræ partes Reipubl.* pro Mil. cap. 25. Florus lib. 3 cap. 17 *Aeger rerum motarum*, id est, propter res motas; quòd turbasset rempubl. dolens.

¶ *Ægreo*, ere: antiquum verbum: kranck seyn: unde est

¶ Ægresco, kranck werden/ apud Lucretium & Virgilium. Ille lib. 5. v. 350 *morbis ægrescimus isdem*: hic Æneid. 12. v. 46 *ægrescitque medendo*.

¶ Ægrè adverbium. *Aegre esse*, angelegen seyn/ wehe thun/ Plautus Casin. 2 sc. 2. 9 *Quid est, quod tuo nunc animo ægre est?* Terentius Adelph. 1. sc. 2, 57 *ægre est*, suppresso casu, quem Hecyra 2 sc. 1. v. 30 expressit: *ne quid ægre esset mihi*. Pro eo & *ægre pati, ægre ferre* dicitur, übel zu frieden seyn. Terent. Adelph. 1. sc. 2, 63 *sed ostendere, me ægre pati, illi nolui*. Idem Andr. 1 sc. 2. v. 7 *neque id ægre tulit*. ¶ 2. Interdum idem fere significat quod *difficulter*, seu animo invito. Schwerlich/ mit genauer Noth. Cicer. 16. Att. epist. 11, *Aegre me tenui*. Idem Tusc. 4. cap. 37. extr. *Inveterata vitia ægriùs depelluntur*. Sallustius Jugurth. c. 83 *Omne bellum sumi facile: ceterum ægerrime desinere*.

¶ Ægritudo, animi ægri affectio vel dolor, Unmuth/ Bekümmerniß. Terent. in Heaut. a. 3 sc. 1. 13 *Dies adimit ægritudinem hominibus. Aegritudo acerba.* Cic. in Tusc. 4 cap. 15, *Turbidi animorum motus important ægritudines anxias atque acerbas.* Idem lib. 3. cap. 22, *Culpâ contractum malum ægritudinem acriorem facit.* Idem Attico 9. ep. 4, *Totum se ægritudini dedere*, id est, prorsus indulgere. *Aegritudine confici*, sich zu tode bekümmern/ Idem 3. Tuscul. c. 12. extr. Sic *affici, debilitari ægritudine*, sich kranck und schwach grämen. *Aegritudinem lenire, levare, depellere, detrahere, sedare, tollere*, Ciceronis formulæ sunt; etiam hæc: *in ægritudinem incidere*, Tuscul. 3 c. 9. Terent. in Phor. a. 5. sc. 1. v. 24, *Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est*; ubi vel pro animi dolore, vel pro corporis affectione exponi potest. Perraro enim de corporis ægrotatione apud veteres invenitur, ut apud Curtium 3. cap. 5. *animum ægritudo corporis urgebat*.

¶ Ægrum, pro *ægritudine* dixit Plautus Amph. a. 2. sc. 2. v. 11. Sic *Verum, Aequum, Justum, Rectum* etiam usurpamus pro suis substantivis.

¶ Ægror, pro *ægritudine* Lucretii est, lib. 6. v. 1130. Sic *amaror, putor*, &c.

¶ Ægrimonia, idem quod ægritudo. Cicero Attico suo 12, 38 *Ferrem graviter, si novæ ægrimoniæ locus esset*. Usus est etiam Horatius Epod. 13, v. 26. & 17, 73. Utroque loco ægritudinem animi significat.

¶ Ægrotus, kranck/ schwach/ de infirma corporis dicitur valetudine; sicut æger de animi morbo plerumque. *Ægroto dum anima est, spes est*, Cicer. ad Att. lib. 9. ep. 10. Sic Horat. lib. 1. epist. 2. v. 47

Non domus & fundus, non æris acervus & auri
Aegroto domini deduxit corpore febres.

Respublica ægrota, Cicer. Divinat. in Verr. cap. 22, hoc est, laborans, afflicta.

¶ Ægroto, ægrotare, kranck seyn. *Leviter ægrotare*, Cic. 1. Off. 24, ein wenig unpaß seyn. *Graviter, gravissimè ægrotare*, hart danieder liegen/ Cic. Senect. c. 19, & Fin. lib. 2. cap. 13. *Periculose ægrotare*, gefährlich kranck seyn. Idem Attico 8 ep. 2, *In unius hominis, quotannis periculose ægrotantis, anima positas omnes nostras spes habemus.* Plinius quoque lib. 3 epist. 16 dixit *mortifere ægrotare*, tödtlich oder todt-kranck seyn. Eleganti tralatione Lucretius lib. 4. v. 1121, *Languent officia atque ægrotat fama vacillans.* Cui simile illud in Catonis distichis est: *Et res & fama laborat.* Nam *laborare* ægrotos etiam dicimus.

¶ Ægrotatio corporis est & mentis. Cicer. 3. Tusc. cap. 4, *Nomen insaniæ significat mentis ægrotationem & morbum.* Ibidem cap. 10, *ut ægrotatio in corpore, sic ægritudo in animo nomen habet non sejunctum à dolore.* Hieron. Ep. 37. ad Julian. Diac. *ita me jugis tam corporis ægrotatio, quàm animæ ægritudo consumpsit, ut mortis imminente nec mei pene memor fuerim.*

ÆGERIA, nympha, vide *Egeria*.

ÆGESTA, urbs Siciliæ, quæ & *Segesta* dicta, Græci quoque sine diphthongo Ἔγεστα scribunt. Vide Stephan. Byz. & Salmas. in Solin. f. 78. Hinc populi Ægestani, Egestani, Segestani, apud Plin. & alios. ¶ In Aegesta oppido Siciliæ Aemilius Censorinus fuit crudelissimus tyrannus. Hic, si quis nova tormenta & inusitatum aliquod cruciandi genus exstruxisset, præcipuis eum muneribus prosequebatur. Quidam igitur Aruncus, Paterculus nomine, equum ex ære fabricatum Aemilio donat, ut in eum excruciandos injiceret:

Ille autem tum denique ad æquitatis cogitationem conversus, auctorem primùm intrusit, dehinc ex Tarpejo monte dejecit. Plutarch. in Parallel. sub finem. Confer huc, quod de Perillo scriptores commemorant.

ÆGEVS, disyllab. αἰγεύς, rex Athenarum, Thesei pater ex Aethra conjuge, & Medi ex Medea, ut auctor est Justinus. Præcipitem se dedit in mare, quod inde Ægæum postea appellatum est, ut Hyginus tradit fabula 43. Nam Varro à caprino pecore appellatum lib. 2. de re rusticâ cap. 1 tradit.

¶ Ægīdes, æ, Theseus. Ovid. in epist. 4. v. 59

Perfidus Aegides, ducentia fila secutus,
Curva meæ fugit tecta sororis ope.

ÆGIALE, αἰγιάλη, Diomedis uxor. Statius 3. Silv. 5, v. 48

Questa est Ægiale, questa est Melibœa relinqui.

¶ Ægialia, insula adjacens Ætoliæ, cujus rex fuit Diomedes, Plinio lib. 4. c. 12.

¶ Ægialeus, Medeæ frater Justino lib. 42. c. 3. Hunc *Absyrtum* alii vocant, de quo supra. Cic. lib. 3 de Nat. Deor. c. 19, *Quid hujus Absyrto fratri, qui est apud Pacuvium Ægialeus?*

ÆGIALOS, αἰγιαλός, littus dicitur: unde Achaja, propter urbes in littore ordine dispositas, *Ægialos* vocata fuit, Plinio teste lib. 4. cap. 5.

¶ Ægialus, mons Atticæ Solino cap. 12. ¶ 2. Promontorium etiam & vicus Paphlagoniæ. Addit plura Steph. Byzantius.

ÆGILOPS, öpis, αἰγίλωψ, Gen. αἰγίλωπος, nam utroque modo scriptum invenitur, Plinio arboris glandiferæ species est, lib. 16 cap. 6. ¶ 2. Rursus & bulbi genus eidem est *Ægilops* lib. 9. c. 5. ¶ 3. Et *Ægilops* inanis est avena, seu herba hordeum enecans, quam *festucam* Plinius vocat. Frugifera enim avena, qua equi pascuntur, βρόμος (βρῶμος) est Dioscoridi. Quamvis hæc ab aliis, ipso etiam Theophrasto, quandoque confundantur. Plinius 18. c. 17, *Est herba*, inquit, *quæ cicer enecat & ervum circumligando se, vocatur orobanche: triticum simili modo æra; hordeum festuca, quæ vocatur ægilops.* ¶. 4. Denique *ægilops*, seu *ægilopa*, *æ*, seu *ægilopia*, neut. gen. αἰγιλώπια, tuberculum parvum dicitur in palpebra super locum pilorum, quod à similitudine grani hordeacei à Græcis κριθή dicitur, ein Gersten-korn über dem Auge / Cels. lib. 7 cap. 7.

ÆGĪNA, æ, Αἴγινα, insula Piræeo, Atheniensium portui, objecta, sive inter Athenas & Epidaurum sita, cujus ambitus 180 secundum Strabonem stadiorum, cum oppido ejusdem nominis; dicta ab Ægina Æaci matre, qui inde cum posteritate sua genus traxit: ut Strabo testatur lib. 8. Appellatam primùm fuisse *Oenonen*, Plinius lib. 4. cap. 12, Steph. Byzant. in *Ægina*, Eustathius ad Dionys. Perieg. v. 512. & Tzetza in Lycophron. v. 175. Pausanias in Corinth. f. 48. & alii scripsere. Ovidius *Oenopiam* vocatam prodidit lib. 7 Metam. v. 472, sed haud dubie ex tanto consensu legendum

Oenonen veteres appellavêre, sed ipse
Æacus Æginam genitricis nomine dixit.

Primum Ægina pueros optimos alit: τὰ πρῶτ' ἀρίστας παῖδας Αἴγιν' ἐκτρέφει, proverbiale est in eos, qui sui dissimiles efficiuntur, & in deterius proficiunt. Pueros enim optimos & virtute præstantes primum Ægina aluit, Achillem, Patroclum, Ajacem & Neoptolemum: postea verò, moribus mutatis in deterius, homines habuit etiam minùs præstantes. Vide Chiliad.

¶ Æginæus adject. ut, *Æginæa mercatura*, pro quæstu ex multis variisque mercibus, eine Handtierung mit allerley Wahr. ¶ Et Æginæa, orum, gen. neut. pro rerum venalium oneribus miscellaneis, quarum venditores, *Æginæopolæ* dici possunt, die allerley Wahr und Kauffmannschafft führen. Vid. Cœl. Rhodig. antiq. lib. 21. c. 23.

¶ Æginenses, Aeginæ incolæ: de quibus, cùm ob ignaviam & mutatam morum integritatem male cœpissent audire, dici consuevit, *Æginenses neque tertii, neque quarti, neque ullo in numero locove.* Vide Chiliadas.

¶ Æginēta, idem. Cicero 3 Offic. c. 11, *Athenienses sciverunt, ut Æginetis pollices præciderentur.* Æginetas primos argentum signasse, Ephorus scriptis prodidit. Numisma eorum χελώνης habuit, hoc est, testudinis imaginem. Hinc factum est, Τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι, hoc est, *Virtutem & sapientiam vincunt testudines.* ¶ 2. Porro inter medicos clari nominis est *Paulus Æginета.*

¶ Æginēticus, ut *Æs Æginеticum* apud Plinium lib. 34. cap. 2. extr.

ÆGIPAN, Plur. Ægipānes, iidem qui Panes. Quod hoc genus caprinis pedibus fingeretur. Plutarchus tamen distinguit, & Αἰγίπανα esse pronunciat, quem Romani *Silvanum* appellarunt. Et hunc a Pane distinguit & Virgilius in illo Georg. 2, v. 494 *Panaque Silvanumque patrem Nymphasque sorores.* Plura longe eruditissimus Salmasius Exercitat. Plinianis: & post eum Isaacus Vossius observ. ad Pomp. Mel. libr. 1. cap. 8. p. 46.

ÆGIRĪNON, αἰγείρινον, unguentum ex gemmis populeis, resina & flore turgentibus. Unguentum populeum, eine Salbe von Pappeln Knospen. αἴγειρος populus nigra est.

ÆGIS, ĭdis, αἰγίς, multa & incerta nominis hujus significata
A apud Græcos recenset Erasmus in Proverb. *Ægis venit.* Poetis scutum Jovis significat & Palladis, in cujus medio caput erat Medusæ Gorgonis, serpentibus crinium vice terribile. Virg. 8. Æn. v. 352

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Jovem, cum sæpe nigrantem
Ægida concuteret, &c.

Et ibidem v. 435 *Ægidaque horrificam turbatæ Palladis arma, &c.* Ubi Servius: *Ægis proprie est munimentum pectoris æreum, habens in medio Gorgonis caput: quod munimentum si in pectore Numinis fuerit, Ægis vocatur: si in pectore hominis, sicut in antiquis Imperatorum statuis videmus*, Lorica *dicitur.* Primo casu Silius lib. 9, v. 444 de clypeo Palladis:

Sibilaque horrificis torquet serpentibus ægis.

¶ Ægiochus, αἰγίοχος, Jovis apud poetas epitheton, v. gr. Homerus Iliad. α. v. 202 Αἰγιόχοιο Διὸς τέκος, *Jovis ægidem tenentis filius*, ubi Didymus scholiastes: Αἰγιόχοιο, αἰγίδα ἔχοντος. Αἰγὶς δὲ ἐστιν ὅπλον Διὸς ὑφαιστότευκτον, *Ægiochi, i. e. ægidem tenentis. Ægis autem est scutum Jovis a Vulcano fabrefactum.* Alii ex pelle caprina nomen deducunt. Lactantius lib. 1. Div.
B Inst. c. 21 de capella Jovis nutrice: *Hujus capellæ corio usum esse pro scuto Jovem, contra Titanas dimicantem, Musæus auctor est. unde a poetis αἰγίοχος nominatur.*

ÆGISTHVS, Αἴγισθος (sic dictus, quòd à matre abjectus, uberibus capræ nutritus sit) Thyestis fuit filius (unde & *Thyestiadem* Ovidius dixit) ex Pelopeja filia, Atrei & Agamemnonis Clytemnestræ opera interfector: interfectus verò ipse posteà rursus est ab Oreste Agamemnonis filio, necem patris ulciscente. Ovid. lib. 1. de Remed. Amor. v. 161

Quæritur, Ægisthus quare sit factus adulter?
In promtu caussa est, desidiosus erat.

Ægisthum dixit C. Cæsarem Pompejus, ob adulterium cum uxore sua Mutia, quam ideo Pompejus repudiavit. Sueton. in Cæs. cap. 50.

ÆGITHALVS, Αἰγίθαλος, avis, quæ Latinis *Parus* est, eine Meise.

¶ Sed *Ægothelas*, *æ*, Αἰγοθήλας, *caprimulgus* est. Gesner.

ÆGĪTHVS, αἴγιθος & αἴγιθος, avis parva, Salus dicta, asino hostis, quia ejus rugitu abortit ova, & pulli ex nido excutiuntur. Eberus & Peucerus *ægithum* interpretantur, Zötscherlin / nisi ea verò *Linaria* rubra est. Gybert. Longolius *ægithum* avem eandem facit curruccæ, eine Graßmücke.

ÆGLE, es, Αἴγλη, nympha Virgilio, Eclog. 6.

Ægle Naiadum pulcherrima, candida Nais:

C αἴγλη splendorem significat. ¶ 2. Fuit etiam una Hesperidum Aegle, filia Hesperi, curatrix unà cum sororibus hortorum eorum in Mauritania, in quibus aurea mala nascebantur. Hyginus procemio Fabular.

¶ Ægles, æ, athleta Samius fuit, qui cùm per omnem ætatem suam mutus fuisset, in sacro tandem certamine, cùm in sortitione fraudem committi videret, nimio loquendi desiderio linguæ vinculum rupit, & distinctè, quamdiu vixit, locutus est. Gell. lib. 5. cap. 9. Val. Maxim. lib. 1. cap. 8.

¶ Ægletes, Apollinis cognomen, quo celebratur in Anaphe insula. Vide Apoll. Argon. lib. 4. v. 1716.

ÆGŎCĔRAS, fœnum Græcum Plinio est lib. 24. cap. ult. quia corniculis semen habeat simile. Vide *Fœn. Græc.* in *Fœnum.*

ÆGŎCĔROS, Αἰγόκερως, *Capricornus* vulgò dicitur, cùm rectiùs *Ibex mas* diceretur, ein Steinbock / ex caprarum silvestrium genere in Alpibus, miræ pernicitatis. ¶ 2. Est & signum cœleste. Lucan. lib. 9, v. 537

Humidus ægoceros, nec plus leo tollitur urna.

Capricornum enim *humidum, udum, nivosum, aquosum, imbriferum* poetæ dicunt: ut & *gelidum* & *frigidum.* Quia verò post Solis in capricornum ingressum ascendere ille incipit, quemad-
D modum ascendendo capræ pascuntur; ei signo eadem ratione nomen factum est.

ÆGON, pastoris nomen apud Virgilium Ecl. 5.

Cantabunt mihi Damœtas, & Lyctius Ægon.

¶ Ægon, pro Ægæo, vide supra in *Ægæus.*

ÆGONYCHON, herba Plinio est lib. 27. cap. 11. eadem quæ *Lithospermon*, officinis *Milium Solis* (*Soler* potius, a montibus, in quibus nascitur) dicitur, Meerhirsen / Steinsaamen / Perlenkraut / Matthiol.

ÆGOPHTHALMOS, αἰγόφθαλμος, gemma; sic ab oculo caprino cognominata, Plinio est lib. 37. c. 11.

ÆGOS FLUMEN; vel amnis, vel urbs, in Thraciæ Chersoneso juxta Hellespontum, αἰγὸς ποταμοὶ Græcis. Stephanus: Αἰγὸς ποταμοί, πόλις ἐν Χερσονήσῳ, *Aegos fluvii urbs in Hellesponto.* Et ita Græci plerumque in multitudinis numero vocant, ut Xenophon, Plutarchus, Diodorus: at Latini in singulari numero *Aegos flumen* appellant; ut Plin. lib. 2. c. 58, & lib. 4. c. 10, Mela lib. 2. cap. 2, Nepos in Lysand. in Alcibiade, in Conone. Cæterum *Aegos* non primum casum, sed Genitivum esse, Græci auctores satis indicant. Ad oppidum istud lapidem è cœlo casurum

rum Anaxagoras prædixit, quod & accidit. Vide Plin. lib. 2. cap. 58. Fregit postea apud hunc fluvium Lysander classem Atticam, Athenisque maximâ ex parte dirutis, triginta imposuit tyrannos. Plutarchus & Corn. Nepos in Lysandro.

ÆGYPTA, Ciceronis libertus fuit, cujus meminit ipse lib. 16 famil. ep. 15 (vulg. 13) & ad Att. lib. 8 epist. 15 pr.

ÆGYPTUS, Αἴγυπτος, filius fuit Beli Babyloniorum regis, Danai frater, cui L. fuerunt filiæ, ut fratri filii totidem; de quorum nuptiis fabulam alibi exposuimus. Vide Hygin. Fab. 168. Ægyptus tandem, Danao expulso, Ægypti regnum tenuit, atque ex suo nomine regionem illam appellavit, cum antea *Aeria*, à fusco & caliginoso aëre, Nili scilicet, diceretur, Stephano & Gellio lib. 14 cap. 6 auctoribus. Hesychius ab *Ægypto* amne, qui *Nilus* postea appellatus fuit, dictum *Ægyptum* putat: alii ab *Coptos*, antiqua urbe, & *αι*, quod Ebræis insulam & regionem, ut Græcorum *αἶα*, sonat. De Ægypti situ, fertilitate, incolarum præterea ingenio, institutisque ac moribus, plura Isocrates in Busiride, ubi præcipue solertiam gentis commendat: de fertilitate & urbium multitudine Theocritus Eidyll. 17. v. 79. & seqq. Vide & Ammianum lib. 22 cap. 40, seq. ubi & religionem describit; quam superstitiosam perquàm & tam immanem atque crudelem, quam fœdam atque ridiculam habuêre, de quâ multa Juvenal. Sat. 15. *Ventosam & insolentem nationem* Plinius vocat Panegyrico Trajani cap. 21. *gentem non fidam* Lucanus lib. 5. v. 58. *Imbelle atque inutile vulgus* Juvenalis Sat. 15. v. 124. *Fallacem gentem, semperque alia cogitantem, alia simulantem*, Hirtius de Alexandrino bello cap. 24. *Vanam gentem & novandis, quam gerendis rebus aptiorem*, Curtius lib. 4. c. 1. Quæ omnia in compendio quasi complexus est Vopiscus in Saturnino, ubi & de studiis refert, quibus maximè delectati Ægyptii fuêre. Vide & Trebellium Pollionem 30. Tyrannis, in Æmiliano, & in Chiliad. *Ægyptii machinarum artifices.* De dicacitate eorum, & in cavillos solerti ingenio Seneca Consol. ad Helviam sub fin. & Herodianus lib. 4. cap. 9. De invidiâ, quâ nemini dogmata, & disciplinas suas communicabant, Beroald. 37. Annot. Tom. 1. Thesaur. Critici Grut. p. 213. E recentioribus de Ægypto & Ægyptiis rebus præclara multa congessit Barthius ad Claud. p. 129. seq. ¶ 2. Ægyptus notat locum quemlibet ærumnosum. vid. Barth. ad Claudian. Mamert. p. 450.

¶ Ægyptius, Ægyptii, subst. die Egyptier.

¶ Ægyptius, adject. Egyptisch / ut *Ægyptium mare*, Plin. lib. 5 ineunte: *Ægyptia ficus*, Idem 13, cap. 7.

¶ *Ægyptius* nonnunquam Latinis, nec non Græcis, niger, seu fuscus est, Vide Scal. ad Fest. Inde intelligendum illud Suetonii Caligula c. 57. extr. *Parabatur & in noctem spectaculum, quo argumenta inferorum per Ægyptios & Æthiopas explicarentur.*

¶ Ægyptiăcus, idem ac Ægyptius. Plinius lib. 6 cap. 28, pr. *ad mare nostrum litusque Ægyptiacum.*

¶ Ægyptiacè, adverb. Trebell. Pollio in Zenobia: *loquebatur Ægyptiace ad perfectum modum.*

ÆLIA, æ, Αἰλία, urbs Palæstinæ, eadem quæ & Hierosolyma, ab Ælio Adriano, qui Judæis inde expulsis Æliam vocari voluit, quia Romana civitas facta fuisset. Eusebius lib. 4 hist. Eccl. cap. 6. *Æliam Capitolinam* ex Dione Xiphilinus in Adriano vocat.

ÆLIANUS, Αἰλιανὸς, Sophista Romanus fuit, Pausaniæ auditor sub Adriano principe. Scripsit Græcè libros 16 historiæ animalium, plenos doctrinâ variarumque rerum cognitione, & libros 14 historiæ variæ.

¶ Ælianus Meccius, Italus Medicus, theriacâ conservandi contra pestem homines auctor fuit. Galen. de usu ther.

ÆLIUS, Æliorum familia Romæ numerosa fuit, virtute quàm fortunâ celebrior: pauperrima enim fuit. Claudianus in Laude Serenæ v. 56 -- *Series his fontibus Ælia fluxit*, hoc est, familia. ¶ 2. *Ælius Catus* cibum ex fictilibus cepit, & missa sibi ab Ætolis vasa argentea recusavit. De hoc Ennius apud Ciceronem 1 Tusc. cap. 9.

Egregiè cordatus homo Catus Ælius Sextus.

¶ 3. *Ælius Gallus* Arabiam felicem subegit Romanis sub Augusto. Ejus amicitia Strabo Geographus usus est, & cum eo Nilum navigavit, totamque ferè Ægyptum lustravit. ¶ 4. *Ælius Grammaticus* cognomine duplici fuit, *Præconini* & *Stilonis*. *Præconinus* appellatus fuit, quòd pater ejus Præconium fecerat: *Stilo*, quod orationes nobilissimo cuique scriberet, ut Suetonius auctor est de Grammaticis illustribus. ¶ 5. *Ælius* alius *Mantia Formianus*: de quo Valer. Maxim. lib. 6. cap. 2. ¶ 6. *Ælius Melissus* Grammaticus scripsit de loquendi proprietate: de hoc Gell. lib. 18. c. 6. ¶ 7. *Ælius Prætor*; de quo Valer. lib. 5. cap. 6. ¶ 8. *Ælius Tubero*, cujus in Bruto Cicero meminit & in Orat. pro Muræna. ¶ 9. *Ælius Tuberonis* nepos accusator Ligarii fuit, quem Cicero luculentâ oratione defendit. ¶ 10. *Ælius Verus* Imperator de quo Spartianus. ¶ 11. *Ælius Donatus* Grammaticus, præceptor fuit D. Hieronymi. Distinguendi sunt Ælii ab Helviis, auctore Rupert. ad Pomponii Enchi-

A rid. p. 356. ubi tabulam quoque Æliorum genealogicam exhibet. p. 346. seq.

AËLLO, tribus syllab, Ἀελλώ, Aëllûs, ut Sapphûs, una est Harpyjarum trium; reliquæ duæ *Ocypete* sunt & *Celæno*, Servio auctore in Æneid. 3 v. 209. *Aëllo* a turbine dicitur seu procella. Sic enim cum impetu turbulento Harpyjas irruere Val. Flacc. scripsit lib. 4 Argonaut. v. 450

-- Harpyjæ semper mea pabula servant,
Fallere quas nusquam misero locus: illicet omnes
Deveniunt niger intorto ceu turbine nimbus.

¶ 2. Est & inter canes Actæonis *Aëllo* Ovidio lib. 3. v. 220 Metamorph. *& cursu fortis Aëllo.*

ÆLURUS, αἴλουρος, Latinè *feles*, Katze. Vocem ipsam deducunt ab αἰολλεῖν καὶ κινεῖν τὴν οὐράν, quod variet & moveat caudam. Gell. lib. 20. cap. 7, *Ælurorum oculi ad vices lunæ aut ampliores fiunt, aut minores.* Plutarch. in præcept. connubialibus, τὸν αἴλουρον ὀδμῇ μύρων ἐκταράττεσθαι καὶ μαίνεσθαι λέγουσιν, hoc est, *felem odore unguentorum turbari & furere dicunt.*

ÆMILIUS, gentile nomen Romanorum, in quo Latinum I lapides Capitolini & cuncta antiquitatis monumenta ostentant, quanquam in Græcorum libris utplurimum est Αἰμύλιος. ¶ Æmiliorum nomen Plutarchus in Numa p. 65 & principio vitæ Æmilii Pauli a Pythagoræ filio Mamerco duxit, cui Æmilii cognomen δι' αἱμυλίαν λόγου καὶ χάριν, *propter dicendi leporem &*
B *venustatem* hæserit: unde Numa, discipulus Pythagoræ, alicui ex quatuor filiis suis nomen Mamerci imposuerit, cum quo & cognomen transierit ad Romanos. Multi clari Æmilii fuerunt, Paulus Macedoniæ victor, Scaurus, Mamercus, Porcina, Lepidus triumvir & alii, de quibus passim in historiis.

¶ Æmilius adj. Prop. lib. 3. eleg. 3. de Ennio poeta:

Et cecinit Curios fratres, & Horatia pila,
Regiaque Æmiliâ vecta tropæa rate.

i. e. Pauli Æmilii, Perseo Macedonum rege in triumphum ducto, ut ibi interpretatur Livinejus.

¶ *Æmiliæ viæ*, quas Æmilius Scaurus, & M. Æmilius Lepidus straverunt. Ab Arimino per partes Adriano mari subjectas ferebant, & ipsa regio, quam via illa tangebat, dicta fuit *Æmilia*, præsertim apud ævi posterioris scriptores, sicut altera huic contermina, *Flaminia*. Vide Geogr.

¶ Æmiliānus, ut *Scipio Æmilianus*, Scipio Africanus minor, qui ex Æmiliorum familia per adoptionem familiæ Scipionum insertus fuit. Adoptati enim ut nomina adoptantis adsumunt, ita ex prioribus seu patriis aliquod retinent discriminis caussa, sed leviter immutatum, aut syllaba auctum, quemadmodum *Octavius* post adoptionem *Octavianus* appellatus fuit. Dio Cass. lib. 46 p. 322 consulatur.

ÆMON vide *Hæmon*.

ÆMŎNIA, Αἱμονία, (scribunt & *Hæmonia*) Græcia dicta fuit an-
C te Regem Græcum, qui *Æmoniæ* nomen mutavit, & à suo nomine Græciam dixit, ut Plinius auctor est lib. 4 cap. 7. Propriè Thessalia est, unde Jason *Æmonius*, & *Æmoniæ artes* pro magicis, quibus Thessalis, ut mox trademus, dicuntur.

¶ Æmŏnius adject. nomen frequens est apud Ovidium, ut *terra Æmonia*, de remed. amoris v. 249. *Juvenis Æmonius*, pro Jasone, lib. 7. Metam. v. 132. *Æmoniæ artes*, id est, magicæ apud eundem de arte amand. lib. 2 v. 99.

¶ Æmŏnides, viri proprium apud Virg. 10. Æn. v. 537

Nec procul Æmonides Phœbi Triviæque sacerdos &c.

ÆMŬLOR, ari: (ζηλόω, ζηλοτυπέω) eifern / nachfolgen. Plus est quam *imitor*. Qui *imitatur* sequitur exemplum alterius, satis habens, si aliquâ similis saltem ei, quem imitatur, esse possit, qui *æmulatur*, ita sequitur & imitatur alterius rem, ut æquare, vel superare etiam studeat, majoremque adeò, si possit, ex ea gloriam ac laudem sibi conficiat. Sed quia ad hoc studium sæpius livor atque invidia accedit, idcircò tam in bonam, quam malam partem hoc verbum usurpatur, & sæpe adeò pro *invidere*, & ideo *concertare*, ponitur. Non raro vel nihil aliud quam *imitari* & *sequi*, vel *sectari* significat. Cicero pro Flacco c. 26, *Ut omnes ejus urbis instituta laudare facilius possint, quam æmulari.* Hora-
D tius 4. od. 2, *Pindarum quisquis studet æmulari.* Quintil. lib. 10. cap. 2, *Tristes & jejuni Pollionem æmulantur.* Tacitus lib. 3. Histor. c. 81, *Studium Philosophiæ, & placita Stoicorum æmulatus*: id est, secutus est: nam & sic discipuli magistrum *æmulari* dicuntur, cum assectantur. Livius lib. 1. cap. 18, *Pythagoram in ultima Italiæ ora circa Metapontum Heracleamque & Crotonam juvenum æmulantium cætus habuisse constat.* ¶ De contentiosa imitatione, non reprehendendâ tamen, usus hoc verbo est Plin. lib. 7 Ep. 30, *licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de ultione Helvidii, orationi Demosthenis κατὰ Μειδίου confers: quam sane, cum componerem illos, habui in manibus, non ut æmularer (improbum enim ac pene furiosum) sed tamen imitarer & sequerer.* Quintil. lib. 1. cap. 3, *Sunt etiam nonnulli acuendis puerorum ingeniis non inutiles lusus: cum positis invicem cujuscunque generis quæstiunculis æmulantur.* ¶ De invidiosa contentione: Livius lib. 28 cap. 43, *Tanquam mihi ab infimo*

quoque periculum sit, ne mecum æmuletur. Ubi nota constructionem cum sexto casu. Cicero cum Dativo ita junxit, Tusc. lib. 1. cap. 19, *Cumque corporis facibus inflammari soleamus ad omnes fere cupiditates, eoque magis incendi, quòd iis æmuletur, qui ea habeant, quæ nos habere cupiamus.* Sic Justinus lib. 6. cap. 9, *amisso, cui æmulari consueverant in segnitiam torporemque resoluti.*

¶ Æmulatio, ζῆλος, Eifer / Nachfolgung. Est & hæc duplex: ad laudem altera, altera ad culpam. Cicero lib. 4 Tusc. c. 8, *Æmulatio dupliciter illa quidem dicitur, ut & in laude, & in vitio nomen hoc sit: nam & imitatio virtutis, æmulatio, dicitur: & est æmulatio ægritudo, si eo, quod quis concupierit, alius potiatur, ipse careat.* Non prætermittenda Paterculi verba sunt sub lib. 1 finem: *Alit*, inquit, *æmulatio ingenia: & nunc invidia, nunc admiratio incitationem accendit.* Ex quibus vides diversas æmulationis caussas. Alterius, admiratio est illius, quod pulchrum atque eximium habemus, & itaque assequi cupimus; alterius invidia & dolor ex bono & pulchro, quod penes alium esse videmus, nosque desperamus. Itaque cum degenerat æmulatio, mera invidia ac obtrectatio est: quæ ζηλοτυπία Græcis, ut Tullius auctor est. Hinc illud Phædri lib. 2 extremo:

Non hæc invidia, verum est æmulatio.

C. Nepos in Attico cap. 5, *Et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio* (uterque enim & Cicero & Hortensius, de quibus intelligit, eloquentiæ principatum affectabant) *nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.* Plinius Panegyr. c. 84, *Nihil est tam pronum ad simultates, quàm æmulatio, in fœminis præsertim. Ea porrò maxime nascitur ex conjunctione, alitur æqualitate, exardescit invidia, cujus finis est odium.* Tacitus lib. 3 Histor. cap. 38, *Ille infensus Blæso æmulatione prava.* Petronius: *Neque enim in amantium esse potestate furiosam æmulationem.* Nempe ζηλοτυπίαν significat: quæ *Pellicatus, pellicatio* in Vet. Gloss. interpretatur.

¶ Æmulatus, us, in quartâ. Tacitus lib. 13 Annal. cap. 46, *Otho, ne in urbe æmulatus ageret, provinciæ Lusitaniæ præficitur.* Idem 3 Hist. c. 66, *exstincto æmulatu.* Usus utrobique pro *æmulatione* hac voce.

¶ Æmulator, qui æmulatur, tam ad laudem, quam ad vitium, ζηλωτής. Cic. lib. 2. ad Att. Epist. 1, *Quod Sicyonii te lædunt, Catoni & ejus æmulatori Servilio attribuas.* Ubi *Æmulator* est imitandi studiosus. Pro eo frequentius est

¶ Æmulus substantive, ein Eiferer / Nachfolger / quod etiam fœminine dici potest *Æmula* eine Eiferin. Nam adjectivum proprie est, ut post paullo videbimus. Cicero pro Marcello cap. 1, *Illo æmulo ac imitatore studiorum ac laborum meorum, quasi quodam socio ac comite distracto.* Sic *æmulus Brutorum Thrasea*, apud Tacitum 16. Ann. c. 22. Et fœminine Vellejus Paterc. principio lib. 2, *sublatâ imperii æmulâ*, hoc est, Carthagine. Rursus Tacitus & cum Dativo constrúxit, *Dictator Cæsar summis oratoribus æmulus*, lib. 13. Ann. cap. 3. *Æmulum in aliquem esse* dixit Apulejus, lib. 1. Metamorph. post init. *in convivas æmulus*, id est qui avidius vorat, & timet, ne illi se plus edant. Eodem libro p. 111 ed. Elmenh. *æmulus in colorem.* ¶ Pro Obtrectatore & invido, Virg. lib. 6 Æn. de Miseno:

Sed tum forte cava dum personat æquora concha
Demens, & cantu vocat in certamina divos,
Æmulus exceptum Triton [si credere dignum est]
Inter saxa virum spumosa immerserat unda.

Sic *æmulam senectutem* pro *invida*, Donato; pro *adversa virtati*, Servio interprete, dixit Virgil. Æneid. 5. v. 415. Iterum Tacitus Annal. 3 cap. 8, *At Piso præmisso in urbem filio, datisque mandatis, per quæ principem molliret, ad Drusum pergit, quem remoto æmulo æquiorem sibi sperabat.* ¶ Hinc & pro *Rivali* haud raro *æmulus* ponitur. Cicero 6. ad Att. epist. 3, *Licet eum solus ames, me æmulum non habebis.* Ita Terentius Eunucho a. 2. sc. 1. v. 9. & a. 4. sc. 1. v. 9. item Seneca lib. 1. de Benef. c. 9. Plin. 6. Ep. 31. num. 5. ¶ Et quoniam qui æmulantur pares, vel majores esse volunt; idcirco *res rei æmula* dicitur, quæ similis ei & comparanda. Martialis lib. 4. epigr. 41, *Pæstanis rubeant æmula labra rosis.* Plin. lib. 9. c. 17, *Lacus Brigantinus æmulas marinis mustelas generat.* Et lib. 15. cap. 18, *Ficus quædam pyris magnitudine æmulæ.*

¶ Æmulus, adjectivum, ex modo dictis perlucidum est.

¶ Æmulanter, adverb. eiferig / mit Eifer. Tertullianus adv. Hæreticos cap. 40, *Diabolus res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam æmulanter affectavit exprimere in negotiis idololatriæ.*

ÆMVS mons Thraciæ, vide *Hæmus.*

ÆNĀRIA, æ, Αἰναρία, insula in Puteolano sinu, à statione navium Æneæ sic dicta, Plinio auctore lib. 3. cap. 6. Græci *Pithecusam* appellârunt. Hodie *Ischia* est. In ea sunt aquæ vim medicam habentes; calculosis enim medentur, Plin. lib. 31. cap. 2. Hermol. in eundem. Stat. 3. Silv. extrem.

Ænariaque lacus medicos, Statinasque renatas.

¶ Ænarium, Jovis lucus in Achaia juxta oppidum Olenum, in quo Achæi de communibus rebus consulturi conveniebant. A Strabo sub fin. lib. 8. Sed idem paullo ante (editione Aldi p. 167, Casauboni p. 265) Ἀρνάριον, *Arnarium* hunc lucum vocat, ut ita alterutrum locum oporteat corruptum esse.

ÆNEA, civitas condita a Romulo, Æneæ filio, Janiculum posteà dicta, Dionys. Halicarn. lib. 1. p. 59. ¶ 2. *Ænea* urbs alia propinqua Thessaloniceæ, Livio auctore lib. 44 cap. 10.

ÆNĒAS, Αἰνείας, Anchisæ & Veneris filius, Virgilii Carmine notissimus. Genealogiam suam ipse exponit Iliad. Υ. v. 208. Constantinus Lascaris ἀπὸ τοῦ αἴνου dictum Æneam putat, id est, à laude, per epenthesin literæ I. Αἰνίας Αἰνείας. Sed in hymno Veneris apud Homerum nominis ejus occasionem & rationem aliam Venus ipsa indicat hoc modo:

Τῷ δὲ καὶ Αἰνείας ὄνομ' ἔσσεται, οὕνεκά μ' αἰνὸν
Ἔσχεν ἄχος, ἕνεκα βροτοῦ ἀνέρος ἔμπεσον εὐνῇ.

Hoc est: *Huic autem Æneas nomen erit propterea, quod me gravis cepit dolor, quod mortalis viri incidi in lectum.* Contra tamen Scaliger lib. 3 Poët. cap. 2, *Non est*, inquit, *audiendus Homerus, qui à Venere Æneam quasi* αἰνὸν *tristiore auspicio scribit appellatum: sed quod ab omni, ut inquit ille, parte laudandus erat. Hoc enim est* αἰνεῖν. Pietas Æneæ in patrem senem, quem humeris sublatum suis ex incendio Trojæ extulit, prædicata à Virgilio amplissimis est laudibus. Ovidius lib. 1. de Ponto eleg. 1.

Cùm foret Æneæ cervix subjecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.

B Cujusmodi mirum quiddam in Catanæis fratribus, parentes suos ex flammis Ætnæ montis efferentibus, evenisse scripsit Silius lib. 14. v. 198.

¶ Ænĕădæ, quantitate mutatâ: ut 3 Æneid. v. 18

Æneadasque meo nomen de nomine fingo;

Et Æneid. 8. v. 648

Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.

Æneadæ igitur Trojani, & traduces illorum postea Romani, dicti sunt.

¶ Ænĕādes, æ, aut Aenīdes, vocalibus *a* & *e* brevibus in *i* longum conflatis, Iulus vel Ascanius Æneæ filius. Idem lib. 9 Æneid. v. 653

Atque his ardentem dictis affatur Iulum:
Sit satis, Ænide, telis impune Numanum
Oppetiisse tuis, &c.

¶ Æneïs, ïdos, vel idis, fœm. Αἰνηΐς, Virgilii de Ænea opus. Ovid. lib. 2. Trist. v. 533

Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor
Contulit in Tyrios arma virumque toros.

Statius in fine Thebaidos:

Vive precor, nec tu divinam Æneida tenta,
Sed longe sequere, & vestigia semper adora.

C ¶ Aeneïus, quatuor syllab. Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 5.

Tityrus, & segetes, Æneiaque arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.

ÆNESIDEMVS, Stoicus Philosophus, Tertulliano memoratus c. 25. de animâ, & inde Lipsio lib. 3. Physiol. Stoic. dissert. 7.

ÆNIGMA, tis, αἴνιγμα, ab αἰνίσσεσθαι, quod est obscure innuere, & velut involucris quibusdam tegere rem; ein Retzel. Cujusmodi fingunt ad Thebas fuisse Sphingis de bipede, tripede, eodemque quadrupede. *Sirpos* vel *scirpos* ænigmata veteres appellâsse, Gell. indicat lib. 12. cap. 6. Ænigmatis speciem Homeri interpres etiam αἶνον fecit; cujusmodi Clearchi illa sunt apud Athen. lib. 10. *Vir, non vir* (Eunuchus) *Avis, non avis* (Vespertilio) *Videns, non videns* (Luscus) *Lapis, nec tamen lapis* (qui pumex est.) Ac ille ipse Clearchus ibidem ænigma definit, πρόβλημα παιστικόν, προστακτικὸν τοῦ διὰ ζητήσεως εὑρεῖν τῇ διανοίᾳ τὸ προβληθὲν, τιμῆς ἢ ἐπιζημίας χάριν εἰρημένον, *quæstionem ludicram, jubentem, ut per inquisitionem acie mentis inveniatur, quod propositum, aut honorarii aut multæ gratia adductum est.* Ænigmata Polluci lib. 6 cap. 19 Κυλίκεια ζητήματα vocantur eo, quod inter pocula proponerentur: quorum hæc conditio, ut solvens auferret carnis portionem, ignorans exhauriret potionem muriâ mixtam. Augustinus lib. 15. de Trinit. c. 9, *Ænigma*, inquit, *est obscura allegoria.*

D ¶ 2. Atque hinc quævis alia paullo obscurius tectiusque dicta vel scripta *ænigmata* appellantur. Cicero lib. 7. ad Attic. Ep. 13, *Ænigma Oppiorum de Velia non intellexi: est enim numero Platonis obscurius.* Juvenalis Sat. 8. v. 50. *Ut juris nodos & legum ænigmata solvat.* ¶ Apud Prudentium non semel invenitur pro imagine & figura, &c. ut Hymno 10. Cathemerinon Exsequiali: *requiret Sua munera fictor & auctor, Propriique ænigmata vultus.* Et Hymn. 2. Peristeph. sive de B. Laurentio v. 118 etiam *argentea ænigmata* legas, pro nummis scilicet notis & imaginibus inscriptis. Addunt VVouwerius, Ger. Io. Vossius & alii ex eodem hymno versum 96, quem legunt: *Ænigma nummis inditum*, quod improbat Nicol. Heinsius, consensu librorum veterum firmatus, qui *Nomisma* vel *Numisma* ibi, non Ænigma, habent.

ÆNŌNA, civitas Illyrici in Liburnia, nunc *Nona*, & Venetis subjecta. Plin. lib. 3. c. 21.

ÆNVS, Germaniæ fluvius, qui in Danubium infertur, Vindelicos à Noricis discernens. Ptolemæus lib. 2 cap. 11 & 12.

ÆŎLVS, Αἴολος, rex Æoliæ, qui rationem ventorum deprehendit:

dit: quam ob caussam Poetæ ipsum ventorum præsidem fecerunt: Polybius apud Strabonem lib. 1. Diodorus Siculus lib. 5. cap. 3. Plinius lib. 3. c. 9. & lib. 7. c. 56. Virgil. lib. 1. v. 145 A

Æolus & clauso ventorum carcere regnet.

Ovidius lib. 14 Metam. v. 224.

Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos.

Ubi Hippotades ab Acesta seu Sergesta matre filia Hippotæ Trojani dicitur. ¶ 3. Æolus rex Tuscorum, filiæ stupratæ ensem misit, quo se interfecit, idemque paulo post auctor stupri Macarius fecit. Plutarch. in Parall. num. 28.

¶ ÆŎLIA, Æoli insula ad Siciliam; de qua paulo ante Virgil. 1. Æneid. v. 54

Talia flammato secum Dea corda volutans,
Nimborum in patriam, loca fœta furentibus Austris,
Æoliam venit: hic vasto rex Æolus antro, &c.

¶ Æŏlĭæ & Æŏlĭdes, insulæ sunt inter Italiam & Siciliam, quas Græci *Hephæstiades*, ἡφαιστιάδας, Latini *Vulcanias* appellant: ignes enim evomuerunt, quemadmodum Ætna; à quo meatus subterraneos ad eas usque insulas protendi creditum fuit. *Æolias* Diodorus septem, Servius novem numerat. Præfuit autem illis post *Liparum*, Ausonis regis filium, *Æolus* Hippotæ filius, a quo nomen retinuêre. Servius ad Æneid. 1. v. 52. B

¶ Æŏlĭdes, Æoli filius. Ovid. lib. 9. Metam. v. 506

At non Æolidæ thalamos timuere sororum.

Et lib. 13. v. 26

Æoliden saxum grave Sisyphon urget.

Sisyphus enim filius Æoli. Sed his etiam scomma in Ulyssen inest, ut nunc dicemus. ¶ 2. Æolides etiam per crimen Ulysses vocatur, tanquam stupro ex Æolo conceptus. Virg. Æn. 6. v. 29

Hortatur scelerum Æolides,

ubi Servium legas. Hinc est quod Ajax in eundem dicto 13 Metamorph. v. 31

— — — *quid sanguine cretus*
Sisyphio?

¶ 3. *Æolides* tubicen apud Virgil. 6. Æn. v. 164

Misenum Æoliden, quo non præstantior alter,
Ære ciere viros, &c. *Æoli is* [inquit Servius] *filius fuisse dicitur, quia vento creari sonos constat.*

¶ Æŏlis vel Æŏlia, regio Græciæ Asiaticæ inter Ioniam & Troada; à qua lingua & *dialectus Æolica*, quæ Ionicæ dialecto proxima est; & *digamma Æolicum* apud Quintil. libro 1. cap. 4.

¶ Æŏlĭcus, Æŏlĭus, ut, *puella Æolia* pro Sappho, apud Horat. lib. 4. Carm. od. 9. Lesbos enim, ex qua fuit Sappho, in Æolia est, aut proxima Æoliæ insula. *Lyra Æolia,* apud Ovid. in epist. 15. Heroid. v. 200. Sic rursus Horatius lib. 4. od. 3 C

Fingent Æolio carmine nobilem,

hoc est, Lyrico, quod Alcæus poeta Lyricus, quem Horatius imitatus est, Æolica dialecto usus sit.

ÆPĒA sive Æpeia, urbs Messeniæ Straboni; Laconiæ Stephano, forte in utriusque confinio sita, & quidem in edito monte, quia αἰπὺς, *altus*, origo nominis est. Hæc eadem, quæ *Thuria* post dicta fuit. Vide Strab. lib. 8 p. 249. ¶ Est & Cypri urbs *Æpeia*, de qua Plutarchus in Solone: & alia Cretæ apud Byzantium Stephanum, urbium & populorum scriptorem.

¶ Est & *Æpy* diversum oppidum Peloponnesi, Stephano in Messenia; Straboni (p. 241) in Elide aliud, de quo etiam Statius Theb. 4. v. 180.

ÆPOLIUM, Sarmatiæ Europææ urbs, circa fluvios Tyram & Istrum. Plin. lib. 4. cap. 12.

ÆPY opp. vide paullo ante in *Æpea*.

ÆPŸTUS, Messeniorum rex, educatus in Arcadia apud maternum avum Cypselum, regnum paternum cæde Polyphontis recuperavit. Apollodor. lib. 2. extremo, ubi quidam Αἴγυπτος legunt, sed Pausanias Messen. p. 113. Gr. Αἴπυτος.

¶ Æpytidæ appellati sunt reges Messeniorum ab illo Æpyto. Pausan. in Messen. D

¶ Æpytius, adject. *Æpytios agros* dixit Statius lib. 4. Theb. v. 296.

ÆQUI, orum: Veteris Latii gens, *pervicacissimi*, ut Flori verba sunt, *& quotidiani Romanorum hostes*, lib. 1. cap. 11. Meminit & Livius aliique. Forte iidem qui Plinio *Æquiculi*, & *Æquiculani*: Virgilio *Æquicoli*. Nam lib. 7. Æneid. v. 746

Horrida præcipue cui gens, assuetaque multo
Venatu nemorum, duris Æquicola glebis,
Armati terram exercent,

¶ Æquicus, quod Æquorum est. *Æquicum bellum*, Livius lib. 10. cap. 1. ut Gronovius emendavit.

ÆQUOR quære post *Æquus* ejusque derivata.

ÆQUUS, æquatus, planus, ἰσόπεδος, eben/ flach/ gleich: unde & *Æquor* est, de quo infra. Cicero pro Cæcina c. 17, *Æquus & planus locus*, ein gleicher ebener Ort. Tacitus Agric. cap. 35, *Ut primum agmen æquo, cæteri per acclive jugum connexi velut insurgerent*. Et c. seq. *qui in æquo obstiterant*, hoc est in plano. Ita & usus lib. 4. Hist. cap. 23. pr. *Pars castrorum in collem leniter adsurgens; pars æquo adibatur.* Et Seneca Ep. 94, *Multi inveniuntur, qui æquum arcibus aggere attollant, & multos in miram altitudinem adductos arietibus ac machinis quassent.* ¶ Hinc *Æquus animus* est, qui sibi semper constat, & nec exasperatur ulla re, sive attollitur; nec dejicitur etiam: hoc est, moderatus, placidus, quietus: qui quicquid accidit, in bonam partem accipit, leniterque fert. Cicero de Senectute cap. 23, *Quid quod sapientissimus quisque æquissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo?* Livius 23 cap. 22 *Eam sententiam haud æquioribus animis, quam ipsorum quondam postulatum Latinorum, patres audierunt.* Plautus Rudente a. 2. sc. 3. v. 71 *Animus æquus optimum est ærumnæ condimentum.* Horat. lib. 1. Epist. 11. extr.

— — *quod petis, hic est,*
Est Ulubris, animus si te non deficit æquus.

¶ 2. Æqualis, ἴσος, ὁμαλὸς, gleich/ ganz gleich/ ubi paria omnia sunt, nec quicquam aut præponderat, aut plus est. Terent. Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 11

— *o Thais, Thais, utinam esset mihi*

Pars æqua amoris tecum, id est, utinam pari conditione amaremus inter nos: nec ego pejus haberem, quam tu haberes. Virgilius libr. 12. v. 230 --- *numerone an viribus æqui Non sumus?* Sic, *æquo & pari jure vivere cum aliquo*, Cic. 1. Offic. c. 34. *Æquo Marte pugnare*, Curtius 4 cap. 15, 29. also streiten/ daß man noch nicht weiß/ wer gewinnen wird. ¶ 3. Et quia id justum est, cum suum cuique tribuitur, & contra juris rationem nec demitur aliquid, neque adjicitur, atque sic maxime servatur æqualitas; ideo & *æquus* justus, sive δίκαιος est. Billig/ recht. Cicero lib. 3. de Finibus cap. 2. *æquissimus æstimator ac judex*. Sic *magistratus æquus*, apud eundem pro Quint. c. 2. *Æqua lex* pro Corn. Balbo cap. 27. Sic *æquum dicere, facere, postulare* apud Terent. was billich und recht/ reden/ thun/ begehren. Pompejus ad Domitium (8. Att. ep. 12, subjecta est) *Æquum est, me abs te impetrare, &c.* ¶ 4. Aliquando *æquum* & absolute pro *æquitate* ponitur: Billigkeit. Virgil. 2. Æn. v. 427 — *& servantissimus æqui*. Horatius 1. satyr. 3. v. 98 *justi prope mater & æqui*. Sic *cultor æqui: Contemtor æqui* apud Ovidium Metam. 5. v. 100, & 3 Fast. 49. ¶ 5. & *æquus* ἐπιεικὴς, πρᾶος, i. e. lenis, benignus, bonus: gnädig/ gütig/ fromm/ qui ignoscit ac condonat plura, atque ut ille Terentianus Mitio, non necesse habet omnia pro suo jure agere, atque libenter adeo in aliis statuit, quod sibi fieri postulet: quemadmodum contra immitis ac durus *iniquus* est. Hinc *æquitas*, & clementia, lenitas, de qua infra. Et istâ de caussa *æquum & bonum* passim conjunguntur, modo cum copula, modo sine illa. Plautus Menæchmis a. 4. scen. 2. v. 10, *Qui neque leges neque æquum bonum unquam colunt.* Terentius Heaut. a. 4. scen. 1. vers. 27, *Qui neque jus, neque bonum atque æquum sciunt.* Ubi nota, hæc ab jure & legibus separari: nam qui his rigide utitur, is æquus & bonus non est. ¶ 6. Sic *æqui bonique facere* apud Terentium, est in meliorem partem accipere: wohl auffnehmen/ im allem guten vermercken/ Heaut. act. 4. sc. 5. vers. 20. Livius lib. 34. cap. 22. extr. *Cæterum si nos nec cura civitatis, nec exemplum, nec periculum movet, ne serpat latius contagio ejus mali, nos æqui bonique facimus.* Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 7, *Animus meus totum istud æqui bonique facit.* ¶ 7. Hanc bonitatem autem sive æquitatem exercere, quia benevoli maxime atque amici hominis est, idcirco *æquus* non raro pro amico faventeque atque propitio accipitur. Virgilius 4. Æneid. v. 372. *Nec Saturnius hæc oculis pater adspicit æquis.* Sic *æquo animo attendere* apud Terent. Prol. Hecyræ, *benevolo* est. Virg. in 6. v. 129

— — *Pauci quos æquus amavit*
Jupiter, atque ardens evexit ad æthera virtus.

Horat. Serm. lib. 2 Sat. 1. v. 70

Scilicet uni æquus virtuti atque ejus amicis.

Sic *æqui* & *iniqui*; amici & inimici; sive benevoli & infesti sunt: Freund und Feind. Sallustius ad Cæsar. de ordinandâ Rep. *Atque hæc ita sese habere, tametsi omnes æqui atque iniqui memorent, tamen cum factione nobilitatis haud mediocriter certandum est.* Columella de Horto v. 21, *Nec manibus mites ferulæ, nec cruribus æqui Terga rubi. Nec æqui*, id est nihil amici, sed infesti & noxii, quòd pungant.

¶ Æquè, adverb. pariter, æqualiter, juste. Gleich/ eben so/ recht. Terentius Hecyr. a. 2 sc. 1. v. 2 *Ut omnes mulieres eadem æque studeant nolintque omnia.* Seneca in Medea v. 199, *Qui statuit aliquid parte inauditâ alterâ, æque licet statuerit, haud æquus fuit.* Quamquam in quibusdam libris legatur, *Æquum*.

¶ 2. Venustum autem & familiare Latinis auctoribus pro *tam*, aut *adeò*. Terent. Phorm. a. 3. sc. 3. *Nihil est æque quod faciam libens. Æque libens*, i. e. tam libens, so gerne. Nonnunquam hac notione & eleganter cum particulis, *ac, atque, quam* jungitur. *Carus mihi æque es, ac fuisti patri*, Cic. 2. epist. 2, h. e. tam carus, quàm &c. Terent. in And. a. 4. sc. 2 v. 19 *Quis miser æque atque ego?* Cicero Divin. in Verr. c. 3, *Populus Rom. nihil æque in republica, atque illam veterem judiciorum vim gravitatemque requirit.* Sueton. Augusto cap. 64, *Nihil æque laboravit, quam ut imitarentur cheirographum suum.* ¶ Æque, æque ac si, æque ut, i. e. similiter, ex æquo. Plautus Asin. a. 2. sc. 2 v. 66 *Adverte animum, ut æque mecum hæc scias.*

Cic. pro Domo c. 11, *Pompejus æque ut unusquisque vestrûm pro salute*

salute meâ laborabit, Cic. lib. 13. epist. 18, *Id utrique nostrum æque gratum est.* Tacitus etiam hoc sensu geminavit, in vit. Agricolæ cap. 15, *æque discordiam præpositorum, æque concordiam subjectis exitiosam.* A

¶ Adæque, gleich viel / eben gleich. Liv. 4. c. 43, *Quemadmodum tribunis consulari potestate creandis usi sunt, adæque in quæstoribus liberum esset arbitrium populi.* Plautus Casin. 3. sc. 5. v. 45 *amator adæque miser:* & act. 5. sc. 1. v. 3 *nunquam ullo die risi adæque.*

¶ Peræque, gleichviel / eben so viel. Corn. Nep. Attico c. 13. n. 6. *Scimus non amplius, quam terna millia æris, peræque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum.*

¶ Æquanimus, a, um, qui æqui animi est. Gedultig / sanfftmüthig. Ausonius principio Ludi Sapientum: *Æquanimus fiam te judice.*

¶ Æquanimis, idem. Vetus Onomast. *Æquanimis*, εὐγνώμων.

¶ Æquanimitas, animi æquitas, perpetua quædam tolerantia & liberalitas, qua libenter ignoscimus, & omnia æqui bonique facimus. Sanfftmüthigkeit / Gutwilligkeit. Terent. in prologo Phormion. *Bonitasque vestra adjutans atque æquanimitas*, id est, benevolentia, favor. Et Prol. Adelph. extr.

— — *facite, æquanimitas*
Vestra poëtæ ad scribendum augeat industriam. B

Contrario vitio laborant, de quibus ipso initio Prologi loquitur, quos *iniquos* vocat:

Postquam poëta sensit, scripturam suam
Ab iniquis observari, & adversarios
Rapere in pejorem partem.

Apud Tertullian. de Patientia c. 2 *canina æquanimitas*, est Cynica tolerantia, seu patientia.

¶ Æquanimiter, id est æquo animo, apud posterioris ætatis scriptores frequens. Sulpicius Severus Dialogo 1. cap. 14 [Vorstio cap. 21] *pauca hæc tua verba si æquanimiter acceperint.* Macrobius 2 Saturn. c. 4, *Augustus æquanimiter aliqua etiam jocis mordaciora pertulit.* Ammianus 19. cap. 21, *æquanimiter venturam operiens sortem.*

¶ Æquidies, ut æquinoctium, in Archithrenio:

Æquator solem statione reflectit
Æquidiemque facit, hoc est, æquinoctium, quod à die etiam Græci ἰσημερίαν dicunt. Vet. Gloss. ἰσημερία *Æqua dies.*

¶ Æquidialis, adject. Festus Pompejus: *Æquidiale apud antiquos dictum est, quod nunc dicimus Æquinoctiale.* Gloss. Vet. *Æquidialis*, ἰσήμερος.

¶ Æquilatatio, æquabilis diductio. Vitruvius lib. 9. c. 8, *diducto circino ad lineam planitiæ æquilatatio signetur.* C

¶ Æquilibrium, exacta æqualitas, cùm neutra pars libræ præponderat, das instehende Gewicht. Vet. Gl. *Æquilibrium*, ἰσοσταθμία. Senec. 3 Quæst. Nat. cap. 25, & Gell. 20. cap. 1 usi sunt.

¶ Æquilibris, e, apud Vitruv. lib. 5. cap. 12. Vet. Gl. ἰσόῤῥοπος, *æquilibris*, gleichwichtig.

¶ Æquilibritas, ἰσονομία, Ciceroni lib. 1. de nat. Deorum cap. 39.

¶ Æquilibratus, particip. Tertull. adv. Hermogen. c. 41, *æquilibrato impetu ferebatur.*

¶ Æquinoctium, tempus æquinoctiale, wenn Tag und Nacht gleich ist. Cæsar 4 Bell. Gall. cap. 36 *propinqua die æquinoctii:* & lib. 5. c. 23 *æquinoctium suberat.* Livius 31. c. 47 pr. *Jam autumnale æquinoctium instabat.* Nam Æquinoctia duo sunt, vernum & autumnale. Cicero in Arateis:

In quo autumnali, atque iterum sol lumine verno,
Exæquat spatium lucis cum tempore noctis.

¶ Æquinoctialis, quod ad æquinoctium pertinet. Plin. 17. cap. 9. extr. *ab occasu æquinoctiali.* Seneca lib. 3 Quæst. Nat. c. 28, *æstus* [maris] *æquinoctialis*, hoc est circa æquinoctium. Etiam descriptioni locorum inservit. Plin. lib. 2 cap. 47, *Ab oriente æquinoctiali Subsolanus: ab occasu æquinoctiali Favonius.* ¶ Astronomis *Æquinoctialis* linea vel circulus est Æquator, mundum in æquales partes dividens. D

¶ Æquiparare (quod & *Æquiperare* scribunt, vocali secunda) idem quod æquare, vel æque parem facere, gleich machen. Ennius apud Cicer. in Tuscul. lib. 5 cap. 17 *Nemo est, qui factis me æquiparare queat.* Nepos in Alcibiade sub fin. *Ut nemo eum labore corporisque viribus posset æquiparare.* Virg. Daphnide: *Nec calamis solum æquiparas, sed voce magistrum.* Vet. Gl. *Æquiperas*, ἐξισοῖς. ¶ 2. Pro *Comparare*, vergleichen. Plautus Milite a. 1. sc. 1. v. 11. — *Mars haud ausit dicere: Neque æquiparare virtutes suas ad tuas.* Sic *æquiparare aliquid alicui.* Livius lib. 5. cap. 23 de Camilli triumpho: *Jovis Solisque equis æquiparari dictatorem, in religionem etiam trahebant.*

¶ Æquiparabilis, e, vergleichlich. Plautus Curc. a. 1. sc. 3. v. 12 *Quid videbis dius magis æquiparabile?* Prudent. Hamart. v. 79.

Non conferre Deo, velut æquiparabile quidquam
Ausim. hoc est, quod Deo æquari possit.

¶ Æquiparatio, Vergleichung. Gellius lib. 5. cap. 5, *Rex de numero exercitus sui, ac de æquiparatione æstimanda quæsierat.*

¶ Æquipar, ut Compar, unde *æquipares partes* Ausonio in Monosyll. sunt. Vide in *Par.*

¶ Æquipollentiam (ἰσοδυναμίαν) propositionum quid vocent Dialectici, apud ipsos dicendum est, quibus vox minus Latina relinquitur, nec non ipsum verbum *æquipollere.*

¶ Æquipondium, σφαίρωμα, στάθμιον, quod æquat pondera. Ein Gewichte / das gleicher Schwere. Legitur apud Vitruvium lib. 10. c. 8.

¶ Æquivalére, gleich gelten / gleich viel seyn. Auctor carminis de Philomela:

Nam quamvis aliæ volucres modulamina tentent:
Nulla potest numeris æquivalere suis.

¶ Æquivocum nomen Grammatici ὁμώνυμον dicunt, nomen scilicet unum, significans res plures diversas: ut, *testula, gallus*, &c.

¶ Æquitas, æqualitas, paritasque in rebus. Gleichheit. Seneca lib. 3. Nat. Quæst. cap. 10, *Et natura partes suas, velut in ponderibus constitutas examinat, ne portionum æquitate turbatâ mundus præponderet.* Sic *æquitatem membrorum* Sueton. dixit August. cap. 79, quæ justa magnitudine sibi invicem respondisse significat. ¶ 2. Æqui & boni ratio: quæ de jure interdum aliquid remittit, seu jus mitigat, ἐπιείκεια, die Billigkeit. Et sæpe ipsum *justitiæ* vocabulum pro *æquitate*, hoc est, lenitate ac clementia ponitur. Nepos Aristide cap. 2, *Ejus æquitate factum est, cùm in communi classe esset Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi transferretur ad Athenienses. Namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii: tum autem & intemperantia Pausaniæ, & justitia factum est Aristidis, ut omnes civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent.* Quo loco vides *justitiam* appellari, quàm ante *æquitatem* vocaverat: eamque *intemperantiæ*, hoc est, impotentiæ, sævitiæ, atque superbiæ opponi. Sallustii Catilina cap. 9 verba sunt: *Duabus his artibus, audacia in bello; ubi pax evenerat, æquitate, seque remque publicam curabant.* Ubi similiter *æquitas* mansuetudo atque clementia est. Quod clare indicant, quæ sequuntur, & interpretis vice sunt: *in pace verò*, inquit, *quod beneficiis magis, quàm metu, imperium agitabant* (loquitur de iisdem Romanis, de quibus supra dicere cœperat) *& acceptas injurias ignoscere, quàm persequi, malebant.* Quare & *Æquitas* est, qua quis se æquat aliis, non supra eos se effert. ¶ 3. Sic *Æquitas* etiam dicitur ille habitus animi, quo mediocria concupiscit aliquis, & acquiescens præsentibus tranquille se gerit. Nepos Thrasybulo cap. 4, *Bene ergò Pittacus ille, qui septem sapientum numero est habitus, cùm ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent: nolite, rogo vos, inquit, mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiscant; quare ex istis nolo amplius, quàm centum jugera, quæ & meam animi æquitatem, & vestram voluntatem indicent.* Cicero Orat. in Rullum in Senatu cap. 5, *Et si ego ejus æquitatem animi probè novi, vendet non invitus.* In de Senectute cum *moderatione* conjunxit, ipso principio statim: *Quamquam*, inquit, *certò scio, non, ut Flaminium,*

Sollicitari te, Tite, sic noctesque diesque;
Novi enim moderationem animi tui & æquitatem.

¶ Iniquus, a, um, ἀνώμαλος, non planus, ungleich / uneben. Ut *locus iniquus*, i. e. editus arduusque. Livius lib. 2. cap. 31, *Cum Æquis post aliquanto pugnatum est; invito consule: quia loco iniquo subeundum erat ad hostes.* Supra autem cap. 30 dixerat: *Cessere Æqui campis: locoque magis quàm armis freti, summis se jugis montium tutabantur.* Quare *iniquus locus* est; qui attollitur in montes & juga, & itaque adscensu difficilis est; quare & *adscensum iniquum*, pro laborioso ac difficili idem 28. cap. 16 dixit: *Iniquissimum locum* Cæsar lib. 2. Gall. cap. 27. extr. ¶ 2. Impar. Virgilius lib. 10. v. 889 *pugna congressus iniquâ*, i. e. impari. Sallustius Jugurtha cap. 54, *Præterea iniquum sibi certamen cum hostibus; minore detrimento illos vinci, quàm suos vincere.* Nam ita legendum ibi esse, non *inimicum certamen*, ut editur vulgò, illa satis evincunt quæ sequuntur. Quare *iniquum certamen* est, ein ungleicher Kampff / darbey man mehr einbüssen als gewinnen kan. ¶ 3. Iniquum & dicitur quicquid laborem magnum ac difficultatem habet: Sic *paludem iniquam* Tacitus, quæ eluctatu difficilis, 1. Ann. cap. 63; *iniquum defensantibus agmen*, quod difficulter tueri licet, 2. Ann. cap. 5 dixit. ¶ 4. Iniquus, ἄδικος est, unbillich / ungerecht. Horatius lib. 1. Serm. Sat. 3, v. 67 — *legem sancimus iniquam.* Sic *judex iniquus*, Ovid. 13 Metam. vers. 190. ¶ 5. Et quia injusti & iniqui homines nunquam id sunt, quod sunt, sine aliorum injuria ac noxa; idcirco, *iniquus*, etiam pro infesto, noxio, inimico, acerbo, duro ponitur. Virgil. lib. 10. Æneid. v. 7, *animis certatis iniquis.* Horat. lib. 2. Serm. Sat. 7. v. 14 *Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.* Qui similiter & *iniquos penates, iniquum littus, iniqua castra* pro inimicis alibi dixit. *Iniquos sermones*, pro obtrectationibus sive malevolis sermonibus Cicero dixit lib. 1. ad Lentulum Ep. 9. ¶ 6. Iniquum etiam dicitur, quod aut justum modum non habet, & brevius arctiusque est, quàm par erat; aut eum excedit, & nimium est, was zu groß oder zu klein ist. Virgilius lib. 4 Georg. v. 147

Verum

Verum hæc ipse equidem spatiis exclusus iniquis
Prætereo. id est, justo angustioribus. Vide ibi Servium. Idem lib. 1. Georgicorum v. 164 --- *iniquo pondere rastri*, nimirum magno pondere, quâ ratione etiam *injustum fascem* dixit lib. 3. Georg. v. 347

Non secus ac patriis acer Romanus in armis
Injusto sub fasce viam cum carpit,

quod Servius *sub magno onere* interpretatur. Val. Flaccus lib. 3. v. 486, *Hæret Hylas lateri, gressusque moratur iniquos.* Idem *iniquum merum* dixit, nimirum, plus justo haustum, libr. 3. v. 65. Q. Serenus Sammonicus de Medicina Carm. 38

Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua.

Iniqua, id est majora, quam per quæ sobrio esse licet; quæque ægre educas.

¶ Periniquus, sehr unbillig. *Periniquo pati animo*, Cicer. 12. epist. 18, i. e. valde iniquo, sehr übel mit etwas zufrieden seyn.

¶ Iniquè, adverb. ungleich / unbillig. Terentius Hecyræ Prol. v. 54 *Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.* Idem Adelph. 2. sc. 2. v. 3 *Nunquam vidi iniquius concertationem comparatam.* Cic. pro Cluent. c. 21. pr. *Hoc prope iniquissime comparatum est, quòd* &c.

¶ Iniquitas, ut *loci iniquitas*, uneben und Ungelegenheit des Orts / Liv. 21. cap. 33. & Cæsar 3. Gall. c. 2. ¶ Et *iniquitas* improbitas, injuria. Plin. lib. 12. cap. 19 *ob iniquitatem præpotentium.* ¶ *Temporum iniquitas*, difficultas, Cicer. pro Rosc. Am. c. 1.

¶ Æquævus, vide *Ævum*.

¶ Æquare, est exæquare & complanare, eben und gleich machen. Virgil. 1. Georg. v. 178

Area cumprimis ingenti æquanda cylindro.

¶ 2. *Pariare*; ut *æquare vela*, id est, sinistrum & dextrum velum æqualiter tendere. Virgilius 4 Æn. v. 587, *Vidit & æquatis classem procedere velis*: id est, *prospero cursu*, ut Servius interpretatur. Curtius 6 cap. 6 n. 29 *stipitibus cumulatis fastigium montis æquatum est.* *Æquare frontes*, militare verbum est: vide *Frons*.

¶ 3. *Æquari & conferri cum aliquo*, Cic. 3. in Verr. cap. 8, mit einem verglichen werden. ¶ 4. *Æquare solo urbes, domos, turres*, id est, ad superficiem usque terræ diruere, schleiffen / der Erde gleich machen. Livius lib. 24 cap. 47, *Romæ fœdum incendium per duas noctes ac diem unum tenuit: solo æquata omnia inter Salinas ac portam Carmentalem.* Vellej. Paterculus 2 cap. 4 *Scipio Numantiam excisam æquavit solo.*

¶ Æquatio, Vergleichung / Cic. 2. offic. cap. 21, *æquatio bonorum.* Livius 34, 31. extr. *æquatio fortunæ & dignitatis.*

¶ Æquamentum, idem, in Vet. Gloss. & explicatur per ἰσότης.

¶ Æquator, idem qui Æquinoctialis circulus, in cujus medio Sol dies noctibus æquales facit. Vid. *Astron.*

¶ Æquabilis, & hoc æquabile, gleich oder gleichförmig: ut *Æquabile genus orationis*, id est, ubique sui simile. Cic. 1. Off. cap. 1. ¶ 2. Nonnunquam idem quod æquale, ut, *æquabilis prædæ partitio*, eine gleiche Theilung der Beute / Cicer. 2. Offic. cap. 11.

¶ Æquabilitas, ἰσονομία, Gleichförmigkeit. ut *Æquabilitas orationis*: & Cic. in Offic. lib. 1. c. 26, *Præclara est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eadem frons.* Ciceroni dicitur, *quæ se cum cæteris coæquat*, Lactantio lib. 5 Inst. div. cap. 14 auctore, quem vide.

¶ Æquabiliter, adverb. gleichförmig. Cicer. 2. Offic. cap. 11, *nisi æquabiliter prædam dispertiat.* Alias idem quod *æqualiter*, ut Cic. pro Milone c. 28 pr. *æquabiliter in remp. in privatos, in longinquos, in propinquos, in alienos, in suos irruebat.*

¶ Inæquabile, ungleich. *Inæquabilis varietas*, Cicer. Partit. cap. 4.

¶ Inæquabiliter, ungleich. Varro R. R. lib. 3. c. 9 *Ova inæquabiliter maturescunt.*

¶ Inæquabilitas, Ungleichheit. Arnob. lib. 2. p. 81, *Elementorum inæquabilitas.*

¶ Adæquare; ut *adæquare solo*, apud Livium lib. 1. c. 29, idem quod *æquare solo*, de quo supra. gleich machen.

¶ Adæquatio, actio adæquandi. Gleichmachung. Tertullianus ad Nation. lib. 1 cap. 1, *Deficit adæquatio comparationis istius.* Add. eod. lib. c. 15.

¶ Coæquare. Sallust. Cat. cap. 20, *Coæquare montes.* Colum. n. c. 3 *coæquare sulcos*, zusammen gleich machen.

¶ Coæqualis. Colum. lib. 8. cap. 14, *in gregem coæqualium compellitur.* Mit-gleich / Andern gleich.

¶ Coæquus, idem. Plin. lib. 6. cap. 29. *Pars coæqua in commerciis.*

¶ Exæquare, durchaus gleich machen. Cic. 4 ad Attic. ep. 15, *Pecunia omnium dignitatem exæquat.* Idem de Amicit. cap. 20 pr. *Qui sunt in amicitiæ conjunctionisque necessitudine superiores, exæquare se cum inferioribus debent.*

¶ Exæquatio, Gleichmachung. Livius lib. 34 cap. 4 *Hanc ipsam exæquationem non fero*, quam antea dixerat *æquatum omnium cultum.*

¶ Inæquare, idem quod æquare, aut intrinsecus æquare, von innen gleich machen. Cæsar 1 Civ. B. cap. 27, *Hæc levibus cratibus terraque inæquat.*

¶ At *Inæquatus* est etiam non æquatus, inæqualis, ungleich / uneben / ut apud Tibullum Panegyrico Messalæ v. 43 *inæquatum onus* libræ, quando lanx altera depressior est, & libra instabilis fertur.

¶ Peræquare, Colum. 3. cap. 9, *denas amphoras peræquarent.*

¶ Peræquator, censitor. vide infra in *Censitor*. Vetus inscriptio apud Gruterum p. 361. n. 1 PERAEQVATORI CENSVS PROVINCIAE GALLECIAE.

¶ Peræquatio, ut *Temporum peræquatio*, Solinus cap. 1 (al. c. 3) ut quidem Salmasius legit: nam vulgatum est *adæquatio*. Tertullianus 4 adv. Marc. c. 29 *similitudinum peræquatio.* Adde eund. adv. Valentin. c. 12.

¶ Æqualis, persimilis, par, gleich / gantz gleich. Cic. 1 de Orat. c. 18, *Virtutes inter se sunt æquales & pares.* Idem Paradoxo 3, *æqualia esse peccata.* ¶ 2. Æqualis, est ejusdem ætatis & temporis; sive Æquales, qui eodem tempore vivunt. Gleich von Jahren / Zeit und Alterthum. Nepos Attic. c. 8 *Sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quàm hoc sene.* Cic. in Oratore c. 30 *Demosthenes maximos oratores habuit æquales.* ¶ 3. Etiam ad tempus ita refertur, ut æquales sint, qui simul intercidunt. Livius lib. 28. cap. 28, *Ne istuc Jupiter O.M. sierit, urbem auspicato Diis auctoribus in æternum conditam fragili huic* (meo, loquebatur autem Scipio,) *& mortali corpori æqualem esse.*

¶ Æqualitas, Gleichheit. *Similitudo æqualitasque verborum*, Cicero Partit. cap. 6. *Æqualitas fraterna*, Idem pro Ligar. c. 12. *Æqualitas non parit bellum*, Solonis apophthegma, auctore Plutarcho, τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, gleich und gleich verträgt sich am besten mit einander.

¶ Æqualiter, adverb. gleichlich. Cicer. 5. in Verr. cap. 70, *frumentum civitatibus æqualiter distributum.* Idem pro Mil. c. 29, *in communi odio pæne æqualiter versatur odium meum.*

¶ Inæqualis ungleich. *Inæquales autumni*, Ovid. 1. Metam. v. 117. *Inæquales mensæ*, Martial. lib. 1. Epigr. 56. *Inæqualissimarum rerum sortes*, Suet. Aug. cap. 75. *Nihil est ipsa æqualitate inæqualius*, Plinius lib. 9 epist. 5. puta, si discrimen dignitatum, ut omnes æquales sint, auferatur.

¶ Inæqualitas. Ungleichheit. Columella 3. c. 12 *Opus est inter has tam diversas inæqualitates magno temperamento.*

¶ Inæqualiter, adverb. ungleichlich. Livius 37 cap. 53 *inæqualiter alios deprimere, alios præter modum extollere.* Usus est etiam Celsus lib. 2 cap. 6, & Seneca Epist. 28.

ÆQVOR, planicies, eine Ebene oder eben Feld. Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 42, *Babylonii in camporum patentium æquoribus habitant.* Virgil. Æneid. 5. v. 456 *Præcipitemque Daren ardens agit æquore toto*, id est circo, pedestris certaminis campo, quemadmodum lib. 7. v. 781 idem poeta: *æquore campi Exercebat equos.* ¶ Hinc a planicie *æquor* appellamus mare, die See / ut *æquor Atlanticum*, Horat. lib. 1 Oda 31; *Spumosum æquor*, Lucan. 2. v. 627. *Surgunt æquora*, hoc est fluctus attolluntur, Virg. Æn. 3, v. 196. Et cum apposito Maris vocabulo, ut *vastum maris æquor*, Æneid. 2, v. 780. *Æquora ponti*, Georgic. 1. v. 469. quæ satis arguunt, synecdochen esse, cum *æquor* mare significat.

¶ Æquoreus, marinus, zum Meer gehörig / ut *genus æquoreum*, pisces, 3. Georg. v. 243. *Æquoreus rex*, id est Neptunus, Ovid. 8. Metam. v. 606. *Æquoreæ Nereo genitore puellæ*, quæ Nereides nymphæ sunt, Propert. 3. Eleg. 6.

AËR, ἀήρ, ab ἄημι, spiro, die Lufft. Cicero de nat. Deor. lib. 2 cap. 36 *Animalis spirabilisque natura, cui nomen est aër.* Ubi periphrasin adhibet, quasi fugiens vocem græcam, cui non haberet latinam respondentem. Ita Quintilianus *circumfusum nobis spiritum* pro aëre dixit lib. 12 cap. 2. *Aqua*, inquit, *piscibus, sicca terrenis, circumfusus nobis spiritus volucribus convenit.* Rursum Cicero 1. Acad. Quæst. cap. 7, *Aër, (utimur enim pro latino) ignis, & aqua, & terra prima sunt.* ¶ *In aere piscari*, est stulta conari & præpostera. Plaut. in Asin. a. 1. sc. 1. v. 86 *In aëre piscari, & in mari venari rete jaculo.* ¶ Item pro aeris qualitate aut constitutione: ut, *temperatus aër*, temperirt Wetter. *Purus & tenuis aër*, Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 16. Et Ovid. 2. Art. am. v. 315. 318

Sæpe sub autumno, cùm formosissimus annus,
Aëre non certo corpora languor habet.

¶ 2. Aër, pro nebula: Valer. Flaccus lib. 5. v. 399

Ille autem inceptum famula duce protinus urget
Aëre septus iter: patitur nec regia cerni
Juno virum.

Virgilius & Horatius paullò clarius cum epitheto usi. Ut lib. 1. v. 411 *At Venus obscuro gradientes aëre sepsit.* Horatius lib. 2. Od. 7 *Sed me per hostes Mercurius celer*
Denso paventem sustulit aëre.

Nebula enim definitur obscurus & condensatus aër. ¶ 3. Virgil. lib. 2. Georg. v. 123

— — *Ubi aëra vincere summum*
Arboris haud ullæ jactu potuêre sagittæ.

Ubi Jun. Philargyrus: *Aëra arboris* nunc pro cacumine: aut eum aerem

aërem dicit, qui circa cacumen est. Jul. Cæs. Scal. l. 5. Poët. cap. 16, cum hunc ipsum locum tractat, *plebejus*, inquit, *poëta dixisset, arboris cacumen.* ¶ 4. Aër etiam dicitur tuborum cavitas, quâ aëra trahunt fistulæ. Seneca lib. 3. Quæst. Nat. cap. 24, *Facere solemus dracones, milliaria, & complures formas, in quibus aëre tenui fistulas struimus.* ¶ 5. Aëres in plurali numero dixit Vitruvius libr. 1. cap. 1, *Aëres locorum, qui sunt salutares, aut pestilentes.*

¶ Aëreus, vel äërius, in der Lufft. *Aërei volatus avium atque cantus*, Cicer. Top. cap. 20, das fliegen und singen der Vögel in der Lufft. ¶ 2. *Aëria ulmus*, apud Virg. Ecl. 1, 59; *aëriæ Alpes* Georg. 3, v. 474; *aërii muri* apud Val. Flacc. lib. 6, v. 553 pro celsis ac altis perquam. Nam & Græci alta, & sublimi loco posita, *Aëria* vocant, quod Strabo docere potest lib. 4 p. 128, ubi Galliæ Narbonensis oppidum *Aëriam* appellari tradit διὰ τὸ ἐφ' ὕψης ἱδρῦσθαι μεγάλυ, *quod situm sit loco celsissimo.* At *aërius palumbes* pro vagis Virgilius Eclog. 3 dixit, ut Scaliger interpretatur ad lib. 1 Aristotelis de Historia animal. Apotelesmate 19. Vid. Taubm. ad Virgil. p. 11. ¶ 3. *Aërium mel* Virgil. initio 4 Georg. & cum imitatus Sammonicus, dixit cap. 16. Neque enim apes mel faciunt, sed contrahunt ex rore matutino. Vide Buchnerum ad Venantii Eleg. de resurrectione Christi v. 26. ¶ *Spes aëria* est apud Arnobium lib. 2. p. 86. i. e. cassa, inanis, incerta, ut exponit Meurs. Part. 2. exerc. Crit. lib. 1. cap. 5. p. 17.

¶ Idem Virgil. & *Æripedem cervam* per Synæresin (seu contractionem quinque syllabarum in quatuor,) dixit in 6. Æneid. v. 802 pro expedita & celere. Alii tamen, quasi compositum esset non ab *aër*, sed ab *æs*, χαλκόποδα interpretantur, id est, solidos, indefatigabiles pedes habentem. Ita Homero χαλκόποδες ἵπποι, Iliad. Θ. v. 41, & N v. 23.

¶ Aëromantia, species magiæ, ars nempe per aërem divinandi.

ÆRA, αἶρα, lolium, herba est inimica segetibus, Trespen. Plin. lib. 18. c. 18, *Necat triticum æra.*

¶ Ærinus, a, um. Ut *farina ærina*, i. e. loliacea apud Plin. l. 22. c. 25.

ÆRA, æ, computus Annorum: vide in *Æs.*

AËRIAS, Cypri Rex conditor & dedicator religionis Veneris Paphiæ. Tacitus Annal. 3 cap. 62, & 2 Hist. c. 3.

ĀËRŎPE, es, Atrei uxor, à Thyeste fratre corrupta, Hyginus Fab. 86, & Ovid. lib. 2. Trist. v. 391

Si non Aeropen frater sceleratus amâsset,
Aversos solis non legeremus equos.

ÆRICA, æ, piscis alio nomine *chalcis.* Sed *chalcidem*, qui & *Celerinus* & *Sardina* appellatur, non sat rectè *Æricam* conversum Gesnerus indicat. Est autem *chalcis* ex harengorum genere, ein Art Härings. Et *chalcidibus* cognati sunt pisces, qui a Germanis Oceani accolis, Stincks / vel Stinckfisch / appellantur. Adducunt ex Aristotele *æricam* diro infestari malo, pediculis scilicet sub branchiis innatis (Albertus in ventre vermiculis infestari scripsit.) Quod accidere pisciculis notis, quos *gobiones fluviatiles* dicunt, (Gründlinge oder Kressen) mense Julio certum est.

ÆRO, ōnis, sporta, fiscella, Ein geflochtener Korb. Vulgo *eronem* dicebant, eâ consuetudine, qua diphthongos solebant negligere, & in simplicia elementa convertere, ut notum eruditis est. Donatus in Phormionem Terent. a. 1. sc. 2. *Phormio non à formula; sed* phormione *dicitur* sparteo, *quem nos* Eronem *dicimus trivialiter & pro consuetudine.* In Argumento ejusdem fabulæ *Fiscum sparteum* appellat. Usus hâc voce & Plinius est lib. 36. cap. 14, *æronibus arenâ plenis*, ut eum locum primus restituit Cujacius; Salmasius autem in Exercitationibus Plinianis confirmavit. Nominis ratio inde est, quod aliquid eo tollitur & fertur. ἄρας φορτίον *onus tollere.* Inde αἴρων, Græcum est; & ex eo *Æro* Latinum. Vet. Gloss. *Æro*, κοῖξ.

ÆRŪGO, ĭnis, æris rubigo, Kupfferrost / sicut ferri *ferrugo* est. Hinc est, quod *æris* vocem interdum apponant optimi scriptores, ut vis vocabuli magis eluceat. Columella lib. 7 c. 5, *Sub-luvies & intertrigo* (sanatur) *superfuso aceto vel æris ærugine infriata.* Prudentius Psychom. v. 602 *virides obducta ærugine nummos* dixit. Sedulius sub initium lib. 3 [al. 4] de thesauris in cælo condendis: *Non mordax ærugo vorat, non tinea sulcat.* ¶ 2. Figurate pro invidia, maledicentia sumitur. Martialis lib. 2. Epigr. 10, *Nimiaque ærugine captus Allatras nomen quod tibi cunque datum.* Horat. 1. Satyr. 4. v. 101, *hic nigræ succus loliginis, hæc est Ærugo mera.* ¶ 2. Pro *avaritia ærugo* apud Horat. legitur in Arte v. 330 *animos ærugo & cura peculi Cùm semel imbuerit.* Sic Apulejus lib. 1. Metam. sub fin. *æruginí intentum* pro avaro dixit.

¶ Æruginosus, rostig. *Æruginosa lamella* apud Senecam de brev. vitæ cap. 12.

ÆRUMNA, æ, ærumnæ, arum, labores dicuntur onerosi, Mühe und Arbeit / ut *Herculis perpeti ærumnas* Cicer. lib. 2. Fin. extr. Idem Paradoxo 2 *ærumnæ omnes te premunt.* Cicero l. 4 Tusc. cap. 8 Ærumnam *ægritudinem laboriosam* definit.

¶ Ærumnabilis, e, idem ac ærumnosus, quod sequitur. Lucret. lib. 6, v. 1228 *miserandum & magnopere ærumnabile.* & Apulej. 8 p. 205 *ærumnabilis vita.*

¶ Ærumnosus, mühselig. Plautus Epidic. 4 sc. 1. v. 32 *ærumnosam & miseriarum compotem mulierem retines.* & Rudente a. 1. sc. 4 extr. *inopes, ærumnosas, ut aliquo auxilio adjuvet.* Cicero 3 Tuscul. c. 28 ex Euripide vertit *ærumnoso navigassem salo:* & pro Cluent. cap. ult. *ærumnosissimus* dixit, & 3 Attic. ep. 23 *Terentiam unam omnium ærumnosissimam.*

ÆS, æris, quodvis metallum, Ertz. *Æs Cyprium*, Plinius 33. c. 5, Kupffer. *Æs fusum in panibus*, id est, massæ æreæ. Vide *Panis. Leges in æs incidere*, Cic. 3. Philipp. c. 12. Quod factum ob perennitatem, ut observat Rupert. ad Enchirid. Pomponii. p. 80. itemque ad Flor. pag. 290. ¶ *Æs Corinthium* mixtura quædam fuit olim æris, argenti, auri. Muret. 3. Var. Lect. 5, *Super ære*, inquit, *Corinthio, quænam illius origo fuerit, varia tradita sunt ab antiquis. Plinius casu mistum esse ait Corintho, cum caperetur, incensa. At alii unam modò antiquis temporibus domum Corinthi arsisse dicunt, in quâ cùm auri argentique nonnihil inesset, æris autem magna vis, commista illa, & in eandem confusa massam ex eo metallo, cujus major inerat pars, Corinthii æris nomen acceperint. Alii etiam, quod propius ad veri similitudinem accedere videtur, narrant, ærarium quendam fabrum Corinthi fuisse, qui cùm incidisset in thecam auri plenam, eamque sibi abstulisset, ne id resciretur metuens, dissectum in minutas particulas aurum paulatim æri admiscuerit, admirabilemque illam temperaturam effecerit, quâ magnas sibi opes postea comparavit.* Tertiam hanc & secundam expositionem haud dubie hausit Muretus e libello Plutarchi, cur nunc Pythia non reddat oracula carmine. Plura de Corinthio ære suggerent Meller. Palmer. spicileg. p. 183. ed. Francof. 1580. (Tom. 4. Lamp. Grut. p. 804.) Pancirol. 1. memorab. p. 230. Bisciol. Tom. 1. subseciv. lib. 15. c. 20. Vide & infrà Corinthia vasa, in *Corinthus.* ¶ 2. Æs figurate, Poëtis cum maxime, quanquam & aliis auctoribus, significat multa, quæ ex ære fiunt: ut, *Arma*, Virgil. 2 Æneid. v. 734

Ardentes clypeos atque æra micantia cerno,

ich sehe die hellen Schilde und blancken Harnische. *Æs*, pro Galea apud Ovidium lib. 8 Metam. v. 32. Ideò autem arma ærea leguntur passim, quod æris usus, quam ferri, antiquior, Cœlius Rhodiginus lib. 19, cap. 10. ¶ 3. Item pecuniam: cujus antiquissimum genus ex ære, quo primùm rudi usi Romani. Nam Servius rex primus signavit, ut auctor est Plin. libr. 18 cap. 3, & lib. 33 cap. 3. Terent. Phorm. a. 3. sc. 2, v. 26. *Ancillam ære emtam suo*, die er mit seinem Gelde erkaufft hat. Hinc *Æs alienum*, χρέος, pecunia, aliunde accepta, entlehnetes Geld / Schuld. P. Syrus: *Alienum æs homini ingenuo acerba est servitus. Æs alienum facere, contrahere, cogere, conflare*, apud Ciceronem passim & Sallustium, Schuld machen. vid. 2 Catil. cap. 9 &c. *Suscipere æs alienum amicorum causâ*, Schuld auff sich nehmen von der Freunde wegen / Cicer. in offic. lib. 2. c. 16. Et, *amicos ære alieno obstringere*, seine Freunde in Bürgschafft stecken / lib. 11 Epist. 10. *Æs alienum dissolvere, ære alieno exire, levare, liberare se ære alieno*, Schuld ablegen / sich der Schuld entledigen / Cicero. Plin. lib. 7 cap. 32 inter oracula Chilonis Lacedæmonii recitat & illud, *Æris alieni atque litis comes miseria.* ¶ *Æs grave:* nummi ærei genus, quod *as* vocabatur, & initio libralis fuerat (vid. infra in As) cujus legitimo pondere nihil deest. Vollwichtig. Livius lib. 4 cap. 60. *Indicibus dena millia æris gravis, quæ tum divitiæ habebantur, data.* Et lib. 5. c. 12 *Denis millibus æris gravis reos condemnavit.* Aliquando *æs grave* non nummum, sed summam ex *ære* gravi significat. Seneca consolat. ad Helviam. cap. 12, *Scipionis libri à Senatu tutore suo in dotem æs grave acceperunt*, vid. ibi Lipsium. ¶ Pro pecunia, quæ ex quæstu vel artificio redit. Horat. ad Pisones v. 345, *Hic meret æra liber Sosiis.* ¶ Sic stipendium quoque seu mercedem annuam *æs* & *æra*, designant. Livius 5. cap. 4 *Annua æra habes, annuam operam ede.* Hinc *ære dirutus miles*, cui stipendium ademptum ignominiæ caussa, Festus. Hoc ad elegantem jocum transtulit Cicero Verr. 7 cap. 13, *Aleatoris Placentini castra commemorabuntur: in quibus cum frequens fuisset, tamen ære dirutus est.* Exstat hæc forma & apud Auson. Epist. ad Paulum, quæ centoni præfixa. ¶ *In ære meo*, id est, inter meos est, sive meus est, quasi res & pecunia mea, apud Ciceronem lib. 13. Ep. 62. & libr. 15. Ep. 14. er ist in meiner Schuld / er ist mir verpflichtet. ¶ Proprie autem *Æra* sunt vilioris pretii nummi, quos Græci χαλκᾶς appellitant, ut eruditissimus Casaubonus ad Theophrastum περὶ ἀπονοίας observat, Heller / Pfennige. ¶ Porro & *Æra* dicebantur nummi, quibus calculones ad subducendas rationes utebantur, Rechen-Pfennige / Zahl-Pfennige. ¶ Unde & data singula, seu rationum capita & ipsæ summæ, quæ inde conficiuntur, *Æra* πληθυντικῶς in Neutro genere appellantur. Lucilius apud Nonium: *Hæc est ratio? perversa æra, summa est subducta improbe.* Cicero in Hortensio apud Nonium: *Quid tu, inquam, soles, cum rationem a dispensatore accipis, si æra singula probasti, summam, quæ ex his confecta sit, non probare?*

¶ Æra, æ, fœmineum & singulare. Nam posteriores Latinorum ut plura alia neutra, sic istud quoque, in fœmininum converterunt, & *æras* appellarunt, quæ Cicero & Lucilius *æra* dixerant. Rufus Festus, sive Sextus Rufus Præfat. Breviarii rerum gestar.

gestar. Pop. Rom. *Parebo libens præceptis, quippe cui desit facultas latius eloquendi: ac morem secutus calculonum, qui ingentes summas æris brevioribus exprimunt, res gestas signabo, non eloquar.* Nonius: *Æra, numeri nota.* Hinc *aderare* verbum, de quo infrà dicetur. ¶ Nec alia de caussa annorum computus, sive numerus, *Æra* appellatus, die Jahr-Zahl. Quæ vox sæpe in antiquis codicibus, & monumentis veteribus invenitur. Quare audiendus Sepulveda Hispanus non est, quem tamen nonnulli secuti sunt, qui putat, ex istis notis A. ER. A. quas *Annus erat Augusti* interpretatur, male interpunctis barbarum *Æræ* nomen fuisse conflatum. Vide Scaligerum lib. 5 de Emendat. Tempor. eo loco, quo de *Hispanica*, quam vocarunt, *Æra* disputat. *Æram* præterea pro numero dato dixisse veteres, non uno exemplo Claudius Salmasius Exercitationibus Plinianis eruditè ostendit. Vossius tamen in Etymol. fol. 11. minimè puerilem judicat Sepulvedæ opinionem, verùm ingeniosam plane, & non verisimilem minus, quam eorum est, qui ab *ære* deducunt. Interim & ipse in hanc (de *ære*) magis inclinat, quàm illam Christmanni, cui Arabicum esse placet ab ארח arach, *supputare, numerare,* à quo תאריך tarich, *æra, supputatio.* Nam seculis aliquot ante Arabum in Hispaniam adventum vox *æra* recepta ibidem erat. Scaligeri sententiam approbant etiam Reines. de ling. Punic. in epilogo, Baron. martyrolog. ad 22 Octob. pag. 655.

B ¶ Æramentum, apud Plinium est aliquoties pro opere aut instrumento ex ære, Ertzwerck. vid. lib. 15 cap. 8, *decocta amurcâ ungi æramenta contra rubiginem.* & lib. 35 cap. 15 *bitumen æramentis illinitur.*

¶ Ærarius, adject. ut *ærarius lapis,* Plin. 34 cap. 13, ex quo æs excoquitur, Ertzstein. *Æraria officina,* ibidem, Ertz-Hütten/ Kupffer-Hammer. *Ærarius faber,* ibid. c. 8. *Æraria metalla,* Kupffer-Bergwerck/ quemadmodum *metalla* sæpe pro fodinis ipsis ponuntur, ut trita formâ, *in metalla damnari.* Plinius 33 cap. 5 pr. *Chrysocollam laudatiorem in ærariis metallis, & proximam in argentariis fieri compertum est.* ¶ Sed *Tribuni ærarii,* quibus pecunia attributa erat, ut militi reddant, interprete Varrone lib. 4 de L. L. sub finem: adde Cic. ad Attic. lib. 1 epist. 16.

¶ Ærarium, δημόσιον, Schatz-Kammer/ Rent-Kammer/ gemeine Casse. Cicero de Arusp. resp. cap. 8 de sua domo: *quam senatus unam post hanc urbem constitutam, ex ærario ædificandam putaret,* id quod paullo ante (extr. cap. 7) dixerat *ædificari ex auctoritate senatus pecuniâ publicâ.* Ejusdem sunt, *referre in ærarium pecuniam,* Agrar. 2 cap. 27, & *In ærario sanctiore condere,* 6 Verrin. c. 63. Sanctiore, hoc est, intacto, & ex quo promere, nisi ultima necessitas urgeat, non est licitum. Livius lib. 27 cap. 10 interpres est: *Aurum,* inquit, *vicesimarium, quod in sanctiore ærario ad ultimos casus servabatur, promi placuit.* Tandem *præfectus ærarii* is est, qui vulgo Rentmeister/ Cammermeister/ appellatur. Vide omninò Rupert. ad Pompon. Enchirid. pag. 216. sequent. ubi hos præfectos ultimis temporibus *Curatores* appellatos dicit. Ærarium & Fiscus quid differant, vide infrà in *Fiscus.*

¶ Ærarius substant. χαλκεύς, ein Rothgiesser/ Kupfferschmid. D
Plin. 16. cap. 6. *Carbo latifoliæ in ærariorum tantum officinis &c.*

¶ Ærarii etiam Romæ dicebantur, qui nullum aliud habebant in curia & tribu sua jus, quàm ut pro capite suo tributi nomine æra penderent. Nam neque suffragium ferre in urbe poterant, nec foris stipendia facere, ut Asconius Pedianus docet: videnturque iidem atque *Capite censi* fuisse, de quibus infra. Hinc *facere ærarium* Livius 24 cap. 18, *referri in ærarios,* Cic. pro Cluent. c. 43.; *referre inter ærarios,* Val. Maximus lib. 2, cap. 9, n. 7. erat aliquem, qui civis esset, tribu suâ movere, sive jure tribûs privare. Et contra *ex ærariis eximere,* est recipere in civitatis locum, quo exciderat, apud Ciceronem 2 de Orat. c. 66 extr.

¶ Æratus, ære obductus vel munitus, mit Ertz belegt oder beschlagen: ut, *lecti ærati, & candelabra ænea,* apud Ciceronem in Verrem 6. cap. 26. *Classes æratæ,* hoc est, ære munitæ, apud Virgil. 8. v. 675. & *æratæ naves* apud Cæs. 2. Civil. cap. 3. de quibus Schefferus Mil. Nav. lib. 2. c. 5 legatur. ¶ 2. Æratos pro obæratis, id est, alieno ære obstrictis dixit Cic. *Tribuni non tam ærarii quàm ærati,* mit Schulden behafft/ die in grossen Schulden stecken/ lib. 1. ad Att. epist. 16, sed *nummatos* alii interpretantur. Vide quæ J. G. Grævius, vir exactissimus, ex Turnebo aliisque adnotavit.

¶ Obæratus, mit Schulden behafft/ dessen Güter voll Schulden sind. Livius 26 cap. 40, *Quatuor millia hominum, exsules obærati.* Cæs. 1. Gall. cap. 4 *omnes clientes obæratosque suos.* Comparative Tacitus 7 annali cap. 17, *Quanto quis obæratior, ægrius distrahebant.*

¶ Subæratus. *Aurum subæratum,* falsch Gold/ darunter Kupffer sitzt/ apud Pers. Sat. 5. v. 106. C

¶ Adæro, are: est per æra & calculos summam colligere, Summiren/ ausrechnen. Frontinus in Fragmento Agrario apud Rigaltium: *Subjectas deinde extremitatium partes, ad rectum angulum, nostra postulatione, podismis suis adæramus.*

A Ita hunc locum pessime habitum vulgo, partim ex Arceriano Codice, partim ab ingenio Salmasius restituit Exercitat. Plinianis. Ubi *podismis adærare*, nihil aliud est, quàm agri modum podismis, sive ad mensuram pedum exigere, seu quot pedes ager faciat, computare: *Podismum colligere* id vocat alius Vetus Auctor Gromaticus apud Rigaltium pag. 23. Podismus enim est *pedalis mensura,* ut Columella vocat: alii *pedaturam* appellàrunt. ¶ 2. Deinde est rem ære taxare: sive *æstimare,* quod verbum ab *ære* ducitur. *Ad æs revocare* Aggenus dixit apud Rigalt. p. 70, an Geld anschlagen/ oder schätzen/ wie viel es am Gelde werth sey. Apud Trebellium Pollionem in Claudio legitur Epist. Val. Imper. ad Zosimionem Procuratorem Syriæ, qua præcipit, quas species Claudio adhuc Tribuno Legionis Martiæ annui salarii nomine de privato ærario Principis erogari velit. Ibi cum multo plura exposuisset, tandem subjicit: *Jam cætera, quæ propter minutias scribi nequeunt, pro moderatione præstabis; sed ita ut nihil adæretur. Et si alicubi aliquid defuerit, non præstetur, nec in nummo exigatur.* Duo vult; primò ne quid earum rerum Zosimio, quæ exhibendæ Claudio, ad æs revocet, & pretium potius, quàm rem ipsam præstet: Deinde, si rei cujusquam, quæ in salarium assignata, copia nulla fuerit, ut ne præstetur potius, quam quanti æstimari queat, exsolvatur in nummo: quod neque postulare Claudio integrum relinquit. Et ita sæpe *adærare* verbum invenitur in JCtorum libris. v. g. Lege 15 Cod. de erog. mil. annon. *Annonas omnes ad similitudinem militum, quibus ærariæ præbentur annonæ, adærari præcipimus.* Et Lege 28 Cod. Theod. ejusdem Tituli: *Species non aliter adærentur, nisi ut in foro rerum venalium distrahuntur.* Ammianus quoque Marcellinus lib. 31 cap. 40 (Vales. c. 14.) *in adærandis,* inquit, *reliquorum debitis, non molestus.* Reliquorum, id est, equi militaris &c. quorum pretia solvenda erant. Vide H. Valesio notata. Adde maximorum Interpretum par, Casaubonum & Salmasium, ad laudati Pollionis locum. ¶ 3. In rationes referre: ita *adæratum salarium* dixit Eumenius pro restaur. schol. cap. 11, quemadmodum eum locum emendat, & interpretatur Scaliger 5 de Emend. Temp. pag. 420. Quanquam vulgata lectio *adoratum* forte non solicitanda, firmata Livineio, atque Grutero.

¶ Adæratio, der Anschlag zu Geld. Lege ult. Cod. de militari veste: *Militaris adæratio vestis a collatoribus exigatur ita, ut quinque ejus partes fortissimis militibus erogentur in pretio.* Et Cod. Theod. lege 30 de erog. mil. annon. *Si quis adærationes statutas ausus fuerit immutare.*

¶ Æreus, adject. Ehrin/ von Ertz. ut *ærea galea,* Virg. 5. Æn. v. 490 & *clavus æreus* Plin. 16 cap. 10 extremo. Rursus Virgilius eodem lib. v. 198 *tremit ictibus ærea puppis,* ubi Servius *fortis* interpretatur, quia prora, non puppis, sit ærea. Sed annon *navis* ærata συνεκδοχικῶς intelligi potest? Alibi dictum de navibus ferro munitis. Ferrum autem *æris* quoque nomine notari, vel solus Virgilii *æreus ensis* lib. 7 v. 743 argumento est.

¶ Æneus, idem. *Vasa ænea* Colum. 12 cap. 20. *Candelabra ænea* Cic. 6. Verr. cap. 26. ¶ Vossio Æneus factum syncopâ videtur ex *Ærineus:* Prisciano lib. 1. conversione literæ ex *Æreus.* Contra diæresi ex *æneus* videtur *aeneus* esse, ut *murus aëneus esto,* Horat. 1 Epist. 1. v. 60. pro quo vulgo *Abeneus* scribunt, quod vide in *Ahenum.*

¶ Æneolus diminut. in Tragur. fragm. Petronii pag. 67.

¶ Æneator tubicen est, ab ænea ita tuba dictus, ein Trompeter. Suetonius in Cæs. c. 32, *inter æneatores raptâ tubâ prosiluit ad flumen.* Vide Fest. & ibi Scal. itemque Torrentium ad Horatium lib. 2 od. 1.

¶ Ærosus, æs admixtum habens. *Ærosus lapis,* Plin. lib. 34 cap. 1, quam *cadmiam* vocant, lapis, ex quo æs fit. *Ærosum ferrum,* quod fragile, ibidem cap. 14.

¶ *Ærosam* appellaverunt antiqui insulam Cyprum, quod in ea plurimum æris nascatur. Vide Festum in hac voce.

¶ Ærusco, ærus care, verbum vetus, significat æs, id est, pecuniam quibuscunque artibus aucupari, petere, ac colligere, Schachern/ Geld zusammen scharren. Seneca lib. 2 de Clement. cap. 6 *Vultum quidem non dejiciet, nec animum, ob æruscantis civis, aut pannosi aridam faciem, & innixam baculo senectutem.* Usus & Gellius lib. 9 cap. 2, cujus verba in *Æruscator* invenies.

¶ Æruscator, ein Landbetrieger/ der die Leute umbs Geld betrieget. Proprie de præstigiarum artificibus dicebatur. Ii enim cum experimenta facturi artificii sui quæstus caussa, & ut feriatos ac otiosos delectarent, cum contraxissent cœtum, & jam se spectatores sessum recepissent, ordines obambulare solebant, & lucar, sive mercedem exigere. Hodie id genus hominum ad fores ædium, ubi ludicra sua edituri sunt, constituunt certos homines, qui neminem intromittant spectatum nisi exsolutis nummis. A colligendis itaque æribus, sive nummis æreis, quos pro mercede accipiebant, *æruscatores* dicebantur. *Æruscare* enim est æra, sive nummos æreos colligere, quod & *Æsculari* dicebant: Vet. Gloss. χαλκολογῶ *Æsculor.* χαλκολόγος, *Nummularius, Æsculator.* Gellius lib. 14. cap. 1 *Æruscatores* in-

terpretatur, *cibum quæstumque ex mendaciis captantes:* atque id nominis de *Chaldæus* usurpat: De mendicabulo lib. 9 cap. 2, *Musonius æruscanti cuipiam id genus, & Philosophum se ostentanti, dari jussit mille nummum.* Loquitur id ex persona Herodis Attici, viri Consularis: *ad quem adiisse palliatum quempiam & crinitum, barbaque prope ad pubem usque porrecta, ac petiisse æs sibi dari εἰς ἄρτους,* in principio capitis refert. Ergo *Æruscare*, est petere, & sic colligere æs: & *Æruscans*, sive, quod æquipollet, *Æruscator*, mendicabulum vagum.

Ab *æs* sunt & hæc apud Poëtas,

¶ Ærifer, ut *Æriferæ manus*, hoc est, crepitacula ærea ferentes, apud Ovid. in Fast. 3. v. 740.

¶ Ærificè. Varro apud Nonium in Duci, (si proba est lectio:) *Nihil sunt Musæ policis vestræ, quas ærificè duxti.* Quem locum variè tentarunt viri docti. Mihi impensè placet Jani Rutgersii conjectura, legentis: *Nihil sunt Musæ pollicis vestri, quas cerificè duxti.* Vide ipsum lib. 1. Var. Lect. c. 2.

¶ Æripes, das Füsse von Ertz hat. ut Ovid. Heroid. ep. 6. v. 32

Narrat & æripedes Martis arasse boves,

id est, pedes ære munitos habentes. Heinsius tamen hic & Epist. 12, 93 legit *aënipedes.* Plura vide in *æripes* ex *Aer.*

¶ Ærisonus, das nach Ertz klingt. apud Stat. 1. Theb. v. 265.

ÆSALON, vel Æsalo, Αἰσάλων, & Æsalus, i, genus accipitris est, qui solus omni tempore apparet cùm cæteri avolent. Plin. lib. 10. cap. 8. ein Ahrn / oder Smirlin.

ÆSCHINES, Αἰσχίνης. Diogenes Laërtius octo numerat Æschines: quorum celeberrimus fuit Atheniensis orator, Demosthenis æmulus; cujus exstant orationes aliquot & epistolæ. Primus autem Philosophus fuit Atheniensis, auditor Socratis, de quo & dicere consuevit Socrates: *Solus nos colere novit Æschines,* cùm ab eo nunquam discederet. Idem, cùm cæteri præceptori communi Socrati afferrent plura, semetipsum ei donavit, quod aliud munus, quod pauper erat, non suppeteret. Lege Senecam lib. 1. de Beneficiis c. 8.

ÆSCHYLUS, Αἰσχύλος, & Αἴσχυλος, Poëta Atheniensis, Tragœdiarum pater: de quo Horat. in Art. Poet. v. 278

Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.

Quintil. lib. 10 cap. 1, *Tragœdias primùm in lucem Æschylus protulit, & sublimis & gravis, & grandiloquus sæpe usque ad vitium,* &c. Scripsit Tragœdias 90, de quibus 6 tantùm supersunt. Eas magnarum cœnarum Homeri frusta esse dicebat ipse, τεμάχη τῶν Ὁμήρου μεγάλων δείπνων. Et injustè aliquando devictus, *tempori* dixit *se Tragœdias suas deponere,* χρόνῳ ἀνακεῖσθαι, ut, qui intelligeret, meritum honorem se aliquando esse relaturum, quod refert Athenæus lib. 6. Primus etiam Æschylus ebriorum aspectum in Tragœdiam induxit, *Cabiros* scilicet suos: quam Tragœdiam ebrius quoque scripsit; Idem lib. 10. Mortuus est ictu testudinis capiti calvo illisæ ab aquila, cùm sub dio semper maneret, metuens fatalem quandam prædictionem, fore, ut ex ictu superne proveniente exstingueretur: Valer. Max. lib. 9 cap. 12, & Plin. lib. 10 cap. 3.

ÆSCULAPIUS, Ἀσκληπιός, Apollinis filius, quem sic dictum volunt Grammatici, παρὰ τὸ τὰ ἀσκελῆ τῶν νοσημάτων ἤπια ποιεῖν, h. e. quòd morbos vehementes & difficiles sanaret: Reines. 3. Var. Lect. cap. 17 p. 645. Medicinam à Chirone didicit, cujus postea inventor celebratus est. Idem & *Epidaurius* dicitur. Epidauri enim si non natus, certe cultus fuit, & templum habuit. Vide *Epidaurus.* Cultus & Triccæ in Thessalia fuit, ut Avienus indicat Arateis v. 206. ubi & fabulam habes de Hippolyto ab Æsculapio revocato in vitam. Sed & Romam traducta ejus religio, ipsique templum exstructum in insula Tiberis, quæ ea de caussa *Æsculapii insula* Suetonio, Claudio cap. 25. Vide Livii Epitomam lib. 11, & Lactant. libr. 2, cap. 7. ¶ Cicero plures recenset Æsculapios lib. 3 de nat. Deor. c. 22. ¶ Cùm in convivio, cui Alexander interesset, ingens patera circumferretur, *nolo*, inquit *Callisthenes, bibendo committere, ut mihi Æsculapio sit opus,* οὐ βούλομαι τοῦ Ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι. Sed qua voce Alexandrum offendit. Vid. Plutarch. lib. de cohibenda ira. Æsculapius autem ibi pro Medico ponitur per metonymiam.

¶ Æsculapium, lucus inter Berytum & Sidonem, Straboni lib. 16. p. 520. ¶ Æsculapii alius lucus in Coo insula, cujus meminit Lactant. lib. 2. cap. 7.

ÆSCULUS, πλατύφυλλος, hoc est, latifolia, arbor glandifera, dicta ab *esu* vel *esca*, Servio teste. Virgil. 2. Georg. v. 290

Altius ac penitus terræ defigitur arbos:
Æsculus inprimis, quæ quantum vertice ad auras
Æthereas, tantum radice in Tartara tendit.

Eine Art von Eichen / Hag-Eichen. Scribitur autem rectius Esculus E simplici, quanquam diphthongum usu tueatur Servius ad cit. Virg. locum.

¶ Æsculetum, nomen comprehensivum, apud Horatium extat lib. 1. oda 22. Silva hujus arboris.

¶ Æsculeus, denominativum: ut, *Æsculea frons,* id est, corona, apud Ovid. 1. Metamorph. v. 449. sed & hoc rectius Esculeus scribitur.

A ¶ Æsculari. Vide Æruscator in *Æs.*

ÆSERNIA, Samnitum urbs in Italiâ. Hinc

¶ Æserninus, gentile. ¶ Fuit hoc nomine appellatus & gladiator quidam nobilis, qui cum altero non minoris famæ gladiatore Pacidiano commissus, locum proverbio fecit: *Æserninus cum Pacidiano,* quo solemus uti, cùm duos in eodem genere artifices optimos, quorum alter ambiguam alteri palmam reddat, comparamus. Videndi Cicer. de opt. gen. Orat. c. 6. Non. Marcell. c. 4. verbo, *Spurcum:* è recentioribus Erasm. adag. (ubi *Esernium* pro Æsernio scribit,) Jan. Parrhas. de reb. per epist. quæs. epist. 60. Tom. 1. Lamp. Grut. p. 812.

ÆSIS, civitas Umbriæ Ptolemæo, quam Strabo *Æsium* vocat; unde Plinio lib. 3. c. 14. oppidani sunt Æsinates. ¶ 2. Æsis est & fluvii nomen apud Sil. lib. 8. v. 445 & 449 in mare Adriaticum se exonerantis, ad cujus sinistram ripam oppidum, quod modo diximus, situm est, nunc *Jesi* appellatum.

Æsius, amnis in ora Bithyniæ, Plin. lib. 5. c. 32.

ÆSON, ōnis, Αἴσων, Jasonis fuit pater, a quo *Æsŏnides* ipse appellatus fuit, Ovid. 7. Met. v. 60.

¶ Æsŏnius gentile nomen, ut

Ausus es Æsonia dicere cede domo, idem in epist. Her. 12. v. 134. *Heros Æsonius,* idem in Metam. 7. v. 156.

ÆSŌPUS, Αἴσωπος, Philosophus Phryx fuit, Crœsi Lydorum regis tempore, cujus vita à Planude conscripta & fabulis præfixa,
B ex iisdem peti potest. Heraclides Ponticus de Politiis cum de Samiorum Rep. agit, Pherecydæ Philosopho æqualem facit. Etsi verò & ante Æsopum ab Hesiodo Archilochoque & aliis conficta & usurpatæ fabulæ sint: tamen quia hoc genus ab Æsopo celebratum maxime est, ad eum referuntur omnes, ejusque nomine insigniuntur cumprimis, quod Fabius lib. 5. Instit. cap. 11. observat. Priscianus Sophista Præexercitamentis: *Nominantur autem ab inventoribus fabularum aliæ Æsopiæ, aliæ Cypriæ, aliæ Libycæ, aliæ Sybariticæ. Omnes autem communiter Æsopiæ: quoniam in conventibus frequenter solebat Æsopus fabulis uti.* Sic Phædrus fabulas suas *Æsopias* inscripsit: quod ad exemplum Æsopi, non ab ipso Æsopo, inventæ atque confictæ essent. Quare ad Particulonem scribit præf. lib. 5.

— quoniam caperis fabulis
Quas Æsopias, non Æsopi nomino, &c.

Et in sequenti Carmine, Æsopi nomine auctoritatis tantum caussa se usum fuisse in fabulis; exemplo artificum sui temporis, qui operibus ab se effectis veterum artificum nomina solerent inscribere, quo majus pretium ipsis invenirent, tradit. Proprie autem *Æsopeæ* fabulæ dicuntur, ubi res rationis expertes, ut arbores, feræ &c. introducuntur loquentes: quo nomine ab aliis eas
C non tantum distinguit Philostratus, sed cæteris omnibus etiam præfert. Vide eum lib. 5. de vitâ Apollonii Thyanei cap. 5. & in Iconibus. Quo etiam pertinent, quæ Avienus Præfat. Fabularum extremâ ponit. Duxisse ex Thracibus genus & tempestate Pythagoræ vixisse *Æsopum* Heraclides in Politiis tradit p. 989.

¶ *Ne Æsopum quidem trivisti,* locutio est proverbialis in vehementer stupidos & imperitos. Qui enim Æsopi fabellas non cognovissent, nihil scire videbantur. Exstat in Aristophanis avibus. Vide Chiliad.

¶ Æsopus quidam libertus Demosthenis memoratur à Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 2. ¶ Æsopus alius Tragicus Histrio Romæ fuit, Ciceroni coævus & Roscio, de quo Plinius lib. 10. cap. 51. & Valer. Max. 8. c. 10. & lib. 9. c. 1. ¶ Æsopus est quoque anagnostes Mithridatis eruditissimus, qui & de Mithridatis laudibus scripsit; nec non de Helena, ut testatur Suidas. Porro alius orator clarissimus est Laërtio Vitâ Chilonis.

¶ Æsopēus, Αἰσώπειος: ut *Æsopei logi* apud Senecam de Consolat. ad Polyb. c. 27. At Auson. Ep. 16 *Æsopiam dimetriam* dixit, pro Æsopicam. Sic & Phædrus procemio lib. 5, & Priscianus principio libelli de Præexercitamentis Rhetoricæ *Æsopias fabulas* dixerunt. Sed quando corripitur tertia, ut in Ausonii versu,
D quem adduximus; tum alterum elementum diphthongi Græcæ abjici existimandum est, ut aliquando fieri solet.

ÆSTAS, θέρος, altera ex quatuor anni partibus, dicta ab æstu, secundum Varronem, der Sommer. *Æstate ineunte,* wenn der Sommer angehet / Cic. 4 ad Attic. ep. 2. *Æstate adulta,* mitten im Sommer / Tacit. 2 Annal. cap. 23. *Æstate præcipite,* im Ausgang des Sommers / de qua dicendi ratione ex Servio mox tradituri sumus. Elegans etiam loquendi ratio est, cum ad describendum hoc tempus *æstatis* vocabulo *τὸ anni* adjicimus, ut apud Gell. lib. 2. c. 21, *Nox fuit, & clemens mare, & anni æstas.* Et lib. 19. c. 5, *In Tiburte rus concesseramus, æstate anni flagrantissima.* Proverbium, *Penulam æstate deterere,* est, res necessarias ante tempus prodigere. De observanda occasione discendi, rerumque gerendarum omnium utiliter Hesiodus præcipit lib. 1 Oper. & D. v. 121

Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς,
Æstas non semper fuerit, componite nidos.

Sed pro *ineunte æstate* dicimus & *novâ æstate.* Et hæc epitheta non circa istud tantum anni tempus, sed circa reliqua etiam usurpamus. Servius ad illud Virgilii lib. 1. Georg. v. 43

Vere

Vere novo, gelidus canis cum montibus humor Liquitur, scribit: VERE NOVO, *& anni initio & primâ parte veris accipiamus. Nam anni quatuor sunt tempora, divisa in ternos menses, qui ipsorum temporum talem faciunt discretionem, ut priore mense* VER NOVUM *dicatur;* secundo ADULTUM; *tertio* PRÆCEPS. *Sicut etiam Sallustius dicit ubique*, nova æstas, adulta, præceps. *Sic* Autumnus novus, adultus, præceps. *Item* hiems nova, adulta, præceps. *Unde est*, — — *extremæ sub casum hiemis.* Hæc Servius.

¶ Æstivus, adject. Sömmerlich. Cicero ad Att. 5 epist. 14 *æstivos menses rei militari dare, bibernos jurisdictioni.* In Verrem ult. cap. 31 *temporibus æstivis*: & mox eod. cap. *dies æstivi.* Sommer-Monate / Sommer-Zeit / Sommer-Tage. Ovid. de re admodum grata, Metam. 13 v. 793

Solibus hibernis, æstivâ gratior umbrâ.

¶ Æstiva plurale tantùm, θερινά, Sommerlager. Cicer. 7 Epist. 14 ad Trebatium: *Sin æstivorum timor te debilitat.* Vell. Paterc. lib. 2 cap. 105, *Anni ejus æstiva usque in mensem Decembrem perducta.* Ut plurimum *castra* subaudiuntur, si de militia sermo est, quemadmodum expresse Tacitus annali 1. cap. 16 *Castris æstivis tres simul legiones habebantur.* Hibernis enim opposita sunt. Licet autem aliud quoque subaudire. Curtius lib. 5 cap. 8 pr. *ea* [urbs, Ecbatana, Parthicis regibus] *æstiva agentibus sedes est*, ubi habitacula simpliciter, aut tempora potius intelligas. Virgilio stabula aut pascua sunt, aut loca, quibus pecora æstate continentur. Nam 3 Georg. v. 471 ait,

— — *nec singula morbi*
Corpora corripiunt, sed tota æstiva repente, &c.

ubi Servius: *Loca posuit pro animalibus*, ut metonymiam simul intelligas.

¶ Æstivè, adverbium. Sömmerlich / wie mans im Sommer gewohnt ist. Plautus Menæch. a. 2. sc. 1. v. 29

— — *cum inspicio marsupium*
Viaticati hercle admodum æstive sumus.

Ubi *æstive viaticari*, pro tenuiter admodum & parcè, dicitur: joculari tralatione ab iis, qui per æstatem leviter ac expedite ornati. quanquam aliter eum locum interpretatur Turnebus lib. 18 Advers. c. 15.

¶ Æstivalis, idem quod æstivus, Hygin. Astr. 3 cap. 24, *Virgo dextra manu circulum æstivalem tangit.* id est Tropicum Cancri.

¶ Æstivo, are, est per æstatem manere, über Sommer liegen. Stat. lib. 4. Sil. 4. vers. 22. & lib. 5. Theb. v. 16. ¶ 2. Æstivare, per æstatem in secessu vivere Suetonio est Galbâ cap. 4, *Tusculum, ubi æstivare consueverat, avexit.* Vespasiano c. 24, *Cutylias, ac Reatina rura, ubi æstivare quotannis solebat, petiit.* Habebant enim Romani proceres, qui prædia multa possidebant, villas suas, quò per æstatem, & alias, quo per hybernum tempus secederent, ibique pro anni sidere quam commodissime agerent. Varro 2 de R. R. cap. 1, castrensi vocabulo *biberna* & *æstiva* vocat, ut ad Plinii Epist. 36 lib. 9 Buchnerus observat.

ÆSTIMO, ich schätze / ich achte / taxo, censeo, perpendo, considero; ut exponit Valla. *Æstimare pecuniâ*, an ein Geld anschlagen / Cic. in Verr. ult. c. 9. *Carè, carius æstimare*, theuer achten / Plancus Ciceroni 10. ep. 4. Sicut *æstimare magni, magno & permagno*, hoch achten. *Gloriosam virtutem non magno æstimare*, Cic. 3 Fin. c. 3 extr. Et idem 2 Fin. c. 17 *Pecuniam magni æstimat.* C. Nepos in Catone c. 1, *magnique ejus opera æstimata est in prœlio ad Senam, quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis.* Ibidem: *quod non minoris æstimamus, quam quemlibet amplissimum triumphum.* Rursus Cicero Paradox. extremo: *Sic callidi rerum æstimatores prata & areas quasdam magno æstimant, quod ei generi possessionum minime quasi noceri potest: quanti est æstimanda virtus?* ¶ Æstimare aliquem est judicium de aliquo facere. Curtius lib. 10. c. 5, *Juste æstimantibus regem, liquet bona naturæ ejus fuisse, vitia vel fortunæ, vel ætatis.* Sed *Æstimare litem*, est decernere & pronunciare, quantum in lite, qui reus convictus sit, solvere victori teneatur. Vide infra in *Lis.* ¶ Pro perpendere, considerare, & dein statuere. Trajanus apud Plin. lib. 10. Ep. 78, *Æstimabo, an debeas cognoscere*, Ich wils überlegen / in Bedencken nehmen.

D ¶ Æstimatio, Schatzung oder Wirderung / was es werth sey. Cicero lib. 13 Epist. 8, *Albinus prædia in æstimationem accepit*, hoc est, in solutionem secundum æstimationem. Plin. lib. 7. c. 1, *Quid? quòd æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisque spatio vitæ suæ vivit.*

¶ Æstimator, qui æstimat, der nach dem Werth schätzet und achtet. ut *æquissimus æstimator & judex*, Cicero 3 de Fin. c. 2. Et in Orat. c. 41, *Quis tandem id justus rerum æstimator reprehenderet? Æstimator frumenti*, Kornschätzer / in Pison. c. 35. *Impius æstimator muneris*, Valer. Max. 2. c. 6. n. 6. id est, ingratus, undanckbar.

¶ Æstimabilis, e, schätzbar. Cic. 3 Fin. c. 6, *Æstimabile esse dicitur id, quod aliquod pondus habeat dignum æstimatione: contraque inæstimabile, quod sit superiori contrarium.*

¶ Inæstimabilis, unschätzbar / dessen Werth nicht zu ermessen / Cicer. c. l. Sic & *inæstimabile gaudium*, apud Livium 29 cap. 32.

A ¶ Inæstimatus, non æstimatus, ungeschätzt / nicht in Anschlag gebracht. *Inæstimata prædia*, Lege 10 § 1 Dig. de Jure dotium: *Inæstimatus fundus*, ibidem lege 75.

¶ Æstimatorius, Jurisconsultorum est, ut *æstimatoria actio*, quæ de æstimato proponitur, quoties de nomine contractus alicujus ambigitur. Vide Tit. Pandect. *de Æstimatoria.*

¶ Ab æstimo est *Existimo*, quod decernere aut statuere significat post æstimationem, Valla auctore lib. 5. c. 20, dafür halten / erachten. Terent. Heaut. 2. sc. 3, 41 *Ea res tum dedit existimandi copiam quotidianæ vitæ consuetudinis.* Cic. in 4. Verr. cap. 7 *Certissimum accipite argumentum, quo facilius de singulari ejus impudentia existimare possitis.* Nazarius Paneg. Constantini cap. 5, *Existimare de Principibus nemini fas est*, id est, censuram facere. ¶ Hinc *malè existimare de aliquo*, non raro auctoribus est, malè de aliquo sentire non tantùm, verùm & loqui, λοιδορεῖν: Einem übel nachreden / zur Banck hauen. Nepos Dione cap. 7, *Non æquo animo ferebat, de se ab iis male existimari, quorum paullo ante in cælum fuerat elatus laudibus.* Seneca de ira lib. 3. cap. 22, *Quid facilius fuit Antigono, quàm duos manipulares duci jubere, qui excubantes regio tabernaculo faciebant, quod homines & periculosissime, & libentissime faciunt, ut de rege suo male existiment.* Cic. 2 in Verr. c. 3 *usque adeo de omnibus bonis male* [Verres] *existimat.* Contra, *bene existimare de aliquo* dixit idem Cicero lib. 16 Ep. 4. Von einem alles Gutes reden.

B ¶ Existimatio, δόκησις, Erachtung. Tacitus libr. 4 Histor. cap. 7 *Suffragia & existimationem Senatus reperta, ut in cujusque vitam famamque penetrarent.* Ubi *existimatio*, idem fere quod *æstimatio* sive *judicium* est, quemadmodum paullo ante vocaverat. Hinc & *existimatio* de sermone, quo qui laudatur vel reprehenditur, usurpatur. Suetonius Tiberio c. 58, *Capitale erat, dictum ullum factumve ejus existimatione aliqua læsisse.* Ubi *existimatione lædere*, idem, *ac male existimare*, de quo supra. Item, Ehr und Glimpff: Nepos Agesilao c. 4, *Opulentissimo regno præposuit bonam existimationem.* Cicero 3 epist. 4 *Tua mihi existimatio & dignitas carissima est.* Et lib. 5 ep. 20 *Nihil fecit sciens, quod esset contra existimationem tuam.* Idem lib. 2 de Orat. cap. 40 *Bona existimatio pecuniis præstat.*

¶ Existimator, qui existimat. *Non stultus alieni artificii existimator*, einer der von eines andern Kunst nichts ungeschicktes urtheilet / Cicer. de Orat. 3 c. 22. Idem in Oratore c. 31 *Meminerimus, nihil nos præcipiendi caussa esse dicturos, atque ita potius acturos, ut existimatores videamur loqui, non magistri.*

ÆSTUS, hujus æstûs, motus & agitatio, fervorem gignens, vel in igne, vel aqua, vel animo. Hitze / das Brennen. De igne videtur proprie intelligendum, unde *Æstas* etiam nomen habet tanquam ab calore vehementissimo. Nonius etiam Marcellus,

C *Æstus*, inquit, *solis & æstivi temporis flagrantia*, grosse Sommer-Hitze. Sic Virgilius Georg. 3. v. 331

Æstibus at mediis umbrosam exquirere vallem.

Idem 2 Æn. v. 759 de incendio Trojano, *furit æstus ad auras*, id est vapor & flamma exsuperans. Etiam de febrili ardore Cicero in Catil. 1 cap. 13 *homines ægri morbo gravi, cum æstu febrique jactantur.* ¶ 2. De Mari idem lib. 3 de Orat. c. 39 ex vetere poeta:

Undique omnes venti erumpunt, sævi existunt turbines,
Fervit æstu pelagus.

Et Virgilius 1 Æneid. v. 111 — *unda dehiscens*
Terram inter fluctus aperit, furit æstus arenis.

Speciatim reciprocationem maris, hoc est accessum & recessum, Ebbe und Fluth / *æstus*, & *marinos æstus*, scriptores vocant. Cic. 2 Nat. D. c. 53 *æstus maritimi multum accedentes & recedentes.* Plinius 2 cap. 97 *Æstus maris accedere, & reciprocare, maxime mirum.* Adde Vegetium lib. 4 de Milit. c. 42. Circa caussam reciprocationis, variæ semper Physicorum fuerunt opiniones. Veterum sententias recensent Conimbric. lib. Meteor. Tract. 10. cap. 5. E recentioribus ad motum terræ retulit Galilæus, eumque secutus Gualterius, Peirescio id mire probante, ut habet in ejus vitâ Gassendus lib. 4 p. 377. Sunt tamen, qui ad mutuam lunæ cum aquâ marinâ sympathiam ac consensum, Sole ac reliquis Planetis non exclusis, referre malunt. Confer Scaligerum Exercitatione 52 ad Cardanum. ¶ 3. Hoc verbum transfertur ad animum (1) iratum & tumidum: ut apud Virgilium 4 Æn. v. 532

— — *magnoque irarum fluctuat æstu.*

id est, impetu. (2.) cupiditate aliqua accensum. Cicero de Clar. Orator. cap. 81, *Hunc quoque absorbuit æstus quidam gloriæ.* (3.) amore correptum: Ovid. Metam. 14, 352 *Ut primum valido mentem collegit ab æstu.* (4.) confusum atque sollicitum: Virgil. lib. 8 Æn. v. 19. *magno curarum fluctuat æstu.* Plin. lib. 9 epist. 34 *Explica æstum meum*, id est, solicitudinem meam. Sic *æstum frontis*, pro confusione sive pudore, eleganter dixit Paullinus Jambo ad Cytherium v. 340. In quibus omnibus *æstus* motum & turbationem aliquam significat, tralatione à maris æstu desumta.

¶ Æstuare, brausen / brennen / æstu fervere. Virgil. 4 Georg. 263 A

Æstuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.

Curtius 8 cap. 9, 19 *Æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido constituit.* De gemmis & margaritis loquitur. Hinc tralationes elegantes, & a mari quidem, *æstuare dubitatione*, Cic. 4 in Verr. c. 30, zweiffeln / seiner Meinung nicht gewiß seyn / quod Curtio *fluctuari* est 4. c. 12. n. 21; & ab igne, ut *æstuare desiderio alicujus* Cic. 7 epist. 18: *Æstuare invidiâ*, id est, flagrare, Sallust. Catil. cap. 23.

¶ Æstuatio. Plin. 18. cap. 1. *relictis æstuationi suæ istis hominum turbis.* Ubi vero tres MSS. libri *exustioni* habent, Harduino testante.

¶ Æstuabundus. Palladius lib. 11. cap. 17 de œnomelli: *mundo linteo tegas, per quod facile confectio æstuabunda suspiret.*

¶ Æstuosus, hitzig / brausend / ungestümm. Cic. ad Att. 5. Epist. 14, *Æstuosâ & pulverulentâ viâ iter conficiebam.* Sic, *Æstuosissimi dies circa canis ortum*, Plin. 34. cap. 12. *Munus inarsit æstuosius*, Horat. Epod. 3, hoc est vestis Deianiræ ardentior ussit Herculis humeros. Vide Acronem. Sunt, qui pro Adverbio *æstuosius* habent. Idem 2. Oda 7, *freta æstuosa*; & 1. Od. 22 *Syrtes æstuosas* dixit: & Columella 7 cap. 10 *flumen aut stagnum per ortum caniculæ æstuosissimum.*

¶ Æstifer, das Hitze bringt. ut *æstifer canis*, Virgil. 2. Georg. 353: & *Æstifer cancer*, Silius lib. 1. v. 194 B

Æstifero Libye torquetur subdita Cancro.

& Stat. 3. Silv. 3. v. 91

— — *æstiferi quidquid terit area Nili.*

¶ Æstuarium, per quod vapores exhalant, quod & *vaporarium* dici potest, ein Lufftloch / dadurch die Dünste über sich ausgehen / apud Vitruv. lib. 8 cap. 7, ubi de puteorum fossionibus agit.

¶ Æstuaria porro loca sunt marinis aquis referta ex inundationibus, die grossen Sümpffe und Lachen / so das ausgetretene Meer gemacht. Cæs. lib. 2. bell. Gall. c. 28, *Majores natu, quos unà cum pueris mulieribusque in æstuaria ac paludes collectos dixeramus.* Plin. lib. 5. c. 1. *Effunditur huc æstuarium è mari flexuoso meatu.* Optime res ex Plinii verbis lib. 9 ep. 33 cognosci potest. *Est*, inquit, *Africa Hipponensis colonia, mari proxima: adjacet navigabile stagnum, ex quo in modum fluminis æstuarium emergit, quod vice alterna, prout æstus aut repressit aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno.*

Composita ab Æstuo sunt

¶ Adæstuare, Stat. 5. Theb. v. 517

squamisque incisus adæstuat amnis.

¶ Exæstuare. Curtius 4. c. 2 n. 16 *exæstuare semper fretum.* Mela lib. 3 cap. 2, *Oceanus exæstuans.*

¶ Inæstuare. Horat. Epod. 11. v. 23, *si meis inæstuat præcordiis libera bilis*, descriptio iracundiæ. C

¶ Interæstuare. Plinius lib. 6 epist. 16 num. 19 de avunculo: *stomachus illi natura invalidus, & angustus, & frequenter interæstuans erat*, id est, per intervalla ex cruda concoctione æstuans, uti ad illam epistolam interpretati sumus.

ÆTAS, contract. ex *ævitas*, ab *ævo*, ἡλικία. Nomen est commune omnibus partibus ætatis, ut *infantiæ, pueritiæ, adolescentiæ, juventæ, senectæ.* Alter / Lebens-Zeit. In has enim partes ætatem Varro divisit. Nam alii aliter descripserunt, de quibus Censorinus de die Natali c. 14. De ætate aurea, argentea, cæteris, Hesiodus, & cæteri Poetæ passim. Vid. & Serv. ad Ecl. 4 Virg. *Flos ætatis*, apud Cicer. Phil. 2. c. 2, die schöne Jugend. *Temeritas est florentis ætatis*, idem de Senect. c. 6. extr. Terent. Adelph. act. 5. sc. 3. v. 49 *Quod illos sat ætas acuet*, die Zeit wird es sie wohl lehren. *Homo id ætatis*, pro ejus, Cicer. 4. Verr. c. 14 extr. *Ita viximus, & id ætatis jam sumus*, Idem 6 epist. 20. *Ætas adulta*, erwachsen Alter / männlich Alter. *Adolescens ætate adulta*, Idem 5. in Verr. cap. 58. *Ætas firma*, media est inter vigoris ætatem & senectutis, wenn man bey seinen besten Jahren ist. *Ætas integra*, Terent. And. 1. sc. 1. v. 4. id est, florida. *Agere ætatem*, sicut *agere vitam.* Cicero in Bruto c. 46 *Cum ætatem ageret Athenis*: perinde ac in Trinummo a. 2. sc. 2, 38 Plautus, *Mihi quidem ætas acta ferme est*, ich habe meine Zeit fast gelebet. *Degere ætatem* seu *tempus ætatis.* Cic. de Senect. c. 1. *Philosophiæ qui paret, omne tempus ætatis sine molestia potest degere.* Item: *Consumere ætatem multo studio ac labore*, Quintilian. lib. 2 cap. 20, sein Leben zubringen. *Ætatem totam in aliquo studio conterere*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 51. *Ætas ingravescens, ætas provecta, ætas decrepita*, sunt gradus senectutis, apud Cicer. de Amic. c. 10, & Tuscul. 1. c. 39. Item *ætas præcipitata*, Marius Ciceroni 11 epist. 28, wenn unser Leben zu Ende gehet. *Ab ineunte ætate*, Cic. 1. de Orat. c. 21, von Jugend auf. Ovid. Metam. 10. vers. 519 D

Labitur occulte fallitque volatilis ætas.

Et lib. 6. Metamorph. v. 28

— *non omnia grandior ætas,*
Quæ fugiamus, habet; seris venit usus ab annis.

Terent. Adelph. a. 5. sc. 3. v. 46, *Ad omnia ætate sapimus rectius.* Virgilius 8 Æn. v. 200

Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium adventumque Dei.

¶ Florus lib. 2. c. 17 de Numantinorum civitate: *Asseruit cum fide socios, populum orbis terrarum viribus fultum, sua manu, ætate tam longâ sustinuit.* *Ætate tam longâ*, id est, tam longo tempore, totis scilicet 14 annis; tot enim obsessa vel oppugnata fuit, ut idem Florus principio capitis refert. Ita *in ætate*, i. e. tempore, seu aliquando apud Plautum Trinum. a. 1. sc. 2. & a. 2. sc. 4. v. 16. Quintil. lib. 1. c. 5 (al. 4) *Ut Valesii & Fusii in Valerios Furiosque venerunt: ita arbos, labos, vapos, etiam & clamos & lases ætatis fuerunt*: es ist eine Zeit gewesen / da man arbos, labos, &c. (pro arbor, labor,) gesagt. ¶ Apud Horatium Epod. 16 in illo, *Altera jam teritur bellis civilibus ætas*, γενεὰ est, quæ appellatur Græcis, hoc est, tempus 30 annorum, ut Lambinus Torrentiusque demonstrant, qui consulendi. ¶ Pro seculo, sive C annis, Zeit von hundert Jahren. Ovidius 12 Metam. ex persona Nestoris, v. 187

— — *vixi*
Annos bis centum; jam tertia vivitur ætas.

Curtius lib. 8. c. 2, *Quatuor continuis ætatibus intactum saltum fuisse constat.* Plural.. *totas ætates* etiam Cicero dixit lib. 1. de Orat. c. 51. Apud Virgil. vel annuum spatium eo nomine designatur. Ut Georg. 3 v. 190 *At tribus exactis ubi quarta accesserit ætas, Carpere mox gyrum incipiat.* Loquitur de equis, quos quarto anno ad usus belli condocefieri præcipit. ¶ Statius etiam pro die posuit Theb. 5 v. 562

— *quid crastina volveret ætas,*
Scire nefas homini.

¶ Pro ipsis hominibus ea ætate sive seculo natis, usus Horatius eodem loco: *Impia perdamus devoti sanguinis ætas.* Et lib. 1. Od. 24

— *quid nos dura refugimus*
Ætas.

¶ In plurativo numero hac voce usus est Virg. Eccl. 7. *Ambo florentes ætatibus.* Vitruv. Præfat. lib. 9. *Quia teneris ætatibus doctrinarum abundantia satiantur.* Ita & Cicero, & Curtius, quorum verba supra produximus.

¶ Ætatem, adverbialiter, quasi pro perpetuò, semper. Allezeit / lebenslang. Plautus Amphitr. a. 4. sc. 2. *Ut vivas ætatem miser*, daß du dein Lebtag ein Bettler seyst. Et ita aliis locis plurimis. Quomodo & usus Lucilius, & alii veterum, atque in iis & Terentius Plauti exemplo. Ut Heaut. a. 4. sc. 2. v. 38 *Quid, malum, me ætatem censes velle id assimularier?* ¶ Sed in Eunucho a. 4. sc. 5. v. 8 usus est pro jamdiu, jamdudum, quicum, tanquam συνώνυμα, etiam conjunxit. PYTHIAS: *An abiit jam à milite?* CHREMES, *Jamdudum ætatem: lites factæ sunt inter eos maximæ.* vide ibi Donatum. Non autem vere adverbium est, sed nomen subaudita præpositione *Per*, quæ continuationem significat, si temporis nominibus præfixa est.

¶ Ætatula diminut. pro teneriore ætate, apud Cicer. Plaut. alios. *Facile est hoc cernere in primis puerorum ætatulis*, Cic. de Finib. lib. 5. c. 20. Plautus Cistell. a. 1. sc. 1. v. 51 *Semper istam, quam nunc habes, ætatulam obtinebis*: ubi vide Interpretes. Suetonius Claudio c. 16, *Monuit, ut aut parcius, aut cautius ætatulæ indulgeret.*

¶ Coætaneus, ejusdem ætatis, der mit einem zu gleicher Zeit lebet. Apulejus 8. Milef. p. 204. [ed. Elmenh.] *Illum amicum, coætaneum, contubernalem, fratrem denique, addito nomine lugubri, ciere.* Antiquiorem, qui usus hac voce sit, vix habemus. Vid. Borrichii Cogitat. in Vossium p. 62.

ÆTERNUS, ἀΐδιος, per syncopen ex *æviternus*, perpetuus, fine carens, sempiternus. Ewig / immerwehrend. Livius 28 cap. 28, *Urbs condita in æternum. Ilias opus æternum*, Ovid. lib. 3. de Arte amandi v. 83. ¶ Ponitur & *æternum* pro eo, quod ægre destrui potest ac solvi, & sic quam diutissime durat. Phædrus libr. 2. extr.

Æsopo ingentem statuam posuere Attici,
Servumque collocarunt æterna in basi,
Patere honoris scirent ut cuncti viam,
Nec generi tribui sed virtuti gloriam.

Statius similiter de basi statuæ Colosseæ Domitiani lib. 1. Silv. 1. v. 58

— *teneat quamvis æterna crepido,*
Quæ superingesti portaret culmina montis.

Et lib. 5. Silv. 1. v. 188 de statua aurea Cæsari in Capitolio dedicanda:

— *nunc quod cupis ipse videre,*
Da Capitolinis æternum sedibus aurum,
Quo niteat sacri centeno pondere vultus Cæsaris.

Plinius ita ligni naturam *æternam* dixit, hoc est durabilem. Nam lib. 14 cap. 1 de vite tradit: *Nec est ligno ulli æternior natura.* Ubi simul Comparationis gradum, haud passim obvium, notare diligentioribus licet. ¶ 3. Curtius lib. 4. cap. 2, *Ablue corpus illuvie æternisque sordibus squalidum. Æternis sordibus*, i. e. quibus adhuc continuè & diuturno tempore turpatus: nec enim necesse est tot codicum & manu exaratorum & descriptorum typis fidem

fidem hîc sollicitare cum iis, qui scribi optant: *Veterni sordibus*, vel *tetrisque sordibus*, vel *caterisque*. Vide ibi Raderum fol. 119. cui tamen non displicet, *terræque sordibus*. Florus lib. 4. cap. 12 *Certa mox fides & æterna pax*, i. e. continua, vel immensa. Quemadmodum & Virgilium *æternum amorem* pro immenso & magno, in illo *Tum pater æterno fatur devinctus amore*, dixisse lib. 13 Adversar. cap. 8 Turnebus observat. ¶ 4. Ponitur & pro eo, quod tamdiu, quam vita nostra, durat. Terent. Eun. 5. sc. 2, 32 *At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam fore, Thais.* Ich hoffe/ wir wollen nun Freunde bleiben/ so lange wir leben. Plautus Captiv. a. 2. sc. 1. *Spero me ob hunc nuncium æternum adepturum cibum.*

¶ Æternalis, idem quod Æternus. Venantius Fortunatus lib. 10. carm. 10, *æternalis salus*. Inscriptio apud Grut. p. 752. n. 3. SOMNO AETERNALI SACRUM. & apud Reines. p. 649 SOMNO AETERNALE. Nec tamen alteri *Æternus*, vox *Æternalis* vel ætate vel elegantia æquiparatur.

¶ Æternitas, ewige Zeit/ Ewigkeit. Cicero lib. 1 de Nat. Deor. c. 9, *Fuit quædam ab infinito tempore æternitas, quam nulla temporum circumscriptio metiebatur.* Idem lib. 1 de Divinat. c. 14, *ab omni æternitate repetitum.* ¶ Æternitatem tribuebant & Imperatoribus, quia & numen tribuebant & inter Deos computabant: Dii autem æterni sunt. Buchner. ad illud Plinii ad Trajanum 10. Epist. 50. *opera, non minus æternitate tua, quam gloriâ digna.*

B ¶ Æternitas Dea a veteribus culta, cujus imaginem sedemque elegantissime Claudianus lib. 2 de laudibus Stiliconis à vers. 424 descripsit.

¶ Æternare, verbum antiquum, pro æternum & immortale facere, verewigen/ ewig machen. Apud Nonium ex Varrone: *literis ac laudibus æternare.* Horatius lib. 4 Oda 14.

Quæ cura patrum, quæve Quiritium
Plenis honorum muneribus, tuas,
Auguste, virtutes in ævum
Per titulos memoresque fastos
Æternet?

¶ Æternò, adverb. ewig. Plinius 2. c. 107 *Viret æternò fraxinus.* Sed usitatius

¶ Æternùm, quod idem sonat, itidemque adverbium est. Virg. Æneid. 6. v. 617

— *sedet æternumque sedebit.*

Idem lib. 1. Georgic. v. 398. seq.

— *namque omne quotannis*
Terque quaterque solum scindendum: glebaque versis
Æternùm frangenda bidentibus,

Ubi *Servius: ÆTERNUM, semper, perpetuo. Et absolute locutus est.*

¶ Coæternus, adject. proprium Theologorum est, qui in mysterio de divinis personis utuntur. v. g. Hieronymus ad Damasum epist. 57, *Sufficiat nobis dicere unam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas.* Gleichewig. De eodem mysterio Prudentius Apotheos. v. 271 *conperpetuus* usurpavit.

C ÆTHALIA, insula Tyrrhenorum, Latinis *Ilva* dicta, inter Etruriam & Corsicam, ferri fodinis dives. Stephanus Byzant. & Apollonius Argon. 4. v. 654. Atque hoc nomine etiam insulam Lemnum vocat Polybius, teste eodem Stephano.

ÆTHALIDES, præco, Mercurii filius, inter vivos modo, modo inter mortuos existens, Apollon. Argon. lib. 1. v. 641. Eum se fuisse, gloriabatur Pythagoras, ut refert Diogenes Laert. Vita Pythagoræ.

ÆTHER, αἰθὴρ, cœlum; der Himmel. sic dictum à perpetuo motu, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν. Apulejus de mundo: *Sed cælum ipsum, stellæque caligenæ, omnisque siderea compago Æther vocatur; non, ut quidam putant, quod ignitus sit* (ἀπὸ τοῦ αἴθειν, id est, ardere;) *& succensus; sed quod rapidis cursibus semper rotetur.* Hinc & pro Deo, ut cælum, aliquando ponitur. Claudianus Paneg. de 6. Consf. Hon. v. 352

— — *tum providus Æther*
Noluit humano titulos auferre labori.

D Lactant. lib. 1. c. 5, *Cleanthes & Anaximenes æthera dicunt esse summum Deum.* Cicer. 1. de Nat. Deor. cap. 15 *Idemque* (Chrysippus) *disputat, æthera esse eum, quem homines Jovem appellarunt.* ¶ 2. Item Aër, die Lufft. *Altus, arduus, clarus, liquidus, apertus æther*, apud poetas. Vide Virgil. Georg. 4, 78. Æneid. 1, 591. 7, 65. 10, 102 &c. Ita λεπτότατος αἰθὴρ, pro tenuissimo aëre Philoni ponitur de mundi incorruptibilitate.

¶ Utuntur & fœm. *Æthra*, contracto ex *æthera*, Poetæ. *Liquida æthra*, id est, aër purus apud Sil. Ital. lib. 4. v. 103, reine Lufft. Virgilius 12. Æn. v. 247

Namque volans rubrâ fulvus Jovis ales in æthrâ.

Ubi Servius observat & æthera ipsum, & ejus splendorem eo vocabulo designari.

¶ Æthĕrĕus, a, um, *Astra atherea*, Virg. Æn. 5. v. 838; *domus atherea*, Horat. 1. Oda 3, 29. Himmlisch. Ovidius lib. 3. de Art. v. 549 *Est Deus in nobis, sunt & commercia cœli,*
Sedibus æthereis spiritus ille venit.

A ¶ Hypæthrus & Hypæthrius vide in litera H, suo loco.

ÆTHIOPS, is, αἰθίοψ, ein Mohr: quod Germanicum à Μαυρὸς, *Maurus* est, niger. Juvenal. Sat. 2. v. 23

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus,

id est, vide, ne vitiis illis, quæ in aliis reprehendis, ipse sis obnoxius. *Æthiopem lavas, æthiopem dealbas, æthiops non albescet*, parœmiæ sunt, in frustra conantes. Diogenes improbum monens, cùm interrogaretur quid ageret, respondit: Αἰθίοπα σμήχω, ἵνα λευκὸν ποιήσω, id est, *Æthiopem abstergo, ut candidum faciam. Æthiops* porro ab αἴθω est & ὤψ, ab adusta vel cremata facie; quòd Solis vicinitate torreantur Æthiopes. Præter faciem nigram auctores Æthiopibus labra tumida, capillitium crispum, crura in orbem panda tribuunt. Vide Petron. Satyrico p. 59, & ibi Interpretes. Porro *Æthiopis occursum* malum præbuisse omen, ex Plutarcho in Bruto, Floro lib. 4 cap. 7, Spartiano in Severo discimus. Vide & Brodæum lib. 4. Miscell. cap. 1.

¶ Christianos scriptores haud rarò *Æthiopas* pro Diabolis dixisse C. Barthius Adversariorum Commentariis non semel observat. Victor. Uticens. de Persecut. Vandal. lib. 2, *Exstinctus est fulgor, ac tenebris succedentibus adversarius naribus natus est fœtor, omnisque illa beatorum turba expellentibus quibusdam Æthiopibus minata est foras. Minata*, id est acta, expulsa. *Minare* enim ante se pellere est. Auctor hymni, cujus initium: *Laudes Christo Redemptori*, feriâ secundâ & quartâ Paschæ cantari quondam soliti: *Hæc est dies, quâ illuxit post turbida regni Æthiopum tempora.* Ubi rectè Torrentius monet significari dæmones.

¶ Æthĭŏpia, Αἰθιοπία, pars Africæ sub Zona torrida intra Arabiam & Ægyptum; sic dicta ab Æthiope Vulcani filio. Duplex est: altera ad Orientem sita, altera ad Occasum circa Oceanum supra Mauritaniam. Vid. Homer. Odyss. Α. v. 23, & Plin. lib. 5. cap. 8.

¶ Æthĭŏpĭcus, ut *Oceanus Æthiopicus*, Plin. 6. cap. 30; *Æthiopicæ naves*, Idem lib. 5. cap. 9.

¶ Æthĭŏpis, idis, Αἰθιοπὶς, herba verbasco similis, foliis hirsutis & densis, nascitur in Æthiopia & Ida Troadis, & in Messenia Plinius lib. 27. cap. 4.

¶ Æthiopissa, eine Mohrin. Hieron. Epist. 22. ad Eustoch. de custod. virg. *Non est sponsus tuus arrogans, non superbus, æthiopissam duxit uxorem.* Usus est & interpres Bibliorum Num. 12. v. 1.

ÆTHON, Αἴθων, nomen est equi Hectoris apud Homerum. ¶ 2. Et Pallantis apud Virgil. 11. Æn. ¶ 3. Plutonis verò apud Claudianum Rapt. Prof. lib. 1. extr. ¶ 4. Inter Solis denique equos Æthon est. Ovid. lib. 2. Metam. v. 154

Interea volucres, Pyroeis, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartusque Phlegon, &c.

¶ 5. Claudianus Lucifero tribuit de 4. Conf. Honorii v. 560.

ÆTHRA, Αἴθρα, Thesei mater. Vide Diodor. Sicul. lib. 4 cap. 61. Hinc *Nepos Æthra*, Hippolytus, apud Ovid. in Ibin v. 577.

ÆTHRIA, urbs quæ postea *Atria*: a qua mare *Atriaticum*, quod nunc *Adriaticum*. *Hinc & Ethruscos dictos crediderim*, inquit Hermolaus in Plin. lib. 3. c. 16.

ÆTIA, tiorum, Callimachi poëtæ liber de ritibus & caussis sacrorum; ab αἰτίων caussa. Argumentum cum fastis Romanorum conveniet. Fuit Poëma illud obscurissimum, quod & Martialis indicat hoc disticho lib. 10. Epigr. 4,

Sed non vis, Mamurra, tuos cognoscere mores;
Nec te scire; legas Ætia Callimachi.

ÆTIOLOGIA, αἰτιολογία, figura sententiæ est, ratio scilicet dictorum causaque subjecta. Terent. in Eun. a. 1. sc. 1. v. 34 *Sed ipsa egreditur fundi nostri calamitas. Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.*

ÆTĪTES, Ἀετίτης, lapis, qui in nidis reperitur aquilarum: quem & *Gagatem* aliqui dicunt, auctore Plin. lib. 5. cap. 3. Ein Adlerstein. Sine hoc lapide parere non potest aquila.

AETIUS, Ἀέτιος, quatuor syllabis, medicus Antiochenus fuit, Constantini magni temporibus, homo Christianus primùm, sed qui postea se cum Eunomianis Arianisque conjunxit: quamobrem & Atheos, non Aëtius dictus est. Exstant ejus de re Medica libri 16 cum epistolis aliquot: Volaterran. Petro tamen Castellano in vitis Illustrium Medicorum p. 131 similior vero videtur eorum sententia, qui Medicum Aëtium ab hæretico distinguunt, patriamque dant illi Amidam, Mesopotamiæ oppidum, cum hæreticus fuerit Antiochenus. Accedit, quòd Oribasio longe posteriorem fuisse Medicum ostendi potest, cùm hæreticus ille, qui Constantini principatu floruit, Julianique tempora attigit, fuerit Oribasio æqualis. Amidenum Aëtium Justiniani ætate celebrem ab Antiocheno distinguit etiam Jonsius lib. 4. de script. hist. Philos. p. 319. Sed utrumque medicum facit, ut adeò simul medicus simul hæreticus fuerit alter. ¶ Aëtius Labeo, poëta Persii tempore vivens. Iliada Homeri adeo obscure transtulit, ut nec sua ipse cognosceret. Gyrald. Dial. 8. Hist. Poet.

¶ Alius Aëtius, Magister militum, victor Attilæ, Hunnorum regis, & servator Occidentis clarissimus. Vid. Jornand. Get. cap. 40, Procop. Vandal. lib. 1, cap. 4.

ÆTNA, æ, Αἴτνα vel Αἴτνη, mons Siciliæ, nocturnis mirus incendiis, quemadmodum Plin. inquit lib. 3. cap. 7. & poetarum

atque historicorum literis celeberrimus. Vide præter Virgil. 3. Æn. & Ovid. lib. 15. Metam. descriptiones, elegans Cornelii Severi Poëma de Ætna, quod vulgo Virgilio, sed male, adscribitur. Pars ejus superior, qua flammas & cineres ejicit; ambitu stadiorum viginti *Crater* appellatur; cavernæ videlicet spiramentum, das Feuerloch / der Ofen. Vide Crater. *Ætna & Athones* montes molestissima & gravissima proverbialiter dicuntur onera. Unde & Cicero in Catone majore cap. 2 *senectutem onus Ætna gravius* dixit. Vide chiliad. De Catanæis fratribus, qui ex Ætnæ incendio parentes suis humeris extulerunt, diximus aliquid in *Æneas*. Addi Strabo potest lib. 6 p. 185, & Stobæus Serm. 77.

¶ 2. Ætna oppidum Siciliæ, monti cognomini appositum. Strab. d. l. unde

¶ Ætnensis, ut *ager Ætnensis*, Cicer. in Verr. 5. cap. 44. At a monte est

¶ Ætnæus, adject. ut, *Ætnæi Cyclopes, fratres*, apud Virg. 3 & 4 Æn. *Ætnæum fulmen*, apud Ovid. de Arte 3. v. 490.

ÆTOLIA, Αἰτωλία, Græciæ regio, *Græciæ contenta gremio*, quemadmodum Cicero scripsit in Pisonem, cap. 37; & Livius, qui *Ætolos umbilicum Græciæ incolere* dixit lib. 35 cap. 18.

¶ Ætolia ab Ætolo nomen accepit, Martis; secundùm Homeri interpretem autem, Endymionis, filio.

Ætolius, & Ætolicus: ut *Bellum Ætolicum* apud Livium & Flor. 2. c. 9. *Ætolius heros*, hoc est, Diomedes, Tydei, Ætoliæ regis, filius, apud Ovid. 14. Metam. v. 461. ¶ Populi Ætoli vocantur, apud Livium passim: Florum c. l. & alios.

¶ Panætolicus, totius Ætoliæ quod est. Livius lib. 35 cap. 32, *ut legatos ad Panætolicum concilium mitterent*.

ÆVUM, perpetuitas temporis, *tempus immensum, sine origine, sine fine; quod eodem modo semper fuit, & semper futurum est*, ut de eo Censorinus scribit de die Natali cap. 16. Ewigkeit. Vet. Gloss. *Ævum*, αἰώνιον, αἰών. Ex Philosophorum tamen loquendi consuetudine differt ævum ab æternitate, ut *æternitas* duratio sit principii pariter & finis expers; *ævum* careat fine quidem, non perinde principio. ¶ 2. Usurpatur & pro tempore, vel ætate ac spatio vivendi. Lebens-Zeit. Horatius 2. Sermon. sat. 6, v. 97 *Vive memor, quàm sis ævi brevis*. Aurelius Victor in Tito: *veneno interiit anno ævi quadragesimo*. Et ita idem ille scriptor sæpius. Etiam Epitome Victoris in Constantio: *Interiit anno ævi quarto & quadragesimo*. Apulejus sub finem Apologiæ: *puer hoc ævi convivia agitat*: pro *id ætatis*. Lucretius 2. v. 14

O miseras hominum mentes, ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis
Degitur hoc ævi, quodcunque est!

Horat. lib. 1. Epist. ult. *Forte meum si quis te percontabitur ævum*, id est, ætatem: Fragt dich iemand wie alt ich sey. Sequitur enim: *Me sciat undenos quater implevisse Decembres*. ¶ 3. Ævi nomine appellantur & gradus ætatis humanæ. Sic *primum ævum* adolescentia est, Val. Flaccus lib. 7. v. 338

Occidis, heu primo potes hoc durare sub ævo?

Hinc *Primæva juventa, primævi juvenes*, ut mox in *Primævus* ostendemus. ¶ 4. Sumitur & pro longissima hominis ætate, quæ fermè annis centum definitur, & *Seculum* appellatur, ut *ævo nostro*, hoc est, seculo vel ætate. Ovid. 1. de Pont. Eleg. 3. v. 83

— — *nulli datus omnibus ævis*
Tam procul à patria est, horridiorve locus.

Ubi *omnibus ævis*, est, omnibus seculis.

Horatius lib. 2. Od. 9

At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos.

Loquitur de Nestore, qui trecentos annos sive tria secula vixisse traditur: unde & *trisecli senex*, à veteri Poeta apud Gellium 19 c. 7 appellatus. Ævis in plurali Ovidius dixit non tantum, verum etiam Plinius lib. 14. cap. 1, *Simulacrum in urbe Populonio ex una conspicimus tot ævis incorruptum*. Item, lib. 16. c. 36, *Durantque ævis tecta alta*.

¶ Ævitas pro *ætate*. Cic. lib. 3. de LL. c. 3, *Ævitatem annali lege servanto*. Ita apud Gell. lib. 20. c. 1. in antiqua lege est *ævitas*. Usus & Arnobius lib. 5. p. 161, & Apulejus lib. de Philos. Naturali p. 8. Adde Nonium in *Ævum*.

¶ Æviternus idem quod æternus. Usus eo Apul. de Deo Socratis post principium. *Prorsus*, inquit, *& retro æviterni Dii*. Et Varro apud Priscianum extremo lib. 2, *Per æviternam hominum domum tellurem propero gradum*.

¶ Coævus, idem quod Coætaneus. Prud. hymn. Epiphaniæ de laniena Bethlehemitica:

Inter coævi sanguinis
Fluenta solus integer [Christus.]

¶ Æquævus, ejusdem ætatis. Virg. 2. Æn. v. 561

Ut regem æquævum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem.

Plinius 16 cap. 44, *Lotos* [arbor] *æquæva Urbi*. Seneca Agamemn. v. 639 *Æquævi gregis Astyanax ducit turmas*, id est puerorum æqualium, ejusdem ætatis, die gleiches Alters mit ihm waren.

¶ Grandævus, magno natu, hohen Alters / wolbetagt. Virg. Æn. 1. v. 125 *grandævus Alethes*. Ovidius 7. Met. 160 *grandævi patres*. Lucanus 3. v. 518

Grandævosque senes mistis armavit ephebis.

¶ Grandævitas, Accii & Pacuvii verbum apud Nonium, quod in obsoletis fere numeratur.

¶ Longævus, longi ævi, idem quod Grandævus, alt / wohlbetagt. *Longævos senes* Virgil. 5. Æn. v. 715. Idem dissimulato etiam substantivo sic loquitur Æneid. 2. v. 525.

→ *Sacrâ longævum in sede locavit.*

Longævum, i. e. Senem, den Alten. Sic Ovidius 10. Metamorph. v. 462 *Longævam* dixit pro *anu*.

Cunctantem longæva manu deducit.

Ciceroni quoque hanc vocem dat Lexicon Calepini, locumque citat ex Catone Maj. cap. 19 *O miserum senem, qui mortem contemnendam in tam longævâ ætate non viderit*. Verùm in correctissimis quibusque libris, Gruteri, Grævii, Lambini, & aliis non *longæva* ibi est, sed *longa*. Tacet hic & Nizolius. Sic vulgo ex Val. Flacci 6. v. 118 *longæva novalia* adferuntur, ubi *Lagea*, id est Ægyptia, N. Heinsius bene restituit, quia de *centumgeminis Thebis* Ægypti sermo est.

¶ Longævitas. Macrob. 7. Saturn. 10, *Liquor vitalis longævitate siccatus est*: Der Lebens-Safft ist wegen des hohen Alters vertrocknet.

¶ Primævus, qui primi temporis, primæ ætatis est, pro diversa vocis *Ævi* notione. Das andern an der Zeit vorgehet. Virg. Æn. 9. v. 546 *quorum primævus Helenor*, id est, natu major, sicut Catullus sub fin. Epithalamii: *primævi funera nati*, hoc est primogeniti. ¶ 2. juvenis est & viribus florens. Virg. 7 Æn. 162 *primævo flore juventus*: & lib. 10. v. 345 *fidens primævo corpore*, quemadmodum *primum ævum* pro adolescentia reperitur apud Valer. Flaccum lib. 5. v. 358 & 7. v. 338. Silius lib. 5. v. 424 *primævos juvenes*. Auctor Phœnicis v. 115

At ubi primæva cœpit florere juventa.

Et Arator præfatione priore:

Nam primævus adhuc senibus documenta dedisti.

Adde Rutilii Itiner. v. 172, & ibi Barthium: & VVeitzium ad Val. Flacc. 2. v. 653.

AFFABRE quære in *Faber*.

AFFANIAE, nugæ, vide sub *Aphannæ*, unde Vossius deducit.

AFFATIM, adverb. abundè, abundanter. Gnug / häuffig. Id enim significabat Latinorum Veterum *Fatim*: unde & *fatiscere* est, id est, largiter, seu abundanter hiscere, ut Servius in 1. Æn. v. 123 observat. *Affatim* igitur ex *ad* & *fatim*. Et quia *fatisco* primam brevem habet; sequitur eandem & in τῷ *fatim* correptam statuendam: & ideò *affatim* acuendum in primâ, quòd & Gellius docet lib. 7. Noct. Attic. cap. 7. *Affatim alicui satisfacere*, Cic. Attico lib. 2. epist. 16. Livius lib. 34 cap. 26 *auxiliorum affatim erat*: & cap. 37 *sibi copiarum affatim esse*. Plaut. in Milite 4. sc. 1. v. 33. *Tibi divitiarum affatim est*.

AFFECTO, AFFECTUS, vide in *Facio*, *Afficio*.

AFFINIS vide in *Finis*.

AFRANIUS, Poeta Latinus Comicus, scripsit Comœdias togatas, in quibus eum excelluisse Quintilianus censet lib. 10. cap. 1. Veteres Critici Menandro comparârunt, ex quorum mente Horatius Epist. ad Augustum, (quæ prima est libri 2 v. 57) *Dicitur Afrani toga convenisse Menandro*. Vellejus Paterc. lib. 1 c. 17, *In Accio, circaque eum Romana Tragœdia est: dulcesque Latini leporis facetiæ per Cæcilium, Terentiumque & Afranium suppari ætate nituerunt*. Gellius hos ejus celebrat versus, pueris notos, lib. 13. c. 8

Usus me genuit, mater peperit memoria,
Σοφίαν vocant me Graji, vos sapientiam.

AFRICA, Aphrica; sic enim Græcè, ἀφρική, ab α & φρίκη, quasi sine horrore, seu frigore. Solinus ab *Afro* Libyci Herculis filio dictam *Africam* putavit: Josephus autem a nepote Abrahæ ex filio Madian, *Afro* etiam appellato, hoc nomen terram eam accepisse scripsit lib. 1. Antiqu. c. 23. *Africa semper aliquid novi affert*, proverbium in eos, qui rerum novandarum sunt avidi, ex Plin. 8. c. 16. Terra frumenti admodùm ferax, quod & Romanæ urbi subministrabat: ut fames metueretur ibi istac clausâ, quod Tacitus non obscure innuit lib. 1. Histor. c. 73. Et inde *Provinciarum arx* appellata Tullio Orat. pro Ligario cap. 7. Idem pro Lege Manil. c. 12 Africam, Siciliam, Sardiniam, *tria subsidia frumentaria* Reip. vocat. Vide & Varronem libr. 2. Præfat. qui caussam aperit, eccur Italia aliunde supportato frumento pascenda esset. Veterem Strabo & alii; hodiernam Thuanus descripsit initio 7. Histor.

¶ Afer, ein Africaner. *Afri discincti*, Virg. 8, 724. *sitientes* idem Ecl. 1. & *diri*, Horat. 4 Oda 4, *Dirus per urbes Afer ut Italas equitavit*.

¶ Et adject. *Afer, Afra*, &c. ut, *Afra avis*, id est, Lybica, gallina Numidica, apud Horatium Epod. 2. v. 53

Non Afra avis descendat in ventrem meum.

Idem

Idem lib. 2. Od. 16 *te bis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ.* Et *Afri pisa* apud Pallad. Octobr. Tit. 14.

¶ Africānus, ut, *Scipio Africanus*, *Africanum bellum*, *Africani rumores*, omnia apud Cicer. pro Dejotaro cap. 7 & 9. Per antonomasiam *Africanus* usurpatur, quia non celebratur alius inter Romanos virtute præstantior Scipione, eoque vel majore, qui Hannibalem acie vicit: vel minore, majoris adoptivo nepote, qui Carthaginem delevit. Vid. Cic. passim, in Lælio præsertim & Somnio Scip. ¶ *Gallina Africana* vel *Numidica*. *Indicam* vulgò vocant, species est *Meleagridis*, *Pharaonis* avis, ein Indianisch oder Kalekutisch Hun. Varro R. R. lib. 3 cap. 9, *Gallinæ Africanæ sunt grandes, variæ, gibberæ, quas μελεαγρίδας appellant Græci.* Adde Columell. 8 cap. 2. Hanc *Numidicam guttatam*, ab albis guttulis, inter plumas nigrantes, Martialis dixit lib. 3 Epigramm. 58,

Et picta perdix Numidicæque guttatæ.

Vide in *Gallina.* ¶ *Africanæ* absolute etiam Pantheræ dicebantur. Ita accipienda hæc vox apud Plinium Cæcilium lib. 6 Epist. ult. & apud Plin. majorem lib. 8. Natural. Histor. cap. 17.

¶ Africus: ut *Africa bella* apud Silium lib. 17 v. 11. & *procellæ Africæ* apud Horatium 3. Od. 29, 57.

¶ Cum substantive videtur poni vox *Africus*, ventus subauditur, *celer* Horatio lib. 1. Od. 14; *creber procellis* Virgilio 1. Æn. *pestilens* Horatio rursus lib. 3. carm. 23, qui inter Austrum & Zephyrum ab Africa spirat; *Notum* & *Liba*, νότον καὶ λίβα, à λὶψ, Græci dicunt.

AGALLOCHUM, ἀγάλλοχον, & ξυλαλόη, Xylaloe, id est, lignum aloes arboris, ex India & Arabia defertur, Aloes-Holz/ oder Creutz-Holz.

AGAMĒDES, Ἀγαμήδης, Trophonii frater; de quibus Plutarchus oratione consolatoria ad Apollonium p. 109 hæc scripsit: Τροφώνιος καὶ Ἀγαμήδης, ποιήσαντες ἐν Δελφοῖς ναὸν ᾔτουν παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸν μισθόν. ὁ δὲ ἔφη, δώσειν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, καὶ τῇ ἑβδόμῃ ἀπέθανον. Hoc est, *Trophonius & Agamedes, cum Delphicum templum construxissent, mercedem ab Apolline petebant, quam ille se daturum ipsis cùm promisisset septimo post die, eodem mortui sunt.* Addit ibi Plutarchus: Pindarum per Bœotios quosdam, quid homini optimum esset, sciscitatum, responsum à Pythia accepisse, an nesciret quid Trophonio & Agamedi obtigisset? Quod si periculum facere velit, paullo pòst sibi fore exploratum. Ea igitur Pindarum ad obitum spectantia sic considerantem paullo post decessisse.

AGĀMEMNON, Ἀγαμέμνων, *Atrides*, (ab Atreo patre) Ovidio 13. Met. v. 655. *Mycenæus ductor* Virg. Æn. 11. v. 266. *Rex regum* Ciceroni loco mox indicando: rex fuit Mycenarum, imperator exercituum Græcorum ad Trojam, frater Menelai, maritus Clytemnestræ, pater Iphigeniæ. Cic. lib. 9. famil. ad Dolabellam, quæ epistola etiam inter eas legitur, quas ad Atticum scripsit lib. 14. *Non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum regi fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem.*

¶ Agamemnon exhaustis plurimis laboribus in Troja pro Græciæ dignitate expugnanda, domum reversus, veste inexplicabili involutus, interfectus est à Clytemnestra, auxiliante Ægistho adultero. Hinc nata sententia, *Pro beneficentia Agamemnonem ulti sunt Achivi*, in ingratos: pro quâ Germani dicunt, wer der Gemeine dienet / der dienet einem bösen Herrn. Vide chiliad.

¶ Agămemnŏnĭus, adject. Virg. 6 Æn. v. 838

Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenas.

& lib. 3. Æn. v. 54

Res Agamemnonias victriciaque arma secutus.

AGĂNIPPE, es, Ἀγανίππη, fons in Bœotia, Apollini & Musis, quæ inde *Aganippides* dicuntur, sacer. Nam & hunc in sacris Musarum fontibus præter poetas Plinius 4 cap. 7, & Solinus cap. 7 [al. 12.] recensent. Claudianus Paneg. Mall. Theodori v. 272

Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior.

¶ Aganippēus. Propert. lib. 2. Eleg. 3.

Par Aganippeæ ludere docta lyræ.

¶ Aganippis, idis, patronym. Ovid. 5. Fast. v. 7

Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Medusæi signa tenetis equi.

Ubi Hippocrene *Aganippis* cognominatur, non quod idem fons & Aganippe sit (nam manifeste distinguit Solinus c. l. & ibi Salmasius) sed quia vicini sunt; deinde ejusdem naturæ, *quod poti inspirationem facerent literarum*, ut Solinus ibidem locutus est.

AGARĒNI populi Arabiæ; ab Agare ancilla Saræ forsan dicti, postea, ut videtur, Saraceni appellati. In Agarenos Trajani expeditionem scripsit Dion Cassius sub fin. lib. 68.

AGARICUM, fungus nascens in arboribus colore candido, Plin. lib. 25. cap. 9. Ein Schwamm an einem Baum. Germanis Lerchen-Schwamm / quia est proprie fungus in larice, Ἀγαρικὸς, ab Agaria Sarmatiæ regione dictus Dioscoridi.

AGĀSO, ōnis, ex Græco, ἀγάζων, qui jumenta curat aut agit, quod & minare dicebant. Festus: *Agasones, equos agentes, id est, minantes.* Ein Pferdetreiber / Stallknecht / &c. Livius 43. c. 5. *duo equi phalerati cum agasonibus.* Apud Horat. lib. 2. Sat.

A ult. & Pers. Satyr. 5. communiter pro servo ponitur. Vet. Gloss. *Agaso*, δοῦλος, κτηνίστια.

AGATHARCHIDES Cnidius, historicus, Diodoro Siculo celebratus, de quo Vossium consule lib. 1. de hist. Græc. cap. 20. ubi & eundem esse suadet, quem Plutarchus Samium citat, cùm insolens non sit, ut gemino à loco nomen geminum indatur. Vide & Jons. 2. de script. histor. Philos. 12. ¶ Agatharchus, pictor, Plutarch. in Pericle: *Ferunt, Agatharcho pictori jactanti se, quòd facilè & celeriter sua animalia pingeret, Zeuxin dixisse, sua se multo tempore elaborare. Facilitas enim & celeritas in efficiendo neque diuturnitatem, neque perfectam pulcbritudinem affert.*

AGATHOS DAEMON, nomen est fluvii in inferiori Ægypto, Ptolemæo lib. 4 cap. 5 ποταμὸς καλούμενος Ἀγαθὸς δαίμων. Est & insulæ in Indico mari, Steph. ἀγαθοῦ δαίμονος νῆσος. ¶ Item nomen Alexandrini cujusdam, qui de mundo scripsit, referente Vossio H. Gr. lib. 4. & de Math. Sc. c. 42.

AGATHIAS, Scholasticus Smyrnæus; scripsit post Procopium res gestas Justiniani principis, ejusque ducum Belisarii & Narsetis: collegit in volumen diversa epigrammata Græca nobilium poetarum.

AGĀTHION, juvenis fuit monstrosæ fortitudinis & castissimus, sub Hadriano Principe: de quo Philostratus lib. 2. Sophistarum

B in Herode. Minùs bene Agathonem hunc vocat Volaterranus lib. 13. f. 286. & ex eo alii.

AGATHO, vel Agathon, Multi hoc nomine memorantur. Primo unus, filiorum Priami apud Homerum Iliad. ω. v. 249. ¶ 2. 3. Duo Poetæ, Tragicus & Comicus, Platonis æquales, Tragicus tamen antiquior, inquit Voss. cap. 7. de Poet. Græc. pag. 50. qui & Comici Agathonis versum putat Aristoteli citatum 6. Nicom. 4. quemadmodum & alibi Agathonis testimoniis usus est, ut lib. 5. Eudem. c. 2. & 2. Rhetor. c. 19. Alios ab Athenæo servatos emendat Isaac. Voss. ad Melam p. 102. In Tragœdiis antitheta solitum frequentasse, volentique ea tollere consilio emendandi, restitisse, quòd sic in Agathone deleri Agathonem diceret, auctor est Ælianus 14 hist. Var. 13. Qui & lib. 2. cap. 21 amores in Agathonem Poetam, (quam hunc ipsum fuisse tragœdum probabile est) Pausaniæ & Euripidis memorat. Conf. Mich. Apostol. Cent. 19. prov. 74. Erasm. Adag. 272. Ille autem Agatho, quem Plato adamavit (Gellium vide lib. 19. c. 11. & Macrob. 2. Saturn. 2.) junior & Comicus fuerit. Gyraldus Dial. 3. de Poet. hist. f. 99. 100. duos & ipse Poetas novit Agathonas, sed alterum Tragœdias juxta & Comœdias ait scripsisse dici. ¶ 4. Fuit & Agatho tibicen, à quo proverbium: *Agathonia cantio*, Ἀγάθωνος αὔλησις; apud Zenobium, Diogenianum, Suidam, Apostolium,

C de oratione blandâ magis, quàm frugiferâ; ut Erasmus Adag. interpretatur, ubi haud scire se ait, an hic sit idem ille Agathon in Tragicorum certamine victor, in cujus epiniciis Plato celebrat illud nobile convivium.

AGATHOBULUS, Philosophus, cujus mentio apud Lucianum in Demonacte, Tom. 2. oper. p. 561.

AGATHOCLES, Ἀγαθοκλῆς, Siciliæ Tyrannus fuit, ad regni majestatem sublatus ex humili & sordida patris figuli fortuna, quamvis apud figulum educatum tantùm, non natum Plutarchus scripserit lib. de sua ipsius laude. Multa de eo Justinus lib. 22. Laudi inter cætera Agathocli hoc datur, quod, ne oblivione originis suæ ad insolentiam induceretur, ex fictilibus quotidie mensæ suæ impositis cibum ceperit biberitque: quod elegantissimo exposuit epigrammate Ausonius, & commemorat Plutarchus in apophthegmatis Imperatorum. Ausonii carmen sic habet n. 8

Fama est fictilibus cœnâsse Agathoclea regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto,
Fercula gemmatis cum poneret aurea vasis,
Et misceret opes pauperiemque simul.
Quærenti causam respondit: Rex ego qui sum
Siciliæ, figulo sum genitore satus.
D *„Fortunam reverenter habe, quicunque repente*
„Dives ab exili progrediêre loco.

De Agathocle isto, ejusque ingenio ac solertia lege & Polybium lib. 15. sub finem. ¶ 2. Agathocles quidam Peripateticus fuit, cui cum arroganter se Dialecticorum & primum esse jactaret, & summum; Demonax respondit: *Atqui, ô Agathocles, si primus, non solus; sin verò solus, non primus.* Lucian. in Demonacte.

AGATHYRSI, Ἀγάθυρσοι, Scythiæ populi, quos *pictos* appellavit Virgil. lib. 4. Æn. v. 146

Cretesque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrsi:

Et Avienus in Periegesi v. 447

Præcinctique sagis semper picti Agathyrsi.

Qui versus ex hac Melæ descriptione lib. 2. cap. 1 intelligi possunt. *Agathyrsi*, inquit, *ora artusque pingunt; ut quisque majoribus præstat, ita magis vel minus: cæterum iisdem omnes notis, & sic, ut ablui nequeant.* Ab Agathyrso Herculis filio dictos putavit Herodotus lib. 4. c. 10.

AGĔ, hortandi adverbium, ex Imperativo verbi *Ago*; ἄγε, wolan: quanquam (2.) & corripiendi, & (3.) consentiendi interdum

dum vim habet, ac (4.) transitionibus etiam subservit. Virg. Georg. 3. v. 43. *En age rumpe moras.* Terent. Adelph. 2. sc. 2, 7 *Age scis quid loquar.* Item Andr. 2. sc. 1. v. 12 *Age, age, ut lubet.* Et Heaut. a. 4 sc. 3 extr. *Age, age, traducatur Bacchis.* Assumit autem alias atque alias particulas: ut *age jam, age nunc, age porrò, age sanè, age verò, agite verò, agedum, agitedum, agesis.* Terent. in Eun. 4. sc. 4, 27 *Agedum, hoc mihi expedi primùm.* Jungitur & plurali numero. Cicero pro Milone c. 21, *age nunc, iter expediti latronis cum Milonis impedimentis comparate.* Idem pro leg. Manil. c. 14 *Age verò, cæteris in rebus quali sit temperantia, considerate.* Virg. Cir. *nunc age Divæ Præcipuè nostro nunc adspirate labori.* Ita & Statius, & alii. Vide & Serv. in 2. Æn. v. 707. Et cum prima persona pluralis itidem Numeri. Pro Rosc. Amer. c. 37, *Age nunc, ex ipsius Chrysogoni judicio Roscii factum consideremus.*

¶ *Age sanè,* Affirmandi vim habet. Livius lib. 1. cap. 57. *incaluerant vino, age sanè; omnes citatis equis advolant Romam.*

¶ Agite, secundis personis Imperativi ferè additur: Virg. 1. Æn. v. 627

Quare agite ô juvenes, tectis succedite nostris.

Livius lib. 7. c. 34 *Agitedum, ite mecum.* Vide &, quæ in *Ago* dicentur.

ĀGĔLĀDES, statuarius olymp. 87 apud Plin. libr. 34 cap. 8. de quo & Columella lib. 10. de cultu hort. v. 29

Neu tibi Dædaleæ quærantur munera dextræ,
Nec Polycleteâ, nec Phragmonis, aut Ageladæ
Arte laboretur.

ĀGĔLASTUS, Ἀγέλαστος, Crassi fuit cognomen, quia semel tantùm in vitâ risisset, ut Lucilius scripsit. Plinius nunquam eum risisse prodidit lib. 7. c. 19.

ĀGĒMA, ătis, neutr. τὸ ἄγημα, certum agmen delectorum militum, equitum aut peditum, maxime vero equitum; in Macedonico plerumque exercitu, aut eorum, qui a Macedonibus orti erant. Curtius lib. 4. cap. 13, 26 *In dextro cornu locati sunt equites, quos agema appellant.* Livius 37 cap. 40 *Addita his ala mille ferme equitum: agema eam vocabant.* Idem lib. 42 cap. 51 *Delecta deinde & viribus & robore ætatis ex omni cetratorum numero duo erant agemata: hanc ipsi legionem vocabant.* Ubi pedites significari, non est, quod dubitemus. Numerus militum in agemate incertus erat. Majora millenorum vidimus: minora nunc lustremus agemata. Diodorus Siculus lib. 19. cap. 27, ἄγημα τῶν ἱππέων, ὄντων ἑκατὸν πεντήκοντα, *agema equitum, CL numero.* Et cap. sequente: ἄγημα τριακοσίους ἔχον ἱππεῖς, *agema trecentos habens equites.*

ĀGĒNOR, Ἀγήνωρ, rex fuit Phœnicum, Neptuni & Libyæ filius, Beli frater. Virg. 1. Æn. 338

Punica regna vides, Tyrios, & Agenoris urbem.

id est, Carthaginem a Phœnicibus conditam, qui &

¶ Ăgēnŏridæ dicuntur de regis sui nomine.

¶ Ăgēnŏrĭdes, Ἀγηνορίδης, Agenoris filius Cadmus. Ovid. Metamorph. 3. v. 7

--- Profugus patriamque iramque parentis
Vitat Agenorides.

¶ Ăgēnŏrēus, adjectivum. Sil. Ital. lib. 1. v. 15 *Agenoreæ arces,* Carthago: & lib. 17. v. 58

Littora Agenoreæ tenuerunt perfida terræ.

ĀGĔNŌRIA, Dea industriæ, sic appellata, quod ad agendum excitet. Vocatur & Agerona, fanum habens in monte Aventino. Augustin. lib. 4 cap. 16 de Civ. Dei.

ĀGER, ἀγρός, a qua voce Latinum nomen factum est. Quintiliano auctore, significat territorium urbi circumjectum, das Gebiete / so viel zu einer Stadt gehöret. Complectitur autem omnia, ut nemora, saltus, pascua, montes, flumina, lacus, &c. *Ager Campanus*, Cic. in Pison. cap. 2. *Ager Troas*, Corn. Nepot. 4, 3. 3. *Ager Falernus*, ibid. 23, 5. 1. ¶ 2. Locum deinde in rure, qui colitur, & fructum facit, notâ significatione *agrum* appellamus, Feld und Land das gebauet wird / Aecker / *justissima hominibus possessio*, quemadmodum Euripides dixit apud Stob. Serm. 222, δικαιότατον κτῆμ' ἐστὶν ἀνθρώποις ἀγρός. *Agrum colere*, das Feld bauen. Cic. pro S. Rosc. c. 18 *Majores nostri suos agros studiose colebant, non alienos cupide appetebant.* Ovid. lib. 5. Eleg. 12

Fertilis assiduo si non renovetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit, ager.

Arvus ager, qui aratur ferendis segetibus, gebautes Land: *ager pascuus*, Trifft: *novalis*, qui cessat, Brach-Feld. *Siccatus ager* apud Suet. Claudio cap. 20, unde emissus lacus est *Agrum proscindere*, den Acker wenden: *iterare*, zwiebrachen: *tertiare*, zur Saat pflügen: *exercere agrum*, die Huff treiben: *conserere agrum*, Besäen / obvia sunt apud rusticæ rei scriptores. ¶ Neque tantùm eam terræ partem notat, quæ frumentis, sed & quæ arboribus vitibusque gignendis excolitur. Gellius l. 19 c. 12 *Cur tantam ligni atque frondium cædem faceret, percontatus est. Et vicinus ita respondit: ut ager, inquit, mundus purusque fiat, ejusque arbor ac vitis fœcundior.*

¶ Agellus, diminutivum, ein Aeckergen / Stückgen Lands. Terentius Adelph. a. 5. sc. 8, 26 *Agelli hic sub urbe est paullum.* Usurpatur de tenui possessione. Corn. Nepos 19, 1. 4. *Idem hic agellus illos alet.* Plus diminutum est

¶ Agellulus, apud Symmach. 2. epist. 30, & Arnob. lib. 1. p. 12.

¶ Agrarius, ut, *Lex agraria*, id est, de agrorum ratione, Cicer. lib. 1. ad Att. epist. 14. & passim alibi. Vid. Sigon. de antiq. Jure Ital. lib. 2. cap. 2. ¶ Agrariæ etiam absolute dicuntur stationes agrariæ, de quibus Turnebus lib. 4 advers. cap. 7, & Stewechius ad Vegetium lib. 3 cap. 8.

¶ Agrestis, e, rusticum, & quod ad agros pertinet: Bäurisch / item, was auf dem Feld ist / in der Wildnus wächset. ut, *ludere calamo agresti*, Virg. Eclog. 1. *Poma agrestia* Æneid. 7. v. 111. *Falx agrestis* Tibull. 2. Eleg. 5. v. 28. ¶ 2. Metaphorice, inhumanus & asper. Cicer. pro Arch. cap. 7 *Animus agrestis ac durus*, ein unfreundliches und hartes Hertz. Idem de Orat. 1. cap. 8 *Fera agrestisque vita.* ¶ *Agrestior* Comparativ. Cicer. 5. Tusc. cap. 27. *Quæ barbaria Indiâ vastior aut agrestior?* Adde in Oratore cap. 3.

¶ Substantive *Agrestis* usurpatur de homine rustico. Ein Baur. Cicero pro Muræna cap. 29, *Et quoniam non est nobis hæc oratio habenda aut cum imperitâ multitudine, aut in aliquo conventu agrestium.* Virg. lib. 9. Æn. v. 11, *Collectos armat agrestes.*

¶ Subagrestis, rusticus, non nihil agrestis, etwas Bäurisch. Cic. de Clar. Orat. c. 74, *Cotta sonabat subagreste quiddam planeque subrusticum.* Et Ammianus lib. 14 cap. 36 *subagreste ingenium.*

¶ Semiagrestis. Aurelius Victor in Diocletiano: *Maximianum statim fidum amicitia, quamquam semiagrestem, militiæ tamen atque ingenio bonum, imperatorem jubet. Huic postea Herculei cognomentum accessit.*

¶ Agricola, ein Bauersmann / Ackermann. Cato lib. de re rust. cap. 1. *Virum bonum cum laudabant, ita laudabant, bonum agricolam, bonumque colonum; amplissimeque laudari existimabatur, qui ita laudabatur.* Virgilius 2. Georg. v. 458

O fortunatos nimium, sua si bona norint, agricolas.

Agricola solers, qui tenet artem agriculturæ, Cornel. Nepos 24, c. 3. n. 1.

¶ Agricultura, γεωργία, Ackerbau. Cicer. lib. 1. Offic. cap. 42 *Omnium rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agriculturâ melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius.* Sed vere duæ voces sunt *agri cultura*: unde etiam transponi possunt, & numero mutari. Cic. de Senect. cap. 16 *Hominum generi universo cultura agrorum est salutaris.* Frequenti autem usu factum est, ut sæpius conjungerentur, & tanquam una vox *agricultura* efferretur.

¶ Agricolari, Deponens, agrum colere. Salvianus 2. contra Avarit. p. 73 *Qui militant, id sibi pulchrum: & qui negotiantur, id sibi utile: & qui agricolantur, id sibi fructuosum esse existimant.* Capitolinus in Albino cap. 11 extr. *agricolandi peritissimus.*

¶ Agricolatio, pro agricultura, sæpe Columella dixit, ut in Præfatione: & lib. 11. cap. 1. Etiam Ciceroni Senect. c. 16. hæc vox tribuitur, sed male. Gruterus *agricultione* ibi: Grævius *agri cultione*, divise, quem consulas in Not.

¶ Agrĭcŏlāris, e, Pallad. de Insitionibus princ. *Bis septem parvos, opus agricolare, libellos.*

¶ Peragrare, durchwandern / durchziehen. *Agros & nemora peragrare* Cic. Arusp. resp. c. 11. *provincias omnes peragrare*, 2. de Orat. c. 64; *regiones mente peragrare*, Idem 2 de Fin. c. 31. *A me Asia tota peragrata est*, de Clar. Orat. c. 91. ¶ Insolens est illud Plinii, cùm lib. 25 cap. 2 *magos peragratos* dixit: *Pythagoras primus volumen de earum* (herbarum) *effectu composuit: composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique Magis.* Hoc ipse Plin. lib. 24. c. 17 principio, ita extulerat: *Primi eas* (herbas) *in nostro orbe celebravêre Pythagoras atque Democritus, consectati Magos.* Suspecta ea lectio est Johanni VVandalino cap. 2. diatrib. de feriâ pass. p. 23. id quidem præcipuè agenti, ne quis Arabiam faciat Magorum feracem. Itaque cogitare Criticos jubet, num pro *Magis*, substituendum sit *plagis.* Cogitent iidem etiam per nos. Putes interim, receptam Plinii lectionem Hieronymo quoque fuisse persuasam, qui Plinium videtur imitari voluisse, cùm ad Paulinum Epist. 103. cap. 1 ita scriberet: *Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit.*

¶ Peragratio, Durchwanderung / das Durchreisen. Cicero 2. Phil. cap. 23 *Quæ fuit ejus peragratio itinerum?*

¶ Peregre, Peregrinus &c. vide in P. litera sua.

AGERATON, herba est Plin. 27 cap. 4, & Dioscoridi, fruticosa, foliis origano proximis, floribus aureis, *Gratiam Dei* Itali vocant.

AGĒSARCHUS, pater Epimenidis secundùm quosdam, Laërtio teste. Αγησάρχου Suidas nominat. Sed recta opinor scriptio, quæ est apud Laërtium, Ἀγήσαρχος, ut sit ab eodem composita vox, à quo Ἀγησίλαος.

ĀGĒSĪLĀUS, Ἀγησίλαος, Archidami filius, magnus ille Spartanorum rex fuit, & juvenis quidem admodum, creatus. Brevi fuit

vi fuit staturâ corporis, & altero pede claudus: unde illud de *regno claudicante* objectum ipsi à Leotychide Agidis filio, de regno secum contendente. Excelluit Agesilaus eximiis virtutibus, optimo imperatore dignis, animi nimirum magnitudine, prudentiâ, fide, modestiâ, (quâ in summo constitutus imperio nullo unquam usus dicitur asperiori verbo, quemadmodum ad Q. Frat. Cicero scripsit lib. 1. epist. 2. c. 2.) continentiâ præterea in cibo & potu. Vide Xenophontem peculiari libro de Agesilao, & Corn. Nep. in Vita. Apophthegmata Agesilai collegit Plutarchus libro Apophthegm. & maxime in Apophthegm. Laconicis.

¶ Agesilaus etiam Plutonis cognomen est. Lactant. lib. 1. cap. 11, *Regnum orbis ita partiti sortitique sunt, ut Orientis imperium Jovi cederet, Plutoni (cui cognomen Agesilao fuit) pars occidentis obtingeret.* Agesilaus autem Pluto cognominatus παρὰ τὸ ἄγειν τοὺς λαοὺς, quod scilicet populos agat: verba sunt Gyraldi Syntagm. 6. hist. Deor. ubi addit, esse tamen, qui apud Lactantium pro *Agesilao Agelastum* legant, quod sine risu Deus sit, luctuosus: nam & *Agelastum* Plutonem vocari, & *Agathalyum*, quod mortalium bona solvat. Sed nihil in Lactantio hic mutandum docet Cœl. Rhodig. lib. 10. Lect. antiq. cap. 18. quem sequitur & Isæus notis in Lactantium.

AGGER, σωρὸς, χῶμα. *Agger* ab aggerendo dicitur. Fit enim ex aggesta terra. Unde & Græci recentiores γέρα, item ἄγεσα appellarunt, quod Casaub. ad Polybium observat, pag. 165. Ein Wall / ein Damm / eine Schantze: ut apud Cicer. lib. 15. famil. Epist. 4 *Aggere, vineis, turribus oppugnavi.* Loquitur de obsidione Pindenissi Eleuthero-Cilicum oppidi. Similiter Cæsar de bello Gallico lib. 2. cap. 12 *Vineis ad oppidum actis, aggere jacto turribusque constitutis permoti legatos ad Cæsarem de deditione mittunt.* Ubi nota, *aggerem jacere*, einen Wall schütten oder aufführen / quâ forma & lib. 1. de B. G. cap. 25 usus est. Alibi, ut lib. 2 de Bello Gall. cap. 30 *exstruere aggerem* dixit. *Aggerem promovere ad urbem*, Nah an die Stadt schantzen / Livius lib. 5. c. 7. Atque in istis quidem exemplis *agger* est moles aggestitia, exstructa oppugnandis urbium mœnibus. Eine Schantze / Bollwerck. ¶ 2. Aliquando & *Agger* est munimentum castrorum: Ein Schutt / Exempla passim occurrunt. Quo Virgilius respexit, cum Alpes, altissimos montes, *aggeres*, hoc est munimenta Italiæ dixit. Æneid. 6 v. 831

Aggeribus socer Alpinis atque arce Monœci
Descendens.

Ubi Servius: *A munimentis Alpium. Hæc enim Italiæ murorum exhibent vicem.* Loquitur autem de Cæsare, contra Pompejum ex Gallia per Alpes exercitum ducente. ¶ 3. *Agger* etiam dicitur ipsa materia, ex qua exstruitur agger: glebæ puta cespitesque ac rudus. Sic *aggerem petere* Cæsar dixit lib. 2. de B. G. c. 20, *Qui paullò longius aggeris petendi caussa processerant.* Item *Cratibus ac aggere paludem explere*, lib. 7 cap. 58. *aggere vestire* lib. eodem c. 23. Tacit. 1. Ann. c. 65. Aggerum autem materia non terra tantum & rudus erat; sed & ligna ac stipites; unde & cremari poterant, ut ex Cæsare lib. 2. de B. G. c. 14. & 15 constat. Sed de aggeribus qui plura velit, is legat Lips. lib. 2. de milit. Rom. Dial. 3. ¶ 4. Agger, pro via publica: quod hæ exaggerarentur, ut imber deflueret. Virg. lib. 5. Æn. v. 273 *Qualis sæpe viæ deprensus in aggere serpens.* Ubi Servius: *AGGER est media viæ eminentia, coaggeratis lapidibus strata.* Onomasticon vetus Petri Daniel. apud Turneb. lib. 28. Advers. c. 5. *AGGER strata via publica.* Vide eundem Turnebum & lib. 11. c. 6. pr.

¶ Aggĕrare, accumulare, coacervare, ad aggeris instar attollere. einen Damm aufwerffen / aufhäuffen. Tacitus lib. 1. Ann. cap. 63 *Angustus is trames vastas inter paludes, & quondam à P. Domitio aggeratus.* Curtius lib. 6 cap. 6 *Ergo aggerari alias arbores jubet, & igni dare alimenta; celeriterque stipitibus cumulatis, fastigium montis æquatum est.* Ubi *Aggerare arbores*, est alias super alias cumulare sic, ut quasi agger evadat. Hinc pro *augere* usus Virgil. lib. 4. Æn. v. 197, *Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.* ¶ 2. Aliter *Aggerare Arbores* dixit Columella lib. 11. cap. 2. Est enim id, terram circa arborem effossam, cùm stercorata fuerit, aggerare ad arborem. Verba ejus sunt; *His diebus, si non opere victi sumus, eadem, quæ extremo Martio, facienda sunt: item omnes arbores circumfossæ aggerari debent.* Idem peculiari libro de arboribus, quem tamen nonnulli Gargilio Martiali tribuunt, cap. 28, *Si semen non habueris, cacumina cytisorum vere disponito, stercoratam terram circa aggerato.*

¶ Aggeratim, adverb. mit Hauffen / Hauffenweise. Apuleji est lib. 4 Metam. p. 146. *Estur*, inquit, *ac potatur incondite, pulmentis acervatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis.*

¶ Aggeratio, nomen. Vitruvius lib. 10. cap. ult. *naves super aggerationem, quæ fuerat sub aqua, sederunt.* Et Justini est lib. 2. cap. 1. n. 20, *Ægyptum non posse videri hominum vetustate ultimam, quæ aggerationibus regum, sive Nili trahentis limum, recentissima videatur.* Ita Gronov. ad Senec. Herc. Oet. v. 1260 ex MSS. libris emendat, ubi alii legunt *exaggerationibus*: quidam divise *ex aggerationibus*.

¶ Adaggĕrare, pro cumulare. Cato de R. R. cap. 94, *terram adaggerato bene.* Plinius lib. 13 cap. 11, *Ægyptus adaggerata Nilo.*

¶ Circumaggerare, id est, in circuitu aggerare. rings-um auffhauffen. Colum. 5. cap. 11 *stercoratam terram circumaggerato.* Plin. 19. c. 5, *terra minuta fimoque circumaggerare radices.*

¶ Coaggerare. Columella 8. cap. 6 *ova fresâ fabâ coaggerant.* Adde modo data Servii Mauri verba in *Agger* num. 4.

¶ Exaggerare per metaphoram, groß machen / hoch heben / hoch anziehen: ut, *beneficium verbis exaggerare*, Cic. pro Plancio c. 29. *Exaggerare injuriam*, id est, majorem & atrociorem verbis facere, den Schaden hoch auffmutzen / und grösser machen / als er an ihm selbst ist. *Auctæ exaggerataque fortunæ*, Cic. 4. Catil. c. 9.

¶ Exaggeratio, das Großmachen / Ausbreitung. Cicer. 2. Tuscul cap. 26 *Amplitudo*, inquit, *animi, & quasi quædam exaggeratio quam altissima animi, maxime eminet in contemnendis & despiciendis doloribus.*

¶ Exaggerator. Hieronym. Epist. 22 cap. 12 (de cust. virgin. ad Eustoch.) *exaggerator famæ.*

¶ Superaggerare. oben auffhäuffen. Columella lib. 12 cap. 44 *Scrobs ea humo, quæ fuerat egesta, superaggeratur.*

ĂGĬLIS, e, ab *ago*: qui, vel quod facile agitur, seu movetur. Behend / hurtig / ringfertig / Vet. Gloss. *Agilis*, γοργὸς, εὐεργής. Seneca Medea v. 787, *Video Triviæ currus agiles.* Sic *dextram agilem, cursus agiles* Statius dixit, illud, 5. Silv. 1. v. 10. hoc, 4. Silv. 3. vers. 32. *Agilis classis* apud Livium lib. 30. cap. 10. *Remus agilis* apud Ovidium in Ep. Sapphus v. 65. ¶ 2. De homine quando dicitur, acrem, celerem, & actuosum denotat, & tardo ac remisso opponitur: Der immer etwas zu thun haben wil / und fertig und thätig ist. Horat. lib. 1. Ep. 19. v. 89

Oderunt hilarem tristes: tristemque jocosi;
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi.

Columella ex Xenophonte lib. 11. c. 1, *Malo unius agilem atque industriam, quàm decem hominum tardam ac negligentem operam.* Horatius lib. 1. Ep. 1, v. 16 *Nunc agilis fio, & mersor civilibus undis.* Seneca de Tranquillit. animi cap. 2, *Naturâ humanus animus agilis est, & pronus ad motus.* AGILIS, i. e. agendi cupidus. Ita enim paullò ante ipse Seneca: *Secreta studia pati non potest animus ad civilia erectus, agendique cupidus & natura inquietus.* Vet. Gloss. πρακτικὸς, *Actuarius, efficax, agilis.*

¶ Agilitas, εὐκινησία, mobilitas, celeritas. Hurtigkeit / Geschwindigkeit. *Agilitas aquæ*, i. e. natura mobilis, Palladius lib. 1. cap. 17. *Agilitas navium*, Livius 26. c. 51. *Agilitas naturæ*, cùm faciles motus capit., apud Cicer. lib. 1. ad Attic. epist. 17. Palladius Præfat. libelli de Insitione: *Difficile contingit in servilibus ingeniis invenire temperiem. Ita sæpissime natura hæc vitiat commodum, si quod est; & miscet optanda contrariis. Velocitas procurrit in facinus, segnities figuram bonitatis imitatur & tantum recedit ab agilitate, quantum recessit à scelere.*

¶ Agiliter, id est, expedite, celeriter. Ammianus lib. 14. cap. 8 (Vales. c. 2) *Agiliter prætérito Calycadni fluminis ponte.* Comparativo usus est Columella lib. 2 cap. 2 prope finem: *ut totum spatium bos agilius enitatur.*

AGĪNA, foramen in superiori libra, in quo vertitur æquilibrium seu trutina, Das Ding oben an der Wage / darinn das Züngling gehet. Apud Festum ita describitur: *Agina est, qua inseritur scapus trutinæ, id est, in quo foramine trutina se vertit.* Tertullianus adv. Hermogen. cap. 41, *in neutram partem pronus & præceps, mediæ, quod ajunt, aginæ æquilibrato impetu ferebatur.*

AGĪNUM, urbs Aquitaniæ præclara ad Garumnam fl. Plin. 4 cap. 19, Auson. Ep. 24. Patria est Jos. Scaligeri, vocaturque Ptolemæo & Antonio *Aginnum*: aliis *Agennum*. Scripsit de *Antiquit. urbis & agri Aginnensis* integrum librum Joh. Darnoultius.

AGIS, idis, Ἄγις, Lacedæmoniorum rex ante Agesilaum fuit, qui bella cruentissima cum Atheniensibus gessit. Occisus à suis civibus in carcere est, eo quod Lycurgi leges reducere, & bona publicare conaretur, ut in Vita Plutarchus retulit, & Cicero indicat lib. 2. Offic. c. 23, *Quam habet æquitatem*, inquit, *ut agrum multis annis aut etiam seculis antè possessum, qui nullum habuit, habeat, qui autem habuit, amittat? Ac propter hoc injuriæ genus Lacedæmonii Lysandrum Ephorum expulerunt: Agin regem, quod nunquam antea apud eos acciderat, necaverunt.* ¶ 2. Alius eodem nomine Lacedæmoniorum rex fuit, Archidami filius: qui in bello contra Macedonas strenue pugnans occubuit. De quo Diodorus, & Justinus, itemque Curtius lib. 4. cap. 1. n. 39, & Supplem. lib. 6. pr. Plures Agides, Spartanorum reges, numerant alii, eo quod commune hoc succedentibus in regia dignitate nomen esset. Pausan. lib. 3. ¶ 3. Alius agis poëta Argivus & Alexandri adulator. Curtius lib. 8 cap. 5. n. 8.

AGLAŎPHĒMUS, Ἀγλαόφημος, præceptor Pythagoræ. Aug. Steuch. 2. de perenni Philos. 9. e Proclo, Mut. Pansa cap. 66. de osc. Ethn. & Christ. Philos.

AGLAŎPHŌTIS, ἀγλαοφωτὶς, ex re sic dicta, herba noctu lucens, conatosque carpere fugiens, dum locum ex loco mutat; Ælianus de Animal. lib. 14 cap. 27, Plinius lib. 24 cap. 17, Diodorus Episcopus contra fatum apud Photium Cod. 223. p. 682. ¶ 2. Apud Dioscoridem inter pæoniæ nomenclaturas idem vocabulum invenio, (inquit Gesner. Comm. de herb. lunar. p. 14.)

& sane ea pulcherrima herba est, nec tam pulchro nomine indigna, nullo tamen nocturno lumine nobilis.

AGLAUS PSOPHIDIUS, oraculo Apollinis judicatus ditior Gyge rege tunc amplissimo. Senior hic in angustissimo Arcadiæ angulo parvum quidem, sed anno victui large sufficiens, prædium colebat, nunquam ex eo egressus: atque, ut e vitæ genere manifestum est, minimâ cupidine minimum in vita mali expertus, Plin. lib. 7. cap. 46. & Valer. Maximus lib. 7 cap. 1. *Aglas Areas* nominatur Juven. Scholiastæ Veteri ad Sat. 14. v. 120. Simile quid de Veronensi Sene Claudianus prædicat Epigr. 2.

AGMEN, inis; ein Hauffen/ Heer. Servius in Æneid. 1. v. 186, *AGMEN proprie dicitur ordinata multitudo, ut est ambulantis exercitus: neque enim in uno loco stans agmen vocamus.* Et rursus: *AGMEN est proprie exercitus ambulans: quicquid fuerit aliud, abusive dicitur.* Sane *Agmen* est quasi *agimen:* quod agitur sive ducitur. Quare de stante aut consedente exercitu hæc vox proprie usurpari haud potest. Vet. Gloss. *Agmen*, τάγμα. Cæsar lib. 1. de B. C. c. 24, *Nonnullæ cohortes in agmen Cæsaris, aliæ in equites incidunt.* Qui locus suadet vocem *agminis* de pedite maxime dici. Virg. lib. 9. Æn. v. 47. *Turnus, ut antevolans tardum præcesserat agmen.* Ubi Servius: *Tardum agmen*, inquit, *peditum dixit, qui equitum comparatione tardi sunt.* ¶ 2. Sed ipse actus etiam seu ductus exercitus aliquando, *agmen*, vocatur. Zug-Ordnung/ March. Suet. Cæsare cap. 57, *In agmine nonnunquam equo, sæpius pedibus anteibat.* Sallustius de Metello in Jugurtha cap. 45 *ne miles gregarius in castris, neve in agmine servum aut jumentum haberet.* Et ita quoque Tacitus Agric. cap. 20. Sed *Agmen quadratum*, quod dispositum in formam aciei. Curt. 5. c. 1, 19, *Quadrato agmine, velut in aciem irent, ingredi suos jubet.* Livius 2. cap. 6, *Valerius quadrato agmine peditem ducit.* ¶ 3. A militia ad alia, & multa transfertur: ut, *agmen aquarum* Virg. Georg. 1. v. 322. & *agmen aligerum*, id est, aves, Æn. 12. v. 249, pro multitudine, ein Hauffen. Sic Livius lib. 2. cap. 40 *nunciatum est adesse ingens mulierum agmen.* Plinius lib. 3 epist. 9 *numerosum agmen reorum.* De amicis Ovidius Trist. 1. eleg. 4. v. 30

Agminibus comitum qui modo cinctus erat.

¶ 4. Quemadmodum autem *agmen* & motum seu incessum ipsum exercitus aliquando denotat; ita similiter ad alia quoque hæc vox transfertur; ut ad decursum actumque fluminis. Virgilius lib. 2. Æneid. 782

— — ubi Lydius arva
Inter opima virum leni sonat agmine Tibris:

Leni impetu, interpretatur Servius, vel *fluore.* Item ad serpentum tortus, sive volumina; Idem Virgilius de jam deficiente hujusmodi bestiâ lib. 3. Georg. v. 423

Cum medii nexus extremæque agmina caudæ
Solvuntur, tardosque trahit sinus ultimus orbes.

¶ Agminalis, qui agmen sequitur, ut, *agminales equi*, qui agmen exercitus sequuntur, ad convehenda impedimenta. Lege 18. Dig. de muner. & hon. §. 21. & lege 6. Cod. Theod. de Curs. publ.

¶ Agminatim, Troppenweiß. Solinus c. 38 de elephantis Mauritaniæ: *oberrant agminatim.* Apulejus lib. 4. Miles. p. 146 *poculis agminatim ingestis.* Vide *Aggeratim.*

AGNON, scriptor quidam, Quintiliano lib. 2. cap. 18. (al. 17.) ubi disputat Rhetoricam esse artem, nominatus, qui calamum adversus hanc disciplinam strinxerat: *Agnon quidem detraxit sibi in scriptione ipsâ fidem, quâ Rhetorices accusationem professus est.* ¶ Citat Agnonem quendam etiam Plutarchus, de solert. animal. f. 908. de elephante in Syria, qui magistri sui fraudem, à quo dimidium hordei demensum quotidie ipsi detractum fuerat, ingeniose prodidit. Tacet hunc scriptorem in Historicis suis Vossius. Itaque Paralipomenis eum Historicorum inserit Bernhardus à Mallincrot. pag. 3.

AGNUS, & AGNA, ἀμνὸς ein Lamb/ Columella lib. 7 cap. 3, *E septo emittendi agni, ut condiscant foris pasci.* Ovid. lib. 1. Trist. el. 1. v. 77

Non procul à stabulis audet discedere, si qua
Excussa est avidi dentibus agna lupi.

Lupo agnum eripere, postulare, proverbiale apud Plaut. in Pœnulo est, de conatu irrito. Sic enim ipse interpretatur act. 3. sc. 5. v. 31 *Lupo agnum eripere postulant: nugas agunt.* Varroni *Agni subrumi* sunt lactentes, lib. 2. cap. 1. de R. R. Säuglinge: *ruma* enim mammam significat. Est apud eundem *depellere agnos à matribus*, lib. 2. de re rust. c. 2. absetzen/ quod Virgil. dixit *à lacte depellere*, eclog. 7, v. 15

Depulsos à lacte domi quæ clauderet agnos.

¶ Agniculus, diminutivum. ein Lämmgen. Arnobius lib. 7. p. 217 *Centum cædat boves, totidemque cum agniculis suis matres.*

¶ Agnellus, idem, apud Plautum Asinar. a. 3 sc. 3. v. 77.

¶ Agnīnus, von einem Lamb. ut, *agnina pellis*, Lambfell. *Agnina caro*, Lambfleisch. *Coagulum agninum*, Plin. 30. cap. 13. *Agninis lactibus canem alligare*, est geminam eadem re vel officio facere jacturam, Plaut. in Pseud. act. 1. sc. 3. v. 85.

ĂGO verbum, ex Ἄγω Græcorum, varia significat, sed primariò proprieque, impellere, ante se pellere est; quemadmodum *turbinem agere* Tibullus dixit lib. 1. eleg. 5. Sic *agi animus* dicitur, cùm turbatur & inquietatur. Nepos Attico cap. 9, *Naturalis bonitas, quæ nullis casibus neque agitur neque minuitur:* ¶ Maxime verò & quasi proprie de pecoribus armentisque dicitur, Treiben: unde & *Agaso* est, & baculus pastoralis, *Agolum* appellatum, ut ex Festo infra docebimus. Virg. Ecl. 1.

— — — — — en ipse capellas
Protenus æger ago: hanc etiam vix Tityre duco:

Ago, inquit Servius, *proprie: nam agi dicuntur pecora.* Ecloga 9 idem:

Tityre dum redeo, brevis est via, pasce capellas,
Et potum pastas age, Tityre, & inter agendum
Occursare capro (cornu ferit ille) caveto.

Ergo pastorum primò *agere* est, perinde ac *cogere*, de quo infra. ¶ 2. Aurigarum, qui jumenta ante se agunt gubernantque. Horatius lib. 1. Epist. 18. v. 36 *Aut olitoris ages mercede caballum.* Livius lib. 1. cap. 48, *Inhibuit frenos is, qui jumenta agebat.* Qui jumenta agit, auriga ipse est, etiam apud Curtium lib. 5. cap. 12 extremo, quem idem simpliciter *Agentem* dixit lib. 3. cap. ult. *vehicula agentibus suis destituta.* Ita enim legendum est, quemadmodùm emendavit Janus Rutgers. lib. 3. Var. Lect. c. 4. Sic *agere currus* Ovidius dixit Metam. 2. v. 62. ¶ 3. Porrò sicut a curribus & re equestri multa alia ad rem nauticam transferuntur aliàs, ita in hoc verbo factum est. Horat. lib. 2. Ep. 1. ad Augustum v. 114 *Navem agere ignarus navis timet*, Der nicht ein Schiffer ist/ der unternimmet sich nicht ein Schiff zu regieren. ¶ 4. Usurpatur & in bellis ac venationibus, cum instamus hostibus aut feris: denique in quovis tumultu. verfolgen/ nachjagen. Virgil. lib. 5. Æn. v. 265. *Demoleus cursu palantes Troas agebat.* Idem lib. 8. v. 479 de canibus: *Ut cervum ardentes agerent.* Terentius Adelph. a. 3. sc. 2. v. 21 *Cæteros ruerem, agerem, caperem, tunderem, & prosternerem.* Ubi Donatus, *persequerer, premerem*, interpretatur. *Agere ac vertere cuncta*, Tacitus dixit lib. 1. Hist. c. 2. Alles ausjagen und umkehren. Sic *prædas agere*, plündern/ Beute machen/ Plautus a. 4. sc. 2. v. 3, & Livius lib. 1. cap. 5 dixerunt. ¶ 5. De quibusvis aliis usurpatur, qui quid ante se pellunt. Nepos Datame c. 3, *Vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam duceret.* Trieb ihn vor sich her. Tacitus de Germania cap. 19 de adulterarum pœnis narrans: *Accisis crinibus nudatam coràm propinquis expellit domo maritus, at per omnem vicum verbere agit.* *Spumas agere*, Cicer. in Verr. 6. cap. 66. *scintillas agere* Lucret. 2. v. 674. utrumque est emittere, & quasi foras propellere. ¶ 6. Neque alios tantum *agere* dicimur; sed & nosmet ipsos, quando videlicet ex loco in locum movendo concedimus. Plautus Mostell. a. 1. sc. 4. vers. 28. *Unde agis te?* Wo kömmst du her? Item a. 3. sc. 1. vers. 35. *Quo tu te agis?* Wo gedenckest du hin? Terent. Andr. a. 4. sc. 2. vers. 25. *Quo hinc te agis?* Virgil. lib. 8. Æn. 465 *Nec minus Æneas se matutinus agebat.* Matutinus se agebat, pro *mane se agebat;* hoc est, incedebat egressurus. ¶ 7. Ac ista vis nos incitandi impellendique cum ipsam vitam constituat (hac enim defecti morimur) idcirco *Agere* pro esse, vivere, usurpatur. Tacitus Ann. 3. c. 19, *non modo apud illos homines, qui tum agebant, etiam secutis rumoribus vario rumore jactata.* Sic eidem extremo lib. 15 *desinere inter homines agere*, est mori. Virg. lib. 5. Æn. v. 51 *Getulis agerem si Syrtibus exul*, id est, essem, ut Servius interpretatur. *Peregre agere studiorum caussa*, Studirens halben sich in der Frembde auffhalten/ dixit Ulpianus Lege Quæ Pater filio, (lege L. Dig. famil. hercisc.) Sic *in malis agere*, in Unglück schweben/ Quintil. procem. lib. 6 dixit. Paullinus de Obitu Celsi ipso princ.

Ante puer patribus claris & nomine avito
Celsus erat, sed nunc Celsus agit merito.

Id est, nunc merito Celsus est & audit, quia in cœlum translatus. Sic eodem carm. v. 57 de Christo:

Factus enim servi forma est, qui summus agebat.

i. e. qui supra omnes erat, universi dominus & moderator. Usitatoria illa sunt: *vitam agere, ætatem agere*, pro vivere, leben/ das Leben zubringen. v. g. Livius lib. 7. cap. 39 *Ruri agere vitam, procul ambitione ac foro, constituit.* Cicero 2 de Legib. cap. 1. *hic fere* [in villa] *ætatem egit in literis.* Sed *agere animam* est in letzten Zügen liegen. Senec. Epist. 101, *Est tanti habere animam, ut agam.* Quem ad locum Lipsius: non alio fine vivere, quam ut moriens vivam: habeam animam, ut semper emittam. ¶ 8. Porrò cùm nihil fieri sine motu possit: primo animi, cum cogitamus deliberamusque rem; deinde vocis & oris, cum cogitata enunciamus; demum & corporis, cum elaboramus atque efficimus, quæ apud animum commenti sumus: idcirco & *agere* est, quod Græci πράττειν dicunt, Thun/ Verrichten. Quæ vulgatissima verbi notio est, atque tàm latè patet, quàm ipsa negotia hominum operaque diversa. Sic dicimus *agere secum aliquid;* pro cogitare ac deliberare: auff etwas sinnen/ einer Sache nachdencken/ quod ad animum pertinet: *agere gratias*, einem Danck sagen/ quod in dicto consistit: *agere fabulam*, eine Comœdie spielen: *judicium, conventum agere*, Gericht/

Gericht / Versamlung anstellen und halten / quod in ipso facto positum est. Columella lib. 11. c. 1. sub f. *Verum est M. Catonis oraculum: nihil agendo homines male agere discunt.* Plato Epist. ad Archytam Tarentinum, ἥδιστόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ, τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν: *Jucundissimum vitæ genus est, sua agere. Acti labores, jucundi:* Cicero de finibus lib. 2. c. 32, nach gethaner Arbeit ist gut feyern. *Actum agere;* est frustra laborare, apud Terent. (Quære infrà post ACTVM EST.) Quanquam autem infinitum sit monere omnia, in quibus verbum hoc locum habet, præcipuos tamen & observandos maxime, nec planè vulgares ejus usus ostendemus.

A

¶ Ac primò igitur locum habebat in sacris. *Agere* enim (unde & AGONALIA appellata volunt, dicebantur, qui mactabant hostiam, seu jugulabant: non quod antiquis ἄγειν fuerit *mactare*, (ut sentit Laurenbergius Antiquar. voce Agonalia, p. 18.) sed quia latissime patet agendi vocabulum generale. Popæ enim seu Victimarii, sive Ministri, non nisi jussi feriebant victimas. Itaque cum jam accincti quærerent, utrumne *agere* deberent *partes*, & suo defungi munere, AGON? dicebant, ex quo diei & factum nomen. Ovidius 1. Fastorum v. 317

Quatuor adde dies ductis ex ordine Nonis,
Janus AGONALI luce piandus erit.
Nominis esse potest succinctus caussa minister,
Hostia cælitibus quo feriente cadit.
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper AGATNE rogat, nec nisi jussus AGIT.

B

Vide & Varron. lib. 5. de Ling. Lat. & è recentioribus Politianum c. 60. Miscell. Alex. Neapol. 4. gen. dier. 17. p. 225. Brisson. 1. form. p. 12. Rosin. 4. antiq. 10. Porro cum Magistratus rem divinam faceret præsente populo, præco admoniturus, ut adverterent mentes ac in præsentem rem omnes animi cogitationes intenderent, clamabat, HOC AGE. Qua formulà postea ad alias quoque res, quibus attentionem volebant parare, utebantur: cujusmodi exempla plura apud Brissonium habes lib. 1. Formular. Solen. Pop. Rom. p. 11. 12. Quo loco observa, pluralem etiam fuisse adhibitum numerum. Terentius Eun. a. 1. sc. 2. *Hoc agite amabo.* Ubi Donatus: *Pro adverbio*, inquit, *corripientis est positum, aut certe pro adhortatione audientiæ præbendæ. Sic Plautus: Hoc agite, sultis, spectatores.* De AGE, & AGITE, cum adverbialiter usurpantur, dictum suprà est loco peculiari. ¶ 2. AGERE CUM POPULO, est rogare aliquid populum quod jubeat aut velit: vide Gell. lib. 13. c. 19. extr. ¶ 3. Juris ac Judiciorum verbum est. Nam Agi res dicitur, de qua in foro ac judicio disceptatur: & alius quidem jus suum persequitur, alius judicat. Hinc AGI dicebantur RES, cum judicia celebrarentur: Wann man Gerichte hielt: qui dies ἀγόραιοι dicebantur Græcis, ut eruditiss. Casaubonus ad Theophrasti Characteres observat. Plinius Nepos lib. 4. epist. 29 *Eja cum proxime res agentur, quoquo modo ad judicandum veni.* Idem lib. 9. Epist. 40 *Si agendi necessitas instat*, ubi agere pro caussas agere absolute ponitur. Hinc illud Horatii lib. 1 epist. 18, 84

C

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Item Terent. Heaut. a. 3. sc. 1. v. 67, *Non nunc pecunia agitur:* Es ist itzt nicht umbs Geld zu thun. Idem Phormione a. 4. sc. 3, *Non capitis res agitur, sed pecuniæ:* Diese Sache trifft nicht Leib und Leben / sondern Geld an. Cicero pro Lege Man. cap. 2, *Genus belli est ejusmodi, in quo agitur populi Rom. gloria: agitur salus sociorum atque amicorum: aguntur certissima populi R. vectigalia, & maxima.* AGITUR, i. e. disceptatur, & in contentionem atque discrimen adducitur. Quæ omnia à foro translata sunt: in quo cum quis agit, incertum est, utrumne vincat jure, an vincatur. Unde & illa desperatorum formula: ACTUM EST; ACTA RES est, de qua infra. *Agere caussam*, Sache führen / Rechten. v. gr. Varro R. R. lib. 1. cap. 7 extr. *caussam cum ageret apud censores &c.* Apud Suetonium tamen est tractare caussam. Neque enim de actore sive litigante id dicitur; sed Judice ipso. Locus est Claudio cap. 15, ubi vox ista notanda. *Agere lege*, vel *legibus:* Terent. Phorm. 5. sc. 7, 91 *Lege agito ergo*, (qua de formula consulendus Brisson. 5. form. p. 387. & 481.) *Agere pro suo jure*, Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 26 *Non necesse habeo omnia pro meo jure agere.* Sed *agere furti; agere injuriarum*, id est, actionem furti sive injuriæ alicui intendere: einen Diebstals / oder Injurien wegen belangen / quorum istud est apud Cicer. 7. epist. 22; hoc apud Quintilian. lib. 3 cap. 6 p. 210. ¶ 4. In civilibus negotiis cum usurpatur, & quibus quisque muneribus præest: idem est, quod gerere, administrare, vel & tractare, Ita *Censuram agere*, apud Ovidium Fast. 6. v. 647, est exsequi ea, quæ ad Censorum partes pertinent: *Rempublicam agere*, id est, administrare: dem Regiment vorstehen / das Regiment verwalten / Paulus I C. lege Qui mittuntur D. §. 8. & Vopiscus Probo c. 12. *Fiscum agere* Sueton. Domitiano cap. 12. *Agere regnum: agere potestatem*, pro gerere sive administrare, Florus dixit; illud lib. 1. c. 6, alterum c. 7 ejusdem libri: Sic *agere Judicem, Patronum, Medicum*, id est, profiteri talem, & judicis, &c. partes fungi. Ein Richter / Advocat / Artzt seyn. *Amicum agere* similiter dixit Tacitus lib. 1.

D

Hist. cap. 30. Neque enim potest quisquam officium suum, nisi agendo, præstare. Est etiam, cùm pro accusativo ablativus ponitur cum præpositione *Pro.* Ita Suetonius Claudio cap. 25 *pro equite se agere* dixit. *Agere principem* eodem lib. cap. 29. Sic *agere fabulam*, est repræsentare & exhibere negotium fictum: & in ipsa fabula, *partes agere*, eine Person vertreten. Seneca Ep. 77. extr. *Quomodo fabula, sic & vita, non quamdiu, sed quam bene sit acta, refert.* ¶ *Id agi, ut* &c. elegans formula, qua studium, consilium & conatus significatur, præsertim clandestinus. Cicero Catil. 4. cap. 6, *qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in vestigiis hujus urbis collocarent.* Nepos Themistocle cap. 5, *certiorem eum fecit, id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur.* man gehe damit ùm / sey vorhabens ꝛc. ¶ *Agere cum aliquo*, aut *inter se*, est colloqui: vel etiam tractare super re, atque transigere, Handeln. Ulpianus L. 1. §. Conventionis 3. Dig. de Pactis: *Conventionis verbum generale est, ad omnia pertinens de quibus negotii contrahendi transigendique caussa consentiunt, qui inter se agunt.* Plautus Asinar. 1. sc. 3. v. 19 *Dedi, quod mecum egisti.* Hinc *bene, male cum aliquo agere*, wohl / übel mit einem handeln und umbgehen. Hinc & in contractuum aut istiusmodi constitutionum privatarum tabulis subscribi solebat, ACTVM EST: quæ forma & hodieque durat; exempla infra adducemus.

¶ *Agentes in rebus*, quorum in Codice sæpius & alibi etiam mentio fit, officii erat genus sub imperatoribus, qui mittebantur per provincias, ut cursui publico & vehiculariæ rei, importandisque frumentis, quæ vel ex Canone, vel indictione præstabantur, præessent: rimatique secreta domorum, & speculantes omnia ad Principes, quæ reperiant, referrent: *frumentarii* dicti ante. Vide duos maximos viros, Casaubonum inquam atque Salmasium ad Spartiani Hadrianum, itemque Turnebum lib. 13 Adversf. cap. 10. Cujacium ad Tit. Cod. *de agentibus* in rebus: & Pancirollum in Notit. Imper. Orient. c. 64, & e veteribus Hieronymum in Obadiam vers. 18, qui *eos*, ait, *quos nunc agentes in rebus vel veredarios appellant; veteres frumentarios nominabant.* Hosce *Curiosos* appellat Lex Cod. 13. de cursu publ. de quo infra suo loco. Augustin. 8. Confess. 6, *Erat autem ex eis, quos dicunt Agentes in rebus.* Sic & lib. 9. c. 8. Usus eorum & in exsequendis rescriptis imperatoriis. vid. B. Ambros. de off. lib. 2. c. 29. sub fin. ¶ *Agere* & absolute Agrimensores sive Gromatici dicuntur; qui exinde AGENTES appellati. Vetus Fragmentum de Limitibus in Collectaneis Rigaltii p. 340 *Si fuerit ergo vallis, quæ conspectum agentis exsuperet.* Hygenus de constituendis limitibus apud eundem p. 188 *Plurimum Agentibus præstat acti limitis perpetua rectura.* Sane *limitem agere, mensuram agere*, apud illos scriptores sæpius legas. Ovidius lib. 3 de arte amandi v. 557

Nec stabiles animos annis viridemque juventam
Ut capias, idem limes agendus erit.

Tacitus de Germ. c. 29. extr. *Mox limite acto promotisque præsidiis.*

¶ Actor, πράκτωρ: qui agit sive administrat rem aliquam. der eine Sache treibt / vollbringet. Cicero pro Sextio c. 28, *Dux & auctor & actor illarum rerum fuit.* Nepos in vita Attici cap. 3, *Hunc in omni procuratione Reipubl. auctorem actoremque habebant.* AUCTOR; qui suadet præcipitve rem, & rationem gerendi monstrat: ACTOR, qui administrat ac curat. Quam ob caussam & Columella villicum, *actorem* videtur vocasse lib. 1. c. 7, & lib. 12 cap. 3, quòd is rem domini scilicet in villa agat ac curet. Scævola tamen in Lege Seiæ ex parte, 20 §. prædia 3. D. de fundo instructo ACTOREM à villicis separat, quem & Pignorius sequitur eruditissimo Commentario de Servis p. 270. quod Columella ipsemet quoque, si attente inspiciamus, facit. Fuére & in urbanâ familiâ servi hoc nomine, de quibus idem Pignorius p. 154. itemque Lipsius ad 2. Annal. Taciti c. 30, ubi & docet quis *Publicus Actor* apud Plinium in Epist. 19 lib. 3. Vide & Torrent. ad Sueton. Domit. cap. 11. ¶ Est & *Actor caussarum* δικολόγος, qui caussam agit, orator nempe. Advocat / Wortsprecher. Horat. de Arte v. 369 *Consultus juris, & actor caussarum mediocris.* Cic. de Cl. Orat. cap. 89, *Moloni Rhodio Romæ dedimus operam, & actori summo caussarum, & magistro.* ¶ Itemque fabularum, ὑποκριτής: Cic. ad Quint. Fratr. lib. 1. Ep. 1. *Tanquam poetæ boni & actores industrii solent; sic tu in extrema parte ac conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis.*

¶ Actrix, quæ agit, actionem instituit. Lege 41 Cod. de Liberali caussa: *Jubemus omnes epistolas actricis inanes ac vacuas esse.* Forensis vox, sicut *Actor*, qui caussam intendit, accusat.

¶ ACTVM EST, Formula in desperata re. Plautus Pseud. a. 1. sc. 1. vers. 63 *Actum hodie est de me*, es ist umb mich geschehen. Livius lib. 1. c. 47, *Etiam de Servio actum rati.* Sueton. Nerone c. 42, *Veste discissâ, capite converberato, actum de se pronunciavit.* Donatus ad illud Terentii Andr. a. 3. sc. 1. v. 7, *Actum est, siquidem hæc vera prædicat*, monet, hoc secundùm jus civile dictum esse: quo cavetur, ne quis rem actam apud judicem repetat. Paullo clarius eò allusit idem Comicus Heaut. a. 3.

 sc. 3.

sc. 3. v. 3. *Acta*, inquit, *est res: perii.* ¶ ACTUM AGERE, A
unnöthige Händel anfangen / proverbialis sermo est, ex eodem deductus fonte, ut ibidem Donatus observat. Sim. Bosius ad 9. Epist. Cic. ad Att. 18. p. 123, Actum agere, inquit, apud hunc auctorem est ea de re facienda cogitare, quam ante factam oportuit, & cujus gerendæ tempus jam præteriit. Idem auctor in Lælio c. 22. extr. *Præposteris enim utimur consiliis, & acta agimus, quod vetamur veteri proverbio.* ¶ ACTUM EST, solet & hodieque subscribi tabulis, quibus, quæ super re aliqua tractata constitutave sunt, comprehenduntur. In Testamento Galli Favonii Jucundi sculpto in Lapide: ACTVM VI. K. QVINTILES SERV. GALBA L. AVRELIO COSS. In alio lapide Barcinonensi: ACTVM P. ROMVLIO CIT. HISPAN. PROC. ET DOMITIANO VESPAS. F. ORBI IMPERANTE.

¶ Acta, orum: πράξεις: Was geschehen und vorgangen. Tacitus de Germania cap. 34 *Sanctius & reverentius visum, de actis Deorum credere quàm scire.* ¶ 2. Tabulæ seu Commentarii Imperatorum, Senatus, populi: quibus perscribebantur quæ singulis diebus acta, gesta, judicata essent: item nativitates, matrimonia, mortes &c. leges atque materia eorum, qui condituri Historias; qui horum ACTORVM non rarò mentionem faciunt. His conficiendis qui erant præpositi AB ACTIS, & ACTVARII appellati. De illis plura Justus Lipsius ad 5 Taciti Annalem. Hanc publicam diligentiam privatim quoque æmulati viri industrii ac frugi habere solebant commentarios, in quibus quicquid per dies singulos dicerent facerentve, annotabant. Quo respicit Seneca in illo lib. 2. de Benef. cap. 9 *Beneficium in acta non mitto.* Suetonius *diurnos commentarios* Aug. cap. 64. *Diurna* Tacitus 13. Ann. c. 33. *Quotidiana* Vopiscus vocat: puta *Acta*, quod hic subaudiendum est. Vid. Lips. Excursu A. ad Tacit. lib. 5. Annal. Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 20. 1. Boecler. de Actis civitatis. B

¶ Actio, opus, studium, ein Fürnehmen / πρᾶξις. Cicer. 1. offic. c. 29, *Pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quæ ab honestis actionibus non sit aliena.* πράττειν πράξεις, Græcorum est, atque sic locutus Aristoteles 2. Nic. 2. eâ figurâ quam Rhetores vocant παρηγμένον. Quæ quidem nec Latinis plane insolita est: sed hic tamen uti eâ Muretus non audet. Cujus ad eum locum (πῶς πρακτέον πράξεις) hæc verba sunt p. 173. *Hoc loco dicere non possumus*, quomodo agendæ sint actiones: *potius*, quomodo suscipiendæ, *aut* quomodo obeundæ. *Lambinus exercendas dixit, quod loquendi genus & barbarum & ineptum puto.* ¶ 2. Est & *Actio Comica, Tragica, Scenica.* Cic. in Oratore cap. 25, *Accedit actio non tragica, nec scenæ; sed modica jactatione corporis, vultu tamen multa conficiens &c.* Ubi oratoriam actionem a scenica & tragica distinguit. ¶ 3. Et *Actio Oratoris* pronunciatio ac gestus, & ipsa adeo administratio caussæ. Sueton. Cal. cap. 53, *Solebat & prosperis Oratorum actionibus rescribere.* ¶ 4. *Actio injuriarum, actio furti*, JCtorum sunt: apud quos vide plures actionum species. *Actionem alicui intendere*, ein Anklag wird einen erheben. Cic. pro Milone cap. 14, *Diem mihi, credo, dixerat, multam irrogarat, actionem perduellionis intenderat.*

¶ Actito, frequent. öffters thun / handeln: sæpe etiam simpliciter *agere*. Cicero de clar. Orat. c. 70, *Poticius municeps noster multas privatas caussas actitavit.* D

¶ Activus, a, um, ut *Activa Philosophia* apud Senec. Ep. 95. Sic Quintilianus 3. cap. 5, *activum* opponit *spectativo* sive theoretico. Thätig / im Thun bestehend.

¶ Actus, us, ui: ubi pecus agitur; via enim vehiculorum est, iter hominum. Trifft / Triffteweg. Vocabulum Juris, ut Servius monet. Vide Titul. Digest. & Institutionum de Servitutibus prædiorum rusticorum. ¶ 2. Actus etiam est certum agri spatium seu modus. Fragmentum Gromat. de Mensuris agrorum apud Rigalt. p. 297 ACTVS *minimus est latitudine pedum quatuor, longitudine CXX. Actus quadratus undique finitur pedibus CXX.* Quæ & Fragmentum aliud habet pag. 330. & Varr. lib. 1. de R. R. cap. 1. & Columella lib. 5. cap. 1. ¶ 3. Idem quod actio, πρᾶξις. Lucanus lib. 8. v. 807 *Adde actus tantos monumentaque maxima rerum.* Quintilianus lib. 11. cap. 1. *Etiam in ceteris actibus vitæ non idem in foro, curia, campo, theatro, domi facere convenit.* Ammian. libr. 21. cap. 28 *Ferunt theologi, in lucem editis hominibus cunctis, salvâ firmitate fatali, hujusmodi quædam velut actus rectura numina* (Genios intelligit) *sociari.* Hieron. apol. adv. Rufin. (Tom. 3. f. 95.) *Tantam habes curiositatem meorum actuum, ut quid dormiens fecerim, dixerimve discutias.* Hinc illum divinum librum Lucæ, quem *acta Apostolorum* alii, idem Hieronymus, Salvianus, Sulpicius, alii, *Actus Apostolorum* appellitant. ¶ 4. Interdum πραγματεία est, quemadmodum Glos. Vet. interpretatur, id est, negotii gestio, sive administratio. Ampt / Verrichtung. Plin. 10. Epist. 37 C
Quum ad pristinum actum reversus fuerit. Actum vocat, quod modò munus dixerat. Atque vox hæc vel ipsum Actoris munus sive administrationem census ac rationum domini significat. Scævola L. Thais 41. §. Ab heredibus, 13. D. de fideicom. libert. *Cum filius meus XVI annos impleverit, Stichum rationibus redditis manumittat. Quæro an eundem servum testator in diem usque pubertatis filii sui actum agere voluerit, &c.* Et Ulpianus L. Notionem, 99. §. Instrumentorum, 2. de V. S. *Quæ proprie sint instrumenta propter quæ dilatio danda sit inde dignoscemus, si in præsentiam personæ, quæ instruere possit, dilatio petatur, puta, qui actum gessit, licet in servitute; vel qui actor fuit constitutus, &c.* Inde *Removeri ab actu*, Abgesetzt werden. Paulus JCtus Lege 51. Dig. de Solutionib. *Dispensatori, qui ab actu, ignorante debitore, remotus est, recte solvitur.* Tertullianus lib. 4 advers. Marcion. cap. 47 extr. *Admonens enim nos* (Dominus) *de secularibus suffragia nobis prospicere amicitiarum, secundùm servi illius exemplum, qui ab actu summotus dominicos debitores deminuit, &c.* Parabolam Villici respicit, de qua Lucas cap. 16. Et ejus itaque administrationem *actum* vocat. Quamquam & de alia quavis usurpari potest. Seneca Ep. 8 *Ubi illa præcepta vestra, quæ jubent in actu mori?* Et de otio Sapientis c. 28 *Certe Stoici vestri dicunt: usque ad ultimum vitæ finem in actu erimus.* Probus Imp. apud Vopiscum in Caro: *Felix esset nostra Resp. si qualis Carus est, aut plerique vestrûm, plures haberem in actibus collocatos.* ¶ 5. Suetonio Claudio c. 15 & c. 22, itemque Nerone cap. 17, & Plinio lib. 9. Ep. 25, *Actus rerum*, sunt judiciarii dies, Gerichts-Tage / sive cum habentur judicia, sive aguntur res: qui Græcis ἐργάσιμοι: de quibus Casaub. ad Theophrasti Characteres, & Torrentius ad Suet. Aug. c. 92. ¶ 6. Est & impulsio motus: der Trieb. Vet. Gloss. ἔλασις, *Actus.* Lucanus lib. 9. v. 29

> -- -- *tota post Magni funera partes*
> *Libertatis erant, quas ne per litora fusas*
> *Colligeret rapido victoria Cæsaris actu,*
> *Corcyræ secreta petit.*

Et iterum eod. libro v. 471.

> -- -- *galeas & scuta virorum*
> *Pilaque contorsit violento spiritus actu,*
> *Intentusque tulit magni per inania cæli.*

Hinc pro persecutione posuit Prudentius Hymno post cibum v. 77 *Mundi impotentis actu conclusos regis, & feram repellis.* ¶ 7. Qui fabularum actus sint, notum est: ad quos eleganter Cicero alludit lib. 5. epist. 12 ad Lucejum: *Fabula rerum eventorumque nostrorum habet varios actus.* Et ad Quintum Fr. lib. 1. epist. 1 in fine: *Hortor, ut tanquam poetæ boni & actores industrii solent; sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis, ut hic tertius annus imperii tui, tanquam tertius actus, perfectissimus atque ornatissimus fuisse videatur.* Idem pro Marcello ad Cæsarem cap. 9, *Hæc tibi reliqua pars est: hic restat actus.* Similiter & Varro partes doctrinæ & expositionis de re rustica *Actus* vocavit.

¶ Actualis, ut *Actualium vigor virtutum*, Macrob. 2. Somn. Sc. cap. 17. Würcklich / thätig.

¶ Actuarius, a, um; idem quod agile, sive quod agi impellive potest. Sic *actuaria navigia*, quæ aguntur remis, apud Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 27. Idem & *actuarias naves* dixit lib. 5. cap. 1. de bello Gallico. Livius 25 cap. 30 *In hoc tumultu actuariæ naves instructæ.* Cicero *actuarias* absolute vocat ad Att. lib. 5 ep. 9, *Actuariis minutis Patras accedere, non satis visum est decorum.* Apud quem &

¶ *Actuariolum*, ὑποκελήτιον legas, nempe 10. Att. ep. 11. *Quid duro tempore anni actuariolo fore censes?* navigio subaudi, ut, quæ præcedunt verba, ostendunt.

¶ Actuarii, sunt scribæ publici, a conficiendis actis sic appellati; qui & *Censuales*, de quibus Lipsius ad 5 Taciti Annalem. Meminit & Suetonius & partem officii illius attingit Cæsare c. 55. Vide & Legem 5. Cod. de erogat. militaris annonæ: & Eutropium lib. 9 cap. 7; & Aurel. Victor. in Victorino imperatore, sive uno ex XXX tyrannis. Antiquum autem nomen & notionem esse, ex Senecæ epist. 33 manifestum est, ejusque verbis: *Vox actuarii vice fungitur.* ¶ 2. Sed & qui in agendis rebus & administrandis negotiis occupati, *actuarii* dicti sunt. Vet. Gloss. πραγματικός, *Actuarius, efficax, agilis.*

¶ Actuosus, a, um: quod in actu & motu est, & quiescenti nihilque agenti opponitur. Thätig / geschäfftig. Nonius: ACTVS *modò motum corporis significat, ut histrionum & saltatorum, qui etiam ex hoc ipso actuosi dicuntur.* Seneca Epist. 39 *Quemadmodum flamma surgit in rectum, jacere & deprimi non potest, non magis quàm quiescere; ita noster animus in motu est: eo mobilior, & actuosior, quo vehementior fuerit.* Idem de tranquillitate animi cap. 2, & Val. Max. 2. cap. 1. n. 10 & lib. 8. c. 8. n. 1 *actuosam vitam* dixerunt, quæ inter negotia & rerum actus ducitur: *virtutem actuosam* Cicero 1 de Natura Deorum c. 40, quod opere gaudet, & aliena otii est. Atque ita quieti opponit Lactantius lib. 6 cap. 17, *Vita*, inquit, *actuosa est; mors quieta.*

¶ Actuosè, adverbium, thätig / geschäfftig. Cicero lib. 3 de Oratore cap. 26 *Quàm leniter? quam remissè? quam non actuosè?* id est, quam sine vehementiori motu corporis ac gestu. Ergò *non-actuosè*, Ciceroni *sedate* est.

¶ Agilis, e, vide supra suo loco.

¶ Agi-

¶ Agito, frequentativum aliud, easdem ferme, quas ipsum AGO, significationes recipit. ¶ 1. Nam & impellere seu incitare est; ut in Virgilii illo lib. 11. v. 770 — -- *Spumantemque agitabat equum*, er dummelte den Gaul. Cic. pro Cluent. cap. 49, *mare ventorum vi agitari atque turbari.* Idem pro Roscio c. 24 *Sua quemque fraus, & suus terror maxime vexat, suum quemque scelus agitat.* id est, infestat & terret. Idem pro Quinctio c. 2, *Æquitas multis injuriis jactata & agitata.* ¶ 2. Vivere, versari. Sallustius Jug. cap. 19 *Super Numidiam Getulos accepimus partim in tuguriis, partim incultius vagos agitare.* Tacitus lib. 11. Annal. cap. 21 *Dum in oppido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus secretus agitat, oblata ei species muliebris.* Sic *Ævum agitare*, pro vivere, Virgilius dixit lib. 4. Georg. v. 154. ¶ 3. Cogitare, reputare apud animum; nunc absolutè, nunc cum adjecto. *Agitare secum, agitare animo, cum animo*, Bey sich etwas bedencken / auff etwas sinnen. Terentius Phorm. a. 4. sc. 3. v. 10 *Ego quoque id agitans mecum sedulo, inveni, opinor, remedium huic rei.* Cicero pro Fontejo cap. 6, *Vos eandem rem animis agitare, & diutius cogitare potestis.* Sallustius 2 de Rep. ord. sub initium: *Itaque mihi multa cum animo agitanti consilium fuit.* Livius 7 cap. 35 *nunc quæ mente agitem, audite.* Nec aliter, quam de cogitatu, capiendæ formulæ *Agitare mœnia novæ urbis, agitare orbis terrarum imperium*, quas apud Florum lib. 1. c. 1, & B lib. 2. c. 2 legas. Sic *fugam agitare*, Virgilius dixit lib. 2. Æn. v. 646, ut Servius interpretatur. *De supremis agitare*, mit Sterbens-Gedancken umgehen / Tacitus lib. 4. Hist. cap. 59. Idem lib. 1. Hist. c. 78 *Creditus etiam est de memoriâ celebrandâ Neronis agitavisse.* ¶ 4. Tractare. Cicero pro Cluentio cap. 2, *Res agitata in concionibus.* Cornel. Celsus Præfat. *Verique simile est, & Hippocratem & Erasistratum & quicunque alii non contenti febres & ulcera agitare* (id est de febribus atque ulceribus commentari) *rerum quoque naturam ex parte aliqua scrutati sunt, non ideò quidem medicos fuisse, verùm ideò quoque majores medicos extitisse.* Tacitus lib. 3. Hist. cap. 1, *Illic agitavere, placeretne obstrui alpes Pannonias.* *Agitare consilia*, rathschlagen/ mit Gedancken umgehen. Livius lib. 28 cap. 10 *ad quæstiones habendas, qui populi defectionis ab Romanis consilia agitassent.* ¶ 5. *Agitare convivium* Terent. Hec. a. 1. sc. 2. v. 18. *dies festos agitare*, Cic. 4. in Verr. de jurisd. Sicil. c. 46. Gasterey halten / Fest-Tage begehen. ¶ 6. Est etiam gubernare, moderari, sensu Maroniano, id est, quo 3 Georg. v. 287 poeta dixit *Lanigeros agitare greges.* Est, inquam, sic apud Sallustium Jugurth. cap. 60 *Agitare tela*, quod *temperare* dixit Apulejus. vid. Barth. Advers. lib. 122. c. 3, & ad Stat. Thebaid. lib. 4. pag. 935. C

¶ Agitatio, Bewegung. Cic. 2. Divin. c. 62 *Nunquam animus agitatione & motu vacuus esse potest.* Seneca ep. 109 *opus est sapienti agitatione virtutum.*

¶ Agitator, pro gubernatore, sive equorum curruumque rectore. Cicero 4 Academ. c. 29 *Ego ut agitator callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo.* Sic apud Virgil. 1. Georg. v. 273 *agitator aselli.* ¶ 2. Pro aurigatore Circensi, Sueton. Calig. cap. 55. vid. infrà *Auriga.*

¶ Agitatrix, eadem, mutato sexu. Apulejus de Dogm. Plat. lib. 1. pag. 6 *Anima agitatrix aliorum, quæ natura sua immota sunt atque pigra.* Arnobius lib 4. pag. 141 *Silvarum agitatrix Diana.*

¶ Agitabilis, e, das sich leichtlich bewegt: ut *aër agitabilis*, apud Ovid. 1. Metam. v. 75.

¶ Inagitabilis. Senec. Q. Nat. lib. 5. c. 5, *An existimas, aërem inertem, inagitabilem relictum esse?*

Ab *Ago* & *Agito* Composita.

¶ Abigo, hinweg treiben. *Abigere ab ædibus* Plaut. prologo extr. Amphitr. *Abigam hunc rus* Terent. Adelph. a. 3. sc. 3, 47. *Abigere partum*, eine todte Frucht abtreiben / Cicer. pro Cluent. cap. 11. *Abigere pecus*, in Fis. c. 34. *Abactus noctu asellus*, Apulej. 8. p. 215. D

¶ Abactor & Abigeus, ein Pferde-Dieb / de quibus vide Digest. lib. 47. Tit. 14. & Lege Aut facta 16. §. Quantitas 7. Dig. de pœnis. Vet. Gloss. *Abigo, abigeus:* ἀπελάυνω, ἀπελάτης. Apulejus sub fin. 7 Metam. *Abactorem indubitatum cruentumque percussorem criminantes.*

¶ Abigator, idem. Vet. Glossæ: Ἀπελάτης, *Abigeus, Abigator, Abactor.* Ita Labbæus edidit: vulgo *Abigeator*, quod etiam in Julii Pauli sententiis lib. 4. tit. 18 secundum quosdam adjicitur; *Qui bovem vel equum errantem abduxerit; furem magis, quam abigeatorem constitui placuit.* Sed hæc verba absunt editione clariss. Leewii.

¶ Abigeatus, ûs, ipsum crimen in Digest. lege 2. de Abigeis: & lege 5. de Re milit.

¶ Abiga, herba, vide *Ajuga.*

¶ Abactus, us, expulsio, vel abductio. Plinius Paneg. c. 20, *quum abactûs hostium exerceret.*

¶ Adigo, impello, concito, mit Gewalt zu etwas treiben. Terent. a. 1. sc. 2. v. 31, *Tu homo adigis me ad insaniam*, du machest mich toll. Idem in Eun. a. 2. sc. 1. v. 13 *Noctu te adigent horsum insomnia*, des Nachts wirstu nicht schlaffen können / dasselbige wird dich bald wieder anher treiben. Sic *adigere verberibus ad laborem*, einen mit Schlägen zur Arbeit treiben. *Adigere sacramento, jurejurando*, vel *ad jusjurandum*, vel *jusjurandum*, mit einem Eyde/ oder auf einen Eyd zwingen/ qua ultima forma, quæ elliptica est, delectantur Cæsar atque Livius. Ille enim lib. 1. B. Civil. cap. 76, *Ipse*, inquit, *idem jusjurandum adigit Afranium:* & lib. 2 cap. 18, *Provinciam omnem in sua & Pompeji verba jusjurandum adigebat.* Livius lib. 43 cap. 15, *Censores, cujus nondum justa missio visa esset, ita jusjurandum adigebant &c.* in quibus singulis *Ad* subaudiendum est. Sed hæc metaphoricè. Proprie autem Plinius 16 cap. 10. extremo: *in ipsam arborem clavus æreus adigatur*, einen Nagel einschlagen. Et *telum in pectus adigere* Ovid. Metam. 5. v. 70. Sed *Adigere arbitrum*, est agere quasi ad arbitrum, hoc est, ad eum adducere, qui litem ex æquo, & bono dirimat; vel *Adigere arbitrum* est adhibere arbitrum, sive adducere ad dirimendam litem, quæ intervenit. Vid. Cicero cum alibi, tum Topicorum cap. 10. Seneca Epist. 65 *Eam partem ad te perferam, quæ in lite est: te arbitrum adegimus.* Ubi non audiendos putaverim, qui mutant.

¶ Adactio, actus adigendi. Livius lib. 22, c. 38 *adactio jurisjurandi.*

¶ Transadigo, decompositum, idem. Virgil. lib. 12. v. 508

— — — *crudum*
Transadigit costas & crates pectoris ensem.

¶ Anteactus: ut, *vita anteacta*, das vergangene oder verlauffene Leben / Cicero pro Marcello cap. 1.

¶ Ambigo, vide infrà suo loco.

¶ Circumago, circumagere, idem quod circumducere, herum drehen / treiben / oder lencken. ut *Annus circumagit se in ipso conatu*, Liv. 9. c. 18. *Annus circumactus est*, 6. cap. 37. & Participio, *anno circumacto*, apud eund. Liv. 6. c. 1. *circumacto tempore* 27. c. 30. *Circumagere frenis equos*, idem lib. 1. cap. 24 dixit. ¶ 2. *Circumagere* pro coercere sive compescere eleganti translatione usi auctores. Seneca controvers. 2, *Ad hæc nova & diversa imperia subitò me circumagi posse putas.* Suetonius Cæsare cap. 70 *Decumanos autem Romæ cum ingentibus minis summoque etiam Urbis periculo, missionem & præmia flagitantes, una voce, qua QVIRITES eos pro militibus appellarat, tam facile circumegit & flexit, ut ei milites esse, confestim responderint.* ¶ 3. Seneca Epist. 8, *Philosophiæ servias oportet, ut tibi contingat vera libertas. Non differtur in diem, qui se illi subjecit ac tradidit. Statim circumagitur.* id est, manumittitur atque in libertatem vindicatur. Antecedens pro consequente. Nam qui manumittendus erat, is prendebatur dextrâ à domino, inque orbem circumagebatur, deinde liber erat. Quod *vertiginem* Persius vocat Sat. 5. v. 76. Ubi vide Vet. Scholiasten.

¶ Circumactus, nomen, ut, *Circumactus rotarum*, apud Plin. 28. cap. 9. Et lib. 8. cap. 31, *collum flecti, nisi circumactu totius corporis, nequit.* Apulejus 2. Florid. pag. 348 *fulgoris circumactu.*

¶ Circumactio, idem. Gellius lib. 17 cap. 20, *Enthymema brevibus & rotundis numeris cum quadam æquabili circumactione devinctum.*

¶ Cogo, compello, συνάγω, ich treibe zusammen. Virgilius Ecloga 3 *Cogite oves pueri.* Et iterum Ecl. 6. extr. *Cogere donec oves stabulis numerumque referre Jussit.* Terent. in Heaut. 1. sc. 1. v. 94 *Quasi ad talenta quindecim coegi.* Cicero Verr. 5. cap. 75, *Cogere pecuniam a civitatibus*, Geld aufbringen. *Cogere agmen*, einen Hauffen Volcks zusammen bringen / Idem ad Att. lib. 15. epist. 13. *Cogere copias in unum locum*, Cæs. lib. 6. cap. 9, quod Cicero lib. 15 epist. 4 ad Catonem ita effert: *coacto in unum locum exercitu &c.* Eodem modo Virgilius lib. 8. v. 7, *undique cogunt auxilia*, Hülffs-Völcker auftreiben. *Cogere senatum*, Cicer. Fam. lib. 5. ep. 2, den Rath zusammen fordern. Idem de Finib lib. 3 cap. 2 *Cato in ipsâ curiâ solebat legere, dum senatus cogeretur.* Sed *Cogere in ordinem*, Livius lib. 43. c. 16, & Plin. lib. 1. epist. 23, i. e. eò redigere, ut officium faciat, & velut in ordine suo se contineat. Einem den Kopff zu rechte setzen / zu baaren bringen. ¶ 2. ἀναγκάζειν, βιάζεσθαι significat: einen zwingen und nöthigen. Virgilius 3. Æn. v. 56

--- *quid non mortalia pectora cogis*
Auri sacra fames?

Sic *coactis lacrymis*, pro arte expressis, idem dixit Æneid. 2. v. 196, ut Servius legit: alii, *lacrymisque coacti.* Cicero de offic. 3. cap. 13 *Num te emere coëgit, qui ne hortatus quidem est?* Vide de usu hujus verbi & Græci ἀναγκάζειν Grotium ad Lucam cap. 14. vers. 23. ¶ 3. Est & differentium verbum & aliquid ex propositis rationibus concludentium. Cicero lib. 3 de nat. Deorum cap. 13, *Innumerabilia sunt, ex quibus effici cogique possit, nihil esse, quod sensum habeat, quin id intereat.* ¶ 4. Est & σφίγγειν, seu quod liquidius, spissum facere, solidare. Virgil. 4. Georg. v. 35

— — *nam frigore mella*
Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.

Plin. lib. 11. cap. 32, *Insecta & aliter nascuntur, atque inprimis* ex

ex rore. Insidet hic (ros puta) *raphani folio, primo Vere: & spissatus, sole in magnitudinem milii cogitur.* Et Cogere lac, id est, ut coeat facere, sive redigere ad crassitudinem, idem dixit lib. 23. cap. 7. Ac inde etiam A

¶ *Coagulum* est, quod id ipsum præstat, ut lac densetur: de quo infrà sua literâ. Plinius iterum lib. 11. c. 41, *Coagulum hinnulei, leporis, hœdi laudatum.*

¶ Coactè, adverb. ex participio, quod & adjectivi nominis naturam induit, gezwungen/gezwungener Weise. Tertullianus de Baptismo cap. 12, *Alii plane satis coacte injiciunt, tunc &c.* id est, dicunt, objiciunt coactè. Comp. *Coactiùs.* Gellius lib. 10. cap. 11, *cum significandum est, coactiùs quid & festinatius factum.* Et rursus Tertull. de Anima cap. 42, *Multo coactiùs Seneca, Post mortem, ait, omnia finiuntur, etiam ipsa.*

¶ Coactio, verbale; notat & munus cogendi pecunias, unde *Coactiones factitare*, apud Suet. Vesp. c. 1.

¶ Coactus, ûs, m. Cæs. V. Bell. Gall. cap. 27 *neque voluntate sua, sed coactu civitatis.*

¶ Coactor; Cato de re rustica cap. 150, *Menses X ab coactore releget porcos fectarios.* Ubi *Coactor* est, qui pecus compellit. Sic *Coactores agminis* legas apud Tacitum lib. 2. Hist. cap. 68. ¶ 2. Qui cogit, & rei cujusdam nobis necessitatem imponit. Seneca Epist 53 *Quibus non duce tantum opus est, sed adjutore, atque, ut ita dicam, coactore.* Sed cùm *ut ita dicam*, ait, non admodum invulgatam hanc vocis notionem significat. ¶ 3. Coactores dicebantur publicanorum & argentariorum ministri, quibus ad exigendas pecunias utebantur. Et istius modi *argentarius coactor* Horatii Flacci pater fuit, ut ipse auctor est lib. 1. Serm. Sat. 6, v. 86, ubi vide Interpretes; itemque Torrentium ad Suetonii Vespasianum cap. 1. nec non Alciatum lib. 1. Parerg. cap. 24, qui tamen non optimè *Argentarium* & *Coactorem* sejungit. B

¶ Coactura, fœm. Zwingung/Außpressung. Columella lib. 12 cap. 50. de oleo exprimendo: *seorsum reponatur uniuscujusque diei coactura.* Wie viel iedweden Tag außgepresset wird.

¶ Coacticius, idem quod coactus. Beda lib. 1. Hist. Angl. c. 26 *Servitium Christi voluntarium, non coacticium debet esse.*

¶ Coactile, coactilia; tegumenti genus ex lanis pilisve paullo densiùs strictiusque compacti, sive coacti: Filtz/Mantel/Kotze. Vet. Gloss. πιλωτὸν *Coactile.* Mentio *Coactilium* in lege 25. § 1. D. *de auro & arg. leg.* Cæsar lib. 3. de Bello Civili c. 44 *Subcoacta* appellat. Ubi tamen Cujacius *Coacta* potiùs legendum putavit: quod non modò in eruditissimis Semestribus probavit Faber; sed Scaliger etiam in ipsum textum recepit. Cujacii emendatio est lib. 5. Observat. cap. 11. De *Coactilibus* vide & Lipsium lib. 4 de militia, Dialogo 6. D

¶ *Coactiliarius;* qui conficit ejusmodi tegumenta, quo ex genere & pilei sunt. Vet. Gloss. *Coactiliarius* πιλοποιός Lapis Vetus: M. L. LARISCVS LANARIVS COACTILIARIVS.

¶ Coacto, are, frequentativum, Lucretius lib. 6. vers. 1120

Quà graditur conturbat, & immutare coactat.

¶ Vulgo ex Cic. lib. 2 de Nat. Deor. cap. 55 adferunt *coagitatione pulmonum;* sed Victorius & Gruterus, fidem MSStorum secuti, legunt *contagione.*

¶ Incoactus, ungenöthiget. ut, *voluntas incoacta*, Val. Max. 4. cap. 7. pr. *Omne honestum, injussum incoactumque est*, Senec. epist. 66.

¶ Exígo, ēgi, actum, igĕre, expellere, ἐξάγειν: austreiben. Sic, *sues pastum exigere*, Varro dixit lib. de re rust. lib. 2 cap. 4. Item vertreiben/verjagen. Livius lib. 1 extremo de pulsis exactisque Tarquiniis: *Exactis deinde liberis Regis.* Sic Cicero lib. 1. de Orat. c. 9, & Pomponius JC. L. 2. § 3 D. de Orig. Juris, *Exactos reges*, de iisdem dixerunt. Horatius lib. 4. od. ult.

— — — *non furor*

Civilis aut vis exiget otium:

Id est depellet, avertet, exturbabit, quanquam alii *eximet* legunt. E *Exigere fabulas*, Terentius in Prol. Andriæ & Hecyræ dixit: quod repudiare & non admittere est. ¶ 2. Perficere, absolvere, ad finem adducere. *Exigere ætatem*, Terent. Hecyr. Prol. Sein Leben zu Ende bringen. Hinc *exacta ætas*, senectus est Ciceroni Orat. pro Dejotaro cap. 10, *Ea tamen*, inquit, *illum cuncta, jam ætate exactâ, defecerant.* Ovid. lib. 3. Trist. Eleg. 4

Vive sine invidia mollesque inglorius annos

Exige, amicitias & tibi junge pares.

Horatius in lib. extr. 3. Carm. *Exegi monumentum ære perennius.* Quod imitatus Ovidius Metamorphosi extremâ, dixit: *Jamque opus exegi &c.* ¶ 3. Significat & flagitare: fordern/einmahnen/ ut *Exigere pecuniam, mercedem, operam.* Plautus Asinar. a. 2. sc. 2. v. 33 *Prius quæ credidi, vix anno post exegi.* Was ich zuvor ihme geborget/habe ich kaum ein Jahr hernach eingemahnet. *Precario exigere*, Suet. Claud. cap. 12. ¶ 4. Virgilii verba sunt lib. 10. Æn. v. 815

— — *validum namque exigit ensem*

Per medium Æneas juvenem, totumque recondit.

Quod idem est, ac si dixisset, *transadigit*, quo alibi usus. *Exigit*, inquit Servius, *est agit per corpus.* Er jagt ihm die Klinge durch den Leib. Seneca Medea v. 1006. Lucanus lib. 4. v. 565, itemque Florus lib. 4. cap. 2 similiter usi hoc verbo. In quibus exemplis τὸ *Ex* αὐξητικὴν est, & auget, quemadmodum & *De*, in *decerto, deprælior, deservio, &c.* e in *Egelidus.* Itaque *Exigo*, est valde ago, adigo. ¶ 5. Usus & hujus verbi tum alibi, tum in pensationibus & æstimationibus, de quo vide infra in *Exactor & Exagium.*

¶ Exactus, id est, expulsus: ut *Exacti Reges*, verjagte/vertriebene Könige/ Cicero 1. de orat. cap. 9. ¶ 2. *Exactus*, id est, finitus, prope finem adductus, ut *exacta ætas.* Cicer. 1. Tusc. cap. 39. *exacta ætate moriuntur.* de quo supra dictum est. Sic *exactus annus, mensis, dies.* Cic. 3 Catil. c. 2. *Tertia fere vigiliâ exacta*, da die dritte Nachtwach fast vorbey/fast verflossen. Lucanus lib. 2. v. 577

Ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem.

¶ 3. Undique absolutus & perfectus; consummatus. Martialis lib. 4. Ep. 42, *Nil exactius eruditiusque.* Apud Plinium Servianus *vir exactissimus* dicitur: id est, in quo nihil desiderari possit, lib. 8. epist. 23.

¶ Exactè, accurate, ἀκριβῶς. Ut, *exacte dicere, perorare.* Sidonius lib. 7 epist. 9, *Ut exacte perorantibus mos est.* Comparativus etiam antiquioribus non ignotus. Gellius lib. 1. cap. 3 *Theophrastus super hac re exactiùs, quàm Cicero, disserit.* Mela lib. 1. cap. 4. de Africa, *Nunc exactiùs oras situsque dicturo inde est commodissimum incipere.*

¶ Exactor, expulsor. *Exactor regum*, apud Livium lib. 9. c. 17. ¶ 2. Qui aliquid peragit: Columella lib. 3. cap. 13, *Opus est autem perito ac vigilante exactore.* Ibid. extrema parte capitis: *Superposita libella alterutrum ostendit, nec patitur exactorem operis decipi.* Et paullò antè dixerat: *Sed huic operi exigendo quasi quandam machinam commenti majores nostri regulam fabricaverunt.* Exigendo operi, i. e. peragendo, sive perficiendo: inde igitur *exactor.* Sic *Exactor supplicii*, qui exsequitur & sumit, apud Livium lib. 2. cap. 5. ¶ 3. Qui pecunias exigit. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 32, *Erat plena lictorum, & imperiorum provincia, conferta præfectis atque exactoribus.* Similiter *Exactor studiorum* apud Quintilianum lib. 1. cap. 3, qui instat, & pensum studiorum exigit: inspector quasi & monitor: διώκτης. *Disciplinæ exactor* apud Sueton. in Cæsare cap. 65. Apud eundem de Illust. Grammaticis cap. 22. M. Pomponius Marcellus *Sermonis Latini exactor molestissimus* dicitur, i. e. observator: Est enim *exigere* inter alia accurate observare, dijudicare. Quintil. lib. 1. cap. 5, *An cujuslibet auris est exigere literarum sonos? non hercle magis, quàm nervorum.* Confer, quæ jam dicentur in *Exagium.*

¶ Exactrix. Augustinus epist. 135 *Epistola, nova rescriptorum exactrix fuit.*

¶ Exagium. Idem, quod *examen*, sive examinatio libræ per pondera. Nam & *Examen* quasi *exagimen* dicitur. Vetus inscriptio Romæ: RATIO DOCVIT VTILITATE SVADENTE CONSVETVDINE MICANDI SVMMOTA, SVB EXAGIO POTIVS PECORA VENDERE. Ubi *sub exagio pecora vendere*, est, appensa ad libram pecora vendere. Das Fleisch nach dem Gewichte verkauffen. Nam & *exigere* verbum in hac re proprium locum habet, & examinare, explorare, seu æstimare significat: sive id pondere, sive regulâ fiat. *Ad libram, ad stateram exigere*, auffziehen/wägen. *Exigere ad perpendiculum columnas* apud Ciceronem Verr. 3. cap. 51. Hinc *opus ad vires suas exigere*, das Werck gegen seine Kräffte messen/oder abwägen/ Ovidius dixit lib. 2. Art. am. v. 502. Et Livius lib. 34. cap. 31, *Nolite ad vestras leges & instituta exigere, quæ Lacedæmone fiunt. Exigere pondus margaritarum* apud Sueton. Cæs. cap. 47. Et Plin. lib. 9. epist. 26 extrem. *destines diem, quo & de illis & de his coram exigere possimus:* i. e. deliberare, examinare, ac ponderare singula.

¶ Exactio, *publicæ exactiones*, Einbringung der Schatzungen/ Asin. Pollio Ciceroni lib. 10. epist. 32. *Exactio nominum*, Schulden Einbringung/ apud Ciceron. 5. ad Att. epist. 1.

¶ Superexactio, exactio ultra debitum. Vide Tit. Cod. *de Superexactionibus.*

¶ Exágito, are: expellere, instandoque persequi: Cicero Verrina Frumentaria cap. 18, *Non solum arationes, sed etiam sedes suas patrias istius injuriis exagitati reliquerunt.* Nepos Themistocle c. 9, *Nunc ad te confugi exagitatus a cunctâ Græciâ.* Horat. lib. 2. Serm. Sat. 6. v. 54. *Dii exagitent me:* persequantur me, ut perdant malè. De iis enim dicitur, qui infestis animis premunt. Propertius lib. 2. Eleg. 8

Exagitet nostros manes, sectetur & umbras

Insultetque rogis, calcet & ossa mea.

Exagitare aliquem disputationibus, concionibus, apud Ciceronem in Oratore cap. 3 est insectari, ac redarguere vehementer: unde & *Exagitator*, pro *Insectore* apud eundem. Der einen hefftig durchzieht/und gern zu Schanden machen wil. ¶ 2. Excitare, concitare, commovere: rege machen. Catullus Epithalamio Pelei v. 94 - - - *exagitans immiti corde furores.* Sic apud Lucanum lib. 2. v. 688 *litora clamor Nauticus exagitat:* apud Statium lib. 3. v. 515 Thebaidos *volucres alis exagitant Zephyros:* qui idem & *urbem clamoribus exagitare*, lib. 5. v. 97 ejusdem dixit. ¶ 3. Est & mo-

movendo crebriùs in odium adducere quid, vel gravius facere, A sive exacerbare. Cicero pro Sylla cap. 21, *Dissensio multos jam annos exagitata.* Idem ad Lentulum lib. 1. epist. 1, *Res exagitatæ & in summam invidiam adductæ.*

¶ Exagitator, insectator, Cic. in Orat. cap. 13, *exagitator omnium rhetorum.*

¶ Perăgo, ĕre, idem fere quod ago, vel ad finem ago sive adduco, halten/vollbringen. Cæsar lib. 5. cap. 1 de B. Gall. *Conventibus Galliæ citerioris peractis*, als der Land-Tag gehalten war. Et lib. 6 cap. 4 *Peragit concilium Cæsar.* Claudianus Paneg. de Conf. Mall. Theod. v. 239

--- peragit tranquilla potestas,
Quod violenta nequit, i. e. conficit sive perficit. Quemadmodum *votum peractum* pro impetrato confectoque Juvenalis dixit Sat. 10. v. 6. *Domum peragere* Sueton. Othone cap. 7. *Paginam peragere* Martialis lib. 11. Epig. 25. *Imperium peragere* Horat. lib. 4. od. 14. *Volumina peragere* Plinius lib. 3. epist. 5. & *carmina peragere* Boëthius lib. 1 de Consol. Philos. Metro 1. *Opus peractum* Statius principio Silvarum. *Postulata peragere* Livius lib. 1. cap. 32. In quibus exemplis omnibus *Peragere*, conficere, sive absolvere ac finire est. ¶ 2. Hinc & pro interficere ponitur, Silius lib. 11. v. 363

-- nec tantum fata dederunt
Externâ peragi dextrâ.

B Martialis lib. 5. Ep. 38

Quem pessimorum lex avara fatorum
Sextâ peregit hieme, nec tamen totâ,

Et lib. 7. Epig. 46, *Jamque peractus erat*, id est finitus sive mortuus. ¶ 3. *Reum peragere*, est agendo sive accusando disceptandoque efficere, ut quis reus fiat, sive damnetur: Plinius lib. 3. epist. 9, *Marium una civitas publice, multique privati reum peregerunt.* Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 1. v. 24.

Et peragar populi publicus oro reus.

¶ Peractio, Vollbringung/Vollendung. Cicero de Senect. lib. extremo: *Senectus peractio ætatis est, tanquam fabulæ.*

¶ Semiperactus. Paulinus Nolan. 7 Natal. v. 305 *semiperactum hominem* dixit aliqua sui parte mutilum, seu non integris membris natum.

¶ Perăgĭto, frequentat. Seneca lib. 1. de Ira cap. 7, *hic stimulus peragitavit misitque in pericula audaces.* Usus etiam est Columella 12. cap. 19 *fœniculo peragitet*; & Cæsar 1. Civ. c. 80 *vehementius peragitati ab equitatu.*

¶ Prodĭgo, prodigere, umbringen/durchbringen/verschwenden. Plaut. Aul. 2. sc. 9. v. 10. *Festo die si quid prodegeris, profesto die egere liceat.* Claud. Mamertus Sidonio (inter Sidon. epistolas lib. 4. n. 2) *Tuas opes in usus inopum prodigus*: in bonam par- C tem. Passive Lactantius lib. 6 cap. 11, *levissimorum hominum patrimonia in res supervacuas prodiguntur.*

¶ Prodigus, vide infrà in P.

¶ Rĕdĭgo, Terent. Eunuch. a. 4. sc. 4. v. 23 *Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam*, du bringest mich dahin/daß ich nicht weiß/was ich gethan habe. *Redigere sub alicujus potestatem*, Nepos Miltiad. cap. 1, unter eines Gebiet und Gewalt bringen. Vetus inscriptio apud Grut. p. 226 n. 7 GENTES SVB IMPERIVM P. R. REDACTAE SVNT. *Redigere in memoriam*, i. e. revocare in memoriam, erinnern/denckend machen/ Terent. in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 36. Idem Heaut. a. 5. sc. 1. v. 56. *Redigere ad inopiam*, zu einem Bettler machen. Idem Eun. 2. sc. 2, 7. *Hem quo redactus sum?* Ach wozu ist mirs kommen?

¶ Redactus, ûs, proprie actus redigendi, qui varius est. Deinde pecunia, quæ colligitur ex rei venditione. Lege 58 § 1 Dig. de Usufructu, *Sempronio delego ex redactu fructuum oleris, & porrinæ, partem sextam.*

¶ Satagere, vide sub S.

¶ Sŭbĭgo, subjicio, hinunter bringen/zwingen. *Armis subigere*, Cic. pro Balbo c. 10. Virg. 1. Georg. v. 125

Ante Jovem nulli subigebant arva coloni,

id est, colebant vel colendo exercebant. *Subigere farinam*, Ca- D to cap. 74. kneten. *Ingenium subactum*, id est, exercitatum, Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 30. *Ad deditionem subigere*, Livius dixit lib. 6 cap. 2, ubi idem ac cogere est. ¶ 2. Aliquando & nequius aliquid ac impudicum denotat, de quo post in *Subagito*, ex Ausonio.

¶ Sŭbăgĭto, are, & subigitare, verbum nequam & ad turpitudinem. Plautus Mercat. a. 1. sc. 2. v. 90. *Sed scelestus subagitare occœpit.* CH. *illamne obsecro?* Terentius Heaut. a. 3. sc. 3. v. 6

Nam istæc quidem contumelia est, hominem amicum ad te recipere,
Atque ejus amicam subagitare.

Ubi V. Schol. Eugraph. SVBAGITARE *ad perfectionem ipsam libidinis intelligimus.* Quod si est, per αὔξησιν graviore vocabulo usus est, quam res erat. Neque enim Clitipho, de quo sermo est, quicquam hactenus fecerat, quàm manum in sinum meretricis inseruerat, hoc est, nequius ipsam attrectârat. Quemadmodum & Plautus hoc verbo usus est Milite Glor. a. 3. sc. 1. v. 57. Verbo *Subigere* ad ipsam perfectionem libidinis, ut Eugraphius loquitur, usi fuerunt milites triumphalibus in Cæsarem jocis; quos Suetonius refert in vita Cæs. cap. 49. Item Ausonius Epigram. 142.

¶ Subactus, ûs, nomen substantivum. Plinius lib. 18 cap. 7, *Optimum frumentum est, quod in subactu congium aquæ capiat.* In subactu, im Kneten/dum subigitur in panificio.

¶ Subactio, idem. Arnobius lib. 3 p. 107 *Subactionibus ciborum dentes trini generis habere.* Subactionibus, zum kauen und niederdrücken.

¶ Subactor, obsceno sensu, apud Lampridium Elagabalo cap. 5. extr. & in Commodo cap. 3.

¶ Subagitatio & (in multis codd.) Subigitatio apud Plautum Captiv. epilogo v. 2, itidem obscena notione.

¶ Subagitator, a quo fœm. *Subagitatrix* ejusdem Plauti est in Persa act. 2. sc. 2. v. 45. pro ejus generis nequissima muliere, quam Græci τριβάδα appellant.

¶ Prŏsŭbĭgo, ere; Decompositum. Val. Flaccus lib. 4. v. 288

— — — & fulmina Cyclops
Prosubigit,

¶ Transĭgo, verhandeln/verrichten. *Transigere negotium, controversiam.* Cicero pro Quint. c. 24, einen streitigen Handel vertragen/beylegen. Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 14 *Facta, transacta omnia.* Et, *Transigere vitam*, sein Leben hinbringen/apud Sallustium, ut vulgati Codices habent principio Catil. Nam vera lectio est, *transire* vitam. *Transigere cum expeditionibus* eleganti metaphora Tacitus dixit Agricol. cap. 34.

¶ Transactor, Cicer. 4. in Verr. cap. 28, *rerum omnium transactor & administer.*

¶ Transadigo, vide supra in *Adigo* sub *Ago*.

AGŌLVM, pastoralis baculus, ein Hirtenstab. Festus: *Agolum, pastorale baculum, quo pecudes aguntur.*

ĂGON, ōnis, (sic enim in Latinam abiit literaturam ἀγὼν) *studium contentionis*, quemadmodum Cicero ad Attic. lib. 1 epist. 16 vertit; vel ipsum certamen sive contentio. Tertullianus adv. Gnostic. cap. 6, *Agonas istos, contentiosa solennia, & superstitiosa certamina Græcarum & religionum & voluptatum, quanta gratia seculum celebret, etiam Africæ liquuit.* Frequentissime hoc nomine appellantur certamina ludicra, ut erant apud Græcos, Pythia, Olympia: apud Romanos, Capitolinum, Albanumque certamen, quæ Domitianus instituit, committendis varii generis artificibus; de quibus Suetonius ejus vitâ cap. 4. quales erant *agones* quoque *musici*, quos idem in Nerone cap. 22 & seq. commemorat. ¶ *Agon* in Orationibus dicebatur contentio & pugna, sive disceptatio rerum controversarum. Vide Buchnerum ad Plinii lib. 5. epist. 8. n. 134. ¶ *Nunc agon est*, proverbium Græcum de necessitate ingruente. Suetonius Nerone cap. 45. & ibi Casaubonus.

¶ Agonisticus, adjectivum, ad agonas pertinens. Tertullianus de Corona mil. c. 13. *Numquid & agonisticæ caussæ disputabuntur, quas statim tituli sui damnant?*

¶ Agonŏthĕta, ἀγωνοθέτης, certaminis præses & judex, Musici scilicet & scenici. Gymnicorum enim certaminum qui præsides essent, *Athlothetæ* dicebantur; ἀθλοθέται, ut volunt nonnulli: nam Petrus Faber lib. 1. Agonistici cap. 18 nihil separandos docet. Spartianus in Hadriano cap. 13, *Pro agonotheta resedit.* Tertullianus de fuga in persec. cap. 1, *Ad eundem agonothetam pertinet certaminis arbitrium, qui invitat ad præmium.* Adversus Gnostic. cap. 6 eadem voce usus est. Hos agonothetas *Magistros certaminum* vocat Suetonius Nerone c. 12.

¶ Agones dicebantur etiam, qui victimam percutiebant [Alio nomine victimarii, popæ, ut est apud Alex. Neapol. 4. Genial. Dier. 17. p. 225.] Agones autem dicti, quia prius ex more interrogabant: *agon?* (vide supra in *Ago*,) Proinde & in cantatores (Zauberer) hæc vox quadrat, qui semper interrogant & deliberant, die erst fragen/ehe sie thun/was ihnen befohlen. Vid. Chiliad. Erasmi.

¶ Agones etiam, item

¶ Agoniæ, victimæ olim erant vel hostiæ. Fides sit penes Grammaticos veteres. Isidorus in Glossis: *Agones, victimæ. Agonia hostia.* Pro *Agones* (quomodo Scaliger ad Festum p. 12, & Meurs. Part. 1. Exerc. Crit. ad Pœnul. c. 4. p. 205. citant) legitur quidem (in edit. Dion. Gothof.) *Agonei.* Sed *Agones* rescribit Voss. etymol. fol. 15. Unde autem hoc nominis ad victimas hostiasque pervenit? *Agonias*, inquit Festus, *hostias putabant ab agendo dictas.* Aliter Meursius d. l. *Casci*, inquit, *illi, cum a Græcis accepissent hanc vocem, latius ejus notionem extenderunt, quam ipsi Græci, qui tantum ea ita vocabant, quæ pro mortuis sacrificarentur.* Suidas: ἐπὶ τοῖς νεκροῖς τὰ ἔντομα ἐποίουν τῶν τετραπόδων, ὡς ἄγνα. *Τὰ δὲ ἔνορχα τοῖς θεοῖς. In sacris literis quoque LXX. interpretes vertergunt* ἀγῶνας χοὰς, *quæ mortuis libarentur.* Approbarunt hæc se & Vossio. Atqui ne Suidæ locus (eum quære in Ἐντομίδας,) quicquam hîc habet momenti; & de ἀγῶνοις χοαῖς deliberandum amplius. Suidas non *agones* aut *agonias*, habet in calamo, sed neutro genere *agona*. Verùm hoc omitto. Non hoc vult ille, victimas istas vulgari nomine fuisse appellatas ἄγνα, sed caussam reddit, cur vocarentur ἔντομα: nempe quia, quæ anima-

animalia sunt ἔντομα (castrata,) eadem sint & ἄγονα (sine prole:) quod quidem sacrificii genus maxime conveniat mortuis, ut qui & ipsi gignere nil queant amplius. Porrò quod apud Suidam est: sacrificari eas victimas ἐπὶ τοῖς νεκροῖς, *pro mortuis*, id rectiùs est apud Scholiasten Apollonii ad α. Argonaut. pag. 42. (à quo hæc talia videntur ad Lexicographos transiisse,) omissâ præpositione τοῖς νεκροῖς. Ac videtur etiam in hoc Varinus fol. 664. emendare Suidam voluisse. Νεκροὺς autem hâc in re aliàs vocant τεθνεῶτας, κατοιχομένους, ἥρωας, χθονίους, ut significentur, qui ex hominibus post mortem numerum Deorum auxerint; quibus opponunt τοὺς οὐρανίους, vel τοὺς ἄνω. Vide præterea Scholiastas ad Homeri Iliad. α. v. 459. αὖ ἔρυσαν, & Lexicographos, & in his Æmil. Porti Dictionarium Ionicum voce ἔντομα. Sic autem distinguebant Grammatici quidam: quæ cælestibus ac superis diis mactarentur victimæ, ἱερεῖα vocata fuisse: quæ Manibus, Inferis, Heroibus, ἔντομα. Jam certum est, ἔντομα sic dici ἀπὸ τοῦ ἐντέμνεσθαι, ab *incidendo*. Sed hic in exponendâ ratione, cur ea vox hæserit solis inferorum sacrificiis, sudant isti Grammatici. Alii enim hoc afferunt, quòd istis victimis caput in terram amputaretur (διὰ τὸ ἐν τῇ γῇ αὐτῶν ἀποτέμνεσθαι τὰς κεφαλὰς, Schol. Apoll.) vel quod illis collum incideretur, (ἐντέμνεσθαι γὰρ τούτων ὁ τράχηλος, Varin.) cùm contrà pecudum, quæ superis mactabantur, capita cælum versus solerent statui. Quod verum est quidem, (nam hostiæ inferis immolandæ caput inclinabant versus terram, superis, erigebant in cælum, vide interpretes ad Homeri versum suprà citatum, & Alexand. Neap. 4, 17. p. 225.) sed hic ineptum, (nam ne superis quidem offerendæ victimæ cædem atque ἐντομὴν sic evitabant.) Alii hoc obtendunt, fuisse sacrificatas inferis quidem castratas pecudes, (ἔντομα, ἄγονα scil. τοῖς ἀγόνοις,) superis verò ἔνορχα, quod equidem paullò quadrat melius, sed fidem à nobis impetrare tùm demùm debet, ubi isti morem hunc probaverint prius. Quid ergò tandem? Ipsa tota distinctio inter ἔντομα & ἱερεῖα commentum esse videtur, ut alia id genus plura, Græculi alicujus. Cur enim non liceat statuere ἔντομα fuisse nomen generale, quo significarentur in superorum æque ac inferorum sacrificiis vel pecudes quævis incidendæ jugulandæque, (Schlacht-Viehe) vel exta ex fibris hostiarum dissecta, eadem ratione *prosecta*, *prosiciæ* Latinis (vide infra in Seco,) appellata. Priori interpretationi favet illud, quod habes in Lexico Rob. Constantini, ubi ὅρκια ταμεῖν ex Eustathio sic exponit; ὅρκους ποιῆσαι διὰ τῶν ἐντόμων, ἤγουν θυσιῶν. Posteriorem optime, nisi fallor, admittit is ipse locus Apollonii Rhodii, qui nescio an non solus, cùm in prurientes Grammaticos incideret, isti commento dederit occasionem. Is lib. 1. ubi narrâsset, Argonautas ad Magnesiam & bustum Dolopis appulisse, hæc subjungit v. 587 καί μιν κυδαίνοντες ὑπὸ κνέφας ἔντομα μήλων
κεῖαν ὀρινομένης ἁλὸς οἴδματι. Quæ sic reddas:

Et hunc (Dolopen) *honorantes sub vesperam, exta ovium*
Incendebant turbati maris æstui.

Sensus: Argonautas, cum Dolopem tanquam Heroem (fuit enim filius Mercurii) honorassent sacrificio, tempestates sibi placavisse incensis ovium extis. Non longe abit illa Virgilii narratio lib. 5. ubi Æneas v. 772. seqq. *tempestatibus agnam cædere jubet, extaque salsos porricit in fluctus.* Quem ad locum Cerda quoque nobis inservit fol. 586. ex Appiano referens, quemadmodum purgante exercitum Cæsare partem sacrorum in mare projecerint, partem altaribus impositam adoleverint flammis. Satis hactenus de ἐντόμοις. Venio ad Meursii ἀγόνους χοὰς, quas credo citius ille dabit nobis e Cœlio Rhodigino, quam è 70. interpretibus. Verba Cælii (Meursio quidem non citati,) hæc sunt lib. 18 (al. 10) cap. 3. *In sanctis quandoque literis observasse videmur ἀγόνους χοὰς, pro iis, quæ vitâ functis prolibantur.* Quod de sanctis literis dixerat Cælius, id ad Interpretes 70 pertinere vir doctiss. credidit. At ista scribenti Cælio credibile est hæc Suidæ fuisse præ oculis: Ἀγόνων χοῶν θεολόγος (an θεοῦ λόγος legit Cælius?) φησὶ τινές τῶν ἐπὶ τοῖς νεκροῖς χεομένων. Designatur, puto, locus aliquis Gregorii Nazianzeni, (huic enim Theologi cognomen datum novimus,) quem, nisi & ipsum videamus præcipitare sententiam, cavebimus. Judicent interim eruditiores, rectène Meursius *Agones*, quando victimas ea vox notat, ἀπὸ τῶν ἀγόνων derivaverit, cùm ne quidem id liquido constet, brevem habeat an longam penultimam. Quid enim si *Agoniam* hostiam dictam putemus τὴν ἀγώνιον θυσίαν, cui locus esset in certaminibus publicis? Nihil tamen affirmo. Hoc certum, ab Ovidio antepenultimam in *Agonalis*, quæ vox, ut mox patebit, judicio Festi huic est cognata, produxisse. Versus, quem supra quoque citavimus, est 1. Fastor. 318

Janus Agonali luce piandus erit.

¶ Agonius, Agonium, &

¶ Agonalis dies quid sit, e Festo discendum, quanquam transposita in hujus loco multa, multa etiam corrupta videntur Scaligero: *Agonium*, inquit, *dies appellabatur, quo rex hostiam immolabat. Hostiam enim antiqui agoniam vocabant. Agonium etiam putabant Deum dici præsidentem rebus agendis. Agonalia ejus festivitatem sive quia Agones dicebant montes: Agonia sacrificia, quæ fiebant in monte. Hinc Roma mons Quirinalis Agonus, &*
A *Collina porta Agonensis*, &c. Vid. & Varron. lib. 5. cap. 3. de Lat. Ling. voce *Dies Agonales*, & repete versus Ovidii suprà in *Ago.*

AGORÆUS, ab ἀγορὰ factum, ἀγοραῖος. *Agoræus* Jupiter dicebatur, & Mercurius, quod eorum statuæ in medio locarentur foro. ¶ 2. ἀγοραίους dici etiam malè literatos, auctor est Gellius lib. 17 cap. 3 inde, ut videtur, quòd ἀγοραῖον Græci vile dicant, & circumforaneum; quemadmodum Erasmus reddidit. ¶ 3. *Panis agoræus*, venalitius seu forensis, Ruellio.

¶ Agoranŏmus, præfectus annonæ & fori, ἀγορανόμος, itidem ab ἀγορὰ, ein Marckt-Meister. Plautus Curcul. a. 2 sc. 3. v. 5

Nec quisquam sit tam opulentus, qui mihi obsistat in via, nec agoranomus, nec demarchus, nec comarchus.

ĂGRĂGAS, antis, ἀκράγας, (nam & *Acragas* scribitur) Agrigentum, urbs Siciliæ. Vide supra in *Acragas.*

AGRIA, scabiei species, vide in *Scabies.* Adjectivum autem est muliebris generis, ἀγρία, *agrestis*, *fera.* vide Celsum lib. 5. cap. 28. n. 16. ¶ Est & Agria oppidum Hungariæ Superioris, valide munitum, fame nuper (1687) ad deditionem ab Cæsareis redactum. Erla. ¶ Est etiam arbor Agria sempiternæ frondis, Theophrasto.

AGRIFOLIUM, herba. vide supra *Acrifolium.*

AGRIGENTUM, oppidum Siciliæ. Vide *Acragas.* Hinc

B ¶ Agrigentinus, ut *Agrigentina civitas*, Val. Maximus lib. 4. cap. 8 extr. Lucretius lib. 1. v. 717

Quorum Agrigentinus cumprimis Empedocles est.

AGRIMONIA, æ, hoc nomine Itali eupatorium dicunt, Odermennig. A quâ plantâ *Argemone*, ἀργεμώνη, diversissima est, silvestri papaveri similis, den Klapper-Rosen gleich. Vide Matthiol. & infra *Argemone.*

AGRIOPE, uxor Orphei. Alii constanter Eurydicen vocant, sed Agriopen Hermesianax Poëta, versibus, quibus Orphei descensum ad inferos describit apud Athenæum l. 13. f. 597. *Scripsisse hoc idem*, (quod nempe Orpheo uxor fuerit Agriope,) *Mimnermus citatur*, inquit Cerda ad 4. Georg. Virgil. fol. 516. Sane verò Mimnermum hìc nominant Carol. Steph. dictionario voce Agriope, & Jos. Scalig. ad Virgilii Culicem p. 27. Sed natus error est ex male inspecto Athenæo, qui proximè ante Hermesianactem & Mimnermi mentionem injicit, sed de re aliâ.

AGRIPPA, ἀγρίππας, Plutarcho; infans pedibus primùm, non capite editus. Plin. lib. 7 cap. 8 *In pedes procedere nascentem contra naturam est, quo argumento eos appellavêre Agrippas, ut ægre partos*, die mit den Füssen erst gebohren werden. *Sic editum M. Agrippam* idem scripsit *augurio præpostero.* Ibidem. Etiam
C Gellius *ab ægritudine partus* (ita enim legendum, non *ab ægritudine & pedibus*, & titulus ipse, sive index capitis arguit, & Plinii adductus locus confirmat) Agrippas dictos observat, lib. 16. cap. 16. At Claudius Salmasius, summus ac eruditissimus vir, & usu & origine Græcum esse nomen, ἀπὸ τοῦ ἀγρεῖν καὶ ἵππος, Exercitationibus Plinianis ostendit. Agrippæ multi fuerunt.

¶ Agrippa Menenius, cognomento Lanatus triumphavit de Sabinis. Ejus est Apologus de ventre & artubus humanis dissidentibus, pueris etiam notus, ex Livio lib. 2. cap. 32, & Aurel. Victore de Viris illustr. n. 18.

¶ Agrippa Silvius duodecimus Latinorum sive Albanorum rex; cui post 11. imperii annos successit filius Romulus Silvius, Livius lib. 1. cap. 3.

¶ Multò nobilissimus in Romanâ Historiâ est M. Vipsanius Agrippa (de quo ille ipse Plinii locus, quem paullò ante adduximus, agit) cujus consiliis & ductu Augustus Cæsar bellis plurimis magnifice usus est; quemque cum Mæcenate amicum intimum ob patientiam modestiamque habuit & summis honoribus affecit, quod ex Suetonio, Vellejo, Victore Juniore cognoscitur. Adde Nepotem Attici vita c. 12.

¶ Agrippinæ duæ; altera filia Agrippæ & Juliæ, Augusti ne-
D ptis, Cæsaris Germanici uxor, C. Caligulæ mater: altera ex illâ ipsâ, neptis Agrippæ, Claudii Imp. tertiis nuptiis uxor, Cl. Neronis mater, cujus auspiciis in Ubios ducta Romanorum Colonia est, & ejus nomine *Colonia Agrippina* appellata, Cölln am Rhein. De ista Tacitus annali 1. cap. 33 & alibi: de hac idem lib. 12. cap. 27; de utraque Plinius lib. 7. cap. 8, *Agrippina Cajum & Domitium Neronem principes genuêre, totidem faces generis humani.*

ĂGYLLA, æ, urbs Tusciæ, Cære postea, ab eventu Lydii vel Thessali respondentis χαῖρε, nuncupata. Hodie vestigia vix urbis servat: sed clara sunt vicina balnea Cæretana.

¶ Ăgyllīnus, a, um, Virgil. 8 Æneid. v. 478

Haud procul hinc saxo colitur fundata vetusto
Urbis Agyllinæ sedes: ubi Lydia quondam
Gens, bello præclara, jugis insedit Etruscis.

AH, interjectio, (pro quâ libri manu exarati interdum exhibent A, vid. Scalig. in Catull. Epithalam. Juliæ & Manl. v. 46, & Achill. Stat. in Tibulli lib. 1. eleg. 9 & 10) ab Aha per Apocopen, teste Prisciano. Diversis fervit affectibus exprimendis: dolori. Virgil. eclog. 1.

Ah silice in nudâ connixa reliquit.

¶ 2. Vel

¶ 2. Vel suspirationi. Plaut. in Mil. 4. sc. 8: v. 48 *Ah ah, cùm venit in mentem, mores ut mihi mutandi sient.* ¶ 3. Vel indignationi, & reprehensioni, & increpationi. Terent. in And. a. 3. sc. 1. v. 12 *Ah vix tandem sensi stolidus.* Idem fabula ead. a. 1. sc. 5. v. 17 *Nam quid ego dicam de patre? Ah tantamne rem tam negligenter agere?* Idem in Eun. a. 2. sc. 1. v. 3 *Ah, rogitare? quasi difficile siet.* ¶ 4. Vel contradictioni. Idem in Hecyr. a. 5. sc. 1. v. 17 *Meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah.* Cicero de Orat. lib. 2. cap. 70 *Ah patres conscripti, non ego mihi illum iniquum egero, verum omnibus.* ¶ 5. Vel desiderio. Plaut. in Asin. a. 3. sc. 3, 2 *Ah, quantò amplius valerem, si hic maneres.* quamvis alii hîc legunt *aliquanto* pro *ah quanto.* ¶ 6. Vel placationi. Terent. in And. a. 5. sc. 2, 27 *Ah ne saevi tantopere!* Ex his exemplis perspicitur, pro sensus & affectus conditione particulam hanc semper esse accipiendam.

ĀHĒNVM, χαλκεῖον, ein Kessel / caldarium, Virgil. 1. Æneid. v. 217 *Litore ahena locant alii.* Aspiratio inter *a*, & *e*, inseritur propter sonum vegetiorem, Gellio teste lib. 2 cap. 3.

¶ Āhēnĕus & Ahēnus, poëtica sunt, pro Æreus, Æneus, de quibus supra in *Æs.* Ut, *Ahenea turris*, apud Horat. lib. 3. oda 16, & *crateres aheni*, Virgil. 9. v. 165. *Fores ahenæ*, 1. Æneid. v. 453. *Corda ahena* Stat. 3. Theb. v. 280

scopulos & ahena precando
Flectere corda paro.

¶ Āhēnipes sive Aënipes, duras ungulas habens. ut *ahenipedes boves*, Ovid. Epist. 6. v. 32. *Tauri*, Epist. 12. v. 93. Vide Heinsium ad utrumque locum. Nam vulgo *æripedes* legunt.

AIAX, Αἴας. Ajāces poëtæ duos celebrant: Primus *Telamonius*, seu *Telamoniades* (*Telamone creatus* Ovid. 12. Met. fin.) ex Hesione filia Laomedontis, Græcorum post Achillem fortissimus.

¶ Alter Oilei filius fuit rex, Locrensium, a Pallade exustus fulmine cum sua navi, quòd Trojâ captâ Cassandram vatem in suo templo vitiasset. Virgil. 1 Æneid. v. 43

— — *Pallasne exurere classem*
Argivûm, atque ipsos potuit submergere ponto,
Unius ob noxam & furias Ajacis Oilei, &c.

AIO, anomalum verbum & defectivum, dico, affirmo. Terent. Eun. a. 2. sc. 2. v. 21 *Negat quis, nego: ait, ajo:* &c. Sagt jemands ja / so thue ichs auch. *Ajunt*, man sagt / *ut ajunt*, wie man sagt. Idem Phormione a. 2 sc. 3. v. 72 *Actum, ajunt, ne agas.* Ubi Donatus: *AIVNT dicimus, quum proverbium significamus.* Cic. 2 de Orat. cap. 57, *Docebo sus, ut ajunt, oratorem eum*, &c. Sed *Ita ajunt*, so gehet die gemeine Sage / das Geschrey. *Ain* pro aisne, Terentio familiare: ut, *Ain tu tibi hoc incommodum evenisse iter?* Hecyr. 3. sc. 4. pr. *Ain tandem?* Cicer. 9. epist. 21. pr. ¶ Hoc verbo veteres philosophi affirmationes significant. Cic. 3 Offic. cap. 23 *Diogenes ait, Antipater negat.* Et in Topic. cap. 11, *Negantia sunt contraria ajentibus*, id est affirmativis. Augustinus lib. 9 de Trinit. c. 10. infinitivo, alias inusitato ita usus est: *sicut ajere & negare: esse & non esse.*

¶ Ajus Locutius, Deus, sive Deaster potiùs Romanorum, penes quem statuebant humanæ vocis initia. Varro apud Gellium lib. 16. c. 17. Cicero lib. 2. cap. 32 de Divinat. & Livius lib. 5. cap. 50. Meminerunt & SS. Patres.

AIVGA, æ, herba, quæ & Chamæpitys. Eadem & Abiga dicitur, Hadrian. Feldcypreß.

AĪZŌON, ἀείζωον, planta; sedum videlicet majus & minus, semper vivum; quod nomen Græcam ἀείζωον vocem interpretatur, groß und klein Haus-Wurtz. Vide *Sedum.*

ĀLA, πτέρυξ, proprie qua aves volant: ein Fittig / Flügel. Cic. lib. 2 de Divinat. cap. 26 ex Ennio: *Galli cantu plausuque premunt alas.* Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 391

Non avis utiliter viscatis effugit alis.

Idem, *madidis Notus evolat alis*, lib. 1. Metamorph. v. 264. Sed *Alas addere, affigere*, Aristophanis formula, est in spem bonam erigere. ¶ 2. Ala, μασχάλη, quæ & axilla concavitas illa est sub brachiis. *Vitia alarum* vocat Plinius lib. 21 cap. 20 & alibi, fœtorem ex sudore sub brachiis, der Stanck unter den Armen. *Negligentem alarum sudorem* vocat Petronius p. 175. alii & *Hircum* dixerunt, de quo infra suo loco. ¶ 3. Alas denique per translationem usitate equitum dicimus ordines, (quanquam & de pedestribus copiis aliquando, sociorum videlicet, usurpatum inveniatur) Ein Squadron Reuter. Erat uni legioni ala una: in una ala, turmæ decem. In acie instructa alæ equitum ab latere utroque tegebant agmen, alarum instar, unde *ala dextra* & *sinistra*, der rechte und lincke Flügel. Cic. 2. Offic. c. 13, *Quo in bello cum te Pompejus alæ alteri præfecisset* &c. Nepos Eumene c. 13, *cum uni alæ equitum præfuisset.* Vidend. & Gell. 16. c. 4. ac Lipsius lib. 2. De Militia Rom. Dial. 6 & 7. Græci ἴλας vocant. Unde Latinum est. Virgil. 4 Æn. v. 121 etiam huc pertinet:

Dum trepidant alæ, saltúsque indagine cingunt.

Ubi Servius: *Alæ, equites, ob hoc Alæ dicti, quia tegunt pedites, alarum vice.*

¶ Hinc *Alāres* & *Alārii*, milites, qui in alis sunt. ut apud Livium lib. 10. c. 40, *cum cohortibus alaribus:* & lib. 35 cap. 5, ac lib. 40 cap. 40, *alarii equites.* Item *alariæ cohortes*, Cæsar 1. Civ. c. 73, quæ sociorum erant, & legionariis oppositæ.

¶ Sŭbālāris, e, quod sub alis sive axillis est: ut, *culcitra subalaris*, Lamprid. Elagab. cap. 19. Varie hunc locum interpungunt, ut æque *subalares plumas*, quam *culcitras*, possis intelligere. *Telum subalare*, Nepos Alcibiade cap. 10.

¶ Ālātus, alis instructus, geflügelt. Virg. 4. Æn. 259 de Mercurio: -- *alatis tetigit magalia plantis.* Ovid. Fast. 5. v. 666 de eodem: *alato qui pede carpis iter.* & lib. 3 Fast. v. 416 de Sole: *alatis æthera carpit equis.*

¶ Ālĭger, a, um, Virgil. 1. Æneid. v. 663

Ergò his aligerum dictis affatur Amorem.

Idem *agmen aligerum*, περιφραστικῶς pro avibus lib. 12 Æneid. v. 249. *Serpentes aligeri* Plin. c. 12. c. 19.

¶ Ālĭpes: ut Ovid. 5. Fast. v. 100 *Alipedisque Dei*, id est Mercurii. *Alipedes equi* Virg. Æn. 12 v. 484. *Cervi*, Lucret. lib. 6. v. 765. Et quasi substantive cum epitheto Statius 11. Thebaid. v. 198

— — *alipedemque citum, fataliaque arma.*

¶ Ālĭpĭlus, qui pilos sub alis in balneis vellit. Utitur hoc nomine Seneca in epist. 56. Meminit & Cælius lib. 16. cap. 46.

¶ Ales, id est alatus, vide mox suo loco post *Alemannus.*

¶ Axilla, diminut. ab ala, die Achsel / Cicer. in Orat. cap. 45, *Quomodo vester Axilla Ala factus est, nisi fuga literæ vastioris?*

ALABANDA, æ, & Alabandæ, arum, Cariæ urbs opulentissima, & ea de caussa Juvenalis inter urbes barbaricis deliciis & luxu perditas Satyr. 3. v. 70 recenset. Nomen sortita ab *Alabando* conditore, Caris, qui gentem condidit, filio, quem Deum etiam habuêre, & religiosiùs, quàm alium quemvis Deorum nobiliorum, venerati sunt. Cicer. lib. 3. de Nat. Deorum cap. 15. Optimum cannabum, & retibus aptissimum illic nasci Gratius Cynegetico significat vers. 46. Videndus & Erasmus adagio *Alabanda fortunatissima.*

¶ Alabandicus, a, um. *Alabandicus carbunculus*, qui Alabandis petitus. Plin. l. 37. c. 7.

Alabarches, vide infra in *Arabarches.*

ĀLĂBASTER, & Alabastrum, ἀλάβαστρος, ἀλάβαστρον, vasis genus sic appellatum, vel quòd sine ansâ sit, μὴ ἔχων λαβὰς, ut Suidas indicio est; vel à gerendo, seu sustinendo. Nam quod in commune Græci ἀλάβαστρον, id Attici ἀλάβαστον dixerunt. Usus maximè erat in asservandis unguentis. Unde Pollux recensiturus vasa unguentaria lib. 6 cap. 19, hæc duo, *Lecythum* & *Alabastrum* ponit. Cic. fragm. 2. Acad. apud Nonium: *Quibus etiam Alabaster plenus unguenti putere videtur.* Sic ἀλάβαστρον μύρου in Evangelio nominatur. Martialis absolute dixit lib. 11 epigr. 9

Quod Cosmi redolent alabastra focique Deorum.

Plinii de unionibus lib. 9. cap. 35 verba sunt: *Elenchos*, inquit, *appellant fastigata longitudine, alabastrorum figurâ in pleniorem orbem desinentes.* Quæ figuram alabastrorum depingunt, quæ turbinata fuit, h. e. ex pleniore orbe in acumen desinens, qualis pyrorum est. Nisi invertas: unde & *alabastri* vocabulum ad primum rosæ fructum, unde flos editur, Plinius transtulit, quia eandem figuram habet. Vide *Rosa*, & quæ mox sequuntur; Materia non una. Apud Theocritum Idyll. 15. v. 114 χρύσια ἀλάβαστρα legimus, quare & ex auro facta. Vulgatissimè ex eo marmoris genere fiebant, quod *onychites*, vel *onyx* appellabatur: quod eam ipsam ob causam

¶ Alabastrites ἐπιθετικῶς nominatum. Plinius cum lib. 36 c. 7. extremo de onyche marmore egisset, sequens caput his verbis inchoat: *Hunc aliqui lapidem* (Onychen puta marmor, non gemmam,) *Alabastriten vocant, quem cavant ad vasa unguentaria.* Dioscorides: ἀλαβαστρίτης, ὁ καλούμενος ὄνυξ. Hinc ubicunque *Onyx* apud Poëtas pro vase unguentario ponitur, *Alabaster* accipiendus, ut Salmasius præclare docet. Lapis ipse (Alabaster-Stein) magnâ copiâ nascitur in Herciniâ propè Stolbergam.

¶ Ālăbastrôn, scilicet oppidum, (Ἀλαβαστρῶν, in cod. Ptolemæi Palatino) in Ægypto, cujus Plinius lib. 5. cap. 9 meminit, ab alabastris, quæ ibi magna copiâ ex lapide, qui in vicinis montibus cædebatur, tornarentur, appellatam idem summus vir Exercitationibus Plin. demonstrat.

ALABES, ētis, piscis Nili Straboni est lib. 17. p. 566, ἀλαβῆς. Plinius Alabetam dixit lib. 5. cap. 9. *Reperiuntur* [*in Nilo*] *pisces alabetæ, coracini, siluri*, &c. *Mustela* hic piscis *fluvialis* fortè est, eine Ahlruppe: nisi *Lampreta* est, Gesner.

ĀLĂCER, & ălăcris, e, in quo omnes sensus vigent, ut Asconius interpretatur, lætus, & gestiens. Frisch / muthig / freudig. Servius ex *acer*, *acris* nasci vult: ut alacris sit quasi *adacer.* Sed prosodia repugnat. Donato ad Eun. a. 2. sc. 3 Alacris quasi ἀδακρυς (sine lacrymis, non tristis,) dicitur. Antiqui autem & *alacer* & *alacris*, sicut acer & acris utroque genere promiscuè dicebant. Nunc *acer* & *alacer* non nisi in masculino; *alacris* autem utroque genere dicimus: quod idem Servius observat. Cæs. lib. 3. Bell. Gall. cap. 19 *Gallorum ad bella suscipienda alacer & promtus animus*, ein freudiger und lustiger Muth zu kriegen. Comparativ. *Alacrior ad tutandam remp.* Cicer. Somn. Sc. cap.

cap. 3. *Alacriores milites*, Cæsar 3. Gall. 24. Vet. Gl. *Alacer* Γενναῖος, δυνατὸς, σφοδρὸς, πρόθυμος.

¶ Alacritas, φαιδρότης, Hurtigkeit / Freudigkeit. Cæs. 3. Civ. cap. 92, *Est quædam animi incitatio atque alacritas naturaliter innata.* Cic. 2. ad Att. ep. 7, *mira sum alacritate ad litigandum*, habe Lust zu hadern. Plural. Gellius dixit lib. 19. cap. 12, *Sensus motusque animi, innexi implicatique vigoribus quibusdam mentium & alacritatibus.*

¶ Alacriter, φαιδρῶς, adverb. Vulgo citatur Plin. 20. cap. 12, *alacriter defendit*, sed libri habent *acriter*. At Ammianus Marcellinus lib. 14 cap. 8, *in certamen alacriter consurgere.*

ĂLAESA, Ἄλαισα, Straboni ac Ptolemæo; *Alesa*, Ἄλεσα, Antonino ac Diodoro; urbs est Siciliæ celebris: Ciceroni porrò dicta *Halesa*, unde oppidanos Plinius vocat *Halesinos*. Memoratur & *Alesini* vel *Halesini agri fons intumescens & quasi exaltabundus ad cantus*, apud Solinum, & Priscianum in versione Dionysii Periegetis.

ĂLĀNI, Ptolemæo populi sunt Scythiæ: sic appellati à fluvio *Alano* vel monte ejusdem nominis, ut Eustathio Dionysii Scholiastæ ad vers. 305 placet. Eorum nomen latè extensum posteà est, quippe quo finitimæ gentes Geloni, Massagetæ, Hunni, Gothi &c. etiam appellati. Vide Ammian. lib. 31. cap. 6, ubi etiam de eorum moribus tradit. Memorat & Suetonius Domit. cap. 2, ubi Asiatici procul dubio intelliguntur, ut Massagetæ, aut horum vicini. At Martialis lib. 7 epigr. 30 in Cœliam Europæos notat,

Nec te Sarmatico transit Alanus equo.

Lucanus lib. 8. v. 223.

Et sequerer duros æterni Martis Alanos,

hoc est, semper pugnantes. Vid. de his Barth. ad Briton. Aremor. p. 29. 30. 31.

¶ Exstant parabolæ versibus indoctis scriptæ vetusti cujusdam auctoris *Alani*, qui cognominari solet *Insulensis*, ab Insulis, oppido Flandriæ, quod ipsi natale fuit. Etiam titulum *Doctoris Universalis* ipsi tribuunt, ob omnigenam eruditionem. De eo vide Henricum Gandav. de scriptoribus Ecclesiast. & ibi Miræum f. 166. Trithem. de scriptoribus Eccles. p. 99. Voss. de Poët. Latin. p. 75.

ĂLĂPA, æ, Latinum nomen, idem, quod κόλαφος, *colaphus* Græcum, ein Backenstreich / Maulschelle / Ohrfeige. Martialis lib. 5. epigr. 62, *O quam dignus eras alapis.* Et Juvenalis Satyra 8. v. 192 *ridere* alicujus *alapas*, lachen / wenn einer Ohrfeigen bekommt. Pro eo, quod dicimus *Alapam impingere*, Glossatori veteri *Alapari* est, vox scriptoribus probis ignota. Sic autem ille: *Alapatur*, ἀλαπάζει. Ubi putes ad græcam originem hanc vocem referri. *Alapare* aliquem non dixero, inquit Vossius de Vit. serm. p. 653. sed colaphum alicui ducere vel infringere. Usus est sequioris ævi scriptor Bonaventura voce passivâ, Part. 1. stim. div. amor. cap. 13. de Salvatore: *Sustinet alapari, qui mundum plasmaverat.* De alapâ manumissionis Barth. ad Briton. Aremor. p. 406.

ĂLARĪCVS, Ἀλάριχος, Claud. de bello Getico v. 546

Rumpe omnes, Alarice, moras: hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis, penetrabis ad urbem.

Nomen id fuit duobus regibus Gothicis: quorum alter Romam cepit Honorii temporibus, vide Zosimum lib. 5. c. 38, & lib. 6. cap. 7: alter in eadem Vesigothorum gente, gener Theoderici Ostrogothi, Italiæ regis, a Chlodovæo cæsus. Vide Aimonium lib. 1 cap. 20. seq.

ĂLASTOR, Ἀλάστωρ, nomen equi Plutonis apud Claudian. de Raptu lib. 1. extremo, *Armenti Ditisque notâ signatus Alastor.* ¶ 2. Fuit *Alastor* & socius Sarpedonis, regis Lyciæ, interfectus ad Trojam ab Ulysse. Ovid. 13. Met. v. 257. ¶ 3. Ἀλάστορας Græci dicunt dæmones infestos, tortores, die bösen Geister / Plageteuffel. Plutarchus Vita Ciceronis p. 885, de eodem refert, quod cogitaverit domum Cæsaris clam intrare, καὶ σφάξαι ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς ἑστίας, ἀλάστορα προσβαλεῖν, *apud focum ejus se interficere, quò ultricem furiam in eum concitaret.* ¶ 4. Homines item malignos & sceleratos, ac pestes, schädliche Leute wie Teuffel. Sic ab Athenæo lib. 12 cap. 10. Dionysius vocatur ἁπάσης Σικελίας ἀλάστωρ, *totius Siciliæ pestis.*

ALATA CASTRA, regia Scotiæ, Edenburg. Ptolemæo lib. 2 cap. 3 Πτερωτὸν στρατόπεδον.

ALATERNVS, frutex est gratus capris, quemadmodum Columella scribit lib. 7 cap. 6. Plinius nullum semen aut fructum ferre fruticem eum tradidit, & folia esse ei mediæ cujusdam inter ilicem & olivam formæ, lib. 16 c. 26.

ĂLAVDA, κορύδαλος, eine Lerche. Ante Cæsarem Latinis hoc vocabulum fuit incognitum. Plinius enim hanc avem *galeritam* lib. 11 cap. 37 ineunte, & lib. 30. cap. 7. Gellius l. 2. cap. 29 *cassitam* appellat, sed postea admissum. Bernegg. ad Cæsar. Suet. cap. 24, 2. quem omninò vide. ¶ 2. Fuit & legionis Romanæ nomen *Alauda*. Cicero ad Att. lib. 16 ep. 8, *Antonius cum legione alaudarum ad urbem pergit.* Meminit & Suetonius Cæsare c. 24. ex cujus loco constat, vocabulum ipsum Gallicum esse, quod & Plinius de ave exponens auctor est, cujus verba nunc integra

A ex principio cap. 37 libri 11 apponimus: *Parvæ avi*, (ita Harduinus emendat) *quæ ab illo* [apice] *galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alaudæ.* Adde, si lubet, Torrentium ad Suetonii locum modo citatum.

ALBA, & Alba longa, urbs in Latio, condita ab Ascanio Æneæ filio, ab albâ sue dicta, Virgilio teste 8. Æneid. v. 43. Livius lib. 1. cap. 3, *Ascanius florentem jam atque opulentam urbem matri seu novercæ reliquit: novam ipse aliam sub Albano monte condidit, quæ à situ porrectæ in dorso urbis Longa Alba appellata est.*

¶ Ab hac Alba Albāni dicuntur hujus urbis incolæ. ut, *multitudo Albanorum*, Livius lib. 1. cap. 6. ¶ Et Gentile adjectivum Albanus, ut *Albana pax*, Livius lib. 1. cap. 27. *Exercitus Albanus*, ibidem. *Albanus mons*, eod. lib. cap. 3. *Albani tumuli*, Cic. pro Milone c. 31.

¶ Sunt præterea & aliæ *Albæ* civitates tam in Italia, quam extra illam. In Italia, *Alba Fucentia*, in Marsis ad Fucinum lacum, Plin. lib. 3 cap. 13. & *Alba Pompeja*, in Liguria, Idem cap. 5 ejusdem libri, cujus incolæ *Albenses Pompejani* apud eundem libr. 17 cap. 4. ¶ Extra Italiam, in Hispania, *Alba Urgao*, Plin. lib. 3 cap. 1. In Pannonia *Alba Regalis* Stulweissenburg: & ad Mœsiæ fines *Alba Græca*, Taurunum olim, Griechisch-

B weissenburg / barbare Belgrad: in Transilvania *Alba Julia*, Weissenburg.

ALBĀNIA, æ, Ἀλβανία, regio ab Occidente post mare Caspium in septentrionem inter Iberiam & Mediam adsurgens. Nomen accepisse videtur vel ab *Albano* Italiæ monte: ut Justinus existimat lib. 42. c. 3. vel ab *Albano* civitate Macedoniæ, cujus partem & hodie adhuc Albani tenent: vel denique quod albo crine Albani nascantur, & canitiem, ut Solinus scripsit, auspicium habeant capillorum. In hac regione fortissimi & ferocissimi canes: adeo ut leones & elephantos dejiciant. Quales duos dono accepit ab Albaniæ Rege Alexander M. de quibus Plin. lib. 8. c. 40.

¶ Albania hodie Macedoniæ pars occidentalis, in Illyricum & Epirum excurrens, cujus incolæ dicuntur Albaneser. Vid. Geograph.

ALBĬCI, Massiliensibus vicini populi fuerunt, de quibus Cæsar 1. bell. civil. c. 34, *Albicos barbaros homines, qui in Massiliensium fide antiquitus erant, ad se vocaverant.* Hi videntur esse Strabonis Ἀλβίοικοι, lib. 4 p. 140, a quibus distinguit, ut proximos tamen, Ἀλβιεῖς, *Albienses*: utrosque locat μετὰ τοὺς Σάλυας, *post Salyes.*

ALBINGAVNVM, urbs Liguriæ litoralis sub archiepiscopo Genuensi. Eliso vel omisso priori *n* apud Melam & Ptolemæum

C vocatur *Albigaunum.* Plene & divise *Album Ingaunum* vocat Plinius lib. 3 cap. 5.

ALBĪNŎVANVS, Romanum nomen. C. Pedo Albinovanus, Poëta Heroicus, ut ex Quintiliano cognoscimus. Altioris & magni spiritûs fuisse, Ovidius innuit, qui eum *sidereum* appellavit, id est *sublimem* lib. 4. de Ponto Eleg. ult. Vixit enim ejus ætate, hoc est, Augusto imperante: nec alius est, ad quem elegia 10 ejusdem Libri directa est. Ex qua cognoscimus, & Thesei gesta Albinovanum præter alia scripsisse. Condidit & de navigatione Cæs. Germanici carmen; ex quo Poëmate versus aliquot Seneca Pater Suasoriâ 1 adducit. Huic & illas Elegias duas, quæ vulgo cum Ovidio edi solent; quarum altera in obitum Mæcenatis; altera de morte Drusi ad Liviam scripta est, Scaliger tribuit: repugnante tamen (de ultimâ inprimis) & multum contradicente Passeratio. Quæ lis discernenda nobis non est. ¶ Alius ab isto Celsus Albinovanus Tiberii Neronis scriba, quem Horatius familiarem habuit, ut ex Ep. 8. lib. 1 cognoscitur. Ubi operæ erit Torrentium videre.

ALBĪNVS, quo nomine apud Romanos multi fuere; v. g. Sp. Albinus orator, cujus Cicero meminit in Bruto c. 25. ¶ 2. Et A. Postumius Albinus, qui res Romanas Græco sermone scripsit;

D cujus Cicero in Bruto c. 21, Corn. Nep. Fr. 7. Gellius lib. 11. c. 8, & Suidas meminerunt. ¶ 3. Albinus denique Imperator pessimus ex tribus, qui uno tempore de principatu contenderunt, Pythiæ oraculo judicatus; quod sic habuit, *Optimus est fuscus* (Pescennius Niger) *bonus Afer* (Severus) *pessimus albus* (Albinus.) Hujus vitam nobis Capitolinus reliquit, vel secundum alios Spartianus. ¶ Est & appellativum nomen. Vide infra *Albarius* in *Albus.*

ALBION, magna Britanniæ insula, Angliæ & Scotiæ nunc regna complectens; sic dicta ab albis rupibus, quas mare alluit. Vide Plin. 4 cap. 16.

ALBIS, fluvius notissimus & celeberrimus Germaniæ, in confinio Bohemiæ atque Silesiæ, propè oppidum Schmidebergam, ex Gigantum jugis (Riesen-Gebirge) oriens, Bohemiæ Misniæque illatus per multas terras diffunditur, & in Oceanum denique Germanicum vasto ore propè Hamburgum, Saxoniæ urbem, evolvitur. Itaque manifestè falsus est Tacitus, qui in Hermunduris (in quibus post Marcomanos, sive Bohemos, Misnenses nostri fuerunt primi) oriri scribit, de Germania, c. 41. Quem rectè Vellejus *Senonum Hermundorumque fines præterfluere* lib. 2. cap. 106 notat. Lucanus lib. 2. v. 51

Fundat

Fundat ab extremo flavos Aquilone Suevos
Albis, & indomitum Rheni caput.

¶ Albium, oppidorum nomen, ut *Albii Ingauni*, quod vide in *Albingaunum*: & *Albii Intemelii*, itidem in Liguria. Plin. lib. 3. cap. 5.

ALBIUS Tibullus poeta; de quo Horat. 1. epist. 4. *Albi nostrorum Sermonum candide judex.* Vide *Tibullus.* ¶ Alius *Albius* est de quo Horatius lib. 1. Sat. 4. v. 28.

ALBUCUM, planta; quæ & ἀσφόδελος hastula regia est. *Asphodelus* autem bulbus ipse, quem numerosissimum habet, proprie est: nam caulem *anthericum* vocant. *Albucum*, Goid-Wurtzel. Vide *Asphodelus.*

ALBULA, æ, fluvius Italiæ, qui postea Tiberis, à Tiberino ibi exstincto appellatus. Virg. 8. Æn. v. 331

A quo post Itali fluvium cognomine Tibrim
Diximus: amisit verum vetus Albula nomen.

Martialis lib. 12. epigr. 99 *cui rector aquarum*
Albula navigerum per freta pandit iter.

Vide Tiberis. ¶ 2. Albula, vel *Albulæ, arum*, aquæ sulphureæ & prægelidæ in Tiburtina planicie juxta Anienen, de quibus Plin. lib. 31. cap. 2. item Strabo, & Pausan. in Messenicis. Martialis lib. 4. epigr. 9 *Crudarum nebulæ quod Albularum.* Stat. lib. 1. Silv. 3. v. 75

Illic sulphureos cupit Albula mergere crines.

ALBUNA, Dea, quæ in nemore quodam Tiburtino colebatur, & cui sacer *Albuneæ* fons. Hanc nonnulli Sibyllam Tiburtinam faciunt. Lactantius lib. 1 Div. Inst. cap. 6, *Decimam Sibyllam* [fuisse scriptitant] *Tiburtem, nomine Albuneam, quæ Tiburi colitur, ut dea, juxta ripas amnis Anienis.* Tibull. lib. 2 eleg. 5

Quodque Albuna sacras Tiberis per flumina sortes
Portârit, sicco perlueritque sinu.

Adde Turneb. Adversf. lib. 11. cap. 26.

¶ Albûnea, fons & silva in Tiburtinis altissimis montibus. Fonti nomen est a qualitate aquæ. Virg. 7. Æneid. v. 82

lucosque sub alta
Consulit Albunea, nemorum quæ maxima sacro
Fonte sonat, &c. Vide ibi Servium, qui & observat ipsam Leucotheam nonnullis sic appellatam. Glossæ Cyrilli: *Albunea mater*, λευκοθέα. Ergo Albuna, Albunea, Leucothea, quæ & Matuta, eadem Dea. quod confirmant aliæ Glossæ, Philoxeni: Λευκοθέα, *Albunea Mater, Matuta.* vid. Taubm. ad Virgil. p. 764.

ALBURNUM, Plinio lib. 16 cap. 38, est mollis ac pessima pars ligni, teredini obnoxia, das Weisse am Holtz/ zu nechst der Rinden.

Utitur & verbo *Exalburnare* Plin. lib. eodem, cap. 40, *robur exalburnatum*, hoc est, cui alburnum ademtum.

ALBURNUS, piscis, Auson. in Mosella v. 126

Quis non & virides vulgi solatia Tincas
Norit? & alburnos prædam puerilibus hamis?

Alburni (generalius voce sumta) Weißfische/ Schneiderfische/ λευκίσκοι Græcis.

¶ Alburnus, Lucaniæ mons. Virgil. Georg. 3. v. 146

Est lucos Silari circa, ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen asilo, &c.

¶ Similiter loci hujus Deus appellatus fuit Alburnus; Tertull. contra Marcion. lib. 1. c. 18.

ALBUS, a, um: λευκός, ἀλφός: ex quo *albus* est: quod *alpum* Sabini appellârunt, Festo auctore. Weiß. Differt à candido, quo minus est: *album* enim ad pallorem quendam accedit: *candidum* verò multum lucis habet. Virgilius 3. Georg. v. 81 de equis docens: — — *honesti*

Spadices, glaucique, color deterrimus albis
Et gilvo.

Ad quem locum Servius: *Atqui*, inquit, *alibi ait: Qui candore nives anteirent. Sed aliud est CANDIDUM esse; id est quâdam nitenti luce perfusum: aliud, ALBUM, quod pallori constat esse vicinum.* Cujus necessariæ observationis oblitus Julius C. Scaliger improvide scripsit *equos candidos* à Virgilio immerito damnari, quod optimos viderit & bellatores. Locus est in commentariis ad Aristotel. Lib. 2. de animalibus Apoteles. 130, ubi historiam equorum persequitur: ad quem locum vide quæ eruditissimus Philippus Jacobus Maussacus animadvertit. *Albus* pro pallido. Sulpitia in Satyra Domitianum perstringens:

Non trabe, sed tergo prolapsus & ingluvie albus.

Quin & pro cineritio, h. e. qui ex nigro albet colore, qualis in asinis est, album Persius dixit Satyr. 1. v. 59

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

De asini enim auribus loquitur. Cicer. Tusc. 5. cap. 39, *Democritus alba & atra discernere non poterat.* Weiß und Schwartz unterscheiden. ¶ 2. *Albus an ater sis nescio*, proverbiale de vehementer ignoto, Ciceronis est in Philipp. 2. cap. 16. *Alba avis: Corvo albo rarior:* hoc Juvenalis Sat. 7. v. 202; illud Ciceronis est in 7. Epist. 28, de re admodum rara & inusitata. *Albo rete aliena bona oppugnare*, nihil aliud est, quam fraudibus suis leges, jura, aliudve prætendere: Nam *retileges* notantur apud

A Plaut. Perf. act. 1. sc. 2. *album* verò signat εὐπρόσωπος, i. e. honesti speciem præferens: quomodo alibi ait homines se *cretâ occultare*, & Ennius Medeam *gypsatis* facit *manibus.* Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 194. Aliàs *color albus* usitatus in vestitu Romanis, quâ de re Lipsius Lib. 1. Elect. c. 13. ¶ 3. Albus pro felici, læto, ac prospero; ut contra *atrum* pro tristi & noxio ponitur. Nam alterum ad superos cœlestesque pertinet; alterum inferorum naturam refert. Sic *Alba stella* felix apud Horatium lib. 1. Carm. od. 12. Silius lib. 15. v. 53

Sed current albusque dies horæque serenæ.

Suidas Tom. 2. f. 29, λευκὴ ἡμέρα, ἡ ἀγαθὴ καὶ ἐπ' εὐφροσύνῃ, *Alba* vel *candida dies, bona & ad lætitiam.* ¶ 4. Pro sicco & fervido, & velut candenti Martialis posuit lib. 10. Ep. 62, *Albæ leone flammeo calent luces.*

¶ *Albas* pro unionibus Lampridius, & Venantius, & alii mediæ Latinitatis scriptores absolute dixerunt: Vide Lampridium Elagabalo c. 21, & ibi Salmasium, qui etiam Venantii de hoc versum adjunxit. ¶ Item pro vestimentis talibus. Unde & in veteri Ecclesiâ *septimanam in albis* appellârant, quæ proximè Paschalem sequitur. Nam baptisandis Catechumenis Pascha olim destinatum fuit: & baptisati veste candida induebantur.

¶ Album, absolute pro colore albo. Virg. Ecl. 2. v. 41

— *Sparsis etiamnum pellibus albo.* Item Georg. 3. v. 56

B *maculis insignis & albo.* ¶ 2. Item pro albumine, sive albugine oculi vel ovi: quod Græcis λεύκωμα est. Ita Celsus non semel, Columella & Plinius usi. v. g. Celsus lib. 7 cap. 7. n. 13. *gutta humoris, ovi albo similis.* Vet. Gloss. *Album*, λευκόν, λεύκωμα. Das Weisse in Augen/ das Weisse im Ey. ¶ 3. *Album* etiam substantive dicebatur de albata tabula, in qua Prætores edicta, actiones, interdictaque proponebant, quo omnibus innotescerent, quæ & ipsa Græcis λεύκωμα appellatur. Mentio sæpius fit in JCtorum libris. Hinc *album corrumpere*, Lege 9 Dig. de Jurisdictione. Transfertur eadem vox hac ratione ad alia etiam, & quamvis matriculam significat. Sic *album judicum*, quod apud Suetonium Domit. c. 8; *album senatorum* apud Tacitum annal. 4. cap. 42; λεύκωμα πολιτῶν, *album civium* apnd Jul. Pollucem lib. 8. c. 8. tmem. 23. *Albo eradere*, aus der Matricul leschen/apud Tacit. & Sueton. cc. ll. Contra *albo adscribi*, idem Suetonius Tiber. cap. 51, eingeschrieben werden. *Ad album sedentes*, Senecæ Epist. 48 interprete Lipsio, Leguleji sunt, circa album Prætoris & formulas occupati.

¶ Albulus diminutivum. Catullus epigr. 30, *Ut albulus columbus aut Dioneus.*

¶ Albor, ōris, albedo. Vet. Gloss. λευκότης *Albor, Candor.*

¶ 2. pro ovi albumine. Scribon. Largus Compos. 24 *Ulcus diluitur ovi albore.* Apicius de re culin. lib. 1. cap. 1. *Ovorum trium* C *alborem in lagenam mittas, & diutissime agitabis.*

¶ Albedo, λευκότης, apud veteres, Ciceronem & æquales, aut paullo minores, non reperitur. Severus demum Sulpicius lib. 1. Hist. Sacr. cap. 16 de Manna: *glaciali albedine erat.* Onomast. Vet. *Albedo*, λευκότης, λευκόν.

¶ Albitudo, idem. Plautus Trinum. a. 4. sc. 2. v. 32 *ad istanc capitis albitudinem*, id est canos capillos.

¶ Ab inusitato *Albare*, *Albatus* est, albis vestimentis indutus. Horatius 2. Sat. 2. v. 60.

Ille repotia, natales aliosque dierum
Albatus celebret.

¶ Dealbare, album efficere: albo colore perducere. Ciceronis est lib. 7. Epist. 29 *de una fidelia duos dealbare parietes:* de quo vide in *Fidelia.* Vide & *Calx* & *Tectorium* in Tego.

¶ Dealbatus. Augustinus Confession. lib. 7 cap. 6, *dealbatiores vias seculi cursitabant.*

¶ Dealbator Vet. Gloss. λευκαντής, *Dealbator:* Lege 1. Cod. de excus. artif. *sculptores, dealbatores, cusores* &c. Idem & *Albarius.* vide. post.

¶ Inalbare. Apulejus lib. 10 p. 248 (ed. Elmenh.) *Cerei, præclara micantes luce, nocturnas nobis tenebras inalbabant.*

D ¶ Albārium opus dicebatur, cùm calce merâ inducebantur & nitori dabantur, quò ornata, lita, politaque forent, quæ *tectoria* appellabantur: Wann das Tünchwerck überweisset wird. Itaque, *Albarii operis nitore decorare*, apud Pallad. lib. 1. Tit. 40. est dealbare, Weissen. *Albarium opus* quomodo fiat, Vitruvius docet lib. 7. cap. 2. & Palladius lib. 1. c. 14.

¶ Albarius, qui albarium facit: Lege 2. Cod. Theodos. de excus. artif. *Architecti, laquearii, albarii, tignarii* &c.

¶ Albinus, idem. Vet. Gloss. κονιατής *Dealbator, Albinus, Tector.* Constantinus Imp. Lege 1. Cod. de excusationibus artif. *Albini, quos Græci κονιατὰς appellant.* Fit ibidem pòst & *Dealbatorum* mentio: neque ab his aliquis eos distinguendos putet; aut leve discrimen interfuisse censeat.

¶ Albeo, ēre: album esse Cæsar 1. Bell. Civ. cap. 68, *albente cælo.* Virg. Æn. 12. v. 36

— — *campique ingentes ossibus albent.* Inde est

¶ Subalbēre, parum aut aliquantum albere. Cassiodor. lib. 5. epist. 34.

¶ Albescēre, weiß werden, Virgil. 1 Georg. v. 367

 Flamma-

Flammarum longos a tergo albescere tractus.

Prudentius Hymno matutino v. 3

Lux intrat, albescit polus.

¶ Exalbescere, idem. Cic. 1. de Orat. c. 26 *Meipso sæpe expertior, ut exalbescam in principiis dicendi.* Idem de Finib. lib. 5. cap. 11 ex veteri poeta: *exalbescere metu*, verblassen.

¶ Inalbescere, idem Corn. Celsus lib. 2. cap. 7 sub fin. *Venæ sub lingua inalbescunt.* Et lib. 5. cap. 28 de ulcere carbunculi: *supra quoque procedens inalbescit.*

¶ Albico, are: Weiß aussehen/weiß scheinen. Hor. lib. 1. Carm. Od. 4. *Nunc prata canis albicant pruinis.* Plinius lib. 27. c. 5, *ex nigro albicat.*

¶ Subalbicare: Weißlich scheinen. Varro R. R. lib. 3. cap. 9 de gallis: *paleâ rubrâ subalbicanti*, &c.

¶ Albugo, inis: Das Weisse im Auge/das Weisse im Ey. Gloss. Vet. λεύκωμα *Album, Albumen, Albugo.* At Plinio *oculorum albugines* sunt vitium & morbus in oculo, vel macula aut cicatrix. v. g. lib. 20. cap. 5. *cicatrices oculorum & albugines.* Et lib. 24 cap. 5, *cedri succo oculorum albugines caliginesque inunxere.*

¶ Albumen, das Weisse im Ey. Plin. 28. cap. 6, *ovorum albumine.*

¶ Albidus, a, um: aliquantulùm albus: Weißlich. *Albida spuma* apud Ovid. 3. Metam. v. 74. *Albidum ulcus* apud Columell. lib. 5. c. 31. Comparativus apud Plinium lib. 8 epist. 20, *color cæruleo albidior.* Superl. ap. Celsum lib. 5. cap. 26. n. 20 *pus albidissimum.*

¶ Albidulus, diminutivum. Palladius lib. 3. cap. 25 de liquamine ex piris: *ea carnes liquorem dimittunt saporis jucundi, sed coloris albiduli.*

¶ Exalbidus, Plin. 24. cap. 19, *folia exalbida.*

¶ Subalbidus, Plin. 21. cap. 25, *folia subalbida.* Celsus lib. 5. c. 28. n. 15, *pustula subalbida.*

ALCEA herba est, quam vulgus *bismalvam* vocat, & *malvam silvaticam*; malvæ hortensi similis est; Vid. Plin. lib. 27 cap. 4.

ALCAEUS, Ἀλκαῖος, poeta Lyricus fuit, patria Mitylenæus, *bello ferox, minax, aureo sonans plectro* dictus Horatio lib. 2. oda 13. De eo Quint. lib. 10. cap. 1. *Alcæus*, inquit, *in parte operis aureo plectro meritò donatur, quia tyrannos insectatur: multum etiam moribus confert: in eloquendo quoque brevis, & magnificus, & diligens: Homero similis: sed in lusus, & in amores descendit; majoribus tamen aptior.* Cicero eum de juvenum amore scripsisse testatur in 4. Tuscul. c. 33. Pauca fragmenta ejus ab Athenæo; unum a Stobæo Serm. 94 servatum.

¶ Alcaicum carmen, ab Alcæo sic dictum, constat ex epitrito secundo, choriambis duobus, & Bacchio: ut

Oderit campum patiens pulveris, atque solis.

Horat. lib. 1. carm. oda quæ incipit, *Lydia dic per omnes.* Est & aliud Tricolon genus, quod vulgo Alcaicum appellamus. v. g. illud Horatii lib. 2 Oda 3

Æquam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitiâ, moriture Deli.

¶ 2. Alcæus alius avus fuit Herculis, pater Amphitryonis: a quo *Alcides* ipse Hercules. ¶ 4. Tertius denique filius Herculis ex Omphale, apud Herodot. lib. 1. c. 7.

ALCEDO, Ἀλκυών, Eyß-Vogel/ unde

¶ Alcedonia, orum; tranquilli dies illi in mari, quibus incubant alcedines. Extat apud Plautum utrumque nomen; alterum in Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 142, *nisi illam mihi tam tranquillam facis, quàm mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos*; alterum in Casina prolog. v. 26 *Tranquillum est: alcedonia sunt circum forum.* Vide & Halcyon.

ALCES, is, & Alce, es, ἄλκη, Plinio lib. 8. c. 15. & Cæsari lib. 6. belli Gallici cap. 27, animal est, medium inter equum & cervum, nostri vocant ein Elend.

ALCESTE vel Alcestis, uxor Admeti regis Thessaliæ fuit: qui cùm ægrotaret, & oraculum brevi eum moriturum respondisset, nisi quis amicorum morti se pro ipso devovisset; Alcestis, cum uterque parens, cum amici omnes recusassent, promptissimam sese obtulit. Allusit eò Juvenal. Satyr. 6. v. 651

— spectant subeuntem fata mariti
Alcestim, & similes, si permutatio detur
Morte viri, cupiant animam servare catellæ.

Hujus nomine inscripta Tragœdia est apud Euripidem.

ALCHYMIA, Ἀλχυμεία, est illa ars, quæ in metallis operatur, & ignobiliora in argentum aurumve commutat. Qua de caussa & magistri Græci eam τὴν τῦ ἀργύρυ καὶ χρυσῦ κατασκευὴν definierunt: ἱερὰν τέχνην, *sacram ac divinam artem*, nominarunt iidem, longeque vetustissimam seculis antiquissimis prodiderunt. Nam illam de aureo vellere fabulam huc referunt (quâ ratione Argonautarum tempestate jam tum repertam cognitamque oportuit) ejusque scientem fuisse Pythagoram, pariter tradunt. Unde nominis ratio non in aperto satis est. Vetustiores omnes χημείαν, vel χημευτικήν; infimæ Græciæ auctores, ἀρχημίαν appellant, pro ἀλχημεία. Ac illud *Al* procul dubio articulus Arabum est;

A quo ea gens pleraque Græca interpolavit, quod illustris Scaliger ad Culicem Virgilianum p. 43 observat. Χημείας autem sive χυμείας vox quâ cœperit origine, dictu difficile. Nam cum præcipuum ejus sit, circa metalla occupari, ἀπὸ τῶν χυμῶν, *ab humoribus*, ut videtur nonnullis, commode satis ratio nominis deduci vix potest. Aptior derivatio, quam nec Vossius aspernatur Etymol. f. 17, a χῦμα, pro χεῦμα, *fusio*, vel *fluxus*: nempe quia fundit metalla. Salmasii conjectura est Exerc. Plin. p. 772 Vulcanios istos homines, fornaculam suam sive caminum, χάμην, quod esset hianti ac patulo ore, nominâsse, & inde vocabulum factum ipsi arti. Idem observat χύμην, quendam, vel χήμην, prophetam Ægyptium memorari a Panopolita Zosimo inter præcipuos, qui hoc repererint artis genus, ac amplificarint: nec absurdum credere, hinc χυμείαν, sive χημείαν appellatam. Alii nomen artis a loco, ubi nata deducunt, Ægypto forte, quæ in Psalmis *terra Cham* appellatur. Vid. Conring. 1. de Hermet. med. 3. p. 18. 19.

ALCIBIADES, Ἀλκιβιάδης, imperator Atheniensis fuit, summo loco natus, naturæque & ingenii donis excellentibus exornatus: rursus verò omni vitiorum genere deformatus, nisi quantum eum ab illis extraxit disciplina Socratis, cui se erudiendum tradidit. Vitam ejus copiose descripsit Plutarchus Græce; Latine perquam

B eleganter Corn. Nepos. Hic Alcibiades in ludum quendam ingressus, cum apud magistrum Iliada Homeri postulatam non invenisset, alapam ei impegit satis duram; atque eum imperitum esse, & similes sui pueros efficere, dixit. Ælian. Var. Hist. lib. 13 cap. 38. & Plutarch. in apophtheg. p. 186.

ALCIDAMAS, antis, vel *Alcidamus, i*, Suidæ philosophus est Eleates, discipulus Gorgiæ Leontini. Quintilianus verò inter oratores eum numerat lib. 3. cap. 1. Atque extant ejus aliquot orationes in volumine orationum Rhetorum Aldino. Scripsit laudationem mortis, quæ constabat ex enumeratione malorum humanorum, ut è prima Tusc. Cicer. c. 48 sive penultimo discimus. Mentionem hujus Rhetoris facit & Laërtius in Protagorâ.

¶ Apud Stat. lib. 10. Theb. v. 500 Luctatoris nomen est.

ALCIDES, æ, Hercules, ab avo Alcæo; quemadmodum suprà dictum est in voce *Alcæus*. Virgil. Æn. 6. v. 801

Nec vero Alcides tantum telluris obivit.

Et Ecloga 7. v. 61

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho.

ALCIMEDON, artifex cælator Virgilio est Ecloga 3 v. 36

— pocula ponam
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis.

ALCIMUS, Æaci filius, memoratur a Theocriti Scholiaste. ¶ 2

C Alcimus Rhetor, Sidonio Apollinari nominatus 5. Epist. 10, & lib. 8 Ep. 11. Integrum illi nomen *Latino Alcimo Alethio* fuit, qui Vossio teste cap. 5. de Poët. Lat. p. 63. inter Professores Burdigalenses memoratur Ausonio carm. 2. & B. Hieronymo in Chronico Eusebiano laudatur ad ann. Christi CCCLX. ¶ 3. Junior eo *Alcimus* fuit *Ecdicius Avitus*, Archiepiscopus Viennensis, qui Zenonis & Anastasii temporibus claruit poëta Christianus. Ut adeò inter Alcimum Rhetorices professorem & Alcimum Episcopum ac poëtam totius sit seculi intervallum. Hujus Poëmata quære in Georgii Fabricii Poëtis Christianis. Seorsum edidit Joach. Zehnerus, & emendatissime, unà cum Epistolis ejus, Jacobus Sirmondus. ¶ Antiquiores Alcimi fuerunt, Rhetor alius, de quo Laërtius Stilponis Vitâ: & Alcimus Historicus, Siculus genere, qui, ut Athenæus auctor est lib. 10, scripsit Ἰταλικήν, *Historiam Italicam*, cujus etiam Festus Pompejus meminit in *Roma*.

ALCINOUS, Ἀλκίνοος, rex Phæacum justissimus, auctore Orpheo; diligens hortorum cultor. Virg. Georg. 2. v. 87

Pomaque & Alcinoi silvæ. Stat. lib. 1. Silv. 3 v. 81
Quid bifera Alcinoi laudem pomaria? vosque, &c.

¶ 2. Alcinous, Philosophus Platonicus, cujus nomine circumfertur institutio ad doctrinam Platonis. Sed hujus libelli verum

D parentem esse Arium Didymum, non, ut suspicabatur præfatione in Alcinoum Jac. Carpentarius, Didymum Alexandrinum, docet Theoph. Raynaud. Theol. nat. dist. 1. n. 42. p. 61.

ALCINUS poeta fuit scenicus, scriptor Fabulæ, quæ Penelopes defensionem complectebatur: obque verbosas & plenissimas tædii nugas locum dedit proverbio: Ἀπόλογος ἀλκίνυ. *Apologus Alcini*, apud Jul. Pollucem libr. 2. c. 4. n. 26. & lib. 6 cap. 26. Suid. in ἀπόλογος. Pro Ἀλκίνυ Erasmus cùm scriptum reperisset Ἀλκινόυ, sumptum initio proverbium putavit ex Homeri Odysseâ, ubi Ulysses in convivio Alcinoi Phæacum regis prodigiosas ac deridiculas fabulas commemorat de Lotophagis, Læstrygonibus, Circe, Cyclopibus, atque id genus aliis, fretus videlicet Phæacum inscitiâ barbarieque. Ipsum vide adag. 1331. Sed idem posteà adag. 4082. agnovit, eo in proverbio *Alcinoum* (retinet enim τὸ παρασύνθετον,) esse nomen scriptoris. Quod tribus tamen syllabis cum Polluce & Suida scribendum est.

ALCIPPE, mulier rustica Theocrito & Virgilio Ecloga 7

Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida habebam.

¶ Plin. lib. 7 cap. 3, *Alcippe elephantum peperit.* Elephantum, id est puerum cum capite elephantino, ut forte portentum illud sit, quod Livius lib. 27 cap. 11, & Valerius Max. lib. 1. cap. 6. n. 5 narrant.

narrant. ¶ Est & Alcippe Martis filia, de qua Pausanias consulatur in Atticis f. 19 Gr.

¶ Alcippus, Ἄλκιππος, civis Lacedæmonius ob virtutem exilio mulctatus, de quo, & ejus uxore Democritâ, Plutarchus in Amatoriis Narrationibus.

ALCIS, Numen Naharvalis, Germanicæ genti, cultum: quod Castorem ac Pollucem Romana interpretatione memorabant. Tacitus de Germania c. 43.

ALCMAEON, Amphiarai & Eriphyles filius, matris, quòd ea patrem prodidisset, interfector. De quo Hyginus fabula 73. ¶ 2. Alcmæon sophista, quem Crœsus tanto auro donavit, quantum ille corpore suo efferre posset, quam lepidam historiam Herodotus scripsit libr. 6 cap. 125. ¶ 3. Alcmæon Crotoniates; (Theodoreto lib. 1. de cur. Græc. affect. f. 547. Alcman) Pythagoræ auditor, qui primus de naturæ ratione scripsisse videtur: Laërt. in Vita ejus. Docuit animam immortalem esse, testibus Laërtio d. l. & Aristot. 1. de anim. 2. Alia ejus dogmata refert Aristoteles 1. Metaph. 5. & 1. de hist. anim. 2. ipsi aliàs parum consentiens, cùm, ut est apud Laërt. lib. 5. adversùs Alcmæonis dicta librum scripserit.

¶ Alcmæonius, ab Alcmæone ductum adjectivum. *Alcmæoniæ furiæ*, Propert. lib. 3 eleg. 5. quia Alcmæon matricida furiis agitatus dicitur.

ALCMAN, ἀλκμὰν, poeta Lyricus fuit, amatorii carminis inventor. Suidas. Plutarch. in libro de fuga hoc Alcmani tribuit:

καὶ Μώσας ἰδάην ἑλληνίδας, αἵ με τυράννων
θῆκαν Δασκύλεω κρείσσονα καὶ Γύγεω. hoc est,
Et literas didici Græcas, quæ me regibus
Fecerunt Dascyla clariorem & Gyge.

¶ 2. Sed observa è Vossio cap. 3. de Poet. Græc. p. 13. duos hoc eodem nomine poetas fuisse Lyricos, unum Lacedæmonium, qui linguâ scripsit Doricâ, Messenium alterum. ¶ 3. *Alcman philosophus*, qui tamen frequentiùs scribitur *Alcmæon*. De hoc supra in Alcmæon. Confundit eum cum Alcmane poeta Dictionarium Caroli Stephani, cùm prodit eum pediculari morbo periisse. De Poeta enim diserte hoc affirmant Aristot. 5. hist. anim. 31. & Plin. 11. cap. 33. ¶ 4. *Alcman tibicen* apud Ælian. 12. Var. hist. cap. 50.

ALCMĒNA Ἀλκμήνη, Amphitryonis uxor, Herculis mater ex Jove, Laonomes autem (teste Pindari Scholiaste) ex Amphitryone.

ALCON, ōnis, sagittarius Cretensis, quem Virgil. nominat Eclog. 5. Nisi hoc nomine ξενικῶς usus est, ut quem pastorem eo designaret. Sed ille Alcon Herculis comes fuit; tam peritus sagittandi, ut positos in capitibus annulos trajiceret; sagittas sine ferro gladiis lanceisve contra positis intorqueret sic, ut in eorum mucronibus finderentur. Vide Servium ad illum Virgilii locum cæterosque interpretes.

ALĔA, κυβεία, lusus tesserarum, Würffelspiel / Bretspiel. Cicer. pro Archia cap. 6, *Quantum alii tribuunt tempestivis conviviis, quantum denique aleæ, quantum pilæ; tantum mihi egomet ad studia recolenda sumo*, die Zeit auf Spielen wenden. *Aliquem provocare in aleam*, einem Spiel anbieten. Plautus Curc. a. 2. sc. 3. v. 76, *Provocat me in aleam, ut ego ludam: pono pallium: ille suum annulum opposuit.* Sic dicimus *aleâ ludere*, cum Horatio 3 oda 24, & *aleam ludere*. Sueton. Aug. c. 70, *ut vincat, ludit assidue aleam.* auffm Brete spielen / Würffeln. Plutarchus de Tranquillitate animi p. 467 Κυβείᾳ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπείκασε, *Plato vitam humanam similem* dixit *esse alearum ludo.* Ad quod respexisse videtur Terent. in Adelph. act. 4. sc. 7, *Vitam hominum perinde* dicens *esse, quasi cum ludas tesseris, ut quod jactu non cecidit, id arte ut corrigas.* ¶ 2. *Aleam* pro fortuna etiam & periculo Latini auctores usurpant. Livius 42. cap. 59 *ne summam rerum temere in non necessariam aleam daret*, in unnöthige Gefahr begeben. Columella Præf. Operis sui: *An bellum perosis, maris & negotiationis alea optabilior sit.* Et Varro de R. R. lib. 1 cap. 4 *Ubi salubritas* [agri] *non est, cultura non aliud est, atque alea domini vitæ, ac rei familiaris.* Plinius itidem Præf. Op. scripsit, *Ciceronem extra omnem ingenii aleam positum*, hoc est, periculum seu dubitationem, utrum aliquis ei videatur præferendus. *Adire aleam*, sich in Fährligkeit wagen. Seneca lib. 3. de Benefic. cap. 11 *Ut æquiore animo adirent aleam.* Sic Horat. 2. carm. od. 1.

Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas.

Aleam jacere, hoc est periclitari, sein Glück versuchen. seu, es wagen auff Glück und Unglück. Cæsar apud Sueton. c. 32, *Jacta esto alea*, es sey gewagt. ¶ 3. De aleâ & universâ ejus ratione plura collegit & observavit Salmasius ad Vopisci Proculum. Romanis legibus vetitam fuisse Horat. lib. 3. Carm. Od. 24. & Digestorum de aleatoribus Titulus ostendit. Sed festis diebus tamen, qui ludo & otio destinati, probro caruisse aleæ lusum videtur suadere Suetonii locus Domitiano c. 21. Christianis primum in commune, dein seorsim Clericis interdictam, Canon Apost. 43, & Can. 50. Syn. 6. itemque Novella Justiniani 123 docere possunt.

¶ Ālěator, & Ālěo, ein Spieler / Spitzbube. *Domus aleatoribus referta, plena ebriorum*, Cicero in Philipp. 2. c. 27. *Nam qui-*

A *cunque impudicus, adulter, ganeo, aleo, manu, ventre, penè bona patria laceraverat* Sallust. Catil. c. 14. sed editis libris *alea* Sallustius, non *aleo* habet. Nihilominus *Aleonem* Festus Pomp. ex Nævio dixit. Trochaicus vetus ex illis, qui P. Syri Mimis subjungi solent: *Aleator quantò in arte est melior, tanto est nequior.* Quem vulgò notum & tritum fuisse Joan. Sarisberiensis significat lib. 8. de Nugis Curial. c. 11.

¶ Āleatorius, adject. ut, *Forum aleatorium*, apud Suet. Augusto c. 71. *Ritus aleatorius*, ap. Gellium, lib. 18 cap. 13, Spieler Gewonheit. *Damna aleatoria*, Cicero 2 Philipp. cap. 27, Verlust im Spielen.

¶ Aleatorium Sidonio Apollinari lib. 2 epist. 2 est locus in villis aut hortis, ubi commode alea ludi potest.

ĀLEC, ēcis, (in Libris vetustissimis *allec*; nunquam autem per aspirationem *halec*, nisi apud Nonium, scribitur) non certi alicujus piscis nomen; sed genus potiùs, sub quo minimi quique & vilissimi pisciculi continentur; quos in universum *alecareos* Theodorus Gaza appellat; quod Torrentius ad Horatium loco mox citando notat. Qui consuli potest. Qui aspirationem præponunt, ab ἅλς vel ἁλιός derivant, quod marinus piscis est. Vide Dausquejum. Contra membranæ, ut Torrentius testis fuit, aspirationem posthabent. ¶ Est & liquaminis genus, sed crassius, quod ex intestinis piscium conficiebatur. Effertur & Fœm. & Neutro genere. Plin. lib. 9. cap. 17, *M. Apicius ex jecore mullorum alecem excogitare provocavit.* Hinc *alecula* apud Columellam.

B Horat. lib. 2. Sat. 4. 73 - *ego fæcem primus & alec* [scilicet inveni.] Plura in *Halec*.

¶ Alex idem. Plinius lib. 31 cap. 8 *Vitium hujus est alex, imperfecta, nec colata fæx.*

¶ Alecula vel Allecula, diminut. Columella lib. 6. c. 8. & lib. 8 sub finem.

ĀLECTO, Alectûs, Ἀληκτώ, *atra, fata nocte, Cocytia, sæva, luctifica*, apud Virg. Æn. 7. a v. 324. *Cincta facibus atris*, apud Claudian. lib. 1. adv. Rufin. v. 49. Una est trium Furiarum, ein Plag-Teuffelin. Ἀληκτώ, irrequieta ab α & λήγω quiesco, desino; quod nullum scelus prætereat inultum; quod à suppliciis sumendis de improbis nunquam cesset. Vide Furia.

ALECTORIA, æ, lapis in ventriculo galli. Ἀλέκτωρ enim *gallus* est. Plin. lib. 37. cap. 10, *Alectorias vocant in ventriculis gallinaceorum* (seu, ut Albertus indicat, gallorum castratorum) *lapides inventos, crystallina specie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotoniensem usum in certaminibus, invictum fuisse videri volunt;* Kapaunstein. ¶ Alectryones, Legio cristatorum Carum. vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar 24, 2. Ἀλεκτρυὼν enim etiam *gallus* est.

ĀLĔMANNI, sive Alamanni (nam Græcis perpetuò Ἀλαμανοὶ dicuntur) gentis nomen in Germania; quod postea universæ illi nationi hæsit. Nec hodie Galli, Itali, Hispani aliter Germanos, quàm *Alemannos* appellant. Alium ac diversum à Germanis

C populum, inde constat: quod iis victis Antonius Caracalla Alemannicus appellatus est, cùm jam tum se Germanicum ante dixisset. Et Stephanus, non Germanos, sed finitimos iis diserte tradit. Ἀλαμανοὶ, inquit, ἔθνος Γερμανοῖς πρόσχωρον. Fuit collectitia multitudo, ut ex Agathia Scholastico lib. 1 pag. 17 ed. Paris. constat; atque Gallorum quidem, si Philipp. Cluverum, virum de antiquitate patriæ clarissimè meritum, sequimur; qui nullos alios fuisse censet lib. 3. c. 4 Germ. Antiquæ, quam quos *decumates agros exercuisse, & dubiæ possessionis solum occupasse*, Tacitus in Germania tradit. Rhenanus vero Germanorum, & maxime Suevorum, miscellaneam turbam fuisse putat lib. 1. Rerum Germanicarum. Sed quoquo modo se res habet, in maximum & potentissimum nomen rebus maximis gestis excreverunt, unde universa Germanorum natio, ut dicebamus supra, *Alemanni*, & terra ipsa, *Alemannia* tandem appellata. Quando id factum primitus, haud constat. Sed Flavii Vopisci ætate, qui sub Constantino fuit, eam appellationem jam tum cœpisse indicat ipse in Proculi vitâ. De Alemannorum autem sede veteri nulla discordia est: quam inter Rhenum Danubiumque ac Mœnum fuisse consentiunt. Nomen quibusdam videtur inde esse, quod

D non unius generis, sed ex nominibus variis initio congregati in unum corpus coaluerunt: quasi dicas allerley Mann. Consule & Mich. Beuther. cap. 2. Animadvers. ac Limn. Tom. 1. Jur. Publ. cap. 6. n. 21.

¶ Alemannicus, ut *tentoria Alemannica*, Ammianus Marcellinus lib. 27. c. 3.

ĀLĒS, ītis, ab alâ, adjectivum, id est alatus, volucris, Geflügelt. Sic *Equus ales* Pegasus Ovidio dicitur lib. 3. Amor. El. 11. *Ales avis* apud Ciceron. lib. 2. de Nat. Deorum cap. 44 ex carmine Aratæo. Et *Deus ales* pro Mercurio. Ovidius 2 Metam. v. 714

— Inde revertentes Deus adspicit ales.

¶ 2. Est & ὠκὺς sive celer, ad illorum instar, quæ alas habent: Geschwind. Ut apud Virgilium lib. 8 v. 430 *ales Auster*: & *currus ales* apud Senecam Medeâ extremâ: *Passus ales: — — passu volat alite virgo*, apud Ovid. lib. 10. Metam. v. 587. *Ales arundo nervo pulsa*, Prudent. Psychom. v. 324. *Plumbum ales*, eine abgeschossene bleyerne Kugel. Silius lib. 3. v. 365

Fundâ bella gerens Balearis, & alite plumbo.

¶ 3. Substantivè avis est, ὄρνις, ein Vogel. Ac Poetis quidem *alites*, utroque genere, masculino juxta ac fœminino, omnis generis aves appellantur. Sic *Daulias ales* luscinia est, Senecæ Tragico Herc. Oet. v. 192. *Pandionis ales* pro hirundine in Panegyr. ad Pisonem v. 255. *Lucis prænuncius ales*, i. e. gallus, Ovid. Fast. 2. v. 767. *Niveis argentea pennis ales*, hoc est, alba, Idem 2. Metam. v. 536. Augures verò majores, quæ volatu faciebant augurium, *alites* appellabant: minores enim *Oscines* vocabant, quod oris cantu præberent omen. Plinius lib. 10. cap. 19 *Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas dividitur species, OSCINES & ALITES: illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit.* Et Cicero lib. 2. de Naturâ Deor. cap. 64 *Aves quasdam, & alites & oscines, ut nostri augures appellant, rerum augurandarum caussâ esse natas putamus.*

ALEXANDER, Priami Filius, qui postea appellatus *Paris* fuit. De quo vide infra in P. ¶ 2. *Alexander Macedo*, Philippi Macedonum Regis, & Olympiæ filius, natus duabus in Græcia præstantissimis familiis, videlicet, ex Herculis & Æaci posteritate, formâ fuit humana pene augustiore: cervice celsâ, lætis oculis & illustribus; malis ad gratiam rubescentibus; reliquis verò corporis lineamentis, non sine majestate quâdam, decorus: juventutis rectoribus Aristotele & Callisthene usus. Subegit Asiam, non citeriorem modo, aut quæ Persici juris fuerat; sed Indiæ quoque magnam partem, quas ob res maximas gestas, *Magni* cognomen sortitus est, & haud sufficere ei unus orbis existimatus. Juvenalis Satyr. 10. v. 168

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis.

Nec aliam ob causam Græci ἀλεξανδρῶδες pro θαυμαστὸν, *admirabile*, dixerunt, quod ad lib. 13. Silii Heinsius observat. Victor omnium, inter voluptates, quas vincere non potuit, periit morbo ex vinolentia contracto, apud Babylonem, ut post Athenæum, & Senecam Solinus cap. 14 prodit. Quamquam plures sint, qui veneno extinctum sentiant. Lege Plutarch. ejus vitâ, & Curtium lib. 10. extremo. Cic. ad Att. lib. 13. *Quid tu non vides ipsum illum Aristotelis discipulum? summo ingenio, summâ modestiâ; posteaquam rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse?* Interrogatus Alexander, num patrem Philippum, an Aristotelem pluris faceret? *Magistrum*, inquit: *Ille enim ut essem, hic autem ut præclarè institutus essem, auctor fuit*, ὁ μὲν γὰρ τοῦ γενέσθαι, ὁ δὲ τοῦ καλῶς γενέσθαι αἴτιος: Recitat Stob. lib. 2. Serm. 2. Idem artifices obsoniorum aliquando dimittens, *se longè* dixit *commodiores posse secum ducere: nempe nocturnam profectionem ad prandium condiendum; ad cœnam verò prandii tenuitatem*, πρὸς μὲν ἄριστον τὴν νυκτοπορείαν, πρὸς δὲ τὸ δεῖπνον τὴν ὀλιγαριστίαν: Plutarch. lib. de tuenda valetudine. ¶ 3. *Alexander* alius, *Pheræus* cognominatus, tyrannidem exercuit apud Pheræos in Thessalia. Adversus hunc cùm bellum Pelopidas gereret, incautiùs ex ira in eum invectus peremtus est: Plutarchus, & Nepos ejus vitâ. Sed tyrannus interfectus tandem a conjuge est. Ovid. in Ibin v. 321

Inque tuo thalamo ritu jugulere Pheræi,
Qui datus est leto conjugis ense suæ.

¶ 4. *Alexander Epirotes*, seu Rex Epiri. De hoc aliquid in *Acheron* n. 5. dictum. ¶ 5. *Alexander Severus*, Romanorum Imperator, qui id accepit nominis, quod Arcenæ in templo Alexandro Magno dicato natus esset, ut Lampridius ejus vitâ scribit cap. 5. ¶ 6. Alexander Philosophus, Aphrodiseus à patriâ cognominatus, interpres Aristotelis fuit; non rarò & reprehensor: Philosophiam professus est sub Severo & Antonino imperatoribus: ex cujus scholâ & alii prodierunt Aristotelis Commentatores: ut Themistius, Ammonius, Simplicius, Olympiodorus. ¶ 7. Eo prior fuit *Alexander Ægeus*, interpres & ipse Aristotelis, præceptor Neronis: Franc. Partic. Tom. 1. Disc. Perip. l. 3. f. 32. ¶ 8. Plures passim laudantur Alexandri, ut *Epicureus*, apud Plutarchum 2 Sympos. Q. 3. *Myndius*, scriptor ὀνειροκριτικῶν, apud Artemidorum lib. 2 c. 71, & Ælian. de Animal. lib. 3. c. 23. *Polyhistor*, apud Hieronym. Quæst. Ebr. in Genes. c. 25 de Ketura Abrahami. *Alexander Ætolus*, poeta, cujus mentionem facit Gellius lib. 15. c. 20.

¶ Alexandra, Priami filia, quæ & Cassandra est, vide in litera C.

¶ Alexandrīa, & Alexandrēa, (utrâque enim ratione scribi reperitur non in codicibus modo, sed marmoribus etiam ac nummis) aliquot urbium nomen est, quod maximam partem ab Alexandro Magno acceperunt, quarum apud Strabonem, Pliniumque mentio fit. Nobilissima omnium Ægypti fuit ad Nilum; scholâ literarum, & Origenis, Clementisque, qui inde Alexandrinus appellatus, natalibus celebris. Græcè Ἀλεξάνδρεια. Unde patet penultimam vulgò malè corripi, propter Græcam Diphthongum: qui error & in *Antiochiæ* pronunciatione committitur. Æquè enim ibi penultima eandem ob rationem producenda. Propertius lib. 3. eleg. 10. v. 33

Noxia Alexandrea, dolis aptissima tellus.

Horatius lib. 4. od. 14.

— — *nam tibi, quo die*
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam.

A Hujus urbis descriptionem vide apud Egesippum lib. 4. cap. 27. Confer, qui in laudem ejusdem plura collegit, Barth. not. ad Zachariam Mitylenæum. p. 285. seqq.

¶ Alexandrīnus, qui ibi natus: & adjective, quicquid eò pertinet. *Alexandrinæ naves* apud Suetonium Aug. cap. 98, & Senecam epist. 77 pr. quæ supportando frumento maximè, quanquam & aliis mercibus in Italiam ab Augusto instituta classis fuit, de quâ Lipsius in Electis lib. 1. cap. 8. *Niliacum cataplum* Martialis vocat lib. 12. Epigr. 74. Eo interpretanda & *Pharia puppis* apud Statium lib. 5. Silv. ult. v. 66, de quo infra in *Vernilitas* tractabimus. Vide *Verna*. Lasciva autem & corruptissima voluptatibus ea natio fuit. Unde *Alexandrina vita, atque licentia* apud Cæsarem libr. 3. de B. Civ. cap. 110. Non ad mollitiem tamen interpretandæ *Alexandrinæ deliciæ* apud Quintil. lib. 1. cap. 2. sunt. Per *delicias* enim intelligendi ibi pueri sunt, qui dicacitate dominis in deliciis erant, ut alio loco ostendemus. Vide infra *Delicium* in *Lacio*, & Barthium rursus ad Statii Silv. p. 107. seqq.

ĂLEXĪCĂCVS, ἀλεξίκακος, malorum depulsor, epitheton est Apollinis, & Herculis. Vide de Apolline ἀλεξικάκῳ Pausaniam in Atticis post principium. Latinis literis vocem Græcam Cœl. Rhodiginus scripsit, v. g. lib. 16 Antiq. Lect. c. 19 &c. *Dæmones*
B *alexicaci*, qui noxas & diras amoliri existimabantur: iidemque & *apopompæi* & *apotropæi*; *Lysii quoque* & *Phyxii* appellabantur. Idem Cœlius lib. 2. cap. 10. extr.

ĂLEXIPHARMĂCVM, ἀλεξιφάρμακον, antidotus, remedium contra venena, Theriack / Artzney wider Gifft. Plinius lib. 21. cap. 20, *Nec magis alia herba* [quam polium] *convenit medicamento, quod alexipharmacon vocant.*

ĂLEXIS, Asinii Pollionis servus. Vide Servii expositionem in Virgilii illud Ecl. 2

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.

¶ 2. Fuit & Alexis Attici Amanuensis; quemadmodum ex Ciceronis epistolis ad eundem apparet. Libro enim 7 epist. 2, *Alexidis manum*, inquit, *amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuæ literæ.* ¶ 3. Fuit & Alexis Poeta Græcus, ex quo multa Stobæus annotavit: Adde Vossium de Poetis Græcis.

ALFĒNVS, idem & Alfinius, ex futore Jure consultus. Vide Horatium lib. 1. Satyr. 3. v. 130 & ibi veterem Interpretem; qui integre Alfinium Varum Cremonensem vocat. Laudat etiam Gellius lib. 6. cap. 5, ut *discipulum Ser. Sulpicii, rerumque antiquarum non incuriosum.* Adde Leg. 2. Dig. de Orig. Juris § 44.

ALFIVS, vide *Alphius*.

ALGA, herba marina nullius usus, unde *inutilis* epitheton ei Ho-
C ratius tribuit lib. 3. od. 17. Meer-Graß / Meer-Kraut. Idem lib. 2. Serm. Sat. 5. v. 8

Et genus & virtus, nisi cum re, vilior algâ est,

Adel / Kunst und Tugend wird nichts geacht / wo man nicht reich darzu ist.

¶ Algosus, ut, *locus algosus*, id est, algâ abundans. Plin. lib. 32. cap. 9, *Vivunt in algosis myaces;* ubi *locis* subaudias.

¶ Algensis, se, quod in alga nascitur vel nutritur. Plin. 9. cap. 37, *Purpurarum genera plura, pabulo & solo discreta. Lutense putri limo, & algense enutritum alga, vilissimum utrumque.*

ALGEO, frigeo, frieren / ab ἀλγέω doleo. Plinius lib. 14 cap. 2 *algentibus locis*, an kalten Oertern. Et lib. eod. cap. 9 *donec bruma transeat, & consuetudo fiat algendi.* Et lib. 17 cap. 23 extr. *Talia ulcera difficile sanescunt, algendo nimis æstuandove.* Horat. de arte poetica v. 412

Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit & alsit.

¶ 2. Per metaphoram significat negligi. Juvenalis Satyr. 1. v. 74. *probitas laudatur & alget*, id est, negligitur, non expetitur, etiamsi laudetur nec vituperari possit: Frömmigkeit kan die Welt nicht schelten / sie achtet ihr aber nicht / und wil nie-
D mand dran.

¶ Algesco, ĕre, gefrieren / kalt werden. Prudentius Apotheos. v. 142, Deus

— *rabiem flammarum algescere cogit.*

¶ Inalgesco, idem. Corn. Celsus lib. 3 cap. 3 *ubi extremæ partes membrorum inalgescunt.*

¶ Algidus, frigidus, ut *nix algida* Catull. Ep. 64. kalt.

¶ Algor, ōris, m. die Kälte. Sallustius Catilin. cap. 5, *corpus patiens inediæ, algoris, vigiliæ.* Plinius lib. 14. cap. 2 *magis æstu, quam algore* [Nomentanæ vites] *vexantur.* Pluraliter Idem lib. 15 cap. 4 pr. *oleo corpus contra algores munire.*

¶ Algus, i, idem, apud Lucret. lib. 3. v. 733. & *algus, us*, apud Plaut. Rud. a. 2. sc. 7. v. 24 *Tu vel suda, vel peri algu.* Quod imitatur Paulinus Nolanus ad Cytherium v. 303

Ne sæviori fluctibus terræ dati
Algu perirent & fame.

¶ Alsiosus, a, um: quod & naturæ frigidioris est, & facilè læditur frigore. Plinius lib. 21. c. 10. de abrotono: *Seritur autem semine melius, quàm radice aut surculo; semine quoque non sine negotio plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Utrumque æstate,*

astate, alsiosa enim admodum sunt. Sie erfrieren leichtlich. Sic *alsiosum pecus* Varro dixit lib. 2. de re rustica c. 3. A

¶ Alsius, idem, & illius origo, quanquam minus frequens. Nam ut ab *Ebrius* Ebriosus; sic ab *Alsius* Alsiosus. Lucretius lib. 5. v. 1014 *Ignis enim curavit ut alsia corpora frigus*
Non ita jam possent cœli sub tegmine ferre. Etiam

¶ Alsus, frigidus, cujus Comparativo aliquoties usus est Cicero. Lib. 4 ad Attic. epist. 8 de Antio oppido: *nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius.* Idem ad Q. frat. lib. 3 epist. 1. cap. 2 *Apodyterio nihil alsius, nihil muscosius.*

ALGIDUM, oppidum Latii veteris inter Tusculum & Albanum montem. Strabo lib. 5.

¶ Algidus mons eadem regione 12 millibus passuum urbe distans, secundùm Eutropium lib. 1. c. 15. Horatius lib. 1. od. 21 *gelidum;* & lib. 3. Od. 23 *nivalem* vocat: rationem nominis quasi explicans, quia ab *algendo* dictus est.

ALICA, vide *Halica.*

ALIENUS, ἀλλότριος, frembde / das eines andern ist. Terent. Eun. 2. sc. 2, 34 *Viden' otium, & cibus quid faciat alienus?* Item Andr. a. 1. sc. 1. v. 125 *Alieno more vivere,* leben wie andere wollen. Cicer. in off. 1. c. 9 *Difficilis est cura rerum alienarum:* die Sorge für ander Leute Sachen ist schwer. Plinius lib. 29 cap. 1, *Alienis oculis ambulamus, alienis oculis agnoscimus,* id est, per lecticarios & anagnosten. Constructio hujus nominis non una. Nam & cum genitivo jungitur Græco more. Lucret. lib. 6. v. 1063. *Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena.* Rutilius Lupus lib. 2. de Figuris Sentent. *Sed nimirum inopinans incidi in caussam temporis hujus alienam.* Sic *alienum veritatis* dixit Cyprianus Tractatu contra Demetrianum. Non rarò & Dativus apponitur. Cicero pro Cæcin. cap. 9, *Hoc illi caussæ maximè alienum est:* Dieses kömmt gar von der Sache ab / reimet sich zur Sache gar nichts. Seneca Præfat. lib. 4. Nat. Quæst. *Scio quam sis ambitioni alienus, familiaris otio ac literis.* Tacitus lib. 2. Hist. c. 74 *Muciani animus nec Vespasiano alienus, & in Titum pronior,* der zwar dem Vespasiano nicht ungeneigt / dem Tito aber mehr beygethan. Sed frequentissime cum ablativo & præpositione construitur, ut: *homo alienus a literis,* Cic. 4. in Verr. cap. 26, der keine Lust zum Studieren hat. *Esse ab aliquo alieno animo,* pro Dejotaro cap. 8. Sic, *hoc alienum est ab officio, dignitate meâ,* apud eundem 4. epist. 7. & *alienior est a me,* lib. 2. epist. 17, ubi simul Comparativum notes, quemadmodum excellentiam gradûs in Themistocle Nepotis cap. 4, *alienissimo sibi loco conflixit,* cum tertio Casu: & cum præpositione, pro Domo cap. 27 *idem, homines alienissimi a P. Clodio.* Est &, ubi subauditur præpositio, ut, *alieniora usu,* apud Gellium lib. 19 cap. 7. *Alienum existimatione mea* Cic. Attico lib. 6. epist. 1. ¶ Opponitur etiam generis conjunctioni & consanguinitati. Plinius Panegyr. c. 37 *Nisi simul cognationis jura impetrassent, alienissimi habebantur, quibus conjunctissimi fuerant.* Die einem gar nichts verwand seyn. C

¶ Alienare, alienum facere, ejicere, & extra familiam ponere. Terentius Heaut. a. 5. sc. 2. v. 26, *Ita nos alienavit,* So gar hat er mich verstossen / und gleich als enterbet. Nam hæc de patre filius loquitur. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. vers. 243. *certe edepol, tu me alienabis nunquam, quin noster siem.* Cicero lib. 5. epist. 8 *quædam pestes hominum te nonnunquam a me alienarunt.* Idem lib. 3. epist. 6, *Malevoli, ignari constantiæ meæ, conabantur alienare à te voluntatem meam,* sie unterstunden sich / mich bey dir anzugeben / als wäre ich dir ungeneigt. ¶ 2. Hinc de rebellione, defectione, ut *alienatæ insulæ,* apud Nepotem in Cimone cap. 2, quæ defecerant. Idem Amilcare cap. 2 *omnia oppida alienata restituit patriæ.* ¶ 3. de venditione. Cicero 6 in Verr. cap. 60 *pretio parvo ea, quæ accepissent a majoribus, vendidisse atque alienasse.* Idem Agrar. 2. cap. 21 pr. *venire vestras res proprias, & in perpetuum a vobis alienari.*

¶ Inalienatus, non alienatus. Scribon. Largus Compos. 214 *Adjicitur propolis inalienatæ, sinceræ, bonæ selibra.*

¶ Abalienare, idem. Cicero 2. Philipp. c. 15, *Abalienare voluntatem alicujus a se,* einen ungeneigt machen. *Esse animo abalienato,* ad Att. lib. ep. 3. *Homines suis rebus abalienare,* Nepos Agesi. cap. 2, die Leute Ihm und seiner Sache ungünstig machen. Et Livius lib. 26. cap. 38 *abalienantur animi.* D

¶ Alienatio, disjunctio. Cic. de Amic. cap. 21 *Statim alienatio disjunctioque facienda est,* i. e. amicitia dissolvenda. Et metaphorice *Alienatio mentis,* Wanwitz / Unwitz / apud Plinium 21. cap. 21. & Celsum 4. cap. 2.

¶ Abalienatio, Cic. Top. c. 5. extr. ubi ex jure veteri definit.

¶ Alienigena, communis generis, id est, externus, ein Ausländer. *Alienigenæ hostes,* Cicer. 4. Catil. cap. 10, & Livius lib. 26 cap. 13, *cum hostis alienigena in Italia esset.* Rursus Cicero pro Dejotaro cap. 3 *homo longinquus & alienigena:* der weit abgelegen und fremder Nation ist.

¶ Usurpatur & adjectivè *Alienigenus,* a, um, ut *Studia alienigena,* Valerius Max. lib. 2. c. 1. prope fin. Et *Mulier alienigeni sanguinis,* Idem lib. 6. cap. 2. extern. 1.

ALIPTES, æ, græcum est, ἀλείπτης. Utitur eo Cicero epist. 9. lib. 1. famil. & Juvenalis Satyr. 2. v. 76. & Sat. 6. v. 421. Seneca item Epist. 56. Aliptæ autem vocabantur, qui palæstritas certaturos ungebant, ἀλείπτης enim unctor est. Vide Mercurialem de Gymnastica & Petr. Fabr. Agonistico. Erant aliptæ & inter balnearios servos, de quibus vide Pignorium. Victor in Commodo, *ministrum ungendi* vocat. Virium, & boni coloris caussa aliptas adhibitos, Cicero significat. Ejus enim verba supra laudato loco hæc sunt: *Sed vellem, non solum salutis meæ, quemadmodum medici; sed ut aliptæ, virium & coloris rationem habere voluissent.*

¶ Iatraliptes, ἰατραλείπτης; Medicorum genus, quorum ars *Iatraliptice,* quasi *medicina unguentaria* appellata, quam Prodicus quidam instituit, ut Plinius auctor est lib. 29. c. 1. Plinius Junior lib. 10. epist. 4, *Proximo anno, Domine, gravissimâ valetudine usque ad periculum vitæ vexatus, iatralipten assumsi.* Meminit & ejusdem libri epist. 22.

¶ Iatraliptice, ἰατραλειπτική, illud medicinæ genus, quod extrinsecus per unguenta morbos curat. Plinius citato lib. 29 cap. 1, *Prodicus, Selymbriæ natus, è discipulis Hippocratis, instituens quam vocant Iatralepticen, reunctoribus quoque medicorum, ac mediastinis vectigal invenit.*

Aliquando & Aliquantus vide in *Quando, Quantus.*

ALIUS, ex ἄλλος, de multis dicitur; sicut *alter* de duobus tantùm, ein anderer. Terent. Andr. a. 4. sc. 4 *Fallacia alia aliam trudit,* ein Tücke jaget oder fördert die ander. Tacitus 2. Histor. cap. 95, *successere magis alii homines, quam alii mores.* Quintil. lib. 1. cap. 1, *Præstat ingenio alius alium,* es thut es einer dem andern zuvor. *Aliud ex alio,* eines nach dem andern. Terent. Eun. 5. sc. 5. v. 17 *Aliud ex alio malum.* Kömmt doch ein Unglück über das ander. Livius *aliud super aliud* dixit libr. 30. cap. 26. *Ita alio super aliud scelere cùm haud dubie induciæ ruptæ essent.* Ita Plinius 7. Epist. 8 *Saturninus noster summas tibi apud me gratias aliis super alias epistolis agit.* Sallustio *alius post alium* placuit, Jugurth. c. 63, *Deinde ab eo magistratu alium post alium sibi peperit.* Construitur cum Quàm, Ac, Atque, Anders als ꝛc. Plinius lib. 7 epist. 15 *alia omnia, quàm quæ velis, agere.* Cicero 3 de Orat. cap. 53 *alia dicentis, ac significantis, dissimulatio.* Terentius Phorm. a. 4. sc. 4 v. 3 *Aliud mihi respondes ac rogo.* Cæsar lib. 3 Civil. c. 51 *Aliæ sunt legati partes atque imperatoris.* Idem 2 de Legib. cap. 7 *in aliis rebus aliisque sententiis versaris, atque ille.* Nec aliter cum negatione, nicht anders / als. Plinius Panegyr. c. 55 *Non alius erga te novus honor superest, quam si aliquando de te tacere audeamus.* Varro de R. R. lib. 1 cap. 4 de insalubri agro, ibi, inquit, *cultura non aliud est, atque alea domini vitæ.* Potest etiam *Nisi* subjungi. Cicero pro S. Roscio cap. 52, *An vero non intelligitis, nihil aliud agi, nisi ut proscriptorum liberi tollantur?*

¶ Veteres aliquando *Alis,* & *Alid,* extrito U, solebant dicere. Catullus Eleg. 66 de comâ Berenices, v. 27

Anne bonum oblita es facinus, quod regium adepta es
Conjugium? quod non fortior aut sit alis?

Lucretius lib. 1. v. 262

Quando alid ex alio reficit natura:

& rursus lib. 3. v. 989

Sic alid ex alio nunquam desistet oriri.

& aliis locis pluribus. In quibus miror eruditissimum Gifanium *aliud* semper reposuisse. Nam quod ait, contra libros veteres alios *alid* substituisse, verum omninò haud est. *Alid* enim membranæ Vossii agnoverunt, ut ipsemet testis est lib. 2. de arte Grammat. cap. 29. Nam quâ ratione antiqui *alis* pro *alius;* eadem & *alid* pro *aliud* dixerunt. Dissyllabum tamen statuit, quemadmodum alibi Poëta τὸ *potius* facit. Vel exteri, inquit, debet D, quod novum non est. Libr. 6. v. 762 ait:

Janua ne potius his orci regionibus esse
Credatur --- ---

Ubi fateor dissyllabum esse, prima alteraque correpta: vel quia primam natura brevem habet, a *potis* enim est, quemadmodum primam in *occultus* eadem de caussa corripuit Plautus: (quo respectu non eo inficias, Lucretium primam potuisse corripere, quamvis contractio positionem faceret:) vel quia S. veterum more elidenda. De D. extrito quod adjicit, vereor an satis possit probare. Hoc scio veteres D. adjecisse vocibus, quæ in vocali desinerent, ut elisionem impedirent; abjecisse, ut ei facerent locum, nescio. Nam quæ exempla alibi producit, nihil firmiter adstruunt. Scribit Lucretius lib. 4. v. 642

Ut quod aliis cibus est, aliis fuat acre venenum.

& rursus lib. 6. v. 1225

Nam quod aliis dederat vitales aëris auras,

in iis respondeo D. non elidi, sed *aliis* per contractionem duarum vocalium *ii,* dissyllabum esse. Nec aliter de Plauti, atque Terentii locis existimandum.

¶ Alius pro altero Apulejus lib. 5. Miles. de duarum sororum colloquio: *Suscipit alia.* Plautum quoque non semel ita usum hac voce Casaubonus alibi observat. Cæsar de bello Gall. init. lib. 1. *Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum linguâ Celtæ, nostrâ Galli*

Galli appellantur. Sic Ambros. c. 3. de Paradiso (Tom. 4. oper. f. 95.) *Quæ sunt quatuor initia virtutum, nisi* unum *prudentiæ*, aliud *temperantiæ*, tertium *fortitudinis*, quartum *justitiæ?* Hieron. ad Damasum ep. 146, *Dominus tres parabolas proposuit: è quibus* una *est nonaginta novem ovium; alia drachmæ; tertia verò duorum filiorum.* Idem ad Evagrium epist. 85, *Presbyter & episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen*, pro, alterum, alterum. Per copulam geminatum varietatem notat. Cic. in Oratore c. 22 *Eadem res sæpe aut probatur aut rejicitur alio atque alio elata verbo.* Plinius Paneg. Trajani cap. 7, *Itaque adoptatus es, non ut prius alius atque alius, &c.* id est unus ac alter. Cic. 4. de fin. cap. 19, *Si in cæteris rebus esset quidquam, quod aliud alio melius esset.* ¶ 2. Aliud pro diverso aut dissimili, Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 18 *Nunc hæc dies aliam vitam adfert, alios mores postulat*, du must viel anders werden als zuvor. Singularis etiam elegantia est accedente adverbio *Longè*. Sallust. Catil. cap. 52 *Longe alia mihi mens est*, Ich habe viel ein andern Sinn.

¶ *Alium facere* est, animum alicujus immutare; persuadere aliud, & animum inducere. Plautus Trinummo act. 1. sc. 1. v. 123

Prò Dii immortales, verbis paucis quam cito
Alium fecisti me, alius ad te veneram.

Sic histriones *alii fieri* dicebantur, cùm mutabant personas. Idem Comicus Prologo Pœni extremo: *Valete; adeste: ibo: alius nunc fieri volo.* ¶ *Alias res agere* apud Terent. Eun. a. 2. sc. 3. v. 56. nugari est, ut Donatus interpretatur. ¶ Eleganter hoc nomen cum Ablativo jungitur. Horat. lib. 1. Ep. 16

Neve putes alium sapiente bonoque beatum.

Idem lib. 2. Epist. ad August. v. 240

Ne quis sese alius Lysippo duceret ære.

Sallust. Jug. cap. 81 *Aliud bello mallet*, ex Jani Melleri Palmerii emendatione, quam adfert Spicileg. in Sallust. in Face Crit. Gruteri Tom. 4. p. 649 (quanquam excusi libri *quàm bellum* habeant) Ac ita & Phædrus lib. 3 fab. 1. v. 41, *si accusator alius Sejano foret.* Agnoscas autem in his locutionibus absorptionem electivæ particulæ, illi similem, quæ in comparativis est locutionibus. Ut enim, *meliùs illo cecinit*, est *meliùs, quàm ille:* sic *alius sapiente*, est *alius quàm sapiens.* Ea nimirum vis est ablativi, ut absorbeat particulas *quàm, ac, atque.* Minus ergo bene in illo Sallustii: *aliud bello mallet*, laudatus Palmerius c. l. dandi casum agnovit: auferendi debebat.

¶ Aliàs, adverb. tam præteriti, quàm futuri temporis: etiam sæpe indefiniti. Sonsten / ein ander mahl / auff eine andere Zeit. Cicero 4 Acad. cap. 3 *Quibus de rebus & aliàs sæpe nobis multa quæsita & disputata sunt.* Idem de Divinat. lib. 2 cap. 2 extr. *Sed hæc aliàs pluribus. Nunc ad institutam disputationem revertamur.* Idem lib. 3 de Orat. cap. 7, *Itaque & illi aliàs aliud iisdem de rebus & sentiunt, & judicant.* ¶ 2. Significat & alioqui, vel *aliter.* Curt. lib. 8 cap. 3 *Illum debilitatum vulnere jacuisse, non aliàs*, (id est, non aliter,) *quam simulatione mortis tutiorem:* lag und stellte sich als wäre er gar todt / ander gestalt wäre er nicht sicher gewesen. ¶ 3. item *Interdum*, quando geminatur, eine Zeit so / die ander anders. Cæsar lib. 5. de bello Gall. cap. 55, *Interim prope quotidie cum omni equitatu Induciomarus sub castris ejus vagabatur, aliàs ut situm castrorum cognosceret, aliàs colloquendi aut territandi causâ.* Idem lib. 1. de Bell. Civili cap. 59, *Illi perterriti virtute equitum minus libere, minus audacter vagabantur, aliàs non longo ab castris progressi spatio, ut celerem receptum haberent, angustius pabulabantur; aliàs longiore circuitu, &c.* Triplicari quoque ita potest, aut sæpius repeti. Plinius lib. 7 cap. 55, *aliàs immortalitatem animæ, aliàs transfigurationem, aliàs sensum inferis dando.* Quater repetiit Cicero lib. 1 de Invent. cap. 52 *Atque hic licebit aliàs singillatim transire omnes argumentationes: aliàs ad partitiones singula genera referre: aliàs ab auditore, quid desideret, quærere: aliàs hæc facere per comparationem suarum & contrariarum argumentationum.*

¶ Aliter, alio modo, anders. Terent. Adelph. a. 5. sc. 8, 13 *Fieri aliter non potest*, anders mag es nicht zugehen. Construitur ut *Alius.* Livius sub finem lib. 21, *Profectum clam, furtim, haud aliter, quam si exilii caussa solum vertisset.* Cicero ad Attic. 16. ep. 13 *Ne sim salvus, si aliter scribo ac sentio*, GOtt helffe mir nicht / wo ich anders schreibe / als ich es meyne. Et geminatum *aliter atque aliter*, id est variis modis. Plinius lib. 2. cap. 93 *Quibus in rebus quid possit aliud caussæ afferre mortalium quispiam, quàm diffusæ per omne naturæ subinde aliter atque aliter numen erumpens?* ¶ Aliter est etiam *contra.* Virgil. Æneid. 2. v. 428. *Dis aliter visum.* ¶ Pro Aliter vetustissimos *Aliuta* dixisse, probat Festus Pompejus ex Numæ Pompilii lege.

¶ Aliò, anderswohin. Terent. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 49 *fortasse tu profecturus aliò fueras*, du gedachtest vielleicht anderswohin zu gehen. Suetonius Aug. c. 98 *non alio datam summam, quam in emptionem Alexandrinarum mercium absumturos.*

¶ Alioqui & alioquin, id est, præter hoc, ohn das / sonst / Livius 30 cap. 29 extr. *tumulum commodum alioqui, nisi quod longinquæ aquationis erat, cepit.* Quod vero vulgo dicitur, Alioqui ante consonas; Alioquin ante vocales poni, perpetuum non est. Sic Curt. 4. cap. 2. *alioquin potens:* & lib. 7. cap. 4. *alioquin moderatus.* Et Cicero *cæteroquin rectè*, in Oratore cap. 25. nam eadem ratio τῶ Cæteroquin & Alioquin est. Et alioqui ante vocalem Plinius lib. 8. epist. 11. n. 2 *alioqui in summo discrimine.*

¶ Aliorsum pro alio versum; in aliam partem, in aliam sententiam, andern Orts / auff ein andere Meynung. Terent. Eun. a. 1. sc. 2. *Vereor ne illud gravius Phædria tulerit, neque aliorsum, atque ego feci, acceperit*, Er möchte es auff ein andere Meynung angenommen haben / als ich es gethan.

¶ Aliovorsum, Alioversus, idem. Plautus Aulul. a. 2. sc. 4 v. 8 *Atqui ego istuc aliovorsum dixeram.*

¶ Alibi, an einem andern Ort / anderswo. Terent. Hecyr. 3. sc. 1. v. 14 *Habebam alibi animum amori deditum*, ich hinge an einem andern Ort in der Liebe. Construitur cum Quàm & æquivalentibus. Suetonius Aug. cap. 23 *Duas omnino clades, nec alibi, quàm in Germania accepit.*

¶ Alicubi, uspiam, irgendwo. Cicero pro Flacc. cap. 29, *Omnino mallem, hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati,* [agros] *paravisses.* Terentius Adelph. a. 3. sc. 4. v. 7 *Utinam hic prope adesset alicubi.*

¶ Aliubi pro alibi, apud Plin. 10. cap. 30, & libr. 34 cap. 14. Anderswo. Geminavit Seneca epistol. 35 *aliubi & aliubi apparere*, bald da / bald dort seyn.

¶ Aliunde, ex alio loco, anderswoher. Cicero pro Ligario cap. 1. *Cum id neque per te scires, neque aliunde scire potuisses.* Vide *unde.*

¶ Alicunde, etwa her. Terent. Andr. a. 2. sc. 4. v. 3 *Venit meditatus alicunde ex solo loco*, etwa aus einem wüsten Winckel heraus. Idem Adelph. a. 2. sc. 2. v. 35 *Minas decem corradet alicunde.* Quemadmodum vero *Ali* post *Si* eleganter in *Aliquis* & similibus abjicitur; ita idem quoque usu venit in *Alicunde.* Livius lib. 26. cap. 38, *Nec consul Rom. tentandis urbibus, sicunde spes aliqua se ostendisset, deerat.* Sicunde, hoc est, *si alicunde.*

¶ Aliusmodi, duo Genitivi coalescentes in unam vocem, & quasi in Adjectivum indeclinabile, auff ein andere Art / Cic. Invent. lib. 2. cap. 6 *res aliusmodi est, ac putatur.*

¶ Aliquis, quispiam, significat personam incertam. iemand / einer. Terent. in Andr. a. 4. sc. 6. v. 18 *arbitror jam esse aliquem amicum & defensorem ei*, ich achte / sie habe schon etwa einen Freund / der sich ihrer annehme. *Aliquo pacto*, etwa durch Mittel und Wege. ¶ 2. *Esse aliquem*, in aliquo significat esse numero. Cicer. 3. ad Att. ep. 15. extr. *Me, ut facis, velis esse aliquem: quoniam qui fui, esse non possum*, laß mich doch auch / wie du denn thust / nicht den geringsten seyn / &c. Juvenalis Sat. 1. v. 73

Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis esse aliquis.

Et ita etiam Græci. S. Lucas Act. Apost. cap. 5. vers. 36. λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν: *dicens se aliquem esse:* quâ forma & cap. 8. v. 9 usus est. Cleomedes lib. 1. κυκλικῆς θεωρίας μετεώρων c. 1. ὥστε καὶ ἐπίκυρος, ὡς δή τις ὤν, ἀλαζονεύεται. Cicero in Divinatione Verr. c. 15, non *aliquem esse*, sed *aliquid esse* dicit. *In dicendo aliquid remittat, ut tu aliquid esse videare.* In Juvenale quoque Manuscripti quidam Codices non *aliquis*, sed *aliquid* legunt. *Si vis esse aliquid:* quomodo & nos loquimur: Wenn du was seyn wilt. S. Paulus ad Galat. c. 6. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὤν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. *Nam si quis sibi videtur esse aliquid, cum nihil sit, semet ipsum seducit.* In his de uno sermo est. Usurpavit etiam de pluribus Cicero 5. Tusc. c. 36 *An quicquam stultius, quam quos singulos sicut operarios barbarosque contemnas, eos aliquid putare esse universos?* ¶ *Est aliquid*, alia formula, cum aliquid non plane rejiciendum ac contemnendum significamus. Cicero iterum Divinatione: *Est tamen hoc aliquid: etiamsi non est satis.* Ovidius lib. 6. Fastor. v. 27 *Est aliquid nupsisse Jovi, Jovis esse sororem.* Catullus Epigr. 1. *Solebas Meas esse aliquid putare nugas.* Sic *aliquid dicere* perhibentur, qui non absurda penitus in medium proferunt. Cicero Tusc. 1. cap. 11 *Hic ab artificio suo non recessit: & tamen dixit aliquid.* Lactantius perpetuus æmulator Ciceronianæ orationis, lib. 3. cap. 7, *sive aliquid dicunt, nihil prosunt; seu delirant, nihil nocent.* Ubi *aliquid dicere*, & *delirare* opposita esse vides. Ejusdem Lactantii sunt, eodem sensu *nonnihil dicere, aliquid loqui:* cap. 8. ejusd. lib. *Si (Zeno) aliam mutorum, aliam hominis dicit esse naturam, quod homo ad virtutem sit genitus, non nihil dicit.* Et c. 24, *Quid illi, qui esse contrarios vestigiis nostris Antipodas putant, num aliquid loquuntur?* Observa obiter, quæ de Antipodibus dicuntur, somnia fuisse Lactantio habita. Cæterum huic formulæ contraria est, *nihil dicere.* Lactantius idem de opificio Dei c. 17 *Nec tamen in tantum falsos esse dicendum est, qui hæc senserunt, ut omninò nihil dixerint.* Terentius act. 1. sc. 2. v. 61 *Nec nihil, nec omnia hæc sunt, quæ dicit.* Etiam apud Græcos eâdem notione opposita sunt, λέγειν τι & μηδὲν λέγειν. Plato Hipp. Maj. f. 1256 ληρῶν καὶ προσποιούμενός τι λέγειν, μηδὲν λέγων. Idem Phædone fol. 48 δοκεῖ τι μοί καὶ αὐτῷ λέγειν Κέβης. Et Theæteto: ἴσως δὲ οὐδὲν

δὲ ἐδὲν λέγω. Aristoteli λέγειν τι & μηδὲν λέγειν ita opponuntur 3. (al. 4.) Metaph. 4. satis ut ex ipso textu appareat, illud esse, proferre, quid additâ ratione; hoc, absque omni ratione dicere. Ibid. lib. 1. c. 2. λέγειν τι sic effert, ut paulò post ei opponatur τὸ ψεῦδος. Vicissim Platoni Lachete fol. 491. λέγειν τι est, non verum quidem, veri tamen, quid simile dicere. Ait enim: λέγει γέ τι, ἐ μέντοι ἀληθές γε. ¶ 3. Aliquid pro *aliud quid*. Tacit. 1. Annal. cap. 4 *ne iis quidem annis aliquid quàm iram -- meditatum*.

¶ Aliqua, per se ablativus pronominis; vulgo habetur pro adverbio, quod *per locum* significet: ut, *si qui evasissent aliqua*, Liv. 26. c. 27, etwa an einem Ort durch entgangen/ ubi *viâ* commode subauditur. ¶ 2. Et, pro *aliquo modo*, Terentius Phorm. a. 4. sc. 1. v. 19 *Vereor ne uxor aliquâ hoc rescîscat mea*, ubi *ratione* subintelligas. Virgil. Ecl. 3.

Et si non aliquâ nocuisses, mortuus esses.

¶ Aliquammultus, aliquanto multus. Apulejus lib. 1 Metamorph. p. 113 Elmenh. *post aliquammultum temporis*. Et Apologia p. 320 *aliquammultis diebus*. Tertullianus Apologetico cap. 12 *Iidem estis, qui Senecam, aliquampluribus & amarioribus de vestra superstitione perorantem, probatis*.

¶ Aliquatenus, adverb. quantitatis, id est, usque ad aliquam partem, & aliquâ ex parte, etlicher massen. Seneca Epist. 116 *aliquatenus dolere*. Pomp. Mela 1. cap. 2. *aliquatenus processit*. Plinius 27. c. 12 *aliquatenus rubens*.

¶ Aliquò, etwa hin. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 32 *Profugiet aliquò militatum*, er wird sich etwa hin in den Krieg verlauffen.

¶ Aliquot, nomen numeri indefiniti, plurale tantùm, generis omnis. Terent. And. a. 3. sc. 3. v. 2. *Aliquot me adiere*, es seyn etliche an mich kommen. Cicero ad Cæsar. sub ep. 11 lib. 9 ad Attic. *Aliquot sunt anni, cum vos duo* (vulgo duos) *delegi, quos præcipue colerem*.

¶ Aliquoties, etlich mahl. Cicer. 2. de Leg. cap. 4 *Aliquoties jam iste locus à te tactus est*. Livius 7. c. 18 *Aliquoties frustra in campum descensum*. Sed de hoc plura in *Quot*.

ALLEGORIA, ἀλληγορία, eine andere oder heimliche Deutung/ figura est, quoties sub aliis verbis aliud intelligitur: cujusmodi est, Terentii in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 16 *Quia non rete accipitri tenditur neque milvio*. Cicero Attico suo lib. 2. ep. 20, *Si erunt mihi plura ad te scribenda, allegoriis obscurabo*, mit verborgenen oder heimlichen Deutungen verdunckeln. At vero in melioribus libris Ciceronis Græce ἀλληγορίαις scriptum est: Latine vero Arnobius lib. 5. p. 186 *allegoriarum explanationes*. An sit communis Troporum affectio, disputat Corvinus Dubior. Rhetor. fasciculo 7. dub. 2.

¶ Allegoricus, adjectivum, ἀλληγορικός, per allegoriam quod significatum est. Arnobius lib. 5. p. 183 *Lex allegoricis tenebrosis ambiguitatibus explicata*. & pag. 186 *Historiæ ambagibus allegoricis scriptæ*.

¶ Allegoricè, adverbium. Tertullianus 3. adv. Marc. cap. 5. extr. *duo argumenta allegoricè cucurrisse*. Arnobius lib. 5. p. 183 *allegoricè scripta*. Augustinus de Genesi ad lit. lib. 4. c. 28 pr. *figuratè atque allegoricè*.

ALLIA, ἀλλίας, fluvius Italiæ, qui à Crustuminis montibus defluens Tiberino miscetur amni. Ad eum magna strage affecti Romani à Gallis sunt duce Brenno. Unde *Allia flebilis, gravis*, Ovidio de arte am. lib. 1. v. 413. & in Ibin v. 219 appellatus. Adde Livium lib. 5. cap. 37. seq. & lib. 6. c. 1.

¶ Alliensis: ut *Alliensis pugna* apud Ciceronem ad Attic. lib. 9 epist. 5. *Alliensis dies*, ex clade funestus ac damnatus, 15 Kal. Sextiles, apud Livium lib. 6 cap. 1. Malo ergo omine Vitellius Alliensi die pontificatum maximum cepit, Suetonio observante in Vita cap. 11. ¶ Deinde ad alios dies lugubres & infaustos transfertur. Cenotaphio Caji Cæsaris Pisano v. 26 DIEM EUM QUO DIE C. CAESAR OBIT, QUI DIES EST A.D. VIIII K. MARTIAS, PRO ALLIENSI LUGUBREM MEMORIAE PRODI.

ALLICIO vide in *Lacio*.

ALLIDO vide in *Lædo*.

ALLIUM, σκόροδον, Knoblauch. Plin. lib. 19. c. 6 *Allium ad multa medicamina prodesse creditur*, man hälts dafür/ Knoblauch sey zu vielen Artzneyen gut. Varro Bimano apud Nonium: *Avi & atavi nostri, cùm allium ac cæpe eorum verba olerent; tamen optime animati erant*. ¶ *Allia ne comedas, & fabas*, id est, à militia & foro seu judiciis abhorre. *Ne allii quidem caput*, subaudiendum, mihi apposuit; ἐδὲ σκορόδε κεφαλὴν δίδωσι, Aristoph. in Vespis; Locutio est proverbialis de homine supra modum parco & tenaci. Vide Erasm. Adag. Porrò allium ab ἄλλεσθαι dictum videtur, quod exiliendo crescat. *Allium olet* in rusticum dicitur, cui theriaca allium est. Taubm. ad Plautum p. 517.

¶ Alliaris sive Alliaria, herba notissima, Knoblauchs-Kraut.

¶ Alliatus; qui ex comeso allio olet: ut quidem Lambinus Plautinum locum Mostell. a. 1. sc. 1. v. 45 legendum & interpretandum putat. vid. Senec. Ep. 84 de Scordalo, quem talem facit. Sed nihil mutanda est Lectio. Nam *alliatum* ibi cibi genus, cui intritum allium est; unde & *intritum* proprie appellatur, sicut Donatus ad Terentium observat, qui *moretarium alliatum* nominavit. Vide Plautinos Interpretes. Taubm. p. 517. & ad Virgil. p. 19.

ALLOBROGES, plurale, Galliæ populi, hodie sunt Sabaudienses & Delphinates, die in Savoye und Dauphiné. Cicero de his passim in 3. Catilinaria. Et de Divinatione lib. 1. cap. 12 extremo

At clades patriæ, flamma ferroque parata,
Vocibus Allobrogum patribus populoque patebat.

Ptolemæo *Allobryges* dicuntur. Horatius singulariter extulit Epod. 16.

Novisque rebus infidelis Allobrox.

¶ Allophylus, ἀλλόφυλος, alienigena. Prudentius Latine Græcam vocem aliquoties scripsit, Hamartig. v. 500, & in Diptych. de Samsone. Utrobique contra naturam Græcæ vocis corripuit penultimam, quod etiam a Paulino factum est Natali 8. v. 71.

ALLUCINOR, alucinor, vide Hallucinor, halucinor.

ALLUCITA, vide *Alucita*.

ALMO, ōnis, fluvius urbi Romæ vicinus, ubi sacra Cybeles celebrata. Ovidius 4. Fastor. v. 337

Est locus, in Tiberin qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis Dominam sacraque lavit aquis.

Adde Silium lib. 8 v. 364, & Lucanum lib. 1. v. 600. Prudentius in Romano v. 160 *rivulum* vocat, quod arguit parvum & exiguum amnem esse. Adde Fr. Lindenbrug. ad Marcell. pag. 127. August. de C. D. lib. 2. c. 4. Weitzium ad Prud. p. 609. ¶ Almo etiam deus illius fluminis, pater Laræ nymphæ, ex qua Mercurius Lares genuit. Ovidius Fastor. lib. 2 v. 599 fabulam narravit.

ALMON, Thessaliæ oppidum, Plin. lib. 4. cap. 8. pr. ¶ 2. Almon est & Bœotiæ civitas, Stephano.

ALMUS, a, um, ζείδωρος, ab *alendo* secundùm Festum, qui non modo *alens* interpretatur, sed etiam *sanctus, pulcher*. Tibullus lib. 1. eleg. 11. v. 67 *pax alma*, der liebe Friede. Sic *alma lux* Æneid. 1. v. 306. *Almæ Musæ* Horat. 3 od. 4, 42. *Parturit almus ager*, Virg. Georg. 2. v. 330. Idem Eclog. 8. v. 17

Nascere, præque diem veniens age lucifer almum.

Vet. Gloss. *Almus* κλυτός, ἔνδοξος. Item: *Alma* κλυτή, ἁγνή, ὡραία, θρεπτεῖρα.

ALNUS, κλήθρα, arbor palustris, ein Eltern/ *Alnus alta, procera, viridis*, Alni apud poëtas epitheta sunt, ut Virgil. eclog. 6. v. 63 *solo proceras erigit alnos*. Vitruvius lib. 2 cap. 9 *Alnus proxima fluminum ripis procreatur*. Ubi de usu ejus arboris, quem in palustribus locis infra fundamenta ædificiorum habet, & de ejus immortalitate, una legi potest. ¶ 2. pro navigio. Idem 1. Georg. v. 136

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas,

id est, naves. Claudianus præfat. lib. 1. de Raptu Pros.

Qui dubiis ausus committere flatibus alnum.

¶ Alneus, ex alno quod est. Vitruvius lib. 3 cap. 3, *locus palis alneis configatur*.

ALO, τρέφω, ich unterhalte/ nehre/ ernehre/ hege/ halte/ mehre. Phocion apud Nepotem cap. 1, *idem hic agellus illos alet*, puta liberos. *Artem quævis alit terra*. τὸ τέχνιον γε πᾶσα γαῖα τρέφει: Sueton. Nerone cap. 40. Germani non dissimile habent, ein Handwerck hat einen güldenen Boden. In eandem fere sententiam Cicero, *Studia adolescentiam alunt*, pro Arch. cap. 7. ¶ 2. Transfertur eleganter ad alias res: ut *alere morbum, vulnus, vitium, audaciam, spem, gloriam* &c. Nepos Attico cap. 21 *Mihi stat, alere morbum desinere*. Virg. 4 Æneid. ineunte:

At regina gravi jamdudum saucia curâ
Vulnus alit venis.

Idem 3. Georg. 454 *aliter vitium, vivitque tegendo*. Cicero de Invent. lib. 1. cap. 3 *dicendi assiduitas aluit audaciam*. Idem in Catil. 1. cap. 12 *spem Catilinæ mollibus sententiis aluerunt*. Et de Clar. Orat. cap. 8 *Isocrates, cujus domus cunctæ Græciæ quasi ludus quidam patuit, magnus orator & perfectus magister, intra parietes aluit eam gloriam*. Idem 3. Catilinar. c. 11 *Memoria vestra nostræ res alentur, sermonibus crescent* &c. Idem Offic. 1. c. 30 *Hominis mens discendo alitur*, id est, instruitur. Idem Tusc. Quæst. lib. 1. cap. 2 *Honos alit artes*, Ehre erhält gute Künste. *Alere bellum*, Livius 31 cap. 15. extr.

¶ Participio format *altus*. Cic. de Clar. Orat. cap. 10 pr. *Urbs, in qua nata & alta est eloquentia*, id est, Athenæ. Sed contractum hoc est ex *alitus*, quo usus est Valer. Maximus lib. 7 cap. 2 n. 7 in Aristophanis sententia: *Non oportere in urbe nutriri leonem: sin autem sit alitus, obsequi ei convenire*.

¶ Altilis, hoc altile, quod alitur saginâ; seu quod altum & saginatum est, secundum Vallam. *Anser, avis altilis*. *Gallina altilis*, ein gemästet Huhn. *Altilis par anseribus*, Juvenal. Sat. 5. v. 115. *altiles boves, ad sacrificia publica saginati*, Varro R. R. lib. 2. c. 1. *Satur altilium* apud Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 35.

¶ Altor, qui alit. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 34, *Omnium rerum, quæ natura administrantur, seminator & sator, & parens, ut ita dicam, atque educator, & altor est mundus*. Seneca Herc. Fur. v. 1247.

-- -- -- sive me altorem vocas,
seu tu parentem.

Lactantius lib. 1. cap. 21 disputans, cur *altores Jovis dicantur Curetes*

retes fuisse, ex Sallustio refert: *quia principes intelligendi divina fuerunt, vetustatem altores Jovi celebravisse.*

¶ Altrix, ut, *altrix terra*, Cic. pro Flacc. c. 26. *Altrix bellorum Numidia*, apud Silium lib. 1. v.218. darinne leichtlich Kriege entstehen. *Patriam ut altricem amare*, Plin. Panegyr. c. 28.

¶ Alimentum, nutrimentum, Nahrung. *Alimenta corporis*, Leibes-Nahrung / Cicer. Univers. cap. 6. ¶ Item quicquid alit: ut, *Alimentum ignis, flammæ*, das Feuer hält. Ovidius 14 Metam. v. 532 *alimentaque cætera flammæ*. Adde Plin. lib. 14. cap. 20. extr. Sic Ovidius dixit 2. Metam.769 *alimenta vitiorum*, was Laster häget und stärcket: Ut, *Otium præbet alimenta vitiis*, Müßiggang häget die Laster.

¶ Alimentariæ legis, quâ liberi alere parentes ad inopiam redactos cogebantur, meminit Cælius ad Ciceronem lib. 8. famil. Epist. 6. Et *alimentaria invectio*, apud Symmach. lib. 4. epist. 54, Zufuhr. ¶ In Jure *Alimentarii* appellantur quibus legata alimenta sunt. Vide Leg. 8 § 9 & 24 Dig. de Transaction. Capitolin. in Pio c. 8 *puellæ alimentariæ*. Gruter. Inscript. p. 1022 n.6 PVERI ET PVELLAE ALIMENTAR.

¶ Alimonia, nutrimentum. Macrob. 7. Sat. cap. 4, *Alimonia ventris dispersa per universos membrorum artus.* Prudentius Cathem. 5. v. 19 *picea alimonia*, facis puta ardentis. Plurativo numero usus est Apulejus principio lib. 2. Metam. *non modo sanguinis, verum etiam alimoniarum socia.* Est etiam

¶ Alimonium, neutro genere, apud Varronem 3. de R. R. cap. 16, *Hæc omnia vocant a mellis alimonio.*

¶ Et Alitura, pro nutricatione, apud Gell. lib. 12. c. 1. De versu Virgiliano differens (Æn. 4, 367) *Non*, inquit, *partionem solam, sed alituram quoque feram & sævam criminatus est.*

¶ Alĭtus, ûs, idem, sed æque rarissimum. Donatus in Vita Virgilii: *Parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat.*

¶ Alumnus, ălumna; non solùm significat, qui alitur, vel altus est, quamquam hunc præcipue; sed & qui alit, ut docent Nonius, Servius ad Virg. 4. Æn. v. 72. Caper in de Orthographiâ, Isidorus lib. 10. Orig. sub initium. Priori & obvio sensu Horatius lib. 1. Epist. 4. v. 8

Quid voveat dulci nutricula majus alumno?

& translate Cicero lib. 9 epist. 14 *alumnus disciplinæ meæ*, hoc est, meus discipulus: quemadmodum Statius 6. Theb. v. 378

— — — *pius artis alumnus Æthereæ.*

Exemplum Fœm. *Alumnæ* habet Cicero de Clar. Or. cap. 12, *Eloquentia bene constitutæ civitatis quasi alumna quædam.* Active usurpatum in Creticis versibus, quos Hyginus Fab. 177. citat, *suæ alumnæ*, id est altricis. Et Plin. 3. cap. 5, *terra omnium terrarum alumna*, hoc est, Italia.

¶ Alumnari pro Alere, usus est Apulejus lib. 8 p. 209 [ed. Elmenh.] *quos canes ad tutelæ præsidia curiose fuerant alumnati.*

¶ Alibilis, quod bene alit & nutrit. Varro lib. 2. de R. R. cap.11, *lac omnium rerum, quas tibi caussa capimus, liquentium maxime, alibile.* Passive Idem lib. 3. cap. 9 *pulli alibiliores.*

¶ Ab Alo inchoativum *Alesco* veteribus in usu etiam fuit. Varro lib.2.de re rust.c.4 *Neque mater sola potest sufferre lac neque congenerati alescendo roborari.* Usus eodem verbo Varro lib. 1. cap.44.

¶ Est hinc *Coalesco*, idem quod concresco, cohæreo, zusammen wachsen. Arborum proprium. Columella de Arbor. c. 27 *interposito triennio coalescet ficus olivæ.* Item de vulneribus. Plinius lib. 9 cap. 51 extr. *a partu coalescit vulnus.* Ad animum transfertur a Livio lib.23 cap.35 *Tanta concordia coaluerant omnium animi.*

¶ Coalitus, a, um, participium, idem quod concretus, confirmatus. Gellius lib. 12 cap. 1, *Interest, cujus ex sanguine concretus homo & coalitus sit.* Tacitus lib. 14 ineunte: *vetustate imperii coalita audacia:* Et hist. 4. cap. 55 *coalita libertate.*

ĂLŎE, es, ἀλόη, Indica herba amarissima, vulgo Aloe / bittere Aloe. vide Plin. lib. 27. cap. 4. ¶ 2. Hinc ad rem ingratam & molestam transtulit Juvenalis Satyr. 6. v. 180. de formâ loquens superbâ: *Plus aloes, quàm mellis habet*, mehr Unlust / als Lust.

¶ 3. Est & Americana Aloë, in Principum hortis conspicua, quæ rarò quidem, sed caule insigniter porrecto efflorescit, cujus figuram ex Cizensi horto, & descriptionem præbent Acta Eruditorum a Lipsiensibus collecta 1688 mense Martio.

ALOEVS, Ἀλωεύς, ex Titane Terræ filius: Æetæ frater, qui Medeam genuit. Hujus uxor Iphimedia a Neptuno compressa Otum & Ephialtem Gigantes edidit: qui cum cælum parassent exscindere, Apollinis ac Dianæ sagittis confixi perierunt. Lucanus lib. 6. v. 410

Impius hinc prolem superis immisit Aloeus &c.

¶ Aloïdes, æ: Virg. lib. 6. v. 582. de illo ipso Oto & Ephialte:

Hic & Aloidas geminos, immania vidi
Corpora.

Ubi vide Servium.

ĂLŎGĬA, ἀλογία Græcis ea pars animi, quæ rationis expers est. In Latium traduxit Seneca ludo de morte Claudii, & *alogias* pro stultiloquiis, ineptiis posuit. *Citius*, inquit, *mihi verum, ne tibi alogias excutiam.* Augustinus invectus in bestialem luxuriam, Epist. 86 ad Casulanum presbyterum: *Quid est*, inquit, *alogia*

A *quod verbum Græca lingua usurpatum est, nisi cum epulis indulgetur, ut a rationis tramite devietur?*

ALŎPĔCIA, ἀλωπεκία, profluvium capillorum capitis, quod morbos interdum sequitur, das Haar ausfallen/davon ein Platz auff dem Häupt kahl wird. Differt à calvicie. Alopecia laborant frequenter vulpes, ἀλώπεκες: unde & nomen mali id accepit. Plinius semper in plurativo numero *Alopecias* dixit. v. g. lib. 25. c. 2, *spongiolæ cinere cum melle alopecias capitis expleri.* Idem 23 cap. 6 *Cotonea cocta in vino, & illita cum ceraalopeciis capillum reddunt.*

¶ Ălŏpĕcūrus, ἀλωπέκουρος, herba apud Theophrastum, & Plinium lib.21.cap.17 non dissimilis vulpinæ caudæ, Fuchsschwantz: *polygonon* esse putant. Gesner.

ĂLŌSA, æ, & Alausa, piscis marinus est, qui in flumina tamen & fontes exspaciari solet in vere & æstate: *clupea* & *thrissa* etiam dicitur, θρίσσα, ein Alsen. Elsen. Alosa habet lucentes squamas argenteo fulgore, assus gratior est, capitur in Albi. Hinc Ausonius Mosellâ v. 127

Stridentesque focis, obsonia plebis, alosas.

Vide ibi Freherum.

ALOSANTHVS, ἁλόσανθος, rectiùs Halosanthus, flos Salis, qui & *ambra* nonnullis dicitur; colligitur in mari, sperma ceti seu balænæ vulgò vocant, Wolrat/ quasi Walrat; à præsenti effectu in quibusdam morbis. Sed vide Matthioli commentarium

B in Dioscoridis lib. 5. cap. 83.

ALPES, ium, fœm. τὰ ἀλπεινὰ ὄρη, montes illi sunt excelsi Italiam à Gallia & Germania separantes, das Alp-Gebirge / die Alpen. Quamquam non isti montes tantùm *Alpes* dicti; sed alii etiam alti cum maxime: unde & Vet. Gloss. ὄρη ὑψηλὰ interpretatur. Sidonius quoque Apollinaris de quovis monte usurpavit, v. g. de Atho, quem Xerxes perfodit, Carmine 2 v. 510

Turgida silvosam currebant vela per Alpem.

Et Carm. 9 v. 44 de eodem:

Admissoque in Athon tumente ponto,
Juxta frondiferæ cacumen Alpis
Scalptas classibus isse per cavernas.

Ubi simul singularem numerum notes, de quo mox plura dicemus. Prudentius Passione Laurentii v. 438 etiam Pyrenæos *Alpes* appellavit, quas *binas* idcirco statuit, sicut Silius lib. 2 v. 333 *geminas Alpes.* Vide quæ ibi adnotavimus. Eruditissimus Cluverius Celticum vocabulum existimat. Die Alben: deinde, die Alpen: unde posteà *Alpes.* Lege eum lib. 1. Germaniæ Veteris, item in peculiari libro de Vindelicia & Norico. Sed quæ Ita-

C liam Alpes sejungunt à Gallia, has cum exercitu primus Hercules Grajus transiit, unde & *Grajus saltus* appellatæ: deinde Hannibal Pœnus; qua de caussa *Pœninas* vocatas, nonnullis visum, quos redarguit Livius lib. 21. cap. 38, qui potiùs à summo montis jugo, quod *Pennium* incolæ vocabant, sic dictas asserit. De Alpium altitudine Rupert. ad Florum p. 344. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. p.269. de nivibus Alpinis ipsisque Alpibus Polyb. lib. 3. cap. 55, Herodian. lib. 8. cap. 1. & ibi Boeclerus p. 402, sive ad lib. 2. c. 11.

¶ Singularis Alpis invenitur apud Poëtas: ut Ovid. lib.3. de arte am. v. 150, *quot in Alpe feræ:* Lucan. lib. 1. v. 688 *Alpis nubiferæ colles:* & lib. 3. v. 399 *nubiferam superevolat Alpes.* Claudianus Bell. Gildon. v. 82 *ruptaque emissus ab Alpe Pœnus.* Adde Juvenal. Satyr. 10, 152, & Sidonium locis modo indicatis, qui etiam Carmine 16 v. 95 dixit:

Præruptis porrectæ in rupibus Alpis.

¶ Alpicus, qui in Alpibus colit seu habitat. C. Nepos Hannibale cap. 3, *Alpicos conantes prohibere transitum, concidit; loca patefecit.* Lambinus tamen ibi malit legere *Alpinos.*

¶ Alpīnus, ut, *Alpinæ gentes*, apud Livium lib. 21. cap. 43. *Alpina arbor*, Plin. lib. 16. c. 18. *Alpina juga*, pro ipsis Alpibus, apud Claud. de IV. Conf. Honorii v. 105.

D ¶ Inalpinus, in Alpibus habitans. Plinius lib.3. cap.5, *populi inalpini.* Suetonius August. c. 21 *domuit Salassos, gentes inalpinas.*

¶ Subalpinus, ut, *Italia subalpina*, Plin. lib. 35 cap. 7.

¶ Cisalpīnus, ut, *Cisalpina Gallia*, Cæsar lib. 6 ineunte: pars Italiæ, a Gallis colonis habitata, de cujus limite Geographi consulantur.

¶ Transalpīnus, ut, *Gallia transalpina*, apud eundem principio lib. 7. Franckreich / Gallia propria, Alpibus separata ab Italia.

ALPHA, *a*, prima Græcorum litera. *Alpha penulatorum*, hoc est, primus penulatorum seu plebejorum; Sic Codrum quendam vocat Martial. lib. 5. epigr. 27.

ALPHĒSĬBOEVS, pastoris nomen apud Virgilium Ecloga 8.

¶ Alphēsibœa, mulier, Phegei filia; de qua Pausan. in Arcad. & Propert. lib. 1. Eleg. 17,

Alphesibœa suos ulta est pro conjuge fratres.

Ad quem Propertii locum, non inficians proprium ibi nomen esse, Muretus p. 152. etiam hoc notat, vocatas ita fuisse omnes elegantioris formæ puellas, quasi quæ *reperirent* procos, qui ipsis *boves* darent dotis nomine. Observat idem & Gilb. Cognat. adag. 327. ἀλφεῖν reperire est, βοῦς bos. Vid. & Varin. in ἀλφεσίβοια. Suidas: ἀλφεσίβοια εὑρετικὴ βοῶν.

ALPHEVS,

ALPHEVS, tribus syllab. ἀλφειός, Elidis est & Arcadiæ fluvius; de quo Virgil. 3. Æn.

Alpheum fama est huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur undis.

Longo enim cursu Alpheus in mare Peloponnesiacum infusus, atque subter mare defluens, ex Græcia in fontem Arethusam apud Syracusas Siciliæ se attollere credebatur. Vide quibus hunc Virgilii locum Servius exposuerit, & Plinium lib. 2. cap. 103. itemque Senecam 3. Nat. Quæst. cap. 26. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 575. ¶ Rem naturalem fabulâ quâdam obumbrârunt Poëtæ. Fabula est: Alpheus venator fuit in Græcia, Arethusa nympha venandi studiosa. Recusavit hæc illius nuptias. Cum diu non posset, conversa a Dianâ in fontem est, ac ne sic pollueretur, per subterraneos meatûs subtus mare in Siciliam emersit. Alpheus eliquatus amore in fluvium quoque versus est, & suæ Arethusæ obtinendæ studiosus subtus mare etiam illam quæsivit, eodemque fonte erupit. Hæc ex Pausaniæ lib. 1 Eliacor. p. 153. ¶ Alphei fluminis aqua gratissima Jovi existimata est: qua de caussa & Jovis Olympii statuâ eâ adspergebatur, & sacrificiorum abluebantur cineres, unde *Sacer Alpheus* dicitur Senecæ Medea v. 121.

Alphito, vide *Acco.*

ALPHIVS, vel ut in vetustis membranis est, teste Torrentio, *Alfius*, fœneratoris nomen apud Horat. Epod. 2. extr. Qui procul dubio ille ipse est, qui, ut Columella lib. 1. de re rustica cap. 7 auctor est, dixisse fertur: *Vel optima nomina non appellando fieri mala. Flavi* cujusdam *Alfii* mentio fit apud Plinium libr. 9. cap. 8. Qui si vel maxime alius sit; tamen quia id nominis & ibi per F. non PH scribitur; veritas scripturæ, quam Torrentii membranæ præferunt, ostenditur & stabilitur.

ALSINE, es, ἀλσίνη, herba, sic dicta, quòd in locis, quos ἄλσεα Græci dicunt, id est nemora & lucos, nasci gaudeat. *Anthyllion* etiam, ἀνθύλλιον, dici & ὦτα μυός, id est, *auriculus muris*, Dioscorides indicat. Germanis est, Hünerdarm / Vogelkraut / Zeisekraut.

ALSIVM, ἄλσιον, Tusciæ oppidum ad mare; ab Aleso conditore sic appellatum. Silius 8, 475

Nec non Argolico dilectum littus Aleso
Alsium. In villam postea redactum.

¶ Alsius, Alsiensis. Rutilius Itiner. v. 223

Alsia prælegitur tellus, Pyrgique recedunt,
Nunc villæ grandes, oppida parva prius.

Alsius, alsiosus, alsus, vide supra in *Algeo.*

ALTANVS, venti appellatio è terra consurgentis Plinio est, lib. 2. cap. 43. ¶ 2. Servius flatum ripæ & pelagi quemcunque *Altanum* vocat, in illud Virgil. 7. Æneid. v. 27

-- *omnisque repente resedit Flatus.*

ALTARE, is, βωμός, ab altitudine sic appellatur. *Altaria* enim superis tantùm ponebantur Diis: *aræ* superis juxtà & inferis. Vide Servium ad illud Virgil. Ecl. 5.

-- -- *duoque altaria Phœbo:* & Festum, itemque VVeitz. ad Prudent. pag. 453. Quare καταχρηστικῶς sive impropriè eâ voce usus Virgilius Ecl. 8. in illo -- -- -- *& molli cinge hac altaria vittâ.* Nam Sacra magica describit, quæ inferis, non superis Diis fiebant. Cicero de Arusp. resp. cap. 5. *ab altaribus religiosissimis fugatus.* Livius lib. 21. cap. 1. *Annibal, novem annorum puer, admotus altaribus, sacris tactis jurejurando adactus fuit, se, quamprimùm posset, hostem fore populo Romano.*

¶ Prudentius & *Altar,* pro *Altare,* posuit, [quod & Barthius observat 8. Advers. 12.] ut Hymno περὶ στεφάνων, qui B. Vincentio dicatus est, v. 515

Altar quietem debitam
Præstat beatis ossibus.

Et Hymn. 9. [3. Heins.] vers. 211. de S. Eulalia:

Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum.

Quo loco tamen ultima *ar* in ea voce male corripitur. Est enim natura longa, quod satis indicant obliqui casus; & rectus ipse adeo in nomine *altare.* Prudentium imitatus Alcuinus Poëm. 241. f. 1735

Bartolomæus habet præsens hoc Apostolus altar.

¶ Aliquando altare est, quod aræ imponitur, hoc est pars aræ summa, in qua exta cremantur; unde ἐπίπυρον Græci vocarunt. Solinus cap. 9 ed. Salmas. *Ara est in cacumine, Jovi dicata, cujus altaribus si qua de extis inferuntur: nec difflantur ventosis spiritibus; nec humentibus pluviis diluuntur.* Etiam Prudentius *Altare* cum ara conjungit Hymno jejunantium v. 203 *altaris aram* dicens *placabilem:* & in Romano v. 49 *Altaris aram fundito pessundare.* Ubi Iso *aram* planiciem interpretatur. V. Gloss. *Altarium,* ἐπιβώμιος. Itaque *altare* augustius quiddam & sanctius, quàm ara est.

¶ Altarium, pro *Altare:* apud Sulpitium Severum est lib. 1. Hist. Sacræ cap. 19. *Moses, inquit, altarium ex duodecim lapidibus sub monte constituit.* Apud alios item. Hieronymus ad Oceanum epistola 83 sub finem: *vespere in circo, mane in altario.* Anonymus, cujus homiliam Gennadio de Ecclesiast. dogm. adjecit Elmenhorstius pag. 52. *oblationes quoque, quæ in altario consecrentur, offerte.* Paul. VVarnefrid. 2. de gest. Longob. 13 *Altarium in honorem B. Martini confessoris constructum.* Adde Gloss. Vet. modò in Altare citatas.

ALTER, ἕτερος, tam de aliis, quam de duobus dici, Latinorum eruditorum exempla testantur. Quare in Veteri Gloss. ἕτερος & ἄλλος interpretatur. Sed de duobus tamen usitatissime dicitur; quemadmodum *Alius* de multis. Ut, alter consulum, alter nostrum, einer aus beyden / der ander aus beyden. Eutropius lib. 1. c. 8 *Consules cœpere pro uno rege duo creari, ut si unus malus esse voluisset, alter eum, habens potestatem similem, coerceret.* Quod si *alter* bis ponitur, prius nostris der eine/ posterius der andere exponi solet. Cic. lib. 1. fam. ep. 7 pr. *quorum alterum mihi facere necesse est: alterum facio libenter,* das eine / das andere. ¶ Sed *alter* de duobus quando dicitur, de iis maximè dicitur, qui sunt pares. *Secundus* enim is est, qui impar atque inferior. Corn. Nepos Pelopida cap. 4, *Denique hæc fuit altera persona Thebis; sed tamen secunda, ita ut proxima esset Epaminondæ.* Eumenius Panegyr. Constantii cap. 14, *Itaque Fronto Romanæ eloquentiæ, non secundum, sed alterum decus.* ¶ 2. Nunc & exempla observentur, quibus *Alter* pro *quovis alio* ponitur, sonatque adeò idem quod *alius.* Plaut. Trucul. a. 1. sc. 2. v. 58 *Qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet,* wer einen andern verspricht / der soll sich selbst ansehen. Cicero in 2. Tuscul. cap. 17, seu ex Hesiodo, seu ex alio quopiam: *Qui alteri exitium parat, eum scire oportet, sibi paratam pestem ut participet parem,* wer einem andern ein Unglück bestellt / soll wissen / daß sein Unglück auch nicht weit sey. Horat. lib. 1 Epist. 14. v. 11

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors,

Dem eines andern Stand gefället / ist seines überdrüßig. Idem lib. 2. Ep. ult. v. 174, *Permutet dominos, & cedat in altera jura.* Juvenal. Sat. 3. v. 254.

-- -- *modò longa coruscat*
Sarraco veniente abies; atque altera pinum
Plaustra vehunt.

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 218 *Altera Romanæ longè rectoribus aulæ Conditio.* Seneca Epist. 66 *Alter adolescens decessit, alter senex:* -- -- *alius inter cœnandum solutus est, alterius continuata mors somno est, aliquem concubitus extinxit.* ¶ 3. *Unus & alter,* venustè pro duobus. Cicero pro Cluent. c. 26, *Unus & alter dies intercesserat.* Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 50 *Unus & item alter,* einer und aber einer: seu, einer nach dem andern: de numero incerto. *Alterum pedem in cymba Charontis, vel tumulo habere,* alle Tage auff der Gruben gehen / Luciani est formula. Vide Erasm. Chiliad. *Alter & vicesimus dies,* Cic. lib. 12 fam. ep. 25. pr. *Liberalibus literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit,* quod de vicesimo primo alii, alii de vicesimo secundo interpretantur. Vide ibi Manutium. Auctor tamen Dialogi de Oratoribus cap. 34 *alterum & unum* opponit in hac formula. *Uno,* inquit, *& vicesimo anno Cæsar Dolabellam; altero & vicesimo Asinius C. Catonem iis orationibus insequuti sunt* &c. Virg. Ecl. 8. *Alter ab undecimo jam tum me ceperat annus.* Super quo pariter sunt diversæ eruditorum sententiæ, cum alii duodecimum intelligendum contendant; alii tertiumdecimum. Quæ sententia non tantùm Manutii atque Scaligeri; sed ex veteribus Servii etiam est. *Alter enim,* inquit, *de duobus dicimus.* Et ita quoque Donatus, qui illud Terentii Andria a. 1. sc. 1. v. 50 *Unus & item alter,* de tribus interpretatur. *Post unum,* inquit, *duo; ex quibus alter, ut sint tres. Inquit enim post* [Terentius puta] NAM HI TRES TVM SIMVL AMABANT. *Ut,* ALTER AB VNDECIMO. *Ergò* ALTER *non est secundus, sed tertius.* Sed ut indubitatum est istoc Terentii loco τὸ *alter,* tertium designare; ita extra controversiam est, dari alia, ubi secundum notet. Ac sic deinceps. Cicero pro Milone c. 35, *Centesima lux est hæc ab interitu Clodii, & , ut opinor, altera.* Sic & *primus, alter, tertius.* Cicero de Partit. Orat. cap. 9 extr. *In primo conjectura valet: in altero definitio: in tertio ratio.* ¶ 4. *Alter ego, alter ipse,* de amico conjunctissimo. Cicero 7. ep. 5. ad Cæsarem: *Vide quam mihi persuaserim, te me esse alterum,* du seyest mein Hertz / &c. Idem in Lælio cap. 21, *Est is amicus quidem, qui est tanquam alter idem.* Plinius lib. 2 epist. 9 pr. de amico ægrotante: *quasi pro me altero patior.* ¶ 5. Alter bis positum si ad præcedentia duo referatur, equidem capi plerumque sic debet, ut eodem servato ordine prius priori, posterius respondeat posteriori. Ut Cicer. 1. Offic. cap. 26, *Philippum quidem Macedonum Regem rebus gestis & gloria superatum a filio* (Alexandro,) *facilitate & humanitate video superiorem fuisse. Itaque alter* (Philippus) *semper magnus, alter* (Alexander) *sæpe turpissimus fuit.* Plura id genus exempla passim prostant, ut ea necesse non sit cumulari. At enimvero si quis putet, ubique hoc observari, facile is poterit interpretandis auctoribus errare. Id quod Ausonio Popmæ evenit lib. 3. de diff. verb. voce *Interrogare.* Scripserat Quintil. 9. Instit. Orat. 2. post principium: *Quid enim tam commune, quam interrogare vel percontari? Nam utroque utimur indifferenter, cum alterum* (percontari, quod quidem posterio-

re loco positum vides) *noscendi*, *alterum* (interrogare, quod loco priore nominatum) *arguendi gratiâ videatur adhiberi.* Certum est, interpretationem, quam hic apposuimus, esse latine loquentium usui congruam, docebuntque hoc exempla ipsi Popmæ notata. Sed in eo lapsus est vir doctissimus, quod credidit Quintiliani doctrinam huic usui repugnare. Quod non est. Popmam illud fugerat, in hac geminandi τὸ *Alterum* ratione praecedentium duorum ordinem aliquando inverti. Similem errorem putes contigisse in historiâ Damonis & Pythiæ (seu potius Phintiæ) quam Cicero his verbis narrat 3. Offic. cap. 10, *Damonem & Pythiam Pythagoreos ferunt hoc animo inter se fuisse, ut cum eorum alteri* (Pythiæ) *Dionysius tyrannus diem necis destinavisset, & is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum caussa postulavisset, vas factus sit alter* (Damon) *ejus sistendi, ut si ille non revertisset ad diem, moriendum esset ipsi.* Sic, ut fecimus, atque adeo mutata personarum serie, interpretandum esse, clare doceri potest è Diodoro Siculo, cujus locum vide apud Ursin. Analect. Rhetor. pag. 171. seq. ubi & Valerii Maximi & Ambrosii de eâdem re locos habebis, sed Ciceroniano haud minus ambiguos. Ac fecit opinor hæc ambiguitas, ut quidam Pythiam proderent vadem Damonis, quod contra oportebat Damonem Pythiæ. Nec enim perpetuum esse, ut in hac geminatione continuetur ordo præcedens, vinci non paucis potest exemplis. Cicero 1.Offic.cap.12, *Civiliter contendimus aliter si est inimicus, aliter si competitor. Cum altero* (competitore) *certamen honoris & dignitatis est; cum altero* (inimico) *capitis & famæ.* Ac 3. Offic. cap. 18, *M. Crassum & Q. Hortensium. — — alterum* (Hortensium) *amavi vivum, alterum* (Crassum) *non odi mortuum.* Et Orat. pro Quint. ab init. *Quæ res in civitate duæ plurimum possunt, hæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore: summa gratia & eloquentia. Quarum alteram* (eloquentiam) *C. Aquili, vereor; alteram* (gratiam) *metuo.* Clara interpretatio è sequentibus. Sic enim pergit Cicero: *Eloquentia Q. Hortensii ne me dicendo impediat, nonnihil commoveor; Gratia Sex. Nevii ne P. Quintio noceat, id verò non mediocriter pertimesco.* Sic pro Rosc. Com. c. 6, *Pecuniam petis Fanni à Roscio. Quam? dic audacter & aperte: utrum quæ tibi ex societate debeatur? an quæ ex liberalitate hujus promissa sit & ostentata? quorum alterum* (petere rem liberalitatis) *est gravius & odiosius; alterum* (petere rem debiti) *levius & facilius.* Varro 2. de re rust. cap. 9 *Videndum, ne à venatoribus aut laniis canes emas: alteri* (laniorum) *quòd ad pecus sequendum inertes; alteri* (venatorum) *si viderint leporem aut cervum, quòd eum potius, quam oves sequentur.* Plin. 5. Epist. 8 *Plurimum refert, ut Thucydides ait, κτῆμα sit, an ἀγώνισμα, quorum alterum* (ἀγώνισμα) *oratio; alterum* (κτῆμα) *historia est.* Vide ibi Buchnerum. Lactantius lib. 5. cap. 13, *Fant Romani, & Mutio gloriantur aut Regulo: quorum alter* (Regulus) *necandum se hostibus tradidit, quod captivum puduit vivere: alter* (Mutius) *ab hostibus deprehensus quùm videret mortem se vitare non posse, manum foco injecit.* Secundùm hæc dicam & exponendum esse Livii locum de duabus Vestalibus lib. 22. cap. 57, *Duæ vestales eo anno, Opimia & Floronia, stupri compertæ: & altera* (Floronia) *sub terram, ut mos est, ad portam Collinam necata fuerat, altera* (Opimia) *sibimet ipsa mortem consciverat.* Equidem Glandorpius in Onomastico Floroniam sibi mortem conscivisse asserit fol. 347. Opimiam verò defossam fol. 643. non alium autorem laudans quam Livium. Sed inversa ratio probabilior mihi ex eo, quia solum Floroniæ stupratorem memorat Livius; quis Opimiæ illuserit, tacet. Nempe quia hoc resciscì non potuit, quum Opimia & defossionis illud supplicium, & confitendi stupratoris necessitatem voluntaria morte occupavisset. Cæterum similem loquendi consuetudinem apud Græcos notes in ὁ μὲν, ὁ δὲ. Nec enim semper ὁ μὲν remittit legentem ad illud, quod priore loco positum erat, sed ad illud interdum, quod posteriore. Isocr. ad Nicocl. Ἀστεῖος εἶναι πειρῶ καὶ σεμνός. Τὸ μὲν γὰρ τυραννίδι πρέπει, τὸ δὲ πρὸς τὰς συνουσίας ἁρμόττει. *Urbanus esse stude & gravis. Nam alterum* (gravitas) *imperio dignum est, alterum* (urbanitas) *familiaribus congressibus accommodatum.* ¶ Interdum hoc casu *alter* non nisi semel ponitur, nempe cum illi narratio adjungitur prolixa; alterius autem locó vox ipsa, quæ præcesserat, repetitur. Cicer. 2. de fin. cap. 30, *Non ego jam Epaminondæ, non Leonidæ mortem hujus morti anteponam. Quorum alter* (Epaminondas,) *cum vicisset Lacedæmonios apud Mantineam, simulque ipse gravi vulnere exanimari se videret, ut primum dispexit, quæsivit: salvusne esset clypeus? cum salvum esse flentes sui respondissent, rogavit: essentne fusi hostes? cumque id quoque, ut cupiebat, audivisset, evelli jussit eam, qua erat transfixus, hastam, & in victoria est mortuus. Leonidas autem* (pro: alter autem) *se in Thermopylis opposuit hostibus.* ¶ Est tandem & Pluralis ab *Alter* in eleganti usu positus, non modo cum iis nominibus, quæ carent Singulari numero; verùm etiam cum aliis. Cicero ad Attic. lib. 13 epist. 22 *Alteris jam literis nihil ad me de Attica.* Idem Tuscul. Quæst. lib. 5. extremo: *Ad Brutum nostrum hos libros alteros quinque mittemus*

¶ Altrinsecus, adverb. ex altera parte. Plautus Mercat. a. 5. sc. 4. v. 16 *ego assistam hinc altrinsecus.* Prudentius Hymno S. Vincentii v. 53 *Respondit ille altrinsecus.*

¶ Altrovorsum, adverb. in alteram partem, nach der andern Seiten. Plaut. Casin. a. 3. sc. 2 v. 25. *altrovorsum cum eam mecum rationem puto.*

¶ Alternus, adject. Alternum, quod cum quadam fit vicissitudine, seu alternis vicibus. Virg. eclog. 4.

Alternis igitur contendere versibus ambo
Cœpére. Idem eclog. 3
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Alternis, subintellige vel vicibus, vel versibus, einen ümb den andern/ Wechselweise. Virg. 1. Georg. v. 79 *Alternis facilis labor*, hoc est, agris intermissis. Et eod. lib. v. 71 *alternis cessare novales*, scilicet annis, sicut plene Cato cap. 59 dixit *alternis annis*, ein Jahr ümbs ander. Ovid. Heroid. 4. v. 89

Quod caret alternâ requie, durabile non est;

Wenn nicht Ruhe und Arbeit wechseln/ hat es keinen Bestand. Sed cum *vicis* vocabulo etiam recte ponitur. Plinius lib. 9 epist. 33 n. 2 *Æstuarium vice alterna nunc infertur mari, nunc redditur stagno.* Et Seneca Hippolyto v. 1028 *vicibus alternis.* ¶ 2. *Alternas ripas* Papinius Statius dixit pro, *ambas*, 1. Silv. 3. v. 24

Littus utrumque domi: nec te mitissimus amnis
Dividit, alternas servant Prætoria ripas.

Quem ad locum Gevartius 1. Lect. Papin. 24. p. 78. hanc interpretationem aliis exemplis adstruit. Vid. & Barth. ad Claudian. p. 64.

¶ Alterne, adverb. ut Alternatim, de quo mox dicemus. Plin. lib. 11. cap. 37, (sect. 51) *Supercilia homini, & pariter & alterne mobilia.*

¶ Alternare, eines ümb das ander verwechseln. Virgil. 4. Æn. 287 *Hæc alternanti potior sententia visa est*, hoc est, alia atque alia apud animum tractanti, nach dem er die Sache hin und her bedachte. *Arbores quædam alternant fructus*, tragen ein Jahr ümb das ander. Plinius lib. 16 cap. 38 *Alternant fructus, quibus siccius lignum, ut olea:* quod Columella lib. 5. cap. 9 ita circumscribit: *alternis annis fructu induuntur.* Sic *Alternare vices*, abwechseln. Ovid. 15. Metam. v. 409.

¶ Alternatio Festus Pomp. habet exponitque *per vices successio.* Apulejus in Trismegisto p. 95 *Ordo & tempus innovationem omnium rerum, quæ in mundo sunt, per alternationem faciunt.*

¶ Alternatim, alterne, ἀμοιβαίως, id est, alternis vicibus. Quadrigar. Annal. 4. apud Nonium.

¶ Alterare, pro variare, affertur ex Ovid. Fast. 1. vers. 373

Ille suam faciem transformat & alterat arte,

sed Heinsio *Alterare* Latinum vix est, qui ex melioribus libris reponit *transformis adulterat arte.* In Glossis tamen seu Onomastico veteri: *Altero*, ἑτερῶ, quod etiam in Ovidii loco, quanquam dubius, tueri mavult Pincier in Otio lib. 2. cap. 50. sed parum proficit contra Codices.

¶ Nec melioris Latinitatis vox *Alteratio* est, philosophis itaque relinquenda. Exemplum enim, quod ex Quintiliani lib. 10 cap. 1 adfertur, oppido falsum est, cum libri *iteratione* habeant, non *alteratione.* Verba sunt p. 731 *Lectio non cruda, sed multa iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ imitationique tradatur.*

¶ Alteruter, genitivo *alterutrius* & *alterius utrius*, alter è duobus, der beyden einer. Cn. Pompejus sub 8. ad Att. epistol. 12 *Duellio mandaveram, ut alteruter vestrûm ad me veniret*, daß einer aus euch zu mir kommen solte/ welcher es auch wäre. Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 25 *alterutrum fieret necessarium*, der zweyen eines von nöthen seyn.

¶ Alterutérque, idem. Plinius lib. 20. cap. 7 *Nec ulla res in cibis aviditatem incitat, inhibetque eadem: in caussa alterutraque modus est.* Ubi male quidam legunt *alterutrinque.*

¶ Sesquialter, anderthalb. Cicero de Univers. cap. 7 *sesquialteris intervallis.* Usus est & Vitruvius lib. 3. cap. 1.

ALTERCOR, & Alterco antique, pertinacius aliquid contra alterum defendo. sich zancken/ in Wort-Streit gerathen. Terent. And. a. 4. sc. 1. *Scio, cum patre altercasti dudum.* Livius lib. 3 cap. 68 *Altercantur inter se mulierum ritu*, Sie hadern mit einander/ wie die Weiber. Vet. Gloss. *Altercatur*, ἀντιπαρακρίνεται φιλονικεῖ, διαλέγεται.

¶ Altercatio, apud Cicer. sæpe, ut 1. de Nat. Deor. c. 7, *Oritur mihi magna de re altercatio cum Vellejo*, gerathe darüber mit dem Vellejo in Wortwechsel. Livius lib. 35 cap. 17 *è disceptatione altercationem fecerunt*, aus dem Disputiren ein Gezänck gemacht.

¶ Altercator, qui altercatur, disputator. Quintil. lib. 6. cap. 4, *Bonus altercator vitio iracundiæ careat.*

ALTHAEA, malva est silvestris, Ibisch/ alio nomine *hibiscus*, nominata a quibusdam a præstanti efficacia *Aristalthæa.* Plin. lib. 20. cap. 21. Dicta est ab ἀλθαίνειν, quod est curare. Galen. ἀναδενδρομαλάχην vocat, hoc est, malvam arborescentem.

¶ Althæa etiam appellata Thestii filia, Oenei Calydonii regis uxor, Meleagri mater. Ovid. 8. Metam. v. 447.

ALTINUM, Italiæ oppidum supra Venetias, Aquilejam versus.

Vide Plin. lib. 3. cap. 18. Maritimum fuit, juxta Silis fluvii ostium, ut ex ruinis apparet; etiam ex Tacito Hist. 3 cap. 6, & Martiale 4 epigr. 25, ubi *Altini littora* memorat. Juxta hoc oppidum L. Verus Imperator apoplexia periit, Eutrop. lib. 8 cap. 5.

¶ Altinātes, Altīni incolæ. Plinius lib. 3. epist. 2 *Altinatium princeps*, id est, optimus, fummis virtutibus ornatus, ut ipse se explicat.

ALTUS, a, um, ὑψηλὸς, fublimis, excelfus, Hoch. Virgil. 3 Georg. v. 412 *montesque per altos.* Cic. 2. Nat. D. cap. 40 pr. *Ultimus & a domiciliis nostris altissimus omnia cingens & coercens cæli complexus.* ¶ 2. excellens, gloriofus. Cic. 3 de Fin. cap. 8, *Iste vir altus & excellens, magno animo, vere fortis, infra se omnia humana ducens.* Idem pro Cluent. cap. 55, *Altiorem gradum dignitatis assequi*; höher hinan zu Ehren kommen. Idem pro Domo cap. 37, *Ex altissimo dignitatis gradu præcipitari*; von einem sehr hohen Stand herneder gestürtzt werden. Idem pro Milon. c. 8 *homo sapiens, & alta mente præditus*, mit hoher Vernunfft begabet. Seneca in Agamemnone. v. 100

quicquid in altum
Fortuna tulit, ruitura levat;
Modicis rebus longius ævum est.

B Plaut. in Pseud. prolog. v. 22 *Qui quærit alta, is malum videtur quærere*, wer nach hohen Dingen trachtet / der trachtet nach seinem Schaden und Unglück. ¶ 3. Significat & profundum: ut Curt. 7. cap. 4 *altissima flumina.* Cicer. 3. Tuscul. cap. 6 *altæ stirpes stultitiæ.* Sic *altior pavor*, qui paullò penitiùs invasit, apud Tacitum Annali 16 cap. 24, & *altior iracundia* apud eundem lib. 2. Hist. cap. 91.

¶ Altiuſculus, diminutivum, etwas hoch. *Altiuscula calceamenta*, Sueton. Aug. cap. 73.

¶ Altum fubstantive, profundior maris pars, die Tieffe / die Höhe des Meers. Virg. 1. Æn. v. 34 *In altum Vela dabant læti.* Silius lib. 6. v. 665 de Duillii victoria, *alto mersa Pœnorum classe*, id est, in mari Siculo. Cicer. 4. Fin. cap. 23 *Emergere ex alto.* Lactant. 6. cap. 8. *Eadem ratione hanc vitæ viam quæri oportet, quâ in alto via navibus quæritur.*

¶ Alte, adverb. hoch / tieff. Curt. 7. cap. 10, *Nihil tam altè naturæ constituit, quò virtus non possit eniti.* Die Natur hat nichts so hoch gestecket / das die Tugend nicht könte erreichen. Cicero, *Proœmium altè petere*, pro Cluent. cap. 21, den Eingang weit her machen / hoch anheben: Et, *altiùs repetere narrationem*, quod Virgilius dixit 4. Georg. v. 285

C *— — — altius omnem*
Expediam, prima repetens ab origine, famam.

Plin. 8. epist. 4 *ingenium altissime assurgit.*

¶ Altiuſcule, Adv. Apulej. lib. 2. post princip. Adjectivum jam ex Suetonio monstratum fuit.

¶ Exstant & hæ compositiones apud poëtas

¶ Altisŏnus, der an der Höhe sich hören läst / ut, *Altisonus Jupiter*, Cic 1. Divin. c. 47 ex Ennio.

¶ Altitŏnans. ibid. cap. 12 *Pater altitonans.*

¶ Altivŏlans. Cicer. 1. Div. cap. 48, in metr. *genus altivolantûm*, i. e. avium.

¶ Altivŏlus: ut, *Aves altivolæ*, apud Plin. 10. cap. 19.

¶ Altellus cognomen fuit Romuli, à rerum gestarum gloria *altus*, quasi excelſus, dicti. Alii alias norunt etymologias. vid. Festus Pompejus.

¶ Altitūdo, fublimitas. Ut *altitudo ædium*, Cic. 3. Offic. cap. 16. *Altitudine montium defendi*, Idem Agrar. 2 cap. 19. ¶ 2. Profunditatis notione *altitudo fluminis*, fæpe apud Cæfarem, vide 4. Gall. cap. 17 &c. Quare apud Lactantium 6. cap. 4 lectionem vetusti codicis: *ex altitudine in profundum cadere* ita probat Isæus fol. 345, ut illam vulgatorum codicum receptam: *in altitudinem profundam cadere* non improbet, cum fæpe altitudo pro profunditate ponatur. Quid? quod Thom. Sparkius testatur in omnibus suis codicibus esse *in altitudinem profundam.* Sic etiam, *altitudo maris* Cæfar 4. Gall. cap. 25, & epist. ad Pedium, quam Cicero 9. Att. 14 citat. Dixit etiam Cicero 6. in Verr. cap. 48 *speluncam infinita altitudine.* & 2. Nat. Deor. cap. 39 *concavas altitudines speluncarum.* Nam *Altum*, ut ait Servius ad Æneid. 1. v. 3. *& superiorem & inferiorem altitudinem significat.* ¶ 3. Metaphorice *Altitudo animi*, idem fere, quod animi magnitudo, apud Cicer. de Partit. cap. 22.

¶ Fuiſſe olim & fimplex verbum *Alto, altare*, ex reliquo apud Sidonium participio *altatus* lib. 2. ep. 2 pr. apparet. *Sol*, inquit, *per lineas altatus extremas, in axem Scythicum porrigitur.* Ufitatius compositum

¶ Exaltare, Erhöhen. Colum. 3. cap. 13 *fulcum paulatim exaltare.*

¶ Exaltatio, Erhöhung. Tertullianus de Cultu fœm. cap. 3, *Exaltatio non congruit professoribus humilitatis.*

¶ Superexaltare. Augustinus Confeſſion. lib. 3 cap. 2 *Deo superexaltato in omnia sæcula.*

¶ Inaltare, apud Paulinum Jambo ad Cytherium v. 738

Quia, qui superbos deprimit,
Humiles inaltat. Unde participium *inaltatus* Apulejo

A in Trismegisto p. 85, *Inaltata est cava mundi rotunditas in modum sphæræ.*

¶ Præaltus, a, um, valde altus. Curt. 4. c. 2. *præaltum mare*, sehr tieff. Livius lib. 10. cap. 2 *ostium fluminis præalti.* Apulej. 8. p. 211 *præaltissimus puteus.*

ALUCITA. Petronii verbum, qui in fragmentis: *Nam centum me vernales alucitæ molestabant.* Fulgentius Expos. ferm. antiq. interpretatur κώνωπας, id est *culices*: indeque verbum *alucinari* deducit. Scribitur etiam *Allucita.*

ALVĔUS, continens est fluminis inter utramque ripam, das hole zwischen beyden Ufern / darinn der Strom gehet. *Fluere pleno alveo*, Quintil. lib. 2. cap. 1. vollufrig gehen. Virgil. Georg. 1. v. 203

lembum in præceps prono rapit alveus amni.

¶ 2. Utuntur & pro Navi hoc nomine poetæ, seu profundo navis. Virg. 6. Æn. v. 412

simul accipit alveo
Ingentem Æneam, gemuit sub pondere cymba.

Alveus navis, Schiff-Boden. Sallust. Bell. Jugurth. cap. 18 de Persis: *Hi alveos navium inversos pro tuguriis habuere.* ¶ 3. Est etiam vas ligneum concavum alveus, Multen / Wassertrog. Livius lib. 1. cap. 4 *quum fluitantem alveum, quo expositi erant pueri, tenuis in sicco aqua destituisset.* ¶ 4. Item folium balneare apud Capitolinum in Albino cap. 5. quod & *descensio* dicebatur. Græcis: ἐμβάσις. Eine Badewanne. ¶ 5. Item vas, in quo apes mellificant, ein Bienenstock / Bienenkorb. Plin. 11. cap. 16 *apes alveo se continent.* ¶ 6. *Alveus lusorius*, Plin. 37 cap. 2 ein Bretspiel.

¶ Alveolus diminutivum, quod & ipſum πλινθίον est. Nam 1. Fluvii *alveolus*, Curt. 6. cap. 4. n. 4. ¶ 2. Vasa minora lignea. Allerley kleine hölzerne Gefäßlein / Columell. 8. c. 5. ¶ 3. ein Schachtaffel / oder Bretspiel Cicer. 5. cap. 20, quod neutro genere *Alveolum* est Festo Pompejo.

¶ Alveare, is, neut. ein Bienen-Haus / Bienenstock. Virg. 4. Georg. v. 34, *alvearia vimine texta*, geflochtene Bienen-Körbe.

¶ Alveatus, in alvei modum excavatus. Cato de R. R. cap. 43, *Sulcos, si locus aquosus est, alveatos esse oportet.*

¶ Alveolatus, idem. Vitruv. lib. 3. cap. 3, de stylobata: *alveolatus oculo videbitur.*

ALŪMEN, fit ex *salsugine terræ*, quemadmodum Plinius ait lib. 35. cap. 15. Nativum est & factitium: Fossile aliud rotundum est, aliud scissile, candidum & nigrum, quo in Cypro purgatur aurum. Encel. Alaun. Græce στυπτηρία.

¶ Aluminatus, ut Plin. 31. cap. 6. *Utilis aqua aluminata paralyticis.*

¶ Exaluminatus, Plin. 9. cap. 35, *uniones exaluminati*, hoc est præstantissimi coloris, quasi alumine infecti.

¶ Aluminoſus, ut *aluminosi fontes*, Vitruv. 8. cap. 3. *Locus aluminosus*, ibidem cap. 2 sub fin.

Alumnus, vide *Alo.*

ĀLŪTA, æ, pellis mollior ad calceos & alias res concinnata, lind Leder / Semisch. Cæfar lib. 3 B. Gall. cap. 13, *Pelles pro velis, alutæque tenuiter confectæ.* Aufonius ad Nepotem de studio puerili:

Tu quoque ne metuas, quamvis schola verbere multo
Increpet, & truculenta senex geret ora magister;
Quod sceptrum vibrat, ferulæ quod multa supellex
Virgea, quòd mollis scuticam prætexit aluta, &c.

Nomen ex *alumine* est: quo fubigebantur pelles & perficiebantur, ut & tenuiores fierent, & candorem clariorem acciperent. Vetus Gloss. στυπτηριακὸν δέρμα, *Aluta.* Ibidem & ipſum *alumen*, aluta est. στυπτηρία, *alumen, aluta.*

D ¶ Aluta plural. Plinius lib. 34 cap. 16 de metallis & fodinis ufurpat; vel fecundum alios libros *alutia*, pro eo quod vulgo legebatur *elutia.* Vide Harduinum. Verba funt: *Invenitur plumbum & in aurariis metallis, quæ aluta vocant.* Unde

¶ *Alutatium gummi*, itidem in aurariis metallis, apud eundem lib. 33. cap. 4, ubi vulgo legunt *alutationem.*

¶ Alūtārius, ein Weißgerber / vel *Alutarius cerdo.* At *Coriarius* craſſiorum coriorum est.

ALVUS, κοιλία, der Bauch / venter inferior. Cic. 2. de natura Deorum, cap. 54, *Alvus subjecta stomacho, cibi & potionis est receptaculum.* Et lib. 3. cap. 22 *Æsculapius primus purgationem alvi, dentisque evulsionem invenit. Dolores alvi*, Bauchwehe. *Alvus cita, fusior, soluta*, apud Celsum passim & Plinium. Durchfall. Vide illum lib. 1. cap. 3; hunc lib. 23 cap. 7 extr. Contrarium, *Alvus adstricta*, apud Celsum c. 1. quæ *dura* Horatio lib. 2. Serm. Sat. 4. v. 27. *Alvum dejicere*, sich leichter machen / apud Catonem cap. 156, quod fimpliciter *dejicere* est Celso c. 1. fectione de Dejectionibus. Varias hinc notes locutiones: *Alvum solvit uva*, Plin. 14 cap. 18. *Alvum movet capparis*, Idem 13 cap. 23. *Raphanus medicamenti instar ad eliciendas alvos*, Idem lib. 19 cap. 5. *Alvum molliunt fici siccæ*, Idem 23 cap. 7. & *emolliunt pepones* lib. 20. cap. 2. laxiren / offenen Leib machen. Cognata dictio est *Alvum ducere*, apud Celsum lib. 6 cap. 14 pr. Laxativ brauchen. *Inanire alvum & exinanire*, Plinii funt 20 cap.

cap. 3, & lib. 33 cap. 9. & *album purgare* lib. 21 cap. 19, quæ singula medicamentis adscribit, Latteren/ Stulgang befördern. A Contra *album sistere* idem dixit lib. 32 cap. 9. *Album fusam firmare* Celsus lib. 1. cap. 3. & *solutam firmare* Plin. 14 cap. 18. *Album adstringere* Celsus lib. 2. cap. 30, stopffen/ den Durchfall stillen. ¶ 2. Pro excrementis ipsis, quæ per alvum emittuntur, Celsus dixit, cum lib. 2. cap. 3 scriberet: *Pejor cita alvus est: sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore contrahitur, & rufa est.* Cum *rufam* dicit, excrementa designat. Sic & *alvus nigra* lib. 2. cap. 9 extr. apud eundem.

¶ In utroque genere tam fœminino quam masculino hoc nomen posuisse veteres testatur Sosipater. Ita Columel. lib. 10. de horto v. 146

Florida quum soboles materno pullulat alvo.

¶ Alvinus apud Plinium libr. 21, c. 27; & lib. 25 cap. 7, qui morbo aliquo alvi laborat, Bauchsieg.

ALYATTES, Lydorum Rex, qui & Halyattes, Crœsi pater. Herodotus lib. 1. c. 16 & 26. Strabo libr. 13. p. 431.

¶ Alyatticus, a, um. Horatius tamen substantive lib. 3. Carm. ode 16 vel pro Alyatte ipso, vel filio ejus Crœso dixit:

Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam;
Quàm si Mygdoniis regnum Alyattici
Campis continuem.

Possit & aliquis legere *Alyattei*, ut Ulyssei, Achillei.

ALYPIA, æ, & Alypum, Ἄλυπον, herba est fruticosa, ramulis foliisque tenuibus: officinæ album turpetum vocant, weiß Turbit. Plin. 27 cap. 4.

ALYSSUM, Ἄλυσσον, herba Dioscoridi est lib. 3. cap. 89. Plinius *rubiam* ita videtur appellare, Aetius *sideritim*. Dicta *alyssum* hæc herba est, quod morsui canis rabidi medeatur: λύσσαν enim rabiem Græci vocant.

AM, præpositio ex illis, quæ in compositione semper inveniuntur, (inseparabiles vocamus,) ut Priscianus ait, libr. 14. p. 1002. ed. Putsch. qui & posteà docet περὶ Græcæ præpositionis (hoc est *circum*) significandæ vim ei inesse. Sed de eo, num sit inseparabilis, dubitare nos Macrobius facit 1. Saturn. 14, qui ex originibus Catonis, *am terminum* citat, pro *circum terminum*. Rursum Scaliger ad Festum, voce *Amtermini* errare ait Macrobium, qui divulsè legat, cùm *Amtermini* (quam vocem diserte exponit Festus,) vel *Amtermines*, dicti olim fuerint, qui non essent in agro Romano, sed in vicinia. Et Scaligeri sententiam probat Vossius in Etymol. f. 21. & 516. qui tamen lib. 4. de analog. c. 24. pag. 236. separabilem hanc olim præpositionem fuisse non ex C Macrobio tantum, sed & aliis assertum iverat. Quid si dicamus, ne Macrobium quidem divulsisse, sed librarium ejus? Sane si conjunctis vocibus apud eum legas: *Oratorum* (vel Oratorem) *amterminum, id est circumterminum*, nihil admiseris, quod caussa, quam ibi agit, non admittat. Tantùm enim hoc docere volebat, *am* (unde annus) esse *circum*: & mox alio exemplo id probat, *ambire*, pro *circumire*: ubi nemo ipsum divulsisse hanc præpositionem statuet. Veteres autem ut *amterminum* vel *amterminem* (nam & *termen* nota illis vox erat) sic *circumterminum* quoque & *circumterminem* dixisse consentaneum est. Confer notas Jo. If. Pontani ad Macrob. pag. 598. Sine dubio autem ista præpositio originem suam Græciæ debet. Nam Græcum ἀμφὶ dedit Latinis *ambi*. Quod non nisi in compositis apparet: ut in *ambedo, ambages, ambitus, ambarvalia*, &c. Et dicitur *ambi* κατὰ τὸ ἀσύστοιχον: quomodo *ambo* ex ἄμφω. Ex *ambi* contractum est *am*: iterum in compositis: *amputo, amtermini, amplector*, &c. Posteà familiari mutatiunculâ ex *am* obtigit *an* æque in compositis, ut *anquiro, anfractus, ancæsa*. Becman. de orig. lat. ling. p. 215.

AMA, ut in antiquis libris interdum scribitur, quære in *Hama*.

AMALTHEA, Ἀμάλθεια, Melissi regis Cretensis fuit filia, Jovis D nutrix. ¶ 2. Vel Capella Olenia illa, quæ Jovem lacte suo nutriit. Ovid. libr. 5. Fast. v. 113.

Nascitur Oleniæ signum pluviale capellæ.

Vide Hyginum Fab. 139. & Lactant. lib. 1. Instit. Divin. cap. 2. Hinc Jupiter αἰγίοχος. Item Eras. Chiliad. κέρας Ἀμαλθείας, hoc est, *Copiæ cornu*, de abundantia locuplete. Quare fuerunt, qui libros suos, quibus variam & miscellam, ut loquitur Gellius cap. ult. noct. Attic. & quasi confusaneam doctrinam essent complexi, inscriberent κέρας Ἀμαλθείας, quod volebant intelligi *Copiæ cornu*, ut vel lactis gallinacei sperare posses in volumine haustum, quæ hâc in re verba sunt Plinii præf. operis. Fecit hoc è veteribus Phocion Peripateticus, cujus κέρας Ἀμαλθείας memorat Gellius lib. 1. cap. 8. Quem imitatus è Junioribus Nicolaus Perottus libro suo Commentariorum linguæ latinæ nomen indidit *Cornu copiæ*. κέρας Ἀμαλθείας etiam vicem nominis proprii adhibuerunt LXX. Interpretes Hiobi cap. ult. vers. 14. pro quo in fontibus est *Keren hapuch*. Sic autem unam ex filiabus fortunâ in melius mutatâ genitis nominavit Hiobus. ¶ 3. Est & Sibyllæ cujusdam nomen. Tibullus libr. 2. eleg. 5.

Quicquid Amalthea, quicquid Marpessia dixit:
Herophile Phœbo grata quod admonuit.

A ¶ 4. Amalthea item & *Amaltheum*, Bibliothecæ Attici & Ciceronis nomen fuit: Attici Amaltheæ meminit lib. 1. ad Att. epist. 13. sub fin. *Velim*, inquit, *ad me scribas cujusmodi sit ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, quæ τοποθεσία, & quæ poemata, quasque historias de ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas.* Suæ vero lib. 2. epist. 1. ad eundem sub fin. *Amalthea mea te exspectat, & indiget tui.*

AMANUENSIS, a manibus, ein Copist/ Stulschreiber/ Notarius, apud Suetonium in Ner. cap. 44, *ex cujusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem, aut amanuensibus exceptis, recepit.* Et in Tito cap. 3, *comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem, imitarique chirographa, quæcunque vidisset.* Ciceroni est *Servus à manu, manibus*, & *ad manum*, unde simul originationem intelligis.

AMĀNUS, mons, qui & Amāna, Syriam, quemadmodum ad Att. Cicer. scripsit lib. 5. epist. 20, a Cilicia aquarum divortio dividens; ad quem magnum se hostium numerum cecidisse ibidem indicavit. Ad ejusdem etiam angustias se contra Parthorum copias excubuisse cum exercitu, Cœlio significat, lib. 2. famil. ep. 10. Porrecta syllaba penultima est, quod etiam ex poetis liquet. Lucanus lib. 3. v. 244

-- duri populus non cultor Amani.

¶ Amanienses, incolæ Amani. Cicero cit. lib. 2. ep. 10, *Vexavi Amanienses, hostes sempiternos.*

B ĂMĀRĂCUS, σάμψυχον, sampsuchum, vulgo majorana. Plinius lib. 21. cap. 5, *Amaracus acres habet odores.* Virg. 1. Æn. v. 693

Idaliæ lucos, ubi mollis amaracus illum, &c.

¶ Ămārăcinus, a, um: ut *Oleum amaracinum*, sampsuchinum. Gellius in fine noctium suarum: *Vetus adagium est: Nihil graculo cum fidibus, nihil cum amaracino fui:* was soll einer Kuhe Muscaten? Lucret. lib. 6. v. 973

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Unguentum, &c.

Unguenta autem *amaracina* dicuntur pro optimis.

ĂMĂRANTUS, ἀμάραντος, ἀπὸ τοῦ μὴ μαραίνεσθαι, quod non marcescat. Palingenio itaque est

Longum vivens amarantus in ævum,

Puniceis foliis. Imò floribus, quemadmodum & Amarantus purpureus, dicitur flos amoris, Blümchen von der Liebe/ Tausendschön. Color ejus purpureus, flores gaudentes decerpi, & lætiores posteà renascentes, nunquam etiam marcescentes & immortales, ac postquam flores cæteri defecere omnes, immersi in aquam reviviscentes; quod eleganter Plinius descripsit lib. 21 cap. 8. Atque ita imaginem exactissimam repræsentant Ecclesiæ. De mirifico colore etiam Tibullus lib. 3. eleg. 4, 33

— — contexunt amarantis alba puellæ
Lilia.

AMARDUS Mediæ fluvius, in mare Caspium se exonerans, apud Cadusios. Ptolem. lib. 6. cap. 2.

¶ Amardi, populi ejusdem regionis juxta Caspium mare. Plin. lib. 6 cap. 13 & 17, & Strab. lib. 11. p. 350.

ĀMĀRUS, a, um, dulci contrarium. Nam vel πικρὸν austerum & triste (bitter) vel & salsum ἁλυκὸν (gesaltzen) significat. Nam & de mari Virgilius usus ecl. 10. *Doris amara suam non intermisceat undam.* Idem de terrâ, Georg. 2. v. 238

Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara,
Frugibus infelix.

Terram amaram & Plinius lib. 17. cap. 5. & *Calices amariores*, Catullus dixit Carmine 27. ¶ 2. Cæterum ut *triste*, sæpius pro *amaro* sumitur: ita *amarum* contra pro *tristi, ingrato; duro* item & quod exercitum quem habet. Quemadmodum *amarum hostem* Virgilius dixit lib. 10. v. 900, qui defatigat semper ac premit; *Amara ponti pericula* Ovidius lib. 5. Trist. El. 2. v. 29. Idem eodem libro Eleg. 4. v. 15

Fert tamen, ut debet, casus patienter amaros.

D Prudentius περὶ στεφάνων, de Cassiano Martyre:

Doctor amarus enim discenti semper ephebo,
Nec dulcis ulla disciplina infantiæ est.

Amara risu temperare, apud Horat. lib. 2. Carm. od. 16 est, tristia lætis remittere & velut miscere. ¶ Pro incommodo, atque hostili ponitur, imitatione Græcorum: quod pluribus exemplis docet Barthius ad Script. Venat. pag. 132. seq. Sic *amarissimæ leges*, Val. Maxim. lib. 7 cap. 6. pr. id est necessitate contra voluntatem inductæ: & Tertulliano lib. 1. ad uxor. cap. 5. pr. *liberorum amarissima voluptas.* ¶ Pro moroso, & quem irrites facile atque offendas, Cicero *amarum* dixit lib. 14 ad Attic. Epistol. 24. *Amariorem*, inquit, *me senectus facit, stomachor omnia.* ¶ Senecæ *amari* sunt, qui occultius & diuturnius irascuntur, lib. 1. de Ira cap. 4, quos & ipsos πικροὺς appellat & describit Aristoteles lib. 4. Ethic. Nicom. cap. 5.

¶ Amāre, adverb. herb/ bitterlich. Superlativo *amarissime* usus Suetonius Aug. cap. 70, & Tib. cap. 54. Et Lactantius lib. 1. cap. 21 *sibi amarissime conviciantem cum risu & cachinnis audivit.* Alia forma

¶ Amariter. Hieronym. ad Marcellam epist. 23 sub initium, *Petrus amariter flens* &c.

¶ Ama-

¶ Amaresco, Palladius Januar. cap. 15 *amygdali, si rodantur, amarescunt.* A

¶ Inamaresco apud Horat. libr. 2. Serm. Satyr. 7. v. 107 *Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ.*

¶ Amaro, are, verbum, amarum facere: verbittern / bitter machen. Rufus Festus Avienus Epist. ad Flavianum Myrmecium, apud Pithæum lib. 4. Collect. Epigramm. & Poëmatum veterum:

Hæc ut, amice, petam cogunt fastidia longis
Nata malis, & quod penitus fellitus amarans
Ora sapor nil dulce meo sinit esse palato.

Amarities, ei, Bitterkeit / pro quo in veteri Gloss. est & alia forma *Amaritia*, ut mox in Amaritudo citabitur. Catullus Eleg. 69 de Venere loquens

— — non est dea nescia nostri,
Quæ dulcem curis miscet amaritiem.

¶ Amaritudo, idem Vet. Gloss. πικρία *Amaritia, Amaritudo, acrimonium.* Plinius lib. 21 cap. 21 *Amaritudo absinthii.* Idem sub fin. libri 22 *Lupini silvestres omni modo minores sativis, præterquam amaritudine.* ¶ Sed per translationem quandam *Amaritudo*, conviciandi acerbitas ac petulantia est. Tertullianus de Patientia cap. 8, *Si linguæ amaritudo maledicto sive convicio eruperit.* B Ibidem: *Si parum æquanimiter audiam dictum aliquod in me protervum, reddam & ipse amaritudinis vicem, aut cruciabor impatientiâ meâ.* Eodem modo πικρία apud S. Paulum accipitur Epist. ad Roman. cap. 3. v. 13. Sic *amaritudinem carminum* Plinius lib. 36. cap. 5. *Jamborum amaritudinem* Auctor Dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 10 dixit. De quo ad Plinium Buchnerus lib. 5. Epist. 11, quæ vide.

Amaror, eodem sensu, Lucretianum est lib. 4. v. 225. & 6. v. 930: quod suum fecit Virgilius Georg. 2. v. 247, ut etiam Gellius 1. cap. 21 observavit.

— — — & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

¶ Amaritas quoque reperitur, quanquam loco minus sano, apud Vitruvium lib. 2 cap. 9, ubi *succi amaritate* legitur. Philoxeni Glossæ: *Amaritas*, πικρία χύσεως.

¶ Amarulentus, valde amarus. Translate Gellius lib. 3. c. 17 *Timon amarulentus librum maledicentissimum conscripsit.* Macrob. libr. 1. Saturn. sub initium cap. 7, *erat amarulenta dicacitate.*

¶ Subamarus, a, um, aliquantum amarus. Cicero de Fato cap. 4 *In naturis hominum dissimilitudines sunt, ut alios dulcia, alios subamara delectent.* C

AMARYLLIS, idis, O Amarylli, amica rustica, *formosa*, Virg. Eclog. 1. *Tenera*, Ovidio 2. Trist. v. 537, licet Heinsius ibi *tenerosque Amaryllidis ignes*, quam *teneræque*, malit, libris melioribus subnixus. ¶ Politian. lib. 1. Ep. 2. auctor est Romam triplici nomine insignitam fuisse. Vulgato, *Romam:* arcano, *Amaryllida:* sacro vel rituali, *Anthusam* sive *Florentiam.*

AMARYNTHUS, Eubœæ insulæ oppidum, in quo colebatur Diana, *Amarysia* exinde cognominata, Pausan. in Attic. p. 30.

AMASIAS sive *Amasius*, Ptolem. 2. c. 11; qui & *Amisius* Melæ 3. c. 3, & Plinio 4. c. 14, Germaniæ fluvius navigabilis est inter Rhenum & Albim. Illabitur in Oceanum Germanicum per Frisiam Orientalem, die Embs.

¶ Fuit & *Amasia* oppidum insigne Cappadociæ, patria Strabonis, sicut ipse de se scripsit lib. 12. Adde Plin. lib. 6. cap. 3.

AMASIS, Ἄμασις, Rex fuit Ægyptiorum, cujus tumulus una fuit Pyramidum illarum Ægypti celebrium. Lucan. lib. 9. v. 155

Non mihi Pyramidum tumulis evulsus Amasis.

Hic legem condidit, ut quisque quotannis apud præsidem rationem vitæ redderet, demonstraretque, unde viveret, aut quo quæstu sustentaretur: quod si præstare quis non posset, morte afficeretur. Hanc legem Solon ab Ægyptiis ad Athenienses transtulit. Exstat una hodie Amasis epistola elegantissima ad Polycraten, de expetenda fortuna non usquequaque secunda, sed laboribus & molestiis temperata, in qua scribit Amasis, οὐδένα τῷ λόγῳ οἶδα ἀκούσας, ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόρριζος εὐτυχέων τὰ πάντα. id est: *De nemine audire memini, qui per omnia prosperâ usus fortunâ non funditùs tandem malè perierit.* Adde Herodot. lib. 3. cap. 40.

AMASIUS, ab amando, amator apud Plautum & Gellium lib. 19. cap. 9, *Miserrimum hunc hodie ego habeo amasium*, Plaut. in Casin. a. 3. sc. 3 extrema. *Poetas amasios ac Venerios fuisse*, Gell. 19. cap. 9.

¶ *Amasionem* Apulejus Milesf. 7. p. 197, & Prudentius in Romano v. 182 dixerunt, estque eadem analogia, quæ in voce *Pusio.* Vide VVeitz. ad Prudent. p. 455. e Giselino.

¶ Amasiunculus, diminut. Petronius in Fragm. Tragur. p. 25.

AMATA, uxor Latini regis apud Virg. 7. Æneid. v. 343,

Celsa petit, tacitumque obsedit limen Amatæ.

AMATHUS, untis, Ἀμαθοῦς, urbs Cypri, a qua insula tota *Amathusia* dicitur. Virgil. 10. Æneid. v. 51. in oratione Veneris

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cithera.

Et Ovidius 10. Metam. v. 220

At si forte roges fœcundam Amathunta metalli.

¶ Amathusia Venus. Tacitus lib. 3. Annal. cap. 62, *Exin Cyprii tribus delubris quorum vetustissimum Paphiæ Veneri auctor Aerias; post filius ejus Amathus Amathusiæ Veneri, & Jovi Salaminio Teucer, Telamonis patris ira profugus, posuissent.* Ex quo loco cognoscere est, & unde nomen urbi sit, & unde religionis hujus origo. Adde Catull. 61. v. 51. & Ovid. extremo 3 Amor. a quibus Venus absolute *Amathusia* vocatur.

¶ Amathusiacus, adjectivum. Ovidius 10. Metam. v. 227

Lactantes vitulos Amathusiacasve bidentes.

Aut *Amathusiadas* ex MS. lege, Singulari *Amathusias, adis*, quod Heinsio perplacuit.

AMAZONES, *Mavortiæ*, Valerio Flacco lib. 5. v. 89. *Peltiferæ*, Stat. lib. 12. v. 761. *Sævæ*, Claud. Fescen. v. 32. Ἀμαζόνες, fœminæ Scythicæ, ad Thermodoonta fluvium consederunt, bello & imperio celebres: de quibus multi multa retulêre. Extinctas eas ab Hercule & Achille Servius scripsit in Æn. 1. v. 490. Et ita ante eum Diodorus Siculus lib. 2. Bibliothecæ. Sic appellatæ fuerunt, quòd alterâ mammâ carerent, quasi ἄνευ μαζοῦ, unde & *unimammæ* dictæ fuerunt; eoque Virgil. allusisse videtur lib. 1. Æneid. de Penthesilea v. 492

Aurea subnectens exsectæ cingula mammæ.

Eusthatius à victu sic dictas cum aliis probat, quòd sine pane, qui μᾶζα dicitur, lacertis, testudinibus atque id genus feris alerentur. Duplices, atque adeo triplices fuisse Amazonas ostendi possit, *Libycas* nimirum, cæteris antiquiores multis seculis, & *Scythicas*, quas *Sauromatidas* cognominatas Mela testatur lib. 3. cap. 5, præter eas, quæ ad Thermodoontem consedisse memorantur. Cæterum Sauromatidas dexteram mammam non habere, bellisque strenuas esse, Hippocrates prodit. Vide infra *in Sauromata.* Reginæ earum præ cæteris celebrantur *Themiscyra*, quæ & oppidum in Asia suo de nomine condidit *Themiscyrum;* & *Penthesilea;* item *Thalestris*, quæ ad Alexandrum Magnum liberorum caussa profecta fuit. De ea præter alios Curtius libr. 6. cap. 5, ubi & de habitu ac cultu Amazonum habes. Quò pertinet, quod Horat. lib. 4. Ode 4 *Amazoniam securim* dixit. Eo enim significat, hoc teli genere Amazonas usas fuisse. Masculos liberorum, si quos genuissent, claudos fecisse ac debiles, ne ullum facinus viro forti dignum edere possent, Sextus Empiricus auctor est lib. 3. Pyrrhon. Hypoth. pag. 155. Porro de Amazonibus fabulose esse omnia, contra tot claros etiam scriptores, Strabo indicavit lib. 11, cujus verba adscribimus: *Quis credat*, inquit, *ut vel exercitus, vel civitas, vel genus unquam ex solis constiterit mulieribus, & non solum constiterit, verum etiam invaserit aliena? & non modo vicinis fuerit dominata, adeo ut usque in Ioniam processerit, sed etiam exercitum trans Pontum miserit usque in Atticam? Hoc proinde est, ac si quis dicat, viros tunc mulieres fuisse, & mulieres viros, &c.* Non omnino tamen nullas fuisse Amazones, quamvis involuta fabulis eorum fuerit historia, contendit Goropius Becanus libro, qui Amazonica inscribitur, & Petrus Petitus erudita dissertatione de Amazonibus.

¶ Amazon in singulari Virgilius Æn. 11. v. 648

At medias inter cædes exultat Amazon.

Et Seneca Agamemn. v. 217 *securigera manu peltata Amazon.*

¶ Amazonides, idem quod Amazones, derivativum pro primitivo, apud Virgilium 1. Æn. v. 490.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens.

¶ Amazonicus, pars montis Tauri, Plinio libr. 5. cap. 27. & Melæ sub fin. lib. 1.

¶ Amazonius, adject. ut, *Genus Amazonium*, apud Senecam Hippol. v. 232. *Amazonio auro cælatus baltheus*, apud Ovid. Heroid. ult. v. 119. *Amazonio ritu*, Claudian. 1. in Eutrop. v. 499.

D AMBACTUS, Gallica vox, (quamquam nonnullis ab *ambigo*, quod est circumago, potius dictum videtur; inter quos & ipse Salmasius est ad Vopisci Carinum cap. 16) qua Servus denotatur. Festus: *AMBACTUS apud Ennium lingua Gallicâ servus dicitur.* Atqui non Gallis tantum, sed & Germanis in usu fuisse hoc vocabulum Cluverius ostendit lib. 1. German. Antiquæ cap. 8. Ennium hac voce usum & Vetus Glossator auctor est; indicans pariter mercenarium fuisse hoc servorum genus *Ambactus*, δοῦλος, μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος. Cæsar lib. 6. de B. G. c. 14, *Equitum* [Galliæ puta] *ut quisque est genere copiisque amplissimus; ita plurimos circa se ambactos clientesque habet.* Recte autem Vetus Glossator μισθωτὸς interpretatus est, fuerunt enim conditionis liberæ, & ministri clientesque magis isti Ambacti, quam servi, ut idem eruditissimus Cluverius ejusdem libri cap. 41 docet. Jos. Scalig. ad Festum alios esse censet Ambactos apud Cæsarem, qui non servi erant, alium Ambactum Ennii, quum servum significet; illud Gallicum esse vocabulum, hoc plane Latinum. Nec alia mens Vossio lib. 1. de vit. serm. cap. 2. p. 9. & Etymolog. f. 22. Huic Ambactus Ennii ab *ambigendo* ita dictus est ex eo, quia mercedis gratiâ hâc illâc circumageretur: Ein Knecht / den man hin und wieder jagt und verschickt. Cæsari autem negat hanc vocem pro servis conductitiis usurpari, sed pro viris dignitate

gnitate præstantibus, municipii alicujus aut agri præfectis: esse autem vocem Gallicam, & vero veteri lingua Belgica ambacht signare jurisdictionem. Ac sunt, qui ex eodem fonte *Ambasiatoris* quoque seu *Ambasciatoris* vocabulum (sequioris ævi scriptoribus usurpatum) derivent, quo Legatus significatur: quanquam & hic aliud aliis placet. Vid. Voss. 2. de vit. serm. 2. p. 175. Besold de Legat. cap. 2. p. 9.

AMBAGES, singulare & plurale, proprie & primario viarum circuitus. Weite ausschweiffende Wege/ da man sich leicht verirren kan. Qua notione & *ambago, inis*; ut *indago*, invenitur. Veteres Glossæ: *Ambages*, πλάναι, περίοδοι. Aliæ: περιοδώσιμος τόπος *Amfragosus, amfractus, ambago.* Item: περίοδος *Amfractus; circuitus, ambago.* Manilius lib. 4. v. 304

Et verum in cæco est, multaque ambagine rerum.

In cæco, id est, in obscuro, in abdito. ¶ 2. Deinde per translationem περιαγωγὴν verborum, & captiosam perplexitatem notat. Weitschweiffige und betriegliche Reden. Ovid. 7. Heroid. v. 149

Hos potius populos in dotem, ambage remissa,
Accipe.

Virgil. 1. Æn. v. 345 *longa est injuria, longæ Ambages.* Quem ad locum Jac. Pontanus f. 134, Ambages, inquit, verbum poëticum esse arbitror, licet eo utantur Livius & Tacitus. Sed Historici amant, ut scimus, verba Poëtica. Cicero *circuitionem* vocat lib. 2 de Divinat. cap. 61, *Quid opus est*, inquit, *circuitione & anfractu?* Sic *Fatigare discentem per ambages*, Quintil. sub finem lib. 3. umführen und auffhalten. *Positis ambagibus vera loqui*, eleganter dixit Ovid. in Metam. 10. vers. 19. Et lib. 7. Metamorph. vers. 520

Ordine nunc repetam, neu longâ ambage morer vos.

Virgil. 2. Georg. v. 45 *non hic te carmine ficto,*
Atque per ambages & longa exorsa tenebo.

Liv. lib. 9. cap. 11. extr. *Ambages fallendæ fidei exquirere*, betriegerische Ausflucht und Umschweiff suchen. Contrarium *rectâ viâ* apud Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 28.

¶ Ambagiosus, um, Gell. lib. 14. cap. 1. *Lubrica atque ambagiosa conjectatio.*

AMBARVALE sacrificium, Ambarvales hostiæ, quæ fiebant pro arvis. Ejusmodi sacrificium intelligit Maro Ecl. 3

Cum faciam vitulâ pro frugibus, ipse venito:

Ubi Servius: *Dicitur hoc sacrificium* ambarvale, *quod arva ambiat victima. Sic & ipse in Georgicis*, Terque novas circum felix eat hostia fruges. *Sicut* amburbale *vel* amburbium *dicitur sacrificium, quo urbem circuit & ambit victima.* Sed

¶ *Amburbiales hostiæ* circum terminos urbis Romæ ducebantur, Fest. vid. Alex. Neapol. 3, 12. Vopiscus Aureliano c. 20 conjunxit utrumque: *Lustrata urbs, cantata carmina, amburbium celebratum, ambarvalia promissa, atque ita solennitas, quæ jubebatur, expleta est.*

AMBASCIATOR, vel Ambasiator, barbara vox. De qua tamen dictum aliquid in *Ambactus.*

AMBIANI, Ambianenses, Galliæ Belgicæ populi sunt Plinio, Ptolemæo, & Cæsari, quorum urbem etiam *Ambianum*, vulgo *Amiens* vocant.

AMBIGO. Hoc verbum ab *ago* componitur, proprieque est circumago. Unde & Ambactus, quando servum mercenarium significat, qui scilicet, quocunque domino placet, circumagi solet, nomen invenit, de quo supra. ¶ 2. Significat *dubitare, & disceptare de aliquâ re. Ambigere de hæreditate*, Cic. 3. Verr. c. 45. im Zweiffel und Zanck stehen/ wer der rechte Erbe sey. *Ambigere de vero* Idem in Orat. cap. 36. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. vers. 93 *Simus & Crito, vicini nostri, hic ambigunt de finibus*, stehen im Zanck der Flur halben. Tacitus 1. Hist. cap. 24 *Speculatori de parte finium cum vicino ambigenti.* Sic *de regno ambigere*, Livius libr. 40. cap. 15. Idem, *regni certamine ambigebant fratres*, lib. 21. cap. 31. *Ambigere cum aliquo*, pro controvertere, Cicero lib. 2. de Invent. cap. 42.

¶ Ambiguus, dubius, incertus. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 4. *Etsi jamdudum fuerat ambiguum id mihi*, wiewohl ich für langes daran gezweiffelt hatte. Brutus ad Cicer. libr. 11. epist. 11 *Ego tamen non habui ambiguum*, id est, non dubitavi.

¶ Ambiguitas, Streitigkeit. *Ambiguitatem explicare*, was zweifelhafftig und streitig ist/ erklären/ Quintil. 7. cap. 2. *Ambiguitates* Plural. Seneca dixit Epistol. 108.

¶ Ambigue, zweiffelhafftig/ zweydeutig. Cicer. 2. de Invent. cap. 48. *ambigue aliquid scriptum ostendere.* Idem in Oratore c. 32 extr. *Ambigue multa dicuntur.* Auctor de Viris illustr. in Pyrrho: *Apollo ambigue respondit, Ajo te Æacida* &c.

AMBIO, vide *Eo.*

AMBIVIUS, nomen Romanum. Ut, *L. Ambivius Turpio*, Auctor Comicus, qui plerasque Terentianas fabulas egit, ut ex illarum titulis constat. Meminit ejus Symmachus lib. 10. Epist. 2.

AMBLADA, Pisidiæ urbs, Steph. & Strab. libr. 12. Hinc *Ambladense vinum* Straboni l. d. pag. 392.

AMBO, ambæ, ambo, [ἄμφω] nomen est numeri pluralis tantum. Beyde. Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 67 *Ambo accusandi estis,*

A ihr habt alle beyde Schuld daran. Horat. lib. 1. Satyr. 1. vers. 21. *Ambas buccas iratus inflat*, bläset beyde Backen auff. Virgil. Æn. 2. v. 710 *Una salus ambobus erit.* Differt ab *uterque*; ut *ambo fecerunt domum*, scilicet operis conjunctis in unius domûs ædificationem. Sed *uterque fecit domum*, significat a duobus duas domos factas. Sic & *Eteocles & Polynices ambo perierunt*, scilicet una, vel eodem conflictu. Sed non sic, *Romulus & Africanus ambo triumpharunt*, sed *uterque*, quia diverso tempore, quod recte Sosip. Charisius lib. 1. p. 49 observavit. Ubi etiam Accusativum masc. *ambo* pro *ambos* defendit, nec injuria, cum ipsum ita Tullium locutum esse ex emendatissimis libris constet. Gruterus & Grævius, viri accuratissimi, lib. 5. fam. ep. 8 ediderunt: *Quos quidem ego ambo unice diligo.* Et lib. 9 epist. 13, *Hosce igitur ambo tibi sic commendo, ut* &c. Vide de his in *Duo plura.* ¶ *Ambabus manibus*, proverbiale est, pro sedulò, toto conatu, celeriter. *Ambabus manibus largiri*, hoc est, liberaliter, reichlich und willig geben. *Ambobus pedibus fugere*, vide Chil.

¶ Ambifariam & Ambifarius, vide post *Fari.*

¶ Ambiformis, Ambiformiter, vide in *Forma.*

¶ Ambigenus, quære in *Gigno.*

B AMBO, ōnis, ὁ ἄμβων, suggestus aut cathedra, unde verba fiunt, ut Bebelius interpretatur, de abus. ling. lat. p. 50. Ein Predigstul/ Cantzel/ item: Lesepult. ἀπὸ τοῦ ἀμβαίνειν, seu ἀναβαίνειν, h. e. ab adscendendo, nomen accepit, Voss. etym. fol. 22. Hinc & illud Varini: Ἄμβωνες καὶ περιωπὰς δόξεις τῶν ὀρῶν, Lex. f. 137. Utuntur hac voce scriptores Ecclesiastici. Priscis Latinis ignota est. Ideo culpant eam Bebel. d. l. & alii. Jubent autem substituere vocem cathedræ, suggesti, pulpiti. Bebel. in facet. de sacerdote: *Cathedra illa concionatoria (quam indocti ambonem vocant.)* Platina in Xysto 3. *Ornavit & ambonem Ecclesiæ porphyreticis lapidibus, quem nos suggestum appellamus; ubi evangelium & epistola canitur.* Add. Glossar. Caroli du Fresne.

AMBRĂCIA, Ἀμβρακία, civitas nobilis Thesprotiæ Epiri, à qua Ambracius sinus cognominatus est. Quo nihil in Epiro nobilius esse Pomponius scripsit libr. 2. cap. 3.

¶ Ambraciota, & *Ambraciensis*, qui ibi natus. ut *Ambraciotes vinum*, Græcâ forma. Plinius lib. 14 cap. 7 extr. *Apollodorus medicus in volumine; quo suasit Ptolemæo regi, quæ vina biberet, laudavit -- Leucadium, Ambracioten, & Peparethium* &c. Livius lib. 38. c. 43 *legatos Ambracienses in senatum introduxit.*

¶ Ambracius, a, um. Stat. lib. 2. Silv. 2. v. 8

C *Pulvis, ad Ambracias conversa gymnade frondes,*

AMBRŌNES, vulgo dicebantur, qui rapto malisque artibus viverent; cujusmodi gens quædam in Galliis fuit *Ambronum nomine*, vide Chiliad. & Festum voce *Ambrones*, ibique Scaligerum.

AMBRŌSIA, ἀμβροσία, immortalitas, cibus Deorum poeticus; sicut *nectar* eorum potus. Ovid. lib. 1. de Ponto Epist. ult.

Nectar & ambrosiam latices epulasque Deorum.

Cicero in Tusc. 1. cap. 26 *Non Ambrosia aut nectare Deos lætari arbitror.* Catull. epigr. 100, *Ambrosia dulci dulcius.* Etiam *Ambrosia alendus* proverbialiter a Cicerone dicitur, pro eo, qui vel immortalitate dignus, vel Diis ipsis æquandus esse videatur, præsertim cum ita dicat ipse, *ut ambrosiâ alendus esse videatur.* lib. 2. de Orat. cap. 57.

¶ Ambrosiacus, a, um: ut *Ambrosiaca uva* apud Plinium lib. 14. cap. 3.

¶ Ambrŏsius, adject. ut, *Ambrosius succus*, süsser Safft. *Ambrosiæ dapes* apud Martialem lib. 4. epigr. 8. Himmelkost. Transfertur etiam ad alia. Nam & *Ambrosios pedes*, pro pulchris eximie (quales scilicet eorum sunt, qui pascuntur ambrosia) Apulejus dixit Miles. 9. & *ambrosium corpus* lib. 8. p. 205. Item *ambrosium colorem* lib. 10. p. 254. Sane & apud Virgil. Æneid. 1. v.

D 403 *Ambrosias comas* legimus: quas Servius *aut Ambrosia, unguento Deorum*, [nam cibum non tantum, sed & unguentum Deorum ambrosiam dici ad 12. Æneid. v. 419 etiam idem eruditissimus Grammaticus observat] *oblitas; aut abusive divinas interpretatur.* Claudianus de nuptiis Honorii ac Mariæ v. 110

Ambrosioque sinu puerum complexa ferocem,
Quid tantum gavisus, ait?

Ubi similiter *ambrosius sinus*, divinus est [de Venere enim loquitur] & quasi ambrosiâ diffluens. Alia observat Barthius lib. 24. adversariorum c. 22. ¶ 2. *Ambrosiam* etiam quibusdam herbam, Botryn/ Krötenkraut/ dici, Plinius testatur lib. 17. cap. 4. Sed Dioscorides aliam describit *Ambrosiam* lib. 3. cap. 112. *Quercculam* officinæ vocant, Rabenkraut.

¶ Ambrosius nomen Episcopi Mediolanensis, qui floruit seculo Christiano 4. temporibus Valentiniani, Gratiani, Theodosii & Honorii Imperatorum. Pueri os dormientis adhuc in cunis apes ambire sunt visæ, non sine præsagio eximiarum virtutum. Numeratur inter quatuor Patres Latinos, quos, quia cæteros antecellant, Cardinales vocamus. Tres reliqui sunt Hieronymus, Augustinus, Gregorius. ¶ Cùm Ambrosius ab Justinâ Imperatrice persecutionem pateretur, instituit hymnos & Psalmos secundum

cundùm morem orientalium decantari, ne populus mœroris tædio contabesceret: Durand. lib. 5. Rational. pag. 82. ex Augustin. quem vide 9. confess. 7. Ipse quoque Ambrosius, (verba Cassandri epist. dedic. in hymn. ecclef.) haud paucos hymnos venustissime conscripsit: quorum hæc ferè ratio est, ut quarto quoque versu sententiam absolvant, ut alternis vicibus decantari possint. Qui canendi mos mire Ecclesiis placuit. Hinc factum est, ut hymni omnes hâc ratione compositi, quorum in Ecclesiis usus est,

¶ Ambrosiani dicantur, quemcunque tandem auctorem habeant. Tales multi sunt, qui ab nonnullis Ambrosio tribuuntur, nec vero ab illo compositi sunt, sed ab aliis ad illius modulum. v. g. qui incipit *Magnæ Deus potentiæ* &c. item *Conditor alme siderum* &c.

AMBVBAIAE, ἀμβουβαῖαι, mulieres Syriæ, quæ Romæ in circo & aliis locis ad lasciviam factis habitabant, & duplici quæstu se sustentabant. Nam & corpus prostituebant, & organa quædam pulsare norant, quæ secum ex patria attulerant. Dictæ ab *ambub*, quo vocabulo Syri αὐλὸν significant: inde *ambubaja* ἡ αὐλητρὶς, ut docet Scal. Conject. ad Varron. & Comment. in Copam Virg. pag. 256. huic enim Prisc. hoc Poëmation adscribit. Aliud visum Hadr. Turnebo 11. Adverf. 23. & Læv. Torrentio comm. in Suet. qui malunt *Ambubajas* dictas ab *ambu* pro *am* circum, & *Bajis*, quod circum Bajas, quarum lavacra calida delicatis hominibus studio & voluptati erant, versarentur, quæ Romam usque tandem permanârint. Sed Turnebo, licet nomen ejus dissimulet, Scaliger ad Copam, Torrentio Casaubonus ad Suetonium respondent. Horat. 1. Serm. Satyr. 2. pr.

Ambubajarum collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
Mœstum ac sollicitum est, cantoris morte Tigelli.

Meminit earundem & Suetonius Nerone cap. 27. ubi vide Casaub. qui Scaligeri & Caninii, qui puram putam Syram tradidêre hanc vocem, opinionem laudat ac confirmat.

AMBVBEIA, vel ambugia, cichorium vel intybus erraticus, κιχόριον Wegwart / Wegweis / Plinio lib. 1. tit. 20, n. 30. Rectius autem *ambubeja* est, quam *dentem leonis* vulgò nominant, Sonnenwirbel.

AMBVLO, περιπατέω, βαδίζω, ich wandele / spatziere / gehe auff und nieder / Cicer. de Clar. Or. c. 53, *Adolescens delicatus in littore ambulans*, am Wasser spatzieren gehend. Nam de otiosis ferme usurpatur. Vide infra Ambulator. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 6. pr. *Defessus sum ambulando*, ich hab mich müd gangen. Idem Phorm. a. 5. sc. 7, 43 *In jus ambula*, Quod Donatus, *adeamus judicem* interpretatur: Gehe mit vor Gerichte. Nam *jus* ibi locum notat, ubi redditur jus. *Socrati pro foribus deambulanti contentiùs usque ad vesperam, cùm prætereuntium quispiam diceret, quid agis, Socrates? respondit ipse, quò meliùs cœnem, obsono ambulando famem:* Cicer. lib. 5. Tuscul. c. 34. Idem lib. 2. de finibus cap. 34 *Cum Xerxes tantis classibus, tantisque equestribus & pedestribus copiis, Hellespontô junctô Athoque perfosso, maria ambulavisset, terram navigasset.* Ubi nota ambulare, ἐνεργητικῶς (active) usurpari. Plinius hoc verbo & de fluminibus utitur lib. 5. cap. 9, *Nilus*, inquit, *incertis ortus fontibus, it per deserta & ardentia, & immenso longitudinis spatio ambulans. &c.* ¶ Dionysii Catonis præceptum est: *Cum bonis ambula*, i. e. conversare, ut Boxhornius in Quæst. Rom. interpretatur. Quæ ratio loquendi Veteri Bibliorum interpreti frequenter usurpata. Plane ita nos: mit einem umgehen. Similiter Seneca *cum aliquo morari* dixit, de quo suo loco.

¶ Ambulatio, & ipse ambulandi actus; & locus deambulandi. Cicero de finibus lib. 5. ineunte: *Constituimus inter nos, ut ambulationem pomeridianam conficeremus in Academia.* C. Celsus lib. 1. cap. 2 *Ambulatio plana, non utique commodior est: siquidem melius ascensus & descensus cum quadam varietate corpus movent.* Ibid. *Ambulatio recta melior, quàm flexuosa.* Hic ipse actus declaratur. Pro loco sumitur apud Vitruv. lib. 5. cap. 9, *Circa theatra sunt porticus & ambulationes* (Spatziergänge/) & Cicer. ad Quint. Frat. lib. 3. Ep. 17 *Nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationem, & aviarium.* Eâdem figurâ *gestatio* appellabatur locus gestationi destinatus, & *cœnatio*, ubi cœnatur; similiter *lavatio*, vas aquarium, quod lotioni servit. Buchn. ad Plin. Epist. num. 513.

¶ Ambulatiuncula, diminut. utroque significatu apud Ciceronem reperitur. lib. 2. ad Cœlium epist. 12, *cum una mehercle ambulatiuncula atque uno sermone nostro omnes fructus provinciæ non confero.* Et 13 ad Attic. epist. 29, *tecta ambulatiuncula addenda est.*

¶ Ambulator, ein Pflastertreter / Columell. lib. 1. cap. 8 *Villicus (quod ait Cato) ambulator esse non debet*, der Hoffmeister soll nicht viel spatzierens treiben. Nempe *ambulare* est, otiose discurrere, sive vagari. Cato cap. 5. de Re rustica: ubi & illud habes, quod Columella allegato loco producit: *Si hoc faciet (villicus) minus libebit ambulare.* Hinc *ambulatoris* nomen ad circulatores, & circumforaneos translatum. Martial. lib. 1. Epigr. 42

Hoc quod Transtiberinus ambulator
Qui pallentia sulphurata fractis
Permutat vitreis. — — —

¶ Ambulatrix, Cato de officio villicæ, cap. 143 *Ad cœnam ne quo eat, neve ambulatrix siet.* ein Umläufferin.

¶ Ambulatorius, mobilis. ut *turres ambulatoriæ*, Hirt. B. Alex. cap. 2. & Vitruv. lib. 10. cap. 19, quæ rotis impositæ promoveri possunt. Usus illarum in oppugnationibus. De aliis etiam rebus dicitur. Plinius lib. 21 cap. 14 *Operculum* (alvearis) *a tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus, si magna sit alvus, aut sterilis operatio.* hoc est, mobile sit, ut intus proferri, si opus est, ad angustandam alvum possit.

¶ Ambulatilis, mobilis. Vitruv. lib. 10 cap. 13.

¶ Ambulacrum, Διάσημα, περίπατος, ein Spatziergang. Gellius lib. 1. cap. 2 *Propulsabamus caloris incommoda locorum umbrâ ingentium, longis ambulacris, & mollibus ædium posticum refrigerantibus lavacris nitidis.*

¶ Funambulus, vide *Funis*.

Composita.

¶ Abambulare. Festus: *abambulantes, abscedentes.* Ovid. lib. 2. Metam. v. 852 *mistusque juvencis mugit & a teneris formosus abambulat herbis.* Ubi tamen alii *obambulat* legunt.

¶ Adambulare. Darbey hergehen. Apulejus lib. 8 p. 213 ed. Elmenh. *Choraula, qui foris quidem circumgestantibus Deam cornu canens adambulabat.*

¶ Deambulare. Cicer. 2. de Leg. ineunte: *satis jam deambulatum est.*

¶ Deambulatio. Terent. Heaut. a. 4. sc. 6. v. 2. *Me hæc deambulatio, quamquam non laboriosa, ad languorem dedit.*

¶ Inambulare. Asin. Pollio Cicer. lib. 10. epist. 32 *nudis pedibus inambularet.* Livius lib. 23. cap. 43 *per muros inambulare.*

¶ Inambulatio, ad Herenn. 3. cap. 15 *Si contentio fiet, celeri porrectione brachii, inambulatione, pedis dextri rara supplausione uti oportebit.* Atque hic est actus inambulandi. Deinde locum, ubi inambulatur, significat, ein Spatziergang. Plin. 14. c. 1. *Una vitis Romæ in Liviæ porticibus subdiales inambulationes umbrosis pergulis opacat.*

¶ Obambulare. Livius lib. 25. cap. 39 *milites obambulantes ante vallum portasque.* Ovidius 14. Metam. v. 188

fremebundus obambulat Ætnam.

Idem 2. Trist. v. 459

— — — cum solus obambulat ipse.

¶ Obambulatio. ad Herenn. 3. cap. 19. *hominum obambulatio.*

¶ Perambulare. Horat. Epod. 17. v. 41

Perambulabis astra sidus aureum.

¶ Prodeambulare. Terent. Adelph. a. 5. sc. 1. v. 4. *prodeambulare huc libitum est.*

¶ Redambulare, zurück spatzieren. Plautus Captiv. a. 4. sc. 2. extr. *bene ambula & redambula.*

¶ Anteambulo, onis, qui honoris caussa aliquem præcedens comitatur, ein Vorgänger / Vortraber. Martialis lib. 2. epigr. 18

Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis.

Nam qui obsequia præstabant dominis, vel amici erant sive comites; vel servi. Cæterum procedente domino amici, ut honoratiores, præibant; servi sequebantur: quod & in nostris aulis hodie obtinet. Vide Sueton. Vespasiano cap. 2. & Senecam Epist. 13.

AMBVRBALE, vel hostia amburbialis, quæ circum terminos urbis ducebatur, de quibus in *Ambarvalibus* plura scripsimus.

AMELIVS, Philosophus Platonicus. Discipulum Plotini, præceptorem Porphyrii, æqualem Origenis prodit Suidas. Verba ejus, quibus Joannem Evangelistam barbarum vocat, descripserunt Theodoretus 2. de cur. græc. affect. Lud. Viv. ad 10. Aug. de Civ. D. 29. alii.

AMELLVS, flos, quem inter eas herbas, ex quibus remedia adversus apum morbos paranda sint, Virgilius numerat, & describit eleganter lib. 4. Georg v. 271

Est etiam flos in pratis, cui nomen amello, &c.
tonsis in vallibus illum
Pastores, & curva legunt prope flumina Mellæ,

qui fluvius est Galliæ Cisalpinæ prope Brixiam. Vide Catull. carm. 67. v. 33. Matthiolus *asteru Atticum* significari, à Virgilio existimat, ἀστέρα ἀττικὸν, Sternkraut / Megerkraut. *Sed reclamat*, inquit Hadrianus, *foliorum paucitas, quorum tamen in amello copiosam silvam prodit Virgilius, & stellatus vertex, cujus ille nullum facit indicium, non omissurus tam celebrem notam in tam accurata floris præter morem descriptione.*

AMENANVS, fluvius Siciliæ, Ætnæ monti propinquus, Strabo lib. 5. p. 166. Eundem rescribendum esse apud Ovidium pro *Amasenus* & *Amisenus*, evicere dudum Fulv. Ursinus, & Phil. Cluverius. Versus est in Metamorph. 15, 279

Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
Nunc fluit; interdum suppressis fontibus aret.

Ubi vulgo *Amasenus* legitur, cujus nominis in Sicilia nullus fluvius est. Sit ergo Strabo c. l. instar interpretis: καθάπερ περὶ τοῦ Αμενάνου συμβαίνειν φασὶ, τοῦ διὰ Κατάνης ῥέοντος· ἐκλείπει γὰρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ πάλιν ῥεῖ. *De Amenano, fluenti per Catanam, tradunt, per aliquot annos destitui aquis: iterum fluere.*

AMENS, vide *Mens.*

AMENTUM, loramentum est, quo telum regitur & emittitur, der Riemen am Pfeil / oder das Pfeilband: Cujus generis tela nobis in usu non sunt, præter fundam. Liv. 37. cap. 41, *humor jaculorum amenta emollierat.* Silius lib. 9. v. 509

— — flatus Pœnorum tela secundat,
Et, velut amento contorta hastilia, turbo Adjuvat.

Item quo soleæ restringuntur. Vide itemque Festum & Servium. *Amentum* autem quasi *apimentum* ab *apere*, quod est ligare, jungere.

¶ Amentare. Ut *amentare jaculum*, id est, amento relegare & jactui parare. Lucanus lib. 6. v. 221, *Cum jaculum parva Libys amentavit habena, Se rotat in vulnus.* ¶ Hinc *hastas amentatas* metaphorice dixit Cicero argumenta ab aliis petita, de Oratore lib. 1. c. 57, *Ab auctore aliquo amentatas hastas acceptas oratoriis lacertis viribusque torquere*, die Bolzen / die ein ander gefiedert / verschiessen. Eleganter quoque Silius, ut in membranis Colon. est, ad ventum accommodat in incendii descriptione lib. 14. v. 423

pastosque bitumine torquet
Amentante Noto Pœnorum aplustribus ignes.

¶ Amentatio sive Admentatio, actus jaculandi. Deinde jacula ipsa, sive tela. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 10, *quo macharis vestris admentationibusque cadatis.*

AMĔRIA, æ, oppidum Umbriæ, patria Roscii Amerini, quem Cicero defendit.

¶ Amerīnus, a, um, ut *Amerina salix* apud Plin. 24 cap. 9. Virg. 1. Georg. v. 265

Atque Amerina parant lentæ retinacula viti,

hoc est, vimina, quibus vites religantur ad palos, Weiden / damit man den Wein hefftet.

¶ Amerina, genus pyrorum. Stat. lib. 1. Silv. ult. v. 18 *Et massis Amerina non perustis.* Plinius inter serissima pyrorum genera numerat, quem vide lib. 15. cap. 15.

AMERIAS. Grammaticus fuit antiquissimus, Athenæo & Sophocli, veteri Apollonii Scholiastæ laudatus non raro: Casaub. cap. 1. Lect. Theocr. p. 9.

AMERICA, æ, terra illa nova, ab inventore secundario *Americo Vesputio* dicta, non sine injuria *Christophori Coloni*, quem alii corrupta voce *Columbum* vocant. Quandoquidem is A. C. 1492. primo Insulas Americæ Hispaniolam, Cubam, & Jamaicam detexit: quinquennio demum post, videlicet A. 1497. *Americus Vesputius Florentinus* ulterius est progressus, quippe janua per illum priorem patefacta, viaque monstrata. An veteribus fuerit cognita? disquirit Bernegg. quæst. ad Tacit. qu. 188. Barlæus in Brasilia p. 40. 41. Rupertus ad Val. Max. lib. 4. cap. 6. dissert. 2. p. 296. seqq. alii, qui de origine gentium Americanarum scripserunt.

ĂMES, amites, furculæ sunt, quibus in venatione retia suspenduntur, auctore Porphyrione in illud Horatii Epod. 2. v. 33

Aut amite levi rara tendit retia Turdis.

Stützen / Gabein / Stöcke / damit man das Garn aufffpannet. Sane & Festus *perticam*, seu *furcam aucupalem* interpretatur. Vet. Gloss. *Amites* ἰξευτικοὶ κάλαμοι: item *Amites* σάλικες. Quæ in Græco-Latino Glossario στάσεις δικτύων interpretantur. *Varos* Lucanus appellat de quo infra. ¶ Quanta prima sit, dubitatur. Plerisque tamen de doctoribus placet, brevem esse.

ĂMĔTHYSTUS, ἀμέθυσος, gemma coloris violacei, ein Amethyst. Optima est Orientalis vel Indica. Sunt enim & Misnicæ hoc tempore. Est autem *Amethystus* sic dicta, quod ebrietati repugnet. Aristoteles enim auctor est, amethystum umbilico admotum vini vaporem primum ad se trahere, deinde eum discutere; proinde à crapula & ebrietate ferentem vindicare: Ruellius lib. 2. de gemmis: Quam opinionem tamen Plutarch. reprehendit. Varro πάπιας πάππος apud Nonium in *Margarita:*

Imperito nonnunquam concha videtur
Margarita, ut amethystus, smaragdus.

¶ Ămĕthystĭnus, adject. quod ex amethysto constat, aut amethysti colorem refert: ut vestimenta, quæ ea de re *Amethystina* dicta. Juvenalis Sat. 7. v. 135

— — — Purpura vendit
Caussidicum, vendunt amethystina.

Hic enim color in maximo pretio, qui mistus ex purpurâ, Plin. lib. 9. cap. 41. & lib. 21. c. 8. Martial. Apophoret. Ep. 152. Inde cum Tyrio prohibitus Neroni, Suet. c. 32. De pretio violaceæ purpuræ, sive amethystini coloris Nepos apud Plin. lib. 9. c. 39.

¶ Amethystĭnātus, id est, Amethystinis indutus apud Mart. lib. 2. Epigr. 57. *Amethystinatus media qui secat septa.*

¶ Amethistizontes carbunculi, quorum externus igniculus in Amethysti violam exit, Plin. lib. 37. cap. 7.

AMIA, ἀμία, piscis marinus *pelamydi* vel *scombro* corporis specie, pinnis, & caudâ similis, rostro acuto, ventre crasso, caudâ tenui, in figuram Lunæ in cornua curvatæ pinnis ejus conformatis, dorso cœruleo, eoque splendente dum vivit, ventre argenteo, &c. Eberus & Peucerus *amiam* interpretantur germanice, Wels. Quod si *Velsus* piscis est, ut puto, quem recentiores aliqui *barbatum* nominant, maximus in mustelarum genere, non erit *amia*, sed *silurus* forte. Oppianus Halieut. lib. 2. v. 553 de Delphinis:

Ἀλλ' ἤτοι κῇ τοῖσιν ἀνάρσιοι ἀντιφέρονται
Ἰχθύες, οὓς ἀμίας κικλήσκομεν, οὐδ' ἀλέγουσι
Δελφίνων, μῦνοι δὲ κατάντια δηριόωνται.

Hoc est: *His hostes sunt pisces, quos Amias vocamus. Neque enim delphinos timent: sed soli contra eos feruntur &c.* Vide reliqua quibus pugnam eorum describit.

ĂMIANTUS, lapis nascens in Creta, scissili alumini similis, imò alumen nostrum plumosum, Federweis / Erdflachs / Pliant Salamander Haar / Glimmer / Katzensilber / G. Agr. Encelius.

ĂMĬCIO, ἀμπίχομαι, ἀναβάλλω, vestio, operio, *ab am & jaci*, kleiden / anlegen. Suetonius Vespasiano cap. 21, *Dum salutabatur, & calceabat ipse se & amiciebat*, zohe sich an. Per metaphoram Ovidius lib. 3. de Ponto El. 8 *Non hic Pampineis amicitur vitibus ulmus.* Item Horat. lib. 1. Epist. 16. v. 3 *Pomisne & pratis, an amicta vitibus ulmo.* Cicero de orat. lib. 3. c. 32 *Hippias gloriatus est, pallium quo amictus, soccos, quibus indutus esset, se manu sua confecisse.*

¶ Amicīmen, idem quod amictus. Apulejus 11. metam. (p. 261. ed. Elmenh.) *Mulieres candido splendentes amicimine.* Et eodem libro p. 268 *linteo & rudi contectus amicimine.*

¶ Amictus, us, ἐπίβλημα, vestitus. Horat. lib. 1. Ep. 17. v. 27

Alter purpureum non expectabit amictum.
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet.

¶ De cælo, quod undique circumjectam tegit terram, usurpavit Lucretius lib. 6. v. 1131

Nec refert, utrum nos in loca deveniamus
Nobis adversa, & cœli mutemus amictum.

Quod imitatus Virgilius *nube amictos* dixit Æn. 1. v. 516. Simile est, cùm *cæli tegmen* Lucretius & Cicero dixerunt, ille lib. 1. v. 986; hic 2. Nat. Deor. c. 44.

¶ Amictorium, amictus, Martial. tit. Epigr. 149.

¶ Amĭcŭlum, genus vestimenti, ἀναβόλαιον, περιβόλαιον. ein Oberrock / Uberkleid. Cicer. 3. Nat. D. c. 34, *Dionysius aureum Jovi Olympio detraxit amiculum grandi pondere, in eo etiam cavillatus, æstate grave esse aureum amiculum: hieme frigidum; eique lanium pallium injecit.*

¶ Amiculatus, amictus, vestitus particip. passivum, bekleidet / apud Solinum c. 65 [al. 52] de India, *Pars*, inquit, *nudi: pars, obscena tantùm amiculati.*

¶ Semiamictus, halb bekleidet. Apulejus lib. 1 Metamorph. p. 104 *Humi sedebat scissili palliastro semiamictus.* Et lib. 7. p. 189 *centunculis disparibus & male consarcinatis semiamictus.*

ĂMĪCUS adject. ab amando, freundlich / lieblich / angenehme: ut, *Æstas est amica frugibus. Quies amica*, Claudian. præf. 6. Conf. Hon. *Domus amica, domus optima*: οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. *Amica Musis aurora.* Cicero Planco sub 16. ad Att. ep. 16 *Mihi nemo est amicior, nec jucundior, nec charior Attico.* Apud eundem lib. 3. Fam. Ep. 3 *Successor conjunctissimus & amicissimus*, & apud Corn. Nepot. 23, 10. 2. *Eumenes Romanis amicissimus.* Ovid. 3. Fastor. v. 833 de Pallade:

Dea carminis illa est,
Si mereor, studiis adsit amica meis.

¶ Substantivum notæ significationis est. φίλος *Amicus ex animo*, Cicer. Phil. 11. cap. 13. ein Hertzens-Freund. *Amicus usque in extremas res*, Tacito lib. 1. c. 45. Plaut. Epid. act. 3. sc. 3, *Nihil homini amico est opportuno amicius.* Cicer. de amicit. c. 21. *Is amicus est, qui est tanquam alter idem.* Horat. lib. 3. carm. ode 35

diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici
Ferre jugum pariter dolosi.

Rursus Cicero de Amic. cap. 4, *Ex omnibus seculis vix tria aut quatuor nominantur amicorum paria.* Adagia de amicis sunt plurima: tantummodo hæc notamus: *Unus Deus & plures amici*; εἷς θεὸς κῇ πολλοὶ φίλοι; sich wol eines Gottes / aber nicht eines Menschen nehren. Vide Chiliad. ¶ Amicum sibi esse, est bene curare cutem suam, non defraudare Genium: Sich wohl warten. Contra Horat. lib. 1. Sat. 2. v. 20.

— — — vix credere possis
Quam sibi non sit amicus.

¶ *Amici principum*, dicebantur consiliarii Principum, eorumque domestici & familiares; Fürstliche Räthe / item, Hoff- und Cammer-Herren / vide exempla in Notis Cl. V. Jo. G. Grævii ad Justin. 1. cap. 4. & ad 15. Cic epist. 2 Hi & *Comites* appellati, à *Comitando.* Quod cùm faciebant, hoc est, procedenti principi aderant officii caussa, præcedere solebant; nam servi & minus honorata ministeria sequebantur: unde & *pedissequi* dicti: Illi enim *anteambulones* [de quibus supra] item *Antepedes* appellati, ut notat observatque Salmasius ad Trebellium Pollionem. Et erant *Amici* isti seu *Comites* principum in diversas classes distincti, pro ratione honorum, quos sustinebant: qua de re Lipsius ad Annal. 6. Tacit. not. 29. & Comm. ad Senecam de Benef. 6, 3. 3. n. 229. Salmasius ad Spartianum; Marcilius ad Horatium lib. 1. Epist. 9 videndi. ¶ Sic & ipsi patroni, & quibus præstamus

ſtamus obſequia; *Amici* dicuntur. Ita enim & Horatius Mæcenatem, patronum ſuum, & cui omnes fortunas debebat, blandiſſimâ appellatione ſalutat Epod. 1. *Ibis Liburnis inter alta navium, Amice, propugnacula.* Alibi adjunxit aliquid, diſcriminis cauſſa. Ut de eodem lib. 2. od. 18

— — nec potentem amicum
Largiora flagito.

Sic & lib. 1. epiſt. 18. v. 44

— — tu cede potentis amici
Lenibus imperiis.

Seneca de brevitate vitæ cap. 7. *Quot* (dies abſtulit) *ille potentior amicus? Magnos amicos* Juvenalis ſimiliter dixit Sat. 3. v. 57, & 6. v. 312.

¶ Amīcŭlus, diminutiv. apud Horat. lib. 1. Epiſtol. 17. v. 3

Diſce docendus adhuc, quid cenſet amiculus.

¶ Ămīca, quæ amatur inhoneſte, Ἑταίρα. Eine Hure. Nam comitatis cauſſa meretrices honeſtiore nomine *amicæ* appellabantur. Horatius 1. Epiſt. 1. 20, *Ut nox longa quibus mentitur amica.* Terent. a. 1. ſc. 3. v. 10 *Hæc Andria, ſive iſta uxor, ſive amica eſt, &c.* Plaut. in Bacchid. a. 2. ſc. 2. v. 16 *Anima eſt amica amanti.* Eædem & *Lupæ* antiquitus & *Pellices* appellatæ: de quo vide in ſuis locis.

¶ Amicula, dimin. idem & amica. Plin. lib. 3. epiſt. 9, *Miſerat epiſtolas Romam ad amiculam quandam.* Et Arnob. 4. p. 141 de Jove: *Uxore contentus haud unâ, concubinis, pellicibus, atque amiculis delectatus,* &c.

¶ Ămīcè, amici more, ut *Amice facere*, Cic. de Amic. c. 2, thun wie ein Freund. *Amice de quo cogitare*, Nepos Hannib. cap. 2. gutes von einem im Sinn haben. Et cum Dativo. Cic. Offic. 1. cap. 26 extr. *Hæc præſcripta ſervantem licet magnifice, graviter, animoſeque vivere, atque etiam ſimpliciter, fideliter, vitæque hominum amice*, hoc eſt, ut nullius hominis inimicitiam ſuſcipias. Superlativus *amiciſſime*. Ut, *Familiariſſime & amiciſſime cum aliquo vivere*, Cicero Div. in Verr. cap. 9.

¶ Amiciter, Plautinum eſt, Perſ. a. 2. ſc. 3. v. 3.

¶ Ămīcĭtia. Freundſchafft. Cicero Nat. D. lib. 1. extremo: *Carum ipſum verbum eſt amoris, ex quo amicitiæ nomen eſt ductum.* Idem in Lælio extr. *Vos hortor, ut, virtute excepta, nihil amicitia præſtabilius eſſe putetis.* *Amicitias comparare, conglutinare*, Cic. ibidem cap. 9. *Jungere cum quo conſuetudines & amicitias.* Idem pro Dejot. cap. 9. *Amicitias parere*, Freundſchafft zu wege bringen. Corn. Nepos Alcibiade cap. 7, *Amicitiam ſibi cum quibusdam Thraciæ Regibus pepererat. Amicitiam gerere*, Freundſchafft halten / idem in Datame dixit cap. 10. quâ formâ & Cicero uſus, ut ibi Lambinus obſervat. Ciceronis ſunt: *Colere amicitiam: tueri, ſervare amicitiam:* Freundſchafft pflegen / erhalten: *In alicujus amicitia eſſe: amicitia alicujus uti:* Eines Freund ſeyn. *Intercedit mihi cum eo amicitia. Spectata amicitia*, bewehrte Freundſchafft. *Fucoſa, ſimulata, falſa amicitia*, falſche Freundſchafft. Ejusdem ſunt etiam *diſſolvere amicitiam*, in Lælio cap. 9. *Diſſuere, diſcindere, deponere*, ibidem cap. 21. quod Nepoti in Conone cap. 2 eſt, *ab amicitia alicujus deficere*, die Freundſchafft trennen / zerreiſſen. *Amicitias immortales, inimicitias mortales debere eſſe*, vulgi dictum, & proverbii loco fuiſſe Livius lib. 40. c. 46 docet. Eò pertinet illud Quintiliani Declam. 257: *Non oportet immortales eſſe inimicitias: & ita demum tutum perpetuumque eſt genus humanum, ſi amor ac fides nullam habuerint oblivionem.* Cicero in Læl. c. 22 *Ornamentum amicitiæ verecundia.* Idem ibidem, *In amicitia peſtis nulla major, quam adulatio, blanditia, &c.* Cicero in Offic. 1. cap. 17. extr. *Jucundiſſima ea eſt amicitia, quam ſimilitudo conjugavit*, Unter gleichen iſt die anmuthigſte Freundſchafft. Sed morum ſimilitudine conciliari præcipue amicitias, pulchre oſtendit Quintil. Declam. 307. Hieronymi iſtud eſt Epiſt. 41. ad Rufinum in fine: *Amicitia, quæ deſinere poteſt, vera nunquam fuit.* Quam ſententiam & alibi legiſſe memini. Et niſi fallor in Epiſtolis Plinii exſtat. ¶ 2. Amicitia, cum ad plantas ac ſimilia transfertur, συμπάθεια eſt. Plin. l. 19. c. 8. de ruta: *Amicitia eſt ei cum fico in tantum, ut nusquam lætior proveniat, quàm ſub hâc arbore.* ¶ 3. Amicitiæ in Plur. quoque dicuntur, ut in Lælio cap. 13 *fugiendas eſſe nimias amicitias.* Et eod. cap. *mulierculæ magis amicitiarum præſidia quærunt, quam viri.*

¶ Amicitia, nomine proprio, fuit Gentium Dea. Lil. Gyrald. de Diis Gent.

¶ Amicities, antiquum, apud Lucretium legitur lib. 5. v. 1018.

¶ Ămīco, as, φιλιόω, amicum reddere, zum Freunde machen: Statius lib. 3. Thebaid. v. 470

At prior Oeclides ſolita prece numen amicat.

¶ Amicabilis. Plautus Mil. a. 4. ſc. 4 v. 8 *Vos modo date operam amicabilem.* Sed alii legunt *adjutabilem.* Sidonius lib. 1 epiſt. 3 *ſcamni amicabilibus deputari.* Ita Savaro: Sirmondus autem, *amicalibus.* Neutrum ergo ſatis certum exemplum. Utuntur tamen jurisconſulti. Lege ult. § ult. Cod. de legit. hered. *per amicabilem transactionem ſopire. caſum* vel controverſiam. Gloſſ. Vet. φιλικὸς, *amicabilis.*

¶ Amicalis, idem. Ulpianus Lege 10 Dig. Mandati vel contra, § Si quis ea, *qui adfectionem amicalem promiſit.* Apulejus

A de Mundo p. 75 in divinis nominibus etiam *Hoſpitalis, Amicalis* recenſet. Adde Sidonium lib. 1. epiſt. 3, ex qua in *amicabilis* modo dictum eſt.

¶ Ĭnĭmīcus, adject. feindſelig / entgegen. *Inimica patriæ conſilia*, i. e. ſeditioſæ molitiones, apud Corn. Nep. 4, 3. 3. *Nec mihi inimiciorem, quam ſibi, puto*, Cicer. ad Att. 9. epiſt. 15. *Nemo inimicior Sthenio, quam hic C. Claudius fuit*, in Verr. 4. cap. 43. *Inimiciſſima oleo amurca*, Colum. 12. cap. 50.

¶ Ĭnĭmīcus, ein Feind / ſubſt. *Capere inimicos omnes homines*, alle Menſchen zu Feinden kriegen / Terent. And. a. 4. ſc. 2. *Inimiciſſimus*, pro inimico ſubſtantive, ut Intimus, pro conjunctiſſimo amico, apud Nepotem in Hannibale legitur c. 12. & Cicer. pro Mil. c. 9. Utroque loco eſt *inimiciſſimum ſuum* cum Pronomine.

¶ Ĭnĭmīcitia, Sing. Cic. 4. Tuſc. cap. 9, & uſitatius

¶ Inimicitiæ, plur. Feindſchafft. *Capere inimicitias in familiam ſuam*, Terent. Phorm. 2. ſc. 3, 23. *Suſcipere inimicitias*, Cicer. 2. fam. ep. 18, & *ſuſcipere cum quo* &c. Nepos Datame cap. 10. Feindſchafft auff ſich laden. *Gerere inimicitias*, Nepos Attico cap. 11, 5. *Intercedunt mihi inimicitiæ cum aliquo*, Cic. pro Cœlio cap. 13. *Erant ei veteres inimicitiæ cum Roſciis*, Idem pro Roſc. Am. c. 6, Feindſchafft tragen. At *deponere inimicitias*, Feindſchafft ablegen / pro Flacco c. 1.

¶ Ĭnĭmīcare. Horat. lib. 4. od. ult. *Non ira, quæ procudit enſes, Et miſeras inimicat urbes.* id eſt, inimicas inter ſe reddit. Vet.

B Gloſſ. ἐχθραίνω, *Inimico.* Item, ἐχθρὸν ποιῶ *Inimico.* Statius lib. 2. Thebaid. v. 418

— — ceu ſepta novus jam mœnia laxet
Foſſor, & hoſtiles inimicent claſſica turmas.

Uſus & Sidonius lib. 5. Ep. 19.

¶ Inimicè, adverb. feindſelig / feindlich. Cicero pro Quint. cap. 21, *inimiciſſime atque infeſtiſſime contendere perſeveret.* Idem lib. 1. de Nat. Deor. cap. 3, *qui admonent amice, docendi ſunt: qui inimice inſectantur, repellendi.*

¶ Inimicalis, inimicus. Sidonius Apollinaris lib. 1. epiſt. 3 *ſtimulis inimicalibus* [in quem] *excitari.*

AMIDA, Meſopotamiæ oppidum, cujus mentio apud Ammianum ſæpe fit, qui lib. 18. cap. 14 vocat *civitatem* Romanorum *cladibus inclytam*, puta, ſub Conſtantio. Vide Sex. Rufum cap. 27. Unde

¶ Amidenus gentile, Amidâ oriundus.

ĂMILCAR, aris, Ἀμίλκαρ, dux Carthaginienſis fuit facundiâ & ſolertia inſignis; qui ingreſſus in caſtra Alexandri Magni, conſilia ejus de Athenienſibus aſtute exploravit, exulem ſe ſimulans, & militem offerens, ut ex Trogo Juſtinus ſcripſit lib. 21. c. 6.

C ¶ 2. Amilcar alter, Barcha cognominatus, pater fuit Annibalis, notiſſimus ex vita, quam Nepos ſcripſit. ¶ 3. Plures hujus nominis in bellis Punicis occurrunt apud Livium & Polybium.

AMINEA. regio vitifera Campaniæ. Macrobius extremo lib. 2. Saturn. *Uvarum iſta ſunt genera, Aminea ſcilicet a regione. Nam Aminei fuerunt, ubi nunc Falernum eſt.* MS. liber *Salernum* habet, pro *Falernum*, quod multis inde probabilius eſt, quia Virgilius 2. Georg. v. 96. 97 videtur Amineas uvas a Falernis ſeparaſſe. Syllabæ hujus nominis ſunt dubiæ, & in Virgilio libri quidam Ammĭnĕæ vites: quidam Ămīnĕæ repræſentant.

¶ Ămīnĕus vel Ammĭnĕus Virgil. 2. Georg. v. 97.

Sunt & Amineæ vites, fortiſſima vina.

Ubi vide Interpretes, Servium inprimis, cui *vinum amineum* vinum eſt *ſine minio*, i. e. ſine rubore. De dubietate ſyllabarum jam diximus. Qui primam producunt, *Sunt etiam* legunt: *Sunt &* cæteri.

AMIPSIAS, vel Ameſpias, utrumque enim ſcribitur, cùm græcum ſit Ἀμειψίας: Poëta fuit comicus, in quem & ſimiles, ut ineptos, Ariſtophanes (initio Ranarum) eſt invectus. Meminit & Laërtius Diogenes, illumque ait in Socratem ſcripſiſſe, palliatumque ipſum in fabulâ induxiſſe.

AMISIUS, Germaniæ fluvius, vide in *Amaſias.*

AMĬTA, patris mei ſoror, πατραδέλφη. Nepos Datam. c. 2 *Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis.* Et Perſius Satyr. 6. v. 52

D *Si mihi nulla Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla.* Videtur tamen apud veteres ſecundam habuiſſe productam. *Amita* enim dicitur quæ ab antiquioribus *Avita* dicebatur, quia tertia a me & avia. Vel *amita*, quod a patre meo amata, ut docent Feſtus & ad ipſum Scaliger. Hinc apud Propert. lib. 2. El. 6. in illo: *Me lædit, ſi multa tibi dedit oſcula mater, Me ſoror, & cum quâ dormit amica ſimul*, pro *amica*, quidam legunt *amita*, quod eſt MS. Palat.

¶ *Amita magna*, avi ſoror, Lege 10. Dig. § 15 de Grad.

¶ Amitini, & Amitinæ, Schweſter und Brüder-Kinder. ibidem.

¶ Abamita, ſoror eſt abavi. &

¶ Proamita, amita magna, avi paterni ſoror. De hiſce derivatis ab Amita, conſulas Tit. Inſtitut. de Gradibus: & legem 10. Dig. de Grad.

AMMI, ammios, ἄμμι, Ammium Plinio lib. 20 extremo, cuminum Æthiopicum eſt, ſemen habet cumino exilius, quemadmodum Dioſcorides inquit, Germani Ameÿ vocant. Matth.

AMMODĪTES, æ, Ἀμμοδύτης, animal viperæ ſimile, magnitudine cubitali, Aetio eſt, Serm. 13. c. 25.

AMMON, Ἄμμων, Jovis cognomen, cujus simulacrum eum capite arietino pingebatur, de quo apud Tertullianum, Minucium Felicem, Arnobium legere est: & inde *Corniger* Poëtis appellatur. Caussam vide apud Servium in illud Virgilii lib. 4. Æneid. v. 198 *Hic Ammone satus.* Ubi & nominis rationem habes. ἄμμος Græce sabulum, sive arenam significat. Unde appellatus hic Jupiter, quia in arena sedens inventus fuit, ut Servius narrat: vel quia in desertis & arenosis Libyæ locis colebatur. Quo illud Propertii videtur spectare lib. 4. eleg. 1. v. 103

Hoc neque arenosum Libyci Jovis explicat antrum.

Locum ipsum & templum Lucanus lib. 9. vers. 511 cum seqq. & Curtius lib. 4. cap. 7 describunt. Et quia Græce ἄμμος juxta & ἅμμος scribitur; itaque ex æquo apud Latinos & *Ammon* & *Hammon* invenitur. Alii verò non ab arenis nominis rationem petunt; sed ἀμῶν per aphæresin proprio ab Ægyptiis vocabulo pro Θαμῶν appellatum volunt: id autem occultum sive occultationem significat: Plat. in Phædro. Conf. Voss. de Idololatr. lib. 1. c. 27. & 32. lib. 2. c. 11. Bochart. in Phaleg. 1. c. 1. Kircher. in obelisc. Pamphil. lib. 4. p. 270. & in Oedip. Ægypt. Tom. 1. Syntagm. 3.

¶ Ammonia cognominata fuit & Juno, culta in Græcia ab Eleis. Pausan. in Eliac. p. 163. Eodem nomine appellata olim fuit Libyæ pars mediterranea: quin etiam tota Libya, auctore Stephano Byzant.

¶ Ammonii, populi Libyæ, colentes Jovem Ammonem. Pausanias in Lacon. p. 100 *Aphytæi colunt Ammonem non minus, quam Ammonii Libyæ*, τιμῶσιν Ἄμμωνα, οὐδὲν ἧσσον, ἢ οἱ Ἀμμώνιοι Λιβύων.

AMMŌNIACUM Ἀμμωνιακὸν, succus est, destillans ex arbore ferulacea in Africa juxta Ammonis oraculum, ut habet Dioscorides. Officinæ vulgò *Armoniacum* vocant: sed legitimum nec habere possunt, nec exhibent.

¶ Ammoniăcus sal sub arenis in laminas concretus invenitur in Cyrenaica regione, ab ἄμμος arena: quod & Plin. ostendit, sic habens lib. 31. c. 7 de salis generibus, *Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco, & ipso, quia sub arenis inveniatur, appellato.* Vulgo *Sal Armoniacum*, Matthiol. Ovid. de Medicam. faciei v. 94.

Cumque Ammoniaco mascula thura sale.

AMMONIANUS, Grammaticus: fuit ille, cui asinus fuit sapientiæ auditor. Suidas f. 206.

AMMONITRUM, massa est ex arenâ albâ tritâ, & nitro mixtâ, ex qua deinde fit massa vitri puri & candidi, Plin. lib. 35. cap. 26.

AMMŌNIUS, Ἀμμώνιος. Tres hoc nomine Philosophi celebrantur. Quorum primus Ægyptius, Præceptor Plutarchi Chæronei, sub Nerone, cujus ipse sæpe meminit. Stoicâ se imbuerat: sed Platonicæ magis addictus fuit. ¶ 2. Secundus Ammonius nobilis ille Philosophus fuit Alexandrinus, memoratus etiam Ammiano lib. 22. cap. 42, quem inter alios Origenes & Plotinus audiêre, quod in Plotini præceptoris sui vitâ Porphyrius scripsit. Commodo imperante relictis saccis, in quibus frumenta circumferebat, philosophicæ vitæ se tradidisse, auctor est Theodoretus lib. 6. de cur. Græc. aff. Hinc videlicet cognomen ipsi factum est *Saccas*, Σακκᾶς, quomodo scribit hanc vocem & Suidas. Retulit eum inter Ecclesiasticos scriptores Hieronymus, additque, falsò accusatum à Porphyrio, quod ex Christiano ethnicus fuerit, cum constet, eum usque ad extremam vitam Christianum perseverâsse. ¶ 3. Tertius Ammonius, Hermiæ filius fuit, Procli discipulus, præceptor Simplicii. Ammonios alios suggerent Martyrologia.

AMNESTIA, ex ἀμνηστίας Græco vocabulo: quo usus videtur Cicero in oratione quadam ad Senatum in æde Telluris habita de pace cum Antonio faciunda, quæ hodie non exstat. Ita enim Philipp. 1. initio scribit: *in quo templo, quantum in me fuit, jeci fundamenta pacis: Atheniensiumque renovavi exemplum: Græcum etiam verbum usurpavi, quo tum in sedandis discordiis erat usa illa civitas, atque omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui.* Nam per *Græcum verbum* ἀμνηστίας vocem intelligendam plerique interpretes consentiunt: solo dissentiente Mureto lib. 2. Var. Lect. cap. 15. Corn. Nepos *Legem oblivionis* vocat, in Thrasybulo: Plutarchus Præcept. Politicis ἀμνηστίας ψήφισμα, *Decretum oblivionis.* Val. Maximus lib. 4. c. 1. *Plebiscitum ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* Suetonius *Abolitionem facti*, Tiberio c. 4, appellat: Quamquam Torrentius verbum *facti* adulterinum suspicetur, atque delendum adeò censeat. In Claudio tamen c. 11 *Dictorum factorumque veniam & oblivionem* appellat. Plura in hanc rem Boeclerus in Dissert. de Amnestia, olim cum Vellejo editâ, & Boxhornius dissert. peculiari: & illustris Forstnerus in not. ad Tacit. Annal. 12, 19. Bosius ad Nepot. Thrasyb. cap. 3.

AMNIS, ein Fluß / Bach / *cæruleus, liquidus, lubricus, placidus*, Ovidio. *Purus*, Horat. 2. epist. 2. v. 120 *Rapidus*, Senecæ Medea v. 411. *Vadosus*, Virg. 7. Æn. v. 728 *Sedatus*, Ciceroni in Oratore c. 12, de Herodoto & Thucydide: *Alter sine ullis*, inquit, *salebris quasi sedatus amnis fluit, alter incitatior fertur.* Rursus Seneca Hippol. v. 16 *Mæander steriles amne maligno radit arenas.*

A Livius 21 cap. 5, *vorticoso amni delati in hostes*: & cap. 27 ejusd. libri, *trajecto amni.* Nam utroque more sextus casus formatur.

¶ Amniculus, diminut. ein kleiner Bach. Livius lib. 36 cap. 22 *ab altero amniculo Appium Claudium opposuit.*

¶ Amnicola, am Fluß wohnend. Ovid. 10. Metam. v. 96

Amnicolæque simul salices, & aquatica lotos.

¶ Amnĭcus, a, um. *Amnica insula*, Plin. lib. 3. c. 25. Auson. Mosella v. 205 *Impubemque manum, super amnica terga vagantem Dum spectat* &c. *Amnicæ herbæ* apud Solin. cap. 20. *Amnicus liquor*, apud Prudent. Peristeph. hymn. 11. prope fin.

AMNĪSUS fluvius Cretæ insulæ, ut Callimachi Scholiastes tradit ad Hymn. Dianæ v. 15, & Byz. Stephanus ex Holstenii emendatione. Unde

¶ Amnīsiădes nymphæ eidem Stephano: sive Amnīsĭdes, ut Callimachus c. l. brevius vocem formavit, -- Ἀμνισίδας εἴκοσι νύμφας.

ĂMO, amare, lieben / notum verbum. Ut, *amare ex animo*, Cic. ad Q. frat. lib. 1. ep. 1. c. 5. von Hertzen lieben. *Amare se ipsum*, est, se mirari, sibi placere, viel von sich halten. *Amas te ipsum, ideo nullus tibi amicus*: vide Chil. ¶ Significat & absolute *amare*, amore captum esse. Terent. in And. a. 1. sc. 2, 20 *Omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.* Die dem Bulen nachhengen / gehen ungern ans Weibernehmen. *Misére amare*, est

B infeliciter amare; h. e. kein Glück bey dem Bulen haben / apud Terentium Heaut. a. 2. sc. 1. v. 16. *Efflictim amare*, est supra modum amare, ita, ut te effligas, apud Plautum & Apulejum. *Perdite amare* Terentius dixit ead. fab. a. 1. v. 45. Uno verbo id Plauto *Perire*, item *deperire* est. Sic & *amans*, amator est, ein Buler. Ovidius 1. Amor. el. 9. *Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido.* Terentius: *Amantium iræ amoris integratio est*, And. a. 3. sc. 3, 23. ¶ Majus est quàm diligo. Cicero ad Brutum Epist. 1. *Clodius Trib. pl. designatus valde me diligit, vel ut ἐμφατικώτερον dicam, me amat.* Idem 9. fam. epist. 14, *Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse.* Factum hinc, ut *amicitia* quoque plus esse, quam *benevolentia* censeatur. Illa est amantis, hæc diligentis, inquit Auson. Popm. 1. de diff. verb. p. 31. Catullo tamen minus est *amare*, quam *bene velle.* Epigr. 72 ad Lesbiam, ubi Muretum vide p. 228 hoc explicantem, inter alia ex illo Aristotelis: *cùm bestias, tùm etiam res inanimatas, ut cibum potumque, ut signa tabulasque egregii operis* amare *dicimur, quibus tamen nemo sanus* bene velle *nos dixerit.* Nimirum hâc in comparatio-

C ne *amandi* verbum latius patet, & in omnia funditur, quæ cara sunt nobis, sive nostrâ, sive ipsorum causâ: *bene velle* autem iis tantùm dicimur, quæ propter ipsa diligimus. Hùc refer, quæ de discrimine inter amorem *amicitiæ* & *benevolentiæ* differunt Ethici. ¶ Cum autem Afranius dixit apud Nonium principio de Differentiis verborum: *Amabit sapiens, cupient cæteri*, amare ad rectæ rationis, cupere ad appetitûs sensitivi, ut cum philosophis loquamur, vim referendum est. ¶ Obtestandi formulæ sunt, *Si me amas: Ita me Dii ament: Sic me Deus amet*, als mir GOtt helffe. ¶ Græca ratio est, cum verbo *amare* pro *solere*, utimur; quod non semel Horatius fecit, ut: lib. 2. Od. 3

Qua pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant.

& lib. 3. Od. 16

Aurum per medios ire satellites
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo.

Similiter & Catullus & alii locuti. Vide & Quintil. lib. 9. c. 3. ¶ Civile perquam & venustissimæ urbanitatis est, eodem verbo, pro *amanter petere*, uti: Plautus Menæch. a. 2. sc. 3. v. 71. *Sed scin' quid te amabo, ut facias*; Weist du / was ich bitte und be-

D gehre / daß du thun solst? & ibid. a. 3. sc. 3. v. 1.

Menæchme, amare ait te multum Erotium,
Ut hoc unâ operâ ad aurificem deferas.

Terentius Eunucho a. 3. sc. 3. extr. *Amabo te, ut illuc transeas, ubi illa est.* ¶ Est & alia forma, *amo te*; qua uti solent auctores, cum & gratiæ agendæ sunt, quod impetravimus optatum, & ostendendum est, id multo gratissimum & jucundissimum nobis esse, eaque de re ad omnia amoris & benevolentiæ officia esse obstrictos. Terentius Eunucho a. 1. sc. 2. v. 106, THAIS. *Hoc modo sine te exorem.* PHÆD. *Scilicet faciundum est, quod vis.* TH. *merito amo te: bene facis.* Similiter & Heaut. a. 2. sc. 2. v. 119. & Adelph. a. 5. sc. 8. v. 23 locutus est, ut & Plautus Mercatore: *O factum bene! merito amo te.* Idem Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 41,

AD. *Soror parce amabo*, &c.
AN. *Quiesco.* AD. *Ergo amo te.*

Apud Quintilianum lib. 6. cap. 3. locus Domitii Afri legitur, qui & ipse huc pertinet. Nam cùm is, quem Domitius defenderat, conspectum ejus vitasset, ubi postea convenit, *Amas*, inquit, *me, quod te non vidi.* id est, gratum mihi fecisti.

¶ Amans, adject. ut, *Homines amantes tui*, Cicer. Fam. 9. ep. 6. *Boni cives, amantes patriæ*, ad Attic. 9. ep. ult. *Si quem tui*

cogno-

cognovisti amantiorem, quam temporis, ad Q. frat. 1. ep. 1. cap. 5. A
Ad nos, amantissimos tui, veni, Fam 16. ep. 2. *Amantissimus verbis uti,* ibid. 5. ep. 15.

¶ Amanter, Adverb. Cicer. Attico 2. ep. 4. *Velim amanter hoc diligenterque conficias.* Et de Amic. cap. 1. *Conjunctissime & amantissime cum aliquo vivere.* Dixit etiam

¶ Peramanter lib. 9. ad Fam. ep. 20. *qui me perofficiose & peramanter observant.*

¶ Amātor. Curt. 6. c. 7. n. 11 *proditor amatoris.* Horat. lib. 1. epist. 10. pr. *Urbis amator, & Ruris amatores.* Donatus ad Terent. And. 1. sc. 1. v. 49 *Amator fingere potest: Amans vere amat.* ein Liebhaber / Verliebter.

¶ Amatorculus, Plauti diminutivum ab Amator, Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 27.

¶ Amatrix, fœm. eine Liebhaberin / Verliebte. Plautus Asin. a. 3. sc. 1. v. 8 *dicacula amatrix.* & Pœnulo a. 5. sc. 5. v. 25 *adire ad amatricem.* Martialis lib. 7 epigr. 68

Carmina fingentem Sappho laudarit amatrix.

¶ Amātōrius. Cicero 4. Tuscul. cap. 33, *Anacreontis tota poësis est amatoria,* Liebsgedichte. Sic *poculum amatorium* Julio Paullo est Recept. Sent. tit. 23 n. 8, quod vulgo *philtrum* appellamus, ein Liebs-Tranck.

¶ Amatorium, absolute etiam poculum, quod nominavimus, B significat. Seneca Ep. 9 *Ego tibi monstrabo amatorium sine medicamento, sine herbâ, sine ullius veneficæ carmine; SI VIS AMARI, AMA.* Vet. Gl. *Amatorium, φίλτρον.*

¶ Amatoriè, adverb. ut, *Epistola amatoriè scripta,* apud Ciceronem Phil. 2. c. 31.

¶ Amatio, das Lieben / Buhlschafft. Plautus Captiv. epilogo: *Ad pudicos mores facta hæc fabula est, neque in hac subagitationes sunt, neque ulla amatio.*

¶ Inamatus, non amatus. Theodulfus lib. 1. v. 543 *inamati tegmina busti.*

¶ Amabilis, holdselig / beliebt. Cic. 5. ad Attic. ep. 19 *filiolam tuam, quam nunquam vidi, tamen & amo, & amabilem esse certo scio.* Seneca epist. 36, *Ariston ajebat, malle se adolescentem tristem, quam hilarem & amabilem turbæ.* ¶ Comp. *Amabilior* est apud Cicer. 7. epist. 20. pr. *Amabilior mihi Velia fuit.* & 9. ep. 14 *nihil amabilius virtute.* Superl. *Amabilissimum modum amicitiæ tollere,* Cic. de Amic. c. 14.

¶ Amabilitas, Plaut. Pœnul. a. 5. sc. 4. v. 1. pro amore, *qui amabilitati animum adjiceret.*

¶ Amabiliter. Antonius Ciceroni sub 14. ad Attic. ep. 13 *Si amabiliter in me cogitare vis.* & Horat. 2. epist. 1. v. 148 *Lusit amabiliter.*

¶ Ĭnāmābĭlis, e. ut, *Locus inamabilis,* Ovid. lib. 5. Trist. eleg. C 7. v. 43. Idem lib. 1. Epist. 6 ex Ponto:

Non cadit in mores feritas inamabilis istos.

Seneca Controvers. 20. comparative: *Nihil est inamabilius, quam diligens stultitia.*

¶ Amābo, Interjectio blandientis, frequens apud Comicos. Terent. Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 50 *Hoc agite, amabo,* Lieber / thut doch das. Et v. 70 *Id, amabo, adjuta me,* Lieber / hilff mir doch in diesem. Heautont. a. 1. sc. 1. v. 13 *Hiscine tu, amabo, non contra insidiabere?* Etiam Cicero lib. 7 epist. 32 sive penult. *Urbanitatis possessionem amabo quibusvis interdictis defendamus.*

¶ Amasius, ein Buler / Bule. Gell. 19. cap. 9. *poetas amasios ac Venerios fuisse.*

¶ Amasio, onis, idem. Apulej. lib. 7. Metam. p. 197 *festivus hic amasio.* & Prudent. Peristeph. in Romano v. 182 *Amasionum comprimuntur fraudibus,* scil. puellæ.

¶ Amasiunculus, dimin. Petron. fragm.

¶ Amasia, fœm. analogia ex virili deducitur.

¶ Adamo. Nepos Dione c. 2. *Dion Platonem adamavit.* Senecæ hoc plus est, quam amare: *Si virtutem,* inquit, *adamaveris, (amare enim parum est,) quicquid illâ contigerit, id tibi, qualecunque aliis videbitur, faustum felixque erit,* Epist. 71.

¶ Adamator. Tertullianus de Hab. mul. cap. 2. *Nihil ad castitatem adamatores potuerunt præstare.* D

¶ Deamo, id est, valde amo, *Deamo te, Syre,* Ter. Heaut. act. 4. sc. 6. vers. 21. Plautus Truc. a. 4. sc. 1.

Ad me magna nunciavit Cyamus hodie gaudia:
Mea dona deamata, acceptaque habita apud Phronesium.

¶ Redamo, ich habe wieder lieb. Cicer. Amic. cap. 14. *Quid tam absurdum, quam animo virtute prædito, eo, qui vel amare, vel, ut ita dicam, redamare possit, non admodum delectari?*

¶ Amor, Liebe. Hic putatur a caritate differre, ut genus à specie, ut in homines tantum sit caritas; *pietas & amor in patriam,* Cicero pro Flacco c. 38, Treu und Liebe gegen dem Vaterland. Verùm id perpetuum non est. Cicero enim ad Plancum lib. 10. ep. 5, *Est omnino patriæ caritas, meo quidem judicio, maxima:* ubi non soli homines intelligi possunt. Et de Univers. cap. 5. *Mundus ipse se concordi quadam amicitia & caritate complectitur.* ubi itidem quasvis potius res, quam solos homines, liceat comprehendere. *Amor ardens,* hefftige / brünstige Liebe / Cic. 2. Tusc. c. 16. *In amore hærere apud aliquam:* in eine verliebt seyn/ Plautus dixit Ep. a. 2. sc. 2. v. 7. *Meus est in te amor incredibilis,* Cicer. lib. 2. fam. ep. 1. *Amore complecti,* lieb haben / tritum est. Similiter Cic. ad Attic. lib. 7. ep. 1. *per amorem, quo me es amplexus, confer te ad eam curam, ut* &c. Est autem vehemens affectus amor, & quædam furoris species: Chrysostomus *φυσικὴ μανία* appellat. vid. Barth. ad script. Venat. p. 112. 113. huc pertinet illud Hieronymi Epist. 43 extr. *Amor ordinem nescit.* Item illud Publii: *Amare & sapere vix Deo conceditur.* Quocum Propertii quoque convenit Carmen lib. 2. eleg. 14

Scilicet insano nemo in amore sapit.

Quod de improbo potissimum & illo impuro atque illicito intelligendum est.

¶ Amores plurali numero, ut Servius etiam ad Æneid. 1. v. 350 observat, ad voluptates pertinent. Buhlschafft. Virgil. ibid. *Securus amorum.* Etiam ad amicitiam conjunctiorem refertur. Cic. 6. Philipp. cap. 5, quamvis ironice: *Sed redeo ad amores deliciasque nostras L. Antonium.* Et de quovis honestiore affectu. Cic. Attico lib. 16 ep. 6 extr. *Piliæ salutem dices, & Atticæ, deliciis atque amoribus meis,* meinen hertzlich-geliebten. Est autem metonymiæ tropus, *amorem* vel *amores* dicere eos, quos impense amamus.

¶ Amor pro cupidine, Veneris filio. Propert. lib. 2. el. 12.

Quicunque ille fuit primus qui pinxit Amorem.

Et auctor Pervigilii Veneris v. 29

nec tamen credi potest,
Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit.
Ite nymphæ, posuit arma, feriatus est Amor.

¶ Amorabundus, Laberii verbum, sed, ut Gellius lib. 11. cap. 15 censet, *inusitatius factum.* Propius usui dixisset *Amabundus,* ut Tentabundus, Populabundus, & similia, de quibus in locis suis dicemus.

¶ Amorifer, amorem concilians. Venantius Fortunatus Epithalamio Sigiberti regis lib. 6 carm. 2

Torsit amoriferas arcu stridente sagittas
Forte Cupido volans.

AMOEBAEVS, a, um, græcum est, *ἀμοιβαῖος,* notatque mutuum, alternum, reciprocum, ἀπὸ τῶ ἀμοιβεῖν, à respondendo, retribuendo. Inde carmen amœbæum est duorum quasi certantium, perque vices pari versuum numero respondentium. Exemplum e Virgilio dabit Ecloga 3. De ipso autem genere carminis Scaligerum lege lib. 1. Poët. c. 6. Servius ad dictam Virgilii Eclogam, id etiam in hoc certamine requirit, ut qui respondet, aut majus, aut contrarium dicat. Quod ejus præscriptum multas & ipsius & aliorum ad Virgilianum poëma ineptas peperit interpretationes, ut meritò spernendum sit nobis, cum præsertim nec id natura postulet certaminis, & reclamet usus optimorum Poetarum, Theocriti manifeste, Virgilii non obscure. Sed hæc alium locum postulant. ¶ 2. Amœbæus, &

¶ Antamœbæus, pedes sunt pentesyllabi. Prioris exemplum est ‒ ‒ ◡◡ ‒ *incredibiles;* posterioris ◡◡ ‒ ‒ ◡ *manifestaret.* Explicabit Diomedes lib. 3. cap. de pedibus.

¶ Amœbæus, est & nomen proprium citharœdi Atheniensis celeberrimi, apud Polyæn. lib. 4. in Antigono; Athen. lib. 14.

AMOENVS, amœnum, aspectu jucundum, & naturali quidem delectatione. lieblich / lustig / annehmlich. De locis præcipue dicitur; iisque opacis & umbrosis. Vet. Gloss. *Amœnus σύσκιος τόπος, συνηρεφής, τερπνός.* Ita, *Amœnum rus,* Horat. 1. Epist. 10. v. 6. *amœnus fons* Lucret. 4, 1018. *fluvius* Virg. 8. Æn. v. 31. *Prædiola nostra satis amœna,* Cicer. ad Att. 16. ep. 3. Virgil. 6 Æneid. v. 638

Devenére locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum.

Hinc amœnissimus Superl. ut, *amœnissimum suburbanum,* subaudi prædium, Plin. lib. 1. epist. 3. Et *amœnior villa,* Idem Panegyr. cap. 50.

¶ 2. Amœnum, was lieblich und lustig zu sehen ist/lustreich. Rursus Virgil. lib. 5. Æn. de Anchise in somnis Æneæ dicente:

non me impia namque
Tartara habent, tristesve umbræ: sed amœna piorum
Concilia, Elysiumque colo.

Plinius lib. 35. c. 10 *amœnissima parietum pictura.*

¶ Amœna, gen. neut. interdum substantive usurpatur: ut, *per amœna Asiæ atque Achaiæ,* Lustörter / apud Tacit. 3. Annal. c. 7. Servius ad modò adductum Virgilii locum: *AMOENA,* inquit, *sunt loca solius voluptatis plena: quasi AMVNIA: unde nullus fructus exsolvitur: unde etiam nihil præstantes IMMVNES vocamus.* Itaque & Varronem & Carminium docere, idem ad lib. 6 Æneid. observat. Sic in Vet. Gl. reperimus: *Amœnia, αἱ ἀκταί.* Sed puto ibi *Amœna,* non *Amœnia* legendum. Quod & Jo. Isacio Pontano videtur placuisse ad Macrob. 2. Saturn. 12. Vossius tamen f. 25. Etym. retinet *Amœnia,* & hanc vocem etiam Apulejo it assertum.

¶ Amœnitas, Lust / Lieblichkeit / jucunditas & delectatio illa, quæ ex locis amœnis percipitur. Cic. 2. de leg. cap. 1, *Hoc tempore anni & amœnitatem & salubritatem hanc sequor.* Nepos Attico cap. 13 *Cujus [domûs] amœnitas, non ædificio, sed silvâ consta-*

constabat. Sic *Amœnitas gelidi fontis*, apud Plin. 12. cap. 1. Et apud eundem in præfat. *Magna pars studiorum amœnitates quærimus*, [hoc est, consectamur studiis ea, quæ delectant & jucunda sunt] *considerationes autem & explicationes rerum difficilium, & quas vel pauci vel nulli antea tractarunt, fugimus.* ¶ Pro munditie ac elegantia usus est Plautus Mænæchm. a. 1. sc. 3. v. 6

--- vide, quod opus est, ut
Fiat; sternite lectulos, incendite odores.
Munditia illecebra animo amantium.
Amanti amœnitas malo, nobis lucro est.

¶ Amœno, are, exhilarare est, lustig / frölich machen. Cassiod. lib. 2. Epist. 40. de Musæo: *per Elysios Campos, felices animas septem chordarum pulsibus amœnabat.* Cyprian. epist. 2. cap. 1, *oculos amœnamus.* Sidonius lib. 1. epist. 9 *Si tetrica sunt amœnanda jocularibus.* Et *Amœnare convivium* ap. Jo. Saresb. 8. Policr. 8. est, die Gäste lustig machen.

¶ Amœniter, adv. lieblich / lustig / pro Amœne, dixit Gellius, lib. 20. c. 8, *hilare atque amœniter.* Comparativus ejusdem est lib. 14. cap. 1, *Favorinus ea & amœnius, & splendidius, & profluentius exsequebatur.* Superlativo usus Plinius lib. 4. epist. 23, *habitare amœnissime.*

¶ Inamœnus, unlieblich / unlustig / apud Ovid. 10. Met. v. 15

Persephonen adiit, inamœnaque regna tenentem.

Et Statius 2. Silv. 2. v. 33 *feritas inamœna viæ*, id est, via aspera: & Theb. lib. 1. v. 89

-- — inamœnum forte sedebat
Cocyton juxta.

AMOMVM, Virgil. ecl. 4. v. 25

Assyrium vulgo nascetur amomum.

Ἄμωμον, frutex est odoratus, folia habens albæ vitis, & semen uvarum racemis simile. Nequaquam autem amomum planta illa est, quam *Hiericuntham* seu *Hiericunthida*, vel rosam Hierosolymitanam seu beatæ Mariæ nominant, Rosen von Hiericho / oder unser lieben Frauen Rosen / quam *aspalathum* judicavit esse Gesn. cui tamen reclamare videtur Matthiol. Est igitur amomum vel notum, vel explicatum nemini. Gesnerus piper hortense putat esse, ab holitorum sic dictum gente. Eruditissimus Salmasius observat, videri veteres omne aroma, sincerum & inculpatum ἄμωμον appellasse [quod ἀμώμον Græce sit καθαρὸν καὶ ἀκήρατον] ut in Evangelio νάρδος πιστικὴ quæ sine dolo & minime adulterata. Sic ἄμωμον λίβανον, *tus sincerum*: & ἄμωμον simpliciter: Sic κιννάμωμον quasi κίνναμον ἄμωμον appellitavere: unde & *amomum* pro *cinnamomo* Avienus & alii posuerunt: similiter & *cardamomum* dicitur. ¶ *Amoma* in plurali numero pro unguentis quibuslibet Persius posuit in illo Sat. 3. v. 104

---- tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendit.

¶ Inde recentiores *Amomiam* vocaverunt illud omne, quo defunctorum corpora medicabantur & condiebantur. Quod vulgo detruncato vocabulo *momiam* vel *mumiam* appellant. Vide *Mumia.*

¶ Amōmis herba sine odore & fructu, quâ amomum adulterari scripsit Dioscorides lib. 1. cap. 14.

¶ Cardamomum, Cinnamomum, vide suo loco.

AMPELITIS, itis, ut, terra ampelitis, ἀμπελῖτις, bituminosa est terra, à gagate lapide non admodum differens. Dioscor. & Galen.

AMPELOLEVCE, ἄμπελος λευκὴ, vitis alba, uva Taminia, Plin. 23. c. 1. Teuffelskürbs / Schwartzwurtz / Stickwurtz / vide Bryonia.

AMPELOPRASVM, ἀμπελόπρασον, porrum agreste, Wildlauch / Hundsknoblauch / Plin. 24. c. 15.

AMPHIARAVS, Ἀμφιάραος, Argivus vates, & augur: in tanto honore habitus Græcis, Deus ut haberetur, ut Cicero auctor est de Divinat. lib. 1. cap. 40. Proditus ab uxore terræ hiatu periit in bello Thebano. Ejus historiam habes apud Diod. Sicul. lib. 5. Pausaniam in Attic. & Statium lib. 7. Thebaidos. Cicero lib. 6 epist. 6 *Ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus.*

¶ Amphiarāïdes, Amphiarai hujus filius Alcmæon dicitur Ovidio lib. 2 Fast v. 43

Amphiaraides Naupactæo Acheloo.

AMPHIBALVS, sive *Amphibalum*, vestis genus, quo exterius amiciebantur, apud Sulpitium Severum Dial. 2. de virtut. B. Martini cap. 1. Ἀμφίβαλος corruptum ex Ἀμφίβολος, ab ἀμφιβάλλω.

AMPHIBIVM, ἀμφίβιον, *anceps bestia* Ciceroni, & *in utraque sede vivens*, lib. 1. Nat. Deor. c. 37. hoc est, in terra & aqua. Floro *animal, cui aquam terramque incolendi gemina natura est*, lib. 3. cap. 6.

AMPHIBOLIA, vel amphibolon, ἀμφιβολία, ἀμφίβολον, ambiguitas in scripto vel voluntate, eine zweiffelhafftige Rede / die man auff zwenerley Meynung deuten kan: ut *Testamento quidam jussit poni statuam auream hastam tenentem:* ubi vel de

A statua, vel hasta aurea dubitari potest. Amphiboliæ fuerunt oracula pleraque: ut

Ajo te Æacida Romanos vincere posse. Item:
Crœsus Halym penetrans magnam pervertet opum vim.

Ex his primum Pyrrho, alterum Crœso datum memoratur. Utriusque Amphiboliam notat Cicero 2. de divinat. cap. 56. Adde Quintil. lib. 7. c. 9.

AMPHIBRACHYS, ἀμφίβραχυς, pes trisyllabus, prima constans brevi, media longa, tertia brevi, ut ⏑ - ⏑ *relictus.*

AMPHICTYONES, Ἀμφικτύονες. Cicero 2 de Invent. cap. 23 *Accusantur apud Amphictyonas, id est apud commune Græciæ concilium.* Commune enim judicium erat, ab Amphictyone, Deucalionis filio, in Thermopylis institutum, unde σύνοδος Πυλαία a Strabone lib. 9 pag. 289, & in Marmore Arundellensi vers. 9, & ab Livio lib. 33 cap. 35 *conventus Pylaicus* appellatur: deinde etiam Delphis nonnunquam congregatum, ut Strabo c. l. & Pausanias in Achaicis p. 231 observant. Judicatum fuit δὶς κατ' ἔτος, *bis in anno*, verno & autumnali tempore, & quidem de publicis rebus ac controversiis, ὅσαι πόλεσι πρὸς πόλεις εἰσὶν, *quæ inter civitates agitatæ fuerunt*, eodem Strabone auctore, qui etiam c. l. addit, initio duodecim tantum civitates sive populos

B hujus concilii participes fuisse, quos nominatim Suidas recenset; postea plures accessisse in societatem. Idem etiam Acrisio cuidam defert initium, quod alii omnes transcribunt Amphictyoni, forte quod post primum hunc auctorem Acrisius amplificator singularis & propagator concilii fuit.

¶ Amphictyonicus, adjectivum, ut *Amphictyonicum concilium*, σύνοδος Ἀμφικτυονικὴ, Dionys. Halicarn. lib. 4. p. 229. *Lites Amphictyonicæ*, Ἀμφικτυονικαὶ δίκαι, Strab. c. l.

AMPHIMACER & amphimacrus, ἀμφίμακρος, pes oppositus amphibrachy, constans tribus syllabis, primâ longâ, mediâ brevi, tertiâ longâ, ut - ⏑ - *Palladi:* Quintiliano *creticus* est.

AMPHIMALLVM: vide *Amphitapæ.*

AMPHION, Ἀμφίων, Mercurii filius, ad cujus cantum dulcissimum lapides in muros Thebanos ultro coiisse poetæ fabulantur, eâdem, qua de Orpheo, significatione, quòd eloquii nimirum suavitate homines agrestes ad mores revocarit mitiores. Horat. in arte P. v. 394

Dictus & Amphion, Thebanæ conditor urbis,
Saxa movere sono testudinis, & prece blandâ
Ducere quò vellet: fuit hæc sapientia quondam, &c.

¶ Amphionius, ut *Amphionia lyra*, Propert. lib. 1. el. 9.

AMPHINOMVS, alter ex Catanæis fratribus, qui parentes suos

C ex incendio Ætnæ ipsis flammis parcentibus eduxerunt: de quibus Strabo, Pausanias, Ælianus, Solinus, Val. Maximus &c. Egregio Carmine eos celebravit Claudianus Epigr. 35. Vide & Corn. Severi Ætnam extremo carm. & Senec. lib. 3. de Benef. c. 37.

¶ 2. Amphinomus fuit & unus procorum Penelopes, ab Ulysse filio occisus, Hom. Odyss. 22.

¶ Amphinome, nympha fuit apud Hom. Iliad. Σ.

¶ Amphinome alia mater Jasonis, quæ se ipsam gladio transfixit. Natal. Com. lib. 6. c. 7.

AMPHIS, idis, Ἄμφις, poeta Græcus, cujus est illud:

οὐκ ἔστι κρεῖττον τοῦ σιωπᾶν οὐδὲ ἕν,

id est: *Nihil est quicquam præstantius, quàm tacere;* apud Stobæum Serm. 33.

AMPHISBAENA, Ἀμφισβαινα, serpentis genus, quod terrestrium lumbricorum modo utrisque extremitatibus, capite scilicet & cauda, acuminatis gignitur, adeo ut difficillime possit caput à cauda discerni: quæ caussa fuit, ut serpentem bicipitem amphisbænam esse multi scripserint. Lucanus lib. 9. v. 719 *Et gravis in geminum surgens caput Amphisbæna.* Dicta *Amphisbæna* est, quod ex utraque parte progrediatur; Matthiol. in lib. 6. Dioscorid. cap. 48.

D AMPHITAPA, æ, ἀμφίταπος & ἀμφίταπον, Amphitapum; & amphimallum quidem idem; Græcis etiam ἀμφίμαλλον & ἀμφιμάσχαλος, vestis utrinque villosa, gausape seu gausapina tunica, quâ utebantur servi: brevis erat vestis & manicata. Vide Nonium ex Varrone afferentem, *dormire super amphitapa bene molli:* & ex Lucilio, *amphitapæ villis ingentibus molles.* Adde Legem 23. §. 2. D. de auro & arg. leg. Hesychius: ἀμφιτάπης χιτὼν ἑκατέρωθεν ἔχων μαλλούς: *Amphitapa tunica utrinque villos habens.* Plin. lib. 8. cap. 48 *Gausapa patris mei memoriâ cœpere; amphimalla nostrâ.* ¶ 2. Sunt & tapetes hirsuti & villosi ἀμφίταποι, zottichte Bettdecken / Kotzen.

AMPHITHEATRVM, locus spectaculis gladiatorum, & venationum designatus, qui & *Arena*, & *Cavea* nominabatur. Is cum non semicirculari, sicut Theatra; sed orbiculari figurâ ad ovi instar exstructus esset, *Amphitheatri* nomen accepit, quod duo theatra scilicet videretur præstare. Isidorus lib. 18 Orig. cap. 52 *AMPHITHEATRUM dictum, quod ex duobus THEATRIS sit factum. Nam AMPHITHEATRVM rotundum est: THEATRVM verò ex dimidio AMPHITHEATRO est, semicirculi figuram habens.* De Amphitheatro peculiarem librum Lipsius dedit: quem, qui plura velit, licebit consulere.

¶ Amphi-

¶ Amphitheatralis, adjectivum, pertinens ad Amphitheatrum. A
Ut, *Amphitheatrale spectaculum*, Plin. lib. 21. cap. 24. *Amphitheatrales magistri*, Martial. lib. 11. epigr. 70. Etiam Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 385

Amphitheatralis spectacula tristia pompæ.

AMPHITHETUM, ἀμφίθετον, vel φιάλη ἀμφίθετος potius; sic enim apud Homerum legitur Iliad. ψ. v. 270 ἀμφίθετον φιάλην ἀπύρωτον ἔθηκε, hoc est, *utrinque stantem phialam novam posuit*. Intelligit autem phialam ambiguam, cujus pars altera alteri imponitur, ut nihil referat utram substituas, quia paris sint capacitatis, ein Becher von zweyen gleichen Theilen/ da gleich viel gilt/ welches Theil unten oder oben kommt. ¶ Apollodorus poculum esse ait ἀμφίθετον sine basi, aut fundo, cui insistat. ¶ Alii denique aliud intelligunt. Nos Hadriani interpretatione contenti sumus. Vide Lexica Græca. Vide & in Erasmi chiliadibus adagium, ἀμφιθέτῳ ἴπιες, *ex amphitheto bibisti*, de eo, qui meracius ac largius videatur potasse.

AMPHITRITE, ἀμφιτρίτη, Oceani filia, Neptuni uxor. Poëtis ponitur pro mari. Ovid. 1. Metamorph. v. 13

nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

AMPHITRYO, Ἀμφιτρύων, Plauto Amphitruo [peregrinas enim literas in scripturam suam Romani vetustissimi non admittebant] Herculis fuit pater, Alcmenæ conjunx, princeps Thebanorum. Hinc B

¶ Amphitryoniades, à Poëtis Hercules dicitur. Catullus Carm. 59 ad Malium v. 112

Audet falsiparens Amphitryoniades.

Falsiparens autem propter fabulam Jovis Amphitryonem simulantis dicitur. Lucanus 9, 644

Amphitryoniades vidit, cum vinceret, Hydram.

AMPHORA, nomen est certæ mensuræ, Græcè κεράμιον. Continet autem tres modios: & modius 16. est sextariorum: Ein Maaß darein 24 Kannen gehen. Budæus lib. 5. de asse, *Ego*, inquit, *amphoram unam ternos modios capere dico, & duo de quinquaginta sextarios*; Et aliquando post: *Tranquillus*, inquit, *vini amphoram, id est, octo congios, seu duodequinquaginta sextarios, uno convivio ab homine uno haustos dixit.* Sed in amphoræ mensura explicanda inter scriptores paucos convenit. Nomen ipsum Græcum est, ex ἀμφὶ & φέρω: quod utrinque ferretur duabus ansis. Latinè *Quadrantal* appellabatur, ut Festus & Volusius Mætianus JCtus docent. Vino condendo cum maximè inserviisse ex Cicerone, Horatio, & JCtis constare potest: Vide istum pro Fontejo cap. 5, ubi *Titurium Tolosæ quaternos denarios in singulas vini amphoras portorii nomine exegisse* scribit; C
hunc lib. 3 oda 21, ubi *natam secum consule Manlio amphoram* laudat: quanquam & ad alios usus transferri, & aliud quid in his abdi potuisse, non solum Julianus L. 206. D. de V. S. significat, sed Cicero etiam 4. Verr. cap. 74 *amphoras mellis* expresse nominat. Fictiles fuisse amphoras, Horatii illud docere potest in Arte v. 21

------ amphora cœpit
Institui, currente rota cur urceus exit?

Amphora *ex onyche* apud Corn. Nep. Fragm. 25. ex Plin. 36. cap. 7. Vet. Gl. κεράμιον Orcium, amphora.

¶ Amphoralis, e. ut *Vas amphorale*, quod amphoram capit, apud Plinium 37. cap. 2.

¶ Amphorarius, a, um. ut *vinum amphorarium*, quod in amphoras diffusum è dolio, L. ult. §. 1. D. de tritic. vino oleoque leg.

¶ Amphorites, certamen fuit in Ægina Æaci, quo laudes Dionysii canebant, descriptum Natal. Com. lib. 5.

AMPHRYSUS, Ἄμφρυσος, Thessaliæ fluvius, juxta quem Apollo regis Admeti pavit armenta. Virgil. 3. Georg. ineunte: D

& te memorande canemus
Pastor ab Amphryso, &c.

¶ Amphrysius, adject. Virg. 6. Æn. v. 398

Quæ contra breviter fata est Amphrysia vates,

id est, Sibylla Apollinea.

¶ Amphrysiacus, adject. aliud apud Statium libro 1. Silv. 4. v. 105

Aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsi.

AMPLUS: Μεγαλεῖος, εὐρύς, *Amplum* proprie quod late patet. ut *amplæ ædes*, Claudian. 6. conf. Hon. v. 3, weit umfangen. Cic. 2. Invent. c. 56 *ampla atque potens civitas*, eine grosse und mächtige Stadt. Virgil. Æneid. 3. v. 353

Illos porticibus rex accipiebat in amplis.

Munus amplum, eine stattliche Verehrung. Ovid. 3. Trist. 8, 21 *instar mihi muneris ampli* scil. erit. *Ampli, ampliores, amplissimi honores.* Horat. 1. Sat. 6. v. 11 *amplis & honoribus auctus.* Cic. lib. 10. fam. ep. 10. *mihi crede, amplissimis honoribus abundabis.* Sic *amplissimas fortunas amittere*, Cicero Verr. 7. cap. 8, ein groß Gut verlieren. *Amplissimus ordo*, videlicet *Senatorius*, der Rathsherren Stand/ Sueton. Vesp. cap. 2. & Cic. pro Mil. c. 2. ¶ Amplos, pro divitibus Horatius posuit illo, libr. 1. Ep. 3.

---- parvi properamus, & ampli.

Sic *contractos* pro pauperibus, quos isto loco Flaccus *parvos* appellat, Paulinus dixit, Elegia de Celsi Obitu v. 459

Hic cruciet me dira fames; hic turpis egestas
Contractum pannis tristibus obsideat.

¶ Peramplus. Cic. Verr. 6. c. 49, *signa pulcherrima & perampla.*

¶ Ampliusculus, diminutivum. Apulejus Apolog. p. 322 *ampliusculâ fortuna devolutus.*

¶ Ampliuscule, adverbium. Sidon. Apollinaris lib. 8. epist. 16 *Si aliquid insuper ampliuscule scribi depoposcisset.*

¶ Amplè, adverb. Cicer. 5. Tusc. c. 8. extrem. *elate & ample loqui.* Hinc Comparativus Ampliùs, Terent. Heaut. 4. sc. 3, 39 *Pax, nihil amplius*, so viel davon / und nichts mehr. Cicero pro Mil. cap. 13 *Quid vultis amplius?* Was wollet ihr mehr von ihm haben? *De Pædagogis hoc amplius dictum sit*, Quintil. lib. 1. cap. 1. wil noch diß erinnern. Idem cap. 5. ejusd. libri: *Hoc amplius, ut institutum ordinem sequar*, Noch eins. Construitur sæpe ἐλλειπτικῶς, suppressâ comparationis particula *Quàm*. Ut, *Amplius sunt sex menses*, Cic. pro Rosc. Com. c. 3. über sechs Monat. & ibidem *Amplius triennio*, länger als drey Jahr. Cæsar lib. 3. de B. Civ. c. 99. *In deditionem venerunt amplius millia 24.* Virg. 1. Æn. v. 687

---- noctem non amplius unam
Falle dolo.

Rursus Cæsar c. 1. *Non amplius CC. cives desideravit.* Et Cic. pro Flacc. c. 26 *Lacedæmonii soli toto orbe terrarum septingentos jam annos amplius unis moribus & nunquam mutatis legibus vivunt.*

¶ Interdum additur electiva particula *quam.* Cic. 4. Verr. cap. 31 *quibus ne rejiciundi quidem amplius, quàm trium judicum præclaræ leges Corneliæ faciant potestatem.* Lactant. cap. 8. de opif. Dei, *Deus oculos neque minus neque amplius quam duos esse voluit:* i. e. nec pauciores, nec plures. ¶ Aliquando non tempus notat, sed qualitatem. Stat. lib. 1. Silv. 1. v. 18

---- exhaustus Martem non amplius armis
Bistonius portat sonipes, i. e. non majore dignitate & amplitudine. vbi tamen quidam *amplior* legunt. Terent. a. 1. sc. 1. v. 133 *Quàm vellem, Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset amplius*, i. e. lautius, & magis opiparè, quàm domi solet. B. Ambrosius oratione de obitu Fratris: *Quanquam si mihi fuisset filius, nunquam eum amplius dilexissem*, i. e. magis, largiùs, &c. ¶ NON AMPLIUS SE PETITURUM, stipulationum Formula, de quâ Brisson. lib. 5. ¶ Alia judiciorum Formula est, cùm Judices AMPLIUS pronunciabant: significantes amplius deliberandum ea de re esse; vide & aliam similem NON LIQUET, in verbo *Liquet.* ¶ Superlat. Amplissime, ut, *omnes honores amplissime ac magnificentissime gessit*, Cicer. Verr. 4. cap. 46. *Amplissime supremo die suo efferri*, Idem Phil. 9. cap. ult. ansehnlich begraben werden.

¶ Est & *ampliter* aliquoties apud Plautum, ut *Acceptus hilare atque ampliter*, Prolog. Mercat. v. 98. *Ampliter occupatus*, pro eo, quod est, *maximè*, mit vielen Geschäfften beladen / in Cistellar. a. 2. sc. 3. v. 54. Gell. lib 2. c. 6. *Homerus non virtutibus appellandis, sed vitiis detrahendis laudare ampliter solet.*

¶ Amplitudo, μέγεθος: quæ est spatii aut locorum; ut *Amplitudo urbis* ap. Plin. lib. 6. c. 16. Idem lib. 12. cap. 1. *Platanos non potuisse in amplitudinem adolescere apud auctores invenio. Amplitudine stadiorum sexaginta*, idem lib 6. c 26. *Simulacrum modicâ amplitudine*, einer mäßigen Höhe oder Grösse / Cicero dixit Verr 6 cap. 49. ¶ Item animi & dignitatis seu honorum. Cicer. in Bruto cap. 81, *ad summam amplitudinem pervenire*, zu den höhesten Ehren kommen. Idem lib. 3. Epist. 10. ad Famil. *Cujus mihi amicitia, non solum honorifica, quæ mihi amplitudinem quandam conciliet, sed & jucunda.* Est verò *Amplitudo* hac ratione, *potentiæ aut majestatis, aut aliquarum copiarum magna abundantia*, ut idem Cicero lib. 2. de Invent. c. 55 describit. vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 20.

¶ Ampliare, augere, weiter machen / vermehren. Ut *rem ampliare*, apud Horat. 1 Satyr. 4, 32. *Ampliare servitia*, id est, numerum servitiorum augere, Tacitus lib 2. Hist. cap. 78. *Ampliare plagam*, i. e. ampliorem facere; Die Wunde erweitern / apud Celsum lib. 7. cap. 5. n. 1. & *ampliato magis vulnere*, ibidem n. 2. *Ampliare imperium* Sueton. Cæs c. 44; *templum*, Idem Aug. c. 18. Vet. Gloss. *Ampliari* Δευαυξῆσαι: *Ampliatus*, ηὐξημένος.

¶ 2. Judiciorum verbum est, & nihil aliud, quàm *amplius pronunciare*: h. e. differre, rejicere in aliud tempus. Cicero 3. Verr. cap. 9, *Etiamsi lex ampliandi faciat potestatem.* Sic *hominem ampliare* est ejus damnationem differre apud Auctorem ad Herenn. lib. 4. cap. 36 *Quid est, judices, quare istum hominem nefarium ampliaveritis?* Et Livius lib. 43. cap. 2 *Bis ampliatus, tertio absolutus est reus.* Et Ausonius Epist 11, *Sensit hoc Venus, de pulchritudinis palma diu ambiguo ampliata judicio.* Sic *Ampliare caussam* apud Val. Max. lib. 8. cap. 1. n. 16.

¶ Ampliatio, forensis vox. Asconius in de Præt. Urb. *ampliandi signum NL dabant, quo significabant Non liquere: unde ampliatio nascebatur.*

¶ Adampliare, idem quod ampliare, seu auctius ampliare. Vetus

rus inscriptio apud Gruter. p. 128 num. 5 AEDICVLAM VETVSTATE CORRVPTAM ADAMPLIAVIT.

¶ Amplificare est augere, dilatare, erweitern / groß machen / ut *Amplificare domum, urbem* &c. *Amplificare alicujus dignitatem*, Cicer. 2. epist. 18. *gloriam*, idem 4. Acad. c. 2. *Amplificare dicendo*, est exaggerare, groß machen / Cic. 1. de Orat. c. 51.

¶ Amplificatio, schema, cum argumenta tum verbis, tum rebus dilatantur; Vide Quintil. lib. 8 cap. 4. cui etiam interdum est αὔξησις, Troporum affectio, lib. 2. cap. 5.

¶ Amplificator. Cicero 2. epist. 9. *amplificator dignitatis*, ein Beförderer.

¶ Amplificè: *Vestis amplifice decorata*, apud Catull. Carm. 65, sed ibi Cl. Grævius *amplifica* legit.

AMPVLLA, λήκυθος, vas oleo acetove recipiendo. Ein Oel-oder Essig-Krug: quanquam potorium quoque fuisse Suetonius auctor sit Domitiano cap. 21. Materia non una fuit: cornu, lignum, corium, argentum, æs, vitrum, terra. Sed videntur vitreæ fictilesque frequentissimi usus fuisse. Vide Casaub. ad Theophrasti Characteres. Formam ita describit Apulejus Floridis, ubi de Hippia Sophista narrat: *In magno cœtu prædicavit fabricatum semet sibi ampullam quoque oleariam, quam gestabat, lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate.* Itaque exactâ rotunditate non fuere, sed oblongulâ, instar lentis; qualis visitur, quam Hier. Mercurialis in Gymnast. & Laurentius Pignorius eruditiss. Commentario de Servis depictam exhibuerunt.

¶ Cæterum quia ampulla, ventricosum vas atque inflatum quasi, ac vento plenum idcirco verborum inanes tumores, sive inflatum illud dicendi genus, *ampullas* vocarunt, quemadmodum τῷ ληκύθῳ vocabulum eadem ratione usurparunt Græci. Horat. in Arte v. 96

Telephus & Peleus, cum pauper & exul uterque,
Projicit ampullas & sesquipedalia verba.

Id est, abstinet a verbis magnificis seu grandiloquentia, & orationis genus ad habitum fortunæ accommodat. Vide ibi interpretes. Hinc

¶ Ampullor, ari, idem est, ac verborum ampullis uti; sive loqui magnificè. Idem Flaccus lib. 1. Ep. 3. v. 14

An Tragicâ desævit & ampullatur in arte?

¶ Ampullaceus, a, um: ut *Pyra ampullacea*, i. e. ampullarum figura, apud Plinium lib. 15. cap. 15.

¶ Ampullarius, ampullarum artifex, apud Plautum Rud. a. 3. sc. 5. v. 51.

AMPYCVS, Mopsi auguris pater, Titanoris filius. Ovidio *Ampyx* dicitur l. 12. Met. *Ampyca quid referam?*

¶ Ampycides, i. e. Mopsus Ampyci filius, Idem lib. 8. Metam. v. 316 *Ampycidesque sagax.* & lib. 12. v. 455

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum.

AMSANCTVS, lacus est, sulphureas & pestilentes habens aquas, munitus undique silvis & angustiis, ut accedi ad eum facile, quemadmodum nec sine periculo salutis, ob fœtorem inde exhalantem tristissimum, non possit, unde & loco nomen factum. *Amsanctus* enim, quasi ex omni parte sanctus, ut Servius docet. Cicero lib. 1. de Divinat. c. 36 in Hirpinis Amsanctum collocat: alii in Lucania. Incolæ Mephitim eum locum vocant, non procul a Fricento Italiæ. Donatus ad amnem Calorem, qui Samnitas intersecat, sed æque Hirpinos præfluit. Virgil. 7 Æn. v. 563

Est locus Italiæ in medio sub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amsancti valles, &c.

AMVLETVM, medicamentum est, quod de collo suspenditur, aut alia quacunque ratione adhibetur, & vel circum manus extremum, vel digitos, ad amoliendum fascinum præcipuè & morbos, alles was man am Halse / oder an den Händen trägt / für Zauberey / Kranckheiten / und allerley böse Zufälle / ab amoliendo dictum, unde & *amoletum* nonnulli scribunt. Vet. Gl. *Amoletum*, φυλακτήριον. Plinius lib. 25. cap. 9. *Cyclamini radicem amuletum* vocat. Et lib. 37 cap. 3. *Infantibus*, inquit, *succinum alligari amuleti ratione potest.* Es ist gut / daß man den kleinen Kindern Agstein anhänge. Hujusmodi *amuleta* veterum, ac Hæreticorum imprimis ex antiquis sigillis ac gemmis exhibuit eruditissimus Pignorius in Characteribus Ægyptiis. Vide etiam infra Phylacteria. & Barth. ad script. Venat. p. 135. seq.

AMVLIVS frater Numitoris & Procæ filius, qui regnum fratri vi & fraude eripuit. Vide lib. 1. Livii cap. 3. & Ovid. 3. Fast. v. 67

Romuleoque cadit trajectus Amulius ense.

AMVRCA, ἀμόργη, vel ἀμοργή, differt a fæce, hæc enim in olei expressione sequitur, illa præcedit (Oeltrüsen / oder erste Unflat / wenn man Oel schlägt) Ita Servius ad illud 1. Georg. v. 194 *nigra perfundere amurcâ.* De fæce nomen accepit. Vet. Gloss. *Amurca*, ἀμόργη. ἔστι δὲ τρὺξ ἐλαίου. Scabiei medetur juxta Caton. de R. R. c. 96.

¶ Amurcarius, a, um. ut *dolia amurcaria* apud Catonem de Re rust. c. 10. in quæ amurca infunditur.

¶ Examurcare, oleum ab amurca purgare. Ad alia transfert Apulejus lib. 4. p. 149 de corio ursæ detracto: *Soli siccandum tradimus. Ac dum cælestis vaporis flammis examurcatur*, &c.

A AMVSIVM, Vitruvio, (*circinatum tympanum* Plinio lib. 18 cap. 34) tabula est, ex qua ad libellam collocata deprehenduntur plagæ, unde ventorum certi flatus spirent: ita dictum fortasse quod imperitis & amusis ingeniis eo consuleretur in explorandis ventis, ein Compaß / Schiff-Compaß / Hadrian. Rectius ab amussi, de quo mox, quoniam ad libellam amussimve exigeretur, quod placet Vossio f. 27. etymol. qui & *amussium* scribi testatur in Florentina Vitruvii editione lib. 1. c. 6, quod etiam expressum est Jo. Læti emendatiore editione his integris verbis: *Collocetur ad libellam marmoreum amussium mediis mœnibus: aut locus ita expoliatur ad regulam & libellam, ut amussium non desideretur* &c.

AMVSSIS, amussim, Festo *regula, ad quam aliquid exæquatur:* Nonio *regula fabrorum, quam architecti, quum opus probant, rubrica illinunt.* eine Richtschnur. In quarto casu fere solo invenitur, neque hoc nudo, sed præpositione *Ad* vel *Ex* communito, ut pro adverbio habere possis, quemadmodum Festus *amussim* interpretatur *regulariter.* Varro apud Nonium: *si gens est adamussim.* Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 213 *Si hæc vera loquitur, examussim est optima.* Rursus Nonius: *Examussim, examinate ad regulam.* Hinc proverbii vice, *Adamussim, Examussim factum.* Gellius lib. 1. cap. 4, *ut judicium esse factum examussim diceres.*

B ¶ Amussium, vide, quod modo diximus, *Amusium.*

¶ Amussitatus, exactissimus. Plautus Milite a. 3. sc. 1. v. 38 *Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.*

¶ Examussim, adverb. de quo modo dictum est.

AMVSVS, ex Græco ἄμουσος: i. e. alienus à Musis, indoctus, rudis. Vitruvius l. 1. c. 1. *Nec musicus, ut Aristoxenus; sed non amusos*, i. e. planè imperitus Musicæ. Symmachus lib. 1. epist. 14, *Amusus tibi videbar, qui dijudicare non possem.*

¶ Amusia, ruditas, canendi imperitia. Varro ὄνος λύρας apud Nonium in *Præsepia* & *Lactare:*

Si quis melodis neniis ὄνος λύρας
Præsepibus se retineat forensibus;
Quibus suam delectet ipse amusiam.

AMYCLAE, Ἀμύκλαι, duæ sunt urbes: una Peloponnesi, Tyndari regia, & Castoris ac Pollucis patria, quas *Ledæas* Statius cum Silio appellavit: ille Theb. 7, 163

C *Parrhasiumque nemus, Ledæasque ibis Amyclas.*

Silius lib. 2. v. 434

Ledæis veniens victor Xantippus Amyclis.

¶ 2. Altera in Italia est inter Cajetam & Tarracinam, à Laconibus, Castoris & Pollucis comitibus, qui ex Amyclis Laconicis nomen id ei indiderunt, condita. Has Virgilius *tacitas* dixit lib. 10. v. 563

-- -- -- -- ditissimus agri
Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnavit Amyclis,

Silentio enim perierunt, latâ de non nunciando hostium adventu lege. Quamquam & aliæ afferuntur caussæ, quas apud Servium legere licet ad modò productum Virgilii locum. Vide & Chiliad. proverb. *Amyclas silentium perdidit*, de iis qui silendo damnum aliquod sibi accersunt. Vetus Poeta in Pervigilio Veneris v. 90

Perdidi Musam tacendo, nec me Phœbus respicit:
Sic Amyclas, cum tacerent, perdidit silentium.

Unde proverbiales locutiones: *Amyclis taciturnior*, apud Sidonium lib. 8 epist. 6; & *Amyclas vivere*, pro Amyclarum more silere, Ausonius dixit Professor. carm. 15

Taciturne, Amyclas qui silendo vixeris.

¶ Amyclæus. Ita Apollo dictus, ob fanum ei dicatum Amyclis in Laconia. Strabo lib. 8 p. 250 ὑποπίπτουσι τῷ Ταϋγέτῳ ἡ Σπάρτη ἐν μεσογαίᾳ καὶ Ἀμύκλαι, οὗ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερόν, h. e. *Sub-*
D *jacet Taygeto monti Sparta in mediterraneis, & Amyclæ, ubi delubrum est Apollinis.* Hinc *Apollineæ* illæ cognominatæ. Statius Theb. 4. v. 223

Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ.

Idem lib. 7. v. 413 alumnos hujus oppidi, Castorem & Pollucem, *Amyclæos fratres* appellat:

Vidit Amyclæos (facinus) concurrere fratres.

Virgilius Georg. 3. v. 345 *Amyclæum canem* laudat, quia Laconia æque, ac Molossis, canes præstantes gignit, uti ex ejusd. libri v. 405, & Horatio Epod. 6 est manifestum.

AMYCVS, Neptuni filius, rex Bebryciorum, Virg. 5. Æneid. v. 372

— — qui se
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat.

AMYGDALA Plinio & Columellæ; *Amygdalus* Palladio; Græcis ἀμυγδαλῆ, arbor, ein Mandelbaum: *Amygdala* fœm. & Palladio *Amygdalum*, sive pluraliter *Amygdala*, Græce ἀμυγδάλη, fructus, Mandelkern. Vide Palladium Januario tit. 15; Columellam lib. 5. cap. 9. Plinium passim. Ac fructus præter illam appellationem *Nux Græca* & *Thasia*, Macrobio 2. Saturn. cap. 14; *nucleus amygdalæ* Plinio lib. 15. c. 13 dicitur. Idem lib. 16. cap. 25 *Floret prima omnium*, inquit, *amygdala, mense Janua-*

Januario, der Mandelbaum ꝛc. *Amygdalæ amaræ*, bittere Mandeln. A Absumunt & exsiccant amaritudine suâ humiditates, cujus rei exemplum ejusmodi Athenæus retulit lib. 2. c. 12, *Plutarchus apud Drusum Tiberii Cæsaris filium*, inquit, *medicum quendam fuisse scribit, qui, cùm omnes bibendo superaret priusquam biberet quinque aut sex amygdalas amaras visus est comedisse, quibus si quando destitutus fuisset, ne minimum quidem certare potando potuit.* ¶ 2. Dicuntur & glandulæ in faucibus *amygdalæ* a chirurgorum vulgo, die Mandeln / à similitudine nucis amygdalinæ: vide *Tonsilla.*

¶ Ămygdălīnus, adject. ut *Oleum amygdalinum*, Plin. lib. 26 cap. 4. Mandel=Oel. Serenus Samonicus Carm. 26

Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus.

¶ Amygdalaceus, aliud adjectivum. Plin. lib. 26. cap. 11 *amygdalaceum folium.*

¶ Amygdalītes, æ, ita Plinius habet lib. 26. cap. 8. *Inter Tithymalorum genera ubi sextum*, inquit, *genus Platiphyllon vocant, alii corymbiten, alii amygdaliten à similitudine.* Dioscor. lib. 4. cap. 159 *Tithymalum masculum* vocari ab aliquibus ἀμυγδαλοειδῆ scripsit; ἀμυγδαλοειδὴς, eine Art des Krauts Wolffsmilch.

ĀMȲLUM, ἄμυλον, quod sine mola, quæ μύλη Græcis est, fiat, B Krafftmehl / Stärcke. Conficiendi ejus rationem Cato docet lib. de re rust. cap. 86.

ĀMȲMŌNĒ, es, Ἀμυμώνη, Danai filia, quæ aquam quærens, in cervum misso telo, Satyrum dormientem vulneravit. Qui excitatus cum in puellam ferretur ardens, à superveniente Neptuno fugatus quidem, puella tamen, ab eo indicato fonte, compressa est, quæ Nauplium deinde, Palamedis patrem, enixa. Pausan. sub finem Corinth. & Strabo lib. 8. item Propert. lib. 2. El. 26

Testis Amymone latices cum ferret in arvis
Compressa, & Lernæ pulsa tridente palus.

ĀMYNTAS, Ἀμύντας, pater Philippi Macedonis. Corn. Nep. 21, 2. 1. Fuit & plurium Macedoniæ regum, & ducum Alexandri M. nomen, quod passim legitur apud Diodorum, Justinum, ac Curtium. ¶ 2. Et Pastor Virgilianus: Eclog. 3. *Dulce* &c.

Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas.

ĀMYSTIS, ĭdis: potionis genus, quæ sine interspiratione uno haustu sive impetu, ut Plinius loquitur, fiebat; quod ἀμυστὶ πίνειν & ἀμυστίζειν Græci dicebant. Barbaris, & Thracibus maxime usitatum hoc bibendi genus Pollux significat, qui Θρακίαν πρόποσιν dixit lib. 6. cap. 3. Et inde Horatius lib. 1. Od. 36 *Bassum Threicia vincat amystide.* Ubi vel ipsa potandi ratio, vel poculi genus ad eam aptum designatur. Nam ita & accipitur & usurpatur hæc vox testibus Suida & Polluce. Vetus Schol. Horatii: *Amystis poculi genus apud Thracas instar phialæ, quod clausis oculis ebibebatur uno ductu.* Ratio nominis est παρὰ τὸ μὴ μύειν, quod non sugendo seu sorbillando, ut solet, fieret, sed ri- C ctu patente & simul totum ingurgitante. Wenn man den gantzen Becher auff einmahl und wie auff einen Schluck aussäuffet. Videndus & Parrhasius de rebus per epistolam quæsitis, Epist. 26. (Tom. 1. Lamp. Crit. Grut. p. 754.) Tangit & Petr. Crinitus in Epistolis Politiani lib. 12. p. 501.

ĀMȲTHĀON, ŏnis, Crethei filius, Æsonis frater, Melampi genitor: qui Pyli habitavit, ut Apollodorus auctor lib. 1. Bibliothecæ. Stat. lib. 3. Thebaid. v. 452

— juxtaque Amythaone cretus
Jam senior, sed mente virens, Phœboque Melampus.
Associans passus.

¶ Ămythāŏnius, a, um. Virg. Georg. 3. extr.

Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus.

Tibullus Paneg. Messalæ, lib. 4. v. 120

Queis Amythaonius nequeat certare Melampus.

AN adverb. est, alias interrogandi, aliàs dubitandi Interrogandi, ut: Terent. in Eun. a. 4. sc. 5. v. 7 *An abiit jam à milite?* Ist sie denn schon von ihm weggangen? Ovid. Heroid. 17. v. 166 *An nescis longas regibus esse manus?* Weistu nicht / daß grosse Herren weit greiffen? *Intellextin'? an nondum etiam?* Terent. Andr. 1. D sc. 2. v. 30. *An non hoc dixi esse futurum?* ibid. a. 3. sc. 5. v. 15.

¶ Dubitandi, ut: *Huic uni contigit, nescio an ulli, ut* &c. Nepos Timoleontis principio. Weiß nicht / ob iemanden. ¶ Eleganter præcedens habet adverbium sibi cognatum *utrum.* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 41. *Vide utrum vis argentum accipere, an caussam meditari tuam.* Cic. lib. 7. fam. ep. 16 *Id utrum more Romano locutus sit, an quomodo Stoici dicunt, posteà videro*, ob solches / oder ꝛc. Neque tantum ubi dubitatio de duobus est, quod exempla præcedentia declarant, sed etiam ubi de pluribus. Cicer. in Pison. cap. 10, *in quo* (convivio) *nemo potest dicere, utrum iste plus biberit, an vomuerit, an effuderit.* Alicubi loco *utrum* præcedit *ne.* Cic. in Oratore c. 61, *Quæsitum est in totone circuitu orationis, — an in principiis solum, an in extremis, an in utraque parte numerus tenendus sit? — tum, in omnibus ne numeris æqualiter particulas deceat incidere, an facere alias breviores, alias longiores?* ¶ Reperias hic & *utrum* vel *ne* omitti, sive de duobus sit sermo, ut: *aurum, dolo an scelere Cæpionis partum, ad emtionem agrorum convertit*, apud script. de vir. illustr. cap. 73. sive de pluribus, ut: *postulo mihi respondeat, quis sit iste Verrutius: mercator, an orator, an pecuarius? in Siciliâ sit, an decesserit?* apud Cicer. 4. Verr. 77. ¶ Valet in ejusmodi locutionibus *nec ne* idem quod *an non.* Cicero de divin. lib. 1. c. 39 *nec ne fiat, id quæritur.* pro, utrum id fiat, an non.

¶ Sive autem dubites, sive interroges, ubi de multis sermo est, cave pro *an* ponas *aut.* Germani quidem & Græci sic loquuntur, Latini non item. Ac vetuit Quintilianus diserte, lib. 1. cap. 9. (al. 5.) *Male interroges*, inquiens, *hic aut ille sit?* Vid. Laurent. Vall. lib. 2. Elegant. cap. 17. Sed quid faciemus isti loco Senecæ Epist. 52. *Quem, inquis, invocabo, hunc, aut illum?* Accusabit hic aliquis forte culpam librarii, *aut* scribentis pro *an*: ut in illo Gellii lib. 16. c. 2. *postulo, uti respondeas desierisne facere adulterium, an non?* pro quo in edit. Basil. A. 1565. legimus, *aut non.* Sed rectius dicemus, apud Senecam *aut* esse disjungentem particulam, non interrogantem. Sensus enim est: invocabone aliquem viventium? qualis est hic aut ille. Ad quod respondens Seneca priore loco mortuos commendat magistros: *adjuvare nos possunt*, inquiens, *non tantum qui sunt, sed & qui fuerunt.* Non absimile exemplum Ciceronis est, Vallæ d. l. & Tursellino in particulis p. 39 observatum è 1. de orat. cap. 9. *An verò tibi Romulus ille aut pastores & convenas congregâsse, aut Sabinorum connubia conjunxisse, aut finitimorum vim repressisse eloquentiâ videtur: non consilio & sapientiâ singulari?* ¶ Idem Cicero ibidem cap. 38 *an* usurpavit pro *aut*: *Jactare se in caussis centumviralibus, - - - cùm omnino quid suum, quid alienum, quare denique civis, an peregrinus, servus an liber quispiam sit ignoret, insignis est impudentiæ.* ¶ *An* pro *an non.* Rursum Cicer. 9. epist. ad fam. 15 *est id quidem magnum, atque haud scio an maximum:* pro, an non maximum. Corn. Nepos initio Thrasybuli: *Si per se virtus sine fortunâ ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam:* pro, an non ponam.

¶ Anne, idem quod *an*, sive interroget, ut: *Anne est intus Pamphilus?* sive dubitet: ut, *Etiam haud scio, anne uxorem ducat*, Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. sub fin. (ubi Xylander p. 142. ad Satyr. Horat. πάρελκον agnoscit.) Sic locutus & Cicero. *Quærendum, utrum unâ species & longitudo sit earum, anne plures;* Oratore cap. 61. Idem 12. ad Att. ep. 15. *scire velim, quando dicar spopondisse? & pro patre, anne pro filio?*

ĀNĂBĀTHRUM, ἀνάβαθρον, gradus scansilis, subsellium, eine Stuffen / eine erhabene Banck / eine Oberbanck / apud Juvenalem Satyr. 7. v. 46

Et quæ conducto pendent anabathra tigillo.

Ab ἀναβαίνειν, ascendere.

ANACARDIUM, ἀνακάρδιον. *Anacardia sunt fructus cujusdam arboris, avicularum corculis non dissimiles, unde & nomen, calore etiamnum cordis modo rufescente, cùm scilicet ab arbore decerpuntur. Inest iis liquor mellis crassitie sub cortice residens, sanguinis modo rubicundus, sub quo est & nucleus parvæ amygdalæ effigie. Nascuntur in Siciliæ montibus, qui continuè igneas eructant flammas.* Matthiol. in Dioscoridis lib. 1. c. 141.

ANACEPHALÆOSIS, ἀνακεφαλαίωσις, brevis repetitio eorum, quæ sparsim & fusius dicta sunt, eine Wiederholung und gefassete Summ des gantzen Handels. Quintilianus lib. 6. cap. 1 vocat *partem perorationis*, cujus præcipuum munus in Anacephalæosi consistit. Ibidem ineunte capite dixit: *Rerum repetitio & congregatio quæ Græcè dicitur ἀνακεφαλαίωσις, à quibusdam Latinorum enumeratio; & memoriam judicis reficit, & totam simul caussam ponit ante oculos.* ¶ Vulgus imperitum *recapitulationem* vocat.

ĀNĂCHARSIS, ĭdis, Ἀνάχαρσις, philosophus Scytha fuit Solonis temporibus, *sapientiæ admirandæ*, quemadmodum scripsit Cicer. in 5. Tuscul. c. 32, *sobrius, continens, abstinens, & temperans.* Dixit *leges telis araneorum esse similes, & vitem tres ferre botros*, quæ alibi retulimus. Item, *Corpus instrumentum esse animæ, Dei verò animam:* ψυχῆς ὄργανον τὸ σῶμα, θεοῦ δὲ ἡ ψυχή, Plutarch. in convivio sept. sapient. Item, ἐμοὶ περίβλημα χλαῖνα, δεῖπνον γάλα καὶ τυρός, hoc est, *Mihi indumentum est lana: cœna lac & caseus;* Clemens Alex. Strom. 1. p. 308.

ĀNĂCHŌRĪTA, ἀναχωρίτης, qui in solitudinem secedit, der sich von Leuten absondert / ein Einsiedler / Waldbruder / Eremita; ab ἀναχωρέω, secedo. Etiam Anachorēta a multis scribitur, quasi sit ab ἀναχωρητής. Hieronymus epist. 22 ad Eustoch. de cust. virgin. cap. 15 *Alterum* [genus monachorum Ægyptiorum] *Anachoritæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur.* Fuerunt autem & *Eremitæ*, & *Anachoretæ* solitudinum incolæ; sed illi tabernacula certa habebant, & casas, quibus Anachoretæ carebant planè, ut ex Sulpitio Severo Dial. 1. de virtutibus Monach. Oriental. cap. 9. [Vorst. 15] constare potest. Pro isto igitur discrimine paullo inferius cap. 17 scribit: *Animadverti decet, iniqua illum cum eremitis, vel etiam anachoretis conditione conferri.* Et rursus c. seq. *Laudabo anachoretas, mirabor eremitas, Martinum semper excipiam.*

ĀNĂCLINTĒRIUM, ἀνακλιντήριον. Legitur apud Spartianum hæc vox Latina facta in Ælio Vero cap. 5. *Lectum*, inquit, *eminentibus*

nentibus quatuor anaclinteriis fecerat. Ad quem locum hæc Casaubonus: *Lectorum quatuor sunt ἀνάκλιτα: ad caput unum, alterum ad pedes: ad spondas interiorem & exteriorem. Illud cui incumbit caput Græci ἀνακλιντήριον vel ἀνάκλιντρον nominant. Romani fulcrum vel interdum pluteum, &c.* Vide ipsum, aut si mavis, Salmasium ad eum locum Spartiani, qui aliquanto accuratius pleniusque de ratione lectorum apud veteres ibi agit.

ĂNĂCŎLŪTHON, ἀνακόλουθον, inconsequens, Figura est, cùm non redditur, quod superioribus respondeat. Ut si in oratione ponatur μὲν, & non sequatur δὲ, aut contra: Ita si ponatur *tot*, *quot* non præcedente; aut *tantum* sine *quantum*, aut *tamen* sine *quanquam*, &c. Virgil. 2. Æn. v. 331

Millia quot magnis nunquam venêre Mycenis.

Et lib. 3. v. 541

Sed tamen idem olim curru succedere sueti,

In his enim *Tot*, & *Quanquam* non præmittuntur. Servius.

ĂNĂCRĔON, ontis, Ἀνακρέων, Teius poëta fuit, ut eum Horatius appellat in Epod. 14, ex Teo Ionum urbe. Horat. 4. carm. od. 9 *Nec si quid olim lusit Anacreon,*

Delevit ætas.

Tota ejus poësis amatoria fuit, & suavis: quod testantur odæ illius paucæ, ab Henrico Stephano cum observationibus vulgatæ.

¶ Anacreonticus, ut, *Anacreonticum carmen.* Cujus quidem varia memorantur a veteribus Grammaticis; de metro qui scripserunt genera. Vulgatissimum, cuique adeò soli per excellentiam hoc nomen hæsit, illud est, quod primo loco jambum, spondeum vel anapæstum recipit, secundo & tertio jambum, cum syllabâ remanente, ut:

Nisi Deus benigne
Fortunet acta nostra,
Labor omnis est inanis.

¶ Anacreontius, vel Anacreontēus, ut, *Anacreontium colon* apud Quintil. lib. 9. cap. 4. Diomedes quoque & Servius, cum carmina Anacreontis recensent, *Anacreontius* sive *Anacreontēum* dicunt sine *C.* Vide illum lib. 3; hunc in Centimetro. Gellius lib. 19. cap. 9, Ἀνακρεόντεια ἐλεγεῖα.

ĂNĂDĒMA, ἀνάδημα, ornamentum capitis. Hesychio στέμμα, ᾧ τοὺς ἱερονίκας ἀναδεσμοῦσιν, *corona, qua sacrorum certaminum victores revinciebant.* Lucretius lib. 4. v. 1122

Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ.

Corruptum ergo oportet esse Philoxeni Glossarium, quo legitur: Ἀναδέματα, *redimicula,* quod ἀναδήματα cum Hesychio & Lucretio scribendum erat. Suidas p. 228 Ἀνάδεσμη ὅμοιόν τι διαδήματι, ἢ μίτρα κεφαλῆς. Paullus Lege 26 Dig. de auro, argento, mundo &c. *mitræ & anademata, quamvis corpus tegant, tamen ornamentorum, non vestis esse.* Agitur autem ibi de ornamentis muliebribus.

ĂNĂDĬPLŌSIS, ἀναδίπλωσις, repetitio est, cùm ultima prioris versus dictio in principio sequentis iteratur, ut Virg. in Bucol. ecl. 6. *Addit se sociam, timidisque supervenit Ægle,*

Ægle Naiadum pulcherrima, &c.

Et 10. Æn. v. 180, *sequitur pulcherrimus Astur,*

Astur equo fidens, &c.

Ovid. 2. Metam. v. 216 *silvæ cum montibus ardent:*

Ardet Athos, Taurusque Cilix, & Tmolus, & Oete.

ĂNĂGALLIS, idis, ἀναγαλλὶς, herba est passim nota, Plinius *Corchorum* dixit, Gauchheil/ Hünerdarm/ Grundheil: quòd de limine vestibuli suspensa veneficia pellere credita sit. De hac Dioscorid. sic: *Duo sunt Anagallidis genera, quæ tantùm flore distant. Nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur: mas, quæ Phœniceo. Frutices sunt parvi in terra jacentes, &c.*

¶ Anagallis, Grammatica Corcyræa apud Suidam, quæ *Agallis* est Athenæo, cognominis fuit herbæ huic.

ĂNĂGLŸPHA, ōrum, ἀνάγλυφα, vasa aspera, cælaturis eminentibus, Becher und andere Gefässe mit ausgegraben- und erhabener Arbeit/ apud Plinium 33. cap. 11. *Nunc anaglypha in asperitatemque excisa circa linearum picturas quærimus.* Hujus generis sunt illa fagina pocula, de quibus Virgilius Ecl. 3 exponit.

¶ Dicuntur & *Anaglypta,* (à γλύφειν utraque voce facta) quemadmodum in citato Plinii loco *Anaglypta* Harduinus legit. Et Martialis lib. 4. epigr. 39

Nec mensis anaglypta de paternis.

¶ Anaglypticus, a, um: id est, cælatus. Sidonius Epist. 9. lib. 13

Geruli caput plicantes
Anaglyptico metallo
Epulas superbiores
Humeris ferant onustis.

Per *anaglypticum metallum* patinas anaglyptico opere, h. e. signis cælatas intelligit.

¶ Anaglyptes, ἀναγλυπτὴς, cælator: quem

¶ *Anaglypharium* vetus Schol. Juvenalis appellat ad Satyr. 9. v. 145. Adde Car. du Fresne Glossar.

¶ Anaglyptice, ἀναγλυπτικὴ, ipsa scalpendi sive cælandi ars.

ANAGNOSTES, ἀναγνώστης, einer der zu Tische oder unter der Mahlzeit liesét. Corn. Nep. 25, 13. 3. *In familia erant pueri*

A *literatissimi, anagnostæ optimi.* Obtinuit apud veteres, qui in re aliqua essent, & paullò elegantiorem vivendi rationem instituissent, ut inter alia ministeria haberent pueros, qui cœnantibus legerent eruditorum hominum, quos vellent, libros: hos itaque *anagnostas* vocabant Græco vocabulo; *Lectores* ex re ipsa appellavit Suetonius Augusto cap. 78. (ex quo loco cognosces non tantum in cœna, sed noctu etiam, cum expergefactis somnus recuperari statim non posset, fuisse adhibitos) itemque Plinius lib. 8. Epist. 1. & lib. 3. Epist. 5. Sed Græca voce utitur Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 12. & lib. 5. Fam. Ep. 9. Iterum Nepos in Attico cap. 14, 1. *Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam anagnosten. Neque unquam sine lectione cœnatum est, ut non minus animo, quàm ventre delectarentur convivæ.* Ubi habes quæ ratio pulcherrimi hujus instituti fuerit. Quod & Carolum Magnum tenuisse Eginhardus in vita ejus auctor est. *Inter cœnandum,* inquit, *aut aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Legebantur ei historiæ & antiquorum Regum gesta.* Quæ ultima verba demonstrare videntur, cujus generis fuerint hæ lectiones. Sane Historiarum lectio idonea cumprimis: neque enim utilis tantùm, sed & jucunda earum auscultatio & facilis: quod præcipue illi tempori convenit, quo maximè quæritur re-

B missio animis & honestæ studetur voluptati. Et forte hæc ratio ex illa Græcorum consuetudine manavit, qua magnorum virorum laudes ad mensam cani solitæ sunt. Clericos & Religiosos jam olim hoc usos more, B. Augustinus & Basilius docent: & laudat id in Illustrio quoque Sidonius, qui sacerdotalem vitam agebat, cum sacerdos tamen haud esset, lib. 4. Epist. 9. Severus Imperator ipse legebat in mensa, & poëtas quidem, ut Lampridius ejus vita auctor est. Apud Martialem Ligurinus quidam sua ipsius poëmata in cœna legit multum aversante conviva lib. 3. Epigr. 50. Anagnostas in theatris apud Græcos legisse poëtas ex Gellii lib. 18. c. 5 cognoscere est. vid. Pignor. de Servis. Adde Meurs. auct. philolog. c. 4.

¶ Anagnosticum, secundum vim vocis, id quod legitur, ἀναγνωστικὸν, medii ævi scriptoribus est epistola aut scriptum. Ennodius lib. 1. epist. 4 ineunte: *Anagnostici fidem secutus* &c. ubi Sirmondus interpretatur *epistolæ tuæ.* Idem lib. 8 ep. 5, *de anagnostici prolixitate fastidium.* Adde Car. du Fresne Glossar.

ĂNĂGŌGE, es, ἀναγωγὴ, interpretatio erat scripturarum allegorica, quâ res ad cœlestia transferebatur.

¶ Inde *Anagogicus* sensus sacrarum literarum: ut si dicas, Hierusalem anagogice significare vitam æternam seu cœlestem. Vide in præceptis Rhetorices Philippi locum de quatuor sensibus sa-

C crarum literarum.

ANAGYRIS, is, ἀνάγυρις, frutex duorum generum. *Majus est* foliis vitici proximis: flore brassicæ racemoso: fructu hortensi smilaci simili, amplioribus tamen & brevioribus paulo siliquis incluso: colore purpurascente, usque adeò duro, ut aquâ macerato, sua in pertinaci duritie consistat. *Minus* Majo & Junio mensibus grato in montibus spectaculo floret: Micat enim aureo flore, alteri omnino simili, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt genistæ æmula, in quibus semen continetur ejusdem genistæ magnitudine, sed oblongum, phaseoli modo, colore subnigro, vomitiones vehementer ciens, Matthiol. in Dioscorid. lib. 3. cap. 149. *Anagyrim commoves,* ἀνάγυριν κινεῖς, locutio proverbialis est, de iis, qui sibi ipsis malorum sunt auctores. Similis illi, κινεῖν τὴν καμαρίναν, *movere camarinam.*

ĂNĂLECTA, orum, ἀνάλεκτα, reliquiæ sub mensa, à colligendo dictæ, was von der Speise unter den Tisch fället/ und auffgelesen wird/ Brocken. Martial. lib. 14. epigr. 82

In precio scopas testatur palma fuisse:
Sed precium scopis nunc analecta dabunt.

Posteriorem versum Vossius in Etymol. p. 27 cum Scriverio ita legit: *Otia sed scopis nunc analecta dabit;*

Ut ita masculinum sit *analecta,* pro *analectes,* quod mox explicabitur. Nihilominus ex ejusdem poetæ lib. 7 epigr. 19 videtur

D prior notio stabiliri posse,

Colligere longa turpe nec pudet dextra
Analecta, quicquid & canes reliquerunt.

Quamvis & hoc loco cum Scriverio Vossius τὸν ἀναλέκτην malit, quam τὰ ἀνάλεκτα, agnoscere. ¶ Translate hinc inde excerpta, & in unum consarcinata librum *Analecta* dicunt, quæ *Collectanea* sunt aliis Latino vocabulo.

¶ Ănălectes, æ, ἀναλέκτης, qui reliquias colligit. Ex quo vocabulo elegantem irrisionem ac jocum Satellius Quadratus in Calvisium divitem captavit, quem Seneca Ep. 27 refert. Calvisius enim Sabinus opinionem eruditionis affectabat, nullius tamen ingenii, nullius memoriæ homo. Itaque subsidio sibi pararat servos, qui, cùm Homerum, Hesiodum, Lyricos edidissent, quærenti versûs ex tempore subministrarent. Sed hos ipsos versus malè cum redderet, inque medio versu sæpe excideret, illudens illi Satellius Quadratus, suasit, *ut Grammaticos haberet analectas,* h. e. ut Grammaticos haberet ab hoc officio, qui verba ipsi excidentia, quasi ab orbe delapsa frusta colligerent atque reponerent. Ita Lipsius ad eum locum, qui *Sublegulos* latinè reddit, ita Turnebus lib. 24. Advers. cap. 33 interpretantur. VVowerius

rius tamen cap.13. Polymath. propè fin. Analectas eosdem & *Eclogarios* facit, de quibus suo loco.

¶ Ănălectĭdes, ἀναλέκτιδες, dicuntur, quibus è xylino lino aut alia quavis materia puellæ tanquam pulvillis, constipant scapulas prominentes, ut videri habitiores possint. Ovid. libr. 3. de art. v. 273

Conveniunt tenues scapulis analectides altis.

Vid. Cœl. Rhodig. A. L. lib.13 cap.31. Heinsius autem *Analectrides* legit, quem consulas velim de variis hujus loci lectionibus erudite dissertantem.

ĂNĂLEMMA, ătos: ἀνάλημμα, Vox Vitruvio usurpata & explicata lib. 9 cap. 4 his verbis: *Analemma est ratio conquisita Solis cursu, & umbræ crescentis à Brumæ observatione inventa, e qua per rationes architectonicas circinique descriptiones est inventus effectus in mundo.* Bernardinus Baldus Urbinas brevius pressiusque sic definiri posse existimat: *Esse instrumentum ad Solis umbras in plano horologii venandas terminandasque, solarium describendorum gratia.* Vide ejus Comment. de Vitruvianorum verborum significatione: cujus emendationem expressimus in modo adducto Vitruvii loco, quippe quæ extra omnem dubitationem nobis posita est.

ANALOGIA, ἀναλογία, quid sit Quintilianus explicat lib. 1. cap. 6. *Consuetudo*, inquit, *certissima loquendi magistra; utendumque planè sermone ut nummo, cui publica forma est. Omnia tamen hæc exigunt acre judicium, in analogia præcipuè, quam proximè ex Græco transferentes in Latinum, proportionem vocaverunt. Ejus hæc vis est, ut id, quod dubium est, ad aliquid simile, de quo non quæritur, referat, ut incerta certis probet.* Quamobrem & *comparationem* dici posse analogiam Cicero statuit de Univers. cap. 4 extremo: itemque *similitudinem* 1. Tusc. c.32. appellavit. Eine Gleichheit / Gleichförmigkeit / Ehnligkeit: Sicut Germanicum ehnlich / simile vel correspondens omnino Græcorum ἀνάλογον esse videtur. Et aliquanto post Fabius inquit: *Non cum primum fingerentur homines, analogia demissa cælo formam loquendi dedit, sed inventa est postquam loquebantur, & notatum in sermone, quid quomodo caderet: itaque non ratione nititur, sed exemplo, nec lex est loquendi, sed observatio, ut ipsam analogiam nulla res alia fecerit, quam consuetudo.* De Analogia vide & Senec. Epist. 120. ¶ 2. Erasinus congruentiam rei ad aliquid relatæ analogiam dixit: veluti cum dicimus: *Cicada magnas habet alas pro proportione corporis:* nam parvæ sunt, si ad alas conferantur papilionum. ¶ Analogiam autem Vitruvius etiam *proportionem* vertit, lib. 3. c. 1. Ciceronem procul dubio secutus, cujus verba lib. de Universo cap. 4 hæc sunt: *Quæ Græcè Analogia, Latinè comparatio proportiove dici potest.* Atqui *analogia* proportio revera non est, sed proportionum (quas Græci λόγους appellant) similitudo seu comparatio, quod ex Euclide Bernardinus Baldus observat. Manilius *ἀναλογίας Responsus* dixit lib. 3. v. 71. Itaque ¶ 3. Est & Mathematicorum analogia, cum numeri duo aut plures, item magnitudines inter se comparantur, ad similitudinem secundæ comparationis, juxta æqualitatem, vel inæqualitatem: si dicas: *Sicut se habent quatuor ad duo, sic octo ad quatuor. Et quantò longior est pes Herculanus alterius alicujus pede, tantò item stadium, Herculano pede sexcenties commensum, longius est eo stadio, quod alterius pede transmissum est.*

ANALPHĂBĒTUS, ἀναλφάβητος, qui ne elementarias quidem novit literas, Græcis est.

ANANCHĪTIS, idis, gemma [illegible]io est lib. 37. cap. 11.

ANANTAPŎDŎTON, ἀνανταπόδοτον, schema est Græcorum, ac maxime Atticorum proprium, cum membro aliquo aut verbo, quod subaudiri oportet, oratio destituitur. Hom. Iliad. A. v. 135

ἀλλ' εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι ἀχαιοὶ
ἄρσαντες κατὰ θυμὸν ὅπως ἀντάξιον ἔσται.
εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, &c. hoc est,
Sed siquidem dabunt præmium magnanimi Achivi,
Componentes secundùm animum, ut æquale sit.

Deest hîc παύσομαι vel ἡσυχάσω, quiescam, desinam, so wil ich zu frieden seyn. Sequitur enim,

Si autem non dabunt, &c. Tale & Ciceronis illud ad Atticum est lib. 7. epist. 16, *Responsa Pompeji grata populo, & probata concioni esse dicuntur; ita putâram: quæ quidem si ille repudiarit, tacebit, si acceperit. Utrum igitur, inquies, mavis*, &c. Si igitur (inquit Cicero) Cæsar conditiones latas non acceperit, nihil respondebit, sed rem armis geret; sin acceperit, legatos iterum mittet. Quam clausulam, aut aliam non absimilem Cicero figuratè reticuit. Budæus.

ĂNAPAESTUS, ἀνάπαιστος, pes comicus ex duabus brevibus & tertiâ longâ: ut, ◡◡– *Sapiens, miseri.* Cicero etiam *Heroum* hunc pedem dixit lib. 3. de Orat. cap. 47. Vocant & *Antidactylum*, ἀντιδάκτυλον, eâdem ratione, quâ anapæstum, quòd Dactylum contrarius reverberet.

¶ Anapæstus, & Anapæsticum, quasi substantive, genus carminis est: ut *Anapæstus Aristophaneus* apud Cicer. in Orat. cap. 56, qui versus est octo regionum: ut,

Axena ponti per freta Colchos denique delatus adhæsi:

Qui & Anapæstus octonarius dicitur: ut;

Ore beato lumine volitans, qui per cælum candidus equitas;

Auctor fragmenti, quod cum Censorino editum, c. ult. Cicer. in 3. Tuscul. c. 24 *Nec siletur illud potentissimi regis Anapæsticum, qui laudat senem, & fortunatum esse dicit, quod inglorius sit, atque ignobilis ad supremum diem perventurus.*

¶ Anapæsticus, adjectivum ex jam dicto Anapæstico, sub quo *Carmen* intelligebatur, innotuit. Ut adjectivo usus est Cicero in Oratore cap. 56, *Elegit ex multis Isocratis libris triginta fortasse versus Hieronymus, peripateticus in primis nobilis, plerosque senarios, sed etiam anapæsticos, quo quid potest esse turpius?* puta, in prosa oratione.

ANAPHORA, æ, quæ & epanaphora, ἀναφορὰ καὶ ἐπανα[illegible]ὰ, *relatio* est, *repetitio* Ciceroni; cum per principia nimirum plurium commatum idem verbum repetitur: ut Eclog. 10. v. 42 Virgilius:

Hic gelidi fontes, hic mollia prata Lycori,
Hic nemus, hic ipso tecum consumere ævo?

& 4. Æneid. v. 369

Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
Num lacrymas victus dedit? aut miseratus amantem est?

Cicer. in 4. Verrina cap. 10, *Verres calumniatores apponebat, Verres adesse jubebat, Verres cognoscebat, Verres judicabat.*

¶ Anaphoricus prologus, ἀναφορικός. Vide Prologus.

ANĀPIS, Ἄναπις, Catanæus; Amphinomi frater. Claudianus idyll. 7 de fratribus piis, v. 41

Cur non Amphinomo, cur non tibi fortis Anapi
Æternum Siculus templa dicavit honos?

Vide supra in *Amphinomus*. Apud Solinum *Anapius*, Valerio Maximo *Anapus* vocatur. Sed utrumque corruptum illustris Salmasius, & *Anapis* ex Græco restituendum censet. De quo ampliandum mihi videtur.

ĂNAS, ătis, fœm. avis amphibia nota, a natando appellata, ut νῆσσα vel νῆττα Græcis a νήχεσθαι, quod est natare, eine Ente. Petronius p. 107 *Et pictis anas enovata pennis.* Cicero 2. Nat. Deor. c. 58 *anatum ova*, Enten-Eyer. Martialis lib. 13 epigr. 52

Tota quidem ponatur anas, sed pectore tantùm
Et cervice sapit, cætera redde coco.

Anas mas, Ein Entrich oder Antrach. Cicures sunt anates vel domesticæ, & feræ seu silvestres, νῆσσαι ἀγριάδες: zam und wilde Enten / diversorum & multorum generum, quæ ex Gesneri libro de avibus cognosces.

¶ Anaticula, anas parva, aut avis aquatica quæcunque anate minor, apud Plaut. & Cic. 5. Fin. c. 15.

¶ Ănătīnus, adject. apud Plaut. in Rud. act. 2. sc. 4. v. 49. 50. *Utinam fortunâ nunc ego anatinâ uterer, Ut postquam exivissem ex aqua, arerem tamen.*

¶ Ănătārius substantive præfectus anatum, seu custos. Vet. Gloss. *Anatarius*, νηττοφύλαξ. Deinde adjective, ut, *Aquila anataria*, Plin. lib. 10. cap. 3. quæ & *Clanga* seu *Planga*, & *Morphnus*, anates circa lacus persequens, ein Entenstösser. Gesner.

ANASARCA, ἀνάσαρκα, hydrops toto corpore diffusus, die Wassersucht / so den gantzen Leib eingenommen hat.

ANASTŎMŌSIS, fœm. ἀναστόμωσις, sanguinis rejectio, ore alicujus venarum patefacto; Cels. lib. 4. c. 4 meminit, & Cœl. Rhodig. lib. 3 cap. 14.

ANASTRŎPHE, ἀναστροφή, vitium inversionis, ut Quintil. vocat lib. 1. cap. 5, cum præpositio postponitur: ut, *Saxa per, & scopulos*, Virg. 3. Georg. v. 276.

furit immissis Vulcanus habenis
Transtra per & remos, Idem 5. Æn. 662.

ANĂTHĒMA, ἀνάθημα: Diis dicatum donum. Quanquam hæc vox non de omni consecratâ re Græcis usurpatur; sed illis tantum, quæ suspendi aut collocari in excelso & in conspectu statui poterant, ut templo ornamento essent. Ut sunt, phialæ, tripodes, acerræ, corollæ & his similia. Quâ de caussa & Hesychius ἀνάθημα, κόσμημα, interpretatur. Zierrath und Kirchen-Schmuck / aus Andacht verehrt und gestifft. Julius Pollux enim lib. 1. cap. 1. n. 25 ita explicat ἀναθήματα, ut sint στέφανοι, φιάλαι, ἐκπώματα, θυμιατήρια, χρυσίδες, ἀργυρίδες, οἰνοχόαι, ἀμφορίσκοι, *coronæ, phialæ, pocula, thuribula, aureæ argenteæque*, (subaudi vasorum aliquod genus) *cyathi, amphoræ.* Exemplum habes Græcæ hujus vocis Lucæ 21. versu 5.

¶ Ănăthĕma, ătis, ἀνάθεμα, penult. correpta, ein verfluchter oder verbanneter Mensch / ein Fluch. Rom. 9, 3. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, *optarim enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis*, Ich habe gewünschet verbannet zu seyn von Christo für meine Brüder. Ad quem locum evincere conatur Beza, inter ἀνάθημα & ἀνάθεμα nihil esse discriminis; sed contra disputat Salmasius exercitat. Plinian. p. 767, qui utriusque vocis notionem & vim eruditissimè, ut solet, explicavit. ¶ Deinde *Anathema* ipsa exsecratio est seu maledictio, non tantum homo maledictus: ut in formula, *anathematis sententia feriri*, apud Augustinum epist. 75 post principium.

¶ Anathematizare inde formant Ecclesiastici scriptores. Hieronymus epistola 75 adversf. Vigilantium: *Si hæc quotidie non anathematizarem*, id est detestarer. Augustinus dicta epist. 75 *Tota domus anathematizata est.* Salmasius in Tertull. de Pallio p. 225 testatur, in priscis libris etiam *Anathemare* & *anathematus* reperiri, pro *anathematizare* &c. quod ex Glossis & exemplis Carolus du Fresne confirmat.

ANATOCISMUS, ἀνατοκισμός, est usuræ anniversaria renovatio, Jährlicher Auffsatz oder Steigerung des Wuchers / Jüdenzinß. Exstat in Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. ult. *Clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset.*

ANATOME, ἀνατομή: est maxime corporum membrorumque humanorum, quam Medici faciunt. *Incisionem* cum Celso interpretari liceat, qui sæpe verbo *incidere* in istâ re usus: vel *Prosectionem* ex Tertulliano: cui *Prosector* est, qui anatomen facit, h. e. Ἀνατομικός, in lib. de anima c. 25, ubi & *exsecare* verbo usus. Res ipsa inventa ab Herophilo & Erasistrato est: estque in vivis quidem initio, sed nocentibus, & ultima meritis agitata, ut Celsus auctor est Præf. lib. de Medicina: approbataque ab aliis, ab aliis rejecta atque damnata. Utriusque partis rationes & argumenta ibidem legas. Celsi verò judicium eâ de re sub finem ipsum hujusmodi exstat: *Incidere vivorum corpora & crudele & supervacuum: mortuorum corpora discentibus necessarium;* Vide & Plinii Valeriani locum de Inventione Anatomes apud Barth. lib. 3. Adversf. c. 4.

¶ Anatomicus, adjectivum est, sed sæpe subauditur Medicus, ut substantivi naturam induat. Macrobius lib. 7 Saturn. c. 13 *Libris anatomicorum consultis verum reperi*, &c. Et Ammianus lib. 28 cap. 26 *discissarum pecudum exta rimari cum anatomicus.*

ANAXAGORAS, Ἀναξαγόρας, Philosophus fuit Clazomenius, Philosophiæ physicæ cultor adeo assiduus, ut rei tum privatæ tum publicæ curam prorsus omnem abjiceret; ac interroganti cuidam, nullane sibi patriæ saltem cura esset? responderit, *Mihi verò patriæ cura & quidem summa est*, digitum in cœlum intendens, ἐμοὶ γὰρ καὶ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος, δείξας τὸν οὐρανόν: ut Laertius refert. Idemque rogatus, cujus causa natus esset, *inspiciendi*, inquit, *cœli, & Solis, & Lunæ:* εἰς θεωρίαν ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ οὐρανοῦ. Idem primus, *Homeri poëma de virtute & justitia compositum esse* dixit: ποίησιν ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης, Laert. Lucret. lib. 1. v. 830

Nunc & Anaxagoræ scrutemur ὁμοιομέρειαν,

hoc est, similares particulas, eandem cum toto rationem obtinentes, quas principia esse rerum Anaxagoras docuit. Cùm è diutinâ peregrinatione patriam repetiisset, possessionesque desertas vidisset, *Non essem*, inquit, *ego salvus, nisi istæ periissent:* Val. Max. l. 8. c. 7. Lampsaci diem suum obiit; ubi rogantibus cum principibus, nunquid fieri mandaret, *jussisse* ferunt, *ut pueri quotannis eo, quo defecisset, mense ludere permitterentur;* quæ consuetudo Lampsaci servata diu est; Laërtius. Hic Anaxagoras ille est, qui nivem nigram probare voluit hoc argumento: *Nix aqua est: aqua autem nigra est: ergò & nix nigra:* Sextus Empiricus lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. cap. 13. & Lactantius lib. 3. Instit. Divin. cap. 23. & lib. 5. c. 3. In hoc etiam laudatur ab Lactantio lib. 1. cap. 5, quod *Deum esse dixit infinitam mentem, quæ per se ipsum moveatur.*

ANAXANDRIDES, æ, Ἀναξανδρίδης, poeta Græcus, ex quo quædam Stobæus retulit.

ANAXARCHUS, Ἀνάξαρχος, Philosophus Abderita fuit, Democriti sectator. Cicer. 2. Tuscul. cap. 22, *de Anaxarcho Democritio cogitetur, qui cùm in manus Cyprii Nicocreontis regis incidisset, nullum genus supplicii deprecatus est, neque recusavit.* Ab eo enim conjectus in pilum pistanarium, sive mortarium saxeum, quod ὅλμοι Hesiodus vocat, ibique ferreis malleis concisus, adeò toleranter pertulit asperrimos illos cruciatus, ut verbum illud memorabile conduplicaverit: πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δὲ οὐ πτίσσεις· *Tunde, tunde Anaxarchi follem, Anaxarchum enim non tundis.* Diog. Laërt. in ejus vita. Postremo amputationem linguæ minitante tyranno, *protinus dentibus abscissam, & commanducatam linguam in os ejus, ira patens exspuit.* Valer. Max. libr. 3. cap. 3. n. 4. extern. Ovidius in Ibin v. 571

Aut ut Anaxarchus pila minuaris in alta.

ANAXIMANDER, Ἀναξίμανδρος, Philosophus Milesius, Thaletis sodalis, Sphæræ inventor. Laert.

ANAXIMENES, Ἀναξιμένης, Philosophus fuit, Anaximandri discipulus & successor. Primum rerum omnium principium posuit aërem. Itaque ad eum pertinet illud Claudiani de Conf. Mall. Theod. v. 70.

--- *alii princeps rerum disponitur aër.*

Ubi Barthium vide p. 93. Augustinus 10. Confess. 6, *Interrogavi auras flabiles, & inquit universus aër cum incolis suis: Fallitur Anaximenes, non sum Deus tuus.* Lactantius lib. 1. cap. 5, *Anaximenes æthera dicit esse summum Deum.* Patria Milesium fuisse, testis est Laërtius. Qui & ¶ 2. alios ejusdem nominis duos memorat, sed Lampsacenos, oratorem unum, historicum alterum, prioris e sorore nepotem: quanquam dubium est, annon

A prior simul historicus fuerit; qui quidem, ut è Suidâ intelliges, discipulus fuit Diogenis Cynici, præceptor Alexandri Magni. Videndus Vossius 1. de Histor. græc. 10. pag. 75.

ANCAEUS, Ἀγκαῖος, Samiorum rex, fuit agriculturæ studiosissimus, de quo hujusmodi narratur fabula. Cum vitem sereret, graviterque ministris instaret, urgeretque; quidam, operis tædio commotus in herum, negavit futurum, ut ex ea vite herus unquam vinum gustaret. Post ubi vitis provenisset feliciter, atque uvæ maturuissent, herus exultans ac gestiens, servum eundem accersit, atque, ut sibi vinum infundat, jubet. Deinde jam calicem admoturus ori, servo, quæ dixisset, redegit in memoriam, quasi vanam exprobrans divinationem. At ille sententiam hanc hero respondit:

Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

Servili sententiæ favit eventus. Nam inter loquendum, priusquam vinum hauriret, alter quidam minister ingressus nunciat, vinetum ab apro quodam immani vastari. Quibus auditis, Ancæus deposito poculo protinus in aprum fertur, à quo inter venandum percussus interiit. Vide Chiliad. & Scholiasten Lycophronis ad v. 489, qui eadem narrat, divinatorem autem non servum, sed μάντιν, *vatem*, appellat. Adagium quoque Græce produxit Gellius lib. 13. cap. 17.

ANCARIUS sive Ancharius, asinum videtur significare Lucilio

B apud Nonium in *Quiritare.* Verba sunt:

Hæc, inquam, rudet e rostris, atque ejulitavit,
Concursans velut ancarius clareque quiritans.

Adde Vossium in Pomp. Melam p. 48. qui hanc vocem etiam Martiali vult restitui, de quo post paullo in *Anchialus* dicemus.

ANCEPS, ipitis: Festus: *ANCEPS*, inquit, *significare videtur id, quod ex utraque parte caput habeat*, ut securis, bipennis. *Sed magis a* capiendo, *quod ex utraque parte æque captatur, appellatum est.* Pro ultimâ ratione, quam magis probare Festus videtur, Vetus Glossator est, apud quem ipsum verbum, unde derivatur nomen, invenitur. Ita enim ibi leges: *Ancipit*, ἀμφιβάλλει. Item *Ancipiti* Ἀμφιβληθέντες *Ancipiti* scilicet pro *Ancepti*, ab *ancipior.* Sed pro priore declinatio pugnat. Quæ rationem primitivi manifeste refert. Nam sicut à *caput, capitis;* ita ab *anceps, ancipitis* dicitur: quam formam & alia servant, quæ eâdem origine velut dimanant. Sic à *biceps, bicipitis; à triceps, tricipitis; à præceps, præcipitis* est. Et Prisciani observatio est lib. 7, *Omnia, quæ à CAPITE composita in PS desinunt, similiter habent duabus syllabis superantem genitivum:* in quibus & τὸ *anceps* connumerat, quod & lib. 6. sub fin. facit. Contra verò quæ à CAPIO veniunt, unica tantum syllaba in obliquis crescunt: ut *manceps mancipis: princeps principis: auceps aucupis: municeps, municipis.*

C Nec refert, quod Livius poeta *Præcipem;* Ennius *præcipe*, pro *præcipitem, præcipite* dixerint: illi enim obliqui non à *præceps*, sed à *præcipes* sunt, secundùm analogiam Nominativi, ut Priscianus rectè docuit. Sane quod *præcipes* & *ancipes* veteres, id juniores *præceps* & *anceps* dixerunt: ut idem monet. Est itaque *anceps*, quod ex utraque parte idem atque sic geminum est. Sic *ferrum anceps* in Luciniano versu apud Nonium: *anceps mucro*, qui gemina acie est, apud Lucret. lib. 2. v. 519. Prudentius Hymno ante somnum à v. 85

Hujus manum potentem
Gladius perterrat anceps,
Et fulgurans utrinque,
Geminum minatur ictum.

Paullo post v. 91 *Ensem bis acumendum* dixit; quod gemina acie esset, & bis acutus, Græci ῥομφαίαν appellant: Latini & *Frameam*, de quo infrà. Ciceroni lib. 1. de Nat. Deorum cap. 37 *ancipites bestiæ sunt*, quas ἀμφίβια Græci appellant: hoc est, quæ in terra juxta & aquis degunt, sive, *quibus aquam terramque incolendi natura gemina est*, ut Florus describit libr. 3. cap. 6.

¶ Quin omnia, quæ dupliciter possunt cadere aut interpretari atque intelligi, atque sic dubia ac incerta sunt, *ancipitia* appellantur.

D Ut *caussa anceps*, Cic. 2. de Orat. 44, eine ungewisse Sache / da man nicht weiß / ob sie gewonnen oder verspielet werden könne. *Anceps fortuna belli* apud eundem pro Marcello cap. 5. *Disputatio anceps*, 3 de Orat. cap. 27. *Morbi ancipites* apud Plinium lib. 7. cap. 45. *Mars anceps* Liv. 21. cap. 1. *certamen anceps*, eod. lib. cap. 29. Sic *ancipitia vocabula* apud Gellium sunt lib. 12. c. 9, quæ *utroque versu dici possunt*, ut idem interpretatur: Die auff zweyerley Recht verstanden werden können; quemadmodum & *Jus anceps* Horatius dixit lib. 2. Sat. 5. v. 34. *Vox anceps*, id est periculosa, Tacitus lib. 1. Hist. c. 5. Glossæ Veteres: *Ancipites* ἀμφίβολοι: item: *Anceps* Ἀμφίβολον, Ἀμφήρισον: *Dicephalos*, quorum ultimum pro ratione eorum est, qui à *caput* deducunt. ¶ 3. Et omninò apud Ovidium lib. 1. Fastorum *anceps* idem est, quod *biceps*, in illo v. 95

Tum sacer ancipiti mirandus imagine Janus
Bina repente oculis obtulit ora meis.

ANCHEMOLUS, Rhœti Marrubiorum regis filius: qui cùm Casperiæ novercæ intulisset stuprum, petitus ad supplicium à patre, ad Turnum in militiam profugit. Meminit Virgil. Æneid. 10. v. 389, & Servius ibidem.

ANCHIALE, Ἀγχιάλη, urbs Ciliciæ, paululum supra mare sita, quam credebant a Sardanapalo fuisse conditam, uti Strabo lib. 14 p. 462 refert. Ἀγχίαλος, *Anchialus*, eadem Arriano lib. 2. Expedit. Alex. p. 91.

¶ Anchialos Thraciæ urbs Pomponio Melæ est lib. 2. cap. 2, ad Pontum Euxinum sita. *Anchialos* vel *Anchialus* est etiam Ammiano lib. 22. cap. 19, & Pollioni in Claudio Gothico cap. 12; at Straboni lib. 7 p. 221 Ἀγχιάλη, *Anchiale*.

¶ Anchialus etiam nomen divinum Judæorum putatur esse apud Martialem lib. 11. epig. 94

Ecce negas jurasque mihi per templa Tonantis.
Non credo: jura, verpe, per Anchialum.

Scaligero Prolegom. Emend. Temp. videtur esse ex *Chai* & *Alah*, hoc est, per Deum viventem: Salmasio de Hellenist. p. 205 ex *Ha-Chai Alam*, sive per eum, qui vivit in æternum: at Isaaco Vossio ad Melam p. 48 vox hæc nihil minus, quàm Hebraica est, cujus linguæ imperitissimum fuisse Martialem oporteat. Quod ergo in antiquissimo codice *Anchalium* invenit; unius literæ mutatione legit *Ancharium*, quo nomine asinum Lucilius signavit, ut supra in *Antarius* ostensum fuit. Ex Petronio autem non ignotum est, male Judæos audiisse, quasi *porcinum numen* & cilli [asini] *auriculas* adorent. Unde & Deum *Onochoeten*, id est *asininis auribus, altero pede ungulatum*, ut Tertullianus Apolog. cap. 16 interpretatur, gentiles Christianis adfinxerunt: ubi idem Vossius mavult ὀνοχοιρίτης legi, id est, ex asino & porco compositum monstrum, ut Petroniano figmento respondeat propius. Verba enim Satyrici hæc sunt p. 211

Judæus licet & porcinum numen adoret,
Et cilli summas advocet auriculas.

ANCHĪSES, Ἀγχίσης, *Dardanius, magnanimus, pius*, Æneæ pater, Capyos filius. Ante bellum Trojanum, nemorum latebras & solitudines coluisse fertur, gregibus & armentis intentus. His ergo quum vacaret, adamari cœpit à Venere, quæ & cum eo concubuit, exque eo concubitu gravida Æneam tandem ad Simoenta Trojæ fluvium enixa est.

¶ Anchīsæus, Ἀγχισαῖος. Virg. 5. Æn. v. 761

Et lucus late sacer additur Anchisæo.

Anchīsiades, Æneas. Idem 6. Æn. v. 348

Dux Anchisiade, nec me Deus æquore mersit.

ANCHŌRA, vel ancora potius, ἄγκυρα, Ein Ancker. Dens ferreus ingenti mole, quo sistuntur ac retinentur naves. Virgil. 6 Æn. princip.

tum dente tenaci
Anchora fundabat naves, hielt die Schiffe zu Grund.

Jacere anchoram, den Ancker werffen / das Schiff befestigen. Virgilius Æn. 6 extr.

Anchora de prorâ jacitur, stant littore puppes.

Figere Anchoram Ovidius dixit Metam. 1. v. 297. Item *pangere* Epist. 2. ipso principio:

Littoribus nostris anchora pacta sua est.

Huic opponitur *sustollere anchoras*, den Ancker heben und lösen / daß man wieder fortsegeln könne. Cæsar lib. 4. de B. G. cap. 23. *His dimissis, & ventum & æstum uno tempore nactus secundum, dato signo, & sublatis anchoris, circiter cIↃ passuum IIX ab eo loco progressus, aperto ac plano litore naves constituit.* Item lib. 1. de B. C. c. 31 extr. *Neque affectum valetudine filium in terram exponere patitur, sed sublatis anchoris excedere eo loco jubet.* *Solvere anchoras*, Cicero dixit lib. 1. ad Attic. Epist. 10. pr. Quod si arripienda fuga esset ex instanti periculo, vel *præcidi* solebant, de quo est locus Ciceronis Verrina 7. cap. 34. *Anchora sidere* dicitur, wann sie Grund faßt und anzieht / Plinio lib. 6. c. 22. *Subsistere*, wann sie fest liegt / Cæsari 5. de B. G. cap. 10, *quod neque anchoræ funesque subsisterent, neque nautæ gubernatoresque vim tempestatis pati possent.* Sed *in anchoris commorari*, Hirtius B. Afric. cap. 63, vor Ancker liegen / quod Cæsar *naves in anchoris consistere* dixit 3. de B. C. c. 28. Id *navem in anchoris tenere*, C. Nepos Themistocle dixit cap. 8. *In anchoris expectare*, für Ancker liegen / und der andern Schiff erwarten / apud Cæsar. lib. 4. de B. G. c. 23. *Dens anchoræ*, der Hacke. *Anchoræ jactum prævertit Deus*, proverbiale est de eventu præter spem; ut & illud, *Bonum est duabus anchoris niti*, quod est, duplici præsidio munitum esse. vide Chiliad. *Sacra anchora*, ein gewisser starcker Trost und Zuversicht / Græcorum proverbio, quod vide apud Erasmum ex Luciano aliisque.

¶ Anchorale, funis est, cui anchora alligatur, Livius 22. cap. 19, *ancoralia incidunt.* & lib. 37. c. 30 *ancorale tractum.*

¶ Anchorarius, adjectivum, ut *Anchorarii funes* apud Cæsarem Comm. 2. de B. C. c. 9.

¶ Anchorago vel Ancorago nomen piscis apud Cassiodorum lib. 12. Epist. 4. Vide in *Salmo*. Idem enim esse creditur, Voss. 4. de orig. idolol. c. 29.

ANCHŪRUS, Ἄγχουρος, Midæ regis filius fuit, de quo hæc Plutarchus commemorat in Parallelis p. 306 *Circa Celænon Phrygiæ oppidum terræ hiatus cum aqua domos complures ipsis cum hominibus absorpsit in profundum. Midas rex oraculo monitus, ut res eò pretiosissimas conjiceret, ita enim futurum, ut terra coiret, auro & argento injecto nihil opis attulit. Anchurus igitur regis filius, cum nihil in vita humana pretiosius esse animâ secum ipse versasset, datis genitori complexibus & Timotheæ uxori, equum ascendit, inque hiantem locum concitatus est. Ac sic terra rursus coiit, & auream eo in loco Jovis Idæi aram Midas dedicavit. Hujus rei testis est Callisthenes lib. 2. Metamorphoseon.* Conjungit cum hoc & comparat M. Curtii, equitis Romani, exemplum, ex Romanis historiis notissimum.

ANCHŪSA, ἄγχουσα, herba trium est generum Dioscoridi; quæ omnia silvestres sunt buglossæ, radices habentes ad interiorem usque medullam rubentes, rothe Ochsenzung / wilde Ochsenzung. Primum genus Onoclea etiam, & secundum Onocholes, & Alcibiadon. Porro anchusæ omne genus purpureos explicat flores, vulgari buglossæ non multùm dissimiles: Diosc. Matthiol. Plinius lib. 22. cap. 20. quartum quoque adjecit genus, Pseudanchusam.

ANCĪLE, ἀγκύλιον, scutum brevius, dictum quasi *amcisum*: i.e. undique circumcirca accisum, ut Servius docet. *Am* enim, antiqua Præpositio, *circum* notat. Ovid. Fastor. 3. v. 376

Idque ancile vocat quod ab omni parte recisum.

Vide & Plutarchum infra laudato loco: qui planius totam rem explicat. Virgil. Æn. 7. v. 188

Succinctus trabea lævaque ancile gerebat.

Idem lib. 8. v. 664

B — — *& lapsa ancilia cælo.*

Historiam autem sive fabulam de lapsis cælo ancilibus, quæ eam ob caussam *cælestia arma*, Livius lib. 1. cap. 20 vocat, habes apud Dionys. Halicarn. lib. 2. Antiq. Rom. Ovid. Fast. 3. v. 372 & seq. Plutarchum Numâ, Lactant. lib. 1. cap. 21. extr. & Servium ad lib. 7. Æneid. p. 474. & lib. 8. pag. 547. Vet. Gloss. *Ancilia* Διοπετῆ. Quæ oratio integra non est, & puto desiderari vocem ὅπλα. In Gloss. Græco-Lat. Διοπετὲς ὅπλον, ἀσπιδίσκιον, *Ancile.* Hæc ancilia autem Romæ in Templo Martis asservabantur reposita, & annis singulis circumferebantur mense Martio per sacerdotes aliosque primores per urbem: dieque trigesimo demum recondebantur. Quod antequam fieret, nihil publicè feliciter fieri superstitio tenebat. Hinc Suetonius Othonem contra religionem, nondum conditis ancilibus, inauspicato profectum scribit ejus vitâ cap. 8. Vide ad eum locum Casaubonum, qui similem superstitionem Athenis cum Plynteria celebrarentur, obtinuisse eruditè observat. Aliter de istoc superstitionis genere Turnebus, quem Torrentius sequitur in explicando Suetonii loco. Male, ut ostendit Lipsius lib. 5. antiq. Lect. c. 16. Figuram eorum habes in antiquo nummo apud Guther. lib. 1. de Jure Pontificio cap. 11. Conf. Camerar. cent. 1. H. S. c. 60. & Cent. 2. p. 41.

ANCILLA, παιδίσκη, δούλη. eine Dienerin / Magd. Terent. Andr. a. 3. sc. 1, 3. *Ab Andria est ancilla hæc.* Et Cicero pro Milone cap. 10, *cum muliebri & delicato ancillarum puerorumque comitatu.* Metaphorice Plinius lib. 2. cap. 65 de beneficiis terræ; *Terra*, inquit, *benigna, mitis, indulgens, ususque mortalium semper ancilla*, stehet den Menschen zu Dienst. De luxu mulierum circa alendam ancillarum multitudinem vide Lindebrogium ad Terent. Heaut. a. 2. sc. 2; De origine vocis Becmannum, qui ab ἄγκυλος deducit. Sed propius cum Salmasio ad Lampridium ab ἄγγελος, *nuncius*, derivatur. Munera bonæ ancillæ tribus versibus complexus est Plautus Mercat. act. 2. sc. 3. *Ancillam honorum* qua ratione Gallum Antipatrum vocaverit Trebellius Pollio, paullò post exponetur.

¶ Ancillula. Terent. in Eunucho a. 1. sc. 2. v. 85 *Dixti cupere te ex Æthiopia ancillulam*, &c. Et Cicero de Orat. lib. 1. c. 55. *Juris scientiam eloquentiæ tanquam ancillulam pedissequamque adjungere.* Adde Senec. Controv. 21.

¶ Ancillari: famulari. ¶ 2. Alicui se addicere: & cum ambitione quadam merendæ aut retinendæ gratiæ servire præter dignitatem, ut ancillæ scilicet, ut adulatores solent. Vet. Gloss. *Ancillor*, κολακεύω. Porcius Latro Invect. in Sallustium sub Ciceronis persona: *Neque mehercule mirum est, si ego semper justas omnium amicitias existimavi: non enim uni privatim ancillatus sum, neque me addixi; sed quantum quisque Reip. studuit, tantum mihi fuit aut amicus, aut inimicus.* Sane & Fufidius apud Sallust. lib. 1. Historiarum, quod prensaret Pop. & adulteretur serviliter; acerrimo convicio *ancilla turpis* à M. Æm. Lepido appellatur. *An*, inquit, *quibus prælatus in magistratibus capiundis Fufidius, ancilla turpis, bonorum omnium dehonestamentum?* Quæ verba mirifice confirmant lectionem veterum Codicum, in quibus quidam Trebellii Pollionis locus ita conceptus est, in vita Claudii cap. 5, *Nam Gallus Antipater, ancilla honorum, & historicorum dehonestamentum, principium de Aureolo sic habuit.* Nemo enim non videt hæc Pollionis verba ex Sallustiano loco expressa esse. Quod neque Salmasius neque Casaubonus adverterunt; qui eam lectionem protulerunt primi: Salmasius autem præcipue interpretatus est. Ac inde etiam *ancillarioli* appellati sunt, qui suas uxores perirent potius, quam amarent; ipsis omnia in se concederent, tantum, ut ne amore ipsarum exciderent, de quibus mox dicendum erit. ¶ Aliam etiam notionem Veteres Glossæ suggerunt, cum *Ancillare* [ita enim

enim legendum; non *Antillare*, ut excuditur] θηλίνεσθαι, πελλακεύεσθαι, interpretantur. Itaque *ancillari*, pro *pellicem* esse etiam, & libidinis caussa se viro addicere significat. Nempe quia has vices ancillæ & famulæ sustinere solent haud rarò, & suæ quod dominæ debebatur solum, id sibi etiam usurpare. Sed quid θηλίνεσθαι est? & quomodo commode interpretabimur? Utrumne θῆλυ aut θῆλυς non fœminam tantum quamlibet; sed & aliquando *ancillam* notat? Et itaque θηλίνεσθαι est, ancillam agere, seu famulari? An pro θηλίνεσθαι, δουλίνεσθαι rescribendum?

¶ Ancillaris, e, & Ancillarius, a, um: Vet. Gloss. *Ancillarius* δουλοπρεπής: id est, illiberalis, atque ad serviendum idoneus, servilis. Sic *Ancillaris adulatio* Ammiano dicitur lib. 26. cap. 17, cum de Procopio Tyranno narrat.

¶ Ab Ancillarius, *Ancillariolus* est: quæ vox non uno modo usurpatur. Primo enim sic dicitur, qui ancillas sectatur, & neglecta uxore cum iis consuescit. Martialis lib. 12. Epigr. 58

Ancillariolum tua te vocat uxor, & ipsa
Lecticariola est: estis Alauda pares.

Significat nempe Alaudam juxta & uxorem ejus eorundem criminum reos: ipsum enim in ancillis libidinari; uxorem in lecticariis servis. ¶ 2. Qui ancillatur velut uxori, h. e. nimio ejus amore captus, tam promptus obsequii atque officii est, ut non tam vir ejus, quam servus ac minister videri queat. **Ein Weibermann.** Ita videtur accipienda hæc vox apud Senecam libr. 1. de Beneficiis cap. 9, *Si quis se nulla amicâ fecit insignem, nec alienæ uxori æmulum præstat; hunc matronæ humilem, & sordidæ libidinis, & ancillariolum vocant.* Nempe significat matronas Romanas sprevisse viros tanquam humilis animi, atque servilis, qui ita adstringi paterentur se suarum amplexibus, ut non & alias amarent, seque profiterentur illis rivales. Ergo *Ancillariolus* est, qui servit uxori humiliter, eamque sic quasi dominam veretur aut heram, quos alias *uxorios* appellabant. Quâ tamen voce hic abstinuit Seneca, ut mulierum in viros contemtum magis ostenderet. Quò pertinet etiam quod ὑποκοριστικῶς *ancillariolum* potius, quàm *ancillarium* dixit.

¶ Anculi, & Anculæ, sunt Dii Deæque Ancillarum, juxta Festum.

ANCLA, Anclare vide infra in *Antlia*.

ANCON, plur. Ancones, Vitruvio lib. 3. cap. ult. partes normæ, quæ ad instar literæ L. ex duabus regulis, quasi brachiis jungitur. quemadmodum & ballistarum & catapultarum brachia *ancones* appellantur. Est autem Græcum origine, quippe ἀγκών, ῶνος, *cubitum* significat. ¶ 2. Ab isto autem normæ angulo, & sinum maris *Ancona* Lucanus dixit lib. 1. v. 421.

— — *quem littore curvo*
Molliter admissum claudit Tarbellicus Ancon.

Nam *Ancon Tarbellicus* ille sinus maris est, qui ad Tarbellam Aquitaniæ civitatem, & Aturrum Galliæ fluvium recipit, ut docet Scal. lib. 1. Auson. Lect. cap. 5. quanquam alii malunt *æquor* pro *Ancon* legere. ¶ 3. *Ancones* apud Vitruvium lib. 4. cap. 6 & mensulæ quædam sunt, volutarum instar leniter infractæ ad speciem literæ S ante ostium: Græcis προθυρίδες, prothyrides: **Die Schnerckel/ die oben zu beyden Seiten den Thür-Sims tragen.** Vide ibi Philandri interpretationem. ¶ 4. Sunt & *Ancones* ferramenta, ex quibus retia suspenduntur. Gratius Cynegetico vers. 87

Lineaque ex tritis lucent anconibus arma.

Nam *Linea arma* retia sunt. ¶ 5. *Anco* Martiali concha Neptuni est lib. Spectac. Epigr. 26

Fuscina dente minax, nexu fluit anco recurvo.

Sic enim est qui emendet versum, cum legatur vulgò: *anchora curvo.* Vide ibi Raderum f. 63. qui & hoc observat, inter vasa tabernæ cauponariæ censeri dolia, ancones, calices, trullas: anconem item in modum cubiti seu ἀγκῶνος (unde nomen habeat,) inflecti.

¶ Ancona, urbs Italiæ ad superum mare, a littorali situ ita appellata. Mela lib. 2. cap. 4. Græca quoque formâ *Ancon* aliquoties Plinio dicta, lib. 2. cap. 71; & lib. 14 cap. 6.

¶ Ancus, i, adunco brachio homo, & exporrectu difficili, **der den einen Arm nicht wohl kan von sich strecken/** ab ἀγκών, *cubitus.* Ex quo & nomen habuit Ancus Martius, de quo sequitur. Vet. Gloss. *Ancus, mancus*, κυλλός, λορδός.

¶ Ancus Martius, quartus rex Romanorum, Numæ Pompilii ex filia nepos, Virgilius 6. Æn. v. 815

quem juxta sequitur jactantior Ancus.

Horat. libr. 4. Carm. Ode 7

Quo pius Æneas, quo Tullius dives, & Ancus?
Pulvis & umbra sumus.

ANCŌRA, vide paullo ante *Anchora.*

ANCYLOGLOSSUS, ἀγκυλόγλωσσος, cui lingua breviore membranula adstricta est, ut minus expedite verba facere possit, **dem die Zunge nicht recht loß oder frey ist / der einmoerris oder unvernehmlich redet.**

¶ Vitium ipsum ἀγκυλόγλωσσον, Paulus Ægineta dixit.

ANCȲRA, æ, ἄγκυρα. Galatiæ metropolis; à qua Synodus dicitur Ancyrana, cujus frequens in scriptoribus Ecclesiasticis mentio est. Urbem memoratam vides a Curtio lib. 3. cap. 1. & Plinio lib. 5. cap. ult.

¶ Ancyra alia Phrygiæ est, sed minus celebris, ab eodem Plinio descripta notato capite, ubi vide, quæ Harduinus ad utriusque discrimen distinctiùs intelligendum commentatus est.

¶ Ancyrānus, adjectivum gentile. Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 416 *Ancyranique triumphi.*

ANDĂBĀTA, ἀνδαβάτης, gladiatorum genus, qui ex equis, galeâ frontem oculosque tecti, ut videre non possent, pugnabant. Vide Lips. lib. 2. Saturnal. cap. 12. Hinc proverb. *Andabatarum more pugnare*, id est, in tenebris, & temerè nullaque arte tela jaculari, de quo plura Erasmus. Cicer. ad Trebatium lib. 7. famil. ep. 10, *Quem antea ne Andabatam quidem defraudare poteramus.*

ANDEGĀVI, Galliæ populi, qui & *Andes* dicuntur Cæsari extremo lib. 2. de B. Gallico, inter Celtas Carnutibus & Turonibus finitimi. Plin. lib. 4. cap. 18.

¶ Andegavum, Andegavorum urbs præcipua, olim Juliomagus, hodie Angers.

ANDES pop. jam ex Cæsare in Andegavis expositi.

ANDES, plur. vicus non procul à Mantua, Virgilii patria, ut Donatus in Vita Virgilii refert.

¶ Andīnus Silius lib. 8. v. 594

Mantua Musarum domus, atque ad sidera cantu
Evecta Andino, id est Virgiliano.

ANDOCIDES unus ex Rhetoribus sive Oratoribus Græciæ, in quos Harpocration Lexicon scripsit. Ejus & cæterorum vitas apud Plutarchum legas.

ANDRODAS, sexagesimus tertius annus vitæ humanæ appellatus Ægyptiis, ut Jul. Firmicus auctor est. Vide infra in Climacter. Et *Androdam* quidem prolatis Firmici verbis scribit etiam Gyraldus libr. de annis & mensibus f. 602. Sed *Androclam* Rigaltius observ. repert. lect. ad Tertull. de Idol. f. 203. ubi & in Regia Bibliothecâ Firmici locum, qui est 4. mathes. emendatiorem ita legi ait: *Sane extra cæteros climactēras etiam septimi anni & noni, per omne vitæ tempus multiplicata ratione currentes naturali quadam & latenti ratione variis hominem periculorum discriminibus semper afficiunt. Unde & LXIII annus, quia utriusque numeri summam pariter accipit, Androclas appellatus est.* Et paullo post: *Hac ex caussa ab Ægyptiis Androclas dictus est, quod omnem viri substantiam frangat ac debilitet.* Quæ sane lectio persuadeat, non aliter ipsum scripsisse Firmicum, atque adeo nomen fecisse originis Græcæ. *Virum* enim ἄνδρα vocant Græci, *frangere* κλᾶν. Latine *Virifragum* reddit Rigaltius, annum etiam ἀνδροκλάστην vocat Antonius Meniotius defens. adv. Hadr. Scaurum pag. 18.

ANDRODUS, servus ille hospes leonis, cujus pro beneficio memoriam leo ille diu retinuit, Romæ agnovit hospitem illum suum post longum tempus. Vide historiam apud Gell. lib. 5. cap. 14. Et forte ad hunc ipsum narratio similis pertinet apud Senec. lib. 2. de Benefic. cap. 19.

ANDRŎGEOS, ἀνδρόγεως, Minois Cretensium regis filius, ab Athenienisbus & Megarensibus occisus; ob cujus vindictam necis pueri Athenienses Minotauro objici cœpti sunt. Virgil. 2. Æn. v. 370

Primus se Danaûm, magnâ comitante catervâ,
Androgeos offert nobis, &c.

Idem 6. Æn. v. 20. *In foribus lethum Androgeo,*
Genitivus Atticus est. Latino idem usus sic est lib. 2. Æneid. v. 392

Androgei galeam, clypeique insigne decorum Induitur.

¶ *Androgeōna*, accusativum ab *Androgeon*, Propert. fecit lib. 2. eleg. 1. v. 63 *Et Deus exstinctum Cressis Epidaurius herbis*
Restituit patriis Androgeona focis.

¶ Andrŏgĕōnæus, adject. Catull. in Argonaut. v. 77

Androgeoneæ pœnas exsolvere cædis.

ANDROGȲNUS, ἀνδρόγυνος, ambigui sexus homo, quem Hermaphroditum vulgò vocant, Livius 27. c. 11, *ambiguo inter marem & fœminam sexu hominem*, **der ein Mann und Weib ist/** utroque membro genitali præditus. Gell. lib. 9. cap. 4 *Gignuntur homines utriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos*, &c. Lucretius lib. 5. v. 837

Androgynum inter utrum, nec utrumque, & utrinque remotum.

Quem versum tamen Lambinus juxta atque Giphanius pro spurio habent. Sanè cum priore jungi non potest. Si Lucretii est, trajectum putarim, & v. 841 subjiciendum.

ANDRŎMACHE, es, Ἀνδρομάχη, & Andromacha, Hectoris uxor, Virgil. 3. Æn. v. 486

Accipe & hæc, manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint, puer, & longum Andromachæ testentur amorem.

Hinc proverbialis locutio: *Nihil ad Andromacham*, Tertullian. de Pudicitia cap. 8, **das thut nichts zur Sache.**

ANDRŎMĔDE, es, & Andromeda, æ, Cephei & Cassiopes poetis filia est, Persei uxor; a quo a ceto, cui devoranda a Nymphis propter matris superbiam fuerat proposita, liberata fuit; relata inter sidera a Minerva. Vide Hygini fab. 64. Hinc Propert. lib. 3. eleg. 21

Non hac Andromedæ resonant pro matre catenæ.

ANDRON

ANDRON, ōnis, mascul. spacium inter duos parietes, in quo A pluviæ descendunt, Græce ideo dictum μεσοτοίχιον, die Trauffe/ oder das Räumlein zwischen zweyen Wänden/ apud Plin. lib. 2. epist. 17. ¶ 2. Sed Andron, & Andrōnitis, ἀνδρὼν καὶ ἀνδρωνῖτις, locus in domo, in quo viri soli versantur sine mulierum accessu. Vitruvius lib. 6. cap. 10 *Andronas Græci vocant domos convivio- rum virilium.* Et: *Hæc perystilia domus Andronitides dicuntur, quod in his viri sine interpellationibus mulierum versentur*, das Mannenzimmer.

¶ Andron etiam nomen est proprium, idque viri non unius. Multos enim sic appellatos docebunt Voss. 3. de hist. Græc. p. 321. & Jons. 1. de script. hist. philos. p. 40. seqq. E quibus *Andron Alexandrinus* Chronica condidit. Alius ab eo est Andron Ephesius, qui scripsit inter alia de septem sapientibus. Alius quoque est *Andron Halicarnassensis*, qui laudatur Plutarcho in Theseo. Fuit & *Andron Tejus*, cujus τρίπλους citatur à Scholiaste Apollonii. *Andronem Medicum* memorant Celsus, Galenus, Athenæus. *Andronem Musicum & Geometram* M. Antonini Magistrum novimus ex Capitolino. *Androna Catanæum* scribit Theophrastus eminentem tibiis primum omnium motiones corporis & rhythmos excogitâsse, Cœl. Rhodig. 5. Lect. antiq. 4.

ANDRŌNĪCUS. Etiam hoc nomine appellati multi fuerunt. B Quorum primus hic nobis esto *Rhodius*, celeberrimi nominis Peripateticus Philosophus, quem ab Aristotele undecimum Scholæ Peripateticæ Athenis præfuisse, ex Ammonio docet vir summus Herm. Conringius cap. 1. Introd. in Polit. Arist. p. 565. ubi mox & illud ostendit, gravissimas esse dubitandi caussas, sitne hujus viri Nicomacheorum Aristotelis illa paraphrasis, quam ejus nomine primus & edidit & vertit Dan. Heinsius. ¶ 2. *Andronicus* cognomento *Alypius* Syriæ Regum, atque aliarum gentium, ut B. Hieronymus auctor est, historias est literis persecutus, Voss. 3. de Hist. Græc. p. 322. & 4. p. 503. ¶ 3. *Livius Andronicus* (de quo & infra in *Livius*,) Romanos primus fabulam docuit Q. Claudio Cethego, Appii Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano COSS. anno ipso antequam natus est Ennius: Gyraldus. Dial. 8. de Poët. Histor. f. 297. ubi de hoc invenies plura. ¶ 4. Fuit & *alter Andronicus Poëta* tempore Juliani Cæsaris Imperatoris: Idem f. 298. ¶ 5. Fuit & *Grammaticus Andronicus* celebris, qui Syrus cùm esset, Romæ docuit, dein Cumis agens in otio vixit. Ejus vitam Suetonius est exsecutus cap. 8. de Illustr. Grammat. ubi *Pompilium Andronicum* vocat. Vid. & Voss. 1. de histor. Lat. 10. p. 47. ¶ 6. Etiam inter Græcos Orientis Imperatores Andronici memorantur, & quidem seculo Christianorum 12, *Andronicus* Comnenus, Alexii pueri pro tutore percussor, cujus vi- C tam scripsit Nicetas Choniates. Tres alii seculo 14 ex Palæologorum gente: *Andronicus* Michaelis palæologi filius, & hujus *nepos*, avo imperium eripiens, de quorum certaminibus Nicephorus Gregoras scripsit lib. 8 & 9; & tertius, minoris hujus Andronici *nepos*, Ioannis Palæologi, apud Venetos captivi, filius, patri infidus, de quo Chalcocondyles lib. 1. & 2. ¶ 7. *Andronicus Thessalonicensis*, inter Græcarum literarum restitutores facile primus, Bessarioni amicus; de quo Raphael Volaterr. lib. 21. Anthrop. f. 491.

ANDROS, quæ & Antandros, Ἄνδρος, Ἄντανδρος, insula, cum oppido ejusdem nominis, in Ægæo mari, Eubœæ & Atticæ littoribus opposita, prima Cycladum. Plinius lib. 4 cap. 12 de Cycladibus: *Prima earum Andrus cum oppido, abest a Geræsto* [Eubœæ urbe] *10 mill. passuum.* Ovidius 13. Metam. v. 661

Et totidem natis Andros fraterna petita est.

¶ Andrius, Andrii. ut *Andria* scil. mulier, apud Terent. sæpe: *Crito Andrius*, ibidem Andr. a. 5. sc. 4. v. 3.

¶ Andria, Terentii fabula, cui ab occasione Andriæ cujuspiam mulierculæ nomen est. Exemplum est honestæ educationis & obedientiæ liberorum. Habet exempla pulcherrimarum narrationum, consultationum, objurgationum, querelarum: quæ omnia mirâ constant eloquentiâ, ut verba & figuras Latini sermonis sup- D peditare, atque ad dicendi rationem facere plurimum possint.

¶ Est & alia Andros insula prope Britanniam, de qua Plinius consulatur lib. 4. cap. 16.

ANDRŎSACES, Ἀνδρόσακες, herba Syriaca amara, tenues spargens juncos sine foliis. Dioscorid. lib. 3. cap. 133.

ANDRŎSAEMON, Ἀνδρόσαιμον, planta, congeneris hyperico, quemadmodum Dioscorides testatur, foliorum tantum & caulis ratione ab eo differens, ein Art S. Johannis Kraut.

ĀNĔMŌNE, Ἀνεμώνη, herba silvestris & culta, folia habens Coriandro similia, caulem lanuginosum & tenuem, floremque, ut papaveris: Dioscorid. Kuchenschell / Hackelkraut / Gesner. Vocant & herbam venti, Windkraut: quia flos ejus nunquam se aperit, nisi vento spirante. Poetæ fabulam pro more admiscent, ex Adonidis casu. Bion Smyrnæus Idyllio 1. quod Adonidis Epitaphium vocatur:

Δάκρυον ἁ Παφίη τόσσον χέει, ὅσσον Ἄδωνις
Αἷμα χέει· τὰ δὲ πάντα ποτὶ χθονὶ γίγνεται ἄνθη·
Αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώναν.

Hoc est: *Lacrymarum tantum Venus effundit, quantum Adonis sanguinis fundit. Hæc vero omnia in terra fiunt flores: Sanguis rosam gignit: sed lacrymæ anemonen.*

ĀNĒTHUM, ἄνηθον, herba hortis omnibus frequentissima. Virgilius *bene olentem* dixit Ecl. 2. v. 48

Narcissum & florem jungit bene olentis anethi. Dillen.

¶ Anethum silvestre vel tortuosum, Bärwurtz / Hadrian.

ANFRACTUS, περίοδος, ἀνάκαμψις, flexus viarum, & sinuosus reflexus, cujusmodi est in testis cochlearum, & cornibus fere arietum, die Krümme des Weges / Umschweiff / da man vergeblich ümreiset. Corn. Nepos Eumene cap. 8, *Via, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum.* & cap. 9 *Flectit iter suum, & illum anfractum longiorem, copiosæ viæ, capit.* Lucanus circuitionem *anfractum* dixit lib. 1. v. 605

Dumque illi effusam longis anfractibus urbem
Circumeunt.

Metaphorice ad alias res transfertur, ut ad prædictiones per somnia, de quibus Cicero lib. 2. de Divin. cap. 61 *Quid opus est*, inquit, *circuitione & anfractu?* & ad orationem. Idem de Partit. Orat. cap. 6, *Suave*, inquit, *genus erit dicendi, primum elegantia, & jucunditate verborum sonantium & lenium; deinde conjunctione, quæ neque asperos habeat concursus, neque disjunctos atque hiantes, & sit circumscripta non longo anfractu, sed ad spiritum vocis apto.* Weitläufftiges Umschweiffen.

ANGĀRIA, ἀγγαρεία, coactio, servitus, Persica vox, eine Post. Vet. Gloss. *Angaria*, περιεργασία, ἀκησία, ἐργασία. Ἀγγάρους enim Persæ regios dicebant nuncios, die Postreuter. Budæus: *Apud Persas erat ἀγγαρεῖον δρόμημα, cursus pernicissimus equitum, ut scribit Herodotus in 8, unde nomen Angariæ & Parangariæ in libris juris lectitatum manavit. Est enim nomen Persicum: nostrates Postas, quasi positos collocatosque certis in locis & semper in procinctu excubantes, appellant.* V. & JCt. & Salmas. ad Capitol. in Pio cap. 11, nec non Stewech. ad Veget. lib. 1. cap. 3.

¶ Angariare verbum, pro adigere ad aliquid & maxime ad currendum: usus eo Ulpianus lege 4. de Veteranis, ubi *naves angariari* dicuntur. Clarius Paullinus epist. 37 n. 1 ad Victricium: *jumentum angariavit in vias duras.* Explicat hoc verbum Beza ad Matth. cap. 5. v. 41. & Car. du Fresne in Gloss. exemplis medii ævi, cujus fere proprium est, illustrat.

ANGĔLUS, ἄγγελος, officii vel ministerii nomen est, non naturæ sive substantiæ, significans nuncium. Latine usus est voce hac Seneca Epist. 20, *ego angelus Epicuri*, si salva scriptura. Vide Lipsium. Græcis autem non infrequens verbum est. v. g. Zosimus lib. 2 cap. 22 de Licinio, διέπεμπεν ἀγγέλους κατὰ τὰ ἔθνη, *misit ad singulas gentes nuncios.* Et lib. 3 cap. 35, κακῶν ἄγγελος, *malorum nuncius.* ¶ Inde transfertur ad Spiritus illos bonos, interpretes, voluntatis divinæ, datosque custodes humano generi. ein Engel. Exempla apud ecclesiasticos scriptores sunt obvia.

¶ Angĕlĭcus, adject. Englisch. ut, *Angelicæ excubiæ*, Paullinus epist. 28 n. 1. Der Engel-Schutz. *Carmen Angelicum*, Alcimus Avitus lib. 1. v. 190. Et Prudentius Tetrast. 11 de Manna:

Panibus angelicis albent tentoria patrum.

¶ Angelica, herba officinarum, Angelickenwurtzel / Heilgengeistswurtzel.

ANGĔRŌNA, æ, Ἀγγερώνη, silentii dea; cujus simulachrum os obsignatum obligatumque habebat; ad significandum, quòd qui suos dolores anxietatesque dissimulant, perveniant patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. Plin. lib. 3. cap. 5. Macrob. lib. 1. Sat. c. 10, & lib. 3. cap. 9. Dicta & *Angeronia* est. Vet. Gloss. *Angeronia* ἡ Θεὸς τῆς βουλῆς καὶ καιρῶν. Nominis origo, quod angeret os & cohiberet vulgaturis commissa. Quare & Scalig. in Conjectaneis *Angenoram* dictam maluit.

ANGĪPORTUS, & Angĭportum, neutro genere, quod bis apud Terentium legitur: Ut in Adelph. act. 4 sc. 2. v. 39. *Id quidem angiportum non est pervium:* Dieser enge Gang gehet zwar nicht durchaus. Ab angusto portu dictum Varro ostendit. Significat enim vicum angustum & flexuosum, non pervium, ein kleines enges Gässelein. Horat. 1. carm. od. 25

Flebis in solo levis angiportu.

Vitruv. lib. 1. cap. 6. extr. *ita dirigantur plateæ & angiportorum divisiones.*

ANGLIA recentius nomen insulæ, quæ Britannicarum maxima & nobilissima fuerat, & itaque κατ' ἐξοχὴν *Britannia*, sed suo proprioque nomine *Albion* appellata, ab albis petris scilicet, quas in litore subeuntibus ostentat. *Angliæ* nomen unde sit, diversa traditio est. Sunt qui ab *Angla*, seu *Angela* quadam reginâ & duce Saxonum, qui potiti insulæ sunt, & *Anglo-Saxones* ab ea appellati, caussam nominis ducunt. Quod Saxo Grammaticus lib. 1. Hist. *Angulo*, Dani fratri, tribuit: quem gentis Anglicæ, ut Danicæ alterum, principem ac conditorem pronunciat. Simplicissima verissimaque illorum est ratio, qui ab *Anglis* Saxoniæ populis, quos subegisse Insulam constat, appellationis originem petunt. Ut sicut Franci victores Galliæ; ita Britanniæ Angli Saxones mutârint nomen, vocabulo alio ab se transscripto. Quam ob caussam & Vunnefridus Anglus *Angliam*, *Transmarinam Saxoniam*, Epistola ad Zachariam Pontificem, vocat, quod diligentissimus Rhenanus lib. 1. rerum Germanicarum

obser-

observat. Nec Angli ipsi diffitentur, Saxonibus nostris se & patrii sermonis originem, & suos ipsorum debere natales. ¶ *Anglorum* Germaniæ populorum, Tacitus in Germania sua cap. 40 meminit. Quos habitasse ad Albim ex parte, quâ Luneburgensis Ducatus pars dextræ ripæ prætenditur & Mechelburgensis pars occidentalis, Philippus Cluverius lib. 3. Germaniæ Veteris cap. 27. scribit. Cætera vide in *Britannia*.

ANGO, ἄγχω, ich ängste/ersticke/dämpffe den Athem. suffoco, strangulo. Diomedes, vetus grammaticus, lib. 1 p. 361, *PRAEFOCO, præfocavi, Probus quasi novam vocem miratur. ANGIT enim veteres dicebant.* Virgil. Georg. 3 v. 497

ac faucibus angit obesis.

Lucanus lib. 6. v. 107

Aere non pigro, nec inertibus angitur undis.

Metaphorice curis premi & cruciari. Cicer. ad Qu. Frat. lib. 3. epist. 3 *Me illa cura solicitat angitque vehementer*, mich kräncket diese Sorge sehr. Idem Tironi lib. 16. epist. 14, *audio te animo angi*, Idem 5. ad Att. ep. 10. *angi intimis sensibus*, im Hertzen bekümmert und geängstet werden. *Angi de aliquâ re*, sich umb etwas bekümmern / 7. ad Attic. ep. 22.

¶ Angor, Angst / *Angorem capere pro amicis*, Cic. in Lael. cap. 13. Item, *angoribus confici*, in Philipp. 2. cap. 15.

¶ Angīna, συνάγχη, & κυνάγχη & λυκάγχη, quòd canes & lupi hoc malum frequenter patiantur, genus est morbi acutissimi, quo fauces anguntur & strangulantur, alio nomine tonsillæ, die Kelsucht. Plautus Trin. a. 2. sc. 4. vers. 13. *Sues moriuntur anginâ hic acerrima.* Vet. Gloss. *Angina*, συνάγχη, κυνάγχη. Quantitatem mediæ Serenus Samonicus perdoceat ex Carm. 16

Verum angina sibi mistum sale poscit acetum.

Cum Demosthenes, à legatis Milesiorum pecunia corruptus, dicere contra eos, quod pridie fecerat, postridie recusasset, anginam se pati caussatus, objectum ipsi a quodam est, non συνάγχην eum, sed ἀργυράγχην, hoc est, non anginam, sed argentanginam pati. Gell. lib. 11. cap. 9.

¶ Angiportus & hoc angiportum. Vide suprà.

¶ Angustus, vide infra.

ANGVILLA, ἔγχελυς, sic dicta ab anguis forma, ut Varro putat, ein Aal. Juvenal. Satyr. 5. v. 103

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ.

Gignitur ex limo, algarumque putredine in lacubus & fluviis, nullo coitu, nullâ fœtura, ut ait Aristoteles. Plin. lib. 9. c. 51, *Anguillæ atterunt se scopulis, ea strigmenta vivis cunt, nec alia est earum procreatio.* Nicander tamen serpentem & anguillam commisceri scribit. Plautus proverbialiter dixit Pseud. a. 2. sc. 4. v. 57 *Anguilla est, elabitur:* er ist schlipffrig/ und entwischet aus der Hand wie ein Aal. Quâ figurâ etiam dicunt, *Anguillam caudâ tenere*, in eos dicitur, qui lubrica sunt fide. Vide Chiliad.

ANGVIS, ὄφις, eine Schlange / secundùm Servii in Æn. 2. v. 204 differentiam, aquarum est, sicut terræ serpens, & draco templorum: sed, ut ipse addit ibidem, plerumque significationis hoc discrimen confunditur. Virgilius quidem c. l.

— — *immensis orbibus angues*

Incumbunt pelago, pariterque ad littora tendunt:

Contra idem Ecloga 3. *latet anguis in herba.* Cic. 1. de Divin. c. 33, *ab infima ara subito anguis emersit. Odisse æque atque angues*, Plaut. Merc. a. 4. sc. 4. v. 21. *Vitare cane pejus & angue*, Horat. lib. 1. epist. 17, Spinnenfeind seyn. Proverbiale & illud est natum ex apologo quodam, *Anguem in sinu fovere*, quod est, alere & fovere eum, ex quo certum aliquando immineat tibi periculum & pernicies, sein eigen Unglück hegen und halten. In fœminino genere usurpavit Ovidius de medicam. fac. v. 39 *mediæ angues finduntur.* & ita Varro, Tacitus, alii: sed plerumque est virilis generis.

¶ Anguiculus, diminut. ὀφίδιον, ein Schlänglein. Cicer. 5. de fin. cap. 15 *Serpere anguiculos, nare anaticulas, evolare merulas, cornibus uti videmus boves.*

¶ Anguĭneus, adject. *anguineæ comæ Medusæ*, Ovid. lib. 4. Trist. El. 7. *Anguineus capillus Eumenidum*, Catull. Carm. 65. sive Argonaut. v. 193.

¶ Anguīnus, adject. aliud, ut *anguina cervix*, Cicer. 2. Div. cap. 64. *Anguina vernatio*, pro pelle serpentis exutâ, Plin. lib. 30. c. 3. & alibi. *Anguinum venenum*, Prudent. principio Tetrastich.

¶ Angueus, rursus aliud adjectivum, sed rarioris usus. Solinus cap. 24 (vulg. 37) de Libya: *Flexuoso meatu æstuarium e mari fertur, adeo sinuosis lateribus tortuosum, ut visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur.* Ita etiam Salmas.

¶ Anguicomus, angues loco crinis habens. Ovidius Metam. 4 v. 698

Gorgonis anguicomæ Perseus superator.

¶ Anguifer, Sidus, quod Græci ὀφιοῦχον dicunt. Columell. 11. de re rust. 2. *XI. Cal. Jun. Anguifer, qui a Græcis dicitur ὀφιοῦχος, mane occidit.* Idem

¶ Anguigĕna, angue natus. Ovidius Metamorph. lib. 3 v. 531

Quis furor, anguigenæ, proles Mavortia, vestras

Attonuit mentes?

A ¶ Anguitenens Ciceroni est 2. de Nat. deor. cap. 42, *Anguitĕnens, Quem claro perhibent Ophiuchum nomine Graji.*

¶ Anguimănus Elephas dicitur propter proboscidis (hæc enim ipsi pro manu,) agilitatem in quamvis partem. Lucret. lib. 2. v. 536

Sicuti quadrupedum cumprimis esse videmus

In genere anguimanos elefantos. Et lib. 5. v. 1302

Inde boves Lucas turrito corpore, tetros

Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni

Sufferre.

¶ Anguipĕdes dicti Gigantes Ovidio 1. Metam. vers. 184, quod anguinos pedes habere dicerentur: seu, ut cum Macrobio 1. Saturn. 20. loquamur, quod *horum pedes in draconum volumina desinebant: quòd significat, nihil eos rectum, nihil superum cogitasse, totius vitæ eorum gressu atque processu in inferna mergente.*

¶ Anguitia, vel ut in nonnullis legitur *Angitia*, Medea dicta & isto in nomine pro dea Marsis ac Marrubiis culta. Solinus cap. 2. Silius lib. 8. v. 499 *Æeta prolem Anguitiam mala gramina primùm Monstravisse ferunt. Anguitia* autem est ἡ ἰσχὺς, ἡ Ἐχιδνώδης: a potestate, quam in serpentes venefica haberet. Utrumque & Angitia & Anguitia agnoscit Donatus ad Adelph. a. 4. sc. 2. Gloss. Cyrilli: *Anguicia*, Μηδεία.

ANGVLVS, qui aut rectus est, aut obliquus, eine Eck oder Win-
B ckel. Vet. Gl. *Angulus* γωνία, Κάνθος ὀφθαλμοῦ. Plinius lib. 6. cap. 32. *Anguli oculorum bini sunt.* Seneca Epist. 95, *Cessat omne studium: & liberalia professi, sine ulla frequentia, desertis angulis præsident.* Translate *in angulo*, id est, in occulto, ut Plato in Gorgia dixit, βίον βιῶναι ἐν γωνίᾳ, *vitam in angulo degere.* Cicero lib. 1 de Orat. cap. 13 *Ut de his rebus omnibus in angulis, consumendi otii caussa, differant*, id est, in umbra scholarum & gymnasiorum, non in foro ac luce reipublicæ. ¶ Pro Secessu usurpavit Horatius, de Tarenti amœnis intelligens, lib. 2. od. 6

Ille terrarum mihi præter omnes

Angulus ridet.

Et lib. 1. Ep. 14. *Angulus iste feret piper:* & Sidonius Nenia S. Abrahæ: quæ est Epist. 17. libr. 7, *Angulus iste placet paupertinusque recessus.* Etiam Florus lib. 3. cap. 10 *Bruttium angulum* vocat; quem paullo ante *extrema Italiæ* appellàrat.

¶ Angellus, diminut. Lucretius lib. 2. v. 428 *Sed magis angellis prostantibus.*

¶ Angularis, e. ut, *Lapis angularis*, i. e. quadratus. Cato R.R. cap. 14 *pilas ex lapide angulari faciat.* Ein Werckstück/ Quadratstein. *Asses angulares*, id est extremorum ordinum, Colum. lib. 5. cap. 3.

¶ Angularius, a, um: item: eckicht/ Vet. Gloss. γωνιαῖος An-
C *gularius.*

¶ Angulosus, a, um, das viel Ecken und Winckel hat. Plin. 37 c. 12 *figura angulosa.*

¶ Angulatus, habens angulos, eckicht. Cic. 1. de nat. deor. cap. 24 de atomis Democriti: *corpuscula quædam lævia, alia aspera; rotunda alia, partim angulata.* Verbo ipso, unde Ciceronis hæc vox descendit,

¶ Angulare, passive usus Ambrosius Epist. 42. (Tom. 3. Op. f. 144) de serpente: *tortuosis angulatur anfractibus.*

¶ Angulatim, adverb. über Ecke. Apulejus 3. Metam. p. 130 *Circumductus angulatim, forum ejusque tribunal adstituor.* Idem lib. 9. p. 237 *Angulatim cuncta sedulo perlustrari jubent*, durch alle Winckel / von Ecke zu Ecke. Sidonius lib. 7 epist. 9 *paucis angulatim fringultientibus.*

¶ Triangulus, 2. Nat. Deor. cap. 49. Cicero: *Grues cùm maria transmittunt, trianguli efficiunt formam.* Adjective Columella lib. 5. cap. 2. *sed si triangulus disparibus fuerit lateribus ager.*

¶ Triangularis, e, dreyeckicht. Columella lib. 5. cap. 2 *triangularis agri forma.*

¶ Quadrangulus, viereckicht. Plin. 13. cap. 22 *quadrangula figura.*

D ¶ Quadrangulum, substantive, ein Gevierdtes. Gloss. Vet. *Quadrangulum*, τετράγωνον.

¶ Quadrangulatus. Tertullianus de Anima cap. 17 *turris quadrangulata.*

¶ Octangulus, achteckig. Apulejus lib. 1. de Doctrina Plat. pag. 5 *Sphæram & pyramidem figuram Ignis in se habere: octangulam vero Aëris.*

¶ Multangulus, vieleckig. Lucretius lib. 4. v. 658

Multa rotunda, modis multis multangula quædam.

ANGVRIA, æ, cucumis Hetruscorum, cucumeris scilicet sativi species, Germani vocant Gurcken / Matthiol.

ANGVSTVS, στενός, enge / gedrange / Cicer. de Legib. lib. 1. c. 5. *In parvum & angustum locum concludi*, an einen kleinen und engen Ort gedrenget und versperret werden. *Cogi in angustum.* Terent. in Heaut. Act. 4. scen. 2. v. 2, *In angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ*, id est, eò angustiarum redactus sum, ut cogitationum mearum exitum non videam. Tralatio a re militari est. Nam actum de exercitu est, qui in angustias coactus deditionem facere cogitur. Copiæ enim exercitum notant. quod Germanicè dicimus, die Ochsen stehen am Berge/ vel das Wasser wil über die Körbe gehen. *In angustum adduci*, Cic. de amicit. c. 5.

Idem

Idem 1. Off. c. 20 *Nihil est tam angusti animi, tamque parvi, quam amare divitias*, kleinmüthig. *Angusta fides*, schlecht credit. A vide Fides. Horat. 2. carm. ode 10

Rebus angustis animosus atque Fortis appare.

Et Seneca in Thyeste v. 450

Humi jacentem scelera non intrant casam,
Tutusque mensa capitur angusta cibus.
Venenum in auro bibitur, expertus loquor.

Comp. Angustior. Cic lib. 3. ep. 8, *liberalitas angustior.* Superl. Angustissimus. Curt. lib. 7. c. 4 *angustissimæ fauces.* Hirtius B. Alexand. cap. 39 *angustissimum intervallum.*

¶ Perangustus, Curt. lib. 7. c 11 *semita perangusta*, i. e. valde angusta. *Via perangusta* Livius 22. c. 4.

¶ Anguste, adverb. presse, enge. Cic. in Orat. cap. 33 *presse & anguste rem definire.* Comparativo usus Cæsar 1. Civ. c. 59, *angustius pabulabantur:* & Cic. 2. Nat. Deor. c. 7 *Quæ brevius angustiusque concluduntur, apertiora sunt ad reprehendendum.* Rursus Cæsar exsuperante gradu, 3. Civ. c. 45, *Cæsar, ut quam angustissime Pompejum contineret.*

¶ Peranguste, sehr eng. Cic. 1. de Orat. c. 35, *coarctavit & peranguste refersit in oratione sua.*

¶ Angustia, & angustiæ pluraliter frequentius, eine Enge. *Loci angustia*, Plin. 14. cap. 6. *Angustia conclusæ orationis*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 7. Pluraliter Idem Agrar. 2 cap. 32 *Corinthus erat posita in angustiis, atque in faucibus Græciæ.* B Cæsar 1. Gall. B. cap. 39 *angustias itineris vereri, & magnitudinem silvarum.* Sic etiam *angustias temporum* Cicero dixit lib. 3 de Orat. c. ult. *Edidi, quæ potui, non ut volui, sed ut me temporis angustiæ coegerunt.* Translate idem pro Balbo cap. 27 *Senatus in angustiis ærarii victorem exercitum stipendio affecit.* Idem lib. 12 fam. ep. ult. *Incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ*, grosser Geldmangel bey der Rent-Cammer. *In angustias adduci*, Idem pro Quint. c. 5.

¶ Angustare, drengen / ängsten. Seneca Consol. ad Helviam c. 6, *Angustare videor vim ejus, & quicquid pessimum in se habet subtrahere* &c. Alcimus Avitus lib. 5. v. 521

Angustavit humum latam stipata juventus.

¶ Coangustare, enge einziehen / ut, *aditum ædium coangustare*, den Eingang zum Haus enge schliessen / apud Ulpian. Lege 19 §5 Dig. Locati conducti. Ante hunc usi sunt verbo Hirtius Hisp. c. 5. *propter pontem coangustabantur:* & Celsus lib. 7. c. 27. extr. *fistula coangustetur.*

ANHELARE, & Anhelitus, vide sub *Halare.*

ANIEN, ĕnis, in Tiburtino agro fluvius. Unde duplex aqua Romam perducta, vetus & nova: Utriusque passim Frontinus C meminit de aquæ ductibus. Oritur ex Trebanorum, sive, ut alii legunt, Trebulanorum monte, ex alto scopulo magna mole præcipitans, ut Plinius lib. 3. cap. 12. Strabo lib. 5. & Dionysius Halic. lib. 5. Rom. Antiq. c. 37 docent. Statius lib. 1. Silv. 5. v. 25

Quas præceps Anien, atque exceptura natatus
Virgo juvat.

Ovidius 14. Metamorph. v. 334

Quas Anienis aqua cursuque brevissimus Almo &c.

Virgilius Æneid. 7. v. 682

Quique altum Præneste viri, quique arva Gabinæ
Junonis gelidumque Anienem, & roscida rivis
Hernica saxa colunt.

¶ Anio idem fluvius est (ἀνίων) Horatio 1. Od. 7.

Et præceps Anio, & Tiburti lucus.

Propertio item 3. Eleg. 21. *Hic Anio Tiburne fluis.*

¶ Anienus, apud Statium Papinium legitur, & quidem substantive, ut sit idem quod *Anio*, vel *Anien*, aut potius deus fluminis, ut Tiberinus Tiberis. Verba sunt 1. Silv. 3. v. 70

Illic ipse antris Anienus fonte relicto
Huc illuc fragili prosternit pectora musco.

Sunt, qui lectionem sollicitant, invitis interpretibus, Barthio, D Bernartio, Beraldo; quam vero Propertius etiam confirmat lib. 4 eleg. 7. v. 86

Accessit ripæ laus, Aniene, tuæ.

Est & adjectivum *Anienus*. Nam *Aniena fluenta* Virgil. 4. Georg. v. 369. *Anienam lympham* Propertius lib. 3. eleg. 16 dixit.

¶ Ăniĕnĭcŏla, apud Silium lib. 4. v. 225

Pomifera arva creant, Anienicolæque Catilli.

ANĬMA, ab ănimus, [quanquam contra velit Cicero Tusc. 1. cap. 8.] ut à *Dominus Domina*, *Herus*, *Hera.* Animus vero ex Græco ἄνεμος. Utrumque primario spiritum, halitum, flatum significat. Plautus Asinaria a. 5. sc. 2. v. 44 *An fœtet anima uxoris?* Stinckt ihr der Athem? Pro quo Petronius *acere spiritum* dixit. Sic *anima fœtida*, stinckender Athem / apud Plautum Mercat. a. 3. sc. 3. v. 13. Quæ eidem & *tabida* est, si audimus Rutgers. lib. 5. Var. Lect. cap. 17. Varro apud Nonium in Anima: *Phrygio per ossa cornu liquida canit anima.* Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 28 *Animam comprimere*, den Athem an sich halten. *Tenere animam* Ovidius dixit lib. 1. Fast. v. 425. Idem lib. 8. Metamorph. v. 643 de Baucide: *Nutrit, & ad flammas anima perducit anili*, bläset das Feuer auff. Val. Max. lib. 9. c. 12 de Coma: *intra pectus inclusa anima finem sui reperit;* hat sich selbs erstickt. Seneca de provid. extrem. *haustus ignis cursum animæ remeantis interscidit.* Cicero in Verrem 5. c. 58, *ne animum eum quidem integrum, sed ne animam quidem puto conservare potuisse*, seinen Athem rein behalten / propterea quod anhelitus ejus fœtuisset: Idem 2. de Natura Deorum cap. 54 *Quæ spiritu in pulmones anima ducitur.* Ubi *anima* aër est. Quemadmodum & Virgilius hac voce usus Ecl. 6, cum de Elementis agit,

Ille canebat uti magnum per inane coacta
Semina, terrarumque animæque marisque fuissent
Et liquidi simul ignis.

Ante Virgilium manifeste Lucretius lib. 1. v. 715

Et qui quatuor ex rebus posse omnia rentur,
Et igni, terrâ, atque anima procrescere, & imbri.

Quod hic animam, paullo ante aera dixerat. Nec prosæ scriptores refugêre hunc sensum. Marcus Messala apud Macrob. 1. Saturn. 9 *Qui cuncta fingit, eademque regit, aquæ terræque vim ac naturam gravem atque pronam, in profundum dilabentem, ignis atque animæ levem, immensum in sublime fugientem copulavit.* Cic. 1. Tuscul. cap. 11 *Si cor, aut sanguis, aut cerebrum est animus, certe, quoniam est corpus, interibit cum reliquo corpore; si anima* (id est, aer) *est, fortasse dissipabitur; si ignis, exstinguetur.* Quem ad locum P. Victorius in castig. p. 502. 503. observat, alibi quoque Ciceronem ita locutum non semel, si antiqua exemplaria inspiciantur, licet in vulgaribus pro *anima* legatur *aer.* Nempe aëris vocabulum, quia Græcum esset, non Latinum, de industriâ vitaverunt, (vide *aër.*) quanquam postea, quod non male suspicatur Victorius, vario multiplicique *animæ* significatu offensi, Græcâ voce maluerunt uti, cum de elemento loquendum esset. Cæterum quod pro aëre animam dixerunt, imitatione Græcorum putes factum. Nam & hi ψυχὴν alicubi usurpabant pro aëre: ut Heraclitus in illo apud Clem. Alexandr. 6. Strom. f. 624, ψυχῇσι θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι: quo significat, aëris exitium esse generationem aquæ, quemadmodùm rectè exponit Philo lib. de incorrupt. mund. Fallitur enim Cerda, qui ad 1. Æneid. Virgilius v. 97. ab Heraclito dictum hoc putat, animam (hominis) aquis interire. Totus Heracliti locus de transelementatione est. ¶ Etiam *animam* pro vento dixêre. Seneca in Hippolyto v. 11. *Qua rorifera mulcens anima Zephyrus verna evocat herbas*, [ubi tamen alii *aura* pro *anima* legunt.] Sic Horatius etiam ventos: *animas Thracias* vocat lib. 4. od. 12. Quemadmodum & voce *animus*, Virgil. usus lib. 1. Æn. de Æolo ventorum rege loquens: *mollitque animos & temperat iras.* Sic quibus suffocatur respirandi illa vis [die in Ohnmacht fallen] *linqui animo* dicuntur. Ubi *animus* nihil aliud est quàm aër, quem trahimus reddimusque, & illa respirandi vis, quæ est in nobis: de quo infra erit dicendum. ¶ 2. Deinde anima dicitur ψυχὴ sive id, quod naturaliter movet vivum corpus; seu principium quo vivimus, sentimus, movemur & intelligimus, secundùm Aristotelis definitiones. Verius autem *Anima* substantia est incorporea separabilis à corpore, & incorruptibilis. Die vernünfftige Seele. Ovid. 15. Metam. v. 158 *Morte carent animæ, &c.* Die Seele stirbt nicht. *Animam agere*, in Todtes-nöthen liegen. Liv. lib. 26. c. 14. Lepidum hic est illud Senecæ, Ludo de morte Claudii Cæsaris: *Claudius animam agere cœpit, nec invenire exitum poterat.* Ubi Beati Rhenani scholia vide. Recte enim alludit ad morem Claudii, qui crebro solebat crepitum ventris edere, quod interdum conantem alvus adstricta frustrabatur. Anima igitur hic simul tacite *ventus* est, de quâ significatione paullo ante. Quamvis autem anima sæpius totam illam alteram & meliorem nostri partem, quæ extra casus omnes & pereundi necessitatem posita, denotat; proprie tamen illa tantum vis facultasque hac voce designatur, qua sentit corpus ac vivit, quæque nobis communis cum brutis est, quæ ex eo æque ac nos animalia appellantur; nihilque aliud, quam vita ipsa est, quæ adimi nobis & exstingui potest; non autem qua sapimus, intelligimus, æterni sumus. Illa enim pars *animus* proprie & *mens* appellatur. Quamquam & *Animus* totam animam notet, non partem. Ita Cicero 1. Tusc. cap. 9. duas partes, ex quibus constati sumus, memorat, *animum & corpus;* Et alibi Virgilius *animum* pro vita dixit, ut infra monebimus. Quamvis itaque contingat, ut confundantur hæc duo vocabula, pro differentiâ tamen illa, quam notabamus, manifeste illud Lucretii est lib. 3.

Primum animum, dico mentem, quem sæpe vocamus,
In quo consilium vitæ regimenque locatum est.

Et aliquantò post:

Nunc animum atque animam dico conjuncta teneri,
Inter se atque unam naturam conficere ex se.

Vide Macrobium lib. 1. in Somn. Scipionis cap. 14. Juvenalis Sat. 15. v. 146

Sensum à cœlesti dimissum traximus arce
Cujus egent prona & terram spectantia; mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas; nobis animum quoque.

Seneca Epist. 58. (al. 59) *Animantia quemadmodum divido? ut dicam, quædam animum habent, quædam tantum animam.*

Macrob. 1. in somn. Scip. 14, Animus *proprie Mens est, quam diviniorem* animâ *nemo dubitavit.* ¶ 3. Hinc *anima* passim pro *vita*, quæ nobis cum bestiis communis, scriptoribus usurpatur. Ut apud Virgil. Æn. 6. v. 436 *Projicere animam*, sein Leben dahin geben. *Amittere animam* apud Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 85. *Deponere animam* apud Corn. Nepotem Hannib. cap. 1. pro *mori*. Et *Animam exstinguere alicui*, einem das Leben nehmen. Terentius Adelph. a. 3. sc. 2. v. 16 *Seni animam primum exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus. Animam relinquam potius, quàm illas deseram*, Ich gedencke ehe Leib und Leben zu lassen / ibidem sc. 4. v. 52. Et in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 56 *Animam debere*, proverb. dixit, pro *immenso ære alieno teneri*, mehr schuldig seyn / denn man mit der Haut bezahlen kan. ¶ 4. Anima etiam haud raro pro homine ponitur; præcipua pars pro toto. Horat. 1. Serm. Sat. 5. à v. 39

— — — — namque
Plotius & Varius Sinuessæ Virgiliusque
Occurrunt, animæ, quales neque candidiores
Terra tulit, neque queis me sit devinctior alter.

Tacitus lib. 4. Hist. cap. 32 *Vos autem Treveri & ceteræ servientium animæ.* Amat ita loqui & scriptura sacra, ut Genes. 46,26. *Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, sexaginta sex.* Et alibi. ¶ 5. Lactantius animam etiam pro animali quovis usurpavit lib. 3. c. 8, *Ab hisne igitur præcepta vivendi petemus, qui hoc idem sentiunt, quod animæ rationis expertes?* De Aristippo loquitur, & similibus, qui summum hominis bonum ponebant in voluptate corporis. Anima quoque nobilissima cujusque rei pars est. Sic amantes *amasias, animas* suas vocant: sic *anima avari pecunia.* Barth. ad Claud. Mamert. p. 249.

¶ Animŭla. Sulpitius Ciceroni lib. 4. ep. 5. *In unius mulierculæ animula si jactura facta est, tantopere commoveris?* Hadriani Imp. Carmen est, quod moriens pronunciâsse, ut eruditus Princeps fuit, ab Ælio Spartiano scribitur in Vita cap. 25

Animula vagula, blandula,
Hospes comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula.
Nec, ut soles, dabis jocos.

Qui versus, ut sunt molliculi & elegantes: ita testimonium luculentum continent, quam nihil certi tenuerint Ethnici de statu hominis, cùm decessisset vita, & animæ nostræ conditione. Quam ob caussam hic eos apponere, operæ visum est.

¶ Anĭmābĭlis, e, ἔμψυχος: quod animam habet, ac spirat, was sich reget und lebt. Sic *aëra* Cicero *animabilem spirabilemque naturam* lib. 2. de nat. Deorum c. 36 appellat.

¶ Ănĭmālis, e. idem, quo sæpe Lucretius usus legitur: Cicero 1. Tusc. cap. 17 *reliquæ duæ partes* [mundi] *una ignea, altera animalis.* (*Pars animalis* aër est.) Idem paullò pòst: *Quæ cum constent, perspicuum debet esse, animos cùm à corpore excesserint, sive illi sint animales, id est, spirabiles; sive ignei, sublime ferri.*

¶ Animales Dii, de quibus libros scripsit Labeo; in quibus ajebat (Servii verba sunt in lib. 3. Æneid.) esse quædam sacra, quibus animæ vertantur in Deos, qui appellantur *Animales*, quod *de animis fiant.* Conf. Herald. ad Arnob. p. 154. Salmas. Exercit. Plinian. p. 64. Kirchman. de Fun. Rom. lib. 4. cap. 13.

¶ Animaliter, adverb. Augustinus lib. 1. Retractat. cap. ult. n. 67 *Quod dixi spiritaliter summos angelos vivere, infimos vero animaliter; audacius dictum est de infimis, quam ut possit vel scripturis sanctis, vel ipsis rebus ostendi.*

¶ Inanimalis, adjectivum, contrarium τῷ Animalis. Apulejus in Trismeg. p. 88 *animalia omnia & inanimalia.* Macrobius lib. 4 Saturn. cap. 6 *Sermo dirigitur ad inanimalia.* Tertullianus Apolog. c. 48 *Universitatem ex diversitate composuit, ex vacuo & solido; ex animali & inanimali.* Adde eundem adv. Hermogen. cap. 36 & 44.

¶ Ănĭmal: nam ut à *penetrabilis, penetrale & penetral*; ita ab *animalis, animale & animal*, quod usu receptum est. Est igitur *animal* substantia animata sensibilis, Ein lebendiges Thier. Ovid. 1. Metam.

Pronaque cum spectent animalia cætera terras,
Os homini sublime dedit, cœlumque videre
Jussit, &c.

Animalium aliud est *quadrupes, terrestre, aquaticum, amphibium seu anceps, volatile, reptile.* Et usurpatur adeo hæc vox de minutissimis etiam & contemtissimis insectis. Q. Serenus Samonicus cap. 13

Si verò incautas animal penetraverit aures.

Et ita Plinius lib. 28. cap. 4, *Credimus, si quod animal aurem intraverit, & insufflatur, exire.* ¶ 2. Pro bruto usurpavit Lactantius lib. 3. cap. 6. dum ab homine distinguit: *Nobis & cum Deo, & cum animalibus est aliqua communitas.* Seneca Epistol. 76 *Ea quæ timentur tanquam mala, injiciunt formidinem mentibus, & illas non aliter, quàm animalia species periculi, agitant.* Gennad. de dogmat. eccles. cap. 17 *Animalium animæ non sunt substantivæ, sed cum carne ipsa carnis in nativitate nascuntur, & cum carnis morte finiuntur & moriuntur.* Sic locutus & Auctor operis de spiritu & animâ, quod Augustino tribui solet vulgo, cujus verba recitat Elmenhorstius notis ad Gennadium.

¶ Animus; idem propriè quod *anima*: hoc est totum illud in homine, quod corpus non est: quemadmodum & Ciceronem usurpasse hanc vocem supra observavimus: in quo & alia plura exempla habentur hic omittenda. ¶ Deinde pro diversis partibus seu facultatibus animæ ponitur: Vet. Gloss. *Animus*, λογισμὸς, θυμὸς, ψυχὴ, νοῦς. ¶ 1. Λογισμὸς in mente est, quæ νοῦς appellatur; qua divinæ naturæ imaginem repræsentamus. Quò pertinent illæ, quas supra adduximus, auctoritates, in quibus ab *animâ animus* distinguitur; quod discrimen & Servius notat. Ita usus Sallustius est Catilina cap. 51. *Omnes homines, qui de rebus dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira atque misericordiâ vacuos esse decet. Haud facile animus verum providet, ubi ista officiunt.* Nam ibi animus est, quod supra affectus est, τὸ ἡγεμονικὸν videlicet, in quo vis consulendi & inveniendæ veritatis inest. Hinc sæpe *animus* pro cogitationibus; item pro voluntate nostra ponitur. Plautus Prol. Amphitr. v. 58 *Teneo quid animi vestri super hac re siet.* Ich verstehe wol/ was eure Meynung sey. Idem Asinar. a. 1. sc. 1. v. 99

— — — tu tuâ
Oratione omnem animum ostendisti tuum.

Terentius Phorm. act. 3. sc. 1. v. 1. *Enimverò, Antipho, multis modis cum isthoc animo es vituperandus?* Ubi *animus* consilium, propositum, institutum notat. *Animo isto esse*, id consilii habere, apud Corn. Nepot. 18, 11. 4. Sic, *animum inducere*, & *in animum inducere*, est persuaderi se pati. Terentius Hec. a. 2 sc. 3. princ. *Ita animum induxerunt, socrus omnes esse iniquas.* Sie haben sich die Gedancken gemacht / es wären alle Schwieger-Mütter böse. Plautus Asin. a 5. sc. 1. v. 5 *Possum equidem inducere animum, ne ægrè patiar, quia tecum accubat?* Et Sticho a 2. sc. 3. v. 22. *Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse arbitrer.* Ich will mich bereden lassen / daß ichs für wahr halte was du vorgiebest. Est autem proprie locus huic phrasi, cum cogitur quasi animus, ut assentiatur vel invitus licet: quod ut præcedens Plauti locus, sic insequens ejusdem clare ostendit. Cist. a. 3. sc. unica, v. 3, *Quamquam invita te carebo, animum ego inducam tamen, ut* &c. Absolute verbo *inducere* idem similiter usus in Sticho est. Vide *induco.* Sic *apud animum cogitare*, aut *cogitare cum animo suo*, erwegen / bey sich bedencken. Cicero Agrar. 2 cap. 24 *Vos id potestis cum animis vestris cogitare.* Et Terentius Adelph. a 3 sc 4. v. 55 *Hoc tu facito: cum animo cogites*, &c. Et eadem fabula a. 1. sc. 1 v. 5 *Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat irata.* Quemadmodum idem paullo post v. 13 *in animum* (vel *animo*, ut alii legunt) *instituere* dixit. Brevius atque concisius Nepos Agesilao c. 4. *Hic cum animo meditaretur proficisci in Persas.* Terent. Eun. a. 4. extr. *Animus est in patinis*, Die Gedancken sind in der Schüssel. Similiter Plautus act. 4. sc. 6. extr. *Animus in navi est meus.* Eidem & τὸ *mens* ibi usurpatur in illo Menæch. a. 4. sc. 1. vers. 15. *Mens est in querebis.* Idem ead. fab. 2. sc. 1. pr. *Nulla est voluptas navitis, Messenio, major, meo animo* &c. *Meo animo*, id est, meines erachtens / quantum ego judicare possum: meâ sententiâ, ut Terentius loquitur Adelph. a. 1. sc 1. v. 40. ¶ 2. Pro memoria ponitur in illo Virgilii Ecl 9. (ubi notas vide Jacobi Pontani f. 200) *Omnia fert ætas, animum quoque.* id est, aufert. Dolet ibi Mœris super senectutis incommodis; præcipue quod reminiscendi vim deleat in nobis ac tollat: quod ex sequentibus facile patet. Hùc referre licet illas vulgatas rationes loquendi, *Ex animo delere; ejicere:* aus dem Sinne schlagen / vergessen. Cui contrarium est quod apud Terentium legimus Andr. act. 1. sc. 5. v. 49

— — — etiamnum mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio.

Dicit enim se nondum oblitum eorum esse, quæ Chrysis moriens de Glycerio mandasset. Adhuc enim in animo asservari ea, velut impressa inscriptave. Similiter & Græcos locutos Franciscus Fabritius ostendit. ¶ 3. Θυμὸς est illa animæ pars, quæ impetus habet & motus [τὸ παθητικὸν] & itaque opus habet, ut regatur & imperetur à ratione; in quo significatu usus τῷ *animus* latissimus & vulgatissimus est. Horat. lib. 1. Ep. 2.

Ira furor brevis est, animum rege: qui nisi paret,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catena.

Plautus Trinum. a. 2. sc. 2.

Qui homo inde cum animo ab ineunte ætate depugnat suo,
Utrum id ita ne esse mavelit, ut eum animus æquum censeat:
An ita potius, ut parentes eum esse & cognati velint:
Si animus hominem perpulit, actum est: animo servivit, non sibi.
Si ipse animum perpulit, dum vivit, victor victorum cluet &c.

Sic *animum alicui dare*, vel *credere*, quorum alterum Plauti est Asinar. a. 1. sc 3. v. 15. alterum vero Terentii Andria a. 1. sc. 5. v. 38 *amare* est. Idem Terentius altero versu pòst: *Quam ego animo egregie charam pro uxore habuerim. Caram animo* dixit,

quia

quia in animo est ille affectus. Et notum est illud Homeri ἐμῷ πολυφίλητε θυμῷ. Similiter. Idem Eun. a. 1. sc. 2. v. 119. A

— — — hoc certò scio

Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo
Cordi esse quemquam cariorem hoc Phædria.

Ex quibus intelligere licet cor & animum hic esse synonyma. *Animi causâ*, Lusts halben: per jocum, ac voluptatem. Plautus Trin. a. 3. sc. 2. v. 52. *Rem animi caussa in deliciis perdidit.* i. e. animi recreandi caussa: ut obsequerentur libidini animi. Seneca lib. 4. de benef. c. 17 *Nec quisquam tantum à naturali lege descivit & hominem exuit, ut animi causâ malus sit.* Sic *Animum appellere, applicare, adjungere, adjicere, adducere*, sein Gemüth auff etwas richten / sich begeben. ut *appellere animum ad scribendum*, Terent. principio Andriæ: *applicare animum ægrotum ad partem deteriorem*, ibidem a. 1. sc. 2. v. 22. & *ad frugem animum applicare*, Plaut. Trinum. a. 2. sc. 1. v. 34. Et rursus Terentius Andr. a. 1. sc. 1. v. 29 *ut animum ad aliquod studium adjungant*: idem Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 63 *ad virginem animum adjecit.* Sic & *Animum explere suum*, Terent. Andr. a. 1. sc. 2. v. 17, seinen Muth kühlen / Lust büßen. *Fideli & benigno animo in aliquem esse*, Idem Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 22, quemadmodum Quintilianus lib. 2. cap. 2 dixit: *Sumat præceptor ante omnia parentis erga discipulos suos animum*, ein getreues und gütiges Hertz zu einem tragen. *Animo morem gerere*, in And. a. 4. sc. 1. v. 17. *Animo obsequi*, Idem in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 8, seinen freyen Willen haben / seiner Lust und Begierden nachhangen. B *Ex animo facere*, id est, ut fert natura, non coactè atque per vim; nec de composito ac per simulationem aliquid facere. Aus freyem Willen / ungezwungen / ohne Betrug und falsch: Quare & ei opponitur, *de industria facere*, Terent. Andr. act. 4. sc. 5. extr.

Paullum interesse censes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de industria?

Idem Adelph. a. 1. sc. 1. v. 47. *Quem beneficio adjungas, ille ex animo facit.* Sic *ex animo dicere.* was hertzlich wolgemeinet. *Æquo animo ferre*, gedultig tragen / zu frieden seyn / in Andria a. 5. sc. 4. v. 18, & alibi. Plaut. in Trinummo a. 2. sc. 2. v. 31 *Qui animum vincunt, quàm quos animus, semper probiores.* Cicero lib. 10. epist. 5, *Omni animi impetu in aliquid incumbere*, mit gantzem Hertzen / Ernst / ob einem Dinge liegen. *Acer & præsens animus*, de Orat. lib. 2. c. 20, ein starcker unerschrockener Muth. Rursus lib. 6. ep. 14 *Tu fac animo magno fortique sis*, hab einen starcken Muth / und sey unverzagt. *Cadere animis*, lib. 6. famil. ep. 1. kleinmüthig werden. *Hostes concidunt animis*, Hirt. 8. B. Gall. cap. 19, id quod Quintilianus, *animum abjicere* dixit. Hinc *animus abjectus*, Cic. ad Attic. lib. 3. ep. 2. qui Cæsari lib. 1. de B. C. cap. 32 *Tenuis & infirmus animus*, Ein weich und unverzagtes Hertz. *Animum addere*, einen Muth machen / Hertz einsprechen / apud Terentium Heaut. a. 3. sc. 2. v. 31. *Animos facere* in plurali numero Ovid. dixit lib. 5. Trist. C El. 9. quod est *animum reddere* itidem Terentio Andr. a. 2. sc. 1. v. 33. *Sumere animum*, Ovid. 1. Fast. 147. einen Muth fassen. *Tollere animos*, übermüthig werden und frech. & transitive *animos alicujus tollere*, muthig machen. Virgil. lib. 9. v. 127 *Ultro animos tollit dictis.* Cui simile illud Ciceronis videtur pro Domo cap. 55, *insolentiâ dominatûs extulerat animos*, sed in aliam & pejorem partem accipitur. Nam *animos* plurali numero de uno homine si dicimus, temeritatem sæpe, ferociam & superbiam significamus. Florus lib. 2. cap. 5. n. 3 *elatus animis ingentibus*: saltim magnitudinem animi sublimem. Seneca Troade v. 505 *spiritus magnos fuge, animosque veteres.* Sed hæc obiter. *Bonus animus in re mala dimidium est mali*, ein guter Muth in Unglück / ist halb Unglück / in Pseudolo a. 1. sc. 5. v. 37. Et illud in Captiv. a. 2. sc. 1. v. 8 *In re mala animo si bono utare, adjuvat.* Cicer. in Orat. cap. 18 *Imago animi vultus est: indices oculi*, man mercket am Gesicht / was einer dencket. ¶ 4. ψυχὴ est, quo vivimus & spiramus, qua notione Virgilius usus voce animi est lib. 10. Æn. v. 486 *Una eademque via sanguis animusque sequuntur*, mit dem Blute entgehet ihme zugleich Athem und Leben. Sic *animo linqui* dicuntur, quibus repentino nuncio perculsis suffocatur animus, & intra se abit quasi destituens corpus; quod ea de caussa, D velut tibicine suo destitutum, labitur atque concidit. Wann einer in Ohnmacht fällt / quod symptoma egregie Plautus depingit Amphitr. a. 5. sc. 1. v. 6. & Curc. a. 2. sc. 3. Græci λειποθυμίαν vocant. *Abesse animam* in eo affectu, iisdem locis idem dixit Poëta. Hinc *recipere animum* Terentio dicitur Adelph. a. 3. sc. 2. v. 26. der wieder Athem schöpfft und zu sich kömmt. Iis autem qui λειποθυμίᾳ tentantur, *animus male esse* Plauto dicitur modo adductis locis. ¶ 5. Ad bestias quoque translatum legas animi vocabulum: *quarum animi sunt rationis expertes* Ciceroni 1. Tusc. c. 33. Apulejus de Deo Socr. *Equum ipsum nudum, & solum corpus ejus & animum contemplamur, ut sit ad speciem honestus, ad cursuram vegetus, & ad vecturam validus.* ¶ *Anime mi*, blandientis forma in alloquendo: apud Plaut. itemque Terent. Andr. act. 4. sc. 2. Eun. a. 1. sc. 2. v. 15. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 23.

¶ Animosus, a, um, θυμοειδής: qui plenus animi, & magnos impetus habet: Kühn / behertzt / verwegen. Nam & in malam partem usurpatur. Sic *animosus corruptor* Otho Tacito vocatur lib. 1. Histor. cap. 24. vide Salm. Exerc. Pl. In bonam partem satis fit illud Cicer. pro Milone cap. 34 *fortes & animosos, & se acriter ipsos morti offerentes servare cupimus.* Comp. Liv. lib. 3. c. 20 *Comes animosior, quàm auctor.* Seneca principio Quæst. Nat. *altior & animosior pars.* ¶ 2. magnificus est, & munificus, ut Salmasius ad Capitolini Marcum cap. 17 docet, v. gr. Prudentius Psychom. v. 874 *Margaritum animosa Fides mercata paravit.* Quo etiam Suetonii *animosissimè*, quod mox daturi sumus, referendum esse judicat.

¶ Animose, adverb. frisch / muthig / item kühn. Cicer. 1. Offic. cap. 26 extr. *magnifice, graviter, animoseque vivere.* Comparative Arnobius lib. 4. p. 150 *Ut animosiùs consurgat audacia.* Superl. *Animosissime*, pro nimis cupide, Suetonii est Cæs. cap. 47. *Gemmas*, ait, *toreumata, signa, tabulas operis antiqui semper animosissime comparasse.* Sic *animose liceri*, kühn und ins Gelack uff etwas hinein bieten / was zu kauff ist: Paullus JCt. lege 29. D. Famil. Hercisc. Vide Torrent. ad Suet. Cæsarem c. 47.

¶ Animositas Macrobio 1. in somn. Scip. 6. illa pars animæ est, quam τὸ θυμικὸν vocant Græci. Sic Augustinus 14. de Civ. Dei cap. 2. locum Gal. 5. v. 20. 21. latinè reddens *animositates* vocat, quod Apostolo sunt θυμοὶ, interpreti vulgato *iræ.* Ammianus lib. 16 cap. 30, *abjectâ resistendi animositate.* Rursus Augustinus lib. 2 Retractat. cap. 33 *Hæreticus pertinacissima animositate defendit.* Qui & epistola 162 *insanissimus animositatibus suis.* Etiam Macrob. lib. 2. Somn. cap. 12. pluraliter *animositates* dixit.

¶ Exanimis & exanimus, ἄψυχος Todt. Virgil. 11. v. 30, *Corpus ubi exanimi positum Pallantis*, der abgeseelte Leichnam.

¶ 2. Consternatus, exterritus valdè. Erschrocken / halb tod für Schrecken. Virgilius 4. Æn. v. 672

Audiit exanimis trepidoque exterrita cursu.

¶ Inanimus & inanimis, idem. Cicer. 4. Acad. cap. 12 *inter inanimum & animal hoc maxime intersit, quod inanimum nihil agit: animal agit aliquid.* Sic *Caro inanima*, ein todes Fleisch apud Plin. 7. cap. 1. Vetus Gloss. ἄψυχος *exanimatus, inanimis. Inanima castimonia*, Apulejo est Milesf. ult. sub finem, ubi nihil animati editur.

¶ Inanimatus, idem, exosa vox Lambino, dubia Vossio; defensa autem Manutio & Borrichio. Vide hujus in Vossium Cogitationes. Libri sane meliores Ciceronis, etiam castigatissimus Gruteri, hoc verbum referunt, 3 Nat. Deor. c. 16 *Stellas beluarum nomine appellas, ut Capram, ut Lupam; ut Taurum, ut Leonem; aut rerum inanimatarum, ut Argon, ut Aram, ut Coronam.* Et Top. ad Trebat. cap. 18 *Animata inanimatis anteponantur.* Est autem ab *in* & *animatus*, de quo postea.

¶ Semianimus & Semianimis, halb-lebend. Cic. 1. de Divin. cap. 47 de aquila ex poeta veteri

— — *transfigens unguibus anguem*
Semianimum, quasi *semanimum*, I absorpto.

Sic etiam Statius Theb. 10. v. 477 *semianimumque cruorem.* Livius Lib. 28 cap. 23 *in succensum rogum semianima injicerent corpora.* Forma altera *Semianimis* est apud Nepotem Pausan. cap. 5. *Hic cum semianimis de templo elatus esset.* Gloss. Vet. *Semianimis*, ἡμίπνους, ἡμίψυχος.

¶ Unanimis & Unanimus, qui ejusdem est cum altero animi & sententiæ, mit einem gleich gesinnet / Livius lib. 7. cap. 21. *Consules rem, quæ distinere unanimos videbatur, levare aggressi.* Catullus Epigr. 9 *Fratres unanimes.* Et *unanimi fratres*, Statius Theb. lib. 8. v. 669. Valer. Flaccus l. 4. v. 161

— — — *Nomenque secutus*
Otreos unanimi.

¶ Unanimitas, Einmüthigkeit / Livius lib. 40. cap. 8 *Nullâ re magis quàm fraterna unanimitate regnum æquare.* Symmachus lib. 1. epist. 28, *usuram tuæ unanimitatis exspecto*, ubi Juretus plura eidem auctori exempla ex vetusto codice vindicavit.

¶ Unanimiter, vocabulum quidem non prorsus novum est: Nam etiam Vopiscus in Tacito c. 4 scripsit: *Quod me unanimiter delegistis*; usus que eodem est S. Scripturæ interpres Act. 2, 14. Purius tamen & tutius cum Terentio Hec. act. 2. sc. 1. v. 4 dicemus, *uno animo*: cum Cicerone pro Rabir. cap. 5. *concordissimè*; cum Plauto Curcul. act. 2. sc. 2. v. 14. *concorditer*: cum aliis, *unâ mente* &c.

¶ Unanimans, Plautinum est, idem quod *unanimis.* Trucul. a. 2. sc. 4. v. 81, *sociæ unanimantis.*

¶ Animare, animam inspirare, das Leben geben. Pacuvius apud Cicer. sub finem 1. Divinat. *Quicquid est hoc, omnia animat, format, alit, auget, creat.* Et Ovidius 4. Metam. v. 619 *Quas humus exceptas varios animavit in angues.* Deinde addere animum, einen Muth machen / ut *animare ad crimina*, Claudian. 3. Rapt. vers. 386. *cibo potuque animare quem*, Hyginus Fab. 126.

¶ Animans gen. fœm. & neutro idem quod animal, ein Thier. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 47 *Animantium aliæ coriis tectæ sunt:*

aliæ villis vestitæ: aliæ spinis hirsutæ &c. Ubi *bestiam* subaudiri oportet, quemadmodum *animal*, neutro si genere ponitur. Idem de Univers. cap. 9 colligatis corporibus vinculis animalibus; tum animantia orta sunt. Masculino tamen etiam genere extulit Lactantius lib. 2. cap. 11. (al. 12.) *Terram ipsam humore quodam, qui esset lacti similis, exuberâsse* (ajunt) *eoque alimento animantes esse nutritos.* ¶ 2. Quodlibet corpus vivum seu animatum. Senec. Epist. 58 *Sunt quædam, quæ animam habent, nec sunt animalia: placet enim satis & arbustis animam inesse. Itaque & vivere illa & mori dicimus. Ergo animantia superiorem tenebunt locum, quia animalia in hac forma sunt, & sata.* Paullo pòst: *Corpus quomodo divido? Ut dicam, aut animantia sunt, aut inanimantia.* Hinc Nobilius Flaminius, recentior quidem scriptor, sed cultæ latinitatis, lib. 1. de hom. fel. cap. 9, tria constituit *animantium* genera, quæ sunt, ut mentem ejus exponamus, planta, brutum, homo.

¶ Inanimans, idem, quod inanimatum, das kein Leben oder Seele hat / leblos. Usus hâc voce Seneca c. l. ep. 58. Verba sunt: *corpora omnia aut animata esse, aut inanimantia.*

¶ Animatus, ἔμψυχος, animâ præditus, lebendig. Cicer. 1. Tuscul. cap. 23. *Animatum quod est, id motu cietur interiore ac suo.* ¶ 2. Διακείμενος, motu aliquo animi aut voluntatis affectus. Cicero lib. 11. Ep. 28 *Quod si aliter essem animatus, nunquam, quod facerem, negarem.* Wenn ich anders gesinnet wäre :c. Idem lib. 6. ad Fam. Epist. 6. *Pompejus animatus melius, quàm paratus:* Pompejus hat mehr gutes Vorsatzes / als Macht. Macrob. 1. Saturn. 11. *Cepionem, qui in Augusti necem fuerat animatus.* Nepos in Cimone: *Benè animatas* [insulas] *confirmavit; alienatas ad officium redire coëgit. Benè animatas*, id est, qui bono adhuc & benevolo animo ergà Athenienses essent.

¶ Animatio, Lebendigmachung. Cicero de Univers. cap. 10, *Divinæ animationis speciem faciebat ex igne.* Tertullian. de Anima cap. 19 *animatio arboris.*

¶ Animator, qui vitam dat. Tertullianus adv. Hermogenem cap. 32 *Spiritus adflator & animator universitatis.* Prudentius in Romano v. 788.

Novit animator solus & factor tui.

¶ Animatrix, fœm. Tertullianus in Scorpiace sive adv. Gnostic. cap. 12 *Quam dilectionem perfectam adfirmat, nisi fugatricem timoris, & animatricem confessionis?*

¶ Exanimare, vita privare: Nepos Epaminonda cap. 9 *Ferro extracto, confestim exanimatus est.* ist verschieden. Sic *efflxi exanimatique*, apud Suet. Cæs. cap. 39. ¶ 2. Spiritum intercipere, Einem den Athem nehmen: quod illis solet accidere, qui se currendo afflixerunt & fatigârunt. Cæsar Comment. 3. de B. C. cap. 92 *Pompejus suis prædixerat, fore, ut duplicato cursu Cæsaris milites exanimarentur, & lassitudine conficerentur.* Terent. Andr. a. 2. sc. 2. v. 5. *Quem ego nunc credo toto me oppido exanimatum quærere.* Vom herumlauffen kaum noch Athem holen. ¶ 3. Valde percellere & consternare, confundere, perturbare. Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 104. *ibi tum exanimatus Pamphilus bene dissimulatum amorem & celatum indicat.* Et 4. sc. *Sed quidnam exanimatum Pamphilum video?* Ubi quod Donatus inter *exanimatus* & *exanimus* distinguit; & prius perturbatum, alterum mortuum notare observat, frustra est: & eum Nepotis adductus locus facile refutat.

¶ Exanimatio. *in perturbationes atque exanimationes incidere*, in Schrecken und Entsetzung fallen. Cic. 1. Offic. cap. 36.

¶ Inanimatus, vide supra sub *Inanimus.*

¶ Animadvertere, gewahr werden/auffmercken. Terent. in Prol. Eun. *Date operam, & cum silentio animadvertite.* Cicero in Catil. 1. cap. 8 *Quid est, Catilina, ecquid attendis? ecquid animadvertis horum silentium?* ¶ 2. Unde in officio lictoris hoc proprium verbum erat, qui obvios ad honorem consuli, vel majori magistratui, exhibendum admonebat. Livius lib. 24. cap. 44 *Consul animadvertere proximum lictorem jussit, & is inclamavit*, &c. Suetonius Cæs. c. 80 *Quum lictor animadverti ex more jussisset.* Vide Lipsii Elect. lib. 1. c. 23, & quæ nos ad Plinii Panegyr. c. 61. n. 7 de hac re notavimus. ¶ 3. Sed *animadvertere in aliquem*, est supplicium de aliquo sumere, straffen/ein Einsehen haben. Cicer. 1. Cat. cap. 12. *Si in hunc animadvertissem.* Idem pro Rosc. Am. cap. 40 *ea sunt animadvertenda peccata maxime, quæ difficillime prævaventur.* Sallustius Cat. cap. 51. *verberibus animadvertebant in cives.*

¶ Animadversio, Auffmerckung. Cicer. 2. de Orat. cap. 34 *Atque hoc totum est sive artis, sive animadversionis, sive consuetudinis.* Deinde Einsehen/Straffe. Idem 1. Offic. cap. 25 *Omnis animadversio & castigatio contumeliâ vacare debet*, welchen man in Straff und Zucht nimmt / den soll man nicht hönen. Idem lib. 9 epist. 14 ad Dolabellam: *summa severitas animadversionis.*

¶ Animadversor. *Animadversores vitiorum.* Cicer. 1. Off. cap. 41. der ein Einsehen auff das böse hat.

ANISUM, ἄνισον, herba, Enis oder Anis. Plin. lib. 20. cap. 17 *Anisum ipsum oris halitum jucundiorem facit, fœtoremque tollit manducatum*, Anis gessen / macht den Athem aus dem Munde lieblicher / und vertreibet seinen Gestanck.

A ANNA, Beli fuit filia, soror Didonis, cujus mentiô apud Virg. 4. Æn. Hæc exactâ patriâ per impotentiam Hiarbæ, mox fratrem etiam fugiens Italiam ad Æneam venit, & liberaliter ab eo excepta fuit. Mox cùm in odium Laviniæ conjugis adducta esset, somnoque ut cederet monita, fenestra exiliens ad amnem Numicium pervenit, inque eum se dedit præcipitem. Ex quo in Deam consecrata est, & *Anna perenna* nominata Romanis. Lege Ovid. lib. 3. Fastor. v. 546. & seqq. & Silium lib. 8. Meminit & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 12.

Annales, anniculus, anniversarius, annona, vide *Annus.*

ANNATAE, arum, fructus annui ex Episcopatibus vacantibus ad Pontificem Rom. redeuntes: Vide Jus Canon. & Interpretes.

Annibal, Anno, vide, *Hannibal, Hanno.*

ANNICERIS, idis, Ἀννίκερις, qui & Aniceris Lactantio lib. 3. cap. 25, philosophus fuit Cyrenaicus, qui Platonem, cùm Æginæ venderetur, redemit: Fusius hoc narrat Laërtius in vita Platonis. Ab hoc dicti

¶ Annicerii Philosophi. Nam quod ab Aristippo sic nominatos scribit Cicero, excusari ex eo possit, quod inter successores Aristippi Cyrenaici & Anniceris fuit, ut ex Diogene Laërtio intelligimus in Aristippi vita. Hæc enim succedentium series fuit: Aristippus, Antipater Epitimedes, Paræbates, Anniceris. Ciceronis autem verba hæc sunt 3. Offic. c. 33 *Atqui ab Aristippo*
B *Cyrenaici atque Annicerii Philosophi nominati omne bonum in voluptate posuerunt.*

ANNULUS, δακτύλιος, ein Fingerreiff / ein Ring. Est ab *annus*, quod circulum notat. Vide post. Multi *Anulus* scribunt, *N* simplici, idque Manutius in Orthographia, & Scaliger ad Varronis de L. L. librum 5. n. 2 ex antiqua consuetudine defendunt: etiam ex alia origine, ab *Anus* nempe masculino nomine, de quo infra. Lambinus, quem in *Annellus* citabimus, paullo aliter, ab *Anus* nempe, hoc est *Annus*, veteri scripturâ. Ovid. lib. 1. de Arte am. v. 473

Ferreus assiduo consumitur annulus usu.

Romæ *annulus aureus* insigne erat ordinis equestris, Horat. libr. 2. Serm. Sat. 7. vers. 53 *projectis insignibus, annulo equestri, Romanoque habitu.* Adde Flor. 2. cap. 6. n. 18, aut Livium potius lib. 23. cap. 12. *Annulus signatorius*, ein Pitschirring / apud Valerium Max. 8. cap. 14, quem Vopiscus Aureliano c. 50 *sigillaritium* vocat. *Annulo sigilla imprimere*, Cicer. in Acad. 4. c. 26, versiegeln / zupitschiren. *Pala* vel *palla*, crassior annuli pars est, cui signum insculpitur, vel gemma inseritur, der Ballen /
C oder der Kast am Ringe. *Annulus pronubus*, ein Trauring.

¶ 2. Annuli etiam sunt crispati in orbem crines & spiratim torti. Martialis libr. 2. Epigr. 66

Unus de toto peccaverat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.

Vide infra *crinis.* ¶ 3. Sumitur & pro vinculis sive compedibus. Martialis lib. 3. Ep. 29 *Has cum gemina compede dedicat catenas, Saturne, tibi Zoilus, annulos priores.* & lib. 11. Ep. 38 *Annulus iste tuis fuerat modo cruribus aptus.*

¶ Annularis, e, ad annulos pertinens. Gloss. Vet. *Anulare*, δακτυλικόν. Hinc digitum sinistræ manus, qui minimo est proximus, *annularem* vulgo dicunt, der Gold-Finger / cujus rei rationem explicatam vides apud Gellium lib. 10. cap. 10, & Macrob. 7. c. 13.

¶ Annulatus, annulo vinctus, compeditus. Plautus Pœnulo a. 5. sc. 2. v. 21 *Incedunt cum annulatis auribus.* Apulejus lib. 9. p. 222 *frontes literati, & capillum semirasi, & pedes annulati*, ubi compedes servorum intelliguntur, an Füssen gefesselt.

¶ Annellus, vel Anellus, δακτυλίδιον, ein Ringlein / deminutivum est apud Horat. lib. 2. Serm. Sat. 7. v. 9 *Cum tribus annellis.* Ubi Lambinus p. 217 Quòd *annellus*, inquit, impressum est, in eo consuetudinem vulgi secutus sum. Nam si libros veteres sequi, & rationem audire volumus, *anulus* & *anellus* scribi debet
D uno n. *Anus, ani*, enim, ex quo anellus, dicebant veteres, pro *annus anni.* Nizolius Thes. Cicer. & Laurenb. p. 28. Antiquar. deminutivum hoc etiam è Cicerone proferunt, 5. de Fin. cap. 1. ubi de Epicuro loquitur, *cujus imaginem non modò in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis & in annellis habent.* Sed ibi, *in annulis*, alii legunt.

¶ Annularius, annulorum artifex, apud Cicer. in 4. Acad. cap. 26. Gloss. Vet. *Anularius*, δακτυλιοποιός.

¶ *Annularia creta* apud Vitruvium extremo lib. 7, de qua consule interpretes.

ANNUS, ab innovatione dictus est, ἀπὸ ἀνανεοῦσθαι: vel potius quòd *in sua per vestigia volvitur*, ut Virgilius ait, & orbem veluti facit, daß es sich selbst schleust und wieder anhebt. *Anus* enim sive *annus*, circulus: unde diminutiva *annulus, anellus.* Varro lib. 5. de L. L. n. 2 *Tempus a bruma ad brumam dum sol redit, vocatur annus: quòd, ut parvuli circuli, annuli: sic magni dicebantur anni, unde annus.* Mathematicis est *Annus Solstitialis*, das gemeine Jahr von 12. Monaten. *Annus Lunaris*, 30. Tage. *Annus magnus*, quem vanis relinquimus Philosophis. Ciceroni est 12554. annorum. vide tamen hic Voss. P. 4. Instit. Orat.

rat. p. 196. & VVinsemium ad Sir. suum not. pag. 101. 102. Schef- A
fer. ad Ælian. p. 391. *Scansilis annus* seu *Climactericus*, senibus fatalis, 63. annorum: vide Censorinum de die Natali c. 14, & Gell. lib. 15. cap. 7. Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 88. doctrinam hanc multum ex vano trahere non dubitat. conf. eund. quæst. 21 ad Tacit. *Anno ineunte*, im Anfang des Jahrs. *Anno exeunte*, Cicer. lib. 1. Divin. c. 25, im Ausgang des Jahrs/ *Nati melioribus annis*, Virgil. 6. Æneid. v. 649, die zu einer guten Zeit gebohren sind. *Natus est annos decem, viginti, sexaginta*, er ist zehen/ rc. Jahr alt. Cic. de Clar. Or. cap. 64, *Undeviginti annos natus erat eo tempore.* Et ibid. cap. 43 *Defendit Licinium, cum annos XXVII natus esset.* in quibus formulis præpositio *ante* subauditur. Dicimur hac in re etiam *tot & tot annos habere*. Cic. de Clar. Or. c. 43 *Crassus quatuor & triginta tum habebat annos*; qui aliam quoque non minus elegantem formam adjungit: *totidemque annis mihi ætate præstabat*, war so viel Jahr älter als ich. Nepos in vitâ Attici cap. 7 *Incidit Cæsarianum bellum, cum haberet annos circiter sexaginta.* Vide infra in *habeo*. Idem eodem libello c. 21 *Tali modo cum VII & LXX annos complesset &c.* Als er solcher gestalt gantzer sieben und siebenzig Jahre zurücke gebracht. Novum nec ita solens est illud Taciti, 1. Histor. cap. 49, *Hunc exitum habuit Galba tribus & septuaginta annis*: pro trium & 70 annorum. *Anno vertente.* id est, integro: dum in se convertitur scilicet atque absolvitur. Censorinus de die B
natali cap. 19. ANNUS VERTENS *est natura; dum sol percurrens duodecim signa eodem, unde profectus est, redit.* Nepos Agesilao: *tanta est usus celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus*: darüber Xerxes ein gantzes Jahr zubracht. Vide ibi Lambinum. Phrasi hâc etiam aliquoties usus Cicero ut libr. 2. de Nat. Deor. cap. 20. pro Quinctio c. 12. & Philipp. 13. cap. 10. *Bonus annus*, ein gut und reich Jahr. Egregie Sidonius lib. 3. Epist. 6. extr. dixit, *annum bonum de magnis non tam fructibus, quam potestatibus existimandum. Nam temporum felicitas non tam ab uberi fructuum proventu, quam præsidum ac præfectorum prudentia & bonitate est expectanda.* Sed ut eveniret bonus annus publice atque solenni ritu apud Græcos optabatur. Apulejus Milesf. 11. *Indidem de sublimi suggestu, de libro, de literis fausta præfatus, principi magno, senatuique & equiti, totique Pop. Rom. renunciat sermone rituque Græciensi,* λαοῖς ἐυετία: quemadmodum quidem eum locum MSStorum ope felicissime restituit maximus vir Claud. Salmasius Exercitat. Plinianis: vulgo enim mendosus est. Est autem ἐυετία, *bonus annus*. Porro *annus intercalaris*, ein Schalt-Jahr/ Plin. 2. cap. 47. extr. *luctifer* Valer. C
Flacc. 3. vers. 454. Trauer-Jahr. *sitiens* Plin. 13. cap. 4, Dürr-Jahr. Et Quintil. lib. 1. cap. 1. *tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus*, was wir in der Jugend gelernet haben/ das halten wir sehr fest. Nota *rudes annos* pro juventute dici. Adagiorum loco sunt: *Annus producit, non ager*, Zeit bringet Rosen. *Annus superior semper melior*, man erlebt ärgere Zeit von Jahr zu Jahr.

Manilius lib. 3. v. 526

Non annus anni, non menses mensibus usque
Conveniunt, seque ipse dies, aliumque relinquit,
Horaque non ulli similis producitur horæ.

Horatius de Arte P. v. 175

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.

Idem lib. 2. carm. od. 14.

Eheu fugaces, Posthume, Posthume,
Labuntur anni.

Elegans loquendi forma est etiam *In annum*, auff ein Jahr. Cicero pro Sestio cap. 8 *Habebit senatus in hunc annum, quem sequatur.* Idem 2. de Divin. cap. 6 *Solis defectiones, itemque Lunæ, prædicuntur in multos annos ab his, qui siderum cursus & motus numeris persequuntur.* auff viel Jahr hinaus. ¶ 2. An- D
nus aliquando, Poetis cumprimis, pro certâ anni parte ponitur: ut, *Annus hibernus*, pro hieme, sive hiberno anni tempore apud Horat. Epod. 2. *Pruinosum annum* Avienus vocavit Arateis v. 57. ¶ 3. Sed & *annus* proventum anni, sive annonam significat. Statius lib. 3. Silv. 2. v. 22 de frumentaria nave intelligens, quæ Ægypto venerat, ---- *Pharium gravis intulit annum.* Nam *annus Pharius*, Ægyptiacum frumentum est. Lucanus lib. 3. v. 450

---- *Curvoque soli cessantis aratro*
Agricolæ raptis annum flevere juvencis.

Tacitus de Germania cap. 14 *Nec arare terram, & expectare annum, tam facilè persuaseris, quàm provocare hostem.*

¶ Annò, adverb. vorm Jahre: cui opponitur *hornò*, Heuer. Plautus prolog. Amphitr. v. 91 *Histriones anno cum in proscenio Jovem invocarunt.* Et Trucul. a. 2. sc. 4. v. 38 *quasi uxorem me habebat anno dum hic fuit.* Vide interpretes, & præcipue Taubm. p. 15. 701. & 1415.

¶ Annalis, e, adjectivum. Varro libr. 1. de re rust. cap. 27 *Et quoniam tempora duorum generum sunt, unum annale, quod Sol circuitu suo finit; alterum menstruum.* Sic *Annalis Lex* sæpe apud Ciceronem memoratur, quæ legitimam ad petendos magistratus describebat ætatem, de qua Livius lib. 40. cap. 43 consulatur. Ipse Cicero Philipp. 5. cap. 17 *Majores nostri, veteres illi admodum antiqui, leges annales non habebant, quas multis post annis attulit ambitio, ut gradus essent petitionis inter æquales.* Hæc lex *Annaria* Lampridio vocatur in Commodo cap. 2, & Festo in eâ voce. Hæc Senatoriam ætatem 25, Equestrem 18 annis definiebat. Plura de eâ Lipsius Tractatu de Magistratibus Vet. Pop. Rom. cap. 4. 5. 6. & Jac. Cujacius libr. 34. observ. cap. 17.

¶ Annalis, & Annales rudiores Commentarii rerum annalium, hoc est singulis annis gestarum: Chronicken/ Geschicht-Register/ Jahr-Bücher. Quos initio Pontifices contexere soliti; post & alii cœperunt, ut Cicero lib. 2. de Oratore cap. 12 docet. Vide & Sempronii Asellionis de annalibus, & quomodo ab historiis different, locum apud Gell. lib. 5. cap. 18. quæque ad Gellium notat Philipp. Carol. Animadv. p. 317. quanquam non semper hæc duo distincta fuisse, alio *annales* vocante, quod alius *historias* nominat, e Vossio intelliges 1. de histor. Lat. 5. p. 21. & Buchner. ad Prudent. Hymn. de natal. Christi p. 54. 55. Gronov. observ. ad script. Eccles. cap. 9. pag. 95. ubi laxa significatione *Annales* pro quâvis historia poni asserit. ¶ Subaudire autem in his oportet aliquid; *Annalis*, scilicet *liber*: *annales*, nempe *libri*. Quare in allegandis Taciti libris, quos ab Augusti fine cœpit, rectius hunc vel illum Annalem, quam hunc vel illum librum Annalium citamus; idque ad exemplum veterum. Gellius lib. 2. cap. 1. *Posuimus igitur verba ipsa Quadrigarii ex Annali ejus sexto transcripta.* Idem libr. 15. cap. 1. *Si Annalem undevicesimum Q. Claudii legisses.* Et alibi sæpius. Plinius lib. 7. cap. 28 *Q. Ennius T. Cæcilium Teucrum fratremque ejus præcipue miratus, propter eos annalem sextum adjecit.* Nepos Hannibale cap. 13 *Atticus M. Claudio Marcello & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum* (Hannibalem) *in annali suo scriptum reliquit.* Sed hæc de usu vocis Singularis numeri: Pluraliter *Annales & monumenta vetustatis*, Cicer. pro Domo cap. 32 dixit: & Juvenalis Sat. 2. v. 102

Res memoranda novis annalibus atque recenti
Historiâ.

¶ Anniculus, eins Jahrs alt. Adjectivum est, nec vero diminutum. *Anniculus filius*, Lege 6 Dig. de his qui sui vel alieni juris sunt. Et Nepos Attico cap. 19 *Hanc Cæsar vix anniculam Tib. Claudio, privigno suo, despondit.* Varro lib. 2. de R.R. cap. 5. extr. de Tauris: *unus sit anniculus, alter bimus.* Columella 7 cap. 9 *Quam salacissimos oportet esse mares, qui & ab annicula ætate commode progenerant.* Plinius 28. cap. 24 pr. *Semen optimum anniculum, bimum deterius, trimum pessimum, ultra sterile.*

¶ Annotinus, idem. Columell. libr. 4 de re rust. cap. 24 *ungues custodum annotinos resecato.* Sed ¶ 2. *Annotinæ naves* Cæsari libr. 5. de bello civ. cap. 8 sunt, quæ annonam vehunt, ut ibi Rhellicanus & Glareanus interpretantur: quanquam Græcus Cæsaris interpres ad priorem ab anno significationem retulit, vertens, τὰς τῦ προϊόντος ἔτες. Ipsa Cæsaris verba sunt: *multitudine navium perterritæ, quæ cum annotinis privatisque, quas sui quisque commodi caussa fecerat, amplius DCCC unà erant visæ.*

¶ Annifer, per totum annum fructûs ferens. Plin. 16. cap. 26 *Citreæ, & juniperus, & ilex anniferæ habentur, novusque fructus in his cum annotino pendet.*

¶ Anniversarius, a, um, annuum significat, was alle Jahr geschicht/ ut *anniversaria sacra*, Cicero 1. ad Att. epist. 18. *Anniversaria vicissitudo*, eine Veränderung/ die sich alle Jahr einmal zuträgt/ idem 2. Nat. D. cap. 38. *Anniversarii hostes*, qui singulis annis eruptionem faciunt, & infestant, Flor. lib. 1. cap. 12. *Anniversaria solennitate celebrare festos dies*, Augustin. epist. 118 cap. 1.

¶ Anniversarie, adverb. vertente quovis anno. Idem Augustinus dicta epistola extrema: *Dies quo cœna dominica anniversarie celebratur.* Et lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 29, *Lunæ cursus ad passionem Domini anniversarie celebrandam solenniter adhibetur.*

¶ Annona, εὐθηνία, σιτηρέσιον, Getreide/ Jährliche Früchte. *Quanti jam venit annona?* Was gilt jetzund das Korn? *Annonæ vilitas*, apud Cicer. pro Domo cap. 6. Wenn das Korn wenig gilt/ wolfeile Zeit. Contra, *Annonæ difficultas*, Ciceroni c. l. cap. 5. *sævitia* Tacito 2. Ann. cap. 87, theure Zeit. *Annona crescit*, das Getreid steiget/ wird theuer/ Cæs. 1. Civ. cap. 52. *Annonam flagellare* Plin. libr. 33. extr. *Incendere*, & *excandefacere annonam*, eadem sunt Varroni 3. de Re rust. cap. 2. Theurung machen. Contra *levare annonam* Liv. 26. cap. 40; *temperare annonam*, Sueton. loco mox citando, wolfeil machen. Posterius etiam ordinare est, Marck-Ordnung machen. Ipsa quoque annona laxare dicitur: Livius 26. c. 20 *annona haud multum laxaverat.* Quod eleganter libr. 2. c. 52. pr. reddiderat: *Urbi cum pace laxior etiam annona rediit.* *Annona militaris* Proviant. Quæ frumento, oleo, vino, carne & aliis istius-

modi speciebus censetur: ut discere licet ex Tit. Codicis Theodosiani *de erogatione militaris annonæ.* ¶ 2. In plurali numero *annonæ* de panibus, & JCtis & Historicis Augustorum passim dicuntur, quod Salmasius notavit. ¶ 3. *Annonam macelli* Suetonius dixit, pro eo omni, quod in macello venit, Tiber. c. 34. *Censuit*, inquit, *annonam macelli senatus arbitrio quotannis temperandam.*

A

¶ Annonarius, quod ad annonam pertinet. Veget. 3. c. 3 *pabula, frumentum, cæteræque annonariæ species.* Trebell. Pollio de 30 tyrann. cap. 18. *Annonaria provisio:* & cap. 24 *annonaria regio.*

¶ Annosus, πολυετής, der viel Jahr auff dem Halse hat. *Annosa cornix* Horat. libr. 3. od. 5. *Anus annosa* Ovid. 1. Fast. v. 571. *Annosum Falernum* Martial. 6. epigr. 27, alter Wein. *Annosa quercu durior*, Ovid. 13. Metam. v. 799. Compar. *in aliquo annosiore*, Augustinus lib. 1. Confession. cap. 7. id est majoris ætatis. Superl. *annosissimus vigor*, Ambros. de Vocatione Gent. lib. 2 cap. 8.

¶ Annuus, per annum, ein Jahr lang / jährlich / ut, *annuo spatio* Plin. 9 cap. 10. *Annuus cursus* Cic. 2. Leg. c. 8. *Annuum tempus conficere*, Idem Attico 15. ep. 15, ein Jahr ausmachen. Et ibidem extrema epistola *annuus sumtus*, Jahr-Kost / Jahr-Geld. ¶ 2. Anniversarius, stato tempore quotannis recurrens. Cic. de Nat. D. 2. cap. 39 *Aër annuas frigorum & calorum facit varietates.* Virg. 1. Georg. v. 338 *annua magnæ Sacra refer Cereri*, ein Jahr-Opffer / sacrificium anniversarium. ¶ 3. Veteri Glossario nova quadam ratione accipi videtur pro eo, quod *Annosus* est. Ita enim ibi legas: *Annos, annua*, πολυετής: Lege *Annosa, annua* (ut si synonyma sint) Item *Annua*, γραῦς πολυετής. An utrobique pro *annua*, legendum *Anus* pro vetulâ scilicet? Nam & hoc quoque ab *annis* est.

B

¶ *Annuum* & *Annua* substantiva quasi sunt, quæ alimentorum caussa in singulos annos præstantur. Vide Leg. 10. & 14 de Annuis legatis. Sueton. Tiberio cap. 50. *Juliam peculio concesso a patre præbitisque annuis fraudavit.* Et Plinius lib. 10 epist. 40 *ut publici servi, annua accipiunt*, jährlichen Unterhalt. Idem Sueton. Vespas. cap. 18, *Rhetoribus annua centena constituit.*

¶ Annuātim, adverb. in Onomast. veteri κατ' ἔτος exponitur: sed elegantius est *Quotannis*, de quo infra.

¶ Biennis, e, zweyjährig. Plin. lib. 2. cap. 82 extr. *bienni spatio.*

¶ Biennium, tempus II. annorum. Zwey Jahr. Cicer. pro Cæcina cap. 19 *Lex usum & auctoritatem fundi jubet esse biennium.* Idem 5. Philipp. cap. 3, *Tribuni pl. tulerunt de provinciis contra acta Cæsaris, ille biennii, iste sexennii*, id est, de provinciis biennium vel sexennium retinendis.

¶ Triennium, Zeit von drey Jahren. Cicer. in Bruto cap. 43, *triennio minor, quàm Antonius.*

¶ Quadriennium, Cicer. Senect. cap. 4 *quadriennio pòst factus sum prætor.* Flor. 2. cap. 6 *quadriennii requies.*

¶ Quinquennium. Cic. 7. ad Att. ep. 6, *quinquennium prorogabamus*, puta Cæsari in provincia. Idem lib. 3 de Legibus cap. 3 de Censoribus ex veteri lege: *bini sunto, magistratum quinquennium habento.* Ovidius Metam. 4 v. 292

Is tria cum primum fecit quinquennia,

hoc est, cum XV annos explevit.

¶ Quinquennalis. Cicero 3. de Orat. cap. 32. *quinquennalis celebritas ludorum.* Livius 31. cap. 9 *quinquennalia vota.* Florus 2. cap. 7 extr. *quinquennales ludi.* Quintilianus lib. 7 cap. 4 extr. *quinquennali exilio multari.*

¶ Quinquennalia absolute, ut certamina, vel spectacula, vel simile subaudiatur. Ammianus Marcellinus lib. 21 cap. 1 de Juliano: *Quinquennalia augustus jam edidit.* Vetus inscriptio apud Gruter. p. 116 n. 3 NERONIS QVINQVENNALIB. Confer Sueton. c. 12.

¶ Quinquennis, e, idem quod Quinquennalis. Horat. 2. Satyr. 8. vers. 47. *Vino quinquenni.* Colum. 7. cap. 6. *quinquennis caper.* Fünff-Jährig.

¶ Sexennis, e, Sechs-Jährig. Plautus Pœn. a. 4. sc. 2. v. 80 *Gnatus inde surreptus fere sexennis.* Add. ibid. a. 5. sc. 2. v. 27.

¶ Sexennium, tempus sex annorum. Idem prologo Pœnuli v. 67 *Sexennio prius, quam moritur pater.* Add. Cicer. supra in *Biennium.*

¶ Septennis, Siebenjährig. Plautus eodem prologo v. 66 *Puer septennis surripitur Carthagine.* In multis Plauti libris scribitur *septuennis*, antique.

¶ Septennium, tempus VII annorum. Prudentius Tetrast. Vet. Test. 6,

liberis, atque famis duo per septennia tempus
Instare.

¶ Octennis, achtjährig. Ammianus lib. 18. c. 13 *liberali forma puerum, ut conjectabamus, octennem in aggeris medio vidimus ejulantem.*

¶ Decennis, e. Quintil. 8. cap. 4 *decenni bello* [Priamus] *exhaustus.* Flor. 1. cap. 12 *decennis obsidio.* Zehnjährig.

¶ Decennalis, idem. Ammianus lib. 15. cap. 29 [Valesf. c. 12] *decennale bellum.* Et VOTA DECENNALIA in nummo Treb. Galli apud Vaillant P. 2. p. 158.

¶ Decennium, Zeit von zehn Jahren. Apulejus de Deo Socrat. p. 52 *Calchas decennium* [belli Trojani] *prædixit.*

¶ Duodecennis & Duodennis, zwölffjährig. Sulpic. Severus Dialogo 3. cap. 2 *Paterfamilias duodecennem ab utero mutam puellam Martino cœpit offerre.* Idem Dialogo 1. cap. 10 *puer duodennis*, contracto vocabulo, atque ita etiam in MS. reperiri, Jo. Vorstius adnotavit.

¶ Vicennalis, unde *Vicennalia*, ludi vicesimo imperii anno celebrati. Lactantius Mort. Persecut. c. 17 *Diocletianus perrexit Romam, ut illic vicennalium diem celebraret.* In nummo Constantini: VOTA VICENNALIORVM, apud Car. du Fresne Famil. Byz. p. 27.

¶ Tricennalia, solennitas anni tricesimi. Orosius lib. 7. cap. 28 extr. *Tricennalibus suis* [Constantinus] *Delmatium cæsarem legit.*

¶ Quotannis, in singulis annis, ut Cicero loquitur lib. 2. de Nat. D. cap. 40. alle Jahr. Idem in Oratore c. 44 *Mos est Athenis, laudari in concione eos populari oratione, qui sint in prœliis interfecti, quæ sic probata est, ut eam quotannis illo die recitari necesse sit.* Et 4. in Verr. cap. 53 *Siculi ex censu quotannis tributa conferunt.* De modo compositionis in hoc verbo, & de analogia, vide infra in *Quot.*

¶ Annare & quod usitatius

B

¶ Perennare, id est, in multos annos durare. Macrob. lib. 1. Satur. cap. 12. *Ad Annam Perennam sacrificatum itur; ut annare perennareque commode liceat.* Ovid. 3. Art. v. 42. *Arte perennat amor.* ¶ Apud Sueton. tamen Vespasiano cap. 5 *Perennare* est in annum tantùm durare. Vide ibi Casaub.

¶ Perennis, e, perpetuum, quasi per annos durans, stets / ewig: ut, *Aquæ perennes*, Cicer. Verr. 6. cap. 48. quæ æstate non exsiccantur. *Fama & laus perennis*, Cicero 2. Div. cap. 30. *Fons perennis*, Hirt. 8. Gall. B. cap. 43. *Monimentum perennius ære*, währhafftiger als Ertz / Horat. dixit 3. carm. od. ultima. Thalamum Danaes, quam ferunt aheneæ turri inclusam, *saxo ferroque perennem* vocat Ovidius 3. Amor. 4. id est firmum, durabilem.

¶ Perennitas, duratio, Währhafftigkeit / *Fontium perennitas.* Cicer. 2. Nat. D. cap. 39. Vim vocabuli non malè exposuit Augustinus Serm. 186 de Tempore, Fer. 2. Pentec. *Perennitas fluminis dicitur, quia non siccatur æstate, sed per totum annum fluit, ideò* perenne, *id est, per annum: sic &* solenne, *quod solet in anno celebrari.*

¶ Perenniter, perpetuo, semper. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 16 *Novimus arborem ipsam* [oleam] *frondere perenniter.*

C ANŌDĪNA, orum, ἀνώδυνα, medicamenta, quæ somno conciliato dolorem levant, Schlaffträncke / Cels. lib. 5. cap. 25. pr.

ANŌMALIA, ἀνωμαλία, inæqualitas, anomalon, ἀνώμαλον, inæquale. Quæ appellationes ut Grammaticæ sunt, ita ex illa intelligi rectissime possunt.

ANŌNIS & Ononis, idis, Ἄνωνις, ὄνωνις, planta, *Remora aratri*, & *Aresta bovis* appellata vulgo, quod aratra, bubulcis invitis, in mediis sæpe sulcis remoretur spinis acutis suis, Stalkraut / Hauhechel. Vid. Plin. 27. cap. 4.

ANŌNYMOS, ἀνώνυμος, sine nomine, ungenant / herba est. Plin. lib. 27. cap. 4. ¶ Anonymus auctor libri, cujus nomen ignotum est: & liber anonymus, qui non est auctoris nomine inscriptus.

ANQVĪNA, æ, qua ad malum antenna constringitur, ut Isidorus interpretatur lib. 19. Orig. cap. 4. ein Schiff-Seil / damit die Segelstange an den Mastbaum gebunden wird. Vetus poeta Helvius Cinna apud Isidorum c. l.

Atque anquina regit stabilem fortissima cursum.

ANSA, λαβή, illud est, quo vas aut aliud quidvis manu apprehendi ac teneri solet. der Henckel / die Handhabe / das Oehr. Virgilius eclog. 6 v. 17

Et gravis attritâ pendebat cantharus ansâ.

D ¶ 2. Usitatâ autem metaphorâ pro occasione ponitur, & Latinas efficit formulas, quas in Chiliad. Erasmus recenset: ut, *Ansam dare*, apud Cicer. pro Sext. cap. 10, & in Lælio cap. 16. Priori loco ait: *Etiam sermonis ansas dabat, quibus reconditos ejus sensus tenere possemus.* Altero: *optare, ut quam sæpissime peccet amicus, quo plures det sibi tanquam ansas ad reprehendendum.* Sic *Ansam præbere, Ansam quærere*; quæ locutiones à Græcis sumptæ sunt, qui illis frequentiùs utuntur; παρέχειν λαβὴν, λαβὴν ζητεῖν, Ursach geben / suchen. *Ansam arripere*, Ursach ergreiffen / &c. Vide Erasmum in Adagio, *Ansam quærere.* ¶ 3. Est & *Ansa* in Libra, in qua examen versatur, die Laden. ¶ 4. Et *Ansæ* forcipes dicuntur uncinati, quibus pondus pendulum mordicus prehenditur, Steinzangen / oder eiserne Hacken. ¶ 5. *Ansæ ferreæ*, quibus saxa implumbata ligata, die eiserne Klammern / Vitruvio lib. 2. cap. 8. ¶ 6. Item in calceo die Ohren / apud Tibull. 1. Eleg. 9

Ansaque compressos colligat arcta pedes.

¶ Ansa-

¶ Ansula, diminutiv. Augustinus lib. 2 de Doctr. Christiana cap. 20 *de struthionum ossibus ansulæ in digitis*, quod ut superstitionis genus ibi annotatur. A

¶ Ansatus ansam habens, ut, *Vas ansatum* apud Colum. lib. 9. cap. 15. Jocose Plautus *ansatum* vocat, qui brachia utrique lateri sic applicavit, ut quasi ansatus appareat. In Persa act. 2. sc. 5. v. 7 *Sed quis hic ansatus ambulat?* Der die Arme in die Seiten gesetzet hat.

ANSER, notæ significationis est, eine Gans: & *domesticus* alius, *agrestis* alius seu *ferus*, eine wilde oder Schnee-Gans / Virg. proverb. ecloga 9 v. 35

Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinnâ
Digna, sed argutos inter strepere anser olores.

Plin. lib. 10. cap. 22. *Est & anseri vigil cura, Capitolio testata defenso*, &c. Anseres ex Cilicia migrantes Taurum montem aquilis refertum ita transmittunt, ut ori lapidem ingentem inferant, & quasi frenum & retinaculum voci adhibentes, noctu silentes ex insidiis illis aquilarum evadant. Plutarch. lib. de garrulitate. Ælian. lib. 5. Hist. Anim. cap. 29. Eos anseres *Onocrotalos* vocant. De Anseris in cibis præstantiâ Lotich. not. ad Petron. p. 271. Ejus jecur præfert Martialis lib. 13. Epigr. 58. Conf. Juven. Sat. 5. vers. 113. Athenæus lib. 9. cap. 8. ex quo anseribus ipsis saginandis χηνοβοσκοὺς adhibitos discimus. Anserinum jecur & sacrificiis adhibitum, testis Ovidius lib. 1. Fast. v. 453. ¶ 2. *Anser* & Poetæ Latini nomen apud Ovid. Trist. lib. 2. v. 435. B

¶ Anserculus, dimin. Colum. 8. cap. 14. *Excusses anserculos enecant urticæ, si teneros pupugerint.*

¶ Anserinus, adject. *Adeps anserinus*, Gänseschmaltz / apud Plinium lib. 20. cap. 6. *Sanguis anserinus*, Idem lib. 29 cap. 5,

ANTAE, arum, παραστάδες, columnæ sunt quadræ, utrunque ostii latus munientes: vel *latera ostiorum*, ut Festus interpretatur, die Seiten an einer Thüre / Vitruv. libr. 3. cap. 1. Vide infrà in *Antes* locum Servii.

¶ Et apud eundem Vitruv. lib. 10. cap. 3. *Antarius funis*: qui tamen non ab *antis* ita dicitur, sed ab ἀνταίρειν Græco verbo, quod *tollere* est, ut Bernardinus Baldus monet.

ANTAEVS, Ἀνταῖος, luctator ille & athleta fuit maximo corpore, ac robore insuperabilis in Libya, quem Hercules vicit. Seneca in Herc. Oet. v. 24. *Nullus Antæus Libys animam resumit.* De ejus longitudine, quam tamen fabulosam Strabo censet libr. 17, Plutarchus in Sertorio narrat p. 572. Vide & Lucan. lib. 4. v. 590. & seqq. & Silium lib. 3. v. 40, ac quæ ibi notavimus. ¶ 2. Alium Antæum memorat, & à præcedente distinguit Pindari Scholiastes ad Pyth. 9. stroph. 5. qui Libyæ civitatem Irassam incolens filiam Alcidem præmii loco proposuerit illi, qui vinceret cursu: quo pacto illa cesserit Alexidamo victori.

ANTANACLASIS, ἀντανάκλασις, ejusdem est verbi contraria significatio; aut cùm verbum idem significatione mutatâ repetitur: Ut Euclio, Plautinus, in Aulul. a. 1. sc. 2. v. 9. *Araneas*, inquit, *mihi ego illas servari volo.* Locuta enim erat anus de inani prorsus, præter araneas, domo. At senex araneas intelligit thesaurum, qui anum latebat. ¶ Fit & in talibus Antanaclasis: *Amari jucundum est, si curetur, ne quid insit amari.* Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 14. Et ibidem: *Veniam ad vos, si mihi senatus det veniam.* Vide Rhetoricam. C

ANTANDROS, Ἄντανδρος, urbs Phrygiæ. Virg. 3. Æneid. sub initium:

classemque sub ipsa
Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ.

¶ Insulam *Antandrum* quære supra in *Andros*, quæ eadem est.

ANTAPODOSIS, ἀνταπόδοσις, figura est ad ornatum orationis pertinens Quintiliano, qui eam *redditionem contrariam* dici ait, & accommodatiorem quodammodo similitudinem facere videtur. Sic enim ait: *In omni parabola aut præcedit similitudo, & res sequitur, aut præcedit res, & similitudo sequitur, sed interim libera & separata est, interim quod longè optimum est, cum re, cujus est imago, connectitur, collatione invicem respondente: quod facit redditio contraria, quæ Antapodosis dicitur. Præcedit similitudo, cujus modo feci mentionem. Inde lupi ceu raptores atra in nebula. Sequitur in primo Georgicôn post longam de bellis civilibus atque externis conquestionem.*

Ut cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spacia, &c.

Sed hæc sunt sine Antapodosi. Redditio autem illa rem utramque, quam comparat, velut subjicit oculis, & pariter ostendit. Cujus præclara apud Virgilium multa reperio exempla; sed oratoriis potius utendum est. Dicit Cicero pro Muræna; Ut ajunt, in Græcis artificibus eos aulœdos esse, qui cytharœdi fieri non potuerunt: sic nos videmus, qui oratores evadere non potuerunt, eos ad juris studium devenire. Hæc Quint. lib. 8. cap. 3. D

ANTARCTICVS, Ἀνταρκτικός, polus australis, arctico oppositus, qui terræ objectu cerni à nobis non potest. Apulejus usus est de Mundo post principium. Vide infra *Arctos* & sub eo *Arcticus*.

ANTARIVM bellum veteres appellabant, auctore Festo, quod ante urbem geritur. Bernegg. ad Suet. Aug. cap. 1. n. 2.

ANTE, πρὸ, πρόσθε, præpositio, temporis, loci, & dignitatis describtioni serviens. Vor / für / ut *Ante lucem*, vor Tage. Serv. Sulpicius Ciceroni lib. 4. ep. 12 *paullo ante lucem Marcellum diem suum obiisse.* Terentius Eun. 4. sc. 7. vers. 24 *Quæ mi ante oculos coram amatorem adduxisti tuum*, unter Augen. *Videre, quod ante pedes modò est*, Idem Adelph. 3. sc. 3, 33. was vorhanden ist / vorn Füssen liegt. Sed *Gloria belli ante Romanos fuisse*, Sallust. Catil. c. 53. übertreffen / vorgehen. *Ante Jovem haberi*, Curt. 8. c. 7, 13. id est præferri. Tacitus 13. c. 54 *Nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse exclamant.* Sic *ante omnia*, vor allen Dingen. Virgil. 2. Georg. 475

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ Accipiant.

Ante alios carissimus, id est, præ aliis, Nep. in Attico cap. 3. n. 3. *ante oculos civium esse*, sub oculis, idem in Chabr. c. 3, 2. *Ante barbam doces senes*, proverbiale de præcoci sapientia. ¶ In sequentibus adverbii vim habet: *Paullò ante*, kurtz zuvorn / *Multò ante*, lang zuvorn / Terent. Eunuch. 4. sc. 5. v. 7. *Longe ante*, lang vorher. e. gr. Cicero 3. Tuscul. cap. 14. *Longe ante videre mala venientia*, das Unglück lang zuvor sehen. ¶ In certo denotando tempore nunc cum accusativo jungitur hæc particula tanquam præpositio; nunc cum ablativo quasi adverbium: quod & in τῷ *post* fieri solet. Corn. Nepos in Datame: *Huc Mithridates cum uno, cui maxime habebat fidem, ante aliquot dies venit.* Kömmt etliche Tage eher / als Verlaß genommen. Cæsar libr. 1. de B. G. cap. 31 *Paucis mensibus ante.* Tacitus Agricola cap. 28 *anno ante natum filium amisit.* Cicero 1. Tusc. cap. 2. *Themistocles aliquot ante annis* &c. Nepos Miltiade sub f. *Athenienses propter Pisistrati tyrannidem, quæ paucis annis antè fuerat, omnium suorum civium potentiam extimescebant.* Plin. lib. 4. cap. 16 *Repertus multis ante seculis.* Notandum autem, quando particula hæc cum accusativo jungitur, tum præcedere maximè; cum ablativo conjunctam vel interponi vel postponi, ut allata exempla demonstrant. ¶ Peculiari ratione ponitur apud Cæsarem Comm. 1. de B. Civ. cap. 11 *Neque ante quem diem iturus sit, definiebat.* Nam ibi *ante diem* est, quo die. Cicero libr. 16. ad Tiron. Ep. 3. *Ante D. VIII. Id. Novembr. has literas dedimus*, id est, octavo Iduum, sive ipsis idibus. Plinius libr. 15. cap. 18 de ficorum generibus: *Cum inter omnes recentem esse constaret, atqui tertium, inquit, ante diem scitote decerptum Carthagine*, id est, tertio die ante, vel nudius tertius. Seneca Consol. ad Helviam cap. 15 *quod te ante tertium demum diem, quam percussus sum, securam nec quicquid tale metuentem regredi voluit.* Videtur autem compendiosa locutio esse, pro ante diem tertium finitum. Cicero lib. 6. ad Attic. Ep. 2, *Itaque statim dedi literas, ut ex Cypro Equites ante diem certam decederent*, id est, antequam dies data exiisset. In exprimendis diebus sæpe hæc præpositio omittitur, & subintelligenda est. Ut cum dico: *tertio Calendas Januarias, vel tertio Nonas, aut Idus.* Idem enim est ac si dixissem, tertio ante Calendas, ante Nonas aut Idus. vide Priscianum libr. 18. & Manut. Epist. 8. libr. 2. ¶ Sed & alia notio hujus formulæ *ante diem*, nempe ante legitimum tempus, contra naturæ ordinem. Papinius Statius lib. 2 Silv. 1. v. 108

Sic tener ante diem, vultu gressuque superbo
Vicerat æquales, multumque reliquerat annos.

¶ *Exante* & *Inante*, pro ante, apud Varronem, Ciceron. Livium, Propert. Vide Varias Jacobi Rævardi & Muretum lib. 11. Var. Lect. cap. 17. qui tamen has geminatas Præpositiones conjunctas fuisse pertendit, quum Rævardus separatim positas asserat. Mihi Mureti sententia probatur. Cicero in Catil. cap. 3, *Meministine me inante diem VIII. Kal. Novembr. dicere in senatu, certo die fore in armis, qui dies futurus esset inante XII. Kalend. Novembres?* Ubi observa τὸ *inante* similiter usurpari, quemadmodum paullò ante Cæsarem & Ciceronem simplici *ante* fuisse usos observabamus. Nam *inante D. XIII. Kal. Novemb. & inante XII. Kalend. Novemb.* est, octavo, duodecimo Kal. Nov.

¶ Anterior, anterius, der vördere. Cæsar libr. 3. de B. C. 63, *Simulque navibus circumvecti milites in anteriorem vallum tela jaciebant.* Stürmeten uff die vördere Schantze. Sulpitius Severus, elegans in Christianis scriptoribus auctor, lib. 1. Hist. Sacr. cap. 52 de Josia Rege loquens: *Itaque vasa omnia anteriorum Regum superstitionibus idoli consecrata cremavit. Anteriores Reges*, die Könige so vor ihm gewesen. Sæpe eo usus Sidonius est: ut quidem frequentius in recentioribus, quàm vetustis auctoribus hoc reperitur.

¶ Anteriùs, adverbialiter. Breviar. Fidei adv. Arianos, quod Sirmondus edidit, p. 82, *cessit quæstio de Patre anterius nominato*, id est priore loco seu priore ordine nominato. Onomasticon vetus, *Anterius*, ἐμπροσθεν.

¶ Antequam, ehe denn. Quod à verbo indicativo ferè aut conjunctivo excipi solet: ut, *Antequam pro Muræna dicere instituo*, Cic. pro illo cap. 1. *Antequam de Repub. dicam*, Cicer. 1. Philipp. ineunte. Et disjunctum, *Ante, pudor quam te violo*, Virgil. Æn. 4. v. 27. Et 4. Georg. 306

Ante novis rubeant quam prata coloribus.

Cicero pro Rab. *Quæ caussa ante mortua est, quàm tu natus esses.* Lucretius etiam anastrophen adhibuit lib. 3. vers. 986. --- *quam nascimur ante*, pro, ante quam nascimur.

¶ An-

¶ Antea, für dieser Zeit / zuvorn. Cic. 15. Att. Ep. 13. *Quod ad te antea, atque adeo prius scripsi.* Cæsar 1. Gall. c. 17 *oratione Cæsaris adductus quod antea tacuerat, proponit.*

¶ Antehac, vor dieser Zeit. *Quod antehac fecit, nihil ad me attinet*, Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 16. Was er vor diesem gestifftet / gehet mich nichts an. *Antehac putabam*, Cicer. 1. ep. 7.

¶ Anteactus, vide Ago.

¶ Antica vide post paullo in suo loco.

Antecello, quære in antiquo *Cello*.

ANTEMNAE, arum, Sabinorum oppidum in Italia. Virg. 7. Æneid. v. 631

Ardea, Crustumerique & turrigeræ Antemnæ,

hoc est, munitæ & ad amnem positæ, Servius.

ANTENNA, κεραία, lignum per transversum in malo positum, in quo velum alligatur, die Segel-Stange am Mast-baum. Vet. Gloss. *Antemna*, κέρας πλοίου. Ovid. in Metam. 11. v. 483 *Antennis subnectite velum*, das Segeltuch anhefften. Idem 3. Trist. 4. v. 9

Effugit hibernas demissa antenna procellas.

Virgilius 3. Æn. v. 549

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

Ubi *cornua* extremitates dixit antennarum.

ANTĒNOR, Ἀντήνωρ, Antenŏris, Trojanus fuit præcipua auctoritate princeps, hospes legatorum Græcorum, qui ad Helenam reperendam venerant; qui & Trojam Græcis dedidit. Virg. 1. Æn. v. 242

Antenor potuit, mediis elapsus Achivis, &c.

Ovidius lib. 4. Trist. v. 75

Adjice Trojanum suasorem Antenora pacis.

¶ Conditor fuit urbis *Antenoreæ* in Venetia, cujus incolæ Antēnŏrĭdæ dicti fuêre: urbi postea nomen *Patavii* inditum. Virgilius c. l. vers. 247 de hoc Antenore:

Hic tamen ille urbem Patavi sedesque locavit.

¶ Antēnŏrĕus, adjectivum, idem ac Patavinus. Martialis lib. 1. epigr. 77 ad Val. Flaccum, Patavinum poëtam:

Flacce, Antenorei spes & alumne Laris.

Antepagmenta vide in *Pango*.

ANTĒRȲDES plur. ἀντηρίδες, sunt columnæ vel lapides eminentiores, qui interponuntur ad sustinendam structuram, ut Salmasius definit ad Solin. p. 856. Vitruvius lib. 6. cap. 11 *In frontibus anterides sive erismæ sint.* Sing. *Anteris.*

ANTĔROS, Veneris & Martis filius. Cicer. lib. 3 de Divinat. cap. 33.

ANTES, ium, plurale, Vet. Gloss. *Antes*, στίχοι ἀμπέλων: & rursus: *Antes*, οἱ τῶν ἀμπέλων στίχοι: Vitium ordines. Virgilius Georg. 2. v. 417 *Jam canit extremos effœtus vinitor antes.* Ubi Servius: *Alii*, inquit, *extremos vinearum ordines accipiunt: alii macerias, quibus vineta clauduntur: quæ maceriæ sunt de assis, id est, siccis lapidibus: unde assæ tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce. Dicuntur autem* antes *a lapidibus eminentioribus, qui interponuntur ad maceriam sustinendam. Nam proprie* antes *sunt eminentes lapides vel columnæ ultimæ, quibus fabrica sustinetur: & appellantur* antes ἀπὸ τοῦ ἀνέχειν. Male. Nam *antes* & *antas*, de quibus supra, & *anteridas* confundit. *Antæ* enim [quæ munimenta & latera ostiorum sunt] itemque *anterides*, quæ in commune structurarum fulcimenta sunt, lapides sunt; *antes* non item. Quo nomine cujuscunque rei, non vitium tantum aut aliarum arborum ordines anteriores, & quæ frontem spectant, appellantur ab *ante*: *antæ* autem & *anterides* Græco fonte cadunt. Cato de re militari apud Servium: *Primò pedites quatuor agminibus, equites duobus antibus duces.* Et hinc in V. Gloss. *Antium*, τάξεων, ὀρχάτων. Nam τάξις cujuslibet rei ordo: sed militum maxime; ὄρχατος vitium & arborum aliarum est. Salmasium vide Exerc. Plin. f. 1216.

ANTHĔMIS, idis, fœm. Ἀνθεμίς, Chamæmelon, vulgò *Camomilla*, Kamillenblumen / Kammerblumen / Hermeln. Plin. lib. 22. cap. 21.

ANTHEVS, dissyllab. filius fuit Antenoris, unus è ducibus Æneæ. Virg. Æn. 1. v. 510

Anthea, Sergestumque videt, fortemque Cloanthum.

ANTHIAS, piscis nomen apud Plinium lib. 9. cap. 59. Ἀνθίας. Dicitur à Græcis ἱερὸς ἰχθύς, sacer piscis, minis κάλλιχθυς, pulcher piscis, & καλλιώνυμος, pulchri nominis. Ægyptiis piscis hic hieroglyphicon est securitatis à periculorum omnium timore liberæ. Ajunt enim, quo loco Anthias est, nullam ibi belluam esse: Const. Land. in numism. p. 130. Plura Gasp. Schott. lib. 10. Phys. cur. cap. 6.

ANTHRAX, ἄνθραξ, Latine *carbo*. ¶ 2. Item abscessus quidam ex atra bile, rubore sublivido; quo ulcere non aliud pejus est, & simplex quidem est: *carbunculum* vocant, ein Carfunckel / ein Blutschwer / & malignum eine böse pestilentzische Drüsen / vide *carbunculus* in *carbo*. ¶ 3. Vitruvio etiam *Anthrax* minii gleba est, Berg-Zinnober / lib. 7. cap. 8.

¶ Hinc lapidum & gemmarum nomina, *Anthracitis*, gemma scintillans Plinio lib. 37 cap. 11, eadem *Anthracias* Solino cap. 37 extr. ed. Salmasii, qui in Plinio mavult legi: *In anthracide scintillæ discurrere aliquando videntur*, pro vulgato *anthracitide*, ut sit ab ἀνθρακὶς in recto casu, quod ἰδος in gignente formet. ¶ Est & alia *Anthracitis* in Thesprotia fossilis, Plin. c. l. cap. 7, inter carbunculorum genera referenda: & rursus alius hæmatites lapis *Anthracitis* dictus, eodem Plinio auctore lib. 36. cap. 20. Vid. Salmas. in d. l. Solini p. 541 ed. secund.

¶ Anthracinus color, idem qui ater, schwartze Farbe. *Anthracinæ vestes*, Varro apud Nonium.

ANTHRŌPŎPHĂGI, ἀνθρωποφάγοι, Scythiæ populi humanis carnibus vescentes Plinio sunt lib. 4. c. 12 & lib. 7. cap. 2, Menschenfresser. ¶ 2. Pisces etiam magni & pretiosi anthropophagi, ἀνθρωποφάγοι ἰχθῦς, Athenæo & Eustathio dicti sunt, quod lurconum & prodigorum opes absumant: quemadmodum de linguis carpionum, osculis mullorum (Karpenzünglein / und Barbenmäulichen) Germani ludere consueverunt.

ANTHȲPŎPHŎRA, ἀνθυποφορά, figura sententiæ, objectio, oppositio, cum tacite occurrimus rationi. Ut Virgil. Æn. 4. v. 603

Verùm anceps belli fuerat fortuna; fuisset.

Ovid. in epist. Penelopes principio:

Troja jacet certè, Danais invisa puellis.

Vide libellum de Schematibus.

ANTIAE, arum, προκόμιον, muliebres capilli in frontem demissi. Festus. ein Haarlocken vorn an der Stirn. Apulejus in Floridis de Apolline: *Jam primùm crines ejus præmulsis antiis & promulsis caproneis antevenuli & propenduli.* Vet. Gl. *Antiæ*, κόμαι διὰ τῶν κροτάφων κρεμάμεναι γυναικεῖαι.

ANTĪCA, pars prior in templo augurali, hoc est, cæli spatio ab auguribus descripti, sicut posterior dicebatur *postica*, præter dextram & sinistram partem. Varro lib. 6 de Lat. Ling. post principium: *Cælum, qua tuemur, dictum templum. -- Ejus templi partes quatuor: sinistra ab oriente, dextra ab occasu: antica ad meridiem, postica ad septentrionem.* Eadem fere Servius in Eclog. 9. Virg. v. 15.

ANTICHTHON, ἀντίχθων, orbis terræ, toti globo nostro oppositus in cælo. Figmentum fuit Pythagoræorum. Qui cum ob denarii numeri perfectionem crederent decem quoque hujus universi orbes numerari oportere, neque notos tamen plures haberent, quàm novem, (qui sunt videlicet septem planetarum, in quibus solem putabant mundi centrum obtinere immobilem; octavus stellarum, quas fixas vocant; nonus terræ, seu adeò elementaris naturæ,) decimum ab ingenio finxerunt, nomenque illi dederunt ἀντίχθονος, quæ terræ sit nostræ plane posita ex adverso, sicut illam visui nostro sol interpositus semper adimat. Intelligi hæc possunt ex Aristot. 2. de cæl. cap. 13. & 1. Metaph. 5. Fallitur Cœl. Rhodig. qui 22. Lect. antiq. 14. per Antichthonem eos ait intellexisse lunarem sphæram: tametsi hanc illi opinionem Simplicius præiverat (de quo vide Philos. Altorfin. pag. 470.) Quod autem Clemens Alexandrinus 5. Strom. f. 447. ed. Heins. antichthonem hanc de cælo beatorum interpretatur, in eo mori suo est obsecutus; gentilium doctrinas flectendi ad sensum religionis Christianæ. Meminerunt ἀντίχθονος aliàs Plutarchus 3. de plac. Philos. 9. & 11. item Porphyr. in vitâ Pythag.

¶ Antichthŏnes, ἀντίχθονες, iidem qui Antipodes, de quibus infra. Sic Antichthones sunt Hispani & Indi. ¶ Sed notandum ex Isaaco Vossio observ. ad Melam p. 2. Antichthones non ita à veteribus accipi, ut vulgo pro antipodibus, sed pro omnibus illis, qui oppositam terram australem inhabitare credebantur, etiamsi in superiori nostro degerent hemisphærio. Ita semper ab Antœcis & Antipodibus distinguuntur. Vide & Schotan. Bibl. H. S. de Secundâ mund. æt. f. 144. Pompon. Mela lib. 1. cap. 1. *Terra Zonis quinque distinguitur. Mediam æstus infestat, frigus ultimas: reliquæ habitabiles paria agunt anni tempora, verùm non pariter. Antichthones alteram: nos alteram incolimus.* Plin. lib. 6. c. 22. *Taprobanen alterum orbem terrarum esse diu existimatum est, Antichthonum appellatione.* vid. infra *Antipodes*.

ANTĬCĬPO, antiquum est, pro prævenio, προλαμβάνω, zuvor kommen / übereilen: nec dubium, quin ab *ante* sit & *capio*. Cicer. ad Att. lib. 8. epist. 14 *Quid igitur proficis, qui anticipes ejus rei molestiam; quam triduo sciturus sis?* Beschwerung vor der Zeit zu Halse ziehen. *Anticipare mortem*, Sueton. Tiberio cap. 61, den Tod für der Zeit zu Halse ziehen. Ausonius Epist. 4. v. 65

Accipe congestas mysteria frivola nugas:
Quas tamen explicitis nequeas deprendere chartis,
Scillite decies si cor purgeris aceto:
Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen.

Loquitur de ænigmatis suis Poëta, quæ adeo obscura esse indicat, ut, ad quem hoc scribit, non intellecturus sit, si vel decies cor scillite aceto purgetur; aut ipse suo acumine Pythagoram excellat. In ultimo autem versu Salmasii emendationem sequuti sumus *tuo* pro *tuum* rescribentis ad Flavii Vopisci Aurelianum. Nam Scaliger hic audiendus non est.

¶ Anticipatio, das vorausnehmen. Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 16 *Quæ est gens, aut quod genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem quandam Deorum?* Arnobius lib. 1. p. 107. in

in pedum officiis numerat *suggerere anticipationes itionum.* ¶ 2. Et Figura eadem quæ Prolepsis, πρόληψις. Vide Prolepsis.

¶ Anticipator. Oratione ad Deum, quæ in Ephemeride Ausonii habetur, ab aliis Paullino Nolano tributa, v. 9

Ipse Dei Verbum, Verbum Deus, anticipator
Mundi, quem facturus erat.

ANTICUS Varronis, vide *Antica.*

ANTĬCYRA, æ, duplex est: altera in Phocide, altera in Bœotia ad sinum Maliacum, helleboro clara: de quarum utraque adagium intelligitur: *Naviget Anticyras* apud Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 166, de homine parum integræ mentis. Horatii verba ex antedicta Satyra sunt:

— — Verùm ambitiosus & audax.
Naviget Anticyram. Et ibidem v. 82
Danda est hellebori multo pars maxima avaris,
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.

Et in Arte Poët. v. 300

Tribus Anticyris caput insanabile, &c.

ANTĬDŌRUM, ἀντίδωρον, remuneratio. Utitur Ulpian. in titulo de petitione hereditatis: *Si antidora acceperunt*, &c.

ANTĬDŎTUS, & Antidŏtum, neutrum; illud fœmininum, ἀντίδοτος, remedium contra venena. Quintil. lib. 7. cap. 2. *Ille datum ei venenum dixit, sed se antidotum daturum.* Serenus Samonicus cap. 62

Antidotus verò multis Mithridatica fertur, &c.

Vide Mithridates: & plurali *antidotos honestas* idem Serenus dixit cap. 47 sub fin. Adde Cl. Schefferum in Phædri 1. Fab. 15.

ANTĬGĔNES, pastoris incertum an choraulæ nomen, quem amavit Virgilius. Ipse Ecl. 5. *Non tulit Antigenes, & erat tum dignus amari*, & ibi Servius.

ANTĬGĔNĬDES. Ἀντιγενίδης, Musicus fuit Thebanus, de quo Suidas, Gell. lib. 15. cap. 17; & Valer. Max. lib. 3. cap. 7, *Is discipulo Ismeniæ, cùm scite canens populo minus probaretur, Mihi,* inquit, *cane & Musis; admonens, prorsus esse contemnendum imperitæ multitudinis judicium*, &c. Idem *cùm esset tibicinio apprime nobilis, nihil æque se laborare & animo angi ac mente dicebat, quam quòd monumentarii ceraulæ tibicines dicerentur*, ut Apulejus Floridis lib. 1. refert: quod tamen de Ismeno Dio Chrysostomus prodidit, ut Jacob. Nicol. Loensis lib. 6. Epiphyllid. cap. 8. observat. Antigenidæ & apud Athenæum mentio fit. Plutarch. in apophth. sub Epaminonda Thebano: *Nunciante quodam, Athenienses exercitum novis armis ornatum in Peloponnesum misisse:* quid tum postea, *inquit*, an gemit Antigenidas, C novas fistulas Telline nacto? *Erant autem tibicines, Antigenidas optimus, Tellis pessimus.*

ANTĬGŎNUS, Ἀντίγονος, dux Alexandri Magni, postea rex Asiæ, de quo multa in Eumene Nepotis. Is, pecunias acriter exigenti sibi cum quidam objecisset, talem minime fuisse Alexandrum: *Et meritò*, respondit, *is enim Asiam demetebat, ego verò spicas colligo:* ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐθέριζε τὴν Ἀσίαν, ἐγὼ δὲ καλαμῶμαι: Plutarch. in Apophthegmat. Imperatorum. ¶ 2. Fuit & *Antigonus* alter, cognomento *Gonatas*, hujus nepos ex filio Demetrio Poliorcete, rex Macedoniæ. ¶ 3. Antigonus hoc nomine tertius, Macedoniæ rex, secundi nepos, cognomento *Doson*, (quasi cunctatorem in repræsentando promisso dicas, quod subinde petentibus quippiam δώσω responderet,) tutor fuit Philippi ejus, quem Romani debellaverunt, pòst etiam vitricus & in regno antecessor. Hunc Antigonum *Servatorem* Græci & *Benefactorem* vocabant, multasque de eo sunt in Arato & Cleomene Plutarchi, & apud Polybium. ¶ 4. Antigonus Carystius, scriptor Græcus, cujus opera Vossius de histor. Græc. recenset.

¶ Antigŏne, es, Ἀντιγόνη, Laomedontis filia, & soror Priami fuit, cujus fabulam require apud Ovid. 6. Met. ¶ 2. Fuit & alia D Antigone, Oedipi filia, de qua Seneca, & Statius, & Sophocles Tragœdiâ cognomine.

¶ Antigŏnēa, nomen urbium ab Antigono, vel in ejus honorem conditarum, ut in Macedonia, Plin. 4. cap. 10; in Arcadia, ibidem cap. 6; &c.

ANTIGRAPHUM, ἀντίγραφον, exemplar descriptum vel depictum, eine Nachschrifft / Abschrifft / Gegenschrifft / tabula ad imitationem alterius depicta.

¶ Antigrapheus, ἀντιγραφεύς, receptor, custos scilicet pecuniarum principis ex coactione. *Custodem* enim Cicero vocat in orat. contra Rull. *Contrarotulatorem* vulgus Gallicum appellat, ein Rotelschreiber / Gegenschreiber. Consule Lexica Græca; & Budæi annotationes. vid. et. VVolff. annotat. ad Demosth. Tom. 5. p. 363.

ANTILEGOMENA, ἀντιλεγόμενα, contradictiones, Plin. lib. 20. cap. 8. *Petronius Diodorus, qui Antilegomena scripsit*, &c.

ANTĬLŎCHUS, Ἀντίλοχος, Nestoris filius, cæsus in bello Trojano à Memnone, ut Homerus retulit. Juvenal. Satyr. 10. v. 252

cum videt acris
Antilochi barbam ardentem.

Horat. 2. Carm. Ode 9.

At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex.

ANTĬMACHUS, Colophonius, poëta Græcus, Ἀντίμαχος, qui
A auditoribus suis, cum poëma obscurum quoddam recitaret, se deserentibus, solo verò Platone manente, dixit: *Plato unus instar mihi omnium est*, seu *Plato mihi pro omnibus*. Catull. epigr. 96

At populus tumido gaudeat Antimacho.

ANTIMONIUM, ita stibium appellant officinæ, Spießglaß. Vide *Stibium.*

ANTINOMIA, ἀντινομία, leges contrariæ. Utitur eo nomine Quintilianus lib. 7. c. 8. ¶ 2. Appellant ita & dogma eorum, qui negant ad Ecclesiam pertinere legis usum. Quorum superiori seculo princeps fuit Joannes Agricola Islebius. Ipsi verò appellati

¶ Antinomi, Gesetzstürmer.

ANTĬNŎUS, Princeps inter Penelopes procos; de quo multa Homerus Odyssea. ¶ 2. Alius adolescens insigni forma, & ideo Hadriano Imp. in deliciis, amatusque usque adeò, ut mortuum divinis honoribus affici jusserit, & urbem Ægypti de novo conditam ejus nomine appellârit. Vide Spartianum in ejus vita; quæque ad eam duo summi viri Casaubonus Salmasiusque annotàrunt.

ANTĬŎCHUS, Ἀντίοχος, nomen fuit regum Syriæ, qui fuêre:
B *Antiochus Soter, Antiochus Deus, Antiochus Magnus, Antiochus Epiphanes:* aliorum cognomina *Philopator, Grypus, Sidetes, Cyzicenus, Pius, Asiaticus* &c. Tredecim enim hujus nominis in Syriæ partibus regnaverunt. Vide Vaillantii Historiam Regum Syriæ ex numismatis expressam. Horat. 3. carm. od. 6.

— — — ingentem cecidit
Antiochum, Annibalemque dirum.

¶ 2. Fuit præter hos *Antiochus Ascalonita*, ex Academiâ veteri dicendi peritissimus, Luculli, Ciceronis & Bruti præceptor; Plutarch. in Lucullo. ¶ 3. *Antiochus Syracusanus*, Xenophanis filius, historicus, librum de Italia edidit, qui sæpe allegatur Straboni, ac Diodoro lib. 12. Vide Voss. de H. Gr. p. 456. & 504. ¶ 4. *Antiochus, literatus* T. Pomponii Attici servus, de quo Cicero lib. 13 Ep. 33.

¶ Antiochīa sive Antiochēa, Ἀντιό[illegible], penultima porrecta, ut in Alexandrēa, de qua supra diximus. Plures hujus nominis sunt urbes, ab Antiochis regibus nomen ducentes. Celeberrima omnium & metropolis, *Antiochia ad Orontem* fluvium, quam Cicero quoque laudavit pro Archia cap. 3. In hac Christi sectatores primum *Christiani* appellati sunt, ut ex actibus Apostolorum cap. 11 manifestum est. Ausonius de Urbibus:

Tertia Phœbeæ lauri domus Antiochia.

¶ 2. Alia Antiochia Pisidiæ fuit, itidem in Apostolorum actibus memorata: rursus alia πρὸς Ταύρῳ cognominata, in Syria Commagene: & alia super Mæandrum fluvium ad Cariæ fines, ut taceamus, quas Cilicia, Assyria & aliæ partes Orientis habuisse a Geographis dicuntur, quos consulas.

¶ Antiochensis & Antiochēnus, gentilia. Tacitus Hist. 2. c. 82 *Apud Antiochenses aurum argentumque signatur.* Gellius lib. 7 cap. 19 *Antiochena pecunia*, quanquam hæc ab rege potius, quam urbe ibidem denominatur.

¶ Antiŏchis, idis, fœmineum gentile, ἀντιοχίς, Stephano Byzantio: etiam proprium reginarum nomen.

ANTĬŎPA, æ, Ἀντιόπη, Lyci fuit Thebanorum regis uxor: de qua Pacuvii Tragœdia. Hinc Pers. Satyr. 1. v. 77

Sunt quos Pacuviusque & verrucosa moretur
Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.

ANTIPĀTER, tri, Ἀντίπατρος, Jolai fuit filius, è Paliura civitate Macedoniæ, discipulus Aristotelis, Alexandrique miles primùm, deinde dux, postremo successor, Suid. Plutarch. ¶ 2. Antipater alius fuit Sidonius, poëta nobilis, qui ex tempore innumerabiles pene faciebat versus, quemadmodum meminerunt Cicero de Orat. lib. 3. c. 50, & Quintilianus lib. 10. c. 7. ¶ 3. Alius rursus Tyrius, Philosophus Stoicus, Catonis Uticensis præceptor, ut Plutarch. indicat in Catonis vita. ¶ 4. Et Hierapolitanus alius Sophista nobilis, præceptor liberorum Severi Principis, cujus res gestas scripsit, & magister epistolarum fuit, ut auctor est Philostratus. ¶ 5. Antipater denique Ascalonita Herodis fuit regis pater, vir maximus & potentiâ præstans.

¶ Antipatris, idis, oppidum Palæstinæ juxta mare mediterraneum, ab Antipatro, Herodis patre renovatum, inter Hierosolymam & Cæsaream situm. Vid. Actus Apost. c. 23. v. 30.

ANTIPATHĪA, ἀντιπάθεια, repugnantia rerum & naturarum est, hoc ipsum videlicet, quo inter se naturæ dissident: ut Sympathia (συμπάθεια) est, quâ sibi congruunt. Plin. lib. 20. cap. 4 de hyssopo & raphano: *Hæc antipathia est.* Idem 24. cap. 9 *mirabilis antipathia.* Hanc idem cum sympathia lib. 20. præfat. *Odia, & amicitias rerum* appellat: Manilius *amorem, & odia* lib. 2. v. 518. vide infra *Sympathia.* Exempla vide in libro eruditissimo Divinationum Peuceri. De caussis Antipathias lege Sext. Empiricum lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. p. 10.

¶ Antipăthes, ἀντιπαθής, corallium nigrum est Dioscoridi lib. 5. Plinio lib. 37, cap. 10, & Ctesiæ apud Stobæum, gemma contra effascinationes. Lævius Poëta vetus inter philtra recenset apud Apulejum Apologiâ p. 294

L *Philtra*

Philtra omnia undique eruunt,
Antipathes illud quæritur:
Trochisci, jynges, tenia, &c.

ANTIPHANES, Ἀντιφάνης, Græcus medicinæ professor, ex quo dictum illud Clemens Alexand. lib. 2. pædagogi retulit, μία τῶν νόσων αἰτία, τῶν ἐδεσμάτων ἡ πολυειδία, hoc est, *Una morborum caussa est ciborum varietas.* ¶ 2. Alius Antiphanes, Olymp. 93. mediæ Comœdiæ Poëta: Voss. de Poët. Græc. p.41.

ANTIPHATES, Ἀντιφάτης, notus Sarpedonis filius, de quo Virg. 9 Æn. v. 696

Et primum Antiphaten, (is enim si primus agebat,)
Thebanâ de gente nothum Sarpedonis alti.

¶ 2. Fuit & Læstrygonum Rex Antiphates, è posteris Lami. Vide Silium lib. 8. v. 531, & quæ ibi adnotavimus.

ANTIPHON, ontis, Ἀντιφῶν, orator fuit Atheniensis, cujus exstant orationes aliquot Græcæ. Sciendum verò ex Hermogene lib. 2. de form. Orat. cap. 2. p. 496. cum plures fuerint Antiphontes, rhetores ex his eosdemque Athenienses duos fuisse, quanquam confundi passim eos videas. Quos Suidas distinguit, qui & tertium videtur adjicere. Ab utroque, opinor, distinguendus & ille est Antiphon, qui Philippi Magni sive Platonis ætate, (ut habet Vossius cap.54. de scient. Mathem. pag.327.) quadraturam circuli invenire studuit. Mentio ejus apud Aristotelem 1. Soph. elench. 2. & 1. Phys. 2. fortè & 2. Phys. 1.

ANTIPHRASIS, dictio vi etymologiæ contrarium significans: ut, *Manes*, quasi minime boni. *Manum* enim antiqui bonum dicebant, Servio teste; *Eumenides*, quasi minime benevolæ. Sed in exemplis caute agendum, ne antiphrasin fingamus, ubi nulla est. Ita *Lucum* sunt, qui dictum velint per antiphrasin quòd minime luceat, & in his Hieronymus Epist. 100 sub finem: quem tamen alii absque antiphrasi malunt a luce sacrificiorum ita dictum. Imò sunt eruditi, qui negent, ullum vocabulum esse per antiphrasin dictum, ut Luc. Joann. Scoppa 1. Collect. 18. Quem secutus Vossius ἀντίφρασιν vocat inane Grammaticorum commentum, f. 196. Etymol. voce Lucus.

ANTIPODES, qui & antichthones, de quibus supra. *Antichthones* dicti, quod terra eorum nostræ contra posita sit ac subdita: *Antipodes*, quod adversus nos vestigia ponant. Cic. lib. 4. Acad. Quæst. cap. 39. *Nonne etiam dicitis esse è regione, e contraria parte terræ, qui adversis vestigiis stent contra nostra vestigia, quos Antipodas vocatis?* Non esse Antipodas putarunt nonnulli ex veteribus, quorum rationes videre licet apud Plutarchum libro de facie in orbe Lunæ; præcipue verò Christiani. vide Lactant. lib. 3. Instit. Divin. cap. 24. (verba ejus quære in *Alius*, sub *Aliquis.*) itemque Augustinum lib. 16. de Civit. Dei c. 9. Nec mirum; quippe qui & rotundam negabant terram. V. Theophilum Antiochen. lib. 2. ad Autolycum. Sed esse Antipodes necessario, probatur ex sphæricâ figurâ terræ. Vide & Plin. lib. 2. c. 65. ¶ Festive ac lepide Seneca Ep. 122. luxuriosos homines qui noctu potant, interdiu dormiunt, & ita cæteris, frugi qui sunt, contraria faciunt, *Antipodas* vocat: quem locum operæ pretium erit videre.

¶ Antipus, antipodis, Singulare, ἀντίπους.

ANTIPTOSIS, figura Syntaxeos, ἀντίπτωσις, vide Syntaxin.

ANTIQVVS, vetus, alt. Ennius apud Ciceronem fragm. lib. 5. de Rep.

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

Videtur autem *antiquum* majus; *vetus* minus esse. Nempe *veteres* sunt, qui paullo ante nos fuerunt; *antiqui* qui & ante veteres vixerunt. Quare & Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. v. 99 cùm conjungit hæc duo, quando ait, *Historiam veterem atque antiquam hæc mea senectus sustinet:* τὸ *vetus*, ut minus priore loco; *antiquum* ut majus, postremo ponit. Gellius lib. 1. cap. 10. *Curius, & Fabricius, & Coruncanus, antiquissimi viri nostri; & his antiquiores Horatii illi trigemini.* Curtius 8 cap. 8 *antiquissimi Macedoniæ reges.* Refertur inter Periandri apophthegmata: *Legibus utere antiquis, obsoniis autem recentibus*, alte Gesetz und frische Kost die besten / τοῖς μὲν νόμοις παλαιοῖς χρῶ, τοῖς δ' ὄψοις προσφάτοις. ¶ *Homines antiqui*, id est, optimi & probi. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. extrem. *homo antiqua virtute & fide*, einer von der alten frommen Welt / ein redlicher und treuer Mann. Idem in And. a. 4. sc. 6. v. 23 *Optime hospes pol Crito, antiquum obtines*, du bist noch der gute alte Crito. Hinc *antiqui*, qui moribus antiquis præditi sunt, graves, sinceri, boni, candidi, probi, sine fallaciis, & fuco, & utiles magis, quam blandi ac jucundi; auffrichtige Leute / ohne falsch. Vellejus Paterculus lib. 2. c. 49 *Vir antiquus & gravis Pompeji partes laudaret magis, prudens sequeretur Cæsaris.* Cicero lib. 9. ad Attic. Ep. 15, *Quod scribis asperius me, quam mei patiantur mores, de Dionysio scripsisse, vide quàm sim antiquorum hominum.* Ita Senecæ *antiqua* appellatur, pudicitiæ & honestatis studiosior, quam ornatûs ac cultus, lib. 3. de Benef. c. 16. ¶ Græci quoque ἀρχαίους vocabant homines simplices, rudes & minùs fictos ac fucatos, quod eruditiss. Maussacus ad Harpocrationem observat p. 97. Sed & Aristoteles lib. 2. Polit. cap. 6. ἀρχαίους simplices stolidosque notat. Et ita *Antiquum* & *Prudentem* opposuit. Vellejus loco supra adducto. Aliter tamen Cicero de antiquitate, ut videtur, existimavit; cujus verba 1. Tusculana cap. 12, hæc sunt: *Et primò quidem utemur omni antiquitate, quæ quo propius aberat ab ortu & divinâ progenie, eò melius ea fortasse, quæ erant vera, cernebat.* Ac eâ de caussa Cæcilius apud Minucium *majorum disciplinam*, ANTISTITEM VERITATIS appellat. Socrati etiam apud Platonem Theæteto verisimile videtur, qui nos ætate præcesserunt, sapientiores fuisse. Simili ratione & *Veteres* iidem dicebantur, de quo suo loco. ¶ Antiqui, item senes sunt & magno natu: præcipuè recentioris Latinitatis Scriptoribus. V. Interpres Jobi c. 33. v. 6. *Junior sum tempore, vos autem antiquiores.* Ulpianus L. 1. D. de albo scribendo: *Inter Duumvirales antiquissimus quisquis prior.* Item *Senectus antiquior*, i. e. grandior, provectior D. Hieronymo dicta Epist. ad Paulum Concordiensem. *Antiqui senes, antiqui avi* apud Tibullum. ¶ *Antiquum* etiam dicebant, quod in antiquum morem fiebat. Plin. lib. 2. Epist. 11, *Jam hoc ipsum pulchrum & antiquum, Senatum nocte dimitti, triduo vocari, triduo contineri.* Wie fein war es doch / und nach dem alten Schlag. Buchneri notas ibi vide. ¶ *Antiquiorem locum* pro priori dictum reperias ap. Gell. 5. cap. 13. *Masurius Sabinus in libro Juris civilis III, antiquiorem locum hospiti tribuit, quàm clienti.* ¶ *Antiquam patriam* apud Virgilium Servius caram interpretatur. Æn. 2. v. 137. & *Antiquam terram* Æn. 1. v. 531, nobilem. ¶ *Nihil mihi antiquius aut prius*, vulgatissima formula est. Ubi *Antiquius*, charius, venerabilius, sanctius, significat. *Nihil antiquius*, hoc est, potius. Cicer. ad Att. lib. 2. ep. 22 *Nihil sibi antiquius amicitiâ nostrâ est*, id est, nihil prius, potius aut præstantius, er achtet nichts mehr oder höher als unsere Freundschafft. Et ad fam. lib. 10. ep. ult. *Nihil antiquius communi salute judicavi.* Et in Philipp. 13. cap. 3, *Nihil antiquius vita existimare*, Ihm nichts mehr lassen angelegen seyn / als sein Leben. Idem Attico lib. 10. ep. 8 *Navalis apparatus ei* [Pompejo] *semper antiquissima cura fuit.*

¶ Antiquitas, das Alterthum. *Antiquitas generis*, Cic. pro Font. c. 14, das alte Herkommen. *De antiquitate aliquid ab aliquo requirere*, Nepos in Attico c. 20, 2. id est, consulere aliquem quomodo res antiquæ se habuerint. ¶ 2. pro ipsis antiquis. Plinius lib. 12 cap. 19 pr. *fabulose narravit antiquitas* &c. ¶ Item antiqui mores. Cic. 2. de Divin. c. 33 *Errabat multis in rebus antiquitas, quam vel usu jam, vel doctrina, vel vetustate immutatam videmus.*

¶ Antiquitus, adverb. von Alters her. Cæsar 2. B. Gall. c. 4 *plerosque Belgas esse ortos a Germanis, Rhenumque antiquitus transductos.* Idem lib. 6. cap. 4 *Æduorum antiquitus erat in fide civitas.* Plinius Paneg. c. 31 *Percrebuerat antiquitus, urbem nostram, nisi opibus Ægypti, ali sustentarique non posse.*

¶ Antiquare, verb. est abrogare, abschaffen als ein altes untüchtiges Ding. Cic. in Offic. 2. c. 21 *Philippus legem Agrariam tulit, quam tamen antiquari passus est.* Livius 5. cap. 30 *legem una plures tribus antiquarunt.*

¶ Antique, adverb. alt / altväterisch. Horat. 2. Epist. 1. v. 66. *nimis antique dicere.* Comp. Antiquius. Tacitus Germ. cap. 5. *simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur.*

¶ Antiquarius, antiquitatis studiosus, maxime in verbis & sermone. Dial. de Orat. c. 21, *Nec quemquam adeò antiquarium puto, ut Cœlium ex ea parte laudet, qua antiquus est.* Add. Suet. Aug. cap. 86. Fœm. usus Juvenal. Sat. 6. v. 453

Ignotosque mihi tenet antiquaria versus.

¶ 2. Antiquarius est librarius, qui codices vetustos describit. Sidonius Apoll. lib. 9 epist. ult. *Licet antiquarium moraretur infiscabilis gelu pagina, & calamo durior gutta.* Et clarius Cod. Theod. Lege 2 de stud. liberal. urbis Romæ & Const. *Antiquarios ad bibliothecæ codices componendos, vel pro vetustate reparandos, quatuor Græcos & tres Latinos, scribendi peritos, legi jubemus.* Gloss. vetus: *Antiquarius*, ἀρχαιογράφος, καλλιγράφος, φιλάρχαιος. Hieronymus in hac notione adjective usus est epist. 6 ad Florentium. *Habeo*, inquit, *alumnos, qui antiquariæ arti serviunt.* Loquitur autem de codicibus bibliothecæ describendis.

ANTIRRHINVM, ἀντίῤῥινον, anarrhinum, ἀνάῤῥινον, bucranion, βουκράνιον, quod semen hæc herba habeat vitulini capitis formam referens; Galeno, Cynocephalea & Angallis silvestris, synonyma sunt herbæ, quam Germani dicunt, Orant / den alten Weibern wol bekant. Ad veneficia enim illâ utuntur, Stärckkraut / Streichkraut. Plin. 25. c. 10.

ANTISTES, antistitis, ab antistare, primarius sacerdos, ceremoniis & sacris præfectus, præsul, ein Prälat / ein Bischoff / ein Vorsteher. Cicer. in Orat. pro dom. sua c. 39 *Vos, qui estis antistites ceremoniarum & sacrorum, autorem & magistrum habetis publicæ religionis.* Idem in Verr. 6. cap. 45, *Cereris sacerdotes, atque illius fani antistites.* Sic *Antistites Jovis*, Nepos in Lys. cap. 3, 3. qui mox *sacerdotes fani* appellantur. Et Quintil. lib. 11. cap. 1, Servium Sulpicium *antistitem juris* dixit, hoc est, excellentem in juris cognitione: ut alium Lactantius *antistitem philosophiæ*, lib. 5. cap. 2. Invenitur utroque positum genere: Val. Maximus lib. 1. cap. 1. n. 1. *ne Deæ vetusti ritus perita deesset antistes.* quamquam &

¶ An-

¶ Antistita, æ, legatur apud Ciceronem, de quo Gellius lib. 13. cap. 20. Virgilius Ciri: *Ictaque barbarico Cybeles antistita buxo.* Ovidius 13. Metam. v. 410 *tractata comis antistita Phœbi.*

ANTISTHENES, is, Ἀντισθένης, Philosophus fuit Socraticus, Diogenis præceptor, qui adolescenti, cùm ei se in disciplinam tradere vellet, rogaretque, quibusnam rebus sibi opus esset, respondit, *libro novo, stilo novo, novaque tabella* (animum in his omnibus unà significans) βιβλιαρίου καινοῦ, καὶ γραφίου καινοῦ, καὶ πινακιδίου καινοῦ, τὸν νοῦν παρεμφαίνων. [Dum καινοῦ dicebat, intelligi simul volebat divulsis syllabis, καὶ νοῦ.] Interrogatus item, quid omnium esset apud homines beatissimum? εὐτυχοῦντα, ἔφη, ἀποθανεῖν, *felicem mori.* Rursus interrogatus, quænam esset disciplina maximè necessaria; *mala*, inquit, *dediscere*; τῶν μαθημάτων ἀναγκαιότατον τὰ κακὰ ἀπομαθεῖν. Diogen. Laërt.

ANTISTOECHON, vel antistichon, ἀντίστοιχον, figura dictionis, quæ & *Antithesis* Mosellano est, quà litera pro litera ponitur, ut, *magalia* pro *magaria*, *Olli* pro *illi*, *Venit & upilio*, pro *opilio*, apud Virgil.

ANTISTROPHE, ἀντιστροφή, conversio, species repetitionis, quam ex libro de Schematibus pete; cum scilicet in eandem orationis partem membra aliquot periodi desinunt, ut, *Frumenti maximus numerus è Gallia: peditatus amplissimæ copiæ è Gallia: equites numero plurimi è Gallia.* Cicer. pro Font. Figura est contraria Epanaphoræ. Vide *Epanaphora.*

ANTITHETON, ἀντίθετον, sive Antithesis figura, quâ contrariis contraria opponuntur. Ut Ovid. 1. Metam. v. 19 *Frigida pugnabant calidis, humentia siccis.* Quintil. *Contra positum* vertit, & *contentionem*: ut, *Odit populus Romanus privatam luxuriam, publicam magnificentiam diligit.* Fit plurimis modis, de quibus doctissime Quintilianus 9. cap. 3.

ANTIUM, oppidum vetus in Latio juxta mare, in quo templum erat Fortunæ. Horat. 1. carm. ode 36

O diva, gratum quæ regis Antium.

Hujus navium rostris suggestus in foro Romano adornatus, templumque *Rostra* appellatum. Livius lib. 8 cap. 14.

¶ Antias, ātis: Antiātes incolæ Antii. Livius c. l. *Interdictum mari Antiati populo est.* Idem lib. 6. cap. 33 *Antiates victi malis, subactique bello.*

ANTIUS Restio, legem tulit, ne quispiam foris cœnaret; quam ne contemnere videretur, nunquam ipse foris cœnare voluit; Macrob. lib. 3. Saturn. c. 17.

ANTLIA, ἀντλία, vel ἀντλεία, eine Rüstung/damit man Wasser schöpffet und auszeucht/ apud Martialem est lib. 9. epigr. 19

Curta laboratas antlia tollit aquas.

Videtur ejusmodi esse machina, quam Saxones eine Plumpe vocant; In *antliam condemnari* apud Sueton. Tiberio cap. 51. extremo, est ad exhauriendam sentinam, vel aliam aquam, damnari: de quo supplicii genere locus apud Artemidorum est lib. 1. Onirocrit. cap. 50. tùm aliis eruditis ante, tùm eruditissimo Casaub. etiam ad Suetonium observatus. De re ipsa consulendus Lipsius lib. 2. Electorum c. 15, itemque Pithœus lib. 2. Adverſ. subsec. cap. 16.

¶ Ancla idem est, quod nomen Salmasius in Vopisci Bonosum sub finem ex veteri epigrammate probat, & *haustrum* interpretatur.

¶ Antlo, vel *anclo*, Græcum est ἀντλῶ, significat idem quod haurio. Usus hoc simplici Livius est apud Festum. Vet. Gloss. *Anclare*, ἀντλῆσαι.

¶ Cæterum *exantlare*, ἐξαντλεῖν, quod & *exanclare* legitur, usitatius est, idque proprie, exhaurire, ut *vinum poculo exanclare*, apud Plautum Sticho actu 1. extremo. Deinde pati & patiendo superare. Lucilius apud Nonium: *quantas ærumnas, quantosque labores exanclâris*, id est, perpessus sis, Mühe und Arbeit ausstehen. Cicero quoque Tuscul. lib. 1. cap. ult. *omnes labores exantlavisse.* Et idem 4. Acad. c. 34 *Credo Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade.* Item 2. de Divinat. c. 30 ex Homero convertit:

Tot nos ad Trojam belli exantlavimus annos.

sicut Ennius apud Nonium, *illum exanclavi diem.*

ANTOECI, Ἄντοικοι, ab Antipodibus differunt, ac sunt, qui trans Æquinoctialem Parallelum, æqua latitudine ab eodem distantem, nobis in hemisphærii sui conformi latere sunt siti, quibus nostri Antipodes Periœci sunt. *Antœci* autem dicuntur, quòd non contrariam, ut Antipodes, sed diversam Austrini lateris terram habitent: cum quibus nobis convenit in unitate diei, imò meridiei, propter unitatem Meridiani. Verum cùm apud nos longissimus est dies, apud illos brevissimus est, propter contrariam latitudinem. Differunt & aliis temporum à nobis varietatibus, sicut autumnus fit ipsis in ariete, cùm nobis ver est: in cancro hiems, cum nobis est æstas, in primo gradu libræ veris sunt ipsis initia, cùm nobis autumni; in capricorno bruma nobis, cùm illis æstas fit.

¶ Periœci, περίοικοι, circumcolæ, qui sub eodem Parallelo, & Meridiano, per polos ducto habitant; qui simul hiemem, simul æstatem, & tempora anni reliqua, nobiscum habent; in hæc tantùm a nobis diversi, quod nec eundem ortum nec occasum habent noctis, & contra. Vadian. in lib. 1. Pomp. Mel.

A ANTONINUS, cognomen aliquot Rom. Imperatorum. Inter quos tamen duo maximè illustres *Titus Fulvius Bojonius Antoninus*, à clementia & lenitate *Pius* appellatus; quippe illi successit *M. Antoninus Philosophus*, qui *sanctitate vitæ omnibus Principibus antecelluit*, ut de eo Capitolinus scribit, qui utriusque vitam exsequutus est. Ultimus & ipse de se libros 12 Græce scripsit magna refertos sapientiâ, qui hodieque supersunt.

ANTONIUS, M. Antonius Orator, cujus familiarissimam ubique mentionem facit Cicero. Filios & nepotem habuit, Marcum, Cajum, & Lucium Antonios. Inter quos M. Antonius Triumvir Ciceronis hostis, & parricida, homo in otio luxuriosissimus, in negocio laboriosissimus, quemadmodum de ipso dictum fuit. Captus amore Cleopatræ, post repudiatam Octaviam Augusti sororem, ad Actium navali prælio superatus ab eodem, Alexandriæ, quo confugerat, obsessus rursus ab Augusto, gladio sponte incubuit, annum agens suæ vitæ 56. Plutarchus, ex quo reliqua de hoc homine petantur. *Cajus Antonius*, Ciceronis in consulatu collega: *Lucius*, Marci frater, bello Perusino notus, de quo Florus videatur. ¶ 2. *Antonii Juliani* Rhetoris Romani Gellius meminit. ¶ 3. De *Antonio Gniphone*, Grammatico juxta ac Rhetore, cujus Scholam & Cicero ipse frequentavit, Suetonius de illustr. Grammat. cap. 7. ¶ 4. *Antonii Musæ*, Augusti Principis Medici, meminit Horat. lib. 1. Ep. 15. ubi vide Interpretes. Ei statuam æream posuisse Rom. Pop. quod opera ipsius ex ancipiti morbo convaluisset Augustus, Sueton. auctor est in vita Aug. c. 59.

B

¶ Antoniaster, diminutivum ex Antonio, ut Priscianus ex Cic. oratione pro Vareno lib. 3 sub finem refert.

¶ Antoninianus, adjectiv. ut *thermæ Antoninianæ.* Eutropius in Caracalla: *Opus egregium fecit lavacri, quæ Antoninianæ appellantur.* Sic *Antoniniani sodales* apud Capitolin. in Marco c. 15.

ANTONOMASIA, ἀντονομασία, figura, quâ seu patronymicum seu epitheton, seu aliud quodcunque pro proprio ponitur: ut *Æacides*, aut *Pelides* pro Achille, *Poeta* pro Virgilio, &c.

ANTRUM, ἄντρον, caverna, latibulum, vox poetis, quam aliis, usitatior. eine Grube unter der Erden/ ein Loch. Martialis lib. 13. epig. 60

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris.

Virgil. eclog. 1. v. 76 *viridi projectus in antro.*
Silius lib. 6 v. 161 de serpente apud Bagradam fluvium:

Vastatis gregibus nigro ructabat in antro.

C ANUBIS, Ἄνουβις, Anubis & Anubidis in Genitivo, Ægyptiorum Deus capite canino, Mercurius. Prudentio Apoth. v. 195 est *caniformis Anubis.* Propert. lib. 3. eleg. 11. v. 41

Ausa Jovi nostro latrantem opponere Anubin:

Ovid. 2. Amor. Eleg. 13

Per tua sacra precor, per Anubidis ora verendi.

ĀNUS, ûs, γραῦς, vetula, ein alt Weib/ dicta ab annis secundum Festum, *vel à defectu sensus*, quasi ἄνους, *Anus delira.* Cic. de Divin. 2. cap. 68 *An tu censes ullam anum tam deliram futuram fuisse, ut somniis crederet?* Welch altes Weib wolte so närrisch gewesen seyn/ und den Träumen gläuben? Menander: *Multò deterius est irritare canem, quàm anum*; πολὺ χεῖρόν ἐστιν ἐρεθίσαι γραῦν ἢ κύνα. *Chartam anum*, per catachresin quandam Catullus epig. 69. *Amphoram anum* Martialis dixit lib. 6. Epigr. 27. ¶ 2. Est & anus eâdem declinatione cutis superaris umbilicum, cujus rugæ senii indicium faciunt. ¶ 3. Tralatè emasculatum, inutilem, deformem, ominosum & honore indignum notare ex illo Claudiani in Eutrop. lib. 1. v. 9

trabeata per urbes
Ostentatur anus, titulumque effœminat anni;

in commentariis Barthius observat. Et rectè *anus* vocatur, quia eunuchus Eutropius erat, cujus consulatum poeta ridet.

D ¶ Ānicula, diminut. apud Terentium aliquoties. ein altes Mütterchen. Ut Phorm. a. 1. sc. 2, 48 *Extra unam aniculam.* Etiam Cic. 1. Nat. D. c. 20 *aniculis fato fieri omnia videntur.*

¶ Ānilis, adject. Altwettelisch. Cic. 2. Nat. D. c. 28 *Aniles superstitiones*, alter Weiber Aberglaube. *Aniles ineptiæ*, 1. Tuscul. cap. 39. *Aniles fabulæ*, Mehrgen/ Apulej. lib. 4. p. 155.

¶ Anilitas. Catull. Carm. 62. *cana anilitas.*

¶ Aniliter, apud Ciceronem de natura Deor. lib. 3. c. 39, *Superstitiosè atque aniliter*; Aberglaubisch/ und wie die alten Weiber thun.

ĀNUS, ani, 2. declinationis, podex. Cicero Pæto lib. 9. epist. 22 de inverecundis vocabulis: *Anum appellas alieno nomine: cur non suo potius?* Celsus lib. 7. cap. 30 pr. *Ani vitia manus auxilium desiderant.* & post paullo: *ne anus ipse suppuret.* Est enim virilis generis.

ANXIUS, ἀνιώμενος, ἀχθόμενος, λεπτομέριμνος, ut in Vet. Gloss. exponitur: solicitus, bekümmert/ sorgfältig. Cicer. 2. Fin. c. 17, *Anxio & solicito animo esse*, bekümmertes und sorgfältiges Gemüths seyn. Idem de Sen. cap. 18 *Sunt morosi & anxii, & iracundi, & difficiles senes.*

¶ Anxiè, mit Sorg und Angst. adverb. Plin. 11. c. 52, *anxiè quærere.* Sallust. Jug. c. 82, *neque tam anxie laturum*

rum fuisse, si &c. es solte ihn nicht so sehr gekräncket haben/ wenn 2c.

¶ Anxietas, Schwermüthigkeit. Cicer. 4. Tusc. cap. 12, *in aliis anxietas: unde anxii.* & Plin. 7. cap. 53. extr. *anxietate mortuus.*

¶ Anxitudo, idem. Accius apud Nonium: *ubi cura est, ibi anxitudo.* Cicero 2. de Rep. apud eundem Nonium: *anxitudo prona ad luctum.* Scribitur & quinque syllabis *Anxietudo.* Paullinus Nolanus epist. 14 ed. Parif. n. 3, ad Delphinum: *ut gravissimæ anxietudinis pœnam lucraremur.*

¶ Anxifer. Cic. 1. Divinat. c. 13

Tu tamen anxiferas curas requiete relaxas.

¶ Anxiare, pro angere, anxietatem adferre, Apuleji est lib. 4 Metam. p. 155 ed. Elmenh. *tristitie animi, languore corporis, damnisque cæteris anxiatum iri* [somnia] *prædicunt.*

ANXVR, oppidum est, de quo Festus: *Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur Volscæ gentis.* Plinius 3. cap. 5, *Tarracina oppidum, linguâ Volscorum Anxur dictum.* Reperias autem & masculino genere usurpatum: est enim *candidus*, item *splendidus Anxur* Martiali lib. 5. epigr. 1 & lib. 10. epigr. 51. & neutro, apud Horatium 1. Serm. Sat. 5.

Impositum saxis late candentibus Anxur.

Scaliger ad Festum monet, in veteri editione esse *Axur*, pro *Anxur*, quæ quidem lectio ipsi placet. *Nam*, inquit, *certissimum est ex Servio, veteres ita dixisse ob Jovem imberbem, sive ἄξυρον, qui ibi colebatur. Et in numero argenteo Pansæ, ab uno latere: JOVIS AXVR. VIBIVS C. F. C. N. ab altero Pansa.* Quare & pro

¶ Anxurus, quod Jovis est epitheton 3. Æneid. v. 799. in illo:

Circæumque jugum, queis Jupiter Anxurus arvis
Præsidet,

Axurus dicere jubet ad illum locum Cerda f. 140. Favetque etymologiæ, quam suppeditat ibi Servius, cum ait: *Circa hunc tractum Campaniæ colebatur puer Jupiter, qui Anxurus dicebatur, quasi ἄνευ ξυρῦ, i. e. sine novaculâ, quia barbam nunquam rasisset.* Sanè citius ἄξυρον dicant Græci, quam ἄγξυρον. Notum tamen illud etiam, solere sæpe vocabulis contra primam originem literam N. interponi. Sic *ansa, frango, tango* dixerunt, quod olim fuerat *asa, frago, tago.* Qualis autem ille Jupiter fuit habitus, nondum id quidem constat liquido. Tametsi enim puerum vocat Servius, unde sequitur, imberbem fuisse: barbatum tamen Jovem repræsentat numisma quoddam, cui inscriptum: JOVIS AXVR. Unde Constantinus Landus p. 83. numism. Servium hic deceptum suspicatur. Ac nescio, an non intonsum, (hæc enim vis in græco ἄξυρος,) rectiùs dicamus eum, qui cùm comam habeat aut barbam, non utatur tonsore, (quo sensu & Apollinem vocant intonsum,) quam glabrum, in quo nihil, quod radat, novacula reperiat. Cerda conciliatorem hìc agit, putatque Jovem Axurum fuisse modò pro puero, modò pro intonso (h. e. grandi & barbato.) Sed meritò dubites, an qui cognomen hoc indiderunt Jovi, contrariis sensibus modò imberbem, modò barbatum significare voluerint.

ĀONIA, Ἀονία pars montana Bœotiæ, in qua sunt *Aones montes*, dicti ab *Aonibus*, populis vetustis Bœotiæ. In illis est *Aganippe* fons Musis sacer, qui & *fons Aonius* dicitur. Universam Bœotiam *Aoniam* dictam antiquitus, Servius in Eclog. 10. v. 12 auctor est.

¶ Āŏnides, Musæ, Juvenal. Satyr. 7. v. 58

cupidus silvarum aptusque bibendis
Fontibus Aonidum, &c.

¶ Āŏnius. Virg. 3. Georg. v. 11.

Aonio rediens deducam vertice Musas.

Et Ovidius 3. Metam. v. 339 *Aonias urbes* dixit Bœotias.

AORNVS petra stupendæ altitudinis in Sogdiana, de qua Curtius lib. 8. cap. 11 legatur. ¶ 2 lacus Campaniæ, quem Latini *Avernum* dixerunt. vide *Avernus.* Utriusque appellatio quasi ἄορνις, quod aves illa propter altitudinem; hic propter pestiferum vaporem non ferat.

AŎVS, Epiri fluvius, quem Acantem alii vocant. Plin. lib. 2. c. 23. Vide Liv. lib. 32. c. 5.

ĂPĂGE, ἄπαγε, dictio Comicis frequens: qui ea nonnunquam absolute, ut interjectione, aliquando ut verbo utuntur, ut, *Apage te, apage te a me*, apud Plautum sæpe numero: & Terentius quoque Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 65 *apage te.* hebe dich weg von mir. Usus & Vatinius ad Cic. lib. 5. epist. 10.

¶ Apagesis. Terent. in Eunucho a. 4. sc. 6, 19, trolle dich/ bleib mit solchen Worten dahinden.

APALAR vel Apalare, idem fere quod cochlear. Isidorus: *Apalare, cochlear.* Ausonius epistola 21 ad Paullinum:

Jam patinas implebo meas, ut parcior ille
Majorum mensis apalaria succus inundet.

Sic Salmasius legit, quem vide in Vopisci Claud. c. 17; contra Scaliger *applaria.*

APARCTIAS, Ἀπαρκτίας, ventus idem, qui Septentrio, qui à polo per meridianum spirat, der Nordwind/ mitternächtiger Wind/ Plin. lib. 2. cap. 47.

A ĂPAMĒA. Plures hujus nominis urbes in Syria, Bithynia, Osroene & alibi. Vide Geograph. Sed omnium clarissima, quæ in Syria erat, nomen ab Apama regina trahens, quod de illa quæ in Phrygia est, diserte Strabo lib. 12 p. 397 adnotavit. Hinc

¶ Apamēnus, gentile nomen. *Apamenum vinum*, Plin. lib. 14. cap. 7. Et Avienus Periegeta v. 1093 de Oronte:

Præstringitque undis Apamenæ ubera glebæ.

ĂPĂTHES, sic enim Græcum imitatus Plinius est lib. 7. cap. 19, *Exit hic animi tenor in rigorem quendam torvitatemque naturæ duram & inflexibilem, affectusque humanos adimit, quales Apathes Græci vocant &c.* ἀπαθής, qui sine affectionibus est, einer/ dem nichts wohl oder wehe thut.

¶ Apăthīa, ἀπάθεια, affectuum vacuitas. Usus græca voce est Gellius 19. cap. 12, *Isti apathiæ sectatores* (Stoicos intellige,) *qui videre se esse tranquillos, & intrepidos & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioribus animi officiis amputatis in torpore* (ita cum Lipsio n. 39. ad Taciti German. legendum pro, *corpore*,) *ignavæ & quasi enervatæ vitæ consenescunt.* Seneca Græcam vocem quomodo reddat Latine non reperit satis, Epist. 9. *In ambiguitatem incidendum est, si exprimere ἀπάθειαν uno verbo scite voluerimus*, & impatientiam *dicere. Poterit enim & con-*
B *trarium ei, quod significare volumus, intelligi. Nos enim eum volumus dicere, qui respuat omnis mali sensum: accipietur is, qui nullum possit ferre malum. Vide ergo num satius sit, invulnerabilem animum dicere, aut animum extra omnem patientiam positum.* Parum scite, judicio Lipsii, qui mallet *imperturbabilem animum* dici, aut uno verbo (licet enim fingere,) *imperturbationem.* Jam diu ante Lipsium sic reddiderat Hieronymus ad Ctesiph. adversus Pelag. cap. 2. *Evagrinus edidit librum & sententias περὶ ἀπαθείας, quam nos* impassibilitatem *vel* imperturbationem *possumus dicere, quando nunquam animus ullo perturbationis vitio commovetur, & ut simpliciter dicam, vel saxum vel Deus est.* Cicero ἀπαθείας *sedationes* videtur vocavisse 5. Tusc. cap. 15, *cum perturbationes animi miseram, sedationes autem vitam efficiant beatam.* Nam *indolentiæ* vox, quam alibi adhibet, ἀναλγησία est proprie, quæ tamen ab ἀπαθεία non multum distat, cum eaque conjungitur a Gellio 12. cap. 5.

APATVRIA, æ, cognomen fuit Veneris, apud Strabonem lib. 11. p. 341, τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν τῆς Ἀπατούρης. ¶ 2. *Apaturia*, orum, festum Atheniensium, in Bacchi honorem, quasi *Deceptionis* appellatum, eo quod Xanthius Bœotus in duello decretorio, ob fines suscepto, astu circumventus occubuerit.

¶ Apaturum, Veneris templum in Phanagoria. Steph. & Plin. 6. cap. 6.

C APĒLIŌTES, Ἀπηλιώτης, ventus qui & Subsolanus contrarius Favonio, der Ostwind. Plin. 2. c. 47.

ĂPELLA, fictum (ut volunt interpretes quidam, & in his Acro) Horatio nomen, quo Judæum velut per sannam atque convicium appellaret: *Credat Judæus Apella, Non ego*, lib. 1. Satyr. 5. v. 100. Ut Judæus *Apella* diceretur, quasi *sine pelle*, h. e. Verpus, uti Catullo; seu *recutitus*, ut Martiali, ad irridendum compositis vocibus, nominatur. Secutus hanc interpretationem est & Alcimus Avitus lib. 5. v. 360. 361.

Jam propè centenum compleverat advena lustrum
In regnis, Ægypte, tuis, Judæus apella.

ut de recentioribus taceam. Etiam in onomastica res migravit, è quorum uno Becmannus de orig. p. 976. citat: *apella*, λιπόδερμος. Sed rectiùs alii *Apellam* nomen proprium statuunt, quo notus Horatii tempore Judæus quidam Romæ fuerit: Ἀπελλῆς. Nam Græcis nominibus tunc nuncupatos Judæos, vel novi fœderis tabulæ infinitis exemplis demonstrant. Vide maximum Salmasium Offilegio Linguæ Hellenisticæ p. 384. ex interpretibus Horatii Lambinum, & Xylandrum.

ĂPELLES, is, Ἀπελλῆς, pictor ille præstantissimus & nobilissimus, qui pictores omnes prius genitos, futurosque posteà (quemadmodum Plinius 35. c. 10 pronunciavit) ingenio, arte, & indu-
D striâ superavit. Vixit atque excelluit hoc modo omnes Olympiade centesimâ duodecimâ. Perpetua ipsi consuetudo fuit, nunquam tam occupatam agendi diem, ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in proverbium venit, *Nulla* [videlicet] *dies sine Linea*; & cum gemitu ac dolore illud, quod si quando occupationibus impeditus a lineis ducendis abstraheretur, *Hodie nullam lineam duxi*; rursus & illa: *Manum de tabula nescit tollere Protogenes, alioqui cum eo omnia mihi paria, aut illi meliora: Ne sutor ultra crepidam: Rideri possis a pueris, qui colores terunt:* quo Alexandrum Magnum in officinam sæpius ventitantem, quod & a nullo pictorum alio pingi vellet, cùm de picturis multa non sat scite disserere cœpisset, notavit. Pinxit, quæ pingi non possunt tonitrua, fulgetra, fulguraque, &c. quin & animum & ἦθη. Post Venerem verò artificiosissime à se pictam aliam inchoaverat, superaturus priorem illam. Sed invidit mors parte ejus absoluta: nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta inventus est. Meminit Cicero lib. 1. epistolarum ad famil. epist. 9. Plin. lib. 35. cap. 10. Ovid. lib. 3. de Art. v. 401

Si

Si nunquam Venerem Cous pinxisset Apelles,
Mersa sub æquoreis illa lateret aquis.

Idem cum equum pinxisset, & spumam in ore ejus exprimere voluit. Quod cùm præstare ars non posset, casus præstitit. Nam forte quandam picturæ suæ spongiam admovens, qua infelicis penicilli colores abstergeret ac deleret; felicissime spumam assimilavit. Sextus Empiricus lib. 1. Pyrrhon. Hypoth. c. 12.

¶ Apellēus, adject. Stat. 5. Silv. 1.

Ut vel Apelleo vultus signata colore.

APENNĪNUS, Ἀπέννινον ὄρος Straboni, mons est ab Alpibus proficiscens, & universam Italiam in Siciliam usque dividens, per quem in Galliam exercitum suum Annibal trajecit. Ovidius 2. Metam. v. 226

Aeriæque Alpes, & nubifer Apenninus.

Adde Livium, Melam & cæteros hujus Musæ, inprimis Lucanum lib. 2. v. 396. & seqq. plurimis, qui satis accuratè describit.

¶ Apennīnigĕna, apud Ovidium 15. Met. v. 432

Apenninigenæ quæ proxima Tibridis undis.

Et Claudian. 6. Conf. Hon. v. 505

Apenninigenis cultas pastoribus aras.

¶ Apennīnicŏla, apud Virg. Æn. 11. v. 700

Apennimicolæ bellator filius Auni.

Adde Silium lib. 5. v. 627.

¶ Cisapennina, &

¶ Transapennina Italia, apud Catonem in antiquitatibus.

ĂPER, κάπρος, Wildschwein. Juvenal. Sat. 1. v. 141

— — Quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum.

Apros duos uno in saltu capere, proverbialiter dixit Plaut. in Casin. a. 2. sc. 8, 40. Germ. zween Hasen aus einem Busch jagen. *Aper frendens, spumans, indomitus* epitheta sunt Poëtis familiaria.

¶ Aper etiam nomen proprium Romanis. v. g. M. Aper, *celeberrimum fori ingenium*, ut auctor Dialogi de Oratorib. cap. 2 laudat, qui non infimam personam inter collocutores illos tenet. Et Apri consulis Romani in Commodo Lampridii iterum iterumque mentio facta, cap. 2, c. 12. &c.

¶ Aprugnus, adjectiv. ut, *aprugna caro*, Schweinen Wildpret. *Sumina aprugna*, Lamprid. in Elæagabalo c. 21. *Aprugnum callum* apud Plaut. non semel; & Plinius lib. 8. c. 51, *Catonis censoris orationes aprugnum exprobrant callum.* Vide *Callus*.

¶ Aprīnus idem. Lucilius apud Charisium lib. 1 p. 63 *viscus aprinum.* Et Martianus Capella lib. 2 sub finem: *Ipsi præsuli nunc draconis facies, nunc rictus leonis, nunc cristæ cum aprinus dentibus videbantur.*

Aperio cum derivatis quære in *Pario*.

APES, vel apis, μέλισσα, insectum notum, eine Biene/ Imme. *Apis parca, sedula*, φιλόπονος. *Apes inficientes*, quæ opus non faciunt, vide *Facio*. Plin. lib. 11. cap. 6. de apibus: *Exeunt ad opera & labores, nullusque [cùm per cælum licuit] otio perit dies.* Seneca in Epist. de ratione studii, quæ 84 est, *Apes debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel conficiendum idoneos carpunt: deinde quicquid attulere, disponunt, ac per favos digerunt.* Hactenus verba Senecæ. *Rex apum solus aculeum non habet, aut certè non utitur: ita principem oportet esse clementissimum:* Erasmi in similibus ex Plin. lib. 11. cap. 17. Vide & Senecam lib. 1. de Clementia cap. 19. Estque *in apibus* imago perfectæ Reipubl. Plin. 11. cap. 5. Videatur de *earum generatione* Virgil. 4. Georg. &c.

¶ Apicula, diminut. Bienlein. Plinius lib. 7. cap. 21 *à Myrmecide fabricatam navem, quam apicula pinnis absconderet.* Plautus Curcul. a. 1. sc. 1. v. 10 *apicularum opera congestum.*

¶ Apiarium, Glossæ Vet. μελισσὼν & μελισσεῖον interpretantur, ein Bienen-Hauß. Gellius lib. 2. cap. 20, *Apiaria vulgus dicit loca, in quibus siti sunt alvei apum.*

¶ Apiarius, apibus curandis præfectus, Bienenwärter. Plinius lib. 21. cap. 7, *Proventum mellis sperant apiarii, large florescente thymo.* Gloss. Vet. *Apiarius*, μελιττουργός, quem Varro lib. 3 cap. 16 *mellarium* appellat.

¶ Apiatus, quod nonnulli huc referunt, vide in *Apium*.

¶ Apiaster, seu potius Apiastra, avis apum avida. Gaza virili genere usurpavit: fœmineo alii, ut Servius ad verba: *meropesque aliæque volucres*, Æneid. 4. v. 14, *Meropes*, inquit, *aves sunt virides, & vocantur apiastræ, quia apes comedunt.* Onomast. Vet. *Apiastra*, μελισσοφόνος. ein Specht/ Bienenwolff.

¶ Apiastrum, herba apibus gratissima, Melissenkraut. Varro 3 de R. R. cap. 16, *hos circum villam totam alvearium fecisse, & hortum habuisse, ac reliquum thymo & cytiso obsevisse, & apiastro, quod alii μελίφυλλον, alii μελισσόφυλλον; quidam μέλινον appellant.* Videri tamen poterat, non tam ab *Apis*, quam ab *Apium* hanc herbam nominari, quia Glossæ veteres non solum μελισσόφυλλον interpretantur, verum etiam ἱπποσέλινον & ψευδοσέλινον, nisi forsan diversa sunt genera. Sed negant Scaliger de Cauf. L. L. cap. 95, & Vossius in Etymologico, quidquam apiastro commune cum apio esse, idque unice ab apibus denominari contendunt.

APEX, icis, cujusque rei summitas seu eminentia. Unde & Cice-
A ro Senect. cap. 17. per metaphoram, *Apicem senectutis*, auctoritatem, appellavit; quod nihil in Senectute æque excellens atque eximium, quàm auctoritas, sit, quam ea ætas conferre solet. De summo vertice in homine Virg. in illo 2. Æn. v. 682

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex.

Æn. 10 legimus v. 270

Ardet apex capiti, cristisque a vertice flamma
Funditur.

Ubi Servius *apicem* coni altitudinem interpretatur. *Conum* autem galeæ eminentiam vocat, ut ipse exponit ad illud lib. 12. v. 492

--- apicem tamen incita summum
Hasta tulit.

Apicem falcis, qui mucro, Columella lib. 5. cap. 25: *Apicem montis* Silius 12. v. 709. *Apices volucrum*, de avium cristis Plinius dixit lib. 11. cap. 37 dixit. *Apices literarum* apud Quintilianum lib. 1. cap. 7 sunt accentuum & syllabarum notæ, quæ superpinguntur, maximè ad designandam vocis significationem, quæ in unâ nonnunquam diversa est. Verba ejus sunt: *Ut longis syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est: quia plurimæ naturâ ipsâ verbi, quod scribitur, patent: sed interim necessari-*
B *um, cùm eadem litera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta est, facit.* Ut malus *utrum arborem significet, an hominem non bonum, apice distinguitur.* *Aut flexa pro gravi, aut gravis pro apice circumducta sequatur.* Hinc *apices*, ipsæ aliquando literæ sunt. Prudentius Hymno in honorem Eulaliæ v. 136

Scriberis, ecce, mihi Domine:
Quam juvat hos apices legere,
Quia tua Christe tropæa notant!

¶ In pileo Sacerdotali *apex* virgula est, in summo pileo sursum erecta: a qua & pileus ipse, qui propriè alias *flammeum* dicebatur, *Apex* appellatus. A parte totum, ut rectè in Varronem Scaliger docuit. Erant hi pilei ex pelle ovilla hostiæ cæsæ, in coni formam coëuntes, ut ex Dionysio, Isidoro, & aliis constat. De iis & Servius non uno loco, itemque Festus. Filum laneum, quo velabatur apex, *Apiculum* dicebatur: *Offendices*, amenta, quibus retinebatur pileus: quod se mutuo offenderent. Plura de iis Philippus Rubenius lib. 2. Elect. c. 25. & Jacobus Gutherius de Vet. Jure Pontificio lib. 1. c. 30. qui & formam ex nummis & aliis monumentis antiquis depingunt. Vet. Gloss. *Apex*,
C κεραία, Γράμματος ἄκρον, περικεφαλαία, καὶ τὸ ἐπὶ πίλοις παράσημον. Item: *Apices*, κεραίαι, ἄκραι συλλαβαί, πάραι. Et: *Montis apex*, ἡ κορυφή.

¶ Apicatus, apice pileo tectus. Ovidius l. 3. Fast. v. 396

His etiam conjux apicati sancta Dialis
Lucibus impexas debet habere comas.

APEXĀBO, onis, farciminis genus, Schweißwurst/ oder Rotwurst/ intestinum sanguine & arvinâ fartum. Ab *apex*: quod in eo summo quiddam eminebat, ut in capite apex, Varrone auctore lib. 4. de L. L.

APHACA, vel Aphace, ἀφάκη, legumen, ervum silvestre, wilde Wicken/ oder Vogelwicken. Plinio enim lib. 27 cap. 5, *tenuia admodum folia habet, pusillo altior lenticulo est: siliquas majores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora & madidiora lenticula.*

APHÆA, nomen Dianæ, sub quo apud Æginetas culta fuit. Virgilius, vel quisquis auctor est, in Ciri v. 301 ad Dianam:

Nunquam tam obnixe fugiens Minois amores,
Præceps aëreis specula de montibus isses,
Unde alii fugisse ferunt, & nomen Aphææ
Virginis adsignant: alii, quo notior esses,
Dictynnam dixere tuo de nomine Lunam.

D Consule quæ Scaliger adnotavit, cui etiam hujus nominis, perperam in libris depravati, restitutionem debemus.

APHAERESIS, ἀφαίρεσις, dictionis figura, auferens aliquid principio dictionis. Virg. Æn. 6

Discite justitiam moniti, & non temnere Divos,

pro *contemnere*.

APHANNAE, obscurum Siciliæ oppidum, χωρίον ἄσημον, unde proverbium, ἢ εἰς Ἀφάννας, vel *in Aphannas*, de obscuris & remotis usurpatum, auctore Stephano Byzantio. Hesychius quoque hunc locum πόρρωθεν, hoc est, in remotissimis ponit, unde Stephani proverbium illustratur, qui ἐπὶ ἐκπεπτωκότων, *de elongatis & remotis* id dici confessus est. Hinc

¶ Affaniæ, id est, ineptiæ, res futiles ac nugatoriæ, eruditis viris derivantur perinde, atque *Apinæ* & *Tricæ*, hujusmodi nugæ, ab oppidis, teste Plinio, appellantur, de quibus paullo post in *Apinæ* dicturi sumus. Apulejus lib. 9 p. 221 ed. Elmenh. *Has & alias similes affanias frustra adblatterantes.* Pricæus & Julian. Floridus paullo aliter, quod vero nihil nobis derogat: *His & aliis similibus affaniis frustra obblatteratis.* Et lib. 10. p. 243 *Tunc ore semiclauso balbutiens nescio quas affanias effutire [cœpit] ut eum nemo prorsus a culpa vacuum merito crederet.* Unnütze vergebliche

gebliche Reden / Narrentheidung. Sunt qui a *fando* deducunt Affanias, sed nos Vossium maxime in Etymologico sequuti sumus. Adde plura in *Apinæ* mox dicenda.

APHIDNAE, Atheniensium vicus, ab Aphidna Thesei socio sic appellatus. Vide Strab. Pausan. & Plutarchum in Theseo. Seneca Hippolyto v. 29

----- parvas alius
Calcet Aphidnas.

¶ 1. Est & hoc nomine Lacedæmoniorum vicus: *Lacedæmonias Aphidnas* Avienus vocat Arat. v. 372. Adde Stephanum de Urbibus.

APHRACTUM, ἄφρακτον, navigium undique apertum; quod genus Rhodiis in usu fuisse Cicero aliquoties indicat in Epistolis ad Atticum. Ut lib. 5. epist. 13 *Navigabamus tardius propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem.* Adde lib. 6. epist. 8, ubi etiam *aphractus Rhodiorum* memoratur.

APHRODISIA, Ἀφροδίσια, sacra Veneris, quæ Aphrodite, Ἀφροδίτη, à spumâ maris dicitur.

¶ Aprodisius, a, um, adject. ut *juramentum aphrodisium* pro vano, & nullius momenti; *Aphrodisia opera* pro lascivis, amatoriisque. Videatur Taubm. ad Plaut. p. 1050. Scip. Gentil. ad Apolog. Apuleji. p. 400.

¶ Aphrodisium, Urbs Africæ in Numidia: & Hispaniæ Promontorium, nec non Cypri. Vide Geograph.

¶ Aphrodisias, ădis, multarum urbium nomen, ut in Cilicia, Laconica, Caria, &c. quas Stephanus Byzantius recenset, quem videas.

APHRONITRUM, nitri spuma, Salpeter / der an den Mauren und Felsen wächst / vide *Nitrum*, Salpeter-Schaum. Exstat vocabulum apud Plin. 24. c. 9. & Martial. epigr. 58 lib. 14

Spuma vocor nitri, dicor & aphronitrum.

APHROSELENUS lapis, ἀφροσέληνος, qui & Arabicus, Sperglaß / Spießglaß / Spiegelstein. *Lapis specularis*, Plin. σπεκλάριον Græcis.

APHTHAE, ἄφθαι, exulcerationes sunt in summo ore, infantibus peculiares vitio lactis calido humoris corrupti; wenn den Kindlein der Mund oben wund wird / quanquam & adultis id mali accidit, qui inde ἄφθῳδοι dicuntur; Celsus lib. 6. cap. 11.

APHTHONIUS, Ἀφθόνιος, Sophista, scripsit Progymnasmata in artem Hermogenis, quæ latinitate donata exstant.

APHYA, æ, ἀφύη, piscis genus minimum & inutile. Latini *Apuam* dicunt, vide paullò post *Apua*. Aristoteles ἀφρὸν vocat, Athenæus ἀφρίτιδα, nonnulli ἀφρύην, à spumâ maris, è quâ nascitur, Meersengle / Meergründle / ein Stichling. *Aphya ad ignem*, ἀφύα ἐς πῦρ, proverbium est in ea, quæ celeriter vel intereunt, vel conficiuntur. Aphya enim admota igni protinus decoquitur. Item: ἀφυῶν τιμὴ ἔλαιον, *Aphyarum honor oleum.* Decoctæ enim sunt, quam primum oleum fervens contigerunt. Vide Chiliad. Ein kurtzer Reygen ist bald getantzt. Id enim Germanorum ab hoc, *Aphya in ignem*, non abludere nimium videtur.

APICA, nudo ventre ovis, Varro l. 2. de Re Rust. cap. 2. Plinius l. 8. c. 48. Et hujusmodi oves *minas* appellatas idem Varro ibidem docet. *Apica* ex Græco ἄπεικος est: id est, glabra. Nam πέκος & πόκος, & πέκος idem, ut in Varronianis Conjectaneis Scaliger observat p. 217.

APICIUS, quo nomine tres fuerunt Romæ, omnes gulæ studio infames. Primus circa illa tempora vixit, quibus Cæsar natus est; alter sub Tiberio; ultimus sub Trajano fuit, ut Casaub. ad Athenæum lib. 1. cap. 6 observat. Juvenalis Sat. 5. initio inter parasitos Gabbam quendam nominat; quem Vetus Scholiastes, *Apicium Gabbam* interpretatur, & sub Tiberio scurram nobilem fuisse tradit. Quod nescio, an ad secundum illum pertineat: cujus maxime gula celebrata est, quemque ob id *nepotum omnium altissimum gurgitem* Plin. lib. 10. cap. 48 vocat. Hic ille est, qui cum HS. millies (duos milliones & semis) in culinam congessisset, neque plus centies HS. (250000. Coronat.) de patrimonio sibi superesse intelligeret, veneno vitam finiit, metuens ne sibi esuriendum deinceps esset. Dio Cassius libr. 57. Seneca consol. ad Helv. cap. 10. & Martial. libr. 3. Epigr. 22. *Scientiam popinæ professum infecisse seculum disciplinâ suâ*, Seneca ibidem prodit. Quæ eum aliquid de Coquinaria scripsisse non obscurè arguunt. Ac sane *Relata Apicii*: id est, scripta Spartianus in Ælio Vero commemorat. Vetus Schol. Juvenalis de juscellis scripsisse ad Sat. 4 diserte notat. Extat & hodieque de re culinaria liber ipsius nomine, dignus Lectione ob singularia, quæ habet; sed qui vel alterius Apicii est; vel alienis accessionibus interpolatus, Vide Casaub. ad Alexandrum Lampridii: &c. Casp. Barth. lib. 34. Adverf. cap. 18. & lib. 26. cap. 16. Voss. lib. 1. de Analogiâ c. 14.

¶ Apicianus, adjectivum, ut *Apiciana coctura*, Plin. 19. cap. 8, & *Apiciana condimenta*, Tertullianus de anima cap. 33.

APINAE, arum, *Tricas* & *Apinas* vulgò res futiles & nugatorias dicebant, faule Fisch / lose Narrentheidung. Martialis Apophoretis sive lib. 14. ep. 1.

Sunt Apinæ Tricæque, & si quid vilius istis,

Vet. Gloss. *Apinæ* ἀπολογίαι: item: *Apinæ*, σπάνιαι; ut summus vir Claud. Salmasius emendavit ad Pollionis Gallienos cap. 8. quanquam non invitus postea alteri sententiæ, quæ, quod in Glossis φανιαι scriptum est, ἀφάνιαι substituit, non nihil concedat. Hæc Scaligeri est in Festum p. 35 in voce *Buttubata*, qui *Apinarum* vocabulum ex ipso Græco ἀφάνιαι detortum censet, in quo, summo viro adsentiri non possumus. Glossæ quidem *Apinas* per φάνιαι, hoc est, ut ille supplet, per ἀφάνιαι interpretantur, (licet Salmasius ad cit. Pollionis locum σπάνιαι malit:) tamen pro more non originem vocis, sed significationis æqualitatem adferunt, quæ altera derivatione, quam ex Plinio daturi sumus, egregie confirmatur. Ut enim Aphannæ obscurus locus Siciliæ fuit, qui in proverbium abiit: ita Apina, obscurum oppidum Apuliæ, adagio persimili locum dedit. Plinii lib. 3 cap. 11, ubi de Apulia Dauniorum agit, hæc verba sunt: *Diomedes ibi delevit gentes Monadorum Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum vertère, Apinam & Tricam.*

¶ Apinarii, ab Apinis, γελωτοποιοὶ; Scurræ mimarii, qui divitum mensas sectabantur, Trebellio Pollioni in Gallienis cap. 8. quanquam alii *apenarii* malint. Vide Salmasium. Adde hunc locum & verbum

¶ *Apinari*, pro nugari, Casaubonus in Isidori Glossis emendat, ubi scriptum erat: *acinari, tricari, in parvo morari.*

APION, sic enim rectè scribitur, cùm ab Ægyptiorum Deo Apide nomen, perinde ut Hermapion, cujus apud Ammianum lib. 17. cap. 9 mentio, invenerit. *Appionem* scribunt vulgo geminata litera, sed male. Fuit Grammaticus, Posidonii cujusdam filius, cognomine πλειστονίκης, quasi sæpe victorem dicas, item Μόχθος, ab assiduo labore. Patriâ Ægyptium alii prodiderunt, alii Cretem. Docuit Romæ sub Tiberio & Claudio Imperatoribus, Dionysii Halicarnassei æqualis. Multarum rerum notitiâ celebris, & Polyhistor appellatus inde, inque nomen Homeri, quod Seneca testatur Epist. 88, ab omnibus civitatibus adoptatus, h. e. ut explicat ibi Lipsius, cognominatus passim alter Homerus. Sed loquax valde, & venditator sui usque adeo vanus, ut immortalitate a se donari scripserit, ad quos aliqua composuisset, ut Plinius auctor est, Hist. Nat. præf. Qui eundem & à Tiberio *cymbalum mundi* vocitatum prodit, *cum publicæ famæ tympanum potius videri posset.* Contra hunc Josephus libros duos edidit. Vide & Suidam, atque inprimis eruditissimum Vossium lib. 2. de Historicis Græcis cap. 6. pag. 190. & in addendis pag. 530. 531. Dalechamp. ad Plin. p. 7. & 1577.

¶ Apion alius rex Cyrenaicæ, & Libyæ Aridæ, hoc est Marmaricæ, Ptolemæi etiam communi nomine usus, qui Romanos testamento heredes scripsit. Epitoma Livii 70, *Ptolemæus Cyrenarum rex cui cognomentum Apioni fuit, mortuus heredem populum Rom. reliquit.* Adde Eutropium lib. 6. cap. 9. Duos ex uno Apiones, alterum Cyrenaicæ, Libyæ alterum Siccæ regem, Sex. Rufus facit cap. 13, &, hunc forsan sequentes, Ammianus lib. 22 extremo, ac Hieronymus in Chronico, inque Notis ad hoc vir summus Jos. Scaliger: sed Valesius ad Ammianum, non modo ex Livio & Eutropio, verum etiam ex Appiano & Justino probat, unum fuisse, qui utramque regionem possederit, & eundem utramque etiam Romanis testamento reliquisse.

APIS, Bien / vide paullò superius *Apes.*

APIS, Apidis vel Apis, idem qui Serapis & Osyris. Maximus Ægyptiorum Deus, & bos ab iisdem pro numine cultus. Lucan. 9. v. 160

Et sacer in Magni cineres mactabitur Apis.

Vide *Serapis*, & Augustinum lib. 18. de Civ. D. cap. 5. & Florid. Sabin. lib. 3. Subcis. cap. 1. Josephi symbolum Ægyptiis Apin fuisse, multis contendit Vossius lib. 1. de Orig. de Idolol. cap. 29. lib. 3. cap. 74. argutè magis, quàm verè. Qui & cap. 14 ab hoc Api Ægyptio distinguit ¶ 2. Apin Sicyonium, Argivorum tertium Regem, à multis etiam veterum confusos.

APISCOR, vetus verbum, quo Sisenna & Lucilius apud Nonium usi sunt, eadem notione, quæ compositi *Adipisci* est, hoc est assequendi, consequendi, erlangen. Lucretius lib. 1. v. 448

Nec ratione animi quam quisquam possit apisci.

Neque vero puduit ejus cultioris ætatis scriptores. Catullus de nupt. Pelei & Thet. v. 145 *animus prægestit apisci.* Tacitus annali 4. cap. 1. *Intus summa apiscendi libido.* Quin ipsi Ciceroni vindicant, ejusque æquali Ser. Sulpicio Victorius, Gruterus, Grævius. Ille enim Attico lib. 8. ep. 14 *Ait Lepidus, Domitium nescio quo penetrasse itineribus; occultandi sui caussa, an maris apiscendi, ne id quidem scit.* Vide not. Victorii. Servius autem lib. 4. ep. 5. Ciceroni: *Vidimus magnam ex ea re te laudem apisci.* Manutius autem ad h. l. notavit, omnes suos veteres libros, nullo discrepante, *adipisci* habere.

¶ Adipisci autem usitatius est, erlangen / überkommen. Cic. pro Cluent. cap. 42 *summos honores a populo Rom. adeptus est.* Plinius 35. cap. 10 *palmam adeptus*, i. e. victoriæ præmium consecutus, den Preiß erhalten / den Ruhm darvon tragen.

¶ Sunt in usu Latinis participia, *adeptus* & *adipiscendus*, significatione passiva. Cicer. de Sen. cap. 2, *Senectutem ut adipiscantur omnes optant, eam accusant adeptam.* Idem in off. 1. cap. 21.

Sed iis, qui habent à natura adjumenta rerum gerendarum, adipiscendi magistratus sunt. Tacitus 1. Annal. cap. 7. de Tiberio: *Literas ad exercitum, tanquam adepto principatu misit.* Nazarius Panegyr. ad Const. Aug. cap. 8. *Incrementum adeptæ felicitatis est malorum commemorata depulsio.* Ammianus Marcellin. lib. 18. p. 132. ed. Lindebr. aut cap. 11. Grut. *Sabinianus, adeptâ repentina potestate sufflatus.* Ita usus & Venantius est, El. de Resurrectione Christi extr. ubi plura notavit Buchnerus.

¶ Adeptio, consecutio, Erlangung. Cic. 2. de Fin. cap. 13 *Nos beatam vitam non depulsione mali, sed adeptione boni judicemus.* Idem Partit. Orat. c. 32, *utilitas ex adeptione alicujus commodi.*

¶ Adeptus, ûs, idem. Paullinus Nolanus epist. 32 ad Severum ed. Paris. (al. 12) sect. 18, *ex adeptu fidei.*

¶ Indipisci, idem ac adipisci. Plaut. Rud. a. 5. sc. 2. v. 28 *Largiter mercedis indipiscar.* Gellius 12. cap. 1. extr. *copias ubertatesque verborum indipisci.* Livius 26. cap. 39, *quam quis indeptus navem erat.*

¶ Redipisci quoque Plautus dixit Trinum. a. 4. sc. 3. v. 15. pro Recuperare.

ĂPĬUM, σέλινον, herba. Eppich. *Virides apio ripæ*, Virg. 4. Georg. v. 121, quod vulgare est, & sponte nascens. Plura enim ejus genera, quæ Plinius recenset lib. 19 cap. 8. pr. Et sativum quoddam genus *defunctorum epulis feralibus dicatum*, idem lib. 20. c. 11. scribit. Sepulcrales coronas inde fieri solitas, Suidas ex Duride narrat. Inde Proverbium *Apio indigere*, de iis qui desperatè decumbebant: de quo idem Suid. Vide & Plutarch. Sympos. & vitâ Timoleontis. Horatius tamen & ad conviviorum coronas apium adhibet lib. 4. Od. 10. ubi vide interpretes. Etiam majorum certaminum ex apio præmium erat. Plinius lib. 19. cap. 8 (Hard. sect. 48) *Honos apio in Achaia, coronare victores sacri certaminis Nemeæ.*

¶ Apianus, adject. quasi similis apio, ut *Vitis apiana* Plin. 14. c. 2. & *uva apiana* ibidem c. 9. & *brassica apiana* lib. 19. cap. 8, ut Harduinus ex MS. regio legit: alii codices itidem vetusti *brassica apiaca*, quod Catonis quoque libri habent cap. 157, ad quem Plinius provocat. Quæ si vera lectio est,

¶ Apiacus aliud adjectivum erit ejusdem notionis.

¶ Apiatus quoque reperitur, ut *mensæ apiatæ* apud Plinium lib. 13. cap. 15, quæ apii semen & grana densè congesta in ligni venis videbantur referre. Alii hoc adjectivum sub *Apes* scribunt: sed propius Plinio est, ad *apium* referre, quod etiam Harduinus in notis probavit.

¶ Apiastrum, herba, vide sub *Apes*.

Apluda. Vide *Applu da*.

APLUSTRE & Aplustrum, plural. aplustria & aplustra, *navium ornamenta*, Schiffzierde. *Quæ quia erant amplius, quàm essent necessaria usu, etiam amplustria dicebantur*, ut tradit Festus. Ergo ab *amplius*, amplustre dictum Grammatici volunt. Sed verius ex Græco ἄφλαστον, *aplustre* & *aplustrum*: pro quo vetustissimi *amplustrum* dixerunt. Erat tabula affixa ad summitatem puppis ornamenti caussa, interdum in scuti aut clypei modum, de cujus apice pinnæ ac cristæ eminebant. Addebantur aliquando & tæniæ, aut vela parva. Vetus Scholiastes Juvenalis ad Sat. 10. v. 136, ubi *victa triremis aplustre* memoratur, *Tabulatum*, exponit, *ad decorandam superficiem navis appositum.* Veteres Glossæ: *aplustra*, πτερὸν πλοίου. Plura Salmasius Exercitation. Plinianis. Rutilius lib. 1. Itinerar. v. 513

Inconcussa vehit tranquillus aplustria flatus.

Silius lib. 10. v. 325 *laceroque aplustria velo.*

APOCARTĔRĒSIS, ἀποκαρτέρησις, est propositum & electio mortis per inediam & famam. Tertullianus Apologet. cap. 46, *Lycurgus apocarteresin optavit, quod leges ejus Lacones emendassent.* Quintilianus lib. 8 cap. 5, *Luxuriosus ἀποκαρτέρησιν simulasse dicitur.*

APOCHA, æ, ἀποχή, quâ creditor testatur, satisfactum sibi à debitore. eine Quittung. Scævola Lege ult. § Titius, Dig. de condict. indebiti: *cum postea reperiantur apochæ partim solutæ pecuniæ.*

¶ Hinc verbum *Apochare* in Cod. Theodos. Lege 1. & 2. de Tribut. in ipsis spec. inferendis, ibi *apochandi licentia* notatur: hic *præsumptio apochandi* damnata est. Videtur autem idem esse quod species adærare, pecuniam pro speciebus dare.

¶ Antapocha est, quam creditori dat debitor, eine Handschrifft. Lege 19 Cod. de fide instrumentor. *antapocham suscipere*: & mox, *antapocham non recepit.*

ĂPŎCŎPE, ἀποκοπή, ut Ecloga 1 Virgilius

Nec spes libertatis erat, nec cura peculi, pro *peculii*,

figura contraria paragogæ.

¶ Apocopus, ἀπόκοπος, abscissus, spado, mutilus. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 14. n. 8. *inefficaces & apocopos reddent, & qui nihil agere possint.*

APOCRISARIUS, & Apocrisiarius, verbum medii ævi, quo Pontificis aut episcoporum legatus significatur. Beda Hist. Eccl. lib. 2 cap. 1, *Constantinopolim apocrisarius ab Apostolica sede directus est.* Constitut. Novell. 123 cap. 25 *Reverendissimi apocrisarii cujuscumque sanctissimæ ecclesiæ, aut ad beatissimos patriarchas, aut ad metropolitas a suis episcopis ordinati & destinati.*

¶ Aliter, & quidem in caussa militari, hoc verbum adhibetur Novell. 25. cap. 1.

APOCRYPHUS, ἀπόκρυφος, absconditus, vox Theologis trita, qui Biblicos libros in Canonicos & Apocryphos distinguunt.

ĂPŎCYNON, ἀπόκυνον, ossiculum in sinistro latere ranæ, apud Plin. lib. 32. cap. 5. ¶ 2. Item, Brassica canina.

ĂPŌDES, ἄποδες, Hirundinum genus sic dicitur, quod usu pedum careat. Plin. vide *Apus.*

APODIOXIS, ἀποδίωξις, *Rejectio* est, cum eludimus ab adversario proposita, hâc vel simili aliquâ formulâ: *Quid attinet de his rebus dicere, cùm ad præsentem caussam nihil faciant?*

ĂPŌDIXIS, ἀπόδειξις, *evidens probatio*, Quintiliano lib. 5. cap. 10. ein Augenscheinlicher Beweiß. Latine Petronius scripsit *apodixis*. Pag. 182 Satyrici: *Rogo te, mihi apodixin defunctoriam redde*, quod Cujacio est remissio senilis ætatis, seu liberatio: Pithœo apocha: VVouwero libellus, quo ostendit quispiam, se defunctum esse.

ĂPŎDŎSIS, Ἀπόδοσις, figura Grammatica, *Redditio*: ut in illo Terentii in And. act. 1. sc. 5. v. 42. *Adeon' me ignavum putas, adeon' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum, ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor commoveat?* &c. Hic enim feritati consuetudo, inhumanitati amor, ingratitudini pudor opponitur, Donat. ¶ Rhetorica etiam partem Exordii; item Periodi ita appellat. Opponitur ei *Protasis.*

ĂPŎDYTERIUM, ἀποδυτήριον, locus erat ante balnei ingressum, ubi loturi se exuebant, Außziehestuben. Utitur Cic. ad Quint. Fr. lib. 3. Ep. 17. & Plin. 5. epist. 6.

APOGĒUS, a terra veniens, ἀπόγειος. Plinius lib. 2 cap. 43 extr. *Venti cum e mari redeunt, Tropæi vocantur: si pergunt, Apogei.* Apogei ergo, e terra qui oriuntur. Vide Harduin. ¶ 2. Astronomis *Apogeum* locus planetæ altissimus & a terra quam maxime disjunctus.

ĂPŎGRĂPHUM, Ἀπόγραφον, exemplum libri, aut tabulæ, eine Abschrifft. Plin. lib. 35. cap. 11. *Tabulæ exemplar, quod apographum vocant.*

ĂPŎLECTUS, Ἀπόλεκτος, delectus vel selectus. Livius 36. cap. 28 *In concilio delectorum, quos apolectos vocant*, &c. Gronov. habet *Apocletos*. ¶ 2. Est & *apolectus* piscis idem, qui Athenæo *Synodontis* est, *major* scilicet *pelamys*, ein mittelmässiger Thunin. *Thynnus* enim primùm est Cordyla, deinde *Pelamys*, tertiò *Thunnus*, quartò *Orcynus*, postremò *cetus*, ein Wallthunin. Gesn.

ĂPŎLIS, idis, Comm. gen. ἄπολις. Latino sermoni insertum apud Martianum & Ulpianum legitur, ac significat peregrinantem, einer der nimmer stete seyn kan / sondern immer umbher wandern muß. Ulpian. Lege 1. § 2 Dig. de Legatis lib. 3. *Deportati nec testamenti faciendi jus habent, cum sint ἀπόλιδες.* Marcianus Lege 17. Dig. de pœnis: *quidam ἀπόλιδες sunt, hoc est sine civitate.* Ab α ergo & πόλις compositum est: nec facile Latine scriptum invenitur.

ĂPOLLO, *Delius*, *Thymbræus*, *Grynæus*, *formosus*, Ἀπόλλων, Phœbus, Φοῖβος, i. e. *Sol.* Apollini variæ fuerunt potestates. Fuit enim Musarum præses & carminis auctor; inventor Medicinæ; præses vaticinii, peritus sagittandi; atque hoc nomine Apollo dictus ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν, quod jaculis perderet. Eusebius de præparat. Evangelicâ ab ἀπολλάττειν Apollinem nuncupatum indicat, quod ab ægrotationibus homines salvet. Alii, quòd solus luceat, ab α & πολλοί. Vide Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 17, & Servium in Eclog. 5. Virgil. qui veteres observat triplicem tribuisse potestatem Apollini; eundemque & Solem creditum apud Superos; & Liberum patrem in terris; & Apollinem apud Inferos, pestilentiæ juxtà & salutis auctorem. Vid. Gallæus ad Lactant. pag. 38. 40. Vates quâ ratione factus sit, ex veterum fabulis Lucanus lib. 5. v. 79. & seqq. docet. *Apolline dextro, sinistro, canere, scribere*, nota locutio est. Virg. 3. Æn. v. 395.

Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo.

Tripus Apollinis vas fuit aureum, tribus insistens pedibus, à Vulcano structum.

¶ Ăpollĭnēus, adject. ut, *ars Apollinea*, pro vel medendi, vel vaticinandi arte, apud Ovid. 3. Trist. Eleg. 3. vers. 10. *Prolis Apollineæ medicamine*, i. e. Æsculapii, Idem Metam. 15. v. 533. Et

Intrat Apollineam sociis comitantibus urbem.

Idem Metam. 13. v. 631.

¶ Ăpollĭnāris, e, aliud, ut *ludi Apollinares*, Cic. 2. ad Att. ep. 19, qui in cultum Apollinis celebrabantur. *Apollinaris laurea* apud Horat. 4. Od. 1.

¶ Apollinaris etiam, &

¶ Apollinarius, propria sunt: illud aliquot celebrium doctorum & episcoporum; hoc hæreticorum, in historiis Ecclesiasticis. Inter quos Apollinarius, *Sarcolatra* dictus. ¶ 2. Apollinaris, vel *C. Sulpitius Apollinaris*, qui argumenta fabularum Terentii paucissimis verbis exposuit, Pertinacis Imperatoris præceptor fuit.

APOLLODŌRUS, Ἀπολλόδωρος, Atheniensis poëta Comicus, eodem

eodem quo & Menander fuit tempore; fabulas ipsius aliquot Suidas commemorat; ut & Apollodori Tarsensis Tragœdias. Apollodorum Comicum Terentius imitatus est, quemadmodum testatur ipse.

¶ 2. Fuit & alius *Apollodorus Atheniensis* Grammaticus: cujus libri bibliothecæ, sive de Origine Deorum exstant: de quibus multa Salmasius Exercit. Plinian. ¶ 3. *Apollodori tyranni* mentio apud Senecam 7. de benef. 19. & 2. de irâ 4. Utrobique jungitur Phalaridi, par videlicet pari. Consule & Muret. 16. Var. Lect. 7. ¶ 4. *Apollodorus* quoque *Epicuri* discipulus celebris, κηποτύραννος dictus, quasi suo regnator in horto. Laërt. lib. 10.

APOLLONIA, Ἀπολλωνία, nomen est celebrium aliquot civitatum in *Epiro*, in *Creta*, in *Syria*, & *Thracia*, Plinio teste lib. 4. & 5. Stephanus Byzant. de Urbibus, Apollonias 25. percenset. Epiri civitatem optimis legibus institutam Strabo lib. 7 prodit. Et inde eo Augustus studiorum causa secessit, ut ex Dione & Suetonio constat.

¶ Apolloniātæ, cives Apolloniæ, qui varii sunt, prout urbes hujus nominis diversæ. Plin. lib. 5. c. 30 & alibi. *Apolloniatum oppidum*, Idem lib. 3 cap. 11. de Epiro.

¶ Apollōnis, idis, urbs Asiæ minoris Straboni lib. 13. prope Pergamum & Sardes. Unde

¶ Apollonidenses Ciceroni pro Flacco c. 29. sive Apollonidienses, ut Plinius vocat lib. 5. c. 30.

APOLLONIUS, Ἀπολλώνιος. Apollonii plurimi fuere, magni & eruditi homines. ¶ 1. Inter eos Apollonius Rhodius, apud quem Cicero adolescens Rhodi cum admiratione & stupore ipsius declamavit, quem perperam nonnulli *Molonem* appellant, cùm potius *Molonis* appellandus sit, ut Suetonius vocat Cæs. c. 4. ubi omninò videndus Casaubonus est. Is Apollonius Romæ postea docuit. ¶ 2. Apollonius alius Alabandensis fuit [est autem Alabanda, Cariæ oppidum in Asia] dicendi magister, summus doctor, ut eum Cicero appellat de Orat. lib. 1. cap. 28. qui cùm mercede doceret, non patiebatur tamen eos, quos oratores evadere non posse judicaret, operam apud se perdere, dimittebatque unumquemque ad quamcunque artem, cui aptus ipsi videretur, atque ad eam impellere talem & hortari solebat. *Nam qui non potest*, [inquit cap. seq. Cicero] *qui vitiose facit, quem denique non decet, hunc (ut ait Apollonius) ad id, quod facere possit, detrudendum puto.* ¶ 3. Apollonius Rhodius [quod Rhodi degeret, appellatus; nam Alexandriæ natus fuit] discipulus Callimachi, Eratosthenis Grammatici æqualis, & mox successor in præfectura Bibliothecæ apud Ptolemæum Evergeten, scripsit Argonautica, quæ exstant. ¶ 4. Apollonius Tyaneus, maximus magus & præstigiator suo tempore fuit: idque in tantâ admiratione, ut vel Christo ipsi præferrent, de quo præter Augustinum in de Civ. Dei, Lactantius lib. 5. c. 3. Stans ante Domitianum repentè non comparuit. p. 228. Qui & eo in opere plures Apollonios suppeditabit.

APŎLŌGIA, ἀπολογία, defensio sui, vel facti sui, eine Verantwortung/Schutzrede/ab ἀπολογέομαι. Plat. in Ep. 1. πρὸς δύο διαβολὰς, διττὰς ποιήσασθαι τὰς ἀπολογίας, hoc est, *adversus duas calumnias duplicem defensionem.* Cur defensiones Apologiæ dictæ, vide apud Scalig. lib. 3. Poët. cap. 83.

¶ Apologeticus, a, um, quamquam & *Apologeticus* & *Apologeticum* absolute, & substantivorum forma invenias: ubi vel liber vel scriptum subintelligendum est. Qua forma, & *Panegyricus* quoque & *Panegyricum* dicitur: ut & *Satyricum.* Sed Tertullianus librum, quo Christianorum tuetur caussam, *Apologeticum* inscripsit. Exstat & B. Hieronymi *Apologeticon* ad Domnionem. Idem Epist. ad Pammach. alterius sui Apologetici meminit pro libris adversus Jovinianum. Epist. ad Magnum Orator. Rom. Aristidis *Apologeticum pro Christianis* idem commemorat.

APOLOGUS, ἀπόλογος, αἶνος, Hesiodo, fabula in qua animalibus brutis sermo & actiones tribuuntur, ein Mährlein. Scal. lib. 3. Poët. cap. 83. *Videtur* inquit *Apologus genus esse ad αἶνον & μῦθον. Est autem Apologus narratio ficta de re quapiam cum attributione πάθους aut ἤθους, vel cum Oratione, vel sine: ut ex ea aliquid ad humana commoda designetur*, &c. De eorum utilitate Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 200. Rupert. ad Florum p. 288.

¶ Apologatio, idem: sed vulgi vocabulum: nec satis receptum, ut Quintil. indicat l. 5. c. 11.

¶ Apologare, i. e. rejicere, repudiare, ex Græco ἀπολέγειν, item vulgi verbum & sordidum: quo tamen usus Seneca est Epist. 47, *ipse*, inquit, *illum invicem apologavit.* Vide Lipsium.

ĂPŎNUS, fons calidis & medicatis aquis, non procul à Patavio. Sic dictus videtur, quod sine dolore remedium afferat. Unde Claudian. idyllio 6, quod totum de hoc fonte agit:

Amissum lymphis reparant impune vigorem,
Placaturque ægro luxuriante dolor.

Vid. Cassidor. lib. 2. Var. Epist. 39. Ejus aqua non modo salubris, sed & fatidica credita. Idem Claudianus principio dicti carminis,

Fons Antenoreæ vitam qui porrigis urbi,

& v. 4 *Quum tibi* [o fons] *Phœbeus carmina dictet honos.* Adde Silium lib. 12 v. 219. Unde consultans Tiberius sortes in eas conjecit. Lege Suet. Tiber. c. 14. Videturque huc respexisse Luca-

A nus, cum nescio quem augurem de Pompeji clade ad Aponi fontem prædicere facit lib. 7. v. 192. Hinc

¶ Aponinus, ut *Aponinæ sortes*, quod Casaubonus & Gruterus legunt in Vopisci Firmo cap. 3, ubi vulgo legitur *Apenninis*; id quod idem Casaubonus etiam in Claudio Pollionis cap. 10 ad hunc modum correxit, *Quum in Aponino de se consuleret*, non Apennino; & interpretatur *in Aponi fonte.*

APOPHĂSIS, ἀπόφασις, negatio, ab ἀπόφημι, quam figuram Tropum esse negavit Quintilianus; exemplum ejus ponens ejusmodi lib. 9. cap. 2, *Non agam tecum jure summo, non dicam quod forsitan obtinerem.* ¶ 2. Dicitur eodem nomine & *rerum* seu *bonorum annotatio*, quam *Inventarium* vulgo dicunt, sed ἀπογραφὴ propriè est, ein Inventarium.

APOPHORĒTA, plur. ἀποφόρητα, munera dicebantur, quæ mutuo amici Saturnalibus mittere soliti. Sueton. in Vespas. cap. 19. *Saturnalibus dabat viris apophoreta, & Calendis Martii fœminis.* Vide & Martialis ad Lectorem Epigramma lib. 14, quo toto Apophoreta persequitur: hoc est, quæ illo nomine Saturnalibus dari solebant. ¶ 2. *Apophoreta* etiam dicta postea sunt, quæ quis munuscula, vel quas partes, ex convivio accipiebat ferebatque domum; ut poma, pyra, alia hujus generis: de quo Marcilius ad illud Horatii lib. 1. Ep. 8. *Non invisa feres*
B *pueris munuscula parvis.* ¶ 3. Apophoreta quoque dicta fuisse, quæ Ludorum aut Spectaculorum editores post ea finita mitterent amicis, docebit Lipsius 1. Saturnal. 16, e Symmachi locis quibusdam, qui & *Apophoretica* vocat.

APOPHTHEGMA, ἀπόφθεγμα, Cicer. in Offic. 1. cap. 29. interpretatur facete dictum, non cujuslibet tamen, sed Oratorum, Ducum, Legatorum, &c. ut Erasmus monet, ein feiner/höfflicher/runder Spruch. Ut Cato dixit: *Homines nihil agendo discunt malè agere.* Epicharmus dixit: *Sobrius esto, & memento diffidere.* Pericles Orator dixit: *Se amicum esse, sed usque ad aram*, h. e. citrà violationem religionis. Augustus in ore subinde habuit, σπεῦδε βραδέως, *Festina lentè*: Eile mit weile. Jul. Cæsar dixit, *Nihil neque tutius esse, neque honestius, quam ab omni contentione abesse.* Collegit Apophthegmatum ingens & utilissimum volumen Erasmus, quod studiosis literarum sedulò cognoscendum est.

APOPLANĒSIS, ἀποπλάνησις, i. e. aberratio, quæ est hujusmodi dicendi ratio, quæ differendo, obscurando, tergiversando judicem in errorem trahimus. Quod Cicero facit in causa Cluentii, qui reus erat veneficii. Turneb. ad Quintil. lib. 2. c. 17.

APOPLEXIA, ἀποπληξία, morbus ex resolutione nervorum,
C der Schlag/ cui morbo, ut cæteris morbis frigidis, *materiam præparant immediate assiduæ crapulæ, curæque coctionem impedientes, & coacervantes in cerebro crudos & viscosos humores*; Peucer. *Ictum sanguinis* vocat Victor Junior in Antonino Vero. Hunc enim tali morbo periisse, consentiunt historiarum conditores. Corn. Celsus lib. 3 cap. 26 & 27 Græce ἀποπληξίαν appellat.

¶ Est & alia forma nominis *Apoplexis*, Græce ἀπόπληξις, quæ idem sonat. Capitolinus de illo Lucio Vero in Vita cap. 9 *morbo, quem apoplexin vocant, correptus Lucius.* Et in Vita Marci cap. 14 *Lucius apoplexi arreptus periit*, ut Palatinus habet, quamvis Regius *apoplesia*, quod ex *apoplexia* est. De eodem Eutropius lib. 8 cap. 5, *subito sanguine ictus, casu morbi, quem Græci ἀπόπληξιν vocant.*

¶ Apoplecticus, den der Schlag gerühret hat.

APORIOR, ari, Vulgatus 2. Corinth. 4, 8, pro ἀπορεῖσθαι dixit, unde originem habet. Usus & Ambrosius Serm. 85. p. 384.

APOSIOPĒSIS, ἀποσιώπησις, Latine *Reticentia*, figura, qua præ affectu aut indignatione pars aliqua Orationis ad sententiam necessaria reticetur. Virg. Æneid. 1

Quos ego. Sed motos præstat componere fluctus.

APOSPHRAGĪSMA, atis, ἀποσφράγισμα, Plinius 10. Epist. 16, *Signata est annulo meo, cujus est aposphragisma quadriga.* Signum insculptum interpretatur ibi Buchnerus. Das Zeichen auff ein
D Pitschir-Ring.

ĂPOSTĀTA, ἀποστάτης, defector, ein Abtrünniger/ein verleugneter Christ: qualis fuit Julianus Imper. ex professione Christianâ ad ethnicismum relapsus. Utuntur hoc nomine Christiani scriptores, ut Tertullianus lib. 5. adv. Marc. cap. 11 *apostata Marcion*: & Sedulius lib. 5. de Juda proditore:

Tunc vir apostolicus, nunc vilis apostata factus.

¶ Apostaticus, adject. ἀποστατικὸς reus, aut ad apostatam pertinens. Idem Sedulius in Joann. cap. 20. v. 1

formidine rursus
Plebis apostaticæ, Dominum quæ cæca negasset.

Augustinus eleganter ad lapsum humani generis transtulit Enchirid. cap. 99: *Universum*, inquit, *genus humanum tum justo judicio divino in apostatica radice damnatum.*

¶ Etiam verbum *Apostatare* inde formant Cyprianus epist. 54. c. 3. & Vulg. Sirac. 19, 2.

APOSTĒMA, ἀπόστημα, suppuratio, ein Geschwär/ fit ex concursu mali humoris in certam aliquam corporis partem. Plinius lib. 20 cap. 3 de quodam cucurbitarum genere: *medetur caro ejus suppurationibus, quæ Græci vocant apostemata.* Et lib. 25. cap. ult. *Semen plantaginis apostemata sanat.* Celsus lib. 2. cap. 1 *absces-*

abscessum vocat. *Abscessus*, inquit, *corporis, quæ* ἀποστήματα *Græci nominant.*

APOSTOLUS, ἀπόστολος, ein Mundboth: quæ prima vocabuli hujus acceptio est, ab ἀποστέλλω, mitto. ¶ 2. κατ' ἐξοχὴν vocamus illos duodecim, quos Evangelii per orbem universum prædicandi caussa Christus ablegavit: ein Apostel / in vetustis canticis ein Zwölff-Both. ¶ 3. Quin & alii sic vocati, qui ad prædicandum adhiberentur, quomodo Epaphroditum Paulus Apostolum vocat Philipp. 2. v. 25. Unde & ¶ *Apostola*, fœmina Christum prædicans. Radulphus Ardens homil. in die S. Paschæ p. 367. de fœminis, quæ Christi resurrectionem discipulis annunciare jubebantur: *istæ ipsos doctores docuerunt, unde & Apostolæ Apostolorum nuncupari possunt.* Et in veteri quodam Chronico, quod describit Silvester de Prier. in aur. ros. fer. 5. infra oct. Paschæ, Magdalena sic loquens inducitur: *Ego prædicatrix & apostola fui.* ¶ 4. *Apostoli* dicuntur vulgo, quos *dimissorias literas, dimissorios libellos* aliàs vocant: de quibus exstat Titulus lib. 49. D. Modestinus JCt. Lege *Dimissoriæ* D. de verb. sign. *Dimissoriæ*, inquit, *literæ dicuntur, quæ vulgò Apostoli dicuntur. Dimissoriæ autem dictæ, quod caussa ad eum, qui appellatus est, dimittitur.*

¶ Apostolicus, a, um adjectiv. Apostolisch / ut *Symbolum Apostolicum.* Et Tertullianus ita eodem loco, ex quo mox verba proferemus, *Ecclesiam Apostolicam*, & *doctrinam Apostolicam* dixit. Prudentius Hamartig. 522

Oris Apostolici testis sententia prodit.

¶ 2. *Apostolici viri*, & interdum simpliciter, quasique substantive *Apostolici* vocabantur Apostolorum fideles & constantes in Evangelio prædicando discipuli, atque adjutores. Tertull. de præscr. adv. hær. cap. 32 *Evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem & antecessorem.* Paullo post: *Licet nullum ex Apostolis, vel Apostolicis auctorem suum proferant.* ¶ 3. *Apostolici* etiam hæreticorum nomen est, quod ipsi sibi indiderunt. Sed hi duorum fuere generum. Quos enim Augustinus memorat cap. 40. de hæres. vetustiores sunt. Hi *in suam communionem non recipiebant utentes conjugibus & res proprias possidentes, similes Encratitis*, quorum & propaginem eos fuisse ad eum Augustini locum non male censet Danæus p. 109. Alii erant, in quos sua viventes ætate invehitur Bernhardus serm. 66. in Cantic. rusticanos homines & idiotas appellans, Manichæorumque dogmata quædam in iis notans. Vid. Usser. cap. 8. de Christ. Eccl. success. n. 23. ¶ 4. In veterum monumentis *Apostolicus* sæpe idem est, quod Papa. Crebrò ita loquitur Scriptor appendicis ad Eutropium, apud Flac. Catal. test. verit. ut inter alia p. 163. (ed. Bas. 1556.) *misso Imperatoris & Apostolici.* Rad. Ardens hom. dom. 3. post Pasch. *Hoc sequens dominus Apostolicus vocat se servum servorum Dei.* ¶ 5. Et sicut Papæ nomen cuilibet Episcopo fuit quondam commune, ita videas & Apostolicum usurpari pro Episcopo, ut in Epitaphio Trophimi primi Arelatensium Episcopi:

Trophimus hic colitur, Arelatis præsul avitus,
Gallia quem primum sensit Apostolicum,

in itinerario Stunicæ, quod inseritur Biblioth. Hispan. p. 632. Sic Autor vitæ Lamberti Episcopi Tungrensis, apud Gretf. lib. 2. de Cruce c. 20. f. 416. *Ipse dominus Apostolicus* (de hoc Lamberto sermo est) *capite, & humeris, & toto corpore nive est tectus.*

¶ Apostolatus, officium apostoli. Tertullian. adv. Marcion. lib. 1. cap. 20 *Petrum, cæterosque, columnas Apostolatûs, a Paulo reprehensos opponunt.* Et contra eundem lib. 5. cap. 1. *ordinato officio apostolatûs.* Sidonius lib. 7. ep. 4 *apostolatus vestri patrocinio.* Et pro officio summi Romanorum pontificis. Paulus VVarnefr. lib. 4. Longob. cap. 30 *Tunc etiam beatus Gregorius migravit ad Christum, — cujus in locum ad Apostolatus officium Sabinianus est ordinatus.*

APOSTROPHE, ἀποστροφὴ, conversio, sermo aversus. Virgil. Georg. 2. v. 170

Scipiadas duros bello, & te maxime Cæsar, &c.

¶ 2. Sermo, qui ἀποστροφὴ dicitur, in forensibus actionibus est aversa à judicis personâ oratio vel ad coronam, vel patronum diversæ partis, vel ad ipsum adversarium. Quintil. lib. 4. cap. 1.

APOSTROPHUS, ἀπόστροφος, aversio, semicirculus ad summum consonantis appositus, indicans vocalem abesse, ut τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν, *Sudorem posuére Dii virtutis ad arcem*; Sic *Viden', ain', dixtin'?* pro videsne, aisne, dixtine?

APOTHECA, ἀποθήκη, Latine repositorium, horreum, in superiori ædium parte, in quo a cella subterranea distinctum erat repositorium. Columella lib. 1. cap. 6, *Apothecæ rectè superponentur his locis, unde plerumque fumus earum exoritur, quoniam vina celerius vetustescunt, quæ fumi quodam tenore præcocem maturitatem trahunt.* eine Vorraths-Kammer / Weinkeller / Weinkammer. Horat. lib. 2. Satyr. 5. v. 7.

— — *neque illic*
Aut apotheca procis, intacta est, aut pecus:

Cicero 2. Philipp. cap. 27 *apothecæ totæ nequissimis hominibus condonabantur.* Licet autem generale sit vocabulum, maxime tamen vini repositoriis adhibetur. Augustinus Confession. lib. 9 cap. 8 *Modo aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis. Cum autem ad maritos veneritis, factæ dominæ apothecarum & cellariorum, aqua sordebit, sed mos potandi prævalebit.*

APOTHEOSIS, ἀποθέωσις, consecratio, sive relatio inter divos: ut in Imperatoribus olim demortuis fiebat, quod Augustus apud Romanos instituit: cujus ritum Herodianus accuratè exponit lib. 4. cap. 2. Vergötterung / wenn man einen zum Gott macht. Conf. Demster. ad Rosin. Antiq. Rom. lib. 3. c. 18. Barth. ad Æn. Gazæum. p. 125. seqq. Alex. Neap. lib. 6. c. 4. Voss. de Idololatr. lib. 3. cap. 4, 17. Latini vocant *consecrari*, Plin. Paneg. cap. 10. *dicari cœlo* ibidem cap. 11. & *inter divos referri*, Eutrop. passim; vide in Tito, Nerva, Trajano &c. Item *divum appellari*, ut in Augusto idem dixit. Conjungit interdum Eutropius plures appellationes, ut in Claudio: *post mortem consecratus est, divusque appellatus:* & in Antonino Pio: *inter divos relatus est, & merito consecratus.* Quæ caussa aut ratio subfuerit huic ritui, ostendit Plinius Panegyr. cap. 11, & quem ibi advocavimus, Lactantius lib. 1. Institut. c. 15.

Appello, appellare, quære in antiquo *Pello, pellare*, id est Loquor.

APPIANUS Alexandrinus, scriptor historiæ Romanæ de bellis civilibus, cujus exstant libri quinque de Bello Civili, præter libros Illyricum, Celticum, Libycum, Syriacum, Parthicum & Mithridaticum bellum complectentes. Vixit temporibus Hadriani Principis, quod ipse in Syriac. p. 83 ed. Car. Steph. prodidit, quum de victoribus Judæorum disserens, hæc adjecit: καὶ Ἀδριανὸς αὖθις ἐπ' ἐμοῦ, *& Hadrianus mea ætate.*

APPIUS Claudius Cæcus, in veteri Romanâ historiâ nobilis, disturbatâ maximè cum Pyrrho pace. De quo Ovidii illud est 6. Fastor. v. 203. cum de Bellona hoc dedicata auctore verba faceret:

Appius, inquit, *est auctor: Pyrrho qui pace negatâ*
Multum animo vidit, lumine captus erat.

Inter priscos Oratores eum Cicero commemorat in Bruto: qui & alibi ejus mentionem fecit. ¶ Fuerunt & alii plures in gente Claudia hoc prænomine, de quibus Sueton. Tiberii vitâ prioribus capitibus 4. Nam duxit Tiberius ex hac stirpe paternum juxta atque maternum genus.

¶ Appia Via, lapidibus strata, a Roma ferens Capuam, & inde Brundusium usque, opus Appii Claudii Cæci. Horat. 1. Serm. 5. v. 6 *minus est gravis Appia tardis*, absolute *Appia*, subaudito *viæ* vocabulo. Statius 2. Silv. 2. v. 12

Appia longarum teritur regina viarum.

Appias, ădis, Patronym. Variis applicari potest. Ovidius 1. de Arte am. v. 83

Appias expressis aëra pulsat aquis,

ubi Aqua Appia intelligitur. Et de Remed. Amor. v. 660

Non illas lites Appias ipsa probat,

id est Venus, cujus templum in foro C. Cæsaris fuit, juxta aquam Appiam; vel propter meretriculas Veneri sacras, in Appia Via ante portam habitantes. Ovidius lib. 3. de arte v. 451

Has Venus e templis multo radiantibus auro
Lenta vides lites, Appiadesque Deæ.

Ubi Cœlius Rhodiginus per *Appiadas Deas* Pacem, Pallada, Concordiam, Venerem, Vestam intelligendas putat, quem vide lib. 12. Antiq. Lect. cap. 1. Sed Heinsius *Appiades tuæ*, qui meretriculas intelligit.

¶ *Appiana mala* refert in aliis pomorum generibus Plinius lib. 15. cap. 14, ab Appio institore nominata.

APPLUDA, æ, (sunt &, qui Apludum scribant) milii est & panici, & sesaniæ purgamentum, quemadmodum Plinius scripsit lib. 18. c. 10. Die Hülsen vom Hirsen / Heidenkorn und dergleichen Musgewächs. ¶ Nonius itemque Gellius 11. c. 7. auctores sunt, frumenti furfures rusticos veteres appludam dixisse. Nævius, *Non hercle appluda est hodie, quàm tu, nequior.*

Appulejus, Appulus, vide *Apulejus*, & *Apulus* in *Apulia.*

APRICUS, soli expositus, das an der Sonnen gelegen ist / quasi ἄνευ φρίκης, h.e. horroris expers: vel ab aperiendo, quasi apericus, id est, Soli apertus, quod Salmasio placet ad Solin. f. 990. ubi simul docet, apricum vocari non omnem Soli expositum locum, sed eum demum, qui Soli tepido, leni, temperato, non torrentissimo patet. *Apricus campus*, Horat. de Arte v. 162. *Terra aprica* Virg. 6. v. 312. *colles aprici*, idem Eclog. 9. & Tibull. lib. 1. eleg. 4. v. 15

Annus in apricis maturat collibus uvas.

Horat. lib. 1. epist. 6. v. 24

Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas,

Es ist nichts so klein gesponnen / es kommt mit der Zeit an die Sonnen. *Aprici senes*, apud Persium Sat. 5. v. 79. alte Sonnensucker / die nach dem Warmen kriechen. Amant enim senes apricari deficiente calore nativo: & eo fine in ædibus habebant *solaria* sive *heliocaminos veteres.* Erantque hæ ἡλιώσεις sive *insolationes* [ita enim vocabant] inter præsidia valetudinis: de quo Mercurialis in arte Gymnast. itemque eruditiss. Torrentius ad illud Horatii lib. 1. Ep. ult. v. 24

Corporis exigui, præcanum, solibus aptum.
Graduum quoque patiens hoc adjectivum est. Columella 11. cap. 3. *locis apricioribus.* Idem lib 9. c. 14, *apricissimo die.*

¶ Apricor, ari, an der Sonnen liegen / Cicero Tuscul. 5. cap. 32 *Alexander offecerat Diogeni apricanti.* Columella lib. 8. cap. 4, *Habere clausam* [gallinam] *oportet amplum vestibulum, quo prodeat, & ubi apricetur.* Paullinus Jambo ad Cytherum activâ formâ posuit, v. 311.

Martinianum suscipit fraternitas
Tectoque apricat & cibo.

Ubi nota *Apricare* pro *fovere, refocillare* dictum esse, quamvis duriusculè, ut nobis videtur. Active *Apricare* etiam Palladius dixit lib. 1. cap. 38 *Ventis frigidioribus altus paries resistat, qui locum possit defensis sedibus apricare.*

¶ Apricatio, das Liegen an der Sonnen /. & hoc à Cicerone 7. ad Attic. ep. 11. usurpatum. *Unam mehercule,* inquit, *tecum apricationem in illo Lucretino tuo sole malim, quam omnia istiusmodi regna.* Sic dicere possumus, *Apricatione candefacere,* bleichen.

¶ Apricitas, Justin. lib. 36. cap. 3. de balsameto Hierichuntino: *Non minor loci ejus apricitatis, quam ubertatis admiratio est: quippe cùm toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepidi aëris naturalis quædam, ac perpetua apricitas inest.* Minus enim bene codices quidam vulgati *opacitatis,* & *opacitas* hic habent. *Apricitas diei,* apud Columell. pro calore, Ein schöner warmer Tag / lib. 7. cap. 4.

APRILIS mensis, quem ab aperiendo, quasi *Aperilem,* quòd ver tum omnia aperiat; sive ut Varronis apud Censorinum verba sunt, *quod tunc fere cuncta gignantur, & nascendi claustra Natura aperiat,* veteres dictum voluerunt. Quod minus verisimile tamen Josepho Scaligero duabus caussis videbatur. Primùm, cùm annus initio 10. tantùm mensium fuerit, non possunt menses fixas stationes temporum habuisse, sed eos semper vagos fuisse necesse est. Quo factum, ut Aprilis semel tantùm in tempus vernum incideret, & post duodecim annos Romuleos, hoc est, Lunares decem in orbem demum rediret. Deinde, ea nomina, quæ à verbis descendunt, penultimam corripiunt; ut *probabilis, utibilis* & ex eo *utilis; facibilis* sive *facilis:* quam producunt, quæ a nomine derivantur; ut *equus equilis: ovis ovilis: caper caprilis:* exceptis tamen paucis, ut *humus, humilis,* & si quæ alia sunt. His ita constitutis existimabat *Aprilem* potius ab *Apro,* hoc est, *porco* dictum fuisse. Ut enim Athenis erat ἐλαφηβολιών, hoc est *cervilis mensis:* ita *Aprilis* καπροβολιών, sive καπροβολιών Romanis fuit. Hæc à Scaligero se accepisse Janus Rutgersius ad Horatii lib. 4. Carm. Od. 11 refert, eaque valde probata fuisse præceptori suo Gerardo Vossio ibidem commemorat. Etiam Ovidius cum lib. 4. Fast. de nomine hujus mensis disputat, illam eorum rationem, qui ab aperiendo deducunt, non obscure rejicit; sed illos tamen sequitur, qui à Græco ἀφρός, spuma, dictum tradiderunt: quod scilicet mensis ille Veneri, quæ de spuma maris nata, sacer esset. Vide eum v. 61. & plurimis sequentibus ejus Libri. Et est Horatius quoque in eâ opinione in illâ ipsâ odâ 11. lib. 4. cùm ait:

Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Nam *Venus marina* Aphrodisia est, sive de spuma nata. Carolo Magno dictus hic mensis, der Ostermonat: quam appellationem adhuc Saxones quidam retinent.

APSIS, vel Absis, idis, ἀψίς, lignum rotæ, in quo figuntur radii, der Bogen am Rad / die Felgen / *rotæ curvatura:* ut Ovidius appellat in descriptione solaris currûs. ¶ Et curvatura fornicis ita appellatur: das Gewelbe. Plinius lib. 2. epist. 17 *Annectitur angulo cubiculum in apsida curvatum.* Invenies & apud Paullinum sæpius Epist. 12. ubi Ecclesiarum structuras describit. Augustinus Epist. 203, *In futuro Christi judicio, nec apsides quadratæ; nec cathedræ velatæ.* ¶ Anastasio Bibliothecario *Absida, aspidæ,* dicitur: qui infinitis locis eo vocabulo usus est, quod ad Spartianum Salmasius observat. ¶ Plinius in stellis *absides* vocat punctum circumferentiæ summum; quem flexa ex Arabica voce Astrologi *augem* appellant: ut lib. 2. c. 15: *Prima circulorum, quos Græci absidas in stellis vocant.* Et mox: *Ergo ab alio cuique centro absides suæ exsurgunt.* Vide Voss. 2. de vit. serm. p. 177.

APTOTON, ἄπτωτον, indeclinatum, ut fas, nefas, &c. Charis. Sosipater lib. 1. p. 23 *Sunt quædam, quæ declinationem non admittunt, & in quibusdam casibus tantum inveniuntur, & dicuntur ἄπτωτα.*

APTUS quod ab apisci est, idem quod adeptus. Plaut. Captiv. act. 4. sc. 1. v. 8. *Hereditatem sum aptus effertissimam.* Ita in Epitaphio Plauti apud Gellium lib. 1. c. 24

Postquam est mortem aptus Plautus, Comœdia luget, &c.

Quamquam alii aliter legant. ¶ *Aptus* vero ab *apere* antiquo verbo, est colligatus, connexus: & μεταφορικῶς deinde pro eo quem Græci ἁρμόδιον dicunt. Festus: *Comprehendere vincula antiqui apere dicebant.* Unde aptus is, qui convenienter alicui junctus. Cic. Partit. Orat. sub fin. *Inter se pleraque convexa & apta.* Idem de Universo cap. 5. *Quâ ex conjunctione cælum ita aptum est:* id est, compactum connexumque. Item in 5. Tusculana cap. 21, cum de Damocle & Dionysio narrat: *In hoc medio apparatu,* inquit, *fulgentem gladium è lacunari seta equina aptum demitti jussit, ut impenderet illius beati cervicibus.* Ammianus Marcellinus lib. 29. c. 7. ed. Grut. inter alia artificia magica noscendis futuris ab Hilario Patricioque usurpata & *pensilem Annulum arctum ex Carpathio filo perquàm levi* commemorat. Sed pro *arctum, aptum* i. e. colligatum legendum esse inibi Ciceronis verba satis revincunt, quæ hic respexit Marcellinus. (Vide & Nonium in *Aptus.*) Valesius tamen reponit *sartum.*

¶ Construitur cum Dativo, & aliter cum præpositione *Ad.* Cic. de Clar. Or. cap. 62, *aptior auribus imperitorum.* Ibidem cap. 95 *Asiatica genera dicendi aptiora sunt adolescentibus: in senibus gravitatem non habent.* Ovidius 3. Art. am. 121

— — ego me nunc denique natum
Gratulor: hæc ætas moribus apta meis.

Frequentior tamen usus est cum *Ad* & Accusativo. Cicero 1. de Orat. cap. 54 *calcei apti ad pedem.* Idem de opt. gen. Orat. cap. 5 *verba ad nostram consuetudinem apta.* Idem Tuscul. 1. cap. 3 *Homo aptus ad dicendum.* & de amicit. cap. 5. *Nihil est tam aptum, tam conveniens, ad res vel secundas vel adversas, quam amicitia.* Cæsar 2. Bell. Civ. cap. 37 *Castra erant ad bellum ducendum aptissima.* Cicero de Senect. cap. 3, *Aptissima arma senectutis sunt artes exercitationesque virtutum.*

¶ Apte, adverb. convenienter, apposite, füglich. Cicer. Part. cap. 8. *dicamus aliquid ad tempus apte.* Item arcte. De Univers. cap. 5. *cælum ita apte cohæret, ut dissolvi nullo modo queat.* Martialis lib. 13. Epig. 26

Aptius hæc puero, quam tibi, dona dabis.

Rursus Cicero in Oratore cap. 44 *aptissime cohæreant extrema cum primis.*

¶ Apto, are, ἁρμόζω, accommodo, ich füge / schicke. Syntaxis verbi eadem, quæ nominis *Aptus* fuit. *Aptat se pugnæ,* Virgilius lib. 10. v. 588 *Annulum aptare digito,* Suet. Tib. c. 73. Et Cic. 3. de Orat. c. 40 extr. *Hoc verbum est ad id aptatum, quod ante dixerat.* ¶ Deinde est parare. Pomponius apud Nonium: *Heus aptate pueri munde atque ampliter convivium.* Horatius lib. 2. Satyr. 2. v. 110

metuensque futuri
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello.

¶ Aptatio. Cyrilli Gloss. *Aptacio,* ἁρμογή, ἅρμοσις.

¶ Aptatus, ûs, idem. Theodulfus Aurelianensis Carmin. lib. 2 v. 184 *Multimodo aptatu sic datur una salus.*

¶ Aptator. Eædem Glossæ: Aptator, ἁρμοστής.

¶ Adaptare, apte adjungere. Onomastic. Vet. *Adapto,* προσαρμόζω.

¶ Coaptare, apte conjungere, parare, accommodare. Prudentius Psychom. v. 559

Hujus se specie mendax Bellona coaptat.

Hieronymus Epist. 116 ad Paullam & Eustoch. *Maxime LXX interpretum consuetudini me coaptavi.*

¶ Coaptatio, apta conjunctio, artliche Fügung. Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 24 *Coaptatio, quæ ἁρμονία Græce dicitur.* Idem de Trinitate lib. 4 cap. 2 *Hanc coaptationem dicere volui, quam Græci ἁρμονίαν vocant.*

¶ Ineptus, contrarium ei, quod aptum est, ungeschickt / qui à quovis reprehendi potest. Terent. in Adel. 1, 1. 38, *Vestitu nimium indulges, nimium ineptus es,* du kleidest ihn zu viel / und hältst dich gar zu ungeschickt gegen ihn. Idem And. 1. sc. 5. v. 22. *caussa inepta;* Adelph. 3. sc. 3. v. 36 *lenitas inepta,* unzeitig. Catull. Carm. 40, *Risu inepto res ineptior nulla est.* Quintil. lib. 11. cap. 3. de oratoris gestu: *discursare ineptissimum.* Perlate patet vocabuli hujus vis & significatio, ut ostendit Cicer. lib. 2. de Oratore cap. 4. & 5. & Scaliger peculiari Oratione super nomine Inepti, quam operæ pretium videre, & Schottum l. 4. Tullian. quæstion. cap. 20. Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 32

— — Sine vivat ineptus

id est, *stolidus,* laß dem Narren seine Weise. Ita *minus ineptus,* paullo prudentior, etwas verschmitzter / apud Terent. Eun. a. 2. sc. 1. extr. ubi & Franciſc. Fabricium potes videre. Donatus ad illud ejusdem Comici Andr. 1. sc. 5, 23. *aut ullam caussam, ineptam saltem, falsam, iniquam;* INEPTUM interpretatur, quod a quovis reprehendi potest. Et sane ita *ineptus,* Heaut. act. 3. sc. 3. v. 17 eidem Comico dicitur, qui decori ignarus est, & nescit adeò, quid apud quemque deceat. Vet. Gloss. ἀνόητος *ineptus, mente captus.* μωρός *ineptus:* Vide & Priscianum lib. 13. c. 6.

¶ Inepte, adverb. ungereimt / närrischer Weise. Plautus Mostell. a. 2. sc. 2. v. 64 *Interdum inepte stultus es.* Cic. 1. Acad. cap. 4 extr. *Inepte quisque Minervam docet.* Idem Clar. Or. cap. 82 *non inepte dicere,* id est bene. Superlative, *ineptissime fieri,* Quintilianus lib. 11. cap. 3. p. 842. *Fabula ineptissime ficta* Lactant. lib. 1. cap. 12.

¶ Ineptia, æ, quod Plurale tamen usitatius est. Terentius in Phorm. a. 4. sc. 3, 43. *Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,* Daß ich kurtz schliesse / und seine Narrentheidung fahren lasse. Cicer. in Tuscul. 1. cap. 39. *Ineptiæ pene aniles.* Sing. *Ineptia,* usus Plautus est Mercat. prologo v. 26.

¶ Ineptio-

¶ Ineptiola, diminutivum. Ausonius epistola Grypho sive idyllio XI præmissa: *Fuit ineptiolæ hujus ista materia.*

¶ Ineptitudo. Cæcilius apud Nonium, pro ineptia, ut ipse Nonius explicat.

¶ Ineptio, ire, verbum, ungeschickt und närrisch Ding vorgeben. Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 73, ubi nescio quis respondet, *ineptis*, sc. talia loquendo. Eadem respondendi est forma Adelph. 5. sc. 8. v. 11.

ĂPVA, æ, pisciculi minimi genus, ein Meergründel / Gesner. Vide Aphya. *Apua cobitis*, ἀφύη κωβῖτις, Stincks / Stinckling. *Apua Phalerica*, ἀφύη φαληρική, Weisfischlin. Hadrian. ¶ 2. Apuæ Meerseelen / dicuntur, etiam nostrates pisciculos à parvitate dictos, Meerseelen / vocant Meerliesichen.

ĂPVD, præpos. bey subservit nominibus localibus & personis. Localibus addita habet quandam cum *ad* præpositione cognationem: ut Cicer. 15. epist. 3, *Apud oppidum Cybistra castra feci, & ad Cybistra quinque dies commoratus sum.* Sic *Dicere apud, & ad populum.* Cicer. 1. epist. 2. *Eo die casu apud Pompejum cœnavi*, bey dem Pompejo. *Apud forum*, Terent. And. 2. sc. 1. v. 2. am Marckt. Idem, *apud me domi*, pro *domi meæ*, in meinem Hause. In veteri Inscriptione Romæ: VT ET EGO POSSIM DVLCIVS ET CELERIVS APVD EVM PERVENIRE. Ubi manifeste *apud* pro *ad* ponitur. ¶ Sed Ciceroni frequens & illud est, *Apud se esse*, i. e. *animo præsenti & minime turbato*; quod & Germanicè dicitur, bey sich selbst seyn. Terent. And. a. 2. sc. 4. v. 5. *Proin tu face apud te ut sies.* Ubi Donatus: *Præparatus sis. cui contrarium: Non sum apud me.* Nempe *apud se non esse* perhibentur, quibus confusus & interceptus quodammodo animus metu ac formidine aut irâ etiam est: ut contra *esse apud se*, qui rectè constant sibi & fiduciam habent & quieti sunt. Idem Comicus ead. Fab. a. 5. sc. 4. v. 35. *Vix sum apud me: ita animus commotus est metu.* Et Heaut. act. 5. sc. 5, 46. *præ iracundia, Menedeme, non sum apud me.* Sic *redire* dicuntur *ad se*, qui colligunt animum atque recipiunt. Idem Comicus iterum Andr. a. 3. sc. 5. v. 15

— Pam. *Quid meritus est?* Da. *crucem.*
Sed paullulum sine ad me ut redeam: jam aliquid dispiciam.

Elegans & illud est, *Apud animum cogitare, statuere, instituere*, pro, *in animo*, vel *secum*. ¶ Posteriori ætate *Apud* ita urbium & regionum nominibus addi consuevit, ut nostratium *in*, vel Genitivum Latinorum exprimat. Eutropius lib. 5 cap. 4 n. 1 *Sylla Archelaum apud Piræeum obsedit*, id est in Piræeo, cujus muris inclusus erat Archelaus. Idem lib. 6 cap. 17 *Pharnaces Pompejo in auxilium apud Thessaliam fuerat*: sed Pharsalici campi in ipsa Thessalia. Et lib. 7 cap. 13 pr. *Vespasianus factus apud Palæstinam imperator.*

APVLEIVS, seu Appulejus. Multi hoc nomine fuerunt, quod Onomasticon Glandorpii docebit. Sed in his maxime celebris L. Apulejus Madaurensis, qui & scriptis latine libris inclaruit, in quos notas habemus Beroaldi, Stewechii, Colvii, Elmenhorstii, VVowerii, aliorum. Floruit sub Antoninis Imperatoribus. ¶ 2. Fuit & quidam alius Tiberii ævo Apulejus Celsus, Centuripinus Siculus, medicus celebris, quem Scribonius Largus lib. de comp. medicamentorum præceptorem suum & Valentis vocat: Marcellus verò Empiricus, qui sub Theodosio Gratianoque vixit, inter medicinæ artis auctores Latinos recenset: Colvius in vit. Apul. Madaur.

ĂPVLIA, æ, Ἀπουλία, regio Italiæ Hadriatico finitima, abundans ovibus, quarum lanæ Martialis palmam tribuit Apophoretis epigr. 155 ita scribens:

Velleribus primis Apulia, Parma secundis
Nobilis; Altinum tertia laudat ovis.

Cicero de Divinat. lib. 1. cap. 43. *Apulia maximis terræ motibus conquassata.* Apuliæ descriptionem vide apud Plin. 3. c. 11.

¶ Apŭlus & Appŭlus, ein Apulier. Lucan. lib. 5. v. 380

Apulus Hadriacas exit Garganus in undas.

¶ Apulum, Daciæ urbs, Ptolemæo lib. 3. cap. 8, quæ pluribus videtur esse Alba Julia, Siebenbürgisch Weissenburg.

ĂPVS, odis, ἄπους, Apodes, ἄποδες, hirundines sunt, quæ & *Cypselli*, κύψελλοι, dicuntur, propterea, quod in cistellis ex luto compactis nidificant: Pedibus non carent, sed pilosos eos & adeo minutos habent, ut carere iis putentur; circumvolitant perpetuo, nunquam considentes. Plin. lib. 10. cap. 39 *Plurimum volant, quæ Apodes vocantur, quia careant usu pedum.* Spyrschwalben Agricola interpretatur; alii Geyerschwalben / Reinschwalben 2c.

ĂPȲRĪNVS, Ἀπύρινος, ut *malum apyrinum*; genus est dulce mali Punici, nucleis carens lignosis, eine süsse Art von Granatäpffeln. Exstat apud Columell. lib. de Arbor. cap. 23 *Ea res dulcem & apyrinum fructum facit.* Et apud Senec. Epist. 85 *Apyrina dicuntur, non quibus nulla inest duritia granorum, sed quibus minor.* Et apud Martialem lib. 13. epigr. 42.

Non tibi de Lybicis tuberes & apyrina ramis.

Scribitur & Apyrenus, penult. longa, quia Græce ἀπύρηνος & ἀπύρινος est, à πυρήν, nucleus, seu quod ligneum osseumque in

A pomo est. Adde Lipsium in c. l. Senecæ.

APYRON, sulphuris præstantioris genus, Plinio lib. 35 cap. 15. Celsus lib. 5 cap. 18. n. 13 in malagmate ad strumas: *sulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones.*

APYRŌTOS, Ἀπύρωτος, gemma carbunculus, Plin. lib. 37. cap. 7, *Principatum habent carbunculi, à similitudine ignium appellati, cùm ipsi non sentiant ignes, ob id à quibusdam Apyroti vocati*, ein Carfunckelstein.

ĂQVA, Wasser. *Aqua fluvialis*, fliessend oder Bachwasser / *nivalis*, Schneewasser / *aqua palustris*, aus einem Sumpff / *pluvia* vel *cælestis*, Regenwasser / vide in Cælum: *fontana* vel *sacra*, Brunnwasser / *aqua puteana* vel *putealis*, Plumpen- vel Cisternwasser. *Aqua jugis, perennis, saliens*, &c. quæ singula vide suis epithetorum locis. Sed *aqua canalibus immissa*, Columell. lib. 9 cap. 5. Röhrwasser. *Aqua candens*, Siedeheiß Wasser / vide *Candeo*. *Aqua ad manus*, item *aqua manibus*, Handwasser. *Aquam manualem* Tertullianus appellat Apolog. cap. 39. Petronius: *Aquam poposcit ad manus.* Fabius pictor: *Aquam manibus pedibusque dato.* Vet. Gloss. *Aqua manibus*, ὕδωρ πρὸς χεῖρας. Ita nullo adjecto verbo dicere solebant veteres. Turneb. Adversf. lib. 1. cap. 14. Plena autem oratio est,
B aqua ad lavandas manus: vel, lavandis manibus atque pedibus, vel ad pedes, Fußwasser. *Aqua intercus*, die Wassersucht / Cicer. 3. Offic. cap. 24. *Aqua & igni interdicere*, in die Acht thun/ Cæs. 6. de B. Gall. c. ult. Ad hæc Claudian. Panegyr. de 4. Cons. Honorii vers. 479

— — *Sitiens inclusaque vallo*
Ereptas sibi, quærit aquas.

De obsessis quibus adempta aquandi copia est. *Aquam è pumice postulare*, proverbialiter Plautus dixit, significat autem frustrà petere, vel ab egente, vel tenace & avaro. ¶ *Valentissimum elementum* aquam Thales dixit, ut Seneca refert 3. Nat. Quæst. cap. 13. vid. & Plinius lib. 37. cap. 5. Ipse Seneca sub finem dicti libri; *Nihil est tam violentum, & incontinens sui, tam contumax infestumque retinentibus, quam magna vis undæ. &c.* ¶ Idem Thales rerum omnium principium, aquam statuit. Hinc Oceanus Deorum & hominum parens Poëtis. vid. Coquejus ad Aug. de C. D. libr. 8. cap. 2. p. 717. & Barth. ad Claudian. 4. Consulat. Honor. v. 23. & ad scriptores Venaticos p. 187.

¶ *Aquis perire* summum, & ultimum exitium existimatum veteribus: quippe quod non tantum vitam adimere, sed animam ipsam exstinguere crederetur. Servius ad v. 96. Æn. 1

Extemplo Æneæ solvuntur frigore membra,
Ingemit — —

C INGEMIT, inquit, *non propter mortem, sed propter mortis genus. Grave est enim, secundum Homerum perire naufragio: quia anima ignea est, & exstingui videtur in mari, id est, elemento contrario.* vide & Synesium Epist. 4. circa medium. ¶ *Aquam perdere*, apud Quintilianum 11. cap. 3. pro perdere tempus; sumtum a clepsydris, ad quas olim dicebant Rhetores & caussarum Patroni; quæ à judicibus sive arbitris, pro ratione caussæ, vel plusculæ, vel pauciores dabantur, de quibus infra erit dicendum.

¶ Est & alius Proverbialis sermo, *Aqua hæret*: cui locus est, ubi difficilis rei probatio aut explicatio est. Cicero 3. de officiis sub finem de Epicuro: *Dicit ille quidem*, inquit, *multa multis locis, sed aqua hæret, ut ajunt: nam qui potest temperantiam laudare is, qui ponat summum bonum in voluptate?* Iterum lib. 2. ad Quintum Fratrem Ep. 7. *In hâc caussa mihi aqua hæret.* i. e. nescio quid statuam, probem, sequar. Manutius hanc rationem loquendi a clepsydris ductam existimat: *in quibus*, inquit, *non semper fluebat aqua, sed interdum hærebat immobilis. Sic hærebat Cicero dubius animi, quid ageret.* Conf. Erasm. adag. Ac scimus sane, quid & in nostris clepsydris usu veniat. Sed possumus etiam, nec incommode, nisi fallimur, ad judiciarias illas referre: quarum aqua inhibebatur
D fluere, cùm testimonia recitarentur. Apulejus Apologia: *Cedo enim experiamur, an & mihi possint in judicio literæ meæ prodesse. Lege pauca in principio, deinde quædam de piscibus. At tu, intereà dum legit, aquam sustine.* Cum itaque necesse esset hærere aquam, cum testimoniis firmanda & demonstranda res esset; exinde, opinor, nata hæc locutio est, ut *aqua hærere* diceretur, quoties res expedita & clara non esset. Salmasius ad Solin. f. 717. metaphoram ductam existimat ab aqua, quæ in fulcis & colliciis hærebat, nec educebatur. Male enim habet, ubi aqua hæret in illis locis, unde debebat educi. Sunt autem colliciæ sulci ampliores, qui interponebantur ad educendam aquam in fossas. Atque hinc corrigere jubet & explicare locum ex Cœlii ad Cicer. epist. 5. lib. 8, *Sanè tanquam aqua in colliciâ omnia jam adhæserunt.* Editus alias: *Sane tanquam in quodam silice jam omnia adhæserunt*: quanquam & hic mira est lectionum varietas. Non multum ab hac correctione abfuerat Manutius, cùm illi placeret scribi: *in quodam incili i. o. a.* Non vero audiendus Hermannus Neuwaldus, qui in exegesi examin. Sagar. originem proverbii, *hæret aqua*, refert ad morem examinandi per aquam.

M 2 ¶ Aquam

¶ *Aquam petere*, itemque *sumere* verecundus & honestus sermo est; pro *ventrem* aut *vesicam exonerare*. Nam id qui fecissent lavabant manus. Petronius: *Exoneratâ vesicâ aquam poposcit ad manus.* Vide Scalig. ad illud Propertii lib. 4. El. 3. v. 36

Quot sine aqua Parthus millia currat eques.

Itemque Gruterum ad illud Martialis lib. 1. Ep. 109.

Deponi monet & rogat lavari.

Ubi etiam nonnihil observat de aquæ in lupanaribus usu: nam & post nequam opus lavabantur. de quo Casaubonus ad Lampridium. Hinc capiendum illud Ciceronis pro M. Cælio cap. 14, cum Appius Claud. Cæcus, Clodiam impudicam post alia ita quoque alloquitur: *Ideò aquam adduxi, ut eâ tu incestè uterere?* Adduxit enim Anienen aquam in urbem Claudius, qua illa abutebatur ad abluendum corpus impura Venere inquinatum. Quanquam & matronas à cum viris concubitu purificasse se Suetonii locus suadere videtur Aug. cap. 94. De sumendi *aquam* ritu videndus & Mercurialis 6. Var. Lect. 6. ubi quod Scaligerum ait à vero scopo aberrâsse, ad Ovidii locum referendum est 3 de arte am. v. 619

Scilicet obstabit custos, ne scribere possis,
Sumendæ detur cum tibi tempus aquæ.

quem Scaliger de exoneratione vesicæ, Mercurialis rectius de aquæ post initam Venerem usu exponit. Conf. & T. Fab. ad prima Scal. p. 9. ¶ Neque dissimulandum illud hoc loco, falli Scaligerum & in eo, quod scribit ipsam *aquam* veteres ibi pro *urinâ* posuisse, tametsi hoc illi accredant VVoverius observat. ad Petron. p. 132. Georg Erhardus (seu Lundorpius Symb. ad eund. pag. 665.) & Alb. Gentil. c. 13 lect. Virg. p. 119. qui & *aquam per pedes fluentem*, de qua Plinius lib. 30. cap. 7. extremo, huc trahit. Certe loci, quos viri docti hic afferunt, illud minime vincunt. Nam *petere aquam* apud Petronium, cùm vesicæ exoneratio intelligitur, vim habet synecdoches, qua ponitur consequens pro antecedente, ubi aqua elementum notat, quo se abluebant ab opere isto redeuntes. Apud Plinium verò *aquam per pedes fluentem*, nihil obstat quo minus cum Dalechampio interpretemur aquam, qua sordidi pedes abluuntur. Fatebimur interim aquam pro urinâ usurpari Germanis, ut cum dicimus, das Wasser abschlagen / das Wasser besehen. ¶ *In aquâ scribere*, proverbiale: cui simile *in vento scribere.* vide *Ventus.*

¶ Aquæ κατ' ἐξοχὴν de thermis. Ut *Aquæ Sextiæ*, apud Vellejum lib. 1. cap. 14: quas *Bajas Sextias*, Sidonius dixit in Narbone, sive Carm. 23. v. 13. nam quælibet thermæ & *Bajæ* appellabantur; *Aquæ Sinuessanæ* apud Tacitum Histor. 1. cap. 72.

¶ Aquula, deminutivum. Plaut. Curcul. 1. sc. 3. v. 3 *suffundam aquulam.* Et Cicero 2. de Orat. cap. 39 *Ubi non seclusa aliqua aquula teneatur, sed unde universum flumen erumpat.* Add. ibid. lib. 1. c. 7.

¶ Aquæductio, & aquæductus, & aquagium, significant aquæ deductionem, einen Wassergang / Wasserlauff. Conf. de his Lips. de magnit. Rom. c. 11. Aringh. T. I. Rom. Subterr. lib. 2. c. 1. §. 25. seq. Sed ex his *Aquæductus* probatior cæteris est, Frontino usitatissima: perrara vox *Aquæductio* Lege 10. Dig. de aqua & aq. pluv. arc. quanquam & hic divise scripta est in melioribus libris: *Aquagium* vocabulum fere peculiare Jurisconsultorum. Festus: *Aquagium quasi aquæ agium, id est, aquæductus.* Pomponius Lege 3. §. penult. Dig. de aqua quotid. *dummodo ne aquagium rivalibus deterius faciat.* Gloss. Cyrilli: *Aquagium*, ὑδραγωγεῖον.

¶ Aqualis Plauto Curcul. a. 2. sc. 3, 33 vas est, ex quo aqua datur manibus, confessuris ad mensam, ein Wasserfaß / Handfaß / in Curcul. *datin' illi sellam, ubi adsideat citò, & aqualim cum aquâ?*

¶ Est hinc *Aqualiculus*, quod nomen & alveum significat, id est, vas ex quo porci sorbent, ein Saukôbel / Sautrog: & ¶ 2. Metaphorice inferiorem ventris partem, in quam sordes confluunt, der Sâuwanst. Persius Sat. 1. v. 57

— — *cùm tibi Calve,*
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.

Seneca & Marcellus Empiricus stomachi ventriculum, *aqualiculum* dixere. Seneca enim epist. 90, *cum pervenit* [cibus] *in ventrem, aqualiculi fervore concoquitur.* Vide Casaub. ad dictum Persii locum, & Mercurial. lib. 1. Var. lect. cap. 1. Qui & lib. 6. cap. 1. monstrabit, nonnunquam pro toto ventre accipi aqualiculum.

¶ Aquarium & aquariolum, Græce, ὑδροδοχεῖον, locus in culina, in quem sordida aqua jactatur. ¶ 2. Dicitur & hoc nomine locus in flumine, aut aqua alia, in quem pecudes potum aguntur, die Trâncke / Wasserstein / Cato de R. R. cap. 1.

¶ Aquārius, Adject. ut, *Aquarius sulcus*, Columell. 2. c. 8, Wasserfurche / quia in agro fit ad aquas educendas. Græci hos sulcos ἕλικας vocant. ¶ Cicer. in Vatin. cap. 5. *Aquariam provinciam* dixit officium aut onus aquæ ducendæ.

¶ Aquarii in JCtorum libris etiam custodes aquarum, ὑδροφύλακας denotant, qui aliàs *Castellarii*: Lips. ad lib. 15. Ann. Tacit. p. 230. & *Curatores aquarum*, Aringh. l. c. §. 29. p. 129. ¶ 2. Item qui aquam important domum, Wasserträger. ¶ 3. Aquarii dicti hæretici nonnulli, quod solam aquam in sacræ cœnæ calice distribuebant. Cœl. Rhod. lib. 18. cap. 40. Cypr. Ep. 63. Epiph. Hær. 46. ¶ 4. Præcipue hoc nomine appellabantur, qui in lupanaribus impuris mulieribus aquam ministrabant, qui & *Bacariones* dicti, ut in glossario veteri: *Bacario*, πορνοδιάκονος: quanquam ibi Barthius p. 1293 ad Claudian. scribendum putat *Acario*, hoc est, *Aquario.* Idem & per diminutionem ad contemtum

¶ Aquarioli. Festus: *AQVARIOLI dicebantur mulierum impudicarum sordidi asseclæ.* Talem designat Lampridius Commodô scribens cap. 2. *Aquam gessit, ut lenonum minister.* V. ibi Casaub. itemque Salmasium ad Vopiscum. Iidem & lenonum vices fungebantur, & conditiones meretricibus conciliabant. Tertull. Apolog. c. 43, *lenones, perductores, aquarioli*, &c. Quâ ratione & Apulejus Ruffinum *uxoris suæ aquariolum* videtur vocare in Apologia p. 323. *Aquaculat*, i. e. lenocinatur, Taubmann. ad Plaut. p. 1049. Turneb. Adv. lib. 14. cap. 12. Scip. Gentil. ad Apol. Apul. p. 378. ubi lenones, aquariolos & perductores distinguit.

¶ Aquārius, ὑδροχόος signum Zodiaci, Wassermann. Cicer. 2. Nat. Deor. c. 44.

¶ Aquāticus, Adject. *aves aquaticæ*, Wasservögel / Plin. 10. cap. 3. *Ova pallida aquaticis*, ibidem c. 52. Etiam de plantis & arboribus in aquis, aut juxta eas nascentibus: ut *aquatica lotos* Ovid. 9 Metam. v. 341. *Frigidissima* [arbor] *quæcunque aquatica*, Plin. 16. cap. 40.

¶ Aquātilis, idem. ut, *cochleæ aquatiles*, Plin. lib. 9. cap. 32. Et absolute *Aquatilia*, animalia subaudi, ut Plin. 9. cap. 8 *contra naturam aquatilium.*

¶ Aquari, verb. nach Wasser gehen. Virgilius 4. Georg. v. 193 *sub mœnibus urbis aquantur:* & Cæsar. 1. Civ. cap. 78. *aquabantur ægre*, hatten die Trâncke weit / oder nicht sicher.

¶ Aquatus, aquâ dilutus. ut *Potio aquata; vinum aquatissimum*, apud Augustin. lib. 6. Confess. cap. 2. Pro quo Petrus Cluniacensis 2. Mirac. 28. *adaquatum vinum* dixit, gewâsserter Wein. *Lac aquatius*, Plin. 28. cap. 9. *Aquatius medicamentum*, Senec. Q. Nat. lib. 1. cap. 3.

¶ Aquatio, Wasserhohlung / item Trâncke. Cæsar 4. Gall. cap. 11 *aquationis caussa longius procedere.* Et Hirtius B. Afric. cap. 51, *aquatione longa & angusta utebâmur.* Græc. ὑδρευμα, quod docte ab ὑδρεῖον, loco aquationis, distinguit Salmas. Exercit. Pl. p. 833. ed. alter.

¶ Aquator, Wasserführer / Trâncker. Cæsar 1. Civ. c. 73, *aquatores ab equitatu premi nostro.* Livius 41 cap. 1. *ut idem aquatoribus ad fluvium esset præsidium*, die Wasserhohler und Trâncker bedecken.

¶ Aquosus, wässerig / ut *aquosæ nubes*, Virgil. 8. vers. 429. *Aquosus campus*, Liv. 9. cap. 2. *Aquosior ager*, Plin. 18. cap. 17. *Aquosissimus locus*, Cato R. R. cap. 34. Rursus Plinius eodem lib. 18 cap. 26, *aquosissima postremò arato.*

¶ Inaquosus, siccus, aridus. Tertullianus de Baptismo cap. 1 *Serpentes arida & inaquosa sectantur.* Cyr. Gloss. *Inaquosus*, ἄνυδρος. Adde Cyprian. Epist. 63. cap. 5.

¶ Adaquare, est irrigare, Plinio lib. 17. cap. 10. de amygdalis serendis: *Denis diebus adaquari, donec grandescant.* Et Adaquari, idem quod Aquari. Suetonius Galba cap. 7, *ad lacum, ubi jumentum adaquari solebat.* Et Hirt. 8. Bell. Gall. c. 41, *nec sine periculo possent adaquari oppidani.*

¶ Adaquatus, ut *adaquatum vinum*, de quo paullò ante in *aquatus.*

¶ Aquagium vide paullo ante in *Aquæductio.*

¶ Aquigenus, natus in aquis. Tertullianus lib. 2. adv. Marcion. c. 12, *separatio pronuntiata est inter aquigena & terrigena animalia.*

¶ Aquĭlex, aquĭlegis, ab aquis legendis, id est, inquirendis dictus, architectus est fontium & aquæductuum, ein Brunnenmeister / einer der das Wasser weiß zu wägen. Plinius ad Trajanum epist. 46, *Inprimis necessarium est, mitti à te vel aquilegem, vel architectum*, &c. Plin. alter lib. 20. cap. 6 de *bechio*, id est, *tussilagine*, vom Huff oder Brandlattich / scribens, *Ejus duo*, inquit, *genera; silvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt, & hoc habent signum aquileges.* Hi Columellæ lib. 2. cap. 2. dicuntur *indagatores aquarum:* & Lege 2. Cod. Theod. de excus. artificum *aqualibratores.* Adde ibi Leg. 3.

¶ Aquilegium, aquæ collectio. Onomastic. Vet. *Aquilegium* κρουνός.

¶ Aquivergium, vox agrariæ rei scriptorum, notans lacunam, vel depressiorem in vallibus locum, quo aqua ex editioribus locis vergit & defluit. Innocentius de Cas. litter. lib. extrem. *Habet sub se juncina & foris aquivergium.* Alius ejus materiei, pag. 244 ed. Gœs. *terminum rariorem* ostendens, & foris *aquivergium.*

¶ Aquilices in Vet. Gloss. dicuntur οἱ τὰ ὑδραγώγια ἐργαζόμενοι, ποταμῖται, ὑδροσκόποι, ut sint iidem, qui Aquileges, & sicut hæc vox a *legendo* secundùm Nonium; ita illa ab *eliciendo* aquas, suam originem habeat. ¶ Aquilices, qui aquilicia curabant

rabant sacrificia, de quibus jam dicendum erit. Vide quoque Voss. Etymolog. p. 38.

¶ Aquilicium Festo Pompejo dicitur, *cum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur:* aut sacrificium pro impetrandis imbribus. Tertullianus Apologet. c. 40 *Aquilicia Jovi immolatis, nudipedalia populo denuntiatis, cœlum apud Capitolium quæritis, nubila de laquearibus exspectatis*, &c.

¶ Aquiminale, Aquiminalia, Lege 3. Digest. de supellectile legata recensentur, quæ vasa sunt aquatica. Glossæ Veteres: *Trulleum, Guttum, & Aquiminale*, χέρνιβον, ξέϛον: & quia eædem, *Aquiminale* χέρνιβον, quod corruptum ex χέρνιβον; Aquiminale & Aquimanile idem videntur esse. Scribitur etiam *Aquæmanile*, & probat C. du Fresne in Glossario Med. Latinit.

¶ Aquiminarium quoque huc referri debet, quod Ulpianus Lege 19. Dig. de auro, argento &c. legat. § 12 Si cui, in escariis vasis numerat. Cujacius mavult *aquimanarium*, ut sit, unde aqua manat, qualia lavandis manibus vasa habemus. Vide eum lib. 10. Observ. cap. 13. & 17.

AQVIFOLIA, æ, & aquifolium, neutr. arbor silvestris aculeatis foliis; vide Acrifolium, & mox, Aquilenta. Ab acumine dicitur quasi *acuifolium*. Vide Voss. Etym.

AQVILA, ἀετὸς, ein Adler: quasi Adelar / id est, *aquila nobilis*. Nomen habet à colore: vide paullo pòst *Aquilus*. Sex earum genera faciunt Aristoteles lib. 9. Hist Animal. cap. 32, & Plinius lib. 10. cap. 3, e quibus sunt, quæ pullos cogant adversos Solis radios intueri, & si conniventem humectantemque animadvertant; præcipitent e nido, velut adulterinum & degenerem. Et hoc genus *Haliæeton* sive *marinam* aquilam Plinius c. l. appellat, ex alto se in pisces marinos, prædæ caussa, librantem. Aliud genus, cujus ingenium est, testudines raptas frangere e sublimi jaciendo, quo casu Æschylus poeta interemtus est. Vide præter Plinium, etiam Ælianum Var. Hist. lib. 7 cap. 16, & Val. Maximum lib. 9. cap. 12. *Morphnon* hoc genus, seu *anatariam* aquilam ibi Plinius vocat, circa stagna aquaticis avibus insidiantem. Aquila vero avis est omnium generosissima, inde Pindaro Pyth. 1. Antistr. 1. ἀρχὸς οἰωνῶν, *dux avium*: Plinio c. l. *armigera Jovis* dicta. Horatius lib. 4. carm. Od. 4

Fortes creantur fortibus & bonis:
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Acerrimam visus vim præter illos, qui animalium naturas executi, aquilæ tribuunt, Hiob cap. 39. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 3. itemque Apulejus in Floridis. Erat & aquila auspiciis veteribus accommodatissima: de quo Gallæus ad Lactant. p. 70. 71. ¶ *Aquilæ Senectus*, de cruda & viridi, ut Virgilius appellat, apud Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 10. Est & aliis celebrata aquilarum vivacitas: Unde & Phile, poeta Græcus, cùm de avis hujus natura disseruisset, hujusmodi votum ad Imperatorem Michaelem cap. 1. extr. subnectit:

Τῦτο σὺ, βασιλεῦ, τὸν πολὺν ζώοις βίον
Ἀεὶ νεαρῶν καὶ κρατύνων τὴν φύσιν.
Ut exigas, Rex, hujus oro secula
Semper virescens integerque viribus.

De ratione autem, qua Aquilæ in juventutem se reparent, mira tradit Arator, poëta Christianus lib. 2. in Acta Apostol. v. 529. & seqq. Scribit enim aquilam debilitatam senio prosternere, atque in sole fessum fovere corpus: sic recentato calore, ter sese mergere in fonte, & ita in juvenilem vigorem refingere ætatem. Unde narrationem istam hauserit, non constat quidem. Sed simile quippiam credere tamen 103. Psalmus videtur suadere: qui renovationis aquilæ in juventutem diserte meminit. Unde & hæc avis in prisca Ecclesia regenerationis symbolum gessit. Quod illustriss. Scal. in Nummo Vetere Constantini observat, atque id auctoritate Ambrosii confirmat. Alia adagia, ut *Aquila non captat muscam*: item *Aquilam testudo vincit*, h. e. celerem interdum tardus assequitur; in vulgus nota sunt, etiam in Chiliad. Erasmi, una cum aliis, abunde explicata. ¶ 2. Sunt & in ædificiis *Aquilæ*, summæ videlicet partes, quæ fastigium constituunt, quod aquilarum alas referant: quas & Aristophanes ἀετὸς appellavit: aliàs & ἀετώματα appellabantur; Suidas & Vetus Scholiastes Aristophanis in Avibus. Tacitus 3. Histor. cap. 71, *Inde lapsus ignis in porticus oppositas ædibus: mox sustinentes fastigium aquilæ vetere ligno traxere flammam alueruntque.* Ubi & Lipsius quædam observat, quem licet videre. ¶ 3. Tandem Aquila est etiam signi militaris nomen apud Romanos, a figura ita dictum, quia hanc alitem repræsentabat, ex argento facta & perticæ præfixa. Vid. Plin. 10. cap. 4. Cic. 1. Catil. c. 9. & Lips. de Mil. Rom. &c. Hæc instar numinis colebatur. Silius lib. 6 v. 37

clausamque aquilæ infelicis adorans
Effigiem.

Qua de caussa etiam sacellum ipsi constitutum erat, uti ex dicto Ciceronis loco apparet. Herodianus lib. 4, cap. 4 illustrat. νεὼς, inquit, ἔνθα τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τῦ ϛρατοπέδυ προσκυνεῖται, *adicula, intra quam signa & simulacra exercitus adorantur.* Singulis legionibus una aquila erat, ut Salmasius ad Vopisci Aurelianum c. 31 ostendit. Hinc

¶ Aquilifer, signifer legionis. Cæsar 5. bell. Gall. c. 36 *aquilifer aquilam intra vallum projecit.* & lib. 3. Civ. cap. 64 *gravi vulnere affectus aquilifer*, &c.

¶ Aquilinus, adject. *aquilinus nasus*, id est, *aduncus*; *aquilinæ ungulæ*, i. e. *rapaces*, Klauen / die da zugreiffen / apud Plaut. Pseud. a. 3. sc. 2. v. 63. *Aquilino adspectu* Apulej. lib. 2 Metam. id est, acuto, ut aquilarum.

¶ Aquilina & Aquilegia, notissimus flos, Ackeley.

¶ Aquilius, Aquilia, gentis Romanæ nomen, quam Car. Patinus de Famil. R. p. 36 recenset. Unde

¶ Aquilia lex, &

¶ Aquiliana stipulatio, de quibus jurisperiti consulantur.

AQVILEIA, urbs Carnorum in extrema Italia, Istriam & Illyricum versus, quondam perampla & nobilissima, bellis autem barbarorum ita devastata, ut pauca hodie in illa supersint ædificia. Silius Ital. lib. 8. v. 605

Nec non cum Venetis Aquileia perfurit armis.

Et Martialis lib. 4. epigr. 26

Et tu Ledæo felix Aquileja Timavo.

Adde Ausonium de Clar. urb. num. 7.

¶ Aquileiensis. Plin. lib. 2. cap. 103. *in Aquileiensi campo Timavus.*

AQVILENTA, æ, à lentore Varroni est, quam *Aquifoliam* Plinius, & Barbari *agrifolium* dicunt, ὀξυάκανθος, Theophrasti voce, Stechpalmen / Walddisteln / Hadrian.

AQVILO, onis, Βορέας, Boreas, ventus septentrionalis, Nordwind. Plin. lib. 2. cap. 18 *Saluberrimus omnium ventorum Aquilo est.* Cœlius Rhodiginus lib. 15. c. 7. dictum putat à vehementissimo & præcipiti volatu aquilæ, cum quo & Festus facit. Corn. Nepos Miltiade: *Tum id se facturos, cum ille domo navibus proficiscens, vento aquilone venisset Lemnum. Hic enim ventus à septentrionibus oriens, adversum tenet Athenis proficiscentibus.* Deinde tempus anni, quo crebrior hic ventus est & vehementior, significat. e. gr. *mediis aquilonibus*, mitten im Winter. Virgil. 4. Æn. 310

Et mediis properas aquilonibus ire per altum?

¶ Aquilonigena, poetica septentrionalium cognominatio. Ausonius Mosella v. 407

Aut Italum populos, aquilonigenasque Britannos.

¶ Aquilonalis, Borealis, Mitternächtisch. Cicero 2. Nat. Deor. cap. 19. *regio aquilonalis.*

¶ Aquilonaris, idem. Vitruv. 9. cap. 6. *Piscis Aquilonaris*, de sidere.

¶ Aquilonius, idem. Plin. lib. 28. cap. 13. *Omnes herbæ vehementiores effectu viribusque sunt in frigidis locis, ut in Aquiloniis.* Et lib. 18. c. 26, *Aquilonii piscis exortu.*

¶ Aquilonia, oppidum Hirpinorum in Italia, Liv. lib. 10. cap. 38. seq.

AQVILVS, adject. fuscus, subniger, schwärtzlich / braun. Vet. Gloss. *Aquilum*, μέλαν, ὡς Αἰγύπτιος. Festus: *Aquilus color est fuscus & subniger, à quo aquila dicta esse videtur, quamvis eam ab acute volando dictam volunt. Aquilus autem color ab aqua est nominatus: nam quum antiqui duos tantum naturales nossent colores, inter album & nigrum autem intervenerit is, qui ita neutri similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat, potissimùm ab aquâ denominârunt, cujus incertus est color.* Suetonius in Augusto cap. 79. *Nasum* [habuit] *& à summo eminentiorem, & ab imo deductiorem: colorem inter aquilum candidumque.* Quem quidem Casaubonus eum putat, qui est in iis, quos solis æstus torruit. Plautus Pœnul. a. 5. sc. 2. v. 152 *Statura haud magna, corpore aquilo est.* Varro apud Nonium in *Lavit*, *Atque Ægeus fluctu quam lavit ante aquilo.* Hinc

¶ Aquili, Dii quidam dicti quasi *nigri*; de quibus Arnobius lib. 3.

¶ Subaquilus, aliquantum aquilus. Trebell. Pollio in Zenobia: *Fuit vultu subaquilo, fusci coloris.* Usus & Plautus hoc verbo Rudente a. 2. sc. 4. v. 9, sed videtur ludere, & ad aquilæ alacritatem potius, quam colorem, detorquere. Vide Interpretes.

Aquiminale, Aquiminarium, Aquimanale, vide paullo ante sub *Aqua*.

AQVINVM, oppidum Latinorum. Cic. Philipp. 2. cap. 41. *Cum Romam proficiscens ad Aquinum accederet, obviam processit magna sane multitudo.*

¶ Aquinas, atis, gentile, quod Aquini est. Silius lib. 12 v. 528

mox & vicinus Aquinas.

Et Tacitus Hist. lib. 1 cap. 88 *Dolabella in coloniam Aquinatem sepositus.*

AQVISGRANVM, Germaniæ nobilissima civitas, Caroli Magni sepulchro, & coronatione Imperatorum, thermisque extra & intra mœnia scaturientibus celebris, Aach / Acken.

AQVITANIA, Ἀκυϊτανία, tertia Galliæ pars, ad fluvium Garumnam, cujus homines linguâ, quemadmodum & corporum staturis ac formis, à Gallis cæteris differunt; *Gasconia* hodie dicitur, pars illa sc. Galliæ inter montes Pyrenæos, flumen Lige-

Ligerim, mare, & Provinciam. Nomen regio habet ab salubribus aquis, quibus ea scatet. Vid. Harduin. ad Plin. 4. cap. 19.

¶ Aquitanus, adject. Tibull. lib. 1. eleg. 7

Hunc fore, Aquitanas posset qui vincere gentes.

Ausonius de Clar. Urb. in *Tolosa:*

Inter Aquitanas gentes & nomen Iberum.

¶ Aquitanicus, idem. ut *Gallia Aquitanica*, Plin. lib. 6 extremo. *Sinus Aquitanicus*, Idem lib. 6. cap. 19 extremo.

ĀRA. βωμὸς, Altar / dicta est nonnullis quasi *ardea* ab ardendo, vel quasi *ura* ab urendo, propter ignes videlicet sacrificiorum, apud Gonsal. ad Petron. p. 416. Vulgariter tamen à precibus, quas ἀρὰς, Græci dicunt, Servio teste. Qui inter *aram* & *altare* hoc facit discriminis: ut *Ara* Superis juxta & inferis; *Altare* Superis tantùm poneretur, quem vide ad Ecl. 5. Ac dedicabantur *aræ* non in templis tantùm, sed & plateis ac vicis, de quo Gruterus ad Plauti Aulul. act. 4. sc. 1. vers. 20. nec Principibus solùm, sed privatis etiam, teste Bernegg. ad Suet. Cæs. cap. 1. n. 1. *Pro aris focisque certare*, Cic. 3. Nat. D. cap. ult. id est pro sacris, seu religione, & pro patriâ, pro lege & pro grege. Δεῖ με συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι βωμῶν [legunt & θεῶν] Hoc est, *Oportet me opitulari amicis, sed usque ad aram*, id est, *religionem* vel *conscientiam*, so weit als das Gewissen leidet / Periclis est apophthegma apud Gell. lib. 1. cap. 3. ¶ Porrò præbebant aræ & delinquentibus perfugium ac tutelam: non quidem omnibus; sed qui præter voluntatem peccâssent, si Thucydidem audimus, cujus ista verba sunt: Τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴ εἶναι οἱ βωμοί, id est, Delictis non voluntariis refugium sunt aræ. De servis passim exempla apud Comicos; & apud Nepot. in Pausan. *Argilius in aram confugit, & in ara consedit.* Atque ex eo illud Tibulli lib. 4. El. 13. v. 21

--- — *tuus usque manebo,*

Nec fugiam notæ servitium dominæ.

Sed Veneris sanctæ considam vinctus ad aras.

Hæc notat injustos, supplicibusque favet.

Illustris Scaliger præclare interpretatus est. Et hanc ob caussam *ara* sæpe perfugium quodque atque præsidium notat: ut apud Ovid. lib. 5. Trist. El. 8

Quæ patuit dextra firma sit ara mea.

Florus lib. 3. cap. 20 *Prima velut ara viris mons Vesuvius placuit.* Ubi eruditissimus Berneggerus tamen *barena* pro *ara* malit substituere, eleganti conjectura. Cæterum ut avelli aris possent, qui eo confugerant, ignis admovebatur. Sic enim eos non ab hominibus, sed Deo divelli existimabant: quâ de re consulendi Plautini Interpretes ad Mostell. a. 5. sc. 1. v. 64. ¶ *Nec ara illis, nec fides*, Proverbium in insigniter perfidos: Vide Erasm. ¶ 2. Aræ dicuntur, & omnes crepidines ac eminentiæ, ut docet Scaliger Ausonianarum Lectionum lib. 2. cap. 22. ut saxa in mari: Virg. 1. Æn. v. 108.

Tres Notus abreptas in saxa latentia torquet,

Saxa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus, aras &c.

¶ 3. Ara denique sidus cœleste est Arato, sub aculeo Scorpii prope Austrum: sic enim habet Aratus.

¶ Ārŭla, ὑποκορισικῶς, pro ara parva. Tertullian. 1. ad Nation. cap. 6, *ad arulam quandam confugere.* Arnobius lib. 3. p. 114 *nisi pecorum sanguine delibutas suas conspexerint arulas.* Prudentius Romano v. 259

Adpone porris religiosas arulas.

Et 1. adv. Symmach. v. 236

— *posita est sua cuique sordens*

Arula.

ĀRĂBARCHES, Ἀραβάρχης, præfectus exigendo vectigali de pecuariis, quæ ex Arabia in Ægyptum devehebantur. Sic Cicer. lib. 2. Epist. ad Att. Epist. 17 Antonium *Arabarchen* appellat, quasi Ægyptium publicanum. Extorquebat enim ab Ægyptiis ingentia vectigalia, quæ postea prodigebat, ut est apud Plutarch. Vide Pancirol. lib. 2. Thes. Var. Lect. cap. 204. ex Alciato. Lilius tamen Gyraldus dialogism. 29. (apud Grut. Tom. 2. Lamp. p. 450) non Antonium notari vult eo Ciceronis loco, sed Pompejum. Usus ea voce est & Juvenalis Sat. 1. v. 129. 130

Atque triumphales (statuæ scil.) *inter quas ausus habere*

Nescio quis titulos Ægyptius, aut Arabarches.

Sed utrobique tam apud Ciceronem, quàm Juvenalem, pro *Arabarches*, *Alabarches* legendum censet Cujacius lib. 8. Observat. cap. 37. applaudentibus eruditis. Ἄλαβα enim scriptura est, sive atramentum, quo scribimus. Sic Latinè vectigalium ratio *Scriptura* dicta est: & vectigalibus præfectus, *magister scripturæ* sive *Alabarches*. Est & tertia vocabuli hujus scriptio *Halabarches*, ἀλαβάρχης, apud Eusebium in hist. Eccles. quam vertens Latinè Ruffinus *salis præfectum* interpretatus est. Verùm hoc sensu ἁλιάρχης potius, quàm ἀλαβάρχης dicendum fuerat. Itaque Ruffinum minùs hic probant eruditi, & in his Fullerus 4. Miscell. sacr. 16. Qui cum prolixe Cujacii quoque de *Alabarcha* expositionem rejecisset, originem vocis ab Arabibus denique, Judæis ac Syris repetit: tritum quippe Syris vulgari sermone esse vocabulum חלף, idemque Arabibus commune ab Hebræis ortum, quo significetur ἀντὶ, hoc est, *pro*, sive *loco* aut vice; a quo & celebratissimum, apud Arabes præsertim, vocabulum *Chalipha* sit derivatum, quo designatur summi eorum Prophetæ Mahometi vicarius & successor in imperio. Porrò familiare quoque Syris esse ארכון, & in compositione ארכא, utrumque Græcorum ἄρχων, & in compositione ἄρχης respondens. Ex duabus igitur conflatum nomen חלפארכא eum notare, *qui vice principis fungitur, qui vicarium principatum tenet.* Idem Græce alibi ἀλαβάρχης, alibi ἀλαβάρχης scribi: solere enim Græcos Hebræorum ח partim aspirate, partim leniter proferre, nec non novum esse, ut ב in β transeat.

ĀRĂBIA, Ἀραβία, Asiæ regio ultra Pelusiacum ostium, ad rubrum mare pertinens, ut Plinius describit. Triplex ea est. Prima *Petræa* dicitur, à Petra oppido, quod *Petram deserti* Scriptura nominat. Altera *Deserta*, a magnis, quæ in ea sunt, solitudinibus, cum alioqui non paucis oppidis, & numerosa bellicosaque gente habitetur. Tertia *Felix*, seu *beata*, εὐδαίμων Græcis, Reich Arabien / quæ pluribus in locis maximè fertilis est, & alicubi etiam bifera, si Plinio credimus; sola præterea terrarum omnium thus gignens. *Arabiam* id est *sacram* appellatam Solinus scribit cap. 33. In quo falsum ipsum fuisse Salmasius ibid. animadvertit. ¶ 2. Est & *Arabia* oppidum ad sinum Arabicum Pomponio, Vadian. Quamvis autem prima in *Arabs*, semper corripitur, in *Arabia* tamen eam produxit Propertius lib. 2. El. 10.

Et tremit intactæ te domus Arabiæ.

Ita Eleg. 3. lib. 2. uti paullo post apparebit.

¶ Arabs, ăbis, Ἄραψ. Virgil. Æn. 8. v. 706

Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.

Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 35

Nec somnum plebis laudo satur altilium, nec

Otia divitiis Arabum liberrima muto.

¶ Arabicus, ut *Sinus Arabicus*, Plin. lib. 2. cap. 67 & seq. Plautus Mil. a. 2. sc. 5. v. 2 *ut Arabico fumificem odore.*

¶ Arabius idem. Idem Plautus Pœnulo a. 5. sc. 4. v. 6

Arabius murrhinusque omnis odor complebat.

Et Propert. lib. 2. El. 3.

Nec si qua Arabio lucet bombyce puella.

hoc est, serico, quòd in Arabia bombyces texunt.

¶ Arabice, adverb. *Arabice olet*, id est, *ex odoribus Arabicis.* Festus Pomp. Quod nisi ipsum est, persimile tamen illi Plautino fragmento, quod Diomedes, vetus Grammaticus, servavit lib. 1. p. 378 *Facite olant ædes Arabice*, id est, Arabicis odoribus.

¶ Arabis, vel Arbis juxta Plinium, fluvius Indiæ, cujus accolæ Arabitæ dicuntur. Steph. ¶ 2. Arabis Æthiopiæ vicus commemoratur Ptolemæo.

ĀRACHNE, es, Lydia puella lanificii peritissima, mutata à Pallade in araneam. Ovid. 6. Metam.

ĀRĂCYNTHUS, Ἀράκυνθος, mons in diversis regionibus, ut videtur, situs, eodem semper nomine: nimirum in *Attica*, *Bœotica*, *Arcadia* & *Acarnania.* Virgil. 2. Ecl.

Canto quæ solitus si quando armenta vocabat

Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho:

Ubi memineris, O in Actæo non pati synalœpham, nec versum esse spondaicum.

ĀRĂDUS, Ἄραδος, oppidum Phœniciæ: situm in insula, haud procul à continente. Curtius 4. cap. 1. n. 6 *Aradus quoque insula deditur regi.*

ĀRĀNEA, ἀράχνη, tela, & insectum ipsum, eine Spinn / und Spinnengeweb. Virgilius 4. Georg. 247

In foribus laxos suspendit aranea casses.

Ovid. 6. Metam. v. 145

Stamen & antiquos exercet aranea casses.

Ejusdem elegantem descriptionem vide apud Drexel. in Rogo Damnator. pag. 270. 271. *Ex se fingit ut araneus*, er fängts aus den Fingern. Anacharsis Philosophus *leges aranearum telis comparabat*, Val. Max. 7. cap. 2. n. 11.

¶ Araneus, masc. idem. Catull. epigr. 23. Plinius 11. cap. 24. Deinde ¶ Aranea Mus, Bißmauß / Plin. 8, 58. *in Italia muribus araneus venenatus est morsus.* ¶ 2. Araneus piscis, Plin. lib. 32. c. 11, qui & *Draco marinus* vel *Dracunculus* dicitur, ein Petermanche.

¶ Aranea crustacea, eine Meerspinnen Art. Gesn. Matthiol.

¶ Araneum, neutro genere, tela aranearum. Phædrus lib. 2. Fab. 9. *Tollere hæc aranea quantum est laboris?* ¶ 2. Vitium est peculiare olivis & vitibus, cùm telæ veluti involvunt fructum & absumunt, Plin. lib. 17. cap. 24.

¶ Ārāneŏla, araneolus, diminut. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 48, *Data est quibusdam etiam bestiis machinatio quædam atque solertia, ut in araneolis aliæ quasi rete texunt, aliæ* &c. Virgilius, sive quisquis auctor Culicis, principio:

Atque ut araneoli tenuem formavimus orsum.

¶ Araneosus, ut *caulis araneosus*, apud Plinium 21. cap. 15, hoc est, filis minutis, cum coctus est, cujusmodi aranea sunt. Sic *fila araneosa* apud eundem lib. 11. cap. 19, & *cera araneosa* ibidem cap. 21, vesparum scilicet & crabronum, ex araneosa materia.

¶ Aranea.

¶ Araneare, unde participium, *araneantes fauces*, apud Apulejum lib. 4 Metam. p. 152, id est, in quas cibus jam dudum non intraverat, atque ob id incipientes obduci aranearum telis, ut Julianus Floridus interpretatur.

ARAPENNIS, & Arapennus, & Arapenne, agri mensura; quæ & *Actus major*, itemque *quadratus* appellata finitaque undique pedibus 120. fuit; ut Gromatici veteres describunt; qui ab *arando* deducunt & Bœticam vocem pronuncianti; sed Columella Gallicam agnoscit lib. 5. cap. 1. *Semijugerum quoque*, inquit, *Arapennem vocant*, de Gallis loquens. Scaliger in Diras Catonis Comment. Latinum putat vocabulum, sed Gallis receptum. Cum veteres *pennere* pro *pendere* dixerint. Vetus Gloss. *Arpendia*, *πλέθρα*. Conf. Dalechamp. ad Plin. 18. cap. 3. p. 811.

ARAR, vel Aráris, fluvius Galliæ, in Rhodanum apud Lugdunum se infundens; hodie *Saone*, die Arr. Virgilius Ecl. 1.

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Cæsar lib. 1. de Bell. Gall. c. 12, *Flumen*, inquit, *est Arar, quod per fines Æduorum & Sequanorum in Rhodanum influit incredibili lenitate, ita ut oculis, in utram partem fluat, judicari non possit.* Claudian. libr. 2. in Ruffin. v. 111

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit.

ARATUS, Ἄρατος, poëta Solensis. Scripsit, quæ exstant, *φαινόμενα*, id est, *Apparentia*, in quibus situm, motum, ortum, occasum, & numerum explicat stellarum apparentium. Quo libro adeò fuére delectati Claudius & Germanicus Cæsares, ut Latinum fecerit uterque. Vertit eum Latine & Cicero adolescens. Post hunc & Ovidius, Scaligero teste p. 25. ad Sphær. Manilii; & tandem Rufus Festus Avienus.

¶ Aratēus adject. Cinna apud Isidorum lib. 6. c. 12

Hæc tibi Arateis multum invigilata lucernis
Carmina, &c.

ARAXES, is, Ἀράξης, fluvius Armeniæ, unde *Armenius* Lucano libr. 7. v. 188 appellatur: qui lib. 1. v. 19 eum & *barbarum* dixit. Propert. lib. 3. eleg. 11.

Potabis galeâ fessus Araxis aquam.

Oritur ex iisdem, quibus Euphrates, locis; sed deflectens ad Orientem in mare Caspium effunditur. Herodotus libr. 6. & Plutarchus in Pompejo. ¶ 2. Araxes alius Persidis, haud longo spatio a Persepoli, primaria urbe, quem Strabo 15. p. 501, & Curtius lib. 5. cap. 4. n. 7 describunt. Quomodo ab aliis nominetur, *Arosés*, an *Roganis*, disquirit Salmasius Exerc. Plin. pag. 495. ed. secund. ¶ 3. Araxes est quoque Thessaliæ fluvius, idem qui Peneus. Steph.

¶ Araxēus inde adjectivum. Avienus Periegesi v. 30 de Tanai:

Scissus Araxeo prius æquore, jam suus unda
Effluit in Scythiam.

Sed heic aliud vel flumen vel mare Hyperboreum significari videtur.

¶ Araxæ, & Araxi, populi Illyrici memorantur Stephano.

ARBA, vel Arbe, insula & civitas est in Dalmatia seu Illyrico. Plin. lib. 3. cap. 21.

ARBACES, Medorum primus rex, Justino libro 1, cap. 3 dictus *Arbactus*, sine dubio corrupte. Vide interpretes.

ARBITER, διαιτητής, Judex, qui à contendentibus deligitur, vel datur à magistratu extra ordinem, ut ex æquo bonoque caussam discepter, ein Scheidmann/ Mittler/ dem beyde Theile ihre Sach heim geben zu erörtern. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 92. *Simus & Crito, vicini nostri, hîc ambigunt de finibus, me cepere arbitrum.* Cicer. in Tusc. 5. cap. ult. *Quorum controversiam solebat tanquam honorarius arbiter judicare*, als ein wilkürlicher Richter/ von Ehren wegen erwehlet. *Arbitrum statuere*, idem ad Att. lib. 15. ep. 1. Cæsar Comment. 3. de Bell. Civil. cap. 1. *His rebus confectis, cum fides tota Italia esset angustior, neque creditæ pecuniæ solverentur, constituit, ut arbitri darentur: per eos fierent æstimationes possessionum, & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuissent, atque ex creditoribus transderentur.* Differebant à judicibus *arbitri*: horum enim munus, non ut illorum, legitimum, sed honorarium erat. Deinde non pronunciabant ex juris formula, sed pro arbitrio suo, ex bono & æquo lites discernebant. Seneca lib. 3. de Benef. 7, *Melior videtur conditio caussæ bonæ, si ad judicem, quàm si ad arbitrum mittitur: quia illum formula includit, & certos quos non excedat terminos ponit; hujus libera & nullis adstricta vinculis religio: & detrahere aliquid potest, & adjicere; & sententiam suam, non prout lex aut justitia suadet, sed prout humanitas & misericordia impulit, regere.* De hoc discrimine *judicis* atque *arbitri* vide & Ciceron. Orat. pro Roscio Comœdo cap. 4. & 5. Sed & *Medii* appellabantur hi arbitri, ut hodie *Mediatores*, de quo infra. Vulgò etiam *Commissarii* dicuntur. *Adigere arbitrum* vid. *Adigo* in *Ago*. ¶ 2 In Comœdiis spectatores dicti arbitri. Taubm. ad Plaut. p. 216. 797. ¶ 3. Arbiter & inspectorem sive speculatorem significat. Ein Behorcher/ qui venaturam auribus facit. Plaut. Mil. Glor. a. 2. sc. 2. vers. 3. *Mihi quidem jam arbitri vicini sunt, mea quid fiat domi.* Horat. libr. 1. epist. 11. v. 26.

Non locus effusi late maris arbiter aufert.

i. e. qui mare late prospectat. Idem Epod. 5.

- - - ô rebus meis
Non infideles arbitræ,
Nox & Diana. - - -

Ubi simul fœmininum hujus vocabuli nota, quod est *Arbitra*. ¶ 4. Jam quia nullum Imperium sine judicio est, & gubernatio ipsa, ut Salvianus ait, judicium, & qui judicat, inspicere sive cognoscere debet; idcircò *Arbiter* & Regem seu Principem notat. Sic DEUS ipse *arbiter orbis* appellatur. Seneca in Herc. Furente v. 582. de Plutone, inferorum Rege: *Tandem noctis, ait, vincimur arbiter.* Et eleganter Horatius lib. 1. od. 3. Notum, ventum, *arbitrum Adriæ*, quasi dominum maris Adriatici appellavit.

¶ Arbitra, fœmineum. Vide in *Arbiter* num. 3. ex Horatii Epodo.

¶ Arbitrarius, a, um, quod arbitrio judicis relictum est, das in Willkühre stehet des Richters. Festus Pomp. *Arbitrarium, cum adhuc res apud arbitrum geritur.* Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 216 *Hoc quidem profecto certu' st, non est arbitrarium.*

¶ Arbitrariò, adverb. Plaut. Pœn. a. 3. sc. 5. v. 42 *Nunc pol ego perii certò, haud arbitrariò.* hoc est, non dubitanter: sive, non arbitror, sed certò scio, me periisse.

¶ Arbitratus, ûs, arbitrium. *Meo arbitratu*, meines Gefallens/ Cicer. de Amic. cap. 1. Idem lib. 6. epist. 1, *Quæro caussas omnes aliquando vivendi arbitratu meo*, Ich trachte nach aller Gelegenheit/ daß ich einmahl möchte mein eigen Herr seyn.

¶ Arbitrium, sententia arbitri, seu judicis: Urtheil. Inde *Arbitria facere* est judicare, pronunciare sententiam: Sicut & Cicero, *Judicia facere* dixit. Horat. libr. 4. od. 7

Quum semel occideris, & de te splendida Minos
Fecerit arbitria.

Nepos Arist. cap. 3, *Arbitrio ejus*, auff seine Erkäntnüß. ¶ 2. Deinde cujusvis alterius. Sic *ad arbitrium alicujus vivere*, Cicero dixit pro Muræn. cap. 9. nach eines Gefallen leben. *Ad arbitrium suum quem movere*, Idem dixit lib. 2. de Orat. cap. 16, nach seinem Gefallen. ¶ 3. Imperium significat. Cicero pro Roscio Amerino cap. 45, *Nutu atque arbitrio Dei omnia reguntur.* Sueton. Cæs. c. 7, *Etiam confusum cum somnio proximæ noctis (nam visus erat per quietem matri stuprum intulisse) conjectores ad amplissimam spem incitaverant*, arbitrium *orbis terrarum portendi interpretantes.* Seneca Thebaide vers. 595

- - - conjugi donum datus
Arbitria thalami dura felicis feram.

¶ 4. Electionem notat Cornel. Nep. in Conon. 4, 1. *Id arbitrium Conon negavit suæ esse consilii*, & tunc libertatis epitheton quoque ferre potest, dixeruntque *liberum arbitrium* non solum Seneca 2. de Clem. cap. 7. sed Livius etiam non semel, libr. 32. cap. 37 *Quintio liberum arbitrium pacis ac belli permissum.* & lib. 37. cap. 1, *Senatui liberum arbitrium de se permitterent*: & cap. 7, *permisso libero arbitrio.*

¶ Arbitror, arbitrari, existimare, achten/ halten. Cicer. ad Brutum Epist. 1. *Non soleo, mi Brute, (quod tibi notum esse arbitror) temere affirmare de altero.* Wie ich achte/ das du wol weist. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 6. v. 9 *Primum te arbitrari, quod res est, velim*, ich wolte du hieltest von der Sachen/ was davon zu halten wäre. ¶ 2. Item prospicere. Plaut. Aulular. a. 4. sc. 1. extr. *Hinc ego & huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.* vid. Taubman. ad Plaut. pag. 216. 797. ¶ *Fidem arbitrari* alicui, id est, habere, dixit Plaut. Bacchid. a. 3. sc. 6. & Apulejus Apolog. p. 487. ed. Juliani Floridi. ¶ Passive posuit Gellius participium lib. 1. cap. 13 *anceps quæstio & in utramque partem à prudentibus arbitrata.* Simili figura & Plautus alibi extulit.

¶ Arbitratus, ûs, quod ab hoc verbo est, vide paullo ante inter *Arbitrariò* & *Arbitrium*.

ARBOR, Arbos, δένδρος, καὶ δένδρον, ein Baum. *Arborem serere*, einen Baum pflantzen. Cicer. de Sen. cap. 17 *Multæ istarum arborum mea manu sunt satæ*, der Bäume hab ich viel mit meiner eigen Hand gepflantzet. Idem 2. de Orat. cap. 69 *Da mihi ex istâ arbore, quos seram surculos. Instituere arborem*, einen Baum zeugen. Fit illud aut *semine*, aut *plantis radicis*, aut *propagine*, aut *surculo*, aut *insito ac confecto arboris trunco.* Vide Plin. libr. 17. cap. 10. & Columellam peculiari de arboribus libro. *Languescit arbor*, der Baum vertrocknet. Vide *Langueo*. Plin. libr. 17. cap. 2. idem *mori* dixit. *Arefieri arborem* Suetonius dixit in Vespas. cap. 5. *Infelix arbor*, è qua quis suspendio strangulatus carmine veteris legis dicitur, apud Ciceron. pro Rabir. perduell. c. 4. *De umbrosis, & stupendæ amplitudinis arboribus* Barth. ad libr. 4. Thebaid. Statii p. 1002. seq. *Eversa arbor*, ein ungerissener Baum/ apud Sueton. in Domit. c. 15. *Arbor tenera*, ein junger Baum. *Arbores teneras intorto stramento vestire*, junge Bäume mit Stroh verbinden / daß sie nicht erfrieren / Plin. dixit lib. 17. c. 2. Eidem *arbor educare poma* dicitur, cùm post germinationem

tionem & florem fructus formari cœpti sunt. ¶ 2. De malo navis (Mastbaum) usurpârunt JCti. Papinianus lib. 3. D. de Lege Rhodia: *Cum arbor aut aliud navis instrumentum, removendi communi, periculi caussa, dejectum est, contributio debetur.* Paullus lib. 2. Sent. 7. §. 3. *Nave, vel arbore vi tempestatis amissâ, vectores ad contributionem non tenentur, nisi ipsis arborem salutis caussa eruentibus navis salva sit.* *Arborem mali* Virgil. 5. Æn. v. 504 dixit: ad quem vide Erythræi Indicem, in voce *mali.* ¶ 3. De remo, das Ruder / Virgil. Æn. 10. v. 207 *centenâ arbore*, id est, centum remis. ¶ Proverbiale est; *Arbore dejectâ ligna quivis colligit:* δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται: Wenn einer liegt / wil jederman auff ihm mit Füssen gehen.

¶ Arborator, ein Gärtner der die Bäume wartet. Colum. 11. c. 1. *Bonus arator, optimus fossor, nec minus arborator & vinitor.* Plin. 18. cap. 33 *Frondem media die, arborator, ne cædito.*

¶ Arbŏrescere, hoch aufwachsen. Plin. 19. cap. 4 *Tradunt in Arabia malvas septimo mense arborescere.*

¶ Arbŏreus, adject. *Arborei fœtus*, Baum-Früchte / apud Virgil. 1. Georg. v. 55. *Arborea umbra*, Baum-Schatten / apud Ovid. 10. Metam. v. 129.

¶ Arborarius, ut *proventus arborarius*, Solin. cap. 16. & 36. *Picus arborarius*, qui in arboribus nidificat. Plin. 30. c. 16.

¶ Arbuscula, æ, diminut. Plin. 19. cap. 10. *Infestant culices hortos riguos præcipue, si sint arbusculæ aliquæ.* Columella 9. cap. 5. *conseri circa apiarium debent arbusculæ incrementi parvi.* ¶ Est & nomen mulierculæ mimæ apud Horat. 1. Satyr. 10. v. 77.

¶ Arboretum, arbustum est, de quo mox dicetur. Usus eo Cl. Quadrigar. apud Gell. 17. cap. 2. addit vero Gellius: *Arboreta ignobilius verbum est: arbusta celebratius.*

¶ Arbustum, complectitur arbores multas, ad fructûs consitas: ut in oliveto, avellaneto, &c. Livius 22. cap. 15 *Arbusta vineæque, & consita omnia magis amœnis, quam necessariis fructibus.* De variâ vocis acceptione Alb. Gentil. in lect. Virg. c. 10. Taubm. ad Virg. p. 10. Valla in Raudensem, ein Baum-Garten / Gesträuch. Præcipue ita appellatur locus arboribus consitus, ad quas apponantur vites, quæ &

¶ *Arbustivæ* appellatæ sunt. Columella de arboribus c. 16, *arbustivam vitem quàm putare tam alligare diligenter oportet.* Idem lib. 3. cap. 13 *Ex omni sive arbustivo, sive silvestri loco.*

¶ Arbusto, are, est arbusto agrum conserere. Plin. lib. 17. cap. 23 *Transpadana Italia, præter suprà dictas, cornu, populo, tiliâ, acere, arno, carpino, quercu arbustat agros.*

ARBŬTUS, κόμαρος, est arbor illa, quæ poma instar cerasorum aut prunorum fert; *Arbutum* verò ipsum est pomum; Valla in Raud. Itali hanc arborem vocant *Albatro*, Germani, ein Hag-apffel-Baum: ut Hadrianus quidem indicavit. Fructus *Unedo* etiam dicitur, quod unum tantùm esse expediat. Plin. lib. 15. cap. 24. Virg. 2. Georg. v. 69

Inseritur verò ex fœtu nucis arbutus horrida.

¶ Arbuteus, adject. *Arbuteæ crates*, Virgil. Georg. 1. v. 166. *Arbutea fronde*, Ovid. Fast. 6. v. 155. *Arbutei fœtus*, id est fructus, Idem 13. Metam. v. 820.

ARCA, λάρναξ, ab arcendo, receptaculum variarum rerum est (ein Kaste / Kist / oder Lade) unde & ad mortuorum loculos sive sarcophagos refertur. Quemadmodum hâc voce non semel JCti fuerunt usi, quod & Cujacius notat lib. 11. Observat. cap. 21. Plinius lib. 13. cap. 13 *Cassius Hemina prodidit, Cn. Terentium Scribam agrum suum in Janiculo repastinantem offendisse arcam, in quâ Numa, qui Romæ regnavit, situs fuisset.* Ruffin. 10. Hist. Eccles. 35. *trahebant longe agmine arcam martyris*, Babylæ puta, de quo sermo est. *Arca vestiaria*, ein Kleider-Kasten. Cat. cap. 11. ¶ Vulgatissime de receptaculo nummorum sive pecuniæ usurpatur: unde *domini arcam exhaurire* dicitur *res*, quæ ejus pecunias consumit, apud Columellam lib. 3. de re rust. cap. 3. Juvenal. Sat. 3. v. 143

Quantum quisque sua nummorum possidet arca,
Tantum habet & fidei.

¶ Hinc *arca* sæpe idem, quod arcarium, seu Fiscus est. B. Ambros. Epist. 1. ad Valentinianum Imp. contra Symmachum: *Quod enim jamdudum vel fisco vel arcæ est vindicatum, de tuo magis conferre videbere, quàm de suo reddere.* Sic Ecclesiarum, Collegiorum, ac Etæriarum ταμεῖα, *arcæ* passim appellantur. *Arcam Numinis*, de arca Ecclesiæ Prudentius in Laurentio vers. 122 dixit, plane ut nos den Gottes-Kasten appellamus. De arcis Collegiorum passim JCti; quæ *communes* vocantur fermè; quod communes pecuniæ ibi serventur: ut nobis quoque Gemeine Kasten / oder Laden / appellantur. Apul. Milef. 7. *Exemptis ∞ aureis, quos in sinu laciniæ contexerat, quosque variis viatoribus detractos, ut ajebat, pro sua frugalitate communi conferebat arcæ.* ¶ Dicuntur & *Arcæ*, fisci pecuniarum, quæ ex certis speciebus rediguntur. Sic *frumentariam & oleariam arcam* in libris Juris Civilis legimus: *arcam vinariam* apud Symmachum lib. 10. Epist. 42. & 47. In quibus *arca* nihil aliud est, quàm quod ab Italis accepto vocabulo hodie, Eine Casse / appellamus. Sic *theatralis arca, arca Quæstoria, arca Pontificialis* apud veteres invenitur. ¶ *Arca* Gromaticis scriptoribus est signum limitaneum & finale, in modum arcæ constructum. Innocentius lib. 12. p. 221. ed. Gœs. *arca in quadrifinio constituta*: & p. 224 *Arca constituta in trifinium.* Et auctores de Limitibus, ibid. p. 271 *arca finalis*: item *arca marmorea.* Frontinus aliquoties cum *ripis* conjungit, ut de Coloniis p. 119 *Adrianus ager finitur per rationem arcarum, riparum, canabularum* &c.

¶ Arcatura &

¶ Arcella, Gromaticis eadem fere, quæ *Arca.* Cassiodorus Variar. 3. ep. 52, *Miramur fuisse litigatum, quod aut terminis testibus, aut jugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis constructis, aliisque signis evidentibus constat esse definitum.*

¶ Arcifinius vide in *Finis.* Sed hæc de Gromatico *arcæ* & derivatorum usu: usitatiora nunc & omnibus communia persequenda sunt, ut

¶ Arcula Diminutiv. Cicer. lib. 2. Offic. cap. 7. *perscrutari arculas muliebres.* Vitruvius lib. 10 cap. 13 *coagmentata arcula sustinet caput machinæ.*

¶ Arcarii, Kasten-Herren / Cassierer: qui accepta & expensa arcarum tractant: Welche die Einnahme und Ausgabe gewisser Cassen haben / und Rechnung halten. *Pontificalis Arcarius* apud Symmachum lib. 1. Epist. 62. dicitur, qui *arcæ Pontificum præest.* in familia etiam servorum *arcarii* dicuntur, qui Domini pecunias tractant: Scævola L. 41. D. de fidei com. Libert. *Stichus arcarius probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas exhibuit.* V. Laurent. Pignorium de Servis P. 165. & Savaronium ad lib. 5. Epist. 7. Sidonii.

ARCĂDIA, Ἀρκαδία, regio Peloponnesi interior, à mari remota; sic appellata ab Arcade, Jovis filio, *Parrhasia* & *Pelasgia* quondam dicta, nec non *Lycaonia*, ut Eustathius tradit ad Dionysii Periegesin v. 415. Livius lib. 1. cap. 5. *Solenne allatum ex Arcadia, ut nudi juvenes Lyceum Pana venerantes per lusum atque lasciviam currerent.*

¶ Arcadicus, Arcadius, adject. Livius lib. 1. cap. 5. *Ferunt, à Pallanteo, urbe Arcadicâ, Palatium, deinde Palatinum montem appellatum.* Sic *Arcadici mores, Arcadicum* vel *Arcadium germen*, Ἀρκάδιον βλάστημα; *de grandibus & ignavis solitum dici*, groß und faul. Vide Chil. Sed *Arcadia nemora*, apud Senecam Herc. Fur. v. 229.

¶ Arcas, ădis: natus Arcadiâ. Arcades autem vetustate gentis adeò gloriari soliti, ut ante Solem & Lunam natos se dicerent. Statius lib. 4. Thebaid. v. 275

Arcades huic veteres, astris Lunaque priores,
Agmina fida datis.

Ovidius lib. 2. Fast. v. 289

Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
Arcades, & Luna gens prior illa fuit.

Scholiastes Dionysii Periegetæ ad v. 415 ex Lycophrone refert, ὅτι καὶ προσέληνοι λέγονται οἱ Ἀρκάδες, διὰ τὴν πάνυ τοῦ ἔθνους ἀρχαιότητα, *Antelunares quoque vocari Arcades propter nimiam antiquitatem.* Adde Ovid. 1. Fast. v. 469, nec non Scholiasten Aristophanis ad illud in Nebulis: Καὶ πῶς, ὦ μωρὲ σύ, καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε, (cujus locum, variis è variis auctoribus rationes congerentis, Rutgerf. lib. 4. Var. Lect. cap. 18. emendat,) ut & Plutarch. de Placitis Philosoph. lib. 1. cap. 7. Fabulæ hujus causam & occasionem Censorinus de Die Natali cap. 19. ita refert: *Arcades*, inquit, *trimestrem annum primò habuisse dicuntur: & ob id proselenæ appellati: non, ut quidam putant, quod ante sint nati, quàm Lunæ astrum cælo esset: sed quod prius habuerint annum, quàm is in Græcia ad Lunæ cursum constitueretur.* Conf. Voss. de Arte Historicâ pag. 33. Aliter Maussacus ad Plutarch. de fluv. cap. Eurotas p. 302. seq. his verbis: *Græcos fere omnes actiones suas ad Lunam dirigere solitos, vulgare est omnibus doctis. ---- Certe Lacones religioni duxere aliquid incipere ante plenilunium & novilunium. --- Arcades e contra quia ante plenilunium & novilunium ut plurimum bella, aut alia negotia sua seria aggrediebantur, nec huic superstitioni dediti erant, προσέληνοι dicti sunt proverbiali convicio. Quam convicii causam ipsi Arcades jucundâ interpretatione elusere, & probrum in laudem conversum fuit. Nam antiquiorem illo sidere gentem suam esse posteà gloriati sunt, & ad originis suæ vetustatem subsannationem illam retulerunt.* Vetustatis caussa iidem & βαλανηφάγοι, id est, glande vescentes appellati videntur, quia primò *victum mortalium glandiferæ arbores aluerunt*, ut Plinius testatus loquitur lib. 16. initio. Arcades glande solitos vesci Artemidorus etiam observat lib. 2. Ὀνειροκριτικῶν cap. 25. ubi & Rigaltium videre licebit. A Musices studio Arcades Polybius laudat lib. 4. p. 289. Inde illud Virg. Ecl. 10.

— — Soli cantare periti
Arcades.

ARCE, & Arcanum, nomen villæ fratris Ciceronis, paululum a Minturnis distans. Meminit ejus Cicero ad Att. lib. 7. epist. 10.

ARCĀNUS, adject. tam qui tacet audita & commissa, verschwiegen: quam quod occultum celatumque est. Heimlich. Plautus

Plautus Trinum. a. 2. sc. 4. v. 154 STASIMUS: *cave si dixeris, me tibi dixisse hoc.* PHILTO: *dixisti arcano satis*, einem A gnugsam verschwiegenen Menschen. Sic *tabulas arcanas signare*, Ovidius 2. Amor. 15 dixit, quæ sub sigillo custodiunt & tegunt inscripta. Sed *arcana raptus e popina*, Martial. lib. 5. epigr. ult. est, ex secreto voluptatis loco. *Arcanum & occultum scelus*, Curt. lib. 6. cap. 10. n. 28. *Arcana cubilia* Plinius Panegyr. cap. 49.

¶ Arcanum, substantive, res secreta, Heimlichkeit. *Arcanum prodere*, Juvenal. Satyr. 9. v. 115, cui contrarium est, quod Curtius ait lib. 4. cap. 6. n. 5. *more Persarum, arcana regum mira celantium fide.* Idem lib. 6. c. 8. n. 11. *omnium arcanorum regis arbiter*, ein Königlicher geheimer Rath. Horatius lib. 1. Epist. 18

Arcanum neque tu scrutaberis ullius unquam,
Commissumque teges & vino tortus & irâ:
Nec tua laudabis studia, aut alia reprendes.

¶ Arcanè & Arcanò; adverbia; Cæs. 1. Civ. cap. 19. *Ipse arcanò cum paucis familiaribus suis colloquitur*, in geheim reden. Plautus Trinum. a. 2. sc. 4. v. 117 *Arcanò tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat.* Comp. *Arcaniùs* Columellæ est, lib. 3. cap. 2. extr. *quid arcaniùs judicem, suo loco mox dicam.*

ARCEO, ēre, proprie est prohibere eos qui veniunt, ne accedant, secundum Vallam lib. 6. abhalten / abtreiben / ut *Arcere hostem urbe*, vel *ab urbe*, den Feind abhalten. Cicer. in Catil. 1. B cap. ult. *Tum tu, Jupiter, hunc* [Catilinam] *& hujus socios à tuis aris, cæterisque templis, & tectis urbis ac mœnibus arcebis.* Ovidius Metam. 4. v. 647

Arcebatque suis externos finibus omnes.

Rursus Cicero in Offic. 1. cap. 34 *Adolescentia à libidinibus arcenda est*, man soll die Jugend abhalten von allerley Unzucht. *Arcere aliquem veterno*, nicht schlaffen lassen. Horat. 1. Ep. 8. v. 10.

¶ Coërcēre, ambire, complecti, claudere, umfangen / schliessen. Cicer. de Nat. lib. 2. cap. 22 *Mundus omnia complexu suo coërcet & continet.* Idem de Clar. Orat. cap. 91 *Fluvium extra ripas effluentem coërcere*, dem Wasser / das aus dem Strom läufft / Inhalt thun und wehren. Lucret. lib. 4. v. 552

Extima membrorum circum textura coërcet.

Et lib. 6. v. 954

Undique quà circum corpus lorica coërcet.

Virg. lib. 9. Æn. v. 28

— — postrema coërcent
Tyrrhidæ Juvenes.

id est, Claudunt agmen, ut Livius loquitur. ¶ Deinde *coërcere* est vi manuque aut studio cohibere seu cogere, zwingen / im Zaum halten. *Coërcere iram, cupiditatem*, &c. Der Lust ein Gebiß ins Maul legen. Statius lib. 11. Theb. v. 669 *promptamque coërcuit iram.* Cicero lib. 1. ad Attic. ep. 18 *Ego nactus, ut* C *mihi videbar, locum resecandæ libidinis & coërcendæ juventutis, vehemens fui* &c. die Jugend in Zucht halten. Idem Offic. 3. cap. 5. *Coërcere damno, exilio, vinculis, morte*, &c. zwingen. *Coërcere manibus procacitatem alicujus*, punire pariter, ac inhibere. Nepos Timol. cap. 5.

¶ Exstant hinc & verbalia *Coërtio*, & *Coërcitio*. Suetonius Claudio cap. 38 *Coërtionem popinarum ædilibus ademit:* Ubi Torrentius observat in M. S. libris *coërcitionem*, non *coërtionem* legi: itaque hanc vocem & in Pandectis Florentinis ferme scriptam inveniri. Et verò *coërcitio* integrum ac plenum est; *coërtio*, contractum: ut *puertia*, ex *pueritia* apud Horatium: & Salmas. codex expresse *coërcionem* refert. Cæterum *coërcitio* animadversio seu castigatio est, Züchtigung / Bestraffung. Sic *coërcitio servorum*, Senec. Brev. Vit. cap. 3. *errantium*, idem 1. de Ira cap. 15. item *Coërcitio capitalis*, Lege 200. Digest. de Verb. significatione: *pecuniaria*, Lege 2. Dig. de public. judiciis: *morum*, Lege 15 § 1 Dig. de solut. matrimonio: *delictorum*, ut Lege 131 Dig. de V. S. dicitur: *pœna generale est nomen, omnium delictorum coërcitio.*

¶ Coërcitor, qui coërcet. Eutropius lib. 7. cap. 13 de Vespasiano: *diligens coercitor disciplinæ militaris*, der gute Disciplin hält D im Krieg.

¶ Exercere, üben / treiben. Cicer. 1. de Orat. cap. 33 *Vehementissime exercere se in aliqua re*, sich hefftig üben. Idem 6. ad Att. epist. 1. *Pueri amant inter se, discunt, exercentur*, und lassen sich üben. *Exercere corpus, ingenium, memoriam.* Cic. de Senect. c. 7. pr. *Memoria minuitur, nisi exerceas eam.* Sic *Exercere stilum*, sich im Schreiben üben. Plin. lib. 8. Epist. 14 *Difficile est tenere, quæ acceperis, nisi exerceas.* Cicero 1. Tusc. cap. 18 *Bene, inquit, illo proverbio Græcorum præcipitur: Quam quisque norit artem, in hâc se exerceat:* quod Græci dicunt: ἔρδοι τις, ἣν ἕκαστος εἴδειη τέχνην. *Exercere inimicitias*, Cic. Div. in Verr. c. 4; *iracundiam* Idem ad Brut. epist. 2. Zorn und Feindschafft halten. Et in Tusc. 5. cap. 1. *Fortuna me multùm variisque casibus exercuit*, mürbe machen / verderben. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 48. *I sane, ego te exercebo hodie, ut dignus es*, id est, fatigabo, exagitabo, Ich wil dich zu recht bringen / ich wil dirs sauer gnug machen. Non adeo dissimiliter Plautus *Exercere scortum* dixit Amph. a. 1. sc. 1. v. 132. *Exercere* enim est non temere quiescere sinere: quemadmodum Terentius *servos exercere*, pro, in opere faciendo perpetuo tenere, Heaut. 1, 1. 22. dixit. *Exercere remiges*, Nep. 10, 9. 1. ¶ *Principem exercere*, est principem agere; principis vi ac potestate uti, apud Sueton. Tiberio, cap. 33: de qua loquendi ratione consulendus ibi Casaubonus est. ¶ Sed *exerceri* etiam dicuntur res inanimæ: cùm occupamur in iis, ut inde quæstus nobis & fructus existet. Sic *exercere tellurem* Virgilius Georg. 1. v. 99: *exercere agros* Tacitus German. cap. 29 dixit. Sich mit Ackerbau nehren: *Navem, cauponam, stabulum exercere*, apud JCtos veteres invenitur. Zu Schiff / oder mit Wirthschafft Gewerbe treiben. Et ita *officinas promercalium vestium exercere*, Suetonius dixit de illustribus Grammaticis cap. 23. Eleganter Statius Epithal. Stellæ:

Exercere formam, & fugientibus utere donis:

in quo posterius prius interpretatur: nam *exercere formam* est, uti formâ, ut fructum ex illa capias. ¶ Figuratè Virg. lib. 10. Æneid. v. 808. *Exercere diem* dixit, pro se per diem faciendo opere exercere: ut Scaliger rectè interpretatur lib. 4. Poët. cap. 16. Et ita Seneca Medea v. 77. *Exercere oppidum* dixit, pro se in oppido exercere. Neque enim ab editorum juxta & MSS. Codd. lectione recedendum est: quod voluerunt nonnulli. ¶ Apud Terent. Heaut. 1, 1. 91. *Servi opere rustico faciendo victum exercere*, id est, lucrari dicuntur hero, unde victum parare, sive familiam alere possit. Antecedens enim pro consequenti ponitur; nam exercitionem quæstus seu lucrum sequitur. B. Ambros. Epist. 18. ex alterius persona: *Quid*, inquit, *mihi prodest in clero manere, subire injurias, labores perpeti, quasi non possit ager meus me pascere; aut si ager desit, quasi aliter sumtum exercere nequeam?*

¶ Exercitus, a, um: geübt / versucht. Ovid. Trist. 5. Eleg. 5.

Scilicet adversis probitas exercita rebus.

Etiam in comparandi gradu *exercitior*. Tertullianus adv. Valentin. cap. 18. *agendis rebus exercitior.* ¶ Item miseriis & calamitatibus agitatus. Vide Plautinos Interpretes, itemque Casaub. ad Sueton. pag. 137. Ita *exercitam militiam* Tacitus 1. Ann. cap. 35 dixit, asperam & diuturnis laboribus atque miseriis gravem.

¶ Inexercitus, non exercitatus. Macrobius lib. 7 cap. 8 pr. *Ego quoque pro virili portione Disarium nostrum inexercitum non relinquo.* Membranæ Frontini Strateg. lib. 2 cap. 1. n. 9 *miles inexercitus* habent, ubi editum *inexercitatus.* Vide Keuchenium ibi.

¶ Exercitor, ōris, qui exercet quæstus causa, ut navem, cauponam &c. Ulpianus Lege 1. § 15 Dig. de exercitoria actione: *Exercitorem eum dicimus, ad quem obventiones & reditus omnes perveniunt, sive is dominus navis sit, sive a domino navem per aversionem conduxit.* Atque ita quoque de aliis rebus in quæstuaria notione. Aliter Plautus Trinum. a. 2. sc. 1. v. 3 *Magister mihi exercitor animus hinc est.*

¶ Exercitorius, ad exercitorem pertinens, ut *exercitoria jacula*, id est lusoria, apud Tertullian. de Pœnitentia cap. ult. Sed *actio exercitoria*, contra exercitorem instituta, ut in Glossis Græcis est, ἡ κατὰ τοῦ ἐξερκίτορος ἀγωγή.

¶ Exercitio, onis, idem quod exercitium: sicut *contagio*, & *contagium*; *obsidio* & *obsidium.* Cato apud Gellium lib. 11. cap. 2 *Si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitio.* Paullus Lege 15. Dig. ut legator. seu fid. *exercitio judicii nonnullas moras habet.* Et Ulpianus Dig. Leg. 1. §. 20 de exercitor. act. *Ad summam remp. navium exercitio pertinet*, Gewerb mit Schiffahrten.

¶ Exercitium, Ubung. ut *Exercitia ludicra*, Gell. 6. cap. 15. *Exercitium dicendi*, idem 20. cap. 5.

¶ Exercĭtus, ûs, copiæ militum, στρατιά, eine Armee. ut, *ducere exercitum* Cic. pro Mur. c. 9. eine Armee führen. *conscribere & comparare exercitum*, Idem Philipp. 5. cap. 13. werben. Facere, *conficere exercitum*, eine Armee richten / complet machen. Cic. c. l. cap. 8 *Cæsar paucis diebus exercitum fecit.* Idem pro Lege Man. c. 21 *Pompejus exercitum difficili reip. tempore confecit.* Sic autem dicitur, quia expellit hostes & profligat; vel, quod exercitando fit melior, ut docet Varro. Cum quo & Vegetius concinit lib. 2. cap. 1. *Exercitus*, inquiens, *ex re ipsa atque opere exercitii nomen accepit*, &c. ¶ 2. Hinc *exercitus* pro quolibet exercitio ponitur Plauto, ut Rudente a. 2. sc. 1. v. 7. *Pro exercitu gymnastico & palæstrico hoc habemus.* ¶ 3. Item pro angore & cruciatu, qui nos exercet, ut *exercitum habere*, Plaut. Cistell. a. 1. sc. 1. v. 60. vide Parei Lexic. Crit.

¶ Exercitualis, ad exercitum pertinens, posterior ætas formavit. Cassiodorus præfatione Epist. Regiar. *Ab hac* [præfectura prætoriana] *exercituales flagitantur expensæ*, die Kriegs-Kosten. Adde lib. 3. c. 40 & 41, ubi pariter *exercituales expensæ* memorantur.

¶ Exercito, frequentativum. unde

¶ Exercitatus, versucht / geübt. Cicer. ad Qu. Frat. lib. 1. ep. 1. pr. *Animus maximis in rebus gerendis & sustinendis exercitatus*, in grossen Händeln geübet. Idem pro Quint. cap. 1. *Homo exercitatus*

citatus & versatus in caussis. Corn. Nepos 15, 5. 4. *exercitatus bello.* & n. 2. *in dicendo:* ubi promta facultas utrobique notatur. *Exercitatiores ad bene promerendum*, Cicer. 2. Offic. cap. 15. *peritissimi atque exercitatissimi duces*, Cæs. 3. Bell. Civ. cap. 73. *Exercitatissimus scripturarum*, Tertullian. præscr. adv. hæret. c. 17. in H. Schrifft wohlgeübt.

¶ Exercitate, adverb. cujus superlativo usus Arnobius lib. 3. p. 113. [ed. Batav. 1651] *Præcepta habeat cognita, & rationem teneat exercitatissime comprehensam.*

¶ Exercitator, qui exercet alios in aliqua re: ut Athletas &c. Sic Pythagoram *Exercitatorem* Plinius dixit lib. 23. cap. 7.

¶ Exercitatrix, Quintil. lib. 2. cap. 15. *Medicinam, quam interpretantur exercitatricem.*

¶ Inexercitatus, ungeübt. *Inexercitatus miles*, Cicer. 2. Tusc. cap. 16. *Inexercitati histriones*, Idem de Senect. cap. 18.

¶ Exercitatio, Ubung. Periander, *Exercitatio potest omnia; μελέτη πάντα δύναται.* Ubung und Fleiß vermag alles. Cicer. de clar. orat. cap. ult. *Exercitatio dicendi linguam acuit:* Ubung im Reden macht die Zung fertig. Idem de orat 3. cap. 49. *cùm exercitatione, tum stilo formanda nobis oratio est*, durch stete Ubung und viel schreiben. ¶ 2. Observat Muretus ad 1. Nicom. Aristot. 7. p. 103. exercitationem non semper ἄσκησιν aut μελέτην significare, sed interdum etiam ἐνέργειαν. Cicer. de Offic. 1. cap. 34, *Senibus labores corporis sunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur.* Idem Senect. cap. 3. *aptissima sunt omnino arma senectutis, artes exercitationesque virtutum.*

¶ Exercitamentum, exercitatio, Ubung. Apulejus Florid. 2. *mentium documenta, corporum exercitamenta.*

¶ Præexercitamentum. Priscianus προγυμνάσματα vertit *præexercitamenta*, in titulo libri sui, quem scripsit *De Præexercitamentis Rhetoricæ ex Hermogene.*

¶ Ab *Arceo* frequentativum est, *arctare*, quod & *artare* scribitur, & significat constringere, zusammen zwingen / getrang in einander fügen. Plaut. in Capt. a. 2. sc. 2. v. 54 *Fortuna humana fingit, artatque ut lubet.* ¶ Utebantur & in quarta *artire*, vide Non. Hinc *artita colla*, id est, constricta apud Prudent. περὶ στεφ. Hymn. 1. v. 72. & præfat. ψυχομαχίας v. 53, ut quidem Jo. Weitzius, MSS. libris non vulgaribus usus, in lucem edidit; sed Heinsius & Chamillard *attrita* legunt. Compositum hujus

¶ Coarctare, idem, contrarium verbo *Dilatare*, einziehen / engspannen. Cicer. 1. de Orat. cap. 35 *quæ coarctavit, & perangustæ refersit in oratione sua, dilatet nobis atque explicet.* Inde

¶ Coarctatio, verbale nomen. Hirt. Bell. Alex. cap. 74 *Cæsar videbat inanem ostentationem, & eo loco militum coarctationem.* Vitruvius lib. 9. cap. 9 *laxationi* opponit. Ab Arceo præterea deducitur

¶ Arctus, vel, ut alii scribunt, Artus, a, um, id est, adstrictus, maxime conjunctus, enge in einander geschoben. Cicer. ad Att. 6. ep. 2. *arctissima vincula amoris*, id est, amor vel amicitia conjunctissima. Et in Offic. 3. cap. 6. *Arctissimum vinculum societatis*, Freundschafft und Gesellschafft die niemand trennen kan. *Arctus, arctior somnus*, ein fester Schlaff / apud Cicer. in Som. Scipionis, cap. 1. *Arctior me somnus, quàm solebat, complexus est.* *Convivium arctum*, da man enge eingepresset sitzet / Horat. lib. 1. Epist. 5. extr. ¶ *Arctæ res*, quæ & angustæ dictæ Horatio, miseræ, & in magnum discrimen adductæ, Noth. Tacitus lib. 3. Hist. cap. 69, *Misso nuntio, qui circumsideri ipsos, &, nisi subveniretur, res arctas nunciaret.* *Arctum animum* pro trepido & metu dejecto, Horatius lib. 4. Serm. Sat. 6. Idem *in arctum desilire* in de Poetica vers. 134. dixit.

¶ Arctè, adverb. hart / fest. Cicer. in Parad. 1. cap. 4, *Illud arctè tenent, accurateque defendunt, voluptatem esse summum bonum*, das lassen sie sich nicht nehmen / und vertheidigen es fleissig. Idem lib. 1. de Divin. cap. 28 *Arctè & graviter dormire*, hart und fest schlaffen. *Arctius adstringi*, idem de Fato cap. 14. *Arctissime diligere*, Plin. 6. epist. 8. *arctissime constringi*, Val. Max. 2. cap. 2. n. 8.

ARCĒRA, eræ; plaustrum tectum undique & munitum, quasi arca quædam magna vestimentis instrata: qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant; ut Gellius lib. 20. cap. 1. describit. Varro etiam lib. 4. de L. L. hoc genus vehiculi sic dictum censet, quod, sicut arca, ex tabulis factum esset. Procul dubio ante lecticas in usu fuit, & his inventis postea desiit. Eine Sänffte.

ARCESILAS, Laërtio vitam ejus lib. 4. describenti Arcesilaus, Ἀρκεσίλαος, Philosophus fuit, Crantoris Solensis discipulus, secundæ sive mediæ Academiæ conditor, quæ ἀκαταληψίαν, ut Vossii. loquitur cap. 13. de sect. Philos. pag. 74. induxit, docens videlicet, nihil scientiâ comprehendi, seu sciri posse. Quam ob caussam Cicero in Lucullo sive 4. Acad. cap. 6. judicat eum *constitutam Philosophiam evertisse*, & paullò post, *conatum esse clarissimis rebus tenebras obducere.* Lactantio vero lib. 3. cap. 6. audit *ignorantiæ magister:* ut qui *constituerit novam non philosophandi philosophiam*, ib. cap. 4. ¶ Fuere hoc nomine & plures, quos in dictionario Caroli Stephani quære.

ARCESIUS filius Jovis, pater Laërtis, avus Ulyssis. Ita enim

A hic apud Ovidium Metamorph. 13. v. 144

Nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Jupiter huic.

ARCESSO, quod vulgo *Accerso* scribitur, sed minus bene, ut jam dicemus, & *vocandi* notionem habet, & *accusandi*, quarum altera ex priore manat, quia qui accusat, *vocat* in judicium. Itaque *Arcessere aliquem*, einen herzu ruffen / herhohlen; item vor Gericht fordern / anklagen. Cicero pro Rosc. Amer. cap. 18 *Cum ab aratro arcessebantur consules.* Idem pro Domo cap. 3 *cum me arcesserent in senatum, non venirem?* Idem Topic. cap. 9 *Cum à genere ducetur argumentum, non erit necesse id usque à capite arcessere.* Idem Paradox. 4 *Pulsus ego civitate non sum, quæ nulla erat: arcessitus in civitatem sum, cum esset in repub. consul.* Hæc de prima notione. Accusandi vim habet, cum dicitur lib. 2. Officior. cap. 14 *Ne quem unquam innocentem judicio capitis arcessas.* Idem Cic. pro Dejotaro cap. 11 *non ficto crimine insectari, non vitam expetere, non capitis arcessere.* Pro Rabir. cap. 9 *Quot ex iis eodem crimine in summum capitis periculum arcessus?* Sunt qui *prohibendi* significationem adjiciunt, quasi ab *Arceo* sit frequentativum; sed perperam, & exemplis plane destituuntur. Non enim ab Arceo est, sed ab *Ar* antiquo, id est Ad; & *Cio* sive Cieo, ut idem sit quod *accio, accire.* ut Prisci-
B anus lib. 1. p. 559 ostendit. Velius Longus, vetus Grammaticus, de Orthographia (ed. Putsch. 2232) erudite: *In eo, quod est* ARCESSO, ACCERSO, *putaverunt quandam differentiam esse, ut* Accerso *sit voco, tractum ab acciendo:* Arcesso, *summoveo, ab arcendo tractum. Sed erraverunt.* ARCESSO *enim pro eo, quod est arceo, nunquam positum est.* Immò Vossius Etymologico p. 40, *Multis*, inquit, *argumentis evincere possumus*, ACCERSO *per C non esse Latinum, sed posterioribus seculis corruptum ex* ARCESSO. Quo correctiores enim libri sunt & antiquiores, *Arcesso* habent, non *Accerso*. Nec novus hic error, sed a Charisio, Diomede & Agrætio inculcatus, sicut etiam Glossæ veteres utrumque habent *Accerso* & *Arcesso*, in hoc autem meliores, quam Grammatici, quia utrumque eodem sensu μεταχαλεῖσθαι μεταπέμπεσθαι exponunt, quem Grammatici quidam perperam distinguunt.

¶ Olim *Arcessio, ire* dicebatur, cujus Infinitus modus apud Cæsarem lib. 5. B. Gall. cap. 11 superest, *alios arcessiri jubet*; & apud Hyginum Fab. 88, pro quo Cicero 15 ad Attic. ep. 13 *arcessi* dicit, *Bassum*, inquit, *arcessi narrat: Cassium exspectari.* At Præteritum & Supinum in *ivi, itum*, tanquam ex IV forma, sunt etiam pro reliquo verbo Arcesso, arcessĕre, ut notum est, usitatissima.

¶ Arcessitor, qui arcessit. Plinius lib. 5. epist. 6 extr. *Nemo arcessitor ex proximo.* Apulejus lib. 8 p. 211 *Mittunt e suis arcessitorem unum, qui requisitum comitem tempestiva via commone-*
C *factum reduceret.* Ammianus quoque lib. 29 cap. 10 [Vales. c. 1. extr.] *verba placentia arcessitori loqui*, ubi accusatorem, actoremque forensem significat.

¶ Arcessitio. Gloss. Cyrilli vulgari scriptura: *Accersicio*, μετάπεμψις.

¶ Eædem Glossæ etiam *Accersio*, μετάκλησις.

ARCHAICUS, a, um, ex Græco ἀρχαϊκός, quicquid ad antiquorum simplicitatem factum est. Was altväterisch ist. Ut *lecti archaici* apud Horat. lib. 1. epist. 5. ipso principio. Vetus quidem interpres, *Archaici*, inquit, *lecti humiles, ab Archaico fabro, qui non magnæ staturæ dicitur esse:* & Turnebus lib. 1. Advers. cap. 18 *Archiacos* legit, *ab Archia artifice sic vocatos:* sed Torrentius præfert vulgarem interpretationem de antiqua, hoc est humili brevique forma, ex ἀρχαϊκός, quod *antiquum* est: qui etiam lectionem *archaicus* ex tribus optimis codicibus confirmat. Hinc

¶ *Archaismus* (ἀρχαϊσμός) figura seu forma loquendi archaica, h. e. secundum antiquorum rationem, de qua Rhetores docent.

ARCHELĀUS, Ἀρχέλαος, Milesius fuit, Anaxagoræ discipulus, & Socratis præceptor, quemadmodum Cicer. scripsit in Tuscul. Physici habuit cognomen, quod philosophiam physicam primus Athenas invexisset. ¶ 2. Archelaus Herodis etiam filius, &
D regni successor fuit in Judæa, Matth. cap. 2. ¶ 3. Archelaus dux Mithridatis, a Sylla victus, Eutrop. lib. 5. cap. 4. ¶ 4. Archelaus rex Cappadociæ, a Tiberio dejectus, Idem lib. 7. c. 6.

ARCHETȲPOS, ἀρχέτυπος, prima forma, secundum quam expediuntur *simulacra*, ein Muster / Form / Formular / darnach man etwas geusset / bildet oder macht / ein Original. Plin. 5. Epist. 10. *Ut pictores pulchram absolutamque faciem rarò exprimunt, sic ego ab hoc archetypo labor ac decido.* ¶ 2. *Nugas archetypas* dixit Martialis libellos suos manu sua emendatos lib. 7. Epig. 10. & Idem lib. 12. Ep. 70 *archetypos amicos*, pro veris & germanis, per Metaphoram.

ARCHIAS, A. Licinius Archias poëta fuit Antiochenus, Ciceroni inprimis familiaris, qui eum, cùm jus civitatis Heracliensium, suâ virtute & Luculli amicitia impetratum, Gracchus quidam ipsi intervertisset, defendit pulcherrima oratione, in quâ de studiis multa festivissime dicuntur, & historia vitæ Archiæ continetur.

ARCHIĀ-

ARCHIATRUS, ἀρχίατρος, qui in comitatu Principis medendi cura fungitur; (Ein Fürstlicher Leib-Medicus) ita JCti interpretantur ad Cod. Tit. de Comitibus & Archiatris sacri Palatii; Contrà quos tamen Marsilius Cognatus disputavit, pertendens, non quasi principis Medicos, sed Medicorum quavis de causa principes *Archiatros* appellari. Atque profectò in illo Titulo Codicis, *Archiatros*, non absolutè ita vocant, sed designando discrimini addunt, *Sacri Palatii*: item *in Sacro Palatio* militantes: ut si & alibi *Archiatri* essent. Sed pro interpretatione JCtorum etiam Casaubonus stat Comment. ad 15. Strabonis librum; cui & Vossius astipulatur lib. 1. de Vitiis Serm. cap. 33. Copiosè hanc rem tractat Hier. Mercurial. 4. Var. Lect. 1. qui tandem ita concludit: *Erant Archiatri Medici illi omnes, qui Principis sumtibus conducti ejus personæ primùm, deinde aulæ omni, postremò cunctis pauperibus arte propria Romæ operam præstabant. Quorum archiatrorum princeps quidam senior, prudentiâ & doctrina præstantior eligebatur, cujus sententiâ & auctoritate omnes de re medicâ obortæ dissensiones statim dirimebantur, isque* Comes *vocabatur, & præ cæteris maximam Principis curam gerebat, ejusque veluti imperium quoddam & potestatem magnam obtinebat, ut ex Cassiodori testimonio abundè perspectum est. Nolo propter hoc omninò inficiari, quin in urbe Medicorum collegia quædam & scholæ instituerentur, quorum qui aliis præsidebat*, archiatros *interdum vocaretur, ut ex inscriptione Livii Celsi, & ex legibus colligi potest: veruntamen qui frequentiùs in ore hominum versabatur* archiater, *is erat, quem descripsimus.* Conf. Coquejus ad August. de C. D. lib. 3. cap. 16. p. 315. Vetus inscriptio apud Gruter. p. 632. n. 4.

M. LIVIVS. EVTYCHVS
ARCHIATROS &c.

ARCHIGERON, plur. *Archigerontes*, præfectorum genus, quasi principes seniorum. γέρων enim *senex* est. Lege 1. Cod. Theod. de Alexandrinæ plebis primatibus: *Archigerontes & diœcetæ deligantur* &c.

ARCHILOCHUS, Ἀρχίλοχος, Poëta ex insula Paro, primus inter eos, quemadmodum Quintilianus testatur lib. 10, cap. 1, qui Jambos scripsere. Horat. in Art. v. 79.

Archilochum proprio rabies armavit Iambo.

Lycamben enim socerum, cùm filiam sponsam sibi locare recusasset, cum ipsa unà filia, jambis petulantibus & acerbis in eos scriptis, ad laqueum compulit. Hæc Acron in Horat. Epod. Vixit sub Romulo, ut in prima Tusculana, ipso initio, Cicero monuit. Theophilus lib. 2. contra gentes, hoc Archilocho tribuit, ἕνα ἐπίσαμαι μέγα, τὸν κακῶς δρῶντα δεινοῖς ἀνταμείβεσθαι κακοῖς. Hoc est, *Unum novi, & illud quidem magnum, malefacta auctori gravissimis compensatum iri malis.* Archilochum Poëtam Lacones eâdem horâ, quâ eum accepissent, expulêre, ideò quod in carminibus suis scripsisset, melius esse abjicere arma, quàm mori, ὡς κρεῖττόν ἐστι ἀποβαλεῖν τὰ ὅπλα, ἢ ἀποθανεῖν. C

At caruisse armis, quàm morte occumbere præstat:

Plutarch. de Lacon. Institutis p. 239. Doctrinæ laudem ei Terentianus tribuit, & Epicorum versuum inventionem, lib. de metris p. 86.

¶ Archilochius, adject. ut *Carmen, metrum Archilochium*, apud Diomedem lib. 3. & alios veteres Grammaticos: Deinde scriptorum amarulentiam significat, quo modo Tullius lib. 2. epist. 21 ad Attic. *Archilochia in Cæsarem edicta Bibuli* vocat conviciorum plena, qualia carmina scripsit Archilochus.

ARCHIMAGIRUS, ἀρχιμάγειρος, magister culinæ, der oberste Küchenmeister. Usus est Juvenal. Sat. 9, 109

Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores.

Et Sidon. Apollinaris lib. 2. epist. 9 *Ecce ab archimagiro adventans, qui tempus instare curandi corpora moneret.*

ARCHIMANDRITA, ἀρχιμανδρίτης, præfectus monasterii. Μάνδρα enim caula & stabulum est; item spelunca & caverna. D De monachis autem notum, olim in montium cavis habitasse. Alcimus Avitus epist. 2 post principium: *Eutyches* [hæreticus] *copiosæ monachorum multitudinis præpositus fuit: cujus officii personas episcopi Orientales Archimandritas appellant.* Sidonius lib. 8. epist. 14 *consequi affectans Palæstinos archimandritas.* Lege 8 Cod. de summa Trinit. § 2 *Reverendissimi archimandritæ sanctorum monasteriorum.* Ein Abt. Nam *Abbas* peregrinum est, ex Syrorum lingua adsumtum: receptum vero a Latinis posteriore ævo. Sidonius lib. 7. epist. 17 extr. *Quæso ut Abbas sit frater Auxianus supra congregationem: tu vero supra Abbatem.*

ARCHIMEDES, Hieronis Syracusanorum Regis propinquus, *unicus spectator cœli & siderum*, ut Livii de eo lib. 24. cap. 34. verba sunt, *mirabilium inventor ac machinator bellicorum tormentorum fuit.* De ejus solertiâ in tuendâ urbe Syracusarum contra Romanos, ejusque variis machinis, morte item seu exitu Plutarchus in Marcello, Polybius lib. 7. Zonaras 2. Annal. &c. legendi. *Hic est*, inquit Julius Firmicus lib. 6. Mathes. cap. 31. *Syracusanus Archimedes, qui Romanos exercitus mechanicis artibus sæpè prostravit. Hinc Marcellus in triumpho victoriæ constitutus, ac inter ovantes militum strepitus laureasque collocatus lugubri mœrore deflevit.* Quam subtili ratione, quomodo argenti auro admisti per fraudem mensura deprehendi possit, invenerit, narrat Vitruvius lib. 9. cap. 3. & Fannius Poëta vetus de ponderibus cap. 4. De Sphærâ, quam admirabilem confecit, in qua omnes motus siderum cœlique conversiones spectabantur, Cic. lib. 1. Tusc. cap. 26, & lib. 2. de Nat. Deorum cap. 35: nec non Lactantius lib. 2. Instit. Div. cap. 5. & Claudianus Epigr. 18. De simili Posidonii sphæra apud dictum Lactantium citati libri cap. 34. habes.

¶ *Archimedius loculus* qualis structura Carminum sit, vide apud Marium Victorinum, veterem grammaticum, lib. 3 sub initium.

ARCHIMIMUS, ἀρχιυποκριτής, princeps histrionum, der öberste unter den Comödianten. Habetur apud Suet. in Vesp. cap. 19. & Augustin. C. D. lib. 6 cap. 10.

ARCHIPIRATA, ἀρχιπειρατής, dux prædonum. Utitur Cic. in off. 2. cap. 11. & Verrinis, der öberste unter den Schiffräubern. *Archipiratam ipsum videt nemo, de quo supplicium sumi oportuit*, Cic. 7. Verr. c. 25.

ARCHIPPUS ac Lysis Pythagoræ auditores fuerunt, de quibus Hieron. apol. adv. Ruffin. lib. 3. cap. 10. *Archippus ac Lysis* (minùs bene impressum est Lysides,) *in Græcia, id est Thebis scholas habuere: qui memoriter tenentes præcepta doctoris, ingenio pro libris utebantur. A quibus illud est:* φευκτέον πανταπᾶσι καὶ ἐκκοπτέον, ἀσθένειαν μὲν τοῦ σώματος, ἀπαιδευσίαν δὲ τῆς ψυχῆς, ἀκολασίαν δὲ τῆς γαστρὸς, στάσιν δὲ τῆς πόλεως, τὴν δὲ διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατές. Quod in latinum ita possumus vetere: *Fuganda sunt omnibus modis & abscindenda languor à corpore, imperitia ab animo, luxuria à ventre, à civitate seditio, à domo discordia, & in commune à cunctis rebus intemperantia.* Hactenus Hieronymus. ¶ 2. Alius Archippus Poëta Comicus, de quo Voss. p. 39. de Poëtis Græcis.

Architas. Vide *Archytas*.

ARCHITECTUS, princeps structorum, Baumeister. Cic. 1. de Orat. c. 14 *Philo architectus Atheniensibus armamentarium fecit.* ¶ 2. Item auctor, ut, *Architectus legis*, der Meister des Gesetzes/ Cicer. 1. Agrar. cap. 4. Translatè enim hæc vox elegantem usum habet, in iis præsertim, qui in nectendis dolis, parandis sceleribus, struendis fallaciis excellunt. *Princeps & architectus sceleris*, pro Cluent. cap. 22. *Architectus verborum*, de Clar. Or. cap. 31. *Architectus mendaciorum*, ein Lügentichter. Accipitur item in bonam partem. *Architectus benefactorum* apud Plautum Prol. Amphitruonis: *beatæ vitæ* Cicer. 1. fin. cap. 10. & *Architectus simulacrorum* apud Apulejum Apologiâ pag. 524.

¶ Architecta, fœm. Plinius lib. 10. cap. 71 *præcipua naturæ architecta vis.* Sic ex MSS. Harduinus, quem vide.

¶ Architecton, ŏnis, idem quod architectus. Plautus Mostell. act. 3. sc. 2. v. 73 *Sibi laudasse hasce ait architectonem nescio quem, esse ædificatas has sane bene.* Solinus sub fin. cap. 32 (ed. Salm.) *Alexandriam metatus Dinocrates architecton*: ad quem locum Salmasius p. 337 ed. novæ: *Sic libri omnes nostri: nec aliter ex suis edidit Vinetus. Sic veteres loquuti ex Græco* ἀρχιτέκτων. *Atque ita melius, quam Architectus, quod Græcum est, sed formatione Latina.*

¶ Architectonice, ἀρχιτεκτονική, ars ædificandi, Baukunst. Quintilianus lib. 2. cap. ult. *Aliæ quoque artes habent multiplicem materiam, velut architectonice.* ¶ Ἀρχιτεκτονική Philosophia appellatur, quæ πρώτη dicta Aristoteli, seu *princeps*, quæ omnes artes tanquam satellites complectitur & universali vinculo constringit. Lege si lubet Joh. VVowerium Tractat. de Polymathia cap. 25. & 26.

¶ Architectonicus, ut, *rationes architectonicæ* apud Vitruv. lib. 9. cap. 4. *Parietes ad concinentiam architectonicam fabre locati*, Sidon. 8. ep. 4.

¶ *Architectura* apud Cicer. 1 Off. cap. 42. Baumeisterey. De Architecturâ 10. libros M. Vitruvius Pollio ad Cæsarem Augustum scripsit: qui lib. 1. c. 1. eam definit *scientiam pluribus disciplinis & variis eruditionibus ornatam, cujus judicio probantur omnia, quæ à cæteris artibus perficiuntur, opera, ex fabrica & ratiocinatione natam.*

¶ Architectari, verbum, bauen/ zimmern/ erdencken/ ut, *architectari voluptates*, apud Cicer. de Finibus lib. 2. cap. 16. hoc est, rationem fruendarum voluptatum comminisci, Wollust erdencken/ erfinden. Proprie Vitruvius lib. 7. Præf. sub finem: *In Asty Jovem Olympium architectandum Cossutius suscepisse memoratur.* Jovem Olympium, id est, Jovis Olympii ædem. Vide ibidem paullò superius.

ARCHIVUM, ex græco factum est ἀρχεῖον, *Archium* autem magistratuum ædes significat, (ex ἀρχῇ videlicet, quod est magistratus,) & regiam, & palatium, & judiciale forum. v. gr. Pausanias in Lacon. f. 92 Gr. Ἔστιν ἀγορὰ θέας ἀξία, καὶ τῆς τε γερουσίας βουλευτήριον, καὶ τῶν ἐφόρων καὶ νομοφυλάκων, καὶ καλουμένων Βιδιαίων ἀρχεῖά ἐστιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. hoc est: *Forum dignum spectatu est, in eoque curia, & ephororum, ac quibus legum tutela commissa est, & eorum qui Bidiæi appellantur, basilicæ.* Sylburgius in notis: οἰκίαι τῶν ἀρχῶν, *basilicæ & prætoria magistratuum, quæ Latini quoque Archiva nominant.* Ex quo factum ut Archium, & inter-

posito ϐ *Archivum* significet chartophylacium: quia ἀρχεῖα vicina sunt chartophylaciis, quæ eadem sunt cum grammatophylaciis, vel chartophylacia potius eorum membra, in quibus hodie actuarii & scribæ acta publica condunt. Vid. Budæus annot. poster. in Pandect. p. 104. Plerumque ergo vox hæc idem notat, quod Grammatophylacium sive Tabularium publicum, atque sic usus Ulpianus Lege 9 § 6 *Solent* Dig. de pœnis: *ne eo loci sedeant, quo in publico instrumenta deponantur, archio forte, vel grammatophylacio.* Tertullianus ϐ interponit, etiam optima Rigaltii editione. Apologetico enim cap. 19 *Reseranda antiquissimarum gentium archiva, Ægyptiorum, Chaldæorum, Phœnicum.* Et lib. 4. adv. Marc. cap. 7 *Censum Augusti*, testem fidelissimum dominicæ nativitatis, *Romana archiva custodiunt.* Trebellius quoque Pollio in Regilliano tyranno, *epistola reperta in archivis.* Sed variant hic libri, & quidam aliud verbum substituunt. Vide Gruter. & Salmasium. Ein Ort/ da briefliche Urkunden verwahret werden. ¶ 2. Pro templo, vel potius pro adyto templi, ubi congregabatur magistratus sacerdotum, usurpavit Pomponius Mela (siquidem emendationem Isaaci Vossii sequimur) lib. 3. cap. 8. de Phœnice loquens: *Cum adolevit, ossa pristini corporis inclusa myrrha in Ægyptum exportat, atque in urbem, quam Solis appellant, fragrantibus archio* (vulgo legunt, *nardo*) *bustis inferens sese memorando funere consecrat.* Hoc ergo Melam dicere vult clarissimus Interpres pag. 297. Phœnicem ossa parentis sui, vel potius sua ipsius inclusa myrrha in Ægyptum deportare, atque in archio, seu adyto templi Heliopolitani bustis ea fragrantibus inferre. Nescio tamen, an satis sit caussæ, cur hic a recepta lectione discedamus.

ARCHON, ontis, ἄρχων, thesmotheta, θεσμοθέτης, magistratus erat Atheniensis, præses eorum qui jus dicerent, quemadmodum apud Romanos erat prætor, seu quæstionis judex & quæsitor, der öberste Richter. Cicer. de Fato cap. 9, *Morietur Epicurus, cum duos & septuaginta annos vixerit, archonte Pitharato.*

¶ Archon fuit & nomen proprium Ducis, cui Babylonia post Alexandri M. obitum cessit. Diod. lib. 18.

ARCHYTAS, Ἀρχύτας, (vulgo minus bene *Architas*,) Philosophus fuit Tarentinus, professionis Pythagoricæ, astrologus & geometra; quemadmodum eum *Maris & terræ, numeroque carentis arenæ mensorem* Horatius appellat. Meminit ejusdem Cicero lib. 3. de Orat. cap. 34; & lib. 5. Tusc. cap. 22 *doctum hominem & plane sapientem* appellat. Periit naufragio, sicut locum ipse indicat apud Horatium I. Carm. od. 28

Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.

Archytæ crepitaculum, proverbio dicebatur homo supra modum garrulus. Vide Chiliad. & ibidem de operibus mechanicis Archytæ. Hic enim ille Archytas est, qui ligneam columbam volatilem fecit: de quo Gellius lib. 10. cap. 12. Inter rei rusticæ scriptores Archytam istum Tarentinum & Varro & Columella nominavit. Utrumque vide lib. 1. de re rust. cap. 1. Distinguit tamen Laërtius libr. 8. ubi quatuor Archytas numerat. Siquidem *primus* illi est Tarentinus Pythagoricus; *secundus* Mitylenæus Musicus; *tertius*, qui de agricultura scripsit; *quartus* Poëta Epigrammatum. Imo & *quintum* ait addi a plerisque architectum. Franciscus Patricius Discuss. Perip. Tom. 2. lib. 1. f. 182. duos etiam facit Archytas Tarentinos, eosque ambos de Pythagoreorum familia: quorum senior ipsum Pythagoram; junior, idemque Platoni contemporaneus, discipulos Pithagoræ audiverit.

Arcifinius vide in *Finis*.

ARCTINUS, Milesius, poëta & discipulus Homeri, de quo Dion. Halic. lib. 1. Cl. Alex. lib. 6. Strom. & Suidas.

ARCTOS, Græcum est nomen sideris, ἄρκτος, [quæ & ἄμαξα der Wagen.] Arcti duæ sunt: major, quæ & Helice, der grosse Wagen; & minor, quæ Cynosura dicitur. Ovid. 4. Trist. eleg. 3

Magna minorque feræ, quarum regis altera Grajas,
Altera & Sidonias, utraque sicca, rates.

Cicer. de Nat. Deor. 2. cap. 41. *Circum polum arcti duæ feruntur, nunquam occidentes*, &c. ¶ 2. *geminas Arctos*, pro noctibus duabus dixit Propert. libr. 2. Eleg. 22

Jupiter Alcmenæ geminas requieverat Arctos,
Et cœlum noctu bis sine rege fuit.

Ubi notas Livineji vide. ¶ 3. pro populis septentrionalibus. Claudianus 6. Conf. Hon. v. 336

Atque indignantes in jura redegerat Arctos.

¶ Cæterum a duabus Arctis duplex quoque Polus denominatur Astronomis,

¶ Arcticus nempe, ἀρκτικός, septentrionalis, &

¶ Antarcticus, ἀνταρκτικός, oppositus illi meridialis. Apulejus de Mundo post principium: *Vertex antarcticus humo tegitur.*

¶ Arctous, septentrionalis, ut, *orbis Arctous*, die Länder nach Mitternacht hinein/ apud Lucanum lib. 1. v. 53. *Arctoæ provinciæ*, Ammian. 17. cap. 12. *Sidera arctoa* Prudent. hymn. Epiphan. v. 13.

¶ Arcturus, stella insignis magnitudinis inter pedes Bootæ. Frequens ejus mentio in temporum descriptionibus. Plin. 11. cap. 16 *Ab Arcturi exortu ad æquinoctium vernum*, & paullo ante: *a bruma ad Arcturi exortum diebus sexaginta.* Caussa etiam procellarum & sævæ tempestatis creditus. Idem Plin. libr. 2. cap. 39. extr. *Arcturi sidus non ferme sine procellosa grandine emergit.*

¶ Arctophylax, quasi custos ursæ, Boreale sidus, quod etiam Bootes, & Bubulcus dicitur. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 42

Arctophylax, vulgo qui dicitur esse Bootes.

ARCTUS & Arctare vide supra sub *Arceo.*

ARCUS, ûs, a quo sagittæ emittuntur, ein Bogen/ Handbogen/ Armbrust. Ab arcendo dictus, quod hostes arceat: quasi *arcitus* contracte, ut incessus, volatus, a Supino. Vide Voss. Etymologicum. *Arcum tendere*, den Bogen spannen/ Horat. lib. 2. od. 10. Idem in arte Poët. v. 350.

Non semper feriet, quodcunque minabitur arcus.

Hinc adagium: *Arcum intensio frangit, animum remissio*, das überspannen bricht entzwey den Bogen/ das Nachlassen macht untüchtig das Gemüth: quia ingenium, ubi intenderis, valet, qui Publii Mimus est. Id vulgare dictum fuisse, Plutarchi ista suadent: Τόξον μὲν, ὥς φασιν, ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. Id est, *Arcus, quemadmodum ajunt, cum intenditur rumpi solet, animus vero cum remittitur.* Plutarch in libr. Utrum seni gerenda Respub. ita respondisse scribit Dionysium seniorem interroganti cuidam, num aliquando otiosus esset.

¶ 2. Ab forma instrumenti militaris transfertur ad structuram & ædificii fornicem, ein Gewölbe/ Schwibbogen. Ovidius 3. Metam. v. 30.

Efficiens humilem lapidum compagibus arcum

Imprimis victoriæ monumenta hujus formæ exstruebantur. Tacitus 2. ann. c. 64 *Structi & arcus circum latera templi Martis Ultoris.* Et ibidem cap. 83 de Germanici morte: *Arcus additi Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inscriptione rerum gestarum.* Triumph-Bogen. ¶ 3. de serpentum incessu altiore curvamine elevato. Ovid. 3. Metam. v. 42

-- immensos saltu sinuatur in arcus.

¶ 4. Arcus, μετέωρον illud est, quod *Iris* etiam appellatur. der Regenbogen. Virgilius 1. Georg. v. 380

---- & bibit ingens
Arcus,

Arcum autem inter pluviæ signa Poëta refert: quo & Plauti illud a. 1. sc. 2. v. 41 Curcul. de anu bibacissima spectat: *Ecce autem bibit arcus: pluet credo hercle hodie.* Hinc *imbrifer arcus* Tibullo lib. 1. el. 4. *pluvius* Horat. de Arte v. 18. appellatur. Vide Senecam lib. 1. Quæst. Nat. c. 3. & seqq. ¶ 5. Arcus etiam propagines vitium & aliarum arborum appellantur in terram deflexæ depressæque, Bogen. Virgil. Georg. v. 26

--- aliæ pressos propaginis arcus
Exspectant & viva sua plantaria terra.

De qua ratione rei rusticæ scriptores, & Plin. libr. 17. Nat. Hist. cap. 13. ¶ 6. Veteres etiam *Arquus* scribebant: & Nonius differentiam dat, ut *arquus* in cælo sit: *arcus* fornix suspensus. Sed Vossius in Etymol. judicavit, id discrimen in antiquis libris minime observari.

¶ Arcuare, curvare. Plin. lib. 29. cap. 6. prope fin. *Illam, quæ non arcuatur, sepa Græci vocant, alii scolopendram.* Agit de vermibus, quorum alii arcuatim repant.

¶ Arcuatus, curvatus, gekrümmet/ Bogen-weise gewelbet: *Arcuatum currum*, Livius dixit lib. 1. cap. 21. Einen Wagen mit Sprügeln. *Arcuatum opus*, structura fornicata: Ein Bau oder Werck mit Schwibbogen ausgeführet: Plinius libr. 10. Epist. 46, *Ipse perveni ad fontem purissimum, ex quo videtur aqua deberi perduci, sicut initio tentatum erat arcuato opere, ne tantum ad plana civitatis & humilia perveniat.* Ad quem locum vide Buchnerum. ¶ *Arcuatus* morbus, dictus a colore, arcus cælestis æmulo, *Icterus* est, seu *morbus regius*, die Geelsucht. Vide mox in *Arquatus*. Item, qui eo morbo laborat. Columell. lib. 7. c. 5. *Bilis æstivo tempore non minima pernicies potione depellitur humanæ veteris urinæ, quæ ipsa remedio est etiam pecori arcuato.*

¶ Arquatus, idem. Ovid. 11. Metam. 590

Iris & arquato cælum curvamine signans.

Ita Heins. ex Medic. & Palat. cod. Alii *arcato*, & *arcuato*. Etiam de morbo ita Nonius: *Arquatus morbus dictus, qui Regius dicitur, quod arcus sit concolor de virore, vel quod ita stringat corpora, ut in arcum ducat.* De quo jam in Arcuatus diximus. Corn. Celsus lib. 3. cap. 24 pr. *Notus est morbus, quem interdum arquatum, interdum regium nominant.*

¶ Arcuatilis, idem quod arcuatus. Sidonius lib. 2. epist. 2, *Triclinium arcuatili camino sæpe ignis animatus pulla fuligine infecit.*

¶ Arcuatio. Julius Frontinus lib. 1. de Aquæ ductibus Roman. *Anio vetus similiter suffecturus & altioribus locis Urbis, sicubi vallum submissarumque regionum conditio exigit substructionibus arcuationibusque veteres* [ductûs puta] *exigentur.* Ita idem & alibi.

¶ Arcuatim, in modum arcus, Plin. 19. cap. 6. *Millepeda animal*

animal est e vermibus terræ, pilosum, multis pedibus arcuatim repens.

¶ Arcitĕnens, sagittarius. Cic. in Arat. v. 425 de cæle sti sidere

— — subeunt vestigia magni

Arcitenentis, & obscura sine nomine cedunt.

Scribitur etiam *Arquitenens*. Arnobius lib. 1. p. 20 *Arquitenentes Diana & Apollo.*

ARDĂLUS Trœzenius, qui dedicavit Musis *Ardalidas* appellatas, ut Plutarchus in Convivio septem sapientum tradit. Fuit & alius tibicen & earundem Musarum sacerdos eodem nomine, de quo idem Plutarchus eodem, & alio libro de Musica.

ARDĔA, avis, ein Reiger / sive Reiher / ab ἐρωδιός ita dicta Salmasio ad Solin. f. 92. Virgil. 1. Georg. v. 364 *altam supra volat ardea nubem.* Varia ejus genera: *pulla* sive *cinerea*, *alba*, *stellaris*, quæ punctis tanquam stellis eleganter picta distinctaque est, *palustris*, quam nostri a tubæ & bovis sonitu ein Rorreiger / Rordummel / Moßochs / appellant.

¶ Ardea, oppidum Latii, dictum quasi *Ardua* à situ, Servio teste in Virgilii illud 7. Æneid. vers. 411.

— — — locus Ardua quondam

Dictus avis, & nunc magnum tenet Ardea nomen.

Aliud tamen Xenagoræ placuit historico, nomen urbi factum scribit ab *Ardeâ*, Ulyssis & Circis filio. Retulit enim, teste Dionys. Halic. lib. 1. Antiqu. 73, Ulyssis & Circes tres fuisse filios, Romum, Antiam, Ardeam, eosque conditis tribus oppidis, à se indidisse illis nomen. Cæterùm ab Ardeâ oppido est

¶ Ardeas, & plur. Ardeātes, gentile. Cic. 3. Nat. D. cap. 18 *in agro Ardeati.* Livius lib. 5. cap. 44 *Ardeates, veteres amici*, &c.

ARDĔLIO, πολυπράγμων, homo inquietus & curiosus, alienis negotiis se immiscens, &c. ein Vorwitz / Hans in allen Gassen. Martial. lib. 4. epigr. 79

— — deformius, Afer.

Omninò nihil est ardelione sene.

Idem lib. 2. epigr. 7.

Vis dicam quid sis? magnus es ardelio.

Mores Ardelionum ex Plauto congestis exemplis describit Edmundus Richer. cap. 4. de art. Rhet. p. 143. ubi & schemati dianœas græcum *polypragmosynes*, latinum *ardelionatus* nomen indit, quia & p. seq. *ergasilian* & *satagentiam* rectè vocari posse ait, ab Ergasilo videlicet Plautino servo, cujus nomen satagentem & ardelionem significet.

ARDEO, arsi, ardēre, brennen. Horat. 1. Epist. 18,

Res tua tunc agitur, paries cùm proximus ardet.

Wenn deines Nachbars Hauß brennet / so gilt es dir auch mit. Cicer. 4. epist. 1. *Orbis terrarum ardet bello*, die gantze Welt voll Kriege. *Ardent oculi*, iracundiæ signum. Cic. 6. in Verr. c. 66 *cum spumas ageret in ore, arderent oculi*, &c. Usitatæ metaphoræ sunt *Ardere amore*, Terent. Eun. 1. sc. 1. v. 27. *cupiditate* Cic. 5. epist. 12. pr. *Ardere iracundiâ*, Ter. Adelph. 3. sc. 2, 12. *irâ & dolore*, Cicer. 2. ad Attic. ep. 19. extr. *Ardere flagitio*, Plaut. Casin. act. 5 sc. 3. v. 1. Sallust. Epist. 1. ad Cæsarem de ordinanda Rep. sub fin. *Plerique mortales ad judicandum satis ingenii habent aut simulant: veruntamen ad reprehendenda aliena dicta & facta ardet omnibus animus.* ¶ Ardere etiam apud sacros, & profanos scriptores dicuntur, quæ polita sunt, & splendida. vid. Barth. ad Claudian. pag. 504. ¶ Usurpatur hoc verbum eleganter in vehementiæ impotenti amore declarando. Virgilius Ecl. 2.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.

Horat. lib. 4. od. 9

Non sola comtos arsit adulteri

Crines.

Idem tamen Horatius alia constructione hoc ipso verbo usus est Epod. 14. cum canit:

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo

Anacreonta Teium.

¶ *Ardens Oratio*, eine hefftige Rede. Cicer. in Orat. cap. 38. Sic *ardens precatio*, ein ernstes Gebet. Virgilius 6. Æn. v. 130

— — pauci quos æquus amavit

Jupiter, atque ardens evexit ad æthera virtus.

Ardens febris, ὁ πυρετός, das hitzige Fieber / Plin. 20. c. 20.

¶ Ardentior, Compar. ut, *Ardentiore studio petere*, Cicer. 2. de Fin. cap. 19. *Ardentissimus color*, apud Plin. 21. cap. 4. *Ardentissimis diei horis*, idem 31. c. 3.

¶ Ardenter, adverbium: ut *Ardenter cupere*, id est, vehementer, embsig und hefftig begehren / Cicer. Tusc. 4. cap. 17. *Ardentius sitire*, idem Tusc. 5. cap. 6. *Ardentissime diligere*, Plin. 6. epist. 4.

¶ Ardescere, inchoat. anheben zu brennen. Plin. lib. 37. cap. 3 *succinum celerrime ardescens.* 2. Item: immer hitziger und brünstiger werden. Virg. 1. Æn. v. 717, Dido

Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo.

Mucro etiam *ardescere* dicitur, qui in acumen summum exasperatur. Tacitus Annal. 15. cap. 54. *Pugionem vetustate obtusum increpans asperari saxo, & mucronem ardescere jussit.* Sed Florent. MSt. *in mucronem* habet, quod sane prætulerim, quemadmodum etiam Bernegger, Ryckius & Pichon expresserunt.

¶ Exardescere, entbrennen / erhitzen / excandescere: ut, *Exar-*

A *descere iracundia*, Cic. 1. fam. ep. 9. *Exardescere ad spem libertatis*, Philipp. 4. sub finem. ¶ *Exardescere pretia* dicuntur, quæ crescunt & intenduntur. Wenn der Werth eines Dinges steiget oder erhöhet wird. Suetonius Tiberio cap. 34, *Corinthiorum vasorum pretia in immensum exarsisse, tresque mullos XXX millibus nummûm venisse, graviter conquestus, adhibendum supellectili modum censuit.*

¶ Inardere, Cicer. 2. de Orat. cap. 54. extr. *Dicere ajunt Ennium, Flammam à sapiente facilius ore inardenti opprimi, quam bona dicta.*

¶ Inardescere. Virgil. 8. Æn. v. 623.

Solis inardescit radiis, longeque refulget.

Quintilianus lib. 11. c. 3. pr. *Adfectus omnes languescant necesse est, nisi voce, vultu, totius prope habitu corporis inardescant.*

¶ Perardere. Paulinus VIII Natali Fel. v. 404 *in tuguri vicina strage perarsit*, sc. flamma.

¶ Redardescere Ovid. dixit de Remedio amoris v. 734

Flamma redardescet, quæ modò nulla fuit.

¶ Ardor, incendium, Brunst. Stoici apud Cicer. 4. Academ. cap. 37 extr. *Fore aliquando, ut omnis hic mundus ardore deflagret.* Die Welt wird verbrennen / im Feuer vergehen. Et Lucan. lib. 9. v. 402

B *— — Serpens, sitis, ardor, arenæ,*

Dulcia virtuti, &c. id est, laboribus & periculis virtus gaudet, quia

Lætius est magno quoties sibi constat honestum,

ut ibidem sequitur. *Ardore terra dehiscit*, die Erde spaltet für Hitze. Virgil. Georg. 3. v. 432. ¶ Metaphora usitatissima est, *Ardor animi, amoris, cupiditatum.* Ut, *adulescentulorum more, ardore quodam amoris*, Cic. 1. Offic. c. 15. *Ardor animi non semper adest, isque cum consedit*, &c. Idem de Clar. Orat. c. 24. Et *Ardorem cupiditatum restinguere*, apud eundem lib. 1. de Fin. c. 13. Seine Lust oder Begierde dämpffen.

ARDIÆUS, nomen Tyranni in quadam Pamphyliæ civitate, qui senem patrem & majorem natu fratrem occidit, aliaque plura impia scelera perpetravit. Auctor Plato 10. de Rep. f. 762.

ARDUENNA, æ, Galliæ *totius maxima silva, quæque ab ripis Rheni finibusque Trevirorum ad Nervios pertinet, millibusque amplius quingentis in longitudinem patet*, ut describit & æstimat Cæsar lib. 6. de Bello Gallico cap. 29. Diversa hodie nomina habet, prout alias aliasque regiones percurrit vel attingit, der Lützelburger Wald / Lütticher Wald &c. Nam a Campaniæ finibus per Lutzenburgensem Ducatum ad Leodicensem Episcopatum & Hannoniam pertingit.

C ARDUUS, a, um, excelsum, ab aëre: unde & *ardeam* sunt, qui appellatam esse credant: hoch / groß. Cicer. 6. Verr. cap. 23, *ipse in oppidum accedere noluit, quod erat difficili adscensu atque arduo.* Ovid. 2. Metam. in fabulâ Phaëthontis:

Ardua prima via est, & qua vix mane recentes

Enitantur equi.

Idem lib. 4. Trist Eleg. 3. v. 74

Ardua per præceps gloria vadit iter.

Gradibus, *arduior*, *arduissimus*, Cato usus est apud Priscianum lib. 3. post principium. ¶ 2. Deinde quia excelsa non nisi cum summo labore atque molestia superantur, ideò omnia difficilia, & quæ cum aliquo incommodo tractantur, *ardua* appellantur. Seneca 3. Nat. Quæst. cap. 28 *Nec id aquis arduum est.* Sallustius Catil. c. 3, *arduum* dixit *res gestas scribere*: id est, δυχερὲς χαλεπὸν, ut Gellius lib. 9. cap. 15 interpretatur. Vetus Gloss. *Arduum*, Δυχερὲς, δύσνους, σκληρὸν, ὑψηλόν. Cicer. in Orat. cap. 10. ineunte, *Magnum opus omnino & arduum, Brute, conamur; sed nihil difficile amanti*, Wir unterstehen uns eines schweren Wercks / wer aber Lust darzu hat / dem ist nichts schwer. Ovid. 2. de Arte v. 537

Ardua molimur, sed nulla nisi ardua vincunt.

Silius Italicus 2. v. 578 *Ardua virtutem profert via*, sicut Hesiodus dixit: *Virtus sudore paratur.*

D Martialis lib. 11. epigr. 5.

Ardua res hæc est, opibus non tradere mores.

¶ 3. Res arduæ apud Horatium pro adversis, lib. 2. Carm. od. 3.

Æquam memento rebus in arduis

Servare mentem, non secus in bonis

Ab insolenti temperatam

Lætitiâ.

¶ Arduitas, *montium arduitas*, Varro lib. 1. de rustica cap. 10.

¶ Perarduus. Cicer. Verr. 5. cap. 71. *mihi hoc perarduum est demonstrare.*

AREA, ἅλων, solum, seu locus vacuus in urbe, ubi inædificari potest, eine ledige Hausstädte / quasi exaruerit, dictus, ut Festus notat: unde & *purum* Varro interpretatur. Horatius lib. 1. Epist. 10. v. 13

Ponendæque domo quærenda est area primum.

Florentinus JCtus L. 215. Dig. de Verborum significatione: *Locus sine ædificio in urbe AREA: ruri autem AGER appellatur.* Columellæ tamen *areæ* appellatio ad urbis juxta & agri vacua loca generaliter transfertur, lib. 5. cap. 1. Ubi *arearum* alias *urbanas;*

banas; alias *agrestes* facit. ¶ 2. In hortis *areæ* appellantur, fossæ subactæque humi partes, quæ seminibus implentur, *Pulvini* aliàs dicti: Bete / oder Stücke die man besäet: in agris appellantur *Porcæ*. Columella lib. 11. cap. 3. *Circa Idus Januarias humus refossa, in areas dividitur.* Plinius lib. 19. cap. 4. *Octo jugerum operis palari justum est; fimum tres pedes alte cum terra misceri, areis distingui, easque resupinis pulvinorum toris ambiri singulas tramitum sulcis, quo detur accessus homini, scatebrisque decursus.* ¶ 3. In prædiis rusticis *area* dicitur locus frumentis & cæteris leguminibus exprimendis factus, ut Ulpianus describit Lege 14. §. 3. extr. D. de alimentis vel cibariis Legatis. Horat. lib. 1. Carm. od. 1.

---- Si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis.

Idem lib. 1. Serm. Sat. 1. v. 45

Millia frumenti tua triverit area centum,

Die Tänne / Scheunflur. ¶ 4. In prædiis urbanis *area* dicitur locus, in quem stillicidium cadit, der Hoff. Ita *Jus avertendi stillicidium in tectum vel aream vicini*, Cajus dixit L. Urbanorum Prædiorum 2. D. de servitutibus prædiorum Urbanorum. Vide & L. Servitutes 20. D. eodem. ¶ 5. *Aream concinnare* Plauto einen Vogelherd zurichten. Asinar. act. 1. scen. 3. v. 64 *Anceps quando concinnavit aream, offundit cibum.*

¶ Areŏla, diminutivum, ein Bettgen / ein Höfgen. Onomast. Vet. *Areola*, *αὐλών*. Plinius lib. 5. epist. 6. in descriptione villæ suæ: *Diætarum alia areolæ illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia vineis imminet.*

ĀRĔLAS, ātis, & Arĕlāte: Galliæ civitas juxta Rhodanum amplissimo emporio insignis Straboni lib. 3. p. 125. vulgo Arles. Ausonius de claris urb. cap. 8

Pande, duplex Arelate, tuos, blanda hospita, portus,
Gallula Roma Arelas: quam Narbo Martius, & quam
Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.
Præcipitis Rhodani sic intercisa fluentis,
Ut mediam facias navali ponte plateam.

Theodulfus lib. 1. Carm. v. 147

Urbs Arelas, aliis quæ pluribus urbibus exstat
Prima, gradu tamen est, Narbo, secunda tibi.

¶ Arelatensis, qui ibi natus; aut civitatis jus consecutus est: aut quod ad eam civitatem pertinet. ut *Arelatensis ager*, Plin. lib. 10. cap. 42.

AREMORICA, & Armorica, Galliæ regio, nunc Britannia minor, & Nortmanniæ maritima. Vid. Valesii Notit. Galliar. Antiquum autem nomen est. Cæsar lib. 5. cap. 53 *Civitates, quæ Armoricæ appellantur.*

ĀRĒNA, quæ & *harena* scribitur, Sand / Grieß. Genus est istarum appellationum, *Saburra*, & *Sabulum*, de quibus vide suo loco. *Numero carens arena*, Horat. lib. 1. Oda 28. *Bibula arena* Virg. Georg. 1. v. 114, quæ humorem sorbet. *Siccis humus aret arenis* Ovid. Metam. 15. v. 268. ¶ Κατ' ἐξοχὴν ita appellatur Amphitheatri cavea, in qua cum bestiis depugnabatur, & gladiatores decertabant, eo, quod strata arena esset in usum pugnæ. Vide Lipsium de Amphitheatro cap. 3. Tertullianus Apolog. cap. 38, *Nihil nobis est cum insania Circi, cum impudicitia Theatri, cum atrocitate Arenæ.* ¶ Et quia gladiatores in arena Amphitheatri decertabant, factum, ut *arena* etiam alias pugnæ & prœliorum sedes per metaphoram signaret. Florus lib. 4 cap. 2 n. 18 *Prima civilis belli arena Italia fuit, cujus arces levibus præsidiis Pompejus insederat.* Et cap. 7. n. 6 de Cassio & Bruto: *eandem illam, quæ fatalis Cn. Pompejo fuerat, arenam insederant.* eandem puta, ex illo errore, quem præfatione Geographiæ nostræ notavimus. In his autem ad amphitheatralem arenam historicum respexisse, ex ejusdem lib. 3 cap. 20 patet, ubi de Spartacio bello, quod a gladiatoribus gestum, saltem inceptum fuerat, *Prima*, inquit, *VELUT arena viris mons Vesuvius placuit.* ¶ Denique etiam officii locus aut ubicunque acriter contendendum est, *arena* appellatur. Sic Plinius lib. 6 epist. 12 *Vectio Prisco, quantum plurimum potuero, præstabo, præsertim in arena mea, hoc est apud centumviros.* Singulis his notionibus, quæ tralaticiæ sunt, verti potest ein Kampfplatz.

¶ Arenula, Diminut. Plin. 30. cap. 3 *Arenulæ, quæ inveniuntur in cornibus cochlearum.*

¶ Arenarius, adjectivum, quod in arena est. *Arenaria fera* id est, amphitheatralis, in ludis venationum interficienda, apud Ammian. Marcellin. lib. 29. cap. 7.

¶ Arenarius, qui in arena seu amphitheatro pugnat. Lipsius dicto loco. Horum mentio fit Lege 21 § 2 D. de Testibus: & Lege 38 de oper. libert. ¶ Tertulliano *Arenarius* est qui pueros docet numeros: eos enim in Abaco pulvere sive arena pleno scribebant. Locus est in lib. de pallio cap. ult. *De meo*, inquit, *vestiuntur etiam primus informator literarum, & primus edomator vocis, & primus numerorum arenarius.* Alibi Idem priori significatione usus est. De Spectacul. cap. 22 *scenicos, xysticos, arenarios* conjungit.

¶ Arenarius est etiam, qui pueros elementa numerorum docet, minor, quam Arithmeticus. Tertullianus de Pallio sub finem: *primus informator literarum, primus enodator vocis, & primus numerorum arenarius & grammaticus.* Ubi Salmasium audias, qui & calculos ad supputandum, *arenas* appellatas fuisse ostendit p. 469.

¶ Arenariæ plurale, fodinæ sunt, in quibus arena foditur; Sandgruben. Cicero pro Cluentio cap. 13, *in arenarias quasdam extra portam Esquilinam perductus, occiditur.* Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. *neque lapicidinæ, neque arenariæ ad agriculturam pertinent.*

¶ Arenifodinæ, eædem, Lege 13 § 5. *Inde est quæsitum*, Digest. Ulpian.

¶ Arenosus, sandig. *Littus arenosum Libyæ*, Æneid. 4. v. 257. *Regio arenosa*, Plin. 36. cap. 16. Comp. *arenosior*. Plin. lib. 33. cap. 6. *mas* [stibii, mineralis lapidis] *minus radians & arenosior.* Superl. Plinius lib. 27. cap. 4 *lavatur, ut quod sit arenosissimum, subsidat.*

¶ Arenatum, calx arena permista, abgesetzter Kalck / Kalck mit Sand zugericht / Vitruvio 7. cap. 3, & Catoni cap. 18.

¶ Arenaceus, ut, *Arenacea marga*, sandiger Mergel / Plin. 17. cap. 7. *Arenaceum semen*, lib. 21. cap. 16.

¶ Exarenare, arenis purgare, vom Sand reinigen / Plinius 33. cap. 3. extr. *Æs accensum restinguitur sale, aceto, alumine: postea exarenatur.*

ĀREO, arēre, ξηραίνομαι, aridum & siccum esse, trocken und dürre seyn. *Arere siti*, dürsten. Seneca lib. 3. de Benef. cap. 8, *Beneficium est arentibus siti monstrare fontem.* Ovid. 6. Met. v. 355 *Fauces arent, vixque est via vocis in illis*, der Hals ist trucken. Idem 2. de Arte v. 606

Tantalus in media garrulus aret aqua.

¶ Ārescere, vertrocknen. Cicer. Partit. cap. 17 *Citò arescit lacryma, præsertim in alienis malis*, die Thränen vertrocknen bald.

¶ Exarescere, ut *amnis exarescit*, Cicer. in Pis. cap. 33 das Wasser trocknet aus / *Flores exarescunt*, die Blumen verwelcken.

¶ Cicer. 9. epist. 18 per Metaph. dixit, *Ipsa illa, si qua fuit in me facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset*, hätte sich in mir verlohren.

¶ Arefacere, trocknen / ut, *Arefactus caulis*, Plin. 13. cap. 22.

¶ Adarére antrocken werden. Cato cap. 98 *ubi adaruerit* scil. unguentum.

¶ Coarere vel Coarescere. Vitruvius lib. 7. cap. 11, *ab ignis vehementia confervescendo cum coaruerint.* Zugleich austrucknen.

¶ Exarefieri. Plin. 26. cap. 10. sub fin. de herba quadam: *priusquam exarefiat.*

¶ Inarescere, ut *Lacrymæ inarescunt*, vertrocknen / Quintil. 6. cap. 1. Et Plin. 27. cap. 8, *aquam inspergere, quoties inarescit.*

¶ Inarefactus, ab *Inarefio*, apud Plinium legitur lib. 32. cap. 10.

¶ Et *interarescere*. Cicer. 5. Tusc. 14 *Nihil interarescere, nihil exstingui, nihil cadere debet eorum, in quibus vita beata consistit.* Usus & Vitruvius est proœmio lib. 8.

¶ Obarescere, trocken werden. Lactant. cap. 10. de opif. Dei: *Membrana illa perlucens (oculi,) quam siccari & obarescere non oportet, nisi humore assiduo tersa purè niteat, obsolescit.*

¶ Perarescere. Colum. 11. cap. 3. *ut perarescat aut totum decidat.*

¶ Subarescere. Vitruv. 7. cap. 3 *trullisatione subarescente*, ein wenig trucken werden.

¶ Aridus, a, um, Ξηρός, was trocken ist / und seine natürliche Krafft und Safft verlohren hat. *Aridus fons*, ein vertrockneter Brunn. *Aridus viator*, durstiger Wandersmann / Virg. Georg. 4, 98. *Cornu magis aridum*, Catull. Carm. 23. *Aridior minusque succosus*, Plin. 12. cap. 25. sub fin. *Cibus aridior*, Gell. lib. 16. cap. 11. *Aridissimi libri*, Dialog. de Orator. cap. 19, metaphorice. ¶ 2 Dicuntur & homines *aridi*, quorum defluxerunt carnes, qui male habiti flaccidique sunt, quales ferme senes videmus: Tröge / abgekommene Leute. Plautus Aulul. act. 2. sc. 4. *Pumex non ita æque est aridus, atque hic est senex.* Vetus Poëta in Phallicis Carm. 32 *Uvis aridior puella passis.* Terentius tales *junceas* appellat; illisque opponit, quæ *corpore solido & succipleno* sunt, Eunucho act. 2. sc. 3. Hinc *arida oratio*, jejuna & tenuis; cui *plena* & *ampla*, & *copiosa* opponitur. Cic. 2. de Orat. cap. 38 *Genus sermonis, non liquidum, non fusum, ac profluens; sed exile, aridum, concisum ac minutum.* Eine seichte Rede / die weder Krafft noch Safft hat. ¶ 3. Aridi etiam vocantur, famelici homines, qui arido victu, vel per inopiam, vel sordide parci uti solent. Quomodo illud Terentii accipiendum videtur Heaut. act. 3. sc. 3. *Habet patrem quemdam avidum, miserum atque aridum.* *Aridum* i. e. einen Hungerleider. Nam sequitur paullo post: *at quasi is divitiis abundet? Siccos* appellavit Horatius lib. 1. epist. 17, 12, & *unctis* opposuit. Eos scilicet qui sale & sicco pane vivunt; post quales cœnas manus lavandæ non sunt, ut eleganter Seneca describit Epist. 83. Græci ξηροφαγίας appellant. Salvianus lib. 1. & 2. *Ariditates* vocat, & cum jejuniis & abstinentia, qua ratione Christiani se exercebant, conjungit. ¶ 4. *Aridus victus*, vilis, tenuis, horridus. Cic. pro Rosc. Am. cap. 27, *in rusticis moribus, in victu arido, in hac horrida incultaque vita.* geringe Bauer-Kost. ¶ 5. *Aridum sonum*

num Lucretius lib. 6. v. 118. tonitrui tribuit: quem acutum atque horrificum Nonius rectè interpretatur: Wenn alles knistert. Virgil. Georg. lib. 1. v. 357. Lucretium 6, 118. imitatus *fragorem aridum* similiter dixit de eo, qui defractarum arborum est. Vid. Nonius in *Aridus*.

¶ Aridum, substantivum pro terra ponitur, Cæsar lib. 4. de Bello Gallico cap. 26, *Cæsar scaphas longarum navium item speculatoria navigia milite compleri jussit: & quos laborantes conspexerat, iis submittebat subsidia. Nostri simul in arido constiterunt, suis omnibus consecutis, in hostes impetum fecerunt.* Ibidem cap. 29. *Ita uno tempore & longas naves, quibus Cæsar exercitum transportandum curaverat, quasque in aridum subduxerat æstas, complebat.* Vetus Interpres Bibliorum in fœminino *aridam* pro terra vertit cap. 1. Genes. v. 9.

¶ Aridulus, diminut. Catullus de Nupt. Pel. & Thet. v. 316

Laneaque aridulis hærebant morsa labellis.

¶ Peraridus, valde aridus. Colum. 2. cap. 19, *fœnum perraridum*, recht dürr Heu.

¶ Ariditas; Trockne / Dürre. Plin. 11. cap. 35, *Araneus humorem absorbens, ariditatem ampliat.* Pluraliter Arnobius lib. 2. p. 69 *imbres ariditatibus temperamenta laturi.*

¶ Aritudo, idem. Varro R. R. lib. 1. cap. 12. *bestiolæ aritudine citò pereunt.*

AREŎPĀGUS & Ariopāgus, ἀρειόπαγος, item ἄρειος πάγος, Athenis locus in arce, ubi de rebus capitalibus judicia exercebantur: sic quasi Martis pagus seu vicus appellatus. Quam ob caussam & productam solent efferre penultimam; talis enim & prima syllaba latinis est in voce *pāgus*. Martinus tamen Ant. Delrio Comm. in Senec. Herc. fur. p. 299 *Areopăgum* pronunciare jubet brevi penultimâ, nempe quod eandem syllabam in voce πάγος corripere soleant Poëtæ Græci. Est autem πάγος Græcis collis, locus eminens, rupes, saxum. Unde Vossius f. 42. Etym. *Areopagum* interpretari mavult *Martis collem*, *vel saxum*, quàm *vicum* aut *pagum*. A Marte autem ideò nomen accepisse fertur, quia Mars, qui Græce ἄρης dicitur, accusatus homicidii, judicantibus ibi duodecim Diis, sententiis sex absolutus fuit. In pari enim numero sententiarum obtinebat contra damnationem absolutio. Hæc celebratissima opinio est: quamquam aliam secutus sit Varro; ut scilicet honori Deorum consuleret, à quibus litigia atque judicia hujus generis aliena ducebat. Vide Augustinum lib. 18 de Civitate Dei cap. 10. *Areum judicium* Tacitus 2. Ann. cap. 55 dixit. Juvenalis Latine interpretatus, *Curiam Martis* vocat Sat. 9. v. 101. ubi & Veterem Scholiasten vide. S. Paullum in Areopago prædicasse B. Lucas in Actis cap. 17. auctor est.

¶ Areopagita, curialis & judex in Areopago. Cic. 1. Off. c. 22 *Solon primùm constituit Areopagitas.* Et lib. 13 ep. 1. extr. *decretum Areopagitarum.* Horum incorrupta severitas in proverbium abiit. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 14 *Romanæ res sic se habent: Senatus ἄρειος πάγος. Nihil constantius, nihil severius, nihil fortius.* Simile adagium: *Areopagita taciturnior*, de quo Erasmus in Chiliad. consulatur.

¶ Areopagiticus, a, um. Sidon. Apollinaris lib. 9. epist. 9 *gymnasia Areopagitica.*

ARĔTĀLŎGUS; Juven. Sat. 15. v. 15. *Risum fortasse quibusdam Moverat ut mendax aretalogus.* Suetonius in Aug. cap. 74. *aut acroamata & histriones, aut etiam triviales ex circo ludios interponebat: ac frequentius aretalogos.* Ad quem locum Casaubonus: *Aretalogos censeo*, inquit, *appellatos miseros Philosophos, mera hominum mendicabula, sectæ fere Cynicæ, aut Stoicæ, qui quum scholam & sectatores non haberent, convivia beatorum frequentabant, & Romulidas saturos varia de virtute & vitio disputationibus oblectabant. Vox est Romæ nata, & nisi fallor, Crispino illi primùm attributa, de quo Horat. Sat. 1. Post illa in usu remansit & res & nomen; sed apud Romanos tantum, quod sciam, etsi vocis origo Græca est & forma*, &c. Turnebo 10. Advers. 12. Aretalogus non tam videtur à *virtute* dici, quæ ἀρετὴ vocatur, quàm ab ἀρετὸς, id est, *gratus & placens*, qui narrationes & fabellas acroamataque auribus Auditorum grata loquitur. Addit, in Ausonio ἀρετάλογον ita se legisse, (locus Ausonii est Epistol. 13.) ut hoc verbum ab Arete uxore Alcinoi (de quâ paullò post dicemus,) deduci videatur. Nempe quia scriptum repererat ἀρητάλογον, prioribus duabus syllabis productis. Verum ipse lectionem hanc de mendâ suspectam habet, versumque Ausonii sic reformat, ut ea vox syllabas primas corripiat. Quare minimè censendus est hanc ab uxore Alcinoi etymologiam approbavisse, aut suam fecisse. Id quod non animadverterunt reprehensores ejus, Scaliger lib. 2. Auson. lect. cap. 5. p. 140. & Bisciola Tom. 1. subsec. lib. 6. cap. 16. f. 457 Quorum ille de cætero disputatiunculam super hâc voce suam ita concludit: *Propriè circulatores illos Italiæ, qui in compitis mira de suis pharmacis promittunt, ita vocare potes;* hic etiam Aretalogorum numero censendos suspicatur fabulosorum scriptores voluminum, ut Amadisii ac similium. Sed nominavit Ausonius Axium Paullum Epist. 13. ἀρετάλογον, non quod Rhetor (quæ Scaligeri opinio est) sed quod Poeta, & Mimorum quidem Scriptor esset. Nam inter Mimorum species & ἀρεταλόγους ad Vopisci Aurelianum cap. 42. observavit Salmasius. *Delirum* sane, quem scripserat Paullus iste, ut ex ejusdem Ausonii ad eum Epistolâ, quæ prosâ oratione scripta est, constat, *Mimum* fuisse nihil profectò dubito. Nomen sane, & argumentum, quod ex nomine colligitur, suadent mirificè; Facit huc quoque, quod insequenti Epist. 14. ad eundem Paullum scribit:

Historiam, mimos, carmina, linque domi.

Nec alio, opinor, pertinet, quod in Epist. 11. se *in cavillando naturâ invenustum* ait: *neque de mimo planipedem, nec de Comœdis histrionem* esse. Significat enim Poëtam se planè imparem esse collatum Paullo, nec tam felicem in scriptandis mimis, atque Comœdiis, ut esset ille. Nam & Comœdias, quin & Tragœdias scripsisse Paullum ex fine Epistolæ 10. constare potest. Aliquoties Crispinum quendam nominat, & ut Poëtam ineptum perstringit Horatius. Hunc, cum loquacissimus esset, ἀρετάλογον appellatum ad lib. 1. Satyr. 1. extremam, Vetus Scholiastes observat. Et cum Suetonius *aretalogos* inter *Ludios* nominet, videtur non alios intellexisse. *Ludii* enim histriones, seu mimi.

ĀRĒTE, es, Ἀρήτη, Phæacum regis Alcinoi uxor, Nausicaæ mater, à qua Ulysses naufragus humaniter & honorifice susceptus est. Vide Homeri Odysseam. ¶ 2. Alia Arēte, Aristippi Cyrenaici Philosophi filia; quæ à patre edocta successit ipsi in scholâ, successorem relinquens filium ejusdem cum Avo nominis, qui quod à matre doctus esset μητροδίδακτος appellari meruit. Laërtium vide in Aristippi vita. Meminit & Clem. Alexand. 4. Stromat. f. 381.

ĂRĔTHŪSA, virgo venatrix, Dianæ comes. Virgilius 4. Georg. v. 344

Et tandem positis velox Arethusa sagittis.

¶ 2. Est & urbium trium in Græcia, Euboea, & Syria, nomen *Arethusa.* ¶ 3. Tum verò fontis Syracusani, de quo hæc in Verr. 4. cap. 53. Cicero, *In hac insula* [Syracusanum intelligens] *est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium, qui fluctu aquæ totus operiretur, nisi munitione ac mole lapidum à mari disjunctus esset. Oritur ex Alphæo, subterraneis meatibus in Siciliam se subducente.* Vid. *Alphæus.* & Senecam Consolat. ad Marciam cap. 17. item lib. 3. Nat. Quæst. cap. 26. & lib. 6. cap. 8.

¶ ĂRĔTHŪSIS, idis. ut *Syracusæ Arethusides*, apud Ovid. lib. 4. Fast. v. 873, a fonte illo nominatæ.

¶ Arĕthūsæus, ut *latices Arethusæi*, apud Claudian. 2. Rapt. v. 60, ex eodem fonte.

¶ Arethusius, idem. *Arethusia proles*, id est, Syracusani, Silius lib. 14. v. 357.

ĀRĒTIUM, veluti in antiquis inscriptionibus est Arretium, R geminato, oppidum Tusciæ cIↃ stadiorum intervallo à Roma distans, ut Strabo auctor est. Vulgò *Arezzo* ab Italis dictum. Vasorum fictilium nobilitatem ei Plinius tribuit lib. 15. N. H. cap. 12. Laudat & Martialis lib. 1. Epigr. 53. & lib. 14. Ep. 96.

¶ Ārētīnus, a, um: ut *testæ Aretinæ* apud Martialem 1. epigr. 54, quia ibi terra testis apta.

ARGĒMA, ătis, ἄργεμα, Augenschwär / die Röthe in den Augen / exulceratio quædam est oculorum, cùm iridis (des Augapffels) exteriora rubicunda, interiora alba apparent. Plinius lib. 20 cap. 5 *Caparum succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argema inunxere;* Et cap. 19. ejusd. lib. *Papaveris silvestris folia trita cum oleo argema jumentorum sanant.*

ARGĔMŌNE, ἀργεμώνη, herba, cujus species est portentilla, wilde Garben / wilder Grensing. Prior species silvestri papaveri similis est, sed exilior, flore puniceo, herba nota, *Anserinam* vocant, *Inguinaria* Plinio.

ARGENTORĀTUM, Galliæ olim Belgicæ [cui Ptolemæus annumerat] nunc Germaniæ oppidum, cùm Rhenus non amplius Galliæ atque Germaniæ limes est, Straßburg. Ammiano Marcellino *Argentoratus* est, fœmineo genere. Lib. 15. cap. 27 *Prima Germania*, inquit, *ubi præter alia municipia Magontiacus est, & Vangiones, & Nemetes, & Argentōratus, barbaricis cladibus nota.* Prima Germania, scilicet provincia Cisrhenana Romanis in Galliæ ripa Rhenana. Vide Geograph.

¶ Argentoratensis, gentile. Ammianus principio lib. 17, *post Argentoratensem pugnam*, hoc est, apud Argentoratum factam, Juliano Cæsare victore.

ARGENTUM, ἄργυρος, metalli ab auro secundum genus, Silber. *Argenti vena*, Silbergang / *Argenti spuma*, Silberschaum. Vide Plin lib. 33. cap. 6. Apud auctores sæpe occurrit *argenti infecti, facti, signati* mentio. Sciendum igitur est, *signatum* dici concisum confectumque in nummos, impressis imaginibus ac signis, gepräget Silber / hoc est pecuniam. Juvenalis Sat. 14. v. 291

Concisum argentum in titulos faciesque minutas

eleganter appellavit. *Factum*, quod in vasa & alias res, ut paropsides, trullas, tabulas, pelves &c. elaboratum est: Allerley Silbergeschirr. *Infectum*, dicitur excoctum quidem, sed quod in rudibus massis servatur: Silber-Kuchen / Silber-Stangen / rohe

rohe Silber. Livius lib. 34. cap. 6 *Cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti; quo ne plus signati argenti & æris domi haberemus.* Idem lib. 37. cap. 46 *Prælata sunt in triumpho argenti infecti tria millia pondo: signati tetradrachmum Atticum centum tredecim millia.* His tanquam commentarium verba Isidori addo Orig. lib. 16 cap. 17, *Tria sunt genera argenti, & auri, & æris; signatum, factum, infectum.* SIGNATVM *est, quod in nummis est:* FACTVM, *quod in vasis & signis:* INFECTVM, *quod in massis est, quod &* GRAVE *dicitur, id est massa.* Invenimus & *pustulatum*, sive *pusulatum argentum*, quod & ipsum infectum, sed purgatissimum. Ratio appellationis inde est, quod argentum merum, dum coquitur, in pusulas sive pustulas assurgere solet. Ita Turnebus explicat lib. 24. Adversar. cap. 2. itemque Cujacius lib. 7 Observ. cap. 39. vide & post in Aurum. *Argentum escarium: potorium*, Tafel-Silber / als Schüsseln und Becher. L. 20. §. 12. & 71. D. de auro & argento leg. ¶ Argentum pro pecuniâ absolute sæpius ponitur: Ut cum *argentum mutuum*, Plaud. Pseud. a. 1. sc. 1. v. 78. item, *conficere argentum* Terent. Phorm. act. 5. sc. 5, 11. & alia hujus generis dicimus. *Argentum numeratum*, baar Geld. *Argentum absumere*, Geld verthun / Plaut. Most. a. 5. sc. 2. v. 19. *Argentum perscribere* & *rescribere* quid sit, vide infra in *scribo*.

¶ Argentum Vivum, ὑδράργυρος, Quecksilber / Plin. 33. cap. 6 *Est & lapis in argenti venis, cujus vomica liquoris æterni Argentum Vivum appellatur, venenum rerum omnium.* Isidoro c. l. cap. 18 & *liquidum* dicitur, *quia percurrit.*

¶ Argenti purgamenta, λιθάργυρος, *quam nos*, inquit Isidorus c. l. *spumam argenti appellamus.*

¶ *Argenti fodina*, ubi argentum foditur: Silberbergwerck / Silbergrube. Plin. 33. c. 6. *Odor ex argenti fodinis inimicus omnibus animalibus, sed maxime canibus.* Idem lib. 33. cap. 7 *Argentaria metalla* vocat. *Argenti metalla* paullo ante c. 6 dixerat. Divise scribitur *Argenti fodinæ*, etiam apud Vitruv. 7. c. 7; tamen etiam conjuncte, ut fere apud Jurisconsultos. Vide Leg. 1. Dig. Quod cujusque univers. & Leg. 3 § ult. D. de rebus eorum &c. sicut *cretifodina* in eadem Lege extrema compositum conjunctumque sit necesse est.

¶ Argentārius, a, um. ut, *Argentarium auxilium*, Plaut. Pseud. a. 1. sc. 1. v. 103, Geld-Hülffe / Geld-Mittel. *In argentarium commeatum proficisci*, ibid. scen. 5. v. 9, Geld holen wollen. Idem *argentarias elecebras meretrices* dixit Menæch. a. 2. sc. 3. v. 26, & *Argentariam curam*, Terentius Phorm. a. 5. sc. 6. v. 46. & *Argentarias coactiones*, Suetonius Vespasiano cap. 1 dixit. Ubi *coactiones argentarias factitare*, Salmasius de Trapezitico fœnore, *argentarium trapezitam* esse interpretatur: malim tamen *coactorem argentarium* interpretari cum Torrentio, qui ad eum locum Suetonii videri potest.

¶ Argentarii, iidem Romæ, qui & mensarii, nempe trapezitæ seu fœneratores publici erant; neque pecuniæ fœnebri tantùm, sed & vendendis quibusdam rebus, ut auri argentique speciebus, nummis veteribus, vasis celatis gemmisque operam dabant. Plura de iis Sigonius lib. 2. de antiquo Jur. Civ. Roman. cap. 11. item Salmasius Dissertatione de Trapezitico fœnore; quibus adde Torrentium ad Sueton. Neron. cap. 5.

¶ Argentaria substantive, subaudi *mensa*, sive *taberna*: ita enim vocarunt, qui plene voluerunt loqui. Nam *tabernas argentarias* Livius lib. 26. c. 11. *Mensam tabernariam* Ulpianus L. Prætor. 4. D. de edend. dixit. Est autem *argentaria*, sive *argentaria mensa*, seu *taberna*, ubi æra usuraria solebant perscribi: τραπεζιτῶν ἐργαστήριον, Wechselbanck. Plautus Epidico act. 2. sc. 2. v. 15

Per myropolia & lanienas circumque argentarias.

Sic *Argentarias novas* Livius dixit lib. 26. c. 27. meminit & lib. 40. c. 51. ad veterum scilicet discrimen, quas in foro Tarquinius Priscus exstruxerat, ut Livius lib. 1. cap. 36. & Dionysius lib. 3. docent.

¶ Argentatus, übersilbert. Livius 9. cap. 40. *argentati milites*, id est scutis argento cælatis instructi. *Argentata querimonia*, Plaut. Pseud. 1. sc. 3. v. 78. quæ argentum una affert secum, ut penetrantior sit.

¶ Inargentatus, idem, nempe argento tectus, übersilbert. Plinius lib. 21. cap. 2 *lamina ærea inaurata aut inargentata.* Et Lege 3 Dig. de supellect. leg. *lecti inargentati.*

¶ Deargentatus, idem. Orosius lib. 3. cap. 22. pr. *deargentatis armis ac vestibus*: & cap. sequente: *Argyraspides ob arma deargentata sic dicti.* Et Augustinus Epist. 23 ad Bonifacium, *columba deargentata.*

¶ Argenteus, gantz silbern / ut *Argenteus denarius*, Plin. 19. cap. 3. *Pelves argenteæ*, Lege 3. Dig. de Supell. legata. *Argentea aquila*, Cic. 1. Catil. c. 9. Deinde *albus* significat, sive colorem argenti referens, ut *argenteus crinis*, Plin. 2. cap. 25. Item *Fons nitidis argenteus undis*, ein Silberklarer Brunn / Ovid. 3. Met. v. 407. *Argenteis hastis pugnare*, Proverb. & Oraculum, ἀργυρέαις λόγχαις μάχεσθαι, mit silbern Büchsen schiessen.

¶ Argentosus, cui argentum immistum est. ut, *aurum argentosum*, Plin. 33. c. 5.

A ¶ Argentangina. Vide superius *Angina* in derivatis verbi *Ango.*

ARGESTES ventus Occidentalis, ἀργέστης. Vitruvius lib. 1. cap. 6. *Circa Favonium Argestes, & certis temporibus Etesiæ* &c. Plinius lib. 2. c. 47. ab occasu solstitiali flare scribit.

ARGILLA, ἄργιλλος, terra tenax, ex qua fiunt vasa fictilia, *terra figularis.* Töpffer-Erde / Thon / quæ Græca est appellatio χθών, id est, terra. Plinius 35. cap. 12, *lineis* [in pariete scriptis] *impressa argilla typum fecit.* Cæsar lib. 5. B. Gall. c. 43 *ferventes fusili ex argilla glandes.* Cicer. in Pis. c. 25. *Homullus ex argilla & luto fictus.*

¶ Argillosus, Klebricht / Thonicht / ut *terra argillosa* Plinius 31. cap. 3. Item *colles sicci & argillosi*, Colum. de Arbor. c. 17.

¶ Argillaceus aliud adjectivum: ut, *marga* vel *terra argillacea*, apud Plin. lib. 17. c. 7.

ARGILĒTVM, locus in urbe Romæ prope Palatium, ubi tabernæ opificum erant, atque inprimis bibliopolarum, unde

¶ *Argiletanas tabernas* Martialis dixit lib. 1. Epigr. 3. De loco ipso videndus Varro lib. 4. de L. L. itemque Servius ad illud Virg. lib. 8. v. 345.

Nec non & sacri monstrat locus Argileti, &c.

ubi & rationem appellationis cognosces.

B ARGO, Ἀργώ, navis appellata est, qua Jason cum 54 sociis, lectissimis Græcæ Juventutis, in Colchos navigavit ad vellus aureum avehendum. Vide Servium ad Eclog. 4. Virg. itemque Hyginum. Ex Poëtis Græcis hanc fabulam tractarunt & executi sunt Orpheus & Apollonius; ex Latinis Valerius Flaccus. Nomen vel à structore, qui *Argus* appellatus traditur; vel à velocitate accepit, ἀργὸς enim apud Græcos velocem notat. Verùm doctissimus Bochartus neutrum probat, & potius a longitudine dictum luculenter ostendit in libro suo nunquam satis laudato de Coloniis Phœnicum. pag. 819. 820. Poëtæ plerique tradunt, hanc primam navem fuisse, quæ, ut Catullus loquitur, cursu suo mare rude imbuerit: sive, quæ inhospitalis hactenus ponti patefecerit vias, ut Phædri verba sunt, quod non in universum intelligendum; sed de navi longâ tantùm accipiendum est. Nam ante quoque navigatum mare fuit, sed non navibus longis. vide Plinium lib. 7. cap. 54. circa finem. ¶ 2. Argo pro qualibet nobiliore navi sumitur. vid. Taubm. ad Culicem Virgil. pag. 114.

¶ Argŏnautæ, Ἀργοναῦται, qui cum Jasone in Argo navi Colchon profecti, quorum præcipui Castor, Pollux, Hercules fuere, qui & *Minyæ* appellati, de quo suo loco. Horat. Epod. Od. 3.

C *Ut Argonautas præter omnes candidum*
Medea mirata est ducem.

ARGOS, τὸ ἄργος Græce, Latinis sæpius *Argi* plurale, mutato genere. Virg. 1. Æn. v. 24

Prima quod ad Trojam pro charis gesserat Argis.

Vetus & nobilis fuit urbs Achajæ, fortissimis viris, quos edidit, celebris: quo nomine & Pindarus celebrat Nemeon Ode 10. ¶ 2. Fuit & Thessaliæ urbs. ¶ 3. Sumitur aliquando & pro tota Græcia, ut apud Lucanum lib. 10.

-- -- -- *Quantum impulit Argos*
Iliacasque domus facie Spartana nocenti.

¶ Sunt hinc adjectiva, Argīvus, Argŏlĭcus, Argōus, Virgil. 2. Æn. v. 254

Et jam Argiva phalanx instructis navibus ibat.

Et vers. 118

Sanguine quærendi reditus, animaque litandum
Argolicâ &c. Et *sinus Argolicus* Plin. lib. 4. cap. 5. Horat. in Epod. 16. v. 57

Non huc Argoo contendit remige pinus.

¶ Argŏlis, ĭdis, i. e. Argiva. Ovid. 9. Metam. v. 276

-- -- *at longis anxia curis*
Argolis Alcmene, &c.

D ¶ 2. Argŏlis, idis, regio Argivorum, Pomp. Melæ lib. 2. cap. 3, & Plinio lib. 4. ineunte, in qua Argi erant & Mycenæ.

ARGVO, arguere, est prodere, insimulare, crimini dare, indicare, convincere, reprehendere, anzeigen / beschuldigen / beweisen / tadeln / Virg. Æn. 4. v. 13.

Degeneres animos timor arguit, &c.

Horatius Epod. 11 *Languor arguit amantem.* Gratius Cyneget. v. 236 *Ut sciat occultos & signis arguat hostes.* Cicer. pro S. Roscio c. 41 *Servos ipsos neque arguo, neque purgo*, Ich will die Knechte weder beschuldiget noch entschuldiget haben. ¶ 2. Notandum autem est, *arguere* aliquando non simpliciter reprehendere esse aut insimulare, verùm punire etiam: Würcklich straffen. Suetonius Calig. cap. 38 *Arguebat & perperam editi census, quibus postea quacunque de caussa quicquam incrementi accessisset.* Qui in edendo censu fefellissent, aut ærarii fiebant, aut referebantur in Cæritum tabulas, aut ipsi cum bonis suis venibant. Hujusmodi quid statuisse in eos, & exegisse pœnam Caligulam, qui post editos census auxissent rem, quasi perperam edidisset census, Suetonius significat. ¶ Ad constructionem quod attinet, frequentissime quidem cum genitivo jungitur: ut *arguere sceleris, facinoris*, &c. sed aliquando & ablativus, nunc solus, nunc

nunc cum præpositione additur. Nepos Pausania cap. 3 *Harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset.* id est, A convinci. Cicer. Orat. 7. in Verrem c. 18 *Nunc non modò te hoc crimine arguo*, &c. Idem Orat. pro Roscio Amerino c. 29 *De quibus quoniam verbo arguit.* Sic *de crimine arguere* lib. 2 de Inventione cap. 11; *ex moribus, ex crimine quem arguere* Orat. pro Sylla dixit. Etiam infinitivo junctum reperias. Liv. lib. 30. cap. 23 *M. Valerius Lævinus, qui bis consul fuerat, speculatores, non legatos, venisse arguebat.*

¶ Coarguere, straffen/ überzeugen. Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 5, *Res coarguitur certioribus argumentis, & magis firma suspicione.* Ciceronis sunt, *errorem alicujus coarguere*, 1. Acad. Quæst. cap. 4. *Perfidiam*, lib. 3. epist. 8. *Mendacium*, pro Ligar. cap. 5. Idem in Verr. 6. c. 47 *Coarguere reum testibus*, den Thäter mit Zeugen überweisen.

¶ Redarguere, cum reprehensione accusare est. Cic. pro domo suâ cap. 9, *In hoc inconstantiam redarguo tuam*, in dem straffe und beschuldige ich deinen Unbestand. Idem pro Cluentio cap. 23 *Redargue me, si mentior*, straffe mich/ so ich nicht wahr rede.

¶ Argutus, ὀξὺς, quasi acute arguens & vestigans, ut exponit Valla lib. 1. Behende/ geschwinde/ subtil. Cic. in Pisonem cap. 29 *Poëma facit ita festivum, concinnum, elegans, ut nihil fieri possit argutius*, i. e. ingeniosius, venustius. Artig. Ita ad Attic. 6. epist. 5 *Literas argutissimas* dixit, sehr nette und artige Schreiben. Et 2. de Orat. cap. 61. *Ex ambiguo dicta, vel argutissima putantur.* Est autem hoc à celeritate ingenii: unde & B nonnulli argutos dici voluerunt. Servius ad Ecl. 4. Virgilii: *Quidam*, inquit, ARGO *à celeritate dictam volunt, unde verso in Latinum verbo* argutos *celeres dici.* Hinc *argutam Thaliam* Horatius dixit lib. 4. Od. 6. quemadmodum *Musam callidam* Lucretius lib. 6. v. 92. Quamquam & ad Carmina seu cantus respicere potuit: ut *arguta Thalia* simul ingeniosa sit & canora. Sic *Virtus arguta* ingeniosa & diserta Plauto dicitur Trucul. 2, 6. 13.

¶ 2. Stridulus, strepérus. Propertius 1. eleg. 18

Cogor ad argutas dicere solus aves.

Sic quoque *Arguta hirundo*, Virgil. 1. Georg. v. 377. *Nemus argutum*, idem eclog. 8. v. 22. *Æs argutum*, id est tinnulum, Silius 17. v. 18. *Argutæ lamina serræ*, Virg. 1. Georg. v. 143. Idem eclog. 7

Forte sub argutâ consederat ilice Daphnis.

Similiter loquaces & garruli homines *arguti* dicuntur. Vet. Gl. *Argutus*, λάλος. Item *Argutus* ἀδόλεσχος, φλύαρος. Plautus Trin. a. 1. sc. 2. v. 162. de scurris:

Nihil est profectò stultius neque stolidius,
Neque mendaciloquius atque argutum magis. C

¶ 3. Argutum vocatur quicquid συμμετρίαν τινὰ ac elegantiam habet, ut ad Virgilii Ceirin Scaliger docet. Et ita eidem Poëtarum principi in boni & pulchri equi laudibus Georg. 3. v. 80 *argutum* esse *caput* commemoratur: h. e. concinna & modulata brevitate spectandum. Cicero in Bruto sive Oratore ad Brutum cap. 12, *Datur etiam venia concinnitati sententiarum: & arguti, certique & circumscripti verborum ambitus conceduntur.*

¶ Argutulus apud Cicer. lib. 13. epist. 18. ad Attic. *Perfeci sanè argutulos libros ad Varronem*, ein wenig subtil und spitzfindig.

¶ 2. Substant. Ein Nasenweiser Kerl.

¶ Inargutus. *Sententia non inarguta*, Ulpian. lege 5. de usufr. ear. rer. quæ usu consum.

¶ Perargutus. Cicer. de Clar. Or. cap. 45. *homo perargutus.*

¶ Subargutus, aliquantum argutus, etwas behende und subtil, unde

¶ Subargutulus, apud Gell. lib. 15. c. 30.

¶ Argutè, spitzig/ künstlich/ *Acutè arguteque respondere*, Cic. pro Cæl. cap. 8. Idem Clar. Orat. cap. 93, *breviter arguteque*, kurtz und gut. Et lib. 2. de Orat. cap. 4. extr. *de rebus difficillimis argutissimè disputare*, von schweren Dingen sehr geschwind und fertig disputiren. Nepos fragm. apud Lactant. 3, 15. *argutissimè* D *in scholis præcipere*, de subtilitatibus Philosophicis.

¶ Inargutè, non astute, non subtiliter. Gell. 12. cap. 13, *Non mehercule inargute, nec incallide opposuisti hoc Tullianum.*

¶ Argutiæ, arum, plur. sunt acute & subtiliter dicta, Subtilität/ Behendigkeit. Cicer. de clar. Orat. cap. 45. *Hujus orationes multum argutiarum & urbanitatis habebant*, seine Orationes hatten in sich viel subtiles und höffliches Dings. Et in malam partem, in Lælio sive de Amic. cap. 13, *Nihil est, quod illi non persequantur suis argutiis.* Spitzfindigkeit.

¶ Argutiola, diminut. apud Gell. lib. 2. cap. 7.

¶ Argutari & Argutare, unnütze Dinge fürgeben/ plaudern. Propert. lib. 1. eleg. 6. *Illa mihi totis argutat noctibus ignes.* Novius apud Nonium: *totum diem argutatur, quasi cicada.* Plautus Amphitruone act. 1. sc. 1. v. 193. *Pergin' argutarier?* Hältest du noch nicht das Maul? Hörest du noch nicht auff zu plaudern? Vid. de usu hujus verbi Passerat. ad Propert. lib. 1. Eleg. 6. & Barth. ad Stat. Silv. pag. 170.

¶ Argutator, apud Gellium lib. 17. cap. 5. de Sophista Rhetorico, acutulo illo & minuto, atque in disserendo tamen haud impigro, ut ante descripserat, invenitur. Ein Schwätzer.

¶ Et Argutatio, apud Catullum epigr. 6. pro strepitu.

¶ Argumentum, multa significat, ut & Quintilianus docet lib. 5. Instit. Orat. cap. 10. Primum, *Inventum probabile ad faciendam fidem*, ut ait Cicer. Partit. cap. 2. Ein Beweiß/ Beweisung/ Grund und Ursach. Cicer. Nat. D. 3. cap. 4, *Multis & gravibus argumentis Deum esse doces*, Du berichtest mit vielen und wichtigen Erweisungen/ daß ein GOtt sey. Idem pro Rosc. Com. cap. 12 *Gravissimum & firmissimum argumentum.* Idem de Orat. lib. 1. c. 19 *Argumentis refellere*, mit gutem Grund widerlegen. *Argumentum rei dicere*, Beweiß anführen/ Plautus Trinum. a. 2. sc. 4. v. 121. ¶ 2. Deinde Indicium, & alia multa, eine Anzeigung. Cic. 3. in Catil. cap. 5, *Certissima argumenta & indicia sceleris.* Hinc *argumento esse*, eine Anzeigung seyn. *Magno, maximo argumento esse* apud Cic. ¶ 3. Item Occasionem & materiam scribendi. Cicer. ad Att. lib. 10. ep. 13 *Servius mihi dabit argumentum ad te epistolæ.* Servius wird mir geben eine Ursach an dich zu schreiben. Et ibidem, *Argumentum ad scribendum mihi jam deest*, ich weiß itzt nichts zu schreiben. ¶ 4. Item ein Inhalt. *Argumentum universum & sententia concionis*, der gantze Inhalt und Meinung der Rede. Cic. de Arusp. cap. 4. Sic argumentum libri, epistolæ, fabulæ, &c. Terent. in prolog. And. *Non ita dissimili sunt argumento*, &c. Sie seynd so von gar ungleichen Händeln nicht. ¶ 5. Argumentum denique pro *Documento* citat ex Ennio Gell. lib. 2. c. 29.

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tute agere possies,

Diese Lehre solt du allezeit für Augen haben/ verlaß dich auf Freunde nicht in dem/ das du selbst ausrichten kanst. Versus sunt trochaici quadrati.

¶ Argumentari, est argumentis uti ad rem probandam, schliessen/ Beweisung führen. Nat. Deor. 3. c. 4. *Neque in caussis, si quid est evidens, de quo inter omnes conveniat, argumentari soleo.* Idem Attico lib. 3. ep. 12, *Tu quidem sedulo argumentaris, quid sit sperandum.* Idem 2. de Invent. cap. 44, *Non oportet de ejus voluntate nos argumentari.*

¶ Argumentatio, probatio per argumenta, Beweiß/ gründliche Erweisung. Cic. 3. de Nat. D. cap. 4 *Perspicuitas argumentatione elevatur*, klare Sachen werden durch Anführung der Beweise nur verdächtig. Idem lib. 5. de Fin. cap. 4, aliquid *non modo probabili argumentatione, sed etiam necessaria mathematicorum ratione concludere.*

¶ Argumentalis, adject. ut *argumentalis narratio*, quæ aliquid probat, apud Asconium Pedian. ad Divinat. in Verr. sub initium.

¶ Argumentosus, a, um, argumentis abundans. Cùmque vox argumenti varia significet, hujus quoque adjectivi non una est significatio. Ac Fabius quidem Quintilianus 5. c. 10. cùm argumentum inter alia significet omnem ad scribendum destinatam materiam, inde *paullo numerosius opus* dici ait *argumentosum*, ein weitläufftiges Werck oder Schrifft. ¶ 2. Joanni verò Pico Mirandulæ Epist. 4. ad Hermol. Barbarum, *argumentosi homines* vocantur scholastici, quales fuere Thomas, Scotus, Albertus, qui ubi probandum est aliquid, magnam argumentorum copiam educere solent. Sic etiam Sidonius lib. 9. epist. 9 *Scripseras plurima ardenter, plum pompose, - - - argumentosa disputatorie, quædam severe* &c.

¶ Superargumentari. Tertullian. adv. Hermog. cap. 37, *Nunc video te ad aliam rursus rationem reverti, - - - & proinde superargumentaris*, &c.

ARGUS, ἄργος, pastor centum oculis, unde *stellatus* Ovidio 1. Met. v. 664, & Statio 6. Theb. v. 277 vocatur. Ei Juno Io in vaccam mutatam servandam tradidit. Plaut. in Aulul. a. 3. sc. 6. v. 19 *Quos si Argus servet, qui oculeus totus fuit, quem quondam Ioni Juno custodem addidit, is nunquam servet.* ¶ 2. Argus ille, qui Argo navem exstruxit, distinguendus à præcedente, filio Argenoris, cùm ipsi pater fuerit Arestor. Quamobrem Ovidium reprehendit illustris Scaliger castig. in Catull. p. 70. quod πατρώνυμον Argum vocaverit Arestoriden, quod in alterum illum potiùs fabrum Argûs competebat.

ARGYRASPIDES, ἀργυράσπιδες, qui scuta argentea ferunt, Soldaten mit silbern Schilden/ phalanx veteranorum Alexandri Magni. Curt. 4. c. 13, & lib. 8 cap. 5, & adde his, quæ ad priorem locum notavimus.

ARGYRĪTIS, fœm. ἀργυρῖτις, Plinio secunda species Lithargyri est, lib. 33. cap. 6. Silberglett. *Argyrocŏpus* m. 2. Silberstecher / ἀργυροκόπος.

ARGYROGNOMŎNES, ἀργυρογνώμονες, pecuniæ spectatores, & exploratores, Budæo, Kipper/ Probirer/ Müntzprobirer/ Gardin.

ARGYROTHĒCA, ἀργυροθήκη, repositorium argenteorum vasculorum, ein Silber-Schrank.

ARĬADNE, es, vel æ, Ἀριάδνη, filia Minois regis Cretæ, quæ Thesea labyrinthum ingressurum adjuvit, eumque in patriam redeuntem secuta est. Ejus coronam Bacchus in astra retulit, ut Aratus finxit v. 71

αὐτοῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκε
σῆμ᾽ ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης.

hoc est, *Ibidem*, [non procul à cauda Helices seu Ursæ] *& illa corona, quam lucidum posuit Signum esse Bacchus morientis Ariadnæ.* Propert. lib. 3. eleg. 16.

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris,
Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.

Alloquitur Bacchum. Gnosiam coronam illam vocat Virgilius lib. 1. Georg. v. 222

Gnosiaque ardentis decedat stella coronæ,

quia Gnosus Cretæ urbs, in qua sepulcrum Jovis fuit. Lactant. lib. 1. cap. 11.

¶ Ariadnæus. Ovid. 5. Fast v. 345

Bacchus amat flores, Baccho placuisse coronam,
Ex Ariadnæo sidere nosse potes.

ARĪCIA, oppidum quondam, hodie castellum, distans ab urbe Roma ad decimum lapidem. Lucan. lib. 6. v. 74

Parva Mycenææ quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma.

Silio lib. 4. v. 369 vocatur *immitis Aricia*, propter Dianæ Tauricæ nefanda sacra, quibus homines immolari fama erat. Vide quæ ad Silium ex Strabone notavimus.

¶ Aricīnus, ut, *Vallis Aricina* Ovid 15. Met. v. 488. *Arvum Aricinum*, Horat. 2. Epist. 2. v. 167.

ARIDAEUS, Datamis, fortissimi viri, filius: qui contra Pisidas cum exercitu missus a patre, in prælio cecidit. Nepos in vita Datamis. ¶ 2. Alius Aridæus, Alexandri Magni frater, sed ex ignobili matre, quæ Philinna fuit saltatricula. Vide Muret. lib. 16. Var. Lect. cap. 7. Mentio ejus apud Curtium lib. 10. cap. 11. Plutarch. Orat. 1. de fort. Alex. f. 337. &, an seni gerenda sit Resp. f. 791. De hoc Senecæ verba sunt 4. de benef. 31. *Quid sibi voluit providentia, quæ Aridæum regno imposuit? Illi putas hoc datum? patri ejus datum est, & fratri.* Nempe rex quidem fuit Aridæus, sed ob ignaviam atque imperitiam regendi nomen absque re tenuit: οὐδὲ νηπίῳ διαφέροντα, & κωφὸν ὄνομα Plutarchus vocat.

ARIES, πολύσημον est, ein Wider / Schaafbock. In eo enim differt a Vervece, quod huic exsecti testiculi sunt; Aries mas & vir gregis. Vide Varronem lib. 4 cap. 19 de Lat. Lingua. Virgilius ecl. 3, 95 *aries nunc vellera siccat.* ¶ 2. Aries, machina bellica, ein Maurbrecher. *Ariete pulsare muros.* Virgil. 12. Æneid. v. 706. Plin. lib. 7. cap. 56 *Equum, qui nunc Aries appellatur, in muralibus machinis, Epeum ad Trojam ferunt invenisse.* Adde scriptores poliorceticos. Quanta moles eorum fuerit, docet ex Appiano Barth. ad Briton. Aremor. p. 125. 126. ¶ 3. Aries, signum Zodiaci. Cic. in Arat. v. 244

Inferior paullo est Aries, & flamen ad Austri
Inclinatior.

Vitruvius lib. 9. cap. 5. *Cum Sol arietis signum init.* ¶ 4. Et Piscis, Plinio lib. 9. cap. 44. Meerwider. Grassatur ut latro, nomine tantum cognitus. Rondel.

¶ Arietīnus, quod ex ariete est, ut *Testiculi arietini*, ad Herenn. 3. cap. 20. & Plin. 30. cap. 10. *Cornua arietina*, Hygin. Astron. 2. cap. 20.

¶ Ariěto, arietare, stutzen / stossen. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2.

Quis illic est, qui tam proterve nostras ædes arietat?

¶ 2. Item incurrendo impellere atque dejicere: metaphora ab arietibus sumta. Curtius lib. 9. cap. 7 *Amisso utroque telo Macedo gladium ceperat stringere; quem occupatum complexu pedibus repente subductis Dioxippus arietavit in terram.* Sic *Aciem arietare* dixit Nazarius Paneg Constantini cap. 23. Sæpe usus est Seneca, non una tamen ratione: Aliquando pro collidere, concutere. Sic *arietata inter se arma* Epist. 54. *arietatos inter se dentes* lib. 3. de Ira cap. 4. *arietare inter se acies* lib. 2. de Ira cap. 3 dixit. Pro impingere posuit consolatione ad Marciam c. 10, *Quid est homo? quodlibet quassum vas, & quodlibet fragile: jactatu, non tempestate magnâ, ut dissiperis, opus est. Ubicunque arietaveris, solveris.* Idem de Vita B. c. 8, *Nihil pravi, nihil lubrici superest: nihil in quo arietet, aut labet:* i. e. impingendo fluctuet, vel, ut vulgò loqui solent, cespitet. Strauchelu.

¶ Arietatio, luctatio, concussio. Seneca lib. 5. Quæst. Nat. cap. 13 *Nonnunquam calor, quem modo Sol fecit, modo ipsa arietatio magnorum inter se corporum conglobationem nubis rumpit.*

¶ Arietarius, a, um. *Testudo arietaria*, das Sturmdach / & *machina arietaria*, apud Vitruvium lib. 10. c. 19.

Arilator, vide *Arrilator*, in *Arrha*.

ARĬMASPI, populi monoculi Scythiæ, μόνωπες, Plin. lib. 7. cap. 2. Sed fabula hæc est, inde, ut eruditi putant, orta, quod cum ea gens, ut erat artis jaculatoriæ studiosa, alterum, ut fit, oculum, quoties dirigendus foret arcus, clauderet, uno tantum oculo diceretur uti. Muretum adi 12. Var. Lect. 8 & Rader. ad Curt. 6, 3. f. 409.

¶ Ărimaspēa, orum, ἀριμάσπεια, de hac gente libri fuerunt, scripti carmine ab Aristea, de quo infra dicemus.

ĂRĪMĬNUM, Ἀρίμινον, urbs Flaminiæ in Italia; seu veteris Umbriæ, ad mare Superum. quæ initium dedit bello civili, *colonia Umbrorum* Straboni: Lucanus lib. 1. v. 231.

Vicinumque minax invadit Ariminum, & ignes
Solis Lucifero fugiebat astra relicto.

¶ Ărīminensis. Horat. Epod. 5. v. 42.

ARINCA, vetusta frumenti appellatio, Rocken / nunc *Olyra*. Dioscor.

ARIOBARZANES, Ἀριοβαρζάνης, Rex fuit Cappadociæ afflictus & pauper, cujus in epistolis ad Atticum subinde Cicero meminit, & his quidem verbis lib. 5. Epist. 20. *Ariobarzanes opera mea vivit, regem regnumque servavi.* Item lib. 2. Epist. 17. *Ariobarzanem, quem senatus per me regem appellavit, mihique commendavit, iste in literis non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat.* Ubi vides eodem nomine duos fuisse reges, Patrem & filium. Vide & Valer. Max. 5, 5. ¶ 2. Alius Ariobarzanes, Lydiæ, Joniæ, Phrygiæ præfectus apud Corn. Nep. in Datam. c. 2. n. 4.

Ariolus, vide *Hariolus*.

ĀRĪON, ŏnis, Ἀρίων, Methymnæus seu Lesbius fuit cytharœdus, & poëta Lyricus, qui cùm Tarento Corinthum peteret, ac videret sibi à nautis insidias strui, petiit ab iisdem, ut citharâ paullum canere liceret. Ad cujus sonum cùm Delphini convenissent, excussit se suprà unum, atque ita imminens periculum effugit. Hæc Servius in Virgilii illud Eclog. 8

Orpheus in silvis, inter Delphinas Arion.

Vide Plin. lib. 9. cap. 8. Gell. lib. 16. cap. 19. Herodot. lib. 1. cap. 24. Ovidium lib. 2. Fast. v. 83. & sequentibus. Legatur & Hyginus Fabulâ 194. & Plutarchus Convivio septem Sapientum. Martial. lib. 8 epigr. 51

Sic Methymnæo gavisus Arione delphin.

Veram historiam, non fabulam esse, Jos. Scaliger asserit Animadversionibus in Eusebium pag. 79. ¶ 2. Arion Pythagoræus, inter præceptores Platonis memoratur à Valer. Maximo lib. 8. cap. 7. *Acrionem* Cicero vocat V. de finibus cap. 29. Sed alterum putem ex altero emendandum. ¶ 3. Arion, Equi etiam nomen, quem princeps Oenus quidam, secundus Hercules, ab eo Adrastus Argorum Imperator habuisse traditur. Hic equus ille est, quem primum omnium ejus generis Neptunus percussa terrâ tridente produxisse fingitur: quo Claudianus respiciens Panegyr. de 4. Conf. Honorii vers. 553 canit:

Si dominus legeretur equis, tua posceret ultrò
Verbera Nereidum stabulis nutritus Arion.

Plura de eo vetus Scholiastes Statii ad lib. 4. Thebaidos v. 43. itemque Pausanias Veteris Græciæ lib. 8. sive in Arcadicis pag. 257. Gr.

¶ Ărīonius, adject. de superiore Arione formatum. Ovidius lib. 3. de Arte v. 326

Piscis Arioniæ fabula nota lyræ.

ARIOVISTUS, Germanorum Rex, bello clarus ac potens. De quo multa Cæsar lib. 1. de Bello Gallico; itemque Dio Cassius lib. 38. Meminit & Tacitus 4. Histor. cap. 73.

ARISBA, oppidum Troadis, Mitylenæorum colonia, quam Achilles evertit. Vide Virgil. Æn. 9. v. 264. ¶ 2. Arisba alia civitas Bœotiæ, Suidas. ¶ 3. Alia civitas Lesbi. Steph. Byz.

¶ Arisbus, Troadis fluvius apud Strabonem.

ĂRISTA, apex spicæ, dicta quod prima areat, secundùm Varronem. *Spica*, die gantze Aehr. *Gluma*, theca grani, der Balg. *Arista*, quæ ut acus tenuis longa eminet e gluma. Was oben am Aehr spitziges überwächset. Vide paullò ante laudatum Varronem lib. 1. de re rustica, cap. 48. *Arista gracilis, gravida, mollis, matura*, apud Virg. eclog. 1.

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas,

h. e aliquot messes vel annos, Metalepsis est.

¶ Aristifer, ut, *Ager dives aristiferæ segetis*, Prudent. καθημ. 3. v. 52.

ĂRISTAEUS, Virg. 4. Georg. v. 317.

Pastor Aristæus fugiens Peneia tempe,

Rex fuit Arcadiæ, qui primus apum & mellis usum ostendit, atque apes ex putrefacto cadavere bovis reparari docuit.

ARISTARCHUS, Grammaticus fuit Alexandrinus, Olympiade 156. sub Ptolemæo Philometore, castigati judicii homo, adeò ut Homeri versus non putaretur, nisi quem ipse probâsset.

¶ Hinc per antonomasian *Aristarchus* usurpatur pro censore. Horat. in art. Poët. v. 449

Arguet ambigue dictum: mutanda notabit;
Fiet Aristarchus.

Cicer. lib. 1. ad Attic. epist. 14. *Ego varia meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere.* ¶ 2. 3. Aristarchos præterea duos memorat Suidas, alterum Tegeatem, Tragœdiarum scriptorem; alterum Ephesi monarcham. ¶ 4. Aristarchus Berenices, Ptolemæi Regis filiæ, quæ Antiocho nupsit, medicus, apud Polyæn. lib. 8. Stratag.

ĂRISTĒAS, Ἀριστέας (Plinium corrige 7. c. 52. ubi *Aristæus* legitur) Proconnesius, Arimaspeorum scriptor, claruit temporibus Crœsi & Cyri. Accurate de hoc agit Voss. 1. de hist. græc. 1. p. 6. & 4, 2. pag. 433. seqq. Hic ille est, cujus animam fabulantur

tur corpore, quoties vellet, exisse, atque idem postea ingressam: quod præter scriptores Vossio memoratos tradit & Hesychius Illustrius περὶ σοφῶν. Maximus Tyrius Dissert. 22 ipsum hujus fabulæ inventorem narrat fuisse. Apollonius verò hist. mirab. 2. *Aristeas*, inquit *Proconnesius, cùm esset in fullonis cujusdam officinâ in Proconneso mortuus, eâdem die atque horâ multis in Siciliâ visus est literas docens. Quod cum eis sæpius evenisset, & per multos annos innotuisset, ac crebrius in Siciliâ se ejus imago offerret, Siculi aram ipsi posuerunt, atque ut Heroi sacrificarunt.* ¶ 2. Aristeas, qui & Aristæas vulgò scribitur, legatus à Ptolemæo Philadelpho ad Eleazarum Judæorum Pontificem, ut impetraret viros doctos, qui sacrum codicem ex Hebræo sermone transferrent in græcum, quod & ita factum est postea. Quæ de ipsius Aristeæ nomine inscripta legitur historia. Quam germanum Aristeæ opus esse, merito ambigunt eruditi, imò verò reperti (in his Vossius 3. de Idol. 54. f. 510.) qui plane negarent. VVowerium vide syntagm. de Bibl. interp. c. 2. p. 31.

Aristias Chius, vide *Aristo Chius*.

ARISTIDES, Ἀριστείδης, administrator Reipublicæ Athenienfis cum Themistocle fuit, moribus Catoni similis, ὃς οὐ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι ἤθελησε, hoc est, *Qui non videri, sed esse voluit optimus*; quemadmodum Æschyli hunc versiculum populus Atheniensis accommodavit, atque adeò δικαίου, id est, *Justi* cognomen ei tribuit. Corn. Nepos vitam ejus Latine, Plutarchus Græce descripsit, qui consuli possunt. ¶ 2. Aristides alter Sophista fuit Adrianæus, cujus extant orationes 56. græcè editæ Florentiæ, & cum versione Parisii. ¶ 3. Aristides tertius, pictor fuit Thebanus Apellis tempore, qui omnium primus animum pinxit, & sensûs expressit, item perturbationes, Plin. lib. 35. cap. 10. ¶ 4. Meminit frequenter & Aristidis cujusdam Milesii Plutarchus in Parallelis, eumque res Persicas & Italicas scripsisse indicat. Idem & Milesiaca scripsit: quorum Ovidius lib. 2. Trist. v. 413 Plutarchus in vitâ Crassi, Lucianus in Amoribus, & Harpocration in Lexico in voce Δερμηστής meminerunt. Illud autem opus non gestas Milesiorum res, sed amatorias quasdam atque lascivas narrationes continebat. Vide infra in *Miletum*. ¶ 5. Fuit & alius Aristides Samius, Varroni in Hebdomadibus citatus, ut Gellius indicat lib. 3. noct. Att. cap. 10. ¶ 6. Aristides Atheniensis, philosophus Christianus Hadriani Imperatoris ævo, scripsit Apologeticum pro Christianis: Hieron. de script. Eccles. c. 20. & Epist. 84. ad Magnum, & Niceph. lib. 3. c. 21.

ARISTIPPUS, Ἀρίστιππος, philosophus fuit Cyrenæus, Socratis auditor; cum Epicuro de voluptate sensit. Exstat ejus vita apud Laërt. lib. 2. Eum commodum & facilem, & quod dicere solemus, *omnium horarum hominem* fuisse, h. e. cuique tempori, personæ, loco, scite se accommodare potuisse Horatius lib. 1. Epist. 17. significat, eamque ob caussam Diogeni Cynico præferendum statuit, cum ait:

Omnis Aristippum decuit color & status & res, &c.

¶ 2. Nepotem ex Arete filia cognominem habuit sibi, qui Μητροδίδακτος cognominatus est. Vide supra in *Arete*. ¶ 3. De eodem vel alio Aristippo Socratico egregia plane sunt, quæ Vitruvius procemio lib. 6 narrat, naufragio ejectum, in Rhodiensium littore geometrica schemata descripta cum animadvertisset, exclamasse, *Bene speremus: hominum vestigia video*; & in urbem ingressum, de philosophia disputantem tantis donis ornatum fuisse, ut & sibi, & comitibus, quæ necessaria erant, præstaret. Qui cum domum reversuri essent, civibus suis mandare jussisse, *eas possessiones & viatica liberis parari oportere, quæ etiam e naufragio possent una enatare.*

¶ Aristippæus, ut, *illud Aristippæum*, &c. Cicero de Finibus lib. 2. cap. 6.

ARISTO, ōnis, Ἀρίστων, Stoicus philosophus, patriâ Chius, Zenonis auditor. Perperam is *Aristias* vocatur Scholiastæ Aristophanis, ut Rutgersius docet 4. Var. Lect. 18. p. 435. Ab hoc, utpote Stoico, distinguendi sunt Aristones, quotquot Peripatetici celebrantur. Plures enim fuere. Quorum primus ¶ 2. *Aristo Ceus*, (qui ob cognominis à patriâ similitudinem confundi solet interdum cum Aristone Chio Stoico, vid. Voss. 2. de hist. Græc. 4. p. 179. 180.) in Peripateticâ Scholâ successor Lyconis; qui ab Aristotele quartus fuit. Idem hic est atque Aristo *Julietes*, ut Laërtius vocat in Zenone prope finem. Julis enim civitas est in insula Ceo. Vid. Voss. d. l. & Casaub. notis ad Laërt. Minùs autem bene pro *Juliete* Laertii codices legunt Ilieten. Quo factum, ut Patricius Aristonem ab Ilio, (sic enim vocat) ab Aristone Chio distingueret. Secundus inter Peripateticos ¶ 3. *Aristo* ille, quem *Critolai* discipulum fuisse scimus è Quintil. 2, 16. (al. 15.) qui Rhetoricen definiebat *scientiam videndi & agendi in quæstionibus civilibus per orationem popularis persuasionis.* Tertius Peripateticorum ¶ 4. *Aristo Cous est*, quem Strabo lib. 14. sua ætate (hoc est, ævo Augusti) vixisse indicans, auditorem atque hæredem vocat Peripatetici, h. e. ut Patricius fol. 135. demonstrat, Andronici Rhodii. Atque hunc Aristonem composuisse librum de Nilo idem docet Strabo lib. 17. ut necesse sit falli doctissimum Vossium, quando p. 180. de Hist. Græc. librum istum tribuit illi Aristoni, qui Laertio est Alexandrinus.

¶ 5. Fuit & *Aristo Pellæus*, sed qui Hadriani demum tempore, aut post vixerit, ex quo de postrema Judæorum rebellione, quæ sub Hadriano contigit, referunt Eusebius & Nicephorus. Sed hi sufficiant. plures enim inveniuntur, sed minus nobiles.

¶ Aristonēus, in Aristonea vitia & peccata incidere, Cic. de Finibus 4. c. 15.

ARISTOBULUS, Ἀριστόβουλος, Judæus fuit ex Paneade, Interpretum 72. sub Ptolemæo unus, secundum Euseb. ¶ 2. *Aristobulus Cassandreus* scriptor historiæ Alexandri Magni, de quo Voss. 1. de Histor. Græc. p. 54. ¶ 3. Aristobulus rex Judæorum primus ex Maccabæis ducibus. Joseph. lib. 13. Antiq. Jud. cap. 19. ¶ 4. Aristobulus junior, illius fratre genitus, cum fratre suo Hyrcano de regno litigans, a Pompejo captus & in triumpho ductus. Joseph. 14. c. 8. Flor. lib. 3. cap. 5. extr. & Eutrop. lib. 6. cap. 13.

ARISTOCLES, Nomen hoc initio Platonis fuit, antequam ex humerorum latitudine Plato vocaretur. vide Plato. ¶ 2. *Aristocles Messenius*, Philosophus Peripateticus, teste Suida, è quo fragmenta servavit Eusebius, quanquam librariorum culpâ nomen ejus interdum transiit in *Aristotelem*. Voss. 2. de Histor. Græc. 1. p. 166.

B ARISTOCRATES, Atheniensium dux, Zacynthiis exulibus auxilio missus Diod. lib. 15. Polyæn. lib. 5. ¶ 2. Aristocrates alius Spartanorum rex, hostes corrumpere solitus, apud Pausaniam lib. 8. ¶ 3. Alius Hyparchi filius, historicus Græcus, apud Athenæum lib. 3. & Plutarchum in Lycurgo.

¶ Aristocratia, ἀριστοκρατία, forma Reipubl. in quâ Optimates præsunt, cujusmodi Venetiis est, da die Edlen und Besten zugleich das Regiment führen. Vide Politic.

ARISTOCRITUS, historicus, scripsit Archæologiam Deorum. Schol. in Aristoph. Crabron. ¶ 2. Aristocritus alius commentarium edidit de Mileto, è quo Plinius lib. 5. cap. 31 quædam tradit.

ARISTODEMUS. Hoc nomine aliquos memorant onomasticorum scriptores. Quibus omnino addendus Aristodemus Spartanus, quem fuerunt qui septem Græciæ sapientibus annumerarent. Vide Schol. Pind. ad Isthm. Od. 2. & Suid. in χρήματ' ἀνήρ. Laërtius in Thalete refert, Aristodemum hunc, cum ipsi ut sapientissimo tripus delatus fuisset, eundem Chiloni concessisse.

ARISTOGITON, Ἀριστογείτων, orator, quem ob linguæ impudentiam *Canem* dixere Athenienses. ¶ 2. Aristogiton alius cum socio Harmodio Pisistrati tyrannidem evertit, statua ob id publica & prope divinis honoribus ornatus. Thucyd. lib. 6. f. 446. Meminit & Cicero Tusc. Quæst. lib. 1. cap. ultimo: eoque haud dubie respexit etiam pro Milone cap. 29, *Græci homines deorum honores tribuunt iis viris, qui tyrannos necaverunt. Quæ ego vidi Athenis?* & reliqua.

C ARISTOLOCHIA, ἀριστολοχία, herba, Holtzwurtz/ Osterlucey/ longa est & rotunda. Cicer. de Divin. 1. cap. 10.

Quid Aristolochia ad morsus serpentum possit, &c.

ARISTOMENES, Comicus Atheniensis, qui Olymp. 88 floruit. Vide Suidam. ¶ 2. Aristomenes, Messenius, dux Atheniensium, qui Spartam calliditate mira bis ingressus, cum tertiâ id vice tentaret, pœnas tandem audaciæ luit. Diod. lib. 15. Justin. lib. 3. ¶ 3. Aristomenes & Darii dux legitur apud Curtium lib. 4.

ARISTONYMUS, Comicus sub rege Philadelpho, cujus & bibliothecæ præfectus est post Apollonium. Suidas. ¶ 2. Aristonymus, Citharœdus insignis Alexandri M. apud Plutarch. de fortit. Alex.

ARISTOPHANES, Ἀριστοφάνης, Poëta Comicus, Rhodius sive Lydius genere, lege vero Atheniensis, ingenio ad omnia facili ac prompto: per excellentiam *Comœdiæ poeta* ab ipso etiam magno Persarum Rege cognominatus. In eo sunt omnia linguæ Atticæ ornamenta. Acutus est, copiosus, doctus & merus Atticus. Comœdias scripsit 54. de quibus undecim adhuc exstant. Hic veteris Comœdiæ, quæ magna libertate insectata vitia est, princeps longe, sicut novæ Menander fuit: ita tamen, ut illi adjungendi Eupolis & Cratinus sint, huic addendo comites Philemon ac Diphilus.

D Vellejus lib. 1. cap. 16 *Una neque multorum annorum spatio divisa ætas per divini spiritûs viros, Æschylum, Sophoclem, Euripidem illustravit Tragœdias: una priscam illam & veterem sub Cratino, Aristophane, Eupolide, Comœdiam: ac novam Comicam Menandrus æqualesque ejus ætatis magis quam operis, Philemon ac Diphilus & invenêre intra paucissimos annos, neque imitanda reliquêre.* Quintil. lib. 10. cap. 1. *Plures ejus* [antiquæ Comœdiæ] *auctores: Aristophanes tamen, & Eupolis Cratinusque præcipui.* Huc igitur & illud Horatii lib. 1. Sat. 4. spectat:

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetæ,
Atque alii, quorum Comœdia prisca virorum est.

Namque & ibi tres illos tanquam præcipuos præcipuè nominando, existimavit. Inter alios libros Plutarchi, habetur & Aristophanis atque Menandri σύγκρισις: in qua Menandrum longè præfert: & multa in Aristophane reprehendit, iniquiùs quàm debebat: quod Nicodemus Frischlinus peculiari libro, quem defendendi Aristophanis caussa adornavit, ostendit. Male profecto Aristophanem auctorem Comœdiæ veteris, ex Menandro æstimavit.

mavit. Nam quæ in veteri summam laudem habent, in novâ ne locum quidem habent. Aliæ igitur & diversæ planè Comœdiæ veteris, & novæ [quam Menander docuit] virtutes ac vitia sunt: quòd cum minus attenderet Plutarchus, in ἀκυρολογίαν quandam necesse habuit incidere: de quo & Heinsius Aristarcho Sacro perstringit.

¶ Aristophanēus adjectivum, ut *Aristophanēus anapæstus*, apud Ciceronem in Oratore cap. 56. extr.

ARISTŌPHON, Archon quidam Atheniensis, vixit Olymp. 112.

¶ 2. Aristophon alius celebris pictor, apud Plin. lib. 35. cap. 11.

¶ 3. Aristophon Comicus, cujus fragmenta quædam leges apud Athenæum lib. 6. c. 9. & lib. 13. c. 2.

ĂRISTŎTĒLES, Ἀριστοτέλης, summus methodi artifex: nervosus, admirabili scientiâ & copiâ in dicendo, & aureum adeò orationis flumen fundens, quod ipsi elogium Cicero dedit. Platonis fuit auditor per annos 20. a quo cum vivente adhuc recessisset, ludumque proprium instituisset, dicere in eum, ut ingratum, ejus notans, Plato consuevit: Ἀριστοτέλης ἡμᾶς ἀπελάκτισε καθάπερ τὰ πωλάρια γεννηθέντα τὴν μητέρα. hoc est: *Aristoteles in nos recalcitravit, non secus atque in matrem pulli geniti.* Meminerunt Laërtius, & Ælianus lib. 4. de Var. Hist. cap. 9. Patrem habuit Nicomachum Medicum, illustri natum loco, matrem Phæstiaden. Staturâ fuit non magnus, deformis præterea, gibbosus, & balbutiens, quod ejus vitium amici tamen, sed adulatores potius, imitati sunt: quemadmodum & humeros Platonis contractos discipuli & amici ejus exprimere didicerunt. Narrat utrumque Plutarchus in lib. de discrimine adulatoris & amici. Alexandri non familiaris tantùm, verùm etiam præceptor per decennium fuit: ex quo magnas divitias consecutus est, earumque nomine male audit, ut ex Luciano cognosci potest. Videantur hac de re Epistolæ & patris Alexandri Philippi & Aristotelis ipsius, denique & Alexandri benevolentia in eum, ut præceptorem, cum apud alios, tum apud Gellium, Qui & Stagiram, Aristotelis patriam, à qua & *Stagiriten* eum vocant, dirutam ipsius caussa restituit. Athenas ex quibus à Philippo Macedone evocatus erat ad officium præceptoris, decennio exacto, rediit, cum in Asiam ad res gerendas Alexander sese recepisset, ibidemque annis totis 13. in Lyceo Philosophiam professus est, de qua libri ejus multi, magni, eruditi, diserti & graves exstant. Ad descriptionem historiæ animalium contulerat ei Alexander octingenta talenta, quemadmodum Athenæus indicavit lib. 9. Eum, quid DEUS sit, ignorasse, & in hâc re secum non convenisse, imò repugnantia sibi dixisse, & sensisse, ait Lactant. lib. 1. Div. Inst. c. 5. Libri illius ab imminenti interitu quomodo servati, & tandem à Sylla Victore translati Romam, Strabo lib. 13. Geograph. & Plutarchus in vita Syllæ exponunt. Vixit Aristoteles annos 63, ut anno suo climacterico videatur, sicut magni plerumque solent viri, decessisse. Sed de mortis genere incertæ circumferuntur quorundam narrationes; inter quas verò illud de ænigmate, a piscatoribus ipsi proposito, nugamentum est & somnium. Pudore & dolore, quod naturam Euripi Chalcidensis explorare haud posset, mortuum, Justinus Martyr Parænesi ad Gentes scribit. Et profectum in Chalciden, postquam ab Eurymedonte arcessitus impietatis esset, clam, ibique obiisse diem, Diog. Laërtius, & Dionysius Halicarnassensis consentiunt; sed Dionysius morbo obiisse disertè scribit, nihil de dolore commemorans: quem tamen morbo caussam dare potuisse nemo negat.

¶ Aristotelicus, adjectivum vulgatissimum, pro quo semper Cicero, quantum constat,

¶ Aristotelīus posuit, ut, *vis Aristotelia*, lib. 3. de Orat. cap. 19. *Aristotelia pigmenta* lib. 2. ep. 1. ad Atticum: *Commentarii Aristotelii*, lib. 3. de Finib. cap. 3. Ita in optimis quibusque libris.

ĂRISTOXĔNUS, Musicus idemque Philosophus Tarentinus addictus Pythagoræ, cujus & vitam condidit, quam Clemens Alexandrinus citat: Musicam docuisse Cicero lib. 3. de Oratore significat; & laudat ejus de Musica libros Plutarchus ejusdem argumenti libro. Hic statuit, animam humanam ex harmonia constare, de quo Cicero 1. Tusc. Quæst. cap. 10. ¶ 2. *Aristoxenus* alius fuit patria non minus, quam philosophia *Cyrenæus*, de quo Athenæus lib. 1. cap. 7. & Suidas.

ARISTUS Salaminius, scripsit res gestas Alexandri: Voss. 1. de Hist. Græc. 10. p. 62. ¶ 2. Aristus Antiochi Ascalonitæ frater, is est, quem Vossius d. l. Ciceronis æqualem ac Bruti Magistrum vocat. De hoc aliquid diximus in *Ariston* sub fin.

ARITHMĒTICA, æ, & arithmetice, es, & arithmetica, orum, die Rechenkunst. ¶ 2. Sequiore ætate Arithmeticæ vocabulum ad Astrologiam Genethliacam tractum, observat Savaro ad Sidon. lib. 8. Ep. 12.

¶ Arithmeticus, *In Arithmeticis esse exercitatum*, ein guter Rechner / oder Rechenmeister seyn / apud Cicer. ad Att. 14. ep. 12.

ARĪUS, sive Areus [Græce enim Ἄρειος dicitur, non Ἄρριος] Alexandrinus philosophus fuit, ita amatus Augusto, ut perpetuum sibi comitem, & secretorum omnium conscium haberet: quod Seneca de eo prodidit. Qui Alexandriæ urbi cum aliis

A rebus persuasus, tùm quod Arii patria etiam esset, ignovit atque pepercit: Plutarchus in Antonio: qui & in Politicis & Apophthegmatis illius honorificam mentionem fecit. Vide & Dion. lib. 51. & Sueton. Aug. cap. 84. Quibus adde Senecam cap. 4. de Consol. ad Marciam, ubi præter interpretes Lipsium & Pincianum adeundus & A. Schott. 5. observ. 14. & I. H. Meibom. in Mœcenat. cap. 18. p. 109. ¶ 2. *Areus Rhetor* Quintiliano memoratur lib. 2. cap. 15. (al. 16.) *Bene Areus, dicere secundum virtutem orationis*, finem sc. Rhetoricæ constituit. Recurrit hujus memoria & lib. 3. c. 1. Quibus addendus ¶ 3. Arius hæresiarcha notissimus, seculo Christiano IV, quem minus bene Arrium vulgò scribunt. Tamen error ille non novus est. Arator poëta in act. Apost. cap. 5. *fusâ ruit Arrius alvo.* Græci verò constanter Ἄρειος. Ab hoc nominantur

¶ Ariani hæretici. De quibus Augustinus cap. 49. de hæres. *Ariani ab Ario in eo sunt notissimi errore, quod Patrem & Filium & Spiritum S. nolunt esse unius & ejusdem naturæ atque substantiæ, aut, ut expressius dicatur, essentiæ, quæ οὐσία Græcè appellatur, sed esse filium creaturam, Spiritum verò sanctum creaturam creaturæ.*

¶ Arianus, adjectivum, Arii infectus hæresi. Hieronymus adversus Luciferianos cap. 7, *Ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est.*

B Ariusia vina, Vide *Arvisia.*

ARMA, plural ὅπλα, Waffen / Harnisch / dicta ab armis, parte corporis, (vide infra *armus*) quibus applicantur. Itaque gladii & tela propriè hac voce non continentur: sed designantur ea tantùm, quibus tegimur; ut ad Germaniam Taciti cap. 29. rectè notavit Pichena. Adde Cuperum Observat. 1, 7. 4, 2, ubi ostendit arma κατ' ἐξοχὴν apud Græcos & Latinos pro scutis sumi. Livius lib. 1. cap. 42. *Arma his imperata galea, clypeus, ocreæ, lorica, omnia ex ære: ipsa ut tegumenta corporis essent; tela in hostem, hastaque & clypeus.* Cicer. pro Rab. c. 7 *Pro salute communi arma capere.* Item, *esse in armis*, in Rüstung sitzen / Cicer. Pompejo sub 8. epist. 11. ad Attic. *Venire ad arma*, Krieg anfahen. *Vocare ad arma*, auffbieten / pro Rabir. c. 1. *Ferre arma adversus aliquem*, gegen einen zu Felde ziehen / Vell. Pat. 2, 87. *Ludere armis*, in Waffen sich exerciren / Vulcat. Gallican. in Avidio cap. 6, cujus verba mox in *Armilustrium* adferemus. Ad illa Casaubonus: *Ludere armis dicebantur, qui se armis exercerent: & dies ille Armiludium, ut Armilustrium, quo arma lustrabant. Perdere arma*, pro, honestatis rationem deserere, Horatius dixit lib. 1. Epist. 16. vers. 67. Flagitiosissimum enim habebatur, abjicere arma, vel amittere, de quo infra in *Clypeus*; Romanæ autem militiæ legibus plane habebatur capitale. Vide legem Desertorum 3. § Miles 13. D. de re militari, & Freinsh. ad Curt. 4, 13. 13. Cornel. Nep. in Chabr. 12, 4. 3. *Arma Græciæ*, potentiam, & robur belli notant apud eund. 2, 4. 5. *Arma pedestria*, quibus utuntur pedites, ibid. 11, 1. 3. Terent. in Eun. a. 4. sc. 7. v. 19 *Omnia prius experiri verbis, quam armis, sapientem decet.* Cicero ad Atticum 7 ep. 6 *Sentio omnia facienda, ne armis decertetur.* Idem pro Mil. cap. 4 *Silent leges inter arma.* ¶ *Ad arma*, vox concurrentium in repentino & graviore tumultu, & adhortantium invicem, ut arma capiant. Livius lib. 3. cap. 15 *Alii inter tumultum præcipites pavore in forum devolant: alternæ voces*, AD ARMA, &, HOSTES IN URBE SUNT. Sed & in militia, cum hostis ingrueret, ad vocem istam sumebantur arma: quod *ad arma conclamare* dicebant. Cæsar 1. de Bell. Civili cap. 69 *Conclamatur ad arma, atque omnes copiæ paucis exceptis præsidio exeunt.* Livius lib. 6. cap. 28 *Ingens in urbe trepidatio fuit, conclamatumque ad arma.* ¶ 2. Neque vero instrumenta bellorum, sed omnium artium aliarum etiam, *arma* vocantur. Ita Virgil. 1. Georg. v. 160 rastra & ligones, *agrestium*: Idem pistoria instrumenta Æneid. 1. v. 177 *Cerealia arma* vocat. Ita Cic. de Sen. c. 3. *Aptissima omnino sunt arma senectutis, artes exercitationesque virtutum.* Quin omne illud, quo nitimur, aut in quo freti conficimus aliquid, *armorum* nomine venit: Virgil 2. Æn. v. 98

-- -- hinc spargere voces
In vulgum ambiguas & quærere conscius arma.

ARMA, i. e. præsidia, auxilia, opes. Servius ad illum locum: ARMA; *modo fraudes vel dolos. Nam* ARMA *sunt instrumenta cujuslibet rei.* Sic: *Contra Borean ovis arma ministrat*, i. e. vestem, Ovid. Metam. lib. 15, v. 471. *Tunc movet arma leo*, i. e. vires. Virg. Æneid. 12, 6.

¶ Armifer, adject. ut, *Armifera dea*, Ovid. ad Liviam v. 22. *Armiferæ gentes*, Silius lib. 4 v. 45. *Armiferi gens sacra Quirini*, Idem lib. 16. v. 76. *Armiferi labores*, id est, bello exhausti, Stat. 1. Silv. 2. v. 96. *Arvum armiferum* Senec. Medea v 470.

¶ Armiger, ein Schildknecht / Waffenträger / Troßbub / Cic. pro Dom. cap. 5. *Sergius armiger Catilinæ, stipator corporis.* ¶ 2. Adjective, ut Armifer. Silius 7. v. 87 *armiger Deus*: & lib. 10. v. 97 *armigera cohors.*

¶ Armidoctor, idem qui Campidoctor, quo vocabulo Vegetius lib. 1 cap. 13, & Lampridius in Alexandro c. 53, usi sunt. Vet. Gloss. *Armiductor*, ὁπλοδιδάσκαλος. Lege *Armidoctor*, quemadmo-

C

D

admodum Vegetius d. l. *doctores armorum* memorat, qui milites tirones armaturam docent. Salmasius ad Lamprid. d. l. semper *Campidoctores*, non *ductores*, ut vulgo fit, scribendum esse probavit, quamvis contrarium Vegetius sentiat, *ductorem ἀρχικῶς doctorem* dici.

¶ Armifactor, in Novella 85. cap. 1 legitur.

¶ Armipotens, ut, *Ausoniæ armipotentis alumnus*, Stat. 3. Silv. 2. v. 20.

¶ Armisonus, ut *Pallas armisona*, Virg. Æn. 3. v. 544.

¶ Armilustrium vel Armilustrum (nam utroque modo in vetustis glossis scribitur) lustratio armorum est, officium boni ducis, uti Vulcatius Gallicanus de Avidio Cassio cap. 6 tradit: *Arma militum septima die semper respexit: vestimenta etiam, & calciamenta, & ocreas.* Et post paullo: *Exercitium septimi diei fuit omnium militum, ita, ut & sagittas mitterent, & armis luderent.* Deinde ad religionem tractum fuit, ut *lustrare* esset *expiare*. Festus Pompejus: *Armilustrium erat festum apud Romanos, quo res divinas armati faciebant: ac dum sacrificarent, tubis canebant.* Vetus Glossa: *Armilustrium*, ὅπλων καθαρσις, ὁπλοκαθάρσιον. Alia: *Armilustrum*, ὅπλων καθαρσις, ὁπλοκαθαρσία.

¶ Semiermis, nur halb bewehrt / halb gewaffnet. Livius lib. 30. c. 28. *tumultuariis exercitibus ex agrestium semiermi turbâ subito collectis.* Idem lib. 22 cap. 50, *Binis in castris cum multitudo semiermis sine ducibus esset.* Et lib. 25. cap. 19 *novus miles & magna ex parte tumultuarius ac semiermis.*

¶ Inermis, & inermus, armato contrarium, wehrlos / ungerüst. *Hostis inermis*, Propert. lib. 4. el. 1. extr. & *carmen inerme*, ibidem eleg. 6. *Vulgus inermum*, apud Virg. Æn. 12, 131. Cic. lib. 11. fam. ep. 12 *nuntiatum, cum paucis inermis fugisse Antonium.* Sic pro Cæcinna cap. 22, ubi vulgo legitur: *quod inermes armati judicarentur*, Palatinus quidam codex *inermi* habet, veteri declinatione, ut Gruterus ibi alteram illam formam vocavit.

¶ Armare, verb. *armis instruere*, rüsten / wapnen. *Armari contrà Remp.* Cicer. Idem pro Domo cap. 55, *Erat incredibili armatus audaciâ.* Corn. Nep. Dione cap. 8. *Armare se imprudentiâ alterius.* i. e. suis consiliis ab imprudentiâ alterius robur mutuari.

¶ Armati pro militibus. Nepos Dione cap. 9. *Navem triremem armatis ornat*, id est, *instruit.* Suet. Claudio cap. 10. extr. *Armatos pro concione jurare in nomen suum passus est.* Superlativum inde formavit Seneca lib. 5. de Benefic. cap. 4. *Tam par*, inquit, *tibi sum, quàm multis armatissimis nudi, aut leviter armati.* Ciceroni quoque idem verbum exsuperante gradu tribuitur pro Cæcinna cap. 21, sed Gruterus ibi *ornatissimus* legit, non *armatissimus*.

¶ *Armata Venus.* Sub hoc titulo Lacedæmonii & ædem & simulacrum Veneri posuerunt, cujus cultus originem narrat Lactantius lib. 1. Div. Instit. c. 20. Adde eadem Ausonii epigramm. 42.

¶ Armator. Gloss. Cyrilli, *Armator*, ὁπλιστής.

¶ Armatus, ûs, Rüstung. Livius lib. 33. cap. 3 *haud dispari armatu.* Et lib. 37 c. 40 *eodem armatu Cares & Cilices.* Et cap. 41 *toto fere gravi armatu.*

¶ Armatura, Rüstung. Cic. lib. 7 fam. ep. 1. *Armatura varia peditatus & equitatus.* Et ad Attic. lib. 6. ep. 1. *Habet Dejotarus cohortes quadrigenarias nostra armatura XXX.* ¶ 2. Nomen hoc pro militibus armatis interdum usurpatur, ut *Armaturæ simplices, Armaturæ duplices*, Einfach-Doppelsöldener. Vegetius lib. 2. de Re Mil. cap. 7. *ARMATURÆ DUPLARES, quæ binas consequuntur annonas: SIMPLARES, quæ singulas:* Sic *armatura levis*, die leichte Rüstung führen / apud Corn. Nepotem Datame c. 8. n. 2. Curtium 6. c. 4, 15. & cap. 6. n. 21. Etiam Cic. Philipp. 10. cap. 6 *Nostræ sunt legiones: nostra levis armatura, nostri equitatus, maximusque noster est Brutus.* ¶ 3. Est & *armatura* militaris exercitii genus, de quo Veget. lib. 1. cap. 13.

¶ Armamenta, ἐργαλεῖα, σκευάσματα: instrumenta, quibus ad exercendam tuendamque rem opus est. Allerley Rüstung und Zeug. Sic *armamenta vinearum*, dixit Plinius lib. 17. c. 21. principio, perticas scilicet, palos, vincula, & alia hujusmodi intelligens, quæ ad colendas vineas necessaria sunt. *Armamenta navium* similiter dixit lib. 19. cap. 1. extr. & Ulpianus Lege 1. § 3 de exercitor. actione, remos, funes, & alia hujus generis nautica designantes. Suetonius Augusto cap. 18, *Tempestate in trajectu bis conflictatus: primò inter promontoria Peloponnesi atque Ætoliæ: rursusque circa montes Ceraunios: utrobique parte Liburnicarum demersa: simulque ejus in quâ vehebatur, fusis armamentis, & gubernaculo diffracto.*

¶ Armamentarium, ὁπλοθήκη, Zeug-Hauß / Waffen-Kammer. Cic. pro Rabir. perduell. cap. 7 *Ex ædificiis armamentariisque publicis arma populo Romano, C. Mario consule distribuente dantur.* Juvenalis Satyr. 13. v. 83

Quidquid habent telorum armamentaria cœli.

¶ Aliud est *Armarium*, ubi conduntur asservanturque pecuniæ, libri, alia. Plautus Epid. act. 2. sc. 3.

Quin ex occluso obsignatoque armario

Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.

Cicero pro Cælio cap. 21. *Tune aurum ex armario tuo promere ausa es?* Vopiscus in Tacito cap. 8. *Habet Bibliotheca Ulpia in armario sexto librum Elephantinum &c.* Pro *Promptuario* posuit Plautus, Captiv. a. 4. sc. 4. v. 10. *Cellas refregit omnes intus, reclusitque armarium.* Hieron. ad Eustoch. epist. 22. cap. 14. *At nunc plerosque videas armaria stipare vestibus.*

¶ Armariolum, ein klein Behältnüß / Schranck. Plautus Trucul. a. 1. sc. 1. v. 35 *Armariola Græca.* Sidonius lib 8. epist. 17 *per armariola & zothecculas nostras.*

Composita ab *Armare.*

¶ Dearmare, idem quod exarmare. Livius lib. 4. c. 10. extremo: *Consul triumphans in urbem rediit, Clulio Volscorum Duce ante currum ducto, prælatisque spoliis, quibus dearmatum exercitum hostium sub jugum miserat.*

¶ Exarmare est, armis exuere vel spoliare, wehrlos machen. Tacitus lib. 1. Histor. c. 31 *milites Longinum manibus coercent, exarmantque.* Plinius lib. 3. epist. 9. *Exarmare accusationem*, est *infirmare & debilitare*, die Anklag schwach und krafftlos machen. *Exarmata navis* est armamentis spoliata apud Senecam Consolat. ad Helv. extremâ. ¶ *Exarmati* leones sunt armis suis, h. e. unguibus ac dentibus exuti, ut nocere nemini queant. Lamprid. Heliogab. cap. 21. *Habuit leones & leopardos exarmatos in deliciis, quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam & tertiam mensam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis, quòd exarmati essent, ad pavorem & ridiculum excitandum.* Quem ad locum Joh. Bapt. Egnatius *exarmatos* interpretatur *cicures.*

¶ Obarmare, contra quem armare. Horatius lib. 4. Oda 4. v. 20 *Amazonia securi dextras obarmet.* Apulejus lib. 8 p. 208 *in speciem prælii manus obarmaverant.*

¶ Perarmare, wohl rüsten. Prudent. καθημ. 6. v. 85

Hujus manum potentem
Gladius perarmat anceps.

Curtius lib. 4. cap. 9, 6. *Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato.*

ARMENIA, Ἀρμενία, sic ab Armenio Thessalo Jasonis comite appellata regio est Asiæ, eaque duplex, major & minor, inter *Taurum* & *Caucasum* montes sita. Lucanus lib. 2. vers. 638

— — populos utraque vagantes
Armenia.

¶ Armeniacus & Armenius, adjectiva. Virg. Ecl. 5.

Daphnis & Armenias curru subjungere tigres
Instituit.

Altera forma est in veteri inscriptione apud Gruterum p. 253 n. 2. IMP. CAESARI L. AVRELIO VERO AVG. ARMENIAC. MED. PARTHIC. Et in ejusdem nummo (apud Angeloni p. 163) L. AVREL. VERVS AVG. ARMENIACVS.

¶ *Mala Armeniaca*, quæ & *præcocia* dicuntur, S. Johanns Pfersig / Morellen. Matthiol. *Lapis Armenius*, colore viridi est ad cœruleum inclinante. Foditur in argenti fodinis in compluribus Germaniæ locis; Matth.

¶ Armenium, blau Schieffergrün / Agricola.

ARMENTUM, groß Vieh / ut cameli, boves, muli, equi; item cervi apud Virgil. Æn. 1. v. 185. Differt à *grege*, qui fere est ovium, caprarum, porcorum. Virgilius Georg. 3. v. 286

Hoc satis armentis: superat pars altera curæ,
Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.

Et Ovidius 4. Metamorph. v. 634

Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant.

Grex tamen etiam de majori pecude dicitur. Varro lib. 2. R. R. cap. 5. *Tum tauros in gregem redigo.* De singularibus bobus *armenti* vocabulo usus est Hyginus fab. 118, cum *centum armenta* in hecatombes sacrificio *occidi* scripsit.

¶ Armentalis, de armento. ut *armentalis equa*, Virg. Æneid. 11. v. 571. *Lac armentale*, Symmach. 6. epist. 17. *Armentales viri*, Prudent. hymn. jejunant. v. 166. *Armentale culmen*, idem Tetrast. 4. id est, casa. *Armentalis Camena*, Sidonius lib. 2. ep. 2. ein Hirten-Lied.

¶ Armentarius, der mit Vieh umbgehet / ein Hirte. Virg. 3. Georg. v. 344. — — *Omnia secum*

Armentarius Afer agit, tectumque Laremque.

Varro lib. 2. de R. R. cap. 5. extr. *Armentarium meum crebrò, ut aliquid legat* [in libris de re pecuaria] *curo.* ¶ *Armentarius* etiam cognomen fuit Maximiani Galerii, Romani imperatoris, quia, ut Epitoma Aurelii Victoris c. 57 refertur, *ortus parentibus agrariis, pastor armentorum* fuerat.

¶ Armentivus, ut Armentalis. Usus Plinius lib. 28. cap. 17, *bos armentivus.* Ubi Harduinum consulas, qui vulgarem lectionem *armentinus*, ut ineptam, repudiat.

¶ Armenticius, idem. *Armenticii greges*, Varro lib. 2. de R. R. c. 10. *Armenticium pecus*, ibidem cap. 5.

¶ Armentosus, Viehreich. *Armentosissima Italia*, Gellius lib. 11. cap. 1.

Armilausa, vide in *Armus.*

ARMILLA, ψέλλιον, brachii ornamentum, ein Kleinod das man am

am Arm führet / ein Armband. Quod ornamentum *Spinter* seu *Spinther* potiùs [Græcum est enim σφιγκτὴρ] dici posse Budæus putat. His aureis juxta atque argenteis donari milites soliti ob præclara facinora edita: sicut L. Siccium Dentatum 80 armillis donatum Plinius scribit lib. 7. cap. 28. Et Livius lib. 10. cap. 44 *Papirius, apud quem multiplex in acie, circa castra, circa urbem, fuerat certamen, Sp. Nautium, Sp. Papirium, fratris filium, & quatuor centuriones, manipulumque hastatorum, armillis aureisque coronis donavit* &c. Et paullo post: *Equites omnes ob insignem multis locis operam, corniculis armillisque argenteis donat.* Plinius lib. 33. cap. 2. *Auxilia & externos torquibus aureis donavere, at cives non nisi argenteis: præterque, armillas civibus dedere, quas non habent externi.* Ubi simul differentiam inter torquem & armillam notes. Scripsit de armillis Bartholinus, Danus. ¶ 2. Ein Halsband / ut mox probatur.

¶ Armillatus, armillis ornatus. Sueton. Calig. cap. 52, *Manuleatus & armillatus in publicum processit.* Seneca de eodem, de Constantia Sapientis cap. 18 *Hæc ipse pellucidus, crepidatus, armillatus.* Ubi nota hæc exprobrandæ mollitiei & parum virili cultui dici. Propert. lib. 4. Eleg. 8 *Armillatos canes* etiam dixit: i. e. collaribus revinctos: Die ein Halsband anhaben. Itaque *armilla* & *collare* est: Ein Halsband.

¶ Armillum, & Armile, urceoli vinarii genus, ut Nonius ex Varrone interpretatur, sic appellatum, quod armo, i. e. humero, deportetur, ut Festus auctor est. *Anus ad armillum* scilicet redit vel revolvitur, ut Apulejus mox supplebit. Proverbiale in illos, qui ad consueta & solita revertuntur. Cui simile, *Canis ad vomitum suum redit.* Usus Lucillius apud Nonium: itemque Apulejus utraque forma, lib. 6 Metamorph. *ad armile redit:* & lib. 9, *ad armillum revertit.* Ad priorem locum Julianus Floridus p. 192 AD ARMILE REDIT, *ad ingenium, ad notas artes. Proverbium est, ab anuum bibacitate tractum, quæ, sicunde vini odor nares adlatus est, eo statim currunt.*

ARMINIUS, qui & Harminius, putatur enim hoc nomen idem esse, quod Herman / quasi Heerman: Germanorum Dux fortissimus, qui Varum delevit. Dio Cass. lib. 56. Plura de eo Tacitus 1. & 2. Annali, cujus fine hoc ei elogium tribuit: *Liberator haud dubiè Germaniæ, qui non primordia Rom. P. sed florentissimum imperium lacessierit: præliis ambiguus, bello non victus.* Ævo superiore historiam ejus è Plinio, Strabone, Tacito, Vellejo, Floro, Orosio, Tetmaro, Cranzio, diligenter congessit historicus minime vulgaris Georgius Spalatinus.

ARMORACIA, secundùm Plin. lib. 20 cap. 4; vel Armoracea & Armoracium, juxta Columellam lib. 6. cap. 17, & lib. 12. cap. 9, raphani silvestris genus, Häderich / Wild Rettich / Heyden Rettich / nascitur in segetibus. Prima hujus dictionis syllaba metathesin admittere videtur, ut & *Armoracia*, & *Ramoracia* dicatur.

Armorica. Vide *Aremorica.*

ARMUS, in quadrupedibus idem est, quod in hominibus humerus, die Schulder an einem Viehe oder Thier. *Armus hinnuli, cervi, apri*, &c. Das fördere Blat / das Buch / oder förder Theil am Rehe / Hirsch / wilden Schwein / &c. Plinius lib. 8 cap. 45 de bubus: *tubere super armos a cervicibus eminente.* Ibidem cap. 16 de leone: *colla armosque vestiunt jubæ.* Horatius lib. 2. Satyr. 4. v. 44 *leporis sectabitur armos* scilicet gulæ peritus. Virgilius 6. Æn. 681

-- equi foderet calcaribus armos.

¶ Nec ita tamen propria hæc vox quadrupedibus est, ut non liceat & de hominibus usurpare. Videtur enim initiò generalis appellatio fuisse, quod vel etymon suadeat. Ab ἁρμὸς enim, quod *compagem* notat seu *commissuram*, dictus est *armus*. Vossium vide f. 44. etymol. in *armillæ*, ubi patere hinc ait, nec humeros quidem κυρίως notasse, sed humerorum cum brachiis commissuram. Quo factum simul dixerim, ut ad ipsa quoque hominum brachia & ulnas significandas adhibita vox fuerit. Cujus rei nec leve hoc indicium est, tum quod Latini *arma*, quibus videlicet ea, quam diximus, corporis nostri pars instruitur, hinc appellavere, ut suo loco dictum est, tum quod Germanis quoque nobis *brachia* sunt, die Armen. Nec destituimur exemplis auctorum. Virgilii illud de Herminio 11. Æn. v. 644

— — latos huic hasta per armos
Acta tremit:

jam Vossius annotavit. Addamus nos Manilium lib. 1. vers. 794

— — — matrisque sub armis
Miles Agrippa suæ;

Plane enim eo modo dictum hoc, quo à Calpurnio

— — Maternis causam qui lusit in ulnis,

ut observat Scalig. castig. in lib. 3. Propert. p. 250. emendans illud, quod in notis ad Manilium p. 89. minus erat assecutus, cùm *arma* non *armos* dictum à Manilio putavisset. Veteres imitatus ævi superioris Poëta clarus Euricius Cordus similiter *armos* de homine enunciavit, lib. 9. Epigr. ad Joann. Ficinum:

Suppositis columen resistit armis, i. e. humeris.

¶ Subarmalis, e, sub armo gestabilis. De vestimenti genere, quod sub armum rejici aptum erat, plerumque usurpatur. Spar-

A tianus Severo cap. 6, *prætorianos cum subarmalibus inermes sibi jussit occurrere.* Treb. Pollio vita Claudii cap. 14 *subarmale unum cum purpura Maura.* Vopiscus Aureliano cap. 13 *Togam pictam, subarmalem* &c. Adde Casaubon. ad Spartiani Severum c. l.

¶ Armilausa, vestimenti genus, sagum forte militare, rubri coloris. Paullinus Nolanus Epist. 17 ad Severum (al. 13) cap. 1, *Quem quidem primo minime monachali caliga & veste mirati, cum præterea facie non minus quam armilausa ruberet.* Et Epist. 22 post initium: *Sibi ille habeat armilausam suam, & suas caligas, & suas buccas.* Memorat & Juvenalis Scholiastes ad Sat. 5. v. 143. Isidorus Orig. lib. 19 cap. 22 *Armilausa vulgo vocata, quod ante atque retro divisa & aperta est, in armos tantum clausa, quasi armiclausa, C litera ablata.*

ARNA, Lyciæ civitas, dicta dein Xanthus, auctore Byzantio Stephano. ¶ 2. Arna alia Umbrorum in Italia civitas, apud Silium Ital. lib. 8. v. 457.

¶ Arna Festo est *agna*, ex Græco ἀρς, ἀρνὸς, *agnus.*

ARNOGLOSSA, Ἀρνόγλωσσον, plantago minor, Spitzwegrich / vide *plantago.*

ARNUS, Tusciæ fluvius, ex Apennino oriens, Florentiam & Pi-
B sas præterfluit; De Pisana urbe Rutilius Itin. lib. 1. v. 566

Quam cingunt geminis Arnus & Ausur aquis.

ARO, ἀρόω, pflügen / ackern. Virgilius 2. Georg. v. 224 *Talem dives arat Capua*, puta terram. Plautus Mercat. a. 2. sc. 3. v. 21 *Arare mavelim, quam sic amare.* Inde natum proverbium est, *arare littus*, pro eo, quod est operam ludere, laborem inanem sumere. Ovidius Epist. Her. 5. v. 116

Non profecturis littora bubus aras.

¶ 2. Transfertur ad varia, ut ad navigationem, Virgilius lib. 3. Æn. v. 495

Vobis parta quies, nullum maris æquor arandum.

Atque ita sæpe apud poetas. Aut ad rugas seniles, ut apud Ovidium 2. de Arte v. 118

Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.

hoc est deforment, rugis tanquam sulcis notent. ¶ 3. Eleganter quoque de lucro, quod ex agricolatione habemus, usurpatur. Cic. in 5. Verrina c. 47 *Fieri non poterat, ut plus quàm decem medimna ex jugere ararent*, id est, perciperent, erpflügen / geniessen. Quod germanice non ineleganter dicitur, Erarnen.

¶ Arātio, ἄρωσις, ut, *Aratione iterata*, Plin. 18. cap. 20. *Segetum arationumque percipere usum*, Columella præfat. operis pag. 8. *Citra arationem, citra sementem*, i. e. citra studium & operam, ohn alle meine Sorge / Mühe und Arbeit / Luciani est,
C ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα, & proverbii habet speciem. ¶ 2. Est *Aratio*, Pflügeland / apud Ciceronem, Verr. 5. cap. 53. ager scilicet ad arandum idoneus, *Desertas*, inquit, *arationes, inanes agros offendi.*

¶ Aratiuncula, diminut. apud Plaut. Trucul. a. 1. sc. 2.

¶ Arator, ein Pflüger / Pflugtreiber. Hirt. B. Afr. c. 20 *stipendiarii aratores.* Etiam *bos arator* apud Suet. Vesp. cap. 5. *Multi sunt boum stimulatores, pauci verò terræ aratores.* Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες, Proverb. Meistern und anregen können viel / wenig aber / so die Arbeit angreiffen. ¶ 2. Cæterum *Aratores* dicebantur non illi magis, qui ipsi arabant suum rus, coloni pauperculi; quam opulenti homines, & ferè equestris ordinis, qui maximas arationes habebant, publico & decumano agro conducto. De iis intelligendus Svetonius est Augusto c. 42. extr. cùm ait: *Ita post hanc rem* (frumentationem) *temperavit, ut non minorem aratorum ac negotiantium, quàm populi rationem deduceret.* Sæpè Cicero in Verrinis meminit, ubi hoc hominum genus *optimum & honestissimum, & à quo summa Respublica contineatur*, vocat.

¶ Arābilis. *Campus arabilis*, das unter den Pflug dienet / Plin. 17. cap. 5. sub finem.

D ¶ Arātrum, ἄροτρον, Pflug. Cicero pro Roscio Am. c. 18. *Ab aratro arcessebantur, qui Consules fierent*, wurden hinter dem Pfluge herein geholet. *Incumbere aratro*, Virg. 1. Georg. v. 213

¶ Veteres & *Arater* dicebant. Hyginus de limit. constit. *Mensura territorii usque fieri debet, secundùm Legem D. Augusti. QUA FALX ET ARATER IERIT.* Ita & alibi.

¶ Aratorius, Adject. ad arationem pertinens. Lege 1. Cod. Theod. de Pignoribus: *Non servos aratores, aut boves aratorios pignoris caussa de possessionibus abstrahant.*

¶ Circumarare, umher pflügen / ins Gevierde pflügen / ubi extremæ circumductiones quasi circulum faciunt. Plinius lib. 18 cap. 3, *Jugerum dicebant, quantum quis uno die plurimum circumaravisset.* Livius lib. 2 cap. 10 sub fin. *Agri quantum uno die circumaravit, datum.*

¶ Exarare, auspflügen / arationem perficere, unde metaphora

— — — — — rugis vetus
Frontem senectus exaret. Horat. in Epod. 8.

¶ 2. *Exarare epistolam, carmen*, est *scribere.* Nam ut arando in agro sulci, ita in charta scribendo versus seu lineæ fiunt. Cicer. ad Att. 13, 38. *Ante lucem, cùm scriberem contra Epicureos,*

de

de eodem oleo & opera exaravi nescio quid ad te. ¶ 3. Arando eruere, effodere, herausackern. Scriptor de Viris illustribus cap. 3. de Numa: *Morbo solutus in Janiculo sepultus est, ubi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata.* Hoc apud Augustinum, ubi rem eandem narrat, est *aratro eruta*, lib. 8. de Civ. Dei cap. 5. ¶ 4. Arando metendoque colligere, erpflügen/ einerndten. Cic. 5. Verrina c. 18. *Hoc, quantum est, ex Sicilia frumenti hornotini exaraverunt.*

¶ Inarare, idem quod arando ingerere, einpflügen/ unterpflügen. *Stercus inarare*, Columella lib. 2. cap. 16, Mist unterpflügen. *Lupinum aut fabam pro stercore inarare*, Varro lib. 1. de R. R. cap. 23.

¶ Sed *terra inarata* est non arata. Virgil. 1. Georg. v. 83. Et sic quoque Statius Theb. 10. v. 506 [512] dixit *Pangæa inarata* i. e. inculta.

¶ Obarare, umbher überpflügen/ apud Livium Lib. 23. c. 19 *Cùm hostes obarassent, quidquid herbidi terreni extra murum erat.*

¶ Perarare, *Verbis peraratur litera blandis*, id est, exaratur, scribitur, Ovid. de Arte am. lib. 1. vers. 455. ¶ Ad navigationes hoc verbum Seneca transtulit Medea v. 650.

Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timenda.

Nam sicut ager vomere: ita mare, seu unda, remis proscinditur, ut supra in *Arare* dictum.

¶ Subarare, apud Plin. 16. c. 27. est subtus arando terram movere, idem fere quod *ablaqueare*. De arboribus enim ibi Plinius.

¶ Subarator, qui subarat. Plinius lib. 17. cap. 24 *Subarator imprudens luxavit radices.*

AROMATA, ἀρώματα, plurale ferè tantùm, tametsi ἄρωμα Græcum singulare sit, allerley Gewürtz und Specerey. Columella lib. 12. cap. 20 *aromata contusa & cribrata paullatim insperges.* Apulejus 4. Florid. *omnia aromatis perspersa.*

¶ Aromaticus, das nach Gewürtz räucht und schmäckt/ ut odor, sapor aromaticus, calamus aromaticus, Calmus. Sedulius in Resurrectionis historia Matth. 28

— — cum munere matres
Messis aromaticæ.

¶ Substantive quasi, aut subaudito *muneris* vocabulo, *Aromaticum* in congiarii generibus erat. Spartianus in Hadriano cap. 19 *In honorem socrus suæ aromatica populo donavit.*

¶ Aromatarius, ein Materialist/ Würtzkrämer.

¶ Aromatites, ἀρωματίτης, gemma Arabica, odore myrrhaceo. Plin. lib. 37. cap. 10.

¶ Et Aromatites, æ, Kräuterwein/ oder mit Würtz angemacht. Plin. lib. 14. cap. 13 de lautissimis vinis: *Quidam aromatite priscos delectatos maxime credunt.* Usus & hac voce est capp. 16 & 17 ejusdem libri.

¶ Aromatopolium, ἀρωματοπωλεῖον, Würtzladen.

ARON, vel aros, ari, ἄρον, arum, bulbus quem *argon* dicimus, & kleine Natterwurtz/ *serpentaria minor.* Matthiol.

ARPINA, civitas Elidis. Steph.

ARPINUM, ἄρπινον, civitas Italiæ, Ciceronis, & Caji Marii patria, de quo postremo Val. Max. lib. 6. cap. 9.

¶ Arpinas, qui Arpini natus est, ut *Cicero Arpinas*, & sicut idem loquitur in orat. 3. cap. 2. de Lege Agraria, *Meus paternus avitusque fundus Arpinas.*

ARQUATUS vide in *Arcuatus*, sub *Arcus.*

¶ Arquites, Festo auctore, olim dicti sagittarii, ex eadem origine.

¶ Arquitenens, vide *Arcitenens* sub *Arcus.*

ARRHA vel Arra, æ, &

¶ Arrabo vel Arrhabo, ōnis, ἀῤῥαβών, pignus, ein Mahlschatz/ Gottespfennig/ ein Pfand/ in quâ significatione hoc Plautus & Terentius utuntur. Plaut. in Mil. a. 4. sc. 1. v. 11, *Hunc arrabonem amoris à me accipe.* Terent. in Heaut. a. 3. sc. 3. v. 42 *Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento*, diese ist ihm zum Unterpfande gelassen für dasselbe Geld. Arrha, & pignus quomodo differant, tradit Isidorus lib. 5. cap. 25. Philoxenus in Glossario, & Barth. ad Briton. Aremor. p. 132. ¶ Q. Claudius Annalium scriptor *arrhabonem* pro obsidibus posuit. Cujus locum Gellius lib. 17. Noct. Att. cap. 2. adducit: simulque admonet *arrabonis* vocabulum in sordidis verbis haberi cœptum: ac multò sordidius *arræ* videri.

¶ Arrilator, Pompejo Festo is est, qui emturiens data arrha sibi postulat credi. Adde Scaligeri ad Festum observationes p. 23, ubi hanc scripturam laudat præ vulgata *arulator*, vel *arilator.* Invenitur etiam apud Gellium lib. 16. cap. 7 ex Laberio.

¶ Subarrare sive Subarrhare, est arrha obligare, arrham sponsalitiam dare. Ambrosius Serm. 90. p. 39 ed. Basil. usus est, & frequens vox in Canonibus, ut Salmasius ostendit ad Capitolini Maximinum juniorem cap. 1. v. gr. Innocentius 3 cap. 14 de desponsf. impub. *Quidam filiam suam circiter XII annos habentem cuidam nobili desponsavit, qui subarravit eandem consensu mutuo accedente.*

ARRIANUS, Ἀῤῥιανός, Nicomediensis, Philosophus, Epicteti discipulus fuit; scripsit de Epicteti dissertationibus, qui extant,

A libros quatuor. Nam plures scripsisse, ex Gellio potest constare, qui lib. 19. cap. 1. quintum laudat. Scripsit & alia, præcipue quæ ad Historiam pertinent: de quibus eruditissimus Vossius notavit, in de Historicis Græcis.

¶ 2. Arrianus, Poëta, quem in deliciis habuit Tiberius Cæsar, ut scribit in hujus Vita Suetonius.

ARRIUS gentis Romanæ nomen: quam imprimis

¶ *Arria* nobilitavit Cæcinæ Pæti uxor. Quæ viro in periculum capitis conjecto, non modò auctor fuit, ut se subtraheret carnifici, sed exemplo prævivit fodiens pectus, extractumque de vulnere pugionem porrigens viro, *Pæte*, inquit, *non dolet*: quod facinus ejus Martialis epigrammate celebravit, quod lib. 1, 13 est. Vide Dion. Cass. lib. 60. præcipue Plinium lib. 3. Epist. 16, qui & alia ejus refert. ¶ 2. *Arria* item fœmina fuit erudita, Philosophiæ Platonicæ amans, Galeno laudata. Hanc eandem esse, in cujus gratiam Diogenes Laërtius φιλόσοφον ἱστορίαν conscripserit, licet nomen ejus obticeat, Reinesius animadvertit 2. Var. Lect. 12. p. 224. ex eoque jam certi aliquid statuit de tempore, quo Laërtium vixisse, quod non nisi παχυλῶς determinatum hactenus erat, h. e. sub Marco & Lucio Antoninis. horum enim ævo & Arriam hanc & Galenum vixisse, planum est.

ARRUGIA, æ, cumulus subterraneus, quo extrahitur aurum, ein Stollen/ daraus man Gold herfür bringet/ Goldgrube. Vide Plin. 33. c. 4.

B ARS, τέχνη, Kunst/ Handwerck. Corn. Nep. Attico c. 12 *Optimis artibus eruditus.* Et Seneca epist. 90 sub finem. *Non dat natura virtutem: ars est bonum fieri.* Eruditissimus Terentii interpres Donatus ad And. act. 1. sc. 1. v. 4 *artem* ab ἀρετῇ per syncopen ducit. Recte. Sed initio robur tantum & fortitudinem significavit, sicut ipsum *virtutis* vocabulum: quippe quæ a *viribus*, unde & *vir*, sic appellata: ut nos Scaliger docuit lib. 1. Poëtices cap. 22. Postea vero ad alias etiam virtutes translata est vox: quemadmodum *virtus* quoque non solam fortitudinem designare cœpit. Terentii verba supra laudato loco hæc sunt:

— — — — quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?

Ars, id est, studium sive industria, sed cum prudentia agendi sive efficiendi aliquid conjuncta: quæ alias *solertia* appellatur. Sic idem Comicus mox fidem ac taciturnitatem, *artes* vocat. Ubi Muretus & alia aliorum Auctorum exempla hujus observationis notavit. ¶ Quamquam non *virtutes* tantum, sed *vitia* quoque [cum vis humani animi in utrumque valeat æque ac efficax sit] *artium* nomine venire soleant: cum fere aliquid additur, ex quo discrimen constare possit: ut illæ, *bonæ, egregiæ, honestæ*; istæ, *malæ, pravæ, indecoræ artes* appellantur. Tacitus 1. Histor. cap. 30 *Nemo unquam imperium flagitio quæsitum bonis artibus exer-*
C *cuit.* Et lib. 4. Hist. c. 1. *In turbas atque discordias pessimo cuique plurima vis; pax & quies bonis artibus indigent.* Idem 14. Ann. cap. 57 *Validior indies Tigellinus & malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus, si societate scelerum Principem obstringeret.* In quibus vides & *bonas artes* opponi improbitati atque flagitiis; & *malas* ac *scelera* synonyma esse. Est ergò vocabulum *artis* unum ex communibus, anticipitibus seu mediis, quorum plura vide apud Gell. lib. 12. cap. 9. Cæterùm Aristoteles artem ita definit ad Nicomach. lib. 6 cap. 4, ἡ μὲν ἂν τέχνη, ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική· περὶ τὰ ἐνδεχόμενα, ὧν ἡ αἰτία ἐν τῷ ποιοῦντι: *Est ergò ars cum verâ ratione efficiendi habitus in contingentibus, quorum causa in efficiente est.* Cornificius lib. 1. Rhetoricorum ad Herennium cap. 2. *Artem præceptionem* dicit, *quæ dat certam viam rationemque faciendi.*

¶ Sic alii quoque *artes* pro ipsis libellis, quibus breviter, citra omnem orationis ornatum, præcepta artium vel alicujus disciplinæ traduntur, dixerunt. Quintil. lib. 2. cap. 15. *Hæc, opinor, originem ab Isocrate (si tamen rivera ARS, quæ circumfertur, ejus est) duxit.* Ita & libri Grammaticæ Cledonii, Augustini, Consentii &c. ARTES inscribuntur. Sic Cicero *Artes Oratorias* dixit Topicis cap. 8. *Itaque*, inquit, *in oratoriis artibus, quæstionis genere proposito, quot ejus formæ sint, subjungitur absolutè.* ¶ Sunt autem aliæ artes ad necessitatem vitæ, aliæ ad suavitatem sive jucunditatem inventæ, quod Isocrates in Pane-
D gyrico monet. Cicero 2. de natura Deorum *ad usum vitæ & oblectationem* interpretatur. Et aliæ quidem *ingenuæ* ac *liberales*; aliæ *sordidæ*; Græci λογικὰς & βαναύσους appellant: de quibus Cicero lib. 1. de Offic. cap. 42. Galenus Protreptico ad artes: ἐπεὶ μὲν γὰρ τῶν τεχνῶν λογικαί τ' εἰσὶ καὶ σεμναί, τινὲς δὲ εὐκαταφρόνητοι, καὶ διὰ τῶν τοῦ σώματος πόνων, ἃς δὴ βαναύσους ὀνομάζουσιν, &c. *Nonnullæ ex artibus ratione utuntur, & sunt honestæ: aliæ verò contemtæ & abjectæ, quæ corporis laboribus perficiuntur, quas sedentarias appellant.* Vide & Aristotelem lib. 4. Politic. cap. 4. Aliud discrimen idem Galenus, & ante eum Plato prodidit; cùm alias per se finem suum consequi, [ut sunt *Fabrica, sutrina* & aliæ tales] alias non semper fine suo compotiri (ut sunt *Oratoria, Medicina, Navigatoria*) diceret: quas στοχαστικὰς, quod conjectura, non certa ratione nitererentur, appellavit. De quibus tamen Scaliger aliter censet, quem lib. 1. Poëtices cap. 1. licebit videre. ¶ Aristophanis versus est:

ἔρδοι

ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Quem Cicero 1. Tusc. cap. 18. proverbialem fuisse significat ita interpretatus :

Quam quisque novit artem, in hac se exerceat.

Crœsus apud Xenophontem : *Artes sunt fontes bonorum*, τέχναι πηγαὶ τῶν καλῶν. Hinc sunt : *adipisci aliquid studio & artibus*, Cic. 1. ad Q. frat. ep. 1. *Artibus & virtutibus instructus & ornatus*, Idem 2. de Fin. cap. 34. *Exercere artem*, Horat. 1. Epist. 14. extr. *Tradere artem*, id est docere, Cic. de Orat. 2, 38. *Artes magicæ*, Zaubereÿ / Virg. 4. Æn. v. 493. *Artes ludicr.* Colum. Præf. lib. 1.

¶ Ars, artes, de astu, dolis, fraudibus sæpe dicuntur. Allerleÿ Räncke / und listige / behende Griffe. Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 125. --- *hac arte tractabat virum*, id est astu, dolo, fictis blanditiis. Tacitus 4. Histor. cap. 88. *Intelligebantur artes; sed pars obsequii erat, ne deprehenderentur.* Idem Agricola cap. 27. *At Britanni non virtutem, sed occasionem & artem Ducis rati, nihil ex arrogantia remittere.* Ita enim legendum est: quod & Freinshemius existimavit. Sensus est : Britannos, quod victi hactenus essent, non ad virtutem seu fortitudinem Romanorum; sed ad opportunitatem temporis & Ducis astutiam referendum putasse. Vegetius lib. 3. Præfatione : *Xanthippus Atilium Regulum Romanumque exercitum sæpe victorem, cum Carthaginensibus non virtute, sed arte ferret auxilium, prostratis exercitibus cepit & domuit.* Et *Ars nova*, id est, consilium novum, seu singulare quoddam ad rem gerendam εὕρημα, Nep. 1, 5. 3.

¶ Artifex, τεχνίτης, ein Meister / qui artem aliquam exercet, qui arte quidpiam facit. Cicer. in Orat. cap. 48 *Consuetudo artifex suavitatis*, Gewonheit macht daß man etwas gerne thut. *Morborum artificem* pro Medico Propertius dixit lib. 2. eleg. 1.

¶ In illo Senecæ Agamem. v. 983

-- -- *Sceleris infandi artifex*,

Artifex, auctor est. Quemadmodum & Cicero Deum, *artificem mundi*, i. e. auctorem appellavit de Universitate cap. 2.

¶ Virgilius 2. Æneid. v. 135 *Artificem* absolute pro homine vafro, mendaciorum dolorumque architecto dixit : quemadmodum & nos ejusmodi homines, Tausend-Künstler / appellare solemus. Et notabamus supra *Artem* pro dolo etiam atque fallacia poni. ¶ Invenitur & παθητικῶς pro eo positum, quod arte elaboratum & factum est. Quemadmodum Persius Sat. 5. v. 40. *Artificem vultum* : Macrobius 1. Sat. 13. *artificem nodum* : Quintilianus, *artifices motus*, lib. 9. cap. 4. dixit. Plinius lib. 10. cap. 29 : *Sed ea tantæ tamque artifices argutiæ à 15. diebus paullatim desinunt.*

¶ Artificium, professio, ein Meisterstück. Cicer. in Verr. 6. cap. 33 *Simulacrum singulari opera artificioque perfectum*, ein Bild fleißig und künstlich zugericht. ¶ 2. Der Betrug. Cicer. 9. epist. 16 *Non jam satis est consilio pugnare : artificium quoddam excogitandum est.*

¶ Artificiosus, Kunstreich / ut *Artificiosum opus divinumque*, Cicer. 2. de Nat. Deor. c. 55.

¶ Artificiose, künstlich / Adverb. *Artificiose digesta*, Cic. 1. de Orat. c. 41. *Artificiosius aliquid efficere*, Idem 2. Nat. D. c. 22.

¶ Artificialis, arte factum, seu ad artem pertinens. ἔντεχνος. Quintil. lib. 5. cap. 1.

¶ Inartificialis ἄτεχνος, Idem c. l. & cap. 5. & c. 7. extr.

¶ Artificialiter, &

¶ Inartificialiter, Adverbia. Utrumque uno loco Quintilianus tradit lib. 2. cap. 17. sub finem : *Sed nec illa omittenda sunt, qua in re alius se inartificialiter, alius artificialiter gerat.*

¶ Iners, qui nullam artem aut novit, aut exercet : hoc est indoctus & imperitus : vel ignavus & vacuus. Ungeschickt / ungelehrt. item faul und müßig. Cicer. 2. de finibus cap. 34 *Artibus qui carebant* INERTES *à majoribus appellabantur*, Festus INERS *ignavus, vel sine arte.* Ita Horatius ad Pisones *versus inertes* rudes & impolitos dixit. Cælius Aurelianus lib. 1. Acutorum cap. 11. *Consuetudo & protervitas, ut supra memoravimus, accusabilis apud inertes, quos Idiotas appellant, invenitur.* Quod Barthius observavit lib. 11. Adversf. cap. 16. Terentius Andr. act. 3. sc. 5. vers. 2. *inertem & nullius consilii* conjungit. *Inertem*, qui sine arte, hoc est, prudentia sive solertia est; nimirum vecordem & inconsultum voluit. Idem Heauton. 1. act. 5. sc. 4. v. 10. *Gerro, iners, fraus, heluo.* Ubi INERS, vel improbum & frugis nullius [*iners* quippe qui arte seu virtute caret] vel ἀθυμῆ, id est, ignavum, socordem, segnem notat.

¶ Tibullus lib. 1. Eleg. 1. pr. canit :

Me mea paupertas vitæ traducat inerti.

Ubi *iners vita* non ἀθυμῆς, hoc est, ignava ac deses; sed ἄπραγκτος seu otiosa est : hoc est, quæ caret negotiis istiusmodi, quibus occupari solent, qui ad divitias atque potentiam aspirant : nihil contra animum & aliena sponte agit aut facit. Qualis eorum est, qui in secessu aut privato lare sibi vivunt sine munere & cura. Quod Plinius *nihil agere, nihil esse* alibi in Epist. & vocat & optat. Nempe *vitam inertem* Poëta militiæ opponit. Comp. *Inertior* dixit Cicer. 4. Verr. extr. & *inertissimus* lib. 1. de Fin. c. 1. & Hirt. B. Afr. cap. 57.

¶ Inertia, segnities, Unfleiß / Faulheit. Cicer. 1. Catil. c. 2. *Me ipsum inertiæ condemno.* ¶ Item imperitia, ruditas, Cic. Partit. c. 10. *quemadmodum affecti sunt, artibus, inertiis*, &c.

¶ Solers, vide suo loco.

ARSACES, Arsacis, qui primus Parthorum imperium condidit, & Persis successit. Fuit incertæ originis, sed virtutis expertæ; solitus primò ex latrociniis vivere. Memoriæ mortui hunc tribuerunt honorem Parthi, ut omnes exinde Reges suos *Arsacis* nomine appellarent : Strabo lib. 15. itemque Justinus lib. 41. c. 5. quem & præcedenti capite vide. ¶ 2. Alius *Arsaces* Pharnacis Ponti & Armeniæ Regis filius Straboni memoratur lib. 12.

¶ Arsăcides, Arsacidæ : Arsacis, Parthorum regis, posteri seu successores : unde *Arsacidarum solium*, apud Tacitum 1. Histor. cap. 40, pro regno Parthorum. Servius ad lib. 6. Æneid. v. 763 *Albani omnes reges dicti* SYLVII *sunt ab hujus* (Silvii nimirum, Æneæ filii) *nomine : sicut hodieque Romani Imperatores* AVGVSTI *vocantur : Ægypti* PTOLEMAEI : *Persæ*, ARSACIDAE : *Latini* MURRANI &c. Solet enim plerumque fieri, ut primi Regis nomen reliqui possideant, ut idem eruditissimus Grammaticus ad 12. Æneid. v. 529. observat. Notandum autem hic *Persas* Servium, pro *Parthis* dixisse, vel solenni quodam auctorum more, confundentium populorum nomina; vel quia retinuit imperii nomen, quod invaserant Parthi, ante quos Persæ regnaverant. Ita Horatius cùm lib. 3. od. 5. initio Augustum *graves Persas*, ut ipse appellitat, adjecisse imperio scribit, de Parthis intelligendus est. Nec aliter *Persarum* capiendum vocabulum in Aurelio Victore est, cum de Augusto prodit : *Huic Persæ obsides obtulerunt, creandique regis arbitrium permiserunt.* ¶ 2. Glossarum Veterum auctor *Arsacidarum* vocabulum de universa Parthorum gente interpretatus in illo legitur : *Arsacidæ*, πάρθοι.

¶ 3. *Arsacidæ* etiam à quibusdam appellati *Assassini*, de quibus infra.

¶ Arsăcius, a, um. Martialis lib. 9. Ep. 35

Scis quid in Arsacia Pacorus deliberat aula.

Claudianus Paneg. de 4. Consul. Honorii v. 215

Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras.

ARSAMES, sub Dario ultimo, Satrapa Ciliciæ, quem deinde ab Alexandro Cariæ præfectum colligunt ex Curtii lib. 3. cap. 12, & lib. 8. cap. 19.

ARSENĬCUM, Ἀρσενικὸν, Plinio coloris lutei species est lib. 30. cap. 18. *Arsenicum* vulgo vocant, Ratten-Pulver / Mäußgifft.

¶ 2. Est & idem quod auripigmentum, vulgò, Operment / estque duplex, *luteum* vel *citrinum*, Goldgelb Operment / & *rubrum*, roth Operment / Feuer-Schwebel / oder rother Schwebel : Hadrian.

ARSES, Persarum rex penultimus, Ochi filius, tertio anno a Bagoa eunucho oppressus. Diodor. Sicul. lib. 17. c. 5.

ARSINOE, Ἀρσινόη, aliquot reginarum nomen, præsertim ex Ægyptia gente. Ex his famosissima Ptolemæi Lagidæ filia, uxor Lysimachi, Thraciæ regis & Macedoniæ. Vide Justinum lib. 17 & 24. ¶ Alia regina Cyrenarum, apud eundem lib. 26 cap. ult. ¶ Alia etiam soror Cleopatræ, a Julio Cæsare in triumpho ducta, de qua pluribus verbis Dio Cassius lib. 42. & 43.

¶ Arsinŏe etiam urbium nomen in Cyrenaica, Ægypto, Cilicia, Cypro, quæ in reginarum gratiam ita appellatæ fuerunt. Adi Geographos.

ARSIS, is, ἄρσις, Grammaticis vocatur elevatio syllabæ, unde incipit carminis pes : ut *Thesis*, θέσις, positio, quâ finitur, ut, *arma.* Diomedes lib. 3. & Marius Victorinus lib. 1. Artis Grammat.

ARTĂBĂNUS, Ἀρτάβανος, ex Præfectis Xerxis, de quo Diod. Siculus, Justinus, alii. Aristoteli 5. Polit. cap. 10. *Artapanes*; Ctesiæ in Persicis *Artipanus* appellatus.

¶ Artabanus etiam nomen est quatuor regum Parthicorum, quorum in Romana historia mentio est, & *primi* quidem apud Justinum lib. 42 cap. 2; *secundi* apud Tacitum sæpe, ut annali 1. cap. 3, & ann. 6. cap. 31 & 36; *tertii* apud eundem 1. Hist. c. 2; *quartus*, in quo desiit Parthorum regnum, notabilior, a Persâ Artaxerxe vel Ardschir interfectus. Vid. Herodian. lib. 6. cap. 2.

ARTABASDES, qui & Artavasdes, Artabazes, filius Tigranis Armeniæ Regis, de quo adeundi Strabo lib. 11. Plutarchus in Crasso & Antonio, Valer. Max. lib. 9. cap. 11. cui *Sariaster* vocatur. Mithridatis filium facit Robertus Steph. in Elucid. Sed eum, credo, decepit locus Strabonis obiter inspectus, ubi paullò antè Tigranem, cujus filius Artabasdes, memoratur & Mithridates.

ARTĂCA, seu Artace, mons insulæ Cyzicenorum, arboribus consitus. Strabo lib. 12. p. 396. ¶ 2. Artace Bithyniæ castellum apud Ptolem.

ARTĂCIA, fons apud Læstrygonas, de quo Tibullus ad Messalam lib. 4 v. 60

Nobilis Artaciæ gelidos quos irrigat unda.

ARTAVASDES, aut Artuasdes, Armeniæ majoris rex stilo clarus & sceptro. Scripsit enim Tragœdias ac Orationes, quas una cum cæde ejus vide apud Appianum in Parth. Plutarch. in Crasso, & Strab. lib. 11.

ARTAXATA, orum, Urbs Armeniæ ad Araxem, & caput gentis. Condita à Rege Artaxa (unde & nomen accepit) auctore Hannibale Pœno, qui & operi præfuit. Strabo lib. 6. & Plutarch. in Vitâ Luculli. Juvenal. Sat. 2. extrema:

Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

¶ Ab urbe ista Zenoni, Polemonis Regis Pontici filio, cùm sibi fecissent regem, Armenii imposuerunt nomen *Artaxiam* consalutantes, ut Tacitus auctor est 2. Annal. cap. 57.

ARTAXERXES, Ἀρταξέρξης, quo nomine duo Persarum Reges in primo Persarum imperio celebrantur. Prior *Longimani* cognomine, Xerxis; alter *Mnemon* appellatus, Darii filius. Hic cujusmodi fuerit ingenio, matris suæ, cui Parysatis fuit nomen, oratio indicat, quam Plutarchus scribit, allocuturos ipsum jussisse byssinis ac mollibus uti verbis, βυσσίνοις χρῆσθαι ῥήμασιν, Plutarch. in Apophthegm. Imperat. Qui & hoc de Artaxerxe retulit in lib. de valetudine tuendâ, quod, cùm in fuga, rebus omnibus sibi bello infelici ereptis, ficubus siccis & pane hordeaceo vesci coactus fuisset, exclamârit, οἵας ἡδονῆς ἄπειρος ἤμην: *Qualis fui voluptatis inexpertus.* ¶ Tertius Artaxerxes Persarum Rex, Græcis Latinisque historicis est, quem *Ardschir* Arabes in Tarich vocant, qui Parthos imperio dejecit, de quo paullò ante in *Artabanus.*

ARTEMIDORUS, Ἀρτεμίδωρος, Gnidius fuit, Romæ verò linguæ Græcæ Professor, & Bruto familiaris. Libellum de conjuratione obtulit Cæsari extremo die in Senatum ingredienti, monens, ut, quantum posset, statim legeret, quod ille verò minime fecit. ¶ 2. Alius *Artemidorus* Hadriani & Antonini Pii temporibus fuit, cujus *Onirocritica* & hodieque habemus, à Nicolao Rigaltio edita & Notis illustrata. ¶ 3. Artemidorus pugil apud Pausan. Eliac. 2. De quo Jac. Nicol. Loensis 5. Epiphyll. 10. interpretatur illud Martialis 6. Epigr. 77

Cum sis tam pauper, quam nec miserabilis Irus;
Tam juvenis, quam nec Parthenopæus erat;
Tam fortis, quam nec cùm vinceret Artemidorus:
Quid te Cappadocum sex onus esse juvat?

ARTEMISIA, Ἀρτεμισία, regina Halicarnassi, audacia & fortitudine ex bello Xerxis contra Græcos celebris, Mausoli uxor, cui sepulcrum illud, inter miracula mundi connumeratum, constituit, de quo Gellius & Plinius. Vide *Mausoleum.* ¶ 2. Etiam herba est, quæ dæmonia fugat, & incantationibus medetur. Celsus de Herb. cap. 84. Dioscorid. lib. 3. c. 127. Plin. 25. cap. 6. Barth. ad Script. Venat. p. 138. Herbarum mater, Beyfuß / S. Johannisgürtel. ¶ 3. *Artemisia* est & maximum apud Cyrenæos festum Dianæ Sacrum. Athen. lib. 12. & Pollux 1. cap. 32.

¶ Artemisium, promontorium Eubœæ. C. Nep. Themist. cap. 3. n. 2.

ARTEMON, ōnis, ἀρτέμων, ονος, velum addititium, navis dirigendæ caussa, ein Beysegel / *velum majus* aliis, das grosse Segel im Schiffe / *Acatium*, Luth. vertit den Segelbaum / Act. 26. cap. ab ἀρτάω suspendo. Lege 242 Dig. de Verb. Signif. *Malum navis esse partem: artemonem autem non esse, Labeo ait.* Sed

¶ Artemon, ōnis, Ἀρτέμων, ωνος, propr. mechanici cujusdam, qui quod claudus esset lectica uteretur, inde dictus Periphoretus, Περιφόρητος: Plut. in Pericl. f. 167. Plin. lib. 33. cap. 8. ¶ 2. Artemon alius, qui Aristotelis epistolas collegit: Demetr. Phaler. περὶ ἑρμ. ¶ 3. Artemon quidam è plebe Antiocho regi Syriæ in tantum similis, ut Laodice conjux regia necato jam Antiocho mimum per eum commendationis, regnique successionis peregerit: Plin. lib. 7. cap. 12.

ARTEPHIUS, scriptor Arabs, quem suis annumerant Chymici, vivacissimus omnium, si ipsi credimus, asserenti se mille & viginti quinque annis vixisse. Adi Jo. Franc. Pic. 2. de rer. præn. 5. & 3. 4. Kircher. Oedip. Tom. 2. part. att. class. 10. c. 6. f. 417.

ARTERIA, ἀρτηρία: quam *spiritus semitam* Plinius lib. 11 cap. 37 sub finem vocat, die Pulßader. Prudentius *venam corde abditam* dixit, Hymno ante cibum. Arteriarum enim origo cor est: ubi ebulliens humor & per calorem ex cibo confluens pulsum agit. Cæterum aliud *arteria* proprie, aliud *vena* est: ut ex Seneca lib. 3. Natural. Quæst. cap. 15. Plinio lib. 11. cap. 36. extr. itemque Gellio lib. 18. cap. 10. discimus. Sed hoc discrimen non attendentes auctores *venam* sæpe pro *arteria* ponunt. Quod multis exemplis Marsilius Cognatus, Veronens. Medicus, lib. 1. Observat. cap. 16. ostendit. ¶ 2. *Arteriæ* etiam duæ illæ canaliculæ vocantur, quæ a faucibus descendunt: per quarum alteram esculenta & potulenta omnia delabuntur in stomachum, (hæc *Gula* Plinio) per alteram spiritus ab ore in pulmones, & inde rursus in os naresque commeat. *Fistulas, cibalem* alteram, alteram *spiritualem* Lactantius dixit: quam & *Gurgulionem* appellat lib. de Opificio DEI c. 11. Sed alii *asperam arteriam* dixerunt, die Lufft-Röhr: nam & Græcis τραχεῖα ἀρτηρία vocatur. Ita Lactantius dicto loco: itemque Cicero lib. 2. de Natura Deor. c. 54. & Plinius lib. 11. cap. 37. Vide & Gellium lib. 17. cap. 11. Sed cùm de ea loquuntur auctores, *arterias* numero multitudinis ferè dicunt. Auctor Rhetoricorum ad Herennium lib. 3. cap. 12, *Læduntur*, inquit, *arteriæ, si ante, quam*

A *leni voce permulsæ sunt, acri clamore compleantur.* Sueton. Nerone cap. 25. *Neque quidquam serio jocove egit, nisi adstante Phonasco, qui moneret, parceret arteriis.* Sic Cato *Lienes turgere; pulmones dolere* etiam dixit. ¶ Lucretius neutro usus *asperiora arteria* vocavit lib. 4. v. 532. Quemadmodum Latini *auleum* etiam dixerunt; quod Græci αὐλαίαν vocant.

¶ Arteriace, Artzney der Pulß-Ader dienlich. Plin. 20. cap. 19.

ARTHRĪTIS, idis, ἀρθρῖτις, morbus articularis, tumor scilicet articuli cum dolore, das Zipperle. *Dolorem articulorum* Cic. dixit lib. 1. ad Att. epist. 5. *Morbum nervis cessantem* Horatius lib. 1. Epist. 15. v. 6.

¶ Arthriticus, ἀρθριτικὸς, qui ejusmodi malo laborat. Cicer. ad Pætum lib. 9. ep. 23 *Non arbitror cocum etiam te arthriticum habere.* Plinius lib. 8. Ep. 18. *Extortum membris factumque* videtur vocare, der contract ist.

ARTŎCŎPUS ἀρτοκόπος, pistor, ein Becker: utitur Juvenal. Satyr. 5. v. 73

Salva sit artocopi reverentia.

ARTŎCRĔAS, atis, ἀρτόκρεας, ab ἄρτος & κρέας, cibus est pane & carne constans. Pers. Satyr. 6. v. 50

Væ nisi connives, oleum artocreasque popello
Largior.

Artocreas, Fleischpasteten / exposuit Junius. Veteres Glossæ
B Stephani *Viscerationem* interpretantur, de qua vide suo loco.

Artolaganus, vide *laganum.*

ARTOPTA, æ, ἀρτόπτης, quid propriè sit à multis dubitatur. Plauto utensile esse videtur assandis torrendisve panibus, aut placentis potiùs accommodum, ein Kucheneisen / in Aulul. a. 2. sc. 9. v. 4, *Ego hinc artoptam ex proximo utendam peto.* Vide Plinium lib. 18. cap. 11. ubi versus hujus Plautini meminit, & Turneb. lib. 14. Adversar. cap. 5.

¶ *Artoptitius panis* apud eundem Plinium legitur lib. 18. cap. 9.

ARTORIUS, Augusti Imp. celebris medicus, naufragio periit, de quo lege Valer. Max. lib. 1. c. 9. Lactant. lib. 2. cap. 8. & Euseb. in Chron.

ARTUS, uum, ubus, die Glieder / Gliedmassen. Singularis numerus an reperiatur, incertum est. Festus: *Artus ex Græco appellantur, quos illi ἄρθρα dicunt; sive Artus dicti, quod membra membris artentur.* Significant autem tam membra, quam membrorum juncturas. Cic. 2. Tusc. cap. 25 *Cum audivisset, eum graviter esse ægrum, quod vehementer ejus artus laborarent.* Idem de Clar. Or. cap. 60 *multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus.* Idem lib. 1. de Orat. cap. 26. *tota mente at-*
C *que omnibus artubus contremiscere.* ¶ Metaphorice Q. Cicero Petit. Conf. cap. 10, Ἐπιχάρμειον *illud teneto: nervos atque artus esse sapientiæ, non temere credere.*

¶ Articŭlus, ἄρθρον, καρπός. *Articuli* partes minores sunt corporum, quibus connectuntur moventurque membra. Gelencke. *Nodos* appellat Plinius lib. 11. cap. 37 sub f. Cic. 1. ad Attic. ep. 5. extr. *Terentia magnos articulorum dolores habet.* Hinc ad plura alia transfertur vox. ¶ 2. Columella lib. 2. de re rustica cap. 12 *Antequam seges in articulum eat*, id est, nodum mittat, atque ex herba assurgat in culmum. Ita *sarmentorum articulos* Cicero dixit de Senect. cap. 15. ¶ 3. Plinius extremo opere, *montium articulos*, colles dixit, ex quibus levantur clementer & distinguuntur montium edita, quò ascensus facilior fit. ¶ 4. Est & *articulus temporis*: momentum illud scilicet, rei conficiendæ opportunum inprimis. Cicero pro Quinct. cap. 5. *Ut eum suis conditionibus in ipso articulo temporis adstringeret.* Terent. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 20.

— — *illud vide,*
Ut in ipso articulo oppressit, gerade zu rechter Zeit.

Plaut. Menæchm. a. 1. sc. 2. v. 3. ME. *Non potuisse magis per tempus mihi advenire, quam advenis.* PE. *Ita ego soleo: commoditatis omnes articulos scio.* Ich weiß die gelegene Zeit zu treffen. ¶ 5. In rationibus *articulos* appellari, quos Græci ἰσόγια,
D hoc. titulos vocant, quibus caussa expensæ pecuniæ breviter perscribebatur, Casaubonus ad Suetonii Cæsarem cap. 47 observat. Sed velim exemplis approbasset. Nam de auctoritate Ciceronis frustra est. Videtur enim versiculos potius ita appellâsse. Designat enim locum Epist. 10. lib. 9. ad Familiares: ut ex Comment. ad Theophrastum περὶ ἀλαζονείας, constare potest. Vulgo tamen *articulos* dici, ibidem notat.

¶ Articularis, & Articularius, adject. Ut *morbus articularis.* Plin. 20. c. 17 sub fin. *Lenit anisum articulares morbos.* Et *morbus articularius* apud Plinium lib. 23 procem. & lib. 32. cap. 4.

¶ Substantive Plautus *Articularium* dixit, qui ex arthritide laborat.

¶ Articulare. Apulejus in Floridis 2. *Eo facilius verba hominis articulantur potentiore plectro & palato.* Arnobius lib. 3. p. 111 *labia habere cum dentibus, quorum inflictu & mobilitate multijuga lingua sonos articulet.*

¶ Articulatus, ut, *articulata vox*, vernehmlich / differt a sono. *Articulata verba*, Solin. cap. 65.

¶ Articulatio in arboribus est, cùm veluti per nodos excrescunt, A wenn sie ausschlagen / und neue Reißlin setzen. Plin. lib. 16 cap. 25 *Tunc cernitur excrescentium cacuminum articulatio.* Et lib. 17 cap. 21 *nasci surculos, quibus non sit articulatio arboris.* ¶ 2. Morbus etiam arborum ita dicitur: de quo Plinius lib. 17. cap. 24.

¶ Articulātim, per articulos, von einem Glied zum andern. Cicer. de Nat. 3. cap. 26. *Puerum obtruncat, membraque articulatim dividit*, er würget das Kind / und löset ihm ein Glied nach dem andern ab. Plautus Epid. a. 3. sc. 4. v. 50. *Istic homo articulatim se concidit.* ¶ 2. Idem Cicero 1. de legibus cap. 13. *Articulatim & distinctè dicere*, vernehmlich und unterschiedlich.

¶ Articulate, idem. *Articulate loqui*, Gell 5. c. 9.

¶ Articulosus, ut, *partitio articulosa* apud Quintil. lib. 4. cap. 5. quæ orationem nimium multis distinctionibus afficit.

¶ Inarticulatus, non articulatus. *Vox inarticulata*, Lege 7 extr. Dig. de supellect. legata. Sic Arnobius lib. 2 p. 59 *inarticulatum nescio quid ore hiante clamabit.*

¶ Ab *artus* & *artuare* verbum est, id est, membratim dividere sive concidere: Unde *Artuatus*, in articulos resolutus laniatus. Jul. Firmic. lib. 6. cap. 30. *artuatis visceris partibus.* Etiam

¶ *Deartuare* &

¶ *Exartuare* reperitur. Plautus Captiv. a. 3. sc. 4. v. 109. *Deartuatus sum miser hujus scelesti technis*: id est, perditus planè. Et rursus sc. 5. vers. 14 *Dilaceravisti deartuastique opes* ¶ *Exartuare* verbum apud Ciceronem observavit Bosius Notis in ejus ad 7. ad Att. Epistol. 2.

ARVERNI Plinio, Ἀρουερνοὶ Straboni & Ptolemæo, populi Galliæ Celticæ. Eorum nomen valde celebre, apud Cæsarem cumprimis in de bello Gallico.

ARVĪNA, æ, λίπος, Schmer / Fett / Speck. Suetonio libro de vitiis corporalibus ARVINA est *pingue durum inter cutem & viscus*, ut Servius ad illud Virgil. Æn. 7. v. 627

> — — *& spicula lucida tergunt*
> *Arvinâ pingui:*

annotat. Alii *laridum* exposuerunt, ut idem ibidem observat. Veteri Glossatori λίπος ἄνευ σαρκός, interpretatur *arvina*: quod *Sevum* scilicet est. ¶ Initio autem videtur *arietinum sevum* notasse, ab hàc specie postea usu vocabuli ad genus ipsum migrante per synecdochen. Aries enim olim dictus *arvis*, unde *arvinus, a, um*, quemadmodum ab *ovis*, *ovinus, a, um.* Pro arvina etiam *arbina* dictum, argumento est diminutivum *arbilla*, quod agnoscit Festus: *Arbilla, arvina, i. e. pinguedo corporis.* Quo facit & illud Hesychii: ἀρβίνη, κρέας σικελοί. Nempe vult esse Siculum verbum. Sed pro κρέας Scaliger ad Festum, & Meursius Glossar. p. 59. rectè jubent scribi στέαρ, quod & Vossius probat f. 43. etymol. voce *Aries*, è quo hæc hausimus. ¶ Eleganter Prudent. Hymno 9. Καθημερ. laudes jejuniorum perstringens: C

> *Arvina pinguem ne resudans crapulam*
> *Obstrangulatæ mentis ingenium premat.*

Nimirum hoc nobis præstare jejunia significat, ne in inutilem molem gliscat corpus, & distendatur arvinâ, quæ mentis vigorem deinceps opprimat, ut fieri in iis solet, qui sequuntur crapulam. Verè enim Heraclitus dicebat, animam siccam sapientissimam esse. Ambrosius de Noa & arca cap. 25, *Utantur igitur, qui utuntur carne, tanquam oleribus: non ad distentionem, nec ad* ARVINAM CORPORIS, *quam epulæ carnis consueverunt facere.*

ARVISIA vina, Virgil. Ecl. 5. v. 30. nominat: ubi rectius, *Ariusia vina*, legeris: ut & eruditiss. Victorius emendavit lib. 15. cap. 23. *Ariusia* ab *Ariusio* agro Chii insulæ, ubi id vinum proveniebat, omnium Græcanicorum optimum, ut Strabo lib. 13 observat. Athenæus quoque lib. 1. Deipnosophist Ἀριούσιον vocat: & cùm præcipuam gratiam in Græcis Chio vino tribuat, eam gloriam tamen tueri maxime, *Ariusium* quod appelletur, diserte scribit. Et ideo Virgilius dicto loco *novum nectar* appellat.

ARVNCVS, Ziegenbart / Plin. lib. 8. cap. 50, de capris: *Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant.*

¶ *Arunci* etiam populi Latii veteris, Rutulis vicini: meminit Virgilius Æneid. 7. v. 206 & alibi, quos autem rectius *Auruncos* D scribunt, ut suo loco dicemus.

ARVNDO, δόναξ, frutex aquaticus, canna, calamus, Rohr / Schilff. Vid. Plin. lib. 16. cap. 36. & ibi Dalechamp. *Arundo fluvialis*, Virgil. Georg. 2. v. 414. *procera* Ovidio Metam. 13. v. 891. Horat. 2. Serm. Sat. 3. v. 248

> *Ludere par impar, equitare in arundine longa,*
> *Si quem delectet barbatum, amentia verset.*

¶ 2. Arundo, virga oblonga, unde hamus nexus pendet, quo pisces capiuntur: eine Angelstang / Angelruthe. Tibull. lib. 2. eleg. ult.

> -- -- *hæc captat arundine pisces*, angeln.

¶ 3. Fistula ex arundine, eine Pfeiffe. Virg. ecl. 6. v. 8

> *Agrestem tenui meditabor arundine Musam.*

Et Silius lib. 14 v. 472

> *Ille ubi, septena modulatus arundine carmen,*
> *Mulcebat silvas.*

¶ 4. item Telum, ein Pfeil. Virg. 7, 499 *perque ilia venit arundo.* Silius lib. 5. v. 448 *Gortynia arundo*, & lib. 10. vers. 261 *Cydonéa arundo.* Utrique Cretensis sagitta intelligitur, quia præstantissimæ sagittæ ex arundine Cretensi conficiebantur.

¶ Arundĭnĕus, a, um, quod ex arundine est. ut *Arundinea silva*: *Arundinei canales* apud Virg. 4. Georg. 265.

¶ Arundĭnāceus, a, um: Plinius lib. 18 cap. 7 *Frumentis folium arundinaceum* &c. arundinis foliis simile: καλαμοειδής. dem Rohr gleichend.

¶ Arundinētum, locus arundinibus consitus, καλαμών. Ein Rohrbusch / Rohrwachs. Cato R. R. cap. 6 *Sicubi locus humectus erit, ibi cacumina populorum serito, & arundinetum.* Sueton. Nerone cap. 48, *Ut ad diverticulum ventum est; dimissis equis inter fruticeta ac vepres per arundineti semitam ægre ad adversum villæ parietem evasit.* Adde Varr. R. R. lib. 1. cap. 8.

¶ Arundinosus, a, um: arundinibus abundans. Ita *Cnidum arundinosam* Catullus dixit epigr. 37.

¶ Arundifer das viel Rohr trägt. Ovid. 5. Fast. v. 637

> *Tibris arundiferum medio caput extulit alveo.*

¶ Arundinare, verbum, unde est

¶ Subarundinare. Dracontius Hexaemero v. 56

> *Vinea pampineos subarundinat ebria campos.*

B id est, virgultis & arundinibus opplet.

ARVNS, untis; nomen proprium unius Latinorum, qui Camillam occidit, apud Virgil. Æneid. 11. ¶ 2. Vatis Thusci apud Lucanum lib. 1. Pharsal. ¶ 3. Filii Tarquinii Superbi, ultimi Regis Romanorum, apud Livium lib. 1. & 2.

Aruspex, vide *haruspex.*

ARVVM, quod aratum, non satum est, ut Varro lib. 1. de re rustica cap. 24. definit. Unbesäet Feld. *Dumosa arva*, dornicht Feld / apud Lucanum lib. 6. v. 13. Nec aliter Vetus Scholiastes Horatii ad lib. 1. Ep. 16. ARVVM inquit, *ab arando dictum est. Ager segetis ferax & præparatus frumento seminando. Arvum pingue*, feister Acker. Virgilius: *Optima putri arva solo*, feister Acker ist der beste / 2. Georg. v. 262. *Arva læta*, schön Feld / idem Æn. 6, 744. *Numidæ pabulo pecoris magis, quam arvo student*: befleißigen sich mehr der Viehezucht / als des Ackerbaues / Sallust. Jugurth. cap. 90. ¶ Revera adjectivum est. Nam & *Arvas* dici, Nonius exemplis probat. Et *arvus ager*, apud Plautum & Varronem legitur. Plautus Trucul. a. 1. sc. 2. v. 47 *Non arvus hic, sed pascuus est ager.* Isidorus lib. 15 orig. cap. 13, *Omnis ager, ut Varro docet, quadrifarius dividitur. Aut enim Arvus est ager, id est sationalis*, &c. ¶ Tralate Lucretius & verecunde *Arva muliebria* pro natura muliebri posuit lib. 4. vers. 1104

> *Atque in eo est Venus, ut muliebria conserat arva.*

Virgilius imitatus Lucretium, lib. 3. Georg. v. 136. *Genitale arvum* dixit.

¶ *Arvales fratres*, Romuli erant sacerdotes 12. ab arvo dicti, de quibus vide Gellium lib. 7. c. 7. Plin. 18. cap. 2. Cujacius Observ. l. 11. c. 5.

¶ Arvipendium, eine Meßruthe / pertica. Glossarium vetus: *Arvipendium*, σχοῖνος γεωμετρικός. Vide & Meursium Exerc. Crit. P. 2. c. 4.

ARX, arcis: ab *arcendo* ut Varro lib. de L. Lat. derivat: verius ab ἄρκος: propriè enim & primariâ notione omnia ἄρκας, seu summa atque excelsa *arces* vocantur. Unde sæpe hoc nominis montibus tribuitur. Virg. lib. 1. Georg. v. 240

> *Mundus ut ad Scythiam Riphæasque arduus arces*
> *Assurgit.*

Nam quæ Ῥιπαῖα ὄρη, Græci, *Riphæos montes* Latini appellant, Poeta *Riphæas arces* vocat. Idem lib. 2. Georg. v. 534

> — — *rerum facta est pulcherrima Roma*
> *Septemque una sibi muro circumdedit arces.*

Arces dixit, quæ Propertius *juga* appellat in illo lib. 3. eleg. 11. v. 57

> *Septem Urbs alta jugis, toto quæ præsidet orbi.*

Septem enim montibus superstructa Roma est, unde & *Septicollis* Fabio Pictori appellata. Silius lib. 3. v. 496

> *Primus inexpertas adiit Tirynthius arces,*

id est, Alpes transcendit. Statius 1. Thebaid. v. 114

> *Ut stetit abrupta qua plurimus arce Cythæron.*

Valer. Flaccus lib. 4. v. 261

> *Continuo Bebryx Malcæ velut arce fragosa*
> *Turbo rapax.*

Lucanus lib. 3 v. 231

> *Qualis Caucasea decurrens arduus arce*
> *Amphitruoniades.*

Petronius: *Momento temporis in montem sudantes conscendimus, ex quo haud procul impositum arci sublimi oppidum cernimus.* Et ita pluribus locis alii etiam auctores hac voce leguntur usi.

¶ 2. Et hinc quidquid in quaque re summum esset, & velut apicem sive fastigium teneret, *arcis* nomine appellabatur. Sic *capitis arcem* pro vertice Claudianus dixit Paneg. de 4. Consul. Honorii v. 235. *Mentis arcem* Statius 2. Silvar. v. 131. *Arcem veri* Petronius. Sidonius Paneg. Anthemii v. 172

-- *quod-*

— — *quodcunque Platonis*
Ingenium, quod in arce fuit.

id est, quod in summum Philosophiæ fastigium adscendit. Sic Priscian. Præfat. Gramm. Virgilium & Homerum *arcem Musicæ possedisse* scribit, cùm summum Poëticæ fastigium tenuisse, h. e. principes summosque Poëtas fuisse, significare vellet. Vide Barth. ad Claudian. p. 71. 602. 617. ¶ 4. Jam quia castella & munimenta arcendis hostibus, itemque regiæ sedes, tutelæ caussa in arcibus, hoc est, editioribus locis exstruebantur plerumque; idcircò illæ ipsæ structuræ *arces* appellatæ fuerunt: quæ eadem de caussa ἀκρόπολεις Græcis dicuntur. Festung/ Burg/ Schloß. Isidorus lib. 15. cap. 2. Etymolog. ARCES *sunt partes urbis excelsæ atque munitæ*. Sic *Arx Tarpeja*, id est, Capitolium seu templum Jovis Romæ in monte Tarpejo exstructum. Asconius Pedianus, in Divinat. Ciceronis: ARX *vel sedes tyranni dicitur, ut sæpè alibi: vel editus in civitate & munitior ad salutem civium, locus; ut Virgilius:*

Quo res summa loco Panthu', quam prendimus arcem,

Ergo prima spes in muris est; secunda in arce, si muros hostis irruperit. Cæsar lib. 3. de Bello Civil. cap. 66 *Minora castra inclusa majoribus castelli atque arcis locum obtinebant.* Arx propugnaculum tyrannidis; *imposita cervicibus urbis*, ut loquitur Curtius lib. 7. cap. 7, 1. & cap. 6. *Claustrum perdomitorum*, uti urbs simili de causâ condita vocatur; Etiam *Arx* ita usurpatur apud Nep. 20, 3. 3. eine Citadelle. Tacit. Agric. 15, 1. *Sedem servitutis* memorat. ¶ 4. Denique, id omne, in quo maximè nitimur, & in quo fiducia nostra atque præsidium inprimis positum est, *arx* appellatur. Cicero lib. 1. Epist. 9. ad Fam. *Non potui magis in arcem illius caussæ invadere.* Idem 1. de Divinat. cap. 6, *Arcem tu quidem, Quinte, Stoicorum defendis.* Et ita classem, *arcem commeatuum*, quod ab eâ omnis commeatuum spes tanquam ab arce dependeat, Tacitus dixit lib. 3. Hist. cap. 13. Nec aliter Cicero Divin. in Verr. cap. 5. legem repetundarum, *arcem Sociorum*: Corylam *arcem amicorum Antonii*; Africam, pro Lig. cap. 7 *Provinciarum arcem* dixit. Demades dixit, *Pudorem pulchritudinis arcem esse*, τὴν αἰδῶ τοῦ κάλλους ἀκρόπολιν εἶναι, *id est*, hoc ipsum quod pulchritudinem commendet & muniat: Scham ist die höchste Schönheit. Vid. Barth. ad Claudian. pag. 71. ¶ 5. Prudentius lib. 1. contra Symmachum principio, Romam ἁπλῶς *Arcem* dixit, *Postquam*, inquit, *medicina Principis immodicos sedarat in arce dolores.* Eadem & à Cicerone in Catil. 4. c. 6 vocatur, *arx provinciarum omnium, arx terrarum*; à Nazario item Paneg. Constantini cap. 35 *arx gentium omnium.* ¶ Sic. Arx Athenarum simpliciter *arx* dicitur Corn. Nep. in Themist. cap. 11, 8. de quâ Meursius integro libro, quem *Cecropiam* inscripsit.

¶ Arcubiæ, qui excubabant in arce. Festus.

AS, assis, [ἀσσάριον] nummi æneì genus: qui libralis initio fuit; *grave æs* sæpius ab auctoribus appellatus. Postea cum Romanus populus ære alieno premeretur, ex singulis assibus libralibus *sextantarii*, id est, *selibres*, (halbschwer) deinde *unciales*, & demum Lege Papiria *Semiunciales* facti, ut Plinius docet lib. 33. cap. 3. Hujusmodi igitur nummi in stipem dari solebant: unde, quod Suetonius in Vita Augusti cap. 53 *Stipem elephanto porrigere*; id Quintilianus atque Macrobius *ASSEM dare* dixerunt. Idem Suetonius eod. lib. cap. 91, *Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat à populo; cavam manum asses porrigentibus præbens.* Et eò pertinet illud Catulli epigr. 5.

Rumoresque senum severiorum
Omnes unius æstimemus assis.

id est, non pluris æstimemus, quam unius assis. Plinius lib. 1. Epist. 15 *ad assem impendium reddes.* Du sollst mir die Unkosten bey Heller bey Pfennig erstatten. Prov. *Nec assis facerem*, pro nihili facere, Horat. lib. 1. Epist. 2.

¶ Assis divisionem & partes Ulpianus Lege 50. de heredibus instituendis, §. 2. explicavit: *Hereditas*, inquit, *plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ ASSIS appellatione continentur. Habent autem & hæ partes propria nomina ab uncia usque ad assem puta hæc: sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes, dodrans, dextans, deunx, as.* Vide singula suis locis & in *Uncia*.

¶ Assis Cajanus quid sit docebit Barth. ad Stat. Silv. p. 418.

¶ Est & *As* mensura seu pondo, quod partibus duodenis absolvitur, & *libra* aliàs appellatur. Apothecker Pfund. Fannius de Ponderibus v. 41

Nunc dicam solidæ quæ sit divisio libræ
Sive assis; nam sic legum dixere periti.
Ex quo, quod soli capimus, perhibemur habere.

Ex quo; id est, *ex asse*. *Habere* enim *ex asse quid* dicimur, quod totum in nostra jura transit; quodque soli tenemus. Ita *ex asse heres* dicitur, ἐξ ὅλου κλήρου, ad quem tota hæreditas transit: Auff den das gantze Erbe fällt. *Hæreditas* enim, ut Justinianus lib. 2. Institut. de instituendis hæredibus scribit, *plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ ASSIS appellatione continentur.* Martial. lib. 3. epigr. 10

Idem te moriens hæredem ex asse reliquit.

Cicero *hæredem ex libella* dixit etiam lib. 7. ad Attic. epist. 2. Vetus Scholiastes Persii ad Sat. 2. v. 59. *Fuit autem ASSIS LIBRALIS & DUPONDIUS, qui hodie in usu remansit: & solebat pensari potius, quam numerari: unde & DISPENSATORES dicti.*

¶ Quin *Assis* & partium ejus appellationes tribuuntur omnibus rebus mensurandis & numerandis. Exempla in Plinio, Columella, & Livio extant. ¶ *Perdere omnia ad assem.* Horat. dixit, pro *omnia perdere*, gar verarmen/ und umb das seine kommen/ lib. 2. epistola 2.

¶ Semissis. *Homo semissis* apud Cicer. lib. 5. epistol. 6. & 10. ein ungeachter loser Mensch. *Usura semissis*, quoties de centum nummis fenus usuræ nomine percipitur, wenn man von 100. fl. Hauptsumm Jährlich 6. fl. Zinß nimmt.

¶ Ab asse & *Assiduus* veteribus fuit, quod vide infra suo loco.

¶ Assarius, m. vel Assarium, τὸ ἀσσάριον, ein Gewicht/ zwey Quentlein schwer. Varro 2. Assarii nummi mentio Matth. 10, 29. Luc. 12, 6.

¶ Assipondium. n. 2. ἡ λίτρα, ein pfündig Gewicht. Varro lib. 4. de L. L.

¶ Decussis, decem asses. Sed plerumque ad geometriam applicatur. Plinius lib. 18. cap. 34 pr. *Ducantur duæ lineæ in decusses obliquæ.* Et Vitruvius lib. 10 cap. 11, *in primo decussis puncto*: & mox, *circuitiones decussium.*

¶ Ab hoc verbum *decussare* est, quod est per medium secare, vel in formam literæ X deducere, etwas in der Mitten überzwerch theilen. Cicer. de Universit. cap. 7. *Longitudinem mediam decussare.* Columell. lib. 3. cap. 13 *Latitudinem in speciem Græcæ literæ decussare.*

¶ Decussatim, Adverb. Creutzweise. Colum. lib. 12. c. 54. *decussatim ferro lunato incidito.* Vitruv. 1, 6. *circino decussatim describatur.* Augustinus lib. 2 de Doctr. Christ. c. 24 *Una figura literæ, quæ decussatim notatur, aliud apud Græcos, aliud apud Latinos valet, non natura, sed placito & consensione significandi.* Intellige literam X.

¶ Decussatio, actus decussandi, wenn man was über Creutz ziehet. Vitruv. lib. 1. c. 6 *per decussationem perducatur linea ad extremum.* Adde lib. 10. cap. 11.

¶ Centussis, centum asses. Persius Sat. 5. extr.

Et centum Græcos curto centusse licetur.

ĂSĀRŌTUM, ἀσάρωτον, pavimenti genus, in quo parvis è testulis tinctisque in varios colores cœnarum reliquiæ, & alia quæ everri solent, velut relicta essent, affabre erant expressa. Dictum ab α privativo, & tertia perf. præteriti τοῦ σαροῦμαι [purgor, everror,] σεσάρωται. Quod videlicet tanquam minus purgatum versumque apparet. Vide Plin. lib. 36. cap. 25. Stat. lib. 1. Silv. 3

Gaudet humus superantque novæ asarota figuris.

vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 46, 4. a. & Barth. ad Stat. Silv. p. 103. ubi magnum certamen inter doctos olim de capiendâ hâc voce fuisse innuit.

¶ Ăsărōticus, a, um: Sidonius Carm. 23. de Narbone:

— — — *aureasque portas*
Exornas asaroticis lapillis.

id est, quales in tessellatis operibus, & asarotis adhibentur.

ASĂRUM, ἄσαρον, herba quæ & baccata dicitur, Haselwurtz/ nardus rustica, Vulgago Macro, νάρδος ἀγρία, id est, nardus sylvestris, Dioscoridi.

ASBESTĪNUM, ἀσβέστινον, lini genus, quod igne non absumitur, unde & nomen habet: Plinius lib. 19. cap. 1.

ASCĂLON, Ἀσκάλων, Idumeæ sive Philistææ civitas, patria Antipatri, Herodis patris. Joseph. sub init. lib. 3 de Bell. Jud.

¶ Ascalonīta, ab Ascalone. Ibidem lib. 2 cap. 34 extr. οἱ Ἀσκαλωνῖται.

¶ Ascalonius, ut *Ascalonia cæpa*, apud Plin. 19. cap. 6.

ĂSCĂNĬUS, Æneæ filius ex Creusa, Priami regis filia, ab Ascanio Phrygiæ fluvio. Virgil. 1. Æn. v. 646

Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Et eodem lib. v. 267

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo,
Ilus erat.

¶ 2. *De Ascanio* fluvio idem lib. 3. Georg. v. 269

Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium, &c.

¶ 3. *Ascania terra* super Phrygiam minorem in Bithynia fuit Bosphorum versus, & in ea *fluvius Ascanius* & *lacus Ascanius*. Plin. lib. 5. cap. ult.

ASCĂRĪDES, ἀσκαρίδες, parvi lumbrici sunt, quibusdam etiam, ut Hermolao, tineæ, kleine Regenwürmlein oder Schaben.

ASCAULES, ἀσκαύλης, utricularius, ein Sackpfeiffer/ quem *Pithaulen* nominat Seneca & Vopiscus, ut suo loco dicemus.

Ascella, vide *Axilla*.

ASCĒTĒRIA, ἀσκητήρια, dicuntur monasteria, & ipsi monachi *Ascetæ*; ab exercitiis mentis in contemplatione rerum divinarum (Klöster) D. Basilio, qui & *Ascetica*, ἀσκητικά, id est, regulas & rationes ejusmodi exercitiorum scripsit. Porro in Ægypto *asceteria* primum cœpisse Socrates tradidit Ecclesiast. hist. lib. 4. cap.

cap. 23. Dicta ab ἀσκεῖν, quod *exercere* est. Sed ante monasteria *Ascetas* fuisse, inque ipsis urbibus vixisse docet Salmasius de Cæsarie & Coma. p. 499. & 504.

ASCIA, ἀξίνη, eine Zimmeraxt / ab abscindendo dicta. Rectius ab ἀξίνη, quod & Becmanno placet in origin. p. 207. & Vossio etymol. f. 48. Nec enim infrequens ξ mutari in *sc*, literas, unde duplex illa consona composita est, trajectas. Quomodo pro *axilla*, licet ævi sequioris scriptoribus, dictum *ascella*. Ciceronis est, *Ascia polire*, lib. 2. de legibus cap. 23. Et *ascias retundere*, Plinius dixit lib. 16. cap. 40.

¶ *Sub ascia dedicasse* antiqua formula in cippis, præsertim Gallicis, observata. Significat autem, marmorariis opus *ab inchoato* locatum esse. Vid. Inscript. Reines. p. 662. n. 34. ubi vir summus ita exposuit, & alia sui libri exempla monstravit.

¶ Sed & *Asciare*, pro ascia dolare, Vitruvius dixit lib. 7, cap. 2. zimmern / behauen.

¶ Deasciare, apud Prudentium Romano v. 381

Deasciato supplicare stipiti.

¶ Exasciare, aliud Compositum. Plautus Asinaria act. 2. sc. 2. v. 90

-- -- hem istic ago,
Quomodo argentum intervortam, & adventorem & Sauream:
Jam hoc opus est exasciatum.

Id est: Hoc negotium jam inceptum est; quamvis nondum effectum. Nam *exasciare* est, ascia & rudiore opera præparare. Aus dem gröbsten arbeiten.

ASCIVS, ἄσκιος, sine umbra. *Ascii* Zonæ Torridæ incolæ, quando Sol ipsis verticalis est. Tum enim meridiano tempore carent umbra. Sic Plinius lib. 2. cap. 73 *loca ascia* dixit, ubi in meridie nullam umbram projiciunt gnomones, sole vertici illorum imminente.

ASCLĒPIA, orum, festum Æsculapii, qui Ασκλήπιος Græce dicitur. Pollux lib. 1. cap. 1. n. 32 Ασκλήπια· ἀσκληπιεῖα καὶ ἀσκλήπια, *Æsculapii sunt Asclepiea & Asclepia.* ¶ 2. Ασκλήπια agones sunt in antiquis inscriptionibus Smetii p. 304 & 415.

¶ Asclēpiades, Ἀσκληπιάδης, Prusiensis fuit genere, [fuit autem *Prusia* vel *Prusa* urbs Bithyniæ] medicorum eloquentissimus, qui sanitatem dixit constare & servari cibi potusque abstinentia, gestatione præterea, ambulatione, frictione. Vide Medicina. Vide porro quæ de eo prodiderit Plinius lib. 7. cap. 32. Hic primus vino curavit morbos in tempore dando. Apulejus libr. 4. Floridorum: ASCLEPIADES *ille, inter præcipuos Medicorum, si unum Hippocratem excipias, cæteris princeps; primus etiam vino opitulari ægris repperit; sed dando scilicet in tempore, cujus rei observationem probè callebat: ut qui diligentissime animadverteret venarum pulsus inconditos & præcavos.* Plures Asclepiades dat Vossius Hist. Græc. quibus illum addo, quem Lactantius laudat lib. 7. cap. 4 quod de providentia scripserit ad Lactantium. cui hic vicissim alios dedicavit, teste Hieronymo de Script. Eccles.

¶ *Asclepiadeum carmen* (quisquis fuerit etiam Asclepiades ejus inventor seu celebrator) *Choriambicum carmen* dicitur; cujus exempla multa in Horatii Odis: 1. & 3. libr. primi:

Mæcenas atavis edite regibus, &c. Item:
Ignoscas aliis multa, nihil tibi.

ASCLETARIO Mathematicus. Hunc Domitianus Imperator *sciscitatus est, quis ipsum maneret exitus? & affirmantem fore, ut brevi laceraretur a canibus, interfici quidem sine mora, sed ad coarguendam temeritatem artis sepeliri quoque accuratissime imperavit. Quod cum fieret, evenit, ut repentina tempestate dejecto funere semiustum cadaver discerperent canes.* Auctor Sueton. Domitian. cap. 15. Ascletarionem vivum comburi jussum prodit P. Ærodius 8. rer. judic. tit. 7. cap. 7. Conf. Glycam Part. 3. annal. p. 335. qui tamen Mathematici nomen non exprimit.

ASCŌLIA, festa Atheniensium rusticorum in Bacchi honorem celebrata; dicta ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ, ab utre, seu pelle, quam capro (tanquam vitibus noxio) detractam in morem fistulæ inflarunt, atque, ceu Virgilius Georg. lib. 2. v. 384. canit,

-- -- -- -- inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos saliere per utres.

Unde verbum ἀσκωλιάζειν, quod Polluci lib. 9 cap. 7 non modo est altero pede elevato saltare, ut jam dicturi sumus: verum etiam τὸ ἐπιπηδᾶν ἀσκῷ κενῷ, ὑποπλέῳ πνεύματος, ἠλειμμένῳ, *utri vacuo, sed spiritu inflato, & inuncto insilire.*

ASCŌLIASMVS, ἀσκωλιασμός, ludus empusæ, qui perficiebatur altero pede subsiliendo, & altero in aëre librato, das hincken oder tantzen auff einem Bein / apud Pollucem lib. 2. cap. 4, n. 40, & jam citato lib. 9. cap. 7.

ASCONIVS Pedianus, nobilissimus Grammaticus, cujus Commentationes in quasdam Ciceronis orationes, quas in filiorum gratiam scripsit, egregiæ exstant. Eusebius in Chronicis sub Vespasiano floruisse, Historicumque tradit. Sed Lipsius libr. 1. Elect. cap. 17. extremo Claudii Imperatoris tempore scripsisse asserit. Ac omnino majorem fuisse Neronis imperio illud arguit, quod Julius Philargyrius ad Eclog. 3. Virgilii notat: *Asco-*

A *nius*, inquit, *Pedianus ait, se audisse Virgilium dicentem, in hoc loco* [designat v. 105. Eclogæ tertiæ, *Tres pateat cœli spatium* &c.] *se Grammaticis crucem fixisse.* Quod Servius etiam ad illum ipsum locum Virgilii refert. Sane inter Virgilii obitum & Vespasiani imperium anni amplius centum sunt. Bene igitur Scaliger atque præclare duos Asconios fuisse conjecit, alterum Grammaticum Criticum, alterum Historicum, quorum ille vel Augusti ævo floruerit, hic sub Vespasiano. Vide Animadversiones ejus in Eusebium, & eruditiss. Vossium libr. 1. de Historicis Latinis cap. 27. Sed *Pediani* vocabulum, non per *æ*, ut vulgo fit; sed per simplex *e* exarandum est. Quamvis enim apud Suidam παιδιανός [quasi à παιδίον vel παιδεία foret] appellatur; potior tamen nobis Silii Poëtæ Romani auctoritas est: qui in hoc ipso nomine primam corripuit, & ita quoque elemento simplice scripsit: *Pedianus* enim à gente *Pedia* est. Atque in *Pedius* etiam Persius primam corripuit: ex quo de Scripturæ ratione facilè potest constare.

ASCŌPĒRA, ἀσκοπήρα, ab ἀσκός, uter, & πήρα, pera. Mantica est seu pera viatoria, ein Watsack / Satteltasche. Usus est à Græcis voce hac assumta Sueton. in Nerone cap. 45.

ASCRA, æ, Ἄσκρα, Bœotiæ vicus ad radices montis Heliconis, Hesiodi patria. Qui eam ob caussam & *senex Ascræus* Virgilio

B vocatur Eclogâ 6. Et Ovidius 4. de Pont. eleg. 14

Esset perpetuò sua quam vitabilis Ascra,
Ausa est agricolæ Musa docere senis.

Vide in Chiliad. Erasmi: *Ascra cùm hieme, tum æstate mala.*

¶ Ascræus. Virgil. Georg. 2, 176

Ascræumque cano Romana per oppida carmen.

ASCVLVM, Apuliæ oppidum, ubi contra Pyrrhum regem feliciter dimicatum est. Florus lib. 1. cap. 18. ¶ 2. Ab hoc distinctum est *Asculum Picenum* apud eundem lib. 1. cap. 19. de ejus autem situ Strabo lib. 5. legatur.

ASDRŬBAL. Asdrubales multi ab auctoribus celebrantur. Quorum unus Amilcaris, Annibalis patris gener fuit. ¶ 2. Alter Annibalis frater, ad Metaurum a Cl. Nerone & Livio Salinatore cæsus. ¶ 3. Tertius dux fuit, victus à Scipione Æmiliano: cujus uxor, cùm ad victorem transfugiendi potestatem ipse nullam daret, abjecit in medias sese cum filiis Urbis flammas. Vide Livium & Plutarchum. Ovid. 6. Fast. v. 770

Et cecidit telis Asdrubal ipse suis.

¶ 4. Quartus Philosophus, auditor Carneadis, domo Carthaginiensis. Clitomachi tamen, quod adeptus est posteà, nomine notior. Quem Asdrubalem prius vocatum testis Plutarchus est Or. 1. de fortun. Alex.

ĀSIA, Ἀσία, tertia terrarum orbis veteris pars, magnitudine Africam æquans & Europam, sic ab Asiâ Japeti appellata conjuge.

C Duplex est: major & minor. Romanis scriptoribus sæpissime citeriorem partem sive Asiam cis Taurum sonat; cujus tanta ubertas rerum omnium atque fertilitas fuit, ut omnibus terris antecellere videatur. Cicero pro Lege Manil. cap. 6. *Asia tam opima est & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum, quæ exportantur, facilè omnibus terris antecellat.* Eadem Mithridates apud Justinum, concitaturus ad Asianum contra Romanos bellum milites, affirmat. Ait enim, *neque cœlo Asiæ esse temperatius aliud, nec solo fertilius, nec urbium multitudine amœnius: magnamque temporis partem, non ut militiam, sed festum diem acturos.* Atque de opulentia provinciæ hujus inde etiam conjectura fieri potest, quod Sulla mulctæ nomine 20. ∞ talentûm imposuerit: Antonius totidem uno anno abstulerit; ut Plutarchus in Lucullo & in Antonio auctor est. Hinc Tacitus vitâ Agricolæ cap. 6, *provinciam divitem & paratam peccantibus* vocat. Quòd scilicet magnam & facilem peccandi materiam habeat, rerum optimarum instructa copiis, quæ & aviditatem incendere, & ad improbarum voluptatum usum invitare queant.

D Corn. Nepos in Themist. 5, 3. *Asia* (Asiatica vis Persarum) *succubuit Europæ* (Europæis Græcorum viribus.)

¶ Āsia etiam olim, quæ postea Mæonia appellata, ad Caystrum flumen; cujus incolæ & *Asii* dicti, ut Strabo observat lib. 13. Geographiæ: ubi & *Asia palus* est: de qua Virg. Æn. 7. v. 701

-- -- sonat amnis, & Asia longe
Pulsa palus.

Huc pertinet illud ejusdem principis Poëtarum 1. Georg. v. 383.

-- -- & quæ Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

¶ Notandum, quòd hic primam producit, quæ in provinciæ nomine corripitur: ut in illo Virgilii Æn. 1, 385

Europâ atque Asiâ pulsus.

item apud Propertium lib. 1. eleg. 6.

Atque Asiæ veteres cernere divitias.

Itaque non vana notatio Servii ad illum Georg. Virgil. locum. *De palude*, inquit, ASIA *A. longa est: nam in provinciâ corripitur.* Sanè & Homerus cum Ἀσίῳ λειμῶνι Iliad. β. v. 461 meminit, primam produxit. Apud Catullum quoque *Asia myrtus* Epithalam. Jul. v. 22 primâ productâ legitur. Et eam interpretatur Turnebus de eâ, quæ ad Asiam paludem nata est lib. 28. Advers.

Adversf.cap.22. Sed cùm apud Ovidium, *Asida terram*, item *Asiacas arces* primâ productâ, de quibus infra, legere liceat, eaque non ad Mæoniam sive Mysiam, aut paludem Asiam pertineant; prope est, ut observationem, & hoc discrimen, quod fecit Servius, & approbat Turnebus, verum haud putem, & utrobique primam indifferentem statuendam existimem.

¶ Asiānus, a, um: qui ex Asia est: aut quod ad eam pertinet. Livius lib. 31 cap. 2, *curæ Asianam rem senatui fore*. Cic. 1. ad Att. ep. 17 *Asiani questi sunt in senatu*. Quintilianus Præfat. lib. 8: *Neque enim Asiani, aut quocunque alio genere corrupti, res aut non viderunt, aut non collocaverunt* &c. Ubi *Asianos* vocat, qui genus dicendi Asiaticum sequuntur, de quo mox perstringemus: Ἀσιανὸς χαρακτὴρ Straboni vocatur lib. 13.

¶ Asiacus aliud adjectivum, apud Ovidium lib. 12. Metamorph. v. 588

Ecquid ubi Asiacas casuras adspicis arces.

Qui versus tamen in aliis Codd. ita legitur:

Ecquid ubi has jamjam casuras adspicit artes:

Quod probat Gifanius, & Farnabius in textum recipit: quod alterum claudicare videretur, cùm prima in *Asiacus* correpta sit. Atqui oblitus erat in *Asidis* quoque voce primam Poëtam produxisse.

¶ Asiaticus, a, um, aliud adjectivum, & usitatissimum illud quidem. Ut, *Pecunia Asiatica*, Cic. pro Lege Man. c. 7. *Asiatica hæreditas*, Flor. lib. 3. cap. 12. n. 3 & 7. *Genus dicendi Asiaticum*, & *Oratores Asiatici*, hoc est, qui Asiatico genere utuntur: quod erat copiosum, tumidum & redundans: unde Petronius *ventosam & enormem loquacitatem* appellavit. De eo Cicero in Bruto, seu de Claris Oratoribus, cap. 13 & 95. item in Oratore. Caussa Asiatici tumoris in sermone, ab ingenio & natura gentis petenda videtur: quæ ex opibus superba & vana. Legatus Rhodiorum apud Livium lib. 45. cap. 13, *Non negaverim & totam Asiæ regionem inaniora parere ingenia, & nostrorum tumidiorem sermonem esse, quod excellere inter finitimas civitates videamur*. Sane *Asiaticum* dicendi genus ad Rhodios maxime pertinet.

¶ 2. Est & Asiaticus proprium Liberti Vitelliani nomen, qui plurimum apud eum principem potuit, de quo Tacitus 2. Hist. cap. 95. ¶ Alius *Asiaticus* Gallorum dux eidem nominatur eadem Historia cap. 94.

¶ Asis, ĭdis, Patronymicum. Ovid. lib. 5. Metam. fab. 11. v. 648 *Jam super Europen sublimis & Asida terram.* Et rursus lib. 9. Metam. v. 447 de Mileto profecto in Asiam, & sui nominis urbem ibi constituente, verba faciens:

Ægeas metiris aquas, & in Aside terra
Mœnia constituis positoris habentia nomen.

ĀSĪLUS, οἶστρος, Virg. 3. Georg. v. 147.

— — cui nomen asilo
Romanum est, œstron Graji vertêre vocantes.

Servius & *Tabanum* ait vulgo vocari, Eine Bremse / Breme / Roßbreme / Hornuß: pungit & infestat equos in æstu. Vide infra *Oestrum*.

ĀSĪNA, Corneliorum cognomen, à Cn. Corn. Scipione, asinam pecunia onustam loco sponsorum producente, ad posteros propagatum. Macrob. 1. Sat. cap. 6.

ĀSINIUS Pollio, Orator fuit celebris Romæ, amicus Augusti, cui etiamsi summam diligentiam, satisque cum consilii tum animi Quintilianus tribuat, tamen longissime eum à nitore & jucunditate Ciceronis abesse censet, lib. 10. cap. 1. Scripsit & Historias, itemque carmina. Plura de eo vide apud Voss. lib. 1. de Historicis Lat. cap. 17. Fovit poëtas Horatium atque Virgilium, & hunc inprimis, quorum carminibus etiam celebratus est. ¶ 2. Asinius Gallus ejus filius, cujus Seneca meminit, qui editis libris patrem Ciceroni præferre non dubitavit. ¶ 3. Asinius Quadratus alius Historicus, de quo ibidem Vossius mentionem fecit. ¶ 4. Alius Asinius eruditione clarus docuit Romæ Pompeji Magni tempore, Suidas. ¶ Cæterùm Asinios ex Marrucinis, Italiæ populo, fuisse oriundos, conjicit Bernardin. Rutil. cap. 7 Decuriæ suæ.

ĀSĬNUS, ὄνος, ein Esel. Fœm. Asina, eine Eselin. Vid. Plin. lib. 8. cap. 43. seq. Onager. ὄναγρος ein wilder Esel. *Asinus ad lyram*, ὄνος λύρας, proverb. in stupidos & imperitos, ein Esel zum Psalter. Varro satyræ suæ cuidam hoc nomen indidit, & ex Varronis alia satyra, cui Testamenti nomen est, proverbium hoc Gellius lib. 3. cap. 16 produxit, *filii si erunt* ὄνοι λύρας, *exheredes sunto*. Subauditur, ἀκροαταὶ, *auditores*, quod, cum animantia quædam musices concentu adficiantur, ut de equis, avibus, serpentibus produnt: nihil prorsus asinus illo moveatur. Suidas etiam ex senario veteri supplet ὄνος λύρας ἤκουε, *asinus lyras audivit*: apud quem plura de *Asino* proverbia invenies. *Asinus machinarius* apud JCtos L. 12. Cum aurum §. 10. D. *de Instructo & Instrumento legato*, dicitur, qui molam seu machinam frumentariam rotat: Ein Esel der die Mühle treibt / ein Mahl-Esel. Vide Turnebum lib. 8. Adversar. cap. 9. ¶ Asini dicti etiam qui olim in pistrino laborabant, quod idem illis incumberet labor ad trusatiles molas, qui asinis ad versatiles. Taubm. ad Plaut. p. 1. ¶ Unde & convicium, & *asini* vox in

A ἀναίσθητος, qui nullo lepore, nulla elegantia capitur, stupidusque ac stultus est. Terentius Eunuch. a. 3. sc. 5. v. 50

Quis esset status, flabellum tenere te asinum tantum?

Et Heaut. a. 5. sc. 1. v. 3.

Quæ sunt dicta in stultum; caudex, stipes, asinus, plumbeus;
In illum nil potest: nam exuperat ejus stultitia omnia hæc.

Ein Tölpel / ungeschickter Mensch. & conf. Barth. lib. 8. Adversf. cap. 14. lib. 34. cap. 6. & ad Claudian. p. 1265. Turneb. Adv. lib. 28. cap. 35. Muret. lib. 14. V. L. cap. 9. Casaub. ad Pers. p. 114. Joach. Camerar. libro de nominibus Equestribus p. 112. *Julius Bassus* dictus *Asinus albus* propter notabile vitium: id enim prodigiosum est. Vide & infra in MULUS. ¶ Mira de Ammonii Grammatici asino Damascius apud Photium in Isidori vita Codice 242. tradit: qui esurire maluit, & domi appositum pabulum relinquere, quam non sectari herum poëticas disciplinas tradentem: quasi hoc genere studii tantopere teneretur. Asino vehi humilitatis aliquando, & ignominiæ fuisse, notat Casaubonus ad Lampridii Antonium Diadumenum. ¶ Versus Catulli Epigr. in Æmil. 98

Et non pistrino traditur atque asino?

B exercet eruditos. Cujus quidem satis clarus est sensus: Solte man einen solchen Unflat nicht in die Mühle schaffen und zum Esel gebrauchen? solebant enim asini molas versare. Sed dictio impedita: clarior alioqui, si legas, ut in nonnullis esse codicibus Muretus in comment. pag. 251. testatur, *atque asinus*, quod est, ita ut asinus. Sed si ablativum retinemus, operosum sit exponere. Scaliger ad eum locum pag. 114. putat, jo cula riter eos, qui trusarent molas, Asinos vocatos, *tradere* autem *asino* interpretatur, facere, ut quis sit asinus pistrinarius, quomodo Juvenali *Eunucho committere* seu tradere sit εὐνουχίζειν. Vult autem hoc genus locutionis, quia non mirum, non tamen penitus insolens est, observari à studiosis. Mureto vero lib. 8. Var. Lect. cap. 15. asinum hic videtur Catullus dixisse non animal, sed lapidem molarem: videlicet imitatione Græcorum, qui & bestiam illam & molam eodem nomine appellent: itaque Hesychius ὄνον ait esse superiorem in pistrino lapidem. Quam in sententiam ibi leges plura.

¶ Asellus, asella, diminutiva. Ut, *agitator aselli*, Virg. Georg. 1. v. 273. & *Auritus miserandæ sortis asellus*, Ovid. 2. Amor. eleg. 7. v. 15. Idem de Arte am. 3. v. 290

Ut rudit ad scabram turpis asella molam.

C Asellus quare à Lampsacenis Priapo mactatus: apud Romanos verò Vestalibus sacris panibus coronatus exponit Lactantius lib. 1. cap. 21. ¶ 2. Est & *Asellus* piscis nomen Plinio, sic dicti à colore cinericio, Germanis Zant. quibus olim præcipua auctoritas in cibis, juxta Nep. Fr. 10, 2. ¶ 3. Sed Gesnero Asellus piscis est fustuarius (sic enim Erasmus vocat) Stockfisch / Rothscher. Vide Salpa. *Asellus arefactus*, Stockfisch. *Asellus Albus*, Lachs. Hadrian. ¶ 4. Aselli sunt & duæ stellæ in signo cancri. Plin. lib. 18. cap. 35.

¶ Asellio Sempronius, historicus ac tribunus militum sub Scipione Æmiliano. Gellius lib. 2. cap. 13. & lib. 13. cap. 3.

¶ Asinarius, a, um; adject. Ut *Asinaria mola* apud Catonem de re rustica cap. 10, id est, quam asinus trudit. Die ein Esel treibt. Sic Plauti Comœdia *Asinaria* dicta, quod de venditione asinorum ibi agitur.

¶ Substantive *Asinarius* est, qui asinos curat, agaso: Eselwärter / Eseltreiber / apud Catonem cap. 10. Varronemque in de re rustica. ¶ Christiani etiam per convicium atque contemtum Asinarii a Paganis dicebantur, quod caput asininum colere crederentur, de quo Tertullianus Apologetici c. 16. & lib. 1. ad Nationes cap. 11. & 14. itemque Minucius Felix in Octavio p. 66.

D ¶ Asinīnus, ut *Asininus pullus*, ein junger Esel / Varr. R. R. lib. 2. cap. 8. *Asinina pruna*, Roßpflaumen / Plin. 15. cap. 13. *Asininum stercus* apud Scriptores rei rusticæ. Eselmist. *Lac asininum*, Eselmilch / quod candori cutis conferre docet Plin. lib. 11. cap. 41. vid. & de esu carnis asininæ Meibom. in Mæcen. pag. 164. seqq.

¶ Asinalis, idem. *Asinalis verecundia*. Apulej. lib. 4. Metamorph. p. 153 *asinali verecundia ductus*.

ASIO, ōnis, ex noctuarum genere maximum est, cui pluma aurium instar eminet. *Otus* dicitur etiam, & *noctua aurita*, ein Ohrkautz / Ohr-Eule. Plin. 10. cap. 23.

ASMONIUS, (Grammaticus,) in arte, quam ad Constantinum Imperatorem scripsit, citatur à Prisciano lib. 10. Nominatur & ab eod. lib. de vers. com.

ĀSŌTUS, ἄσωτος, prodigus, decoctor, nepos, heluo, ein Bierbruder / Schlemmer. Cicer. lib. 2. de finib. c. 7, *Nolim mihi fingere asotos, qui in mensam vomant, & de conviviis auferantur, crudique postridie se rursus ingurgitent, qui solem, ajunt, nec occidentem unquam viderint, nec orientem; qui consumtis patrimoniis egeant. Nemo nostrûm istius generis asotos jucunde putat vivere.*

¶ Asotia, ἀσωτία, das wüste Wesen der Schlemmer. Gellius lib.

lib. 10. cap. 17 *Est enim persona divitis avari & parci, sumtum plurimum ASOTI Aque adolescentis viri deplorantis.* A

ASPHALATHUS, m. 2. Rhodißholß. Plin. 12. cap. 24.

ASPĂRĂGUS, ἀσπάραγος, herba, Spargen. ¶ 2. Asparagi etiam in genere dicuntur prima germina vel stirpes fruticum & herbarum, was zu erst von der Wurßel ausscheust / ehe denn es Laub gewinnet / ut teneri illi surculi in lupulo, asparago, &c. Plin. Juvenal. Satyr. 11. v. 69.

Asparagi posito quos legit villica fuso.

Citius quam asparagi coquuntur, locutio est proverbialis, de re, quæ fit celeriter. Frequenter ea usus Augustus est, ut Suetonius refert ejus vita cap. 87. Vide Chiliad.

ASPASIA, Hermotimi filia, Phocensis, omnium sui temporis formosissima habita; ideoque a Cyro primum, deinde ab Artaxerxe impense amata. *Sapientem* vocatam & *elegantem* Xenophon lib. 1. de Expedit. Cyri sub finem scribit; atque id nominis à Cyro ipso accepisse Plutarchus in Artaxerxe significat: quem ejus consiliis feliciter usum in rebus arduis Ælianus scribit, qui prolixè ejus Historiam lib. 10. Var. Hist. cap. 1. exponit. Meminit & Justinus lib. 10. cap. 2. ¶ 2. Alia est, cujus Athenæus lib. 5. meminit; Milesia, qua Socrates in eloquentiæ studio magistra est usus, sapiens & Reipubl. etiam tractandæ callens, unde & a Pericle culta, & tanti habita à Cyro, ut charissimam pellicum ab ea vocârit *Aspasiam* (de qua modo retulimus) quippe cui nomen antea MILTO fuerit, ut Plutarchus in Pericle tradit. Vid. Voss. lib. 3. Inst. Rhetor. pag. 377. ¶ 3. Alia hoc nomine Critobuli conjux fuit, de qua Xenophon lib. 5. Hypomnem. Socratic. de re domestica administranda. B

ASPENDUS, Pamphyliæ urbs ad Eurymedontem fluvium. Situm ejus accurate descripsit Arrianus lib. 1. Exped. Alex. p. 74. ed. Blancard.

¶ Aspendius, gentile, ut *Aspendius citharœdus*, de quo ita Asconius Pedianus in Oration. Cicer. in Verrem de Prætura urbana: *Difficile autem, quod Aspendius citharista faciebat, ut non uteretur utraque manu; sed omnia*, i. e. *universam cantionem, intus & sinistrâ tantum manu complecteretur. Unde omnes, quotquot fures erant, à Græcis* ASPENDII CITHARISTÆ *proverbio dicebantur; quod ut ille carminis, ita isti furtorum occultatores erant. Valet hoc proverbium & in eos, qui multum intestinis commodis suis consulunt præter honestatem.* Hactenus Asconius.

ASPER, a, um, quod vel visu, vel gustu, vel alio sensu ingratum & insuave est, rauch / scharff / stachlicht / sauer / ut, *asperi sentes. Rubus asper, sapor asper*, apud Virgil. Georg. 4, 277. *Vinum asperum*, scharffer / rauher Wein / Terent. dixit Heaut. act. 3. sc. 1. v. 49. cui ibidem *lenius* opponitur: ut apud Ciceronem 2. de Finibus. *Piper asperum* Plinius dixit lib. 12. cap. 7. *Asperrima hiems* Vell. Paterc. 2. cap. 103. *Asper nummus* quis sit, vide in NUMMUS. ¶ 2. Transfertur hæc vox ad omnia, quæ parum voluptatis, leporis ac gratiæ habent, & gravia itaque atque injucunda molestaque sunt. Sic *victum asperum* Plautus Captiv. a. 1. sc. 2. v. 85. *Cœnam asperam* idem in Captivis dixit a. 3. sc. 1. v. 37. Sic *asperior vox* apud Curtium 7. c. 1. n. 23, Schelt- und Schmäh-Rede. *Asperioribus facetiis quem perstringere*, Cic. pro Planc. c. 14. Sed *terra tractatu aspera*, die schwer zu gewinnen ist / apud Plinium 17. cap. 7. *Aspera & rudia*, id est, inculta, impolita de scriptis dixit Vellejus lib. 1. cap. 17. *Aspera loca*, apud Cæsarem 3. Civ. cap. 42, quæ difficulter, nec sine magno labore superes atque pervadas. Quo respectu *levia* & *aspera* opponuntur.

¶ 3. De homine enim quando dicitur, durum, immitem ac intractabilem significat. Ita Virgil. Æneid. 1. v. 283

— — — — quin aspera Juno,

Quæ mare nunc terrasque metu cœlumque fatigat.

Horatius in Arte v. 163 *monitoribus asper*, id est, dicto non audiens, immorigerus: Widerspänstig / unbändig. Lampridius in Diadumeno sub finem: *Ex quo apparet, quàm asper futurus juvenis, si vixisset.* Claudianus in Eutrop. lib. 1. v. 181

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum,

hoc est, nihil superbius, intolerabilius. ¶ 4. Apud Senecam Medea v. 87 Diana, *aspera virgo* dicitur, propter genus vitæ asperum & durum, quæ procul omni amœniore ac lepidiore cultu, in silvis & lustris venandi labore vitam traduceret. Quemadmodum Virg. etiam Æn. 11. v. 664 Camillam *Virginem asperam*, propter armorum & belli studium vocat. Ita enim & de Carthagine in 1. ait v. 14

-- -- *dives opum studiisque asperrima belli.*

¶ 5. *Asperi* etiam dicuntur, rustici & incultis moribus homines, & sic incommodi ac molesti: Grobe / ungeschickte und unhöffliche Leute. Cicer. de Fin. 4. cap. 28 *Homo asper & durus oratione & moribus.* Item pro Plancio cap. 16 *Asper naturâ, & omnibus iniquus.* Ein verdrießlicher unfreundlicher Mann.

¶ Denique Asper & inter nomina est propria. *Asperi in Virgilium & Sallustium commentarios* memorat Hieronymus apol. adv. Ruffin. epist. 67. cap. 4.

¶ Aspĕritas, ātis: acritudo, Schärffe. *Asperitas aceti*, apud Plinium lib. 9. cap. 35. *Asperitas vocis* apud Lucretium 4, 552. ¶ *Asperitas locorum*, Livius 44. c. 7. & Curt. 7. cap. 3. n. 6. i. e. difficultas. Plinius lib. 22. cap. 24, *In lassitudine proniores sumus ad iracundiam & in siti. Ergò & hæc asperitas animi, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur. Lenit enim transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemque.* Ex lassitudine & siti arescunt fauces, & spiritus, & exasperantur veluti: quæ res difficilem meatum spiritui, h. e. difficultatem respirandi producit. Quam *asperitatem animæ* vocat: anima enim spiritus est. ¶ Est & *asperitas*, gravitatis, sive severitatis excessus, hoc est, vitium illud, cui ἀπέχθεια, item φιλία, quam Aristoteles vocat, contraria est: quo qui laborant, δύσκολοι, αὐθάδεις &c. appellantur: Latine *truculenti, morosi, difficiles* &c. qui contra ea se habent, benigni, faciles &c. dicuntur. Vide si lubet Casaubonum ad Polybium p. 131. & seqq. item ad Theophrasti Characteres cap. περὶ αὐθαδείας. Vellejus lib. 2. cap. 89 *Senatus sine asperitate, non sine severitate lectus.* Corn. Nepos in vitâ Attici: *Habebat avunculum Q. Cæcilium Equitem Romanum, divitem, difficillimâ naturâ, cujus sic asperitatem veritus est, ut quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam.* Horat. lib. 1. Ep. 18. placendi studio, & τῇ ἀρεσκείᾳ, seu assentationi opponit:

Est, inquit, *huic diversum vitio vitium prope majus*

Asperitas agrestis & inconcinna gravisque &c.

Addit, *agrestis*, quia hoc vitium indoctis & rusticis, sive agrestibus, familiare est. Unde & Plato τὴν αὐθάδειν, ἀμαθῆ appellat. Ovidius 1. de Ponto eleg. 6.

Artibus ingenuis, quorum tibi maxima cura est,

Pectora mollescunt asperitasque fugit.

¶ Perasper, Celsus lib. 5. cap. 28. n. 14. *subdurum & in summo perasperum.* sehr rauh.

¶ Subasper, Idem eodem cap. sub finem. ein wenig rauh.

¶ Asperè, adverb. Cicer. de orat. lib. 1. cap. 53. *M. Cato apud pop. Rom. asperè & vehementer est locutus*, er hat scharff und hefftig geredt. Idem ad Q. frat. 2. ep. 8 *Nimis aspere tractare aliquem*, mit einem gar zu unfreundlich umbgehen. Comp. *Asperius* Ciceronis est 9. ad Att. ep. 15. Superl. *Asperrimè*, Senecæ 3. de Ira cap. 37; & Vellej. Pat. 2. cap. 7. n. 4. *asperrime sævire.*

¶ Asperiter pro Asperè Nævius dixit apud Nonium.

¶ Aspredo, &

¶ Aspritudo idem sunt, quod Asperitas. Celsus 5. cap. 28. n. 2. *aspredine quadam*: & 6. cap. 6. n. 26. *ex aspritudine lippitudo fit.* Scribon. Largus Compos. 35. *caliginem & aspritudinem oculorum* dixit.

C ¶ Asperare rauh machen. Colum. 8. cap. 3, *asserculi formatis gradibus asperantur, ne sint advolantibus* [gallinis] *lubrici.* Virg. Æneid. 3. v. 285

Et glacialis hiems Aquilonibus asperat undas.

¶ Exasperare, schärffen / usitatius est. Silius 4. v. 19

-- — — — *saxoque exasperat ensem.*

¶ 2. Metaphorice irritare est & exacerbare. Columella lib. 9. c. 15 *Neque convenit æstu medio exasperatas apes lacessiri.* Quintil. 4 cap. 2 *Rem verbis exasperavit*, die Sache mit Worten grösser / als sie ist / oder ärger gemacht. Livius 28. cap. 25 *Animi exasperati sunt*, die Gemüther sind verbittert worden.

¶ Asperetum, locus asper & abruptus. Livius 35. cap. 28 *Tabernacula statuere in asperetis & inæquabili solo difficile erat.* Add. lib. 9. cap. 24.

Aspernor, vide in *Sperno*.

ASPHALTĪTES, æ, Ἀσφαλτίτης, lacus ille Palæstinæ bituminosus pestilenti fœtore, de quo multa Plinius, Solinus, Justinus, & Cornelius Tacitus. Natus est ex ruinis urbium excisarum divinitùs, Sodomæ, Gomorrhæ, & cæterarum, in aquam demersis, manetque hodie in testimonium illustre iræ Dei. Extenditur in earum urbium sede milliaribus Germanicis octo. das todte Meer. ἄσφαλτον bitumen Græci dicunt. Honterus lib. 3. Cosm. D

Jordanisque sacer, geminis è fontibus ortus,

Tandem Asphaltitæ diris immergitur undis.

ASPHŎDĔLUS, Ἀσφόδελος, herba, quam albucum aliàs nominant, & hastulam regiam, Goldwurß / Affodillen. Non est *lilium agreste*, quod *hemerocallis* dicitur sponte nascens in nemoribus. Vide *Albucum*.

ASPIS, idis, ἀσπίς, serpens parvus venenosissimus, cujus morsus immedicabilis est, & mortem certissimam infert, quemadmodùm Nicander & Ælianus prodiderunt. eine Schlange. Hinc *aspidis morsus, aspidis telum*, pro malo immedicabili. Vide Chiliades. Cicero pro Rab. Posth. cap. 9 *aspide ad corpus admota vita est privatus.* Plinius tamen lib. 8. cap. 23. auctor est, remedium ictui fore, si confestim partes contactæ amputentur. Idem prodit, hoc genus non nisi cum compare vagari, ac vivere: itaque alterutra interempta incredibilem alteri ultionis manere curam. In eodem & affectus indicia inesse ex Philarcho idem tradit lib. 11. cap. 74. extremo. Venisse scilicet aspidem ad mensam cujusdam in Ægypto, ut aleretur, assidue: enixam catulos: ab uno eorum filium hospitis interemtum: Illam reversam ad consue-

consuetudinem cibi, intellexisse culpam, & necem intulisse catulo, nec posteà in tectum id reversam intulisse. Morsu aspidis periisse Cleopatram præter Historicos etiam Tertullianus ad Marciam cap. 4. & Galenus de theriaca ad Pisonem testantur. Ac iste quidem inibi tres aspidum species recenset, *Ptyadem*, *Terrestrem* sive *Chersæam*, & *Chelidoniam*. Solinus Polyhistor cap. 30. plures memorat; cæterùm Cleopatram ex ea periisse, quæ *Hypnale* appelletur, quòd somno necet. Quod etiam apud Isidorum legere est lib. 12 Orig. cap. 4. Sed tota res illa de Cleopatræ morte in incertis relinquenda, ut Hist. Antiq. p. 104 ostendimus.

¶ 2. Aspis, nom. propr. viri, qui Cataoniæ fuit dynastes apud Corn. Nep. 14, 4. 1. ¶ 3. Aspis oppidum Africæ, quod Latini *Clupeam* vocant, situm inter Carthaginem & Adrumetum. Vide ad Eutropium notata lib. 2. cap. 12. Est & Insula Lyciæ, & alia prope Cycladas. Steph.

ASPRENAS, Africæ Proconsul sub Tiberio. De Asprenatum vero familia & claritate legatur Plin. lib. 30. cap. 7. Sueton. August. cap. 43.

Assamenta, vide paullo post sub *Asser*.

ASSĂRĂCUS, Trojanus, avus Anchisæ, Trois filius, Ili frater. Vide de stirpe illa Ovid. Fast. 4 v. 33. seqq. & Servium in Aeneid. 1. v. 284

Cum domus Assaraci &c.

Virg. Æn. 12. v. 127.

Et genus Assaraci Mnestheus & fortis Asilas.

ASSASSINI. Genus hominum in Oriente fuisse memorant, quos plerique Historicorum *Assassinos*, Pius Papa & Nic. Gillius *Arsacidas*, Nicetas, *Chasios* nominarunt. Hi Mahumetanæ disciplinæ addicti novam sibi sectam instituerunt: Goldast. Replic. pro S. Cæs. Maj. adversf. Gretf. cap. 1. ab init. Sectam hanc Mahumetanorum quintam numerat Rein. Reinecc. Meth. leg. hist. p. 46. conditore quodam *Aloadino*, qui regnum in eâ Persidis parte obtinebat, quæ Indo fl. proxima est. Eratque veluti equestris ordo, cujus Principes Aloadini Successores *seniores* & *sexmontii* nominabantur. Duravit hæc usque ad Tartarorum irruptiones. Tùm enim arce Assassinorum primariâ, Tigado, post viginti septem annorum obsidionem, (nam ita Haythoni historiâ traditum est,) captâ, prorsus deleti fuere. Hæc Reineccius. Adi & Barth. lib. 51. Adversf. cap. 2. Cæterùm cùm eâ in gente delecti juvenes, religionis quadam persuasione inducti, & nescio cujus Paradisiacæ voluptatis promisso inescati, Principi suo fidem sic obstrinxissent, ut ad imperium ejus, quoscunque Principes occisos ipse vellet, eos vi, fraude, dolo, pro re natâ, etiam cum præsente capitis sui periculo, trucidarent: factum inde, ut ¶ 2. Assassini vocentur *conductitii ad alios interimendos, præcipuè viros Principes*, ut Vossii verbis loquamur lib. 2. de vit. serm. cap. 2. p. 176. nomine ad ipsos etiam conductores transeunte. Atque hinc & ¶ Assassinium *homicidium* est *ex pactione de danda & acceptandâ mercede commissum*, quemadmodùm definit Joh. à Felde Part. 2. Elem. Jur. univ. p. 235. De crimine ipso consulendi Juris interpretes.

ASSĔCLA, commune est, & significat vel comitem, vel assistentem, vel assectatorem, der auf einen wartet/ und ihm nachtritt. *Assecla mensarum*, ein Schmarotzer/ Vet. Gloss. *Assecla* παράσιτος. Sic Sallustium Cicero vel quisquis auctor illius invectivæ est, nominat, *sed tu omnium mensarum assecla*, &c. ¶ *Assleclam* pro comite dixit Nepos in Vita Attici cap. 6. cum ait: *Qui necum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum Legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cùm præturam gerere noluisset, ASSECLAM esse Prætoris.* Sic *Asseclæ legatorum* apud Cicer. in Verrin. 3. cap. 25.

ASSER, ĕris, masc. & Assis, is, fœm. Tabulæ sunt sectiles, Dielen oder Bretter. Dicti *asseres*, veluti Festus vult, quod parietibus trabibusque *assideant*. Plaut. in Aul. a. 2. sc. 6. v. 8 *Ligna apud nos nulla sunt.* CO. *sunt asseres?* STA. *sunt pol*, &c. *Asseres pedum duodecim*, apud Cæsarem 2. Civ. cap. 2. *Roboreis assibus solum compingere*, den Boden mit Eichenen Bretern belegen/ apud Columel. 6. cap. 19. ubi & *axibus* legunt, quemadmodum & Budæus *asses* vel *axes* dicit. *Quernis assibus contabulare*, apud Plin. lib. 36. ¶ Sed revera *asseres* & *asses* idem non sunt; neque sunt *asseres* tabulæ [Bretter] sed *asses*: à quibus *assare* & *coassare*, & *coassatio* etiam est. *Asseres* autem trabeculæ sunt, quibus tegulæ in tectis imponuntur, Latten/ darauff die Ziegel auff den Dächern ruhen: quod illa Vitruvii verba lib. 4. cap. 2. diserte docent; *Deinde insuper sub tegulas asseres* (scilicet ponuntur) *ita prominentes uti parietes eorum projecturis tegantur.* ¶ Eaque de caussa *asseres* de sudibus, contis, longuriis etiam dicuntur, quod Hotomannus ad Cæsarem lib. 2. de Bell. Civ. cap. 2. observat. Sic *asseres lecticariorum* (Stangen/ daran die Senfften getragen werden) Suetonius dixit in Caligulâ cap. 58. Vet. Gloss. *Asseres* Κοντοὶ, δοκοὶ σφωτῆρες.

¶ Asserculi, diminut. apud Columel. lib. 8. *Junctis parieti modicis asserculis.* Assiculus, idem, ex antiquo Assis.

¶ Ab *Assibus* verbum *assare*, h. e. contabulare, täfeln/ spünden/ unde &

¶ Assamentum formant, & quidem Plinii auctoritate lib. 16. cap. 40, *Rigorem fortissime servat ulmus, ob id cardinibus assamentisque portarum utilissima.* Sed Harduinus ad hunc locum notavit, omnes MSS. libros *crassamentis* habere.

¶ Coassare, Vitruv. 7, 1. idem quod *assare.*

¶ Coassationem, seu coaxationem fecit Plinius 36, 25. Vitruv. 5. cap. 1.

¶ Assula, diminut. Assulæ, quas Græci σχίδια, schidia, vocant, partes sunt materiæ asciâ abrasæ aut securi truncatæ, Spän/ Schindeln. Plautus Merc. a. 1. sc. 1. v. 20 *at etiam cesso foribus hisce facere assulas?* id est in minutos asseres discindere. Plinius lib. 29. c. 2 *assulis tedæ subjectis.*

¶ Axiculus, diminut. aliud (nam & axes, asses dicuntur) apud Columel. & Vitruv. 10. cap. 14.

ASSĬDUUS, frequens, continuus, stet/ unablässig/ ab assidendo. Assiduus ignis, stetsbrennend Feuer/ Festus: *Assiduus qui in eâ re, quam frequenter agit, quasi consedisse videtur.* Ergo ab *assidere* est. Quo referas & illud Aquilæ Romani lib. de fig. sent. (p. 16. edit. Paris. 1599) cùm *sermonem assiduum* vocare videtur eum, qui est amicorum in familiari alloquio sibi assidentium. Varro tamen ab *adesse* deducit: *Qui adest*, inquit, *assiduus*, lib. 5. de Lat. Linguâ: videturque huc facere illud Ciceronis de petitione Consulatus cap. 11, ASSIDUITATIS *nullum est præceptum: verbumque ipsum docet, quæ res sit. prodest autem nunquam deesse.* Cic. pro Cœl. c. 4 *Cassius fuit assiduus mecum*, hat fest bey mir gehalten. *Assiduam operam dare foro*, Plaut. Asinar. a. 2. sc. 4. v. 22. Assiduum in aliquo esse, stets über etwas liegen. Cic. pro S. Rosc. cap. 7 *Cum hic filius assiduus in prædiis esset, cumque se voluntate patris rei familiari vitæque rusticæ dedisset.*

¶ 2. Assiduum pro locuplete seu divite Plautus dixit Amphit. a. 1. sc. 1. v. 14. Cicero in Topicis cap. 22. *Cùm Lex Ælia Sentia assiduo vindicem assiduum adesse jubeat, locupletem jubet locupleti. Locuples enim* assiduus *est: appellatus ab ære dando.* Cum dicit *ab ære dando* appellatum *assiduum*, *ab asse dando*, dictum significat: quod *assem duit* sive det. Gellius à muneris quoque pro familiari copia faciendi assiduitate dici posse existimat, quem vide lib. 16. cap. 10. Ac inde etiam qui suo sumtu militabant, ASSIDUI; cæteri ÆRARII appellati.

¶ 3. *Assiduum* aliquando pro perpetuo, & quod irremissa quadam serie connexum sit, ad Ceirin Virgilianam adolescens adhuc observavit Barthius; quoque eo illud Fannii, sive is Priscianus est, qui Dionysii περιήγησιν Latinè vertit, adducit de terrâ:

Non tamen assiduo teres undique margine circum
Clauditur hæc. Ipsum quoque vide p. 87 ad Claudian.

Etiam Ovidius similiter assiduum motum dixit lib. 15. Metamorph. fab. 3

Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago:
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu.

Comp. *Assiduior*, Varronis est lib. 2. de Re R. cap. 9. extremo, qui *assiduiores canes* dixit, non facile a grege, cujus custodia sunt, recedentes. Superlative Suetonius Aug. c. 71 *vasa aurea assiduissimi usus* (Alexandriæ capta) *conflavit omnia.*

¶ Assiduitas, steter Fleiß. *Assiduitas laborum*, stete und tägliche Arbeit. *Assiduitas & diligentia*, Cicero 2. Att. epist. 15. *Assiduitatem & frequentiam* Cicero de petitione Consulatus conjungit ipso principio, tanquam synonyma. Neque apud Suetonium *assiduitas spectaculorum* aliud, quàm frequentia, est, cum de Augusto, ejus vitâ, cap. 43 scribit: *Spectaculorum & assiduitate & varietate & magnificentia omnes antecessit.*

¶ Assidue, Assiduo. *Assiduissime mecum fuit Dionysius*, Cicer. de Clar. Orat. cap. 91. *Perfugium mihi literæ, quibus assidue utor*, Idem lib. 5. fam. ep. 15. *Assiduo edis*, Plaut. Mil. a. 1. sc. 1. v. 50.

Assius lapis, vide mox *Assos*.

Asso, Assare, vide infra, *Assus*.

ASSOS Græcâ, & Assus Latinâ terminatione, proprium nomen aliquot urbium, quarum una Troadis fuit, altera Mysiæ, Lyciæ tertia, quarta Epiri. De Asso Troadis urbe celebris fuit Stratonici citharœdi sententia apud Strabonem lib. 13 p. 420

ἄσσον ἴθ᾽, ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ᾽ ἵκηαι·
Vade Assum, ut citiùs leti confinia tangas.

Erat enim Assus naturâ & arte urbs munita, & ab eâ parte, quæ mare spectat, arduum & difficilem habebat adscensum. Vid. Hadr. Jun. adag. 109. qui observat esse, qui hîc Asson Lyciæ oppidum, & pro Stratonico nominet Nicostratum. Porrò ab Asso Troadis denominatur

¶ Assius, lapis, qui & sarcophagus, σαρκοφάγος appellatur, quem Plinius scribit lib. 35. cap. 17. in Asso Troadis nasci; fissili venâ scissum, qui corpora defunctorum in eo condita intra quadragesimum diem absumat, exceptis dentibus; & quæ alia ibi de hoc lapide sequuntur. De quo præterea vide Dioscoridem lib. 5. cap. 99.

ASSUS, a, um, quasi *arsus*, ab ardeo, idem quod *assatus*, gebraten/ ut *caro assa*, quam *assaturam* indocti dicunt, ein Brate. Plaut. in Curc. act. 2. sc. 3, 88.

Hæc

Hæc sunt ventri stabilimenta, panis & assa bubula: Brodt und ein Rindern Brate halten im Bauch wieder. Alia sunt *caro frixa*, in Butter gebraten/ *caro tosta*, geröstet/ &c.

¶ *Assum vitulinum* in hoc Ciceronis loco lib. 9. Epist. 20 ad Pætum legunt, nec male, ut videtur, quamvis & *Vitellinum* legatur; *integram famem ad ovum affero, ita usque ad assum vitulinum opera perducitur.* Significat autem carnem vitulinam, quæ inter fercula postrema in cœnis apponebatur: Corrad. ¶ 2. significat solum, merum, ut *assâ voce canere*, i. e. solâ voce, nullis admistis musicis instrumentis: mit blosser Vocal-Music. Ex Catone & Varrone Nonius. Vicissim *assæ tibiæ* dicuntur, quibus canitur sine chori voce, Servio, cujus locum quære in *Antes:* blosse Instrumental-Music von Pfeiffen. Unde & *assare* dicuntur tibicines, cùm solis tibiis canunt. Vide Nonium & Josephum Scaligerum Conjectaneis ad Varronem. *Assum autem*, inquit Nonius, *æstimandum est, ut in obsoniis sine pigmento saporis alieni, quemadmodum merum dicitur solum.* Hoc vult: Sicuti *merum*, cum initio vinum notaret, significare postea cœpit quodlibet purum, quomodo vinum (puta sibi relictum,) purum est ab aqua: sic *assa*, quod nomen primo carnis fuit ad ignem tostæ, translata est postea ad designandam eam cantilenam, quæ *sola* voce constaret absque organorum veluti condimento; nam & caro talis, secus atque elixa, nihil habet additum saporis alieni. Verum huic similitudini obstat, quòd *merum* alii volunt, (& rectius, opinor) prima significatione purum, secundâ demùm vinum significare nullâ dilutum aquâ, quod Græci ἄκρατος vocant, cùm id olim duabus vocibus *vinum merum*, ein lauterer Wein/ fuisset dictum. Seposita vero ista similitudine plausibiliorem dixerim Nonii etymologiam, quàm illam aliorum apud Vossium f. 51. etym. *assi* notionem istam derivantium ab ἄσαι, quod est *canere*. Non enim ideò *assa* vox, *assa* tibia vocabantur, quia *caneret*, sed quia hoc faceret *sola*, & absque societate modulaminis alieni. Quo fere modo ¶ 3. *Assi* etiam *lapides* dicebantur sicci, i. e. qui nullo arenario conglutinati sunt; sed alius super alium positus, ut in maceriis vinearum fieri consuevit. Vide Servii locum suprà à nobis allegatum in voce *Antes.*

¶ Semiassus halb gebraten. Cicero 1. Tusc. cap. 44 *relliquias semiassi regis* ex veteri poëta dixit.

¶ Assa, orum, in balneis sudaria sunt (sic enim Seneca vocat) die Schwitzstube/ die Schwitzbanck. Cicer. ad Q. Fratrem lib. 3. ep. 1. *In balneariis assa in alterum apodyterii angulum promovi*, ich habe die Schwitzstuben an einen andern Ort fortgerückt. Ideò sic dicta, quod tantùm ibi sudent; non etiam lavent. Vide suprà quid *Apodyterium* in balneis.

¶ Asso, Assare, verbum, coquere est, & torrefacere ad ignem, braten. ¶ 2. *Assare* dicuntur tibicines, cùm solis tibiis canunt, quod paullò ante monebamus. ¶ 3. *Assare* item contabulare est, vide *Asser.*

¶ Assatus, gebraten. Pro quo &

¶ Inassatus dixit Plinius lib. 30. cap. 10. *In ligneis verubus inassatum.* Quare &

¶ Inassare dici potest pro, assare.

¶ Coassare, vide *Asser.*

Assus, oppidum, vide supra *Assos.*

ASSYRIA, Ἀσσυρία, Asiæ regio, dicta ab *Assur* filio *Sem:* veluti Augustinus testatur de Civ. Dei lib. 16. c. 3.

¶ Assyrius, adject. Lucan. lib. 4. v. 298.

-- -- *Assyrii scrutator pallidus auri.*

¶ Assyrii nomen pro Judæo, seu Ebræo apud Græcos interdum usurpari, Seldenus annotavit 1. de Jur. nat. & gent. juxt. Ebr. 2. p. 18. ¶ Assyrius etiam cum *Syrus* non raro confunditur.

AST, conjunctio adversativa est, qua utuntur Poëtæ imprimis pro *At*, brevem illam syllabam epenthesi commutantes. Ut Virg. Æn. 1. v. 46 *Ast ego, quæ divûm incedo regina* &c. Tamen & Cicero quoque ea usus est, ad Attic. lib. 6. epist. 5, *Hoc tu indaga, ut soles: ast hoc magis.* Et Livius lib. 10. cap. 19 antiquâ formulâ: *Bellona, si hodie nobis victoriam duis, ast ego templum tibi voveo.*

ASTA, civitas Hispaniæ Bæticæ, quæ Plinio *Regia* cognominatur lib. 3. cap. 1. ¶ 2. Asta alia in Liguria est, cujus ager vulgo Comitatus Astensis audit inter Pedemontium & Montferratum.

ASTACVS, Ἄστακος, cancer Marinus, ein Meerkrebs oder Seekrebs/ vide Grammarus, & Locusta.

¶ Astacus, seu Astacum, oppidum Bithyniæ apud Strab. lib. 12 & Plin. lib. 5. sub finem. Unde

¶ Astacenus, ut *sinus Astacenus*, Plinio c. l.

ASTAPHIS, Ἀσταφὶς, Plinio uva passa est, Rosin/ Weintraüblein. lib. 23. cap. 1. *Uva passa, quam Astaphida vocant*, &c. ¶. 2. *Astaphis agria*, sive *Staphis agria*, ἀσταφὶς ἀγρία & σταφὶς ἀγρία, herba; quæ & *uva silvestris*, & *herba pedicularis*, quod pediculos necet, & *pituitaria*, dicitur, Bißmintz/ Matth. Speichelkraut/ Leußkraut/ Hadrian. Vide *Staphis.*

ASTARTE, Dea Syrorum: de qua vide Johannem Seldenum Syntagmate de DIs Syris: & infra in SYRIA.

ASTEISMVS, ἀστεϊσμὸς, tropus est, orationis scilicet urbana festivitas, aut, secundum Diomeden, quicquid simplicitate rusticâ caret, & facetâ satis urbanitate expolitum est, ut Virgilii illud eclogâ 3

A *Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mævi*, &c.

Item, cum decrevisset Philippus Persas in suam redigere potestatem, & in hoc exercitum misisset, scripsit, *milites ideò a se missos, quod comperisset, Persas seditione vexari, & bonorum esse, tali tempore subvenire.*

ASTER ATTICVS, ἀστὴρ ἀττικὸς, herba quam Amellum Virgilii putat esse Matthiolus, sed negat Hadrianus. Sternkraut/ Bruchkraut/ Schartenkraut.

ASTERIAS, æ, 1. decl. Ἀστερίας, piscis est ex rajarum genere: raja nimirum stellaris, ein Sternroche. ¶ 2. Quod tamen nomen etiam Galeis piscibus, den bunten Seehunden/ ¶ 3. & inter aves accipitribus, aquilis, & ardeis tribuitur; à punctorum & macularum varietate. Gesn. ¶ 4. Est & gemma Asterias seu *Asteria*, quæ & *Astrios* & *Astroites* & *Astriobolus* dicitur. Ea conjecta in acetum vertitur in orbem. Germani nomen ei à victoria fecerunt, Siegstein. Agricol. Gesner. Nomen inde indepta est, quod sole contraria candicantes radios regerit, ut Plinius auctor est lib. 37. cap. 9.

ASTERION, Cometæ fil. unus ex Argonautis, de quo Apollonius in Argon. lib. 1. vers. 35. & Flaccus Argon. lib. 1. vers. 356. ¶ 2. *Asterion* est & fluvius Argolidis, apud Statium Theb. 4. v. 122

B & 714. ¶ 3. Porro est & Thessaliæ civitas hujus nominis, apud Homerum Iliad. B.

ASTERISCVS, ἀστερίσκος ab ἀστὴρ, inter Notas Criticorum, quas in lectione auctorum locis certis ad distinctionem scripturarum, ut Isidorus loquitur, cera miniatula varias appingebant, fuit stellæ figura, quâ non eodem modo iidem usi. Aristarchum asterisco cum obelo, seu virgulâ jacente [*--] usum propriè in iis versibus, qui non suo loco positi essent, Isidorus tradit lib. 1. Orig. cap. 20. S. Hieronymus ad Augustinum Epist. 89. cap. 6, *Ubicunque virgulæ, id est obeli sunt, significatur quod septuaginta plus dixerint, quam habetur in Ebræo: ubi autem asterisci, id est stellulæ prælucentes, ex Theodotionis editione ab Origene additum est.* Et Augustinus Epist. 10 ad Hieronymum cap. 2 *Asteriscis notasti, quæ in Ebræo sunt & in Græco desunt: obeliscis autem, quæ in Græco inveniuntur, & in Ebræo non sunt.*

ASTHMA, ἆσθμα, anhelatio seu difficultas spirandi, der schwere Athem / δύσπνοια. Suspirium videtur Seneca vocasse, vide suo loco.

¶ Asthmaticus, ἀσθματικὸς, qui id mali patitur, der einen kurtzen Athem hat/ engbrüstig ist/ Plinius *suspiriosum & anhelatorem* vocat lib. 23. cap. 7.

ASTRAEA, Ἀστραία, dea justitiæ, quæ vitiis hominum crescentibus in cœlum subvolasse à poëtis fingitur. Vide pulcherrimum locum in Arati Phænomenis. Ovid. lib. 1. Metam. v. 149

C -- -- -- *& virgo cæde madentes*

Ultima cælestum terras Astræa reliquit.

Quod de Pudore & Nemesi Hesiod. etiam finxit. Vide Octaviam Senecæ.

ASTRAGALVS, ἀστράγαλος, talus est, ein Knöchel oder Knorren. Sed in homine esse ἀστραγάλους negavit Aristoteles; vide infrà *Talus.* Unde ¶ 2. Astragalismus, ἀστραγαλισμὸς, ludus, talorum jactus, Würffelspiel. ¶ 3. Et *Astragala* inter torulos sunt columnarum, die Ring oder runde Reiff um die Seulen. Qua voce in fœminino juxta & neutro usus Vitruvius est. Vide interpretes ejus, & Bernardinum Baldum de verborum Vitruvianorum significatione: qui rem ipsam pluribus explicant. ¶ 4. Astragalus denique frutex parvus est, ciceri similis, flore purpureo, radice rotunda, Dioscoridi lib. 4. cap. 47. Erdmoltern. ¶ 5. Verticillum, ein Spinnwirtel.

¶ Astragalismus, vide quæ in *Astragalus* n. 2. modo dicta sunt.

ASTRAMPSYCHVS, auctor vetus. Scripsit, Suida teste, librum medicum de cura canum, itemque Onirocriticon, h. e. de somniorum interpretatione. Ac posterius hoc quidem scriptum ad nos utcunque pervenit, versibus meris jambicis exaratum. Ediderunt Josephus Scaliger, Hadr. Junius (lib. 1. animad. c. 18.)

D Vinc. Opsopœus (cum oraculis veteribus,) Johannes Meursius (fine Mantissæ suæ ad librum de luxu Romanorum.) Vide & Casaub. ad Suet. Cæs. cap. 7. p. 20. itemque Jo. Henr. Ursin. de Zoroastr. p. 62. qui Astrampsychum & Zoroastrem eundem esse putat, inductus videlicet augurio nominis, cùm utrumque nomen idem sonet, *astrum* nempe *animatum.* Sed me quidem hæc ratio parum movet.

Astriobolus; ¶ Astriotes; ¶ Astroites, vide *Asterias.*

ASTRVM, ἄστρον, signum stellis coactum, quod nos sidus vocamus: Macrob. lib. 1. in Som. Scip. cap. 14. ein Gestirn. Nam & Zodiaci signa *astra* dixit Virgil. lib. 1. Georg. v. 231.

Idcirco certis dimensum partibus orbem

Per duodena regit mundi Sol aureus astra.

Differunt igitur à *Stella*, quæ solitaria est, *Astrum*, *sidus*, *signum*, tametsi & stellis appellationem illam Cicero alicubi tribuat. Vide Vallam lib. 6. cap. 22. Censorinus de die natali cap. 23 *Babylonii à solis exortu ad exortum ejusdem astri diem statuerunt.*

¶ *Cognitio astrorum*, Sternkunst. Cicer. de Divinat. 1. cap. 41 *Chal-*

Chaldæi in Syria cognitione astrorum antecellunt, seynd berühmte Sternseher. *Tollere* aut *ferre ad astra*, in Himmel heben / hoch loben. Virg. eclog. 5. v. 51 *Daphnin tollemus ad astra.* Sic *astris sese efferre*; Silius de Alexandro respondente apud inferos Scipioni, quibus artibus tantam sibi gloriam peperisset; lib. 13. v. 772

turpis lenti solertia Martis:
Audendo bella expedias, pigra extulit astris
Haud unquam sese virtus; tu magna gerendi
Præcipita tempus, mors atra impendet agenti.

Malo astro natus, id est, infeliciter natus, sive homo infelix, apud Petronium. ¶ 2. *Astra* pro Diis ponere aliquando, & iis maxime, qui ex hominibus consecrati ab obitu, & in Deorum numerum relati essent, ut Imperatores seu Principes, Poëtæ solent. Eorum enim animas in astra abire opinio tenebat. Unde cùm Julio Cæsari Patri Augustus ludos funebres celebraret, & medio die stella appareret, creditum fuit, animam Cæsaris esse cælo recepti, ut Suetonius refert Vita Cæsaris cap. 88. Vid. & Servium ad illud Virgilii in Ecloga 9

Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum:

Eò enim in illo carmine respexit Poëta. Vide & infra in SIDUS. Hinc declarandus etiam locus Statii lib. 1. Silv. Equo Max. Domitiani, cum sub finem carminis scribit:

-- -- *huc & sub nocte silenti,*
Cum superis terrena placent, tua turba relicto
Labetur cælo, miscebitque oscula juxta.
Ibit in amplexus natus, fraterque, paterque
Et soror: una locum cervix dabit omnibus astris.

Significat enim filium Domitiani, & Patrem Vespasianum, cum Tito fratre ac sorore Domitilla, lapsuros cælo, quod tanquam Dii habitent, per noctem, & omni affectu prosequuturos Domitiani Statuam omnes. Nam cùm dicit, *Una locum cervix dabit omnibus astris*; intelligit unam Domitiani cervicem in Statua omnium Deorum Flaviæ Gentis, quos paullo ante recensuit, amplexibus concessuram locum, sive patere.

¶ Ab *Astrum* Adjectivum *Astricus* est: quo usus Varro in Satyra Marcipore apud Nonium in *Meridiem:*

Cùm pictus aër fervidis latè ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet.

¶ Astrifer, poëticum Statius 8. Theb. v. 83

astriferos inclinat Juppiter axes.

¶ Astriger, idem. Statius 10. Theb. v. 828

Cominus astrigeros Capaneus tollendus in axes.

Et Claudianus de Bello Get. v. 245

Qua micat astrigera senior cum conjuge Cepheus.

¶ Astrifugus. Archithren. *Sol jubare astrifugo mundum circummeat.*

¶ Astrilucus, lucens ut astra, Mart. Capellæ est lib. 6, qui & lib. 2 *Astrificus* dixit.

¶ Astrolabium, ἀστρολάβιον, Mathematicorum Instrumentum, quo ad vestigandos stellarum aut siderum motus utuntur.

¶ Astrŏlŏgia, Ἀστρολογία, die Sternseher-Kunst / præclara illa scientia, quæ motus cælestes sub demonstratas rationes redigit. Cicero sane lib. 2 de Divinat. cap. 42 ita ample vocabulo usus est, ut Archelaum & Cassandrum *summos astrologos* laudet, qui *in cæteris astrologiæ partibus excellerent, hoc prædictionis genere usi non fuerint.* Ibidem de Scylace Halicarnasseo: *excellens in astrologia totum hoc Chaldaicum prædicendi genus repudiavit.* Omnem ergo astrorum scientiam & motuum rationes Astrologia significabat, nondum, ut hodie fit, ad angustias vanam & incertam prædicendi ex astris opinionem redacta. Postea vero præclarum hoc astrologiæ nomen contemtius significavit, quia id vanitati suæ plerumque prætexunt, qui ex certo siderum positu fata hominibus pandere præsumunt, qui & honestissimum *Mathematicorum* vocabulum sibi olim vindicarunt, ut infra monebimus; factum est, ut male audirent astrologi, & ipsius artis vocabulum in contemtioribus poneretur. Quamquam non vana tantùm; sed perniciosa etiam Reip. & impia iisdem visa est: quippe quæ homines, dum addit spes animis, aut facit metum, in cupiditates improbas nefariaque consilia impellere valeat; tum ab religione & cultu abducere Numinis. Quare non modo hoc Astrologiæ genus & improbatum & vetitum semper Romanorum, sapientissimæ gentis legibus; sed Patribus quoque Ecclesiæ Veteris Conciliisque damnatum fuit: adeo, ut, tanquam Idololatricam artem, & ipsis a Dæmonibus inventam alienam penitus Christiano; nec cœlum sibi promittere posse existimarent, cujus *radiis*, ut Tertullianus loquitur, *cælo abuteretur.* *Cælo* autem *abuti* credebatur, qui inde futura prædiceret. Vide Tertullianum, ut innumeros alios præteream, de Idololatria cap. 9. Hinc Augustinus, quod aliquando huic arti attendisset, se commisisse in eo peccatum grande, & cujus nomine DEI exoranda sibi venia esset, lib. 4. Confessionum cap. 3. & lib. 7. cap. 6. agnoscit. GENETHLIOLOGIAM Vitruvius vocat lib. 9. de Architecturâ cap. 7. ubi de origine & progressu ejus etiam breviter docet.

¶ Astrŏlŏgus. Cic. Divinat. lib. 1. cap. 39 & paullo ante citato loco hac voce usus est: & Juvenalis Satyr. 6. v. 552

- - - *quidquid*
Dixerit astrologus, credent à fonte relatum
Ammonis.

¶ Astrŏnŏmia, ἀστρονομία, Kunst von des Himmels Lauff. scientia quæ ex ratione motûs siderum aliquid colligit, & ad vitæ usum transfert: puta ad rationem temporis, dierum, mensium, anni, constituendam; item ad navigationem &c. quatenus huic scientiæ dandam operam existimabat Socrates: quanquam Xenophon Astronomiæ vocabulum ad accuratiorem illam & subtiliorem stellarum cognitionem transtulerit lib. 4. Memorabilium. Videturque *Astronomiæ* vocabulum Veteribus utramque partem fuisse complexum, & ab *Astrologiâ* nihil fuisse diversum. Nam & Aristoteles lib. 1. Analyt. Post. cap. 13. *Astrologiæ* nomine utrumque comprehendit.

¶ Astrŏnŏmus, astrorum mensor, qui stellas stellarumque cursus & distantias contemplatur.

¶ Astronomicus. *Astronomica præcepta* vel *libri*, quibus de astris agitur.

ASTV, ἄστυ, Urbem significat, quo nomine urbem suam peculiariter, & ἐξοχῆς ritu Athenienses appellabant, Donato auctore. Terent. Eun. act. 5. sc. 6. *An in Astu venit?* Com. Nepos in Themistocle: *Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit ASTV: idque nullis defendentibus incendio delevit.* Cæterum eo nomine Pyræeum non continetur: in quo velut nova & peculiaris Urbs à Themistocle instituta fuit. Quare & Athenarum nomine non comprehendit idem Nepos, cum in Cimone scriberet: *Conon cum parte navium in patriam venit, muros dirutos à Lysandro utrosque & Pyræei & Athenarum reficiendos curat.* Athenarum nomine *Astu* seu veterem illam urbem intelligit. Et inde Donatus ad supra citatum Terentii locum: IN ASTV, inquit, *de Pyræeo in urbem.* Vide & infra Stephani Byzant. locum, in *Urbe.* itemque Savaron. ad Sidon. lib. 1. Epist. 6.

¶ Astus, ûs, πανουργία, Behendigkeit / Schalckheit. Terent. in Eunuch. ibid. *Quod si astu rem tractavit*, &c. Im fall er listig mit der Sache umgegangen. Plautus *astu colere quid* dixit Captiv. act. 2. sc. 1. *Doli non sunt nisi astu colas*: i. e. fallendi & decipiendi animo. Et Recto casu Silius 16. v. 32

Non ars, aut astus belli, vel dextera deerat.

¶ Astūtus, a, um: plenus astu, ein verschlagener Mensch / der einen leicht überreden und hintergehen kan. ¶ Est autem *astus* & *astutus* ab *astu*, quod Urbem significat. Sunt enim urbani homines callidiores & ad fallendum magis docti: at rustici contra simpliciores & procul dolis. Asconius in Procem. Act. in Verrem: *ASTVTA. i. e. urbana: etenim urbs ἄστυ dicitur.* Horatius lib. 2. Serm. Sat. 3. v. 185

Scilicet ut plausûs, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?

In quo stultitiam eorum accusat, qui cum à natura ad fraudem dolosque nati sint, magnitudinem quandam animi affectent leonesque videri velint, cum sint astutæ vulpes. Itaque *astutus* est, qui fingendo & simulando aliud quàm est, aut gerit, aut loquitur, decipit alios & circumscribit, ut sibi consulat. Unde idem Horatius lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 62 *fictum astutumque*; Cicero lib. 3. ad Fam. Ep. 10. *astutum & occultum* [qui idem & *fictus* dicitur] conjungit. Idem ead. Ep. *Quod si id est maxime astuti hominis omnia ad suam utilitatem referre* &c. Sic *non-astutus* est apertus, apud Tacitum de Germania cap. 22. *Gens*, inquit, *non astuta, nec callida, aperit secreta pectoris licentia loci.* Compar. Astutior. Cicer. lib. 3. epist. 8 *Quod si quis me astutiorem fingit.* Superlat. *astutissimus adversarius*, Augustin. Serm. 17 de Sanctis cap. 3. & *astutissima calliditas*, Idem de Civ. Dei lib. 21. cap. 6.

¶ Astūtŭlus, diminutivum, & cum intendendi particula

¶ Perastūtulus, cujus fœminino usus est Apulejus lib. 9. p. 219 *Mulier callida, & ad hujusmodi flagitia perastutula.*

¶ Astūtia, ab astu differt, ut ab ira, iracundia. Ipse habitus scilicet, sive perversa & nequam illa ingeniositas, quæ in inveniendis dolis atque fallaciis posita est. Betrügerey. Unde & *Sapientiæ* opponitur. Cicero supra laudata Epist. lib. 3. ad Familiares: *Quæ ego omnia in expetenda amicitia tua, non ASTVTIA quadam, sed aliqua potius SAPIENTIA secutus sum.*

¶ Astute adverbium: callide. Cicero ad Quint. fr. lib. 1. ep. 2, *astute reticere*, etwas zurück halten. Varro lib. 9. de L. L. *Sed ne astutiùs videar posuisse duo genera etiam similitudinum sola, cum utriusque inferiores species sint plures; si de his reticuero, ut mihi relinquam latebras, repetam ab origine similitudines.* Gellius lib. 18. cap. 4. *levia inaniaque pro gravibus & veris astutissime componentes.* Et Lactantius lib. 1. cap. 22 *quod ille astutissime excogitavit.* Etiam Augustinus Civ. Dei lib. 19 cap. 5, *astutissime fingere.*

ASTVR, sing. ut: *Astur equus*, de quô posteà in Asturco; &

¶ Astures, plures Hispaniæ populus proximus Gallæcis.

¶ Asturia, horum regio. Et

¶ Astura, fluvius ejus regionis, unde procul dubio & genti

nomen: cujus, ut & gentis mentio apud Florum lib. 4. cap. 12.
¶ 2. Astura urbis quoque nomen est, ubi Cicero villam habuit maritimam. Vid. Victor. Schol. in 2. Epist. Cic. ad fam. 16. A

¶ Asturco, ōnis. Asturcones, ab Asturia, sive Asturum gente Hispanica, equi sunt, quos Latini aliàs a molli & glomerato incessu, *Tolutarios* vocant: ipsi Hispani *Thieldones* dixerunt, unde nostrum ein Zelter. Seneca epistola 87, *Non omnibus obesis mannis, & asturconibus, & tolutariis præferres unicum illum equum, ab ipso Catone defrictum?* Adde Plinium lib. 8. cap. 42. extremo: qui tamen Asturcones in eo distinguit, quod minori forma sint. Martialis 14. ep. 199

Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Asturio. lege *Acipenser*.

ASTYAGES, Ἀστυάγης, Cyaxaris Medorum Regis filius, ultimus Assyriorum & Medorum Rex, de quo Herodotus & Justinus lib. 1.

ASTYANAX, ctis, Ἀστυάναξ, quasi urbis rex, proprio enim nomine *Scamandrius* dicebatur; Hectoris fuit filius, quem in direptione Trojæ ex turri præcipitem dedit Ulysses. Vide Ovid. 13. Metam. Virgil. 3. Æneid. v. 489

O mihi sola mei super Astyanactis imago.

¶ 2. Alius Astyanax Milesius, miri homo roboris & edacitatis, ut qui solus (uno prandio) posset octoginta placentas absumere, ut est apud Scholiasten Theocriti ad Idyll. 4. quanquam hoc Ægoni cuidam Theocritus tribuit. B

ASTYCUS, a, um, ut *Astyci ludi* apud Sueton. Caligula cap. 20. qui Græcis instituti fuere: qualia Athenis Dionysia. Ab ἄστυ ἀστυκός est. Jos. Scaliger lib. 5. de Emendat. Temporum pag. 449. Quamvis Torrentii quoque conjectura elegans satis videatur, pro *Astycos ludos*, quod Scaliger volebat, *Actiacos* legentis: quorum supra in Tiberio cap. 6. extr. Suetonius meminerat.

ASTYDAMAS, antis, nomen Tragicorum duorum Atheniensium, patris & filii, de quibus Voss. p. 45. & 50. de Poët. Græc. Pater Isocratis auditor fuit, sed ab eloquentiæ studio se ad scribendam tragœdiam convertit.

ASYLA, f. 1. Hünerdarm / herba. Plin. lib. 25. c. 13.

ASYLUM, ἄσυλον, ut, *in asylum confugere*. Cic. Verr. 3. cap. 33. Servius dictum putat quasi ἄσυρον, quod ex eo neminem, qui in id confugisset, liceret per vim extrahere, eine Freyheit/Zuflucht. Dictum ergo putavit ab α στερητικῷ & verbo σύρω, traho. Rectius a συλάω, quod non tantum spoliare notat, sed in genere quoque lædere vel violare. Unde & homines ἄσυλοι Græcis iidem, qui Latinis inviolabiles & sacrosancti. Est ergo Asylum proprie locus, in quo neminem lædere liceret, aut violare. Cui rei quidem olim præcipue sanciebantur templa. Livius lib. 35 cap. 51 *in fano lucoque, ea religione & eo jure sancto, quo sunt templa (asyla Græci appellant) alii ad spectaculum templi lucique versi* &c. Ac tale templum libertatis primùm Athenis institutum ferunt ab Hercule, deinde & Ephesi, ut Strabo notat, & Romæ: Quod Romulus aperuit, *vetere consilio*, ut Livius lib. 1. cap. 8 scribit, *condentium urbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam e terra sibi prolem ementiebantur.* Quibus verbis putet aliquis forte Asylorum originem a Cadmo usque repeti: quasi is non ex Draconis dentibus humi sparsis, ut Poëtæ fabulantur, sed asylo acceperit cives, cum condidisset Thebarum urbem: præsertim cùm non desint, qui Romulum Cadmi exemplo condidisse suum asylum prodant, ut Alex. ab Alex. 3. gen. dier. 20. Godelev. ad hunc Livii locum, Franc. Patric. 8. de regn. & reg. inst. 16. Covarruv. 2. Var. resol. 20. n. 2. Cerda in 8. Æn. Virgil. v. 342. Verum, recte rem exputanti facile apparebit, ista scribentem Livium nihil de Cadmo cogitasse, (cujus quidem asylum nescio an ullius auctoris antiqui firmari testimonio queat,) sed hoc voluisse: qui olim aperto asylo hominum obscurorum colluviem undecunque collectam ordinavissent in civitatem, eos, ut ista tegeretur ignobilitas, e terra sibi natum populum finxisse. Quæ quidem an mens ipsorum fuerit, qui primam suæ gentis originem repetebant a terrigenis, (γηγενεῖς illi sunt Græcis) ipse viderit Livius. ¶ Fuerunt & alia post Romulum in Italia instituta Asyla: quæ omnia tamen, & totum adeò Asylorum morem & jus Tiberius sustulit, cum intelligeret eo homines ad occasiones pessimorum facinorum ferme abuti: de quo Suetonius ejus vita cap. 37. Atqui antiquitus eo instituta non erant, ut sontibus quibusvis, & noxiis, sed qui non sua sponte ac quodam casu rei facti, prodessent, ut Grotius docet lib. 2. de jure Pacis ac Belli cap. 21. n. 5. & 6. Apud Christianos quoque loco antiquorum templa & basilicæ Apostolorum erant, quorsum gentiles etiam confugiebant, auctore Coquejo ad August. de C. D. lib. 1. cap. 1. Sed eadem hodieque improbitatem tutam præstant, juxta Forstn. not. ad Tacit. p. 293. C D

¶ Asylæus Deus, cui Asylum illud suum sacrum esse dictitabat Romulus. Plutarch. in eo.

ASYNDETON, ἀσύνδετον, connexio sine copulis, quam & διάλυσιν & διάλυτον dicunt, ut:

Ferte citi flammas, date vela, impellite remos, &c.

Virg. 4. Æn. v. 594. Item *abiit, excessit, evasit, erupit*, Cic. 2. in Catil. c. 1.

AT, Conjunct. adversat. notæ significationis & elegantiæ, Aber: pro *saltem* vel *attamen*, frequenter legitur, ut, pro Milone cap. 34 *Si mihi republica bona frui non licuerit; at carebo mala.* Doch / aber doch. Terentius Andr. a. 4. sc. 1. v. 42

At tibi Dii dignum factis exitum duint.

Ubi Donatus: AT, *principium increpationi aptum: ut Virgilius, At tibi pro scelere* &c. Et Horatius Epod. 5.

At ô Deorum quisquis in cœlo regis
Terras & humanum genus.

Servius etiam non uno loco, non tam conjunctionem, quàm inceptivam, ut vocat, particulam, & ad ornatum solum pertinentem agnoscit. ¶ Conjungitur & eleganter cum *enim*. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 21 *At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis adversum.* Es ist aber meiner Heyrath nichts mehr zuwider als dieses. *At ita ut*, ut idem in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 7, *At ita, ut usquam fuit fide quisquam optimâ*, aber also aufrichtig/ als je einer seyn mag. *Attamen*. Idem Andr. act. 5. sc. 3. v. 24 *Attamen dicat sine*, laß ihn doch sein Wort reden.

¶ Atat, geminatum, interjectio est diversæ significationis. Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 98 *Atat hoc illud est*, &c. Ubi ex improviso deprehensum aliquid significatur, Ach siehe da / bist du da zurissen / etc. ¶ Vel Interjectio paullatim percepti & intellecti mali, ut Donatus ad illud Terentii Eunucho act. 4. sc. 5. v. 2. interpretatur:

Atat hercle verba mihi data sunt.

¶ In illo ejusdem Comici ead. fab. act. 2. sc. 1. v. 22

- - atat! hic quidem est parasitus Gnato
Militis: ducit secum una virginem.

admirantis juxta atque conterriti. ¶ Sed alibi conterriti tantùm seu formidantis. Id. Eun. act. 4. sc. 6.

C. Militem secum ad te quantas copias adducere?
Atat! T. num formidolosus obsecro es, mi homo?

¶ Atque, copula est, nec elegantia tamen sua caret. *Atque adeò*, und zwar. Nam fere ante vocales hac vocula utuntur Latini. Principio orationis pro Flacco ita Tullius: *Cum in maximis periculis hujus urbis atque imperii, gravissimo atque acerbissimo reip. casu, socio atque adjutore consiliorum periculorumque meorum L. Flacco* &c. ¶ 2. Sed post *alius, secus, aliter, contra, contrarius*, significationem habet particulæ, *Quàm*. Terent. in Andr. a. 3. sc. 3. v. 13. *Alium censes nunc me, atque olim, cùm dabam;* Meinestu ich sey ein ander Mann als vor Zeiten? *Alia atque antea sentire*, Corn. Nep. Hannib. c. 2, 2. Cicero de Orat. 3. cap. 30, *Paullo secus a me atque ab illo perfecta sunt*, ein wenig anders. Idem 3. Verr. cap. 46, *quod iste aliter, atque ut edixerat, decrevit*, er hat ein anders beschlossen / als er gesagt. ¶ 3. Aliquando idem quod statim, confestim, simul atque. Alsobald. Virgilius lib. 1. Georg. v. 203

Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.

Ennius apud Nonium in hac vocula:

Atque atque ascendit muros Romana juventus.

Plautus Amph. a. 1. sc. 1. v. 58.

— — ocius occurro, ut scirem quid velit
Atque illam geminas peperisse conspicor.

Silius lib. 5 v. 593

Atque dato gemitu lacrymæ adsensere ferentum.

Sæpe ita particulâ ita usus etiam Tacitus. Ut 1. Hist. cap. 82, *Tum Otho ingredi castra ausus. Atque illum tribuni centurionesque circumsistunt.* Et lib. 2. cap. 2, *Inde Syriam audentioribus spaciis petebat. Atque illum cupido incessit adeundi visendique templum Paphiæ Veneris.* Et aliis pluribus locis. ¶ 4. Non raro idem est, ac *æque ac*, vel *sicut*. C. Nepos Miltiade c. 7, *Cum totidem navibus, atque erat profectus.* In Priapeis carmine 32

Quæ succo caret, atque petra pumex.

¶ 5. Interdum non tantum copulat, sed majus etiam ponit, & idem est, quod *præcipue, inprimis*, Cicero 1. Catilin. *Magna diis immortalibus habenda est gratia: atque huic ipsi Statori Jovi.* Id. lib. 5. ad Att. Ep. 12. *Negotium magnum est navigare; atque id mense Quintili.* ¶ 6. Pro *tamen* usus Terent. Andr. act. 1. sc. 3. *Mihi quidem hercle non fit verisimile: atque ipsis commentum placet.* Ita enim ibi interpretatur Donatus. Simile est illud eadem Fab. a. 4. sc. 1. v. 16. *Multa mala ingeram: atque aliquis dicat nihil promoveris.* Ich wil ihn weidlich ausmachen: Doch möchte einer sagen / du schaffest nichts. ¶ 7. Est & asseverantis. Plautus Rud. act. 5. sc. 2. *Jam taceo hercle, atque tu Persa es*, Ennius apud Varronem: *Atque prius pariet locusta Lucam bovem.* ¶ 8. Inservit & eleganter transitionibus, & in principio periodi ponitur. Sallust. Ep. 1. ad Cæsarem: *Atque ego scio, quàm aspera hæc res in principio futura sit.* Vide Gifanium Indice Lucretiano.

¶ Atqui, Conjunctio adversativa, idem quod *Attamen, Veruntamen*, aber / aber doch. Terent. Eun. 4. sc. 6, 2. *Atqui si illam digito attigerit uno.* Etiam *Atquin* vocali vel adspiratione sequente scribitur. e. g. *Atquin homo impius misertus est illis*, Lactant. de mort. persec. c. 23.

ATABYRIS mons Rhodi insulæ altissimus, in quo templum Jovis fuit, inde *Atabyrii* cognominati. Strab. lib. 14 p. 430. Lactantius quoque lib. 1. cap. 22 *Jovis Atabyrii* mentionem fecit. Insula etiam Rhodus *Atabyria* dicta, ut Hesychium emendat Bochartus in Chanaan lib. 1. cap. 7. quod nomen etiam apud Plinium legas lib. 5. cap. 31, licet hic ab rege potius, quam a monte, illud derivet.

ATĂLANTA, Ἀταλάντη, Schœnei Regis in Scyro filia, cursu nobilis, & poëtis cantatissima, de qua Ovid. lib. 10. Metam. ¶ 2. Alia fuit Arcadica Jasi filia, quam Ovid. lib. 1. de Arte A. *Nonacrinam* vocat. Hanc *Minalion* (aliis Melanion) duxit. Vide Propert. lib. 1. El. 1. De ea & Ælianus lib. 13. Hist. var. cap. 1.

¶ Atalantæus. Stat. Theb. v. 309

Jamque Atalantæus impleret nuncius aures.

ATARGATIS, Syrorum seu Assyriorum Dea, cujus nomen varie scribitur, Adagariis apud Petr. Crinit. 14. de hon. discipl. c. 8. ac præterea Atergatis, Adergatis, Adargatis, Atargata, Adargidis, quin & Derceto, seu Derce. Quæ omnia vocabula corrupta esse ab Adirdaga (Ebraice אדיר דג est Piscis magnificus seu potens) pronunciat Selden. Syntagm. 2. de DIS Syr. cap. 3. inque hanc Deam Dagonem Deum demigrasse ostendit, simul Macrobium arguens, qui figuram hujus Deæ pingens 1. Saturnal. 23. ipsissimam Astarten Matrem Deûm, sive Deam illam Luciani Hierapolitanam delineaverit.

Atavus, vide *Avus*.

ĀTAX, ăcis, Galliæ Narbonensis fluvius, *Aude* hodie. Tibull. lib. 1. Eleg. 7.

Quam tremeret forti milite victus Atax.

Ubi tamen Scaliger *Atur* omnino legendum statuit, qui Aquitaniæ est. *Atacis* tamen & apud Plinium mentio est, qui lib. 3 cap. 4 *Atax*, inquit, *e Pyrenæo Rubrensem permeans lacum.* Et Lucanus lib. 1. v. 403

Mitis Atax Latias gaudet non ferre carinas.

Etiam Sidonius Apollinaris carmine epistolæ 15 lib. 9

Atacem tonare cum suis oloribus.

ATE, es, ἄτη, noxa, dæmon, humano generi infensus & omnes lædens, quemadmodum Homerus scribit; qui & propterea, quod Jovem offendisset, e cælo eum deturbatum, sive naturæ suæ excellentis beneficio, sive quod verisimilius est, ex Mosis scriptis, prodidit, vide locum lib. 19. Iliad. v. 126. seq. Ein Plage-Teuffel.

ATELLA, Oscorum urbs in Campania: ab ea dictæ

¶ Atellanæ, Latini Dramatis genus, omnium maxime jocosum & dicax. Vid. Scalig. lib. 1. Poët. cap. 7. & Turneb. lib. 3. Adversar. cap. 17. & lib. 10. cap. 27. Cæterùm Atellanæ extra argumentum fere, exordii loco adhibebantur, ut apud Græcos Satyræ, quod Turnebus observat: & suadet Juvenal. Sat. 6. in eo:

Rusticus exodio risum movet Atellanæ
Gestibus Autonoes.

Apud Suetonium quoque in Tiberio cap. 45 *Atellanicum exodium* legimus.

¶ Atellanus ergo Adject. ut *fabellæ Atellanæ*, apud Livium lib. 7. cap. 2. de quibus modo actum fuit.

¶ Atellanus, substant. auctor vel actor fabularum Atellanarum. Suetonius Galba cap. 13, *Atellanis notissimum canticum exorsis*.

¶ Atellanicus, adject. aliud. *Atellanicus versus* apud Cic. lib. 2. de Divin. cap. 10. *Atellanicum exodium*, apud Sueton. de quo paullo ante.

ĀTER, atra, atrum, schwartz / finster. *Nox atra*, die finstere Nacht / Virg. Æn. 1, 89. *Atra tempestas*, Æn. 5 v. 693. *Panis ater* apud Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 4. v. 17, schwartz oder schimlich Brod / secundum Donatum. Poëtis varie usurpatur. Ut ¶ 1. pro fœdo, turpi & odioso: quemadmodum *atrum timorem* Virgilius dixit lib. 9. Æn. v. 719. Et Horatius in Arte Poet. v. 3

— — — turpiter atrum
Desinat in piscem, mulier formosa superne.

Idem Virgilius & *atrum odorem* similiter potuit dixisse Æneid. 12. v. 591 pro gravi & inimico: quanquam Servius aliter interpretatur. Sed ita apud Horatium & *atras curas* legimus lib. 4. od. 3. nisi quis infelices aut sævas interpretari malit. Namque & ita τὸ *ater* usurpatur. *Atri dies*, unglückseelige Tage / nefasti, Gell. lib. 5. cap. 17 ex Verrio Flacco. ¶ 2. Virgilius 3. Æn. v. 64

Cæruleis mœstæ vittis atrâque cupresso:

i. e. funesta & infelici. Erat enim Diti cupressus sacra, & ideò funebri signo ad domûs posita, ut Plinius docet. ¶ 3. Idem Virg. 4. Georg. v. 407

Fiet enim subitò sus horridus atraque tigris;

Atra, id est, sæva, ut Servius interpretatur: vel infesta, noxia & metuenda. Ita enim & *viperas atras* Horat. dixit lib. 3. Ode 4. ¶ 4. *Ater* etiam de Scriptoribus dicitur qui obscuri & intellectu difficiles. Statius Epicedio in Patrem, quod lib. 5. Silvarum exstat, v. 157

— — tu pandere doctus
Carmina Battiadæ latebasque Lycophronis atri.

Nam & *atra specus* apud Virgilium pro tenebricosâ, sive umbrosâ: ut & *atrum nemus* dicitur. ¶ *Albus an ater sis, nescio*; Proverbiale apud Ciceronem Philipp. 2. cap. 16, & alios, de homine prorsus ignoto. Catullus Epigr. 94.

Nil nimium studeo Cæsar tibi velle placere,
Nec scire, utrum sis albus an ater homo.

Etiam Apulejus Apolog. p. 284, *Libenter te, nuper usque, albus an ater esses, ignoravi.*

¶ Ab *ater* Comparativus *atrior* apud Plautum Pœnulo Act. 5. sc. 5. v. 11. Vide infra *Atritas*. Et Lactantius lib. 5. Inst. Divin. cap. 3. *O cæcum*, inquit, *pectus! ô mentem Cimmeriis, ut ajunt, tenebris atriorem!*

¶ Atrātus, geschwärtzt / ut *fluvius atratus sanguine*, apud Ciceronem 1. Divin. cap. 43. ¶ 2. Item qui atras, sive lugubres vestes indutus. Macrobius lib. 3. cap. 15. de Hortensio: *Murænam in piscina domus suæ mortuam atratus, tanquam filium, luxit.*

¶ Atrāmentum, μελαντηρία. Aliud autem *atramentum scriptorium* sive *literarium*, quo utimur ad scribendum in chartâ, Dinte / aliud *atramentum tinctorium* est, quo tectores parietes inducunt, (Schwärtze / derer die Maurer sich gebrauchen.) Illius Cicero meminit lib. 2. Epist. penult. ad Quintum fratrem: hujus Vitruvius lib. 7. cap. 10. Est & *atramentum sutorium*, Schusterschwärtze / apud eundem Cicer. lib. 9. Epist. 21. extr.
B ad Famil. ¶ Atramentum etiam, *Sanguis sepiæ* a colore videlicet dicitur, apud Ciceronem 2. Nat. D. cap. 50, & Plinium lib. 9. cap. 19. Et eo Afri pro atramento ad scribendum fuerunt usi: nam cæteri ex fuligine conficiebant; de quâ ratione Vitruvius suprà laudato loco. Vetus Scholiastes Persii ad illud Sat. 3. v. 13

Nigra quod infusa vanescat sepia lymphâ:

SEPIAM inquit, *pro atramento à colore posuit: quamvis non ex eâ, ut Afri; sed ex fuligine cæteri conficiunt atramentum.*

¶ Atrāmentarium, vasculum in quo reponitur atramentum: neutra enim in ARIUM plerumque repositorium significant. Dintenfaß.

¶ Atrĭtas, i. e. nigredo apud Plautum in Pœn. act. 5. sc. 5. v. 11 *replebo atritate, atrior multo ut fiet.*

¶ *Atrōrem* Gellius dixit lib. 2. cap. 26. *Rubidus est rufus, atrore & nigrore multo mixtus.*

¶ Atricŏlor, atro colore qui est. Ausonius epist. 7 v. 52

Pingens aridulæ subdita paginæ
Cadmi filiolis atricoloribus,

hoc est literis atramento scriptis.

¶ Obāter. Plin. lib. 18. cap. 35, *Luna si cornu superiore obatra surget.*

¶ Obatrescere. Jul. Firmicus præfat. Astrol. *Lacus liventibus spumis obatrescit.*

C Atergatis, vide Atargatis.

ĀTHĂMAS, antis, filius Æoli, rex Thessaliæ, in furias actus ab Junone. Hygin. fab. 1. & 4 & 5. Ovidius 6. Fast. v. 489

Hinc agitur furiis Athamas, & imagine falsa.

Adde eundem 4. Metam. fab. 13.

¶ Athamantēus, adjectiv. ab Athamante. Ovid. 4. Met. v. 496 *sinus Athamanteos pererrant.*

¶ Athămantiădes, Palæmon, antea Melicerta dictus, filius Athamantis, deus marinus. Idem 13. Metam. v. 919.

¶ Athamantis, idis, Helles cognomen patronymicum ex patre Athamante. Ovidius 4. Fastor. v. 903

Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles.

h. e. Arietem, Phrixi & Helles vectorem.

ATHANASIA, æ, herba officinis eadem, quæ *Tanacetum* iisdem est, *Parthenium mas* putatur esse, Rheinfahren. Hadrianus.

ATHANASIUS, Alexandrinus Episcopus celeberrimi nominis, seculo Christiano quarto vixit imperantibus Constantino filiisque ejus, item Juliano ac Valente. Acerrimus veræ doctrinæ propugnator adversus Arianos, ab his vicissim gravissimas persecutiones passus est. Distinguendus autem ab hoc est ¶ 2.
D Athanasius Episcopus in Syriâ, auctor historiæ de imagine Christi miranda, sanguinem & aquam fundente Beryti: Baron. Martyrol. ad 9. Nov. Lambec. Bibl. Cæs. f. 125. 126.

ĀTHĒNAE, arum, Ἀθῆναι, Græciæ civitas nobilissima inter Achajam & Macedoniam, à Cecrope Ægyptio condita juxta amnem Idissum, de qua satius esse videtur silere, quàm pauca dicere, quemadmodum de Carthagine Sallustius dixit. Nomen suum Athenæ acceperunt à Pallade, quam Ἀθήνην Græci dicunt. Fruges primum ibi inventas, aut invectas Diodorus Siculus auctor est: inde *frugum parentem* Florus vocat lib. 3. cap. 5. Vide & Lucretium principio lib. 6. de rerum naturâ. Sed major laus, omnis generis literas atque doctrinas inventas ibi, & toto orbe præcipuè cultas; ut ea Urbs communis quasi magistra, & haberetur ab omnibus & celebraretur. Unde *antiquitate* non tantùm, sed *humanitate atque doctrina omnes alias urbes præstare* C. Nepos in vita Attici tradit cap. 3. n. 3. Cicero lib. 1. de Oratore cap. 4 *Ut omittam Græciam, quæ semper eloquentiæ princeps esse voluit, atque illas OMNIUM DOCTRINARUM INVENTRICES ATHENAS: in quibus summa dicendi vis & inventa est & perfecta; in hâc ipsâ civitate profectò nulla unquam vehemen-*

vehementius, quàm eloquentiæ studia viguerunt. Vid. Barth. ad Æn. Gazæum p. 89. Meursii Attica, Augustin. de C. D. lib. 18. cap. 9. & ibi Commentatores. Quanquam & in ea nati homines vitiis teterrimi teste Barthio ad lib. 2. Theb. Statii 159. ¶ Ac hinc *Athenas* pro literis Juvenalis posuit Satyrâ 15. v. 110.

Nunc totas Grajas nostrasque habet orbis Athenas;

Id est, *Romanas literas & Græcas*, ut rectè Scholiastes vetus interpretatur. De Athenarum Urbe apud Dicæarchum Lysippi Græci Comici versus exstant, quos ita, paullò liberius tamen, convertimus:

Si nunquam Athenas videris, ne stipes es:
Si visa te urbs haud traxerit, asinus merus:
Si visâ abire poteris, es cantherius:
Hæc namque vere urbs Græca.

¶ 2. Translatum urbis nomen ad alias quoque doctrinæ sedes. Hinc est, quod vetus inscriptio Mediolanensis habet apud Gruter. p. 177 AQVAE DVCTVM IN NOVIS ATHENIS COEPTVM A DIVO HADRIANO PATRE SVO CONSVMMAVIT DEDICAVITQVE. De Mediolanensium studiis Plinius lib. 4 epist. 13 consulatur. Adde quæ ibi n. 3 commentati sumus.

¶ Atheniensis. Cicero pro Flacco cap. 26 *Adsunt Athenienses, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortæ atque in omnes terras distributæ putantur.* Hos *humanos naturâ & misericordes*, Plutarchus Pelopida pag. 280. eosdem *iracundos, suspicaces, facetos, suarum laudum cupidos*, Præceptis Politicis non procul à principio idem tradit: *celeres & supra vires ad conandum audaces*, legati Rhodiorum apud Livium arguunt lib. 45. cap. 23. Vide & Dicæarchum de moribus atque ingenio Atheniensium. Vanitas quoque ipsis & loquacitas objiciebatur, unde proverbium apud Sidonium est lib. 8 epist. 6, *Athenis loquacior: Amyclis taciturnior.* Ut se αὐτόχϑονας esse declararent, capillum habebant congestum in conum, cui cicadas (ex auro fere) innectebant. Cicadas enim e terra procreari volunt. Taubmannus ad Plaut. pag. 17. ὁ χαλεπὸν ἐν Ἀϑηναίοις Ἀϑηναίους ἐπαινεῖν, *Athenienses Athenis laudare haudquaquam difficile.* Arist. lib. Rhetoricorum 1. Vide in Chiliad. adagii occasionem & sententiam.

¶ Varro de L. L. *Cùm trinæ fuerint Athenæ, ab una dicti Athenæi, ab altera Athenienses, à tertia Athenæopolitæ.*

¶ Athēnæum, locus erat Athenis, Minervæ dicatus, ubi studia sua professores exercebant. Hinc omnes ludi literarii sive gymnasia hoc nomine appellata. Capitolinus Pertinace: *Processionem ad Athenæum paraverat, ut audiret poetam.* Lampridius in Alexandro Severo cap. 35, *Ad* ATHENAEVM *audiendorum & Græcorum & Latinorum Poëtarum, vel Rhetorum, caussa frequenter processit.* Aurel. Victor de Hadriano: *Gymnasia doctoresque curare occepit: adeo quidem, ut etiam ludum ingenuarum artium, quod* ATHENAEVM *vocant, constitueret.*

¶ Athēnæus, Grammaticus Naucratita fuit M. Aurelii Antonini temporibus, si à Suida stare volumus. Sed usque ad Pertinacem, imò Severum extendisse vitam, ex ipso eruditissimus Vossius docet. Scripsit vere Philologicum opus librorum 15, quos DIPNOSOPHISTARVM appellavit, admirabili scitu dignissimarum rerum & vocabulorum, tum historiarum ex omnium gentium scriptoribus excerptarum varietate, magni meritò æstimandos. Scripsit idem de *Regibus Syriæ* etiam librum: cujus lib. 5. meminit. Nam liber ipse non exstat. ¶ Fuerunt & alii hoc nomine; unus Philosophus Peripateticus; alter Medicus, & tertius Historicus. Vide Vossium de Historicis Græcis.

ATHENIS, idis, & Bupalus, statuarii fuerunt, qui cum Hipponactis imaginem cum ludibrio effinxissent, stilum ejus in se acuerunt, ut è Suida discimus verbo ἱππῶναξ. Hinc Ovidium emendat Andr. Alciatus V. Parerg. 18. apud quem in Ibin v. 523 sic vulgo legitur:

Utque parum stabili qui carmine læsit Athenas,
Invisus pereas deficiente cibo.

Parum stabile carmen Scazon est, tale enim scripserat Hipponax; pro *Athenas* autem legendum *Athenin* quod & Turnebo venit in mentem 9. Adversf. 25, quanquam is receptam lectionem delere non audet: certius autem de emendatione hac statuit Dionys. Salvagn. Boessius commentario in Ibin Ovidii. Statuarii hujus nomen etiam Plinio reddit Alciatus, è quo aliàs discimus, & Bupalum & Athenin fuisse filios Anthermi. Locus Plinii lib. 36. cap. 5. ab init.

ATHENOCLES, historicus, qui una cum Beroso & Simaco antiquissimas Assyriorum Medorumque res conscripsit, teste Agathia lib. 2. Hist.

¶ 2. Athenocles alius dux machinarum contra oppugnantes adhibendarum peritissimus, memoratur Polyæno lib. 6. cap. 3.

ATHĒNODŌRVS Philosophus cum Cæsare aliquamdiu fuit, sed copiam domum redeundi ab eo nactus, eique valedicens, hoc præceptum reliquit: *Cùm iratus fueris, nihil neque dixeris, neque feceris, priusquam XXIV literas tecum ipse percurreris*: ὅταν ὀργισϑῇς, Καῖσαρ, μηδὲν εἴπῃς, μηδὲ ποιήσῃς πρότερον, ἢ τὰ εἴκοσι καὶ τέτταρα γράμματα διελϑεῖν πρὸς ἑαυτόν. Plutarch. in Apophth.

A De quo Strabo lib. 14, ubi & alios Athenodoros commemorat.

¶ Meminit & Athenodori cujusdam Philosophi Plinius lib. 7. Epist. 27, qui contra spectrum, a quo domus infestabatur, animum mirabiliter obfirmavit.

ATHĒRŌMA, Ἀϑήρωμα, tumor sine dolore est Celso lib. 7, cap. 6, ein Schwälen / ab *athera*, ἀϑήρας, quod tenuem pulticulam significat, cujus similem humorem atheroma continet, Idem.

ATHĒSIS, Ἄϑησις, fluvius qui ex Tridentinis Alpibus Tridentum alluit, & per Veronam in Adriaticum labitur, Die Etsch. Virgilius 9. Æn. v. 681

Sive Padi ripis, Athesim seu propter amœnum
Consurgunt geminæ quercus, &c.

ATHEVS, m. 2. ὁ ἄϑεος, der keinen GOtt gläubet: quales Callaicos, gentem Hispanam, fuisse memorat Strabo lib. 3; qualis etiam fuit Diagoras Melius, cognomento ἄϑεος, apud Cicer. lib. 1. de N. D. cap. 23. Epiphan. in hæresi Massilianorum. Cicero c. l. de Diagora, Latine scripsit *atheos*, Græca quamvis terminatione: & Arnobius lib. 5. p. 178 casu Latino: *Solitus sum mirari, audere vos dicere, quenquam ex his* [Christianis] *atheum, irreligiosum, sacrilegum, qui deos esse omnino aut negent, aut dubitent.*

ATHLOS, ἆϑλος, certamen. Latine Hyginus scripsit fab. 91, *in*

B *athlo funebri.*

¶ Athlēta, ἀϑλητὴς, gladiator, ein Fechter oder Ringer. Cicero de Sen. cap. 9, *Cum Milo jam senex esset, athletasque se in curriculo exercentes videret, adspexisse lacertos suos dicitur, illachrymansque dixisse: At hi quidem jam mortui sunt.* Corn. Nepos Epamin. cap. 2, *Athletæ viribus serviunt.*

¶ Athlēticus, ut, *athleticus victus*, apud Cornel. Celsum lib. 4. cap. 6. extremo, pro sagina gladiatoria, eine Fechters-Diät / cum viribus firmandis servitur, evitatis omnibus, quæ robur corporis debilitant. Vide Lipsium Saturn. 1. cap. 14. Hinc

¶ *Athletice valere* Plaut. dixit, pro *firmiter valere*, Bacchid. a. 2. sc. 3. v. 14.

¶ Athletica, Fechtmeisteren / ars pugilum & gladiatorum, seu ipsum certamen atque ludi. Plinius lib. 7 cap. 56 *Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon: funebres Acastus Iolco: post eum Theseus in Isthmo: Hercules Olympiæ athleticam instituit.*

¶ Athlothĕta, ἀϑλοϑέτης, curator erat Gymnicorum certaminum, qui præmia certantibus proponebat. Idem & *Agonotheta*. Vide Petri Fabri Agonisticon lib. 1. cap. 18. & cap. 23.

ĀTHOS, vel Athon, Ἄϑως, *glacialis, præruptus, nivibus profundus, vastus*, Claudiano & Senecæ, mons est Thraciæ, Lemno insulæ oppositus. Virgilius Æn. 12. v. 701

Quantus Athos, aut quantus Eryx, &c.

C Idem 1. Georg. v. 332

Aut Athon, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Dejicit.

Hunc perforâsse montem Xerxes, & mare fecisse pervium, Herodoto scribitur lib. 7. Quod inter celebriorum sophistarum materias assumtum, ex Hermogene, & Luciani dialogo, ῥητόρων διδασκάλῳ, licet colligere. Pro falso habuit Juvenalis, cum Sat. 10. v. 174 scriberet:

— — — — creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in historiâ.

Cùm Stasicrates architectus, (ut Plutarchus refert Orat. 2. de fortun. Alex.) eum se montem artificio sic tractaturum promitteret, ut imago Alexandri & esset & diceretur, audaciam artificis admiratus Alexander laudavit: *Tu tamen*, dixit, *Atho montem intactum relinque. Satis est eum esse monumentum petulantiæ, quam unus in eum rex exercuit.*

ATILIA, fuit apud Romanos plebeja quidem, sed eadem antiqua tamen gens, & præstantissimorum quorundam virorum ferax: etiam patricia ejusdem nominis, ex plebeja originem, ut fit, enata. Vide Patin. Famil. Rom. p. 42.

D ĀTĪNA oppidum Volscorum in extremo Latii Novi sub Apennino. Virgilius Æn. 7. v. 630

Tela novant Atina potens Tiburque superbum.

Silius lib. 8. v. 398

— — nec monte nivoso
Descendens Atina aberat.

¶ Atīnas, plur. Atinātes, incolæ hujus oppidi apud Ciceronem in pro Plancio oratione, & Plinium lib. 3. cap. 5. Sed

¶ Atinum Lucaniæ oppidum in dextra Tanagri ripa, hodie Atēno, correpta media, unde pariter

¶ Atinas & Atinates, incolæ. Plinius lib. 2. cap. 103, *In Atinate campo fluvius mersus post XX M passuum exit.* Tanagrum intelligit.

¶ Atinia ulmi genus, rustica appellatione apud Columellam de Arborib. cap. 16.

ĀTLAS, antis, Ἄτλας, Urani filius, rex Mauretaniæ, Astronomiæ inventor; quæ occasio fuisse videtur fabulæ de Atlante, cæli totius machinam humeris sustentante: ut Diodorus Siculus lib. 3. cap. 5. Cic. 5. Tuscul. cap. 3, & Vitruvius lib. 6. cap. 10 prodiderunt. Hinc Virgilius cùm 1. Æn. v. 741 Jopam de Sole, Luna & stellis

stellis canentem inducit, *docuit*, inquit, *quæ maximus Atlas.* Et hanc ob caussam Astrologiæ inventionem Æthiopibus Lucianus tribuit de Astrologia. Hunc nonnulli eundem cum Enocho crediderunt. Vide Drusum peculiari lib. de eo Patriarcha cap. 17. ¶ 2. Servius ad 7. Æneid. annotat tres Atlantes fuisse: unum Mauretaniæ, alterum Italiæ, tertium Arcadiæ regem, patrem Majæ, ex quo Mercurius natus est [cujus & Dionys. Halicarnass. mentionem fecit] qui tamen sæpe a poëtis confundantur. ¶ 3. Atlas Nanus quidam, & in quem lusit Martialis 6. Epigr. 77

Non aliter ridetur Atlas cum compare mulo:

ubi Raderi notas vide f. 474. ex Politian. cap. 23. miscell.

¶ Atlas mons primò est Mauretaniæ; Tingitanæ, haud procul a mari, quod inde Atlanticum appellatur: & hic est *Atlas minor*, majoris pars sive excursus. ¶ 2. in interiore Libya, à cujus cacumine nubes nunquam recedant; eum incolæ *columnam cæli* vocant, autor Herodotus lib. 4. c. 184.

¶ *Atlantes* Libyæ populi, degeneres humani ritus: quibus nec nominum inter se appellatio; & mos præterea est, Solem orientem & occidentem diris imprecationibus, ut exitialem ipsis agrisque, devovere. Plin. lib. 5. cap. 8. Adde de somniorum defectu Ammianum lib. 15. cap. 4. extr. & Scholiasten Dionysii Periegetæ ad vers. 66. Iidem neque insomnia visere, ut reliqui mortales, perhibentur: sed de insomniis quod traditur, id verò Tertullianus lib. de anima cap. 49 irridet. ¶ 2. Sunt & Atlantes, quos *Telamones* dixit Vitruvius, signa scilicet virili forma, quæ in ædificiis mutilos seu proceres, aut coronas, aut aliud quid sustinent, die Riesen auswendig an den Häusern / oder Treger / zugericht wie Mannsbilder. Locus est lib. 6. cap. 10.

¶ Atlantiădes, æ, *Mercurii* cognomen est, Atlantis nepotis ex Maja filia. Ovidius 1. Metam. v. 682 *Sedit Atlantiades* &c. Idem lib. 8. v. 627

Venit Atlantiades positis caducifer alis.

¶ Atlantias, ădis, ut, *Sorores Atlantiades*, apud Silium 16. vers. 137.

¶ Atlantis, idis, fœm. patronymicum aliud. Tibull. 4. el. 1.

— — Fœcunda Atlantidos arva Calypsus,

duo sunt genitivi Atlantidos Calypsus. ¶ 2. Atlantis Insula, vide paullo post, Atlantica insula.

¶ Atlantĭdes, *Vergiliæ* seu *Plejades*, vel Atlantis, vel fratris ejus Hesperi filiæ. Virgil. 1. Georg. v. 221

Ante tibi eoæ Atlantides abscondantur,

hoc est, cosmice occidant seu matutino occasu.

¶ Atlantēus, adject. ut, *Plejades Atlanteæ*, apud Ovid. 3. Fast. vers. 105. Horat. 1. Carm. od. 34

— — — — — horrida Tænari
Sedes Atlanteusque finis Concutitur.

¶ Atlantius, idem. Silius lib. 15. v. 37 *Atlantia regna.* Dicimus &

¶ Atlantiacus, eodem sensu. Ausonius Mosella v. 144

Talis Atlantiaco quondam balæna profundo.

Sed usitatius est

¶ Atlanticus, ut, *Mare Atlanticum.* Cicero in som. Scip. cap. 7. *Omnis terra, quæ colitur a nobis, parva quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris.*

¶ 2. Atlantica insula, quæ & *Atlantis*, Libya simul & Asia major, sed quam ingens terræ motus, jugisque diei, unius & noctis illuvio absorpsit, si Platoni credimus, cujus Timæum, & Critiam, (qui Dialogus & Atlanticus vocatur) vide. Meminit & Philo prope finem libri, quod mundus sit incorruptibilis. Adde Plin. lib. 2. cap. 90. Sed hæc narratio fabulam sapit, licet veri fortasse aliquid subsit. Plura quære apud Keckerm. contempl. de Terræmot. probl. 4. Petr. Opmeer. Chronogr. p. 13. Paul. Ben. lib. 7. in Tim. Plat. p. 498. seqq. Læl. Bisciol. Tom. 1. subsec. lib. 19. cap. 13. fol. 1465. Gonsal. de duplici viventium terra pag. 95. seqq. Mallincr. Paralip. histor. p. 95.

¶ Atlanticæ etiam insulæ duæ dicuntur, augusto freto divulsæ in Atlantico sitæ, ubi & cælum clementissimum, & terra adeo fertilis, ut sponte omnia gignat: unde eædem & *Fortunatæ* appellatæ: creditumque ibi Elysios campos esse, & beatarum animarum sedes, ut Plutarchus in Sertorio auctor est p. 571. Vide & infra *Fortunatæ Insulæ* in *Insula.*

ĂTŎCION, Ἀτόκιον, medicamentum, fœtum conceptum pellens, so die Frucht abtreibet. Plin. lib. 29. cap. 4.

ĂTŎMOS, ἄτομος, fœm. generis: subintelligitur enim οὐσία, sive ἰδέα: quippe quod per se adjectivum est. Lactantius tamen & Laërtius usi hoc nomine in genere Masculino: Cicero & Plutarchus in Fœminino: Epiphanius, Suidas & Aristoteles in Neutro, nisi & hic τὰ σώματα quis velit intelligere. ein klein Stäubgen. Sunt autem Atomi *corpora individua propter soliditatem*, Ciceroni lib. 1. de Finibus cap. 6. sive *insecabilia & solida corpora*, ut Lactantius de Opificio DEI cap. 2. extr. appellat: *minutissimæ partes, quæ τομὴν, hoc est, sectionem, non recipiunt*, Servio in Eclogam 6. Idem Lactantius ibid. cap. 4 *minuta semina* vocat. Ac semina quidem, quòd ex iis omnia, juxta Epicurum, orta. Quo illud Virgilii pertinet Ecloga 6.

Namque canebat, uti magnum per inane coacta
Semina [atomi scilicet] *terrarumque animæque marisque fuissent,*
Et liquidi simul ignis, & his exordia primis
Omnia, & ipse tener mundi concreverit orbis.

Ubi cum *His primis* ait, has ipsas atomos intelligit, in quibus Epicurus rerum principia statuebat. *Prima* enim τὰ πρῶτα sive *principia* sunt. Quo nomine *atomos*, ex Epicuri mente, & ipse Lactantius insignit, ejusdem libri cap. 6. sub finem. Atomorum doctrinam primus Democritus invenisse Ciceroni traditur in libro de Fato. Lactantius tamen lib. 3. cap. 17, & lib. de Ira DEI cap. 10, Leucippum atomorum auctorem facit, cujus auditor Democritus fuit. ¶ Ad temporis momentum transtulit Tertullianus lib. 3 contra Marcion. cap. ult. *demutatio in atomo in angelicam substantiam.*

ATRACTȲLIS, idis, ἀτρακτυλίς, spina est cnico similis, veluti Dioscorides indicavit. Theodorus in Theophrasti versione *Fusum agrestem* interpretatus est, quod fœminæ priscæ fuere inde conficere solitæ, quod & Dioscorides admonuit. Matthiolus sibi nondum cognitam hanc plantam affirmat, & aliorum opiniones, qui vel *cnicum silvestrem*, vel *carduum benedictum* (Cardobenedicten) *atractylida* esse putant, refutat.

ATRAX fluvius Ætoliæ, ¶ 2. Item urbs Thessaliæ. Vide Geograph.

¶ Atracius, a, um. Ut *Atracia ars*, id est, magica, quòd in Thessalia valde viguit. Stat. lib. 1. Theb. v. 105. *qualis per nubila Phœbes Atraciâ rubet arte color.*

¶ Atrăcis patronym. Ovid. 1. Amor. el. 4. de Hippodamiâ: *Atracis ambiguos traxit in arma viros.*

ATRĔBĂTES, um, c. 3. Galliæ Belgicæ populi, apud Cæsar. 2. Commentario, cap. 4 & 23, Ambianis & Morinis finitimi, in loco fere, ubi nunc est Artesia. Sidon. Apollinaris Paneg. Majoriani v. 212

Francus quà Cloio patentes
Atrebatum terras pervaserat.

ĂTREVS, duabus syllab. ei, ea, Ἀτρεύς, *nefarius, truculentus*, Horatio & Senecæ, quod fratri Thyesti filium epulandum apposuit. Pelopis fuit filius, & rex Mycenarum.

¶ Atrēus, tribus syllabis adject. apud Stat. lib. 8. Thebaid. v. 743 *I, precor, Atrei si quid tibi sanguinis unquam* &c.

¶ Atrīdes, æ, Agamemnon, qui Atrei filius:

— — Trojæ populator Atrides,

apud Ovid. 13. Metam. v. 655

¶ Atrīdæ, arum, *Agamemnon* & *Menelaus*, quos *superbos* dixit Horat. lib. 1. Carm. od. 10. Virg. 1. Æn. v. 458

Atridas, Priamumque & sævum ambobus Achillem.

ĀTRĪCĂPILLA, avis est magnitudine curracæ, colore cinericio, vertice nigerrimo, Münch oder Münchlein / avis est capite nigro, colore cinereo, ein Schwartzkopff. A *Ficedula* tempore tantùm Aristoteli differt. Gesner.

ĀTRIPLEX herba est silvestris & sativa, seu olus potiùs, vulgò Melden. Plin. lib. 20. cap. 20 *Atriplex accusatum est à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbosque regios & pallorem*, den Melden hat Pythagoras schuld gegeben / als machten sie wassersüchtige / gelbsüchtige und bleiche Leute. Fœminino autem genere ab aliis sæpius effertur, ut *Atriplex sativa, maritima*, &c. χρυσολάχανος à Græcis dicitur, à colore viridi in luteum languescente, & auri æmulo. Sed & ἀτράφαξις, ἀπὸ τοῦ ἀδρῶς αὔξειν, quod in altum celeriter adolescat. ¶ 2. *Atriplici* cognatum est olus alterum, quod *Spinachiam* dicunt, & *atriplicem viridem*, Spenet und Binetsch. Vide suo loco. *Atriplex silvestris*, Mistmelden oder Schweinsmelden / quod in fimo & stercorum acervis nascatur.

ĀTRIVM, quod proximum januæ, interiori puta, nam extra viam versus, vestibulum est, diversum ab atrio, ut Gellius docet lib. 16. cap. 5. Virgilius 2. Æn. v. 483

Apparet domus intus, & atria longa patescunt.

Unde & *primum locum ædium* Nepos vocat Præfat. *Cujus materfamilias*, inquit, *non primum locum tenet ædium, & in celebritate versatur?* Quod eò dicit, quòd Romanæ mulieres in atrio, in lecto ab adverso sedere & lanam facere solerent, ut ex Laberio, Asconio, Arnobio & aliis Justus Lipsius lib. 1. Electorum cap. 17 docuit. Propriè est, quod *impluvium* sive *compluvium* alias dicebatur. Hoc est area subdivalis, in quam collecta ex omni tecto pluvia descendit, ut Festus exponit. Vetus Glossator: μέσαυλον *Atrium, Compluvium:* Item: αὐλὴ *Atrium.* Sane & αὐλὴ Græcis propriè locus sub dio & vento apertus undique, sive διαπνεόμενος dicitur, ut Athenæus auctor est lib. 5. Dipnosophist. Quare & Horatius *Aulam* pro *atrio* dixit lib. 1. Epist. 1. v. 87

— — lectus genialis in aulâ est?
Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vitâ.

Nam *lectus genialis* in atrio sternebatur. Hinc patet, *atrium*, non ab *Atriatibus Tuscis*, unde petita hæc ratio, quod Varro censuit; neque ab *atro*, quod ibi culina esset, ut Servio videbatur; sed ab αἴθριον, Græco, dici, quia sub *æthere*, seu *dio*, esset: Unde Tertulliano etiam *Subdival* vocatur: quòd præclare

Casaubono in mentem venit. Erat igitur *atrium* area, columnis atque porticibus cincta, ubi tablina & pinacothecæ, atque triclinia erant. Sive spatiosissima planities intra ædes, ubi congregabantur Rom. moribus optimates manè salutaturi clientes: ita artificiosè porticibus inclusa, ut nunquam sole careret. Barthius ad lib. 1. Thebaid. Statii p. 44. ¶ 2. Quæ membra tamen non rarò *atrii* nomine appellantur: quo Festus totum ædificium ante ædes complectitur. Sane Virgil. 1. Æn. v. 725 cum ait:

Fit strepitus tectis vocemque per alta volutant
Atria,

Per *atria* triclinium intelligit, quod ad atrium erat. Unde Servius: *Morem*, inquit, *tangit Romanum. Nam ut ait Cato, & in atrio & duobus ferculis epulabantur antiqui.* ¶ 3. Quin & pro toto ædificio ac tecto sumitur. Plane ut apud Græcos αὐλαὶ pro ipsis palatiis etiam Regum & Procerum dicebantur, quod Athenæus supra citato loco observat. Ita

-- -- *atria marmore tecta,*

Ovidius dixit. Vide & Casaub. ad Suetonii Augustum p. 68. & Laurent. Pignorium erudito Tractatu de Servis p. 228.

¶ *Atriolum*, minus atrium, ut Vitruvius vocat lib. 6. c. 4. Cic. lib. 3. Epist. 1. ad Quintum Fratrem: *Quo loco in porticu te scribere ajunt, ut atriolum fiat, mihi, ut est, magis placebat, neque enim satis loci esse videbatur atriolo; neque fere solet, nisi in his ædificiis fieri, in quibus est atrium majus; nec habere poterat adjuncta cubicula & membra.*

¶ Atriarius, &

¶ Atriensis, servus cui cura & tutela atrii commissa erat, qui & ATRIARIUS; item AB ATRIO CURANDO; vel AB ATRII CURA dicebatur; eratque honestiore loco, & supra cæteros potens. Vet. Gloss. *Atriensis* Διαιτάρχος, Διαιτάρχης. Ein Pförtner/ Thorwächter/ Haußknecht. Phædrus lib. 2. Fab. 6. *Ex alticinctis unus atriensibus.* Vide Pignorium supra laudato loco, & Antonii Welseri Epist. ad Hieron. Fratrem Medicum de *Zeta* & *Zetario* sive *Diæta* & *Diætario*.

ATROPHIA, ἀτροφία, nutrimenti cessatio, cum corpus non alitur, & semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum locum subeuntibus, macies oritur, quemadmodum Celsus scripsit lib. 3. cap. 22 ineunte. das Ungedeyen/ das Abnehmen.

¶ Atrophus, ἄτροφος, quem Plin. 28. c. 9 *Syntecticum* & *cachecticam* vocat, der matt und krafftloß ist/ nichts zunimmt.

¶ Atropha, partes quæ cibum aut nutrimentum non sentiunt. Plin. lib. 27. cap. 8. *Explent sinus ulcerum, & atropha carnosiora faciunt.*

ATROPOS, ἄτροπος, *ignara moveri*, Stat. 3. Thebaid. v. 67, hoc est inexorabilis, una ex Parcis deabus fatalibus, quæ finem vitæ in potestate habere putabantur. Idem Stat. 4. Silvar. 8. v. 18

His senium longæque decus virtutis, & alba
Atropos, & patrius lauros promisit Apollo.

Martial. lib. 10. epigr. 44

Gaudia tu differs, at non & stamina differt
Atropos, atque omnis scribitur hora tibi.

ATROX, ἀτεράξ, ὠμὸς, proprie quod crudum & nondum maturum esui. Nævius apud Nonium: *Simul exta porricerent atrocia ministratores.* Festus: *Atroces appellantur ex Græco, quia illi atrocia appellant, quæ cruda sunt.* Apud Plaut. Captiv. a. 3. sc. 4. v. 7. *Atrox astutia* legitur, quæ, nisi fallor, nova ac recens, & ita plena vigoris ac succi veluti; atque sic cruda quasi & viridis est. *Crudum* enim est, quod maturitate ac vetustate nondum exaruit: de quo infra suo loco. ¶ 2. Deinde *atrox* crudelis, immitis, grausam. *Incredibilis res atque atrox*, Terent. Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 17. *Inimicus atrox*, Virgil. Georg. 1. v. 407. *Atrocior cædes*, Liv. lib. 24. c. 16. *Atrocior rabies*, Tacit. Hist. 5 cap. 25. *Atrocissimæ literæ*, Cic. lib. 9. epist. 25, schreckliche Briefe/ böse Zeitung. *Atrocissima pestis*, Corn. Cels. præfatione. ¶ 3. Atrox etiam constans est & inflexibilis, atque in bonam partem sumitur. Horatius lib. 2. oda 1. v. 24

Præter atrocem animum Catonis.

Et Silius lib. 6. v. 378 de M. Atilio Regulo:

Atrox illa fides.

¶ Atrocitas, crudelitas, Grausamkeit. Cicero 4. Catil. c. 6 *Quod in hac caussa vehementior sum, non atrocitate animi moveor; quis enim me est mitior? sed* &c. Suet. Tib. c. 48 *ad mitigandam temporum atrocitatem.*

¶ Atrociter, Adverb. grausamlich. *Atrociter minitari*, Cicer. 7. in Verr. cap. 62. *Atrocius accipi*, Tacit. 1. Hist. cap. 23 *Atrocissime leges exercere*, Sueton. Tib. cap. 58.

ATTA, Attæ, cognomen Claudiæ gentis principi; item cuidam Togatarum scriptori fuit, cujus Horatius meminit lib. 2. Ep. 1. v. 79. quod iis ex pedum vitio inditum hæsit. ATTÆ enim, ut Festus scribit, *appellantur, qui propter vitium crurum aut pedum plantis primis insistunt, & attingunt magis terram, quàm ambulant.* Vetus Sabina vox est: ex Græco ἄττειν: quod subsilire significat, & nusquam ferme pedem figere: ut Casaubonus nos ad cap. 1. Suetonii de vita Tiberii docet.

ATTAGEN, ēnis, ἀτταγὴν, Horat. Epod. 2. v. 53

Non Afra avis descendat in ventrem meum
Non Attagen Ionicus.

A Apud Aristophanem ἀτταγᾶς, apud Athenæum ἀτταγηνὸς, apud Martialem *Attagena, æ*, vulgo *gallina corylorum*, Alberto *Bonosa*, Haselhun/ Birckhun. Martialis lib. 13. epigr. 61

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus attagenarum.

¶ Attăgenus ἀτταγηνὸς, piscis etiam nomen est lautioris apud Athenæum, qui & *Scepinus*, Σκεπινὸς dicitur. Gesnerus.

ATTĂLUS, Ἄτταλος. Tres hujus nominis celebrantur reges Asiæ Pergamenæ, pater; & filius, Eumenis frater, tutor pupilli sive Attali nepotis, Eumene geniti: & ipse nepos Attali majoris, sive Eumenis filius: omnes amici Romanorum adeò, ut ultimus sive nepos, quia liberos non haberet, in testamento scriptum reliquerit: POP. ROMANUS BONORUM MEORUM HERES ESTO: quod largâ & liberali interpretatione Romani à privato instrumento Regis, ad regnum ipsum extenderunt: quod aliàs sine consensu populi transire valide haud possit. Ideoque cum ait Horatius lib. 2. Od. 18

— — — — — — *nec Attali*
Ignotus heres regiam occupavi:

notâsse Poëtam Romanos, non jure factos hæredes Attali, vetus Scholiastes observat. ¶ 2. Alius, de quo Aristot. 5. Polit. c. 10.

B *Philippum* [Regem Macedoniæ, Alexandri M. Patrem] *Pausanias idcirco interemit, quod illum contumeliis Attali vexari sineret.* ¶ 3. Alius Attalus Philosophus de Stoicorum familia, præceptor Senecæ: uti docere ipse videtur Epist. 108, qui & aliis pluribus locis ejus meminit. Seneca Pater Suasoria 2, *Virum magnæ eloquentiæ, ex philosophis, quos sua ætas vidit, longè & subtilissimum, & facundissimum* vocat. *Solum vertit à Sejano circumscriptus.*

¶ Attalicus, ut *Attalica aulæa, Attalicæ vestes*, apud Propert. lib. 2. eleg. 32. & lib. 3. el. 17, quibus aurum intextum est. Plinius lib. 8. cap. 48 *Aurum intexere in eadem Asia invenit Attalus rex: unde nomen Attalicis.* Et lib. 33. cap. 3 *Attalicis aurum jampridem intexitur, invento regum Asiæ.* Gülden-Stück. *Attalicæ conditiones* pro amplissimis & opulentissimis apud Horat. lib. 1. od. 1.

ATTĔGIAE, magnalia sunt vel mapalia, hoc est, Maurorum tuguria. Hütten/ Hirten-Häußlein. Juvenal. Sat. 14. v. 196

Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum.

ATTELABUS, ὁ ἀττέλαβος, eine kleine Heuschrecke. Plin. lib. 29. cap. 11.

Attella, &

Attellanus, &c. Vide supra *Atella*.

Attes, item ¶ Atthin, vide *Attis*.

C ATTHIS, vel Attis, idis, quasi Attica avis, Martiali Luscinia esse videtur aut hirundo, lib. 1. epigr. 54

Sic ubi multisona fervet sacer atthide lucus.

¶ 2. Et *Atthis* Tragœdiæ Philochori de Philomela nomen fuit.

¶ 3. *Atthis* regio Græciæ (quæ & *Attica*) Pomponio Melæ est lib. 2. cap. 3.

ATTĬCA, Ἀττικὴ, regio Græciæ inter Achajam & Macedoniam, in qua Athenæ sitæ erant: Olim Acte, seu Actica dicta, unde

¶ Atticus. *Attica dialectus* apud Grammaticos: & *Atticus lepos*, apud Hieronym. de Opt. gen. interp. sive Epist. 101 sub fin. Sic *Attico stilo scriptæ orationes*, Cicero de Clar. Or. cap. 45. Ibidem cap. 17 *ea subtilitas, quam Atticam appellant.* Et *Attica fides*, id est sincera, auctore Vellejo lib. 2. cap. 23. *Attica Musa* dictus fuit Xenophon à suavitate sui sermonis. *Atticus moriens porrigit manum*, Er nehme sich wohl zu tode. Vide Chiliad.

¶ Attici, Oratorum genus, qui Attico dicendi genere utebantur, hoc est, quod Athenis florebat: in quo nihil ineptum, absurdum, alienum, redundans: nihil subinsulsum, adjectum, inquinatum aut durum inerat, ut idem penè esset *Attice dicere* ac *optime dicere*. Cicero de Oratore cap. 7 *Qui dici se desiderant Atticos, aut ipsi Attice volunt dicere.* Et cap. 9. ineunte: *Ad Atticorum aures teretes & religiosas qui se accommodant, ii sunt existimandi Attice*

D *dicere.* Ac id omninò existimandum, cum non tam Lysiæ atque Hyperidis, qui polite quidem ac eleganter, cæterum submisse atque subtiliter tantùm dixerunt; quam Demosthenis exprimitur oratio ac forma: qui non facete atque tenuiter tantum, ut illi; verùm elate quoque ac splendide dixit, quod illis defuit. Itaque Oratores illi quidem & Attici, non optimi Oratores tamen, sicut Demosthenes, fuerunt. Id enim optimum est, quod omnes laudes habet. Interim propria velut hujus characteris laus, presse & subtiliter dicere: unde etiam qui sicce ac humiliter dicebant, *Attice dicere* volebant videri. Itaque opponebantur Asiaticis Oratoribus, quorum dicendi genus pingue, tumidum atque redundans. Vide Cicer. Bruto seu de Claris Orator. cap. 82. item Orat. ad Brutum cap. 26. denique de opt. genere Orator. cap. 3. & 4. Quintilianus lib. 12. cap. 10 *Attici limati & emuncti, nihil inane aut redundans ferebant: Asiana gens tumidior alioqui & jactantior, vaniore etiam dicendi gloriâ inflata est* &c. Lege plura ibidem.

¶ Fuit & Tito Pomponio, Equiti Romano, cognomen *Attici*, ad quem 17 Epistolarum libros Cicero scripsit. Datum id ei, quod & diu Athenis vixit, & Græce peritissimus fuit: ut Athenis na-

tus videretur, quod Nepos de eo in vita ipsius Attici prodidit. A

¶ Alium sui temporis *Atticum* Martialis celebrat lib. 7. Epigr. 32. quem etiam Græce doctissimum & ejusdem gentis studiis deditum fuisse carmen ipsum arguit. ¶ Atticus Platonicus (quem tamen mixtæ Philosophiæ studiosis annumerat Patricius Tom. 1. Discuss. Perip. lib. 10. f. 139.) fuit sub Nerva: Plutarcho Chæronensi æqualis. Egregia ejus fragmenta adfert Eusebius: Jons. 3. de script. Hist. Philos. 6. p. 240. Consule & Barth. notis ad Æneam Gaz. p. 138.

¶ Attice. adverbium, id est, more Attico. Cic. de Opt. gen. Or. c. 4. *Attice dicere.* Adde supra in *Attici.*

¶ Atticismus, ἀττικισμὸς, *phrasis* vel *locutio Attica.* Cicero Attico lib. 4. epist. 17 *ille Latinus* ἀττικισμὸς *ex intervallo regustandus.*

¶ *Atticissare*, pro curiosius & Attice eloqui, apud Plaut. in Menæchm. prolog. v. 12.

ATTĪLA, Attyla, Ἀττίλας, flagellum illud DEI, rex fuit Hunnorum, vastator violentissimus *Pannoniæ*, *Italiæ* atque *Galliæ*; imò & Ecclesiæ persecutor immanissimus. Cum puellam duxisset, hausto largius mero vomitu sanguinis periit A. C. 554. De quo Jornandes & Marcellin. Chron.

¶ Attilanus, adjectivum inde formatur. Novella 11, *Attilanis temporibus.*

ATTILUS, piscis, Padi solius alumnus, inter porcos fluviatiles numerari potest. *Ladanum*, vulgus Italicum vocat, eine Art eines Wasser- und Meerschweins. Vide descriptionem Calcagnini apud Gesner. & Plinium lib. 9. cap. 15.

ATTIN, vel Atthin, inis, qui & Attis, is, vel idos, Atys, Attys, yos, item Attes, æ, scribi flectique solet, quod apud Catullum carm. de Berecynthia & Aty (sic enim in plerisque est vulgatis) notis ad eum Scalig. (ubi & Hispanam inscriptionem vide) Natal. Com. 2. mythol. 1. & Voss. 1. de orig. idolol. 20. deprehendes. Cum Cybele cultus fuit a Phrygibus. Historia non uno à veteribus modo narratur, ita quidem, ut Mureti judicio (ad Catull. pag. 158) infiniti, legentibusque non nimium jucundi laboris foret, quæ a Diodoro, Pausania, Eusebio, Arnobio, Augustino, Ovidio, aliisque de Atti varie scripta sunt, congerere. Summa tamen, in quam & plerique fere consentiunt, hæc est: Adolescentem fuisse Phrygium, cujus amore exarserit Cybele, quam magnam Deûm matrem esse voluerunt Gentiles. Cæterum eviratum eum postea mortuumque gravissimi luctus caussam Cybelæ fuisse, & factum inde, ut in honorem ejus nec locus esset cuiquam inter magnæ matris sacerdotes, nisi qui ejus instar fuerit eviratus, & in sacris Cybeles lugentem eam hi sacerdotes, (Galli vocabantur,) ejulando pectusque palmis cædendo imitarentur. Macrobius 1. Saturn. 21 matrem Deûm terram interpretatur, Attinem solem. Mentio ejus & in oraculo quodam, quod recitat Socrates 3. hist. Eccl. 19. Scribit in Bithyniacis Arrianus, (citatus Rhodigino 11. Lect. antiq. 21. f. 594.) consuevisse Bithynos Montium cacumina conscendere, ac Jovem *Pappam* consalutare, atque item *Attin.* Huic simile, quod Diodorus Siculus lib. 3. cap. 5. *Attin* postea *Papam* dictum fuisse refert. *Atta* & *Pappa* notum est puerorum esse balbutientium vocabula, cum patrem nominare volunt.

Attius, vide *Accius.*

Attubulus, & Atubus, vide *Atypus.*

Attyla, quære *Attila.*

Attys, vide *Attin.*

ATUACUTUM, Ἀτουάκουτον, Ptolemæo urbs est Galliæ Belgicæ, caput Tungrorum.

ATȲPUS, ἄτυπος, ex quo latini primo *atubus*, mox *attubus* fecere. Est autem μογιλάλος, impeditæ homo linguæ, ein Stammeler/ dem die Zunge nicht wohl gelöset ist. Sic enim vetus Glossarium: *Attubus*, μογιλάλος, μόγγος, ἄτυπος, apud Joseph. Scal. 2. Lect. Auson. 9. qui inde hanc vocem Ausonio reddit epist. 22,

Canus, comosus, hispidus, trux, attubus,

cum alias perperam legeretur, *artubus.* *Atypus* autem est apud Gellium & Ulpianum. Gellius lib. 4. cap. 2 hæc profert Cæcilii Sabini: *Balbus & atypus vitiosi magis, quam morbosi sunt.* Ulpianus autem l. 10. §. ult. D. de ædil. ed. ita loquitur: *Quæsitum est, an balbus & blæsus, & atypus, isque qui tardius loquitur, & varus, sanus sit?* Ubi quidem dictu mirum, quam ea vox exercuerit eruditos, præsertim codicum accedente depravatione. Itaque *aphthiphurn* alius ab aphtha, alius *alphicum* (ab alpho cutis vitio,) alius *tripheron*, vel τρυφερὸν, (ut significetur mollitie quadam blæsus,) alius *athyrophonum*, vel *athyrotum* (quod festinatam nimis in loquendo celeritatem notet,) substituendum putavére. Vid. Philipp. Carol. animadv. in Agell. p. 245. Gyrald. dialogism. 22. Alciat. 2. prætermiss. ad l. de æd. ed. Cœl. Rhodig. 16. Lect. ant. 20. Rectius Budæus annotat. prior. in Pand. pag. 492. e Pisanis Pandectis τὸ *atypus* retinens, ab etymologia vocabuli eos esse dictos atypos censet, *qui non satis expedito plectro linguæ uterentur, quasi aërem non ferientes, vel quasi non satis verba exprimentes, conformantesve*, nempe respexit ad græcum τύπτω *ferio*, & τύπος *forma.* Camerario Comm. utr. D

linguæ f. 210. ἄτυπος est *sonos confundens.* Petri verò Mosellani expositio, cui (ad Gellii locum) atypus est, *qui decenti & justa membrorum formâ carens velut monstrosus est*; minimè audienda. Planum enim, & Gellio & Ulpiano de vitio linguæ sermonem esse.

ATYS, Rex Lydorum, pater Lydi & Tyrrheni, quorum ab altero Lydi, ab altero Tyrrheni appellati. Vid. Strabonem lib. 5. Herodot. lib. 1. c. 7. & 94. ¶ 2. Alius hoc nomine Crœsi filius, non mutus ille, (ut est in Dictionario Caroli Stephani) sed frater muti, qui dum aprum insectatur, Adrasti jaculo per imprudentiam letaliter ictus, somnii paterni fidem implevit: Idem Herod. ibid. c. 34. 43. ¶ 3. Atys, Phrygius puer, à Cybele adamatus, de quo supra in Attin.

AV, interjectio apud Terent. consternatæ mulieris, sive dolentis. Auweh. Vide Andr. act. 4. sc. 5. v. 12. ¶ 2. deinde & silentium injungentis, in Eun. a. 4. sc. 4. *Au* vel *Heu*, *ne comparandus hic quidem ad illum est*, Ach schweig still umb Gottes willen/ dieser reichete jenem das Wasser nicht. Est etiam Eunuch. a. 4. sc. 3. v. 15 *Au obsecro*: & act. 5. sc. 2. v. 60 *Au, tace, obsecro*, quod à Calepino, Stephano in Foro R. & eorum exscriptoribus *Abu* citatur.

ĀVAR, Āvares, Scythiæ populus, Romanum imperium Justiniani temporibus & proximis infestans. Corippus de laudibus Justini lib. 3. cap. 8. v. 170

Crudus & asper Avar dictis sic cœpit acerbis:
Rex Avarum Cagan, debellans intima mundi, &c.

ĀVĀRUS, (ita dictus, quasi *avens æris*, vel *auri*) φιλάργυρος, ein Geitzhals/ Geldhund. Adjective Avarus, a, um, geitzig. Horat. 1. Epist. 2. v. 56

Semper avarus eget. Idem Epod. 1.
— — — — — — *haud paravero,*
Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam.

¶ 2. Transfertur a divitiis ad alias quascunque res. ut, *Avarus laudis*, idem Horat. 2. Epistol. 1, 179. *Avarus cædis miles*, Claudian. B. Getic. v. 606. *Avaræ adulationes* Plin. Paneg. c. 41. Comp. *Avarior.* Horat. 2. Epist. 2. v. 157 *Viveret in terris te si quis avarior uno*: Superl. Gell. lib. 5. cap. 5 *Satis esse credo Romanis hæc omnia, etiamsi avarissimi sunt.* Etiam Cic. Verr. 3. c. 37, *Homo avarissime, redde bona sodalis filio.*

¶ Avārĭtia, *studium pecuniæ*, φιλαργυρία, πλεονεξία, Geitz. Cicer. 3. Fin. c. 11. *Ardere avaritiâ*, für Geitz brennen. Idem in Off. lib. 2. c. 22 *Nullum vitium est tetrius quàm avaritia, præsertim in principibus & Remp. gubernantibus*: Es ist kein schändlicher Laster als Geitz/ sonderlich an Regenten/ &c. Idem in 4. Tusc. c. 11 *Illi morbo qui permanat in venas, & inhæret in visceribus, nec inveteratus evelli potest, nomen est avaritia.* Sallust. Bell. Catil. cap. 10 *Avaritia fidem, probitatem, cæterasque artes bonas subvertit.* Apostolus *malorum radicem* vocat 1. Timoth. c. 5. Conf. Coquej. ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 10. ¶ Pro affectu Lactantius usurpavit cap. 16. de Opificio Dei. *Quia sunt aliqui affectus, qui non cadunt in Deum, ut libido, timor, avaritia, mœror, invidia.* C

¶ Avarities, idem quod avaritia. Lucretius lib. 3. v. 59

Denique avarities & honorum cæca libido.

¶ Avarè adverb. Cic. in. Offic. 3. cap. 8 *nihil avare, nihil injustè, nihil incontinenter est faciendum.* Terent. Heautont. prologo v. 48 *Avare pretium statuere arti suæ*, Arbeit theuer anschlagen. Comp. *Avarius.* Colum. 1. c. 7 *avarius opus exigat, quam pensiones.* Superl. Seneca de Otio Sapientis c. 32 *licet horas suas avarissime servet.* Keine Stund vergeblich hinstreichen lassen.

¶ Avariter, apud Plautum Curcul. act. 1. sc. 2. v. 35, *Ingurgitat*, inquit, *impura in se merum avariter faucibus plenis.*

AUCEPS, ein Vogelsteller/ ὁ ὀρνιθοθήρας. Columell. 8. cap. 10. *Turdi ab aucupibus nutriti, quasi allectores sint captivorum.*

¶ Translate usus est Plautus Mil. Glor. a. 4. sc. 1. v. 9. *Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni sit.*

¶ Aucupium, Vogelfang. Cicer. 2. de Finib. cap. 8, *piscatu, aucupio, venatione.* ¶ 2. Pro ipsis avibus captis Seneca posuit de Providentia cap. 3, *Quid ergo? felicior esset, si in ventrem suum longinqui litoris pisces, & peregrina aucupia congereret?* Similiter *Venatio*, pro feris: sive ferinâ, quæ in cibum apponitur, dicitur; de quo infra suo loco. ¶ 3. Metaphorice apud Terentium parasitus dixit; *Hoc novum est aucupium*, dieses ist eine neue Handthierung/ Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 16.

¶ Aucupari, præter nativam significationem est solertia quadam quærere & captare; quæ metaphora in verbo etiam *Venari* frequens est. Cic. 5. epist. 12 *Vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar*, mit Schmeichelworten eines Gunst suchen und erjagen wollen. Idem in Pison. cap. 24 *Levitatis est inanem aucupari rumorem, & omnes umbras etiam falsæ gloriæ consectari.* Et 2. de Oratore cap. 14, *Aucupari utilitatem*, auff den Nutzen dencken. Plaut. Rudente a. 4. sc. 4. v. 49 *viden' scelestus ut aucupatur*, wie er doch forschet. Sic idem dixit: *Aucupium auribus facere*, die Ohren spitzen/ Mil. Glor. a. 4. sc. 1. extr.

¶ Aucu-

¶ Aucupatio, ipse actus aucupandi. Quintilian. Declam. 13 *Multa quæ libera fuerant, transeunt in jus occupantium, sicut venatio & accupatio.* Ita in vet. lib. legitur: in recentibus *occupatio.* A

¶ Aucupatorius, ad aucupationem pertinens. Plin. 16. c. 36 de calamis aquaticis: *cum anno permansit inundatio, proficiunt in aucupatoriam amplitudinem,* id est, crassi adeo fiunt, ut usui possint aucupio esse.

¶ *Aucupabundus.* Tertullianus de anima cap. 39 *spiritus nequam ab ipsa janua nativitatis animæ aucupabundus.*

Auctuarium, vide *augeo.*

Auctolicus, quære *Autolicus.*

AVCTOR, sic enim potius dicendum, scribendumque est, quàm *Autor,* ut Valla scripsit, vel cum aspiratione *Author,* ut alii. Nam qui ex Græco αὐτὸς, vel αὐθέντης deducunt, nunquam mihi rationes suas hactenus potuerunt probare. Neque enim video, quâ ratione fieri id satis commode possit. Eruditissimus Vossius lib. 1. de Analogiâ cap. 27, ab *aveo* & ejus inusitato supino *avitum* & per contractionem *autum,* τὸ *autor* deduci posse existimat: sicut à *faveo favitum* & *fautum, fautor,* derivatur. *Nam qui fieri,* inquit, *quid avet, suadendo ejus fit* AVTOR. Sed ea conjectura acutior, ut puto, quàm verior est: quare nec ipse pro ea quicquam pertendit: imò vero postea in eruditissimo B Etymologico f. 53. eam non obscure deseruit. Ab *Augeo, auctorem,* quomodocunque accipiatur vox, appellari & testantur Grammatici veteres, & ipsa scribendi ratio ostendit. Neque enim aliter temere, quam per CT, in libris antiquis vetustisque Inscriptionibus exaratum invenitur. Quid quod & Dio Cassius cum lib. 55 explicaret, quid AVCTORITAS SENATVS diceretur, atque id una voce Græca haud posse exprimi significâsset; eamque ob caussam Latino vocabulo ipso uteretur; non αὐτώρετας aut αὖϑώρετας, sed αὐκτώρετας dixit: certissimo documento, hanc vocem sic à Romanis scribi solitam, etiam cum nullam augendi vim manifeste præferret. *Mihi verò placet, ut in Latino sermone antiquitatis religio servetur:* quæ Velii Longi in simili plane negotio verba sunt. Cæterùm *Auctor* ¶ 1. dicitur, qui reperit aliquid atque instituit primus: quod qui facit, utique auget. Sosipater Charisius lib. 1. AVCTOR, inquit, *propterea dicitur, quod augeret & generaret.* Sic *Auctor generis* dicitur, qui instituit stirpem, & caput sive originem sive genti sive familiæ dedit. Rutilius Numatianus lib. 1. Itinerarii v. 65

Auctorem generis Venerem Martemque fatemur.

Suetonius Claudio cap. 24, *App. Cæcum generis sui proauctorem Libertinorum filios in Senatum collegisse docuit.* Ubi *Proauctorem* dixit, sicut *Proavum* dicimus. Virgil. 6. Æn. v. 650

Ilusque Assaracusque & Trojæ Dardanus Auctor:

AVCTOR TROIAE, id est, Conditor. Ilium enim Dardanus condidit. Unde idem in 8. Æn. v. 134 C

Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor:

Lucanus Mercurium, *Auctorem citharæ,* id est, repertorem, lib. 9. v. 661 appellat. Perinde Librorum conditores, *Auctores* vocamus. Juvenalis Satyra 7. extrema:

Ut præceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omnes
Tanquam ungues digitosque suos, &c.

Cic. in Orat. cap. 57. extr. *Aristoteles auctor optimus.* Et 3. Offic. c. 26 *Apud Homerum, optimum auctorem, talis de Ulysse nulla suspicio est.* Et Livius lib. 2. cap. 8, *Apud quosdam veteres auctores non invenio Lucretium consulem.* ¶ 2. Cujus auctoritate atque imperio; item consilio, operâ, impulsu, & suasu, vel & periculo atque exemplo aliquid suscipitur geriturque. Tacitus Agricola cap. 8, *Nec Agricola unquam in suam famam gestis exsultavit: ad auctorem & ducem, ut minister fortunam referebat.* Suetonius lib. 2. cap. 27. Tiberium aversatum adulationes significans; *Alium,* inquit, *dicentem:* SACRAS EIVS OCCVPATIONES: *& rursus alium,* AVCTORE EO SENATVM SE ADIISSE, *verba mutare, & pro* AVCTORE SVASOREM: *pro* SACRIS LABORIOSAS *dicere coegit.* Ubi nota AVCTOREM, plus esse quam SVASOREM. Nam auctor est, qui non suadet tantùm, sed imperare etiam potest: cujusque D consilia quasi jussa sunt. Tacitus 3. Histor. cap. 71, *Aderat furens miles nullo duce, sibi quisque auctor.* Terentius Prol. Andriæ:

Qui cum hunc accusant Nævium, Plautum, Ennium,
Accusent, quos hic noster auctores habet.

id est, quorum exemplum sequutus est, idem sibi jus fore ratus, quod ipsis fuit. Sic *auctorem pacis,* der zum Friede/ *auctorem belli,* der zum Kriege hilfft/ dicimus. *Auctor ei fui,* ich habe ihm darzu gerathen/ daß er solches für sich nehme. Sic Cicero loquitur ad Att. 15. ep. 11, *Auctor non sum, ut te urbi committas,* ich wil dirs nicht gerathen haben/ daß du dich in die Stadt wagest. Idem ad Cæsarem sub lib. 9 ad Attic. ep. 11, *Pompejo semper & senatui pacis auctor fui:* & paucis interjectis: *non modo ipse fautor dignitatis tuæ fui [illegible]rum etiam ceteris auctor ad te adjuvandum.* Offic. 3. cap. 30, [illegible] *jus deditionis ipse suasor & auctor fuit,* diese Ubergebung hat er ihnen gerathen. fürgenommen. Idem lib. 10 epist. 6 ad Plancum, *Præbere se auctorem, principem & ducem senatui.* ¶ 3. Non soli primo fundatori, sed & instauratori & innovatori attribuitur. Vide Freinsh. ad Curt. lib. 5. c. 1, 24. & Barth. ad Claudian. pag. 702. 1309. ¶ 4. Franc. Hotomannus Comment. Verborum Juris, AVCTOR, inquit, *is dicitur, à quo quis auctoritatem, [illegible] est, jus dominii in rem quampiam accepit. Declinatum autem videtur verbum ab* AVCTIONIBVS, *in quibus ei, qui plurimum auget, res addicitur: & ex ea auctione atque adjectione suâ auctoritatem sibi in rem emtam comparat.* Cicero Verrina 7. cap. 21. extr. *Tum illi intellexerunt, se id quod à malo auctore emissent, diutius obtinere non posse.* Paulus JCtus Lege Si fundo 53. D. de evict. *Si cum possit emtor auctorem denunciare, denunciasset, ideoque victus fuisses* &c. auctorem, id est, venditorem. Sic Cicero *auctorem fundi* pro Cæcina dixit cap. 10. Plautus Curcul. a. 4. sc. 2. vers. 12

Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli:

Ihr habet keinen Gewehrsmann/ könnet es für euch auch niemand gewehren. Vide & Anton. August. lib. 3. c. 6.

¶ Atque antiqui quidem in utroque genere hoc nomen efferebant: quippe quibus & reliqua verbalia in TOR communis generis erant. Quod cùm durius & insolentius quibusdam videretur, fœminina in TRIX terminarunt. Quare *auctricem* Tertullianus, quam *auctorem,* in genere sequiore maluit dicere; quanquam id alii facere veriti sint. Juno apud Virgil. 12. Æn. v. 159 *Auctor ego audendi.* Ovidius Fastorum lib. 5. v. 192

Optuma tu proprii nominis auctor eris.

Seneca Medeâ v. 979

— — Ipsam sceleris auctorem horridi
Capiamus.

Tertulliani verò verba de corona militis cap. 3. ista sunt: *Harum & aliarum disciplinarum ejusmodi si legem expostules scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* Idem adversus Hermogenem cap. 5, *Neque enim potest non & materia auctrix omnium* [ex hypothesi Hermogenis, qui materiam statuebat fuisse ab æterno,] *deputari, de quâ universitas consistit.* Et cap. 7 *Quomodo ergò discernere audebit Hermogenes, atque ita subjicere Deo materiam, æternam æterno, innatam innato, auctricem auctori?* Idem lib. 2 advers. Marcion. cap. 12 *auctrice omnium bonitate:* & lib. 5. adv. eundem cap. 10, *Anima auctrix operum carnis.* Nec dubito eruditissimum Patrem, alios auctores ejus terminationis habuisse. Ut male Servius ad dictum Virgilii 12. Æneid. versum, itemque Sosipater Charisius lib. 1. Inst. Gramm. pag. 30. ad Hel. Putsch. nec non Valerius Probus lib. 2. Gramm. inst. pag. 1452. negarint *auctricem* dici, quando videlicet principem significat, ut Valerius loquitur, seu ad auctoritatem refertur, ut Sosipater. Sic enim distinguunt hi Grammatici; quæ nomina in *tor* desinentia descendunt à verbis, horum fœminina in *trix* formari; quæ a verbis non descendunt, sub eadem terminatione genus utrumque complecti. Itaque concedunt, recte *auctricem* dici, cum ab *augendo* trahitur, ut si dicas, quod est apud Servium: *auctrix patrimonii:* eine Vermehrerin. Quod ergo illi dant, accipiamus, & in rem nostram vertamus: confirmatum enim supra est, quocunque hanc vocem sensu exaudias, ab augendo duci: licet illi hoc negent. Quod autem Servius ait, eo sensu, quo Virgilius usurpat, *ab auctoritate descendere,* si hoc vult, quod Sosipatro erat *ad auctoritatem referri,* jam responsum est ipsi; sin illud, ipsum auctoris vocabulum ab auctoritate duci, manifeste fallitur. Quasi vero *auctor* & *auctrix* ab *auctoritate* potius, quam *auctoritas* ab *auctore* descendat.

¶ Autoritas, sive auctoritas potius, factum aliquod aut dictum, quod aliis deinceps pro consilio, exemplo, jure, aut testimonio est. Quemadmodum & Vitruvius Præfat. ad August. *Ædificiorum publicorum auctoritates egregias,* id est, exempla dixit. Cicero pro Cluentio cap. 50, *Illa oratio potius temporis mei, quam judicii & auctoritatis fuit:* id est ita comparata fuit, ut tempori meo inserviret potius, quam ulli ut præjudicium faceret, sive exemplum ad judicandum daret. Sic *auctoritatem alicujus sequi,* idem lib. 2 de Finib. cap. 13. pr. dixit. Et *aliquem ad suam auctoritatem adducere,* est suæ sententiæ, suarum partium facere: einen auff seine Seite und Meynung bringen/ Orat. pro Dejotaro. Conjunxit etiam cum *exempli,* vocabulo, Oratione pro Balbo cap. 13, *Cujus auctoritate & exemplo nunquam intermissa est largitio & communicatio civitatis.* ¶ Sic testimonia, idem sententiæ ac dicta, quibus firmamus rem, *auctoritates* passim appellantur. Vide Franc. Flor. Sabin. lib. 1, Lect. subcis. c. 3. (p. 1026. Tom. 1. Lamp. Grut.) ubi disputat adversus Steph. Doletum, qui præfat. in librum suum de re navali barbariem vocaverat, cùm auctoritates pro exemplis vel locis appellantur.] ¶ Quo nomine & literæ publicæ seu instrumenta sæpius veniunt. Rursus Cicero Verr. 2. c. 3, *Legationes cum publicis auctoritatibus ac testimoniis convenisse* dicit. Seneca pater lib. 4. Controversiarum Controversia 22, AVCTORITATIS TABELLAS appellat, quas *emtionis*

paullò

paullò ante dixerat. JCti *Instrumenta auctoritatis* vocant; quibus origo rerum & probatio juris nostri continetur. (Nam qui vendit rem; auctor appellatur) Ein Kauffbrieff. ¶ Decreta etiam Senatus Romani dicebantur *auctoritates*. Nam cum Senatum penes tantùm primæ sententiæ dictio esset, ac suadendi jus; jubendi & statuendi potestas penes Populum: idcirco decreta Senatus, quæ intercedentibus Tribunis Plebis non approbasset Populus, AVCTORITATES tantum SENATVS, non SENATVS CONSVLTA appellabantur: vide Ciceronem lib. 8. ad Familiares Epistola 8. item Dionem Cassium lib. 55. Magistratuum etiam edicta, quæ promulgantur seu proponuntur publicè, non raro *auctoritates* appellantur apud JCtos veteres. ¶ Ad testimonia & probationes quoque refertur. Cicero 7. in Verr. cap. 39, *testibus*, *auctoritatibus convincere*. ¶ Plautus Trinummo act. 1. sc. 2. extr. *Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas:* Wenn man solte nachfragen/ von wem es erst auskommen. De quo ita Alciatus lib. 6. Parerg. Juris c. 6. *Plautus*, inquit, *hic* AVCTORITATEM *appellat sententiam, quam quis primus est commentus, tametsi deinde per traduces in quamplurimos dimanaverit.* Nimirum fontem ipsum & originem, unde manavit tumor, *auctoritatem*, appellat. ¶ Apud Terentium Eunucho act. 2. sc. 3. Parmeno servus Chæreæ adolescenti efflictim amanti Pamphilam consilium dat, ut pro Eunucho ad eam se patiatur deduci: ita occasionem fore, ut puellâ potiatur. Approbat Chærea, & ut ornetur pro eunucho & deducatur vehementer instat. Servus perpendens secum, quid futurum de se, si id flagitii rescifcat pater, per jocum dixisse, ut disfuaderet scilicet, & plenum periculosæ aleæ opus esse subjicit. Sed cùm pertenderet Chærea, & hanc omninò instructam vellet machinam, ait Servus:

— *Si certum est facere, facias. Verùm ne post conferas*
Culpam in me.

Respondit Chærea: *Non faciam*, tum rursus servus, *Jubesne?* Respondet Chærea:

--- *jubeo, cogo, atque impero:*
Nunquam defugiam auctoritatem.

In quo significat, quomodocunque ceciderit, aut quemcunque res sortitura eventum sit, nullam Parmenioni præstandam culpam luendamve fore, quin omne periculum illud se recepturum in se, neque iturum unquam inficias, id suo jussu, suo imperio factum esse. Itaque *auctoritatem defugere*, est inficiari sive negare se auctore ac impulsore quid factum esse: quemadmodum & Cicero & Plautus locuti sunt, quorum exempla Muretus ad illum Terentii locum producit.

¶ 2. Est & *auctoritas* amplitudo quædam ac vis, quæ alicui per eminentiam aliquam ex genere, ætate, meritis, opibus item & dignitate inest, ad movendum respectum, obsequium & reverentiam apud alios nonnunquam cum metu aliquo conjunctam. Cornel. Nepos Cimone cap. 2, n. 1 *valere auctoritate apud aliquem.* Item 13. cap. 3. n. 2. *Auctoritas est in illo.* Quocirca quod in regnantibus *Majestas* est, illud in cæteris *Auctoritas* appellatur. Cicer. Philipp. 3. cap. 5, *Tantus autem consensus municipiorum coloniarumque Provinciæ Galliæ, ut omnes ad* AVCTORITATEM *hujus ordinis*, MAIESTATEMQVE *Pop. Romani defendendam conspirâsse videantur.* Tacitus de Germania cap. 11. *Rex vel princeps, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur auctoritate suadendi magis, quàm jubendi potestate.* Interdum tamen pro *majestate* etiam ponitur. Idem Tacitus 1. Histor. cap. 29 *Auctoritas principis majoribus remediis integra servanda.* ¶ Neque verò personis tantum; verùm & rebus tribuitur *auctoritas*. Cicero pro Flacco cap. 4 *Totius hujusce rei quæ sit vis, quæ auctoritas, quod pondus ignorant.* Ubi nota Synonyma, *vim, pondus.* Plin. lib. 12. cap. 4 *Tanta arbori auctoritas erat:* id est, tanti fiebat. Sic *in auctoritate esse*, dicuntur res, quæ in honore habentur ac pretio, die hoch und werth gehalten werden/ apud eundem lib. 34. cap. 6. Suetonius etiam de formæ specie ac dignitate voce istac usus est in Claudio cap. 30. *Auctoritas*, inquit, *dignitasque formæ non defuit vel stanti, vel sedenti.* Quod Eginhartum in Caroli Magni; Radevicum in Friderici 1. Vitâ imitatum Casaubonus ibi observat. Cic. de Sen. c. 18, *Non cani, non rugæ repente auctoritatem afferre solent*, Graue Haar und Runtzeln machen so bald kein Ansehen. Idem de Divinat. lib. 2 cap. 67, *dicere majori auctoritate*, also reden/ daß es Krafft habe und durchdringe. Et in Oratore cap. 34 *Hoc & auctoritatem orationi affert & fidem*, diß gibt zu der Rede gleich ein Ansehen/ und macht sie beglaubet. *Auctoritate valere*, geschehen seyn. Idem contrà Rullum 2. cap. 17. *Homines auctoritate tenui*, Leute die eines geringen oder schlechten Ansehens seynd. Quintil. lib. 3. cap. 8. *Plurimùm valet in consiliis auctoritas.* ¶ 3. In Jure, AVCTORITAS etiam dicitur Jus vindicandæ rei suæ adversus eos, qui in præsenti possident. Lex Attinia apud Gellium lib. 17. c. 7. QVOD. SVBREPTVM. ERIT. EIVS. REI. AETERNA. AVCTORITAS. ESTO. Quâ significatur, legitimum Dominum rem sibi subreptam nunquam non vindicare & usucapere posse. In Lege 12. Tabularum apud Ciceronem Topicis cap. 3. & pro Cæcinâ c. 19. VSVS, AVCTORITAS, FVNDI BIENNIVM; CAETERARVM RERVM ANNVVS ESTO. Ubi *auctoritas* nihil aliud, quàm *Jus legitimi dominii* est. Cicero *Jus auctoritatis* appellat oratione pro Domo suâ.

¶ Autorare, sive *auctorare* potius, est acceptâ mercede operam suam vendere: dicebaturque præcipue de gladiatoribus; qui liberi cum essent, pretio tamen in ludum gladiatorium se addicebant. Tertullianus ad Nation. lib. 1. cap. 18, *Non vitæ amore gladio vos ad lanistas auctoratis, sed mortis nomen militiæ datis.* Multa de hoc verbo præter Lipsium lib. 2. Saturnal. cap. 5. Turnebus lib. 2. Adverf. cap. 20. itemque Torrentius ad lib. 2. Sermon. Horatii Sat. 7. v. 59. nec non interpretes Petroniani. ¶ A gladiatoribus ad alios quoque translatum hoc verbum, qui se ad flagitiosas præcipue res conduci patiebantur: ut *proditores, sicarii* seu *percussores.* Exempla apud laudatos auctores invenies. ¶ De militibus quoque stipendio conductis (die sich haben werben lassen) usurpatum, compositum *Exauctorare* arguit: de quo infra.

¶ Hinc participium *auctoratus.* Horatius lib. 2. Satyr. 7. v. 59 *auctoratus eas*, ubi vetus Interpres: *addictus, condemnatus. Qui se vendunt ludo, auctorati vocantur.* ¶ Tertullianus de Corona cap. 2 aliter usus est, & in meliorem partem: *Delictum quod committitur in observationem suo jam vindicandam nomine, & satis auctoratam consensus patrocinio*, id est probatam, confirmatam.

¶ Auctoramentum, & ipse actus paciscendi, & inde nata obligatio; tum merces & commodum, quod sequitur, est. Vide prædictos auctores. Seneca Epist. 69, *Nullum sine auctoramento malum est: Avaritia pecuniam promittit, luxuria varias voluptates, ambitio purpuram & plausum, & ex hoc potentiam; mercede te vitia solicitant.* hoc est; Nullum est vitium, quod non aliquid utilitatis ac commodi promittat, Es ist kein Laster/ davon man ihm nicht einen Genieß oder Lust einbildet/ &c. Idem 4. de Beneficiis cap. 36, *Philippus Macedonum Rex habebat militem manu fortem, cujus in multis expeditionibus utilem expertus operam, subinde ex præda aliquid illi virtutis caussa donaverat, & hominem venalis animæ crebris auctoramentis accendebat.* Ubi *auctoramenta*, dona, præmia sunt: Beschenckungen. Eleganter itaque Erasmus in loco Paulli ad Rom. 6. extr. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, vertit, *Etenim auctoramenta peccati mors*, der Sünden Sold ist der Tod.

¶ Auctoratio, *Venditio*, ut Isidorus in Glossis exponit. Veteri Horatiano Interpreti AVCTORATIO dicitur, *venditio gladiatorum cum conditione emtoris*, ad lib. 2. Satyr. 7. v. 59.

¶ Exauctōrare, contrarium τῷ *auctorare:* Est enim *a militia removere, & castris ejicere;* ut Arrius Menander JCtus Lege 29 Dig. de Liberali caussa exponit. Ulpianus Lege 2. §. 2. Dig. de his qui notantur infamia: EXAVCTORARE, *militaria insignia detrahere*, & ad ignominiosam missionem interpretatur. Nec aliter Arrius laudata Lege & Lege 4 § 8. Dig. de re militari accipit: ubi tamen casum aliquem excipit, qui infamiam haud afferat. Sed & Livii loca, quæ hic afferuntur, ad ignominiosam missionem respiciunt: Wenn man sie mit Spott und Schanden ausmustert. Nec aliter *Tribunos exauctoratos* Tacitus Hist. 1. cap. 20. itemque Lampridius Alexandrum Severum *tumultuantes legiones exauctorasse* ejus vita cap. 12 dixit, quemadmodum etiam Trajanus adulterii reum centurionem *exauctoravit atque etiam relegavit*, apud Plin. lib. 6. epist. 31. ¶ Lipsius tamen lib. 5. de Milit. Rom. Dial. 19. EXAVCTORATIONEM illam missionem dicit, cùm expletis stipendiis solverentur militantes onere omni militiæ, nisi pugnæ in hostem. Videturque Suetonius hoc verbo ea notione usus in Tiberio c. 30. cum ait: *Neque tam parvum quidquam, neque tam magnum publici privatique negotii fuit, de quo non ad Patres Conscr. referretur: de vectigalibus ac monopoliis, de exstruendis reficiendisve operibus: etiam de legendo vel exauctorando milite* &c. Nec aliter, quam de honestâ missione id verbum accipiendum apud Tacitum est 1. Annal. cap. 36, ubi eundem Lipsium vide: Wenn man den Soldaten ehrlichen Urlaub und Abschied giebt. Sunt etiam apud Livium, quæ honestius interpreteris. Lib. 25 cap. 20, *Volonum exercitus, qui vivo Graccho summa fide stipendia fecerat, velut exauctoratus morte ducis, ab signis decessit.* Idem lib. 36 cap. 40 extr. *Postero die concione advocata de rebus ab se gestis quum disseruisset, milites exauctoratos dimisit.* abgedancket.

¶ Exauctoratio, actus exauctorandi, vulgare est: pro quo

¶ Exauctoritas Lege 35 Cod. Theodos. de Cursu publico: *militans exauctoritatem subibit.*

AVDENA, Italiæ amnis, memoratus Livio lib. 41. c. 19. in sinistram Macræ ripam defluens. Ad Etruriam itaque extremam pertinet, aut Liguriam.

AVDEO, ēre, kühne seyn/ es dörffen wagen. Quod licet absolute sæpius ponitur, tamen activum existimandum: semper enim aliquid intelligitur. Tacit. 2. Histor. cap. 25. *Modica silva adhærebat, unde rursus ausi* &c. subaudi, prorumpere & integrare pugnam. Ibidem cap. 71, *Ingratus Principi, ut adversus Neronem ausus:* subaudi, novas res. Ita Virgilius *Audere in prælia*, scilicet progredi, 2. Æneid. v. 347 dixit. Integre idem Ecl. 3.

Quid domini faciant, audent cum talia fures?

Sic *pugnam, aciem, scelus,* &c. *audere* Tacitus dixit. Terent. in Eun. a. 5. sc. 5. v. 16 *Qua audacia tantum facinus audet?* Horat. Art. Poet. v. 9

Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Liv. 3. cap. 2 *audere ultima*, das eusserste wagen. Cicer. epist. 16. ad Brut. *Aude negare*, bistu kühn / so leugne es.

¶ Audens, kühn / der es waget. Virgil. Æn. 10. v. 284. *Audentes fortuna juvat.* Idem Æn. 6. comparative v. 95

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.

sicut *oratio audentior* Dial. de Orat. cap. 14 dicitur, quæ poëtarum, quam oratorum, similior est. Superl. usus est Tacitus Agric. cap. 33, *audentissimi cujusque procursu.*

¶ Audendus, passivum. Vellejus Paterc. lib. 2. cap. 56 *omnibus audendis paratissimus.*

¶ Audenter, Adv. cujus Comparativus est apud Tacitum 4. Ann. cap. 47, *Quidam audentiùs apertis in collibus visebantur.* & lib. 2. Hist. c. 78 *audentiùs circumsistere.* Positivus est in Lege 29. §. 14. de Lib. & Posthum. *Audenter dicere.*

¶ Audentia. Plinius lib. 8. Epist. 4, *Cur tibi similis audentia, præsertim non delicata, sed necessaria negetur?* Add. Tac. 15. cap. 53. & de Germ. c. 34.

¶ Audācia *μέσον* est, significat enim & in bonam partem fiduciam seu animum intrepidum, ein unverzagter beherzter Muth. Propert. lib. 2. Eleg. 10.

Quod si deficiant vires, audacia certe
Laus erit in magnis, & voluisse sat est.

Audaciæ vitio cognata sunt confidentia & temeritas, Verwegenheit und Vermessenheit. *Armari audaciâ.* Cicer. c. 55. orat. pro domo sua. *Audaciam* quidam ab *audentia* ita distinguunt, ut *audacia* temeritas sit: *audentia*, fortitudo. ¶ *Audacias* Plur. dixit Cicer. 9. Attic. ep. 7.

¶ Audax, ācis, kühn / verwegen. Cicer. 1. de Invent. cap. 3, *cum ad gubernacula reip. temerarii atque audaces homines accesserant.* Idem 2. in Catil. cap. 5, *Nemo est in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior.* Et pro S. Rosc. cap. 1. *Audacissimus ego ex omnibus?* Claudian. 2. Rapt. v. 4. *audax animi:* & Virgil. 5. Æneid. v. 67. *viribus audax.* Der sich auf seinen Muth oder Stärcke verläst.

¶ Audaculus, diminut. Gell. 5. cap. 21 *Reprehensor audaculus verborum.* & 15. cap. 5, *rabula audaculus.*

¶ Audaciter, & per Syncopen, Audacter, kühnlich / getrost. Quintilianus quidem 1. c. 6. reprehendit *Audaciter:* Gronovius autem Livio 22. c. 25. & 40. c. 45. non solum restituit ex vetustis libris; sed auctoritate etiam utriusque Senecæ, Controv. 20. & de Provid. c. 4. comprobavit. Quid? quod Priscianus lib. 15. ex Cic. pro S. Rosc. c. 36 *Audaciter* profert, ubi vulgo *Audacter* legunt, sed Gruterus etiam *Audaciter* edidit. Audacter tamen usitatius est, ut, *audacter quem monere*, Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 6. ¶ Comp. Audaciùs, e. g. *Audaciùs exsultavit*, Cicer. in Orat. c. 8. *Audaciùs subsistere*, Cæsar Gall. lib. 1. cap. 15. *Dicit liberius atque audaciùs*, ibidem cap. 18. Summus gradus est apud Cæs. 2. Gall. c. 10, *audacissime transire conantes.* Et lib. 5. cap. 15 *per medios audacissime proruperunt.* Et Livius lib. 30 cap. 30 *omnia audacissime incipere.*

¶ Ausim, defectivum. Livius Præf. lib. 1. *Nec si sciam, dicere ausim*, Ich dürffte es auch nicht sagen / da ich es schon wüste. Virgilius ecloga 3. v. 32

De grege non ausim quicquam deponere tecum.

¶ Inaudax, id est, timidus. Hor. lib. 2. od. 20

Dum post paullo fugiens inaudax
Prælia raptor.

¶ Ausum, id est, quod quis audet, seu sustinet aggredi. Virgil. Æn. 6. v. 624

Ausi omnes immane nefas ausoque potiti.

Ovidius in Fabula Phaëthontis:

Quæ si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

¶ Inausum, quod quis non audet, Virg. 8. Æn. v. 205

ne quid inausum
Aut intentatum scelerisque dolique fuisset,

Ungewagt.

Martial. lib. 2. epig 14

Nihil intentatum Selius, nil linquit inausum.

AVDIO, quasi *auribus do*, ich höre. Valla lib. 3. cap. 66 *Audivi a patre meo, & audivi ex patre meo, & audivi de patre meo, idem significare inveniet, qui bonos libros evolvet: Cicero tamen sic præcipue locutus est.* Cic. lib. 5. ad Att. ep. 17 *Hoc te ex aliis audire malo.* Terentius Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 34 *Mercator hoc addebat, e prædonibus, unde emerat, se audisse abreptam è Sunio.* Idem de Senect. cap. 13 *Sæpe audivi à majoribus natu, qui se porro pueros à senibus audisse dicebant.* Idem 3. de Oratore cap. 33 *Sæpe hoc audivi de patre & de socero meo*, hoc est, *à patre* &c. Rursus Terent. in And. 2. sc. 1. v. 2. *Apud forum modo de Davo audivi*, itzund hab ich es am Marckt vom Davo gehöret. ¶ 2. Audire etiam discentium est, cum præcipienti magistro operas navant. aufmercken / zuhören / eines Discipel seyn. Cicero 1. Nat. Deor. c. 14, *Cleanthes Zenonem audivit.* Idem Acad. Quæst. lib. 1. c. 9 *Jam Polemonem audiverant assidue Zeno & Arcesilas.* Corn. Nep. in Epam. 3, 2. *Audiendi studiosus, ex hoc enim facillime disci arbitrabatur.* Et inde *Auditor* pro *Discipulo* ponitur. ¶ 3. *Audire* etiam assentire est. Cicero pro Marcello c. 8 *Sæpe venit ad aures meas, te illud nimis crebrò dicere*, SATIS TE TIBI VIXISSE. *Credo: sed tum id audirem, si tibi soli viveres, aut si tibi soli etiam natus esses.* Terentius Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 77

PAR. *Quid si nunc tute fortunatus fias?* CH. *Quâ re Parmeno?*
Responde. PAR. *Capias tu illius vestem?* CH. *vestem? quid tùm postea?*
PAR. *Pro illo te ducam.* CH. *Audio.* PAR. *Te esse illum dicam.* CH. *Intelligo.*

Ubi Donatus: Audio, *id est, libenter hoc admitto & consentio, ut in Phormione:* Audio & fateor, *& contrà;* Non audio. AVDIO & INTELLIGO *vim modò non usitatam exprimunt, scilicet consentientis immodicum affectum.* Ita nos in illis, quæ vehementer probamus: Es läst sich wol hören. Cic. in Tusc. lib. 1. c. 26 *Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait*, h. e. nec assentior Homero, Ich gläube auch dem Homero nicht. ¶ 4. Hinc audire, pro exaudire, locum precibus dare ponitur. Virgilius Æn. 9. v. 631

Audiit, & cæli genitor de parte serenâ
Intonuit.

Cicero in Pisonem c. 19, *In quo Dii immortales preces audierunt.* Horatius lib. 4. od. 13

Audivere Lyce, Dii mea vota Dii
Audivere Lyce.

¶ 5. Audire etiam est obsequi, parére, obedire, quod ipsum ab *audio* est. Cic. lib. 2. ad Famil. Epist. 7. *tecum loquere: te adhibe in consilium: te audi, tibi obtempera.* Terent. Phorm. a. 3. sc. 2. pr. *Non audio*, Ich thue es nicht. Sic *audiens dicto, audiens edicto*, qui obedit dicto atque edicto, Plauto & Ciceroni dicitur. Quæ ratio & aliis usurpata. Sed hic notandum, cùm persona addenda est, cui obeditur, eam ipsam tertio casu exprimendam. Ita enim optimi quique auctores consueverunt loqui. Cic. 6. in Verrem cap. 12, *Respondit id, quod necesse erat, scilicet dicto audientem fuisse Prætori.* Nepos Lysandro c. 1, *qui quod dicto audientes imperatoribus non erant.* Idem Iphicrate c. 2, *Ut nullæ unquam in Græcia exercitatiores copiæ; neque magis dicto audientes fuerint Duci.* In Datame quidem c. 2, 3. legimus: *Is regis dicto audiens non erat.* Sed ibi Schottus ex Ultrajectino: *Is Regi* &c. malit legere. Optimè. Nam *dicto-audiens* per *ὑφὲν* dicitur, ut idem optime monuit, quasi una vox esset: ut, *semper-lenitas* apud Terentium: *nunc-homines* apud Virgilium, *vitio-pater* apud Martialem. Quæ ratio non in nominibus tantùm obtinebat; verum etiam in verbis, ut ex *τοῦ vitilitigare* cognoscitur: id enim est *vitio-litigare.* Ut itaque *vitio-litigare;* ita & *dicto-audire* poterunt dicere, unde *dicto-audiens* est. Id planè astruit alius Nepotis locus Agesilao, cùm ait: *Tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartæ.* Vid. Gronov. ad Liv. 29. c. 20. ¶ Obsequendi notione vox hæc etiam ad res transfertur inanimatas. Claudian. de Consul. Mal. Theod. v. 184 *Desidis aurigæ non audit verbera currus.*

Quo loco Barthius p. 156. alia scriptorum loca similia advocat, ut illud Virgil. 1. Georg. v. 514

Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

alterum idem Ovidii 5. Metam. *de mille sagittis*

Unam seposuit, sed quâ nec acutior ulla,
Nec minùs incerta est, nec quæ magis audiat arcum. &c.

¶ 6. *Audire bene, male*, notæ locutiones sunt. Terent. in prolog. Phorm. *Benedictis si certasset, audisset bene*, Guter Gruß giebt guten Danck. Cic. de Leg. 1. c. 19. *Ut bene audiant, ut rumorem bonum colligant, erubescunt*, daß sie gelobet werden / und ein gut Gerüchte überkommen. Idem de finib. 3. c. 17. *Est hominis ingenui velle bene audire ab omnibus*, einen guten Nahmen bey jederman. Idem 6. ad Attic. 1. *Me idcircò putant bene audire velle, ut ille male audiat.* Terent. in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 12. *Si herum insimulabis avaritiæ, male audies*, Wirstu dem Herrn schuld geben / er sey geitzig / so wirstu nicht groß darum gelobet werden. Corn. Nep. in Dion. 8, 3. *Insuetus male audiendi.* Er war ungewohnt / daß man übel von ihm redete. ¶ 7. Horat. lib. 1. Epist. 16 adverbiis omissis dicit,

Tu rectè vivis, si curas esse, quod audis, hoc est, *diceris, perhiberis.* Idem eod. lib. 1. Epist. 7. v. 37

---- rexque paterque
Audisti.

id est, appellatus es. ¶ 8. Audiri nonnunquam idem est, quod intelligi, seu, ut vulgo amant loqui, subaudiri. Quintil. lib. 8. cap. 5, *In eum, quem sæpius a ludo* (lanistarum puta, seu gladiatorum) *redemerat soror, agentem cum ea talionis, quòd ei pollicem dormienti recidisset:* Eras dignus, ut haberes integram manum. *Sic enim auditur:* ut depugnares. *Auditur*, es wird drunter verstanden / intelligitur. Ponit enim Quintilianus hoc exemplum

νοήματος

νοήματος, quo nomine donarunt ea, quæ non dicunt, verùm intelligi volunt, ut ipse loquitur. Rem totam ut rectè capias, sciendum, si quos pugnæ vellent olim inhabiles reddere, iis consuevisse pollicem recidere. Id ergo fratri soror fecerat optimo consilio, ne ad lanistas denuò recurreret, à quibus ipsum toties redemisset.

¶ Auditio, **ein Gerüchte.** Cic. 8. Epist. 1, *Romam cùm venissem, tenuem quidem auditionem de ea re accepi.* Idem 2. Nat. D. c. 38 *Fama & auditione aliquid accipere.* ¶ 2. Schola, Diatribe, dissertatio, seu acroasis. Gellius lib. 14. cap. 1. *Egressus ibi ex auditione proprie annotavi.* Seneca Suasoriâ 3. sub f. *meminimus ab auditione Nicetis ad Messalam venisse.* Et mox: *Ipse Messala nunquam aliter eum ab hominis auditione venientem interrogabat* &c. Ubi *Auditio* recitatio est. Gellius rursus lib. 18. cap. 2, *Qui Romani in Græciam veneramus, quique easdem auditiones, eosdemque doctores colebamus.* Et lib. 19. cap. 8, *quando erat à magistris auditionibusque obeundis otium.* Vide & supra *Acroasis* in *Acroama.*

¶ Auditiuncula, Diminut. *Auditiuncula quadam de re aliqua adspersum esse,* **von einem Ding gehöret haben/** Gell. lib. 13. cap. 18.

¶ Audientia, vulgo **die Audientz/ Gehöre.** Cic. in Verrin. 1. c. 13, *Audientiam sibi facit improbitas ejus.* Usus & in Catone Majore est cap. 9. Sic Livius 43. cap. 16 *Audientiam facere præconem jussit.* Auctor Rhetor. ad Herennium 4. c. 54 *Illi præco faciebat audientiam.* Usus hac voce & elegantissimus auctor Sulp. Severus lib. 2. Histor. Sacræ, & B. Hilarius lib. ad Constantium, quem ipse Constantio tradidit, pr.

¶ Auditor, Cic. *Præbebo me tibi attentum auditorem,* **ich wil dir fleißig zuhören/** de Nat. Deor. 3. c. 1. Idem 2. de Divin. c. 42, *Eudoxus Platonis auditor.* Seneca Controvers. 25 *Initio contumeliæ caussa à deridentibus discipuli Latronis AUDITORES vocabantur: deinde in usu verbum esse cœpit, & promiscue poni pro discipulo Auditor.* Ait *contumeliæ caussa,* quasi tantummodo audiant præceptorem: nunquam autem ipsi audiantur & se declamando exerceant.

¶ Auditorium, locus est, ubi audimus præceptorem aut orantem, Quintil. 2. c. 11. *plenum sit auditorium.* ¶ 2. Atque ipse cœtus auditorum; **die Zuhörer.** Plinius lib. 4. epist. 7 *Ipse nuper, adhibito ingenti auditorio, librum de vita filii recitavit.* Apulejus Apolog. p. 320 *Mox auditorio misso, Pontianus me adortus* &c.

¶ Audītus, audiendi sensus. Plin. lib. 10. cap. 69. *Auditus cui hominum primò negatus est, huic & sermonis usus ablatus; nec sunt naturaliter surdi, ut non iidem sint & muti.* **Wer von Natur taub ist / der kan sich auch mit der Sprach nicht behelffen.** Hinc Græci *κωφὸν* eodem vocabulo *surdum* & *mutum* dicunt. Plaut. Merc. a. 5. sc. 2. v. 62 *De auditu nuncias,* **du hast vom hören sagen.** Ita Sambucus, Lambinus, Taubmannus: sed Jacobus Operarius Parisiensi editione, *de audito,* quod in simili loco Bacchid. 3. sc. 3. v. 65 *(non ex auditu arguo)* præter Operarium etiam Pareus Lex. Crit. probat, & quidem ex consensu omnium MSS. librorum.

¶ Auditus, a, um, particip. aut adjectivum, quo Plautina jam laudata, *de audito, ex audito* pertinent. Sic Vellejus 2. c. 25, *audito crudelior,* **grausamer/ als man jemahls gehöret.** Et in his neutrum substantive ponitur. At adjectivo participii usu, **das gehöret ist worden.** Virgil. Æn. 1. v. 326

Nulla tuarum audita mihi, neque visa sororum.

¶ Exaudio, compositum, **ich höre/ und erhöre.** Cæsar B. Gall. lib. 5. cap. 30, *Vincite, inquit, si ita vultis, Sabinus; & id clariore voce, ut magna pars militum exaudiret,* **hören könte.** ubi simpliciter audire est, **hören könte:** quemadmodum lib 4 ad Attic. epist. 8 *Dic, oro te, clarius. Vix enim mihi exaudisse videor.* Contra est etiam aliquando adnuere precibus, **erhören.** Ovidius Metam. lib. 13. v. 856

precesque
Supplicis exaudi.

Adde, sis, Curas nostras Posterior. in fine: & Discuss. Append. ad eas p. 57.

¶ Exauditio. Augustinus de Civ. Dei lib. 21 cap. 24 pr. *Oratio exauditione Dei dignior.* **Erhörung.**

¶ Exaudibilis. Idem Augustinus Soliloq. lib. 1. cap. 1, *qui nos* [Deus] *exaudibiles facis.*

¶ Inaudire, idem quod audire: nisi quod non nisi de rebus occultis usurpetur hoc verbum; quam observationem debemus Manutio Comment. in Cic. 6. ad Att. epist. 1. p. 234. Cicero fragm. epist. ad Pansam apud Nonium: *Illa vox, de qua ego ex te primùm inaudieram.* Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 11. *Metuo, ne de hac re quippiam inaudierit.* Igitur &

¶ Inauditiunculas disciplinæ Grammaticæ apud Gellium lib. 5. cap. 21 auditiunculas sive doctrinulas, in occulto acceptas, interpretabimur, **Schulfüchsereyen / so man etwas heimlich auffgefangen:** ubi de audaculo quodam reprehensore loquitur, qui *nonnullas* ejusmodi *inauditiunculas quasi pulverem ob oculos, cùm adortus quemque fuerat, aspergebat;* **er warff mit solchen Schulpossen ûm sich / wenn er iemand angreiffen wolte.**

¶ Sed *inauditum,* idem quod non auditum, novum, **unerhöret.**

A *Inaudita crudelitas verborum,* Cic. pro Rab. c. 4. **unerhörte grausame Worte.** ¶ 2. indicta caussa, ut *Inauditus & indefensus,* Tac. 11. Annal. c. 77. *Claros viros, suspicione minima, inauditos condemnavit,* Suet. Galb. c. 14. **unverhörter Sache.**

¶ Inaudibilis, e, quod nequit audiri. Censorinus cap. 13 pr. *Pythagoras prodidit, septem stellas* [planetas] *sonitus varios reddere, pro sua quamque altitudine, ita concordes, ut dulcissimam quidem concinant melodiam, sed nobis inaudibilem.*

¶ Obaudio. Ita veteres aliquando pro *Obedio,* quod ex illo est, dixerunt. Tertullianus lib. 2. adv. Marc. cap. 2. extr. *Adam non obaudiit.* Et lib. 5. adv. eundem cap. 18 *Obaudiant parentibus filii.* Adde Indic. Apulejanum Elmenhorstii. Nam & Apulejus lib. 3. Metam. p. 136 dixit, *secreta quibus obaudiunt Manes.* Sed usitatius est

¶ Obedire, quod vide in suo elemento.

¶ Peraudiendus, Plautus Mil. Glor. a. 1. sc. 1. v. 34 *auribus peraudienda sunt.*

¶ Præauditus. Ulpian. Lege 6. pr. Dig. de off. Procos. & Legati: *Solent* [Procoss.] *custodiarum cognitionem mandare Legatis, scilicet ut præauditas custodias ad se remittant.* **vorher verhört.**

¶ Subaudire, sub quo intelligere, **drunter verstehen.** Asconius in Verrinam, quam Prooemium vocant: *ad singula subaudiendum est* &c. Idem in de Prætura urb. *Subauditur ACCESSI*

B *ἀπὸ κοινοῦ.* Ulpianus fine Legis 1. Dig. de Hered. instituend. *Non putavit valere, quoniam deest aliquid: sed & ipsa valebit subaudito JUBEO.* Hinc

¶ Subauditio. Hieronymus Quæst. Ebr. in 2. Regum cap. 3, *Est hic defectus, & necessaria subauditio.*

AVE, avēto, avēte, avēre, verbum est defectivum, idem quod *χαίρειν,* Græcorum. Utebantur enim his verbis in matutinis salutationibus; ut verbo Valere, *ὑγιαίνειν,* in vespertinis. Suetonius Galba cap. 4, *Veterem civitatis exoletumque morem, ac tamen in domo sua hærentem, obstinatissime retinuit, ut liberti servique bis die adessent, ac manè* SALVERE [quod idem est atque AVERE] *vesperi* VALERE *singuli dicerent.* Quæ verba arguunt illam salutandi rationem Galbæ temporibus dudum in desuetudinem abiisse, & tantùm ab eo, ut moris antiqui perquàm studioso, retentum. Martialis lib. 1. Epigram. 56

Et matutinum portat ineptus ave, **den Morgen-Gruß.**

Lege Luciani Apologiam pro eo, qui inter salutandum verbo lapsus fuerat: item Artemidorum lib. 1. Onirocrit. cap. ult. ¶ Quanquam autem hoc verbum, ut supra monuimus, verbum defectivum sit; & præter Imperativum *ave, aveto, avete:* & infinitivum *avere,* de eo in usu nihil manserit; tamen omninò apud veteres *aveo* etiam, pro *salvus* sum, in usu fuisse necesse est, & satis indicat

C Mamertini locus Panegyrico Juliani cap. 29. Ibi enim ista legere licet: AVEO *plane Imperator, &* AVEBO: *neque enim eventus esse potest hujus optati ambiguus: cum his* AVERE *jubeat, qui jam facit ut* AVEREM &c. Respicit Panegyristes salutationem Imperatoris, qui dixerat, AVE CONSUL AMPLISSIME.

¶ Aliter comparatum verbum AVEO, pro cupio, sive expeto, de quo vide paullo post.

ĂVELLĀNA, nux est colurna, pontica, **eine Haselnuß/** ab oppido Campaniæ Avellâ. Silius lib. 8. v. 45

Et pauper sulci Cerealis Avella.

Est itaque *Avellanus* vere adjectivum: ut, cùm *Avellana* absolute dicimus, *nux* intelligatur; & integrum sit *nux Avellana:* perinde ut in CASTANEA.

ĂVĒNA, *βρόμος,* frumentum, **Haber / Hafer.**

¶ *Avena sterilis, αἰγίλωψ,* ægilops, ægilopes, **doller oder tauber Haber / Windhaber/** vitium avenæ. Vide Vossium lib. 1. de Analogia c. 38. Virgil. 1. Georg. v. 153

--- interque nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur avenæ.

¶ 2. Avena pro culmo & fistula. Virgilius ecl. 1.

Silvestrem tenui Musam meditaris avena.

D ¶ Avenaceus, ut, *farina avenacea,* **Habermeel/** apud Plin. lib. 29. cap. 6.

¶ Avenarius, **das im Haber ist.** Plin. 11. cap. 26, *Avenaria cicada.*

ĀVENTĪNUS, *Ἀβεντῖνον ὄρος,* mons Romæ appellatus vel ab *avibus,* vel ab *Avente* fluvio, vel ab

¶ Aventino, Aboriginum Rege, Romuli Silvii filio, qui in eo monte sepultus fuit, quæ opinio Livii est lib. 2. cap. 3. Idemque ab Julio Cæsare proditum, Aurelius Victor auctor est in de Origine gentis Romanæ.

¶ Ab hoc monte nomen accepit Herculis filius, de quo Virg. Æn. 7. v. 656 *satus Hercule pulchro*
Pulcher Aventinus, clypeoque insigne paternum, &c.

Ăventīnus, adject. ut, *Aventina arx,* apud Ovid. in Fastis 6. v. 728 *Silva Aventina,* lib. 3. v. 329.

ĂVEO, avēre, veteribus placuit pro *cupere* seu *expetere.* **begierig seyn.** Horat. 1. Satyr. 4. v. 87

E quibus unus avet quavis adspergere cunctos.

Cic. 1. offic. cap. 4, *Cum sumus negotiis curisque vacui, tum avemus aliquid audire & discere.* Cic. ad Atticum 2. epist. 1, *Intellexi, quàm suspenso animo scire averes, quid esset novi.* & 1. Att. ep. 15,

Valde aveo scire, quid agas. Ich habe groß Verlangen zu wissen/ was du thust. Est hinc

¶ Avens pro libens, Lævius apud Gellium 19. c. 7. dixit. Inde est

¶ Aventer, id est cupide, apud Ammianum lib. 29. c. 13. ed. Grut. & Sidon. lib. 2. epist. 2.

¶ Avĭdus, a, um, appetens, avarus, begierig. *Avidus cibi*, apud Terent. Eunuch. a. 5. sc. 4. v. 16. fressig/ hungerig. Idem Eunuch. 1. sc. 2. v. 51, *Ejus frater aliquantò ad rem est avidior*, sein Bruder ist etwas Geldhungerig und geschwind auff die Nahrung. Cicer. Leg. Man. c. 3. *Avidus laudis*, & pro Marcell. c. 8 *avidissimus gloriæ*. Plin. lib. 12. cap. 1. *Ut est natura hominum novitatis avida*, wie denn die Menschen von Natur immer Lust haben zu etwas neuem. *Avidior pœnæ*, Liv. lib. 39. cap. 50.

¶ 2. Lucretius novâ & insigni tralatione videtur aliquoties vocabulo *avidus*, pro vasto, & ingenti usus, quod avidi & avari parvis & paucis rebus non acquiescant. Ut lib. 5. v. 202

Inde avidam partem montes, silvæque ferarum
Possedère, & eodem l. de cælo v. 471
Omnia sic avido complexu cætera sepsit.

¶ Aviditas, Begierde. Ut, *Aviditas pecuniæ*, Geldgierigkeit. Cicer. Parad. 6. c. 1. Idem 3. de Finibus c. 2. *Erat in M. Catone inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat*, eine stete unendliche Lust und Begierligkeit zu lesen.

¶ Avide, adverb. Begierig. *Avide aliquid arripere* Cic. Senect. c. 8. *Avide exspecto literas tuas*, ich warte mit Verlangen und Begierigkeit auff dein Schreiben/ idem Att. 16. ep. 10. Gradus quoque admittit. Curt. 3. cap. 6. n. 17, *Avidius quem intueri*. Cic. 14. Phil. c. 1. *avidissime exspectare*. Lactant. lib. 6. cap. 23 *in affectus avidissime ruere*.

¶ Aviditer, idem quod Avide, Arnobio lib. 5. sub init. *invasisse aviditer dulcedine potionis captos.*

ĂVERNUS, plural. neut. Averna: lacus Campaniæ Plutoni dicatus, gravissimi & exitialis fœtoris, quo & aves supervolantes extinguebantur, quem Augustus silvis, quæ circum eum essent, dejectis sustulit, Servio teste. e. g. *graveolens Avernus*, Virg. 6. Æn. v. 201. & *Averna sonantia silvis*, lib. 3. Æneid. v. 442. Unde nomen acceperit, nempe ab α & ὄρνις, quod aves impune transvolare non possint; docet Lucretius libr. 6. vers. 740. & Virgil. 6. Æn. vers. 242. ¶ 2. Hinc pro lacu infernali à Poëtis frequenter usurpatur, v. g. Statio 11. Theb. v. 588

-- *pigri sulcator Averni*, id est Charon.

¶ Adjective usus est Silius Italicus l. 13. vers. 601, in illo:

--- *conjux Junonis Avernæ*,

i. e. Pluto. Juno enim *Averna* ea est, quam Virgilius Junonem *infernam* vocat 6. Æn. v. 138. Claudianus *profundam*, 1. de Rapt. v. 2. i. e. Proserpina. Idem Silius lib. 15. v. 76.

Degeneres tenebris animas damnavit Avernis.

Lucretius generaliter *Averna loca*, vocat pestilentia odore, quæ Græci χαρώνεια dixerunt. Vide ipsum lib. 6. v. 738. seqq.

¶ Ăvernālis, aliud adjectiv. *Aquæ avernales*, apud Horatium Epod. 5. v. 26.

ĂVERRUNCARE, ἀποκόπτειν, ἀπαλέξειν, est amputare, resecare, die Reben schneiden. ¶ 2. & per metaphoram *avertere*; verbum priscum, & scriptoribus de re rustica familiare, abwerffen/ abwenden. Livius lib. 3. c. 6 *Placuit averruncandæ Deûm iræ victimas cædi.*

¶ *Verruncare* veteribus idem significabat. Citat ex Poëta quopiam Cic. de Divinat. 1. c. 22.

¶ Averruncus Deus, qui pericula evertit. Varro lib. 6. de L. L. *Avertendo averruncare: ut Deus, qui iis rebus præest Averruncus. Itaque ab eo precari solent*, UT PERICULA AVERTAT.

AUFĪDUS, fluvius Apuliæ in prœlii Cannensis descriptione sæpe memoratus. Horatius lib. 3 extremo:

qua violens obstrepit Aufidus.

¶ Aufidus etiam adjective, ut *Aufida stagna*, apud Silium lib. 10. v. 171.

AUGĒAS, vel Augīas, Rex Eleorum ab Hercule interfectus, cujus stabulum uno die repurgavit flumine Alpheo superinducto, ut Servius in Æneid. 8. v. 300 tradit: Pausanias autem non Alphei, sed Minyeji flumine peractam purgationem scribit lib. 1. Eliacor. post initium: Hyginus fab. 30 simpliciter *immisso flumine*, nomine illius haud expresso. *Augiæ bubile*, Αὐγείου βουστασία. Proverb. in hominem, aut rem maximè inquinatam. Lucianus. Augiæ stabulum repurgare recensetur inter labores Herculis. Vide Chiliad. Adde quæ ad P. Cunæi Satyram Menipp. commentati sumus p. 611.

AUGEO, ēre, vermehren/ bessern. *Augere quem divitiis*, reich machen/ Cic. Agr. 2. c. 26. *Augere remp. agris & urbibus*, idem pro S. Rosc. c. 18. Sic Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. *Herus damno auctus est*, auff den Herren ist mehr Schadens gelauffen. *Auctus damno, ut mactus infortunio* apud Plautum. Mactus est valdè auctus *Augeri liberis*, Kinder bekommen/ apud Cic. lib. 1. ad Att. Epist. 1. extr. *Honoribus augere quem*, Plin. lib. 3. epist. 8. n. 2. befördern. Qui ratione & absolutè hoc verbo utimur, quod Barthius ad Claudianum observavit. Plautus Menæchm. act. 3. sc. 3. v. 27.

Dii me equidem adjuvant, augent, amant.

C. Nepos Phocione: *Namque auctus ornatusque à Demosthene eum quem tenebat, gradum adscenderat.* Idem: *Augeri adjuvarique ab aliquo*, i. e. promoveri ad majora ope, consilioque alicujus. *Bene aucti*, i. e. justis rationibus ditati apud Terentium Heaut. a. 4. sc. 6. vers. 50. Suetonius Claudio cap. 12. *In semet augendo parcus atque civilis, nomine IMPERATORIS abstinuit, nimios honores recusavit.* IN SEMET AUGENDO, i. e. ornando, evehendo, amplificando &c.

¶ Est & AUGERE Sacrorum verbum. Nam cùm mola salsa respergebatur hostia & sacrabatur; tùm dicebatur, *augeri*, item *mactari*, de quo suo loco. Suetonius Augusto cap. 96. *Circa Perusiam sacrificio non litantes, cùm AUGERI hostias jussisset.* Sed hoc ambigui sensûs est. Et potiùs hic numerum hostiarum multiplicari voluit. Vetus Inscriptio: SI QUIS HUIC ARAE DONUM DARE AUGEREQUE VOLET, LICETO. Nec aliunde AUGUSTI nomen, de quo infrà dicemus.

¶ Augesco, wachsen/ grösser werden. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. *Mihi quidem quotidie augescit magis de filio ægritudo*, Mein Betrübniß und Sorgfältigkeit meines Sohnes halben wird täglich grösser. Cicero 2. Nat. Deor. cap. 10, *temperatione caloris oriri & augescere.*

Composita ex *Augeo* sunt

¶ Adaugeo, idem quod simplex Augeo. Cic. pro Rosc. Am. cap. 11 *Hæc maleficia aliis nefariis cumulant atque adaugent.* Auctor Rhet. ad Herenn. lib. 2 cap. 25 *Hujusmodi signa adaugent suspicionem.* Add. Terent. Heaut. 3. sc. 1. v. 26.

¶ Adauctor. Tertullianus de testimonio animæ cap. 2, *Animadatorem suum novit, & tandem postremo adauctorem.*

¶ Adaugescere, wachsen/ zunehmen. Lucretius lib. 2. v. 296

Nam neque adaugescit quidquam, nec deperit inde.

Et Cicero 1. de Nat. Deor. cap. 7

Ortus adaugescit scopulorum sæpe repulsu.

¶ Exaugeo, valde augeo, sehr vermehren. Plautus Sticho act. 2. sc. 1. v. 9 *benefacta majorum tuorum exauge.* Item Terentius Heaut. act. 2. sc. 2. v. 2. *Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant*, die mich in meinen Gedancken verstärcken.

Cætera derivata sunt

¶ Auctus, a, um, cumulatus vermehrt. Cic. Catilin. 4. cap. 9. *Deorum benignitate auctas exaggeratasque fortunas nox una pœne delevit.* Comparativ. Apulej. Apolog. p. 283 (ed. Elmenh.) *In tumidis & globosis speculis omnia defectiora: at contra in cavis auctiora.* vergrössert. Et Lucret. lib. 3. v. 451. *auctior est animi vis.* Et Livius lib. IV. c. 2 *majestatem auctiorem ampliore mque esse.*

¶ Aucte, adverb. cujus comparativo usus Apulejus lib. 4. p. 153 *puella auctiùs ejulans sese*, &c.

¶ Auctus, ûs, subst. quære paullo post in *Auctum.*

¶ Auctio, augmentum, Vermehrung. ¶ 2. Et venditio rerum privatarum, inde appellata, quod pretio vendentem, rebus ementem augeat, ein Kauffschlag. *Auctionem facere*, loßschlagen. Plaut. in Menæch. sc. ult. v. 91. *Auctionem hic faciam, & vendam quidquid est mihi*, ich will feil bieten und verkauffen/ was ich habe. *Auctio* itaque dicebatur venditio, quæ hastâ positâ (quamquam etiam non positâ) per præconem fiebat; etiam quâ damnatorum bona venibant, quæ tamen propriè SECTIO appellata. Ejus ratio hæc erat. Præco proclamabat diem auctionis & res venales, designato pretio (Plautus Sticho a. 2. sc. 1. *auctionem prædicare* dixit: nos Ausruffen) Tum licebant auctores, h. e. dicebant pretium, quo sibi vellent redimere: (bothen darauff) qui plus offerebat, ei addicebatur. Vide Plautum dictis locis, & Suetonium in Caligulâ cap. 38. Item Brissonium lib. 6 Formularum solemnium pag 510. *Auctionem facere*, Cic. 12 ad Att. ep. 3. *Constituere auctionem* Idem Agr. 1. cap. 3. Etwas zu öffentlichem Kauff geben/ ausruffen lassen. Sic idem pro Quintio cap. 4 *auctionem in Gallia se facturum esse præscribit.* Et pro S. Roscio cap. 8 *Bona, constitutâ auctione, vendebat.*

¶ Auctionari, est auctionem facere vel vendere per præconem, hastæ subjicere, vendere sub corona, in propatulo vendere, lassen öffentlich ausruffen/ daß ein Gut zu kauffe sey. Cic. pro Quint. c. 3, *Hominem multis verbis deterret, ne auctionetur.*

¶ Auctionarius, a, um, quod ad auctiones pertinet. Ut *auctionariæ tabulæ* apud Ciceronem 2. in Catil. c. 8. quas Agrar. 2. cap. 25 *auctionis tabulas* appellat. Nam & propositis publice tabulis indicebantur auctiones: quod *auctiones proscribere* idem Cicero lib. 13. ad Att. Epist. 5. dixit.

¶ Auctionalia, Ulpianus vocavit, tabulas & instrumenta auctionis, Lege 1. § Officio, Dig. de Tutel. & Ration distr.

¶ Aucto & Auctito frequentativa sunt, sed in usu rariori. Catullus Carm. 67 ad Januam impudicæ: *te bonâ Jupiter auctet ope.* Lucretius lib. 1. v. 51 *res auctet alatque.* Alterius exempla sint, *Auctitare pecunias fœnore*, Von Zinsen reich werden/ apud Tacitum Annal. 6. cap. 16. *Potentias auctitare*, Arnob. 7. p. 218.

¶ Auctĭfĭco, apud Arnob. sæpius v. g. lib. 7. p. 224 *cibis nobis auctificatis.* & p. 233 *auctificat dignitates.* Ab eo

¶ *Auctificus*, quo usus est Lucret. lib. 2. v. 571.

Nec

Nec porro rerum genitales auctificique
Motus perpetuo possunt servare creata. A

¶ Auctarium, ἐπίμετρον, quidquid supra mensuram, aut pondus justum adjicitur, eine Zugab. Plaut. Merc. a. 2. sc. 4. v. 22. *auctarium adjicito.*

¶ Auctor: vide suo loco.

¶ Augmen, Vermehrung. Lucret. 3. v. 269

Omnibus est unum perfectum corporis augmen.

Et Arnob. 7. p. 249 *Æsculapius magni augminis coluber.*

¶ Augmentum, idem. Prudentius in Vincentio v. 550. *Honoris augmentum tui.* Symmachus lib. 7. epist. 112. *His propriis bonis etiam meæ preces in augmentum commendationis accedunt.* Et epist. 123, *ut illi honor testimonii mei conciliet apud vos amoris augmentum.* Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. p. 6 *multiplicatis augmentis incrementisque.* Lege 31 § ult. Dig. de solut. matrim. *dotis augmentum.* Et lege 40. § 1. Dig. de Heredit. petit. *augmenta hæreditatis.* Vetus Gloss. *Augmentum*, προσθήκη, ἐπιθηματισμός, πρόσοδος. ¶ Sicut Augere Sacrorum verbum erat, ut modo diximus: ita etiam nomina Augmen & Augmentum. Utraque hac notione usus est Arnobius lib. 7. p. 230. 231. [ed. cum omn. comment. Lugd. 1651.] & Varro lib. 4. de L L. *Augmentum* vocat, *quod ex immolata hostia desectum*, quod Scaliger in Conject. p. 48. legit *Augumentum.* B

¶ Augmentare, idem quod augere, Jul. Firm. 5. cap. 6. Antiquis Latinis inauditum.

¶ Auctum, i. in Neut. & *Auctus*, ûs; idem quod *Augmen.* Gellius lib. 20. cap. 8. (al. 7.) *Solum cœpe oleum omnium contra Lunæ* AVCTA & DAMNA *vices minuendi & augendi habet contrarias.* Quanquam ibi Goldasto non displicet, si *lucra* pro *aucta* legas ad Valer. Cimel. de bon. Discipl. p. 58. Plin. l. 4. c. 12 *Auctu immenso aquarum.* Lucretius lib. 2. v. 480.

-- -- *rursum jam semina quædam*
Esse infinito debebant corporis auctu.

Livius 4. cap. 2. *maximis auctibus crescere.* Vellej. 2. cap. 40 *Fortuna tantis auctibus extulit.* Seneca Epist. 38 *ex minimo in maximos auctus diffundi.*

AVGVR, divinator qui futura prævidet, ein Weissager. Ita autem dicebantur, qui ex volatu, cantu & gustatu avium de futuris pronunciabant: quanquam nomen ab garritu tantùm avium petitum videatur. Hos proximos Pontificibus, itaque secundæ dignitatis Sacerdotes inter fuisse, Gutherius ostendit lib. 1. de jure Pontificio cap. 3. Summa auctoritate & potestate, Cic. lib. 2. de LL. cap. 12. Quam iis ab Accii prædictionibus accessisse Livius lib. 1. cap. 36 indicat. Nam cum recensuisset de dissecta à Tarquinio cote; itaque augurii ab Accio facti stetisse fidem: non modo Statuam positam Accio, memorat; verùm hoc quoque subjicit: *Auguriis certe sacerdotioque augurum tantus honos accessit, ut nihil belli domique postea, nisi AVSPICATO gereretur, consilia populi, exercitus vocati, summa rerum, ubi AVES NON ADMISISSENT, dirimerentur.* Breviter Florus in eadem narratione lib. 1. cap. 5. *Inde*, inquit, *Romanis sacer auguratus.* Hinc & cum summis magistratibus conjungit Serv. Sulpicius ad Cic. lib. 4. ep. 5. *Tulliolam te patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse.* Idem autem AVGVRES & AVSPICES: AVGVRIVM & AVSPICIA ERANT. Vetus Glossar. Οἰωνοσκοπία, *Augurium, Auspicium.* Item: Οἰωνοσκόπος *Auspex, Augur*, Vide infra in AVSPEX. Cicero in Philipp 1. cap. 10, *Dicere de futuris est augurum*, von zukünfftigen Dingen sagen/ stehet Wahrsagern zu. C

¶ Auguralis, ut *Vir auguralis*, (auguratu præditus, ut vir *consularis* dicitur) Cic. de Clar. Or. cap. 77. Et *auguralis cœna*; quam dabant augures in sacerdotii introitu, apud Varronem lib. 3. de re rustica cap. 6. quæ & *adjicialis* dicebatur: quanquam id nominis omnibus sacerdotalibus cœnis commune erat: de quo vide infra in IACIO. *Augurales libri*, quibus auguriorum disciplina continebatur, apud Ciceronem 1. Divin. c. 33.

¶ Augurale, locus in castris, ubi auguria capiebantur sive auspicia, meminit bis Tacitus, ut 2. Annal. cap. 13, & 15. ann. cap. 30. Vide ibi Lipsium, & lib. 5. de Militia Rom. Dial. 5. simulque ad illum locum animadversionem Rutgersii lib. 3. Var. Lect. cap. 20. Hyginus AVGVRATORIVM vocat. Festo AVGVRACVLVM est. ¶ Aliud AVGVRALE apud Senecam notatur de Tranquillitate animi cap. 12, *Quæ dignitas*, inquit, *cujus non prætextam & augurale & loca patricia, & sordes comitentur & exportatio?* Ibi enim AVGVRALE insigne augurum est, ut Lituus. Nisi *auguralem* legere debeamus; ut vestis ac purpura sacerdotum intelligatur; quod Lipsio in mentem veniebat. Porrò locus augurii sive auspicii & *Templum* vocabatur. De quo suo loco. D

¶ Augurium, divinatio, oraculum. Virgil. 3. Æneid. v. 89

Da Pater augurium, atque animis illabere nostris.

Thu uns ein Zeichen. Cicer. in Tuscul. 1. cap. 15 *Augurium quoddam futurorum in mentibus hæret.* Homerus Iliad. μ. v. 243.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης,
Augurium unum optimum pro patriâ pugnare:

Für sein Vaterland kämpffen/ ist allezeit gut/ und zu rechter Zeit fürgenommen. Quemadmodum & apud Cic. de Senectute cap. 4. Q. Fabius Maximus ait: *Optimis auspiciis ea geri, quæ pro reip. salute fiant.* Fuerunt eadem & apud Græcos, Barbarosque in pretio. ¶ *Augurium capere* dicebantur candidati, cum nocte, quæ comitia præcedebat, sub dio extra Urbem cubantes, dein solida sella sedentes, in loco ei rei destinato exspectarent, dum ipsis Deus aliquis bonum signum mitteret. Vide Casaubonum ad illud Suetonii Augusto cap. 95. *Primo autem Consulatu ei augurium capienti, duodecim se vultures, ut Romulo, ostenderunt.* Captabantur autem auguria, ex *involatu avium, cantu oscinum, & tripudiis solistimis*, ut breviter complexus Cicero est 6. ad Famil. Epist. 6. Quid *Oscines*, item *Tripudia solistima* sint, vide suis locis. Cæterum inter *auguria auspiciaque* hoc est discriminis, quod *Auspicia* in agris: in urbe *Auguria* fierent, si Gutherium audimus lib. 3. De Vet. Jure Pontificio cap. 3. Quidam ita distinguunt: ut *auspicium* sit avium conspectio, & quod ex volatu avium, & vocibus significatur: *augurium* verò, quod rerum omnium conjecturas prudenter, ac diligenter complectitur: & tamen *augurium* quoque ab *avibus*, ac gerendo dicitur, quasi *avigerium*, sive ab *avium garritu.*

¶ Auguro & *Auguror*, i. e. divino, ich prophecene. Cic. 1. de Divin. c. 33, *Calchas ex passerum numero belli Trojani annos auguratus est.* Virg. lib. 7 v. 273 *si quid veri mens augurat, opto.* Unde Passive Auguratus, a, um, geweyhet. Cic. in Vatin. cap. 10, *in illo augurato templo ac loco.* Utitur Cicero & his formulis, *Augurari opinione* pro Muræn. c. 31. *Augurari conjectura*, 1. de Orat. c. 21. *Augurari ex nomine*, 4. Verrin. c. 6. aus eines Nahmen etwas propheceyen. Ovid. 3. Pont. eleg. 4 *Contentos auguror esse DEOS.* Ich halte dafür/ ꝛc.

¶ Augurandus, participium quoque in usu est. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 64, *aves quasdam rerum augurandarum caussa esse natas putamus.*

¶ Auguratò, sicut auspicatò, adverbii significatione, zu einer guten Stund/ mit einem glückseligen Zeichen. Liv. 1. c. 18. *Auguratò regnum adeptus est.*

¶ Auguratio, vaticinium, Wahrsagung. Cic. 2. Divin. cap. 30, *Quæ ista auguratio est ex passeribus?*

¶ Auguratus, ûs: munus auguris. Ut, *auguratu præditus*, apud Tacitum 1. Annal. cap. 62. extr. Et Plinius lib. 4 epist. 8 *Ob hoc maxime delectat auguratus meus, quod Marcus Tullius augur fuit.* Et ipse Cicero de Divinat. lib. 1. cap. 17 *Lituus clarissimum est insigne auguratûs.*

¶ Inaugurare, idem quod *augurare*, vel *augurari.* Plautus Asinar. a. 2. sc. 1. v. 11.

Impetritum, inauguratum est: quodvis admittunt aves,

Quod Plautus *inauguratum*, id Accius, simplici usus, *auguratum* dixit, in his, quos Cicero lib. 1. de divinat. cap. 22 allegat, versibus:

-- -- *Nam quod dexteram*
Cepit sursum ab levâ signum præpotens, pulcherrimè
Auguratum est, rem Romanam publice summam fore.

Livius in historia Romuli c. 7. lib. 1. *Palatinum Romulus, Aventinum Remus, ad inaugurandum capiunt.* AD INAVGVRANDVM, id est, ad capiendum augurium. ¶ 2. *Inaugurare locum* est capto augurio locum rei gerendæ auspicatum deligere. Livius lib. 3. cap. 20, *Augures jussos adesse ad Regillum lacum forma exciverat: lacumque inaugurari, ubi auspicatò cum populo agi posset.* Florus lib. 1. cap. 7, *Tamen de manubiis captarum urbium Templum* [Capitolium] *erexit: quod cum inauguraretur, cedentibus cæteris diis (mira res dictu) restitere Juventas & Terminus.* Cum destinâsset Tarquinius in monte Tarpejo Jovi ædem condere, locus structuræ augurio capiendus erat. Non enim ædes sacra, nisi in *templo*, hoc est, loco augurato capto & ita consecrato, exstrui poterat. Hic cum in area futuri templi aliorum jam ante Deorum essent sacella, perque augurium consulerentur dii illi, vellentne Jovi concedere; in reliquis addixerunt aves, sive significarunt cessuros deos; in Termini verò & Juventutis fano non admiserunt aves, ut Livius in hac ipsa re loquitur. ¶ 3. Hinc simpliciter pro *consecrare, dedicare* sumitur: transferturque ad homines ipsos etiam, cum in provinciam aliquam ac munus solenniter immittuntur. Wenn sie in ein Amt angewiesen/ oder ordiniret werden/ wenn es Geistliche seyn. Cic. de claris Oratoribus ipso principio: *Quâ in cogitatione & cooptatum me ab eo in collegium recordabar, in quo juratus judicium dignitatis meæ fecerat, &* INAVGVRATVM *ab eodem* &c. Id 2. Philippica c. 43 *Quid igitur cessas? cur non inauguraris? sume diem: vide qui te inauguret.* Suetonius Caligulâ cap. 22, *Deinde augur in locum fratris sui destinatus, prius quàm inauguraretur, ad Pontificatum traductus est.* *Inaugurare in locum alterius aliquem*, An eines andern Stelle iemand verordnen und einsetzen/ Plinius dixit lib. 30. cap. 26.

¶ Inauguratus i. e. inauspicatus, & qui mali ominis est. Vet. Gloss. *Inauguratus*, ἀπαιωνισθείς.

¶ Inauguratio, nomen, adhuc sine auctore, sola analogia defensum

¶ Inauguratò, pro auspicatò, i. e. capto & impetrato augurio; sive feliciter, apud Livium legitur lib. 1. cap. 44.

¶ Exaugurare, τῷ *inaugurare* contrarium est: ex sacro facere prophanum. Entweihen/ entheiligen/ apud Livium lib. 1. c. 55. *exaugurare fana sacellaque statuit.* Capitolinus in Marco cap. 4, *multos inauguravit & exauguravit.*

¶ Exauguratio, actus exaugurandi. Livius lib. 1. cap. 55, *Quum omnium sacellorum exaugurationes admitterent aves.*

AVGVSTVS, a, um: ex quo cognomen etiam C. Cæsar Octavianus, qui Julio Cæsari successit, & principatum Imperii Romani instituit, accepit. Cæterum *Augustus*, non ab *avium* gestu gustuve dicitur, ut volunt Grammatici: sed ab AVGEO, *Augustus* est. Neque enim ultima terminalis TVS, magis aliquid significat, aut aliunde habet originem, quàm in *Venustus*, *Robustus* fit: quorum alterum a *Venere*, alterum ab *robore* venit: AVGERE, verbum sacrorum fuisse, ut *immolare*, *mactare*, *adolere*, cùmque iis eandem habuisse vim, supra annotatum nobis est. Quoniam itaque hostiæ cùm respergerentur mola salsa, quod *augeri* dicebant, consecrabantur, seu sacræ fiebant; hinc *Augustus*, sacer sanctusque & consecratus quasi est. Vet. Gloss. *Augustus* Σεβαςός, ἱερός, σεβάσμιος. Unde Livio Præfatione operis *augustiora primordia urbium facere*, & *consecrare origines*, idem est. Ovidius 1. Fastorum v. 609

Sancta vocant AVGVSTA patres: AVGVSTA vocantur
Templa, sacerdotum rite dicata manu.

Svetonius Augusto cap. 7, *Loca quoque religiosa, & in quibus augurato quid consecratur,* AVGVSTA *dicuntur, ab* AVCTV: addit statim: *vel ab avium gestu, gustuve: sicut etiam Ennius docet scribens:*

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

ut adeo dubitaverit ipse Svetonius, utra sit verior etymologia Augusti, illane ab *augendo*, an hæc ab *augurio*, *aviumve gestu*, *gustuve*. Ac sanè posterior eruditissimo Vossio se magis hic probat f. 55. 56. etymol. nisi quod simplicissimè ab augurio deducit, illudque *ustus* non nisi pro terminatione habet, perinde ut ii, quibus ab *augendo* dictus videtur Augustus. *Nam erit*, inquit, *ab augurio Augustus, quomodo (ut in conjectaneis scripsit Scaliger,) ab unco est ungustus, à fide fidustus, à veru verbustum, ut caro verbusta apud Plautum, & si Varronem sequimur, à corio corusta, & per συγκοπὴν crusta.* Utracunque verò sententia placeat, eo tandem res abit, ut Augustus propriè sit (sive augurio, sive in modum hostiæ, molâ salsa,) consecratus. Vide Berneg. ad Sueton. Cæsar. cap. 7, 5. Octavianus itaque appellatus AVGVSTVS est, id est, sanctus, & supra communem naturam, Diis ipsis proximus æstimandus. Dio Cassius lib. 53. cum de hac ipsa appellatione Cæsaris agit, ἀλλὰ, inquit, Αὔγουστος, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὤν, ἐπεκλήθη. πάντα γὰρ τὰ ἐντιμότατα καὶ τὰ ἱερώτατα, αὔγουστα προσαγορεύεται: *AVGVSTVS, quasi hominis naturâ amplior ipse, cognominatus est: AVGVSTA enim ea, quæ honore dignissima & sanctissima sunt, dicuntur.* Optimè totam rem explicat Florus lib. 4. cap. ultimo extremo: *Tractatum etiam in senatu, an quia condidisset imperium, ROMVLVS vocaretur: sed sanctius ac venerabilius visum est nomen AVGVSTI; ut scilicet jam tum, dum colit terras, ipso nomine & titulo consecraretur.* Patet hinc eorum error, qui ab augendo, seu amplificando Imperio, id principi maximo inditum primò, & postea successoribus commune factum, existimarunt. Ex quo & hodieque Imperatores, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs/ appellantur. Circa quod & illud notandum est, falsos esse & hos, qui illud SEMPER-AVGVSTVS, ab Accursio demum inventum factumque putaverunt. Longe enim vetustius est: quippe quod apud Symmachum lib. 2. Epist. 30. & lib. 10. in plurimarum Epistolarum præscriptionibus, nec non apud Auctorem Panegyrici Maximo & Constant. Augg. inque plurimis inscriptionibus antiquis legitur. Ubi & AETERNI PRINCIPES, AETERNI IMPERATORES appellantur. Nos hanc unam nunc adduxisse erimus contenti.

AETERNO PRINCIPI
D.N. FLAVIO CLAVDIO
IVLIANO VBIQVE VENE-
RANDO: SEMPER-AVG.
BONO REIPVBL. NATO.

¶ *Augusti* nomen & Mensi datum, qui antea *Sextilis* appellatus fuerat: quod sextus esset à Martio, qui sub Romulo principium anno dedit. Datum id fuit Augusti honori, qui Consulatum primo hoc mense inierat, & tres triumphos intulerat in urbem, finemque fecerat civilibus bellis, ut Macrobius auctor est lib. 1. Saturnal. cap. 12.

¶ *Augustæ* etiam conjuges Imperatorum appellatæ. Tacit. 12. c. 26. n. 1.

¶ *Augusta Cæsarea*, *Augusta Emerita*, civitates sunt Hispaniæ; *Augusta* verò *Trevirorum*, Trier. *Augusta Vindelicorum*, Augspurg. *Augusta Nemetum*, Speyer. *Augusta Triboccorum*, Straßburg. *Augusta Rauracorum*, Augst bey Basel. *Augusta Taurinorum*, Turin in Piemont. De singulis consule Geographos. Ejusdem dignitatis erant, quæ *Sebastæ*, Græco nomine, in Oriente maxime, itidem in Augusti imperatoris honorem fue-

A runt appellatæ. v. g. in Ponto, Samaritide &c. Augustus enim σεβαςὸς vertitur, ut supra dictum fuit.

¶ Adjective *Augusta* dicebantur, non sancta ac religiosa tantùm consecrataque; sed omnia, quæ specie magnificâ venerabilia erant & excellebant. Virgilius lib. Æn. 7, 170

Tectum augustum, ingens, septem sublime columnis.

Augusta forma viri apud Florum lib. 1. cap. 1. von majestätischem Ansehen. *Gravitas augusta* apud Ovidium 6. Metam. v. 73. Catullus carm. de nupt. Pel. & Thet. v. 80. *augusta mœnia* dixit ex eo, quia augusto augurio (ut ex Ennii versu supra citato intelligimus) ponebantur mœnia, quomodo Scaliger ad Catull. pag. 73 interpretatur. Gradibus etiam attollitur hoc Adjectivum. Livius Præf. *augustiora primordia*: lib. 1. cap. 8, *cætero habitu se augustiorem fecit.* Sic *augustiores aræ*, Plin. Paneg. c. 52. Idem lib. 2. epist. 11, *Dilata res in proximum senatum, cujus ipse conspectus augustissimus fuit.* Vopiscus Tacito c. 7. *vir augustissimus.* Statius 4 Silv. 8. v. 20

— — *Ausoniæ pater augustissimus urbis.*

¶ Ab Augustus, *Augustinus* est: ut à Crispus Crispinus: quo adjectivè usus & Suetonius Claudio cap. 11. *Circensi pompâ currum elephantorum Augustino similem decernendum curavit.* Pro quo tamen in Codd. quibusdam *Augusteo* legi, Beroaldus observat.

B ¶ Augustinus, Hipponensis Episcopus, maximæ inter Patres Latinos auctoritatis. Medio fere seculo Christiano quarto parentibus Patricio & Monicâ natus est, tenuioris fortunæ hominibus, recens ad fidem conversis. Patria ipsi Tagaste fuit, Africæ oppidum. Annum ætatis vigesimum prætervectus in Manichæos incidit, quorum erroribus per integrum fere decennium implicitus hæsit, non sine maximo Monicæ matris dolore. Quæ lacrymari ad Deum non desiit, donec filium videret reversum ad orthodoxos; non leve conversioni ejus momentum addente Ambrosio Mediolanensium Episcopo, quanquam huic non ex proposito hauriendæ veritatis, sed ex admiratione eloquentiæ aures accommodavisset. Reversus ad Christianam religionem professione Rhetorices, qua Mediolani functus erat, abiit, factus tandem Episcopus Hipponensis: qua in urbe & vivendi finem fecit anno Christi, si Baronium sequimur, 430. Inter quatuor Latinos Ecclesiæ Patres, ut vocantur, Cardinales, (cæteri sunt Hieronymus, Ambrosius, Gregorius,) magnum inprimis nomen ejus reddidit ingenii subtilitas, & in disputando robur ac solertia. Quibus quidem dotibus in gloriam Dei usus est adversum sui seculi hæreticos, Manichæos inprimis & Pelagianos, cum quibus acerrimæ ipsi contentiones fuere.

¶ Augustianus, aliud adjectivum. Idem Suetonius Nerone cap. 25. *Sequentibus*, inquit, *curru ovantium ritu plausoribus, Augustianos, militesque se triumphi ejus clamantibus.* Hos Tacitus 14.

C Annal. cap. 15 AVGVSTANOS appellat.

Augustalis, e: ut *Ludi Augustales*, honori memoriæque Augusti dicati, Fastisque additi, de quibus Tacitus 1. Annal. c. 15. & c. 54. Erat & sacerdotum collegium institutum honori cultuique Augusti, qui *Sacerdotes*, item *Sodales Augustales* appellabantur, quorum Suetonius & Tacitus non semel meminerunt; qui absolute ita vocabantur. Tacitus 2. Histor. c. 95. *Faces* AVGVSTALES *subdiderunt: quod Sacerdotium, ut Romulus Tatio regi, ita Cæsar Tiberius Juliæ genti sacravit.* Appellati *Augustales* & milites fuerunt, quos Ordinariis junxit Augustus, de quibus Vegetius lib. 2. de re militari cap. 7.

¶ Augustale, substantive, tabernaculum Imperatoris appellatur. eines großen Herrns Zelt/ oder Zimmer. Quintilianus lib. 8. c. 2. de abusione, seu catachresi agens. *Tertius*, inquit, *est huic diversus modus, cùm res communis pluribus, in uno aliquo nomen habet eximium: ut carmen funebre proprie* NENIA: *& tabernaculum Ducis* AVGVSTALE. Quod apud Tacitum Muretus quoque agnoscit; sed ibi *Augurale* legendum est.

¶ Augustalitas. Inscriptio vetus apud Gruterum pag. 215. n. 2. QVI AD MVNVS AVGVSTALITATIS COMPELLENTVR. Et p. 354. n. 7. HVIC ORDO DECVRIONVM OB

D MERITA EIVS HONOREM AVGVSTALITATIS GRATVITVM DECREVIT.

¶ Augustè, adverb. Cic. 3. Nat. D. c. 21, *Auguste & sancte venerari Deos*, heilig und mit Andacht.

Avidus, vide *Aveo*.

AVIENVS Festus, poëta sub Gratiani ac Theodosii tempore vixit, de quo Servius in 10. Æn. Virg. Vertit Latine Arati Phœnomena, & Dionysii Periegesin.

AVIS, is, fœm. ein Vogel/ cujus varia apud poëtas epitheta, ut *aëria* Ovid. 1. de Arte v. 26. *Vaga* Horat. lib. 4. od. 4. *Varia pluma versicoloris*, sprenglich/ Propert. lib. 3. eleg. 13. Avium aliæ *oscines* sunt, singende Vögel/ quarum è voce auguria captabantur. 2. Aliæ *altiles*; quæ & *cortales* vel *cohortales* sunt Columellæ, Plinio etiam *fartiles*, quæ saginantur, Mastvögel. 3. Aliæ *Palmipedes* Plinio, quæ & solidipedes, ut anseres, anates. 4. Aliæ *fissipedes*, die gespaltene Füsse haben. 5. *Præpetes*, seu *augurales*, quæ superiorem aëris regionem tenent, hochfliegende Vögel. 6. *Inferæ*, die da niedrig fliegen: ut passeres, hirundines, auctor Servius. *Avis cantrix*, Ein Vogel der singt. Varro lib. 3.

de re ruſt cap. 5. *Intra --- aves ſunt omne genus: maxime cantrices, ut luſciniolæ, ac merulæ.* &c. *Avis Junonia*, ein Pfaue. Ovid. 1. de Arte v. 627

Laudatas oſtendit avis Junonia pennas.
Si tacitus ſpectes, illa recondit opes.

Laudant ut pueri Junonis avem, proverbiale de avaris, literas laudantibus quidem, ſed nullis officiis juvantibus, ſumptum ex Juvenale Satyr. 7. v. 30

— — *Didicit laudator avarus*
Tantùm admirari, tantùm laudare diſertos,
Ut pueri Junonis avem, &c.

¶ *Avis alba* de re rara & inuſitata, quod de corvo extulit Juvenalis Satyr. 7. v. 202

corvo quoque rarior albo.

Cicero 7. epiſt. 28. *Quaſi albam avem videntur bene ſentientem civem videre.* ¶ *Bonis avibus, ſecundis avibus*, notæ locutiones ſunt pro auſpicio & omine ſecundo, mit einem guten Zeichen/ zu einer glückſeligen Stunde. Livius lib. 6. c. 12 *ſecundis avibus in prœlium miſerint.* Ovid. 1. Faſtor. v. 513

Eſte bonis avibus viſi natoque mihique.

Huic contrarium *mala avi.* Horatius lib. 1. od. 15

--- *Malâ ducis avi domum,*
Quem multo repetet Græcia milite.

Idem Epod. 10. principio:

Malâ ſoluta navis exit alite
Ferens olentem Mævium.

Bona, mala avi; id eſt, *bono, malove auſpicio.* Inde enim petita loquendi formula eſt. ¶ Sermocinari aves nonnulli veterum crediderunt: earumque voces atque ſermones Melampum, Tireſiam, Apollonium Tyaneum alioſque intellexiſſe, Porphyrius auctor eſt, lib. 3. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Peritiam iſtam cujusdam anguium generis eſu parari, ex Democrito tradit Plinius lib. 10. cap. 49. & lib. 29. cap. 4. quò referenda etiam Philoſtrati lib. 3. de Vitâ Apollonii de incolis Pacuræ Indorum Urbis narratio. Sed iſta omnia meritò fabularum loco Piſides habuit. Vide quæ ſuper iſta re ad Venantii Fortunati Elegiam, de Reſurrectione Chriſti obſervavit Buchnerus; itemque Voſſius de Idololatr. pag. 961. Equidem certum eſt aves loquaces, pſittacos, picas vel ſingula verba, vel paullò plura edoctas: Sed id arte factum, docet Greg. Nazianzenus pulcherrimis verſibus, quos habes apud Caſaubonum ad Perſii prologum. p. 22. Avium volatu litteras quaquaverſum delatas memorat Lipſius Saturn. lib. 2. cap. 5. Adde Plin. lib. 10. cap. 37.

¶ Avicula, ein Vögelein / Dimin. ex Gellio 2. c. 29.

¶ Aviarium, ὀρνιθοτροφεῖον, ein Vogelhauß / Colum. 8. cap. 1.

¶ Avitium pro multitudine avium dixit Apulejus in Floridis extremis: *tam pulchra*, inquit, *ales, quæ ex omni avitio longe præcellit.*

¶ Aviarius, qui aviario præeſt: apud Colum. lib. 8. cap. 3. In Vet. Gloſſ. & ὀρνεοπώλης *Aviarius* interpretatur. Der mit Vögeln handelt.

AVLA, αὐλὴ, Propriè *atrium*, & locus ſubdialis, quo ſignificatu ſæpiſſimè Homerus uſus voce αὐλῆς, vide ſupra *Atrium.* ¶ Deinde regia, ein Fürſtenhoff. Vet. Gloſſ. *Aula*, οἶκος βασιλικός. Lucanus lib. 8, 494

exeat aula,
Qui volet eſſe pius; virtus & ſummâ poteſtas
Non coëunt.

Seneca in Hippol. v. 981

Fraus ſublimi regnat in aula.

¶ Veteres pro *olla* & *aulam* dicebant, quod apud Plautum non ſemel legitur. Unde *aulicoqua exta*, quæ in aulis coquebantur, id eſt elixa, inquit Feſtus.

¶ Aulicus, adject. ut *Apparatus aulicus*, Suet. Domit. c. 4. *luctatores aulici*, idem Nerone c. 45. *reverentia domus aulicæ*, Spartian. Hadriano c. 11. *aulici miniſtri*, Capitolin. Pio c. 10. *Aulica convivia*, Sedulius lib. 1. carm. de tribus pueris in camino Babylonio:

Aulica compaſto mutans convivia fœno,

Nebucadnezarem mente captum intelligens. ¶ *Aulica ſuavitas*, vide auleticus in *Auletes.*

¶ Aulicus, Subſtant. ein Hoffmann/ Hoffdiener.

¶ Aulæum, & *Aulæa* pluraliter. αὐλαῖα, *Aulæa ſuperba, purpurea.* Virg. 3. Georg. v. 25

utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Propert. 2. eleg 32

Porticus aulæis nobilis Attalicis.

Martiali lib. 8. epigr. 28. ſunt

— — *Babylonica picta ſuperbe*
Texta, Semiramia quæ variantur acu.

de quibus eleganter Hadrianus:

— — *victa eſt*
Pectine Flandriaco jam Babylonis acus, &c.

Teppich/ gemahlte Decken. *Vela picta* interpretatur Servius in Virg. 1. Æn. & nomen inde factum ſcribit, quod in Regis Attali

A aulâ primùm inventa fuerint. Quod & ad illum ſupra e 3. Georg. adductum a nobis verſum notat. Niſi potiùs ſic à Romanis dicta hæc vela, quod primùm in Urbem ex aula Attali, cum ejus hæreditate creviſſet populus, allata fuerunt. Donatus de Tragœdia atque Comœdia ſub finem: *Aulæa quoque*, inquit, *in ſcena intexta ſternuntur: quæ pictus ornatus erant, ex Attalicâ Regia Romam usque perlatus: pro quibus* SIPARIA *ætas poſterior accepit. Eſt autem minimum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutantur.* De *Aulæo* theatrali ſeu mimico Cicero pro Cœlio cap. 28 ita meminit: *Mimi ergò eſt jam exitus, non fabulæ: in quo cum clauſula non invenitur, fugit aliquis è manibus: deinde ſcabella concrepant, aulæum tollitur.* Ubi ſingulari Orator uſus eſt.

AVLETES, αὐλητής & *Aulœdus*, idem eſt, Tibicen, ein Pfeiffer/ Schalmeyer. Cicero pro Muræna cap. 13, *Ajunt in Græcis artificibus eos aulœdos eſſe, cytharœdi fieri non poterunt.*

¶ Auletris, eine Pfeifferin. Gr. αὐλητρίς.

¶ Auleticus, αὐλητικός, ut, *auleticus calamus*, apud Plinium lib. 16. cap. 36. Quam vocem non peccabit fortaſſe, ſi quis Martiano etiam Capellæ reddat lib. 9. *Ichiadas quis neſciat expelli auleticâ ſuavitate.* Ubi edit. Baſil. a. 1577. f. 209 habet *aulicâ.*

B Sed tamen hoc ipſum, *aulicâ*, in ſuâ quoque retinet Hugo Grotius p. 314. poſſiſque defendere ex uſu Græcorum, qui ut ab αὐλητής dicunt αὐλητικός, ita ab αὐλός, tibia, αὐλικός.

¶ Auletes eſt & proprium cognomen regis Ægyptii, patris Cleopatræ, apud Strabonem lib. ult.

AVLIS, ĭdis, fœm. Αὐλίς, portus ingens navium quinquaginta capax inſulæ Eubœæ, Agamemnoniæ Grajorumque claſſis in Trojam conjurantium ſtatio, quemadmodum Pomponius inquit. Virgil. 4. Æn. v. 426

Non ego cum Danais, Trojanam exſcindere gentem
Aulide juravi, &c.

Difficilem navibus inde egreſſum fuiſſe, Noto flante cumprimis, Strabo lib. 9. Geographiæ annotat. Hinc *iniquam claſſibus* Lucanus dixit lib. 5. v. 236.

Aulœdus vide paullo ante in *Auletes.*

AVLON, urbs & portus Græciæ ad Adriaticum mare, e regione Saſonis inſulæ. Ptolem. Hodie Valona appellatur. Vide Jac. Palmerii Græc. Antiq. lib. 1. cap. 32. ¶ 2. *Aulon* alia urbs Laconica eſt Stephano. ¶ 3. *Aulon*, qui & Caulon, oppidum vel mons eſt Calabriæ,

Nobilis & lanis & felix vitibus Aulon,

C ut Martialis deſcribit libr. 13. epigr. 125.

AVLVS prænomen erat Romanis familiare, quod prima tantùm ſcribebatur litera, ut A. Gellius, &c. vide A.

AVRA, αὔρα, flatus levis vel ſpiratio, ventulus matutinus, gelinde und liebliche Lufft. Quam alii παρὰ τὸ ἄω καὶ ῥέω, dictam volunt, quod ſit ſpiritus fluens; alii à Dorico, Ἀώς, i. e. *Aurora.* Nam ab aurora maximè ſurgit: ut paullò poſt in *Aurora* dicemus. Suetonius Auguſto cap. 97. *De nocte ad occaſionem auræ evectus.* id eſt, ſurgentis auræ occaſione uſus: Virg. *Attollere ſe in auras*, ſich in die Lufft ſchwingen. ¶ 2. *Aura ſecunda*, pro ſucceſſu, a navigatione petita metaphorâ. Ovid. lib. 2. de Ponto epiſt. 3

En ego non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura ſecunda meis, &c.

Cicero paullo dixit diverſius in Verrem 3. c. 13. *Sperat ſibi auram aliquam poſſe afflari in hoc crimine*, id eſt, oſtendi ſpem aliquam, er hoffet/ es könne ihm noch etwas zu Troſt kommen in dieſer böſen Sache. Cujusmodi & illud eſt in Orat. pro Sextio cap. 47, *Quem neque periculi tempeſtas, nec honoris aura potuit unquam de ſuo curſu dimovere.* Apud Livium lib. 42. cap. 39. pr. eſt *ſpei aura*, id eſt ſpes inſtar venti adſpirans. *Perſeus*, inquit, *in interiora regni recepit ſe, levi aura ſpei objecta.* ¶ Format hæc

D vox pæne multas phraſes Poëticas: ut, *Carpere vitales auras, Veſci aurâ ætherea*, pro eſſe ſuperſtitem. Virgil. Æn. 3. v. 335

Quid puer Aſcanius? ſuperatne, & veſcitur aurâ?

¶ 3. *Aura popularis*, ſignificat applauſum vel favorem vulgi, ut *Homo popularis auræ*, pro eo, qui populo placere ſtudet, einer der dem gemeinen Pöbel hofiret/ und deſſen Gunſt gern hat. Livius lib. 42. c. 30. *Perſeus magis popularis auræ erat.* Idem lib. 3 cap. 33 *Adeò novum ſibi ingenium induerat, ut plebicola repente omniſque auræ popularis captator evaderet, pro truce ſævoque inſectatore plebis.* Virgil. 6. Æneid. ſub finem:

— — *ſequitur jactantior Ancus,*
Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.

Ubi Servius: *AVRIS*, i. e. *favoribus. Unde & AVRARII dicuntur Fautores.* Tacitus *Rumorem* vocat Hiſtoriarum 2. cap. 91. *Omnem infimæ plebis rumorem in theatro ut ſpectator, in circo ut fautor affectabat.* ¶ 4. Idem Virgilius Æn. 6. de ramo aureo agens v. 204

Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit:

Ubi Servius: *AVRA AVRI ſplendor auri.* vide *Aurum.* Horatius 2. Od. 8.

— — *tua ne retardet*
Aura maritos.

Daß nicht deine Schmeichelworte ihre Männer auffhalten. Sed possumus in Horatiano carmine *auram* pro rumore & celebratione accipere, qua Barine per urbem ferebatur. Ita enim & Virgilius *auram famæ* in 7. Æn. dixit v. 646

Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

¶ Aurula, diminut. ab Aura. Hieronym. epist. 141. ad Marcellam: *Græcarum litterarum quandam aurulam ceperat.* Et Tertullianus de Anima cap. 28

Quid si aliquas famæ aurulas hausit?

¶ Aurarius, auræ captator, vide supra in *Aura* n. 3.

AVRĀTA, Græce χρυσόφρυς, variolus piscis, Forellen / quem omnium piscium gustûs suavissimi esse scripsit Athenæus. Appellatio Germanica; Forellen / videtur esse facta ex Latina *Variolus*. Sed *Variolum* esse *auratam* multis certè ex rationibus dubitari possit, cum piscis ille, quem *auratam* dicunt, in capite tantùm & ore aurei quiddam coloris habeat; *Variolus* autem *trutta* sit vel *truta*. Vide suo loco. *Aurata* igitur, ein gülden Brachsine oder See-Brachsine. *Aurata fluviatilis,* Monfisch. Gesner. De hac Martialis 13. epigr. 90

Non omnis laudem pretiumque aurata meretur,
Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

Eleganter Hieronymus epist. 28 ad Lucinium: *Piscator hominum, misso rete apostolico, te quoque quasi pulcherrimum auratam inter innumera piscium genera traxit ad littus.*

¶ Ab hoc pisce quod ei carissimus fuisset, cognomen invenit Sergius quidam, ut *Aurata* vel *Orata* (solebant enim veteres passim *o* & *au* promiscue usurpare, quod mox & in *aurichalcum* apparebit,) diceretur, de quo Macrobius 3. Saturn. 15, atque alii, quos in Onomastico citat Glandorpius f. 789.

AVRELIA, familiæ nomen, e. g. *M. Aurelius Cotta, Aurelia Orestilla*, Catilinæ uxor.

¶ Aurelia via, maritima, Româ Pisas ferens. Cic. 2. Catil. cap. 4. *Demonstrabo iter: Aurelia via profectus est.*

Aureolus, vide in *Aurum*.

AVRĬCHALCVM, & Orichalcum, *æs cyprium* est, luteo infectum & mutatum colore, Messing / ὠρόχαλκον & ὀρείχαλκον: *æs coronarium* dicunt etiam. Horatius Arte v. 202.

Tibia non ut nunc orichalco juncta tubæque
Æmula, &c.

Factum nomen creditur ex *auro*, & Græca voce χαλκὸς, quæ æs significat: quod vulgo opinio teneret, id genus metalli ex *auro* & *ære* conflari terra Cadmea addita: quemadmodum electrum ex auro atque argento componebatur. Sed *Aurichalcum* ejusmodi in rerum natura inveniri negat ad Festum Scaliger, auctoritate Aristotelis maximè fretus. Nec probabile, ex Græco & Latino verbum unum conflari, ut similius vero sit, ex ὄρος *mons* esse priores syllabas, unde etiam correpta prima Horatio. Interim tamen fictitium istud *aurichalcum*, quamvis nusquam esset, quasi esset tamen, pluris, quam aurum ipsum, veteres æstimarunt. Plautus Curculione act. 1. sc. 3. v. 45

PH. *Auro contra cedò modestum amatorem: a me aurum accipe.*
PA. *Cedo mihi contra aurichalco, cui ego sanè serviam.*

Et Pseudolo a. 2. sc. 3. v. 22. tanquam de re summi pretii, *aurichalco*, inquit, *contra carum non fuit.* Postea satis vili erat pretio. Lactantius Epitome cap. 1. *Si reperiat aliquis hominem qui aut aurum pro aurichalco; aut argentum pro plumbo vendat per errorem*, &c. Et Suetonius Vitellio cap. 5. *pro auro & argento stannum & orichalcum supposuisse.* Sed potest *aurichalcum* non ab auro quidem, sed ideo dici, quod apud Veteres O & AV mutuas operas præstarent, & alterum pro altero poneretur. Ita enim *plostrum & plaustrum, olla* & *aula*; *orea* & *aurea* dicebant. Unde & Orichalcum. Nec tamen damnanda est scriptura *aurichalcum*, si eruditis *orichalcum* magis forte placuerit. Nam & istam reperire licet in pandectis Florentinis Lege 45 de contrah. emt. & alibi. Vide Torrentium ad c. l. Suetonii.

AVRIGA, æ, ἡνίοχος, gubernator currûs, ein Fuhrmann. Festus: AVREAX. *Auriga.* AVREA *enim dicebatur frenum, quod ad aures equorum religabatur. Orea, quo ora coërcebantur.* Sed ineptit Grammaticus: neque enim aliud frenum ad aures equi religatur, aliud ad coërcendum imponitur ori. Sicut igitur στομὶς, quod frenum Græcis est, ἀπὸ τοῦ στόματος, ab ore dicitur: Ita Latinis ab ore, *Orea.* Et quia iisdem O sæpe in AV commutatur, ut paullò ante monebamus, ideo *orea* & *aurea*, dici cœptum est, ut ad Vopiscum in Carino c. 19 rectè observavit Salmasius. Ovidius de Phaëthonte lib. 2. Met. v. 327, *currûs auriga paterni.* Claudianus de Mall. Theod. conf. v. 187

Desidis aurigæ non audit verbera currus,
Nec manus agnoscit, quem non exercuit arcum.

¶ 2. Strictius sumitur pro iis, qui in Circensibus ludis bigis, trigis, quadrigisve decertabant, unde & *bigarii, trigarii, quadrigarii* dicti: qui aliàs *agitatores* appellabantur. Suetonius Caligula cap. 54 *Sed aliorum generum artes studiosissime & diversissimas exercuit, Thrax & Auriga, idem cantor atque saltator.* Propertius lib. 4. eleg. 2

Est etiam aurigæ species Vertumnus, & ejus
Trajicit alterno qui leve pondus equo.

In quo significat, Agitatorum genus quoddam *Vertumnos* appellari: de quo alibi neque Scaligero neque Passeratio quicquam est lectum. Vet. Gloss. *Auriga Agisfur* [Lege *Agitator*] ἡνίοχος ἐλάτης. Aliæ Glossæ Græco-Latinæ, ἐλάτης ἵππων *Agitator.* Erant autem Aurigæ isti in quatuor factiones, diversorum colorum pannis viridis puta, russi, veneti seu cineritii, & albi pro quatuor anni temporibus, distincti. Singulis autem factionibus sui *Præfecti* seu *Præsides* erant: quos *Dominos* appellatos, ex Suetonii in Vitâ Neronis cap. 5. & veteri inscriptione, quam ad eum locum Torrentius produxit, abunde potest constare. ¶ 3. Auriga, signum cæleste, Cicero 2. Nat. D. c. 43. aliàs Erichthonius. ¶ 4. adjectivè *aurigis coloribus*, Tertullian. de Spectacul. c. 9. *aurigamque sororem*, Virg. 12. v. 918. ad quem locum vide quæ de la Cerda notavit.

¶ Aurigo, aurigare: ἡνιοχεῖν Kutschen / mit den Wagen oder Karren fahren. Suetonius Caligulà cap. 54, *Aurigabat exstructo plurifariam circo.* Loquitur de aurigatione Circensi. Idem ibid. cap. 18. *Edidit & circenses plurimos,* minio & chrysocolla constrato circo: nec ullis, nisi ex senatorio ordine aurigantibus. Habes idem verbum & in Nerone cap. 22. & 24.

¶ Aurīgor, aurigari, deponentis forma, idem. Varro apud Nonium: *Asse vinum, asse pulmentarium: sed eo, quo natura aurigatur, non necessitudo.* Ubi Nonius *aurigari*, pro *moderari, regere*, honestè positum interpretatur.

¶ Aurigatio, ἡνιοχεία, das Fahren. Gellius lib. 7. cap. 8 *Quibus verbis delphini amantis & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert.*

¶ Aurigator, auriga. Avienus Phænomen. v. 405

Aurigatorem par sit quoque cura videre.

¶ Aurigarius; qui aurigatur in Circo; item aurigas seu agitatores instruit: ut Torrentius interpretatur ad Suetonium Nerone cap. 5. Ein Fuhrmann.

AVRINIA, nom. prop. Veterum Germanorum fatidica fuit olim ac sacerdos fœmina, eoque summâ ipsis in veneratione habita. Consule Tacitum lib. de mor. Germ. cap. 8. Ubi Lipsius *Aluriniam* substituit, Jornandemque citat, qui commune omnium sagarum nomen fuisse *Aliorunas*, auctor est. Sed contradicit Lipsio Cluverius 1. Germ. antiq. 24. f. 202. atque ex hoc ipso, quia commune id olim fuerit omnium sagarum nomen, cum Aurinia permutandum negat, quod videlicet non minus proprium sit, quam alterum *Velledæ*, de qua præcesserat apud Tacitum.

AVRIS, οὖς: Ein Ohr. Latinum ab aura est, per quam sonos recipimus. Sed è Lactantii sententia de Opificio Dei cap. 8 auribus *est inditum nomen à vocibus hauriendis, unde Virgilius: vocemque his auribus hausi, aut quia vocem ipsam Græci αὐδὴν vocant, ab auditu per imitationem literæ aures velut audes sunt nominatæ.* Scaliger ex Græco derivat in conjectaneis ad Varronem. Nimirum Creticè & Tarentinè est αὖς: hinc primùm *ausis*, (cujus vestigium in *ausculto*,) deinde *auris*. ¶ Terent. in Andr. act. 5. sc. 4, 31 *Arrige aures Pamphile*, spitze die Ohren. Auctor Rhet. ad Herenn. 4. c. 23 *Aurium sensus fastidiosissimus*, es ist ein ekeler Sinn üm das Gehör. Id. de Orat. 1. cap. 50, *Est boni Oratoris, multa auribus accepisse*, soll viel gehöret haben. Et ad Q. Fratrem 1. ep. 1. *Regum aures patere debent querelis omnium.* Plutarchus lib. de audiendo, τὴν φύσιν ἡμῶν ἑκάστῳ λέγουσι, δύο μὲν ὦτα δοῦναι, μίαν δὲ γλῶτταν, ὡς ἐλάττονα λέγειν, ἢ ἀκούειν ὀφείλοντα. Id est, *Naturam tradunt cuilibet geminas præbuisse aures, & linguam unam, quòd plura expediat hominem audire, quam loqui.* Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 101 *Dormire otiosè in utramvis aurem*, ohne alle Sorge schlaffen. Cicer. pro Cluent. cap. 24 *Dicere aliquid auribus dignum*, &, *efficere dignum aliquid auribus hominum*, de orat. lib. 1. cap. 26. Ibidem lib. 2 cap. 84 *ferire aures*, den Ohren weh thun. *Pervenire ad aures*, zu Ohren kommen. Cornel. Nepos Miltiad. 3, 6. *ad aures Regis perventura consilia.* Cicero lib. 12. Epist. ad Fam. ep. 16 *Dare auribus*, zu gefallen reden / adulari. Pro quo Cæsar lib. 2. de Bell. Civili cap. 27 *servire auribus* dixit. *Aures obstruere* Virg. 4 Æn. v. 440 die Ohren verstopffen / vom hören abhalten. Prov. *Aures scalpere*, de maximè occupatis. *Aurem vellere*, einsagen / warnen / vermahnen. Virgil. eclog. 6. v. 3

Cinthius aurem
Vellit & admonuit, &c.

Seneca 4. de Benef. 36 *Aurem mihi pervellam.* Ich wil mirs hinter ein Ohr schreiben. Tractum ab antestantibus, qui antestati imam auriculam tangebant, tum hoc verbo, *Memento.* Propterea, quod auris memoriæ sacra fit, ut ibi Servius annotat. Plinius lib. 11. cap. 45 *Est in aure imâ memoriæ locus, quem tangentes attestamur.* Ac vidisse se Muretus 12. Var. Lect. 5. testatur veteres nummos æreos, in quibus viri duo insculpti erant, quorum unus alteri aurem vellebat; in orbem autem scriptum erat: ΜΝΗΜΟΝΕΥΕ. ¶ Aures quoque notant judicium, ab recitatione consuetâ. Tot enim judices ibi, quot Auditores. Horatius arte Poet. v. 386

— — *si quid tamen olim*
Scripseris, in Metii descendet judicis aures:

Hoc est, ab eo probabitur. Martiali lib. 6. Epigr. 1. *aure tergere*, est pensiculate examinare. *Doctæ aures*, subactum judicium,

cium, Sulpitio Severo, Dial. 3. Plura vide apud Barth. animadv. in Claud. cujus hæc est observatio p. 63. ¶ Aures inter Deas antiquis habitas fuisse, vult Boxhornius Embl. 9. Sed deceptum inscriptione Patavinâ, quam apud Gruterum p. 89 legisset, indicat Reinesius Epistola quadam ad Gronovium An. 1648. scripta, hactenus, quod sciam, nondum edita. Pro AVRIBVS enim legendum MATRIBVS.

¶ Inauris, ornamentum quod ab aure dependet, **ein Ohrring/ Ohrenschmuck.** Plaut. Menæchm. act. 3. sc. 3. v. 17. Et Paullus Dig. Lege 32 § 8 de Auro, argento, mundo &c. *Quum inaures, in quibus duæ margaritæ elenchi, & smaragdi duo, legasset: & postea elenchos eisdem detraxisset: & quæreretur, an nihilominus, detractis elenchis, inaures deberentur; respondit* &c.

¶ Auricula, *Auricula infima*, **das Ohrläpplein.** Horat. 1. Sat. 9. v. 20 *Demittere auriculas*, **die Ohren hängen.** *Auricula infimâ mollior*, de homine lenissimo ingenio prædito, apud Ciceronem ad Q. frat. 2. epist. 14. Usurpavit & Ammianus, ut Erasmus eo in proverbio, quod est Cent. 7, 36. observat. Quin & Catullus, sed jubente versu, pro *imâ auriculâ* dixit *imulam oricillam*, hoc est

¶ Auricillam, quod est alterum ὑποκοριστικὸν, seu deminutivi deminutivum. Sic autem emendavit Scaliger ad Catull. p. 25. Nam vulgò legitur, *hinnulâ tenellâ*. locus est epigr. 25. ad Thallum:

— — Thalle mollior cuniculi capillo,
Vel anseris medullulâ, vel imulâ oricillâ.

Oricilla pro *auricilla* dictum; ut Celso 6, 7. *oricularius* clyster, h. e. ὠτεγχύτης, ut ibidem Scaligero annotatum.

¶ Auricularis, ut, *Digitus auricularis*, **der Ohrfinger / oder der kleine Finger.**

¶ Auricularius, idem, pro quo Celsus etiam *Oricularius* scribit lib. 6 cap. 7 n. 3, ut jam dictum fuit.

¶ Auritus, ut, *Auriti lepores*, **die lange Ohren haben / und leiß hören.** Plaut. in Truculento act. 2. sc. 6.

Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem:
Qui audiunt audita dicunt: qui vident planè sciunt.

Dem ist mehr zu gläuben der ein Ding gesehen hat / denn zehen/ die davon gehöret haben.

¶ Auritum substantivè pro lepore Avienus dixit Arateorum v. 788 *Auritum primis emittit gurges ab undis.*

¶ *Auritulum* pro Asino Phædrum Fab. 11. dixisse doctissimus Rigaltius existimabat. Sed nihil mutandum, & illud vulgatum, *Nec auriculas*, retinendum, verè Gebhardus statuit lib. 3. Crepund. Crit. cap. 10.

¶ Inauritus, ἄωτος, **das keine Ohren hat** / Gell. 7. cap. 6. *Quædam animalia cæca natura gignuntur, aut inora, inauritave.*

¶ Auriscalpium, **ein Ohrlöffel.** Martial. 14. epigr. 23. in tit. Et Scribon. Largus Compos. 41 *medicamentum ad ulcus per lanam & auriscalpium injicitur.* Idem Compos. 56 *auriscalpium lana molli involvitur*, &c.

AVRORA, ἠώς: diluculum, **die Morgenröthe.** Jul. Cæs. Scaliger Exercit. 78, *AVRORA, inquit, est tota Græca vox. Cujus postrema pars adhuc in usu est Græcis ipsis ὥρα. Prior autem nobis tantùm*, AVRVM. Idem de Linguâ Lat. cap. 91, *Metallo*, inquit, [*auro*, puta] *& prævia diei parti fulgoris nomen indutum est, Græca voce, αὐρὸν* &c. Nec aliter Veteres: ut Varro lib. 6. de L. L. Sed potest aurora non magis ab aureo illo fulgore, quo tum aurescit aër, ut Varro loquitur; quam ab auris illis, quæ sub aurora maxime surgunt, appellata videri. Quo eruditissimus Poëta Prudentius respicere potuit, cum Hymno ad Gallicinium scriberet:

Ut cum coruscis flatibus
Aurora cælum sparserit &c.

Ut intelligat Auroram simul & cælum spargere lumine, & flatûs istos aperire, quos *Antelucanos* Seneca vocat lib. 5. Quæst. Nat. cap. 7. Idem paullo ante cap. 3 *Nullum tempus magis, quam nebulosum, vento caret. Adjice nunc, quod è contrario venit, ut sol matutinum aëra spissum & humidum ortu suo tenuet. Tunc surgit aura, cum datum est laxamentum corporibus, & stipatio illorum ac turba resoluta est.* Hæc Seneca. In quibus caussa ipsa aurarum hujusmodi redditur. *Aurora lutea, purpurea, roscida*, poetis appellata. Virgil. 3. Æneid. v. 521

Jamque rubescebat stellis aurora fugatis.

Plautus in Pœnulo, act. 1. sc. 2. v. 8 *Nos usque ab aurora ad hoc quod diei est, ex industria ambæ nunquam concessavimus*, **so bald morgens frühe der Himmel roth worden / haben wir uns nicht gesäumet.**

AVRVM, quod χρυσὸς, Græcè dicitur, à splendore nomen habet, à quo Poëtis etiam, *fulvum, nitidum, rutilum* appellatur: αὐρὸς enim fulgor est; ex quo & *Aura* appellata. Qua voce doctissimus Poëta in 6. Æn. v. 204 de auro usus est, cùm ait:

Discolor unde auri per ramos aura refulsit.

Ubi Servius: AVRI AVRA, *splendor auri. Hinc & aurum dicitur à splendore, qui est in eo metallo*: Et verè αὐρὸς ex Chaldaico OR *Lux, Lumen, Sol* eruditiss. Vossius deducit lib. 2. de Idololatriâ cap. 27. & cap. 64. Vide & Reines. 3. Var. 13. p. 557.

Aurum coronarium apud Cic. in Pis. c. 37. *Aurum textile* **gezogen Gold** / apud Plin. 33. cap. 3. sub finem. *Aurum obryzum* Plin. lib. 33. cap. 3, ubi Harduinum consule, qui quidem *obrussam* legit, alterum tamen ex Thucydidis Scholiaste simul probat. **fein / rein Gold.** *Auri sanies*, hoc est, *Chrysocolla*, **Victriol oder Kupfferwasser** / apud Plin. proœm. lib. 33. Virgil. 3. Æn. v. 57.

Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

Du verfluchter Geitz / welche Sünden und L[illegible]r seynd so groß/ darauff du nicht der Menschen Hertzen zwing[illegible] und dringest?

Propert. 3. eleg. 12

Aurum omnes victâ jam pietate colunt;
Auro pulsa fides, auro venalia jura,
Aurum lex sequitur, &c.

Aurum rude, in massas conflatum: *Aurum factum*, in opera fusum dicitur: **Verarbeitet Gold.** *Aurum signatum*, in nummorum formas conflatum, **vermüntztes Gold.** Livius lib. 34. cap. 6 *Cautum erat quo ne plus auri, & argenti facti, quo ne plus signati argenti, & æris domi haberemus.* Vide & supra in *Argentum.*

¶ Aurarius, ut, *metallum aurarium*, **Golderzt** / apud Plin. 34. cap. 18. & lib. ult. cap. 12. *Faber aurarius*, **ein Vergülder / ein Goldschmidt.** *Aurarius canon, auraria pensitatio* &c. in Legibus occurrunt. Vide Brisson. de V. S.

¶ Alia Aurarii significatio supra in *Aura* n. 3.

¶ Quas Tacitus lib. 6. cap. 19 *Aurarias* vocat, intellige fodinas.

¶ Aureus, a, um: χρύσεος, χρυσέϊος: quod ex auro est: **Gülden.** Ut *aurea sella* Cic. Philipp. 2 cap. 34, quanquam ibi aurata vel multo auro obducta intelligi debet: *aureus nummus* Idem Philipp. 12 cap. 8. ¶ 2. Per translationem omnia eximie pulchra ac splendida *aurea* vocantur. Nam & *aurea forma* apud Poëtas invenitur, **schöne Gestalt:** & *Venerem auream* Virgilius dixit lib. 10. Æn. v. 16. Quin & Manilius ab insigni & exsplendescente candore, *olorem aureum* dixit lib. 5. v. 379.

Hos erit & similes tribuens olor aureus artus.

Aurea Cæsaries, **goldgelbe Haar.** Virg. Æn. 8, 659. ¶ 3. *Aurea* etiam dicuntur, quibus nihil melius, præstantius potiusque est. Quemadmodum Horatius 2. oda 10 *auream mediocritatem*; & lib. 4. Od. 2 *aureos mores*: Lucretius 3. v. 12. *aurea dicta*: Catullus *aureas horas* appellavit Carm. 64. de Aty: sed meliores libri [vid. Græv. & If. Voss.] habent *oris aurei sol* pro *horis aureis sol* &c. quod in vulgaribus est. Sic etiam *libertas aurea, pax aurea*, sæpe legitur. Etiam Virgilius Æn. 6. v. 792 *seculâ aurea* de optimis & felicissimis dixit. Nec alio nomine Pythagoræ carmina *aurea* appellantur: de quo & Hierocles monuit. Sic *ætas aurea*, quia omnia fuêre communia; cujus descriptores enumerat VVinsemius in Sirio not. p. 3. Barthius ad Stat. Silv. p. 151. Salmas. de Usuris p. 658.

¶ Aurea Bulla, solennis & firma lex, a Carolo IV. Imper. lata, cujus celebris apud Germanos memoria, quâ Electorum potissimum dignitas, salusque in solido locata est. Jac. Gothofr. diss. histor. ad L. Quisquis C. ad L. Majest. cap. 2. pag. 6.

¶ Aureus, substantive nummum aureum significat. **Einen Goldgülden.** Plinius lib. 35. cap. 10, *Tabulæ pretium accepit aureos mensura, non numero.* Videndus Budæus de Asse, & qui de re nummariâ Veterum scripserunt.

¶ Aureolus diminutum adjectivum. Varro lib. 3. de re rusticâ cap. 9. gallum gallinaceum describens: *rostro*, inquit, *brevi, acuto, oculis ravis aut nigris, paleâ rubrâ, subalbicanti, collo vario, aut aureolo. Aureolum collum*, quod colorem auri refert.

¶ *Aureolum libellum; aureolam orratiunculam*, pro eximia & eleganti Cicero dixit, illud 4 Acad. cap. 44; hoc 3. de Nat. Deor. c. 17. Sic & Hieron. lib. 1. adverf. Jovinian. c. 28 *Fertur aureolus Theophrasti liber de nuptiis, in quo quærit, an vir sapiens ducat uxorem?* & post interposita quædam: *Pauperem alere difficile est, divitem ferre tormentum.* Atque sic plane legitur in edit. Erasmi Tom. 3. f. 23. Colon. p. 135. Nec aliter citant Vincent. Bellovac. lib. 5. Spec. Hist. c. 3. & Jo. Saresb. 8. de nug. cur. 11. p. 501. Sed pro *Aureolus Theophrasti liber*, fuisse quondam qui legerent *Aureoli T. l.* argumento est, quod apud Petr. Blesensem invenio Epist. 79. f. 36. ed. Paris. a. 1519. *Teste Hieronymo Aureolus Theophrastus in libro de nuptiis quærit, an vir sapiens ducat uxorem*, &c. Atque hinc natus est nobis

¶ 2. *Aureolus Philosophus*, qui Theophrastus vocari debebat potius; natum simul apophthegma, quod L. Domitius Brusonius lib. 7. facet. (sane enim faceta res est) & exempl. tit. 22. p. 475. ex eoque Conr. Lycosth. apophth. tit. de uxore elig. p. 1070. ita referunt: *Aureolus Philosophus rogatus: num pauper an dives esset uxor ducenda? Pauperem, ait, alere difficile est, divitem verò ferre tormentum.* Utque magis rideas, etiam repertus est, qui à Theophrasto, Aristotelis auditore, traheret hoc ad Theophrastum Paracelsum, seculi superioris Chimicum, qui pro Philippo Bombasto Hohenheimio Aureolum se Theophrastum Paracelsum nominavit. ¶ 3. Ac fuit quidem *Aureolus* proprium olim nomen, non ta-

men Philosophi Theophrasti, sed ejus, quem inter triginta *Tyrannos* decimum numerat Trebellius Pollio. ¶ Petrus quoque Aureolus unus ex antiquioribus Scholasticis fuit. ¶ 4. In illo Martialis lib. 5. epigr. 19. [al. 20.]

Qui crepat aureolos, forsitan unus erit;

Aureoli nummi sunt, aut substantive verbo accepto, aut quod verius, subintellecto *nummi* vocabulo, sicut in *Aureus* etiam fieri solet.

¶ 5. *Aureola* (subaudi corona,) Pontificiorum Theologis accidentale præmium est, essentiali hominum certorum aliquando in æternâ vitâ constitutorum beatitudini, (quam *Auream* vocant,) superaddendum.

¶ Aurosus, voll Gold/ ut *Aurosi pulveris lapidosa macies*, Pallad. lib. 1. cap. 5. *Aurosa arena*, Lamprid. in Heliogab. c. 31. extr. Gloss. vet. *Aurosus*, πολύχρυσος.

¶ Aurescere, zu Gold oder dem Gold gleich werden. Varro lib. 6. de Lat. Lingua: *Aurora dicitur ante solis ortum, ab eo quod ab igne solis tum aureo aer aurescit.*

¶ Aurifer, ferens aurum. Silius lib. 4. v. 639

Fulvos aurifera servantes arbore ramos.

¶ Aurifex, ein Goldschmid/ Goldschläger. Cic. Verr. 6. cap. 25.

¶ Aurificina, des Goldschmids Werckstädt oder Laden. Gloss. Cyrilli: *Aurificina*, χρυσοχοεῖον.

¶ Aurifodina, unde aurum effoditur. Goldgrube/ Goldbergwerck. Plin. 33. cap. 4. Tacito *Aurariam* dici, supra notavimus.

¶ Auro, are, idem fuit quod deaurare, inaurare. Vet. Gloss. *Auro, as*, χρυσόω. Hinc

¶ Auratus, auro tectus aut ornatus, vergüldet. Cic. Parad. 6. c. 3. *aurata tecta in villis.* Idem post red. in Sen. c. 11. *equis insignibus & curru aurato reportati.* Liv. 9. cap. 40 *tunicæ auratis militibus versicolores.*

¶ Auratilis, adject. goldfarbig. ut, *Auratilis pulvisculus*, Solin. c. 25. [Salm. 15.] de Borysthene & Scythicis gemmis.

¶ Auratura, Vergüldung/ das Vergülden/ exponitur. Quintil. 8. c. 6 in Hypallage, de Tectis auratis, quorum modo ex Cicerone mentionem fecimus, *pusillum*, ait, *à vero discedo, quia non est nisi pars auratura.* Sed qui recentius editi libri sunt, exhibent pars aurata.

¶ Aurator, qui inaurat, χρυσωτής, in Gloss. vet. reperitur: etiam

¶ Auramentum, quod per χρύσωμα ibidem exponitur.

Composita ab *Aurare* sunt

¶ Deaurare. Gloss. Gr. Lat. χρυσόω, *auro as, inauro, deauro.* vergülden. Cod. Theodos. Lege 1. de fabricens. *bucculas tegerent argento & deaurarent.* Unde *deauratus* participium, ut Psalm. 45, 10 *in vestitu deaurato*, apud Interpretem Vulgatum.

¶ Deaurator. Lege 1. Cod. de excus. artif. *deauratores* memorantur. Gloss. vet. χρυσωταὶ *Deauratores.*

¶ Inaurare, idem quod deaurare, sed usitatius. vergülden/ übergülden/ mit Gold belegen. Nam vel lamina fit, vel liquefacto auro, id quod Suetonio est *linere auro*, Nerone cap. 31. Plinius lib. 33. cap. 3 *Sua ætas de Catulo existimavit, quod tegulas æreas Capitolii inaurasset primus.*

¶ Hinc *inauratus*, vergüldet/ übergüldet/ ut, *inaurata statua*, Cic. 4. Verrin. cap. 21 & 46. *Inaurati lecti* Lege 3. § 3 Dig. de Supellect. legata. Ovidius 2 de arte am. v. 494 de Apolline:

Movit inauratæ pollice fila lyræ.

Comparative *inauratior.* Tertullianus de Pallio cap. 3 pr. *omni patagio inauratior.*

¶ Inaurator. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 3 extr. *subtili artificio pollentes, aut aurifices, aut ex auro vestes pingentes, aut inauratores.* Vetus inscriptio apud Grut. p. 1074 n. 12 CONCORDIA COLLEGII BRACTEARIORUM ET INAURATORUM.

¶ Obauratus, starck vergüldet. Apulejus lib. 11. p. 260 *Alius soccis inauratis, indutus serica veste.*

¶ Subauratus, deauratus. Petron. Satyrico p. 78 *Habebat in minimo digito annulum grandem subauratum:* cui ibidem opponitur *totus aureus.*

¶ Aurifer &

¶ Auriger poëtica sunt, ut *Aurifer Tagus*, Catull. carm. 30 in Cæsarem: *Fons Pactoli aurifer*, Claudian. de 2 Consul. Stilic. v. 61. Usus & Plinius est lib. 5. cap. 1, tamen in poëtica caussa de Hesperidum hortis: *nec præter oleastros aliud exstat ex narrato illo aurifero nemore.*

¶ Alterius *Auriger* exempla sunt, *Auriger Taurus*, cæleste sidus in poemate apud Cic. 2. de Divinat. cap. 36, & *aurigeræ caput arboris*, Val. Flacc. lib. 8. v. 110.

¶ Auricomus, auream comam habens. Silius lib. 3. v. 608

Jam puer auricomo performidate Batavo,

hoc est, flavis crinibus prædito. Val. Flacc. lib. 4. v. 92

Sol auricomus cingentibus Horis,

ut VVeitzius cum Barthio hunc versum legit.

¶ Auricolor, adjectiv. goldfarb. Juvencus, antiquus poëta, in Matth. 3 de baptismate Christi:

Scinditur auricolor cœli septemplicis æthra.

¶ Auripigmentum, auri colore pigmentum. Plinius 33 cap. 4.

¶ Aurugo, Icterus, ab auri colore. Vet. Gl. ἴκτερος, *Aurugo:* ἰκτερικός *Auruginosus;* qui eo morbo laborat. Der die gelbe Sucht hat. Vulgatus Interpres Amos 4. v. 9 *Percussi vos aurugine*, ubi 70 Græci ἐν ἰκτέρῳ, & Hieronymus ibidem: *Auruginem omnes* [Græci interpretes] ἴκτερον *similiter transtulerunt absque Theodotione.* Hinc Tertulliano verbum est

¶ Auruginare, lib. de Anima cap. 17, *Qui redundantia fellis auruginant*, hoc est ictero laborant.

¶ Auruginosus Glossarum jam in *Aurugine* explicatum fuit.

AURUNCA, Latii civitas: à quâ *Arunci*, veteres Latii populi appellati; quorum non semel Virgilius meminit, habes de iis & ad Plinium lib. 3. cap. 5. Auruncam patriam habuit Turnus, Satyrarum Poëta, cujus Rutilius Numatianus sub finem lib. 1. Itinerarii meminit: quo & Juvenalis illud pertinet Sat. 1. v. 19.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus.

Quanquam ibi & Lenius, itemque Silius, & ipsi Poëtæ Satyrici intelligi possunt: qui æquè ex Aurunca fuerunt, ut vetus Scholiastes observat.

AUSCI, gens Aquitaniæ, & quidem partis ejus tertiæ, (in tot enim Augustus divisit,) Novempopulaniæ scil. seu Vasconiæ, cujus caput Augusta Auscorum, hodie *Aux*, urbs Archiepiscopalis.

AUSCULTO, are, i. e. audire, quasi *aure occultare.* Veteres enim & *Audes* [unde audio] & *Auses* & *Aures* dicebant. *Auscultamus* igitur, quæ in auribus velut defigimus ac condimus: h. e. quæ secreto atque attentè audimus. Quare & majus est, quàm *audire:* nam & quæ leviter ad aures admittimus, *audire* dicimur. Cato apud Gellium lib. 1. cap. 15. *Itaque auditis, non auscultatis, tanquam pharmacopolam.* Quid? quod *auscultare* dicimur, in quibus obtemperamus. Varro lib. 5. de L. L. cap. 8. *Hi auscultare dicuntur, qui auditis parent. A quo dictum Poëtæ: Audio, haud ausculto.* Hactenus Varro. Suffragatur Cæcilius apud Nonium:

Audire, ignoti quod imperant, soleo, non auscultare.

Utrumque autem dicimus, *auscultare aliquem* & *alicui.* Sed *alicui*, cùm obedimus. Terent. Andr. act. 1. sc. 3. v. 4.

Nec quid agam certum est: Pamphilumne adjutem, an auscultem seni?

Pacuvius apud Cicer. lib. 1. de Divinat. cap. 57

Nam istis, qui linguam avium intelligunt,
Plusque ex alieno jecore sapiunt, quam ex suo,
Magis audiendum, quàm auscultandum censeo.

¶ Est & *Auscultare*, clàm & ex insidiis audire, atque captare aliorum sermones: Behorchen: Sic *auscultare ab ostio; ad fores*, Plautus dixit Mercat. a. 2. sc. 4. v. 9. & Trucul. a. 1. sc. 2. pr.

¶ *Subauscultare* Cicero dixit 10. epist. 18.

¶ Auscultator, id est, auditor, Cic. Partit. c. 3.

¶ Auscultatio, auditio. Gloss. Cyrilli: *Auscultatio*, ἀκρόασις.

¶ Seneca ad vitium transtulit vocem, de quo paullo ante, de tranquillitate animi cap. 12. *Ex hoc malo dependet teterrimum vitium* AUSCULTATIO, *& publicorum secretorumque inquisitio, & multarum rerum scientia, quæ nec tutò narrantur, nec tuto audiuntur.* ¶ Pro obeditione Plautus usus Rudente, a. 1. sc. 6. v. 18. cum ait:

Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?

¶ Auscultatus, ûs, idem. Apulejus lib. 6. p. 178 *Nec auscultatu pœnitendo diligenter instructa illa, cessavit.*

Ausim, vide *audeo.*

AUSONIA, omnis Italia dicta est, quæ Apennino finitur, ab *Ausone* duce, Ulyssis filio & Calypsûs.

¶ Auson, Ausones, Ausonii, Itali. *Terra Ausonia.* Virg. 4. Æn. 349. *Mare Ausonium*, quod pars maris est Tyrrheni, Plin. lib. 3. cap. 10. ineunte. Virgil. 5. Æneid. v. 83

Non licuit fines Italos fataliaque arva,
Nec tecum Ausonium, quicunque est, quærere Tibrim.

¶ Ausonidæ: Ausonii. Virg. Æn. 10. v. 563

— — ditissimus agri
Qui fuit Ausonidûm. Et alibi.

¶ Ausonis, idis, fœm. tam de rebus, quam personis. Silius lib. 9 v. 187

pater ipse superbus aquarum
Ausonidum Eridanus.

Et Avienus Periegesi v. 308

Ausonis hæc duro vastavit dextera bello,
Ausonis invicti gens roboris.

¶ Ausonius, seu *Decius Magnus Ausonius*, medicus & Poëta, sub *Valentino* & *Valentiniano* vixit Augustis, Græcè & Latinè fuit peritissimus. Scripsit eleganter, ingeniosè & acutè, stilo verò duriusculo, multa & varia, partim probanda, partim improbanda, quæ quia exstant, videantur. Conf. Barth. ad lib. 4. Thebaid. Stat. p. 921. ubi eum Atheismi arguit.

AUSPEX, icis, à speciendis, sive inspiciendis avibus dicitur; quasi *avium spex*, sive spectator: quemadmodum & *Haruspex* quasi *Harugæ spex* appellatus. Ein Vogelscher. Nam & Germani divina-

vinatores, hoc est, qui futura prævident atque prædicunt, vocant Seher. *Auspices* itaque dicebantur Romanis, quos Græci (ad quos hoc divinationis genus translatum à barbaris est) *οἰωνοσκόπους* appellabant. Qui ex inspectione & observatione avium, earum nempe volatu & cantu, de futurarum rerum eventu consulentibus respondebant. Persuasi enim vulgò erant pagani, notitiam quandam futurorum inesse ideò avibus, quòd propiores superis essent, eoque mentem illorum intelligerent. Quam superstitionem Ovidius lib. 1. Fastorum v. 444 tangit. Prudentiores verò ad benignitatem Deorum referebant; quâ erga humanum genus affecti voces pennasque avium ita dirigerent, ut eventura quæ essent mortalibus, possent significare. De quo legendus Xenophon est initio lib. 1. de Memorabilibus Socratis; item Seneca lib. 2. Quæst. Nat. cap. 32. & Ammianus Marcellinus lib. 21. Histor. cap. 2. ed. Grut. At cùm auspiciis istis sæpe eventus responderit, concedi facile potest, divini aliquid intervenisse: quod omne tamen ad Dæmonas, seu malos Spiritus referendum est: qui tum dederunt operam, ut cæcos & veritatis ignorantes in superstitione detinerent. Quod & de cæteris divinationum generibus statuendum est: quibus Prudentius & Astrologiam divinatoriam accenset. Ita enim lib. 2. contra Symmachum scribit v. 891

Illicit [Dæmon puta, de quo meminerat paullo ante]
& volucrum linguis & aruspice fallit;
Instigat bacchantis anus ambage Sibyllæ;
Involvit Mathesi, magicas impellit ad artes;
Omine sollicitat, capit augure, territat extis.

Per Mathesin enim, Astrologiam, quam dicebamus, intelligit. Porrò iidem *auspices* & *augures* erant. Qua de caussa Cicero *augures auspiciis præfuisse* extremo lib. 2. de natura Deorum scribit. Quorum tanta auctoritas, ut nihil majoris rei, nisi iis adhibitis, ne privatim quidem gereretur, ut Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 16. itemque Val. Maximus lib. 2. cap. 1. & Servius ad Æn. 1. v. 349 indicant. ¶ 2. Quoniam itaque pro responsis augurum sive auspicum vel suscipiebantur ac gerebantur, vel omittebantur res; ideò *Auspicum* nomen ad omnes eos transferri est cœptum, quorum auctoritate, instinctu ac monitu aliquid inciperetur. Horatius lib. 1. Epist. 3

Quid Titius &c.
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet auspice Musa?

Virgilius 4. Æneid. v. 45

Diis equidem auspicibus reor & Junone secunda
Huc cursum Iliacas vento tenuisse carinas.

Vetus Gloss. *Auspice; auctore, auctrice.* ¶ 3. Auspices etiam dicebantur, qui nubentibus aderant conciliatores atque interpretes: qui & *proxenetæ* appellabantur & *paranymphi*. Freywerber: Braut-und Bräutigams Beyständе. Quippe qui præsentiam suam commodabant sponsis, cum consignaretur dos, & nuptiales tabulæ perscriberentur. Cicero pro Cluentio cap. 5. extr. *Nubit genero socrus nullis auspicibus, nullis auctoribus.* Vet. Gloss. *Auspex; Pronubus, παράνυμφος.* Sed *auspices*, tantum viri dicebantur. Nam fœminæ, quæ conciliandis adhibebantur nuptiis, *Pronubæ* appellatæ; ut Hotomannus de ritu Nuptiarum cap. 2. observat. Vide & Nicolai Mercerii Animadversiones in Geniales Dies Alexandri ab Alexandro lib. 2. c. 5.

¶ Auspicium, ipsa actio & observatio auspicum; itemque signum seu omen quod observanti auspici offerebatur: *οἰωνοσκοπία: οἰωνισμός.* Sic *bonum, lætum, secundum, felix, egregium;* & contra *malum, triste, infelix auspicium* dicebatur: ein gutes / ein böses Zeichen. Cic. de Senect. c. 4. *Optimis auspiciis ea geri, quæ pro reip. salute fierent: quæ contra remp. fierent, contra auspicia fieri.* Plauto Pseud. a. 2. sc. 4. v. 72. est *Liquidum auspicium*, quod sereno puroque cælo fiebat, ita, ut nihil obscuritatis inesset: Ciceroni, *certum, promptum, facile* est. *Sinistra* & *dextra auspicia;* aliter apud Græcos, aliter apud Romanos accipiuntur. Illis dextra, auspicata; sinistra, tristia & infelicia habebantur: quæ apud Romanos contra obtinebant, de quo vide infra in SINISTER. Cæterum *auspicia* non tantùm de avibus (quamquam proprie) sed & aliis rebus petita καταχρηστικῶς dicebantur. Namque & fulminum signa, & quæ à quadrupedibus animantibus capiebantur, sic appellari exemplis constat. Ita Suetonius hanc vocem ad speciem monumento insculptam, quam in itinere annotarat Nero, refert, ejus Principis vita cap. 41. Servii ad 3. Æneid. verba sunt: AVSPICIA *omnium rerum sunt; auguria certarum. Auspicari enim cuivis, etiam peregre licet; augurium agere, nisi in patriis sedibus, non licet.* Ex quibus discrimen *augurиorum auspiciorumque* patere potest. Quo pertinent, quæ Jacobus Gutherius lib. 3. de Vet. Jure Pontificio cap. 3. ad quendam Varronis locum de Tuscis observat. Quamquam autem Cicero, quod supra notatum à nobis est, augures præfuisse auspiciis dixerit: eadem tamen & ad magistratus pertinuisse certum est: Quin latius patuisse horum in auspicando potestatem, quam ipsorum augurum: quorum auspicia diversa & minora etiam erant; de quo legendus Aldus Manutius est in per Epist. Quæsitis lib. 1. Epist. 9. Et hanc ob caussam ¶ 2. AVSPICII vox frequenter pro imperio ac potestate, quam magistratus habebant, usurpata Romanis auctoribus legitur; & post deinceps ad Imperatores ipsos ac Principes singulari quadam & profundiore ratione translata: quam omnium optime eruditiss. Bœclerus peculiari libro, quem *de auspicio regio* inscripsit, explicavit. Hinc Glossæ veteres *auspicium* per ἀρχήν; quoque interpretantur. Quanquam Græca vox, non *imperium* tantùm; sed & *principium* significet; quâ notione & *auspicii* vox Latinis venit, ut paullo post docebimus. Virgil. 4. Æneid. v. 102

Communem hunc ergo populum paribusque regamus
Auspiciis,

Paribus auspiciis, id est, *æquali potestate*, ut Servius interpretatur. Præcipue verò de militari imperio usurpatur vox. Plautus Amphitruone act. 1. sc. 1. vers. 36

— — expugnatum est oppidum
Imperio atque auspiciis heri mei.

Et aliquanto post:

Ut gesserit Remp. ductu, imperio, auspicio suo.

Livius lib. 41. extremo: *Tiberii Gracchi Consulis imperio auspicioque Legio exercitusque Pop. Rom. Sardiniam subegit.* Quamvis autem in his & infinitis exemplis DVCTVS, IMPERIVM, AVSPICIVM, tanquam synonyma conjungantur: *auspicium* tamen quoddam majus & augustius notat, atque non raro à cæteris distinguendum est. Nam possunt imperium habere ac ductum, qui non habent auspicium; & possunt auspicio suo rem gerere, cùm ductus imperiumque penes alios est. Nempe ducendi belli & imperandi exercitibus potestatem Legati Ducesque, quos in expeditionem aliquam Princeps mittit, obtinent; at ipsum *auspicium*, hoc est, summa rerum gerendarum potestas penes Principem absentem etiam manet. Tum itaque res legatorum quidem ductu imperioque; cæterum auspicio principis geri dicitur: qui belli gerendi auctoritatem legato dedit. Quod si ipse ad exercitum est, & administrat bellum Princeps; tum ductu, imperio, auspicio suo rem dicitur gerere. e. g. Liv. 41. c. 17 *Ob res ductu auspicioque Tib. Sempronii prospere gestas.* Quod *per se bellum gerere*, Suetonius dixit Augusto cap. 20. Clara res ex verbis Taciti 2. Annal. cap. 41. *Fine anni*, inquit, *arcus, propter ædem Saturni ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Germanici, auspiciis Tiberii* &c. *dicatur.* Dicit *recepta signa* Cornelius, ductu quidem Germanici; quia Legatus imperatoris bellum duxerat (weil er Käyserlicher General Leutenant gewesen) cæterùm *auspicio Tiberii:* quia Tiberii auctoritate consilioque suscepta res; ad quam & summa ipsa rerum pertinebat. Sic *ductu Antonii confectum bellum*, idem Tacitus 4. Hist. c. 80. dixit: quia tantum Dux erat: non ipse Imperator summus. De auspiciis in bello, & eorum variis generibus Rupert. ad Flor. p. 319. ¶ Ad privatum cujusque statum & constituendi de rebus suis potestatem Virgilius hanc vocem transtulit, cùm sub Æneæ persona Æn. 4. v. 340. scriberet:

Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis, & sponte mea componere curas:

hoc est, si mei arbitrii res esset, & pro liberrima animi voluntate agere mihi integrum foret &c. So ich mein eigener Herr wäre/ꝛc. ¶ 3. Ac quoniam neque privatæ nec quicquam publicæ rei inciperentur olim, nisi adhibitis auspiciis: idcircò *auspicii* vox pro rei cujusque initio primordiove etiam usurpari est cœpta. Claudianus principio Paneg. de 4. Conf. Honorii:

Auspiciis iterum sese regalibus annus
Induit, & nota fruitur jactantior aula.

id est, Annus iterum auspicium sive initium à consulatu Imperatoris ducit &c. Consules enim ineunte anno, hoc est, Kalendis Januariis magistratum inibant. Sic *Castrorum auspicium* Statius dixit lib. 5. Silv. 2 v. 9.

¶ Auspicor, cari, id est, auspicia captare *οἰωνοσκοπεῖν.* Cicero lib. 2 de Divinat. cap. 34. *Cum ita imperavit is, qui auspicatur,* DICITO, SI SILENTIVM ESSE VIDEBITVR, &c. Livius 27. cap. 16. *Fabio auspicanti, prius quam egrederetur ab Tarento, aves semel atque iterum non addixerunt.* Add. Sueton. Nerone cap. 46. ¶ 2. Incipere, inchoare, anheben/anfangen. Plinius Procem. lib. 7. de miseriâ hominis conquerens: *Itaque*, inquit, *feliciter natus jacet, manibus pedibusque devinctis, flens, animal cæteris imperaturum: & a suppliciis vitam auspicatur, unam tantum ob culpam, quia natum est.* Ita *militiam auspicari* Suetonius Augusto cap. 38. *Culturarum officia auspicari*, Columella dixit lib. 11. de R. R. cap. 2.

¶ Porro tenebat superstitio apud veteres, quicquid inchoarent operis anni initio, Kalendis puta Januariis, id sibi per totum annum feliciter processurum esse. Quare quisque artem suam eo die leviter & tantùm boni ominis caussa tractare solebat. Ovidius 1. Fastorum v. 164.

Post ea mirabar, cur non sine litibus esset
Prima dies. Caussam percipe, Janus ait,
Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm solitum testificatur opus.

Hoc igitur cùm facerent, *auspicari* dicebantur. Columella 11. cap. 2, *Per hos quoque dies abstinent terrenis operibus religiosiores agricolæ: ita tamen ut ipsis Kalendis Januariis AVSPICANDI caussa omne genus operis instaurent.* Seneca Epist. 83, *Ille tantus Psychrolutes, qui Kal. Januariis in Euripum saltabam, qui anno novo, quemadmodum legere, scribere, dicere aliquid, sic AVSPICABAR in virginem desilire.* Neque verò Kal. Januariis tantùm leviter aliquid delibabant de suis operibus, auspicii caussa; sed & primis diebus, quibus magistratus aut munera capiebant. Ita Drusus, præfectus urbis, *auspicandi gratia tribunal ingressus* Tacito scribitur Annal. 4. cap. 36. ad quem locum, quæ in Commentario annotavit Lipsius, operæ pretium erit videre. Sic Vulcanalibus, quæ mense Augusto peragebantur, cum lucubrationes nocturnæ inciperent, leviter saltem & tantùm auspicii caussa tractari studia solita. Quanquam contrariam rationem avunculum suum tenuisse, & seriam operam tum dare literis solitum Plinius Secundus lib. 3. Epist. 5. prodiderit. *Lucubrare*, inquit, *à Vulcanalibus incipiebat: non auspicandi caussa, sed studendi.*

¶ Auspicabilis, e. Arnobius 4. p. 129 *& auspicabile ducitis, & optatis.*

¶ Auspicalis, e: quod ad auspicia pertinet: sic *Auspicalem pisciculum*, pro ominoso, & qui portendit aliquid, Plinius dixit lib. 32. Nat. Hist. cap. 1. Panegyristes vetus Maximiano Aug. c. 6, *Illum tamen primum Consulatus tui auspicalem diem tacitus præterire nullo modo possum* &c.

¶ Auspicaliter. Hyginus de Limitibus p. 153 *posita auspicaliter groma*, id est auspicio habito.

¶ Auspicatus, prosper, felix, consecratus. Cic. pro Rabir. cap. 4, *auspicato in loco*, an einem geheiligten / privilegirten Ort. Passive ex activo verbo *Auspico, auspicare*, quo semel iterumque Plautus usus est. Per gradus etiam, ut Adjectivum movetur. Catullus Carm. 46.

Quis ullos homines beatiores
Vidit? quis Venerem auspicatiorem?

Quintilianus 10. cap. 1. *Ut apud illos Homerus, sic apud nos Virgilius auspicatissimum dederit exordium.* Et Tacitus Germ. cap. 11 *Agendis rebus hoc auspicatissimum initium credunt.*

¶ Auspicatò, zu gutem Glück. Terent. in Andr. a. 4. sc. 5. v. 12. *Haud auspicatò huc me appuli*, Ich bin zu einer unglückseligen Stunde hieher kommen. Cic. pro Muræna in principio: *illo die, quo auspicatò, comitiis centuriatis, L. Murænam consulem renunciavi.* Livius lib. 1. c. 36 *Nihil belli domique postea, nisi auspicato, gereretur.* Plinius lib. 7. cap. 9. *Auspicatius enecta parente gignuntur.*

¶ Inauspicatus, unglücklich / von böser Bedeutung. Superlativus est Plinii lib. 28 cap. 2, *bibente conviva mensam vel repositorium tolli, inauspicatissimum habetur.*

¶ Inauspicatò, sine auspiciis, infeliciter. Cicero 1. de Divin. cap. 17 *quod inauspicatò pomœrium transgressus esset.*

¶ Exauspicare, id est, malo auspicio agere: &

¶ Redauspicare, hoc est de novo auspicari, Plauti sunt Captiv. act. 3. sc. 5. extr.

Exauspicavi ex vinclis: nunc intelligo,
Redauspicandum esse in catenas denuo.

Redauspicari autem dicebantur Duces, cum male gesta re, reverterentur ad nova petenda auspicia: quod *auspicia repetere* Livius & Tacitus dixerunt: omnia repetere Virg. Æn. 2. v. 178. ubi vide Servium; itemque Lipsium ad 3. Annal. Taciti cap. 19.

AVSTER, νότος, ventus meridialis. Sudwind. Varia epitheta habet, ut Ovid. Metam. 1, v. 66 *pluvius.* Cicer. ad Att. 7. ep. 2. *Ita belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Auster & mitis.* Plautus Mercat. act. 5. sc. 2. v. 35.

Hic Favonius serenus, illic Auster imbricus:

Imbricus, quia imbres movet: unde & *Imbricitor*, quod imbres cieat, Ennio appellatus. Hinc Aristoteles 2. Meteor. à mundi parte, quæ antarctico polo subjecta est, flare negat, quod tam procul ad nos usque flatus pervenire non possit: cum in Problem. & lib. de Mundo ad Alex. illinc flare tradat. Ovidius certe 4. eleg. 10. v. 43. ab ortu suo procul digressum, languidum accedere scribit.

¶ Australis, meridialis. Ovid. 2. Metam. v. 132. *polumque Effugit australem*: & 4. de Ponto eleg. 4. v. 1. *dies australibus humida nimbis.*

¶ Austrinus, idem. *Austrinus dies*, Columell. 11. cap. 2. & *Austrinus flatus*, Plin. 17, 2. *Austrini colores*, Virg. 2. Georg. v. 271. *Austrinus vertex*, Plin. 2, 68. hoc est Polus antarcticus. Idem 16. c. 26 *etiamsi non pluat, sed fiat austrinum cælum, aut nubilum.*

¶ Transaustrinus. Martianus Capella lib. 6. cap. de Zonis: *Altera regio transaustrini halitus desertione contrahitur.*

¶ Austrifer, austrinos flatus ciens; poëtarum verbum. Silius lib. 12 principio:

- - - austrifero nebulosam vertice frontem
Immitis condebat hiems.

AVSTĒRVS, a, um: Totum Græcum est ex αὐστηρός, quod Vet.

A Gloss. *austerum, severum* interpretatur. Itaque suavi, & comi opponitur: Unlieblich / herbe. *Vinum austerum*, Cels. lib. 3. cap. 6. extr. *Gustus austerior*, apud Columellam lib. 12. c. 12. & 39. *Vinum austerissimum* apud Scrib. Largum Composit. 142. *Labor austerus*, id est, gravis ac molestus apud Horat. lib. 2. Serm. Sat. 2. *Austerus homo*, id est, *severus, & acerbus*, apud Cicer. de Orat. 3. c. 25. Idem pro Cœlio cap. 14 *More austero cum aliquo agere*, unfreundlich und störrisch mit einem umgehen. ¶ *Austeri colores*, etiam dicebantur lucentes obscurius: βαρεῖς Græci appellant, dunckle Farben: quibus opponuntur, *floridi*, eximie fulgentes, hohe und liechte Farben / ὀξεῖς vocati Græcis. Vide Plinium lib. 35. Histor. Nat. cap. 6. & quæ ad eum locum animadvertit Salmasius Exercit. Plinianis pag. 199. & seq.

¶ Austēritas, severitas. Das Sauersehen / Unfreundligkeit. Quintilianus lib. 2. cap. 2. de præceptore disserens: *Non austeritas ejus tristis, non soluta sit comitas.* ¶ Plinius etiam ad colores transtulit vocem non semel.

¶ Austēre, adverb. Cic. pro Muræna c. 35 *At enim agit mecum austere & Stoice Cato.*

¶ Subausterus, non nihil austerus. Celsus lib. 3. cap. 6. extremo: *vinum austerum, vel certe subausterum.* Et lib. 6. cap. 6 n. 8 *vinum bibere lene, subausterum, modice vetus.*

¶ Austerulus, diminutivum. Apulejus 4. Florid. *Ego & alias*
B *crateras Athenis bibi: poëticæ commentam, geometriæ limpidam, musicæ dulcem, dialecticæ austerulam.*

AVT, ἤ, conjunctio disjunctiva. Horatius Arte v. 333

Aut prodesse volunt, aut delectare poëtæ.

Sed habet ista Conjunctio & plures alias qualitates, quas Diomedes lib. 1. sub finem fusius persequitur, nos in compendio perstringemus ejus filum secuti. ¶ Ac primò quidem, si geminatur, *dubitativa* est. Virgilius 2. Æn. v. 36

Aut pelago Danaûm insidias suspectaque dona
Præcipitare jubent, subjectisve urere flammis:
Aut terebrare cavas uteri & tentare latebras.

¶ 2. Si semel pronunciatur, *diminutiva* est, & gradum habet ad inferiora tendentem. Ut idem Æn. 1. v. 69

Incute vim ventis, submersasque obrue puppes;
Aut age diversas, & disjice corpora ponto.

¶ 3. Est & *comminativa*, ut in illo Eclog. 7

Nymphæ noster amor Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite (proxima Phœbi
Versibus ille facit) aut (si non possumus omnes)
Hic arguta sacrâ pendebit fistula pinu.

¶ 4. Hortativa. Ut Æn. 9, 495

Aut tu, magne Pater Divûm, miserere.

¶ 5. Conjunctiva: Ut Æn. 1, 414

Molirive moram, aut veniendi poscere caussas.

C ¶ Copulativam etiam Priscianus agnoscit, cum lib. 18. scribit: *γε conjunctionem illi [Græci] & pro γὰρ, & pro γοῦν ponunt: quomodo & apud nos AT, & VEL, & AVT pro ET, & pro SALTEM, vel AVTEM etiam pro VALDE invenitur.* ¶ Conjungitur aliquando cum particulis *verò, etiam*, non tam sensûs, quam elegantiæ caussa. Neque enim addere necesse est. Lucretius lib. 4. v. 937

Propterea que fere res omnes, aut corio sunt,
Aut etiam conchis, aut callo, aut cortice factæ.

Cicero 1. de Oratore cap. 17 *Sed si quis esset, aut etiam fuisset, aut verò si posset; tu esses unus profectò* &c.

¶ Autem, adversativa. Terent. Eun. a. 5. sc. 2. v. 10 *Quid mea autem?* Was gehet es aber mich an? Ibidem sc. 5. v. 22 *Atque adeo autem, cur non egomet intrò eo?* Und zwar warum gehe ich nicht selbst hinein? Idem Heaut. a. 2. sc. 3. v. 10 *Quæ res te sollicitat autem?* ¶ 2. *Ecce autem, Porro autem, Tum autem*, id est, *præterea*, zu dem. Vid. Terent. Phorm. a. 1. sc. 5. v. 34. Adelph. a. 3. sc. 3, 66. & Eunuch. a. 5. sc. 9. v. 7. ¶ 3. Jungitur eleganter particulæ *Et*, ac tertio vel quarto loco positum. Lucret. lib. 1. v. 1077

Et quod inane autem est, finiri corpore cogit.

D Quintil. lib. 4. c. 1. *Et Demosthenis autem ad Æschinem orationem in proœmio convertit.* Sueton. Augusto cap. 73. *Et forensia autem & calceos nunquam intra Cubiculum habuit.* ¶ 4. Neque autem: Apul. 1. Florid. prope fin. *Proconsulis tabella sententia est, quæ semel lecta neque augeri literâ una, neque autem minui potest.* ¶ 5. Inservit sæpe connexioni. Corn. Nepos in Attico 17, 1. *De pietate autem Attici quid plura commemorem.* Dixerat de aliis ejus virtutibus: de pietate autem sic incipit.

AVTHENTICVS, αὐθεντικός, adject. *authenticum*, quod ab auctoritate conspicuis & valentibus profectum & comprobatum est, das da gilt und angenommen wird / ut, *Lex authentica, decretum authenticum.* ¶ Item primigenia scriptura, quæ exemplo, quam Copiam vulgo vocant, opponitur. Das Original / von der Copey unterschieden. Ulpianus Lege 4. Dig. Famil. ercíscund. *Labeo scribit, vendita hæreditate tabulas testamenti descriptas deponi oportere: hæredem enim exemplum debere dare, tabulas vero authenticas ipsum retinere, aut in æde deponere.* Hic Tabulæ authenticæ, das Original: Exemplum, Abschrifft / Copey.

¶ Ad-

¶ Adverbium hinc Græcum αὐθεντικῶς, in usum quoque Latinorum venit. Nam αὐθεντικῶς *loqui*, id est, cum auctoritate, Cic. ad Att. 9. epist. 14. & αὐθεντικῶς *nunciare* lib. 10. epist. 9.

AUTHEPSA, αὐθέψα, olla per se elixans, paucissimo & fere nullo igne supposito, unde ipsi nomen videtur esse factum; ἕψω enim *elixo* est. Legerunt alii *Anthepsa*, sed *Authepsæ* lectio probabilior esse videtur. Cic. pro Rosc. Amer. c.46 *Domus referta vasis Corinthiis & Deliacis, in quibus est authepsa illa, quam tanto precio nuper mercatus est*, &c.

Author, quod perperam scribitur, vide *Auctor*.

AUTOCHTHONES, Αὐτόχθονες, *indigenæ, minimeque aliarum gentium adventibus & hospitiis mixti*, ut Tacitus describit: velut nati ex ipsa terra. Cum enim persuasum esset gentilibus, homines initiò passim terrarum ex ipsâ tellure licet alios aliis seriùs, fungorum instar erupisse, (cui fabulæ nos meritò sacram Geneseos historiam opponemus:) αὐτόχθονες appellati sunt *primò* hi ipsi, quos ita crederent in quavis regione primos ex utero terræ prosiliisse. Censorin. cap. 4. *terrigenos*, itemque *indigenas* vocat. Γηγενεῖς nominant Græci & ἰθαγενεῖς. Iis *advectos* opponit Tacitus Agricolâ: *Britanniam qui mortales initiò coluerint, indigenæ an* advecti, *ut inter Barbaros, parùm compertum*. Porrò αὐτόχθονες etiam *Aborigines* dicti. Gloss. Vet. Αὐτόχθων, *Aborigo, Indigena*. *Gaji* quoque Latinorum (qui postea Caji,) & *Opici* ad Græcorum αὐτόχθονας alludunt. Γῆ enim & *Ops*, terra est. Vide Scal. cap. 38. de caus. Lat. ling. Voss. de vit. serm. p. 166. ¶ 2. *Postea* terrigenarum talium posteri etiam αὐτόχθονες appellati, sed ii tantum, qui à primis illis oriundi nec mutassent patriam terram, nec alienas gentes suæ miscuissent. Et huc respicit locus ille Taciti descriptus initio. Nec alio sensu *indigenitalis* dici videtur apud Ciceronem 3. de orat. cap. 83. ut non male censet Pet. Faber in Comm. ad eum loc. pag. 80. Tales autem censeri se inter Græcos inprimis cupiebant Athenienses, eà ex re nobilitatem suam metientes. Vid. Auson. de claris urbibus, tit. de Athenis, & Justin. lib. 2. cap. 6. Atque hujus rei velut insigne volebant ipsi quondam esse Cicadas aureas, quas implexas capillis gerebant: nam è terrâ ajunt cicadas procreari. Vid. Jos. Scalig. in Cir. Virg. pag. 56. & Jan. Parrhas. apud Gruter. Tom. 1. Lamp. p. 836. ¶ 3. Per metaphoram 70. interpretes αὐτόχθονας vocant Judæos nativos, & opponunt τοῖς γειώραις, qui alias & proselyti vocantur, quomodo Græcis aliàs opposita sunt αὐτόχθονες & ἐπήλυδες, Latinis *indigenæ* & *advenæ*. Locus est Exod. 12. v. 19. *Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel*, ἔν τε τοῖς γειώραις, καὶ αὐτόχθοσι τῆς γῆς: latin. *tàm te advenis, quàm de indigenis terræ*: Lutherus: Es sey ein Frembdlinger/ oder Einheimischer im Lande. De Judæorum hac distinctione vide Hotting. thesaur. philol. p. 12. & 17.

AUTOGRAPHUM, αὐτόγραφον, exemplar Autoris manuscriptum, eine Handschrifft/ eigen Handschrifft.

AUTOLYCUS Αὐτόλυκος, Mercurii filius, & avus maternus Ulyssis, artificiis furtorum clarus. Ovidius Metam. lib. 11 v. 313

Alipedis de stirpe Dei versuta propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus in omne:
Qui facere assuerat, patriæ non degener artis,
Candida de nigris, & de candentibus atra.

Martialis lib. 8. Epigramm. 59, quod inscribitur, in Luscum furem:

Non fuit Autolyci tàm piceata manus.

Corrigendus eâ in voce Servius ad 2. Æneid. Virgil. vers. 79. *Auctolicus* (lege Autolycus) *quidam fur fuit, qui se varias formabat in species: Hic habuit liberos, Sisyphum, unde natus est Sinon; & Auctoliam, unde Ulysses*. Neque auctoliam hanc opinor, peccabit, qui reformabit in *Anticleam*. Sic enim Homerus vocat Odys. λ. v. 85.

Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.

AUTOMATON, αὐτόματον, opus mechanicum, ita elaboratum subtiliter, ut suâ sponte nullà apparente caussa, moveatur: ut sunt horologia, itemque versatiles machinæ, *Veru automaton*, ein Bratenwender/ &c. Ulpianus Lege 41. §. 11. D. de Legatis, *automataria* vocat. *Automati* vox Latinis literis apud Suetonium exstat in Claudio cap. 44.

¶ Αὐτοματίας nomine Timoleon coluit Fortunam, ad quam omnia sua referebat bene gesta, ut Plutarchus περὶ εἱμαρμένης, & Nepos ejus vitâ prodiderunt. Vide Torrent. ad l. 1. Serm. Horatii Sat. 7. v. 81. & Gyrald. in histor. Deor. syntagm. 16.

¶ Automatarius, a, um. Ita Ulpianus Lege 41 § 1. de Legatis & fideicommiss. lib. 1, ut observavimus, *automataria* dixit, subintellige *opera*. *Automatarius faber* in veteri lapide Romæ (cujus inscriptionem Torrentius ad suprà citatum locum Suetonii produxit, etiam p. 642 Gruterus) reperitur.

AUTOMEDON, ontis, Αὐτομέδων, auriga Achillis. Virgil. 2. Æn. v. 477, *& equorum agitator Achillis, Armiger Automedon*.

¶ 2. Automedon fuit etiam Græcus auctor, cui hoc tribuitur epigramma:

εὐδαίμων πρῶτον μὲν ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων,
εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας· τὸ τρίτον, ὅστις ἄπαις.
Quod est,

Qui nulli debet, fortunatissimus hic est,
Proximus huic cœlebs, tertius orbus erit.

Vid. in Chiliad. Erasm. *Felix qui nihil debet*. Vide etiam Plutarch. lib. περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, ubi similis materia tractatur.

AUTOPYROS, αὐτόπυρος vel αὐτοπυρίτης, panis ex tritici farinâ à furfuribus non expurgatâ, grob Weitzen-Brod/ Cicero 5. Tuscul. cap. 34 *Cibarium panem* vocat, Brod das man für das Gesinde speiset/ dictus quasi ὅλος αὐτὸς ὁ πυρὸς, hoc est, totum ipsum triticum nullâ sui parte ademptâ, ut Galenus vult lib. 1. de alimentis.

Autor, vide *Auctor*.

AUTUMNUS seu potius *Auctumnus*, quarta pars anni ab accessione vel *augmento* frugum dicta, der Herbst. Festus Pompejus: *Auctumnum quidam dictum existimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes coactis agrorum fructibus*. Quod etiam Vossius Etymologico probat, quamvis usitatior literæ *C* elisio sit. Horatius lib. 4. oda 7 *autumnum pomiferum* vocat; *gravem*, id est, noxium, morbiferum Cæsar Comm. 3. de Bello Civ. cap. 2. & Horatius lib. 2. Serm. Sat. 6. v. 19 dixit, ubi & *Libitinæ quæstum* facete appellat ex funerum frequentiâ, quæ infamare hanc partem anni plerumque solet. Nam ex temporibus anni autumnus periculosissimus est; caussa tempestatum inæqualitas. Celsus lib. 2. cap. 1. *Ex tempestatibus optimæ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ quæ variant maximè: quò fit, ut autumnus plures opprimat*. Lege ibi plura. Ovidius 2. Art. am. v 315. 318

Sæpe sub autumno, cùm formosissimus annus,
Aere non certo corpora languor habet.

Pulchrorum etiam autumnus bonus est, τῶν γὰρ καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλὸν, de Agathone & Euripide Plutarch. Vide Chiliad.

¶ 2. Autumnus pro Autumnitate, vide paullo post.

¶ Usurpatur *autumni* vox & adjective. *Nam autumnam tempestatem* Herbstwetter/ Gellius lib. 19. cap. 7. *Autumnos dies* Theodos. & Arcad. Impp. L. 7. C. de feriis: *autumnas pruinas* Ausonius Eidyll. 8. *Autumnam temperiem* Cyprianus lib. 1. contra Demetrianum dixerunt.

¶ Autumnalis, ut *Æquinoctium autumnale*, Livius lib. 31, cap. 47 wenn Tag und Nacht einander gleich seyn. *Autumnalia pyra*, Plinius 2. c. 41. *corna*, Ovid. 13 Metam. v. 816 *Putatio autumnalis*, Columella lib. 4 cap. 9 extr.

¶ Autumnitas, i. e. proventus autumni. Arnobius lib. 1. adversus Gentes p. 12. *Ex olivis vestris atque vinetis plenam faciant autumnitatem fundi*. Sic & Symmachus lib. 3. epist. 23 *Nos hic in otio rusticamur, & multimodis autumnitate defruimur*. Vindemiam intelligit & vini proventum, ut, quæ sequuntur, verba ostendunt. Eadem notione *Autumnum* ipsum dixit Martialis lib. 3. Epigr. 58

Et multa fragrat testa senibus autumnis.

Senes autumnos, vini veteris copiam dixit. ¶ 2. Pro ipso autumno sive tempore autumnali, Herbst-Zeit/ Herbst-Wetter. Cato R. R. c. 155. *prima autumnitate cum pluvia est*.

¶ Autumno, autumnare; ut hiemare, vernare, dicimus, apud Plinium legimus lib. 2. cap. 50, *Qua ratione*, inquit, *crebra & in Italia fulmina; quia nobilior aer mitiore hieme & æstate nimbosa semper quodammodo vernat vel autumnat*. Idem lib. 2. cap. 47 *Corus autumnat*, bringt den Herbst mit sich/ machet Herbstwetter.

AUTUMO, are, ich meyne/ halte dafür. Gell. lib. 15. cap. 3 *AUTUMO non solùm significat* totum æstimo, *sed & dico, & opinor, & censeo*. Terent. Prologo Heaut. *Neque se id pigere, & deinde facturum autumat*, er saget auch / es gereue ihn nicht/ und er wolte es nachmahls mehr thun. Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 104

— — quia enim item asperæ sunt,
Ut tuum victum autumabas.

Et vers. 110, *Si vera autumas*, i. e. dicis. Et alibi sæpius. Apulejus Apolog. p. 276 *Eum quoque Zenonem longe decorissimum fuisse, ut Plato autumat*, id est, dicit scribens, seu prodit. Vet. Gloss. *Autumat*, λέγει.

AVUS, patris matrisve pater, Großvater. *Avus paternus, maternus*. Horatius lib. 1. Satyr. 6 pr.

— avus tibi maternus fuit atque paternus
Olim qui magnis legionibus imperitarint.

Per catachresin ponitur pro abavo. Rupert. ad Pomp. Enchirid. p. 436. seq.

¶ Avia, die Großmutter. Cic. de Arusp. resp. cap. 11 *Illa mater dea te te, Cn. Lentule, cujus ab avia manibus esset accepta, spectatorem esse voluit*. ¶ 2. Metonymice Persius Satyra 5. v. 92 *veteres avias* aniles fabulas & deliramenta appellat.

¶ Proavus, avi pater, des Großvaters oder Großmutter Vater/ der Elter-Vater. Cic. pro Cæl. c. 14 *Non avum, proavum, atavum audieras consules fuisse?*

¶ Proavia, die Elter-Mutter / avi vel aviæ mater. Suetonius Calig. cap. 10, *in Liviæ Augustæ, proaviæ suæ, contubernio mansit*.

¶ Abavus, meines Großvaters oder Großmutter Großvater. Cic. de Clar. c. 58 *abavorum illustre nomen*.

¶ Atavus, abavi pater. Cic. pro Cæl. c. 14. Vide *Proavus*. Et Terent. Phorm. a.2. sc. 3. v.48 *Progenitem vostrâm usque ab avo atque atavo proferens.*
¶ Tritavus, abavi avus; posteà *majores*, die Vorfahren.
¶ Avitus, a, um, quod avo redit, was vom Großvater anstirbet oder geerbet wird / Cic. in Verr. 2. cap. 5. *Avita & patria res.* Et pro Cæl. c. 14. *bona avita.* Livius lib. 1. cap. 6. *avitum malum, regni cupido.* hoc est; non aliter certamen inter Romulum & Remum fuit de regno, quam fuerat avo horum cum fratre Amulio.
¶ Avitè, adverb. Tertullianus extremo libro adv. Valentinian. *Filium hominis avite pronunciatum* dixit. Ita Frobenius, & Fr. Junius editione Franequerana: at Rigaltius *ajunt* pro *avite.*
¶ Proavitus, a, um, quod à proavo est, ut *Rura proavita*, Statio lib. 4. Silv. 4. v. 83. *Proavita regna*, Ovidio 13 Metam. v. 416. Et Silius lib. 5. v. 79 *proavitæ insignia pugnæ*, de Corvini alite. Idem lib. 16. v. 253 *proavita potentia.*
¶ Avunculus, μητράδελφος, matris frater, der Mutter Bruder. Cic. 3. Fin. c. 2. *Eam controversiam dijudicabis, quæ mihi fuit cum avunculo tuo.* Plinius lib. 5. epist. 8 *Avunculus meus, idemque per adoptionem pater*, Plinius scilicet Veronensis, historiæ naturalis conditor, cujus soror erat mater Plinii junioris. Vide lib. 6. epist. 20. num. 10. Festus clarissime: *Avunculus, matris meæ frater. traxit appellationem ab eo, quod æque tertius a me, ut avus est, sed non ejusdem juris, ideoque vocabuli facta diminutio est: sive avunculus appellatur, quod avi locum obtineat, & proximitate tueatur sororis filium.* Aliquando maritus sororis matris ita appellatur: ut apud Senecam Consol. ad Helviam cap. 17. sic *fratris* vocabulum ad patrueles etiam transfertur. ¶ *Avunculus magnus*, aviæ frater est, der Großmutter Bruder / Ciceroni de Clar. c. 62. Idem *Avunculus major* Vellejo Pat. 2. c.59. & Suetonio vocatur Augusto cap. 7. ita enim Julium Cæsarem vocant: ex cujus sorore, Juliâ, nata fuit Atia, Augusti mater.
¶ 2. Apud JCtos *Avunculus major* proaviæ frater; qui & *Proavunculus*, Lege 1. § 7. de gradibus. *Avunculus maximus* frater abaviæ appellatur. Vide Paullum JCt. Lege 10. §. 15. 16. 17. D. eodem.
AVXILIVM, Hülffe / militaris vox, qua denotabantur sociorum copiæ ac opes, quæ belligerantibus subsidio sunt. Varro lib. 4. de lingua Latina, AVXILIVM, inquit, *appellatur ab* AVCTV, *cum accesserant, qui adjumento essent, alienigenæ.* Et rectè dixit *Alienigenæ*. nam in Romanâ militiâ discrimen erat inter Socios atque *Auxilia*: Socii dicebantur Italici: *Auxilia* de gentibus externis; de quo videre licebit Lipsium lib. 1. De Militia Romana Dial. 7. Veget. lib. 2. de re milit. cap. 2. atque in hâc significatione frequentius in plurali numero usurpatur. Sallust. Jugurth. cap. 8. *Dimittere auxilia.* Sic servi dicuntur *Servitia*; legati *legationes*.
¶ 2. Hinc igitur ad quamvis opem aliam, quæ nobis præstatur, translata vox: frequenter eam, quam ægrotantibus medici ferunt. Statius lib. 1. Silv. 4. v. 111.
Adjuvat ipse DEVS, morboque valentior omni
Occupat auxilium.
Cato, melior auctor, quàm quibusdam videtur, lib. 2. Dist. 23
Corporis auxilium medico committe fideli.
Et lib. 4. Dist. 14.
Auxilium à notis petito, si forte laboras:
Nec quisquam est melior medicus quàm fidus amicus.
De valetudine enim Poëta loquitur: & *utiliorem Medicum amicum esse, quàm extraneum* Celsus etiam docet Præfat. extremâ: Apud quem eâ ipsâ Præfat. *auxilia vulnerum morborumque in principio* legas. Sic Æsculapium medicinæ Deum, *auxiliatorem* Statius dixit lib. 3. Silv. 4. v. 23
— — — ubi maximus ægris
Auxiliator adest.
Cicero 2. Catil. c. 9. *Auxilium cui ferre contra quem.* Nepos Att. c. 11. *Auxilio cui esse*, helffen / behülfflich seyn. Idem Cic. pro Rosc. Am. c. 40, *Auxilium sibi adjungere*, sich Hülffe schaffen. Nepos Thras. c. 3, *auxilio venire*, zu Hülffe kommen. Cicer. pro Rab. c. 2. *Ope & auxilio deorum gubernantur respublicæ.* Durch Gnade und Hülffe GOttes werden Land und Leute regieret. *Auxilium alicujus implorare*, um eines Hülffe ansuchen / Virg. 4. Æn. v. 617.
¶ Auxiliari, adjuvare, opem & auxilium ferre. helffen. Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. *Sed hoc mihi dolet, nos penè serò scisse & penè in eum locum rediisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier*, aber das thut mir wehe / daß wir es zu langsam erfahren/und es schier dahin mit uns kommen sey/daß kein Mensch/ob wol iederman wolte / uns einige Hülffe thun könte: Ovid. lib. 1. de Pont. eleg. 4
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.
¶ Auxiliator, ein Helffer. De quo Statii metra paullo antè dedimus. Et Quintilianus lib. 12. cap. 3, *litigantium auxiliator egebit auxilio.* Tacitus lib. 6. c. 37. n. 4 *haud inglorius auxiliator.*

¶ Auxiliatrix. Cassiodorus lib. 2. epist. 40. *Musica perniciosa odia convertit ad auxiliatricem gratiam.*
¶ Auxiliabundus, qui auxiliatur, adjectivum verbale. Apulejus de Deo Socrat. p. 48 ed. Elmenh. *Virgiliana Juturna, quæ mediis millibus auxiliabunda fratri conversatur.*
¶ Auxiliaris, auxiliare, behülfflich. ¶ *Auxiliares* absolute milites sunt auxilio ferundo à sociis missi. Cæs. 3. bell. Gall. c. 25. & 1. Civ. c. 78. add. Fest. Pompejus.
¶ Auxiliarius, idem, ut *auxiliariæ cohortes*, Cic. de Prov. cons. c.7. & Hirt. de Alex. a. 62. *Equites auxiliarii*, Sallust. Jugurth. c. 46. Milites auxiliarii Liv. lib. 40. cap. 40.
AVXO, nomen unius è Gratiis apud Pausaniam & Clementem Alexandrinum. Vide Theoph. Raynaud. Theol. nat. dist. 7. n.31.
AXILLA, vide *ala*. *Ascellam* etiam dixerunt ævi sequioris Auctores, ut Odo Abbas Cluniac. apud Vincent. Bellovacens. lib. 24. Spec. hist. c. 54. *Duo paralytici --- aptabis baculis sub ascellas repere magis, quàm fugere tentabant.* die Achsel.
AXINOMANTIA, magicæ sive divinationis species fuit, quæ per secures fiebat. Græce ἀξινομαντεία, ab ἀξίνη, *securis*. Plinius lib. 36 cap. 19 vocabulo Latino usus est. Idem lib. 30 cap. 2 ineunte vocat, *securibus divina promittere.*
AXIOMA, ἀξίωμα, Dialecticorum vox. Est autem ἀξίωμα, Donatus in Andriâ Terentii act. 1. sc. 1. v. 18. describit, *Sententia, vel Enunciatio uno verbo nexam continens & perfectam intelligentiam. Constat enim ex nomine & verbo.* Hinc & *Verbum* à veteribus appellatum, idem ad Eunuch. act. 1. sc. 2. observat. Cicero lib. 1. Tusc. Quæst. cap. 7 *Pronunciatum*; in Academicis *Effatum* dixit: Varro *Profatum*; item *Proloquium.* Vide Gellium lib. 16. cap. 8.
AXIOTHEA Phliasia, Platonis discipula, quam & Speusippus audiisse fertur: Laërt. init. lib. 4.
AXIS, ἄξων, ut Festus notat, *habet significationes: Nam & pars cæli Septentrionalis; & stipes teres, circa quem rota vertitur: & tabula sectilis AXIS appellatur.* Media, quæ propria notio, usu probatissima. e. g. Martial. 2. epigr. 77
Utilis ungendis axibus esse potes,
einen Acker-Studenten geben. ¶ Prima Festi, sive ad cælum translata satis etiam recepta, ut ex illo Manilii lib. 4, 589 constat:
Asper ab axe ruit Boreas, venit Eurus ab ortu.
¶ Atqui non pars septentrionalis tantùm, sed & antarctica ad axem pertinet. Nam axis cæli totus ille trajectus dicitur, qui polis duobus terminatur. Cicero de universitate. c.10. *Jam verò terram altricem nostram quæ trajecto axi sustinetur.* Proclus de Sphæra pr. ἄξων τοῦ κόσμου, ἡ διάμετρος αὐτοῦ, περὶ ἣν στρέφεται. Prudentius de mundi interitu Hymno 11. Cathem.
Cum vasta signum buccina
Terris cremandis miserit,
Et scissus axis cardinem
Mundi ruentis solverit.
¶ Improprie verò pro quavis mundi plaga, seu climate, auctoribus, ac Poëtis maximè, usurpatur. Lucanus lib. 3. vers. 259
Quamvis Hesperium mundi properemus ad axem.
Et ita Silius ante eum lib. 1. v. 130
— — Hesperio tellus porrecta sub axe.
Immo & Ovidius 4. Metam. v. 214
Axe sub Hesperio sunt pascua solis equorum.
¶ Sed & pro monte seu clivo *axis* dicitur. Claudianus Præfat. in Paneg. de Cons. Mallii:
Contulit alternas Pythius axis aves.
Pythius axis, Parnassus dicitur, Apollini Pythio & Musis sacer. Propertius lib. 4. El. 1.
Scandentisque axis consurgit vertice montis.
Ubi *vertex axis*, collis, seu clivus est, ut Scaliger interpretatur. Quamquam Passeratio facile assentior, *arcis* pro *axis*, ex veteri libro restituenti. ARX enim mons est, ut supra docuimus. Sed & in illo Juvenalis Sat. 4. v. 117
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Axes Vetus Scholiastes *Clivum* interpretatur.
¶ Pro *asseribus*, apud Vitruvium *Axes* legimus lib. 4. cap. 2. Sic Columella lib. 2. de re rustica cap. 19 *roboreis axibus solum compingere; & cap. 30. Stabula roboreis axibus constrata* (Ställe mit Eichenen Poolen ausgesetzt) dixit. *Axes æsculini, querni* apud eundem Vitruvium lib. 7. cap. 1. In fœminino genere *axes quernas* Palladius dixit lib. 1. de re rustica Tit. 9. Vide supra in *Asser*. Hinc
¶ Axiculus, der Zapffe daran etwas umläufft. Vitruv. 10. cap. 21 *axiculi, è quibus funes alligati, retinebunt arietem.* Adde ibidem cap. 14.
¶ Axo, sive Asso, unde
¶ Coaxo, sive Coasso, are, axibus sternere seu contabulare. Vitruvius lib. 7. cap. 1, *Cum coassatum fuerit, super altera coassatio transversa sternatur, clavisque fixa duplicem præbeat contignationi loricationem.*
¶ Coaxatio sive Coassatio. Jam ex Vitruvio lib. 7. c. 1 ostensum. Idem lib. 5. cap. 1, *Meniana superioribus coaxationibus collocentur.* hoc est, superioribus tabulatis, quia axes tabulæ sunt, ut modo
modo

do diximus. Plinius lib. 36 cap. 25, *Necessarium binas per diversum coassationes substerni.*

AXIUS, fluvius ex Scardo monte ortus, per Mygdoniam fluit, & in Sinum Thermaicum labitur. Plin. lib. 4. c. 10. Herodot. lib. 7. cap. 123.

AXONES, leges Solonis Suidæ. Vide Lindebrogium ad Ammianum p. 47. Is enim Latine usus voce est lib. 16. cap. 5. Est autem ὁ ἄξων *axis*, unde Gellius lib. 2. c. 12, *Solonis leges axibus ligneis incisæ sunt.*

AXUNGIA, adeps suillus inveteratus, Plinius lib. 28 cap. 9, sect. 37 *Adipi laus est, maxime suillo, qui tanto utilior, quanto vetustior. Axungiam Græci etiam appellavere jam in voluminibus suis,* quamvis Latinum origine vocabulum. Et paullo post: *Antiqui axibus vehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: unde nomen.* Usum in medicina ibidem ostendit. Schmeer/ item Wagenschmier. Plin. 28. c. 9.

AZAN, mons Arcadiæ, Cybelæ Deorum matri sacer. De eo Statius Theb. 4. v. 292

— — *Idæis ululatibus Azan.*

¶ Azania pars Arcadiæ, cujus incolæ *Azanes*. Vide Steph. Byz.

AZYMUS, ἄζυμος, *non fermentatus*, ungesäuert: est enim fermentum ζύμη. ἄρτος ἄζυμος, *panis non fermentatus*, ungesäuert Brod/ ἄρτος ζυμίτης, panis fermentatus, gesäuert Brod. Latine *panem azymum* Scribonius Largus scripsit Compos. 133. De pane azymo vide plura apud Clasenium in Exercitat. ad Passionem Dominic. Lib. 1. cap. 1. ubi gentes quoque eo usas ex Plin. 18. cap. 11. & Athenæo lib. 3. c. 15. docet. An panis verus sit, & sanitati aptus? ibidem disputat.

¶ Azymitæ, vox Ecclesiastica a Græcis in Latinos jacta, eo quod hi in eucharistia panibus azymis uterentur. Leo epist. ad Mich. patr. c. 20. Concil. Tom. 3.

B.

B LITERA muta, potestatem mediam quandam habet inter *p.* & *ph.* π & φ; ut πύξος, *Buxus*: ἀμφω, *Ambo*, θρίαμβος, θριαμβεύω, *Triumphus*, *Triumpho*, *nubo*, *scribo*, *nupsi*, *scripsi*, &c. Quintilianus etiam *Byrrhum*, pro Pyrrho, & *Belenam* pro Helena, antiquos scripsisse monuit lib. 1. cap. 4. Quin & quod βασκάνιον Græci, Latini *Fascinum* scribunt, ¶ 2. In compositione verborum in *U* interdum mutatur, ut *aufero*, *auffugio*. ¶ 3. Sequente vero litera *f*, in eadem quoque transit, ut *Officio*, *Sufficio*, *Suffio*. Mutatur & in *c*, ut *occurro*. In *g*, ut *Suggero*. In *m*, ut *Summitto*. In *r*, ut *Surripio*. In *s*, ut *Jubeo*, *jussi*. ¶ 4. In literis antiquis B. *Brutum* vel *Balbum* indicat. Item *Bonum*: ut B. AV. *bonis auspiciis*, seu *bonis avibus*; B. I. I. *Bonum judicis judicium*, B. F. *Bonum factum*, quâ formulâ in edictis proprie usi. Turneb. lib. 3. Adv. cap. 22. ¶ 5. In antiquis & manuscriptis codicibus & monumentis B. pro V. sæpe invenitur positum. *Albei*, *Atabis*, *Probincia*, *Serbus*, *Viba* &c. pro *Alvei*, *Atavi*, *Provincia*, *Servus*, *Viva* &c. vide Lipsium lib. 2. Var. Lect. cap. 28. ubi inter alia vidisse se affirmat Adamantii Martyris (Martyrii legit Ludov. Carrio Antiq. Lectionum p. 32.) libellum de Affinitate V. & B. Elegans exstat Epigramma apud Martial. lib. 5. de hac litera 27

Quod Alpha dixi, Codre, pænulatorum
Te nuper, aliqua cum jocarer in chartâ;
Si forte bilem movit hic tibi versus
Dicas licebit beta me togatorum.

BAAL, Βαάλ, nomen fuit Idoli gentium, quo Tyrii Jovem coluêre, ut tradit Augustinus Tom. 4. Quæst. super Judicum, lib. 7. quæst. 16. ¶ Vocabulum Punicum est, Dominum vel dominantem significans: unde etiam Duces eorum id cognomenti loco sibi assumsere, ut, *Hanni-bal*, *Hasdru-bal* &c. Chaldæis sive Assyriis *Bel* dicebatur: Unde Græcorum Βῆλος, & Latinorum *Belus*. Vide eruditissimum Seldenum Syntagm. 2. de Diis Syris cap. 1.

BABAE, Interjectio hominis cum admiratione approbantis, vel negligentis, aut etiam læte alterius dicta ferentis, apud Plautum. v. g. Pseud. 1. sc. 3. v. 131.

BABECALUS vel Babæcalus, didaculum videtur signare. Arnobius lib. 4. p. 141 *ut babecali adolescentes solent.* Fragm. Tragur. Petronii p. 14 *quem vos ex istis babæcalis.*

BABYLON, Βαβυλών, urbs maxima fuit & potentissima, *Chaldaicarum gentium caput*, quemadmodum Plinius vocat lib. 6. cap. 26. quanquam Aristoteles *gentis sive provinciæ potius, quàm civitatis ambitum habuisse* censet lib. 3. Polit. cap. 2. Ejus conditores traduntur varii. Nec mirum: quippe quæ à multis regibus aucta & amplificata. Initium à Nohæ posteris Nimrodoque est, qui nonnullis idem Græcorum Belus est, quem Babylonis Conditorem Sidonius antiquus Poëta Græcus celebravit, ut Vossius lib. 1. de Idololatriâ cap. 24. observat, quem vide. Sed quia magnum cultum atque ornatum Semiramis addidisse creditur, idcirco & ejus auctor celebrata Propertio est, lib. 3. Eleg. 11. Nec aliter Strabo, Diodorus, Curtius, Justinus sentiunt. Vide & Augustinum lib. 16. de Civ. Dei cap. 4. & lib. 18. cap. 2. & Conring. Adversar. Chronolog. cap. 8. p. 41. Ambitus ejus *trecentorum & sexaginta quinque stadiorum* fuit; muri verò alti *quinquaginta cubitos*, lati *pedes* XXXII. in iisque via tam spatiosa, ut quadrigæ mutuò sibi occurrentes pertransire facile possent, ut Curtius auctor est lib. 5. c. 1. Plinius 6. c. 26 altitudinem ducenis pedibus, latitudinem quinquagenis definit, Herodotum secutus. Vide supra nominatos auctores, itemque Philostratum lib. 1. de Vitâ Apollonii cap. 18 Florentissimum in eâ fuit regnum sub Nabuchodonosore illo, qui Syriam maximo exercitu ingressus Judæam sævissimâ captivitate exhausit. Capta tandem à Cyro est & Dario, regno ad Medos prius, mox ad Persas translato. Scripsit alicubi D. Hieronymus, suâ ætate, hoc est, Honorio imperante, vix è ruderibus loci deserti incultique vestigia exstitisse, quæ urbis situm indicarent. Idem tamen in cap. 13 Esaiæ, quo Vates divinus excidium urbis prædicit, ex relatione quadam alterius refert, venationes regias haberi in Babylone, & omnis generis bestias murorum ejus tantum ambitu coerceri. Adde his programma de ruinis illustrium rerump. quod in Fasciculo nostro XLIX est, ubi plura in hanc rem disputavimus. *Nihil urbis ejus moribus corruptius, nec ad irritandas, illiciendasque voluptates instructius fuisse* Curtius scribit lib. 5. cap. 1.

B ¶ Babylon alia Ægypti fuit ad Nilum, è regione Memphis, cujus rudera haud longe absunt à magna urbe Cairo. Strabo, Ptolemæus, & Byz. Stephanus memorarunt.

¶ Babylonia, regio circa Babylonem, Arabiæ, Mesopotamiæ & Assyriæ terminis circumscripta: aliâs *Chaldæa* vocitata.

¶ Babylonius, gentile nomen. Curt. lib. 5. cap. 1. n. 37 *Babylonii maxime in vinum, & quæ ebrietatem sequuntur, effusi sunt.* Ibidem n. 16 *Babylonii muri.* Et Lucanus lib. 6. v. 50

Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.

¶ Babylonius, Tertulliano *genethliacus* est seu *Mathematicus*, einer der Nativitäten stellet. Chaldæos enim seu Babylonios magnâ curâ Astrologiam coluisse plures auctores asserunt. Quin ibi inventam sideralem scientiam Plinius tradit lib. 6. cap. 26. Claudianus Panegyr. de IV. Consul. Honorii vers. 145

— — — — *te sensit Etruscus*
Augur, & inspectis Babylonius horruit astris.

C Idem Paneg. de VI. ejusd. Consul. v. 18

Namque velut stellas Babylonia cura salubres
Optima tum spondet mortalibus edere fata &c.

Babylonia cura, id est, Astrologorum curiositas, sive curiosa Genethliacorum ars. Hinc Horat. lib. 1. Carm. od. 11

Tu ne quæsiveris [scire nefas,] quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint, Leuconoe, nec Babylonios
Tentaris numeros.

Numeros enim *Babylonios*, Astrologorum rationes, seu supputationes dixit.

¶ Babylonicus, adject. aliud, ut, *Babylonica triclinaria*, Plin. 8. c. 48. *Babylonica peristromata consutaque tapetia advexit.* Plaut. Stich. a. 2. sc. 2. v. 54.

¶ Babylonicum, Substant. Vestis Babylonica. Laberius apud Petron. *Plumato amictus aureo Babylonico.* Vet. Gl. *Babylonicum*, ψιλὴ πολύμιτος.

¶ Babyloniensis, aliud gentile, quo Plautus aliquoties usus est. Trucul. a. 1. sc. 1. v. 66 & sc. 2. v. 100 *Babyloniensis miles.*

BABYS, frater Marsiæ fabulis est. Vide Proverb. in Chiliad. κάκιον Βάβυς αὐλεῖ, *pejus Babys cantat.* Quod in eos dicitur, quorum exercitatio semper in pejus vergit, ut quidam oratores quo longius dicunt, eo dicunt indoctius.

Bacario, vide *Aquarius* in *Aqua*.

BACCA, fructus est lauri, olivæ, corni, Beerlein. *Baccæ lauri*,
D Virg. 1. Georg. v. 306. Lorbeern. *Baccæ juniperi*, Plin. lib. 12 cap. 7, Wachholder Beer. *Baccæ myrti*, ibid. c. 17 *Baccæ platani*, Idem lib. 15. cap. 7. Differunt *baccæ* ab acinis, quod illi proprie uvarum grana; quanquam & *acinus* pro baccis, ut sambuci & hederæ, usurpetur. Cicero de Divin. 2. c. 6 *Agricola cum florem oleæ videt, baccam quoque se videre putat.* Mora ipsius sunt mori, & ruborum, Maulbeer/ *mora rubi*, Brombeer/ *mora dumi*, Heckschleen/ *mora myrti*, Heidelbeer. ¶ 2. *Margaritæ* seu *uniones* etiam baccæ dicuntur a similitudine. Virg. in Culice v. 67

Conchea bacca maris pretio est.

¶ 3. Transfertur vox ad pecudum stercus, ovium puta, caprarumque. Palladius lib. 1. de re rustica tit. 14, *Si caprini stercoris baccam subula subtiliter excaveris* &c. Ita nos Schaffslorbeern/ Ziegenlorbeern/ dicimus.

¶ Bac-

¶ Baccula, diminut. ein Beerlein. Plin. lib. 25. c. 8, de Aristolochiæ generibus: *Ferunt bacculas parvas, ut capparis.* A

¶ Baccalia, eine Art des Lorbeerbaums. Plin. 15. c. 30.

¶ Baccatus apud Virg. est lib. 1. Æn. v. 654,

-- -- colloque monile
Baccatum,

id est, baccis seu gemmis distinctum, ein Kragen mit Perlen bestickt. Imitatus est Silius lib. 8. v. 134.

¶ Baccifer, a, um, adject. ut *hedera baccifera*, apud Senecam in Oedipo v. 414. Et Silius lib. 3. v. 596 *baccifer Sabinus*, quod olivæ ferax ager Sabinorum. Et Plinius lib. 16. cap. 10 *taxus baccifera.*

BACCAR, neutr. gen. sive baccharis, fœm. βάκχαρις, herba odorata est, odore proxima cinnamomo, coronaria, nuper reperta in Italia, quemadmodum scripsit Matthiolus. Virg. Ecl. 4. v. 19

Errantes hederas passim cum baccare tellus,
Mistaque ridenti colocasia fundet acantho,

Ubi Servius: BACCAR, inquit, *herba est, quæ fascinum depellit.* Virg. Ecl. 7. v. 27

-- -- baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua locuto.

BACCHIUS, βάκχειος, pedis nomen est, qui & *periambus* dicitur, constat syllabis tribus priore brevi & duabus posterioribus longis, ut *Athenæ.* Opponitur ei *Palimbacchius* seu *Antibacchius*, qui pes est constans duabus longis prioribus, & brevi ultima, ut, *natura.* Vid. Quintilian. lib. 9. cap. 4. ¶ 2. *Bacchius* etiam & *Bithus* gladiatorum sunt nomina, celebrata sub *Augusto*, Acron. Vide in Chiliad. Erasmi, *Bithus contra Bacchium*, & Horatianos interpretes lib. 1. Serm. Sat. 7. v. 20, *Compositus melius cum Bitho Bacchius.* B

BACCHUS, Διόνυσος, Græcis, Jovis & Semeles filius, vini non modo, verum & zythi, ut Diodorus Siculus auctor est, inventor. Unde 1. *Bacchus* per Metonymiam pro vino Poëtis passim ponitur. Tibullus lib. 1. eleg. 8. v. 41

Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert,
Crura licet dura compede pulsa sonent.

¶ 2. pro insano ac furente. *Bacchus* enim, *Luna*, & *Ceres* furoris præsides credebantur: unde *Bacchi*, Lunatici Ceritique dicti. Plaut. *Tu Bacchus es*, du rasest. quæ verba sunt ex Amphitr. Act. 4, sed ejusmodi scena, quæ suspecta eruditis, non Plautina videtur. Multa cognomina habuisse testatur Ovidius 4. Metam. v. 11 seqq.

Thuraque dant, Bacchumq; vocant, Bromiumque Lyæumque, C
Ignigenamque, Satumque iterumque, solumque Bimatrem.
Additur his Nyseusque indetonsusque Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor uvæ.
Nyctileusque Eleusque parens, & Iacchus & Evan,
Et quæ præterea per Grajas plurima gentes
Nomina Liber habes.

Fingebatur juvenili specie, corpore tenero & delicato, ut Virginem referret. Unde Poëta Phallicus carmine 36

Trahitque Bacchus virginis tener formam.

Quam ob caussam inter Deos formosos eidem connumeratur carmine alio:

Formâ, inquit, *Mercurius potest placere,*
Formâ conspiciendus est Apollo,
Formosus quoque pingitur Lyæus [hic Bacchus est]
Formosissimus omnium Cupido.

Quæ ad hodiernam Bacchi picturam male respondent: nisi abdomen & ventrem in pulchritudinis partibus velimus censere. Vide Diodorum Siculum lib. 4. Bibliothecæ, ubi totam Bacchi historiam habes. Ejus hostiæ taurus, & hircus: colebatur etiam capite taurino ratione reddita vel a ferocia ebriorum, vel à vetusto more ex cornibus bibendi. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 575. Vossius de Histor. Græcis p. 383. Camerar. cent. 1. Hor. Subc. c. 93. p. 476. D

¶ Bacchæ, quæ & *Mænades*, & *Thyades*, & *Mimallonides*, mulieres Bacchum in expeditione Indica comitantes, & ejus sacra portantes, Orgia, tertio quoque anno magno ululatu celebrantes, volle und tolle Weiber. Plaut. mil. Glor. act. 4. sc. 2. v. 25 proverbialiter dixit: *Cedo signum, si harum Baccharum es.* Quarum habitum ita describit Ovid. 6. Metam. v. 592

Vite caput tegitur, lateri cervina sinistro
Velera dependent, humero levis incubat hasta.

Vid. Bochartus de Colon. Phœnic.

¶ Bacchānal, locus in quo festa Bacchi celebrantur, Plaut. Aulul. 3, 1. & festum ipsum in Bacchi honorem fieri solitum. Unde *Bacchanal facere*, *Bacchanal exercere*, Plautus dixit pro furere, schwermen. Mil. Glor. act. 3. sc. 2. v. 43 *Vos in cella vinaria Bacchanal facitis.*

¶ *Bacchanalia*, Bacchi dicebantur festa, quæ & *Dionysia*, die tollen Tage / Fastnacht. Eorum pompam & festivitatem breviter describit Plutarchus περὶ φιλοπλουτ. p. 707. Conf. Barth. ad l. 2. Thebaid. Statii p. 294. De fœditate eorum Livius lib. 39. c. 8. *Vivere Bacchanalia*, apud Juvenal. Sat. 2. v. 3

Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.

Quo versu Poëta eos reprehendit, qui continentiam simulantes aliorum vitam censebant, cum domi nihil esset ipsis luxuriosius.

¶ Bacchari, βακχεύειν, debacchari, furere, schwermen. Cicero de Clar. Or. c. 80 *Nec erat, quod eos quorum altior oratio, actioque esset ardentior, furere & bacchari arbitraretur.* ¶ 2. Statius de Poëtis usus est, cum moto ingenio, & velut furoris correpti genere, fundunt carmina, Epithalamio Stellæ sub finem, quod lib. 1. Silv. 2. v. 257 est:

-- -- tecum similes junctæque Camenæ,
Stella, mihi multumque pares bacchamur ad aras.

Vid. Herald. ad Arnob. p. 5. Elmenhorst. ibid. p. 1. 2. ¶ 3. Horatius pro impotenter ac immodice lætari posuit, lib. 2. Carm. od. 7 extr.

-- -- non ego sanius
Bacchabor Edonis, recepto
Dulce mihi furere est amico.

Nam cum excedit modum affectus, quodammodo in furorem transit. Unde & hoc eodem loco dixit:

-- -- -- -- -- recepto
Dulce mihi furere est amico.

Cicero in Catil. 1. c. 10. *Quanta in voluptate bacchabere?* ¶ Passive usurpavit Virgil. 2. Georg. v. 487

-- -- Virginibus bacchata Lacænis
Taygeta.

¶ Bacchabundus, ut *Bacchabundum agmen incessit*, Curt. lib. 9. c. 10. n. 27. & Apulejus Apolog. p. 326 *in medio foro bacchabundus.*

¶ Debacchari, valde bacchari vel furere. Terent. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 30. *Si satis jam debacchatus es Leno, audi, si vis, nunc jam.* SA. *Egon' debacchatus sum autem, an tu me?* ubi vehementiorem increpationem notat. ¶ Ad inanima Horatius traxit Lib. 3. Carm. od. 3. v. 55

Qua parte debacchentur ignes,

id est regio australis, sive torrida Zona.

¶ Perbacchari, idem. Cicero Philipp. 2. cap. 41. *At quam multos dies in ea villa turpissime es perbacchatus?*

¶ Bacchatim, βακχικῶς, more bacchantium. Apulejus lib. 1. Milesiarum p. 128 *Quin igitur soror hunc primùm bacchatim discerpimus?*

¶ Bacchātio. Cicer. in 3. Verr. c. 12. *Bacchationes nocturnæ*, Nachtschwermen.

¶ Baccheïus, quatuor Syllabis *Baccheia dona* apud Virg. Georg. 2. v. 454. & Ausonius Mosella v. 153 *Baccheia munera.*

¶ Bacchéus, trisyll. idem. Statius 12. Theb. v. 791.

-- -- Bacchea ad bella vocatæ
Thyades amentes.

¶ Bacchicus, possess. Ovid. 1. Trist. 6.

Deme meis hederas Bacchica serta comis.

¶ Bacchēis, idos. Stat. lib. 2. Silv. 2. v. 34

Qualis si subeas Ephyres Baccheidos altum
Culmen, &c.

Ubi Corinthus *Ephyres* nomine notatur, cujus epitheton *Baccheis* est, a Bacchiadibus sumtum, quos jam explicabimus. Adi interpretes Papinii.

¶ Bacchiadæ gens vel familia Corinthiaca, quæ per CC fere annos tyrannidem in patria exercuit, a Cypselo tandem expulsa. Strab. lib. 8. p. 260. Ovidius lib. 5. Metam. v. 407

Et qua Bacchiadæ, bimari gens orta Corintho,
Inter inæquales posuerunt mœnia portus.

hoc est, Syracusas condiderunt.

¶ Bacchar, is, n. 3. & Baccharis, is. f. 3. herba. Plin. vid. supra *Baccar.*

BACCHYLIDES, poëta Græcus Lyrico carmine præcipuus; cujus pater Milo; patria Julis Ceæ insulæ oppidum fuit. Scripsit hymnos Apopemticos, sive Apodemicos, qui Dei cujuspiam peregrinationem continent. Julianus imperator ejus carminibus adeo delectatus est, ut inde vivendi præcepta petierit. Pindaricis ea prætulit Hiero Syracusanus. Floruisse dicitur circa Olympiadem 81. vid. Alex. ab Alex. lib. 5. Genial. Dierum, cap. 5. Lil. Gyraldus de Poëtarum historia dialogo 9.

BACEOLUS, pro stulto: ficta ab Augusto procul dubio vox, & forte ex Græco βάκηλος: Vide Suetonium ejus vita cap. 87, & ibi Casaubonum.

BACTRA, orum, Βάκτρα, Provinciæ Bactrianæ, ultra Parthiam & mare Caspium sitæ, caput, à flumine *Bactro* sic appellata: Plin. lib. 6. c. 16. Virg. 2. Georg. v. 138

Laudibus Italiæ certent, non Bactra, neque Indi.

Curtius lib. 7. cap. 4. postquam terræ Bactrianæ naturam descripsisset, *Ipsa Bactra*, inquit, *regionis caput sita sunt sub monte Parapamiso. Bactrus amnis præterit. Is urbi, & regioni dedit nomen.*

¶ Bactri sive *Bactriani*, Bactrorum incolæ, Scythis proximi, divites omnium rerum copiâ, & smaragdi cumprimis nobilitate. Cur-

Curtius lib. 4. cap. 6, *Sunt Bactriani inter illas gentes promtiſſimi.* Lucanus lib. 3. v. 266

— — tinxere ſagittas
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, vaſtisque Hyrcania ſilvis.

¶ Bactrianum, pro regno Bactrianorum, ſive provincia, Tacitus dixit 2. Annal. cap. 60.

BĂCŬLUS, βάκτρον, βακτρία, Stab / Stecken. Effertur duobus generibus *baculus* & *baculum*: Ovidius lib. 15. Metam. v. 655

baculumque tenens agreſte ſiniſtrâ.

Idem lib. 2 Metam. v. 789 in MSS.

baculumque capit, quod ſpinea totum
Vincula cingebant,

ubi vulgo, *quem ſpinea tortum* legunt. Et eodem lib. v. 681 ex omnibus MSS.

onusque fuit baculum ſilveſtre ſiniſtræ.

Adi Heinſium. Silius quoque lib. 13. v. 334

Paſtorale deo baculum, Pani ſcilicet.

Florus lib. 4. cap. 9. *Aureum in manu baculum, ad latus acinaces.* Ubi *baculum*, ſceptrum eſt. Apulejus lib. 1. Mileſ. p. 104 *Diceres dei medici baculo, quod ramulis ſemiamputatis nodoſum gerit, ſerpentem generoſum lubricis amplexibus inhærere.* Nec tamen deſerenda eſt altera & vulgaris terminatio *Baculus*. In Gloſſis enim antiquis non ſolum *Baculum* eſt, ſed etiam *Hic baculus*, ἡ βακτηρία. Quam virilem formam etiam Iſidorus 20. Origin. cap. 13 tuetur. Et Apulejus Apolog. p. 288 Elmenh. *Hoc Diogeni & Antiſtheni pera & baculus, quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentum.* Ita & Julian. Floridus legit. Cæterum hodiernus iſte geſtandi baculos mos receptus à politulis quibusdam, non novitius, ſed vetus admodum eſt: quippe Babyloniis etiam celebratus, ut ex Herodoti lib. 1 conſtat. Græcis quoque uſurpatum, iis quidem, qui ſupra vulgus eximium aliquid habere videri vellent, Theophraſtus in Character. Ethicis περὶ ἀρεσκείας arguit, ubi operæ pretium erit Caſaubonum videre. Baculos etiam olim geſtabant cantores & hiſtriones, de quo in *Rhapſodus*.

¶ Bacillum, dimin. Cic. 2. de Fin. cap. 11, *Bacillum aliud eſt inflexum & incurvatum de induſtria, aliud ita natum.* Idem lib. 1. de Divinat. cap. 17 *Qui quidem Romuli lituus, id eſt incurvum & leviter a ſummo inflexum bacillum, inventus eſt integer.* ¶ De altera & virili forma *Bacillus* ita Iſidorus 20. Orig. cap. 13 *A baculo bacillus per diminutionem.*

Bacaudæ, vide infra *Bagaudæ*.

BADIUS, coloris nomen eſt, quem ſpadiceum vel phœnicium alias dicimus. braun/braunroth/ Caſtanienbraun. *Equus badius*, ein Brauner. Varro ὄνος ἀεὶ λύραν: *Equi colore diſpares; hic badius, iſte gilvus, ille murinus.* Et Palladius Martio titul. 13, *Colores* [*equorum*] *hi præcipui, badius, aureus, albineus*, &c.

C

BADIZO, are, pure Græcum, βαδίζω, a Plauto Latine ſcriptum, Aſinar. a. 3. ſc. 3. v. 116

Demam hercle jam hordeo, tolutim ni badizas.

Id eſt gradi, gradari, quod Græcum ſignificat.

BÆTA, veſtimenti genus, vide infra in Beta num. 2.

BÆTIS, fluvius Hiſpaniæ, qui nomen dedit regioni, quam percurrit. Seneca Medeâ v. 257

Nomenque terris qui dedit Bætis ſuis
Heſperiæ pulſans maria languenti vado.

& Martialis lib. 12. epigr. 99

Bætis olivifera crinem redimite coronâ,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis:
Quem Bromius, quem Pallas amat; cui rector aquarum
Albula navigerum per freta pandit iter.

Quarto caſu format Bætim, Bætin. Statius Genethliaco Lucani (2. Silv. 7) v. 35

Bætin Mantua provocare noli,

hoc eſt, Virgilius Lucanum. Et Claudianus Feſcenn. v. 72

Decorent vireta Bætin,
Tagus intumeſcat auro, &c.

D

Atque hi omnes conſtanter per diphthongum, etiam Græci Βαῖτις, ut intoleranda Paullini Nolani licentia ſit, qua ſyllabam priorem corripuit. Nam epiſt. ad Auſonium ſive carm. 10. v. 236 canit

Quà Betis Oceanum, Tyrrhenumque auget Iberus.

¶ Bætica, provincia Hiſpaniæ auſtralis, ab Ana fluvio ad fretum Herculeum, per Bætim amnem diſterminata. Plinius lib. 3 epiſt. 9. pr. *in publica provincia Bæticæ cauſſa.*

¶ Bæticus, a, um, ut *Bæticus aër*, Juvenal. Satyr. 12. v. 42. ¶ 2. Bætici, quaſi ſubſtantive, provinciales ſunt. Plinius citata epiſtola: *Dictum Bæticorum non illepidum ferebatur.* Item: *Aderam Bæticis*, h. e. cauſſam illorum agebam tanquam patronus.

¶ 3. Eſt & appellativum *Bæticus*, quo fuſci coloris genus, quem lana ovium circa Bætim fluvium habet, ſignificatur. ut *lacerna Bætica*, in titulo epigr. 133. lib. 14 Martialis.

¶ *Bæticatus* hinc ejusdem notionis eſt apud eundem Martialem lib. 1. epigr. 97 *Amator triſtium lacernarum & bæticatus.* Utroque loco color veſtimenti lanei nativus, non tinctus, notatur, isque ſubfuſcus, qualis ovium eſt in Hiſpania Bætica.

A ¶ Bæticola, Bætis accola, apud Silium lib. 1. v. 146

Bæticolasque viros ſpatiis agitabat iniquis.

¶ Bætigena, idem. Silius lib. 9. v. 234

Bætigenæque viri.

BÆTYLUS, ſaxum iſtud faſciis involutum fuit, quod Rhea loco Jovis ſuppoſitum Saturno dedit devorandum, docente Heſychio. Varinus Phavorinus in Lexico ſuo inquit: Βαίτυλος λίθος γενόμενος κατὰ τὸν λίβανον τὸ ὄρος τῆς Ἰλίου πόλεως. οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δοθεὶς λίθος τῷ Κρόνῳ ἀντὶ Διός. Vocem hanc deducit Etymologus à βαίτη, quæ idem ſit, quod διφθέρα *pellis, corium*; quoniam Rhea lapidem pelle caprina faſciatum ac involutum dediſſet Saturno. Voſſius verò in ſuo Etymologico, & de Idololatria Gentili lib. 6. c. 39. originem ejus ad Jacobi Patriarchæ dormitorium & pulvinar (de quo Geneſ. 28, 18.) referri debere exiſtimat, cum ait: Hic lapis (Patriarchæ) magna in veneratione Iſraelitis fuit, usque dum divino coli honore à cultûs neſciis cœpit. Ab hoc lapide locoque Βαιθὴλ dicto, Βαιτύλους & Βαιτύλια vocarunt lapides rudes, quos ſive ſymbola Numinis crederent divini, ſive etiam animatos & verè Deos. De cujusmodi cultu vide ſis, quæ Photii Bibliotheca Codice 242 ſuggeret &c. Jul. Cæſ. Scaliger Exercit. 271. Bætylum hunc in veteribus Babarorum myſteriis

B Abdir nuncupatum eſſe dicit, cujus vocis ἔτυμον laudato loco Voſſius æquè in Βαιθὴλ quærit. A Bætylo hoc natum eſt proverbium, κἂν βαίτυλον ἂν κατέπιες. Quod ἐπὶ τῶν ἄγαν λίμβρων, *de vehevoracibus* dici, Michael Apoſtolius centuriâ 10. Prov. 71. auctor eſt.

Bagauda, ſive Bagoda [quamquam & *Bacauda* invenias,] vox Gallica, procul dubio: qua notabatur rebellium ruſticorum factio, qui omnia latrocinio poſtea infeſtabant. Cœpit in Gallia temporibus Diocletiani, ut ex Victore, Eutropio, Hieronymoque conſtat. Vide illuſtrem Scaligerum Animadverſ. Euſebian. p. 222. & ſeq. itemque Voſſium lib. 2. de vitiis ſerm. c. 3. Cauſſas ſeditionis & inde natæ factionis Salvianus lib. 5. de Gubernatione Dei explicat. De *Bagaudis*, inquit, *nunc mihi ſermo eſt, qui per malos judices & cruentos ſpoliati, afflicti, necati, poſtquam jus Romani nominis perdiderunt* &c. Et paullò poſt: *Quibus aliis rebus Bagaudæ facti ſunt, niſi iniquitatibus noſtris, niſi improbitatibus judicum, niſi eorum proſcriptionibus & rapinis, qui exactionis publicæ nomen in quæſtus proprii emolumenta verterant.* &c. Nam plura ſequuntur, quæ rem declarant.

¶ Bagaudicus, adjectivum, ut *Bagaudica rebellio*, apud Eumenium Orat. pro reſtaur. ſchol. cap. 4.

BĀGŌUS, Perſicum eſt vocabulum, & ſignificat *ſpadonem*. Plinius lib. 13. cap. 4. *Clariſſimæ omnium* [palmæ] *quas regias appellant ab honore, quoniam regibus tantum Perſidis ſervabantur, Babylone natæ, uno in horto Bagoi. Ita enim vocant ſpadones: qui apud eos etiam regnavere.* Et datur id nomen ſpadonibus regiis, apud Curtium, Ælianum, Heliodorum, Achillem Tatium, & Sulpicium Severum lib. 2. Hiſtoriæ ſacræ, cùm Judith exponit: qui tamen non *Bagoam*, ut Græci; ſed *Baguam* dixit. Suidas: Βαγώας ὄνομα κύριον, ὃς ἦν εὐνοῦχος. Ovid. lib. 2. Amor. Eleg. 2.

Quem penes eſt dominam ſervandi cura Bagoë?

Conf. Freinshem. Ind. Curtiano, & Hornius ad Sulpic. p. 323.

BĀIÆ, arum, Βαίαι, oppidum Campaniæ juxta Lucrinum ſinum, inter *Puteolos* & *Miſenum* montem; à *Baja* Ulyſſis ſocio appellatum, Strabone auctore. Celebres Bajæ fuerunt amœniſſimo ſitu, & aquarum calidarum tum ad voluptatem, tum ad morbos ſanandos accommodatiſſimarum præſtantia. Horat. lib. 1. Epiſt. 1. v. 83

Nullus in orbe ſinus Bajis prælucet amœnis.

Seneca Epiſt. 51 *diverſorium vitiorum* vocat. Statius, *deſides.* vid. Paſſerat. ad Propert. lib. 1. Eleg. 11. Barth. ad Stat. Silv. p. 408. Rupert. ad Florum p. 357. ¶ 2. Qua de cauſſa & pro locis amœnis & voluptariis nomen id a Cicerone uſurpatum eſt. Sic enim videntur verba Orat. pro Cælio cap. 16 interpretanda: *Quæ* [mulier] *haberet palam decretum ſemper aliquem, cujus in hortum, domum, Bajas, jure ſuo libidines omnes commearent.* Fr. Hottomannus ibi commentatus eſt, Romanos in hortis ſuis habuiſſe delicatos lacus, ex aquæductibus derivatos, in quibus animi & deliciarum cauſſa natarent, easque *Bajas* appellaſſe. ¶ 3. Bajæ porro dicuntur omnes aquæ calidæ. Tibul. lib. 3. El. penult. *Sacris Bajarum maxima lymphis;* ad quem loc. vide Scalig.

¶ Bajanus, a, um, ad Bajas pertinens, ut *Sinus Bajanus*, mare Bajis vicinum, Plin. 2. cap. 103. *Murex Bajanus* Horat. 2. Sat. 4. v. 32. Sic Martial. 1. Epigr. 60. ad Flaccum:

Dat Bajana mihi quadrantes ſportula centum;
Inter delicias quid facit iſta fames?

BĀIŬLO, ich trage oder trecke/ porto. Proprie dicitur de iis, qui onera humeris ſubeunt. Hocken. Plautus Aſinariâ act. 3. ſc. 3. v. 67

ARGYR. *Hic pone, hic iſtam colloca crumenam in collo plane.*
LEON. *Nolo ego te, qui herus ſis mihi, onus iſtuc ſuſtinere.*
ARGYR. *Quin tu labore liberas te, atque iſtam ponis in me.*
LEON. *Ego bajulabo.*

Gajus JCtus Lege 235 Dig. de V. S. *Ferri proprie dicimus, quæ quis ſuo corpore bajulat.* Plaut. in Aſin. Act. 3. ſc. 3. v. 70 *Ego bajulabo,*

tu, ut decet dominum, ante me ito inanis. Usus eo verbo etiam Quintil. est lib. 6. cap. 1. sub finem, *Ego te bajulare non possum.*

¶ Bajulatio. Gloss. vet. *Hæc bajulacio*, βασταγμός.

¶ Bajulator, idem qui bajulus. Glossæ Cyrilli: *Bajulator*, βαστακτής, ἀχθοφόρος.

¶ Bajulus, operarius, ein Träger/Taglöhner. Cicero de Clar. Or. cap. 73 *Operarii aut bajuli deesse non possunt.* Gellius lib. 5. cap. 3 *Protagoram ajunt adolescentem vecturas onerum corpore suo factitavisse, quod genus Græci* βαστάζοντας *vocant: Latine* BAIVLOS *appellamus.* Horatius 2. Epist. 2. v. 72 *Gerulum* dixit, de quo infra in *Gero.*

¶ Bajonula est lectus portatilis, Isid. lib. 20. cap. 11. sive, ut ipse loquitur, *qui in itinere portatur*, ein Reisebett.

BALAENA, βάλαινα, bellua marina, quæ & cetus, ein Wallfisch. Juvenal. Satyr. 10. v. 12

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia census,
Quantò delphinis balæna Britannica major.

Et Ausonius Mosellâ v. 144

Talis Atlantiaco quondam balæna profundo &c.

BALANVS fœm. βάλανος, significat vel *glandem* vel *palmulam* seu *dactylum*, vel *nucem castaneam*, eine Ecker/Eichel/Tattel/Kesten. Est enim vox, quæ multarum fructibus arborum accommodatur, quos epithetis Dioscorides discernit, & palmarum fructus appellat φοινικοβαλάνους, castaneas σαρδιανὰς βαλάνους, vel Διὸς βαλάνους, & βάλανον μυρεψικὴν, *hoc est glandem unguentariam*, quam Plinius lib. 12. c. 22. vocat.

¶ 2. Myrobalanum. In officinis semen ejus Beben dicitur. De ea Horatius lib. 3. Od. 29. v. 4. ¶ 3. Est & Myrobalanum, unguentum odoratum, quo tingebantur capilli, de quo sic lusit in Apophoretis suis Martialis Epigr. 57.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento constat & ex balano.

Vox enim *myrobalanum* versum Heroicum ingredi non potest.

¶ 4. Et à glandis similitudine *Balanum* id vocant, quod ad subducendam alvum in podicem manu inditur. Vulgus *Suppositorium* vocat, ein Zäpfflein zum Stulgang. ¶ 5. Denique piscis marinus *balanus*, Plinio est l. 32. c. 11. sic appellatus a similitudine fructuum quercus seu glandis querneæ, auctore Athenæo. Est autem ex concharum genere, Meereicheln/Gesner.

¶ Bălănĭnus, adject. Plin. l. 23. cap. 4 *Balaninum oleum.*

¶ Bălānātus, id est, oleo balanino unctus, apud Pers. Sat. 4. v. 37.

BĂLĀTRŌNES, id est, homines nihili, apud Varron. lib. 2. de re rustica c. 5. *Videbo jam vos balatrones, & huc afferam meum sorium & flagra.* Nomen à *blateis* & *balatronibus*: quibus vocibus designabantur bullæ luti ex itineribus, aut quod de calceamentorum soleis deraditur, ut Festus auctor est. Tribuitur hominibus nihili, ut sunt scurræ, parasiti, & alii hujus generis, Unnütze Schwätzer/Plauderer. κοπρολόγοι, σπερμολόγοι. Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 2. *Mendici, mimæ, balatrones.* Ubi Porphyrion à balatu seu vaniloquentiâ eos dictos autumat. Acron verò à Servio Balatrone, homine luxuriâ perdito & profusore, nuncupatos rectius sentit. Vid. Franc. Lusini parerg. lib. 1. cap. 6.

BALAVSTIVM, βαλαύστιον, flos est mali Punici, Plin. lib. 13. cap. 19. die Blüt eines Granat-Apffels. Est in *cytino*, qui primus pomi hujus partus, florere incipientis. Id Plin. l. 23. c. 6 prodidit.

¶ Balaustinus, ut *color balaustinus*, similis flori mali Punici.

BALBVS, ψελλός, qui difficulter loquitur, dem die Wort schwerlich und übel abgehen/der stamlet. Cic. de Demosthene lib. 1. de Orat. cap. 61, *Cum ita balbus esset, ut ejus ipsius artis, cui studeret, primam litteram non posset dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eo locutus videretur.* Erasmus ex D. Hieronymo parœmiam citat: *Balbus balbum rectius intelligit*, ein Stammler der verstehet den andern zum besten/ h. e. ineruditis magis tum nota sunt, tum placent inerudita. Tibullus lib. 2. Eleg. 5.

Nec tædebit avum parvo advigilare nepoti,
Balbaque cum puero dicere verba senem.

¶ Balbe, adverb. Nonius ex Varrone. Unde

¶ Subbalbe, ut, *subbalbe canorus*, apud Spartianum in Geta cap. 5.

¶ Balbūtire, lallen/stammelen. Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 48 *balbutit Scaurum*, i. e. balbutiendo appellat. ¶ 2. Transfertur & ad imperfectas & vix qualescunque de rebus explicationes, ut, *de maximis & rebus cælestibus homines vix balbutire quædam utcunque possunt.* Von den allergrösten und wichtigsten himmlischen Dingen vermögen die Menschen kaum ein wenig lallen. Cic. Ac. Quæst. lib. 4 c. 45. *Stoicus perpauca balbutiens.* & Tusc. Qu. lib. 5. cap. 26. extr. *Me quidem auctore etiam peripatetici, veteresque Academici balbutire aliquando desinant.* Idem 1. de divinat. cap. 3. *omnes, præter Epicurum balbutientem de natura deorum, divinationem probaverunt.*

BALEĀRES, insulæ duæ in mari Hispanico, *Gymnesiæ*, γυμνήσιαι à Græcis dictæ, quod in iis incolæ nudi æstatis tempore, fundarum jactu sese exercent. *Balearium* autem nomen ἀπὸ τοῦ βάλλειν, à *jaciendo*: optimi enim funditores Baleares erant. Polybius lib. 3. Narrant Historici tam in hisce insulis observatam fuisse consuetudinem, ut esurientibus filiis, à matribus jentaculum in sublimi trabe proponeretur, quod illi contingere non poterant, nisi prius fundi dejecissent. Nonnulli tamen à Baleo, Herculis comite, nomen deducunt Liviana Epitome lib. 60. De summa gentis in lapidibus jaciendis peritia, & quomodo eam comparare sibi soliti, lege Strabonem lib. 14. Florum lib. 3. cap. 8. Vegetium lib. 1. c. 16. Hodie *Majorica & Minorica*, a quantitate dispari appellantur.

¶ Balearis, e, adjectivum gentile, de incolis & de rebus usurpatum. Cæsar 2. Bell. Gall. cap. 7 *Numidas & Cretas sagittarios, & funditores Baleares subsidio oppidanis mittit.* Et lib. 9. v. 233

Ac torto miscens Balearis prœlia plumbo.

Virgilius 1. Georg. v. 309 *Balearis verbera fundæ.* Et Silius lib. 7. v. 297 *telum Baleare.* Est enim vere adjectivum, & quando de insulis absolute dicitur, *insularum* vocabulum subauditur.

¶ Bālĕārĭcus, idem. ut, *Balearica funda* apud Ovid. lib. 2. Metam. v. 727. & *mare Balearicum*, quod & Ibericum & Hispanum est, apud Plin. lib. 3. cap. 5. *Balearica regna* apud Manilium lib. 4. v. 638.

BĀLISTA seu rectius fortasse Ballista [est enim à βάλλω, jacio] militaris machina, qua muri concutiuntur, ingentibus inde emissis saxis, ein Geschütz oder Maurbrecher. Cæsar 2. Civ. c. 2. *Asseres pedum 12 cuspidibus præfixi, atque hi maximis ballistis missi.* Vide Lips. lib. 3. Poliorceticon Dialogo 3. qui duplex instrumentum eo nomine significari notat: unum, quo tela, & grandiores sagittas: alterum, quo lapides & saxa in hostes jacularentur; prius *catapultam*; posterius *Ballistam* dixere. Unde *ballista lapidum* Ciceroni sunt lib. 2. Tusc. c. 24. Silius lib. 1. v. 335

Phocais effundit vastos ballista molares.

Metaphorice *Ballista infortunii* apud Plaut. in Pœnulo a. 1. sc. 1. v. 73 & in Captiv. act. 4. sc. 2. Ergasilus parasitus inquit: *Meus est ballista pugnus, cubitus catapulta est mihi; humerus aries.* Vim earum Lucanus lib. 3. v. 465 & seqq. declarat. Vide & *Catapulta*: & *Manganum.*

¶ Et Balistarium apud Plautum Pœnul. act. 1. sc. 1. v. 74. vel pro loco balistarum, vel pro ipso tormento.

¶ Balistarius. Gloss. Vet. *Ballistrari*, σφενδονῆται, lege *Ballistarii*, sicut in iisdem Glossis *ballistra* & *ballista* scribitur. Hos idcirco pro funditoribus habet Lipsius 3. Poliorcet. Dialogo 3. extremo, quos & Vegetius lib. 2. cap. 2 in levis armaturæ militibus scribit, & cum funditoribus ac ferentariis conjungit. ¶ 2. Ballistarii numerus & ordo militaris sunt in Notitia imperii utriusque, quo Valesius Ammianum lib. 16. cap. 2 refert, qui *cataphractarios* & *ballistarios* conjungit.

¶ Carroballista, ballistarum genus carro impositum. Vegetius lib. 3. cap. 24. describit, quem vide.

BALLIO, prodigiosæ nequitiæ & perfidiæ lenonis nomen in Pseudolo Plautino, deditque locum proverbio. Cicero pro Q. Roscio Comœdo cap. 7, C. Fannium Chæream hoc nomine suggillat. *Nonne*, inquit, *ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam affert hominibus tacita corporis figura) ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur? qui idcirco capite & superciliis semper est rasis, ne ullum pilum boni viri habere dicatur. Cujus personam præclare Roscius in scenâ tractare consuevit: Neque tamen pro beneficio ei par gratia refertur. Nam Ballionem illum, improbissimum & perjurissimum lenonem cum agit, agit Chæream.* Et Philippica secunda c. 6. *Hodie non descendit Antonius. Cur? dat natalitia in hortis. Cui? Neminem nominabo. Putato te eum Phormioni alicui, tum Gnathoni, tum Ballioni.* Hurenwirth.

BALLISTA, Latro fuit: cui lapidato Virgilius hoc condidit Epitaphium:

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.
Nocte, die tutum carpe viator iter.

Vide Phocam in vita Virgilii.

¶ Ballista, machina bellica, vide supra in *Balista.*

Ballonymus. Vide *Abdalonimus.*

BALNEVM, βαλανεῖον Græcis dictum, quod anxietatem ex animo pellat, ut Eustathius ad Homeri Iliados K. observat: de quo & Augustinus lib. 9. Confessionum cap. 12. Alii παρὰ τὸ τὰς βαλάνους αὔειν ita dictum volunt. Suidas enim glandibus veteres vesci solitos fuisse, earumque putamina succendisse docet, vid. Cœl. Rhodig. Lect. Antiq. lib. 17. Ein Bad. Cicer. ad Att. *Cùm è balneo exissem, accepi literas tuas*, deine Brieffe empfieng ich nach dem Bade. ¶ Legitur & *balineum* apud Plautum, Ciceronem, & Plinium. Cic. ad Att. 2. ep. 3. *Balineum calefieri jubebo*, die Badstuben. Utrumque autem antiquum esse, *balneum* & *balineum*, Manutius ex Inscriptionibus vetustis probavit suo de Orthographia libro: quod & Sosipater Charisius lib. 1. auctoritate veterum confirmavit p. 76. edit. Putschianæ. *Quid cani & balneo?* vel, *Quid cani commune cum balneo?*

neo? was ist ein Hund nütz im Bade? proverbium est in eos, qui ad rem quampiam sunt inutiles; citat ex Luciano & Rodolpho Erasmus. *Senecta hominum balnea calida,* wer viel badet wird alt/Philostrati est, γῆρας ἀνθρώπων τὰ βαλανεῖα. Cæterum promiscua olim virorum, & mulierum balnea erant, quorum turpitudo tandem legibus interdicta, mulctâ in transgressores constitutâ. Camerar. Cent. 1. Hor. subs. cap. 33. Conf. Casaubon. ad Spartian. Hadrianum p. 34.

¶ In multitudinis numero inveniuntur & *balneæ* & *balineæ*: at *balnea* dici negabat Varro. Verba ejus lib. 7. de Lingu. Lat. ista sunt: *Neque ab eo, quod dicunt balneum, habet multitudinem consuetudo* &c. Sed contrarium auctorum usus arguit: & *balnea* etiam in multitudinis numero Grammatici veteres Sosipater & Diomedes agnoscunt. Hoc autem notandum discrimen, inter *balneum* & *balnea*, sive *balneas*, est; quod *balneum* privatum esset: *balneæ* sive *balnea* publica. Varro lib. 8. de L.L. *Dicantur multitudinis nomina* publicæ balineæ, *non*, balinea. *Contra quod privati dicunt,* unum balineum, *quod plura*, balineas, *dicant.* Sed quod de publicis plurativo numero, de privato balneo singulari uterentur, hanc ibidem rationem affert, *quod publicè bina essent conjuncta ædificia lavandi caussa; unum ubi viri, alterum ubi mulieres lavarentur: ab eadem ratione domi suæ*, inquit, *quisque ubi lavatur*, balineum *dixerit: & quod non erant duo*, balinea *dicere non consueverunt.* De partibus balinearum seu membris vide infra in *Cella*.

¶ Balneolum, diminutivum. Usus est Juvenalis Satyra 7. v. 4,

Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos.

Cicero in Hortensio apud Nonium: *primus balneola suspendit: inclusit pisces.* Quod Nizolii & Gruteri opere *balneolas* fœminеo genere allegatur: optimis tamen Nonii Marcelli libris *balneola* sunt, genere neutro.

¶ Balnearius, a, um; & Balnearis, e: ut, *Fur balnearius*, Catull. epigr. 33, & Ulpianus Lege 1. Dig. de Furibus balneariis: *Furtum balnearium*, Paullus ibidem Lege 3. Et *instrumentum balnearium* Lege 17. D. de instruct. vel instrum. legato. *Vestis balnearis* ein Badetuch/Bademantel. *Balnearia* Badezeug. Apul. l. 3. *Milonem jussit cum balnearibus assequi.* *Urceus balnearis: solium balneare*, ut Charisius observat.

¶ *Balnearium*, pars villæ, hoc est balneum. apud Cic. ad Att. 13. epist. 29, *balnearia majora:* & ad Q. fratr. lib. 3. ep. 1. cap. 1. *In balneariis assa in alterum apodyterii angulum promovi.* Columella lib. 1. cap. 6 *balnearia occidenti æstivo advertantur.* Et Seneca 3. Q. N. c. 24. *Quem non falli credent ii, quibus balnearia sine igne calefiunt.* Ex quibus apparet, pluraliter maxime hoc nomen in usu fuisse: singularem vel rarum, vel inauditum prorsus. Ein Badhauß/Badstube.

¶ Balneaticum, pretium, quod pro lotione in balneis solvitur. Badegeld. Vet. Gl. *Balneaticum*, βαλανικόν. Vetus Scholiastes Juvenalis ad illud Sat. 2. vers. 52. NISI QVI NONDVM AERE LAVANTVR, id est, infantes. *Quia pueri non dant balneaticum.*

¶ Balneātor, ein Bader/Stübner. Græce βαλανεύς. Cicero 13 Philipp. cap. 12, *temperantem fuisse ferunt Isauri balneatorem.* Plinius lib. 18 cap. 17, *Ajunt in Asia & Græcia balneatores, cum velint turbam pellere, carbonibus id semen* [æræ vel lolii] *injicere.* Lampridius in Commodo cap. 1, *Cum tepidiùs forte lotus esset, balneatorem in fornacem conjici jussit.*

¶ Balneatrix, eine Baderin/Bade-Magd/Petronius dixit apud Servium in 12 Æneid. v. 159. Ipse ibi Servius etiam communi genere *hic* & *hæc balneator* dici posse autumat.

¶ Balneatorius, a, um: idem quod *Balnearius*. Sic Martianus JCtus lege 17. §. 2. D. de Instruct. & Instrumento Leg. æque *balneatorium* & *balnearium instrumentum* dixit.

¶ Observent tirones θερμολουσίας sive lotiones calidas, seu balnea, apud Græcos pariter atque Romanos ad voluptates luxuriamque interpretari solitas, de quo aliquid Casaubonus ad Suetonii Aug. c. 82. observat. Et eo nomine Cajum quoque Philo perstringit Legat. ad Cajum p. 770. Romanos milites Alexander Severus apud Lampridium. Quæ caussa ut in luctu atque justitio publico clauderentur balneæ, atque lavare nefas esset: de quo Plutarch. Consolat. ad uxorem pag. 610. Tertullianus adversus Psychicos c. 17. Suetonius Calig. cap. 23. &c. Idque apud Judæos, quibus frequens lavandi usus, fieri solitum ex Nehemiæ c. 4. constare potest. Pœnitentes quoque abstinuisse balneis, illotosque fuisse ex Tertulliano, Sozomeno, & Cypriano observat Heraldus 2. Digress. cap. 4.

BALLŌTE, βαλλωτή, herba est, quæ & *marrubium cantherinum*, & *marrubiastrum*, & *marrubium nigrum*, & *ulceraria*, in officinis vulgò *prassium fœtidum*, dicitur, schwartzer Andorn: Plin. 27. cap. 8.

BĀLO, are, hoc verbo proprie ovium vox denotatur. Ovid. 4. Fastor. v. 740

Tactaque fumanti sulphure balet ovis.

Virg. 1. Georg. v. 272

Balantumque gregem fluvio mersare salubri.

Schaff schwemmen. ¶ Belare etiam in usu veteribus, à bes, quod sonare ovium vox videtur Varrone l. 2. de re rusticâ c. 1. auctore.

¶ Bālātus ovium est, blecken/ut *balatu pecorum*, Virg. 3. Georg. 554. Et Ovidius 7. Metam. v. 541

Lanigeris gregibus balatus dantibus ægros.

BALSAMVM, βάλσαμον, arbuscula odoratissima, in Judæa sola nascens, quemadmodum Plinius testatur lib. 12. cap. 25. *Omnibus odoribus*, inquit, *præfertur balsamum, uni terrarum Judææ concessum*, Balsam gehet über alles das wol reucht/ꝛc. Vide Tacitum 5. Histor. cap. 6. Ex Judæa in Ægyptum translatum, & ibi adhuc perseverare, Lipsius ad Tacitum, & Barthius ad Claudianum observat. Balsamum idem quod בעל שמן quasi *dominus olei*, seu oleum præcipuum, aut dominus aromatum. D. Geier. de Luctu Ebræorum p. 387.

¶ Succus qui manat ex arbore, *Opobalsamum:* Surculus qui amputatur, ¶ *Xylobalsamum*, Plinius supra laudato loco. Servius in 2. Georg. BALSAMVM *est arbor ipsa:* OPOBALSAMVM *succus collectus ex arbore.* Nam ὀπὸς dicitur succus. ¶ Semen autem seu fructus *carpobalsamum* appellatur.

¶ Balsăminus, a, um. Ut *Oleum balsaminum* apud Plin. lib. 23. cap. 4.

¶ Balsameus, idem. Auctor Carm. Phœnicis, quod Lactantio a quibusdam tributum fuit, *unguine balsameo condit*, &c.

¶ Balsamina, herba est quæ & *viticella*; vide ejus egregiam descriptionem apud Matthiolum in c. 177. de vite nigrâ libr. 4. Dioscorid.

BALTEVS, in masc. & Balteum in neutro. Scribunt etiam *Baltheus* & *Baltheum*, sed nescio an satis recte, quod originem ejus ex Græcia, cujus est litera *TH* sive Θ, non facile aliquis asseruerit. Consule Vossium Etymolog. qui simplici *T* scribit; de *TH* nihil habet. Virg. Æneid. 5. v. 312

— — lato quem circumplectitur auro
Balteus.

Livius apud Nonium: *auratæ vaginæ, aurata baltea illis erant.* Et Varro apud eundem: *Tragica vincula baltea sunt.* Adde ipsum Varronem lib. 4. de L. L. cap. 24. Vet. Gl. ζωστὴρ, *Cingula, Balteum, Cingulum, Balteus.* Charisius ex Plinio discrimen affert, quod *Balteus* vinculum seu cingulum; *Balteum* lora ad ligandum apta significet. Sed id non attenderunt auctores, ut Vossius lib. 1. de Analogiâ cap. 36. observat. Recte igitur Servius in 5. Æn. BALTEVS *dicitur non tantum qua cingimur; sed etiam a quo arma dependent.* Ein Gürtel/ein Wehrgehenck. Ordinis equestris ornamentum & gestamen erat. Et quia plurimi dignitatis titulo & potentiæ umbraculo vitiorum ulcera velant, eo nomine principem enormi vitiorum scabie laborantem perstringit Persius Satyra 4. v. 44

— — ilia subter
Cæcum vulnus habes, sed lato balteus auro
Protegit.

¶ 2. Sumitur pro quavis cinctura: ut *balteus placentæ* apud Caton. cap. 75. de re rustica. Conf. Barth. ad Nemes. Cyneget. pag. 260. 273. 383. Der Rand am Kuchen.

¶ Balteolus, diminut. Capitolinus in Maximinis cap. 2, *Severus militares dabat ludos, propositis præmiis argenteis, id est armillis, torquibus, balteolis.*

BALTIA, insula in mari Germanico. Volateranus lib. 7. Geograph. ex Plin. l. 4. c. 13. & lib. 37. c. 4.

¶ *Mare Balticum*, der Belt.

BALVCA, æ, & Ballux, ucis, f. 3. arena aurea χρυσάμμος, apud Justinian. lib. 11. Codicis tit. de Metallariis. Plinio lib. 33. cap. 4. Balux dicitur. Verba ejus sunt: *Iidem (Hispani) quod minutum est, balucem vocant*, Goldsand.

BAMBĀCION, & Bambagia, βαμβάκιον καὶ βαμβακὶς, καὶ βάμβαξ, lana illa est candidissima in gossipio seu xylo frutice nascens, Baumwollen.

BAMBĀLIO, vocabulum est ignominiosæ appellationis, usurpatum his verbis à Cicerone Philipp. 3. cap. 6. *Tuæ conjugis, bonæ fœminæ, locupletis quidem certe, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemtius, qui propter hæsitantiam linguæ stuporemque cordis cognomen ex contumeliâ traxerit.* Cassiodorus de Orthographiâ in Eclogis Adamantii Martyris; *Bammum* ὀξυγάριον: *atque Bambulo* ψελλιστὴς *quæ per B mutam scribuntur.* Ubi fortasse scribendum *Bambalio*; quod Græce sit βαμβαλίων, ex βαμβαλειν, ut Turnebus lib. 17. Adverf. c. 19 conjecit. Vet. Gl. ψελλιστὴς, *Vambal.* V. pro B positum: & scribendum procul dubio *Bambalo*, vel *Bambalio*. De Psellissimo hoc videatur Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 23. ubi nomen Bambalioni factum opinatur ex illo Aristophanico βομβαλοβομβάξ.

BANAVSVS βάναυσος, à βαῦνος caminus, & αὔω incendo. Denotat hæc vox proprie artificem, qui circa caminos & fornaces exercetur: deinde latius ad quasvis viliores & sordidiores operas, quæ manuum opificio victum quærunt, extenditur. Vid. Cœl. Rhodig. l. 8. c. 38. lib. 13. c. 48.

BANCHVS, sed rectius fortasse *Bacchus*, quemadmodum Gesnerus censuit, piscis est ex asellorum genere, eine Art Stockfisches. Banchi piscis meminit Plinius lib. 32. c. 8. & 11. ac *Myxona* etiam

etiam appellari scripsit, μύξωνα vel μύξινον à μύξα, quæ vox mucosum & pituitosum humorem significat, Gesn.

BAPHIA, βαφὴ, officina tinctorum, ein Ferbhauß / apud Lampridium in Alexandro cap. 40, *idcircò quòd Aurelius Probus præfectus baphiis id genus muricis reperisset.* Sic in Notitia Imperii utriusque, sub dispositione Comitis Sacrarum largitionum, sunt *Procuratores baphiorum*, iique varii, ut *Procurator baphii Tarentini, Salonitani, Syracusani* &c. Nam Neutro genere

¶ *Baphium* & plur. *Baphia* non semel in Cod. scriptum legitur. Lege ult. de Vest. holoser. & lege 18 Theodosiani de murilegalis hæc exstant: *Ad baphia Phœnices per certum tempus mitti præcipimus.*

¶ Baphicus, ut *Coccos baphica*, κόκκος βαφικὴ, i. e. granum infectorium, Scharlachbeer / apud Dioscoridem.

¶ Dibaphum, bis tinctum, purpura, vide in suo elemento.

BAPTES, gemma mollis, odore excellens, sic dicta à tingendo. Est enim succinum anchusâ tinctum. Plin. lib. 37. cap. 10.

¶ Baptæ, molles & effœminati Athenis erant Sacerdotes deæ Cotyttus, in quorum prodigiosam petulantiam Eupolis scripsit Comœdiam Baptas dictam. Sic appellabantur, quod tincti fucatique sacris interessent, instar mulierum. Omnem rem exponit Juvenalis Sat. 2. v. 91

Talia secreta coluerunt orgia tædâ
Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotyton
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliquâ producit acu, pingitque trementes
Attollens oculos; vitreo bibit ille Priapo, &c.

BAPTISMA & Baptismus, à βάπτω immergo, die Tauffe. Prudent. Psychom. v. 103. *abolens baptismate labem.* Hieronymus epist. 83 ad Oceanum cap. 3 *Aquarum laudes & baptismi prædicemus.* Ecclesiasticorum sunt, æque ac Verba

¶ Baptizo, Rebaptizo. Vid. Cyprian. Epist. 73. c. 1. & 2. Et Augustin. epist. 166 ad Donatistas post principium: *quicunque illis accreverunt baptismo Christi, eos rebaptizaverunt.* At

¶ Baptisterium, ecclesiastice ein Tauffstein / etiam profanis usitata vox est, eine Badwann / Badkübel. Plin. 5. epist. 6.

¶ Baptista, æ, masc. ein Tauffer. Arator in Act. Apost. cap. 13

Clamavit virtute potens baptista Ioannes.

¶ Baptizator, idem. Augustin. epist. 23 ad Bonifacium: *ad horam qua baptizatur, baptizator interrogat.* Adde epist. 165.

¶ Rebaptizator. Idem eadem epist. 165 *Extra Primianum baptizatores: post Primianum rebaptizatores damnarent.* Wiedertauffer.

BĂRĀTHRUM, βάραθρον, abyssus, vorago, eine gründlose oder bodenlose Tieffe. Virg. 3. Æn. v. 420

Dextrum Scylla latus, &c.
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus.

Ubi Servius: BARATHRUM *immensæ altitudinis nomen. Unde sequitur*, SORBET IN ABRUPTUM. Silius de Aetnæ cratere lib. 9. v. 498

Postquam Aetnæ mersit candente barathro.

¶ 2. Ita vocabatur profundissima fossa in agro Attico, in quam sontes & condemnati præcipitabantur; Suidas. Hinc pro inferno non semel Prudentius posuit, ut Hymno in Natali Christi v. 40, *fumido vitam barathro immerserant.* De manufactis profundissimis fossis usus est Vitruvius lib. 10. cap. ult. sub finem.

¶ 3. Quod nomen Plautus ad meretricem avaram in Bacchid. a. 1. sc. 3. v. 41. Horatius ad hominem majorem in modum edacem ac voracem detorsit lib. 1. Epist. 15. v. 31. quem *barathrum macelli* vocavit.

¶ Bărăthro, ōnis, gurges & vorago patrimonii, ein Schlemmer/ ein Prasser. Sic dictus, quod ventri, tanquam barathro, omnia donet. Vel, quod dignus sit, qui in barathrum conjiciatur, ex Atheniensium consuetudine. Quæ Scaligeri opinio est. Acron, vetus Grammaticus, ad Horatii *balathrones*, 1. Satyr. 2. v. 2. *Legitur*, inquit, *& Barathrones, qui bona sua lacerant, id est, in barathrum mittunt.*

BARBA, *hominum* est & *quadrupedum*, Valla auctore lib. 6. cap. 14. ein Bart. *Prima barba* dicitur tenuis illa, & primum nascens in adolescentibus lanugo à Seneca, quam consecrare Apollini, Jovi, & Veneri solebant. Barth. ad lib. 8. Theb. Statii v. 492. p. 896 *Barba promissa*, apud Cornelium Nepotem in Datame cap. 3. *barba prolixa* Virg. ecl. 8 v. 34. ein langer Bart. Silius 13. v. 310 *propexis in pectora barbis Verrere humum*, quæ luctûs ibi descriptio est. Vide Dausquejum. *Barbam tondere*, Cic. Tuscul. 5. cap. 20. *abradere* Plin. lib. 6. cap. 28. & *ponere*, Horat. Art. P. v. 297. den Bart abnehmen. Ovidius 1. Art. am. v. 518 id *resecare* dixit:

Sit coma, sit doctâ barba resecta manu.

De barbis multa Camerar. cent. 1. Hor. subcis. cap. 36. pag. 165. Heroes antiqui easdem subnectebant, auctore Ruperto ad Enchir. Pomponii p. 285. ¶ Barba hirquina ein Bocksbart / pro convicio olim est objecta. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 2. v. 12 *Heus tu, qui cum hirquinâ barbâ stas, responde, quod rogo.* ¶ *Barbam alicui vellere*, proverbialiter ex Horat. 1. Sat. 3. v. 133 dicimus, quem per contemtum ludo jocoque habemus. Einen schimpffen/

A höhnen: quod Græci, τὸν πώγωνα τίλλειν τινί, vel ὑβρίζειν εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ γενείου τρίχας dicunt, de quo præter Erasm. Casaubonus ad Persii Sat. 1. vers. penult. & sat. 2. v. 28. Fuit aliud Proverbium forte, *Leoni barbam vellere*, hoc est, illum afficere contumeliâ atque lacessere, qui id inultum haud sinat. Quod Martialis lepide invertit, sed in obscenum sensum intorsit lib. 10. Epigr. 90. quod ita claudit:

Quare, si pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Maximo enim quondam ad Orientem ubique probro habebatur, vel unum barbæ pilum per vim revelli. Imò non ignominiosa tantùm, sed & pro pœna fuit maximorum flagitiorum, barbæ detonsio: cujus rei exempla aliquot in medium protulit Joachimus Camerarius in Chronologia Nicephori. Lacon quidam interrogatus, cur barbam perquam longam haberet, respondit, ἵνα βλέπων τὰς πολιὰς, μηδὲν ἀνάξιον αὐτῶν πράττω, hoc est, *Ut canos videns nihil indignum ipsis committam*, Plutarch. in Apopht. Juvenal. Satyr. 8. v. 165

— — breve sit, quod turpiter audes.
Quædam cùm primâ resecentur crimina barbâ.

Barba tenus Philosophus dicitur, qui Philosophi nihil habet præter barbam. *Alere barbam Philosophum non facit*, dixit Plutarchus: einen langen Bart ziehen/ macht keinen Philosophum.

B Extat in hanc sententiam Græcum Epigramma, quod hoc modo transtulit Morus:

Si promissa facit sapientem barba, quid obstat,
Barbatus possit quin caper esse Plato?

Ante barbam doces senes, Proverb. cujus non ita dissimile Germani habent, das Ey wil klüger seyn denn die Henne. Vide Chiliad.

¶ Barbŭla, diminutivo, Cic. cap. 14. usus est in orat. pro Cœlio. Ein Bärtgen. ¶ 2. Barbulæ florum, die Fäßlein mitten in den Blumen. Plin. 27. cap. 11.

¶ Barbula hirci, planta est, τραγόπωγον & τραγοπώγων, Bocksbart/ Gauchbrodt.

¶ Barbus, piscis fluviatilis. Ausonius Mosella v. 134

Propexique jubas imitatus gobio barbi.

¶ Barbulus, piscis genus. Gloss. Vet. *Barbulus*, φάγρος, ἰχθύς. Diminutum a Barbus. nec aliud genus videtur esse.

¶ Barbātus, Bärtig / ein alter Gesell. Juvenal. Sat. 13. v. 54

Credebant hoc grande nefas & morte piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicunque puer. licet ipse videret
Plura domi farra & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis.

C ¶ Barbatos pro antiquis Cicero pro Muræna cap. 12. item pro Cælio cap. 14. dixit: nam illi vetustissimi Romani intonsi erant: unde *intonsos avos* Tibullus lib. 2. eleg. 1. dixit. Posteà verò cùm radi cœpissent, aut planè ponebant barbam, aut aliquam partem servabant & *submittebant*, quod delicatuli solebant facere, ut ex Seneca Epist. 114. colligere licet. Hanc *barbulam* vocat Cicero pro Cælio, laudato loco: & inde *barbatulos juvenes* loco mox producendo.

¶ Barbatulus, diminut. Cic. 1. ad Att. 14. *concursabant barbatuli juvenes*, id est delicati. Idem Parad. 5. c. 2. *barbatulos mullos exceptantem de piscina*, Barben.

¶ Contrarium ejus est *Imberbis*. Cicer. pro Domo c. 14. *Adolescentulus imberbis*, der noch gar glatt um den Schnabel ist. Horat. de Arte v. 161

Imberbis juvenis tandem custode remoto
Gaudet equis canibusque &c.

¶ Barbātorium, i. e. tonstrina; sive officina tonsoris: Barbierstube. Vet. Gloss. *Barbatoria*, πωγωνοκουρεία. Quod & in alio Glossario Græco-Latino legitur.

¶ Barbitium, idem quod barba. Apul. Milesiis Lib. 5. *Juvenis speciosus lanoso barbitio genas inumbrans.*

¶ Barbiger, a, um: barbigeræ pecudes, capellæ sunt Lucretio

D Lib. 5. v. 897. Verba sunt:

Quippe videre licet pinguescere sæpe cicutâ
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

¶ Barbamentum, gena, das Kinn. Gloss. Vet. *Barbamentum*, γένειον.

¶ Barbesco, bartig werden. Eædem Cyrilli Glossæ: *Barbesco*, γενειάζω.

¶ A Barba & *Ænobarbus*, vel *Æneobarbus*, vel *Ahenobarbus* dictus est, ab ænei coloris, h. e. rubrâ barba, ein Rotbart: *Ænobarbi* cognomen Domitiorum fuit. Sueton. in Nerone cap. 2. *In Cn. Domitium Ænobarbum Neronis atavum dixit Licinius Crassus Orator, Non esse mirandum, quod æneam barbam haberet, cui esset os ferreum, cor plumbeum.*

BARBARIUS Philippus, servus fugitivus, qui tamen Romæ præturam petiit, & Prætor designatus est: Ulpianus lib. 3. *ff. de off. Prætor.* & Turnebus lib. 7. Adversf. cap. 7.

BARBĂRUS, βάρβαρος: *Barbaros* vocatos à Græcis initio, qui crasso atque difficili ore loquerentur, & nova præcipue ac facta recens aspere duriterque pronunciarent, Strabonis in lib. 14. de

Caria

Caria exponentis sententia est. Ac ita nonnunquam acceptum A
vocabulum istud, arguere Ciceronis in 3. Verrin. cap. 9. videtur locus, in quo *disertum & barbarum* opponit. *Disertus* etenim est, qui facile, prompte, & expedite verba facit. *Tantum*, inquit, *habebat morum similitudo conjunctionem atque concordiam, ut Apronius, qui aliis inhumanus ac barbarus, isti uni commodus ac disertus videretur.* ¶ Hoc oris itaque vitium, cum alienigenarum extraneorum commune ac proprium videretur, factum est [ita ibidem censet Strabo] ut illud nominis denique ad omnes eos, qui Græci non essent, transferretur, & quodam communi vocabulo in divisione Gentium *Barbari*, *Græcis* opponerentur. Hinc Medea apud Senecam in sibi cognomine Tragœdia v.127

Si quod Pelasgæ, inquit, *si quod urbes barbaræ*
Novere facinus &c.

Simili ratione Romani, cum rerum essent potiti, omnes qui Romani juris ac ditionis non essent, neque loquerentur Latine vel Græce, & habuerunt & vocarunt *Barbaros*, quod passim apud auctores observare licet. Ita *Barbarus*, revera haud alius, quam peregrinus atque extraneus est, qui nec intelligat, nec intelligatur. Unde Ovidius se, qui Romanus esset, & Getice non nosset, Tomitanis, Latine loquentem non intelligentibus, *Barbarum* haberi Trist. lib. 5. Eleg. 10. queritur: B

Barbarus, inquit, *hic ego sum, quia non intelligor ulli,*
Et rident stolidi verba Latina Getæ.

¶ 3. Neque vero ad sermonem & linguam tantùm, sed ad vivendi etiam rationes, & morum compositionem istud vocabulum referebatur. Nam cùm Romani ac Græci præ cæteris plerisque gentibus ad omnem humanitatis cultum ac elegantiam morum eruditi essent, accidit, ut æque vocarentur *Barbari*, qui alia instituta vitæ sequerentur; quàm qui Latine aut Græce non intelligerent. Inde ergo inculti omnes atque agrestes, indoctique ac inhumani, *Barbari* dici cœperunt. Sic apud Ciceronem, *agrestes & barbaros servos*, pro Mil. c. 9. Et in Verr. 6. c. 51 *tam barbari lingua & natione illi, quam tu natura & moribus.* Et plura hujusmodi alia apud illum & alios legimus. Plautus Bacchidibus act. 1. sc. 2. v. 13

---- *nimium quam, ô Lyde, es barbarus!*
Quem ego sapere nimio censui plus quàm Thalem.
Barbarus es, id est, imperitus & stultus.

Similiter apud Aristophanem in Nubibus ἀμαθὴς, & βάρβαρος conjunguntur act. 1. sc. 6. Utrum autem hæc vox, ficta à Græcis [unde acceperunt Latini] jiculariter sit; an peregrinam originem habeat, haud temere dixerim. Vossius lib. 1. de vitiis sermonis cap. 1. ex Chaldaico בַּר, quod *extra, foras*, significat, deducit. Jul. Cæsaris Scaligeri Exercitat. 51 ista verba sunt: *Soli* C
Numidæ legitima voce Arabicâ, Elbarbar, *quod apud eos murmur significat, nominantur. Quippe hoc est eis objectum ab Arabibus, propterea, quod utantur inculto sono. Quamquam equidem è desertis ita dictos reor.* Bar *enim Arabice* DESERTUM. Itaque agros Numidas Scaliger non tam respectu vocis, quam pro conditione loci proprio quasi nomine *Barbaros* appellatos, videtur velle. Nam & in Theophrastum de Plantis ita scribit: *Solum in Africa subest udum, quà arvum est. Sola nempe ora maritima fertilis: cætera vasta est. Unde &* BARBARIA. *Quia* BAR *eorum lingua* DESERTUM *significat: more Ebræo* BARBAR, *valde desertum.* Sed si à sono incondito incultoque ab Arabibus Numidæ appellati *Barbari* sunt, & Græcis primitùs ab oris & pronunciationis vitio *Barbari* dicti, ut Strabo sentit; non est absurdum credere, hanc vocem Græcos ab Arabibus per commerciorum consuetudinem accepisse. Vid. Hotoman. de ritu nupt. C. V. p. 469. Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 1. p. 6. & Bernegg. ad Suet. Augustum cap. 21, 3.

¶ *Barbarior* comparativus apud Ovidium est lib. 5. Trist. El. 1. v. 72

Non sunt illa suo barbariora loco.

¶ 4. Cæterum κατ' ἐξοχὴν & proprie veluti, *barbari* à Latinis vocati *Phryges*: unde *tibia Barbara* pro Phrygiâ apud Catullum Carm. 65.

¶ Barbaria, Barbarorum regio: vel ipsi Barbari. Cicer. 3. in Catil. cap. 10. *Quale bellum nulla unquam barbaria cum sua gente gessit.* Nazarius Paneg. Constantini cap. 18. *Bellicum strepunt nomina, & immanitas barbariæ in ipsis vocabulis adhibet horrorem.* Et mox: *O vere cæca barbaria, quæ in illo vultu signa Principis non videris.* ¶ 2. Cui opponitur Græcia & Italia. Cicero 2. de Finibus cap. 15. *A quo non solùm Græcia & Italia, sed etiam omnis Barbaria commota est.* ¶ 3. Phrygia, & Trojanum Regnum. Horat. lib. 1. Ep. 2. D

Græcia Barbariæ lento collisa duello.

¶ 4. Significat & agrestem rusticitatem vel ruditatem, Grobheit. Ovid. lib. 3. Amor. eleg. 8. v. 3

Ingenium quondam fuerat pretiosius auro,
At nunc barbaria est grandis, habere nihil.

¶ Barbaries, de ipsis Barbaris. Cic. Nat. Deor. lib. 1. c. 29, *Non Ægyptii, nec Syri, nec fere cuncta barbaries.* Ita Sturmius & Lambinus: at vero *barbaria* Gruterus. Lib. 2. Nat. D. cap. 34 idem: *Quod si in Scythiam, aut in Britanniam, sphæram aliquis tulerit hanc, quam nuper effecit Posidonius, --- quis in illa barbarie dubitet, quin ea sphæra sit perfecta ratione?* Valer. Maximus lib. 5. cap. 5. n. 3 *Tiberius per modo devictam barbariem, Antabagio duce solo comite contentus, evasit.* ¶ 2. de moribus barbaris. Claudianus lib. 2 in Rufin. v. 78

--- *ne qua in parte relinquat*
Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles &c.

hoc est, ne aliquatenus omittat morem barbarorum, septentrionalium maxime & pellitorum. 3. de vitioso & barbaro sermone. Cic. de Clar. Or. cap. 74, *Omnes, qui nec extra urbem hanc vixerant, nec eos aliqua barbaries domestica infuscaverat, recte loquebantur.*

¶ Barbarè, ut *barbare loqui*, id est aspere & crasse, Cic. 2. de Fin. cap. 4. grob / unlieblich. ¶ 2. rusticè, ut Horat. 1. Oda 13, *dulcia barbare lædentem oscula.*

¶ Barbarismus, vitium dictionis est, legem ac puritatem sermonis corrumpens. Suidæ dicitur, λέξις παρὰ τὸ ἔθος τῶν ἐνδοκιμούντων: *vox præter consuetudinem probatorum scriptorum usurpata:* De eo Auctor Rhetor. ad Herenn. lib. 4. cap. 12. & Quintilianus lib. 1. c. 5. tum Veteres Grammatici Sosipater, Diomedes, Donatus: quibus jungendus & Vossius est lib. 1. de Vitiis Sermonis cap. 1. & 2. ubi etiam habes, quid *Barbarismus & Solœcismus*; item *Barbarismus*, & *Barbara lexis* differant. Ille enim in voce Latina aut Græca fit, male figurata prolatave: ista, tota peregrina est, & *Glossa* etiam appellatur, de quo infra suo loco. Martialis lib. 6. epigr. 17. in Cinnamum sic ludit:

Cinnam, Cinname, te jubes vocari.
Non est hic, rogo, Cinna, Barbarismus?
Tu si Furius ante dictus esses,
Fur istâ ratione diceretis.

Illud hoc loco monere, non fuerit fortean præter rem, in notandis Barbarismis Scriptorum temperamento & cautione valde esse opus. Neque enim ut barbara deculpanda statim est vox, quæ apud Ciceronem, Terentium aut similes non exstet. Potest enim apud Vitruvium aut Columellam aliquem, aut Plinium, aut Senecam, aut alios inveniri.

¶ Barbaricus, a, um, idem quod Barbarus. ex. gr. *Vestes barbaricæ*, Lucret. 2. v.499. *Aurum barbaricum*, Virg. 2. Æn. v. 504.

¶ Barbaricum, quasi substantive positum, quamcunque regionem seu terram, quæ ditionis Romanæ haud fuerit, aliquando significat. Ammianus Marcellinus lib. 18. cap. 4. non longe a prinpio: *Visus*, inquit, *in barbarico miles, per Hortarii regna transibat intacta.* Similiter locuti Imperatores in Codice etiam, itemque Eutropius lib. 7, cap. 5 *Albis fluvius in barbarico longe ultra Rhenum est.* Et lib. 9 cap. 4 Decius & filius ejus, *uterque in barbarico interfecti sunt.* Id integrum est: *Barbaricum solum.* Isidorus: RHEUBARBARUM, inquit, *sive* RHEUPONTICUM: *illud, quod in solo Barbarico; Istud quod circa Ponticum colligitur, nominatum est.* ¶ 2. Barbaricum est barbare, barbarice, adverbialiter. Silius lib. 12 v. 418

Barbaricum atque immane gemens.

¶ Barbarice, adverb. Capitolinus in L. Vero cap. 10. *barba prope barbarice demissa.*

¶ Barbaricarius, qui & Phrygio, ein Seidensticker. Cod. Theod. lege 1. de Fabricens. & lege 2. de excusation. artific. invenitur. Donatus in Æneid. 11. v. 777 *Barbaricarii dicuntur, exprimentes ex auro & coloratis filis hominum formas, & diversorum animalium, specierum imitatam subtilitate veritatem.* Ita autem dicuntur, quia a barbaris, hoc est Phrygibus, illa ars pingendi & inventa & exercita maxime fuit.

¶ Semibarbarus, halb wild / fast wild. Eutropius lib. 1. cap. 2 de Numa: *Leges Romanis moresque constituit, qui consuetudine præliorum jam latrones ac semibarbari putabantur.* Pæanii metaphrasis ibidem: μιξοβάρβαροι.

BARBITOS, mascul. & fœm. *barbiton* neut. perinde ut apud Græcos: ὁ καὶ ἡ βάρβιτος, καὶ τὸ βάρβιτον: citharæ genus, graviorem sonum edens; Virili genere usus est Horatius lib. 1. od. 1

Lesboum refugit tendere barbiton.

Et lib. 3 oda 26

defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit.

Non enim neutro genere loqui, vocandi casus lib. 1 oda 32 ostendit, *age dic Latinum*
Barbite carmen.

Fœminea forma dixit Ovidius Epist. Sapphûs 15. v. 8

Non facit ad lacrymas barbitos ulla meas.

Neutro Ausonius epigram. 44 dixit:

Hoc genere & chordas, & plectra, & barbita conde.

Vulgo vertunt Hackbret / aut aliud lyræ quodammodo simile, Leyer. Dionys. Halicarnass. lib. 7. p. 476 *Lyram chordarum septem* interpretatur ex quorundam mente: sed interposita conjunctio καὶ videtur aliud instrumentum indicare. Κιθαρισταὶ, inquit, λύρας ἑπταχόρδους ἐλεφαντίνας, καὶ τὰ λεγόμενα βάρβιτα κρέκοντες, *Citharistæ pulsantes eburneas septem fidium lyras, & quæ vocantur barbita.* Etymologus scribit vocari, quasi βαρύμιτον. Μίτους enim dictas fuisse τὰς νευράς, quod ante nervorum usum stamini-

staminibus uterentur lineis. Neanthes apud Athenæum lib. 4. cap. 23 βαρβίτων Ἀνακρέοντος εὕρημα esse tradit. Adde Cœl. Rhodig. A. L. lib. 9. c. 4.

A

BARBO & Barbus, piscis, qui & mulus seu mullus, Græce τρίγλη dicitur, eine Barbe / Barbel / Barme / quem *mullum barbatum* & *barbatulum* Epitheto dixit Cicero lib. 2. ad Att. ep. 1. & Parad. 5. cap. 2. Adde supra in Barba *Barbus* & *Barbulus*.

BARCA, navigii species, quæ & *phaselus* & *scapha*, quæ onerariis inservit. Græcis ἐφόλκιον, eo quod navis eam asseclam trahat. Vide Isidorum lib. 19. cap. 1. Recentius vocabulum est. Paullinus Nolanus ad Cytherium carm. 21. v. 95

Ut mox salubri barca perfugio foret.

In Passione S. Hilariæ &c. apud VVelserum: *Quæ rogaverunt descendentes de barcâ, ut se transferrent.* Glossæ Vet. *Barca*, σκάφος.

BARCE, es, βάρκη, nutrix Sichæi. Virgil. 4. Æneid. v. 632 *Tum breviter Barcen nutricem affata Sichæi.* ¶ 2. Est & *Barce* Ptolemais urbs in Cyrenaica regione, Plinius lib. 5. cap. 5. *Ptolemais antiquo nomine Barce.* Idem Strabo lib. 17 tradit. Sed Scylaci & Ptolemæo diversæ sunt urbes. Harduinus ad Plinium ita conciliat, Ptolemaidem non in loco Barcæ mediterraneæ, sed, quo Barcæorum portus fuit, conditam fuisse.

¶ Barcæus, adject. quo etiam populus notatur Barcæorum, Virgilio Æn. 4. v. 43 memoratus, ubi nunc est regnum *Barca*.

B

BARCINO, *Barcelona* vulgò, civitas Hispaniæ Tarraconensis. Auson. Epist. 24. v. 89

Tarraco & ostrifero superaddita Barcino ponto.

BARDI. Strabo lib. 4. *Apud Gallos eximio in honore sunt Bardi, Vates, Druidæ. Bardi* laudationibus rebusque Poeticis student. *Vates* autem sacrificiorum naturaliumque caussarum dediti sunt. *Druidæ* præter caussarum naturalium studia, morum disciplinam exercent. Meminit & Ammianus lib. 15. cap. 24 [Vales. c. 9] qui, *Bardi*, inquit, *fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt.* Adde omnino, quæ doctissime ibi Valesius commentatus est. Idem confirmat Festus: *Bardus*, inquit, *gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, ita dictus à gente Bardorum.* Unde quicunque virorum fortium egregia facinora canerent, dicti sunt Bardi. Lucanus 1. v. 449

Plurima securi fudistis carmina Bardi.

¶ Bardi etiam dicuntur stupidi, hebetes & tardi: Tölpel die nichts fassen / ex Græco βραδεῖς per metathesin, eodem Festo interprete. Plaut. Bacchid. a. 5. sc. 1. *Quicunque ubi sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac, stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.* Cicero de fato cap. 5. *Zopyrus stupidum Socratem dixit esse & bardum*, &c. Comparativus *bardior* Tertulliani est adv. Hermogenem cap. 36, *pictor*, inquit, *te bardior non est.*

¶ Barditus: vide infrà in *Barrus*.

C

BARDIACUS, Bardocucullus: Eine Kappe / Bergkappe. extat utrumque vocabulum apud Martialem. Lib. 4. epig. 4. *Lassi bardiacus quod evocati*, ut quidem Gruterus legit, qui pro calceo accipit, motus Juvenalis loco Sat. 16, v. 13 *Bardiacus judex datur hæc punire volenti Calceus* &c. Alii tamen legunt *Lassi Bardiacos* &c. Quam lectionem Scriverius probat, & pro servo Illyrico accipit. Vide ejus animadversiones ad dictum locum Martialis. Salmas. *Bardaicus* mavult à Bardæus, ut Archaicus ab ἀρχαῖος.

¶ Bardocucullus. De *bardocucullo* idem lib. 14. epigr. 128. *Gallia Santonico vestit te bardocucullo.* Bardocucullus autem vestimentum Gallicum est, quod è Santonibus & Lingonibus Romam mittebatur. Dictum ita à *Bardis* [Galliæ gente, quod hæc eo genere vestis præcipue uteretur] *Cucullus Bardaicus* vocatur Capitolino in Pertinace c. 8. Obtinuit in vilibus servis, ut docet Lipf. lib. 1. Electorum c. 25.

BARIS, idis, βάρις, ιος, & ιδος. navis. Est vox Ionica teste Corintho. Ægyptii cymbam ita nominabant, qua ad sepulcra cadavera vehebantur. Ejus descriptionem habes apud Herod. lib. 2. c. 96. Usus eo est Propertius lib. 3. eleg. 10.

Baridos & contis rostra Liburna sequi.

D

Sed de significationibus diversis hujus vocis βάρεως consule Suidam & Lexica Græco-Latina. Unde fortassis nostrum Todtenbaar.

BARO, ōnis, barones, Bannerherren / Freyherren / magnates inferiores Comitibus; dignitas usitata. Sed in hac significatione non invenitur apud probatos auctores. Est originis Francicæ, sive Germanicæ, ex vocabulo BER, vel VAR, quod virum, & hominem liberum, item satellitem; tùm Vasallum capitalem, sive majorem, itemque magnatem significabat. De quo eruditissimi Equitis Henrici Speelmanni Anglo-Britanni Diatribe in Archæologo, sive Glossario ejus, videnda est. Barthius honoris nomen esse & Heroëm notare dicit ad Briton. Arem. p. 204.

¶ Barones autem veterum nihil aliud sunt, quàm homines stolidi & bardi, qua in significatione usus hoc vocabulo Cicero 2. de Finibus c. 23, *Hæc cum loqueris, nos barones stupemus.* ¶ Item servi militum, & est Gallica vox. Vetus Schol. ad illud Persii Sat. 5. *Baro regustatum digito terebrare salinum Contentus perages* &c. *Lingua Gallorum*, inquit, *barones vel varrones dicuntur servi militum, qui utique stultissimi sunt, servi videlicet stultorum.* Veteres Glossæ Stephani: *Baro*, βάκηλος. Id est, interpretibus Suida & Hesychio, fatuus simul & effœminatus. Vide & Petr. Pithœum lib. 1. Adverf. c. 8.

BARRUS, Elephas dicitur, atque ita plerique interpretes Horatii verba Epod. 12. *nigris dignissima barris*, exponunt. Gloss. Cyrilli: *Barrus*, ἐλέφας. ¶ Est & viri nomen apud eundem 1. Satyr. 6, 31 &c. Ex priore notione est

¶ Barrire, quo verbo vox elephantorum notatur. Festus: *Barrire elephanti dicuntur, sicut oves dicimus balare, utique à sono ipso vocis.* Gloss. Vet. *Barrit*, τρίζει, ἐλέφας βοᾷ.

¶ Barritus. Apul. lib. 3. Floridorum: *est taurorum gravis mugitus, luporum acutus ululatus, elephantorum tristis barritus, equorum hilaris hinnitus.* Quod nominis tamen & ¶ 2. militari clamori, qui à Romanis inituris prœlia tolli solitus, hæsit. Vegetius lib. 3. de re militari cap. 18, *Clamor autem, quem barritum vocant, prius non debet tolli, quàm acies utraque se junxerit.* Et nomen & ipsam rem, hoc est quomodo solitus hic clamor fieri, Ammianus ostendit lib. 16. cap. 30. Hist. qui & alibi meminit. Tacitus de Germania cap. 3 *Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu quem* Barditum *vocant, accendunt animos, futuræque pugnæ fortunam ipso cantu augurantur.* Ubi Lipsio *Baritum* legere placuit, à verbo Germanico *Beren* aut *Baeren* i. e. clamare, vocem tollere: quod probat Cluverius, & ex hâc disciplina Germanorum, & rem, & ipsum vocabulum mutuatos Romanos lib. 1. Antiq. Germ. cap. 51. censet. Sane non Romanum nomen *Barritum*; sed barbarum esse supra laudatus Ammianus arguit lib. 26. cap. 22.

¶ Barrinus, a, um, *aures barrinæ*, Sidon. Apollinar. lib. 3. epist. 13.

BASILEA (Basilia Ammiano, & Phlegonti) Galliæ Belgicæ urbs, in Rauracis, quorum caput hodie est: quam nonnulli à Basilianâ Juliani Imperatoris matre sic appellatam volunt, ut Josias Simlerus lib. 1. de Rep. Helvetiorum Observ. Basel.

BASILICA, ex Græco βασιλική Latinitate donata vox: qua appellabantur ædes publicæ ad judicia & negotiationes porticibus & ambulationibus magnificè exstructæ, de quarum ratione Vitruvius lib. 5. c. 1. Basilicis veterum comparandæ apud nos sunt, quæ in Emporiis illustrioribus mercatorum publicæ habentur ædes, quas *Byrsas* appellant, tùm quas Itali *Salas* vocant. Statius lib 1. Silv. 1. v. 29 Latina voce usus *Regiam*, quasi interpretem agens, appellat:

--- hinc Julia templa tuentur,
Illinc belligeri sublimis regia Paulli.

Nam de basilica Paulli loquitur, quam inter magnifica Urbis opera Plinius memorat lib. 36. cap. 13. Solebant enim Basilicæ istæ à conditoribus suis nomina sortiri. Sic *Juliam, Porciam, Æmiliam Basilicas* legimus. Livius lib. 26. cap. 27 de temporibus Macedonici belli: *Neque enim tum basilicæ* [Romæ] *erant.* Idem lib. 39 cap. 44 de Catonis censura: *Cato atria duo & quatuor tabernas in publicum emit, basilicamque ibi fecit, quæ Porcia appellata est.* Christiani postea hoc nomen ædibus sacris, quas *Ecclesias* etiam vocabant, tribuerunt. Sulpitius Severus lib. 2. de Helena Constantini matre exponens: *Mox usa regni viribus,* Basilicam *in loco Dominicæ passionis, & resurrectionis & adscensionis constituit.* Ad quem locum Sigonius notat, *Basilicas* appellatas, majores Ecclesias, quæ aut Deo dicatæ, & nominatæ *Dominicæ* (unde Germanicum Dom / Dom-Kirche / Stifft-Kirche) aut martyribus, unde appellatæ *Martyria* essent. Minores autem *Titulos* & *Parochias* vocatas. Vide & Onuphrii Panvinii Interpretationem Ecclesiasticarum vocum, & Coquejum ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 1.

¶ Basilicula, diminutivum. Paullinus Nolanus epist. 32. n. 17 (ed. Paris.) *Hanc quoque basiliculam, de benedictis apostolorum & martyrum reliquiis sacri cineres consecrabunt.*

¶ Est & Plauto *Basilicum* frequens pro splendido & regio, ut, Persa act. 1. sc. 1. *basilico accipere victu.* Et Pseudolo act. 1. sc. 5. v. 43 *Statum vide hominis quasi basilicum.* Sed *Basilicus jactus* eidem Plauto Curc. Act. 2. sc. 3. v. 80 idem est, qui *Venerius*, der beste Wurff im Spiele. Vid. Lipf. Lect. Antiq. lib. 3. pag. 106. *Basilicæ edictiones* & *imperiosæ*, Herren-Gebot / Plaut. Capt. act. 4. sc. 2. v. 31. Idem usurpat hanc vocem pro superbo & fastuoso. Talis enim ferme, qui circa reges. Rudente act. 2. sc. 4. v. 15. *At ego Basilicus sum; quem nisi oras, guttam non feres.* Adjective *Basilicam nucem* Plinius *juglandem* vocat lib. 15. cap. 22. Welschenuß. *Basilica uva*, Isidor. Orig. lib. 17. cap. 5.

¶ Basilicum, etiam vestimenti genus, haud dubie ex splendidioribus & rege dignis. Plautus Epidic. a. 2. sc. 2. v. 48 *Tunicam rallam, tunicam spicam, --- basilicum, aut exoticum* &c. Vide ibi interpretes.

¶ Basilicè, Adverb. Plautus aliquoties usus est pro magnificè, ut Pœnulo a. 3. sc. 1. extr. *Basilice exornatus incedit.* ¶ vel 2. pro vehementer. Epidico a. 1. sc. 1. v. 54. *interii basilicè.*

¶ Subbasilicanos dixit Plautus sub basilicis inambulantes in Capt. 4. sc. ., 35. Quos *Subrostranos* dixit Cælius Ciceroni lib. 8. epist. 1. Pflastertreter / Müßiggänger. ¶ 2. Ita dici possunt operarii, qui sub basilicis conductores expectant, Taglöhner / die auffwarten / biß sie gedinget werden.

BASILINDA,

BASILINDA, Βασιλίνδα, lusus, quo rex aliquis sorte lectus servis facienda præcipit, ein Spiel darinn man einen König und Hoffleute machet / apud Pollucem lib. 9. cap. 7.

BASILISCUS, Βασιλίσκος Latinè *regulus*, serpens sic dictus vel à candida maculâ, quam in capite habet diadematis instar, vel ab eo, quòd sibilo suo serpentes omnes fugat, ut Plin. indicat lib. 8. cap. 21. Paria S. Hieronymus in Esaiæ cap. 14. Nasci eum ex ovo galli gallinacei novem annorum per rubetam vulgò creditur ac fertur. Negat tamen id Lev. Lemnius lib. 4. de occult. nat. miracul. c. 12. Conf. Voëtius part. 1. disp. Theolog. p. 732. 733. Exstant Calcidii cujusdam de basilisco & fragilitate humana versus, sententiæ, quàm compositionis melioris:

Debilis heu nimium subtili pendula filo,
Mortalis vita est undique pressa malis.
Mille habet hæc hostes, quibus est sævitia leti,
Usque adeò variis tradita plena modis.
Sibilo adest testis rauco terrens basiliscus,
Viroso afflatu proxima quæque necans.

¶ Corium basilisci in Dianæ templo hirundines arcet, ne introvolent. Scal. Exerc. 146. dist. 3. Basilißken Haut.

¶ Basilisca, latinè regula; est herba illis locis nascens, ubi fuerit serpens basiliscus. Ejus genera tria sunt. Unum holochryson, capite aureo; aliud stellatum; tertium sanguineum, uti minium, & ipsum capite aureo. vid. Apulejus de virtutibus herbarum cap. ultimo.

BASILIUS, Episcopus Cæsariensis, vir celeberrimus, & ad summum omnis doctrinæ fastigium progressus, cognomento *Magnus*. Suidas. 2. Seleuciæ Isauriæ Episcopus, magni illius Chrysostomi amicus & contubernalis. Photius in Bibliotheca. 3. Basilius Imperator Græcus, qui κεφάλαια παραινετικὰ ad filium, principem futurum, scripsit. Libellus is probus, pius, & dignus, quem principes legant. Lips. not. ad c. 9. lib. 1. Polit.

BASIS, is, fœm. βάσις, sustentaculum, inferior pars columnæ: fundamentum, cui quid innititur, der Grund darauff etwas stehet und ruhet / der Fuß / ut, *Basis statuæ* apud Cic. aliquoties, der Fuß oder Untersatz / darauff das Bildwerck stehet. In Verr. 6. c. 34 *Hæc statua erat posita Segestæ sane excelsâ in basi.*

¶ Basella, parva basis, diminut. Palladius de re rust. lib. 1. cap. 18, *basellis altioribus impositas cupas collocare.*

BASIUM, φίλημα, ein Kuß. Donatus in Terent. Eunuch. a. 3. sc. 2. v. 3. *Tria sunt osculandi genera*, Osculum *scilicet*, Basium *&* Suavium; Oscula *officiorum sunt:* Basia *pudicorum affectuum:* Suavia *libidinum vel amorum.* Sed hæc discrimina non ubique custodiunt auctores. Martialis lib. 2. epigr. 10.

Basia dimidio quod das mihi Postume labro
Laudo, &c.

Sic & Catullus carm. 5. *Da mihi basia mille.* Et carm. 16 *millia multa basiorum legistis.*

¶ Basiolum, diminutivum. Apulejus lib. 10. p. 248 *qualia in lupanari solent basiola jactari.*

¶ Basiare, osculari, Küssen. Catullus carm. 8 *Quem basiabis? quoi labella mordebis?* Idem 7, *basia multa basiare.* Usus sæpe est Martialis, etiam passive, ut lib. 12. epigr. 59 *sutor modo pelle basiatâ*, scilicet *dat tibi basia.* Idem lib. 1. epigr. 95 *basianda non es.*

¶ Basiatio, actus basiandi, das Küssen. Idem lib. 2. epigr. 23 *offendere basiationes*, injuriam osculis facere. Catullus carm. 7 *Quæris quot mihi basiationes sint satis.*

¶ Basiator. Martialis lib. 11 epig. 98

Effugere non est, Basse, basiatores.

¶ Perbasiare. Petron. Fr. Tragur. p. 19. *puerum perbasiamus.*

BASSAREUS, ei, Bacchus dicitur Horatio lib. 1. oda 18. à vestibus bacchantium, quas βασσάρας Thraces appellabant:

Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam? &c.

¶ Bassaricus, hoc est, Bacchicus. Propert. lib. 3. eleg. 17. v. 30

Cinget Bassaricas Lydia mitra comas.

¶ Bassaris, idis, βασσαρίς, Bacchi sacerdos. Pers. Satyr. 1. v. 101.

BASTARNAE, Germanica gens, *Peucini* aliàs appellati. Tacitus de Germaniâ cap. 46. Meminit & 2. Ann. cap. 65. Vide Cluver. lib. 3. Antiq. Germ. cap. 43.

BASTERNA, genus vehiculi muliebris & tecti, formâ nihil à lectica distans, quod à bardonibus, vel mannis, vel mulabus portabatur. Appellatio à βαςᾶν, quo quicquid ferendo est, appellatur, ut docet Salmasius ad illud Lampridii Heliogabalo cap. 21, *Dedit quadrigas, equos stratos, mulos, basternas, & rhedas.* His similia esse pilenta dicit Servius in enarratione illius Maroniani Æn. 8, 666. *Pilentis matres in mollibus.* Meminit earum & Ammianus Marcellinus lib. 14. cap. 17. *Quo comitatu matronæ complures opertis capitibus & basternis per latera civitatis cuncta discurrunt.* S. Hieronymus ad Eustochium de custodia Virginitatis epist. 22. cap. 6, *Præcedit caveas basternarum, ordo semivirorum, & rubentibus buccis cutis farta distenditur, ut eas putes maritos non amisisse, sed quærere.* Vid. Beroaldus Comment. in Apuleji lib. 6. p. 465. Alex. ab Alex. lib. 2. Gen. dier. c. 30.

¶ *Basternæ* etiam dicuntur populi: & contra *Bastarnæ* vehicula, nec certa in his vocalium ratio est. Vid. Cœl. Rhodig. A. L. lib. 16. cap. 3 & lib. 18 cap. 23.

BATALUS, tibicen lascivus, qui adagio locum dedit, *Batalus es*, Βάταλος εἶ, de effœminatis dici solito. Vid. Cœl. Rhodig. lib. 5. Antiqu. Lect. cap. 13. & VVolff. Tom. 5. Operis Demosthenici. p. 335.

¶ Unde & βαταλίζεσθαι, h. e. turpiter atque effœminatè vivere, apud Græcos factum est. Vide Chiliadas.

BATAVI, orum; Cattorum initio populus; post seditione domesticâ in eas sedes transgressi, in quibus pars Romani imperii fierent, Gallisque accederent, Rheni insulam occupaverunt. Die Holländer. Tacitus de Germania cap. 29. & 4. Histor. c. 12. Media syllaba dubii moduli est. Lucanus lib. 1. v. 431 corripuit:

Vangiones, Batavique truces, &c.

Produxerunt contra Silius & Martialis: ille lib. 3, 608

Jam puer auricomo performidate Batavo.

hic lib. 8 epigr. 33

Et mutat Latias spuma Batava comas.

¶ Batavia, Batavorum regio. Holland.

BATHYLLUS, i: Samius puer adamatus, à Polycrate, Samiorum tyranno; itemque Poëta Anacreonte; cui & carminibus celebratus, & quidem integro Odario vigesimo nono. Horatius Epod. 14.

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium.

Statuam Bathylli, à Polycrate Samio ante aram dicatam, vivis coloribus expressit elegantissime lib. 2. Floridorum Apulejus.

¶ 2. Fuit hoc nomine & Pantomimus quidam, quem in deliciis Augustus habuit, Mæcenati effuso in ejus amorem obtemperans, ut Tacitus 1. Annal. cap. 54 auctor est. Hic perinde ut Pylades quandam saltandi sectam instituit, quam celebrantes *Bathylli* omnes ab auctore appellabantur. Vide Scaligerum Animadversionibus Eusebianis pag. 155. itemque Salmasium in Vopisci Carin. c. 19.

BATILLUM, & batillus, instrumentum ferreum, quod prunæ componuntur, aliàs *bama*, eine Feurschauffel / eine Feurzange. Plin. 33. cap. 8 *Batillis ferreis candentibus ramento* [argenti] *imposito, quod candidum permaneat, probatur.* ¶ 2. Deinde batillum foculi gestatilis & ansati genus, quod prunâ plenum principibus viris præferebatur ad odores incendendos, eine Feuerpfanne. Atque hi omnes *batilli* ferrei, illi verò, quorum Varro lib. 1. cap. 50. de re rustica meminit, è ligno erant, quibus utebantur ad demetendas fruges. Vide Casaub. ad Trebell. Pollionem in Claudio c. 14. ¶ *Batillus cubicularius* dici potest ignitabulum, in quod conjectis prunis cadentibus excalefiunt lecti, eine Bettpfanne / Wärmpfanne / Bettwärmer. *Mensarius*, Essenwärmer / suffervefactorium. Bud. Batiolus, i. & Batiola, æ. τὸ βάτιον, eine Schenckkanne. Plaut. Stich. a. 5. sc. 4. v. 12 *batiolis bibunt.*

BATIS, vel *Batis*, herba, κρίθμον, *trithmum* seu *crithamum*, fœniculum marinum, empetron, herba S. Petri, Meerfenchel. Columella *olus cordum, batim sativum*, appellatum nonnullis lib. 12. cap. 13. auctor est.

BATRACHIUM, βατράχιον, coloris species. ¶ 2. & herba Plinio, quam *ranunculum* dici putat lib. 25. cap. 13. ideo ut videtur, quod limitibus humidis marginibusque opacis ranarum more nasci gaudeat, Hanenfuß / Froschpfeffer / Spiegelblumen / *Flammula* ob acrimoniam. Apulejus *Sceleratam* dici putat, quod mendici flagitiosi sibi crura & lacertos hâc ipsâ dilaniare soleant. Vide *Ranunculus in Rana.* βάτραχος *rana*; βάτραχοι, comœdia Aristophanis in qua ranæ colloquuntur.

¶ Βατραχομυομαχία, ranarum & murium pugna, Homeri scriptum elegans. Vid. Reines. lib. 3. Var. Lect. cap. 3. Homeri esse, dubitari ait Barth. ad Stat. Silv. p. 5. Vid. Henr. Stephanus lib. 6. Schediasm. cap. 22. Nunnesius ad Phrynichi Dictiones Atticas. Der Froßmäußler.

BATTOLOGIA, βαττολογία, *multiloquium*, ein Gewäsche / opponitur *Laconismo*, h. e. breviloquentiæ, kurtzen runden Worten. *Battologia* à Batto quodam inepto Poëta, sæpius eadem repetente, dicta est. Suidas in verbo βαττολογία ita: Βαττολογία ἡ πολυλογία, ἀπὸ Βάττου τινὸς, μακροὺς καὶ πολυστίχους ὕμνους ποιήσαντος, ταυτολογίας ἐχόντας.

BATTUS, nomen proprium ejus, qui Cyrenas condidit, ut Strabo auctor est lib. 17. p. 576, qui κτίσμα Βάττου Cyrenas dixit.

¶ Battiadæ, qui ab eo oriundi, & ibi regnârunt. Silius lib. 3. v. 252

Nec non Cyrene Pelopei stirpe nepotis
Battiadas pravos fidei stimulavit in arma.

¶ *Battiaden* quoque Callimachum Poëtam Ovidius in Ibyn, & Statius 5. Silv. 3. id est Epicedio patris v. 157. dixerunt, quod à *Batto* Cyrenes conditore se genus ducere ipse scripserit, Strabone auctore laudato loco.

BATVO, batuere ferulis seu rudibus velitari est. Sueton. in Caligulâ cap. 32. *Myrmillonem in ludo rudibus secum batuentem, & sponte prostratum confodit.* ¶ Sed *ulcera batuere*, Plin. 31. cap. 9 est comprimere, arcte stringere.

¶ Hinc *Batuatores* rudibus pugnantes, Klop-fechter/ Marcks-brüder.

¶ *Batualia* locus ubi ita pugnabant, id est, ludus vel Gymnasium, Fechtschule. Vide Scalig. Conjectan. ad Varron. p. 64 & Lipf. lib. 1. Saturn. cap. 15. itemque Salmasium in Hadrianum Spartiani cap. 26. ¶ Et inde hodieque Gallis pugna seu prælium *Batalia* dicitur.

¶ Debatuere, Petron. Fragm. Tragur. p. 60.

BATVS, βάτος, genus mensuræ liquidorum apud Hebræos, continens sextarios 72. Ein Maß oder Ohme von neun Krüblichen/ Joseph. lib. 8. Antiq. Budæus lib. 5. Æqualis amphoræ Atticæ. Camerar.

BAVEO, are; & *Baubor*, bari, βαΰζειν, ὑλακτεῖν. Factum verbum ex canum latratu, bellen/ baffen. Vet. Gloss. *Baubantur* ὑλακτοῦσι: Item *Baubant*, *latrant*, ὑλακτοῦσι. Lucretius lib. 5. v. 1069

Longe alio pacto gannitu vocis adulant:
Et cùm deserti baubantur in ædibus.

BAVCALIVM apud Alexand. Aphrodisæum, vel ut alii, *Caucalium* βαυκάλιον, vasculum seu poculum angusti oris. *Bocalium* Itali vocant, & Germani, ein Bokalichen/ ein Gluckglaß. Vid. Alex. ab Alex. lib. 3. Genial. Dierum c. 10. & Cœl. Rhodig. lib. 15. c. 6.

BAVCIS, ĭdos: nomen anûs paupercula apud Ovid. lib. 8. Metam. v. 631, 682 &c. Apud Persium Sat. 4. v. 21 *pannucea Baucis* pro quavis paupere muliercula ponitur.

BAVLI, orum; villæ nomen inter Misenum promontorium & Bajanum lacum. Tacitus 14. cap. 4. Mentio ejus & apud Sueton. Nerone cap. 34. Servius in Æn. 6. v. 107. *Baulias* vocat: nomenque deducit à bubus Geryonis abactis ab Hercule & ibi habitis, quasi Boaulia. Symmachus Epist. 1. lib. 1.

Huc Deus Alcides stabulanda armenta coëgit,
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat, occulto nominis indicio.

BĂVIVS, ineptissimus Poëta, ut & *Mevius*, quorum uterque Virgilio suam invidit in carminibus scribendis felicitatem. De quibus ipse Eclogâ 3.

Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mevi.

BAXEAE, Pantoffelen/ Plaut. in Menæchmis act. 2. sc. 3.

Quis is peniculus? qui extergentur baxeæ? &

Apul. lib. 2. Floridorum: *Vestem de textrina emere, baxeas de sutrina præstinare.* Et lib. 2. Milesf. *Juvenem pedes palmeis baxeis indutum*, dixit lib. 11. *Nec deerat, qui magistratum fascibus purpuráque luderet: Nec qui pallio baculoque, & baxeis, & hircino barbitio Philosophum fingeret.*

BDELLIVM, βδέλλιον, arbor in Bactriana Plinio, cujus gummi hodie *bdellium* vocant Aromatarii. Arbor est nigra, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici. Plin. lib. 12. c. 9.

BEARE, beatum facere, glücklich machen. Ter. Andriâ a. 1. sc. 1. vers. 79, *O factum bene! beâsti.* Ubi nota elegantem formulam, in re læta jucundaque, quam impertitur alius. Ita Eunucho a. 2. sc. 2. v. 49 *Et quid beo te?* Num quid jucundum & gratum est, quod audis ex me & tale prorsus, ut ideo beatus & felix tibi videaris? Mache ich dich nicht glückselig?

¶ Beatus, μακάριος, εὐδαίμων, cui bene est, felix, consummatus, perfectus, gesegnet/ selig/ glückselig. Cicero 3. Nat. Deor. c. 33 *Civitas beatissima & opulentissima*, eine hochgesegnete und sehr reiche Stadt. Idem de Somn. Scip. c. 3 *His est definitus in cælo locus, ubi beati ævo sempiterno fruuntur.* Ovid. lib. 3. Metam. v. 135. ex Sophocle & Euripide:

— — sed ultima semper
Exspectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Horat. lib. 2. od. 16.

- - - - Nihil est ab omni
Parte beatum. Durchaus vollkommen / ohne Mangel.

Cic. 5. Tusc. cap. 10. *Beati dicuntur, qui sunt in bonis nullo adjuncto malo.* Et de Nat. Deor. lib. 1. c. 18. *Beatus esse sine virtute nemo potest.*

¶ 2. Beatus pro summe *locuplete* accipitur Plautus Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 90 *Bonam ego, quam beatam me esse nimio dici mavolo.* Ich wil lieber für fromm/ als reich gehalten seyn. Ovidius Amor. lib. 1. eleg. 8. v. 23

Scis here te, mea lux, juveni placuisse beato.

Statius epithalamio Stellæ sive lib. 1. Silv. 2. v. 121

Huic quamvis census dederim largita beatos,
Vincit opes animo.

Census beatos, id est, summas divitias, ut Barthius interpretatur. Nepos Agesilao cap. 8 *Homo non beatissimus.* i. e. non admodum instructus copiis rei familiaris. Compar. in illo Ciceronis est Tusc. 5. cap. 8, *Qui beatus est, non intelligo, quid re-*

A *quirat, ut sit beatior.* ¶ 3. Ecclesia *beatos* dicit pie vita defunctos. Unde formula apud Hieronymum epist. 15. pr. & epist. 32 *beatæ memoriæ*, qua adhuc frequenter utimur. ¶ 4. At profani de viventibus etiam hoc verbum efferunt, principibus maxime. Gruterus Inscript. p. 283. n. 11 D. N. FL. CONSTANTINO MAXIMO BEATISSIMO &c. & p. 284. n. 1. CONSTANTINI ET CONSTANTI BEATISSIMORVM AC FLORENTISSIMORVM PRINCIPVM.

¶ Diminutivo *beatulus* usus est Persius Satyr. 3. v. 103,

— tandemque beatulus alto
Compositus lecto.

¶ Perbeatus sehr glücklich. Cicero principio lib. 1. de Oratore: *perbeati fuisse illi videri solent.*

¶ Beate, feliciter, ut *Bene beateque vivere*, ein gutes und glückseliges Leben führen. Cic. in Parad. 1. extr. *Nihil est aliud bene beateque vivere, nisi honeste & recte vivere.*

¶ Beātitūdo &

¶ Beātitas, utrumque felicitas est, Glückseligkeit/ Seligkeit. Conjunxit Cic. de Nat. Deor. lib. 1. c. 34, *At ista sive beatitas, sive beatitudo dicenda sit (utrumque omnino durum, sed usu nobis verba mollienda sunt)* &c. Apulejus de Philosoph. Morali p. 17 ed. Elmenh. *Beatitas virtutum fructus est.* Et Macrobius

B de Somn. Scip. lib. 1. cap. 9 *Delphici vox hæc fertur oraculi consulenti, ad beatitatem quo itinere perveniret.* Loquitur de celebri dicto, γνῶθι σεαυτόν. Altera forma sæpius Apulejus usus est, ut dicto loco: *Beatitudo est virtutum exoptatissimus fructus.* Pluraliter Augustinus C. D. lib. 22. c. 12 extr. *falsas beatitudines promittere* dixit.

¶ Beatificare, Augustini verbum, lib. 14 de Trinit. c. 14, & lib. 8 de Genesi ad lit. cap. 12. At

¶ Beatificus antiquius est. Apulejus de Habit. Doctr. Plat. lib. 1 pag. 3. Elmenh. *Deus beatus & beatificus.*

Bebriacum vide mox in *Bedriacum.*

BEBRYCES alii Asiæ populus in Bithynia, quæ *ante Bebrycia dicta*, Solino auctore cap. 42: alii circa Pyrenæos montes in Galliæ finibus juxta Narbonem fuerunt Tzetzæ in Lycophron. v. 1305. vel apud Iberos Europæos, hoc est Hispanos, uti Stephanus Byzantius locavit. Vide quæ de iis ad Silii lib. 3. v. 420 notavimus. Singulare *Bebryx* apud Valer. Flaccum legitur lib. 4. v. 261, 290. cujus *y* in obliquo produxit Silius lib. 3 v. 423

sæva Bebrycis in aula:

at in sequenti gentili nomine corripitur.

¶ Bebrycius, gentile. Rursus Flaccus dicto lib. 4 v. 99

Proxima Bebrycii panduntur littora regni,

id est Bithynia. Silius lib. 3. v. 420 de Pyrenæis jugis:

Nomen Bebrycia duxere a virgine colles,

C virgine Pyrene, ab Hercule compressa, & in montibus illis a feris direpta.

BECCESILENAE, nugæ antiquæ: Alte Fratzen. Plutarchus lib. 1. de Placitis Philos. cap. 7.

¶ Inde apud Aristophanem in Nubibus Strepsiades βεκκεσέληνος appellatur; quod per vecordiam animi olida rancidaque, nescio quæ afferret, unde & *fatuus* ibidem vocatur. Nomen compositum ex *Beccus* & *Silene*. Σελήνη autem Græcis Luna dicitur. Ratio ex eo est. Hactenus Ægyptii se antiquissimos mortalium jactaverant. Mox Psammetichus Rex rei explorandæ caussa, duos pueros recens natos in casa deserta haberi seorsim, & educari ita jussit, ne cujusquam mortalium ullam audirent vocem. Biennio facto cum introisset pastor, cui alendi pueros cura data erat, ambo infantes porrectis manibus occurrentes *beccos* clamarunt. Intellecta igitur ea voce panes vocari Phrygibus, pronunciatum, Phryges vetustiores Ægyptiis, & itaque primos hominum fuisse. Narrat Herodotus lib. 2. initio. Vide & Aristophanis Scholiasten. Jam Arcades vel ante Lunam se natos jactâsse, supra notavi. Hujus itaque notæ fabulas & vetustate rancidas nugas, *Beccesilenas*; & qui referrent, βεκκεσελήνους appellabant. Steph. Vinandus Pighius Hercule Prodi-

D cio pag. 2. *Ne igitur a Saturniis lemis, aut a beccesilenis Belgarum originibus incipiam.*

BĒCHION, βήχιον, herba quæ *Tussilago* dicitur, quòd adversus tussim efficaciam habeat, Plin. lib. 26. cap. 6. Roßhub/ Huff-lattich/ vulgò *ungula caballina* & *Farfaria.*

¶ Bedriacum, Tacito 2. Hist. cap. 23 *vicus inter Cremonam Veronamque*, ubi victus est & vitam finiit Otho imperator. Juvenalis Satyr. 2. v. 106, & Eutropius Bebriacum scribunt: Plutarchus Othone Βηδριακόν, Betriacum.

Bedriacensis hinc est, ut *Campi Bedriacenses* apud eundem Tacitum 2. Hist. cap. 70.

BĒLĒNVS, fuit Aquilejensium Numen tutelare olim, quod indigenæ summa cum veneratione coluerunt, & ipsum Apollinem esse crediderunt, uti prolixe ex Herodiano, Jul. Capitolino, & Inscriptionibus antiquis id Pighius Hercule Prodicio pag. 181. docet.

BELGA, Belgæ pluraliter, de quibus Cæsar lib. 1. Gall. cap. 1. *Gallorum omnium fortissimi sunt Belgæ:* populi nempe inter Sequanam & Rhenum late habitantes, quorum regio

¶ *Belgica*

¶ *Belgica* appellatur, subaudi Gallia: cujus tertiam partem provinciæ istæ constituebant. Plinius lib. 4. cap. 17 *A Scalde ad Sequanam Belgica:* quanquam in Rheno plures limitem ponant ultra Scaldem. Vide Geographos. Hodie

¶ *Belgium* vulgariter dicitur, sed non sine errore: nam *Belgium* Cæsari lib. 5. c. 24. non universa Belgica; sed pars illius seu portio appellatur, ut docet Cluver. l. 2. antiq. German. cap. 2.

¶ Belgicus, adject. Virg. 3. Georg. v. 204

Belgica vel molli melius feret esseda collo.

BELLARIA, orum, significant omne genus mensæ secundæ, Græci τραγήματα & πέμματα dixerunt, der Nachtisch/ alles was man nach der Mahlzeit aufftrāgt von Zucker/ Kuchen/ Obst/ ꝛc. quod Gellius lib 13. cap. 11 ex Varrone probavit, quem omnino consulas. Neque solùm res esculentæ, sed & potulentæ ita dicebantur. Namque & *Liberi bellaria* pro vino dicebant. Vide Scaliger. ad Festum p. 29.

BELLIS, idis, herbula cum flore coronario, trium & specierum & colorum, vulgò *consolidam minorem* vocant, flos ipse notissimus est, Maßlieben/ Tausendschön.

BELISARIUS, fortissimus & clarissimus fuit ducum Justiniani Imperatoris, qui bella Persica, & Vandalicum in Africa, feliciter gessit. Effossis oculis coactum mendicare in triviis Petrus Crinitus & Volaterranus scripserunt: nulla auctoritate idonea: & contrarium ex Procopio constat, de quo ad ejus ἀνέκδοτα eruditissimum Alemanum vide cap. 18. pr.

BELLĔRŌPHON, vel Bellerophontes, Βελλεροφόντης, Glauci regis filius, à *Bellero* Corinthiorum rege, quem interfecerat, ita appellatus, cum antea nomen ipsi esset *Hipponomo*. Fingitur Pegaso vectus, cum cælo propior venisset, ab Jove percussus equo excidisse. Vide Mythologos. Horatius lib. 4. oda 11

--- Exemplum grave præbet ales
Pegasus, terrenum equitem gravatus
Bellerophontem.

Ad hoc proverbiale est, *Bellerophontis literas*, subaudi adfert, de Literis commendatitiis ejusmodi, quæ contra adferentem sunt descriptæ, quas vulgo *literas Uriæ* vocant; & *Bellerophonteas literas adferre*, Urias-Brieffe bringen. Vide Chiliad. Erasmi.

¶ Bellĕrŏphontēus sex syllabarum, Propert. l. 3. Eleg 3. pr.

Bellerophontei quà fluit humor equi,

h. e. *Pegasi:* Intelligit autem Hippocrenem fontem, quem Pegasus ungulâ excitaverat.

BELLŌNA, ἐνυώ, ἐρινύς: Martis soror, bellorum dea, unde & dicta. quare *hastata*, tradit Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p 643. Virgilius ei *sanguineum flagellum* tribuit 8. Æn. sub finem. Horatius lib. 2. Sat 3. v. 223 *gaudentem cruentis* vocat, quia sanguine ac cædibus [hæc enim bellorum negotia sunt] delectatur. Unde & sacerdotes ejus, qui *Bellonarii* dicebantur, strictis gladiis furibundi discurrebant, brachia & humeros sauciantes, ut suo sanguine placarent Deam: de qua fanatica ratione plures meminerunt, Lucanus lib. 1. v. 565. Tertullianus Apolog. cap. 9. Minucius Felix p. 298. Lampridius Commodo cap. 9, & Lactantius lib. 1. cap. 21, qui etiam *Bellonam* & *Virtutem* eandem habitam Romanis observat. Conf. Turneb. lib. 8. Adverf. c. 23. De æde ab Appio ei exstructâ Ovidius 6. Fastorum v. 201. Ante ejus templum erat columella, quæ *bellica* vocabatur; super quam hastam jaciebant, cum bellum indicebatur. Festus.

¶ Bellonarii. Sacerdotes Bellonæ, Acron. Adde Casaub. ad Lamprid. Vita Commodi cap. 9.

BELLOVACUM, Civitas Galliæ Belgicæ: Episcopalis in Provincia Rhemensi, cujus incolæ *Bellovaci*. Hodie *Beauvais*. Meminit Cæsar lib. 7. cap. 59, &c.

BELLUA, θηρίον, quæ & *Belua* scribitur, fera immanis, ein groß wild Thier. Cic. 4. Tusc. cap. 20 *Ut tetra & immanis bellua, fugienda ægritudo.* Pro *elephantis* usurpat belluas Florus lib. 1. c. 18, *Jam quippe belluarum terror exoleverat, & C. Minucius quartæ legionis hastatus, unius proboscide abscisâ, mori posse belluas ostenderat.* Sic & pro *hyænâ* κατ' ἐξοχὴν, aut *equo fero* accipitur, quod docet Rupert. ad l. c. Flor. p. 264. & Weitzius Indice in Dracontium p. 48. ¶ 2. Est & convicium in hominem, quem maxime detestamur. Terent. Eun. act. 4. sc. 4. v. 37

- - age nunc, bellua,
Credis huic quod dicat.

Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. v. 78.

--- Neque ego tetriorem belluam
Vidisse me unquam quemquam, quàm te, censeo.

Sic Cicero Pisonem, idemque Antonium *belluas* vocat.

¶ Belluinus, a. um: quod simile belluis. viehisch. *Voluptates belluinæ*, apud Gell. 19. cap. 2. Et Prudentius Cathem. 7. sive Jejunantium hymno v. 115 de Jona:

Exceptus inde belluinis faucibus.

¶ Bellualis, idem. Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 11, *Vergilium non partionem solam, sed educationem quoque nutricationis, tanquam bellualem & asperam, criminatur. Addit enim de suo:*

Hyrcanæque admorunt ubera tigres.

¶ Belluatus, a, um, belluis insignitum, pictum. Ut *Tapetia belluata* apud Plautum Pseudolo a. 1. sc. 2. v. 14. de quibus consulas velim Isaaci Vossii in Catullum animadversiones p. 196.

¶ Belluosus, a, um: belluis plenum: quemadmodum Horatius lib. 4. Ode 14. *Belluosum oceanum* dixit: & Avienus ora maritima v. 203.

BELLUM, πόλεμος, armorum sive hostilis disceptatio, Krieg. *Bellum* autem ex *duellum* est: de quo infrà in D. *Bellum intestinum ac domesticum*, Cic. 2. Cat. c. 13. id est *bellum civile*, Uneinigkeit und Auffstehen der Bürger unter sich selbst. *Bellum externum;* quod *hostile* Florus appellat & *Civili* opponit lib. 3. c. 22. *Navale* Nep. 2, 2. 3. Seekrieg. *Bellum movere*, Krieg erregen. Virgil. Georg. 1. v. 509

Hinc movet Euphrates: illinc Germania bellum.

Nota ex Cicerone & aliis optimis sunt: *Bellum parare, comparare, apparare*, sich zum Krieg rüsten: *Bellum indicere, denunciare;* Krieg ansagen. *Bellum suscipere*, anfangen. *Bellum inferre*, pro quo etiam *bellum alicui facere* dixerunt, Cicero pro Mil. cap. 23. & 3. Catil. cap. 9. & Nepos Dione cap. 4. mit Kriege überziehen: *Bellum gerere*, Krieg führen: pro quo Nepos *bellum agere*, dixit in Hannibale c. 8. n. 3, quod paullò insolentius est. Sed *gerere bellum cum aliquo*, duplici ratione dicitur. Primò enim est, adversus aliquem bellum gerere. Virg. Æn. 1. v. 47

- -- unâ cum gente tot annos
Bella gero.

Cic. 12. epist. 22 *Nos cum Antonio bellum gerimus.* Deinde est, in alicujus partibus esse, & contra communem hostem sociata opera viribusque gerere bellum. Nepos in Chabriâ cap. 3. *Tum præfecti Regis Persiæ legatos emiserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum Regem bellum gereret cum Ægyptiis.* Chabriam enim, ut Nectanebum adjutaret, in Ægyptum profectum ex Græcia, paullo ante exposuerat. Ad quem locum vide quæ ex Eutropio & S. Rufo notavimus. Vellejus lib. 2. c. 104. *Immensum exarserat bellum: erat & ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam in locis sustentatum feliciter.* Ubi *gerere bellum* est, wenn man offensive, ut loquimur; *sustentare bellum*, wenn man nur defensive kriegt. Utrum alteri præstet, vid. apud Rupert. ad Florum p. 377. *Bellis distringi, bellis implicari*, mit Kriege beladen seyn. *Conficere bellum*, dem Kriege ein Ende machen / Cic. Somn. Sc. c. 2. dixit: Nepos, *delere bellum*, in Alcibiade 8. n. 6. *Belli sedes*, locus, quo geritur, Liv. 22. ineunte. Florus lib. 2. c. 15. de bello Punico tertio scribit: *Atque si quis trium temporum momenta consideret, primo commissum bellum, profligatum secundo, tertio verò confectum est.* Quod Livius lib. 22 cap. 38 *perficere bellum* dixit, ubi adde quæ Jo. Fr. Gronovius adnotavit. Insolentius est *patrare bellum*, hoc est, finire. Sallustius Jugurth. c. 21 *Uno die inter duos reges cœptum atque patratum foret bellum.* Florus lib. 2. c. 15. pr. de Punico III, *quadriennio patratum est.* Insolentiam dictionis hujus, saltem desuetudinem, Quintilianus quoque notavit lib. 8. cap. 3. p. 589. At *sepelire bellum* quod Vellejus lib. 2. c. 75 & 89 dixit, ubi & *sopire arma* legis, & *componere bellum*, quod Nepotis est Alcibiade c. 8, est pactionibus aut intermissione finem bello imponere, non victoria, quod est *conficere* & *delere bellum*, licet Vellejus etiam ad confectionem videatur, improprie tamen, adhibuisse. Sed *bellum renovare* Nepos Hamilcare c. 1. Den Krieg auffs neue anfangen; *Belli summam*, pro summo imperio gerendi belli Nepos Pelopida extremo dixit: *Bello strenuus, exercitatus*, Idem Epam. c. 5. ¶ 2. Aliquando vocabulum *belli* non totam actionem, sed partem ejus significat, & pro *pugna*, seu *prælio* sumitur. Florus lib. 1. cap. 18, *Actum erat, nisi elephanti conversi in spectaculum belli, procurrissent.* Idem lib. 4. c. 2, *Nec minus admirabilior ille exitus belli.* Loquitur de prœlio Pharsalico, quo victus à Cæsare Pompejus fuit. Cæsaris, Liviique exempla ad Polybium notavit Casaubonus pag. 120. Justini exempla, videas in Berneggeri aut Vorstii Indice, & addas, si placet, Gifanii Observationes p. 25. & quæ Keuchenius ad Frontini Strateg. lib. 1. cap. 1. n. 8. notavit. Quare hæc ratio loquendi non demum Hieronymi ætate recepta fuit, quod Scaliger ad Eusebii Chronicon animadvertit p. 94. ¶ 3. Alia de bello sunt: Seneca in Thebaide v. 629

Fortuna belli semper ancipiti in loco est.

Das Glück im Kriege ist allezeit ungewiß. Livius lib. 30. cap. 30 *Nusquam minus quam in bello eventus respondet.* Apud Sallustium Jugurth. c. 83, Metellus per Legatos Boccho Mauritaniæ regi indicat, *Omne bellum sumi facile, cæterum ægerrime desinere, nec ejusdem potestate initium & finem esse.* Livius 31. cap. 6, *bella ex bellis seri*, ein Krieg verursacht den andern. Contra bella, frivola maxime & injusta, præclare Seneca Controverf. 9, *Neque feris inter se bella sunt, nec si forent, eadem hominem decerent, placidum proximumque divino genus.*

¶ Bellicus adject. ad bellum pertinens, ut, *disciplina bellica*, Cic. 2. Nat. D. cap. 64. *Virtus bellica*, idem pro Muræn. c. 10. Tapfferkeit.

¶ Bellicum, substant. ut, *Bellicum canere*, quod est ad prœlium accendere, item dissidium excitare, Ursache zu Krieg und Zwietracht geben / Cic. pro Muræn. c. 14. & Apulejus de Mundo p. 71 *Cum tuba bellicum cecinit, milites clangore incensi, alius accingitur gladio, alius clypeum capit* &c.

¶ Bellicōsus, *Dalmatæ semper habiti sunt bellicosi*, Streitbar / Cicer. 5. epist. 11. *Bellicosissimæ gentes*, Nep. Hamilcare cap. 4. *Provinciæ*, Cæs. 1. Civ. c. 85. *nationes*, Cic. Leg. Manil. cap. 10. Comparativus in Livii verbis est lib. 9. cap. 6. extr. *Samnites cepisse non Romam, sicut ante Gallos; sed, quod multo bellicosius fuerit, Romanam virtutem ferociamque.* Et lib. 10. cap. 9 *consulatum differre in bellicosiorem annum*, auff ein Jahr / da es mehr zu kriegen gibt.

¶ Bellifer &

¶ Belliger poëtica sunt. Claudian. lib. 1. in Eutrop. v. 429

Quid belliferam communibus urunt
Italiam maculis?

Statius lib. 12. v. 717 *acies belligeræ.* Et Silius lib. 1. v. 38

- - - belliger induit iras
Hannibal. Adde

¶ Bellipŏtens, Martis epitheton, Virg. lib. 11, 8. *tibi magne tropæum Bellipotens.*

¶ Bellĭgĕrare, bellum gerere, im Kampff liegen. Cic. pro Font. cap. 12 *par alicui in belligerando.* Tacitus 4. annal. c. 46 *adversus accolas belligerare.* Plaut. Truc. a. 1. sc. 2. v. 81. *Qui cum geniis suis belligerant parcipromi*, die ihnen nichts zu gute thun.

¶ Belligerator. Gloss. Vet. *Belligerator*, πολεμάρχης. Venantius Vita Martini lib. 3. v. 369

Belligeratori valeat ne fœmina jungi.

Et Avienus Periegesi v. 55

Belligeratores nutrit tellus Arimaspas.

Idem v. 583 *Attica tellus*
Belligeratorum genetrix memoranda virorum.

¶ Bellare, Cicer. pro lege Manil. c. 12. *Fuit proprium Pop. Rom. longe à domo bellare*, auswerts in des Feindes Land. C. Nepos Themistocle cap. 9 *Cum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare.* Et *aliquem bellatum mittere*, Einen in Krieg schicken / Idem dixit in Conone cap. 2. *Cum aliquo bellare*, pro Arch. cap. 11. Cic.

¶ Bellor, ari, deponens. Virgilius Æn. 11. v. 660
& pictis bellantur Amazones armis.

¶ Bellator, ὁ πολεμιστής, ein Krieger. ut, *bellator Deus*, Virg. Æneid. 9. v. 722 *Nec Græci terra, nec Romanus mari bellator erat*, Liv. lib. 7, 26. extr. die Griechen waren zu Land / und die Römer zur See keine gute Soldaten. *Bellator ensis*, ein Schlachtschwerd / Silius 13. v. 376.

¶ Bellatrix, Fœm. Virgil. Æneid. 1. v. 493 de Amazone. Prudent. Psychom. v. 133. *barbara bellatrix.* Silius lib. 9. v. 577 *bellatrix bellua*, id est elephantus armatus.

¶ Bellatorius, kriegerisch. Plin. 7. epist. 9, *Non ideo pugnacem & quasi bellatorium stilum suaserim.*

¶ Bellona, dea belli; vide supra, ante *Bellum.*

¶ Imbellis, inermis, qui bello minus idoneus, wehrloß / friedsam / ut, *Cervi imbelles*, Virgil. 3. Georg. v. 265. *Columbæ*, Horat. 4. oda 4. v. 32. *Imbellis inermisque fœminarum turba* Livius 28. c. 23. *Carmen imbelle*, quod nihil bellicum sonat, Stat. Theb. 10. v. 874. Inde antiquum nomen

¶ Imbellia. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 2. procul dubio ex vetere quodam auctore: *Tunc Pœnus illudens ignaviam imbelliamque militum, preciosè armatorum*, id est, imperitiam armorum & belli, Wehrlosigkeit / Faulheit. Ante Macrobium eadem allegavit Gellius lib. 5. cap. 5.

¶ Debellare, expugnare, überwinden. Virg. 6. v. 851

Tu regere imperio populos, Romane, memento,
Parcere subjectis, & debellare superbos.

Apud Livium *debellare* idem est, quod bello finem imponere, Krieg endigen / quasi abkriegen. e. g. lib. 37. cap. 58, *uno memorabili prælio debellatum*, durch ein einiges Haupttreffen sey dem Kriege ein Ende gemacht worden. Et lib. 7. c. 28 *prima acie debellatum est.* Item lib. 8. c. 36, *debellari eo die cum Samnitibus potuisse*, man hätte selbigen Tag mit dem Samnitischen Krieg können fertig werden.

¶ Debellator, ein Überwinder. *Debellator cruenti gurgitis*, Stat. 9. Theb. v. 545. Et Tertullianus Apolog. cap. 5. *debellator Christianorum.*

¶ Debellatrix. Idem Tertull. lib. 3. adv. Marc. cap. 13. extr. *Roma sanctorum Dei debellatrix.* Lactantius lib. 1. Instit. cap. 9. *libido pudoris ac famæ debellatrix.* Rursus Tertull. Apolog. cap. 25 *Græcia Phrygiæ debellatrix*, ubi Rigaltius *debellator* mavult veterum librorum auctoritate, idque exemplis tuetur.

¶ Rebellare, iterum bellum movere. Liv. 33. cap. 12. extr. *si elapsus eo tempore Philippus foret, mox gravius eum rebellaturum.* ¶ 2. Deficere à fide & obsequio. Idem lib. 7. c. 27, *Volsci ferocior ad rebellandum, quam ad bellandum gens.*

¶ Rebellatio, rebellio, das Widerstreben. Tacit. 14, 31. *commoti ad rebellationem.* Val. Max. 7, 4. e. 1. *crebræ rebellationes.*

¶ Rebellator, unde fœmininum

¶ Rebellatrix. ut *Provincia rebellatrix*, Liv. lib. 40. cap. 35. extr. *Germania rebellatrix*, Ovid. 3. Trist. 12. v. 47.

¶ Rebellis, e, widersetzig. ut, *Regio rebellis*, Curt. 8, 1. n. 35.

¶ Rebellio, fœm. Widerstrebung / Auffstand. Sueton. Ca-

A lig. cap. 51, *audita rebellione Germaniæ.* ¶ 2. Rebellio, masc. pro Rebellis, rebellator, Auffrührer. Treb. Poll. in Gallieno Salonino: *fuisse & alios rebelliones sub eodem.* ita ex vet. lib. restituit Salmasius pro vulgato *alias.* Glossæ: *rebellio*, ἀποστάτης, ἀπόστασις.

¶ Rebellium, (idem quod Rebellio, fœm.) apud Livium lib. 42. cap. 21. Verba sunt: *qui pacatos ad rebellium incitasset.*

BELLVS, a, um. ὡραῖος, pulcher; fein / hübsch. Nam & Cato *Pulchralia* dixit, quæ aliàs *bellaria* appellantur; Varro apud Nonium: *Bellum ita geris, ut bella omnia domum feras*, i. e. pulchra & elegantia. ¶ 2. Transfertur etiam ad morum venustatem & gratiam, ut *belli* dicantur, qui urbani ac jucundi sint; aut blandi etiam, & qui ἄρεσκοι appellantur Græcis: qui nihil patiuntur in se, quod aliis molestum & odiosum sit. Vet. Gloss. *Bellus*, Κομψὸς, Ἡδύς. Aliud Glossar. Græco-Latinum Κομψὸς, *scitus, bellus, facetus.* Cicer. ad Attic. 6. epist. 4 *Cæciliæ bellissimæ salutem dicas.* Varro Sesquiulysse apud Nonium: *Quid enim est, quod homo masculus lubentius videre debeat, quam bellam uxorem?* Idem περὶ διαθηκῶν: *Venio nunc ad alterum genus testamenti, quod dicitur Physicon, in quo Græci belliores, quam Romani nostri.* Bellus autem diminutivum videtur ex *Benus*, h. e. *bonus.*

B ¶ Belle, scite, eleganter, venuste, suaviter. καλῶς, κομψῶς. Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 11 *Cum ego me non belle haberem.* Sic dicitur, *Belle fluere*, ad Q. Fr. 3. epist. 1. ineunte: *Aquam non longe à villa, belle sane fluentem vidi.* Idem Attico 16. ep. 3 *belle ædificata prædiola.* Superlative *Bellissime navigare*, guten Wind haben / Cic. 15. Fam. ep. 9. Etiam Seneca præfat. lib. 3. Excerpt. Controv. *id quod bellissime Censorinus ajebat de his, qui* &c.

¶ Perbellè, dixit ad Att. 4. ep. 4. Cicero.

¶ Bellulus, Plaut. Casin. act. 4. sc. 4.

Nebula haud est mollis; atque hujus est.
Olymp. *Edepol papillam bellulam!*

¶ Bellulè, adverb. Apulej. 10. *bellule suffarcinatus.*

¶ Bellatulus, Plaut. Casin. act. 4. extr. Idem quod Bellulus.

¶ Bellitudinem sicut magnitudinem Verrius dixit. Festus.

BELONE, βελόνη, piscis alio nomine dictus *Acus*, à rostro oblongo quod habet. Plinius lib. 32. cap. 11. *Belonæ quos aculeatos vocamus*, Hornfisch. Gesner.

Belua, vide supra *Bellua.*

BĒLVS, pater *Danai* & *Ægypti*, sub Cecrope vixit. Apollodor. lib. 2. cap. 4. Videtur Astrologica scripsisse, quæ Berosus postea interpolatus est. Vide *Berosus.* ¶ 2. Belus alter pater fuit Didonis. Virg. Æn. 1. v. 621. ¶ 3. Tertius Assyriorum antiquus rex,
C aut Chaldæorum potius, quia Babylone ejus plura, quàm apud Assyrios, vestigia, templum, religio, sepulcrum &c. fuerunt.

¶ 4. Belus est etiam amnis, qui ex palude Candabeâ juxta montis Carmeli radices oritur, & in mare profluit prope Ptolemaidem. Quò appulsâ mercatorum nitri nave cum sparsi per litus homines epulas pararent, nec esset ad tollendas cortinas occasio lapidum, glebas nitri è nave subdiderunt: quibus accensis permista arena litoris, translucentes nobilissimi liquoris rivi fluxere, quæ *origo vitri* fuit. Plin. lib. 5. c. 19. & lib. 36. c. 26.

¶ *Beli oculus*, gemma ita appellata, quòd Belo regi sacrata esset & oculi effigiem referret; Germanicum Agricolæ est, Belofel.

¶ Belias, Beli neptis, Danai filia. Seneca Hercule Oetæo v. 958

--- Si qua resperfit manus
Viri cruore, nec memor castæ facis
Stricto cruenta Belias ferro stetit.

¶ Bēlides, Βηλίδης, patronymicum masculum, Virgil. 2. Æneid. v. 81

--- si forte tuas pervenit ad aures
Belidæ nomen Palamedis, &c.

Ubi Palameden *Beliden* vocat, quod septimo gradu à Belo ori-
D ginem duceret, uti ex Apollonio Servius notat.

¶ Bēlis, ĭdis, Βηλίς, patronym. fœm. Ovid. 4. Met. 462

Assiduæ repetunt quas perdant Belides undas;

De pœnis quas apud inferos dare finguntur filiæ Danai quinquaginta, quæ maritos suos prima nocte nuptiarum interfecerunt, vide in Danaus.

BĒNĀCVS lacus Galliæ Cisalpinæ, ex quo Mincius fluvius excurrit in Padum, vulgo, lagò de Garda. Virg. 2. Georg. v. 160

Fluctibus & fremitu assurgens Benace marino.

Bene, adverb. Vide in *Bonus.*

Beneficium. vide *Bonus.*

BĔNĔVENTVM, urbs Samnitum in Italia aut Campania secundùm Servium, boni ominis gratiâ ita vocata, cùm *Maleventum* prius diceretur, Horat. 1. Serm. satyr. 5. v. 71

Tendimus hinc rectà Beneventum, ubi sedulus hospes, &c.

Benignus, vide post *Bene* in *Bonus.*

Beo, verbum, vide infinit. *Beare* ante *Beatus.*

BĔRĔCYNTHVS, Βερέκυνθος, mons Phrygiæ est, in quo mater deûm Cybele, quæ inde *Berecynthia* dicta fuit, priscorum ritu colebatur. Plinius lib. 5. cap. 29 *Berecynthium tractum* vocat.

¶ Bere-

¶ Berecynthius, adject. Horat. 1. Carm. ode 18
sæva tene cum Berecynthio
Cornu tympana, id est, quo excitantur ad furorem Cybeles Berecynthiæ sacerdotes. Et rursum 3. carm. od. 19.
Cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ? hoc est, Phrygiæ, & quæ in sacris Cybeles adhibebantur, vel forsan buxeæ. in Berecynthio enim tractu plurima est buxus, teste Plin. lib. 16. cap. 16.
¶ Berecynthiacus, aliud adjectivum, ut *Berecynthiacus sacerdos*, Prudent. 2. adv. Symmach. v. 51.
¶ Berecynthiădes, patronymica forma, apud Ovidium in Ibin v. 508, *venator Berecynthiades*.
¶ Scribunt & *Berecyntus*, *Berecyntius*, sine aspiratione βερέκυντος. Vide de hac re expositionem Servii in illud Virgil. Æn. 9. v. 82
Ipsa deûm fertur genitrix Berecynthia magnum
Vocibus his affata Jovem.

BĔRĔNĪCE, es, Βερενίκη, quo nomine mulieres plures fuêre. Prima Ptolemæi Lagi uxor, cujus Theocritus meminit. Quomodo hæc maritum, inter aleæ lusum ferentem sententiam de capitibus hominum temerè, corripuerit, Ælianus l. 14. Hist. Variæ c. 43 refert. Super quo loco ejus, corruptus enim ex parte est, videndus Janus Rutgersius est, lib. 1. Var. Lect. c. 6. ¶ 2. Altera Ptol. Philadelphi & Arsinoes reginæ filia, cujus capillum inter sidera Conon Mathematicus, figmento gratiam regis Evergetæ mariti aucupatus, retulit. ¶ 3. Tertia Herodis Ascalonitæ filia, Agrippæ fratris uxor. ¶ 4. Quarta Herodis, Antipatri filii Salome sorore, neptis, Aristobuli, Herodis ejusdem filii, uxor. Hæc in deliciis Tito Vespasiani filio fuit, vide Tacit. & Sueton. ejus vita cap. 7. itemque Victorem, præcipuè Dionem lib. 66. De ea accipiendus Juvenalis Sat. 6. v. 155. & v. 157. cum ait:
---incestæ dedit hanc Agrippa sorori.
Ubi meras nugas Vetus Scholiastes affert. ¶ 5. Quinta Græcorum fuit Berenice, Callipatra, quemadmodum Pausanias scripsit, cognominata, spectatrix certaminum Gymnicorum præ reliquis omnibus mulieribus sola, quod & mater & soror & filia esset Olympionicarum, veluti Plin. retulit lib. 7. c. 41. *Pherenicen* eam dixêre Græci. ¶ 6. Porro Berenices crines sunt stellulæ ad caudam Leonis, veluti in triangulo collocatæ, numero undecim, secundum Keplerum.
¶ Bĕrĕnīcēus, adject. apud Catullum Carm. 66 de Coma Berenices v. 8
E Bereniceo vertice cæsariem.
¶ Bĕrĕnīce, vel *Beronice*, vel *Beronīcis*, *ĭdis*, nomen est multarum civitatum, quarum una est in Libya Cyrenaica prope Syrtes, ex illis, quæ Pentapolin efficiunt. De hoc tractu Lucanus lib. 9. v. 523
— — nam quicquid pulvere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti
Ignorat frondes.
Alia hujus nominis oppida in Ægypto & Troglodytice ad Arabicum Sinum recenset Plinius lib. 6. cap. 23 & 29.

BERGŎMUM, oppidum Italiæ Transpadanæ, Plin. lib. 3. cap. 17.
¶ A quo Bergomātes, incolæ, apud eundem c. l.

BĔRŎE, es, altera Semeles fuit, Bacchi matris nutrix, de qua Ovid. 3. Met. v. 278
Ipsaque erat Beroe Semeles Epidauria nutrix.
¶ 2. Altera, de qua Virgil. 5. Æn. v. 620
Fit Beroe Ismarii conjunx longæva Dorycli.

BĒRŌSUS, Βήρωσος, Chaldæus fuit Babylonicus, Astrologus celeberrimus, & rerum scriptor antiquissimarum, cui Athenienses in Gymnasio statuam posuerunt linguâ inauratâ, uti Plinius retulit lib. 7. c. 37. Senec. 3. Nat. Quæst. cap. 29 *Belum interpretatum* tradit: hoc est, libros ejus de Astrologiâ, uti conjicio.

BĒRYLLUS, βήρυλλος, gemma est una ex virentibus lucidisque, nascens apud Indos, ein Beryll / cujus speciem Plin. 37. cap. 5. facit *Chrysoberyllum*, pallidum quidem, sed in aureum colorem exeuntem. Agricola *Choaspitem* dici etiam Chrysoberyllum scribit lib. 6. fossilium, ein gelblicher Beryll / *Beryllus* paullò languidior, fulgore in aurum vergente. Curtius 9, 1. n. 30. *baculum berylli distinguebant.*

BES, bessis, octo unciæ. Festus: *Bes appellatum est, quod bis triens sit, quamvis dura compositio fiat bessis ex triente. Bessis unciæ octo sunt.* Hæc Festus. Acht Theile von zwölffen.
¶ Bes quoque agrorum est in dimensione, & ibidem complectitur partes octo jugeri in duodecim partes æquales divisi. vid. Columell. lib. 5. cap. 1. ¶ *Bessem bibere*, Martial. lib. 11. epigr. 37. Vide paullò post in Bibo.
¶ Bessalis, ut *Bessalis scutula*, Martial. lib. 8. epigr. 71. & *Bessales laterculi*, qui octo pollicum longitudinem habent, apud Vitruvium lib. 5. cap. 10. Ziegelsteine acht Zoll lang.

BESSI, orum; Thracia gens, fera & latrociniis sueta, Strabo 7. Hinc Hieronymo epist. 3 *Bessorum feritas* memorata. Paullinus ad Nicetam Dacorum Episcopum, qui Bessos ad Christianam fidem convertit, poemate 17. v. 206
Et suâ Bessi nive duriores
Nunc oves facti.
Et paullo post de iisdem:
Num tenent versos monachi latrones
Pacis alumnos.
Metallorum divites, & in effodiendis iis solertes admodùm fuisse Claudianus significat Paneg. de Consul. Mallii, v. 41.
Quicquid luce procul venas rimata sequaces
Abdita pallentis fodit solertia Bessi.
Idem Paullinus eodem Carmine v. 213
Nunc magis dives pretio laboris
Bessus exsultat, quod humi manuque
Ante quærebat, modò mente cælo
Colligit aurum.
Ubi habitaverint; vide apud Bernegg. ad Suet. August. cap. 3, 3.
¶ Bessĭcus, a, um: ut *Bessica gens* apud Ciceronem in Pison. c. 34.

BESTIA, animal rationis expers, plerumque crudelis & noxia, qualis est *aper*, *lupus*, &c. nam *Bellua* magnitudinis & monstrositatis nomen est, *Fera* verò opponitur cicuri. ein böses Thier. Cicer. 7. epist. 1. *Homo imbecillus à valentissima bestia laniatur*, wird von einem sehr starcken wilden Thiere zerrissen. Ibidem: *Venabulo bestiam transverberare*, ein Wild fangen. Est tamen etiam Bestiæ nomen generale, θηρίον apud Græcos. Nam Cicero etiam ad volucres serpentesque transtulit in V. Tuscul. cap. 13. *Naturam alias bestias nantes, aquarum incolas esse voluit: alias volucres, cælo frui libero: serpentes quasdam, quasdam gradientes* &c. Sic Vetus Interpres *viperam*, a qua Apostolus ictus fuerat, *bestiam* vocat Act. Apost. cap. ult. v. 4. A bestiis nutritos, qui per divinam providentiam magnis imperiis destinati; plures docuerunt. Vid. Zevecot. & Rupert. ad Florum; illum quidem pag. 181. hunc verò p. 47. Camerar. Cent. 1. H. S. c. 75.
¶ Bestĭŏla, diminutiv. Quo Plinius nomine apes & similia comprehendit lib. 11. cap. 6. Cic. 2. Nat. D. cap. 48 *dissimillimis bestiolis communiter cibus quæritur.*
¶ Bestialis, adject. viehisch. Prudentius hymno jejunantium v. 153
Impexa villis virgo bestialibus.
Sidonius lib. 8. epist. 14 *bestiale corpus*. Et lib. 4. ep. 1. idem: *bestiales rigidæque nationes.*
¶ Bestiarii dicebantur, qui ludis publicis in amphitheatro cum bestiis depugnabant, vel mercede conducti, vel in id damnati: quamquam nonnulli & sua sponte ostentandæ virtutis caussa in arenam descenderint. Auctor est Ulpianus, eos, qui operas locaverunt, ut cum bestiis depugnarent, notari infamiâ. Cicero in Vatinium cap. 17. dicit, *Milonem gladiatoribus & bestiariis obsedisse Rempublicam.* Seneca lib. 2. Benefic. c. 19 *Leonem in amphitheatro spectavimus, qui unum è bestiariis agnitum protexit ab impetu bestiarum.* Græci θηριομάχους appellant. Vide Torrentium in Suetonii Claudium c. 34.
¶ Bestiarius, adject. ut, *ludus bestiarius*, Seneca Epist. 70.

BĒTA, σεῦτλον. Sic dicta, auctore Columellâ, lib. 10. v. 251. & 254 quod figuram literæ B referat:
-- Seu litera proxima primæ
Deprimitur folio viridis pede candida Beta.
Estque duplex: *beta nigra*, rothe Rüben / seu Beißkohl / Mangolt / *beta alba*, Weißkohl. *Fatuas betas* in Xeniis epigr. 10. dixit Martialis;
Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet vina piperque cocus.
Quia sunt insipidæ, ungeschmältzter / unschmackhafftiger Kol.
¶ 2. Sed *Bæta*, βαίτη, vestimenti genus est apud Suidam & Pollucem; vide in Chil. *Bæta cum hieme, tum æstate bona.*
¶ *Betissare*, verbum à *Beta* Augustus apud Sueton. c. 87. finxit, illud vulgare *lachanissare* veluti vertens; est enim id Græcæ originis. Nam λάχανον Græcis *Beta* est. Illo autem pro *languere* solebat uti. Caussam Torrentius explicat. Vid. Cœl. Rhodig. lib. 15. cap. 10.

BĒTO, betĕre, antique idem quod *Eo, ire*. Pacuvius apud Nonium: *Vos hinc defensum patriam in pugnam betite.* Varro apud eundem: *mulierem foras betere jussit.* Plautinis libris *Bito, bitere* scriptum, ut infra suo loco monebimus. Nonius autem *Beto*, secunda vocali.
¶ Adbetere, vel Adbitere, Plautus Captiv. a. 3. sc. 4. v. 72, *si adbites propius.*
¶ Interbitere, interire. Plautus Mostell. a. 5. sc. 1. v. 47 *ne interbitat quæstio*, hoc est, ne vana sit, intereat.
¶ Perbitĕre, perire. Livius Andronicus: *ne fame puer perbitat.* Hoc, & plura Pacuvii, Ennii, Titinnii exempla habet Nonius in hoc verbo.

BĔTŎNĬCA, herba quam *Serratulam* Itali vocant, Betonien / herba innumeris utilitatibus prædita, adeò ut Itali laude maximâ aliquem extollentes, *Tu pluribus*, dicant, *virtutibus præditus es, quàm Betonica.* Dicitur & *Vettonica*, à Vettonibus Hispaniæ populis, qui invenerunt, Plin. l. 25. c. 5. De hâc herba exstat peculiaris libellus, qui Antonii Musæ, à quo servatus Cæsar Augu-

Augustus fuit, nomen præscriptum habet. Et Serenus Samonicus cap. 46 A

Betonicam ex duro prodest assumere Baccho.

BETVLA, æ, arbor illa est candida, terribilis magistratuum virgis, quemadmodum inquit Plinius lib. 16. cap. 18. **Eine Bircken / Birckenbaum.** Harduinus scribit geminato L *Betulla.*

BIANOR, öris, cognomento Ocnus, appellatus, fuit filius Mantûs fatidicæ, & Mantuæ conditor. Ut Servius in 9. Virgilii Eclogam auctor est. In qua extrema Lycidas ita est loquens:

Hinc adeò media est nobis via, namque sepulcrum
Incipit apparere Bianoris.

BIARCHVS, ὁ βίαρχος, **Provianttmeister.** Lege 3 Cod. de Agent. in reb. *biarchorum nomen meritumque* memoratur. Et Hieronymus ad Pammachium epist. 61 cap. 5. *Ante primicerius, deinde senator, ducenarius, biarchus, circitor, eques.* Adde Legem 2 Cod. §. 19 de officio Pr. Præt. per Afric. ubi pariter *biarchi & circitores* conjunguntur. Erant enim in numero agentium in rebus.

¶ Biarchia, βιαρχία, officium Biarchi. Lege 1. Cod. de officio magistri officior. *Ad biarchiam nemo suffragio; sed labore unusquisque perveniat.*

BIAS, Biantis, Teutamidæ fuit filius, patria Prienæus, de numero septem sapientum. Cum ex patria capta fugeret, nihilque, ut cæteri, exportaret, roganti caussam, vulgatum illud apud Cicer. in Paradoxis respondit, *Omnia mea mecum porto*, eruditionem & sapientiam intelligens. Bianis ex Stobæo multa restant sapienter dicta, quæ revolvi possunt. Ausonius in Sapientibus sic illa Latine reddidit: B

Bias Prienæus dixit: πλεῖος κακοί.
Latine dictum suspicor: plures mali.
Dixisse nollem, veritas odium parit:
Malos, sed imperitos dixi & barbaros,
Qui jus, & æquum, & sacros mores negligunt, &c. Et:
Quænam summa boni? mens est sibi conscia recti.
Pernicies homini quæ maxima? solus homo alter.
Quis dives? qui nil cupiet: quis pauper? avarus.
Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.
Quæ casta est? de quâ mentiri fama veretur.
Quod prudentis opus? cum possit, nolle nocere.
Quid stulti proprium? non posse & velle nocere.

BIBLIA, orum, κατ' ἐξοχὴν, libri sacri, **die Bibel / die Bücher Heil. Schrifft** / Græcis enim βιβλίον & βιβλία, librum ac codicem quemlibet notant. Est autem βιβλίον à βίβλος deductum: de quo infra. Chrysost. κτᾶσθε βιβλία, φάρμακα τῆς ψυχῆς, τοῦτο γὰρ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, τὸ μὴ εἰδέναι τὰς γραφάς, *Biblia comparate, quæ medicina animæ sunt; hoc enim omnium malorum caussa est, ignorare scripturas.*

C ¶ Bibliopôla, βιβλιοπώλης, **ein Buchhändler / Buchführer.** Martialis 14. epigr. 194 de Lucani libro:

Sunt quidam, qui me dicunt non esse poëtam:
Sed qui me vendit bibliopola, putat.

¶ Bibliothēca, βιβλιοθήκη, **eine Librarey.** Veteres scripserunt etiam *Bybliotheca*, ut vides in inscriptionibus supra pag. 4 productis, cujus scripturæ rationem Dausquejus reddit Parte 2. Orthogr. p. 59, quod Græci antiqui βύβλος per Y scripserint. Vide ibi plura. Sed nitidius, eodem censore, per *I* simplex, ut vulgo receptum est, scribitur. Significantur autem hoc nomine & libri ipsi, & armaria & locus, ubi repositi libri asservantur, ut apud Ulpianum Nerva JCtus scribit Lege librorum 52. § Sed si Bibliothecam D. de Legatis 3. Conf. Gothofred. ad L. 22. D. T. 1. l. 52. § 1. Festus quoque perspicue: *Bibliothecæ & apud Græcos, & apud Latinos tam librorum magnus per se numerus, quam locus ipse, in quo libri collocati sunt, appellantur.* Gellius *Librariam* vertit lib. 5. cap. 4, unde nostrum **Librarey.** Quanquam magis est, eâ voce tabernam capi, ubi libri prostent, **Ein Buchladen.** Βιβλιοθήκη τις ἔμψυχος, καὶ περιπατοῦν μουσεῖον, *Bibliotheca spirans & ambulans Museum* à Græcis ob variæ eruditionis copiam Longinus appellatus est, teste Eunapio in Porphyrio p. 12. Quo procul dubio Hieronymus respexit, cum de Nepotiano nostras, hoc est, Christianas literas egregie docto, Epitaphio ejus scriberet: *Lectione assidua, & meditatione diuturna pectus suum Bibliothecam fecerat Christi.* Cic. ad Curium lib. 7. Epist 28 *Abdo me in Bibliothecam.* Bibliothecam Athenis primus instruxit Pisistratus Tyrannus. In Ægypto autem singulari cura, & diligentia libros bonos conquisiverunt Reges Ptolemæi. Alexandriæ enim Bibliothecam instructam habuerunt millibus voluminum septingentis, sed quæ in direptione civitatis à militibus incensa conflagravit. Gell. lib. 6. cap. ult. Salmuth. ad Panciroll. deperdit. Tit. 22. pag. 66. Sed & Attalici Reges instructam egregie habuerunt Bibliothecam. Strabo lib. 13. auctor est, Aristotelem coactis libris primum Bibliothecam composuisse, idque Ægypti docuisse Reges. Romæ Latinas, Græcasque Bibliothecas instituit Cæsar, perfecit Augustus, eisque præfectos sive custodes præfecit. Sueton. in Cæs. cap. 44. & in August. cap. 29. incendio absumtas impensissime reparare curavit Domitianus, Idem in ejus vita cap. 20. Cæterum non in urbe solùm; haut procul à porticibus, in quibus sapientum erant congressus, & in templis maxime, Bibliothecas habebant antiqui juxta Tomasin. de Donariis p. 29. & Gellium lib. 16. c. 7. & lib. 19. cap. 5. Sed in villis etiam & prædiis, teste Plinio lib. 3. epist. 7. num. 8. Hinc Martialis lib. 7. epigram. 16

Ruris bibliotheca delicati,
Vicinam videt unde lector Urbem.

Diodorus Siculus lib. 1. cap. 49 refert de Osymanduæ, antiquissimi regis, Bibliothecâ in Ægypto, fuisse ejus inscriptionem ψυχῆς ἰατρεῖον, *animæ medicatorium.*

¶ Bibliothecula, diminut. Symmach. lib. 4. epist. 18. *Sume ephemeridem C. Cæsaris, decerptam bibliothecula meæ, ut tibi muneri mitteretur.*

¶ Bibliothecalis, e, ad bibliothecam pertinens. Sidon. Apollinar. 8. epist. 4, *Thesauris bibliothecalibus large refertus.* Martianus Capella lib. 2. *bibliothecalis copia.*

¶ Bibliothecarius, qui Bibliothecæ præest. Quod muneris Romani fere Grammaticis tribuere solebant. Ita Hyginus Palatinæ; Melissus Octaviæ Porticus Bibliothecis præfuit, ut Suetonius de Claris Grammaticis cap. 20. & c. 21. prodidit. Cæsar quoque M. Varroni comparandi, & digerendi Bibliothecas Græcas, Latinasque negotium dedit, eodem auctore in vita Cæsaris c. 44. Ipsum tamen *Bibliothecarii* vocabulum videtur recentius esse, & quantum constat, nulli, vel mediocriter antiquo, bono auctori usurpatum. Tales veteribus erant *a bibliotheca alicujus*, uti ex inscriptionibus patet. Vide supra pag. 4. Possis etiam *præfectum bibliothecæ*, aut *custodem* interpretari.

¶ Βίβλος, bibius, planta Ægypti aquatica, quæ & *papyrus* vocatur: ex quâ chartas facere instituere Ægyptii: unde postea contexti libri, etiam appellari apud Græcos cœperunt. Lucan. lib. 3. v. 222.

Nondum flumineas Memphis contexere biblos Noverat.

Aegyptisch Rohr / so an statt des Papiers gebraucht wurde.

¶ Biblīnus, ut *Vinum biblinum*, a *Biblina*, regione Thraciæ, vel a *Biblia vite*, vel à *Bilibina* fluvio Naxi insulæ, Hesiodus: καὶ βίβλινος οἶνος, &c.

Biblis. Vide infrà Byblis.

BĬBO, bibere, πίνειν, **Trincken.** Cic. in Tuscul. 5. c. 34 *Darius cùm aquam turbidam bibisset, negavit unquam se bibisse jucundius, nunquam enim sitiens biberat.* Et cap. 41, *Mihi quidem in vita servanda videtur illa lex, quæ in Græcorum conviviis obtinet: Aut bibat, aut abeat.* Martialis lib. 11. epigr. 7

Possum nil ego sobrius: bibenti
Succurrent mihi quindecim Poëtæ.

Plaut. Stich. sc. 4. act. 5. *bibe, si bibis*, **trinck / willtu trincken.** Sic dixit in Pœnulo: *ite, si itis.* *Bibere nutricem*, pro sugere, Venus est Apulejana lib. 2. Milesiarum post principium. *Bibere nomen alicujus*, Martialis lib. 8. epigr. 51. *Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.* Nimirum in honorem & jucundam amici aut amicæ memoriam tot bibebant cyathos, quot literis constaret nomen amici. Clare id docet Martialis lib. 11. epigr. 37.

Quincunces & sex cyathos, bessemque bibamus,
CAJUS ut fiat JULIUS & PROCULUS.

Sed adhuc clarius lib. 1. epigr. 72.

Nævia sex cyathis, septem Justina bibatur;
Quinque Lycas, Lyde quatuor, Ida tribus.

Tibullus lib. 2. Eleg. 1.

Sed bene Messalam sua quisque ad pocula dicat
Nomen & absentis singula verba sonent.

¶ 2. Metaph. Virg. Ecloga 3 *Sat prata biberunt*, **sind genug gewässert.** ¶ 3. Horat. 2. oda 13. v. 32. *aure bibere*, **fleissig zuhören.** Plura de his in Bene.

¶ Composita sunt, *adbĭbĕre.* Terent. in Heaut. a. 2. sc. 1. v. 8 *Is mihi ubi adbibit plus paullo, sua quæ narrat facinora?* **was beichtet er mir für böse Stücke / da er ein wenig zu viel getruncken hatte.** Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 67

— — nunc adbibe puro
Pectore verba puer.

D ¶ Combibere, **Zechen.** ¶ 2. *Combibere artes*, Cic. dixit 3. de Fin. c. 2. Metaphoricè, **Kunst fassen und einnehmen.**

¶ Ebibere, Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 14 *Quid comedent? quid ebibent?* **auszechen.**

¶ Imbĭbere, **eintrincken.** Plin. 24. c. 15. *Is nidor per infundibulum imbibitur in vetere tussi.* ¶ 2. Constituere, in animum inducere. Cicero in Verr. 2. cap. 14 *nisi de vobis malam opinionem animo imbibisset.* Lucret. lib. 3. v. 1010

Qui petere à populo fasces, sævasque secures
Imbibit.

¶ Interbibere, **darzwischen trincken.** ¶ 2. Ebibere, exsiccare, sicut intercipere, intervertere tollendi & auferendi notionem habent. Plautus Aulul. a. 3. sc. 6. v. 22 de bibacissima tibicina:

Quæ mihi interbibere sola, si vino scatet,
Corinthiensem fontem Pirenem potest.

¶ Obbibere huc refertur ex Cic. 1. Tuscul. Quæst. cap. 40, *Theramenes cum venenum, ut sitiens, obbibisset*: sed Victorius & Gruterus *obduxisset* ex MSS. posuerunt. Vide hujus annotationem,

nem, quia ad consensum tam Palatinorum, quam Vatican. Codd. provocat.

¶ Perbibere. Plautus Stich. 2. sc. 2. v. 16 *cui lassitudo medullam perbibit*, gantz aussauget. Illustriori metaphora Seneca epist. 36 *perbibere liberalia studia*. Et lib. 1 de Ira cap. 16 *Perbibisti nequitiam, & ita visceribus immiscuisti, ut nisi cum ipsis exire non possit*.

¶ Præbibere, zutrincken. Apulej. lib. 10. *Heus puer, lautum diligenter ecce illum aureum cantharum mulso contempera, & offer parasito meo, simul quod ei præbiberim, commoneto*.

¶ Subbibere, aliquantulum bibere. Plaut. in Trucul. a. 4. sc. 3, 58 *Qui improbus est, sive subbibit, sive adeo caret temeto, tamen ab ingenio est improbus*. Sueton. Ner. c. 20. *si paullum subbibisset*.

¶ Superbibere, apud Plin. 23. c. 1. *Aquæ potum interponere utilissimum, itemque jugi superbibere*.

¶ Verbale, Bibax, Versoffen. κυλίκων ἐρέτης, Gellius 3. cap. 12. *Bibacem ego, ut edacem, à plerisque aliis dictum lego*. Veteres etiam

¶ *Bibosus* dixerunt, ut idem Gellius c. l. notavit. Item

¶ *Bibonius*. Vetus Gloss. *Bibonius*, πολυπότης.

¶ Joculare *Biberius* est; quemadmodum propter nimiam vini aviditatem appellatus Tiberius est, ut Suetonius prodit ejus vitâ cap. 42.

¶ Bibo, ōnis, rarius quidem verbum, apud Jul. Firmicum legitur lib. 5. cap. 4 sub fin. *epulones & bibones*, Fresser und Säuffer. Unde

¶ Combibōnes sunt: apud Cicer. lib. 9. epist. 25, *Epicurei combibones*: & apud Nonium ex Lucilio. Zechbrüder.

¶ Bibāculus, versoffen. Onomast. vetus: *Bibaculus*, φιλοπότης. Sic dicimus, *Anus bibacula*, eine Sauffschwester.

¶ Bibulus, ut, *arena bibula*, quæ aquam facile sorbet. Trüb-sand / Virg. 1. Georg. v. 114. *Aures bibulæ* apud Persium Satyr. 4. extr. quæ sunt avidæ laudationis, Ohren die sich gern hören loben. *Charta* seu papyrus *bibula*, Leschpapier / Plin. 8. epist. 15. In Vet. Gloss. *Bibulus Ebriosus* interpretatur.

¶ *Anus multibiba*, apud Plaut. in Cistell. a. 1. sc. 3. v. 1.

Bīceps, bicolor, bicornis, bicorpor, bidens, biennis, bifer, biformis, vide *Caput, color, cornu, corpus, dens, annus, fero, forma*.

Biclinium vide in *Clinice*, apud *Clino*.

Bifariam, Bifarius, quære in Verbo *Fari*.

BĪGAE, arum, currus duorum equorum jugo actus, ein Wagen/ dafür zwey Pferde gehen. Virgilius de Hectore Æneid. 2. v. 272. *raptatus bigis*. Ubi Servius: *Secundum artem dixit; quæ exigit, ut quæ de pluribus constant, plurali tantum dicantur; ut*, bigas, quadrigas, mappas: *sed hæc plerumque corrumpit auctoritas: ut Horatius*, Ne sordida mappa. *Item Statius* [Theb. 1. v. 338] Roriferâ gelidum tenuaverat aëra bigâ.

¶ Bigatus, adject. *Bigati, serratique* olim quale genus monetæ fuerint, exponit Bernegg. ad Tacit. Germ. quæst. 19. *Bigatum argentum* Livius dixit lib. 23. c. 33.

BIGĀMUS, δίγαμος, qui duxit uxorem secundùm, der sich zum andernmahl beweibet. Sed pro hibrida voce tutius cum Hieronymo dicimus *Digamus, Digamia*. Vide Antibarbarum: & infra in Γάμος.

¶ Bigamia, διγαμία, matrimonium secundum.

BIGERRIGA, æ, vestis nigra & grossior, sicut exponunt. Quam nonnulli à *Bigerronibus* Aquitaniæ populo; alii, quasi *bariegatam* sive *variegatam*, ex Gallico *bigare*, dictam volunt. Sed *Bigerra* est quasi *Bicirra*, hoc est quæ ex utraque parte villosa est: ἀμφίμαλλος; ut Salmasius ad Capitolium docuit. *Circa* enim μαλλὸς seu *villus* est. Et inde *hirsuta bigerrica* Fortunatus dicit lib. 3. Sulpitius Severus Dialogo 2. qui de virtutibus B. Martini est: *A proximis tabernis bigerrigam vestem, brevemque atque hispidam, quinque comparatam argenteis rapit*.

Bijuges, vide *Jugum*.

BILBILIS, oppidum Hispaniæ Tarraconensis est, ad fluvium Salonem, patria Martialis, qui ejus sæpe mentionem facit. Ut lib. 12. ep. 18 *auro Bilbilis & superba ferro*. Lib. 10. epigr. 104 *altam* appellat. Epigr. 49. lib. 1. *equis & armis nobilem*. Lib. 10. ep. 103. *augustam*:

Municipes augusta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidus quem Salo cingit aquis.

Et lib. 4 epigr. 55 vocat

Sævo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit Chalybasque Noricosque.

BĪLIS, χολή, cholera, quæ *flava* propriè *bilis* dicitur: böse cholerische Feuchtigkeit. *Atra bilis*, melancholia est, böse melancholisch schwartz Geblüt. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 95

SOS. *Quid tibi est?* AM. *Delirat uxor.* SO. *Atrâ bili percita est*.
Nulla res tam delirantes homines concinnat citò.

Nempe significat nihil aliud magis deliros concinnare homines, quam atram bilem. ¶ 2. *Bilis* appellatione pro indignatione sæpius usi poetæ non tantum, ut Horat. Juvenal. Persius; sed alii etiam auctores. Unwillen / Zorn / Ungedult. *Calido sub pectore bilis intumuit*, Pers. Sat. 5, 144. Er läufft über mit hefftigem Zorn. *Effundere bilem*, Juvenal. Satyr. 5. v. 159. Seinen Zorn auslassen. *Bilem alicui movere*, Martial. 5. epigr. 26. entrüsten. Et Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 7 *Si, ut scribis, bilem id commovet*. Plaut. in Amph. act. 4. *Vetus est adagium, fames & mora bilem in nasum conciunt*, hungern und harren macht ungedultig. Cicero in Tusc. 4. cap. 10. *Redundante bile morbi nascuntur*; Wenn die bösen Feuchtigkeiten überhand genommen / so werden Kranckheiten daraus.

¶ Biliosus, Cholerisch / zornig. *Biliosa alvus*, Cels. 2. c. 8. id est, bile abundans.

Bilix, bilustris, bimaris, bimembris, bimestris, binominis, bimus, vide *Licium, lustrum, mare, membrum, mensis, nomen, bis*.

BĪMUS, duorum annorum, zweyjährig. ut, *Taurus unus anniculus, alter bimus*, Varro R. R. lib. 2. cap. 5. *Merum bimum*, zweyjähriger Wein / apud Horat. 1. Carm. ode 19. Cicero ad Appium lib. 3. famil. epist. 8 *De hac quoque sententia bima decedat*, hoc est, quæ censuit, ut per duos annos provinciam administrarent.

¶ Bimātus, us, duorum annorum spatium. Plin. lib. 9. cap. 30 *Neque his bimatu longior vita*. Varro R. R. lib. 2. cap. 5. *Castrare non oportet ante bimatum*. Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 5, *Herodes rex Judæorum, pueros intra bimatum jussit interfici*.

¶ Bimŭlus, diminut. Catull. Carm. 17, *Nec sapit pueri instar bimuli*.

¶ Trīmus, trium annorum, dreyjährig. Varro lib. 2. cap. 5. *Oportet inire bimas* [boves] *ut trimæ pariant*.

¶ Trīmŭlus, diminutivum, ejusdem notionis. Suetonius Nerone c. 6 *Trimulus patrem amisit*.

¶ Trimātus, ætas trium annorum. Plinius lib. 8. cap. 43 *Partus* [asinarum] *à trimatu legitimus*.

¶ Quadrīmus, quatuor annorum, vier-jährig. Livius lib. 27. cap. 37 *Infantem natum esse quadrimo parem*.

¶ Quadrimŭlus, diminut. Plautus Captiv. a. 5. sc. 3. v. 4 *quadrimulus parvulus*. Et fœm. Prolog. Pœnuli v. 85 *altera quinquennis, altera quadrimula*.

¶ Quadrimātus, us, ætas quatuor annorum. Columella lib. 7. cap. 9 de suibus: *ab anicula ætate commode progenerant, dum quadrimatum agant*. Et Plin. 8. c. 45. *non ante quadrimatum ad partus vocando*.

¶ Quimātum hoc est ætatem quinque annorum idem quoque Plinius loco jam laudato dixit: *Robur* [bobus] *in quimatu*.

BĪON, ōnis, Βίων, Borysthenites, philosophus & sophista fuit, cui hoc a Stobæo tribuitur, ἡ φιλαργυρία μητρόπολις πάσης κακίας, hoc est, *Avaritia omnis improbitatis metropolis*. Diogenes Laertius in Vita ejus hos versus protulit:

Βίωνα τὸν Βορυσθενίτην,
Ὃν ἔφυσεν ἡ Σκυθὶς γαῖα,
Λέγειν ἀκούομεν θεοὺς
Ὡς οὐδέν εἰσιν ὄντως.

Hoc est: *Bionem Borysthenitem Scythica tellus genuit: quem dixisse audimus, Deos revera nihil esse*.

¶ Bionēus adjectivum, Bioni proprius, ad Bionem attinens. Horatius lib. 2. epist. 2. v. 60

Ille Bioneis sermonibus, & sale nigro &c.

Bionei sermones, amarulenti & satyrici sunt, quia hic Borysthenites philosophus & poeta neque hominibus pepercit; & in deos contumeliosus fuit.

¶ Bion, ōnis, poeta græcus Smyrnæus, scripsit Idyllia, quæ sparsim una cum fragmentis extant apud Stobæum, ea omnia suo poetarum Enchiridio inseruit Johan. Crispinus.

BĪPALIUM, instrumentum, quo terra foditur, ein Grabscheit/ Spaten / Grabstickel. Cato cap. 45 *Locus bipalio subactus siet*. Et Columell. 3. c. 5, *Ager bipalio subigi debet*.

Bipartior, bipatens, bipennis, bipes, bipinnalla, biremis, Birotum, Birota, bisextus, bisulcus, bivium, &c. vide *Partior, pateo, penna, res, remus, rota, sextus, sulcus, via, &c.*

BIRRĒTUM, i. Magistrorum, & Doctorum in promotionibus insigne, vide Saubert. prodrom. Philolog. sacræ p. 46.

BIRRUS, vestis genus, idem quod lacerna seu pœnula; à colore sic dictum; quod russum esset, vel rufum; ex Græco πυῤῥός. Unde & *byrrus* recte scribitur. Vide Salmasium, & Casaubonum in Historiam Augustam. Martian. Capella lib. 4. de Univocis: *Et birrus, & tunica nomen vestis habent*.

BIS, adverb. numerale, zweymahl. Ovid. 12 Met. v. 188 *vixi annos bis centum*, i. e. ducentos. Virgilius Æn. 1. v. 381

Bis denis Phrygium conscendi navibus æquor.

Et Lucanus lib. 2. v. 577

Ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem.

Terentius Hecyr. a. 3. sc. 2. v. 8 *Bis stultè facere*, thun wie ein doppelter Narr. Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν. *Bis ac ter, quod pulchrum est*, ein gut Lied mag man wohl zwey-oder dreymahl singen. *Bis pueri senes*, Varro, Plato, & alii: alte Leute seyn zweymahl Kinder. *Bis dat, qui citò dat*; & *Bis est gratum, quod o-*

pus est, ultrò si offeras, Publius. *Bis tanto amici sunt inter se, qui prius*, noch eins so gute Freunde / Plaut. Amphitr. a. 3. sc. 2. v. 62.

¶ Bini, numerale distributivum. Significans *duo* non separatim, sed conjunctim intellecta. Terent. in Phorm. a. 5. sc. 3. v. 6. *Ex his prædiis talenta argenti bina statim capiebat*, hoc est, ex unoquoque prædio talenta duo, von einem jeden dieser zweyen Güter bekam er so bald zwey Talent / &c. Singulis enim duorum vel plurimum conjunctorum numerum eundem distributiva adsignant, nisi quod Poëtæ distributivis aliquando utuntur pro cardinalibus. Nonnunquam enim simpliciter accipitur pro *duobus*, & sic frequentius jungitur substantivis, singulari numero carentibus, ut *Binas à te accepi literas eodem exemplo*, zween Brieffe gleiches Lauts oder Inhalts / Cic. 10. ep. 5. *Bina castra*, Val. Max. lib. 1. cap. 6. *binos codicillos*. Suet. Oth. c. 10. & *binæ hostium copiæ*, Cic. pro Lege Man. cap. 4. Hoc elegans est: non autem perpetuum. Nam etiam *binas venationes*, *binos tabellarios* &c. Cicero dixit. Vide 7. epist. 1. ad Fam. & 6. epist. 1. ad Attic.

¶ Binus, sing. pro duplex, est poëtarum, ut *binus honor*, Ovid. 4. Pont. el. 9. v. 64.

¶ Combinare, binos conjungere. Augustinus Confession. lib. 8. cap. 6 *forte combinati spatiabantur*. Sidonius lib. 9 epist. 8, *obsequia combinans numeris æquata, non meritis*.

BISALTAE, Macedoniæ gens fuerunt intra *Strymonem*, & *Edonicum* sinum, Plin. lib. 4. cap. 10. Servius verò in illud Virg. 3. Georg. v. 461

Bisaltæ quo more solent acerque Gelonus,

Bisaltas Scytharum vult esse populos, qui sanguine equino lacte permisto victitent. Sed haud dubie errat, quia Bisaltæ satis accurate in Æmilii Paulli oratione apud Livium lib. 45. c. 29 describuntur, ut non longe a Strymone abfuisse appareat.

¶ Bisaltica, illorum regio. Livius 45. cap. 29, *Trans Strymonem vergentia ad occasum, Bisalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticen appellant*.

BĪSON, ontis, & bisōnis, βίσων, animal è boum silvestrium genere, jubarum prolixitate deforme, cervi figura, cornua habens inter aures media fronte, quod Sueci, elg suâ linguâ vocant, id est, Wildesel: Peucer. & Eber. Bison minor, ein Viesier / major verò *bison urus* est, ein Aurochse. Sed *Bisontes* ab *Uris* distinguit Seneca Hippolyto v. 64

Tibi villosi terga bisontes,
Latisque feri cornibus Uri,

Ubi Poëta *Uros* & *Bisontes* conjungit; ut unius generis animalia: nec aliter Martialis Spectac. Libro, Epigr. 23

Illi cesset atrox bubalus atque bison.

Nam *Bubalon* cum vulgo pro *Uro* dixit; de quo Plinius lib. 8. cap. 15. quod idoneis auctoritatibus Salmasius Exercit. Plinianis firmavit. Volunt nonnulli *Bisontem* apud Cæsarem Comment. 6. de Bello Gall. cap. 26 describi. Sed contra sunt allatæ Senecæ, Martialis, Plinii auctoritates; quibus Solinum quoque adjicere licebit cap. 20. Et illa Cæsaris descriptio planè *Alci* convenit, quam *Equicervum* Albertus Magnus appellavit: nos vocamus, ein Elend. Perperam Oppianus 2. de Venatione, *bisontum* nomen à *Bistonide* regione Thraciæ ducit. Potiùs enim est ex Celticâ voce *WVesont* vel *WVisant*: *Visontes* [quod in antiquis MStis libris inveniri docti observarunt] & *Bisontes*, appellatos: quæ conjectura Cluverii est lib. 1. Antiq. Germ. cap. 8.

BISSEXTUS, vel Bisextus, m. 2. ἡ ἐμβόλιμος ἡμέρα, Schalttag / quia quarto quovis anno sexto Calendas Martii bis numeratur.

BISTON, ōnis, βίσων, Martis & Callirhoës fuit filius, Bistoniæ Urbis Thraciæ conditor, à quâ *Thraces Bistones*, ultimi scil. Thracum, auctore Seneca in Hercule Oet. & Thracia ipsa *Bistonia*, seu *Bistonis* terra dicta fuit. Silius lib. 2. v. 76

lunatis Bistones armis.

¶ Bistonius, gentile, a Bistonibus ductum. Idem Silius lib. 1. v. 433

Quantus Bistoniis late Gradivus in oris.

Ovidius lib. 13. Metam. v. 430

Est, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus,
Bistoniis habitata viris.

¶ Bistŏnis, idis, fœm. inde formatur. Ovidius Epist. Paridis ad Hel. v. 344

Et tuta a bello Bistonis ora fuit.

Bithymum, vide *Thymus*.

BĪTHȲNIA, Βιθυνία, regio minoris Asiæ, Thracum suâ terra egressorum quondam sedes, Claud. 2. in Eutrop. v. 247

Thyni Thraces arant, quæ nunc Bithynia fertur.

¶ Bithynus, a, um, ut *Bithynæ civitates*, Plin. lib. 10. epist. 109. *Bithyni equites*, Juvenal. 7. v. 15. Absolute Bithyni, populus Bithyniæ. Tacitus 12. cap. 22. extr. *accusantibus Bithynis*.

¶ Bithynicus; aliud adject. Unde cognomen ejus, ad quem aliquot epigrammata Martialis scripsit. Vide lib. 2. epig. 26. lib. 9. ep. 10. &c.

BITO, ĕre, est ire gehen / antique. Plaut. Merc. a. 2. sc. 3. v. 127. *ad portum ne bitas*. Idem est ac *Beto*, quod supra cum derivatis ex Nonio scripsimus, ubi vide.

A BĪTON, Argiæ sacerdotis filius, cui frater Cleobis. Vide infra in C.

BĪTŪMEN, ἄσφαλτος, limus pinguis & sulfureus (qualis in lacu Asphaltite Syriæ) liquidus tamen, Feister Schwefel / Judenleim / Jüdisch Bergwachs / Tac. 5. Hist. cap. 6. Utuntur pro calce Assyrii & Chaldæi, tanta apud eos copia ex crebris fulminibus nasci creditur. Nam & Semiramis Babylonis muros bitumine struxisse scribitur. Vid. Plin. lib. 11. cap. 105. Vitruv. 8. cap. 3. & Servium in Ecl. 8. v. 82. qui sulphureum illud, quod ex fulminibus procreatur, Bitumen vocat.

¶ Bituminatus, ut *aqua bituminata*, apud Plinium 31. cap. 6.

¶ Bitumineus, apud Ovid. lib. 15. v. 350 Metam. de Ætnæ incendio:

Sive bituminea rapiunt incendia vires.

¶ Bituminosus, ut *Bituminosi fontes*, Vitruv. 8. cap. 3. *Carbones bituminosi*, Steinkohlen. Gesner.

BĪTŪRĪGES, Βιτούριγες, Galliæ Aquitaniæ sunt populi Plin. lib. 4. cap. 19. Hi uno die viginti urbes incenderunt, ut Cæsarem commeatu & pabulatione prohiberent. Eorum oppidum *Avaricum* fuit, cujus in commentariis suis Cæsar meminit. ¶ Lucanus singulariter protulit lib. 1. v. 423

Et Biturix longisque leves Axones in armis.

B BLACTĔRO, are, Verbum est auctoris carminis de Philomela Ovidianis vulgo annexi:

Blatterat hinc aries, & pia balat ovis,

¶ Blaterare vide paullò post.

BLAESUS, Βλαισός, qui difficili & impeditâ loquitur linguâ, der schwerlich und übel redet / oder der da lispelt. vid. Balbus. Mart. lib. 10. Epigr. 65

Os blæsum tibi debilisque lingua est.

Cœl. Rhodiginus lib. 7. cap. 22. ex Aristotele tria vitiosæ linguæ genera observat: ἰσχνόφωνον, τραυλὸν, καὶ ψελλόν. Aitque Traulum sive *blæsum* dici eum, qui literam aliquam, eamque non quamlibet, sed certam decenter pronunciare nequeat. Psellum, sive *balbum*, qui in enunciando literam præterit, aut syllabam. *Ischophónum* verò latinè dici hæsitantem, qui syllabæ syllabam citò connectere non possit. Quod si autem, velut in recessu oris, vox audiatur, id *Cœlostomiam* nuncupari. Redit Cœlius cap. 23. ad se tandem, & ait, Blæsum à plerisque paralyticum dici: Alios blæsum accipere de eo, cui in exteriora sint obversa crura & prorsum assimilantia literam A. Quo ex vitio Lamda dicta sit Eetionis uxor, Cypseli Corinthii mater. Herodotus lib. 5 Labda scribit.

BLANDIOR, Blandiri, schmeicheln / sich freundlich stellen. Cicer. in Acad. lib. 4. c. 45, *Voluptas suaviter sensibus blanditur*.
C thut sanfft und wohl. *Blandiri alicujus auribus*, Plinius lib. 1. epist. 2. extr. reden / was ein ander gerne höret / zu gefallen reden. Nec dissimiliter Quintilianus lib. 10. cap. 4 *ne nobis scripta nostra, tanquam recentes fœtus blandiantur*. Tacitus Agric. c. 16 *blandientia vitia*. Idem Hist. lib. 2. c. 12 *Blandiebat cœptis fortuna*, das Glück ließ sich anfangs sehr wohl an. De quo Publii mimus: *Fortuna cum blanditur, captatum venit*. Eleganter Suetonius Nerone cap. 20. *Paullatim & ipse meditari exercerique* [citharâ puta] *cœpit, nec enim quicquam omittere, quæ ejus generis artifices vel conservandæ vocis caussâ, vel augendæ factitarent*, &c. *Donec blandiente profectu* [*quamquam exiguæ vocis & fuscæ*] *prodire in scenam concupivit. Blandiente profectu*, id est, suaviter invitante. Nempe significat Neronem sibi profectu, quem in canendi arte fecisset, placuisse suaviter, atque sic gestiisse prodire in scenam & ostentare.

¶ Compositum est *Eblandiri*, quod est blanditiis obtinere, erschmeicheln. *Suffragia eblandiri*, Beyfall und Bewilligung mit guten Worten erhalten / &c. apud Cicer. in Orat. pro Planc. c. 4. & Capitoni suo ep. 12. lib. 16. ad Att. *Apud Plancum enitere, elabora, vel potius eblandire*. Plinius Panegyrico Trajani cap. 70
D Participio in his usus est passive: *Volo ego, qui provinciam rexerit, non tantùm codicillos amicorum, nec urbana conjuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget*.

¶ Interblandiri. Augustinus Confession. lib. 9. cap. 12 *Obsequiis meis interblandiens appellabat me pium*.

¶ Subblandiri. Plaut. in Casin. a. 3. sc. 3. v. 22

Non matronarum officium est, sed meretricium,
Viris alienis, mi vir, subblandirier.

¶ Blandus, schmeichelhafftig / gar zu freundlich. Vet. Gloss. *Blandus*, θυμηδὴς, θυμήρης, ἐπαγωγὸς. Quare *blandus* est, qui flectendi habet vim, & deliniendi, quos velit. Horat. lib. 1. Ode 12

Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

Idem 2. Epist. 1. v. 135

Cælestes implorat aquas doctâ prece blandus.

Plaut. Casin. 3. sc. 3. v. 21 *Blanda es parum*, du bist nicht ein wenig freundlich. Mantuan. 1. Parthen. *Blanda patrum indulgentia*, das verzärtelnde Nachsehen der Väter. Aristoteles 8. Nicomach. scribit ἀρέσκους vulgò appellari, quos ipse φίλους πολιτικοὺς

λικῶς nominare soleret, eos scilicet, qui benignè & comiter cum omnibus versantur, veram amicitiam cum nemine colunt. Nec alii sunt, quos Latini *Blandos*; & Galli *Courtisans* appellitant. Cæterùm nonnulli blandi sunt, non quidem ut grati sint, ut placeant maximè; quàm ut simplicitati aliorum illudant, qui *irrisores* appellati. Victorinus Junior in Constantino: *Irrisor potius, quàm blandus.* Ac tales veri parasiti sunt, exemplo Gnatho Terentianus est. Vid. infrà in Rideo, Irrisor. Cicer. ad Attic. 12. epist. 6. *Scis me minimè esse blandum*, du weist/ daß ich gar nicht heucheln kan. Distinguitur ab *affabili* à Nepote 7, 1. 3. Comp. *Blandior solito*, Ovid. 2. Artis v. 411. Et Plinius lib. 1. epist. 8 *Medici salubres, sed voluptate carentes cibos, blandioribus alloquiis prosequuntur.*

¶ Blandè, adverb. schmeichelhafft. ut *Amabo te, mi Attice (videsne quam blande?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito*, &c. Cic. Att. lib. 16. epist. 2. Comparative *Blandius petere*, idem lib. 1. de Orat. c. 24. *Blandissime quem appellare*, pro Cluent. cap. 26.

¶ Blanditer, Plaut. Asin. act. 1. sc. 2. *compellare blanditer.* Pseud. act. 5. sc. 2. v. 3. *Magis cogito, sæviter blanditerne alloquar.*

¶ Perblandus, valde blandus. Cicer. lib. 1. ad Quint. Fr. Epist. 2. *Successorem habes perblandum.* Et Livius lib. 23. cap. 10, *oratio perblanda ac benigna.*

¶ Blandĭlŏquus, ut, *Vox blandiloqua* apud Senecam Agamemn. v. 289. pro blanditiis. Plaut. Bacchid. a. 5. sc. 2. v. 54 *Ut blandiloqua est!* wie kan sie so gute Worte geben.

¶ Blandĭlŏquens. *Oratio blandiloquens*, Laberius apud Macrob. 2. Saturn. cap. 7.

¶ Blandĭlŏquentia. Cic. 3. Nat. D. c. 25. ex veteri poëta: *ut ego illis supplicarem tanta blandiloquentia.*

¶ Blandiloquium. Augustinus epist. 19. cap. 4 *In literis quæcunque posui, non me existimes insidioso blandiloquio posuisse.*

¶ Blandimentum, quicquid blanditur, was wohl thut und behaglich ist/ Cicero pro Cœl. c. 17 *Multa nobis blandimenta natura ipsa genuit.* Livius 2. cap. 9 *blandimenta alicui dare.* Plinius lib. 2 epist. 19 *blandimentis capi.*

¶ Blandĭtiæ, süsse Wort/ Schmeichelwort/ Heucheley. *Blanditias alicui dicere*, einem liebkosen. Tibullus lib. 1. Eleg. 1.

Jam subrepit iners ætas nec amare decebit,
Dicere nec cano blanditias capiti.

Cicer. de Amicit. cap. 17 *Benevolentiam civium blanditiis & assentationibus colligere turpe est.* Et ibidem cap. 25, *Sic habendum est, nullam in amicitiis pestem esse majorem, quàm adulationem, blanditias, assentationem. Blanditiæ verniles; tabernariæ*; vide suis locis. Seneca lib. 4. Quæstion. Natural. pr. *Habent hoc in se naturale blanditiæ: etiam cum rejiciuntur, placent: sæpe exclusæ, novissime recipiuntur.* Tacit. Hist. 1. cap. 15 *Irrumpet adulatio, blanditiæ pessimum veri affectus venenum; sua cuique utilitas.*

¶ Sed & in Singulari reperitur *blanditia*, quæ ἀρέσκεια Græcorum est, etiam apud ipsum Ciceronem, de Pet. Consul. cap. 11. & Amic. c. 25, verbis modo citatis secundùm Gruter. Priscis Latinis etiam *Placentia* appellata & *Placor*, ut Casaubonus in Theophrastum περὶ ἀρεσκείας observat. Vide eundem & ad Augustum Suetonii.

¶ Blandĭtus, adject. ἐπαγωγὸς, ut Veteres Glossæ exponunt. Tibullus lib. 1. eleg. 4

Blanditis vult esse locum Venus ipsa querelis.

Propert. 4. eleg. 6

Blanditæque fluant per mea colla rosæ. Adde utroque loco notata Scaligero.

¶ Blandĭtim adverb. Lucret. lib. 2. v. 173

Ut per res Veneris blanditim secla propagent.

BLAPSIGONIA, βλαψιγονία apum est morbus, quo fœtus deficiunt; Wenn die jungen Bienen nicht fort kommen / à βλάπτειν nocere & γόνος fœtus. Plinius lib. 11. cap. 19, *Sunt & operis morbi, cum favos non explent*, cleron *vocant, item* blapsigoniam, *si fœtum non peragant.*

BLASPHĒMIA, βλασφημία, convitium, vituperatio, Lästerung/ Gotteslästerung. ut, *capti blasphemia monstri*, apud Prudent. Psychom. v. 716. *Blasphemiam & Blasphemare* verbum in Græco etiam sermone propriè referri ad Domini injuriam, ex Menandro Comico & Hierocle Pythagoreo ostendit Grotius ad caput 9. Matth. v. 3. & *blasphemare* sive βλασφημεῖν non semper esse, *maledicere DEO*; sed *arrogare sibi, quæ DEI sunt.* Sed tam hoc, quam alia inde derivata, sunt meri usus ecclesiastici.

¶ Blasphēmus, qui blasphemat, Gotteslästerer. *Blasphemus satelles*, Prudent. Hymn. 1. Peristeph. de Calagurrit. v. 75.

¶ Blasphemare. Hieronymus epist. 75. ad Vigilantium extremâ: *Diabolus nunquam plus, quam per os tuum deprehenditur blasphemasse.*

¶ Blasphematio, Lästerung. Tertullianus de cultu fœmin. cap. 12. pr. *Optemus, ne justæ blasphemationis caussa simus*, h. e. ne Deus propter nos in gentibus blasphemetur, & propter vitam nostram.

¶ Blasphemabilis. Tertullianus ibidem: *Quantò blasphemabi-*

A *le est, si, quæ sacerdotes pudicitiæ dicimini, impudicarum ritu procedatis cultæ aut expictæ?*

BLATĔRO, āre, est stulte ac percupide loqui, à Græco βλάξ; quod & de camelis dici solet, cum vocem edunt, ut Festus auctor est. Viel unnützer verdrüßlicher Worte machen / plaudern. Horatius 2. Sermon. Satyr. 7. v. 35

— — ecquis
Audit? cum magno blateras clamor fugisque?

¶ Blatio, blatire, eadem notione apud Plautum est. Amph. act. 2. sc. 1. v. 79. *Nugas blatis.* Epidico, act. 3. sc. 1. vers. 13 *Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo alicunde ab aliquibus blatis*, Plappern.

¶ In Veteri Glossario & *Blatto* legitur & exponitur φλυαρῶ. In alio Græco-Latino φλυαρῶ: *Arguto, Garrio, Blatto, Effutio.* Ergo & *Blatare*, sive *Blattare* dixerunt. Nisi fortean ibi pro *Blatto, Blatio* legendum est.

¶ Blătĕro, ōnis: Importune loquax, ein Wäscher. Gellius lib. 1. cap. 15, *Nec minus insigniter veteres quoque nostri hoc genus hominum in verba proiectos, Locutulejos, & BLATERONES, & Linguaces dixerunt.* Item

¶ Blato, onis. Vet. Gloss. *Blato*, ματαιολόγος. Sed posset ibi & Blatero legi.

B ¶ Blateratus, us, das Plaudern. Sidonius Apollinaris lib. 9. epist. 11 extr. *cujus abundante blateratu.*

¶ Adblaterare, Apulejus Elmenhorstii lib. 9. p. 221. ubi Pricæus & Jul. Floridus legunt

¶ Oblaterare. Verba vide supra in *Affaniæ* sub *Aphannæ.*

¶ Deblaterare, apud Plaut. Aul. a. 2. sc. 3. v. 1. & Gell. 9. cap. 15. plaudern / waschen.

BLATTA, insectum est lucem fugiens, ex humida materia natum. Heimen. Virg. *Blattas lucifugas* vocat lib. 4. Georg. Plinius aliquot earum fecit differentias lib. 29. cap. 6. Molles: *mylœcos*, μυλοίκους quæ circa molas nascuntur: Alias fœtore invisas: aliæ dicuntur *virides*, σίλφαι, Mehlwürme / Brodwürme. ¶ 2. Est & aliud genus libris & vestimentis inimicum, Schaben / Matten. Martial. lib. 6. epigr. 60

Quum multi tineas pascunt blattasque diserti!
Et redimunt soli carmina docta coci!

Horatius lib. 2. Serm. Sat. 3. v. 118

— — cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ putrescat in arca.

¶ 3. *Blatta* etiam purpura sequioris ævi scriptoribus. e. g. Sidon. Apollinar. 9. epist. 13. *Rutilas ferte blattas.* i. e. purpuram. Et Alcimus Avitus lib. 4. v. 386 de Ninivitarum rege:

Pallia blattarum spreto diffibulat auro.

C ¶ Blatteus, purpureus. Eutrop. 7. cap. 9. de Nerone: *blatteis funibus* [retia aurea] *extrahebat.* Lampridius Heliogab. cap. 33 vocat *funes blatta & serico & cocco intortos.* Sic *tunicæ blatteæ*, Vopisc. in Aurel. cap. 46.

¶ Blattifer, der Purpur träget. Sidon. Apoll. lib. 9. ep. 16. in subjuncto carmine Sapphico: *Blattifer senatus.*

¶ Blattosericus, ut *pallium blattosericum*, Vopisc. in Aurel. cap. 45. sicut ex prima editione legit Salmasius.

¶ Blattiarii, Cod. Theod. de Excus. artif. Lege 2. sunt purpuram tractantes.

¶ Blattaria, herba, genus est verbasci. Plin. lib. 30. cap. 9. & Matthiolo, eine Art des Wulfkrauts. Vide *Verbascum.* ¶ 2. *Blattaria balnea* sunt obscura & tenebrosa Senecæ epist. 86. ubi Lipsium vide.

BLEMMYES, seu Blemmiæ, Βλέμμυες, populi fabulosi in Æthiopia Plinio sunt lib. 5. cap. 8. capitibus carentes, ore & oculis pectori affixis. Demtis fabulis de iisdem in confinio Æthiopiæ & Ægypti positis agunt Strabo lib. 17, Vopiscus in Probo cap. 17, Zosimus lib. 1. cap. 71.

BLEMNĪTES, æ, mascul. lapis est metallicus *magnus* & *parvus*, coloris cinerei, ein grosser und kleiner grauer Alpschoß. *Magnus* arenam, *parvus* terram in se continet, fœtentem & non fœtentem. *Candidus blemnites* lapidem in se continet nigrum & durum, optimique est odoris, non multum differentis ab odore albi succini, gebranter Alpschoß / der wol reucht / wenn man ihn reibet / ist in der Erden verbrand. Hinc enim quasi ustus esset, candet, Gesner. Reperiuntur hi *blemnitæ* omnes in fossa Hildeshemii.

D BLENNUS, βλεννός, muccosus: βλέννα enim muccus est. ¶ 2. Metaphoricè pro stulto usurpatur à Plauto in Bacchid. a. 5. sc. 1. v. 2 *Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.* Festus quoque in Plauti verbis de stultitia interpretatur. Imitatur Lipsius ad Dominic. Baudium epistola (Centur. ad Germ. & Gall. ep. 51) *Proh Jupiter*, inquit, *blenni aliquot & buccones ad culmina honorum veniunt: meliora & altiora ingenia arcentur.* Blennus itaque ein Narr / Fantast. ¶ 3. *Dentes blenni*, stumpfe Zähne.

BLĬTUM, βλίτον, oleris genus insipidi & fatui, Mayer / factum putatur à Græco βλάξ, quod stupidum significat. Plin. lib. 20. cap. 22 *Blitum iners videtur, ac sine sapore aut acrimonia ullâ.* *Unde convicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti.* Plaut. Pseud. Act. 3. sc. 2. inquit Cocus:

Non

Non ego item cœnam condio, ut alii coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt;
Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt;
Eas herbas herbis alii porrò condiunt.
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus,
Apponunt rumicem brassicam, betam, blitum.

¶ Unde & *Blitei*, insulsi dicuntur & stupidi, Leute die weder zu sieden noch zu braten tügen / Plaut. in Trucul. a. 4. sc. 4. principio. Vide Erasm. Chil.

BOA, serpentis genus, à bubulo lacte, quo alitur, sic dictum, ut Plinius auctor est lib. 8. cap. 14. eine Uncke. Aliter D. Hieronymus in Vita Hilarionis: *Draco*, inquit, *miræ magnitudinis, quos gentili sermone* BOAS *vocant, ab eo, quod tam grandes sint, ut boves glutire soleant, omnem late vastabat provinciam* &c. ¶ 2. Boa & *papularum morbus* dicitur Plinio eidem lib. 24. cap. 8. Nomen inde est, quod fimo bubulo tollitur, ut idem lib. 28. cap. 18 scribit. Die Masern / rothe Hitz- und Kinder-Blätterlein. ¶ 3. Et tumor crurum [viæ labore collectus] *boa* dicitur. Vide Fest. & ibi Scalig.

BOCCHVS, seu Bocchar, nomen regum Mauritanorum, apud Livium lib. 29. cap. 30; & Sallustium in Jugurthina historia. Tempore civilis Pompejani belli divisum regnum erat, pars orientalis Bocchi; occidentalis Bogudis. Vide Historiam Antiquam p. 231. Claud. Panegyr. de 4. Conf. Honorii v. 39

— — — rabies Maurusia ferro
Cedit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.

BOEMIA; Straboni *Bojæmum*, Tacito *Bojemum*, Vellejo *Bojohæmum*; Bömer-Land / das Königreich Bömen. Fertilissima Germaniæ pars circa Hercyniam. Quam cum occupassent *Boii*, Gallica gens, ab novis incolis accepit nomen, atque retinuit etiam post, quàm pulsis Boiis, Marcomanni; deinde Slavicæ gentes occupassent. Vid. Cluverium lib. 3. Germ. Antiq. c. 30. Quæ Cosmas in Bojemorum Chronicis de, nescio quo *Boëmo*, seniore, unde terræ nomen, refert, fabulæ sunt & meræ nugæ.

BOËTHI, Βοηθοὶ, ab Imperatore adjutores scribarum dicuntur. Gehülffen oder Unterschreiber / Copisten / à βοηθεῖν, juvare. Lege 4. Cod. de Tabulariis, scribis, &c. *Boëthos, logistas medogrammateos, logographos* &c. *quæ vocabula publicis dicuntur subjacere necessitatibus.*

¶ Inde & *Boethius*, non Boëtius, quemadmodum Alciatus admonet. D. Severinus Boëthius, vel, ut in multis vetustis scriptorum ejus habetur exemplaribus, *Anicius Manlius Severinus Boëthius*, Romanus fuit ex nobilissima Torquatorum familiâ; Græce & Latine eruditus, qui Philosophiam cum oratoria professione & poësi conjunxit, atque honores amplissimos, Consulatum etiam gessit. Vixit sub Zenone Imp. Sed à Theodorico Gothorum rege, ob nescio quam suspicionis & delationum caussam, Ticinum in exilium expulsus, libros suos de consolatione Philosophiæ, qui ab aliis expositi hodie exstant, in eo contexuit, tandem verò crescente Theodorici tyrannide ab eodem unà cum socero suo Symmacho, nobilissimo viro & consulari, supplicio supremo affectus est, anno Christi DXXIV. Vide *Theodoricus.*

BOEŌTIA, Βοιωτία, Græciæ regio inter Achaiam, Thessaliam & Euripum: dicta quondam fuit *Aonia*, & *Mesapia* & *Cadmeis*: *Ogygia* denique etiam & *Hyantis*, à regibus *Ogyge* & *Hyante*. Nomen habet à Bove, quo duce Cadmus in istum locum pervenit. Testis est Ovidius lib. 3. Metam. v. 10

Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in arvis
Hac duce carpe vias, & qua requieverit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.

¶ Bœotii, & Bœoti, incolæ ejus regionis. Cornel. Nep. 7, 11. 3. *magis firmitati corporis, quam ingenii inserviunt.* Eosdem ab Atticis crassos, stupidos, stolidos, maxime ob voracitatem vocatos Plutarchus, Bœotus ipse, auctor est, oratione 1. de usu carnium p. 995. E.

¶ Bœoticus, ut, *Auris Bœotica*, Er hat dicke Ohren / man muß ihn ins Bad führen. *Sus Bœotica, ingenium Bœoticum, Ænigmata Bœotica*, &c. Vide de his omnibus Chiliad.

¶ Bœotus, adjectivum aliud apud Ovid. in principio 12. Metamorph.

— — — nisi æquora sævi
Invia fecissent venti Bœotaque tellus.

Bohemia, vide paullo ante *Boemia.*

BOIAE, arum, Plautinum vocabulum, vinculi cujusdam genus in Asinar. a. 3. sc. 2. v. 5 *Carceres, numellas, pedicas, bojas, tortoresque acerrimos.* Prudent. præfat. Psychom. v. 33

Attrita bojis colla liber erigit.

Idem Hymno martyrum Calagurritanorum v. 46

Carcer illigata duris colla bojis impedit.

BOII, Βόϊοι, gens quondam Gallica, quæ Alpes transgressa in Cispadana regione Italiæ Gallicæ sedem occupavit, Livio auctore lib. 5. cap. 35, infesta Romanis, tandem ab eisdem subjugata. Ad hanc alludit Plaut. Capt. act. 4. sc. 2. v. 108 *Bojus est, Bojam terit.* vid. ibi Taubman. Silius lib. 4. v. 159

— — spissaque ruunt conferta per arma,

A *Undique Bojorum sociata examina densant.*

¶ 2. Germanica in Norico gens Boji, hodie Bavari, die Beyern.

¶ Boicus, adjectivum. Festus Pompejus: *Boicus ager dicitur, qui fuit Bojorum Gallorum. Is autem est in Gallia citra Alpes, quæ Togata dicitur, in qua sunt Mediolanenses.* Hæc Festus.

Boo, boare, vide *Bos.*

BOLA, non ita nobile Italiæ oppidum, cujus mentio apud Virgilium fit Æn. 6. v. 775. Inde

¶ Bolanus, apud Plinium lib. 3. cap. 5.

¶ Fuit & inter cognomina Romana. Namque Horatius cujusdam Bolani mentionem facit lib. 1. Sat. 8. vers. 10. Celebratus & Historicis est ¶ 2. M. Vectius Bolanus 10. legionis legatus, qui sub Corbulone militavit in Persiâ, de quo Tacitus Annal. 15. cap. 3. Deinde præfuit Britanniæ, de quo idem 2. Histor. cap. 65. & 97. it. in Agricol. cap. 8. Ejus laudes, sed nimias, & ultra verum apud Statium habes lib. 5. Silv. 2. quam ad Crispinum filium ejus scribit: ubi & Asiæ præfuisse auctor est.

BŌLĒTVS, βωλίτης, fungus ex optimis illis, qui esui sunt; joco Neronis apud Sueton. cap. 33, Deorum cibus, ein Bültz / Morchen / oder Pfifferling. *Tiberius Cæsar Asellio Sabino H. S. ducenta donavit pro Dialogo, in quo boleti, & ficedulæ, & ostreæ, & turdi certamen induxerat.* Sueton. cap. 42. Boleto medicato Cæsar Claudius ab Agrippinâ conjuge interfectus est. Sueton.

B cap. 44. Plin. lib. 22. c. 22. Martialis lib. 1. epigr. 21

Dic mihi, quis furor est turbâ spectante vocatâ
Solus boletos, Cæciliane, voras?
Quid dignum tanto ventrique gulæque precabor?
Boletum, qualem Claudius edit, edas.

¶ Bolētar, vasis genus, in quo boleti apponebantur. unde nomen. Post pro quolibet escario vase usurpari cœptum. Id quod ex Martialis epigr. 101. libri 14 liquet:

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu! servio cauliculis.

Titulus epigrammatis, *Boletaria*, pluralis numerus est, secus ac quidam pro fœminino venditant. Apicius lib. 2. cap. 1, *exinanies in boletari.* Sic ibi legendum, non *volutari*, quod nihil est. Trebellius Pollio in vita Claudii cap. 17, *Boletar halieuticum argenteum librarum XX.* Halieuticum, cui cælo insculptus piscator erat, uti Salmasius interpretatur, quem videas.

BŌLIS, fœm. βολὶς, *cataporates* Lucilio, *linea* Plauto, perpendiculum nauticum, id est, pondus funiculo adfixum: quo profunditatem maris pertentant nautæ & explorant, Bleywurff / Grund-kloß / das Loth / dicta à βάλλειν, id est, mittendo. ¶ 2. Sunt &

C *Bolides* βολίδες, hastæ missiles, & trajectionum genus, lampades videlicet non priore tantùm ardentes parte, sed integræ, brennende Stäbe oder Striche in der Lufft / Plin. lib. 2. cap. 26. vide Physicos de Meteoris.

BOLONA, taberna cetaria: deinde redemtor tabernæ hujusmodi. Vide quæ infra in *Cetarius*, sub *Cetus*, ex Donato & Papia traduntur.

BŌLVS, βῶλος, ein Bissen / ein Mund voll. *Bolum è faucibus eripere*, commoditatem aliquam intervertere & præripere est Terent. in Heaut. act. 4. sc. 2. v. 6. Einem einen Bissen für dem Maul abschneiden / das Brod aus den Zähnen reissen.

¶ Bŏlus, jactus est talorum; & retis piscatorii. à βάλλειν. Plaut. Curcul. act. 5. sc. 2. *Si vis, tribus bolis, vel in chlamydem.* Rudente act. 2. sc. 3

oh! Neptune lepide, salve,
Nec te aleator ullus est sapientior; profectò
Nimis lepide jecisti bolum!

Bolo aliquem tangere, est circumvenire, fallere, vervortheilen / betriegen. Plaut. prologo Pœnuli: *tangere hominem vult bolo.* Et Truculento Argum. v. 3. *Utique ista ingenti militem tangat bolo.* Ab hoc *Eubolin* Græci venereum jactum dicunt, qui in aleâ felicissimus.

BOMBVS, βόμβος: ficta vox, qua Homerus sonum remorum in

D aquas decidentium. ¶ 2. Item lapsæ de manibus galeæ expressit. ¶ 3. Frequentissime apium strepitus ea designatur. Varro lib. 3. R. R. cap. 16 *ex apibus conjecturam faciunt, si intus faciunt bombum.* Quanquam ¶ 4. tubarum etiam & instrumentorum soni. Unde *Organariorum bombos* apud Servium legas. Catullus de nuptiis Pelei v. 263

Multi raucisonis efflabant cornua bombis.

¶ 5. Quin & tonitrui tribuitur, ut Eustathius ad Odys. θ observat. ¶ 6. Plausuum quoque, seu faustæ acclamationis genus Nero, *Bombos* vocavit, ut Suetonius auctor est ejus vita cap. 20.

¶ Bombio, ire, βομβεῖν. Vet. Gloss. βομβῶ Bombio; inde est

¶ Bombito, are: Auctor Carminis de Philomela:

Bombitat ore legens munera mellis apis.

Ita enim Legendum, non *Bombilat*, jamdudum Giphanius ad Lucretium in voce PERFICE monuit.

¶ Bombitatio: Festus BOMBITATIO, inquit, *est sonus apum ab ipso sonitu dictus, sicut Mugitus boum; Hinnitus equorum.*

¶ A Bombo & Ardeo, BOMBARDA est, quod cum sonitu & flamma ferreos globos emittat, appellata neque ineptè, cum bombardarum explosio tonitru sonum, quem *bombum* appellari

supra

supra monuimus, referat, ut Vossius censet lib. 4. Instit. Orator. cap. 13. Sect. 7. Ein Feuerrohr oder Büchse. Lascaris πηλεβόλον vocat, id est, procul jaculantem, alii σφαιροβόλον. Non Lipsius tantum Poliorceticωn præfatione; sed Mariana etiam lib. 19. Historiæ Hispanicæ cap. 14. observat hoc genus tormenti in Annalibus *Lombardas* vocari, non *bombardas*. *Fortassis*, inquit Mariana, *quod in Longobardia id genus machinæ inventum primò esset*. Bene autem dicit *Fortassis*. Neque enim Italorum sed nostræ gentis inventum *Bombarda* est; cui & Platina Italus tribuit in vitâ Urbani VI. *Inventa, inquit, tum* [id est prœlio ad Clugiam à Genuensibus Venetisque A. C.M. CCCXXC. commisso] *primum a quodam Teutonico* bombarda *fuit, à sono & tonitu sic dicta*, &c. Nec aliter cæteri Itali, qui *bombardarum* meminerunt: quin Galli etiam atque Anglici scriptores, qui omnes Germanis concedunt hanc laudem. Neque Laonicus Chalcocondylas Græcus dissimulavit; cum lib. 5. de rebus Turcicis earum mentionem faceret. Garcias de Silva Breviario Historiæ Hispanicæ cap. 59. inventionem hujus machinæ Hispaniensibus Arabibus tribuit, eosque, qui vel Germanis vel alii genti irent assertum, ex eo arguit, quod cum Alphonsus XI. Castellæ Rex post A.C. cIↃ CCCXL. Algaziras obsidere cœpisset, jam tum bombardis Agareni, qui urbem tenebant, magnas Hispanis intulerint clades. Hieronymus Magius lib. 1. Miscellaneorum cap. 1. observat ab iis, qui res ab Alphonso XI. gestas prodiderunt literis, [procul dubio Petrum Sublacensem, quem paullo post & nominat, designat] *ignivoma dolia*, non *bombardas* vocari, quibus tum Agareni usi sint. Jam Rodericus Sanctius quoque, qui circa A.C. cIↃ CCCCLXIIX floruit, Parte 4. Histor. Hispanicæ cap. 12. de Algerizana obsidione exponens hoc tantum refert, igne calliditate Maurorum conjecto incensa Hispanorum castra. Hæc licet arguant Algerizanos πυροβόλοις quibusdam fuisse usos, minime omnium evincunt tamen πυροβόλα ista, *bombardas* fuisse. Neque enim cùm *bombardis* demum πυροβολία primùm cœpit, sed longe ante Græcis Romanisque ingeniis celebrata fuit; quamquam à bombardaria ista nostra [ut ita dicam] alia atque diversa esset. Satis id possunt testari, quæ de incendiariis telis atque tormentis, *malleolis* puta *falaricis*, & aliis hujus generis apud Livium, Ammianum, Vegetium, Heronem, ut alios taceam, legere licet. Manet igitur genti nostræ hæc gloria: quam neque illi corrumpunt aut adimunt, qui in vetustissimo usu Sinensibus Indis hoc genus tormenti fuisse ex Maffeii Histor. Ind. ogganniunt. Nam neque Trigantius quicquam hujus ex Riccii Commentar. de Expeditione Sinensi à Soc. Jes. suscepta meminit; & Alexander Valignandis in admirandis regni Chinensis, ut Lansius observat, diserte scribit sclopetorum usum Indos à Lusitanis accepisse. Cæterum ad Germanos ipsos quod attinet, incidit hîc controversia non una. Neque enim apud scriptores cum de auctore inventæ rei, tum & de loco & tempore convenit satis. Chymistam quidem & monachum fuisse plerique omnes consentiunt: sed in persona & nomine dissensio est. Eruditissimus Vossius lib. 4. Instit. Oratoriarum cap. 13. Sect.7. Constantinum Anclizen Friburgensem, & Bertholdum Svarzium nominat, quorum alterutri commentum machinæ tribuendum sit. Sed de priore nihil inveni hactenus: in Bertholdo Aventinus lib. 7. Annal. itemque Münsterus Cosmographiæ lib. 5. Fabriciusque Orig. Saxon. lib. 6. p. 677. consentiunt: cum quibus Speelmannus etiam in Archæologo facit. Cæterùm Huldaricus Mutius inventas Norinbergæ *bombardas* lib. 19. Germ. Chronicor. literis prodidit. Ad tempus quod est, id Polydorus Virgilius lib. 2. de rerum inventoribus in anno Christi cIↃ CCCXXC. ponit, cum ad Clodiam fossam à Venetis & Genuensibus pugnatum fuit. Procul omni dubio secutus Platinam, cujus locum suprà produximus. Sed erravit Platina, si tum inventam putavit machinam demum, cum Veneti & Genuenses inter se armis disceptarent. Nam ante notas fuisse, Petrarchæ auctoritate vincit Magius. Is enim meminit: quem tamen sex ante pugnam illam Clodianam annis diem obiisse constat. Accedit, quod Paullus Langius ex Chronicâ [ita tum loquebantur] Rudimenti in Chronico Citizensi notat Anno Domini cIↃ CCCLX. Consistorium urbis Lubicensis per negligentiam illorum, qui pulveres pro bombardis conficiebant, combustum fuisse. Fabricius quoque supra laudato loco auctor est, hoc genus tormenti, non nisi ante his regionibus, habuisse Salzanos cum à Friderico Strenuo Thuringiæ Landgravio obsiderentur, quod Anno cIↃ CCCLXV. accidit. Rectè itaque Machiavellus cum de bello isto inter Venetos & Genuenses commoto ob Tenedon insulam lib. 1. Histor. Florentinæ exponeret, non tum inventas *bombardas*; sed primùm omnium conspectas in Italia refert: & *recens Germanorum inventum* vocat; quòd superioribus seculis res ignota fuisset. Dono datum hoc à Germanis machinæ genus accepisse Venetos Volaterranus lib. 30. Comment. Urbanorum cap. de machinis bellicis, annotat. Ex Achillis Gastari Medici ad Sebastian. Munsterum Epistolâ observat Speelmannus, primum ejus usum fuisse, ad mare Danicum A. C. cIↃ CCCL. [apud Munsterum cIↃ CCCLIV. legitur] non evasisse tamen celebrem, donec ad Clugiam a Venetis & Genuensibus pugnatum esset. Fabricius eodem, quem supra notavimus, loco ex annalibus refert, tormentum illud, quo usi fuerunt Salzani, è plumbo fuisse conflatum: post ex compactis lignis, quibus circuli ferrei lati circumjecti erant, fieri cœpta, quam simplicitatem sua demum mutaverit ætas, artificiose ex ære instituens fundere. Cæterum de ipsa re ita non pauci sentiunt, nihil tam execrabile & perniciosum in genus humanum excogitari ac reperiri potuisse; dignumque fuisse auctorem, qui suo ipsius artificio periret, quod tot malorum exstiterit caussa. Contra ea Huldaricus Mutius lib. 28. Germ. Chron. non contemnendum censet hoc Dei donum: nisi quis diductum canis os, & dentes ad mordendum factos damnandos putet; nisique quis cornua in bove, non bonum Creatoris opus existimet. Ostenditque necessarium esse usum bombardarum postremo hoc tempore, quod sine eo malorum turba coërceri legibus posse haud videretur. Conf Salmuth. ad Panciroll. noviter reperta cap. 18. Guibert. in Polyhist. cap. 9.

BOMBYX, ycis, βόμβυξ, masculini generis, ex insectis est, Ein Seidenwurm. Origo ex vermiculo, sive eruca. Fit deinde, quod vocatur *Bombylius*: ex eo *necydalus*, & ex hoc rursus in sex mensibus *Bombyx*. Vide Plinium lib. 11. cap. 22. & cap. 23. tum Aristotel. lib. 5. Histor. animal. cap. 19. ¶ 2. *Bombyx* autem non modò vermiculum, qui illam lanuginem net; sed ipsam lanuginem, quæ netur ex eo, & vestem, quæ inde conficitur, notat. Sed tum in fœminino genere ponitur. Plinius lib. 11. cap. 23 *Assyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus*. Propertius tamen lib. 2. Elegia 3. illud migravit. Ait enim:

Nec si qua Arabio lucet bombyce puella.

Ortus, & texendi artificium quando, & quomodo Græcis, Romanisque innotuerit, tradit Vossius de Histor. Græc. p. 273. ¶ 3. Salmasius in Exercitat. Plinianis observat omnem molliorem lanæ linique lanuginem *bombycem* appellatam: eaque voce Plinium *etiam de Gossypio* (Baumwolle) usum. vide pag. 296.

¶ Bombycinus, a, um: ut *Vestis Bombycina*, ein Seiden-Kleid. Juvenalis Sat. 6. v. 259

-- -- quarum
Delicias & panniculus bombycinus urit.

Id est, quarum teneris & delicatis corporibus tenuissimæ etiam levissimæque ex bombyce vestes oneri sunt. Perstringit enim Romanarum mulierum insignitam mollitiem.

¶ Bombycinum, Seide / Seidengewand / Seiden Kleid. Nam sæpe adjectiva, tum alibi, tum in re vestiaria, cum in aliis generibus, tum frequenter in neutro substantive usurpantur per ellipsin scilicet: nam *vestimentum* subintelligitur. Martial. lib. 8. epig. 68

Fœmineum lucet sic per bombycina corpus;
Calculus in nitidâ sic numeratur aquâ.

Utrum verò *Bombycinum* à *Serico* differat, inter doctos controvertitur. In demonstrando discrimine multus est Justus Lipsius Comment. in 2. Annal. Taciti: contra Salmasius est tum Plinianis Exercitation. tum notis in Vopisci Aurelianum. Ubi ostendit, nihil differre *Bombycinum* à *Serico*, apud auctores respectu materiæ atque originis, quod utrumque nasceretur ex vermibus; sed nominis tantum gentisque, tum pretii etiam ratione. *Bombycina* enim vocata, quæ in Coo insula parabantur; quorum rationem Pamphilam quandam Coam mulierem reperiisse, Aristoteles Pliniusque tradunt; *Serica* verò quæ à Seribus, gente Indica, afferebantur habebanturque præstantiora. Postea verò adeò obtinuisse *Sericorum* appellationem promiscue, ut ipsi vermiculi, qui dicti *Bombyces* hactenus, *Seres* appellarentur. Vide eum indicatis locis, itemque ad Tertullianum de Pallio: ubi etiam docet, quando primum in Græciam, & inde in Italiam hoc vermium genus, qui *Sericum* sive *Bombycinum* liquant, sit invectum.

BONA DEA, quæ & *Fatua Fauna* dicebatur, cujus sacris viros interesse nefas erat. Unde Clodius pollutorum sacrorum accusatus fuit, quod inter illas ceremonias veste muliebri penetrâsset: Sueton. Cæsare cap. 6. Sæpe meminit Cicero, ut pro Milone cap. 5. & 31. vide Plutarchum in Cæsare pag. 711. Lactant. lib. 1. cap. 22. E Junioribus Alexandr. Neapolitan. lib. 6. Genial. dierum cap. 8. Voss. de Hist. Græcis p. 511.

BONĀSUS. m. 2. ὁ βόνασος, animal equinâ jubâ, quod Plin. 8. cap. 15. ita describit: *Tradunt in Pœonia feram, quæ Bonasus vocetur, equina juba, cætera tauro similem, cornibus ita in se flexis, ut non sint utilia pugnæ* &c. Aristoteles βόνασσος scripsit, Sigma geminato. Vide 2. Hist. Animal. cap. 1. & alibi. Sua enim Plinius de hac fera ex Aristotele hausit.

BONUS, a, um, ἀγαθός, fromm / gut / unsträfflich. *Boni* enim appellantur, in quibus nihil mali, sive vitii; & ita consummata virtus inest, quæ in justitia maxime posita: quippe quæ cæteras virtutes omnes ideò continet, quod ad aliorum commoda refert; unde & ἀλλότριον ἀγαθὸν appellata. *Omnibus virtutibus instructos & ornatos, cum sapientes tum viros bonos dicimus*, scribit Cicero 5. Tuscul. cap. 10. *Boni* itaque sunt, qui vitæ integritatem tuentur perpetuo; nec cuiquam sponte ac de industria nocent; quin contra prodesse omnibus & cupiunt & student, benefici, sinceri, & sine fraude. Cicero 3. de offic. cap.15. extremo:

Vir bonus est is, qui prodest, quibus potest, nocet nemini. Item pro Quinctio cap. 16 *Jugulare civem ne jure quidem quisquam bonus vult: mavult enim commemorare, se cum posset perdere, pepercisse; quam, cum parcere potuerit, perdidisse. Hæc in homines alienissimos, denique inimicissimos viri boni faciunt & hominum existimationis, & humanitatis caussa: ut cum nihil alteri scientes incommodarint, nihil ipsis jure incommodi accidere possit.* Phocionem ab hac integritate vitæ BONUM appellatum, Nepos illius vita auctor est. Quod Plutarchus in Vita p. 746 interpretatur de studio boni publici, cum cæterum vir σκυθρωπὸς καὶ τραχὺς exstiterit. Publius Syrus:

Boni est viri, etiam in morte nullum fallere.

Cicer. in Offic. lib. 1. cap. 19. *Vir bonus & simplicis veritatis amicus, minimeque fallax.* Seneca de Providentia cap. 1. *Bonum virum in deliciis Deus non habet: experitur, indurat, sibi illum præparat*, einen frommen Menschen zärtelt GOtt nicht/ sondern übet und prüfet ihn. *Virum bonum* à *cive bono* distinguit Aristoteles 5. Ethic. cap. 2.

¶ 2. Sæpe *Boni* non tam virtutum omnium, quàm unius atque alterius ratione tantum appellantur, ut facilitatis & mansuetudinis; aut beneficentiæ ac liberalitatis. Tibullus lib. 2. Eleg. 4

At bona, quæ nec avara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.

Nam *bonam*, quam intelligat, mox ipse interpretatur cum ait, *quæ nec avara fuit.* Facilem enim amicam & quæ non avaritiæ ac commodi caussa amet, designat. Rutilius Lupus lib. 2. *Demosthenes cum quidam ei objecisset, matre Scytha natum, respondit: non miraris igitur, quod Scytha matre barbara natus, tam bonus & clemens evaserit;* Sic *bonæ fidei* homo vocatur, cui res tutò creditur, vel qui rem sibi creditam fideliter servat. ¶ 3. Bonus etiam Græcorum more, doctum in aliqua re & præstantem significat. Virgil. Ecl. 5.

Cur non, Mopse, boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos inflare leves, ego dicere versus &c.

Boni inflare calamos: & *Boni versus dicere:* id est, inflandorum calamorum & dicendorum versuum periti. Sic nos: Er ist gut auff der Geigen/ id est, Er kan wohl geigen. Sallust. Jugurth. cap. 13 *Bello meliores.* Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 34

Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat.

Tacit. lib. 1. Annal. cap. 3. *Agrippa militia bonus*, Martialis lib. 1. Epigr. 96. *Vera simplicitate bonus.* Construitur & cum Genitivo, Græcorum more, apud Poetas. Claudian. Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 490.

-- -- notis regimur fruimurque quietis
Militiæque bonis.

¶ 4. *Boni* etiam dicuntur *nobiles:* meliores enim isti videntur aliis, tum quod ex melioribus nati sunt, tum quia liberalius educantur, quos eam ob caussam veteres & *Optimates* appellarunt. Ita illud Flori lib. 1. cap. 7. libenter & capiam & interpreter: *Ipse*, inquit, puta Tarquinius Superbus, *in Senatum cædibus, in omnes superbia, quæ crudelitate gravior est bonis, grassatus.* Nimirum major nobilibus decoris, quàm vitæ est cura: Itaque & gravior superbia est. ¶ 5. Pro divitibus non rarò *bonos* posuit Cicero: Plautus autem *bonos* & *divites* conjunxit Curcul. act. 4. sc. 1. v. 14

In foro infimo boni homines atque dites ambulant,

Ubi nota: *bonos homines* appellari, quos *viros bonos* frequentiùs dicimus, de quo infra in HOMO. ¶ 6. Ab hominibus transfertur vox ad eas omnes res, quæ gratiam & voluptatem; aut utilitatem etiam ac commoditatem insignem habent. Sic *bonam cervicem: bonam vocem: bonum portum: bonum diem* legimus; de quibus infra in *Cervix: vox: portus: dies.* Publ. Syrus:

Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.

Bona hora, id est, læta & prospera. Eine gute fröliche Stunde. Sic *vita bona*, jucunda ac delectabilis, & in qua nihil, quod urat, insit, apud Plautum Persa act. 4. sc. 8. v. 4. & Casina act. 4. sc. 4. v. 17. *Bona ætas* apud Ciceronem Caton. major. cap. 14. pro juventute. *Bona mors* pro facili ac placida apud Plin. lib. 6. Epist. ultima. Sic *bonæ aves* felices sunt, quæ boni quid nunciant. In Veteri Formula: Quod BONUM, FELIX AC FAUSTUM SIT. Virg. Ecl. 5. *Sis bonus ô felixque tuis.* Ita *Res bonæ* quæ aliàs secundæ, ideò lætæ & prosperæ appellantur. Publius Syrus:

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Ubi *bonæ res* eæ omnes dicuntur, quæ vitam jucundam & delectabilem efficiunt: ut sunt divitiæ & voluptates. Quibus quò magis assuesces dabisque animum, eò magis dolebis & cruciabere, cum versa fortuna iis carendum erit. Horat. lib. 1. epist. 10. v. 30

Quem res plus nimio delectavere secundæ
Mutatæ quatient.

¶ Refertur etiam ad speciem & pulchritudinem corporis, ita *formam bonam* Terentius dixit Heaut. act. 3. sc. 2. v. 13.

¶ Bonum, quod eum, qui possidet, felicem facit. Eorum tria genera Peripatetici faciebant: de quibus ita Cicero 5. Tuscul. cap. 30 *Tria genera bonorum,* (inquit) MAXIMA *animi:* SECUNDA *corporis:* EXTERNA *tertia, ut Peripatetici, nec multum veteres Academici secus.* EXTERNA sunt quæ ὑπάρχοντα Græci appellant: fortunæ seu opes. Vet. Gloss. *Bonorum:* ἀγαθῶν ὑπαρχόντων. Vid. Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 18. & ibi Interpp. Quæ MAXIMA Cicero appellat, frequenter SUMMA nominantur *bona*, quæ in virtute animi posita sunt: & *Sola* Stoicis habebantur *bona:* quod nunquam noceant; & per se semper possint: quod contra in secundariis illis Peripateticorum, atque externis se habet: multis enim opes, forma, gloria, exitio fuerunt. Itaque nec bona per se, nec mala, sed μέσα, id est, prout quis iis uteretur. Quo illud Comici pertinet Heaut. a. 1. sc. 2.

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona.
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, prognatos, divitias?
Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:
Qui uti scit, ei bona: illi, qui non utitur rectè, mala.

¶ Bonum, quicquid utile est, dicitur: Unde & *Bono esse* dicuntur, quæ prosunt. Itaque & pro beneficio accipitur. Vetus Inscriptio apud Gruter. f. 787 n. 5 BAEBIUS PARDUS OMNI BONO DE SE MERITAE FECIT. *Bona pacis*, i. e. utilitates & commoda, apud Tacit. 3. Hist. cap. 81. Apud Patres nihil frequentiùs occurrit: ut, *Bonum pudicitiæ: Bonum mortis: Bonum disciplinæ*, & alia hujus generis sexcenta. ¶ Plaut. Casin. act. 2. sc. 8. v. 33.

Ut ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi
Bona multa faciam!

Id est, Quam multas voluptates mihi procurabo! Was will ich mir für Lust machen!

¶ *Bona*, id est, possessiones. Güter und Vermögen. *Bona publicata*, Corn. Nep. 7, 4. 5. *Bona proscriptorum vendebantur*, Idem 25, 12. 3.

¶ Bonuscula, diminut. Gütergen. Sidonius Apollinaris lib. 9. epist. 6, *quantum de bonusculis avitis paternisque sumtuositas domesticæ charybdis abligurisset.*

¶ Perbonus, valde bonus. Cicero in Verr. 6. cap. 18. *perbona toreumata.*

¶ Melior, præstantior, besser. *Loco meliore esse*, besser stehen / es besser haben. Cicero ad Brutum epist. 3 ineunte: *Nostræ res meliore loco videbantur.* ¶ *Meliores fieri* dicuntur, qui recuperandæ valetudinis fiduciam habent, mit derer Kranckheit es besser wird: quibus *melius;* vel *meliuscule* est, ut Cicero loquitur: Sic idem 1. Tuscul. cap. 35 *Pompejo nostro familiari cum graviter ægrotaret Neapoli, melius est factum.* Celsus lib. 3. cap. 15 *Neque enim vigilando melior fit; sed per se, si melior est, vigilat.* Adde eundem in *Meliusculus*, de quo proxime dicetur. Aliis *commodiores esse* dicuntur. Plinius lib. 3. Epist. 16, *Vivere filium atque etiam commodiorem esse simulabat.*

¶ Meliusculus, etwas besser. Plautus Captiv. act. 5. sc. 2, 6. *Rem tuam facies ex mala meliusculam.* Terent. Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 19. *Meliuscula est.* Celsus lib. 3 cap. 22 *Qui meliusculus esse cœpit, adjicere debet exercitationem.*

¶ Meliuscule, adverb. Cicer. 16. epist. 5. ad Tironem: *cum meliuscule tibi esset.*

¶ Meliorare, i. e. meliorem facere, posterioris ævi est. e. g. Lege 13. §. 5. de usufr. & quemadm.

¶ Optimus, der beste. Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 33, *Stylus optimus & præstantissimus dicendi magister est*, Ubung im Schreiben ist der beste Meister zur Beredsamkeit. *Optimus quisque ita loquebatur*, Cic. in Verr. 2. cap. 8. alle aufrichtige ehrliche Leute. Seneca epist. 108 *In ætate nostra quod est optimum, primum est.* Virg. Georg. 3. v. 66

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit, subeunt morbi tristisque senectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.

Ovidius lib. 2. Amorum El. 6. de Psittaco:

Optima prima ferè manibus rapiuntur avaris.
Implentur numeris deteriora suis.

Plautus Trinummo a. 2. sc. 4. v. 84 seq. *Semper cogites id optimum esse, tute ut sis optimus: Si id nequeas, saltim ut optimis sis proximus.* Cic. lib. 1. ad Quintum Fratr. Ep. 1. *Ut quisque est vir optimus, ita difficillimè esse alios improbos suspicatur.* Je frömmer einer ist/ je weniger verstehet er sich zu andern etwas böses.

¶ *Optimus, Maximus*, DEI cognomen est; qui *Optimus* propter bonitatem summam: *Maximus* propter vim, & infinitam potestatem, & prius quidem *Optimus*, deinde *Maximus* appellatus est; quia *majus* est, *certe gratius, prodesse omnibus, quam opes maximas habere*, ut Cicer. lib. 2. de Nat. Deorum cap. 25. interpretatur. Vide eund. & lib. 3. cap. 36. & Plinium Panegyrico Trajani cap. 88. n. 8.

¶ Idem appellationis honor & Imperatoribus datus est. Papinianus L. Jurisperitos 30. D. de Excusat. ut. *Jurisperitos, qui tutelam gerere cœperunt, in consilium principum assumtos, optimi maximique Principes nostri constituerunt excusandos.*

¶ *Optimus maximus* de fundo etiam, agro, domo, aliis apud JCtos dicitur. Ita autem dicitur fundus, qui liber ab omni servitute

vitute est. Vide L. 126. & L. 169. D. de Verborum Signif. Inscriptio Vetus: HI HORTI ITA VTI OPT. MAXIMIQVE SVNT CINERIBVS SERVIANT MEIS. Alia: VINEAM CHALCIDIANAM CVM PARTE FVNDI POMPEIANI, EA VTI OPT. MAXIMAQVE SVNT &c.

¶ *Optimi* etiam Trajano cognomen a Senatu additum, ut Octaviano *Augusti*. Plin. Panegyr. cap. 88.

¶ Optimas, atis, com. gen. optimates, die Reichen und Fürnehmen in der Gemeine. Cicero pro Sext. cap. 25. *Qui ita se gerebant, ut sua consilia optimo cuique probarentur, optimates habebantur.* Idem 7. epist. 6. *Matronæ opulentæ, optimates,* reiche und erbare fürnehme Matronen. Cœlius Ciceroni sub Epist. 9. lib. 10. ad Atticum: *Vide ne, dum pudet, te parum optimatem esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas.*

¶ Bonitas, benignitas, Gütigkeit/ Frömmigkeit/ Erbarkeit. *Bonitas ingenii*, hoc est, dexteritas, felicitas. ein guter Kopff. Cic. in Offic. lib. 3. cap. 3. *Quæ & ingenii bonitate multi assequuntur, & progressione discendi.* Sic *bonitas soli*, id est, fœcunditas, apud Quint. 2. c. 19. Fruchtbarkeit des Landes. *Bonitas caussæ*, gerechte Sache / Cic. Planco sub 16. ep. 11. ad Atticum. Phædrus lib. 3. fab. 16, *Facit parentes bonitas, non necessitas.* Nicht das Geblüt / sondern die Liebe und Güte gegen die Kinder / bezeuget was Eltern seyn. Cic. pro Ligario Orat. extremâ: *Nihil est tam populare, quàm bonitas.* BONITAS, id est, clementia, misericordia, de qua mox sequitur. *Tam populare*; id est, tam efficax ad promerendam benevolentiam & studia populi. Nepos in Miltiade cap. 8, *Potestatem bonitate retinuit*; i.e. æquitate civilis imperii, & in vitâ Attici cap. 21, *Multas hereditates nulla alia re, quàm bonitate est consecutus.* BONITATE, id est, lenitate, modestiâ, obsequio, moderati cautique judicii constantiâ: iis enim maximè retinere hominum usum ac benevolentiam licet: quibus & Q. Cæcilium avunculum, difficillima asperaque natura hominem, ita deliniit ut adoptaret, hæredemque scriberet; de quo supra Nepos exponit.

¶ Benè, Meliùs, Optimè: καλῶς, ἀγαθῶς. Wohl / gut / recht. Terent. in prolog. Eun. *Qui bene vertendo, & eas describendo male.* Idem, *Bene cum aliquo agi*, um einen wohl gethan seyn/ in Adelph. *Inter bonos oportet bene agier*, unter frommen Leuten sollen auffrichtige Händel seyn. Terent in Prolog. Phorm. *Bene dictis se certasset, audisset bene*, hätte er gute Worte versetzet/ so wäre ihm mit guten Worten wieder geantwortet worden. *Bene audire*, ein gut Gerücht haben. Cicer. de legib. 1. cap. 19 *Ut bene audiant, & rumorem bonum colligant, erubescunt.* Idem de finib. 3. cap. 17 *Est hominis ingenui, velle bene audire ab omnibus*; bey iederman belobt seyn. *Male audire*, Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 12. *Si herum insimulabis avaritiæ, male audies*, wirstu nicht viel guter Worte bekommen. *Male audire*, einen bösen Leumund haben / im bösen Geschrey seyn. Cicer. in Tuscul. lib. 5. cap. 40, *Erat surdaster M. Crassus, sed aliud molestius, quod male audiebat.* Sic *Bene, optime mereri de aliquo*, locutio nota est. *Bene sit tibi*, Plaut. Terent. gehabe dich wol. *Bene ambula, & redambula*, Plaut. Captiv. act. 4. sc. 2. extrema. Glück auf den Weg / komm gesund wieder. *Bene vertat tibi*, id est, bene eveniat, gereiche zu guten Glück. Plautus Aulul. a. 4. sc 10. v. 58 *Quæ res tibi & gnatæ tuæ bene feliciterque vortat.* Contra *Non bene vertat*, imprecantis est. Virgil. eclog. 9. v. 6

quod nec bene vertat, mittimus hœdos.

Horatius lib. 3. ode 27

— — bene ferre magnam
Disce fortunam.

id est, rectè. ¶ Idem ode eadem:

— — potes hac ab orno
Pendulum zonâ bene te secutâ elide collum.

Ubi *Bene* est opportune. ¶ Est & *Bene* particula αὐξητικὴ, & pro vehementer, valde ponitur. Lucret. lib. 5. v. 706

Donec eum contra pleno bene lumine fulsit.

Cicero lib. 5. ad Famil. Epist. 12 *Qui semel verecundiæ fines transilierit, eum bene & naviter oportet esse impudentem.* Item 2. Tuscul. cap. 19 *Sed si est tantus dolor, quantus Philoctetæ, bene plane magnus mihi quidem videtur.* BENE PLANE dixit, prorsus ut Græci εὖ & μάλα similiter conjungunt. Ita enim Moschus Epitaphio Bionis εὖ μάλα μακρὸν ὕπνον, *Benè valde magnum somnum* de morte dixit. Sic *benè potus: benè multus: bene doctus* & alia dicimus. ¶ Bene, nota etiam approbationis, ut Græcis suum καλῶς. Nep. in Thrasyb. 4, 2. *Bene ergo Pittacus ille*, vide infra plura. Observandæ sunt & aliquot elegantes formulæ, quas hæc particula parit. Ut, BENE HABET: cum acquiescimus in aliorum responsis, ad ea, quæ rogavimus. Apud Juvenalem Sat. 10. ubi Romanorum civium super Sejani casu colloquium inducit, fingitur aliquis quærere:

— — sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator? quibus indicibus, quo teste probavit?

Respondet alius:

Nil horum: verbosa & grandis Epistola venit
A Capreis.

Tum ille rursus, qui prius interrogaverat:

BENE HABET, *nil plus interrogo. Sed quid Turba Remi?*

¶ Item: BENE SIT. Quæ blande aliquid abnuentium formula est: qua pro officio eorum, quo tamen uti nolint, gratias se debere significant. Plautus Pseudolo a. 2. sc. 4. v. 23.

CHAR. *Quin tu, quicquid opus est, audacter imperas?*
PS. *Jam gratiam.*
BENE SIT Charine: nolo tibi molestos esse nos.

Tale est illud in invitationibus: BENE VOCAS: *jam gratia est*, apud Plautum Menæch. act. 2. sc. 3. v. 30. Quasi dicat: beneficii loco habeo, quod vocas: sed in præsenti ago gratias. Ich erkenne es für eine sonderbare Ehre und Freundschafft/ daß du mich zu Gaste laden wollen: für dieses mahl aber bedancke ich mich. Similiter dicebant, BENIGNE: RECTE: de quibus suis locis. Græci in talibus: πάνυ καλῶς, item κάλλιστα ἐπαινῶ, dicere solebant, quod ad Diogenem Laertium Casaubonus notat. ¶ Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 105

-- -- PH. *Scilicet*
Faciundum est, quod vis. TH. *meritò amo te. Bene facis.*

Et act. 3. sc. 2. v. 9.

-- -- ehem Parmeno:
Benè fecisti.

Ubi BENE FACIS: BENE FECISTI, Formula est laudandi & approbandi alterius studium & operam. ¶ Plautus Trucul. act. 4. sc. 2. v. 26

DI. *Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas,*
Præterea unam in obsonatum. AS. *idem istos delatum scio.*
De eo BENE SUMUS tuâ virtute.

id est, darvon seyn wir ietzo lustig. *Bene* enim *esse* est, *bene vivere.* Idem Captivis, act. 4. sc. 2. ait: *Melius anno hoc mihi non fuit domi.* Ich habe das gantze Jahr daheime so wol nicht gelebt. Alibi idem: *Ubi tu lepide voles esse tibi.*

¶ *Bene meriti*, qui nobis beneficia contulere. Corn. Nep. 18, 6. 5. *Bene merenti*, passim in Inscriptionibus. Vide Gruteri & Reinesii titulos *Adfectuum.*

¶ *Bene* cum secundo & quarto Casu priscis erat hilaritatis indicium, & solemnis inter pocula bene precandi formula. Plaut. Stich. act. 5. sc. 4. v. 27

Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.

Persâ act. 5. sc. 1. v. 20

Bene mihi, bene vobis, bene amicæ meæ.
Bene omnibus nobis!
Bene ei, qui invidet mihi. Et ei, qui hoc gaudio gaudet.

Ovid. de Arte am. lib. 1. v. 600

Et BENE dic dominæ; BENE, cum quo dormiat illa.

Et lib. 2. Fast. v. 637

Et BENE nos, BENE te, patriæ pater optime Cæsar.

Ita autem concise loquebantur; pro eo esset: Bene vos vivere precor: Bene valere. Dixisse etiam *Bene vixis*, aut vixeris; ut Græcos ζήσειας, monet Scaliger in Culicem Virgilii. vide Bibo.

¶ Perbene. Livius 45. cap. 3. *Fortunam perbene fecisse, quando* &c.

¶ Meliùs, besser. Cicer. Att. lib. 14 epist. 15 *Incipit res melius ire, quam putaram*, Es beginnet die Sache besser fortzugehen / als ich gemeinet. Claudianus lib. 1. in Rufin. v. 215

Vivitur exiguo melius, natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti.

Cicer. 1. Tusc. cap. 35: *Pompejo nostro familiari, cum graviter ægrotaret Neapoli, melius est factus.* Seneca epist. 99. *dico melius agi cum eo, qui* &c.

¶ Meliuscule, vide supra in Melior.

¶ Optime, adverb. Superl. auffs beste. Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 20 *Humanitatis est, vel non facere, quod non optime possis, vel facere, quod non pessime facias.* Et lib. 1. de Orat. c. 26 *Mihi quique optime dicunt, tamen nisi timide ad dicendum accedunt, pæne impudentes videntur.*

¶ Benefacere, ut *bene facere*, wolthun/ gutes thun/ zu gut thun; ita etiam in usu est *bona facere*. Hinc illud hominum voluptariorum: *Multa bona mihi faciam.* vid. Taubm. ad Plaut. p. 12. 263. *Bene facere erga aliquem*, Plaut. Trinum. a. 5. sc. 4. v. 4. einem Lieb und Dienst erweisen. Sic Cicer. 1. Invent. extr. *Male tractari ab iis, quibus benefecerimus.*

¶ Benefactum, pro beneficio apud Ennium: *Benefacta male locata malefacta arbitror*, usurpavit Cicero lib. 2. Offic. cap. 18. *Cumulare benefacta*, Plaut. Captiv. a. 2. sc. 3. v. 64.

¶ Benefactor, evergeta, vulgo in multorum ore est: apud veteres vox inaudita. Medio tandem ævo Corippus poeta de Laudibus Justini imperatoris lib. 1. cap. 12

Communis benefactor alens &c.

¶ Beneficus, wolthätig / milde. Cicer. de Amicit. cap. 9, *Benefici liberalesque sumus, non ut exigamus gratiam.* Gradus hujus adjectivi irregulares sunt, tanquam ex participio in ENS. Seneca lib. 1. de Benefic. cap. 4 *Tu me aliquid eorum doce, per quæ beneficentior gratiorque adversus bene merentes fiam.* Cicero de Amicit. cap. 14 *virtute præditi liberalissimi sint & beneficentissimi.*

tissimi. Idem lib. 2. Nat. Deor. cap. 25 *Jupiter optimus, id est, beneficentissimus.* A

BENEFICENTIA, Gutthätigkeit. Cicero de Nat. Deorum lib. 1. cap. 43 *Quid melius & præstantius est bonitate & beneficentia?* Idem 1. Offic. cap. 7, *Justitia conjuncta est beneficentia.*

¶ Beneficium, εὐποιΐα, ἐνεργεσία. Wolthat. Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 18 *Sunt qui ita distinguant: quædam* BENEFICIA *esse; quædam* OFFICIA; *quædam* MINISTERIA. BENEFICIUM *esse, quod alienus det. Alienus est, qui potuit sine reprehensione cessare.* OFFICIUM *esse filii, uxoris, & earum personarum, quas necessitudo suscitat & ferre opem jubet.* MINISTERIUM *esse servi, quem conditio sua eo loco posuit, ut nihil eorum quæ præstat, imputet superiori.* Sed in sequentibus ostendit & Servos etiam *beneficium* dare posse, quæ ibi legenda. Rutilius Lupus lib. 2. in Isocolo ex quodam veteri Oratore: *Servorum est, beneficium dare libenter & injuriam facere nolle. Nam dando beneficium extemplo benevolentiam acquirimus: non faciendo injuriam duntaxat odium vitamus.* Idem lib. 1. de figuris sententiarum in Prosapodosi ex Demetrio Phalereo: *Quod beneficium tempori & cupienti datur, gratum est. Utilitas eam & voluntas accipiendum honorem dantis facit ampliorem. At quod serò & desideranti datur, ingratum est. Amisso enim tempore utilitatis, cadit accipiendi cupiditas.* BENEFICIUM *dare, collocare, deferre, ponere apud aliquem:* item *afficere beneficio, obligare: complecti aliquem: accipere beneficium, reddere,* Cicero & Terentius dixerunt. *Munerare alicui beneficium,* mit Danck vergelten / Plautus dixit Captiv. act. 5. sc. 1. v. 15. *Eripere alicui beneficium ab alio concessum,* Suetonius dixit in Galba cap. 14. ¶ 2 Est & castrensis vox, *Beneficium*, qua promotiones ad altiores ordines ac gradus significantur. Plura hujus generis exempla observat notatque Lipsius ad 4. Histor. Taciti cap. 48, quæ vide. Hinc *beneficii ejus* dicuntur esse, à quo promoti qui sunt. Suetonius Tiberio cap. 12. *Venit in suspicionem per quosdam beneficii sui centuriones.* Tales alias *Beneficiarii* appellantur, de quibus infra. Sic *aliquem sui beneficii facere*, est beneficio collato obnoxium sibi reddere. Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 18 *Adeo Dominis Servi beneficia possunt dare, ut ipsos sæpe beneficii sui fecerint.* Ovidius & Tacitus, *sui muneris aliquem facere* perinde dixerunt. Vide Gruterum lib. 1. Suspicionum cap. 13. ¶ 3. Aliquando *beneficium* de eo etiam dicitur, propter quod aliquid fit, sive quod rei causam præbet. Terent. Heaut. act. 2. sc. 4. v. 14. *Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini.* Hoc BENEFICIO, hoc est, hac de caussa: nimirum qui ingenio, moribusque consimilis, de quo præcedenti versu dictum erat. Cicero lib. 13. ad Famil. Epist. 35, *Quem Cæsar, meo beneficio, in Novocomenses retulit.* MEO BENEFICIO, id est, propter me, me rogante. Ita Quintil. lib. 2. cap. 11, *quia & beneficio ingenii præstantes habiti.* Et rursus lib. 3. cap. 1. *Is (Gorgias) beneficio longissimæ ætatis cum multis simul fuit.* ¶ 4. *Beneficium* etiam dicitur, quod Longobardis *feudum*, sive *feodum* appellatur.

¶ Beneficiarius; dem Wolthat erwiesen wird / ein Stipendiat.

¶ 2. *Beneficiarii* dicebantur *milites beneficio tribunorum promoti*, ut Vegetius interpretatur lib. 2. cap. 7. vel ducum apparitores, satellites, corporis custodes. Cæsar 1. Civ. cap. 75, *Cum hac & prætoria cohorte cetratorum, barbarisque equitibus paucis, beneficiariis suis, quos suæ custodiæ caussa habere consueverat, improviso ad vallum advolat.* Add. Plin. 10. epist. 32. Quamquam non Tribunorum tantum, sed aliorum etiam magistratuum respectu ita appellabantur. Nam in Lapidibus veteribus *Beneficiarios Consulum, Prætorum, Præfecti prætorio* legere licet, ut Lipsius ad Tacitum observat. Hi tales autem quia a militaribus muneribus vacabant, idcirco *munificibus* opponebantur. Qui *a faciendo munere* sic appellati, ut Festus docet. Vide & Casaubonum ad Suetonii Augustum, & Du Fresne Glossarium.

¶ Beneficiarius, adjective, ad beneficia attinens, ut *Res beneficiaria.* Senec. epist. 90.

¶ Benignus, beneficus, liberalis, gütig / milde / günstig / freundlich. *Terra benigna*, Tibull. 3. eleg. 3. *Vena ingenii benigna*, Horat. 2. ode 18. ¶ 2. Item facilis, comis, humanus. Plaut. Trin. act. 2. sc. 4. v. 58 D

Benigniorem Lesbonice te mihi
Quam nunc experior esse, confido fore.

Benigniorem, i. e. facilem magis atque humanum. *Benignus* autem à *bonus* est; ut *malignus* à *malus*. Et quia *malignitas livor* est; idcirco Plinio *Livor* & *Benignitas* opponuntur. Vide quæ ad eum notavit Buchnerus lib. 8. Epist. 12. Summo gradu *benignissimum inventum* Plinius dixit lib. 35. cap. 2.

¶ Benignè. *Benigne facere alicui*, Cic. 13. Epist. 29. Gutes thun. Catullus Epigr. 74

Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benigne est.

Benigne attenteque audire, Cicero pro Cluent. cap. 3, günstig und fleißig anhören. *Benigne dicis*, du redest freundlich / Plaut. Truc. a. 1. sc. 2. v. 27.

¶ 2. Hoc adverbio eleganter uti licet, cum quid comiter atque urbane recusamus. Horat. lib. 1. Epist. 7. cum Dialogismum Calabri cujusdam & hospitis ejus refert, ipso principio statim:

— — Vescere sodes:
Jam satis est: at tu quantumvis tolle. Benignè.

Petit Calaber, ut appositis pyris vescatur hospes: respondet hic se satis gustâsse: quod si nil amplius libeat, porrò Calaber, ut quid pyrorum secum ferat: recusans hospes, *Benigne* dicit, quasi agat gratias. Idem eâdem Epist. v. 60

— — — — dic
Ad cœnam veniat. Nam sane credere Menâ:
Mirari secum tacitus: quid multa? BENIGNE,
Respondet. Negat ille mihi?

Nempe dum Mena *Benigne*, dicit: Negat se venire ad cœnam: unde Philippus, qui vocaverat, quasi indignabundus, *Negat ille mihi?* Similiter in hac re dicebant, *Bene vocas, jam gratia est:* de qua formula supra diximus. Vide Turnebum lib. 5. Adversariorum cap. 13. & Casaub. Lection. Theocritic. cap. 16.

¶ Benigniùs, Comp. ut *Rex benignius, quam aliàs, allocutus*, Curt. 8. cap. 6. n. 19. *Benignissime promittere*, reichlich verheissen / Cicer. 4. Verrin. cap. 4.

¶ Perbenigne, idem quod Benignissime. Terent. Adelph. a. 4. sc. 5. v. 68.

¶ Benignitas, liberalitas, clementia. Güte / Gutwilligkeit. Cicer. in Offic. lib. 1. cap. 14, *Ne major benignitas sit, quàm facultates*, die Gutwilligkeit soll nicht grösser seyn / als das Vermögen. Usurpatur & de præstito auxilio apud Nepot. Timoleonte cap. 2. n. 2 *cujus benignitatis memoriam volebat exstare.* B

Benevolus quære in *Volo*.

BOŌTES, Arctophylax, sidus septentrionale, a βοῦς, *bos*, unde etiam *Bubulcus* vertitur. Ovidius Fast. 3. v. 405

Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes.

Idem secundo casu *Bootæ* facit lib. 2 de arte am. v. 55

— — — comesque Bootæ
Ensiger Orion.

At Avienus Periegesi *Bootis* format, ut v. 364 *axe Bootis:* v. 456 *plaga dura Bootis:* & v. 846 *quà riget ora Bootis.*

BŎREAS, Βορέας, Aquilo, Nordwind / dictus vel à boatu, vel ἀπὸ τῆς βοῆς, quod sit sonorus. Virgilius Georg. 1. v. 93

— — — Boreæ penetrabile frigus,

quia vis frigoris à septentrione est. *Boreâ cessante navigandum est*, proverbiale est, ut indicat Aristoteles, de observandâ opportunitate in rebus gerendis; simile illi, *Cum pluit molendum est.*

¶ Antiquæ elegantiæ est, cum Nepos in vita Miltiadis ait; *cum vento Borea profectus eò pervenisset:* Veteres enim non illibenter genus ad speciem jungere solebant. Ut cùm *hominem servum: hominem histrionem: mulierem meretricem: lupum piscem* & alia hujus generis dicerent. Nepos eodem Miltiade: *Ventum Aquilonem:* & *Istrum flumen, Nilum flumen*, illud eodem Miltiade; istud in Eumene, dixit. C

¶ Borēus, septentrionalis. Ovidius 4. Trist. 8

Vita procul patriâ peragenda sub axe Boreo.

¶ Borealis, idem. Avienus Arat. v. 951 *Borealia flamina:* & v. 964

Borealis tramite cæli.

Idem Periegesi v. 84 *Boreali fusus ab alto;* & v. 242 *Boreali rursus in Arcto.*

BORRĀGO, legitimum buglossum, Burretsch / Ochsenzungen. Matthiol.

BŎRYSTHĔNES, Βορυσθένης, Scythiæ fluvius maximus & uberrimus, de quo multa Herodotus lib. 4. c. 53.

¶ Bŏrysthĕnius adjectivum. Ovid. lib. 4. de Ponto Eleg. 10. v. 53

Cumque Borysthenio liquidissimus amne Dryaspes.

¶ Bŏrysthĕnidæ, qui ad Borysthenem habitant, quos *hibernos* Propertius dixit lib. 2. Eleg. 7.

Gloria ad hibernos lata Borysthenidas.

¶ Bŏrysthĕnītes, idem. Ita Græce gentile cognomen format Bionis, philosophi & poetæ, quem supra memoravimus, Diogenes Laertius principio Vitæ ejus: Βίων, τὸ μὲν γένος ἦν Βορυσθενίτης &c. Adde de eo supra in *Bion.*

BOS, βοῦς, taurum vaccamque comprehendit, ut indicat Valla lib. 4. cap. 42. ein Rind / Ochs oder Kuh. ambigui enim generis est. *Bos forda*, eine trächtige Kuh. Ovidius 4. Fastor. v. 631

Forda ferens bos est fœcundaque dicta ferendo.

Livius quoque in fœminino genere *Bovem* non rarò pro *vaccâ* posuit. Ut lib. 1. cap. 7, *Inde cùm actæ boves quædam:* & rursus: *Ibi tùm primùm bove eximiâ captâ de grege.* Item cap. 45 *Bos in Sabinis nata cuidam patrifam. mirandâ magnitudine ac specie.* Ita & Virgil. Ecl. 1. v. 9.

Ille meas errare boves &c.

Tacitus de Germania cap. 40. ἀρχαϊκῶς, *Bovem fœminam* dixit. *Bos arator* Suetonio in Vespaf. cap. 5. Ein Ochse den man zum Pflug braucht. Hunc Lege Atticâ nefas fuit mactare, ut Ælianus auctor est Var. Hist. lib. 5. cap. 14. De Bubus Plin. 39. cap 45. Bovem, quem vix decem viri domarent, sacerdos fœmina solâ aure prehensum ad aram deduxit. Aelian. Hist. Animal. lib. 11. cap. 4. *Bos Camurus: patulus: Lævus: Licinus:* qui diceretur, Junius Philargyrus ad 3. Georg. vers. 55. ita explicat: CAMURI inquit, *boves sunt, qui conversa introrsus cornua habent: quibus contra-*

contrarii PATVLI [Plauto, PATALES] qui cornua diversa habent. LAEVI, quorum cornua terram spectant. His contrarii LICINI, qui cornua sursum versum reflexa habent. Horatius 1. Epist. 14. v. 44.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus:

hoc est, Nemo est, qui sortem suam non fastidiat, & admiretur alienam: Quod hoc modo breviter & simpliciter Terentius extulit Phorm. a. 1. sc. 3. v. 20 *Nostri nosmet pœnitet*, An uns und unserm Stande haben wir kein Genügen. *Si bovem non possis, asinum agas.* Vide Chiliad. *Multi sunt boum stimulatores, pauci verò terræ aratores.*

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες.

Anreger genug / aber wenig die Hand an die Arbeit legen. Eras. in Chiliad. *Bos lassus fortius figit pedem*, mude Ochsen treten übel. *Bos mortuus*, id est, taurea, ein Ochsenziehmer. Prov. *Bos in linguâ*: de eo dicitur, qui pecuniâ corruptus loqui non audet. vid. Chiliad. ¶ In Ablativo Plurali & *bubus* & *bobus* per crasin ex *bovibus* invenitur. Itaque prima longa erit. Lucretius lib. 6. v. 1129

Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
Pestilitas, etiam pecubus balantibus ægror.

Horat. Epod. 2. v. 3

Paterna rura bobus exercet suis.

In *bobus* tamen primam Ausonius corripuit etiam Epigr. 61

Æs veluti spirans cum bobus exagites.

Quasi non crasis ibi, sed Syncope esset. Genitivus Plur. *boum*, ejecto V, ut, *sata læta boumque labores*, Aeneid. 2. v. 306. Adde Priscian. lib. 7.

¶ Boarius, ut *Forum boarium*: Ein Viehmarck. Plin. lib. 28. cap. 2.

¶ Semibos, Ovid. 2 de Arte am. v. 24

Semibovemque virum, semivirumque bovem.

¶ A *Bos* deduci videtur *Bubalus*, βούβαλις, id bovem significat silvestrem, animal & robore excellenti & velocitate, ein Büffel. Martial. de Spectac. epigr. 23,

Illi cessit atrox bubalus atque bison.

¶ Bubile, bubilia, Ochsenstall. Usi eo vocabulo sunt scriptores de re rusticâ, Cato cap. 4. *bubilia bona* & Columella lib. 1. cap. 6. *Domitis armentis duplicia bubilia sint.*

¶ Bovile, Idem. Phædr. lib. 2. Fab. 9, *Cervus se bovili condidit.*

¶ Bovinari est conviciari. Festus: *Bovinatur, conviciatur.* Hinc

¶ Bovinator Lucilio est tergiversator, & malitiosus, apud Nonium.

¶ Bubsequa, bubulcus. Sid. Apollinar. lib. 1. epist. 6. *inter bubsequas rusticanos, & subulcos.* Apulejus 8. Metam. ineunte: *equisones opilionesque, & bubsequæ.* Scribitur & bobsequa. Vide Indicem Apulej. Elmenhorstii.

¶ Bubulcus, ein Kuh- oder Ochsen-Hirte. Ovid. 3. Trist. eleg 12. v. 30. *Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.* Virg. Ecl. 10. *Tardi venere bubulci.* Hinc

¶ Bubulcitari. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 1. v. 50 *Decet me amare, & te bubulcitarier.* Nonius & hoc, & Varronis exemplum citat active *bubulcitare*, sed paragoge Plautina *bubulcitarier* repugnat. Nihilominus Apulejus lib. 1 Florid. p. 343 *Est apud illos gens, quæ nihil amplius, quam bubulcitare novere*, hoc est boves pascere. Ita Elmenhorstius & Julian. Floridus legunt.

¶ Bubulus, βοϊκός, ut, *Lac bubulum*, Kuhmilch / Plinius 28. c. 13. *Caseus bubulus manu pressus*, Sueton. Augusto cap. 76. *Caro bubula*, Plin. l. 23. c. 7. Rindfleisch. *Corium bubulum*, eine Ochsen-Haut / oder Küh-Haut / Plaut. Pœnulo a. 1. sc. 1. v. 11. Ad *capita bubula*, Sueton. August. cap. 5, locus Urbis sic appellatus, quod ea capita istic seu picta seu suspensa, pro insigni. Zum Ochsenkopff.

¶ Bovillus, Rindern. Vix hujus vocis exempla suppetunt, nisi *Bovillæ*, oppidi in Latio nomen, huc arcessas: aut ex Glossis, *Bovilla*, βοειακά.

¶ Bucolicus, ut *carmen bucolicum*. Ovid. lib. 2. Trist. v. 538 de Virgilio:

Bucolicis juvenis luserat ante modis.

¶ Et Bucolica, Bucolicorum: Hirten-Gespräch. *Cæsura bucolica*, quæ in quintam regionem in carmine Hexametro incidit.

¶ Buculus apud Columell. 6. c. 2. *Cum deinde buculos comprehenderis, extra stabulum producito.* ein Stier / junger Ochs.

¶ Bucula apud Virgil. Ecl. 8. dimin. eine junge Kuh / Kalbe. & Arnob. lib. 7. p. 224.

¶ Bucerus, adject. vide infra.

¶ *Bos Luca* elephas dicitur ideo, quòd in Lucanis elephantes primùm vidit Italia Pyrrhi tempore. Plin. lib. 8. c. 6. Sed Varro lib. 6. de L. L. à LVCE dictos putat, quod longe relucebant propter inauratos regios clypeos, quibus turres eorum ornatæ fuerunt. Ennius apud Varronem 6. de LL.

Atque prius pariet locusta lucam bovem.

Ausonius, sæpe ἀρχαΐζων, Epist. 15

Cur me propinquum Santonorum finibus
Declinas, & Lucas boves
Olim resumto praferoces prælio
Fugit juventus Romula.

A

Boves autem à domestico maximoque animali nominarunt Elephantos Romani prisci ac rudes, quod verum nomen ignorarent. Similiter Leones, *ursos Numidicos* appellarunt. Vide Lipsium lib. 2. Electorum cap. 4.

¶ Boo, boare, βοᾶν, mugire ut bos. Brüllen. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 77 *boat cœlum fremitu virum.* Eleganter Apulejus lib. 3. Flor. dixit: *Tragœdi adeò, ni cotidiè proclament, claritudo arteriæ obsolescit: igitur identidem boando purgant ravim*, schreien die Stimme aus.

¶ Reboare, remugire, entgegen brüllen: *Reboant silvæ*, Virgil. 3. Georg. v. 223. Et Hieronymus Commentar. II. in Epist. ad Galat. præfatione: *ad similitudinem cœlestis tonitrui AMEN reboat.*

Boötes, æ, vide supra suo loco.

BOSCHIS, idis, rectius *boschas*, adis, aut *boscas*, adis, βοσκάς, avis est aquatica anati similis, sed minor, eine Mittel-Ente / id est, mediæ magnitudinis anas. Apud Columell. lib. 8. cap. 15. *Boschides*, pro *Boschades*, legitur. Gesner.

BOSPORVS, Βόσπορος, maris angustia, sic dicta à bovis meabili transitu, eine Meer-Enge. Duo autem memorantur hoc nomine: alter juxta Byzantium, qui *Thracius* dicitur; & alter in introitu Mæotidos paludis, qui *Bosporus Cimmerius* appellatur.

B

Ovidius Trist. lib. 3 eleg. 4. v. 49

Bosporos & Tanais superant, Scythicæque paludes,

qui est Cimmerius Bosporus. Plinius lib. 4 cap. 12 (sect. 24) *angustiæ, Thracius Bosporus, latitudine D passuum.*

¶ Bosporanus, adjectiv. ut, *Mithridates Bosporanus*, Tacit. lib. 12. c. 15. imperitans gentibus juxta Cimmerium Bosporum.

¶ Bosporani, accolæ Cimmerii Bospori. Sex. Rufus cap. 16 *Pompejus Bosporanis regem imposuit.* Cicero pro Lege Manil. cap. 4, *Bosporanis, finitimus suis bellum inferre simulasset*, scil. Mithridates.

¶ Bosporius, idem quod Bosporanus, adjectiv. Ovidius lib. 1. Trist. v. 298

Egerit Ionio Bosporioque mari.

BOTANICVS, ὁ βοτανικός, ein Kräutermann / à βοτάνη, *herba*. Unde

¶ Botanice, βοτανική, ars herbaria, species Medicinæ.

¶ Botanismus, runcatio, evulsio herbarum. Plin. lib. 8 cap. 18 *pauci runcant, quod botanismon vocant.*

BOTRVS, βότρυς, & βοτρύον, botryon, diminutiv. Weintrauben. *Botrus oppositus botro maturescit*, βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται. Adagium est de contagio consortii cum improbis. *Anacharsis Scytha* dixit, *Vitem ferre tres botros, primum voluptatis; alterum ebrietatis, tertium molestiæ.* Laërt. Plutarch.

C

¶ Botryon, diminut. βοτρυόν, Martial. lib. 11, 28.

Nec dignam toto te botryone putat.

¶ Plinio etiam medicamentum *Botryon* est lib. 28. cap. 4.

¶ Et Botrys βότρυς, herba est, Rabenkraut / Krötenkraut / Matthiol. Trabenkraut / forsan rectiùs, Traubenkraut. Sic enim Plin. *Botryn* descripsit lib. 27. cap. 4. *In ramulis semen est uvis dependentibus, odore vinoso; quià de caussa botrys à quibusdam vocatur.* Hæc herba in Phrygiâ tantæ est magnitudinis, ut currum medium disrumpat. Voss. de Histor. Græc. p. 390. nisi racemus Botri hic potius intelligendus, ut ad *Botrus* mox præced. hoc referendum.

¶ Botrytes gemma est, incipienti uvæ similis, Plinio libro 37. cap. 11.

¶ Alii autem Botryites, non botrytes, cadmiæ species est in fornacibus metallicis, ein Art Kobelt / eaque duplex, baccata seu racemosa, & nigra, cui bracteæ colore æris purissimi adhærent, darinn ein schön Stockkupffer / Gesn. lib. de Fossilibus.

BOTVLVS, genus farciminis duplex. Alii enim ex ovis, nucleis, cepa & porro concisis, thure item ac pipere vino perfusis; ut Apicius lib. 2. cap. 5 describit; alii ex sanguinis viscerumque infractis conficiebantur, quod ex Festo & Tertulliano docemur. Festus: *Botulus, genus farciminis, propter connexionem a bolis sic appellatur.* Tertullianus Apologet. cap. 9 *botuli cruore distenti*, Würste / Blut-Würste. Græcis à distentione φύσκος appellatur. Vetus Glossarium: *Botulus*, φύσκος. Gellius inter sordida, quibus Laberius usus, hoc nomen refert lib. 16. cap. 7.

D

¶ Botellus, diminutivum, parvus botulus. Martialis lib. 5. epigr. 79

Et pultem niveam premens botellus.

Sidonius Apollinaris, carmine epistolæ 11. lib. 8. inserto, *olet*

Baccas per geminas ruber botellus.

¶ Botularius, botulorum confector seu venditor apud Senecam Ep. 56.

BRABIVM seu brabeum, βραβεῖον, præmium victoriæ, ein Kleinot.

¶ Brabeutes, æ, βραβευτής, βραβεῖον seu præmium victori decernens, apud Suetonium Nerone cap. 53. Latini *Designatorem*, appellabant, ut ex Ulpiano Lege Athletas 4. D. de his qui notantur infamia, constare potest. Vide & Lipsium de Amphitheatro cap. 20. Petr. Fabrum lib. 1. Agonistici cap. 23. Einer der die Gewinn austheilet.

BRACA, & Bracca [quibusdam & *Bracha*, lenioris, ut videtur, soni caussa] Græca vox à ῥάκος, quâ Græci Asiatici ἀναξυρίδας Persarum; deinde Massilienses Græci Gallorum vicinorum femoralia nominarunt. Diod. Siculus quidem & Hesychius Gallicam vocem existimarunt; sed contra pro Græca origine Casaubonus est; quem operæ pretium erit videre ad illud Suetonii Augusto cap. 72. *Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & subuculo thorace laneo, & feminabilibus & tibialibus muniebatur. Braccæ* enim vestimentum, quo femora tegebantur maxime: Beinkleider / Büchsen / Hosen. *Barbarum tegmen*, Tacitus vocat 2. Histor. cap. 20. quod Barbarorum proprium esset; earumque gentium, quæ in frigidioribus Arctoisque regionibus habitabant, ut Getæ, Sarmatæ, item Germani ac Galli. Persæ quoque, ut originitus Scythæ erant, ita & *braccis* fuerunt usi: unde *Persicam braccam* Ovidius dixit lib. 5. Trist. Eleg. 11. Receptæ tandem & in Italiâ fuerunt: & Romæ quidem earum usus sub Augusto cœpit: qui ita invaluit postea, ut legibus compescendus Honorio & Arcadio Impp. videretur, quod ex Theodosiano Codice constat. Indignum quippe videbatur Populum principem Barbarorum more vestiri. Vide Duumviros literarum optimos max. Casaubonum inquam atque Salmasium ad Histor. Augustæ Scriptores: illum verò & ad Suetonium dicto loco. Licebit Philippum Cluverium quoque iis addere de antiqua Germania. *Laxa bracca*, Lucan. lib. 1. v. 430. Bluderhosen. vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 80, 4. pag. 203. 204. & Cœl. Rhodigin. lib. 18. A. L. cap. 21.

¶ Braccarius, qui braccas conficit. Lamprid. in Alexandro cap. 24. *vectigal pulcherrimum instituit, braccariorum, linteonum & pellionum*, &c.

¶ Bracatus, braccatus, braccis indutus: Unde & Transalpina Gallia, *braccata* appellata; & Cisalpinæ, quæ *Togata* nominabatur, opposita est: quod ibi Gallice *braccis*; non *togis* Romano more, ut cis alpes, vestirentur: vide Plinium lib. 3. cap 4. & Pomponium Melam lib. 2. cap. 5. Idem eod. lib. cap. 1. de Sarmatis: *Ob sævæ hiemis admodum assiduæ demersis in humum sedibus, specus, aut suffossa habitant, totum braccati corpus: &, nisi qua vident & ora, vestiti.* Ubi videtur *braccæ* ejusmodi vestimenti genus notare, quod thoracem, feminalia & tibialia uno contextu contineat: quemadmodum Suevorum rustici adhuc vestiri solent. Visiturque hoc habitu Orpheus in monumentis veteribus, quæ Roma subterranea exhibet.

BRACHIUM, βραχίων, proprie pars illa ab ulnâ ad cubitum descendens, der ober Arm von der Armschienen an / biß an den Elbogen: ab eo ad manum usque *lacertus* est. Ovid. lib. 1. Metam. de Apolline & Daphne v. 500

laudat digitosque manusque,
Brachiaque & nudos mediâ plus parte lacertos.

Sic *brachia jactare*, die Arme hin und wieder werffen. Virg. 5. Æn. v. 376. -- *alternaque jactat brachia.* Et *exerere brachia*, die Arme hervor recken / heraus strecken. Ovid. 2. Metam. v. 270

Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exerere ausus erat.

Molli brachio quem objurgare, est leniter & clementer objurgare. Remittunt enim lacertorum vim & frangunt quasi, qui quem percutiunt leviter. Cicero ad Atticum lib. 2. Epist. 1. *Quod me quodammodo molli brachio de familiaritate Pompeji objurgas* &c.

¶ Per metaphoram ad multa alia transfertur hæc vox. Nam ¶ 1. κέρατα, quæ vocant Græci, Latinis *cornua* maris & fluviorum, quæ *diverticula* etiam dicuntur, *brachia* appellantur. Ausflüsse des Meers und anderer Ströme. Ineditus Geographus, qui penes Salmasium est, de Nilo: *Ex hinc per diversa camporum spatia, per octo brachia exiens effluit, totâ Ægyptiorum terrâ irrigatâ.* Nos Germani etiam vocabulo Arm / ita utimur. Atque ita etiam Livius lib. 44 cap. 35 extr. *veluti per devexum in mare brachium, transitum tentaturus.* Idem lib. 22 cap. 52 *brachio fluminis objecto.* ¶ 2. Est & munitionum vocabulum. Nam projecti aggeres & fossæ (Lauffgräben) quibus junguntur castrorum opera, *brachia* appellantur: Græcis σκέλη, *crura*, ut Casaubonus ad Polybium pag. 180. observat. Hirtius, sive Oppius de Bello Alexandrino cap. 5. *Castellum, quod Rex in primo vico non longè à suis munierat, brachiisque cum opere castrorum conjunxerat.* Livius lib. 4. cap. 9 extr. *muro brachium injunxerat.* Lucanus lib. 3. v. 385

-- -- -- fontesque & pabula campi
Amplexus fossa, densas tollentia pinnas
Cespitibus, crudaque exstruxit brachia terrâ.

¶ 3. Arborum rami *brachia* dicuntur, die Aeste. Apulejus lib. 11. p. 260 *arbores clementi motu brachiorum dulces strepitus obsibilabant.* Virgil. 2. Georg. de Esculo v. 296

Tum fortis late ramos & brachia tendens.

Et rursus de vitibus v. 368

-- -- -- tunc stringe comas, tunc brachia tolle.

Die Rancken. Prudentius quoque Hymno 3. Καθημ. v. 54 *Vitea brachia* de palmitibus dixit. ¶ 4. Brachium elephanti, Elephanten-Rüssel.

¶ Brachiolum, βραχιόνιον, diminutiv. Catull. carm. 62. v. 181. *brachiolum teres.*

A ¶ Brachialis, e: adj. Ut *nervus brachialis* apud Plautum in Pœnulo a. 5. sc. 4. v. 99. Et *brachialis crassitudo*, dick als ein Arm / apud Plinium 13. cap. 11.

¶ Substantive *Brachiale* pro ornamento brachii. Plin. lib. 29. cap. 7. *Menstruo in lana arietis nigri argenteo brachiali inclusa.* Valerianus Epist. ad Zosimionem apud Trebellium Pollionem in Claudio, in masculino *brachialem* dixit, per ellipsin: subaudi *torquem*. Vopiscus Aureliano cap. 7 *Torquem brachialem & annulum apponat.* Quanquam Gruterus & Salmasius malint *torquem à brachiali* ibi distinctum, quorum commentationes inspicias. In altero autem *ornamentum* subintelligendum est. Armzierde.

¶ Brachiatus, a, um: in brachia compositum. Sic *vinea brachiata*, quæ *capitatæ* opponitur, apud Columellam de re rusticâ lib. 5. c. 5.

BRACHMANES, & Brachmanæ, *Indorum* dicuntur sapientes præcipui, qui primùm Gymnosophistæ appellantur, tantumque studio & contemplationi rerum cælestium dediti sunt. Futuræ vitæ tantum tribuerunt, ut validi & quieto in corpore bene habentes, vitam tamen præsentem inviti tulerint, ac non rarò nullâ urgente caussâ ultrò sibi mortem consciverint. Strab. lib. 15. Clem. Alex. lib. 1. Strom. cap. 7.

B BRACHYLOGIA, βραχυλογία, *breviloquium.* Quintilianus *copulatam dissolutionem* vocat, lib. 9. cap. 3. quid celerius & instantius dicitur, ut, *Qui indicabantur, eos vocari, custodiri, ad Senatum adduci jussi, in Senatu sunt positi* &c. Cicer.

BRACTEA, ἀπὸ τοῦ βρέχειν, quod est illinere: lamina tenuis est aurea, aut argentea &c. Differt subtilitate à *lamina*, quæ crassior est & armis apta. Vid. Valla lib. 4. c. 74. ein dünnes Blech / geschlagen Gold / Silber. Plinius 37. cap. 7 *bractea argentea*: Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 436

mollis si bratte gypsum
Texerat. Nam etiam *brattea* scribitur.

Martialis lib. 9. epigr. 62

Et linit Hesperium bractea viva pecus.

id est, oves ibi tam nitidam lanam habere, quasi auro obducta sit.

¶ Bracteola, diminut. ein Blätlein / kleines Blech. Juvenalis Sat. 13. v. 152

-- -- qui bracteolam de Castore ducat,

i. e. tenuem laminam de Castoris statua auferat. Add. Prudent. Psychom. v. 336. & Arnobius lib. 6. p. 205 *bracteolis fucatus* dixit, übergüldet / mit Goldblätgen überzogen.

¶ Bractearius, ein Plattner / Goldschläger. Usus est Jul. Firmicus lib. 4. cap. 15. & lib. 8. cap. 26. *inauratores, bractearios,*

C *argentarios.* Add. Leg. 1. Cod. de excus. artific.

¶ Bracteator, idem, & pariter Firmici est lib. 8. cap. 16. *Aurifices, bracteatores, inauratores.*

¶ Bracteatus, vergüldet. Sidonius lib. 2. epist. 10. *bracteatum lacunar.* Translate Seneca Epist. 115. *Omnium istorum, quos incedere altos vides, bracteata felicitas est.* Alle die in hohen Ehren sitzen / führen nur mit dem Schein ein glückseliges Leben.

¶ Brattealis, vel Bractealis, quod ex bracteis est. Prudent. hymno Romani v. 1025

Setasque fulgor brattealis inficit.

¶ Bracteamentum, subtile figmentum, ut vetus Glossator interpretatur. Fulgentius Virgil. Continentia p. 140 ed. Munkeri, *Ascræi fontis bracteamento securior.*

¶ Imbracteare, bracteis obducere. Ammianus lib. 14 cap. 15, *statuas auro curant imbracteari.* Et lib. 17. cap. 8 [Vales. c. 4] *facis imitamentum æreum, itidem auro imbracteatum.*

BRANCHIAE, Βράγχια, sunt in piscibus secundùm cervicem folium more hiantes partes, quibus anhelitum reddere ac per vices recipere existimantur, die Kipen / Kiehmen / oder Fischohren. Vid. Plinius 9. cap. 7. & 18.

D BRANCHUS, Apollinis filius, futurorum scientiâ nobilis, ideoque divinos honores consecutus. Non semel ejus Statius Thebaide meminit: pluraque de eo ex Varrone Lactantius, interpres Statii, ad Theb. 3. v. 479.

BREGANTIA, vel Confluentes, vetus oppidum, ad lacum Acronium.

BRASSICA, Kohl / Kraut. Brassica capitata, Krauthäupt. Ejus generis tria recenset Cato: *levem* [λείαν Græci appellant à foliorum ratione, quâ crispæ opponitur] latis & extentis foliis, de caule magno exeuntibus; *crispam*, quam *Apianam* vocat; & *lenem*, *teneram*, minutis caulibus. Vide eum de re rustica cap. 156. & 157. ubi plura habes de miris virtutibus brassicæ: de quibus & Plinius lib. 20. cap. 9. qui tamen plura alia genera recenset, quæ apud ipsum vide lib. 19. cap. 8. *Brassica Marina*, vulgo in pharmacopoliis *Soldanella*, exhibetur hydropicis, Meer-Kohl. *Brassica Cumana*, quam Plinius *sessili folio, capite patulo*, describit. breiter rother Kohl.

BRENNUS, Βρέννος, dux Gallorum fuit cujus plurimam facit mentionem Livius. Asiam is diripiens cùm Ephesum venisset, plebejam virginem adamavit, quæ proditionem Ephesi ei pollicita fuit, si mundum sibi muliebrem & manuum ornamenta traderet.

deret. Brennus igitur, ut in avarissimæ virginis sinum, aurum, quod gestarent, milites injicerent, jussit: ita factum est, ut sub magna vi auri viva obrueretur, sicuti primo rerum Gallicarum Clitophon scripsit. Plutarch. in Parall. ¶ 2. Est & mons in Germania, quem Philargyrus ad Virg. 4. Georg. Brennum vocat, quomodo etiamnum à Germanis appellatur Brenner / vel Prenner / ab urendo, ut putatur, dictus. Nam urere in media æstate expertum se, cum in Comitatu Tyrolensi eum aliquando superasset, scribit Ortelius in Thes. Geogr. add. Bernegg. ad Sueton. Cæs. c. 25. p. 47.

BREPHOTROPHIUM, βρεφοτροφεῖον, locus, quo expositi & pauperes infantes publice aluntur. Lege 19. Cod. de Sacrosanct. Eccles.

BREVIS, quod Festus ex Græco βραχὺς deducit, kurtz. *Exiguum & breve vitæ curriculum*, kurtze Lebens-Zeit. Virg. 10. Æn. v. 467

Stat sua cuique dies, & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ, sed famam extendere factis
Hoc virtutis opus.

Silius Italicus lib. 4. v. 734

Pelle moras, brevis est magni fortuna laboris.

Juvenalis Satyra 8. v. 165

-- -- Breve sit, quod turpiter audes.

¶ Sed non de tempore tantùm dicitur, & longo ac diuturno opponitur; verum ita usurpatur etiam, ut idem sit, quod parvum atque exiguum & magno ac amplo contrarium. Quemadmodum *brevem censum*, parvas atque exiguas facultates Horatius lib. 2. od. 15. & *breves Gyaros*, id est, non magno spatio, Juvenalis dixit Sat. 1. v. 73. Avienus Ora maritima de Tartesso v. 270

-- -- multa & opulens civitas
Ævo vetusto, nunc egena, nunc brevis.

Brevem opponit *multæ*, quam ante vocaverat. Multam autem frequentem, & multis incolis celebratam dicit. Ergo *brevis* est parva, & in qua pauci ac rari incolæ sunt. Claudianus de Bello Gildonico vers. 107. ex personâ Romæ:

-- -- brevior duxi securius ævum,
Ipsa nocet moles.

Palladius de re rusticâ lib. 5. Tit. 8. *Aliqui mellis brevissimum circa aquam vasculum ponunt* &c. *Brevissimum*, id est, maximè parvum. *Brevis cœna* apud Horat. lib. 1. Epist. 14. est, vel quæ raptim & celeriter sumitur; vel parca atque exigua. ¶ Trajanus apud Plin. lib. 10. Epist. 49 *Modo ne existimes, brevius esse ab Urbe mitti.* Näher. ¶ *Ad breve*, subaudi *tempus*: nicht lange. Suetonius in Tiberio c. 68, *Erat prægrandibus oculis, & qui, quod mirum esset, noctu etiam & tenebris viderent, sed ad breve.* ¶ *Brevi*, sine ablativo substantivi, Latinis usitatum est, kurtz hernach / in kurtzen. Cicer. 7. Verr. cap. 54 *Brevi postea mortuus est*, er ist kurtz darnach gestorben. ¶ 2. Est & aliquando breviter, paucis. Cicero lib. 3. ad Famil. Epist. 8, *Cum tu tam multis verbis ad me improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis literis brevi responderem.* Idem Orat. pro Cæcina cap. 32 *Id tametsi extra caussam est, percurram tamen brevi.* Phædrus præfat. lib. 3. vers. 31, *Nunc fabularum cur sit inventum genus, brevi docebo.*

¶ *Brevia* sunt vadosa loca maris, navigantibus insidiosa, quod ibi undæ *breves* sint, nec in altum assurgant. Sandichte gefährliche Oerter im Meer. Virg. lib. 1. Æn. v. 110

-- -- Tres Eurus ab alto
In brevia ac Syrtes urget.

Tacitus 1. Annal. cap. 70 *Eadem freto, littori, campis facies; neque discerni poterant, incerta ab solidis, brevia à profundis.* Seneca Epist. 22 *Sed cum viderit brevia in quibus volutatur, incerta, ancipitia; referet pedem nec vertet terga, sed sensim recedet in tutum.*

¶ *Breve*, libelli genus, in quo nomina militum, vel aliorum adscripta erant. Ein Register / Rolle. Vopiscus in Aureliano cap. 36, *Breve nominum conscripsit.* Idem in Bonoso, *dabis et juxta breve infra scriptum omnium, quæ præcipimus.* Sed & in Masculino *Brevis* dicitur: subaudi *libellus*. Lampridius Alex. Severo cap. 21, *Milites suos sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet* BREVES, *& numerum, & tempora militantium.* Post paullo *Pittacia* appellat: de quibus suo loco. B. Hieronymus Epist. 6. ad Florentium: *Eos libros, quos me non habere* BREVIS SUBDITUS *edocebit, librarii manu in charta scribi jubeas.* Wie aus beygefügtem Zettel oder Verzeichnüß zu vernehmen.

¶ Brevitas, Kürtze. Cicer. Att. lib. 1. ep. 10, *Brevitate temporis tam pauca cogor scribere*, umb Kürtze willen der Zeit / muß ich so wenig schreiben. ¶ 2. Pro parvitate. Cæsar lib. 2. de Bello Gall. cap. 30, *Gallis*, inquit, *præ magnitudine corporum suorum, brevitas nostra contemptui est.* Claudianus Epigr. 20

Augescit brevitas doni pietate Serenæ.

Palladius de Insitionibus v. 157

Quin & amygdaleos subeunt pistacia ramos,
Et meritum majus de brevitate petunt.

Significat enim quò minora pistacia amygdalis sunt, eo præstantiora etiam esse.

¶ Breviter, ut, *Breviter & absolute exponere*, kurtz und rund beschreiben / Auctor ad Herenn. lib. 1. cap. 10. *Breviter & in transcursu aliquid dicere*, Plin. lib. 3. cap. 5. Etwas kurtz und wegfertig sagen. ¶ Usurpatur & de tempore, & τῷ *diu* opponitur. Publius Syrus: *Iratum breviter vites, inimicum diu.*

¶ Brevius, Comp. kürtzer. Cicer. 4. Fin. cap. 10. *Quod ego pluribus verbis; illi brevius.* Superl. Brevissime. Idem 2. Nat. Deor. cap. 1. *Agam, quam brevissime potero.*

¶ Breviculus, idem quod perbrevis. Apulejus lib. 1. Milesf. p. 107. *Grabatulus alioqui breviculus, & uno pede mutilus*, &c.

¶ Perbrevis, sehr kurtz. Cic. 5. in Verr. cap. 9. *Istos inter se perbrevi tempore studiorum turpitudo similitudoque conjunxit.* Et eleganti tmesi, pro Cluentio cap. 1. *Altera pars per mihi brevis videtur.*

¶ Perbreviter. Cic. pro Domo sua cap. 15, *Quæ ego nunc perbreviter attingo.*

¶ Subbrevis etwas kurtz / ziemlich kurtz. Plinius lib. 21 cap. 7 *Saliunca folio quidem subbrevi, & quod necti non possit.*

¶ Breviare, verbum, verkürtzen / kurtz anziehen. Quintilianus lib. 1. cap. 9. *Qua* (paraphrasi, de qua ibi agit) *& breviare quædam & exornare, salvo Poëtæ sensu, permittitur.* Manilius lib. 3. v. 441

Ex illa totidem per partes sic breviantur.

Vet. Gloss. βραχύνω, *Brevio.*

¶ Breviarium, quod ἐπιτομὴν Græci dicunt, ein kurtzer Auszug oder Begriff / ein kurtz Verzeichnüß. Suetonius de Augusto cap. ult. *Fecit breviarium totius imperii*, Er hat ein kurtz Verzeichnüß seines gantzen Regiments gemacht. Idem in Vespas. cap. 21. *deinde perlectis epistolis, officiorumque omnium breviariis, amicos admittebat.* Vide de his plura apud Bernegg. ad Sueton. August. cap. 28. Bœcler. ad Tacit. lib. 1. Annal. cap. 11. p. 236. 237. Rupert. ad Florum p. 114. seqq. Zevecot. ad eund. p. 197. Vulgare &, ut videtur, sordidum, nec satis Latinum Seneca habet Epist. 39. princ. *Vide*, inquit, *ne plus profectura sit oratio ordinaria, quàm hæc, quæ nunc vulgò* BREVIARIUM *dicitur: olim cum Latinè loqueremur*, SUMMARIUM *vocabatur.* Vet. Gloss. *Breviarium* ἐπιτομή.

¶ Breviarius etiam adjective invenitur, ut, *Rationes breviariæ*, Lege ult. Dig. de Peculio legato.

¶ Breviator. P. Orosius lib. 1. hist. advers. Pagan. cap. 8 *Pompejus historicus, ejusque breviator Justinus.*

¶ Breviatio. Augustinus epist. 80 ad Hesych. *Quod dictum est de dierum breviatione propter electos.*

¶ Abbreviare, idem quod breviare. Vegetius prologo lib. 3, *Per diversos auctores librosque dispersa, imperator invicte, mediocritatem meam abbreviare jussisti.*

¶ Breviloquens, Cic. Attico lib. 7. ep. 20, pr. *Breviloquentem me tempus ipsum facit.*

¶ Breviloquus. Glossarium Labbæi utrumque, Græcolatinum & Latinogræcum, vertunt βραχύλογος *Breviloquis*, quasi tertiæ esset inflexionis: nec aliter H. Stephani Glossarium p. 413.

¶ Breviloquentia, Kürtze im Reden. Cicer. apud Gell. lib. 12. cap. 2.

BRIAREUS, Βριαρεὺς, trisyllabum, Gigas est, Cæli & Terræ filius. Custos additus est Orci vestibulo, ne Titanes ruptis vinculis vim inferis faciant. Vid. Hesiod. in Theogon. & Homer. Iliad. 1. v. 403. ubi eum ἑκατόγχειρα facit, & ab Diis quidem Briareum dici, ab hominibus autem Ægæonem, cujus descriptionem vide apud Virgil. lib. 10. Æneid. v. 565

Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenásque manus, &c.

Idem 6. Æneid. v. 287

Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ.

¶ Briareius, adject. quinque syllabarum, Claudianus lib. 3. Rapt. Proserp. v. 188

Appetiit centum Briareia turba lacertis.

BRIGANTES, numerosissima Britanniæ civitas, ut Tacitus vocat Agricola cap. 17. Meminit & in Annal. & Historiarum libris: Cæsar non memorat.

BRIGANTIA urbs ad lacum Acronium. Strabo lib. 4 *Brigantium*, Βριγάντιον, vocat. ¶ 2. Ipse lacus, cui ista urbs apposita. Ammianus lib. 15 cap. 6. (Vales. c. 4) *lacum* [Rhenus] *invadit rotundum & vastum, quem Brigantiam accola Rhætus appellat.* Der Boden-See.

¶ Brigantii, populi, accolæ illius lacus. Strab. c. l. p. 142.

¶ Brigantinus, adject. ut *Lacus Brigantinus*, Plinio lib. 9. cap. 17. qui alias Acronius, nostris, ut modo dictum, der Boden-See appellatur.

BRISA, æ, ἡ βρύτα, Eine getretene Traube / die man keltern wil. Columella lib. 12 cap. 39 *subactam brisam prælo subjicere.*

BRISES & Chryses fratres fuerunt, ille Pedasum, iste Chrysam incoluit. Ab hoc derivatur patronymicum Chryseis, aliàs Astynome vero & genuino nomine dicta; ab isto

¶ Briseis, Βρισηὶς, aliàs Hippodamia appellata, uti ex Eustathio docet Cœlius lib. 13. cap. 5. Lect. Antiq. Ea fuit Phrygia puella

puella præstanti forma, Achilli primùm, deinde Agamemnoni in deliciis. Hom. Iliad. lib. 1. De hac Horat. 2. carm. ode 4,

Serva Briseis niveo colore
Movit Achillem.

BRITANNIA, insula in Oceano Septentrionali, dicta sic à *Britone* rege. Sita est, sed maximis intervallis, adversus Germaniam, Galliam & Hispaniam. Porrigitur in longum millibus passuum octingentis, in latum trecentis, Plinio auctore lib. 4. cap. 16. *Unde maximam insularum, quas Romana notitia complectitur*, Tacitus in vita Agricolæ vocat. *Britanniæ* nomine plures insulæ continentur, ut Scotia, Hibernia, Orcades &c. Κατ' ἐξοχὴν tamen *Britannia* appellata, quæ & *Albion*, nunc *Anglia* dicitur, quòd Britannicarum insularum nobilissima maximaque est. Vide Plinium dicto loco: & Tacitum eo, quem laudavimus libro cap. 10. & seqq. ubi pluribus describit. Ante Cæsarem ignota fuit. Igitur cum retexisset Julius, *novus & alter orbis* existimata. Florus lib. 3. cap. 10. de expeditione Cæsaris in Britanniam loquens: *Respexit Oceanum, &, quasi hic Romanus orbis non sufficeret, alterum cogitavit.* Similia apud Vellejum lib. 2. cap. 46. Plutarch. in Cæsare p. 719. & veterem Poëtam in Catalectis, Plin. 19. cap. 1. itemque Tacit. Agricol. cap. 30. & ibi Virdung. pag. 184. seq.

¶ Britannus, incola Britanniæ. Virgil. Ecl. 1.

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

¶ Britannicus, adject. Juvenalis Sat. 10. v. 14.

Quantò delphinis balæna Britannica major.

¶ Britannica, βρεταννικὴ, planta est Dioscoridi.

¶ Brito, ōnis: Britones iidem, qui Britanni: item Galli ad Oceanum Britannicum siti: quorum regio nunc *Bretaigne*, *Bretannia* nominatur. Gallos autem antiquissimis temporibus *Brit*, vel *Brith*, nominatos eosque primum habuisse Britanniam, & insulæ ab se dedisse nomen, eruditissimus Cambdenus in descriptione Britanniæ idoneis rationibus & auctoritatibus approbat. Sane Ausonio *Brito* idem qui *Britannus*, Epigr. 109 & 110

Silvius ille Bonus, qui carmina nostra lacessit,
Nostra magis meruit disticha Brito Bonus.
Silvius hic Bonus est: quis Silvius? iste Britannus?
Aut Brito hic non est Silvius, aut malus est.

Ex quibus cognoscere licet, *Britones* olim ob perversum pravumque ingenium male audisse. Unde idem Poëta statim sequenti Epigr. 112 *Nemo Brito bonus.*

BRITOMARTIS, Charmes ex Jove filia. Quæ, cum Dianæ perpetuam virginitatem vovisset, ac se venandi currendique studio claram ac nobilem reddidisset, Minois Cretensis regis amorem erga se movit. Quem ut effugeret se consectantem, de præcipitio montis se abjecit in mare, ipse mons *Dictes* & *Britomartis*, à Cretensibus *Dictynna*; ab Æginetis verò *Alphæa* est appellata. Narrant fabulam Callimachus hymno in Dianam, v. 190. Diodorus Siculus, Pausanias, Strabo: attingit quoque Virgilius in Ceiri, v. 285. Ubi vide Scaligerum. Solinus auctor est c. 11 ipsam Dianam *Britomarten* Cretensibus gentiliter appellatam.

BRIZA, Βρίζα, frumentum, quod *farraginem* & *secale* Plinius vocat; **schwartzer Rocken.**

¶ Sed *Brisa* seu *Brissa*, uva dicitur, quæ calcatur, Columellæ lib. 12. cap. 39, *Brisam subactam prælo subjicere.*

BRIZO, Βριζὼ, quod Delios vaticiniorum, quæ ex somniis sumuntur, dea habita est. Athen. lib. 8. Rhodig. lib. 27. cap. 10.

BROCCUS, brochus, & broncus, dens eminulus, & in adversum de serie procurrens, sive exertus. Varro de equis lib. 2. de re R. cap. 8. *Cum dentes sint facti brocchi, & supercilia cana, & sub ea lacunæ, ex observatis dicunt, eum equum habere annos sedecim.* Idem eod. lib. cap. 9. probat canem *mento suppresso, & ex eo enatis duobus dentibus, paullò eminulis superioribus, directis potiùs, quàm brocchis.* ¶ 2. Plinius *Brocchos* appellat homines ipsos ejusmodi dentibus, atque labratos improbiùs: unde iidem & *Labeones* dicti, lib. 11. c. 37. *Broncos* Lucilius dixit apud Nonium: qui eos, *producto ore & dentibus prominentibus* interpretatur. **Ein Bleckzahn.**

¶ Brocchĭtas, atis, ipsum vitium dentium: apud Plin. lib. 11. c. 38.

BRŌMOS, βρόμος, rectiùs βρῶμος, avena, **Habern.** Plin. lib. 22. cap. 25. *Bromos semen est spicam ferentis herbæ: nascitur inter segetes avenæ genere: folio & stipulâ triticum imitatur.* & lib. 18. cap. 11, *Bromos, siligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab oriente invecta oryzæ similia.*

BRŎMIUS, Βρόμιος, Bacchi nomen, à βρέμειν, fremere: à fragore tonitruum scilicet, quæ in nativitate ejus excitata fuerunt. Ut Diodorus Siculus lib. 4. Bibliothecæ observat. Ovid. lib. 4. Metam. v. 11.

Thuraque dant, Bacchumque vocant, Bromiumq; Lyeumque.

BRONCHOCĒLE, Βρογχοκήλη, morbus est, tumor nimirum gutturis & cervicis inter cutem & arteriam asperam, seu hernia gutturis, Celso lib. 7. cap. 13.

BRONTES, æ, βρόντης, Cyclops, Vulcani minister. Virg. 8. Æn. v. 424

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesque Steropesque & nudus membra Pyracmon.

Brontes tonitru, *Steropes* fulgur, *Pyracmon* incus ignea. Vid. Barth. ad Stat. Silv. pag. 14.

BRONTIA, gemma est Plinio lib. 37. cap. 10. *Brontia capitibus testudinum similis, & cum tonitruus cadens, fulmine icta restinguit.* **ein Donnerstein.**

BRUCHUS, vermiculus herbas erodens locustæ similis, sed sine alis, Sipontino, **Brochkefer.** ¶ 2. Bruchi sunt **Krautkefer**/ ἀττέλαβοι, Hieronym. in Joel. 1, 4.

BRUCTĔRI, populi sub *Cheruscis* & *Longobardis* fuerunt in regione Brunsvicensi sub Goslaria, ubi adhuc reliqua est appellatio montis Bructeri, quem Melibocum dicunt appellatione veteri, **den Brocken/ den Brocksberg.** Huic explicationi favet Claudianus de 4. Conf. Honor. v. 449

Venit accola silvæ
Bructerus Hercyniæ.

Alii ad Amisiam ponunt & vicinis inferioris Germaniæ regionibus. Tacitus 4. Hist. c. 21 *Civilis universam Batavorum gentem in arma rapit. Junguntur Bructeri Tencterique.* Sed pulsos ea sede, aut excisos, narrat idem de German. cap. 33.

BRŪMA, solstitii hiemalis dies, **der kürtzte Tag**/ quo Sol ingreditur primum gradum Capricorni. *Bruma* autem ex *brevima*: id est, *brevissima*: antiqui enim pro *brevissimo*, & *brevimum* dicebant. Sic ab *imbecillis & imbecillimum*, apud Senecam Epist. 85. & *imbecillissimum* apud Celsum lib. 2. cap. 18. legimus. Ex *brevima* autem contractè *Bruma*: id est, *dies brevissima*. Hinc Varro lib. 5. de LL. BRUMA, inquit, *dicta, quod brevissimus dies.* Non itaque audiendus Festus est, qui ex Græco deducit: quod *Bruma* dicatur, quasi βραχὺ ἦμαρ. Cæterùm de tempore *Brumæ*, quo fieret sive conficeretur, non conveniebat inter Veteres. Hipparchus enim in primis Signorum partibus; Eudoxus vero & Meton aliique in octavis Solstitia fieri existimabant: de quo nonnulla notavimus ad Prudentii de Natali Domini Hymnum v. 2.

¶ 2. Poëtis Bruma pro hieme ponitur. Martial. lib. 7. epigr. 94.

Bruma est, & riget horridus December.

Idem lib. 1. epigr. 50.

At cum December canus, & bruma impotens
Aquilone rauco mugiet.

Horat. 4. ode 7, *mox bruma recurrit iners*, **der Winter kömmt bald wieder.**

¶ Brumalis, e. adject. **Winterlich.** ut *brumale tempus*, Cic. in Arat. *Brumale frigus*, Martial. 13. epig. 16. *Sol accedens ad brumale signum*, Cic. 3. de Orat. cap. 45.

¶ Brumalia, Festum Romanorum (ἑορτὴ τῶν βρυμάλων Constantino in Geoponicis nominatur; ita enim ibi legendum; non βραχέων, ut Cœlius Rhodiginus putabat, rectè monente Rutgersio lib. 4. Var. Lect. cap. 8.) quod bis in anno celebratur: quod tamen ad *Brumam* haud pertinebat.

BRUNDŬSIUM, & Brundisium, Βρεντήσιον, portus & urbs clarissima Calabriæ, unde tuta jam olim Romanis in Græciam via fuit. Celebris Pompeji à Cæsare obsessi fugâ, & famâ Appiæ viæ eo usque stratæ. Cretenses profugos ibi consedisse traditur: unde Lucanus lib. 5. vers. 406 *Minoia tecta* vocat. Idem lib. 2. v. 608

profugusque per Appula rura
Brundusii tutas concedit Magnus in arces.

Et Silius lib. 8. v. 576

Nec non Brundusium, quo desinit Itala tellus.

¶ Brundusīnus, adj. *Brundusinum fœdus*, Tacit. annali 1. cap. 10, de quo Meibom. in Mæcenat. cap. 9. n. 11. p. 63.

BRUSCUM, tuber in acere arbore Plinio lib. 16. cap. 16. ¶ 2. Plantam etiam illam, quæ *Ruscus* dicitur, officinæ *bruscum* vocant. Vide *Ruscus*.

BRUTTII, vel Brutii, Italiæ populi, tractum Siciliam versus ultimum, quem nunc *Calabriam* vocant, occupant.

¶ Bruttius, adject. *Ager Bruttius*, & *Tellus Bruttia*, Silius 16. ineunte: *pix Bruttia*, Plinius 24. cap. 7. Rursus Silius lib. 17 v. 437

Sævior his Latios vastabat Bruttia signa
Lælius increpitans.

¶ Et *Bruttium*, promontorium est Italiæ, quod *Scyllæum* Ptolem. nominat, occiduæ Italiæ extimum.

BRŪTUS, ἄλογος, quod nomen propriè terræ tribuitur, quasi quæ sine sensu immota jaceat. Horatius lib. 1. ode 34

Quo bruta & vaga flumina.

ad quem locum Scholiastes Vetus: BRUTI, inquit, *graves, & tardi dicuntur, quod terræ perpetuum est.* Similia Festus, & Nonius. Ita Cicero voce *Stolidus* usus est, Topicis cap. 15. *Hujus generis caussarum, sine quo non efficitur, alia sunt quieta, nihil agentia, stolida quodammodo, ut locus, tempus.* Pacuv. citatus ad Herenn. 2. cap. 23 *Fortua bruta.* Plinius 11, 37. *Bruta existimantur animalium, quibus* [cor] *durum riget: audacia, quibus parvum est: pavida, quibus prægrande.* **Tumm/ ohne Witz.**

¶ Brutum substantive, pro animali rationis experte, hodie pervulgatum est, non autem ex usu veterum, quanquam facile *animal* subaudiri possit. Fuere tamen, etiam ex Christianis, qui

brutis

brutis animalibus rationem attribuerunt. vide Lactant. lib. 2. A
Instit. Div. cap. 10.

¶ Brutescere, brutum fieri, tumm werden / zum Vieh werden. Sidonius lib. 4. epist. 1. *secundum belluas ineptit, brutescit.* Sic etiam Gronovius in Lactant. lib. 2. cap. 5. sub fin. *brutescunt* vult legi pro vulgato *putrescunt.* Vide Th. Sparki Notas p. 142.

¶ Obbrutescere, idem. Lucret. lib. 3. v. 546. *animus obbrutescit:* & Prudent. Hamart. v. 651. *Claude meatus obbrutescentis capitis.*

¶ Brutus etiam familiæ Romanorum nomen. Brutorum primus fuit L. Junius sororis Tarquinii filius, qui quòd stultitiam simulasset, ne ab avunculo occideretur, *Bruti* nomen adeptus fuit. Ad quod Ovidius allusit lib. Fast. lib. 2. v. 717

Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.

Vide Livium lib. 1. cap. 56. & Zevecot. ad Florum p. 202. ¶ 2. Ex hoc qui deduxerunt genus alii quoque celebrantur *Bruti:* sed nobilissimus omnium *Marcus* est: (cujus patrem 3. de Jure Civili scripsisse libros, Cicero 2. de Oratore auctor est) amicissimus Ciceroni, cujus nomine & librum de Claris Oratoribus Tullius inscripsit, qui eidem & alium, *de perfecto Oratore*, consecravit; habenturque ejus ad Ciceronem, & hujus ad illum non paucæ Epistolæ: Plutarchus quoque peculiarem librum in B parall. de vitâ ejus nobis reliquit. Vide historiam civilis belli, & cædis Cæsarianæ. Hic enim præcipuus fuit ex percussoribus Cæsaris.

¶ Brutinus, a, um. *Consilia Brutina*, id est, Bruti. Cicero ad Brut. epist. 15.

¶ Brutianus, idem. Lactantius lib. 2. cap. 7 sub fin. *Cæsar Augustus bello civili Brutiano implicitus gravi morbo.* hoc est Cassii & Bruti bello Philippensi.

BRUXELLA, æ. Brüssel / urbs Brabantiæ.

BRYON, βρύον, herba corallina, & muscus in arboribus odoratus, in quercubus nimirum, piceis & populis albis, Moeß.

¶ Bryonia, herba, quæ & vitis alba dicitur, Stickwurtz / Teuffelskürbs / Hundskürbs / Gichtruben. ¶ 2. Est & Bryonia nigra, βρυωνὶς μέλαινα, schwartze Stickwurtz.

Bubălus, Bubŭlus, bubile, vide *Bos.*

BUBASTIS, Herodoto; Bubastus [Βούβαστος] Straboni, Ægypti civitas, ubi Diana eximio templo celebrabatur, quod & ipsum *Bubastis*, à Dea, (namque & illi hoc datum nominis fuit) appellatum. Herodotus lib 2. Ovid. lib. 9. Metam. fab. 13. v. 692

-- -- *cum qua latrator Anubis,*
Sanctaque Bubastis, variisque coloribus Apis. C

¶ Bubastia, Sacra quæ in honorem Dianæ apud Bubastum celebrabantur quotannis, quorum Herodotus meminit. Gratius Cynegetico v. 42.

Vix operata suo, sacra ad Bubastia, lino
Vestitur sonipes æstivi turba Canopi.

BUBASUS, Cariæ regio, Plinius lib. 5. cap. 18.

¶ Bubasis, idis. Patronymicon. Ovid. lib. 9. Metam. v. 645

Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides videre nurus.

Bubasides nurus, id est, Cariæ.

BUBO, Βύας, Uhu / Großeule / à bovis mugitu dicta, avis *monstrosa, funebris, dira & abominata, funerea, Stygia, feralis, infanda,* [his enim à Poëtis ornatur epithetis] funeris aut alterius calamitatis sæpè nuncia. Ovid. Metam. lib. 5. v. 550

Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Nam & conspici frequentius & audiri solent, turribus, templis, aut domibus insidentes, ante pestes grassaturas. Hinc *bubonem funereum* Ovid. 10. Met. v. 453. dixit, & *luctiferum* Seneca Herc. Fur. v. 687. Unde Apulejus lib. 3. Milef. scribit, *istas nocturnas aves, cum penetraverint Larem quempiam, sollicite prehensas foribus affigi, ut, quod infaustis volatibus familiæ minantur exitium, suis luant cruciatibus.* Vid. Plin. lib. 13. cap. 7. In citatis & aliis locis *Bubo* virilis generis est; soli Virgilio Æn. 4. v. 462 est *sola bubo*, sexu sequiore: sed *avis* subauditur, ut Servius ibidem D observat. ¶ 2. Dicuntur *bubones* etiam & inguina ipsa, & ¶ 3. Inflammationes inguinum βουβῶνες, Schlieren / Beulen.

¶ Bubulo, βυάζω. Auctor carminis de Philomela:

Bubulat horrendum ferali carmine bubo.

¶ Bŭbo, ĕre, simile verbum pro Butionis voce exprimenda. Idem Philomelæ auctor:

Inque paludiferis butio bubit aquis.

Alii *buttit* legunt.

¶ Bubonium Plinio lib. 27. cap. 5. herba est sic dicta quòd inguinum sit remedium. Βουβώνιον, ἀστὴρ ἀττικὸς Græcis est, Aster Atticus. Sternkraut / Schartenkraut / Wegstro / Junio.

¶ Bubonocēle, Βουβωνοκήλη, ramex inguinum, cum ruptum aut arefactum in inguina descendit & subsidit, Herniæ species, wenn etwas fürgehet / ꝛc. Cornel. Celſ. lib. 7. cap. 18. extremo.

Bubulcus vide in *Bos.*

BUCCA, æ, γνάθος, proprie malarum pars, quæ inflatur. Plinius lib. 11. cap. 37. *Infra oculos malæ, homini tantum, quas prisci GENAS vocabant, XII Tabularum interdicto radi à fœminis vetantes: Infra ea hilaritatem risumque indicantes BUCCAE.* Das weiche oder hole um Backen. *Buccæ purpurissatæ*, Plaut. Trucul. a. 2. sc. 2. v. 35. geschmünckete Backen. *Buccas inflare*, sive, ut Græci loquebantur, φυσᾶν τὰς γνάθους, de superbis, & fastuosis dici, Suidas notat: probaruntque id eruditi ex Demosthene. Quo fere illud Persii referri potest ex Satyra 5. v. 13, *tumidas intendis rumpere buccas.* Idem tamen & ad iratos pertinet. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 1. v. 27

Quid caussæ est, merito quin illis Jupiter ambas
Iratas buccas inflet?

Plaut. Stich. act. 4. sc. 6. *Age, jam infla buccas*, blase auff. ¶ 2. *Bucca*, os, ex quo vox prodit. Cicer. ad Att. lib. 1. epist. 12 extremâ: *Si rem nullam habebis, quod in buccam venerit, scribito*, was dir einfällt / oder ins Maul kommt. Sic Martial. lib. 12. epigr. 24. *Quicquid*

In buccam tibi venerit, loquaris.

Lib. 11. epigr. 7 dixerat idem in eandem sententiam:

Quicquid venerit obvium, loquamur
Morosa sine cogitatione.

Et nota locutio est, *Dicere quicquid in buccam venerit*, & *Garrire quicquid in buccam venit.* ¶ 3. Ipsi quoque, qui inflant buccas, ita vocantur. *Notæque per oppida buccæ*, Juven. Satyr. 3. v. 35. i. e. tibicines.

¶ Buccula, diminutivum. Suetonius Galba cap. 4. *Constat Augustum puero adhuc salutanti se inter æquales apprehensâ bucculâ dixisse* &c. Apulejus 6 Milef. *Tunc Jupiter perpressa Cupidinis bucculâ manuque ad os suum relatâ consuaviat.* & lib. 3 *Tuis istis micantibus oculis, & rubentibus bucculis & renidentibus crinibus, & hiantibus osculis, & flagrantibus papillis in servilem modum addictum atque mancipatum teneas volentem.* Sic Arnobius dixit lib. 2. p. 73 *bucculas inflandis tibiis distendere.*

¶ Buccula etiam dicitur cassidis pars, quæ buccas tegit, Das Visier / der Bart am Helm. Juvenalis Sat. 10. v. 134

Lorica & fractâ de casside buccula pendens.

¶ Bucco, ōnis: Buccones, qui amplas buccas habent: quos Physiognomici fatuitatis arguere solent. Et verò Plautus inter ejus notæ homines commemorat Bacchid. a. 5. sc. 1. pr. Quo nomine Apulejus Apolog. p. 325. *maccos* & *buccones* conjungit. vide *Maccus.* ¶ Idem Plautus & *Bucculentos* dixit Merc. act. 3. sc. 4. v. 54. ¶ 2. Vetus Glossator & *Parasitos* interpretatur. *Buccones*, παράσιτοι, Βουκκίωνες. Nec mirum: namque iidem & γνάθωνες, à γνάθοις seu buccis appellati. Nam cum tria parasitorum genera sint: unum eorum, qui dictis factisque ridiculis victum quærebant: alterum eorum, quos Plautus festivè *plagipatidas* vocat; tertium adulatorum sive assentatorum, quod primùm instituisse Terentianus Gnatho gloriatur: *Buccones* ad alterum genus pertinent: in quibus Nicolaus apud Stobæum, γνάθον ἀκάματον ἰσχὺς δυναμένη πληγὰς φέρειν, *buccam indefessam, quæ continuo alapis sustinere possit*, requirit. Die auffblasen müssen / und Nasenstüber aushalten.

¶ Bucculentus, cui tumidæ sunt buccæ, der grosse Paußbacken hat / Plautus Merc. act. 3. sc. 4. v. 54.

¶ Buccea, æ, à bucca, frustulum alicujus rei esui aptæ, ut *panis buccea*, ein bissen Brods. Usus eâ voce Augustus apud Sueton. lib. 2. cap. 76.

¶ Buccella, diminut. Onomast. Vet. *Buccella*, ψώμιον.

¶ Buccellatum, panem bis coctum dixit Ammianus lib. 17. cap. 17. [Valef. c. 8] Zwiebaeck. Verba Ammiani: *Frumentum ad usus diuturnitatem excoctum, buccellatum, ut vulgo appellant, humeris imposuit libentium militum.* Spartianus in Nigro cap. 10. *Pistores sequi expeditionem prohibuit, buccellato jubens milites, & omnes, contentos esse.* Seneca epistola 83 *Panem siccum* vocat.

BUCCĪNA, σάλπιγξ, à buccis, instrumentum, quo datur signum in hostes ad pugnam; eine Drommeten. Item, quo vigiliæ olim committebantur, seu inchoabantur: quo respiciens Propertius dixit lib. 4. eleg. 4

Et jam quarta canit venturam buccina lucem.

Nam cum nox in quatuor vigilias esset distributa; singulæ autem vigiliæ trium horarum essent; idcircò quarta vigilia sub 4. matutinam nostram inibat, quod tempus Propertius *quartâ buccinâ* designat. Nam sexta nostræ vespertinâ prima inibat vigilia. ¶ 2. Est & Pastorum *buccina* Columellæ lib. 6. cap. 23. & Varroni de R. R. lib. 2. cap. 4. ein Hirtenhorn. ¶ 3. Plinius *buccinum* dixit in eâdem significatione de apibus ad opus excitandis lib. 11. cap. 10. ¶ 4. Quo in genere etiam conchæ minoris nomen est, sic dictæ à similitudine buccini, quo sonus editur, Plin lib. 9. cap. 36. Eine ausgespitzte Meerschnecke.

¶ Buccinare, blasen. Varro R. R. lib. 2. c. 4. *cum buccinatum est.* Senec. Controv. 3. præf. *Ter buccinavit.*

¶ Buccinator, ein Drommeter. Cæsar 2. Civ. cap. 35. ¶ 2. Item prædicator, laudator, ein Ausruffer / der da lobet. per Metaphor. Cic. filius ad Tironem lib. 16. Epist. 21. *Quod polliceris te buccinatorem fore existimationis meæ, firmo id constantique animo facias licet.*

BVCĔPHĂLVS, Βυκέφαλος, Alexandri magni equus, de quo hoc modo Plin. lib. 8. cap. 42, *Alexandri equi magna raritas contigit, Bucephalon eum vocarunt, sive ab aspectu torvo, sive ab insigni taurini capitis armo impressi. Sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharsalii grege emptum. Neminem hic alium quàm Alexandrum regio instratus ornatu recepit in sedem*, &c. *Sine ornamentis verò & nudus cuilibet equisoni in se dedit conscendendum*, ut Plutarchus scripsit. Fertur & Julio Cæsari ejusmodi fuisse equus, qui sessorem alium nullum passus sit præter Cæsarem ipsum. Gell. lib. 5. cap. 2. *Equus Alexandri regis & nomine & capite Bucephalus fuit.* Vide & Curtium libro 6. cap. 5. Neque verò Alexandri ille singularis equus *Bucephalus* appellatus tantùm, sed omnes illi id tulere nomen, quibus taurinis capitis insigne inustum esset, ut Scholiastes Aristophanis & Hesychius nos docent. Conf. Salmas. in Exercit. Plinian. p. 893. Vossius lib. 4. Instit. Orat. pag. 132. Gronov. ad Stat. Silv. pag. 31. ¶ 2. *Bucephalus* c. l. dicitur urbs, quam Alexander Bucephalo equo condidit: quæ *Bucephale*, & *Bucephala*, & *Bucephalea* aliis appellata. Vide Curtium lib. 9. cap. 1. n. 6.

BVCĔRVS, a, um. Festus: *Bucerum pecus de bubus dicimus.* Lucret. lib. 6. v. 1240

Lanigeras tanquam pecudes & bucera secla.

Ovid. lib. 6. Metam. v. 395

— — armentaque bucera pavit.

Apud Lucretium lib 2, 660.

Lanigeræ pecudes & equorum duellica proles
Buceriæque greges.

Ubi videtur per Epenthesin j. interseruisse, ut *Bucerius* dixerit pro *Bucerus*: & quemadmodum alibi *alituum* pro *alitum* dixerat: & alius Poëta vetus *Larvialis* pro *larvalis*: deinde τὸ *Grex* fœmineum fecisse, de quo suo loco.

¶ Buceras, atis, βύκερας, herba, quam fœnum Græcum vulgo vocant, auctore Plinio lib. 24 extremo: propter semen corniculis inclusum ita appellatum. Bocfshorn.

BVDA, æ, Ptolemæo Κύρτα, Curta, Hungariæ Metropolis, capta & direpta à Turcis Anno Christi 1526: recuperata a Christianis 1686. vulgo Ofen.

BVFO, ōnis, mascul. Rana rubeta, veneni plena. eine Kröte. Virg. Georg. 1. v. 184

Inventusque cavis bufo, &c.

Dissidium bufonibus est cum araneis: sed ab his icti bufones plantagine admorsâ sibi medentur. Erasm. in Dialogo de Amicitia.

BVGLOSSVS, βύγλωσσος, fœmin. & *buglossum* neut. *lingua bubula* Latinè, herba est nota, *borraginem* vocant, Bürretsch. Buglossum vulgare anchula est, Ochsenzung. Plin. 25. cap. 8.

C BVGŌNES, βυγενεῖς, apes natæ ex putrefacto bove, unde & nomen illud acceperunt. Varro lib. 3. de re rust. cap. 5. Wilde Bienen.

BVLBVS, βολβὸς, qui sit, ignorari hodie putat Matthiolus. Fuerunt autem varia *bulborum* genera, de quibus Plinius lib. 19. cap. 5. sub finem. Excitandæ Veneri facere Ovidius lib. 2. extremo de remedio amoris significat. Unde *salaces bulbos*, Martialis dixit lib. 3. epigr. 75. Præcipue autem de Megaricis id celebratur. Plinius lib. 20. cap. 9. *Venerem maxime Megarici stimulant.* Columella lib. 10. qui de hortorum cultu est vers. 106

Jam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Adde Martialis lib. 13 epigr. 34. cui *Bulbi* titulus est.

¶ 2. Alioqui *Bulbi* & *bulbuli* apud auctores idoneos dicuntur radices rotundæ vel fiorum vel herbarum, vel olerum, ut lilii, croci, narcissi, item arundinum, allerley grobe und runde Wurtzeln/ die sich schälen lassen/ an Blumen/ Kräutern/ Kolwurtzeln/ Zwiebeln. Plin. lib. 2. cap. 5. de lilio: *Nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos.* Est autem *bulbus* alius *esculentus*, βολβὸς ἐδώδιμος, Eschlauch/ alius *vomitorius*, ἐμετικὸς, qui & narcissus, Narcissen oder Rößlein; alius denique *agrestis*, qui vulgò *Hermodactylus* est, Zeitrosen/ Herbstblumen/ Matth. Jun.

¶ Bulbaceus. Plin. 21. c. 26 *Radix bulbacea.*

D ¶ Bulbosus, ut, *radix bulbosa*, so viel Stücke hat/ den Zwiebeln gleichet. Plin. lib. 21. c. 17. & 21.

BVLCOLACCA, vel *Burculacca*, aut *Buthrolacca*, Græcis est cadaver excommunicati, quod alio nomine τυμπανιαῖον vocant: de cujus vocis etymo vid. Leo Allatius lib. *de quorun. Græcorum opin.* §. 12. p. 142. qui deinceps, quæ ipse circa talem Burculaccam contigisse vidit, recenset. Rem vero quod spectat sciendum est, existimare Græcos, eorum, quos durante excommunicatione mors corripuit, corpora non resolvi in pulverem, sed instar tympani intumescere, ac noctu potissimum à Satana ad terrendos homines indui, neque in cineres prius resolvi, quam à vinculo excommunicationis soluta sint. Conf. Anton. Legerum apud Hotting. part. 3. Eccles. sect. 1. p. 178.

BVLEVTA, æ, Græcum: quo designabantur Consiliarii publici Civitatum in Græcia Asiaque, qui Latine *Decuriones* [nam Romæ *Senatores* dicebantur] appellati. Reperitur hæc vox in libris Juris, & apud Plinium lib. 10. Epist. 48. ubi vide quæ olim notavimus. Ein Rathsherr.

A ¶ Buleuterium, βυλευτήριον, ein Rath-Hauß. Plin. lib. 36. cap. 15, *Cyzici & Buleuterion vocant ædificium amplum*, &c.

BVLGA, , ein Wadsack/ oder Satteltasche/ crumena. Lucilius lib. 6. apud Nonium:

Cui neque jumentum est, nec servus, nec comes ullus,
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet ipse.
Cum bulga cœnat, dormit, lavat: omnis in una
Spes hominis bulgâ, hac devincta est cætera vita.

BVLGĂRI, Scythica gens, quæ Mœsiam inferiorem occupavit. Hinc

¶ Bulgaria, Mœsia inferior, ævo posteriori, appellata.

BVLLA, æ, πομφόλυξ, eine Wasserblase. *Homo bulla*: de fragilitate & fugacitate vitæ humanæ proverbium. Varro lib. 1. de re rust. cap. 1. *Si est homo bulla, eo magis senex.* Eobanus in Eidyll. lib. 10.

Quam citò bulla perit, tam flos cadit ille juventæ.

¶ 2. A similitudine *Bullæ* dicebantur globi illi, quos triumphantes Romæ, puerique ingenui de collo suspensos auro conflatos gestabant. Nam libertinis *Scorteæ* erant, ut Asconius in Ciceronis Verrinam de Prætura Urbana observat. Conf. Rupert. ad Flor. p. 361. Huc pertinet illud Juvenalis Sat. 5. v. 163

-- -- Quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum,
B *Vel nodus tantum, & signum de paupere loro.*

Nam *Etruscum aurum* bulla ista aurea est. *Etruscum* dixit quod iste mos ab Etruscis Romam derivatus. Vetus Scholiastes: *Antiquitùs nobilium pueri bullas aureas habebant: pauperum de loris, signum libertatis.* Vide Plin. lib. 33. ep. 1. Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 6. ein gülden Knopff. Bullas ejusmodi, & prætextas deponebant, Laribusque consecrabant pueri ex ephebis egressi, decimo septimo ætatis anno, uti ostendit Persius Sat. 5. v. 30

Cùm primum pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Videatur Hercules Prodicius Pigh. pag. 424. seq.

¶ 3. *Bullæ* etiam dicebantur olim ornamenta ad Bullæ similitudinem quodammodo facta. Buckeln/ Spangen/ ut cingulorum & valvarum. vid. Sagittar. de Januis veterum p. 175. Apul. lib. 6 Milesf. *bullis aureis inocolatus, veluti stellis sideriis relucet.* Virg. 9. Æneid. 359

— — phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
Cingula.

Et lib. 12. v. 942

-- -- notis fulserunt cingula bullis
Pallantis pueri.

De *Bullis* quibus exornatæ januarum fuerunt fores, vide Collectanea Taubmanni ad Plauti Asinar. act. 2. sc. 4. v. 20. ¶ 4. Sequioris ævi scriptores, sigilla, quæ literis, Principum maxime, appendebantur, *bullas* vocàrunt. Quo nomine & ipsæ illæ literæ sive diplomata veniebant. Alexii Comneni Constitutione: *De monasteriorum beneficiis aureæ tres bullæ emissæ sunt.* Unde & nobilissima illa Constitutio Caroli IV. Imp. *Bulla aurea* vulgo vocatur. vide supra in *Aurum.* Colerus, qui cap. 4. Parerg. has *bullas* à Græco βυλὴ derivat, cum Festo frustrà est. De *bullis* istis prolixe eruditissimus Kirchmannus lib. de Annulis pag. 51. seqq.

¶ Bullula, ein Bläßlein. Cels. lib. 2. cap. 5. *Si urina bullulas excitat.*

¶ Est hinc bullatus, bulla insignitus. Juvenal. Sat. 14. v. 4.

Si damnosa senem juvat alea, ludit & heres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.

Bullatus heres, id est, filius adhuc puer bullam & prætextam gestans. Germani dicunt: wie die Alten sungen/ so zwitzscherten die Jungen. Val. Max. III. cap. 1. e. 1. *statua* [pueri] *bullata*, Et apud Persium Sat. 5. v. 19 *Bullatæ nugæ*:

Non equidem, inquit, *hoc studeo, bullatis ut mihi nugis*
Pagina turgescat.

Bullatæ nugæ sunt argumenta inania, in quibus nihil frugi inest. Ubi multum verborum, nihil solidæ rei. *Nugas canoras* Horatius de arte poët. v. 322 dixit. Groß Geschrey/ wenig Wolle. In manuscriptis libris tamen non *bullatis*, sed *pullatis* legitur, ut Casaubonus observat, quem vide.

¶ Bullare, & bullire, verba duo activa, idem significantia. Neque enim *bullire*, fervere tantum ita liquida, ut bullas mittant; sed & *bullare*: Nec *bullare* tantùm, excitata in spumas bullasque, verum *bullire* etiam dicuntur. Plinius lib. 38. cap. 6. de urina: *mala signa rubræ, pessima nigræ: mala bullantis & crassæ*, Et lib. 28 c. 35 *Maris ipsius tranquillus sonitus, spumæve dispersæ, aut aquæ bullantes.* Cato de re rust. cap. 105. *Ubi bullabit vinum, ignem subducito*, wann er wird kochen und Blasen werffen. Celsus lib. 5. cap. 19 *Ex olei hemina & aquæ marinæ altera cocta donec bullire desinat.* Persius Sat. 3. v. 33

— — — — & alto
Demersus, summa rursus non bullit in unda.

Vet. Gloss. *Bullit*, καχλᾷ, ζεῖ.

¶ Bullatio. Hoc substantivum Harduinus ex MSS. libris Plinii vindicavit lib. 34. cap. 14 sub fin. *Lapis hic & in Cantabria nasci-*

nascitur, non ille magnes verus, caute continua, sed sparsa bullatione, ita appellant. Hoc est, magneticos lapillos bullarum instar per agros spargi, non è continua rupe excidi.

¶ Composita ebullare, &

¶ Ebullire, Persius Sat. 2. v. 10

-- -- -- -- -- ô si
Ebullet patrii praclarum funus.

id est, ad bullæ similitudinem erumpat, möchte sich nur ein wenig sehen lassen/ herfür blicken. Cic. 3. Tusc. c. 18 *virtutes ebullire & sapientias.*

¶ Rebullire. Apulejus lib. 5. p. 170 (Elmenh. ed.) *Lucerna fervens oleum rebullivit in ejus humerum.*

BVMAMMA, βούμαμμα, Varroni lib. 2. de Re Rust. cap. 5. & Macrobio lib. 2. Saturn. cap. ult. genus quoddam uvæ est grandioris, quod tumeat ad similitudinem mammarum bovis, grosse welsche Weinbeeren. Eadem &

¶ Bumastos vel *Bumasta* dicitur ex Græco μαςὸς: quod uber sive mammam significat, Virgil. 2. Georg. v. 101.

Non ego te, mensis & dis accepta secundis,
Transierim Rhodia, & tumidis Bumaste racemis.

BVMELIA, Plinio fraxini Macedonicæ species est lib. 10. c. 13. eine Art eines Eschenbaums.

BVNIVM, βούνιον, Napi genus, Plin. lib. 20. cap. 4. quemadmodum & *bunias* βουνιὰς sed diversum: βουνιάδα enim napi vocant illud genus, quod rapo & raphano simile est, sed βούνια dicuntur, Steckrüblein. Paul. Eberus. Napum silvestrem, *bunium* credit esse Matthiolus.

¶ Est & *Pseudobunium*, ψευδοβούνιον, Dioscoridi.

BVPALVS, i. Anthermi, seu Antherini filius, Chius, marmorarius: vel ut alii volunt, plastes aut etiam pictor: qui fratrem Anthermum seu Antherinum habuit ejus artis. Hos, cum imaginem Hipponactis Poetæ, fœditate vultus notabilis, per lascivìam proposuissent ridentium circulis, Hipponax indignatus tam amaro persecutus est carmine, ut ad laqueum compulerit. Quò Horatius Epod. 6. respiciens canit:

Qualis Lycambæ spretus infido gener
Aut acer hostis Bupalo.

Ibi enim Hipponactem poëtam circumscribit. Sed hanc de Bupalo atque Anthermo historiam, vanam arguit Plinius lib. 36. cap. 5. Scribit Pausanias in Messenicis Bupalum hunc omnium primum finxisse Fortunam, capite polum, altera manu Amaltheæ cornu tenentem.

BVPHTHALMOS, βούφθαλμος, planta caulibus tenuibus mollibusque, foliis fœniculi, flore luteo, anthemide majore, oculi similitudine, unde nomen traxit, Rindsaug/ Kuhdil/ quod anethi folia referat.

BVPHONVM, herba, sic dicta quòd boves necet ab iis comesta, ἀπὸ τοῦ φόνος, *cædes, mors, &* βοῦς *bos.* Alii *Chamæleontem* vocant, alii *Ixium* seu *Ixiam* potius. Est autem *Chamæleon niger* Matthiolo, Eberwurtz.

BVPLEVROS, βούπλευρος, seu βούπλευρον, herba Plin. lib. 22. cap. 22. seu olus potius sponte nascens, caule cubitali, foliis multis longisque capite anethi. Græcis notum & laudatum in cibis ab Hippocrate.

BVPRESTIS, βούπρηστις, species est cantharidum, similis scarabæo longipedi, fallit inter herbas boves, devorataque ita inflammat, ut rumpat, unde & nomen accepit, παρὰ τοῦ πρήθειν τοὺς βοῦς, hoc est, ab inflando & rumpendo boves, ein Qualster/ Eberus, vel grüner stinckender Kefer. ¶ 2. Est & *Buprestis* herba inter olera, lachani species, Theophrasto lib. 7. de historia plantarum, cap. 8, & Galeno: quod verò Plinium fugit lib. 22. cap. 22. ein Zugemüß oder Kolkraut wilder Art. Quidam esse volunt auriculam leporis descriptam à Dodonæo nomine Bupleuri. Hesychio βουπρήστις olus; sed βουπρήστις insectum notat. Vide Dalechamp. ad Plin. loc. cit.

BVRA, æ, sive *buris, burim:* dicitur pars aratri posterior curvata, qua aratrum regitur, βούρα quasi βοὸς οὐρὰ, quod similitudinem habeat caudæ bovis, Pflugsterze. Ita vulgò quidem habetur & confunditur *buris* & *stivæ* significatio, cùm Pflugsterze tamen potius sit *stiva*, non *buris*, sitque buris curvamen aratri illud, quod vomerem excipit. Varro lib. 1. de re rust. cap. 19 *Sæpe fracta bura relinquunt vomeres in arvo.* Virgil. 1. Georg. v. 169

Continuò in silvis magna vi flexa domatur
In burim, & curvi formam accipit ulmus aratri.

¶ Bura, etiam urbs Achaiæ mari hausta, Plinius lib. 2. cap. 92. Ovid. lib. 15. Metam. fab. 5. Pausanias in Achaicis eam dictam à Bura, Jonis & Helices filia, tradit. Buræ verò ædes est Cereris, Veneris, Liberi Patris & Lucinæ, ibid.

BVRDEGALA, & Burdigala, Βουρδίγαλα, Suidæ, *Burdigalia*, Straboni, Galliæ civitas est, Aquitanorum nobilissimum emporium, vulgo Bourdeaux. Ausonii Patria, quam in Claris Urbibus cap. 14 vocat

-- insignem Baccho, fluviisque virisque,
Moribus, ingeniisque hominum procerumque senatu.

Et epist. 24. v. 79

Santonus ut sibi Burdigalam, mox jungit Aginnum.

A ¶ Burdegalensis. Sidonius carmine sub epist. 13. lib. 9, *coram discipulis Burdegalensibus.* Et Venantius Fortunatus lib. 1. carm. in Leontium episc. *Burdegalense premium.*

BVRDO, ōnis, ein Maulesel. Ulpianus lege 49. de Legatis & fideicommissis lib. 3. *Item* [legato continentur] *jumenta, vel lectica, vel sella, vel burdones.* Et Eugenius episcopus Toletanus carmine 22

Burdonem sonipes generat commixtus asellæ.

Usus & vulgatus interpres 2. Reg. 5, 17.

BVRGVS, vox posterioris Latinitatis. Vegetius lib. 4 cap. 10 *Castellum parvulum, quem Burgum vocant.* Videtur a Græco πύργος esse, quod Latine etiam scribi cœpit, ut infra dabimus, & datum Posterioribus nostris curis fuit, ubi plura de *Burgus*. Inde haud dubie est nostrum Burg.

¶ Burgarii hinc dicuntur in hujus nominis titulo Cod. Theod. qui est 14. libri 7.

BVRICVS, sive Burichus, mannus, mannulus, minor equus. Paullinus Nolanus epist. 29 cap. 12, *macro illam & viliore asellis burico sedentem* &c. Vetus Horatii interpres ad Epod. 4. v. 14 *Manni equi sunt, quos vulgo burdones vel burichos nominamus.* Vetus Gloss. *Mannus*, βουρίχος.

B BVRRAE, quisquiliæ. Ausonius Præfat. ad Latinum Pacatum:

At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiasque,
Credemus gremio cui fovendum?

Ad quem locum Scaliger: *Usus est vocabulo Aquitanico. Nam hodie major pars Aquitanicarum nationum quisquilias vocat burras.* Narrenpossen.

¶ Burrire. Apulejus lib. 8. p. 211. *formicarum nidificia in carioso stipite burriebant.* Ita & Pricæus expressit p. 168. Ajunt autem fictam vocem esse, quæ susurros referret formicarum, qui quod inauditi sunt, mavult idem Pricæus in Notis p. 454, secutus vestigia Oxoniensis codicis, *oberrabant*, quod propius est, quam Beroaldi *bulliebant.*

BVRRVS Festo auctore antiquis erat *rufus.* Salmasius in Spartiani Hadrian. c. 3 quasi πυῤῥὸς dici vult, idemque esse quod *Byrrus* suppresso χιτῶνος nomine, de quo supra in *Birrus.*

BVSIRIS, idis: Neptuni filius, Ægypti Rex fuit. Qui quod Diis suis hospites immolare soleret, ab Hercule, quem ipsum quoque interficere parabat, superatus exstinctusque est. Virg. 3. Georg v. 4

-- -- Quis aut Eurysthea durum,
Aut illaudati nescit Busiridis aras?

C Ovidius lib. 1. Art. A. illaudatum hunc *justi* titulo mactat. Sic enim à versu 647

Dicitur Ægyptos caruisse juvantibus arva
Imbribus: atque annos sicca fuisse novem;
Cum Thrasius Busirin adit, monstratque piari
Hospitis effuso sanguine posse Jovem.
Illi Busiris: Fies Jovis hostia primus,
Inquit: & Ægypto tu dabis hospes aquam.
Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit: infelix imbuit auctor opus.
Justus uterque fuit: neque enim lex æquior ulla est,
Quàm necis artifices arte perire suâ.

Integrâ Oratione encomium contexuit Isocrates quoque Busiridis tyranni crudelissimi consilio haud temerario, quia ingenia nobilia hunc habent morem, ut aliquando in argumento vili, ridiculo & παραδόξῳ vires suas periclitentur, & ludo quasi seria atque ordinaria fallant.

Bustum, vide *Uro.*

BVTEO, ōnis, Plinio *Triorches* [τριόρχης, à testium numero] genus est accipitris, ein Bußfahren/ Maßwey/ id est, *milvus palustris*, Maßhu/ id est, *bubo palustris.* Saxones ein Ruttelwey vocant, à milvi similitudine. Plin. lib. 10. c. 49. & lib. 11. c. 49. Sed

D ¶ *Botaurus* [*bos taurus* Plinio] *Butorius* vel

¶ *Butio*, ardea stellaris minor est, eine Rohrdommel/ Wasserochs/ Auctor Philomelæ l. d. in *Bubo.*

¶ Subbuteo, ὑποτριόρχης, ein Habicht/ Eber.

¶ Buteo est etiam familiæ Romanæ cognomen. Florus lib. 2. c. 2. M. Fabio Buteone Consule.

Butio, vide paullo ante sub *Buteo.*

BVTHYSIA, æ, βουθυσία: maximum sacrificium, quale hecatombe etiam fuit. Græci enim non rarò particulam *Bu* præponere rerum vocabulis fuerunt soliti, quas magnas demonstrare volebant, à boum magnitudine scil. Ita enim grandes pueros βούπαιδας: & ficum mariscam, quæ grandior, βούσυκον appellarunt, quod Festus observat in *Bulima.* Quæ ex Varrone videtur hausisse: eadem enim apud ipsum lib. 2. de re rust. cap. 5. legas. *Buthysia* Suetonius meminit in vita Neronis cap. 12.

BVTROTVM, βουθρωτὸν, oppidum Thesprotiorum, potissimæ Epiri gentis, Plinio colonia Epiri, non longè ab Ambracio sinu. lib. 4. c. 1. Virg. 3. Æn. v. 292

portuque subimus
Chaonio, & celsam Butroti ascendimus urbem.

BVTVBATA, nugatoria, Festus ex Nævio.

BVTYRVM, βούτυρον, Butter: Dictum inde quod ex lacte bubulo coaguletur, teste Plin. lib. 28. c. 9. *Butyrum recens*, frische Butter. Secunda aliis corripitur, aliis producitur. Sidonius Apollinaris Carm. 12 Phalæcio:

Infundens acido comam butyro,

ubi porrecta syllaba est, quemadmodum in τυρὸς, *caseus*, Odyss. Jota, v. 232, unde, & vocabulo βοῦς *bos*, compositum videtur. Corripuit Macer, herbarius poëta, hoc versu:

Cum butyro, modicoque oleo decocta tumorem,

quod ætas Macri excusare potest, quæ multa Græca contra naturam corripuit, ut *Idola*, *Ecclesia* apud Christianos poëtas. Vide Pincieri Parerga lib. 2. cap. 20. Henr. Stephanus in Foro R. etiam Valgii, veteris poëtæ, versum allegat,

Lac niveum butyrumque novum cum melle comedit,

sed dubitatur, an vetusti illius Valgii sit, quippe in fragmentis ejus, ab eodem Stephano editis, nequaquam conspicitur. Τυρὸς quoque correptum affertur ex Homeri Batrachom. v. 38. sed Labbæo corruptus ille versus videtur. Vide Borrichii Prosod. in hac voce, ubi simul miratur, quare prima correpta sit, si à βοῦς originem ducat.

BVXVS, fœm. & *buxum* neut. Græcè πύξος & πύξον, pro arbore & ligno. Virgil. 2. Georg. 449

Ex torno rasile buxum, Buchsbaum oder Buchsbäumin Holtz / das sich glatt schaben und drehen läst. Martialis lib. 1. epigr. 89.

Sed fragiles buxos, & opacas palmitis umbras.

¶ 2. Poëtis vero, ut Statio & Claudiano, *buxus* pro tibiâ buxeâ frequens est, ut lib. 3. Rapt. Pros. v. 130. *Buxos inflare*, Et Ovid. 14. Metam. v. 542

— — *inflati murmure buxi.*

Flöten von Buchsbäumen Holtz.

¶ Buxeus, Buchsbaumern / oder dem Buchsbaum gleich. Mart. lib. 2. epigr. 41

Nam tres sunt tibi, Maximina, dentes
Sed plane piceique buxeique. Schwartze und gelbe Zähne.

¶ Buxosus, idem, Plin. 12. cap. 25. de ligno balsami: *buxosum est optimum*, id est buxo simile.

¶ Buxetum locus buxis consitus. Mart. lib. 3. ep. 58

Viduâque platano tonsilique buxeto.

¶ Buxifer, apud Catull. Carm 4. de Phaselo:

Amastri Pontica, & Cytore buxifer.

Cytorus autem mons Ponticæ regionis.

¶ Buxans, Buxo simile. Apulejus lib. 8. p. 211 *buxanti pallore trepidus.*

BYBLIS, Βυβλὶς, insula parva & rotunda est cum oppido, Plinio lib. 4. cap. 12. Quam & *Melon* & *Zephyriam* & *Mallida* & *Siphum* & *Acyton* dictam, ibidem indicat. ¶ 2. Byblis & filia Mileti dicta, quæ nefando & execrabili amore in fratrem Caunum exarsit; quo cum potiri non posset, in fontem desiliit, ut Ovidius lib. 9. Metamorph. Fab. 11. narrat: quam tamen lib. 1. de Arte amandi laqueo sibi finiisse vitam scribit. Quod & Eustathius Dionysii Scholiastes prodit.

BYBLVS, Βύβλος, urbs Syriæ Phœniciæ, Beryto vicina, in quâ Adonidis templum fuit. Strabo lib. 16.

BYNE, es, βύνη, hordeum est Ætio, quod madefactum, posteaquam germinavit, cum ligulis enatis torretur, Maltz.

BYRRHVS, Latronis nomen apud Horat. lib. 1. Sat. 4. v. 69.

Byrrus; lacerna; vestis genus. vide supra *Birrus*, & *Burrus*.

BYRSA, æ, Βύρσα, Arx fuit in media Carthagine, à corio bubulo sic dicta, quod & Virgil. indicavit lib. 1. Æneid. v. 367

Mercatique solum, facti de nomine Byrsam
Taurino quantum possent circumdare tergo.

Vide in eundem locum expositionem Servii. Florus lib. 2. cap. 15. quo bellum Punicum tertium excidiumque Carthaginis perstringit: *Operis*, inquit, *portus nudatus, & primus & sequens, jam & tertius murus; cum tamen* BYRSA, *quod nomen arci fuit, quasi altera civitas, resistebat.* BYRSAM à corio bubulo accepisse nomen, Strabo quoque lib. 17. & Justinus lib. 15. cap. 5. consentiunt. Βύρσα enim Græcis corium sive pellis est. Leder. Sed aliam caussam Scaliger Animadversionibus Eusebianis

A affert num. 803 pag. 48. qui *Bysram* [unde postea *Byrsa*] à Phœnicibus conditoribus appellatam scribit: quod ἄκραν sive arcem, quod erat, significat. Vide eundem Appendice Operis de Emendat. temp. sive Notis in Fragmenta Selecta Græcorum pag. 28.

BYSSVS, βύσσος, fœm. genus lini subtilissimi, delicatissimi & pretiosissimi, subtil und köstlich Leinwand. Plinius *Byssum* in deliciis fuisse mulierum memorat, & natam primùm in Achaiâ circa Elim, lib. 19. cap. 1. Vid. Lud. Vives ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 11. p. 40. Pausan. lib. 1. Eliacorum inter Elei agri miracula byssum numerat, atque in Achaicis, Fœminas Patris e bysso Eliacâ texendis reticulis & aliâ veste victum sibi potissimùm quærere. Fila byssi, sparteis funibus firmiora habita, Paullinus auctor Jambo ad Cytherium vers. 779

Contexta, inquit, *bysso vestis irruptam fidem*
Signat valente stamine.
Nam fila byssi fortiora & sparteis
Feruntur esse funibus.

De pretio eorum Plinius d. l. sub finem Capitis. Est hinc adjectivum

¶ Byssinus, ut, *linum byssinum*, Plin. c. l. *Byssina & floride depicta vestis*, Apul. lib. 11. ¶ *Verba byssina*, mollicula & blanda

B sunt, Germanis etiam Seiden Wörtlein.

BYZANTIVM, Βυζάντιον, Thraciæ longe clarissima & maxime memorabilis urbs fuit, contra Asiam sita, post à Constantino Imperatore magnifice exstructa atque munita, & *Constantinopolis*, appellata, quanquam ipse *Novam* vocari *Romam* mallet. *Byzantium* liberæ conditionis oppidum, antea *Lygos* dictum, Plinius auctor est lib. 4. cap. 11. Nomen à Byzante conditore est. Cujus & Claudianus meminit lib. 2. in Eutrop. vers. 83. - - *Hoc Byzas, Constantinusque videbunt.* Vide Eustathium in Dionysii περιήγησιν sive Orbis terræ descriptionem. De conditu ejusdem Tacitus Annal. 12. cap. 63. Ipsius Urbis descriptionem habes apud Dionem in Severo: quam Zonaras in suam Historiam de Constantino Magno transcripsit: quam Tomo 3. initio dedit. Celebre fuit Byzantium, non modo Imperatoribus res in Oriente gerentibus [quorum & sedes fuit] verùm etiam Ecclesia atque Episcopis dignitate eminentibus & auctoritate præstantibus, non in Thracia solùm, sed Asia vicina & Græcia pene omni. Quo quidem honore cum multis seculis excelluisset, demum anno Christi 1453, cum Fridericus tertius imperare cœpisset, à Mahomete Turcarum principe Constantinopolis capta est, 3. Calend. Junii [alii 4. Calend. Julii] die obsidionis quinquagesima quarta. Historiam exposuit Chalcocondylas lib. 8. rerum Turcicarum. Exstat & ab aliis recitata.

¶ Byzantius, gentile. Cicer. de provinc. conf. c. 3. *urbs Byzantiorum.* Item adjectivum. Ovid. 1. Trist. 9. v. 31

C *Quaque tenent ponti Byzantia littora fauces.*

¶ Byzantiacus. Stat. 4. Silv. 9.

Aut Byzantiacos colunt lacertos.

Phalæcius est versus. Et hoc loco lacertus piscis est genus, non dissimile scombris.

¶ Byzantinus, aliud gentile. Ausonius de Constantinopoli & Carthagine:

Ite pares, tandem memores, quod numine Divûm
Augustas mutastis opes & nomina: tu cum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti.

BYZES & Byza, æ, lapicida Naxius, qui primus è lapidicinis pentelicis ad tegulæ formam marmor secuit; σύγχρονος fuit Aliattæ Lydi & Medi Astyagis; Ejus statuæ Naxi cum hâc inscriptione fuerunt:

Naxi hæc Latoidæ fecit solertia Byzæ,
Cui primùm secta est tegula de lapide.

Quam Frid. Sylburgius in Notis emendat in hunc modum:

Naxius Evergus me Latoidæ dedit, ortus
Byza, cui primùm de saxo tegula fissa est.

Vid. Pausanias in Eliacis.

BYZIA, castelli nomen apud Corn. Nep. Alcibiade cap. 7, 4. *Sed ibi* Ortelius, & Vossius *legunt* Bysanthen. Meminit & Plin. N. H. lib. 4. cap. 11. & Ptolemæus.

C.

LITERA sic posita prænominis nota est & significat Cajus. ¶ 2. Legitur autem Servio teste per *g*, ut, *C. Julius Cæsar*, Gajus Julius, &c. vide Cajus. Cn. *Cneum* notat & legitur eodem modo per *g*, ut, *Cn. Pompejus Magnus*, Gneus Pomp. &c. Sed CAES. Cæsar, COS. Consul, CAESS. Cæsares, COSS. Consules. Sic COS. DES. Consul Designatus. ¶ 3. *Tristis* hæc litera appellabatur, quod nota condemnandi esset. Asconius Pedianus in Divinat. Ciceron. *In divinationibus*, inquit, *& in aliis caussis majoribus universi judices in cistam tabulas simul conjiciebant suas, easque insculptas literas habentes: A absolutionis: C condemnationis, si de alicujus capite agebatur: N. L. Ampliationis: his enim literis significabatur* NON LIQVERE. Sed CD. nota est contradictionis. Vide Ærodium ad Declamat. Quintil. 254.

CABALLVS, Καβάλλης: equus ein Pferd. Proprie de jumentis dossuariis; seu illis equis dicitur, qui onera gestant, aut alia caussa viles maximè essent. Et Græcis Grammaticis Καβάλλης dicitur ἀπὸ τοῦ καταβάλλειν, quo Dores pro καταβάλλειν uti soliti; ab injiciendis oneribus scilicet. Horat. lib. 1. epist. 18. v. 36

Thrax

Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum;

Caballum vocat, quo hortenses copiæ vectabantur in forum. Ausonius de iis usurpavit hoc nomen, qui molas versant. Petronius: *Mollis, debilis, tanquam caballus in clivo.* Horatius lib. 1. Epist. 14. extr.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

hoc est, Nemo suâ sorte contentus est.

¶ Căballīnus, a, um: adject. ut, *Caro caballina*, apud Plinium 28. cap. 20. Pferd-Fleisch. *Caballinum fimum.* Idem lib. 29. c. 5. Pferd-Mist. Persius *Aganippen* seu *Hippocrenen*, *Caballinum fontem* dixit Prologo Satyr.

Nec fonte labra prolui caballino.

Scazon Senarius. Nimirum Pegasus equus hunc Musarum fontem pede exsculpsit.

¶ Est & *Caballus* cognomentum Romanum. Nam *Sestium Caballum* apud Martialem legimus lib. 1. Epig. 41.

CABVRA, Plin. Lib. 31. cap. 3, *Unus in toto orbe traditur fons aquæ jucundè olentis in Mesopotamia Caburæ. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Juno perfusa sit.*

CABVS, ein Vierling / der vierdte Theil eines Scheffels. Ebræum.

CĀCĂBVS, & caccabus, κάκκαβος & κακάβη, olla, Kochtopff. Quo pulmentarium coquebatur: vide Legem cum de Lanienis 18. §. Asinam 2. D. de instruct. & instrumento Legato. Varro lib. 4. de L. L. *Vas, ubi cibum coquebant*, CACABVM *appellârunt.* Vet. Gloss. *Cacabum*, χύτρον. Laberius apud Petronium de Ciconia:

Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria,
Nequitiæ nidum in cacabo feci tuo.

Perstringit luxuriam Romanorum, qui Ciconiam quoque piam illam, & bene meritam avem (quibus de causis & apud quasdam gentes, ut Plinius auctor est, capitale fuit occidere) in cibum conficiant. Hoc enim vult, nequitiam sive luxuriam effecisse, ut Ciconia in cacabo nidum faciat, h. e. in cacabum commigret, quo in cibum coquatur. Fuerunt autem cacabi & fictiles, puto & ænei; quorum mentio apud Columellam lib. 12. de R. R. cap. 46. Argenteorum mentio fit apud JCtos. Apud Siracidem cap. 13. v. 3. quod 70. χύτραν, & λέβητα dixerunt, Vetus Interpres *Cacabum*, & *ollam* convertit. Nam & *ollæ* aheneæ erant.

¶ Cacabulus vel Cacabulum, vasis genus, apud Tertullianum Apolog. cap. 13. *Domesticos*, inquit, *Deos, quos Lares dicitis, domestica potestate tractatis, pignerando, venditando, demutando aliquando in cacabulum de Saturno, aliquando in trullam de Minerva, ut quisque contritus & contusus est, dum diu colitur.* Videri sic potest diminuta forma à *Cacabus*: sed Lacerda a *cacando* derivat, ut sit vas spurcitiarum, in quod venter exoneratur, quia Saturnus ex caudice ut plurimum exsculptus fuerit.

CACALIA, κακαλία, sive *leontice*, herba est Dioscoridi in montibus nascens, foliis albis, oleaginis similibus, reperitur in Alpibus Apennini, Matthiol. wild Thümmich.

CĂCEMPHĂTON; κακέμφατον vel κακόφατον.

¶ Aut compositio est injucunda, ut:

-- -- *numerum cum navibus æquat.*
Item,
Rem repetunt regnumque petunt, vadunt solida vi,

Ennius. ¶. 2. aut detorsio sermonis vel dictionis in sensum obscœnum, ut, *si qua latent, meliora putat.* Ovid. Metam. 1. v. 502. Vide libellos de vitiis & virtutibus orationis.

CACHEXIA, καχεξία, Celso lib. 3. cap. 22 *malus corporis habitus est, unde omnia alimenta corrumpi contingat:* fitque, cum cui longo morbo corpus non reficitur, aut malis medicamentis affectum est, aut maligno victu diutius usum est, eine böse Gestalt des Leibes.

CĂCHINNVS, risus solutus & immoderatus, ein groß Gelächter. Sueton. Octavio cap. 98 *Cachinnum sustulit, atque in jocos effusus est*, hat ein groß Gelächter getrieben. Cicero de Clar. Orat. cap. 60 *commovere cachinnos irridentium.* Juvenal. Satyr. 3. v. 100 *cachinno concuti.* ¶ Dicitur & de undarum sono: Catullus de Nuptiis Pelei Carm. 65

Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus proclives incitat undas:
Quæ tardè primùm clementi flamine pulsæ
Procedent, leni resonant plangore cachinni.

¶ Cachinno, cachinnare, neut. & *Cachinnari* deponens, καγχάζειν. überlaut lachen. Apul. lib. 3. Miles. cum Accusandi casu extulit. *At ille non contentus, quod mihi nec adsistendi solatium perhibuit, insuper exitium meum cachinnat.* Lucretius lib. 4. v. 1169 *furtimque cachinnant.* De Mari usurpavit Accius apud Nonium in *Cachinnare:*

Simul & circum magna sonantibus
Excita saxis sæva sonando
Crepitu clangente cachinnant.

Cachinnantem sævitiam, quis dixerit, & quænam illa sit, vide in *Sævus.*

¶ Căchinnatio. Cicer. in Tuscul. 4. cap. 31 *Si ridere concessum sit, vituperetur tamen cachinnatio*, so das Lachen niemand gewehret ist / soll man doch das grobe und bäurische Lachen nicht loben.

¶ Căchinno, nomen. Pers. Sat. 1. v. 12.

Quid faciam? Sed sum petulanti splene cachinno.

¶ Decachinnare pro deridere Tertullianus dixit lib. 1. ad Nation. cap. 19 *quò resolutius decachinnetis.* Idem Apolog. cap. 47, *Gehennam si comminemur, decachinnamur.*

CĂCO, are, alvum dejicere, sich leichter machen / zu Stuhle gehen. Martialis in luxum fœminarum sui temporis, quæ sordibus suis aurea vasa parabant, sub Bassæ persona invehitur lib. 1. Epigr. 38

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro,
Bassa; bibis vitro: carius ergo cacas.

¶ Căcātus, Catull. carm. 37. *Annales, Volusi, cacata charta.*

¶ Căcatūrio. Martial. lib. 11. epigr. 78

Cœnaturit Vacerra, non cacaturit.

¶ Concăcare, apud Senecam de morte Claudii lusu: *Omnia certe concacavit.*

CĂCŎDAEMON, κακοδαίμων, dæmon noxius, genius malus. Valer. Max. lib. 1. c. 1. ¶ Astrologis *Cacodæmon* duodecimus ab Horoscopo locus dicitur: de quo Jul. Firmicus lib. 2. cap. 20. & cap. 22. extr.

CĂCŎĒTHĒS, neut. κακόηθες, ulcus ex illo genere, ex quo est *carbunculus* aut *cancer*, ein böses / gifftiges und unheilsames Geschwär / Plin. 22. c. 25. Cels. lib. 5. cap. 27.

¶ Deinde consuetudo mala, böse Gewonheit / ex κακὸς & ἦθος. Juvenal. Sat. 7. vers. 51

-- -- -- -- *tenet insanabile multos*
Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.

id est, multi laborant cupiditate scribendi, ut morbo insanabili.

CĂCOSTŎMĂCHOS, κακοστόμαχος, qui debilitato laborat ventriculo, der einen schwachen und bösen Magen hat. Græce Cicero scripsit lib. 16. epist. 6. ad Fam.

CĂCŎSYNTHĔTON, κακοσύνθετον, deformis & vitiosa compositio, male collocatum, ut apud Virgil. 9. v. 610

Omne ævum ferro teritur, versâque juvencûm
Terga fatigamus hastâ, &c.

CĂCŎZĒLIA, Κακοζηλία, mala affectatio vel imitatio, ein Affenwerck / ut si quis copiam affectans disertam, in stultam incidat loquacitatem, Quintil. lib. 8. cap. 3 *Tumidos & corruptos, & tinnulos, & quocunque alio cacozeliæ genere peccantes, certum habeo non virium, sed infirmitatis vitio laborare.* Et lib. 8. c. 3 Κακόζηλον, *id est mala affectatio per omne dicendi genus peccat.*

¶ Căcŏzēlos, qui hoc genere vitii laborat. Suetonius Augusto cap. 86, *Cacozelos & antiquarios, ut diverso genere vitiosos, pari fastidio sprevit*, der etwan böses nachthut.

CACVLA, Plauto servus est militis, quasi ἀκόλουθος, ein Droßbub / der auff seinen Junckern wartet. Trinumm. a. 3. sc. 2. v. 95, *Video caculam militarem me futurum haud longius.*

CĂCV̄MEN, vertex vel summitas cujuscunque rei, der Gipffel / die Höhe oder Spitze / ut, *cacumen montis*, Plin. lib. 6. cap. 7. *Alpium* Idem lib. 3. c. 16. pr. *Arborum aut ramorum præacuta cacumina*, Cæsar lib. 7. cap. 73. Sic & Plinius lib. 10. cap. 53 *Turdi in cacuminibus arborum nidificantes.* Et fine antecedentis cap. *Umbilicus ovis a cacumine inest*, das spitzige Theil am Ey. Elegantissime Laberius apud Macrobium lib. 2. Saturnal. cap. 7

Si tibi erat libitum literarum laudibus
Floris cacumen famæ nostræ frangere, &c.

¶ Căcūminare, zuspitzen / apud Ovid. 3. Metam. v. 195 *Dat spatium collo, summasque cacuminat aures.*

¶ Cacuminatus, ut, *ova cacuminata.* Plin. 10. cap. 52.

¶ Decacuminare, abköppen. Columella lib. 4. cap. 7. *Si excesserit pedalem longitudinem, decacuminare conveniet.* Idem lib. 5. cap. 6. *arbor decacuminanda est.*

¶ Decacuminatio, Abköppung. Plin. lib. 17. cap. 24 *decacuminatio cupressi, piceæ, cedri.*

CĀCVS, i. Juvenalis Sat. 5. v. 125

Ducèris planta, velut ictus ab Hercule Cacus.

Fuit Evandri nequissimus servus, & latro, vomens ignem, id est, vastans & exurens agros, Virgil. 8. Æn. & Ovidius 1. Fastorum vers. 551. & vetus Scriptor de Origine Romana. Poetæ tradunt Vulcani filium fuisse, semihominem, in vastâ speluncâ habitantem. Livius scribit lib. 1. cap. 7, *Herculem interempto Geryone, boves mirâ specie in ea loca, ubi nunc Roma est, prope Tiberim fluvium abegisse: Cacumque accolam loci, pulchritudine boum captum, avertere eam prædam statuisse, adversosque boum pulcherrimos caudis in speluncam traxisse. Cum verò boves in speluncam actæ ad desiderium (ut fieri solet) reliquarum mugissent, Herculem ad speluncam properasse: quem cum prohibere aditu Cacus conaretur, clava ab Hercule ictum, & pastorum fidem nequicquam invocantem, occisum fuisse.* Huic soror *Caca* fuit: quæ juxta alios fratris furtum prodidit Herculi, eaque ex re divinos honores consecuta est. Lactantius lib. 1. cap. 20. & Servius in 8. Æn. Virgilianæ.

CĂDĀVER à *cadendo* dictum, corpus est exstinctum, ein todter Cörper / ein Aaß. B. Hieronymus in cap. 24. Matth. v. 28. *Pos-*

sumus autem corpus, id est πτῶμα, *quod significantius Latinè* CADAVER, *ab eo quod per mortem cadat, Christi passionem intelligere* &c. *Cadaver cruentum, semiustulatum*, Cicer. pro Mil. cap. 13. Metaphorice *Tot oppidorum cadavera*, Ser. Sulp. Ciceroni lib. 4. ep. 5. verwüstete Städte. *Vivum cadaver* proverbialiter dicitur in eum, qui nihil agit vitâ dignum. Apul. lib. 3. Milesf. *anum quandam gravi senio curvatam, busti cadaver extremum, & vitæ dedecus primum, & orci fastidium appellat.*

¶ Cădāvěrōsus, ut, *facies cadaverosa* apud Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 25. der da siehet / als solte man ihn ins Grab legen.

CADMĪA, καδμεία, *lapis ærosus*, ungeschmeltzt Ertzt / *Cobaltum* vulgò vocant, Cobalt. Estque duplex, nativa eaque diversorum colorum, quæ in fodinis reperitur, ut *nigri*, schwartzer Cobalt / *cineracei*, Aschenfarb Cobalt / & *ferruginei*, Eisenfarb Cobalt. *Cadmia* illa nativa non differt multum *à pyrita*, von dem Ruß oder Kupfferstein. *Cadmia factitia*, reperitur in officinis ubi coquuntur metalla, in den Schmeltz-Hütten / da man schmeltzet allerley Ertz / und fürnehmlich Kupffer. Plinius lib. 34. cap. 10. *Ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur.* Quem cap. 1. ejusd. libri *lapidem ærosum* appellaverat. *Fit*, inquiebat, *è lapide æroso, quem vocant cadmiam.*

CADMVS, Κάδμος, Milesius, orationis prosæ primus auctor, secundum Plin. Scripsit historiam Milesiorum; attulit e Phœnicia literas in Græciam; Plin. lib. 7. cap. 56. Unde Ausonio Epist. 29 literæ vocantur *Cadmi filiolæ atricolores.* & Epistolæ 21. *Cadmi nigellæ filiæ.* ¶ 2. Cadmus alter, ejus progenies, de quo Euripides Phœnissis Agenoris filius, conditor fuit Thebarum in Bœotia. ¶ Apud Horatium lib. 1. Sat. 6. v. 39. *Cadmus*, vel carnificis, vel lictoris nomen est, ut Vetus Scholiastes interpretatur.

¶ Cadmēa, Substant. Thebarum arx: à conditore sic appellata. C. Nepos Pelopida: *Phœbidas Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit.*

¶ Cadmēus, adject. ut, *Cadmea juventus*, Stat. Theb. 8. v. 601. hoc est Thebana. *Thebæ Cadmeæ*, Propert. 1. eleg. 7. ineunte. Scribitur etiam *Cadmæus*, per diphthongum, sed male, quia Καδμεῖος Græce. vide Dausq. in Silium p. 749.

¶ Cadmēius, quadrisyllabum, idem. Statius lib. 8. Theb. v. 520

levius Cadmeius Æmon
Tela rotat.

¶ Cadmēis, patronym. fœm. à Cadmo. Ovid. 4. Metam. v. 544 *Cadmeida palmis Deplanxere domum.* Et Seneca Herc. Fur. v. 758 *impiæ Cadmeides.*

CADO, cadere, fallen / ruere, labi. *Cadere* autem & *consistere* contraria sunt, Cic. in Orat. cap. 28. *Si semel constituerit, nunquam cadet.* Nota sint etiam, *Cadere ex equo, ab alto:* id rursus Cicero, pro Cluent. cap. 62. hoc Plinius lib. 10. c. 38. dixit. Laberius apud Macrobium 2. Saturn. cap. 7

Non possunt primi esse omnes omni tempore:
Summum ad gradum cùm claritatis veneris,
Consistes ægre, & quamde escendas, decides.
Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica.

Quamde pro *quàm*, seu quantum, ut & *tamde* pro tàm dixerunt veteres: item *escendere* pro *ascendere*. Ex eo correximus, & emendavimus tertium versum: nam vulgò legitur:

— — *& quàm descendas, decides,*

absurdo sensu. Itaque *cadere* dicuntur, qui fortunas aut dignitatem suam amittunt: sicut contrà felices, *stare*, dicuntur. Boëthius

Qui cecidit, stabili non fuit ille gradu.

Similiter & *cadere animus* dicitur, cùm deserit, aut cùm contrahitur. *Cadit majestas*, i. e. evertitur imperium, Corn. Nep. 16, 2.4. ¶ 2. Sæpe ad aleæ lusum transfertur hoc verbum. *Cadere* enim ibi dicitur, quod jactis tesseris prosilit: qua ratione Germani quoque verbo Fallen utimur. Terentius Adelphis act. 4. sc. 7. v. 11.

Ita vita est hominum quasi cum ludas tesseris:
Si illud, quod maximè opus est jactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

¶ Hinc alia quoque, quæ veniunt usu atque contingunt, *cadere* dicuntur. Cæsar lib. 3. de Bell. Civili c. 73 ad illum Terentii locum non obscurè respiciens, monet suos adverso casu turbatos: *Si non omnia caderent secunda, fortunam esse industriâ sublevandam.* Nepos Miltiade cap. 2. *Etsi præter opinionem ceciderat res.* Cicero ad Atticum lib. 3. epist. 1. *Nihil mihi optatius cadere potuit*, Mir hat nichts gewünschters mögen fürfallen. In epist. Fam. 2, 19. *Verebar, ne id ita caderet*, dafür trug ich Sorg / es möcht also gerathen. *Cadere in suspicionem*, in Verdacht kommen / Nepos Pausania cap. 2. ¶ 3. *Cadere in deliberationem*, in bedencken genommen werden / in offic. lib. 1. cap. 3. *Cadere in disceptationem*, disputirlich seyn / de orat. lib. 2. cap. 2. ¶ 4. *Cadere caussa*, est caussæ succumbere, ut exponit Hadrianus, die Sach verlieren / lib. 7. epist. 14. *Spes cadit in irritum*, die Hoffnung fällt in den Brunnen / Liv. lib. 2. cap. 6. *Non cadit in virum bonum mentiri emolumenti sui caussa*, Cicer. in offic. 3. cap. 20. Paullò diversius Plinius lib. 35. cap. 10, *Non cadit*, dixit; *in alium tam absolutum opus*, ein solch vollkommen Werck ist einem andern zu machen unmüglich. ¶ Interdum pro mori accipitur: Virgil. 2. Æneid. v. 426 *Cadit & Ripheus.* Sic *cadere prælio* vel *in prælio*, Nepoti 4, 1. 2. & 14, 6. 1. *Cadere in acie* Curtio 4, 1. 28. est occumbere, in der Schlacht todt bleiben. *Cadere sua manu*, Tacit. 15. c. 71. durch seine eigene Hand umbkommen. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 79.

— — — *Cadunt vulneris vi & virium.*

¶ Obsceno intellectu sumitur in illo Plauti Pers. a. 4. sc. 4. v. 104. *Libera eris, si crebro cades*, i. e. viris succumbes. ¶ *Cadere fabula*, dicitur, quæ displicet & exigitur: *Stare* contra, quæ placet & perspectatur. Vide infra STO.

¶ Casus, ûs, ein Fall. Proprie apud Livium 21. cap. 35 *Fessis tædio tot malorum, nivis etiam casus, occidente jam sidere Vergiliarum, ingentem terrorem adjecit*, wenn Schnee fällt. Sic etiam *Casus urbis Trojanæ*, id est ruina, Virg. Æneid. 1. v. 623. ¶ 2. Significat fortunam, inopinatum eventum, & calamitatem, ut patet ex seqq. Curtius 4. cap. 7. n. 13. *sive illud deorum munus, sive casus fuit*, ob solches durch Schickung Gottes / oder ohngefehr geschehen. *Casus horribilis, gravis & repentinus.* Cicer. de orat. lib. 3. cap. 3. *Casus adversos sapienter ferre*, in Unfall sich weißlich wissen zu schicken / lib. 2. cap. 85. Contra, *Accipere graviter casum aliquem*, sich eines Unfalls allzu sehr annehmen / ibidem cap. 52. *Casu acerbo concuti*, Virgil. 5. Æneid. v. 700. *Casus fatalis*, ein Unglück das sonderlich bescheret ist / Cicer. in Philipp. 6. extr. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 8. *In eum casum me fortuna demisit*, in diesen Unfall bin ich durchs niedrige Glück gerathen. *Rem in casum dare.* id est, fortunæ permittere, periclitari alicujus rei fortunam. Etwas wagen. Tacitus 12. Annal. cap. 14. *Rem in casum dare, prælioque experiri statuit.* Idem lib. 1. Ann. cap. 47. *Inmotum Tiberio non omittere caput rerum; neque se Remque publicam in casum dare.* Ita locutus & Livius est lib. 42. cap. 62. Paullò ante cap. 59. extr. *In aleam se dare* similiter dixit, hoc est periculum. Quo etiam illud Maronis pertinet Aen. 4. v. 560

potes hoc sub casu ducere somnos?

Sallust. Jug. cap. 25 *Sperabat sese casum victoriæ inventurum*, id est occasionem. Seneca in Hercule furente vers. 325

Iniqua rarò maximis virtutibus
Fortuna parcit: nemo se tuto diu
Periculis offerre tam crebris potest:
Quem sæpe transit casus, aliquando invenit.

Quod Germani non ineleganter dicunt, es gehet der Krug also lang zu Wasser / biß ihm einmal der Henckel abfällt. Cæsar lib. 1. de Bello Civ. cap. 78 *Plures casus res recipere potest.* Bey diesem kan viel unterlauffen / viel sich zutragen. Et omnia veteres aut *Deo*, aut *Casui* sive *Fortunæ* asscribebant. Virgil. Æn. 12. v. 321.

Quis tantam Rutilis laudem Casusne Deusne
Attulerit?

Cicer. lib. 16. ad. Famil. Epist. 12. *In eum locum res deducta est, ut nisi quis Deus, aut Casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus.* *Magnum Casum*, Manilius dixit lib. 1. v. 530.

Sed dimensa suis consumere sidera signis
Non opus est magni casus, sed Numinis ordo.

Nempe omnia Fortunæ Epicurei tribuebant negatâ Providentiâ: itaque iis semper erat in ore τιέχοντος τύχη. Huc respiciens, magnum Casum dixit, ex eorum opinione scilicet, qui maximam vim Fortunæ asscriberent. ¶ Casu, id est, temere, præter opinionem, præter exspectationem, forte fortuna, ohn Gefehr / ohn alles Vermuthen. *Temere & casu evenire.* Cic. lib. 1. Fam. Ep. 2 *Eo die casu apud Pompejum cænavi.* Ovid. 3. Trist. Eleg. 3.

Hæc mea, si casu miraris Epistola quare
Alterius digitis scripta sit, æger eram.

Si casu miraris, id est, si forte miraris. Cæsar 2. de Bello Civ. cap. 19 *Cùm eo casu venisset.* Et lib. 3. cap. 3. *Ibi casu Rex erat Ptolemæus.* Huic *datâ operâ*, item *consilio*, opponitur. Phædrus lib. 5. fab. 4.

Hoc argumentum veniam mage dari docet,
Qui CASV *peccat, quam qui* CONSILIO *est nocens.*

¶ Cădūcus, a, um, vergänglich / hinfällig. Caducum, quod vel ruit, vel ruinæ vicinum est. Cicero in Somn. Scip. cap. 4, *Infra lunam nihil est nisi mortale & caducum.* Idem de amicit. c. 27, *Res humanæ fragiles caducæque sunt.* gebrechlich und vergänglich. ¶ Sed & quod cecidit *Caducum* dicitur. Virgil. Æn. 6. v. 481. *Belloque caduci Dardanidæ*, die Trojaner / so im Kriege umkommen sind. Ita Horatius *lignum caducum* lib. 2. od. 13. *Fulmen caducum* lib. 3. od. 4. pro jam immisso dixit. Sic *olivam caducam* Columella dixit lib. 12. cap. 50. Et Cajus JC. Silva 30. Dig. de Verb. Sign. *Glandem caducam, quæ cecidit*, interpretatur. Abgefallene Eicheln. Martial. lib. 7. Epigr. 64

Sit moro coma nigrior caduco. reiffe Maulbeer.

Morbus caducus, qui hominem cadere facit, die böse Kranckheit / Schwerenoth. ¶ *Caduca hereditas* Cic. 10. Philipp. cap. 5. *Caduca bona*, i. e. vacua herede suo & possessore. Cassiodorus lib. 5. epist. 24 *Caduca bona fisco nostro competere legum cauta decreverunt.* Sic Juvenalis Sat. 9. vers. 87

Jura

Jure parentis habes, propter me scriberis heres,
Legatum omne capis nec non & dulce caducum.
Commoda praeterea junguntur multa caducis: &c.

¶ Caduciter Nonius exponit praecipitanter ex Varrone, cui *nimbi caduciter ruere* dicuntur.

¶ Caducarius, idem fere quod caducus, & de hominibus usurpatur. Augustinus medio libro de Beata Vita, col. 488 ed. Froben. *Isti homines caducarii sunt, quo nomine vulgo apud nos vocantur, quos comitialis morbus subvertit.* Die die fallende Sucht haben. ¶ 2. Apud JCtos *caducarii*, qui hereditatem caducam adeunt.

¶ Cadaver, vide supra in suo loco.

¶ Cadivus, a, um: ut, *Poma cadiva*, quae sua sponte decidunt, Plin. lib. 15. cap. 16. Propert. lib. 2. *Caduca* vocat. Ita & *Decadivus* dicitur, de quo mox infra.

¶ Casabundus, taumelnd / fallend. Macrob. lib. 5. Sat. cap. 21, *Herculem fictores cum poculo fecerunt, & nonnunquam casabundum & ebrium.*

Composita à Cado sunt.

¶ Accidere, hinzufallen / auf was fallen. Caesar 3. B. Gall. cap. 14 *Tela* [è loco superiore] *missa gravius accidunt.* Quo pertinet etiam formula, Accidere ad genua, vel genibus alicujus, id est, supplicem fieri alicui. Suet. Caes. cap. 20, 9. *Lucullo metum injecit, ut ad genua ultro sibi accideret.* Livius lib. 44. cap. 31 *genibus praetoris accidens.* ¶ 2. Evenire, sich zutragen / begeben. Cic. lib. 3. epist. 10, *Nihil tam praeter opinionem accidere potuit.* Nepos Agesil. c. 6. pr. *Interim accidit illa calamitas Lacedaemoniis.* Rursus Cicero epistola jam laudata: *Nolim accidisset tempus, in quo* &c. Atque ita saepe impersonaliter, etiam eleganti pleonasmo. Nepos Alcib. cap. 3, *prius quam classis exiret, accidit, ut Hermae dejicerentur.* ¶ 3. Quadrare, convenire in quem. Terentius Andria act. 5. sc. 3. v. 14 *Eodem die istuc verbum vere in te accidit*, id est, quadravit in te, locum in te invenit.

¶ Accidentia, Sing. & Foem. Plinius lib. 32. cap. 2. *Esse vero illam naturae accidentiam, apposito occurrit exemplo.* Zufall. Et Tertullianus de Anima cap. 11, *Accidentiam spiritus passus est. Cecidit enim ecstasis super illum, sancti Spiritus vis.* Entzückung.

¶ Concidere, über einen Hauffen fallen. Cicer. ad Attic. 1. ep. 16. *Senatus auctoritas concidit*, die Gewalt und das Ansehen des Raths ist dahin. Idem eidem lib. 7. ep. 25. *Pompejus malas caussas semper obtinuit, in optima concidit*, böse Sachen hat Pompejus je und je erhalten / in der allerbesten aber ist er über und über gangen.

¶ Decidere, herabfallen. Laberius, quem & paullo ante laudavimus, apud Gellium & Macrobium:

Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes aegre; & citius, quam ascendas, decides.

Ita enim legit Scaliger in Catalectis. ¶ 2. *Decidere* pro *mori* Plautus dixit Trin. act. 2. sc. 4. vers. 143

Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.

Statius de Leone 8. Thebaid. v. 125

— — — *Si decidat hostis ire super satis est.*

Claudianus Praefat. in lib. in Ruffinum:

Phoebeo domitus Python cum decidit arcu.

¶ Decadivus, a, um, adject. Vetus Poëta in Pervigilio Veneris v. 17

Et micant lacrimae trementes decadivae pondere.

Ita enim corruptissimum locum felicissime, ut ego quidem censeo, Lernutius restituit.

¶ Deciduus, a, um, aliud adjectivum: ut *occiduus*. Plin. 11, 37. *Cervis solida cornua, & omnibus annis decidua.* Prudentius Hymno 3. Καθημερ. v. 78

Arbor onus tremefacta suum
Deciduo gravis imbre pluit.

¶ Excidere, entfallen. Cicero Bruto epist. 10. *Excidit è manibus victoria*, der Sieg ist ihm entwischet aus den Händen. *Excidere animo, ex animis*, aus dem Sinn entgehen. *Excidere è memoria*, nota sunt. Etiam absolute, posthabita *memoriae* voce, Excidere ita usurpatur. Cicero lib. 5. epist. 13 *Quae cogitatio cum mihi non omnino excidisset (etenim penitus insederat) tamen* &c. Tacitus 2. Hist. cap. 76. n. 6 *An excidit trucidatus Corbulo?* ist schon vergessen? ¶ *Excidere aliqua re*, est non potiri. Hinter etwas hingehen. Ovidius in Fab. Phaethontis v. 328

Quae si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

Terentius Andria act. 2. sc. 5. v. 12.

Herus, quantum audio, uxore excidit. den Korb kriegen.

Ita *fine excidere*, Quintil. dixit lib. 2. cap. 17.

¶ Excidium: Vide in *Caedo*, & *Scindo*.

¶ Incidere, einfallen / fürfallen. Cicero lib. 5. epist. 15, *Casu, nescio quo, in ea tempora nostra aetas incidit, ut cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet*, Wir haben böse Zeiten erlebet. Idem Divin. in Verr. cap. 15. extr. *Non consulto, sed casu in eorum mentionem incidi*, eines ohngefehr erwehnen. *Incidere in aliquem*, einem aufstossen / begegnen: *in vituperatores alicujus*, lib. 7. epist. 3. *Incidere in morbum*, lib. 13. ep. 29. in eine Kranckheit fallen. Haec ex Cicerone. *Incidere in cogitationem*, Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5. *in opinionem*, Dolabella eidem lib. 9. epist. 9. auff die Gedancken kommen.

¶ Superincidere. Livius lib. 23. cap. 15 extr. *ruina superincidentium virorum.* Et Columella lib. 4. cap. 9 *plaga* [putandae vitis] *obliqua falce fit, ne si transversa fuerit cicatrix, caelestem superincidentem aquam contineat.*

¶ Intercidere, darzwischen fallen / drein kommen. Liv. 3. cap. 10 *quod intercidit*, was darzwischen herunter gefallen. Cicero lib. 5. ep. 8. *Si quae inciderunt, non tam re, quam suspicione violata.* ¶ 2. Interire, verfallen / vergehen / ut, *Intercidit gratia beneficii*, Danck für Wolthat verleuret sich / Seneca 3. Benef. cap. 1. *Memoriâ intercidisse*, vergessen werden. Livius lib. 2. cap. 8, *Credo, quia nulla gesta res insignem fecerit consulatum, memoriâ intercidisse.*

¶ Occidere, untergehen / Item, zu Boden gehen. Livius 39. c. 26 *Nondum omnium dierum sol occidit*, Es ist aller Tag Abend noch nicht kommen. Catullus Carm. 5.

Soles occidere & redire possunt.

Cicer. lib. 4. epist. 1, *Aliquid opis occidenti Reipubl. ferre*, dem Regiment / so zu Grunde gehen wil / Hülffe thun. ¶ *Occidi*: desperantis sermo apud Comicos, ut, *Fui; nullus sum.* Ter. Andr. act. 3. sc. 4. v. 13.

D. *Quidnam audio?* S. *gnatam ut det oro, vixque id exoro.*
D. *occidi.*

Et vers. 26. *Sed eccum ipsum video: Occidi.*

Plautus Casin. act. 3. sc. 5. v. 1

Nulla sum, nulla sum: tota, tota occidi.

Es ist mit mir aus.

¶ Occidens, substant. pro ea parte mundi, in qua sol occidit, der Abend / Abendgegend / Untergang. ut, *Qui has nobiscum terras ab oriente ad occidentem colunt*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 66.

¶ Occidentalis, adject. Plin. 18, 34. *ab occidentali latere septentrionis.*

¶ Occidualis, idem. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 597

Omnibus in terris, quas distinet occidualis
Oceanus, roseoque aurora illuminat ortu.

¶ Occiduus, idem. ut, *Sol occiduus*, Ovid. Met. 1. v. 63. *Orbis occiduus*, die Lande nach dem Abend gelegen / Claudian. Praef. lib. 2. Rapt. vers. 38. *Senectus occidua*, apud Ovidium 15. Metam. vers. 227.

¶ Inocciduus, non occidens. Lucanus lib. 8. v. 174

— — — *qui non mergitur undis*
Axis inocciduus, gemina clarissimus Arcto.

Et Statius 6. Theb. v. 277

Spectat inocciduis stellatum visibus Argum.

¶ Occasus, de sole proprie. Cic. Nat. Deor. 2. cap. 19. *alterum sidus spatiis immutabilibus ab ortu ad occasum commeans.* ¶ Interitus quarumvis rerum. ut, *Totius Urbis atque imperii occasum appropinquare dixerunt.* Cicero 3. Catil. cap. 8.

¶ *Sol occasus*, qui occidit, apud Plautum Epid. act. 1. sc. 2. & in LL. 12. Tabb. *Sol occasus suprema tempestas esto.* Vide Gell. lib. 17. cap. 2. Ipse quoque Gellius lib. 3. cap. 2. *post solem occasum*, & *à sole occaso*, scripsit. ¶ 2. Pro morte & obitu etiam ponitur. C. Nepos Eumene extr. *Nemo Eumene vivo Rex appellatus est; sed Praefectus: iidem post hujus occasum statim regium ornatum nomenque sumserunt.* Cicero 1. Acad. Quaest. cap. 2. *Post L. Aelii nostri occasum.*

¶ Occasio, vide in elemento O.

¶ Praeoccidere, vorher untergehen. Plinius lib. 18. cap. 29, *In IV Calend. Maji Canis occidit, sidus per se vehemens, & cui praeoccidere Caniculam necesse sit.* Quod Salmasius in Solinum p. 305 Edit. novae, de Canis minoris praevio occasu interpretatur: cui repugnat Io. Harduinus in Plinium Emendatione 39, de praecedente sacrificio exponens, ut dubium sit, annon a *caedo* potius, id est macto, quam a *cado*, quo Salmasius referebat, velit derivatum.

¶ Procidere, niederfallen. *Procidere ad pedes*, zu Fuß fallen / Horat. Epod. 17. *Glans in alienum fundum procidens*, Plin. lib. 16. cap. 5.

¶ Prociduus, adjectiv. vor sich fallend. Sidonius Apollinaris Carm. 23 v. 415

Turpans prociduam cruore frontem.

Plinio lib. 21. cap. 20 extr. *sedes procidua* est das vorgehen des Maßdarms.

¶ Procidentia, foem. sing. das hervorfallen / das hervortreten / Plinius lib. 34. cap. 18 *Usus* [plumbi usti] *in oculorum medicamentis, & maxime contra procidentiam eorum.* Et lib. 23. c. 9. *Utilis* [myrtus] *procidentiae vulvarum.*

¶ Procidentia, plur. neut. ex Participio, idem. Plinius lib. 23. cap. 1. *Acetum sistit procidentia sedis vulvaeque.* Idem lib. 24. cap. 11, *Radix* [rorismarini] *vulnera sanat viridis imposita, & sedis procidentia, & haemorrhoides.*

¶ Recidere, wieder zurück fallen / zurück schlagen. *Recidere in eandem fortunam*, Cicero pro Sext. extr. *Recidere in graviorem morbum*, Livius lib. 24 cap. 29. Idem lib. 36. c. 29 *Prava consilia*

filia in auctoris semper caput recidunt, Untreu schlägt ihren eigen Herrn. Plaut. in Menæch. a. 3. sc. 2. v. 54. *In te recident hæ contumeliæ*, diese Schmähwort werden dir wiederum zu Haus und Hoff kommen. ¶ Translate, sed eleganter, Terentius in prologo Hecyræ v. 46

Nolite sinere, per vos artem musicam
Recidere ad paucos.

¶ Recĭdivus, recidivum, quicquid ex casu suo restitutum, eodem modo & genere redit. Ita *recidiva Pergama* aliquoties dixit Virgilius, quæ fiunt ab his, qui superstites sunt Trojanis periculis, sive, ut Servius in Æneid. 4. v. 344 interpretatur: *post casum restituta.* Aut Recidiva sunt caduca, rursus cadentia, ut non tam ab reditu, quam a casu appellatio sit. Vide Caroli Ruæi in Virg. d. l. commentationem. *Recidivas febres*, Plinius 30. cap. 11. quæ quum emansére aliquandiu, redeunt, sive quia in eas recidimus. V. Auson. Pop. de differentiis Verbor. & Ruæum d. l.

¶ Succĭdere, sincken / niederfallen. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 32 *genua inediâ succidunt.* Et Curtius lib. 9. cap. 5. n. 7 *Genua labore succiderant.* Lucret. lib. 3. v. 157 *succidere artus*: & lib. 5. v. 110

Succidere horrisono posse omnia victa fragore.

¶ Inde *Succasus*, subst. Varro apud Nonium in Calcar: *Ventus succasu vehementius sufflare*: &

¶ Succĭduus. *Gressus succidui*, ungewisse Tritt / die da wancken und fallen wollen / apud Claudian. Rapt. 3. v. 153. Ovid. Heroid. 13. v. 24.

Succiduo dicor procubuisse genu.

Et Alcimus Avitus lib. 1. v. 8. *Succidua proles.*

CĀDŪCEUM, & Caduceus, Mercurii sceptrum sive virgula. Videtur tamen Apulejus lib. 10 p. 253 distinguere, *quem*, inquit, *caduceum & virgula Mercurium indicabant*: nisi alterum explicationis caussa adjectivum esse credideris. ¶ 2. Et insigne Caduceatorum, qui legati pacis sunt, ein Fried-Stab / Fried-Scepter. In duobus anguibus circumdatum erat: quod *sicuti illi obliti veneni sui in se coëunt; ita hostes contemptus & depositis inimicitiis in amicitiam revertantur*, ut Servius explicat in 8. Æneid. v. 138. Vide Plinium lib. 29. cap. 3. sub finem. Desigebatur in prora navis: quâ de re Schefferus de milit. Naval. p. 335. *Caduceum & hastam simul mittere*, est optionem facere belli & pacis, die Wahl geben / ob man Friede oder Krieg haben wolle / Gellius lib. 10. c. 27. ¶ Caduceus, virili formâ, dixit Hyginus Astrom. cap. 7. *Nonnulli*, inquit, *faciunt caduceos, duos dracones implicatos virgula faciunt, quod initium Mercurio fuerat pacis.* ¶ Quanta penultima sit, dubitari potest. Si ex κηρύκειον deductum est, videtur porrigenda, quod certius esset, nisi Philoxenus etiam κηρύκιον scripsisset. Olaus Borrichius Prosod. in Caducifer: *Est a Caduceo, Mercurii virga, penult. brevi, quia est vox Latina, carens diphthongo.*

¶ Cadūceator, qui pacis petendæ caussa mittitur, Ein Friedenbote. Curtius 3. cap. 1. *caduceatorem præmisit.* & lib. 4. c 2 *caduceatores, qui ad pacem compellerent, misit.* Livius lib. 32. c. 32 *Caduceator ab rege venerat.* Talem designat Nepos Hannibale his verbis: *Tabellarium in scaphâ cum caduceo mittit.*

¶ Cādūcifer, pro Mercurio, apud Ovidium Metam. 2. vers. 710.

Hinc se sustulerat paribus caducifer alis.

CĀDURCUM, velum seu culcitra ex lino candidissimo, sic dictum à *Cadurcis* Galliæ Narbonensis populis, ein weisses Pfül oder Pulster / ein weiß Bett-Deck. Juvenalis Satyr. 7. vers. 221

Institor hibernæ tegetis niveique cadurci.

¶ 2. Item Vas, aquam ex piscina aut puteo hauriens, ein grosser Kunstkenner / Vallâ auctore in Raudensi. ¶ 3. *Cadurcum* denique tabernaculum institorum est, eine Krämer-Buden. ¶ 3. *Cadurcum* quoque oppidum est Galliæ Narbonensis, Episcopatu nobile. *Cadurci* autem populi inter Celtas, quos memorat Ptolemæus lib. 2. c. 7.

CĀDUS, Κάδος, vasis vinarii genus, decem congios continens, idem quod metreta, ein Weingefäß von 30 Kannen oder ein halber Eymer. ¶ 2. Usurpatur & pro quovis vase ac mensurâ. Horat. lib. 1. Carm. Ode 35

-- -- -- Diffugiunt cadis
Cum fece siccatis amici,
Ferre jugum pariter dolosi.

In der Noth stehen leichtfertige und ungewisse Freunde nicht / &c. *Cadus salsamentarius*, ein Faß / darinn man Fleisch oder Fisch einsaltzet / Plinio lib. 32. c. 8, quam *Orcam* dixit Persius, Satyr. 3. v. 76.

¶ Cadiscus vasculum, quo suffragia colligebantur. Duo erant cadisci, alter κύριος, in quem Condemnationis; alter ἄκυρος, in quem Absolutionis calculos mittebant Judices: Hic καδίσκος ἐλέου, id est, misericordiæ dicebatur, in quem αἱ σώζουσαι mittebantur, alter θανάτου, hoc est, mortis erat, priore loco posita. Bud.

¶ Cadiscus Plinio lib. 4. c. 12 Mons est Cretæ.

CADUSII, gens juxta mare Caspium in Mediæ finibus. Meminit Corn. Nepos in Datame, & Plin. Hist. Nat. lib. 6. cap. 17, & Curtius lib. 4. cap. 12. n. 12.

A Cæa insula, vide Cea.

CAECIAS, Καικίας, ventus inter Aquilonem & exortum, attrahens nubes. Gell. lib. 2. c. 22. Inde locus factus proverbio, *Mala ad se attrahit, ut Cæcias nubes.* Item, *Pecunias ad se attrahit, ut Cæcias nubes.* Erasmus.

CAECŪBUM, oppidum Campaniæ in Italiâ vino nobile, quod & ipsum *Cæcubum* appellatur. Horatius lib. 1. Ode 37. v. 5.

Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis avitis.

Idem Epod. 9. extr.

Vel, quod fluentem nauseam coërceat,
Metire nobis Cæcubum.

Martialis lib. 13. epigr. 115

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis.

CAECUS, τυφλός, lumine captus, sine visu, quem Livius 9. c. 29, vocat *luminibus captum*: Vellejus 1. cap. 5 *Homerum si quis cæcum genitum putat, omnibus sensibus orbus est.*

¶ Transfertur ad animum, & alias res temeritatis arguendas. Cicero c. 26. pro Quint. *Cæcum cupiditate & avaritia fuisse*: & cap. 15. de Amicitiâ: *Non solum ipsa fortuna cæca est, sed eos etiam plerumque efficit cæcos, quos complexa est.* Idem in Pison. cap. 24. *Cæcâ cupiditate rapi*, & Agr. 2. cap. 25 *Obscurâ spe & cæcâ exspe-*
B *ctatione pendére.* In Zweiffel stehen. Lucret. lib. 2. v. 14

O miseras hominum mentes! ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ quantisque periclis
Degitur hoc ævi, quodcunque est!

Quid cæco cum speculo? Id vel cæco appareat, locutiones sunt proverb. ¶ Sic aliud Proverbium apud Græcos erat in usu: Μήτε τυφλὸν ὁδηγεῖν, μήτε ἀνόητον σύμβουλον, de non adsciscendo cæco duce, nec adhibendo stulto in consilium: quo respexisse Horatius videtur lib. 1. Epist. 17.

Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus, ut si
Cæcus iter monstrare velit.

¶ 2. Sæpissime *Cæcum* pro occulto, & quod latet ac fallit, usurpatur, quod κεκρυμμένον Græcis est. Vet. Gloss. Κεκρυμμένον, *Obductum, occultum, celatum.* Plinius lib. 4 epist. ult. *libramentum abditum & cæcum.* Manilius lib. 4. vers. 300 *Et verum in cæco est, multaque ambagine rerum.* Sic *Cæcum vallum* milites Romani vocabant, quod specie ignota falleret, de quo vide Festum. Cæsar lib. 2. de Bell. Civili cap. 28 *Milites moniti à Brundusinis, ut vallum cæcum fossasque caveant, subsistunt.* Sil. lib. 5. v. 3

Silvarum anfractus cæcis insederat armis.

Et lib. 10. v. 414

Et stilus occulitur, cæcum in vestigia telum.

C Statius lib. 2. Silv. 5.

Cæco foveæ deceptus hiatu.

Similiter Apulejus Apologia *perniciem cæcam & inevitabilem* veneficiis tribuit: idem *cæcâ ratione tentatum aëra* dixit. Virgil. 2. Æn. v. 453

Limen erat cæcæque fores:

id est, non omnibus notæ, ut Servius interpretatur. Sic Columella lib. 1. c. 5 *cæcos morbos* vocat, *quorum caussas*, ut ipse pergens dicendo interpretatur, *ne Medici quidem perspicere queant.* Tacitus 1. Histor. cap. 82 *cæcum pavorem*, cui nec ratio, nec modus constat, dixit. Similiter & Virg. 2. Æn. v. 335

-- -- Et cæco Marte resistunt.

Ubi Servius: *Aut confusa pugnâ*, inquit, aut *nocturnâ*: *aut Epitheton Martis est, cujus exitus semper incertus est.* ¶ 3. Idem Virg. lib. 5. v. 589 *Parietes cæcos*, de Labyrintho dixit, eos intelligens, qui nullis fenestris aperti sint: quemadmodum Harmenopulus τυφλὸν τοῖχος etiam dixit, ut Cujacius observavit lib. 1. Observat. cap. 31. Similiter Sallustius, *cæcum corpus*, de aversa corporis parte dixit, quod nulli ibi oculi, sicut in adversa, sive anteriore, exstent. Verba ejus ut à Lutatio Scholiis in 7. The-
D baid. Statii p. 327 citantur, ista sunt: *In maximo omnium metu & nudum & cæcum corpus ad hostem vertere*; id est, quod *nec oculi, nec lorica muniebat*, ut ipse Lutatius explicat. Nam vetus consuetudo erat, ut lorica non nisi pectus tegeret, quod idem observat. Vide & Scaligerum apud Lindebruchium in Observationibus Statianis ad eundem Poetæ locum. Vide & infra in *Lorica*,

¶ Cæcŭlus, diminut. *Cæcula serpens*, eine Blindschleiche.

¶ Et *Cæcilia* serpentis genus aliud Columellæ 6. cap. 17. pr.

¶ Cæcĭtas, ut, *Horribilis cæcitas*, greuliche Blindheit / Cicero Tuscul. lib. 5. cap. 38. Cæcitatis laudem Passeratius scripsit. Illustris citatus locus apud Ciceronem 5. Tuscul. ubi nihil in ea mali esse ostendit.

¶ Cæcare, Cicer. pro Sest. cap. 66, *Largitione cæcarunt mentes imperitorum*, verblenden. Lucretius lib. 1. v. 330.

Sol etiam cæcat: contra si cernere pergas.

Die Sonne blendet. ¶ 2. pro obscurare Avienus Parieg. v. 500

-- -- denso cæcantur stipite silvæ.

Metaphorice Palladius lib. 1. cap. 6, *cæcabitur spes vindemiæ.*

¶ Excæcare, blenden / verblenden. Cicer. Acad. 4. c. 23 *Num ergo is excæcat nos, aut orbat sensibus?*

¶ Occæcare, verblenden/ dunckel machen/ Livius lib. 33 cap. 7. pr. *Densa caligo obcæcaverat diem.* Metaphorice idem lib. 5. cap. 37 *Occæcat animos fortuna.* Sed *Occæcare semen*, i. e. occultare sive obruere terrâ apud Cicer. de Senect. cap. 15. Unde *Occare* & *Occatio* contractum videtur. Serenus apud Nonium: *Occatio occæcatio est.* Et alibi ipse Nonius: *Occæcationem ab occæcatis seminibus, quæ id efficitur, dici M. Tullius voluit de Senectute.*

¶ Cæcūtio, Blintzen. *Oculi cæcutiunt*, die Augen sehen stumpff/ Varro apud Nonium. Plauto id

¶ *Cæcultare* est in Fragm. apud Festum, cujus verba sunt: CAECULTANT, *cæcis proximi sunt, oculorum acie obtusa. Plautus: Numnam mihi oculi cæcultant? Estne hic noster Hermio?* Rursus idem Festus: *Cæcultare est cæcos imitari.*

CAECĪLIUS, Grammaticus Romæ fuit, qui primus Virgilium & Poëtas alios discentibus proposuisse fertur, ut Suetonius tradit de illustr. Gramm. cap. 16. Meminit ejus & Macrobius. ¶ 2. *Cæcilius* alius *Statius* Poëta Comicus fuit, quem Cicero ad Attic. 7. ep. 3. *malum* appellavit *Latinitatis auctorem.* Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 59. *Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.* Fuit Ennii contubernalis. Sententias ejus aliquas Gellius & Cicero annotarunt: ut, *Is demum miser est, qui ærumnam suam nequit occultare.* Et *Ædepol senectus si nihil quicquam aliud vitii apportet secum, cum advenit, unum id satis est, quòd diu vivendo multa, quæ non vult, videt.* Et, *Tum etiam in senecta hoc reputo miserrimum, sentire, eâ ætate esse odiosum se alteri.* Et, *Sæpe est etiam sub palliolo sordido sapientia;* vide *Pallium.* Et, *Vivas ut possis, quando non quis, ut velis*, refert ex Cæcilii Plotio Donatus. Et, *Hi sunt inimici pessimi, fronte hilari, corde tristi*, &c. ¶ 3. Alius *Cæcilius*, *Quincti* pronomine, T. Pomponii Attici avunculus fuit, Eques Romanus difficili naturâ: Corn. Nepos Vitâ Attici cap. 6. & Val. Max. lib. 7. cap. 8.

¶ Cæcilia, Metelli uxor, de quâ Valerius Maximus lib. 1. cap. 5. *Cajam Cæciliam*, Tarquinii Prisci Uxorem Plutarchus nominat Quæstion. Romanis. ¶ 2. Cæcilia pro serpente, vide supra in *Cæcus.*

CAEDĬCUS, nomen cujusdam divitis apud Virg. 9. Æn. v. 362.

¶ Cædicius, judicis severissimi nomen apud Juvenal. Satyr. 13. v. 197.

CAEDO, cecīdi, cædere, streichen/ schlagen. Terent. And. a. 1. sc. 2. v. 28. *Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam.* Cic. Verr. 5. cap. 29. *Virgis ad necem cædi*, zu tod gestrichen werden: Idem Phil. 8. cap. 8. *eum servi publici loris ceciderunt*, peitschen. Horat. 1. Satyr. 3. v. 120. *ferula cædere.* Persius Sat. 4. v. 42.

Cædimus inque vicem præbemus crura sagittis,

id est, carpimus & carpimur, ridemus & ridemur. *Cæduntur* & *arbores*, Bäum oder Holtz fällen. *Silvas cædere*, Cæsar 3. Gall. cap. ult. *Cædere exercitum*, erlegen/ Cic. Phil. 14. principio. ¶ 3. *Cædere sermones* pro *colloqui*; de duobus enim aut pluribus sermocinantibus inter se videtur dicendum, quod Terent. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 1 Græcanicâ phrasi dixit. Græci enim κόπτειν ῥήματα pro disserere dicunt, ut Priscianus observat lib. 18.

¶ Cædes, ein Mord. Trucidatio sive mors ferro, aut aliâ vi illata, præsertim ab eo, qui occidere vel ferire volebat. *Cædem committere*, Ovid. 14 Epist. v. 59. *Cædes facta est*, Cic. pro Milone cap. 5. einen Mord begehen. *Spectat res ad cædem*, Idem ad Attic. 15, 18. Die Sache gereichet zu einem Todschlag. ¶ 2. Et quia ligna dicuntur *cædi*, idcircò etiam *ligni cædes* dicitur: ut Gell. 19, 12. *ligni atque frondium cædem facere.*

¶ Concædes cùm multæ arbores simul cæduntur ad impediendas vias. Wann man den Wald verhaut/ daß man nicht durchkommen kan. Vegetius lib. 3. de re militari cap. 22 *Multi cum ab hoste discedunt, si per silvas ituri sint, præmittunt, qui angusta vel abrupta occupent loca, ne ibidem patiantur insidias. Et rursus post se præcisis arboribus vias claudunt, quas* CONCAEDES *vocant; ut adversariis facultatem adimant persequendi.* Tacitus 1. Annal. cap. 50. *Castra in limite locat, frontem ac tergum, vallo; latera, concædibus munitus.* Et Ammianus lib. 16. cap. 25 *Concæde arborum densâ undique semitis clausis.* Et lib. 17 cap. 20 *celsarum arborum obsistente concæde.* Hujus rationis meminit Cæs. lib. 3. de Bell. Gallico cap. ult. Alexandro Sulpitio apud Gregorium Turonensem lib. 2. cap. 9 *Concides* vocatur: quod & in MSS. Vegetianis Stewechius observavit.

¶ Cæduus, adject. ut, *Silva cædua*, Plin. lib. 16 cap. 26. & minor lib. 5. epist. 6. ein Wald darinnen man holtzet. *Arbores cæduæ*, Lege 7 Dig. de Soluto matrim. § Si fundum 12.

¶ *Incæduus lucus*, apud Ovid. 2. Fast. vers. 435. qui non cæditur.

¶ *Ruta cæsa* in venditionibus appellantur, quæ venditores domuum aut fundorum excipere solent, quæque terrâ aut opere structili tectoriove non continentur. Was nicht Erd- Wid- und Nagel-fest ist. Cicero Topic. extrem. *cum ædes fundumve vendiderint, rutis cæsis receptis.* Pomponius Lege 66 Dig. de contrah. emtione: *Ruta cæsa ea sunt, quæ neque ædium, neque fundi sunt.* De appellationis ratione ita Festus: *Ruta cæsa dicuntur, quæ venditor possessionis, sui usus gratia concidit ruendoque contraxit.* Vide plura infra in *Ruo.*

¶ Cæsim, id est, *cædendo*, vel *per incisiones*, uffn Hieb: cui opponitur *punctim*, uffn Stoß. Livius 22. cap. 46. *Hispano punctim magis, quàm cæsim assueto petere hostem.* Suetonius Caligula cap. 58. *Alii tradunt alloquenti pueros à tergo Chæream cervicem gladio cæsim graviter percussisse: dehinc Cornelium Sabinum ex adverso trajecisse pectus.* Itaque Chærea *cæsim* Caligulam; Sabinus *punctim* petiit. Jener hat ihm einen Hieb/ dieser einen Stoß gegeben.

¶ Cæsio, apud Columellam pro incisione, der Schnidt/ lib. 1. cap. 33.

¶ Cæsor. Hieron. Epist. 103. cap. 6. *cæsores lignorum.*

¶ Cæsicium linteolum, Plaut. Epidico act. 2. sc. 2. v. 46. est purum & candidum.

¶ Cæsuræ in carmine sunt *Hemipentemimeris*, *semiquinaria*, *trochaica semiseptenaria*, & *bucolica*, de quarum singulis suis vide locis. Sed quia rationem *Cæsurarum* ex auctoribus diversis diligentissime Fabricius exposuit, ex eo repeto & describo. *Cæsura omnis aut est usitata, & [ut vult Priscianus] necessaria: eaque vel semiquinaria; cum post duos pedes primos & simplices relinquitur semipes, ut*, Hanc tua Penelope; *vel semiseptenaria, cum post tres pedes primos & simplices relinquitur semipes, ut*, Hanc tua Penelope lento: *aut est minus usitata; eadem quoque duplex, semiternaria, cum post unum pedem syllaba superest, ut*, Labitur & labetur in omne volubilis ætas: *Seminovenaria; cùm post quatuor pedes syllaba superest, ut*, Evolat infelix & fœmineo ululatu: *aut plane non usitata, quæ apud Latinos Grammaticos caret nomine. Ea itidem est duplex*, μονομιμερὴς, *cùm versus à vocali incipit, quæ partem orationis includat, & cum dictio insequens à vocali inchoat, ita tamen, ut ne fiat collisio. Tibullus:* O ego ne possem tales sentire dolores! Ἐνδεκαμιμερὴς, *cùm post quinque pedes remanet syllaba, quæ dictionem antecedentem claudit, & alia dictio pedem novum terminat. Horat.* Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. *Ad has cæsuras adjungunt Diomedes, Terentianus, Servius, Priscianus & cæteri artis scriptores*, 1. Bucolicam, *cùm post quatuor pedes finitur pars orationis in colo, ut*, Hanc tua Penelope lento tibi. 2. Trochaicam, *non quod in versu hexametro esse Trochæus debeat, sed quod subtracta de dactylo syllaba trochæus ibi remaneat, vel post unum pedem, ut*, Hæc ubi dicta, *vel post duos pedes, ut*, O passi graviora, *vel post tres, ut*, Et crines flavos & membra, *vel post quatuor pedes, ut*, Omnis per muros legio sortita.

¶ Composita sunt:

¶ Abscīdo, abscīdere, abschneiden. Distinguendum est ab *Abscindo*, vel sola Præteriti quantitate, utut in vetustis etiam libris non raro misceantur *Abscindo* & *Abscido: Abscissus* & *Abscisus.* Vide Gronov. ad Livium 44. cap. 5. & Pareum Lex. Critico. Exempla nostri verbi indubitata sunt, Ovid. 12 Met. v. 362

Abscidit jugulo pectusque humerumque sinistrum.

Martialis lib. 3. epigr. 66

Abscidit vultus ensis uterque sacros.

Seneca Phœniss. v. 194 - - - - *vita bona*

Projecit atque abscidit.

Addit laudatus Gronovius ex MSS. Lucanum lib. 4. v. 503, ubi editum est *abscindit.*

¶ Hinc *Abscisior justitia*, id est rigidior, apud Val. Max. lib. 6. cap. 5. n. 4 extern. Idem lib. 3. cap. 8. n. 3 *absciso responso*, mit kurtzer Antwort.

¶ Abscise, adverb. idem quod *breviter.* Val. Maxim. lib. 3. cap. 7. extern. 6. *Si verba numeres, breviter & abscise: si sensum æstimes, copiose & valenter.*

¶ Accīdere, verschneiden. Tacitus de Mor. Ger. c. 19. *Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit.* ¶ 2. extenuare & imminuere. Abbruch thun. *Accisæ res*, apud Livium lib. 3. cap. 10.

¶ Ancisa, apud Lucret. lib. 3. v. 660, id est amputata. nam *an* sive *am* est circum. Verba sunt:

Omnia jam seorsum cernes ancisa recenti
Volnere tortari.

¶ Concīdere, zerhauen/ in stück zertheilen: Item, niedermachen. Nepos Dione extremo: *Nonnulli ab insciis, pro noxiis, conciduntur.* Idem Datame cap. 8. n. 3 *Quibus fretus conflixit adversariorumque multa millia concidit.* ¶ 2. Est & convellere vel labefactare. Cicero de Orat. lib. 3. cap. 1. *Cum omnem auctoritatem Senatus in conspectu populi Romani concideres.*

¶ Concisor, qui concidit. ut, *concisor nemorum*, apud Cresconi. Corippum lib. 4. v. 22. ein Holtzhauer.

¶ Superconcīdere. Apicius lib. 5. cap. 5 extr. *Coliculorum minutias superconcidito.*

¶ Circumcīdere, ümher abhauen/ ümher beschneiden. ut, *arbores circumcidere.* Plinius lib. 16. cap. 39 *Circumcisas ad medullam [arbores] aliqui non inutiliter relinquunt, ut omnis humor stantibus defluat.* Agit ibi de cædenda materia, vom Bauholtz-fällen. ¶ 2. Metaphorice est superfluum removere, ad brevitatem redigere. ut, *circumcidere & amputare multitudinem*

nem sententiarum, Cic. 4. Academ. cap. 45. *Circumcisa & brevis oratio*, Plin. lib. 1. epist. 20. A *Circumcidere omnem negotiosam actionem*, ruhen/ sich aller Geschäffte entschlagen. Corn. Celsus lib. 4. extremo: *Delectationis caussa, quantum juvat, ambulare debet* [ex morbo qui convalescit,] *circumcisa omni negotiosa actione.* ¶ 3. tollere, prohibere. Idem Celsus lib. 6. cap. 9. pr. *In dentium dolore vinum ex toto circumcidendum est*; in Zahn-Schmertzen soll man sich des Weins gäntzlich enthalten. ¶ Sacra & ecclesiastica notio apud Patres & Theologos legatur.

¶ Circumcise, adverbium, breviter, abjectis verborum ornamentis. Sueton. de Clar. Rhet. cap. 6 *circumcise & sordide, & tantummodo trivialibus verbis declamabat.* Kurtz und schlecht.

¶ Circumcisio, signaculum Judæorum, die Beschneidung. Suetonius Domit. cap. 12 *circumsectionem* appellat. Crebra vox sacris scriptoribus, qui dispescunt in *circumcisionem carnis* & *cordis*. Vide Lactant. lib. 4. cap. 17.

¶ Circumcisura, circumsectio. Plin. lib. 16. cap. 40 extr. *Stantes* [arbores] *a circumcisura siccatæ, fideliores*: id est, firmiores sunt & ædificationi aptiores, si humor eo modo, quem supra in Circumcidere descripsit Plinius, eliciatur. Scribitur & *Circumcæsura* ab Arnobio lib. 3. p. 107. *Deos formarum*, inquit, *amplectimini mensione, filo & adterminatis humano, & terrenorum corporum circumcæsura finitis.* B

¶ Circumcidaneus, &

¶ Circumcisitius, adjectiva, de vini aut musti genere leguntur, illud apud Catonem R. R. cap. 23: hoc apud Varronem lib. 1. de R. R. cap. 54, quanquam in hoc libri variant. Vide P. Victorium.

¶ Incircumcisus, non circumcisus. Tertullianus usus est adversus Judæos cap. 2 & 3. & Prudentius Psychomach. v. 390 de Samuele:

nec victum vivere regem
Incircumcisum patitur.

¶ Decīdere abhauen. Plautus Merc. a. 2. sc. 2. v. 37. *Decide mihi collum, si falsum ad te loquar.* Hinc *decisas pennas* Horatius lib. 2. epist. 2. v. 50. *decisas aures* Tacitus dixit annal. 12. cap. 14.

¶ 2. Est & *decidere*, definire, & certum quid de re statuere: Etwas verabscheiden / abhelffen / abhandeln. Sic *Quæstionem decidere*, Papinianus L. Fiscus in Quæstione D. de jure fisci dixit. Ita *caussam*, item *dubitationem recidere* reperitur. Suetonius Vespasiano cap. 21. *Post decisa quæcunque obvenissent negotia, gestationi & inde quieti vacabat.* Horat. lib. 1. epist. 7. v. 58

Gaudentem parvisque sodalibus & lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo.

Id est: post confecta negotia. Nachdem er seine Geschäffte verrichtet / und nun müßig war. ¶ 3. Hinc & pro paciscendo ac transigere sumitur: Sich mit einem vergleichen / eins werden. Sic *decidere cum creditore*, est super debito transigere. Sich mit seinem Gläubiger der Schuld und Zahlung wegen vergleichen C und vertragen. Cicero Verr. 4. cap. 22 *Qui cum reo transigat, cum accusatore decidat.* Et Verr. 5. cap. 28, *Conflictari malebant, quàm quicquam cum isto suâ voluntate decidere*, Sie wolten es lieber ins Recht kommen lassen / als sich gütlich vertragen. Seneca Consol. ad Helv. cap. 15. *Ut cum pertinaciâ muliebris mœroris publicâ constitutione deciderent.*

¶ Decisio, *Facere decisionem*, est convenire de summa aliqua, apud Ciceron. pro Rosc. Com. cap. 16. *Decisionis arbiter*, pro Flacco cap. 36. *Decisio caussæ* Abschied.

¶ Excīdere, ausrotten. *Excidere lucum*, id est, silvam, Cic. 7. epist. 20. ausrotten. *Excidere urbes hostium*, zerstören / verwüsten / idem pro Domo c. 23.

¶ Excīdium: quanquam fortassis ita positum apud Poëtas non exstet: illi enim semper alteram corripiunt, ut sit ab excido, exscindo, exscīdi.

¶ Excisio, ut *Excisio tectorum*, Cic. pro Dom. c. 58, Verwüstung/ Zerstörung.

¶ Incīdere, proprie einschneiden / einen Schnitt in etwas thun. Plinius lib. 12. cap. 25 de balsamo: *Inciditur vitro, lapide, osseisque cultellis: ferro lædi vitalia odit.* D Idem lib. 16. c. 9 *incidere literas* cortici arboris. De ære, scalpere sonat, ut *Leges in æs incidere*, Cic. Philipp. 1. cap. 10. in ehrne Tafel graben. Item præsecare, verschneiden. Idem lib. 4 epist. 2 ad Atticum eleganter: *qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci*, die Flügel verschneiden. *Incidere nervos populi Rom.* schwächen / lähmen. *Incidere venam*, ein Ader schlagen / Tac. lib. 16 cap. 19, & ipse Cicero Arusp. Resp. c. 16. ¶ 2. Pro *Finire* Horatius posuit, lib. 1. Epist. 14. v. 36

Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.

Spielen ist keine Schande: dem Spiele kein Ende machen / ist Schande.

¶ Incisio, actus secandi, das Schneiden / ein Schnitt. Onomast. vet. *Incisio*, διακοπή. ¶ Oratoribus distinctionem membrorum significat. Cicero in Orat. cap. 61, *tanquam incisionibus disserendum est.* add. cap. 64.

¶ Incisus, ûs, idem. Plin. 16. c. 12. *ab incisu.*

¶ Incisura, idem. ut *incisura in manu*, Plin. 11. cap. 52, die Linien in der Hand. Et *mala cotonea incisuris distincta*, Idem lib. 15 c. 11.

¶ Incisum, κόμμα, membrum periodi minus. Cicero in Orat. cap. 62. *nescio cur, cum Græci κόμματα & κῶλα nominent, nos non recte incisa & membra dicamus.*

¶ Incisè, & incisim, id est, per incisa. Cic. c. l. cap. 63. *quo pacto deceat incise membratimve dici.* Et mox: *Incisim, dein membratim.* Adverbia ex Participio nominascente nata.

¶ Incīduus, idem quod Incæduus. Ovid. princip. 3. Amor. ubi tamen alii etiam *incædua silva* legunt.

¶ Intercīdere, dissecare, mitten entzwey schneiden / reissen. Plin. 6 epist. 22 *Corrupto scribæ servo interceperat commentarios, interciderat que.* Et Augustinus Civ. D. lib. 19. c. 8 *Mœstitudinem qui prohibet, intercidit adfectum humanarum necessitudinum.* Mœstitudinem, id est luctum.

¶ *Dies intercisi* sunt partim *festi*, partim *profesti*, halbe Feyertage. Macrob. 1. Saturn. c. 16. pr.

¶ Intercisio. *Intercisiones stomachi*, [alii leg. *item rosiones*] apud Plinium majorem 20. cap. 14.

¶ Occīdere, morte afficere, cædem facere, tödten / erwürgen. Cic. pro Mil. cap. 3 *Negant intueri lucem esse fas ei, qui à se hominem occisum esse fateatur.* Et cap. 27 *Occidi, occidi non Sp. Melium* &c. *sed eum, cujus* &c. Sic ¶ *Occisa res est*, i. e. desperata; perdita est. Plautus Captiv. act. 3. sc. 4. v. 7.

Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem aliquam astutiam.

Es ist mit der Sache geschehen / wann ich nicht einen geschwinden Ranck erfinde. Idem Menæchm. act. 3. sc. 2. v. 45. *Occisa est hæc res.* Actum est de hac re.

¶ Occidio, ōnis. Tacit. Annal. 13. cap. 57 *Victores diversam aciem Marti & Mercurio sacravere, quo voto equi, viri, cuncta victa occidioni dantur*, werden geschlachtet und umgebracht. Cic. lib. 15. epist. 4. ad Fam. *equitatum occidione occisum*, gantz und gar erleget / geschlagen.

¶ Occisio, idem. Cic. pro Cæcin. cap. 14 *Tu vim negabis esse factam, si cædes & occisio facta non erit?* Idem Philipp. 14. cap. ult. *Cum M. Pansa Antonii copias occisione occiderit.* Ita utroque loco Gruterus.

¶ Percīdere, cædere, pertundere. Martialis lib. 2. epigr. 72 *Os tibi percisum.* Deinde aliquid obsceni sonabat, ut in ejusdem lib. 4 epigr. 48 *Percidi gaudes, percisus ploras*, ut Lipsius observavit ad Senecæ de Providentia cap. 5, ubi legi eodem sensu vult *percisos & professos impudicitiam*, saltem *præcisos*, quod alii legunt, ita explicari.

¶ Præcīdere, verkürtzen / abschneiden. *Manum gladio præcidere*, Cic. 2. Invent. cap. 20. *Occasionem, spem præcidere*, abkürtzen/ benehmen. Idem 3. in Verr. cap. 7 *Quum reo audaci spem judicii corrumpendi præciderem.*

¶ Præcisio, Abkürtzung. Cic. 3. de Orat. c. 53, & Quintilian. lib. 9. cap. 1. in ornamentis & virtutibus orationis ponunt *Præcisionem*, quum id, quod dicebamus, repente omittimus.

¶ Præcisè, adverb. kurtz. opponitur adverbiis *plane, perfecte.* Cic. ad Attic. 8 epist. 4. *Nunquam cuiquam tam præcise negavi, quam hic mihi plane sine ulla exceptione præcidit*, So kurtz und rund hab ich es noch nie einem abgeschlagen. Idem 2. de Nat. D. cap. 29 *Sed id præcise dicitur: — -- plene autem & perfecte sic dici existimato.* ¶ Non autem toleranda illa notio est, quæ hodie adverbio huic adfingitur, quasi idem sit, quod accurate, diserte, puncto rei vel temporis observato. Vide Antibarbarum nostrum.

¶ Præcisor. Isidor. Orig. 11. cap. 1. *præcisores dentes*, qui prius incidunt, quod accipitur. Die vördern Zähne.

¶ Recidere, verkürtzen. *Recidere vepres*, Cato R. R. cap. 2. Dorne aushauen. *Recidere comas*, Martial. lib. 1. epigr. 32. Haar verschneiden. *Ambitiosa ornamenta recidere*, Horat. Art. v. 447.

¶ Succīdere, ut, *Succidere arbores*, abhauen / Plin. lib. 16. c. 12. *Succisum nemus*, Lucan. 4. v. 138.

¶ Succisivus [quamquam alii *subcesivus* malint, de quo infra in *Seco*] ut, *Tempus succisivum*, quod a negotiis necessariis subtrahitur & succiditur, Zeit die man von andern nöthigen Geschäfften abbricht / und gleichsam stielet. Sic *succisivæ horæ, succisivæ operæ* quæ quasi furtivæ nobis sunt, quibusque aliquid obiter atque aliud agentes curamus, πάρεργον, quemadmodum exponit Erasmus, quem vide in proverb. *Succisiva in opera.* Cic. de Orat. lib. 2. cap. 89 *Quæ ego serò, quæ cursim arripui, quæ succisivis operis, ut ajunt; iste a puero, summo studio, summis doctoribus.* Et hic Gruterus *subcisivis* ex Palatinis & aliis legit.

¶ Succīdiam vocant ein Speckseiten: Sed quam non à succidendo, sed à suibus cædendis dictam putavit Varro lib. 4. de lingua Latina.

¶ A succidere quidam dictam putant & *lanam succidam*, id est, recens tonsam & adhuc sordidam ac nondum lotam. Sed rectiùs à *succo* deducitur, præcipue quum alteram correptam habeat: Martialis lib. 11. Epigr. 28. *Succida palliolo vellere quinque petit.* Juvenalis Satyr. 5. v. 24. *Vinum quod succida nolit Lana pati.* Juvat & Varro lib. 2. cap. 11. de re rustica: *Tonsuræ*, inquit, *tempus æquinoctium vernum & solstitium quum sudare inceperunt oves: à quo sudore recens lana tonsa succida est appellata.*

¶ Succi-

¶ Succiduus vide in Succido sub *Cado*.
¶ Homicida, ein Mörder.
¶ Parricida.
¶ Homicidium. } vide suis literis.
¶ Parricidium.
¶ Tyrannicida.
¶ Infanticida in *Infans*, sub *Fari*.

CAELEBS, ibis, ἄγαμος, der ohne Weib lebet: tam qui uxore semper caruit, quam qui amissa eâ nondum denuo nupsit. Martial. lib. 12. epigr. 63.

Corrumpit sine talione cælebs.

Suetonius Galba cap. 5. *Dedit & matrimonio operam: verùm amissa uxore Lepida duobusque ex ea filiis, remansit in cælibatu, neque sollicitari ullâ conditione potuit, ne Agrippinæ quidem viduatæ morte Domitii, quæ maritum quoque adhuc, necdum cælibem Galbam, adeo omnibus sollicitaverat modis, ut inter conventum matronarum correpta jurgio atque etiam manu pulsata sit à matre Lepidâ.* Cælibem quasi cœlitem dictum, Cajus Granius sensit, quod onere gravissimo vacet: de quo Quintilianus lib. 1. cap. 6. Lege & Donatum, si lubet, ad illud Terentii Adelph. act. 1. sc. 1.

--- *& quod fortunatum isti putant,*
Uxorem nunquam habui.

Contra Ausonius Eidyll. 15 v. 6

--- *Pœnæque graves in cælibe vitâ.*

Additur substantivis adjectivorum more, ut, *Platanus cælebs* Horat. 2. od. 15. *Lectus cælebs*, apud Catullum carm. 69. *Vitam agere cælibem* Gell. 5. c. 11. Cælibes Lycurgus à spectaculo ludorum Gymnicorum prohibuit, ac omni honore, etsi senes essent, juniorum etiam reverentiâ, privavit, Plutarch. in Apophth. De pœnis cælibatus, & orbitatis apud Romanos Lips. ad lib. 3. Ann. Taciti pag. 60. Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 20, 5.

¶ Cælibatus, ipsa vita & professio cælibum, ein unehlich Leben. Suet. Galbâ cap. 5. *Remansit in cælibatu.* Usus & Seneca lib. 1. Benef. c. 9. *in consensu vidui cælibatus.*

CAELIUS, (quod nomen nummi & plures inscriptiones per OE referunt, quædam tamen etiam per AE. vide Manut. Orthogr.) discipulus Ciceronis, Orator, notus ex Ciceronis defensione, seu pro eo Oratione; *dignus*, ut Quintil. retulit lib. 10. cap. 1. *longiore vitâ & mente meliore.* Juvenis enim admodùm decessit. ¶ 2. Alius T. Cælius, Tarracinæ splendido loco natus, cùm in cubiculo quiescens, filiis altero cubantibus lecto, peremtus in lectulo esset, nec essent alii ad quos suspicio cædis pervenire posset, duo fratres caussam dixêre parricidii. Postquam verò constitit, eos inventos esse dormientes aperto ostio, absoluti sunt, quoniam in tanto facinore verisimile non fuisset, eos quietem capere potuisse. Val. Max. 8. cap. 1. Cicero pro Roscio Amerino cap. 23.

¶ Cælius, unius è septem montibus nomen, quibus inclusa Roma fuit; eum adjecit Tullus Rex, & Regiæ sedem, ut Livius auctor est lib. 1. cap. 30. Inde est

¶ Cælimontanus: ut, *Porta Cælimontana*, cujus Cicero in Pison. cap. 23, & Livius lib. 35. cap. 9 meminerunt. Alii hunc montem & portam per OE scribunt.

CAELO, cælare, insculpere est, graben / außstechen / bilden. *Cælare argento, & in argento.* Cicer. de Divin. lib. 1. cap. 36. *Hanc speciem Praxiteles cælavit argento*, in Silber gestochen. *Cælare in poculis*, auff Trinckgeschirr bilden / Plin. præf. lib. 33. *Aurum & argentum cælatum*, Cic. in Tusc. lib. 5. c. 21. aurea dixit & argentea vasa, gülden und silbern Gefässe. *Cælare craterem longo argumento*, viel Historien auf einen Becher graben / Ovid Metam. 13. v. 685.

¶ Cælatura, das Grabwerck oder Bildwerck. Hanc *Sculpturæ* partem Quintilianus facit lib. 2. cap. ult. & utriusque discrimen in materiâ ponit: *Cælaturam* dicens in auro, argento, ferro, ære, hoc est, metallis operari tantùm; *Sculpturam* verò in ligno etiam, ebore, marmore, vitro, gemmis. Sed quia cum his ipsis quoque *cælaturam* Virgilius, Plinius, Apulejus, communicant; non inepte Aldus Manutius existimavit harum artium operumque discrimen non in materia, sed forma statuendum: *Cælatumque opus* dici, in quo eminent figuræ & signa, & de materia, quam habent subjectam, exstant: erhobene Arbeit: *Sculptum* verò, sive *Sculpturam*, quæ depressa in cavum, imagines solidas non exprimunt: Eingegrabene Arbeit. Vide ipsum Quæsitorum per Epist. lib. 2. Epist. 9. Usus & Plinius *cælaturæ* verbo libro 19. cap. 4. Et Seneca epist. 5. *solidi auri cælatura.* Pro quo

¶ Cælamen Ovidius dixit lib. 13. v. 291. Metam. *clypei cælamina novit.*

¶ Cælator, qui imagines argento &c. incidit, ein Bilderstecher. ut, *Argenti cælatores* Plin. 34. cap. 8. *Artifices omnes; cælatores ac vascularios convocari jubet*, Cic. 6. Verrin. cap. 24.

¶ Cælum, das Grabeisen / γλυφεῖον. Quint. lib. 2. extremo: *Cælator cælum desiderat, & pictor penicilla*, muß Grabeisen haben. Stat. 4. Silv. 6. *Praxitelis vivunt marmora cælo.*

CAELUM, machina vel mundus superior, cujus ambitu teguntur omnia, der Himmel. Scribitur per *ae*, & *oe*, pro diversitate ori-

A ginis & derivationis. Qui *ae* amant, antiquos secuti, deducunt a *cælando*, quod sideribus *cælatum* & exornatum sit. Varro lib. 4 de L. L. n. 3 *Cælum dictum scribit Ælius Gallus, quod est cælatum.* Plinius lib. 2. cap. 4 *Cælum haud dubie cælati argumento dicimus, ut interpretatur M. Varro.* Ambrosius lib. 2. Hexaëmer. cap. 4, *Cælum Latine, quia impressa stellarum lumina velut signa habeat, tanquam cælatum appellatur, sicut argentum, quod signis eminentibus refulget, cælatum dicimus.* Isidorus Origin. lib. 13 cap. 4 *Cælum vocatum est eo, quod tanquam cælatum vas impressa lumina habeat stellarum veluti signa.* Vide plura ibi. Hos ex recentibus Justus Lipsius & Aldus Manutius sequuntur, atque hic in Orthograph. vetustos libros atque lapides laudat, quibus non aliter quam per *AE* hoc verbum expressum sit. Contra qui *OE* tuentur, à κοῖλον, hoc est *cavum* vel *concavum* desumunt. Vide Vossium in Etymologico; Dausquejum in Orthographia, & Scaligerum ad Varronem, qui OE, quam AE, in hac voce malunt, partim etiam propugnant. Exempla primæ notionis sunt obvia, v. g. Cic. in Somn. Scip. cap 5, *summus ille cæli stelliferi cursus.*
¶ 2. Usitato deinde modo *cælum* etiam *Aera* dicimus. Virg. 1. Georg. v. 51.

--- *Et varium cæli prædiscere morem,*

B id est, aëris: quemadmodum & in scripturâ sæpissime: ut, *volucres cæli*, die Vögel oben in der Lufft oder unter dem Himmel. Sic *cælum caliginosum*, dunckel Wetter / trübe Lufft. *Cælum molle*, Flor. lib. 1. cap. 16. *Nihil mollius cælo*, scil. Campano, cui opponitur ab eodem *Cælum atrox*, lib. 3. c. 2. *Cælum grave*, i. e. noxium, insalubre, Sueton. Tib. cap. 36. *Cælum turbatum* eidem, cum tonat, eod. libro cap. 69. *Cæli inclinatio*, i. e. clima, cæli regio, devergentia, convexio, curvamen apud Gellium lib. 14. cap. 1. ¶ 3. Accipitur pro *Climate*, sive regione cæli. Flor. lib. 4. cap. 12, *Ipse hominum color ab alio venire cælo fatebatur.* Loquitur de Indis Romam venientibus peregre.

¶ *Cælo delapsi*, vel *missi* dicebantur, tum qui virtute singulari essent, & quasi divina, tum qui insigniter & præter spem, vel privatim de aliquo, vel publicè de omnibus essent meriti, & impendentia mala avertissent. Apulejus lib. 9. Miles. *Sed unus ex his, de cælo missus mihi sospitator, argumentum explorandæ sanitatis meæ tale commonstrat cæteris.* Cic. pro Lege Maniliâ cap. 14. *Itaque omnes quidem nunc in his locis Cn. Pompejum sicut aliquem non ex hâc urbe missum, sed cælo delapsum, intuentur.* Sed & inopinato quosvis apparentes, cælo supervenire creditos dictosque Tertullianus Apologet. cap. 10. notat. Et Minucius Felix Octavio: *In hodiernum, inopinatò visos cælo missos; ignobiles & ignotos, terræ filios nominamus*, Juvenal. Satyr. 2. v. 40.

Tertius e cælo cecidit Cato. ---

Tibullus lib. 1. Eleg. 3.

Tunc veniam subitò, nec quisquam nunciet ante,
C *Sed videar cælo missus adesse tibi.*

Plaut. Perf. act. 2. sc. 2, 5.

Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam,
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de cælo.

Vid. & Barth. ad Script. Venat. p. 192. Cassiodor. lib. 2. Epist. 40.

¶ *Quid si cælum ruat?* proverbium in eos, qui putidè & inaniter timent. Persuasi enim vulgò veteres erant, & ab æterno fuisse mundum, & fore perpetuò: neque venturum tempus, quo solveretur hæc moles: quæ Aristotelis quoque opinio fuit. Terentius Heaut. act. 4. sc. 2. v. 41.

Quid si redeo ad illos, qui dicunt? quid si nunc cælum ruat.

¶ *Cælum vertice, digito*, quin *plantis & pedibus*, dicuntur *tangere*, qui beatissimi sibi videntur. ἀράσσειν τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν Synesius dixit. Ovidius lib. 7. Metamorph. Fab. 1. v. 60

--- --- *quo conjuge felix*
Et diis chara ferar, & vertice cælum.

Ausonius Eidyll. 8. extremo:

D *Tunc ero bis Consul, tunc tangam vertice cælum.*

Propertius lib. 1. Eleg. 8.

Nunc mihi summa licet contingere sidera plantis:

id est: cælo incidere. Ita Statius lib. 1. Silv. 1.

Ire polo videar nitidosque errare per axes.

Cicer. ad Att. lib. 2. Ep. 1, *Nostri autem Principes digito se cælum putent attingere*, i. e. beatissimos se æstiment, *si multi barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant.* Idem Philipp. 4. cap. 3 *Ferre in cælum*, hoch loben. Et ad Attic. lib. 2. epist. 20 *Bibulus hominum admiratione & benevolentiâ in cælo est.* Item eodem lib. 2. ep. 1.

¶ Antiqui & *Cælus* in masculino dixerunt: à *Cælo*, Saturni patre, qui DEUS cæli antiquis creditus. Quo illud Ennii pertinet: *Saturno, quem Cælu' genit. Cælu'* pro *Cælus*: antiqui enim S. in fine elidebant. Idem Ennius apud Sosipatrum --- *Cælusque profundus.* In illo loco, *Cælus*, æther est. Et *Cæli* pluraliter: quo Lucretius usus est lib. 2. v. 1096, quod ad Poëticam licentiam Vossius interpretatur lib. 1. de Analogiâ c. 37. Adde Curas nostras Posterior.

¶ Cælestis, e: οὐράνιος: ut *Cælestis aqua*, quæ & pluvialis, quod de

A de cælo cadit, apud Horat. lib. 2. epist. 1. v. 135. Livium 4, 30. & Plinium lib. 17. cap. 2. huic *aqua viva* opponitur, quæ & *quotidiana* est. Ulpianus L. 1. D. de aquâ, & aquâ pluviâ arcendâ: AQUAM, inquit, PLUVIAM *dicimus, quæ de cælo cadit, atque imbre excrescit: sive per se hæc aqua cælestis noceat, sive cum alia mixta sit* &c. Columella lib. 3. cap. 13 *cælestes imbres*. Comparative usus Seneca epistola 66, *Nihil est divino divinius; cælesti cælestius*. Superlativum, sed alia notione, mox proferemus.

¶ 2. *Cælestia* etiam dicebantur omnia, quæ aliqua laude atque præstantia eximie pollerent: sicuti & *divina* appellari solebant, de quo suo loco. Frequentissime ita hac voce Vellejus est usus. Ut cum *Cælestia præcepta: cælestissimum os Ciceronis: Cælestissima Tiberii opera* dixit. Vide lib. 2. c. 66. cap. 94. & 104. Nam sicuti principes Diis proximi, & sic *divini* habebantur: ita omnia eorum, *divina* & *cælestia* appellabantur. Quemadmodum & Neronis vocem *cælestem* vocavit Rom. Pop. ut Suetonius ejus vitâ cap. 21 refert. Quintilianus Præfatione lib. 4. *Cum verò mihi Domitianus Augustus sororis suæ nepotum delegaverit curam, non satis honorem cælestium judiciorum intelligam, nisi ex hoc quoque oneris magnitudinem metiar.*

¶ Cælestes substantive, pro Diis, post Poëtas Valerius Maximus posuit lib. 1. cap. 1. exemplo 15, *Magnus cælestibus injectus est rubor, ulterius adversus eam sæviendi gentem.* Et Tacitus de B Germ. cap. 9. *Nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humani oris speciem assimulare, ex magnitudine cælestium interpretantur.* Quamquam ibi τὸ *cælestium*, non à *cælestes*, sed à *cælestia* dixisse potuit, atque *infernis* opposuisse, ut 5. Hist. cap. 5. *Eademque cura*, inquit, *& de infernis persuasio, cælestium contra.* Namque eodem libro præcedente cap. extremo: *Pleraque cælestium*, inquit, *vim suam & cursum septimos per numeros conficiunt.*

¶ Cælestis, Dea Afrorum: quamquam alii Deum habuerint, ac *Cælestum* appellarint. Nec mirum, cum *Luna* & *Lunus* utràque terminatione & Dea credita & Deus: *Lunam* autem *Cælestis* nomine cultum plerique eruditorum consentiunt. Lege de ea Petrum Pythæum lib. 1. Subcesivorum c. 4. Fullerum lib. 1. Miscell. Sacrorum cap. 13. Seldenum Syntagmate 2. de Diis Syris, c. 2. Lipsium Epistolicarum Quæstionum Ep. 22. Notavit nonnulla de eâ & Casaubonus ad Historiam Augustam.

¶ Supercælestis, ὑπερώνιος, ecclesiasticis, quam aliis, notior vox. v. gr. Tertullian. de Anima cap. 23 *de supercælestibus sedibus.*

¶ Cælicola, Cælicolæ, cælites, cælum tenentes. Virgil. Æn. 2. v. 641 *Me si cælicolæ voluissent ducere vitam.*
Idem lib. 3. v. 21 *Cælicolûm regi*, id est Jovi. ¶ Etiam Cælicolæ secta apud Judæos, Essenorum portio, quo pertinet Titulus Cod. de Judæis & Cælicolis. Vid. Scalig. Elench. Trihæresii Serrariani cap. 31.

¶ Cælites, Plur. οὐράνιοι, qui cælum habitant. Cic. Somn. Sc. cap. 1. *Grates tibi ago summe Sol, vobisque reliqui cælites.* Usus & Singulari Ovidius lib. 4. Pont. el. 6. v. 17

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.

Atque sic etiam adjective Paullinus Nolanus Natal. Felic. 9. v. 403 *sub cælite mensa:* & Natali ejusd. 15. v. 25 *ope cælite præstans:* quemadmodum & pluraliter adjectiva forma *cælitibus regnis* Ovidius dixit lib. 1. Fast. v. 236.

¶ Cælifer, ut Æn. 6. v. 796. *Cælifer Atlas.* Seneca Herc. Fur. vers. 528

Monstris exagitet cæliferam manum.

¶ Cælicus, pro *cælestis*, amant hodierni versifices: qua veterum auctoritate, ignoramus. Cum jam cecidisset Latinitas, Caroli Magni temporibus, crebrò usus est Theodulfus Aurelianensis, ut lib. 1. Carm. v. 564 *cælica origo:* & lib. 2. v. 144 *cælica regna:* ac ibidem v. 315 *cœtus cælicus*, & alibi. Et Carmine de Nomine Jesu, quod Barthius Adverss. 34. cap. 1. vulgavit & Paullino adscripsit, v. 63

Salve, quod omnes cælici, medii, inferi
D *Nomen genu flexo audiunt.*

Sed obscura horum auctoritas est, &, nisi antiquior accesserit, improbanda.

CAEMENTUM. Cæmenta à cædendo: sunt lapides rudes & informes, Steine so nicht ausgehauen und polirt seyn / opponuntur pilaribus seu quadratis, Quaderstein. Livius lib. 21. cap. 11. *Nec erat difficile murum subruere, quia cæmenta non calce durata erant, sed interlita luto, structuræ antiquæ genere.*

¶ Cæmentarius, ein Maurer. Hieronymus Paullino Epist. 103. c. 6. *Cæmentarii, fabri metallorum, lignorumve cæsores.*

¶ Cæmentitius, ut, *Cæmentitium fundamentum*, ein steinern Fuß oder Grund / Lege 57. Dig. Locati Conducti. *Cæmentitiis structuris nectere*, Solin. cap. 41. [Salm. 28.] *Cæmentitia structura*, Vitruv. 2. cap. 7.

CAERE, neut. indeclinab. & *Cæres, itis*, & *Cæres, ētis*, oppidum fuit Tusciæ non longe a Tarquiniis, cujus frequens apud Livium mentio fit. Virgilius 8. Æneid. v. 597

Est ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem.

Idem 10. Æneid. v. 183

Qui Cærete domo, qui sunt Minionis in arvis.

¶ *Amnis Cæretanus*, apud Plin. lib. 3. cap. 5. qui oppidum præterfluit. ¶ Sed *Cerètani*, sine diphthongo, Hispaniæ populus sub Pyrenæis. Silius lib. 3. v. 357.

¶ Cærites, incolæ. Hos primos municipes sine suffragii jure factos; & inde TABULAS CAERITES appellatas, in quas Censores referri jubebant, quos notæ caussa suffragiis privabant, Gellius observat lib. 16. cap. 13. Asconius in Divinationem Ciceronis, ubi de Censorum notis docet: *qui plebejus*, inquit, *in tabulas cæritum referretur, etiam ærarius fieret, ac per hoc non esset in albo centuriæ suæ; sed ad hoc esset civis tantùm, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet.* De his intelligendus Horatius lib. 1. Epist. 6. in illo:

— — *cærite cera*
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulyssis.

CAEREMONIA, cæremoniæ, (& in veteri lapide apud Manut. Cærimonia) sacri ritus, Kirchengepräng / Ceremonien / ab oppido Tusciæ Cære vel Cærite appellatæ, secundum Festum, & Val. Max. lib. 1. cap. 1. n. 10. Cicero pro Rab. cap. 10. *Flaccus homo in sacerdotio cæremoniisque, quibus præerat, diligentissimus.* Alii tamen [quos inter & Joseph. Scaliger Castigat. ad Festum] ab antiquo *Cerus* derivant, quod *sanctum* significat, & per *E* scribunt. Nam ut à *sanctus sanctimonia*, ita à *Cerus Cerimonia* est. Comprehenditur hoc nomine omnis religio & cultus: unde *Cærimonias sepulcrorum* Cicero dixit 1. Tusculanâ cap. 12. C. Nepos Themistocle: *Filiam ejus parvulam arripuit, & cum eâ se in sacrarium, quod summa celebratur cæremonia, conjecit.* Cæsar apud Sueton. lib. 1. cap. 6. *Est ergò in genere & sanctitas Regum & cæremonia Deorum.* Et mox *publicas cæremonias* ibidem Suetonius publica sacra sive religiones publicas vocat. Cicero pro Roscio Amerino c. 39. *Cæremoniam legationis*, pro sanctitate & religione similiter dixit. Vetus Glossator ad Cereris sacra refert: *Cæremoniæ*, Δημήτρια, μύησις. Nempe hæc sacra antiquissima omnium & prima, ex quo *Initia* etiam appellata. Sane & Cicero in Verrem 6. c. 49. CEREREM *antiquissimam, religiosissimam principem omnium sacrorum, quæ apud omnes gentes fiunt*, appellat. Ut non absurde *Ceremonias* à Cerere appellatas putare possis.

¶ Cæremonialis vel Cærimonialis. Arnob. lib. 7. p. 237. *O Deorum sublimitas præpotens, quam venerari, quam colere officiis omnibus cæremonialibus debeas.*

¶ Cæremoniosus. Ammianus lib. 22. cap. 37 *per septem cæremoniosos dies, quibus sacerdotes Memphi natales celebrant Apis.* Ita etiam Valesius p. 336.

CAERULEUS & Cærŭlus, Adject. Wasserblau / ut Virgil. 1. Georg. 453 *color cæruleus:* lib. 4. vers. 482 *Angues cærulei.* Ovid. 2 Metam. v. 8.

Cæruleos habet unda deos.

¶ Cærulus, idem, ut diximus. e. g. *Cærulus amnis*, Stat. 1. Silv. 5. vers. 51. *Vada cærula* Virg. Æn. 7. v. 198. Et Pluraliter *cærula* mare poëtæ dicunt vel maria. ut *Cærula verrunt* Æn. 3, 208. *spumabant cærula*, lib. 8. v. 672. ¶ Cærulus etiam & Cæruleus pro *nigro* sumuntur, ut Pet. Dan. Huetius, vir summus, ad Manilii lib. 1. v. 701. probavit. v. g. Pedo ad Liviam v. 93 *cærulea morte.* Vide plura laudato loco.

¶ Cæruleatus, hujusmodi colore tinctus. Vellej. Paterc. 2. cap. 83, *cæruleatus & nudus, caputque redimitus arundine* &c.

¶ Subcæruleus, parum cæruleus. Celsus lib. 6. cap. 5. extr. *creta cimolia subcærulea.*

Cæsa, æ, hasta Gallica; vide *Gæsum*, ut scribi decet.

CAESAR, ăris, Καῖσαρ. In antiquis numismatibus scribitur Caisar, Coilius, Aimilius, & alia ejusmodi Græcâ diphthongo protulerunt antiqui, Græcam scribendi rationem secuti. Fulvius Ursinus de Fam. Rom. p. 114. Fuit autem Juliæ gentis cognomen, qua clarissimus omnium Julius Cæsar Dictator fuit, qui convertit Rempubl. jactis principatus fundamentis, quem successor conficeret. Hunc primùm appellatum Cæsarem, quod cæso matris mortuæ utero natus esset, quod Græculi tradunt, imperitum & falsum. Nam plurimos ante ex Juliâ gente sic appellatos ex monumentis literarum constat. Certum etiam est, Aureliam matrem Cæsaris adhuc vixisse, cum filius quinquagenario propior esset. Obiit Aurelia, cum Gallico bello implicitus Cæsar amisisset Legionem ad Gergoviam cæsis Legatis, ut Suetonius auctor est. Id circa annum V. C. 700. accidit: cum 48. ætatis ageret Cæsar, quippe qui A. V. C. 652. natus fuerat. Ab eo Imperatores omnes deinceps appellati *Cæsares;* sicut ab *Augusto* pòst & *Augusti* dicti fuerunt. Solebatque hoc nominis vel testamento ad successores heredesque transire. Itaque Cæsaris summæ & eminentissimæ principum potestatis nomen proprium erat: quod postea tamen mutatum fuit, cùm secundo proximoque fastigio hærere cœpisset; ita tamen, ut nihilominus quoque penes principem ipsum maneret. Nam *Cæsares* qui audiebant tantùm, non *Imperatores Cæsares Augusti;* non ipsum imperium, sed consequendi illius spem atque jus aliquod, habebant tantum: Candidati quidam Imperii & destinati heredes: quo loco hodie *Romanorum Reges* sunt. Spartianus in Ælio Vero c. 2. AEL. VERUS,

RUS, inquit, *quem sibi Adrianus ævo ingravescente morbis tristioribus pressus, peragrato jam orbe terrarum, adoptavit, nihil habet in suâ vita memorabile, nisi quod tantum CAESAR est appellatus: non testamento, ut antea solebat, neque eo modo, quo Trajanus est adoptatus; sed eo prope genere, quo nostris temporibus à vestra clementia Maximianus atque Constantinus* CAESARES *dicti sunt: quasi quidam Principum filii & designati Augustæ Majestatis heredes.* Hinc *Cæsarem cum principe mutare*; pro de secundaria dignitate Cæsarum, ad summam principis seu Imperatoris majestatem transire, Claudianus dixit Paneg. de 4. Consulatu Honorii v. 168. Unde origo cognominis *Cæsarum* fluxerit, & qua de caussa acceperit ille, qui suam in gentem misit postea, non constat: & variæ afferuntur rationes, quas in compendio velut executus idem Spartianus in iis est, quæ proxime verba ea, quæ paullò ante adduximus, consequuntur: *Cæsarem vel ab Elephanto (qui linguâ Maurorum Cæsar dicitur) in prœlio cæso eum, qui primus sic appellatus est, doctissimi & eruditissimi viri putant dictum: vel quia mortuâ matre, ventre cæso sit natus: vel quòd cum magnis crinibus sit utero parentis effusus: vel quòd oculis cæsiis & ultra humanum morem viguerit.* A

¶ Cæsăreus, ut, *Domus Cæsarea*, Ovid. 1. Trist. 1. v. 70. *Numen Cæsareum*, Idem 5. Trist. 3. v. 46. Käyserliche Majestät / *Cæsarei vultus*, Ovidius 2. Pont. 8. vers. 13. B

¶ Cæsariānus, ut, *Nomen Cæsarianum: decretum Cæsarianum*, i. e. Cæsaris. Martialis lib. 9. Epigr. 79

Nemo suos (hæc est aulæ natura potentis)
Sed domini mores Cæsarianus habet.

Libr. 11. Epigr. 6.

Ipse quoque infernis revocatus Ditis ab umbris
Si Cato reddatur, Cæsarianus erit.

Lib. 9. Epigr. 61.

Ædibus in mediis totos amplexa penates
Stat platanus densis Cæsariana comis.

¶ Cæsaraugusta, vel *Augusta Cæsarea*, clarissima Hispaniæ civitas [*Saragossa* hodie] ab Augusto ad Iberi amnis ripam eo loco fundata, quo *Subduba* oppidum antè situm erat. Qui *Numantiam* ante fuisse putant; hos negligenter lectus Melæ de eâ locus decepit. Hæc Aurelii Prudentii Clementis, quem Christianorum Poëtarum longe principem semper habui, patria fuit.

¶ *Cæsaraugustanus conventus*, Plin. lib. 3. cap. 3.

¶ Cæsarēa autem, *καισαρεία*, in Mauritania fuit, alia in Cappadocia, & in Palæstina alia. Vide Geograph.

CAESĂRIES, ei. ein zierlich schön Haar / in qua nutrienda plurimum studii posuit antiquitas, non delectata calvitiis; quæ & deformitatem magis, quàm ornamentum conciliant, & valetudini perniciosissima sunt. *Promissa cæsaries*, Livius lib. 28. cap. 35. ein lang Mannshaar / [nam *Coma* mulierum est] Plaut. in Milite a. 1. sc. 1. v. 64 *Vide Cæsaries quam decet.* Horat. 1. Od. 15, *pectere cæsariem.* Servius ad illud Virgilii: *Cæsariem nato genitrix*, lib. 1. Æn. v. 590, *A cædendo*, inquit, *dicta cæsaries: ergo tantum virorum est.* De intonso crine Coma proprie dicitur: itaque & mulierum propria est. Multa huc spectantia Salmasius Epistolâ de Cæsarie virorum & mulierum comâ. C

¶ Cæsariatus, apud Plautum Mil. Glor. act. 3. sc. 1. vers. 173. *Miles usque cæsariatus*, i. e. egregie comatus. Apulejus de Mundo p. 67 *Videas viridantibus comis cæsariatam esse terram.*

CAESĒNA, oppidum Galliæ Cispadanæ in Italia, in Senonibus, inter Ariminum & Faventiam, haud procul fluvio Rubicone: à qua

¶ Cæsenātes, &

¶ *Cæsenatia vina*, generosa Plinio lib. 14. c. 6.

CAESIUS, color, quasi *cælius*, aliàs glaucus, *γλαυκός*, Himmelblau / Blau / ut *Cæsii oculi*, quas ingenii felicioris putant esse notas, cujusmodi & Minervæ poëtæ tribuunt, blaue Augen. vide Cicer. 1. Nat. D. c. 30. *Cæsia puella* apud Lucret. lib. 4. v. 158. & Terent. Heaut. a. 5. sc. 5. Inde *Cæsii* dicti, qui tales oculos haberent. Quam ob caussam Catullus Leones quoque *Cæsios* appellavit Carm. 46. D

Solus in Libya Indiâque tostâ
Cæsio veniam obvius Leoni.

Hinc *Cæsissimus*, sine tamen Comparativo, formari, Varro auctor est lib. 7. de Lat. Ling. n. 39.

CAESŌNES, dicuntur exsecti ex utero matris, quos auspicatius nasci Plinius 7. cap. 9 censet. Kinder so aus Mutterleibe geschnitten sind.

CAESPES, Rasen. Festus: *Cæspes est terra in modum lateris* [vel pedis] *cæsa, cum herba.* Inde diphthongus est: quamquam non minus recepta per E simplex scriptura. *Vivus cæspes*, ein grüner Rasen: sic enim cum diphthongo scribunt, qui à *cædo* hanc vocem deducunt. Scribunt *cespes* alii. *Aggerere cespites*, Tacit. 1. Ann. c. 19. Virgilius Ecl. 1.

— — *congestum cæspite culmen.*

Horatius lib. 3. carm. 8,

— — *positusque carbo in*
Cæspite vivo.

Nam cæspites aris struendis adhibebantur. Ovid. 5. Trist. eleg. 5. v. 9

Araque gramineo viridis de cæspite fiat.

quas idcirco *gramineas aras* Silius dixit lib. 4. v. 703. Prudentius Apoth. 255. [Heins. 187.]

Ridiculosque deos venerans sale, cæspite, thure.

Lege 12. Cod. Theod. de Pagan. sacrif. & templ. *erecta effossis aræ cæspitibus.* Silius lib. 16. v. 263

exstructis cæspes surrexerat aris.

¶ Deinde cæspites etiam inserviebant Tribunali castrensi. Tacitus Ann. 1. c. 18 *congerunt cæspites, exstruunt tribunal.* Plinius Paneg. cap. 56, *multa post sæcula tribunal viridi cæspite exstructum.* Adde Lipsii ad utrumque locum commentationem.

¶ Cæspes etiam Sepulcrum significat. Virg. 3. Æneid. vers. 304, *Hectoreum ad tumulum: viridi quem cæspite inanem sacraverat.* Hieronym. Epist. 49 ad Innocentium de muliere septies icta: *Recens à clericis cæspes ostenditur*, &c. Lege 5. Cod. Theod. de Sepulcr. violat. *cæspitem vellere* violationem illam signat. Sidonius lib. 3. Epist. 12. *Jam niger cæspes ex viridi: jam supra antiquum sepulcrum glebæ recentes.* Ubi vide Savaronem. ¶ Cæspes Avieno in Periegesi sæpe tractus & regio est. ut v. 227

Cæspite Paphiaco prodit saxosa Carambis.

& vers. 388

Istius extenti sola cæspitis undique sulcant
Gentes innumeræ.

¶ Cæspiticius, vel cespititius, Adject. von Rasen / ut *Murus cæspiticius*, Capitolin. in Pio cap. 5. eine Schantze: *cæspititiæ aræ*, idem Balbino cap. 11. *cæspititium tribunal*, Vopisc. in Probo cap. 10.

¶ Cæsposus, cæspite plenus. Columella lib. 10. v. 130

— — *cæsposo littore Cumæ.*

¶ Cæspitator vel Incæspitator equus casurus dictus est, teste Servio in Aen. 11. v. 671.

CAESTRUM, instrumentum, quo ebur cavatur, Plin. lib. 35. c. 11. Grabmeissel / Hohlbohrer.

Cæstus, us, vide infra *Cestus*. ita enim rectius scribitur.

CAETĔRUS, Cætera, Sing. sed cæteri, cætera, usitatiora Plurali, Andere / quanquam & Cato in singulari dixit *cæterum exercitum*, apud Gellium lib. 3. cap. 7, quod & alii postea imitati. Livius lib. 1. cap. 48 *Non abhorret à cætero scelere.* & lib. 6. cap. 8 *ostentans vincentem cæteram aciem.* Sueton. Galbâ cap. 20 *Argius & hoc & cæterum truncum in privatis ejus hortis sepulturæ dedit.* Quid? quod Ciceronis sunt *cætera jurisdictio*, lib. 6. ad Attic. ep. 2. & *pro cætera ejus audacia*, Verr. 3. cap. 2. *cæterum ornatum muliebrem*, lib. 1. de Invent. c. 31. ut de reliquis exemplis Livii 21. cap. 7, & lib. 35 cap. 30 taceamus. Primo casu *cæterus ornatus*, Cato dixisse fertur R. R. cap. 22. Sed Meursius & Popma illa verba non agnoscunt, ut de genuitate illorum dubitare omnino liceat. *Cæteri*, à Græco *καὶ ἕτεροι* videtur esse, quanquam veteres plerumque sine diphthongo scripsisse constat. Vid. Orthogr. Manutii. Terent. Hecyrâ a. 4. sc. 2. v. 25 *Quam fortunatus cæteris sim rebus*, in andern Sachen. ¶ 2. *Cætera doctus*, pro *quantum ad cætera attinet*, Græcismus est non inelegans. Livius lib. 1. cap. 35, *Virum, cætera egregium, secuta ambitio est*, sonsten / so viel sein ander Thun betrifft. Virgil. 3. Æn. v. 593

- - - - *dira illuvies, immissaque barba,*
Consertum tegmen spinis; at cætera Grajus.

Horatius de bove lib. 4. ode 2. extrema:

Quâ notam duxit niveus videri
Cætera fulvus.

Suetonius Calig. cap. 50 *capillo raro ac circa verticem nullo: hirsutus cætera.* ¶ 2. Solet hæc vox concise & absolute etiam in Partitionibus eleganter poni, cum post enumeratas aliquot res, sermonem abrumpimus, pro quo vulgo *& cætera* dicimus. Lucretius lib. 2. vers. 857

Nec frigus, neque item calidum, tepidumque vaporem;
Cætera:

Cicero in Topicis cap. 7. *In partitione quasi membra sunt, ut corporis, caput, humeri, manus, latera, crura, pedes, cætera.* Hoc elegans, & antiquum: quanquam impressi libri vulgari more *Et cætera* referant, etiam qui à Lambino & Grutero castigati sunt.

¶ Cæterùm. adverbiale, *τὸ λοιπόν*, quod reliquum est, im übrigen. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 4. v. 6

Elocuta sum convivas: cæterum cura.

Cæterum, id est, quod reliquum, des übrigen halben wirstu zusehen. ¶ 2. Item, Sed, Ter. in Eun. a. 1. sc. 2. v. 7 *Cæterum de exclusione verbum nullum.* ¶ 3. Item, Alioqui, aber doch sonst. Cicero ad Qu. Frat. lib. 2. ep. 14, *Ego me in Cumano & Pompejano, præterquam quod sine te, cæterùm satis commodè oblectabam*, aber doch sonst bequemlich genug.

¶ Cæterò, pro, quod reliquum est temporis, dictio Plinio valde familiaris est, ut lib. 10. cap. 58. *Palumbes fœmina incubat post meridiana in matutinum, cæterò mas.*

¶ Et Cæteròqui, vel *Cæteroquin*, pro alioqui, apud Cic. aliquoties, de Nat. Deor. 1, 22. *cæteroqui doctus:* in Oratore c. 25. *cæteroquin rectè.* Adde dicta in *Alioquin.*

CAEYX, vel potius Cēyx *Ceycis* Plinio avis genus, ut videtur, marinæ

rinæ

rinæ lib. 32. cap. 9. de medicamentis faciei, *Fit in mari*, inquit, *halcyoneum appellatum, ex nidu halcyonum & ceycum.* Fingitur in hoc avis genus mutatus Ceyx, Luciferi filius, postquam in mari periisset. Vide Ovid. lib. 11. Met. Fab. 41.

¶ Sunt qui marem Halcyona, *ceyca* vocari affirment, eundemque & *cerylon*, Κήρυλος.

CAĪCUS, Κάϊκος, Phrygiæ aut Æoliæ fluvius est, ex Mysia veniens. Virgil. 4. Georg. v. 370

Saxosumque sonans Hypanis Mysusque Caicus.

¶ 2. Fuit & inter socios Æneæ *Caicus.* Idem 1. Æneid. 183

Aut Capyn, aut celsis in puppibus arma Caici.

CAIĒTA, æ, urbs & portus in Latio, prope Campaniæ fines, sic à nutrice Æneæ dictus. Virg. 7. Æn. principio:

Tu quoque littoribus nostris Æneia nutrix,
Æternam moriens famam Cajeta dedisti, &c.

CĀIUS, & Cāius. Martialis lib. 9. epigr. 93

Cajus à prima tremebundus luce salutat.

Idem Vocativum extulit lib. 2. epigr. 30

Quod peto, da Cai, non peto consilium.

Prænomen fuit apud Romanos; sed veteres Gajus dicebant; qui multum delectati fuerunt literâ G; ut auctor libelli de Nominibus, qui Valerio Maximo tribuitur, idque cum eo edi consuevit, observat; & nomen *Gaji*, seu *Caji* à gaudio parentum factum scribit. Nimirum à γαίω *Gaudeo*, derivatum significat. At Scaliger Pater *Cajum* ab antiquitate dictum censet: ἀπὸ τῆς γᾶς, à terra scilicet cap. 29. de Lingua Lat. Cajum invenio in Græcorum monumentis appellatum ab Italis & Tarentinis Mercenarium, aut etiam rudem hominem ac planè Brutum, quia a γία, quæ terra est, derivetur γάϊος, à γαία γάϊος, verba sunt Cœl. Rhodigini Lect. Antiq. lib. 13. cap. 5. Utrumque autem dicebatur, *Cajus, Caja*: ita ut C. rectum, *Cajum*; C. inversum Ɔ *Cajam* fœminam notaret. Quintilianus lib. 1. cap. 7. *Cajus C. litera notatur: quæ inversa Ɔ. mulierem declarat. Quia tam Cajas esse vocitatas, quam Cajos, etiam ex Nuptialibus Sacris apparet.* Quod de *nuptialibus sacris* dicit, Plutarchus explicat Quæstionibus Romanis: *Cur Sponsam*, inquit, *introducentes dicere jubent*, UBI TU CAIUS, EGO CAIA? *An quia hac conditione pacta intrat, ut particeps rerum omnium & gubernandæ familiæ sit? Itaque hæc verba id significant*, UBI TU DOMINUS ERIS ET PATERFAMILIAS, EGO DOMINA ERO ET MATERFAMILIAS. *Nomine autem* Caji & Cajæ *communibus, usi sunt peculiariter: quomodo JCti* Cajum, Sejum, Lucium, Titium *nomen ei, de quo agitur, imponunt. Et Philosophi* Dionis *aut* Theonis voces *usurpant.* Hæc Plutarchus: ex quibus etiam nosce, *Caji* nomen hypotheticum fuisse, sicuti Seji, Lucii, Titii, quibus JCti, cum juris casus figurarent, ad distinguendas personas exempli gratia fuerunt usi; de quo & Scaliger ad Tibullum, nec non Cujacius lib. 2. Observat. cap. 11. monuerunt. Pertinet huc & locus Ciceronis pro Muræna cap. 12. quem, si lubet, ibi vide.

¶ Cajanus: ut *assis Cajanus*, Statius 4. Silvarum Carm. 9 v. 22

Emtum plus minus asse Cajano. [Est Phalæcius.]

Quem *assem Cajanum* dixerit, docet Turnebus Advers. lib. 20. cap. 32. vide supra in AS.

CĀLA, fœm. Κᾶλον, fustis, vel vallus, ein Stock oder Pfal. Lucilius apud Servium ad principium 6. Æneid.

Scinde puer calam, ut caleas:

Id est, ut Servius explicat, *frange fustes & fac focum.*

CĂLĂBER, Quintus Calaber, seu potius Cointhus, sic enim seipsum nominat, ut indicavit Tzetzes. Homeri Paralipomena scripsit libris quatuordecim, ab Hectoris scilicet obitu ad Urbem usque captam & excisam.

CĂLĀBRA, curia Romæ, ad quam plebi convocatæ pronunciabatur numerus dierum à Calendis ad Nonas, Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 15. à καλεῖν.

CĂLĂBRIA, æ, Καλαβρία, ora Italiæ, proxima Græciæ, peninsulæ formam habens, feracissima, in quâ urbes sunt celebres, *Tarentum, Brundusium, Hydrus.*

¶ Călăber, ăbri, einer aus Calabria. Silius Italicus lib. 12. v. 396 de Ennio:

Miserunt Calabri, Rudiæ genuere vetustæ.

Et *Calabri hospitis xenia*, pro exiguis & rusticis muneribus, Horat. 1. Epist. 7.

Non quo more pyris vesci Calaber jubet hospes.

Vide Chiliad. *Calabri montes.*

¶ Calabricus, adjectivum. ut, *Olea Calabrica*, apud Columellam 12. cap. 49.

CALAGURRIS, civitas Hispaniæ in Vasconibus. Prudent. de Cæsarauguftan. martyrio v. 31

Nostra gestabit Calagurris ambos.

¶ Calagurritanus, incola ejus urbis, & gentile nomen. Valer. Maximus lib. 7. cap. 6. *Calagurritanorum exsecrabilis impietas*, ad quam extrema fame Sertoriano bello adacti fuerant. Vide plura ibidem.

CALAIS Boreæ & Orithiæ filius, Zetæ frater, quos alatos Poëtæ fabulati sunt. Vide Ovid. lib. 6. Metam. Fab. ult. & Scholiastem Sophoclis.

A CĂLĂMINTHA, æ, καλαμίνθη, herba, pulegium silvestre. *Calamentum* officinæ vocant, wilder Poley / vide *menta*, vel *mintha.*

CĂLĂMISTER, masc. vel calamistrum, neutr. Instrumentum est vel acus, quâ calefactâ capilli ornantur & crispantur. Græce καλαμὶς vel κάλαυρον, Ein Haareisen / Kräuseleisen. *Calamistro crines convertere*, i. e. flectere & contorquere, apud Petronium. Quo pertinet illud Virgil. lib. 12. Æn. v. 99

— — *fœdare in pulvere crines,*
Vibratos ferro calido, myrrhaque madentes.

¶ *Calamistros adhibere*, pro fucatum cultum sive ornatum orationi addere, Cicero dixit in Oratore c. 23. de summisso dicendi genere præcipiens: *Tum memorabilia omnis insignis ornatus, quasi margaritarum: ne calamistri quidem adhibebuntur.* Idem *Calamistris inurere* de Claris Oratoribus dixit cap. 75. extr.

¶ *Calamistrata coma*, Cicero pro Sextio cap. 8. Et *calamistratus saltator*, idem Orat. post red. in Sen. cap. 6.

CĂLĂMUS, Κάλαμος, frutex aquaticus: arundo gracilis, Rohr. Hinc *calami palustres* Ovidio lib. 1. Metam. v. 706. Plinius lib. 16. cap. 36 ita describit: *Nostratibus calamis fungosior subest natura, cartilagine bibula, quæ cavo corpore intus, superne tenui inarescit ligno: fissilis præacuta semper acie: geniculata.* ¶ 2. fistula ex calamo. Virgil. Ecl. 5. v. 2.

B *Tu (sc. bonus) calamos inflare leves.*

Idem Ecloga 2. v. 34

--- *calamo trivisse labellum.* Item Ecl. 5. v. 48

Nec calamis solum æquiparas, sed voce magistrum.

Rohrpfeiffen. ¶ 3. Item virga visco illita, quâ aves capiuntur. Eine Leim-Ruthe. Martialis lib. 13. epig. 68.

Galbula decipitur calamis & retibus ales.

¶ 4. Calamus, Schreibfeder. *Temperare calamum*, die Feder schneiden / zurichten / Græci, γλύφειν, à γλυφὴ Scalptura. Vet. Gloss. *Temperat*, γλύφει κάλαμον &c. Cicer. lib. 2. Epist. 14. ad Quintum Fratrem: *Calamo & atramento temperato, chartâ etiam dentatâ res agetur. Calamus temperatus*, est ita concinnatus & acuminatus, ut bene, expressè scribat: quales sunt recentes à scalpro. Nam usu triti & obtusi male pingunt literas. Quid *dentata charta* hoc loco sit, vide in *Dens.* Huc pertinent Plinii verba lib. 16. cap. 36 *Chartis serviunt calami, Ægyptii maxime, cognatione quadam papyri.* Quæ illustrantur illis Persii Satyr. 3. v. 11

Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo.
Tum queritur, crassus calamo quod pendeat humor.

¶ 5. *Calamus aromaticus*, vel *calamus* seu *juncus odoratus*, Kalmus.

¶ 6. Poëtis etiam *sagittæ* calami dicuntur. Ovid. 8. Metam. v. 30

Impositis calamis patulos sinuaverat artus,
C *Sic Phœbum sumtis jurabat stare sagittis.*

¶ 7. Apud Plinium lib. 17. cap. 14. *Calamus* etiam dicitur surculus, qui ramo inseritur. Propfreis. ut, *Calami exacutio medullam ne nudet.* Item: *Calamus ad corticem usque suum deprimatur.* Plura exempla dicto capite invenies. ¶ 8. Accipitur pro *stipula*, & quacunque re tereti, ac fistulosa, ad similitudinem arundinis.

¶ Fabulam *Calami*, Mæandri fluvii filii, qui in arundinales sive palustres calamos versus, Servius refert ad Virgilii Ecl. 5. v. 48.

¶ Calamārius, a, um. Ut *theca calamaria* apud Sueton. Claudio cap. 35. Eine Federbüchse / Pennal.

¶ Călămētum proprie ein Röhrig / locus calamorum. Ab arboribus enim & fruticibus facto in *etum* nomine loca iisdem consita signantur. ¶ Fragmenta calamorum & arundinum. Columella lib. 4. cap. 27 pr. *Sic deinde ordinata vineta festinabimus emundare, sarmentisque & calametis liberare, quæ sicco tamen solo legenda sunt.* &c.

¶ Unicalamus, ut *Frumentum unicalamum*, Plinius lib. 18. cap. 8. das nur einen Halm hat.

CĂLĀMITAS proprie est labes, quæ vi tempestatis infertur segeti Hinc Terentius Eunucho act. 1. sc. 1. v. 34.

D *Sed ecce ipsa egreditur fundi nostri calamitas.*

Ubi Donatus: *Proprie*, inquit, *calamitatem rustici grandinum dicunt, quod comminuat calamum seu culmum ac segetem.* Weil es den Halm entzwey schlägt: Ein Wetter-Schade. Cicero 3. Verr. cap. 38. *calamitosam tempestatem* appellat, etiam Ulpianus Lege 15 Ex conducto §. 1. Si vis Dig. Locati conducti. ¶ 2. Deinde calamitatem dicimus quamcunque perniciem, incommodum & miseriam, allerley Schaden und Unrath. Συμφορὰ, Δυσυχία. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 15 *Ut nulla unquam amori vestro incidere possit calamitas.* Cicero in Catil. 1. cap. 5. *Videbam perniciem meam cum magnâ calamitate Reip. esse conjunctam.* Idem subinde, *Accipere calamitatem*, Schaden nehmen / *Calamitate affligi, calamitatem inferre.* Nep. Hamilcare cap. 1. n. 3 *Calamitates belli ferre amplius patria non potest.* Apud eundem in Timol. cap. 4 *Calamitas* pro cæcitate ponitur. Cicero pro domo sua cap. 32 *In omni vita nihil est ad laudem illustrius, quàm calamitas*, quia αἱ συμφοραὶ παιδεύουσι καὶ ποιοῦσι σωφρονεστέρους, hoc est, *Calamitates erudiunt & modestiores reddunt*, ut Isocrates dixit. Et Xenophon lib. 5. de Expeditione

tione Cyri: ἐν μὲν παίδιον ἀνθρώπους παιδεύεσθαι μάλιστα ἔοικε, *Calamitatibus homines maxime prudentiores fieri verisimile est.*

¶ Călămĭtōsŭs, qui calamitatem infert: quemadmodum *calamitosam tempestatem,* Ulpianus dixit supra laudato loco. *Si vis,* inquit, *tempestatis calamitosæ contigerit.* ¶ 2. Qui calamitati obnoxius est. Plinius 18. cap. 7, *Hordeum ex omni frumento minime calamitosum,* &c. Unter allem Getreide darff Gersten die wenigste Gefahr ausstehen. ¶ 3. *Ærumnosus, calamitate affectus,* arm und elend. Vellejus 2. cap. 53 *Quis ullam calamitosis deberi putat gratiam?* Cicero pro Rosc. Am. cap. 28. *O rem miseram & calamitosam!* Idem epistola 21 ad Fam. lib. 6. *appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli videbatur.* Auctor epistolæ ad Octavium, Ciceronianis subjunctæ: *Quæ non insequens hora antecedente calamitosior populo R. illuxit?* Seneca epist. 71, *calamitosissimus omnium Regulus.*

¶ Calamitosè, adverb. *Calamitosè vivere,* ein unglückseliges Leben führen / Cicer. 3. Offic. cap. 29.

CĂLANTICA, ein Haartuch / Haube / Schleier. Usus hac voce Cicero in Clodium apud Nonium: *Cum calanticam capiti accommodares.* Ausonius Periocha 5. Odysseæ: *Ulysses ab Ino deâ misericorde servatur: quæ calanticam capiti suo demtam natanti accommodat: cujus ille sustentatu ad usque Phæacum littus evadit.* κρήδεμνον dixerat Poëtarum Princeps Homerus Odysseæ lib. 5. Alii scribunt *Calautica,* per V; alii *Calatica,* sine V. vel N. Adi Vinetum ad Auson. c. l. qui ex antiquis libris diversas scripturas protulit.

¶ *Decalanticare* apud Nonium est calanticam detrahere, ut explicat Turneb. lib. 29. Advers. cap. 22. quod etiam in aliarum rerum spoliatione ponitur.

CALANUS Indus, ex Gymnosophistarum genere, quem Philo, *omnium ejus seculi patientissimum* libro illo appellat, quo docet, *Probos omnes liberos esse* pag. 680. Ubi & eruditionem ei tribuit; quem tamen Cicero indoctum vocat, (respectu ad Græcos, qui cum doctrina rerum elegantiam & eloquentiam conjungebant, quam sapientes illi spernebant) Tusc. 2. c. 22. Vide Philon. dicto loco: nec non Strabonem lib. 15. Hic se more gentis accedente morbo, quem ferre turpe existimabat, vivum comburi voluit. Qui cùm in rogum ardentem adscenderet: *O præclarum,* inquit, *discessum è vita, cum, ut Herculi contigit, mortali corpore cremato, in lucem animus excesserit!* Refert Cicer. lib. 1. de Divinatione cap. 23. Ejus in honorem postea Alexander M. certamina Musica, equestria & pugilatus instituit. Ælianus Var. H. lib. 2. cap. 41. Arrianus de R. G. Alexandri.

Calata Comitia, vide infrà *Comitia.*

CALASSIS tunicæ genus, quod Græci καλάσιριν dicunt. Aliis nodus est, tunicæ muliebris, quo connexa circa cervicem tunica submittitur. Festus.

CĂLĂTHUS, Κάλαθος, ein Handkorb. Virg. Ecl. 2. v. 45

--- --- *tibi lilia plenis*
Ecce ferunt Nymphæ calathis. &c.

Forma eorum, ex angusto orbe in ampliorem surgens, qualis turbinis est, sed ut supremæ partes eminulæ essent. Tales enim in vetustis monumentis visuntur.

Hinc lilio Plinius eorum formam tribuit: cujus verba lib. 21. cap. 5 ista sunt; *Candor ejus* (lilii) *eximius: foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paullatim sese laxantibus, effigiem calathi, resupinis per ambitum labris* &c. Fœminarum fuit, uti ex Silii lib. 2. v. 70 manifestum,

Nec calathis adsueta manus, operataque fuso.

¶ 2. Ein Milchnapff / oder Keßnapff. Virgil. lib. 3. Georg. v. 400

Quod surgente die mulsère horisque diurnis,
Nocte premunt: quod jam tenebris, & sole cadente,
Sub lucem exportans calathis, adit oppida pastor.

¶ 3. Sane & pocula *Calathi* appellantur, seu calices; Virg. Ecl. 5. v. 71 *Vina novum fundam calathis Arvisia nectar.* Propertius lib. 2. Eleg. 15.

At veluti folia arentes liquère corollas,
Quæ passim calathis strata natare vides.

Martialis lib. 9. Epigr. 59

Expendit veteres calathos, &, si qua fuerunt,
Pocula Mentoreâ nobilitata manu.

¶ Calathiscus diminut. apud Catullum exstat Carm. 65. de Nupt. Pelei & Thet. v. 319,

Vellera virgati custodibant calathisci.

CALAUREA, vel Calauria, Καλαυρία, insula maris mediterranei in sinu Argolico contra Trœzenium, quam in permutatione cum Latonâ Neptunus Delo neglecta habitavit. Unde origo proverbii, *Pro Delo Calauria,* in mutui beneficii memoria, similis illi, *Manus manum lavat.* Vide Chiliad. & Plin. lib. 4. cap. 12.

Calcaneus, Calcar, Calceus, Calcitro &c. vide *calx.*

CALCHAS, Thestoris filius, Vates Græcorum nobilis, de quo
A Homerus Iliados lib. 1. v. 69 seq. Silius lib. 13. v. 38. Post expugnatam & desolatam Trojam domum itinere terrestri repetens incidit in Mopsum augurem præstantissimum prope Colophonem, superatusque artis peritia (hariolari enim, quot ficus à Mopso sibi proposita haberet caprificus, juxta Hesiodum; aut suculos sus gravida, ex Pherecydis sententia, non poterat) animi ægritudine vitam finivit.

CALCULUS, lapillus. Cicer. 1. de orat. cap. 61, *Demosthenes, conjectis in os calculis summa voce versus multos uno spiritu pronunciabat,* er nahm den Mund voll kleiner Steinlein / und erzehlet heraus viel Vers / mit sehr lauter Stimme. *Superavit enim Demosthenes impedimenta naturæ diligentiâ industriâque,* quemadmodum ibidem de eo Cicero scribit. ¶ 2. Est & ponderis nomen. Excerpta Veterum de mensuris, quæ in Gromaticorum Scriptorum corpore Rigaltius edidit: *Ponderum pars minima CALCULUS est, constat ex granis Ciceris duobus, & apud quosdam siliqua pensante, quæ tribus granis hordei declaratur. Duo calculi CERATIUM faciunt,* &c. ¶ 3. Calculus, der Stein / morbus maximis cruciatibus affligens corpora, exercitium & disciplina summorum nonnunquam virorum, ut Lutheri, Jonæ, &c. ¶ 4. Sunt & *calculi,* quos *Latrunculos* alioqui vocamus, de quo ludo plura observatu digna Salmasius ad Vopisci
B Proculum. ¶ 5. Et pro rationibus quidem usitatè *calculi* accipiuntur, Zahlpfennig / Rechenpfennig / Rechnung / ut, *Subducere calculos,* apud Cic. de finib. 2. cap. 19. *Ponere calculos* apud Columell. 3, 3. & Plinium 2. epist. 19. extrema, die Rechnung überschlagen. Egregie idem cap. 20. Panegyrici, *assuescat imperator calculum cum imperio ponere:* id est, rationem impensarum habere, ne reditus excedant, & imperium gravent. Apud Ciceronem de amicit. cap. 16 *Ad calculos revocare.* überrechnen / genau ausrechnen. *Altera,* inquit, *sententia est, quæ definit amicitias paribus officiis ac voluntatibus. Hoc quidem est nimis exigue & exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum & datorum.* Idem ad Attic. 8. ep. 12. *Ad calculos reverti.* ¶ 6. Sed & suffragia *calculis* notabantur. Hinc *Adjicere suum calculum,* beyfallen / sein Jawort darzu thun Plin. 1. epist. 2. Cujus etiam illud est lib. 6. epist. 11 *O diem lætum notandumque mihi candidissimo calculo!* Solebant enim Thraces dies prosperos & lætos notare calculo albo in urnam conjecto, infelices verò atro, ut scirent anno exacto, quot & quos dies lætos, quos tristes habuissent. vid. Plin. lib. 7. cap. 40. & Martial. lib. 12. Epigr. 34.

¶ Calculosus, ut *ager calculosus,* apud Columellam lib. 3. cap. 11. steinichte Oerter. ¶ Item qui ex calculo laborat, der den Stein
C hat / apud Plin. 21. cap. 18.

¶ Calculare, rechnen / ausrechnen. Prudentius hymno Laurentii v. 131

Nam calculanda est primitus,
Tum subnotanda est summula.

Usus etiam verbo hoc est Sidonius lib. 9. epist. 7. antiquiores non facile repereris, sicut nec majorem auctoritatem habet nomen.

¶ Calculatio, quod est Cassiodori lib. 1 epist. 10. & Fortunati lib. 5. Epist. prosa 6. ad Syagrium episcopum Augustidunensem: at

¶ Calculator auctorem habet Martialem lib. 10. epigr. 62

Nec calculator, nec notarius velox.

¶ Dicitur & *Calculo,* ōnis. Rufus Festus Breviario Rerum Rom. Præf. ad Valentem Augustum: *Morem sequutus calculonum, qui ingentes summas æris brevioribus explicant:* quanquam plures & hic *calculatorum* legunt.

CĂLĒDONIA, Καληδονία, Dioni, Britanniæ pars, Scotia hodie, de quâ non semel Tacitus in vitâ Agricolæ refert.

¶ Călēdŏnĭus, a, um. Martialis Spectac. 7.

Nuda Caledonio sic pectora præbuit urso.

CĂLENDAE, Καλάνδαι, primi dies mensium, dictæ à convocatione popularium; καλεῖν enim vocare est; Ex quo Latini vete-
D res *Calo, Calare* fecerunt. Convocabatur autem primo quoque mensium die populus, & quæ feriæ toto mense essent futuræ, quidque in religione peragendum, significabatur. vid. Polyd. Virgil. lib. 2. cap. 5. Calendis etiam pecuniæ dabantur fœnori, & iisdem cum usurâ exigebantur. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 87

Cum tristes misero venère Calendæ.

Da die Schulden musten bezahlet werden. Ovid. 1. Fast. v. 55 *Calendas Ausonias* dicit, quia Latinorum propriæ sunt, iis verò Græci carent. Unde Proverbium: *Ad Calendas Græcas,* Sueton. Aug. c. 87. Auff den Nimmers Tag.

¶ Calendarium, seu Kalendarium [ut veteres scribebant] liber fœnebris dicebatur, id est, in quo perscribebantur usuræ in Calendas singulas petendæ & exsolvendæ. Ein Zins-Register. Seneca lib. 7. de Benef. cap. 10. *Quid fœnus, & kalendarium & usura, nisi humanæ cupiditatis extra naturam quæsita nomina?* Idem Epist. 14. *Adjicere illis* [divitiis] *aliquid studet, dum de incremento cogitat: oblitus est usus,* [id est, quantum usus postulet] *rationes accipit, forum conterit, kalendarium versat, fit ex domino procura-*

procurator. Rursus Epist. 87. *Divitem illum putas, quia aurea supellex etiam in via eum sequitur, quia in omnibus provinciis arat, quia magnus kalendarii liber volvitur.* Ejusdem est & illud lib. 1. de Benef. cap. 2. *Beneficiorum simplex ratio est: tantùm erogatur: si reddit aliquid, lucrum est: si non reddet, damnum non est. Ego illud dedi, ut darem. Nemo beneficia in Calendario scribit.* Id est, Nemo locat beneficia, ut pecuniam, collataque in Calendario scribit, ut inoblitus possit reposcere. Recte vero hoc mox ad bonos viros tantùm restringit: nam multi comparati aliter beneficia sua non conferunt, sed credunt, & ferunt expensa, quos & hîc & supra dicta Epist. 87 perstringit. Sic *pecuniam in calendarium convertere* Lege 39 §. 8 Dig. de administr. & peric. tut. Papinianus dixit, quod est **Geld ausleihen / an die Rechnung schreiben.** ¶ Calendarium etiam est Hemorologium, seu Rationarium dierum omnium distributorum per menses unius anni: qui quidem initio per Octoadas; posteà verò Judæorum more, per hebdomadas ibi fuerunt descripti: quod post tempora Theodosii factum, Scaliger lib. 4. de emendatione temporum observavit. Cæterùm Principalis potius, quam Pontificii muneris esse *Fastos* (quæ *Kalendaria* vulgo) *corrigere*, non ignorarunt ii, qui correctioni Kalendarii à Gregorio 13. P. M. susceptæ restiterunt, qua de re Thuanus lib. 76. Histor. ¶ *Calendariorum*, in quadam Inscriptione Veteri, quam cum cæteris in Hispania repertis Adolphus Occo Medicus Augustanus edidit; p. 2. Num. 9 mentio fit: quos non alios fuisse existimo, quam qui in Theodosiano Codice lib. 12. tit. 11 *Calendarii Curatores* appellantur, & quorum munus *Kalendarii Curatio*, Arcadio JC. L. 18. § 2. D. de muneribus & honoribus dicitur. Vetus huc inscriptio pertinet apud Grut. p. 446. n. 7 CVRATORI KALENDARI. Vide Pithœum lib. 2. Adversf. Subcesf. c. 4. & Henr. Noris Cenotaph. Pisan. p. 37.

¶ *Calendaris, e:* ut *Juno Calendaris:* quæ à Laurentibus sic appellata, quod omnes Kalendæ illi sacræ, ut Macrobius docet lib. 1. Saturnal. c. 15.

CALĒNVM, quod & *Cales* appellatum ex Strabonis lib. 5. constat, Campaniæ oppidum, vino nobile, quod non semel commendat Horatius; cum alibi, tum lib. 4. Carm. Ode 12. cum ait:

Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis.

Vide Marcellum Donat. ad Taciti 4. Annal. cap. 27.

¶ Calenus, a, um. Ut *ager Calenus* apud Plinium 3. cap. 5. & *Vinum Calenum:* quod absolute etiam *Calenum* Horatio appellatur: qui & *falcem Calenam* dixit lib. 1. Carm. Ode 31.

Căleo, ui: vide *Calor.*

CĂLIENDRVM, quod Vetus Glossator Κόσμιον κεφαλῆς interpretatur, *Ornatum capitis.* Horat. lib. 1. Sat. 8. extr.

---- at illæ currere in urbem
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere.

Dicit duas nobilissimas veneficas, Canidiam & Saganam, operatas in horto incantamentis, Priapi peditu ita exterritas, ut illico fugam capesserent in urbem, tanto impetu, ut alteri dentes, alteri caliendrum exciderit. Solebant vetulæ edentulæ & calvæ, ut fœditatem suam tegerent, arte factos dentes inserere, & falsam comam apponere. Hanc ergo Horatius hoc loco *Caliendri* voce significat: Unde & veteres Scholiastæ Horatii, *galericulum: capillamentum:* φενάκην sive *emtitiæ & adulterinæ comæ suggestum* interpretantur. Male autem in Porphyrione explicante hunc locum Horatii *altera quod gibba fuerit*, legitur: *glabra* enim legendum est, ut præclare Marsilius conjecit. Caliendri vocem & apud Arnobium observavit Turnebus. Exstat autem sub finem lib. 6. pag. 209.

CĂLĬGA, æ, calceamentum militare; sicut & Dio στρατιωτικὸν ὑπόδημα vocat. Unde & Cajus Cæsar, Germanici filius, & ab excessu Tiberii Imperator, quod natus in castris militari habitu educaretur, appellatus est, ut idem Dio, nec non Tacitus, Suetoniusque & Victor testantur. Quod cognominis tamen postea pro convicio habuisse, videtur Senecæ, quòd *cothurnatus* potius, quàm *caligatus* maluit conspici, de Constantia Sapientis cap. 18. Male autem hoc nomen *Caliga* de femoralibus, seu braccis; sive hosis nostris, acceptum est: non vulgo tantùm, verùm eruditis etiam & edoctis, quos meritò Casaubonus ad Suetonii Augustum, Salmasiusque ad Vopiscum redarguunt; & Julius Nigronius peculiari libro *de Caliga* confutavit infinitis auctoritatibus in id productis. Ut mirer post illos inventos fuisse, quibus aliter videretur. Rectè Vetus Glossator: Σανδάλιον *Caliga:* Recte vetus Interpres Latinus Actorum cap. 12. vers. 8. τὰ σανδάλια *caligas* vertit. Rursus Veteres Glossæ *Solum caligarium* κάσσυμα. *Solum* in calceis non nescius: at quod braccarum esse possit, velim, illi commonstrent. Vetustum admodum esse errorem, femoralibus accipere *Caligas* videtur suadere D. Hieronymi locus in vitâ Malchi, cum de Saracenis ita est loquens: *Et ecce subitò equorum camelorumque sessores Ismaelitæ irruunt, crinitis vittatisque capitibus ac seminudo corpore, pallia & latas caligas trahentes.* Sane videntur calcei palliis male jungi; & *caligæ latæ* potius dici, quas *laxas braccas* Ovidius dixit. Altius autem muniebant pedem caligæ; ita, ut tibias etiam tegerent.

A **Stiefel.** Quare & eas proficiscentes solebant sumere. Juvenalis Sat. 3. extr.

--- Satyrarum, ego, ni pudet illas,
Auditor gelidos veniam caligatus in agros.

Nec aliâ caussa milites quoque, puto, utebantur, quam ad majorem pedum tutelam. *Caliga speculatoria*, Suetonius Caligulâ cap. 52.

¶ Căligārius, & Caligāris: quod utrumque apud Plinium legitur, ut *clavi caligarii* lib. 34. cap. 14; & *caligares clavi*, lib. 9. cap. 18. Clavis enim suppactum erat hoc calceamenti genus, de quo plura Nigronius.

¶ Caligarius substantivè, qui conficit caligas, **ein Schuster.** Lampridius Alexandro cap. 33 *Corpora omnium constituit vinariorum, popinariorum, caligariorum, & omnino omnium artium.*

¶ Caligatus, caligis indutus. Ut *Caligatus miles*, qui Suetonio *manipularius* sive *gregarius* dicitur: Vide Torrent. ad Vitam Aug. cap. 25. & Lipsium ad 1. Taciti Annalem cap. 41. Inscriptio sub Diocletiano apud Gruter. p. 279. n. 3 NVMERVS MILITVM CALIGATORVM. Absolute *Caligatum* pro *milite* JCtus dixit lege 6. D. de re milit. *CALIGATVS qui metu hostium languorem simulavit.* Juvenalis Sat. ult. v. 24.

--- offendere tot caligatos
Millia clavorum &c.

B CĀLĪGO, obscuritas, tenebræ, **Dunckelheit.** ἀχλὺς, ὁμίχλη *Tenebræ tetræ & caligo*, Cicer. Agr. 2. cap. 17. Pluraliter Plinius lib. 20. cap. 7 de quodam lactucæ genere: *Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum: præcipue caligines.* Quod vitium etiam singulariter ita appellat eod. lib. cap. 23, *hominum caliginem feniculo levari.* Metaphorice Cicero pro Planc. cap. 40 *Caliginem istorum temporum vide*, **Blindheit und Unverstand.**

¶ Călīginōsus. *Nebulosum & caliginosum cælum*, Cicero Tusc. 1. cap. 25. **dunckel und trüb Wetter.** *Nox caliginosa*, Horat. 3. carm. od. 29. v. 29

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus.

Superlativus est Augustini Epist. 7, *De animæ exortu caliginosissimæ quæstionis obscuritas.*

¶ Călīgĭneus, adject. aliud. Gratius in Cynegetico v. 56.

Vel caligineo laxanda reponito fumo.

¶ Caliginare obscurum & inusitatum verbum, quod Fulgentio Contin. Virg. p. 162 tribuunt. Sed præstat ibi *Caligare* legere, uti mox in hoc verbo dicemus.

¶ Calīgo Caligare, cæcutire, **dunckel sehen.** ut, *Oculi caligantes*, Plin. lib. 20 cap. 22. **dunckele Augen.** *Caligantes fenestræ*, quæ parum lucis transmittunt, apud Juvenalem Satyr. 6. v. 31.

C Rursus Plinius lib. 11. cap. 37. sect. 53 *In morbo comitiali aperti oculi nihil cernunt, animo caligante.* Idem lib. 30 cap. 1, *ad quas* [res] *caligat humanum genus*, **ist verblendet.** Sed *Caligare in Sole*, proverbiali locutione dixit Quintil. lib. 1. cap. 2. pro, cæcutire in clarissima luce, **In einer klaren Sache irren.** ¶ Posteriori ætate activè significabat obscurare, caligine obducere. Petrus Chrysologus Serm. 41 *Sicut tetræ nubes caligant cælum: sic obscurant animas intemperata convivia.* Et Sermone 74, *O si tetra nubes letalis pomi speciem caligasset!* Sic & Leidensis MS. codex Fulgentii in Contin. Virg. *luculentæ sapientiæ funalia caligare:* ubi alii *caliginare* legunt.

¶ Caligatio. Plinius lib. 29, cap. 6. *caligationes oculorum.*

CALISTO, us, Καλλιστώ, Lycaonis Regis Arcadiæ filia, Dianæ comes, quæ postea in ursam mutata, & tandem inter sidera relata est. Vide Ovid. lib. 2. Metam. & 2. Fastorum v. 155.

CĂLIX, κύλιξ, **ein Kelch / Becher.** Horat. 1. Ep. 5. v. 19

Fœcundi calices quem non fecére disertum?
Multa cadunt inter calicem supremaque labra,
Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου,

Es kan sich auch zwischen Hand und Mund viel unversehenes zutragen. Auctor hujus versiculi Alcæus Samiorum Rex Heraclidi in Politiis traditur. Simile huic Latinorum illud *inter os & offam* fuisse Gellius auctor est lib. 13. cap. 18.

D ¶ 2. Est & calix ea pars vel vasis vel poculi, quæ capax est humoris, **das inwendige Gefäß oder Becher / so da hält / was drein gossen wird.** ¶ 3. Et *Cochlearum calices* sunt Plin. lib. 9 cap. 56 extr. **Muscheln.** ¶ 4. *Florum.* Idem de rosa lib. 21. cap. 4 *Germinat omnis primo incluso granoso cortice: quo mox tumescente & in virides alabastros fastigiato, paullatim rubescens dehiscit ac sese pandit, in calicis medio sui stantis complexa luteos apices.* Calix est depressa in medio cavitas, unde se folia rotundo ambitu explicant, & apices lutei emicant. Ausonius in Rosis sive Eidyll. 14. v. 31 *Calathum* vocat:

Nec mora, ridentis calathi patefecit honorem,
Prodens inclusi semina densa croci:

Ubi quos *luteos apices* Plinius appellat, *semina densa croci* vocantur. Plinius de lilio etiam *calycem* dixit lib. 21. cap. 5. Quæ omnia translata sunt, ut propriorum inopiæ consuleretur.

¶ Calĭcŭlus diminutiv. Cato R. R. cap. 108. ¶ 2. Sunt & Glandium & Castanearum caliculi, vel calyculi à calyx, quod est à καλύπτω, hoc est, abscondo, operio.

CALLAĬCVS, Callaici bellicosi Lusitaniæ populi, Strabo lib. 3. vide supra in *Atheus.*

¶ Callai-

¶ Callaicus adjectivum. Ovidius 6. Fastorum v. 461.

Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste
Fecit, & Hispanam sanguine tinxit humum.

Ubi *Callaicum hostem* pro Hispano videtur dixisse: quemadmodum & Martialis lib. 10. Epigr. 16, *Callaica arva*; & Epigr. 37. *Oceanum Callaicum* pro Hispanico posuit.

Calleo, callidus, vide *callum*.

CALLIAS, æ, Atheniensis, quo nomine dicti fuerunt duo, alter Poëta Comicus, *Schœnion* cognominatus, quod funes ob paupertatem torqueret. ¶ 2. Alter dux Atheniensium, contra Artaxerxem missus, Suid. ¶ 3. Fuit & Grammaticus eopse nomine, sed Methymnæus, Strabo. vid. Gronov. Observat. lib. 4. cap. 5.

CALLIBLĔPHĂRUM, καλλιβλέφαρον, medicamentum oculorum apud Plinium lib. 23. cap. 6. Eine Augensalbe oder Artzney.

CALLĬCLES, statuarius nobilis est Plinio lib. 34. cap. 8. ¶ 2. Calliclis alterius meminit Quintil. lib. 2. cap. 16. ubi hoc ei tribuit: τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι, δίκαιον ἄρα δεῖ εἶναι καὶ ἐπιστήμονα τῶν δικαίων; id est: *Rhetorem esse volentem recte, justum quidem seu bonum esse oportet, eorumque quæ bona sunt, gnarum.* Pronunciatus autem *Callicles* mediâ brevi.

CALLĬCRATES Lacedæmonius, artifex in marmore sculpendo, qui formicas tanta fecit subtilitate, ut partes earum perspici non possent, Plin. lib. 16. cap. 5. extr. Idem in Sesamo distichon elegeium literis aureis inscripsit. Ælian. V. H. lib. 1. cap. 17.

CALLICRATIDAS, æ, dux & præfectus classi Lacedæmoniorum. Cicer. lib. 1. de Offic. c. 30.

¶ Callicratides verò fuit Laco, Philosophus Pythagoræus: Eum Stobæus Serm. 68. περὶ μνηστείας καὶ γάμου allegat.

CALLĬMACHUS, Καλλίμαχος, Poëta Cyrenæus fuit apud Ptolemæum Philadelphum, regiæ præfectus Bibliothecæ. Scripsit elegias, hymnos & Epigrammata, quorum tamen minima pars ad nos pervenit. Quæ supersunt, post alios edidit, & quibusdam ineditis auxit, notisque eruditis illustravit Anna, Tanaquilli Fabri filia: & jam cum plenis commentariis illustris vir Ezechiel Spanhemius. ¶ Romanum Callimachum se dixit Propertius quod & ipse Elegiarum Poëta esset, sicut Callimachus, lib. 4. Eleg. 1.

Umbria Romani patria Callimachi.

CALLINĪCUS, Καλλίνικος, Sophista Syrus fuit. Docuit Athenis. Scripsit *de Cacozeliâ*: *de Rhetoricâ* ad Cleopatram. *de rebus gestis Alexandri*, & alia, Suid.

¶ Callinicus etiam cognomen Seleuci II, Syrorum quarti ab Alexandri excessu regis, cui vere, an per derisionem hoc nomen impositum fuerit, vide in Vaillantii Historia Regum Syriæ, ex nummis deducta, p. 52.

CALLIŌNYMUS, Καλλιώνυμος, priscis idem qui Uranoscopos, οὐρανόσκοπος, vide *Uranoscopus*. Plin. 32. c. 7.

CALLIŎPE, es, Καλλιόπη. Lucret. lib. 6. v. 93

Calliope requies hominum, divûmque voluptas.

Præstantissima est Musarum, quæ & *Calliopéa* dicitur. Virgil. Ecl. 4.

Orphei Calliopeia, Lino formosus Apollo.

CALLIOPIUS, Grammaticus Criticus, qui Terentii Comœdias recensuit. Et eæ tantum admissæ fuére, quas ille probaret. Ita Jos. Scaliger Opusculo Posthumo Epist. 9. nec aliter Lindebrogius Observation. Terentianis Andriâ extremâ. Caspar Barthius lib. 6. Adversar. cap. 20 hunc Calliopium non alium, quàm Alcuinum fuisse conatur probare, quem vide. Eugraphius Scholiastes vetus Terentii: *Calliopium* non Criticum & recognitorem fabularum Terentii, sed recitatorem sive actorem agnoscit Andriâ extremâ.

CALLĬPIDAE, Pomponio populi sunt Europæi ad Hypanim fluvium, Græco-Scythæ eidem, Solino verò Callipodæ.

CALLĬPIDES, & Callippides, histrio Tragœdiarum fuit Agesilai tempore. ¶ 2. Usurpatur proverbialiter pro tardo & cunctatore. vide Chil. Cicero ad Att. lib. 13. ep. 12, *Biennium præteriit, cum ille Callipides assiduo cursu cubitum nullum processerit.*

CALLIPOLIS, oppidum ad Hellespontum in Europa, Plin. lib. 4. cap. 11. quod hodieque nomen retinet.

CALLIRŎË, Καλλιρόη, Stat. Theb. 12. v. 629,

Et quos Calliroë novies errantibus undis
Implicat,

Fons Atticæ est, cujus aquæ ductus vel scaturigines novem sunt. Plinius lib. 4. cap. 7, *In Attica fontes Cephissia, Calliroë Enneacrunos.* Quod a Thucydide videtur acceptum, qui lib. 2. p. 112, τῇ κρήνῃ, inquit, τῇ νῦν μὲν ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ δὲ πάλαι καλλιρρόῃ ὠνομασμένῃ, ἐχρῶντο. Quidam duos fontes faciunt Calliroen & Enneacrunon, quos confutat Harduinus ad d. l. Plinii, Emendatione 32. Adde Barthium ad d. l. Thebaidos. ¶ 2. Est & *Calliroë* fons ad Edessam, Plin. lib. 5. cap. 24. & alius in Judæa, ibidem cap. 16. ¶ 3. Calliroë etiam dicta Lyci crudelissima filia apud Ovid. lib. 9. Metam. fab. 10.

CALLIS, masc. semita, Gang / Steig. Virgil. 4. Æn. v. 404

— — prædamque per herbas
Convectant calle angusto.

A Appellatur ex eo quod pecudum callo prædurerur, ut explicat Servius ad h. l. Turneb. lib. 2. Advers. cap. 9. & lib. 3. cap. 22. Apud Curtium lib. 5. c. 4 *silvestres calles*; & cap. 6 *invii*; & lib. 4. c. 16 *ignoti* &c. dicuntur.

CALLISTHĔNES, Καλλισθένης, philosophus, propinquus & auditor Aristotelis, Alexandri comes, à quo, quod non ut cæteri assentatores adorandum eum putavisset, indignis modis interfectus est. Vide Plutarch. in Alexandro, & Curtium lib. 8. cap. 5. & 8.

CALLISTRĂTUS, statuarius Plinio lib. 34. c. 8. ¶ 2. Græcus Scriptor alius fuit *Callistratus*, cujus exstant icones pulcherrimæ seu hypotyposes, adjunctæ iconibus Philostrati. ¶ 3. Fuit & JCtus hoc nomine. ¶ 4. Item Atheniensis Orator, apud Nepotem Epaminondâ.

¶ Callistruthiæ, ficorum omnium frigidissimæ, Plin. lib. 15. cap. 18. tamen in deliciis Romanorum. Capitolin. in Albino cap. 11, Athenæus lib. 3. c. 3. p. 75.

CALLISTUS, unus ex comitibus expeditionis Juliani Principis, cujus historiam versibus scripsit. Socrat. lib. 3. c. 21. ¶ 2. Unus ex potentissimis libertis Claudii Cæsaris. Vid. Plin. lib. 36 cap. 7 extr. Tacit. 11. ann. c. 29 &c. ¶ Cognomen Nicephori, Historiæ Ecclesiasticæ scriptoris vel compilatoris.

CALLITRICHON, & Callitrix, herba eadem quæ Polytrichum, & τὸ τριχομανές, Steinbrech / vide *Polytrichon*. Plin. 25. c. 11.

B CALLUS, & Callum, cutis densior ex frequenti labore & itinere, qualis est in pedibus aut manibus: eine Schwiele. Vetus Glossa; *Callus*, τύλος: aliæ Græco-Latinæ: τύλος, *Callum*. Suetonius Augusto cap. 80. *Sed & callis quibusdam ex prurigine corporis, assiduoque & vehementi strigilis usu, plurifariam concretis, ad impetiginis formam.* ¶ 2. *Callum* in suibus agnoscit Plautus Capt. act. 4. sc. 3. quod in Persa & Pœnulo *aprugnum* vocat. In deliciis mensarum fuisse, Catonis locus, Plinio lib. 8. cap. 51 citatus, indicio est. *Lumbum aprugnum* callum dictum eam ob caussam Hieronymus Mercurialis censuit, quod teneram sed compactam carnem habeat, palato ac dentibus gratam, quem vide, si lubet, lib. 2. Var. Lectionum cap. 22. ¶ 3. Cicero Metaphorice dixit, *Callum obducere*, pro eo, quod est *assuescere alicui labori multo exercitio*, eines Dinges gewohnen / und darzu gehärtet werden / ut Quæst. Tuscul. 2. cap. 15. extr. *Ipse labor quasi callum quoddam obducit dolori.* Wer viel arbeitet / der fühlet nicht / daß es ihm wehe thut.

¶ Callosus, hart von Schwielen. ut, *Manus callosa*, id est, callis obducta & durata. Auctor panegyrici ad Pison. v. 17

Humida callosâ cum pinseret hordea dextra.

C Sic *ulcus callosum*, Cels. lib. 6. cap. 3. *Callosa ova*, Horat. lib. 2. Sat. 4. v. 14 de melioribus & longis dixit: quod marem contineant, ideoque ob calorem densioris albuginis sint, & succi melioris, ut Torrentius interpretatur. Vide & Mercurialem supra laudato loco. Comparative, *crassior, callosiorque cutis in homine*, Plin. lib. 11. cap. 39. pr.

¶ Callositas, induratio, Verhärtung / ut *callositas palpebrarum*, Scribon. Larg. Comp. 36. Dein consuetudo malorum, wenn man gehärtet ist. Tertullianus de Testimonio animæ cap. 5, sive sub finem libri: *exisse hæc in usus communis callositatem*, id est, consuetudinem, interprete Rigaltio.

¶ Est hinc verb. *Callēre*, quod est, multâ experientiâ doctum esse; penitus quid notum habere ac intelligere. Horat. 4. Carm. Ode 9. v. 49 *qui duram callet pauperiem pati.* Terent. in Heaut. a. 3. sc. 2. v. 37 *Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.* Et in Adelph. a. 4. sc. 1. v. 18. *Ego illius sensum pulchre calleo*, um seine Weise weiß ich guten Bescheid.

¶ Callenter, adverbio, usus Apulejus est lib. 4 de Asino, *quorum satis callenter curiosos adspectus Thrasileon noster impetu minaci frequenter inhibebat.* Julian. Floridus interpretatur p. 119 *astute.*

¶ Occalleo & Occallesco, verhärten / gewohnen. Ovid. 14. Metam. v. 282

Osque meum sensi pando occallescere rostro.

D Cicer. Att. 2. epist. 18 extrema: *De aliis rebus angor quidem: sed jam prorsus occallui.* Plinius lib. 2. ep. 15. *longa patientia occallui.*

¶ Occallatus, participium ex alia forma. Seneca extremo lib. 4. Quæst. Natur. *Fauces occallatæ cibis ardentibus.*

¶ Percallēre, ut, *Usum rerum percallere*, Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 34. Wohl wissen und verstehen was üblich. Et pro Milone cap. 28 *Jam usu obduruerat & percalluerat civitatis incredibilis patientia.*

¶ Callidus, sciens, peritus, intelligens, doctus, sollers. Lucretius lib. 6. v. 91.

Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis
Currenti spatium præmonstra callida Musa.

Ita *testudinem resonare callidam* Horatius dixit lib. 3. Carm. Od. 11. Tacitus lib. 2. Histor. 31. de Suetonio Paullino: *Quo nemo*, inquit, *eâ tempestate callidior rei militaris.* Columella lib. 7. c. 3. *Aristoteles callidissimus rerum naturæ*, id est, scientissimus, prudentissimus. Quemadmodum idem Tacitus annal. 4. cap. 33 *temporum callidos* dixit. Et inde *dementem & callidum* opponit

 Nepos;

Nepos; qui in Pausaniâ ita scribit cap. 3 *At ille post non multò sua sponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, sed dementi ratione cogitata patefecit.* Cic. 1. Tusc. c. 20. *callidissimum artificium* pro solertissimâ & sapienti perquam ratione effectum dixit. Idem lib. 3. de naturâ Deorum c. 10. *Callidos appello, quorum tanquam manus opere sic animus usu concalluit.* Nepos in Datam. 10, 1. *Callidus vir*, id est, qui consilio pollet. ¶ 2. Et quia *Callidus* μέσον vocabulum est, idcirco in malam etiam partem usurpatur pro eo, qui ingenio ad fraudes dolosque abutitur. Vet. Gloss. *Callidus* πανοῦργος, δεινός. Item: πανοῦργος, *Callidus, astutus, versutus.* Martial. lib. 5. Epigr. 43 A

Callidus effractâ nummos fur auferat arcâ.

Florus 3. cap. 1. de Jugurtha: *rex callidissimus.* Cicero lib. 3. Fam. epist. 8 *Quid potest esse callidius?* sic enim legendum ex MSS. est. Sic *callidam liberalitatem* pro insidiosa & captatoria Nepos dixit Attici vitâ cap. 16. Cicer. lib. 2. de Officiis cap. 3 *Quod qui parum perspiciunt* [honestum, justum, utile idem esse] *hi sæpe versutos homines & callidos admirantes*, malitiam, *sapientiam judicant.* Et hinc *malitiam* & *calliditatem*, tanquam Synonyma conjungit Orat. pro Roscio Comœdo cap. 7.

¶ Callide. *Callide novisse*, apud Plaut. Asinariâ a. 2. sc. 2. v. 82. id est, pernovisse. *Callidissime de futuris conjicere*, id est, perite, solerter, sapienter, ut nihil lateat fugiatque, Nepos Themistocle dixit cap. 1. quemadmodum Terentius *callide intelligere* Andriâ a. 1. sc. 2. v. 27. Tacitus Annali 6. cap. 37 *Quidam callidius interpretabantur.* B

¶ Calliditas, Behendigkeit / Listigkeit. Cicer. 1. Offic. cap. 19. ex Platone: *Scientia, quæ est remota ab justitia, calliditas potius, quam sapientia est appellanda.* Et lib. 3. cap. 32. *stulta calliditas, perverse imitata prudentiam.*

¶ Incallidus, einfältig / treuherzig. Cicero pro Cluent. cap. 16. *Servus non incallidus.*

¶ Incallidè. Cicer. Offic. 3. cap. ult. *non incallide tergiversantur.*

CALO, are, antiquum verbum, ex Græco καλῶ, unde *Calata Comitia*, de quibus infra, & *Calendæ* & *Curia Calabra* appellata, ut auctor Macrobius est lib. 1. Saturnalium cap. 15.

¶ Calātor. Vet. Gloss. *Calatores* ἐκβοαταὶ ἱερέων. Isidorus: *Calator, minister Sacrorum.* Vide Gutherium de Jure Pontificio lib. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 13. extr. ¶ Festus in genere omnes servos *Calatores* dictos putat: quia semper vocare possent ob necessitatem servitutis. Et ita Ballio Plautinus, Harpacem servum, suum *Calatorem* dicere potuit Pseud. act. 9. sc. 2. v. 51. Porphyrio, Scholiastes Horatii, ad Sat. 2. lib. 1. eum servum sic dici censet, qui ad ministerium alios vocet. Inde est C

¶ Nomenculator apud Martialem lib. 10. epig. 30, de quo infra in *Nomenclator.*

CĀLŌNES, militum ministri, a ferendis *lignis palisque* ad usum militiæ sic appellati: quippe Servius ad Æn. 6. v. 1. *Calas dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi, sequentes dominos ad prœlium, unde etiam Calones dicebantur*: vel quia *ligneas clavas* (unde & Calvatores dicebantur) gerebant, quæ Græci κᾶλα vocant, ut Festus prodit. Soldaten-Jungen. Vetus Scholiastes Horatii *Calonum* vocabulum de omnibus vilioribus servis urbanis juxta & rusticis, ad imitationem *Calonum*, qui in exercitu erant, interpretatur ad illud Horatii lib. 1. Satyra 6. v. 102

— — *ne solus rure peregreve*
Exirem, plures calones atque caballi
Pascendi.

Et vero hic minime poëta de militaribus servis seu *Caculis* (ita enim & appellabantur) loquitur. Sed & Epist. 14. lib. 1. v. 42. *Calonis* voce ministerium urbanum designare Torrentio videtur, quem vide. Seneca lecticarios Servos *Calones* appellat Epist. 110. sub fin. *Quotiens occurrit domus splendida, cohors culta servorum, lectica formosis imposita calonibus.* ¶ Aliam significationem pro calceamentis ligneis, vide mox ex Festo in *Calopodium.* D

CĀLŌPŌDIUM, καλοπόδιον. Festus enim *calonem* vocat, *Calones*, dicens, *calcei ex ligno facti.* ein Holzschuch. *Uno calcare omnes calopodio*, proverb. est in ignavos & ignaros, qui unam & eandem rem multis accommodant. Quod Erasmus ex Galeno ita retulit, *Eundem calceum omnium pedibus inducere*, alle Schuhe auff einer Leisten schneiden.

CĀLOR, ōris, καῦσος, Hitze. Ut *Calor solis: calor febrium*, &c. *Maximis caloribus & anni tempore gravissimo*, Cicer. ad Quintum Fratrem lib. 2. epist. 16. Idem de Oratore extremo lib. 1. *Nunc & Scævola, quoniam in Tusculanum ire constituit, paullum requiescet, dum se calor frangat.* biß die grosse Hitze vorbey. *Vitandi caloris caussa Lanuvii tres horas acquieveram*, ad Att. 13, 34. Pluraliter *calores fervidos* Vitruvius dixit lib. 8. cap. 2. ¶ 2. Impetus, fervor, præcipitantia, (quæ juvenilem ætatem ob copiam incalescentis sanguinis infestat maximè) vehementior cupiditas &c. Quintil. lib. 2. cap. 15 *Juvenili calore Polus inconsideratior.* Paullus JCtus L. 9. D. de Publicanis & Vectig. *Locatio vectigalium, quæ calor licitantis ultra modum solitæ conductionis inflavit, ita demum admittenda est.* Virgilius 1. Georg. v. 190

Magnaque cum magno veniet tritura calore.

Ubi Servius: *Aut æstus animos futuros significat, cum abundantiâ frugum: aut certe per* calorem *festinationem operis significat, ut alibi: Fervet opus.* Potest & hoc significare: Magnas messes, sive magnam frugum abundantiam, quam per *magnam trituram* designat; magnum calorem, id est, laborem sudoremque allaturas. Motus terentis calorem accendit: & ex calore sudor est laboris comes.

¶ Caloratus, calidus, calefactus. Apulejus lib. 6. p. 182 *Primæ juventutis caloratos impetus fræno quodam coercendos existimavi.* Fulgentius Mytholog. lib. 3. cap. 4 extr. *Omnis caloratæ juventutis igniculus torpidæ veternositatis algescit senio.* Sed

¶ Călĭdus, calidior, dicimus usitatius. θερμός, hitzig. Cicero 2 Nat. D. cap. 9 *Omne quod est calidum & igneum, cietur & agitatur motu suo.* Plin. lib. 16. cap. 40 *Mollissima tilia: eadem videtur & calidissima.* Et Vitruvius lib. 2 cap. 1, *hiems calidissima*: ac Columella lib. 12 cap. 50 *calidissima lixivia.* Cicero 1. Tusc. cap. 18 ex hypothesi eorum, qui animam igneæ naturæ statuebant: *Calidior est, vel potius ardentior animus, quam est hic aer, quia corpora nostra terreno principiorum genere confecta ardore animi concalescunt.* ¶ 2. *Calidi* etiam dicuntur, qui facile commoventur & excandescunt. Die hitzig vor der Stirne seyn/ bald zornig werden. Horatius lib. 3. Carm. Od. 14. extr.

Non ego hoc ferrem calidus juventâ.

Terentius Eunucho act. 2. sc. 3. v. 88. *Vide ne nimis calidum hoc sit modo*: id est, præceps, & audax: subaudi consilium, vel institutum. Cicero lib. 1. de officiis cap. 24 *Reperies multos, quibus periculosa & calida consilia quietis cogitationibus, & splendidiora & majora videantur.* ¶ 3. *Calidum mendacium* Plautus dixit Mostell. act. 3. sc. 1. v. 135, hoc est recens ac novum. *Calidos pedes* apud Varronem veloces & concitatos Nonius interpretatur. Recte: nam calor agilitatem & impetum præstat: frigus tardat gravatque.

¶ Pro *Calidus* veteres & *Caldus* per Syncopen dicebant: quanquam & apud Horatium, Juvenalem, Martialem reperiatur. Et verò Augustus *Caldum* prætulit: non quod illud non Latinum esset; sed quod hoc mollius & minus odiosum: de quo Quintilianus lib. 1. cap. 10 observat. Scholiasticos declamatores quosdam *Caldos* appellasse, auctor est Seneca Suasoriâ 3. sub finem. *Caldior* pro *Calidior* apud Horat. exstat, lib. 1. Sat. 3. v. 53. quanquam Varro lib. 7. de Lat. Ling. n. 39 de *Caldius*, & *Caldissimum* videatur dubitasse.

¶ Præcālĭdus, valde calidus. Prudentius lib. 2. contra Symmach. v. 320

Sanguine præcalido fervet nervosa juventa.

Ita conjunctè *præcalido*, non divisè, scribunt Fabricius, VVeitzius, Heinsius, Chamillard.

¶ Calidarius, & *Caldarius, a, um*, quod ad ignem liquefit ac funditur. Ut *Maltha calidaria*, Kleth / apud Palladium lib. 1. de re rust. Tit. 40. *Caldarium æs* apud Plinium lib. 34. cap. 8. extr.

¶ Caldarius, substantive, qui calidam præbet. Veteres Glossæ: *Caldarius*, θερμοδότης. Aliæ Græco-Latinæ: θερμοφόρος, *Caldaria.*

¶ Caldarium: Balnei pars sive membrum est. Plinius lib. 5. Epist. 6 *Cellam caldariam* vocat: quam lib. 2. Ep. 17 *Unctuarium hypocaustum* appellare videtur. Vitruvius lib. 5. c. 10, *Ipsa autem caldaria tepidariaque lumen habebant ab occidente hiberno.* ¶ 2. *Caldarium* etiam ahenum est, ubi aqua calefit, apud Vitruvium eodem loco. Interpres Vulgatus 1. Samuel. 2, 14 fœminea forma *mittere in caldariam*, eodem sensu dixit. ¶ Plinius lib. 34. cap. 8. extr. cum ait; *cum à caldario est*, vas intelligit, in quo metallum coquitur. Ein Schmeltz-Tügel / Schmeltz-Ofen.

¶ Caldor, pro Calor: Varro lib. 1. de re rust. cap. 55. *Olea lecta si nimium diu fuit in acervis, caldore fracescit, & oleum fœtidum fit.* Usus & lib. 3. cap. 9.

¶ Căleo, ēre: qui calorem contraxere, qui æstuant, die erhitzt seyn. Virgil. Æn. 1, 417 *Thure calent aræ.* ¶ 2. *Calere* etiam dicuntur, qui magno studio & constantiâ in aliquid incumbunt. Auctor Libri ad Herenn. lib. 6. c. 15 *In re frigidissima cales, in ferventissima friges.* Woran nichts gelegen / da bistu fleißig; daran viel liegt / deß nimstu dich nicht an. Ovid. 8. Metam. v. 300

Lecta manus juvenum caluere cupidine laudis.

¶ 3. Calere res dicitur, quæ magnâ vi agitur seu exercetur: quemadmodum & *Fervere opus* dicitur, quod summa contentione celebratur. Tibullus lib. 1. Eleg. 11. v. 53

Sed Veneris tunc bella calent.

Sic Cicero ad Atticum 4. epist. 16 *indicia calere* dixit. *Calere rumores*, Cœlius apud eundem Ciceronem lib. 8. ad Famil. Ep. 1. *Calent loca*, quæ frequentantur, Suet. Octav. c. 71. ¶ 4. *Calentes à pugna*, id est, recentes, Liv. 25. cap. 39.

¶ *Caletur*, Impersonaliter: calor est. Plaut. Captiv. act. 1. sc. 1. vers. 12

Quasi, cum caletur, cochleæ, in occulto latent.

¶ Calescĕre. Curt. 4. cap. 7. *aqua calescit.* Ovid. Fast. 6. v. 5.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.

¶ Con-

¶ Concalescere. Cic. Tusc. 1. cap. 19. *ardore animi concalescunt.* Prudentius Passione Calagurritan. v. 52

Hinc duorum cara fratrum concalescunt pectora.

Et proprie Vitruvius lib. 6. cap. 9 *frumenta concalescunt.* Et rursus Prudentius in Hamartigenia v. 190

Viderat argillam, simulacrum & structile, flatu
Concaluisse Dei.

¶ Decalescere. Gloss. Cyrilli: Decalesco, ἐκθερμαίνομαι.

¶ Incalescere, **warm werden / erwärmen.** Columella 2. cap. 4. *Tempore jam incalescente.* Livius 1. cap. 57 *incaluerant vino.* Sic etiam Curt. 8. c. 1. n. 22 *Rex cum multo incaluisset mero.*

¶ Percaleo, Percalesco. Ovid. 1. Metam. v. 417

postquam vetus humor ab igne
Percaluit Solis.

¶ Recalere, **wieder erwärmen.** Paullinus Natal. Felic. 8. v. 397

— — exstinctæ recalent vestigia flammæ.

Prudentius hymno Hippolyti v. 143

Si quis & in sudibus recalenti adspergine sanguis
Insidet.

¶ Recalescere, **wieder warm werden.** Cicer. 2. Nat. D. cap. 10. *corpora atque exercitatione recalescunt.* Prudentius Psychom. v. 59 *recalescere flatu.* Et hymno Exequiarum v. 95

Nec post obitum recalescens
Compago fatiscere novit.

¶ Calefacere, **warm machen.** Claudianus de bello Getico v. 515

Sanguine quam largo Grajos calefecerit amnes.

Et Bello Gildonico v. 182

Ut vino calefacta Venus.

Metaphorice ad animum transtulit Tullius ad Quintum frat. lib. 3. ep. 2. *Gabinium luculente calefecerat Memmius*, id est, exagitavit, ad iram commovit. Sæpe dicunt contractius pro eo

¶ Calfacere, non poëtæ modo, metri caussa, sed oratores etiam & historici. Ovid. Fast. 4. v. 698 *calfacit igne focum.*

¶ 2. Tralate Augustus apud Sueton. c. 71 *Lusimus per omnes dies: forum aleatorium calfecimus*, id est, assidue trivimus. ¶ 3. pro commovere, exagitare. Cic. 16. ep. 18. ad Fam. *calface hominem.*

¶ Calefactare. idem. Horat. 2. ep. 2, 169 *lignis calefactat ahenum.* Macrob. 7. Saturn. cap. 12 *Num oleum minus ignitum est, aut minorem vim in corporibus calefactandis habet?*

¶ Calefieri. Cic. 2. Att. ep. 3 *balneum calefieri jubeo.* Etiam exercendo & agitando, ut apud Nepotem Eumene cap. 5. n. 4. de equis militaribus.

¶ Calfactus, us, m. Plin. 29. cap. 3. *calfactu fovere.* Lactantius Opif. Dei cap. 14 *Jecoris officium est, ut cibos concoquat amplexu & calfactu suo.*

¶ Concalfacere. Cic. apud Nonium.

¶ Concalefactus, idem Cic. Tusc. 1. cap. 18 *Democritus individuorum corporum concursionem concalefactam & spirabilem, id est, animalem esse voluit.*

¶ Concalfactorius. Plinius lib. 21 cap. 20 *Vis ei concalfactoria.*

¶ Decalefacere. Gloss. Vet. *Decalefacio*, ἐκθερμαίνω.

¶ *Excaldantes*, Vulc. Gallican. in Cassio cap. 5. &

¶ *Excaldatio*, ibidem. Est autem *excaldare*, calidâ lavare: & *excaldatio*, θερμολουσία sive ablutio in calida. Vide Salmas. in Commentar.

¶ Excalfacere, vehementius calfacere. *Ex* enim auget sive intendit. Usus Plinius lib. 24 cap. 7 *Picis natura excalfacit.* Et passive eodem capite, *cum quid siccari excalfierive opus sit.*

¶ Excalfactio. Plin. lib. 21 cap. 9 extremo: *Sal additur ad excalfactiones.*

¶ Excalfactorius. Plinius lib. 23 cap. 4. *Vis olei laurini excalfactoria.* Idem lib. 25 cap. 13 *Vini natura excalfactoria.*

¶ Percalfactus & *percalefactus.* Valer. Maxim. lib. 9 cap. 12. n. 4 *multo igni percalfacto cubiculo.* [Vorst. *percalefacto.*] Vitruvius lib. 8 cap. 2. *Aer ab Sole percalefactus:* & eodem cap. extr. *aqua percalefacta.* Lucretius lib. 6. v. 176

omnia motu
Percalefacta vides ardescere.

¶ Præcalfactus, antea calefactus. Scribonius Largus Compos. 156 *loco flammâ præcalfacto.* Et Composit. 238 *cera præcalfacta.*

¶ Recalfacere, **wieder warm machen.** Ovidius lib. 8. Metam. v. 444

calidumque priori
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.

¶ Recalfieri passive. Scribon. Largus Compositione ult. *rursus recalfiunt.*

CALPE, Hispaniæ promontorium ad fretum Herculeum, una ex Herculis columnis. Plin. lib. 3 præfat. & cap. 1. ¶ 2. oppidum ad istum montem Straboni est. Vide Geograph.

CALTHA, κάλθη, viola autumnalis, colore luteo. Facile putaverim eam esse, quam vocant officinæ *calendam* vel *calendulam*, **Ringelblumen / Goldblumen.** Hæc Ruellus. Virg. eclog. 2.

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Prudentius Cathem. 5. ad incens. lucernæ v. 114 neutro genere dixit *calthaque pinguia.*

¶ Calthula, vestis genus est Plauto Epidic. a. 2. sc. 2. v. 47, dictæ fortassis à colore calthæ.

CALVA, calvaria, **der Hirnschedel.** Onomast. Vet. *Calva* κράνιον. Martialis lib. 3. epigr. 74

Psilothro faciem lævas, & dropace calvam.

Et ibidem: *miseram traducere calvam.* Idem lib. 12. epigr. 45 *Hædina pelle nudæ verticem calvæ contegere*, **mit einem ledern Häubgen den kahlen Kopff bedecken.**

¶ Calvaria, fœm. idem. Celsus lib. 8. principio: *Calvaria incipit ex interiore parte concava, extrinsecus gibba, utrinque lævis* &c. Scribon. Largus Composit. 16 *de calvaria defuncti.* Plinius lib. 28. cap. 1. *calvaria interfecti.* Sed & *Calvarium* agnoscit Glossarium Vetus. Et videtur hoc nomen vere adjectivum. *Viri senis astaphis calvaria*, ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον, Proverb. de invalidis senum viribus. Vide Chiliad.

¶ Calvus, **kahl /** ut *Mœchum calvum adducimus.* Suet. Cæs. c. 51. *Calvum vellere*, proverb. de frustrata opera, **räuffen da keine Haar seyn.** Chrysippus affectus convicio à calvo quodam, *Tibi*, inquit, *contumeliam non dico, sed capillos tuos laudabo, quod improbum caput refugerint*, σὲ μὲν οὐχ ὑβρίσω, τὰς δὲ τρίχας ἐπαινέσω, ὅτι κακὸν ἐξέφυγον κρανίον. Stob. Et Martial. lib. 10. Epigr. 83 *Calvo turpius est nihil comato.*

¶ Calvus, proprium poetæ nomen, quod vide post suo loco, ante Calx.

¶ Calvaster. Unde

¶ Recalvaster, qui fronte, non capite toto calvus est, **der kahl an der Stirn ist.** Usus est Interpres Vulgatus Levitic. 13. v. 41. Et Seneca epist. 66, *comatum & crispulum malis, quam recalvastrum.* Sed abest hæc apodosis ab nonnullis codicibus.

¶ *Vinea calvata* apud Catonem cap. 33. & Plinium lib. 17. cap. 22. **Ein wüster Weinberg / der nicht wohl besetzt ist.**

¶ Calvitium, **eine kahle Glitzen.** Accedit capiti sua sponte ex suis caussis: Sed rasura petulanter accersitur, magna cum læsione capitis, propter cranium tenuissimum & commissuras in eo molles ac subtiles. Cicero in Tuscul. 3. cap. 26 *Stultissimus Rex in luctu capillum sibi evellebat, quasi calvitio mœror levaretur.* Tertullianus ad Nation. lib. 1. cap. 10 extr. *Mercurius in calvitio pennatulus*, id est, galero pennato indutus. ¶ *Calvitium loci* Columella dixit lib. 4. cap. 28. Quemadmodum & cap. 33 *Castaneta calvescere* dixit. **Wann sie kahl werden / wann die gesetzten Bäume aussen bleiben.**

¶ Calvities, ei, idem quod calvitium. Petronius Satyr. p. 133 *superciliorum æqualis cum fronte calvities.*

¶ Calvescere, **kahl werden /** à *calvere*, quo Plinius utitur lib. 10. cap. 29, & Columella c. l.

¶ Calvefieri, idem, apud Varronem est de R. R. lib. 1. cap. 37.

¶ Decalvare, **kahl machen.** Hieronym. lib. 1. adv. Jovin. cap. 13. pr. *Samson a muliere decalvatus.* Usus & Vulg. Interpres 1. Corinth. 11. v. 5. Vet. Gloss. *Decalvo*, φαλακρόομαι.

¶ Præcalvus, in parte anteriore calvus. Sueton. in Galb. 21, *Caput præcalvum.*

¶ Recalvus, retro calvus, recalvaster. Plautus Rudente act. 2. sc. 2. v. 11 *ecquem recalvum ac silonem senem?*

CALUMNIA, διαβολή, callida & malitiosa juris interpretatio, ad deferendos accusandosque ac evertendos alios inventa. Suetonius Caligulâ cap. 38 *Exhaustus atque egens ad rapinas convertit animum, vario & exquisitissimo calumniarum & auctionum & vectigalium genere.* Exempla hujusmodi *Calumniarum* ibidem in sequentibus lege. Idem Vitellio cap. 7 *Creditorum turbam non nisi terrore calumniæ amovit.* Sic *fiscales calumnias*, quibus fiscus augetur Domitiano cap. 9. extr. dixit. Idem Caligulâ cap. 16. *Legata ex testamento Tiberii, quamquam abolita, cum fide ac sine calumniâ repræsentata persolvit.* SINE CALUMNIA, id est, nihil juris pro se per retinendi caussam callidè allegans. Cicero de officiis 1. cap 10. *Existunt etiam sæpe injuriæ calumniâ quadam, & nimis callidâ sed malitiosâ juris interpretatione. Ex quo illud, SUMMUM IUS, SUMMA INIURIA, factum est.* Hæc Cicero, ubi etiam habes exempla. ¶ Sed & quævis ex falso fictoque crimine infamatio *Calumnia* est. **Verleumdung.** Priscianus lib. 10. ab inusitato supino *Calutum* à *calvo* (de quo infra) derivat. *Calumniam ferre*, Cœlius Ciceroni 8. ep. 8. ad Fam *calumniam effugere* Cicer. pro Cluent. cap. 59. *Cæsar Lucullo calumniarum metum injecit*, Sueton. Cæs. c. 20. i. e. minatus est secum traducturum vel proditurum. *Calumniam jurare*, est testari juramento, se ad litem vel accusationem non accessisse calumniandi studio, **Schweren / daß man nicht aus Fürsatz jemand zu vervortheilen / oder mit Unrecht zu beleidigen einen Krieg oder Anklag angefangen habe /** Cœlius Ciceroni 8. epist. 8. Sic etiam Seneca Controv. 19 *se in eum juraturum calumniam.*

¶ Calumniosus, **verrätherisch / verleumderisch.** Jul. Paullus lib. 1. Recept. Sent. Tit 5. Sent 1. CALUMNIOSUS, inquit, *est, qui sciens prudensque per fraudem negotium alicui comparat.* Arnobius principio Operis: *Calumniosas dissolvere criminationes.* Superl. Augustinus epist. 151, *in qua cognitione illos calumniosissimos judicavit.*

¶ Calumniosè, adverb. Aggenus Urbicus de Limit. c. de Aqua pluv. *calumniose fines defendere.* Et Lege 8 Dig. de Stipulat. prætor. *calumniose petere.* Et Augustinus epist. 48, *innocentem calumniose appetere.* Et epist. 152 *calumniose dixisse.* A

¶ Calumniari, verfälschen / lästern / verkehren / falsch angeben. *Me, si diutius calumniarentur, redire jussistis,* Cicer. post Red. cap. 11. *Calumniare audacter, semper aliquid hæret,* lästere nur kühnlich und getrost / es lässet sich nicht alles wieder abwaschen. Sic dixit flagitiosissimè Medius, Alexandri parasitus: admonens, ne quis metueret quodvis crimen intendere: *Ut enim maximè sanet,* inquit, *vulnus, qui delatus est, manet tamen cicatrix.* Erasm. Apophth. lib 8.

¶ Calumniator, ein Verleumder / Lästerer. Vet. Gloss. *Calumniator* κακοπράγμων. Cicero pro Cæcin. c. 23. *scriptum sequi, calumniatoris esse; boni judicis, voluntatem scriptoris auctoritatemque defendere.* Phædrus lib. 1. Fab. 18 *Calumniator ab ove cum peteret canis.*

¶ Calumniatrix. Ulpianus Lege 1. § Si ea quæ 14. Dig. de Ventre in possess. mittendo: *nisi manifesta sit calumniatrix mulier.*

CALVO, calvi, antiquum verbum, significat decipio, frustra habeo. Terent. Adelph. act. 4. sc. 3, 16. *Propter suam impotentiam se semper credunt calvier.* vulgo *neglegi.* Vide Prisc. lib. 5. & Nonium. ¶ Plautus deponenti forma extulit Cas. act. 2. sc. 3. v. 4, *ubi domi sola sum, sopor manus calvitur.* Ita & Gajus JCtus: *Si calvitur,* inquit, *& moretur & frustretur* &c. Vet. Gloss. *Calvor* ἐξαπατῶ. B

CALVUS, poëta antiquus æqualis & amicus Catulli, ad quem sic scribit in epigram. 14

Ni te plus oculis meis amarem,
Jucundissime Calve. Horat. 1. Serm. Sat. 10. v. 19
Nil præter Calvum, & doctus cantare Catullum.

CALX, dub. eine Ferse / *Fores calcibus insultare,* Terent. in Eunucho a. 2. sc. 2. v. 54. mit der Fersen wider die Thür lauffen. *Calce ferire,* Quintil. lib. 2. cap. 8. *A capite ad calcem,* usitata formula est, von Anfang biß zum Ende. *Contra stimulum calces,* scilicet jactare, apud Terent. in Phorm. a. 1. sc. 2. v. 28. wider den Stachel lecken / πρὸς κέντρα λακτίζειν. Vide infra in Stimulus. *Calces remittere* equus dicitur, wann es ausschlägt / Nepoti in vita Eumenis cap. 5. Aliis *rejicere calces.* ¶ 2. Et quia calx ultima in homine, ultimum quodque *calx* dicitur: ut meta in circo. Unde apud Ciceron. de senectute sub f. *à calce ad carceres revocari,* id est, à fine ad principium. Alii tamen *calcem* ideò pro meta poni autumant, quod meta calce, sive cretâ, notaretur: unde Lucretius 6, 91. *præscripta ad candida calcis.* Et Varro Attacinus:

Nemini fortuna currum, à carcere emissum intimò,
Labi inoffensum, per æquor candidum ad calcem sinit.

Vide Scaligerum ad illud Propertii lib. 4. El. 2.

Non moror, hæc spatiis ultima creta meis:

& Lipsium l. 5. Antiq. Lection. cap. 10. Cicer. 1. Tusc. Q. cap. 8 *Nunc video calcem, ad quam cùm sit decursum, nihil sit præterea extimescendum.*

¶ Calx pro lapide & materia, vide post derivata & composita prioris significationis.

¶ Calcaneus & calcaneum, idem, die Fersen. Hieronymus sub finem Epistolæ 41. ad Ruffinum: *Mihi concede, ut inter sanctorum calcanea caput possim levare.* ¶ *Calcaneum camelorum* in cupediis erant Apicio & Heliogabalo. Lamprid. in hujus Vita cap. 20.

¶ Calcare, mit Füssen treten. Juvenal. Sat. 10. v. 86.

Dum jacet in ripâ calcemus Cæsaris hostem.

De more calcandi colla devictorum ad ostentationem perfectæ victoriæ Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 632. seqq. *Calcare uvas,* Wein treten / Varr. R. R. lib. 1. c. 54.

¶ Calcator, qui calcat. Gloss. Vet. *Calcator,* ληνοβάτης, πατητής. ein Treter / ein Keltertreter.

¶ Calcatrix. Prudentius Psychomach. v. 589 *Calcatrix mundi.*

¶ Calcatorium, locus ubi calcatur. Gloss. Vet. *Calcatorium,* ληνός. Ita etiam Palladius lib. 1. cap. 18 de cella vinaria: *Calcatorium loco habeat altiore constructum.* Wo die Trauben zur Kelter getreten oder gestampffet werden. D

¶ Supercalcare, drauff treten. Columella lib. 12. cap. 39 *Vinum vetus conspergito: postea alterum supercalcato.* Et Prudentius Psychom. v. 257

dejectamque supercalcare ruinam.

¶ Recalcare. Prudent. καθ. 9. v. 75. *limen recalcandum patet.* Apulejus lib. 6. Milef. p. 181. ed. Elmenh. *transito fluvio recalcans priora vestigia.* Columella lib. 2. cap. 2 *scrobibus egestam humum recondere & recalcare.*

¶ Calcitrare, *Adversus stimulum calcitrare,* die Fersen wider den Stachel schlagen. Plinius 30, 16. *Mulas non calcitrare, cum vinum biberint.* Tralate Cicero pro Cœlio cap. 15. *Illum filiumfamilias patre parco ac tenaci habere tuis copiis devinctum non potes: calcitrat, respuit, non putat tua dona esse tanti.*

¶ Calcitro, onis, qui calcibus ferit. Gellius lib. 4. cap. 2. Plautus Asin. act. 2. sc. 3. v. 10.

— — extemplo janitorem
Clamat, procul si quem videt ire ad se calcitronem.

¶ Calcitrosus Columellæ dicitur lib. 2. c. 2. de bove recalcitrante. Ein Thier / das hintenaus schlägt.

¶ Recalcitrare, repugnare, sich widerspenstig machen. Horatius lib. 2. Satyr. 1. v. 20

Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.

¶ A *calce* etiam sunt composita verba, quæ A in V mutant, quasi simplex *culcare* fuisset. Sunt autem

¶ Circumculcare, rings umher eintreten / Columella lib. 5. cap. 6. p. 83 *Radices fimo bubulo scrobiculis deponi, ac diligenter circumculcari.*

¶ Conculcare, ut *Pedibus conculcare,* unter die Füsse treten. Ovidius 12. Metam. v. 374

— — Pedibusque virum conculcat equinis.

Metaphorice Cicero Attico 8. ep. 11. *Conculcari miseram Italiam videbis proxima æstate.*

¶ Deculcare, Avieni est, Arateis, in Hercule v. 193

Tempora deculcat maculosi prona draconis.

¶ Exculcare. Cæsar 7. B. Gall. c. 73 *singuli ab imo solo pedes terra exculcabantur.* Ubi interpretes consulas. austreten. Hinc

¶ *Exculcatus* metaphorice obsoletus est. Gellius lib. 11. cap. 7 principio: *Verbis uti nimis obsoletis exculcatisque.*

¶ Exculcator. In Notitia Imperii Occid. sub dispositione Magistri Peditum Præsentalis memorantur inter auxilia Palatina p. 34 *Exculcatores seniores, Exculcatores juniores, Exculcatores jun. Britanniciani,* quod vocabulum etiam Vegetio lib. 2. cap. 15 restituitur. Vide Stewechium. Sunt autem iidem atque excursatores, qui incursum hostium explorabant. Adde mox in *Proculcator* dicenda.

¶ Inculcare, proprie eintreten / eindämmen. Columella lib. 2. cap. 20 *Area molari lapide condensetur, & rursus subjectis paleis inculcetur.* ¶ 2. Docendo imprimere, einbleuen / offt vorsagen. *Animis inculcare aliquid,* Cic. 1. Nat. D. c. 39. *Græca verba inculcantes,* 1. Offic. cap. 31. ¶ Est etiam infarcire. Idem ad Attic. lib. 16. epist. 3. *Misi* ἀρχέτυπον *ipsum, crebris locis inculcatum & refectum.* ¶ 3. Usurpatur & de iis, quæ dantur. Ubi pro *obtrudere* ponitur. Seneca de vitâ beatâ cap. 24, *Quibusdam offeram, quibusdam etiam inculcabo.*

¶ Inculcator, qui inculcat, pedibus proculcat. Tertullianus Scorpiace cap. 6. *Deus evulsum hominem de diaboli gula per fidem, jam & inculcatorem ejus voluit efficere per virtutem, ne solummodo evasisset, verum etiam evicisset inimicum.*

¶ Inculcatio. Idem Tertullianus Apologet. cap. 39 *disciplinam præceptorum inculcationibus densamus.*

C ¶ Interculcare, zwischen etwas treten / stampffen. Columella lib. 12 cap. 43 sub finem: *Deorsum versus spectantes ollæ componuntur, ita distantes, ut interculcari possint vinacea.*

¶ Occulcare, idem quod conculcare. Cato de R. R. cap. 49 (Pomp. 50) *Ponito in scrobe, aut in sulco, operitoque, & bene occulcato.* eintreten.

¶ Præculcare, antea inculcare. Tertullianus de Monogamia cap. 10. pr. *Video jam hinc ad Apostolum nos provocari. Ad cujus sensum facilius perspiciendum, tanto instantius præculcandum est mulierem magis defuncto marito teneri, quo minus alium virum admittat.*

¶ Proculcare, proterere, für sich unter die Füsse treten. Ut *Aper proculcat segetes,* Ovid. 8. Met. 290. *A pecudibus legumina proculcantur,* Columella 2. cap. 20.

¶ Proculcatio. Plinius de camelis 8. cap. 18, *obturbata proculcatione prius aqua; aliter potu non gaudent.*

¶ Proculcator, qui proculcat. Deinde in militia idem qui procursator. Ammianus lib. 27. cap. 23 *Inveniri posse aliam viam, præter eam, quam inspexere proculcatores.* Ita Flor. & Colbert. codd. & edicto Augustana, quos Valesius sequitur p. 499, quia etiam Vegetio lib. 2. cap. 15 *exculcatores,* hoc est excursores restituantur. Sunt autem *proculcatores* iidem qui *procursatores* (quod quidam Ammiani libri habent) qui agmen præeuntes, incursum hostium explorabant. Vide *Exculcator.*

¶ Calcar, aris, neut. Sporen / quoque a *Calx,* ut pedis imam partem notat, deducitur. *Subdere calcar,* anstechen / Curt. 3. cap. 13. *Addere calcar,* est incitare, anregen / antreiben. Plin. 1. epist. 8. *Addidisti calcaria sponte currenti.* Cicer. ad Att. 6. epist. 1. *Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur, sed alter frenis indiget, alter calcaribus,* einer bedarff / daß man ihn zurück hält / der ander will angestochen und angereget seyn. Ovidius lib. 4. de Ponto eleg. 2

Excitat auditor studium, laudataque virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.

Calcaria amoris, id est, stimulos eleganti tralatione Lucretius dixit lib. 5. v. 974.

¶ Calceus, ὑπόδημα à calcibus, ein Schuch. *Cum calceis & toga,* Cicero Phil. 2, 30. *Calceus non liberat podagrâ,* rothe Schuh helffen nicht für das Zipperle. Usi autem Romani calceis duplicibus, *mulleolis,* & *puris* sive *peronibus. Mulleoli* ex alutis, *perones* ex puro corio: quâ de re prolixius Ræyard. lib. 1. Var. Lect. c. 8 Phœ-

c. 8. Phœnicum vatibus *linei* in usu erant *calcei*. Herodian. lib. 5. cap. 5. extremo: ὑποδήμασί τε λινῷ πεποιημένοις ἐχρῆτο, *lineis calceamentis utebantur*. Sed *Calceos mutare*, est fieri senatorem, vel in equestrem ordinem ex plebejo transire. Cicero Philipp. 13. cap. 13 *mutavit calceos: pater conscriptus repente factus est*. Alii enim erant, magistratuum ac nobilium, alii plebejorum calcei. *Forma calcei*, eine Schuhleiste. vide *Forma*. Porro quod de calceo premente à Germanis proverbialiter dicitur, apud Plutarch. reperitur in præceptis connubialibus, pag. 141. Cum enim Romanus quidam ab amicis reprehensus fuisset, quòd uxorem pudicam, locupletem & formosam repudiasset, calceum protendit. *Et hic*, inquit, *novus est & pulcher, sed nemo vestrum novit ubi me premat*, ἀλλ' οὐδεὶς οἶδεν ὅπου με θλίβει. Es weiß keiner besser wo einen der Schuch drücket / denn der ihn an hat. Hieronymus similiter lib. 1. adv. Jovinian. cap. 29 sive penult. *Nemo scit, præter me, ubi me soccus premat*.

¶ Calceolus, diminut. *Calceoli repandi*, Cic. Nat. Deor. I. cap. 29 *Ligulæ calceolorum*, Scrib. Larg. Comp. 208.

¶ Calceare, calceis vestire, calceos induere sive inducere. Suetonius Vesp. 21. *calceabat ipse sese*. Quod & ad jumenta transfertur. Sic *calceare mulas* Suetonius dixit Vespas. cap. 23. Hinc

¶ Calceamen, idem quod calceus. Plinius 19. cap. 2. de sparto Hispaniæ citerioris: *Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes facesque, hinc calceamina & pastorum vestis*.

¶ Calceamentum, idem Sueton. Aug. c. 73 *Usus est calceamentis altiusculis, ut procerior, quam erat, videretur*. Eutropius 9, 16. de Diocletiano: *ornamenta gemmarum calceamentis indidit*.

¶ Calceatus, ûs, m. Sueton. Calig. cap. 52. *Vestitu calceatuque & cætero habitu neque patrio, neque civili usus est*.

¶ Calcearium: pecunia quæ ad calceatum, sive ad parandos calceos datur. Schuhgeld. Sueton. Vespasiano cap. 9. & Ulpianus Lege 21 Dig. de alimentis & cibariis. Similiter *vestiarium*, *vasarium* dicebatur. Vide Torrentium ad supra citatum Suetonii locum.

¶ Calcearius, qui calceos conficit. *Calceolarium* Plautus Aul. dixit.

¶ Excalceare, calceos detrahere apud Suetonium Vesp. cap. 8. & Vitell. c. 2.

¶ Excalceus, qui calceatus haud est. Paullinus ad Cytherium v. 321

Qui maluisset confoveri excalceus,
Quàm calceari frigidus.

¶ Et Discalceare Sueton. Ner. c. 51. *sine cinctu & discalceatus*.

CALX pro materia lapidis cocti, fœm. tantùm, κονία, Kalck. *Calx viva*, nondum intincta, ungeleschter Kalck / ἄσβεστος. Plin. 29. cap. 3. *calx macerata*, geleschter / eingemengter Kalck. Idem 36. cap. 23.

¶ Fornax calcaria, Kalckofen. Plin. 17. cap. 9. Et Calcaria absolute dicitur, Ammianus 27. cap. 4, *calcarias exstinguere*. Ulpianus Lege 8. de pœnis: *In calcariam quoque vel sulphurariam damnari solent; sed hæ pœnæ metalli magis sunt*. Notatur autem calcis fodina. Est enim Calcaria, ubi aut coquitur calx, aut asservatur, aut venditur, Kalckofen / Kalckhütte. De *calcariâ in carbonariam pervenire*, Proverbium: de loco impuro in nihilo puriorem venire. Usus Tertullianus de carne Christi cap. 6.

¶ Calcarius, Kalckbrenner. Cato R. R. cap. 16 *Calcarius perficit, & coquit, & ex fornace calcem eximit*.

¶ Calcatus, adject. gekalcket / getünchet / ut, *paries calcatus*. Antiquis, qui & *Calex*, pro *calx* dicebant, *calecatus* est. Festus: *Calecata ædificia calce polita*. Vide ibi Scalig.

¶ *Decalcare*, Vet. Gloss. κονιῶ decalco, *albo*, weissen / tünchen.

CALYDON, Καλυδὼν, oppidum Ætoliæ, Oenei regis Meleagri patris regia. Virg. 7. Æn. v. 305

— — — — *concessit in iras*
Ipse deûm antiquam genitor Calydona Dianæ.

¶ Calydonius, a, um: ut *aper Calydonius*, in titulo fabulæ 4. lib. 8. Metam. Ovidianæ. *Sus Calydonius* apud Martial. lib. 11. epigr. 19. *Calydonius heros*, Meleager, Ovid. cit. l. v. 325. Male à nonnullis & *Calydonia silva* in Britannia ponitur: *Caledonia* enim illa scribenda, non *Calydonia*: estque secunda ibi producta propter η Græcum; & tertia correpta propter ο parvum; quæ hic contra habent. Vide supra *Caledonia*.

¶ Calydonis, idis, patronym. Ovid. ibidem v. 529

Plangunt ora simul matres Calydonides.

CALYPSO, us, Καλυψὼ, nympha, Oceani & Tethyos filia, cujus hospitio Ulysses utitur, & à qua difficulter dimittitur, apud Hom. lib. Odysseæ. Alii Atlantis filiam dixerunt. Tibull. lib. 4. eleg. 1. v. 77

Fœcunda Atlantidos arva Calypsus.

Quintil. lib. 1. cap. 5. *Neque tamen Calypsonem dixerim, ut Junonem*. Dixit Apulejus tamen, auctor nec invenustus nec ineruditus, lib. 1. Miles. *At ego scilicet Calypsonis æternam solitudinem flebo.*

CAMARINA, oppidum & palus Siciliæ. *Movere Camarinam*, ein alten Dreck rühren / daß er stincket / est, sibi ipsi periculum aut malum aliquod accersere. Stephanus Byzantius de ea adagium affert: μὴ κίνει Καμάριναν, ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων; *Ne moveas Camarinam, etenim non tangere præstat*. Adde chiliad. Erasm. Et Virgilius Æn. 3. v. 700

fatis nunquam concessa moveri
Apparet Camarina procul.

Adde Servium in hunc locum.

CAMBIO, Cambire, citat Priscian. lib. 10. ex Charisio, significat permutare, beuten / wechseln. Pro eo antiquissimi dixerunt, *Campso*, campsare, ut idem Prisc. notat. Apulejus in Apolog. p. 284 ed. Elmenh. *tu an habeas ad agrum colendum, an ipse mutuarias operas cum vicinis tuis cambias neque scio, neque laboro*. Vide ibi Casaub. & Andream Alciatum lib. 1. Parergon. cap. 44. Cujacius comment. de pactis, officium argentariorum describens, Fuit, inquit, olim in civitatibus certum corpus sive σύστημα argentariorum, quorum erat publicum officium. Tabernas & mensas cum ære in foro positas habebant. Apud mensas pecuniæ deponebantur, permutabantur, emebantur, vendebantur. Quod latinè est Cambire, græcè ἀνταμείβεσθαι. Per eos plerique pecuniam credebant, & fœnori explicabant, emebant, vendebant, auctionem & omnia negotia exercebant. Deque his omnibus rationem conficiebant. Ex eorum scriptura nascebatur obligatio hominum sine stipulatione. Usuræ eis debentur ex sola præscriptione & quidem besses. Eorum munia, quæ varia sunt, variis quoque appellationibus designantur. Nam & mensarii dicuntur, sive mensularii, & Numularii & Argentarii, & argentariæ mensæ exercitores, & ἀργυροπρᾶκται sive argenti distractores, Gollybistæ, Cermatistæ, coactores sive collectarii.

¶ Cambium, der Geldwechsel.

¶ Campsor, ein Wechsler.

CAMBODUNUM, Καμβόδουνον, urbs Vindeliciæ, Ptolemæo, quæ Welsero & Gluverio videtur esse Kampten.

CAMBYSES, æ, Καμβύσης, Cyri, Persarum regis filius, exemplum omninò ejus, quod vulgò Fertur, *Heroum filii* &c. Falsa suspicione motus fratrem interfici jussit, sororem suam duxit, ac postea propter fratris necem lacrymantem gravidam interfecit temulentus. Aliquantò post divinitùs punitus est. Cum enim in equum ascenderet, decidens ex vaginâ gladius ferit ei femur, ex quo vulnere paullò pòst mortuus est, cùm regnasset annos septem, menses quinque. Laudatur unum ipsius factum, quod Herodotus narrat lib. 5. c. 25. quanquam inhumanum & tyrannicum satis. Præsidem Sisamnem, qui pecuniâ corruptus injustam sententiam tulerat, interfecit & toti corpori cutem detraxit, eamque instravit tribunali. Postea filium Sisamnis Otanem in eam sedem collocavit, ac jussit eum intuentem patris exuvias justè judicare, ne simili supplicio afficeretur. Val. Max. lib. 6. cap. 3.

CAMELLA, vasis genus, ein Gefäß. Utitur eo Ovid. lib. 4. Fast. v. 779 *Tum licet, apposita veluti cratere camella,*
Lac niveum potes, &c.

Petronius: *Infra manus meas camellam interposuit*.

CAMELUS, κάμηλος, fœmin. & masc. animal est grande, longo & gracili collo, capite exili, altis cruribus, amplo pectore & villoso, tuberibus in dorso binis, ut ephippia, eminentibus, colore fusco [qui & *camelinus* dicitur] vergente ad flavedinem: inimicum & infensum equis, alienissimumque ab incesto coitu. Plin. 8. cap. 18. scribit, sitim hoc animal tolerare posse quatriduo, unde & *sitiens* à Persio dicitur Satyra 5. v. 136 *Tolle recens primus piper è sitiente camelo*. Ein Kamel / oder Kameltier. *Camelus saltat*, proverbiale est, de indecore aliquid facientibus, die Kuh geht auf Stelzen. *Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit*, Proverbium in eos, qui dum peregrina sectantur, ne sua quidem tuentur, wer zu viel haben will / behält zu Zeiten gar nichts. Vid. Chiliad.

¶ 2. Et Camelus etiam funis nauticus dicitur, das dicke Schiffseil / Anckerseil / Lucæ 18. v. 25, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Hoc est, *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei*. Vide Hackspan. Miscel. pag. 203. Scribunt & sic κάμιλος.

¶ Camelasia, vel *Camelaria* Ammiano & JCtis [Lege ult. Dig. de muner. & honor.] dicitur pecunia, quæ pro alendis camelis datur. Notat Torrentius ad Vespasianum cap. 8. Ammiani locus est lib. 17. c. 5. sed notat Valesius tam à MStis, quam primitus editis hoc verbum abesse.

¶ Camelopardalis, aliud animal, sic dictum quod capite Camelo simile sit, & sparso maculis corpore Pardalim referat, cui & *ovis feræ* nomen hæsit. Visum est primum Romæ Ludis Circensibus, quos Cæsar dictator exhibuit. Plinius lib. 8. cap. 18. & Dio Cassius lib. 43. De proceritate ejus, elephantem superante, nec non variis per diversas linguas nominibus, consule τὸ πάνυ Ludolfi Histor. Æthiopicam lib. 1. cap. 10. §. 33.

CAMENAE, Musæ, sic dictæ à *canendo*, quasi *Canenæ*, Macrob. lib. 2. in somn. Scipionis c. 3. Eadem & Varroni lib. 5. L. L. n. 7. etymologia est, & Festo Pompejo.

Virgilius in Palæmone sive ecl. 3

Alternis dicetis, amant alterna Camenæ.
Singulariter Horatius lib. 1. Carm. oda 12
Gratus insigni referam Camenâ.
Et lib. 4. oda 6
Dauniæ defende decus Camenæ.
Et Seneca Medeâ v. 625
Ille vocali genitus Camenâ.
Vulgo *Camœna* scribunt per OE. Verum si Varronis, Festi, Macrobii, & Servii in eclog. 3. etymologia stat, non opus diphthongo est. Dausquejus in contrarium nititur, sed frustra ad Festum provocat & Varronem. Varro autem c. l. *canere* à Camena inverso ordine ducit, quod nobis perinde est. Adde Vossium Etymologico.
¶ Camenalis, adjectiv. Sidonius lib. 3 epist. 3 *nunc oratorio stilo, nunc etiam Camenalibus modis imbuebatur.* Avienus Phænom. v. 495 de Pegaso:
Illisisse pedem, cornuque excita repente
Lympha Camenalem fudit procul Hippocrenen.

CAMĔRA, arcus, testudo, fornix, καμάρα. Ein Gewölbe oder gewölbete Decke. Propertius lib. 3. Eleg. 2. v. 11
Quod non Tænariis domus est mihi fulta columnis
Nec camera auratas inter eburna trabes.
Suetonius Nerone cap. 34. *Solutilem navem, cujus vel naufragio, vel cameræ ruina periret, commentus est.* Ubi *Camera*, tectum arcuatum est. Nomen à curvitate est. Nonius: CAMERUM, inquit, *obtortum: unde CAMERÆ tecta in curvitatem format.* Cameras appellârunt sola culmina arcuata sive ex lapide sive ex contignatione essent. Vitruvius lib. 5. cap. 10. distinctæ autem erant à lacunaribus sive laquearibus. Salmasio videtur esse vox Gallica. Thys. ad Sall. p. 168. vide infra & *Camerus*.
¶ 2. Est & Navigii genus *Camera*, Dacis usitatum: arctis lateribus, latâ alvo sine vinculo æris aut ferri connexa: quod tumido mari, prout fluctus attollitur, tabulis augetur in summis partibus, donec in modum tecti claudatur, ut Tacitus 3. Histor. cap. 47. describit. ¶ 3. Cameras etiam vocant recessus, vel terrâ, vel mari sinuosos, & ¶ 4. In ædibus reductiora conclavia, & secessus: & ita quidem fœculentior Latinitas. Reges quoque & populi, quibus in corpore suo plurimum, situs, & celebritatis ergò, tribuere membris, *Camerarum* ea dignosci, censerique voluerunt appellatione. Sic Londinum, *Angliæ Regis Cameram* à vetustis seculis dictum testatur Seldenus lib. 2. Mar. Claus. cap. 22. Sic Leyda *Hollandiæ Camera*. Petr. Scriverius in Antiquit. Leydens.
¶ Camerare, in curvitatem formare, unde
¶ Camĕratus, ut *Camerata arca*. Et hæc putatur in Lege 9. §5 Dig. Locati conduct. inveniri, sed meliores libri ibi habent *erata*.
¶ Bicameratus, das zwey Kammern hat. Hieronymus lib. 1. adv. Jovinian. cap. 9. extr. *Arca bicamerata.*
¶ Tricameratus. Hieronymus ibidem: *arca tricamerata.* Agit autem de arca Noæ, quæ plures mansiones & nidulos habuit.
¶ Camerarius. Ut *cameraria cucurbita* apud Plinium lib. 19. cap. 5. quæ in cameras pergularum subrepit & eas umbrâ suâ operitur.
¶ Concamerare, usitatius quam Camerare. Wölben. Plinius lib. 34 cap. 14 extr. *Dinochares architectus Alexandriæ Arsinoes templum concamerare inchoaverat.* Suetonius Aug. cap. 90 *in abditum & concameratum locum se recipere*, in ein Gewölb.
¶ Concameratio, das Wölben / Gewölbe / Schwiebbogen. Vitruvius lib. 2. cap. 4 *neque concamerationes recipit.* Idem lib. 6. cap. 11 pr. *Sin hypogea concamerationesque instituentur, fundationes eorum fieri debent crassiores.*

CĂMERS, tis, Camertes, Umbriæ sunt populi incolentes montes, quibus à Picenis Umbri separantur.
¶ Camers, adject. ut, *In agro Camerti, Piceno, Gallico*, Cicer. pro Syll. cap. 19.
¶ Camertinus, adjectivum aliud, ut, *Fœdus Camertinum*, apud eundem pro Cornel. Balbo cap. 20. ¶ 2. Apud Virgilium *Camers*
D & viri nomen est, Æn. 10. v. 562.

CAMILLA, Καμίλλα, Volsca, venit suppetias Turno contra Latinos & Æneam, in quo etiam bello periit, Virg. 7. Æn. v. 803
Hos super advenit Volscâ de gente Camilla.
¶ Camillus autem Romanus nobilissimus fuit, Vejorum expugnator, & post damnationem in ipso exilio bene meritus de patria sua, quippe Gallos Senones, qui tum Romam tenebant, inopinato oppressit, & omnem illis prædam eripuit. Unde *secundus Romulus* appellatus fuit. Vide Livium lib. 5. & Eutropium lib. 1. cap. ult. De eodem Virgil. 6. Æneid. v. 825
Aspice Torquatum & referentem signa Camillum.
¶ 2. *Camilli* dicebantur Romæ pueri ingenui, quorum ministerio in sacrificiis utebantur. Talem Ovidius Fast. 2. v. 650. intelligit, quum ait: *Stat puer, & manibus læta canistra tenet.* Vide Festum & ibi Scaligerum. Et eundem Conjectan. ad Varronem, item Castigat. in Propert. lib. 4. Sane & Tusci Mercurium, quod minister Deorum esset, *Camillum* vocârunt, quod Macrobius observat lib. 3. Saturn. cap. 8. Itemque Servius ad illud Virgilii Æn. 11. v. 542

A — — — *matrisque vocavit*
Nomine Casmillæ, mutatâ parte Camillam.

CĂMĪNUS, Virg. Æn. 6. v. 630
Acceleremus ait, Cyclopum educta caminis
Mœnia conspicio, &c.
Græcum est κάμινος, & Germanicum ein Kamin / fornax & structura, quæ fumum excipit, frequens in Italia, ubi vaporaria, quæ nos dicimus, propterea quod officere credantur valetudini, minus & probantur & in usu sunt. Cicer. lib. 7. epist. 10. ad Fam. *Valde metuo, ne frigeas in hibernis, quamobrem camino luculento utendum censeo. Addere oleum camino*, est apud Horat. 2. Satyr. 3. v. 321 malo alicui fomentum & materiam adjicere.
Adde poëmata nunc, hoc est, oleum adde camino.
Pro eo *Flammæ oleum adjicere* dixit Hieronymus ad Eustochiam virginem Epist. 22. cap. 4. *Vinum & adolescentia*, inquit, *duplex incendium voluptatis est, quid oleum flammæ adjicimus?*
¶ Caminare. Plin. 16. cap. 6, *Acervi luto caminantur*, id est, in camini formam oblinuntur.

CAMMARUS, Κάμμαρος, piscis marinus Plinio, Columellæ & Varroni. Vide Gammarus.

Camœnæ, arum. Vide supra *Camenæ*.

CAMPĀNA, ὁ κώδων, eine Glocke. Onost. Vet. *Campana*, κώδων. Est autem campanarum usus antiquus, & varius in sacris,
B & profanis. Junius lib. 3. c. 11. Middendorp. de Academ. lib. 1. cap. 2. His indicebantur divinorum officiorum celebrationes, his excipiebantur Principes: aliquando etiam summæ ignominiæ caussâ sonabant: alio modo inhibebantur in ignominiam campanæ. Vid. Barth. ad Brit. Aremor. p. 729. Hieron. Magius de Tintinnabulis.
¶ Campanula, Diminut. ein Glöcklein. Hieron.
¶ 2. Herba est, Campanula Silvestris, Fingerhut.

CAMPĀNIA, Καμπανία, Italiæ regio vini atque frumenti fertilissima, unde & *Bacchi Cererisque* vocata *Certamen*. Vide Polybium lib. 3. pag. 242, Plinium lib. 3. cap. 5. Florum lib. 1. cap. 16. Quoniam igitur abundaret voluptatibus, fertilis, amœna, salubri cælo, idcirco luxuriosi principes secessus ejus & littora petere solebant, Tiberius, Caligula &c. Lege Suet. eorum vitis. Nomen sortita a locis campestribus est, ut Livius tradit. Auson. de claris urbibus ex emendatione J. Lipsii:
Mox ut in occasum vitiis communibus acti
Corruerunt, Pœni luxu, Campania fastu.
¶ Campānus, ut, *Littus Campanum*, Statius 3. Silv. 3. v. 162. *Supellex Campana*, Horat. 1. Sat. 6. v. 118.
C ¶ Campas, ătis, pro Campano apud Plautum legitur Trinum. act. 2. sc. 4. v. 144.

CAMPE, es, κάμπη, eruca, eine Raupe. Columella lib. 11. sub fin. *Quæ nobis* (Latinis) *appellantur* erucæ, Græce κάμπαι *nominantur*.

CAMPUS, planities terræ, spacium. Feld / Ebene. Nep. Hannibale cap. 5, *In campo castra ponere*; auff ebenem Felde das Läger schlagen. Tralatè: Cic. ad Att. 5. ep. 15 *Non habet satis magnum campum ille tibi non ignotus cursus animi mei*, mein Fürnehmen hat nicht Raum gnug. Idem pro Mur. cap. 8. *Nullum vobis sors campum dedit, in quo excurrere virtus cognoscique possit.* Idem in Acad. 4. cap. 35 *Cum sit campus in quo possit exultare oratio, cur eam in tantas angustias compellimus?* eine reiche Materie zu reden. ¶ 2. *Campi* nomine absolute non raro venit *Campus Martius* Romæ: qui initio ager Tarquiniorum, pòst, exactis Regibus, consecratus Marti, & inde Martius appellatus fuit, ut Livius lib. 2. cap. 5 docet. Ibi autem Comitia haberi, item juventutem exerceri solitam, Zosimus etiam notavit lib 2. c. 2. & 16. & Horatius 4. oda 1. extrema. Idem lib. 3. Carm. od. 1. — — — *hic generosior*
Descendat in campum petitor.
Cicer. Orat. 1. in Catil. cap. 5. *Comitiis Consularibus me consulem in campo & competitores tuos interficere voluisti.* Utrobique enim *Campus Martius*, per *Campum* intelligitur. Pertinet huc & illud Proverbiale: *Fors domina campi*, apud Ciceron. Orat. in Pisonem cap. 2. *Omitto, ut si factus uterque nostrûm Consul: Sit sane fors domina campi. Magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum.* Innuit enim in Comitiorum suffragiis plurimùm posse fortunam, qui sæpe immeritos ad dignitates evehat, dignioribus rejectis. Wer das Glück hat / führet die Braut heim. ¶ 3. Campus etiam locum pugnæ, castrorum, & expeditionem designat: cum sub dio ac pellibus habetur miles. Wann er zu Felde liegt. Ammianus lib. 20. cap. 10. *Edicto ut futura luce cuncti convenirent in campo progressus princeps ambitiosius solito tribunal ascendit.* Petrus Chrysologus Sermone 13. *Ecce tempus quo miles procedit ad campum*, zu Felde ziehen / AD CAMPUM, id est, in expeditionem, Εἰς τὴν στρατείαν, ut Casaubonus ad Polybium interpretatur pag. 122. Vide & Salmasium in Histor. Augustam. *Campum tenere*, phrasis sequiorum temporum: de quâ Barth. ad lib. 2. Theb. Statii pag. 627. ¶ 4. Campus etiam dicitur locus, ubi Tirones exercebantur, & usum armorum discebant, ex quo *Campidoctores* magistri ipsi appellati, de quibus infra. Sic *Decursio campi*; seu *campicursio* (ut

(ut militari vocabulo dicebatur) genus militaris exercitationis, appellata est, de qua Vegetius lib. 2. cap. 22. & lib. 3. c. 4. A

¶ Campester, campestris, hoc campestre, flach Feld. ut *Caput à campestri agro appellata*, Liv. 4. cap. 37. *Arma campestria*, Rüstung die man zu Felde braucht / apud Horat. de Arte v. 379. *Praelia campestria* apud eundem lib. 1. epist. 18. v. 54. *Scythae campestres*, lib. 3. oda 24. v. 9. *Iter campestre*, apud Caesarem lib. 1. B. Civ. c. 66.

¶ Campestre, pannus, quo nude exercentes ephebi pudenda velabant. Quod & *Subligaculum* & *Succinctorium* dicebatur. Eine Schurtz um die Scham. Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 17

Incolumi Rhodos & Mitylene pulchra facit, quod
Penula solstitio, campestre nivalibus auris.

Augustinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 17 de nuditate primorum hominum disserens: *Confusi inobedientiâ carnis suae, tanquam teste poenâ inobedientiae suae, consuerunt folia fici, & fecerunt sibi* campestria: *id est*, succinctoria genitalium. *Nam quidam interpretes* succinctoria *posuerunt. Porrò autem* Campestria, *Latinum quidem verbum est; sed ex eo dictum, quod juvenes, qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant: unde qui ita succincti sunt*, campestratos *vulgus appellat.* Haec Augustinus. Usi nonnulli etiam sub vestibus: ne inter currendum aut ministrandum verenda nudarent, cum braccati haud essent. De quo Casaubonus ad Suetonium notat.

B ¶ *Campestratus* quis dicatur, ex modo datis Augustini verbis liquet.

¶ Campidoctor, qui tyrones in campo exercet, armorum usum condocens, sive *armaturam*: ita enim hoc genus meditationis vocatum Vegetius significat lib. 1. cap. 13. & lib. 2. cap. 22. Male Stewechius *Campiductorem* apud Vegetium & caeteros, qui meminerunt, malit restitui: neque enim à *ducendo* sed à *docendo* dictos Lampridii locus in Alexand. c. 53. *campidoctores vos docuerunt*, &c. persuadet facile; & illud quoque argumento est, quod iidem & *armidoctores* & *armorum doctores* appellati, quod illustris Salmasius ad Lampridium observat. Vet. Gloss. *Campidoctor*, ὁπλοδιδάκτης. Ammianus lib. 15. Vales. cap. 3. Grut. cap. 5. *Tribunus ex campidoctore.* Vide ibi Valesium f. 71. & ad eundem locum Lindebrogium p. 32 qui inscriptionem ex antiqua Roma profert, in qua est CAMPI DOCTOR COH. I. quam etiam Gruterus f. 80 n. 2 exhibuit: & apud eundem Gruterum f. 565. n. 5 CAMPI DOC. COH. VII. PR.

CAMŬRUS, a, um; curvus. Veteribus Latinis, licet proprie de cornibus dicatur, est τὸ ἐπικαμπὲς, tortum, quod anguium est proprium. Krum / gebogen. Virgil. 3. Georg. v. 55

Pes etiam & camuris hirtae sub cornibus aures.

Ubi Servius: CAMURIS, *id est, curvis: unde & Camerae appellantur.* Festus: *Camura, & Camuri boves, à curvatione ex Graeco* Καμπὴ *dicuntur.* Sed Nonius apud Virgilium *Cameris*, C non *Camuris* legit. Vide supra & *Bos*.

CĀNĀLIS, eine Rinne / Röhre. masc. & foem. generis; lignum excavatum, in similitudinem cannae, per quod aqua deducitur. *Canales iligni*, Eichene Röhren. Virgil. Georg. 3. v. 330

Currentem ilignis potare canalibus undam.

Vitruvius lib. 8. cap. 7 pr. *canales structiles* vocat, quos fistulis plumbeis & tubulis fictilibus ibidem opponit. ¶ 2. Canalis lignum excavatum erat, in quo fractum crus aut femur reponebatur, pro quo chirurgi nostri assulis utuntur, quos Schienen vocamus. Celsus lib. 8. cap. 10. n. 5 *Ubi deligatum est* (crus vel femur,) *in canalem conjiciendum est* &c. Ubi forma ejus & structurae modus describitur.

¶ Cānālicola, ἀγοραῖος: ein Müssiggänger. Sic dicti, quòd in foro medio ad canalem deambularent, desiderentque & nugarentur. Gellius lib. 4. cap. 20 *Qui jurabat, cavillator quidam & canalicola & ridicularius fuit.* De his Plautus Curcul. act. 4. sc. 1.

In foro infimo boni homines atque dites ambulant,
In medio, propter Canalem ibi ostentatores meri.

Festus: CANALICOLAE, *forenses: homines pauperes dicti, quod circa canalem fori consisterent.* Hujus commatis erant *Subrostrani*, *Subbasilicani*, de quibus Casaubonus ad Theophrastum. De *Canalicolis* verò omnium optime Salmasius ad Vopisci Carinum, haud procul principio. D

¶ Canaliculus diminut. mascul. forma, Vitruvius lib. 10. cap. 14 extr. *emittet per canaliculum.* ein Röhrgen: quod etiam in medicina adhibuit Corn. Celsus lib. 8. cap. 20 extr. cui articulus luxatus includitur. kleine Schienen. ¶ Est etiam Canaliculus cavitas exterior in columnis apud Vitruvium lib. 4. c. 3. Et

¶ Semicanaliculus apud eundem d. l. eadem notione.

¶ Et foeminine *Canalicula*, apud Gell. lib. 17. cap. 11, *esse quasi canaliculas quasdam vel fistulas.*

¶ Canaliculatum, quod Canalis figuram habet, ut planta *ad radicem canaliculata* Plin. 27. cap. 9.

¶ Et *aurum canalitium*, seu *Canaliense*, quod puteis foditur, apud eundem 33. cap. 4.

CANARIA, ae, insula una ex Fortunatis, Plinio lib. 6. cap. 32. ¶ 2. Est & herba quaedam apud Plin. lib. 25. cap. 8. Hundsgraß.

CANCELLI, cancellorum, septa reticulata, seu fenestrata; sive de ligno, sive de ferro aut aere essent: nam *aereorum cancellorum*, diserte Columella meminit lib. 8. cap. 17. Gegitter / Gatter / Schrancken. Rarissimus Singularis numerus, ut Lege 9. Dig. Quod vi aut clam: *Si ferra, vel clavis, vel cancellus, vel specularium sit ablatum.* Ejusmodi *cancelli*, seu septa in foro, in circo, in tribunalibus, templis, item aedium janius, fenestris &c. ad excludendam turbam, vel ut repaguli vice essent, fuisse, jam olim notatum ab eruditissimis viris est, quos infrà, cum de *Cancellariis* nonnihil dicendum erit, indicabimus. ¶ Sed & in agris *Cancelli* pro limitibus erant: termini scilicet, seu lapides, quibus agrorum fines describebantur. Unde & *Cancellatio* pro limitatione vel metatione; & *regio cancellata*, id est, terminis suis circumscripta, apud Grammaticos invenitur. Et hinc petitae illae translationes; *cancellis circumscribere: cancellos circumdare:* id est, certis finibus terminisque includere. Cicero pro Quintio cap. 10. *Si extra hos cancellos egrediar, quos mihi ipse circumdedi.* Idem 1. de Oratore cap. 12 *Cancellis circumscripta scientia.* Huc pertinet Vetus Glossa, *Cancellus*, χαράδρα. χαράδρα autem *fossa* est. Nam fossas quoque finales fuisse, hoc est, ad discernendos fines factos, ex Siculo, Flacco & aliis Agrimensoribus priscis constat.

¶ Cancellos etiam Cancros dici, quanquam rarenter admodum, animadvertimus. Inde scitu dignum prorepsit adagium, ut *inter orci cancros adhaesisse* dicatur, qui ita irretitus, illaqueatusque tenetur ac impeditus, ut nusquam pateat effugium, scribente Coel. Rhodig. lib. 5. extremo, quoniam Plutonis septa & cancros transilire opis humanae non est. Auctor ejus Adagionis sine dubio est Apulejus, qui Libro 6 Milesiarum p. 176 unam de famulatione *Veneris*, nomine *Consuetudinem*, ita *Psychae* oggannientem introducit: *Tandem ancilla nequissima dominum habere te scire coepisti? An pro caetera morum tuorum temeritate istud quoque nescire te fingis, quantos labores circa tuas inquisitiones sustinuerimus? Sed bene, quod meas potissimum manus incidisti, & inter Orci cancros jam ipsos adhaesisti; datura scilicet actutum contumaciae tantae poenas.* Festus quoque auctor est Cancros appellatos veteribus, quos diminutive Cancellos dicimus. Κιγκλίδες δρύφακτοι.

¶ Cancellare, cancellis includere. Columell. lib. 4. cap. 2, *Haec autem* (viris) *quae toto prostrata corpore, cum inferius solum quasi cancellavit atque irretivit* &c. *Cancellatum brachiorum implexum*, Plinius dixit lib. 9. cap. 51. Metaphorice idem lib. 8 cap. 10 elephantorum *cutem cancellatam* dixit. ¶ 2. Limitare; ut, *Cancellata regio*; de quo supra. ¶ 3. Apud JCtos *Cancellare* est delere, expungere: quod multis decussatisque vel cancellatim lineis tractis fieri solet. Wann man etwas Creutzweise durchstreicht und auslöscht. Vel plane concerpere atque concidere, scissuris in decussem scalpello factis. Unde Isidorus in Glossis: CANCELLAT, *concidit, battuit.* Sic *Cancellare testamentum*, Lege 15. §. 1. Dig. de testam. mil. *Cancellatum chirographum* Lege 22 Cod. de Solutionibus: *Tabulae cautionesve cancellatae* Lege 82 Dig. de Furtis.

¶ Cancellarius. Cancellarii à cancellis dicti: longe alii veteribus, quàm hodie ita qui appellantur; de quibus multa & nonnihil diversa, praeter JCtos, Turnebus, Pithoeus, Lazius, Casaubonus & Salmasius ad Hist. Augustam, nec non Kirchmannus de annulis cap. 9 tradiderunt & observarunt. Attigit & Paullus Aemilius lib. 3. de gestis Francorum in Philippo primo sub finem. Ut breviter explicemus negotium; notandum *Cancellarios* veterum duplicis generis fuisse: alios in domo Augusta procerumque, alios in tribunalibus & judicialibus, ut appellabantur, secretis. Imperatoriae & procerum aedes atque cubicula, quà patebant, non vela tantùm habebant ad fores, sed & cancellos, sive *fenestratas januas*, ut Cassiodorus appellat. His igitur qui praefecti erant, non tantum *a velis*, *à cancellis*; sed & *Velarii* & *Cancellarii* appellabantur: quorum munus erat, stare pro foribus & admissiones curare. Itaque nihil aliud erant, quàm *Ostiarii*, qui aut nullam, aut parvam perquam dignitatem habebant. Quam ob caussam Vopiscus in Carino rem indignissimam statuit, quod unum ex Cancellariis praefectum urbi fecisset: hoc est, publici & summi muneris dignitatem in ministerium aulicum contulisset. Codex Theodosii cum *Domesticis*, qui & *Protectores*, sive *custodes corporis principis* sunt, Σωματοφύλακες Graecis appellati, conjungit: quorum aliquos non meros ostiarios fuisse, hoc est, admisisse & dimisisse tantum, qui Principem aut Herum conventum vellent; verum & chartas dominorum seu *tabularia* tractasse, videtur suadere Agathiae locus lib. 1. de imperio & gestis Justiniani, qui *cancellarios* istos vel *à cancellis*, τὰ ἀρχεῖα Narsetis curasse diserte tradit. Fuerint itaque tales, qui nunc in aulis Kammer-Diener appellantur. Sed tribunalia etiam habebant septa cancellata, quibus excludebantur turbae, quibus & ipsis qui praepositi erant *Cancellarii* appellati. Quorum alios puto ostiarios tantùm fuisse, & qui hodie Cantzeley-Diener appellantur; quorum erat ingressus ad judicem curare, & exsecutioni mandare judicum responsa: alios verò, ipsius secreti judicialis gessisse curam, scribendoque navasse operam, unde Codice Theodosii *Tabellio*, *Amanuensis*, *Cancellarius* de uno atque

que eodem ministerio dicuntur, (Copisten/ Cantzeley-Schreiber) A quorum tamen alii digniores, atque a *Scribis* sive *Notariis* distincti, edictis epistolisque dictandis fignandisque navabant operam, atque eodem fungebantur munere, quod illorum hodie est, qui a *Secretis*, seu *Secretarii* appellantur. Unde in Edicto Turci Aproniani, *Cancellarius* ante *Scribam*, & diversus ab eo nominatur. Hodie qui hisce omnibus summa dignitate præest, κατ' ἐξοχὴν *Cancellarius* appellatur: apud Romanos olim *Quæstor Sacri Palatii*: in Constantinopolitana Aula, ὁ μέγας Λογοθέτης nominatus fuit.

¶ Cancellatim, decussatim; in morem cancellorum, Kreutzweiß/ ut *cancellatim reticulata* apud Plinium 9. c. 33. Et apud Sidonium lib. 5. epist. 17 *stipitibus cancellatim pendentibus*.

¶ Cancellatus, vide supra in Verbo *cancellare*.

CANCER, Καρκῖνος, Krebs/ piscis genus testâ muniti: cujus species sunt *carabi*, *astaci* &c. Plinio lib. 9. cap. 31 relati. Virgil. 4. Georg. 47 *rubentes Ure foco cancros*, siede Krebse. ¶ 2. Cancer signum Zodiaci. Ovid. 1. Fast. v. 313.

Octipedis frustra quærentur brachia Cancri.

Occasus Cosmicus signatur, sole existente in XVII. parte Capricorni. ¶ 3. & Morbus, ejusdem & generis & appellationis, der Krebs. Tumor est durus, inæqualis, adspectu teter, venis in ambitu turgentibus, colore livescens. Ovid. lib. 2. Metam. B v. 827 *Utque malum latè solet immedicabile cancer*

Serpere, & illæsas vitiatis addere partes.

¶ 4. Cancros antiqui dixerunt, qui nobis sunt cancelli. Vide paullulum suprà.

¶ Cancer, ĕris, Declin. tertiæ. Lucretius lib. 5. v. 616

Canceris ut vertat metas ad solstitialis.

Etiam de morbo hac forma Arnobius lib. 1. p. 30 *Contumaciam canceris sævi ad subeundam cicatricem circumscriptis evaginationibus compulerunt.*

CANDACE, es, commune Reginæ Æthiopiæ nomen fuisse docet Plin. lib. 6. cap. 29. notavitque Beda ad Acta Apost. c. 8. Ab illa autem Candace, cujus in actis mentio fit, antiquitatem Christianismi hodierni jactant Æthiopes; falso, ut Scaliger lib. 7. de Emendatione temporum pag. 639 censet.

CANDAVLES, quem Myrsilum Græci vocant, Sardium tyrannus fuit, cujus meminit Justinus lib. 1.

CANDĒLA, eine Kertze oder Liecht. Juvenal. Sat. 3. v. 286

— — — — *vel breve lumen*

Candelæ, cujus dispenso & tempero filum.

Candelas sebare, i. e. sebo vel sevo induere ellychnium, & in candelam concinnare, Liechte ziehen/ Columella dixit lib. 3. cap. ult. *Filum candelæ*, der Tocht/ ἐλλύχνιον. Juvenalis versu laudato Satyræ 3. Ubi *Filum* Vetus Scholiastes *Papyrum* interpretatur: *scirpum* nempe intelligens; quod illi Ægyptiacæ plantæ, C *Papyro* puta, similis, eundemque usum præstaret. Plinius lib. 16. cap. 37 *Et mapalia sua Mauri* (scriptis sive sirpis) *tegunt: proximeque æstimanti hos videantur esse, quo inferiore Nili parte papyri sunt usu.* Et ex medulla scriptorum cerâ circumdatâ *candelas* factas Plinius proxime antecedentibus verbis auctor est. Prudentius Hymno ad incensum lucernæ de diversis generibus luminum agens:

Quin & fila factis scirpea floreis

Presso mella prius collita fingimus.

Ubi observa ἐλλύχνια item *fila* appellari. Apud Plinium lib. 13. cap. 13. legimus, Cassium Heminam prodidisse literis, in ara quadrati lapidis, vincti *candelis* quoquo versus, libros Numæ impositos durasse annis 535 infossos. Ubi, quæ hæ *candelæ* fuerint, non temere habeo dicere. Hermolaus quidem ad eum locum scribit, quæcunque materia, scirpis, tædâ, sevo, cerâ, constat; *candelas* esse. Unde mirum non fit, libros Numæ candelis involutos tradi. Sed ego vellem auctoritatibus commodis id confirmasset.

¶ Candelābrum, ein Leuchter/ ut, *Candelabrum aneum*, apud D Cicer. Verr. 6. c. 26. Martialis de candelabro Corinthio 14. epigr. 43

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt.

Candelabrum *Lychnuchus* etiam dicitur, λυχνοῦχος à λύχνος, & ἔχω. *Lychnuchus pensilis*, candelabrum est de laquearibus pendens, eine Crone. Dionysius Junior Siciliæ Tyrannus in Prytaneo Tarentino Candelabrum dicavit, in quo totidem succendebantur lychni, quot in anno dies. Cœl. Rhod. lib. 6. cap. 18.

CANDEO, λευκαίνομαι, candere, candidum esse, weiß seyn. Ut Virg. Æn. 5, 61. *candens vacca*. Plin. 2. cap. 18 *candens color*. Ovidius Met. 11. v. 316.

Candida de nigris, & de candentibus atra.

¶ 2. Item esse igneum, glüen/ ut, *Ferrum candens*, Ovid. Fast. 4, 287. ein glüend Eisen/ *prunæ candentes*, glüende Kohlen. Cicero lib. 2. Offic. cap. 7 *Dionysius tyrannus cultros metuens tonsorios, candente carbone sibi adimebat capillum.* ¶ Transfertur & ad alia, quæ non ignescunt quidem, ut *ferrum*, & *prunæ*; fervent tamen & liquescunt admoto igne, ut, cera, sevum, & aqua. Columella lib. 7. cap. 5. *Cùm tuberculum diligenter circumcideris, candens sevum vulneri per ardentem tædam instillato.*

CANDENS, liquefactum est. *Aquam candentem*, idem dixit. Locum vide infra in *Glabro*. Idem de æstuosis & vapore torridis regionibus hoc verbum usurpavit. Nam lib. 1. cap. 4. sub fin. scribit: *Sunt quædam loca, quæ solstitiis minus concalescunt; sed frigoribus hiemis intolerabiliter horrent, sicut Thebas ferunt Bœotias. Sunt quæ tepent hieme, sed æstate sævissime candent, ut affirmant Euboicam Chalcidem.* ¶ *Candentior Phœbus*, Val. Flacc. 3. v. 481.

¶ Candentia, candor. *Candentia Lunæ*, Vitruv. lib. 9. cap. 4.

¶ Candescere, weiß/ helle werden. Ovidius 6. Metam. v. 49. *solet aër - - candescere solis ab ictu.*

¶ Incandescere, entbrennen. Idem 12. Metam. v. 12.

— — — *accensis incanduit ignibus ara.*

Idem 2. Metam. v. 729

Balearica plumbum

Funda jacit: volat illud & incandescit eundo.

¶ Excandescere, proprie erhitzen/ brennend oder glüend werden. Cato R. R. cap. 95. *coquito sub dio. Nam si in tecto coquas, cum bitumen & sulphur additum est, excandescet.* ¶ Metaphorice de ira dicitur. Cic. 4. Tuscul. cap. 19 *Hæc nullam habent vim, nisi irâ excanduit fortitudo.* Et absolute Cælius Ciceroni lib. 8. Famil. Epist. 12. *Id postquam rescit, excanduit, & me caussam inimicitiarum quærere clamitavit*, Nachdem er solches erfuhr/ ward er zornig und sagte/ ich suchte Ursach zur Feindschafft.

¶ Excandescentia, ein behender und gäher Zorn. Cicer. 4. Tusc. c. 9. *Excandescentia est ira nascens.*

¶ Recandescere, wiederum helle werden/ wieder erwarmen. Ovid. Met. lib. 1. v. 435. *Tellus Solibus æthereis altoque recanduit æstu.*

¶ Candēfacere, weiß machen/ glüend machen. *Ebur atramento candefacere*, id est, nativæ formæ inducere fucum deformantem magis, quàm ornantem, ein Ding/ so an sich selbst schön ist/ schöner machen wollen/ und damit verstellen/ Plauti est in Mostell. a. 1. sc. 3. v. 102. *Lapides candefacti*, Plin. 34. cap. 8.

¶ Candificare. Augustin. C. D. lib. 21. c. 7 *lapides coquendo candificet.*

¶ Excandefacere. Varro R. R. lib. 3. cap. 2.

¶ Candicare, candidum esse. *Candicans è rufo*, Leibfarbin. *Superne candicans*, Plin. 16. c. 23. *nivibus candicans*, Solin. c. 62. Salm. cap. 49.

¶ Candor, Weisse/ Virgilius 3. Æneid. v. 537

Quatuor hic primum omen equos in gramine vidi

Tondentes campum latè candore nivali.

Et pluraliter Arnobius lib. 4. p. 141 *Ulnarum* [Junonis] *nivei marmoreique candores.* ¶ 2. Splendor: ut *Solis candor* Cic. 1. Nat. D. c. 15. *cœli candor* Idem 1. Tusc. cap. 28. Sic & de formæ pulchritudine sive splendore usurpatur. Cicero pro Cœlio c. 15 *Candor hujus te & proceritas, vultus oculique perdiderunt.* ¶ 3. Transfertur etiam ad animum, & puritatem ejus ac simplicitatem significat. Aufrichtigkeit. Ovid lib. 2. de Ponto Eleg. 5. v. 5

Candor in hoc ævo res intermortua pæne.

¶ Candidus, ut, Ovid. I. Art. am. v. 723. *Candidus in nautâ turpis color*, klare/ weisse Farbe. Albus color, nativus lanæ est: Candidus proprie splendens ille, & qui est ab arte. J. Lipsius Electorum lib. 1. cap. 13. ¶ 2. Purus, clarus, intemeratus; Plautus Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 49 *Luce clarâ & candidâ.* Lactantius lib. 6. Instit. Divin. cap. 2, *Qui* [Deus] *ipse in usum hominis tam claram, tam candidam lucem dedit.* Cic. in Orat. cap. 16, *Purum & candidum genus dicendi.* Sed & *candidam vocem* dixit Quintilianus 11. c. 3, quæ *fuscæ* opponitur. Eine reine helle Stimme. Vide infra *Vox*. ¶ 3. Sæpe & formosum & pulchrum notat: Seneca Medea v. 110. de Hymenæo:

Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi.

Item Oedipo v. 508

Candida formosi venerabimur ora Lyæi.

Horatius de puero formoso, lib. 1. Epist. 2. pr.

Candidus & talos a vertice pulcher ad imos.

¶ 4. Transfertur & usitate ad animi puritatem & simplicitatem, ut, *Amicus candidus*, id est, sincerus, sine fuco aut malevolentia, ein auffrichtiger Freund/ der ohne falsch ist. *Lector candidus*, apud Ovid. 4. Trist. extremo:

Jure tibi grates, candide lector, ago,

Der unverdächtig ist/ und ohne falsch judiciret. Idem de Ponto lib. 4. eleg. 14. v. 43.

Tam felix utinam, quàm pectore candidus essem!

¶ 5. Transfertur & ad felicitatem ac prosperitatem significandam. Tibullus lib. 1. Eleg. 7. (al. 8) extr.

At tu natalis multos celebrande per annos

Candidior semper, candidiorque redi.

Et lib. 3. Eleg. 6. v. 30

Sis felix, & sint candida fata tua.

¶ 6. Candidus est jam canus. Virg. Ecl. 1 & ibi Taubm. p. 9. *Caput Candidum*, ein graues Häupt. Vide suprà *Albus*.

¶ De Gradibus ne dubites. Præter Tibullum modo laudatum Virgil. 7. eclog. v. 38 *Candidior cycnis.* Horatius 1. Satyr. 5. v. 41. *animæ, quales neque candidiores Terra tulit.* Varro de Lat. Ling.

Ling. 7, 7, *sunt discrimina propter incrementum, quod majus vel minus in his esse potest: adcessit declinationum genus, ut à Candido, Candidius, Candidissimum.* Vitruvius lib. 10. cap. 7 & Palladius lib. 4 [Martio] cap. 13, *color candidissimus.* A

¶ Percandidus. Celf. lib. 5. cap. 9. n. 24 *percandida compositio.* Solin. cap. 50. [al. 37.] *gemma percandida.*

¶ Subcandidus, aliquantum candidus. etwas weißlich. Plinius lib. 27 cap. 8 & 12 *folia subcandida.*

¶ Candidulus, diminut. *Candiduli dentes*, Cicero Tusc. 5. cap. 16. *Grex candidulus* Prudent. καθ. 3, 157.

¶ Candide, adverb. aufrichtig. Cœlius Ciceroni lib. 8. Famil. ep. 6. *Cavendum tibi erit, ne parum simpliciter & candide posuisse inimicitias videaris.*

¶ Candidulè. diminutiv. Arnob. lib. 2. pag. 50. *qui sermonem candidule promsit.*

¶ Candidare, dealbare. Tertullianus adv. Gnosticos cap. 12 Apostoli verba Apocal. 7 exprimens: *laverunt vestimentum suum, & candidaverunt ipsum in sanguine agni.* Et Augustinus epist. 168 *albis vestibus candidatur*, scilicet baptizatus. ¶ 2. Intransitive, candidum esse. Solinus de Sardonyche cap. de Arabia: *Medietas circumitur limite candidante.* Sic edidit ex antiquo libro illustris Salmasius, ubi vulgo legitur *candicante.*

¶ Candidatus, apud Plaut. pro eo, qui candida veste indutus est. Weiß bekleidet. Casin. act. 2. sc. 8. v. 16. B

¶ 2. Hinc à togâ candidâ *Candidati* dicebantur, qui magistratum & honores petebant; die um ein Amt werben. Petitores enim non contenti insito lanæ colore, cretam addebant in vestem, ut candesceret, immo splenderet. Inde enim λαμπρὰν ejusmodi vestem Græci vocant; ut Polybius, cum lib. 10. cap. 4 de Scipionis petitione Ædilitatis narrat. Ubi observat etiam, Romanos in veste hujusmodi candidâ honores petiisse. Hac ergo nota discreti à vulgo, & κατ᾽ ἐξοχὴν *Candidati* dicti. Vide Lips. lib. 1. Electorum cap. 13. Aliquando cœptum est hunc tolli morem, invalescente ambitione. Livius lib. 4. c. 25, *Placet tollendæ ambitionis caussa tribunos legem promulgare, ne cui album in vestimentum addere petitionis caussa liceret.* Sed nihil actum esse, sequentium temporum recepta consuetudo ostendit. *Candidatus prætorius, Candidatus consulatus*, id est, præturam, consulatum petens. *Candidatus eloquentiæ*, apud Quintil. pro Eloquentiæ studioso. *Philosophiæ Candidatus*, Symmachus lib. 1. ep. 41. *Candidatus gloriæ & immortalitatis*, apud Plinium, der nach einem ewigen Namen und Ruhm trachtet / Panegyrico Trajani cap. 63. Similiter Tertullianus Christianos *restitutionis candidatos* appellat lib. 2. adv. Marcion. c. 25. Et Enochum atque Eliam *æternitatis candidatos*, de Resurrect. cap. 58. *Confiteor Candidatum*, sich als einen Candidaten angeben / Suet. Aug. cap. 4. C

¶ Candidatorius, ad Candidatum pertinens. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 1. *Nos in omni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam.*

¶ Incandidare, idem quod Candidare. Jul. Firmicus de Error. Relig. profanæ p. 57 *maculas Christi sanguis incandidat.*

Pro Candeo olim & *Cando*, *candĕre*, dictum fuisse, ex Compositis, quæ supersunt, apparet, nempe

¶ Accendo, accendĕre, anzünden. ut, *accendere ignem*, Virgil. 5. Æneid. v. 4. Et Cic. de Univers. cap. 9 *Deus ipse solem, quasi lumen, accendit.* Et in Pison. cap. 2 *Ego faces jam accensas ad hujus urbis incendium, exstinxi.* ¶ 2. Ad animum transfertur notatque incitare, commovere, ut, *accendere animum* Curt. lib. 7. cap. 11. n. 6. *alacritatem*, Idem lib. 4. c. 2, 20. *Desiderium humoris accensum est*, lib. 7. cap. 5. n. 7. Construitur cum AD & IN. Vellejus Paterc. lib. 1. cap. 17 *ad consequendos, quos priores ducimus, accendimur.* begierig werden. Idem lib. 2. cap. 98 *omnibus ejus gentis nationibus in arma accensis.* Silius lib. 4. v. 169

-- -- *in prælia mentes*

Accendis.

¶ Accendium, incendium. Solinus lib. 5. [al. 11] de Sicilia: *Si adest Deus, si sacrum probatur, sarmenta licet viridia, sponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, ab ipso numine fit accendium.* D

¶ Accensio in Glossis vet. reperitur: etiam diminutum

¶ Accensiuncula, quæ ἐπιληψία, ἡ νόσος, explicatur: Sed dubium, an ab *Accendo* deducant, nec potius ab *Accenseo*, vulgari verbo, minus tamen probato, quod nec ipsæ Glossæ habent. Tamen in iis est

¶ Accensus, substantivum, quo ἔκκαυσιν interpretantur.

¶ Accensor, ibidem exponitur βυλαρχος, εἰσαγωγεύς, hoc est impulsor, incitator.

¶ Accensibilis. Vulg. Interpres Hebr. 12, 18. *ad accensibilem ignem.*

¶ Accendones, id est instigatores, Salmasius Tertulliano cap. ult. de Pallio, ex vet. lib. restituit, pro quo vulgo erant *cerdones.* Is autem lanistas ibi intelligit.

¶ Accensus, pro ministro, quære in *Accenseo*, sub *Censeo.*

¶ Inaccensus, non accensus, unangezündet. Silius lib. 1. v. 96

inaccensi flagrant altaribus ignes.

Claudianus de Raptu Proserp. lib. 1. v. 225 *pectus inaccensum Veneri* dixit, id est amoribus intactum. Utrumque Heinsius ex vetustis libris restituit.

¶ Redaccendĕre, wieder anzünden. Tertullian. de Anima cap. 30 extr. *commeatus vitæ brevior, & facilior ante exstingui, quam redaccendi.* Et Hieronymus principio epist. 6 ad Florentium: *Redaccensus est animus Hierosolymam proficiscendi.*

¶ Incendo, incendĕre, incendium facere, inflammare. anzünden / anstecken. ut, *urbem incendere* Cic. 3. Catil. c. 3. *Thure odoribusque incensis*, idem 6. in Verr. c. 35. *Incendere naves*, 9 ad Attic. epist. 6. ¶ 2. Ad animum quoque, ut Accendo, refertur. *Incendere cupiditatem, animum* alicujus, begierig machen. Cic. lib. 15. fam. ep. 21 *Cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ.* Idem Attico lib. 2. ep. 16 *Si nulla res est, quæ bonorum animos vehementius possit incendere, hæc certe est.* Idem 1. Tusc. cap. 2 *Omnes incenduntur ad studia, gloriâ.* Terentius Hecyr. a. 4. sc. 1. v. 47 *Incendor ira*, zornig werden. Virgilius lib. 4. Æneid. v. 360 *Desine meque tuis incendere teque querelis*, id est, commovere, incitare. Idem lib. 9. v. 500 *Illam incendentem luctus*, id est, incitantem, augentem. Qua ratione & Varro *annonam* dixit *incendere*, die Theurung grosser machen. Vide Joseph. Scalig. in Ætn. p. 102.

¶ Incensio, das anstecken / anzünden. ut, *Annus post Capitolii incensionem vigesimus*, Cic. 3. Catil. c. 4. Idem pro Sylla cap. 11 *incensione urbem liberavi.*

¶ Incensor, nomen, Anzünder. Lege 16 § penult. D. de pœnis: *messium incensores.* & Paullus lib. 5 Recept. sent. tit. 20 *messium per dolum incensores.* Et metaphorice Ammianus lib. 31 cap. 25 *peremto incensore turbarum.* Aufrührer.

¶ Incense, adverb. vehementer. Gellius lib. 10. cap. 3, *Cicero odium in Verrem detestationemque apud cives Romanos incense atque acriter atque inflammanter facit.*

¶ Incensivus. Macer de Junipero:

Juniperi virtus est incensiva.

¶ Incendium, ein Brand. *Incendium restinguere*, ein Feuer leschen. *Incendium facere*, Cic. in parad. 4. ¶ *Incendiis cupiditatum inflammari*, idem. Pari tralatione Virgilius, *belli incendia* dixit Æn. 1. v. 566.

¶ Incendiarius, ein Mordbrenner. Utuntur Quintil. Declam. 9. Tacit. 15. cap. 67. Sueton. Vitell. cap. 17.

¶ Incendiosus. Fulgentius lib. 1. Mythol. c. 15, *Solis fervor Junio Julioque mensibus incendiosior.*

¶ Succendere anzünden. *Ignibus succensis torreri*, von angelegtem Feuer gebraten werden/ Cicer. in Pison. cap. 18. Et Lucanus lib. 6. v. 178 *flamma crines succendit.* Metaphoram eandem recipit, quam superiora composita. Ut, *succensus amore* Ovid. Epist. 15. v. 167. *Irâ succensus*, Silius lib. 1. v. 169. Et Seneca Herc. fur. v. 779

Lapithæque multo in bella succensi mero.

CANEPHORAE, κανηφόροι, Virgines Cereris sacerdotes, quæ more Attico sacra in cistulis reposita ferebant. Illæ postea à statuariis & artificibus cœptæ sunt formari e marmore, ære vel alia materia pretiosa, locarique in ædibus & atriis ornamenti caussa. Bina capite canistra sustinuisse dicuntur, quorum in altero flores, ver simulantes; in altero spicæ erant æstatem præ se ferentes. Cicero Verrina 6. cap. 3, *Erant ænea præterea duo signa, non maxima, verum eximia venustate, virginali habitu atque vestitu, quæ manibus sublatis sacra quadam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. Canephoræ ipsæ vocabantur.* Et in eadem cap. 8, *Tibi habe Canephoras; deorum simulacra restitue.* Symmachus lib. 1. Epist. 29 *Polycleti Canephoras rudis ejus artis hominum pars magna mirata est.*

CANINEFAS, Caninefates, natio Gallica: coluit partem Batavorum insulæ, origine, lingua, virtute par Batavis, numero inferior, ut Tacitus describit 4. Histor. cap. 17. qui & alibi sæpius meminit.

CANIS, Comm. generis, animal latrans, κύων, ein Hund. *Canis venaticus*, Nepos Pelop. c. 2, ein Jagthund. *Canes vestigatores*, κύνες ἰχνευτικοὶ, Spürhunde. *Canis pecuarius*, Columella lib. 7 cap. 12, ein Hirtenhund/ Schaafhund. *Molossi canes*, Horat. lib. 2. Satyr. 6. v. 114, grosse Englische Tocken. *Canis villaticus* Columell. eodem 7. cap. 12. quod integrum caput de canibus est, eorumque officiis & generibus. *Canis rabidus*, Seneca Oedipo v. 932. ein toller Hund. *Canis domesticus*, ein Hauß-Hund / cui opponitur extrarius. Suetonius Vespasiano cap. 5. *Prandente eo quondam, canis extrarius è trivio manum humanam intulit mensæque subjecit.* Ein frembder Hund. *Canis armillatus*, vide *armilla*: *Canes ad venandum*, id est, venatici, Jagthunde / Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 30. Lucretius lib. 5. v. 862

Et levisomna canum fido cum pectore corda.

Sed vide canum fidelitatis exempla egregia multa apud Plutarch. lib. de industr. animalium; Plin. lib. 39. c. 40. Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 28. Alex. Neapol. lib. 3. cap. 1. & Lipsium Centuriâ 1. ad Belgas Epistola 44. ubi & alia plura de canibus leges. *Vitare cane pejus & angue*, Spinnenfeind seyn / Horat. 1. Epist. 17. v. 30. *Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere*, proverbialiter apud Bactrianos jactatum Curtius lib. 7. cap. 4 notat. Ovid. de Remedio amoris v. 411

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum:
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Seneca ludo de morte Claudii: *Tam facile homines occidebat, quam canis excidit.* ¶ 2. Usus hujus nominis creber in conviciis est. Ut in contemtum atque spernendum apud Terent. Eun. act. 4. sc. 7. v. 33.

CH. *Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis.*
GN. *ain verò Canis?*

Sic David se Sauli Regi collatum *canem*, & *mortuum* quidem, ut magis extenuaret se, 1. Reg. cap. 24. v. 15 appellat. De impuro Plautus est usus Mostell. a. 1. sc. 1. v. 40. Et plura alia vitia notata priscis hoc nomine, Romanis juxta ac Græcis, Claudius Dausquejus ad Basil. Seleuc. Oration. 20. de Chananæâ observat. Apud Græcos hoc nomine frequenter verberabantur mulieres notante Boxhorn. ad Plaut. Casin. p. 282. Ein Beißhund / böses Weib. ¶ 3. *Canes* etiam appellantur accusatores delatoresque, quibus tyranni & impotentes homines ad opprimendum optimum quemque & sibi formidolosum uti solent. Seneca Consol. ad Marciam cap. 22, *Acerrimi canes, quos ille, ut sibi uni mansuetos, omnibus feros haberet, sanguine humano pascebat, circumlatrare etiam hominem, & illum imparatum incipiunt.* Quos hic *canes*, non semel post paullo, *accusatores* sine Schemate vocat. Cicero Verrinâ 3. cap. 11, *Quid? ista cohors, quorum hominum est? Volusii haruspicis, & Cornelii medici, & horum canum, quos tribunal meum vides lambere.* ¶ 4. Sic & *Maledici* & *Obtrectatores* frequenter appellantur *Canes*. Horatius Epod. 6

Quod immerentes hospites vexas, canis
Ignavus adversus lupos?

Suetonius Vespasiano cap. 13 *Demetrium Cynicum obvium sibi itinere post damnationem, ac neque assurgere, nec salutare se dignantem, oblatrantem etiam nescio quid, satis habuit CANEM appellare.* B. Hieronymus Præfat. 1. in Job. *Quocirca audiant canes mei, me laborasse in hoc volumine* &c. Quos hoc in loco *canes* vocat, hos paullo ante *Obtrectatores* dixerat. Hecubam quoque canem appellatam Græcis, *quod mala omnia ingereret, quemquem aspexerat,* Plautus auctor est Menæchm. Act. 5. sc. 1. v. 16. Vid. & Vet. Juvenalis Scholiast. ad Sat. 10. v. 271. Zoilus etiam quod idem & sophista & obtrectator omnium foret, *Canis Rhetoricus* appellatus est, Ælian. H. V. lib. 11. cap. 10. de quo infra suo loco. ¶ 5. In lusu talorum certus etiam jactus *Canis* appellabatur: das Es auff dem Würffel: quem qui jecisset, perdebat: unde *damnosos canes* Propertius dixit lib. 4. eleg. 9, & Persius Sat. 3. v. 49

-- -- damnosa canicula quantum
Roderet.

id est, illato damno minueret rem. ¶ 6. Canis & vinculi ferrei genus fuit. Unde apud Plautum Casinâ act. 2. sc. 6. v. 37 *Canem ferre* est vinctum esse. Vide ibi. ¶ 7. Sidus etiam cæleste est, der Hundsstern / alio nomine *Sirius*, de quo infra. Virgil. Georg. 1. v. 218

averso Canis occidit astro.

¶ Cāninus, ut, *dentes canini*, die spitzen Zähne / vide *Dens*. *Caninus appetitus*, βουλιμία vel κυνώδης ὄρεξις, Medicis morbus est, ein Hundshunger. *Prandium caninum* dicitur, in quo nihil potatur vini, quippe quo carent canes. Da man Gänsewein trincket. Ita proverbiale istud, quo usus est Varro, Gellius explicat lib. 13. cap. 29. extremo. *Canina facundia* dicitur, cujus omnis vis in criminando & conviciando posita est, & obtrectatoribus, accusatoribus, rabulisque forensibus tribuitur: qui non agunt caussas, sed latrant: quemadmodum Cicero alibi dixit, *Latrare jam oratores quosdam, non loqui.* Primùm autem sic appellatam ab Appio, præter Sallustium, Quintilianus lib. 12. cap. 9 suadere poterit: tùm & B. Hieronymus principio epist. 94 ad Augustinum, ubi, *Incidit*, inquit, *tempus difficillimum, quando mihi tacere melius fuit, quam loqui, ita, ut nostra studia cessarent, & juxta Appium CANINA exerceretur FACUNDIA.* Appii autem sententiam ab Sallustio accepit Hieronymus, ut ex Lactant. lib. 6. cap. 18 apparet. Pariter Prudentius Hamartig. v. 402

Inde canina foro latrat facundia toto.

J. Firmicus Præf. lib. 4. Mathes. *Patrocinia*, inquit, *tractantes tenuerunt nos caussarum conflictationes, & caninæ [ut ita dicam] contentionis jurgiosa certamina.* Columella lib. 1. præfat. *Caninum studium locupletissimum quemque allatrandi & contra innocentes in foro latrocinium* conjungit. Hinc Petronius in fragmentis *Cerberum forensem* pro Causidico dixit.

¶ Cătuli, junge Hunde. Cic. 2. Nat. D. cap. 14 *Omnia meliora in cane, quam in Catulo.* Virg. ecl. 1. v. 23 *Sic canibus catulos similes.* Fœmineum *Catula* est Eugenii Toletani Carm. 22

At lupus & catula formant coeundo lycifcam.

¶ 2. Multorum item animalium fœtus; ut, *luporum, leonum, simiarum, tigridum, vulpium, quin & serpentum, draconum, viperarum*, Plinius. Vide lib. 10. c. 72. & lib. 11. cap. 37. sect. Hard. 55. &c. ¶ *Aliter catuli longe olent, aliter sues:* Proverbium in diversos ac dispares apud Plaut. Epid. act. 4. sc. 2. v. 9.

¶ Catulus etiam nomen celebrium Romanorum. Vide Eutrop.

A

lib. 5. cap. 1. in bello Cimbrico: & Ciceron. pro Lege Manil. cap. 20.

¶ Catellus diminut. Cicero Divin. 1. c. 46 *catellus mortuus.* μελιταῖα κυνίδια, *Melitæi catelli*, qui in deliciis habentur, Spiel- Schoß-Hündlein.

¶ Cătŭlinus, apud Plin. *Caro catulina*, lib. 29. cap. 4.

¶ Catulire, verbum, quo pruritus canum & libido significatur. Das lauffen der Hunde. Varro lib. 2. cap. 9 de R. R. *Veris principio dicuntur canes catulire, id est ostendere, velle se maritari.* Ad homines transtulit Laberius apud Nonium.

¶ Catulitio, nomen, pruritus canum. Plinius lib. 16. cap. 25 ex sermone rusticorum ad terrâ nascentia applicavit.

¶ Cănĭcula, diminutivum à *Canis*, quocum omnes etiam significationes communes habet. *Caniculâ* convicium in mulierem apud Plautum est Curcul. act. 5. sc. 1. vers. ult. ¶ 2. *Post solstitium canicula exoritur*, Cic. Divin. 2. cap. 44. der Hundstern.

¶ Ç̆anicularis. *Dies caniculares*, die Hundstage. Sic Sidonius lib. 2. epist. 2 *Fallis clementissimo recessu inclementiam canicularem.*

CĂNISTRUM, κάναστρον, fiscella, Brodtkorb. Virg. Æn. 1. v. 701. de convivio Didonis:

Dant manibus famuli lymphas, Cereremque canistris
Expediunt. Legen Brodt auff aus den Körben. *Saligneis canistros fieri debere virgultis*, præcipit Palladius mense Novemb. cap. 17, de oleo faciendo.

B

¶ Canistellum, diminutiv. Gloss. Cyrilli.

CĂNIUS, Romanum nomen: ut C. Canius, Eques Romanus nec infacetus, nec illiteratus, locuples præterea, ut Cicero 3. de officiis cap. 14 describit: ubi & refert, quam lepide is Pythio Argentario Siculo vendendis in hortis suis deceptus sit. ¶ 2. Q. Gellii Canii Nepos in vita Attici cap. 14. & seq. meminit. Ubi rectius tamen *Canus*, ut puto, quam *Canius* legitur. Hic enim *Canus*, ut arbitror, ille est, cujus non semel Cicero Epistolis ad Atticum mentionem facit. ¶ 3. Canius Rufus, Hispanus Poëta, æqualis & amicus Martiali, cui & aliquot Epigrammatibus celebratur. ¶ 4. Alius Julius Canius sub Caligulâ fuit: a quo cùm juberetur ad supplicium duci; *Gratias*, inquit, *ago, optime Princeps.* Id autem quo sensu dixerit explicat Seneca, ipsumque ex eo *virum imprimis magnum* vocat de Tranquillitate animi cap. 14. Sed ibi Lipsius tamen ex MSS. *Canus* non *Canius* legendum censet.

CANNA, Κάννα, Rohr / Schilff / arundo degenerans, secundum Columellam. Ovid. lib. 1. de remed. amor. v. 141

C

Quàm platanus vino gaudet, quàm populus undâ,
Et quàm limosa canna palustris humo:
Tam Venus otia amat, &c.

¶ 2. Eine Rohrpfeiffe. Silius 7. v. 439

Argutâ revocans ad roscida pascua cannâ.

¶ Cannula, dimin. Apul. lib. 3. post principium: *parva casula cannulis temere contecta*, ein Hüttgen mit losem Schilff gedeckt.

¶ Canneus, ex canna, von Schilff. ut, *canneæ tegetes*, Schilff-Decke / Flechten / apud Columell. lib. 12. cap. 50.

¶ Cannetum, apud Pallad. lib. 3. cap. 23. ein Röhrig.

CANNĂBIS, fœm. Κάνναβις, & Cannabum in Neutro, Hanff / σχοινοστρόφον Græci vocant cannabem sativam, eò quod texendis funibus, quos σχοίνους dicunt, sit idonea. Plinius lib. 19 cap. 9 *Utilissima funibus cannabis.* Varro quarto casu format *cannabim* lib. 1. de R. R. cap. 23 sub finem: At Persius *cannabe* in sexto. Satyra enim 5. v. 146 *tibi tortâ cannabe fulto.* Altera forma *Cannabum* ejusdem Varronis est apud Gellium lib. 17. cap. 3. *Græci*, inquit, *naves cannabo suebant, & stupa, cæterisque sativis rebus.* Palladius Februario cap. 5. *Hoc mense ultimo cannabum seris.*

¶ Cannăbĭnus, ut, *cannabinus funis*, ein hänffen Strick / Columell. l. 6. c. 2.

¶ Cannabius, idem, apud Gratium Cyneget. v. 47

Cannabias nutrit silvas.

D

Locum ipsum adscribere integrum placuit, ut conjecturam meam super eo in gratiam illorum, qui literis istis aliquod ponunt pretium, explicarem. Ita igitur sese habet:

At pauper rigui custos Alabandicus horti
Cannabias nutrit silvas, quam commoda nostro
Armamenta operi: gravis est tutela sed illis.
Tu licet Aemonios includas retibus ursos.
Tantum ne subeat vitiorum pessimus humor
Ante cave.

Nemo, puto, non videt illud; *Gravis est tutela sed illis*, turbare admodum sensum, atque difficilem reddere. Visum itaque fuit, hunc ipsum cum insequente versu locatos male, & ita trajiciendos esse, & commutandos inter se, ut præcedat posterior, inclusus parenthesi, alter vero, qui prior hactenus fuit, consequatur, ad istum modum:

-- -- -- quam commoda nostro
(Tu licet Æmonios includas retibus ursos)
Armamenta operi: gravis est tutela sed illis &c.

Dicit optimum cannabum apud Alabandas Cariæ nasci: indeque

que firmissima retia (licet ursos ipsos, valentissimas bestias, illis includere velis) fieri. Hæc ipsa tamen varie corrumpi: quo fieri, ut gravis eorum tutela sit: hoc est, ut farta tectaque custodire difficile sit. Cæterum nulla re magis vitiari, quam humore, & sane ad istum modum optime, & commodissime expediri sensus potest: ut mihi quidem videbatur. Judicet lector eruditus.

¶ Cannabetum, locus cannabe consitus. Hanffland. Vet. Inscriptio apud Gruter. f. 896. n. 14 VSQ. AD CANNABETVM HVIC AREAE CEDET.

CANNAE, arum, vicus Apuliæ ignobilis, sed Romanorum clade, hoc est, quinquaginta millibus ab Hannibale cæsis, clarus. Florus lib. 2. cap. 6, Ubi *Capuam Annibali Cannas fuisse*, oppido scite etiam dixit.

¶ Cannensis, ut, *pugna Cannensis*, anno tertio secundi belli Punici ad *Cannas* pugnata, Nep. 23. cap. 5. n. 4. quam Cicero de clar. orat. cap. 3 *Cannensem calamitatem* vocat.

CANO, canere, proprie est voce modulari, cantare. *Mihi cane & Musis*, Antigenidas discipulo suo magni profectus, sed parum feliciter populo se approbanti dixit apud Val. Max. lib. 3. cap. 7. *Cantilenam eandem canere*, Terent. Phorm. a. 3. sc. 2. immer ein Lied singen / est idem sæpius cum molestia inculcare. *Laudes heroum ac deorum ad citharam canebantur*, Quintil. 1. cap. 16. in die Harffe singen. *Canere ad tibiam*, Cic. Tusc. 4. c. 2. *Canere fidibus*, ibid. lib. 1. c. 2, auff Seiten spielen. *Classicum canere*, Cæsar 3. Civ. cap. 82 Lerm blasen. *Receptui canere*, blasen daß man zurück kehren soll / und auffhören zu streiten. Cicero in Philipp. 12. cap. 3. extremo: *Quis enim, revocante & receptui canente Senatu, properet dimicare?* Proverbiale est, *Canere ad myrtum*, bey den gemeinen Liedern bleiben / quod in conviviis ii facere cogebantur, qui citharæ & Musices ignari essent: vide Erasm. Chiliad. *Canere palinodiam*, παλινῳδεῖν, wiederruffen / einen Wiederruff thun. *Intus canere*, quid sit, ita Asconius explicat Orat. Ciceron. in Verrem de prætura Urbis: *Cum canunt*, inquit, *citharistæ, utriusque manus funguntur officio. Dextra plectro utitur: & hoc est FORIS CANERE. Sinistra digitis chordas carpit: & hoc est INTVS CANERE.* Apul. lib. 3. Florid. *Qui pueris, adolescentibus & senibus utile carmen promturus est, is in mediis millibus hominum canat.* Sed *sibi canere* dicitur, qui non ad alienum arbitrium facit quippiam, sed animo obsequens suo. *Haut canit paternas cantiones*, de eo dicitur, qui a paternis moribus degenerat. ¶ 2. Sæpe hoc verbum Poëtæ sibi vindicant: Virg. ecl. 6.

Cum canerem Reges & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit.

Idem principio Æneidos: *Arma virumque cano* &c.
Præcipue autem *canere* seu *cantare* dicuntur, cum in fabulis versantur. Juvenalis Sat. 4. v. 34

Incipe Calliope licet & considere. Non est
Cantandum, res vera agitur. Narrate puellæ
Pierides.

Ubi *Cantare*, fabulas conserere: *narrare*, res veras exponere, est. ¶ 3. Tribuitur & vatibus oraculisque, & nihil aliud est, quam futura prædicere, vaticinari. Virgilius 2. Æneid. v. 124.

— — mihi jam multi crudele canebant
Artificis scelus.

Cic. 3. in Catil. c. 8, *Fulminum jactus, terræ motus, cæteraque, quæ ita multa nobis Consulibus, facta sunt, ut hæc, quæ nunc fiunt, canere Dii immortales viderentur.* Nepos in Vita Attici c. 16 *Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit; sed & quæ nunc usu veniunt, cecinit, ut vates.* Livius lib. 1. c. 7, *Te mihi mater veridica, interpres Deum, aucturum cælestium numerum cecinit.* Itaque hoc verbo Tacitus, Florus & alii usi.

¶ 4. Et inde qui sanctas & venerabiles res atque divinas docendo proponunt, augustiore veluti verbo, *Canere* dicuntur, non *Dicere.* Ita Boëtius cum lib. 3. in finem usque disputationem Philosophiæ de DEO & ejus bonitate retulisset, quartum his verbis auspicatur: *Hæc cum Philosophia leniter suaviterque cecinisset* &c. Plutarchus de Animæ procreatione è Timæo: Βέλτιον οὖν Πλάτωνι πειθόμενος, τὸν μὲν κόσμον ὑπὸ Θεοῦ γεγονέναι λέγειν καὶ ᾄδειν: *Præstat itaque Platonis sequi sententiam atque hæc dicere & canere, mundum à DEO esse factum.*

¶ 5. *Canere* etiam sive *Cantare* recitatores seu declamatores dicebantur, propter fractum pronunciationis genus, & histrionales, quos exprimebant, modos: quibus fiebat, ut oratione illæ cantari saltarique, iisque ad cantica non nisi cymbala tympanaque viderentur deesse: ut istud vitii genus Plinius lib. 2. Epist. 14, & auctor Dialogi de caussis corruptæ Eloquentiæ cap. 26 perstringunt; de quo & Lucianus Ῥητόρων διδασκάλῳ, nec non Cresollius lib. 3. Theatri Rhetor. cap. 18. legi possunt. Juvenalis Sat. 10. v. 178

— — madidis cantat quæ Sostratus alis.

Sostratus enim ibi Declamator est; non Poëta, ut vetus Scholiastes interpretatur.

¶ Cantio, ein Gesang. Plaut. Stich. act. 5. sc. 5, 19. *lepida & suavis cantio.* Ita Lambin. edidit: Taubm. & Operarius *cantatio.* Apul. lib. 2. Florid. *Corvus & psittacus nihil aliud, quam quod didicerint, pronunciant. Si convicia docueris, conviciabitur, diebus ac noctibus perstrepens maledictis, hoc illi carmen est, hanc putat cantionem. Ubi omnia quæ didicit maledicta percensuit, denuo repetit eandem cantilenam.* ¶ 2. Venefica cantatio, Zauberey. Cicero de clar. orat. cap. 60, *veneficiis & cantionibus Titiniæ factum esse.*

¶ Cantiuncula, diminut. Cicero de Fin. lib. 5 cap. 18 *si cantiunculis tantus vir irretitus teneretur.* De Sirenibus loquitur.

¶ Cantilena, ein Lied. Cic. ad Att. lib. 1. Epist. 14. *Ita tamen novis amicitiis implicati sumus, ut crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam*, νῆφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, &c. Vide Sobrius. ¶ *Cantilenas librorum* pro ineptiis, nugis Hieronymus epist. 53. extr. dixit: ad nutricum, & præficarum nugatoria cantica respiciens. Vide infra in *Nenia.*

¶ Cantilenosus, metricus, ad musicam compositus. Sidonius lib. 3. ep. ult. *Poetarum stilo cantilenosæ nugæ.* Et lib. 4 epist. 1 *Si quid Lyricus cantilenosum condidit.*

¶ Canticum, ein Lied / Gesang / & speciatim ein Buhlerlied. Volunt enim cantionem esse lascivam. Præcipue vero recitationes Comœdorumque Tragœdorumque sic vocabantur; quod ad modos Musicos caneretur, ut Donatus Prolegom. in Terentium monet. Vide infra *Diverbium* in *Verbum.* Ex eo & ipsi actores & Histriones, *cantores*, dicti, de quo paullo post. Suetonius Nerone cap. 39. *Datus Atellanorum histrio in cantico quodam*, ὑγίαινε πάτερ. Idem Galba cap. 13. *Siquidem Atellani notissimum canticum exorsi.* &c. Vide Diomedem lib. 3. de Orat. & ejus partibus; & Scalig. in V. Manilii. Quem contra tamen Salmasius ad Vopiscum disputat, & *Cantores* de Tragœdis tantum accipit: eoque *Cantica* etiam refert. Quanquam Suetonius eadem & Attellanis tribuat, allegatis duobus de Nerone, & Galba locis. Vide mox *Cantor.*

¶ Cantus, ein Gesang. Cic. de Legibus lib. 3. cap 14. *Plato ait, Musicorum cantibus mutatis mutari civitatum status.* Apul. lib. 2. Florid. *Natura quibusdam avibus brevem & temporarium tantum commodavit; hirundinibus matutinum; cicadis meridianum, noctuis serum, ululis vespertinum, bubonibus nocturnum, gallis antelucanum.*

¶ Canticulus. Septimius Afer apud Terentianum:

Pinea brachia cum trepidant,
Audio canticulum Zephyri.

¶ Cantor, ein Sänger / Singer. Horat. lib. 1. Satyra 3. principio:

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati
Injussi nunquam desistant.

¶ 2. Cantor pro Histrione & actore Comico. Ein Comödiante. Horat. ad Pisones v. 155

— — Donec cantor, vos plaudite, dicat.

Sane illud *Plaudite* non ad Tragœdias, sed vere Comœdias pertinet. Eodem sensu usurpat Suetonius Caligula cap. 54, *Aliorum generum artes studiosissime exercebat. Thrax, & auriga, idem cantor atque saltator.*

¶ Cantrix, ut *cantrices aves*, apud Varr. lib. 3. de Re R. cap. 5. Et Tertullianus 3. adv. Marcion. cap. 5. *monstruosæ fabulosæque cantrices Sirenes.*

¶ Cănor, ōris, consonantia. Ein lieblicher Laut. Ovidius lib. 3. de arte amandi v. 315

Res est blanda canor: discant cantare puellæ.

Item 5. Metamorph. v. 561

Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures &c.

¶ Cānōrus, wohlsingend / wohlstimmend. Cic. de Cl. Orat. c. 56 *Vox suavis & canora.* Sic *aves canoræ*, Virg. 2. Georg. v. 328. *fides canoræ*, wohlklingende Seiten / Æn. 6. v. 120.

¶ Cantare, singen. ut Virg. eclog. 10. v. 32

soli cantare periti Arcades.

Nepos Epamin. c. 2 *cantare ad chordarum sonum*, ins Seitenspiel singen. *Carmina cantare tibiis*, ibidem. ¶ sæpe dicere, offt vorsagen. Terent. Heaut. act. 2. sc. 1. v. 19. *Qui harum mores cantabat mihi*, h. e. sæpius mihi inculcabat. Plautus Trinum. act. 2. sc. 2. v. 10. *Hæc dies noctesque tibi canto, ut caveas*, & v. 68. *Sed civi immunifico scis quid cantari solet?* id est, vulgo & ore omnium subinde objici. ¶ 2. *Cantare* etiam pro *incantare*, sive *excantare*; i. e. magicis carminibus obligare, ponitur. Beschweren / bezäubern. Virgil. Ecl. 8, 71

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Seneca Medea v. 729

At hujus ungue secta cantato seges.

Ovid. Epist. 6. Heroid. v. 84

Diraque cantata pabula falce metit.

¶ Cantāmen, Propert. lib. 4. eleg. 4

O utinam magicæ nossem cantamina Musæ.

Et Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 176

Longævam perimam magico cantamine matrem.

Uterque sic altera incantandi notione, quam in *cantare* modo observavimus, accepit *cantamen.*

¶ Cantatus, ūs, aliud nomen. Alcimus Avitus lib. 5. Carm. v. 157 de plaga Ægyptiaca:

A *Ranarum fœdis texit cantatibus urbes.*

¶ Cantator. idem qui cantor. Martialis 13. epigr. 77

Cantator cycnus funeris ipse sui.

¶ Cantatrix, **Sängerin.** Claudianus B. Gildon. v. 448

Imploret citharas cantatricesque choreas.

¶ 2. ex incantandi significatione Apulejus sub finem lib. 2. Metam. *cantatrices anus*, **alte Hexen.**

¶ Cantitare, aliud frequentativum, **offt/viel singen.** Cic. de Clar. Orat. cap. 19 *Utinam exstarent illa carmina, quæ multis sæclis ante suam ætatem in epulis esse cantitata a singulis convivis de clarorum virorum laudibus, in Originibus scriptum reliquit Cato.*

¶ Cantillare, submisse canere, **leiß und melig singen.** Apulejus lib. 4, *Clamore ludunt, strepitu cantillant.*

¶ Canturio. Festus in Dagnades. *Dagnades, inquit, sunt avium genus, quas Ægyptii inter potandum cum coronis devincire soliti sunt, quæ vellicando morsicandoque & canturiendo assidue non patiuntur dormire potantes.* Adde Scalig. ibi. Vetus Gloss. Cyrilli: *Canturit*, ψιθυρίζει.

Composita à *Cano* cum verbalibus sunt,

¶ Accĭnere, **zusammen stimmen.** Unde

¶ Accentus, legitima pronunciatio est, vel pronunciandi ratio, quâ Syllaba vel attollitur, vel deprimitur: suntque numero tres, acutus, gravis, & circumflexus. **das Außreden eines Worts.**

B Vide Diomedem lib. 2. cap. de Accentibus. Ciceroni in Oratore cap. 17 extr. *sonus vocis* vocatur, itidem tripliciter distinctus. *Mira*, inquit, *est quædam natura vocis, cujus quidem e tribus omnino sonis, inflexo, acuto, gravi tanta sit & tam suavis varietas perfecta in cantibus.* Hac voce magis proprie videtur Ammianus usus lib. 16. cap. 12 secundùm Valesium: aut c. 29. ed. Gruter. *Ahenatorum accentu signo dato.* Ita Valesius: at *occentu* Lindebrogius.

¶ Accentiuncula, Gellius 13. cap. 6 dixit.

¶ Concĭnere, **Singen / zusammen singen.** ¶ 2. Usurpatur & de voluntate ac animo consentientibus invicem. **Die einig sind / und mit einander überein stimmen.** Festus: CONCINERE, *convenire est.* Cicero 1. de Nat Deor. cap. 7. *Antiocho enim Stoici cum Peripateticis reconcinere videntur, verbis discrepare.* Minutius Felix Octavio: *Cùm & ipse tanto nostri semper amore flagraverit, ut in ludicris & seriis pari mecum voluntate concineret.*

¶ Concinentia, pro symmetria: quâ partes omnes inter se concinunt, & quadam modulatione respondent: legitur apud Macrob. Somn. Scip. c. 2. extr. & cap. 3. pr.

¶ Concentus, diversarum modulatio vocum, **Gesang / Gleichförmigkeit / Einigkeit.** Cic. in Offic. lib. 1. cap. 14 extr. *Major*

C *& melior actionum, quàm sonorum concentus est*, **daß die Werck übereinstimmen / ist besser denn die Wört.** Idem lib. 3. cap. 6 de Orat. *Omnium doctrinarum quasi consensus concentusque.* Horat. 1. Epist. 14.

Nunc age quid nostrum concentum dividat, audi.

¶ Concentio, idem. Apulej. de Mundo: *Divina mens mundanas varietates ad instar unius concentionis relevat.*

¶ Incĭnere, **anblasen / singen.** Propert. lib. 2. eleg. 22.

-- -- varios incinit ore modos.

Sic *Tibicen incinit*, apud Gellium legitur lib. 1. cap. 11.

¶ Incentor: pro auctore apud Paullinum Natali Felicis 4. *Carminis incentor Christus mihi.* Et apud eundem Epist. 29 n. 8 *incentor potius*, quam *consolator lacrymarum.* Ambrosius lib. 5. Epist. 35. *Referebam in meo jure esse, ut non excitarem DEI manus ut mitigaret. Postremo si me incentorem putarent, jam in me vindicari oportere.* Et Ammianus principio lib. 15. *igneus turbarum incentor.* Adde Symmach. lib. 5. ep. 32. & Oros. lib. 5. cap. 20.

¶ Incentio: ut, *Incentionibus herbarumque succis facere medelarum miracula.* Gell. 16. cap. 11. Ubi pro incantamentis positum est. **Zauberey.**

¶ Hinc & *Incentivus* est. *Tibia incentiva*, Varro lib. 1. de Re Rust. cap. 2. *Lues incentiva*, Prudent. Hamartig. 250.

D ¶ Et *Incentivum*, pro stimulo, **eine Anreitzung /** in Panegyr. dicto Constantino, Constantii F. cap. 1.

¶ Intercĭnere, **dazwischen singen / oder mit zusingen.** Horatius de Arte Poet. v. 194

-- -- -- Neu quid medios intercinat actus.

¶ Occĭnere, **entgegen singen.** Livius 6. cap. 41 *si occinuerit avis.* Sallustius lib. 1. Hist. *Jussu Metelli cornicines occanuere*, apud Priscian lib. 10. pag. 898. ed. Putsch. qui hanc formam per A, defendit æque, ac alteram per I.

¶ Occentus, ûs. Ammianus lib. 16. cap. 12 pr. *Super occentu soricis peritum consulere.* Et cap. 19, de cujus diversa lectione supra in *Accentus* monuimus. At priore loco, jam indicato (*occentu soricis*) constans librorum scriptura est.

¶ Plautus Mercat. act. 2. sc. 3. v. 73. frequentativo usus est *Occentare*, ut, *Occentare ostium*, id est, convitium dicere ante ostium. *Bubo occentans funebria*, apud Ammian. 30. cap. 21.

¶ Præcĭnere, Cic. Tusc. 4. c. 2. *epulis fides præcinunt.*

¶ Præcentio, est vocum illa modulatio, quæ ante initium cantus fieri solet, quasi præludium. Cic. Arusp. Resp. cap. 10. Gellius 1. c. 11.

¶ Præcentor. Apulejus de Mundo sub finem: *Quod præcentor in choris, lex in urbe, dux in exercitu; hoc est in Mundo Deus.*

¶ Præcentorius, ut *Præcentoria tibia*, Solin. cap. de Sicilia [Salmas. cap. 5. al. 11.]

¶ Præcantrix vide in *Præcantatrix*, in Compositis ex Canto.

¶ Recĭnere, **singen / nachsingen.** Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 53

O cives, cives, quærenda pecunia primum est,
Virtus post nummos, &c.
— — — Hæc recinunt juvenes dictata senesque.

¶ Scribitur etiam *Recanere* prima vocali. Plinius lib. 10 cap. 33 sub fin. *ut recanat revocetque.*

¶ Succĭnere, est canendo invicem respondere, **auff einander singen / nachsingen.** Horat. lib. 1 Epist. 17. v. 46

Indotata mihi soror est, paupercula mater,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,
Qui dicit: clamat, victum date: succinit alter,
Et mihi dividuo findetur munere quadra.

¶ Succentor. Ammianus lib. 19. cap. 28 *Paullo succentore fabularum crudelium*: ubi idem est ac incentor & impulsor, ut tamen ad cantum fabularum alludatur.

¶ Sunt hæc Composita a *Cano* cum præpositione: adhæc alia supersunt, ut

¶ Gallicinium, de quo infra in *Gallus* ex Apulejo & Ammiano.

¶ Psalmicĭnes. Sidonius lib. 5 epist. 17, *Cultu peracto vigiliarum, quas alternante mulcedine monachi, clericique psalmicines concelebraverant.*

¶ Tibīcen, &

¶ Tibicinium quære in *Tibia.*

¶ Tricinium, trium vocum cantio. Symmachus lib. 1. epist. 47 [Juret. 41] *suada Circæ pocula, & tricinium semivolucrum puellarum*, hoc est Sirenum.

Composita ex frequentativo *Cantare.*

¶ Adcantare, accinere, cantare ad vel apud aliquid. Statius 4 Silv. 4. v. 35

magni tumulis adcanto magistri.

¶ Antecantamentum, cantio solennioribus præmissa, **Preambel.** Apulejus lib. 11 Metam. *Inter majorum antecantamenta votorum ibant & dicati magno Serapi tibicines.* Ita Jul. Flor. p. 370, cum Stewechio: & Elmenhorstius etiam *antecantamenta*, quamvis aliter in cæteris distinguat: Pricæus vero p. 245 *antecantamina*, quæ si vera lectio est, ejus auctoritate & alteram formam apponimus

¶ Antecantamen, idem quod antecantamentum.

¶ Decantare **außruffen /** Cic. 2. de Orat. cap. 17. *Nec mihi opus est Græco aliquo doctore, qui mihi pervulgata præcepta decantet.* ¶ 2. **absingen /** finire cantum. Cic. 3. Tusc. cap. 22 *Sed & jam decantaverant fortasse.* Vid. Index Apulejanus Elmenhorst. ¶ 3. Incantare, **bezäubern.** Apulejus lib. 3. Miles. p. 138 *At ego nullo decantatus carmine.*

¶ Excantare, **zäubern / beschweren.** Nam veneficia & magicæ artes per carmina sive cantica ut plurimum exercebantur. Horat. Epod. 5. v. 45

Quæ sidera excantata voce Thessala
Lunamque cœlo deripit.

Lucanus lib. 9. v. 931 *pestis Excantata fugit.* Et Plautus fragmento ex Bacchid. *Tu quidem cuivis excantare cor facile potes*, apud Nonium Marcellum. Adde ex 12 Tabulis in *Incantare.*

¶ Incantare, idem quod excantare. Plin. 28, 2. ex 12. tabularum legibus: *Qui fruges excantasset: & alibi: qui malum carmen incantasset.* Horatius 1. Satyr. 8. v. 49. *incantata vincula.*

¶ Incantatio, **Zauberey.** Tertullian. lib. 1. cap. 2. de cultu fœminar. *Incantationum vires provulgaverant.* Firmicus lib. 5. Astrol. cap. 5. n. 4 *magicas insequentur incantationes.*

¶ Incantamenta, veneficia. **Zauberey.** Plin. lib. 28. cap. 2. pr. *Quæstionis incertæ est, valeantque aliquid verba & incantamenta carminum.*

¶ Præcantare, ut Præcinere, **vorsingen.** Ab hoc verbo Particip. *præcantatus* reliquum apud Petronium est p. 179, sed in incantandi notione. De anicula enim agit virilitatem carminibus restituente.

¶ Præcantatio, **Zauberey.** Quintilian. Declam. 14 *Virus diris carminibus & feralium præcantationum terrore permistum.* Solinus cap. de Africa: *berba præcantationibus legitimis consecrata.*

¶ Præcantatrix **eine Hexe / Zauberin.** Plautus Mil. a. 3. sc. 1. v. 99 conjungit conjectrici, aruspicæ. Has *præcantrices* vocat Varro apud Nonium.

¶ Recantare: παλινῳδεῖν: quod est, non *iterum cantare*; sed *contrarium canere*: exempli caussa, cum quis pro conviciis atque opprobriis congestis in aliquem, contrarias laudes eidem rependit. Cujusmodi Palinodias exemplum Horatius nobis reliquit fine Epod. Idem lib. 1. Carm. od. 16

— — dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

Sic

Sic *recantare* in veneficiis est solvere aliis carminibus, quæ obligaveris excantando ante. Ovidius lib. 1. de Remedio amoris v. 260

Nulla recantatas deponent pectora curas:
Nec fugiet vivo sulphure victus amor.

Significat enim amorem suum neque carminibus magicis, neque ullis expiationum ritibus exstinguendum.

Canōbus vide post *Canon* in *Canopus*, quod idem est.

CĂNON, ŏnis, κανὼν, regula, Richtschnur. Plin. 34 cap. 8 *Fecit & quem canona artifices vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut à lege quadam.* ¶ 2. Erat & pensitationis annuæ & ordinariæ genus, quod in frumento & oleo persolvebatur. De quo Asconius Divin. in Verr. & de Præt. Urbana legatur. Spartianus in Severo c. 8, *Rei frumentariæ ita consuluit, ut excedens vitâ septem annorum canonem P. R. relinqueret.* Et sub finem: *Moriens septem annorum canonem, ita ut quotidiana septuaginta millia modiorum expendi possent, reliquit; olei verò tantum, ut per quinquennium non solum Urbis usibus, sed & totius Italiæ, quæ oleo indigeret, sufficeret.* ¶ 3. Certum quoque modum numerumque frumenti, quo opus esset ad alendam urbem aliquam per annuum usum, *Canonem*, dictum: & ita *Canonem Urbis Romæ*, apud JCtos inveniri Lipsius lib. 1. Electorum cap. 8 observat. Vide Codicem tit. De Canone frumentario urbis Romæ. ¶ 4. *Canon* etiam videtur dici dimensum diurnum servorum, sive cibus in unum diem, hoc est *Diarium*, ut aliàs appellatur. Salvianus lib. 4. de Gub. Dei: *Servi si fures sunt, ad furandum forsitan egestate coguntur: quia etiamsi eis stipendia usitata præstentur, consuetudini hæc magis, quàm sufficientiæ satisfaciunt: & ita implent Canonem, quod non explent satietatem.* Vid. de hujus vocis significatione Architectonicâ, usu in aliis negotiis, & acceptione Ecclesiasticâ C. Ziegler. diss. de Orig. & increment. Jur. Canon. p. 1. & 2.

¶ Canonicus: ut *Canonica Mathematicorum ratio*, apud Vitruvium lib. 5. cap. 3. Etiam Plinius 2. c. 17. *ratio canonica fallit.*

¶ Ex notione Canonis frumentarii *canonicum* est, quod ad annuam illam pensitationem pertinet. Ut, *indictio canonica* Lege 4. Cod. de prox. sacr. scrin. Et *canonicæ pensitationes*, Lege 2. Cod. de lucr. advocator. ¶ 3. In Ecclesia *Canonici* dicuntur Clerici, non quod sub Canone, seu regulâ viverent, sed quod in Canone Ecclesiæ, sive catalogo essent adscripti. Vide plura apud Salmasium de Cæsarie & Comâ pag. 432. & seqq. Höpfnerum in Saxon. Evangel. p. 597. seqq. Himmelium pecul. Tract.

CĂNŌPUS sive *Canōbus* nomen insulæ oppidique Ægypti. Appellatio à *Canobo* Spartano, Menelai Regis gubernatore, morsu serpentis ibi extincto, ut Strabo, Eustathiusque Dionysii Scholiastes, nec non Plinius lib. 5. cap. 31. & Tacitus 2. Annal. cap. 60 referunt. Juvenalis Sat. 15. v. 46

Barbara famoso non cedit turba Canopo.

Famosum canopum ob profligatam luxuriam vocat, qua populus ille male audiebat. Est illa parte fertilissima Ægyptus: quo illud Virgilii pertinet Georg. 4, 287

— — — *Pellæi gens fortunata Canopi.*

Ex ea abundantia igitur lascivia & voluptatis studia sine modo vigebant: quâ de caussâ Latinus Pacatus Theodosii panegyr. cap. 33 *mollem Canopum*; & *lascivire Canopi oram* Statius Propemptico Metii Celeris v. 111 dixit, quod lib. 3. Silvarum legitur. Vide Strabonem lib. 17. & Senecam Epist. 51. ¶ 2. Ab eo quoque *Canobus*, sive *Canopus*, *sidus ingens atque clarissimum*, ut Plinius appellat, quod ibi, & in Taprobane conspicitur, appellatum; quod Proclus in summo gubernaculo Argus navis collocat. Vide Eustathium ad Dionysium, & Plinium lib. 6. c. 22.

¶ Cānobĭcus, Cānŏpĭcus, a, um: ut *Ostium Nili Canopicum* apud Plinium lib. 5. cap. 10. & Geographos.

CANTĂBRI, Hispaniæ Tarraconensis populi sunt. Juvenalis Sat. 15. v. 108

Pro vitâ facienda putat, sed Cantaber unde?

¶ Cantăbricus, ut *Bellum Cantabricum*, Horat. 1. Epist. 18. v. 55

Militiam puer & Cantabrica bella tulisti.

CANTĂBRUM, pro furfure apud Apicium & Cælium Aurelianum observavit Turnebus lib. 15. Adversar. cap. 16. Appellationem alii derivant à Cantabrorum gente; quod furfuraceus panis captivis Cantabris præberi solitus odio gentis, quæ tam diu exercuisset Romanos; vel quod Cantabri, durum & asperum genus, hujusmodi furfuraceo & sordido pane usi sint. Alii *Cantabrum* à caninis pultibus, quasi *Canabrum* dictum volunt: vide Laurentium Pignorium de Servis pag. 258. seqq. Juvenalis Sat. 5. v. 9. — — — *tantine injuria cœnæ?*

Tam jejuna fames? cum possit honestius illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini.

Ubi Vetus Scholiastes: FARRIS CANINI: *Cantabri*, inquit, *panis sordidus canum est.* Nempe *Cantabrum*, caninum panem interpretatur. *Apludam* veteres frumenti furfurem dixisse Gellius observat lib. 11. cap. 7. Kleyen / oder Hunde-Brod.

¶ Cantabra etiam signa, sive vexilla quædam militaria appellata. Tertullianus Apologet. cap. 16. *Siparia vexillorum, & cantabrorum stolæ, crucium sunt.* Quibus gemella idem habet lib. 1. cap. 12 extr. *In cantabris atque vexillis siparia illa vestes crucum sunt.* Minucius Felix Octavio: *Nam & signa ipsa & cantabra & vexilla castrorum; quid aliud, quam inauratæ cruces sunt & ornatæ?* Ratio nominis unde sit in obscuro admodum est. Turnebus existimabat, non tam *Cantabra*, quam *Contabra* à *contis*, perticis puta, unde suspendebantur parva vela, in signum militibus appellanda. Sed damnatâ mox ea conjecturâ, apud Tertullianum juxta atque Minucium, (ipse Arnobium vocat, pro recepto illius ætatis errore, quo hic Dialogus Arnobii libris connectebatur, ut octavum faceret) *labarorum* vocem, pro cantabris substituendam censuit, quem lib. 15. Adversf. cap. 16 videre licet. Sed in antiquis Codicibus dictorum auctorum *cantabra* constanter exstare, eruditissimi viri jam olim notarunt. Cujacius etiam lib. 11 Observat. cap. 20. in Codice Theodosii, à *Cantabris*, *Cantabrarios*, pro signiferis appellatos, observat. Vid. & Lipsius lib. Epistolarum Quæst. Epist. 9.

CANTHĂRIS, idis, κανθαρὶς, musca viridis, ein Goldkefer / eine Spanische Fliege. Est vermiculus minutorum scarabæorum formâ, in summitate ramorum fraxini aut olivæ nascens venenatissimus. Plin. lib. 11. cap. 36. Dioscor. lib. 2. & 7. Val. Max. lib. 6. c. 2. ait Theodorum Cyrenæum Lysimacho regi mortem sibi minitanti contemtim dixisse: *Enim verò, magnifica res tibi contigit, quia Cantharidis vim assecutus es.* Ovid. in Ibin v. 308

Cantharidum succos dante parente bibas.

¶ 2. Plin. lib. 18. cap. 17 *Est & Cantharis dictus Scarabæus parvus, frumenta erodens.* ¶ 3. Ciceroni in Quæst. Tuscul. lib. 5. cap. 40, & lib. 9. ad famil. ep. 21, potio venenata sunt *Cantharides*, ein welsch Süpplein.

CANTHĂRUS, κάνθαρος, eine Kandel. *Plenis cantharis bibere*, Plaut. Persa act. 5. sc. 2. v. 40. zu gantzen trincken. Val. Max. lib. 3. c. 6. *Marius post Jugurthinum, Cimbricumque & Teutonicum triumphum cantharo semper potavit: quòd Liber Pater inclytum ex Asia ducens triumphum, hoc usus poculi genere ferebatur.* Uti enim *Herculis* proprium poculum *Scyphus* est, ita *Liberi Patris*, *Cantharus*, Virg. Ecl. 6. v. 17

Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.

¶ 2. Est & aquæ conceptabulum ludicris formis elaboratum, per quas aqua salit. Lege 41 § 11 Dig. de Legat. 1. *si qui canthari, per quos aquæ saliunt, poterunt legari, maxime si impositicii sint.* Ausonius epistola Centoni sive Idyllio 13 præmissa: *Harum versiculorum variis coagmentis simulantur species mille formarum: elephantus bellua, aut aper bestia, anser volans, & mirmillo in armis, subsidens venator, & latrans canis, quin & turturis, & cantharus, & alia hujusmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio scientius variegant.* ¶ 3. Navigii species, Macrob. lib. 5. cap. 21. ¶ 4. Piscis quidam, Plin. 32. cap. 11. *Cantharus pilulam*, subaudi *volvit* vel *exercet*. Cœlius Rhodig. lib. 8. c. 5 proverbiale admonet esse in eos, qui pertinaciter fovent, quod semel arripuére, seu ad quod naturâ & ingenio suo ducuntur, simile fortasse illi, Art läßt von Art nicht. ¶ 6. Marcus i. e. malleolus pultandis foribus appensus hoc etiam nomine indigitatur.

CANTHĒRIUS, equus castratus, ein Wallach / ein Münch / quasi carentarius, quod semine careat, auctoribus Catone & Varrone. Quod si est, sine adspiratione scribatur. Alii vero deducunt à κανθήλιος, jumenti genere, λ in ρ mutato. Vide Voss. Etymol. Utroque ergo modo scriptum invenitur. *Cantherio vehi*, auff einem Wallachen reiten. Senec. epist. 87 *Cantherius in fossâ*, Livius lib. 23. cap. 47. proverb. de re impedita & periculosa, vide Chiliad. *Crucians cantherius*. Plaut. Captiv. 4, 2. & ibi Taubm. p. 243. ¶ 2. Est & *cantherius* sive *canterius* jugi genus Columellæ 4. c. 12, quo quiescit vinea, ein Weingerüste / oder Rebengestelte. Vide *Jugum*, *pedamentum*. ¶ 3. Cantherii etiam dicuntur ligna tecti oblonga à culmine ad extremum tectum ducta, quæ ibi longius prominent, ac efficiunt suggrundam, id est tecti porrectiorem partem, ubi fit stillicidium. Die Sparren. Vitruvius lib. 4. c. 2.

¶ Cantheriolus, diminut. Columella lib. 11 cap. 3 de cepinis: *Cum cœperint virere, ne minus ter consarrito, deinde cum fecerint caulem, humilioribus quasi canteriolis interpositis, rigorem stilorum conservato.*

¶ Canthērinus, adject. apud Plautum est Menæch. act. 2. sc. 3. v. 44. *Cantherino ritu somniare*, stehend schlaffen und träumen. Equi enim stantes somniant. ¶ *Cantherinum hordeum* apud Columellam lib. 2. cap. 9. & apud Palladium lib. 10. Septembri T. 4. & lib. 11. Tit. 1. Wintergärste.

¶ Cantheriatus, cantheriis subnixus, ut *Vineæ cantheriatæ* apud Columellam lib. 5. c. 4.

¶ Cantherinum marrubium, id est, nigrum, schwartz Andorn.

CANTHUS, κανθὸς, lamina ferrea, quâ extremitates rotæ muniuntur & firmantur, das Eisen um das Rad / eine Schiene. ¶ 2. Canthus oculi, Augenwinckel. Galen.

CANTIUM, Κάντιον, Britanniæ promontorium, vulgò, Kent. ¶ 2. Regio Britannia juxta illud promontorium, inter fretum & Tamesin sita.

¶ Cantuaria, civitas insignis ejus regionis, & Archiepiscopalis, incolis *Canterbury*: Germanis Cantelberg.

CĀNUS, a, um: πολιός: Grau. Virgil. 1. Æneid. v. 292

Cana Fides & Vesta, Remo cum Fratre Quirinus
Jura dabant.

Ubi Servius: CANAM FIDEM *dixit, vel quod in canis hominibus invenitur: vel quod ei albo panno involuta manu sacrificabatur, per quod ostenditur fidem debere esse secretam.* Nempe quod manus panno tegeretur. Cæterum albus color sinceritatem fidei mihi videtur significâsse. Possis & *canam fidem* priscam & veterem interpretari: quemadmodum & Varro *Canam veritatem Atticæ Philosophiæ alumnam* Eudæmonibus dixit. Virgil. Georg. 1. v. 43. *Cani montes*, weiß von Schnee.

¶ Est & *Canus* nomen Choraulæ apud Sueton. Galbâ c. 12. Vide & suprà in *Canius*.

¶ Incānus, id est, *valdè canus*: IN enim h. l. ἐπιτατικὴ est. Virg. Æn. 6. v. 809.

-- -- -- nosco crines incanaque menta
Regis Romani,

Loquitur de Numâ Pompilio: quem à primâ ætate canum fuisse, & eo hìc allusisse Poëtam, Servius notat. Catullus Epigr. 96. de Smyrnâ Cinnæ:

Smyrnam incanæ diu secula pervoluent.

Suetonius Domitiano cap. 20. *Cujusdam caput varietate capilli subrutilum & incanum*, perfusam nivem mulso *dixit*.

¶ Præcānus vel idem quod Incanus: vel ante tempus canus. Horat. lib. 1. epist. 20. v. 24

Corporis exigui, præcanum, solibus aptum.

Semicānus, halb grau. Apulejus lib. 8. p. 212 *senex calvus quidam, cincinnis semicanis & pendulis capillatus.* Et lib. 9. p. 231 *discerptæ comæ semicanæ.*

¶ Cāni, orum. πολιαὶ: capilli candentes, graue Haar. Cic. de Senect. c. 18. *Non cani, non rugæ repente auctoritatem afferre possunt.* Ovid. 5. Fast. v. 57

Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.

¶ Canēre, verb. grau seyn / weiß seyn. Virgil. 3. Georg. 325

Carpamus dum mane novum, dum gramina canent.

Weils Graß bereifft ist. *Canens senecta*, apud eundem 10. Æn. v. 191, & apud Silium *ramus canentis olivæ*, lib. 13. v. 69. Propertius lib. 2. Eleg. 14. verbo *Canere* in tertia flexione usus est. Ita enim ibi canit:

Quid si jam canis ætas mea caneret annis.

¶ Canēscere, grau werden / bereiffen. Ovid. Amor. 1. el. 8. v. 52. *Situ canescunt tecta.* ¶ Cicero eleganti metaphora *orationem* dixit *canescentem, habentemque suam quandam maturitatem, & senectutem*, de Clar. Or. cap. 2. eine verständige / reiffe / und aus langer Erfahrung hergeflossene Rede.

¶ Incanescere, Catullus Epithalamio Pelei:

Totaque remigio spumans incanuit unda.

Virg. 2. Georg. v. 71

-- -- -- ornusque incanuit albo
Flore pyri.

¶ Cānities, ein graues Haupt. Plinius lib. 11. cap. 37 *Canities homini tantùm & equis.* Horat. 2. oda 11. *arida canities*: lib. 1. od. 9 *morosa*: Est apud Ovidium lib. 3. de Arte v. 163 *Canitiem inficere*, hoc est, *canos tinctura occulere*, die grauen Haar ferben und verbergen. Quod in Ceo quodam sene, cum ad Lacedæmonios verba faciens caput aperuisset, canosque infectos ostendisset, reprehendit rex Lacedæmoniorum Archidamus, dicens: *Qui hic sani diceret, cujus non solum animus, verùm etiam caput fuco contaminatum est?* Ælianus lib. 8. Cæterum in canitiem & Juvenes aliquando incidisse testantur Historiæ. De Numæ festinatis canis suprà notabamus ex Servio. De Psaumide & Ergeno, Clymeni filio, eadem discere ex Pindari Ode 4. Olymp. possumus. Mature etiam Trajanum canuisse Plinius Panegyrico ejus cap. 4 significat. Nam *festinata senectutis insignia*, quæ elegantissime ibi nominat, maturam illam, & ante tempus ei quæ contigit canitiem notant. De caussis canitiei legendus Aristoteles est 3. Histor. Animal. cap. 11. & lib. 5. de Generat. Animal. cap. 4.

¶ Cānitudo antiquum est; Varro apud Nonium: *Sed neque vetulus Cantherius, quam novellus melior: nec canitudini comes virtus.* Alter hilfft vor Thorheit nicht. Ita Plautus apud Festum: *Stultus est adversus ætatem & canitudinem,* Er ist ein Narr / wenn er gleich noch so alt und grau wäre.

CĀNVSIVM, Κανύσιον, urbs Apuliæ, à Diomede condita, ut præter alios, Horatius quoque indicat lib. 1. Sat. 5. v. 92

Nam Canusi, inquit, *lapidosus; aquæ non ditior urna*
Qui locus à forti Diomede est conditus olim.

Circa Canusium Tarentumque laudatissimam & nobilissimam lanam fuisse, Plinius notat lib. 8. cap. 48. Fuit autem coloris rutili, qui auxit pretium: unde *Canusinæ rufæ*: & *Canusini birri*, celebrati auctoribus inter pretiosas vestes, de quibus mox annotabimus.

¶ Cānusīnus, quod indidem est. Horat. 1. Serm. Sat. 10. v. 29

-- -- -- patriis intermiscere petita
Verba foris malis Canusini more bilinguis.

Bilinguis, id est, qui Latino Sermoni Græcanica admisceat. *Bir-*

A *ros Canusinos* pro optimis & præstantissimis lacernis rufo colore, Vopiscus dixit Carino extremo. *Birri* enim lacernæ rufæ sunt. Martialis *Canusinas rufas* appellat 14. epig. 129. Paullinus Nolanus ad Nicetam Sapphico v. 23

Qua Canusino medicata flagrant
Vellera succo.

¶ Cānūsīnatus Martiali lib. 9. epigr. 22, itemque Suetonio Nerone cap. 30 dicitur, quæ istiusmodi rufa veste de Canusina lana indutus est.

CĂPĂNEVS, tribus syllabis, Καπανεὺς, unus fuit è septem ducibus, qui Thebas expugnarunt. Superbus & Deorum contemtor; ut Statio describitur. Invenit usum scalarum in urbium oppugnationibus, hat die Sturmleitern erfunden. Cujus rei etiam meminit Vegetius lib. 4. de re militari cap. 21. *Qui scalis*, inquit, *in obsidione urbium utuntur, frequenter periculum sustinent exemplo Capanei, a quo primùm scalarum oppugnatio perhibetur esse inventa: qui tanta mole lapidum fuit obrutus à Thebanis, ut fulminibus dicatur exstinctus.* Vide Ovid. lib. 4. Trist. eleg. 3.

¶ Căpănēus adject. Stat. 12. Theb. v. 764

-- -- -- Capaneaque misimus umbris
Pectora.

B ¶ Căpănēĭus, aliud adject. quinque syllabarum apud eundem lib. 12. Theb. v. 545

Ausa ante alias Capaneia conjunx.

CĂPĒDO, inis, spatium, à capiendo: unde *Intercapedo* est, de quo proxime dicemus. Ab eo etiam *Discapedinare* verbum est apud Apulejum Floridis, ubi de Hyagni tibicine agit. *Primus*, inquit, *Hyagnis manus discapedinavit*, id est, diduxit, distraxit, ut aliquot spatium intercederet, cum duas tibias simul applicavit ori, & alteram dextrâ, alteram sinistrâ moderaretur. ¶ 2. Vas spaciosum & capax, eine Gelte / Kübel / Zuber / Schrotfaß. Usi sunt hoc vasis genere veteres in sacrificiis Deorum. Cic. Paradoxo 1. cap. 3 *minusne gratas diis capedines ac fictiles urnulas fuisse, quam delicatas aliorum pateras arbitramur?* ¶ 3. Vas Samium, a capiendo vel capacitate dictum, ansatum, ut facile prehendi possit, ein irden Gefäß mit Handhaben.

¶ Capeduncula, Opffer-Gefäß. Usus Cicero est de N. Deor. lib. 3. cap. 17. Plinio simile quiddam est *Capis*, *Capidula* & *Capula*, de quibus paullo post.

¶ Discapedinare modò explicatum in Capedo fuit.

¶ Intercăpēdo, inis, spatium, vel tempus, quod intercedit, vacuum. Martianus Capella in Astrologia: *Inter circulos universos quid interstitii intercapedo naturalis immiserit, æquum est*

C *explicare.* Hinc in obscenis etiam habita vox, de quo Cicero lib. 9. ad Famil. Epist. 24. & Fab. Quintil. lib. 8. cap. 3. *Sine intercapedine*, i. e. intervallo, ohne unterlaß. *Post longam intercapedinem*, nach langem Verzug / Sueton. Aug. c. 38. *In vita nulla est intercapedo molestiæ*, Cic. lib. 1. de Finib. cap. 18. diß Leben ist nimmer ohne Mühe und Arbeit. Similiter *intercapedinem scribendi*. Idem; *intercapedinem jurisdictionis* Suetonius Vespas. cap. 10 dixit, cessationem nimirum à Jure dicendo. Apulej. Apol. *Enim verò quod luto fictum, vel ære infusum, vel lapide incisum, vel cerâ inustum, vel pigmento illitum, vel alio quopiam humano artificio assimulatum est, non multâ intercapedine temporis dissimile redditur.*

CAPELLA, apud scriptores sequiorum seculorum ita vocatur fanum minus, seu Oratorium Templo majori adjunctum. Vid. Barth. ad Briton. Aremor. p. 522.

CĂPĒNA, oppidum Tusciæ; hinc

¶ *Capenates*, populi nomen. Inde & portam *Capenam* Romæ appellatam Servius vult: quanquam alii alias ejus appellationis caussas adducant. Fuit non longe post Latinam, ipso principio viæ Appiæ, ut ex Frontino constat. Hodie D. SEBASTIANI appellatur: olim Appius Claudius subterraneo rivo, substructi-

D one & arcuato opere supra terram, proxime ad portam Capenam in Urbem duxit, ut Frontinus lib. 1. de aquæ ductibus memoriæ prodidit. Huc respiciens Juvenalis Satyr. 3. scribit v. 11

Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam.

Ubi Vetus Scholiastes: MADIDAM *ideo; quia supra eam aquæductus est, quem nunc appellant,* ARCVM STILLANTEM. Potest & inde Martialis Carmen intelligi, cùm lib. 3. Epigr. 47, ipso initio statim scribit:

Capena grandi porta quâ pluit guttâ,
Phrygiumque matris Almo quà lavat ferrum.

CĂPER, à carpendo dictus, τράγος, ein geschnitten Bock. Nam *hircus* mas est, & integer. Martialis lib. 3. Epig. 24

Sic modo qui Tuscus fueras, nunc Gallus haruspex,
Dum jugulas hircum, factus es ipse caper.

Gallum, cùm dixit, castratum intelligit: alludens ad *Gallos*, Matris Deûm sacerdotes, execti qui erant: unde & *Semiviri* appellantur Poëtis. Sed totum legendum est Epigramma, ut clausulam istam rectè intelligas. Virgilius tamen *Caprum* pro hirco in illo Eclog. 7. v. 11

Vir gregis ipse Caper deerraverat:

ἀκύρως dixit. Nam *vir gregis*, non caper; sed hircus est. Hic enim

enim falit. ¶ Caper etiam dicitur fœtor alarum, qui ex sudore A ibi collecto inde nascitur, quod illa corporis pars vento spirituque agitari haud queat, ut Aristoteles docet. Catullus Epigr. 70. in Rufum:

Lædit te quædam mala fabula, quâ tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.

Post paullò *nasorum pestem* elegantissime vocat. Horatius Epodon 12 *hircum*: Epist. 5. lib. 1. v. antepenult. *Capram* appellat. Der Gestanck unter den Armen.

¶ Capra. Plinius *capras perpetua* scripsit *laborare febri* lib. 8. cap. 50. & Varro lib. 2. de re rust. c. 3. Idem Plin. loco dicto: *Solertiam ejus animalis* [capræ] *Mutianus visam sibi prodidit in ponte pertenui, duabus obviis è diverso, cum circumactum angustiæ non caperent, nec reciprocationem longitudo in exilitate cæcâ torrente rapido minaciter subterfluente, alteram decubuisse, atque ita alteram proculcatæ supergressam. Quod si ab hominibus in communi vitâ observaretur, minus esse contentionum, turbarum, aliorumque multiplicium incommodorum.* ¶ 2. *Capram cœlestem orientem conspexerunt*, proverb. est dici solitum de iis, quibus omnia prospere succederent. Vide Chiliad. nam & inter sidera *capra* est. ¶ 3. Capra denique seu capella avis est, quæ *Vanellus* alio nomine appellatur, ein Gibitz / oder Kiwitz / dicta inde B quod capræ vocem imitetur. ¶ 4. Est & *Capra* meteori ignoti nomen: de cujus appellationis ratione sibi non liquere Seneca lib. 1. Quæst. Natural. cap. 1. ait. Quidam hanc tradunt, quod quasdam quasi barbulas in morem caprarum pendentes habeat. ¶ 5. Capram & in hirsutos fuisse convitium, Suetonius videtur significare in Vita Caligulæ cap. 50. Ammianus lib. 17. c. 22. *Rectè consulta prospereque completa vertebant in deridiculum, talia sine modo strepentes insulsè*, in odium venit cum victoriis suis Capella, non homo: *ut hirsutum Julianum carpentes.*

¶ Capella, Dimin. ex Bucolicis notum, ut Ecl. 8. Virg. *distentas lacte capellas.* Eine Ziege. ¶ 2. Sidus cœleste, seu potius stella una primæ magnitudinis in sinistro humero Aurigæ. Plin. 18. cap. 31.

¶ Caprārius, der der Ziegen hütet und wartet. Varro lib. 2. R. R. cap. 3. ¶ Item, der mit Ziegen handelt. V. Gloss. *Caprarius* αἰγοπόλος.

¶ Capraria, insula, propter Italiam, à capris dicta, apud Varron. lib. 2. de re rust. cap. 3. Meminit & Rutilius lib. 1. Itin. v. 439.

¶ Capreæ, insula juxta Neapolin: cujus secessu delectatus Tiberius est. Tacit. annal. 4. c. 67.

¶ Caprěa, ein Reh. Martialis lib. 13. epigr. 99

Pendentem summâ capream de rupe videbis,
Casuram speres: decipit illa canes.

¶ Capreŏlus, Rehböcklin. Virg. Ecl. 2. v. 41. Columel. 9, 2. C ¶ 2. Capreolus est etiam exterior auriculæ ambitus, der Kreiß am Ohr / ut interior *Scapha.* ¶ 3. Sunt & in vitibus *capreoli*, qui *de Caprea* [ita enim vocabatur illa vitis pars] prodeunt, *coliculi intorti, sicut cincinni: qui ut teneant vitem, serpunt ad locum capiundum: ex quo à capiendo* Capreoli *appellata*, ut Varro describit lib. 1. de re rust. cap. 31. Die Gäbelein oder Zwicklein an den Wein-Reben / damit sie sich anhengen. ¶ 4. Inde & claviculæ illæ, quæ cantherios & columellas complectuntur, sive divaricata ligna, quæ fastigium tecti, item columellarum latera continent, *Capreoli* appellantur, die Creutzbänder / welche das Sparrwerck und die Säulen zusammen halten / apud Vitruv. lib. 4. cap. 2. & lib. 10. cap. 19. Cæsar Comment. 2. de Bel. Civili cap. 10. de *Musculi* forma exponens, *Duæ*, inquit, *primum trabes in solo æque longæ, distantes inter se pedes IV collocantur: inque eis columellæ pedum in altitudinem V defiguntur: has inter se capreolis molli fastigio conjungunt, ubi tigna, quæ musculi tegendi caussa ponant, collocentur* &c. ¶ 5. *Capreolus* & ferramentum bicorne est, quo terra commovetur, apud Columellam lib. 11. de re rusticâ cap. 3. ein Häckgen.

¶ Capreolatim Apul. lib. 9.

¶ Capricornus, signum cœleste, Steinbock / in quod Sol ingressus efficit Solstitium brumale. Cic. in Arateis.

¶ Rupicapra, Plinio capra est silvestris, ein Gems / lib. 28. c. 17. D

¶ Caprigĕnus, Ziegenart. Plaut. Epid. a. 1. sc. 1. v. 16.

¶ Caprīle, Ziegenstall. Colum. 7. cap. 6. Varr. lib. 2. cap. 3.

¶ Caprīnus, ut *grex caprinus*, Liv. 22. c. 10. *lana caprina*, apud Horatium lib. 1. Epist. 19.

Alter rixatur de lanâ sæpe caprinâ:

hoc est, litem movet de re frivola: [simile illi, *Contendere de asini umbrâ.*] *Pellis caprina*, Ziegenfell / Cic. Nat. D. lib. 1. c. 19.

¶ Caprimulgus, qui capras emulget. Pro convicio est Catullo Epigr. 22. ad Varrum:

-- -- bellus ille & urbanus
Suffenus, unus Caprimulgus aut fossor
Rursus videtur.

¶ 2. Quo nomine avis etiam appellatur ægithalus, noctu stabula intrans, & lac capris exsugens, quod cum factum est, ubera earum emoriuntur, ipsisque cæcitas oboritur. Avis est merulâ minimâ major, & cuculo minor, ein Pfaff. ¶ 3. Item ein Nachtrab.

¶ Caprĭpes, cui pedes sunt caprini, ut, *Capripedes Satyri*, apud Horat. lib. 2. oda 19. v. 4. Et Propertius lib. 3. el. 16.

Capripedes calamo Panes hiante canent.

¶ Semĭcăper, Panos & Faunorum cognomen. Ovid. 14 Metam. v. 515 *semicaper Pan.* Et Fastor. lib. 5. v. 101

Semicaper coleris cinctutis Faune Lupercis.

¶ Capĕro, caperare. Runtzeln. ut *Frontem caperare* apud Plautum Epid. a. 5. sc. 1. i. e. rugis contrahere & asperare. Apul. lib. 9. *Insuavis & odiosi mariti caperatum supercilium perhorrescit.* Tractum à caprorum frontibus crispis, auctore Nonio.

Capesso vide in *Capio.*

CĂPHĀREVS, trisyll. Mons Eubœæ altissimus Hellespontum versus: apud quem plurimum Græcorum classis afflicta est propter Palamedis necem: ex quo Virgilio lib. 11. v. 260 *ultor* appellatur. Vide ibi Servium, ex quo addisces etiam, cur *fallax* Senecæ in Agamemnone v. 556 appelletur.

¶ Căphărēus, quadrisyll. adject. Propert. lib. 3. Eleg. 7.

Saxa triumphales fregêre Caphærea puppes.

CĂPILLVS, θρὶξ, πλόκαμος: Haar: neque de hominibus tantùm, sed & de pilis brutorum usurpatur. Catullus Epigr. 25.

Cinæde Talle mollior cuniculi capillo.

B Gellius lib. 12. cap. 1. *Si caprarum lacte hœdi, aut ovium agni alantur, constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni tenuiorem. Capillus tener*, zartes / weiches Haar: *Mollem* vocat Horatius de Arte P. v. 33. *Passus, solutus, lapsus, sparsus, fluens, fusus capillus*, freyes zu Felde geschlagenes Haar: cui opponitur *nexus, colligatus, vinctus, tortus, flexus*, Kraußhaar. *Capilli ingenio suo flexi*, die von Natur krauß sind: cui *calamistrati, ornati*, opponuntur. *Demissus capillus*, Ovid. Heroid. 10. v. 137. Das man lang wachsen lassen. *Horrens capillus, vel horridus* apud Plin. 7. epist. 27. & Cic. pro Sextio cap. 8, quem *rigidum* Ovidius 10. Met. v. 425. *Erectum* Juvenalis dixit Satyr. 11. v. 149. Straubicht und in die Höhe als Borsten stehendes Haar. *Capilli rari & cedentes*, Plin. lib. 3. epist. 6, dünne ausfallende Haar. Ovidius lib. 3. de Arte eadem v. 133

Non sint sine lege capilli.

Apul. Apologia: *Capillus inenodabilis diutinâ incuriâ*, verwirrte Haar / Jüden-Zöpffgen. Capillos in mortui gratiam tondebant veteres, crinesque sectos in eum conjiciebant. v. Dausquejus ad Coint. Calabr. pag. 40. Publii mimus est: *Etiam capillus unus habet umbram suam*, id est: Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid. Apul. lib. 2. Milef. p. 118 *Si cujuslibet eximiæ pulcherrimæque fœminæ caput capillo exspoliaveris, & faciem nativâ specie nudaveris; licet illa cœlo dejecta, mari edita, fluctibus educata; licet, inquam, Venus ipsa fuerit, licet omni Gratiarum choro stipata & toto cupidinum populo comitata, & baltheo* C *suo cincta, cinnama fragrans, & balsama rorans; calva processerit; placere non poterit, nec Vulcano suo.* Et post pauca: *Tanta denique est capillamenti dignitas, ut quamvis auro, veste, gemmis, omnique cætero mundo exornata mulier incedat; tamen nisi capillum distrinxerit, ornata non possit abire.* ¶ 2. Capillus Veneris. Plin. τὸ ἀδίαντος, Maurrauten.

¶ Capillulus dimin. Lyricum, quod vulgo Corn. Gallo tributum fuit:

Pande puella, pande capillulos
Flavos, lucentes ut aurum nitidum
Productum benè candidis humeris.

¶ Căpillamentum, τρίχωμα, capillorum complexus. Quare & illæ fictitiæ & suppositiriæ comæ hoc nomine veniunt: quarum aliæ nunc totum verticem galeæ atque operculi instar, (Perruquen) aliæ cervicem tegunt (Touren.) Tertullianus de cultu fœminarum cap. 7. *Adfigitis præterea nescio quas enormitates subtilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quasi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in cervicem retrò suggestum*: id est, *Suggestorum.* Suetonius Caligulâ cap. 11, *Ganeas atque adulteria capillamento celatus & veste longâ noctibus obibat.* Polybius lib. 3. cap. 78 auctor est, Hannibalem Gallorum levitatem veritum, metuentemque, ne vitæ suæ insidiarentur, capillamenta (ἐπιθετὰς τρίχας ipse appellat) concinnâsse omnium ætatum formis convenientia, iisque ita usum, ut alia aliis subinde mutaret, & ita falleret. Quod procul dubio recogitavit Barclajus, cum in Argenide suâ simile quoddam capillamentum latronis cujusdam fingeret. lib. 1. cap. 9. Vide infra in *Galerus.* ¶ 2. *Capillamenta* etiam dicuntur de seminibus & radicibus, die Fasen an Wurtzeln und Saamen. Plinius lib. 19 cap. 6, ubi de plantis agit, quæ in radices excrescunt, de radicibus capillaris hoc fert judicium: *Quæ rectam non habent radicem, statim plurimis nascuntur capillamentis.* Et Columella lib. 4. cap. 11 *capillamenta seminum.*

¶ Căpillātus, à *capillo, capillor*, der viel Haar hat / ut, *Occasio fronte capillata*, vide Occasio. *Bene capillatus*, der sehr viel Haar hat / apud Cicer. 2. Agr. cap. 22. qui ante paullo cap. 5 etiam Comparativo usus erat: *capillatior, quam ante, barbâque majore.* Etiam de aliis rebus, ut, *capillatæ radices*, Plin. lib. 19. cap. 6. faselichte Wurtzeln.

¶ Capillatio. Paullinus Nolan. epist. 23. n. 23 ad Severum: *honori fuit capillatio*, viel Haar haben stunde erbar.

¶ Ca-

¶ Capillatura, idem. *structores capillaturæ*, Tertull. de cultu fœm. cap. 7. Haar-Schmücker / Peruquenmacher.

¶ Capillago, capillus. Idem Tertullianus de Anima cap. 51, *pro cerebri ubertate vel affluit capillago, vel deserit.*

¶ Capillitium, idem. Apul. lib. 2. Milef. *Flavum & inaffectatum capillitium*, schön gelbes Haar / daran nichts gekünstelt ist.

¶ Capillare, Haarhauben / reticulum quo capilli involvuntur: aut unguentum capillorum. Martial. 3. epigr. 82.

¶ Capillaris arbor seu *capillata*, arbor antiquissima Romæ, ad quam capillum tonsum virgines Vestales suspendebant, Deo consecrantes. Fest. Plinius lib. 10. cap. 44.

¶ Capillaceus, vel tenuitatem, vel similitudinem capilli significat. *Coma capillacea* Plin. lib. 12 cap. 25. *Folium capillaceum* Idem lib. 13. cap. 25.

CAPIO, capere, λαμβάνειν, verbum est fœcundissimum plurimis bonis formulis. Habet autem reciprocum quendam usum, ut Valla admonet lib. 6. qui diligenter observandus & discernendus est. Rectum enim utrumque est, *capio voluptatem*; & *cepit me voluptas*, *capio desiderium* & *cepit me desiderium*, ich habe Verlangen / sed non eodem modo in omnibus. Nam *cepi somnum* recte dicitur, sed vix rectè dicas *captus sum somno*. Sic *cepi delectationem*, &c. Usu igitur & auctoritate Latinorum auctorum discrimen illud animadverti oportet. *Capere arma*, zur Wehr greiffen / sich rüsten / Cæsar 5, 26. *Capere cibum*, essen / Terentius Eun. a. 2. sc. 3. v. 76 *Capere commodum*, geniessen. *Capere fructum*, Cicer. Epist. Fam. 10, 5. *Conjecturam capere*, nachdencken / abnehmen / Idem pro Mur. c. 4. *Capere consilium*, idem Epist. ad Fam. lib. 14. ep. 12. zu Rath gehen / Rathschlagen. *Capere inimicitiam*, Feindschafft auff sich laden / Ter. Phorm. a. 2. sc. 3, 23. *Capere somnum*, einschlaffen. Cic. 4. Tusc. c. 19 *Noctu ambulabat in publico Themistocles, quod somnum capere non posset.* Sic *Capere detrimentum*, Schaden nehmen. Nota formula: *Videant consules, ne quid resp. detrimenti capiat*, apud Ciceronem Catil. 1. cap. 2. Sallust. Catil. c. 29. Livium 3. cap. 4. *Capi humanitate alicujus*, id est, affici, delectari, Nep. Alcib. c. 9. n. 3. *Capi misericordia*, Mitleiden haben. *Cepit me tædium istius rei*, Liv. 8. c. 2. Ich bin des Dings überdrüßig. *Capere vitium*, wandelbar werden / stinckend werden / verderben. Columella lib. 3. cap. 18 de vitibus ponendis: *torta & recurvata quum deponeretur, ceperat vitium.* Ovid. 1. Pont. Eleg. 6

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus,
Ut capiant vitium, ni moveantur, aquæ.

¶ 2. *Capere honores, divitias*, Nepos Attic. c. 7. *Capere pœnam de aliquo*, punire est, Liv. lib. 2. cap. 5. Sed *Portum capere*, est invehi. Cæsar lib. 4 Gall. cap. pen. *Onerariæ duæ eosdem portus capere non potuerunt.* ¶ 3. *Capere* verbum Pontificiale est, cum virginem legit, quæ Sacra Vestæ administret. Itaque cùm Sacerdotio isti destinaretur virgo aliqua, tum *capi* proprie dicebatur. Prehensa enim Pontificis Maximi manu à parente, in cujus potestate erat, velut capta bello, abducebatur. Quanquam & ipsi Pontifices flaminesque ac augures *capi* dicebantur: lege Gellium lib. 1. cap. 12. Tacitus Annal. 15. cap. 22. extr. *Defunctaque virgo Vestalis Lælia, in cujus locum Cornelia ex familia Cossorum capta est.* ¶ 4. Capere est decipere, fraudare. fangen / berücken. Cicer. in Acad. 4. cap. 20. *Sapientis est cavere, ne capiatur; ne fallatur, videre.* Idem pro Cæcina cap. 29 *Æquitatem rei verbi laqueo capi non oportet.* ¶ 5. Capere pro occupare, einnehmen. Virg. Æn. 6, 754 *tumulum capit*, i. e. occupat. Curt. lib. 5. cap. 3. *Proinde aut quæ cepimus amittenda sunt, aut quæ non habemus occupanda.* Flor. lib. 1. cap. 11 *Captum oppidum, capta hostium classis, capta castra* dixit. ¶ 6. Capi, id est, delectari: ut, *Capi dulcedine vocis*, Ovid. Met. 1. v. 709, belustiget werden. *Capi pictura*, vel *capit me pictura*, id est, voluptate & delectatione afficit, apud Horat. de art. poët. v. 361. ¶ 7. Capere pro continere, complecti, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3, 13. *Dii boni, quid turbæ est, ædes nostræ vix capient, scio*, ein so grosser Hauff geht kaum in unser Hauß. Ad eundem modum Curtius lib. 7. c. 8. n. 12 *Orbis te non caperet*, die Welt würde dir zu enge seyn. Sic capere dicimur, quæ in naturam nostram, sensum & vires cadunt, quibusque comprehendendis aut sustinendis pares sumus. Curtius dicto lib. 7. cap. 8, *Concupiscis, quæ non capis.* Lib. 9. cap. 3 *Quicquid mortalitas capere poterat, implevimus.* Plinius Paneg. Trajani cap. 46. *Ex quo manifestum est, principum disciplinam capere etiam vulgus.* Capitolinus in Vitâ Veri extr. *Nota est fabula, quam Marci vita non capit.* Id est, quæ non cadit in Marci vitam: quæ aliena est à secta & instituto Marci. Idem Plinius Paneg. cap. 61, *Magnus memorandusque qui tantum præmium* (de Consulatu loquitur) *cepit. Sed major qui capienti dedit.* Ubi *Capere* non est simpliciter accipere delatum; sed quatenus mensuram ejus implere potest: quatenus capax est quasi; sive dignus consulatu, & ei administrando cum laude par. Prudentius Apotheosi v. 154 de Deo intelligens:

Nec capit humanis angoribus excruciari.

Et vers. 951 ibidem:

Objicit: anne fides capit, ut substantia flante
Inspirata Deo cruciatum sentiat?

id est, Potestne hoc capere, seu intelligere fides, & persuadere sibi deinceps &c. Sic *aliquem intelligere & capere*, eines Weise wissen und verstehen / inne haben / Plinius dixit lib. 8. Ep. 23.

¶ 8. Observa & Privationis formulas: ut, *Captus mente*, Cic. 1. Offic. c. 27. & *animo captus*, Seneca Herc. Fur. v. 107. wahnwitzig. *Captus auribus & oculis*, id est, visu & auditu orbatus, Cic. Tusc. 5. cap. 40. *Luminibus captus*, id est cæcus, blind / Livius lib. 9. c. 29. extr. dixit.

¶ Captus, vide infra *Captivus*.

¶ Capessere, jungitur cum multis, cum quibus & *capio*: ut, *Capessere arma* Virgil. Æn. 4, 234. *cibum*, Cicer. Nat. Deor. 2. cap. 47. *magistratum*, *Rempubl.* sich eines Ampts / des Regiments anmassen. Sallust. B. Catil. cap. 52. *Expergiscimini aliquando, & Rempubl. capessite*, hoc est, defendite. *Libertatem capessere*, sich der Freyheit annehmen / Cicer. in Philipp. 10. cap. 9. *Capessere pugnam*, Livius 2. cap. 6. *Capessere fugam*, Idem lib. 1. cap. 25 die Flucht nehmen. *Periculum capessere.* Livius lib. 21. cap. 4. *plurimum audaciæ ad pericula capessenda*, Gefahr über sich nehmen. *Domum se capessere*, sich nach Hause machen / Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 106.

¶ Captare: petere est; sive quærere aut dare operam, ut capias. *Captare favorem*, Quintil. lib. 6. c. 1. nach Gunst trachten. *Captare plausus*, trachten / daß man einen Zulauff und Beyfall kriege. Cicero in Pisonem cap. 25 *Inania sunt ista, mihi crede, delectamenta pene puerorum, captare plausus, vehi per urbem, conspici velle.* Plura ad eundem modum, ut *captare occasionem*, Cic. Arusp. resp. c. 25. &c. *Captare umbras, frigora*, nach einem kühlen Ort trachten / apud Virgilium ecl. 1. v. 53. *Captare ominibus aliquid*, id est, de alicujus rei eventu omina sive præsagia colligere, apud Suetonium Tiberio cap. 14. *Captare testamenta* Horatio lib. 2. Sat. 5. v. 23 dicitur, qui fictis obsequiis senes orbos ambit, ut in supremis testamenti tabulis aut heres, aut inter Legatarios scribatur. Ita *Captare hereditates, legata*, apud JCtos legimus. Juvenalis sive quicunque alius auctor sit, Satyræ de militiæ bonis, quæ apud Juvenalem 16. est, v. 54

— — — -- *Ergo Coranum,*
Signorum comitem castrorumque æra merentem
Quamvis jam tremulus captat Pater.

Ubi *Captare* absolute pro *hereditatem petere* sive *captare* ponitur. Unde & *Captatores* κατ' ἐξοχὴν heredipetæ, hoc est, qui hereditates captiosè ambiunt, appellantur. Nempe *Captare* est callide & insidiose petere: propriumque gladiatorum est. Vide Plautinos interpretes ad illud Mostell. act. 5. sc. 1. v. 21

Docte atque astute mihi captandum est cum illo, ubi huc advenerit.
Non ego illi extemplò ostendam meum sensum: mittam lineam.
Dissimulabo me horum quicquam scire.

Idem Amph. act. 1. sc. 1. v. 266 *Quid me captas carnifex?* Was suchestu mich zu hintergehen? Et act. 2. sc. 2. v. 163. *Me captas*, du wilst mich verführen: & v. 189. *Si me impudicitiæ captas, non potes capere. Impudicitiæ*, id est, *impudicitiæ ergò*. Hoc est, si me captas, sive decipere quæris, ut impudicitiæ arguas &c. Terentius in Hecyrâ act. 1. sc. 1. v. 15 *Injurium est autem, ulcisci adversarium: aut quâ viâ captent te illi, eâdem ipsos capi?* Plautus Pseud. act. 5. sc. 1. v. 6. *Vinum dolosus est luctator, pedes captat primùm.* Hinc

¶ *Captatio*, prehensio, ut Cicero vocat, das trachten oder nachjagen. *Captatio testamenti*, apud Plinium lib. 20. cap. 14. *Captatio verborum*, quæ verbis fit, apud Ciceronem Partit. Orat. cap. 23.

¶ Captator. der nach was begierig und listig strebet. *Captator auræ popularis*, Livius 3 cap. 33. Prudent. in Vincent. v. 19.

Captator ut vitulum lupus
Rapturus adludit prius.

¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν & absolute *Captatores* dicuntur, qui hereditates ac legata ambiunt, eamque ob rem senes orbos & divites sectantur, & simulato obsequio insidiosisque munusculis conciliare sibi student, omnis injuriæ non sine fœdissimâ humilitate patientes: quo nomine eos & Tertullianus perstringit lib. de Patientiâ extr. item S. Hieronymus Epist. ad Nepotianum de Institutione Clericorum: namque hos ipsos scabies ista jam tum infestabat. Vide & Horat. lib. 2. Sat. 5. & Martialem lib. 4. Epigr. 63. Juvenalis Sat. 10. v. 202

Usque adeò gravis uxori gnatisque sibique,
Ut captatori moveat fastidia Cosso.

¶ *Captatoriæ* hinc *scripturæ & institutiones*; id est, subdole expressæ. Vide JCtos.

¶ Captatrix. Apulejus Doctr. Plat. lib. 2. p. 16 *adulandi scientia, captatrix verisimilium.*

¶ Captitare, aliud frequentativum ejusdem Apuleji de Deo Socratis p. 52 *omina vulgo loquentium captitasse.*

¶ Cætera à Capio verbalia sunt

¶ Captus, ûs proprie actus capiendi, apprehensio. Valer. Max. lib. 3. c. 3. extr. *Virtus in captu bonorum suorum tibi ipsi pondus examinandum relinquit, ut quantum subire animo sustinueris, tantum tecum auferas.* ¶ 2. Est vis ingenii ac mensura, sive condi-

ditio. Terentius in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 34. *Ut captus est servulorum*, wie der Knechte Art ist. Cic. 2. Tusc. cap. 27 *Graeci, ut est captus hominum, satis hostem adspicere non possunt.* A Apulejus Apolog. p. 277 *Ego certe pro meo captu dixerim*, nach meinem geringen Verstand. Gellius lib. 1. cap. 9 *pro captu sollertiae*, nachdem einer einen Kopff und ingenium hat. ¶ 2. Idem est quod deceptio.

¶ Captūra, ut *piscium*, Fischzug / *avium*, Vogelfang / *ferarum*, Jagt. Plinius lib. 19 cap. 1. *Est sua gloria & Cumano lino in Campania, ad piscium & alitum capturam.* Frontinus lib. 3. Strateg. cap. 3. n. 6 *apros subministrabant, quos ille, tanquam ex captura, Livio offerret.* ¶ 2. *Capturae* etiam dicebantur sordidarum & obscenarum artium mercedes. Suetonius Caligulâ cap. 40. de vectigalibus ab eo foedissime & institutis & exercitis exponens: *Ex gerulorum*, inquit, *diurnis quaestibus, pars octava; ex capturis prostitutarum, quantum quaeque uno concubitu mereret, exigebatur.* Vide ibi Casaubonum, & Taubm. ad Plautum pag. 1051., qui mendici etiam stipem, & mercenarii vilem mercedulam significare annotat. Sic *inhonesti lucri captura invitatus*, Val. Max. lib. 9 cap. 4. n. 1.

¶ Captio, ein Fang / ut *Piscium, alitum captio.* ¶ 2. Captio, deceptio est vel argutia, damit man einen berücket. Cic. in Acad. 4. c. 14 *Ab illis, quae clara per se sunt, quasi praestigiis quibusdam & captionibus depelli.* Et cap. 15. *captiones discutere*, aufdecken / wiederlegen. B Idem Attico lib. 10. ep. 15 *captiones in omni sententia occurrunt*, id est, consilia periculosa sunt, ut in neutram partem exitum inveniamus.

¶ Captiuncula, diminut. Idem lib. 15. Attic. ep. 7 *Servius videtur omnes captiunculas pertimescere.* Gellius lib. 16 cap. 2, *Quid in illa captiuncula facient, in qua haerere eos necessum est, si nihil amplius, quam quod interrogati erunt, responderint?*

¶ Captiōsus, ut, *Fallax & captiosa interrogatio*, Cicer. Acad. 4. c. 15. eine betriegliche und verschlagene Frage. Pro Q. Rosc. Com. c. 17. *Quo nihil captiosius dici potest.* Et Acad. Quaest. 4. c. 16. *captiosissimo genere interrogationis utuntur.* Gellius lib. 16. cap. 2 extr. *Non est captiosis interrogationibus respondendum.*

¶ Captiose, adverb. betrieglich. Cic. 4. Acad. Q. cap. 29 *nec captiose interroganti respondebo.*

¶ Captivus, gefangen / und ein Gefangener. *Captivi sive dedititii*, Cic. ad Brut. ep. 3. so sich ergeben haben. Et Juven. Sat. 7. v. 201 *Servis regna dabunt, captivis fata triumphos*,

Iidem & *Capti* dicebantur. Terentius Heaut. act. 3. sc. 3. v. 47

— — dicam hanc esse captam e Caria
Ditem, nobilem.

Captam, id est, *Captivam*. Virg. 2. Æn. v. 64 de Sinone:

--- — certantque illudere capto.

& vers. 75 — — *quae sit fiducia capto.*

C Aurelianus epist. ad Senatum apud Vopiscum in vita sua: *Cujuslibet gentis captos, qualibet animalia regia non abnuo, sed lubens effero.* Ita enim in Palatino MSto & Editione veteri invenit Salmasius. Nam vulgò *Captivos* legitur.

¶ Captivitas, tis, foem. die Gefängniß. Cicero pro C. Cornel. apud Asconium, *omnibus gentibus finem diuturnae captivitatis afferre.* Seneca epist. 85 *Describe captivitatem, verbera, catenas* &c. Tacitus 3. Histor. cap. 70. n. 4. pluraliter dixit, *dum inter Vespasianum ac Vitellium praeliis legionum, captivitatibus urbium, deditionibus cohortium judicatur.*

¶ Captivare, pro captivum ducere, inferioris latinitatis est in Glossis, & apud Vulg. Interpr. Rom. 7, 23. Etiam Augustin. 1. Civ. D. cap. 1. *captivandi cupiditas.* Hinc

¶ Captivator, in eisdem Glossis Lat. Graecis, & Augustin. Epist. 199, *captivatores tuos & depraedatores.* Sed veteres, & quicunque elegantioris notae sunt, tam verbum, quam derivata nomina abhorrent.

¶ Căpax, fähig / ut, *Urna, vas capax*, ein Gefäß darein viel gehet. Cic. in Orat. cap. 29. extrem. *Demosthenes non semper implet aures meas, ita sunt avidae & capaces*, begierig viel zuhören. *Capacissima omnis secreti uxor*, apud Plin. lib. 1. Ep. 12. die Heimligkeit verschweigen kan. D *Cibi vinique capacissimus*, apud Liv. 9. c. 16. Compar. apud Plinium 11. c. 37, *capaciora intestina ad alvum.* Et Ovid. 1. Met. 76 *mentis capacius altae animal.* ¶ 2. Capax, passive, hoc est capiendus, posteriori aevo invenitur. Petrus Chrysologus Serm. 160 *universo seculo non capacem concludi corpore perpusillo.* Et Serm. 6. idem: *Deus incunabulis nostris capax.*

¶ Capacitas, amplitudo, die Weite oder Geraume eines Dinges. Columella 12. c. 43 *pro capacitate vasorum.* Cicero Tuscul. 1. cap. 25. *Utrum capacitatem aliquam in animo putamus esse, quò tanquam in aliquod vas, ea quae meminimus, infundantur?*

¶ Capaciter, adverb. Augustinus lib. 11. de Trinit. cap. 2 *Primordia seminum efficaciter & capaciter sequuntur intentionem maternae animae.*

¶ Incăpax, non capax, unfähig. Prudentius in Romano v. 588

Scio incapacem te sacramenti, impie,
Non posse caecis sensibus mysterium
Haurire nostrum.

Ibidem v. 348 *Ædes incapax solvi*, quae destrui nequit.

¶ Incapabilis. Ariani ita Deum dixere tanquam incomprehensibilem. Augustin. epist. 174.

Composita à Capio sunt

¶ Accĭpĕre, nehmen / annehmen / empfahen. *Beneficium accipere, libertatem vendere est*, Publii est. *Quod dat, accipimus*, Cicero 1. epist. 1. ¶ 2. Est & disputantium verbum, cùm concedunt & velut admittunt & approbant aliquid, quod alter posuit ante: pro quo alii & *Dare* & *Suscipere*, dicunt, de quibus infra. Gellius lib. 18. cap. 1. cum Disputationem quandam à Stoico & contra à Peripatetico, arbitro Phavorino, factam refert: *Rogo te inquit* [Peripateticus] *cum bona venia respondeas, an existimet vini amphoram, cum abest ab eâ unus congius? Hoc ubi* accepit *Stoicus: Minime, inquit, vini amphora dici potest, ex qua abest congius. Hoc ubi* accepit *Peripateticus: Unus igitur, inquit, congius amphoram facere dici debebit* &c. Hinc & communiter huic verbo in assensu est locus. Terent. Eun. act. 3. sc. 5. vers. 46. ex persona Chaereae, qui pro Eunucho deductus erat Dori nomine:

--- — venit una, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum & ventulum huic facito, dum lavamus.
Ubi nos laverimus, si voles, lavato, accipio tristis.

Accipio; id est, annuo, tristior tamen atque invitus. Idem Heauton. act. 2. sc. 3. v. 96 *Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc nihil expediat metum.* id est, quamobrem mihi expediat admittere, & approbare hoc metu plenum consilium. Sic *accipere conditionem*, dixit Cic. 16 ep. 11. ad Fam. *Excusationem accipere*, 4. ep. 4. Idem in Tuscul. lib. 5. cap. 19 *Accipere quàm facere praestat injuriam*, es ist besser Gewalt leiden / als thun. *Urbem in deditionem accipere*, eine Stadt einnehmen / die sich aufgiebt. Caesar B. Gall. 2. c. 13 *in deditionem Suessones accepit.* ¶ 3. Interdum accipere idem est quod *Audire, intelligere*; ut & contra *dare* pro dicere, usurpatur. Virgilius 2. Æneid. v. 65 *Accipe nunc Danaûm insidias, & crimine ab uno Disce omnes.* Terentius in Hecyr. a. 4. sc. 3. pr. *Quem cum istuc sermonem haberis, procul hinc stans accepi*, von fern gehöret. Sic *auribus pronis aliquid accipere*, begierig anhören. Cornel. Tacit. Hist. 1. cap. 1. *Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur*, Verleumbdung höret iederman gern. Terentius in And. a. 2. sc. 3 v. 23 *Sed si te aequo animo ferre accipiet*, hoc est, animadvertet vel intelliget, wird er aber mercken / daß du es wol zu frieden seyst / &c. Idem in Adelph. a. 4. sc. 3. v. 15 *Accipere omnia ad contumeliam*, alles auf ein Hohn deuten. Et in Eunuch. a. 1. sc. 2, 2. *Accipere aliorsum*, id est, in aliam partem interpretari, anders deuten / denn es gemeinet ist. *Accipere aliter atque* &c. in Heaut. a. 2. sc. 3 v. 23. Quemadmodum & *in bonam* vel *malam accipere partem*, apud Ciceronem ad Attic. 11. ep. 7. & ad Fam. lib. 10. ep. 6. für gut oder ungut annehmen / wol oder übel auslegen. *In eam partem accipio*, ich wil es also verstanden haben / Ter. in Eun. act. 5. sc. 2. v. 37. ¶ 4. Est & invitatorum, vel hospitum, verbum, cùm vocatos aut hospites suos *bene* vel *male* dicuntur *accipere*, wol oder übel pflegen. Virgilius 3. Æneid. v. 353

Illos porticibus Rex accipiebat in amplis.

Ubi Servius: ACCIPIEBAT: *Pascebat.* Ut Terentius: *Accipit homo melius nemo, neque prolixius.* Qui locus Eunucho est act. 5. sc. 3. v. 52. Ovid. 2. Fastor. v. 725

Tarquinius juvenis socios dapibusque meroque
Accipit.

Plautus Cistell. act. 1. sc. 1.

Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.

Seneca Epist. 21 *Hic hospes te polentâ excipiet, & aquam quoque largè administrabit, & dicet*, ECQVID BENE ACCEPTVS ES? A convictibus hic sermo ad mala verba & plagas ipsas etiam transfertur: quemadmodum & nos dicimus, Einen übel empfangen oder tractiren / in quem verberibus aut maledictis saevimus. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 129 *Ego pol te istis tuis pro dictis & malefactis furcifer accipiam*, Ich wil dich tractiren / wie du verdienet hast. Cic. 3. Verr. cap. 54 *Male accepit verbis Rabonium.* Ita & alibi saepius. Sic *accipere bene, commodè, clementer, comiter*, sich gegen einem freundlich / rc. erzeigen. ¶ 5. Sicut *Dare* Medici dicuntur, cùm medicamenta exhibent; sic contra aegroti *accipere*, cùm sumunt. Quo verbo frequenter usus Plinius. Sicut & nos dicimus, Artzney nehmen oder einnehmen. Justinus lib. 12. cap. 10, *Cum moriturus jamjam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est, quâ in potu acceptâ, statim periculo liberatus est.* ¶ 6. Saepe & pro consequi ponitur: ut, *accipere veniam; accipere provinciam*: & alia. Justinus lib. 5. cap. 4, *His malis fracti, pacem petierunt: quam ne acciperent, opera eorum effectum est, quibus ea res quaestum praestabat.* NE ACCIPERENT, id est, ne consequerentur, seu impetrarent. ¶ 7. Est & elegans loquendi modus, *Acceptum referre*, quo in utramque utimur partem: ut in bonam: *Omnem tranquillitatem & quietem senectutis acceptam*

refert clementia tua. Cic. pro Dejotaro cap. 13. extr. hat er dir zu dancken. A In malam: *Omnia denique quæ vidimus (quod autem mali non vidimus?) si recte ratiocinabimur, uni accepta referemus Antonio,* Cicero Philipp. 2. cap. 23. Est autem hæc forma loquendi à rationibus sumta: quarum aliæ *acceptorum* sunt, aliæ *expensorum*, de quibus infra.

¶ Acceptus nomen, idem quod gratus, lieb und angenehm. Cæsar Gall. B. lib. 1. cap. 3, *Maxime plebi acceptus erat.* Et Livius 3. cap. 69 *Raro aliàs oratio acceptior plebi.* Idem lib. 1. cap. 15. extr. *Romulus acceptissimus militum animis.* Et Juvenalis Satyr. 3. v. 58

divitibus gens acceptissima nostris.

¶ Acceptum, in neutro absolute dicitur, quicquid ab aliis dono, mutuo aut alio modo accipimus. Itaque in rationibus alterum caput *acceptorum* est (die Einnahme) alterum *Expensorum* (die Ausgabe) sive *Datorum*: nam & ita aliquando vocatur. Cic. de amicitia cap. 16 *Hoc quidem est nimis exigue & exiliter ad calculos revocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum & datorum.* Idem pro Roscio Comœdo *Tabulas accepti,* & *tabulas expensi* dixit principio statim. Hinc *acceptum,* sive *accepta referre;* item *expensa* sive *expensum ferre.* Cicero lib. 1. in Verrem de Prætura Urbana cap. 49, *Homo stultissime & amentissime, tabulas cum conficeres* (rationem puta) *& cum extraordinaria pecunia crimen subterfugere velles; satis te elapsurum omni suspicione* B *arbitrabare, si quibus pecuniam credebas, iis expensum non referres, cum tot ibi nominibus acceptum Curtii referrent? Quid proderat tibi, te expensum illis non tulisse?* Ibid cap. 36. *Expensa Chrysogono Servo H.S. sexcenta millia; accepta pupillo Malleolo retulit.* Et alibi sæpius. *Acceptum* autem *referre* est scribere in tabulis te accepisse: *Expensum ferre,* similiter te expendisse sive dedisse, est scribere, ut Asconius nos docet. Nimirum cum quis credebat alteri pecuniam summam illius cum debitoris nomine in tabulis expensi perscribebat: id dicebatur *Expensum ferre.* Cum *debitor reddidisset pecuniam creditam,* summa illa in accepti tabulis perscribebatur, idque *acceptum referre* dicebatur. Notandum autem *acceptum referre,* sæpius dici, quam *acceptum ferre,* nec tamen hoc inauditum in Latio fuit. Valer. Max. lib. 2 cap. 7. extern. 2 *futurum, ut spiritum pœnæ impenderent, quem pugnæ acceptum ferre dubitassent.* Et Seneca epist. 78 *Philosophiæ acceptum fero, quod surrexi.* Et Plinius lib. 2. epist. 4 n. 2 *quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri jubeo.* Sed JCti etiam *Acceptum ferre* dicunt, unde iisdem & *Accepti latio,* sive *Acceptilatio* dicitur. Vernulejus lege ult. pr. D. quæ in fraudem creditorum &c. *Si fraudator fidejussori suo scienti acceptum tulerit,* Scævola L. 56. D. de administr. & per. tutor. *Tutor rerum & animalium pupilli venditionem facit; sed quædam animalia emtoribus pretium non solventibus reticuit, & apud se habuit: pretium idem rationibus pupilli accepto tulit.* C In L. 89. D. de solutionibus &c. *Titius Mævius dico me accepisse & habere, & accepto tulisse à Gajo Titio reliquum omne.* *Accepto ferre,* id est, pro accepto ferre: als empfangen/verschreiben. Sed & *in acceptum ferre* & *referre* dicimus. Cicero in Verrem de Prætura Urbana cap. 57, *opus in acceptum retulit quadriennio post, quam diem operi dixerat.* Æmilius Macer Lege 7. §. 1. D. ad L. Jul. repetund. *Illud quoque cavetur, ne in acceptum feratur opus publicum faciundum.* Ubi *acceptum* ipsa ratio accepti appellatur: sive tabulæ accepti. Nisi *in acceptum,* id est, *pro accepto* dixit. Ut Plautus Asinar. act. 3. sc. 2. vers. 89 *Agesis, tu in partem nunc jam hunc delude. In partem,* id est, pro tuâ parte. Vel *in acceptum,* id est, ut pro accepto habetur.

¶ Acceptio. Cicero Topic. cap. 8 extr. *neque deditionem, neque donationem sine acceptione intelligi posse.* ¶ 2. Acceptio veteribus philosophis est propositio, quæ conceditur à respondente ex quæstione proposita. v. g. *Estne omne honestum bonum?* Propositio est: at *Omne honestum est bonum,* Acceptio. Vid. Apulej. lib. 3. doctr. Plat. p. 34. & adde supra in Accipio n. 2 dicta. D

¶ Acceptor. Plautus a. 1. sc. 2. v. 167 *qui illorum verbis falsis acceptor fui.* i. e. approbator. Hieronymus epist. 89 cap. 2. & Vulgatus Act. Apost. 10. v. 34 *acceptor personarum,* Græc. προσωπολήπτης.

¶ Acceptrix. Plautus Trucul. act. 2. scen. 7. v. 18 *Des quantum vis, nusquam apparet, neque datori, neque acceptrici.* Meretricem intelligit, cui quæ dantur, disparent, perdita sunt.

¶ *Acceptorius* modulus (mensura) opponitur *erogationi,* apud Frontinum de Aquæduct.

¶ Acceptilatio, ipsa relatio in acceptum, quemadmodum & *Expensilatio* dicitur, peculiari modo, & sumitur hoc vocabulum à JCtis. de quo vide ibi: Eine Quittung. ¶ 2. Ein Freyzettel.

¶ Acceptare, idem quod accipere, ut *Acceptare jugum,* Silius 7. v. 41.

¶ Acceptator. Tertullianus de Pœnitent. cap. 2. *Deus quum auctor & defensor sit* [bonorum,] *necesse est proinde & acceptator: Si acceptator, etiam remunerator.* Adde eundem de Jejuniis cap. 11.

¶ Acceptabilis. Lactant. Epitom. cap. 1. extr. *Acceptabilis victima.*

¶ Antĕcăpere, quo composito Sallust. delectatus fuit, prævenire, vel ante aut prius, quam alii, occupare, vorlauffen/zuvor einnehmen/ ut cap. 55 Catil. B. *Consul optimum factu ratus noctem, quæ instabat, antecapere, ne quid in eo spacio novaretur.* Et ibidem cap. 13, *Non famem aut sitim, neque frigus, neque lassitudinem opperiri, sed ea omnia luxu antecapere.* Et *Tempus legatorum antecapere,* id est, legatos prævenire, den Legaten zuvor kommen/ Idem Jug. c. 21. Hinc *anteceptus* participium. Cic. 1. Nat. Deor. cap. 16 *Appellat πρόληψιν Epicurus anteceptam animo rei quandam informationem.* Ita meliores libri, etiam Gruteri. Quod autem ex Livii lib. 5. cap. 38 *antecaptus* producunt, id divise scribendum est, quemadmodum etiam Gruterus & Gronovius diviserunt: *non loco castris ante capto.*

¶ Concĭpere, empfahen/befinden. Ovid. Fast. 1, 485

Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spemque metumque suo.

Sic *animo concipere,* im Sinn fürsetzen/ Cic. Leg. 1, 22. Idem pro Syll. cap. 24 *Furor biennio ante conceptus erupit in meo consulatu.* Sic *odium in aliquem concipere,* Cicer. post Red. ad Quir. cap. 1. *scelus,* in Catil. c. 4. *flagitium concipere,* 1. Nat. D. cap. 24. *Jurare conceptis verbis,* einen Eyd thun/ wie er ihm vorgeschrieben ist/ und vorgelesen wird. Petronius p. 145 *Jurat Eumolpus verbis conceptissimis.* Cornelia apud Nepotem in Fragmentis: *Verbis conceptis dejerare ausim.* Val. Max. lib. 4. cap. 1. n. 10 *dixit se scire, illum verbis conceptis pejerasse.* Tacitus 4. Histor. cap. 31 *Cum cætera juris jurandi verba conciperent; Vespasiani nomen hæsitantes aut levi murmure, plerique silentio, transmittebant.* ¶ 2. Concipere, empfangen/anheben schwanger zu seyn. *Concipere ex marito, ex mœcho,* &c. Cic. pro Cluent. cap. 11.

¶ Concepto, frequent. Arnob. lib. 4. pag. 141 *His in lucem prodeunt generationibus dii vestri, quibus asini, porci, canes, quibus immunda hæc omnis conceptatur & genitur terrenarum proluvies bestiarum.* Ammianus Marcellinus lib. 31 cap. 26 *majora conceptantes.*

¶ Conceptaculum, quod concipit aliquid, ὑποδοχεῖον, da sich etwas enthält. *Conceptacula spiritus in corporibus,* Macrob. Saturn. 7. cap. 12. Et Plinius lib. 11. cap. 37 *Superbia alicubi conceptaculum, sed hic* (sc. in superciliis) *sedem habet, in corde nascitur, hic subit, hic pendet.* Solinus cap. 15 (al. 25) de regione aquilonali: *Damnata pars mundi, ipsisque prorsus aquilonis conceptaculis rigentissima.*

¶ Conceptus pro ipso fœtu. Plin. lib. 20. cap. 22 *mortuo conceptu.* Deinde actus concipiendi, Cicer. de div. lib. 1. cap. 42. *Ex hominum pecudumve conceptu & satu.*

¶ Conceptio. Cic. de Divin. 2. cap. 22. *Conceptio mulæ contra naturam.* Plin. 22. c. 22 *conceptionibus conferre,* id est, adjuvare illas. ¶ 2. de formulis. Cicero de Invent. 2. cap. 19 *in jure conceptio privatorum judiciorum constituitur.* Sic *Formularum conceptio,* Paul. JCtus lege 47 de Negotiis gestis.

¶ Conceptor, qui concipit. Arator in Act. Apost. cap. 16

Peccati conceptor erat.

¶ Conceptitiæ feriæ, quæ in certis diebus quotannis servantur. Festus.

¶ Dēcĭpĕre, fallere, betriegen. Horat. Art. Poët. v. 25. *Decipimur specie recti,* unter dem Schein des Guten/werden wir verführet und betrogen. Cic. 2. de Orat. cap. 71 *Decipere exspectationem alicujus,* vergeblich warten lassen. Terent. in Andr. a. 4. sc. 1. v. 45 *Deceptus sum at non defatigatus,* es hat mir zwar gefehlet/ ich bin sein aber noch nicht müde gemacht. Vellejus 2. cap. 72 *fraude deceptus.*

¶ Deceptio, actus decipiendi, Betrug. Vitruvius lib. 2. cap. 8 sub fin. *quoniam impendentis loci deceptio cogit.* Quod ostendit antiquum vocabulum esse, quamvis non crebro usurpatum. Augustinus Confession. lib. 8 cap. 2, *Philosophorum scripta plena fallaciarum & deceptionum.* Idem de Civ. Dei lib. 22. cap. 22 *deceptiones & mendacia.* Martianus Capella sub finem lib. 4 in metro:

quæ sunt fraude multa consita,
Queis falsa captos circuit deceptio.

¶ Deceptor, ein Betrieger. Seneca Thyeste v. 139 *Proditus occidit Deceptor domini Myrtilus.* Tertullian. adv. Prax. cap. 11 *deceptor fidei.* Augustin. Serm. 67 *Deceptorem sequi, quam Deum, maluisti.*

¶ Deceptorius. Idem Augustinus epist. 255 ad Macrobium, *deceptoria laude falli.*

¶ Deceptrix. Lactant. Epitom. cap. 6. extr. *Perniciosa est ac deceptrix adulatio.* Alcimus Avitus lib. 3. v. 111

Nec contenta tuo deceptrix fœmina casu.

Eleganter id nominis Fortunæ Mantuanus apposuit Carmine de Pugna Virtutis & Fortunæ:

Desine deceptrix hominum Fortuna minari.

¶ Decipula, æ, eine Falle. Sidon. Apollinaris 8. epist. 10. *decipula male blandientis eloquii.*

¶ Deci-

¶ Decipulum, idem. Usus Apulejus lib. 8. post principium: *nactus fraudium opportunum decipulum.* & lib. 10. *fraudis extremæ lapsa decipulo*, ut ex MSS. Pricæus emendavit. A

¶ Disceptare, streiten / zancken / disputieren. ut *disceptare controversiam*, Cic. Tusc. 4. cap. 3. in einer Sache handeln. *Armis de jure publico disceptare*, id est, decertare, Cic. 4. epist. 4. *Disceptare armis de controversiis*, streitige Händel mit Gewalt unternehmen / Cæs. Civ. 3. cap. 107. ¶ 2. *Disceptare caussam*, judicare sive cognoscere est, erörtern. Cicero Orat. pro Dejotaro pr. *Hanc C. Cæsar caussam si in foro dicerem, eodem audiente & disceptante te* &c.

¶ Disceptator est rei sententiæque moderator, auctore Cicerone Partit. cap. 3. ein Schiedsmann / ut *Disceptator de pace*, Valer. Max. lib. 2. cap. 10, 4. quem vulgo Mediatorem dicunt. Livius lib. 35. cap. 45 *Reconciliatore pacis & disceptatore de iis, quæ in controversia cum P. R. essent, utendum censebat.* Apulejus Florid. 2. *disceptator atque arbiter.*

¶ Disceptatrix, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 28. *Dialecticam inventam esse dicitis veri & falsi quasi disceptatricem & judicem*, die was recht und unrecht ist / unterscheidet und urtheilet.

¶ Disceptatio, Streitigkeit. ut *Caussa in disceptatione versatur*, die Sache ist noch streitig / Cic. pro Dejotaro cap. 2.

¶ Disceptatiuncula, Gell. 20. cap. ult. quæ aliis Præfatio est: *tempus ad colligendas memoriarum disceptatiunculas conferre.* B

¶ Excipere, auffnehmen / auffsahen / aufffchreiben: Apul. lib. 1. A. A. *Sanguinis eruptionem utercuIo admoto excipit diligenter.* Cicer. pro Plancio cap. 23 *Maledicto nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur*, es wird nichts so leicht gesagt / auch nichts so bald aufgefangen / als ein Scheltwort. Suetonius Cæsare cap. 14 *Ut Dec. Silanum Cos. non piguerit sententiam suam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, velut gravius atque ipse sensisset, exceptam.* Als wäre sie übeler auffgenommen / als ers gemeinet. *Excipere vulnus*, pro accipere, idem dixit Augusto cap. 20. *Excipere labores*, Cic. de Clar. Or. cap. 69. *Excipere fortunam, subire vim atque injuriam*, Idem de Prov. Conf. cap. 17. ¶ 2. Excipere, ausnehmen. Cic. ad Q. Frat. lib. 1. ep. 1, *Omnes ita de tuâ virtute commemorant, ut in summus tuis laudibus unam excipiant iracundiam.* Idem ante paullo, eadem epistola 1. *Cum lex nominatim exciperet, ut liceret* &c. Tacitus Agricol. cap. 15 *Nihil jam cupiditati, nihil libidini exceptum.* ¶ 3. Ponitur & pro recipere, auffnehmen. Cæsar lib. 3. de Bell. Civili cap. 11. *Qui omnes scaphis excepti refugerent.* Et cap. 101. *Sed Cassius scaphâ exceptus refugit.* ¶ 4. Sed & hospites & invitati, sicut *accipi*, ita *excipi* etiam, dicuntur. Seneca Epist. 21 *Hic hospes te polentâ excipiet.* Tacitus de Germania cap. 21 *Convictibus & hospitiis non alia gens effusius indulget. Quemcunque mortalium arcere tecto nefas habetur: pro fortuna quisque apparatis epulis excipit.* Er tractiret und bewirthet sie nach seinem Vermögen. C ¶ 5. Est & Venatorium verbum; cùm ferro sistitur fera atque conficitur. Horatius lib. 3. Carm. Od. 12

Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege cervos jaculari, &
Celere alto latitantem fruticeto excipere aprum.

Seneca lib. 1. de Irâ cap. 11 *An tu putas venatorem irasci feris, vel cum & fugientes persequitur, & venientes excipit?* Spartianus Caracallâ cap. 5, *Excepit apros frequenter, contra leonem etiam stetit. Excepit*; venabulo puta. Ita enim integra fit Oratio. Seneca de Providentiâ cap. 2, *Nobis interdum voluptati est, si adolescens constantis animi irruentem feram venabulo excipit*, einen Fang geben. ¶ 6. Est & incautos & imprudentes ex inopinato opprimere & capere, aufffangen. Cæsar, sive Hirtius potius de bello Gallico lib. 8. cap. 6, *Equitum turmas dimittit in omnes partes ad aliquos excipiendos, ex quibus hostium consilia cognosceret.* Idem lib. 3. de Bello Civili cap. 38, *Duas hostium turmas nacti exceperunt.* Haben sie ertappet / oder angetroffen / und gefangen. Ita idem sæpius, & Curtius, & alii. Cicero quoque lib. 7. ad Atticum Epist. 21, *De Pompejo scio nihil: eumque nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto.* Celsus Præf. *Viator à latronibus exceptus.* Virgilius Ecl. 3. v. 18 D

Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum
Excipere insidiis?

Id est, *dolo capere*, ut Servius interpretatur: sive per insidias capere. ¶ 7. Similiter qui auscultant clanculum & aliorum captant sermones & sublegunt furto, dicuntur *excipere.* Cicero pro Dejotaro cap. 9 *Mittebat, qui rumores Africanos exciperent, & celeriter ad se referrent* Tacitus 3. Histor. cap. 73 *Fuere qui excepto Vitellianorum signo* (Losung) *quo intra se noscebantur, ultrò rogantes respondentesve, audaciam pro latebrâ haberent.* ¶ 8. Excipere est *sequi*, folgen. ut Cic. pro Sextio cap. 68, *Herculis vitam & virtutem immortalitas excepisse dicitur.* Livius 2. cap. 61. pr. *Turbulentior inde annus excepit.* ¶ 9. *Excipere* pro *extrahere* Nonius interpretatur, & accipit in illo Ciceronis de Republ. lib. 4, *Quòd insepultos reliquissent eos, quos ex mari, propter vim tempestatis, excipere non potuissent; innocentes necaverit.* Et ita τῷ *exceptare* idem usus, de quo paullo post.

¶ Exceptio, ein Auszug / Cicero 6. epistol. 5, *Quotiescunque filium tuum video, polliceor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis*, nehme weder Müh / oder Geschäffte / oder einige Zeit aus.

¶ Exceptiuncula, diminut. Seneca epist. 20 *Licet illam exceptiunculam non adjicias, ut rectum sit, quod velis.*

¶ Exceptor. Vita & Passio S. Genesii, quæ epistolis Paullini subjungitur, n. 2. *Cum ante tribunal exceptoris fungeretur officio.* Est autem, qui dictata excipit. Der nachschreibet. Gregorius M. prologo Homiliarum in Evangelia: *Sicut a me diversis temporibus dictæ sunt: ita quoque sunt ab exceptoribus in codicibus affixæ.* Et Augustinus epist. 152 ad populum factionis Donatianæ: *ut notarii bini cum exceptoribus judicis alternarent.* Mentionem quoque *exceptoris* Ulpianus fecit Lege 19. § penult. D. Locati conducti: & Lege 5. Cod. de prox. sacr. scrin. *exceptores* in scriniorum officiis numerantur.

¶ Exceptorium. Vet. Gloss. Ἐκδοχεῖον, *exceptorium, excipulum, conceptaculum.*

¶ Exceptare, extrahere capiendo: Sicut τῷ *excipere* etiam usus Cicero est, auctore Nonio, de quo paullo ante. Cic. in Paradox. 5. cap. 2, *Barbatulos mullos exceptare de piscinâ*, aus dem Teiche fangen / heraus langen. ¶ 2. Ab alio quid in se recipere. Silius lib. 9. v. 368

per pectora sævas.
Exceptat mortes.

¶ Exceptaculum. Tertullianus de Spectac. cap. 2. *Non sumsimus*, [i. e. accepimus] *aures ad exceptaculum maliloquii.*

¶ Exceptitium, quod excipitur, apud Plinium 18. cap. 11. *quæ in cribro remansit, exceptitia appellatur.*

¶ Excipulum, ἐκδοχεῖον, ein Faß das man untersetzet / Zapffen-Faß. Plin. lib. 9. cap. 22 de Benaco lacu & transmisso Mincio fluvio: *in excipulis ejus fluminis, ob hoc ipsum fabricatis*, &c. Add. Gloss. in *Exceptorium.*

¶ Incipere, ordiri, inchoare, anfahen. Ausonius Epigr. 81

Incipe: dimidium facti est cœpisse.

Cic. Offic. 1. cap. 37, *Ut incipiendi ratio fuerit, ita sit desinendi modus.* Wie der Anfang wird gewesen seyn / so soll auch der Beschluß seyn. Terent. Andr. a. 3. sc. 3. v. 7 *Amicitia quæ incepta à parvis cum ætate accrevit simul.*

¶ Inceptio. Unterfangung / Beginnen. Cicer. 4. Acad. c. 38. *Præclari operis inceptio*, ein Anfang oder Anheben eines rühmlichen Wercks. Terent. Andr. a. 1. sc. 3. v. 13

Audire eorum est operæ pretium audaciam:
Nam inceptio est amentium, non amantium.

INCEPTIO: id est, hoc quod inceperunt: quod instituerunt facere. Infra scen. 5. princ. statim *Inceptum* vocat. Apulejus Apolog. p. 317 *inceptio patrociniorum.*

¶ Inceptum, was man ausrichtet oder fürnimt. *Absistere incepto*, Livius 31. c. 26. *Incepto desistere*, Virg. Æn. 1. v. 37 von seinem Fürnehmen abstehen oder ablassen.

¶ Inceptor: Terent. Eun. act. 5. sc. 9. v. 4

O Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector.

Ubi Donatus: *Invenire, sapientis est: incipere, audacis: perficere, constantis: ergò perfecta laudatio est.* Sic *Carminis inceptor mihi Jupiter*, id est, auctor, à quo auspicium sumitur, apud Avienum principio Arateor.

¶ Inceps Festus interpretatur *deinceps*, quod inde compositum est. Sed etiam adjective invenitur. Apulejus 3. Florid. *de incipiti die perrecturum.*

¶ Inceptare, frequentativum, ut, *Inceptare facinus*, Terent. Heaut. a. 3. sc. 3. v. 39 sich einer kühnen That unterstehen. Idem Andr. 5. sc. 4, 22. *Fabulam inceptat*, er hebt ein Mährlein an. Idem Eun. act. 6. sc. 8. *Quid inceptas Thraso?* Ubi Donatus: INCIPERE, inquit, *magnorum facinorum est audacia.* Et alibi: FACIMUS ait *mediocria*; INCIPIMUS *ingentia.* Plane ut nos coarguentes, qui periculosa & ardua audent, dicimus: Was fähest du doch an?

¶ Intercipere, aufffangen / für dem Maule hinweg nehmen. Terent. Eun. act. 1. sc. 1. extr. *quod nos capere oportet, hæc intercipit.* ¶ 2. Sed *intercipere iter*, einem den Weg verlegen. Curtius 4. cap. 2. n. 9. *Præceps in salum murus pedestre interceperat iter.* (Livio 6. cap. 9 id est *intersæptis itineribus*, ut Frobenius, Gruterus, Gronovius ediderunt, pro quo in Aldi Veneta, & huic æquali, Scheferi Moguntina, est *interceptis itineribus.*) *Intercipere literas*, Brieffe aufffangen / Cassius Ciceroni 12. ep. 12. *Intercipere pecuniam*, unterschlagen / Sueton. Domit. cap. 17. ¶ 3. Intercipere etiam excipere, sive incautum opprimere ac interficere est. Suetonius Augusto cap. 14 *Circa Perusium autem murum sacrificans pene interceptus est à manu gladiatorum, quæ oppido eruperat.* Sic *intercipere exercitus* est præoccupare & fundere atque delere. Tacitus Agricolâ cap. 5, *Trucidati veterani, incensæ coloniæ, intercepti exercitus*, id est, deleti. Nepos Iphicrate: *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit*, MORAM LACEDAEMONIORVM i. e. morantes Lacedæmonios & bellum trahentes oppressit & fudit. Donatus enim

INTERCIPERE, quasi totum capere interpretatur. Plin. 10. epist. 50 *intercepto rege mortalitate.* A

¶ Interceptor, der etwas unternimt / ut, *Interceptor litis alienæ*, apud Livium lib. 3. extr. *prædæ*, lib. 4. cap. 50. *donativi*, Tac. Hist. 3. cap. 10.

¶ Interceptio. Cic. pro Cluent. cap. 60. *Interceptio poculi*, quod veneno infectum alteri aliquis daturus erat.

¶ Occipere, incipere, anfangen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 52. *Accepit conditionem, dein quæstum occipit*, fähet das Handwerck an. Idem in Adelph. a. 3. scen. 1. v. 2 *Dolores mei tum occipiunt primum*, die rechten Wehtage gehen allererst an.

¶ Percipere, einnehmen / ut, *Fructus uberrimos ex fundo percipere*, sehr viel Früchte einsamlen. Cicer. de Senect. cap. 8. *Nunquam in agro majora opera fiunt, non serendis, non percipiendis fructibus, non condendis.* ¶ 2. Item, begreiffen / verstehen / ut Cic. de Orat. lib. 1. cap. 51. *Philosophia oratori necessariò percipienda est*, ein Orator muß die Philosophi nothwendig studieren. *Percipere voluptatem* 1. de Fin. cap. 11. *luctus, dolores, miserias*, lib. 13. ep. 1. Sic Terent. Eun. act. 5. sc. 6. pr. *Neque agri neque urbis odium me unquam percipit.* Ich werde weder des Feldes noch der Stadt müde oder überdrüßig. *Percipit*, quasi totum capit, ut penitus occupat, ita ut vel urbanam vitam planè detester & fugiam aversus, vel rusticam. Plautus Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 66. B

Nam mihi horror membra misero percipit dictis suis.

Lucretius lib. 5. v. 603

Est etiam quoque, uti non magno solis ab igni
Aëra percipiat calidis fervoribus ardor.

¶ Perceptio, ut *Perceptio frugum*, Cic. 2. Offic. cap. 3. Die Einnahm / der Genieß. ¶ 2. Item der Verstand. Cicero Acad. lib. 1. cap. 12. *Turpe est cognitioni & perceptioni, assertionem approbationemque præcurrere*, einem Dinge Beyfall geben / ehe denn man es eingenommen / und verstanden hat.

¶ Perceptor, qui percipit. Augustinus Soliloquio 1. cap. 1 extr. *Jubeas me esse perfectum amatorem perceptoremque sapientiæ tuæ.*

¶ Præcipere, *præoccupare, antecapere*, zuvor einnehmen / zuvor bedencken / zuvor erlauffen. *Præcipere fata, mortem veneno*, Flor. lib. 3. cap. 9. Lib. 4 cap. 12 dixit. Cic. Offic. 2. cap. 23 *Ingenii magni est, præcipere cogitatione futura*, zukünfftige Dinge mit Gedancken vor der Zeit begreiffen / gehöret einem hohen Verstande zu. Tacitus Hist. 3. cap. 15 *Antonius festinato prælio victoriam præcepit.* ¶ 2. Est & præcipere monstrare, docere, quid faciendum discendumve sit, & magistrorum proprium est, qui inde & *Præceptores* appellati. Horatius lib. 1. Ode 24. C

— — Præcipe lugubres
Cantus Melpomene.

Alloquitur enim Poëta Musam, ut magistram canendi. Idem lib. 2. Sat. 2. principio:

Nec meus hic sermo est, sed quem præcepit Ofellus:

id est, quem me Ofellus docuit. Et in Epist. ad Pisones de Arte P. v. 335

Quicquid præcipies, esto brevis: citò dicta
Percipiant animi dociles teneantque fideles.

Plin. Paneg. Trajani cap. 15 *Jam tunc præmonente fortunâ, ut diu penitusque perdisceres, quæ mox præcipere deberes.* Columella lib. 10. Præfat. *Quare cultus hortorum, quoniam & fructus magis in usu est, diligentiùs nobis, quàm tradiderunt majores, præcipiendus est.* Hinc & ¶ 3. *Præcipere* absolutè est magistrum, doctorem, seu præceptorem esse. Suetonius Nerone cap. 7. *Ferunt Senecam proximâ nocte visum sibi per quietem C. Cæsari præcipere.* Idem de illustr. Grammaticis cap. 16, quo de Quinto Cæcilio exponit: *Scholam aperuit: sed ita ut paucis, & tantum adolescentibus, præciperet.* ¶ 4. Inde ad alios quosvis transfertur, qui aliquid mandant, & faciendum monent ac monstrant. Nepos Themistocle: *Reliqui Legati ut tum exirent, cum satis altitudo muri exstructa videretur, præcepit.* Cicero 3. in Catilinam cap. 5 *Orare, ut idem illi facerent, quæ Legati præcepissent.* D

¶ Præceptor, ein Lehrer / Unterweiser / Zuchtmeister. Cicero in Philipp. 2. cap. 6, *Hunc tu auctorem & præceptorem omnium consiliorum totiusque vitæ debuisses habere.* Juvenal. Satyr. 7. vers. 209

Di Præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco.

Sic Alexander dicebat, *se Aristoteli præceptori non minùs debere quam patri, quod à patre vivendi, à præceptore benè vivendi initium accepisset*, ὡς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, διὰ τοῦτον δὲ καλῶς ζῶν, Plutarchus in Vita Alex. fol. 668. Rursus Juvenal. Satyr. 7. v. 230

Ut præceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omnes
Tanquam ungues digitosque suos.

Construitur etiam cum Gerundio, ut *præceptor vivendi*, id est morum magister. Cicero lib. 1. de Invent. cap. 25 *quos habuerit artium liberalium magistros, quos vivendi præceptores.*

¶ Præceptrix, fœm. Cic. 1. de Fin. cap. 13 *Sapientia præceptrice in tranquillitate vivi potest.* Vitruvius 10. cap. 1. *præceptrice & magistra mundi versatione omnis machinatio instituta est.*

¶ Præceptio, actus præcipiendi. Cicero 1. Offic. cap. 2. *propria est ea præceptio Stoicorum.* Et 1. Nat. Deor. cap. 31 *lex est recti præceptio, pravique depulsio.*

¶ Præceptum, traditio, disciplina, eine Lehre. *Tradere præcepta, dare præcepta*, Unterricht thun. Cicero de Fin. 5. cap. 4 *Disserendi ab iisdem præcepta sunt tradita.* Et 2. de Orat cap. 36 *Philosophi nulla dant præcepta dicendi.* Horat. 2. Epist. 1. v. 128

Mox etiam pectus præceptis format amicis.

¶ 2. Mandatum, jussum, imperium: Befehl / Ordre. Virgilius 9. Æn. v. 45

Objiciunt portas tamen & præcepta facessunt.

Nepos Eumene cap. 9 *Quibus imperatum erat, diligenter præcepta curant.* Tacitus Agricola cap. 37 *Transvectæque præcepto Ducis equitum alæ.*

¶ Recipere, wieder erlangen / wieder zu sich nehmen / ut *Tarentum recipere*, Cic. de Orat. 2. c. 67. *Res amissas recipere*, Liv. 3. cap. 63. ¶ 2. *Recipere in amicitiam, familiaritatem, gratiam, fidem*, auffnehmen. Cicero 2. Philipp. cap. 32 *hunc in familiaritatem libentissime recipiebat.* Et Fam. Epist. 13, 19. *Lysonem in fidem necessitudinemque tuam recipias.* Pro Rabir. Post. cap. 8. *quem ex tantis inimicitiis receptum in gratiam summo studio defenderim.* Terent. Eun. act. 5. sc. 8. v. 54 *Recipite me in vestrum gregem*, laßt mich euren Gesellen seyn. ¶ 3. *Recipere se aliquo*, est conferre se aliquo: ut, *Domum se recipere*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 4. v. 7. nach Hauß gehen. Sic & *in urbem*. Cic. lib. 5. ad Attic. ep. 20 *ipse me Laodiceam recipiebam.* ¶ 4. *Recipere*, militare verbum, pedem referre, sich zurück halten / sich retiriren. Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 25 *Tandem vulneribus defessi, & pedem referre, & quod mons suberat circiter CIↃ passuum, eo se recipere cœperunt.* Et mox: *qui in montem sese receperant.* Idem lib. 3. de Bello Civili cap. 45. *Non recusare se* (Pompejus dicebat) *quin nullius usus Imperator existimaretur, si sine maximo detrimento legiones Cæsaris sese recepissent inde, quo temere essent progressæ.* Et cap. seq. *Nostri verò, qui satis habebant sine detrimento discedere, cum plurimis interfectis, V. omninò suorum amissis, quietissime se receperunt.* ¶ 5. Est & antiquum Juris verbum, & idem est, quod *Excipere*, ausnehmen und bedingen. Plautus Trin. act. 1. sc. 2. v. 157

Porticulum hoc recepit, cum ædes vendidit.

Hat das Hinterhäuslein ausgezogen und ihme zur Wohnung vorbehalten / als er das Haus verkaufft. Vide Nonium in *Recipere*: & Gellium lib 16. cap. 6. & infra *Ruta Cæsa*, in *Rua*.

¶ 6. *Recipere se ad bonam, meliorem, frugem*, Cic. pro Cælio cap. 12. fromm werden / sich bessern. Est autem proverbialis locutio, ut ipse Cicero c. l. indicat. *Equidem multos*, inquit, *& vidi & audivi, qui totam adolescentiam voluptatibus dedidissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam*, VT DICITVR, *recepisse.* ¶ 7. *Recipere*, promittere cum obligatione. Terentius Phorm. a. 5. sc. 7. v. 9 *An verebamini, ne non id facerem, quod recepissem semel?* Hattet ihr Sorge ich möchte das nicht thun / das ich mich einmahl erboten hätte? Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 17. *Recipio vobis, celeriter me negotium ex sententiâ facturum*, ich sage euch zu / daß ich diesen Handel eures Gefallens wil ausrichten. ¶ 8. Item, promittere inque se, sive ad se recipere, zusagen und auf sich nehmen / gut darvor werden. *Tibi spondeo in meque recipio*, idem Cicero 13. epist. 17. Et Terent. Heaut. act. 5. sc. ult.

— — CLIT. Pater, omnia faciam; impera.
CH. Uxorem ut ducas. CLIT. Pater. CH. nihil audio. ME. ad me recipio:
Faciet. Dieses nehme ich uff mich / und wil verschaffen / daß er es zu wercke richte. ¶ 9. *Receptum est*, hoc est, usitatum est, Plin. 28. cap. 2. ¶ 10. Tandem notetur gladiatoria vox *Recipere ictum*, vel *ferrum*, de qua consulas Gronovium ad Senecæ Epist. 7. pag. 19.

¶ Receptum, idem quod promissum, Zusage / Versprechen. *Promissum & receptum intervertere*, seine Zusage umbstossen / Cic. 2. Philipp. cap. 32. *Promisso ac recepto suo satisfacere*, seinem Versprechen nachkommen / Verrinâ 7. cap. 53.

¶ Receptus, ipse recipiendi actus: das zurücke weichen / die Retirade. Cæsar 3. de Bello Civili cap 46 *Cæsar receptui suorum timens, crates ad extremum tumulum contra hostem proferri jussit.* Hinc *Receptui canere*, Cic. Phil. 12. cap. 3. zum Abzuge blasen. *Receptui signum dare* Curtius 4. cap. 6 dixit. ¶ 2. Est & *receptus* ipse locus, quo fit receptio. Plancus apud Ciceronem lib. 10. Epist. 11. *Animadverti, nullum alium receptum Antonium reliquiasque, quæ cum eo essent, habere, nisi in his partibus*, keinen andern Stand und Ort. *Dare receptum*, Retirade geben. Cæsar lib. 1. Bell. Civili cap. 82 *Si prælium committeretur, propinquitas castrorum celerem superatis ex fugâ receptum dabat.*

¶ Rece-

¶ Receptio. Plautus Asin. a. 5. sc. 2. v. 70 *Quid tibi huc receptio ad te est meum virum?* id est, Lambino interprete, quamobrem virum meum huc ad te recipis? Verbale nomen cum casu Verbi junxit.

¶ Receptor, qui recipit. der wieder bekömmt / oder aufnimmet. Tacitus Annal. 4, 23. n.3 *prædarum receptor.* Prudentius hymn. Epiphaniæ v. 144 *Moyses receptor civium.* Eutropius lib. 9 cap. 9 de Aureliano: *receptor Orientis Occidentisque.*

¶ Receptrix. Cicero Verrina 7. cap. 62 *Urbs furtorum receptrix,* Messanam Siciliæ intelligens. Apulejus de Mundo p. 66. *receptrix naturarum ad diversa tendentium.* Idem ad Asclep. sub initium: *terra omnium receptrix.*

¶ Receptorium, locus, quo nos recipimus. Speciatim Sidonio lib. 5. epist. 17 in templo vel ecclesia locus pro sacerdotibus: *Nuntiatum est, hora monente, progredi episcopum de receptorio.*

¶ Receptibilis, Augustinus lib. 5 de Trinit. c. 13, *nostra scientia amissibilis est & receptibilis.*

¶ Recepticius, qui receptus est. Cato apud Gellium 17. c. 6, *recepticium servum* vocat, qui interprete Gellio, venum datus, sed redhibitus ob aliquod vitium receptusque est; puta nequam, nullius pretii. Sed *Dos recepticia* Ulpiano est Lege 31 Dig. de mortis caussa don. § 2, *quam quis in mortem mulieris à marito stipulatur,* ut ipse explicat.

¶ Receptare, idem quod recipere. Tacit. Ann. 3. cap. 60 n. 2. *obærati adversum creditores receptabantur.* Virg. Æn. 10. v. 383

hastamque receptat
Ossibus hærentem. i. e. retrahit.

Terent. Hecyr. a. 5. sc. 1. v. 16 *meum receptas filium ad te,* du ziehest meinen Sohn an dich / hälst mir ihn vor.

¶ Receptator, idem qui Receptor. Cic. pro Mil. cap. 19. *ille latronum occultator & receptator locus.* Florus 3. c. 10. n. 9 de Rheno: *receptator hostium atque defensor.*

¶ Receptaculum, dahin man eine Zuflucht hat und etwas flüchtiget. Cicero Verrina 7. cap. 23, *Illud tibi oppidum receptaculum prædæ fuit,* in diese Stadt hastu geflüchtiget / was du geraubet hast. Sic *Animi receptaculum est corpus,* Herberge / Cic. Tusc. 1. cap. 22. Et Senec. Epist. 92. extr. *Ille divinus animus egressurus hominem, quo receptaculum suum conferatur, ignis illud exurat, an feræ distrahant, an terra contegat; non magis ad se judicat pertinere, quam secundas ad editum infantem.*

¶ Suscipere, auf sich laden / auf sich nehmen / unterstehen. Cicer. Offic. 3. cap. 2 *Onus grave suscipere.* Offic. 1. cap. 24 *Actiones periculosas suscipere,* gefährliche Sachen und Händel auff sich laden. *Suscipere bellum,* Krieg anfahen / Curt. 4. cap. 1. n. 12. *Suscipere alicujus caussam,* eines Sache vertreten / Cic. 12. epist. 24. ¶ 2. *Suscipere liberos, sobolem,* est procreare, Kinder zeugen. Cic. 5. epist. 16 de calamitosis reipub. temporibus: *Beatissimi sunt qui liberos non susceperunt.* Quæ forma loquendi inde nata est; quod recens editi infantes deponerentur in terrâ: quos si probasset, & educare decrevisset pater, levabat & suscipiebat. Unde & *Tollere liberos,* similiter procreare est; consequens pro antecedente. Vide infra in *Tollo.* ¶ Hinc Christiani etiam, *suscipere quem de fonte,* dicunt; qui in baptismo pro infantulo spondeant suscepto & elevato, die ein Kind aus der Tauffe heben: qui inde etiam *Susceptores* appellati sunt: Baten. Victor Uticensis de Persecutione Vandalica: *Hic* [Epiphadorus] *fuerat apud nos* [orthodoxos] *in Ecclesiâ Fausti baptisatus, quem Venerabilis Muritta Diaconus de alveo fontis susceperat.* Gregorius Papa lib. 4. Dial. cap. 32 *Quidam Curialis illic sacratissimo Paschali Sabbato, juvenculam cujusdam filiam in baptismate suscepit.* ¶ 3. Est & disputantium verbum, sicut *accipere,* de quo supra. Cicero 1. Tuscul. cap. 32. *Istos verò, qui, quod totâ in hac caussa difficilimum est, suscipiant, posse animum manere corpore vacantem.* Die das annehmen und zugeben &c.

¶ 4. Respondere. Virgil. lib. 6. v. 723 *Suscipit Anchises,* i. e. respondendi officium in se recipit. Et Apulejus lib. 5. p. 163 *Suscipit alia: Ego vero* &c. hoc est, Altera soror respondet, aut orditur dicere ad ea, quæ soror prius dissseruerat.

¶ Susceptus, qui suscipitur. ¶ 2 in Codice pro *Cliente* ponitur; quod in patroni tutelam suscipiatur. Usus & Ammianus lib. 17. cap. 20. ubi vide Lindebrogium pag. 70. Servius ad illud Aen. 6. v. 609

& fraus innexa clienti,

Vult, inquit, *intelligi prævaricatores, qui patroni sunt clientium, quos nunc SVSCEPTOS vocamus.* Adde VVowerum & Elmenhorst. ad Minuc. Felic. p 257. ed. Ouzel.

¶ Susceptor, qui suscipit. ¶ Non rarò qui clam hoc facit, & parum licite. Ita *Susceptores* dicuntur, qui aleæ, prohibitæ legibus, lusores recipiunt, & facultatem ludendi concedunt L. 1. §. 2. D. de aleatoribus. ¶ 2. *Susceptorem* Erasmus dixit, qui vulgò *Compater,* item *Patrinus* appellatur. Ein Bate. Ἀνάδεχος Dionysio Areopagitæ dicitur. Tertullianus de Baptismo cap. 18 *Sponsorem fidei:* Augustinus Epist. 25 *Offe-*

A *rentem* vocat, ut Vossius observat. Vide quæ proxime præcedunt.

¶ Susceptum, i. e. inceptum. Ovid. 11. Met. v. 201.

¶ Susceptio, ut, *Susceptio caussæ,* Cicero pro Muræn. c. 1. *laborum dolorumque susceptio,* Idem Acad. 1. cap. 6.

¶ Susceptare frequentativ. idem fere quod suscipere, sed rarioris usus. Apulejus sub fin. lib. 2. Metam. sub finem: *vicariam pro me lanienam susceptavit.* Idem lib. 11 sub fin. *tertiam teletam susceptare,* uti VVower. restituit, quem Jul. Flor. p. 394 sequutus est. Alii *suscitare.*

CĂPIS, idis, fœm. poculi genus, in sacris usitatum à capiendo dictum, ut Festus auctor est. Livius lib. 10. cap. 7. *Cum capide ac lituo victimam cædat.* Leges & apud Plinium lib. 37. cap. 2. Vide infra & *Capula.*

CĂPISTERIVM, vel cribrum est, vel aliud quiddam, quo semina expurgantur, apud Columell. lib. 2. cap. 9. *Semen quod exteritur, capisterio expurgare,* ein Sieb oder Mulde / darinn man den Saamen feget und reiniget.

Capistrum, vide *Caput.*

CAPĪTŌLIVM, arx Romana & templum in monte Tarpejo, vel Saturnio, à capite humano, ibi, cum extrueretur, invento, sic appellatum. Quanquam non desint; qui sic dictum volunt, à
B *capite Toli* cujusdam, ibidem sepulti. Omnium dæmonum consistorium vocat Herald. ad Arnob. lib. 6. pag. 234. Ejus Historiam breviter habes apud Tacitum 3. Histor. cap. 72. quam copiosius & justo ac peculiari Commentario Justus Rycquius Belga exsecutus est. Conf. Lips. in Admirand. lib. 3. cap. 5. & Sueton. cap. 30. & ibi Bernegg. Hinc & aliarum urbium magnifica Templa arcesque *Capitolii* nomen acceperunt. Sic *Capitolium Capuæ* Suetonius memorat Calig. cap. 57. ubi Casaubonum inspicias. *Augustodunense* Eumenius Rhetor. 5. *Tolosanum* apud Sidonium lib. 9 epist. ult. in Carmine v. 67. *Narbonense* apud eundem Carmine 23. v. 41. De Romani exstructione Livius lib. 1. Decad. 1 exponit. ¶ Poëtæ etiam pluraliter *Capitolia* de uno dicunt. Ovid. 1. Trist. el. 3. v. 29

Hanc [lunam] *ego suspiciens, & ab hac Capitolia cernens.*

Sidonius carmine Sapphico ultimæ Epistolarum subjecto:

De gradu summo Capitoliorum
Præcipitatum.

¶ Căpĭtōlīnus, ut, *Jupiter Capitolinus, Clivus Capitolinus,* Cic. pro Rabir. extr. *Capitolini ludi,* in honorem Jovis Capitolini pro servato Capitolio ab hostibus Gallis Senonibus instituti, & celebrati, Liv. lib. 5. cap. 50. Et *Ælia Capitolina,* in Jovis Capitolini honorem condita urbs Palæstinæ, in ruderibus ferme Hierosolymorum exstructa, apud Xiphilinum in Hadriano, &
C Ptolemæum lib. 8. cap. 4.

CAPNVS, herba, Latinè fumaria, vulgò fumus terræ, Erdrauch / Taubenkropff / wilde Rauten. Plin. 23. cap. 13.

CAPPA, litera Græca. *Duplex Cappa,* διπλοῦν κάππα, id est, malus vel malum, κακόν. *Tria cappa pessima,* τρία κάππα κάκιστα, videlicet *Cappadox, Cretensis & Cilix:* vel *Cornelius Sylla, Cornelius Cinna, Cornelius Lentulus,* vide Chiliad.

CAPPĂDŎCIA, æ, Καππαδοκία, *Asiæ* regio frumento & pecudibus abundans. Cic. 15. famil. ep. 4 *Exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem putavi.* Nomen à *Cappadoce* amne est: ante *Leucosyria* appellata, ut Plin. indicat lib. 6. cap. 3. Nepos in Datame: *Habuit provinciam Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri.*

¶ Cappădox, ŏcis: qui ex Cappadociâ est. Lucanus lib. 7. v. 225 *Cappadocum montana cohors.* Nobiles equitatu fuerunt olim; unde & *Equites Cappadoces* olim in comitatu Principum habiti; quod ad Suetonium Torrentius observat. Multa & inde venalia mancipia adducta Romam. Cicero post Reditum cap. 6. *Cappadocem modo abreptum de grege venalium ducens.* Meminit & Persius Sat. 6. extr. & Martialis lib. 6. epigr. 77. Sane Cappadoces tam servili ingenio fuisse Strabo lib. 12 refert, ut oblatam à Romanis libertatem recusaverint.

D ¶ Cappădŏcus, adject. *Cappădŏca gens: Cappadoca lactuca,* Plin. lib. 19 cap. 8. Et Martialis lib. 10. epigram. 76

Nec de Cappadocis eques catastis.

¶ Cappădŏcius, idem, ut *gemma Cappadocia,* Plin. 37. cap. 10.

CAPPĂRIS, fœmin. κάππαρις, frutex ejusque fructus, vulgò, Cappern. Columella lib. 10. v. 118

Capparis & tristes inulæ ferulæque minaces.

Martial lib. 3. Epigr. 77

Capparin & putri cepas alece natantes,
Et pulpam dubio de petasone voras.

Caprificus, vide *ficus.*

Caprimulgus, vide *caper.*

CAPRŌNAE, προκόμιον, jubæ sunt equorum in frontem propendentes, *dictæ quasi à capite pronæ,* der Schopffen / ut Festus interpretatur: Nonius quippe in genere *comas, quæ ante frontem sunt,* exponit; eoque producit Lucilii versus ex lib. 7. Satyr.

Aptari caput, atque comas fistitare capronas
Altas, frontibus immissas, ut mos fuit illis.

Sane & de homine dici, Apulejus in Floridis lib. 1 ostendit, de Apollinis facie loquens; *Promulsis Capronis antebentuli* (crines) *propenduli.* Elmenhorstius *capronei* legit. Vide & ejus Indicem. Vulgo *Antiæ*, krause Haarlocken.

CAPSA, Κάψα, κιβώλιον, ein Futter / ein Kasten / Kiste. Cicero Div. in Verr. cap. 16 *Si te semel ad meas capsas admisero.*

¶ Capsula. *Totos de capsulâ,* Seneca dixit, qui ita munditiæ student, ut ne minimum relinquant, quod ad sordes neglectumque intelligi possit. Ita nos de hujusmodi hominibus dicimus: als wenn sie aus dem Kästlein genommen wären. Locus est Epist. 115. pr. ubi vide Lipsium.

¶ Capsella, Ein Lädgen / Kistlein. Dimin. ex Capsa. Ulpian. Lege 12. § Conservandi, Dig. de Instruct. & instrum.

¶ Capsarius, servus, qui nobiliorum civium filiis in ludum euntibus libros in capsula deferebat, Buchträger. Ulpianus lege Collactaneus D. de manumiss. vindicta: CAPSARIVS, *id est, qui libros portat.* Suetonius in Nerone cap. 36 *Constat quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos.* Idem *librarium* appellat in Claudio cap. 35. *Serò enim ac vix remisit, ne fœminæ prætextatique pueri ac puellæ contrectarentur, & ne cujus comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur.* Quem enim Nerone *Pædagogum*, hic *comitem*; quem ibi *capsarium*, hic *librarium* vocat: à libris scilicet, quos portabat in capsa. ¶ 2. Idem quod scriniarius. Ein Kistenmacher / Tischler. Tarrundenus Paternus lib. 1. Militarium ita usus est. Vide Joach. Zehneri Nomencl. cap. 51. ¶ 3. Capsarii etiam, qui mercede, servandâ in balineis vestimenta suscipiunt, Lege 3 § 5. Dig. de off. præf. vigil.

¶ Capsăces, καψάκης, vasculum. Hieronym. epist. 10. ad Furiam, *capsaces olei*: & epist. 22 ad Eustoch. de cust. virg. cap. 14. *capsace completo.*

CĂPVA, æ, Καπύα & Καπύη, Stephano & Ptolemæo, urbs Campaniæ clarissima, *altera Roma*, ut eam vocat Cicero in Philipp. 12. cap. 3. quæ Hannibalem victorem luxu atque otio perdidit. Quanquam eam non sine consilio petiit; quod prudentissimus scriptor Polybius explicat lib. 3. cap. 91, quem operæ pretium erit videre. Condita fuit à Tuscis seu à Trojanis. Virgil. Æn. 10. vers. 145

Et Capys, hinc nomen Campanæ ducitur Urbi.

Hinc Lucanus lib. 2, 393. circumscripturus hanc Urbem

Mœnia Dardanii petiit Campana coloni.

¶ Capuānus, Καπυανός. Steph. Byzant. Vide ad eum Notas Holstenii.

CĂPVLA, diminutivum à *Capis*: poculi genus fuisse testatur Varro apud Nonium in *Armillum*: nec aliter ipse interpretatus Nonius est de generibus vasorum & poculorum. Varro lib. 4. de Lat. Linguâ: CAPVLAE à capiendo; *quod ansatæ, ut prehendi possint*, id est, *capi. Harum figuras in vasis sacris ligneas & fictiles antiquas etiam nunc videmus.* ¶ Videtur & vas liquoribus hauriendis sic appellatum, Eine Gelte: ein Schöpfftopff. Inde enim verbum

¶ Capulo, āre: id est, capulis deplere: mit der Schöpffgelte schöpffen / Cato, loco jam dicendo. Unde

¶ *Capulator* dicebatur, qui curabat & custodiebat oleum: quod inter præcipuas ejus partes esset, frequenter deplere oleum & ab amurcâ purgare, quæ oleo inimicissima est. Cato de re rust. cap. 64 *Oleum, si poteris, bis in die depleto.* &c. cap. 67. ubi custodis officia recenset: *Oleum frequenter capulent.* In cap. 66 tamen *Capulatorem* à *Custode* videtur distinguere. Nam *capulator* est, qui quod factores expresserint oleum, tollit & deplet. Qui tamen ibi non *capulas* nominat, quibus hauriatur seu depletur oleum; sed *Conchas.* Et ita Columella lib. 12. c. 50. *Conchæ ferreæ, quibus depletur oleum.* Qui ibidem & *Capulatoris* meminit his verbis, *Quod deinde primum defluxerit in rotundum labrum protinus Capulator depleat, & in fictilia labra, huic usui præparata defundat.*

CĂPVLVS, & *Capulum*, gladii manubrium est, à capiendo, das Hefft am Degen. Virgil. 2. Æn. v. 552

-- -- dextraque coruscum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.

Biß ans Hefft. Apul. lib. 1. Milef. *Per jugulum sinistrum capulo tenus gladium totum ei demergit.* ¶ 2. Capulus etiam dicitur arca lignea, in qua efferuntur mortui: quæ & *Sandapila* appellatur: ex Græco Κάπηλος, quod φάτνην seu præsepem significat, ut Salmasius nos ex Varrone docuit Exerc. Plin. f. 848 ed. poster.

¶ Capularis; ut *Capularis senex*, qui capulo sive arcæ sepulcrali proximus: der uff der Grube gehet. Apulejus Apolog. p. 317 *neque inceptio patrociniorum capulari seni congruisset.* [*Silicernium* Terentio appellatur Adelph. 4, 2. 48.] *Capulare cadaver*, Lucil. Vide Nonium, Fulgentium, Isidorum, grammaticos veteres, & adde Salmas. c. l.

CĂPVS, capi, & capo, ōnis, gallus castratus, ein Kaphan: quos ademta natura non solum cantillare, sed & gallinas inscendere, & adulterare quandoque scribit Elmenhorst. ad Apulej. p. 247.

A Inter delicias gulonum numerat Martial. lib. 13. cap. 63. 64. Ubi notandum antiquos à gallis candidis, qua esum, abstinuisse, quod Mensi essent sacri, & horarum nuncii. Vid. Eras. Chiliad. 1. Cent. 1. & Columell. lib. 8. cap. 2. Lotich. ad Petron. not. p. 303.

CĂPVT, ĭtis: sic appellatum, quod hinc initium sensus & nervi *capiant*, ut Varro ad Ciceronem scribit, observante Lactantio de Opificio Dei cap. 5. κεφαλή, das Haupt. Sacrum olim existimatum, quia per illud jurabant, & sternutationibus ab eo factis tanquam sacris genua flectebant. Comprobationes præterea capitis nutu confirmabant, quod & Homerus indicavit de Jove loquens:

Ἐι δ' ἄγε τοὶ κεφαλῇ ἐπινεύσομαι,

id est, *Capite tibi annuam*, Athenæus lib. 2. Sic contra abnuentes quassant caput. Schütteln das Haupt. Plautus Trinum. act. 5. sc. 2.

CA. *Sed sine me hoc abs te impetrare quod volo.*
CH. *quid id est?* CA. *Scies*
Si quid stulte fecit, ut ea missa facias omnia.
Quid quassas caput? CH. *cruciatur cor mihi.* CA.
Quidnam id est?
CH. *Cum ille ita est, ut esse nolo, id crucior, metuo, si tibi Denegem quod me oras.*

B *Caput jactare*, furiosorum est atque bacchantium. Catullus Carm. 64.

Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ.

Est autem Caput animi sedes, & rationis itemque virtutis ex mente Platonicorum. Lud. Vives ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 16. p. 59. Conf. Lambin. ad Horat. p. 136. 344. 345. *Capitis accusari, damnari, absolvi*: phrases usitatissimæ: ubi ad vocem *capitis* ablativum *crimine* subaudiunt. Pro *capitis damnari* dicunt etiam *capite damnari*, Tuscul. Quæst. 1. cap. 61. &c. ubi ablativus *crimine* locum non habet. In his talibus *caput* significat vitam; de quo mox plura. ¶ *Aperire caput*, das Haupt entblössen: quod illorum est, qui honorare alios volunt. Seneca Epist. 64, *Si Consulem videro aut Prætorem, omnia quibus honor haberi solet faciam: equo desiliam, caput adaperiam, semitâ cedam*, quod de iter facientibus dixit, ut Lipsius observavit de Amphitheatro cap 20. Aliàs enim Romani nudo sive detecto, ut Suetonius Cæsare cap. 22 vocat, erant: illudque non nisi delicati & molles, itemque ægroti operire solebant, ut idem ibidem Lipsius docet, quem vide. ¶ Obvolvere etiam caput solebant, qui latere vellent & fallere: vel ut vitarent periculum, vel ut pudori consulerent. Sic apud Petronium Ascyltos operit caput, cùm in lupanar se videt adductum. Et Ergasilus Plautinus Capt. act. 3. sc. 1 profligati pudoris adolescentes arguit, quod operto capite de foco ad lenones eant. Vide eundem & Mostell. act. 2. sc. 1. sub f. & sc. 2. v. 90. Idem Sueton. Cæsare cap.
C 58. Nerone cap. 48. Obnubere etiam caput in extremo casu constituti solebant. Suetonius Cæsare cap. 82 *Utque animadvertit undique se strictis pugionibus peti, togâ caput obvolvit.* Lucanus lib. 8. v. 613 de Pompejo sub ictu ferri posito:

-- -- ut vidit cominus enses
Involvit vultus: atque indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit.

¶ Converberare caput solebant in magna confusione animi, quin desperatione ipsa positi. Suetonius Nerone cap. 42. *Utque resipuit, veste discissa, capite converberato, actum de se pronunciavit.* Augustus impotentia doloris ex amissis legionibus concepti foribus illisit caput, ut Suetonius ejus Vitâ cap. 23 refert, ubi & vide Casaubonum. ¶ *Caput uno digito scabere*, mollitiei datum fuit. Vetus Poëta in Catalectis de Pompejo:

Fasciolis qui crura ligat, digito caput uno
Qui scabit, hunc credas quid sibi velle? virum.

Vide & Plutarchum in Cæsare pag. 709. Sed & illorum est scabere caput, qui in meditando se torquent. Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 70.

D *-- -- & in versu faciendo*
Sæpe caput scaberet, & vivos roderet ungues.

¶ *Capitis vacui esse*, est, dementem & stolidum esse: quippe cui sana ratio & sensus desit: Juvenal. Satyr. 15. v. 23 ¶ 2. Aliquando Caput ipsum hominem vocamus. Sic *charum caput: dulce caput* de amicis dicimus. *Plane hoc corruptum est caput*: Ergasilus Plautinus de seipso ait cognomine Comœdiâ, act. 1. sc. 1. v. 86. & addit statim, quasi interpretaturus:

Nequam homo es, Epidice, &c.

Horat. lib. 2. Sat. 1. v. 27

--- quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia.

Quot capitum, i. e. quot hominum. Virgil. Æneid. 5. v. 61.

Bina boum vobis Trojâ generatus Acestes
Dat numero capita in naves.

Id est, *duos boves*, Zwey Stücke. Sic *gregem XXX capitum* de Gallinaceo genere: *quinque & viginti capitum gregem* de pavonum Columella lib. 8. cap. 11 dixit, Einen Hauffen von 25. von 30. Köpffen. ¶. 3. Pro corpore seu vitâ etiam usurpatur. Horat. lib. 1. Ep. 1. v. 44

Quanto

Quanto devites animi capitisque labore.
Plautus Trin. act. 4. sc. 2. v. 119.
Cui, si capitis res siet, nummum nunquam credam plumbeum. Wann er ihm sein Leib und Leben darmit erretten könte/ wolte ich ihm nicht einen Heller leihen. Ita *Capitis res agitur:* Es trifft Leib und Leben an. Hinc Tiberius Gracchus, magnam turbam circa se habens, ob imminens vitæ periculum, idque, ut novum, mirarentur haud pauci, cum novæ rei caussam exponere non posset, manu caput tetigit: significans tuendi capitis, seu vitæ caussa id fieri. Narrat Plutarchus in Gracchis. *Capitis & famæ certamen habere cum aliquo*, Cicero in Offic. lib. 1. c. 12. ein Streit so Ehre/ Leib und Leben betrifft. Sic *caput & famam alterius defendere*, idem Acad. 4 c. 38. *Judicium capitis* Nepos Epaminonda cap. 8, 5. ¶ 4. *Caput* etiam dicitur, quod in quaque re primum est & à quo cætera veluti fluunt. Nam & fontium origines *Capita* dicuntur, de quo infra. Terentius Andr. act. 2. sc. 6. extr: *Hem, illic est huic rei caput;* ubi Donatus: CAPUT est *origo & summa uniuscujusque rei.* Plautus Asinaria act. 3. sc. 3. v. 137 *ego caput huic argento hodie fui reperiendo.* Cicero pro Flacco cap. 18 *Caput est omnium Græcorum concitandorum, qui cum accusatoribus sedet, Heraclides ille Temnites.* Terent. in Adelph. a. 4. sc. 2. v. 29. *Idem sensit quod ego, te esse huic rei caput*, er ist mit mir einer Meinung/ daß du dieses Spiel allein angerichtet habest. *A capite ordiri,* von vorn anfahen. *A primo capite usque ad extremum*, Cic. 2. Agrar. cap. 6. von Anfang biß zu Ende. ¶ 5. Sic & quod maximum præcipuumque est, *Caput* dicitur. Sic *Caput cœnæ*, quod Alexis etiam κεφαλὴν δείπνου vocat, dicebatur in cœnâ ferculum præcipuum atque primarium. Cic. 5. Tuscul. cap. 34. *Negavit se jure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum.* Mart. lib. 10. Ep. 31

-- -- nullus tibi quatuor emptis
Librarum Cœnæ pompa caputque fuit.

Cic. de Orat. lib. 2. c. 82. *Ad consilium de Rep. dandum, caput est, nosse Rempubl.* ist das fürnemste daß man &c. Sic alibi sæpe, *Quod caput est*, das das fürnemste ist. Et lib. 1. de Orat. c. 33 de comparanda facultate dicendi, *Caput est, quod, ut vere dicam, minime facimus, (est enim magni laboris, quem plerique fugimus) quàm plurimum scribere.* Tacitus 1. Annal. cap. 47 *Immotum fixumque Tiberio fuit non omittere caput rerum:* Id est, urbem Romam: ubi Imperii sedes; & *unde in omnia regimen*, sicut alibi describit. Histor. 2. cap. 32 *Italiam & caput rerum Urbem.* Idem 1. Hist. cap. 84 Senatum, *caput imperii* vocat. Nepos in Epam. extr: *Thebæ totius Græciæ caput.* i. e. urbs domina, princeps, imperans cæteris. Florus lib. 2. cap. 9 *Caput gentis Ambracia*, id est metropolis, regia. *Caput imperii*, princeps. Plin. lib. 4. Epist. 22. extr. *Ut in corporibus, sic in imperio, gravissimus morbus est, qui à capite diffunditur.* ¶ 6. Quin omnium rerum summitates, *capita* appellantur: Sic *Capita papaverum*, Flor. 1. c. 7. & *capita arborum, capita montium* &c. reperimus. ¶ 7. Capita etiam vocantur fontium fluminumque origines. Ulpianus L. 1. § 8. D. de aqua quotidiana & æstiva. CAPUT *aquæ illud est, unde aqua nascitur.* Horat. lib. 1. Od. 1

-- -- nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.

Lucretius lib. 6. v. 729

Fit quoque, uti pluviæ forsan magis ad caput ejus
Tempore eo fiant,

Loquitur de Nilo. Pompon. Mela lib. 3. cap. 2, *Rhenus ab Alpibus decidens prope à capite duos lacus efficit.* Et per translationem *fontes & capita legum*, Cic. 1. de Orat. cap. 44, ubi *capita* idem quod *fontes* sunt. Aliter accipienda hæc vox in illo loco Cæsaris est, lib. 4. de Bello Gall. cap. 10, cùm Rhenum *multis capitibus in Oceanum influere* scribit. ibi enim *capita*, ostia sunt. ¶ 8. *Caput*, etiam notat pecuniæ summam, quæ occupatur, ut fœnus sive usuræ inde redeant, quæ & *Sors* appellatur: ein Stamm/ ein Hauptstamm: ein Capital. Livius lib. 6. cap. 35 *Creati tribuni C. Licinius & L. Sestius promulgavere leges omnes adversus opes patriciorum, & pro commodis plebis: unam de* AERE ALIENO, *ut deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset, id, quod superesset, triennio æquis conditionibus persolveretur.* B. Ambrosius cap. 5 de Tobiâ: *Offertur pecunia creditori. Vix, inquit, exsolvis usuram; caput debes.* Ita & Græcis τὸ κεφάλαιον, sumitur. Artemidorus lib. 1. cap. 18 Καὶ γὰρ τὰ χρήματα κεφάλαια καλεῖται. Vide ibi Rigaltium. ¶ 9. *Caput* in decumis appellabatur frumenti summa, qua Decumani decumas civitatis alicujus coëmebant lucri faciendi caussa; ut Hotomannus apud Cicer. lib. 1. Accusat. in Verrem c. 4 explicat. ¶ 10. *Caput* quoque appellari antiquis videtur apiculus ulceris, quo humor concoctus in pus maturitatem suam prodit, & quærit fluere. Die Blüthe/ da das Geschwür seinen Ausfluß suchet. Ita Plinius *furunculum* (est ulceris genus extuberans) *caput facere* lib. 22 cap. 25. & lib. 26. cap. 12 dixit. ¶ 11. *Capita* quoque vocantur librorum summaria seu breviaria veteribus: nam sectiones eorum majores ita appellari, ut receptissimum hodie est, res est novitia, ut Vossius notat lib. 1. de vitiis Sermonis cap. 26. extr. V. & Heins. Aristarchi Sacri cap. 13. Vide & Prolegomena ejus in Exercitationes in Novum Testamentum: nec non Salmasii Prolegomena in Exercitationes Plinianas. In Legibus olim dicebantur *capita*, quæ hodie appellantur *paragraphi.* Quot enim quæstiones & caussas tractabat Lex, tot & capita habebat. Quod intelligere ex iis licebit, quæ JCti veteres Scriptoresque Gromatici de Aquiliæ Maniliæque legum capitibus allegant. ¶ *Capite censi* dicebantur tenuissimi quique in plebe Romana, quod nullo, & capite tantùm, aut certè perexiguo ære censebantur; quippe quorum extremus census æris CCCLXXX fuerit: Vide Dionys. Halicarn. lib. 4, 22. & Gellium lib. 16. cap. 10. Iidem & *Ærarii* dicti, de quibus supra.

¶ *Capitis deminutio* dicitur, & *maxima* quidem, quæ libertatem, civitatem, familiam adimit: *media*, quæ Civitatem atque familiam tantùm; *minima* autem, quæ solum familiæ adimit jus, cætera verò relinquit. Paulus JCtus Lege 11. Digest. de Capite minutis.

¶ Capital, tālis, ὁ καὶ ἡ ἄμπυξ, Linteum, quo sacrificantes utebantur. Varro: Ein Haupttüchlein so die Opffernden brauchten. ¶ 2. Facinus, quod capitis meretur supplicium. *Capital facere*, hoc est, facinus, quod capitis pœna luitur: ut rectè exponit Festus, a quo immerito discedit Nonius, cum capitis periculum ea voce signari tradit. Voss. Instit. Orat. lib. 4. cap. 12. pag. 221.

¶ Capitalis, & hoc Capitale. Sic *Capitale facinus* dicitur, quod vel capitis supplicium, vel Civitatis amissionem meretur. Eine peinliche That/ die da Hals oder Stadt verlustig ist. Cicer. in Verr. 4. cap. 39 *Rei capitalis reum facere*, einen auf den Hals anklagen. Et pro Rabir. Perd c. 9. *Admittere fraudem capitalem*, das man mit dem Schwerdt straffen solte. *Morbus capitalis*, gefährliche Kranckheit. Gellius lib. 16. cap. 13 *Ex capitali morbo revaluit.* Cicero de Senectute cap. 12 *Capitalis pestis corporis voluptas est*, Wollust ist des Leibes hochschädliche Seuche. Idem lib. 1. offic. c. 13. extr. *Totius injustitiæ nulla capitalior est, quàm eorum, qui tum, cum maximè fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur.* Sic *Capitalis oratio* apud Cic. lib. 2. de Offic. cap. 21 perniciosa reipublicæ est. ¶ 2. *Capitalis* & ingeniosum significat. Cic. de Philistio ad Q. Fratrem lib 2. epist. 12 *Siculus, ille capitalis, creber, acutus, brevis, pene pusillus Thucydides.* Ovid. lib. 3. Fast. v. 839

Nominis in dubio caussa est: capitale vocamus
Ingenium solers, ingeniosa dea est,

Vide Muretum lib. 2. Var. Lect. cap. 5.

¶ Capitaliter, auf Leib und Leben/ feindselig. ut *capitaliter lacessere apud centumviros*, Plinius lib. 1. Epist. 5. *Capitaliter animadvertere*, Veget. 2. cap. 22. *Capitaliter odisse*, Ammian. lib. 21. c. 32.

¶ Căpĭto, Căpĭtōnes, βαρυκέφαλοι, die da grosse Häupter haben. Cicero 1. de Nat. Deorum cap. 29, *Redeo ad Deos, ecquos, si non tam strabones, at pætulos esse arbitramur? ecquos nævum habere? ecquos silos, flaccos, frontones, capitones, quæ sunt in nobis?* ¶ 2. Aliter hoc vocabulo usus est Plautus Persâ act. 1. sc. 2. v. 8. ubi vide Interpp. ¶ 3. Est & piscis *Capito*, qui & *Cephalus*, ein Alet oder Zorn/ Gesn.

¶ Capitosus. Störrisch/ obstinatus, Italis usitatum verbum & medii ævi scriptoribus. Vide Car. du Fresne Glossarium, qui & ¶ *Capitose* adverbium tradit.

¶ Capitulum: diminutivum à *Caput.* Non rarò blanditiis inservit. Plautus Asinar. act. 2. sc. 4. *Scribam huic te capitulo hodie facturum satis pro injuria.* HUIC CAPITULO, id est, huic servulo. Terent. Eun. act. 3. sc. 3. vers. 25. *O capitulum lepidissimum.* ¶ 2. In columnis *capitulum* appellatur apex, qui scapo imponitur diversi generis, Corinthiaci, puta, Jonici, Dorici, Tuscani, & misti sive compositi. Lege Vitruvium lib. 3. cap. ult. & lib. 4. cap. 1. *Capitellum* Corippus vocat lib. 4. v. 59

Buxea populeis aptans capitella columnis.

¶ 3. Capitulum olim etiam dicebatur pars è capite Biblico antea lecto explicata. Hieronym. Apolog. ad Pammach. cap. 7. & convenienter ad talem lectionem dixerunt, *ire ad capitulum:* tandemque ipsum locum talibus interpretationibus Theologicis deputatum appellàrunt, domum capituli, das Capitel-Hauß. Hopfner. in Saxon. Evang. p. 598. ¶ 4. Capitulum, quod minus vulgò notum, etiam est ornamentum muliebre capitis. Barth ad Claudian. Mamert. pag. 347.

¶ Capitulatus, idem quod *capitatus*, apud Celsum lib. 8. cap. 1. & Plinium 17 cap. 21, *surculus capitulatus.*

¶ Capitulatim, id est, Summatim. Nepos in Catone: *Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta.* Plinius lib. 2. Histor. cap. 12. extr. *Nunc confessa de iisdem breviter atque capitulatim attingam.* Plinio Juniori *Carptim* & κατὰ κεφάλαια est lib. 5. Epist. 22. *Carptim* quod de copiâ deligatur atque excerpatur. Virgil. 1. Æn. v. 341

-- -- longa est injuria, longæ
Ambages, sed summa sequar fastigia rerum,

Id

Id est: *summatim exponam.* Nam *Summa fastigia,* sunt *summa,* κεφάλαια quæ Græci vocant: *Capitula* Latini.

¶ Recapitulare. Tertullian. lib. 5. adv. Marc. cap. 17. *ut ita dixerim, sicut verbum illud in Græco sonat, recapitulare, id est ad initium redigere vel ab initio recensere.* Et Augustinus de Civ. D. lib. 20. c. 14 *Recapitulando dicit, tanquam ad id rediens, quod prætererat.* Et ejusd. lib. c. 21 *Recapitulat ab initio.*

¶ Capitellum, aliud diminut. apud Plinium 24. c. 19 qui de ramorum summitatibus usus est. Das Häuptlein. Aliam & architectonicam notionem vide paullo ante in secunda significatione *Capituli* ex Corippo.

¶ Capītium; quod malè Nonius & Isidorus de tegmine capitis interpretantur. Potior nobis Varronis auctoritas: qui pectorale id facit, & non à *Capite*, sed *capiendo* dici putat. Ita enim lib. 4. de LL. scribit: *CAPITIUM ab eo quod capit pectus: id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit.* Facit huc & alius ejus locus e lib. 5. de Vitâ pop. Romani: *Neque id ab orbita matrumfam. institutum, quod eæ pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant.* Cur non habebant *capitia?* quia *aperto* sive *detecto pectore* agebant. Et mirum est, hæc verba pro sua *Capitii* interpretatione allegare Nonium, quæ nullam mentionem capitis faciant, & plane contra sint. B. Hieronymus Epist. 128. ad Fabiolam de vestitu Sacerdotum: *Reliqua*, inquit, *quatuor* (vestimenta, puta) *proprie Pontificum sunt: quorum primum est MEIL, id est, tunica talaris, tota hyacinthina, ex lateribus ejusdem coloris assutas habens manicas, & in superiori parte qua collo induitur, aperta, quod vulgò* capitium *vocant, oris firmissimis ex se textis, ne facile rumpatur.* In quibus verbis eam partem tunicæ *capitium* appellari putaverim, quà pectus præcingitur: nisi sic nominari existimabimus, quod vestimento caput det: sed prius mihi magis probatur.

¶ Capitatus, a, um: quod caput habet. Sic *porrus capitatus,* qui contra *sectivum* distinguitur; apud Columellam, Plinium, Palladium: qui in caput crescit, der einen Kopff bekömmt. *Clavus capitatus,* ein Nagel mit einem Kopff. *Vinea Capitata* Columellæ lib. 5. cap. 5 dicitur, ubi ita componuntur vites, ut in capita adolescant, non brachia.

¶ Capitatio, tributi genus, quod in capita tùm personarum, tùm pecudum indicitur. Kopffsteuer. Vide JCtos, & Lipsium in 1. Ann. Tacit. p. 48. & infra in *Tributum.* Adde Gellium lib. 16. cap. 10. Ulpianus 1. 3. D. de censibus, & qui peculiari libro de hàc materiâ scripsit Joh. Bapt. Vicecom. JCt. Mediolan. Conring. de Studiis liber. U. R. & C. p. 33. 34.

¶ A capite, & *Capistrum* est: capitis vinculum, quo jumenta adstringimus, ein Zaum oder Halffter. Varro lib. 2. R. R. c. 6 de anniculis pullis asinarum: *leniter capistris habent vinctos.* Virgilius 3. Georg. v. 399 de hædis:

Primaque ferratis præfigunt ora capistris.

¶ 2. Columella ad vincula etiam quibus allegantur vites, (damit der Wein gehefftet) traduxit. Nam lib. 4. cap. 20 ita scribit: *Cùm ad summum palum recta vitis extenta est, capistro constringitur.* Juven. Sat. 6. v. 43. *Martiale capistrum,* das eheliche Band.

¶ Capistro, are: *Capistrum induere:* Zäumen. Ovid. Heroid. epist. 2. v. 80.

Inque capistratis tygribus alta sedes.

¶ Item capistris alligare: Columella lib. 6. cap. 19. *Primis autem duobus statuminibus imponitur primùm jugum, ad quod jumenta capistrantur,* daran die Rosse geheffter werden.

¶ Incapistrare. Apul. lib. 11. *Cùm me malis incapistrasset erroribus Fortis.*

¶ Occiput pars capitis posterior, fronti opposita. Auson. de Occasione Epigram. 12

Occipite es calvo? ne tenear fugiens.

¶ Dicunt & Occipitium. Plaut. in Aul. a. 1. sc. 1. v. 25 *In occipitio oculos habere,* id est, versutum & circumspectum esse, verschmitzt und verschlagen seyn. Celsus lib. 4. cap. 2 *cucurbitulas temporibus & occipitio admovere.* Proverbium: *Frons occipitio prior est.* Vide *Frons.*

¶ Sinciput, anterior capitis pars: dictum quasi *semicaput*, ut Vossius Etymolog. ex Velio Longo tradit. Pareus Lex. Crit. negat anteriorem partem esse, sed potius *dimidium caput*, quasi *scinciput* a scindendo, esse contendit. ¶ 2. Item pars capitis porcini ad edendum parata, ein halber Schweinskopff / Plinius 8. c. 51. *sincipita verrina interdicta.* Et Persius Sat. 6, 70 *fissa fumosum sinciput aure.*

¶ Compositis denique à Caput annumerantur hæc adjectiva.

¶ Anceps, de quo vide supra.

¶ Biceps, mit zweyen Häuptern. Livius lib. 41. cap. 21 *In Vejenti agro biceps natus puer.*

¶ Triceps, dreyköpfig. Cicer. 1. Tusc. cap. 5, *Triceps apud inferos Cerberus.* Idem in Oratore c. 48 pr. *tricipitem, non tricapitem,* scilicet dicimus.

¶ Præceps, de quo vide infra.

CĂPYS, Capyos, Κάπυς, filius Assarici, Pater Anchisæ. Ovid. 4. Fast. v. 34. ¶ 2. Alius Æneæ socius, de quo Virgilius Æn. 2. v. 35 &c.

A CARACALLA, vestis Gallicæ genus, quod Bassianus Antoninus, Severi Imper. filius, & ipse denique Imperator, devexit Romam, & primum talare instituit, unde & *Caracalla* seu *Caracallus* appellatus est, ut Victor, & Spartianus in Vita cap. 9, tradunt. Vide Salmasium ad Spartianum.

CARBĂSUS, subtilissimi lintei genus, reperti primùm in Hispania, ut Plinius auctor est lib. 19. cap. 1. De genere, non satis convenit inter Grammaticos. Phocas Masculinum; sed Fœmininum Caper asserit. In Fœminino usus Lucretius lib. 6. v. 108

Carbasus ut quondam magnis intensa theatris.

In Plurali *Carbasa* in neutro dicimus, ut mox patebit: Ammianus *Carbasos* in Masculino dixit lib. 14. cap. 27. *à fundamento ipso carinæ ad summos usque carbasos.*

¶ Carbasa pro tenuissimis vestibus, quibus Indi amiciebantur, Curtius 8. c. 9, 24. & Lucanus lib. 3. v. 239 dixêre: Similiter Virgilius Æn. 8. v. 33. de Tiberino:

— — eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus.

¶ 2. Aliàs pro velis passim *Carbasus,* & *Carbasa* veniunt. Virg. 3. Æneid. v. 356.

— — auræ
B *Vela vocant, tumidoque inflatur Carbasus Austro.*

Deducere carbasa, die Segel niederlassen. Ovid. Met. 11, 477.

¶ Carbăseus, ex carbaso, von köstlichen Leinwand. Cicero 7. in Verr. cap. 12 *tabernacula carbaseis intenta velis.* Virgil. lib. 11. v. 776

— — chlamydemque sinusque crepantes
Carbaseos fulvo in nodum collegerat auro.

¶ Carbăsinus: Plinius 19. cap. 1. *carbasina vela in theatro.* & Apul. lib. 8. Milef. *Die sequenti variis coloribus indusiati & deformiter quisque formati facie cœnoso pigmento delitâ & oculis obunctis, graphice prodeunt mitellis & crocotis & carbasinis & bombycinis injecti.*

¶ Carbasineus, Varro apud Nonium.

CARBĂTĬNAE, genus calceamenti; de quo plura Politianus in Miscellaneis; ut locum Catulli Epigrammate in Victium adversus contaminatores asserat. Verba Poetæ sunt Carm. 99

Ista cum linguâ, si usus veniat tibi, possis
Culos, & crepidas lingere carbatinas.

In quibus quid velit, Scaliger optime explicat Castigationibus in Catullum hoc ipso loco. Schue aus ungegerbtem Leder.

CARBO, pruna extincta, eine geleschte Kole / Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 63 *Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est.* Sic *Carbo candens,* glüende Kole / apud Cicer. Off. 2. cap.
C 7. *Carbone notare,* est inter infelicia numerare, vel damnare. Contra *cretâ notare,* est inter auspicata & prospera reponere. *Carbonibus fores implere elogiorum,* Paßquillen an die Thür schlagen / Plaut. Merc. 2, 3. Amantium proprie, qui cum non reciperentur, titionibus famosum aliquod carmen ostio inscribebant. Vide quæ supra de candido calculo annotata sunt. *Thesaurus carbones erant,* der Schatz ist zu Kolen worden / Proverb. de expectatione frustrata. Lucianus Navigio: πάντα οἴχεται, καὶ ἄνθρακες σοι θησαυρὸς ἔσται. *Omnia evanescent, & carbones tibi thesaurus hic erit.* Phædrus Fab. 87

— — sed fato invido,
Carbonem ut ajunt, pro thesauro invenimus.

Carbones terminis subjici solitos Siculus Flaccus de condit. agrorum, & Augustinus lib. 21. de Civit. Dei cap. 4 testatur, ubi & caussam habes.

¶ Carbōnārius, Köler. *Carbonarius* [servus] Plaut. Casin. a. 2. sc. 8. v. 2.

¶ *Fornax carbonaria,* ein Milder / Meiler.

¶ Carbonaria, Kolhütten. *De calcariâ in carbonariam,* scilicet transire, vel descendere, est à conditione laboriosa & sordida una ad aliam devolvi, von einem Unglück in das ander gerathen. Usus eo ut proverbiali Tertullianus est de Carne Christi cap. 6. vid. supra in *Calx.*

D ¶ Carbunculus, diminut. ad Herenn. lib. 4. cap. 6. *Ipse a vicinis, cum testa ambulans, carbunculos corrogaret.* ¶ 2. Gemma, ein Karfunckelstein. Plin. 37 cap. 7. pr. *Principatum habent carbunculi, à similitudine ignium appellati.* ¶ 3. Et ulceris biliosi ac urentis genus. Vide Celsum lib. 5. c. 28. Ein Blutschwer / ein Pestilentzische Geschwer. ¶ 4. Item genus terræ, *quæ sole perfervet ita, ut radices satorum comburat,* sicut Varro describit lib. 1. de re rust. cap. 9. Hinc *Carbunculosus ager* Columellæ dictus lib. 3. cap. 11. extr. ¶ 5. Denique & *Adustio* seu *corruptio* adurens in herbis, vitibus & arboribus, *carbunculus* dicitur, seu

¶ Carbunculatio, wenn die jungen Gewächs vom Reiff beschädiget / und stehen / als wären sie versenget / à

¶ Carbunculare vel carbunculari, quod ejusmodi vitium contrahere est, apud Plinium 12. cap. 7. & lib. 18. c. 28.

¶ Carbunculosus, ut *ager carbunculosus.* Columell. lib. 3. cap. 11. extr. *arena carbunculosa,* Plin. 31. cap. 3. id est, plena lapillis rubris, tanquam carbunculis.

CARCER,

CARCER, custodia [nam & hoc pro carcere Cicero usus est] ein Gefängnüß. Dicitur à καρκαίρειν tremere & καρκαρος tremor. Nam, ut Livius lib. 1. refert, *Ancus Martius carcerem ad terrorem increscentis audaciæ mediâ urbe imminentem foro ædificavit.* Varroni est à coercendo. De custodibus carceris Ravard. lib. 2. Var. cap. 18. Rosin. Antiquit. Rom. lib. 9. cap. 31. *Conjici in carcerem. Emitti è carcere*, Cicer. pro Planc. cap. 12. Quod *carcere laxari* Claudianus dixit lib. 2. de Raptu v. 184. ¶ 2. Pro homine digno carcere, & est convitium apud Comicos, ut observat Donatus ad Terent. Phorm. act. 2. sc. 3. (in aliis 3) *Ain tandem, Carcer?* ¶ 3. Carcer, & usitatiùs Carceres in plur. Septa ex quibus emittebantur equi ad certamina & spectacula, Schrancken: ut, *equus carceribus dimissus*, apud Stat. 6. Theb. v. 522. & quod adagii instar apud Varronem est lib. 1. cap. 3. de Re Rust. *à carceribus ad metas.* Quanquam & singulari, in hâc significatione utantur Poëtæ. Virg. 3. Georg. v. 104

— — ruuntque effusi carcere currus.

Et Ovidius epist. 18 Leandri v. 166

Ut celer Eleo carcere missus equus.

Auctor ad Herenn. 4. cap. 3. *Intra carcerem stare* etiam dixit. Et quia carceres initium excurrendi erant; Hinc & ¶ 4. pro principio ponitur *Carcer*, sicut Calx pro fine: Cic. de Senect. extr. *Nec velim, quasi decurso spatio ad carceres à calce revocari.*

¶ Carcĕreus, ut *antrum carcereum* apud Prudent. 2. contra Symmachum v. 468. *Carcerea catena*, apud eund. hymno trium martyrum v. 16.

¶ Carceralis, idem, ut, *Carceralis cæcitas*, Prudent. in Vincentio v. 271. qui etiam post paullo v. 551 dixit:

Per vincla, flammas, ungulas,
Per carceralem stipitem.

¶ Carcĕrare, verbo usus Salvianus lib. 2. de Providentiâ est, cùm de pœnitente loqueretur: *jejunio*, inquit, *exagitur, ariditate siccatur, fletu effunditur, solitudine carceratur.*

¶ Carcerarius Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. *Facere quæstum carcerarium.* Sitzegeld nehmen.

CARCHEDONIVS, gemma de carbunculorum genere, ein Carcedonier / Plin. lib. 37. c. 5. & 7.

CARCHĒSIVM, poculi genus, Græcis notum, ut Macrobius ait lib. 5. Saturn. cap. 21. ein Pocal. Formam Macrobius d. l. ita describit: *Patera, ut ipsum nomen indicio est, planum ac patens est: Carchesium vero procerum, & circa mediam partem compressum, ansatum mediocriter, ansis a summo ad infimum pertinentibus.* Virgil. Æneid. 5. v. 77

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho.

Et Silius lib. 11. v. 300

ante omnes ductor honori
Nominis augusto libat carchesia ritu.

¶ 2. Carchesium etiam supremi mali pars est, sive foramen, per quod in summo malo funes trajiciuntur, das Segelloch / secundùm Nonium. Philip. Beroaldus Comment. ad Apuleji As. Aureum lib. 11. pag. 1050 ait: Summa pars veli navalis carchesium, inferior patera, media trachelon. A similitudine carchesii nautici dictum est poculum procerum, ansatum & circa mediam partem compressum, uti supra ex Macrobio descripsimus. Quod Plautus in Amphitruone scripsit pateram datam à Jove Alcumenæ pro Cœmeterio, id aureum fuisse carchesium Pherecydes tradidit. Vitruvius carchesia versatilia appellat, indicans non tam esse vela in navibus, quàm id quod in mali fastigio collocatum circumagitur. Lucanus lib. 5. v. 418

Hic [Aquilo ventus] *utinam summi curvet carchesia mali,*
Incumbatque furens.

¶ Est & *Carchesium* tractatoria machina apud Vitruvium lib. 10. cap. 5. vide Baldi Lexicon Vitruvianum.

CARCINETRON, herba, quæ & πολύγονον, Latine *sanguinaria* & *centinodia*, Plin. lib. 26. cap. 11. Vide *Calligonon* & *Polygonon*. Wegtritt.

CARCINIAS, gemma cancri marini colore, Plinio lib. 37. c. 11.

CARCINŌMA, Καρκίνωμα, der Krebs. Morbi genus, quod in superioribus partibus circa faciem, nares, aures, labra, mammas fœminarum &c. fieri solet: quod curationem non recipit, ut Celsus lib. 5. cap. ult. auctor est. Hinc Augustus Julias suas filiam & neptem contaminatas probris omnibus & plane extra emendationis spem positas, *vomicas & carcinomata sua* solebat vocare, ut auctor Suetonius est ejus vitâ cap. 65. Est a

¶ Carcinus, Καρκίνος, cancer. *In rebus pessimis & desperatis in honore est etiam carcinus*, in der Noth muß man auch ein gering Ding in Ehren halten. Vide Chiliad.

¶ Carcinōdes, καρκινώδης, vitium seu morbus serpens, ut Cancer, apud Celsum lib. 5. c. 18. n. 17, & Plin. lib. 20. c. 11.

CARDACES, militis Persici genus, forte & bellicosum quidem, [unde appellatum ita est; Persis enim, ut Strabo observat, *Carda* virile & bellicosum dicitur] sed admodùm furax. Nepos in Datame c. 8, *Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi CARDACES appellant.* Ita enim legendum est, non *Cardates*, ut vulgaris lectio habet, quod pluribus auctoritatibus Schottus approbavit.

A CARDĂMON, κάρδαμον, nasturtium, Kressen / *Ede Cardamon* vel *nasturtium*, proverbiale in stupidos & ignavos, apud Aristophanem, Ἔσθιε κάρδαμον. Vide Chiliad.

¶ Cardămōmum, καρδάμωμον, Cardamömlin. *Simile est amomo frutice & semine*, Plin. lib. 12. cap. 13. Vide *amomum*. Est enim à Cardamum & Amomum. Vide Voss. Etymologicon. *Cardamomum majus*, Paradieß-Körner.

CARDIA, Chersonesi in Thraciâ urbs, quæ & *Cardiopolis*, & tandem *Lysimachia* vocata; Stephano auctore. Patria Eumenis fuit, qui inde

¶ *Cardianus* Nepoti appellatus in Vita.

CARDIACVS, morbus, Celso lib. 3. c. 19 dicitur, qui καρδιακὴ, & καρδιαλγία Græcis appellatur: affectio nempe oris ventriculi, & corporis imbecillitas, stomacho languente, & sudore ex thorace cervicibus & capite prorumpente, eine Schwachheit im Eingange des Magens: Spiritus innati consumtio & languor, ventriculo conflictante cum sudoribus, wenn einem angst und bange wird ums Hertz. καρδίαν enim orificium ventriculi veteres dixêre. Suetonius in Claudio cap. 31 *dolorem stomachi: rosionem stomachi* Plinius lib. 20. cap. 14 vocat. Fit enim ab acri humore vellicante atque rodente.

B ¶ *Cardiaci* & appellantur, qui hoc morbo laborant: quibus maximè medicina a vino est: Plinius lib. 23. cap. 1. *Cardiacorum*, inquit, *morbo unicam spem in vino esse certum est.* Eò spectat Juvenalis illud Sat. 5. v. 31

Ipse capillato diffusum Consule potat
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.

Seneca Epist. 5. *Bibere, & sudare vita cardiaci est.* Neque enim morbi ejus vis potu vini magis, quàm sudore digeritur. Vid. Celsum lib. 3. cap. 19.

CARDO, ĭnis, propriè στρόφιγξ: quasi cor januæ in quo movetur, si Servium quidem audire volumus. Thür-Angel. Virg. 1. Æneid. v. 449

— — foribus cardo stridebat ahenis.

¶ 2. Hinc duo illa cæli puncta, meridiem & septentrionem, quæ πόλους Græci appellant, Latini *Cardines* dixerunt, quod circa illa vertatur cælum. Vitruvius lib. 9. cap. 7, *Uti septentriones circa axis cardinem versantes non occidunt, neque sub terram subeunt: sic & circa meridianum cardinem, qui est propter inclinationem mundi subjectus terræ sidera versabunda latentiaque non habent egressus orientes supra terram.* Quin terra ipsa appellata est *cardo*, quod circa eam verteretur cælum, velut circa centrum mundi. Apulejus de mundo post initium: *Mundus est ornata ordinatio, Dei munere, Deorum recta custodia: cujus* cardinem,

C *sic enim dixerim* centrum, *robustum & immobilem genitrix atque altrix animantium omnium habet tellus.* Et istam ob caussam Gromaticis quoque scriptoribus limes transversus in mensurâ agrorum, qui à meridie in Septentriones currit, à mundi cardine *Cardo* appellatur. Festus: *Decumanus appellatur limes, qui fit ab ortu solis ad occasum; alter ex transverso currens appellatur CARDO EX TRANSVERSO*, id est, à meridie in septentriones. Sed & altera duo puncta, quæ mundum rectâ lineâ æqualiter secant & dividunt, Oriens nimirum & Occidens, non rarò cardinum nomine veniunt: ut *Cardines* nihil aliud sint, quàm plagæ mundi. Lucanus lib. 5. v. 71

Hesperio tantum, quantum semotus Eoo
Cardine, Parnassus gemino petit æthera colle.

Sic idem *medium cardinem*, pro *meridie*: *occiduum* pro *occidente* dixit lib. 4. v. 672. & 673. Statius 7. Theb. v. 38. de Septentrione:

Atque illum Arctoæ labentem cardine portæ.

¶ 3. Cæterùm, quoniam in cardine vertitur janua; idcircò in omni re id, in quo momentum maximum positum; tùm maxima ejus gerendæ opportunitas, *cardo* vocatur. Virg. 1. Æn. v. 672

— — haud tanto cessabit cardine rerum.

D id est, *non poterit in tanta rerum opportunitate cessare*, ut Servius interpretatur. *Ut sit de proverbio tractum*, (ita idem pergit) *quod dicitur RES IN CARDINE EST, hoc est, in articulo.* Sic *cardinem litium*, pro controversiæ summa Quintil. dixit lib. 12. cap. 8.

¶ Cardĭnĕus, a, um: adject. Septimius apud Terentianum:

Stridula cui limina, cui cardinei tumultus.

¶ Cardinalis, Adject. Vitruv. 4. cap. 6. *Fores ita compinguntur, uti scapi cardinales fiant ex altitudine luminis totius duodecima parte.* Servius in Virg. Æn. 1. v. 131. de ventis Euro, Zephyro, *isti*, inquit, *sunt cardinales.* Adde Salmasium Exerc. Plin. f. 881, ubi etiam disputat, quando id nominis primoribus presbyteris & diaconis Urbis cœperit imponi.

¶ Cardinatus adject. vel particip. ejusdem fere notionis. Vitruvius lib. 10. cap. 21, *conjuncta capitibus transversario cardinato tigno, & altero mediano inter duos scapos cardinato, & laminis ferreis religato.*

¶ Intercardinatus. Vitruvius lib. 10. cap. 20 *Concludantur superne intercardinatis trabibus.*

CARDVVS, σκόλυμος, Distel / Carduus fullonum, Kartendistel. *Carduus altilis* strobilus est, Welsche Disteln / Strobel-Dorn.

Carduus beatæ Mariæ vulgo spina alba est, Marien-Distelit. *Carduus* verò *benedictus* vulgò, Cardebenedict / *Atractylis* est *hirsuta*. Virg. Georg. 1. v. 151

— — horreret in arvis Carduus.

Et Columella lib. 7. cap. 8 *flos agrestis cardui.*

¶ Carduetum, carduorum locus, Ort / da viel Disteln stehen. Pallad. lib. 4. cap. 9.

¶ Carduelis, Distelfinck / Distelvogel / Stiglitz / à voce ποικίλος Græcis est, à colorum varietate. Plin. lib. 10. cap. 42 *Minimæ avium carduelis.*

CARENUM, genus dulcis vini cocti, cum tertia pars musti coquendo perditur, duæ remanent. Vide Pallad. lib. 11. cap. 18. Augustinus lib. 2 de Moribus Manichæor. cap. 13 *Bibat mulsum, carenum passum & pomorum expressos succos.*

¶ Carenaria, vas, in quo carenum coquitur. Pallad. lib. 8. c. 7.

CAREO, carēre. Carere proprie est egere eo, quod habere velis: de quo Cicer. lib. 1. Tuscul. Q. cap. 36. Quod tamen auctores non servant. Sic enim Plautus *Carere febri* in Curculione act. 1. sc. 1. v. 17; & Cicero ad Atticum 10. Epist. 16. & ad Tironem ipsemet dixit. Sic *culpâ, invidiâ, odio carere*, similiter dici reperimus. Nec negat ibidem Cicero alio etiam modo *carere* dici, *cum aliquid non habeas, & non habere te sentias, etiamsi id facile patiare.* Quo pertinent ea, quæ paullò ante exempla adduximus. *Facile carere aliqua re*, id est, non admodum opus habere. Nepos Phocione cap. 1. qui & in Pelop. cap. 1. extr. *Carere patria*, de exule dixit. Quid quod & ad exsensa & inanimata prorsus hoc verbum transfertur. Ovidius 3. Metamorph. v. 226 *— — adituque carentia saxa.*

Horatius Epod. 16. v. 13

Quæque carent ventis & solibus ossa Quirini.

Sic Horat. 2. ode 8. *Divi morte carentes*, id est, immortales. Cicero pro Milone cap. 7. *Caruit foro postea Pompejus, caruit Senatu*, hat sich des Ausgehens enthalten. Sic *carere luce forensi* de clar. Orat. cap. 8. Idem post reditum ad Quirites cap. 1. *Amicitiæ quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quàm fruendo.* Adjunxit Genitivo hoc verbum semel Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 18

Præterquam tui carendum quod erat.

Sunt, qui ab hoc Verbo Supinum *cassum* effingunt, quibus Priscianus eatenus applaudit, ut *cassus* tanquam participium à Careo deducat lib. 9. p. 869. Verum præstat *cassus* in Nominibus numerare, quemadmodum ipse Priscianus lib. 11. p. 921 ait, *quibusdam* CASSUS *magis nomen esse videtur, ut* LASSUS; quia Futuro non *cassurus*, sed *cariturus* dixit Juvenalis Sat. 6, 39

cariturus turture magno.

¶ *Carendus* quoque passive ab hoc verbo formatur. Ovid. epist. Penelopes v. 50

Virque mihi demto fine carendus abest.

¶ Careor, pro Careo, deponentis forma, antiquissimos dixisse, Priscianus auctor est lib 8. p. 797.

¶ Caresco, pro Careo, in Glossis Cyrilli est: *Caresco*, σήρομαι.

¶ *Cassus* autem quære infra suo loco.

CAREX, herba quæ inter gramina censetur, Schwerter oder Riedgraß / *Spargenium.* Virgil. 3. Georg. v. 231.

Frondibus hirsutis & carice pastus acutâ.

¶ Carectum, Ein Ort voll Riedgraß. Virgil. Ecl. 3, 20. *Tu post carecta latebas.*

CARIA, καρία, prima regio minoris Asiæ, in qua celebres multæ sunt urbes: ut, *Halicarnassus, Myndus, Alabanda* &c. Meminit Cariæ hujus Cicero in orat. pro Flacco cap. 27, *Si quid cum periculo experiri velis, in Caria id potissimum esse faciendum.* ¶ Proverbiale est, *Multi duces Cariam perdiderunt*, πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν, simile illi, οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, viel Köche versaltzen den Brey. Vide Chiliad. Cariæ rex quondam fuit Mausolus, cujus monumenti, quod inter mundi miracula recenset Plinius, reliquiæ, & signa quædam Halicarnassi adhuc reperiuntur.

¶ Cāres, Cārum, Cāribus, populi Cariæ, quos pugnaces fuisse & per totam Græciam militantes mercede errasse Strabo prodit. Virg. 8. Æneid. v. 725

Hic Lelegas, Carasque, sagittiferosque Gelonos.

¶ Carius & ¶ Cāricus, adjectiva, Steph. Byzant.

CĀRĪCA, ficus arida, trockene Feige. Ovid. 1. Fast. v. 185

Quid vult palma sibi rugosaque carica?

Massa caricarum, ein Korb mit Feigen.

CĀRIES, iei, corruptio vel ligni vel aliarum rerum ex vetustate, der Wurmstich. Plin. lib. 16. cap. 39 *Cedri oleo peruncta materies nec tineas, nec cariem sentit*, wird nicht wurmstichig. *Infestari carie*, Columell. 11. cap. 2. *Recipere cariem vetustatis*, veralten und wurmstichig werden / Idem 3. cap. 2. *Trahere cariem*, Plinius 23. cap. 1. De muro usurpavit Ammianus lib. 16. cap. 2. *Comperit* [Julianus] *Augustoduni, civitatis antiquæ, muros, spatiosi quidem ambitus, sed carie vetustatis invalidos.*

¶ Cariosus, wurmstichig. Columella 4. c. 26. de pedamentis vineæ: *summovenda, quæ vel cariosa, vel justo breviora sunt.* Ovid. 1. Amor Eleg. 12, *nisi vos cariosa senectus rodat*, id est cariem vetustate adferens. Prudentius Cathemer. 10. v. 141. *si cariosa vetustas dissolverit ossa favillis.* Eleganter quoque Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 434 sculpta idola dixit *cariosorum monstra deorum.* ¶ Cariosior. Comparativus. Varro lib. 1 de R.R. cap. 67 *palmula cariosior.* Et Afranius apud Nonium: *carie cariosior.* Ita Steph. p. 55. & Gothofr. p. 494. Paris. p. 21. *curiosior.*

CĀRĪNA, infima pars navis, der Boden im Schiff. Cicero de Orat. 3. cap. 46. *Quid tam in navigio necessarium, quam latera, quam carina, quam prora, quam puppis?* Vide *Navis.* ¶ 2. *Carina* pro totâ navi frequenter apud poetas. ut Ovid. Her. Epist. 17. v. 103

Tunc ego te vellem celeri venisse carinâ.

¶ Carinare, auswölben wie ein Schiffboden. Plin. 9. cap. 33 extrem. *Saliunt pectines (marini) & extra volitant, seque & ipsi carinant*; id est, ex suis testis carinam sibi parant. ¶ 2. Obtrectare, schmähen. Hinc *Carinantes* apud Festum, probra objectantes, qui plerumque infimæ sortis homines, sicut carina pars infima navis. Adde Servium ad Æn. 8. v. 361.

¶ Cārinæ, arum: vicus in urbe Româ, regione 4. Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 48

Dum redit, atque foro omnium distare carinas
Jam grandis natu queritur.

Mira hujus vici celebritas: tum quod via sacra ibi & templum pacis: tùm quod viri principes ibi, Pompejus, Cicero, alii habitarunt. Qui quod amplissimas ibi & splendidissimas ædes haberent, ob eam rem *lautas carinas* Virgilius Æn. 8, 361 dixit, ut Servius interpretatur. Conf. Rupert. ad Pomp. Enchirid. p. 364.

¶ Carinarius, qui cerino colore vestes inficit, apud Plautum Aulul. a. 3. sc. 5. v. 36. quod vero non à *carina*, sed à καρὸς, Dorice pro κηρὸς, *cera*, deducunt; quò Ovidius 3. de arte am. v. 184 respexit:

Et sua velleribus nomina cera dedit.

CARMĀNIA, Καρμανία, regio Persiæ ab ortu finitima: Gedrosiæ ab occasu: in quâ sunt Ichthyophagi.

¶ Carmāni Pompon. lib 3. cap. 8. *Carmani sine veste ac fruge, sine pecore ac sedibus, piscium cute se velant.*

CARMELUS, Deus & mons inter Syriam Judæamque, ut Tacitus Hist. 2. cap. 78 describit. Suetonius Vespas. cap. 5. *Apud Judæam Carmeli Dei oraculum consulentem, ita confirmavere sortes*, &c.

CARMEN, oratio ligata, numeris suis & mensurâ certâ constans. Victor de Origine Roman. vocem *carminis*, à Carmenta deducit, & ipsa *Carmenta* procul dubio à carminibus dicta. Vid. infra *Carmenta*. Male: est enim à *Cano*: *Carmen* quasi *Canimen*: Neque de toto complexu multorum versuum, sed & *de versu tantum uno aut duobus Carmen* usurpatur. Virgil. Æneid. 3. v. 287

— — rem Carmine signo:
Æneas hæc de Danais victoribus arma.

Primum carmen pro libro primo Carminis Lucretius dixit lib. 6. v. 936 *Nunc, omnes, repetam, quàm raro corpore sint res,*
Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.

Facere, scribere carmina, passim exstat: *componere carmen*, Cicero pro Muræn. cap. 12. *contexere*, pro Cœlio cap. 8. *condere*, 4. Tuscul. Quæst. cap. 2. Verse schreiben. *Ludere carmina*, Virgil. fine Georg. Rursus Cicero in Tusculanis lib. 1. cap. 26 *Poëta grave plenumque carmen, non sine cælesti aliquo mentis instinctu, fundit.* Cæterùm aliquando latius, quandoque strictiùs sumitur, & vel Epicum; vel Lyricum carmen significat. Vet. Glossæ: *Carmen*, ἔπος. Horatius quoque libros suos, non *odarum*; sed *carminum* nomine inscripsit: quemadmodum & ab antiquis Grammaticis perpetuò citantur. Sic ipse de se lib. 4. ode 2

— — operosa parvus
Carmina fingo.

Carmina: videlicet Lyrica. ¶ 2. Hinc & pro quovis cantu, *carmen* ponitur. Ovidius lib. 14. Metam. v. 435

Carmina jam moriens canit exsequialia cygnus.

¶ 3. Carmen & vaticinium est, eine Prophezeyung. Virgilius de vaticiniis Sibyllæ Æn. 6, 74

— — foliis tantum ne carmina manda.

Livius lib. 1. cap. 45 *Et cecinere vates, cujus civitatis eam civis immolâsset, ibi fore imperium. Idque carmen pervenerat ad antistitem fani Dianæ.* Virg. Ecl. 4

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.

¶ 4. Carmen pro incantatione, Zauberey / apud Virgilium sæpe, ut Ecl. 8. v. 69

Carmina vel cælo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.

¶ 5 Dicitur & *Carmen* quævis verborum concepta ac solennis forma. Nam Livius lib. 1. cap. 24 *Carmen* de solennibus fœderum & jurisjurandi formulis bis dixit: qui cap. 26. ejusd. libri & damnatoriam sententiam, sive capitis, *carmen* appellat: quemadmodum & Cicero pro Rabirio cap. 4 illa Judicis verba: I LICTOR COLLIGA MANUS: & Plinius Paneg. Trajani cap. 63. & 92 Comitiorum precationem solennem, *carmen* appellat. Cato enim librum quendam, quo morum formandorum præcepta & certas regulas dedit, *carmen de moribus* inscri-

inscripsit: quanquam versu seu carmine compositum haud esset: quod satis ostendunt, quæ inde Gellius lib. 8. cap. 11 adducit. Videtur huc pertinere & *carmen necessarium*, quod appellabant, edisci à pueris solitum, de quo Cicero lib. 2. de LL. cap. 23.

¶ Est & *carmen* instrumentum textorium à *carendo*, dictum, quasi *carimen*, de quo & derivato verbo *Carminare* paullo post in verbo *Caro*.

CARMENTA Nympha, Evandri mater sic appellata à *carminibus*, hoc est, *oraculis* vel *responsis*. *Fatiloqua* enim fuit, ut Livius lib. 1. cap. 7 appellat. Solinus cap. 2 *Carmentim* vocat. Victori in de Origine Romana *Carmentis* juxta & *Carmenta* nominatur: qui & *Nicostratam* appellatam denique prodit. Quomodo & in antiquis versibus nominatur de repertoribus literarum:

Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas,
Quas Latini scriptitamus edidit Nicostrata.

Nam literas Latinas Carmenta invenisse traditur, & filium docuisse. Vide & Plutarchum Romulo: qui ei & sacra instituta significat, ab re *Carmentalia* appellata.

¶ Carmentalis, porta Romæ, quæ & *Scelerata* posteà dicta fuit, **die unglückselige Pforte** / quod per eam sex & trecenti Fabii cum Clientum quinque millibus egressi adversus Hetruscos omnes interfecti sunt. Vide Livium lib. 2. cap. 49. seq. Virgilius 8. Æneid. v. 388

Et Carmentalem Romano nomine portam.

¶ Carmentalia, plur. Sosipater Charisius lib. 1. p. 21 *Matri Evandri sacrificia instituta Carmentalia appellata a nomine ipsius.*

CARNĔADES, Καρνεάδης, Cyrenæus fuit, novæ Academiæ princeps, Chrysippi studiosus, Zenonis confutator, de quo Gellius lib. 17. cap. 15. Multa de eo passim prædicat Cicero. Fuit enim in eo magna differendi vis, magnum acumen: adeò, ut nihil non explicare posse videretur. Sed nihil certò affirmabat. Quare cum missus ab Atheniensibus Legatus copiosè de justitia disputaret Romæ, postridie contraria disputatione omnia rursus subvertit. Vide Lactant. lib. 5. Instit. Divin. cap. 14.

CARNA, Dea cardinum: quæ primò *Crano* appellata. Ovid. 6. Fastorum v. 101

Prima dies tibi Carna datur: Dea cardinis hæc est:
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

Vide ibi plura quæ sequuntur.

CARNŪTES, Galliæ populi, hodie *les Chartrains*, siti supra Ligerim, inter Parisios & Turones.

¶ Carnūtum vel Carnotum, hujus populi urbs primaria, hodie *Chartres*. Hinc

¶ Carnotensis, ut *Ivo Carnotensis*, episcopus, &c.

¶ Est & aliud *Carnutum*, quod etiam *Carnuntum* scribitur, oppidum Pannoniæ superioris inter Vindebonam & Posidonium, de quo Ammianus lib. 30 cap. 17, 20 &c.

CARO, animalium est & piscium. *Bubula caro*, **Rindfleisch**. *Ovilla*, **Schöpsenfleisch**. Sic *Vitulina*, *hædina*, *&c.* Rursus *Caro assa*, *elixa*, *frixa*: *Caro conditanea*, **Böckelfleisch** / sicut Varro 1. de Re rust. cap. 24 *oleam conditaneam* dixit. *Viva caro* Ovid. 15. Met. v. 380. *Subrancida caro* Cic. in Pison. c. 27. & ibidem cap. 9 metaphorice *putida caro* pro homine scelesto, infami. *Ego*, inquit, *istius pecudis ac putidæ carnis consilio scilicet aut præsidio niti volebam?* Pluralis, quo Teutones carent, Latinis non inusitatus est. Plinius lib. 23. cap. 7 *Bubulas carnes additi caules* [caprifici] *magno ligni compendio percoquunt.* Idem lib. 25. cap. 6 *Carnes cohærescere tradunt, si centaurio coquantur simul.* De esu carnis ante diluvium vid. Hackspan. Miscell. p. 279. Curcellæus de Esu sanguinis à pag. 7. usque ad p. 37. Kipping. ad Pappi Histor. Ecclesi. pag. 190. 191. Adde de esu carnis humanæ Barth. ad Briton. Aremor. p. 512. & Adversarior. lib. 136. cap. 1.

¶ *Carnem* pro externo homine, sive *corpore* dicere, amant Christiani Scriptores: ita tamen & Seneca locutus est ep. 65. sub f. *Quicquid*, inquit, *in me potest injuriam pati, hoc est, in hoc obnoxio domicilio: animus liber habitat. Nunquam me caro ista compellet ad metum, nunquam ad indignam bono simulationem.*

¶ Carnarium, proprie ubi carnes (aliæ suspenduntur & asservantur. **Fleisch= oder Rauch=Kammer.** Columella lib. 12. cap. 53. Plautus in Capt. act. 4. sc. 6. Inde *è carnario* & *è macello vivere*, opponuntur Plinio lib. 19. cap. 4. ¶ 2. Alibi tamen pro macello ponitur sive *taberna carnaria*, ut Varro appellat, **Fleischbäncke.** Quo forte sensu & Plautus accepit Curcul. a. 2. sc. 3. v. 45 *Pernam, abdomen, sumen suis glandium.* CURC. *Ain' tu omnia hæc? in carnario fortasse dicis.* ¶ 3. Carnaria vasa sunt, quibus carnes asservantur. Plaut. Capt. 4. sc. 4. v. 6.

¶ Carnarius, **ein Fleischer.** ¶ 2. qui esu carnis delectatur. **Ein Fleischmaul.** Martial. 11. epigr. 101. *Carnarius sum: pinguiarius non sum.* ¶ 3. Adjectivum autem per se est, unde *taberna carnaria*, Varro lib. 7 de L. L. cap. 30. **Fleischbanck.**

¶ Carneus, **fleischig / von Fleisch.** Translate Prudentio Apoth. v. 370 *lex carnea* opponitur illi, *quam spiritus implet interior.*

¶ Carnulentus, pinguis, **fleischig / weich** / ut, *fluxi sunt, tactu prope carnulento*, **sind weich anzugreiffen** / Solin. cap. 8. (al. 2.) de Ligustici maris fruticibus. *Vestigia carnulenta*, Idem cap. 62. (Salmas. 49.) de Camelis.

¶ Carnosus, idem, ut *carnosus venter*, Plin. 11, 37. *atropha carnosiora*, Idem 27, 8. *carnosissimæ olivæ*, Idem Plin. 15, 3.

¶ Carnalis, **fleischlich** / Ecclesiasticorum usu trita vox, ut *Stirps carnalis*, Prudent. Apoth. v. 987.

¶ *Carnaliter*, Adverb. eorundem est. Prudent. c. l. v. 368

Posteritas carnis, carnaliter omnia cernens.

Et Arator in cap. 2. Act. Apost.

Venit ad occiduas carnaliter editus oras
Humana sub lege Deus.

Carnaliter editus, id est homo factus.

¶ Carnalitas. Augustin. Serm. 186 de Tempore cap. 2, *Carnalitas vetustas est: gratia novitas est.*

¶ Caruncula, diminut. Cic. 2. de Divin. cap. 24. *caruncula vitulina.* Habet etiam Val. Max. lib. 3. cap. 7. extern. n. 6.

¶ Carnifex, **Hencker / Scharffrichter.** Cic. 11. Philipp. cap. 3. *Ponite ante oculos vincula, verbera, eculeum, carnificem tortoremque* &c. Sueton. Tiberio cap. 54 *cum ei carnifex laqueos & uncos ostentaret.* Item, **der einen quälet und plaget.** Terentius in Andr. act. 4. sc. 1. v. 27. *Quantas hic suis consiliis mihi confecit solicitudines meus carnifex.* Donatus in Hecyr. Terent. act. 3. sc. 4. *CARO*, inquit, *dicta est eò, quod careat animâ. Et CARO proprie dicitur mortuorum. Unde CARNIFICES dicti, quod carnes ex homine faciant. Carnes*, id est, cadavera, *Caro* enim *Cadaver est:* quomodo etiam σὰρξ apud Græcos accipitur. Vide Scalig. lib. 3. Poët. cap. 86. Vossius tamen vocabulum *caro*, non à *carere*, sed ex Græco κρέας malit deducere lib. 4. Instit. Orator. cap. 13. Sect. 1. Sallust. Catil. cap. 55 *Vindices rerum capitalium* pro carnificibus dixit. Erant olim inter apparitores Magistratus, ut notat Schild. ad Sueton. p. 300. Quin imò milites, Tribuni, Centuriones ipsi hoc officio fungebantur ibid. pag. 432. 433. Lips. ad Tacit. pag. 23. & 190. Alicubi etiam Senatores novissimi, Lans. Consult. pag. 902. De infamia eorum quid statuendum vid. apud Bernegg. quæst. 37. ad Tacit. à quo dissentit Rupert. ad Pompon. Enchirid. pag. 271. vide & Salmas. de Usuris cap. 18. p. 530.

¶ 2. Adjective ponitur, pro eo quod instar carnificis excruciat, vel plane tollit. Ita Claudianus *Carnifices epulas*, de Bello Gildonico v. 179. *Carnifices manus*, Silius dixit lib. 1. v. 173. Martialis lib. 12. Epigr. 48

Mullorum leporumque & suminis exitus hic est:
Sulphureusque color, carnificesque pedes.

Ubi *carnifices pedes*, podagrici sunt, ideoque excruciantes. *Libido carnifex*, Arnob. extremo lib. 1.

¶ Carnificīna: Locus ubi torquentur & excarnificantur sontes. Livius lib. 2. cap. 23 *Ductum se ab creditore, non in servitium, sed in ergastulum & carnificinam esse.* ¶ 2. Tormentum & cruciatus: ut, *Carnificina conscientiarum.* Plaut. in Cistell. act. 2. ineunte: *Credo ego amorem primùm apud homines carnificinam commentum*, **die Liebe habe zu allererst eine Plage und Marter den Menschen erdacht.** Cicer. 3. Tusc. cap. 13. pr. *Cùm omnis perturbatio miseria est, tum carnificina est ægritudo*, quia instar carnificis cruciat, laniat præcordia, lacerat animum. ¶ *Carnificinam facere*, pro carnificis partes agere, apud Plautum legitur in Captiv. act. 1. sc. 2. v. 29.

¶ Carnificare, **Henckerstück üben.** Liv. 24. cap. 15 *carnificari jacentes*, id est truncari, capita abscindi.

¶ Excarnificare, excruciare, **zerplagen / zumartern.** Terent. in Heaut. act. 4. sc. 6. *Hujusmodi mihi res semper comminiscere, ubi me excarnifices.*

¶ Carnivŏrus, carne vescens. *Animalia carnivora*, **Thiere so da Fleisch essen.** Plin. 10. c. 73. *Serratorum dentium carnivora sunt omnia.*

¶ Incarnatio, ex Theologia notum verbum. Commentar. Vet. in Marcum cap. 1. v. 7. vulgo Hieronymo adscriptus: *mysterium incarnationis Dei.* Theodulfus lib. 2. carm. 7. v. 545

Christi incarnatio felix.

CĀRO, carĕre, à Græco κείρειν, quod tondere est. Verbum textorium. **Kammen.** Plautus Menæchmis act. 5. sc. 2. v. 46 *Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere*, id est, lanam per pollicem trahendo purgare. Inde est

¶ *Carmen*, instrumentum ferreum ad lanam carendam, **Grempelkamm.** Lucret. lib. 4. v. 376. *quasi carmine lana trahatur.*

¶ Carmino, carminare, est pectine deducere & discernere, **Kemmelen / Hecheln.** Plin. 9, 38. *lana carminata.* Varro de linguâ latinâ lib. 6. *carminari lana tum dicitur, cùm caret eo, quod in ea est nequam.* ¶ Translate Sidonius lib. 1. epist. 9, *Exeras*, inquit, *veterem Musam, votivum quippiam vel tumultuarius fidibus carminantem.*

¶ Carminabundus. Idem Sidonius lib. 8 epist. 11, *In bucolica vigilax, parcus, carminabundus.*

¶ Carminatio. Plin. 11. cap. 23. *cogi unguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine.*

¶ Carminarius, **ein Wollkämmer / Wollenschläger.**

A CARPATHOS, Κάρπαθος, sive Carpathus, insula inter Ægyptum & Rhodum sita.

¶ A qua mare *Carpathium* Horat. 1. carm. od. 35.

— — — — lacessit
Carpathium pelagus carina.

CARPENTORACTE, Galliæ Narbonensis civitas, vulgò *Carpentras.*

CARPENTUM, genus vehiculi, ein Rollwagen / Kutsche / oder Kutschwagen. Ovid. 1. Fast. v. 619

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor:

Ut sit *Carpentum*, quasi *carmentum* à *Carmenta* Evandri matre. *Carmentum velatum panno*, ein behangen Wagen. Suadet autem Ovidii locus *Carpenta* mulierum fuisse ante. Et verò tribuit Tulliæ, Tarquinii Superbi conjugi *carpentum* Livius juxta & Florus: quin Claudiæ etiam in vita Tiberii c. 2. & Messalinæ in Claudio cap. 15. Suetonius. Tacitus Annal. lib. 12. *Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius, Carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus & sacris antiquitùs concessus, venerationem augebat fœminæ.* Hinc & matronis principalibus mortuis instituta carpenta fuerunt, quæ in Circensi pompa cum earum imagine transveherentur: eratque hæc divini cujusdam honoris pars: nam & Deorum imagines in thensis (sic appellabantur Deorum vehicula) traducebantur. Ejus ritus exempla habes apud Suetonium Claudio cap. 11. & in Caligula cap. 15. cujusmodi *carpenti* effigies in Agrippinæ nummo conspicitur, quem ibi Torrentius exhibuit. Florus verò lib. 3. cap. 2. & cap. 10. genus vehiculi bellici facit.

B ¶ Carpentarius, qui carpenta conficit. ein Wagner. Qui Lampridio in Alexandro cap. 52 est *artifex carpentarius.* Absolute Lege 1. Cod. de excusat. artif. *fullones, carpentarii, sculptores.* Nec tantum carpentorum, quæ honestissima vehicula erant, ita dicti fuerunt artifices, sed etiam qui quævis vehicula conficiebant: quia *carpentum* posteriori ævo late omnis generis vehicula significabat, uti Casaubonus & Salmasius ad dictum Lampridii locum observarunt. Per se autem Adjectivum est, ut jam dicturi sumus.

¶ Carpentarius, adjectivum. Trebell. Pollio in Zenobia: *Usa vehiculo carpentario, raro pilento, equo sæpius.* Sic & *equum carpentarium* possumus dicere, ein Kutschen-Pferd.

CARPHOS, herba, alio nomine bucera, βούκερως. Plinius *fœnum Græcum* nominat, Bocksshorn / Fenigreck / lib. 24. cap. 19.

CARPĪNUS, arbor ex acerum genere Plinio, & Columellæ lib. 5. cap. 7.

¶ Carpineus. ut, *manubria carpinea*, Plin. lib. 16. cap. 43.

C CARPIO, alio nomine *Cyprinus*, piscis notus, ein Karp / qui Cyprinus quidem rectè dicitur; sed carpio trutæ Salmonatæ genus est in Benaco, ein Grundforellen Art im Gardensee. Gesn.

CARPO, carpere, abbrechen / abnehmen. *Carpere herbas* Colum. lib. 5. c. 6. *flores* Ovid. 9. Met. v. 381. *vere rosam atque autumno carpere poma* Virgil. Georg. 4. v. 134. *Lana bene carpta* Celsus 6. cap. 6. *Carpere pensum* Horat. 3. oda 27. ¶ 2. Est & verbum militare, *carpere.* Nam cum se recipit hostis, & nos insequimur, & iter facientes tardiùs intercipimus, ac si per partes concidimus, tum carpere eum dicimur. Wann man dem Feinde in dem Eisen liegt / und was man ertappet / nieder macht. Cæsar 1. Comment. de Bel. Civili cap. 63 *Relinquebatur Cæsari nihil, nisi uti equitatu agmen adversariorum male haberet & carperet.* Tacitus Ann. 12. cap. 32 *Non ausis aciem hostibus, vel si ex occulto agmen carpere tentarent, punito dolo.* Lucanus lib. 4. v. 155

— — jamque agmina summa
Carpit eques.

¶ 3. Carpi, lædi est vel extenuari, verzehret / geschwächet werden. Virg. 4. Æneid. principio:

Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Ovid. 2. de Arte v. 114

forma spatio carpitur ipsa suo.

D ¶ 4. Carpere, reprehendere significat usitate, seu perstringere, tadeln / meistern. Cicero pro Cornel. Balbo cap. 26 *Carpere maledico dente* dixit, lästern. Ovid. 3. Pont. 1. v. 64. *carpere facta cujus*, tadeln. ¶ 5. Poëtica sunt *carpere iter*, Horat. 2. Oda 17. *somnos*, Virg. Æn. 4. v. 555. &c. ¶ 6. Carpere est scindere cibum, proprium huic muneri verbum. Ludit verbo Trimalcio Petronii p. 82 scissorem ciborum, cui & nomen *Carpi* erat, alloquens, *Carpe.* Quod cum non intelligeret, qui accumbebat, alius conviva, *Vides*, inquit, *illum qui obsonium carpit? Carpus vocatur. Itaque quotiescunque dicit Carpe, eodem verbo & vocat, & imperat.* vorschneiden.

¶ Carptores, vituperones, reprehensores. Die gerne schelten. Gellius lib. 19. cap. 7, *Vituperones suos subducti supercilii carptores appellavit.* ¶ 2. Carptores etiam vocantur ciborum scissores, Verschneider. Juvenal. Sat. 9. v. 110 *archimagiri, carptores.* Ubi Vetus Scholiastes: *Infertores, qui illata carpunt.* Sed quomodo *Infertores* dici possunt, qui carpunt? Nam *infercire*, & *carpere* non conveniunt. Potius legendum puto *Insectores* ab *insecando*: quod secant, seu scindunt obsonia. Vorschneider. Nam & *scissores* appellantur Petronii loco citato. Martialis videtur & *structores* appellâsse; de quibus vide suis locis & Lips. l. c. p. 62. 63.

¶ Carptura, das Abpflücken / abbrechen. Varro lib. 3. de R. R. cap. 16 *Aves discrimen sequuntur in carptura*, florum puta.

¶ Carptim, hoc est, strictim, hinc atque illinc decerpendo. Sallust. initio conjurationis Catilinariæ, *Statui res gestas populi Rom. carptim, ut quæque memoria digna videbantur, perscribere.* Kurtz / hie und da heraus gelesen / das beste heraus genommen. *Carptim aggredi*, Livius lib. 44. cap. 41, hie und da zwacken. *Carptim breviterque perstringere*, kurtz überlauffen / kurtz fassen / apud Plin. in Paneg. cap. 25. *Carptim & κατὰ κεφάλαια agere*, apud eundem lib. 6. epist. 22. Composita à *Carpo* sunt,

¶ Concerpere, dilacerare, conscindere, von einander reissen / in Stücke zureissen. Cic. Att. 10. epist. 12 *Tu eas epistolas, quibus asperiùs de eo scripsi aliquando, concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas.*

¶ Decerpere, abbrechen. *Decerpere uvam*, Plin. 9. epist. 20. *flores* Lucr. 4. v. 3. Ovid. 3. Pont. ep. 5.

Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quàm de cælatâ sumere lance juvat.

Decerpere ex alicujus laude, Cicero pro Marcell. cap. 2. *Nihil ex cujusquam dignitate decerpseris*, Plin. lib. 8. epist. 24. verkürtzen / Abbruch thun.

¶ Discerpere, dilaniare, von einander reissen mit Gewalt / ut, *rem in membra quasi discerpere*, Cic. Topic. cap. 5. *Romulum discerptum aliqui a senatu putant*, Flor. 1. cap. 1. in stücke zerreissen.

¶ Excerpere, heraus klauben / auszeichnen. Cicer. in off. 3. cap. 1. *Non solum ex malis eligere minima oportet, sed etiam excerpere ex his ipsis, si quid inest boni.* C. Plinius de avunculo suo C. Plinio Secundo lib. 3. epist. 5. *Nihil unquam legit quod non excerperet; dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, ut non aliquâ parte prodesset.* Terent. Phorm. a. 4. sc. 4. v. 17. *Tu id, quod boni est, excerpis, dicis quod mali est*, was gutes darinnen ist / das nimmst tu ꝛc.

¶ Excerpta, quæ ex libris, quos legimus, veluti flosculos quosdam extrahimus, privatimque conscribimus.

¶ Excerptio. *Excerptiones* pro excerptis Gellius dixit lib. 17. cap. 21.

¶ Præcerpere, für dem Maul hinweg nehmen. Cicero in Verr. 6. cap. 37 *Non præcerpo fructum officii tui.* Livius principio lib. 45 *Victoriæ nuntii præcerptam ejus rei lætitiam invenerunt*, id est, obsoleverat lætitia victoriæ antehac intellectæ. Die Zeitung war schon alt.

¶ Secerpo, idem quod excerpo. Augustinus epist. 28 ad Hieronym. de animar. origine: *de tertio libro locum secerptum his literis inseram.*

Carpobalsamum, balsami fructus seu semen, vide *balsamum.*

CARPŎPHYLLON, laurei fruticis species est Plinius lib. 15. cap. 30. Fructum fert in foliis, unde & nomen ipsi. Laurum Alexandrinam alii putant esse, Beerblat.

CARPUS, καρπός, primæ palmæ pars, quâ brachio jungitur. Das Gelencke hinten an der Hand. Celsus 3. cap. 6 *carpo manum admovere*, an Pulß fühlen.

¶ Metacarpium, Μετακάρπιον, torus manus, vel tubercula, unde digiti exoriuntur, der Berg in der Hand.

CARRAE, arum, à Carra fluvio, urbs fuit Mesopotamiæ, celebris Crassi clade, & nece Imperatoris Caracallæ. Lucan. lib. 1. v. 104

miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Carras.

CARSEOLI, orum, oppidum in via Valeria non procul à Pelignis. Ovid. 4. Fast. v. 683

Frigida Carseolis, nec olivis apta ferendis
Terra, &c.

¶ Carseolānus, gentile. Plin. lib. 3. cap. 12.

CARRUS, & carrum, ein Heerwagen / Rüstwagen. Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 6. *Iter angustum & difficile, quo vix singuli carri ducerentur.* Ibidem cap. 26 *pro vallo carros objecerant.* eine Wagenburg. Livius lib. 10. cap. 28 de Gallis: *essedis carrusque superstans armatus hostis ingenti sonitu equorum rotarumque advenit.* Hirtius de bello Hispan. cap. 6 *Pompejus carra complura, multasque ballistas retraxit, & ad Cordubam se recepit.* Adde quæ eleganter de *Carris* commentatus est Jo. Scheferus de Vehicularia re lib. 2. cap. 28.

¶ Carrago (Græci καραγὸν vocant) munitio ex connexis carris hosti arcendo. Eine Wagenburg. Usi hâc voce Ammianus 31. cap. 20. itemque Trebellius Pollio in Gallien. cap. 13. Rei ipsius Vegetius meminit lib. 3. cap. 10. ubi vide Stewechium, itemque Casaubonum ad Trebellium & Lindebrogium ad Ammianum.

¶ Carruca, rhedæ genus. Videntur autem *carrucæ* ad varios usus adhibitæ. Nam *dormitoriam carrucam* apud Scævolam lege *uxori* 13. Dig. de auro & argento legato, legimus. Has argento auroque cælatas, item amictas ebore, atque à Senatoribus non tantùm, sed ipsis Imperatoribus quoque usurpatas fuisse, Vopiscus in Aureliano cap. 46. Spartianus in Alexandro Severo, & Helio-

Heliogabalo testari possunt. Notat & Plinius lib. 34. cap. 11. & Sueton. Nerone cap. 30. Adde Schefer. c. l. cap. 27.

¶ Carrucarius, qui carrucam regit, Ulpianus Lege Item 13. Dig. loculi conducti: *Quæritur, si cisiarius, id est, carrucarius, dum cæteros transire contendit, evertit.* Quod si igitur *Cisiarius* & *carrucarius* idem, neque *cisium* & *carruca* different. *Mulas carrucarias* apud Ulpianum legas lege Ædiles 38. § Quæsitum 8. Dig. de Ædilitio edicto. Hinc est, quod *muliones carrucarii* Capitolino memorantur in Maximino juniore cap. 4. Ex quo cognoscitur *carrucas* mulis trahi solitas. Unde Scævola supra allegato loco: *Quæsitum*, inquit, *est, an carruca dormitoria cum mulis, cum semper uxor usa sit, ei debeatur.* Illud præterea monendum in Florentinis Pandectis *carrucham* & *carruchariom*, non *carrucam*, *carrucarium*, scribi.

¶ *Equus carrucarius*, ein Pferd das im Wagen oder Kutschen gehet / ad imitationem *mularum carrucariarum*, de quibus diximus.

¶ Carrobalista vide in *Balista*.

CARTAMUS, i, idem quod *cnicus* est, *crocum* scilicet *Saracenicum*. Vide *Cnicus*.

CARTEIA, æ, oppidum Hispaniæ Bæticæ, haud procul a Calpe promontorio. Livius lib. 28. c. 30. Quidam eandem putat esse quæ Tartessus. Plin. lib. 3. cap. 1.

CARTHAEA, æ, urbs in Cea insula, Strab. Plin.

¶ Carthæus, adject. ut *Carthæa arva*, Ovid. Metam. 10. v. 109.

¶ Cartheius, aliud adjectivum. Ovid. 7. Metam. v. 368

antiquæ Cartheia mœnia Ceæ.

CARTHAGO, Καρχηδὼν, celeberrima Africæ Urbs, penes quam tantæ opes, ut orbis terrarum dominatum sperare ausa: quam ob rem & maxime terrori idem agitantibus Romanis fuit: Unde *æmula urbs Romani Imperii* Sallust. in Bell. Catilin. cap. 10. & Paterculo initio lib. 2 appellatur. Refert Plin. lib. 15. cap. 18. per annos 120 de terrarum orbe æmulum Carthaginem fuisse. Utrumque nomen ex Punico est. Pœnis enim *Carthada* vel *Carthado* dicta fuit; quod *novam urbem* significat. Ex quo θ in χ mutato, Siculorum more, Καρχηδὼν inflexum corruptumque est. Sed veram originem Græci cum ignorarent, factum est, ut alii Carthaginem quendam, alii Carchedona, utrumque Tyrium, conditorem Urbis tradiderint, de quo Eusebius Chronico, Numero 804 & Num. 971 indicat. Ab *Elissa*, quæ post deinde *Dido* cognominata, *Agenoris* Tyriorum Regis filiâ, post Trojanum bellum conditam plerique consentiunt. Quod qua occasione susceptum sit, & qua peractum ratione, ex Græcis Latinisque Scriptoribus eruditissimus Freinshemius Supplementorum Livii lib. 6. initio eleganter digessit; ubi & de Carthaginensium Republ. habes. Conditæ Urbis tempus diverse non apud Eusebium tantum Num. 1001. & Num. 1167. sed apud cæteros ideò refertur, quod tota ab uno condita non fuit. Nam *Byrsa*, quæ ex sive ἀκρόπολις fuit, ab Elissa exstructa primam sedem urbi dedit. Novam postea urbem, quæ ex re dicta *Carthada*, sive *Carthado* fuit, Jarbas adjecit. *Byrsa* autem non à corio bubulo, quod Græci commenti sunt, accepit nomen; sed quod esset arx: arx namque Pœnis *Bysra* dicitur; quod deinde in *Byrsa* per transpositionem literarum mollius commutatum est. Vide Scaligerum animadversionibus Eusebianis ad supra citatos Numeros, item Appendice operis de Emend. Temporum, sive Notis in selecta Græcorum Chronolog. fragmenta p. 28, nec non Salmasium Exercitationibus Plinianis pag. 322. De excellentiâ hujus Urbis Salvianus lib. 7 videndus. Liviana Epitome lib. 51. viginti tria millia pass. in circuitu patuisse tradit, qui vero numerus suspectus est, & variis lectionibus divexatus. Vide quæ Gronovius adnotavit. Stetit annis DCC, ut in eadem Epit. Livii legimus. Nam alii pauciores numerant. *Eversa autem Romanis plus nocuit, quàm adversa*, ut Augustinus scripsit. ¶ 2. Carthagines porrò duæ fuêre etiam in Hispania, altera *vetus*, *nova* altera dicta, quæ & *Spartaria* appellata, cujus Plinius meminit lib. 31. cap. 8. de quibus plura Ludovicus Nonius in Hispania sua.

¶ Carthaginensis, qui de Carthagine est: quos Cicero Agrar. 2. c. 35 *fraudulentos & mendaces* appellat: de quo illorum ingenio vide & Plutarchum præceptis politicis pag. 799. Inde *Punica fides*: *Punicæ versutiæ* proverbio celebratæ, de quo infra in *Pœnus*. Utrum autem rectius sit *Carthaginensis*, an *Carthaginiensis*, disceptatur. Eruditissimus Vossius lib. 1. de Arte Gramm. cap. 43. pro illo ex analogia contra Aldum Manutium, *Carthaginiensis* defendentem pronunciat: eosque qui *Carthaginiensis* scripserint, Ennii auctoritate, cujus illud est apud Ciceron. pro Balbo cap. 22

Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginiensis:

adductos monet: nec attendisse interim, Ennium metri caussâ sic per Epenthesin scripsisse, quod in Prosa & extra versum locum non habeat. Atqui non tam absurda mihi Prisciani videtur ratio, qui libro 4. derivativa, à primitivis tertiæ declinationis, à Genitivo, abjecto S deducit: qua ratione cùm I præcedens maneat; rectè à *Carthagini*, adjectâ terminatione *ensis*, fit Carthaginiensis. Quid quod Epenthesis à prosa arcenda penitus haud est? Ita enim & *Atheniensis*, & *Alciensis*, non *Athenensis*, & *Alecensis*, quod Analogia suadebat, melioris soni caussâ dixerunt veteres; ut idem Priscianus observat. Accedit, quod non aliter hoc nomen in plerisque melioribus Codicibus, apud Ciceronem, Livium, alios, scribitur. Item, quod apud Florum lib. 2. cap. 2. similiter pro *Camerinensum*, in vetustissimis libris *Camerinensium* legitur, ut Salmasius auctor est. Adde & eruditissimum Gronovium Not. ad Liv. 28. cap. 26.

CARTĬLĀGO, ĭnis, pars similaris corporis, quæ neque os est neque caro, sed medium quiddam, qualis est tota auris & nasus, das Knorpliche / der Knorpel. Celsus lib. 8. cap. 1. *Illud ignorari non oportet, plurima ossa in cartilaginem desinere, nullum articulum non sic finiri.* Plin. 11. cap. 4 *Insecta non videntur habere cartilaginem.*

¶ Cartilagineus, Knorplich. ut *Aures cartilagineæ*. Plin. lib. 11. cap. 37.

¶ Cartilaginosus, idem. Celsus lib. 8. cap. 1. *Humerus incipit extremis utrinque capitibus cartilaginosus.* Ibidem cap. 8 *Sunt ossa vel dura, vel cartilaginosa.* Aliis quoque rebus adhibetur. Plinius lib. 12. cap. 25 *galbanum cartilaginosum* dixit, quod *lignoso* oppositum.

CARUM, Κάρος vel Κάρον semen notissimum, Matkummich / & Kim / Karben.

CĀRUS, carum, vili contrarium, theuer. Terent. in And. 4. sc. 4. v. 7. *Annona cara est.* Cicer. pro domo sua cap. 6. *Subitò illo ipso die carissimam annonam nec opinata vilitas consecuta est*, das Korn / so zum theuersten gewesen / hat plötzlich abgeschlagen. Cic. 2. Divin. cap. 27. extr. *putarem annonam in macello cariorem fore.* Plaut. Men. act. 1. sc. 1. *Neque edo neque emo, nisi quod est carissimum.* Pseud. act. 3. sc. 2. *Fateor neque equidem esse me cocum carissimum: verum pro pretio facio, ut opera appareat mea*, Ich bin wol theuer / aber ich mache auch etwas für meinen Lohn.

¶ Cāritas, frumenti est, & annonæ, ut penuria vini. Valla lib. 4. cap. 42. Cicero in Verr. 5. cap. 93 *Biennio provinciam obtinuit, cum alter annus in vilitate, alter in summâ caritate fuerit*, Es war das erste Jahr wohlfeile Zeit: das andere / grosse Theurung.

¶ Cāre, adverb. theuer. *Carè æstimare*, theuer halten oder schätzen. Cicer. ad Brutum Epist. 16 *Valde care æstimas tot annos.* Idem pro Domo cap. 64. *Emit domum prope dimidio cariùs, quàm æstimabas.* Et hactenus de notione pretiositatis.

¶ Cārus deinde, quod proprie pretiosus, theuer / erat, μεταληπτικῶς *dilectus* est, lieb / angenehm / Græce φιλητὸς, ἀγαπητὸς, in qua notione vulgo *Charus* cum adspiratione scribunt, vel quasi à χάρις esset, quo etymo, ut Vossius censet, nihil incertius est: vel saltem, ut ajunt, διακριτικῶς, quod æque Vossio supervacaneum videtur. Magis enim verisimile sit *Carus* proprie notare *pretiosum*: & tropice *dilectum*, quia quæ in pretio sunt & care constant, gratiora nobis sunt & unice amantur. Accedit consensus lapidum & librorum veterum, de quibus Manutius in Orthographia consulatur, qui pluribus exemplis comprobavit *Carus* veteres scripsisse, non *Charus*. Nunc significationem illustramus. Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 39

Quam ego animo egregiè caram pro uxore habuerim.

Animo caram, subaudi, *meo*. *Animo meo*, id est, mihi. Idem Eunucho act. 1. sc. 2. v. 146.

-- -- -- hoc certè scio,
Neque me finxisse falsi quicquam, neque meo
Cordi esse quemquam cariorem Phædria.

Plautus Epid. act. 4. sc. 1. v. 30. *Quia meo neque cara est cordi.* Et Menæchmis act. 2. sc. 1. v. 20

Ego illum scio quam carus cordi sit meo.

Cicero lib. 1. Nat. Deor. c. ult. *Carum ipsum verbum est amoris, ex quo amicitiæ nomen est ductum*, Lieb ist ein liebliches oder liebes Wort. *Auro carius, luce carius, oculis carius*, locutiones Poëticæ sunt, sed quæ in prosa etiam aliquando deceant. Cic. Off. 1. cap. 17 *Omnium societatum nulla est gratior, nulla carior, quàm ea, quæ cum Rep. est unicuique nostrum.* Idem pro Balbo cap. 26 *diligere & carum habere*, lieb und werth halten. Et, *Frater carissimus & amantissimus*, Idem 4 in Catil. cap. 2. ¶ 2. Recentioris Latinitatis auctoribus *cari* absolute pro liberis, vel amicis dicuntur. Dionys. Cato lib. 1. dist. 135

Ne dubita, quum magna petas, impendere parva:
His etenim rebus conjungit gratia caros.

Cyprianus sermone de Mortalitate: *De excedentibus caris funebris & tristis avulsi.* Sic *caros Dei*: ut *Caris Dei adgeniculari*; Tertullianus de Pœnitentiâ dixit cap. 11. Idem *Carissimos* similiter dixit: *Carissimorum amissiones* de patientiâ.

¶ Cāritas, Liebe. Cic. Off. lib. 1. cap. 17 *Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium caritates patria una complexa est.* Liebe des Vaterlands gehet über alle Liebe. Idem de Finib. lib. 1. cap. 16. *Liberalitate qui utuntur, benevolentiam sibi conciliant, & quod aptissimum est ad quiete vivendum, caritatem.* machen sich beliebt. *Caritate complecti*, lieben.

¶ Percārus, sehr lieb. Justin. lib. 12. cap. 12. n. 11. *obsequiis regi percarus.*

CARUS, proprium nomen Imperatoris Romani, qui Probo successit, sub quo Præfectus Prætorio fuerat. Quem ob virtutem tanti fecit Probus, ut ad Senatum scripserit: *Felix esset nostra Resp. si qualis Carus est, aut plerique vestrum, plures haberem in actibus collocatos.* Hunc alii fulminis casu, alii, & verius, uti videtur, morbo extinctum tradunt. V. Vopiscum ejus Vita.

CARYA, æ, &

¶ Caryătis, idis, Κάρυα, Καρυάτις. Vitruvius lib. 1. cap. 1, *Carya civitas Peloponnesi cum Persis hostibus contra Græciam consensit. Postea Græci per victoriam gloriose bello liberati, communi consilio Caryatibus bellum indixerunt. Itaque oppido capto, viris interfectis, civitate deleta matronas eorum in servitutem abduxerunt, nec sunt passi stolas neque ornatus matronales deponere, ut non uno triumpho ducerentur, sed æterno servitutis exemplo gravi contumelia pressæ pœnas pendere pro civitate viderentur. Ideo qui tunc architecti fuerunt, ædificiis publicis designaverunt earum imagines oneri ferundo collocatas, ut etiam posteris nota pœna peccati Cariatidum memoriæ traderetur.*

¶ Caryatides, die Bilder so man an die Seulen oder Balcken geschnitzet. Statuæ erant muliebres; Viriles verò, quæ oneri ferundo supponuntur, *Telamones* & *Atlantes* audiunt. Vitruv. c. l.

CARȲITES, itis, thymali genus Plinio & Diosc. ein Art Wolffsmilch.

CARȲON, κάρυον, nux juglans, Plin. lib. 14. cap. 22. *Caryon à capitis gravedine, propter odoris gravitatem, convenit dictum.* Nec aliter Plutarch. Sympos. 3. & Dioscorides lib. 1. cap. 141. Ut mirer Salmasium hoc inter nugamenta Grammaticorum referre: qui ex eo appellari censet, quod Attici ἀκρόδρυα omnia sic appellarunt.

¶ Caryinus, καρύϊνος, ut, καρύϊνον ἔλαιον, *oleum caryinum*, Nußöle. Plin. lib. 23. cap. 4.

CARȲOPHYLLUM, καρυόφυλλον, flos altilis, Neglin / Nelcken. *Caryophyllum silvestre*, Donnerneglin.

¶ 2. Et cariophylla semen illud acre & odoratum aromaticum sunt, Neglin / vel Nelcken. Scribunt & Garyophyllon. Plin. lib. 12. cap. 7, *Est in India piperis grani simile, quod vocatur garyophyllon* &c. sed rectè dubitant interpretes, an notissimum aroma, quod nos hodieque ita vocamus, intellexerit Plinius. Quin potius id genus, quod *Cubebe* dicimus, notasse conjiciunt. Vid. Harduin.

¶ Caryophyllata, æ, planta alia, cujus radix caryophylli spirat odorem, Benedicten Wurtzel. Geum vocant.

CARYOPON vulgo cinnamum Syriacum ex Plin. lib. 12 extremo dant: sed Harduinus ostendit in omnibus MSS. esse *Camacum* pro Caryopon, quod Hermolaus substituerat.

CARȲOTA, καρυωτὶς φοῖνιξ, fructus palmæ, Datteln / Plin. & Varroni. Mart. lib. 13. epigr. 27

Aurea porrigitur Jani caryota calendis,
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

¶ Dicitur & Caryotis, idis. Statius 1. Silv. 6, 20

Prægnantes caryotides cadebant.

CARYSTUS, urbs Eubœæ insulæ, marmore dives. Tibullus lib. 3 eleg. 3

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis
Tænare sive tuis, sive Caryste tuis.

¶ Carystius, adjectiv. ut *Columellæ Carystiæ*, hoc est ex marmore Carystio, apud Plinium lib. 5. epist. 6. num. 36. Ubi vide quæ de marmore Carystio notavimus.

CĀSA, tugurium, καλύβη, eine Bauershütten / ein Hirtenhaus. *Straminea*, stramine contecta, Ovid. 2. Amor. el. 9. v. 18. Virg. in Corydone:

O tantùm libeat mecum tibi sordida rura,
Atque humiles habitare casas, & figere cervos.

Terent. in Phorm. a. 5. sc. 2. v. 3 *Ita fugias, ne præter casam*, verlauff dich nicht zu weit / verlauff dein eigen Glück nicht. Seneca in Thyeste v. 451

Humi jacentem scelera non intrant casam,
Tutusque mensa capitur angusta cibus.

¶ 2. Vegetius & papiliones sive tentoria militum *Casas* dicit. Ita enim lib. 2. cap. 10 scribit: *Tabernacula vel casæ militum cum impedimentis omnibus, nutu ipsius* (præfecti castrorum) *curabantur.* Ovidius 3. Fastor. v. 527

Sub Jove pars durat, pauci tentoria ponunt,
Sunt quibus è ramis frondea facta casa est.

¶ Căsula, diminutiv. Plin. lib. 35. cap. 10. *Casulà Protogenes contentus erat in hortulo suo.* Apulejus lib. 8. p. 214. *nec paucis pererratu casulis ad quandam villam perveniunt.* Quibus gemella habet lib. 9 post principium. Ein klein Hüttgen.

CASCUS, casca, lingua Sabinorum vetus dicitur & vetula, Varrone auctore lib. 6. de L. L. n. 3. Cicero 1. Tuscul. cap. 12 *Itaque unum illud erat insitum priscis illis, quos CASCOS appellat Ennius, esse in morte sensum*, &c. S. Hieronymus Epist. 1. *Nam & rudes illi Italiæ homines, quos CASCOS Ennius appellat* &c. Varro 6. de Lat. L. *Cascus cascam ducit*, alt und alt gehört zusammen. Vide Chiliad.

¶ Cascè, Adverb. vetuste, apud Gellium in lemmate lib. 1. c. 10.

CĀSEUS, τυρὸς, ein Kese. *Caseum* neutro genere Plautum & alios formasse, auctor est Nonius. Dictus est à *coeundo* secundum
A Festum. Virg. Ecl. 1.

Pinguis & ingratæ premeretur caseus urbi.

Caseum figurare, Plin. lib. 16. c. 38 Keß machen. *Casei descobinati*, geriebene Keß: posterior vox Varronis est apud Nonium.

¶ Cāseŏlus, ut *Xenocratis caseolus*, in sordidos, adagium.

¶ Caseāle, Kesekammer / Kesekorb. Columella lib. 2 cap. 15 *quotidie culina & caseale debent emundari.*

¶ Casearius, adject. ut *taberna casearia*, ubi vel fiunt casei, vel venduntur. Ulpianus lege 8 § 5 Dig. si servit. vindic. *Aristo respondit, non putare se ex taberna casiaria fumum in superiora ædificia admitti posse.* ubi locus est, quo casei fumigantur, Brissonio interpretante.

¶ Caseātus, adjectiv. von Kesen. Apulejus lib. 1. de Asino sub initium: *polentæ caseatæ offula.*

CASIA, frutex odoratus Servio in illud Virg. ecl. 2.

Tunc casia atque aliis intexens suavibus herbis.

Suavissimi odoris herba, apibus grata & utilis. Fuit & inter funebres adhibita. Martial. lib. 11. Ep. 55

Unguenta & casias & olentem funera myrrham
B *Thuraque de medio semicremata rogo;*
Et quæ de stygio rapuisti cinnama lecto,
Improbe, de turpi, Zoile, redde sinu.

¶ Sed *Cassia*, in India & Arabia felici proveniens, *cinnamomo* persimilis est, Zimmet oder Zimmetrörlin. *Cassia solutiva*, vulgo Cassefistel.

CĀSIUS mons tantæ altitudinis in Syria Seleucide prope Antiochiam, ut Sol ibi à quarta vigilia, antequam auspicetur dies, videri crederetur. Plin. lib. 5. cap. 22. In quem propterea curiosi homines adscenderunt, ut mirandam illam rem observarent, quod de imperatore Hadriano Spartianus in Vita cap. 14 notavit, & de Juliano, quem apostatam appellant, Ammianus Marcellinus lib. 22 cap. 33.

¶ Est & alius *Casius* mons altissimus in Ægypti & Arabiæ confinio prope Pelusium, ubi delubrum *Jovis Casii*, & oppidum *Casium*, & sepulcrum Pompeji. Strab. lib. 16. p. 523. Plin. 5. cap. 12. Sunt qui utrumque vel confundunt, vel pari altitudine metiuntur, ut, quæ de sole ante ortum conspiciendo, Syriaco monti plerique tribuunt, ad Ægyptium Casium referant, ut Mela lib. 1. cap. 10. quem Casaubonus sequitur in dictum locum Spartiani, & Lucas Holstenius, in Stephanum annotationibus.

¶ Căsiōtis, idos, regio circa montem Casium, tam in Ægypto,
C quam in Syria. Adi Geographos.

CASPIUM mare seu Hyrcanum, sive lacus potius maximus, quia undique cinctus terra est. das Caspische Meer in Asia. Sic à monte *Caspio* dictum. Errores veterum de hoc mari, quod sinum Oceani septentrionalis esse credebant, extant apud Plin. lib. 4. c. 13. Capellam lib. 6. pag. 247. Dionys. περιηγήσει vers. 47. & 727. Melam lib. 1. c. 2. & lib. 2. cap. 5. & Strabon. lib. 2. Accurate descripsit Curtius lib. 6. ubi inter alia & hoc tradit, cæteris maribus omnibus dulcius esse; addens quoque quâ de caussâ id fiat. Accolentes ad illud mare & ipsi *Caspii* appellantur, Scythici generis, ut Mela docet.

¶ Caspius, a, um: ut *Tigris Caspia* Stat. 10. Theb. v. 288. *Regna Caspia* Virg. 6. Æn. v. 798. *Portæ Caspiæ* pylæ sunt, sive angusti a mari transitus interruptis jugis, ita, ut vix singula meent plaustra longitudine 8. Mill. pass. toto opere manufacto, ut Plinius scribit lib. 6. cap. 14. Tacitus 1. Histor. cap. 6 absolute *Caspias* dixit: *Nero*, inquit, *electos præmissosque ad claustra Caspiarum revocaverat.*

¶ Caspiacus, ut *Porta Caspiaca* apud Statium 4. Silv. 4. v. 64.

¶ Caspinus, idem, si salva lectio apud Dionys. periegesi v. 881

Caspinam late terram superabluit unda.

CASSANDRA, Κασσάνδρα, Priami filia vates, quam ab Agame-
D mnone in Græciam abductam Clytemnestra interemit. Huic Apollo vaticinandi quidem facultatem concesserat, sed ea conditione, ne quisquam ei crederet. Tryphiodorus Halosi Ilii pag. 287 ed. Dausq.

-- -- -- τὴν γὰρ Ἀπόλλων
ἀμφότερον μάντιν τ' ἀγαθὸν καὶ ἄπιστον ἔθηκε.
-- -- -- Dederat huic Augur Apollo
Esse bonam vatem; sed non credenda profari.

Eò Virgilius respiciens 2. Æneidos canit v. 246

Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, Dei jussu non unquam credita, Teucris.

Phædrus lib. 3. fab. 11

Cassandræ quia non creditum, ruit Ilium.

CASSIODORUS Ravennas, ingenio & eruditione clarissimus suo tempore; cæterùm Theodorico Gothorum Regi adeò carus fuit, ut ejus beneficio omnes dignitates prope fuerit emensus: Quæstor sacri Palatii (qui *Cancellarius* hodie est) Consul Ordinarius, Magister Officiorum, Præfectus Prætorio denique in quo summa & proxima Principi dignitas fuit, Patricius. Novissime abdicatis seculi studiis atque honoribus, religiosam vitam amplexus, & Ravennatensi Cœnobio Abbas præpositus est. Scripsit varia,

ria, sacra atque profana: quorum partem & hodieque legimus. Reliquorum Catalogum Trithemius dedit. Vide & Vossium de Historicis Latinis.

A

CASSIOPE, Κασσιόπη, seu Cassiopea, Cephei fuit Regis Æthiopum uxor, mater Andromedes, relata inter sidera. Cicero lib. 2. Nat. Deor. c. 43 *Obscura specie stellarum Cassiopea.* ¶ 2. Fuit hoc nomine & quoddam Corcyræ oppidum, quod alio nomine & *Phæacia*, item *Scheria* Homero; Callimacho vero *Drepane* dicta, ut Plinius auctor est lib. 4. cap. 12. Gellius *Cassiopeiam* vocat lib. 19. cap. 1. Meminit & Suetonius Nerone cap. 22.

CASSIS, is, mascul. fere. Netze / Jägergarn. Ovid. de art. am. lib. 2. v. 2

Decidit in casses præda petita meos.

Propert. lib. 4. eleg. 2. v. 33

Cassibus impositis venor.

¶ Cassiculum, reticulum, diminutiv. Festus. ¶ Aut masc. forma *Cassiculus*. Hieronymus lib. 3 adv. Rufin. cap. 6, *Nequaquam aranearum mihi opponas cassiculos, sed fortissimo me & solidissimo constringas reti.*

CASSIS, idis fœm. ein Helm. Ovid. 8. Metam. v. 25

-- -- -- -- -- Minos
Seu caput abdiderat cristatâ casside pennis,
In galeâ formosus erat, &c.

Cassis cristata pennis, ein Helm mit Federbüschen. *Laxata cassis* Claudian. Bell. Gild. v. 24. ein offener Helm. Cassis de lamina est, galea de corio.

B

¶ Cassida, æ, fœmin. idem, aut diminutivum, factum ex accusativo cassida. Virgil. 11. Æn. v. 774

Aureus ex humeris sonat arcus & aurea vati
Cassida.

Propertius lib. 3. eleg. 11. v. 15.

Aurea cui postquam nudavit Cassida frontem.

¶ Cassita, à casside, sicut galerita à galero, von dem Püschlin auff dem Haupt / alauda est, eine Lerche / de qua vide apologum festivissimum apud Gell. lib. 2. cap. 29.

CASSITERIDES, insulæ sunt Oceani post Hispaniam, plumbi feraces. Plin. lib. 4. cap. 22. κασσίτερος, stannum significat.

CASSIUS, Cassii multi fuerunt Romæ, eorumque insignis & amplissima familia. vide Rupert. ad Pompon. p. 449. 450. v. gr. L. Cassius tribunus pleb. quem *verissimum & sapientissimum judicem* appellat Cicero pro Roscio Amer. ¶ 2. L. Cassius Longinus, qui tempore conjurationis Catilinariæ *sive procurationem incendendæ urbis depoposcerat*, ut ait Cicer. in 3. Invect. in Catil. Fuit corpore pinguis, unde Cicero ibidem dixit, *sibi L. Cassii adipem non esse pertimescendam.* ¶ 3. Alius C. Cassius inter percussores fuit Cæsaris, antea Crassi quæstor, qui, illo a Parthis cæso, exercitum servavit. ¶ 4. Cassii Severi oratoris meminit Quintil. lib. 10. ¶ 5. Alius M. Avidius Cassius præfectus exercitus Antonini Imp. in Oriente. ¶ 8. Cassii denique poetæ Parmensis meminit Horat. lib. 1. Epist. 4. v. 3

C

Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat;

Adde lib. 1. Satyr. 10.

¶ Cassia via Romæ. Festus: *Cassia via à Cassio strata.*

¶ Cassianus. Cicer. pro Mil. cap. 12, *Illud Cassianum*, cui bono fuerit, *in his personis valeat, etsi boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi sæpe parvo.* Sed *Judex Cassianus*, pro tristi ac severo dici cœpit Cicer. pro Rosc. Amerin. cap. 30. & Verr. 3. cap. 62. & *Cassianæ sententiæ* pro severis. Fuit enim L. Cassius prætor, summæ severitatis in judicando, ut *scopulus reorum diceretur*, auctore Val. Max. lib. 3. c. 7.

CASSIANUS martyr, studiis puerilibus præfuit in foro Cornelii sub persecutione Diocletiani, & stylis scholasticorum compunctus in confessione Christi diem suum obiit. Quam historiam luculente descripsit Prudentius in hymno de passione Cassiani.

CASSUS adject. idem quod vacuus, inanis, leer / quod à Careo multi deducunt. Vide supra in *Careo*. Alii pro nomine absoluto habent. *Nux cassa*, apud Plaut. & Horat. 2. Sat. 5. v. 36. eine böse leere Nuß. *Cassâ nuce non emerim*, ich gebe nicht eine taube Nuß dafür. *Cassa sanguine cochlea*, Cicer. 2. Divin. cap. 64. Die Schnecke hat kein Blut. *Ire in cassum* significat irritum esse, vergeblich seyn / apud Lucanum lib. 2. v. 263. ubi alii conjunctim *Incassum* legunt. Elegantissime Symmachus lib. 1. Ep. 37 dixit: *Cassâ fide sunt, qui jugiter blandiuntur*, Fuchsschwäntzern ist nicht zu trauen. Et Silius lib. 3. v. 17 *Vulgatum, nec cassa fides.*

D

¶ Cassum, substant. fragmentum est Solino cap. 65. *Aut paleatum cassa, aut chartarum fila ad se rapit*, loquitur de gemma lychnite.

¶ Cassè, adv. frustra. Livius 24. cap. 26 *casse ne tempus tereretur.*

¶ Casso, cassare, infimæ latinitatis verbum. Sidonius Apollinaris lib. 1. epist. ult. *Objecta si non improbabiliter cassaverimus.* Cassiodorus lib. 5. cap. 14, *omnium redemtione cassata.* Significat autem destruere, abrogare, evacuare.

¶ Incassum, adverb. temere, frustra, ex separatis vocibus *in cassum*. Virg. 7. Æn. v. 421

Turne tot incassum fusos patiere labores?

Livius lib. 10. cap. 29. *Incassum tela jactare*, vergeblich.

CASTALIUS, & Castalia, Κασταλία. Virg. 3. Georg. v. 293

Castaliam molli divertitur orbita clivo.

Fons fuit in radicibus Parnassi, qui & *Caballinus* & *Libethrys* dictus fuit. Acron Horatii interpres in Lycia fuisse eum fontem scripsit: Probus Delphis in oraculo Apollinis, ubi abluerit aram ipsius Dei. Fuit & alius fons Castalius ex montis Antiochiæ imminentis radicibus, qui & ipse *Parnassus* dicebatur, manans; cujus Clemens, Nicephorus, Sozomenus, alii meminerunt: vide Casaub. ad Capitolinum in Hadriano: item in Antonino Philosopho. ¶ 2. Ciciliæ civitas Stephano *Castalia* est.

¶ Porrò à *Castalia* virgine fontem eum appellatum traditur, quod injuriam Apollinis ipsa fugiens in eum se præcipitarit. Alii à

¶ Castalio Apollinis Delphici filio dictum putârunt.

¶ Castalides, Musæ. Martialis lib. 4. epigr. 14

Castalidum decus sororum.

CASTANEA, τὰ κάστανα, arborem significat & fructum. Castanien / Kesten. Virgilius eclog. 1. *Castaneæ molles*, zeitige und erlesene Castanien. *Echinus*, caliculus hirsutus seu spinosus est, quo castaneæ clauduntur, die Schalen. Nomen ipsum à *Castanâ* urbe Thessaliæ; unde primum allatæ. Itaque revera adjectivum est. Ut cum *Castanea* absolute dicitur, nux subintelligenda veniat: quemadmodum integre Virgilius dixit eclog. 2.

Castaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat.

Vide supra in *Abellana*: item Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 14.

¶ Castanetum, apud Columell. lib. 4. cap. 33. ein Kestenwald oder Garten. *Sæpe*, inquit, *novella castaneta calvescunt.*

CASTERIA, locus; in quem navigatione quiescente remi & cætera instrumenta nautica reponuntur, fœm. est, eine Zeug-Kammer: usus eò est Plautus in Asinaria act. 3. sc. 1. v. 16. Adde Nonium, cujus interpretatio est, quam posuimus.

CASTIGO, castigare, animadvertere est & objurgare, züchtigen / straffen. Cicero in Tuscul. 3. cap. 27 *Pueros matres & magistri castigare solent, nec verbis solum, sed etiam verberibus.* Idem in Offic. 1. c. 25. *qui punit aut verbis castigat.* ¶ 2. *Carmen castigare ad unguem*, ein Carmen fleißig und genau emendiren / Horatius in Arte v. 294.

¶ Castigatus. Gell. lib. 4. cap. 20. pr. *Exempla castigatissima disciplinæ.* Augustinus Civ. D. lib. 5. cap. 24 *luxuria castigatior.*

¶ Castigate, adverb. Seneca Controvers. lib. 6. extremo: *Vixit modeste, castigate.* Augustinus lib. 4 de Doctr. Christiana c. 14 *castigatius eloquuntur.*

¶ Castigator. Liv. lib. 1. cap. 59 *Brutus castigator lacrimarum atque inertium querelarum.* Seneca de Ira lib. 1. cap. 15, *Ad coercitionem errantium irato castigatore non opus est.*

¶ Castigatorius. Sidonius lib. 4. epist. 1 *castigatoria severitas.*

¶ Castigatio, Straffe / Züchtigung. Cicero in Offic. 1. cap. 25 *Omnis & animadversio & castigatio contumelià vacare debet.*

¶ Castigabilis; sträfflich / apud Plautum in Trinum. act. 1. sc. 2. v. 6 *Admisit in se culpam castigabilem.*

¶ Incastigatus, non castigatus. Horatius lib. 1. epist. 10. vers. 45, *Nec me dimittes incastigatum.*

¶ Concastigare. Plautus Bacch. act. 3. sc. 3. v. 94 *cura & concastiga hominem probe.*

CASTOR, Κάστωρ: ἀμφίβιον est, Latine *fiber*, vel *canis ponticus*; juxta Servium ad Georg. 1. v. 59. ein Biber. Plinius 32. cap. 3 pr. *Fibros, quos castores vocant, in terris & in aqua victus est.*

¶ Castoreus, ut, *Odor castoreus*, ein starcker Geruch. Plinius lib. 12. cap. 24. Frobenius quidem *odore castoreo*: at Dalecliamp. & Harduin. *odore castorei.*

¶ Castoreum, substantivum, Κάστορος ὄρχις, hoc est, castoris testiculus, Bibergeil. Plin. 32. cap. 3 *fibros, quos castores vocant, & castorea testes eorum.* Juvenalis Satyr. 12. v. 34.

-- -- -- -- -- -- decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculorum, adeo medicatum intelligit inguen.

Redimere se ea parte, propter quam petuntur maxime, quò Juvenalis hoc carmen pertinet, præter Ælianum de animalibus aliosque, etiam Horapollo affirmat; qui lib. 2. Hieroglyph. cap. 65 Ægyptios tradit *Castorem*, sive *fibrum* pingere, cum designare volunt hominem, qui sibi ipsi damnum inferat: quod *Castor* animal, cùm se venatione peti videt, proprios testes evulsos in prædam objiciat. Quod Sestium tamen, diligentissimum medicinæ, negâsse Plinius lib. 32. cap. 3 prodidit. Negat & Dioscorides lib. 2. cap. 26.

¶ Castorinatus, fibrina veste amictus. Sidonius lib. 4. epist. 7 *Incedunt pullati ad nuptias, castorinati ad litanias.* Adde quæ ibi Jacobus Sirmondus notavit.

CASTOR, Κάστωρ, frater Pollucis, filius Tyndari & Ledæ: Vide *Pollux*. Cæterum communicatur inter Fratres Castoris nomen apud auctores. Interpres Vulgatus Act. Apost. c. 28. *Post menses autem tres navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum*, Græce, ἐν πλοίῳ παρασήμῳ

Διοσκούροις. Plin. lib. 10. c.43 *Super ædem Castorum genitus pullus in oppositam sutrinam devolavit.* Arnob. lib. 1. *Tyndaridæ Castores, equos unus domare consuetus, alter pugillator* &c. Cæterum equorum domitor *Castor; Pollux* bonus pugil fuit. Helena de his ad Priamum Iliad. 3, 237.

Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα
Αὐτοκασιγνήτω, τώ μοι μία γείνατο μήτηρ.

Horatius lib. 2. Sat. 1. v. 26

Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem,
Pugnis.

Pugnis, id est, pugillatu. Ovid. 5. Fastorum v. 700

Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.

Sed cùm Horatius Pollucem fratrem designaturus Castoris *ovo eodem prognatum* dicit; ad fabulam respicit. Finxere enim Poëtæ, Jovem cum Leda, uxore Tyndari, concubuisse oloris specie: illam ex eo concepisse ovum, unde Castor Polluxque nati sint. Alii verò dicunt, Ledam geminum ovum concepisse: unum ex Jove, alterum ex marito Tyndaro. Ex illo Pollucem, isto Castora natum. De cætero ita amásse inter se fratres, ut nihil unquam iis conjunctius fuerit. Quare interfecto in pugna Castore, Pollucem à patre Jove impetrâsse, ut concessam sibi ab ipso immortalitatem cum fratre communicare liceret. Inde factum, ut stellæ Castorum [recepti enim uterque inter sidera fuerunt] orirentur alternis atque occiderent. De quo præter Mythologicos veteres Pindarus Nemeon Od.10. Strophe 4. ad finem usque: item Homerus Odyss. lib. 10. v. 299. Huc respexit Virgilius, cum 6. Æneid. v. 121 scriberet:

Si fratrem Pollux alternâ morte redemit,
Itque reditque viam toties.

Ubi & Servium videre licet. Putati autem Castor & Pollux Gemellorum sidus constituere. ¶ 2. Est & Meteori genus, quod appellàrunt, *Castores:* ignes nimirum fulgoris stellarum instar, felix omen navigantibus habitum, si incidissent gemini: ob quod Polluci & Castori id Numen etiam assignàrunt: qui ea de re & navigantibus invocari soliti. Lege Plinium lib.2. cap. 38. & Senecam Natural. Quæst. 1. cap. 1. extr.

¶ *Ecastor, mecastor*, adverb. jurandi apud Plaut. & Terentium, quibus abstinendum Christianis. Significant autem: *me deus Castor servet* &c. Vide Ædepol & me hercules in *Hercules.*

¶ Castoreus, ut, *manus Castorea* apud Senecam Hippolyto v.810.

CASTŎRIS, idis, fœm. Κάστορις & Καστοριάς Κύνες, animal est marinum. Ad littora & saxum eminentia ululatum diritatis plenum edit, quem quicunque audit, ei mortem portendit. Ælianus lib. 9. Hist. Animal. cap. 50.

CASTRA, orum, locus, ubi in expeditione habentur exercitus & in tentoriis permanet. στρατόπεδον, παρεμβολή, ein Läger. Isidorus ab eo dicta censet, quod ibi castretur libido. Et verò nefas erat Romanis legibus in castris fœminam habere. Ex quo Virgilius 8. Æn. v. 688. pro magno crimine habet, quod Cleopatra Antonium sequeretur in castra. Ait enim

— — — *sequiturque* [*nefas*] *Ægyptia conjux.*

Castra stativa quæ dicuntur, vide infra in *Sto:* Item *hiberna, æstiva* vide suis locis. *Castra nautica* de statione navium Nepos Alcib. c. 8. n. 5. Cæsar B. G. lib. 5. cap. 22 *Castra navalia* dixit. *Castra urbana*, locus ad urbem prope muros non longe à via Nomentana, ubi Prætorianus miles continebatur: unde & *Prætoriana*, item *Prætoria castra* appellantur, ut ex Suetonio Claudii vitâ c. 21. Capitolino Balbini vitâ cap. 10. & Vet. Schol. Juvenalis, ad Sat. 10. v. 95 constat. Suetonius absolute vocavit *castra* Claudio cap. 30. Nec alia intelligenda, cum in urbanis rebus horum mentio fit. Res ipsa instituta à Tiberio est consilio Sejani. Vide Tacitum Annali 4. cap. 1. itemque Sueton. Tiberio cap. 37. Hierosolymis quoque urbana hujusmodi castra habita recipiendo præsidio D. Lucas indicat Act. Apost. cap. 21. v. 34. & 37. Ubi *castrorum* nomine, procul dubio *Antonia* intelligenda: quibus pro arce usos Romanos Josephus auctor est. ¶ 2. Eruditissimus Casaubonus ad Polybium observat, *Castra* apud Latinos, & totam rem bellicam designare haud rarò: Itaque interpretatur illud Tibulli Panegyrico Messalæ lib. 4. el. 1. v. 39

Nam quis te majora gerit castrisve forove?

Item Cæsaris illud de Bello Gallico lib. 1. c. 39, *Timore paullatim etiam ii, qui magnum in castris usum habebant milites, centurionesque, quique equitatui præerant, perturbabantur. Qui magnum usum in castris habebant*, id est, *vetus & expertus belli miles*, ut Tacitus loquitur. Sic *castrensis rei peritus, Marcellino* dicitur: qui *rei militaris peritus* est. ¶ 3. Illud quoque circa hanc vocem observandum est, *castra* non nunquam dedisse initium urbibus, & factas urbes accepto ab iis nomine, qui ibi olim habuissent castra. Quod factum, cùm ibi diutius sedit exercitus, atque per hiemem quidem: cùm necesse fuit, & diligentius exstruere opera & firmiùs munire. Sic *Castra Cornelia*, oppidum Africæ, non procul Utica, cujus Cæsar lib. 2. de Bell. Civ. c. 25. & c. 27 meminit. Inde cœpit, vocatumque ita est, quod ibi Cornelius Scipio aliquando habuit castra, de quo legendus Livius lib. 29. c. 35 est. Sic *Pyrrhi castra* appellatus locus, ubi Pyrrhus aliquando castra habuit, cujus Livius meminit lib. 35. c. 27. Augustus quoque Actiaca Castra in urbem convertit, sed quam Nicopolin appellavit, ut Dio auctor est initio lib. 51. qui rectiùs de eo, quàm Suetonius exponit, ut ibi Casaubonus etiam advertit. ¶ 4. Hinc phrases *Castra facere* Cic. 15. ep. 4. & Pompejus Domitio sub 8, 12. ad Att. (vulg. 19.) *ponere*, Cæsar Oppio sub 9, 13. ad Att. & Liv. 27, 18. Läger schlagen. *Castra habere* Cic. 15. ep. 4. *movere* Curt. lib. 5. c. 2. n. 7. aufbrechen &c.

¶ Castrum, in singulari numero munimentum dicitur cum præsidio, claudendo arcendove hosti in loco editiore exstructum, siquidem amplius esset & majus: nam minus si esset ac brevius, *Castellum* dicebatur. Eine Schantz / Forteresse. Cicer. lib. 15. ad Familiares Ep. 4. de obsidione Pindenissi, Eleutherocilicum oppidi, loquens: *Vallo & fossa circumdedi, sex castellis castrisque maximis sepsi.* Hirtius Bell. Alex. c. 30 *Postero die Castellum (quod in proximo vico non longe a suis munierat brachiisque cum opere castrorum conjunxerat vici obtinendi caussa) Cæsar aggressus omnibus copiis expugnat.* Tacitus Agricola cap. 16 *Sumsere universi (Britanni) bellum: ac sparsos per castella milites (Romanos) consectati expugnatis præsidiis ipsam Coloniam invaserunt. Colonia*, quam hic nominat, *Camalodunum* est: cui circumdata castella præsidiaque significat, ut firmior esset tutiorque contra hostium insultus. Sæpe *Castellorum* hujusmodi mentio fit apud Cæsarem & Livium: quorum auctoritates adscribere nimis longum foret. Satis itaque fuerit Vegetii locum de libri 3. cap. 8. extr. adscripsisse. *Inter præcipua (inquit) convenit Ducem providere, sive in castris, sive in civitate consistat, ut animalium pascua, subvectio frumenti, cæterarumque specierum: aquatio, lignatio, pabulatio secura ab hostium reddatur incursu. Quod aliter non potest evenire, nisi per loca idonea, quo nostrorum ambulat exercitus, præsidia disponantur, sive illæ civitates sint, sive castella murata. Quodsi non reperitur antiqua munitio*, (in vicis puta & pagis idoneis) *opportunis locis circumdata majoribus fossis tumultuaria castella firmantur. Nam à castris diminuto vocabulo sunt nuncupata castella, intra quæ in agrariis* (subaudi *Stationibus:* namque & Ammianus *Agrarias Stationes* vocat, quæ fiunt in agris) *aliquanti pedites equitesque degentes, tutum iter commeantibus præstant.* Hæc Vegetius. Ubi *loca idonea* vocat *colles, flumina, fontes, angustias adituum*, quas recentiores Latini *Clusas* & *clusuras* vocàrunt. His enim locis imponebantur castella. ¶ 2. Hinc ad oppida seu civitates & vicos, qui in limitibus securitatis caussa habebantur, *castrorum castellorumque* voces translatæ sunt: ita ut *Castrum* diceretur civitas munitionibus atque præsidio firmata: *Castellum* verò pagus seu vicus fossâ murisque cinctus militeque instructus. Vetus auctor Anonymus de rebus Bellicis: *Est præterea inter commoda Reip. utilis limitum cura, ambientium ubique latus imperii, quorum tutelæ melius*, Castella *prospicient; ita ut millenis interjecta passibus stabili muro firmissimis turribus erigantur* &c. Isidorus lib. 15. Orig. c. 4. CASTRUM *antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm: quasi* casam altam: *cujus pluralis numerus* Castra, *diminutivum* Castellum *est. Sive quod castrabatur licentia inibi habitantium: sive ne passim vago hosti* (ita legendum arbitror) *pateret. Castrorum* & *Castellorum* hujus generis multa apud varios auctores mentio. Nam *Castrum Mutilum* in Bojis, *Castrum Inui, Castrum novum, Castrum Vendonense, Eborense* &c. *Castellum Firmanum*, &c. apud Livium, Antoninum Itinerario, & alios legimus. Græci πύργυς appellabant. Livius lib. 27. cap. 34 *Eo die castra quinque millia passuum ab urbe Eleorum posuit: postero die omnes copias ad propinquum Eleorum castellum* (PYRGON *vocant) duxit.* Ita quæ Cæsar 3. de Bel. Civili cap. 43 *Castella* dixit, Dio cum eandem rem narrat, πύργυς appellat: Unde *Burgorum* appellatio est apud recentiores Latinos, de quo videndi Stewechius ad Vegetium, Pithœus lib. 1. Adverf. subseciv. cap. 14. itemque Johannes Savaro ad Sidonium Apollinarem in Burgo Leontii. Herodianus φρούρια vocat. Vetus Gloss. *Castella*, φρούρια: item φρούριον, *Castellum.*

¶ Castellum, parvum castrum: item vicus munitus. Isidorus supra laudato loco: VICI, & CASTELLA, & PAGI *ii sunt, qui nulla dignitate civitatis ornantur; seu vulgari hominum conventu incoluntur, & propter parvitatem suam majoribus civitatibus attribuuntur.* Vetus Gloss. Κώμη, *villa, castellum, vicus.* Ita Bethlehem, quem κώμην S. Johannes appellat, vetus Interpres *Castellum* reddit. Corn. Nepoti Milt. cap.2. & Alcib. cap.7. *Castella communire* est, exstruere, ut essent claustra servitutis. *Castellum montanum*, ein Berg-Schloß oder Festung. ¶ 2. *Castellum* etiam dicitur conceptaculum aquæ deductæ, unde distribuatur publicè per urbem. Ein Wasserhäußlein. De his Castellis Ulpianus Lege 1. Dig. de aqua quotid. § 38 & seqq. Itemque Vitruvius lib. 8. c. 7. nec non Frontinus passim de aquæductibus. Vide & Festum.

¶ Castellanus, adject. ut, *Castellanus triumphus*, id est de castellis captis actus, Cicero de Clar. Orat. cap. 73. *Castellanus miles*, qui stationem in castello habet, Lege 2. Cod. de Fundis & Limitrophis &c. ¶ 2. Incola castelli. Sallust. Jugurth. cap. 92. *Iter castellanorum angustum admodum.* Livius 34, 27. *Castellani, agreste genus:* (nam castella in agris, vicis & pagis erant,

erant, ut prædiximus) & *Castellani agrestes*, paullo ante eodem cap.

¶ Castellarius, qui præest aquæductibus. Röhrmeister / Aufseher über die Wasserkunst. Vetus Inscriptio apud Gruterum p. 601. n. 7, CLEMENTI CAESARVM SERVO CASTELLARIO AQVAE CLAVDIAE.

¶ Castellātim, per castella: apud Livium 7. cap. 36. Plin. 19. cap. 6.

¶ Castellamentum, edulium sive farciminis genus. Arnobius lib. 2. p. 73, *ut spirulas & botulos facerent, isicia, castellamenta, lucanicas, suminatam cum his carnem, & glaciali conditione tucceta.* Sic VVowerus ad Minuc. Fel. & Heraldus legunt, quod præfero aliorum *catillamentis.* A figura autem appellatio.

¶ Castrametari, *facere, ponere castra.* Ein Läger auffschlagen. Liv. 34, 28. quamvis sæpius distinguant, ut *metari suos castra jusserat*, Curt. 3, 8. n. 19.

¶ Castrametātor. Cicero in Philipp. 11. cap. 5 extulit distincte, *Castrorum antea metator.*

¶ Castrensis, castrense: Kriegsleuten gemeß und bräuchlich: ut, *Labor castrensis*, *Arma castrensia*, Propert. 3. eleg. 8. & *Pensa castrensia* lib. 4. eleg. 3. *Corona castrensis*, quâ donabatur is, qui primus hostium castra pugnando ingressus fuisset, Gell. 5. cap. 6. *Castrense verbum* apud Plin. in Præfat. lib. 1. *Ludi castrenses*, quibus milites in castris & exercebantur & delectabantur.

CASTRO, castrare, schneiden / verschneiden. Plinius lib. 18. c. 32, *Verres, juvencos, arietes, hœdos, decrescente Lunâ castrato.* Columella lib. 6. cap. 26 *castrare vitulos, dum adhuc teneri sunt.* De hominibus usus est Val. Maximus lib. 6. cap. 1. n. 13. *Carbo Accienus, item Pontius, deprehensi* [in adulterio] *castrati sunt.* ¶ 2. Metaphorice Lactantius 6. cap. 15 *Stoicos* ait *rebus à natura insitis castrare hominem*, hoc est, affectibus privare. Et Cicero *castratam rempublicam* dixit pro attrita, attenuata, vel orbata, de Orat. 3. cap. 41, sicut *vires castratas* Plinius ademtas dixit lib. 11. cap. 17. ¶ 3. Est & *castrare arbores*, *vites* apud Plinium 24. cap. 8, & Caton. cap. 33. quod fit, cum in imo arbores perforantur. *Alvearia castrare*, Bienstöcke schneiden / Pallad. mense Junio, tit. 7.

¶ *Castratus homo*, Curt. lib. 6. c. 3. n. 12. ein Capaun.

¶ Castratio, castrandi actus. Columella lib. 6. cap. 26 *Optimum genus castrationum putat Mago, quod adhibetur ætati teneræ sine vulnere.* Adde Pallad. lib. 6. cap. 7.

¶ Castratura idem. Palladius ibidem: *Vulnera castraturæ cinere sarmentorum & spuma linentur argenti.*

¶ Castrator. Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 1. *castrator carnis castor.* Habet idem nomen etiam lib. 2. ad Nation. cap. 13.

¶ Castratorius, ad castrationem pertinens. ut *Castratoria instrumenta*, Pallad. lib. 1. extr.

CASTVLA, perizonium, ein Badtuch / Varronis est & Nonii.

CASTVS, a, um: cui libido constringitur, ne in illicitos amores æstuet: keusch / züchtig. à κέστος & Doricè κάστος (unde & *castigo* est) quod cingulum, sive vinculum notat. Virgil. 2. Georg. 524

Casta pudicitiam servat domus.

Cicero Phil. 3. cap. 6. *quis hoc adolescente castior?* & de Arusp. Resp. cap. 13. *matronarum castissima.* Et sunt vulgatæ hujus significationis passim infinita exempla. ¶ 2. Sumitur & aliquando generalius, & integrum & incorruptum à quavis improbitate atque sic innocentem & sanctum notat. Inde cùm Columella apum Curatorem non sobrium modò, sed abstinentem à Venere designare vellet, non *Castum* simpliciter; sed *castum à rebus Veneris* esse vult; quasi ab aliis quoque rebus castus quis esse possit. Ita enim lib. 9. cap. 14 scribit: *Verùm maxime custodiendum est Curatori, qui apes nutrit, ut pridiè castus sit à rebus Venereis, neve temulentus nec nisi lotus ad eas accedat.* Sane *Castum à culpa*, Plautus dixit, pro Culpæ nullius reum, Pœnulo act. 5. sc. 4. v. 13. Horatius ad Pisones de arte Poëtica v. 206

Quo sanè populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi castusque verecundusque coibat.

Ubi Vetus Scholiastes *castum* religiosum interpretatur. Sanè & in Seculari Carmine eidem Flaccus *Castum Æneam* dixit: quod idem est, ac si *sanctum* vocâsset: hoc est, justum & pium; quas virtutes ei Virgilius maximè tribuit. Cicero 1. Tusculanâ cap. 30 *Qui se humanis vitiis contaminassent, & se totos libidinibus dedissent, quibus cæcati, velut domesticis vitiis, se inquinassent, vel Rep. violandâ fraudes inexplicabiles concepissent, iis devium quoddam iter esse, seclusum à concilio Deorum. Qui autem se integros castosque servassent, quibusque fuisset minima cum corporibus contagio, sesequè ab his semper sevocassent, essentque in corporibus humanis vitam imitati Deorum, his ad illos, à quibus essent profecti, reditum facile patere*, censebat scilicet & disserebat Socrates. Vetus Gloss. *Castus*, ἁγνός: Item: ἁγνός, ὁ καθαρός, *Castus.*

¶ Castificus, idem quod castus, apud Poëtas. Seneca Hippolyto v. 168. *Expelle facinus mente castificâ horridum.*

¶ *Castum* etiam, vel *Castus, ûs*, dicebatur ille ritus, quo in Sacris Isidis, Cereris, Matris Deûm à certis cibis & Veneris usu se abstinebant. Varro: *Et religiones & castus possunt, ut ex periculo eripiant nos.* Vide Conjectanea Scaligeri ad Varronem p. 148 & Theodorum Canterum lib. 2. Var. Lect. cap. 21.

¶ Caste, pudice, sancte, keusch / züchtig. Cic. 4. Fin. cap. 23 *Caste & integre vivere*, züchtig und erbar leben. Livius 10. cap. 7. *castiùs sacra privata facere.* Cicer. de Arusp. Resp. cap. 13. *Quod* [fanum] *cum Dejotarus religione sua castissime tueretur*, id est sanctissime.

¶ Castimonia, castitas. Keuschheit / Zucht. Cicer. Verr. 6. cap. 45. extr. *sacra per summam castimoniam virorum ac mulierum erant.* Et de Leg. lib. 2. cap. 10. *Caste jubet lex adire ad Deos: animo videlicet, in quo sunt omnia: nec tollit castimoniam corporis.*

¶ Castimonium, idem. Vetus Gloss. *Castimonium* ἁγνεία. Item ἁγνεία, *Castitas, Castimonium.* Idem etiam quod *Castus*: de quo paullo ante: hoc est purgatio & expiatio quædam, cum per certos dies à Venere & animatis cibis se abstinebant. Unde & Apulejus 11. Milesf. sub finem, *inanimam castimoniam* dixit, hoc est, conjunctam ab abstinentia a cibis animatis.

¶ Castitas, Keuschheit. Cicer. de Leg. 2. cap. 12 *Vestæ colendæ virgines præsint, ut advigiletur facilius ad custodiam ignis, & sentiant mulieres in naturâ omnem castitatem pati.* Horat. 3. Ode 24, *metuens alterius viri certo fœdere castitas.*

CATABATHMOS, vallis devexa, Ægyptum ab Africâ dividens. Nomen *Catabathmi* à re ipsa accepit, quod in ea parte admodum declivis sit, quodque non nisi præcipiti descensu adeatur. Nam καταβαίνειν, significat descendere: Unde καταβαθμός, descensus. Vide Geograph.

CATĂCHRĒSIS, κατάχρησις, abusio vocabuli proprii pro non proprio. Virg. Æn. 2. v. 15

— — equum divinâ Palladis arte
Ædificant.

Item Eclog. 7.

Vir gregis ipse caper deerraverat:

Cum hominum proprie viri sint. Vide Acyrologia. Eam interdum necessariam esse ait Quintil. lib. 8. cap. 2.

CATĂCLYSMVS, Κατακλυσμός, diluvium, à Κατακλύζειν, demergere. Varro de Re rust. lib. 3. cap. 1, *Thebæ ante cataclysmon Ogygis conditæ dicuntur.* Die Sündfluth. Tertullian. Apolog. cap. 40 *Totum orbem cataclysmus abolevit.* Lactantius lib. 2. cap. 10, *ignorant, quo tempore cataclysmus sit factus in terra*, quod paullo ante dixerat, *factum esse diluvium.* Hyginus fabula 153 *Cataclysmus, quod nos diluvium vel irrigationem dicimus.*

CATĂDROMVS, Κατάδρομος, quem malè nonnulli decursionis studium interpretantur, & ita Suetonium etiam accipiunt, cum in Nerone cap. 11 scribit: *Notissimus Eques Rom. elephanto supersedens per catadromum decurrit.* Catadromus enim extentus funis est, per quem funambuli sive schœnobatæ incedunt. Et per ejusmodi funem Equitem R. elephanto vectum decucurrisse significat Suetonius, quemadmodum & Xiphilinus reddidit. Vide Torrentium Casaubonumque ad allegatum Suetonii locum.

CATADVPA, æ, locus in Æthiopiâ, quæ Ægypto jungitur, (inde enim Ægyptus incipit) ubi per præruptorum scopulorum præcipitium ingens Nilus (qui ibi demum hoc nomen sumit, variis ante appellationibus, nunc Nigris, nunc aliter nominatus) tanto fragore ruit in planum, ut accolæ, qui & ipsi *Catadupi* vocati, aurium sensum amiserint, & necesse fuerit aliò transferri, ut Seneca lib. 4. Natural. Quæst. cap. 2. Ammianus Marcellinus lib. 22. c. 34 & 36 prodiderunt. Cicero de Somnio Scipionis cap. 5. *Hoc sonitu oppletæ aures obsurduerunt: nec est ullus hebitior sensus in nobis; Sicut ubi Nilus ad illa, quæ CATADUPA nominantur, præcipitat ex altissimis montibus; ea gens, quæ illum locum accolit, propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi caret.* De loco ipso Strabo, itemque Plinius lib. 5. cap. 9. nec non Vitruvius lib. 8. cap. 2.

CĂTĂGRĂPHA, Κατάγραφα, imagines obliquæ, quæque variè formarent vultus respicientes suspicientesve & despicientes, quas Cimon Cleonæus invenit, ut Plinius auctor est lib. 35. c. 8.

CĂTĂLECTICVM, Καταληκτικόν, & Catalectum, carmen dicitur, vel trimetron vel tetrametron, cui syllaba deest. Diomedes lib. 3. p. 501 *Catalecta species, est versus minus habens metricæ constitutionis.* Priscianus Partition. post principium: *Catalecticos dicunt, quibus deest in fine aliquid: Acatalecticos, quibus nihil deest.*

¶ Hypercatalecticum, quod una seu pluribus Syllabis abundat, quod in Hexametro carmine Hypermetron dicitur.

¶ Acatalecticum dicimus, quod pedibus legitimis absolvitur, & nec abundat, nec defectu aliquo laborat. Exempla in versibus Terentianis & Plautinis ubique obvia sunt.

CĂTĂLEPSIS, Κατάληψις, Cicero de Finibus lib. 3. cap. 5. *Cognitiones, vel si hæc verba aut minus placent aut minus intelliguntur, καταλήψεις appellemus licet.* Idem lib. 1. Acad. c. 11 vocat καταληπτόν, das so klar ist / daß man es sehen und greiffen könte.

¶ 2. Est & *Catalepsis* malum è vehementi cerebri refrigeratione, cum siccitate, à quo somnus profundior, quàm fert natura, nascitur, Lethargus, die Schlaffsucht. Hadrian.

CĂTĂLOGVS, κατάλογος, enumerationem significat, vel rei, quæ exponitur, ordinem, Erzehlung / Register. *Prolixum catalogum*

gum (laudum alicujus, injuriarum, &c.) ein lang Register daher lesen.

CATAMITUS, à veteribus Romanis, nec dum assuetis Græcæ linguæ, appellatus est, qui *Ganymedes* Græcis dicebatur, & Jovi in deliciis fuisse traditur. Ita enim iidem *Alcedonem* quoque *halcyonem* dixerunt, ut Festus observat. Idem *Catamitum*, inquit, *pro Ganymede dixerunt: qui fuit Jovis concubinus.* Vet. Gloss. *Catamitus*, γανυμήδης. Arnobius lib. 5. adversus Gentes: *Alcmena, Electra, Latona, Laodamia, mille aliæ virgines, ac mille matres: cumque illis Catamitus post pudoris spoliatus est honestate.* Et Cyprianus lib. 1. epist. 2, *Exprimunt in theatris Jovem illum suum, non magis regno, quàm vitiis principem, in terrenos amores cum ipsis suis fulminibus ardentem: nunc in pulmas oloris albescere: nunc aureo imbre defluere: nunc in puerorum pubescentium raptus ministris avibus prosilire.* Lactant. divin. Institut. lib. 1. cap. 11. *Rapuisse dicitur in aquila Catamitum.* Plaut. Menæch. act. 1. sc. 2. v. 35 *Dic mihi, num quæ tu vidisti tabulam pictam in pariete, Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?* Quia ergo Jovi & in deliciis, & a poculis fuit, accipitur Catamitus ¶ 1. pro *Amasio.* Apul. lib. 1. Milesf. *Hic est, soror Panthia, carus Endymion, hic catamitus meus.* ¶ 2. Pro *Pocillatore.* Auson. Epitaph. 33

Aut Jovis Elysii tu Catamitus eris.

Sic apud Arbitrum de Gnitone coram ministrante Eumolpus *Laudo*, dixit, *Ganymedem.* Apul. lib. 11. Milesf. *Vidi*, inquit, *Simiam pileo textili crocotisque phrygiis, Catamiti pastoris specie, aureum gestantem poculum.* ¶ 3. Pro *molli & effœminato.* Cicer. Philipp. 2. c. 31. *O hominem*, inquit, *nequam! (Quid enim aliud dicam? Magis proprie nihil possum dicere) ergo ut te Catamitum, nec opinato, cum ostendisses, præter spem mulier aspiceret &c.*

CATANA Siciliæ oppidum, quod & *Catina* scribitur, ubi simulacrum Cereris fuit, ut Cicero in Verrinis auctor est. De eo Strabo, alii, & Plinius lib. 3. cap. 5. Inde fuêre duo fratres Amphinomus & Anapius (quamquam alii aliter appellant) quorum alter patrem, alter matrem sublatam in humeros ex Ætnæ montis incendio eripuit, ipsis flammis pietati eorum cedentibus. Eam Historiam præter Strabonem, Pausaniam, alios, luculentis versibus Severus Poëmate de Ætna extremo: item Claudianus peculiari carmine eoque egregio celebravit: quod inter Epigrammata numero 35 legitur. Meminit & Seneca lib. 3. de benef. c. 37.

¶ Catanæus: ut, *Catanæi fratres.*

CATAONIA, supra Ciliciam regio, confinis Cappadociæ, ut Corn. Nepos in Datame describit. Vid. Strab. & Plin. lib. 6. c. 2.

CATAPHRACTA, æ: κατάφρακτη: est tegmen linteum ferreis squamis consertum, quod modò pectus, modo totum hominem & totum equum munit, Ein Harnisch / Kürts. Vegetius lib. 1. de re militari cap. 20 *Ab Urbe condita usque ad tempus Gratiani & cataphractis & galeis muniebatur pedestris exercitus. Sed cum campestris exercitatio interveniente negligentiâ desidiâque cessaret, gravia videri arma cœperunt, quæ rarò milites induebant. Itaque ab imperatore postulatum, primò cataphractas, deinde cassides deponere: sic detectis pectoribus & capitibus congressi contra Gothos milites nostri, multitudine sagittariorum sæpe deleti sunt.* Hæc de peditum *cataphractis* Vegetius. De equitum Tacitus meminit 1. Hist. cap. 79. *Sed tum humido die & soluto gelu, neque gladii, quos prælongos utraque manu gerunt* (de Sarmatis sermo est) *usui, lapsantibus equis, & cataphractarum pondere, id principibus & nobilissimo cuique tegmen ferreis laminis, aut præduro corio consertum, ut adversus ictus impenetrabile, ita impetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum.* Usitatissima hæc armatura apud Persas fuit, qui tales Equites *Clibanarios* vocabant: sed apud Sarmatas etiam celebratam, ille Taciti locus arguit satis.

¶ Cataphractus, miles aut eques, aut equus cataphractâ tectus. Ein Kürissir. Livius 37. c. 40 *tria millia cataphractorum equitum.* Talem Virgilius Chloreo tribuit Æn. 11. v. 770, cum ait:

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam & squamis auro conserta tegebat.

Ubi Servius: *CATAPHRACTUM eum fuisse significat. Cataphracti autem equites dicuntur, qui & ipsi ferro muniti sunt, & equos similiter munitos habent* &c. Vide ipsum locum. Elegantissime de iis Claudianus lib. 2. in Ruffinum v. 355

Hinc alii sævum cristato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit formatque chalybs; conjuncta per artem
Flexilis inductis hamatur lamina membris,
Horribilis visu. Credas simulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros spirare metallo,
Par vestitus equis, &c.

Idem de 6. Conf. Honorii v. 569

Ut chalybem indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes: quânam de gente rogabat
Ferrati venere viri: quæ terra metallo
Nascentes informat equos?

Et quæ sequuntur æque venusta, ut nihil supra possit. His *Cataphractis equitibus disciplina pugnandi fuit, ut cum aciem arietassent, impressionis terrorem servarent, & immunes vulnerum*

A *(quippe qui toti ferro tecti) quicquid oppositum sine hæsitatione perrumperent*, ut ferme de iis Nazarius Paneg. Constantini scribit cap. 22. Sed quomodo eorum vis eludi possit cap. seq. sub exemplo ostendit. Vid. & Heliodor. Æthiop. lib. 9.

¶ Cataphractarius, idem qui Cataphractus. Sic Lampridius in Alex. c. 56. Trebell. Pollio in Claudio cap. 16 *Cataphractarios* appellant.

CATAPLASMA, κατάπλασμα, emplastrum, Pflaster / medicamentum molle e viridibus simplicibus decoctis contusisque. Celsus 3. cap. 19.

CATAPLUS Græcum merum est, Κατάπλους: qui proprie dicitur, cum ex alto redit navis, atque in portum, unde exierat, remeat. Inde haud raro *Cataplus* dicitur classis, quæ Alexandriam ibat, & Romam redibat, Eine Schifflotte. Martial. lib. 12. Epigr. 75, ut Turnebus legit,

Cum tibi Niliacus portet crystalla cataplus.

Reperitur hæc vox & apud Sidonium lib. 6. epist. 8. Ausonius de claris urbibus in Narbone extremo:

-- -- toto tibi navigat orbe Cataplus.

Vide Casaub. ad Sueton. pag. 120.

CATAPOTIA, orum, Καταπότια, vulgò pilulæ, Schluckpillen / sic enim dicuntur a devorando, καταπίνειν. Usus est hac voce Scribon. Largus Compos. 154. seq. & Plinius 26. cap. 8. & Celsus

B lib. 5. cap. 25. In colloquio senili Erasmi alter senum rogatur, quibusnam artibus & animi vigorem & corporis ad decrepitam usque senectutem retinuerit? respondet, *neque venam incidi unquam, neque devoravi catapotia.*

CATAPULTA, Καταπέλτης, machina bellica, quæ ligna jaculabatur: *Ballistæ* enim saxa torquebant. Vide Lipsium lib. 3. Poliorceticon Dial. 2. Cæsar tamen confundit, & *catapultam* pro *ballista: ballistam* pro *catapulta* dixit. Exempla habes lib. 2. de Bell. Civ. cap. 2. & cap. 9. Sidon. Apollinaris Carm. 22. v. 123

Non quæ stridentes torquet catapulta molares.

¶ Catapultarius, a, um. Plaut. Curcul. act. 5. sc. 3. v. 11 *pilum catapultarium*, quod ejicitur catapultâ.

CATARACTA, fœm. & Cataractes (Καταράκτης,) Masculinum: à καταῤῥήττειν. Revera Adjectivum est, & tribuitur iis, quæ ex alto cum impetu ruunt. Unde & prædatrices aves, ut sunt aquilæ atque falcones, quod ex alto ruunt in prædam, *Cataractæ* appellantur Jubæ apud Plin. lib. 10. c. 44. Ein Falcke / Stoßvogel.

¶ 2. Item torrentes, qui ex montibus ruunt potius, quam fluunt, & ita Græci procellam quoque Καταῤῥάκτην ὄμβρον appellant.

¶ 3. Dicuntur & fluvii *cataractæ*, qui ex montium cacuminibus in subjecta magno aquarum strepitu cadunt, ut *Nilus, Marsyas* &c. Quare & ipsi præcipites lapsus fluminum, *cataractæ* vocantur.

C Plinius lib. 5. cap. 9 de Nilo: *Novissimo catarac̃te inter occursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere.* Nilus enim inclusus montibus non uno loco *cataractes* est: novissime autem ad Catadupas Æthiopes: postea enim *lenis & confractis aquis, domitaque violentiâ*, ut idem Plinius loquitur, *multis quamvis faucibus in mare Ægyptium se evomit. Novissimo cataracte* id est novissimo lapsu per præcipitia. Male autem hunc locum Plinii accepit Solinus: quo *cataractas* scopulorum claustra interpretatur, per quæ æstuans Nilus eluctatur & ruit. Non enim de loco, sed de flumine ipso *novissimum cataracten* Plinius dixit: ut vere animadvertit Salmasius. Eodem errore Ammianus lib. 22 cap. 36, Cataractas Nili, *præruptos scopulos* interpretatur. Lucanus quoque non aliter accepit, cum lib. 10. v. 315. & seqq. scriberet:

-- -- Quis te tam lene fluentem
Moturum tantas violenti gurgitis iras,
Nile, putet? nam cum lapsus abrupta viarum
Excepêre tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nusquam vetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquas, spumâ tunc astra lacessis &c.

Cataractas enim non de Nilo dicit, sed de loco. ¶ 4. Sunt & *Cataractæ* portæ pensiles ex ligno ferroque cancellatæ, quæ demitti ac attolli pro necessitate possunt, cujusmodi adhuc in portis vetustis oppidorum videre est, Schutzgitter / so unten gespitzt

D und mit Eisen beleget seyn / die man herab lassen und wieder aufziehen kan. Earum mentio apud Liv. lib. 27. cap. 28. ubi & earum usum notare licet: & apud Vegetium lib. 4. cap. 4. Nomen ideò inditum, quòd repente & cum impetu decidant. ¶ 5. Refertur etiam ad moles, quibus flumina cohibentur. Plin. 10. epist. 69 *Expeditum erat, cataractis aquæ cursum temperare.* Ein Währ bauen.

CATHARRUS, destillatio, à Καταῤῥέω, ein inwendiger Fluß des Haupts / oder Schnupff. Gloss. Cyrill. *Catarrhus*, κατάῤῥους. Usus verbi tritus apud Medicos. v. g. *Catarrhi remedium pilulæ Aloephanginæ sunt*, Hauptpillen vertreiben den Schnupffen. Marsil. Ficinus lib. 1. de Conservandâ Valetudine studiosorum. Leguntur in præceptis de tuendâ valetudine hi versus:

Febris, pigrities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proveniunt ex somno meridiano.

CATASCOPUS, explorator, ein Kundschaffer. Hirtius in Bello Africano cap. 26. *Literis per catascopum missis.*

¶ Catascopium, navem exploratoriam, ex Cic. lib. 5. ad Attic. ep. 11

ep. 11 vulgo ostendunt: sed locus ille cubat in mendo, nec adhuc eruta vera lectio est. Vide Interpretes.

CATASTA, pegma ligneum, in quo venales servi collocabantur cùm venderentur, aut ad venditionem pararentur, ut scilicet in eis possent omnia membra conspici, quippe qui nudi exponebantur. Suetonius de Illustribus Grammaticis cap. 13, *Laberius Hiera emtus suo hero de catasta & propter literarum studium manumissus.* Martialis lib. 10. Ep. 76

Et de Cappadocis eques catastis.

Subaudi, *emtus.* ¶ 2. Dicuntur *Catastæ* & pegmata illa quibus imponi solent, qui suppliciis afficiuntur. Schavot. ¶ 3. Est & *Catasta* machina ad torquendum parata, quæ vulgò *equuleus* dicitur; aut eidem non dissimilis. Prudentius Peristeph. hymn. 1. Calagurrit. v. 55

Seu foret præbenda cervix ad bipennem publicam,
Verberum post vim crepantum, post catastas igneas.

Vide omnino Casaub. ad illud Persii Sat. 6. extrema:

— — ne sit præstantior alter
Cappadocas rigidâ pingues plausisse catastâ.

CATASTRŌMA, καταστρωμα, pavimentum vel tabulatum in navi, à quo pugnatur. Hesychius: Καταστρώματα τῆς νεὼς μέρος, ἐν ᾧ ἑστῶτες ναυμαχοῦσιν. Die Streitbrücke auffm Schiffe.

CATASTROPHE, es, καταστροφὴ, conversio, qualis in fabulis illa est ad exitus insperatos & jucundos post motus & turbas. Sunt enim fabularum partes protasis, epitasis, catastrophe. Differunt autem catastrophæ Tragicæ à comicis exitu contrario, quod suis locis pueri admonentur. Porro *fabulæ catastrophen* proverbiali figura rei cujuscunque dicimus exitum. das Ende vom Spiel / den Ausgang / das letzte Theil der Comödie.

CATĒCHESIS, Κατήχησις, instructio, quæ fiebat vivâ voce vel ad pueros vel ethnicos adultos, antequam ad baptismum admitterentur: tradebantur autem illis elementa fidei & doctrinæ Christianæ. die Kinderlehre von den Articklen des Christlichen Glaubens. Hieronymus epist. 61 cap. 4 ad Pammachium: *quæ indesinenter in ecclesia docemus, & in catechesibus.* Idem de Scriptor. Eccles. in Clemente Alexandrino: *κατηχήσεων magister fuit.*

¶ Catechisare sive Catechizare, in primis fundamentis fidei erudire. Tertullianus de Corona cap. 11 *Centurionem Petrus catechizat.* Et 4. adv. Marcion. cap. 29 cum casu tertio: *aut illi catechizat.* Augustinus scripsit librum quem hoc titulo prænotavit: *De catechizandis rudibus.* Vide lib. 2 Retractation. cap. 14.

¶ Catechista, κατηχιστὴς, qui pueros vel adultos erudit & exercet in doctrina pietatis. Quod officium in schola Alexandrina primum sustinuit Origenes, atque ante eum Heraclas & Demetrius, qui omnes postea Episcopi facti sunt.

¶ Catechumēni, κατηχούμενοι, dicebantur, qui sic imbuebantur rudimentis pietatis, & in templis tantisper dum erudirentur in peculiari loco consistebant, separati à reliquis cœtibus, Catechismus Schüler / junge Christen. Tertullianus de Corona cap. 2. *a catechumenis usque ad confessores & martyras.* Hieronymus epist. 83 ad Oceanum cap. 2, *Catechumeni sunt fidei candidati.* Ibidem cap. 4 *heri catechumenus, hodie pontifex.*

¶ Catechumena, fœmininum. Ambrosius epist. 34 ad sacras virgines: *Virgo sanctissima, licet catechumena.* Augustinus epist. 169 ad Eusebium: *Ecclesiæ quidam colonus filiam suam, quæ apud nos fuerat catechumena,* &c.

CATEGORIA, κατηγορία, accusatio, crimen, quod reo imputatur; ¶ Item prædicamentum, quod & *Categorema* dicebatur, κατηγόρημα.

¶ Anticategoria, ἀντικατηγορία, *mutua accusatio*, ut Quintil. reddit lib. 7. cap. 2, quasi recriminatio.

CATEIA, æ: hanc inter tela nominat Gellius lib. 10. cap. 25. Virgil. 7. Æn. v. 740

Et quos maliferæ despectant mœnia Abellæ,
Teutonico ritu soliti torquere catejas.

Ubi Servius: CATEIAS *tela Gallica: unde &, Teutonicum ritum, dixit:* Catejam *quidam asserunt, teli genus esse tale, quale aclides sunt, ex materia quam maxime lecta, cubitus longitudine: tota fere clavis ferreis illigata, quam in hostem jaculantes lineis, quibus eam annexuerant, reciproca faciebant. Catejæ autem lingua Theotisca Hastæ dicuntur.* Silius Italicus lib. 3. v. 277

pandâ manus est armata catejâ.

Panda, id est, recurva. Meminit & Val. Flaccus lib. 6. v. 83. & Gellius lib. 10. c. 25.

CATĒNA, Ketten / vinculum captivorum. Cicer. in Verr. 7. cap. 41, *Hominibus innocentibus injici catenas jubet*, er läst unschuldige Leut gefangen nehmen. Apud Celtas in encomion eloquentiæ Hercules pingebatur catenâ aureâ, ex lingua ipsius dependente atque ad aures circumstantium pertingente, ita ut alligarentur, ac sua sponte ultro citroque sequerentur, quocunque ab Heroe ducerentur. ¶ 2. Dicuntur catenæ & lignea vincula, quibus asseres trabibus contignationis tectove affiguntur. Vide Palladium de re rust. lib. 1. cap. 13. & Vitruvium lib. 7. cap. 3.

¶ Catēnula, diminutivum. Onomast. Vet. *Catenula*, ἁλυσίδιον. Sed usitatius

¶ Cātella, ein Kettlein / monile muliebre. Horat. 1. epist. 17. v. 55, *sæpe catellam, sæpe periscelidem raptam sibi flentis.* ¶ Erat etiam virile ornamentum, virtutis præmium. Livius 39, 31. extr. *Quintius suos equites catellis ac fibulis ornavit.*

¶ Cătēnārius, ut *canis catenarius*, ein Kettenhund / apud Senecam lib. 3. de ira c. 37. & controv. 20.

¶ Cateno, are. Sæpe usus est Venantius Fortunatus v. g. lib. 8. carm. 4

Bractea gemmatam cycladem fila catenant.

Onomast. Vetus: *Cateno*, πεδῶ. Hinc

¶ Catēnātus, ut, *catenatus janitor*, Columell. præfat. lib. 1.

¶ Catenatio, colligatio trabium seu coagmentatio apud Vitruv. lib. 2. cap. 9. *firmas recipiunt catenationes.* Et lib. 10. cap. 1, *catenationibus continetur.*

¶ Concatenare. Lactantius lib. 3. cap. 17 de Epicuri corpusculis atomis: *hamata esse oportet, ut possint invicem concatenari.* Ambrosius epist. 23. pr. *Concatenantur sibi epistolæ nostræ.* Inde

¶ Concatēnatus, mit Ketten an einander gebunden. Minucius Felix p. 125 [ed. Oisel.] elementa & alia universitatis metaphorice dixit *cohærentia, connexa, concatenata.* Ergo non ineleganter *labores concatenati* vulgo dicuntur, qui se excipiunt & continue insequuntur: stete Mühe und Arbeit. Sic enim exstat apud Martialem lib. 1. epigr. 16. de assiduis & perpetuis ærumnis humanæ vitæ hoc sensu simplex Catenatus:

Exspectant curæque catenatique labores,
Gaudia non remeant, sed fugitiva volant.

CĂTERVA, agmen militum numerosum. Vegetius 2. cap. 2, *Galli atque Celtiberi, pluresque barbaricæ nationes catervis utebantur in prœlio, in quibus erant sena millia armatorum*, ein hauffen Kriegsvolck zu Fuß. *Conductitias catervas*, pro mercenario seu conducto milite Nepos dixit, Chabria pr. Horatius *turmæ*, quæ equitum fuit, opposuit: cohortem nempe, quæ peditum, intelligens, lib. 2. Epist. 1. v. 190

Dum fugiunt equitum turmæ peditumque catervæ.

Cicero pro Domo cap. 42, *Forum armatis catervis possidere.*

¶ Catervarius, a, um: ut *Catervarii pugiles, gladiatores*: quorum non singuli cum singulis, sed plures cum pluribus mistim & catervatim pugnabant. *Catervariorum pugilum* meminit Suetonius Aug. cap. 45. Vide Justum Lipsium lib. 2. Saturnal. c. 16.

¶ Cătervātim, adverb. mit Hauffen. Plin. lib. 10. cap. 24. *Sturnorum generi proprium catervatim volare.* die Staren fliegen hauffenweiß. Sallust. Jug. c. 97, *non acie, neque ullo modo prœlii, sed catervatim, uti quosque fors conglobaverat, in nostros incurrunt.*

¶ Concatervatus, zusammen rottieret / dicht in einander gestellet. Ammianus lib. 31. cap. 36 (Vales. c. 13) *concatervatis manipulis, ut fixi nec mucronem exserere, aut manus reducere quisquam posset.*

CĂTHARMA, Κάθαρμα, piaculum, hoc est homo aliquis vel flagitiosus, vel miser, qui pro peste aliove morbo expiando diis immolabatur, quem expiandi ritum Romani usurparunt, ein Fegopffer / ein Fluch. Cujusmodi catharma fuit Jonas propheta abjectus in mare; Et de se ac doctoribus sociis Paulus scripsit 1. Corinth. 4 καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, *Catharmata mundi facti sumus*, &c. Wir sind ein Fluch der Welt: Quod Germanicum tamen ad originem aliam videtur respicere, nimirum καταρᾶσθαι, quod significat exsecrari; ¶ 2. sed κάθαρμα à καθαρίζειν est, lustrare, purgare. Ideoque & lustramentum & purgamentum Ambrosius reddidit.

¶ Est inde & Catharticus, καθαρτικὸς, ut *Medicamentum catharticum* apud Celsum, quod vulgò purgans vocant aut educens, eine Purgation / Artzney zum Stulgang. Sic enim lib. 2. cap. 12 *Medicamenta* [purgantia] *stomachum fere lædunt. Ideoque omnibus catharticis aloe miscenda est.*

CĂTHEDRA. καθέδρα, sedes, eine Catheder / Cantzel / Predigstul. Juvenalis de Rhetorum professione & scholis dixit nimium verè Satyr. 7. v. 203

Pœnituit multos vanæ sterilisque cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus atque Secundi.

Rhetores enim illi ob precii exiguitatem à professione sua destiterunt. Erat altioris & honoratioris sellæ genus operosius structæ cum suppedaneo, aliquando & cum umbellâ, ut in vetustis monumentis videre licet, propria Professorum, deinde & Episcoporum; de quo non pauca ad Sidonium Savaro. Sulpitius Severus de Martino Episcopo, humilitatem ejus prædicans, Dialogo 2. cap. 1. *Illud non præteribo, quod in secretario sedens, nunquam cathedrâ usus est. Nam in Ecclesia nemo unquam illum sedentem conspexit; sicut quendam nuper (testor Dominum) non sine pudore meo vidi, sublimi solio, quasi regio tribunali, celsâ sede* (cathedra) *residentem. Sedebat autem Martinus in sellula rusticana, ut est in usibus servulorum, quas nos rustici Galli, tripetias; vos Scholastici, ac certè tu, qui de Græcia venis, tripodas, nuncupatis.* ¶ 2. Cathedræ etiam sunt sellæ, & quidem velatæ, quibus fœminæ gestari per urbem solebant. Martialis lib. 12. Epigr. 38

Hunc qui fœmineis noctesque diesque cathedris
Incedit, tota notus in urbe nimis &c.

Calpurnius Eclog. 7. v. 27

Inter fœmineas spectabat turba cathedras.

Vide Lipsium lib. 1. Elector. cap. 19. Hinc

¶ Cathedralicius, servus ad cathedram gestandam destinatus. Martialis lib. 10. Epigr. 13

Cum cathedralicios portet tibi rheda ministros.

V. Turneb. lib. 30. Adverf. cap. 30. Iidem & *Cathedrarii* dicti; vide post

¶ Cathedrarius: Seneca de Brevitate Vitæ cap. 10. *Solebat dicere Fabianus, non ex his Cathedrariis Philosophis, sed ex veris & antiquis.* Nempe *cathedrarios Philosophos* vocat, qui verbis atque in cathedra, non re & facto in vita philosophantur. *Servos cathedrarios*, quos *Cathedralicios* Martialis vocat, Sidonius dixit lib. 1. epist. 11. Conf. Dalechamp. ad Plinii lib. 16. cap. 37.

CATHOLICVS, Καθολικός, universalis, allgemein. *Catholica fides*, der allgemeine Christliche Glaube. *Catholica Ecclesia* in Symbolo Niceno. Quintilianus lib. 2. cap. 13 *Præcepta quæ καθολικὰ vocant, id est, (ut dicamus, quomodo possumus) universalia vel perpetualia.* Latine usi sunt Apulejus in Trismegisto p. 100 *anne cœlestes dii catholicorum dominantur, terreni incolunt singula?* & Beda lib. 1. Hist. ecclef. cap. 10. *scientia catholicæ.*

¶ Catholicè, adverb. Tertullianus adv. Hæreticos cap. 26 *Regulam fidei superinducerent, diversam & contrariam illi, quam catholicè in medium proferebant.* Idem de Fuga in persec. cap. 3 *Necesse est catholice fieri hæc.*

CATILĪNA, nobili genere natus fuit, magna vi & animi & corporis, sed ingenio malo pravoque, cui ab adolescentia bella intestina, cædes, rapinæ, discordia civilis, grata fuere: corpus patiens inediæ, vigiliæ &c. animus audax, subdolus, varius: cujuslibet rei simulator & dissimulator, alieni appetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus, satis eloquentiæ, sapientiæ parum; qui nefario ac parricidiali scelere, senatum confodere, diripere ærarium, incendere urbem, Rempubl. tollere funditus, cum multis sui similibus conspiraverat. Et effecisset, ni Ciceronis industria prudentiaque præverisset. Re ad arma deducta oppressus atque occisus est. Historiam eam Sallustius condidit. Vide & Florum lib. 4. cap. 1. & Plutarch. in Cicerone. ¶ Juvenalis pro quovis pessimo & exitioso patriæ cive posuit Sat. 14. v. 41, cum ait,

— — — — & *Catilinam*

Quodlibet in populo videas, quocunque sub axe.

¶ Catilinanus, ut, *Catilinana prodigia* apud Plinium lib. 2. cap. 51. Alii *Catiliana* legunt: Harduinus autem *Catilinana.*

¶ Catilinarius. Cicero 2 Catilin. c. 10, *Catilinarium seminarium.* Et Quintilian. lib. 3. cap. 8 *bellum Catilinarium.*

CĀTĪNVS, & *Catinum*, ex Siculo Κάτινος, escarium vas & coquinarium; si fictile fuerit: quod ex Catone de re rustica cap. 84 constare potest. eine Schüssel/ ein Tiegel. *Catinus vitreus* apud Suetonium legitur Galba c. 18. *Nihil invenit præter tepidam in ara favillam, atratumque juxta senem in catino vitreo thus tenentem, & in calice fictili merum.* Persius Sat. 5. v. 182 -- *rubrumque amplexa catinum cauda natat thynni.*

¶ Catillus, diminut. *Catillus ligneus*, eine hölzern Schüssel oder Napff/ Val. Max. 4. c. 3. exempl. 5.

¶ Sed *Catilla*, fœm. apud Plautum Casin. a. 3. sc. 2. v. 22. ut quidem Jac. Operarius legit, & ante hunc Gruterus; ex *catula* videtur esse diminutivum. Vide interpretes.

¶ A quo *Catillones* dicti sunt Liguritores, Schüssel-Lecker / ut Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 12 docuit. Vet. Gloff. *Ligurius, Gulosus, Catillo*, λίχνος.

¶ Usus est & verbo *Catillare* Plaut. in Casina a. 3. sc. 2. v. 22. pro *catinos lingendo alimenti aliquid sibi petere.* De varia lectione jam diximus. Hanc autem Lambinus ex Fulgentio, (cui Nonium, licet, adjicias) tuetur. Adde Commentar. Taubmanni.

¶ *Catillatio* apud Festum:

¶ *Catillamenta*, apud Arnob. lib. 2. pag. 73. ubi Heraldus & VVowerus [in Minuc. Felic. p. 116] *Castellamenta* legunt. Vide supra sub *Castellum.*

CATLASTER, grandior puer, adolescentulus. Vitruvio hanc vocem restituit Turnebus Adverf. lib. 24 cap. 7, pro eo, quod vulgo *catastos* legebant lib. 8. Architect. cap. 4. *Catlastri* autem forma, quam Charisius lib. 1 habet, contracta est ex *Catulaster*, quod in diminutivis Priscianus ponit lib. 3, *adulationis caussa*, ut ait, factum, & *maxime puerorum*, intellige ex Catulus. Gloff. Vet. *Catulaster* βούπαις: & Cyrilli, *Catulester*, παῖς ἀκμής.

¶ Catulastrum, inde formatum nomen ludicri puerile genus, nisi quid turpius est videtur notare. Usus eo Dracontius lib. 2. extremo: *Non catulastra gerit puerilia.*

CĀTO. Catones celebres aliquot fuere: ut M. Porcius Cato, senex, vel primus, *optimus orator, optimus imperator, optimus senator*, ut Plinius eum lib. 7. cap. 27 prædicat. *Omnium bonarum artium magister*, ut eidem lib. 25. cap. 2 vocatur. Senecæ de Tranq. cap. ult. *Virtutum viva imago*, & de Constant. sapient. cap. 2. *Certius sapientiæ exemplar, quàm Hercules & Ulysses*, dicitur. *Hostis fuit ambitus, & largitionis acerrimus:* De quo etiam Cicero: *O te felicem M. Porci, à quo rem improbam petere nemo audet.* Plinius præfat. Histor. Natural. Ejus orationes se laudare dixit idem Cicero de Clar. Orat. Scripsit Varia. Quintilianus lib. 12. cap. ult. circa finem: *Marcus Censorius Cato, idem Orator, idem Historiæ conditor, idem juris, idem rerum rusticarum peritissimus, inter tot operas militiæ, tantas domi contentiones, rudi seculo literas Græcas ætate jam declinatâ didicit, ut esset hominibus documento, ea quoque percipi posse, quæ senes concupiissent.* Vide Plutarchum & Nepotem ejus vitâ, itemque Livium 39. cap. 40. Hunc *sapientis* nomen in senectute consecutum Cicero in Catone, sive de Senectute scribit: qui neque ipsum Socratem, quem Sapientissimum Apollo judicavit, ei anteponendum censet. Lege cap. 2 ejus libelli. Quo faciunt & Poëtæ veteris versus in Florido;

Sperne mores transmarinos mille habent offucias.

Cive Romano per orbem nemo vivit rectius:

Quippe malo unum Catonem, quam trecentos Socrates.

¶ 2. M. Cato Uticensis, senioris pronepos [Gell. 13. cap. 19.] qui post perlectum Platonis Phædonem de animi immortalitate gladio incubuit. Fuit severis moribus, invicti animi, & continentis: unde omnes cordati, severi, & inculpati moribus *Catones* vocati; ut & Val. Maximus lib. 2. cap. ult. observat. Lucanus lib. 2. v. 380

— — *Hi mores, hæc duri immota Catonis*

Secta fuit, servare modum finemque tenere,

Naturamque sequi, patriæque impendere vitam,

Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.

Vide Buchner. ad lib. 4. Plinii Epist. 27. p. 40. Nec alia caussa aureolo illi libello de morib. versibus conscripto, qui vulgò pueris proponi solet, *Catonis* nomen inditum est: neque enim Cato ejus auctor: sed ita appellatus est, quia de sanctitate morum præcipit, qualis in Catone fuit, quaque ille claruit. Hujus Catonis Uticensis vitam æque scripsit Plutarchus. Elogium ejus apud Senecam habes de Constantia Sapientis cap. 1. & 2. *Contenti simus hoc Catone*, Octavius Augustus dicere solitus est, cum præsentem rerum statum boni esse consulendum significare voluit. Sueton. c. 82. ¶ 3. Valerius Cato Grammaticus fuit Romæ *Latinæ Sirenis* habens cognomen, de quo Suetonius illustribus Grammaticis cap. 11. Catonum nomen à *Catus* est. Vide ibi infra. Eorum stemmata exhibet Gellius lib. 13. c. 19. Rupertus ad Pompon. p. 359. 360.

¶ Catoniānus, a, um: ut *Catonianum superciliosæ frontis arbitrium*, id est severum, grave, censorium apud Sidonium lib. 8. Epist. 9. Sic *Catonianos* dixit Cicero, qui partibus Catonis studebant. Vide paullo inferius in *Catonium.*

¶ Anticāto Ἀντικάτων, Cæsaris liber appellatus fuit contra Catonem Ciceronis. Plutarch. in Cæs. & Juvenalis Satyr. 6. v. 337 *duo Cæsaris Anticatones.*

CATOBLĔPAS, æ, vel catoblepon, ontis, ζῶον κάτω βλέπον, Lybica est fera, tauro similis, subtus spectans, & vi quadam venenata oculorum obvia omnia necans; Gorgon etiam dicitur. vide Gesner.

CATŌMVM, i, ἐκ κατ' ὤμων. Ut *Catomo* & *catomis* cædere est scapulas verberare, quod & *Catomidiare* dicebant, quo verbo usus Spartianus est Adriano c. 18. ad quem locum vide Casaubonum, sed inprimis Salmasium: & Scaligerum ad Manilium.

CATŌNIVM, ex Græco Κάτω; inferorum locus: vox sordida Gellio censente lib. 16. cap. 7. Laberius:

— — — — *tollet bonâ*

Fide vos Orcus nudus in Catonium:

id est, in barathrum infernum. Cicero lib. 7. ad Familiares Epist. 25. *Sed heus tu, manum de tabula: magister adest citius, quàm putaramus. vereor, ne in Catonium Catonianos*, id est vereor, ne in exitium ultimum conjiciat, & orco adeò demittat nos Catonianis partibus addictos. Male Scaliger *Catomium* legere maluit: quod Salmasius advertit dicto loco. Eum enim per *virum Magnum*, quem ibi nominat, designat. Locus Scaligeri est lib. 2. Epist. 146.

CATOPTRICA, scientia seu ars multis matheseos partibus inserviens; in universum dicitur ea, quæ de quibusvis instrumentis Mathematicis pertractat, quibus oculorum adhibitâ acie, per ipsorum pinnacidia adspectando quidpiam indagamus. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 69. p. 110.

CĀTORTHŌMA, κατόρθωμα, officium rectum & perfectum. Cicer. de finib. 3. c. 7. *Quæ nos aut rectè facta dicamus, si placet, illi κατορθώματα appellant, omnes numeros virtutis continent.*

Catulaster vide superius *Catlaster.*

CĀTVLLVS. Q. Valer. Catullus Veronensis, Poëta paullo lascivior, ideoque cautè legendus juventuti. Cæterum inaffectatæ elegantiæ affectator, ut Heinsius censuit. Qui eam ob caussam *pellen Musarum* Scaligero Patri appellatus, ut in Burdonicæ fabulæ Confutatione filius notat. *Doctum* Martialis in illo dixit lib. 1. Epigr. 62

Verona docti syllabas amat Vatis.

Qui etsi multa scripsit, ut ex veteribus Grammaticis satis constat, pauca tamen ad nos pervenere. Inter quæ procul dubio principem

pem locum obtinet carmen illud, quod in nuptias Pelei & Thetidos condidit, cui vulgò *Argonauticorum* titulus falsò adscribitur. Vixit Syllæ Mariique temporibus. ¶ 2. Fuit alius *Catullus Urbicarius* mimographus, de quo Juvenalis Sat. 13. v. 111, *Mimum agit ille Urbanus qualem fugitivus Scurra Catulli.* Idem Sat. 8. v. 185 *Vocem, Damasippe, locasti Sipario, clamosum ageres quum phasma Catulli*, ubi veterem Scholiast.

CĂTŬLUS [de quo nomine & supra aliquid in Canis diminutivo diximus.] Q. Lutatius Catulus Romanus fuit, qui contra Pœnos cum Amilcare duce profectus finem primo bello Punico imposuit, de qua re vide Polyb. lib. 1. Eutrop. 2. c. 16. ¶ 2. Catulus alter, orator & consul, cum C. Mario Cimbros fudit, sed ab eodem postea urbe occupata per dissensionem mori, frustra pro eo civibus precantibus, jussus, & in cubiculo inclusus carbonum candentium vapore suffocatus est. Meminit hujus Catuli frequenter Cicero in claris oratoribus. Lucan. lib. 2. v. 173

-- -- quid sanguine manes
Placatos Catuli referam?

Sylla enim Mario interfecto Catuli necem postea ultus est. ¶ 3. Hujus Pater Q. Catulus poëta fuit; ut Cicero indicat lib. 1. de Natura Deorum, ubi ejus Epigramma in Roscium adducit. Adducit & aliud ejusdem Gellius lib. 19. cap. 9. ¶ 4. Alius Q. Catuli mentionem Cicero facit Orat. pro Lege Manilia, de quo Vellejus Paterculus etiam lib. 2. c. 32 refert.

Catulus, diminut. à *canis*, vide *canis*.

CĂTUS, a, um. Ennius apud Ciceron. lib. 1. Tuscul. cap. 9. *Egregie cordatus homo catus Ælius Sextus.* In quo versu *catum*, *acutum* interpretatur Varro, & Sabinum vocabulum esse asserit, lib. 6. de L L. Ibidem *cata dicta* apud eundem Ennium *acuta* exponit. Servius à καίω *calore ingenii* derivat. Terent. Andr. act. 5. sc. 2. v. 14.

Nescio qui senex modo venit: ellum! confidens, catus.

Ubi Donatus: CATUS, *Callidus, doctus: ardens* παρὰ τὸ καίειν: *Ingeniorum enim igneus vigor videtur.* Sane acumen ingenii & vigor à calidiore temperamento est. Frigidi enim hebetes ac tardi: Quò Virgilius respiciens Georg. 2. v. 484. ait:

Sin has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis.

Vide de hàc voce Tiraquell. ad Alex. ab Alex. lib. 1. c. 9. Hac voce præter Ennium & Terentium, Plautus quoque & Horatius, lib. 1. Ode 10. & lib. 3. Ode 12 usi sunt. Vet. Gloss. *Catus* ὀξὺς: δεδηγμένος. Item: ὀξὺς, ὁ νουνεχὴς *Catus.* Ein geschwinder Mensch der sich bald findet. *A Catus, Catonum nomen* deductum Plutarchus etiam in Catone Majore assentitur. ¶ 2. Subst. Felis, ὁ αἴλουρος, eine Katze.

CĂVAEDUM, & disjunctè *cava ædium* juxta Varronem de Ling. Lat. locus dicebatur infra parietes tectus ac patulus, in quem salutantes conveniebant, Vorhaus / Saal: apud Vitruvium & Plinium lib. 2. epist. 17.

CAUCĂLIS, ĭdis, fœm. Καυκαλὶς, herba ex daucorum genere, *daucum silvestre*, wilde Beerwurtz / rauche Vibenellen / Dioscoridi, & Plinio 22 cap. 22.

CAUCĂSUS, Καύκασος, montium magnorum & celeberrimorum unus est propè Albaniam & Iberiam, inter Hyrcanum mare & Pontum Euxinum. Valer. Flaccus lib. 5. Argon. v. 154

Ultimus inde sinus, sævumque cubile Promethei.
Cernitur in gelidas consurgens Caucasus Arctos.

Pars est Tauri montis, qui & ipse Caucasi nomine interdum intelligitur. Cæterùm tàm alte levatus Caucasus est, ut circa illius verticem Sol vel scindi videatur, uti Philostratus lib. 2 de hoc monte notavit. *Caucasum mente induere*, pro, supra modum indurare animum Seneca Medeâ v. 43 dixit:

-- -- -- pelle fœmineos metus,
Et inhospitalem Caucasum mente indue.

Id est, in quodvis vel inhumanum maximè facinus mentem obdura. *Caucaso abruptior*, Tertullianus dixit adv. Marc. lib. 1. cap. 1 proverbialiter.

¶ Caucăseus, & Caucasius, adject. Virgil. Eclog. 6. v. 42

Caucaseasque refert volucres, &c.

Silius lib. 4. v. 333

Caucasius tigris se protulit antris.

¶ Caucasigĕna. ut, *Caucasigenæ Alani*, Sidonius lib. 4. epist. 1.

CAUCI, Chauci, Cauchi, item Caici vel Cayci, Germaniæ populi *majores* & *minores*. Sic enim duas Caucorum gentes Ptolemæus fecit. Majores ad Albim fluvium. Minores ad Visurgim fluvium, ubi Urbs Brema, itemque Episcopatus VVerdensis, die Stifftgenossen: Vide Cluverium antiqua Germania lib. 3. cap. 18. Et Johannem Schildium peculiari Commentario de Caucis, quem duobus libris exsecutus est.

CAUCUS, vel Cauca, patera, poculi genus. Spartianus in Nigro c. 10. *quum milites quosdam in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidisset.* Vide ibi Salmasium. Gloss. Vet. Καῦκα, *patera*.

¶ Cauculus, diminutivum, unde

¶ Caucularii & ¶ Cauculatores, i. e. præstigiatores, de quibus Salmasium d. l. consule: de Cauculatore etiam Gloss. vet.

CAUDA, posterior pars pendens in omnibus animalibus, præter-

A quam homine & simia, ut Plinius lib. 10. cap. 50 notavit. Virgil. Georg. 3. v. 59. *verrit vestigia cauda*, de bove loquitur. *Caudæ pilos equinæ paullatim vellere*, proverbialiter indicat, consilio, tempore & assiduitate id esse conficiendum, quod viribus & impetu obtineri nequit. Adagii occasionem vide in Erasmi Chiliadibus. Inter symbola denique Pythagoræ refertur, μὴ γεύσασθαι τῶν μελανούρων, hoc est, *Ne gustaris quibus nigra est cauda.* Quod admonet, non esse utendum consuetudine & commercio improborum eorumque, qui moribus sunt nigris & infamibus. ¶ 2. Caudam pro membro virili Horatius posuit 1. Serm. Sat. 2. v. 45

Accidit, ut quidam testes caudamque salacem
Demeteret ferro.

Idem lib. 2. Sat. 7. v. 49

-- -- -- turgentis verbera caudæ

dixit. Similiter Græci οὐρὰν vocant. ¶ *Caudam jactare popello*, Persius dixit Sat. 4. v. 15. id est, venditare se apud populum speciosis actionibus; seu popularibus studiis gratiam ejus colligere: tractum à canibus, qui caudis suis adulantur heris: vel à pavonibus, qui caudæ jactatione fœminis suis placere student. ¶ *Caudam trahere* aliud Prov. apud Horat. lib. 2. Serm. Sat. 3. vers. 53. pro derediculo esse: vel quia pueri eis, quos derisui esse volunt,

B quiddam caudæ instar apponere in tergo solent, ut Vetus Scholiastes interpretatur: vel quia pleræque quadrupedum, cum pudor tremorve invaserit, demittunt & trahunt caudam: quam contra ferocientes arrigunt & tollunt. Verba Horatii sunt:

-- -- -- -- -- Hoc te
Crede modo insanum, ut nihilo sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat.

Id est, ea conditione te esse dementem persuade tibi, ut alterum, qui tuam deridet stultitiam, nihilo sapientiorem existimes, & commissurum post paullò, ut æquè derideatur ob suam dementiam. *Suus* enim *cuique*, ut Catullus ait Carm. 22, *attributus est error:* & usque quoque sapere, soli Deo conceditur.

¶ A *Cauda* etiam *Codeta* est, de quo infra suo loco.

CAUDEX, ĭcis, & Codex, ĭcis, ut *plaustrum & plostrum*; *cauda & coda* dicebant: στέλεχος sive lignum interius, quod cortex ambit. Solinus cap. 35 *lignum caudicis* appellat, Plinius, *vitalia arboris*, de quo infrà. *Codex inveteratus*, ein alter Stamm / apud Columellam lib. 4. cap. 8. extr.

¶ Est & convicium in ἀναίσθητον, & qui nihilo magis sapiat sentiatve quàm *Caudex.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 1. vers. 4.

-- -- in me quidvis harum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus.

C ¶ A *Caudice* etiam accepit cognomen Appius Claudius Cæci frater: quod primus persuasit Romanis navem conscendere, ut Seneca de Brevitate vitæ cap. 13 notat: vel quod primus piscatoriâ nave trajecit fretum: ut Victor in viris Illustribus scribit. Nam plurium tabularum contextus *Caudex* seu *Codex* appellabatur. Inde & publicæ tabulæ *Codices* dicuntur: & *Codicariæ*, seu *Caudicariæ naves*, de quibus post, nomen acceperunt.

¶ *Provincia caudicalis*, pro caudices tractante vel findente, apud Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 2, 25 jlocaliter dicitur: *Te*, inquit, *cum securi caudicali præficio provinciæ.* Holtzhacker.

¶ Caudicarius, Codicarius: ut *Caudicaria*, seu *codicaria navis*, Senec. Brev. Vit. c. 13. quam Festus *ex crassiore tabula factam* interpretatur. Eam scilicet, ut puto, significans, quæ ex crassiore codice, seu trunco excavata est: hoc est, *caudiceus lembus* quem Ausonius vocat. Ein Kahn. *Navem piscatoriam* Victor de viris Illustribus in Appio Claudio dixit. Fortean has easdem cum *scaphis* Nonius, cum de navigationum generibus docet, facit. Nam cum de *scaphis* exposuisset, subjicit: *Codicarias naves etiam nunc* [*scaphas*, ut puto,] *appellat eò, quod in fluminibus sint usui.* Quam rationem tamen haut capio Tales sunt *monoxylæ lintres* apud Plinium lib. 6. cap. 23, quas cum Livio *ex sin-*

D *gulis arboribus cavatas* appellare liceat. ¶ 2. Sed *codicariæ* etiam videntur dictæ, quæ ex pluribus codicibus, aliis super aliis positis, & in unum corpus seu massam conjunctis, factæ temere erant: quod *codex* plurium tabularum contextus diceretur: Varro apud Nonium: *Quod antiqui plures tabulas conjunctas* CODICES *dicebant: ex quo in Tiberi naves codicarias appellamus.* Quæ procul dubio respexit Seneca, cùm de Brevitate vitæ cap. 13 ita scriberet: *Plurium tabularum contextus* Caudex *apud antiquos dicebatur: unde publicæ tabulæ* Codices *dicuntur: & naves nunc quoque, quæ ex antiquâ consuetudine per Tiberim commeatus subvehunt*, Caudicariæ *vocantur.* Plinius hujusmodi navigia designare videtur lib. 3. cap. 5. cum ait: *Sed Tiberis propter aspera & confragosa, ne sic quidem, præterquam trabibus verius, quam ratibus longe meabilis fertur.*

¶ Caudicarii dicuntur ipsi nautæ, qui Tiberi annonam subvehunt: notat ex Codice Theodosii Lege 9. de suar. & pecuariis, [l. 14. T. 4.] & inscriptione Veteri Lipsius ad Senecam de Brevitate Vitæ cap. 13.

¶ Caudiceus, a, um: quod ex *caudice* est. Ausonius in Mosella v. 197 *Navita caudiceo fluitans super æquora lembo.*

¶ Codex,

¶ Codex, liber, & quod scriptura constat, dicitur: antiqui enim in tabulis scribebant: & plurium tabularum contextus, ut paullo ante ex Seneca notabamus, *Codex* dicebatur antiquis: quod de Varrone procul dubio accepit, cujus locum mox adducemus. Juvenalis Sat. 10. vers. 236

-- -- -- -- -- codice sævo
Hæredes vetat esse suos: bona tota feruntur
Ad Phialem.

Codice sævo i. e. testamento inofficioso: quo liberos suos præterit sive omittit impius pater, ut bona ejus omnia ad Phialen meretricem perveniant. Namque & *Codicilli*, in quibus ultima voluntas, sed non æque solenniter, uti in testamentorum codicibus perscripta erat, dicebantur, de quo paullo post dicendum erit. *Codex* igitur dicebatur, corpus sive compages plurium tabularum, sive illæ ligneæ, sive eboreæ, (unde *eborei codices* dicti) sive membranæ etiam essent, quarum alia super aliam structa erat; sicut & hodieque fit in nostris codicibus sive libris. Itaque differebat *Codex* à *volumine* quod ita appellabant. *Volumen* quippe dicebatur, cùm chartæ chartis in longitudinem attexuntur & conglutinantur; volvendæ circa rutulum, sive bacillum teres atque rotundum, ex quo *Volumen* appellatur. Vide infra in *Volumen*, item Salmasium de modo Usurarum pag. 405. & pluribus consequentibus, ubi & alia licebit discere, quæ ad notitiam Codicum veterum pertinent.

¶ Codicillus, parvus codex: hoc est, in quo minoris formæ tabulæ compactæ: sed pluralis fere tantum est numeri. Et quia litteræ sive Epistolæ in hujusmodi codicibus perscribebantur; inde sæpè *Codicillorum* appellatio literis sive Epistolis tribuitur. Cic. lib. 6. ad Fam. Ep. 18. *Quæsivi a Balbo per codicillos, quid esset in lege.* Idem lib. 4. Epist. 12. ad Fam. *Puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis.* Et alibi sæpius. Suetonius Caligula cap. 55. *Equiti Romano tumultuanti, per Centurionem denunciavit abire sine mora etiam, perferretque ad Ptolemæum Regem in Mauritaniam codicillos suos.* Sed *Codicilli* maxime dicuntur Epistolæ, quæ ad præsentes mittuntur. Seneca Epist. 55. extr. *Video te, mi Lucili, cum maxime audio: adeo tecum sum, ut dubitem, an incipiam non epistolas* (ut ad absentem, quod es) *sed codicillos tibi* (tanquam præsenti) *scribere.* Notat *Lipsius Institutione Epistolica* cap. 2. ¶ 2. Quin & diplomata principum & constitutiones, *codicilli* passim appellantur. Ita Suetonius Claudio cap. 29 *codicillos officiorum* dixit; quibus officia deferebantur. Nam & *epistolæ* & *literæ* dicebantur. Et hinc fortassis corpus illud Constitutionum Imperialium, *Codex*, appellatus est, quod *codicillos* principum contineret. ¶ 3. *Codicilli* etiam dicebantur voluntatis ultimæ tabulæ, non æque solenniter tamen ac testamenta, confectæ, de quibus videndi JCti. ¶ 4. Codicilli, Schreibtaffeln. *Exemplum literarum in codicillis exarare*, einen Brieff entwerffen und concipiren in Schreibtäffelein / Cicero lib. 9. epist. ult. ad Fam. *Hic sententias nostras in codicillis, & omnia verba referebat*, Idem in Philipp. 8. cap. 10.

¶ Excodicare. Palladius principio lib. 2 explicat, nempe circa vitis radicem dolabra terram aperire, & velut lacus efficere, ut solis teporibus & imbribus provocentur. Dicitur vero ita, quod codices, id est trunci & frutices fodiendo extirpentur. Scribitur etiam *excaudicare*, Tertullian. de Pudicit. cap. 16.

CAUDIUM, Samnitum oppidum: ad quod locus *Caudinæ Furcalæ* appellatus: ex duobus saltibus angustis silvosisque constans. vide Livium lib. 9. cap. 2.

Cavea, vide in *Cavus*.

CAVEO, cavi, cautum, cavere, sich hüten / fürsehen. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 23 *Sed tu quod cavere possis, stultum est admittere*, was einer umbgehen / und ihm fürkommen kan / lässet es aber geschehen / thut närrisch dran. Cicer. ad Quir. post R. c. 9. *Nihil credam & omnia cavebo*, will mich in allen wol fürsehen. Horat. lib. 2. carm. od. 13. v. 13

Quod quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas.

Cavere sibi ab aliquo, sich für einen hüten und fürsehen / Terentius Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 44. Et, *Cavere sibi a veneno*, Cic. de Finib. 5. cap. 22. *Cavere legibus*, Curt. 6. cap. 11, 20. *Cavere testamento*, im Testament verordnen / vermachen / Cic. Fin. 2. cap. 31. extr. *Cavere obsidibus de pecunia*, mit Bürgen versichern / Cæs. B. Gall. 6. cap. 2. CAVEO, præsertim in imperativo modo cum infinitivo, modo cum subjunctivo, eoque vel absolute, vel cum conjunctione *ne*, construitur. Ut, *Cave existimes.* Cic. 9. ep. 24. *Cavete, ne*, &c. pro S. Rosc. cap. 53. *Caveret id petere a P. R.* Sallust. Jug. c. 64. *Cave præcipitare*, Ovid. 3. Pont. 1. v. 139. *Capro occursare caveto*, Virgil. eclog. 9. ¶ Proprie JCti dicuntur *cavere*: cùm consulentibus respondent. Cic. 3. ad Famil. epist. 1. extr. *L. Valerium JCtum valde tibi commendo: sed ita etiam, si non est Jurisconsultus. Melius enim ei cavere volo, quam ipse aliis solet.* Plautus Epidici act. 2. sc. 2. v. 107 *Hic poterit cavere rectè, jura qui & leges tenet.* Vide & infra in *Cavillari*.

¶ Est & passivum caveri. Cicer. ad Att. 10. ep. 16. *Cætera, quæ quidem consilio provideri poterunt, cavebuntur.*

¶ Cavo, is, cavĕre, conjugatione tertia, apud Tibullum, loco mox in Cavillor citando, cui adde Scaligeri commentaria in illum ipsum locum, & Servium ad Æneid. 4. v. 409. qui etiam ad Catullum provocat, sed, Scaligero judice, Tibullum voluit dicere.

¶ Cautio, nis, Verwahrung / Versicherung / Auffsehen. *Adhibere cautionem & diligentiam*, Fürsichtigkeit und Fleiß darauff legen / Cicer. ad Attic. 1. ep. 19. *Puerum autem ne resciscat, mihi esse ab illa, cautio est*, id est, Caveo: Terentius in Andr. a. 2. sc. 3, 26. ¶ 2. Cautiones etiam dicebantur *chirographa* & *syngraphæ* (de quibus infra suis locis) Handschrifft. Hinc Vetus Interpres illud Lucæ cap. 16. v. 6. δέξαι σου τὸ γράμμα, *Accipe cautionem tuam*, optime, ut ibi annotat Grotius, vertit. *Ita enim*, inquit, *JCti vocant quod Græci syngrapham, aut chirographam. Eandem* Cautionis *vocem hoc sensu usurpat Tertullianus & Salvianus.* Seneca autem *Cautiones* obligationes seu chirographa dixit lib. 7. de Benef. cap. 10. *Video istis diplomata & syngraphas & cautiones, vacua habendi simulacra.*

¶ Cautus, fürsichtig / klug. Terentius in Phorm. a. 4. sc. 5. v. 3. *Ut cautus est, ubi nihil opus est.* Cicer. Att. 10. ep. 9 *Ero in credendo, ut mones, cautus*, will mich fleißig fürsehen / wem ich gläuben solle. ¶ 2. Cæterum *Cautus* non tantum is dicitur, qui cavet probe, & sibi recte prospicit; sed & cui cautum bene est, h. e. qui tutus munitusque est. Lucanus lib. 4. v. 409 *Cautus ab incursu belli*, i. e. tutus & bene munitus adversus bellicam vim. Ita contra *tutum* pro *Cauto* posuit Horat. de arte poët. v. 28, *tutus nimium, timidusque procellæ.* ¶ Comp. *Cautior.* Cic. pro Rosc. Am. c. 20. *peccare in eam partem, quæ est cautior.* Et Philipp. 13. c. 3, *Sapientia cautioribus utitur consiliis.* Vetus inscriptio Q. Fabio Maximo dicata:

DUX AETATIS SUAE CAUTISSIMUS.

apud Gruter. f. 406. n. 7. Et Augustinus Confession. lib. 7. cap. 6 *Cautissima observatione numerare.*

¶ Caute, Adv. fürsichtig / behutsam. *Caute pedetentimque dicere*, Cic. pro Cluent. c. 42. *Caute & cogitate rem suam tractare*, Plaut. Trin. 2. sc. 2. v. 46. *Cautius efficere aliquid*, Cicer. pro Dejot. cap. 6. *Cautissime navigare*, Idem Attico suo lib. 15. epist. 26.

¶ Cautum apud Terent. in Heaut. act. 4. sc. 8. v. 29. Idem quod caute.

¶ Cautor, qui cavet & providet. Plaut. in Capt. act. 2. sc. 2. v. 5. *Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet, etiam cum cavisse ratus est, sæpe is cautor captus est.* Cicer. pro Sext. c. 7 *cautor alieni periculi.*

¶ Cautela, idem quod cautio, Versicherung. Lege 6. Dig. de Pignerat. act. *Prius idonea cautela a debitore pro indemnitate ei præstanda.* Adde legem 15 Dig. de procurat. & defens. & ibi Gothofredi notulam. Vet. Gloss. *Cautela*, ἀσφάλισμα.

¶ Incautus, qui non cavet, unvorsichtig. *Invadere, opprimere hostem incautum*, der sein nicht warnimmt / Cic. Phil. 11. c. 2. *Juventâ incautior*, Livius lib. 30. cap. 13. extr. *Incautissimus, quia credulus*, Sidon. Apollin. lib. 8 epist. 11.

¶ Incautè, unvorsichtig. Cicer. ad Attic. 7. ep. 10. *Stulte omnia & incaute* [*agi judico.*] Livius 21. cap. 7. *Dum incautiùs subit murum.* Et Augustinus de Moribus Manichæor. cap. ult. *ut se ipsos in jurgando incautissime proderent.*

¶ Percautus, sehr fürsichtig. Cic. ad Quint. frat. lib. 1. ep. 1. cap. 6 *percautus & diligens.*

¶ Composita. Discavere. Plautus Menæch. act. 2. sc. 1. v. 23.

Dictum facessas doctum & discaveas malo.

¶ Præcavere, idem quod Cavere, ut, *Præcavere sibi ab insidiis*, sich fürsehen / verwahren und hüten. Liv. 9. c. 17. *A me præcautum atque provisum est*, Cic. ad Att. 2. epist. 1.

¶ Præcautus, ut Cautus. Petrus Chrysologus Serm. 156 ineunte: *Peritia præcauta medicorum.*

CAVILLOR, cavillari, quid proprie sit, omnium optime Scaliger ad Festum docet. Cavillare, inquit, à cavendo ὑπεκορισ-μῶς. Propriumque est legulejorum & moratorum verbum. Nam Jurisconsultorum Proprium CAVERE. Ovidius de Arte 1. v. 83

Illo sæpe loco capitur consultus amore
Et qui aliis cavit, non cavet ipse sibi.

Tibullus lib. 1. el. 4. *Hæc mihi quæ caverem Titio, Deus edidit ore.* Nam & *cavo, cavis* dicebant. Ut igitur deminuerunt nomen in formulariis illis, Legulejos, non Jurisprudentes vocantes: sic & verbum professionis: cum *cavillare*, non *cavere* eos dicebant, propter tricas & morosas juris præstigias. Sane ita esse unus Tertullianus satis dederit, qui in libro de Corona ait: *omnibus modis cavillandum est.* Id est, *cavendum* παντὶ τρόπῳ περιεργαστέον. Non ergo obscurum, quare in vitium verterit hoc verbum, quum genus hoc hominum male semper audierit. Hæc ille. Sic Tertullianus de Corona cap. 11 *Omnibus modis cavillandum est, ne quid adversus Deum committatur*, id est, cavendum. ¶ 2. Cavillari, εἰρωνεύεσθαι: dissimulando illudere, spotten / höhnisch halten. Tacitus Annal. cap. 46 *Augustum fessa ætate toties in Germanias commeare potuisse, Tiberium vigentem annis sedere in Senatu verba patrum cavillantem.* Hoc est *ficta cunctatione ludi-*

dificantem, ut paullo ante locutus fuerat. ¶ 3. Est & *ridendo suggillare*, sive, *calumniari jlocalariter*. Apul. lib. 8. p. 213 ed. Elmenh. *Sed postquam non cervam pro virgine, sed asinum pro homine succidaneum videre, nare detorta magistrum suum varie cavillantur.* Livius lib. 2. cap. 58 *A centurionibus corruptum exercitum dicere, Tribunos plebis, cavillans interdum*, VOLERONES *vocare.* Quintilianus lib. 1. cap. 4. *Quo minus sunt ferendi, qui hanc artem* [Grammaticam] *ut tenuem ac jejunam cavillantur*: id est, irrident & calumniantur sive suggillant. Sic *cavillari in aliquo aliquid* Cicero dixit. ¶ 4. Est simpliciter ludere atque jocari, procul irâ ac odio. Mit einem schertzen. Cicer. lib. 2. ad Att. Epist. 1. *Itaque jam familiariter cum ipso etiam cavillor ac jocor.* Vide ipsum locum. Habes enim ibi & cavillationum hujusmodi jocularium aliquot exempla. Suetonius Tito cap. 8 *Sæpe cum populo cavillatus est; verùm majestate salva.*

¶ Cavillatio, Latinis est, quæ Græcis εἰρωνεία dicitur. Gloss. Vet. *Cavillatio*, κακοήθεια, εἰρωνεία. Vide & Casaub. ad Theophrasti Characteres περὶ εἰρωνείας. Spötterey / spöttische Rede. ¶ 2. Deinde etiam sic appellatur Sophisma: quemadmodum & ipsa ars texendi sophismata, quæ Græcis Σοφιστικὴ est; *Cavillatoria* Boethio appellata. Hinc Vetus Glossator *Cavillationem*, σκίδαφον, ἀπάτην, παρεγχείρησιν interpretatur. Ulpianus L. 177. D. de verborum significat. *Natura* Cavillationis, *quam Græci* σωρείτην (pro quo Alciatus tamen σόφισμα malit legi) *appellaverunt*, hæc est, *ut ab evidenter veris per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.* Quæ eadem & Lege 65. D. de diversf. Reg. Juris repetuntur. Seneca Epist. 111 *Quid vocentur Latinè sophismata, quæsisti a me. Multi tentaverunt iis nomen imponere, nullum hæsit. Videlicet quia res ipsa non recipiebatur a nobis, nec in usu erat, nomini quoque repugnatum est. Aptissimum tamen videtur mihi, quo Cicero usus est:* Cavillationes *vocat, quibus quisquis se tradidit, quæstiunculas quidam vafras nectit: cæterum ad vitam nihil proficit.* Vide infra *Sorites.* ¶ 3. *Dicteria* quoque quæ jaciuntur in alios localariter *Cavillationes* vocantur. Sæpe Cicero hac voce ita usus est. Suetonius de Illustribus Grammaticis cap. 3, *Lutatium Daphniden, quem Lenæus Melissus per cavillationem nominis* πανὸς ἄγημα *dicit* &c. Festus: *Cavillatio est jocosa calumniatio.* Quin omnes argutiolæ facetiores hoc nomine appellantur. Idem Suetonius Vespasiano cap. 23. *Maximè tamen dicacitatem in deformibus lucris affectabat: ut invidiam aliquâ cavillatione dilueret, transferretque ad sales.* Daß er einen Schertz und Possen draus machete. Ubi videtur *cavillationem* ad *dicacitatem* retulisse: à qua tamen veteres distinguebant. Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 54. *Cum duo*, inquit, *genera sint facetiarum*, alterum æquabiliter fusum, in omni sermone, alterum peracutum & *breve*: *illa à veteribus superior*, Cavillatio; *hæc altera*, Dicacitas *nominata est.*

¶ Cavillum idem quod *Cavillatio.* Apulejus 1. Milesf. *Jam adlubentia proclivis est sermonis ac joci, & scitum est cavillum: jam dicacitas tinnula* &c.

¶ *Cavillam* in fœminino Plautus dixit Aulul. act. 4. sc. 4. v. 10.

Pone hoc sis, aufer cavillam: non ego nunc nugas ago.

¶ Cavillatus idem. Apul. lib. 8. p. 213 *Sed ille, cognito cavillatu, similis indignanti* &c.

¶ Cavillator; ridicularius. Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 10 *Consul autem ipse parvo animo & pravo: tantum cavillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur; facie magis, quam facetiis ridiculus.* Gellius lib. 4. cap. 20 *Qui jurabat, cavillator quidem & canicula, & nimis ridicularius fuit*, &c. Ein Spötter.

¶ Cavillatrix. Quintilian. lib. 7. cap. 3 *Dialecticorum formata conclusio, in disputationibus potius per argumenta verborum cavillatrix, quam in oratoris officio multum allatura momenti.* Usus etiam idem est lib. 2. cap. 15.

¶ Cavillabundus. Tertullianus de Anima cap. 34. extr. *Menelaus statim insequitur amissam, statim repetit ereptam, decenni prœlio extorquet, non latens, non fallens, non cavillabundus.*

CAVLA, ovile seu quodcunque gregis receptaculum, dictum vel à *concavitate*, vel ab αὐλή, i. e. *aula.* Servius in 9. Æneid. v. 60. AD CAVLAS: *Monumenta & septa ovium. Est autem Græcum nomen C detracto. Nam Græci* AVLAS *vocant animalium receptacula. Unde in sacris ædibus & in tribunalibus, septa, quæ turbas prohibent*, AVLAS *vocamus.* Festus: CAVLÆ *à cavo dictæ. Antiquitus enim ante usum tectorum oves in antris claudebantur.* Pro Festo videtur esse Lucretius, qui poros meatusque alios corporis non semel *caulas* a cavitate scilicet, quæ facit transitum, vocat. Ubi lib. 2. v. 948

Donec materies omnes concussa per artus
Vitales animæ nodos è corpore solvit,
Dispersamque foras per caulas ejicit omnes.

Idem *palati caulas* lib. 4, 624. *ætheris caulas* lib. 6. v. 491 eadem ratione dixit. Vet. Gloss. *Caula*, μάνδρα; item: θρεμμάτων μάνδραι, *Caulæ.*

CAVLIS, is: Καυλός, herbarum idem est quod arborum *caudex*, der Stengel. *Caulis brassicæ*, Kohlstrüncke. Plinius 18. cap. 7. *Fabæ caulem emittunt, nullis distinctum internodiis.* ¶ Plinius &

A simpliciter pro ipsa brassica posuit lib. 17. cap. 24. extr. *Odit & caulem vitis & omne olus*, Kohl. Nec aliter Cicero 2. Nat. Deor. cap. 47 *Vites à caulibus brassicisque, si prope sati sint, ut à pestiferis & nocentibus, refugere dicuntur.* ¶ 2. *Caules* etiam pennarum sunt avium, die Kilen / Federkilen / Plin. 11. cap. 39.

¶ Cauliculus, diminutiv. ein Stengelgen. Plinius lib. 19. cap. 8 *Hic est quidam ipsorum caulium delicatior, teneriorque cauliculus.* Et lib. 24 cap. 13 *cauliculorum ex vino decoctum* &c.

¶ Caulescere, unde

¶ Decaulescere, quod caulem emittere est, apud Plinium lib. 19. cap. 7. den Stamm oder Stengel setzen.

¶ Unicaulis, quod in ramos non spargitur, das nur einen Stengel hat. Plinius lib. 19 cap. 10 *Cuminum unicaule.*

¶ *Multicaulis*, multos caules emittens, vielstengelich. Plin. lib. 21. cap. 16 *Quædam in iis multicaulia ramosaque sunt, ut carduus.*

CAVLON, ônis, oppidum Italiæ. Virgil. 3. Æn. v. 553

Caulonisque arces & navifragum Scylaceum:

¶ Strabo Cauloniam vocat, dictam prius Auloniam, quasi Valoniam à vicina convalle.

CAVNEAE, sive Cauniæ, item Caunus, Cariæ civitas; locus insalubris, unde incolæ admodum pallebant. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 486.

B CAVPO, ônis, Masc. ein Schenck oder Krüger / gemeiner Wirth / qui nihilo honestioris loci, quam lenones olim erant, de quo Casaubonus ad Theophrasti Characteres περὶ ἀπονοίας. Boxhorn. ad Plaut. pag. 147. Martial. lib. 1. epigr. 57.

Non potes, ut cuperes, vendere caupo merum.

¶ Cicer. & *Copo* dixit pro Cluent. cap. 59. Quemadmodum *Copa* pro muliere dicitur, quæ cauponam exercet: Καπηλίς, ut *Caupo*, Κάπηλος. Vet. Gl. Κάπηλος, *Cauponarius*, *copo.* Virgilius in Catalectis:

Copa Syrisca caput Grajâ redimita mitellâ
Crispum sub crotalo docta movere latus.

Ubi vide Scaligerum, item Conjectaneis in Varronem.

¶ Caupôna, taberna vinaria, eine Schencke / ein Krug. *In caupona vivere*, Horat. 1. Epist. 11. v. 12.

¶ Caupônula, dimin. apud Cic. in Philipp. 2. c. 31.

¶ Cauponaria, ars cauponandi. Onomast. vetus: *Cauponaria*, καπηλική. Hinc vulgare, *cauponariam exercere* &c.

¶ Cauponarius, caupo. Gloss. Cyrilli: *Cauponarius*, κάπηλος.

¶ Caupônari, Handthieren. *Cauponari bellum.* Ennius apud Cic. 1. Off. c. 12

Non cauponantes bellum, sed belligerantes.

C Aus dem Krieg eine Handthierung treiben: Non pro patria salute, sed lucri caussâ bellum gerere.

CAVRVS, & Corus, Occidentalis ventus: qui Japyx putatur esse, Gellius lib. 2. cap. 22. Virgil. 3. Georg. v. 356

Semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.

Pluraliter Avienus Periegesi v. 1007 *Caurorum flabra* dixit. Adde infra *Corus.*

CAVSA, sive Caussa, quemadmodum Virgilium & Ciceronem scripsisse Fabius lib. 1. Instit. Orat. cap. 7 testatur. Ursach / Ursprung. Stoici duo statuebant in rerum naturâ ex quibus omnia fierent: *Caussam* & *materiam. Caussam* autem unam pronunciabant, DEVM videlicet, qui omnia informat & efficit. Sed Aristoteles Phys. cap. 3. & 7. v. 4 quatuor statuit: *materiam: opificem: formam: finem.* Plato & quintam addidit, *Ideam* sive *Exemplar.* V. Arist. lib. 1. Metaphys. c. 3. & 2. Physic. c. 3. &c. Itemque Senecam Epist. 65. qui contra Aristotelem ibi & Platonem nonnulla affert: arguens enumeratione ea caussarum aut nimis multa, aut nimis pauca comprehendisse. Plutarchus de Placitis Philosophorum cap. 11 *caussam* ita definit: αἴτιόν inquit ἐστι ἀποτέλεσμα, ἢ δι' ὃ συμβαίνει τι. *Caussa est, cujus effectus est, aut à quâ aliquid proficiscitur.* Cicero Philipp. 2. c. 23. *Ut Helena Trojanis, sic ista Reip. caussa belli, pestis, & exilii.* Idem de Offic. lib. 2. c. 8 *Semen & caussa bellorum.* Differt *caussa* à *ratione*,

D quod *caussa* est impulsus ipse ad aliquid agendum: *ratio* vero, ordo gerendorum ex caussâ venientium.

¶ Observa, elegantiâ venustâ quâdam post caussam poni *Quamobrem.* Terent. in Eun. act. 5. sc. 6. extr. *Aliquam caussam quærebat senex, quamobrem insigne aliquid faceret.* Et in eadem fab. act. 1. sc. 2. v. 65 *Multæ sunt caussæ, quamobrem cupio abducere*, &c. Vide Hadrian. p. 335. *Quâ de caussâ*, aus was Ursache. *Contumeliæ caussâ*, Terent. Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 38. *Brevitatis caussâ*, üm Kürtze willen. *Verbi caussâ*, id est, exempli gratiâ, als zum Exempel. In quibus tamen vox *Caussâ* aliquando omittitur. Tacitus Hist. 4 cap. 25 *Tum e seditiosis unum vinciri jubet, magis usurpandi juris, quam quia unius culpa foret.* Sed *Mea caussa; tuâ, suâ, nostrâ*, &c. *caussa*, üm unsert willen. *Non tam meâ caussâ, quam Reip. nomine.* Cicer. Fam. Ep. 15, 18. *Caussa gravis*, eine wichtige Ursache. Cicer. Attic. 1. epist. 10. *Subesse nullam caussam gravem video.* Latissime patet usus vocabuli ¶ 1. Frequenter rem sive negotium significat, de quo agitur aut disceptatur. Ein Handel oder Sache / darüber man richtet oder Recht hält. Quam enim ὑπόθεσιν Græci, quæ definita quæstio

quæstio dicitur, eam Latine Cicero *Caussam* dicit. Terent. Phorm. a. 1. sc. 4. v. 49 *Caussa justa, vincibilis*, eine gute Sache die zu erheben und zu erhalten ist. *Caussa integra*, da noch nichts von vergeben oder verlohren ist / Cic. Fam. Ep. 13, 4. *Caussam dicere*, scil. in judicio, sich verantworten; Item Recht ausführen. Cic. de Clar. Or. c. 22 *Caussam pro publicanis accurate eleganterque dixit Lælius.* Idem pro Quint. c. 8 *Caussam de capite suo dicere*, i. e. in judicio capitali. Liv. lib. 29. c. 19 *ex vinculis caussam dicere.* Hinc *caussæ dictio* Verantwortung / apud Cæsarem B. Gall. 1. cap. 4. At *indictâ caussâ condemnari*, Cic. pro Rab. perduell. c. 4. unverhörter Sach verdammt werden. *Ingredi in caussam*, zur Sache greiffen / pro Planc. cap. 3. *Caussam orare*, Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 62 *Servum hominem caussam orare leges non sinunt.* Pro quo dicimus etiam *Caussam perorare*, Sachen handeln. Cicer. pro Quint. c. 24 *Tradere caussam adversariis*, seinem Widerpart die Sach zuspielen / Terent. in Phorm. a. 2. sc. 1, 7. *Caussam deponere*, die Sach fahren lassen Cicer. in Epist. 1. epist. 5. *Cadere causâ*, die Sache verliehren. Cicer. 2. de Inventione cap. 19 *Ita jus civile habemus constitutum, ut causâ cadat is, qui non, quemadmodum oportet, egerit.* Vide supra in Verbo *Cadere*. Justinianus Imper. Instit. de Actionibus §. 33 *Si quis agens intentione sua, plus complexus fuerit, quàm ad eum pertineat, caussa cadebat*, id est, *rem amittebat.* Recentiores Latinitatis auctores, *formula cadere*, sive *excidere* dicebant, ut Ch. Colerus Parerg. cap. 9 observat. Contrarium est: *Vincere caussam*, die Sach erhalten: Suetonius dixit *tenere caussam* Domitiano cap. 9. *Permittit*, inquit, *ut accusatori, qui caussam non teneret, exilium pœna esset.* Nempe *teneret* pro *obtineret* dixit. *Contendere caussam*, pro disceptare Lucret. lib. 4. v. 476

Hinc igitur contra mittam contendere caussam.

Conjicere & *consistere*, sive *constituere caussam* dicitur, qui *litem*, ut JCti loquuntur, *contestatur*: hoc est, qui controversiam apud judicem præsentibus testibus exponit: id quod actoris proprium est. Gellius lib. 5. cap. 9 *Capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, acutum: petere instituit ex pacto mercedem: litem cum Evathlo contestatur. Et cum ad judices conjiciendæ consistendæque caussæ gratiâ venissent, tum Protagoras sic exorsus est.* ¶ 3. Quamquam caussa, initium atque occasio, itemque prætextus diversa sint in negotiis, de quo egregiè Polybius lib. 3 docet; tamen quia & comitantur caussam & juvant, caussarum nomine haud raro & ipsa veniunt. Florus lib. 2. cap. 6. de bello Punico secundo exponens: *In caussam belli*, inquit, *deleta Saguntus.* Id est, ut initium & occasio belli exstaret, deleta Saguntus. Nam ipsas caussas, dolorem nempe Carthaginensium ex captis insulis, & jusjurandum Annibalis jam ante exposuerat. Terentius Eunucho act. 5. sc. 6. v. 30

Nam jamdiu aliquam caussam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret iis.

Quærebat caussam, id est, occasionem. Et ita Florus eodem loco, expositurus velut, quod ante de Sagunto in caussam belli deleta dixerat: *Annibal*, inquit, *caussas novorum motuum quærens, & suis & ipsorum manibus* [Saguntum] *evertit.* Cic. lib. 2. de Divinatione cap. 2. *Ac mihi quidem caussam explicandæ Philosophiæ attulit gravis casus Reip.* Cæsar 2. de Bell. Civili cap. 28 *Hanc nactus appellationis caussam Quintilius*, id est, occasionem appellandi militis. ¶ 4. Pro prætextu. Cæsar lib. 3 de Bello Civili cap. 76 *Equitatumque per caussam pabulandi emissum.* Et rursus cap. 87 ejusdem libri: *Annon audistis ex iis, qui per caussam valetudinis remanserunt?* Suetonius Cæsare cap. 2 *Repetita Bithynia per caussam exigendæ pecuniæ.* Et ita in Othone etiam cap. 3, itemque Vespasiano cap. 1 loquitur. Quibus locis omnibus *per caussam*, est, sub prætextu, specie, ut alii loquuntur. Unterm Schein / mit dessen Vorgeben / der Vorwand/ rc. ¶ 5. *Caussa* & disceptantium partes notat. Ita enim *in caussa esse* dicuntur, qui alicujus partes secuti, caussam ejus defendunt. Cicero Orat. pro M. Marcello cap. 1. *Dolebam enim, & vehementer angebar, cum viderem virum talem, tum in eadem causâ, in quâ ego fuissem, non in eadem esse fortuna.* Idem pro Dejotaro Rege c. 10 *Quem memini in illâ causâ studio & cupiditate concedere. In illa caussa*, i. e. in illis partibus; Pompejanis puta. Item *in caussa animam profundere* idem dicit Orat. pro Marcello circa finem cap. 10. *Ingratus*, inquit, *est injustusque civis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum: ut etiam ille sit melior, qui in acie cecidit, qui in caussa animam profudit.* ¶ 6. *Caussa* etiam emolumentum significat, quod ex re percipitur. Plautus Asinaria act. 3. sc. 1. v. 17

Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

Id est: Ubi cesso, cessat omne emolumentum & commodum, quod familiâ potest capi. Ita JCti *rem restituendam* dicunt *cum sua caussa.* Nec aliter intelligendus est Digestorum titulus, *De fructibus & omni caussa.* ¶ 7. *Caussa* etiam conditionem notat. Cicer. de Lege Agraria 3. c. 2. *Soluta in meliore caussa sunt, quam obligata*, intellige prædia Ulpianus L. 1. §. 4. De public. & vectigal. *Est enim absurdum, meliorem caussam publicanorum, quàm exteriorem, effectam operari.* Similiter & S. Matthæus cap. 19. v. 10. αἰτίαν τοῦ ἀνθρώπου, *caussam hominis*, pro conditione hominis posuit, ut primum Casaubonus, deinde & Grotius interpretati sunt ex foro Romano. ¶ 8. *Caussa* & morbum significat; quemadmodum & apud Græcos αἰτία, νόσος, seu morbus est. Tibullus lib. 1. eleg. 9. v. 51

— — non illi sontica caussa:

Id est, *sonticus morbus.* Et inde *caussarium* idem quod morbidum, de quo infra. ¶ 9. *Caussa* enim dicitur, quicquid purgandi & excusandi caussa affertur. Was man zu seiner Entschuldigung einwendet. Plautus Captiv. act. 3. sc. 4. v. 92

Hoc si secus reperies, nullam caussam dico, quia mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio siet.

Casin. act. 5. sc. 4. v. 24

Si ego unquam adeo posthac tale admisero,
Nulla caussa est, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.

Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 22

— — censen, me verbum potuisse ullum proloqui?
Aut ullam caussam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.

¶ 10. Veteris elegantiæ est, *caussam rei*, pro re ipsa ponere. Tibullus lib. 3. Eleg. 2. extrema:

Lygdamus hic situs est, dolor huic, & caussa Neæræ
Conjugis ereptæ, caussa perire fuit.

Caussa Neæræ ereptæ, id est Neæra erepta. Nempe significat, ab erepta Neæra conjuge interitus caussam Lygdamo exstitisse: sive, dolore ob ereptam Neæram mortuum esse. Similiter apud JCtos veteres: *Caussa facti, pignoris, ordinis, bonorum* &c. pro *facto pignore, ordine, bonis* passim dicuntur.

¶ Caussula, Diminut. Cic. de opt. gen. orat. cap. 3, *Lysias parvarum rerum caussas scripsit.* Hirtius c. 54. Afric. B. *parvulam modo caussulam nactus Cæsar.*

¶ Caussor, caussari, caussas afferre pro se: zur Entschuldigung vorwenden: Virg. Ecl. 9.

Caussando, nostros in longum ducis amores.

Tibullus lib. 1. Eleg. 3. v. 17.

Aut ego sum caussatus, aves dant omina dira.

Tacitus 3. Histor. cap. 59 *Sabinus inhabilem labori & audaciæ valetudinem caussabatur.* Sueton. Calig. c. 23 *Socerum ad necem secandasque novaculâ fauces compulit, caussatus, quod se ingressum mare turbidius, non esset secutus.* Gellius l. 18. cap. 4 *Ubi hoc dixit, media ipsa sermonum reliquit & abire cœpit. Nos deinde eum tenebamus, urgebamusque, & cumprimis Apollinaris, ut de vocabulorum istorum vel differentia, vel si et ita videretur, similitudine plenius apertiusque dissereret, & ut ne sibi invideret discere volenti, orabat. Atque ille, se jam plane illudi ratus, negotium sibi esse caussatur, & digreditur.* ¶ 2. Recentioris Latinitatis auctores & pro *expostulare*, item pro *quærere* usurpant: quod Græci αἰτιᾶσθαι & αἰτιάζειν dicunt. Trebell. Pollio 30. Tyrann. extremo libro: *Habes integrum numerum XXX tyrannorum: qui cum malevolus quidem, sed bono animo caussabaris.* Petrus Chrysologus Serm. 156. sub f. *Increpant desides: malos produnt, contumaces verberant, servum Domino non occurrisse, caussantur.* Salvianus de Gubern. Dei lib. 3. post initium: *Caussaris igitur, quod sit illud, quod Christiani, qui Deum credimus, omnibus miseriores sumus.*

¶ Passive posuit Ovidius de nuce v. 124

Caussabor, quare sit lapidosus ager.

Caussabor, i. e. in caussa esse dicar, quemadmodum quidam ibi pro *caussabor* legunt *caussa habeor.*

¶ Caussarius, a, um, i. e. morbidum, valetudinarium: nam *Caussa* morbus est. Seneca Epist. 68 *In animo nostro sunt quasi caussariæ partes, quibus adhibenda curatio est.* Idem præfat. lib. 1. Nat. Quæst. *Hoc corpus caussarium ac fluidum periturumque, nisi subinde impleatur.* CAVSSARIVM. i. e. morbis obnoxium. Hinc *Caussaria missio* in militia, & Lege 13. §. 3. D de re militari dicitur, quæ fit ob valetudinem seu morbum. Spart. Adriano: *Posthac profectus in Gallias, omnes caussarios liberalitatibus sublevavit.* Ita enim legendum. Vide ibi Casauboni atque Salmasii, summorum Virorum, Notas. Eleganter apud Apulejum Lucius de se in Asinum transformato, & sarcinæ pondere oppresso, ictibusque fustium fatigato, atque etiam ungulis extritis jam claudo & titubante, lib. 4 Metamorphos. post principium: *Rebar jam me prorsus exanimum ac debilem mereri caussariam missionem.*

¶ Caussatio; excusatio. Gellius lib. 20. cap. 1. *Ne caussatio ista ægri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus.* Palladius de re rust. lib. 1. cap. 4. *Si calvo capite in pulmonibus ac thorace aut nulla aut rara caussatio est*: id est, morbus, vel querela de morbo.

¶ Caussatè, unde *Caussatius defendere*, apud Plinium præfatione Operis: id est, meliori caussa, mit bessern Gründen/ aus bessern Ursachen. Vide Harduinum, qui etiam *defendimus* hoc loco ex MSS. restituit pro adhuc vulgato *diffidimus.*

¶ Caussalis, posteriori ævo dici cœptum. Augustinus lib. 7. de Genesi ad lit. cap. 23 *Caussalis ratio*: & lib. 9. c. 1. ejusdem tractatus: *in prima caussalium rationum conditione.* Hinc

¶ Caussaliter, adverb. Idem Augustin. de Gen. ad liter. lib. 5. cap. ult. & lib. 6. cap. 5.

¶ Caussi-

¶ Caussificor, Caussificari: id est, tergiversari, recusare addictis caussis. Plautus Aulul. act. 4. sc. 4. v. 25 A

Ergo quia sum tangere ausus, haud caussificor, quin eam
Ego habeam probissimam.

¶ Causidicus, qui caussas agit patronus, ein Vorsprecher / der einem für Gericht und in Sachen dienet. Cic. in Oratore cap. 9. Suet. Claudio c. 15. Juvenal. Sat. 7. v. 135

— — *purpura vendit*
Caussidicum, vendunt amethystina, convenit illis
Et strepitu, & facie majoris vivere census.

¶ Caussidicina ipsa ars, sive munus Caussidicorum, in Cod. Theodos. lege ult. de Cohortal. princ. cornic. & apud Ammianum Marcellinum lib. 30. cap. 16. & Symmach. lib. 5. epist. 16. & 75.

¶ Caussalia argumenta quæ ipsas rerum caussas rimantur. Barth. ad Claudian. Mamert. p. 379. *Conjunctiones caussales*, quæ caussam reddunt rei præcedentis, ut, nam, quia, quoniam &c.

A *Caussa* vel *caussari*, Composita sunt, quæ à *cudo* Priscianus derivavit,

¶ Accusare, beschuldigen / anklagen. *Accusare capitis*, Cic. 2. de Fin. cap. 9. auf Leib und Leben anklagen. *Accusare furti*: Einen Diebstahls beschuldigen und anklagen. Jungitur & cum Ablativo. Nepos Alcibiade: *Potius de præsenti quæstio haberetur, quàm absens invidiæ crimine accusaretur.* Idem Epaminondâ: *Postquam domum reditum est, collegæ ejus hoc crimine accusabantur.* *Accusari capitis, conjurationis, probri, inertiæ*: tametsi & *accusare inertiam, desperationem*, Cicero dixerit. Et cum præpositione, ut *de aliqua re*; vel *in aliqua re quem accusare*. Utriusque formulæ exempla apud Ciceronem sunt. Neque vero accusare apud Judicem tantum queri de alicujus peccato est; sed apud quemvis alium, ipsum etiam, qui peccavit; cùm nihil aliud est, quàm reprehendere, culpare, objurgare. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 49 B

Quotidie accusabam: hem: tibine hæc diutius
Licere speres facere me vivo patre.

¶ Subaccusare, leviter vel non nihil accusare. Cicero pro Planc. cap. 35. pr. *Meum discessum subaccusare voluisti.*

¶ Accusator. Cicer. pro Rosc. Am. cap. 20 *Accusatores multos esse in civitate utile est, ut metu contineatur audacia.* Ein Ankläger.

¶ Accusatrix, eine Anklägerin. Plin. lib. 10. epist. 67 *Notum accusatrici ejus facerem*: & Trajan. epist. seq.

¶ Accusatorius, ad morem accusantium. ut, *Animus accusatorius*, pro Cluent. cap. 4. *artificium accusatorium* pro Rosc. Am, cap. 17.

¶ Accusatorie, adverb. Cicero in Verr. 5. cap. 70 *Non agam tecum accusatorie.* Usus & Livius 40. cap. 12. Et Pedianus in Divinat. p. 23. *accusatorie vociferari.*

¶ Accusatio, f. Anklage. Cic. de Clar. Or. c. 34 *accusationem factitavit.* Pro Cornel. 1. [fragm. apud Ascon.] *destitit accusatione.* C

¶ Accusabilis, ut, *Turpitudo accusabilis*, apud Cic. Tusc. 4. cap. 35.

¶ Inaccusabilis. Gloss. Vet. *Inaccusabilis*, ἀνέγκλητος, ἀκατηγόρητος.

¶ Inaccusatus, unverklagt. Tertullian. Apolog. cap. 49 *inaccusati & impuniti.*

¶ Excusare, diluere crimen objectum, purgare, entschuldigen. *Alicui se excusare.* Et *literarum tarditatem excusare*, Cic. Attico 15. epist. 26. Tacitus 1. Annal. cap. 44 *Reditum Agrippinæ excusavit ob imminentem partum, & hiemem*: i. e. quod Agrippina non rediret, caussam dixit, vicinum partum hiememque instantem. ¶. 2. Eleganter & *excusari* res dicitur, unde excusationem petimus. Livius lib. 26. cap. 22. de T. Manlio demandati Consulatus veniam postulaturo: *Erectis omnibus exspectatione quidnam postulaturus esset, oculorum valetudinem excusavit.* Id est, ob oculorum valetudinem se excusavit. Idem lib. 6. cap. 22 *Exactæ jam ætatis Camillus erat, comitiisque jurare parato in verba excusandæ valetudini solita, consensus Pop. restiterat.* Suetonius Caligula cap. 27 *Parentes supplicio filiorum interesse cogebat. Quorum uni valetudinem excusanti lecticam misit.* Ita locutus & idem auctor vitâ Claudii cap. 6. & c. 15. Item Nerone cap. 40. D

¶ Excusatio, Entschuldigung. Cic. de Senect. cap. 18 *Ea vitia habent aliquid excusationis, non illius quidem justæ, sed quæ probari posse videatur*, Lassen sich in etwas entschuldigen. In Pison. cap. 15. *facere quid vel ætatis excusatione, vel honoris.* Ad Att. 9. epist. 4. *hanc eram excusationem relicturus ad Cæsarem.*

¶ Excusator, qui excusat. Augustinus Civ. Dei lib. 3. cap. 20 *Defensores & excusatores eorum.* Et Salvianus de Gub. Dei lib. 3 p. 96 *In aliis horrent, quod in se semper admittunt, mirum in modum & accusatores eorundem criminum, & excusatores.*

¶ Excusatus, entschuldiget. Martial. lib. 2. Epigr. 79 *Excusatum habeas me rogo.* Seneca lib. 1. Controv. 4. extr. *quo excusatior sis.* Seneca philosophus de Vita beata sive Otio sapientis cap. 29. *excusatissimus essem.*

¶ Excusatè, citra culpam, Adverb. Quintil. 2. cap. 1. extr. *fieri videtur excusatè.* Justinus 32. cap. 2. *sperabat se, sub specie tributariæ necessitatis, excusatius sacrilegia commissurum.*

¶ Excusabundus. Apulej. Apolog. p. 324 *Etsi magum me dixisset, posset videri excusabunda.*

¶ Excusabilis. Ovid. 4. Pont. 1. v. 1. *crimen vix excusabile.* Et lib. 1. eleg. 7 itidem ex Ponto: *delicti pars excusabilis.*

¶ Excusabiliter. Paullinus Nolanus epist. 39 n. 4 *excusabilius ille non habet salem.* Et Augustin. de Trinit. lib. 14. cap. 15 extr. *excusabilius peccat.*

¶ Inexcusabilis. Ovid. 7. Metam. v. 511. *inexcusabile tempus.* Et Ulpianus Lege 50 § 1. Dig. de Judiciis & ubi, *tributis vel quibusdam aliis inexcusabilibus oneribus.*

¶ Incusare, idem quod *accusare*: Plaut. Trucul. Act. 1. sc. 2. v. 58 *Qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet.* ¶ 2. Queri de aliquo, über einen klagen. Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 7. *Quid me incusas Clitipho?* Virgilius 2. Æneid. v. 745

Quem non incusavi amens hominumque deorumque.

De differentia inter *accusare* & *incusare*, ut hoc sit *superiorem arguere*, videatur Servius ad Æn. 1. v. 410. sed id perpetuum non est.

¶ Incusatio, accusatio. Cic. 3. de Orat. c. 27 *vitiorum acris incusatio.* Gloss. Vet. *Incusacio*, ἔγκλησις, μέμψις.

¶ Incusabilis, ut accusabilis. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 12 comparativo usus est, *Hoc quidem vos incusabiliores*, &c.

¶ Recusare, renuere, rejicere, abschlagen. *Recusare munus Legationis*, Cæsar B. Civ. lib. 1. c. 33. *Non recuso, quo minus mea legant*, Cic. 1. de Fin. c. 3. ich wegere mich nicht / lasse geschehen.

¶ Recusatio, Weigerung. *Facere sine recusatione*, Cæsar 3. Civ. c. 98. *Sine recusatione, ac sine ulla mora negotium susceperunt*, Cic. Catil. 3. c. 2.

CAUSIA, καυσία & καυμασία, pileus latas oras, ac margines habens ad prohibendum solis æstum, ein Schaub- oder ander Hut / mit einem breiten Rand für die Sonne. Plautus Milite Glorioso act. 4. sc. 4. v. 42 ad naucleri habitum refert. Valer. Maximus Macedonibus tribuit lib. 5. cap. 1. extern 4. Suidas *genus pilei barbarici* vocat. Vid. Taubm. ad Plaut. p. 869.

CAUSTICUS, καυστικὸς. *Caustica medicamenta*, quæ vim habent exurendi; καυστὸν, ustile est. Plin. 27. cap. 9. *vis ei caustica est*, & mox: *Enneaphyllon, causticæ naturæ.*

CAUTERIUM, καυτήριον, Brandeisen. *Maculam vel notam infamiæ cauterio inurere alicui*, ein Schandmal brennen / quod militi, qui hospiti ingratus fuerat, Philippus Macedo fieri jussit, Senec. de Benef. 4. cap. 37. ¶ 2. Medicamentum exsiccans & adurens. Plin. 25. c. 8. de plantagine: *Vis mira in siccando densandoque corpore, cauterii vicem obtinens.*

¶ Cauter, idem: καυτὴρ Græcis, quod Latinum Tertullianus fecit de pallio cap. ult. *Adigo*, inquit, *cauterem ambitioni, quâ M. Tullius quingentis millibus numûm orbem citri emit.* Et Prudentius in Vincentio v. 229

Arvina posthinc igneum
Impressa cauterem lavit.

Et in Romano v. 490 *cremari stridulis cauteribus*, quod in suppliciis sive tortorum artibus erat.

¶ Cauteriatus, cui nota cauterio inusta.

CAUTES, is, fœm. Felß. Virgil. 6. Æn. v. 471

Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes:

Versus proverbialis in hominem pertinacem sententiâ. Vide Chiliad.

CĂVUS, a, um, vacuum & inane significat. hol. Ovid. 1. Art. am. v. 520

Inque cavâ nullus stet tibi nare pilus.

¶ Căvus, vel Cavum substant. ein Loch. Plautus Menæchmis act. 1. sc. 2. v. 49.

Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.

Ubi *cavum leoninum*, sive speluncam leoninam vocat, locum domûs, ubi mulier habitabat, quæ instar leænæ immitis & sæva; vel gravem virosumque halitum edens. Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 33

Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.

Cato de re rust. cap. 28. *Ita neque aspergo nocebit, nec cava mures facient.* Varro de gliribus lib. 3. cap. 15. *Facere his cavos oportet laxiores.* Columella lib. 12. cap. 8. *Cavum quem feceris, surculo obturato.* Ubi *Cavum* vocat foramen, quod terebrâ factum juxta fundum ollæ. *Cavum ædium*; quod Plinio lib. 2. epist. 17 est *Cavædium*, locus sub dio vacuus inter domûs atrium, de quo suprà. *Cavum oculi*, das hol in den Augen / quos *cavos orbes* Seneca Oedipo v. 972 vocat. *Cava dentium*, hole Zähne. Plin. 20, 6. *Cava veritatis*, i. e. vacua Claudian. Mamert. lib. 2. cap. 9 de statu animæ dixit. Alioquin notandum *Cavi* voce fornacem designare Prudent. hymn. 5. Peristeph. vid. Barth. ad lib. 4. Thebaid. Stat. p. 1111.

¶ Căvo, cavare, perforare, hol machen / durchboren. ut, *Cavat arbore lintres*, Virg. Georg. 1. v. 262. *Lignum cavatum*, Cic. Leg. 2. c. 18.

κοιλαίνει πέτραν ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ, hoc est, *Cavat petram aquæ stilla assiduitate*, legitur apud Galenum, quod Ovid. extulit lib. 1. de Arte am. v. 475

Quid magis est durum saxo? quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua.

¶ Cavatus, ausgeholet / hole / Participium adjective flexum, cujus comparativo usus est Tertullianus adversus Hermogenem cap. 29 *segregatis aquis in cavatiorem sinum.*

¶ Cavāmen, caverna, eine Höle. Solin. cap. 14. [al. 9.] de Macedonia, *In latebrosis ruptum cavaminibus.*

¶ Cavator, ut, *Picus cavator arborum*, apud Plin. 10. cap. 18.

¶ Cavōsus pro Cavus posterioris latinitatis fuit, unde Tertullianus formavit

¶ Cavositas lib. de Anima cap. 55. pr. & de Pudicit. cap. 20.

¶ Cāvĕa, eine Kove / ferarum receptaculum. Mart. l. 9. Epigr. 89

Ut captum teneas, capto quoque munera mitte;
De cavea fugiat ne male pastus aper.

¶ 2. Est & *Cavea*, qua aves clausæ servantur, ein Vogelbauer. Cic. Divin. 2. c. 34 *Attulit in cavea pullos is, qui ex eo nominatur pullarius. Hæ igitur sunt aves internunciæ Jovis.* ¶ 3. Item Area in medio theatri, in qua ad ludos spectandos populus considebat, der mittel Raum auf dem Schauhauße. Virgil. 5. Æn. v. 340 *Hic totum caveæ* &c. Vid. omnino Taubm. pag. 13. Sic *qui in prima cavea spectat, qui in ultima*, apud Ciceronem de Senect. c. 14.

¶ Căveŏla, diminut. in Gloss. Vet. ζώγριον exponitur.

¶ Căverna, obscura concavitas sub terra, eine Höle. Virg. Æn. 2. v. 53 *Insonuere cavæ cavernæ.* Cic. Nat. Deor. 2. c. 60 *Nos è terræ cavernis ferrum elicimus.*

¶ Cavernula. Dimin. Plin. 27. c. 11. *Lapilli cavernulas habent.*

¶ Căvernosus, cavernas habens. Prudentius Hamartig. v. 319 *per cavernosos penetrare meatus.* Plin. lib. 26. cap. 8 *radix cavernosa*, quæ intus cavernulas habet, aut cavas partes.

Composita a Cavus & Cavo:

¶ Concavus, idem quod cavus, hol. ut, *Concavæ altitudines speluncarum*, Cic. Nat. Deor. 2. c. 39. *Concava saxa*, Virg. Æn. 5. v. 677. *Puppis concava*, Ovid. Art. am. 1. v. 402. hol / ausgeholt.

¶ Concavare, hol machen. Ovid. 2. Metam. v. 195

— in geminos ubi brachia concavat arcus Scorpius.

¶ Excavare, aushölen. Plin. 10. c. 33 *Tertium est earum* [hirundinum] *genus, quæ ripas excavant.* Hinc *trulla excavata cum manubrio aureo*, Cic. Verr. 6. c. 27.

¶ Excavatio. Senec. Quæst. Nat. 4. cap. 3 *Guttæ in rotundum jacent, & stillicidii casus lapidem cavat, & hæc ipsa excavatio rotunda fit.*

¶ Incăvare, hol machen. Columella lib. 4. cap. 25 *rostro* [falcis vinitoriæ] *incavare*, hinein bohren.

¶ Multĭcăvus, löcher / ut pumex. Ovid. 8. Metam. v. 561 *Pumice multicavo.*

¶ Multicavatus, idem. Varro R.R. lib. 3. cap. 16 *Favus est, quem fingunt* [apes] *multicavatum ex cera.*

¶ Rĕcăvus. Prudentius Psychom. v. 423 *recavo misceret labra palato.*

¶ Subcavus, subtercavus. Lucret. lib. 6. v. 556 *ventus per loca subcava terræ collectus.*

¶ Cavædium vide supra suo loco.

CAYSTER, sive *Caystrus* Καΰστρος, Asiæ fluvius in Ionia. Virgil. 1. Georg. v. 384

Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

¶ Caystrius, ut *Ales Caystrius* apud Ovid. Trist. 5. el. 1. v. 11. pro *cygno.*

CE, adjectio syllabica jungitur casibus pronominis *Hic*: ut, *Hicce, hujusce, hisce, hosce*, &c.

CEA insula, vide in *Cos*, vel *Coos*, & Plin. lib. 5. cap. 31. Hinc

¶ Cēus vel Cæus, adjectivum, ut *Ceæ sedes* Horat. 4. od. 9. id est Simonidis patria.

CĔBES, ētis, Κέβης, Thebanus fuit, Philosophiæ professor, Socratisque & auditor & morum ejus imitator. Scripsit dialogos tres, ex quibus unus tantum, πίναξ Tabula, humanæ naturæ & vitæ cursum proponens, in multorum manibus est.

CĔBRĒNIA, æ, Κεβρηνία, vel *Cebrinia*, regio duplex, altera in *Troade*, altera in *Thracia*, Plinio & Straboni lib. 13. pag. 406, 410.

CEBRĒN, Κεβρήν, fluvius Troadis, unde Cebrēnis, quæ mox sequitur. Apollodorus lib. 3. num. 5.

¶ Cĕbrēnis, ĭdis, patron. fœm. apud Ovid. lib. 11. Metam. v. 769

Aspicit Hesperien patriâ Cebrenida ripâ.

Fingitur filia Cebrenis in Troade fluvii, cujus fabulam, & patris & Amasii præter Ovidium dicto loco, etiam Apollodorus lib. 3. num. 5 proposuit.

¶ Cebriŏnes, à quo Cebrenia nomen habere potuit, Priami filius nothus fuit, quemadmodum Homerus scripsit Iliad. π. v. 738

Κεβριόνην νόθον υἱὸν ἀγακλῆος Πριάμοιο. Id est,
Cebrionem haud propriâ Priami de conjuge natum.

CECINNA, æ, vel potius *Cæcina*, ut in antiquis monumentis est. *A. Cæcina* Ciceroni familiaris fuit, ab eoque in hereditatis quadam caussa defensus. Oratio ejus defensionis ultima est earum, quæ tomo primo continentur. Cecinnam hunc Seneca *virum* dixit, *facundum, sed Pompejanarum in bello civili partium.* Plures alii *Cæcinæ* apud Tacitum & alios leguntur.

CĔCROPS, ŏpis, Κέκροψ, conditor Athenarum fuit, Moysi
A σύγχρονος: Quippe qui, auctore Eusebio, tricesimo quinto anno Moysis regnare cœpit, annis ante captivitatem Trojæ 375. Ante Deucalionis tempora constituit matrimonium, ex quo *Bifrons* dictus est; & *Diphyes* sive ob vastitatem corporis, sive quod duas linguas Græcam & Ægyptiam calluerit. Vid. Taubm. ad Cirin. v. 3. Polyd. Virg. lib. 1. c. 4. & 6.

¶ Cecrŏpia, æ, arx Athenis & oppidum ipsum. Plinius lib. 7. cap. 56 *Oppidum Cecrops a se appellavit Cecropiam, quæ nunc est arx Athenis.* ¶ 2. pro Attica regione. Catullus Nupt. Pel. & Th. v. 79 *Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro.*

¶ Cecrŏpidæ, Athenienses. Virgil. 6. Æn. v. 20

Tum pendere pœnas
Cecropidæ jussi, &c.

Apud Lactant. lib. 1. c. 17. *Virgines Cecropidæ* dicuntur Erichthonium servasse a Minerva sibi commendatum.

¶ Cecrŏpius, Atticus, ut, *arx Cecropia*, Ovid. Metam. lib. 6. v. 70. *Minerva Cecropia*, Lucan. 3. v. 306. *mel Cecropium, apis Cecropia.* Martial. lib. 11. epigr. 43

Mella jubes Hyblæa tibi vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropiæ Corsica ponis api.

CEDITIVS, sive Cædicius, Tribunus militum primo bello Punico fuit: qui audaci facinore, cujus auctor actorque ac ductor
B fuit, Romanum servavit exercitum: Rem totam, ut gesta est, ex M. Catonis Originibus exponit Gellius lib. 3. Noct. Att. cap. 7.

CĔDO, Verbum defectivum, imperativum, idem quod dic, exhibe, porrige, frequens Terentio, ut Andr. act. 4. sc. 5. v. 24 *Cedò cujum puerum hic apposuisti?* Idem Eun. 4. sc. 7. v. 6, *Cedò alios*, laß die andern herkommen. Et Adelph. 3. sc. 4. v. 38 *coram ipso cedò*, sag es für ihm selbst. *Cedò orationes*, Cic. de Clar. or. cap. 86. *Cedo mihi leges*, Idem Verr. 2. c. 42. reiche her / gieb her. Persius Sat. 2. extrema:

Hoc cedò, ut admoveam templis & farre litabo.

¶ Accommodatur & Pluralibus. Cic. de Senect. cap. 6. *Cedò qui vestram rempubl. amisistis tam citò.* Sagt ihr her / &c.

CĒDO, cessi, cedere, abire, locum dare victori, Raum geben / weichen / nachgeben / überlassen. Ovid. lib. 2. de art. 197

Cede repugnanti, cedendo victor abibis.

Cic. lib. 4. Epist. Famil. Epist. 9. *Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum*, sich in die Zeit schicken. *Cedere honore & nomine suo alteri*, Plin. in Paneg. c. 94. *Cedere loco, patriâ, urbe, domo*, das Land / die Stadt &c. räumen. *Cedere vitâ*, id est, *ultrò ad mortem accedere*, ut interpretatus Budæus, gern sterben / Cic. in Epist. ultimâ suâ ad Octavium. Pro quo & illud Taciti est 2. Hist. cap. 55, *ut cessisse vitâ Othonem cer-*
C *ti auctores attulerunt.* Sed perpetuum istud haud est. Nam *Cedere* etiam inviti dicuntur. Cicero ante quàm iret in exilium: *Cedo invitus de Republ. cedo oppressus de fortuna.* Virgilius de Ænea 2. Æn. extr.

Jamque jugis summæ surgebat Lucifer Idæ,
Ducebatque diem, Danaique obsessa tenebant
Limina portarum: nec spes opis ulla dabatur,
Cessi, & sublato montem genitore petivi.

CESSI inquit, an sponte & ultro? imò invitus atque coactus: nimirum quia tenente hoste omnia, nulla ferendæ opis spes erat super. Et Servius ibi notat, CEDERE proprie dici, *qui patriam relinquunt.* Quare *cedere vitâ* malum simpliciter pro mori interpretari: sicut & *cedere è vita* idem Cicero de claris Oratoribus cap. 1. item *Concedere, decedere vitâ* alii dixerunt. Cicero de Senectute c. 19 *Horæ quidem cedunt & dies & menses & anni, nec præteritum tempus unquam revertitur: nec quid sequatur, sciri potest. Cedunt*, id est, labuntur, abeunt. *Cedere foro*, Banckerot (bancam ruptam facere: *banca* enim argentariorum mensa est) machen oder spielen / Juvenal. Sat. 11. v. 50. *Cedere de suo jure*, von seinem Rechte nachlassen / Cic. 2. Off. c. 18. *Cedere iræ*, i. e. dare locum iræ, & quasi ab ira discedere. ¶ 2. Cedere etiam dicitur, quod ad nos pervenit, & accidit quasi: quod obvenit atque contingit. Ut: *Cedit mihi hereditas*, das
D Erbtheil wird mir eingeräumt. Virg. 3. Æn. v. 333

Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit
Pars Heleno.

Cedunt mihi bona ea, h. e. in jus meum veniunt. ¶ 3. *Cedere benè, feliciter*: & contra; id est evenire. Quamquam & aliquando absolute *cedere*, dicuntur, quæ succedunt, & exitum, sive progressum habent. Virg. 12. Æn. v. 148. *Cedere res Latio*, ubi Servius: *feliciter cuncta procedere.* Florus lib. 2. cap. 17. *Si res cessisset*, wann der Handel von statten gangen. ibidem: *Si Fortuna cessisset*, wanns Glück uns wol gewolt. *Omnia ex sententiâ cedunt*, es gehet alles glücklich / De rebus gestis, secundoque eventu.

¶ Cessio, Nachgebung / ut, *cessio in jure*, Cic Top. cap. 5.

¶ Cessim, adverb. Vet. Gloss. *Cessim, gradatim.* Justin. 2. c. 12. *ite cessim.* Et Lege 52. § 2 Dig. ad Leg. Aquiliam, *Si plaustrum cessim reddidisset.*

Composita à Cedo sunt:

¶ Abscēdere, recedere, discedere, abtreten / weichen: *Abscedere ab aliquo.* ut, *Veneris & Mercurii stella nunquam longius*

giti à sole abscedunt, Plin. 2. c. 17. pr. *Abscedere munere*, sein Ampt übergeben / apud Livium lib. 9. cap. 13. *Abscedere* etiam miles dicitur, cùm retro fert pedem, & relinquit locum. Wann er abziehet. Ita usus Nepos in Iphicrate cap. 2. & Epaminonda est cap. 9. *Abscedere incepto*, idem quod desistere, von seinem Fürnehmen abtreten / Liv. 26. cap. 7. Et Terentius Hec. a. 5. sc. 2. v. 14 *Citò ab eo ira abscedet*: dieser Zorn wird sich bald legen. Similiter *ægritudo abscedere* dicitur apud Plautum Merc. a. 1. sc. 1. v. 29. Contracte *abscessem*, pro *abscessissem*, Silius dixit lib. 8. v. 109. & *Abscessum* impersonaliter Livius 29. c. 2. extr. *Nec ante abscessum est, quam* &c. Medici etiam hoc verbo utuntur de corruptis humoribus, quando collectim in exteriores incumbunt partes, inque ulcus erumpunt. Celsus lib. 2. cap. 5, *Omnia abscedentia digerit murex combustus*. Inde & *abscessus* pro ulcere, de quo infra. A

¶ Abscessio: Cic. de Univers. c. 12 *Cum ad corpora necessitate accessio fieret, tum abscessio*.

¶ Abscessus; ut *Solis abscessus*, apud Cic. Nat. Deor. 1. c. 10. qui & *occasus* est: cui opponitur ibidem *appulsus*. ¶ 2. Abscessus, & apostema est, sive suppuratio major. Ein Geschwür. Celsus lib. 5. c. 17 *Si materia extrahenda est, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abscessu, in suppuratione mediocri, aptum est id, quod habet resinæ aridæ pondo*.

¶ Accedere, advenire, appropinquare, herzukommen / zutreten. *Ad flammam accessit imprudentius*, Ter. Andr. a. 1. sc. 1. v. 103. Construitur etiam cum IN. ut *in senatum accedere*, Cic. 7. Attic. ep. 4. *In ædes accedere*, pro Cæcina cap. 13. ¶ 2. Deinde est addi, adjungi. ut Ter. Andr. a. 1. sc. 3. v. 10 *Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam*, zu diesem Unfall kömmt mir das auch. *Accedere ad similitudinem alicujus rei*, Cic. Att. 7. epist. 2. gleichen / ähnlich seyn. *Accedere alicujus sententiæ* est *assentiri*. Quint. 9. cap. 4. pr. *Accedam in plerisque Ciceroni*, mit dem Cicerone halten. *Accedit rei pretium*, Plin. 6. epist. 19. ¶ 3. Accedit, quòd, vel nude, vel cum alia voce, connexioni inseruit. Cic. pro S. Rosc. c. 1, *Accedit alia caussa, quod* &c. Et Plinius lib. 8. epist. 24 n. 8. *Accedit, quod tibi certamen est tecum*. Darzu kömt noch ꝛc. quod etiam verti potest weiter / überdieß ꝛc. B

¶ Accessus, ut Cic. 3. de Orat. c. 45 *Luna accessu & recessu suo solis lumen accipit*. Mela 3. cap. 1 *Oceanus alternis accessibus nunc in hos nunc in illos impetu versus*. Item: quà flumina & regiones transiri aut adiri possunt. Päffe. Sic *explorare accessus*; Florus dixit lib. 1. c. 17. n. 4. & lib. 2. c. 12.

¶ Accessio. Propriam notionem vide supra in *Abscessio*. ¶ 2. incrementum significat, ut *Accessio nummorum ad sortem vel summam*, Cic. Verr. 5. c. 49. *Accessio dignitatis & fortunæ*, Idem lib. 2. ep. 1. ad Fam. Besserung / Vermehrung. Frequens hæc vox a bonis auctoribus ita usurpata. v. g. Livio lib. 45. c. 7 *Syphax rex captus accessio Punici belli fuerat, sicut Gentius Macedonici*. Plura in hanc rem collegit Nic. Heinsius ad Vell. Paterc. lib. 2. cap. 25. ¶ 3. *Accessio*, quod vulgo *Paroxysmus*, cujus contrarium est *Remissio*. C

¶ Accessor, qui accedit. Val. Max. lib. 5. cap. 7. e. 1. *Non accessor pompæ, sed auctor spectatus est*.

¶ Inaccessus, adject. ad quem non potest accedi, ut *aditus inaccessi*, da niemand zukommen kan / Silius lib. 3. v. 516.

¶ Accessibilis. Glossæ Cyrilli ita εὐπρόσιτος vertunt. Tertullianus adv. Praxean cap. 15 *per accessibilem lucem*.

¶ Accessibilitas ejusdem Tertulliani est dicto loco: *ut contraria* [immortalitatis] *ipsi filio adscriberemus, mortalitatem, accessibilitatem*.

¶ Inaccessibilis, qui adiri nequit, inaccessus. Tertullianus eodem loco: *lucem habitat* [Deus] *inaccessibilem*. Quod etiam Vulgati interpretis est 1. Timoth. 6, 16. & Gloss. Gr. Lat. ἀπρόσιτος *inaccessibilis*.

¶ Coaccedo. Plautus Curcul. a. 2. sc. 3. v. 65 *Pro iis decem coaccedunt minæ*.

¶ Antecedere, idem quod præcedere, vorher gehen / zuvor kommen. Livius 2. cap. 6 *Brutus ad explorandum cum equitatu antecessit*. Cæsar 7, 33 extr. *magnis itineribus antecessit*. ¶ 2. Excellere, superare. Cic. Verr. 6. c. 62. *qui auctoritate, & ætate, & usu rerum antecedebat*. D

¶ Antecessor, ein Vorgänger. Gloss. Vet. *Antecessor*, προηγούμενος. ¶ 2. In militia *antecessores* dicuntur, qui antecedunt agmen explorandi gratia, der Vortrab. Hirtius de bello Africano cap. 12 *Per speculatores & antecessores equites nunciaturi, copias hostium haut longe à se visas*. Suetonius Vitellio cap. 17 *Irruperant jam agminis antecessores, ac nemine obvio rimabantur, ut fit, singula*. ¶ 3. *Antecessores* etiam jam olim dicti, qui jura ac leges profitebantur, sive docebant publice, ut Beryti, Constantinopoli, Romæ &c. ex eo quod antecederent deducerentque discipulos in penetralia artis.

¶ Antecessio, præcursio. Cic. de Univers. c. 10. *in orbibus concursiones, antecessionesque*. Et Offic. 1. c. 4. *Homo principia & caussas rerum videt, earumque progressus & quasi antecessiones non ignorat*.

¶ Antecessus, antecessum: & *in antecessum dare, solvere, accipere*, i. e. ante justum tempus, sive antequàm dies cesserit. Voraus. Formulâ loquendi a foro & argentariis petitâ non semel usus est Seneca: ut Ep. 7. extr. item 118. initio: nec non de Benef. lib. 4. cap. 32. Florus lib. 4. cap. 12 *Sumserant bellum, adeò certâ victoriæ spe, ut prædam in antecessum pactione diviserint*. Et lib. 3. cap. 21 *Ne multi perirent, in antecessum sanguine Senatus sibi parentabant*. Vet. Glossæ: *In antecessum*, προχρεία.

¶ Concedere, cedere, recedere, entweichen: Terentius in Hecyr. act. 1. sc. 3. v. 11 *Hic video esse invisam immerito, tempus est concedere*, ist Zeit / daß ich den Leuten aus den Augen gehe. Hinc *Concedere vitâ*, Tac. 14. cap. 51. & absolute *Concedere*, sive *concedere naturæ* notissimo εὐφημισμῷ pro mori dicitur. Idem Tacitus 4. Annal. cap. 5, *Ut quandoque concessero, cum laude & bonis recordationibus facta atque famam nominis mei prosequantur*. ¶ 2. *Concedere de suo jure*, i. e. tradere, permittere, nachlassen / in Adelph. act. 2. sc. 2, 9. ¶ 3. Concedere, nachgeben / zulassen / erlauben / permittere. Cic. lib. 1. ep. 2 ad Fam. *Consules neque concedebant, neque valde repugnabant*. Idem de amicit. *Concedere amicis quicquid petant, & impetrare ab eis quicquid velimus*.

¶ *Concedere aliquem alicui* est datâ veniâ quem restituere & reddere, quem hostem habueris, propter eum, qui intercessit, Perdon geben / uff freyen Fuß stellen. Cic. pro Marcello pr. *Cum M. Marcellum senatui Populoque Rom. concessisti*. Nepos Attico cap. 9 *Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solùm molestus non fuerit, sed & sororis & Q. Ciceronis filium ex Pompeji castris concesserit*, Clarius est: *quem precibus alicujus concedere*. Tacitus 2. Annal. cap. 55 *Offensus urbi propria quoque irâ; quia Theophilum quendam Areo judicio falsi damnatum suis precibus concedere nollent*. Loß lassen und ihme ausantworten. ¶ Credere, consentire, ut apud Terent. in Phorm. a. 5. sc. 3, 22 *Nunquam hodiè concedes mihi, neque intelliges*.

¶ Concessus, zugelassen. Lucan. 2. v 446 *Concessa pudet ire via*.

¶ Inconcessus, adject. unerlaubt / verboten. *Voluptas inconcessa juvat*, Ovid. Amor. 3. el. 4. v. 31. *Inconcessi Hymenæi* Virg. 1. Æn. 655, verbotene Heyrath. *Inconcessum homini*, Quintil. 10. c. 2. p. 761.

¶ Concessus, ûs, subst. Zulassung / Verwilligung. Cic. pro Cœl. cap. 12 *Datur concessu omnium huic aliquis ludus ætati*.

¶ Concessio, idem. Plancus Ciceroni lib. 10. ep. 8 ad Fam. *concessiones præmiorum*: & hic Attico 3. ep. 24 *nostra concessione*.

¶ Decedere, abtreten / abziehen. A mandato custodiæ suæ loco recedere. Ut *Decedere de provincia*, & *ex provincia*, & sine præpositione *decedere provinciâ*, abziehen. In qua formula verbum *Decedo* propriissime ponitur, Valla auctore lib. 5. cap. 95. Corn. Nepos Attico c. 4 *Huc ex Asiâ Sylla decedens cum venisset*. Et Cic. 4. Verrin. c. 20 *de provincia discessit*. Idem pro Ligar. cap. 1, *decedens Considius provinciâ*. Dicimus etiam, *Decedere de suo jure*, weichen und nachgeben. Cic. lib. 2. off. cap. 18 *Est non modò liberale paululum nonnunquam de suo jure decedere, sed interdum etiam fructuosum*, zu Zeiten etwas nachgeben. *Decedere instituto suo*, Liv. 37. cap. 54, anders thun / denn man zuvor gepflegt. Rursus Cic. Verr. 2. c. 10 *decedere de officio*, wider seine Gebühr handeln / id est, agere contra, quam decet. *Decedere de sententiâ*, von seiner Meinung abstehen. *Decedere de vitâ*, & *decedere* simpliciter, pro *mori*. Idem ad Att. 1. ep. 12 *Puer festivus nobis decessit*, ist gestorben. *Decedere viâ*, & *de viâ*, & absolute, *decedere*; Einem aus dem Wege gehen / und Platz machen. Quod fit vel honoris habendi caussâ, vide *Via*, vel quod fugiamus detestati ejus concessum. Ita Cæsar 6. Comm. de Bello Gall. cap. 13 *Quibus ita interdictum* [sacris] *ii numero impiorum ac sceleratorum habentur: iis omnes decedunt, aditumque eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodum accipiant*.

¶ Decessio, Abzug. *Spes maturæ decessionis*, ad Q. frat. 1. epist. 1. ineunte. Gloss. vet. *Decessiones*, διαδοχαί.

¶ Decessus, idem. Cœlius Ciceroni 8. ep. 10. *Quod ad tuum decessum attinet*. ¶ 2. mors. Cic. de Amic. cap. 3. extr. *amicorum decessu plerique angi solent*, i. e. obitu.

¶ Decessor qui decedit, & in cujus locum alius succedit. Tacitus Agricolâ cap. 7 *Agricolam vicesimæ legioni tarde ad sacramentum transgressæ præposuit, ubi decessor seditiose agere narrabatur. Ita successor simul & ultor electus, rarissima moderatione maluit videri invenisse bonos, quam fecisse*. Ulpianus Lege Observato 4. §. Recte 4. Dig. de offic. Proc. & Leg. *Recte autem & ordine faciet, si edictum decessori suo miserit, significetque, quâ die fines sit ingressurus*.

¶ Prædecessor, antecessor, apud ætatis posterioris scriptores, Rutil. Numatian. lib. 1. Itinerar. v. 474

Prædecessoris major amore fuit.

Usi quoque sunt Symmach. 10. epist. 45. & 54. Cassiod. 4, 44.

¶ Discedere, abscheiden / abtreten. *Discedere ab armis*, Cicer. Philipp. 8. extr. *Discedere à* vel *ex vitâ*, Tuscul. 1. c. 34. *Discedere digitum* vel *unguem*, eines Fingers breit weichen. Cicer. lib. 13. epist. 20. ad Attic. *In omni vitâ suâ quemque à recta conscien-*

conscientia transversum unguem non oportet discedere, nicht eines Nagels oder Fingers breit. *Discedere in sententiam*, Cicer. & Liv. 28, 45 assentire est, & sententiam comprobare, beyfallen / es mit einem halten. *Discedere à sententia sua*, Cæs. Civ. 1. c. 2. anders Sinnes werden. Observa elegantissimam phrasin Latinam: *Cum à te discessi, discesserim* pro *te excepto*. Cic. lib. 1. epist. famil. ep. 9 *Sic te existimare velim, cum a vobis meæ salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum confitear*, ausgenommen euch. Et ad Att. lib. 1. epist. 17. *Amoris erga te mei, cum à fraterno amore domesticoque discessi, tibi primas defero.*

¶ Discessio, id est, separatio. Abschied / Abweichung / Abzug. Terent. in And. a. 3. sc. 3. v. 36. *Si eveniat (quod Dii prohibeant) discessio*, so es (da GOtt für sey) an ein Scheiden gehen solte. *Facere discessionem in aliquam sententiam*, quod fiebat post duas sententias dictas. Cic. lib. 1. epist. 2. ad Fam. & ad Att. 12. epist. 21. *in ejus sententiam est facta discessio.*

¶ Discessus, ûs. m. Abscheid / Abgang. Cic. de Divin 1. c. 23. *O præclarum discessum è vita!* Et 2. Nat. Deor. cap. 7, *solis accessus discessusque solstitiis brumisque cognosci potest.*

¶ Excēdere, evadere, austreten / ut *Excedere acie, prælio, vel ex acie, prælio*, Liv. 4, 28. *Excedere finibus*, Cæsar 4. Gall. c. 18. Virg. Æn. 3. v. 60

Omnibus idem animus sceleratâ excedere terrâ.

Excedit è corde cura, Terent. Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 12. *Excedere ex ephebis*, Idem And. 1, 1. *Excedere ex pueris*, Cic. pro Arch. c. 3. zum Manne werden / die Kinderschue ablegen. *Excedere vitâ*, vel *è vitâ*, Cic. Off. 1. c. 43. sterben. ¶ 2. Sed *excedere modum*, überschreiten / zu groß seyn / zu viel thun. Curtius lib. 4. c. 11. n. 8 *Navigia, quæ modum excedunt, regi nequeunt.* Idem lib. 6. c. 9. n. 18 *modum hominis excedere*, puta divinitatis adfectatione. Et Plinius Epist. lib. 8. extremo: *Non vereor in amore ne modum excesserim.*

¶ Excessus, ûs, eine Abscheidung. ut, *Excessus è vitâ*, Cic. Fin. 3. c. 18. Et absolute pro morte, ut, *Excessus Augusti*, Tac. Ann. 1. c. 14. ¶ 2. Deinde digressionem in oratione notat. Plin. lib. 9. ep. 26 *Quid audentius illo pulcherrimo ac longissimo* [Demosthenis] *excessu?* ¶ 3. Tandem & aberratio est. Valer. Max. lib. 8. cap. 2. extr. *Verecundiam illius seculi laudemus, in quo tam minuti a pudore excessus puniebantur.*

¶ Incedere, ut, *magnificè incedere*, prächtig einher gehen / daher treten / Sallust. Jug. cap. 31. Cum gravitate quàdam, & veluti fastu: aliàs idem quod ambulare, ut, *incedere pedes*, Liv. 28. cap. 9. zu Fuß gehen.

¶ Incessus, der Gang / der Tritt. Cic. de finib. 2. c. 24 pr. *Fingere sibi vultum & incessum, ut gravior videatur*, in Geberden und Gang sich tapffer stellen. Virgil. Æn. 1. v. 405 *Vera incessu patuit Dea*, am Gang sahe mans. *Citus modo, modo tardus incessus*, Sallust. de Catilina c. 15. extrem. Sed *Incessus fractus*, ein weibischer Tritt / apud Quintil. lib. 5. cap. 9.

¶ Est ab Incedo & *Incesso*, quod significat, anfallen / ankommen / ut *Jaculis & saxis hostes incessere*, Liv. 8. cap. 24. zu den Feinden einschiessen und werffen. *Convicio quem incessere*, id est, petere, Sueton. Tiberio cap. 11. mit Schmähworten einen angreiffen. *Objurgatione quem incessere*, lib. 1. cap. 2 Gellius dixit. Liv. 9, 8. *Incessit admiratio homines*, es nam sie wunder / &c. Sic *cupido eum incessit*, es ist ihn die Lust ankommen / Liv. 24, 13. Idem lib. 1. c. 17 *Timor incessit patres, ne* &c. Et lib. 29. cap. 10 *Tanta incessit in castra vis morbi.* Sic Tacitus ann. 1. c. 55 *spes incesserat.* Et lib. 3. ann. c. 36 *Licentia deterrimo cuique incedebat.* Et lib. eodem c. 71. n. 4 *quoties valetudo adversa Flaminem Dialem incessisset.* Virgilius Æneid. 12. v. 595

Regina ut tectis venientem prospicit hostem,
Incessi muros.

Incessi, i. e. *invadi*, ut Servius interpretatur. Terent. Andr. act. 4. sc. 3. v. 15 *Nova nunc religio in te incessit.* Virg. 4. Georg. v. 67

-- -- nam sæpe duobus
Regibus incessit magno discordia motu.

Val. Max. præfat. operis: *Neque mihi cuncta complectendi libido incessit.* Non raro & absolute ponitur. Cæsar lib. 2. de Bell. Civili cap. 29 *At in castris Curionis magnus omnium incessit timor.* Ubi malè Hotomannus *omnes* pro *omnium* malit legi. Ita enim Cæsar & lib. 3. cap. 44. *Magnus sagittarum timor incesserat.* Columella lib. 2. cap. 1 *Ubi crepusculum incesserit.* Et alibi sæpius. Tacitus 1. Annal. cap. 5 *Rumor incesserat* &c. Ac iste & verbo *incedere* ita usus est Annal. 3. cap. 26. *Postquam exui æqualitas, & pro modestia ac pudore ambitio & vis incedebat.* ¶ Est etiam idem quod *accusare*. Symmachus lib. 1. epist. 5 *Nequicquam taciturnitatis incessimur*, i. e. accusor silentii. Et epist. 83 ejusdem libri: *Me taciturnitatis incessis, quod diu officio scriptionis abstinui.*

¶ Intercedere, proprie, intervenire, darzwischen treten / darzwischen kommen / ut, *Unus & alter dies intercesserat*, pro Cluent. c. 26. *Nox nulla intercessit, interfectus est*, in Catil. 1. c. 2. ¶ 2. Qui sententias partium, quæ discessionem fecerant, interrumpebat, *intercedere* dicebatur, sich darzwischen legen / mitten darein schlagen / verhindern. *Senatus auctoritas gravissima intercesserat*, Cic. 1. Ep. 2. ad Fam. Et eodem libro epist. 9, *Nullum meum minimum dictum pro Cæsare intercessit*, &c. Sic Cæsar lib. 1. Civ. c. 2 *Intercedit M. Antonius, Q. Cassius, tribuni plebis*: hoc est, opposuerunt se & impediverunt tribuni pl. quorum hoc verbum proprium erat. Sed *Intercedere apud aliquem pro aliquo*, Cic. 2. Phil. c. 18. einen vertreten / verbitten / für einen bitten. ¶ Sunt & hæ locutiones Latinæ: *Controversia mihi recens de pecuniâ cum eo intercedit*, Cic. pro Quint. c. 17. ich habe einen neuen Streit Geldes halben mit ihm. *Vetus mihi necessitudo cum eo intercedit*, Cic. ibidem. *Inimicitiæ mihi cum illo intercedunt*, Idem pro Cœlio cap. 13. Et, *quotidiana consuetudo mihi intercedit cum eo*, lib. 13. Fam. ep. 45. Et Cæsar Gall. lib. 5. cap. 11 *Huic cum reliquis civitatibus continentia bella intercesserant.* In his omnibus *intercedere* idem est quod *esse*.

¶ Intercessor, qui intercedit. Cic. epist. Fam. 7. ep. 27 *Utinam semper esses tribunus, intercessorem non quæreres.* Livius 4. c. 53 *intercessores legis agrariæ*, Wiedersprecher. ¶ 2. arbiter, proxeneta, Unterhändler. Seneca epist. 119 *Nolo per intercessorem mutueris.*

¶ Intercessio, actus intercessoris. Cæsar Civil. 1. cap. 2 *intercessio tribunorum.* Cic. Agrar. 2 cap. 12, *Cum intercessio stultitiam intercessoris significatura sit, non rem impeditura.* Valer. Max. 6. cap. 1. e. 10. *Intercessionem suam interponere noluerunt.*

¶ Intercessus, ûs, ut *Consulem graviter saucium intercessu suo servavit*, Val. Max. 5. cap. 4. e. 2. hoc est interventu. Orosius 5. cap. 15 *parvo intercessu temporis.*

¶ Præcēdere, fornen gehen / fürgehen. ut *præcedere agmen*, Virg. 9. v. 48. ¶ 2. Item præstare, übertreffen / ut *Præcedere auctoritate*, Plin. lib. 29. c. 1. Juvenalis Sat. 13. v. 58

Tam venerabile erat præcedere quattuor annis.

¶ Præcedaneus, sive Præcidaneus. Festus: *Porca præcidanea dicitur, quæ ante immolari solet, quod genus hostiæ, quod ante novam frugem præcideretur, præcidaneum appellabant.* Ei opponitur *Succedaneus*, quod in *Succedo* vide, ubi etiam de *Præcedanea* hostia dicetur, quæ ante Succedaneam immolatur.

¶ Præcessor, i. e. antecessor. Hieronymus adv. Rufinum lib. 3. cap. 6, *qui præcessoris ejus habeas testimonium.* Rufinus Præfat. lib. Origenis περὶ ἀρχῶν, quæ est in Epist. Hieronymi 63, *interpretando sequar regulam præcessorum, & ejus præcipue viri* &c.

¶ Procēdere, progredi, fortgehen / für sich gehen / fortfahren. Cic. in Tuscul. 3. cap. 22 *Dies procedens mitigat ægritudinem*, Zeit lindert Wehmuth. *In publicum procedere*, für die Leute gehen. *Obviam procedere*, entgegen gehen. Cic. pro Sextio cap. 31 *Huic ad urbem venienti tota civitas obviam processit.* Idem de Senect. cap. 14. *Livius usque ad adolescentiam meam processit ætate.* Hat gelebet / biß ich &c. *Bene, feliciter, prospere procedere*, zu Wolfarth gehen / gerathen. Terent. Adelph. 5. sc. 6. *Meditor esse affabilis, & bene procedit*, gehet mir wol von statten. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 27 *Nonnunquam summis oratoribus non satis ex sententiâ eventus dicendi procedit*, geräth nicht nach Wunsch. Sic & *procedere* dicitur, quod effectum habet. Tacitus 15. Annal. cap. 60 *Sequitur cædes Annæi Senecæ lætissima Principi, non quia conjurationis manifestum compererat, sed ut ferro grassaretur, quoniam venenum non processerat.* Sic *procedere consilia* Livius dixit 24. c. 26

¶ Processus, participium. Scribonius Largus Compositione C. *in processa ætate.*

¶ Processio, ut, *A militibus reditus magis maturus, quàm processio longior quærebatur*, Cicer. Leg. Man. cap. 9. weiterer Fortzug.

¶ Processus, progressus, incrementum, das Fortgehen / Fortziehen. *Gradus & quasi processus dicendi, vel in dicendo*, die Besserung / Cic. de clar. Orat. cap. 65. Pariter Suetonius de Illustribus Grammaticis cap. 10, *Ipse* [Attejus Philologus] *ad L. Herman scripsit, se in Græcis literis magnum processum habere.* Florus Præfat. *Si quis ergo Pop. Rom. quasi hominem consideret, totamque ejus ætatem percenseat, ut cœperit, utque adoleverit, ut quasi ad juventæ florem pervenerit, ut postea velut consenuerit, quatuor gradus processusque ejus inveniet.*

¶ Recedere, zurück gehen / wieder abtreten. *Recedere ab armis*, id est, *desistere*, Cic. pro S. Rosc. cap. 6. *Recedere ab usitatâ consuetudine*, pro Quint. cap. 21. von alter Gewonheit ablassen. *Recedere ab officio*, wider Gebühr thun / Cic. Offic. 3. cap. 4. *Recedere ab oculis*, Plin. 2. epist. 1. *Recedere de medio*, Cicer. pro Rosc. cap. 38. extr. mori est. Horat. de arte Poët. v. 175

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.

¶ Recessio, Abgang / Zurückweichung. Vitruvius lib. 1. cap. 6 *Ventus inclinationibus & recessionibus varietates mutatione flatus facit.* Idem est

¶ Recessus, Abgang / Abtritt / das Abnehmen / ut *Accessus & recessus Lunæ*, Cic. 3. de Orat. cap. 45. das Zu- und Abnehmen des Mondes. *Accessus & recessus maris*, Ebbe und Fluth. Cic. de Divin. 2. cap. 14 *Marium accessus & recessus motu Lunæ gubernantur.* Metaphorice *Recessus collium*, die Berge / so sich weit hinter sich erstrecken / Martial. 4. epigr. 64. Sic *latebræ & recessus*

in animis hominum, pro Marcell. cap. 7. Et Quintil. lib. 1. cap. 4 *Grammatica plus habet in recessu, quàm in fronte promittat*, h. e. longè patet, & extendit se latiùs Grammaticæ utilitas, quàm primùm intuentibus appareat. ¶ 2. Remissio est, das Nachlassen / Ausruhung. Val. Maxim. lib. 3. cap. 6. *Vegeta & strenua ingenia, quo plus recessus sumunt, hoc vehementiores impetus edunt.* A

¶ Recessim, adverb. Rückwarts / Plaut. Casina act. 2. sc. 8. v. 7. *Recessim cadam ad parietem, imitabor eam.*

¶ Retrocedere, retro ire, zurück weichen. Livius lib. 8 c. 8 *pede presso recedentes.* Posset etiam divise scribi, sed nomen, quod sequitur, arguit compositum esse.

¶ Retrocessus, ûs. Apulejus lib. 1. Doctr. Plat. pag. 5, *processus & retrocessus* &c.

¶ Secedere est seorsim ire, recedere; ut *Secedere de via*, Plaut. Curc. 2. sc. 3, 2. Item *Secede huc*, in Captiv. a. 2. sc. 1. v. 23. *Secedant improbi, secernant se à bonis:* Cic. Catil. 1. extr. ¶ 2. Est & secretum petere: quemadmodum *ad stilum secedere* Quintil. lib. 1. cap. ult. dixit. Hinc & *secedere* est ex urbe & celebritate hominum ire in rus. Ovid. 4. Trist. 8

Sed modo, quos habui, vacuum secedere in hortos,
Nunc hominum visu rursus & Urbe frui.

¶ Secessio, ut plurimum defectionem notat: cum aliorum, tum militum maxime. Abweichung / Abfall. Cæsar lib. 1. de Bell. Civili cap. 20 *Divulgato Domitii consilio, milites qui erant Corfinii, secessionem faciunt.* Meutenirent / fallen von ihm ab. Cic. pro Muræna cap. 24 *Etenim te inquirere videbant testem ipsum; mœstos amicos, observationes, testificationes, seductiones testium, secessionem subscriptorum animadvertebant.* Secessionem subscriptorum vocat, cùm socii litis actorem auctoremque deserunt. B

¶ Secessus, discessus, Abzug / Wegzug. ut *secessus avium*, Plin. lib. 10. c. 29. pr. ¶ 2. Dicuntur & loca in littoribus & rure solitaria, ac majore frequentia hominum remota, abgesonderte Oerter: Landgüter. Tacitus Ann. 14. cap. 62 *Magna ei præmia & secessus amœnos promittit.* Hinc *secessus* & *Urbs* opponuntur. Plinius lib. 2. Ep. 13 *Ille meus in Urbe, ille in secessu contubernalis.* Suetonius Nerone cap. 33 *Submusis qui Romæ morantem litibus, & in secessu quiescentem per convitia & jocos, terrâ marique prætervehentes inquietarent.* Tertullianus, *Secessum* & *Promtum* opponit de Pallio cap. 5. *Vita*, inquit, *meliore magis in secessu fruare, quàm in promtu.* *Promtum* videlicet pro publico & celebritate posuit, *Secessum* quod ei contrarium est: unde & Tacitus *Secretum* vocat non semel. *Sinum secretum* Servius interpretatur ad illud Virgilii 1. Æn. v. 159

Est in secessu longo locus.

Angulum Horatius dixit lib. 2. Od. 6. v. 14. quemadmodum & nos ejusmodi reductos secretosque locos, Winckel / vocamus. ¶ 3. Secessus vocatur vita, quæ in urbibus etiam à negociis officiisque forensibus aulicisque libera privataque atque in studiis maxime agitur. Suetonius Augusto cap. 94. *In secessu Apolloniæ Theogenis Mathematici pergulam comite Agrippa ascenderat.* Id est, cum Apolloniæ studiis vacaret, quorum causâ eò Augustus ab Avunculo missus erat, de quo idem Suetonius eodem libro cap. 8. & Dio lib. 45. Similiter Tacitus vitam Tiberii Rhodi actam privatim relictâ aulâ, *secessum Rhodium* vocat, 4. Annal. c. 15. *Secretum Rhodi* eodem libro c. 57 dixit: de quo vide Suetonium vitâ Tiberii c. 11. C

¶ Succedere, hinunter gehen / hinunter treten. ut, *Succedere umbræ*, Virg. 3. Georg. v. 464. ¶ 2. Item ingredi, ut Æneid. 8. v. 123

— — *nostris succede penatibus hospes.*

Succedere tectis urbi, Æneid. 11. v. 146, Einziehen. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 33 *Omnia sub acumen stili subeant & succedant necesse est.* Servius ad illud Virgilii Ecl. 5. *Sive antro potius succedimus:* SUCCEDIMUS, inquit, *& Dativo & Accusativo Casibus; secutus tum veterem, quàm nostram consuetudinem suo more, jungit*, sive sub umbras succedimus, *sive antro.* *Cum alibi secutus tantum antiquos Dativo tantùm* Succedere *junxerit*, ac nostris succede penatibus, & Successitque gemens stabulis. *Sallustius tamen* succedere *Accusativo junxit. Sed ubi* prope *significat*: Cum murum hostium successisset, pœnas dederat: *hoc est, cum prope murum accessisset.* Succedere *autem idem significat, quod est* subire, id est, *penitus intrare.* Hactenus Commentator Servius. Sed quod Virgilium antiquos secutum ait, dum Dativo verbum *Succedere*; recentiores, cum Accusativo, junxit, id mihi vero simile haud fit. *Urbi, tecto succedere*, multò frequentius legitur, quippe quod recentioris elegantiæ est, *quàm Urbem succedere* & hujus generis alia. Et potest argumento etiam esse Sallustii adducta auctoritas: antiquarii scilicet, & multum Catonis figurati verba; quæ Lenæi apud Sueton. Gram. cap. 15 in eum nota est. ¶ 3. Succedere, an eines statt kommen / auff einen folgen. Cic. Philipp. 11. extr. *Ætas succedit ætati*, eine Zeit folgt auf die ander / eine Welt auff die ander. Et in Orat. c. 13 *Horum ætati successit Isocrates.* Et ad Brutum epist. 13 *in patris locum successisse.* In Verrem 6. cap. 37 *Succedam ego vicarius tuo muneri, suscipiam partes*, &c. ¶ 4. Succedere est prospere cedere, wohlgerathen / glücken. Terent. And. 4. sc. 1. D

v. 46 *Hac non successit, alia aggrediemur via.* Cic. ad Q. frat. 2. epist. 13 *Si ex sententia successerit, bene erit opera posita.* nach Wunsch gerathen. Plautus Milite act. 3. sc. 2. extr. *Lepide hoc succedit sub manus negotium*, gehet von statten / gehet von der Faust.

¶ *Succedaneus*, a *Succedendo*, non a *Succidendo*, quod Gellius vult lib. 4. c. 6. ut docet ad Festum Scaliger. Plautus Epid. a. 1. sc. 2. v. 37

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam?
Ut meum tergum stultitiæ tuæ subdas succedaneum.

Servius in lib. 2. Æneid. v. 140 *More antiquo hostia si effugisset, Effugia vocabatur: quæ autem supposita fuerat*, Succedanea *appellabatur.* adde eundem ad Æn. 8. v. 641. Sic *Asinus pro homine succedaneus*, Apul. lib. 8. ubi Beroaldus etiam de hostiis succedaneis commentans ait: si primis hostiis litatum non erat, aliæ luendi piaculi gratiâ subdebantur & succedebant, ob id succedaneæ à succedendo nominatæ. Eâdem ratione verbi *præcidaneæ* quoque hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie cæduntur. Quin etiam *ferias præcidaneas* dici voluerunt, quæ solennes legitimasque ferias præcederent. Ulpianus L. 3. in f. D. de administrat. Test. *Si non consentiant tutores Prætori, sed velint omnes gerere, quia fidem non habeant electo, nec patiuntur succedanei esse alieni periculi.* Hoc est, nec volunt in incommodum alieni periculi succedere, sive sustinere incommodum, quod ex alienâ culpâ in ipsos redundat. Idem Ulpianus L. 4. D. de Magist. Conv. *Magistratus quidem in omne periculum succedit: hæret ipsius dolo proxime culpæ succedaneus est.* Justinus 38. cap. 6. *succedaneum alicui dare.*

¶ Successor, qui alicui succedit, der an eines statt kömmt. Ovid. Remed. Am. vers. 462 *Successore novo tollitur omnis amor.* Wenn Lieber kömmt / so ist Leider aus. *Successorem alicui dare*, est imperium abrogare. vid. Spartianus in Hadriano c. 9. Capitolin. in Alexandro c. 32. Idem in Pio c. 5. *Factus imperator, nulli eorum, quos Hadrianus provexerat, successorem dedit.*

¶ Successorius, Juris verbum, ut *Successorium edictum*, quod gradus successionis in bonorum possessores definit. Vide Titul. Digest. de hoc Edicto.

¶ Successio, Nachfolgung. Cic. ad Brut. Epist. 17, *Quid hoc mihi prodest, si merces Antonii oppressi poscitur in Antonii locum successio?*

¶ Successus, ûs, Wohlfarth / glücklicher Fortgang. Livius præfat. extr. de Dis suis, *successus prosperos dare*, Glück und Segen verleihen. Ovid. Remed. Am. v. 624

Successumque artes non habuere meæ.

Idem Epist. Heroid. 1. v. 18. *successu carere.* Justinus 16. cap. 5, de Clearcho: *ex successu continuæ felicitatis obliviscitur se hominem.*

¶ Successa, quæ bene succedunt. Plaut. Prol. Pseud. *Hos fugitastis, Quirites, successis bonis.* Cic. 16. Ep. 12 *Nam cum omnia mea caussa velles mihi successa, tum etiam tua.*

¶ Cessare frequentativum est à *Cedo*, significat, vacare, tardare, morari, desinere, auffhören / säumen. Donatus in Terent. Eun. 3. sc. 1. v. 15, CESSAT *desidiosus:* REQUIESCIT *fessus.* Cic. de Senect. c. 5, *Gorgias septem & centum complevit annos, nec unquam in suo studio & opere cessavit.* Hat nie auffgehört zu studieren. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2, 49 *Æschines odiose cessat.* Aeschinus macht es verdrießlich lang / &c. Virgil. Ecl. 7

Et si quid cessare potes, requiesce sub umbra:

Id est, si quod otium tibi potes persuadere. Alloquitur enim amantem laboris. CESSARE etiam dicuntur mulieres, quæ parere hactenus desierunt. Paullinus Carm. de S. Joh. Baptista, de matre Elisabetha intelligens: v. 48

— — *fœcundaque viscera fecit,*
Conjugis effato, quæ jam cessavit in ævo.

Sic *agri cessare dicuntur*, qui consiti non sunt: die brach liegen / oder ruhen. Virg. 1. Georg. v. 70

Hic sterilem exiguus ne deserat humor arenam,
Alternis idem tonsas cessare novales,
Et segnem patiere situ durescere campum.

Lucan. lib. 3. v. 451

— — *curvoque sibi cessantis aratro*
Agricolæ raptus annum flevere juvencis.

CESSARE etiam dicuntur, qui in judicio ad dicendam caussam non comparent. Suetonius Claudio cap. 15 *Absentibus secundum præsentes facillime dabat, nullo delectu, culpane quis, an aliqua necessitate cessasset.* Id est, si contingeret alteram partem abesse, & itaque comperendinandam caussam, pronunciâsse Claudium tamen, & quidem secundum præsentes, h. e. pro præsentibus &c. ¶ 2. Propert. lib. 1. Eleg. 6. v. 21

Nam tua non ætas unquam cessavit amori.

Cessavit, i. e. vacavit, operam dedit. Vid. Scal. ad eum locum.

¶ Cessatus, passive, nachgelassen / versäumet. Horat. lib. 1. epist. 2. v. 31

Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.

Et Ovidius 4 Fastor. v. 617

Largaque provenit cessatus messis in armis.

Et Silius lib. 5. v. 534

cessata reponere avebant
Tempora cæde virûm.

Das versäumete wieder einbringen.

¶ Cessator, ein Säumer. Gell. in Apologo de Cassita lib. 2. cap. 29 *Amici magnam in partem cessatores sunt*, machen es lang / wenn sie helffen sollen. Cic. Q. fratri 3. epist. 6. *cessator esse noli.*

¶ Cessatio, Verzug / müßiges Leben. Cic. 1. Nat. Deor. cap. 36 extr. *Epicurus nihil cessatione melius existimat*, hält Ruhe und müßig seyn vors beste. *Cessatione torpere*, ibidem c. 37. ineunte.

¶ Concessare, idem quod cessare, Plautinum est. Asinar. 2. sc. 2. v. 24 *Quid ego hic properans concesso pedibus?* & Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 9 *Ex industria ambæ nunquam concessavimus.*

Hinc verbale est

¶ Concessatio, pro cessatione. Columella lib. 11. cap. 1. *Navi-ter*, inquit, *& sine ullis concessationibus permeabit.*

¶ Incessabilis, non desinens. Orosius proœmio lib. 7. extr. *Incessabilibus cladibus nullus finis, nulla requies fuit.*

¶ Incessabiliter. Hieronymus epist. 128 ad Fabiolam: *Philosophi suspicantur, currere mundum suo ordine, & incessabiliter, velut rotam in suo axe, torqueri.*

¶ Incessanter, idem. Sidonius lib. 8. epist. 11 *Legebat incessanter auctores cum reverentia antiquos.* Adde Leg. 10. Cod. de Aquæductu.

CĔDRUS, Κέδρος, arbor nota, quæ nec cariem sentit, nec vetustatem. Plin. 11. c. 40. Freinshem. ad Curt. lib. 5. cap. 7, 5. Cedern. *Loqui cedro digna*, apud Pers. Satyr. 1. v. 42. id est, digna immortalitate. Quo pacto & Horat. dixit in arte Poët. v. 331

— — *speramus carmina fingi*
Posse linenda cedro.

Hoc est; ejusmodi quæ sint digna, ut posteritati conserventur, die eines ewigen Gedächtnis werth seyn. Modi loquendi sumti sunt à natura ejus arboris, cujus succo res illitæ cariem non sentiunt. Hac enim arte Numæ libri chartacei ad annos durârunt 535, Plinio auctore lib. 13. c. 13.

¶ Cedratus, cedratum, illud est quod cedri succo illinitur Plinio 13. cap. 13 *libros cedratos tineas non tetigisse.* Ita vulgo editum: Harduinus autem ex MSS. *citratos* legit.

¶ Cedrelate, es, cedrus magna est. Plin. 24. cap. 5, *Cedrus magna, quam Cedrelaten vocant*, &c.

¶ Cedris, ĭdis, cedri fructus. Plin. ibid. *Cedrides, hoc est fructus cedri.*

¶ Cedria, Κεδρία, cedri liquor, sive resina, Hartz / so vom Ceder-Baume fleust. Plin. lib. 29. cap. 3 *Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollunt.*

¶ Cedrium, Cedersafft. Plin. lib. 16. cap. 11. de pice: *Hoc in Syria cedrium vocatur; cui tanta vis est, ut in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa serventur.*

¶ Cedrinus, Adject. ut, *oleum cedrinum.* Plin. 32, 7.

¶ Cedromēla, mala eadem quæ citria Dioscoridi sunt.

¶ Cedrostis, bryonia est, id est vitis alba, Stickwurtz. Plin. lib. 23. cap. 1.

CELAENO, us, Κελαινώ, Harpyjarum princeps Virgilio est 3. Æneid. v. 245

Una in præcelsâ consedit rupe Celæno
Infelix vates.

Juvenal. Sat. 8. v. 130 — — *curvis*
Unguibus ire para nummos raptura Celæno.

¶ Sed Celænæ, arum, urbs, caput quondam Phrygiæ Livio 38. cap. 13. Lucanus 3. v. 206

Lugent damnatæ Phœbo victore Celænæ.

CĔLĔBRIS, & celeber, celebris, celebre, accommodatur tam rebus quàm personis, idque passive, secundum Vall. lib. 4. cap. 96: Quod celebratur, id est, frequentatur atque deserto opponitur. Ita *via celebris* Catoni cap. 1 est, qua plures semper commeant. Die niemals leer und ohne Leute. *Urbs celebris & copiosa*, Ciceroni pro Archia cap. 3. Eine Volckreiche Stadt / da alles zu bekommen. Ovidius 4. Fast. v. 391

Circus erit pompa celeber numeroque Deorum.

Et Cicero pro Lege Manil. c. 12 *Portus Cajetæ celeberrimus & plenissimus navium.* ¶ 2. Idem & clarum est, fama notum. Beruffen. Plinius lib. 7. cap. 5, *Aristophani celeberrimo in arte Grammaticâ.* & lib 35. cap. 10. *Fuit Arellius celeber paullo ante divum Augustum.* Sic *pugna celebris*: id est, memorabilis & clara, pluraque alia hujus generis passim leguntur. Vetus Glossar. *Celeber*, διάφημος. *Habere veteris orationis usum atque notitiam celebriorem*, Gellius 11. cap. 3.

¶ Celebritas, frequentia est, & solitudini opponitur. Nepos Præfat. *Cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, ac in celebritate versatur.* Da viel Leut seyn. Cic. 3. ad Attic. Ep. 7 *Odi celebritatem, fugio homines: lucem adspicere vix possum: esset mihi ista solitudo præsertim tam familiari in loco, non amara.* Idem lib. 12. ad Attic. Epist. 13 *Me hæc solitudo minus stimulat, quàm ista celebritas.* In quibus *celebritatem* vocat, quam eodem lib. 12. Epist. 40 *frequentiam* dicit. *si quis requirit, cur non sim in his meis prædiolis, quæ sunt hujus temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem.* Tacitus 2. Hist. cap. 64 *Vitatâ Flaminiæ viæ celebritate divertere Interamnam, atque ibi interfici jussit.* Vid. Gronov. Observat. lib. 3. c. 16. ¶ 2. Dicitur & *Celebritas* solemnis conventus sacrorum, & rei alterius peragendæ gratia qui fit: ἑορτή. Vetus Gloss. ἑορτή: *celebritas, festus dies.* Ita *supremi diei celebritatem* pro solennibus exsequiarum Cicero pro Milone cap. 32 dixit. ¶ 3. Gloria seu divulgatio nominis est. Cic. 2. de Offic. cap. 13 *Si quis ab ineunte ætate habet caussam celebritatis ac nominis* &c. Ita *celebritatem sermonis hominum consequi*, idem Somn. Scip. c. 6 dixit. Vet. Gloss. *Celebritas*, φήμη.

¶ Cĕlĕbrare, primò significat frequenter & sæpe ire: item implere frequentiâ: Cic. de Orat. lib. 1. cap. 45. extr. *Q. Mutii janua maximâ quotidie civium frequentia celebrata.* Ovid. 4. Metam. v. 414. *Tectaque, non silvas celebrat.* ¶ 2. Replere Lucret. lib. 1. v. 3 de Venere:

Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras.

i. e. Variis animantibus fœcunde & copiose reples. Hinc Vet. Gloss. *Celebrat* πληροῖ. ¶ 3. *Celebrari* etiam dicitur, quicquid à multis colitur, & factitatur, sive peragitur. Tacitus 2. Hist. cap. 49 *Celebratum id genus mortis.* Tertullianus de oratione: *In nobis reprehenditur, quod apud Idola celebratur*, id est, frequenter fit. Palladius lib. 12. cap. 2 *Hoc toto mense locis calidis & siccis, vel apricis, erit vitium celebranda positio.* Et cap. 4. *Nunc putatio autumnalis celebratur in vitibus aut arboribus*: Ad quam rationem & pluribus aliis locis hoc verbo usus est. Similiter *celebrare salinas* pro *exercere* Manilius dixit lib. 5. v. 672

Quin etiam magnas poterunt celebrare salinas,
Et pontum coquere.

Plin. lib. 10. Epist. 117 *Solent non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel singulos dare: quod an celebrandum, & quatenus, putes, rogo scribas.* Plautus Pseudolo Act. 1. sc. 2. v. 35. *Intro abite, atque hæc citò celebrate.* i. e. peragite. Sic *celebrare conventus* apud Ciceron. 1. ad Attic. ep. 19. Tage halten / Zusammenkunfft halten. *Celebrare ludos, convivium, ferias, memoriam alicujus*, Cic. *Celebrare exsequias*, Begängnüß halten. *Celebrare nuptias*, Liv. 36. c. 11. *Celebrare nuptiarum solennia*, Tacitus 11. c. 26, 5. *Natalem alicujus celebrare*, eines Geburts-tag oder Jahrzeit begehen / Plin. 10. epist. 103. *Literarum studia celebrare*, Petron. p. 151. id est frequenter excolere. ¶ 4. Deinde honore prosequi vel laudare, celebrem reddere: Vet. Gloss. *celebrat* φημίζει. *Scriptis celebrari*, Cic. 5. epist 12. *Res omnium sermone celebrata*, ein Ding das jederman bekand / und davon iederman redet / pro Cluent. cap. 12. extr.

¶ Celebratus, frequentatus, laudatus. Ut *Celebrata regia Memnonis*, Curt. 4, 8. n. 3. *Nomine, quam pretio celebratior*, Ovid. 6. Fastor. v. 349. *Celebratior supplicatio*, Livius lib. 3. cap. 63. *Verbum celebratius*, Gell. 17, 2. extr. *Scriptor celebratissimus*, idem Gell. cit. lib. c. 4.

¶ Celĕbrabilis. Ammianus lib. 29 cap. 34, *ætatum ordinumque omnium celebrabili favore susceptus.*

¶ Concelebrare, idem quod celebrare. Cæsar Civ. 3. cap. 72 *fama ac literis victoriam ejus diei concelebrabant.* Livius 8. cap. 7 *quantum militaribus studiis funus ullum concelebrari potest.* Tibullus 1. eleg. 8. v. 49

Huc ades, & centum ludos, Geniumque choreis
Concelebra.

¶ Incelebris, non celebris. Silius 8. v. 379. *incelebri valle.* Gell. 5. cap. 14 *non incelebres libri.*

¶ Incelebratus, idem. Tacitus 6. cap. 7. extr. *ab aliis incelebrata.*

¶ Celebratio, ut *Celebratio ludorum.* Cic. Attico 15, 29.

¶ Percelebrare, ut *Res sermonibus percelebrata*, h. e. maximè divulgata, sehr ruchtbar gemacht / apud Cic. pro Cœl. cap. 29. Idem in Verr. 7. c. 31. *De qua muliere plurimi versus tota Sicilia percelebrantur.*

CĔLER, celĕris, celere, velox, festinus, behend / schnell. Horat. 3. oda 12. *Celer excipere aprum.* Terent. in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 1. *Nullus es, nisi aliquod jam tibi consilium celere reppereris*, einen schnellen Rath finden. Cic. in Orat. c. 59. *Mente nihil celerius*, es ist nichts geschwinder als die Gedancken. Sic Liv. 2, 51. *celeriora consilia.* Virg. 12. v. 507. *fata celerrima*, geschwinder Tod. ¶ 2. *Celeres* quoque dicti sunt illi Equites à Romulo ex omni multitudine lecti, trecenti numero, à *Celere*, Remi interfectore, quique à Tarquinio Prisco ad sexcentorum numerum aucti fuerunt.

¶ Perceler vide post *Accelerare.*

¶ Cĕlĕritas, Behendigkeit. *Celeritas ad discendum*, Cic. Acad. 1. c. *Celeritas percipiendi.* Quintil. 1, 10. Behendigkeit zu lernen / und ein Ding zu fassen. Plinius. *Etiam celeritas in desiderio mora est*, in grossem Verlangen ist auch die Eyl ein Verzug. *Celeritas expedita*, fertige Behendigkeit. *Expedita & profluens celeritas verborum*, Cic. de Clar. Or. c. 61. Quantum possit in bellis itinerum conficiendorum celeritas prolixè ostendit Freinsh. ad Curtium lib. 5. c. 5, 2. Conf. Barth. ad lib. 2. Theb. Statii p. 647.

¶ Celeritudo. Varro de R. R. lib 3. c. 12.

¶ Cele-

¶ Celeriter. Publ. *Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter*, behende Gab ist eine zwiefache Gab. *Succurrere celeriter*, Plancus Ciceroni 10. ep. 21. eilends zu Hülffe kommen. *Celeriter reperire, quæ opus*. Nepos Themistocl. cap. 1.

¶ Celerius, Cæsar B. Gall. 2, 3. *quum de improviso, celeriusque omnium opinione venisset.* ¶ Celerrime. Idem Gall. lib. 1. cap. 37, *re frumentaria, quam celerrime potuit, comparata.* Et Lentulus ad Ciceronem lib. 12. epist. 15 tam *Celerius*, quam *Celerrime* una epistola dixit. Plinius lib. 32 cap. 2, *celerrime exanimari.*

¶ *Celeriuscule dicere*, Etwas behend reden. Auctor ad Herenn. lib. 3. c. 14.

¶ Celeranter, &

¶ Celeratim, antiqua sunt apud Actium & Sisennam. Vide Nonium.

¶ Celerare, est celeriter aliquid facere, mit einem Ding behend umgehen. *Gradum, fugam celerare*, Virg. Æn. 4, 641. lib. 9. v. 376.

¶ Accelerare, herzu eylen. *Accelerare iter*, est, properare, Cæs. Civ. 2, 39. *Accelerare opus*, das Werck eylends fertigen / apud Stat. 6. Theb. v. 242. Et neutraliter: *Si accelerare volent, ad vesperam consequentur*, werden sie sich nicht säumen / werden sie eylen / &c. Cic. in Catil. 2. cap. 4.

¶ Acceleratio, ad Herenn. 3. c. 13 *Continuatio est orationis enuntiandæ acceleratio clamosa.*

¶ Perceler, valde celer. Cic. pro Cœlio cap. 24. *cujus perceleri interitu*. sehr geschwind.

¶ Perceleriter. Cic. 6. epist. 13. *recepit, perceleriter se allaturum diploma.* sehr behend.

¶ Præceler, idem ac Perceler. Plin. lib. 9. cap. 26 *præceleri vi repente rapi*. Stat. Theb. 6. v. 550

Sollicitat tunc ampla viros ad præmia cursu
Præceleres.

¶ Præcelerare, præverti, præcurrere. Statius neutraliter 2. Theb. v. 497 *calle latenti præcelerant:* & active lib. 4. Theb. v. 799 *præcelerantque ducem.*

CĔLĒTES, equites equo uno insidentes, à Κέλης, qui Græcis equus est, qui ab uno regitur sessore. *Celetas* ita Latine scripsit Plinius lib. 34. cap. 5 *Equestres statuæ Romanam celebrationem habent, orto sine dubio a Græcis exemplo. Sed illi celetas tantum dicabant in sacris victores.* Hinc

¶ Celetizontes, κελητίζοντες, pueri equum regentes singularem. Idem Plinius lib. 34 cap. 8, *Idem* [sculptor] *& celetizontes fecit.* nam de statuis hæc vocabula usurpantur. Hesychius per η scribit loco ι, κελητίζειν, τοῖς ἵπποις ἐποχεῖσθαι, ubi θ etiam contra originem est, nisi is aliud intelligit.

CĔLEUS, duabus syllabis, proprium. Virg. 1. Georg. v. 165

Virgea præterea Celei vilisque supellex.

CĔLEUSMA, ătis, clamor nautarum, quo se hortabantur facientes opus ad remos. Martial. lib. 3. Epig. 27 de pigris nautis:

Cessatis, pueri, nihilque nostis,
Vatreno Rasinâque pigriores,
Quorum per vada tarda navigantes
Lentos figitis ad Celeusma remos.

Idem lib. 4. Epigr. 64

Quem nec rumpere nauticum Celeusma
Nec clamor valet helciariorum.

¶ 2. Celeusma nautarum cantus erat, quem seu in prosperis, seu adversis rebus concinebant & se solabantur. Asconius Pedianus in Divinat. Verr. p. 37 *Cani*, inquit, *remigibus, celeusma per symphoniacos solebat, & per assam vocem*, i. e. *ore prolatam; & ut in Argo navi per citharam.* De hoc intelligendus Censorinus est de die Natali cap. 12 scribens: *Quò faciliùs sufferant laborem vel in navis motu à vectore symphonia adhibetur.* Rutilius lib. 1. Itinerarii v. 369

Hic mecum pigri solabar tædia venti,
Dum resonat variis vile celeusma modis.

Fortunatus Venantius de Vitâ S. Martini lib. 4 v. 423

Atque petens portum vada complet nauta celeusma.

Ubi nota *Celeusmam* in genere fœminino dixisse: quemadmodum *glaucomam* Plautus, & ipse Venantius *Pascham*. B. Hieronymus Epist. 1. ad Heliodorum, de laude vitæ solitariæ, sub fin. *Sed quoniam è scopulosis locis enavigavit oratio, & inter canas spumeus fluctibus cautes, fragilis cymba in altum processit, pandenda vela sunt ventis, quæstionum scopulis transvadatis, lætantium more nautarum, epilogi celeusma cantandum est.* Christianis de cætero pro celeusmate Hymni & Psalmi fuerunt: quos sæpe repetitis vocibus *Haleluja & Amen* canere solebant. Paullinus ad Nicetam v. 119

Navitæ læti solitum celeusma
Concinent, versis modulis in hymnos,
Et piis ducent comites in æquor
Vocibus auras.
Præcinet cunctis tuba ceu resultans
Lingua Nicetæ modulata Christum,
Psallat æternus citharista toto
Æquore David,
Audient amen tremefacta cete &c.

A Sidonius lib. 2. Epist. 10

Curvorum hinc chorus helciariorum
Responsantibus Aleluja ripis
Ad Christum levat amnicum celeusma.

¶ Cĕleustes, κελευστής, cujus erat monere remiges, cùm & faciendum opus & cùm cessandum esset, item facientes opus hortari, ut incumberent strenui, ein Antreiber oder Ruderknecht. Ovid. 3. Metam. v. 618

— — *& qui requiemque modumque*
Voce dabat remis, animorum hortator, Epopeus.

Latinis dicebatur *Portisculus*.

¶ Proceleusmaticus, προκελευσματικός, pes constans quatuor syllabis brevibus. Virg. Eclog. 3. v. 96

Tityre pascentes à flumine rejice capellas. Et
Arietat in portas, Aeneid. 11. v. 890.

Sic dictus est à celeri cohortatione nautica, παρὰ τὸ προκελεύειν.

CELIA, potus Hispanorum ex tritico & aqua, qualis nostra Biera est. Meminit Plinius lib. 22. cap. ult. & Florus lib. 2. cap. 18. De ea ita Orosius lib. 5. cap. 7 de Numantinis loquens: *Ultimò omnes duabus subito portis eruperunt, larga prius potione usi, non vini, cujus ferax is locus non est; sed succo tritici per artem*
B *confecto, quem succum a calefaciendo Celiam vocant. Suscitatur enim illa ignea vis germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, & post in farinam redacta, molli succo admiscetur, quo fermento sapor austeritatis & calor ebrietatis adjicitur.*

CELLA, à celando dicitur: nam quæ occulta volumus, celamus, inquit Festus. Ita autem appellabantur Apothecæ, sive œci secretiores fornicato ut plurimum opere, atque sub terra; ubi recondebantur servabanturque variæ res: vinum, puta, mel, frumentum, aliaque hujus generis; à quibus & sua cognomina accipiebant. ein Keller. Hinc *frumentum, cellæ nomine imperare*, aut *in cellam;* Cicero dixit Verrinâ 3. cap. 90 & 92. Idem Cicero de Senect. c. 16. *Semper boni assiduique domini referta cella vinaria, olearia, mellaria, & penaria.* Hinc *Cella penaria*, Zehrgarten / *Promptuariam cellam*, Plautus dixit Amphitr. a. 1. sc. 1. pr. Vocatur & *Proma*, Ταμεῖον: quod inde promantur, quibus usus est. Inde qui præerat *Promus condus* appellabatur. ¶ 2. *Cellas promas* Tertull. de resurr. cap. 27 sepulcra vertit ex Esa. 26, quod ex iis corpora rursus depromenda sunt. ¶ 3. *Cellæ* etiam dicebantur meretricum fornices; Petronius: *Jam pro cella meretrix assem exegerat. Pro cella*, id est, ante cellam stans. Juvenal. Sat. 6. v. 121 de Messallina augusta meretrice:

Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam atque suam.

C Ad quem locum Vetus Scholiastes notat cellis istis super scripta nomina meretricum fuisse, quæ ibi prostarent. Unde *inscriptam cellam* Martialis lib. 11. Epigr. 46 dixit, & mox Juvenalis de eadem Messallina:

titulum mentita Lyciscæ.

¶ 4. Familiæ etiam sive servorum cubicula *cellæ* vocabantur: quod angustiora, ut puto, reductaque essent: Usus sic Seneca Controv. 21. & Cicero in Philipp. 2. c. 27 de luxu Antonii, *servorum*, inquit, *in cellis lectos stratos conchyliatis Cn. Pompeji peristromatis videres*, ex quo Virgilius quoque ¶ 5. Cavernas favorum *cellas* dixit, 1. Æn. v. 432

— — *aut cum liquentia mella*
Stipant & dulci distendunt nectare cellas.

Ein Bienenhäußlein. Ut & *Columbarum & anserum cellas* Columella dixit. *Cellarum familiæ* meminit Cato: Columella *servorum cellas;* item *bubulcorum pastorumque cellas* lib. 1. de R.R. cap. 6 nominat. *Cella ostiarii* apud Petronium legitur.

¶ 6. *Cellæ* & balnearum membra dicebantur: de quibus Palladius lib. 1. de Re R. cap. 40. Et erant tres, *frigidaria, tepidaria & caldaria:* quamquam & quartæ mentio fit, quæ *cella assa* dicebatur, itemque *sudatoria*, eine Badestube. de iis multa eruditissi-
D mus Salmasius ad Vopiscum observat. ¶ 7. Erant & templorum *cellæ;* quas Græci σηκὸς appellabant; adyta sive interiores partes ædis, ubi simulacra deorum posita erant, quibus ædes ipsa dicata. Hesychius: ἐνδότερος τόπος τοῦ ἱεροῦ interpretatur. Sic capitolium templum Romæ tres, ut ex Dionysio constat, ejusmodi σηκὸς sive *cellas* habebat, quorum media Jovi, dextra Minervæ, læva Junoni sacra erat. *Delubra* P. Victor in Descriptione regionis 12, & Plin. lib. 35. cap. 10, alii, generaliori vocabulo *ædes* appellant. Eine Capell. Vide & Salmasii Exercit. Plinianas, ubi plura & singularia de iis leges. *Cella Jovis, Cella Concordiæ*, apud Livium & Ciceronem. vid. supra *Capella*.

¶ Cellula. Terent. in Eun. a. 2. sc. 3. v. 18. *Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.* Ein Kämmerlein.

¶ *Cellulanus* inde monachus est, in cella vitam agens, Sidonio lib. 9. epist. 3.

¶ Cellarius, qui cellæ sive penori præest, esculenta poculentaque curat. Columella lib. 11. cap. 1, *Non minor habenda erit ratio, ut cibus & potio sine fraude cellariis præbeatur.* De eorum officio idem

idem lib. 11. cap. 4. Haußvogt / Haußkeller / Keller. Plautus A
Capt. act. 4. sc. 2. v. 113

— tu intus cura, quod opus est,
Sume, posce, prome quidvis, te facio cellarium.

¶ Cellaria, Schliesserin / Kellnerin. Hoc fœmininum Plauto dant, cujus in Milite act. 3. sc. 1. v. 102 sit *Succenset cellaria.* Lambinus autem *geraria* legit: Taubmannus & Operarius *ceraria*, quorum annotationes videas. Esto autem, libros Plauti variare, non tamen dubitandum est de vocabulo & munere, quod in sequiore etiam sexu Pignorius de Servis p. 99 ex Athenæo & Horatio describit. Quid? quod adjectivum *Cellarius* est, & vel minister aut servus; vel ancilla, vel aliud subaudiri potest, ut jam dicemus.

¶ Cellarius, adjectivum, ut *sagina cellaria* apud Plautum Milite act. 3. sc. 2. v. 31.

¶ Cellarium substantive Donato idem quod *Cella*; ita enim ad illum locum Adelphis act. 4. sc. 2.

Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam:
id tutissimum est:

Scribit: *CELLA* & *CELLARIUM à reponendis celandisque rebus esculentis & poculentis dicitur.* Vet. Gloss. *Cellarium* ταμεῖον. Salvianus lib. 3. de Providentia: *Sicut Servi hominum divitum, aut procuratores, quibus vel supellectilis copiosa, vel cellaria opulenta creduntur, fideles absque dubio dici non queunt, si res traditas devorarent*, &c. B ¶ 2. Sic dicebatur etiam quod promebatur ex promptuaria cellâ præter annonas, h. e. frumentum & panem: videlicet, sal, vinum, oleum, carnes, & aliæ istiusmodi species, quæ in Theodos. Codice *Cellariensis* appellantur, quas rectores provinciarum earumque comites solebant accipere: Commiss. L. 3. Cod. Theodos. de officio Judicum omn. *Neque Rectori provinciæ plus aliquid præstabit, quàm nos concessimus sine annonis & cellariis.* Sulpitius Severus elegantiss. scriptor lib. 2. Hist. Sacræ in Ariminiensis Concilii historiâ: *Acciti numeratique quadringenti & aliquanto amplius occidentales Episcopi Ariminum convenêre: quibus omnibus annonas & cellaria dari Imperator præceperat.* Ubi erudite Sigonius *annonas* & *cellaria* idem esse annotat, quod *loca cautia*, (de quibus infrà suo loco) Romani veteres dixerunt: sed quod *Cellaria* pro hospitiis, sive cellis, ut loquitur, hospitalibus accipit, in eo vehementer fallitur. Novitius quoque editor atque interpres Sulpitii, malè *cellaria* hic de poculentis tantùm interpretatur, atque annonas εἰδώλημα accipit. Annonæ enim non nisi frumentum & panis: *cellarii* verò nomine cæteræ species, quas diximus, comprehenduntur: hoc est, quicquid in penu asservari solebat. A penu enim non differebat *cellarium* nisi tempore. Servius in Æneid. 1. v. 704 *Inter PENUM*, inquit, *& CELLARIUM hoc interest, quod cellarium est paucorum dierum: penus verò temporis longi.* C S. Hieronymus in cap. 10. Matthæi: *Ex hoc præcepto arguit Philosophos, qui vulgò appellantur bactroperitæ; quod contemtores seculi, & omnia pro nihilo ducentes, cellarium secum vehant.* Leges & apud Augustinum lib. 9. Confess. cap. 8.

¶ Cellariolum, dimin. Hieronym. lib. 2. adv. Jovinian. cap. 16.

¶ Cellaris, adjectivum, a cella rem denominans. *Columbos cellares* Columella dixit lib. 8 cap. 8. pr.

¶ Cellariensis, adjectivum aliud, ut *cellarienses species*, Cod. Theodos. de erogatione militaris annonæ Lege 32; & Lege 16. de indulgentiis debitor.

¶ Circumcellio, onis, vagabundus circa cellas, monachorum puta, quales homines Augustinus scribit permultos in Donatistis fuisse, Vide epistolam ejus 169 &c. Idem epist. 255 *In tantis latrociniis circumcellionum, clericorumque vestrorum*, scil. Donatistarum.

CELLO, ex κέλλω, id est moveo, impello, antiquum, cujus Composita supersunt,

¶ Antĕcello, antecellĕre, ich gehe für / übertreffe / præsto. Adhæret *Dativo* & *Accusativo*. Cic. pro Arch. cap. 3, *Antecellere omnibus ingenii gloria.* Idem pro Muræna cap. 17 *Vir humanitate, sapientia, integritate antecellens.* Cum *Accusativo*: Cicero D fragm. pro C. Cornel. *Qui eloquentiâ cæteros antecellis*, der du es andern mit Beredsamkeit zuvor thust.

¶ Excello, excellĕre, præstare, antecellere, eminere, übertreffen / fürtrefflich / berühmt seyn. *Ingenio scientiaque excellere*, Cic 4. Acad. cap. 2. *Excellere abstinentiâ*, Nepos Aristide cap. 1. *Excellere vitiis*, Cic. 1. de Leg. cap. 19. *Excellere inter omnes unum*, Idem in Oratore cap. 2. *Excellere alicui*, ut *Zeuxis longe ceteris excellere pictoribus existimabitur*, lib. 2. de Invent. sub initium.

¶ Excellens, fürtrefflich / hoch. *Excellens omni genere laudis*, hochgelobt / Cic. 1. Acad. c. 3. Et Livius lib. 2. cap. 43 *Excellentibus ingeniis citius defuerit ars, qua civem regant, quam qua hostem superent.* Comparative, *Nihil Alcibiade fuit excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus*, Nepos pr. Vitæ. *Una est excellentissima virtus, justitia*, Cic. lib. 1. de Nat. Deor. cap. 2.

¶ Excellentia, Hoheit / Vortrefflichkeit. Cic. 1. Offic. cap. 28 *Nobis personam imposuit ipsa natura, magna cum excellentia præstantiaque animantium reliquarum.*

¶ Excellenter, vortrefflich. *Excellenter pronunciare*, Corn. Nep. Attic. c. 1. n. 3. Et Cic. 1. Offic. cap. 18 *quæ magno animo, & fortiter excellenterque gesta sunt.* Auctor Panegyr. in Calp. Pison. v. 240 *Ipsaque nescio quid mens excellentius audet*, quanquam ibi etiam adjectivum potest esse.

¶ Percello, percŭli, evertere est, hart stossen / umstossen / erlegen. Cicer. pro M. Marcello cap. 6 *Quos cives amisimus, eos Martis perculit vis.* Nepos Datame cap. 6 *Tali consilio uno tempore proditores perculit & hostes profligavit.* Et Cic. pro Domo c. 11 *Aliquem percellere & labefactare*, einen übern hauffen werffen. *Perculeris jam tu me*, wilt du mich denn umstossen / Ter. Eunuch. 2. sc. 3. v. 87. Plin. Paneg. cap. 66 *Erant ante oculos naufragia multorum, quos insidiosa tranquillitate profectos, improvisus turbo perculerat*, hoc est, everterat. *Percelli plaga*, Nepos Eumene cap. 5. *Perculsus & abjectus*, Cicer. Catilin. 2. cap. 1. *Perculsa timore civitas*, mit Furcht erschreckt und zaghafft gemacht / Idem ad Brutum epist. 3. Præteritum est *perculi*, ut Æneid. 5. v. 374

Perculit, & fulva moribundum extendit arena.

Quod etiam Priscianus lib. 10. p. 896 confirmat. An etiam *perculsi* format? Affirmant quidam ex Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 98 *Perculsit ilico animum*: & Horat. lib. 1. Oda 7. v. 11 *Larissæ perculsit campus*; sed utrobique melioribus libris *percussit* legitur.

¶ Præcellĕre, idem quod antecellere, excellere, übertreffen / fürgehen. Plin. lib. 12 cap. 3 *Malus Assyria odore præcellit foliorum.* Tacitus lib. 16 cap. 7 *claritudine generis præcellebat.* Idem annali 3. cap. 24 *Silanus per insignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat.*

¶ Præcellens, fürtrefflich. *Juvenis præcellens robore mentis*, Silius lib. 3. v. 603. *Suavitate præcellentior*, Plin. lib. 12. cap. 6. pr. *Vir omnibus rebus præcellentissimus*, Cic. in Verrem 6. cap. 44.

¶ Recellĕre, reclinare, zurück schlagen. Livius lib. 24. cap. 34 *In naves tollenone super murum eminente, ferrea manus, firmæ catenæ illigata, quum injecta proræ esset, gravi libramento plumbi recellente ad solum, suspensa prora, navim in puppim statuebat.* Lucretius lib. 6 v. 572

inclinatur enim, retroque recellit.

Active Apulejus lib. 10. p. 249 *nates recellebam.*

CĒLO, celare, scribunt & cælare, est occultare, heimlich halten / verbergen / verhalten. Dicimus *Celo aliquem*, verhehle vor einem. Cic. in off. 3. c. 8 *Si omnes Deos hominesque celare possimus, nihil tamen injuste faciendum est.* Idem pro Dejot. cap. 6. *Jovis numen celare nunquam potuisset, homines fortasse celâsset.* Et cum duobus accusativis, *Celo te hanc rem*; Terent. in Adelph. 1. sc. 1. v. 29

Ea ne me celet, consuefeci filium.

Et, *Celo te de hac re*, Cic. pro Dejotaro cap. 6. extr. *De armis, de ferro, de insidiis celare te voluit*, er hat dir wollen verhalten / &c. *Et celo tibi hoc*, cum dativo & accusativo. *Id Alcibiadi diutius celari non potuit*, Nepos 7. c. 5, 2. *Celatum est minus diligenter*, Idem Conone cap. 5. n. 3.

¶ *Celato opus est*, Terent. Adelph. Act. 3. sc. 2. man muß es verbergen. *Celati indagator* Plaut. Trin. act. 2. sc. 1.

¶ Celatim, heimlichen / Sisenna apud Gell. 12. cap. ult.

¶ Concelare, idem quod celare. Gellius 11. cap. 9. *non id postea concelavit*, i. e. dissimulavit. Add. 15, 2. Ubi *pudor cupiditatum errores concelare* dicitur.

CĔLOX, ōcis, Nonio navigii genus, à celeritate dictum. Ein Jagtschiff. Plaut. Capt. 4. sc. 2. v. 94 *in publicâ celoce.* Livius lib. 21. cap. 17, *naves longæ CLX, celoces duodecim.*

CELSUS, sublimis, arduus, à Græco κέλης, secundum Festum, Isidoro quasi cælestis, a *cælo*: Vossio à *cello*, sicut excelsus ab excello. Hoch / erhaben / auffgericht. Cic. de nat. deorum lib. 2. cap. 56 *Deus homines humo excitatos, celsos & erectos constituit*, gerad und auffgericht geschaffen. Idem pro Sylla cap. 2 *Celsissima sedes honoris & dignitatis.* Val. Flaccus lib. 2. v. 547 *celsior artûs taurus.* Claudian. de bello Get. v. 430. *celsior cunctis.*

¶ Celse, adverb. Comp. *Celsius adsurgunt.* Claudian. lib. 1. in Eutrop. v. 387.

¶ Celsitudo, die Höhe / Hoheit. ut *Celsitudo corporis*, Vell. Paterc. 2, 94.

¶ Excelsus, a, um, hoch / erhaben. ut *Mons excelsus*, Plin. 12, 14. *arces excelsæ*, Lucan. 3. v. 462. Translate, *Animus excelsus*, Cic. Offic. 1. c. 23. & absolute, *in excelso ætatem agere*, Sallust. in orat. Cæsaris, B. Catil. c. 51. Comp. *Excelsior locus, planitia ex omnibus partibus subjecta*, Hirtius B. Alexand. c. 28. *Princeps omnibus excelsior*, Plin. Paneg. cap. 94. *Excelsissimo loco castra fecit*, Hirt. B. Gall. 8. cap. 33. *Excelsissima victoria*, Vellej. 2. c. 96.

¶ Excelsitas, ut *excelsitas montium*, Plin. lib. 2. cap. 64. *Hæmi* [montis] Idem lib. 4. cap. 1. *Atlantis* lib. 5. cap. 1. *Arundo in excelsitatem nascens* Plin. lib. 16. c. 36. Translate *excelsitas animi*, Cic. 3. Off. cap. 5. id est, magnitudo.

¶ Excelse, Adv. cujus Comparativo usus est Columella 4. c. 1, *scandit excelsius*; & Cic. in Orat. c. 34 *excelsius dicere & sentire*: Superlativo Vell. Paterculus 1. cap. 6 *Sparta excelsissimè floruit.*

¶ Præcel-

¶ Præcelsus sehr hoch. Cic. Verr. 6. c. 48. *loco præcelso atque edito*, Statius 3. Silv. 3. v. 85

-- -- -- præcelsaque toto
Intravit fortunæ gradu.

Compar. præcelsior. Salvianus lib. 6. pag. 226 *Cum sciam in civitatibus Gallicanis omnes ferme præcelsiores viros calamitatibus suis factos esse pejores.*

CELSUS, est auctoris cognomen: ut *Aurelius Cornelius Celsus*, qui de artibus liberalibus scripsit; & præterea de re militari & rusticâ: item de medicinâ, qui hodieque leguntur. Quintilianus lib. 12. cap. ult. *Quid plura, cùm etiam Corn. Celsus mediocri vir ingenio non solùm de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris & rusticæ etiam medicinæ præcepta reliquerit.* De Rhetoricâ scripsisse ex eodem Quintil. lib. 2. c. 15. & lib. 3. c. 6 constare potest. Libros de re rusticâ sæpissime laudat Columella, circa cujus tempora etiam fuit. Nam lib. 1. cap. 1 scribit: *Non minorem laudem* [inter rei rusticæ scriptores] *meruerunt nostrorum temporum viri Corn. Celsus & Julius Atticus, quippe Cornelius totum corpus disciplinæ quinque libris complexus est.* Eundem & de Philosophia scripsisse Quintilianus testis est lib. 10. cap. ■ sub finem. ¶ 2. Alius *Julius Celsus* fuit multo recentior, qui & de vitâ Cæsaris scripsit, & Commentarios Cæsaris recensuit ac corrupit. Vid. Voss. l. 1. de Historicis Latin. c. 13. & 5. Instit. Orator. cap. 3. sect. 10. itemque Salmas. Proleg. Exercitat. Plinian. sub fin. ¶ 3. Alius *Celsus* JCtus in Digestorum libris passim laudatur.

CELTICA, Κελτικὴ, Cæsari tertia pars Galliæ, a Garumna ad Sequanam & Matronam, divisa rursus postea in Narbonensem & Lugdunensem. Vide lib. 1. de Bello Gall. cap. 1.

¶ Celtæ, Κελτοὶ, populi Galliæ Belgicæ proximi, inter Sequanam & Garumnam amnes, sic dicti à *Celto* Herculis, seu, ut alii tradiderunt, Polyphemi filio. Olim communi nomine ita appellati sunt omnes populi, qui Germaniam & Galliam occupârunt, utpote cum Galli ipsi a Celtis suam trahant originem. Herodotus scribit omnium in Europâ ad Solis occasum extremos esse, lib. 4. cap. 49. Nam antiquissimis auctoribus latissime *Celtica* patuit, ejusque nomine *Illyricum, Germania, Gallia, Hispania, insulæque Britannicæ* continebantur. Vid. Cluver. German. Antiq. lib. 1. cap. 1. 2. & 3.

¶ Celticus, ut *Rura Celtica*, apud Sil. lib. 1. v. 50. *Celtica nardus*. Vide *Nardus*.

¶ Celtibēria, Celtiberorum regio, pars illa Hispaniæ circa Iberum, Κελτιβηρία, Latine si pronuncies, penultima brevis est. Catull. Carmine 38

Cuniculosæ Celtiberiæ fili, &c. est Senarius.

¶ Celtiberius, adjectivum. Catull. Carm. 39

Nunc Celtiber in Celtiberiâ terrâ
Quod quisque minxit, hoc solet sibi mane
Dentem atque russam defricare gingivam.

De quo vid. Hier. Mercurial. Var. Lect. lib. 3. cap. 19. extr.

¶ Celtibēricus, a, um: ut *Celtibericum bellum*, apud Plin. 33. cap. 3.

CELTIS, is, ὁ λωτὸς. arbor Africæ baccifera, de qua Plinius 13, 17.

CENOMANNI, populi Galliæ inter Celtas Cæsari, Plin. & in Italia *Cenomannos* collocavit, in eorumque agro Cremonam, lib. 3. cap. 18. Vide & Strabonem.

CENCHRIS, hujus cenchris, Κεγχρὶς seu *Cenchrus*, Κέγχρος, *Cenchrias* serpens venenosus est qui in spiras non convolvitur. Meminit ejus Lucanus lib. 9. v. 712

Et semper recto lapsurus limite Cenchris.

Sed *Cenchris*, *idis*, fœm. accipitris genus eidem est Plinio lib. 29. cap. 6.

¶ Et *Cenchrītes*, *æ*. Mascul. gemma eidem lib. 37. cap. 11. dicta à granis milii, quod Κέγχρον Græci dicunt.

¶ A quo & *Cenchrum*, genus est Adamantis Plinio lib. eod. c. 4.

¶ Cenchritæ, anserum genus sunt, quod *cenchro*, id est, milio inescatur.

¶ Cenchreæ, Κεγχρέαι, plural. oppidum prope Corinthum in Isthmo Peloponnesi.

¶ Cenchreensis Ecclesiæ meminit Paulus Rom. 16.

CENOTAPHIUM; Κενοτάφιον; Ein leer Grab einem zu Ehren gemacht. Monumentum est sine corpore; & quod honori atque memoriæ mortui tantùm exstructum est. Florentinus JCtus L. 42. D. de religiosis &c. *Monumentum generaliter res est memoriæ caussâ in posterum prodita: in qua si corpus vel reliquiæ inferantur, fiet* sepulcrum: *si verò nihil inferatur, erit* monumentum *memoriæ caussa factum, quod Græci κενοτάφιον appellant.* Ergò *Cenotaphium* & *monumentum* idem, id est, ubi nihil; *Sepulcrum* ubi corpus ossave hominis condita sunt, ut Ulpianus lege 2. & 5 de eodem definit. Lampridius Alexandro c. 63 *CENOTAPHIUM in Gallia; Romanæ amplissimum sepulcrum meruit.* Ibi enim ejus reliquiæ conditæ. Adde Vopiscum in Floriano cap. 2. Virgilius, Græcam vocem velut interpretatus *inanem tumulum* vocat lib. 3. v. 304. Æn. ubi Andromachen ejusmodi monumentum Hectori exstruxisse refert. Simile honoris

A genus miles Germanico exhibuit: de quo exponens Suetonius in Vitâ Claudii c. 1. *honorarium tumulum* appellat. Quod non condendis corporis reliquiis, sed honoris tantum atque memoriæ caussa factus esset.

CENSEO, ēre, idem quod existimare, arbitrari, ut Nonius interpretatur. Meynen/achten. Varro de Rep. *Verbum* Censeo & arbitror *idem poterat ac valebat.* Idem de Vita pop. Romani: *Itaque quod hos arbitros instituerunt populi* censores *appellârunt. Idem enim valet CENSERE & ARBITRARI.* Terent. Adelph. a. 4. sc. 2. v. 40. *Censen' hominem me esse?* ¶ 2. Proprium hoc Senatorum erat consulentium in publicum, sententiasque dicentium. Plinius lib. 9. Epist. 3 *Jam CENSENDI tempus. Dicit Domitius Apollinaris consul designatus.* Lucanus lib. 3. v. 109

-- -- sedere patres censere *parati,*
Si regnum, si templa petat.

Livius lib. 10. c. 12. *Bellum Samnitibus &* censuêre *Patres; & Populus JUSSIT.* Idem lib. 31. c. 7 *Sulpitius consul populum concione advocatâ alloquens, quia Patres, ait, CENSUERE, vos JUBETE.* Nam cum in medium consulturi, disputassent rem, in fine dicturi sententiam, cumque, ecquid statueret, dicendum esset; solenni quadam formulâ subjiciebant: QUAS OB RES ITA CENSEO: DE EA RE ITA CENSEO: cujus plura
B exempla in Ciceronis Philippicis reperire licet. Hinc nota Donati est, ad illud Terent. Eun. act. 5. sc. ult. *Militem ego rivalem recipiendum censeo: Non dixit:* inquit, *PETO; sed CENSEO: tanquam illis modò consulat, non pro milite agat:* Sed proprie senator dicebatur CENSERE, qui novam sententiam aliquam de re ad deliberandum proposita, quam sequerentur ceteri, afferebat. Nam in alterius sententiam qui transit, non tam *censere* quàm *assentire* dicendus est. Suetonius Augusto cap. 35 *Ut perinde quisque animum intenderet: ac si* censendum *magis, quàm* assentiendum *esset:* Ubi vide Casaubonum. ¶ 3. *Censere* etiam est τιμᾶν: proprieque eorum est, qui civium & subditorum bona æstimant, & pro conditione & modo eorum tributum imponunt vel imperant: Mit einer Steuer oder Schatzung belegen. Cicero in Verrina 4. c. 56 *Quinto quoque anno Sicilia tota censetur.* Alle fünff Jahr wird gantz Sicilien geschätzt. Idem ad Atticum lib. 1. ep. 18 extr. *ne absens censeare, curabo edicendum.* Idem pro Flacco cap. 32 *Illud quæro sint ista prædia censui censendo: habeant jus civile: sint, nec sint, mancipi: in qua tribu denique ista prædia censuisti? CENSUI CENSENDO prædia* dixit, antiqua formula, quæ ejus conditionis sunt, ut possint censeri: quædam enim immunia erant, sive libera: Steuer frey. Cùm dicit: *In qua tribu denique prædia censuisti?* in eo *censere* non est
C censum imponere, sive imperare tributum, ut aliàs hoc verbum accipi solet, & hic interpretati paullò ante sumus; sed censum præstare, sive imperatam pecuniam solvere, versteuren. Pro quo verbo *Censeri* deponentis figura paullo post utitur Cicero: de quo infra erit dicendum. ¶ 4. Hinc qua re quid excellit, notabileque atque insigne maxime est, eo *censeri* & dicitur, hoc est, æstimari, prædicari. Val. Max. lib. 5. cap. 3 *Aristides, quo totius Græciæ justitia censetur, continentia quoque eximium specimen, patriâ excedere jussus est.* Ibidem cap. 2. extr. *Amplissimæ & speciosissimæ divitiæ sunt, feliciter erogatis beneficiis latè posse censeri.* Q. Serenus de Medicinâ c. 1

Vel quæ septenis censentur gramina succis.

Pacatus Panegyr. Theodosii cap. 4. *Campania censetur monte Gaurano.* Apulejus Apologiâ: *Sed profectò pro studio vivendi, quo solo censetur, facilius ad eum Alexandriam vini aura quàm fumi provenisset.* Auctor Dial. de Caussis corruptæ eloquentiæ cap. 39. extr. *Itaque hercle ejusmodi libri exstant, ut ipsi quoque, qui egerunt, non aliis magis orationibus censeantur.* Seneca Epist. 76. *Id in quoque optimum est, cui nascitur, quo censetur,* id est, ad quod a natura factus, & in quo ea de caussa plurimum potest, idque ex eo æstimatur maxime, ac clarus est. Plinius Paneg. Tra-
D jani cap. 15. *Quisquis paullo vetustior miles, hic te commilitone censetur:* id est, ex eo æstimatur, & magni fit, quod te commilitonem habuit.

¶ Solet verbum *Censeo* eleganter interseri per Ironiam, quemadmodum, & *puto* &c. Cic. 4. in Catilinam cap. 6 *Verearini, censeo, in hoc scelere tam immani atque nefario, ut nimis aliquid severe statuisse videamini.* Horat. lib. 1. Epist. 14. extr.

Quam scit uterque libens, censebo, exerceat artem.

¶ Censeor, censeri, deponentis forma: pro, in censum deferre: zu versteuern anlegen. Cicer. pro Flacco cap. 22 *Census es præterea numeratæ pecuniæ centum triginta HS. millia. Eam opinor tibi numeratam non esse abs te. Sed hæc omitto. Census es mancipia Amyntæ, neque huic ullam in eo fecisti injuriam. Possidet enim ea mancipia Amyntas, ac primo quidem pertimuit, cum te audisset servos suos esse censum.* Gellius lib. 7. cap. 13 *Qui centum & viginti quinque millia æris, ampliusve censi erant.*

¶ Censio, in quâ Censor officium suum exercet: quod cùm in æstimando partim, partim in animadvertendo, ut mox dicemus, consistebat, itaque *censio* & *æstimationem* & *animadversionem* significat. Festus: CENSIO *æstimatio:* unde CENSORES. Rursus: CENSIONEM *facere dicebatur* CENSOR, *cùm multam*

multam Equiti irrogabat. Hinc & *hastaria censio* dicebatur, *cum militi multæ nomine ob delictum militare interdicebatur, ut hastas daret* (daß er das Gewehr niederlegen muste) ut idem interpretatur. Plautus Aulular. act 4. sc. 1. v. 14 A

Qui ea curabit, abstinebit censione bubulâ.

Censionem bubulam festive appellat animadversionem, quæ fit loris bubulis. Da man einen geisselt und peitschet.

¶ Censitor, ex quo contractè *Censor.* Neque revera discrimen inter hæc duo vocabula est: nam & *Censitor* & *Censor*, æstimatorem originitus notavit, hoc est, eum, qui ageret censum, seu bona populi æstimaret, atque pro æstimatione ea tributum imponeret. Sed tamen usus obtinuit postea, ut *Censitores* & *Censores* non iidem dicerentur. Nam *Censitores* appellabantur, qui in provinciis agebant censum, atque hoc munere interdum extra ordinem fungebantur: at qui id Romæ facerent, & præter id aliis quoque fungentes partibus, peculiarem quendam magistratum constituerent, *Censores* soli appellabantur: sicut & *Census* propriè maximeque ad urbem pertinuit, ut infra monebimus. Ulpianus Lege 4. § 1. De Censibus: *Si agri portio chasmate perierit, debebit per* censitorem *revelari.* Et mox: *nisi caussam Censitori probarit*, Vet. Gloss. *Censitor*, ἀπογραφεύς, τιμητής. Hesychius: Κηνσίτωρ ὁ τὴν γῆν μετρῶν, *Censitor terram metiens.* Hic est qui ἐξισωτὴς Gregorio Naz. qui in Theodosiano Codice ad verbum *peræquator* dicitur: ideo quod libros censuales emendaret, & onus tributi habita ratione census ex æquo inter cives divideret, ut Casaub. observat & explicat Exercit. 16. ad Annales Baronii sect. 6. qui & alibi Rufinum notat, quod in Josepho, cùm de Quirinio bonorum censum in Judæa & Syria agente loqueretur, τιμητὴν, *censorem*, verterit, cum *censitorem* debuisset: neque enim Josephus de Censoribus, qui Romæ magistratum gerebant, sed de Quirinio procuratore Judææ loquebatur, cui id extra ordinem muneris datum erat, ut censui agendo per Syriam præesset. Sic *Quæsitor* & *Quæstor* in origine nihil differunt, & unum idemque significant, istud enim ex illo contractum est: usus tamen obtinuit postea, ut diversas partes ea omnia significarent. Aliud enim est, cum Virgilius ait Æn.6. v. 432 B

Quæsitor Minos urnam movet.

Et rursus aliud, cum *M. Catonem* Nepos *Quæstorem obtigisse P. Cornelio Scipioni Africano* scripsit; de quo suo loco.

¶ Censor, oris, τιμητής. Censores dicti, qui censum agerent. Hunc instituit Servius Tullius Rex & ipse exercuit, ut Regii muneris partem. Converso regno Consules administrârunt; quippe in quos tralatæ erant Regum partes. Postea cum bellis implicìti & expeditionibus Consules ei negotio vacare non possent, peculiaris magistratus illis negotiis est datus, qui penes duos, ut Consulatus, esset. Qui quod fortunas civium censerent, seu æstimarent, ab re *Censores* appellati sunt. Postea accessit morum disciplinæque Romanæ regimen, tanto incremento ut senatus equitumque centuriæ, decoris dedecorisque discrimen, sub ditione censorum, publicorum jus privatorumque locorum, & vectigalia Pop. Rom. sub nutu atque arbitrio eorum essent. Vide Dionys. Halicarnass. lib. 11. extr. præcipue Livium lib 4. cap. 8. Asconius Pedianus in divinationem Ciceronis: *Regendis moribus*, inquit, *civitatis* Censores *quinto quoque anno creari solebant. Hi prorsus cives sic notabant, ut, qui Senator esset, ejiceretur senatu: qui Eques Romanus, equum publicum penderet: qui plebejus, in Ceritum tabulas referretur, & ærarius fieret, & per hoc non esset in albo centuriæ suæ, sed ab hoc esset civis tantùm, ne pro capite suo tributi nomine æra penderet. Iidem impleto quinquennio urbem lustrabant, & Solitaurilia sacrificia, de sue, ove, tauro faciebant. Eorum notam successores plerumque solvebant.* Sed & alia ad Censorum munus pertinebant, ut addere tribus, tueri urbis templa, vias, pontes, aquarum ductus, & alia quædam publica ædificia. Habuerunt etiam potestatem leges condendi, aut abrogandi, cognoscendi de rebus certis. C. Papirius, & A. Sempronius primo hoc munere functi sunt. Vide & Trebellium Pollionem Valeriano: qui plenius aliquanto Censorii muneris partes exsequitur: & Ciceronem 3. de Legibus cap. 3. Ceterum cum in probrosos animadverterent Censores, proprie *notare* dicebantur: & ipsa animadversio eorum, *nota*, item *Censorium opus* appellabatur. Exempla habes cùm allegato Asconii loco; tum apud Gellium lib.4. cap. 12. & 20. itemque Sueton. Claudio cap. 16. ubi plura leges, quæ ad censuræ rationem explicandam faciant. Durârunt Censores usque ad Principes: nam cum in eo Magistratu magna vis & maxima dignitas esset, esset, de qua Plutarchus in Catone Majore legi potest; ipsam rem ad se traduxerunt Principes, nomen verò omiserunt, cum non *Censores* se, sed *morum præfectos* appellarent. ¶ 2. Hinc Censores appellantur quivis alii, qui sibi de moribus alicujus aut vita, censendi & judicandi potestatem sumunt. Quo & *Critici* pertinent, qui de scriptis aliorum judicium ferunt: quemadmodum usus Horatius est lib. 2. Epist. 2 ad Florum, v. 109 C D

At qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum Censoris sumat honesti.

Idem de Arte Poetica ad Pisones; de senum exponens moribus v. 173

Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor castigatorque minorum.

Sic *tetricum & asperum Censorem* Martialis dixit lib. 11. Epigr. 70.

¶ Censorius, a, um: quicquid aut pertineret ad censores, vel ab iis proficisceretur aut decere eos atque referre posset quodammodo, ut, *Censoria animadversio*, Cic. pro Cluent. c.42. *Nota sive virgula censoria: Lex censoria*, id est, *Censorum*, sive quæ à *Censoribus* lata, ad Q. frat. 1. ep. 1. Idem lib. 2. de Oratore c. 89 *Quid enim poterit dicere? consularem esse hominem & censorium?* Ubi *Censorius* est, qui *Censura*, sive magistratu censorum fungitur: quemadmodum *Consularis* dicitur, qui Consulatum gessit. Sic quicquid grave ac severum erat, atque cum quâdam judicandi castigandique ratione conjunctum, qualis *Censorum* olim fuit, *Censorium* dicitur. Ut, *Censorium supercilium: censoria gravitas, severitas.* Quintil. lib. 1. cap. 2, *Mistum his omnibus judicium est: quo quidem ita severe sunt usi veteres Grammatici, ut non versus modo censoria virgulâ notare & libros qui falsò viderentur inscripti, tanquam subditios summovere familia permiserunt sibi; sed auctores alios in ordinem redegerint, alios omnino exemerint munere.* Ubi *virgula censoria*, nota critica est, & damnatoria. Inscriptio Veronæ apud Gruter. p. 1052. n. 8

D. M.
FELICIANI. VERONENS.
MIHIMET. FELICIANVS. VERONENS.
SACRVM. CONST.
QVI. INQVIETVS. VIVVS
NVNC. TANDEM. MORTVVS
NON. LVBENS. QVIESCO
SOLVS. CVR. SIM. QVAERIS
VT. IN. DIE. CENSORIO. SINE
IMPEDIMENTO. FACILIVS
RESVRGAM

Ubi *Dies censorius* ultimus ille & decretorius dies eleganter dicitur, quo de universo hominum genere judicium Christus Dominus faciet. Omnino autem hoc dictum à pagano homine est, qui illudebat Christianis, & resurrectionis, quam credimus, sacramentum irridebat.

¶ Censura, τιμεία: officium censorum seu magistratus: exempla passim obvia sunt: Bene Ovidius 6. Fastorum v. 647

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,
Cum judex alios quod monet, ipse facit.

Quasi dicat: hoc est vere censuram agere, sive regendis motibus præesse, cum Censor, quæ monet & præcipit, ipse facit. Plin. Paneg. Trajani cap.45 *Perge modo Cæsar & vim effectumque Censuræ, tuum propositum, tui actus obtinebunt. Nam vita Principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur: nec tam præcepto nobis opus est, quam exemplo.* ¶ 2. Hinc *Censura* posterioris ævi Latinis scriptoribus, pro *severitate & adductiore disciplina* dicebatur. Capitolinus in M. Antonino Philosopho cap. 22 *Res etiam in Sequanis turbatas censura & auctoritate repressit.* Spartianus Nigro cap.7 *Hic erga milites tanta fuit censurâ, ut cum apud Ægyptum ab eo limitanei milites vinum peterent, responderet:* NILVM HABETIS ET VINVM QVAERITIS? Et eam ob caussam clementiæ aliquando opponebatur, & crudelitati habebatur proprior. M. Antonius Oratione ad senatum apud Vulcatium in vitâ Cassii cap. 11, *Vos oro atque obsecro, Patres conscripti, ut censurâ vestra depositâ, meam pietatem clementiamque servetis, imò vestram.* Idem Vulcatius, paullo post de Cassio c. 13 *Cujus ipsius mores varii semper fuerunt; sed ad censuram crudelitatemque propensiores.* Ausonius Epistolâ ad Paullum Centoni præfixâ: *Meminerit autem probatissimo viro Plinio in Poëmatis lasciviam, in moribus constitisse censuram*, id est, gravitatem & sanctitatem. ¶ 3. Est & *Censura*, castigatio, animadversio, reprehensio. Juvenal. Sat. 2. v. 63

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Trebell. Poll. in Gallien. cap. 3. *Constabat, censuram parentis eum ferre non potuisse*, id est morum disciplinam.

¶ Census, ûs: descriptio ac æstimatio bonorum juxta & personarum. Schatzung der Häupter und Güter. Vetus Gloss. *Census* ἀπογραφὴ οὐσίας, ἀποτίμησις. Ubi ἀποτίμησις ad personas pertinet. Ita autem agebatur census, ut quisque civis nomen, genus, annos de se, uxore, liberisque & servis, atque in his officia ac artes: dein pecunias suas & prædia profiteretur; Agri ita deferebantur, ut nomen fundi, tum civitas pagusque quo pertineret, vicini præterea, deinde arva, vineæ, prata, silvæ, pascua deferrentur, ut ex Dionys. Halicarn lib.4. cap. 19. & Lege 4 de Censibus constare potest. Atque hæc omnia edebantur jurato: & si quis detrectaret aut falleret, gravissima pœna erat proposita. Nimirum amissio bonorum & civitatis. Quanquam antiquitus & virgis cæderentur. Vide Dionys. dicto loco & lib.5. cap. 85. itemque Suetonium Caligulâ cap. 38. Institutus Romæ primum & ordinatus census à Servio Tullio sexto Romanorum Rege fuit, ut Dionysius & Livius docent: saluberrimo consilio. inde enim de viribus Reip. constare poterat. Ita enim discebant, quantus civium numerus esset, quanta manus bello apta, qui ad honores consequendos idonei,

idonei, quantum cuique tributi nomine in sumtus bellorum gerendæque publicæ rei præstandos imponi deberet. In provinciis non ideo tantùm agebatur census, ut de cujusque facultatibus constare posset: sed ut eo modo censûs, tributa, & vectigalia imponerentur, ut Lipsius ad 1. Annal. Taciti p. 47 observat. Illustris Salmasius de modo usurarum observat: *Censum*, qui diceretur, propriè ad Urbem Romam pertinere; nam in provinciis eam rem ἀπογραφὴν sive *professionem* appellari. Quod discrimen tamen auctores non ita attenderunt cum curâ. Vide quæ ad Plinii lib. 10. Epist. 22 olim notavimus. ¶ 2. *Census* verò non ipsum negotium dicebatur tantùm, sed ita appellabantur & libri sive tabulæ, in quibus professiones civium describebantur, qui ex eo & *censuales* vocabantur, de quibus post fiet mentio. Marcellus JC. Lege 10 Dig. de probat. & præsumt. *Census, inquit, & monumenta publica potiora testibus esse. Senatus censuit:* Theophilus clare ac diserte: Κίνσος ἦν σανὶς, ἤτις Χάρτης ἔνθα ῥωμαῖοι ἀπέγραφον τὰς οἰκίας, περὶ ἐσίας ἐπὶ τῷ ἐγκαιρῷ πολέμῳ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἕκαστον εἰσφέρειν, *Est igitur* census *tabula seu charta, in qua Romani suas scribebant facultates, ut belli tempore pro modo patrimonii sui, unusquisque conferret.* Eo pertinent: *in censum deferre: deducere in censum: dedicare in censum:* est enim nihil aliud, quàm edere & profiteri, quæ in censualibus tabulis perscribantur. ¶ 3. Et sicuti *census* in æstimatione bonorum, & facultatum maxime erat positus; ita cujusque fortunæ omnes ac universa substantia *Census* nomine non rarò appellantur scriptoribus. Ovidius lib. 1. Fastorum v. 217 *In pretio pretium nunc est: dat census honores:*

Census amicitias: pauper ubique jacet.

Horatius lib. 2. Od. 15

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum.

Et in Epistolis lib. 1. epist. 7. v. 56

Præconem tenui censu.

Contra *maximum censum* Suetonius dixit Tiberio cap. 49. Et Columella lib. 12 præfatione, *totis pæne censibus aliquid redimere,* **all sein Hab und Vermögen vor etwas geben.** In quibus omnibus *Census* patrimonium notat, quo quis censetur. Hinc illæ formulæ: *edere censum, profiteri censum* [quod Cic. & absolute *profiteri* Oratione pro Archiâ dixit] *significare censum;* id est, edere, seu profiteri, quantum in bonis habeat. Sic *Census Senatorius* patrimonium Senatoris significat, cui certus modus constitutus erat. Initio enim octingentis millibus taxabantur: sed ampliavit Augustus usque ad duodecies centies. Vide Sueton. Augusto cap. 41. ad quem videndus Torrentius est. *Census equester* dicebatur patrimonium equestre, quod quadringentis Sestertiis, quæ 10000. coronatos efficiebant, æstimabatur, ut ex Suet. in Cæsare cap. 33. & Plinio lib. 33. cap. 1. & 2 constat. Tantum igitur in facultatibus habere oportuit, qui legi vellet in istum ordinem: qui tantum non haberet, neque allegi poterat, neque in illo locum tueri. Unde Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 57

Si quadringentis, sex, septem millia desunt
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesque:
Plebs eris.

¶ Census, i, qui relatus in censum. Pro quo & *Censitus* dicitur. In Monumento Ancyrano, quod Imp. Augusti Octav. res gestas continet:

QVO LVSTRO CIVIVM ROMANORVM
CENSITA SVNT CAPITA QVADRAGIES
CENTVM MILLIA ET SEXAGINTA TRIA.

In lib. 11. Cod. titulus etiam *de Agricolis, Colonis & Censitis* est. Ubi *Censiti* illi dicuntur, qui capitis censum præstabant terræ dominis [unde & à Juliano Patricio in Novellis *capite censiti* appellantur] eoque nomine asscripti erant in Censualibus tabulis, servili quadam conditione, ut Lege 2. C. in quibus caussis Coloni censiti dominos accusare possunt, constare potest. Plura de iis JCti. ¶ 2. Item qui centum millia sestertium possideret. Asconius in 1. Verrinam Ciceronis: *More veterum* Censi *dicebantur, qui centum millia professione detulissent: Hujusmodi adeò facultates* Census *dicebantur.* Nimirum Asconius *censos* vocat; qui *Classici* appellabantur: quod nomen non commune omnibus civibus, qui in classibus essent, fuit [nam instituto Censu Servius plures classes fecerat] sed primæ tantùm classis hominibus proprium fuit, ut Gellius scribit lib. 7. cap. 13. Qui censum hujus classis tamen centum & viginti quinque ClƆ æris definit. Sed Asconius minimam ejus census summam, ut videtur, expressit: infra quam censum qui possideret, locum habere in ea classe haud posset. Livius lib. 1. cap. 43, cum instituti à Servio censûs historiam persequitur: *Ex iis*, inquit, qui *centum millium æris, aut majorem censum haberent, LXXX confecit centurias quadragenas seniorum & juniorum, prima classis omnes appellati.*

¶ Censualis, e: ut *professiones censuales* Lege 3. Cod. Theod. de privil. eor. qui in sacro palat. &c. *Volumina censualia*, ibidem: *libri censuales*, Lege 4. Cod. de Agricol. & censitis; suntque, in quibus census perscribebantur. Item *Censualis forma*, ad quam census exiguntur lege 4. D. de Censibus.

¶ *Censuales* substantive dicebantur, Scribæ publici, qui *censuales tabulas* conficiebant. Inde Tit. 2. libri 8. Cod. Theodos. *de Tabulariis, Scribis, Logographis & Censualibus.* **Ein Steuerschreiber.** Vid. Conring. de stud. liberal. U. R. & C. pag. 30. seq. Capitolinus in Gordianis cap. 12 *Senatusconsultum tacitum fieret ita, ut non scribæ, non servi publici, non censuales illis actibus interessent; senatores exciperent, senatores omnium officia censualium scribarumque complerent.*

¶ Composita sunt, *Accensere*, quod significat annumerare, **dar zu rechnen oder zehlen.** Nonius Marcellus in *Accensi* pag. 520 *Decuriones & Centuriones a numero, cui in militia præerant, dicebantur. Accensi, qui his accensebantur, id est attribuebantur.* Hic ergo Grammaticus per *attribuere* interpretatur, quod ideo notamus, quia oppido rarum hoc verbum est, ut ejus fere exempla nos destituant.

¶ Hinc *Accensi* dicti, milites, qui Legioni jam completæ superadditi, in supplementum, si quo opus esset per ancipitia casuum, Veget. 2. de Re Milit. cap. 19. *Ad obsequia tamen judicum, vel tribunorum, nec non & principalium deputabantur milites, qui vocantur ACCENSI: hoc est, postea additi, quàm fuisset Legio completa, quos nunc SVPERNVMERARIOS vocant.* SVPERNVMERARII, quod super legitimum numerum legionis lecti essent. Eosdem & ADSCRIPTIVOS vocatos, Varro auctor est lib. 3 de Vitâ Pop. Rom. Verba ejus, ut Nonius in voce *Legio* adducit, ista sunt: *De ADSCRIPTIVIS, cùm erant attributi Decurionibus, & Centurionibus, qui eorum habent numerum, ACCENSI vocantur.* De ADSCRIPTIVIS autem lib. 6. de L. Latin. ita scribit: ADSCRIPTIVI *dicti, quod olim asscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus: id est, si quis eorum deperisset.* De his intelligendus locus auctoris Anonymi de rebus bellicis cap. de relevando militari sumtu: *Quia*, inquit, *bellorum ruinâ, aut fastidio castrensium numerorum deserta militia, de summa integritatis intercipit, tali remedio, hujusmodi damna supplenda sunt, scil. ut C. aut L. juniores extra hos, qui in matriculis, habeantur in promtu armis exerciti, & minori, utpote tirones, stipendio sublevati, in locum amissorum, si res ita tulerit, subrogandi.* Sed

¶ Accensus, Minister publicus: ex quo genere & *Lictores* ac *Viatores* fuerunt. Dicti autem *accensi*, ab *acciendo*, hoc est, advocando. Quod illorum partes sc. in vocando versarentur, quod ex Suet. Cæs. cap. 20 constat. Varro lib. 5. de Lingua Latina. *In Commentariis*, inquit, *Consulum scriptum sic inveni: Qui exercitum imperaturus erit, Accenso dicit hoc:* CALPVRNI VOCA INLICIVM OMNES QVIRITES HVC AD ME. *Accensus dicit sic:* OMNES QVIRITES INLICIVM VISITE HVC AD CONSVLES. *C. Calpurnius dicit:* VOCA AD CONVENTIONEM OMNES QVIRITES HVC AD ME. *Accensus dicit:* OMNES QVIRITES, ITE AD CONVENTIONEM HVC AD IVDICES. *Deinde Consul loquitur ad Exercitum:* IMPERO, QVA CONVENIT, AD COMITIA CENTVRIATA. *Quare hic accenso, illic præconi dicit, hæc est caussa. In aliquot rebus idem, ut præco, accensus acciebat, à quo accensus quoque dictus est. Accensum solitum ciere Bœotia ostendit. Quam Comœdiam Ælii esse dicunt, &c.* Alibi tamen idem ab *censendo* potius dictos putat. Nam lib. 6 ita scribit: ACCENSOS *ministratores Cato esse scribit. Potest id ab arbitrio. Nam inde ad arbitrium ejus, cujus minister. Inde*, id est, ex quo minister esse cœpit, ad ejus arbitrium se comparare debet, cui se in ministerium dedit. Ita interpretandum eum locum arbitror; quem magni viri aliàs corruptum mendosumque putârunt. Sed cùm ait; *Potest id ab arbitrio;* à *censendo*, sive *censione* id nominis duci significat. *Censio*, idem, quod *arbitrium;* sicut *Censere*, quod *arbitrari.* Varro lib. 4. de Ling. Lat. CENSOR, *ad cujus censionem, id est, arbitrium censeretur populus.* Idem lib. 2. de Vita Pop. Romani citante Nonio: *Itaque quod bos arbitros instituerunt populi* CENSORES, *appellârunt. Idem enim valet Censere & arbitrari.* ¶ Sicut autem in urbe Accensos suos habebant Consules, ita Procoss. & Prætores in provinciis quoque iisdem utebantur. Varro lib. 20 Rerum humanarum apud eundem Nonium: *Consules ac Prætores qui sequuntur in castra, accensi dicti, quod ad necessarias res acciantur, velut accersiti.* Ubi nota negligentiam Varronis & securitatem, qui ab *acciendo* pariter & *accensendo accensos* appellari tradit. Sed de Accensis enucleate Lipsius El. lib. 1. cap. 23. Rosin. Antiq. Rom. lib. 7. cap. 48. ¶ Accensi & dicebantur milites, qui Vegetii ætate *Supernumerarii* appellati lib. 2. cap. 19. De his intelligendus locus Varronis lib. 4. de L. L. *Magister equitum*, inquit, *quòd summa potestas hujus in equites & accensos.* Meminit & Livius lib. 8. c. 8. & Asconius Pedianus de Præt. Urb.

¶ Incensus, qui census non est. **Ungeschätzt.** Livius lib. 1. c. 44. *Censu perfecto, quem maturaverat metu legis de incensis latæ.* Id est, de iis latæ, qui censum detrectâssent, nomenque suum haud detulissent, inque censuales tabulas relati haud essent. Quibus quam pœnam statuerit Servius latâ Lege, supra significavimus. Cicero pro Cæcina sub f. *Cum populus incensum vendit, hoc judicat; cum is, qui in servitute justa fuerit, censu liberetur, eum, qui cum liber esset, censeri noluerit, ipsam sibi libertatem abjudicâsse.*

¶ Percensere, idem quod recensere, daher rechnen / oder erzehlen. Cic. ad Quir. post Red. c. 1. *Percensere numerando.* Idem Agrar. 2. c. 18. *Italiam percensuisti: perge in Siciliam.*

¶ Recensere, recognoscere, ut *exercitum recensere*, Musterung halten / mustern / Liv. 1. c. 16. ¶ erzehlen. Ovid. Heroid. Ep. 9. v. 105. *fortia gesta recense.*

¶ Recensitus, particip. Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 60.

Prisca recensitis evolvite secula fastis.

Quamquam analogia corripere suadeat. Ut enim ab *Exerceo*, *exercui*, *exercitum*, & *exercitus*; ab *habeo*, *habui*, *habitum*, & *habitus*: ita à *recenseo*, *recensitus*: Sed veteres etiam *censire* in quartâ dicebant: unde & *Censitor* est secundâ producta. Ita & Prudentius passione Hippolyti v. 147

Cumque recensitus constaret partibus ille
Corporis integri.

¶ Recensus, us, recognitio, ut *Recensum populi egit.* Sueton. Cæs. cap. 41. Musterung / visitation. Add. Gronov. ad Livii Epitom. 115.

¶ Recensio, idem. Sueton. c. l. *Ac ne qui novi cœtus recensionis caussa moveri quandoque possent.* Hinc tabulæ censorum dicuntur *memoriam publicam recensionis* servare, pro Milone c. 27.

¶ Recensitio, idem. Ulpianus Lege 3. Dig. ad exhibend. § 7 *recensitione servorum facta.*

¶ Succensere, irasci est. Gaudet Dativo, ut *succenseo tibi*, ich bin übel mit dir zu frieden / bin zornig auff dich. Cicero pro Rosc. Com. c. 16 *Dii hominibus irasci & succensere consueverunt.* Terent. in And. a. 2. sc. 3, 2 *Si id succenseat nunc, quia non det tibi uxorem Chremes;* so er darum zürnen wolte / &c.

CENTAURI, Κένταυροι, populi Thessaliæ ad montem Pelion, Peletronii oppidi incolæ, Lapitharum pars: quos ex alterâ & superiore quidem homines, ex alterâ parte equos fuisse fabulati sunt: Unde & *Hippocentauri* dicti. Parum venuste, qui de Centauris dixit, *equum ructare hominem, & hominem cacare equum:* quod lepidè, & urbane dictum Eustathio videtur: venustius Naso de Minotauro lib. 2. de Arte am. v. 24. *Semibovemque virum, semivirumque bovem.* Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 312. Fabulæ caussa inde est; quod equum domare & insidere docuerint: unde Virgil. 3. Georg. v. 115

Frena Pelethronii Lapithæ gyrosque dederunt
Impositi dorso; atque equitem docuêre sub armis
Insultare solo.

Ubi Servius: *Peletronium*, inquit, *oppidum est Thessaliæ, ubi primùm domandorum equorum usus repertus est. Nam cùm quidam Thessalus Rex bobus æstro exagitatis satellites suos ad revocandos eos ire jussisset, illique cursu non sufficerent, ascenderunt equos, & eorum velocitate boves secuti, eos stimulis ad tecta revocârunt. Sed hi visi, aut cùm irent velociter, aut cùm eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt, qui dicti sunt* Centauri, ἀπὸ τοῦ κεντεῖν τοὺς ταύρους [*à feriendis Tauris*] hæc Servius. Quibus similia Palæphatus lib. 1 Incredibilium refert, qui Regem illum Ixiona fuisse tradit. Cæterum tauros illos correptos æstro, non revocatos à satellitibus; sed ab adolescentibus quibusdam, ex pago Neasele luculentis præmiis invitatis, interfectos. Breviter Orosius lib. 1. c. 13. *Sed Thessalos*, inquit, *Palæphatus in lib. I. Incredibilium, prodit, ipsos à Lapithis creditos dictosque fuisse* centauros, *eo, quod discurrentes in bello equites veluti unum corpus equorum & hominum viderentur.* Pindarus dixit Ixionis filium ex nube [quam pro Junone stupraverat] natum, *Centaurum* nominatum: ἀπὸ τοῦ κέντειν sive κεντεῖν τὴν αὔραν, id est, νεφέλην ἀέριην. Eum postea consuevisse cum equis Magnesiis: inde natos posteà, qui *Hippocentauri* appellati. Pyth. Od. 2. Sed hæc absurdè & imperite conficta Galenus lib. 3 de usu partium arguit. Lucretius quoque lib. 5. v. 877 negat unquam fuisse Centauros, nec fieri posse ullo tempore tradit, ut

-- -- *duplici natura, & corpore bino*
Ex alienigenis membris compacta potestas

consistat. Et est verissimum communi lege naturæ semiferos homines istiusmodi non nasci. Interim aliquando tamen talia nasci monstra posse, quis neget penitùs? Visum à se allatum in melle Centaurum ex Ægypto, affirmat Plinius lib. 7. cap. 3. Ubi & Claudium Cæsarem scripsisse prodit, *Hippocentaurum in Thessaliâ natum eodem die interiisse.* S. quoque Hieronymus in vitâ Paulli Eremitæ tradit, Antonium ad illum pergentem, *conspexisse*, ut ipse loquitur, *hominem equo mistum, cui opinio Poëtarum Hippocentauri nomen indiderit.* Sed potest hoc spectrum fuisse. Et recte itaque subjungit Hieronymus: *Verùm hæc utrum Diabolus ad terrendum simulaverit, an, ut solet, Eremus, monstruosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus.* Vide & Hieronymum Magium lib. 1. Miscell. cap. 10. ubi de centauris prolixe disputat. Centauri insignes fuerunt *Chiron*, *Eurytus*, *Amycus*, *Gryneus*, *Rhœtus*, *Arneus*, *Licidias*, *Medon*, *Pisenor*, *Caumas*, *Mermeros*, & *Pholus* Herculis hospes. Lucanus lib. 6. v. 391

Hospes & Alcidæ magni Phole.

¶ 2. Centaurus apud Virg. 5. Æn. nomen navis est, unde & in

A fœminino dixit Poëta vers. 122

Centauro invehitur magnâ.

Appellatio à παρασήμῳ est: inde enim nomina sortiebantur naves. Nicolaus Erythræus Venetus auctor est, ab hac *Centauro* navi Venetos, navem illam Ducariam, ut ipse appellat, seu Senatoriam, multo auro sculpturisque insignibus exornatam, quam *Bucentoro* (Germanus Audebertus lib. 2. Venetiarum, *Bucetaurum* appellat: ait enim:

Ilicet Hadriacam conscendunt protinus Argo
Urbis opus, Grajo de nomine Bucetaurum)

ipsi vocant, nominatam: qua vectus Reip. Dux mare sibi in die Ascensionis Dominicæ conjecto in illud annulo despondet. Nam ad *Centauri* vocem adjecta est particula *Bu*: ad exemplum Græcorum cum magnitudinem alicujus rei designare volunt: de quo supra in *Buthysia* diximus. Itaque *Bucentaurus* est *Centaurus magna*, ut Virgilius appellat.

¶ Centaurēus, adject. Horat. 1. Carm. Ode 18.

Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero,

Choriambicus est, quinque pedum.

¶ Centauricus, adject. ut *Centaurica lustra*, apud Statium 1. Achill. v. 266.

¶ Centaurion, centaurēa, herba a Chirone Centauro sic dicta, à quo & chironium nuncupata est, vulgò vocant, tausendgülden

B Kraut. ¶ 2. Item Biberkraut / Fiberkraut / Engal / Κενταύρειον, centaurium videlicet minus. Virgil. neutraliter extulit & penultimam produxit. lib. 4. Georg. v. 270

Cecropiumque thymum & graveolentia centaurea.

CENTO, ōnis, masc. κέντρων additâ literâ, quam Latini abjiciunt: stragulum significat crassum ex lana coacta: eine starcke zottige Decke oder Filtz. ¶ 2. Vestimentum item a variis panniculis ac diversis interdum coloribus consarcinatum, ein Bettlers Mantel oder Rock. Juven. Satyr. 6. v. 121

Intravit calidum veteri centone lupanar.

¶ 3. Ad cujus simulacrum *Centonem* etiam vocant carminis genus multis particulis alieni carminis conflatum. De quo ita Ausonius; *Si pateris, ut doceam, docendus ipse: CENTO quid sit, absolvam. Variis de locis sensibusque diversis, quædam carminis structura solidatur, in unum versum ut coeant, aut cæsi duo, aut unus, & sequens cum medio. Nam duos junctim locare, ineptum est: & tres una serie, meræ nugæ. Diffunditur autem per cæsuras omnes, quas recipit versus Heroicus, convenire ut possit,* &c. Vide ibi plura. Locus est in Epistola ad Paullum, quam Centoni nuptiali præfixit. ¶ *Suos centones farcire alicui*, proverbialiter pro consarcinatis sermonibus se jactare. Plaut. Epidic. Act. 3. sc. 4. v. 19. *Quin tu alium quæras, cui centones farcias.* Ex

C pluribus venustis Poëmatis de corrupto Ecclesiæ Statu, restat & *Cento Vergilianus*, de vita Monachorum, carmen ingeniosum, elegans, atque facetum.

¶ *Homerocentones*, ein Flickwerck aus dem Homero.

¶ *Virgiliocentones*, quos exstare testatur Eras. in Chiliad. Talis est & Ausonii Idyllium 13, quod *Centonem Nuptialem* inscripsit, ex Virgilio decerptum atque contextum. Quod Julius Cæsar Scaliger lib. 1. Poëtices cap. 44, ubi de his *Centonibus* agit, *valde ingeniosum & lepidum Poëma* vocat. Tertullianus de Præscript. adversus Hæreticos cap. 15 *Vis hodie ex Virgilio, fabulam in totum aliam, componi materia secundùm versus, versibus secundùm materiam concinnatis? Denique Ovidius Geta Medeam Tragœdiam ex Virgilio planissime expressit. Meus quidam propinquus ex eodem poëta per cætera stili sui otia Pinacem Cebetis explicuit. HOMERICOCENTONES etiam vocare solent, qui de carminibus Homeri propriâ opera, more centonis ex multis hinc inde compositis, in unum farciunt corpus.*

¶ Centunculus, diminut. apud Liv. lib. 7. cap. 14. *binis tantum centunculis relictis.* Apul. lib. 1. Miles. *Et cum dicto, sutili centunculo faciem suam jamdudum punicantem præ pudore, obtexit.* Hunc paullò antè *scissile palliastrum*, quo Socrates semiamictus fuit, dixerat. ¶ 2. Centunculus seu centunculum herba est Plinio, Rohrkraut / Gnaphalium alio nomine, vulgo coro-

D naria, herba tomentitia. Vide paullò pòst.

CENTRINES, culicum ficariorum genus, natum ex fructibus caprifici, simile fucis apum, auctore Plin. lib. 17. cap. 27.

CENTRUM, Κέντρον, punctus in medio circuli, a quo omnes lineæ ad circumferentiam ductæ, sunt inter se æquales, das Pünctlein mitten im Circkel. Cicer. 1. Tusc. c. 17. *Persuadent Mathematici terram in medio mundi sitam, ad universi cæli complexum, quasi puncti instar obtinere, quod κέντρον illi vocant.* Mercurius Trismegistus *Deum Sphæram intellectualem esse* dixit, *cujus centrum sit ubique, Circumferentia nusquam*, quia nusquam majestas DEI & immensitas terminatur. ¶ 2. Sunt & *centra* nodi duri in arboribus & marmore, inimici ferris, die Knorren am Holtz / apud Plin. lib. 16. cap. 39.

¶ *Centralis terra*: quod centrum teneat, idem lib. 2. cap. 23.

¶ Et *Centrosa scobs*, pro limaturâ dura, apud eundem 37. c. 7.

CENTUM, numerale indeclinabile, hundert. Virgil. de Cretâ Æn. 3. v. 106

Centum urbes habitant magnas uberrima regna.

Juve-

Juvenal. Satyr. 15. v. 6.

Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.

die Stadt Theba / so da hundert Thore gehabt / liegt in der Asche. *Centum dies*, Cic. pro Mil. cap. 22.

¶ Centies, hundertmal. Adverb. ut, *nisi idem dictum est centies*, Terent. Heaut. a. 5. sc. 1. v. 8. *Sestertiûm centies & octogies*, Cic. in Pison. c. 35.

¶ Centenārius, ut *pondera centenaria* apud Plin. lib. 7. c. 20, quæ centum libras habent. Vetus auctor de ponderibus: *CENTENARIVS dicitur, eò, quod centum libras continet.* Ein Centner. *Liberti centenarii*, id est, qui centena sestertia, sive centena millia sestertiûm possiderent, L. 16. D. de Jure patronatûs. *Ætatem centenariam transgredi*, Hieronym. Epist. 21. ad Paulum Concordiensem. *Ballistæ centenariæ*, quæ saxa centum pondo jaciebant. Sic *vasa centenaria*, Lampridius c. 19. vitæ Heliog. *Primus Heliogabalus cacabos, vasa deinde centenaria argentea sculpta, & nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata habuit.* ¶ *Porticus centenariæ*, quòd centum passibus longæ essent, dictæ. Et *Cœnæ centenariæ*, à centenis sestertiis appellatæ, erant frugaliores lege Fanniâ imperatæ; Quam ob id Lucilius in Satyris satyricè & perquàm lepide vocat *Centussem*. Vid. Crin. de H. D. lib. 16. cap. 6.

B ¶ Centēnus, distributivum, sed quo pro absoluto frequentiùs Latini utuntur, ut *centeni anni*, id est, centum. Plin. 7. cap. 2. *centenos annos excedere*, über hundert Jahr alt seyn. *Centena sestertia*, Cic. Paradox. 6. cap. 3. Singulari numero Hieronymus Epist. 21. ad Paulum Concordiensem: *Ecce jam centenus ætatis circulus volvitur.* Sic *Decies centena millia*, 1000000. zehen mahl hundert tausend / Plin. 33. cap. 10. pr.

¶ Centena pro gradu & dignitate militari, vide post paullo in *Ducena*.

¶ Centēsimus, ordinale, der hunderste / ut *centesima pars* Plautus Milite a. 3. sc. 1. v. 168. *Centesimus dies*, aut *lux centesima*, der hunderste Tag. Cic. pro Milone cap. 35 *Centesima lux est hæc ab interitu P. Clodii.* Sed *Centesimam frugem terra reddit*, Plin. 5, 4. id est, centies tantum, quantum sementi accepit, das Land trägt hundertfältige Früchte. *Centesimæ usuræ* erant, quod centesimo mense æquabant sortem. Multa de iis Salmasius post alios. ¶ 2. Fuit & vectigalis genus nummo centesimo impositum, quod Augustus instituit instituendo ærario militari, bellis civilibus functus: Dio lib. 55. & Tacitus 1. Annal. cap. 78. *vectigal centesima*, Annal. 2. cap. 42 vocat.

C ¶ Centesimare, id est centesimum quemque tollere, punire. Capitolinus Macrino cap. 12 *Milites sæpius decumavit, aliquando etiam centesimavit, quod verbum proprium ipsius est, quum se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui digni essent decumatione atque vicesimatione.*

¶ Ducenti, æ, a, zweyhundert / Plin. lib. 14. cap. 4. *durantque adhuc vina ducentis ferè annis.* & lib. 15. c. 45. sub fin. *ajunt templum Dianæ à Zazyntho advectæ cum conditoribus annis ducentis ante excidium Trojæ haberi.*

¶ Duceni, zweyhundert. Liv. 9. cap. 19. *Censebantur ducena quinquagena millia capitum.*

¶ Ducenarius. Suetonius Augusto cap. 32 *Ad tres Judicum centurias quartam addixit ex inferiore censu, quæ* Ducenariorum *vocatur.* Ubi *Ducenarii* sunt, qui Ducena sestertia possiderent. Nam qui in cæteris decuriis erant, majorem censum possidebant. Idem Suetonius Claudio cap. 24 *Ducenarios procuratores* dixit: non propter censum tamen, quem possidebant; sed propter stipendium, quod accipiebant, ex procuratione ea in ducentis sestertiis: quod ex Dione docuerunt ad eum locum Tranquilli Casaubonus atque Torrentius: qui consulendi: ut & Salmasius in Capitolini Pertinacem. Nam JCti, qui aliter explicant, audiendi non sunt.

¶ Duceni, æ, a, distributivum. Sed sæpius absolute sumitur, ut Centeni. Liv. lib. 22. cap. 28 *Erant in anfractibus cavæ rupes, ut quædam earum ducenos armatos possent capere.* Plinius lib. 9. cap. 38, *ducenæ libræ.*

D ¶ Ducēna gradus vel dignitas erat, sicut *Centena* quoque. Lege 3. Cod. Theod. de Cohortal princip. cornicul. *Primipilaribus post emeritam militiam perfectissimatus, vel ducenæ, vel centenæ, vel egregiatus dari dignitas potest.* Et Lege 20. ejusd. Cod. de Agent. in rebus: *Qui ex agentium in rebus numero, militiæ ordine ac labore decurso ducenæ dignitatis meruerit principatum.* Sic Lege ult. Cod. Just. de Agent. in rebus, *ducenæ gradum meruisse.*

¶ Ducenarius. Plin. lib. 7 cap. 20 *ducenaria duo pondera humeris contra scalas ferebat.* Sueton. Aug. 32 *Ducenarii judices.*

¶ Ducenties, adverb. zweyhundert mahl / ut, *ducenties sestertium* Cic. 2. Philipp. cap. 16.

¶ Trecenti, æ, a, dreyhundert. Cic. de fin. 2. cap. 30. *Leonidas se in Thermopylis, trecentosque eos, quos eduxerat Sparta, opposuit hostibus.*

¶ Tricenteni, Columell. 5. cap. 2. extr.

¶ Sed & ita dicimus: *Anni bis centum; ter centum.* Virg. Æn. 1. v. 272

Hic jam ter centum totos regnabitur annos
Gente sub Hectoreâ.

¶ Treceni distributive, ut Livius lib. 8 cap. 8 *equitibus in singulis legionibus trecenis.* Scribitur nonnunquam etiam *Triceni*, a quo tamen distinguendum erat, ut 30 à 300. v. gr. Columella lib. 5. cap. 2. extr. *tricies triceni* [pedes] *fiunt DCCCC.*

¶ Trecenties, adverb. dreyhundert mahl. Catullus Carm. 29 in Cæsarem:

Ducenties comesset aut trecenties.

¶ Quadringenti, æ, a, vierhundert. ut, *anni quadringenti*, Cic. in Pison. cap. 5.

¶ Quadringentesimus, der vierhunderste. Plin. lib. 8. cap. 6. *anno urbis quadringentesimo* &c.

¶ Quadringenteni, distributive, je vierhundert. Plin. lib. 8 cap. 43 *singulas quadringentena millia nummorum enixas.* Agit de reditu ex fœcunditate asinarum in Celtiberia.

¶ Quadringenties, adverb. Cic. Philipp. 2. cap. 37 *sestertium quadringenties.*

¶ Quingenti, fünffhundert. Horat. lib. 2. Satyr. 7. v. 43 *quingentis emtus drachmis.*

¶ Quingentesimus, der fünffhunderste. Cic. pro Flacco cap. 1. *quingentesimo anno.*

¶ Quingēni, fünffhundert. Cic. 16. Attic. ep. 8 *quingenos denarios dat.* Adde Sueton. Aug. cap. 42.

¶ Quingenties, adverb. *Sestertium quingenties*, Cic. 4. in Verr. cap. 38.

¶ Sexcenti, DC. sechshundert / ut *sexcenti equites*, Curt. lib. 6. cap. 4. ¶ 2. Hoc pro numero infinito eleganter usi sunt veteres Latini. Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 4. v. 41 *Sexcenta sunt quæ memorem, si sit otium*, Ich hätte unzehlich viel Dings zu sagen / so ich Muße hätte. Cic. ad Atticum 6. ep. 4. *Multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta præterea.* Terent. Phorm. a. 4. sc. 3 *Sexcentas proinde potius scribito jam mihi dicas.* Ubi Donatus: *Perspicere*, inquit, *hinc licet consuetudinem utriusque sermonis. Nam Apollodorus μυρίας dixit pro multis. Et ut apud Græcos μυρία, ita apud nos* [Latinos] *Sexcenta dicere, pro multis, usitatum est.* Cicero: *Sexcenta possum decreta proferre.* Hactenus Donatus.

¶ Sexcenteni, je sechshundert. Cic. 7. Verrin. cap. 25. *certum pretium, sexcentenos nummos, nautarum missioni constituere.* Ita Gruterus: Nizolius *sexcenos.* Columella lib. 3. cap. 5. *sexcenteni malleoli pangendi sunt.*

¶ Sexcēni, idem. Eodem libro Columella cap. 3, *singula jugera vinearum sexcenas urnas præbuisse.*

¶ Sexcentesimus. Plin. 8 cap. 7 *anno Urbis sexcentesimo* &c.

¶ Sexcenties. Cic. lib. 4 ad Attic. ep. 16 *contemsimus sexcenties sestertium.*

¶ Septingenti, siebenhundert. Plinius lib. 35 c. 2. *insertis nominibus septingentorum illustrium.*

¶ Septingentesimus. Livius proœmio Operis: *supra septingentesimum annum.*

¶ Septingēni, je siebenhundert. Plin. lib. 33 cap. 3 *Auri unciæ in septingenas & quinquagenas bracteas, quaternûm utroque digitorum, spargantur.*

¶ Septingenarius, ut *grex septingenarius*, in quo septingentæ oves sunt, apud Varron. lib. 2. cap. 10. extr.

¶ Octingenti, achthundert. ut, *Octingenta stadia*, Cic. 4. Acad. cap. 25.

¶ Octingentesimus. Livius lib. 9 cap. 18 *populi jam octingentesimum bellantis annum.*

¶ Octingenarius, von achthunderten. *Grex octingenarius*, Varr. R. R. lib. 2. cap. 10. sub fin.

¶ Nongenti, neunhundert. Columella lib. 5. cap. 2 *pedes nongenti.* Cic. pro Flacco c. 37 *emerat HS nongentis millibus.*

¶ Observa, ab his Compositis etiam reliqua, quæ inveniri non potuerunt, formari, ut *ducentesimus, nongentesimus, septingenties, octingeni* &c.

Cætera Composita à centum, sunt

¶ Centiceps, centum capita habens. Sic *bellua centiceps* vocatur Horatio Cerberus lib. 2. Od. 13. propter serpentum turbam, quibus redimitus ipse erat, uti ibidem Horatius, ut Tibullus eum depingunt; nam per se τρικάρηνος tantùm sive triceps erat.

¶ Centifolia, rosæ genus plenissimæ. Plinius lib. 21 cap. 4 *quam centifoliam vocant, est in Campania Italiæ, Græciæ vero circa Philippos: sed ibi non suæ terræ proventu.*

¶ Centigranium, tritici genus, Plinio lib. 18. cap. 10. *Fertilissima*, inquit, *tritici genera, ramosum, aut quod centigranium vocant.*

¶ Centumgeminus; id est, centies duplex, ut Servius interpretatur in illo Virgilii Æn. 6. v. 287

Et centumgeminus Briareus, & bellua Lernæ.

Plauto *centuplex* dicitur, de quo post.

¶ Centimănus, centum manuum. *Centimanus gygas* vel *Gyas*, Horat. lib. 2. od. 17.

¶ Centĭpĕda, *insecta pilosum multis pedibus artuatim repens, tactuque se contrahens.* Hæc Plin. lib. 29. cap. 6. Eberus: *Scolopendra vel centipeda pennatis insectis connumeratur: discissa, longo*

vivit tempore, ut pleraque insecta longa πολύποδα, & abscissa pars versus utrum movetur extremum, caput & caudam, eine Nassel/ Rossel/ oder Össel. *Scolopendra vel centipeda marina*, eine Meernassel/ Gesn.

¶ Centipes, edis, de eadem bestiola Plinius lib. 9 cap. 43 *Scolopendræ, quas centipedes vocant.*

¶ Centumvir. *Centumviri* Romæ dicebantur Judices, penes quos privatarum caussarum, ut *hereditatum, testamentorum*, &c. cognitio fuit: quemadmodum ex Cicerone lib. 1. de Oratore cap. 38 & lege 12. D. de inoffic. testam. & 80. D. de lib. leg. constare potest. Inde *parvos* atque *exiles* centumvirales caussas Plinius lib. 2. Epist. 14 appellavit. Erant hi lecti ex tribubus, terni ex singulis: quarum Romæ 35 cum essent, revera ex 105 viris Judicium istud constituebatur. Retinebatur tamen rotundus numerus, quo appellatio commodior esset. Hi hasta posita cogebantur conventu solenni; primo a Quæstura functis; deinde Decemviris litibus judicandis: inde *hastam centumviralem* Suetonius pro conventu Centumvirorum posuit. Lucanus Paneg. ad Pisonem v. 41

Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum,
Et formare jubet centeno judice caussas.

Suetonius Augusto cap. 36. *Auctor fuit, ut centumviralem hastam, quam Quæsturâ functi consueverant cogere, Decemviri cogerent.* Cæterùm præsidebat omnibus Prætor: qui & nonnullas caussas solis delegare decemviris poterat, observante Torrentio ad Vespas. Suetonii cap. 10.

¶ Centumviralis, ut *Centumvirale judicium*, apud Ciceron. pro Cæcina cap. 18. *Centumviralium partes*, apud Quintil. lib. 5. cap. 2. *Centumvirales caussæ.* Plinius lib. 2. epist. 14. pr. *Distringor centumviralibus caussis.* Et ibidem: *Audaces atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuri ad declamandum huc* (ad centumvirales caussas) *transeunt tàm irreverenter & temere, ut mihi Attilius noster expresse dixisse videatur, pueros sic in foro a centumviralibus caussis auspicari, ut ab Homero in scholis.* Conf. Cujac. l. 3. Observat. cap. 32. Lips. ad Sueton. Vespas. cap. 10. & C. Barth. ad Stat. Silv. p. 384.

¶ Centuplex, hundertfach/ hundertfältig. *Centuplex fructus*, Prudent. hymno Jejunant. extr. Et Plaut. in Pers. act. 4. sc. 4. v. 11

Hæc nisi inde aberunt, [vitia] centuplex murus rebus servandis parum est.

¶ Centuplicare. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 1050

sollertia centuplicatos
Agrorum redigit fructus.

¶ Centuplicatò, hundertfältig/hundertmahl mehr oder theuerer. Plinius lib. 6. cap. 23 *merces* [Indicæ] *apud nos centuplicato veneunt.*

¶ Centussis, nummus erat brevis ex ære centenis valens assibus, vide supra *As.* Pers. Sat. 5. extr.

Et centum Græcos curto centusse licetur.

Per *Græcos* Philosophos intelligit: quos in tantum contemnit & viles habet, ut centum eorum vix centussis æstimet: hoc est, singulos assis unius. Kaum eines Hellers werth.

¶ Centŭria, *centum milites*, eine Rotte Knechte/ hundert Mann. Isidorus lib. 9 Orig. cap. 3 *Legio habet sexaginta centurias: - - - Centuria est pars exercitus in centenos milites divisa.* ¶ 2. Centuriæ erant ordines & classes minores Populi Romani suffragiorum caussa institutæ a Servio Tullio. Vide Livium lib. 1. cap. 43. Cicero pro Lege Manil. cap. 1. *Ter prætor primus centuriis cunctis renunciatus sum.* ¶ 3. Dicuntur etiam, præsertim apud recentes, annorum centuriæ. ¶ 4. Et librorum.

¶ Centŭrio, ōnis, *Centuriæ præfectus*, der Hauptmann über Hundert. Cic. pro M. Marc. cap. 2. & historici passim. Veteres, quia sciebant, commisso prælio acies facile turbari, ut hoc incommodum evitarent, cohortes in centurias divisere, & singulis centuriis singulos centuriones præfecere. *Centurio a* numero *centum militum* dictus. Erant autem Sexageni in qualibet legione. Vid. Lips. lib. 2. de Militia Dial. 8. & Sigon. lib. 2 de antiquo jure provinciarum.

¶ Subcentŭrio, qui Centurioni substituitur, apud Livium 8. cap. 8. Leutenant.

¶ Centuriare est in centurias distribuere, zu hunderten theilen. apud Cic. post red. ad Quir. cap. 5, *Ego cum homines in tribunali Aurelio palam conscribi centuriarique vidissem.* Livius lib. 10 cap. 21 *Nec ingenui modo aut juniores sacramento adacti, sed seniorum etiam cohortes factæ, libertinique centuriati.*

¶ *Centuriata comitia* dicebantur, in quibus populus per centurias suffragia ferebat. v. gr. Cic. 3. de Legib. cap. 19 *ferri de singulis, nisi centuriatis comitiis, noluerunt.* Livius lib. 2. cap. 2. *Brutus collegam sibi comitiis centuriatis creavit.*

¶ Centuriatim, adverbium, per centurias singulas. Cic. pro Flacco cap. 7 *tributim & centuriatim descriptis ordinibus.*

¶ Centuriatus, ûs: præfectura centuriæ: Hauptmanns-charge. Cicero pro Lege Manilia cap. 13 *Quem enim possimus imperatorem aliquo in numero putare, cujus in exercitu veneant centuriatus atque venierint.* Usus & Livius est 22, 38. pr.

¶ Centurionatus, ûs: Tacitus 1. Annal. cap. 44. ubi tamen Marcellus Donatus, *Centurionatum* electionem novorum centurionum qui submitterentur interpretatur, quo & Lipsius inclinat. Sed totum locum si accurate perpendimus, non de novorum centurionum electione, quam recensione veterum agit: quod recte post Berneggerum Freinshemius monuit.

¶ Centuriātim, adverb. *Per centurias*, zu hunderten/ hundertweiß. Liv. 6, 20. *Cum centuriatim populus citaretur.* Cæs. Civ. 1, 76. *centuriatim producti milites.*

¶ Concenturiare, id est, colligere & congregare quasi per centurias. Zusammen rotten. Plaut. jlocaliter, ut solet, Pseud. act. 1. sc. 5. extr. Item Trinummo act. 4. sc. 2 sub f.

¶ Succenturiatus. *Succenturiari* dicuntur *milites*, qui centuriis deficientibus quasi ex insidiis succurrunt. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. extr. *Ego in insidiis hic ero succenturiatus, si quid deficies*, bin bereit dich zu entsetzen/ so du matt werden wirst. Donatus ad eum locum: *SVCCENTVRIARI dicitur, qui explendæ centuriæ gratia subjiciunt se ad supplementum ordinum. Et est translatio à re militari:* Quibus paria & apud Festum leges.

CEA insula, in ora Asiæ, e regione Halicarnassi, aut Cnidi potius, quæ usitatius *Cos* vel *Coos* vocatur. Vide infra. Plinius lib. 5. cap. 31, *Nobilissima in eo sinu Cos, - - - ut plures existimant Merope vocata; Cea, ut Staphylus.* Ita MSS. ut Harduinus observat.

¶ Cēa alia Plinio lib. 4 cap. 12 est in Cycladibus, quæ & *Ceos* dicitur, Straboni sub finem lib. 10. p. 335 Κέως. Plinius d. l. in enarratione insularum Ægæi, *Dein Ceos, quam nostri quidam dixere Ceam.* Ovidius epistola 20 Acontii ad Cydippam v. 221

Insula Corycis quondam celeberrima nymphis
Cingitur Ægæo nomine Cea mari.

¶ Hinc gentile *Ceus*, ut *Simonides Ceus*, de quo Horatius lib. 2 oda 1

Sed ne relictis Musa procax jocis
Ceæ retractes munera næniæ.

quia Simonides primus carmen lugubre quod ἐπικήδιον vocamus, dicitur instituisse, ut vetus Interpres h. l. memorat.

CĒPĔ, neut. & Cēpa, æ, fœmin. Zwiebel. Pers. Sat. 4. v. 30. *Tunicatum cepe*, die Zwiebel so eine Haut über der andern hat. Serenus de Medic. cap. 12. *Ceparum non sine succo.* Columella 11. cap. 2. *thalli ceparum*, Zwiebelstengel. Judice tamen Prisciano lib. 6. *frequentior usus HOC cepe protulit.* Nec tamen altetera forma inusitata: Plin. lib. 19. c. 6 *Cepas ter fosso solo seri jubent.* Columell. lib. 10. v. 123 *lacrymosa cepa.* Martial. lib. 12. epigr. 32 *allioque cepisque.* Proverb. *Respondere de cepis*, est respondere aliud quàm sis interrogatus, seu ineptè quærenti inepte respondere. Vide Chiliades. Pro plebejo & vili cibo, qualis pauperum, Horatius posuit, & piscibus, quos delicati & divites petebant, præcipue opposuit lib. 1. Epist. 12. v. 21

Verum, inquit, *seu pisces, seu porrum & cepe trucidas.*

¶ Cepīna, ὁ κρομμυών, ein Zwiebelgarte. Colum. 11. c. 2.

¶ Cepitium, Cepitius. Priscianus lib. 6. ubi de ambiguo genere *Hæc* & *Hoc Cepe* disputavit, addit: *Caper tamen & Cepitius, & Cepitium veteres dixisse ostendit.*

¶ Cepulla, diminutivum a Cepe, vel species illius. Pallad. lib. 3. c. 24, *colitur eo more, quo allium vel cepulla.*

CĒPHĂLAEA, Κεφάλαια, capitis morbus inveteratus Plinio 20. c. 13. grosse und langwierige Hauptwehe/ &c

¶ Cephalalgia, κεφαλαλγία, dolor in anteriori parte capitis.

CĒPHĂLĒNIA, κεφαλληνία, insula maris Jonii inter Corcyram & Peloponnesum. Adi Geographos. Plinius *Melænam* etiam dictam aliquando tradidit lib. 4. cap. 12. Dicta est a *Cephalo* Amphytrionis socio.

¶ Cephalēnes, populi ejus insulæ. Silius 15. v. 305

Saxa Cephalenum & scopulosis Neriton arvis.

CĔPHĂLVS, Κέφαλος, piscis, quem Latini *mugilem* dicunt: eine Meerasche/ & in varia genera partitur: ut *capitones*, à capitis amplitudine, *labrones* à labris inferioribus prominentibus, dictos. Plin. lib. 9. cap. 17. & 42.

¶ Est hinc *cephaleus*, ut *cephalea caro*, apud Lucilium. Vide *mugil*, & *capito* sub derivatis a Caput.

¶ Est Cĕphalus, & nomen proprium viri, ab Aurora amati, de quo Ovid. Metam. 7. ¶ Item nomen principis Epirotarum apud Livium lib. 43. c. 18.

CĒPHĒNES, Κηφῆνες, apes imperfectæ & inutiles operi mellificationis, fœtus tamen adjuvantes, fuci alias dicti, Thränen/ Plin. lib. 11. c. 16. De quibus Arist. Hist. Anim. lib. 5. cap. 22.

CĒPHEVS, dissyllabum, Κηφεύς, rex Æthiopum, pater Andromedæ, socerque Persei, vide Ovidium lib. 4. Metam.

¶ Cēphēus, adject. idem Ovid. Metam. 4. v. 669

Cepheaque conspicit arva.

CĒPHĪSVS, vel Cephissus, fluvius Bœotiæ ex Parnasso. Ovid. 3. Metam. v. 19

Jam vada Cephisi Panapesque evaserat arva.

¶ Cēphīsias, iădis &

¶ Cēphīsis, patronymica duo fœminina, Ovid. 1. Metam. v. 369 de Deucalione & Pyrrha:

Nulla mora est, adeunt pariter Cephisidas undas.

¶ Cephissia fons Atticæ, Plinio lib. 4. cap. 7; locus & regio juxta

juxta fontem est Gellio lib. 18 cap. 10. Immo Straboni Athenis est Cephissus fluvius, ut & aliis multis locis Græciæ: nec non fons hujus nominis juxta gymnasium Apolloniæ, quæ ad mare Adriaticum prope Dyrrachium est. Vide Strabon. lib. 9. p. 292.

CEPIONIDES, æ, cepites, gemmarum appellationes sunt Plinio lib. 37. cap. 10.

CEPPHUS, Κέπφος, avis fluviatilis & palustris, ein Weißmeye/ Meeßmeye. Vid. Cœl. Rhodig. lib. 10. cap. 6.

CĒRA, κηρὸς à κηρίον, favus, Wachs. *Ceram auribus obdere*, die Ohren zuhalten/ nicht hören wollen / natum à fabula de Ulysse, vide Chiliad. *Cera miniata*, vel *miniatula*, Roth Wachs. Cicero lib. 15. ad Att. Ep. 19 *His literis scriptis, me ad συντάξεις dedi: quæ quidem vereor, ne miniatâ cerulâ tuâ pluribus locis notandæ sint.* Rursus lib. 16. Epist. 11 *Nostrum opus tibi probari lætor: ex quo ἄνθη ipsa posuisti: quæ mihi florentiora sunt visu judicio tuo: cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam.* Utrobique autem significat Cicero se Attici censuram de libris fuisse veritum. Critici enim in perlegendis libris suspecta, dubia aut improbata signare notis quibusdam solebant, atque id facere affingendis frustulis è cera, eaque miniata, unde *cerulas* & *miniatulas* Cicero dixit. Græci παραυλάσματα vocabant; ut Salmasius observat, quem vide Exercitationibus Plinianis, itemque Angelum Politianum Miscellaneorum c. 52. ¶ 2. Juvenalis *ceras* pro *imaginibus cereis*, quæ notabilitatis insignia erant, posuit. Sat. 8. v. 19

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

Nempe quia imagines istæ ex cera simulatæ erant, plastico, ut opinor, opere, *ceras* appellavit. Vide Plin. lib. 35. cap. 2. Alia ratione Statius Silva omnium prima, extrema dixit:

— — Apelleæ cuperent te scribere ceræ.

Sensus est: si Apelles viveret, mirificè cuperet vultus tuos (loquitur de Domitiano) exprimere, sive depingere: pro eo enim *scribere* Græcorum more posuit. Sed ibi *ceræ* pro coloribus ponuntur. Has enim discolores habebant Pictores, quas inducebant postea tabulis, & insternebant, ad exprimendum quid vellent. Eas ceras inurebant postea admoto igne, lævigabantque ac exæquabant: ex quo hujusmodi opera *incaustica* appellabantur. Hoc *ceris pingere* Plinius dixit lib. 35. c. 11. & τῷ *penicillo pingere* (nam penicilli in illo genere usus non erat) opposuit. Huc itaque respexit Statius eo loco, & genus picturæ encausticon designavit. Quamvis enim encaustica pinxisse Apellem haud meminerim legisse, Pamphilum tamen præceptorem ejus non pinxisse tantùm encaustica, sed docuisse etiam Pausiam, Plinius auctor est laudato loco. Itaque verisimile est, Apellem quoque non ignorasse picturæ hoc genus, quamvis fortasse haud celebrarit. ¶ 3. Et quia antiquitùs testamenta in ceratis tabulis scribebant, idcircò *cera* aliquando & pro testamento ponitur. Sueton. Cæs. cap. 83 *Novissimo testamento tres instituit heredes sororum nepotes, C. Octav. ex dodrante, & L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante, reliquo: in ima cera C. Octav. etiam in familiam nomenque adoptavit.* IN IMA CERA, id est, ultima testamenti parte: vel extrema tabula sive pagina testamenti. Nam pro illarum quoque numero, *cera prima, secunda, tertia* dicebatur. Idem Sueton. Nerone cap. 17 *Cautum est, ut in testamentis primæ duæ ceræ, testatorum modò nomine inscriptæ vacuæ signaturis ostenderentur.* PRIMAE DUAE CERAE, i. e. primæ tabulæ duæ, vel paginæ. Pluribus istam rem Salmasius explicat cap. 11 de modo usurarum, quem vide.

¶ Cerare, cerâ obducere, linere: mit Wachs überstreichen/ wichsen. Columella lib. 12. c. 50 *Tum considerant, numquid ceram novam dolia desiderent. Nam fere sexta quaque olivitate cerari oportere antiqui dixerunt.* Cerabantur itaque, sive cerâ linebantur dolia, ne oleum mitterent per rimas: quemadmodum nostra dolia hodiè picari solent. Veteres Glossæ: Κηρῶ, *Cero.* Sed & cerâ circumfundebant olim defunctorum corpora, ut servarentur à corruptione. Vide Herodot. lib. 1. cap. 140. & Corn. Nepot. Agesilao extremo: item Marcell. Donat. dilucidat. ad Liv. cap. 40. & Kirchman. de Funeribus lib. 1.

¶ Cēratus; cerâ obductus: ut *ceratæ tabulæ*, in quibus scribebant, apud Ciceron. Divinat. in Verr. c. 7. *Ceratæ pennæ* apud Horat. lib. 4. od. 2.

¶ Ceratura, illa ipsa inductio ceræ. Columella eodem loco: *Quemadmodum nova vasa si calefiant, liquidam ceram facile excipiunt, sic vetera non crediderim propter olei succum ceraturam pati.*

¶ Cēreus, a, um: quod ex cera est. Cic. 3. Nat. Deor. cap. 12 *Nihil est cereum, quod commutari non possit.* ¶ 2. quod ceræ colorem refert. Virgilius Eclog. 2. v. 53

Addam cerea pruna, & honos erit huic quoque pomo.

Martialis lib. 10. Epigr. 94

Mittimus auctumni cerea poma mei.

Cerea, ceræ instar flava: quo simul color & maturitas commendatur. Hæc enim colorem illum facit. Et *cerea pruna*, procul dubio sunt, quæ nobis Spilling appellantur. ¶ 3. *Cerea* etiam dicuntur, quæ instar ceræ tractabilia molliaque sunt. Ita *Cerea brachia* apud Horat. lib. 1. od. 13. Servius ad 2 Virgilii Eclogam, itemque Torrentius interpretantur, ut ab agilitate commendet. Potest tamen & à colore candentis ceræ sic appellâsse; quomodo & *cervicem roseam* paullò ante dixerat. Sed pro flexibili ductilique ceræ instar, quæ fingentis digitos admittit cedensque sequitur; ita ut ad mores & animum pertineat. Idem dixit Epistola ad Pisones, cùm Juvenum mores describit v. 163

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

Der leichte verführet werden kan.

¶ Cēreŏlus, adjectiv. diminutum. Theodulfus Aurelianensis lib. 1. Carm. v. 252

Cereolas rotulas, qui dare vellet ovans.

¶ Cēreus, subst. eine Wachskertze. Martial. lib. 14. epigr. 42

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes.

¶ Cerifice. vid. *Ærifice* in *Æs.*

¶ Cerinus adject. Wachsgelbe. Plaut. Epidic. a. 2. sc. 2. v. 49. Nonius explicat de *ceræ colore.*

¶ Cērōsus, ut *mel cerosum*, ungeläutert oder ungeschäumet Honig / id est, ceram adhuc habens admixtam, nondumque despumatam.

¶ Cerarius, qui ceram tractat.

¶ Cerarium, videtur pretium, quod exigunt scribæ pro impensis ceræ, Siegelgeld. Cic. Verr. 5. cap. 78, *Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione & collybo: deinde pro nescio quo cerario.* Et paucis interjectis: *cerarium vero quid vocas?*

¶ Ceratum, emplastri genus ex cera. Celsus 5. cap. 17 extr. Plin. 22. cap. 24 sub fin.

¶ Cerōtum, idem, κηρωτὸν Græcis. Martial. 11. epigr. 99. *labra pingui delibuta ceroto.*

¶ Incerare, idem quod cerare, mit Wachs bestreichen / wichsen. Juvenalis Sat. 10. v. 55

— — — genua incerare Deorum.

Ubi Vet. Schol. *Incerare. In signis insignare, vota facere.* Quia vota tabellis concepta, Deorum statuis & præcipue genubus assignabantur cera. Vide Jan. Rutgersium lib. 5. Var. Lect. cap. 5. Sic etiam Prudent. ἀποθ. v. 457

— — — genua incerare Dianæ.

¶ Incēratus. Celsus 8. c. 8, *ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato.*

¶ Cērōma, κήρωμα, ătis, etiam à Cera est, unguentum athletarum, Fechtersalbe oder Schmiere / ut,

injecto ceromate brachia tendis,

Martial. lib. 7. epigr. 31. Nam pugnaturi in palæstrâ, præcipue luctâ, detractis vestibus se inungebant oleo, dein perspergebantur pulvere: postea vero etiam cera addita fuit, unde nomen, *Ceroma.* Vide Mercurialem lib. 1. de arte Gymnastica cap. 8. & Petrum Fabrum lib. 3. Agonistici cap. 5. Juvenali Satyr. 6. v. 245 est etiam *fœmineum ceroma.* Hieronymus Epist. 101. extr. ad Pammachium de Opt. gen. interpr. *Tritum vulgi sermone proverbium: Oleum perdit & impensas, qui bovem mittit ad ceroma.*

¶ Cērōmăticus, a, um: Juvenal. Sat. 3. v. 68

Et ceromatico fert niceteria collo.

Ceromatico collo, id est, ceromate peruncto.

¶ Cērŏstrōtum, κηρόστρωτον, genus picturæ apud Plinium lib. 11. cap. 37 commemoratum: quod interpretatur tessellatum opus ex segmentis cornuum: eingelegtes von Horn. Vitruvius lib. 4. cap. 6, *Ipsaque forium ornamenta non fiunt cerostrota, neque bifora, sed valvata.* Ubi Philander pro *cerostrota*, *cerostrata* legit: & ex Plinio interpretatur: qui tamen Balbo haut satisfacit: cui *clostrata* legendum videtur. Verum Turnebus & Salmasius in veteribus libris Plinii non *cerostrata*; sed *cestrota* invenerunt: quod probant & explicant. Vide infra in *Cestrus.* Salmasius tamen apud Vitruvium & retineri *cerostrata*, & ad aliud genus encausti ces, quod ceris fusis instratisque inurebatur, explicari posse existimabat; quanquam alterum magis placeret.

CERAMĪCUS, locus duplex Athenis, alter intra Urbem, ubi meretrices habitabant, cujus semel ac iterum Lucianus meretriciis Dialogis meminit: alter extra urbem, ubi sepeliebantur bello cæsi & laudabantur, de quo idem in Piscatore; idem in Scythâ. Vide Suidam & Meursii librum singularem. Plinius lib. 35. cap. 12 *Fecit & Chalcosthenes cruda opera Athenis* [plastica] *qui locus ab officina ejus CERAMICUS appellatur.* Manutius ad Cicer. lib. 1. de Finib. p. 51.

CĔRASTES, Κεράστης, Masc. serpens cornutus, octo enim in capite cornua habet, eine hörnichte Schlange/ Eber. Sed Gesnero eminentias in capite duas habet, cornuum similitudine. Non semel eorum Lucanus meminit. vid. lib. 6. v. 679. lib. 9. v. 716. Latina forma *Cerasta* dixit Alcimus Avitus lib. 1. v. 91

mordax absorbuit ore cerasta.

¶ Cerastæ etiam de aliis, quam serpentibus dicuntur, ut de *cervis* cornutis, & de *Satyris.* Vide Salmas. Exerc. Plin. f. 158 & 294 ed. poster.

CĔRĂSUS arbor, *cerasum*, fructus, à Cerasunte Pontica civitate, à qua in Italiam *cerasum* detulit L. Lucullus. Plinius lib. 15. cap. 25.

Am-

Ammianus Marcellinus lib. 22. cap. 13. extr. Hieronymus ad Eustochium Epist. 19 *Accepimus & canistrum cerasis refertum: talibus & tam virginali verecundia rubentibus, ut ea nunc à Lucullo delata existimarem. Siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armenia subjugatis, de Cerasunte primus Romam pertulit. Unde & de patria nomen arbor accepit.* Græce κέρασος arbor, κεράσιον, *cerasum*, vel cerasium, fructus. *Cerasorum* differentiæ multæ sunt: *Cerasa Duracina*, colore rubeo sunt ad albedinem declinante carne copiosa dulci, weisse Kirschen / Ammern. *Celiciana*, saure Kirschen: *Actia & Actiana nigerrima*, schwartze Kirschen: *Aproniana*, Weichselbeer. *Cerasa silvestria.* Plin. lib. 15. cap. 25.

¶ Cerasinus, adjectivum, similis cerasis, colore puta, aut sapore; aut cerasis infectus. Petronius p. 73 *cerasino succinctus cingulo*, id est rufo instar cerasorum. Kirschfarb.

CERATIAS, κερατίας, κερατοειδὴς, stella ceratia, cometa cornutus est Plinio lib. 2. c. 25. ein hörnichter Comet / cujusmodi apparuisse ferunt, cùm in Græciam Xerxes trajiceret, Jacob. Milich.

CĔRĀTĪNAE, arum, κερατίναι, ambiguitates dicuntur & argumentationes insidiosæ, listige / schlüpfrige und spitzige Fragen und Fündlin. Ceratinas & Crocodilinas pro eodem Quintil. conjungit lib. 1. cap. 10.

CERATĪTIS. Ceratitim herbam silvestrem facit Plinius lib. 20. cap. 19. corneolam. κερατίτης μήκων enim papaver corniculatum est, gelber Moen. Ceratitim Glaucium etiam dici Plinius addit.

CERATIUM, κεράτιον, *siliqua Græca* Columellæ est, lib. de arboribus cap. 25. *Siliquæ* sunt, S. Johannis-Brodt. ¶ 2. Est & ponderis nomen. Excerpta Vetera de mensuris apud Rigaltium: *Ponderum pars minima calculus est, qui constat ex granis ciceris duobus, & apud quosdam Siliqua pensante, quæ tribus granis hordei declaratur in pondere: Duo Calculi* Ceratium *faciunt. Quatuor calculi sive duo ceratia* obulum *reddunt.* das kleineste Gewichte.

CĔRAULA, κεραύλης, cornicen, ein Hornbläser. Apulejus lib. 8 p. 213 ed. Elmenh. *juvenis satis corpulentus, ceraula doctissimus.* Pricæus quidem p. 171 *choraulas* legit: verum Salmasius Exerc. Plinian. f. 87 etiam alibi [de Deo Socrat.] Apulejo *ceraula* pro choraula vult, restituatur. Idem Apul. 1. Florid. *monumentarii ceraulæ.*

CĔRAUNIA, gemma candida Plinio, siderum fulgorem repræsentans, Plin. lib. 37. c. 9. *Fulva* tamen *Ceraunia* Prudentius dixit Psychom. v. 471.

Si fratris, inquit, *galeam fulvis radiare ceraunis*
Germanas vidit commilito.

Sed hîc Prudentius *cerauniam* pro carbunculo & pyropo posuit, contra quam veteres solerent. Solinus cap. 23 *Lusitanorum littus floret gemma ceraunio plurimum, quam etiam Indicis præferunt. Hujus ceraunii color est è pyropo.* Id est, æque ardet ac pyropus. Hinc *ignea ceraunia* Claudianus dixit Laud. Serenæ v. 78

-- -- -- -- *Pyreneisque sub antris*
Ignea fulmineæ legere ceraunia nymphæ.

Quando *fulmineæ Nymphæ* dixit non obscurè ad nominis rationem alludit, de qua suprà ex Plinio monebamus. ¶ 2. Eidem & tuberis genus *ceraunium* est lib. 19. cap. 3.

¶ 3. Sed *Ceraunia* plur. & *Acroceraunia*, [de quibus supra] montes sunt Epiri, ita appellati, quod fulminibus infestentur. Nam κεραυνὸς fulmen est. Virgil. Aen. 3. v. 506

Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta.

Sunt Epiri partes extremæ ad ipsum os Ionii sinus, ut Dio lib. 41 describit. Florus *Ceraunios montes* vocat lib. 2. cap. 9. extr.

¶ Ceraunus quoque aliquot regum cognomen, ut Ptolemæi, qui filius erat Ptolemæi, primi Ægyptiorum ex Macedonica gente regis, invasor regni Macedonici. ¶ Fuit & Syriæ Seleucus Ceraunus, Callinici filius. Dicti ita, quod in bello quasi fulminarent, quemadmodum Virgilius Scipiones dixit *duo fulmina belli*, Æneid. 6. v. 842.

¶ Ceraunŏbŏlos tabula Apellis, in qua tonitrua depinxerat. Plin. lib. 35. cap. 10 ait, *pinxisse, quæ pingi non possint, tonitrua, fulgetraque: bronten, astrapen, ceraunobolian appellant.*

CERBĔRUS, proprium canis infernalis Poëtici, der Höllenhund. Tibull. lib. 1. Eleg. ult.

Non seges est infra, non vinea culta, sed audax
Cerberus, & Stygiæ navita turpis aquæ;
Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat.

Cerberus dictus, quasi κρεώβορος, hoc est, carnivorus. vid. Servius ad lib. 4. & 8. Æn. ¶ 2. A terribili, ac dira ejus allatratione Oratores improbi, audaces atque impudentes *cerberi* dicti Barth. ad l. 4. Thebaid. Statii p. 1120. Conf. eund. ibid. p. 1117. 1118. ubi multa de terrifica hac, & tricipiti inferorum bellua.

CERCIUS, vel *Circius*, ventus Narbonensi provinciæ proprius, à turbine, vel vertigine sic dictus, Gell. lib. 2. cap. 22. ἰάπυξ.

CERCŎPĪTHECUS, Κερκοπίθηκος, simia caudata, eine Meerkatz / dissimilis cæteris est simiis voce, pilo asinino, nigro capite, prolixa cauda. Plin. lib. 8. cap. 20. Juvenal. de superstitionibus Ægyptiorum Sat. 15. v. 4

Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci.

CERCŪRUS, κέρκουρος, navis prægrandis Asiana vel Cypria. Plinius lib. 7. cap. 56 *Onerariam Hippus Tyrius invenit: lembum Cyrenenses: cymbam Phœnices: celetem Rhodii: cercurum Cyprii.* Plautus Stich. act. 2. sc. 2. v. 42 seq.

Dum percontor portitores, ecquæ navis venerit
Ex Asia: negant venisse: conspicatus sum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo.

Meminit & Livius lib. 33 cap. 19. extr. Suidas: κέρκουρος νηὸς εἶδος. De derivatione vide Harduinum ad d. l. Plinii, qui Turnebum, ex Corcyra nomen deducentem, confutat.

CERDO quilibet dicitur sordidus artifex, lucrum ex arte aliqua illiberali faciens, der ein unflätiges Handwerck treibet / ein Gerber / Schuhflicker / sed quem *veteramentarium* Suetonius vocat. Juvenalis Sat. 4. extrem. de Domitiano:

Sed periit postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat.

hoc est, postquam sævire cœpit in plebem. Martial. 3. epigr. 16 *Ut velles corio ludere, cerdo, tuo.*

CĔRĔBRUM, das Gehirn / fons animalium actionum, ex quo nervi & spiritus animales nascuntur. Antiquis & *Cereber* dicebatur. Itaque *Cereber* & *Cerebrum*, sicut *arater* & *aratrum*. Vet. Gloss. *Cereber*, ἐγκέφαλος. Aper tamen rejicit, ut absurde fictum. Ita enim de Orthographia: *Hoc*, inquit, *Cerebrum est. Nam CEREBER qui dicunt, sine cerebro sunt.* Plautus, *Cerebro laborare*, Mil. glor. act. 2. sc. 2. v. 51, Nicht wohl bey Sinnen seyn. *Caput cerebro vacuum*, proverbiale est in stupidos & ingenio carentes, ein Haupt ohn Sinn und Verstand. ¶ 2. *Cerebrum* pro bili & stomacho, sive iracundia Horatius dixit lib. 1. Serm. Sat. 9. v. 11

-- -- -- *ô te Bollane cerebri*
Felicem, *ajebam tacitus.*

Prædicat enim felicem Bollanum, qui, cùm stomachosior sit, simpliciorque nihil dissimulet, & libere adeo castiget ineptias hominum, brevi & facile se ab inepte garrulis liberet, neque necesse habeat, cum magna molestia ferre diutius, si per ætatem forte in tales incidisset. Se contra, cum verecundior sit, nec pari animi libertate, absolvere se ab garrulo, à quo oppressus fuerat in via sacra, non potuisse, nisi postquam nugis ejus fractus & exanimatus prope fuisset. Aliis *cerebrum* sapientia est in eisdem poetæ verbis:

-- -- *ô te, Bollane, cerebri Felicem*, h. e. ô te beatum, ob mentem adeò præclaram ac generosam. vid. Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 125. ¶ Joculariter Plautus Aul. Act. 2. sc. 1. v. 28

-- -- ME. *Heu occidi?*
EN. *Quid ita?* ME. *quia mihi misero cerebrum excutiunt*
Tua dicta, Soror. lapides loqueris.

Continetur autem cerebrum sub Cranio, hoc est, capitis osse, unter dem Hirnschädel / supra quod panniculum est os totum capitis circumdans, quod περικράνιον dicitur, das Fell über dem Hirnschädel. *Dura mater* membrana, dicitur cerebrum ambiens, das starcke Fell über dem Gehirn. *Pia mater* altera cerebri est membrana tenuis cerebrum fovens. *Ventriculi* cavitates dicuntur in cerebro, suntque tres. *Infusorium* dicitur cavitas, in quam derivantur crassiores superfluitates cerebri, quæ in sputum vertuntur, aut per nares excernuntur.

¶ Cerebellum diminutivum, ut *cerebellum gallinaceum*, Plin. lib. 29. cap. 5. Aut ¶ 2. vocatur cerebri pars postrema, sejuncta ab altera cerebri mole.

¶ Cĕrĕbrōsus, qui ex cerebro laborat, sive affectus cerebro est. Der im Gehirn nicht wol verwahret: quemadmodum *cerebrosum senem* Plautus videtur dixisse Mostell. act. 4. sc. 2. v. 36. Et ita *insanum & cerebrosum* Lucillius conjungit apud Nonium, qui CEREBROSUM, *ad insaniam facilem* interpretatur. Sed Horatius pro ὀξυχόλῳ seu bilioso, & quem *stomachosum* appellat alibi, lib. 1. Serm. Sat. 5. v. 21

-- -- -- *donec cerebrosus prosilit unus,*
Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat.

Virgilio *præceps animi* dicitur, lib. 9. v. 686. Der nicht an sich halten und wenig vertragen kan.

Ceremonia, vide supra *Cæremonia.*

CĔRES, Dea frugum, à gerendis frugibus dicitur; Cicerone lib. 2. Nat. Deor. cap. 26 auctore quasi *Geres*, sicut Græcè Δημήτηρ, sive Γημήτηρ, Terra mater. Servius a creando dictam putat, & inde *almam* appellatam Virgilio Georg. lib. 1. v. 7. Tibull. lib. 2. Eleg. 5. v. 83

At laurus bona signa dedit: gaudete coloni
Distendet spicis horrea plena Ceres.

¶ 2. Utuntur figurate Poetæ frequentissime *Cereris* vocabulo pro segete, frumento & pane. Ovid. Amor. 3. eleg. 6. v. 31

Carmine læsa Ceres sterilem evanescit in herbam.

Virg. 1. Æneid. v. 177

Tum Cererem corruptam undis Cerealiaque arma
Expediunt, &c.

Terent. in Eun. act. 4. sc. 5, *Sine Cerere & Libero friget Venus.* Lucanus lib. 4. v. 380

— — — — gurgite puro

Vita redit, satis est populis fluviusque Ceresque:

bey Wasser und Brod stirbt man nicht Hungers. *Cereri nuptias facere*, vel *sacrificare*, Plauti est Aulul. act. 2. sc. 6. pro convivari sine vino, ideò quod in Cereris sacra nefas esset inferre vinum. Græci eodem modô ἑστίᾳ θύειν dicunt, h. e. *Lari sacrificare.*

¶ Cereālis, adject. ut, *Arma cerealia*, apud Virgil. c. l. *Cerealis cœna*, h. e. pontificalis & opipara, ein herrlich Mahl/ apud Plautum Menæch. act. 1. sc. 1. v. 25. *Cereales ludi*, apud Livium 30, 39. fin. qui in honorem Cereris celebrantur. In his ludis repræsentabatur à matronis luctus Cereris, ob raptam Proserpinam.

¶ Cereālia, neut. plurale tantum, sacra dicebantur & dies festi Cereris, Cic. ad Att. 2. Epist. 12. Erant autem Cereris sacra alia magna, alia parva: de quibus Augustin. de C. D. lib. 7. cap. 20. & ibi Vives, & Coquejus.

¶ A *Ceres* & *Ceritus* est, sive *Cerritus* potius: quippe quod ex *Ceritus* contractum est: Græci δημητριακὸν vocant. Quibus Δημήτηρ sive Ceres eadem cum Erinnye est, ut ex Callimacho in Conjectaneis Scaliger observat. Ergo *Cerritus*, furiosus est: sive *larvarum plenus*: ita enim *Cerritam* Plautus interpretatur, quam paullò ante vocaverat Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 145. Idem Menæch. act. 5. sc. 4, *Larvatus est ille, aut Cerritus.* Horat. 2. Serm. Sat. 3. v. 277

Hellade percussâ Marius cum præcipitat se,
Cerritus fuit.

Serenus Sammonicus cap. 8

Cerritum sæpe horrendi medicantur odores.

Vet. Gloss. *Ceritus*, παρομμανής, παρεμφόρητος.

CERĒTANI, populus Hispaniæ sub Pyrenæis. Silius lib. 3. v. 357

Nec Ceretani, quondam Tirinthia castra.

Scribuntur & *Cerretani.* Vide Plinium lib. 3. cap. 3.

CEREVISIA, potus genus ex hordeo: quod nobis Bier/ ex Latino *bibere* (ut Vossio lib. 1. de Vitiis sermonis cap. 4. extr. videtur) appellatur: Gallis tribuit Plinius lib. 22. c. 25. extr. Meminit & Ulpianus Lege si quis vinum 9. Dig. de tritico, vino, oleo legato. Isidorus lib. 20. cap. 3 *Cerevisiam* à *Cerere* i. e. fruge vocatam scribit. Plura de hoc potûs genere, qui aliis aliter appellatus, Scaliger Exerc. 87. Lindebruchius ad Ammiani lib. 26. p. 166. Christ. Colerus Parerg. cap. 10. nec non Philippus Cluverius lib. 1. Antiq. Germaniæ cap. 17. Videatur item & Vossius dicto loco, & peculiari Tractatu Meibomius.

CĒRIA, κηρία, Hispanorum potus: de quo consule suprà in *Cerevisia* allegatos auctores.

CERINTHA, æ, herba apibus grata. Virg. 4. Georg. v. 63

Trita melisphylla, & cerinthæ ignobile gramen.

Binsaugen. Plin. lib. 21. cap. 12. Qui & lib. 11. cap. 7 scribit, *Cerintham inveniri in apum alvearibus, cibum nimirum earum inter opera, sed amari saporis.*

Cērites, populi: vide supra *Cære.*

CERNO, cernere, cribrare est, seu discernere, Rähden/ sichten/ sieben/ rollen. *Cribro tenui cernitur*, Plinius lib. 33. cap. 5. Es wird durch ein eng Sieb gesiebet. Ovid. de Medicamine faciei v. 61

Namque ubi pulvereæ fuerint confusa farina,
Protinus innumeris omnia cerne cavis.

Cum dicit *innumeris cavis*, cribrum circumscribit. Idem ibidem v. 89

Hæc ubi contrieris, per densa foramina cerne.

Ubi rursus cribrum per *densa foramina*, designat. ein grob Sieb/ quod *tenui cribro*, supra ex Plinio, opponitur: ad quem modum Cato *per cribrum minutissime cernere*, de re rust. dixit c. 107. *Bene cretum cinerem*, wolgesiebte Asche / Palladius dixit lib. 10. cap. 22. Sic & *Concernere*, Composito, Augustinus usus est Confession. lib. 5. cap. 10 sub finem, ut mox dicemus: & Apulejus *incretos furfures*, id est non cribratos dixit lib. 7. p. 194.

¶ 2. Et quoniam omnis judicandi vis in discretione rerum posita est, qua vera à falsis separantur, idcircò *cerno*, pro *judico* usurpari cœptum est: quod compositum, *decerno, decretum* arguit: pro quo & simplex aliquando ponitur. Tacitus Annal. 15. cap. 14 *Illum locum tempusque destinatum, quid de Armeniâ cernerent.* Atque cùm bellum & pugnæ disceptationis quoddam genus sint, idcirco, *cernere* & pro pugnare, seu dimicare posuerunt: in cujus locum frequentativum ejus *certare*, item *decernere* compositum successit, quod & Seneca observat Epist. 58. Plautus Argumento Amphitr.

Pro patriâ Amphitruo dum cernit cum hostibus.

Virgilius Æneid. 12. v. 707. 709

— — stupet ipse Latinus
Inter se coiisse viros & cernere ferro.

Est enim hæc verissima & antiquissima lectio, ut Servius observat, notatque similiter Ennium dixisse:

Olli cernebant magnis de rebus agentes.

Confirmat eam & Senecæ auctoritas laudato paullo ante loco. Quemadmodum autem Græci suum κρίνειν cum quarto Casu

A construebant: ut cum dicerent, κρίνειν τὸν πόλεμον: κρίνειν τὰ ὅπλα: pro *dimicare prœlio*: collatis signis concurrere; ita id imitati etiam Latini sunt. Lucretius lib. 5. v. 393

Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant.

Bellum cernere, id est, bello seu armis disceptare. Ennius apud Ciceron. 1. Offic. cap. 12

Ferro, non auro vitam cernamus uterque.

Et rursus in Medeâ apud Nonium in Cernere:

Ter mallem sub armis vitam cernere, quàm semel modo Parere.

Cernere vitam, i. e. de vita, vel propter vitam disceptare armis seu decertare. Conf. Turneb. lib. 26. Adversf. c. 32. ¶ 3. Frequentissime pro *videre* usurpamus, quod & ipsum in discernendo & separandis rebus positum est. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 25

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acute?

Ovid. 1. Pont. eleg. 5.

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus,
Et vitium capiant ni moveantur aquæ.

Cernitur oculis, ut accipitur auribus. Nep. Timoleonte cap. 2, 2. *ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur,*
B *quem, & ex quanto regno, ad quam fortunam detrusisset.* ¶ 4. Inde ad animum transfertur, & *animadvertere* ac *intelligere* significat. Cic. in Catil. 4. cap. 6, *Cerno animo sepultam patriam*, mich dünckt/ als sehe ich für meinen Augen rc. ¶ 5. *Cernere hæreditatem*, est adire hæreditatem. Cic. ad Att. lib. 11. epist. 2, *Eo ipso die ex testamento crevi hæreditatem*, ich hab mich des Erbtheils angemasset. Vide JCtos & Scalig. ad Festum in *Crevi.* Idem Cicero ad Dolabellam lib. 9. epist. 14 eleganter: *A te peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere.*

¶ Hinc *Cretio*, solennitas in adeundis hæreditatibus, Cicer. ad Att. aliquoties. Lib. 11 epist. 12 extr. *cretio simplex*: lib. 13. epist. 46 *libera cretio.* Vide utrobique interpretes.

¶ Cernuus, incurvatus, in terram pronus: Arnob. lib. 7. p. 246. *pronos & cernuos ruere.* Prudent. Cathem. 7. v. 42

Nam flendo pernox irrigatum pulverem
Humi madentis ore pressit cernuo.

Et ipse Virgilius Æn. extr. de equo, *ejecto incumbit cernuus armo*: ubi *Cernuus*, inquit Servius, *qui cadit in faciem, quasi in eam partem, qua cernimus.* Sedulius in Luc. 13 de muliere dæmonio incurvata: *despectans cernua terram.*

¶ Cernuare in armos procidere, sich zur Erden bücken/ auffs Gesicht niederwerffen. Apulej. lib. 1. Metam. *Corpus exanimatum*
C *in flumen pæne cernuat.* Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 350

Cernuat ora senex barbatus & oscula figit
Cruribus ænipedum.

¶ Pro quo Seneca habet *cernulare.* V. Scal. ad Festum, & Just. Lips. ad illud Senecæ Epist. 8, *Non evertit fortuna; sed cernulat & allidit.* Composita sunt

¶ Concernere, quod supra diximus, significatione propria pro *cribro cernere* seu *purgare*, Augustini esse, qui lib. 5 Confession. cap. 10 de suo Manichæismo: *Talem naturam ejus nasci non posse de Maria virgine arbitrabar, nisi carni concerneretur.* Unter einander sieben/ durcheinander rähdern. ¶ 2. Altera autem *videndi* significatio vix probari potest aliunde, quam ex Glossis, quarum est *Concerno*, συνθεωρῶ. ¶ Tertia notio, quæ trita hodie ac vulgaris est, pro *attinet ad rem*, caret auctoritate veterum exemplorum, Vide Curas nostras Posteriores.

¶ Decernere, quod judicare est. Terent. Adelph. 4. sc. 2. v. 5, *Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere.* Ich weiß es nicht auszusinnen/ ich kan mich nicht drauff finden. ¶ 2. Item Statuere, bey sich schliessen. Idem in Heaut. 3. sc. 1. v. 56 *Sumat, consumat, perdat, decretum est pati*, ich habe bey mir beschlossen / ich wolte es über meinen Beutel gehen lassen. *Decernit senatus* Cic. Verr. 4. cap. 67. *Decernere alicui*, auff ei-
D nen stimmen und schliessen. Cic. lib. 1. famil. ep. 1, *Tibi decernit, ut Regem reducas.* Seneca in Thebaid. v. 243 *Infanti quoque decreta mors est*, es ist beschlossen / daß auch die Kinder sterben müssen. ¶ 3. Sic *decernere honores, dignitatem, imperium, præfecturam, triumphum*; Willigen und schliessen / daß einem ein Amt/ oder was anders gegeben werde. *Decernere statuam alicui*, Plin. 34. cap. 6. ¶ 4. De contentionibus etiam & pugnis *Decernere* dicitur: ut, *armis decernere*, Cic. Att. 7. epist. 3. & rursus ibidem lib. 10. ep. 9 *Utinam meo solum capite decernerem.* Nepos Milt. 4, 4 *acie decernere*: & absolute decernere pro prœliari, Schlacht liefern/ apud eund. Hannibale c. 4. n. 1. & Curt. 3. cap. 2. n. 1.

¶ Hinc Decrētum, placitum dogma, ein Schluß/ ut, *Decreta Philosophorum*, was die Philosophi geschlossen und gelehret haben. Cicero 2. Acad. Quæst. cap. 9. *Sapientiæ vero quid futurum est? quæ neque de se ipsâ dubitare debet, neque de suis decretis, quæ Philosophi vocant δόγματα.* Proprie, quicquid cognitâ caussâ pronunciatum: ut *Decretum senatus*: *Decreta facere*, apud Ciceronem. Seneca Medea v. 198

Vox constituto sera decreto venit.

Id est, post cognitam caussam, factumque decretum, denuo se defendere velle, serum est.

¶ Decretorius: κριτικὸς sive κρίσιμος: definitivus. Was der Sach einen Ausschlag geben kan/ wie der auch falle. Plinius elegantissime lib. 17. cap. 2. *Circa Virgilias quidem pluere inimicissimum viti & oleæ: quoniam tum coitus est earum. Hoc est, illud quatriduum oleis decretorium: hic articulus austrinus nubili spurci quod diximus.* DECRETORIUM QUATRIDUUM dicit, quod eo de proventu oleæ cernitur & quasi disceptatur: ut vel proventus uber exspectandus sit, vel tenuis aut nullus. Sicut decreto judicis vel absolvitur quis vel condemnatur. Ita idem lib. 18. c. 28 *In hoc temporis intervallo res summa vitium agitur, decretorio ruris illo sidere, quod CANICULAM appellavimus.* Firmicus quoque Climactericos numeros *decretorios* dixit, quod velut decernunt de vita hominis, & in utramque partem statuunt, vel ut servetur, vel ut perimatur. Seneca etiam fatalem & ultimam horam nostram *decretoriam* vocat Epist. 102. qui & *decretoria* arma dixit, *lusoriisque* opposuit, quod decernant de vita, nec stringant tantùm ac feriant, sicut *lusoria*; sed saucient quoque ac perimant. Neque enim ideò sic appellata, quòd hæc decreto Prætoris veluti dabantur, ut Lipsius putabat lib. 2. Saturn. cap. 19; sed eam ob caussam, quam diximus: quod scilicet iis de victoria aut vita decerneretur, ut ipse postea interpretatus est ad Epist. Senecæ 117. sub finem. Idem de Clement. 1. cap. 14. *decretorium stylum* dixit ultimum, quo sententia non varianda perscribitur.

¶ Discernere, eines für dem andern unterscheiden. *Alba & atra discernere*, Cicero Tusc. 5. c. 39. *Gemmas veras a falsis discernendi magna difficultas*, Plinius lib. 37. cap. 12. Et Cicero pro Fontejo cap. 6, *ubi discerni stultus auditor & credulus ab religioso & sapienti judice possit.* Sed *Discernere litem*, einen Hader schlichten/ entscheiden/ Virg. 12. v. 898.

¶ Discrētus, separatus, unterschieden. Vossius de vitiis Sermonis: DISCRETUS, scribit, veteribus semper Passivum de iis, quæ secernantur: ut *discreta semina*. Nunquam vero activum pro eo, qui rerum momenta discernit, quomodo dicunt *VIRUM DISCRETUM*. Quod si Plautus tamen activè *notos* pro iis dixit, qui noverunt; *suspectum* pro suspicace Dionysius Cato in Distichis; non absurdè adeò *Discretus*, pro eo, qui discernit, dici videatur? Tales tamen, h. e. qui eo habitu præditi sunt, qui *Discretio* appellatur, de quo mox etiam monebimus, *Discernentes* dici Jovianus Pontanus malit: cùm *Discretos* appellare vulgare & sordidum sit. Veteribus enim semper notat *separatus*, Vid. Lucret. 6, 790. Et Plinius lib. 4. epist. 19 *discreta velo*, durch einen Vorhang unterschieden/ & eleganter Statius Thebaid. 5. v. 559 *saxo discretus ager.*

¶ Discrētio: discriminatio, divisio. Augustinus lib. 2 de Genesi ad Lit. c. 8 *Discretio terrarum atque aquarum.* Prudentius Hamartig. v. 26

cumulum discretio carpit.

Et Avienus, præclarus Poeta, Arateis v. 31

Insociabilium discretio justa Deorum.

Et rursus vers. 300.

— — neque jam discretio campum
Metiri in dominos monstraverat.

¶ 2. Est & innominati habitus apud veteres, recentius nomen, à quo Discreti novo & ipso nomine, qui eo præditi, appellantur. Verùm Scioppius in Infamia Famiani p. 212. & seqq. observat, Ciceronem, pro eo quod *discretionem* nonnulli hodiè vocant, *delectum & discrimen*; Ulpianum verò *ingenium* dixisse. Verba JCti lege 9. § 4. D. de Offic. Proconsf. ista sunt: *Circa advocatos patientem esse oportet, sed cum ingenio, ne contemptibilis videatur*; cum INGENIO, id est, *cum discretione*, ut loquerentur hodie nonnulli.

¶ Discrete, distinctè, unterschiedlich. Cic. de Invent. lib. 1. cap. 30. sub fin. *Confusè & permistè dispersimus: post discrete & electe digeremus.*

¶ Indiscretus, quod est, minimè discretus, vermenget/ ut, *indiscreti fines*, ungewisse Grentzen/ Apulej. de Mundo. *Operis forma indiscreta* Prudent. Apotheos. v. 256. Et Alcimus Avitus lib. 2. v. 286

Quos indiscretus luci produxerit ortus.

¶ Indiscrete, adverb. ununterschieden. Capitolin. Nigro cap. 3. *quum indiscrete subsellia Circi repleta essent.* Ammianus 15 cap. 4. *pauperes & divites indiscrete.*

¶ Discrīmen, quasi *discernimen*: Unterscheid. Juvenal. Satyr. 6. v. 299

Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.

Cic. in 4. Verrina cap. 50. *Omnium rerum delectum atque discrimen pecunia sustulit*, hat Wahl und Unterscheid aufgehoben. Idem pro Planc. cap. 4 *Non est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia.* ¶ 2. Significat & periculum. *Adducta est Respub. in maximum periculum, & extremum pæne discrimen*, Cicer. in Philipp. 7. ineunte. *In discrimen devenire, vocari*, Idem de Orat. lib. 1. c. 1. & pro lege Man. cap. 5. Vetus Gloss. *discrimen, διακρίνισμα, διάκριμα καὶ κίνδυνος.*

¶ Discriminare scheiden. Cic. Philipp. 12. cap. 9 *Hetruriam discriminat Cassia* [via.] Passive Livius 21. cap. 4 *vigiliarum somnique nec die nec nocte discriminata tempora.*

¶ Discriminatim, adverb. Varro 1. de R. R. cap. 7 *Non possunt vivere nisi in loco aquoso, aut etiam in aqua: & id discriminatim, ut alia in lacubus, alia in fluminibus* &c. mit Unterscheid.

¶ Indiscriminatim, ohne Unterscheid. Varro lib. 18 de Lat. Ling. apud Nonium: *proinde ut nihil intersit, utemur indiscriminatim.*

¶ Discriminator, qui discernit. Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 10 *discriminatores impendere*, id est judices, qui rem examinent.

¶ Discriminalis, ut *Discriminalis acus*, apud Hieronymum advers. Rufin. lib. 3. cap. ult.

¶ Discernibilis. Augustinus Enchiridio cap. 90 *Si hoc est in consilio creatoris, ut in effigie sua cujusque proprietas & discernibilis similitudo servetur: in cæteris autem corporis bonis æqualia cuncta reddantur.*

¶ Discerniculum, id est, quo capilli discernuntur, eine Pfriem/ Nadel oder etwas/ damit man das Haar von einander bricht/ die Scheitel macht. Ita Varro & Nonius. ¶ 2. Sed & quodvis aliud discrimen ita vocatur. Gellius lib. 17. cap. 15 *Comperi duas hellebori species esse, discerniculo coloris insignis, candidi & nigri.*

¶ Excernere, purgare, aussichten/ auswerffen/ von sich gehen lassen. Columell. lib. 8. cap. 4. *Furfures a farina excreti.* Idem lib. 8. cap. 8 *excreta tritici*, was man aus dem Weitzen siebet oder rädert. Celsus Præfat. *parum, nimiumve excernere*, puta screando, ausspützen/ auswerffen.

¶ Excrēmentum, was man von sich wirfft/ ut *Excrementum oris*, Unflat aus dem Munde/ Tacit. Hist. 4. c. 81. n. 3. Maxime ventris sordes significat. Plinius 8 cap. 28 *Panthera excrementis hominis sibi medetur.* Menschen-Mist. Idem lib. 10. cap. 73 extr. *feles excrementa sua effossâ obruunt terrâ.*

¶ Incernere, sichten/ beuteln/ Cato R. R. c. 48, [al. 49] *terram cribro incernito.* klare Erden drauff sieben.

¶ Incernīculum, der Beutel/ dadurch das Mehl stäubet. Plin. 8 cap. 44. extr.

¶ At *Incretus*, non cretus, ungerädert/ ungesiebt. Apulej. lib. 7. p. 194 *increti furfures.*

¶ Sēcernere, est separare, seligere, beyseit absondern/ ut, *Secedant improbi, secernant se à bonis*, Cicero 1. Catil. cap. ult.

¶ Aliquando etiam discernere. *E grege secernere*, aus dem Hauffen erlesen. Livius 35. c. 14 extr. *quod* [Hannibal] *è grege se imperatorum velut inæstimabilem secrevisset.* Cicero Nat. Deor. 2. cap. 47 *Dedit natura belluis & sensum, ut secernerent pestifera à salutaribus.*

¶ Secretus, separatus, abgesondert/ allein liegend. Virg. Æn. 2. v. 299 *— — secreta parentis*

Anchisæ domus, arboribusque obtecta recessit.

ein abgelegen Hauß/ das allein lieget. *Secretissimæ pabulationes*, Colum. lib. 9. cap. 4. pr. abgelegene Weyde/ da niemand leichtlich hinkommt. Sic *secretiora Germaniæ* sunt Tacito Germ. cap. 41 interiora ac remotiora loca. ¶ De hominibus, aut solitudinis notionem habet, aut arcanæ fidei. Seneca epist. 92 pr. *Invadit etiam secretissimos tumultus.* Tacitus Agric. cap. 40 *Libertus ex secretioribus ministeriis missus ad Agricolam.*

¶ Secretum, ein Geheimnüß. Quintil. lib. 11. c. 1, *Profert mores plerumque oratio, & animi secreta detegit.* Hinc *Secretum petere*, est secrete colloquendi copiam petere. Tacitus 2. Histor. cap. 4 *Sostratus pauca inpræsens, & solita respondens, petito secreto futura aperit.* Sueton. Tiberio cap. 26. extr. *Secretum petenti non nisi adhibito filio Druso dedit.* Et in Caligula cap. 23 *Aviæ Antoniæ secretum petenti denegavit, nisi ut interveniret Macro Præfectus.* Apud eundem in Claudio cap. 10 *Secretum desiderare*, est omnino solum esse velle. Ita Othone cap. 10 *captare secretum*: Domitiano cap. 13 *Secretum sumere* dixit. Tacitus Annal. 13. cap. 18 *Crebra cum amicis secreta habere*, puta colloquia. ¶ 2. *Secretum* etiam de successu ruris dicitur. Tacitus 3. Histor. cap. 63 *Per eos dies Primus ac Varus crebris nuntiis salutem & pecuniam & secreta Campaniæ offerre Vitellio, si positis armis seque ac liberos suos Vespasiano permisisset.* Idem German. c. 45. *Fœcundiora igitur nemora lucosque, sicut Orientis secretis, ubi thura balsamaque sudantur, ita & occidentis insulis terrisque inesse crediderim.* Sic *Rhodi secretum: Mitylenensi secretum*, pro secessibus, apud eundem legas.

¶ Secretio, Absonderung/ ut, *Interitus est quasi discessus, & secretio, ac direptus earum partium, quæ ante interitum junctione aliqua tenebantur*, Cicero Tusc. 1. cap. 29.

¶ Secretò, adverb. heimlich. *Secretò colloqui*, Cic. Attic. 7. epist. 8, in geheim mit einander reden. Idem lib. 7. Famil. ep. 25 *Secretò hoc audi, tecum habeto*, laß dir das vertraulich gesagt seyn/ und laß es bey dir bleiben.

¶ Secretarium; locus seductus a turba isque cancellis septus: cujusmodi conclavia in tribunalibus erant, ubi reddebatur jus. Unde *Secretarium Prætorii* Augustinus dixit lib. 3. contra Crescon. cap. 56. ita Avitiani Comitis *Secretarium* Sulpitius dixit Dial.

Dial. 3 de virtutibus B. Martini cap. 8. Idem & *Secretarii*, quod in Ecclesia esset, meminit; ut Dialogo 2. ubi thesaurus Ecclesiæ, & sacri Codices depositi erant. Paullinus Epist. 12

Hic locus est veneranda penus, quâ conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerii.

Prudentius *Cœlestis arcanum domus* in Laurentio; alibi *sacrarium* etiam vocat. Vide supra, cum de *Cancellis* & *Cancellariis* dicemus, ibique nominatos auctores; itemque Vossium de vitiis Sermonis lib. 3. c. 48. Hinc

¶ Secretarii, & hodieque appellantur scribarum honoratiores, *Cancellarii* olim dicti, vide suprà; & Vossium dicto loco.

¶ Subcerniculum, cribrum, ein Sieb.

¶ Subcernere, idem quod secernere, ut *cribro succernere* Plin. 18. cap. 11. Et Vitruvius lib. 2 cap. 5 *Testa tusa & subcreta.* Adde lib. 7. c. 7. extrem.

Ceröma, &

Ceroströtum vide supra in *Cera.*

Cerretanus &

Cerritus vide supra, illud in *Ceretanus;* hoc in *Ceres.*

CERVUS, species est arborum glandiferarum Plinio lib. 24. c. 4. Pallad. 1. c. 9 Ein Zirnen-Baum / Herculi sacer.

¶ Cerreus, ut, *Cerrea glans*, Plin. 16. cap. 6.

¶ Cerrinus idem ac Cerreus, ut *calix cerrinus*, Plin. 30. c. 10 sub fin. Ein eichen Trinckgeschirr.

CERTO, certare, est altercari, contendere & dimicare, wetten / kämpffen. Jungitur ablativo, & præpositionibus *Cum* & *inter.* Terent. in Phorm. prolog. *Benedictis si certasset, audisset bene*, hätte er gute Wort versezet/ so hätte er sie wiederum eingenommen. *Certare jocis, dicacitate*, illud apud Horat. 2. Oda 12; hoc apud Cic. de Clar. c. 46. *Vigiliis ac labore cum altero certare*, mit einem wetten / welcher mehr wachens und Arbeit ertragen könne / Livius 34. cap. 18. extr. *Certare de imperio cum aliquo*, Cic. 2. de Orat. cap. 18. & *pugnaciter certare de re aliquâ*, Idem 4. Acad. c. 20. Mantuanus de Contemn. Morte carmine:

Certandum est, nulli veniunt sine Marte triumphi,
Et nisi certanti nulla corona datur.

Poëtæ etiam cum Dativo jungunt Græcorum more. Virgilius Ecl. 5. v. 8

Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

Et Ecl. 8. v. 55

Certent & cygnis ululæ: sit Tityrus Orpheus.

¶ Certabundus, streitend. Apulejus apolog. p. 288 *Diogenes Cynicus cum Alexandro M. de veritate regni certabundus, baculo sceptri vice gloriabatur.*

¶ Certāmen, ein Streit / Kampff. Cicer. 2. de finib. c. 21. *Certamen honestum & disputatio splendida*, eine ehrliche Ubung und herrliche Disputation. Idem 1. de Orat. cap. 1. *In certamen cum aliquo convenire.* Et 1. Acad. c. 12 *Certamen cum aliquo sibi instituere*, mit einem über einem Dinge zusammen kommen / in einen Zanck gerathen. *Rem in certamen adducere*, ein Ding streitig machen. *Ponere certamen*, den Krieg hinlegen. Virg. Æn. 8. v. 639 *posito certamine reges Stabant* &c.

Sacra certamina apud Græcos quatuor fuēre. *Nemea, Pythia, Isthmia & Olympia*, Alciatus ex Epigrammate Græco Archiæ:

Sacra per Argivas certamina quattuor urbes
Sunt duo facta viris, & cælitibus:
Ut Jovis & Phœbi, Melicertæque, Archimorique;
Præmia sunt, pinus, poma, apium atque olea.

Certamen de principatu idem quod æmulatio est apud Nep. Themist. c. 6, 3. ¶ Per figuram *Certamen* pro ipso certatore Virgilius posuit in illo Ecl. 7. v. 16

Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum.

Ad quam rationem Prudentius Hymno matutino v. 73

Sub nocte Jacob cærulâ
Luctator audax angeli
Eò usque dum lux surgeret,
Sudavit impar prœlium.

Impar prœlium, i. e. impar prœliator; nisi *Sudavit* ἐνεργητικῶς posuit, ut Claudianus & alii fecerunt. Vide infra Sudare.

¶ Certātio, ein Kampff / Streit. Wenn man es einem zuvor thun wil. Terent. in Adelph. 2. sc. 2. v. 4. *Certatio inique comparata.* ein ungleicher Zug oder Kampff. Cicero de finib. 2. c. 14 *Virtuti cum voluptate certatio est.* Idem de Amic. cap. 9 *Inter amicos sit honesta certatio.*

¶ Certātim, id est, cum contentione seu quodam certamine, Wenn es einer dem andern wil zuvor thun. Virgil. 7 Æn. v. 585

Certatim regis circumstant tecta Latini.

Plin. lib. 2. epist. 9 *Omnes me certatim, & tamen æqualiter amant*, es will mich ein ieder am liebsten haben. Cicero Philipp. 2. c. 46 *Certatim ad opus currere.*

¶ Certātor, ein Kämpffer / Fechter. Vet. Gloss. *Certator*, ἀγωνιστής.

¶ Certatus, ûs, idem quod Certamen. Stat. lib. 3. Silv. 1. v. 152

- - *nudosque virorum*
Certatus.

A ¶ Certanter, adverb. cum certamine, velociter. Paullinus Petrocor. lib. 6. v. 489

Aut si certanter rapuissent flumina cœtus.

Composita sunt:

¶ Concertare, idem fere quod certare & litigare: Terent. in Adelph. a. 2. sc. 2. *Quid istuc est, quod te audio, nescio quid, concertasse cum hero?* was hastu für einen Streit mit dem Herrn gehabt? Cicer. ad Att. 3. ep. 12 *Verbis cum aliquo concertare*, sich mit Worten mit einem einlassen.

¶ Concertatio, ut certatio. Cicero, *Pertinax in disputando concertatio*, ein hartes Gezäncke / de Fin. 1. cap. 8.

¶ Concertator. Tacitus ann. 14. c. 29, 3. *Paullinus scientia militiæ, & rumore populi, Corbulonis concertator*, hoc est æmulus.

¶ Concertatorius. Cic. de Clar. Orat. cap. 83 *Thucydides hoc forense, concertatorium, judiciale non tractavit genus.*

¶ Decertare, idem etiam quod certare, vel *valde certare.* Cic. de finib. lib. 5. c. 2 *Eum locum libenter invisit, ubi Demosthenes & Æschines inter se decertare soliti sunt*, mit einander im Zanck liegen. Idem pro domo sua cap. 24 *vi & armis contra vim decertare.*

¶ Decertatio. Cic. Phil. 11 c. 9 *Harum rerum omnium decertatio consulibus commissa & commendata.*

¶ Præcertatio, præmissa certatio, proludium certaminis. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 30 *Mihi tecum præcertatio non est.*

B CERTUS, a, certum, clarum, indubitatum, manifestum, quasi judicatum, à *Cerno*, *cretum* per metathesin: gewiß: Terent. And. 2. sc. 2. v. 31 *Certa res est*, es ist gewiß Ding / Cic. in Pison. c. 20. *Pœnæ certissimæ in impios constitutæ sunt*, auff die Gottlosen seyn die allergewissesten Straffen gesezt. *Amicus certus*, ein getreuer Freund: Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 3. v. 156 *Pauci ex multis amici sunt homini qui certi sient. Dies certa*, i. e. præstituta, bestimmte Zeit. Livius lib. 1. cap. 50. *in diem certam convenire*, auf ernennte oder angesezte Zeit. *Certi homines*, bekante Leute / Cic. ad Lentul. 1. fam. *Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non prætermittam.* Idem Att. 5. ep. 17 *Habere homines certos. Certi homines mittuntur*, Nep. 7, 10. 1. Idem 10, 9. 1 *præfecit certos, qui* &c. de destinatione peculiari ad res obeundas. ¶ *Certum est mihi, tibi* &c. id est, *deliberatum & constitutum est.* Terent. And. 2. sc. 1. v. 11 *Si istuc ita certum est tibi*, hastu dir ja solches fürgesezt / bistu ja also gesinnet.

¶ *Certo certius*, hoc est, verissimum, Apul. lib. 10 Milef. extr. *Tunc Magistratus & damno præsidis nomine cognito, veniunt ad diversorii nostri fores, claraque voce denunciant hospiti nostro, nos, quos occultaret apud se certo certius, dederet potius, quàm discrimen proprii subiret capitis.* Nec minus elegans, *Pro certo dicere*,

C *pro certo habere*, für Warheit sagen / Cic. de Clar. c. 3. *Pro certo credere* Sallust. Catil. c. 15. *Certiorem facere*, einem zu wissen thun / notissima locutio. Terent. in Phorm. *Quantum potes me certiorem face*, laß michs wissen / ie ehe / ie besser. Cic. famil. 9. ep. 23 *Cum certum sciam, faciam te paulò antè certiorem.* Sed *facere certum* non dicimus, Poëtæ dicunt. Virgilius 3. Æneid. vers. 179

Anchisen facio certum, remque ordine pando;

pro certiorem. ¶ Virgil. 9. Æn. v. 250

Cùm tales animos juvenum, & tam certa tulistis
Pectora.

CERTA, i. e. firma, vel fortia, ut Servius interpretatur.

¶ Incertus, ungewiß. Plautus in Pseud. a. 2. sc. 3. v. 19 *Certa amittimus, dum incerta petimus, atque hoc evenit, in labore atque in dolore ut mors obrepat interim.* Suetonius Augusto cap. 19 *Deprehensus est cultro venatorio cinctus; imposne mentis, an simulatâ dementiâ, incertum.* Et ita alii passim. Quod eidem Suetonio itemque Tacito omittitur subintelligendum. Ut Vespasiano cap. 1. *Pompejanarum partium Centurio, an evocatus:*

D subaudi, *incertum.* Vide ibi Casaubonum. Gradus sunt, *Incertior sum multò, quam dudum*, Terent. Phorm. a. 2. sc. 4. v. 19. *Incertissima spes*, Cic. pro Sextio cap. 22. *Incertissima pax*, Liv. lib. 8. cap. 20. ¶ Neutrum *Incertum*, *incerta* substantive ponuntur non sine elegantia, qua sordidum vocabulum *Incertitudo* evitatur. Ut *incertum belli*, Justin. lib. 38. c. 1. *maris & tempestatum*, Tacitus annal. 3, c. 54. Et *incerta fortunæ* Plin. lib. 3. epist. 19.

¶ Perincertus. Gellius lib. 18 cap. 4 ex Sallustio: *perincertum, stolidior, an vanior.*

¶ Incertare, incertum facere. Plautus Epidico act. 4 sc. 1. v. 18 *Longa dies meum incertat animum.* Usus & Pacuvius apud Nonium, & Apulejus lib. 5 pag. 164 *singultu lacrymoso sermonem incertans.*

¶ Certè, adverb. confirmantis, & concedentis, eigentlich / in der Warheit. *Et certe is est*, er ists warlich / *Certe captus est*, ohne zweiffel / er ist berücket worden / Terentius And. 1. sc. 1. v. 55.

¶ 2. Pro *saltem* vel *tamen* ponitur. Cic. ad Attic. 16. epist. 7 *Quamvis non fueris suasor & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti*, id est, tamen.

¶ Certò. i. e. clare, liquidò, σαφῶς, quo sæpe usum Terent. Guyetus observat ad Heaut. act. 4. sc. 4. v. 4. Ut, *Certo comperi*, ich habe es richtig erfahren. *Certo scio*, Cic. ad Nigidium lib. 4. ep. 13, & ad Attic. 2. epist. 23.

¶ Certiōro, are, certiorem facere, vergewissern / posterioris Latinitatis est, Jurisperitorum maxime. Ulpianus Lege 20 § 11 Dig. de Hæredit. petitione: *Si forte is, cui denunciatum est, eum certioraverit.* Et Lege 1. fin. Dig. de action. emti & vend. Neque *certiorari debuit, qui non ignoravit.*

CĔRUCHUS, κερῦχος, ceruchi vel antennarum sunt cornua, ¶ 2. vel caveæ in summitate mali. ¶ 3. Seu proræ & puppis fastigia, die Spitzen / Ecken vorn und hinden im Schiff. Lucanus lib. 8. v. 177

Surget & instabit summis minor Ursa ceruchis.

Κερῦχον corniculatum est.

Cĕrvisia, vide paullò ante *Ceres*, *Cerevisia.*

CERVIX, & Cervices pluraliter, posterior colli pars, Genicke / der Nacke / ut *jugulus* anterior, die Kehle. Valla lib. 4. cap. 36 *Homo duræ cervicis*, ein unbendiger halsstarriger Mensch. Cic. pro Mil. cap. 28 *Ego Clodii furores à cervicibus vestris repuli.* Idem in Catil. 3. cap. 7 *Non facile tantam molem mali à cervicibus nostris depulissem*, ein Unglück vom Halß abwenden. Servius in 2. Æn. v. 707. CERVIX, inquit, *cùm numero singulari dicitur*, Cullum *significat: si plurali utamur, superbiam ostendimus: ut in Verrinis Cicero*, FRANGERE CERVICES. Sed hoc discrimen nullum est. Veteres enim tantum in plurativo numero *Cervices* dicebant. In singulari *cervix* primus dixit Hortensius, ut diserte Varro duobus locis prodidit, lib. videlicet 7. & lib. 9. de Latina Linguâ. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 18. Sed neque recentiores ita attenderunt, & promiscue adeo modò *cervicem*, modò *cervices* de collo dixerunt. Suetonius Tiberio cap. 68 *Incedebat cervice rigida & obstipa.* Idem Vespasiano cap. 5, *Procidit* [bos] *ad ipsos accumbentis pedes, cervicemque submisit.* Contra Claudio cap. 30 *Prolixo nec exili corpore erat, specie canitieque pulchrâ, opimis cervicibus.* Rursus Galbâ cap. 11 *Iter ingressus est paludatus ac dependente à cervicibus pugione.* Item Vitellio cap. 17 *Injecto cervicibus laqueo veste discissâ seminudus in forum tractus est.* Cic. Philipp. 2. cap. 21 *Cervicesque suas ei subjecit securi.* Et quinta Verrina cap. 59 *Tantis cervicibus homo*, &c. ¶ *In cervicibus esse*; id est, imminere: Einem uff dem Halse seyn. Livius lib. 44. cap. 39. *Quanto enim facilius fuit, abire; cùm procul abessemus, quam nunc, cùm in cervicibus sumus.* Idem lib. 22. cap. 33. *In cervicibus bellum est.* Der Krieg ist uns nahe. Cic. lib. 12. ad Famil. Epist. 23 *Quas* [legiones] *sibi conciliare pecuniâ cogitabat, easque ad urbem adducere, & in cervicibus nostris collocare.* Idem pro Muræna cap. 37 *Non enim deseruerant; sed ab illo in speculis atque insidiis relicti in capite atque in cervicibus nostris restiterunt.*

¶ Cervical, Hauptküssen. Plin. 20. cap. 20 *cervicalibus aliquid subjicere.* Martial. 14. epig. 146 *cervical olebit.*

¶ Cervīcula, diminutiv. Cicero in Verrina 5. cap. 19 *cerviculam jactare.* Apul. 2. Florid. *cervicula circulo minio cingitur.* Metaphorice Vitruvius lib. 10 cap. 13 in machinæ hydraulicæ descriptione: *Supra cerviculam ejus coagmentata arcula* &c. Ibidem & *ligneis cervicibus conjungi.*

CĔRUSSA, alio nomine *psimmythium*, ψιμμύθιον, unguentum ex ramentis plumbi. Bleyweiß. Plin. lib. 34. cap. 18. ¶ 2. Schmincke. Ovid. de medicamine faciei v. 73

Nec cerussa tibi, nec nitri spuma rubentis
Desit, &c.

¶ Cerussātus, cerussa inunctus, geschmincket / ut *cerussata cutis*, *cerussatæ buccæ* apud Martialem lib. 7. epigr. 24.

CERVUS, cerva, ein Hirsch / Hindin. Varro lib. 4. de Lingua Lat. *Cervi* dicti sunt, quod *magna cornua* gerant: Virgil. 3. Georg. 265 *Cervi imbelles:* sunt enim animalium placidissimi: etiam vivaces, die ein langes Leben haben. Cicer. in Tuscul. 3. cap. 28. *Natura cervis & cornicibus vitam diuturnam dedit.* Plin. lib. 8. cap. 32 *Vita cervis in confesso longa; post centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis, jam cute in magnâ obesitate.* Cervos frenatos & currus trahentes Martialis lib. 1. Epigr. 105 memorat. Antonium Heliogabalum etiam quatuor cervis ingentibus vectum Lampridius ejus vita cap. 28 scribit. *Cerva* fœm. ut *Cerva alba* Sertorii, Gell. 15. cap. 22. ¶ 2. *Cervi* etiam furcæ dicuntur, quæ cæsæ ad sustentationem figuntur: quod similitudinem cervinorum cornuum referant, ut Servius ad 2. Eclog. Virgilii interpretatur. Eine Gabel. Sed *Cervis* istis sive furcatis truncis vel stipitibus etiam ad impediendos hostium accessus incursusve uti in muniendis fossis operibusque solebant. Cæsar Comment. 7. de Bello Gall. 72 *Post eas* [fossas] *aggerem & vallum XII pedum exstruxit: huic loricam pinnasque adjecit, grandibus cervis, eminentibusque ad commissuras pluteorum atque aggeris: qui ascensum hostium tardarent.* Livius 44. cap. 11 *cervis etiam objectis, ut viam intercluderet.* Silius lib. 10. v. 414

Cervorum ambustis imitantur cornua ramis.

Tibullus Panegyr. Messalæ v. 82

Nam te non alius belli tenet aptius artes,
Quâ deceat tutam castris prædúcere fossam,
Qualiter adversos hosti defigere cervos,
Quemve locum ducto melius sit claudere vallo.

Vide & Justum Lipsium lib. 2. Poliorcet. Dial. 2.

¶ Cervulus, dimin. In significatione obstruentis furcæ, usus est Frontinus Strateg. 1. cap. 5, 2. *Vallum*, inquit, *cervulis & alia materiæ genere constructum incendit.*

¶ Cervārius, adject. ut *lupus cervarius*, ein Luchs / vide *Lupus. Venenum cervarium* apud Plin. lib. 27. c. 9.

¶ Cervīnus, ut, *cornu cervinum*, Varro R.R. lib. 3. cap. 9. Hirschhorn / *Pellis cervina*, Hirschhaut. Apud Homer. 1. Iliad. Achilles Agamemnoni objicit *cor cervinum*, κραδίην ἐλάφοιο, ein feiges und furchtsames Hertz. Philippus Macedo: κρεῖττον εἶναι, ἔλεγε, στρατόπεδον ἐλάφων, λεόντος στρατηγοῦντος, ἢ λεόντων ἐλάφου στρατηγοῦντος. *Præstantiorem dixit esse exercitum cervorum imperante leone, quàm leonum ductore cervo*, ex Stobæo.

CĔRYX, Κῆρυξ, *præco, caduceator*, sive interpres hominum juxta atque Deorum: itemque qui sacra Cereris tractabat. Nepos in Alcibiade: *Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, &, id quod usu venerat, Eumolpidas & Cerycas à populo, ut se devoverent* &c. Seneca de Tranquillitate animi cap. 2, *Non vis enim nisi Consul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes administrare Remp.* Vide Athenæum lib. 14, & Plutarch. in Alcibiade. Vet. Gloss. Κῆρυξ ὁ ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστελλόμενος, καὶ τὸ κηρύκιον φέρων, *Caduceator.* Item Κῆρυξ *Præco.*

Cespes, vide *Cæspes.*

Cesso, cessare, vide post Composita a *Cedo.*

CESTRON, κέστρον; Vet. Gloss. κεστὸς, *Vertonica*: lege Κεστρὸς, *Vettonica.* Sed *Cestron* in neutro Plinius & Apulejus Musa dixerunt. ¶ Κεστρὸς etiam seu *cestrus*, teli genus, *verutum* Latinis appellatum, item *tragula.* Nam omnia acuta Græci κέστρα appellarunt. Est & hinc *Cestrosphendona* compositi teli genus: quod simul & nominat & describit Livius lib. 42. cap. 65. Sed instrumentum illud, quo in cornu encausto pingebant *cestrum* appellatum Plinius auctor est lib. 35. cap. 11. *Encausto*, inquit, *pingendi duo fuisse antiquitùs genera constat*, CERA; *& in ebore* CESTRO, *id est, vericulo. Vericulum* sive *Vericillum*, parvum verutum dixit; quod Græci κέστρον vocant. Idem ibidem paullo ante: *Laba, Cyzicena perpetuo virgo Marci Varronis juventa Romæ, & penicillo pinxit & cestro in ebore.* Hinc

¶ *Cestrōtum*, encausticum opus cestro pictum; itaque legendum apud Plinium atque Vitruvium non *Cerostrotum* (de quo supra) Turnebus atque Salmasius existimarunt. Vide illum lib. 13. Advers. cap. 24; hunc Exercitationibus Plinianis p. 231. seq.

CESTUS, sive Cæstus, pugilum arma, duplicis generis, hoc est, non modo clava, plumbeas pilas bubulis loris appensas habens: sed & laminæ ferreæ, vel annuli connexi, quibus vel alterutrum vel utrumque brachium armabatur. Cic. 2. Tuscul. cap. 17 *Pugiles cæstibus contusi ne ingemiscunt quidem.* De altero genere Propertius lib. 3. eleg. 14

Nunc ligat ad cæstum gaudentia brachia loris.

Vide de iis Turneb. lib. 4. Adv. cap. 4. & Mercurialem de arte Gymnasticâ. Certamen ejusmodi describit Virgil. 3. Æn. Statius lib. 6. Thebaid. Atque ita pro pugilum armis per diphthongum Cæstus scribitur, quia a cædendo est. Vid. Festus, & Vossius Etymologico. ¶ 2. Cestus muliebris ornatus, sive baltheus, & cingulum, præcipue illa zona, quæ nova nupta nuptiarum die præcingebatur à sponso solvenda. Unde illa forma: *Zonam solvere*, vide Scalig. Patrem lib. 3. Poetic. cap. 100. Scalig. Fil. ad Catullum: Martialis lib. 14. Epigr. 207

Sume Cytheriaco medicatum nectare cestum,
Ussit amatorem baltheus iste Jovem.

Et lib. 6. Epigr. 13

Ut Martis revocetur amor, summique Tonantis,
A te Juno petit Ceston, & ipsa Venus.

Lactantius Statii Scholiastes ad 2. Thebaidos v. 283 *Ceston dicitur cingulum Veneris, quo utimur ad honestas nuptias: & quando virgo Cadmo nupserat Harmione, ideò hoc junxit. Nam ad turpes nuptias Venus dicitur non venire. Ideo incestum dicitur, quod sacrato illo Veneris cingulo non fuerit vinctum.* Fuit autem Cestus cingulus iste pulcherrimus, picturatus, efficax ad illectamenta Gratiarum & amorum, quo Venus Martem sibi conciliare dicitur. Eum elegantissime Homerus describit Iliados Ξ v. 214 vocatque κεστὸν ἱμάντα

Ποικίλον, ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο,
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς,
Πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.

id est: *acu pictum cingulum,*
Varium, in quo Veneris illecebræ omnes erant:
Ibi inerat Amor, & Desiderium, & Confabulatio,
Et Facundia, quæ decipit mentem vel prudentissimorum.

Coluthus v. 154. de Raptu Helenæ μελίφρονα δεσμὸν ἐρώτων *mellitum amorum vinculum* nuncupat. Sic itaque pro Cingulo, quia à κεστὸς est, quod sonat *acu pictus*; simplici E scribendum est. Vide Vossium d. l. ¶ 3. *Cestum* veteres vetustissimum hymnum vocaverunt, quem Paris Priami filius parentum jussu, tametsi

metri barbarorum, Græcis disciplinis institutus scripsit, quo Veneris laudes complexus est eamque Palladi & Junoni prætulit. Ex quo hymno ajunt Poëtis datam occasionem fingendi, quæ de Paridis judicio & cesto traduntur.

¶ Incestus, & Incestum, neut. substant. significat stuprum commissum cum sanguine conjuncta, eine Blutschand. Cicer. pro Mil. cap. 22 *De servis nulla quæstio est in dominum, nisi de incestu.* Tacitus 12. cap. 5 *Quin & incestum metuebatur.* Et, *Incestum committere*, eine Blutschande begehen.

¶ Incestus, a, um, blutschänderisch. ut *nuptiæ incestæ*, Tacit. 11. c. 25. n. 7. *Flagitio incesto se polluere,* Cic. pro Dom. cap. 40.

¶ Inceste, adv. proprie blutschänderisch / ut infra in comparativo. Dein Livius lib. 1. cap. 45. extr. *Quidnam tu hospes paras inceste sacrificium Dianæ facere?* Id est, parum pure & caste. Sequitur enim: *quin tu ante vivo perfunderis flumine?* Hinc enim mos obtinebat, ut sacra facturi se vivo flumine ante abluerent. Hunc morem cum negligere videretur Sabinus; Romanus monet, inceste, hoc est, non rite facturum sacra. Nam *rite facere Sacra*, & *inceste facere* ibidem Livius opponit. Cicero pro Cœlio cap. 14 extr. *incestè uti aqua*, hoc est, ad impuram Venerem abuti. Vide supra *Aqua.* Arnobius lib. 5. p. 170 de Jove matrem contaminaturo: *agit incestius res suas.*

¶ Incestare, verb. Blutschande begehen. Tacit. 6. cap. 19. n. 1. *incestasse filiam.* Tralate Virgil. 6. Æneid. v. 150 pro Polluere:

Totamque incestat funere classem.

Ceteri, æ, a, vide supra *Cæteri.*

CETHEGUS, consul Romanus, eloquentiâ præstans, quemadmodum Cicero scripsit in Bruto. ¶ 2. *Cethegus* alter socius fuit conjurationis Catilinæ, de quo Sallustius, & Cicero 3. Orat. in Catil.

¶ *Cinctutos Cethegos* pro Romanorum antiquioribus dixit Horatius Epist. ad Pisones de Poëtica v. 50

Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget.

Cinctutos vocat, quod gentili more pro tunica cinctum, vel campestre ab umbilico ad pedes gestarent, nudi cætera: unde & *nudum Cethegum* Lucanus dixit. Idem Horat. lib. 2. Epist. 2. ad Jul. Florum:

Quæ priscis memorata Catonibus atque Cethegis.

CETRA, scutum est breve loreum, quo Afri utuntur & Hispani, Servio auctore ad illud Virgilii 7, 732 *Lævas cetra tegit.* Livius lib. 28 cap. 5. *pelta cetræ haud dissimilis est.* ein Spanischer Schild. Tacitus Agricolâ cap. 36. & Britannis tribuit.

¶ Cetratus, cetrâ utens. *Cetratæ cohortes*, apud Cæs. 1. de Bello Civili cap. 39. Livius lib. 31 cap. 36 pr. Macedonum peltastas quoque *cetratos* vocat. *Cetratos*, inquit, *quos peltastas vocant, loco opportuno in insidiis abdiderat.* Et ibidem: *duces cetratæ cohortis.*

CETUS, i, & cete, neut. plurale, à τὸ κῆτος, εος, τὰ κήτεα, κήτη, quilibet piscis major, qui animal parit, non ovum. Wallfisch. Priori forma seu virili Hyginus Fab. 64 *Neptunus expostulavit, ut Andromeda ceto objiceretur.* Et Fabula 89 *Neptunus cetum misit, qui Trojam vexaret.* Plinius lib. 11 cap. 37 (sect. 75) *In jecore est & cetis fel.* Virgil. 5. Æneid. v. 822

Tum variæ comitum facies immania cete.

Silius lib. 7. v. 477

Dum cete innabunt ponto, dum sidera cœlo
Lucebunt.

Idem lib. 11 v. 482

cete toto exsultantia ponto.

Invenitur & in Neutro. Vet. Gloss. *Cetum crudum* ὠμοτάριχος. Et Græca forma *cetos*, τὸ κῆτος, casu quarto Singularis numeri, Plinius lib. 32. cap. 1. extr. *Juba tradit, cetos 600 pedum longitudinis & 360 latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguique ejus mercatores negotiatos.* Singulare enim ibi *cetos* esse, pronomen arguit *pingui EIUS.* Adi ibi Harduinum.

¶ Cetaria, Plur. neutr. Horatio vivarium grandiorum piscium lib. 2. Satyr. 5. v. 44, *adnabunt thynni & cetaria crescent.* Plinius 37. cap. 5 dixit muliebri genere *juxta cetarias.* Ita & Harduin. legit. Ein Ort da man Wallfisch fängt und einsaltzet. Item Behältnuß grosser Fische.

¶ Cetarius, qui cetos vendit, ταριχοπώλης, Fischhändler / Hacken / Terentius in Eun. act. 2. sc. 2. v. 24

-- -- -- *ad macellum ubi advenimus*
Concurrunt læti mi obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores &c.

Quem locum Cicer. 1. de offic. sub f. respiciens: *Minime*, inquit, *hæ artes probandæ, quæ ministræ sunt voluptatum. Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, ut ait Terentius, adde huc si placet unguentarios, saltatores, totumque ludum talarium.* Donatus ad illum locum Terentii: CETARII, inquit, *qui cete, id est magnos pisces, venditant, & bolonas exercent.* Ubi *bolonas* tabernas cetarias appellat: quamquam aliàs ipsi redemtores earum sic appellantur. Papias: BOLONA *redemtor Cetariarum tabernarum, in quibus salsamenta conduntur, quas tabernas vulgò* CETARIAS *vocant.* *Cetarios*, vilissimum genus hominum

A Athenis fuisse Casaubonus ad Theophrasti Characteres cap. περὶ ἀπονοίας observat.

¶ Cetosus, ut Avienus Phænom. de Ceto pisce v. 1390

cum primum rursus ab undis
Cetosa in superum referuntur viscera cœlum.

CEU, adverbium similitudinis, Poëtis magis quàm Oratoribus familiare, significat, *quasi, velut,* gleich / als. Virg. Æn. 2. v. 416

Ceu quondam turbine venti
Confligunt, &c.

Plinius quoque non raro usus est: cæteri parcius.

Ceyx, vide suprà *Ceyx.*

CHABRIAS, æ, philosophus & dux clarissimus Atheniensium, cujus sæpe meminit Cicero. Dicere solebat, *terribiliorem esse exercitum cervorum duce leone, quam leonum duce cervo*, vide *Cervus.* Vitam Chabriæ cultissimus castissimusque auctor Corn. Nepos dedit.

CHAERĒMON, χαιρήμων, Græcus poëta comicus fuit, cujus quædam annotavit Stobæus, quæ evolvi possunt.

CHAERĔPHON, χαιρεφῶν, philosophus fuit Atheniensis; Socratis auditor, studiis adeò deditus, ut macilentiam & pallorem contraheret & originem proverbio præberet, οὐδὲν διοίσεις χαιρεφῶντος, id est, *nihil à Chærephonte differs*, Suid.

B CHAEREPHYLLON, χαιρέφυλλον, herba, aut olus potius, vulgo *Chærefolium*, Körbel / utuntur inter olera. *Breve Chærephylon* Columella vocat in Hortis suis lib. 10. v. 110

Est breve Chærephylum, & torpenti grata palato Intyba.

CHAERONĒA, Bœotiæ oppidum, Atheniensium clade celebre, nec minus Plutarchi gravissimi & utilissimi auctoris incunabulis nobilitatum.

CHALASTRA, æ, urbs Macedoniæ. Strabo. Inde

¶ Chalastricum nitrum, quod Plinio est optimum lib. 31. cap. 10. guter Salpeter.

CHALAZIAS, æ, gemma dura, & grandinis colorem habens, à χάλαζα *grando.* Plin. 37. cap. 11.

CHALCANTHUM, χάλκανθον, vulgò vitriolum, quod dilutum atramentum fit, Vitril / Kupfferwasser / atramentum sutorium viride, Plin. lib. 34. c. 11.

CHALCĒDON, χαλκηδὼν, urbs Bithyniæ ad Bosporum prope Byzantium. Hic olim magna Synodus celebrata, Symbolumque, quod vocamus *Chalcedonense*, ibi concinnatum est.

CHALCIS, ĭdos: Oppidum Eubœæ: quæ & ipsa quondam sic appellata, *ære ibi primùm reperto*, ut Plinius observat. Avulsa est à Bœotia modico interfluente euripo: quæ nobilis tamen ob
C miram ejus naturam, de quo suo loco. *Sævissime eam æstate candere*, Columella lib. 1. cap. 4 scribit. Fuit in eâ portus commodissimus. Vide Appian. in Syriacis, & Plutarch. in Flaminio. Inde est, quod Chalcidem Philippus Persei pater, Corinthum, & Demetriadem Græciæ compedes vocitabat: quod vinctam quodammodo teneret Græciam, quicunque urbium illarum dominus esset.

¶ Chalcidenses: qui incolunt. ut *Timagoras Chalcidensis*, Plin. lib. 35. cap. 9.

¶ Chalcĭdicus, a, um: quod inde est, aut eò pertinet. Virg. Eclog. 10. v. 50

Ibo & Chalcidico quæ sunt mihi condita versu
Carmina, pastoris Siculi modulabor avena.

Ubi *Chalcidico versu* designare videtur Euphorionis Chalcidensis carmen, quod inscripsit HESIODUM, ut Suidas auctor est. Idem Æneid. 6. v. 17

Chalcidicaque levis tandem super astitit arce.

Sed ibi per *Chalcidicam arcem*, *Cumæam*, sive *Cumarum arcem* intelligit. Quod *Cumas* Campaniæ in Italia civitatem Chalcidenses condiderint. Unde & in principio libri dixit:

Euboicis Cumarum allabitur oris.

Ubi Servium, si lubet, vide & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 396.

¶ Alia *Chalcis* urbs Ætoliæ prope ostium Eveni: ¶ Inprimis autem celebrata *Chalcis* Cœlesyriæ, cujus regio

D ¶ Chalcidēne dicta. Vid. Plin. lib. 5. cap. 23.

¶ Chalciœcus, Minervæ cognomen, quo Spartæ dedicata & culta fuit. Suidas: Χαλκίοικος ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Σπάρτῃ, ἢ ὅτι χαλκοῦν οἶκον εἶχεν, ἢ διὰ τοὺς Χαλκιδέας, τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ φυγάδας αὐτὴν κτίσαι: CHALCIOECUS *Minerva Spartana, vel, quod domum æream habebat, vel quod Chalcidenses, qui sunt in Eubœâ, exules, id templum condiderant.* Meminit Nepos in Pausania, c. 5, 2. itemque Livius lib. 35. c. 36, qui tamen hoc nomen de templo ipso usurpavit; quemadmodum & Græci fecerunt, reliqui qui ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς χαλκιοίκου vocant Thucyd. lib. 1. Polyænus lib. 2. c. 31. Pausan. Laconic. Polyb. lib. 4. &c.

CHALCUS, i, χαλκὸς, genus numismatis, ein alter Heller / aliquanto enim plus erat, quam ein Heller: octo enim Chalci efficiebant obolum, ein Nürnbergischer Fünfferling / oder fünff Meißnische Pfenning.

CHALDAEA, regio Orientis, Assyriam ab ortu; ab occasu Arabiam; a septentrione Mesopotamiam prospectans, quam Euphrates interluit. Ejus caput *Babylon* fuit.

¶ Chaldæi, de quibus sic Strabo lib. 7, *Constat nusquam diligen-*

tius severiusque mathematica studia exculta fuisse, quàm apud Chaldæos. Præcipue eam Astrologiæ partem tractârunt, & invenerunt adeo ac coluerunt primùm, quæ in prædictione versatur, hoc est, quæ ex stellarum positu, qui in nativitate fuit, de cujusque fortuna pronunciat: unde & ipsa ars Καλδαϊκὴ sive *Chaldaica*; & qui profiterentur *Chaldæi* appellati sunt, licet de gente illa haud essent. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 1, *Principio Assyrii, ut ab ultimis auctoritatem repetam, propter planitiem magnitudinemque regionum, quas incolebant, cum cælum ex omni parte patens, atque apertum intuerentur, trajectiones motusque stellarum observaverunt: quibus notatis quid cuique significaretur, memoriæ prodiderunt. Qua in natione* Chaldæi, *non ex artis, sed ex gentis vocabulo, nominati, diuturna observatione siderum, scientiam putantur effecisse, ut prædici posset, quid cuique eventurum, & quo quisque fato natus esset.* Cum dicit, *non ex artis, sed gentis vocabulo nominati*, non obscure significat *Chaldæorum* nomen dupliciter sumi, semel cum gentem notat, proprie puta; deinde cùm artem per figuram designat: ut in genere omnes *Chaldæi* dicerentur, qui Chaldæorum rationes secuti ex natali cujusque die futura audent prædicere. Sic *Chaldæorum natalitia prædicta*, eodem libro, itemque *Chaldæorum promissa* dixit. *Multos*, inquit, *promissis suis fefellerunt Chaldæi.* Item 2. de Divinat. cap. 47. *Quam multa huic ipsi Cæsari à Chaldæis dicta memini.* Aliquoties *Chaldæorum* vocabulum ita Tacitus quoque posuit: Et cum Juvenalis Sat. 10. v. 91 scribit:

Principis Augusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo:

Genethliacos istos intelligit. Loquitur enim de Tiberio, qui Thrasyllum Mathematicum comitem habuit, eique multum attendit. Lege Sueton. Augusto c. 98; præcipue Tiberio cap. 14. & 62. Cæterum de Chaldæorum studiis & ratione philosophandi lege & Diodor. Siculum lib. 2. Gell. lib. 14. cap. 1.

¶ Chaldaicus, ut *Scylax Halicarnasseus familiaris Panætii, excellens in Astrologia, idemque in regenda sua civitate princeps, totum hoc Chaldaicum prædicendi genus repudiavit*, Cicero de divinat. lib. 2. cap. 42. Idem 2. de Divinatione cap. 47 *Lucius quidam Tarutius Firmianus, familiaris noster, imprimis Chaldaicis rationibus eductus.* Ubi per *Chaldaicas rationes*, γενεθλιακὴν designat: quam & χαλδαϊκὴν Periegenes appellavit. Ita enim apud Scholiasten Apollonii, qui libros ejus περὶ τῆς χαλδαϊκῆς τῶν μαθηματικῶν laudat, legendum esse, Janus Rutgers. lib. 5. Var. Lect. cap. 6 præclare ac erudite observavit.

CHALYBES, χάλυβες, populi in Ponto juxta Paphlagoniam, ferro præstanti celebres, quod

¶ *Chalybs* ab iis dictum est; Staal. Polluci στόμωμα, acies: Plinius *aciem & nucleum ferri* vocat. Silius lib. 1. v. 171 *Non ignes candensque chalybs*, sed ibi in tortorum instrumentis. Ovid. 4. Fast. v. 405

Aes erat in pretio, chalybis jam massa placebat,

ubi Heinsius *chalybeia massa latebat*, restituit, ut ¶ *Chalybeius* adjectivum fit. Justino vero *Chalybs* Hispaniæ fluvius est, in quo *Chalybes*, accolæ ferrum optime temperent. Vide ipsum lib. 44 cap. 3. extr. Ipsum *Chalybis* nomen factum videtur ab Hebræa voce *Jabol*, metallum. ¶ 2. Chalybs, ut materia, pro armis & instrumentis chalybeis. Seneca Thyeste v. 364

Non strictus domuit chalybs: id est ensis.

Valer. Flaccus lib. 6. v. 341

It medium per pectus & horrida nexu
Letifer æra chalybs.

hoc est, missile telum per æneum thoracem in pectus transjicitur. Quale Silio lib. 2. v. 107 *chalybs volucer.* Sic Lucanus lib. 6. v. 547 clavos, quibus in cruce pendentes affixi sunt, vocat *insertum manibus chalybem.* Eodem libro v. 398 de equo:

chalybem frenosque momordit.

¶ Chalybeus, adjectivum, modo ex Heinsii commentariis monstratum fuit.

CHAMA, Chamæ, χῆμαι, conchyliorum sunt genus, eine Art grosser Muscheln / Gesn.

CHAMAEACTE, es, χαμαιάκτη, ebulus herba, Attig oder Niederholder / Matthiol. Sambucus pumila.

CHAMAECERASUS, frutex arbusculis cerasorum non impar, baccas habens cerasis similes, Helvetii *cerasa* vocant *montana*, Bergkirschen. Vid. Plinius lib. 15. cap. 25. Ruellius lib. 1. cap. 41.

CHAMAECISSUS, χαμαίκισσος, herba quam *hederam terrestrem* vocant, folia habet hederæ sed tenuiora, flores similes violæ albæ. Erdpfau / Erdgrämlein / non *hedera* illa *terrestris*, quam Gundermann & Gundelreb / vulgo vocant. Matthiol.

CHAMAECYPARISSUS, quasi *pumila cyparissus*, Cypressenkraut / ab humili enim statura hæc omnia dicuntur à χαμάδις seu χάμαζε vel χαμαὶ id significat humi.

CHAMAEDAPHNE, χαμαιδάφνη, *laureolam matrem* vocant, differt a *daphnode*, quæ *laureola* est, singulari rectoque caule, Kellershals.

CHAMAEDRYS, χαμαίδρυς, *quercula trissago* Latinis, Gamanderle / Germanis & Bathengel. Vocant & vergiß mein nicht.

CHAMELAEA, χαμελαία, planta sic appellata a similitudine foliorum oleæ, Zyland Germani dicunt.

A CHAMAELEO, vel *Chamæleon*, ōnis, χαμαιλέων, duplex est, albus & niger. Chamæleonem nigrum vulgo *Carlinam* vocant; Eberwurtz.

¶ 2. Chamæleon, ontis tametsi parum interest, utrum *Chamæleona* an *Chamæleonta* vel plantam dicas, vel animal hoc, quod muri, quem *rattum* dicunt, cauda & pedibus respondet, reliquo verò corpore lacerto, ein Ratteneidex. Animal est pavidum, ideoque colorem mutans, Plin. lib. 22. cap. 18. Hinc *chamæleonte mutabilior* homo dicitur versipellis, einer der da keine Farbe hält / ein tückischer unbeständiger Mensch. Alciatus Chamæleontis naturam festivè detorsit in adulatores: carmen in emblematis ejus legitur n. 53. Plutarchus libello de adulatoris & amici discrimine: ὁ δὲ κόλαξ ἀτεχνῶς τὸ τοῦ χαμαιλέοντος πέπονθεν. ἐκεῖνος γὰρ ἁπάσῃ χροιᾷ πλὴν τοῦ λευκοῦ συναφομοιοῦται. καὶ ὁ κόλαξ ἐν τοῖς ἀξίοις σπουδῆς ὅμοιον ἑαυτὸν ἐξ ἀδυνάτων παρέχειν, οὐδὲν ἀπολείπει τῶν αἰσχρῶν ἀμίμητον. *Contra adulatori evenit, quod Chamæleonti. Hic enim omni colori se potest similem præstare, demto albo, & adulator in iis, quæ operæ pretium habent, similem se præbere non valens, nihil non turpe imitando exprimit.* &c. Cæterum Chamæleonem animal eleganter describit Cassiodorus lib. 5. epist. 35. Eosdem, rerum objectarum colores induere, item aere vivere, quod de illis proditur, falsum observavit Peirescius. Vide Gassendum ejus vita p. 479. & seq. Conf. Plin. lib. 8. cap. 33. Brodæum lib. 6. Miscell. cap. 21. & Voetium part. 1. disp. Theolog. pag. 736.

CHAMAELEUCE, χαμαιλεύκη, vocant hanc herbam nonnulli *tussilaginem*, alii *ungulam caballinam* & *bechion*, & rectè Roßhub / Hufflattich / Brandlatti / vide *tussilago*, Matthiol.

CHAMAEMELON, χαμαίμηλον, vulgo *camomilla*, Kamillenblumen / vide supra *Anthemis.*

CHAMAEMYRSINE, χαμαιμυρσίνη, frutex ab aliis dictus *ruscus*, ab aliis, *myrtus silvestris.* Plin. lib. 32. cap. 9. Dioscorid. ὀξυμυρσίνην vocat, hoc est, *myrtum acutam.* Vide *ruscus.*

CHAMAEPITYS, χαμαιπίτυς, herba quam & *Ajugam* & *abigam* latine vocant, je länger / je lieber / Matth.

CHAMAEROPS, herba Plin. 26. c. 7. & 13.

CHAMAETERA, χαμαιτερὰς, depressa & humilis imago, apud Plin. legitur lib. 36. cap. 5. *Fecit Vestam sedentem duasque Chamæteras circa eam.*

CHAMAEZELON, herba Pentaphyllon aliàs. Plinio lib. 25. c. 9. χαμαίζηλον, humi depressum sonat. Fünff Finger-Kraut.

CHAMEUNIA, χαμευνία, humicubatio. Hieronym. Epist. 2. ad Nepotianum: *Omnes pæne virtutes mutantur in senibus, & crescente sola sapientiâ, decrescunt cetera, jejunia, vigiliæ, eleemosynæ, chameuniæ, &c.* Usus idem est in cap. 41 Ezechielis.

C Glossæ Phavorini: χαμεύνη, ταπεινὴ κλίνη.

CHAMULCUS, genus carpenti humilioris. Ammianus lib. 17 cap. 8, *colossus chamulcis impositus.* Gloss. Vet. *Sclodia*, χαμουλκὶς, seu potius χαμουλκὶς, ut Valesius ad Ammianum emendat. Est enim a χάμαι humi.

CHAMUS, χάμος, frenum, Maulkorb. Legitur lib. 4. Regum cap. 19. *Ponam circulum in naribus tuis, & chamum in labiis tuis.*

CHAONES, plurale, χάονες, primi Epiri populi, à quibus

¶ Chaonia dicta est: tametsi scripserit Servius in 3 Æneid. à *Chaone* fratre Heleni eam regionem appellatam.

¶ Chaonius, adject. ut, *Chaoniæ columbæ*, apud Virgil. Eclog. 9. *Glans Chaonia*, apud eundem 1. Georg. v. 8.

CHAOS, χάος, indecl. ὕλη, sive materia rerum omnium informis ac rudis, ex quâ postea Deus produxit creavitque mundum, paganis scriptoribus dictum, qui & ab æterno exstitisse volunt. Ovidius principio Metamorph.

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cælum,
Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos: rudis, indigestaque moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners congestaque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum &c.

D Quo in loco Nasonem Heraclidem Ponticum presso secutum pede Barthius lib. 40. Adversar. cap. 3 observat. ὕλην vocavit Plato: Latini *silvam*: Ex quo ex tempore etiam ac fine compositionis curâ scripta rudius *Silvæ* vocantur, de quo suo loco. Chalcidius in Timæum Platonis: *Post Chaos*, inquit, *quam Græci* ὕλην, *nos* [Latini] SILVAM, *vocamus, substitisse terram, docet in medietate ambitus*, &c. Vid. Gallæus ad Lactant. pag. 21, 22. & Merula in Cosmogr. lib. 1. cap. 3. p. 10. Sed & Christiani Scriptores, Poëtæ maxime, hoc usi sunt de tenebrarum abysso, terraque inani & vacua, quàm nominat Moses Genes. principio. Hilarius Genesi v. 17

Omnia cum tegeret nigrum Chaos, altaque moles
Desuper urgeret informis corpora mundi.

Paullinus ad Jovium, sive is potius Claudianus Mamertus ad Colleam est:

Scribe creaturum verbo primordia rerum,
Et chaos ante diem, primique crepuscula lucis.

Hinc Proverbium *Chao antiquius*: de rebus antiquissimis apud Sui-

Suidam. Nam primum omnium, *Chaos* fuit. Prudentius Hymno de Epiphania v. 37

Illustre quiddam cernimus,
Quod nesciat finem pati,
Sublime, celsum, interminum,
Antiquius cælo & chao.

¶ 2. Sed & tenebras ea voce designant. Prudent. Hymno ad incensum lucernæ v. 3

Merso sole chaos ingruit horridum:
Lucem redde tuis, Christe, fidelibus.

Item περὶ στεφαν. hymno Eulaliæ v. 51

Hic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebrosa potens,
Nocte viam face perspicua
Præstitit intereunte chao.

¶ Pro ipsis inferis eam ob caussam Venantius posuit Elegia de Resurrectione Christi v. 61

Tristia cesserunt infernæ vincula legis,
Expavitque chaos luminis ore premi;

quomodo eâ voce Seneca etiam & Statius usi, quos ibi notavit Buchnerus. Die Hölle. ¶ 4. Vetus interpres Bibliorum Lucæ cap. 16. v. 26. spatium quod inter cælos inferosque est, (χάσμα Evangelista dixit) *Chaos* appellat: quem malè in eo reprehendi summus vir Hugo Grotius ad eum locum ostendit. Itaque hanc vocem etiam Faustus Rhegiensis usurpavit.

CHARACIAS, æ, genus tithymali Plinio lib. 26. cap. 8. Vide *tithymalus.*

CHARACTER, χαρακτήρ, nota sive signum quod animanti aut alii rei, ut dignosci ex eo possit, inuritur, imprimiturve aut insculpitur. Ein Merck oder Mahlzeichen. Columella lib. 11. cap. 2 *His etiam diebus maturi agni, & reliqui fœtus pecudum, nec minus majora quadrupedia charactere signari debent.* Palladius lib. 2. de re rustica cap. 16 *Hoc mense (sicut Columella dicit) maturi agni & animalia omnia minora & majora charactere signentur.* Anacreon χαράγματα vocat: *Equi solent inustas coxis habere notas*, χαράγματα ἔχουσι. Vossius lib. 6. Instit. Orat. p. 426. Hinc vulgo dicitur, *sermo animi character est*, quod natum esse ex senario Græcis celebrato videtur

Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται,
Hominis figura ex oratione deprehenditur. ¶ 2. Notæ quoque & signa figurata mirifice atque expressa, quibus occultam atque singularem vim in medicina & aliis rebus tribuebant superstitione veteres, quorumque multus in Ægypto, & apud Valentinianos usus fuit, *Characteres* vocantur: cujusmodi plures apud Pignorium in Tabulæ Isiacæ explicatione visere licebit. Alios exhibebit & Theophrastus Paracelsus. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 20 *Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quas characteres vocant.* Lege eundem de iis & cap. 29. ejus libri. ¶ 3. Apud Rhetores, & genera dicendi, de quibus Ausonius Eidyll. 11. sive Gripho v. 66

Trium, inquit, *dicendi genus est, sublime, modestum,*
Et tenui filo,

CHARACTERES appellantur: quæ Græcis ἰδέαι: Ciceroni *formæ & genera*; Cornificio *figuræ* dicuntur: de quibus Rhetores ipsi videndi: itemque Scaliger pater lib. 4. de re Poëtica cap. 1. Varro lib. 3 de re rusticâ cap. 2. *Nonne item L. Albutius homo [ut scitis] apprime doctus, cujus Lucilliano charactere sunt libelli, dicebat* &c. *Lucilliano charactere*, id est, genere scribendi; Satyrico puta. Gellius lib. 7. cap. 14 *Genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτῆρας vocant.* Cicero ad Q. Fratrem lib. 2. extremo: *Dic mihi verum, num aut res eum, aut χαρακτὴρ non delectat.* ¶ 4. Dicuntur & *Characteres* descriptiones (ita vertit Cicero Topicis cap. 22) tum aliarum rerum, tum virtutum & vitiorum maxime: cum non a genere, forma & ceteris, ut Philosophi solent, sed ex actibus propriis atque negotiis ita declarantur, ut quasi imago & exemplar exactum in iis exstet. Tales Theophrastus Eresius dedit, & elegantissimum ac utilissimum eum libellum ἠθικοὺς χαρακτῆρας inscripsit, de quo plura Casaubonus ibi in Prolegomenis, quem vide. *Notationem* auctor Rhetoricorum ad Herennium dixit libro quarto: ubi & luculentum exemplum subjungit, quo ostentatorem pecuniosum χαρακτηρίζει. Characterem hominis garruli elegantter dedit Horatius lib. 1. Sat. 9. Aliis

¶ Characterismus dicitur: Rutilius Lupus antiquus Rhetor, & Quintiliano vetustior lib. 2. de Figurâ sententiarum: CHARACTERISMUS. [Lugdun. ed. *Chresterismus* prave] *Quemadmodum pictor coloribus figuras describit: sic Orator hoc schemate, aut vitia, aut virtutes eorum, de quibus loquitur, deformat.* vide ejusdem ex Lycone exemplum. Cujusmodi Characterismi in Terentio multi sunt. Dicitur & Ethologia, quod nomen pro *Ætiologia* recte apud Senecam substituit Lipsius Epist. 105.

¶ Charaxare, χαράσσειν, characteribus signare, ritzen / kratzen. Prudentius Romano v. 557

A *Charaxat ambas ungulis scribentibus*
Genas.

CHARADRIUS, χαραδριός, avis nomen est, vide *rupex.* Charadrus, torrens præceps, & rapidus prope Nerin, vicum Argolicum.

CHARAX, acis, χάραξ, vallum significat Latinis, & vitis pedamentum, ein Weinpfal oder Stütze. Hinc Χαράκωμα, vallis fultum dicitur.

¶ *Vinea characata*, ein bestecter Weinberg / apud Columell. lib. 5. cap. 4.

¶ Charax & urbis nomen est in extrema Susiane, ad ripam Tigris orientalem, conditæ ab Alexandro Magno: unde prius *Alexandriæ* nomen; postea ab Arabiæ quodam rege instaurata *Charax* dicebatur, a vallo, quo contra aquas fluminis munita fuit. Patria est Dionysii Periegetæ, celebris geographi & poëtæ. Vide Plin. lib. 6. cap. 27, & Voss. de Histor. Græc. in hoc *Dionysio.* Hinc

¶ Characēnus, adject. ut, *Characenorum rex*, Plin. d. l. cap. 28.

¶ Characēne, regio supra Characa oppidum. Ptolem. lib. 8. cap. 3.

CHĂRAXES, χαράξης, Mitylenæus fuit, frater Sapphûs, de quo Herodotus. Ovidius in Epist. Sapphûs:

Gaudet, & è nostro surgit mœrore Charaxes
B *Frater, & ante oculos itque reditque meos.*

CHARES, ētis, χάρης, dux quidam fuit Atheniensium, honoratus, & potens, facilè & benignè promittens, sed nihil eorum, quæ promisisset, præstans. Unde natum proverbium, *Charetis pollicitationes*, αἱ χάρητος ὑποσχέσεις, vide Chiliad. Meminit præter Diodorum Siculum Nepos Chabriæ extremo, itemque in Timotheo, ubi vanum & temerarium arguit & calumniatorem.

CHĂRIENTISMUS, χαριεντισμός: schema, quo duriora deprecandi caussa mollioribus verbis corriguntur: ut, cum ad senis minas de pistrino Davus Terentianus respondet. *Bona verba quæso.* Vide Chiliad. Eras. in Adagio: *Dulcis cubitus*, & Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 238.

CHARISIUS, Atticus fuit orator, cujus in Bruto Cicero meminit. ¶ 2. Flavius Sosipater Charisius, Grammaticus fuit U. R. cujus & hodieque Institutiones legimus, quæ in Grammaticorum Veterum corpore Putschii primum locum obtinent.

CHARISTIA, sive *Caristia*, ōrum, festa erant apud veteres cognatorum & propinquorum, in quibus sacra faciebant amicis defunctis, Memorien / Begängnisse der verstorbenen Freunde. Ovidius 2. Fast. v. 617

Proxima cognati dixere Caristia cari,
Et venit ad socios turba propinqua deos.

C ¶ 2. Charistia dicebantur amicorum convivia, quibus querelæ & discordiæ tollebantur. Val. Maximus lib. 2. cap. 1. n. 8 *Convivium solenne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt, cui præter cognatos & affines nemo interponebatur, ut si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensæ, & hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis tollerentur.* Sed rectius *Caristia* a *Carus* scribuntur.

CHARITES, χάριτες, Latinis, *Gratiæ*, beneficiorum deæ. Ausonius Eidyll. 11 sive Gripho v. 19

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

Sunt enim tres, *Aglaja* vel *Pasithea*, *Thalia*, & *Euphrosyne*, qui numerus ob exhibenda, accipienda, & referenda beneficia inventus esse putatur. Plinius lib. 36 cap. 5. *Non postferuntur & Charites in propylæo Atheniensium, quas Socrates fecit.* Pingebantur ita, ut una earum aversam faciem haberet, quasi à nobis profecta; duæ verò nos adspicerent, ut duplex nobis beneficium rependi debere ostenderent: acceptum enim beneficium cum fœnore reddendum esse censebant. Pingebantur & nudæ ac connexæ, ut admonerent, fuco debere carere beneficia, amicitiasque beneficiis initas insolubiles & perpetuas esse. Vide Senecam lib. 1. de Beneficiis cap. 4. Euripides Herc. Fur. v. 673

D οὐ παύσομαι τὰς χάριτας ταῖς μούσαις
συγκαταμιγνὺς ἡδίσταν συζυγίαν,
μὴ ζῴην μετ' ἀμουσίας.

Id est:

Non desinam Gratias Musis
Commiscere suavissimâ conjunctione,
Ne vivam alienus à Musis.

Extat περὶ χαρίτων carmen ex Theocrito Jacobi Mycilli, in quo hi sunt versus:

At nunc immenso nemo sic vivit in orbe,
Ut Charites grato venientes limine nostras
Accipiat foveatque libens, aut munera donet,
Sed simul ac jussas aliquo mittuntur ad ædes,
Mox redeunt tristes nudo pede, multa querentes
Deque via vana de frustratoque labore, &c.

Varro scripsit *numerum convivarum non debere minorem esse, quam sit Gratiarum numerus, neque numerosiorem quam Musarum*, unter drey / und über neune / sollen keine Gäste seyn. De quo Gell. lib. 13. cap. 11. Macrob. lib. 1. Sat. cap. 7. Vide & infra in *Gratia.*

¶ Chá-

¶ Charitonius, χαριτώνιος, adject. Holdselig / usus est Lucretius in commendatione puellæ, lib. 4. v. 1155.

Parvula, pumilio, Charitonia tota, merum sal.

Charitonia, hoc est, nihil non festivitatis & gratiæ habens venale: ὤνιον enim venale significat. Sed profectò hoc ineptum & putidum est, & à Grammaticis confictum, quibus corrupta Lectio imposuit. Ita enim scripsit Lucretius, & Gifanius edidit:

Parvula, pumilio, Charitum mia, tota merum sal.

Charitum mia, χαρίτων μία, *una Charitum*, ob venustatem puta ac leporem. Quod cum non intelligerent correctores, bellum illud *Charitonia* iidem commenti sunt.

CHARON, ontis, χάρων, nauta inferorum, per Stygra & Acherontem animas transvehens, sic per antiphrasin dictus quasi *Acharon*, hoc est, tristis, austerus, quemadmodum Propertius lib. 3. eleg. 18. v. 24 expressit:

Scandenda est torvi publica cymba senis.

Et Virgil. 6. Æneid. v. 298

Portitor has horrendus aquas & flumina servat,
Terribili squalore Charon, &c.

Alterum pedem in cymba Charontis habere, mit einem Fusse auff dem Grabe gehen / auff der Gruben gehen. Pomponius in Pandect. de Fidei commissar. libertat. Lege apud Julianum 20, *Ego discendi cupiditate, quam solam vivendi rationem optimam in octavum & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum hujus sententiæ, quam dixisse fertur Julianus, & si alterum pedem in sepulcro haberem, adhuc discere quædam vellem.* Vide Chiliad. ¶ 2. Charon quoque civis Thebanus fuit, cujus mentio apud Nepot. in Pelop. c. 2, 5. ¶ 3. Per convicium & *Charontes* appellati homines terribili squalore & pravo ac corrupto animo. Apulejus Apologia de Æmiliano: *Igitur agnomenta ei duo indita:* CHARON, *ut jam dixi, ob oris & animi diritatem: & alterum, quod lubentius audit, ob Deorum contemtum,* MEZENTII.

CHARONDAS, χαρώνδας, Catanensium legislator fuit. Cic. 2. de LL. cujus aliquot leges recenset Diodorus lib. 12 bibliothecæ suæ. De hujus nummo vide doctissimam epistolam Raphaelis Tricheti du Fresne, quam Petrus Seguinus Numismatis suis Selectis subjunxit.

CHARTA, æ, χάρτης, χάρτον: Papier: nimirum quod ex papyro frutice primitus facta. Nam hodierna ex linteolis conficiendi ratio recentior est, Eustathii tamen scholiastæ Homeri ætate jam tum nota, ut ex quodam ejus loco viri doctissimi declarant. Ægyptiis debetur utilissimæ rei inventio: est enim *Papyrus* peculiaris Nilo Ægyptio flumini planta. Ac apud Memphim quidem clarissimam omnium Ægypti urbem confectam primum Lucanus significat, cum lib. 3. scribit v. 222

Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat.

Biblus papyrus est: ejus igitur philyras sive plagulas hic *biblos* vocat Lucanus. Habebat enim papyrus, ut cœpe, tunicas plures. Has confecturi chartam dispescebant acu, & dividebant, easque deinceps explicabant super tabulam madentem turbidâ aquâ Nili, quæ conglutinabat instratas plagulas, quod hic *contexere biblos* Poeta dixit. Verbo *texendi* in eadem re Cassiodorus quoque utitur lib. 11. Epist. 38, *Pulcrum plane opus Memphis ingeniosa concepit, ut universa scrinia verteret, quod unius labor elegans texuisset.* Chartam Alexandri Magni victoria repertam, condita in Ægypto Alexandria; antea non fuisse chartarum usum: sed in palmarum foliis primo scriptitatum: deinde quarundam arborum libris: postea publica monimenta plumbeis voluminibus, mox & privata linteis confici cœpta aut coriis, Varro apud Plinium auctor est lib. 13. cap. 11. Sed quem idem mox Plinius cap. 13. ejus libri arguit luculentis exemplis atque auctoritatibus contra eum productis. Sunt qui à χαράσσω *sculpo;* aut Heb. Charath, *sculpsit*, nomen derivent: quod inscribantur in ea, & velut insculpantur literæ. Scaliger antiquissimum nomen βίβλον seu βύβλον fuisse censet: recentius τῦ χάρτε: atque tum natum, cum in epistolarum frontibus apponi χαίρειν est cœptum. Videtur *chartæ* nomen non pagellarum magis proprium, quàm fruticis ipsius fuisse. Atque idcircò pagellas ex eo factas perinde appellari *chartas;* quemadmodum *papyrum* & *fruticem* & *chartam* solemus vocare. Sane cum Varro apud Plinium dicto 11 cap. lib. 13 *in Sebennytico saltem omnem chartam nasci*, scribit, de *frutice*, puto, non *charta*, quæ signate sic appellatur, intelligit. Ut *Charta, papyrus, biblos*, idem significent. Quæ ratio conficiendæ chartæ antiquitùs fuerit, eodem lib. 13. Nat. Hist. cap. 12 Plinius docet: ubi & chartarum genera recenset. Nimirum *Hiemticam*, religiosis voluminibus dicatam: *Augusteam* in honorem Augusti: *Livianam* in honorem Conjugis ejus sic appellatam. *Amphitheatricam*, à confecturæ loco: quæ Romæ in Fanni officina recurata *Fannia* nominata est. Tum *Saiticam* & *Tæniotcam*, a locis Ægypti, ubi curatæ. *Emporeticam* item, quæ scribendo inutilis, involucrum mercibus præbebat. Sed omnibus his prælata *Claudia*, quam Claudius Cæsar instituit. *Macrocollam* à modulo ita nominàrunt. Virtutes chartarum sunt: *Tenuitas, densitas, candor, lævor:* Sed duo reliqua, præter *candorem* & *densitatem*, si justa & cum modo fuerint. Nimia quippe *tenuitas*, nec sufficit tolerandis calamis & literas præterea transmittit. Jam in lævore caducæ fiunt litteræ: Minus quippe sorbet ex politura charta, quamquam magis splendeat. Huic contrarium vitium *Scabritia* est: aliud *lentigo* est, quæ maculas exhibet: Aliud *humor*, ex quo *bibula* Plinio lib. 8 Epist. 15 appellata, Leschpapier. Quæ omnia apud Plinium fusius explicavit Melchior Gvillandinus peculiari Commentario in tria illa capita Plinii de papyro, 11 nimirum 12 & 13 lib. 13, qui videri poterit: sed ut Josephi Scaligeri in illum Animadversiones adhibeantur tamen, & quæ illustris vir Claudius Salmasius post illos ad quendam Vopisci locum in quadriga Tyrannorum de charta atque papyro eruditissime annotavit. Adde & Vossium lib. 1. de arte Grammat. cap. 37. Quid *Ina* in chartis sit, vide suo loco. *Plagulæ chartarum* Plinio sunt lib. 13 cap. 12, quæ folia appellamus. Ein Bogen Papier. *Scapus chartæ*, ein Buch Papier / Idem c. l. Vide etiam suo loco. *Conficere chartam, texere & contexere chartam*, Papier machen. *In chartâ aversâ scribere* Martial. lib. 8. epigr. 62. Auff die andere Seite des Papiers schreiben. Sed cùm in laudem chartæ Plinius ejus usu *humanitatem vitæ constare atque memoriam*, scribit, per *humanitatem*, παιδείαν sive eruditionem; inprimis vero historiam intelligit, præcipuam & utilissimam eruditionis partem. Ex ea enim nos maxime noscimus homines, dum humanos actus ibi legimus. Quantum autem usum cum in omne literarum genus, tum in historiam præstent chartæ, satis ab se manifestum. Harum enim beneficio & conservantur in humanæ vitæ commodum & propagantur & excoluntur. ¶ 2. *Charta* pro libro, qui ex chartis pluribus, sæpe invenitur. Catullus Epigr. 1. ad Cornel. Nepotem:

Jam tum, cum unus es ausus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doctis Jupiter & laboriosis.

Tribus chartis, id est, tribus libris. Q. Serenus Sammonicus de medicina Carm. 40

Tertia namque tibi simul & centesima Libri
Charta.

id est, tertius & centesimus liber. Apud Persium Sat. 5. v. 62

At te nocturnis juvat impallescere chartis,
Cultor enim es juvenum.

id est, legendis & evolvendis libris operam dare. Martial. lib. 10. Epigr. 2

At chartis nec fata nocent, ac secula prosunt;
Solaque non poterunt hæc monumenta mori.

Quod quidem verum est de chartis & libris, qui Genium habent, quemadmodum alibi scripsit Martial. lib. 6 Epigr. 60

Victurus Genium debet habere liber.

Ejusmodi Chartæ auctore Venusino Oda 30. lib. 3 *monumentum* sunt *ære perennius.*

Quod non imber edax, aut Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.

Cum ineptas & Genio suo destitutas fata maneant malè ominata, *cacatas* ob id a Catullo dictas carmine 36, & daturas Apophoretis involucra, & cucullos, quibus casei fœtentes, aut, si bene eis bibliopola prospicit, involvantur.

— — — — thus & odores
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Horat. lib. 2. Epist. 1. vers. ult. Sidonius lib. 1. Epist. 11 *Temporibus Augusti Majoriani venit in medium charta comitatum, sed carens indice* [id est, sine indicio auctoris] *plena versuum Satyricorum mordacium. Charta*, libellus, puta, famosus. Nam & *famosas chartas* pro famosis libellis in Codice Theodosii legi, observavit ibi Savoronius. ¶ 3. *Chartam plumbeam* pro lamina Suetonius dixit Nerone cap. 20. *Sed & chartam plumbeam supinus pectore sustinere cœpit.* Nempe *Chartam* ob similitudinem: lamina enim expansæ chartæ plurimum similis. Vide omninò ad illum locum Casaubonum. ¶ *Charta nova*, Papier darauff man etwas / so entworffen zuvor ist / auffs neue abschreibet. Cui opponitur *Charta deletitia* seu *lituraria. Socrates interroganti cur nihil ederet scriptorum, respondit, Quia video chartam multò pretiosiorem, quàm scribenda esset*, Græce sic retulit Stobæus: Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, διὰ τί ὐ συγγράφει· ὅτι εἶπεν ὁρῶ τὰ χαρτία πολὺ τῶν γραφησομένων τιμιώτερα. V. Socrates.

¶ Chartula, χαρτίον, diminut. Brieflein / Zettelein. Prudentius Passione Calagurritanor. v. 75

Chartulas blasphemas olim nam satelles abstulit.

Paullinus Nolanus extrema epistola 39 *procul abjicite hanc chartulam.* Et epist. 47 ineunte: *chartulæ damnum praeoptantes capessere*, quod fit, si literæ non perferantur, vel interceptæ, vel tabellario aliorsum declinante.

¶ Chartularius, qui chartas tractat: crebra eorum mentio in Jure est. Vet. Gl. Χαρτογράφος *Chartularius.* Et Χαρτοφύλαξ *Chartularius.*

¶ Chartaceus, a, um: quod ex chartâ est: ut *Codices chartacei* apud Ulpianum. Lege 52. de Legatis & fideicommiss. 3, ubi *codices membraneos* a *chartaceis* distinguit.

¶ Charteus, adjectivum aliud: Ausonius Epist. 10.

Dacty-

Dactylicos elegos, choriambum carmen, epodos, A
Socci & cothurni Musicam
Carpentis impone tuis. Nam tota supellex
Vatum piorum chartea est.

¶ Chartarius, a, um: ut *officina chartaria* apud Plinium lib. 18 cap. 10. Eine Papier-Mühle. *Calamus chartarius*, Apul. Florid. 2. eine Schreib-Feder. ¶ Substantivè correctorem chartarum, aut venditorem significat. Papiermacher / oder Verkauffer. Vet. Gloss. Χαρτοπώλης *Chartuarius*: Lego *Chartarius*: vel *Chartularius*. Vide & Diomed. lib. 1.

¶ Chartarium, substantive, chartophylacium, archivum. Hieronymus lib. 3. adv. Rufin. cap. 6 *Cur eam* [epistolam] *in Romanæ ecclesiæ chartario non requiris?*

¶ Chartophylacium, Χαρτοφυλάκιον, scrinium, in quo libri & scripturæ reponuntur ac asservantur. Alias *Archivum*: Latinis *Tabularium*, Archiv / Bücher-Schrang.

Charus & Charitas quære supra sub *Carus*.

CHARYBDIS, χάρυβδις, De *Charybdi* & *Scylla* quid finxerint Poëtæ, obvium ubique est. Cæterùm *Charybdis* vasta profunditas in mari Siculo est, ubi vorticosum fretum, *forte illata naufragia*, ut Sallustius apud Servium scribit, *sorbens occultis gurgitibus millia sexaginta Tauromenitana ad littora trahit.* Idem & Strabo tradit lib. 6. Quod tamen nonnisi austro flante fieri B alii tradiderunt: quietam & placidam perhibentes, ab eo si vacat. Vide Senecam Consolat. ad Marciam cap. 17, & Ep. 79. Similem Charybdim sive voraginem in mari Illyrico notat describitque Lucanus lib. 4. v. 54 & sequentibus: aliam in Scythico observat Scaliger Exercit. 102. Sect. 1. Vide & Justinum in initio libri 4. Quamvis autem utrumque nomen inter propria pertineat, tamen quia locutiones interdum proverbiales Latinis peperit, indicare volui. Cicero in Philipp. 2. cap. 27 *Quæ Charybdis tam vorax tot res tàm citò absorbere potuisset?* Idem lib. 3. de Orat. cap. 41 *Videndum est, ne longe simile sit ductum, Syrtim patrimonii, scopulum lubentius dixerim, Charybdim bonorum, voraginem potiùs.* ¶ 3. Eodem modo & scortum vorax, & aviditatis nunquam satiatæ, Charybdim vocat Horatius lib. 1. Oda 27

--- --- *Ah miser*
Quanta laboras in Charybdi
Digne puer meliore flammâ!

Prudentius hymno ante somn. v. 107 *sanguinis Charybdem* dixit bestiam Apocalypticam sanctorum sanguine insatiabilem. *Evitatâ Charybdi in Scyllam incidi*, hoc est, dum vitare studeo malum unum, graviùs in aliud diversum incidi. In quam sententiam hic versiculus Latinus celebratur:

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim. C

Et *Inter Scyllam & Charybdim navigare*, proverbialiter dicitur, pro esse in periculo, vide Chil.

CHASMA, χάσμα, hiatus & vorago terræ; quales in terræ motibus existunt, eine Klufft. Seneca lib. 6. Nat. Quæst. cap. 9 de terræ motu disputans, *Alii*, inquit, *in igne caussam quidem esse, sed non ob id judicant; sed quia pluribus obrutus locis ardeat & proxima quæque consumat: quæ si quando exesa ceciderint, tùm sequi motum earum partium, quæ subjectis adminiculis destitutæ labant, donec corruere, nullo occurrente, quod onus exciperet. Tunc chasmata, tunc hiatus vasti aperiuntur* &c. Ita *Chasmate fundum perire*, Ulpianus dixit Lege 47. § fin. D. de Legatis 1. Idem lege 4. § 1. D. de Censibus: *Si agri portio chasmate perierit.* Vet. Gloss. Χάσμα, *Hiatus, vorago, terræ fragor.* ¶ 2. Est & *Chasma* meteoron, quando ignis velut ex disrupto cælo decidere videtur. Plin. lib. 2. cap. 26 *Fit & cæli ipsius hiatus, quod vocant chasma*, wenn es scheint / als thäte sich der Himmel auff. Seneca lib. 1. Natural. Quæst. cap. 14 *Sunt* Chasmata, *cùm aliquando cæli spatium discedit & flammam dehiscens velut in abdito ostentat.* Servius ad illud Virg. 9. Æn. princ.

--- *video medium discedere cælum,*
Palantesque polo stellas:

CHASMA, inquit, *dicit factum*, id est, *subitam aëris disruptionem & quendam recessum* &c. De chasmatum coloribus, D puniceo, & purpureo Aristot. Meteorolog. c. 2. & de Mundo cap. 3.

¶ Chasmatias, æ, species terræ motus apud Ammianum Marcell. lib. 17. cap. 16. [Vales. c. 7. extr.] *Chasmatiæ*, inquit, *grandiori motu patefactis subito voratrinis, terrarum partes absorbent.*

Chauci, vide supra *Cauci*.

CHAVS, i, lupus cervarius, ita dictus, vel quia cervos infestet, vel quod maculis cervorum hinnulos imitetur; ein Luchs / oder Thierwolff / vide *Lupus* & *Lynx*. Porro vocabulo *Chai* Plinius usus est lib. 8. cap. 19. *Pompeji magni primum ludi ostenderunt chaum*, &c. Repetit idem lib. eod. cap. 22.

¶ Chaonis, idis, χάονις, fœm. est, Hermolaus in Plin. locum indicatum, *Ex hoc luporum genere conceptas canes fortasse quis intelligat, quæ Chaonides quasi à Chao nominantur.*

CHELAE, χηλαὶ, brachia sive forcipes Cancrorum & Scorpionum. Krebs- oder Scorpion-Scheeren. Unde Virgilius lib. 1. v. 33 Georg. de Scorpio signo cælesti:

Qua locus Erigonen inter Chelasque sequentes
Panditur, &c.

Ubi tamen *Chelas* pro *Libræ* posuit sidere, quia id cum Scorpio confunditur; immo juxta Chaldæorum doctrinam unum sidus constituit: de quo Servius, & Hyginus lib. 4. cap. 5 Poët. Astronom. cum de circulo Æquinoctiali agit. Vide & Scaliger. ad Manilium. Etiam in Cancri sidere *chelas* posuit Hyginus lib. 3. cap. 22. ¶ 2. Rursus *Chelæ* sunt etiam excurrentes in fluvium aut mare aggeres, qui vim vorticum fluctuumque frangunt atque inhibent, ad modum chelarum in cancris extantes excipientesque aquarum impetum, Wasser-Damm oder Wehre. Cælius Rhodig. lib. 5. c. 2.

CHELEVMA, atis, χήλευμα, filum cannabinum, setis præpilatum quo calcei consuuntur, Schusterdrat.

CHELIDON, χελιδών, hirundo. Unde

¶ Chelidonia, χελιδόνια, ficuum genus est Plinio lib. 15. c. 18, & Columellæ lib. 10. v. 415

Purpureæque chelidoniæ pinguesque mariscæ,

braune feiste Feigen. ¶ 2. Deinde herba χελιδόνιον, *chelidonia*, vel *chelidonium*, Schwalbenkraut / Schelkraut / Schelwurtz / sic dicta, quod in vere florem suum excitet sub adventum hirundinum: aut quod *chelidoniam* visui saluberrimam hirundines monstravere, vexatis pullorum oculis illa medentes. Plin. lib. 7. cap. 27. ¶ 3. Cui & gemma est *chelidonia* lib. 36. c. 22 Schwalbenstein. ¶ 4. *Chelidoniæ* denique Insulæ sunt contra *Tauri initium ad Pamphyliam*, & *Chelidonium promontorium* ibidem, Dionysio, Straboni & Plinio.

CHELONIVM, tegumentum testudinis, χελώνιον der Schild oder das Dach einer Schildkröten.

¶ *Chelonia*, orum, vel *chelonaria*, dicitur retinacula, in quibus *Sucula* vertitur, die Löcher darinnen eine Roll oder Haspel gehet. Vitruvius lib. 10. cap. 2 *Chelonia, in quæ conjiciuntur suculaum capita.* Adde ibi Philandrum.

¶ Chelonitis, idis, gemma est Plinio lib. 37 cap. 10. ein Krötenstein.

¶ Chelonitides kleine Krötensteine / Agricola.

¶ Chelonophagi, in Carmania sunt, testudinum superficie casas tegentes, carnibus vescentes. Plin. lib. 6. cap. 24. Χελώνη enim testudo est.

CHELYDRVS, χέλυδρος, serpens qui & δρύινος dicitur, eine Eichschlang. Latibula habet sua ad quercuum radices, tantaque veneni ejus est virulentia, ut solo contactu, membra, quæ attingit, & tota cute denudet & tumefaciat, moxque eodem malo corripiantur, qui læsa membra contrectent. Cùm peti se ab aliquo sentit, venenatissimos & fœdissimos emittit fœtores, quibus organa olfactus adeo corrumpuntur, ut nullos amplius odores sentiant aut discernant. Porrò *Chelydros* quasi *Chersydros* dictos putat Servius, quod in aquis & terra vivant, à χέρσον, terra, & ὕδωρ, aqua. Virgil. 3. Georg. v. 414

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare graves nidore Chelydros.

Lucanus distinguit. Sic enim in 9. vers. 750

Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arva
Chersydros, tractique viâ fumante Chelydri.

Fumante, id est gravem odorem mittente ex tractu serpentis.

¶ Matthiolus *Chelydrum* eundem esse indicat, qui *hydrus* & *natrix* dicitur; & aquas primùm inhabitare, eisdem vero exsiccatis, locos siccos.

CHELYS, χέλυς, testudo. Eine Schnecke. ¶ 2. Item *Cithara*: Citharæ enim primum ex testudine factæ. *Chelyn intendere*, die Laute oder Harffe stellen / stimmen. Contrarium, *Chelyn laxare*, utrumque apud Statium legitur, illud lib. 1. Silv. 5. v. 11. hoc lib. 4. Silv. 4. v. 33. Auctor Panegyrici ad Pisonem v. 154

Sive chelyn digitis & eburno pectine pulsas.

CHENISCVS, anserculus, Græcum diminutivum. nam χὴν anser est. ¶ Vocatur ita & puppis extremum, quod ornatûs gratiâ in speciem anserini colli erat effictum. Apulejus lib. 11. Milef. p. 264 *Et puppis, intorta chenisco, bracteis aureis vestita fulgebat.* Meminit & Lucianus non semel. Figuram hujusmodi cheniscatæ navis ex veteri marmore Baysius dedit. Qui rectè ornamentum puppis tantùm exposuit: non παράσημον, sive insigne navis; quod Apuleji fecerunt interpretes.

¶ Chenoboscium, χηνοβοσκεῖον, locus ubi anseres pascuntur, ein Gänßstall / χὴν anserem significat, βόσκω pasco. Columell. lib. 7. cap. 14 ipeunte.

¶ Chenomychon, herba ad cujus conspectum anseres expavescunt, Plinio nominata lib. 21. c. 11. ubi & *Nyctegretum* eam herbam appellari, coloris ignei, foliis spiræ, nec a terra se attollentem scribit, & *nyctilopa*, quoniam e longinquo noctibus fulgeat. ¶ 2. Sunt qui *Lunariam* esse censeant, noctibus cum Luna lucentem, Monkraut / Gesn. lib. de Lunariis.

CHERAMIDES, Lapis pretiosus, Plin. lib. 37. c. 10. idem qui ostracites, Gypstein / Agricol.

CHERNITES, lapidis genus ebori simillimum. Plin. lib. 36. cap. 17 *Mitior est servandis corporibus nec absumendis* Chernites, *ebori simillimus, in quo Darium conditum ferunt*, Idem & la-

& *lapis coraliticus* vocatur à fluvio *Caralio* Phrygiæ. Est autem is lapis marmor candidum, weiß Marmelstein / Agricola. Ibidem Plinius: *Pario similis candore & duritia, minus tamen ponderosus.*

CHERRONĒSVS, vel *Chersonesus*, fœm. χεῤῥόνησος, peninsula est, eine halbe Insul. *Chersonesi* quatuor celebrantur: *Taurica* in Euxino & Mæotide: *Thracia*, quam Ægæum & Hellespontus faciunt: *Aurea*, supra Gangem Indiæ in ortum, juxta sinum, qui *magnus* Ptolemæo dicitur: & *Cimbrica*, quæ Jutlandia hodie appellatur, cum parte Holsatiæ. Quæ Thraciæ est, Cornel. Nepoti absolute *Chersonesus* dicta, Miltiade cap. 1.

¶ Cherronensis, ex Chersoneso. Cic. in Pison. cap. 35 *Bœotii, Byzantii, Cherronenses.*

Chersydrus, vide *hydrus*: & supra *chelydrus.*

CHĔRVSCI, populi Germaniæ; magna gens & Duce Arminio valde inclyta. Itaque multa ejus mentio apud Tacitum aliosque est, qui bella ista, quæ Romani cum majoribus nostris habuere, composuerunt. Coluere Cherusci ab Albi ultra Visurgin. Ad confluentes Albis & Salæ conterminos, habuere Hermunduros, inde meridiem versus Cattos, qui Hassi hodie sunt: sub occidentem ad Septentriones Fosios, qui Saxones sive Holsati hodie, & Chaucos, in quibus præcipue hodie Bremenses censentur. Vide Philipp. Cluverium lib. 3. Antiqu. German. cap. 19. Chron. Philipp. & Peuceri, *Ultra Salam ad Herciniam fuerunt Cherusci ad Northusium & Goslariam.* Et, *Cherusci Hercinia populi sunt cum bona parte Thuringorum adjacentium Semanæ silvæ, quæ Ptolemæo Cheruscos à Suevis distinguit*, die Härtzischen / *ubi ditiones sunt Principum Anhaltinorum & aliquot Comitum, Stolbergensium, Mansfeldensium, Schwartzburgensium,* &c. Claudian. de 4. Consul. Honor. v. 451

& ingentes Albim liquêre Cherusci.

CHILIAS, ădis, χιλιὰς, numerus qui mille continet, Eine Zahl von Tausend / ut, *chilias militum, versuum, annorum.* Erasmus *adagiorum* scripsit *Chiliadas*, opus utilissimum, atque rebus pluribus ad eruditionem pertinentibus refertissimum, ac dignum, ut & à docentibus & discentibus sedulo cognoscatur atque evolvatur. Inprimis vero studiis scholasticis accommodatum est: siquidem commentarios uberes & pro illius temporis statu exactos in omne auctorum genus complectitur.

¶ Chiliarcha, χιλίαρχος, *tribunus militum mille*, ein Hauptmann über tausend Knecht. Hos primum Alexander instituit Curtius lib. 5. c. 2. vid. Freinsh. Ind. Curtii.

¶ Chiliastæ, qui credunt, mille annos Christum cum piis post resurrectionem sive secundum suum adventum in his terris regnaturum esse. Qui ex Patribus huic opinioni accesserint, enarrat Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Papia. Adde Lactantium lib. 7. cap. 14.

CHILO, ōnis, χίλων, Philosophus Lacedæmonius fuit, unus ex septem sapientibus Græciæ, cujus tria dicta, quæ alibi etiam retulimus, Delphis in Apollinis templo fuerunt consecrata, Plinio teste lib. 7. c. 32. nimirum, *Nosce te ipsum; Nil nimium cupias; Comes æris alieni atque litis est miseria.* Cætera ejus apophthegmata exposuit Stob. Serm. 28. Tria ejus, quæ difficilia dixit esse, commemorat Laërtius, primum quidem ἀπόῤῥητα σιωπῆσαι, *arcana reticere*, alterum χολὴν εὖ διαθέσθαι, *otium bene collocare*: tertium, ἀδικούμενον δύνασθαι φέρειν, *injurias tolerare posse*, Laërt. qui & hoc ei tribuit. ἀφανίον τὸ μέλλον, *obscurum futurum.*

¶ 2. Chīlōnes etiam dicuntur, quibus labra indecentius prominent, à χεῖλος labrum. Die überhangende Lippen haben. Sosipater Charisius lib. 1. CILONES, inquit, *dicuntur, quorum capita oblonga & compressa sunt*: CHILONES *autem cum aspiratione ex Græco à labris improbioribus, quæ illi* χεῖλη. *Unde* CHILONES *improbiùs labrati.* Quæ procul dubio Velius Longus respexit, cùm in de Orthographia scriberet. *Item alium esse* CILONEM, *alium* CHILONEM [subaudi, voluerunt Grammatici] *&* CILONES *homines vocari angusti capitis & oblongi*: CHILONES *verò improbioribus labris homines, à Græco*, παρὰ τὰ χείλη. *Improbiora labra* sunt majora: *improbiùs labrati*, plus quam decet labrati: *Improbum* enim, quod modum excedit. De CILONIBVS & CHILONIBVS pari Festus.

CHĪMAERA, χίμαιρα, monstrum Poëticum triforme:

Ante leo, retroque draco, mediumque capella;

ut in versu Hesiodi est. Servius super Virgilii illud in 6. Æn. v. 288

--- flammisque armata Chimæra:

Reverâ, inquit, *mons est Chimæra Lyciæ, cujus hodie ardet cacumen, juxta quod sunt leones, media autem pascua sunt, ima verò montis serpentibus plena.* Quæ Plinii etiam atque Strabonis confirmat auctoritas. Horatius meretricem ita vocat lib. 1. od. 27 extrema, apposite sane: ac ita fere & Fulgentius 3. Mythologiarum Chimæræ fabulam ad amorem interpretatur: qui cum venit feraliter & sicut leo invadit: nec quiescit, nisi patratâ libidine, quod capra significat, libidinosum animal; in fine autem serpentis, sive draconis instar, pœnitentiæ morsum relinquit. Tria etiam dicendi genera triplici Chimæræ formâ designari putârunt nonnulli: quemadmodum & alii fabulam hanc de tribus potissimis orationis partibus, Exordio, Contentione (sub qua Propositionem comprehendunt) & Peroratione interpretati sunt: sed ea res non tantum longe arcessita, sed etiam φορτικὴ, & insubida videtur Vossio lib. 1. Instit. Orat. c. 3. n. 3. p. 24. De fabulâ Chimæræ & ejus occasione & caussa alia apud Plutarchum leges de virtute mulierum c. 10.

¶ Chimæra etiam navis nomen apud Virg. lib. 5. v. 118. Silium 14. v. 498. ab insigni, quod habebat, ductum.

¶ *Chimærifera Lycia*, apud Ovid. legitur 6. Metam. vers. 338.

CHĬŌNE, Nympha à qua insulam *Chiam* (*Chios* aliis) Cleobulus & Metrodorus voluerunt appellatam, ut Plinius lib. 5. cap. 31 auctor est. ¶ 2. Apud Martial. l. 1. Epigr. 34. & aliquot aliis aliorum librorum, & Juvenalem Sat. 3. Scortum ita appellatur. Nomen à nive est, quæ Græcis χιὼν dicitur.

CHĪOS, χίος, maris mediterranei insula inter *Samum* & *Lesbum*, vino, ficubus & aliis bonis rebus nobilis, de quibus passim Plinius auctor est. Horatius lib. 1. Epist. 11. principio:

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Crœsi regia Sardis?

Et rursus ibidem:

Roma laudetur, Samos, & Chios, & Rhodos absens.

¶ Chīus, a, um: quod ex *Chio* est: ut *Chium marmor: Chium vinum*, quod & absolute *Chium* non rarò appellatur: sicut & *Chiæ*, absolute *ficus Chiæ* nominantur. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 10. v. 24

--- at sermo linguâ concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commista Falerni est.

Et rursus lib. 2. Sat. 3. v. 115

Si positis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis.

De Ficubus Martialis lib. 7. Epigr. 30

Et flavas medio vapore Chias.

Ejusdem libri Epigr. 24

Infanti melimela dato, fatuasque mariscas:
Nam mihi quæ novit pungere, Chia sapit.

Pungere dixit, propter non ingratam aciditatem, qua vini salisque saporem quodammodo refert. Unde in Xeniis Epigr. 23. sub Lemmate CHĬA FICVS:

Chia seni similis Baccho, quem Setia mittit:
Ipsa merum secum portat & ipsa salem.

Et lib. 12. Epigr. 98. in Zelotypam:

-- -- Chiam volo, nolo mariscam;
Ne dubites quæ sit Chia, marisca tua est.

Calpurnius Ecl. 2. v. 81

Mille renidenti dabimus tibi cortice Chias,
Castaneasque nuces totidem.

Observandum autem hoc loco tironibus, Horatium juxta & Martialem, (ut de cæteris non dicam) cum in his, tum in aliis exemplis, ubi de Chiis vino aut ficubus loquuntur, primam semper producere; cum tamen in ipso insulæ nomine primam Horatius aliique corripiant. Quod fortean ad discriminandum adjectivum ab appellativo est factum. Ac licet Cicero hoc migrarit, & primam in Chios, cùm de loco loqueretur, produxerit, ut Hugo Grotius observavit; & Avienus quoque Arateis, emendante, quem nominavimus modò, viro summo, v. 251

Huc falcata Chii repserunt cornua monstri.

Et rursus vers. 1173

Curva Chii cælo cum surgent brachia signi,

prima correpta, contra illorum rationem, dixerit, elementi Græci naturam secutus procul dubio; ab Horatii tamen & Martialis ac reliquorum auctoritate recedendum temere haud arbitror: Nam & in adjectivo Græco χῖος prima circumflexum habet. De *Chia terra*, quæ Samiæ instar candicat, inque medicaminibus locum habet, Dioscorides lib. 5. c. 101, & Plinius lib. 36. c. 16.

CHĪRĂGRA, χειράγρα, die Gicht / oder das Zipperle an den Händen. Seneca epist. 78 *Podagra & chiragra, & omnis vertebrarum dolor nervorumque interquiescit.* Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 31

Nodosâ corpus nolis prohibere chiragrâ,

In quo exemplo primam contra naturam licentia quadam Poëtarum corripuit, qui solent nonnunquam alterum Diphthongi elementum abjicere, ut brevem efficere syllabam possint. Idem lib. 2. Sat. 7. v. 15

-- -- postquam illi justa chiragra
Contudit articulos.

Perinde & Persius corripuit ejus exemplo Satyra 5. v. 58. & Martial. lib. 9. epigr. 93

Tortorem metuis? Podagrâ Chiragraque secatur
Caius, & mallet verbera mille pati.

¶ Chiragricus, qui ea laborat. Celsus lib. 4. cap. 27 princ. *Quæ in podagricis chiragricisve esse consuêrunt, ea raro vel castratos, vel pueros tentant.*

¶ Chiragricus, adjective. Sidonius lib. 3. epist. 13 *Taceo chiragricas manus, unctis cataplasmatum pannis involutas.*

CHIRAMAXIVM, curriculus, plostellum parvum, quod manu trahi possit: à χεὶρ *manus*, & ἅμαξα *currus.* Petronius p. 73 *præci-*

præcedente chiramaxio, in quo deliciæ ejus ferebantur. Pueri gestatorium VVouwerius interpretatur. ein Kinderwagen.

CHIREMBOLON, χειρέμβολον, signum, quod gubernator ex prora dat nautis, ut aliquid faciant, vel aliquem aut recipiant, aut non. Ulpian. Lege 1. § 3 Dig. Naut. Caup.

CHIRIDOTA, χειριδωτὸς χιτὼν, vestis longioribus manicis, quam *manuleatam* Plautus vocat, ein Rock mit langen Ermeln/ *tunica chirodota*, Gell. lib. 7. cap. 12.

CHIROGRAPHUS, & chirographum, χειρόγραφον, Handschrifft / *Cautio Chirographi*, eine Versicherung durch eine Handschrifft/ Cic. lib. 7. Fam. epist. 18. Idem in Philipp. 2. cap. 4 *Convincere chirographo*, mit einer Handschrifft überweisen. *Credere & fidem habere chirographo*, Plancus Ciceroni lib. 10. ep. 21. *Chirographum dare*, eine Handschrifft von sich geben/ Senec. 2. de Benefic. cap. 23. *Inane facere chirographum*, eine Handschrifft cassiren oder zerreissen / Ulpianus dixit Lege 18. D. Ad exhibendum. *Exemplar chirographi*, eine Abschrifft einer Handschrifft/ Plancus Ciceroni epist. eadem. Recentiores Græci ἰδιόχειρα vocarunt, quæ vetustiores χειρόγραφα dixerunt. Latini autem & *Manum* pro chirographo dixerunt, de quo infra suo loco. Differebant autem *Syngraphæ* apud Veteres & *Chirographa*, de quo ita Asconius in Ciceronis Verrinam de Prætura Urbana: *Inter* SYNGRAPHAS, *inquit*, *& cætera* CHIROGRAPHA *hoc interest, quod in cæteris tantum, quæ gesta sunt, scribi solent; in* SYNGRAPHIS *etiam contra fidem veritatis pactio venit, & non numerata quoque pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum scribi solet more institutoque Græcorum: Et cæteræ tabulæ ab una parte servari solent:* SYNGRAPHAE *signatæ utriusque manu, utrique parti servandæ traduntur.* Hæc Asconius. Vide & Francisc. Hotomannum in eum locum Asconii: itemque Salmasium de modo Usurarum cap. 10.

¶ 2. Aliquando *Chirographum*, non cautionem significat, sed ad contractum quendam pertinet, & pro cujusque manu, sive scriptura ἰδιοχείρῳ ponitur. Was man mit seiner eignen Hand geschrieben/ und nicht durch andere schreiben lassen. Suetonius Augusto cap. 64 *Nepotes & literas, & natare, aliaque rudimenta per se plerumque docuit: ac nihil æque laboravit, quam ut imitarentur chirographum suum.* Daß sie schrieben / wie er. Idem Tito cap. 3, *E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem, imitari chirographa, quæcunque vidisset.* Hat eines jeden Hand nachschreiben können / die er gesehen. Sic *proprio chirographo annotare*, mit eigner Hand unterschreiben / dixit Paullus JC. Lege 30. Dig. de testamentis.

¶ Chirographarius, a, um: ut *actio chirographaria*, quæ ex chirographo nascitur. *Chirographaria pecunia*, quæ ex chirographo solo, non dato pignore debetur. *Chirographarius debitor*, qui similiter debet. *Chirographarius creditor*, qui sibi chirographo cavit. Cui *Hypothecarius* opponitur.

CHIROMANTIA, χειρομαντεία, divinatio ex inspectione linearum in manu, quibus arcanas quasdam temperamenti significationes natura impressisse creditur nonnullis. Die Zigeuner-Kunst / aus den Händen wahr zu sagen. Aristoteles in problematis quærit de linea vitæ, quare longævi sint, qui habeant integram lineam mediæ manus.

¶ Chiromantes, χειρόμαντις vel χειρομάντης, der in die Hände siehet: qui & χειροσκόπος Græcis & *Manuinspex* Latinis appellatur. Vet. Gloss. χειροσκόπος, *Manuinspex*.

CHIRON, onis, Centaurus, Saturni & Phillyræ filius, quamobrem & *Phillyrides* appellatus est, à Thetide custos & præceptor Achilli traditus fuit. Ovid. de Arte am. lib. 1. v. 11

Phillyrides citharæ puerum præfecit Achillem, &c.

Ausonius Protreptico ad nepotem de studio puerili Idyllio 5.

Sic neque Peliden terrebat Achillea Chiron
Thessalico permixtus equo, nec Pinifer Atlas
Amphitryoniaden puerum, sed blandus uterque
Mitibus alloquiis teneros mulcebat alumnos, &c.

Herbarum vires & medicamenta reperit, Plinio teste lib. 8. cap. 56. Vid. Polyd. Virgilius de Invent. Rer. lib. 1. c. 21.

¶ Chironeon, χειρώνειον, chironion, Plinius lib. 25 cap. 6. *Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion vocant.* Vide *Centauria.*

CHIRONOMUS, χειρονόμος, qui manibus gesticulatur, pantomimus, Gauckler. Juvenalis Satyr. 6. v. 63 fœmineo genere dixit, ut solenne Græcis, de saltatrice pantomima,

Cheironomon Ledam molli saltante Bathyllo.

id est, dum pantomimus in theatro repræsentat Ledam, insignem illam saltatricem.

¶ Chironomon, ontis, qui gestu & secundum artis legem cibos scindit, ein Vorschneider. Juvenal. Sat. 5. v. 121

Saltantem spectes, & cheironomonta volanti
Cultello.

Sidonius lib. 4 epist. 7 *si inter Apicios epulones & Byzantinos chironomontas hucusque ructaverit.* Hunc intelligit Petronius quum ait: *Processit statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus laceravit obsonium.* Vide Petronianos interpretes, & Lips. lib. 2. Saturnal. c. 2. & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 278.

A

¶ Chironomia, saltatio gesticulatrix est, ein Morischger Tantz.

¶ 2. Et Chironomia lex est gestus, oratori necessaria, de qua Quintilianus præcipit lib. 1. c. 11. alio nomine *palæstra*, die Weise sich zierlich und höfflich zu geberden.

CHIROTHECA, χειροθήκη, quæ & *dactylotheca* δακτυλοθήκη dicitur ein Handschuch.

CHIRURGUS, medicus, qui manu curat. ein Wundartzt / Balbierer. Celsus proœm. lib. 7, *Esse chirurgus debet adolescens, aut certe adolescentiæ propior, manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente.*

¶ Chirurgia, χειρουργία, ars est curandi vulnera, Wundartzney. Cic. ad Att. lib. 4. Ep. 3, *Ego diætâ curari incipio, chirurgiæ tædet.*

¶ Chirurgicus, adject. Hyginus Fab. 274 *Chiron Centaurus Saturni filius artem medicinam chirurgicam ex herbis primus instituit.*

CHIUS, χῖος, qui & *canis* & *canicula*, tali planicies fuit, cujus jactus damnosus fuit, ut qui unionem contineret, vide *Talus*. ¶ De insula vide in *Chios*.

CHLAENA, χλαῖνα, est vestimentum hibernum, à χλαίνειν calefacere, quam *lænam* Latini reddunt. Inde Adagio: *Dum cucumere vescimur, chlænam texamus*, i. e. De hieme cogitandum est æstate. Turneb. lib. 17. cap. 30.

B

CHLAMYS, ydis, χλαμὺς, paludamentum, vestis militaris, quæ non totum ambiebat corpus, sed posteriora fere tantum, præterquam ad pectus & humeros, ad quos nodo, seu fibula, colligebatur, ein Reitrock. Virgilius lib. 8. v. 588

chlamyde & pictis conspectus in armis.

Statius lib. 6. Theb. v. 570

torto chlamyden diffibulat auro,

auffheffteln / auffschnallen. Eam prima Sappho nominavit, cum dixit Amorem ἐλθόντ' ἐξ ὀρανῶ πορφυρίαν ἔχοντα προϊέμενον χλαμύδα, *venisse è cœlo purpuream indutum chlamydem*, vid. Pollux. Suidas scribit Numam Pompilium primum chlamydis usum Romæ instituisse, cum id genus vestimenti a Legato Isaurorum accepisset. Plura de ea Salmasius ad Histor. Aug. Plautus Epid. act. 3. sc. 3.

Sed hic quis est, quem hac advenientem conspicor
Suam qui undantem chlamydem quassando facit?

Wetzen / schwäntzen / i. e. qui crebro succussando corpus pallium motitat & crispat, ut gloriosi & jactabundi solent.

¶ Chlamyda, æ, idem Apul. lib. 10 *Ephebica chlamyda sinistrum tegebat humerum.* Et lib. 11 *pretiosa chlamyda.*

¶ Chlamydatus, χλαμυδωτὸς, chlamydem indutus. Cic. pro Rab. Post. cap. 10. *chlamydatus imperator.*

C

¶ Sagochlamys, ex sago & chlamyde mistum vestimentum. Exstat in epistola Valeriani apud Trebell. Pollionem in vita Claudii cap. 14.

CHLORION, χλωρίον, avis est Plinio lutea, nescio an illa quæ χλωρεὺς aliis est, ein Wonitz / aut χλωρὶς, id est, *lutea*, ein Zeisel / Eb[...] Plinius lib. 10. cap. 29. *Chlorion totus luteus est, hyeme non visus, circa solstitia procedit.* Avis est magnitudine turturis, & cum turture pugnans, vocant, ein Wiedewal.

¶ Sed *Chloris*, ein Grinling / Grünfinck / viridia Hirßvogel / Hirßfinck. Vide *vireo*. Gesn.

¶ Chlorites, gemma est Plinio lib. 32. cap. 10.

CHLORIS, idis: nympha non ignobilis, quæ & *Flora*; nupsit Zephyro, à quo dotis loco accepit, ut haberet omnium florum potestatem. Die Blumen-Göttinn / de qua infra. Ovid. 5. Fastor. v. 195 *Chloris eram, quæ Flora vocor; corrupta Latino*
Nominis est nostri littera Græca sono:
Chloris eram nymphe campi felicis, &c.

Hinc *Chloridos herba*, apud Propertium lib. 4. Eleg. 7,

Si te non totum Chloridis herba tenet.

Choa, vide *Chus*.

CHOASPES, fluvius Persidis, cujus unius aquam Rex potabat, ut Herodotus auctor est lib. 1. cap. 188. Plinius lib. 31. cap. 3. *Parthorum Reges ex Choaspe & Eulæo tantum bibunt: & eæ* [aquæ] *quamvis in longinqua, comitantur eos.* Hinc Tibullus Panegyr. Messalæ v. 140

D

Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Choaspes
Profluit.

Item Ausonius de claris urbibus, in Burdigala:

Hunc cuperes, Rex, Mede, tuis conjungere castris,
Flumina consumto cum defecere meatu,
Hujus fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
Unum per cunctas solitus portare Choaspem.

¶ Curtio lib. 5. c. 2. n. 9 *delicatam* dicitur *aquam vehere.*

¶ 2. Est & fluvius Indiæ *Choaspes* alius, de quo Curtius videatur lib. 8. cap. 10. n. 22. Adde quæ ibi notavimus.

¶ Choaspites, gemma, Plin. lib. 37 cap. 10.

CHOENIX, icis, χοῖνιξ, fœmin. dimensum erat diurnum, quod servis apud Græcos distribuebatur, ut apud Laertium & Suidam legimus: ein zugemessen und bescheiden Theil auf die Tag-Arbeit. Χοίνικι μὴ ἐπικάθησθαι, id est, *Chœnici ne insideas*, inter Pythagoræ symbola connumeratur, ac monet, non esse indulgen-

dum otio, sed industriâ sibi de victu prospiciendum: Item, non esse indulgendum solicitudini de victu crastino. Vide Chiliad. itemque Gyraldum in Symbola Pythagoræ. ¶ 2. Sed *Chœnix* mensuræ nomen Budæo *semodius* est, Camerario & Ebero mensura est *duorum sextariorum* seu *quatuor heminarum:* Sic enim legendos censet hos Rhemnii versus in carmine de ponderibus apud Priscianum Camerarius:

Heminas recipit geminas sextarius unus,
Quis quater assumtus sit Grajo nomine Chœnix.

Aliter vetus Auctor in Excerptis apud Rigaltium: *Est autem sextarius sexta pars Congii, qui in scripturis.* Hinc *appellatur in liquidis.* Chœnix *autem quinque sextariis adimpletur, cui si sextum addideris, fit congius.*

¶ Chœnicion, modiolus & ferramentum medicinale, Celso lib. 8. cap. 3.

CHOERĪLUS, χοίριλος: quo nomine duos Poëtas Græcos fuisse eruditissimus Gyraldus, optimum alterum, & alterum malum atque ineptum tradit. Falsum fuisse in eo arguit Scaliger Animadversionibus Eusebianis; qui & hallucinatum Horatium censet, cùm Chœrili mentionem lib. 2. Epist. 1. v. 233 faceret; unum tantum Chœrilum eumque præstantissimum Poëtam, sub Archelao fuisse contendens: alterum vero, qui pòst sub Alexandro, de quo Horatius [in quo & ἀκρισίαν notat, quod de optimo Poëta pessime judicarit] planè rejiciens. Humani quid passum Heroa illustrissimum satis revincunt auctoritates, quas de diversis Chœrilis Horatiani interpretes adducunt: & quæ ex iis contra disputavit Heinsius lib. 2. de Satyrâ Horatianâ. Sane de altero illo Chœrilo, inepto Poëta, & qui secutus Alexandrum Magnum est, disertè Plutarchus Alexandri vitâ, & Curtius lib. 8. cap. 5. n. 8 his verbis testatur: *Agis*, inquit, *pessimorum carminum post Chœrilum conditor, & ex Sicilia Cleo* &c. Quæ Horatium sane & ejus crisin facile absolvunt; ac verè duos Chœrilos prodidisse Gyraldum, adstruunt satis. Sed utrum Alexander pro versibus singulis Chœrilo singulos Philippeos numeraverit, quod ait Horatius; an lapsus memoriâ Poëta Alexandro ista tribuerit, quod Archelaum in altero fecisse legimus; eam nos litem non habemus discernere. Horatii versus isti sunt lib. 2. Epist. 1, 232

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus & malè natis
Rettulit acceptos, regale numisma, Philippos.

Ausonius ad Probum præfectum Prætorium Epistolâ 17, *Cumque eo imitatus sim vesaniam Chœrili, tu ignoscas magnanimitate Alexandri.*

CHŎLĔRĂ, χολέρα, humor naturalis, qui & *flava bilis* dicitur, Cholerische Feuchtigkeit. ¶ 2. Item morbus, cùm bilis largiter infusa in ventriculum erumpit per vomitus & inferiora. Hunc *morbum acutum* Celsus vocat lib. 2. cap. 14, ubi etiam *cholera laborare* dixit.

¶ Chŏlĕrĭcus, qui bile abundat. Cholerici sunt fervidi, præcipites, incauti, non satis diligentes, aperti, iracundi, sed facile placabiles, mutabiles. *Tormina cholerica* das Bauchweh oder Grimmen im Leib. Plin. lib. 20. cap. 14.

CHŌLĬAMBUS, χωλίαμβος, versus Jambius claudicans, quem & *Scazonta* dicunt; Hoc est, qui in penultima Jambum, in ultima pro Jambo Spondeum habet. Quales sunt isti Martialis de Mamerco ad Aulum lib. 5. Epigr. 29

Ut bene loquatur sentiatque Mamercus
Efficere nullis, Aule, moribus possis:
Pietate fratres Curtios licet vincas,
Quiete Nervas, comitate Rufones, &c.

CHŌMA, χῶμα, agger aquam coërcens, ein Tham oder Schutz/ so das Wasser auffhält/ extat hæc appellatio apud Ulpian. Lege 10. de extraordinariis criminibus: *In Ægypto qui chomata rumpit, quibus nimirum Nili aquæ coërcentur.*

CHONDRILLA, χονδρίλλη, sive Condrillon, herba, cichorii silvestris species, ein Art der Wegweiß oder Wegwart. Plin. lib. 22 cap. 22. Usus ejus est in acetariis. ein Salatkraut. Vide *cichorium* & *condrilla.*

Choraules, vide in *Chorus.*

CHORDA, χορδὴ, fides, eine Seyte. *Experiri chordas*, Stat. 1. Achill. vers. 187. fühlen ob die Seyten recht gezogen seyn/ quod Ovidius 5. Metam. v. 339 dixit:

--- --- *prætentat pollice chordas.*

Sic *intentæ chordæ*, Cic. 3. de Orat. cap. 57. gespannet/ aufgezogene Seyten. *Impellere, pulsare chordas*, spielen/ unde Ovid. 10. Metam. v. 145

Ut satis impulsas tentavit pollice chordas.

¶ *Chordâ eâdem oberrare* apud Horat. in arte est v. 356. cantilenam eandem canere, & *citharœdus*

Ridetur, chordâ qui semper oberrat eâdem.

Immer bey einem Lied bleiben. Est & illud proverbiale apud Plutarchum, *Chordas non movendas movere*, quod est, movere non necessaria, & quæ sine periculo moveri minime possunt, ἐπιθυμία, inquit, κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους, hoc est, *Cupiditas chordas movens non movendas.*

¶ Tetrachordos, quatuor chordarum, inde Vitruvius dixit lib. 5. cap. 4. Idem &

¶ Hexachordos, ac

¶ Octochordos, lib. 10. cap. 13 eodem compositionis genere dixit.

CHORDI, agni post tempus nati, Spätlinge/ Varro de re rust. lib. 2. cap. 1. à χορίον, id est, *secundina.*

¶ *Chordum* autem ad gramina defertur, tamen etiam cum seritatis notione. Columella lib. 7. cap. 3 *Aluntur commodissime autumnali fœno, quod chordum vocatur.* Grummet/ Herbst-Heu. Alii sine adspiratione scribunt. Vide infra *Cordus*, & adde Voss. Etymologicum. Varro autem d. l. à χορίον ducit, quod adspirationem postulat.

CHŎRĒUS, χορεῖος, pes, qui & Trocheus. -υ

¶ Dichoreus, duo Chorei sive Trochei, ut -υ-υ *comprobavit*, graves efficientes clausulas, ut Cicero indicat. Sonorius enim est, *patris dictum sapiens temeritas filii comprobavit*, quam, *comprobavit filii temeritas.* Ex libro Rufini de metris comicis apud Priscianum.

CHŎRĬAMBUS, ex Choreo & Jambo compositus æquè & appellatus pes quatuor syllabarum, primâ longâ, duabus mediis brevibus, & ultimâ longâ constans: ut *filiolus* -υυ-

¶ In Choriambio carminis genere multus est Horatius, ut lib. 1 ode 1, od. 3 &c.

CHŎRŎBĀTES, χωροβάτης, regula aquaria est, aut libræ aquariæ genus, eine Schnur damit man das Wasser misset/ oder eine Art einer Wasserwagen/ apud Vitruv. lib. 8. cap. 6. ubi accurate hoc instrumentum describit.

CHOROGRAPHIA, χωρογραφία, descriptio regionis aut loci. Ort- oder Land-Beschreibung. Vitruv. lib. 8. cap. 2.

¶ Chorographus, ein Landbeschreiber.

Chors vel Cors vide infrà *Cohors.*

CHŎRUS, χορὸς, [ἀπὸ τῆς χαρᾶς Platoni 2. de LL.] propriè cœtus canentium, sive saltantium, maximè in Sacris. eine Menge der Singenden und Tantzenden. Vid. Scalig. ad Euseb. pag. 156. Nam apud veteres nullæ festivitates ac ceremoniæ celebratæ fuerunt citra choreas & saltationes, quod Lucianus de Saltatione monet. Apul. de Mundo: *Quod est in triremi gubernator, in curru rector, præcentor in choris, lex in urbe, dux in exercitu; hoc est in mundo Deus.* Virgil. Eccl. 6. v. 66

Utque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis.

Sueton. Calig. c. 37 *inter choros & symphonias.* Horat. 4. od. 7 *ducere choros*, voran tantzen/den Reihen führen. Plato tres fieri Choros præcipit, *Puerilem, Virilem* & *Senilem*; quod ex instituto Laconico sumptum videtur. Lycurgus enim instituerat τριχόριον Lacedæmoniorum, ubi canebant

Senes: Ἄμμες πόκ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι.
Viri: Νῦν ἄμμες ἐσμέν, αἰ δὲ λῇς, αὐγάσδεο.
Pueri: Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεσθα πολλῷ κάρρονες.
S. *Nos aliquando eramus robusti juvenes.*
V. *Nos nunc sumus, si vis, fac periculum.*
P. *Nos verò erimus longe præstantiores.*

Chorum canentium Budæus admonet vulgò *Capellam* vocari. eine Cantorey. Mansit hinc nomen choro Musico præfectis, ut dicantur, die Capellenmeister. ¶ Deinde & aliorum quorumvis cœtus ita appellantur. Horat. lib. 2. epist. 2. v. 77

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes,

Cic. pro Mur. cap. 24 *Catilina stipatus choro juventutis erat*, hatte um sich ein hauffen junges Volcks. Sic *chorus virtutum* apud eundem in Offic. lib. 3. cap. 33, quem in Epist. *familiam* videtur appellare *virtutum.* Ein schöner Hauff herrlicher Tugend. Idem de finib. lib. 1. cap. 8. *Epicurum pene è philosophorum choro sustulisti*, aus der Gemeine der Philosophen geworffen. *In alieno choro pedem ponere*, proverbialiter dicitur à Plutarcho pro eo, quod est, alienis sese negotiis admiscere, sich in frembde Händel mengen. vide Chiliad. De choris in Comœdiâ usurpatis, Scalig. lib. 1. poët. cap. 9.

¶ Chŏrāgus, Χορηγὸς: quod honestissimum nomen habebatur apud Græcos, iisque tribuebatur, qui sumtus de suo ad ludos sacros solebant præbere. Latinis *Choragus* dicitur, qui scenicis histrionibus ornamenta agendæ fabulæ necessaria, vel accepta ab Ædilibus, vel de sua copia conductus præbet. Der die Comödien-Spieler außkleidet. Plautus Persa act. 1. sc. 3. v. 78

TO. *Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.*
SA. *Sed πόθεν ornamenta?* TO. *absque chorago sumito:*
Dare debet: præbenda Ædiles locaverant.

Idem Trinummo act. 4 sc. 2. v. 16

Ipse ornamenta à chorago hæc sumsit suo periculo.

Vetus Poëta apud Sueton. Augusto cap. 70 de Cœna ejus δωδεκαθέῳ:

Cum primùm istorum conduxit mensa choragum?

¶ 2. dux chori, ein Vortäntzer.

¶ Chŏrāgium: ipse apparatus seu instrumentum scenicum, Was man zu Außrüstung eines Spieles von nöthen hat. Plinius lib. 36 cap. 15 de Scauri Theatro loquens: *Sed & reliquus apparatus tantus Attalica veste cæteroque choragio fuit* &c. Apulejus

lejus Apologiâ: *Quid enim si choragium Thymelicum possiderem, num ex eo argumentarere, etiam uti me consuesse Tragœdi syrmate histrionis: crotalove ad trieterica Orgia aut Mimi centunculo.* Elegantissime auctor Rhetor. ad Herennium lib. 4. cap. 50, in Charactere ostentatoris: *Ei dicit in aurem, aut ut domi lectuli sternantur, aut ab avunculo rogetur Æthiops, qui ad balneas veniat, Asturconi locus ante ostium suum detur, aut aliquod fragile falsæ choragium gloriæ comparetur.* ¶ 2. *Choragium* etiam dicebatur locus, in theatro ex ipsa re, quod ibi choragium scenicum, id est, vestes ac cætera, quæ instruendæ scenæ inserviebant, custodiebantur. Vitruvius lib. 5. cap. 9 *Choragiaque laxamentum habeant ad chorum parandum* &c.

¶ Chŏraules, χοραύλης, ein Spielmann / proprie qui cum choro tibiâ concinebat: cum in conviviis, tum in scena. Martial. lib. 5. epigr. 57

Artes discere vult pecuniosas?
Fac, discat citharœdus, aut choraules.

Et lib. 9. epigr. 78

Quod optimum sit, quæritis, convivium?
In quod choraules non venit.

Hyginus Fab. 273 *His quoque ludis Pythaules, qui Pythia cantaverat, septem habuit palliatos, qui voce cantaverunt: unde postea appellatus est* CHORAVLES. ¶ Item qui ad tibias saltabat. Quo sensu Petronius:

Manu puer loquaci
Ægyptius Choraules.

Vide Salmasium ad Vopisci Carinum cap. 19. & Scalig. ad Euseb. plura p. 156.

¶ Choraula dixit terminatione Latina Apul. Lib. 8. *Erat quidam juvenis satis corpulentus, choraula doctissimus, collatitiâ stipe de mensa paratus, cornu canens.* Beroald. Commentario pag. 723 pro sexto casu habet, interpretatur artem tibiciniam, quam *Tibicinium* vocabulo oppido eleganti appellavit Apulejus in Flor. Lib. 1. Ab eodem Apulejo c. l. Floridorum *choraulæ* (castigatiores editiones legunt hìc *ceraulæ*) *monumentarii* dicti sunt tibicines, qui ad sepulcra jam sitos, hoc est, defunctos canebant; quales prisci *siticines* vocant apud Gell. lib. 20. cap. 2.

¶ Chŏrēa, Χορεία, convivii appendix, quemadmodum dixit Hom. Odyss. α. v. 152 ἀναθήματα δαιτός, saltatio. ein Tantz. Ovidius 8. Metam. v. 581

festas duxere choreas.

At Virgilius 6 Æneid. v. 644 correpta penultima:

Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.

quod Horatio lib. 1. od. 4 est *choros ducere*, Tantzen. ¶ Non ineleganter Varro Marcipore apud Nonium, *chorearum* vocabulum ad stellas transtulit, quæ certâ lege atque ad numerum veluti decurrunt, cùm tempestatem describeret:

Repente noctis circiter meridiem,
Cum pictus aër fervidis late ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet, &c.

Idem Manilius lib. 1. v. 69

Et quinque adverso luctantia sidera mundo
Exercent varias naturæ lege choreas.

Similiter & *chorus* de iis dicitur. Tibullus lib. 2. Eleg. 1 extrema:

Ludite, nam nox jungit equos, currumque sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro.

Statius lib. 1. Achilleid. v. 643

-- -- risit chorus omnis ab alto
Astrorum,

¶ Chorocitharistæ, qui in cœtu citharâ canunt: exstat apud Sueton. in Domitiano cap. 4 Spielleute.

¶ Chorodidascalus. Ein Spielmeister.

¶ Chorostătes, magister chori. Ein Vorsänger.

CHOSROES, Χοσρόης, Nomen aliquot, aut forte omnium cognomen Regum Persarum, qui ab Artaxerxe duxerunt genus, & nonnullorum Parthorum ante fuit, ut Casaubonus ad Capitolini Alexandrum observat. Vide Onuphrium Panvinium, quæ Comment. 3. Reip. Romanæ de Parthico Persicoque Imperio, eorumque regibus, digessit. Scribitur & *Osroes* & *Cosdroes*: sed primam *Ch* non de nihilo esse, in Histor. Antiqua Tab. Reg. Parth. probavimus.

CHRĒMES, Χρέμης, persona senilis apud Terentium, & rustica, à χρέμπτεσθαι, quod est *excreare*. Horat. in art. poët. v. 94 *Iratusque Chremes tumido delitigat ore.*

Et lib. 1. serm. satyr. 10. v. 40

Argutâ meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, &c.

CHRESTON, herba, *cichorium* est Plin. lib. 20. cap. 8. species intybi, sed silvestris, Hindleufft / Wegwart / Sonnenwirbel / vide *Seris*.

CHRĪA, Χρεία, dictum breve & opportunum cum auctoris allegatione: ut, Ἰσοκράτης τῆς παιδείας τὴν ῥίζαν πικρὰν ἔφη, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς, Id est, *Isocrates dixit, Radicem disciplinæ amaram esse, fructus verò ejus dulces.* Apud Xenophontem Crœsus inquit, τέχναι πηγαὶ τῶν καλῶν, *Artes fontes sunt bonorum.*

A Demosthenes dixit, πόλεως ψυχὴν εἶναι τοὺς νόμους, *Civitatis animam esse leges.* Sententia, γνώμη, idem omnino quod chria est, sed sine auctoris allegatione, ut, *Altius erectum gravius cadit omne superbum.* Vide Quintilianum lib. 1. cap. 9. ut & Theonem atque Aphthonium in Progymnasmatis: itemque Scalig. Comment. in Varronem. Habes & de iisdem apud Paullum Leopardum lib. 3. Emendat. cap. 7 & 9.

CHRISTVS, Χριστός, unctus, Dei Filius, & orbis Salvator, à χρίω *ungo* appellatus: quod nescientes pagani perperam *Chrestus* pronunciarunt, quasi à χρηστός, *benignus, utilis.* Vide Sueton. Claud. cap. 25, & ex nostris errorem notantibus Tertullianum Apologet. cap. 3, & Lactantium lib. 4. cap. 7.

¶ Christiani, ita dicti sunt discipuli, & auditores Apostolorum primum Antiochiæ Act. 11, 26. postea ubique, sumpta appellatione a Capite & Domino eorum Christo, tanquam *uncti* ab *uncto.* Romanis dicebantur *Galilæi*, & *Nazaræi*, itemque *Judæi*, & per inscitiam *Chrestiani.* Lips. ad lib. 15. Ann. Tacit. p. 230. *Crucicolæ* quoque appellati, quod Christum crucifixum colebant. Elmenhorst. ad Arnob. p. 31.

¶ Christianus, a, um, Christlich. Hieronymus de optimo genere interpretandi ad Pammachium Epistola 101. cap. 5. *Vir omnium nobilium christianissime, & christianissimorum nobilissime.* Et
B Ambrosius ad Valentinianum 2. epist. 30 *Imperator christianissime:* etiam epist. 26 pr. ad Gratianum.

¶ Christiane, adverb. Augustinus epist. 89 *Domos suas & familias christiane regunt.* Christlich.

¶ Christianismus, Christenthum. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 33 *Joannes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Judaismus: & a quo inciperet Christianismus.* Et lib. 5. cap. 4 opponit *Christianismi generositatem*, & *Judaismi servitutem.* Græco χριστιανισμὸς usus est Socrates lib. 1. Hist Ecclesi. cap. 19 [ed. Rob. Steph.] ὁ χριστιανισμὸς ἐπλατύνετο. & sub finem capitis: κήρυξ τοῦ χριστιανισμοῦ γίνεται. Hoc autem nomen a verbo χριστιανίζειν est, quo non modo Christiani usi sunt, ut Sozomenus lib. 2. H. E. cap. 3 &c. sed Zosimus etiam, paganus homo, lib. 5. cap. 19. n. 8 dixit οἱ σφόδρα χριστιανίζοντες, *religiosi Christiani.*

¶ Christianitas. Lege 129 pr. Cod. Theod. de Decurionibus: *Christianitatis obtentu curialium se consortio separarunt.*

CHRŌMATIARIVS. Vetus interpres Persii Satyr. 4. v. 18. *Curata*, inquit, [cuticula] *a Chromatiariis. Nam Chromatiarii dicuntur colorarii, vel qui tota die in arena sunt, vel in sole. Antiqui enim ungebant se, & in sole erant, ut oleum corpus imbiberet.* Adde Meursii Critic. Arnob. lib. 1. cap. 4. Est autem nomen a χρῶμα, quod *colorem* sonat.

CHROMBVS piscis Plinio lib. 22. cap. 11, 2. Alius rursus Chro-
C mis eidem ibidem. Piscis est litoralis melanuro similis. Gesn.

CHRŎNOS, χρόνος, tempus, πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει. Id est, *Omnia aperiens in lucem tempus profert*, es wird nichts so klein gesponnen / &c.

¶ Chrŏnica, Plural. Zeit- oder Geschicht-Bücher. Plin. 35. cap. 9. pr. *chronicorum errore non dubio.*

¶ Libri Chronici, qui temporum historias continent, apud Gellium lib. 15. cap. 16. pr. & lib. 17. cap. 21. *Excerpebamus ex libris, qui chronici appellantur.*

¶ Chronici morbi dicuntur diuturni, langwirige Seuchen.

CHRYSALIS, vermis ab Aristotele dictus: ξυλοτρόφος, ut indicat Sipontinus, Holtzwurm / quanquam is ξυλόφθορος dicitur, quod lingua arrodat & corrumpat.

CHRYSANTHĔMVM, χρυσάνθεμον, herba est tenera, fruticosa, leves proferens caules & folia multifida, flores luteos: Ejus caules manduntur olerum modo: non est Buphthalmus Matthiol. ex Dioscor. Römische Camillen. Hadrian.

CHRȲSE, es, Χρύση, insula extra ostia Indi Plinio est, & urbs Apollinis prope Lemnum. Ovid. 13. Metamorph. v. 174

Me Tenedon, Chrysenque, & Cyllan Apollinis urbes,
Et Syron cepisse, &c.

D CHRYSES, Χρύσης, sacerdos Apollinis apud Homerum lib. 1. Iliad.

¶ Chryseïs, long. penult. patronym. ibidem.

CHRȲSENDĔTA, quæ auro ligantur; vasa sunt ex auro illigata, quæ torques habent ex auro nexiles. Vide Salmas. in Histor. August. Martial. lib. 11. Epigr. 30.

Accipe vina, domum, pueros, chrysendeta, mensas.

CHRȲSIPPVS, Χρύσιππος, Philosophus Asianus fuit Solensis, aut secundum alios Tarsensis, in Dialectica clarissimus, Cleanthis discipulus, & post eum scholæ Stoicorum princeps: de quo vetustas etiam hunc Homeri versum retulit:

οἷος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι,
hoc est,
Hic solus sapit, ast alii veluti umbra feruntur.

Horatius 2. Serm. Satyr. 3. v. 43.

Quem mala stultitia, & quemcunque inscitia veri
Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus & grex
Autumat.

Quintil. lib. 1. cap. 1. *Sapientes nutrices optabat Chrysippus.* Et

Et cap. 3. *Cædi discipulos non improbat Chrysippus.* Persius Sat. 6. extrema:

Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Quod proverbii specie de ἀδυνάτῳ elegantissimâ brevitate dicitur. Sensus enim est: *tam difficile est avaritiæ tuæ modum statuere;* quam difficile Chrysippo Soritis finem invenire, hoc est, *ubi resistendum sit, definire.* *Soritem* enim acervum vocat Poëta; cujus nullum finem Chrysippus invenire potuit. Vide Casaubonum ad eum locum, & Beroald. Annotat. Appendice cap. 9. Tom. 1. Thes. Crit. p. 317. Idem Historicus fuit: quippe qui *de antiquis Physicis* etiam opus scripsit, ut Laertius testatur. Chrysippi *de rebus Italicis* quoque libros Plutarchus citat in Parallelis: quos cur Solensi (fuere enim & alii Chrysippi, ut ex Diogene Laertio constare potest) minus tribuamus, caussa non est. Eum enim *in omni historia curiosum* fuisse, Cic. testatur 1. Tuscul. Q. cap. 40. Vixit annos 73. vitâ defunctus est Olympiade 143. Chrysippum Carneades per παρονομασίαν dixit κρύψιππον, quia statua ejus in Ceramico ob vicinam equitis statuam vix conspicua foret. Voss. l. 5. Institut. Orat. p. 328.

CHRYSITES, gemma Plinio lib. 37 cap. 10.

¶ Sed Chrysitis, is, auri spuma est, Goldschaum/ ¶ 2. & herba, quæ alio nomine Chrysocome à Plinio lib. 21. cap. 8 dicitur, ab aurei coloris corymbis in summis caulibus: pulegium montanum vocant.

CHRYSOCOLLA, χρυσοκόλλα, Berggrün/ Schifergrün. Chrysocolla factitia auri glutinum est, quod vulgò Borras dicitur, damit man das Gold lödet. Plin. lib. 33. cap. 5, *Chrysocollam aurifices sibi vindicant agglutinando auro, & inde omnes appellatam utentes dicunt.* Κολλᾶν glutinare est. Addit ibidem, Neronem in solenni aurigatione *Circi arenam chrysocolla stravisse.*

¶ 2. Est & gemmæ Indicæ nomen apud eundem lib. 37. cap. 10.

CHRYSOCOME, herba, vide in *Chrysolitis*, paullo ante.

¶ Chrysocomus, ut Latinorum *Auricomus*, der Gold-gelb Haar hat. Hesiodus Theogon. v. 947 Χρυσοκόμης format, epitheton Bacchi.

CHRYSOGONVM, χρυσόγονον, herba est Dioscoridi lib. 4. dense fruticans, quernis foliis, flore verbasci, sed quam incompertam sibi esse affirmat Matthiol.

¶ Chrysogonus, Cantoris Comici nomen apud Juvenal. Satyr. 6. v. 74

--- --- *Sunt quæ*
Chrysogonum cantare vetent; Hispulla tragœdo
Gaudet, &c.

¶ 2. Fuit hoc nomine & Syllæ quidam Libertus, qui Erucio in accusando Roscio Amerino socius fuit: de quo Cicero Oratione pro Roscio Amerino.

CHRYSOLAMPIS, gemma Æthiopica, interdiu pallens, noctu igneo colore lucens, Plin. lib. 37. c. 10. quæ & Topacius dicitur, ein Topaß. Agricola.

CHRYSOLECTRVM, gemma in colorem electri declinans Plin. ibid. cap. 10.

CHRYSOLITHVS, χρυσόλιθος, Plin. ibidem, *Hiacinthos Æthiopiæ, mittit chrysolithos, & aureo colore translucentes,* ein Jacint. Ovid. lib. 2. Metam. in descriptione currus solaris v. 109

Per juga crysolithi positæque ex ordine gemmæ.

¶ Chrysoberillum. Agricola interpretatus est, ein Chrysolithos.

CHRYSOMALLVS, χρυσόμαλλος, aries fabulosus, cui aureum fuit vellus. Ita divitem indoctum appellavit Diogenes. Vide in Chiliad. Ὄϊς χρυσόμαλλος.

CHRYSOLORAS. Manuel Chrysoloras literas græcas ante annos ducentos amplius in Italiam reduxit, veluti hoc epitaphium scriptum ab Æneâ Silvio indicat:

Ille ego qui Latium priscas imitarier artes
Explosis docui sermonum ambagibus, & qui
Eloquium magni Demosthenis & Ciceronis
In lucem retuli Chrysoloras, nomine notus,
Hic sum post vitam, & peregrinâ in sede quiesco,
Huc me concilii deduxit cura, trium dum
Pontificum Ecclesiam vexaret sæva tyrannis.
Roma meos genuit majores, me bona tellus
Bisantina colit, cinerem Constantia servat.
Quo moriare loco, nil refert, undique cœlum
Pœnarumque domus mensurâ distat eadem.

Adde Lambecium Tom. 6. Biblioth. Vindeb. p. 276.

CHRYSOMELA, χρυσόμηλα, mala aurea, Armeniaca, Pomerantzen / vel Quitten. Vel malum cotoneum. Hinc Adjectivum

¶ Chrysomelianus. Columella inter alia malorum genera laudat *mala chrysomeliana* lib. 5. cap. 10. sub fin.

CHRYSOPHRYS, χρυσόφρυς, piscis genus, apud Ovidium Halieut. v. 110

pictæ mormyres, & auri
Chrysophrys imitata decus.

Gesnero Aurata, Goldbrasme.

CHRYSOPLYSIVM, officina, in qua lavatur aurum.

A ¶ Chrysoplytes, artifex lavans aurum, der das Gold wäscht oder schneidet: à πλύνω lavo.

CHRYSOS, piscis genus Plinio aurei coloris lib. 32. cap. 11 quod apud Ovidium unum lectum testatur. *Adjiciemus*, inquit, *ab Ovidio posita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: sed fortassis in Ponto reperiuntur --- pictas mormyras aureique coloris chryson.* Chrysophryn ergo notat, quem Ovidius cum mormyribus loco paullo ante dicto conjunxerat. Similis piscis capitur hodie in Viadro, quem Oderam vulgus vocat, piscium genus, quod Goldfisch dicunt. *Chrysonei* fortasse à præstantia quicunque sint tandem pisces, nuncupari videntur.

CHRYSOPOLIS, oppidum est Bithyniæ, prope Chalcedonem, ita appellatum, quod sub Persarum imperio ibi aurum ex tributis civitatum colligeretur. Steph. Byzant. & Plin. lib. 5. extremo.

CHRYSOPHRASVS, gemma est aurei coloris in pallidum exeuntis, *Chrysopetro* similis, species scilicet topacii, Agricol. Nomen factum est à πράσον porrum, quasi ex auri & porri colore fulgur missus. Budæus *Chrysolithum*, Chrysoprasum dici putat. Chrysopraß.

CHRYSORRHOAS, æ, χρυσός, *aurum*, & ῥέω *fluo*, nomen est ex quatuor fluviis aurum ferentibus, quorum primus in Bithynia est, (Plin. 5. c. 32.) secundus in Lydia, non procul à Tmolo & Pa-

B ctolo, tertius in regione Temiscyra, quartus in Decapolitanâ, regione Syriæ, Agricol. *Chrysorrhoas*, ein Goldbach. Quo nomine etiam *Pactolum* dictum Plinius scripsit lib. 5. cap. 29.

CHRYSOSTOMVS, χρυσόστομος, os habens aureum. Quod cognomen tributum fuit Joanni Episcopo Constantinopolitano sub Arcadio. Obiit is anno Christi 412. Libri ejus multa habent, quæ ad pietatem Christianam, & mores formandos pertinent. Cujusmodi & illud est, βέλτιον ἀγνοεῖν καλῶς, ἢ μανθάνειν κακῶς. *Satius est bene ignorare, quàm discere male.*

CHVS, sive *choa*, χοῦς à χέειν, fundere, genus fuit mensuræ humidorum apud Atticos, continens sex sextarios seu congium, drey Kannen. Fannius de ponder. & mens. v. 70

Adde duos (sextarios) *Chus fit, vulgo qui congius idem.*

Et ita Budæus. Alii sextariis quatuor æstimant.

CHVTRA, sive chytra & chytron, χύτρα, olla, χύτρας φιλία, *ollæ amicitia*, Tischfreundschafft/ Kuchenfreundschafft/ Item: ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία, *fervet olla, vivit amicitia*, proverbiale est, de amicis patinam sectantibus. Vide Chiliad.

¶ Chytropus, pôdis, instrumentum ferreum, cui olla imponitur, ein Dreyfuß. ¶ 2. seu olla ipsa. Vide adag. in Chiliad. *Ne à chytropode cibum nondum sacrificatum rapias*, id est, ne irreligiosè pecudum ritu ad cibum capiendum irruas.

CHYLVS, ὁ χυλός, der Dauungs-Safft. Vid. Medic.

C CHYMIA, χυμεία (quod interpolarunt Arabes postea, & addito suo *Al*, *Alchymiam* fecerunt) ars est solvendi metalla & alias res, in pulveres liquoresque, à χύω, *fundo*, sic appellata, ut vulgò creditur. Sed cum Scriptores Græci, qui de hac arte tradiderunt, itemque Suidas, non χυμείαν, sed χημείαν scribant, aliunde origo vocis petenda est: quam à Chime, seu Chame quodam ducit Salmasius Exercit. Plin. Eam veteribus quoque cognitam, Gvillandinus tradidit Comment. de Papyro, Membro 6. Sed negat Scaliger Commentar. Manilianis. Si tam vetusta non est, quam volunt Chymici, non tam recens tamen eadem est, quam putant nonnulli.

¶ Chymista, qui artem eam exercet. Conf. Voet. disp. Theol. part. 1. p. 678. 683.

CIBORIVM, κιβώριον, fructus fabæ Ægyptiacæ (nam & Ægyptium nomen esse Hesychius testatur) ut Nicander in Georgicis apud Athenæum initio lib. 3. Deipnosoph. auctor est. ¶ 2. Et poculi genus in speciem ciboriorum procul dubio factum; de quo idem Hesychius atque Athenæus. Ein Pocal/ Becher. Horatius lib. 2. ode 7

Oblivioso lævia Massico
Ciboria exple.

Ad quem locum Vetus Scholiastes: *CIBORIA*, inquit, *sunt*

D *Alexandrina poma, quæ habent similia colocasiis folia: in quorum similitudinem facta pocula eodem nomine appellantur. CIBORIA etiam sunt vasa, in quibus navigantes soliti sunt ferre cibos suos.* Hæc ille. Sed hæc *Ciboria*, pocula, non tantùm ad similitudinem ciboriorum Ægyptiacæ fabæ; sed ex ipsis *Ciboriis* istis fieri potuerunt. De receptaculis ciborum, quod addit: dicta itidem a similitudine fuerunt *Ciboria*. *Ciboria* quippe sive nuclei Colocasiæ, seu calices multis distincti loculamentis sive cellulis erant, in quibus grana fabæ continebantur: unde Dioscorides *ciboria*, quasi κιβώτια, id est, arculas seu capsas, interpretatur. Quod ex effigie patet, quam ex Græcia Salmasius dedit Exercitat. Plinianis.

CIBVS, alimentum, τροφή, βρῶμα: Speiß. Cic. de Senect. cap. 11 *Tantum cibi & potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur.* Quintil. lib. 2. cap. 10 *Idonei conservandis viribus cibi sunt.* Et rursus Cicero de Finib. lib. 2. cap. 20 *Epicurus utebatur eo cibo, qui & suavissimus esset, & facillimus ad concoquendum,* liebliche und däuliche Speise. Idem de Divinat. lib. 1. cap. 29 *Nunc omnia cibo & vino perturbata & confusa*

cernimus. Ac Plin. lib. 11. cap. 53 *Homini cibus utilissimus, simplex est.* *Cibum capere*, Ter. Eun. 2. sc. 3. v. 76. *Cibum deducere*, das Futter entziehen/ halb satt zu essen geben/ Terent. ibid. v. 23. Idem act. 3. sc. 2. v. 38 *Cibum è flamma petere*, hoc est, cibi caussa quidvis facere & pati, um einer Parteckẽ willen wol durch ein Feuer lauffen. *Cibo suo servire*, bey eigner Kost Knecht seyn/ apud Plautum in Rudente a. 1. sc. 5. v. 25. Huic opponitur *alienus:* qui alterius sumtu præbetur. Ter. Eunucho act. 2. sc. 2, 34.

Viden' otium, & cibus quid faciat alienus.

Ubi tamen alii ex antiquis libris malunt *ossum* pro *otium* legere: quod Veteres Latini pro *os, ossis,* dicebant: de quo Petrus Victorius lib. 7. Var. Lect. cap. 12. Acute & pereleganter Carolus Langius ex eo *os sum*, pro *os suum* ibi malebat legi. Antiqui enim pro *suum, suam, suis*, dicebant, *sum, sam, sis.* Et verò Gnathones isti alieno cibo, sive ut alius Poëta loquitur, *alienâ quadrâ* victitantes nihil de proprio ad mensam, præter os & ventrem afferunt. Estque ἀντίθετον elegans: *os suum* & *alienus cibus.* *CIBVS firmus, solidus*, qui & *fortis*, & *validus*, appellatur: die eine starcke Nahrung geben/und nicht so stracks zu verdauen seyn: quales sunt *carnes*, atque imprimis *bubulæ*. *Contrarius* est *levis, infirmus; ex infirmâ materiâ:* Speise die leicht zu verdauen. *Cibus acer*, Scharffe Speise: *cibus lenis*, gelinde Speise/ qualis sorbitio ex ptisana est. Vid. Celsus lib. 2. cap. 18. *Cibus crudus*, unverdauliche Speise/ sicut Juvenalis Satyr. 1. v. 143 *crudum pavonem* dixit. Exempla singulorum cùm apud alios, tum apud Celsum passim exstant. Seneca de Tranquillitate animi cap. 1, *Placet cibus, quem nec parent familiæ, nec spectent: non ante multos paratus dies, nec multorum manibus ministratus: sed parabilis facilisque, nihilque habens accersiti pretiositate, ubilibet non defuturus, nec patrimonio gravis, nec corpori, nec rediturus, qua intraverat.* *Mendicato cibo pasci*, Ovid. 5. Trist. 8. v. 14 die Bettelstück fressen. *Optima, cibus invidiæ*, hoc est, Invidia pascitur rebus optimis & præstantissimis invidendo, groß Gut hat Neider/ meminit in satellitio suo Vives.

¶ Cibare, speisen. Columell. 8. cap. 10. extr. *Ea genera, quæ intra septa villæ cibantur, ferre persecuti sumus.*

¶ Cibāria, orum, neut. plur. idem quod cibi seu alimenta. Cicero in Verrem 5 c. 93 *At uberiora cibaria facta sunt caritate.* Cæsar Comment. 8. de B. G. cap. 15. *Bellovaci cum Romanos ad insequendum paratos viderent, neque pernoctare, neque diutius permanere sine cibariis eodem loco possent, tale consilium sui recipiendi inierant.* Nepos Eumene c. 7, *Ad hanc rem conficiendam imperavit quàm plurimos utres atque etiam culeos comparari: post hæc pabulum: præterea cibaria cocta decem dierum* &c. Cic. Verr. 5. cap. 30 *Menstrua cibaria.*

¶ Cibārius, adject. *Panis cibarius*, Cicer. 5. Tuscul. cap. 34. Speiß-Brodt/ Hauß-Brodt. *Lex cibaria*, id est, sumptuaria, apud Macrob. 2. Sat. c. 13. Ordnung/ wie man speisen solle. *Vinum cibarium*, Tisch-Wein/ Varro apud Nonium.

¶ Cibārium, grob Meel/ farina excussa post pollinem seu florem. Plin. lib. 18. cap. 9.

¶ Cibātus, ûs, pro cibatione vel cibo apud scriptores rei rusticæ frequens est, & apud Plaut. in Mil. act. 2. sc. 2. v. 69 *Cibatus & commeatus*, Speisung. *Cibatus gratissimus*, angenehme Kost/ Plin. 8. cap. 10. Idem eod. lib. cap. 55 *Leporum plura sunt genera: in Alpibus candidi, quibus hibernis mensibus pro cibatu nivem credunt esse.* Apulejus lib. 1. Miles. p. 113 *ut prius aliquid nobis cibatui prospicerem.*

CĬCĀDA, Heuschrecke. *Cicadæ raucæ*, Virg. Ecl. 2. *Cicadæ canoræ*, Plin. 11. cap. 26, ἀχέτεω vel ἠχέτεω sonoræ, die da firren/ *Grylli*, Feldheimen/ oder Feldheuschrecken. De quibus suo loco. Μουσῶν ὄρνιν appellat Anacreon: *Musicum animal cantilenat labores agricolarum.* Theocritus summam cantus suavitatem illi tribuit: matutinum cantum laudat Nemesianus. Conf. Barth. ad Script. Venat. p. 180. Cicadas Athenienses ex auro fere crinibus innectebant, ut se esse αὐτόχθονας declararint. Cicadas autem è terra procreari volebant. Taubm. ad Plaut p. 17. Alias *Cicadas* homines aliquando fuisse ita cantu delectari solitos, ut cibi potusque obliviscerentur, & sic perirent: cæterùm Musarum beneficio in cicadas conversos Socrates apud Platonem in Phædro fabulatur. Quod è Pythagoræ narrationibus sumtum Dan. Heinsius observavit. Multos porro poetas *cicadas* dictos olim observat Voss. l. 4. instit Orat. p. 107.

CĬCĀTRIX, cicatricis, vestigium vulneris aut ulceris, eine Narben. quasi *circa cutem*, vel quasi *occæcutrix*. Est enim callosa caro pro cute inducta ubi hiatus vulneris, quod jam coivit, fuerat. Cic. in Philipp. 7. cap. 6, *Luculentam plagam accepit, ut declarat cicatrix*, er hat einen weidlichen Streich bekommen/ wie die Schramme ausweiset. *Refricare cicatricem*, eine geheilete Wunde wieder auffkratzen/ Ciceronis est contra Rull. 3. cap. 2. *Refricare obductam jam Reipubl. cicatricem.* *Cicatrix obducta*, eine zugeheilete oder verwachsene Wunde. *Cicatrix coit*, Plaut in suppos ad a. 4. Amphitr. *Vulnus in cicatricem convenit*, Ovid. 1. Pont. eleg. 3. v. 15. *cicatricem ducit*, die Wunde heilet zu. Auson. præfat. Eidyll. 6. ad Gregorium F. *Commendo tibi errorem meum: nævos nostros, cicatrices amamus, nec soli nostro vitio peccasse contenti, affectamus ut amentur.*

¶ Cicatrīcula, dimin. ein Schrämmichen/ Närblein. Celsus lib. 2. cap. 10. extr. *donec valens cicatricula sit.*

¶ Cicatricōsus, adject. voller Narben. Quintil. lib. 4. cap. 1. *facies cicatricosa.* Seneca lib. 2. de Ira cap. 35 Iram figurat *torvam cruentamque & cicatricosam.* Columella lib. 4. cap. 37 *vitem cicatricosam* dixit, im Schneiden verletzet.

¶ Cicatricare, eine Narben machen/ zuheilen. Sidonius Apoll. lib. 6. epist. 7 *ut conscientiæ hiulca vulnera vestro saltem cicatricentur oratu.* Et ejusdem libri epist. 1. extrema: *cicatricatum pectus.*

CICCVM dicitur ῥοᾶς ὑμὴν membrana tenuis, quæ est in malo punico cellularum discrimen, ut Varro ait. ¶ 2. Usurpatur *pro re vili & nauci.* Plaut. Rud. act. 2. sc. 7. v. 22 *Eluas tu, an exungare, ciccum non interduim*, mir liegt nichts dran. Gloss. *Ciccum*, γρῦ, κόκκος. Quod Græci, οὐδὲ γρῦ, Latini dicunt, *nec ciccum.* Et Coccus eadem notione apud Græcos. Timon Syllographus:

πλωχὸς μὲν φρένας εἰμί, νόος δέ μοι οὐκ ἔνι κόκκος.

Exsensum mihi pectus & haut hilum mihi mentis.

Lipsius Epist. Quæst. Libr. 1. Epist. 1. *cicum* legit; sed Taubm. ad Rudentem *ciccum* præfert.

CĪCELA, κείκελα, In adagio legitur,

ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κείκελ' ἐπίβαλλε.

Equo senescenti minora admove cicela,

Hoc est, *frenos.* Vide Chiliad.

CĬCER, neut. legumen, Kichern/ Kichererbs/ Zisererbsen. *Ciceris natura est gigni cum salsilagine*, Plin. lib. 18. cap. 12. *Ciceris emptorem & nucis*, Horatius in arte poëtica v. 249 proverbialiter videtur dixisse infimæ sortis hominem.

¶ Cicercula, æ, kleine Kichern/ Colum. 9. c. 1. sub fin. Quaternis & inæqualibus angulis incisæ sunt, reliqua figura pisis similes. Plinius lib. 18 cap. 12 *Est & cicercula minuti ciceris, inæqualis, angulosi, veluti pisum.*

¶ A *ciceribus* & *Cicerones* dictos autumat Plin. lib. 18. cap. 3.

¶ Porro *de Cicerone* pauca tantùm monebimus. Puer primùm in discendo æquales omnes ingenii magnitudine superavit. Hinc graves etiam viri, famâ studiorum ejus & admiratione felicissimæ indolis adducti, ad eum visendum in ludum usque, in quo didicit, profecti sunt. Pueri verò & ipsi, ingenium divinum admirati, seu domo suâ, seu ludo exeuntem medium inter se acceptum deduxerunt. Stilum exercuit maturè, tum versibus scribendis, tum oratione solutâ. Dicendi præcepta avidissimè & orationem, ut ad quam natus sibi videretur, amplexus est. In Philosophia adeo profecit feliciter, ut in admirationem sui & stuporem Græcos omnes converterit, ut non immerito de Cicerone Plinius præfat. Operis scriptum reliquerit, eum *extra omnem ingenii aleam esse positum.* Rhodi adolescens coram Apollonio præceptore suo tantâ dignitate & majestate Græce declamavit, ut attonito illum similem obmutescere coëgerit, qui paullò post, amicis judicium ejus efflagitantibus, respondit, non posse se quidem Ciceronem satis vel laudare vel admirari: protinusque exclamavit, cum dolore se videre, solam Græcis hactenus relictam dicendi gloriam per Ciceronem ad Latinos deferri, quanquam alii factum id à Possidonio, cùm is Ciceronem Athenis declamantem Græcè audiisset, tradiderunt. Cum quæsturam Romæ exerceret, ac vulgi levitatem expertus esset, dixisse fertur: *O quam stultum est vulgo benefacere conari propterea, quod præsentium tantum reminiscatur, præteritorum vero statim obliviscatur.* Paullo post, cum per honores alios atque alios ad consulatum tandem adscendisset, *patriæ pater* appellatus est.

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit,

Juvenalis Satyr. 8. v. 244. Pacis enim & quietis hortator erat, atque ad hominum natus utilitatem videbatur. Mox deinde, cum Philosophiæ lumen Latinis literis aperuisset, atque eloquentiam ad imperii majestatem excoluisset, non patriæ solùm pater, sed *eloquentiæ & literarum parens* vocatus est. Cæsari familiarissimus fuit, qui nullum solebat intermittere diem, quo non ad eum scriberet, quoque non de antiquitate ab eo aliquid requireret. Pomponium verò Atticum, quem & fratre suo cariorem & familiariorem habuit, appellare consuevit *se alterum.* Hæc ex Plutarcho & Cornelii Nepotis indicatione. Epicharmi illud maximi fecit, & in ore frequenter habuit:

Νᾶφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τᾶν φρενῶν,

hoc est, *Sobrius esto, & memineris virum, qui sic sapiat, non oportere esse credulum.* Quod & alicubi sic extulit, *Nervi atque artus sapientiæ sunt, non temere credere.* Hunc vero Homeri versum à se puero adamatum fuisse scripsit ipse ad Q. fratrem lib. 3. epist. 5.

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

Semper agere optime, & præstantiorem esse aliis. Quanquam autem ingrata in eum flagitiose fuit Respubl. quemadmodum Attico ipse scripsit, *memineram me esse unum, qui pro meis maximis*

mis in Rempubl. meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulissem, tamen *& imprudentiam & temeritatem suam* in epistolis ad Atticum subinde accusavit, ac consiliis multis suis partim & rationibus frustratus est, partim verò fiduciæ suæ in sapientiam atque industriam suam pœnas dedit gravissimas. Hinc igitur tristes & tragicas multas ab exilio suo rescripsit voces, quæ epistolis libri tertii ad Atticum insunt: ut, *Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere: & odi celebritatem, fugio homines, lucem adspicere vix possum.* Et, *Hoc confirmo neminem unquam tantâ calamitate esse affectum, nemini mortem magis optandam fuisse*, Et, *Scio nos nostris peccatis in hanc ærumnam incidisse.* Et, *video nos stultitiæ nostræ gravissimas pœnas pendere.* Et, *Hæc ad te die natali meo scripsi, quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eâdem matre postea natum esset*, lib. 11. epist. ad Attic. Postremò quam miser & tristis est Catastrophes suæ cantus in epistola ultima sua ad Octavium: *O me nunquam sapientem, aliquando id quod non erat frustra existimatum, quantum te, popule Romane, de me fefellit opinio! ô meam calamitosam ac præcipitem spectatem! ô turpem exacta, dementique ætate canitiem!* Periit miserrime annum ingressus ætatis suæ 64, interceptus insidiis Antonii, in cujus satellitio Popilius quidam fuit, quem ab homicidio Cicero aliquando defenderat. is manus ei & cervicem amputavit. Quod hoc modo Juvenalis, de Demosthene & Cicerone loquens, expressit Satyr. 10. v. 114

> *Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis,*
> *Incipit optare*, &c.
> *Eloquio sed uterque perit orator, utrumque*
> *Largus & exundans leto dedit ingenii fons.*
> *Ingenio manus est & cervix cæsa, nec unquam*
> *Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.*

Quamvis autem communi velut doctorum consensu eloquentiæ principatus Ciceroni datus sit, fuére tamen, qui ejus orationem minus probarint: de quo legendus auctor Dialogi de Caussis corruptæ eloquentiæ c. 18. 19. & 20. & Angeli Politiani Miscellan. cap. 53. Orationes quæ maximam famam ei circumdederunt, sunt, pro Milone, in Catilinam, in Verrem, in Antonium, quas Philippicas inscripsit, ut paullò ante nobis laudatus Dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ Auctor indicat cap. 37. Vulgò celebratum; *maximam quamque ejus orationem, optimam esse*, Plinius auctor est lib. 1. epist. 20. Livius, *natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum censor*, ut Seneca Pater eum appellat, hoc Epitaphium ei, apud istum ipsum Senecam Suasoriâ 6. sive, ut aliis placet, 7. reddidit: *Vixit*, inquit, *tres & sexaginta annos, ut si vis afuisset, ne immatura quidem mors videri possit: ingenium & operibus & præmiis operum felix: ipse fortunæ diu prosperæ & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruinâ partium, pro quibus steterat, filiæ morte, exitu tam tristi atque acerbo, omnium adversariorum, nihil, ut viro dignum erat, tulit præter mortem, quæ verè æstimanti minus indigna videri potuit, quod à victore inimico nil crudelius passus erat, quam quod ejusdem fortunæ compos ipse fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, ut in cujus laudes sequendas Cicerone laudatore opus fuerit.* Monimentum Ciceronis nostri, si diis placet, repertum est in insula Zacyntho, Anno M. D. XLIV. Calendis Decemb. cum ejusmodi Inscriptione: *M. Tulli Cicero Have, Et Tu Tertia Antonia.* Sepulcrum ipsum duas habuit urnulas vitreas, alteram Cinerum, alteram lacrymarum amicorum. Vid. Fr. Fabricium Marcoduranum in vita Cicer.

¶ Ciceronianus. Hieronymus, ut ipse de Custodia virginitatis Epistola 22. cap. 13 memoravit, visus est aliquando, cum nimius esset in profanorum lectione, hanc sibi vocem audire: *Ciceronianus es, non Christianus.*

CĬCHŎRĒA, & cichoreum, & cichorīum, Endivien / vide suprà *chreston.* Plin. *intybum erraticum* vocari cichorium ait lib. 19. cap. 8. Wegwart / Wegweiß / vide *Seris.* Horat 1. carm. od. 31

> --- --- *me pascunt olivæ,*
> *Me cichorea levesque malvæ.*

CĬCINDĒLA, insectum noctu lucens, à candela dictum, ut Græcè λαμπυρὶς sive λαμπυρὶς, eine Liechtmucken / Johannis Wörmichen. Plinius lib. 18. cap. 26 *lucentes vespere per arva cicindelas signum* ait *esse maturitatis panici & milii.* Nitedulæ verò *cicindelæ* non sunt.

CICI, τὸ κίκι, εως, planta quæ κρότων, Græcis, Latinis *ricinus* est.

¶ à quo oleum *cicinum*, ἔλαιον κίκινον Dioscoridi est, Oel vom Wunderbaum oder Credenzbaum. Vide *ricinus.*

CĬCŎNES, Populi Thraciæ juxta Hebrum habitantes. Hujus gentis mulieres Orphea, quod spretæ ab eo essent, per simulata Liberi patris Orgia, discerpserunt. Quo illud Virgilii pertinet sub finem 4. Georgicorum, cum *Orphei* fabulam perstringit,

> - - - *spretæ Ciconum quo munere matres*
> *Discerptum latè juvenem sparsere per agros.*

Et Silius lib. 11. v. 477

> *O diræ Ciconum matres, Geticique furores.*

CĬCŌNIA, πελαργὸς, ab albis nigrisque pennis: πελὸν enim ni-
A grum, ἀργὸν candidum est, ein Storch / ἀπὸ τῆς στοργῆς. *Verus avis* dicitur in trito illo:

> Δός μοι εὐαγγέλιον, ὅτι ἔαρος ἦλθε πελαργός
> *Da mihi læti nuncii præmium, quia veris venit Ciconia.*

Venuste etiam apud P. Arbitrum de ea Publius Mimus:

> *Ciconia etiam grata peregrino hospita,*
> *Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria,*
> *Avis exul hiemis, titulus tepidi temporis.*

Ab hujus avis naturâ tales plerunque evadere liberos, quales à parentibus instituantur, indicat Juvenalis Satyr. 14. v. 73

> *Plurimum enim intererit, quibus artibus & quibus hunc tu*
> *Moribus instituas, serpente ciconia pullos*
> *Nutrit, & inventâ per devia rura lacerta.*
> *Illi eadem sumtis quærunt animalia pennis.*

Celebratur Ciconiæ pietas in nutricandis parentibus senio confectis à multis auctoribus. Vide plura de ciconiæ pietate apud Erasmum in proverbio ἀντιπελαργεῖν. Aventinus in annalibus Bojorum prolixâ probat historiâ, ciconiam conjugalis castitatis studiosissimam esse, adeò ut sociam propriam, adulteram si forte deprehenderit, quod ore potest, una cum pullis in adulterio à
B matre conceptis laniet ac discerpat. An nefas sit eas in cibum parare, vid. apud Voet. disp. Theolog. part. 1. p. 725. In deliciis ciborum fuisse patet ex Nepot. Fragm. 10, 1. ¶ 2. Sannam & gestum irrisoris notat. Pers. Satyr. 1. v. 58

> *O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit.*

Intelligit sannam posticam, quæ fit digitis manus dextræ collectis ad instar rostri ciconiarum, [Germani dicunt, einen Münch stechen.] Hinc *manum in ciconiam incurvare*, D. Hieronymus dixit Præfatione in Sophoniam: *Qui*, inquit, *si scirent, Holdam viris tacentibus prophetâsse, nunquam post tergum meum manum incurvarent in ciconiam.* Id est, non subsannarent me mei obtrectatores. Idem tamen & motu certo colli hoc sannæ genus, quod appellabant *ciconiam*, expressum Epistola ad Rusticum Monachum Epist. 4 ita scribens significat: *Ne credas laudatoribus tuis: imò irrisoribus aurem ne libenter accommodes: qui cùm te adulationibus foverint, & quodammodo impotem mentis effecerint, si subitò respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curvari: aut manu auriculas agitari asini: aut æstuantem canis portendi linguam.* ¶ 2. Est etiam *Ciconia* genus mensuræ, hoc est, regulæ machinula, qua mensuratur altitudo sulci, ein Ackerwag / Feldwag / Columella lib. 3. cap. 13. ¶ 3. Item machina putealis, tolleno, ein Brunschwengel.

CĬCUR, ŭris, adject. omnis generis: quòd a fero discretum, seu
C mansuetum est, ut Varro interpretatur lib. 6. de LL. cap. 5. ut, *animal cicur*, ein zahmes Thier / *ingenium cicur*, eine zame Art / apud Varronem de LL. c. l. *Varia genera bestiarum, vel cicurum, vel ferarum*, Cicero 2. Nat. Deor. cap. 39.

¶ Cicūrare, mansuefacere, bendig oder zahm machen / zähmen. Varro c. l.

CĬCŪTA, herba venenosa: itaque ejus succum bibere Athenis cogebantur damnati. Cujusmodi poculo & Socrates periit. Plin lib. 25. cap. 13 *Cicuta*, inquit, *quoque venenum est, publica Atheniensium pœnâ invisa* &c. Idem lib. 16. cap. 5. *Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinum*, de quo vid. Mercurialis Var. Lect. lib. 3. cap. 4. & Scheffer. ad Ælian. p. 307. Caulis ejus levis & geniculatus, ut calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, ut idem prodit. ¶ Hinc pro Cannis, ex quibus fistulæ contexerentur, Poëtæ *cicutas* posuêre. Lucretius lib. 5. vers. 1283

> *Et Zephyri cava per calamorum sibila primum*
> *Agrestes docuêre cavas inflare cicutas.*

Virgilius Ecloga 2. v. 36

> *Est mihi disparibus semper compacta cicutis*
> *Fistula.*

¶ Hinc *cicuticen*, qui cicutâ canit. Sidonius Carm. 1. sive præfat.
D in Panegyr. Anthemio dictum v. 15

> *Alta cicuticines liquerunt Mænala Panes.*

CIDĂRIS, κίδαρις, vel etiam *Citaris* ex Polluce, non tam genus pilei est, quàm ornamentum pilei; tænia puta, seu fascia, quâ pilei acuminati, quales Persarum tiaræ erant, circuminducebantur: quemadmodum Turcæ & Orientales & hodieque pileos suos ornare solent. Curtius lib. 3. cap. 3. *Cidarim Persæ regium capitis vocabant insigne: hoc cærulea fascia albo distincta circumibat.* Eine Hauptzierde der Persischen Könige. Nimirum significat insigne istoc, quod *Cidarim* appellabant, quodque cæruleâ fasciâ albo distinctâ constabat, circumisse caput, sive tiaram, quâ caput regis tegebatur. Male Arriani interpres Latinus κάνδυν perpetuo *Cidarim* vertit, quod doctissimus Petavius ad Synesium notat. Savaro ad Sidonium lib. 8. Epist. 3 *Cidarim* sacerdotalem tiaram ex Eucherio interpretatur; nec aliter pileum Pontificalem in Sacris literis Græcus juxta Latinusque interpres vetus verterunt. Proprie tamen *Cidaris* pileus non est; sed pilei pars & ornamentum: quod & Josephus agnoscit sacerdotalem illum pileum describens, & ταινίαν appellat, ut observavit Salmasius Epist. de Cæsarie pag. 110. ubi plura vide, quæ huc

huc pertinent. Adde Camerar. Hor. Subc. Cent. 1. cap. 61. pag. 274. Quamvis itaque *Cidaris* proprie pileus non esset: vulgo tamen sic appellatos pileos non dubito, cùm maximam pileorum partem id ornamenti genus occuparet. Plane ut nos Turcarum pileos, ab ornamento eorum Bände/ vel Bünde appellamus. Ut mirum non sit, *cidarim* ac *tiaram* Hesychio ac Polluci promiscue sumi. Conf. Alex. ab Alex. lib. 1. Dier. Christiani veteres, in monumentis suis ejusmodi pileorum formas cum cidari, pingere sive insculpere solitos, ex antiquitatibus, quas *Romæ subterraneæ* nomine Antonius Bosius edidit, pag. 564. constare potest. Quod idem Bosius ad Resurrectionis spem interpretatur: illud Bedæ in Levitic. cap. 16 in id allegans: *CIDARIS ornatus capitis est: & ideò resurrectionem significat.* ¶ 2. Genus quoddam saltationis apud Arcadas simile Emmeliæ *Cidarin* dictum fuisse, Scalig. lib. 1. Poët. cap. 18 observat. A

CIEO, ēre, & Cio, cire, solâ differunt quantitate in supinis: nam *citum* à *cieo* priorem corripit, sed à *cio* producit; unde sunt *accitus* & *excitus*, mediâ longâ. Est autem tum *Cieo*, tum *Cio* idem, quod moveo, erregen: estque grave admodum verbum, ut Scaliger censet lib. 4. Poët. cap. 16. Sic *Ciere dolorem*, betrüben/ zum Weinen bewegen. *Ciere cruciatus*, weh thun/ Cicero lib. 2. de Fin. cap. 29. ex poëta. *Ciere pugnam*, Livius 1. c. 12. & 2. c. 47. pr. *Bella ciere*, Virgil. Æn. 1. v. 541. *Ciere fletus*, Æneid. 3, 344. weinend machen. *Album cire* vel *ciere*, Stulgang erregen. Colum. 6. cap. 5. pr. *Ea res aut cit album, aut movet febrem.* ¶ 2. Est & *Ciere* vocare, inclamare, nominare &c. Virgil. Æn. 3. v. 67 B

— — — animamque sepulcro
Condimus, & magna supremum voce ciemus.

CIEMUS ultimò nominatim inclamamus, eique dicimus Vale: id quod ter fieri solitum, ibi Servius notat. Plautus Bacchid. act. 2. sc. 4. v. 68

— — crura hercle diffringentur:
Age impudice, ni istum inimicum percies.

Id est, subinde ac sine fine impudicum proclamas, sive prædicas. Tacitus 3. Histor. c. 10 *Ut quemque notum, & aliquo militari decore insignem aspexerat ad ferendam opem nomine ciens.* Item c. 24 ejusdem lib. *Tunc ad Mæsicos conversus, principes actoresque belli ciebat*, id est, vocabat. Suetonius Nerone cap. 46 *De Mausoleo sponte foribus patefactis exaudita vox est, nomine eum cientis.* Apulejus de Mundo: *Zephyrus verò, quem Romana lingua Favonium novit, cum de æstivis occiduis partibus surgit, Japygis cieri nomine solet.* Idem circa finem: *Deus cum sit unus, pluribus nominibus cietur propter specierum multitudinem &c.* C

¶ Citare, frequentativum, idem est, ac ciere, vocare. Ovidius Epist. Didûs ad Æneam v. 101

Hinc ego me sensi noto quater ore citari.

Daß ich viermahl geruffen wurde. Cornelius Nepos Præfatione: *Magnis in laudibus totâ fere Græciâ fuit, victorem Olympiæ citari.* Id est, proclamari præconis voce, sive nominari. Pertinet huc proprie locus Cicer. lib. 5. epist. 12, *Præcones ludorum gymnicorum cum cæteris coronas imposuerunt victoribus, eorumque nomina magnâ voce pronunciarunt, cum ipsi ante ludorum missionem coronâ donantur, alium præconem adhibent, ne suâ voce ipsi se victores esse prædicent.* Sueton. Calig. cap. 26 *Alios cum clam interemisset, citare nihilominus, ut vivos, perseveravit.* Ita *citare testes*, Cic. 4. Verrin. cap. 59. & *citare auctores*, est nominare. ¶ 2. Translatum hoc verbum & ad judicia est, cùm *citari* dicuntur, qui vel edicto, vel præconis voce vocantur in jus, vel ad dicendam caussam jubentur adesse. Sueton. Tiberio cap. 11 *Citatum pro tribunali voce præconis conviciatorem rapi jussit.* Florus lib. 1. cap. 3 de Horatio parricidii reo memorans: *Citavere*, inquit, *Leges nefas; sed abstulit virtus parricidam.* Man hat ihn Inhalts der Rechte vor Gerichte gefordert und angeklagt des begangenen Mords halben &c. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 6 D

Ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me.
Sisto ego tibi me.

Neque vero rei tantùm, sed & alii qui convocabantur, a præcone *citari* dicti. Livius lib. 1. cap. 47 *Patres in Curiam per præconem ad Tarquinium citari jussit.* ¶ 3. Significat & incitare, ut *Citare equum*, den Gaul anstechen/ ut, *Pompejus equo citato Larissam contendit*, Cæs. Civ. 3. cap. 96.

¶ Citatus, Particip. & Nomen. ut: *Rhenus citatus fertur*, Cæs. Gall. 4. c. 10. *Amnis citatior imbribus*, Livius 23. c. 19. *Euro citatior*, Silius 4. v. 6 *Citatissimo agmine sese abripere*, Liv. 22. c. 6. *Citato gradu*, Senec. Hippolyto act. 3. extr. Idem Hercule Fur. v. 178

— — properat cursu,
Vita citato volucrique die.

Idem in Thyeste v. 621

Res DEUS nostras, celeri citatas
— — — turbine versat.

¶ Citātim, adverb. pro celeriter apud Hirtium legitur, *Cum expedita copia in eum locum citatim contendit*, de Bello African. cap. 80. ¶ *Citatissimè*. Quintil. lib. 1. cap. 1. extrem. *Non alienum fuerit, exigere ab his ætatibus*, [pueritiam intelligit] *quo sit absolutius os, & expressior sermo, ut nomina quædam versusque affectatæ difficultatis, ex pluribus asperrime coëuntibus inter se syllabis catenatos, & velut confragosos, quam citatissime volvant.*

¶ Citus, adject. celer, behende. *Citus incessus*, ein behender Tritt/ Sallust. Catil. cap. 15. *Cita alvus*, ein unsteter Leib/ apud Cels. lib. 2. cap. 3. Ovid. lib. 3. de art. v 65.

Utendum est ætate, cito pede labitur ætas,
Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.

Comp. *Citior*, Ovid. 2. Pont. 4. v. 25.

Longa dies citior brumali sidere,

scilicet *erit*, quanquam *citius* MSta habent. Plautus apud Festum: *Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quam famam reor.* Superl. *Citissimus*. Quintilianus 6. c. 4 *ex insidiis citissimo facto simillimum.*

¶ Citò, adverb. geschwind/ bald. *Sat citò, si sat benè*, nobile dictum Catonis fuit apud Hieronym. ep. 26. c. 4. Publius Mimus

Pars beneficii est, quod petitur, si citò neges.

Alii *belle* legunt pro *citò*. Vid. ed. Cl. Thomasii. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. extr.

— — — antiquâ homo virtute ac fide.
Haud citò mali quid ortum ex hoc sit publicè.

Id est, Haud facile is mali alicujus auctor existet, ex quo Respublica periclitetur. Nimirum bonum & virum & civem designat. Idem Hecyra 3. sc. 3. v. 4. & Horat. lib. 1. Oda 13. extrem. *Citiùs*; & Cæsar Gall. Bell. 4. c. 33 *Citissime*; etiam Plin. 20. cap. 9.

¶ Accīre, quod est *accersere* vel *evocare*, erfordern/ aufffordern. Cic. Attic. 13, 48. [al. 47.] *Si accierit, accurram*, Et, *Acciri peregre*, Liv. 2. c. 6. von frembden Orten aufgefordert werden. *Acciri properis literis*, durch eine eylende Post erfordert werden/ apud Tacitum 1. Annal. cap. 5. *Acciti ibant*, Sallust. Jug. cap. 102. *Aruspices acciendos ex Hetruria putaremus*, Cicer. de Arusp. cap. 12.

¶ Accītus, ûs, verbale, apud Virg. 1. Æn. v. 677

Regius accitu cari genitoris ad urbem
Sidoniam puer ire parat.

Auff Erforderung seines Vaters.

¶ Ab *Accio* etiam *arcessere* est, quod vide suo loco in A.

¶ Concire, & Conciēre, convocare, aufbringen/ zusammen fordern. Liv. 1. cap. 8 *Obscuram atque humilem multitudinem ad se conciendo*, den Pöbel an sich hengen. ¶ 2. Item, *commovere* frequenter, erregen. In qua significatione Liv. lib. 1. c. 59 usus est: *Elatum domo Lucretia corpus in forum deferunt, concientque miraculo, ut fit, novæ rei, atque indignitate hominis.* Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 33 *Iram concire*, Unwillen anrichten. *Concire lites*, Plaut. Asinar. 4. sc. 2. v. 15. *Concire seditionem*, Auffruhr machen. Livius lib. 4. cap. 48 *Quum ex composito relatum ad senatum esset de seditione, quam Mæcilius Metiliusque largitione pessimi exempli concirent.*

¶ Concītor, qui concitat. Auffwiegler. Tacitus 4. Annal. cap. 28 *Missos in Galliam concitores belli judex idem & testis dicebat.* Et 1. Hist. cap. 68. extr. *In Julium Alpinum è principibus, ut concitorem belli Cæcina animadvertit.* Etiam Livius 23, 41. & 37, 45 *concitorem belli* dixit, ut Gronovius recte ex MStis restituit.

¶ Concĭtus, commotus, concitatus. ut, *litigiosus, concitus ad rixam*, Cic. pro Cæcin. cap. 5. Et Virg. 9. v. 695

— — immani concitus irâ:

ut tamen est à Concio, Concītus, producitur penultima. Valer. Flaccus lib. 5. v. 576

Ipse autem tantis concita furoribus arma
Expetit Æsonides.

¶ Inconcĭtus, non concitus. Ammianus lib. 24 cap. 23 *leni & inconcito gradu.*

¶ Concĭtare, erwecken. *Seditionem ac discordiam concitare*, Cic. pro Mur. cap. 39. *Invidiam alicui concitare*, in Verrem 7. cap. 8. Haß erwecken. *Concitare se in hostem*, Livius 8. cap. 39. *Equum calcaribus concitare*, Idem 2. c. 6.

¶ Concitatus, Particip. & Adject. wacker/ behend. ut, *Admirabili quodam ad philosophiam studio concitatus*, Cic. de Cl. Orat. cap. 89. *Cæli conversio concitatior*, de Somn. Scip. cap. 5. *Concitatissimos equos immittere*, Livius lib. 35. cap. 5.

¶ Concitatè, Adv. Compar. usus Quintilianus 9. cap. 4, *Quis dubitat, alia leniùs, alia concitatiùs esse dicenda?* Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 26 de Theodosii miranda pugna: *Cum ventus, quæcunque in hostes jaciebantur, concitatissime raperet.*

¶ Concitatio. Ut, *Vehementes animi concitationes*, hefftige Bewegung des Gemüths/ Cic. ad Q. Frat. 1. epist. 1. c. 13. *Crebræ continuis diebus ex concursu multitudinis concitationes fiebant*, Cæs. Civ. 3. cap. 106. Erregungen.

¶ Concitator. Cicero pro domo suâ cap. 5, *Seditionis stimulator & concitator tu fuisti*, ein Anhetzer und Erreger des Auffruhrs. Usus & Seneca 3. de Ira cap. 2. & Cæs. sive Hirtius 8. Gall. c. 21.

¶ Concitatrix. Plin. 26. cap. 10 *Concitatricem vim habet satyrion.* Et lib. 19. cap. 8 *Eruca* [herba] *concitatrix Veneris.*

¶ Concitamentum, concitatio. Seneca de Ira 3. cap. 9 *Quis ignorat lituos & tubas concitamenta esse?* A
¶ Excire est evocare, Plaut. in Epid. act. 4. sc. 2. v. 1. *Quid est pater, quod me excivisti ante ædes;* heraus fordern. Cicer. Phil. 12. cap. 7 *Juventutem omnem ex Italiâ excivimus*, wir haben die gantze junge Mannschafft aus Italien heraus gefodert. *Excire hostem ad dimicandum*, Livius lib. 2. c. 30. Rauslocken.
¶ Excitus: nam ab *excieo*, secundæ conjugat. fit *excitus*: Virgil. Æn. 4. v. 301

-- -- *Commotis excita sacris:*

ab *Excio* autem quartæ fit *Excitus*. Idem 10. Æn. v. 38

-- -- *ventosque ferentes*
Æoliâ excitos:

Ut Curtius lib. 3. cap. 2. n. 12 dixit, *excita sedibus suis moles*.
¶ Inexcitus, non excitus. Virg. 7. v. 623

Ardet inexcita Ausonia atque immobilis ante.

¶ Excitare, erwecken / erregen. Ovid. de Pont. lib. 4. Eleg. 2

Excitat auditor studium, laudataque virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.

Cic. lib. 16. epist. 14 *Excita ex somno tuas literas.* Idem: *Excitare mortuos ab inferis*, von Todten auferwecken. Pro M. Marcello cap. 6 *Dubitare debet nemo, quin multos, si fieri posset, C. Cæsar ab inferis excitaret.* Et in Catilin. 2. cap. 9 *In tantum æs alienum inciderunt, ut si salvi esse velint, Sylla sit iis ab inferis excitandus.* Et de Aruspicib. cap. 3. *Vidi ac multò ante prospexi, quanta tempestas excitaretur, quanta impenderet procella Reipubl.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 3. v. 10 *Non vides quantum mali ex eâ re excites.* Unglück anrichten. Cicero de Amic. cap. 16. *Excitare animum abjectum & jacentem*, ermuntern und auffrichten. ¶ Idem 2. de Leg. extr. *Excitare sepulcrum è lapide*, id est, extruere, erigere, condere. Idem de nat. Deorum lib. 2. cap. 56 *Homo humo excitatus est*, der Mensch ist von Erden gebildet worden. Similiter Curtius lib. 7. cap. 6. de Alexandria Urbe ad Tanaim condita ab Alexandro: *Opus*, inquit, *tantâ celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, qua munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur.* ¶ 2. Aliquando *excitare*, idem est, quod exigere, expellere. Plautus Amph. act. 1. sc. 1. v. 9

Hæc heri immodestia coegit me, qui hoc
Noctis à portu ingratis excitavit.

Vide ibi Interpretes. *Temulentus dormiens non est excitandus*: Et, *Malum bene conditum non movendum est*, Prov. Sed
¶ Excĭto, I longo, ab Excio frequentativum est, apud Silium lib. 5. v. 191 -- -- *ceu ductor ad arma*

Excitet Tyrios.

¶ Excitatus, erwecket / aufgemundert / glücklich. ut, *excitata fortuna*, grosses Glück / Wolstand. Cic. lib. 2. epist. 16. *ab excitata fortuna ad inclinatam desciscere*, die schlimmere Parthey erwehlen. Livius lib. 4. cap. 37 *Clamor excitatior crebriorque ab hoste sublatus.* Plin. 20. c. 17 *excitatissimi odoris esse*, starcken Geruch geben.
¶ Excitatè, adverb. Plin. 37. cap. 7 sub fin. *excitatiùs fulgent*, i. e. vehementius. Ammianus lib. 18 cap. 19 *excitatius clamitare.*
¶ Excitatio, Aufmunderung. Arnobius lib. 7 p. 237 *Quid sibi volunt excitationes illæ, quas canitis matutini?*
¶ Excitator, qui excitat. Prudent. Hymno 1. ad galli cantum:

Nos excitator mentium
Jam Christus ad vitam vocat.

¶ Excitabilis. Unde
¶ Inexcitabilis. Seneca epist. 83 *oppressus inexcitabili somno.*
¶ Ut Excito est ab Excieo: ita ab *Incieo* etiam Incitare ducendum est. Non autem illud superstes, nisi in participiis, ut
¶ Inciens, quod Arnobii est, v. g. *scrofa inciens*, quæ fœta est & excitati uteri. Lib. 7 p. 225 *incientibus scrofis honoratur.* & pag. 227 *Telluri matri scrofa inciens immolatur & fœta.* Vide etiam, quæ ad priorem locum Elmenhorstius notavit p. 185. Et
¶ Incĭtus, ab *Incieo*, id est, motus, agitatus: Lucretius lib. 1. v. 270 *Principio venti vis verberat incita Pontum.* D

Prudentius Hymn. 3. Καθημ. v. 91

Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita vena tremit,
Pulsat & incita quod resonam
Lingua sub ore latens caveam,
Laus superi Patris esto mihi.

¶ Incītus & immotus est: ut *Calculi inciti*, qui redacti ad lineam ultimam, quæ *Incita* & ipsa dicebatur, cieri amplius, id est, moveri non possunt: de quo infra in *Incita*. Est autem hic IN Præpositio στερητικὴ.
¶ Incĭtare, frequentativum, est impellere & instigare, anregen / reitzen / treiben / anhetzen / ut *Cohortatione sua alicujus animum incitare*, Trebonius Ciceroni 12. epist. 16. *Exercitatio eloquendi celeritatem incitat*, Cicero de Orat. 1. cap. 20. *Incitare navem*, Cæsar dixit B. Gall. 4. cap. 25. Tacitus 3. Annal. c. 25 *Relatum deinde de moderanda Papia Poppæa, quam senior Augustus post Julias rogationes, incitandis cælibum pœnis, augendo ærario sanxerat.* INCITANDIS, id est, intendendis. Cæsar 2. Comment. de bello Civ. cap. 14 *Nostri repentinâ fortunâ permoti, arma, quæ possunt, arripiunt. alii ex castris se incitant: fit in hostes impetus.* INCITANT SE, id est, celeriter movent, & se impellunt in hostem quasi, nam sequitur: *fit in hostes impetus.* Idem Comm. 3. cap. 24 *Jam ex omnibus partibus subito Antonianæ scaphæ signo dato se in hostes incitaverunt.* ¶ *Incitare currentem*, τὸν τρέχοντα ὀτρύνειν, proverbiale est, Ciceroni familiare: est ad id aliquem incitare, ad quod sua sponte fertur. v. g. de Oratore lib. 2. cap. 44 *Facilius est currentem (ut ajunt) incitare, quam commovere languentem.*
¶ Incitatus, commotus, incensus, gereitzet / erregt / behend. ut, *ira incitatus*, Cic. Offic. 1. cap. 7. *Alter* [Thucydides] *incitatior fertur*, rinnet geschwinder / quasi fluvius, ut ex contextu apparet, in Oratore c. 12. *Mundi incitatissima conversio*, apud eundem de Somn. Scip. c. 5.
¶ Incitatè, adverb. Comparativus Ciceronis est in Oratore c. 20 *Platonis & Democriti locutio incitatiùs fertur.* Et cap. 63 *fluit numerus tum incitatiùs brevitate pedum, tum proceritate tardiùs.*
¶ Incitator, ein Anreitzer. Prudentius in Romano v. 67. *ut incitator & fax omnium*, als ein Aufrührer.
¶ Incitatrix, f. Arnob. lib. 2. p. 64. *Ista persuasio est incitatrix ad vitia.* Lactantius de Ira Dei cap. ult. *Opulentia libidinum incitatrix.* B
¶ Incitatio, Anreitzung. Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 9 *languentis populi incitatio.* Et lib. 2. cap. 43 de eodem Oratore: *Potest inflammari animus acri & vehementi incitatione.* Item de cursu Quæst. Acad. 4. cap. 26. *Sol tanta incitatione fertur, ut celeritas ejus quanta sit, ne cogitari quidem possit.*
¶ Incitamentum, idem, vel res, quæ incitat. *Laborum & periculorum incitamentum*, Cic. pro Arch. cap. 10. Et Tacitus lib. 6. cap. 29 extr. *Uxor incitamentum mortis, & particeps fuit.* Plinius Paneg. cap. 27 *Magnum est educandi incitamentum, tollere liberos in spem alimentorum.* Afferunt etiam ex Livio 21. cap. 44 extr. *incitamentum ad vincendum*: sed aliter MSS. libri, ut uterque Gronovius, pater & filius, annotaverunt.
¶ Incitābulum, idem quod incitamentum. Gellius lib. 15 cap. 2, *incitabulum ingenii virtutisque.*
¶ Incitatus, ûs, substantive apud Plinium legitur lib. 2. cap. 45. *Qui sive assiduo mundi incitatu* [in quibusdam libris & *incitu* legitur, æque bene] *& contrario siderum occursu nascuntur; sive hic est ille generabilis rerum naturæ spiritus, huc illuc tanquam in utero aliquo vagus* &c. INCITATU, id est, motu, incitatione, & rotatu cæli. Atque ita etiam Harduinus. Agitur autem de ventis.
¶ Percieo & Percio, valde moveo, Plauti & Lucretii obsoletum verbum. Ille enim Asinar. a. 2. sc. 4 v. 69 *ni istum impudicum percies*, ubi futurum a *Percio* videtur esse. Lucretius autem lib. 3. v. 304 clarius: C

irai fax subdita percit.

Et lib. 4 v. 567 idem:

Præterea edictum sæpe unum perciet aures,

Præsenti tempore. Adde lib. 3. v. 185. Et Præterito, eodem lib. 3 v. 28 *His ubi me rebus quædam divina voluptas*
Perciit atque horror.

¶ Hinc Percĭtus, & forsan etiam Percītus, quod significat *vehementer commotus.* Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 17 *Incredibili re atque atroci percitus*, erschreckt und bewegt. *Animo irato & percito facere*, mit zornigem und bewegtem Gemüth / Cicer. pro Milone cap. 23.
¶ Impercitus, non percitus, ex Silio adfertur lib. 9 v. 161. Sed Fr. Modius membranarum ope substituit *imperditus.* Vide Notas nostras.
¶ Recītare, clarâ voce legere de scripto, laut lesen. *Literas in Senatu recitare*, Cic. 10. epist. 16. Juvenalis Sat. 8. v. 126

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

Specialem significationem, qua Plinius Junior sæpe usus est, vide in *Recitatio* & *Recitator*: v. g. lib. 8 epist. 12 pr. *Recitaturus est Titinius Capito, quem ego audire nescio magis debeam, an cupiam.*
¶ Recitatio, ut *recitatio literarum*, Cic. pro Domo cap. 9. Id est, lectio. Nam in judiciis cum legerentur testimonia & auctoritates, quibus utebantur actores caussarum, ille actus *recitatio* dicebatur. ¶ Deinde hoc nomen ad illas lectiones translatum quoque est, cum Scriptores & initio quidem Poetæ, postea tamen & cæteri, poëmata & lucubrationes suas, priusquam ederent, cum privatim, convocatis auditoribus; tum publice, in auditorio recitabant, ut judicium atque censura de iis fieret: de quo præclaro & utilissimo instituto veterum videndus Lipsius est Centuriâ 2. ad Belgas Epist. 48. Sic Plinius lib. 1. epist. 13 extr. *Possum jam repetere secessum, & scribere aliquid, quod non recitem, ne videar, quorum recitationibus affui, non auditor fuisse, sed creditor.* Adde de laudabili ritu Dialogum de Oratoribus c. 2 & 9.
¶ Recitator, qui in judicio recitat, quæ allegantur ab auctoribus, sive legit de libro. Cicero pro Cluentio cap. 51 *Cum Brutus duob. recitatoribus constitutis ex duabus ejus* [Crassi, qui contra agebat] *orationibus capita alterna, inter se contraria recitanda curasset.* Et paullo post: *Tres & ipse* [Crassus] *excitavit recitatores, cum singulis libellis, quos M. Brutus, Pater illius accusatoris de*

de jure civili reliquit. ¶ 2. Deinde *recitatores* sunt, qui in cœtu amicorum, aut publice scripta sua recitabant. Seneca Ep. 95 *Recitator historiam ingentem attulit, minutissime scriptam, arctissime complicatam, & magna parte perlecta, DESINAM, inquit, SI VULTIS. Acclamatur, RECITA, RECITA, ab his, qui illum obmutescere illico cupiunt.* Plinius d. l. 1. epist. 13 *Subinde sibi nuntiari jubent, an jam recitator intraverit, an dixerit præfationem* &c. A

¶ Irrecitabiliter, id est ineffabiliter. Venantius Fortunatus in Carmine Paschali v. 49

Irrecitabiliter manans de corde Parentis.

Ergo Recitabile, Irrecitabile, hujus poetæ temporibus non penitus inauditum inusitatumque fuit.

¶ Suscitare, auffwecken / erwecken. *Somno suscitare aliquem*, Plautus Mil. act. 3. sc. 1. v. 96. Catullus epigram. 80. in Gellium:

cum te octava quiete
Et mollis longo suscitat hora die.

Sic *ignes sopitos suscitare*, Virgilius lib. 5. v. 743 dixit: Et, *bellum civile suscitare*, Brutus & Cassius ad Antonium lib. 11 Epist. 3 inter Ciceronianas. Horat. lib. 2. Carm. Od. 10.

— — non, si malè nunc & olim
Sic erit, quondam citharâ tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.

¶ Suscitator. Tertullianus adv. Praxean c. 28 extr. *Si Christus, qui est mortuus, Pater est; alius erit suscitator, quam Pater mortuus.* B

¶ Suscitabulum, quod incitamentum Nonius interpretatur, eoque allegat Varronis illud ex Satyrâ Ὄνος λύρας:

Phonascus adsum vocis suscitabulum,
Cantantiumque gallus gallinaceus.

¶ Exsuscitare, Brutus ad Cicer. Epist. 16. *Magis tu te exsuscita.* Cicero Offic. 1. cap. 4. *Cura exsuscitat animos.* Proprie aufblasen / erwecken. Livius lib. 21 cap. 3 extr. *Parvus ignis incendium ingens exsuscitat.*

¶ Exsuscitatio. Auctor ad Herenn. lib. 4 cap. 42 extr. *Si sententiam trajiciemus aut ad sermocinationem, aut ad exsuscitationem.*

¶ Resuscitare, wieder erwecken. Ovid. 8. Metam. v. 475

— — positamque resuscitat iram.

Sic *legatum resuscitari* dicitur, quod perierat, Lege 27 Dig. de adimend. vel transf. legatis. Et *Reliquiæ resuscitandæ* Prudent. hymn. 6. v. 136 Peristeph. in honorem Fructuosi &c. Tarraconens.

¶ Resuscitator. Tertullianus de Resurrect. Carn. cap. 57 *Ostendit non tantum resuscitatorem carnis, verum etiam redintegratorem.* Beda lib. 2 Hist. eccles. Angl. cap. 1 *Venerabilis pater Gregorius in tantum contra nascentem hæresin novam laborare contendit, ut nullus exinde sit inventus, qui ejus resuscitator existeret.* C

¶ A *cito* est & *sollicito*, de quo infra suo loco.

CILICIA, Κιλικία, regio est minoris Asiæ Syriæ proxima, à *Cilice* Phœnice, Agenoris *filio*, sic appellata: Straboni duplex est, *campestris* & *trachea*, id est, *aspera*. Fuit olim opulentissima Pop. Rom. provincia, clarissimaque, non prœlio modò, quo victus fugatusque ab Alexandro Darius est; verùm & Cicerone Proconsule. Ejus Metropolis *Tarsus* fuit, Pauli Apostoli patria, qui aliam maximamque illi nobilitatem circumdedit. Vulgò dicitur *Caramania*.

¶ Cilix, icis. Stat. lib. 3. Silv. 3. v. 33

— — — — tu largus Eoa
Germina, tu messes Cilicumque Arabumque superbis
Merge rogis, &c.

Ein Cilicier. Λόγος ἐστὶ παλαιός, μὴ ῥᾳδίως ἀληθεύειν τὰς Κίλικας. id est, *Vetus verbum est, Cilices haud facile verum dicere*, seu, *re, quod dixerunt, præstare.* Vide Chil.

¶ Cilicensis, apud Cicer. ad Quint. Fr. lib. 1. ep. 2, *Si te interioribus vicinis tuis Cilicensi & Syriaco anteponit, valde magnum facit.*

¶ Cilissa, fœm. a Cilix, sicut a Phœnix Phœnissa. e. gr. *Terra Cilissa* Ovid. in Ibin v. 200. Propert. lib. 4. Eleg. 6. v. 73 D

Vinaque fundantur prælis elisa Falernis,
Terque lavet nostras spica Cilissa comas. i. e. crocus.

¶ Cilicismus, idiotismus Cilicum, quem Paulo Hieronymus tribuit Epist. 151 ad Algasiam, quæstione 9, de quo quid sentiendum sit, videas in eruditissimi viri Balth. Stolbergii de Solœcismis & Cilicismis Exercitatione.

CILICIUM, Κιλίκιον: vestis genus ex hircorum sive caprorum pilis contextum; quæ tonsura quòd primùm in Cilicia instituta, facta inde appellatio est, ut Varro auctor est lib. 2. de re rust. in fine. Quo & Alcimus Avitus versu mox producendo respexit. Eine Kotze / Madratze. Usus eorum potissimùm in castris, item in navibus. Quo illud Virgilii pertinet Georg. 3. v. 311

Nec minus interea barbas, incanaque menta,
Cinyphii tondent hirci, setasque comantes
Usum in castrorum & miseris velamina nautis.

Asconius in 3. Verrin. *CILICIA, texta in castrorum usum atque nautarum.* Atque in castris quidem iis utebantur, cùm ad poliendas loricas, tum tabulata turrium tegenda, ne jactis acibus ignis posset adhærere, ut Servius ad paullò ante productos versus Virgilii annotat: quod de madefactis ciliciis accipio. Solebant eadem & tendi per propugnacula, ut cohiberent sagittarum impetum: de quo Vegetius lib. 4. cap. 6. *Velorum Ciliciorum* in domibus contra pluvias ac ventos paratorum, meminit Ulpianus Lege *Quæsitum* 12 § *Vela* 17. Dig. *de instruct. vel instrum. leg.* Lugentium & pœnitentium vestes apud Ebræos; quos LXX σάκκους appellant; Vetus Interpres Latinus sæpe *cilicia* interpretatus est. Neque enim dubium est, hirtas & ex pilis contextas fuisse. Talia enim *Cilicia*, sive *Cilicina* appellabantur: Quare & δέῤῥεις τριχίνας Exodi 26, idem Interpres *Saga cilicina*: & σάκκον τρίχινον, Apocalyps. cap. 6 *Saccum cilicium* vertit. Qui locus id quoque indicat, nigros fuisse hos saccos sive cilicia. Et verò hic color mœstos plangentesque maximè decet. Prudentius Hymno jejunantium de Ninivitico justitio agens:

Squalent recinctâ veste pullati patres,
Setasque plangens turba sumit textiles,
Impexa villis virgo bestialibus.

Alcimus Avitus cùm idem argumentum Ninivitarum tractat lib. 4. v. 380

Mollibus abjectis, Cilicum dant tegmina setæ.

id est, ciliciis induuntur. Cæterum *Sacci* à formâ (angusti enim & minimè fluctuantes erant) *cilicia* à materiâ, pilis videlicet caprarum, dicebantur. Quare *tunica saccea*, sive *saccinea*; & *tunica cilicia*, de eadem B. Hieronymo dicitur in vitâ Hilarionis sub finem. Tali enim ille sanctus usus fuerat. Et ita fermè solebant vestiri, qui plane renunciassent seculo, propositumque severius sequerentur, qui & *ascetæ* & *monachi* appellati. Quibus maximè conveniebat hæc vestis; *cum monachus non doctoris, sed plangentis officium habeat: qui se, vel mundum lugeat, & Domini pavidus præstoletur adventum*, ut idem Hieronymus alibi scribit. Paullinus Nolanus in obitum Celsi v. 451

Si modò lugentem gravis hirto tegmine saccus
Caprigenum setis dum teget, & stimulet.

Ubi & *saccum* & *setas* sive pilos caprinos habes, ex quibus *cilicia* contexta erant. Quamquam *Ciliciorum* nomine omnes hirtas vestes comprehendi existimem; licet de aliis etiam, quam caprinis pilis contextæ essent. Ut Camelorum: qualis Johannis Baptistæ fuit. Idem discipulorum B. Martini: de quibus Severus Sulpicius de vita Martini cap. 7. *Plerique camelorum setis vestiebantur. Mollior ibi habitus pro crimine erat.* Utebantur autem Ascetæ ideo hirtis ejusmodi vestibus, atque in iis cubabant etiam, ut coërcerent carnem, & ad orationes vigilantiores essent. Unde Paullinus supra,

— — dum teget, & stimulet,

dixit. Et idem de Johanne Baptista v. 229

Vestis erat, curvi setis contexta cameli,
Contra luxuriam molles duraret ut artus,
Arceretque graves compuncto corpore somnos.

Aliquando tamen non in ciliciis cubabant ascetæ, sed super iis jacebant humi stratis. Sulpicius Severus Epist. 1. de S. Martino: *Quippe qui nudâ humo, uno tantum cilicio superjecto cubare consueverat.* Vide eundem & Epist. 3. Itaque in vestem stragulam etiam ciliciis utebantur. Illis enim & sternebantur sedilia. Idem Severus Dialogo 1. de virtutib. Monach. Oriental. c. 1. princ. *Jactis in terram ciliciis consedimus.* Et rursus ipso fine capitis: *Dein cilicium, cui insederat, ad me propius admovit, atque ita exorsus est.*

¶ Idem Paullinus Epist. 7 *Cilices* pro *Ciliciis* dixit. *Conservuli*, inquit, *& compallidi nostri, non vestibus pictis superbi, sed horrentibus cilicibus humiles.* Nisi forte *Ciliciis* ibi rescribendum. Immo ita rescriptum est editione nova Parisiensi de anno 1685, ubi ordinem 22 epistolæ tenet, p. 117.

¶ Cilicinus, adject. ex Cilicio factus. Solinus cap. 33 (al. 46) de Arabia: *Ipsa tentoria cilicina sunt.*

CILIUM. Cilia sunt pili palpebrarum, die Augenwimpern / quorum usus est, ut vel spiritus visivos, vel radios dirigant. Nam his amissis aut retortis oculi non possunt rectè prospicere. Lactantius Opif. Dei cap. 10. pr. *Ut oculi munitiores essent ab injuria, ciliorum tegminibus occuluit.* Asinus aureus Milesiarum lib. 10. de se: *Quodque esset apprimè mirabile, verbis nutum commodare, ut quod vellem relato, quod nollem dejecto capite monstrarem; sitiensque, pocillatore respecto; ciliis alterna connivens bibere flagitarem.* Idem Apul. Apologiâ *Cilia turgentia* dixit. Festus: *Cilium est folliculus, quo oculus tegitur.* Unde fit

¶ Supercilium. Supercilia in ima fronte sunt supra oculos, die Augbrauen. Plin. lib. 11. cap. 37. *Supercilia homini & pariter & alterne mobilia: in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant fastum. Superbia alibi conceptaculum, sed hic sedem habet. In corde nascitur, huc subit, hic pendet.* Hinc *supercilium tollere*, de iis dicitur, qui sibi videntur aliquid, & multum per arrogantiam tribuunt, die sich viel düncken lassen: *contrahere; adducere supercilium*; de tristibus, & qui notant alios aut fastidiunt. Hoc *nubem supercilii* Horatius vocat lib. 1. Epist. 18, Græcos imitatus, ut ibi interpretes observant. ¶ 2. Hinc non raro *supercilium*, pro tristitiâ ac severitate censoriâ; itemque fastu ac superbiâ ponitur. Juvenalis Sat. 6. v. 167

 — — si

-- -- si cum magnis virtutibus affers
Grande supercilium.

Ausonius ad Lectorem super Idyll. 7,

Carminis incomti tenuem lecture libellum
Pone supercilium.

Martialis lib. 1. Epigr. 4 ad Cæsarem:

Contigeris nostros, Cæsar, si forte libellos,
Terrarum dominum pone supercilium.

id est, regnatricem majestatem vultus imperatorii. Bene Democritus ajebat, *supercilium parvum aut contemtum membrum haud esse: posse quippe vitam omnem obscurare*, ut Laërtius auctor est. Nimirum, quod Claudianus dixit de 4. Consul. Honor. v. 304

Inquinat egregios adjuncta superbia mores.

¶ 3. Supercilium etiam dicitur locus editus per similitudinem, & unde in subjecta despectus est. Virgil. 1. Georg. v. 108

Ecce, supercilio clivosi tramitis undam
Elicit.

Ubi Servius SUPERCILIUM, *altitudinem, summitatem terrarum* interpretatur. Hinc *devexitas supercilii*, der Hang/ apud Siculum Flaccum; cujus locum mox adducemus. Hirtius de Bello Africano cap. 58 *Postero die universas omnium copias de castris omnibus deducunt; & supercilium quoddam excelsum nacti, non longe a Cæsaris castris aciem constituunt. Supercilia Rheni, Nili, Mosæ*, apud Ammianum Marcellinum legas, altiores ripas designantem, unde in subjectum flumen despectus est. v. gr. lib. 14 cap. 32 pr. *Ventum est ad supercilia fluminis Rheni.* Et lib. 17. cap. 18 *munimenta superciliis imposita fluminis Mosæ.* De mari etiam usus est Mela lib. 3. cap. 3. extr. *Mare*, inquit, *angustum & par freto, curvansque subinde se, longo supercilio inflexum est.* Sic de cacumine montis *supercilium* dixit Livius 27. cap. 20. & *supercilium collis* B. Hieronymus in vita Hilarionis. Gromaticis scriptoribus non quævis summitas, aut quodvis fastigium *supercilium* est, sed quod paucorum pedum modo æstimatur. Siculus Flaccus de Condition. agrorum: *Supercilia, de quibus mentionem habui, si finem facient, intuendum erit, in quantum spatium devexitas supercilii extendatur, ne mons supercilium sit. Intra paucos enim pedes supercilia accipiunt. Quæ tamen usque in planitiem ex superiori vergunt, ad superiores possessores pertinent.* Spatium autem istud intra pedes XXX definierunt. Hyginus: *Supercilia sunt loca ex plano in locis clivo devexo intra pedes latitudinis XXX alioqui jam collis est.* Ergò Agrimensoribus *supercilium* à monte, colle, distinguebatur, iisque brevibus erat seu minus. Alio nomine dicebatur RIGOR. Aggenus Urbicus Commentario in Frontinum de limitibus agrorum: RIGOR, inquit, *si inventus fuerit de triginta pedum latitudine, ut ne ab utroque possessore tangatur. Quod si plus de XXX pedibus patuerit, jam collis est, qui exigit ut superior possessor in planum usque descendat, & sibi defendat omnem devexum locum.*

¶ Superciliosus: ut, *Catonianum superciliosæ frontis arbitrium* apud Sidonium lib. 7. Epist. 9. *Tristes & superciliosi alienæ vitæ censores*, apud Senecam epist. 123.

CILO, ōnis, cui frons est eminentior, ac dextra sinistraque velut recisa videtur, der eine hohe Stirn hat/ der einen spitzen Kopff hat/ cui caput est acuminatum. Cicero in Sallust. *Cilones, impudici, parricidæ, sacrilegi.* Quem locum Cœlius exponens, *Cilones*, inquit, *cinædi sunt.* Flavius Caper vetustissimus Grammaticus: *CILO est angusto capite; cui hoc contingit in partu: CHILO dicitur, modum labrorum exedens.* Hic est, quem *improbius labratum* Charisius dixit. Vide supra in CHILO.

CILLUS, asinus, auritum animal. Petronius Arbiter Fragm. Carm. p. 211

Judæus licet & porcinum numen adoret,
Et cilli summas advocet auriculas.

Vide Isaac. Vossii ad Melam annotationes p. 49, & adde, quæ supra in *Anchialus* dicta sunt.

CIMBRI, populi sunt post Saxones, a quibus *Cimbrica Chersonesus* appellata est, quæ hodierna Jutia est: inter Codanum sinum Oceanumque Germanicum porrecta in angustum. Conf. Plin. lib. 2. cap. 67. & ibi Dalechamp. p. 108. Hi primi omnium Germanicum nomen terribile reddiderunt Romanis. Tacitus de Germania cap. 37 *Eundem Germaniæ sinum proximi Oceano Cimbri tenent: parva nunc civitas, sed gloriâ ingens. Veterisque formæ late vestigia manent, utraque ripa castra ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, & tam magni exercitus fidem:* & quæ sequuntur ibi plura, quæ legas. Cimbri, cum in Italiam trajecissent cum exercitu, a Q. Catulo, & C. Mario prœlio victi sunt, in quo cæsa dicuntur hominum centum quadraginta millia, capta sexaginta, ut narrat Livius lib. 68. Plutarchus in Mario *Cimbrorum* vocabulum Germanicum tradit, quo *Latrones* significentur, quod Posidonius quoque existimavit, ut ex Strabonis lib. 7 cognoscere licet. Id, ut alia, quæ fabulati scriptores antiqui de Cimbris sunt, confutat Cluverius lib. 3. Antiquæ Germaniæ cap. 22.

¶ Cimbricus, adject. ut, *Bellum Cimbricum, Cimbrica tempestas*, Claud. de Bell. Get. 641. & Cicero pro Domo sua cap. 38 *Porticum post aliquanto Catulus de manubiis Cimbricis fecit.*

CIMĒLIUM, Κειμήλιον, ornatus aut thesaurus, qui reponitur extra usum quotidianum, Schmuck oder Kleinot/ so man hinterlegt/ und nicht täglich brauchet. Homeri est vox: ut, *Inter Κειμήλια sua asservare*, ein Ding für seinen Schatz halten.

A ¶ Cimeliarcha, custos vasorum ecclesiæ. Lege ult. Cod. de Bonis auctorit. judicis possid. § Sin autem, *præsente viro reverendissimo cimeliarcha.*

¶ Cimeliarchīum, locus ubi cimelia adservantur. Lege eadem: *in cimeliarchio sanctæ ecclesiæ pecunias deponere.* Etiam *Cimeliarcho*, quinque syllabis scribitur: recte an corrupte, excutiant alii.

CĪMEX, ĭcis, *lectularii* sunt & *silvestres* ex herbis victitantes, Matthiol. Eine Wantze. *Cimex olidus*, Eugenius Toletanus Carm. ult. Et Martial. lib. 9. epigr. 33

Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus.

CIMMĔRII, Κιμμέριοι, populi in Italia fuerunt ad Bajanum & Avernum sinum, qui in subterraneis domiciliis habitantes, & per cuniculos commeare soliti, toto in illis die delituerunt noctu tantùm ad latrocinia egressi, cum victum ex metallorum alioqui effossione, divinationum mercede, & proventibus ab rege designatis, quærerent, ut ex Ephoro scribit Strabo. Cimmeriorum eorum Italicorum etiam Homerus meminit Odysseæ lib. 11. v. 14. seqq. Sed hos interiora aliquando Asiæ tenuisse Herodotus lib.
B 4 scriptum reliquit, verum à Scythis pulsos magis occidua tandem petiisse. Ptolemæus tabula Asiæ secunda Cimmerios montes ab eorum nomine supra Albaniam locat. Certum est illos proximos Amazonibus fuisse, & ad Mæotin tandem egressos Bosphoro reliquisse cognomentum. Plin. lib. 6. c. 2.

¶ Cimbros quoque, de quibus paullo ante, *Cimmerios* appellatos Græcis Strabo & Plutarchus, laudatis supra locis testantur. Sed tu Cluverium vide.

¶ Cimmĕrius, adject. ut, *Bosporus Cimmerius* inter Asiam & Europam, vide *Bosporus. Cimmerii lacus* apud Tibull. lib. 3. eleg. 5. v. 24 pro *infernis* & *caliginosis*. Et, *Cimmeriæ paludes* apud Claud. lib. 1. in Eutrop. v. 249. *Cimmeriæ tenebræ* pro obscuritate & caligine multa, Lactant. Div. Instirut. lib. 5. cap. 3 *Cum igitur talia ignorantiæ suæ deliramenta fudisset (Apollonius) cum veritatem penitus excidere connixus esset, ausus est libros suos nefarios ac Dei hostes φιλαληθεῖς annotare. O cæcum pectus! ô mentem Cimmeriis, ut ajunt, tenebris atriorem! discipulus hoc fortasse Anaxagoræ fuerit, cui nives atramentum fuerunt.* Ammianus Marcellinus lib. 29 cap. 11 *Ea tempestate velut in Cimmeriis tenebris reptabamus.* Vide Chiliad.

¶ Cimmerium oppidum est ad Bosporum, qui inde Cimmerius
C dicitur, situm, Pomp. Melæ lib. 1. cap. 19, ubi de Cimmeriis vide Vadiani expositionem.

CIMON, ōnis, Κίμων, Atheniensis fuit, Miltiadis filius, munificentiâ & liberalitate in pauperes maxime celebris. Vide C. Nepotem, nec non Plutarchum vitâ ejus. ¶ 2. Valerius Maximus *Cimonem* etiam eum vocat, quem in carcere filia aliquandiu lacte sustentavit, lib. 5. cap. 4. Sed ibi alii pro *Cimona*, *Conona* legunt.

CINAEDI, κίναιδοι, veteribus saltatores dicebantur teste Nonio. Plaut. in Milit. act. 3. sc. 1. v. 73 *Ad saltandum non cinædus malacus æque est atque ego.* ¶ 2. Est & *Cinædus* χαραπτόγων. Ein Schandknabe/ apud Petronium, & multos alios. Catullus etiam movit per gradum, ut adjacens nomen, Carm. 10, *ut decuit cinædiorem*, id est fœda libidine insigniorem. ¶ 3. Item piscis genus, de quo Plin. lib. 32. cap. ult.

¶ Cinædicus adject. ut, *Cinædica Cantio*, ein Buhlenlied/ apud Plautum Sticho a. 5. sc. 5. extr.

Cinamum & Cinamomum; vide *Cinnamum.*

CINĂRA, Κινάρα, carduus altilis, idem quod *Scolymus* & *Strobilus*, Strobeldorn/ Welsche Gartendistel. Columella lib. 10. v. 235

Hispida ponatur cinara, qua dulcis Iaccho
Potanti veniat &c.

Plin. lib. 8, cap. 27 *Cervus herbæ Cinaræ* [a cinaris] *venenatis pabulis resistit.*

D CINCINNUS, Cincinni crines sunt intorti vel calamistrati; gekreusselte Haarlocken. Cicero in Pisonem cap. 11. *Erant illis comti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ.* Plaut. Truc. act. 2. sc. 2. *Jam ego flos fictos, compositos, crispos, cincinnos tuos unguentatos usque ex cerebro evellam.* Apul. lib. 8 *Cinædum senem; calvum quidem, sed cincinnis semicanis & pendulis capillatum* dixit. Varro formosum puerum describens apud Nonium in v. *Rictum:*

Ante aures modo ex subolibus parvulis
Intorti dimittuntur sex cincinnuli.

¶ Cincinni orationis, Zierligkeit des Redens. Cicer. 3. de Orat. cap. 25. extr. *in oratoris aut in poeta cincinnis ac fuco.* Vide & infra in *Cirrus.*

¶ Cincinnulus, diminut. ex jam adductis Varronis verbis, ut Scaliger edidit in Fragm. Varronianis p. 130. At Nonius Merceri & Godofredi *sed cincinni:* quod nec aliter in Fragm. poët. H. Stephani expressum est p. 334.

¶ Cincinnatus: cincinnis comtus. Vet. Gloss. *Cincinnatus* Κομήτης: εὐπλόκαμος. Plaut. Mil. Glor. act. 3. sc. 3. *Cincinnatum*

tum mœchum, id est, Capillis crispis & calamistratis comtum. Mit krausen Haarlocken gezieret. *Cincinnatæ stellæ*, Cometæ, Cicer. 2. Nat. D. cap. 5. A

¶ Cincinnatus, vel L. Quintius Cincinnatus, Romanus fuit, cui aranti viator attulit Dictaturam, & nudo quidem plenoque pulveris ore, Plin. lib. 18. cap. 3. De hoc Cic. lib. 2. de finib. cap. 4 *Majores nostri ab aratro abduxerunt Cincinnatum illum, ut Dictator esset.* Procul dubio à cincinnis hæsit nomen, qui eâ ingente id primus accepit. Unde & pro insigni posteri ejus cincinnis usi. Suetonius Calig. cap. 35 *Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit. Torquato torquem: Cincinnato crinem.*

CINCLUS, avis, ein Steinbeisser / oder Steinpicker / Bachstelze / in ripis enim rostro saxa ferit, dum muscas & vermiculos petit, aliàs *motacilla*. Proverbio autem rustico *Cincli* pauperes dicuntur, quibus neque domus neque suum est quicquam. Vide Chiliad.

CINĔAS, Pyrrhi Regis Epirotarum amicus sive consiliarius, & Romam Legatus; vir prudentissimus & summâ memoriâ, quo nomine eum Cicero 1. Tuscul. cap. 24 commendat. Ælianus in Tacticis auctor est hunc Cineam Æneæ [cujus librum de obsidione tolerandâ edidit Casaubonus] antiquissimi Scriptoris, Commentarios στρατηγικοὺς in compendium redegisse, de quo Ciceronis locus accipiendus Epist. ad Papirium Pætum 9, 25. Vide Casauboni in Æneæ librum, quem diximus, præfationem. B

CINĒSIAS, Κινησίας, Thebanus fuit Dithyramborum scriptor, sed ob impietatem & flagitia malè audiens. Suidas.

CINGO, cingere, circumdare, ůmgůrten / ůmgében. *Cingere castra vallo*, das Lager verschantzen / Liv. 7. cap. 39. *Cingere urbem mœnibus*, ům die Stadt eine Maur führen / Cicer. Nat. D. lib. 3. cap. 40. *Cingere urbem obsidione*, belágern. Virg. 3. Æneid. v. 52 *Provincia cincta mari*, Cic. pro Flacc. cap. 12. Eine Landschafft / so vom Meer ůmflossen wird.

¶ Cingŭlus & Cingulum, Gürtel. Cic. Somn. Sc. c. 6, *Cernis terram quasi quibusdam redimitam & circumdatam cingulis, è quibus duos maxime inter se diversos & cœli verticibus ipsis ex utraque parte subnixos obriguisse pruina vides.* Virg. 12. v. 942

-- -- *fulserunt cingula bullis.*

Sed & in Fœminino *Cingula* legitur. Est enim revera adjectivum. Ovidius de Remedio amoris lib. 1. v. 237

Aspicis, ut pressos urant juga prima juvencos,
Ut nova velocem cingula lædat equum.

¶ Cingulum olim militiæ signum erat, unde & pro militia ponitur. Hinc *sumere cingulum; ponere cingulum*, pro, dare militiæ nomen, eidemque valedicere, dicebant. Severus Sulpitius Dialogo 2. de Virtutib. Martini cap. 12 *Miles quidam cingulum in Ecclesiâ, monachum professus, abjecerat.* Servius ad illud Virgil. Æneid. 8. v. 724 *discinctos Afros; DISCINCTOS, inquit, inhabiles militiæ. Nam omnes qui militant, cincti sunt.* Rufinus lib. 1. Histor. Eccl. cap. 32. de Juliano: *Militiæ cingulum non dari, nisi immolantibus jubet.* Huc respiciens eleganter Prudentius Hymno 1. περὶ στεφ. v. 32 C

Milites, quos ad perenne cingulum Christus vocat.

Quod si cui ordo & dignitas militaris eriperetur, ei *cingulum* adimebatur. Imp. Marcianus Lege 4. Cod. de SS. Trin. *Igitur si Clericus erit, qui publicè tractare de religione ausus fuerit, à consortio clericorum removebitur. Si vero militia præditus sit, cingulo spoliabitur.* Vide & Herodianum lib. 2. cap. 13.

¶ Cingillum, diminutiv. Petron. Fragm. Tragur. p. 56 *Venit galbino succincta cingillo.* Glossæ Vet. virili genere: *Cingillus*, στρόφιον, ζώνιον.

¶ Cinctus, gegürtet. *Alte cinctus*, id est industrius, gnavus Senec. Epist. 92. extr. quod una voce

¶ *Alticinctus*, Phædrus dixit lib. 2. Fab. 6.

¶ Cinctus, ûs, subst. ein Gurt / das Gürten. ut, *incinctus cinctu Gabino*, Liv. 8. cap. 9. & Virg. 7, 612 *cinctuque Gabino insignis*, qui quid fuerit, Servius ad hunc locum interpretatur. Apulejus lib. 2. Florid. principio: *Habebat cinctui balteum.*

¶ Cinctura, idem. Suetonius Cæsare cap. 45 *cingeretur fluxiore cincturâ.* D

¶ Cinctutus, cinctus, adject. *Cinctuti Cethegi.* Horat. de Arte v. 50. Adi interpretes. Et Ovid. Fast. lib. 5. v. 101

Semicaper coleris cinctutis Faune Lupercis.

¶ Cinxia Junonis epitheton est, sicuti & Minervæ, Zostria.

¶ Accingere, sich auffschürtzen und rüsten / ut, *Accingere sese operi & ad opus*, ut, *Illi se prædæ accingunt*, Virg. Æneid. 1. v. 210. ubi Servius: *ACCINGUNT, studiosè parant, ut alibi*, Accingunt operi. *Accinctos autem industrios dicimus.* Hæc Servius. Livius 2. cap. 12 *In hoc discrimen, si juvat, accingere*, id est, aggredere, te para. Idem lib. 4. c. 2 *ad consulatum accingi.* Hinc absolute *accingi* est, ad bellum parari ac institui. Tacitus 4. Hist. cap. 68 *Simul Domitianus Mutianusque accingebantur, dispari animo: ille spe ac juventâ properus, hic moras nectens.*

¶ Accinctus, id est, expeditus & promtus ad obeundas partes. Plinius Paneg. Trajani cap. 20 *Ad hoc comitatus accinctus & parens.* Et cap. 30 *Tam velox Cæsar potentia tua est, tamque in omnia pariter intenta bonitas & accincta.* Sic εὔζωνον Græci *strenuum* dicunt & *expeditum*. Vet. Gloss. εὔζωνος *Expeditus.*

¶ Circumcingere, von allen Seiten umgeben / und zusetzen. Silius lib. 10. ineunte:

Ceu fera, quæ telis circumcingentibus, ultrò
Assilit in ferrum, &c.

¶ Discingere, auffgürten / Martial. lib. 9. Epigr. 103

Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo.

¶ Discinctus, iners est & negligens, quem Germani vocant, einer der sich loß gürtet / id est, & rem & famam suam parum tuetur. Pers. Sat. 3. v. 31

Non pudet ad morem discincti vivere Nattæ?

Nonius ex Accio hunc citat versum, quem adolescentibus commendo:

Discincta vestis, discinctus animus, ne nega.

Hinc *discinctus nepos*, Horatio Epod. 1. v. ult. est liberius vivens, ein liederlicher Mensch. ¶ Discincti, etiam dicebantur exauctorati, & missi, cum ignominia, militiâ. Talibus enim & arma & cingulum adimebatur, ut paullo ante monebamus: ubi vide. Addo exemplum ex Vulcatii Gallicani Avidio c. 6, ubi præfectus Antiochenus programma in parietibus fixit, *ut si quis cinctus inveniretur apud Daphnen, discinctus rediret.* Vide quæ de Daphne infra traduntur, & nos ad Eutropium lib. 6. cap. 11 commentati sumus.

¶ Incingere, idem quod cingere. Frequens tritumque Melæ verbum. e. g. lib. 1. cap. ult. *Corycos oppidum portu saloque incingitur.* Adde lib. 2. cap. 3. 5. 6. Ovid. Metam. 7, 242.

Quas [aras] *ubi verberibus silvaque incinxit agresti.*

Solin. cap. 15 [al. 25] *capitum ossa auro incincta in poculorum tradere ministerium.* Apulej. 7 libro: *uxor pretiosissimis Zonis incincta.*

¶ Percingere. Columella lib. 10. v. 347

Sæpe suas sedes percinxit vitibus albis.

¶ Præcingere, idem quod cingere. Ovid. 2. Trist. v. 271.

Et latro & cautus præcingitur ense viator,
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.

Silius 3. v. 243 *præcinxit litora muro.* Macrob. lib. 2. Serm. cap. 3 narrat, *Syllam Pompejum*, Suetonius verò in Cæs. cap. 45 *optimates, sæpius admonuisse de Cæsare, ut male præcinctum puerum caverent.* Utebatur enim Cæsar laxiore vestitu, quem corpori non applicabat satis, sic ut laciniam traheret. Ex quo gestu mollitiem & improbitatem quandam morum non obscure sibi videbatur Sylla animadvertere. Quin & Cicero post Cæsaris victoriam interrogatus, *cur in electione partis erràsset*, eodem respiciens respondit, *præcinctura me decepit.* Vide Macrob. lib. 2. Sat. c. 3.

¶ Præcinctio Vitruvio 5. cap. 3 est divisio graduum in theatro, in orbem facta, ut Lipsius de Amphitheat. cap. 13. extr. exponit.

¶ Præcinctura, idem. Macrobius Saturn. lib. 2 cap. 3 Ciceronis judicium de Cæsare, ut modo in Verbo *Præcingere* diximus, refert: *Præcinctura me decepit.*

¶ Præcinctorium, eine Schürtze. Gloss. Cyrilli: *Præcinctorium*, ὑποζώνιον. Augustinus lib. 2 de Genesi contra Manich. cap. 21 *fecerunt præcinctoria de foliis fici.* Vitruv. lib. 10. c. 21 *funes præcinctoriis transversis erant religati.*

¶ Procinctus, Particip. vel Adject. Gellius lib. 1. cap. 11. *Cum procinctæ classes erant, & acies instructæ*, i. e. ad pugnandum paratæ & expeditæ.

¶ Procinctus, ûs, nomen, ut, *Stare in procinctu*, in der Rüstung stehen / apud Quintil. lib. 12. cap. 9. extr. *Habere in procinctu*, zu der Hand und Bereitschafft haben / Idem lib. 10. sub initium. Ovid. 1. Pont. 8. [al. 9.] v. 10.

Hæc in procinctu carmina facta puta.

¶ Procinctualis, ad procinctum pertinens. ut, *Procinctualis ornatus*, apud Cassiodorum lib. 6. epist. 22.

¶ Recingere, auffgürten. *Vestis recincta*, Virg. Æn. 4. v. 518. & Prudent. Romano v. 236.

¶ Semicingere. Æthicus cosmograph. de Gallia: *Lugdunensis Aquitanicam provinciam semicingit.*

¶ Semicinctium, Zonam minus latam interpretatus Meursius est, ein Fürtuch. Sane cingendo fuisse, Martialis indicat lib. 14. Epigr. 151. cujus inscriptio SEMICINCTIUM.

Det tunicam dives: ego te præcingere possum:
Essem si locuples munus utrumque darem.

Et hinc pro vinculo utebantur se suspensuri. Petronius: *Suspendio vitam finire constitui: & jam semicinctio stanti ad parietem sponte me junxeram, cervicesque nodo condebam.* Procul dubio fuerunt fasciæ lineæ, ut apparet ex icunculis illis, quas Laurentius Pignorius Comment. de Servis pag. 75 dedit, quæ pueros in conviviis ministrantes effingunt. Vide & Casaubonum in Vopisci Aurelianum cap. 48.

¶ Succingere, sich auffschürtzen / quo Ovidius 13 Metam. v. 733 allusit:

Illa feris atram canibus succingitur alvum,

Scyllam intelligens. Nec non Cicer. 7 Verrina cap. 56, *Hoc etiam iste infestior* [quam Scylla] *quod multo se pluribus & majoribus canibus succinxerat.* ¶ 2. Idem quod accingi, armari, ut: *Frustra se terrore succinxerit, qui septus charitate non fuerit: armis enim arma irritantur.* Plin. Paneg. cap. 49. A

¶ Succinctus, Part. & Adject. gegürtet / gewaffnet. *Succinctus gladio*, ad Heren. 4. cap. 52. *pugione* Cic. Phil. 13. cap. 16. *ferro* Liv. 40. c. 7. ¶ Comp. *Succinctiores arbores*, Plin. 16. cap. 10.

¶ Succinctim, Adverb. Cl. Mamert. Præfat. p. 4 *Succinctim, atque uti digito denotare.* Kurtz / fertig. Comparativo usus Ammianus lib. 15 cap. 20 *succinctiùs edocebo*: & Sidonius lib. 1. epist. 9 *Fabor super his aliqua succinctiùs.*

¶ Succinctorium, vide supra *Campestre* ex Augustino. Idem lib. 2 de Genesi contra Manich. c. 15 *Fecerunt de foliis fici sibi succinctoria*, quæ eodem libro cap. 21 *præcinctoria* dixit, ut supra notavimus. Adde Irenæi interpr. 3. cap. 35. Schürtze / Schürtz-Band / Schürtz-Tuch.

¶ Succinctulus Apul. lib. 2. Milef. *Ipsa linea tunicâ mundule amicta. & russea fasciolâ prænitente altiuscule sub ipsas papillas succinctula* &c.

¶ Succingulum. Plaut. Menæch. act. 1. sc. 3. v. 17.

CINIPHES, vel, Cinifes, insecti genus; quo nomine Vetus Interpres reddit, quos LXX σκνῖπας Exodi 8. v. 16. & 17. & Psalm. 105. v. 31. vocarunt: quod vocabulum & Severus Sulpitius retinuit in historiâ de Pharaone & plagis ejus: *Donec*, inquit, *superductis ciniphibus terra oppleta est, Chaldæis fatentibus majestate divinâ ista fieri.* Nostra Biblia Leuse vocant: sed hoc insecti genus alatum faciunt, & in culicum genere ponunt auctores. Hesychius: Κνίψ, ζῶον πτηνὸν, ὅμοιον κώνωπι. Isidorus lib. 12. Orig. cap. 8 *Ciniphes muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertia plagâ superbus populus Ægyptiorum cæsus est.* Qui novissime Sulpitium Severum nitidissime edidit, observat Plinium hoc genus insecti, nunc *muliones culices*, nunc *arborarios* dixisse. De *mulionibus* vere quidem: in *arborariis* autem falsus est. Neque enim *muliones*, culicum genus; sed picos, *arborarios* egregius dixit auctor. Locus est lib. 31. cap. 1. *In culicum genere muliones, non amplius, quàm uno die vivere. Eosque qui arborarii pici rostrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi.* B

CINIS, pulvis in quem redigitur materia usta, Aschen. *Verti in fumum & cinerem*, zu Aschen werden / Horat. 1. Epist. 15. v. 39. *Incedere per ignes suppositos cineri doloso*, idem dixit lib. 2. Od. 1. pro Conari aliquid, quod sine periculo certo tentari nequeat, etwas angreiffen / daran man die Hände verbrennet. ¶ 2. In fœminino etiam *Cinerem* dixerunt veteres: itaque Cæsarem, Catullum, Calvum, cujus illud est, C

Cum jam fulva cinis fueris;

usum Nonius observat. Et ideò Charisius communis generis facit. Catullus Eleg. ad Mallium 68. v. 90

Troja virûm ac virtutum omnium acerba cinis.

Sed & Lucretius lib. 4. v. 928

— — cinere ut multâ jacet obrutus ignis,

dixit. Et Serenus Sammonicus de Medicinâ cap. 22

Et cinis ex calido prodest epota Lyæo.

¶ 3. Pro Funerum reliquiis cineres usurpantur. Die Asche des verbrandten Cörpers. Tacit. Annal. 2. cap. 75 *Agrippina adscendit classem cum cineribus Germanici.* ¶ 3. pro Manibus, defunctis vita, item memoria defunctorum. Cicero pro Quint. cap. 31 *obsecravit per fratris sui mortui cinerem.* Virgil. 4. Æneid. v. 552. *Fidem servare cineri*, dem Todten das verheissene halten.

¶ Cinisculus, m. diminut. ein wenig Aschen. Prudentius hymno Exsequiarum:

— — — si cariosa vetustas
Dissolverit ossa favillis,
Fueritque cinisculus arens,
Minimi mensura pugilli.

¶ Cineraceus, Aschenfarb. Plin. lib. 25. cap. 13, *Capnos cineracei coloris.* Adde lib. 17. c. 7. D

¶ Item *color cinereus* Idem 14. cap. 3.

¶ Cinerarii & cinislones iidem erant, & dicebantur, qui ab officio calamistrorum erant, acusque & veruta flando calefaciebant, quibus matronæ capillos crispabant, ut Vetus Scholiastes explicat. Varro lib. 4. de LL. cap. 29 *Qui calamistros calefactos in cinere ministrabat, à cinere* Cinerarius *est appellatus.* Hinc Tertullianus lib. 2. ad Uxor cap. 8 in luxu fœminarum nobilium & *cinerarios* ministros posuit. *Unde*, inquit, *nisi à diabolo maritum petant idoneum exhibendæ sellæ, & mulabus, & cinerariis peregrinæ proceritatis?* De quibusdam christianis mulierculis agit, quæ paganorum connubium maritorum, ut opulentius, ambiebant. Vet. Gl. *Cinerarius* δοῦλος ἑταίρας: Item *Cinislo*, ἐμπυριστής. Item γυναικῶν κοσμητής, *Cinislo.* Horat. lib. 1. Sat. 2. v. 98

Custodes, lectica, cinislones, parasiti.

Meminit horum *cinerariorum* & Catullus Epith. Mallii v. 78. & Seneca de Constantiâ Sapientis cap. 14. Conf. Lambin. ad Horat. lib. 1. Satyr. 2. Phil. Caroli lib. 1. Var. Lect. cap. 2. pag. 9. ¶ 2. Per convicium & irrisionem Vigilantius *Cinerarios* dixit, qui cineres & reliquias Martyrum honorarent. B. Hieronymus Epist. 53 ad Riparium adversus Vigilantium principio: *Ais Vigilantium os fœtidum rursus aperire, & putorem spurcissimum contra sanctorum Martyrum proferre reliquias, & nos, qui eas suscipimus, appellare Cinerarios & idololatras, qui mortuorum hominum ossa veneremur.*

¶ Cinerarium, substantive, sepulcrum, cineris mortuorum conditorium. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 850 n. 10 FRATRI OPTIMO ET PIISSIMO CINERARIVM FECIT. Adde ibidem p. 418. n. 11. & p. 663. n. 3.

¶ Cinerosus, plenus cinerum. *Cinerosa canities*, Apulejus lib. 7 sub fin.

¶ Cinislo. vide paullo ante explicatum in *Cinerarius.*

¶ Panis *subcinericius* in Bibliis legitur, ut 3. Reg. 17. & 14. pro pane, qui cineribus tectus inter carbones pinsebatur, & in sacrificiis proponebatur. Aschenbrod / geröstet Brod.

¶ Cinefacio, in cinerem redigo: zu Aschen verbrennen. Lucretius lib. 3. v. 920

At nos horrifico cinefactum te prope busto
Insatiabiliter deflebimus, &c.

¶ Cinerescere, zu Aschen werden. Tertullianus Apolog. cap. 40 de pomis Sodomiticæ regionis: *Si qua illic arborum poma, conantur oculis tenus; cæterum contacta cinerescunt.*

CINNA, æ, Consul, Roma à Cn. Octavio collega pulsus, bellum urbi cum C. Mario intulit. In quo bello duo fratres, alter ex Pompeji, alter ex Cinnæ exercitu ignorantes concurrerunt. Et cum victor mortuum spoliaret, cognito fratre, ingenti editâ lamentatione ac rogo extructo, se insuper cremavit. Tandem Cinna & Marius in urbem recepti, cædibus omnia complevêre, &c. de quo prolixè Appianus. Vide & Flor. lib. 3. cap. 21. Livii Epit. lib. 77. ¶ 2. Cinna alius poëta fuit, qui Smyrnam scripsit & elimavit annis decem, cujus Virgilius meminit Eclog. 9. v. 35

Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinnâ
Digna, &c.

¶ Cinnanus, ut *Tumultus Cinnanus*, Nepos 25. cap. 2. n. 2. *Cinnanæ partes.* ibid.

CINNABARIS, fœm. Κιννάβαρις, minium verum Matthiolo, & fossile quiddam hæmatitæ simile: Minium verò factitium Agricolæ Cinnaber. Vide Lexicon græcum. Plinius lib. 33. cap. 7 *Cinnabari veteres pingebant.* Et paucis interjectis: *Cinnabaris adulteratur sanguine caprino.*

CINNAMVM, Zimmet / Zimmetrinden. Plin. lib. 12. cap. 19 *Cinnami duo genera, candidius, nigriusque. Quondam præferebatur candidum: nunc contra nigrum laudatur.* Et eod. capite: *Casia juxta cinnami campos nascitur.* Poëtis frequens est in multitudinis numero. Ovidius Metam. 15. v. 399

Quassaque cum fulvâ substravit cinnama myrrha.

Statius lib. 2. Silv. 6. v. 87

Phariæque exemta volucri
Cinnama.

Martialis lib. 4. epigr. 13

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo.

¶ Cinnameus, adjectivum, von Zimmet. Apulejus lib. 8. p. 205 *Odor cinnameus*, Zimmet-Geruch. Idem lib. 5. p. 164 *crines cinnamei*, wolrichend. Et Ausonius Eidyll. 11. v. 17 *Ales cinnameo radiatus tempora nido.*

¶ Cinnamomum, idem quod Cinnamum, ex κίνναμα & ἄμωμον. Vid. Etymol. Vossii. Plinius lib. 12 cap. 19. ineunte: *Cinnamomum & casias fabulose narravit antiquitas.* Poëtæ interdum corripiunt primam pro licentia sua, eliso N. Eleganter & venustè Gabriel Lermæus lib. 7. Hebdomados Bartassianæ,

Audendum est, similis cinamomo gloria crescit,
Quod circum natura rubis vallavit acutis,
Ne faciles prædator opes populetur avarus
Injiciens impune manus, raptoque fruatur.

Dicitur enim nasci inter vepres & rubos.

¶ Cinnamologus, cinnama legens, avis Arabicæ vel Indicæ nomen. Plinius lib. 10. cap. 33 *In Arabia Cinnamologos avis appellatur: cinnami surculis nidificat.* Solinus cap. 33 [al. 46] idem enarrans *cinnamolgon* contractè vocat, ex quo aliqui perperam *cinnamulgum* fecerunt.

CINNVS, secundum Nonium, *commistio plurimorum*, ut Cicero in Oratore cap. 6, dicendi genus, quod medium est inter grandiloquum & tenue, *cinnum amborum* vocat. Ita Gruterus ex Nonio maculosum antea locum restituit. Verba Oratoris sunt: *Est autem quidam interjectus, inter hos medius: & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec fulmine utens superiorum, ut cinnus amborum, in neutro excellens, utriusque particeps: vel utriusque (si verum quærimus) potius expers.* ¶ 2. Pro capillis etiam intortis vulgo habent, & quidem Plauti in Truculento auctoritate a. 2. sc. 2. v. 32 *compositos, crispos, cinnos, unguentatos* &c. Vid. Lips. Epist. Quæst. lib. 5. Epist. 12. Verum meliores libri *cincinnos* pro *cinnos* habent. ¶ 3. Cinnus quoque potionis genus

nus ex frumento coctæ. Arnobius lib. 5. p. 174 *Sitienti adoris oggerit potionem cinnum, cyceonem quam nuncupat Græcia.* Ex commistionis notione (unde etiam tertia fluit) est

¶ Concinnus, id est, bene mistus & apte compositus. Zierlich/ füglich. Nam Nonius etiam *Concinnare* à Cinnus deducit. Sic *concinna & venusta sententia*, Cic. de Clar. cap. 95. *Concinna Samus*, i. e. elegans apud Horat. lib. 1. Epist. 11. pr. Idem lib. 1. Serm. 3. v. 50 *Concinnus amicis.* Corn. Nep. in Epamin. cap. 5 *concinnus in brevitate respondendi*, ubi oppositæ responsiones cum suavitate subjiciuntur. Ἀποφθεγματικός Græcis talis homo est. Compar. *Concinniores alii in eadem jejunitate*, Cic. in Orat. c. 6. i. e. commodus, idoneus, ad eorum factus ingenium. Plinius lib. 16 cap. 34 folia *angulosa concinnioraque*, artliche Blätter. *Versus paullo concinnior*, Horat. 2. Epist. 1. v. 74.

¶ Concinne, eleganter, composité. *Concinne rem aliquam distribuere*, füglich und fein theilen / Cic. 2. de Orat. cap. 19. Sic *concinne vestitus*, nett gekleidet. Plautus Epidic. a. 2. sc. 2. v. 38

Sed vestita, aurata, ornata, ut lepide, ut concinne, ut nove!

¶ Concinniter, idem. Gellius 18. cap. 2.

¶ Concinnitas, Fügligkeit / Zierheit / elegantia, ornatus. *Verborum concinnitas*, bequem und feine Wort / Cicer. in Orat. cap. 44. *Concinnitas sententiarum*, de Clar. c. 95.

¶ Et Concinnantia, Sidon. Apollin. lib. 8. Ep. 4.

¶ Et Concinnitudo, Cic. de Invent. lib. 1. cap. 18. *Exordium splendoris, & festivitatis, & concinnitudinis minimum debet habere, propterea quod ex his suspicio quædam apparationis atque artificiosæ diligentiæ nascitur.*

¶ Concinnare, aptè componere, fügen und zurichten. *Concinnavi tibi munusculum ex instituto meo*, ich habe dir eine kleine Verehrung zusammen bracht / Treb. ad Cic. lib. 12. fam. Epist. 16. Sic *Concinnare vultum* pro componere Petronius dixit.

¶ Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2, *Nulla res tam delirantes homines concinnat cito.* Et Captiv. act. 3. sc. 4 *me insanum verbis concinnat suis.* Et Amphit. act. 1. sc. 3. *Lacrimantem concinnas uxorem*, machst sie weinend. In quibus *concinnare* est ποιεῖν.

¶ Concinnator. Columella Præfat. *Capillorum concinnator*, Haar-Schmücker. Arnobius lib. 4. p. 149 *deformitatum concinnatores atque inventores poetæ.* Sidonius lib. 3. epist. 13 *concinnatores criminum.*

¶ Concinnatio. Cato cap. 106. *Aquæ marinæ concinnatio.* Et Gloss. Vet. *Concinnatio* συνοχευή.

¶ Concinnaticius. Apul. lib. 2. Metam. p. 119 *Concinnaticiam mensulam rogatus accubueram.*

¶ Concinnatura. Vet. Gloss. Cyrilli: *Concinnatura*, κόλλησις.

¶ Inconcinnus, ineptus dicitur & absurdus, unfüglich / ungereimt. Cic. 2. de Orat. cap. 4. *qui in aliquo genere inconcinnus, aut multus est, is ineptus esse dicitur.*

¶ Inconcinniter, ineptè, ungeschickt / Gellius lib. 10. cap. 17.

¶ Inconcinnitas, ineptiæ. Sueton. Aug. cap. 86 *Genus eloquendi secutus est elegans & temperatum: vitatis sententiarum ineptiis atque inconcinnitate.*

¶ Reconcinnare, i. e. denuò concinnare seu facere. Plaut. Menæchm. a. 2. sc. 3. v. 72.

Pallam illam, quam dudum dederas, ad Phrygionem ut deferas,
Ut reconcinnetur, atque ut opera addantur, æquè volo.

Cæsar 2. Bell. Civ. cap. 15. *diuturni laboris detrimentum sollertia & virtute militum brevi reconcinnatur.*

CINYPHUS, Κίνυφος, Africæ fluvius inter duas Syrtes,

¶ à quo Cinyphius. Virgil. 3. Georg. v. 312

Cinyphii tondent hirci, &c.

CINYRAS. Κινύρας. Cinyræ duo fuerunt, Phœniciæ rex alter, Cypri alter,

¶ à quo Cinyreius apud Ovid. Metam. lib. 10. v. 369

At virgo Cinyreia pervigil igne
Carpitur indomito, &c. Vide ibidem fabulam.

CIONIA, ita mediæ purpurarum, buccinorumque dicuntur partes. Vide κιόνια in lexico græco. Dioscorid. lib. 2.

CIOS, Κίος, fluvii & oppidi nomen, atque emporii adeò Phrygiæ. Plin. lib. 5. cap. 32. Priscianus in Periegesi ex Dionysio:

Quà Cius egregius decurrens murmurat unda.

CIPPUS, valli genus ex trunco arboris; unde & Vet. Glossator κύφων interpretatur. Cæsar lib. 7. de Bello Gall. cap. 73 *Truncis arborum, haud admodum firmis ramis accisis atque horum dolabratis atque præacutis cacuminibus, perpetuæ fossæ, quinos pedes altæ ducebantur. Huc illi stipites demissi, & ab infimo revincti, ne revelli possent, ab ramis eminebant: quini erant ordines conjuncti inter se atque implicati, quò qui intraverunt, se ipsi acutissimis vallis induebant. Hos CIPPOS appellabant.* Vid. Lips. lib. 2. Poliorcetic. Dialogo 2. ¶ 2. *Cippi* etiam dicebantur columellæ in sepulcris cum memoria ac titulo aliquo positæ: στῆλαι Græcis. Ein Grabstein. Horat. 1. Serm. Sat. 8. v. 10

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo Scurræ Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat, heredes monumentum ne sequerentur.

A Ubi significat in cippo illo sepulcrali perscriptum fuisse, quantam partem agri (veteres enim in agris suis ad viam sepeliebantur) hereditate exceptum, hoc est, transire ad heredes nollet defunctus. Pers. Sat. 1. v. 36

-- -- -- -- *nunc non cinis ille Poëta*
Felix? non levior cippus nunc imprimit ossa?

Siculus Flaccus de condit. agrorum: *Inspiciendum erit & illud, ne, quoniam sepulcra in extremis finibus facere soliti sunt, & cippos ponere, aliquando cippus pro termino errorem faciat.* Nimirum si detritis literis atque consumtis constare haud possit, *cippus* ille num sepulcralis, an terminalis potius sit. Nam in ponendis terminis, & finibus discernendis *cippis* quoque utebantur. Vet. Glossæ: *Cippus* ὅρος λίθινος, id est, terminus lapideus. Valerius Probus de Notis: CIPP. *Cippus, id est terminus.* Eine Denck-säule. Vetus Inscriptio: TERMINAVIT. RIPAM R. R. PROXIMO. CIPPO. ¶ 3. Itaque *Cippus* & terminum significat. ¶ 4. Vetus Glossator post alia, *Cippum* & ποδοδάκην interpretatur: quæ pedica sive nervus est: hoc est, vinculi lignei genus, quo pedes constringebantur. *Soleas ligneas* vocat auctor Rhetor. ad Herenn. cap. 13. & Cicero lib. 2. de Inventione cap. 2. Stock / Fessel.

CIRCA, præpositio, locum & tempus significat, um / ut, *Circa jecur*, Horat. 1. od. 25. *Circa ima subsistere*, unten an bleiben/

B apud Quintil. proœm. lib. 1. *Circa tertiam vigiliam*, Apul. Metam. 1. p. 107. *Non amplius, quam circa eum mensem visuntur*, Plinius lib. 9. cap. 18. Sie wurden nicht länger / als denselben Monat (um dieselbe Zeit) gesehen. ¶ 2. Elegans ratio loquendi apud Suetonium Cæsare c. 27 *Omnibus verò circa eum, atque etiam parte magna Senatùs, gratuito aut levi fœnore obstrictis* &c. Et Domitiano cap. 9 *Omnes circa se liberalissime prosecutus.* CIRCA SE, qui circa se erant assidue, hoc est, quorum assidua consuetudine utebantur, die stets um ihn waren. οἱ περὶ αὐτὸν, ut Græci loquuntur: ad quorum rationem hoc dictum est. Nepos Eumene cap. 10 *Sed non passi sunt, qui circa erant.* Hoc est, amici & familiares. Sic Livius lib. 1. cap. 40 de comitatu Tarquinii regis: *qui circa erant.* Vid. Casaub. ad Suetonii Cæsar. cap. 27. Similiter *circum esse* Cicero usus ad Atticum 9. ep. 9 est. Terent. Eun. act. 3. sc. 5. v. 33

Abducit secum ancillas: paucæ, quæ circum illum essent, manent.

¶ Livius lib. 1. cap. 4 *Circa-saltus* per hyphen dixit, pro, qui circa sunt.

¶ Circiter, ad tempus refertur & numerum, *Circiter meridiem*, um den Mittag / Cæs. 1. Gall. cap. 50. *Octavam circiter horam*, Horat. 1. Epist. 7. v. 47. *Ita dies circiter XV. iter fecerunt*, Cæs. 1.

C Gall. cap. 15. in die 15. Tage. ¶ 2. Interdum & adverbialiter ponitur modò cum casu, modò sine casu, ungefährlich um / bey nahe. *Circiter Kalendas*, Cic. Att. 2. ep. 4. *A. D. VI. circiter Idus Majas*, lib. eod. ep. 17. Sextus Aurelius Victor in Tacito: *Igitur tandem Senatus, mense circiter post Aureliani interitum, sexto* &c.

¶ Circum. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 50 *Capillus circum caput rejectus.* Um das Haupt geschlugen. Cic. 1. Agrar. cap. 7 *Nunc omnes urbes, quæ circum Capuam sunt, a colonis occupabuntur.* Livius lib. 42 c. 45 principio: *Inde legatio in Asiam circum insulas missa.* Umher. ¶ 2. *Circum*, adverbium, itidem umher. Virgil. Æn. 4. v. 416

Anna vides toto properari littore circùm.

¶ Circumcirca, umher von allen Seiten. Sulpit. ad Cicer. lib. 4. famil. ep. 5, *Cum ab Æginâ Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere.*

Verba à Circum, composita sunt,

¶ Circare, id est, circumire περιοδεύειν. Quod verbum postliminiò veluti restituit Latio Scaliger, idque Propertio etiam assertum ivit lib. 4. El. 9. Vet. Gloss. *Circitat & circat* κυκλεύει. Hinc

D ¶ Circatores, [qui & *circitores* & *circuitores*] qui noctu excubias circumeunt, die Runden gehen. Veget. lib. 3. cap. 8 *Idoneos tribuni & probatissimos eligunt, qui vigilias circumeant, & renuncient, si qua emerserit culpa, quos Circuitores appellabant. Nunc militiæ factus est gradus, & Circitores* [unus cod. Circatores] *vocantur.* Vide ibi Stewechium. ¶ 2. Appellantur & *circuitores*, qui merces ad distrahendum circumferunt. Hausirer. Ulpianus Lege 5. § 4. D. de institoria actione: *Sed etiam eos institores dicendos placuit, quibus vestiarii vel lintearii dant vestem circumferendam & distrahendam: quos vulgò* circitores *appellamus.* Gloss. Vet. *Circitores*, περίπολοι.

¶ Circitus & Circitura, in eisdem Glossis leguntur, explicata Græce περιοδεία sive περιοδία.

¶ Sunt innumera fere cum *Circum* alia verba composita, quæ videri poterant, si simpliciter verba inspicias, *Circum* separatam vocem aut adverbium esse. Sed vere conjungi atque componi, derivata inde Nomina ostendunt, ut *Circumactio*, *Circumcisura*, *Circumsectio* &c. de quibus in Verbis, cum quibus composita sunt, agimus. Inprimis decompositum *Incircumcisus* id indubitato probat, quod vide in *Cædo*, & cæterorum cum *Circum* compositorum quodvis in suo simplici.

CIR-

CIRCE, Κίρκη, venefica Homeri, quæ Ulyssis socios transformavit in sues. Hom. Odysseæ K. Cicero in Verr. Divinatione cap. 17 *Repente ex homine tanquam aliquo Circæo poculo factus est Verres.* Apulejus Apologiâ: *Nunquam apud eum* (Homerum) *marino aliquo & pisculento medicavit, nec Protheus faciem, nec Ulysses scrobem, nec Æolus follem, nec Helena crateram, nec Circe poculum, nec Venus cingulum.* Significata est autem per Circen voluptas, qua in belluas & sues immundas homines mutantur, quemadmodum Socratem docuisse Xenophon tradidit lib. 1. de dictis & factis Socratis. Socrates ad eos hanc retulit fabulam, qui in conviviis suadendo homines adigunt, ut bibant edantque plus, quam per sitim & famem appetant, de quo Xenophon lib. 1. Memorabil. Socratis refert. Horatius lib. 1. Epist. 2. v. 23, 25 meretricem interpretatur. A

¶ Circeium, Κιρκαῖον, & Circæum, mons seu promontorium Latii ad mare inferum & Pomtinas paludes, quibus ex parte circumdatur. Unde insulam esse Homerus credidit Odyss. K. v. 195, quod etiam Plinius observavit lib. 3. c. 5.

¶ Circeii, urbs in monte Circeio vel Circæo, quæ in coloniis Romanis numeratur a Livio lib 27 cap. 9, & lib. 29 cap. 15. Dionysius Halicarnass. lib. 8. p. 490 vocat Κιρκαίαν πόλιν, & lib. 4 p. 260 absolute Κιρκαίαν, ubi & de situ loci, & Circe, ejusque sede plura traduntur.

¶ Circæus, adject. ut *Circæum poculum*, Cic. in Verr. loco supra in *Circe* adducto. Virg. 7. Æneid. v. 10 B

Proxima Circææ raduntur littora terræ.

CIRCINUS, quo circuli designantur. Gloss. Vet. *Circinus*, διαβήτης. ein Circkel/ Circkel-Instrument/ Ringmaaß. Plinius lib. 2. cap. 15 *Omnia hæc constant ratione circini semper indubitata.*

¶ Circinare, verb. nach dem Circkel machen/ rund machen / Plin. 16. cap. 23 *circinata rotunditas:* & 17. c. 12 *arbores, quæ in orbem ramos circinant.* ¶ 2. umbgehen / Ovid. 2. Met. v. 723

-- -- & easdem circinat auras.

¶ Circinatio, Umgang des Circkels. Vitruv. 3. cap. 3. *ducatur ex eo centro rotunda circinatio.* ¶ Et pro ipsa circuitione. Idem lib. 9. cap. 6 *Propter eam circinationem morantur* [Mercurius & Venus] *in spatiis signorum.* Et interjectis paucis: *Hi* [planetæ] *qui supra Solis iter circinationes peragunt.*

¶ Decircinare, abcirckeln. Manilius lib. 1. v. 295

Majoremque Helice major decircinat arcum,

Macht einen grössern Circkel. Et lib. 3. v. 331

-- -- -- -- -- terræ

Qua teretis natura soli decircinat orbem

In tumidum, & mediam mundo suspendit ab omni.

CIRCIUS, ventus nulli reliquorum vehementiâ inferior, in Narbonensi præsertim provinciâ. Harduinus interpretatur Nord-West-Nord. Vid. Plin. 2. c. 47. Senec. 5 Quæst. Natur. c. 17, & Gell. 2. cap. 22. Strabo lib. 4 *Melamborum* vocat; aliquando tam vehemens, ut tecta abstulerit. Huic ne Galliam rapidus infestaret Augustus aliquando votum solvit, & vide Senec. d. l. 5 Q. N. c. 17. Alex. lib. 3. c. 22. p. 95. C

CIRCOS, circus, Κίρκος, vel ἱέραξ κίρκος, accipitris genus, ein Falck / Plin. lib. 10. cap. 7. vid. Gesn.

CIRCUS, omnis dicitur ambitus vel gyrus, cujus diminutivum, (de quo infrà) *circulus* est. Differt a globo: quod *circus* planities rotunda est, ut circulus: *globus* soliditas undique versum rotunda, ut est *Sphæra.* Marc. Tull. de Naturâ Deorum lib. 2. cap. 18 *Cumque duæ formæ præstantissimæ sint ex solidis globis. Sic enim Sphæram interpretari placet: ex planis autem circus aut orbis.* Hæc Nonius duobus locis: editi enim libri, etiam Gruteri & Lambini, *circulus* pro *circus* habent. ¶ 2. *Circus* etiam dicebatur locus circumseptus undique in orbem ludisque seu certaminibus equestribus destinatus, à Tarquinio Prisco institutus, inter Palatinum, & Aventinum montem. Liv. lib. 1. cap. 35. Vet. Gloss. *Circus* ἱππόδρομος. Varro lib. 4. de Lat. L. *Item CIRCUS MAXIMUS dictus, quod circum spectaculis ædificatus, ubi ludi fiunt, & quod ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt.* Nimirum significat *circum* appellatum, quod ita ædificatus sit, ut circum essent spectacula, hoc est, in orbem, sive ambitum sedilia structa, unde spectarentur ludi, cùm fiunt. Deinde quod circensis pompa in orbem circum metas ferretur, & simili ratione procurreretur à certantibus. *Maximus* autem hîc circus Romæ appellatus fuit, quod alius minor esset *Flamminius* puta, de quo ibidem Varro. Adde Rosin. Antiq. Rom. lib. 5. cap. 2. Fuit omnino magnificentissimum opus, & vere stupendum circus iste, quippe qui longitudine stadiorum trium, latitudine unius, sed cum ædificiis jugerum quaternum, & ad sedem CCLX millium fuerit, ut Plinius recenset, idque inter miracula Urbis primo loco nominat lib. 36. cap. 15. Erat autem circus semper magna frequentia populi otiosi celebratus: idcirco eo convenire solebant vilissimi quique ludicrarum & curiosarum artium professores & ludiones, agyrtæ, aretalogi: præcipue verò Chaldæi sive Astrologi & somniorum conjectores, ut ex fallaciis suis quæstum apud imperitum & curiosum populum facerent. Quorum respectu præcipue *fallacem circum* Horat. dixit lib. 1. Sat. 6. v. 113. Juvenalis Sat. 6. v. 587 D

Plebejum in Circo positum est & in aggere fatum.

In quo significat plebejos & pauperes homines, qui frequentare circum, aut oberrare per vicos, viarumque aggeres solent, & parvo ære redimi possunt, consulere ut sortes & fata accipiant. *De circo astrologos* Ennius dixit apud Cicer. lib. 1. de divin. extremo:

Non vicanos aruspices, non de circo Astrologos:
Non Isiacos conjectores, non interpretes somnium,
Non enim sunt ii aut scientiâ aut arte divini;
Sed superstitiosi vates, impudentesque arioli:
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam ipsi petunt.

Suetonius Augusto cap. 74 *Acroamata & histriones aut etiam triviales ex circo ludios interponebat.* *Ex circo*, id est, vilissimos atque exiguâ mercedulâ conducendos. Ad circum etiam prostibula fuisse venalia Juvenalis testatur Sat. 3. v. 65.

¶ A *circo* ludi, *Circenses*, dicti sunt, qui in *circo maximo* exhibebantur, quorum septem erant, quemadmodum ex Varrone Gellius lib. 3. c. 10 notat, curricula, sieben Gänge. Alii Circenses appellatos putant quasi *Circumenses*, propterea quod rudis vetustas, cum nondum loca, hujuscemodi ludis apta, ædificasset, inter enses, & flumina eos celebrabant, ut ab utraque parte esset ignaviæ præsens periculum. De Circo, de pompa, Ludisque Circensibus vide Dionys. Halicarnass. lib. 7. cap. 66. & seqq. Attigit & Solinus cap. 45. ubi plura notavit Salmasius, quæ ad eorum explicandam Historiam pertinent. Scripsit de Circensibus ludis & peculiarem librum Casaubonus, cujus ad Suetonium & Athenæum mentionem facit; sed hactenus editus non est.

¶ Item *agitatores Circenses*, qui in quatuor factiones diversi coloris habitu, pro quadripartitis anni horis, quas temperat Sol, cui totum hoc Circi ludicrum dicatum erat, ut Tertullianus de Spectaculis, & alii docent, distincti erant. *Prasinam*, quæ panno viridi culta, *ver: russeam*, seu rubri panni, quæ ferventem *æstatem: albam*, quæ pruinosum *auctumnum: venetam:* quæ cineritio panno, nubilam *hiemem* repræsentabat, ut Cassiodorus lib. 3. Var. Epist. 51 observat. Domitianus verò duas alias addidit *aurati, purpureique* panni, ut Suetonius ejus vitâ cap. 7 refert. Quas tamen non durâsse arbitror. Neque enim scriptores, posteriores Domitiani temporibus, plurium quam quatuor factionum Circi meminerunt.

¶ Circulus, idem quod *Circus*, unde & est; de quo supra diximus ex Nonio. Per Syncopen CIRCLUM Virgilius dixit 3. Georg. v. 166 de domandis juvencis agens:

Ac primùm laxos tenui de vimine circlos
Cervici subnecte.

Ubi nota *Circulos* pro cingulis dixisse, & quibus similes sunt, quibus dolia & vascula constringi & contineri hodie solent, Reiffe. *Circulis vasa cingere* Plin. 14. c. 21, Fässer binden. *Flexilis obtorti per collum circulus auri,* Eine güldene Halßkette / Virg. Æn. 5. v. 559. ¶ 2. Sic & pistorium opus, quod circuli figuram referebat, hoc appellatum nomine fuit. Varro lib. 4. de L. L. CIRCULI *quod mixta farina, caseo & aqua circuitum æqualiter fundebant. Circuitum*, circulum, seu circularem ambitum sive figuram vocat. *Fundebant*, id est faciebant, fundo æqualiter. ¶ 3. Præcipue hoc Mathematici sibi vindicârunt vocabulum, itemque Varro libr. VIII. de Lat. Linguâ: *Quæ enim est pars mundi, quæ non innumerabiles habeat analogias? Cælum, an mare, an aër & cætera quæ sunt in his? Nonne id cælum,* [Scalig. *in cælo*] *ut ab æquinoctiali circulo ad solstitialem, & huic ad septentrionem divisum; sic contra paribus partibus item à bruma versum contraria parte? Non, quantum polo superior, abest inferior ab eo, ἀνταρκτικὸν vocant Astrologi, & is ad brumalem?* [circulum puta] Vide Hyginum lib. 1. & 4. Astronom. Poët. Veterem Scholiasten in Aratea Germanici Cæsaris princ. & Proclum de Sphærâ. Manilius lib. 1. v. 564

Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton,

Ubi *Circulus ad Boream* est Arcticus sive Septentrionalis. Prudentius de Christi Salv. Natali in principio:

Quod est quod arctum circulum
Sol jam recurrens deserit?

Ubi de *Brumali* loquitur, sive Capricorni Tropico. Κύκλος τὰ ἀνθρώπινα, *Circulus sunt res mortalium,* h. e. circumaguntur, sunt incertæ. Est autem Herodoti lib. 1. c. 207 Ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηΐων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν. Id est, *Est veluti circulus quidam rerum humanarum, qui suâ ratione non permittit eosdem semper agere fortunate.* ¶ 4. Dicitur & cœtus hominum in orbem collectus *circulus*, ein Kreiß bey einander stehender Leute. Cicer. ad Att. lib. 2. ep. 18. *Est in circulis & in conviviis sermo liberior*, in Gesellschafften und Wolleben pflegt man auff alle Wort nicht so gar genau Achtung zu geben. Apul. lib. 2. Milesf. de Diophane Chaldæo: *Nam die quadam, cum frequentis populi circulo septus, coronæ circumstantium fata enodaret*, id est, arcana fatorum stipitibus emerendis ediceret in vulgus, ut paullò ante scripsit Apulejus. Idem Græcis & κύκλος valet: quod notavit Victorius lib. 8. Var. Lect. cap. 13. quem vide. Notandus hic mos, *in circulis philo-*

philosophandi disserendique Sophistis usitatus. Hi enim ubi scirent convenire frequenter homines in foro in circulis, disputationes & ἐπιδείξεις suas recitabant. Hoc Senecæ Epist. 40 & 52 est *circularis:* de quo mox. ¶ Est & *Circulus* genus dulciariorum, ein rund gebackenes. Vopiscus Tacito cap. 6

¶ Circulāris, e, rund/ Circkelweiß. Vide infra *Semicircularis.*

¶ Circulor, circulari, est circuire, & cœtus sive circulos facere. Zusammen lauffen / sich zusammen rottiren. Cæsar lib. 1. de bello Civili cap. 64 *Totis verò castris milites circulari, & dolere, hostem ex manibus dimitti.* Vet. Gloss. *Circulor* ὀχλαγωγῶ. Item ὀχλαγωγῶ *Comitium facio, circulor.* Ubi *Comitium* pro cœtu ponitur: est enim æque à *coëundo*, unde & cœtus dicitur: *Comitium* quasi *conitium.* ¶ 2. Est & vagari ostentandi artificii & quæstus faciendi caussa, ut agyrtæ & alii hujus generis homines facere solent, qui eam ob caussam & *circulatores*, de quibus mox dicendum erit, appellantur. Im Lande herum streichen. Seneca Epist. 40 *Sic itaque habe, istam vim dicendi rapidam atque abundantem, aptiorem esse circulanti, quàm agenti rem seriam ac magnam.* Idem Epist. 88 *Appion Grammaticus, qui sub C. Cæsare tota circulatus est Græciâ, & in nomen Homeri ab omnibus civitatibus adoptatus.*

¶ Circulatio, ambitus, circulandi actus. Vitruvius lib. 9. c. 4 *Mercurii stella ita pervolitat, ut trecentesimo & sexagesimo die per signorum spatia currens perveniat ad id signum, ex quo priore circulatione cœpit facere cursum.*

B ¶ Circulator: qui circulos facit: in cœtus & circulos coit, aut captat circulos quæstus caussa, ut agyrtæ, & alii hujus generis solent. Vetus Gl. *Circulator*, ὀχλαγωγός. Item: ὀχλαγωγός, *circulator.* Item ἀγύρτης, *Circulator.* Ein Landfahrer/ Störger/ Quacksalber / Schlangenfänger &c. Modestinus JCtus Lege 6. § 1. D. de excusat. *Grammatici, Sophistæ, Rhetores, Medici,* qui περιοδεύται, *id est, circulatores vocantur.* Ubi tamen malim *circitores*, vel *circuitores* legere. Quæ honesta vocabula sunt: cum circulatores fere in deteriorem partem dicantur. Sane non de circumforaneo medico loquitur JCtus, sed de eo, qui honestè exercet artem, & decumbentibus visitans consulit. Et ita Ecclesiarum visitatores *Circuitores* appellantur Lege 42. § 9. C. de Episcopis. Paullus JC. L. ult. D. Extraordinar. crimin. *In Circulatores, qui serpentes circumferunt, & proponunt, si cui ob eorum metum damnum datum est, pro modo admissi actio datur.* Corn. Celsus lib. 5. cap. 27 *Ideoque colubra ipsa tuto estur, ictus ejus occidit: & si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ea saliva noxa est.* Vetus Interpres Juvenalis in Sat. 6. v. 590 ad sortilegos & illos de circo astrologos *Circulatorum* nomen refert, Planetenleser / &c.

C ¶ Circulatrix. Martial. lib. 10. epigr. 3

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda lingua probra circulatricis &c.

id est talis, ut solet circumforaneorum esse. Et Phallicus poeta Carm. 18

Ecquando Telethusa circulatrix.

¶ Circulatorius, ut, *circulatoria jactatio*, Auffschneiderey / ein Lotterbübisch Gewäsch/ apud Quintil. lib. 2. cap. 4. *Circulatoria volubilitas*, in dicendo, idem lib. 10. c. 1. post initium.

¶ Circulatim, rings umher / Sueton. Cæsare c. 84.

¶ Semicirculus, ein halber Circkel. Columella lib. 5. cap. 2 *semicirculi vel arcus formam exhibet.* Usus & Cicero 5. Tusc. c. 20.

¶ Semicircularis. Lemma figuræ in dicto capite Columellæ: *Semicircularis forma agri.*

¶ Semicirculatus, idem. Celsus lib. 7. cap. 26. n. 2 extr. *ferramentum in ima parte semicirculatum acutumque.*

CIRIS, vel Cirrhis, Κεῖρις, κιῤῥίς, avis, in quam Scyllam mutatam Ovidius fabulatur lib. 8. Metam. v. 150

-- -- plumis in avem mutata vocatur
Ciris, & à tonso est hoc nomen adepta capillo;

D Κείρειν, tondere est. *Cirin* autem alaudam interpretes exponunt; *Ciphium* Gesnerus. Sed rectiùs Jul. Cæsar Pater & Josephus F. Scaligeri eam avem faciunt, quæ vulgò *Egretta* vocatur, Gallis Taurinis, *Garzeta.* Vide ipsos, Patrem quidem Exoter. Exercit. 232. & ad Aristot. de Hist. Animal. lib. 2. Sect. 29. Filium verò ad Carm. Virgilianum.

CIRNEA, ein Weinkrug / vas vinarium patens ac rotundum, quo vinum ad mensam fertur, dicta, ut videtur à κιρνᾶν, quod miscere est, seu infundere. Utitur Plaut. in Amph. a. 1. sc. 1. v. 273 *Cadus erat vini, inde implevi cirneam.* Ut Nonius quidem observat & legit. Hodie in plerisque libris *Hirnea* legitur, quam Lectionem Scaliger in Catalect. & Meursius tuentur.

CIRRHA, Κίῤῥα, oppidum Phocidis, navale Delphorum, quæ inde *Parnassia Cirrha* dicitur Silio lib. 12. v. 320. & *Cirrhæa antra*, locus oraculi Delphici apud eundem lib. 3. v. 9. Et *Cirrhæi Phocidis campi* apud Plin. lib. 4. cap. 3.

¶ Cirrhæus, adjectivum, jam monstratum est. Adde *templa Cirrhæa* apud Senecam Herc. Oet. v. 92.

CIRRI, puerorum capilli, post primam tonsuram appellabantur, à κείρειν tondere. Krause Haarlocken. Ante enim *comæ* dicun-

A tur. Isidorus lib. 11. cap. 1. *Comæ sunt propriè non cæsi capilli.* Nimirum ad annum septimum usque non tondebatur coma puerilis. Tum tonsus semel capillus nutriebatur rursus ad ephebiam usque. Puberes iterum tondebantur, & tum subnascens capillus, si mitteretur prolixiorque evaderet, *Cæsaries* appellabatur. Uterque autem puerilis crinis, & coma prima, & cirri cum ponerentur, sacrari alicui Deo solebat. Varro apud Nonium in *Cirrus: Itaque Ambraciæ primùm capillum puerilem demtum, item Cirros ad Apollinem ponere solent.* *Primum capillum* vocat, qui ab infantia ad annum septimum est: *cirros*, qui post, ad ephebiam usque, cum denuo secatur. Male *cirros* intortos calamistro capillos interpretantur: hi enim *cincinni sunt*, de quibus supra. Vide & Salmasium de Cæsarie & Coma p. 339 & seqq. ¶ 2. Item, das Löcklin / oder Püschlin / in capite pici & alaudæ. Plin. lib. 11. cap. 37 *Fulicarum generi dedit cirros; Pico quoque* &c.

¶ 3. Denique & *Ostreorum* capillamenta *cirri* dicuntur. Martial. lib. 7. epigr. 19

Et Ostreorum rapere lividos cirros.

¶ 4. Sunt *Cirri* in vestibus: fimbriæ puta. Vide Salmasium in Junii Capitolini Pertinacem, nec non Ferrarium de re vestiaria part. 2. lib. 1. cap. 19. Nimirum ut *Fimbriæ* de crinibus, ita & *cirri* de vestibus dicuntur. Cicero in Pisonem cap. 11 *madentes cincinnorum fimbriæ.* Capilli enim ferro vibrati, & in cincinnos torti in extremitate cum solvuntur, fimbrias referunt, ut Ferrarius interpretatur.

¶ Cirratus, capillatus, Kraußhärig. Sed illud proprie de pueris dicitur; & maxime septimum ætatis annum egressis. Unde Persius de iis qui in schola discunt, Sat. 1. v. 29

Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendes?

Item Martialis lib. 9. Epigr. 30

Nec matutini cirrata caterva magistri.

CIRTA, æ, Numidiæ urbs munitissima, Masinissæ regia, & post hunc melius exculta Micipsæ opera, qui & Græcos in eam colonos duxit, Strabone teste lib. 17. f. 572. Meminit & *Cirtæ* Sallustius in Jugurthino multis locis.

CIS, præpos. idem quod *citra*, dißseit. Jungitur montium & fluminum nominibus: ut, *Cis Euphraten*, *Cis Rhenum*, Cicer. Sallust. *Cis Anienem cum rege secundo prœlio conflixit*, Livius lib. 4 cap. 17. *Cis Taurum montem*, Idem 38 cap. 38. *Cis paucas tempestates*, innerhalb wenig Tagen / Plaut. Truc. 2. sc. 2, 27.

¶ Cisalpīnus, disseit der Alpen / ut, *Galli Cisalpini*, apud Livium lib. 27. c. 38. *Gallia Cisalpina*, apud Cicer. pro Lege Manil. cap. 12. Vide *Alpes.*

CISĪUM, δίτροχος: expediti vehiculi genus binis rotis instructum. Cic. pro Rosc. Amerin. cap. 7 *decem horis nocturnis LVI millia passuum pervolavit.* Vet. Gloss. *Cisium*, δίτροχον. Ein Karn. Atque hoc ipso distinguebatur a rheda, quæ quatuor rotis incedebat, ut Isidorus auctor est. Ac inde in Theodosiano Codice *Birota* appellatur. Sicut & Græcorum recentiores δίκυκλον appellant, quod ad Suetonium Casaubonus observavit.

¶ Cisiarius, carrucarius, qui cisium agit, ein Kärner. Ulpianus Lege 13 pr. Locati conducti: *Quæritur, si cisiarius, id est carrucarius, dum cæteros transire contendit, cisium evertit, & servum quassavit vel occidit?*

CISSANTHEMOS, herba quæ & cissophyllon & cyclaminis altera dicitur, Specklilien / descriptionem ejus vide apud Dioscorid. lib. 2. cap. 159.

CISSITES gemma candida Plinio lib. 37. cap. 11.

CISSYBIUM, vel *Cissymbium*, Κισσύβιον, poculum ligneum pastorale vel ex hederæ ligno, vel hedera vestitum. κισσὸν enim *hederam* Græci dicunt. Vide Macrob. lib. 5. Saturn. cap. 21. Eine Trinckschale wie ein Schiff.

CISTA, vas vimineum, Ein Korb. Columella 12. cap. 54 *In quadratam cistam vimineam, quæ neque spisse, solide tamen & crassis viminibus contexta sit, componito.* ¶ 2. Item arca lignea, in qua pecuniæ, literæ, libri & alia reponuntur, ein Kasten/ Kiste / Lade. Juven. Satyr. 3. v. 206

Namque vetus Græcos servabat cista libellos.

¶ Cistella Ter. in Eun. a. 4. sc. 6. v. 15 *Cistellam, Pythia, domo affer cum monumentis*, das Kästlin oder Lädichen mit den alten Brieffen.

¶ Cistellula apud Plaut. in Rud. a. 2. sc. 3. v. 60.

¶ Cistŭla apud Martialem lib. 4. epigr. 46. & Plautum sæpe. e.g. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 264 *patera in cistulâ obsignata est signo Amphitruonis.*

¶ Cistĭfer apud Martial. lib. 5. epigr. 17. Ubi intelligitur is, qui sacra arcana, qualia Cereris & Bacchi erant, in cista gerebat. Tibull. lib. 1. eleg. 7

Et levis occultis conscia cista sacris.

¶ Cistellatrix, die der Frauen das Kästlein nachträgt: Plaut. Trinum. act. 2. sc. 1. v. 23.

¶ Cistŏphŏri dicebantur Asianorum nummi: sic dicti quod in illis *cistiferi* sive *cistigeri* sculpti essent, hoc est, eorum species, qui mysticorum sacrorum arcana cistis inclusa portarent. Vide Turneb. lib. 3. adversar. cap. 5. & cap. 21.

CISTERNA, puteus, in quem colligitur aqua pluvia, eine Cistern/ oder Gruben darinnen sich das Regenwasser samlet. Martial. lib. 3. epigr. 56 A

Sit cisterna mihi, quam vinea, malo Ravennæ.

¶ Cisterninus, adjectivum, ut, *aqua cisternina*, fontanæ opposita, apud Columellam lib. 12. cap. 43.

CISTUS, & *cistum* κίςος, καὶ κίςαρον, καὶ κίςαναρον, frutex ramosus est major thymo Plinio lib. 24. cap. 10. Vide Dioscorid. lib. 3.

¶ Hypocistis, ὑποκιςὶς, ex cisti radicibus prosilit. Nascitur in Hetruria, maxime in Apennino.

CITERIA, [Κιτερία] appellabatur, ut Festus scribit, *effigies quædam arguta & loquax, ridiculi gratiâ, quæ in pompa vehi solita est.* Cato in M. Cæcilium, apud eundem: *Quid ego cum illo disertem amplius, quem ego denique credo in pompâ vectitatum iri ludis pro citeria atque cum spectatoribus sermocinabatur.* Possimus nos reddere: Ein Künßchen: Ein Göckelmännchen.

CITHARA, Κιθάρα, eine Laute/ Harffe. Horatius lib. 1. oda 24

Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.

Ejus species Isidorus lib. 3. Originum cap. 21 facit psalteria, lyras, barbita, & alias quadratâ formâ, nec non & trigonali. Nonnulla earum schemata exhibuit Pignorius Tractatu de Servis. p. 86. Conf. Bulinger. de Theatro lib. 2. cap. 30. B

¶ Citharœdus, κιθαρῳδὸς, Harffenist/ Harffenschläger. Varro de re rust. lib. 2. cap. 1. *Non omnes, qui citharam habent, sunt citharœdi.* Quod Germani dicunt, Es sind nicht alle Köche/ die lange Messer tragen. Es ist nicht alles Gold/ das da gleisset. *Aulœdus sit, qui citharœdus esse non possit.* Cic. pro Mur. cap. 13.

¶ Citharœda, fœmininum, in Veteri Inscriptione legitur apud Gruter. f. 654 n. 2. CLAVDIAE CITHAROEDAE CONIVGI OPTIMAE &c.

¶ Citharœdicus, adject. ut, *Ars citharœdica.* Sueton. Nerone cap. 40.

¶ Citharista, κιθαριςὴς, idem quod citharœdus, apud Cicer. Philip. 5. cap. 6.

¶ Chorocitharista. Suetonius Domitiano cap. 4, *Certabant etiam & prosâ oratione Græce Latineque: ac præter Citharœdos chorocitharistæ quoque & psilocitharistæ.* *Chorocitharistæ* sunt, qui in choro canunt: sive cum plures unà modulantur: *Psilocitharistæ,* qui vel soli canunt citharâ sine melodia vocis, ut Turnebus vult: sive cum ea, uti Casaubonus ex Athenæo & Platone interpretatur.

¶ Citharistria, fidicina. Ter. in Phorm. act. 1. sc. 2, 32 *puella citharistria.*

¶ Citharizare κιθαρίζειν citharâ canere: Nepos Epaminondâ: *Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. Nam & citharizare, & cantare ad chordarum sonum doctus est à Dionysio.* C

CITHAERON, Κιθαιρὼν, mons Bœotiæ, Baccho sacer. Virgil. Æn. 4. v. 302

stimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithæron.

Errat itaque Servius ad illud Æneid. 7. v. 641 *Pandite nunc Helicona*, cui Cithæron est jugum alterum Parnassi, montis Thessaliæ bicipitis, Baccho sacrum; alterum, *Helicon*, consecratum Apollini fuit. Neque enim Parnassus in Thessalia est, sed in Phocide: in neutra Cithæron, qui Straboni lib. 9. p. 279 in Bœotia est, & Plinius, *Datur his Thebis saltus Cithæron*, lib. 4. cap. 7. Nomen *Cithæron* a cithara Orphei, quod super eo frequenter ipse caneret, secundùm Lactantium lib. 1. cap. 22. Virg. 3. Georg. v. 43

Rumpe moras, vocat ingenti clamore Cithæron.

Monti huic in Tragicis peculiare quid tribuitur modò divinum, modò fatidicum, modò affectus &c. Vid. Barth. ad Stat. Thebaid. lib. 2. p. 305 & Taubman. ad Virgil. p. 218. 583. ¶ Scribitur etiam sine diphthongo, correpta penultima, *Citheron.* Ausonius in Gripho v. 32

Sed Citheron totiens ternas ex ære sacravit, D

Atque ita in Lactantii libris loco proxime indicato, & Hygini Fab. 7 ac 8, ubi Cl. Munkero videas notata p. 25.

CITRA, hieherwerts/ disseits/ ut, *citra flumen.* Cic. Philipp. 6 cap. 3. *ut exercitum citra flumen Rubiconem, qui finis est Galliæ, educeret.* Idem lib. 16 epist. 2 ad Tironem: *Tertio die abs te Alysiam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia CXX.* Horat. 1. Serm. Sat. 1. v. 107

Est modus in rebus, &c.
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

¶ In eadem significatione adverbialiter etiam sæpe ponitur, *paullo citerius*, ein wenig besser her/ ein wenig zurück. ¶ 2. Significat & *fine.* *Citra pulverem*, aut ut Plin. lib. 35. cap. 21. *Citra pulveris jactum*, ἀκονιτὶ, proverbialiter, ohne Müh. *Citra commodum*, Sueton. Aug. 24. i. e. fine commodo. *Citra voluntatem domini*, Quintil. 7. cap. 3. ¶ 3. Pro *ante* vel *extra* usus est Suetonius Augusto cap. 43, *Solebat etiam citra spectaculorum dies, si quando quid inusitatum dignumque cognitu advectum esset, id extra ordinem, quolibet loco publicare.*

¶ Citerior, ab antiquo *Citer*: ut ab *exter*, *exterior.* Sic *Hispaniam citeriorem*, Nepos vitâ Catonis, aliique dixerunt, pro *Tarraconensi provinciâ*, & *Ulteriori*, id est ultra Iberum amnem sitæ oppofuerunt. *Gallia citerior*, Cic. de provinc. conf. cap. 15, quam ibidem *ulteriori* opponit, sive Transalpinæ.

¶ Citimus, Superlativus: *Citimum* autem dicitur quicquid proximum nobis est. Cicero Somnio Scipionis cap. 3 de Luna: *Ex quibus erat ea minima, quæ ultima cælo, citima terris, luce lucebat alienâ.* Fulgentius Astronomicis apud Pithœum:

Quà citimus limes dispescit turbida puris.

CITRUS, arbor quæ mala fert medica, Citrinat-Baum/ *Citrum* vel *citrium*, vel *citromelon*, κιτρόμηλον.

¶ Citromalum, Citrinäpffel/ Jüdenäpffel/ Citronaten/ quod omnibus adversatur venenis, quemadmodum Athenæus probat lib. 2. Dicitur & *Persicum*: in Perside enim quocunque tempore citrea mala nascuntur, maturescentibus interim aliis, dum alia carpuntur. Homerus θύον vocat. Virgil. *Malum felix*, 2. Georg. v. 126,

Media fert tristes succos tardumque saporem
Felicis mali, quo non præsentius ullum,
Pocula si quando sævæ infecere novercæ.

Vid. Macrob. lib. 3. Sat. cap. 39. A citriis non multum naturâ & viribus distant *mala limonia* & *aurantia* dicta Pomerantzen/ Matth.

¶ Citreus, ut, *Citrea mala*, Citronen. Plin. 15. cap. 28. *Mensa citrea*, Cicer. 6. Verr. cap. 17.

¶ Citrinus, ut, *color citrinus.* Citronen-Farbe. Plin. lib. 19. cap. 15.

¶ Citretum, ein Citronen-Garten. Palladius lib. 3. sive Febr. cap. 24. extr. *Citreta tegumentis defenduntur à frigore.*

CIVIS, comm. generis: legitimus oppidi incola: πολίτης. Ein Bürger. Appellatione à coëundo est, quod & Cicero significat loco infrà allegando. Ergò *Civis* quasi *Coivis.* Cic. Verr. 7. c. 62. seqq. *Civis Romanus sum*, quæ vox juris & defensionis erat, etiam in extremis periculis & suppliciis. *Civis Romana*, Idem pro Balbo cap. 24. *Civis Attica*, Terent. Andr. a. 1. sc. 3. v. 16. Ibidem act. 5. sc. 1. v. 14 *Civis est hinc*, Sie ist eines Bürgers Tochter von hinnen. *Civem adsciscere*, Cic. pro Arch. c. 2, für einen Bürger annehmen. Civem autem Romani opponunt municipi, ut Romam municipiis & reliquis oppidis Italiæ. Cic. Verr. 7. cap. 62 *Clamabat ille miser, se civem esse Romanum, municipem Cosanum.* ¶ 2. Civis est etiam, quem vulgo, sed minus Latine *Concivem* dicunt, ein Mitbürger/ Landsmann aus einer Stadt. Cic. pro Milone c. 34 *Valeant, valeant, inquit, cives mei valeant.* Et 1. in Catil. cap. 7 *Te metuunt omnes cives tui.*

¶ Civitas, eine Gemeine/ eine Bürgerschafft. Cicer. lib. 1. de Rep. apud Nonium: *Conjunctionem tectorum, oppidum, vel urbem appellaverunt, delubris distinctam spatiisque communibus. Omnis ergo populus, qui est talis cœtus multitudinis, qualem exposui*, CIVITAS *est.* Itaque *Civitas* proprie non in ædificiis, sed incolis, in unam societatem junctis, æstimatur. Solon apud Lucianum de Gymnasiis; πόλιν γὰρ ὑμεῖς οὐ τὰ οἰκοδομήματα ἡγούμεθα εἶναι, οἷον τείχη καὶ ἱερὰ καὶ νεωσοίκους, ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὥσπερ σῶμά τι ἑδραῖον καὶ ἀκίνητον, ὑπάρχειν ἐς ὑποδοχὴν καὶ ἀσφάλειαν τῶν πολιτευομένων, τὸ δὲ πᾶν κῦρος ἐν τοῖς πολίταις τίθεμεθα. *Siquidem non civitatem non ædificia illa existimamus, cujusmodi sunt muri, delubra, & alia; sed hæc tanquam corpus quoddam firmum esse atque immobile ad receptum & securitatem hominum urbem incolentium. Omnem vero vim atque auctoritatem in civibus sitam esse arbitramur.* Liv. lib. 45. cap. 23. *Nulla est civitas, quæ non improbos cives aliquando & imperitam multitudinem semper habeat.* Cicer. pro Mil. cap. 34 *Civitas bene morata.* Et Verrina 7 cap. 51 *graves civitates.* i. e. gravitate morum æstimandæ.

¶ 2. Neque verò incolarum societas uno oppido aut urbe collecta *Civitas*, sed ita & appellantur gentes seu nationes integræ, quæ iisdem legibus vivunt, & unum Reip. corpus, dispersæ licet & distinctis locis habitantes, constituunt. Cæsar lib. 1. de Bello Gallico cap. 12 *Omnis civitas Helvetia in quatuor pagos divisa est.* Et mox: *Pars civitatis Helvetiæ insignem calamitatem Pop. Rom. intulerat.* Sic aliis locis passim hâc voce est usus. Ita *Civitatem Æduorum* Tacitus 2. Annal. cap. 61. *Hermundurorum* & *Cimbrorum* de Germania cap. 37. & cap. 41. *Brigantum* Agricolâ cap. 13 dixit. ¶ 3. Pro ipsa administratione Reip. posuit Rhetoricorum ad Herennium auctor lib. 4. cap. 18, *Qui privatus intolerabili superbia fuerit, eum commodum & sui cognoscentem videre in civitate quis potest?* In Civitate, i. e. Rep. seu administratione Reip. sive magistratu. Nam *in civitate esse* & *privatum esse* oppofuit. ¶ 4. Non raro & ipsum civium jus hac appellatione designatur. Hinc *quem donare civitate: in civitatem recipere: civitatem consequi:* Das Bürger-Recht erlangen: einen in die Gemeine nehmen. Vide Ciceronem pro Archia & alibi. Triplex autem hoc jus apud Romanos fuit. Summo & maximo Romana tribuebatur *civitas*: proximum erat *Latinitas*: ultimum minimumque *Italiæ jus.* Ex Latinis Romani cives fieri poterant: 1. si magistratum gessissent domi. 2. Si migrassent Romam. 3. Nave, pistrino, ædificio. Hi jure quodam Romanam civi-

civitatem consequebantur Republica libera: sub Imperatoribus enim accipere principis beneficio quilibet poterat, Vide Sigonium de antiquo Jure Romanorum Civium cap. 1. Onufrium Panvinium Comment. 3. de Republ. Romana. Lipsium ad Plinii Panegyr. cap. 37. Torrent. ad Suetonii Cæsarem cap. 8. Plinius lib. 10. Epist. 22 videtur suadere, peregrinum Romanæ civitatis jus haud potuisse consequi, nisi qui domi ante fuisset civis. Duarum tamen civitatum esse Romano Jure nemo poterat. Cicero pro Cæcina cap. 34. ¶ 5. Improprie *civitas*, & pro loco ponitur. Atque omnes significationes Verrius Flaccus apud Gellium his verbis collegit lib. 18. cap. 7. CIVITAS *& pro* loco, *& pro* oppido *& pro* jure *quoque* omnium *& pro* hominum multitudine *dicitur.* Conf. Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 15. pag. 58. ¶ *Civitas nostra* appellatur, ubi vel *nati sumus*, vel *habitemus.* Vetus Schol. Juvenalis ad Sat. 1. v. 51, *Venusinam adeo* [dixit] *quia hæc fuit Civitas Horatii.* Civitas, id est, patria. Apud B. Matthæum cap. 11. v. 1. Capernaum ἰδία πόλις appellatur, quod ibi haberet Salvator domicilium. Nam & Romano jure, ut Grotius ibi annotat, *civitas nostra* appellatur, ubi Larem fiximus. Hannibal apud Livium lib. 30. c. 30 *Quodcunque egerimus, ratum id civitates nostræ habituræ sunt.* NOSTRAE, id est, unde quisque nostrûm est: quam quisque nostrûm patriam habet aut domum. Similiter Plinius lib. 6. Epist. 8 *Oppida nostra unius diei itinere dirimuntur.* OPPIDA, ubi uterque natus erat. Seneca Consolat. ad Helviam cap. 6, *Videbis majorem partem esse, quæ relictis sedibus suis venerit in maximam quidem, & pulcherrimam urbem, non tamen suam.* i. e. non tamen patriam.

¶ Civitatula, diminutivum. Seneca de Morte Claudii p. 853 *Hic quæstu se sustinebat, vendere civitatulas solebat.* Apulejus lib. 10. Metam. sub initium: *ad quandam civitatulam pervenimus.*

¶ Civicus, Bürgerlich / ut *Corona civica*, quam civis civi, quo servatus erat in prœlio, testem vitæ salutisque perceptæ, dabat. Fiebat autem è fronde quernâ aut ilice. Vide Plin. lib. 16. cap. 4. quem locum enarrat, omniumque civicarum rationem exponit Car. Paschalius lib. 7. de Coron. c. 8. seqq. & Gellium lib. 5. cap. 6. Concessa hæc demum & Imperatoribus omnibus fuit, suspensaque ad fores domus, sive in vestibulo, ut à Suetonio locatur, Tiberii vitâ cap. 26. qui tamen eandem in fastigio domus Palatinæ ponit Claudii cap. 17. *Civica jura*, Stadtrecht / Horat. 1. Epist. 3. v. 23. *Civica bella*, id est, civilia & intestina apud Ovid. lib. 1. de Ponto 2. v. 126.

¶ Civilis, e, quod ad cives pertinet, bürgerlich. ut *Civilia jura*, Horat. 1. Satyr. 9, 39. *Civilia studia*, Eutrop. 8. cap. 10. n. 10. *Bella plusquam civilia*, Lucan. principio operis. Deinde ¶ Civilis est æquus, humanus, non superbus, communi jure cum aliis utens, ut debent inter se cives. Eutropius lib. 8. cap. 1. de Nerva: *æquissimum se & civilissimum præbuit.* Ovidius 4. Tristium eleg. 4. v. 13

Ipse pater patriæ, quid enim civilius illo?

Sed plura de hac notione in *Civilitatis* jam vocabulo. Interim Gronovium addas Observat. ad Scriptor. Eccles. cap. 19. p. 207.

¶ Est etiam *Civilis*, höflich / sittsam / præsertim in usu vulgari.

¶ Civilitas, πολιτική: sive, tuendæ & conservandæ civilis societatis prudentia. Ita hâc voce usus Quintilianus lib. 2. cap. 15. Quam enim πολιτικὴν appellat Plato in Gorgia, cujusque particulæ illius, quæ de reddendo jure tractat, simulacrum Rhetorices facit; ipse civilitatem vertit. *Plerique*, inquit, *credunt, eum* [Platonem] *in hac esse opinione; ut Rhetoricen non artem, sed peritiam quandam gratiæ ac voluptatis existimet, & alio loco, civilitatis particulæ simulacrum, & quartam partem adulationis: quod duas partes civilitatis corpori assignat, medicinam, & quam interpretantur exercitatricem: duas animo, legalem, atque justitiam: adulationem autem medicinæ, vocet coquorum artificium: & exercitatricis mangonum, qui colorem fuco & verum robur inani saginâ mentiantur: Legalis, cavillatricem* (σοφιστικὴν) *justitiæ, Rhetoricen* &c. ¶ 2. *Civilitas* dicitur hodie ea virtus, quæ ad convictus & consuetudines civiles pertinet, quæ omnem vultum, habitum & gestum corporis, quin orationem ipsam ad quandam decori ac elegantiæ rationem, qua placeat probeturque, dirigit & moderatur; *rusticitati* contraria. Sed hæc recens & nova notio est, sine consensu antiquitatis. ¶ 3. Alia rursus virtus hoc appellatur nomine, quæ non in elegantia ac venustate posita ad familiares congressus; sed ad actus & vitam publicam pertinet: atque in gravitate quadam, & modestia constituta est, superbiæque ac crudelitati opposita. Hanc *Civilitatem* Augusto Suetonius tribuit cap. 51. & cum *clementiâ* constringit, eandem in Trajano Plinius atque Eutropius commendant; & iste quidem cum *moderatione* copulat. Ab hac *civilem animum* Suetonius dixit in Cæsare c. 75. extr. pro æquo & moderato: quemadmodum & Eutropius *æquitatem* cum *civilitate* conjungit, cum Nervam *æquissimum & civilissimum Principem* nominat: itemque Ammianus, cum *civile & justum imperium ad voluntatem cruentam à Cæsare Gallo conversum* lib. 14 princ. dicit. Apud Suetonium in Claudio cap. 1. *Civilis animus*, ambitioso & gloriæ cupido opponitur. Vide & Casaubonum in Augustum Suetonii cap. 51. nec

A non Torrentium in ejusdem Suetonii Cæsarem cap. 25, quibus etiam Bœcleri characteres Vellejanos licebit addere c. 4.

¶ Civiliter, Adverb. tam late significat, quam Civilis & Civilitas. Livius 38. cap. 56 *magis pie, quam civiliter*, id est, ut decet civem. Gellius prooemio: *vir civiliter eruditus.* Seneca Præfat. lib. 4. Excerpt. *Non civiliter tantum, sed etiam familiariter.* Plinius Paneg. cap. 39 *Nec vero ille* [Pompejus] *civilius, quam parens noster auctoritate, consilio, fide, reclusit vias, portus patefecit*, &c. Eutropius lib. 7 cap. 5 de Augusto: *civilissime vixit.*

¶ Incivilis, expers civilitatis. Aurel. Victor de Macrino & Diadumeno: *Horum nihil præter sævos atque inciviles animos reperimus.* Eutrop. 10 c. 7 de Gallo: *multis incivilibus gestis.*

¶ Inciviliter. Apulejus sub finem lib. 7 *An te nos tractamus inciviliter, qui nostrum asinum furatum abducis?* Et Sueton. Tito c. 6, *egit aliquanto incivilius & violentius.*

¶ Percivilis, Sueton. Tiber. cap. 28 *Exstat sermo ejus in senatu percivilis.*

CLĀDES, is, à κλαδεύειν est, quod propriè arbores infringere significat, à κλάδος ramus. Itaque proprie *Clades* fit, cum vento, vel nimio fructuum pondere rami franguntur: sicut *calamitas*, calamorum detritio est: Hinc transfertur vocabulum ad
B quamvis aliam jacturam & damnum: præcipue verò quod ex bello capimus. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 106. *Inferre & afferre cladem:* illud Livii est 29 cap. 3; hoc Ciceronis de Nat. D. 2 cap. 3. at Lucretii 5. v. 49 *efficere cladem:* Schaden thun. *Accipere cladem*, Curt. 4. c. 12. n. 15. *contrahere cladem*, Livius 25 c. 19 Schaden leiden / sich zuziehen. Livius lib. 2. cap. 13 *Mucium dimissum, cui postea Scævolæ à clade dextræ manus cognomentum inditum, Legati à Porsena Romam sunt secuti.* ¶ 2. Aliquando *Clades* figurate dicitur, qui cladem infert. Virgil. 6. Æneid. v. 842

Quis Gracchi genus, aut geminos, duo fulmina belli,
Scipiadas, cladem Libyæ?

Nam qui multum damni ac calamitatis intulerant Africæ, *cladem Libyæ* appellavit.

CLAM, præpos. & adverb. sed magis tamen adverbium, si Prisciano credere volumus lib. 14. Heimlich. Donatus inter eas præpositiones recenset, quæ cum ablativo junguntur, ut, *clam iis*, Cic. 15 ad Attic. ep. 1: sed recte Servius & Clidonius monuerunt indifferenter pro dicentis arbitrio cum ablativo & accusativo construi, *clam patre* & *clam patrem.* Vide Servium in Secund. Donati Edit. p. 1798 ed. Putsch. Plautus Casinâ act. 2. sc. 8. v. 33

-- -- ut mihi
C *Bona multa faciam, clam meam uxorem.*

Et Prolog. Amphitr. v. 107

Is amare occepit Alcumenam clàm virum.

Cum Dativo idem construit Milite act. 3. sc. 3. v. 8

-- -- meretricem commonere,
Quam sanè magni referat, mihi clam est.

Sed ibi dativum non præpositio, sed verbum *est* regit. Et hîc *clam* adverbium est.

¶ Clancŭlum, diminutivum. Terentius Adelph. a. 1. sc. 1. v. 27.

-- -- postremò, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.

¶ Clanculum, idem, quo sæpe Apulejus usus est, v. gr. lib. 3 Metam. *puer clanculo profugit:* & interjectis multis, *clanculo præcepit auferre.* Vide Indicem Juliani Floridi. Augustinus epist. 54 *per furtum clanculo aufertur.* Gloss. Cyrilli, *Clanculo*, λάθρα.

¶ Clancŭlārius, Martial. lib. 10. Epigr. 3. *Clancularius Poeta*, der etwas schreibet / dazu er sich nicht bekennt.

¶ Clandestīnus, occultus. *Clandestina colloquia cum hostibus*, Cicer. de Senect. cap. 12. heimliche Gespräch mit den Feinden. *Clandestina consilia*, i. e. occulta molitio, Cicer. in Orat. cap. 66. *Clandestinum fœdus*, Livius 3. cap. 36 ein heimlich Verbündnüß.
D Et Silius lib. 7. v. 267

Ceu clandestino traheretur fœdere bellum.

CLĀMOR, Geschrey. *Edere clamorem*, ein Geschrey machen / Cicer. Div. 2. cap. 23. *Tollere clamorem*, quod idem est, in Verr. 6. cap. 43. & Liv. 3. cap. 62. *Clamore aliquem excipere*, Cicer. in Verr. 7. c. 36 ein Geschrey über einen machen. Alacritatis est. vid. index Freinsh. ad Curt. 8, 11. 8. & Berneg. ad Tacit. quæst. 7. Lips. de Milit. Rom. lib. 10. cap. 11. ¶ 2. Improprie Horatius lib. 3 Ode 29. v. 38

-- -- non sine montium
Clamore, vicinæque silvæ,
Cum fera diluvies quietos
Irritat amnes.

¶ Clamāre, schreyen / ruffen / klagen. Virgilius Eclog. 3 v. 19

Et cum clamarem; quò nunc se proripit ille?

Eleganti translatione de mari & procella dicitur. Silius lib. 4. v. 526 *Spumea saxosis clamat convallibus unda.*

Et lib. 9 v. 517 *clamante procella.* Adde mox in *Circumclamare.*

¶ 2. Active usus cum quarto casu construxit Plaut. Asin. act. 2. sc. 3. v. 10 *Ita hæc morata est janua: extemplo janitorem*
Clamat. Clamat, id est, cum clamore vocat. à καλεῖν.

Apul.

Apul. 3. Metam. *Præcone publico silentium clamante* i. e. procla- A mante & imperante.' Sic Virg. Æn. 4, 674

— — morientem nomine clamat,

Nam multa verba Neutra, & absolutam significationem habentia, eam interdum mutant in Activam, & vi hujus significationis casum regunt Activorum. Vide Vechneri Hellenolexias lib. 1. c. 13. Sic

¶ Clamatus passivè, geruffen. Martial. lib. 1. Epigr. 50

Vocabitur venator, & veniet tibi

Conviva clamatus prope.

¶ Clāmātus, ûs, substantiv. ein Geschrey. Paullinus Nolanus 3 Natal. Fel. v. 279

Sed neque clamatu est, neque pulsu mobile corpus.

¶ Clāmĭto, frequentativum, multum clamare. Terent. And. a. 1. sc. 1. v. 17 *Venit Chremes postridie ad me clamitans* &c. er führet ein groß Geschrey und Klage. Est & hoc transitive usus Plautus Pseudolo act. 5. sc. 1. v. 29 *Clamitant me, ut reveniam.* Cic. Divin. 2. cap. 40 *Caricas clamitare*, Feigen ausruffen.

¶ Clamator. Ein Schreyer. Cic. de Orat. 3. cap. 21 *clamatores odiosi.*

¶ Clāmātōrius. Schreyhafftig. Plin. 10. c. 14. *avis clamatoria.*

¶ Clāmōsus. ut, *altercator clamosus*, Quintil. 6. cap. 5, *actio clamosa*, ein Handel der mit Geschrey zugehet. *Tibia clamosa*, ein B Zincke. *Clamosi fori jurgia*, Senec. Herc. Fur. v. 172. *Clamosi turba theatri*, Statius 3. Silv. 5. v. 16. *Urbs clamosa*, Idem lib. 4. Silv. 4. v. 18. id est, strepitus urbanus.

¶ Clamosè, adverb. Quintil. 11. cap. 3. ed. Gronov. *ne dicamus omnia clamose, quod insanum est.*

Composita.

¶ Acclamare, zuschreyen / zuruffen. Cicer. pro Cæcin. cap. 10. *populus cum risu acclamavit.*

¶ Acclamatio populi est, plausibili favore assentientis. ein glücklicher Zuruff. Suetonius narrat, Julium Cæsarem in triumphis acclamari sibi jussisse, *Veni, vidi, vici;* mit frölichen Glückwünschungen zuruffen. Natus hic mos in theatris: nam cum quid ibi diceretur agereturque præclare, id magnis clamoribus prosecuti faventes laudantesque sunt. Inde in forum & tandem in ipsam Curiam translatus est. Vide de foro Plinium lib. 2. epist. 14. n. 4. De curia eundem lib. 4. epist. 9. n. 18. Nam cum quis dicta sententia resideret, ejusque probaretur oratio, tum acclamari ei solebat cum multa ipsius laude. Quamquam & hoc fieri solebat surgentibus ad dicendum, si grati essent & in magnâ omnium exspectatione. Vid. Plinius lib. 4. epist. 9. & lib. 9. epist. 13. Sallust. Catil. cap. 53 *Postquam Cato assedit, consulares omnes itemque senatus magna pars sententiam ejus laudant, virtutem animi ad cælum ferunt.* Cic. Quint. Fratri lib. 2. epist. C 1. *C. Cato contradixit, ut Cassius, maxima acclamatione senatus.* Præcipuè invaluit hic mos conversa Rep. datumque hoc fuit principibus inter honores cæteros, ut eorum dicta non modò cum acclamationibus exquisitis, nec sine adulandi studio, quod Plinius Paneg. cap. 71 *veræ acclamationi* opponit, exciperentur, sed publicis actibus etiam hæ ipsæ acclamationes describerentur, quod primum cœpisse Trajani imperio idem Plinius Panegyrico ejus auctor est cap. 75. Et quoniam hæ acclamationes non sine faustis precationibus peragerentur, idcirco & ipsæ *Fausta* nominari cœperunt, de quo infra suo loco. Vide etiam quæ de acclamandi ritu duo summi viri Justus Lipsius lib. 2. Elect. c. 9, itemque Casaubonus ad Avidium Cassium Vulcatii Gallicani annotarunt. ¶ 2. Etiam in malam partem Acclamatio pro Contradictione, accepta reperitur. Cicer. de Oratore 2. cap. 83 *Vitanda est acclamatio adversa populi, quæ aut orationis peccato aliquo excitatur, si aspere, si arroganter, si turpiter, si sordide, si quoquo animi vitio dictum esse aliquid videatur: aut hominum offensione, vel invidia*, &c. Hoc fere modo Columella 7. cap. 3 sub fin. *ovibus acclamatione & baculo minari.* ¶ 3. Est & *acclamatio* post rem aliquam narratam quæ ἐπιφώνημα dicitur: Vide *Epiphonema.* D

¶ Circumclamare, um was herum schreyen. Apollinaris Sidonius Carm. 2 v. 506

— — — Sestias ora

Hellespontiacis circumlatrata procellis.

¶ Conclamare, zugleich ruffen. *Conclamare ad arma*, Livius 6, 28. ¶ *Jam conclamatum est*, Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 56. Ubi Donatus: *Transactum ac finitum, ut conclamata corpora nihil reliqui jam habent ad vitæ officia.* Nempe solebant mortuorum cadavera servari octo diebus, & lavari calida: & conclamari per intervalla: ut si vitalis spiritus oppressus delitesceret, excitaretur: nec nisi post ultimam conclamationem, cùm nulla vitæ spes esset super, nono demum die cremari. Vide Kirchmann. de Roman. Funer. lib. 1. cap. 13. & Servium ad illud 6. Æneid. v. 218

Pars calidos latices &c.

Ammianus Marcellinus sub fin. lib. 30 de Valentiniani funere: *Post conclamata Imperatoris suprema, corpusque curatum ad sepulturam, ut missum Constantinopolim inter divorum reliquias humaretur.* ¶ Sed & in bonam partem acceptum verbum reperitur. Cæsar Gall. 3. cap. 18 *Conclamant omnes, occasionem negotii bene gerendi amittendam non esse.* Et Civil. 3. cap. 6 *conclamantibus omnibus, imperaret, quod vellet.* Hoc fere sensu Sidonius lib. 2. epist. 2 *conclamatissimum fontium*, & lib. 6. epist. 1 *conclamatissimum primipilarem* dixit laudatissimum.

¶ Conclāmātio, ein Zuruff vieler zugleich. Cæs. Civil. lib. 2. cap. 26 *Curio universi exercitus conclamatione Imperator appellatur.*

¶ Conclamitare. Plaut. Mercat. act. 1. sc. 1. v. 51. *conclamitare tota urbe.*

¶ Declamare, clamose contendere. Cicero pro Rosc. Am. cap. 29 *quæ mihi visa est ex alia oratione declamare.* ¶ 2. Exercendi ingenii caussa argumentum fictum enarrare. Cicero de Fin. lib. 5. cap. 2 *ad fluctum, ajunt, declamare solitum Demosthenem, ut fremitum adsuesceret voce vincere.*

¶ Declamator, qui exercitii caussa declamat in umbra & ludo. Cicero in Oratore cap. 15 *Non declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimum & perfectissimum quærimus.* Pro Plancio cap. 34 *Non vobis videor cum aliquo declamatore, non caussa laboris & fori, disputare?*

¶ Declāmātio, domestica exercitatio & commentatio, quo in genere pueri apud magistros exercentur. Exstant ejusmodi declamationes Senecæ & Quintiliani. Vide de utilitate declamandi caput quintum libri decimi Quintiliani. Sic *quotidiana declamatio*, Cic. fil. 16. epist. 21. *senilis*, pater Tusc. 1. cap. 4. *Exercitatio declamationis*, ad Herenn. lib. 3. cap. 11.

¶ Declāmito. *Caussas declamitare*, Cicero in Tuscul. 1. cap. 4. *Declamitare græce apud Cassium institui*, Cicero filius Tironi 16. ep. 21. *In vitam hominum declamitare*, auff der Leute Laster schelten.

¶ Declāmātorius, quod ad morem declamantium fit, ut, *Consuetudo declamatoria*, Quintilian. lib. 5. cap. 13. *Genus dicendi declamatorium*, apud eundem lib. 2. cap. 10. Cicero Quinto fratri lib. 3. ep. 3 *ipse puer magis illo declamatorio genere duci & delectari videtur.*

¶ Declamatoriè, more declamantium. Hieronymo Calepinus tribuit.

¶ Exclāmāre, laut schreyen. Quintil. 3. cap. 8 sub fin. *initio furioso exclamare*, schreyen wie ein unsinnig Mensch. ¶ Transitive Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 68

Dum hæc aguntur, voce magna exclamat uxorem tuam.

Exclamat, id est, magnâ contentione vocis; sive exclamando appellat uxorem tuam.

¶ Exclāmātio, schema ἐπιφώνησις est, ut, *ô tempora, ô mores!* ad Herenn. 4. cap. 15. Idem auctor lib. 3. cap. 12 *acutæ vocis exclamationes.*

¶ Inclāmāre, anschreyen / anruffen. Cicer. ad Att. lib. 2. ep. 18, *Ita te para, ut si inclamavero, advoles.* Ovid. dativum adjecit lib. 1. Amor. eleg. 7

Nonne satis fuerat timidæ inclamasse puellæ?

Etiam Livius 1. c. 25 *exercitus inclamat Curiatiis, ut opem ferant fratri:* sed Plautus Accusativum junxit Amph. act. 5. sc. 1. v. 16 *Ibi me inclamat Alcumena.* Rufft mich. ¶ 2. Pro *increpare* & *conviciis incessere*, anfahren / anschnarchen / schelten. Idem, Cistell. act. 1. sc. 1. v. 110

— — nolito acriter

Eum inclamare: utut erga me est meritus.

Nec aliter accipiendum hoc verbum in paullo ante allato Ovidii loco est. Nam & de ira præcesserat: & statim subjicit:

Nec nimium rigidas intonuisse minas.

Significat enim, ut maxime in puellam commotus omnino fuerit atque iratus? non eo usque tamen debuisse sævire, ut crines ejus involarit: satis fuisse increpare ejus contumaciam, & minas addere quibus terreretur.

¶ Inclamatio. Tertullianus lib. 4 adv. Marcion. cap. 41 pr. de vocula VAE: *Constat imprecationis & comminationis inclamationem intelligendam.* Anschreyung.

¶ Inclāmĭto, frequentativum ab Inclamo. Plaut. Epid. sc. ult. v. 46. *Etiam inclamitor quasi servus.*

¶ Occlāmitare apud Plaut. in Curcul. a. 1. sc. 3 v. 27. idem est quod clamitare. *Dormio*, inquit, *ne occlamites.*

¶ Proclāmare, laut ruffen / ausruffen / apud Livium lib. 1. cap. 26, *P. Horatio patre proclamante, se filiam jure cæsam judicare.* Et Cicero in Verr. 7. cap. 42 *Adsunt, defendunt, proclamant, tuam fidem implorant.* Et Labeo JC. lege 41 Dig. de liberali caussa: *Si servus, quem emeras, ad libertatem proclamavit.*

¶ Proclamatio, proclamandi actus, ut *Proclamatio ad libertatem*, dicto titulo *de liberali caussa*, lege 25 § 1, & lege 34.

¶ Proclāmātor, qui proclamat. *Caussidicus, proclamator, rabula*, Cicer. de Orat. 1. cap. 46.

¶ Reclamare, dawider schreyen / repugnare, refragari, sich dawider legen. Cicero pro Domo cap. 4. extr. *Cœptum est referri de inducendo S. C. ab universo senatu reclamatum est.* Nimirum sicut in magno assensu acclamabatur dicentibus non sine ipsorum laude, de quo paullo ante dicebamus; ita in magno dissensu contra obstrepebatur mixtis sæpe conviciis, quod ex Sallustio constat B. Jugurth. c. 34. Qua in re eo usque procedebatur interdum,

dum, ut Tribunorum auxilium contra implorandum esset. Vide Plinium lib. 9. epist. 13.

¶ Reclamatio, actus reclamandi, improbatio. Cicer. in Philip. 4. cap. 2. *Præclara reclamatione vestra factum pulcherrimum Martialium comprobavistis.* Gloss. vet. *Reclamacio*, ἀντιλογία.

¶ Reclamito, idem quod Reclamo. Cic. pro Rosc. Amerino c. 22. *Reclamitat istiusmodi suspicionibus ipsa natura.*

¶ Succlamare, idem quod acclamare, Liv. lib. 3. cap. 50, *Hæc Virginio vociferanti succlamabat multitudo*, &c. rieff ihm zu. Quintil. in declamat. 19, *Omnium maledictis succlamatus*, h. e. in sermonibus publicis exagitatus est. öffentlich von iederman gescholten.

¶ Succlamatio, apud Livium lib. 40 cap. 26 sub fin. *ultro territuri succlamationibus.*

CLANGO, ere: Κλάγζω; quod est sonum edere. Klingen/ schallen. Vetus Poëta carmine de philomela, (quod male Ovidio tribuitur: quippe cujus Auctorem ex fine Poëmatis Christianum fuisse constat) *Clangere* aquilarum proprium tradit. Ita enim ibi legimus:

Clangunt porrò aquilæ; vultur pulsare probatur.

Sed & aliis tribui posse, ex usu vocabuli *Clangoris* disci potest: de quo mox nobis agendum erit. Sane Actius, vetus Tragœdiarum poëta, *Undas clangere* dixit apud Nonium, cujus isti versus sunt in *Cachinnare*:

Simul & circum magna sonantibus
Excita saxis sæva sonando
Crepitu clangente cachinnant.

Val. Flacc. 3. v. 349 dixit *Luctificum clangente tuba.*

¶ Clangor, Κλαγγή: Schall / Klang. Qui, si veterem auctorem carminis de Philomela sequimur, aquilarum crepitus proprie erit: quem alii tamen tubarum faciunt. Vet. Gloss. *Clangu & Clangor* ἦχος σάλπιγγος: Item κλαγγὴ σάλπιγγος, *Clangor*. Et ita Virgil. Æneid. 2. v. 313

Exoritur clamorque virum clangorque tubarum.

De Aquilis tamen & Cicer. 2. Tusculanâ cap. 10. & Livius lib. 1. cap. 34 est usus. Sed *fulicæ* Plinius sub finem lib. 18; *anseribus* Columella lib. 8. cap. 13; *gruibus* Statius *clangorem* tribuit Theb. 12. v. 517. Igitur quivis acutior graviorque sonus, *clangor* poterit appellari. Nam & *pennarum clangores* Suetonius dixit Domitiano cap. 6.

¶ Reclango, wiederklingen / wiederschallen. Ammianus lib. 17 cap. 13 *reclangentibus cunctis sonitu ruinarum immenso.*

CLARIVS Apollo, sic appellatus ἀπὸ τῆς Κλάρου à *Claro*; quod oppidum Servius tradit in Colophoniorum finibus, ubi Apollo coleretur, ad illud Virgilii Æneid. 3. v. 360

Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis.

Eusthatius Scholiastes Dionysii νεώριον τῆς Κολοφῶνος, *navale Colophonis* facit: quòd cùm munitum esset, procul dubio à cætera urbe separatum, *oppidi* nomine appellare Servius potuit. Juxta Colophonem hunc locum fuisse, dubitari nequit. Namque & Strabo Apollinis Clarii, lucum ante Colophona ponit: & Mela quoque Apollinis Clarii fanum cum Colophone conjungit lib. 1. cap. 17. Atque hinc Tacitus Annali 2. cap. 4 Germanicum scribit *appulisse Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur.* Vide & Ælian. H. A. lib. 10. cap. 49.

CLAROTAE, servi Cretensium, qui in agris degebant, διὰ τὸ κληρωθῆναι, quia sors super iis missa esset, cum divideretur præda: servos autem urbanos χρυσωνήτους dixêre, quasi dicas auro emptos. Vossius lib. 4. Instit. Orat. p. 190.

CLARVS, λαμπρὸς, ἐπιφανής, διάσημος, ἔνδοξος. Scaliger lib. 4. de Poët. cap. 1. CLARVS, inquit, *in celebritatibus nata vox, cùm victores per præconem calabantur: exemtâ vocali*, CLARVS (pro *Calarus*) *Unde & verbum Horatianum*, CLARABIT PVGILEM. Hell / scheinbar. Ut, *Clarum sidus* Horat. 4. od. 8, 31. *Sol clarissimus*, Quintil. 5. cap. 12. *clariora sole*, Cic. de Fin. lib. 1. c. ult. Dinge die öffentlich und am Tage seyn. *Clarâ voce dicere*, pro Cluent. cap. 48, & *clariore voce*, Cæs. Gall. Bell. 5. c. 30. laut und vernehmlich reden. *Vir clarus*, i. e. excellens, insignis. Ein beruffener und berühmter Mann. Apul. Florid. 3. *Vir omnium, qui unquam fuerunt, aut sunt, aut etiam erunt, inter optimos clarissime, inter clarissimos optime, inter utrosque doctissime.* Cicero lib. 1. de Orat. cap. 45 *amplissimus & clarissimus.* Sic, *Clarus eruditione, virtute, genere.*

¶ Cæterum *Clarissimi* non nisi Senatores olim appellabantur: unde signate & *claros patres* Horatius dixit lib. 4. ode 6. *Claræ enim personæ*, Senatores, eorumque uxores habebantur, ut ex Lege 5. Dig. de Curator. &c. constat. Isidorus tamen distinguit, & tertii tantum ordinis senatores *Clarissimos* appellatos auctor est lib. 9. cap. de Civibus. Verba ejus hæc sunt: *Primi*, inquit, *ordinis senatores dicuntur* Illustres: *secundi*, Spectabiles: *tertii* Clarissimi. *Nam inferius quartum aliquod genus non erat.* Et sunt pro eo nonnulla Imperatorum rescripta in Codice. Quæ tamen pro ratione & consuetudine illorum temporum interpretanda putaverim. Antiquitus enim in universum senatoribus omnibus competiisse hunc titulum, ex illo potest intelligi, quod ipsi etiam Consules *Clarissimi* appellarentur: cujus rei exemplum nobis Plinius l. 7. Epistola 33 præbet. Ubi & vide quæ diximus.

¶ Præclarus, admodùm clarus, sehr berühmt. *Egregia & præclara indoles*, Cicer. de Orat. 1. cap. 29. Construitur varie. *Præclarus armis*, Statius Theb. 3. v. 284. Et, *Multi erant præclari in philosophia*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 11. Idem pro Sextio cap. 44 *Rem quæris præclaram juventuti ad discendum:* sicut loco supra dato ex 1. de Orat. c. 29 *præclara indoles ad dicendum.* Et cum secundo casu Tacitus annal. 4 cap. 34 *Titus Livius eloquentiæ ac fidei præclarus in primis.* Comparativus, *Præclarior laus*, Plin. Paneg. cap. 88. *vita præclarior*, Sallust. Jug. cap. 85, & post paullo sub Marii persona: *Id quod multo præclarius est, meamet facta mihi dicere licet.* Hirt. B. Alex. cap. 24 *patria præclarissima.* Vopiscus in Probo cap. 22 *Duces præclarissimi.*

¶ Clarè, Hell / klar / adv. ut, *aperte loqui & clare gemere*, Cicer. Attico 2. ep. 20. laut seufftzen. *Eo clariùs apparet*, Epist. Fam. 8, 14. *Clarissime lucens*, de Veneris stella, Vitruv. lib. 9. c. 4. *Clarissime audire*, Plin. 10. cap. 70 scharff hören.

¶ Præclarè, egregie, löblich / rühmlich. *Præclare facere*, Cic. Phil. 3. cap. 10. *Præclare nobiscum agitur*, es stehet wol und herrlich mit uns / Idem 9. epist. 24. extr. *Re præclarissime gesta*, Hirt. B. Alexandr. cap. 30. & 47. *Nihil in vita, nisi præclarissime fecisse*, Cicer. pro Milone cap. 35.

¶ Clarisŏnus. Hellklingend. Catullus Carm. 65 de nupt. Pel. v. 125 & 320 *vox clarisona.*

¶ Clarissimatus, ûs: id est, status seu dignitas eorum, qui *Clarissimi* appellabantur; apud JCtos. Ammianus Marcellinus lib. 21. cap. 31 *Nec sub eo dux quisquam cum clarissimatu provectus est.* Id est, provectus est ut *clarissimatus dignitate* afficeretur: sive *clarissimi* appellationem auferret.

¶ Claritas, Klarheit. Plinius lib. 2 cap. 8 de Venere: *Magnitudine extra cuncta alia sidera est: claritatis quidem tantæ, ut unius hujus stellæ radiis umbræ reddantur.* Et, *claritas oculorum*, idem lib. 20. c. 10. Et, *claritas vocis*, Cicer. Acad. 1. cap. 5.

¶ Item, *dignitas, amplitudo*, Hoheit / Tapfferkeit. Laberius apud Gell. lib. 17. cap. 14. & Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 7

Non possunt primi esse omnes in tempore;
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes ægre, & citiùs, quàm adscendas, decides:
Cecidi ego, cadet qui sequitur, laus est publica.

Plinius Nat. Hist. extrema: *Italia rectrix parensque mundi altera, viris, fœminis, ducibus, militibus, servitiis, artium præstantia, ingeniorum claritatibus* &c. *principatum naturæ obtinens.*

¶ Claritudo, idem. Sallust. Jug. cap. 2 *Artes animi, quibus summa claritudo paratur*, h. e. laus, celebritas, Berühmter Nahme: & cap. 8, *in tantam claritudinem perveniret.* Etiam Tacitus sæpe usus est, ut *claritudo familiæ* 15. cap. 35; *nominis*, c. 71. *virtutum* cap. 65. ejusd. libri.

¶ Clārāre, id est, clarum & nobilem reddere. Horat. lib. 4. Od. 3 — — *illum non labor Isthmius*
Clarabit pugilem.

¶ 2. Vel perspicuum ac clarum facere; explicare, seu declarare, erklären. Lucret. lib. 3. v. 35

Hasce secundum res, animi natura videtur
Atque animæ claranda meis jam versibus esse.

Item lib. 4. v. 778

Multaque in his rebus quæruntur, multaque nobis
Clarandum est, plane si res exponere avemus.

Apulejus quoque de Deo Socrat. p. 51 *obscura clarare* dixit.

¶ Acclarare, vel Adclarare, augurale verbum, hoc est fausto augurio approbare. Livius lib. 1. cap. 18. extr. *Jupiter pater, uti tu signa certa adclarassis inter eos fines*, &c. Sed usitatius est, quod sequitur,

¶ Declarare, klar darthun / erklären. Cicer. ad Ligarium lib. 6. Famil. epist. 13 *Facere non possum, quin tibi & sententiam & voluntatem declarem meam.* Idem in Parad. 6. cap. 2. *Copiam declarat satietas rerum & abundantia*, id est, testatur, weiset aus. Sed *consulem declarare*, est designare & renunciare, Cicer. pro Muræna cap. 2. Confer Gruter. ad Cicer. fragm. pag. 456.

¶ Declaratio, est significatio vel testificatio, ut *declaratio amoris*, Cic. lib. 15. Fam. Ep. ult. Et, *Declaratio animi tui quem haberes de rep.* Idem lib. 10. ep. 5 ad Plancum.

¶ Clarēre, patere, perspicuum esse. Lucret. lib. 6. v. 935

Nunc, omnes, repetam, quàm raro corpore sint res,
Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.

id est, quod ex primo quoque libro patet & manifestum est. Tacitus 4. Histor. cap. 73 *Quo eventu Germaniæ bella tractavimus, satis claret.* Id est, satis clarum ac manifestum est. Vide & Nonium. ¶ 2. Aliter Ennius apud Ciceronem de Senectute cap. 4 in illo de Fabio carmine usus est:

Ergo postque magisque viri nunc gloria claret.

Ibi enim *clarere* est illustrem & celebrem esse. Sein Ruhm ist weit erschollen.

¶ Clarescere, hell werden / ut, *luminibus clarescere*, Tacitus 15 cap. 37.

cap. 37. ¶ 2. Berühmt werden / Claudian. de Consul. Mall. v. 3 *plausu clarescere vulgi.*

¶ Inclarescere, idem. ut, *Docendi genere inclaruit*, Sueton. Gram. cap. 17. *Dignitate nuptiarum inclaruisse*, Plinius Panegyr. cap. 82. bekandt / beruffen werden.

¶ Sed Inclarus, non clarus, dubius est. Symmach. lib. 3. epist. 4, *animi fides inclara.*

¶ Perclarescere. Alcimus Avitus lib. 6, sive ad Sororem, v. 508 *sancto cunctis perclaruit ore.*

¶ Clarificare, hell / klar machen. Lactantius lib. 3 cap. 18 *Cato videtur mihi caussam quæsisse moriendi, non tam ut Cæsarem fugeret, quam ut Stoicorum decretis obtemperaret, quos sectabatur; nomenque suum grandi aliquo facinore clarificaret.* Sedulius in Johann. 11

Vox resonans venit per nubila: Clarificavi,
Clarificabo iterum.

Plinium quoque in partes vocant ex lib. 20 cap. 13, *Nasturtium clarificat visum:* sed nullum hoc testimonium est, cum Harduinus testetur, in omnibus MSS. esse *compurgat.*

¶ Clarificatio. Usus hoc nomine est Cyprianus Epist. 77 cap. 2. (Oxon. 76) & Augustinus Octoginta trium Quæst. 62.

¶ Clārigare; est ereptas negatasque res bello repetere certo ritu: vide Plinii verba post paullo in *Clarigatio* adducenda ex lib. 22 cap. 2 extr. unde ipse ille actus sive denuntiatio belli

¶ Clarigatio, appellata. Kriegs-Ankündigung. Servius ad illud Æneid. 9. v. 53

En ait; & jaculum intorquens emittit in auras,
Principium pugnæ.

Hoc de Romana solennitate, inquit, *tractum est. Cum enim volebant bellum indicere, Pater Patratus, hoc est, princeps Fecialium, proficiscebatur ad hostium fines, & præfatus quædam solennia, clara voce dicebat, se bellum indicere propter certas caussas. Aut quia socios læserant, aut quia nec abrepta animalia, nec obnoxios redderent. Et hæc* CLARIGATIO *dicebatur à claritate vocis. Post quam clarigationem hastâ in eorum fines missâ indicebatur jam belli principium* &c. Vide eundem etiam ad illud Æneid. 10. v. 14

Tum certare odiis, tum res rapuisse licebit.

item Livium lib. 1. cap. 32. ubi omnes belli indicendi ceremonias habes. Plinius lib. 22. cap. 2 *Legati cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique* VERBENARIUS *vocabatur.* Formulam Clarigationis exhibet Boxhorn. ad Plaut. pag. 14. Conf. Bœcler. pecul. dissert. de hac materia. ¶ 2. Clarigatio etiam dicebatur, quas *Repræsalias* hodie appellamus: jus videlicet hominis aut rei alterius prætendendæ & abdicendæ. Justinianus in Novella 52. ἐνεχυρασμὸν dixit, Vetus interpres, *Pignerationem* vertit. Vetus Gloss. *Clarigatio*, ἐνεχυρασμὸς: Item *Clarigatio*, ἐνεχυρασία, ὁμηρεία, Livius lib. 8. cap. 14 *In Veliternos veteres cives Romanos, quod toties rebellassent, graviter sævitum: & muri dejecti, & senatus inde abductus, jussique trans Tiberim habitare, ut ejus, qui cis Tiberim deprehensus, usque ad mille pondo clarigatio esset, nec prius, quàm ære persoluto, is qui cepisset, extra vincula captum haberet.*

CLASSIS, στόλος, collectivum est, navium significans multitudinem. Eine Flotte / Schiffarmada: A calis seu lignis, unde texuntur naves, dicta: unde & *calones* appellati: ut Servius ad 1. Æneid. & 6. v. 1 docet. Vid. Quintil. lib. 1. cap. 5. Justus Zinzerling. Promuls. cap. 29. p. 93. ¶ 2. Sed & de una navi *classis* dicitur. Vide Servium laudatis locis. Paullinus Jambo ad Cytherium de Martiniani periculis v. 78

-- -- *quæ* [scapha] *dehiscentem mari*
Classem annatabat cominus.

Classem ædificare, Nepos Them. c. 2. Schiffe bauen. *Instruere atque ornare classem*, Cic. 7. Verr. c. 51. Eine Flotte ausrüsten. *Classi præesse*, ibidem c. 50. über die Flotte commendiren / *Deducere classem*, Virg. Georg. 1. v. 255. die Flotte aus dem Haven führen: *Classe proficisci*, Nepos Milt. c. 1. zu Schiffe reisen. ¶ 3. Usurpatur hoc nominis & de pedestri exercitu, atque equitibus maxime. Virgilius Æneid. 2. v. 30

Classibus hic locus; hic acies certare solebant.

Ubi Servius: *Magis ad equites*, inquit, *debemus referre.* Idem Virgilius Æn. 7. v. 715

-- -- -- *quos frigida misit*
Nursia, & Hortinæ classes, populique Latini.

Hortini equites, ut Servius interpretatur, *qui* CLASSES *dicuntur, unde & eorum tubas* CLASSICA *dicimus.* Vide Tanaq. Fabri lib. 1. epist. 47, ubi egregie, ut omnia solet, Livii locum lib. 4. cap. 34, ipsi auctori, ex aliorum fide referenti, incredibilem visum, illustrat & interpretatur, *classibus* nempe *ad Fidenas pugnatum esse.* ¶ 4. Denique & partes populi dicuntur *Classes*, in quas videlicet descripta est civitas: quas à *calando* s. καλεῖν appellatas Dionysius Halicarnass. auctor est lib. 4. cap. 22. In quinque autem *classes* Populum Rom. Servius Tullius distribuit. Livius 1. cap. 43, *Prima classis* dicebantur præcipui: die Reichsten und Vornehmsten. *Quinta classis* homines pauperes dicebantur, & qui nullius essent auctoritatis, geringe / ungeachte und unansehnliche Leute. Florus in Epitome sua, *ultimæ sortis homines* dixit. ¶ 5. Scholis Classes sunt ordines, in quos ratione profectuum segregandi sunt cirrati. vid. Quintil. lib. 1. c. 2.

¶ Classicula, diminutivum. Cicero lib. 16 ad Attic. ep. 2, *Cassius cum classicula sua venerat*, eine kleine Flotte.

¶ Classĭcus adject. ut *Classica bella*, Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 28. Kriege aus den Schiffen / zu Wasser. ¶ *Auctores classici* scriptores dicuntur primæ notæ & præstantissimi a Gellio lib. 19. cap. 8. Cujusmodi sunt Cicero, Quintilianus, Livius, Cæsar, Plinius, Virgilius, Horatius, Catullus &c. *Classici testes*, qui & *locupletes* dicebantur, qui integræ essent fidei & irrefutabiles, non censi capite, aut proletarii, sed Cives Romani. Nam qui Romani cives, omnino in classe aliquâ censebantur. Zeugen die niemand tadeln könte / glaubwürdige.

¶ Classĭcum, subst. sonus tubæ dicitur. Trompeten Hall / Lermen. Tibullus libri 1. principio:

Martia cui somnos classica pulsa fugent.

Classicum canere, auffblasen / dare signum pugnæ. Cæsar loco mox indicando. *Vocare classico ad concilium milites*, Livius lib. 5. cap. 47. *Classico silentium facere*, idem lib. 2. cap. 45. Id autem non nisi apud Imperatorem exercitûs canebatur: quippe, quod inter summi imperii insignia erat. Hinc Claudianus lib. 1. in prim. consulat. Stilichonis v. 169

Utque ducum lituos, sic mores, castra sequuntur.

Cæsar 3. de Bell. Civ. cap. 82. *Receptisque omnibus in una castra legionibus, suum* [Pompejus] *cum Scipione honorem partitur, classicumque apud eum cani, & alterum illi jubet prætorium tendi.* Vide & Vegetium lib. 2. cap. 22. ¶ In Civium suppliciis classicum cani celeberrimis urbis locis solitum, Lipsius ad 2. Annal. Taciti observat p. 95.

¶ Clăssiārius, qui in classe pugnat. Cæs. lib. 3. bell. Civil. cap. 100 *Per equites dispositos, aquâ prohiberi classiarios instituit.* Et Nepos Miltiade cap. 7 *Classiarii regii.* Vid. Scheffer. de Milit. Naval. lib. 2. cap. 3.

CLATHRUM, plural. *clathri* & *clathra*, ligna sunt vel ferramenta transversa, aut ligna reticulato textu, quibus fenestræ muniuntur, Querhöltzer oder Quereisen / Querfenster / eiserne Gitter / Græcum κλεῖθρον est, à κλείειν *claudere.* Horat. in art. v. 473

Objectos caveæ valuit si frangere clathros.

¶ 2. Columella hoc nomine appellavit instrumentum hortense terræ eradicandæ, ein Rechen / Harcken oder Ege: Sic enim lib. 10. quod ex Heroico carmine constat, v. 72 inquit:

Tu penitus clathris eradere viscera matris
Ne dubita.

¶ Clathrare, aut clatrare, ut Budæus scribit, apud Columellam est clathris claudere, vergittern. Nam lib. 9. cap. 1 dixit, *feris transversis clathrare.*

CLĀVA, Keulen / Kolben. *Clavum Herculi extorquere*, est rem conari impossibilem. Macrob. lib. 5. Saturnal. cap. 3 tria scripsit esse ex æquo impossibilia, *vel Jovi fulmen eripere, vel Herculi extorquere clavam, vel Homero subtrahere versum.* Plaut. Rud. act. 3. sc. 5. v. 19

I dum, Turbalio, curriculo affer
Duas clavas.

Trinodis clava, die drey Knorren hat / Ovid. 1. Fast. 575.

¶ Clavator, κορυνήτης, qui clavam gestat, ein Häscher mit der Keulen. de servis clavigeris vid. Turn. lib. 13. cap. 6. Plautus loco cit. v. 25

Eccum, clavator advenit.

¶ Clavĭger Hercules dictus est ab Ovid. lib. 15. Metam. v. 284. & 1. Fastor. v. 544. Sed distinguatur à *Clavigero*, de quo in *Clavis.*

¶ Clavola, pars rami, quæ in terram deponitur propagationis caussa, ein Setzholtz / Knotholtz / apud Varr. de Re rust. lib. 1. cap. 40. vide *Talea.*

CLAUDIUS, Claudia, gentis Romanæ nomen, quæ multos clarissimos utriusque sexus tulit, è quibus sunt

¶ Appius Claudius cæcus, orator Romanus, qui Senatum a pace cum Pyrrho ineunda revocavit. Formulam revocationis ejus Ennius expressit apud Cicer. de Senect. c. 6

Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant
Ante hac, dementes sese flexère via?

¶ Ab hoc *Appia via* appellata fuit, quam Brundusium usque lapidibus stravit, ut Livius narrat lib. 9. cap. 29. Qui & *Claudii Neronis* & *Claudii Pulchri*, Fratrum, Cæci filiorum meminit.

¶ 2. Claudius alius Centianus primus pro *Fusiis Furios* dixit: *r* litera in ejusmodi nomina introducta, quemadmodum Valerius indicat. ¶ 3. Claudius Nero, consul, Livii Salinatoris collega advenientem ex Hispania cum auxilio Asdrubalem interfecit. ¶ 4. Claudius Nero præterea Tiberii principis pater fuit, a quo domus augusta imperatorum ad Neronem usque conservata fuit. Plura Claudiorum insignium nomina apud Suetonium vide in Tiberio cap. 2.

¶ Ex hac gente etiam *Clodii* erant, quia Clodius & Claudius unum nomen est. Vide Patini Famil. Rom. ex numism. p. 75. Horum famosissimus est P. Clodius, trib. pl. inimicus Ciceronis,

A nis, homo libidinibus & adulteriis adeo deditus, ut muliebri veste ad sacra, quibus virum interesse nefas esse, corrumpendæ uxoris Cæsaris caussa irreperet. Vide Cic. lib. I ad Attic. ep. 12 & 13, & Ep. 9. lib. I. ad Famil. ubi *furiam muliebrium religionum* appellat. Itemque ejusdem orationem pro Milone, & Cœlio, nec non Plutarchum in Lucullo. Juvenalis Satyr. 2. v. 27

Clodius accusat mœchos Catilina Cethegum.

Seneca Epist. 97 *Omne tempus Clodios, non omne Catones fert, ad deteriora faciles sumus &c.*

¶ Claudia autem gens duas habuit familias, patriciam unam, ex qua fuerunt *Pulchri*; alteram plebejam, quæ clarior fuit, *Marcellorum*. Vide Patin. c. I. p. 72. Originem habuit à Clauso Sabinorum duce, unde etiam *tribus Claudia* & nomen & ortum habet. Virgilius 7 Æn. v. 706

Ecce Sabinorum prisco de sanguine, magnum
Agmen agens Clausus magnique ipse agminis instar;
Claudia nunc à quo diffunditur, & tribus, & gens,
Per Latium, postquam in partem data Roma Sabinis.

Lege & Suetonium Tiberio cap. 1.

¶ Claudia, æ, virgo vestalis Romæ, quæ navem, in quâ mater Deûm evehebatur, quum in alto stetisset, & nulla vi posset attrahi, zona imposita movit & adduxit, atque hac ratione castitatem suam, de qua dubitabatur, probavit. Silius 17. v. 34 seq. Herodian. I. c. II.

B

¶ Claudia quoque urbs Norici est Plinio lib. 3. cap. 24, quam Harduinus *Clagenfurt*: Cluverius vicum *Clausen* apud Chimensem lacum interpretatur.

¶ Claudianus quoque poeta à Claudiis nomen ducit. Scripsit de raptu Proserpinæ libros 4. de quibus tres tantum reliqui sunt, item Panegyricos & alios libros varii omnino argumenti. Carmen ejus non modò sonorum, elegans, volubile & valde dulce, sed & floridum est. Præcipuam verò laudem meruerunt hi ejus versus, quos de laude & victoriâ principis Theodosii, sub cujus & Arcadii imperio vixit, contra Eugenium Gallorum Regem scripsit III cons. Honor. v. 93 seqq. Quid verbis opus est? Poeta maximus Claudianus est, solo argumento ignobiliori oppressus. Hic in tanto honore apud omnes fuit, ut ipsi Imperatores Arcadius & Honorius, petente Senatu, statuam ei in foro Divi Trajani, quod Vetus Inscriptio testatur, erigi collocarique jusserint. In ea Inscriptione vocatur Claudianus, TRIBVNVS, NOTARIVS: INTER CETERAS INGENTES ARTES PRAEGLORIOSISSIMVS POETARVM. Gruter. p. 391. n. 5.

¶ Claudianus adjectivum, ad Claudium vel ejus principatum pertinens. ut, *Cometa Claudianus*, qui sub Claudio visus est, Senec. Quæst. Natur. lib. 7 cap. 29.

C

¶ Claudiopolis, aliquot urbium nomen in Bithynia, Cappadocia, Isauria. Vide Geogr. Antiq. ¶ 2. Transilvaniæ urbs, nostris vulgo Clausenburg / incolis *Coloswar*.

CLAVDO, claudere; quod veteribus *cludo* & *claudere* dicebant, κλείειν: obserare: verschliessen / versperren: cui contrarium *reserare, aperire*. Plinius lib. 10. cap. 22. *Domosque ipsi suas claudunt aut reserant*. Cic. I. Philipp. cap. 10 *Forum sepietur, omnes claudentur aditus*. Sic *Amisso claudere septa grege*, den Stall zumachen / wenns Pferd weg ist. *Claudere lumina alicui*, Martial. lib. 10. epigr. 63, Einem die Augen zudrücken. Eleganti metaphora Ter. Andr. act. 3. sc. 3. v. 41

Nolo tibi ullum commodum in me claudier.

Id est, si quid in me est, quod tibi commodo esse queat, id minime tibi clausum erit, sed potiùs semper patebit usibus tuis. Similiter Eun. act. I. sc. 2. v. 83

-- -- -- -- -- *nunc ubi meam*
Benignitatem sensisti in te claudier?

Id est, unquamne benignitas mea in te ita clausa & obserata fuit, ut nullus ad eam tibi pateret accessus? Pari modo Cicero lib. 2. cap. 15. de Officiis: *Nec ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit: nec ita reseranda, ut pateat omnibus*. Hæc simplicissima horum locorum & minimè coacta interpretatio est: quod si quis *claudier* hic non pro *claudi*, passivo: sed verò pro *claudere*, in deponentis formâ, idque pro *claudicare*, hoc est, deficere ἀρχαϊκῶς positum, quæ Scaligeri interpretatio est, lib. 2. Ausoniarum Lect. cap. 21. potius statuat, non contraibimus. Nam & Donatus passive juxta pro *claudi*, & deponentaliter, pro *claudicare*, explicari posse animadvertit.

D

¶ Cæterum *claudere* pro *claudicare*, & hoc pro deficere, posuisse veteres indubitata observatio est. Eoque pertinet locus Sallustii à Donato productus. Ausonius Ludo Septem Sapient. in Prol. extr.

-- -- -- -- -- *sed si memoria*
Rebus vetustis claudit: veniet Ludius
Edissertator harum, quas teneo minus.

Apulejus in Floridis: *Quod utinam mihi pro amplitudine auditorii prolixa oratio suppeteret: ac non hic maxime clauderet, ubi me facundissimum cuperem!* ¶ Neque verò loca tantum dicuntur *claudi*, sed & res ibi quæ servantur. Virgilius Georg. 3. v. 214

Aut intus clausos satura ad præsepia servant.

¶ 2. Hinc *Claudere* pro circumvenire omni parte & cingere etiam est, ne ulla elabendi copia reliqua sit; quo respectu vel militare vel venatorium verbum est. Virgilius Ecl. 6. v. 55

-- -- -- -- *claudite Nymphæ,*
Dictææ Nymphæ, nemorum jam claudite saltus,
Si qua forte ferant oculis sese obvia nostris
Errabunda bovis vestigia.

Quo in loco *claudere saltus* est, quod 4. Æneid. *indagine cingere*, appellavit: Umställen. Statius lib. 2. Thebaid. v. 553

-- -- -- *ut clausas indagine profert*
In medium lux prima feras.

C. Nepos Datame cap. 8 *Ut inferior copiis, ita superior omnibus prœliis discedebat, quod nunquam manum consereret, nisi cum adversarios locorum angustiis clausisset*. Idem in Miltiad. cap. 7 *Claudere urbem operibus*, eine Stadt belagern. ¶ 4. Claudere, est finire, finem imponere: facere ut desinat aliquid. Nam occlusarum rerum usus nullus est, atque sic quasi desinunt esse. Inde Cicero *claudere* & *terminare*, synonyma facit. Ut Cic. in Oratore cap. 58 extr. *Comprehensio & species orationis clausa & terminata*. Sic *claudere sententias numeris* eidem est d. l. cap. 68, numerosa dictione finire. Statius 2. Thebaid. v. 306

Postquam regales epulas & gaudia vulgi
Bisseni clusere dies.

Bella cludere idem dixit 11. Thebaid. v. 59.

¶ A *Cludo* est, *Clusilis, e*, quod facile clauditur, das sich in einander schleust / *Clusiles mordacesque conchæ*, Plin. lib. 9. cap. 37.

¶ Claustrum, quicquid reductum & claudi aptum, Ein Winckel / ein Ort da man etwas verschlossen haben kan. Sic cavitatem equi lignei, in quo conclusi latebant Græci, *claustra* vocat Virgil. 2. Æn. *Laxat claustra Sinon*. ¶ 2. Quin imò propriè *claustra*, vel *Clostra* ipsa repagula & seræ, quibus quid cluditur, & quo ad istuc aditus sunt. Ein Schloß. Cicer. Verr. 6. cap. 23. *Revellere claustra*, die Schlösser abbrechen. Unde & à Glossatore Vetere κλειδοποιὸς, *Clostrarius* exponitur: ein Schlösser. Virgil. Æneid. 7. v. 184

Captivi pendent currus curvæque secures,
Et cristæ capitum, & portarum ingentia claustra.

Et rursus Æn. 9. v. 757

Et si continuò victorem ea cura subisset
Rumpere claustra manu, sociosque immittere portis,
Ultimus ille dies bello populoque fuisset.

¶ 3. Claustra etiam dicuntur, angusti regionum accessus, sive *angustiæ aditutum, quæ regionem aperiunt*, ut Curtius vocat lib. 3. cap. 4. n. 4; tum quæ ibi exstructa castella sunt, quibus adeuntes excluduntur: Enge Pässe: und dabey auffgeführete Schantzen / zu derselben Verwahrung. Eine Klause. Sic *claustra Caspiarum*, subaudi *portarum*, Tacitus dixit I. Hist. cap. 6. *Etruriæ claustra*, apud Livium lib. 9 cap. 32. Sic idem 32. c. 21 *claustris inexpugnabilibus super Aoum amnem*. Die Thür und Schlüssel eines Königreichs. *Claustris imperii contineri*. Cicer. pro Flacco cap. 13. Recentiores Scriptores, *Burgos*, item *Clusuras* & *Clausas* a cludendo appellarunt: de quo videndus Pithœus lib. I. Subsec. Lect. cap. 14. præcipue Vossius lib. 2. de vitiis Sermonis cap. 25. extr. A *Claustro* etiam nostrum Kloster est: quod includantur scil. ibi Monachi.

¶ Claustrārius, ein Schlösser: de quo & supra in *Claustrum*.

¶ Clausūla, Beschluß. Ut, *Imponere clausulam vitæ*, apud Senecam est epist. 56 sub finem, das Leben beschliessen. significat enim extremam cujusque rei partem, ut *Clausula epistolæ*, id est, conclusio Cicer. Philipp. 13. cap. 21. *Clausula fabulæ*, pro Cœlio cap. 28, Der Beschluß der Comödie. Sic & extremum Periodi *clausula* dicitur, ut *Clausula numerosè & jucunde cadens*, Wort die da gewaltig und lieblich schliessen / Cicer. in Orat. cap. 64. ineunte. ¶ 2. Clausulam pro capulo, Apulejum dixisse in Floridis, Salmasius ad Hist. August. observat, quem vide ad Spartiani Adrianum cap. 10.

Composita.

¶ Circumcludere, & Circumclaudere, umbringen. Plinius lib. 18 cap. 35 *Si nubes solem circumcludent*. Cæsar 3. Civ. cap. 30 *Pompejus, ne duobus circumclauderetur exercitibus, ex eo loco discedit.*

¶ Conclūdere, verschliessen. *Animum conclusit in corpore Deus*, Cicero de universo cap. 3. *In unum concludere diem res multas*, Terent. Eunuch. a. 5. sc. 8, 17. auff einen Tag zusammen treffen lassen. ¶ 2. Finire est, beschliessen. *Concludere argumentationem*, Cic. de Invent. lib. I. cap. 40. *epistolam*, ad Attic. lib. 9. ep. 10. *Concludis*, inquit, *epistolam quandam hoc modo* &c. ¶ 3. Colligendo judicare, aus etwas schliessen. Cic. 2. de Finib. cap. 19 extr. *Deinde concludebas, summum malum esse dolorem; summum bonum voluptatem.*

¶ Conclusus, a, um, id est clausus, &c. Cicer. 2. Nat. D. cap. 7 *Conclusa aqua facile corrumpitur*. Stehend Wasser / das nicht ablaufft. *Angustiæ conclusæ orationis*; ibidem.

¶ Concluse, adverb. *Aliquid concluse apteque dicere*, Cic. in Oratore cap. 53. Rett gefast.

¶ Conclusio proprie eine Einschliessung / ut, *Pestilentia consiliari*

clari ex diutina conclusione & mutatione victus, Cæs. Civ. 2. cap. 22. Wegen langwieriger Bloquade und Belagerung. ¶ 2. Extremitas, perfectio. Cicero fratri Quinto lib. 1. ep. 1. extr. *Tu in extrema parte & conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis.* ¶ 3. Ἐπίλογος, peroratio. Cic. 1. de Invent. cap. 52 *Conclusio est exitus & determinatio totius orationis.*

¶ Conclusiuncula, diminutivum. Cicero Academ. 4. cap. 24 *Aculeatas sophismata. Sic appellantur fallaces conclusiunculæ.* Et Tusc. 2. cap. 18 *contortulæ ac minutæ conclusiunculæ Stoicorum.*

¶ Conclusura. Vitruvius lib. 6. cap. 11 *ad centrum respondentes earum conclusuræ.*

¶ Disclūdere, scheiden / *separare, semovere, separatim claudere.* Macrob. lib. 6. Saturn. cap. 4 novum verbum vocat. Eo & Avienus usus est Periegesi v. 198

Thracius angustias discludit Bosphorus oras.

¶ Disclusio. Apulejus de Deo Socratis principio libri: *Fac intelligas, non modo loci disclusione, verum etiam* &c. Disclusione, i. e. separatione, discretione.

¶ Exclūdere, aussondern / ausschliessen. Terent. in Eun. act. 1. sc. 2. v. 18 *Credo, ut fit, misera præ amore exclusti hunc foras.* Cicero de Orat. lib. 1. cap. 11 *Repelli & excludi à gubernaculis civitatum*, vom Stadtregiment abgewiesen und ausgeschlossen werden. *Excludi tempore, spatiis temporis*, est impediri, ne, quod velis, efficere per tempus possis, der Zeit halben verkürtzet oder verhindert werden. Cicero in 3. Verr. cap. 56 *Angustiis temporis excluduntur omnes.* ¶ 2. *Excludere pullos* gallinæ vel aves dicuntur, aushecken. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 52.

¶ Ab *Exclusus, Exclusissimus*, finxit Plautus Menæchmis act. 4. sc. 3. extr.

Abiit intro: occlusit ædes: nunc ego sum exclusissimus.

¶ Exclūsio. ut, *Exclusione luminis tenebras in terram refundit*, Macrob. Somn. Sc. lib. 2. cap. 20. ubi recentes libri habent *conclusione.*

¶ Exclusor, qui excludit. Augustinus Serm. 37 cap. 2 in Lucam, de Christo: *Negavit se habere dæmonium, qui se noverat dæmoniorum exclusorem.*

¶ Inclūdere, einschliessen / ut, *Includere in custodias*, id est, carcerem, Cic. 7. Verr. cap. 55. *Compagibus corporis includi*, Idem de Senect. cap. 21. ümbleibet seyn.

¶ Inclūsio, Einschliessung / Versperrung. Cicero in Vatin. cap. 10, *M. Bibulum, cujus inclusione contentus non eras, interficere volueras.*

¶ Intercludere, verlauffen / impedire. Virg. 2. Æneid. v. 110

— — — — — — *sæpe illos aspera ponti*
Interclusit hiems, &c.

Es hat sie offt das Ungewitter zurück gehalten. *Intercludere fugam*, Cicer. Attico 7. ep. 20. & Cæs. 7. cap. 11. den Weg / dadurch man die Flucht nehmen wil / verlauffen. *Commeatu & frumento aliquem intercludere*, Cæs. lib. 1. B. Gall. cap. 48. die Zufuhr und Proviant abschneiden. *Vias omnes seditionum intercludere*, Cic. pro Rab. cap. 1. verhindern / verwehren.

¶ Interclusio, Versperrung. Cic. 3. de Orat. cap. 46 *Clausulas atque interpuncta verborum animæ interclusio atque angustiæ spiritus attulerunt.*

¶ Introclūdere, verschliessen / Valla lib. 5. cap. 69.

¶ Occlūdere, zuschliessen. *Occludere ædes*, Plaut. Amphitr. act. 4. sc. 1. *Occludere linguam alicui*, das Maul stopffen / Idem Milit. act. 3. sc. 1. v. 11. Terent. in And. a. 3. sc. 3. v. 25. *Dum ejus libido occlusa est contumeliis.* Dieweil seiner bösen Lust mit der Schmach gewehret ist. *Odium occlusum effundere*, seinen heimlichen Groll über einen ausgiessen / Cic. lib. 1. fam. ep. 9.

¶ Occlusus, adject. Plaut. Trinum. act. 1. sc. 2. extr. *Occlusiorem habeant stultiloquentiam*, sollen die Narrentheidung enthalten. *Ostium occlusissimum*, hart verschlossene Thür. Idem Curcul. act. 1. sc. 1. v. 15.

¶ Perclūdere. Vitruvius lib. 1. c. 1 *funes qui non percluduntur, nec præligantur.*

¶ Præcludere, verhindern / verlauffen. *Præcludere omnem orbem terrarum*, Cic. 7. Verr. cap. 65. *Iter præcluserat unda*, Ovid. 14. Metam. v. 790. Rursus Cicero pro Plancio cap. 40 extr. *Maritimos cursus præcludebat hiemis magnitudo.* Suetonius Nerone cap. 32 *Cum interdixisset usum amethystini ac Tyrii coloris, submisissetque, qui nundinarum die pauculas uncias venderet, præclusit cunctos negotiatores.* Id est, claustris coërcuit sublata abeundi facultate, hat sie alle anhalten lassen. *Cui omnes aditus misericordiæ præclusi sunt*, Cicero in Verr. 7 cap. 8 extr. *Fores præclusæ*, Propert. 2. eleg. 5. v. 22 *Nec mea præclusas fregerit ira fores.*

¶ Reclūdere, aperire, entdecken / eröffnen. Ut, *portas recludere*, Ovid. Metam. 14. v. 781. *viam*, ibidem v. 776. Horat. lib. 1. epist. 5. v. 16

Quid non ebrietas designat, operta recludit? &c.

¶ Seclūdere, beyschliessen / Cic. 7. Verr. c. 9 *a communi luce seclusus.* Item Excludere, apud Virgil. 1. Æneid. v. 561

Solvite corde metum Teucri, secludite curas.

Eleganter & 6. Æneid. v. 703

Videt Æneas in valle reducta
Seclusum nemus. i. e. reductum, separatum.

¶ Seclusorium ap. Varron. de R. R. lib. 3. cap. 5. ein Beysämmerlin / in quo aliquid secluditur.

¶ Semiclausus, halb geschlossen. Apulejus lib. 10. p. 243 *semiclauso ore balbutiens.*

CLAUDUS, & antiq. *Clodus*, χωλός, hinckend / lahm. ut, *Claudus Deus*, Vulcanus, Cic. 1. Nat. D. cap. 30. Plaut. in Aul. a. 1. sc. 1. v. 34. *Quasi claudus sutor domi sedes totos dies.* Nepos Agesilao cap. 8 *claudus altero pede.* ¶ Metaphorice *fides clauda* est vacillans, non firma, apud Silium lib. 13. v. 33 Ovidius 3. Trist. eleg. 1. v. 11

Clauda quod alterno subsidunt carmina versu,
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.

¶ Claudĭcare, hincken. *Claudicare ex accepto vulnere*, Cic. 2. de Orat. cap. 61. ¶ 2. Usurpatur & metaphoricè, ut *Respublica claudicat*, Livius 22. c. 39. *Oratio claudicat*, die Rede gehet nicht gleichförmig / Cicer. 3. de Orat. cap. 51. Et, *In aliquo officio claudicare*, nicht auffrichtig handeln / lib. 1. Offic. c. 33. Justinus 6. cap. 2 *Melius est incessu Regem, quam imperio regnum claudicare.* Claudos aliquos illustres recenset Voss. lib. 1. Instit. Orat. cap. 5. p. 78. 79.

¶ Claudicatio: das Hincken. ut, *in Vulcano stante atque vestito leviter apparet claudicatio non deformis*, Cic. 1. Nat. D. cap. 30. Add. Val. Max. 8. cap. 11. n. 3. extr. *dissimulata claudicatio sub veste.*

¶ Clauditas. Plin. 8. cap. 43 *clauditatem afferre*, hinckend machen. Et Apul. lib. 3 Flor. *Vos mihi beneficio vestro non tantum clauditatem demsistis, verùm etiam pernicitatem addidistis.* Plur. *claudidates*, Plin. 28. cap. 4.

CLAVIS: Κλεὶς: quod & seram ipsam, seu claustrum (Ein Schloß) & instrumentum, quo reseratur seu aperitur claustrum sive sera, significat. Ein Schlüssel. Horatius lib. 2. Od. 14

Absumat heres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus.

Ubi *Claves*, seræ, seu *clostra* sunt. Ut & illo Tibulli lib. 1. El. 6

Quid tenera tibi conjuge opus? tua si bona nescis
Servare. ab frustra clavis inest foribus.

Sed de clavibus earumque generibus, nec non de ratione claustrorum, sive claudendi ratione apud veteres, plura Casaubonus ad Æneam Tacticum cap. 18. 19. 20. Itemque Salmasius Exercitat. Plinianis pag. 925, & pluribus insequentibus. *Clavis adultera*, Ein Beyschlüssel / Dieterich / apud Ovid. lib. 3. de arte v. 643. quam Sallust. Jug. c. 12 *adulterinam clavem* dixit. *Clave findere ligna & securi aperire*, est rem præpostere gerere, die Pferde hinter den Wagen spannen / annotavit ex Plutarcho Erasm. in Chiliad. ¶ 2. Ein Riegel / Plaut. Casin. a. 5. sc. 2. v. 7 *clavem obduxi*, quod Scaligero atque Pareo est vectim obdidi, habe zugeriegelt. Alii legunt *abduxi clavem*, den Schlüssel abgezogen. Sed Scaliger *clavem clausam* qui intus aperit, foris claudit; intelligit. Auctor carminis, quod *Moretum* vocatur, v. 15

Et reserat clausâ, quæ prævidet, ostia clavi.

Vide quæ illustris vir in hoc carmen commentatus est pag. 160. seq.

¶ Clavĭcula, dimin. Germanicus Cæsar in Arati Cassiopea.

Qualis ferratos obicit clavicula dentes.

¶ 2. Claviculæ sunt, quibus repunt vites, die Gäbelchen / damit die Weinreben anfallen / und sich hefften / Cic. de Senect. cap. 15. & Plin. procemio lib. 23. *Capreoli* etiam appellantur.

¶ Clavĭger, Jani cognomen. Ovid. 1. Fast. v. 228.

¶ Conclāve, est à *Clavis*. Festus: *Conclavia dicuntur loca, quæ unâ clave clauduntur.* Quod & Glossator vetus confirmat: cujus locum paullo post adducemus. Donatus ad Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 35 *Conclave est separatior locus in interioribus tectis*, &c. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 35 *Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro*, zu hinterst im Hause hab ich ein sonderlich Gemach. Sed ibi Guyetus metri constituendi caussâ legit: *Est mihi in ultimis conclavis ædibus quædam retro.* Gloss. V. Stephani: οἶκος ὑπὸ μίαν κλεῖδα, *Conclavis.*

¶ Vitruvius lib. 6 cap. 5 dixit *conclaviorum altitudines*, tanquam ab alia forma *Conclavium, conclavii.*

CLAVUS, ein Nagel / à claudendo dictus, *Clavum figere*, Horat. 3. oda 24. *Clavum pangere*, Livius lib. 7. cap. 3. Einen Nagel einschlagen. Fiebat hoc quotannis à Prætore maximo in templi pariete, ut ex clavis illis numerus annorum colligeretur. Vid. Theand. Bignotium ad Barclaji Argenid. not. p. 195. *Clavi trabales* sunt, quibus trabes configuntur, apud Horat. lib. 1. od. 35. Schließnagel. Qui cùm maximi atque firmissimi essent, *trabali clavo* dicuntur *figi*, quæ firmissima declarantur. M. Tull. Cicero Verr. 7. cap. 21 de suppliciis: *Ut hoc Beneficium (quemadmodum dicitur) clavo trabali figeres*: id est, undique stabilires. Arnob. lib. 2. adversus Gentes: *Metus ille vos habet, ne veluti trabalibus clavis affixi, corporibus hæreatis.* *Clavis* etiam suppingi calcei solebant: ferreis quidem rusticorum: beatorum verò aureis: de quo, si lubet, vide Casaubonum ad Theophrasti characteres

racteres περὶ ἀγροικίας. *Clavos caligares* Plinius nominat lib. 9. cap. 18. ¶ 2. Clavi etiam, inter corporum morbos numerantur & arborum: suntque tubercula vel verrucæ. Wartzen/Schwämme/Hüner-Aug/ oder Leichdorn. Plinius Major lib. 21. cap. 20. de crocomagmate: *Ad paronychias farinâ ejus utuntur: cùm vino, ad clavos vel verrucas.* Plinius Junior lib. 3. Ep. 8 de morte Silii: *Erat*, inquit, *illi natus insanabilis clavus, cujus tædio ad mortem irrevocabili constantia decurrit.* Rursus Major lib. 17. Nat. Hist. cap. 24 *Olea præter vermiculationem, quam æque ac ficus sentit, clavum etiam patitur: sive fungum placet dici, vel patellam. Hæc est solis exustio.* ¶ 3. In tunicis Romanorum clavi appellabantur particulæ sive plagulæ ex purpura fere de pectore demissæ; quibus latioribus Senatorii viri; angustioribus equestres utebantur: ut notis legitimis uterque ordo distingueretur. Unde *Laticlavii* dicti, qui dignitate Senatoria erant: & *Angusticlavii*, qui inter Equites censebantur. In Christianorum monumentis veteribus, quæ Romæ subterraneæ nomine prodierunt, sæpius clavatas tunicas hujusmodi videas utriusque generis, unde tota res optime perspici potest, de qua alias multa tradiderunt viri docti. Vide Casaub. ad Suetonii Aug. c. 38. Torrentium ad Horat. lib. 1. Sat. 6. v. 18. Salmasium ad Histor. Aug. itemque Manut. in quæsit. per Epist. lib. 2. Q. 2.

¶ *Clavus* etiam gubernaculum in navi dicitur, τὸ πηδάλιον, das Steurruder. Hinc *Clavum imperii tenere* Cicero dixit pro Sext. cap. 9, id est gubernare. Das Regiment führen. *Dum clavum rectum teneam*, h. e. dum meo fungar officio, so ich das meine bey der Sache thue/ proverbiale esse indicat Quintil. lib. 2. cap. 17. *Abjicere clavum* est officium deserere, Arnob. lib. 3. p. 106. B

¶ Clāvārium dicebatur Donativum, quod parandis clavis caligaribus dabatur militibus; Tacitus Hist. 3. cap. 50 *Seditiosæ militum voces tenebant* CLAVARIUM. Vide ibi Lipsium, si lubet, itemque Torrent. ad Sueton. Vespas. cap. 8. Casaub. ad Theophrast. περὶ ἀγροικίας.

¶ *Clavārius*, ἡλοκόπος: qui calceos clavis figit. Vet. Gloss. ἡλοκόπος, *Clavarius*. ἡλοκοπῶ. *clavo*.

¶ Dicebantur & tum vestimenta, tum calceamenta *clavata*, secundum Festum, cujus verba sunt: *CLAVATA dicuntur aut vestimenta clavis intertexta, aut calceamenta clavis confixa.* Hinc *tunica clavata*, in literis Aureliani apud Vopiscum in Bonoso: *mantilia cocco clavata*, apud Lampridium in Alexandro cap. 37. Et

¶ Auroclavatus, quod editores Augustæ Historiæ conjunctim scribunt, tanquam compositum vocabulum. Vopiscus in Tacito cap. 11 *Auroclavatis vestibus idem interdixit.* Potest tamen etiam sejungi eodem sensu.

¶ Laticlavius, senatorii ordinis. Vide supra in Clavus num. 3. C
Exempla habet Suetonius Aug. 38 *Laticlavii bini:* Nerone 26 *a quodam laticlavio cæsus:* Domit. 10 *laticlavius tribunus.*

¶ Angusticlavius, equestris dignitatis. Sueton. Othone cap. 10 *angusticlavius tribunus.*

¶ Clāvŭlus, clavuli, Zwecklin. Cato cap. 21 *Imbrices medias clavulis figito. & clavuli capitati*, Varr. R. R. lib. 2. cap. 9.

CLAXENDIX, icis, fœm. Siegelnapff/ concha, qua signum tegitur. Plautus apud Priscianum lib. 5. p. 655.

CLAZŎMĔNAE, arum, urbs Ioniæ Asiaticæ, vicina Colophoni. Hor. 1. Serm. Sat. 7. v. 4

> *Persius hic permagna negotia dives habebat*
> *Clazomenis.*

¶ Clazomenius, adject. oriundus ex illa urbe dicitur. ut, *Anaxagoras Clazomenius*, Plin. lib. 2. cap. 58. Ælianus V. H. lib. 2. cap. 15 Clazomenii quidam venerant Spartam, ibique thronos Ephororum fuligine fœdaverant. Ea re Ephori cognitâ, injuriam hanc & fastum moleste haud tulerunt, sed præconi publico præceperunt, ut per civitatem hæc saltem verba proclamaret: ἐξέστω Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Liceat Clazomeniis indecore facere.*

CLEANTHES, Κλεάνθης, Philosophus Stoicus Crateris primùm discipulus, deinde Zenonis, cujus etiam successor fuit; præceptor Chrysippi. Patria ei Assus, ubi & statua ei dicata fuit, magnificentiæ Romani Senatus specimen, ut Simplicius refert, qui & vidit. Diogenes eum φρεάντλην appellatum scribit, ab eo, quod noctu pro inopiâ puteos in hortis exhauriret, ut interdiu sibi esset, quò studia sustentare posset. Meminit ejus rei & Seneca epist. 44. Cùm probro aliquando ipsi daretur, quod timidus esset, at ideò, respondit, parùm pecco. Διὰ τοῦτο ὀλίγον ἁμαρτάνω. Ejus versus, Latine versos ab se, producit Seneca Epist. 107, quos *disertissimos* appellat. Sunt autem isti: D

> *Duc me pater; summique dominator poli,*
> *Quocunque placuit, nulla parendi mora est:*
> *Assum impiger: fac nolle, comitabor gemens.*
> *Malusque patiar, quæ pati licuit bono.*

Laudat eos, sed Senecæ quasi auctori tribuens, Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 7. Græcos ipsius Cleanthis habes Epicteti Enchiridio cap. 77. Quos licet sine auctore alleget, Cleanthis tamen esse, cui & Seneca tribuit, Simplicius quoque in Commentario notat. Quæ illius de Deo fuerit sententia, tradit Lactant. lib. 1. cap. 5.

¶ Cleanthēus, a, um: Persius Sat. 5. v. 63

> *Cultor enim juvenum: purgatas inseris aures*
> *Fruge Cleantheâ.*

CLĒMĂTIS, ĭdis, fœm. κληματίς, herba duorum generum Dioscoridi: prima; *vinca pervinca* vulgò vocatur, Singrün/ todten Violn: altera *clematis*, Germanis Lynen oder Leinen/ Waldreblein/ Matth.

¶ Clēmătītes, κληματῖτις, planta est alia, quæ & *Aristologia sarmentitia & longa*, quibusdam etiam *herba Saracenica*, dicitur, Saracenenkraut/ Hadrian.

CLĔMENS, ἐπιεικής: φιλάνθρωπος, πρᾶος, ut Vet. Gloss. interpretatur: Gütig/ sanfftmüthig/ gnädig. *Clemens*, quasi *colens mentem* dicitur, si Donatum audimus: cui is *clemens* dicitur, qui non irascitur. Quod ejus maxime est, qui mentem colit, resistit affectibus, qui mentem turbant ac vexant. CLEMENS, inquit, *est, qui colit mentem suam, nec eam vexat irascendo.* Et rursus: FACILIS, inquit, *est, cujus ira citò solvitur;* CLEMENS, *qui non irascitur.* Sic *Clemens in disputando*, Ciceroni est lib. 2. de Fin. cap. 4, qui non commovetur & effervescit: der sich nicht entrüstet. Terent. Adelph. act. 5. sc. 4.

> *Clemens, placidus, nulli lædere os: arridere omnibus.*

Clementi animo ignoscere, Plautus dixit Mil. Glor. a. 4. sc. 6. v. 37.

¶ 2. Cæterum variis rebus addi solet hoc epitheton. Barth. ad Script. Venat. p. 183 Transfertur eleganter non rarò ad ea quoque, quæ extra hominem animumque posita sunt, & parum laboris, difficultatis atque molestiæ exhibent. Ovidius lib. 9. Metam. v. 116

> — — *qua clementissimus amnis.*

id est, qua minime impetuosus atque facillimus transitu. Curtius lib. 5. c. 3. n. 2. de Phasi: *Accipiunt eum deinde campi: quos clementiore alveo præterit.* Gellius lib. 2. cap. 21 *Nox erat, & clemens mare, & anni æstas, cælumque liquide serenum:* Ubi *clemens mare, sævo & irato*, id est, æstuanti opponitur. Palladius Februario tit. 12. pr. *clementiores plagas* opponit iis, quæ septentrionem respiciunt. Et *Clemens collis, clivus* est non arduus, sed adscensu facilis. Apulejus lib. 4 Metam. post princip. *clementi denique transmisso clivulo.* Vide plura in Adv. *Clementer.* Similiter *vitam clementem*, pro quieta & otiosa, quæque nihil negotii exhibet, qualis illorum est, qui sibi vivunt, Terentius dixit Adelph. a. 1. sc. 1. v. 17. de qua & infra eadem fabula act. 5. sc. 4.

> *Vitam*, inquit, *ille semper egit in otio, in conviviis*
> *Clemens, placidus* &c.

Idem *Clementem servitutem* Andr. act. 1. sc. 1. v. 9 dixit; pro æqua & moderata: cum scilicet dominus non nihil de suo jure remittit & clementer indulget. *Clementem rumorem* pro levi, & modico Sallust. dixit Jugurthâ cap. 22.

¶ Clementia, ἐπιείκεια, φιλανθρωπία: contraria est crudelitati, ac sævitiæ, Güte und Gnad. *Refero hoc acceptum clementiæ tuæ*, das muß ich deiner Güte dancken/ Cicer. pro Dejotaro cap. 13. extr. *Violare clementiam* Nepos in Alcibiad. cap. 10, 3. facere quid clementiæ officio indignum. Hæc propria velut imperantium virtus est. Et vere Antoninus apud Lampridium in Commodo sub fin. *Non quicquam est*, inquit, *quod Imperatorem melius commendat gentibus, quàm clementia. Hæc Cæsarem Deum fecit, hæc Augustum consociavit* &c. Inde inter cæteros Imperatorum Titulos hic quoque fuit, ut CLEMENTISSIMI, seu, quod idem est, INDULGENTISSIMI vocarentur. In appellando quoque, id vetus ac quasi solenne erat: CLEMENTIA TUA, seu INDULGENTIA TUA. Spartianus Antonino Geta, princ. *Scio CONSTANTINE AUGUSTE, & multos, & clementiam tuam quæstionem movere posse.* Idem in Severo: *Sed quia verum suggerendum est Clementiæ tuæ ac Pietati, lecta referabo.* Alloquitur eundem Imperatorem; Ita Capitolinus & alii. ¶ Lucanus lib. 8. v. 365

> *Quicquid ad Eoos tractus, mundique teporem*
> *Labitur; emollit gentes clementia cæli.*

Sensus est: Quicquid *ad Eoos tractus mundique teporem*, in orientali & tepidiore mundi parte nascitur, (id enim ex superioribus repetendum est;) illud *labitur*; hoc est, remittit animi vim; imbelle atque ignavum est. Nam labi atque concidere dicuntur, quibus erectus contra metum, ac obstinatus animus haud est. Pro caussa adducit *clementiam cæli*; id est, mitiorem ejus & clementiorem naturam. Nam sicut ad Septentriones frigida ejus & aspera constitutio, indurat animos audacesque atque intrepidos facit; ita contra in Asia temperamentum ejus tepidum & blandum, animos gentium emollire ait. Nam pro diverso cæli habitu, diversa ingenia sortiuntur homines, qui ibi colunt.

¶ Clementer, mansuete, humaniter, blande. *Clementer tractare liberos*, Plin. Jun. lib. 8 epist. ult. Säuberlich mit den Kindern fahren. Gellius lib. 5. cap. 14 de Leone: *Tum caudam more adulantium canum clementer & blande movet.* Sic *clementer acquiescere*, Plautus Epid. act. 2. sc. 2. v. 21. id est, placide, leniter: Sachte/ gemachsam. ¶ 2. modice, leniter. Tacitus Annal. 13. cap. 39 *Locum delegit, cujus pars altera colles erant, clementer assurgentes.* Quod hìc *clementer assurgere*; Hist. 4. cap. 33

Leniter assurgere dixit. Idem de Germania cap. 1, *Danubius molli & clementer edito montis Abnobæ jugo effusus plures populos adit.* Ubi *clementer editum jugum* præcipiti atque abrupto opponit. Sic & clementer, pro commode, facile, & sine labore ac molestia ponitur. Idem Tacitus 3. Hist. cap. 52 *Si qua juga Appennini clementius adirentur:* id est, facilius, minore labore & contentione: Idem Annal. 12. cap. 33 *Tum montibus arduis, si qua clementer accedi poterant* &c. Gellius lib. 1. cap. 18 *Varro de Ælio clementissime scripsit.*

¶ Inclemens, adject. contrarium, ungütig / ungnädig. ut, *Dictator inclemens*, Liv. lib. 8. c. 32. *inclementiori verbo quem appellare*, apud eund. lib. 9 cap. 34. Et Superl. apud Macrobium lib. 1. Somn. Sc. cap. 10 *Dionysius aulæ Siculæ inclementissimus incubator.*

¶ Inclementia, Unfreundligkeit / Ungütigkeit. Virgilius 2. Æn. v. 602 *verùm inclementia Divûm*

Has evertit opes.

Idem Georg. 3. v. 68 *Inclementia mortis.*

¶ Inclementer, *Dicere in aliquem inclementer*, Terent. in prol. Eunuchi. Tacitus 3. Hist. cap. 4 *Is quoque inclementer in Vitellium invehi solitus* &c. Livius 3. c. 48 *si quid inclementiùs in te sum invectus.*

CLEŎBIS, Argiæ sacerdotis filius. Cicer. Tuscul. quæst. 1. c. 47, *Argiæ sacerdotis Cleobis & Biton filii prædicantur. Nota fabula est. Quum enim illam ad solenne & statum sacrificium curru vehi jus esset, satis longe ab oppido ad fanum, morarenturque jumenta, tunc juvenes ii, quos modo nominavi, veste posita, corpora oleo perunxerunt, ac jugum accesserunt. Ita sacerdos advecta in fanum, cum currus esset ductus à filiis, precata à Dea dicitur, ut illis præmium daret pro pietate, quod maximum homini dari possit a Deo. Post epulatos cum matre adolescentes somno se dedisse, mane inventos esse mortuos.*

CLĔŎBŪLUS, Κλεόβουλος, Lyndius fuit; Evagoræ filius, unus è septem Græciæ sapientibus, robore, & pulchritudine corporis eximius. Filiam habuit Cleobulinam, virginem doctam, quæ versibus hexametris ænigmata quædam scripsit. Decessit Cleobulus annos natus 70. Apophthegmata ejus apud Laertium, & Stobæum habes: ex Ausonii Sapientibus addo:

Quantò plùs liceat tam libeat minus:
Fortunæ invidia est immeritus miser;
Felix criminibus nullus erit diu;
Ignoscas alii multa, nihil tibi, &c.

CLEOMBRŎTUS, adolescens fuit Ambraciota [est autem Epiri urbs *Ambracia*, descripta à Livio lib. 38. cap. 4.] qui lecto Platonis de animarum immortalitate libro, cum adversi ei nihil accidisset, præcipitem se de muro in mare abjecit, quemadmodum in 1. Tuscul. quæst. cap. 34 Cicero retulit, eoque Ovid. allusit in Ibin v. 493

Vel de præcipiti venias in tartara saxo,
Ut qui Socraticum de nece legit opus.

Vide & Callimachi Epigramma 28.

CLĔŎMĔNES, Lacedæmoniorum dux fuit, qui, cum ab Antigono rege victus ad Ptolemæum se recepisset, ac mutuis vulneribus in carcere cum aliis, quibus cum carceri traditus fuerat, confligens periisset, mortuus à Ptolemæo pelle nudatus crucique affixus est, Plutarch. ¶ 2. *Cleomenes* alius Siculus fuit, luxuria & nequitia Verrem imitans, cujus in 7 Verrina cap. 32 Cicero meminit.

CLĔON, dux Atheniensium fuit, Niciæ, in administratione Reip. adversarius. ¶ 2. Cleon alius poëta scripsit Argonautica, a quo Apollonius Rhodius argumentum mutuatus est. Suidas. ¶ 3. Fuit & alius Cleon Poëta, sed malus, & adulator in comitatu Alexandri Magni, de quo Curtius lib. 8. cap. 5.

CLĔŌNE, es & Cleonæ, arum, oppidum prope Argos, juxta quod Leonem Hercules occidit, non procul a Nemea silva.

¶ Clĕōnæus. Silius lib. 3. v. 34

-- -- -- *elisa leonis*
Ora Cleonæi patulo celantur hiatu.

Sidus Cleonæum, id est, leonis sidus, apud Stat. 4. Silva 4. v. 28.

CLĔŌNŸMUS, Κλεώνυμος, ῥίψασπις, id est, desertor ordinis, & qui clypeo abjecto fugit. Unde Κλεωνύμου δειλότερος, hoc est, *Cleonymo timidior*, proverb. apud Suid. ein verzagter/fenger. hoc enim vitio *Cleonymum* quendam insectatur Aristophanes.

CLĔŌPĂTRA, Κλεοπάτρα, Ægypti regina superba illa & luxuriosa, quam Antonius, sorore Augusti derelictâ, duxit; quamobrem bellum in ipsum Augustus movit, in quo Antonius & Cleopatra perierunt. Plin. 9. cap. 35. Vide & supra in *Aspis*. Duo fuère maximi uniones per omne ævum; utrumque possedit Cleopatra Ægypti reginarum novissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc, cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu ut regina lautitiam ejus omnem apparatumque detrectans, quærente eo, *quid astrui magnificentiæ possit*, respondit, *unâ se cœna centies sestertium absumpturam.* Cupiebat videre Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis postero die, quo judicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit irridenti, computationemque expostulanti, ait illa *corollarium id esse, consumpturamque se eâ in cœnâ taxationem confirmans, solamque se centies sestertium cœnaturam*, inferri mensam secundam jussit. Ex præcepto ministri unum tantum vas ante eam posuère aceti, cujus asperitas usque in tabem margaritas resolvit: Gerebatque auribus tum maxime singulare illud & vere unicum naturæ opus: Itaque spectante Antonio quidnam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactum absorbuit. Injecit alteri manum L. Plancus judex sponsionis ejus, eum quoque paranti simili modo absumere, victumque Antonium pronunciavit. Ex Plinii lib. 9. cap. 35.

CLĔPO, clepsi, κλέπτω, est usurpatum à Plauto in Pseud. & Cic. in Tuscul. & alibi, ut lib. 3. de nat. deor. cap. 27. & lib. 2. de Leg. cap. 9. *Sacrum sacroque commendatum qui clepserit, parricida esto. Dolo clepsisse*, id est, surripuisse, suffuratum esse, Stehlen. Vid. Senec. Medea v. 155. Manil. lib. 1. v. 27. & Prudent. Psychomach. v. 564.

CLEPSŸDRA, æ, Κλεψύδρα; vasculum erat, unde infusa aqua perfluebat, & furtim quasi subducebatur: unde & nomen accepit. A κλέπτω enim & ὕδωρ composita vox est. Usus clepsydrarum in judiciis, ad tempora, quæ caussas orantibus ad dicendum concedi à Judicibus solebant, determinanda: quæ pro conditione caussarum nunc ampliora dabantur, nunc breviora, atque hæc numero clepsydrarum definita atque descripta. Multa earum mentio apud Græcos scriptores. Et ibi quoque inventa est res; sed tandem translata & ad Romanos: quod tertio consulatu Pompeji accidit. Ad Apuleji tempora eum morem durâsse ipsemet auctor est, cum alibi, tum Apologia non uno in loco. Plinius inter Civitatis vitia refert, quem lib. 6. Epist. 2 vide. Et est quærenti propior Auctor Dialogi de Caussis corruptæ Eloquentiæ, cum cap. 38 Pompejum scribit tertio consulatu primum adstrinxisse dicendi tempora, & velut frenos imposuisse eloquentiæ; cum ante id tempus nemo intra paucissimas horas perorare cogeretur, & liberæ comperendinationes essent, & modum dicendi sibi quisque sumeret. Non omnes ejusdem capacitatis fuisse, nec singula horarum singularum aquas cepisse, ex Plinii loco videtur constare. Ita enim lib. 2. Epist. 11 legimus: *Dixi horis pene quinque. Nam decem clepsydris, quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor* &c. Dicit *spatiosissimas*; ergo minus spatiosæ aliæ erant: dixit 14. clepsydras accepisse ad dicendum; ac se dixisse *horis pene quinque:* ergò quatuordecim, quas acceperat Plinius, clepsydræ, tot horas conficiebant. Formam *clepsydræ* ita describit Apulejus lib. 3. Miles. *Præconis*, inquit, *amplo boatu citatus accusator quidam senior exsurgit, & ad dicendi spatium vasculo quodam in vicem coli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim deflua infusa aqua, populum sic adorat* &c. Constitit igitur *Clepsydra* vasculo uno; quod in alterâ parte, in coli modum angustiore foramine fistulatum erat, unde aqua guttatim deflueret. Id autem ita comparatum erat, ut aperiri & claudi posset. Nam cum aut infundenda aqua, aut sustinenda seu inhibenda esset, ne flueret, clauso opus erat; aperto vero, cum mittenda. Sane cum testimonia audienda essent, inhibebatur interim aqua, ne datum ad dicendum tempus periret. Unde illud Apuleji Apologiâ: *Lege pauca in principio, deinde quædam de piscibus. At tu interim, dum legit, aquam sustine.* Erant nimirum certi homines præpositi clepsydris, qui curarent eas, atque vel sinerent fluere aquam, vel inhiberent. Talem igitur hîc alloquitur Apulejus, & sistere interim aquam jubet. Et cum sub finem libri rursus ait: *At tu licebit aquam sinas fluere. Namque optimi viri literas ter & quater adeo quanto vis temporis dispendio lectitarem.* Decedere enim suo atque communi dicentium jure se auctor significat, & nolle sustineri aquam, dum Epistolæ Aviti leguntur. Satius enim esse aquam fluere, & sibi quid temporis interim eripi, quàm illas iterum non atque iterum lectitari. Ex altera parte ubi recipiebatur aqua, vel ampliore ore patuit, vel pluribus foraminibus aperta clepsydra fuit: quod eruditissimo Petavio videbatur. Qui eam ob caussam vocabulum *Clepsydræ*, ad ea etiam vasa arbitratur translatum, quibus ad perpluendas hortorum areolas utimur. Quorum æque in orificio unum foramen est, in fundo pluribus aqua diffluit. Vide ipsum Notis in Synesii Dionem p. 21. Patere hinc potest eorum error, qui clepsydras istas veterum, similes arenariis nostris vitris, quibus partimur horas, putârunt: item qui cum horologiis, quæ ex aquâ comparata erant, quæ Ctesibius Alexandrinus invenit, & primus Romæ Scipio Nasica instituit, confuderunt. Quippe quorum diversissima ratio fuit. Vide infrà in *Horologium*.

CLĒRUS, κλῆρος, vermiculus araneo similis, qui parit in apum alveis, nocet favis, & facit ut examen ægrotet. Plin. lib. 11. c. 19.

¶ 2. Sed *Clerus* pro collegio sacerdotum, sive ministrorum Ecclesiæ, die Geistligkeit oder Clerisey. Ecclesiastici sic tantummodo usus est. Tertullianus de Monogam. cap. 12 *de quo* [ordine] *allectio fiat in clerum*, i. e. in sacerdotium cooptatio.

¶ Et *Clericus* quoque pro *Sacerdote* novitium vocabulum est. Rationem vocabuli aperit Hieronymus in Epist. 2. ad Nepotianum sic scribens: *Igitur Clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretatur primò vocabulum suum* &c. *Si enim κλῆρος Græce, sors Latine*

tine appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte Domini sunt, vel quia ipse Dominus sors, i. e. pars Clericorum est &c. A
Ac eam ob caussam legibus vetabantur hereditates adire, avaritiæ Clericorum coercendæ. Hieronymus eâdem Ep. ad Nepotianum: *Pudet dicere, sacerdotes idolorum, mimi & aurigæ, & scorta, hereditates capiunt: solis Clericis & monachis hoc lege prohibetur: & prohibetur non à persecutoribus, sed à principibus Christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo, cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est, sed quo mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Provida severaque legis cautio, & tamen nec sic refrenatur avaritia.* Phrasi quidem Scripturæ Sacræ, vox hæc denotare videtur *Ecclesiam*, sive *fidelium cœtum*, 1. Petr. 5. v. 3. Sed apud Ecclesiasticos Scriptores paullulum deflexam esse in eam, quam supra dedimus, significationem animadverterunt eruditi: ut ita κλῆρος, & οἱ κληρικοὶ & οἱ ἐν κλήρῳ sint illi, qui apud eosdem opponuntur τοῖς λαϊκοῖς: idque factum Tertulliani potissimum ævo, qui in confinio secundi, & tertii seculi vixit. Legitur quidem etiam ea vox in scriptis, quæ Tertulliani ævum antevertere existimantur à multis, utpote in Canon. Apostol. & constitut. Clementis; verum hisce tuto fidere non licet, cum supposititia sint, & aliunde adscita.

¶ Clericatus, ûs, munus Clerici. Hieronymus Epist. 3. sive B
Epitaphio Nepotiani: *Clericatum non honorem intelligens, sed onus.* Habet etiam Epist. 4. ad Rusticum, & Epist. 101. de optimo gen. interpr. cap. 5.

¶ Clericālis, adject. Sidonius lib. 6. epist. 7 *clericale tirocinium.* Et lib. 7 ep. 2 *militia in clericali potius, quam in palatino decursa comitatu.*

CLĪBĂNUS, κλίβανος, tegmen ferreum, sive armatura ferrea, quæ totum hominem tegit, qualis illorum erat, qui *Cataphracti* (de quibus supra) dicebantur: qui ab hac ipsa voce & ¶ *clibanarii* appellati. Usus voce hac Leo in Tacticis cap. 6. & Auctor Anonymus Latinus de rebus bellicis in expositione Thoracomachi, sive Thoraconacti, ut alii legunt. Vet. Gloss. Κλίβανος, *Clibanus.* Salmasius vocem Græcam putat, & κλίβανον quasi καλύβινον: quod hominem totum more καλύβης tegeret. Nam in Glossario Nomico pro καλυμῆνα, καλύβινα legit. Verba Glossarii ita habent; κλιβανάριοι, ὁλοσίδηροι. Κλίβανα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ σιδηρᾶ καλύμματα καλοῦσιν ἀντὶ τοῦ καλυμῆνα. Sed magis inclinat animus vocem barbaram cum Casaubono existimare, qua Græci æque ac Latini sint usi. Sane ipsum armaturæ genus, non Græcum Romanumve originitus, sed barbarum, sive Persicum. Et Alexand. Severus oratione ad Senatum post victos Persas habitâ, quam Capitolinus ejus vitâ refert, diserte Persis Clibanarios dictos ait, qui alias, Romanis nimirum & Græcis, *Cataphractarii* appellarentur. *Centum*, inquit, *& viginti quinque* C
millia equitum fudimus: cataphractarios, quos illi (Persæ) *clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus: eorum armis nostros armavimus.* Nec aliter Ammianus lib. 16. cap. 16. *Sparsisque*, inquit, *cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persæ &c.*

¶ 2. Est & *Clibanus*, furni mobilis, seu vasis genus coquendo pani vel aliis rebus aggestis subjectisque prunis undique factum. Plin. lib. 20. cap. 9. de Scilla loquens: *Coquitur plurimis modis: in olla, quæ conjiciatur in clibanum, aut furnum; vel adipe, aut luto illata.* Columella lib. 12. cap. 15 *Oblita vasa clibano vel furno torrefaciunt.* Ubi vides *Clibanum* à furno, seu camino distingui: quem tamen Sulpitius Severus eundem facit ac furnum, Dial. 1. de virtutibus Monachorum Oriental. cap. 18, *Casu clibanus propter ardebat, qui multo igne succensus coquendis panibus parabatur: exundabat abruptus flamma fornacibus & intra camini illius concava totis habenis regnabat incendium.* De Clibanorum formâ, ita Columella lib. 5. cap. 10, *Sed scrobis* (scrobs) *clibano similis fiat; cujus imum summo patentius est, ut laxius radices vagentur, ac minus frigoris hieme, minusque æstate vaporis per angustum os penetret, &c.*

¶ Clibanarius, cataphractus eques, Kürassirer/ de quo modò diximus in *Clibani* notione priori: Addi possunt Eutropius lib. 6. cap. 7. n. 5. Sextus Rufus [sive Rufus Festus] cap. 15. & 24. D

CLIENS, com. Clientes, qui sese in fidem patrociniumque alicujus dederunt, Gellius lib. 5. cap. 13. Ein Untersaß/ der sich unter eines Schutz gegeben hat. Correlativum ejus *patronus* est, ein Schutzherr. Notandum autem, moris fuisse apud Romanos, ut provinciales, & socii P. R. in clientelam se darent proceribus Romanis, quos patronos sibi adoptabant, non modo publice, sed etiam privatim: iique ut *clientes* eorum dicerentur: inter se verò *hospites.* Ferebat autem id hujusmodi consuetudo, ut *clientes* perpetuò patronorum suorum patrocinio caput & fortunas suas tuerentur: vicissimque ipsi patronos suos omni observantia, atque obsequio colerent, & venerarentur. Ovid. 1. de Arte v. 88 *Qui modò patronus, jam cupit esse cliens.* Suetonius Tiberio cap. 1, *Clientes cum patronis demigrabant.* De origine clientum vide Dionys. Halicarnass. lib. 2. cap. 9. & 10. Item in Plutarchum Romulo pag. 25. Vide & infra in Patronus. *Cliens fiduciarius*, ein Vasall. Sequiori ævo SUSCEPTI dicebantur, ut Amminao lib. 17. cap. 20 de Rege Alemanorum Suomario loquenti. Vide ibi Lindebrogium, & Francisc. Jureti Miscellan. ad Symmachum lib. 5. Ep. 41. Iis stipati incedebant Principes, qui nec à sedentibus aberant, auctore Barth. ad Claudian. p. 1198. ¶ 2. Pro Sectatoribus *clientes* Plautus Menæchm. a. 4. sc. 2. v. 4 dixit, in illo: *Clientes sibi omnes volunt esse multos.* Sie wollen alle gerne viel Diener haben.

¶ Clientulus, diminut. Dialogo de Orator. cap. 36 extr. *ne clientulorum loco numerarentur.*

¶ Clienta, fœm. Auson. Parental. Epigr. 24

Nam correcturæ tibi Tarraco Ibera tribunal
Præbuit, affectans esse clienta tibi.

¶ Clientŭla, diminut. Asconius in de Prætura Urb. *Plebeja quædam clientula.*

¶ Clientēla, aliquando significat multitudinem clientum, qui potentem aliquem civem, principemve favore prosequuntur, & cujus dignitatem tutantur, ducti aliqua mercede, vel beneficio. Cicero Catil. 4 c. 11 *pro clientelis hospitiisque provincialibus* &c. Idem Attico lib. 14 ep. 12 *Scis quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honestam judicem.* ¶ Aliquando observantiam ipsam clientum & obsequium: vulgò *homagium* vocant, die Huldigung und Gehorsam. Justin. 8. cap. 4. n. 8. ita usus est & antiquior multo Sallustius Jugurth. c. 85. sub initium orationis C. Marii; & passim alii. ¶ 3. Item defensionem & patrocinium, Schutz. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8. v. 9

Thais patri se commendavit in clientelam & fidem.

Sueton. Augusto cap. 17 *Bononiensibus quoque publice, quod in Antoniorum clientela antiquitus erant, gratiam facit conjurandi cum totâ Italiâ pro partibus suis.*

CLĪMA, Græca vox à Κλίνω, inclino: Κλίμα, regio, pagus, tractus ut in Veteri Gloss. Græco-Latino reponitur. Geometris spatium terræ, quoquo versus pedum LX Columella lib. 5. cap. 1. *Clima*, inquit, *quoquoversus pedum est LX actus quadratus undique finitur pedibus CXX.* ¶ 2. In cælo plaga est duobus parallelis interjecta, *Inclinatio* & *Declinatio* Latinis dicta, quod certo spatio inclinetur ad polum sive declinet ab æquatore, à cujus principio usque ad finem dimidiatæ horæ variatio est. Vitruvius lib. 1. cap. 1, *Disciplinam vere medicinæ nosse oportet, propter inclinationes cæli, quæ Græci* Κλίματα *dicunt.* Columella lib. 3. cap. 1. *omni pene regione, & omni declinatione mundi.* Ein Theil des Himmels oder Erdbodens. ¶ 3. Ex cælo in terram deducitur, & spatium aliquod inter duos parallelos notat, aliter quidem antiquis, recentibus itidem aliter, qui plura, quam illi, constituunt climata. Vide Geographos. Sic Apulejus in Trismeg. p. 98 *horarum & climatum distantibus punctis.* Adde Apostolum ad Roman. 15, 23.

CLIMAX, κλίμαξ, Scala; est & Schema, Gradatio, ut: Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria æmulos comparavit. Ovid. 3. Fastor. v. 21

Viderat hanc, visamque cupit, potiturque cupitâ.

CLIMACTER, Κλιμακτὴρ, annus *scansilis* vel *scalaris*, qui & *gradarius* & *decretorius* à medicis dicitur, senibus aut fatalis plerumque, aut alioqui periculosus, ideo, quod singulares motus efficiat virtutis corporum. Colligitur autem ex septies novem annis, ut efficiatur annus ætatis LXIII, quo vitæ tempore multos magnos & mediocres homines mortuos esse & historiæ veteres & recentes testantur. Nam & Aristoteles & Virgilius eo anno extincti sunt. Quin & ex VII multiplicatis climactericis efficitur, ut XIV. XXI. XXVIII. XXXV. XLII. XLIX. LVI. qui multos præstantes viros abstulit. Gellius lib. XV. cap. VII *Observatum est in multâ hominum memoriâ, expertumque est, in senioribus plerisque omnibus sexagesimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliquâ venire, aut corporis morbique gravioris, aut vitæ interitus.* Julius Firmicus lib. 4. Mathes. cap. 14 *Inter cæteras*, inquit, *diametros hoc maximè observandum est, quod septeni anni ac noveni per omne vitæ tempus multiplicatâ ratione currentes, naturali quadam & latenti ratione varius hominem periculis semper afficiunt. Unde & LXIII annus, quia utriusque numeri summam pariter excipit*, Androdas *appellatus est: novies enim septem an. LXIII fiunt: & rursus septies novem anni fiunt LXIII. Quia itaque utriusque numeri cursus in hoc anno æquatâ ratione concurrit, grande semper periculi discrimen imponit. Si enim septeni & noveni anni, qui Hebdomatici & Enneatici appellantur, gravia semper hominibus indicunt pericula; quid annus faciet LXIIItius, qui utriusque numeri multiplicatam & invicem sibi obligatam perficit summam. Hac igitur ex caussa* Androdas *ab Ægyptiis dictus est, quod omnem vitæ substantiam frangat atque debilitet.* Alii tamen XLIX periculosiorem statuerunt; cum potentissimi omnium quadrati numeri sint. Vide Censorinum de die Natali cap. 14. Sunt, qui tradant, iis, qui LXIII superârunt, quartum annum sequentem, qui LXVIIus est, propter quaternarii numeri vim, æquè suspectum esse debere. Illum enim, quia duo media habet, ideo dissolubilem esse; & propriè ad corpus pertinere, sicut ternarius ad animum pertinet: qui dissolubilis propter mediæ unitatis indissolubile vinculum. Tota autem hæc ratio a superstitiosissima Chaldæorum Ægyptiorumque gente est: cui quid tribuendum sit, eruditissimus Salmasius peculiari commentario de annis climactericis ostendit. Etiam

Justi-

Justinus Martyr Quæst. 89. ad orthodoxos, negat naturæ opera pro statu temporis, qui septenario dierum, mensium, aut annorum numero sit definitus, perfici: sed omnia fieri ipsius viribus naturæ. A

¶ Climactēricus, adjectivum, ut *annus climactericus*, Censorin. de Die Natali cap. 14. de quo satis jam in Climacter dictum.

CLINICE, es, κλινικὴ, medicina, quæ victu & pharmacis medetur, Leibartznen. Plinius lib. 29. cap. 1, Clinicen vocat medicinam ab Hippocrate inventam. Lib. 30. cap. 11 in Quartanis medicinam Clinicen propemodum nihil pollere, idem scribit. Vid. Mercurialis Var. Lect. lib. 3. cap. ult. Lipsius Epistol. Quæst. lib. 1. Epist. 5.

¶ Clinicus, pro medico apud Martialem lib. 1. Epigram. 30. lib. 4. epigr. 9. & lib. 9. epigr. 94. Hinc Æsculapius, qui medicinæ præses credebatur, *Clinicus Deus* Prudentio dicitur Apotheosi v. 273. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 400. n. 7

P. DECIMIVS. P. L. EROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR. &c.

¶ Sed & *clinici* appellantur, qui decumbunt ex morbo & lectis affixi sunt. Bettriesen. Κλίνη enim lectus est. Quomodo non semel usus Cyprianus est Epist. ad Marsum, quo de Clinicorum, hoc est, illorum baptismate, qui in lecto atque ægroti sacramentum illud acceperant, contra eos disputat, qui pro legitimis Christianis sic baptisatos non habebant; & verò vulgo non *baptisati*, sed *perfusi* dicebantur: quod non ter mergerentur aqua, ut aliàs; sed toties tantum perfunderentur. Hier. Mercur. loco allegato Christianos à quibusdam per contumeliam Clinicos esse appellatos e Cypriano docet. Confer Jo. Andr. Bosii Exercit. de Clinicis Vet. Eccl. Jenæ 1657 habitam. B

¶ Hexaclinos, torus sex convivarum, apud Martialem lib. 9. epigr. 60.

¶ Biclinium, Plaut. Bacch. a. 4. sc. 4. v. 69 & 102. Et

¶ Triclinium, de quibus Lips. lib. 3. Antiq. Lect. p. 95, *Circum mensam tres, ut plurimum, lecti erant, ex quo triclinii nomen. Vel duo etiam, quod Plautus Biclinium: Posterior ætas hoc aut aliquid simile Sigma vocavit.* Triclinium autem & locus ubi cœnabatur, & lectus in quo ad mensam accumbebant. Veteres enim accumbentes, non sedentes ad mensam, cibum capiebant, sicut Turcæ & Orientalium plerique solent. Primum autem sic lecti appellati sunt ex eo, quod tres ad mensam sterni solebant. Inde ad ipsas quoque cœnationes translatum vocabulum est, quanquam ita sumi *Triclinii* vocem negat Servius in 1. Æneid. v. 698. *Antiqui*, inquiens, STIBADIA *non habebant; sed stratis tribus lectis epulabantur. Unde & Triclinium sterni dicitur. Unde apparet errare eos, qui* TRICLINIVM *dicant ipsam basilicam vel cœnationem.* Sed male hoc Servius. Cicer. ad Attic. lib. 13. ep. ult. *Villa ita completa militibus est, ut vix triclinium, ubi cœnaturus ipse Cæsar esset, vacaret.* Quintilianus lib. 11. cap. 2 *Vix eo limen egresso triclinium illud supra convivas corruit.* Loquitur de Simonide. Quod autem Quintil. *triclinium* vocat, id Cicero eandem historiam narrans lib. 2. de oratore c. 86 *conclave* appellat. Petronius: *duo Syri expilaturi lagenam triclinium intraverunt.* Etiam Plinius aliquot locis in Epistolis hac voce ita usus est. De lectis ipsis sæpe apud Ciceronem, qui *triclinium statuere, triclinium sternere, in triclinio decumbere; triclinio accipi* &c. Varro de re rust. lib. 3. cap. 13 *Erat locus celsus, ubi triclinio posito cœnabamus.* C

¶ Tricliniaris. *Lectus tricliniaris*, id est, cœnatorius. Plin. lib. 37. cap. 2. & Lamprid. Elagab. c. 20.

¶ Tricliniarius, a, um, & Triclinarius, quod ad triclinium pertinet, ut, *Servus tricliniarius*, in Veteri inscriptione. *Vestimenta tricliniaria*, Corn. Nepos apud Plin. lib. 9 cap. 39. quæ *Cœnatoria* alias, Petronio *Cubitoria* dicuntur. Romanis enim alia domestica vestis, alia forensis. Inter domesticas cœnatoria erat, in qua prodire fas non erat, ut ex Martiale Lipsius observat lib. 1. Saturn. cap. 2. ¶ *Tricliniaria Babylonica*, stragula erant, quibus tricliniares lecti sternebantur. Plin. lib. 8. cap. 48. sicut eodem libro, cap. 58 *cubicularia stragula* dixit. D

¶ *Triclinarium* absolute cœnatorium conclave, hoc enim subaudiendum est. Ita enim *æstiva triclinaria* Varro lib. 1. de re rust. cap. 13 dixit. Nam pro diversis etiam anni temporibus diversas cœnationes habebant Romæ proceres divitesque, ut mutare possent *Tricliniaria* vestimenta.

¶ Tricliniarches, ipse præfectus triclinio. Petronius: *Jam tricliniarches experrectus lucernis occidentibus oleum infunderat.* S. Johannes ἀρχιτρίκλινον vocat cap. 2. quam vocem & Vetus Interpres retinuit. Juvencus lib. 2 in pericope de nuptiis illis, *Summum ministrum* vocat, quod universo ministerio tricliniari præpositus esset, ut ex Athenæo Pignorius observavit. Legitur *Triclinarchæ* nomen & in veteribus inscriptionibus, quas Woverius ad Petronium, Stuckius in convivalibus Antiquitatibus notavit.

CLINO, suaviter submitto. vid. Barth. ad Stat. Silv. pag. 75. ex Græco κλίνω, non frequentis usus est. Cicero Arat. in Pegaso: *clinata est ungula*: Et in Aquila: *clinata est Aquilonis ad auras*. Lucretius lib. 2. v. 243 dixit: *paullum clinare necesse est.*

¶ Clinamen dixit v. 292 ejusdem libri, *exiguum clinamen principiorum.*

Composita sunt:

¶ Acclīnare, zuneigen / sich an einen legen. ut, *seque acclinavit ad illum*, Ovid. 5. Metam. v. 72. *Acclinare se ad caussam senatus*, Liv. 4. cap. 48. *Acclinata colla*, Ovid. 10. Met. v. 268.

¶ Acclinis, adject. acclinans. Ammianus lib. 29. cap. 26 *municipium monti accline*, am Berg liegend. Claudian. Cons. Prob. & Olybr. v. 115. *arbore fultus Acclines humeros.*

¶ Declīnare, deflectere, ablencken / sich abhalten. Cicero pro Planc. cap. 41. pr. *Urbem mihi amicissimam declinavi.* Idem Attico 14. epist. 17 *Declinare ab aliquo loco.* Et in Oratore c. 40, *Declinare a proposito.* Ad Attic. lib. 2. ep. 19 *Declinare contentiones*, Hader umbgehen und meiden. *A delictis, quæ parva videntur, est diligentius declinandum*, Idem 1. Offic. c. 40. Active & cum quarto casu usus Plautus Aulul. est act. 4. sc. 8. extr.

Nam ego modo declinavi paullum me extra viam.

Et Virgilius 4. Æneid. v. 185

-- -- -- *dulci declinat lumina somno.*

¶ Grammatica notio hujus verbi oppido nota, etiam perantiqua est. Varro lib. 7 de L. L. post principium: *recto casu accepto, in obliquos declinant.* Vide ibi plura.

¶ Declīnatio. *Laboris & periculi declinatio*, Cicero pro Cluentio cap. 53 extr. Opponitur appetitioni & Græcis ἔκκλισις dicitur. Vide Simplicium in c. 1. Epicteti. Gellius lib. 14. cap. 1. *Consilia quoque hominum ipsa & arbitria & varias voluntates appetitionesque & declinationes, moveri agitarique desuper è cælo putarunt.* ¶ 2. Declinatio etiam κλίμα est, h. e. regio & spatium certum cæli & terræ. vide suprà *Clima*. Columella proœmio Operis: *Qui se in hac scientia* [ruris] *perfectum volet profiteri, sit oportet rerum naturæ sagacissimus, declinationum mundi non ignarus, ut exploratum habeat, quid cuique plagæ conveniat, quid repugnet.* ¶ 3. De flexionibus nominum in casus aut alias terminationes occurrit apud Varronem lib. 7 de L. L. sub initium: *Declinatio inducta in sermones utilis & necessaria de caussa.* Ibidem in eadem materia invenitur & vox

¶ Declinatus, ûs. *Novis*, inquit Varro, *nominibus adlatis in consuetudinem, sine dubitatione eorum declinatus statim omnis dicit populus.*

¶ Indeclīnābilis, e, quod declinari non potest. Gellius fatum vocat *sempiternam & indeclinabilem rerum seriem* lib. 6. c. 2. Et Seneca epist. 66 *virtus animum rectum & indeclinabilem præstat.* Ammianus 25 cap. 13 *indeclinabilis judex*, id est, rigidus & inexorabilis.

¶ Indeclinatus. *Indeclinata amicitia*, id est constans. Ovid. 4. Trist. eleg. 5. v. 24.

¶ Inclīnare, sich neigen / geneigt seyn / lencken. Justin. lib. 5. cap. 1. extr. *Quo se fortuna, eodem & favor hominum inclinat*, wo sich das Glück hinlencket / da wendet sich auch hin der Leute Gunst. Aliud est apud Cæsarem lib. 1. bell. civil. cap. 52 *Magna erat rerum facta commutatio, ac se fortuna inclinaverat*, das Glück hatte sich gewandt. Cicer. ad Lentul. lib. 1. epist. 1. *Inclinata res est*, die Sache geht zur Neige. ¶ 2. Eleganter de animi sententia, ac voluntate dicitur. Livius lib. 7. cap. 9 *Inclinat animus, ut arbitrer* &c. Idem lib. 29 cap. 33 extr. *Hæc animum inclinant, ut credam* &c. Idem lib. 27 cap. 46 *Multorum eo inclinabant sententiæ, ut tempus pugnandi differretur.* zu was geneigt seyn. ¶ 3. Inclinare etiam obscænum verbum est, quo sensu usus videtur Juvenalis Satyr. 9. v. 26, & Satyr. 10. v. 224. Vide Interpretes.

¶ Inclinatus, Particip. & Nomen. *Ver inclinatum in æstatem*, Senec. Epist. 67. *Inclinato in postmeridianum tempus die*, Cic. 3. Tusc. cap. 3. extr. *Inclinata fortuna & prope jacens*, idem 2. epist. 16. das zu Grunde gehen wil. *Inclinata re*, Liv. 42. cap. 59. da es nicht zum besten stunde. *Inclinato statu*, Justin. 4. cap. 4. Elegantissime ad militiam transfertur, & *inclinata acies*, est fugam spectans, apud Vellejum lib. 2. cap. 52, & Sueton. in Cæs. cap. 62. & *inclinatæ copiæ*, Corn. Nep. Pelopidâ extremo, & Paterc. lib. 2. cap. 55. Comparativus etiam usitatus. Cicero in Arat. *Aries ad flamen Austri inclinatior.* Et Avienus Perieg. v. 1263 *tellus in australem inclinatior axem.* Livius lib. 3. cap. 2. *inclinatioribus ad pacem animis.*

¶ Inclinatus, ûs, Subst. inclinatio est. Gellius eo usus lib. 3. cap. 12, *simili inclinatu*, i. e. flexione, derivatione. Sed usitatius est

¶ Inclīnatio, Neigung. *Inclinatio voluntatis*, Cicer. 2. de Orat. c. 29. *Inclinationes temporum*, Verenderungen / Idem 6. ep. 10. *Minimis momentis maximæ inclinationes temporum fiunt*, Idem Phil. 5. cap. 10. ¶ 2. Item κλίμα. ut, *Sub ea inclinatione cæli*, Gell. lib. 14. c. 1. Et Vitruvius lib. 6 cap. 1 *inclinationes cæli* dixit.

¶ Inclinamentum, idem quod inclinatio aut declinatio. Gellio enim lib. 4 cap. 9 est πτῶσις sive verborum casus. *Si omnia*, inquit, *ejusmodi* [in OSVS] *inclinamenta nimium ac præter modum significant, & iccirco in culpas cadunt, ut Vinosus, Mulierosus, Verbosus* &c.

¶ Incli-

¶ Inclinis, e, quod inclinatur, quod cedit. Valer. Flaccus lib. 4. v. 307

— — — sonat omnis vulnere cervix
Inclinis ceditque malis.

Minutius Felix p. 24 ed. Ouzel. de lusus genere: *testam plano situ digitis comprehensam, inclinem atque humilem, quantum potest, super undas inrotare.* ¶ 2. ἀκλινής, inflexilis, rigidus. Manilius lib. 1. v. 596

His eadem est via, quæ mundo pariterque rotantur
Inclines. *Inclines* sive ἀκλινεῖς ὅτι ἱππεύουσιν, ὅτι ἀποινεύουσιν.

¶ Proclinare, ut inclinare. Columella 7. cap. 10, *quam in partem proclinentur.* Vitruv. 2. c. ult. *curvatura montis proclinata ad mare.* Idem lib. 5 cap. 12 *proclinatum latus.*

¶ Proclinatio, ut inclinatio. Vitruvius dicto lib. 5 cap. 12 *Proclinatio ea impleatur arena.*

¶ Reclīnare, beugen / legen. Cicer. Arat. in Cepheo: *At Cepheus caput atque humeros palmasque reclinat.* Et Plinius lib. 29 cap. 3 *pili reclinantur.* ¶ 2. Et absolute, ut, *Onus imperii in eum reclinat*, die Mühe liegt auff ihm / Seneca ad Marciam cap. 2.

¶ Reclīnis, adject. id est, reclinatus. Martial. lib. 9 epigr. 91

Sic in gramine floreo reclinis,
Qua gemmantibus hinc & inde rivis
Curvâ calculus excitatur undâ.

Tacitus 13 cap. 16 n. 5 *ille ut erat reclinis.*

CLINOPODION, κλινοπόδιον, herba pulegium montanum, secundum Ruell. origanum longum, Werbeltosten. vid. Dioscorid. lib. 3. cap. 90. Plin. lib. 24. cap. 15.

CLĪO, Cliûs. Ovid. 1. de arte v. 27

Non mihi sunt visæ Clio Cliûsque sorores:

una est ex Musis, sic appellata à κλέος, gloria, quam literarum cognitio & eruditio parit, mater fuit Hymenæi.

CLITARCHVS, historicus fuit, scripsit res gestas Alexandri Magni, cujus in expeditionibus comes fuit. Quint. lib. 10. cap. 1. *Clitarchi probatur ingenium, fides infamatur.* Adde Curt. lib. 9. cap. 5. n. 21.

CLĪTELLAE, plural. sellæ sunt & sarcinæ, quæ asinis aut mulis imponuntur, was man den Eseln oder Mäulern aufflegt zu tragen / Saumsattel. *Muli Capuæ clitellas ponunt*, Horat. lib. 1. Sat. 5. v. 47. *Bovi clitellas imponere*, proverbialiter significat provinciam ei imponere, cui ea non conveniat, sicut bovi non conveniunt clitellæ. Usus est Cic. ad Att. lib. 5. ep. 15. & Ammianus lib. 16. c. 7 *vetus proverbium* vocat. ¶ 2. Loca acclivia sic dicuntur, perinde ut κανθήλια Græcis, teste Scaligero. Κλιτὺς enim acclivitas est, unde Latinis Clitellæ. Peculiariter Festo sunt loca Romæ devexa in via Flaminia. ¶ 3. Est & genus tormenti.

¶ Clītellarius, Lastträger / ut *asinus, mulus clitellarius*, apud Caton. c. 10. & Cic. Top. cap. 8. Figurate Plaut. in Mostell. act. 3. sc. 2. v. 94. *Ego homines habeo clitellarios, magni sunt oneris, quicquid imponas, vehunt.*

CLĪTŌRIS, sive clitorium, κλιτόριον, Arcadiæ civitas, juxta quam lacus seu fons *Clitorius* appellatus aquam fundit, quæ pota abstemios facit. Vide locum in 15. Metam. Ovidii, qui incipit à v. 322

Clitorio quicunque sitim de fonte levârit, &c.

& Plin. lib. 32. cap. 2.

CLĪTVMNVS, fluvius in Mevania, quæ Umbriæ pars est, cujus aqua à pecudibus potata albos fœtus creat. Virgil. 2. Georgicorum v. 146

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, &c.

Et Silius lib. 4. v. 547

patulis Clitumnus in arvis
Candentes gelido perfundit flumina tauros.

Plin. lib. 2. cap. 103. Plin. Jun. lib. 8 Ep. 8. eleganter describit.

¶ Est & *Clitumnus* adjectivum. Statius lib. 1. Silv. 4 v. 129

Aut præstent niveos Clitumna novalia tauros.

CLĪVVS, idem est in colle, quod in monte jugum, Valla auctore lib. 4. c. 43. das Stickele den Hügel herab. Sic *Clivus Capitolinus*, Cic. ad Attic. lib. 2 ep. 1. de quo Ovidius Fastor. 1. v. 264

Arduus in valles & fora clivus erat.

Metaphorice Silius Italicus lib. 4. v. 605

Explorant adversa viros, perque ardua duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.

Neutro genere dixit Cato apud Nonium, *loca ardua & cliva depressa.*

¶ Clīvŭlus, Apul. lib. 4. Milef. post princ. *Clementi denique transmisso clivulo, pervenimus ad locum destinatum.*

¶ Clīvōsus, bergicht / stickel / hügelicht / *Clivosus trames*, Virgil. 1. Georg. v. 108. & *rus clivosum*, lib. 2. v. 212.

Composita.

¶ Acclīvis, & acclivus, stickel / bergan. Virgil. 2. Georg. v. 276 *solum acclive.* Cæs. B. Gall. lib. 2. cap. 29 *acclivis aditus.* Ovid. 2. Metam. v. 19 *acclivo limite.*

¶ Acclivitas. Cæsar B. Gall. 2. cap. 18 *ab eo flumine pari acclivitate collis nascebatur.* Columella lib. 2. cap. 4 *Hac ratione difficultas acclivitatis infringitur.*

A ¶ Declivis, stickel / berg-ein / abhängig. Cæsar 2. Gall. cap. 18 *Collis ab summo æqualiter declivis ad flumen vergebat.* Lucanus lib. 2. v. 421 *declivia montis.* Plin. 8. Epist. 18 *ætate declivis*, id est, senex.

¶ Declivitas. Cæsar. 7. Gall. 85 *Exiguum loci ad declivitatem fastigium magnum habet momentum.*

¶ Proclīvis, pronus, inclinatus. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 50 *Ingenium est omnium a labore proclive ad libidinem*, zur Faulheit und Müssiggang mehr geneigt / als zur Arbeit. *Alii ad alios morbos procliviores sunt*, Cic. Tusc. 4. c. 37. *Proclivior usus in pejora datur*, Claudian. 4. consul. Hon. v. 261. ¶ 2. Proclīve, & *in proclivi esse*, id est, in promtu, facile. Terent. And. 4. sc. 2. v. 18 *Id faciam, in proclivi quod est*, das bald zu thun ist. Cicer. Offic. 2. cap. 20 *dictu est proclive.*

¶ Procliviter, adverb. Gellius lib. 1. cap. 6 *facile & procliviter persuasit.* Comp. *Proclivius peccare*, Idem 12. cap. 11 *Proclivius currit oratio*, Cicer. 5. de Fin. cap. 28. *Res proclivius ad perniciem labitur*, Idem de Amic. cap. 12.

¶ Proclivitas, Zuneigung, ut, *proclivitas ad morbos, ad ægrotandum*, utrumque Ciceronis 4. Tuscul. cap. 12. Proprie de leni

B montium decursu. Hirtius Bello Afr. cap. 37 *Inde parvulam proclivitatem digressus, sinistra parte campi propter mare legiones ducit.*

CLOĀCA, Abzug / heimlich Gemach. De Cloacis publicis Romæ, quas Tarquinius Priscus exstruxit, admirabili & vere maximo opere, lege Plinium l. 36. cap. 15, itemque Cassiodorum lib. 3. Epist. 30. & lib. 8. Epist. 29. & quæ ad ea loca Lipsius disserit lib. 3. de Magnitudine Romana cap. 13. *Arcem facere ex cloaca*, Prov. Cui simile est: *Lapidem è sepulcro venerari pro Deo.* De iis, qui rem haud ita magnam magni faciunt, in oculis ferunt, ac mirantur. Utroque Cicero usus est Orat. pro Plancio cap. 40. pr.

¶ Cloacula, diminut. Lamprid. in Heliogab. c. 17.

¶ Cloacalis, e: *Cloacale flumen:* id est, colluvies cloacarum, quod ex Catone Festus citat. Sidonius de flagitioso lib. 3. ep. 13. *Fæculentiæ par cloacali: quæ quo plus commota, plus fœtida est.*

¶ Cloacarium, das Fege-Geld. Ulpian. Lege 27 § 3 Dig. de usufr. & quemadm. *Si quid cloacarii nomine debeatur.* Subauditur *tributum.* Erant etiam instar pœnæ *cloacarum purgationes*, auctore Trajano ad Plin. lib. 10. epist. 41 extrema.

¶ Cloacina, Dea apud Romanos, cujus simulacrum in cloaca maximâ repertum Tatius consecravit, & quia, cujus esset effi-

C gies, ignorabat, ex loco illi nomen imposuit. Lactant. lib. 1. cap. 10. & Tertull. de Pallio c. 4. ac ibi Salmas.

Clodius, vide supra in *Claudius.*

CLOELIA, virgo Romana, data obses Porsenæ Hetruscorum Regi. Vide historiam apud Livium lib. 2. cap. 9. Silium lib. 10. v. 493. Meminit ejus Virgilius in fine lib. 8. Æneid.

CLOSMVS, i, κλωσμός, sonus qui eliditur linguâ adpressâ palato, quo equi generosi excitantur ad cursum, das schmetzen mit dem Munde oder Pfeiffen. Sed is sonus poppysmus verius est, quo equis nondum domitis blandimur cùm attrectatione blandâ, ποππυσμός.

CLOSTRVM, claustrum, contignatio trabium, geschlossen Bolenwerck / Seneca 7. de Benefic. cap. 21. ¶ 2. Septum transversum ex compactibilibus postibus constans, ad arcendum frangendumque fluvii impetum, ein Weer / Budæus.

Clotho, vide *Parcæ.*

CLVDO, gladiolus histrionis. Apulejus Apolog. p. 324 *fine cludine saltas.* Alii aliter legunt. Vide Lipsium Elect. lib. 1. cap. 28.

CLVENTIVS, ex municipio Latino fuit, accusatus à matre Sossia, quod Oppianicum vitricum interfecisset, defensus a Cicerone est Oratione longe optima, quam vide.

D CLVEO, ēre, & cluo, ĕre, Plauto familiare est, pro perhiberi, ut, *Ita sis, ut nomen cluet*, in Trinum. a. 2. sc. 4. v. 95. Sey also / wie der Name lautet. Auson. Commemorat. Burdigalens. Profess. Epigr. 22 extr.

— — sed quos meruisse deceret
Nancisci, ut cluerent patribus ingenuis.

¶ 2. Est & cluere, purgare. Plinius lib. 15 cap. 29 *Cluere antiqui purgare dicebant.* Eôque refert *signa Veneris Cluacinæ*, i. e. purgatricis & expiatricis. Alii *Cloacina* scribunt, ut in nummo antiquo gentis Mussidiæ est apud Patinum p. 182. quod nomen a *Cloaca* ducit Lactantius lib. 1. cap. 20. Sunt qui Cluere *pugnare* exponunt, decepti prava lectione Plinii c. l. cui Schedius etiam de Dis Germ. cap. 9 non nihil tribuit, ut Cluacina sit *Venus Armata*, de quo eod. cap. Lactantius agit. Verum meliores libri omnes *purgare*, ferunt, non *pugnare*, ut cluere sit quasi *colluere* secundùm Harduinum: & Salmasius in Tertull. Pall. p. 330 ipsum *cloaca* a *clueo*, hoc est *purgo*, ducit, ut quasi *Cluaca* sit, & Cloacina ac Cluacina eadem.

¶ Præclueo, valde clueo. Terentianus Maurus de Metro Jambico:

Vel qui in vetusta precluent comœdia.
Prudentius hymno post cibum v. 37
Sic olim tua precluens potestas.

CLŪNIS, clunes, nates dicuntur: dubium est. Græce πυγή. das Hinterthell am Leibe. A χλούνης vel χλούνιος aprugnus, cujus vicem clunes supplent: vel à κλόνος motus arrogans, qui in clunibus residet. Arnob. lib. 7, *Clunibus fluctuare crispatis.* Horatius lib. 1. Epist. 2 v. 89 *pulchræ clunes.* Juvenalis Satyr. II. v. 164 — — *Tremulo descendunt clune puellæ.*
Vide Sosipatrum lib. 1. & Nonium.

¶ Cluniculus, dimin. Usus Favorinus apud Gellium lib. 15. cap. 8. verba sunt, *cuniculis avium saturum fieri.*

¶ Clunaculum, culter sanguinarius, vel quia clunes hostiarum dividit; vel quia ad clunes dependet. Festus.

CLŸPEA; pisciculus Thynnum infestans & exanimans Plin. lib. 9. cap. 15. *Clupeæ* harengis dissimiles non sunt, vocant & *Thryssas.* Gesner.

¶ 2. Clupea Africæ oppidum cum portu, inter Carthaginem & Adrumetum, notum ex Punicis Romanorum bellis. Vide Livium lib. 27 cap. 29 &c. Polybio lib. 1. cap. 29, & alibi, Græce vocatur Ἀσπίς, hoc est *clypeus*, unde etiam *Clypea* ab nonnullis scribitur.

CLŸMENE, Κλυμένη, Oceani & Tethyos filia, Hesiodo in Theogon. Virg. 4. Georg. v. 345
Inter quas Clymene curam narrabat inanem.

¶ 2. Ovidio Phaëthontis mater etiam *Clymene* est sub finem 1. Metamorph.

¶ Clymeneides sorores Phaëthontis. Ovid. ad Liviam v. 111.
Sic flevit Clymene, sic & Clymeneides altæ.

¶ Et *proles Clymeneia* Phaëthon. lib. 2. Metam. v. 19. ¶ 3. Ministra denique Helenæ *Clymene* quoque est Homero lib. 3. Iliad.

CLŸPEVS, &um, Schild. De Neutra forma infra sub finem hujus vocabuli. Dictus clypeus vel à κλέπτειν, quod abscondat vel celet corpus, juxta Servium, vel potius à γλύφειν vel γλύπτειν, hoc est, *sculpendo.* Plin. lib. 35. cap. 3 *Scutis, qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines, unde & nomen habuere clypeorum, non ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit à cluendo.* Vid. P. Crinitus de H. D. lib. 16. cap. 3. & Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 643. *Objicere clypeos ad tela,* verfetzen/ Virg. 2. Æneid. v. 444. *Ictus clypeo excipere,* Ovid. 12 Met. v. 375.

¶ Inde & *clypei* imagines in modum clypeorum factæ, appellabantur. Runde Brustbilder. Quamquam hic Grammatici discrimen statuunt, cum ex declinandi, tum ex scribendi ratione. Nam cum ἀσπίδα significat, & de armis dicitur, tum in Masculino, & quidem per *y* aut *I* Latinum scribendum dicunt: cùm imaginem designat, in neutro non *clypeum* aut *clipeum*, sed *clupeum* dicendum à *Clueo* scilicet: ut ex Frontone & Capro, itemque Charisio cognoscimus. Sed audiendæ non sunt hæ tristes eorum ineptiæ, & taxat Plinius quoque lib. 35. cap. 3. Quin ipse Charisius contraria exempla isti eorum observationi ex Asinio, Livio, Pomponio adducit. De clypeis istis ac imaginibus vide Lipsium in 2. Annalium Taciti, itemque Casaubonum in Neronem Suetonii cap. 16. itemque Salmasium in Trebellii Pollionis Claudium, qui observat, Græcos hoc genus imaginum, & δίσκους à forma scilicet appellâsse: quæ rotunda initio, ut disci: postea ad ovatam figuram traducta fuit. Vide Manutium Quæsitis per Epist. lib. 2. Epist. 6. & J. Lipsium lib. 3. de Romanâ Militiâ Dial. 2. ¶ Abjicere clypeum in pugna & fugere multo turpissimum & pœna dignum habebatur, ut Plutarchus Pelopidâ p. 278 testatur. Hinc Spartanæ mulieres in militiam dimissuræ filios tradito clypeo, solebant dicere: ἢ σὺν τούτῳ, ἢ ἐπὶ τούτου, *Aut cum hoc, aut super hoc.* Sic Chabrias perire maluit, quam armis abjectis sibi consulere: de quo Nepos ejus vitâ refert ipso fine. Ubi nonnulla in istam rem viri docti annotârunt. Porrò qui dedituri se hostibus erant, clypeo caput subjicere solebant: de quo infra in *Dedo.* ¶ Elegans translatio est, cum vocabulum *clypei* ad quodvis præsidium tutelamque nostram transfertur, qua figura & David Rex in Psalmis suis aliquando est usus. Claudianus Panegyrico de 4. Consul. Hon. v. 432
Subnixus Stilicone tuo: quem fratribus ipse
Discedens clypeum defensoremque dedisti;
Et rursus de eod. Stilicone 1. in Ruffin. v. 264
— — — — — — *his sola pericli*
Turris erat clypeusque trucem porrectus in hostem.
Phocas Grammaticus in vita Virgilii:
— — — — — *obvius ibat*
Fretus amicorum clypeo.
Scutum oblongum est, Clypeus rotundior: umbo in medio clypei pars elevatior.

¶ *Clypea inaurata*, Liv. 35, 10. extr. & 41. extr. *Clypea argentea*, idem 34, 52. Et 40, 51. *signa amovit, clypeaque de columnis, & signa militaria affixa omnis generis, demsit.* Et in hac forma singulariter Vitruvius lib. 5 cap. 10 *clypeum æneum catenis pendeat.* Trebell. Pollio in Claudio cap. 3 *Illi clypeus aureus, vel ut grammatici loquuntur, clypeum aureum senatus totius judicio in Romana Curia collocatum est.*

A ¶ Clypeare, clypeo se protegere. Verbum Pacuvianum est. Sic enim in Hermione:
Chlamyde contortâ astu clypeat brachium.

¶ Clypeatus, clypeo munitus. Curtius 7. c. 9 n. 2 *in proris clypeatos locaverat.* & n. 9 ejusd. cap. *acies clypeata.* Claud. 4. Cons. Honorii v. 522
Quis decor, incedis quoties clypeatus.
Virgil. 7. Æneid. v. 793
— — — — — *clypeataque totis*
Agmina densantur campis.

CLYTAEMNESTRA, Κλυταιμνήστρα, uxor fuit Agamemnonis & Orestæ mater, quæ cum Agamemnonem ab adultero interfici curâsset, interfecta & ipsa à filio est Oreste. Ovid. 1. Amor. eleg. 7. v. 9
Et vindex in matre patris malus ultor Orestes.
Quadrantariam Clytæmnestram apud Quintil. lib. 8. cap. 6. Cœlius vocat Clodiam, P. Clodii sororem, quam Catullus Lesbiam dixit. Cur verò Cælius *quadrantariam*, cur item *Clytæmnestram*, doctè & eleganter declarat P. Victorius in append. Castigat. Ciceron. Supers. 2. Epist. libri ad Metellum: ex parte etiam Nicolaus Loënsis lib. 9. Epiphyllidum cap. 21. Voss. lib. 4. Inst. Orat. pag. 209. 210.

CLŸTIVS, Homero Laomedontis filius, & frater Priami est lib.
B 20. Iliad. Virgilio Juvenis a *Cydone* adamatus lib. 10. Æn. v. 325
Dum sequeris Clytium infelix, nova gaudia, Cydon.

CLYSTER, clysteris, mascul. Κλυστήρ, medicamentum inferiorem purgans ventrem, ein Klistier. *Purgare clystere & vomitu,* Sueton. in Nerone cap. 20. sich unten und oben purgiren. Dictus videtur *Clyster* à κλύζειν, *abluere.* Clysterum rationem ab avi, quæ *Ibis* vocatur, monstratam, quæ aduncitate rostri per eam partem se proluit, quâ reddi ciborum onera maxime salubre est, Plinius significat lib. 8. cap. 27. itemque Plutarch. de Iside & Osiride.

CNĒVS, prænomen Romanorum multorum, in quo *c* literam, ut *g* proferebant antiqui Prisc. teste, vide in C. literâ.

CNECION, τὸ κνήκιον, Majoran/ herba, Dioscorid.

CNICVS, Κνῖκος, wilder Saffran/ vulgò vocant *cartanum* & *crocum Saracenicum*, Galli, Saffran Bastard: *Sativum* est & *agreste.* Matth.

CNIDIVM, granum, thymeleæ gramen, vel semen dicitur, piper montanum vulgò in agris Ananiensibus, eine Art Zilandskörner/ Kellerhals. Matth. Scribunt *cnidium* & *gnidium*: quidam & *coccognidum* dicunt & *Mezereon.*

CNIDVS & Gnidus, Cariæ urbs, dicata Veneri, de qua Strabo lib. 19. Hic illud signum Veneris fuit, quod si Athenæo credimus, ad exemplar Phrynes sibi unicè dilectæ, Praxiteles fecit, pulcherrimum & absolutissimum opus: quod ut viderent, mul-
C ti navigaverant Gnidum, ut Plinius auctor est: quem lib. 36. cap. 10. vide: itemque Lucianum Dialogo, qui ἔρωτες inscribitur. Horat. lib. 1. Carm. Od. 30.
O Venus regina Cnidi Paphique.

¶ Cnidius: ut *Venus Cnidia.* *Cnidius senex* apud Avienum Arateis v. 53 Eudoxus est. *Cnidia arundo*, id est, calamus scriptorius, è quibus Cnidii cæteris præstabant, apud Auson. Epist. 4. & 7. ad Theonem. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 207. 208.

CNISSA, nidor. Gloss. Vet. κνίσσα Nidor. Arnobius lib. 7 p. 212 *Nisi forte hostiarum Deus animas devorat, aut ex aris ardentibus nidorem consectatur & fumos, pasciturque de cnissis, quas evomunt ardentia viscera.*

COA, æ, sive etiam Coa, neutrum, subtilissimi vestimenti genus ex bombyce, atque adeò tenuis, ut corpus pelluceret. Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 101
Altera nil obstat, Cois tibi pene videre est
Ut nudam.
Ovidius lib. 2. de A. A. v. 297
Sive erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus:
Sive erit in Cois, Coa decere puta.
Sic dicuntur a *Co* insula. Alii *Ceos* vocant, ab insula *Cea.* Vide supra. ¶ 2. Aliis *Coa* mensuræ genus est. Atque hoc sensu
D usurpari in illo de Clodia, P. Clodii sorore, gripho apud Quintil. lib. 8. cap. 6. volunt: qui sic habet: *In triclinio coa, in cubiculo nola.* Illud, *in triclinio coa*, innuit bibacem, & coam (mensuræ id genus) uno spiritu exsiccantem. Ita Cœlius Rhodiginus lib. 29. cap. 1. *In cubiculo nola*, significat in cubiculo, ubi silentii usus, garrulam, ac sonoram instar tintinnabuli. Idem Rhodigin. lib. 19. cap. 11. Sed jure hæc Cæliana griphi interpretatio doctis improbatur, quemadmodum & illa, quam Lilius Gyraldus affert libro de ænigmatis. Melius ejus mentem perspexit Robortellus libro de nominibus veterum Romanorum, & Brodæus lib. 3. Miscell. cap. 24. At examussim optimè scirpum exsolvunt Andr. Alciatus lib. 2. Παρέργ. cap. 12. & Janus Douza epigr. 11. lib. 4. Salinarum. Qui rectè viderunt, alludi ad *nolendi* & *coëundi* voces: ut *nola* sit, quæ συνουσιάζειν nolit; *coa*, quæ non abnuat coire. Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 210.

Coactile: item *coactiliarii* &c. vide supra in *Cogo*, in verbo *Ago.*

COAGMENTO, āre, secundum Nonium est a Cogo seu Coago. *Coa-*

Coagmenta, inquit, *dictæ sunt conjunctiones arctæ & compares, a cogendo, id est stringendo, unde & Coagulum dicitur.* zusammen fugen / conjungere. Cicer. de Senect. c. 20 *Opus ipsa suum eadem quæ coagmentavit natura dissolvit.* Idem in Oratore cap. 23 *Verba verbis quasi coagmentare.*

¶ Coagmentatio, Zusammenfügung. Cicero de N. Deorum lib. 2. cap. 46. extr. *Copulatio rerum, & quasi consentiens ad mundi incolumitatem, coagmentatio naturæ.* Et lib. 1. cap. 7 *coagmentatio non dissolubilis.*

¶ Coagmentum, apud Plaut. Mostell. a. 3. sc. 2. v. 142 *Coagmenta in foribus.* Et Vitruvius lib. 7 cap. 1 *coagmentorum compositio.* Ammianus lib. 20 cap. 14 *acumen arietis* [machinæ] *coagmenta fodiens lapidum recens structorum.* die Fuge / Zusammenfügung. Quod Gellius lib. 17 cap. 9 pr. eleganter ad literarum compositionem transfert. *Literæ*, inquit, *singulariæ, sine coagmentis syllabarum.*

COĀGULUM, quod itidem a *Cogo* sive *Coago* est Nonio, ut in *Coagmentare* jam ostensum fuit. ventriculus vituli, quo utimur ad lac densandum, Käselab. Plin. 28. c. 10. [Vide & in *Ago.*]

¶ Tralate, Verbindung. P. Syrus in Mimis: *Amicitiæ coagulum unicum est fides.* Ita Varro apud Nonium, vinum *coagulum conviviorum* dixit.

¶ Coāgulare, laben / constringere. Plin. 12. cap. 25 de probatione balsami: *Summa probatio est, ut lac coagulet.* ¶ *Lac coagulatum*, geronnene Milch. *Coagulata pix*, Plin. lib. 16. cap. 11.

¶ Coagulatio. Plin. 28. c. 10 *prima lactis coagulatio.*

Coalesco vide supra in *Alesco* sub *Alo.*

Coaleo, quod ex Plin. 14 cap. 2 profertur, merito suspectum est, quia meliores libri *colere*, non *coalere* habent.

COAXO, āre, ranarum est, quacken wie die Frösche. ¶ At pro *Coassare* (nam etiam Coaxare & Coaxatio scribitur) vide supra in *Asser.*

COCCUM, κόκκος, coccum infectorium, granum tinctorium. Vid. Plin. lib. 9. cap. 42, ubi in maxima laude esse dicit, quod in Galatia, & circa Emeritam Lusitaniæ invenitur. *Coccos baphica*, κόκκος βαφική, Dioscoridi, Scharlachbeer / ex frutice fullonio. Vide omnino Salmasii Exerc. Plinian.

¶ Coccos, id est, pannus Coccineus, Scharlach. Plin. lib. 9. c. 38.

¶ Coccineus, & Cocceus, das die Scharlachs-Farbe hat. ut *Coccineæ lacernæ*, Martial. 14. Epigr. 131. Tit.

¶ Coccīnus, *vestis coccina*, h. e. cocco infecta, Scharlachroth. Martial. lib. 4. epigr. 28.

¶ Coccīnum, substantivum, vestis coccina. Idem 14. epigramm. 131.

¶ Coccinatus apud Martialem lib. 1. epigr. 97, *Qui coccinatos non putat viros esse.* In Scharlach gekleidet. Suet. Domit. cap. 4. *puerulus coccinatus.*

COCCYX, ȳgis, masc. κόκκυξ, cuculus avis, Kuckuck. De eo Plinius lib. 10. cap. 9.

COCHLEA, κοχλίας, testa limacis, & *limax* ipse. Schneckenhauß / und Schnecke. Varr. R. R. lib. 3. c. 14. *Cochleæ vita*, κοχλίου βίος, de illis dicitur, qui parce parvoque vivunt. *Cochleam tarditudine vincere* Plaut. dixit in Pœnulo act. 1. sc. 1. v. 29. Antiquis in precio erant, hodieque quibusdam in deliciis; terrestres stomacho utiles, illarumque sanguis oculorum suffusioni medetur, ut scribit Plinius lib. 32. cap. 2. ¶ 2. Est & cochlea lignum in torculari spiritulatim erectum, die Schrauben oder Spindel an der Presse / Vitruv. lib. 6. cap. 9. ¶ 3. Item structura tortilis in ædificiis, cujus Scalæ *cochlides* (quo nomine apud Plin. lib. ult. cap. 12 & genus gemmarum venit) dicuntur, ipsa scalarum rotunditas *cochlidium*, ein Wendelstein / Schnecke. ¶ 4. Item machina, qua in hauriendis aquis utimur, ein Wasser-Rad / Wasser-Pompe. Vitruv. lib. 10. cap. 11.

¶ Cochlearium, locus in quo cochleæ aluntur, apud Varronem de R. R. lib. 3. c. 14. Schnecken-Korb. ¶ 2. Est & cochlearium mensura Medicorum in liquidis omnium minima, quæ habet dimidiam drachmam; i. e. scrupulum & obulum, ut Excerpta Veterum describunt. Vocatur & *Cochlear.* Plinio *mensura cochlearis* dicitur 21. cap. 27, & absolute lib. 26. cap. 8. Ein Löffel voll.

¶ Cochlear, vel

¶ Cochleāre, Löffel. Martial. 14. Ep. 121

Sum cochleis habilis, sed nec minus utilis ovis:
Numquid scis potius cur cochleare vocer?

Unde apparet, a cochlea cochleari nomen esse. Altera forma *Cochlear* Columellæ est lib. 12 cap. 21, ubi *cochlear cumulatum* dixit, einen gehaufften Löffel voll.

¶ Cochlearis, e, adjectivum, ut, *cochleari mensurâ*, Plin. lib. 21 cap. 27. ein Löffel voll / ut jam dictum est.

¶ Cochleāria, Löffelkraut. Ita in officinis vocatur.

COCIO, Plaut. Asin. a. 1. sc. 3. v. 51. *Vetus est, nihili cocio est:* qui locus vexatus valde & varie expositus ab interpretibus est, quos allegat Taubmannus. Festus auctor est, *cociones* dici à cunctatione: quod in emendis vendendisque mercibus tarde perveniant ad justi pretii finem. Gloss. Vet. μεταπράτης *Cocio.* Vide & Gellium lib. 16. cap. 7, & Scaligerum in Festum p. 23 in v. *Arilator.*

A ¶ Cociator, idem. Gloss. Vet. Μεταβόλος, *Dardanarius, cociator, arillator, cocio.*

COCLES, ĭtis, qui unum tantùm haberet oculum, ab antiquis dicebatur. Einäugig. Varro lib. 6. de L. L. *Ab oculo cocles, ut ocles dictus, qui unum haberet oculum.* Plin. lib. 11. cap. 37 *Qui altero lumine orbi nascerentur*, Coclites *vocantur.* Charisius lib. 1, *Cocles* μονόφθαλμος, *unoculus.* Martial. lib. 12. Epigr. 59. *defioculus.* Plaut. Curcul. a. 3. v. 22

LY. *Unocule salve.* CV. *quæso deridesne me?*
LY. *De Coclitum prosapiâ tedesse arbitror:*
Nam ii sunt unoculi.

¶ 2. Cocles Romanus Porsenæ exercitui in ponte sublicio solus restitit. vid. Livium lib. 2. cap. 10. Virgilius 8. Æneid. v. 650

Aspiceres, pontem auderet quod vellere Cocles.

COCTA, vasis genus, quod & *Siruscula* & *Gello* dicebatur, apud Martial. lib. 2. Epigr. 85. Ita enim ibi legendum idoneis rebus ostendit Scriverius.

CŌCȲTUS, infernalis fluvius, dictus à luctu, κωκύειν *lugere* est. Virg. 6. Æneid. v. 132

Cocytusque sinu labens circumfluit atro.

¶ Est autem revera Cocytus amarissimæ amnis undæ non procul ab Acheronte fluens & ab Ambracio sinu; vide *Ambracia.* Ob
B eorum igitur fluviorum ingenium ad infernos amnes nomina translata sunt.

¶ Cōcytia. Horat. in Epodis 17. v. 56

Inultus ut tu riseris Cocytia.

ut quidem legit Porphyrio vetus interpres, accipitque pro infernis sacris, quæ solebant facere maleficæ mulieres ad amorem conciliandum: Virgilius in Cir. *Stygialia* dixit. Vide ad eum locum Scaligerum. Alii legunt *Cotyttia*, a *Cotyttone* Deâ impudicitiæ, de quâ infrà.

CŌDANONIA, æ, insula est Germaniæ, quam *Scandiam* vocat Ptolemæus, hodie *Selandia* dicitur, Seeland in Dennemarck. *Codanonia* dicta est ab ingenti & celeberrimo sinu Codano super Albim fluvium, de quo Plin. lib. 4. c. 13.

CŌDETA, æ: campus Romæ trans Tiberim; qui *Codetanus* Victori in de Urbis regionibus appellatur. Nomen à virgultis habuit; quæ ad similitudinem caudarum equinarum ibi nascerentur, ut Festus auctor est. Duplicem fuisse, *majorem* alium, alium *minorem*, Suetonii locus Cæsare cap. 39 indicio est; quippe ubi *minoris codetæ*, diserte fit mentio. Quod minime potuisset fieri, nisi & altera fuisset, *major* appellata. Vide Turneb. Adversf. lib. 24. c. 14. & cumprimis Iron. Villiomarum (hoc est Scaliger.) in Titium animadv. 10. cap. 12. Salmuth. ad Panciroll. deperdita
C p. 218. m.

Cōdex, vide *Caudex.*

CŌDŌNES, κώδωνες, tintinnabula. Græcum plane est, κώδων, eine Schelle oder Glöcklin.

¶ Codonŏphŏri, qui funebres pompas cum tintinnabulis crepitantibus antecedunt, quos anteambulones atratos & ferales præcones dicere Latine possumus. Bud.

CŌDION, Græcè κώδιον, Theophrasto lib. 4. Hist. Plantar. flos bulbi est, Sipontino verò genus lactucæ, à corii similitudine (κώδιον enim pedem seu corium significat) in petris nascentis, comosissimi, eine Art wilder Lactuken.

CODRUS, ultimus Atheniensium Rex fuit, Melandri filius: qui cum Lacedæmonii gravi bello Atticos premerent, respondisset Pythius, *quorum Dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores*, depositâ veste regiâ, pastoralem cultum induit, immissusque castris hostium, de industriâ rixam ciens, interemtus est, ut Vell. Paterculus lib. 1. cap. 2 narrat: inde Horat. lib. 3. Carm. od. 9

Codrus pro patria non timidus mori.

Item Proverbium: *Codro generosior.* Vide & Justinum lib. 2. & Val. Maximum lib. 5. cap. 6. & Cicer. Tusc. 1. extr. ¶ 2. apud Virgilium Eclog. 5. v. 11. *Codrus* pastoris nomen perinde ut *Alcon* est. Et male Servius eum locum ad Codrum Atheniensium refert,
D quem eo nomine jam ante Scaliger, sicut & Augustinum, qui in eo secutus Servium est, notavit Animadversionibus Eusebianis.

COELESYRIA, vel *Cælosyria*, κοιλησυρία, hoc est, *Cava Syria*, tota est Regio ultra Seleucidem in Ægyptum & Arabiam recedens. ¶ Sed proprie, quæ Libano terminatur, & Antilibano, nomen sortita est à concavitate, quam Græci κοιλότητα nominant; populi autem appellantur Græcè Κοιλόσυροι.

COELIACUS, κοιλιακός, morbus extremi stomachi ventriculi, quem κυλιακὸν Græci nominant; cùm venter indurescit, doloreque cruciatur; & alvus adeò nihil reddit, ne spiritum quidem transmittat, Celsus lib. 4. cap. 12.

¶ Plinio *Cœliaci* sunt, qui eo morbo affliguntur. Plin. 20. cap. 14.

Cœlum, vide supra *Cælum* in CAE.

COEMĒTERIUM, κοιμητήριον ἀπὸ κοιμᾶν, locus sepulturæ humanorum corporum, sic dictus propter spem certam resurrectionis; Latine *Dormitorium* sonat. Ein Schlaffhauß / Kirchhoff. Vid. Coquejus ad August. de C. D. lib. 1. c. 13. Hieronymus Script. Eccles. Catalogo de Ignatio: *Reliquiæ corporis ejus Antiochiæ jacent extra portam Daphniticam in cæmeterio.*

COENA, à communione victûs sic dicta, διὰ τὴν κοινωνίαν, Plutarch.

tarch. Abendessen/ Nachtmahl. *Cœna lauta, opipara, Pontificalis* (Horatius enim *Pontificum cœnas* in primis laudat lib. 2. oda 14. extr. Ein wohl zugerichtes und kostbarliches Mahl. *Cœna recta*, id est, legitima, eine ordentliche/ vollkommene Mahlzeit: *Sportulæ* enim opponitur. Suetonius Domitiano cap. 7 *Sportulas publicas sustulit, revocatâ cœnarum rectarum consuetudine.* Martial. lib. 8 Epigr. 50

Promissa est nobis sportula; recta data est.

Recta; subaudi *cœna*: hoc enim frequenter omittebant. Sueton. Aug. cap. 74 *Convivabatur & assiduè, nec unquam nisi rectè.* Idem Vespasiano cap. 19. *Convivabatur assiduè: & sæpius rectè, ac dapsile, ut macellarios adjuvaret.* Ubi Torrentius pro *rectè*, ex MSS. *recta* legendum pronunciat. *Cœna adventitia*, quæ advenientibus peregre solebat dari: quæ & *adventoria* & *viatica* appellabatur. Vid. Turnebum itemque Torrentium ad Sueton. Vitellio cap. 13. *Cœna subita* & *condita* apud eundem Suetonium Claudio c. 21. De *cœnis tempestivis*, & quæ dicerentur, vide infra in *Tempus* & *Tempestivus*. *ad cœnam invitare, vocare, itare: Dare, apparare, apponere cœnam*, per se notæ sunt auctorum Latinorum locutiones. *Cœna honore quem dignari* Sueton. Vespas. c. 2. extr. *Cœnam condicere*, zusagen zu kommen/ idem in Tiber. cap. 42 dixit. Horat. 1. Epist. 14. v. 35

Cœna brevis juvat, & prope rivum somnus in herba.

Vid. Stuck. Antiq. Convival. lib. 1. cap. 5. & 6.

¶ Cœnula, *facere cœnulas.* Cicero ad Pœtum lib. 9. epist. 24.

¶ Cœno, cœnare, zu Nacht essen. Cic. lib. 1. ep. 3 *ego eo die casu apud Pompejum cœnavi.* Impersonaliter, *ut cœnaretur*, Suet. Tiber. c. 42. *Cœnatum est apud Vitellios*, Livius lib. 2. cap. 4. De frugalibus Platonis cœnis Timotheus Atheniensium dux dixit: *Qui cum Platone cœnant, etiam postero die bene habent.* Ælianus lib. 2. cap. 18, Ὅτι ἄρα οἱ παρὰ Πλάτωνι δειπνοῦντες, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ καλῶς διάγουσιν.

¶ Cœnatus, a, um, id est, secundum Nonium confectâ cœna. Cicero Attico suo lib. 2. epist. 16, *Cœnato mihi, & jam dormitanti epistola est reddita.*

¶ Cœnito, are. *Foris cœnitare*, Cicero lib. 7. epist. 16. *Solus cœnitabat*, Sueton. Aug. cap. 76.

¶ Cœnaturire, hurtig seyn nach dem Abendessen. Martialis lib. 11. Epigr. 78 in Vacerram gulosum.

¶ Cœnaculum, locus in quo cœnatur. Die Eß-Stuben oder Eß-Saal. ¶ 2. Est pars domus superior, Valla auctore lib. 4. c. 22. Ibi autem pauperes & viliores homines ex conducto habitare solebant, proximi tegulis. Vide Plautinos Interpretes, quos ad illud Plauti Amphitr. act. 3. sc. 1. v. 3.

In superiore qui habito cœnaculo,

Taubmannus allegat: itemque Lipsium ad Senecæ Epist. 80. præcipue verò Torrentium Horatiano Comment. in lib. 1. Ep. 1. v. 91. Livius lib. 39. cap. 14 *Consul rogat socrum, ut aliquam partem ædium vacuam faceret, quo Hispala immigraret, cœnaculum super ædes datum est, scalis ferentibus in publicum obseratis, aditu in ædes verso.* Suetonius quoque *Cœnaculum meritorium*, id est, mercede conductum, dixit Vitellio c. 7.

¶ Cœnatio, locus ad cœnandum in imo. Suetonius Nerone cap. 31. Plinius lib. 2. Epist. 17. Vide & supra *Triclinium.*

¶ Cœnatiuncula, apud Plinium lib. 4. Epist. ult.

¶ Cœnacularia, Stuben-Zinß. *Exercere cœnaculariam*, apud Ulpianum legitur (Lege 5. §. 1. de his qui effuderint vel dejecerint) est autem quæstum facere ex locatione cœnaculorum. Gewinn treiben mit Vermietung der Stuben und Kammern.

¶ *Pactio cœnacularii*, Lege 11 § 5 Dig. de pignerat. actione.

¶ Cœnator. Gloss. Græco-Lat. Δειπνητὴς, *cœnator.* Qui cœnas amat, multisque impensis instruit.

¶ Cœnatorium, toga tricliniaris, ein leicht Kleid/ darinn man zu Tische sitzet. Martial. lib. 10. epig. 87 *ebriæ noctis cœnatoria.*

¶ Cœnāticus, Plaut. Capt. act. 3. sc. extr.

Non ibo ad portum hinc. Est illic mihi una spes cœnatica.

Composita.

¶ Antecœnium, cibus ante cœnam: aliàs *Merenda*, Vesper-Brodt. Usi hoc verbo sunt Isidorus Orig. lib. 20. c. 2, qui *Merenda*, inquit, *a quibusdam antecœnia vocabantur*: & Apulejus, cujus sunt *gladiatoriæ Veneris antecœnia*, lib. 2. Metam. p. 121. Lipsius lib. 1. Miscell. epist. 65 sub fin. hæsitat, an forte utroque loco *antecœna*, quatuor syllabis, reponenda sit.

¶ Cœnipĕta, ein Gerne-Gast/ parasitus.

¶ A Cœnâ Hermolaus Barbarus nomen non ineleganter finxit *Pocœnium* pro invitatione, quæ poculis fit post cœnam. Der Schlafftrunck/ Nachtzeche.

¶ Incœnāre, cœnare, vel intus cœnare. Suetonius Tiberio c. 39 *Paucos post dies juxta Terracinam in Prætorio, cui speluncæ nomen erat, incœnante eo, complura & ingentia saxa fortuito supernè delapsa sunt. Incœnante eo*, id est, cœnante in eo.

¶ Incœnatus, non cœnatus, ungessen. Cato cap. 156 *cubet incœnatus.* Scribon. Largus Composit. 140 *incœnato dare medicamenta.*

¶ Concœnatio, compotatio, convivium, apud Cicer. de Senect. c. 13. extr. & lib. 9. Fam. ep. 24.

A ¶ Subcœnare, quid significet, ex illo Galbæ apud Quintilianum lib. 6 cap. 3 p. 485 intelligitur, qui quum pisces pridie ex parte adesi & postero die versati appositi essent, *festinemus, alii subcœnant*, inquit.

COENOBIUM, κοινόβιον, locus convictûs, vel vitæ communis. Kloster. Vox Ecclesiastica. Exstat quidem etiam apud Gellium lib. 1. cap. 9. extr. Græce, sed lectio est suspecta. Cæterum in cœnobiis solis longo tempore colebantur olim, & docebantur doctrinæ omnium litterarum juxta Barth. ad Briton. Aremor. p. 745. & Hottinger. Analect. p. 22. seq.

¶ Cœnobitæ, qui in cœnobio vivunt. Hieronymus epist. 22. ad Eustochium de custod. Virginitatis cap. 15 *Tria sunt in Ægypto genera monachorum. Primum Cœnobitæ, quod illi Sauses gentili lingua vocant; nos, In communi viventes, possumus appellare: Secundum Anachoritæ, qui soli habitant per deserta* &c. Mönche.

COENUM, Koth/ Unflat. Cic. Tuscul. 4. cap. 24 *Stoici dicunt, omnes stultos insanire, ut male olere omne cœnum.* Idem Attico 2. epist. 21 *cœno oblitus*, beschmitzt. Translate pro Domo cap. 18 *O cœnum! ô portentum! ô scelus!* Apud Lucretium *In tenebris & cœno volvi*, lib. 3. v. 77 legitur, pro vitam degere humilem & sordidam. Ein armselig Leben führen.

B ¶ Cœnōsus, kothicht. Columella lib. 7. cap. 10 *Nec ulla re* [sus] *magis gaudet, quam rivis atque cœnoso lacu volutari.* Et Petrus Chrysologus Serm. 1 *cœnosum pecus*, hoc est, sues. Compar. *cœnosior liquor* apud Solinum c. 62. [Salmas. c. 49] de Camelis.

¶ Cœnositas. Fulgentius in Virgiliana Continentia p. 156 ed. Munk. *in temporales gurgitis cœnositates morumque fæculentias transit.*

¶ Cœnulentus, cœno conspersus, kotigt. Tertullian. de Pallio cap. 4 *cœnulenti pedes.*

COEPI, verbum defectivum, ich nehme für / hebe an. Unde vulgaris versus:

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

Wol angefangen/ ist halb verbracht/ qui desumtus videtur ex Ausonii Epigr. 81

Incipe, dimidium facti est cœpisse, superſit
Dimidium, rursum hoc incipe, & efficies.

Corn. Nep. in Pausan. cap. 4 *Tanto magis Pausanias orare cœpit*, ubi *cœpit* fere παρίληκε. Olim integrum erat, unde Plautus Truc. a. 2. sc. 1. v. 23 *quæstum cœpiat*: & in Persa a. 1. sc. 3, 41

Lubido extemplò cœpere est convivium:

C & Terentius Adelphis 3. sc. 3. v. 43 *sex mensibus prius olfecissem, quam ille quidquam cœperet*: quam lectionem Priscianus lib. 10. p. 879 [ed. Putsch.] tuetur. ¶ *Cœpi* autem scribendum est, non *cepi*. Est enim ab antiquo *Cœpio*, ἄρχομαι, ut rectè docet Vossius lib. 1. de Art. Gramm. cap. 43. itemque Guyetus ad Terent. Heautont. act. 4. sc. 5. v. 39. Agrætius de Orthographiâ: CEPIT *de capiendo*: COEPIT *de incipiendo scribimus.*

¶ *Cœpi facere*, pro *feci*, non semel Petronius dixit. Vid. *Incipio.*

¶ Cœptus, particip. ut *Opus cœptum perficere*, Ovid. 4. Fast. v. 16. ¶ Cœptus est, pro cœpit, vel inceptus est, Verbaliter. Livius 21 c. 8 *vineæ* (machinæ) *cœptæ agi.* & cap. 23 *per Pyrenæum saltum traduci exercitus est cœptus.*

¶ Cœptus, ûs, Subst. idem quod Cœptum, das Fürnehmen/ Anfang. Cic. de Fin. 4. cap. 15 *primos suos quasi cœptus appetendi fuisse.* Sed usitatius est

¶ Cœptum, pro re incepta, *dii cœptis adspirate meis*, Ovid. princ. Metam. *Desistere cœpto*, Senec. Theb. v. 103. von seinem Fürnehmen abstehen. *Manus ultima cœpto defuit.* Ovid. 2. Trist. v. 555 nicht gantz verfertiget.

¶ Cœpto, āre. Terent. Eun. a. 5. sc. 7. v. 1 *Quid cœptas thraso?* Was nimmstu seltzames Dings für. quanquam alii hic *inceptas* legunt. Cicer. 5. de Fin. cap. 9 *Animal cœptat ea, quæ naturæ apta sentit, appetere.* Tacitus Ann. 1. cap. 38. n. 1. *cœptavere*

D *seditionem.* Et sine casu: Solin. cap. 2 *Olympiade VII cœptante.* Ammian. 20. cap. 8 *cœptante nocte.* Passive *cœptata libertas*, Tacit. 4 Hist. cap. 44 n. 1.

¶ Occœpisse, idem quod cœpisse. Tacitus 2. Hist. cap. 16 n. 4 *ubi delectum agere Pacarius occœpit.* Ita Bernegger, Ryckius, Pichon per diphthongum scribunt. Alii scribunt in Terentio Eun. 1. sc. 2. v. 45 *qui me amare occeperat*, simplici E, quod nolim improbare, quum *Occipiunt* & *Occipit* ejusdem poëtæ sint, ut supra in *Occipio* ostensum est. Adde Lucretium lib. 5. v. 887.

COETUS, à coëundo est: quippe contractum ex *coitus*: significatque quamvis connexionem sive conjunctionem. Versammlung. Lucret. lib. 3. v. 863

Nil tamen hoc ad nos, qui cœtu concilioque
Corporis atque animæ consistimus uniter apti.

Sic Conjunctiones stellarum *cœtus* appellat Gellius lib. 14. cap. 1, *Nam si principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, stellarum motûs & vias, & discessiones, & cœtus intuentes, quod ex iis efficeretur, observaverunt.* Et aliquanto post: *Quid præmonstraret aut* cœtus stellarum, *aut circuitus, aut transitus? Coitum* vocat Plin. lib. 2 cap. 13, cum de Solis & Lunæ congressu agit.

¶ 2. Pro congressu pugnantium posuit Plaut. Amph. a. 2. sc. 2. v. 25

v. 25 *Primo cœtu vicimus.* Wir haben sie im ersten Angriff überwunden. *Cœtum* vocat, quam *coitionem* Terentius dixit Phorm. 2. sc. 2. extr. *Prima coitio acerrima est.* ¶ 3. Sed & alia conventicula & congregationes ita appellantur. Sic *cœtus habere*, pro, *Scholam habere* Livius dixit lib. 1. cap. 18. *Quem* [Pythagoram] *in ultima Italiæ ora circa Metapontum & juvenum æmulantium studia cœtus habuisse constat.* Sic, *cœtum inire* Cic. Verr. 7 cap. ult. *In cœtum adducere*, zur Gesellschafft bringen / idem 2. Fin. cap. 4. Et, *O præclarum diem, cùm ad illud divinum animorum concilium cœtumque proficiscar*, Idem de Senectute cap. ult.

¶ Non raro & *cœtus* factiosam turbam & seditioni paratam notat, quod Torrentius observat & exemplis & confirmat in Cæsarem Suetonii cap. 17. itemque Heraldus in Apologeticon Tertulliani cap. 39. Tacitus Agricola cap. 27 *At Britanni nihil ex arrogantia omittere, quo minùs juventutem armarent, cœtibus & sacrificiis conspirationem civitatum sancirent.*

CŌGĬTO, are, quod contractum ex *coagito* volunt, dencken / bedencken. Nam dum deliberat animus & rationes inquirit, quibus explicemus consilium, semetipsum agitat quasi atque persequitur, ut reperiat, quid in rem sit. Varro lib. 5. de LL. COGITARE a COGENDO *dictum: mens plura in unam cogit, unde deligere possit.* Vet. Gloss. *Cogitat*, Σκέπτεται, λογίζεται, ἐνθυμεῖται, μεριμνᾷ, βουλεύεται. ¶ In propria significatione pro *contrahere* posuit Publius Syrus in illo:

Unus dies pœnam affert, multi cogitant.

Terent. Eun. a. 3. sc. 3. pr. *Quanto magis magisque cogito*, ie mehr ich der Sachen nachdencke. Ibidem a. 4. sc. 2. v. 3 *Aliam rem ex alia cogitare*, eines aus dem andern dencken / vel, das hunderte ins tausende: sive invenire quæ dicenda sunt, aut scripto exponenda, h. e. commentari: quemadmodum usus Terent. Prol. Heaut. v. 14 *Toto animo de aliquo cogitare*, Cic. lib. 1. epist. 7 ad Lentulum, einem Ding fleissig nachdencken / alle Gedancken drauf richten.

¶ Cogitatio. Gedancken. *Cogitatione complecti, comprehendere*, fassen / mit Gedancken begreiffen / Cicero 3. epist. 11. Idem in offic. lib. 2. cap. 1. *Omnem curam cogitationemque in rem aliquam conferre*, alle Sorg und Gedancken auf ein Ding legen. Et Balbus Ciceroni sub 8 ad Att. ep. 15, *Curam cogitationemque suscipere.* Ulpianus Lege 18 Dig. de Pœnis: *Cogitationis pœnam nemo patitur*, Gedancken seyn Zollfrey. Chrysippus dixit, *Cogitationem orationis esse fontem*, wer ein Ding bedenckt / kan davon reden. Horat. Art. Poet. v. 311

Verba prævisam rem non invita sequentur.

Et, *Secundæ semper cogitationes sapientiores sunt*, Eurip. in Hippolyt. αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι. ¶ 2. Pro solerter inventis, sive excogitatis, usus Vitruvius haud semel. Ut Præfat. lib. 2, *Dinocrates, inquit, Architectus Macedo, qui ad te cogitationes & formas affero dignas tua claritate.* Nempe *cogitationes* sunt, quas in fine ejusdem Procemii *inventiones* appellat.

C ¶ Cogitamen, Tertulliani est lib. de Trin. cap. 6, *Necessaria hæc membra* (manus, lingua, &c.) *hominibus fuerunt, non Deo,* (cui cogitare jussisse est,) *quia inefficax hominis consilium fuisset, nisi cogitamen* (i. e. cogitationem) *corpus implesset.* Apud Petrum Blesensem etiam

¶ Cogitatus dicitur, eodem sensu, Epist. 35. *Cogitatus tuos, & inchoatæ conversationis eventum illius committe arbitrio, qui te ad immaculati thori nuptias, & desiderabiles invitavit amplexus.* Adhibuit etiam interpres Ecclesiastici c. 9. v. 23. & alibi.

¶ Cogitatum, subst. pro cogitatione, seu re cogitata. Cic. de Cl. orat. c. 72, *Cogitata mentis præclare eloqui*, seine Gedancken fein können darthun und vorbringen. Idem, *Sæpe optime cogitata pessime cadunt*, was offt auffs beste bedacht / das geräth zum übelsten. Cornel. Nepos in Datame, cum recensuisset qua solertia Pisidas perfugas ultus esset, subjungit: *Quo neque acutius ullius Imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam legimus.* Prioribus verbis designat describitque id, quod Græci στρατήγημα appellant.

¶ Cogitatè, adverb. mit Bedacht. Plaut. Pœnulo a. 5. sc. 4. v. 51 *Cogitatè verba facere*, bedächtig reden. Cic. pro Arch. cap. 8

D *Accurate cogitateque scribere*; fleissig und bedachtsam schreiben. Idem,

¶ Cogitatò, adverb. dicitur idem esse. Vulgo profertur ex Cic. 1 de Offic. c. 8 *Permultum interest, utrum perturbatione aliqua animi, an consultò & cogitatò fiat injuria.* Sed MSS. codices plerique *cogitata injuria* habent. Adi Grævium, bona fide referentem.

¶ Cogitabilis. Apulejus Apolog. p. 315 *paucis cogitabilis, nemini effabilis*, scil. Deus. Erdencklich.

¶ Cogitabundus, tieffsinnig / in Gedancken gehend. Gellius lib. 2. cap. 1 *Stare solitus Socrates dicitur -- -- ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore.*

¶ Excogitare, ausdencken / Cic. Phil. 8. cap. 6, *Excogitare, quæ tua ratio sit, non possum.* ¶ Est etiam accurate cogitare. Idem 9 ad Att. epist. 6 extr. *Ad hæc igitur cogita, vel potius excogita.*

¶ Excogitatus. Hinc Superl. *excogitatissima hostia*, Sueton. Calig. c. 22.

A ¶ Excogitatio. Cic. 1. Tusc. cap. 25, *Vis, quæ investigat occulta, inventio atque excogitatio dicitur.* Erfindung / Erdenckung.

¶ Excogitator. Quintil. Declam. 10. p. 141 *excogitator mortis.* Arnobius lib. 3. p. 119, *verborum excogitator & nominum.*

¶ Inexcogitatus, unerdacht / noch nicht ausgesonnen. Plinius lib. 36 cap. 15 *inexcogitatum remedium.*

¶ Inexcogitabilis, unausdencklich. Lactantius lib. 1. cap. 8 de Deo disserens: *qui inexcogitabilis, ineffabilis, & nulli alii satis notus, quam sibi.* Idem lib. 4 cap. 8 *inexcogitabili majestatis virtute.* Adde Tertullian. adv. Valentinianos cap. 27.

¶ Incogito, idem quod cogito; vel valde cogito (ut *in* sit particula αὐξητικὴ non στερητικὴ) apud Horat. lib. 2. epist. 1. v. 122.

Non fraudem socio puerove incogitat ullam.

¶ Incogitans, temerarius, unbedachtsam / vermessen. Terent. Phorm. a. 1. sc. 3. v. 3. *ni fuissem incogitans.* Ausonius in Sapientibus, in Periandro:

Incogitantes fors, non consilium regit.

¶ Incogitatus, non cogitatus. Seneca epist. 57, *alacritas incogitata rediit & injussa.* Dein active pro Incogitans. Lamprid. in Alexand. c. 16, *dato spatio ad disquirendum cogitandumque, ne incogitati dicere cogerentur.*

B ¶ Incogitabilis, quod proprie esset *non cogitabilis*; etiam pro *Incogitans*, unbesonnen / invenitur. Lactantius dicto lib. 1. cap. 8 *Qui Deos colunt, interdum videri solent tam cæci, tam incogitabiles, tam excordes*, &c. quibus Plautum imitatus est, Milite Glor. a. 2. sc. 6. v. 63 dicentem, *scio me fuisse excordem, cæcum, incogitabilem.*

¶ Incogitantia, Unbesonnenheit. Plaut. Merc. a. 1. sc. 1. sive prolog. v. 27 *incogitantia, excors immodestia.*

¶ Præcogitare. Livius lib. 40. c. 4 *præcogitatum facinus.*

¶ Recogitare, zurück dencken / oder wiederum bedencken. Columella in Præfat. *Sæpe secum retractare ac recogitare.* Usus & Tertullianus lib. 1. adv. Marc. cap. 5. & lib. 1. ad Uxor. cap. 4 extr. qui inde etiam nomen format

¶ Recogitatus, ûs. Lib. 4 contra Marcion. c. 43 pr. *in recogitatu mulierum.* Et Apologet. cap. 22 *a recogitatu veræ dignitatis.*

Cogo, cogere, quia ex *Coago* est, vide supra in *Ago.*

COHORS, ortis, corpus militum minus est: nam majus *Legio* erat. Constabat enim *Legio* ex cohortibus; *cohors* ex manipulis: Cæsar lib. 1. de Bel. Civili c. 73. Cohortes *alarias* alias, alias *legionarias* nominat. Per *alarias* scilicet eas designans, quæ in sociorum alis militabant: *legionarias*, quæ in legionibus Romanorum sub signis erant. Quo respectu *cohortes* & *legiones* à Floro opponuntur lib. 3. c. 21. Nam per *cohortes* auxiliarem militem intelligit, qui diversus à legionario sive Romano. Nec alio pertinent illæ XXX cohortes, quarum Tacitus Hist. lib. 2. cap. 89 meminit, cùm introitum Vitellii in urbem describit. Etiam Vellejus lib. 2. cap. 5 *Legionarias cohortes* constituendæ differentiæ causâ dixit: Idem cum cap. 112 ejusdem libri *præfectos cohortium* nominat, *cohortes* de alariis dixit. Illorum enim præfecti erant, ut suo loco dicendum erit. Expedite autem constabant cohortes. Apud Sueton. Claudio cap. 25 *Cohortes* quidem eò de equitibus interpretatur Torrentius, quod ibi *equestres militias* diserte nominat: quas tamen accipere licet, non ubi equestria stipendia fierent, sed quas equestri loco nati solerent obire; ut & Casaubonus appendicula animadversionum est interpretatus. Quam expositionem & Lipsius admittit, licet aliter legat apud Suetonium lib. 2. de Militiâ Rom. Dial. 9. Non aliter capiendus Vellejus est cum lib. 2. cap. 111 scribit, *Finitâ equestri militiâ designatus Prætor, nec dum Senator, æquatus Senatoribus, &c.* Per *militiam Equestrem* enim Tribunatum intelligit, item præfecturam, & Legationem, de quibus supra cap. 101 & 104 meminerat. Interim notamus apud Plin. lib. 10. Epist. 107 & seq. *cohortem equestrem* & quidem *sextam* distincte appellari. Ubi vide notas nostras. Unde *cohortes* appellatæ sint, & quibus ex partibus constitutæ; & si quæ alia hujus generis sunt, vide apud Lips. lib. 2. de Militiâ Rom. Dial. 4. De *sacrâ cohorte*, quæ Thebis ex amatoribus constabat, vide Plutarchum Pelopida p. 287 & seqq. *Cohortes auxiliares* vel *auxiliariæ*, Hülffe. *Cohors prætoria*, quæ consuli aut prætori in provincia præstò semper erat, des Obersten Feldherrn Leib-Quardi / dici potest. *Cohors amicorum*, vide infra in *Comes.*

¶ 2. Est & quævis multitudo & cœtus hominum cohors, ut *Cohors amicorum*, Sueton. Nerone cap. 5. Et *Famula cohors*, Statius Theb. 11 v. 292.

¶ 3. *Cohors* denique idem est quod *Chors*: id est, septum in villa, quam Varro lib. 4. de L. L. ita dictam putat, quod circa eum locum pecus coërceatur. Sed alii non à *coërcendo*, sed ex Græco Χόρτος deducunt: nec id dissimulat Varro: & approbat unice Scaliger; itemque Lipsius lib. 2. de Militia Rom. Dial. 4. *Chortes* sive *cohortes*, ut in quibusdam libris legitur, duas in villâ requirit Varro lib. 1. de R. R. cap. 13. quem ibi vide. Idem de re rust. lib. 2. cap. 1. quo de ovillo pecore præcipit: *Contra illa, in saltibus quæ pascuntur, & à tectis absunt longe, portant secum crates aut retia, quibus cohortes in solitudine faciant.* Columella lib. 7. cap. 3 *Itaque cohors clausa sublimi maceriæ præponi*

vestibulo (stabuli) *debet, ut sit in eam tutus exitus æstivandi.* Loquitur ibi de tuendis ovibus. Etiam de bubus *cohortes* Vitruvius dixit lib. 6 cap. 9. pr. Sed & septa, quibus gallinaceum genus continetur, *chortes* sive *cohortes* appellantur: de quibus Columella lib. 8. cap. 3. Hinc *cohortis aves* sive *chortis*, sunt, quæ ibi habentur. Ovid. lib. 4. Fast. de vulpe v. 704

Abstulerat multas illa cohortis aves.

Martialis lib. 7. Epigr. 54

Non porcus, non chortis aves, non ova supersunt.

Cohortales aves Columella appellat locis jam indicandis.

¶ *Cohortalis, e*, ut *Cohortales aves* procem. lib. 1. & *stabula cohortalium avium* lib. 8 cap. 1 ein Hüner-Haus. Ibidem cap. 2 *ratio cohortalis*: & cap. 3 *officina cohortalis.*

¶ Cohorticula, diminutivum a Cohors. Militari sensu Cœlius lib. 8 ad Ciceron. epist. 6, *Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit.*

COHUM, i, Festo lorum est, quo temo buris cum jugo colligatur.

COIX, icis, vas farinarium ex arborum corticibus contextum, ein Mehlfaß / Mehlbutte.

COLAPHUS, κόλαφος, & Colaphum, alapa, Backenstreich. *Colaphos infringere.* Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 46. *Incutere* Juvenal. Sat. 9. v. 5. & *dare* Spartian. in Hadriano c. 21. & *colaphis quem percutere*, Senec. de Const. Sap. cap. 14. Maulschellen geben. *Colaphis in terram defigere aliquem*, einen schlagen / daß er des Auffstehens vergisset / Plaut. Pers. act. 2. sc. 1. v. 22. Erat autem hæc cædes contumeliosa admodum & servilis, itaque onirocritæ imperium iis pollicentur, qui dormientes sibi videntur aliis colaphos ducere, Artemidorus lib. 2. cap. 15. Vide ibi Rigaltium; itemque Donatum ad supra laudatum Terentii locum. Vet. Gloss. Κόνδυλος, *Colaphus.*

COLAX, Menandri fabula, in qua accuratissime, ut Athenæus lib. 6 monuit, adulatorum ingenia expressit. Eam Latine verterunt Nævius & Plautus, ut Terentius auctor Eunuchi Prologo. ¶ 2. Ein Schmarotzer / Schmeichler. Unde parasiti nomen *Colax* in eodem Prologo v. 30. κόλαξ enim assentator, adulator est.

COLCHI, populus Asiæ inter orientale littus Euxini Ponti, & Iberiam, veneficio infamis, & Medeæ ac Jasonis memoria fabularumque involucris apud poetas nobilitatus.

¶ Colchis, idis, regio Colchorum. Val. Flaccus lib. 5. v. 505

Vix tandem longis quæsitam Colchida votis
Contigimus.

Horatio Epod. 5. v. 21 putatur hæc regio *Colchos* dici; sed alii, & rectius quidem *Iolcos* legunt, quod Thessaliæ oppidum est. Vide Torrentium. ¶ 2. Colchis, Κολχίς, gentile fœmineum, & speciatim Medeæ nomen est, apud Poëtas. Horat. in Epod. 16. v. 58 *Neque impudica Colchis intulit pedem.*

Et *Gens Colchis*, pro gente Colchorum, apud Valerium Flaccum lib. 5. v. 418.

¶ Colchus, qui ex Colcho est. Horat. in arte v. 118

Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.

Domus Colcha, Ovid. 3. Fast. v. 875. *Colcha littora*, Idem Metam. 13 v. 24.

¶ Colchicus, adjective, quicquid ex Colchide. Horat. 2. carm. ode 13

ille venena Colchica,
Et quicquid usquam concipitur, nefas
Tractavit.

¶ Colchicum, κολχικόν, bulbus est agrestis, Zeitlosen oder wild Saffranblumen / non *Hermodactylus*; Matthiol. *Colchicum* verò inde dictum est, quod maximâ copiâ proveniat in Colchide.

¶ Colchiacus, Propert. lib. 2. eleg. 1.

Seu mihi Circæo pereundum est gramine, sive
Colchis Colchiacis urat ahena focis.

CŌLES, vel Colis, is, membrum generationis, apud Celsum lib. 6. cap. 18. ¶ 2. Est & *Colis* pampinus Varroni, & caulis brassicæ, & fabæ & similium, de R. R. lib. 1. c. 31.

¶ Cōleus, testiculus. Cic. ad Pætum lib. 9. epist. 22 sub fin. *Testes verbum honestissimum in judicio: alio loco non nimis. At honesti colei Lanuvini; Cliternini non honesti.* Adde Manutii Commentar.

¶ Cōliculus, ein Kraut und Bonenstengel. Varr. c. l. & Colum. lib. 11. cap. 2 *Si jam coliculus fabæ in quatuor altitudinis creverit.*

CŌLIPHIUM, seu Colliphium, κωλίφιον, panis infermentatus, quo utebantur athletæ, sic dictus διὰ τὸ κῶλον καὶ τὸ ἶφι, hoc est, à robore membrorum; Fechterbrot / Stärckbrot / Krafftbrot. Martial. lib. 7. epigr. 67 *coliphia sexdecim comedit*: & Plaut. in Persa actu 1. sc. 3. v. 12 *Coliphia mihi ne incocta detis*; & Juven. Satyr. 2. v. 53

Luctantur paucæ, comedunt coliphia paucæ;

Vide Petr. Fabrum lib. 3 Agonist. c. 3. & Mercurial. Art. Gymn. lib. 1. c. 15.

COLLA, æ, κόλλα, glutum est, seu glutinum, & fragmentum coriorum, ex quo excoquitur colla, Leim.

A ¶ Usitata inde composita sunt *sarcocolla, ichthyocolla, chrysocolla*, de quibus suo vide loco.

COLLATIA, κολλατία, oppidum propè Romam, à quo porta Romæ *Collatina* appellata fuit, quæ & *Pintianæ* nomen habuit. *Collatia* dicta fuit eo, quod ibi aliarum civitatum opes fuerint collatæ, Festus.

¶ Plaut. in Curcul. act. 2. sc. 1. v. 16 *Collatinum ventrem* magnum & turgidum dixit, quia in eum omnia edulia congerantur, *Quis hic est homo cum collatino ventre?* &c. mit dem grossen dicken Wanst oder Freßbauch. Alii tamen *Collativum* legunt.

Collega, Collegium, vide *Lego.*

Colliciæ, vide Colliquiæ in *Liquo.*

Collido vide *Lædo.*

COLLIS, monticulus leviter assurgens, Hügel. e. g. Cæsar B. Gall. 2. cap. 8. *Collis, ubi castra posita erant, paullulum ex planitie editus.*

¶ Colliculus, diminut. Onomast. vet. *Colliculus*, μικρὸς βουνός.

¶ Collinus, adject. *Vinea collina, vina collina*, utrumque apud Colum. lib. 12. cap. 21. *Aqua collina*, apud eundem lib. 1. cap. 5.

¶ Collina, æ, porta Romæ eadem, quæ & *Quirinalis*, hodie *porta Salaria* est, à via scilicet, quâ adeunda, sic appellata. Tacitus 3. Histor. cap. 82 *Tertium agmen per Salariam Collinæ portæ*
B *propinquabat.* Juvenalis 6. Satyra, v. 290

Stantes Collinæ in turre mariti, &c.

COLLUM, (& *Collus* apud Plaut. Captiv. a. 2. sc. 2, 107, & a. 4. sc. 3. v. 2.) der Hals. *Collum procerum & tenue*, Cic. de Clar. or. c. 91. *Collum in laqueum inserenti subvenire*, Idem 6. in Verr. cap. 17. Vom Galgen erretten / aus der Schlingen ziehen. *Eripe colla jugo*, id est, servitutem abjice, Horat. 2. Sat. 7. v. 91. reisse dich loß. Colli, sive cadaveris hostilis calcationem necessariam olim fuisse ad plenæ & perfectæ victoriæ usurpationem, probat prolixe Barth. ad lib. 2. Theb. Statii p. 632. 633.

¶ *Collare*, Halsband. Nonius Marcellus: *Collare est vinculi genus, quo collum adstringitur.* Exemplum addit ex Lucilio:

Cum manicis, catulo, collarique, ut fugitivum
Deportem.

¶ Collarius, adjectivum, unde

¶ Collaria, subaudi catena, Halßeisen. Plautus Captiv. a. 2. sc. 2. extr. *Collus collariâ caret.* ¶ *Collarium* subintellige vinculum, sive cingulum Varroni *appellatur* lib. 2. de R. R. cap. 9. quod significat & *mulium* vocari. *Millum* quoque nominari Festus auctor est.

¶ Decollare, securi cædere, enthäupten / apud Suetonium legitur in Caligulâ cap. 32, *Miles decollandi artifex quibuscunque è*
C *custodia capita amputabat.* ¶ 2. Sed Plauto *decollare* fallere & decipere est: ut Diomedes exponit. *Si ea spes decollabit*, in Captiv. a. 3. sc. 1. extr. Item *si fors decollâsset* Cas. a. 2. sc. 4. v. 28. Varroni *deesse* lib. 1. de R. R. cap. 2. *Quorum si alterum decollat.* Solebant veteres de collo crumenam sibi suspendere. Quæ cum in collo ampliùs non erat, *decollare* dicebatur. Hinc *decollare*, pro deesse vel periisse, sive amissum esse dicebatur. Turnebus lib. 29. cap. 22. itemque Casaubonus ad Theophrastum περὶ ἀχοινίας extremo. ¶ 3. *Decollare* etiam est de collo deponere, ut docet Nonius.

¶ Decollatio. Gloss. Vet. *Decollatio* τραχηλοκοπία, κεφαλῆς ἀποτομή.

¶ Succollare, verbum quod propriè est levare sive tollere in collum: sive collo subire & bajulare. (nam gestare, *subire humeris* Virgil. dixit) Varro lib. 3. de R. R. cap. 16 *Apes regem suum sequuntur quocunque it, & fessum sublevant: & , si nequit volare, succollant.* De Lecticariis servis hoc verbo usus est Suetonius Othone cap. 6. item in Claudio cap. 10.

COLLYBUS, κόλλυβος, dicitur, non illud tantùm, quod pro pecuniæ permutatione argentario solvitur (Uffgeld / Wechselgeld) sed & ipsa pecuniæ permutatio, ἀργυρίου ἀλλαγή, Polluce auctore lib. 3. cap. 9. der Wechsel. Unde *manus collybo decolorata*
D apud Sueton. Augusto cap. 5. *Collybi* mentio & apud Ciceronem sit in Verrina 5. cap. 78. item ad Atticum 12. ep. 6.

¶ Collybistes, & Collybista, qui collybum exercet: qui & trapezita est, ein Wechsler: Latinis *mensarius, numularius.* B. Hieronymus tamen separat, Comment. in cap. 21 Matthæi: *Excogitaverunt*, inquit, *& aliam technam, ut pro nummulariis collybistas facerent. Cujus verbi proprietatem latina Lingua non exprimit.* Collyba *dicuntur apud illos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munuscula: verbi gratia fricti ciceris, uvarumque passarum, & poma diversi generis. Igitur quia usuras accipere non poterant* [Judæi] *collybistæ, qui pecuniam fænerati erant, pro usuris accipiebant varias species: ut quod in nummis non licebat, in his rebus exciperent, quæ nummis coëmuntur.* Sed hoc ad solos Judæos pertinet.

¶ Collybiscus, diminut. quod in Pœnulo Plautus proprium villici nomen fecit. Vid. a. 1. sc. 1. v. 42 &c.

COLLYRA, κολλύρα, panis genus Polluci est lib. 6. cap. 11. pr. Habetur in Plauti Persâ a. 1. sc. 3. v. 12 *Collyra facite ut madeant.*

¶ Collyris, idis, placentæ itidem genus, figura rotunda, instar umbilici in scuto. Unde conjunxit Tertullianus de Cultu fœmin.

min. lib. 2. cap. 7 *collyridas & scutorum umbilicos*, ut priorem vocem Rhenanus & alii ediderunt; posteriorem Rigaltius & Le Prieur emendaverunt, cum *sputorum* alias legeretur. Sed hi pro priore habent *collyras* sive *colluras*. Tamen & Vulgatus Interpres *collyrides* memoravit. Levit. 7. v. 12 *collyridas olei admistione conspersas offerent:* & alibi. Et Augustinus lib. 8 de Genesi ad lit. cap. 5. A

COLLYRIUM, κολλύριον, medicamentum oculorum Augensalbe. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 5. v. 30

Hic oculis, ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Add. Plin. 26. c. 12. 27. c. 9.

Exstat in Parabolis Alani Classe 3 par. 12

Lippo, non lusco, collyria nigra medentur.

Id est, non possunt vel corrigi vel tolli vitia, quæ insunt naturâ. *Eodem collyrio mederi omnibus*, vide Chiliadas.

CŌLO, colare, durchseigen / durchlassen. Plin. 13. cap. 2 *colato melle*, Columella 12. cap. 11 *mel expressa aqua coletur.* Hinc

¶ Colatus, particip. & adject. durchgeseigt / rein / klar. Tertull. de Anima cap. 9 *berylli fluctuant colato nitore.* Eodem lib. cap. 48 *certiora & colatiora somniari affirmant sub extimis noctibus.*

¶ Est ab eodem *percolare.* Colum. lib. 12. cap. 17. *junceis fiscellis, vel sparteis saccis percolant.* Seneca ventri obedientes ait Præfat. Quæst. Nat. *cibos & potiones percolare.*

¶ Percolatio. Vitruv. lib. 8. cap. 7 *uti percolationibus aquæ mutari possint.* B

¶ Colum, vas in prælo, per quod vinum guttatim defluit, dictum à *colando.* Apul. lib. 3. Metam. p. 130 *Vasculo quodam invicem coli graciliter fistulato.* Ubi Beroaldus: Figuratur Colum à summo patulum & satis latum, in imo autem fastigiatur in acutam gracilitatem, quasi in metæ modum. Ein Trichter / Durchschlag. Virgil. lib. 2. Georg. v. 242

Colaque prælorum fumosis deripe tectis.

¶ 2. Et *Colum* morbi est genus, quem primum in Italiâ sensisse Tiberius Princeps dicitur, cùm antea fuisset ignotus.

CŌLO, colere, verbum est ambiguum, & cum affectu alicui rei inhærere significat: ideoque pro patientis casûs diversitate ejus significatio variatur. ¶ Significat enim *Venerari*, σέβειν: ut *colere Deum pietate*, Ovid. 4. Pont. 15. v. 24. Gott dienen / Gott ehren. *mirifice colere aliquem & amare*, Cicero Cupiennio sub ad Attic. 16. ep. 16. heerhalten. *Summâ observantia colere aliquem*, zum fleissigsten auf einen warten / und ihn heerhalten / Cic. 4. Fam. ep. 4. ¶ 2. Aliquando est & deformi obsequio & per humilitatem servilem alicui deditum esse, quod θεραπεύειν Græci; Latini, *ancillari* dicunt. Suetonius Othone cap. 2 *Post patris mortem Libertinam aulicam gratiosam, quo efficacius coleret, & diligere simulavit, quamvis anum ac pene decrepitam.*

¶ 3. Deinde agros colimus, hoc est, excolimus vel exercemus, & hanc propriam verbo significationem esse docet Vlitius ad Gratium v. 69. p. 123. Virg. lib. 2. Georg. v. 412 C

--- *laudato ingentia rura,*
Exiguum colito.

Inde transfertur ad animum Ovid. lib. 2. de Art. amandi v. 121

Nec levis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Sic *ager cultus, incultus, animus literis cultus, cultissimus.* ¶ 4. Colimus urbem, ædes. Virg. ecl. 2. v. 61

-- -- *Pallas quas condidit arces*
Ipsa colat.

Ponimus & absolute *Colere* pro incolere, vel habitare. Plaut. Pseud. a. 1. sc. 2 *Hunccine hinc hominem pati colere juventutem Atticam?* Apulejus lib. 1. Milesf. *Primus istic perhibetur Milo, qui extra urbem totam & pomœrium colit.* Manilius lib. 1. v. 235

Hanc (terram) circum variæ gentes hominum atque ferarum
Aëriæque colunt volucres.

Tacitus German. cap. 25 *Ripam Rheni colunt.* Gell lib. 9. c. 4 *Sauromatæ ultra Borysthenem colunt.* Unde *Coligo* pro domo apud Arnobium lib. 2, & *colium* idem quod domus. Hinc etiam veteres dixerunt *domicolium* pro domicilium. Salmas. Exerc. Plin. p. 642 ed. sec. ¶ 5. Vitam etiam colimus. Plaut. Rud. a. 1. sc. 5. *Egomet vix vitam colo.* Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 82 *Usque dum ille vitam illam colet inopem.* ¶ 6. Coluntur amicitiæ, Freundschafft halten. Cic. de Amic. cap. 15 *Coluntur simulatione amicitiæ, duntaxat ad tempus.* ¶ 7. *Colere aurum. Colere fidem, virtutem, pietatem, studia, literas,* pro *studiosum esse.* e. g. Cicer. 1. Offic. cap. 2. *Qui summum bonum sic instituit, ut nihil habeat cum virtute conjunctum; neque amicitiam colere possit, nec justitiam, nec liberalitatem.* Idem lib. 5. de Finib. cap. 19 *propter animi voluptates coli dicunt studia.* Propertius lib. 3. eleg. 13. v. 48 D

Aurum omnes victâ jam pietate colunt.

¶ 8 Colere etiam ad vestitum pertinet, & idem quod ornare significat. Tibullus lib. 1. eleg. 9 v. 67

Ah pereant artes & mollia jura colendi:

id est, ornandi & excolendi corporis. Sich ausputzen. Idem lib. 4. eleg. 2. pr.

Sulpitia est tibi culta tuis Mars magne Calendis.

¶ 9. *Coli literis ab aliquo* de commercio epistolarum familiarium dicitur apud Nepot. Attico c. 20. n. 4.

¶ Cultus, a, um, æque variat notionibus, ac verbum Colere. Cic. pro Quint. cap. 3 *Res rustica bene culta & fructuosa.* Tuscul. 2. cap. 5 *animi non omnes culti fructum ferunt.* Curtius lib. 6. cap. 4. n. 20 *ad cultiora perventum est*, quæ desertis & silvestribus opponuntur. Martial. lib. 10. epigr. 98 *filia cultior*, id est ornatior. Gellius 19. cap. 8 *Nec unquam factum est, quoties eum* [Frontonem] *vidimus, loquentemque audivimus, quin rediremus fere cultiores doctioresque.* Cic pro Rosc. Com. cap. 12 *ager cultissimus:* Columella lib. 1. ineunte, *rus cultissimum.* Aurelii Victoris Epitome in Valentiniano, *sermone cultissimus.*

¶ Cultus, ûs, subst. σέβας, ἐπιμέλεια, θεραπεία. Sic *cultus Deorum*, ritus & ceremoniæ, quibus honorantur dii & adorantur. Tacit. 2. Annal. cap. 58 *Ad ea Germanicus, de societate Romanorum Parthorumque magnifice, de adventu Regis & cultu sui, cum decore & modestiâ respondit. Cultu sui & modestiâ*, id est, reverentiâ & honore sibi habito. ¶ 2. *Cultus* habitûs sive vestitûs ratio, quem ab ornatu distinguit Tertullianus de habitu muliebri cap. 23, *Habitus fœminæ duplicem speciem circumfert CULTUM & ORNATUM.* Cultum *dicimus, quem MUNDUM muliebrem vocant:* Ornatum, *quem IMMUNDUM muliebrem convenit dici. Ille in auro & argento, & gemmis & vestibus deputatur: iste in curâ capilli & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahant.* Sueton. Nerone cap. 20 *Insignes pinguissimâ comâ & excellentissimo cultu pueri.* Florus lib. 4. cap. 11 *Cleopatra maximos cultus induta.* Petronius:

-- -- *Et tot nova nomina cultûs:*

Neue Muster und Trachten. Sic, *Externus cultus*, Ausländische frembde Tracht / apud Tacit. 11. cap. 16. Vet. Gl. *Cultus*, σχῆμα καὶ εἶδος χλιδῆς. ¶ Sæpe & *Cultus* de universa vitæ ratione & consuetudine dicitur. Virgil. 5. Æn. v. 730

-- -- *Gens dura atque aspera cultu.*

Val. Flaccus lib. 4. v. 611

Gens Chalibum duris patiens, cui cultus in arvis.

Ita contra *Delicatior cultus* apud Sueton. Augusto cap. 65.

¶ Culta, orum, segetes sunt, vel agri culti: ut: *Pinguia culta*, Virg. 4. Georg. v. 372.

¶ Cultio, ut *agri cultio* apud Cic. de Senect. cap. 16. & 5. in Verr. cap. 97. Ackerbau. Arnobius lib. 4. p. 146 amplitudinis & *honoris ritu, atque officio cultionis.*

¶ Cultor, qui excolit, inhabitat, veneratur. Cic. lib. 5. de Finib. c. 14 *cultor vitis.* Idem 1. Offic. c. 30 *veritatis cultores, fraudis inimici.* Martial. lib. 5. Epigr. 5

Sexta Palatinæ cultor facunde Minervæ.

¶ Cultrix quoque plura significat. Primum quæ habitat. Virg. lib. 11. Æn. v. 557

-- -- *nemorum cultrix Latonia virgo.*

Phædrus lib. 2. fab. 5 *Sus cultrix nemoris.* Deinde quæ veneratur, ut *Cultrix deorum*, Lactant. de morte persec. cap. 11. Item quæ exercet & perpolit. Cic. de Fin. lib. 5. cap. 14 *Non est alienum, rerum, quas terra gignit, & augendarum & alendarum quandam cultricem esse, quæ sit scientia.*

¶ Silvicultrix, id est *cultrix nemorum*, ut Phædrus modo dixit. Catullus Carm. 63 (al. 64 de Aty) v. 72 *cerva silvicultrix.*

¶ Cultura, ut agrorum, fundi, vitium, cultura. Feldbau &c. Cic. in Tuscul. 2. cap. 5 *Ager quamvis fertilis sine culturâ fructuosus esse non potest*, ob gleich das Land gut / so kan es doch ohne Bauung und Wartung nicht fruchtbar seyn. Deinde pro veneratione. Lactantius lib. 5. cap. 7 *Dei unici pia & religiosa cultura.* Horat. 1. Epist. 18. v. 86

Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit.

id est, periculosæ sunt amicitiæ cum potentibus, Mit Herren ist nicht gut Kirschen essen &c.

¶ Coligo, domus habitaculum, Arnobio lib. 2, ut supra in *Colo* num. 4 prædiximus. Adde Salmas. in Tertull. de Pallio p. 430.

¶ Colōnus, cultor, ein Bauer / ein Einwohner. Virgil. ecl. 9, *Veteres migrate coloni.* Coloni autem liberæ conditionis homines erant, & pro dominis terræ habebantur: quippe qui non pro capite, sicut *Censiti*, qui serviebant; sed pro solo domino terræ reditus certos ac pensiones in pecunia aut speciebus præstabant. Vide Cujacium Paratitl. in C. de Agricolis. Columell. lib. 1. cap. 7. Claudianus 2. in Eutrop. v. 205

-- -- *concessoque cupit vixisse colonus,*
Quam dominus rapto.

¶ 2. Colonos Romani vocabant cives suos, quos ad urbem aliquam habitandam mittebant, das Volck / so ausgeschaffet wurde / eine neue Stadt oder Land zu bewohnen. Nepos principio Miltiad. *colonos Chersonesum mittere.* Hinc

¶ Colōnia, civitas minor ex majori, seu metropoli, ut matre, distincta. Gell. lib. 16. cap. 13. Erant verò coloniæ aliæ militares, aliæ à Senatu deductæ, diversis caussis, & diverso jure: quippe quandam aliæ Romanam civitatem, aliæ Latinitatem haberent tantùm: atque a municipiis & præfecturis differebant: de quibus omnibus diligentissimus Onuphrius Panvinius lib. 3. de Rep.

Romanâ prolixe agit: nonnulla etiam conferet Sigonius de Jure Provinciarum cap.10. & de antiq. jure Italiæ lib.2. cap.2. Henricus Valesius in Annot. ad C. Const. Porphyrog. item amplissimus VVelserus Rerum August. Vindelicarum Commentariis: præcipue lib. 5. De utilitate Coloniarum Lipsius in Admirandis lib.1. cap. 6. Extat & Julii Frontini de Coloniis libellus: nonnulla de iis & apud Siculum Flaccum leges lib. de Agrorum Conditionibus. *Mittere coloniam in locum* Cic. Divin. cap. 1. *deducere coloniam*, de Clar. Or. cap. 20. *coloniam constituere in loco*, Agrar. 1. cap. 5. extr. Leute einsetzen / einweisen. *In colonias proficisci*, Cic. pro Cæcin. cap. 33. *Coloniam agro alicui imponere*, Livius lib. 8. cap.23. Athenarum colonias collegit, & digessit Meursius Fortun. cap. 6.

¶ Cŏlōna, Eine Bauersfrau. Ovid. 4. Fast. v. 692.

¶ Colōnĭcus, ut *Leges colonicæ* apud Varr. de re Rust. lib. 1. c. 2. *Oves colonicæ* dicebantur, quæ *tectis* oppositæ; apud Plin. lib. 8 cap. 47. extr. *Cohortes colonicæ*, quæ in coloniis habebantur, apud Cæsarem lib. 2. de Bello Civili cap. 19. *Decuriones colonici*, id est, coloniarum apud Sueton. Aug. c. 46.

¶ Cŏlōnārium, Lehngeld / vectigal pro re rustica. Cicero ad Att. lib. 13. Ep. 6, *De aquæ ductu probe fecisti, Colonarium vide, ne nullum debeamus.* Ubi tamen & *Columnarium* legitur: Vide infra *Columna*.

Nomina a *Colo* Composita cum nominibus.

¶ Agrĭcŏla. Vide *Ager*.

¶ Amnicŏla, amnem accolens. ut *amnicolæ salices*, Ovid. 10. Met. v. 96.

¶ Anienicŏla, habitans ad Anienem fluvium, apud Silium lib. 4 v. 225.

¶ Apenninicŏla. Prudent. lib. 2. contra Symmach. v. 520.

¶ Cælicola, vide *Cælum*.

¶ Christĭcŏla, Christi cultor. Prudentius sæpe. e. g. Cathem. 8 extremo: *cibus obsecrantum Christicolarum.*

¶ Christicŏlus, alia forma. Venantius Fortunatus lib. 2. carm. 9. (al. 8)

Et pia Christicoli semina ferret agri.

Alii legunt *Christicolis agris*.

¶ Dæmonicola. Augustinus Civ. D. lib.18 cap. 41 *Dæmonicola civitas.* Et Confession. lib. 8 cap. 2 *offendere superbos dæmonicolas.*

¶ Dumicŏla, dumos habitans. Avienus Periegesi v. 895 *dumicolas Arienos.*

¶ Gradivicola, Martis cultor. Silius lib. 4. v. 222

Et Gradivicolam celso de colle Tudertem.

¶ Latebricola, Plaut. Trinum. a. 2. sc. 1. v. 14.

¶ Multicola. Fulgent. adv. Arian.

¶ Neptunicola. Silius 14. v. 444

Et Neptunicolæ transverberat ora Telonis.

¶ Nilicŏla, Ægyptius. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 493 *Isis Nilicolas reliquit.*

¶ Noctĭcola, Idem Hamart. v. 634.

¶ Paludicola. Sidonius lib. 4. ep. 1. *paludicola Sicamber.*

¶ Paradisicola. Prudent. Hamartig. v. 927.

¶ Plebicola. Livius 3. c. 33.

¶ Ruricola. Silius 8. v. 448 *ruricola Umbri.* Ovid. 5. Met. v. 479

Ruricolasque boves leto dedit.

¶ Sacricola. Prudent. præfat. 1. adv. Symmach. v. 47. *sub sacricolis regibus.*

¶ Silvicola. Propert. 3 eleg. 13 v. 34 *silvicolis viris.* Et Prudent. 2. adv. Symm. v. 524

Silvicolæ calamos arcumque puellæ.

¶ Ventricŏla. Augustinus epist. 86 *Voracitas & ebriositas ventricolarum.*

¶ Viticola. Silius 7. v. 193 *viticolæ nomen Falerni.*

Verba Composita sunt:

¶ Accolere, juxta habitare, ut *Accolit fluvium* vel *fluvio*, auctore Prisciano, lib. 18. Er wohnet am Wasserfluß. Cic. in Orat. cap. 45. ex Nævio: *qui accolitis Istrum fluvium.* Livius 28. c. 13 *accolunt viam.*

¶ Accŏla, ut Accola Rheni, der am Rhein wohnet. Sic *accola nostræ ripæ*, Martial. lib. 5. epigr. 3. *Accolæ Cereris*, Ennenses. Cic. in Verr. 6. cap. 51.

¶ Circumcŏlo, umher wohnen. Livius lib. 5. cap. 33, *qui sinum circumcolunt maris.* & lib. 31. cap. 41 *qui paludem circumcolunt.*

¶ Circumcŏla, qui circumcolit. Tertullian. adv. Gnostic. c. 3 *reservatis gentium circumcolarum viribus.*

¶ Excolere, exornare, polire. *Animam doctrinâ excolere.* Cic. pro Archia cap. 6. *Spoliis excolere in modum trophei.* Außputzen/ zieren. Sic *excultus doctrinâ, disciplina, studiis*, Cic. ad Atticum lib. 12. epist. 46. extr. *Exculto animo nihil agreste, nihil inhumanum est.*

¶ Inexcultus. Gellius lib. 13 cap. 23. pr. *villa inexculta & rudes, ne tectorio quidem prælitæ.* unaußgebauet.

¶ Incŏlere, wohnen / bewohnen. *Incolere urbem.* Cæsar. lib. 1. B. Gall. c. 1. *Qui trans Rhenum incolunt.* Et alibi ita sæpius.

¶ Incola, ein Bürger / Einwohner / der aus einer andern Stadt

A ist gezogen. vid. infra Municeps. Utriusque generis est. Cic. 5. Tusc. *Socrates totius mundi se incolam & civem arbitrabatur.* De Senect. cap. 21. *Pythagoram Pythagoreosque, incolas pene nostros.* Et fœminino Phœdrus de ranis lib. 1. Fab. 7.

--- *Quædam tum stagni incola.*

Prudent. Hamart. v. 950

--- *Corrupta quod incola luxu.*

¶ Incŏlātus, ûs, subst. habitatio sine civitatis jure. Modestinus Lege 34 Dig. ad municipal. *Incola jam muneribus publicis destinatus, nisi perfecto munere, incolatui renunciare non potest.* Tertullianus de Anima cap. 57 pr. *evocare ab inferûm incolatu.* Adde Posteriores nostras Curas, ubi etiam antiquam ex Hadriani ævo inscriptionem produximus, OMNIA PER OPPIDA INCOLATVM EVITANT.

¶ Incultus, ungebaut / wüste; *Ager incultus*, Livius lib. 2. cap. 34. *Regio inculta*, deserta. unbewohnt. *Corpus incultum*, id est, inornatum, Cic. 2. Agrar. cap. 5. Sic *inculta oratio*, horrida, diligentiâ compositionis & ornatu carens, Cic. 3. de Orat. cap. 25. *Inculta & horrida vita*, ein wild grobes Leben / Cic. de Clar. Or. cap. 31.

¶ Incultè, horride, inornate. Cic. in Orat. cap. 9. *Incultè & horride dicere*, grob / unlieblich / unhöfflich reden. Sallustius

B Jugurth. cap. 19 *Super Numidiam Gætulos accepimus partim in tuguriis, alios incultiùs vagos agitare.* & cap. 89 *in omni Africa, quæ procul à mari incultius agebat.*

¶ Incultus, ûs, subst. omissio cultûs. Sallust. Catil. cap. 55. *incultu, tenebris, odore fœda atque terribilis ejus* [cameræ in carcere Tulliano] *facies.* Et Jugurth. cap. 2. extr. *incultu atque socordia torpescere.*

¶ Percŏlere, idem quod excolere, exornare. Tacitus 2. Histor. cap. 82 *Multos præfecturis & procurationibus, plerosque Senatorii ordinis honore percoluit.* Plin lib. 5. epist. 6. *Amo, quæ maxima ex parte ipse inchoavi, aut inchoata percolui.* Solinus cap. 35. de Britannis: *Deos percolunt.*

¶ Percultor. Aurel. Victor Schotti in Augusto: *doctorum, qui abunde erant, necessariorumque percultor.*

¶ A Præcŏlo, præcultus. Cic. Partit. cap. 23. *animi habitûs ad virtutem præculti & præparati.* Abgericht und vorbereitet. Statius 2. Theb. v. 298

sacro præculta supervenit auro.

¶ Rĕcŏlere, renovare, restituere, wiederbauen / wiederumb anrichten. Livius 39. c. 24 *Metalla vetera intermissa recoluit, & nova multis locis instituit.* Tacitus Annal. 3. cap. 72 *avitum decus recoluit.* Plinius eleganter lib. 7. epist. 9 *Ut terræ variis mutatisque seminibus, ita ingenia nostra nunc hac, nunc illa meditatione recoluntur.*

C ¶ 2. Item repetere, animo retractare, wiederumb fürnehmen / üben. *Recolere memoriam alicujus rei.* Gedächtniß begehen. *Artes inter se recolere*, mit einander üben/ Cic. lib. 1. de Orat. cap. 1.

CŎLŎBIUM, κολόβιον, vestis erat brevis, sine manicis, cujusmodi olim utebantur monachi & eremitæ, ein kurtzer Leib-Rock ohne Ermel / ein Koller. Κολοβὸν enim Græci mutilum dicunt, verstumpfft. Utebantur *Colobiis* & prisci Latini: unde Turnus Æneæ Sociis manicatas tunicas objicit Æn. 9. v. 616

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Ubi Servius: *Tunicæ vestium habent manicas, quod etiam Cicero vituperat, dicens:* Manicatis ac talaribus tunicis. *Nam Colobiis utebantur antiqui. Vocantur & Colobii: & Colobiones*, ut Salmasius ad Historiam Augustam observat. Vet. Gloss. *Κολόβιον Colobium, subicula.*

CŎLŎCĀSIA, colocasium. Virgil. in Pollione:

Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.

Dioscorides hoc nomine radicem fabæ Ægyptiacæ appellari scripsit lib. 2. cap. 99. die Wurtzel von Bonen aus Egypten / Wasser-Bohne.

CŎLŎCYNTHIS, ĭdis, fœmin. κολοκυνθὶς, cucurbita silvestris

D dicitur, sativa minor, ut Plinius ait, Koloquinten / wilder Kürbs. Quid apud Prophetam Jonam *Colocyntha* sit, præter recentiores, & veteres inquisiverunt. Nonnulli enim & hederam eâ voce comprehendi existimârunt. Cæterùm Basilius Seleuciens. Orat. 12. in Jonam, cucurbitam accepit, ut Dausquejus ostendit Notis Basilianis. Quâ ratione festivissimum librum de morte Claudii ἀποκολοκύνθωσιν inscripserit Seneca, Dan. Heinsius peculiari Dissertatione de eâ Satyra ostendit. V. Gl. *Κολόκυνθα, cucurbita.*

CŌLON, κῶλον, membrum orationis majus & perfectius, cujus partes commata dicuntur. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 60. Coli notæ sunt duo puncta: Vide *Periodus.* ¶ 2. Est & *colon* intestinum laxius, ut Celsus vocat, & crassum, das grosse Eingeweide / der grosse Darm / quod & *Ile* & *alvus* dicitur: der Mastdarm. Gellius lib. 12. cap. 5 *Videmus hominem doloribus cruciatibusque alvi, quod Græci colon dicunt, & febri simul rapidâ afflictari.* Et lib. 17. cap. 11 *Aridiora ex his recrementa in alvum convenire, quod Græcè κῶλον dicitur.*

¶ Cōlĭcus, κωλικὸς, ut *Colicus dolor*, colici cruciatus, qui in colo flatibus oppleto generari solent, das Reissen oder Grimmen im

im Bauche. *Colicum medicamentum.* Et absolute *Colici*, qui hoc morbo laborant, Plin. 20. c. 4, ubi alii *Cœliaci* legunt.

CŎLŌNAE. Corn. Nepos Pausaniâ c. 3 *Spartum redire nolebat. Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat.* Pausanias in Phocicis: *Cycnum ajunt Neptuni filium: regnâsse eum Colonis: oppidum hoc in Troade fuit ad Leucophryn insulam, postea Tenedos dictam.* Adde quæ nuper ad Nepotis locum dictum commentati sumus.

¶ Cŏlōnus, equestris locus erat, ex quo Coloneus Oedipus, & Fabula Sophoclis pulcherrima dicta est, de qua Apulejus Apologiâ pag. 298 *Sophocles poëta, Euripidi æmulus & superstes, vixit enim ad extremam senectam. Cùm igitur accusaretur à filio suomet dementiæ, quasi jam per ætatem desiperet: protulisse dicitur Coloneum suam, peregregiam Tragœdiarum, quam forte tum in eo tempore conscribebat, eamque judicibus legisse, nec quicquam amplius pro defensione suâ addidisse, nisi ut audacter dementiæ condemnarent, si carmina senis displicerent. Ibi ego comperior, omnes judices tanto poëtæ adsurrexisse, miris laudibus eum tulisse, ob argumenti solertiam & cothurnum facundiæ* &c.

CŎLŎPHON, κολοφών, clarissima Ioniæ Urbs, inter illas septem, quæ de Homeri patria inter se certârunt. ¶ 2. *Colophonem addere alicui rei*, locutio Proverbialis est, pro summam manum rei imponere; aut id adhibere, sine quo negotium confici non potest. Ein Ding beschliessen/ fertigen/ zu Ende bringen. Occasio proverbii inde est, quod Colophonii equestri militia adeò excelluerunt, ut nullum propemodum prœlium sine Colophonii equitatus ope atque auxilio confici posset. Vide in Chiliadibus; Τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκε.

¶ Cŏlŏphōnii, incolæ, Cic. pro Archiâ cap. 8. *Homerum Colophonii civem esse dicunt.*

¶ Cŏlŏphonius, adject. *Colophonia ferocitas. Colophonium suffragium.* Utrumque vide in Chiliadibus Erasmi declaratum. *Resina Colophonia*, Plin. lib. 14. cap. 20. Geigen-Hartz/ vulgo Calfonium/ cujus nomen ab urbe Colophone esse, & Dioscorides lib. 1. cap. 92 testatur.

¶ Colophoniacus, aliud adjectivum. Vetus poëta in Ciri v. 65

Quæ Colophoniaco Scyllæ dicuntur Homero.

CŎLOR, antique *Colos*, Farbe. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 7. v. 99

Quem ego hominem nullius coloris novi:

id est, plane non novi, nec scio albusne sit, an ater. Ich weiß nicht/ ob er schwartz oder weiß sey. Etiam apud Plin. 35. cap. 11. extr. *colos* legitur. *Ducere colorem*, sich färben. Virgilius eclog. 9. v. 49

Duceret apricis in collibus uva colorem.

Translate Seneca epist. 108 *Novimus quosdam, qui multis apud philosophum annis persederint, & ne colorem quidem duxerint*, id est, nihil profecerint, præsertim in moribus. *Colorem inducere, illinere*, eine Farb anstreichen. Plinius lib. 35 cap. 10. de Protogenis, Caunii pictoris Ialyso: *Huic picturæ quater colorem induxit, subsidio injuriæ & vetustatis, ut decedente superiore inferior succederet.* Et Cicero lib. 3. de Orat. cap. 52 *Venustatis non fuco illitus, sed sanguine diffusus insidere debet color.* Qui idem est & *Color nativus*, natürliche Farbe. *Tuis te pingam coloribus*, quod Terentius *ornare* dixit *ex suis aliquem virtutibus*, ich wil dich mit deiner Farbe recht ausstreichen. *Colores teneri, floridi, austeri, saturi: colorum commissuræ, transitus*, apud Plin. lib. 35. cap. 5. & 6. *Pulcherrimus est color, qui per verecundiam ingenuis oboritur*, dixit Pythias Aristotelis filia, Schamröthe ist die schönste Farbe. Πυθιὰς ἡ Ἀριστοτέλους τοῦ φιλοσόφου θυγάτηρ, ἐρωτηθεῖσα, ποῖον κάλλιστον χρῶμα; ἔφη, τὸ διὰ τὴν αἰδῶ ἐλευθέροις ἐπιγιγνόμενον, Stob. Serm. 122. ¶ 2. *Colores Rhetorum* Schemata dicuntur, orationis figuræ & ornamenta, seu rationes potiùs defensionum. Speciosæ potiùs quàm veræ itemque falsæ expositiones, ut Quintiliano vocantur. Quâ ratione *deformibus*, id est, turpibus *colorem dandum*, id est, honestatis speciem, ait lib. 3. cap. 8. Hinc color & pro fuco, sive prætextu & culpæ excusatione ponitur: Juvenal. Satyr. 6. v. 279

Dic aliquem, sodes, dic, Quintiliane, colorem.

Ipse Quintil. libr. 4 cap. 2 quædam esse ait, quæ colorem non recipiant, sed tamen defendenda sunt. Hermogenes inter genera quæstionum inconsistentia ponit ἄχρωμον, id est, colore carens, quod tamen interdum consistere idem putat Fabius. ¶ 3. *Color vitæ* ratio atque conditio vitæ, & status est. Horat lib. 2. Serm. Sat. 1. v. 60

Quisquis erit, scribam, vitæ color.

Idem lib. 1. Epist. 17. v. 23.

Omnis Aristippum decuit color & status & res.

Statius Præfat. 2. lib. Silvar. MELIOR, *vir optime, nec minùs in judicio literarum, quàm omni vitæ colore tersissime*, id est, in omni vitæ genere & cultu. Seneca Epist. 75 *Sed nec hic quidem contemnendus est color tertius, & tertium genus Philosophiam perficientium.* Vide quæ præcedunt, itemque Barth. ad Stat. Silv. pag. 161.

¶ Cŏlōrius, & Coloreus, varii coloris. Vopiscus in Aureliano cap. 46 *Idem concessit ut blatteas matronæ tunicas haberent, & cæteras vestes, cum antea coloreas habuissent.* Et Paulus JC. Lege 32 § 7 Dig. de auro, arg. mundo &c. *Putavit sibi legata ornamenta - - - & vestem tam coloriam, quam versicoloriam.* Ubi differentiam notes inter *colorium* & *versicolorium*. Illud varii coloris erat; hoc simpliciter tinctitium. Salmasium adi, qui in d. l. Vopisci p. 558 in hanc rem multa attulit.

¶ Cŏlōrare, colorem inducere, Propert. lib. 3. Eleg. 11

Felix Eois lex funeris una maritis,
Quos aurora suis rubra colorat equis.

Sen. epist. 108 *Colorari sole*, von der Sonne verbrandt/ &c. Cic. lib. 2. de Orat. cap. 14 *Ut cum in sole ambulemus, etiamsi aliam ob causam ambulemus, fit naturâ tamen, ut coloremur: sic cùm doctorum libros studiosiùs legimus, sentimus orationem nostram illorum cantu quasi colorari.* Sic *oratio colorata*, hoc est, figuris exornata, zierliche/ geschmückte Rede. *Colorare* plus est quam *inficere*. Seneca iterum ep. 71 *Animum non coloravit, sed infecit.*

¶ Coloratus, cui color inductus, gefärbt. Columell. lib. 11. cap. 2 *Coloratæ uvæ.* Tacitus Agricolâ cap. 11 *Silurum colorati vultus, & torti crines, & positu contra Hispaniam, Iberos veteres trajecisse, easque sedes occupâsse fidem faciunt.* Nimirum Silures, Britannicam gentem, ab Hispanis Iberis originem ducere, duabus rebus arguit. Primo ex positu: deinde vultus similitudine: quippe qui & ipsi perinde fusci, sicut Hispani. Virg. lib. 4 Georg. v. 293 de Nilo:

Usque coloratis amnis devexus ab Indis.

Ubi *colorati* fusci sunt ex solis vapore. Propertius c. l. *Quos aurora suis rubra colorat equis*, id est, fuscos facit. Ita enim & verbum *colorari* in supra adducto Ciceronis loco accipiendum.

¶ Comparat. *Coloratior.* Frontinus Strateg. lib. 1. cap. 2. extr. *coloratiora hominum, ut exvia, corpora*, id est, ardore solis rubicunda.

¶ Coloratè; adverb. Quintil. Declam. 285 *Colorate adfert iste tale patrocinium.* Mit einem sonderbahren Schein vertheidigen.

Composita sunt:

¶ Atricolor, schwartz. Ausonius epist. 7 v. 52

Cadmi filiolis atricoloribus.

¶ Auricŏlor, ōris, adject. Goldfarbig. Juvencus de baptismate Christi:

Scinditur auricolor cæli septemplicis æthra.

¶ Bicŏlor, zweyfarbig. Ovid. 10. Metam. v. 98 *bicolor myrtus.*

¶ Etiam *Bicoloris* formavit Vopiscus Aureliano cap. 13. Vide Salmas. ibi.

¶ Concŏlor, gleichfarbig. Ovid. 1. Fastór. v. 80

Et populus festo concolor ipse suo est.

¶ Decŏlor, cujus color vitiatus est, ungestalt/ das die Farbe verworffen hat/ und gehen lassen/ das seine Farbe nicht hält. *Decolor ætas*, quæ à præstantia suâ degeneravit, apud Virgil. lib. 8. v. 326.

¶ Etiam alia forma *Decoloris* Prudentius dixit hymno Calagurrit. v. 113

Algidus cum decoloros horror artus concutit.

¶ Decolorare, heßlich machen/ übele Farbe geben. Seneca 2. Quæst. Nat. cap. 41 *Decoloratur id, cujus color vitiatur, non mutatur.* Lamprid. in Alex. cap. 2. *quæ clades non solum Antoninorum nomen decoloravit, sed etiam dehonestavit imperium.*

¶ Decoloratus, ut, *Decoloratum corpus mortui*, ad Herenn. lib. 2. cap. 5.

¶ Decoloratio. Cic. de Divin. lib. 2. cap. 27. *Decoloratio quædam ex contagione terrena potest sanguini similis esse.*

¶ Discŏlor. Cic. 2. Verr. cap. 13. extr. *discoloribus signis*, unterschiedlicher Farben.

¶ Incŏlor. Gloss. Vet. Græcolat. Ἄχρωος *Incolor, Decolor.*

¶ Incoloratus, sine colore, unde

¶ Incolorate, adverb. superest, Lege 18 § 1. Dig. de Minoribus, *incolorate restitui desiderans*, i. e. nulla allegata caussa.

¶ Lacticŏlor. Ausonius epist. 7. v. 54 *lacticolor spongia.*

¶ Nocticolor. Idem Auson. Technop. de diis v. 11 *nocticolor Styx.*

¶ Ostricolor, purpureus. Sidonius carm. 5. v. 18 *Ostricolor pepli textus.*

¶ Versĭcŏlor Jurisconsultis est, quicquid tinctum est, & naturalem colorem vertit. durch Kunst gefärbt. Ulpianus Lege 70 § 12 de Legat. & fideic. 3, *Purpuram & coccum, quoniam nihil nativi coloris sunt, appellatione versicolorum contineri.* ¶ 2. Varietate colorum distinctus. bundt. Livius lib. 7. cap. 10 *versicolori veste refulgens.* Lex Oppia apud Livium principio lib. 34 *ne qua mulier vestimento versicolori uteretur.* Propertius lib. 3 eleg. 13 v. 32

Aut variam plumæ versicoloris avem.

¶ Versicŏlōrius, idem. Lege 32 § 7 de auro arg. mundo &c. Vide supra *Colorius.*

¶ Unicŏlor, unius coloris. Plin. lib. 32. cap. 9 *Dulciores sunt & unicolores.*

¶ Unicŏlōrus, unius coloris. Prudentius Hamartig. v. 819

Sic animas cæli de fontibus unicoloras
Infundit natura solo.

COLOSTRUM, & *colostra*, lac primum post partum, die erste Mutter-Milch/ dicke Milch/ Columella lib. 7. cap. 3 *Agnus autem cum est editus erigi debet, atque uberibus admoveri: tum etiam ejus diductum os pressis humectare papillis, ut condiscat maternum trahere alimentum. Sed priusquam hoc fiat, exiguum emulgendum est, quod pastores colostram vocant; ea nisi aliquatenus emittitur, nocet agno.* Eadem apud Palladium habes de Columella transscripta. Nostri vocant Gieß. Virgil. Eccl. 2. v. 22 A

Lac mihi non æstate novum, non frigore desit.

Ubi Servius: *Lac novum, id est, colostrum* &c. Martial. lib. 13 Epigr. 38

Surripuit pastor quæ nondum stantibus hœdis
De primo matrum lacte colostra damus.

¶ Colostratio, Plinio 11. cap. 41. malum, quod ex colostri potatione evenire solet. Das Reissen in des Kindes Leibe/ von der ersten Milch.

¶ Colostratus, laborans colostratione. *Infantes colostrati,* Plin. 28. cap. 9. pr.

COLOSSUS, i, κολοσσός, statua ingentis magnitudinis, Plin. lib. 34. cap. 7. *Moles excogitatas videmus statuarum, quas Colossos vocant, turribus pares*, eine Rulaud/ grosser Bildstock. Denominatas ab oculorum lassitudine argutatur Matth. Raderus, auctore Barthio ad Stat. Silv. p. 38. B

¶ Colosseus, ut *Colossea statua*, Suetonius Vesp. cap. 23, & Spartianus in Vero c. 7. Lampridius Alexandro cap. 25 *statuas colossas* vocat, quod tuetur Gruterus: Casaubonus autem *Colosseas* vult legendum. Plinius lib. 35. cap. 7. *Nero princeps jusserat colosseum se pingi.*

¶ Colosseros, ob egregiam corporis amplitudinem & speciem appellatus est Esius Proculus, Suetonio auctore Calig. cap. 35.

¶ Colossicus, in modum colossi statuæ. ut, *colossicon signum*, Plin. lib. 34 c. 8. Græca terminatione. Latine, *Colossici Apollinis in fano basis*, Vitruv. lib. 10 cap. 6. Idem lib. 10. cap. 4 comparative *Onera Colossicotera* dixit, schwere Lasten.

COLUBER, serpens in aqua vivens, secundum Plinium 32. cap. 5. cognatus ei, qui *natrix* vel *nater* dicitur.

¶ Ovidius etiam *Colubram* fecit lib. 6. Metam. v. 559. & Juvenal. Sat. 5. v. 103

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ.

Imo & Horatius lib. 1. od. 17 *virides colubras* dixit. Cæterum serpentum genera multa sunt, *serpens*, *anguis*, quæ appellationes sunt generales, *aspides*, serpentes Ægyptii; *basiliscus*, *cæcula*, *cenchris*, *seps*, *vipera*, *draco* &c. De quibus singulis suo vide loco.

¶ Colubrifer. Ovid. 5. Metam. v. 241 *colubriferi lumina monstri.* C

¶ Colubrosus. Tertullianus adv. Valentinian. cap. 4 *actu colubroso*, hoc est, detorto, curvo.

¶ Colubrimodus, in modum colubrorum. Corippus Præfatione:

Illa colubrimodis Avarum gens dura capillis.

¶ Colubrina, planta eadem, quæ bryonia vel vitis alba, Schwartzwurtz/ Hundskürbs/ Teuffelskürbs/ Stickwurtz.

¶ Hodie tormenti genus, Feld-Schlange.

COLUMBUS, columba, avis domestica nota. Taube. *Columbâ mitiorem* proverbialiter hominem dicimus ingenio maxime mansueto. *Felle columba caret*, eine Taube ist ohne Zorn und Gall. *Trepidæ trepidis assident columbæ.*

Δηλαὶ τοι δειλοῖσιν ἐφεδρήσσουσι πέλειαι.

Antipatri est, simile illi, *Semper graculus assidet graculo.* Columbarum aliæ *agrestes*, aliæ *domesticæ*, aliæ *miscellæ*, de quibus Varro lib. 3. de re rustica cap. 7. Horat. lib. 1. Epist. 10.

Annuimus pariter vetuli notique columbi.

Ubi nescio an per *columbos* intellexerit senes salaces. Nota enim hæc columbarum natura est: notavitque de columbarum amoribus & pudicitia ad Propertii lib. 2. Eleg. 15 nonnulla Passeratius. D

¶ Columbarius, Taubenvogt/ qui columbis curandis præest. Varr. 3. de re rust. cap. 8.

¶ Columbarium, Taubenhauß/ Taubennest. Varro c. l. & Columell. 8, 8.

¶ Columbinus, adject. ut, *columbinum stercus*, Plin. lib. 35 cap. 6. Taubenmist. *Pulli columbini*, Junge Tauben/ Cicero 9. epist. 18.

¶ Columbulus, diminut. Plin. lib. 9. epist. 25.

¶ Columbatim, adverb. columbarum more. Mattius apud Gell. lib. 20. cap. 8. *Columbatimque labra conserens labris*; vel ut alii legunt: *Labrisque labra conserens columbatim.* Nisi forte, ut secunda sede, iambus sit, *Columbulatim*, à *columbulus*, rescribendum, quod Vossio videtur lib. 4. Instit. Orat. p. 21. Auctor Lyrici, quod Corn. Galli nomine circumfertur: *Da columbatim mitia basia.*

¶ *Columbari* verbo, pro columbarum more oscula pangere, Mæcenas usus apud Senecam Ep. 114.

COLUMEN, inis, trabs columnis suffulta, quæ fastigium domus vel sustentat, vel, ne dilabatur, continet. ein Träger/ oder nothwendiger Balcken. Vitruvius lib. 4. cap. 2 *Trabes supra columnas & parastatas & antas ponuntur: in contignationibus tigna & axes, sub tectis, si majora spatia sunt; columen in summo fastigio culminis, unde & columnæ dicuntur.* ¶ 2. Terent. in Phorm. a. 2 sc. 1. v. 57, & ex eo Cicero Verr. 5. cap. 76 *columen familiæ* dixit pro præsidio familiæ, ein Hort/ ein Trost/ darauff das gantze Hauß stehet. *Columen Reipublicæ*, Cic. pro Sest. cap. 8, auf den sich die gantze Stadt verläst. Ita & Horatius Mæcenatem, Patronum, *suarum rerum columen* appellat lib. 2. ode 17. Troades apud Senecam de Hectore, cognomine Trag. v. 124

Columen patriæ, mora fatorum.

Et de ipsa Troja sub Hecubæ persona idem poeta principio Tragœdiæ:

columen eversum occidit
Pollentis Asiæ.

¶ Columna, Seul/ à *Columen* dicitur, ut Vitruvius d. l demonstravit. Ovidius 3. Pont. epist. 2 v. 49 *vastis innixa columnis Templa.* Et Cic. 3. de Orat. c. 46 *Columnæ & templa & porticus sustinent.* Nec vero solæ columnæ sunt, quæ portant & sustinent ædificium superstructum; sed liberæ etiam & vacua rerum monumenta, quomodo Cicero *exsecratam columnam* dixit Philipp. 1. cap. 2, & Suetonius *solidam columnam*, Cæs. cap. 85, quam interfecto plebs Cæsari in foro statuerat. Columnæ partes sunt, *stylobates*, der Fuß/ darauff die Säul steht/ postea *basis* est, seu *spira*, der Untertheil/ deinde *scapus* columnæ corpus, id est, vel lignum vel lapis oblongus & perpetuus, supra scapum capitulum est, der Knauff/ Bud. Fuerunt autem imprimis tria distincta columnarum genera apud Græcos, *Dorium*, *Jonicum*, *Corinthium*: *Tuscanum* enim, itemque *Compositum*, quod ex *Jonico*, & *Corinthio* genere mistum fuit, Italorum sunt. Vide Vitruvium, & ejus interpretes. *Columnæ rostratæ* Suetonius meminit Galba extr. Quæ qualis fuerit ex nummis antiquis ibi ostendit Torrentius. ¶ 2. Eleganti *translatione* columnæ dicuntur illi, in quibus salutis nostræ spes rerumque præsidium maxime positum est. Horat. lib. 1. Ode 35. de Cæsare Augusto:

Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam.

Sic Pindarus Hectorem ἄμαχον ἀστραβῆ κίονα Τροίας *inexpugnabilem firmam columnam Trojæ* vocat Olymp. Od. 2. Strophe 5. initio. *Columnæ Herculis*, montes ad fretum Herculeum, alter in Hispania, in Africa alter. Mela lib. 1. cap. 5.

¶ Columnarium; tributi genus, quod pro singulis columnis pendebatur. Ejus meminit Cicero lib. 13. ad Att. Ep. 6. ita enim ibi legendum non *colonarium*. Cæsar 3 Comment. de Bello Civili cap. 32 *Multa præterea generatim ad avaritiam excogitabantur, in capita singula servorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria, ostiaria, frumentum milites* &c. ¶ 2. Pro æstuariis usus Vitruvius 8. cap. ult.

¶ Columnarii, viles & improbi homines Manutio, ad columnam Mæniam in judicium sæpe vocati. Cœlius ad Cicer. ad 8. ep. 9 mentionem fecit.

¶ Columnatus, adject. mit Seulen. Varro lib. 3. Rust. cap. 5, *tholus rotundus columnatus.*

¶ Columnatio, ædificatio per columnas. Seul-Werck. Apulejus lib. 4. Florid. principio: *proscenii contabulatio, scenæ columnatio.*

¶ Intercolumnium, spatium est inter columnas. Cic. ad Q. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 2 *intercolumnia ambulationis convestit hedera.* Adde Vitruv. lib. 3. c. 1.

¶ Columnella, Cæs. 2. Civ. cap. 10. [tametsi & in Cæsaris exemplaribus lectio sit varia.] &

¶ Columella, diminutiva sunt. Ein Seulgen. Cic. Tuscul. lib. 5. cap. 23. *Animadverti columellam non multum è dumis eminentem.* Quare vero *Columella* a columna dicatur, nec potius *columnella*, disputat Vossius in Etymologico, quem consulere potes. ¶ 2. Columella Anatomicis est gurgulio, vel uvula, das Zäpflin im Hals. ¶ 3. Si Donato credimus in Terent. Phorm. act. 2. sc. 1. v. 57, Columellæ apud veteres dicti servi majores domus, quod is ex Lucilio probat, cujus versum etiam Martialis prodidit lib. 11. epigr. 91.

Lucilli columella heic situ' Metrophanes.

Dubium vero, an servi dici possint *columellæ domus*, quod elogium supra servilem conditionem est. Placet ergo Salmasii emendatio:

Lucilli columellâ hac situ' Metrophanes,

hoc est, sub hac columella. Adde Voss. c. l.

¶ Columella & proprium nomen scriptoris est, a nobis sæpenumero dilaudati. Integre dicitur *Lucius Junius Moderatus Columella*, scripsitque elegantissime, nec minus diserte de agricultura, tam versu, quam prosa oratione. Nam decimus liber, qui de Hortorum cultu agit, Heroico carmine, eoque multo cultissimo, conditus est. Scripsit & contra Astrologos libros aliquot, de quo ipse testatur lib. 11. cap. 1. extr.

¶ Columellares, plurale, ita dentes appellantur in jumentis

proximi caninis, die Backenzähn an Pferden / Plin. lib. 11. cap. 27. Varro de re rust. lib. 2. cap. 7.

¶ Columnifer. Prudentius hymno Eulaliæ v. 52

Sic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium.

COLVMIS, hâc voce Plautus usus est in Trinummo a. 3. sc. 3. v. 15 pro sano. Gesund.

¶ Sed ab eo compositum *Incolumis* usitatum est pro sano & salvo, unverletzt / gesund / qui extra omne est periculum, cujus res sunt integræ. Terent. in Andr. a. 3. sc. 5. v. 5. *Posthac incolumen sat scio fore me nunc hoc si devito malum*, so ich diesem Unglück entgehe / so sols hernach mit mir so bald keine Noth gewinnen. *Status incolumis*, Sueton. Nerone cap. 54. id est, sanitas, prosperitas, guter Zustand / wenn man frisch und gesund ist. Horat. 3. carm. ode 24

Virtutem incolumem odimus:
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Comparativ. *Incolumiores* Gellius lib. 17. cap. 2. ex Q. Claudii Annal. produxit.

¶ Incolumitas, conservatio salutis, Gesundheit / Wohlstand / guter Zustand. Cic. lib. 2. de Invent. cap. 56, *Incolumitas est salutis tuta atque integra conservatio.* Adde exemplum Attici, de quo Nepos cap. 10. n. 6 tradit, *singulari prudentia ex procellis civilibus ad incolumitatem pervenisse.* Cæsar 3. Civ. cap. 28 *incolumitatem deditis pollicebatur.*

Colum, vide in *Colo, colare.*

COLVRNVS, a, um, Καρύϊνος, Haseln. Virgil. 2. Georg. v. 396

Pinguiaque in verubus torrebimus exta colurnis.

Servius ibi: *quia vitibus nocet corylus:* atque ita haud obscure a Corylus deducit Colurnus. Festus autem: *Colurna hastilia ex corno arbore facta.*

COLVTHVS Poëta Lycopolita Thebæus fuit, ex Lycopoli nempe civitate Thebaidis, quæ regio est Ægypti, in quâ fuit Thebe urbs maxima, præter alia Raptum Helenæ scripsit versibus elegantissimis.

CŌLVS, fœm. quarti ordinis & *colus* masc. & fœm. simul, secundi, ein Rocken. Ovid. lib. 3. Fast. v. 817

— — lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.

Plin. lib. 9. cap. 43 *Inde factum, ut nubentes virgines comitaretur colus compta, & fusus cum stamine.* Virgil. lib. 8. v. 409 *Vitam tolerare colo*, sich mit Spinnen ernehren. Ita quidem de genere & forma Grammatici. Verùm plerumque fœminei ordinis est; rarius masculini, ut *colus lanâ amictus* apud Catull. de nupt. Pel. & Thet. v. 311. Addunt etiam ex Propert. 4. eleg. 10. v. 48 *feci Lydo pensa diurna colo:* sed meliores libri *Lydâ* referunt, non *Lydo*. Quartæ formæ exemplum Cicero præbet lib. 2. de Orat. cap. 68 extr. *quando ad me venis cum tuâ colu & lanâ.* Cæterum officia colo facta eleganter describit Catullus c. l.

Læva colum molli lanâ retinebat amictum,
Dextera tum leviter deducens fila supinis
Formabat digitis: tum prono in pollice torquens,
Libratum tereti versabat turbine fusum.

Spinnen. *Fusus* Spindel. *Spondilus* vel *verticulum*, der Wirtel.

CŌLVTEA, arbor fructum ferens in siliqua magnitudine lentis, folia habet non absimilia fœno græco, ut ejus plantæ, quam *Senam* Mauritani vocant, Senet / Welsche Linsen / Lombardische Linsen / Hadrianus. Theophrast. Vide descriptionem ejus apud Matthiolum.

¶ Est & *Colytea*, sed ab illa diversa.

COLYMBADES, κολυμβάδες, olivæ conditæ, eingemachte Oliven / dictæ a κολυμβᾶν, innatare. Plin. lib. 23. cap. 3.

CŌMA, κόμη: propriè Capillus intonsus, nondum cæsus, qualis mulierum, & puerorum olim fuit. Vide suprà *Cirrus.* itemque Salmas. de Cæsarie p. 552. seq. Ovid. lib. 1. de Arte v. 517

Nec malè deformet rigidos tonsura capillos,
Sit coma, sit doctâ barba resecta manu.

Comam alere, nutrire, Val. Flacc. 6. v. 664. das Haar wachsen lassen. *Coma longa, brevis, prolixa, densa*, quæ *pinguis* Suetonio Nerone cap. 20 dicitur. Atque Torrentius quidem ibi *pinguissimam comam* interpretatur, ex eo quod idem Suetonius *pinguem togam* pro crassâ Aug. c. 82. sicut Juvenalis etiam Sat. 9 v. 28 *pingues lacernas* pro crassis dixerit. Casaubonus verò λιπαροπλόκαμον quem Græci vocant, interpretatur. *Comam in gradum formare*, Sueton. Nerone cap. 51. *Suggestum comæ* Statius dixit lib. 1. Silv. 2. v. 114. Vide auctoris utriusque interpretes. Lycurgus apud Spartanos edicto sanxit, ut pubertatis annos egressi comam nutrirent, quo viderentur graviores, ὅτι τοὺς μὲν καλοὺς, inquit, ἡ κόμη εὐπρεπεστέρους ποιεῖ, hoc est, *pulchros quidem coma decentiores præstat*, Plutarch. Et Nicander, quamobrem comam barbamque nutrirent Spartiatæ, interrogatus, respondit, *quod omnium pulcherrimus ac minimè sumptuosus suus esset cuique ornatus*, ὅτι πάντων τῶν κόσμων ἀδαπανώτατος ἀνδρὶ ὁ ἴδιος κόσμος, Idem in Apophthegm. Idem fecit apud Lacedæmonios Agesilaus, qui comam nutritam ornamentum dixit esse minimo constans. Comæ encomium Dion Prusius scripsit. ¶ 2. *Coma*

A etiam de arborum frondibus dicitur. Horat. 1. Od. 21 *nemorum comæ:* & lib. 4. od. 7 *redeunt gramina campis, Arboribusque comæ.* Tibullus lib. 1. eleg. 4

Quàm citò purpureos deperdit terra colores,
Quam citò formosas populus alba comas.

¶ Comula, diminut. apud Petron. Fragm. Tragur. p. 43.

¶ Como, comare, vide in sequente Participio.

¶ Cōmans, participium sine verbo, ut putatur Grammaticis, quum tamen *Comare* legatur apud Tertullian. de Pallio cap. 4. Quin etiam apud Tacitum Germ. cap. 18, 3. *quibus* [muneribus] *nova nupta comatur.* apud Poëtas frequenter legitur pro capilloso aut cristato, ut *comans galea*, apud Virg. 2. Æn. v. 391. & lib. 12. de leone v. 6

— — gaudetque comantes
Excutiens cervice toros. id est, κομόωντας.

¶ 2. Item pro virenti & florenti apud eundem 4. Georg. v. 122. *Narcissus sera comans.* Der langsam blühet.

¶ Cōmatus, qui comam habet longiorem. Mart. lib. 10. Epigr. 83 *Calvo turpius est nihil comato.* Catull. Carm. 4 *Silva comata.*

¶ Comatulus, diminutivum, Hieronymus epist. 10 ad Furiam de viduitate servanda: *Comatulos, comtos, atque lascivos domus tua tecta non videant.*

B ¶ Cŏmōsus, idem quod *Comatus*. Phallicorum Poëta:

Phœbus comosus, Hercules lacertosus.

Plinius 16 cap. 4 *arbor in orbem comosa.* Superl. *Comosissimus* ejusdem Plinii est lib. 26 cap. 8 post med.

¶ Poetarum usus etiam multa ex Coma composuit epitheta:

¶ Anguĭcŏmus, cui angues pro crinibus sunt. Ovid. Met. lib. 4 v. 698 *Gorgonis anguicomæ Perseus superator.*

¶ Aurĭcŏmus, der Gold-gelb Haar hat. Silius lib. 3 v. 608

auricomo performidate Batavo.

Translate Val. Flaccus lib. 4 v. 92 *Sol auricomus.*

¶ Flammicŏmus. Prudentius Psychom. v. 777

Si flammicomis Christi pro nomine martyr
Ignibus insilias.

¶ Flavicŏmans. Prudentius Apotheos. v. 495

Armiger e cuneo puerorum flavicomantum.

¶ Frondicŏmus. Idem Prudentius Cathemer. hym. 3. v. 102

Frondicomis habitare locis.

¶ Ignicŏmans. Avienus Arateis p. 108 ed. Grot.

Et Procyon, primique pedes Canis ignicomantis.

¶ Ignicŏmus, idem. Avienus Periegesi v. 801

Icarus ignicomo Soli sacra.

¶ Mollicomus. Idem Avienus Perieg. v. 1081

mollicomis tellus insternitur herbis.

C ¶ Vitĭcŏmus. Sidonius Carm. 2 v. 328

Viticomam — — flectit ad ulmum.

COMAGĒNA, vel Comagēne Græcanica terminatione, Syriæ pars septentrionalis, sub Tauro monte sita: Strabo & Dio lib. 36. itemque Plinius. Etiam Cœlius Ciceroni lib. 8 epist. 10 pr. *copias Parthorum profectas per Comagenem in provinciam nostram.*

¶ Comagēnus, adjectivum, ut, *Rex Antiochus Comagenus.* Cic. lib. 15 epist. 1.

CŎMĀNA, plurale, τὰ Κόμανα, urbs Cappadociæ, in Antitauri valle sita, Ciliciam versus, opulento fano atque sacerdotio Bellonæ Deæ inclyta. Strab. lib 12 p. 369.

¶ Cŏmāna alia in Ponto, τῇ αὐτῇ θεῷ καθιερωμένα, *eidem deæ consecrata.* Strab. eod. lib. p. 383.

¶ Cŏmāni, orum, κόμανοι, sacri servi sunt Bellonæ, dicti ab ipsius deæ fano, aut ab ejusdem nominis civitate, in qua fanum illud fuit. vid. Strab. lib. 12. Gladiis mutuis se petebant, sanguinem in honorem deæ fundentes, unde Valerius in Argonaut. lib. 7 v. 636

— exsectos lacerat Bellona Comanos.

¶ Comanus quoque Segobrigiorum Rex fuit in Galliis. de quo
D Justin. lib. 43 cap. 4.

CŎMĂRVS, comarŏn, ita unedinem Plin. vocat lib. 15. cap. 24. vide *Unedo.*

¶ Est & Comarus portus Thesprotiæ, haud longe ab Ambracio sinu. Strab. lib. 7 p. 224.

Comasso, are: vide *Comisso.*

COMBRĒTVM, herba Plinio lib. 21. cap. 6. bacchari similis.

CŌME, es, κόμη, hoc nomine dici herbam, *barbulam hirci*, Dioscor. indicat libr. 2. Bocksbart oder Gauchbrot / τραγοπώγων.

CŎMES, qui iter cum aliquo facit, qui cum aliquo simul it, ein Gefehrt / Publ. Syrus: *Comes facundus in viâ pro vehiculo est*, ein gesprächer Gefehrt macht einem den Weg leicht. Cicero lib. 1. Epist. 9 *Comitem se alicui præbere*, einen Gefehrten geben. ¶ 2. Additur & aliis, ut, *Comes imperii, dignitatis, honoris, calamitatis, laborum, periculorum*, &c. *Grammatica est dulcis comes secretorum*, Quintil. lib. 1. cap. 4. *Eloquentia pacis est comes otiique socia*, Cicer. de Clar. cap. 12. Lucretius lib. 2. v. 580

Ploratus mortis comites & funeris atri.

Horat.

Horat. lib. 4 ode 5 *Culpam pœna premit comes*, auf Sünde folget Straffe. ¶ 3. Comitum nomine veniebant & illi proprie, qui Proconsules atque Prætores in Provincias sequebantur, consilii juxta vel operæ officiique præstandi gratiâ: qui cœtus & *amicorum cohors* dicebatur. Servi enim comitum nomine (quippe quo honestiores tantùm continebantur) exclusi erant, ut clare docet Suetonii locus Cæsare cap. 4. Horat. lib. 1. Ep. 8

Celso gaudere & bene rem gerere Albinovano
Musa rogata refer comiti scribæque Neronis:

Ubi operæ erit eruditiss. Torrentium legere. Vide & Sigonium lib. 2 de Antiquo Jure Provinciarum pag. 145. itemque Barth. ad lib. 10. Theb. Statii pag. 1176. A Scipione primùm introductum hunc morem Casaubonus ad Sueton. pag. 145 observat. ¶ 4. Hinc qui circa Imperatorem postea dignitate aliqua vel militari, vel togata conspicui essent, [οἱ περὶ τὸν βασιλέα, ut Zosimus lib. 5. cap. 25 appellat] ut & provinciis dati essent rectores, sic appellabantur. Hinc *Comes Palatii*: *Comes Consistorii*: *Comes stabuli*: *Comes sacrarum largitionum*: *Comes archiatrorum*: item *Comes Africæ, Illyrici* &c. Quorum passim in utroque Codice, Notitia Imperii, apud Symmachum etiam & alios hujus generis auctores mentio fit. Conf. Salmas. ad scriptor. Histor. August. p. 47. 48. Schild. ad Sueton. p. 344. 345. Barth. ad Rutil. Itinerar. pag. 168. Estque hic titulus ac honor à Constantino Magno institutus, ut Eusebius auctor est lib. 4 de vitâ ejus initio. Nec ex origine aliâ deducendi, qui appellantur hodie *Comites*, sunt. Sed nunc id nominis hæreditariæ cujusdam nobilitatis gradum dominiique proprii speciem designat, quo muneris olim atque officii & delegati imperii ac potestatis fuit. Vide Cambdenum in Britannia: Sigismundum Gelenium in Notit. Imperii, nec non Rhenanum lib. 1. Rerum Germanicarum & alios. ¶ 5. Sed & *Pædagogi* olim honestiore vocabulo *Comites* appellati: qui & *monitores*, item *rectores* dicebantur. Ita Suetonius Aug. cap. 98 Thrasyllum *Tiberii comitem*; & in Tiberio cap. 12, M. Lollium, *comitem & rectorem* C. Cæsaris vocat. Item Claudio cap. 35 *Et ne cuivis comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur.* ¶ 4. Comites etiam dicuntur milites aliis adjuncti ap. Nepot. in Agesil. cap. 6, 3.

¶ Comitatus, cœtus vel munus comitum; vel qui sequuntur aliquem. *Semivir comitatus*, Weibische Gesellschafft. Virg. 4. Æn. v. 215. ¶ 2. Apud Cæsarem *Comitatus* vocari videtur numerus, sive turba collecta ex vario hominum genere, qui per dubium belli tempus simul faciunt iter, ut sibi præsidio mutuo sint, si quis incidat casus, & tuto, quò destinârunt, & in amica castra præcipue supportandorum commeatuum, aut aliarum rerum caussa perveniant. Eine Convoy. Ut lib. 1. de Bell. Civ. c. 48 *Neque civitates, quæ ad Cæsaris amicitiam accesserant, frumentum supportare; neque ii, qui pabulatum progressi erant, interclusi fluminibus reverti, neque maximi comitatus, qui ex Italia veniebant, in castra pervenire poterant.* Habes usus hujus exempla & c. 51. & c. 54. extr. ¶ 3. Ut *Comites* dicebantur, qui in Palatio Imperatoris, ut observavimus paullo ante, militabant, sic ipsa aula principis recentioris notæ Scriptoribus *Comitatus* haud raro appellatur. Ausonius Epist. 17 *Expertus es fidem meam mentis atque dictorum, dum in comitatu degimus ambo, ævi dispares.* Ubi κατ᾽ ἐξοχὴν *comitatum* Aulam Principis vocat. Symmachus ut notam discriminis adderet *sacrum comitatum* non semel dixit, ut lib. 9. Epist. 8, & lib. 10 Ep. 39. Sidonius lib. 1. ep. 11 *Temporibus Augusti Majoriani venit in medium charta comitatum, sed carens indice, versuum plena Satyricorum.* Quin ipse Tacitus quoque non aliter usus vocabulo est 2 Hist. cap. 65 *Cluvius comitatu principis adjectus, non adempta Hispania, quam rexit absens.* *Comitatu adjectus*, id est, in aulam assumtus. ¶ 4. Comitatus, subst. Graffschafft / ex vulgari usu temporum nostrorum.

¶ Comitatensis hinc adjectivum, pro eo, quod in comitatu est. Sic *munus comitatense*, Lege 38 Cod. Theod. de Decurionibus: *Comitatensis fabrica*, Ammianus lib. 18 cap. 8 (Vales. c. 4) id est machinatio & delatio a comitatensibus instituta: *Comitatenses excubiæ*, Ennodius lib. 8. epist. 16. *Comitatense exercitium*, Idem lib. 4 ep. 33, ad quem locum Sirmondus: *Comitatenses generaliter vocantur omnes qui in sacro palatio militant in Principis comitatu: interdum palatini peculiariter appellati, qui in officio erant utriusque Comitis Largitionum.* Vide ibi plura, etiam exempla utriusque notionis.

¶ Comitivus, ad comites pertinens, ut *Comitiva dignitas*, apud Vegetium lib. 2 cap. 9. Etiam absolute *Comitiva* pro dignitate comitis. Vid. du Fresne Glossarium.

¶ Cŏmĭto, are, act. & frequentius comitor, ari, deponentale, eines Gefehrte seyn / begleiten / folgen. *Superbia comitatur honores*, Hoffart zeucht den Ehren nach / Claudian. de consul. Mall. Theod. v. 243. Cicero etiam cum Dativo junxit. Ejus enim est illud 5. Tusc. c. 35 *Cæteraque, quæ comitantur huic vitæ.* Sed *Comitari funus* Nepos in Attico cap. 22, zur Leiche gehen. Estque hoc verbum inter voces huic officio proprias, quas refert Kirchm. de Funer. lib. 2. cap. 10. Activa forma Ovidius aliquoties usus est, ut lib. 2 ex Ponto epist. 3 v. 43

Pirithoum Theseus Stygias comitavit ad undas.

¶ Cŏmĭtatus, begleitet. Ovid. de Arte am. lib. 2. v. 279

Ipse licet venias Musis comitatus, Homere.

Cic. 2. Catil. c. 2. *Illud moleste fero, quod ex urbe parum comitatus exierit.* Comparativo etiam usi sunt. Cic. 5. Tusc. cap. 39. *Asclepiadem ferunt, cum quidam quæreret, quid ei cæcitas attulisset: respondisse, ut uno puero esset comitatior.* Plinius lib. 10 cap. 37 *furto* [columbas] *comitatiores reverti.* Et Apulejus Apolog. p. 288 *Hercules neque una pelle vestitior, neque uno baculo comitatior fuit.*

¶ Incŏmĭtatus, sine comite, unbegleitet. Ovid. lib. 2. de Ponto eleg. 3. v. 35

Judice te mercede caret, per seque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.

Cic. lib. 1. de Orat. cap. 55 *cujus artem cum indotatam esse, atque incomitatam, & incomtam videres, verborum eam dote locupletasti & ornasti.* Virgil. 4. Æn. v. 467

Sola sibi semper longam incomitata videtur
Ire viam.

Et Silius lib. 9 v. 101 *incomitata vestigia.*

¶ Comitabilis. Paullinus Nolanus Ausonio Carm. 10. [vet. ed. 12] v. 291 *Ipse obit, atque illi suus est comitabilis error.*

CŎMĒTA, Comētes, æ, Græcè Κομήτης, Latine *Crinita* & *cincinnata stella*, secundum Ciceronem 2. de Nat. Deor. cap. 5. ein Comet. Apul. de Mundo: *Ex ea parte, qua curriculis, finitimi inuritur solis, ejaculari atque emicare & scintillare flammæ quædam ostensæ oculis nostris videntur, quas Græci Cometas, & Docidas, & Bothynos appellant.* An Stellæ sint, disputant Philosophi. Esse, erudite docet Seneca lib. 7. Quæst. Nat. Plinius certe lib. 2. cap. 25. ubi plures Cometarum species, suis nominibus distinctas, refert; *Sidus terrificum*, Cometen vocat. Vide & Servium ad 10. Æn. v. 272. Ammianus lib. 25. cap. 32 (ubi & variantes Physicorum rationes perstringit) & lib. 30 c. 21 *sidera cometarum* appellat. *Cometæ prænuncii sunt magnarum plerumque calamitatum*, Cicero Nat. D. c. l. Cometen bedeuten gemeiniglich nichts guts. Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 71

-- -- *belli mala signa cometes.*

Lucanus lib. 1. v. 526

Ignota obscuræ viderunt sidera noctes,
Ardentemque polum flammis cæloque volantes
Obliquas per inane faces, crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna Cometen.

Valer. Flaccus lib. 6. v. 607

--- --- *iratoque vocati*
Ab Jove fatales ad regna injusta cometæ.

Contra quam opinionem eruditissima oratione disseruit Andreas Dudithius. Alii, inter quos & Chæremon Stoicus fuit, tradiderunt, Cometarum alios mala & tristia, alios læta atque felicia significare, illos nempe, qui de Jove & Venere fiant. Sic Cometa, qui in ludis Veneris Genetricis apparuit, salutaris Augusto fuit, teste Plin. lib. 2. cap. 25. Contra qui ex Marte & Saturno, diros existere & infelices; ut Servius ex Avieno annotat. Quem vide ad illud Georg. 1. sub fin.

-- -- *non diri toties arsere cometæ:*

Item illud Æn. 10. v. 272

-- -- *si quando nocte Cometæ*
Sanguinei lugubre rubent.

CŎMĬNUS, adverb. è loco propinquo, sicut *eminus* è longinquo. Apul. lib. 5. Milef. *Videsne, quantum tibi periculum velitatur Fortuna eminus? ac nisi longe firmiter præcaves, mox cominus congredietur.* Cic. pro Balbo cap. 9 *Pugnare cominus*, dem Feind nah unter Augen gehen / und sich mit ihm schlagen. *Cominus ad aliquem accedere*, idem ad Att. lib. 2. epist. 2. Ovidius 3 Metam. v. 119

Cominus ense ferit: jaculo cadit eminus ipse.

CŌMIS, qui in omni sermone & cultu vitæ facilis, amœnus jucundusque est. Höfflich / lustig / schertzhafftig / freundlich / holdselig. Extenditur & ad liberalem atque benignum: unde Plautus & pro prodigo *comem* dixit Trinum. a. 1. sc. 1. v. 24. Cicero orat. pro Balbo cap. 16 *Comes, benigni, faciles, suaves homines*, &c. Plinius lib. 35 cap. 4. extr. Tiberium *parum comem* Imperatorem vocat, id est, elegantiarum parum studiosum, (loquitur enim de picturis eo loco) atque subrusticum adeò. Sic idem *comiter habitare* pro eleganter & splendide habitare lib. 17 cap. 1 dixit. Vet. Gloss. *Comis*, κόσμιος. Forte legendum κόμψος. ¶ Comp. *Comior* apud Ciceronem pro Muræna cap. 31. *Quis*, inquit, *C. Lælio comior, quis jucundior?* Superl. vulgo profertur ex Suetonii Vespas. cap. 22, *Semper aliâs comissimus*: sed Gruterus ex MS. restituit, *super aleas communissimus*, quod mirifice placuit Casaubono, etiam ab accuratissimo editore Jo. G. Grævio expressum est. Legitur tamen idem gradus apud Apulejum lib. 10, *comissimis affatur sermonibus.* Ita Elmenh. p. 247, & Pricæus p. 224. Et lib. 11. p. 268 [Pric. 255] *senex comissimus.*

¶ Percomis, valde comis, Cicero de Clar. Orat. cap. 58 pro Superlativo usus est. *Scævola*, inquit, *peritissimus juris, idemque percomis est habitus.*

¶ Comi-

¶ Comitas ipsa virtus, à quâ perhibemur *comes*; quæ humanitatis species est, & eadem ferme, quæ alias appellatur *benignitas*; de qua supra ex Hieronymo diximus. Opponitur enim duritiæ, & severitati, & tetricis moribus &c. Tacitus Agricola cap. 16 *Trebellius segnior & nullis castrorum experimentis comitate quadam curandi provinciam tenuit. Comitate curandi*, facilitate, lenitate. Namque & Cicero lib. 1. ad Q. Fratrem Epist. 1. quam lenitatem in Prætore commendaverat, & severitati opposuerat, mox *comitatem* dicit, & ab effectu *jucundam* vocat: cùm *severitas* contra acerba sit atque ingrata. Hoc est quod idem Tacitus 1. Histor. cap. 13 *comiter administrare provinciam* dixit. *Cœnam exquisitissimæ comitatis*, i. e. jucunditatis, & hilaritatis, Suetonius dixit Othone cap. 3. Idem Augusto cap. 98 *Capreärum quoque secessius quatriduum impendit: remississimo ad otium & omnem comitatem animo.* Et hujus *comitatis* excessum *petulantiam* vocat Plinius lib. 8 Epist. 21. De *Comibus* & *comitate* plura etiam apud Pontanum leges lib. 1. de Serm. cap. 10. & cap. 28. Conf. & Vorstii Indicem ad Corn. Nep. hac voce.

¶ Cŏmiter, ut *consolari comiter*, freundlich trösten/ Cic. 3. Attic. ep. 15. *Comiter aliquem adjuvare*, willig helffen/ Terent. Phorm. 3. sc. 3. v. 4. *Comiter & benigniter aliquem compellare*, freundlich ansprechen/ Livius lib. 2. c. 44. *In convivio jucundè ac comiter esse*, Cicero pro Dejotaro cap. 7. quod Livio lib. 1. cap. 22 est *convivium comiter celebrare. Comiter habitare*, Vid. supra in *Comis. Comiter alicujus majestatem conservare*, quorundam fœderum formula erat, quam explicat Cicero Orat. pro Balbo cap. 16. Superl. *Comissime* Plauti est in Milite a. 3. scen. 3. v. 66 *Datne ab se mulier operam?* Respondet nescio quis: *Lepidissimè & comissimè.*

CŌMISSĀRI, vel *Comassari*, [ita enim scribendum non *comessari* vel *commessari*; quippe quod ex Græco κωμάζειν est] est à cœna bibere, & foris quidem maximè. Plautus Mostell. a. 1. sc. 4. *Nunc comissatum ibo ad Philolachen.* Horat. lib. 4. ode 1

-- -- tempestivius in domo
Paulli purpureis ales oloribus
Comissabere Maximi.

Livius lib. 40 c. 7 *Hujus rei ignarus Demetrius, quin comissatum, inquit, ad fratrem imus.* Originem verbi reique aperit Scaliger lib. 1. de Satyrâ cap. 4. extr.

¶ Comissatio: compotatio à cœna, Schmauß. Sueton. Vitellio cap. 13. *Epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat, in jentacula, prandia, cœnas, comissationes.* Cicer. 2. Catil. c. 5 *comissationes quærere.*

¶ Comissator, ein Schlemmer/ Schmaußer. Apul. de Mundo p. 74. *Ille moriturus ad supplicii locum ducitur; hic ad convivii repotia & vespertinus comissator adventat.* Martial. lib. 9 epigr. 62

Atque oluere Lares comissatore Lyæo.

Livius lib. 40 cap. 7 *Comissatores, tanquam ad cædem suam venientes, aditu januæ arcet.* Cicero ad Attic. lib. 1. Ep. 16 Catilinarios vocat *comissatores conjurationis*, à vitæ studiis, quibus deditissimi erant. Vid. 2. in Catil. cap. 5.

¶ Comissabundus. Livius lib 9 cap. 17 de Alexandro M. *per Indiam temulento agmine comissabundus incessit.* Plinius lib. 21. cap. 3 *comissabundi juvenes.*

CŎMĬTIVM, videtur proprie quemlibet cœtum seu conventiculum significare, à coëundo videlicet unde ducta vox est. Vet. Gl. Ὀχλαγώγιον, *Comitium*. Item, Ὀχλαγωγῶ, *comitium facio, circulor.* Sic *Comitia amicorum* Nep. in Attic. 4, in quibus agitur de amicorum dignitatibus: ad hæc ventitare, ibique petitionem amici auctoritate, & suffragio juvare, officii erat. ¶ 2. Comitium locus Romæ in foro juxta curiam, Livius ut indicat lib. 1. cap. 36. Ibi antiquitus disceptabantur caussæ, habebanturque curiata comitia à populo: qui cum eò coiret, inde nomen accepit. Varro lib. 4 de LL. *Comitium*, inquit, *ab eo, quod coibant eò comitiis curiatis & litium caussa.* Vel quod Romulus Tatiusque, cum sociarent regnum Romæ, pangendi fœderis caussa ibi coierunt, ut Plutarchus in Romulo auctor est pag. 30. Sumebantur ibi & supplicia de sontibus. Unde *Comitium* & *virgas pati* pro, pœnam pati, Plinius dixit lib. 4 Epist. 11. Ubi vide & Notas Buchneri. Multis annis *comitium* tecto caruit, unde comitia inducta sæpe ob tempestatem desolata: longo tempore post, ubi Hannibal in Italiam venit, tectum impositum fuit, à Cæsare postea restauratum. ¶ 3. *Comitia* in plurali numero dicebantur conventus universi populi Romani, cum in Campo Martio ad Tiberim, cum creandorum Magistratuum, tum ferendarum legum & exercendi judicii caussa coibat, quæ non unius generis erant. Alia enim *Centuriata*, cum Populus per classium centurias ferebat suffragia, de quibus Cic. orat. pro domò suâ, & Plutarch. in Gracchis; alia *Tributa*, cum populus tributim, sive per Tribus descriptus suffragia ferebat; & alia *Curiata*, sub quibus *Calata* etiam continebantur, quæ a Curiis, quas 30 instituit Romulus, minores Romani Pop. partes (majores enim *Tribus* appellabantur) dicta sunt. De iis omnibus, & qua ratione, atque a quibus haberentur peculiari opere in tres diviso libros, erudite & accurate Nicolaus Gruchius Rotomagensis exposuit DE COMITIIS ROMANORVM inscripto. Adde Rosini Antiq. Roman. lib. 6. Porrò *Consularia Comitia* dicebantur,

A quæ creandorum Consulum; *Prætoria*, quæ Prætorum; *Ædilitia*, quæ Ædilium; *Tribunitia*, quæ Tribunorum caussa habebantur. Apud Livium lib. 1. cap. 35 *Comitia creando Regi* etiam legas.

¶ Comitialis: ut *Comitiales dies.* Rathstage/ Wahltage/ quibus cum populo agi licet, ut Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 16 interpretatur. *Mensis comitialis*, Cicer. 4 Verrin. cap. 52. *Comitialis morbus*, qui ἐπιληψία Græcis, Latinis *Caducus* dicitur, quo homo subito concidit, & spumæ ore moventur, die böse Kranckheit/ die Schwerenoth. Plinius sic appellavit lib. 20 cap. 6. & clarius Apulejus Apologiâ p. 306 *Sed si usque adeò aucta est, ut etiam vigilantium capiti offundatur, tum verò repentino mentis nubilo obtorpescunt, & moribundo corpore cessante animo cadunt. Eum nostri non modo Majorem & Comitialem, verum etiam divinum morbum, ita ut Græci ἱερὰν νόσον, vere nuncuparunt; videlicet quod animi partem rationalem, quæ longè sanctissima est, eam violet.* Vid. P. Crinit. de H. D. lib. 25. cap. 1. Ideò sic appellatus, quod dirimentur comitia, si quis ex eo, cum haberentur, concidisset. Q. Serenus Sammonicus cap. 56

Est subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
Quod fieri nobis suffragia justa recusat.

B ¶ Comitialiter, adv. Plin. lib. 22 cap. 21.

¶ Comitiarius, ut *Comitiaria statio*, Livius 23 cap. 16. sed meliores libri habent *cotidiana statio.* vid. Gronov.

¶ Comitiatus; suffragiis populi in Comitiis electus. Asconius in Procem. Action. in Verrem: *Tribunorum militarium duo sunt genera. Primum eorum, qui RVTVLI dicuntur, hi in exercitu creari solent: Alii sunt COMITIATI, qui Romæ Comitiis designantur.*

¶ Comitiatus, ûs, subst. comitia, conventus comitialis. Cic. 3. de Leg. cap. 19 *Lex altera de capite civis rogari, nisi maximo comitiatu, vetat.*

¶ Incomĭtiare, pro in comitia vocare, Plautus posuit Curc. act. 3. sc. 1. v. 31. Festus INCOMITIARE, inquit, *significat tale convicium facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est, in conventum venire.* Hoc est, *caussam dicere.*

COMMA, κόμμα, *incisio* vel *incisum*, ut Cicero in Bruto vertit; pars periodi, perfecti nihil habens, & sæpe una tantum voce constans, vide *Periodus.* ¶ 2. In Carmine *Commata* dicuntur, partes versuum, quæ integros pedes, sive integras regiones non habent, nam quæ habent, *cola* appellantur. Ut:

Arma virumque cano.

Comma est: neque enim habet tres pedes perfectos. Contra Colon est:

C *Defecisse videt sua.*

Sunt enim tres integri Dactyli. Vide Mar. Victorium itemque Atilium Fortunatianum Grammaticos, itemque Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 58. 61. ¶ 3. Commata sunt etiam aquarum emissaria & incilia, Wasserfallen. ¶ 4. Comma etiam dicitur Character nummi: unde nummi καινοῦ κόμματος; mali commatis apud Aristophanem. Vide infra in *Nota.*

Commercium, vide *Merx.*

Comminiscor & Commentum, & Commentarius, quære sub antiquo *Meniscor*, in *Mens.*

COMMODVM, quod *cum modo* fit, a *Modo* dictum est, & hoc loco seorsum scribitur, quia vocabuli *Modus* & multa per se & ampla derivata sunt, ne nimietas officiat inquirentibus. Est vero *Commodum* utilitas, emolumentum, Nutz/ Frommen/ gute Gelegenheit. Ter. in And. a. 4. sc. 1. v. 4 *Sua commoda ex alterius incommodis comparare*, seinen Nutz schaffen mit eines andern Schaden. *Commodis vel suis, vel aliorum servire, inservire.* Sic Cicero ad Q. Fr. lib. 1. epist. 1. cap. 8 *Est ejus, qui aliis præsit, eorum, quibus præsit, commodis utilitatique servire.* Idem in Offic. lib. 3. cap. 6 *Suum cuique in commodum ferendum est potius, quàm de alterius commodis detrahendum.* Et Ter. Eun. 3. sc. 5. v. 25 *Commodum ex aliqua re capere*, Genüß nehmen. Item Horat. Arte

D v. 175 *Multa ferunt anni venientes commoda secum*
Multa recedentes adimunt.

Observa formulas: *Quod commodo tuo facere possis, quod commodo tuo fiat;* So es ohn deine Beschwerung geschehen möchte. *Quod commodo Reip. facere possis*, Cicer. lib. 1. epist. 1. & lib. 4. ep. 2. &c. *Sed est positum pro eo; quam diu libuerit.* Hinc formula *per commodum*, nach guter Gelegenheit/ quam gemmulam Gronovius ad Livium lib. 30. c. 29 vocat, eamque aliquot locis eidem auctori restituit. ¶ 2. Commoda etiam dicebantur præmia, quæ super stipendia milites cum missione consequebantur. Unde *missionum commoda*: item *militiæ commoda* Suetonio appellantur. Vid. Lips. lib. 5. de Milit. Rom. Dial. 19. extr. *Commodum valetudinis*, Cic. pro Muræn. cap. 23, ziemliche gute Gesundheit. Ita *Commodiores* esse dicuntur, qui cum valetudine in gratiam redeunt, sive qui melius habent, apud Plin. lib. 3. Epist. 16. ¶ 3. Est & *Commodum*, & proprie quidem, quod modum non excedit. h. e. quod justum est. Ut *commoda statura*, Plaut. Asin. a. 2. sc. 3. v. 21, die nicht zu groß/ nicht zu klein. *Commodum talentum, commodæ minæ*, i. e. justi ponderis, Plaut. Asin. 3. sc. 3. v. 135. *Commodum* enim dictum, quasi *cum modo.* Hinc *commodi cyathi* apud Horat. lib. 3. Ode 19, qui justum modum

habent, qui, cum exsiccandi sunt, non nimis affligunt: quibus alibi *iniqua pocula* opposuit. Hinc & qui ita sibi moderantur homines, ut ne offendant ac molesti sint aliis, h. e. modesto ingenio sunt, & alieni ab omni fastu atque superbia, quæ facile adducunt in odium, *Commodi* & *moribus commodis* esse dicuntur. Mit denen wohl umzugehen ist. Ita *commodos convivas* Plautus dixit Pænul. act. 3. sc. 3. princ. Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 10

— — Mulier est commoda, &
Faceta hæc meretrix.

His opponuntur superbi & importuni. Unde & Plautus, *incommodum, & importunum* conjungit Asinar. act. 1. sc. 1. v. 46. Auctor ad Herenn. lib. 4 c. 18 *Qui privatus intolerabili superbia fuerit, eum commodum & sui cognoscentem videre in civitate quis potest?* Terent. ead. fabulâ, iisdem actu & scena v. 49 *Nunquam commodius herum audivi loqui:* i. e. æquius, comiùs, minusque & pro herili ingenio. Græci tales homines εὐαρμόστους appellabant. Latinis & *Concinni* dicuntur. Vide infra.

¶ Commodus, bequem / dienlich / füglich. *Commodum id mihi non est.* Es ist mir nicht gelegen. Terent. Phorm. act. 5. sc. ult.

Exsequias Chremeti, quibus est commodum, ire jam tempus est.

Cic. in Verrem de Jurisdict. Sicil. sub fin. *Aut eum judicem, quem commodum erat* &c. Ad quem locum Asconius: *Venuste*, inquit, *posuit pro eo, quem volebat. Sic Terentius* [Adelph. a. 1. sc. 2. v. 38]

B *Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum. Nam meretrici dare, quando est commodum?* ¶ Gradibus etiam adsurgit. Cic. Att. lib. 9 epist. 3 *si commodius anni tempus esset.* Cæsar lib. 7 cap. 6 *urbanas res commodiorem in statum pervenisse.* Et lib. 2. Bell. Gall. cap. 47 *commodissimum visum est:* & 3. Civ. cap. 85, *hanc sibi commodissimam belli rationem judicavit.*

¶ Commodè, bene, scite, apte: *Commodè saltare* Nepos præfat. *Commodè verba facere*, Idem in Themist. c. 5. n. 1. de eo, qui nativum linguæ leporem exprimit. *Commodiùs disputare*, Cic. 2. Offic. extr. *Commodiùs administrare rempubl.* Cæs. 6. Gall. cap. 19. Idem lib. 5. cap. 47 *explorat, quo commodissimè itinere vallem transire possit.* Varro R. R. lib. 2. cap. 5 *pascuntur armenta commodissime in nemoribus.* ¶ 2. Commodè valet *Bene*. Cic. pro S. Rosc. cap. 12, *quem pro dignitate ne laudare quidem quisquam satis commode posset.*

¶ Commodùm, i. e. oportunè, ipso eodemque tempore. Ter. in Eun. a. 2 sc. 3 v. 51 *Illa sese interea commodum huc advorterat* &c. Sie hatte sich gleich hergewand. *Commodum intervenit*, Er kam gleich eben darzu. Cic. ad Att. lib. 13. epist. 9 *Commodum discesseras heri, cum Trebatius venit*, h. e. *vix discesseras.* Et rursus ad eund. ep. 19 ejusd. lib. *Commodum ad te dederam literas de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius venisset*, h. e. *vix ad te dederam*, &c. Apul. lib. 1. *Commodum quieveram: & repente impulsu majore, quàm ut latrones crederes, januæ reserantur, imò vero fractis & evulsis funditus cardinibus prosternuntur.*

C ¶ Commodule, Plaut. in Rudente act. 2. sc. 5. v. 11. *Commodulè melius.* Et Sticho a. 5. sc. 4. v. 8 *pro opibus nostris satis commodule.* Idem etiam adverbialiter dixit

¶ Commodulum, Milite a. 3. sc. 1. v. 155 *commodulum obsonare*, wohlfeil / mit Rath einkauffen.

¶ Commoditas, gute Sach / gute Gelegenheit. *Quæ commoditates ex ea re sint vide*, Terent. And. 3. sc. 3. v. 37. Et,

Commoditas omnis sua fert incommoda secum,

Mantuan. eclog. 12. Eleganter Plautus dixit, *commoditatis omnes articulos scire*, auff das genaueste wissen / wie und wann ein Ding gelegen / in Mæn. a. 1. sc. 2. v. 31. Nepos Attico cap. 9. *in eo lædendo se aliquam consecuturos commoditatem sperabant.* id est, commodum, lucrum, quæstum: *Commoditas membrorum*, apud Suetonium in Augusto cap. 79 concinnitas est.

¶ Commŏdare, zu Willen seyn / dienen. Cicer. Famil. 13 epist. 35 *Omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, his commodes*, diene ihm mit allen Dingen. Tacitus Agricola cap. 19 *parvis delictis veniam, magnis severitatem commodare*, id est, adhibere. ¶ 2. Habet & mutandi interdum quodammodo significationem. Cic. off. 1. cap. 16 *Quicquid sine detrimento possit commodari, id tribuatur vel ignoto.* verleihen. Pro Marcello cap. 6 *donata* & *commodata* opponuntur. ¶ *Commodamus* autem proprie, *vestes, libros, vasa, equos*, hoc est, quæ eadem redduntur numero & specie: non autem *aurum, frumentum, vinum* quæ non redduntur eadem, ut Grammatici observant. Sed hoc non raro migrant auctores. Nam & ipse Cicero Verr. 6 cap. 9 dixit *commodasti tritici modios sexaginta.* Item pro Cœlio cap. 13 *aurum commodare.*

¶ Commŏditare, frequentativum, apud Catullum Carm. 10 de Varri scorto, v. 26 legi putatur, sed castigatiores libri habent *commodo nam* pro *commodita.*

¶ Accommodare, applicare, adjungere, adhibere est, an etwas fügen / auff etwas lencken / richten / stellen. Virgil. 2. Æneid. v. 393 *Lateríque Argivum accommodat ensem.* Sic *accommodare orationem auribus multitudinis*, die Rede also stellen / daß sie die Leute gern hören / Cic. lib. 2 de orat. c. 38. Et, *Accommodare testes ad crimen*, Zeugen führen / Idem in 2 Verr. cap. ult. Ac Suetonius Tiberio c. 48 *Largitus est singula millia denariorum Prætorianis cohortibus, quod se Sejano non accommodassent.*

A ¶ Accommŏdatus geschickt / bequem / ut, *accommodatus ad consolandum*, Cic. 5. Epist. 16. pr. *Accommodatior concionibus*, pro Cluent. c. 1. *Reliqua illis essent aptiora & accommodatiora*, Cæs. 3. Gall. c. 13. *Terrarum omnium Ægyptus accommodatissima unguentis*, Plin. 13. cap. 3. extr. *Res alendo surculo accommodatissima*, Columell. lib 3. cap. 11.

¶ Accommodatè, bequem. Adverb. Cic. 1. de Orat. c. 33. *dicere ad veritatem accommodate.* Idem lib. 5. de Fin. cap. 9 *vivere ad naturam accommodatissime.*

¶ Accommodatio die Bequemung. Cic. Verrin. 5. c. 82 *Ex hujuscemodi principio atque ex liberalitate atque accommodatione magistratuum, consuetudo æstimationis introducta est.*

¶ Accommodator. * Vetus inscriptio apud Gruter. p. 789

D. M.
HERMA. ACCOMMODATOR
VIXIT. AN. XLVIII

¶ Superaccommodare. Celsus lib. 8. cap. 10 *ferulæ superaccommodandæ sunt, quæ fissæ circumpositæque ossa in sua sede contineant.* Den Bruch mit Schinnen verbinden.

B ¶ Accommŏdus, das sich was schicket und füget. Virg. lib. 11. v. 522 Æneid. *Est curvo anfractu valles accommoda fraudi.* Et Statius 4 Silv. 4 v. 65 *sunt membra accommoda bellis.*

¶ Accommodè adverb. probant ex Quintil. 4. cap. 1. extr. *Cui accommodissimè jungi initium sequentium poterit:* sed libri habent *commodissime.*

¶ Incommodum, damnum, detrimentum, Schade / Unrath. Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 3. extr. *Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquum est ferre.* Cicer. 1. Nat. D. cap. 9. extr. *Leniunt incommoda vitæ commodorum compensatione sapientes.* Et, 1. Off. cap. 7 *Affici incommodo*, in Unrath kommen. Horat. in art. v. 169

Multa senem circumveniunt incommoda, &c.

¶ Incommodus, unbequem / ungelegen. *Uxor incommoda & importuna*, Plaut. Asin. a. 1. sc. 1. v. 46. *Iter incommodum*, Terent. Hecyr. 3. sc. 4. pr. eine ungelegene Reise.

¶ Perincommodus. Liv. lib. 37. cap. 41 *Quæ nihil admodum Romanis eadem perincommoda regiis erant.*

¶ Incommode unbequemlich / zu ungelegener Zeit. Livius lib. 40. c. 51 *incommode opposita signa.* Cæsar lib. 5. c. 33 *incommode accidit.* Cic. lib. 5. ad Attic. ep. 9 *qui incommodissimè navigassemus.*

C ¶ Perincommodè. Cic. Attico lib. 1. Epist. 17.

¶ Incommoditas, damnum, molestia, Ungelegenheit. Ter. in And. act. 3. sc. 3. v. 35 *Nempe incommoditas denique huc omnis redit.* Pluraliter, *Morborum incommoditatibus frangi*, Arnobius lib. 2. p. 54.

¶ Incommŏdare, Schaden zufügen / beschwerlich seyn. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 124 *Magis id adeo mihi ut incommodet*, &c.

¶ Incommodatio, Ciceroni ad Attic. lib. 1. ep. 17 Nizolius tribuit: at libri habent, *in ista incommoditate.*

¶ Percommodus, valde commodus, sehr bequem. Livius 22. cap. 43 extr. *Id castris percommodum fuit.*

¶ Percommode, adverb. Cic. in Verr. 2. cap. 2 *Hoc adbuc percommode cadit.* Et pro Cæcina cap. 27 *Hoc loco percommode accidit, quod non adest is.* Addunt ex Livii lib. 30 cap. 29 *Percontatus, satin' percommode omnia explorassent.* Sed Gronov. ex MSS. *per commodum.*

COMMUNIS, commune, quod non est proprium, quo multi simul utuntur, a *Con* & *Munus*, ut τῷ *immunis*, oppositum sit. gemein. Cic. 3. de Fin. cap. 1 *cujus usus vulgaris communisque non sit.* Sic mortalitas dicitur esse res *communis* hominis, & bestiæ: contra rationalitas propria dicitur esse homini. Interdum ponitur sine casu: Cicer. 1. offic. cap. 17 *Magnum est sepulcra habere communia:* interdum cum Dativo: Idem Senect. cap. 19 *Omni ætati mors est communis:* aliquando cum genitivo,

D Idem Off. 1. cap. 16 *Amicorum omnia sunt communia:* nonnunquam cum Dativo, & Ablativo, præeunte præpositione *cum*, Sallust. initio Catil. *Nobis commune cum Diis.* &c. Cicer. de Leg. lib. 2. cap. 23 *Hæc locupletibus fere cum plebe communia.* Idem ad Atticum lib. 11 epist. 1 *Pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram.* Etiam cum præpositione *Inter.* Idem de Legib. lib. 1. cap. 7 *Quibus hæc sunt inter eos communia.* Et cum *Apud.* Lib. 7. Famil. ep. 12 *Commune nihil potest esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur.* Menandri est: *Bonum commune est vir bonus bene habens*, κοινὸν ἀγαθὸν ἐν τούτῳ χρηστὸν ἐντυχών. eines frommen Manns / dem es wohl gehet / können ihr viel geniessen. Virg. 2. Æn. v. 709

unum & commune periclum,
Una salus ambobus erit.

Wir wollen guts und böses mit einander ausstehen. Cicer. off. 1. cap. 16 *Omnes res ad communem hominum usum natura genuit*, zu gemeinem Nutz und Brauch. *Sensus communis*, fünff Sinne.

A *Sensu communi carere* Horat. 1. Sat. 3. v. 66. *Conferre in commune*, Cic. 2 de Invent. c. 3. zu gemeinen Nutz wenden. *Communi & leni esse animo*, gedultig und gutwillig seyn / Ter. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 39. *In commune*, i. e. communiter, ins gemein. Tacitus 1. Hist. cap. 25 *In commune annos metu militiæ mutandæ terrebantur.* Claudianus Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 296

In commune jubes, si quid, censesque tenendum,
Primus jussa subi.

Communem locum, pro Lupanari bis dixit Seneca lib. 1. Controvers. 2. ¶ 2. Communes etiam dicuntur, qui nihil superbe & superciliose sibi præ aliis arrogant; sed omnia sibi cum aliis communia volunt; qui iidem civiles, comes, jucundi, ut & clementes benignique audiunt. Cicer. lib. 4. ad Famil. Epist. 9 *Eum magis communem censemus in victoriâ futurum fuisse.* Nepos in Attico cap. 3 *Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur.* Nam *Communis* hic est, qui se æqualem infimis quodammodo, & parem facit. Nam & ita loquuntur auctores. Sic enim Eutropius Trajanum *æqualem se omnibus exhibuisse* scribit, cùm ejus civilitatem laudat, & de eodem Victor Junior: *Liberalis in amicos, & tanquam vitæ conditione par societatibus perfrui;* Plinius Paneg. ejus cap. 2 *Enim verò quàm commune & ex æquo, quòd* FELICES NOS, FELICEM ILLUM, *prædicamus?* id est, quam civile. Suetonius Claudio
B cap. 21 *Nec ullo spectaculo communior aut remissior erat.* Servius ad illud Virgilii: COMMUNEMQUE VOCATE DEUM: *humanum, beneficum*, φιλάνθρωπον. *Unde & Communes homines dicimus.* Græci perinde tales κοινοὺς vocabant: ut Plutarchi, Dionis, & aliorum exempla evincunt. S. Paullus κοινωνικοὺς appellat 1. ad Tim. 6. v. 18. Recentiores Latinorum *Communibus*, hoc significatu, *Singulares* opponunt: de quo suo loco.

¶ Communiter, non divise. gemeinschafftlich / ungetheilt. Livius lib. 1. cap. 10 *tres populi communiter bellum parant.* & cap. 45 *Dianæ Ephesiæ templum communiter à civitatibus Asiæ factum.* Mit einander zusammen. Cicero pro Rosc. Am. cap. 37 *Iste Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet.* in ungetheilten Gütern sitzen.

¶ Commune substant. pro communi republica. Horat. lib. 1. ode 15

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum &c.

Idem lib. 1. Epist. ult. v. 4

Paucis ostendi gemis, & communia laudas.

Communia, id est, publica. *In Commune*, cui opponitur *partim.* Latinus Pacatus Paneg. Theodos. cap. 21 *Quæ non partim, sed in commune conducunt.*

C ¶ Communio, communitas Gemeinschafft. Cicer. 1. de Leg. cap. 7, *Inter quos est communio legis, inter eos communio juris est.* Et pro Milone cap. 36 *fortunas meas in communionem tuorum temporum contuli*, id est in societatem periculorum.

¶ Communitas, idem. Cic. de Amic. cap. 17 *Sit inter eos omnium rerum, consiliorum & voluntatum, sine ulla exceptione, communitas.* Idem lib. 9. epist. 24 *communitas vitæ atque victus.* & 6. Philipp. c. 2, *legationis communitas.*

¶ Communicare, conferre est, & impartire, mittheilen. Sic autem utimur, communicare cum aliquo aliquid, communicare inter se de aliqua re, &c. Cic. ad Att. lib. 1. epist. 18 *Nihil mihi nunc scito tam deesse, quàm hominem eum, quicum omnia, quæ me curâ aliquâ afficiunt, unà communicem.* Et in Verr. Divinat. c. 11 *Benignissime communicare cum aliquo aliquid.* Et lib. 1. Epist. 7 *Pompejus mecum sæpissime de te communicare solet.* Sic, *Multa de re aliquâ inter se communicare*, pro Quintio cap. 4. h. e. colloqui & conferre. *Communicato inter se consilio*, mit einander unterreden. Liv. lib. 8. cap. 25.

¶ Communicatio, Mittheilung / & quidem *consilii*, *sermonis*, ut, *Suavissima sermonis communicatio*, Cic. ad Att. lib. 1. ep. 17.

D ¶ 2. Est & communicatio Schema, ἀνακοίνωσις, de quo sic Cicer. lib. 3. de orat. cap. 53, *Communicatio est quasi cum iis ipsis, apud quos dicas, deliberatio*, ut, *Vos interrogo, quid tandem fieri oportuit?* Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 366.

¶ Communicatus, us, subst. idem. Apulejus de Deo Socrat. p. 44 *nullo inter se propinquo communicatu.*

¶ Communicator. Arnobius lib. 4. sub fin. *familiaris communicatores rei.* Tertulliano de Pudicitia cap. 22 est particeps communionis ecclesiasticæ, excommunicato oppositus. *Alii*, inquit, *ad metalla confugiunt, & inde communicatores revertuntur.* Lege quæ ibi Rigaltius commentatus est.

CŌMO, comere, ornare, componere, schlichten / schmücken. Maximè ad cultum capitis, & capillorum pertinet, ut exempla auctorum testantur. Sic *Comere capillos*, *caput* dicimus. Silius 7. v. 447 *nivea comebat fronte capillos:* Tibullus lib. 1. eleg. 8 *compserit arte caput.* Inde ad omnem cujusque rei ornatum transfertur, & simpliciter *ornare* significat. Inde *comptum opus* de libro eximie & eleganter culto Tibullus dixit lib. 3. Eleg. 1. v. 14. Idem lib. 4. Eleg. 6. pr.

Tota tibi est hodie, tibi se lætissima compsit.

Compsit, i. e. ornavit, excoluit. Hat sich dir zu gefallen geputzt. Sequitur enim mox:

Illa quidem ornandi caussas tibi, Diva, relegat,
Sed tamen occulte est cui placuisse velit.

Terent. Heaut. a. 2. sc. 2. v. 10. & 11

-- -- nôsti mores mulierum;
Dum moliuntur, dum comuntur, Annus est.

Martial. lib. 12. ep. 84

Exiguos secto comentem dente capillos,
Dicet Achilleas disposuisse comas.

Et Ovidius Heroid. epist. 4. v. 75

Sint procul à nobis juvenes, ut fœmina, compti,
Fine coli modico forma virilis amat.

¶ Comptus, vel Comtus, Particip. & Adject. ut, *compti capilli*, Virg. lib. 10. v. 832. *Natura comta*, Lucret. lib. 1. v. 948. id est ornata. Tacit. 1. Hist. c. 19. *comptior sermo.* Et Augustinus de Quantitate Animæ cap. 33 *animam mundissimam reddere & comptissimam.*

¶ Comptus, ûs, subst. Lucretii est lib. 1. v. 87. pro ornatu. *Infula*, inquit, *virgineos circumdata comptûs.*

¶ Comptè, adverb. vel Comtè, apud Gellium lib. 7. cap. 3 sub finem, *Nimis compte atque modulate res acta est.* Et paucis interjectis: *Ea omnia distinctiùs numerosiusque, ac comptius fortasse dici potuerunt.*

¶ Incomtus, sive Incomptus, inornatus. ungeputzt. *Capilli incomti*, Horat. lib. 1. od. 12. v. 41. *Oratio incomta* Cic. in Orat. cap. 23. Comp. *incomtiore capillo*, Suetonius dixit August. cap. 69.

CŌMOEDIA, κωμῳδία, dicta vel à κώμη & ᾠδὴ, quod in vicis ejusmodi Poëmata decantarentur, vel à κωμάζειν & ᾄδειν, h. e. à *comissando* & *canendo*. Definitionem ejus vide apud Scalig. lib. 1. Poët. cap. 5. Duplex erat: *Vetus*, cujus ingens fuit invehendi in mores hominum licentia, de quâ Horat. principio Sat. 4. lib. 1. Serm.

Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multâ cum libertate notabant.

Vide & Lucianum de Gymnasiis pag. 849. ubi & de utilitate hujus licentiæ habes. Ejus auctores præcipui fuerunt *Eupolis*, *Cratinus* & *Aristophanes*, ut Horatius ibidem, itemque Quintilianus enumerant. *Nova*, quam Menander instituit, minus habuit libertatis & acerbitatis, plus elegantiæ: *privatæ vitæ & civilis consuetudinis magistra, in quâ effictos mores nostros, expressamque imaginem vitæ quotidianæ videmus*, quemadmodum Cicero de ea scripsit. Quænam in Comœdia potissimum spectanda, legere poteris apud Voss. lib. 4. Instit. orat. pag. 27. Partes habet necessarias *Protasin*, *Epitasin*, & *Catastrophen*, quibus Scal. lib. 1. Poët. cap. 9 addit *Catastasin*, cum jam fabula est in vigore. Harum partium communes portiones majores *Actus*; Actuum autem portiones minores sunt *Scenæ*. Accessoriæ partes sunt *Argumentum*, *Prologus*, *Chorus*, *Mimus*. Circumstantes denique, *titulus*, *modi*, *cantus*, *saltatio*, *apparatus*. A Tragœdia differt *Personarum conditione, fortunarum negotiorumque qualitate, exitu.* Vid. Scal. de Poëtica, & Donati Prolegomena in Terent. *Agere Comœdiam*, si cum benevolentiâ spectatur & probatur, dicitur *stare*; sin minus, *exigi*. Terent. Prologo Hecyr. *Partim earum sum exactus, partim vix steti.*

¶ Comœdus, Comödien-Spieler / qualis fuit Roscius, Ambivius &c. Symmachus lib. 10. Epist. 2. *Magnus negotiis itidem ut magnis Comœdiis, edecumati apponuntur Actores. Non idem honor in pronunciandis Fabulis Publ. Pollioni, qui Ambivio fuit; neque par Æsopo & Roscio fama processit.* Hæc exempla sunto: ipso autem nomine *Comœdi* usus est Cicero in Oratore cap. 31 *sed & comœdum in tragœdiis, & tragœdum in comœdiis admodum placuisse vidimus.*

¶ Comœdicus, adjectivum. Apulejus 3. Florid. *His laudibus diu in arte comœdica nobilis.*

¶ Cōmĭcus, ut *auctores comici*, *poëta comicus*, &c. Sic Cicer. in Orat. cap. 26 *Locutio Comicorum poëtarum, nisi quod versiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis.*

¶ Comicè. Adv. auff Comödische Art: item lustig / poßirlich. Cic. 3. de Orat. c. 8 *res tragicas comice, tristes remisse tractare.* Seneca Epist. 100 *Sit aliquid oratorie acre, tragice grande, comice exile.*

CŌMŌSIS, fundamentum primum operis apum, das Werck das die Bienen erstlich setzen / Plinius lib. 11. cap. 7.

Compellare vide sub antiquato *Pello*, *pellare*, in litera P.

COMPENDIUM, Nutz / Vortheil. A *Pendo* est, sicut etiam *Dispendium.* Huc tamen scribimus, ut facilius inveniatur. Cicero in Verrem 5. cap. 46 *In quæstu sunt compendioque versati*, sie seyn mit Gewinn und Vortheil umgangen. *Suo privato compendio servire*, auff seinen Kuchen scharren / Cæsar 3. de Bell. Civili cap. 32. Sueton. Vitellio cap. 2. *Cujus filius, sectionibus, & consuturis uberius compendium nactus* &c. Sic Plinius lib. 23 cap. 7 *magno ligni compendio percoquunt*, erspahren viel Holtz. ¶ 2. Compendium, ἐπιτομή, kurtzer Begriff / Zurichtung. *Brevia docendi compendia monstrare*, Quintil. lib. 1. cap. 1. Idem 2. cap. 13 sub fin. *Ductus compendio iter deserit*, Er gehet in die Richte und

und läßt die Straffe fahren. Plautus in Rud. a. 1. sc. 2. v. 90 *Compendium facere errationis*, dixit, zur Stelle und Ruhe kommen. A Idem *Compendii facere orationis operam*, Mostell. a. 1. sc. 1. v. 57 & Pœnulo a. 1. sc. 2, 138 *Curam hanc facere compendii potes.* Dictum autem *Facere compendii*, ut *Facere lucri*.

¶ Compendiosus, zuträglich / richtig / kurtz. ut, *Iter compendiosum.* i. e. breve. *Mortis citæ compendiosus exitus*, Prudent. in Laurentio v. 335. Eleganter Columella lib. 1. cap. 4 *Quod per partes nonnunquam damnosum est, in summa fit compendiosum.*

¶ Compendiārius, idem, ut, *Compendiaria via*, ein kurtzer und richtiger Weg. *Socrates expedita & compendiaria via eos ad gloriam pervenire dicebat, qui id agerent, ut quales videri vellent, tales etiam essent*, Val. Max. lib. 7. cap. 2. Absolute *Compendiariam*, pro compendiaria ratione seu via dixit Seneca Ep. 27. *Hanc*, inquit, *compendiariam excogitavit.* & Epist. 119 pr. *Ad maximas te divitias compendiariâ ducam.* Petronius post principium: *magnæ artis compendiariam invenit.*

¶ Compendiariò, intellige *itinere*. Seneca Epist. 73 *Te in cælum compendiariò voco.*

¶ Compendifacere. Ausonius epist. 17 prosa, sub finem: *Hæc ad literas tuas responsa sint. Cetera, quæ noscere habes, compendifaciam.* B

¶ Dispendium, quod contrarium est Compendio, quære in *Pendo*.

Comperio, vide in *Pario*.

COMPERNIS, vetus & rarum, apud Plautum & Lucilium legitur: significat autem, habentem longiores pedes, & genua indecenter juncta. Vide Nonium, & Plauti fragmenta.

Compes quære infra in *Pes*.

Compesco in *Pasco*.

Compilo in *Pilo*.

COMPĬTUM, idem quod quadrivium, Servio auctore, ad illud Virgilii Georg. 2. v. 382 *pagos & compita circum.* Ein Creutzweg / Wegscheid. *Ad compitum Anagninum*, Livius lib. 27. cap. 4. Varro etiam virili genere dixit *Ubi compitus erat aliquis*, apud Nonium.

¶ Compĭtalis, ut, *Lares compitales*, apud Sueton. Augusto, cap. 31. Neque enim ædibus tantum ac focis, sed viis publicis etiam præesse credebantur. Unde *Lares viales*, apud Plautum Mercatore act. 5. sc. 2. v. 24. Ovid. de Lare lib. 5. Fastorum v. 140

Compita grata DEO.

Et lib. 2. v. 616 Lares ita describit:

-- -- qui compita servant:
Et vigilant nostrâ semper in Urbe Lares.

¶ Compĭtalia, sacrificia & ludi, qui Larium honori in compitis C peragebantur post Calendas Januarias quotannis. Nullum certum diem præfinitum fuisse his Sacris, ex loco Varronis ad Suetonium recte observavit Casaubonus, confirmatque Ausonius Idyll. 25, cùm ait:

Et nunquam certis redeuntia festa diebus,
Cum sua per vicos compita quisque colit.

Non longe tamen à Saturnalibus celebrata persuadet Dionysius lib. 4. Institutio eorum à Servio Tullio est, ut idem Dionysius, itemque Plinius lib. 36. extr. docet. Augustum bis celebrasse per annum, quæ semel ante peragerentur tantùm, ejus vita significat Suetonius cap. 31.

¶ Compĭtālitius, a, um. *Dies ipsi earum festivitatum Compitalitii* dicebantur. Cicero ad Attic. lib. 7 epist. 7 *Compitalitius dies est.* Et *Ludi compitalitii*, Idem in Pisonem cap. 4. ineunte.

¶ Et Compitalitia substant. apud eund. ibid. *Cum in Calendas Januarias compitalitiorum dies incidisset.*

Complector, vide *Plecto*.

Compleo cum derivatis vide in *Plenus*.

COMPOS, ŏtis, potens, particeps, ἐπιτυχής; *Compos animi*, Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 12. *Compos mentis* Ovid. Metam. 8. v. 35. pro eo, qui est animi sani, νουνέχων bey guter Vernunfft. *Voti compotem facere* Liv. lib. 7 cap. 40. einen seiner Bitte gewähren. D Et Cic. 7. Attic. ep. 15 *Si me aliquando vestri & patriæ compotem fortuna fecerit.* Cum Ablat. Sallust. fragm. *neque animo neque lingua satis compotem.*

¶ Impos contrar. *Impos animi*, qui animum suum in potestate non habet, der sein selbst nicht mächtig ist. Plaut. Casin. act. 3. scen. 5. v. 7.

CŌMUM, κῶμον, Galliæ Cisalpinæ civitas juxta Larium lacum; mediocris primum fuit colonia trans Padum, sed aucta est postea à Scipione, Pompejo & Cæsare: patria Plinii Junioris.

¶ Comensis, adject. Plinius lib. 2. cap. 103 *In Comensi agro juxta Larium lacum* &c.

¶ Dicitur & Novocomum, unde

¶ Novocomenses, Novocomi incolæ.

CONCHA, κόγχη, der Fisch in der Muschel / Schnecken. Veneri sacra. Plin. lib. 9. cap. 35. Leviorem habet ac politiorem testam, *Ostrea* verò Meerschnecken / asperiorem: sed *Cochleæ* testudines & limaces terrestres sunt, tametsi & fluviatiles & marinæ cochleæ sint multarum specierum. ¶ 2. *Concham* pro *tuba* posuit Virgil. Æneid. 6. v. 171

Sed tùm forte cavâ dum personat æquora concha.

¶ 3. Est & *Concha*, vasis genus, à similitudine concharum sic appellatum. Cato de Re Rust. cap. 66 *Continuo capulator, conchâ oleum quam diligentissime poterit, tollat.* Columella lib. 12. cap. 50. *Conchæ ferreæ, quibus depletur oleum*, damit man das Oel abschöpffet. ¶ 4. Vascula etiam, quibus unguenta servabantur, *conchas* appellavit Horatius lib. 2. Ode 7, v. 22

-- -- funde capacibus
Unguenta de conchis.

¶ Conchŭla, diminut. Valer. Max. lib. 8 cap. 8 n. 1 *Constat vagas littoribus conchulas & umbilicos lectitasse.* Dracontius lib. 2. v. 68

Et generat pelagi conchula divitias.

¶ Conchȳlium, Κογχύλιον, nomen generale omnium concharum est. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 4. v. 30

Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ.

¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν ita appellatur murex, cujus sanguine purpura tingebatur: & ipse color ille, de quo Plinius lib. 21 cap. 8. Hinc Seneca epist. 7 *Lanarum conchylia quis in pristinum candorem revocet?*

¶ Conchyliātus, ut *Vestis conchyliata*, apud Plin. 9. cap. 39, pro veste conchylio tincta. Et *conchyliata peristromata*, Ciceroni Philipp. 2. cap. 27, quæ Plauto *Conchyliata tapetia* Pseud. a. 1. sc. 2. v. 14 sunt. Purpurfarbene Tapeten. Conchyliatus enim purpureus est.

¶ Conchȳlis, Catullus Argonaut. sive Carm. 65. v. 49

-- -- Indo quod dente politum
Tincta tegit roseo conchylis purpura fuco.

Quanquam ibi Scaliger malit *conchyli*, pro Conchylii legere. Et inde forte Serenus Carm. 44

Purpura torretur conchyli perlitâ fuco.

Ubi *Fucus conchyli*, color conchylii est.

¶ Conchyta, qui conchylia piscatur in mari, Plaut. Rudente a. 2. sc. 2. v. 5 *fures maritimi, conchytæ atque hamiotæ.* Ein Muschelfänger.

CONCHIS, is, fabæ genus, Schalbone; item edulium ex fabis. Martial. lib. 13 epigr. 7

Si spumet rubrâ conchis tibi pallida testâ,
Lautorum cœnis sæpe negare potes.

i. e. si fabam folliculatam condimentis suis apparatam habes, poteris domi cœnare. Idem lib. 7. Ep. 78

Et bene si cœnas, conchis inuncta tibi est.

Juvenal. Sat. 3. v. 293. *Cujus conche tumes?*

CONCILIUM, conventus, synodus, deliberandi & consultandi caussa convocata à *concalando*, i. e. convocando dictum, eine Versamlung. Virg. lib. 10. Æn. ineunte:

Conciliumque vocat divum pater atque hominum rex.

Vetus Terentii interpres exponit *Nundinas* & *Conciliare* per *Emere*. Proprie *Concilia* dicebantur Romanis, quando plebs tantum in concionem vocabatur a patribus, non universus Populus Romanus, de quo Lælius Felix apud Gellium lib. 15. cap. 27. Hodie conventus Ecclesiastici Episcoporum ita appellari cœpti sunt. Pro *Diœcesi* usurpari cœpit, postquam *Constantini M.* ævo, quotannis conventus civilis diœceseos in primariâ urbe ageretur. Unde & Patriarchæ, & Metropolitæ dicuntur convocâsse *Episcopos concilii sui.* i. e. *diœceseos*, sive provinciæ. Liberatus Breviar. cap. 4 *Mandavit Andreæ, & Theodoro Episcopis concilii sui*, i. e. diœceseos suæ. Concilia œcumenica, generalia vel universalia, allgemeine Kirchen-Versamlung. De quibus Calixtus in Apparatu pag. 120. 121. 123. 125. 126. 127. 129. 201. quem vide. Sic dicimus *Indicere, convocare, habere concilium.* Et, *In concilium cœtumque proficisci*, Cicer. de Senect. extr. Et lib. 2. de finib. cap. 4 *Non est necesse voluptatem in virtutum concilium adducere.* Et, *Concilia conventusque fugere* Cæsar lib. 1. de bello Civili cap. 19. Quæ duo ita conjunxisse videtur, ut primum ad pauciores, alterum ad plures referretur. ¶ 2. Lucretius non raro isto vocabulo pro rerum quarumlibet conjunctione ac copulâ usus est. Ut lib. 1. v. 181

Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio possent arceri tempore iniquo.

Et rursus v. 515

Id porro nihil esse potest, nisi materia,
Concilium.

Arnobius lib. 2. adversus gentes: *Edunt* (animantes brutæ) *per uteros fœtus & corporalibus conciliis procreant: & nos corporum conjugationibus nascimur, & ex alvis fundimur atque emittimur matrum.* Ubi vides *concilia* & *conjugationes* Synonyma esse.

¶ Concĭlĭābulum, locus ubi in cœtum convenitur, Versamlung. Liv. lib. 7. cap. 15 *Nundinas & conciliabula obire.* Tacitus annal. 3. cap. 40 *per conciliabula & cœtus seditiosa disserebant.* Sic *Damni conciliabulum*, i. e. ubi damnum conciliatur Plaut. Trin. Act. 2. sc. 2. v. 33.

¶ Concĭliare est duos animos conjungere, & alterum alteri reddere benevolum. vereinigen. Cicero de Off. lib. 1. c. 16 *Conciliat & conjungit inter se homines ratio & oratio.* Hinc ad matrimonii rem sæpe transfertur; ut apud Plautum Trinum. Act. 2. sc. 2. v. 104.

Tute

Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas.

Concilies, i. e. adjungas tibi, quò despondeat filiam. Justin. circa finem lib. 7 *Philippus Olympiada uxorem ducit conciliante nuptias Arisbâ*; Vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 50, 4. Hinc & ad lenocinia transfertur, estque idem, quod nos Kuppeln/ appellamus: qua ratione non semel hoc verbo usus Petronius est. Sueton. Cæsare cap. 50 *Existimabatur enim Servilia, etiam filiam suam Tertiam Cæsari conciliare.* Inde *conciliatrix* eine Kupplerin/ quæ & *adductrix* dicitur; & *conciliatura* pro lenocinio, de quibus infra. Sane & *conciliare* pro adducere Plautus dixit Captiv. act. 1. sc. 2. v. 28. quemadmodum idem & *reconciliare* pro reducere posuit ejusdem fabulæ prologo v. 33 & act. 1. sc. 2. v. 65. *Conciliare amicitiam, benevolentiam, gratiam, amorem, favorem, conjunctionem, nuptias*, Freundschafft / Gunst/ Liebe / &c. zuwege bringen oder stifften. Quæ notæ locutiones sunt. Vid. Cic. 2. de Orat. c. 49. & lib. 4. epist. 13. &c. ¶ Quando autem non cum re, sed cum Deo, sive homine jungitur, significat placo, & amicum facio. Virg. 1. Æn. v. 78. *Tu sceptra Jovemque Concilias.* ¶ Nonnunquam idem est quod acquirere; Nep. Timoleonte cap. 3 n. 2 *Conciliare otium regioni.* Item *Conciliari mihi eum cupio*, i. e. amicum fieri. ¶ *Conciliare bene ac pulchre*, est vili emere: contra *malè conciliare*, carè & magno pretio. *Omnis enim Conventio est conciliatio*: quod Donatus notat Eunuch. Act. 4. sc. 4. v. 2. Plaut. Epid. act. 3. sc. 4

MI. *Estne emta mihi hæc?* PE. *Istis legibus habeas licet.*
MI. *Conciliavisti pulchrè.*

Idem *rectè conciliare* dixit Rudente act. 4. sc. 3.

¶ Conciliatus, Particip. & adject. ut, *mulier conciliata viro*, Catull. Carm. 69. v. 130. Comp. *conciliatior judex.* Quintil. lib. 4. cap. 2. zur Gunst bewogen.

¶ Conciliatus, us, subst. conciliatio, mistio. Lucret. lib. 1. v. 575. & lib. 2. v. 99. 133.

¶ Concilĭator, qui conciliat. Ut *Amicitiæ conciliator* Sueton. Aug. c. 48. *proditionis*, Liv. 27, 15. extr. *Conciliator nuptiarum* Nepos Attico cap. 12. der eine Heyrath stifftet oder zuwege bringt.

¶ Conciliatrix, Cic. de amic. cap. 11 *Conciliatrix amicitiæ virtutis opinio est.* Idem lib. 1. de Leg. c. 9 *Oratio conciliatrix humanæ societatis.* ¶ 2. Item Lena, sive *adductrix*, ut Apulejus 9. Milesf. appellat: h. e. sequestra stupri & adulterii internuntia, Kupplerin. Plaut. Mil. Glor. Act. 5. v. 16

-- -- -- -- *Viduam esse censui:*
Itaque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.

Vet. Gl. *Conciliatrix*, προαγωγεία.

¶ Conciliatrĭcula, diminut. Cic. pro Sextio cap. 9.

¶ Conciliatio, ut, *Conciliatio gratiæ* Cic. pro Cluent. c. 31. pr. Idem 1. Officior. cap. 41. extr. *communem totius generis hominum conciliationem & consociationem colere, tueri, servare debemus.*

¶ Conciliatura, pro lenocinio, ut apud Senecam Epist. 97, *conciliaturas exercere.* Vid. Lips. ad lib. 1. Annal. Tac. pag. 18.

¶ Inconciliare, pro irritare, alienare & inimicum reddere. Ita usus est Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. v. 84. & in Trinum. act. 2. sc. 1. v. 98. pro decipere usus est, quemadmodum & Festus interpretatur.

¶ Interconciliare, quo composito bis est usus Quintil. lib. 12 cap. 10, *interconciliandi præstare officium*, & mox: *In interconciliando lenitas esse videatur*, unterhandeln.

¶ Reconciliare est in gratiam reducere, wieder vertragen / versühnen: Cic. lib. 1. Fam. epist. 9. extr. *Tibi sum auctor, ut quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges.* Idem pro Dejotaro c. 13 *Te ut plane Dejotaro reconciliet oratio mea.*

¶ Reconciliatio. Versöhnung. Cic. Arusp. R. c. 24 *significat reconciliationem esse gratiæ factam.* Et 3. Catil. cap. 10. *reconciliatio concordiæ.* Et ad Quir. post red. *reconciliationes gratiarum.*

¶ Reconciliator. ein Versöhner. Livius lib. 35. cap. 45. *reconciliatore pacis & disceptatore de iis, quæ in controversia cum P. R. essent, utendum censebat.* Apulejus Apolog. p. 286 *Agrippa populi reconciliator.*

Concinnus cum derivatis, vide in *Cinnus.*

CONCIO, tria significat, quemadmodum copiosè probat Gell. lib. 18. cap. 7. ¶ 1. Cœtum convocatum vel congregatum significat. *Concio & conventus civium*, Versammlung. *Concio ex imperitissimis constans*, eine Versamlung von sehr ungeschickten Leuten / Cic. de Amic. cap. 25. *Advocare concionem* Cæs. 2. Civ. cap. 32. Quamquam & quamlibet temere confluentem turbam seu multitudinem Suetonius Vespas. cap. 7 dixit, *Extremò hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit.* Vide ibi Casaub. ¶ 2. Significat orationem, quæ ad cœtum habetur. eine Rede / Predigt. Apul. lib. 6, *Sic fatus, jubet Mercurium Deos omnes ad concionem protinus convocare; ac, si qui cœtu cælestium defuisset, in pœnam decem millium nummum conventum iri pronunciare.* Et Cicero 9 fam. epist. 14 *Legi concionem tuam, nihil illâ sapientius.* Et pro Flacco cap. 7 *Græcia hoc uno malo concidit, libertate immoderatâ ac licentiâ concionum.* Sic *Turbulentæ conciones*, Quintil. lib. 5. cap. 13. auffrührische Reden. *Concionem habere*, für der Gemeine reden / eine öffentliche Rede thun / Gell. lib. 13. cap. 14. Apud Nepot. Timoleonte cap. ult. *Concio populi* notat judicium publicum, quod in concione scilicet habeatur. ¶ 3. Locum ipsum, de quo concio habetur, significat, eine Cantzel / Predigstul. *Suggestus* vel *suggestum*, ut, *Escendi in concionem, concursus est populi factus*, Cic. contra concion. Q. Metelli, apud Gellium c. l.

¶ Conciuncula. dimin. Cicer. 2. ad Attic. epist. 16.

¶ Conciōnari, concionem habere. *Ex alta turri concionari*, Cicer. Tusc. lib. 5. cap. 20. *Concionari apud milites*, Cæs. 1. Civ. cap. 7. Id facere non licuit iis, qui infames forent, ut notat Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 163. 164.

¶ Concionabundus, Liv. 3. c. 47. & 21. c. 43. & lib. 40. c. 27.

¶ Conciōnātor, δημοδιδάσκαλος, qui concionem publice docet, Orator. Non rarò tamen in deteriorem partem accipitur istud vocabulum, idemque est, qui concitat multitudinem & ad seditionem movet. Vide Vossium de constitut. Rhetor. cap. 1. Sic usus Cicero 4. Catilin. cap. 5, *quid intersit inter levitatem concionatorum, & animum vere popularem.*

¶ Conciōnālis, ut, *Clamor concionalis*, qui in concionibus esse solet, Cicer. Q. frat. lib. 2. epist. 9.

¶ Conciōnārius, Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 3. *concionarius populus.*

¶ Concionatorius, ut, *Vestis concionatoria*, quâ utuntur ad populum concionantes. Gellius lib. 1. cap. 11 memoravit *tibias concionatorias.*

Conclave, Concors, vide *Clavis*, *Cor.*

CONDALIUM, annuli genus, Festo est, quem servos digitis gestasse Cælius auctor est. Plaut. Trinum. act. 4. sc. 3.

CONDIO, ire, condimento aliquid ornare, & sapidum facere, schmackhafftig machen / würtzen. Plaut. Pseud. a. 3. sc. 2. v. 21 *Non ego itidem cœnam condio, ut alii coqui.* Cicer. 5. Tusc. cap. 34 *Labore in venatu, sudore, cursu, fame, siti, condiebant epulas Lacedæmonii.* ¶ 2. Idem ad Attic. lib. 12 ep. 40 per metaphor. dixit, *Hilaritatem illam, qua hanc tristitiam temporum condiebamus, in perpetuum amisi.* Et pro Cluent. cap. 26. extr. *Qui ea vitia, quæ ab natura habebat, etiam studio, atque artificio quodam malitiæ condivisset* &c.

¶ Condītus, ut *Bene coctus & conditus sermo* Cicer. ad Att. lib. 13. extr. Et, *Nemo unquam urbanitate, nemo lepore, nemo suavitate conditior*, idem de Clar. Orat. cap. 48. &, *festivitate conditior*, 2. de Orat. cap. 56.

¶ Condītio, die Würtzung / ut, *Conditio ciborum*, de Nat. Deor. lib. 2. cap. 58.

¶ Conditus, us, ui, Columell. lib. 2. cap. ult. *Uvas itemque olivas conditui legere licet.* Zum Einmachen.

¶ Condĭtor, Cic. post Redit. in Sen. cap. 6. *Conditoresque convivii.*

¶ Condīmentum, Gewürtz. Cic. lib. 2. de finib. cap. 28 *Audio dicentem, cibi condimentum esse famem, potionis sitim*, de Socr. inter cujus apophthegmata recensetur & illud, *Optimum condimentum fames.* Idem de Amic. cap. 18 *Condimentum amicitiæ suavitatem* dixit *esse morum & sermonum*: &, *Facetias omnium sermonum condimenta*, lib. 2. de orat. cap. 67. Lieblichkeit der Sitten und Gespräch / ist der Zucker in der Freundschafft.

¶ Condīmentarius, apud Plin. lib. 19. cap. 6, *Satureja in condimentariorum genere est.* ¶ *Condimentarius* substant. qui condimenta conficit aut vendit, Würtzkrämer. Alludit huc Tertullianus, cum de Anima cap. 23 dicit: *Doleo Platonem omnium hæreticorum condimentarium factum.* hoc est, ex philosophia sua hæreticis præbere, unde speciem ac fucum inducere erroribus possint.

¶ Conditanea, orum, Eingemachte Sachen. ut, *Olea conditanea*, id est, quæ condiri potest, nisi quis à *condo* velit esse conditaneum, quod condi possit. Varro lib. 1. de re rust. cap. 24. pr.

¶ *Cibaria condititia*, Columell. lib. 8. cap. 8.

¶ Condītūra, die Würtz / oder Würtzung. Senec. lib. 3. de irâ cap. 15 *Liberos illi epulandos apposuit, & subinde interrogavit, an placeret conditura.* Et Epist. 69 *Inventæ sunt mille conditura, quibus aviditas excitaretur.*

CONDO, condĕre, beylegen / hinlegen / verbergen / abscondere, seponere, ut, *Condere & reponere fructus*, Cic. 2. Nat. D. cap. 62. Früchte hinlegen. Ibidem cap. 60 *Agri multa ferunt, manu quæsita, quæ vel statim consumantur, vel mandentur condita vetustati.* Sic *condere frumentum*, Horat. 2. Ep. 1. v. 140, Getreyd einführen: item Korn auffschütten. A *Con* & *do.* Quod vero heic separatim explicatur, quia etiam sine hoc satis multa cum verbi *Do* composita sunt. ¶ 2. Ad furtum etiam transtulit Horatius lib. 1. od. 10 de Mercurio:

Callidum, quicquid placuit jocoso
Condere furto.

¶ 2. Ponitur & pro sepelire: *in sepulcro condere*, Cicer. de Legibus lib. 2. c. 22. Hinc *condere* eleganti translatione pro *finire* posuêre auctores. Ut, *condere secla*, Lucretius lib. 3. extr. *Condere soles*, Virgilius eclog. 9, 52. *Condere diem* Horat. lib. 4 od.

4. od. 5. v. 29, & Plin. Paneg. cap. 80. *Condere lustra*, Cic. 2 de Orat. c. 66 extr. Item *Condere bella.* Male nonnulli illud Virgilii Ecl. 6. v. 6

— — namque super tibi erunt qui dicere laudes,
Vare, tuas cupiant, & tristia condere bella:

huc trahunt. Ibi enim *condere* non finire est; sed componere, concelebrare carminibus, ut recte Servius interpretatur. ¶ 4. Condere, construere, ædificare. Bauen / anrichten / schaffen. *Condere urbem*, Livius 1. cap. 3. Et Virgilius 1. Æneid. v. 37

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Idem 2. Ecl. *Pallas quas condidit arces, ipsa colat.* Sic, *condere carmen, poëma, historiam*, Cic. pro componere. v. g. ad Attic. 1. ep. 16 *Condere alicujus laudes.* Et 2 de Nat. Deor. cap. 60 *Conditum aliquid vetustati mandare.* Sic & qui primi quid invenerunt & constituerunt id *condidisse* perhibentur. Plin. Præf. operis: *Lucilius, qui primus condidit styli nasum*, i. e. Satyricum genus scribendi invenit. Sic Tullum Hostilium *militarem disciplinam condidisse*, i. e. ordinasse & constituisse Florus scribit lib. 1. cap. 3. Justin. lib. 36. cap. 2 de Josepho loquens: *Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit.*

¶ Condĭtor, cujusque rei constructor, inventor, auctor. ein Stiffter / Anheber / Verfertiger. Ut, *conditor imperii*, Plin. Paneg. cap. 1. *Peripateticæ sectæ conditor Aristoteles*, Columell. lib. 9. cap. 3. pr. *Conditor historiæ*, Ovid. 2. Trist. v. 416. ein Historien-Schreiber.

¶ Condĭtrix, fœm. idem. Macrobius lib. 1. Somn. Sc. cap. 11 *Luna mortalium corporum & auctor & conditrix.* Eumenius de restaur. Schol. cap. 9 *Athenarum conditrix Minerva.* Apulejus Apolog. p. 285 *Paupertas prisca apud secula omnium civitatum conditrix.*

¶ Condĭtus, ûs, m. Erbauung. Apulejus Apolog. p. 289 de patria sua: *veteranorum militum novo conditu splendidissima colonia sumus.* Censorinus cap. 4. de Die Natali: *qui in conditu Thebarum Cadmo fuerint adjumento.*

¶ Condĭtum, & in plurali *condita* dicebantur, annonariæ species, quæ in civitatibus, aut burgis conditæ servabantur, sustinendo militi, aut comitatui Principis. *Militaria condita* Spartianus vocat Adriani vitâ cap. 11, ubi plura Casaubonus.

¶ Conditorium, ubi quid conditur, sive reponitur & asservatur. Ita *muralium tormentorum conditorium* Marcellinus dixit lib. 18. Histor. cap. 22. ein Zeughauß. ¶ 2. De Sepulcris etiam & capulis mortuorum hæc vox Scriptoribus usurpatur. Petronius: *In conditorium etiam prosecuta est defunctum.* Suet. August. cap. 18 *Per idem tempus conditorium & corpus Magni Alexandri cum prolatum è penetrali subjecisset oculis*; Et idem Calig. cap. 52 *Gestavit interdum & magni Alexandri thoracem repetitum è conditorio ejus*, &c. Plin. 6. epist. 10. *conditoria exstruere.*

¶ *Conditivum* appellat Seneca Epist. 60. extr. *Vivit is, qui se utitur: qui verò latitant & torpent, sic in domo sunt, tanquam in conditivo.* Rursus Epist. 82. *Multum interest, inter otium & conditivum.*

¶ Condĭtitium, was da dienet hinzulegen und zu wehren / ut, *Fruges conditiliæ, mala conditilia*, Wehräpffel. Columella lib. 8 cap. 8 pr. de columbis: *Duobus aut tribus mensibus acceptant condititia cibaria: cæteris se ipsas pascunt seminibus agrestibus.* Werden nur ein paar Monat vom Boden gefüttert: im übrigen nähren sie sich vom Felde.

¶ Condĭtivum, idem, Cato. Varr. & Columella. Add. Macrob. 2. Sat. c. 15. 16.

¶ Condus, qui condit, ut promus, qui promit condititia. Plaut. Vid. *promo.*

¶ Condĭtio, sors, fortuna, status rerum, temporum, vitæ, Gelegenheit / Beschaffenheit / Zustand. Cic. ad Attic. lib. 15. ep. 1. *Ea conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus*, darzu sind wir gebohren / und eine solche Gelegenheit hat es üm uns / &c. *Longè aliâ conditione sum ac cæteri*, es hat mit mir viel eine andere Gelegenheit / als mit andern. Vacinius Ciceroni ep. 10. lib. 5. fam. *Homo bonæ conditionis* dicitur, qui in bonâ fortunâ est, h. e. qui dives est. ¶ 2. Condĭtio, ein Fürschlag / Bedingung / Bescheid / Potestas oblata eligendi. Donato definitur *pactio, certam legem in se continens*, in Andr. act. 1. sc. 1. v. 52. Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 85 *Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide*, welchem Fürschlag unter diesen beyden. *Conditionem ferre, offerre, proponere, statuere*, fürschlagen / Fürschlag thun. *Conditionem accipere*, einen Fürschlag annehmen. Cœlius Ciceroni lib. 8. ep. 8. *Ad alterutram conditionem vult descendere Cæsar*, in einen der beyden Fürschläge willigen. *Conditionem recusare, repudiare*, abschlagen / verwerffen. *Stare conditionibus*, darbey bleiben / halten. Contra *fugere à conditionibus*, apud Ciceron. qui una libri 16. epist. 12 ad Tironem, omnes fere hos dicendi modos complexus est. Ejusdem quoque est *ea conditione*, mit dem Bescheid / lib. 6. epist. 7. *Nullius conditionis non habuit potestatem* Nepos in Attic. cap. 12. Er konte erhalten / was er wolte. Atque ita Conditiones sunt etiam leges pacis. *Pacem fecit inter eos his conditionibus*, Nep. in Hannib. cap. 6, 2. ¶ 3. Sumitur & conditio pro conjunctione sponsaliorum & nuptiarum. Hinc parentes dicebantur *liberis conditiones quærere*, i. e. nuptias. Plaut. Aulul. act. 3. sc. 5

Narravi amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant, &c.

Nepos Attico loco jam citato huc quoque pertinet: *M. Vipsanius Agrippa, intimâ familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari; cum propter suam gratiam & Cæsaris potentiam, nullius non conditionis haberet potestatem.* Sic *conditiones circumspicere* Suet. Augusto c. 63. *de conditionibus tractare*, in Claudio c. 26 dixit. Idem Galba c. 5 *Remansit in cælibatu: neque sollicitari ullâ conditione amplius potuit.* Habes & apud Plaut. Trin. act. 1. sc. 2. v. 22, & Quintilianum Declamat. 255. in f. exempla. ¶ 4. Cicero Oratione pro Cœlio, & ad libidinosas illicitasque conjunctiones, quas Verus Poëta *innuptas nuptias* appellat, usus est. *Habes*, inquit, *hortos ad Tiberim: ac diligenter eo loco præparasti, quo omnis juventus natandi caussa venit. Hinc licet conditiones quotidie legas.* Suet. Aug. cap. 69 *Antonius objecit conditiones quæsitas per amicos* &c. ubi quidam verenda, & partes, quæ natura tegi vult, significari putant. ¶ 5. Conditiones etiam vocantur vocationes ad cœnam. Martial. lib. 11. Epigr. 52

Cœnabis belle Juli Cerealis apud me:
Conditio est melior si tibi nulla, veni.

Apud Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. v. 67 parasitus ab Hegione vocatus ad cœnam:

Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?

¶ 6. Tandem propriam à *condendi* verbo notionem addo, ex Tertull. de habitu mulier. cap. 8, *Dei conditio est thus & merum.* id est Dei opus, a Deo conditum.

¶ Conditionale, quod ex conditione pendet, was mit Beding geschicht. ut, *datio conditionalis*, Ulpian. Lege 9 Dig. de adimend. legatis, ubi *pura* opponitur. *Venditio conditionalis*, Lege 4 pr. Dig. de in diem addictione. *Conditionalis comminatio*, Tertull. adv. Judæos cap. 13.

¶ Conditionaliter, sub conditione. Institut. Tit. de Legat. § 32. Elegantius vero est, quo exposuimus, *sub conditione*, aut *ea conditione*, quæ non modo apud antiquos Latinitatis magistros, sed veteres etiam jurisconsultos legas.

Composita à *condo* sunt,

¶ Abscondere, i. e. penitus condere, occultare, verbergen / verstecken / vergraben. *Abscondere in latebras*, Plaut. Cistell. a. 1. sc. 1. v. 65 *Terrâ abscondere*, unter die Erde vergraben; *In terram abscondere* Columella dixit de Arbor. cap. 7. Præteritum, & Supinum geminum habet, *Abscondi* & *Abscondidi*, *absconditum*, & *Absconsum*, de quibus videndus Nonius, & Priscianus lib. 10. e. g. Silius 8. v. 191

-- -- -- vitreisque abscondidit antris.

Gellius lib. 17. cap. 9 *abscondisse epistolam.*

A duplici Supino duplex oritur verbale, *Absconditus* & *Absconsus.* Illud usitatius est, ut, *fontes absconditos aperire*, ad Herenn. lib. 4. cap. 6. verborgen. Ab hoc est

¶ Abscondite, adverb. latenter, abstruse. Cic. 2. de Invent. cap. 23 *non implicite & abscondite: sed patentius & expeditius.* add. 3. de Finib. cap. 1.

Altero *Absconsus* delectatus in primis est Julius Firmicus, qui vel uno cap. 8. libri 3 sæpius usus est, ut *absconsarum artium magistri*, n. 4. *absconsi, subdoli*, n. 12. qui inde etiam substantivum formavit

¶ Absconsor. Idem Firmicus c. l. n. 5, *absconsores auri & divitiarum.* Verberger.

¶ Absconditor, idem, apud eundem Firmicum lib. 5. cap. 15. *Rerum humanarum absconditores.* Tertullianus 4 adv. Marcion. cap. 25 *Nec revelator ipse erit, qui absconditor non fuit.*

¶ Absconsio adfertur ex Plinii 8 cap. 16 in Lexicis: verum libri habent *abscondente.*

¶ Decondo, abscondo, deorsum condo. Seneca ad Marciam cap. 10 *in alicujus ventrem immensæ belluæ decondet.* Quod Lipsius ex melioribus libris confirmat.

¶ Excondo Tertulliani est lib. 5. adv. Marcion. cap. 18 *verum eum & visibilem excondis prœliatorem.*

¶ Inconditus, inconditum, cujus verbum in usu Latinis non est, vel rude significat, vel inelegans, agreste, ungeschickt / ungeschaffen / ut, *Verba incondita*, Cic. in Orat. cap. 44. *Inconditum genus dicendi*, Idem de clar. orat. c. 69. *Incondita carmina*, Livius lib. 4. c. 20. *Inconditus clamor*, Curt. 3. cap. 10. n. 1. ¶ 2. insepultus. Lucan. 6. v. 101. *mista jacent incondita vivis corpora.*

¶ Incondĭte, adverb. Cic. 3. de Orat. c. 44 *quod ille rudis incondite fundit.* ungeschickt. Apulejus lib. 4. Metam. p. 146 *Estur & potatur incondite.* greulich / ungeheuer. Cicero de Republica apud Augustinum Civ. D. lib. 22. c. 6 *Antiquitas recepit fabulas, fictas etiam nonnunquam incondite.*

¶ Recondere, seponere, beylegen / benthun / beyschliessen / verwahren/

wahren / *Recondere opes*, Ovid. 1. de Arte v. 628. *Gladium cruentum in vagina recondidit*, Cicer. 2. de Invent. cap. 4.

¶ Clausum & *reconditum*, contrarium aperto & prompto, ut *Interiores quædam & reconditæ literæ*, nicht gemeine / heimliche Künste / Cic. 3. Nat. D. cap. 16. Comparat. 4 Acad. c. 4 *à Lucullo reconditiora desidero*, quod Brutus ad Cicer. lib. 11. epist. 10. extr. ita circumloquitur: *Ad has literas statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit.*

CONDRILLON sive *Condrille*; ita enim apud Plin. legitur lib. 22. c. 22. & alicubi *condrilla*: quæ apud Dioscoridem *chondrilla* χονδρίλλη, appellatur, species est cichorii, sed gracilioribus foliis, caule, floribus, ac semine, klein Wegwart. Dioscor. lib. 2. cap. 126.

CONDYLŌMA, κονδύλωμα, Condylomata tubercula sunt ex inflammatione nata circum anum. Plin. *Procidentiam ani & uteri* vocat, Feigblattern / Geschwer an heimlichen Orten.

CONDȲLUS, κόνδυλος, Condyli dicuntur articuli eminentes in manu in pugnum contracta, die Knorren über den Gliedern an Händen und Füssen / nodi digitorum. Vide Lexicon Græcum.

¶ 2. Item talitrum, colaphus. Vet. Gl. Κόνδυλος, *colaphus*. Item Κόνδυλος ποδὸς ἢ χειρὸς *hoc talitrum*.

Confertus vide in *Farcio*.

Confestim, adverb. vide sub *Festino*.

Confligo, vide sub *Fligo*.

Confuto, quære in obsoleto *Futo*.

Conger vide *Congrus*.

Congerro, ōnis, vide in *Gerræ*.

CONGIUS, mensura, sex sextarios continens, ein Stübchin. *Decem congii*, ein halber Eymer. Usus voce Plin. lib. 14. cap. 9. Et Livius 25. c. 2 *congii olei in vicos singulos dati*.

¶ Congiālis, ut, *fidelia congialis*, quæ congium capit, ein Krug von einem Stübchin / Plaut. Aulul. a. 4. sc. 2. v. 15.

¶ Congiārius, a, um: ut, *Congiarius cadus*, Plin. lib. 14 cap. 14. Ita vulgares libri: Harduin. *millia cadûm in congiarium divisit*.

¶ Congiarium, absolute de vase, quod congium capit: quam ob caussam *congiaria* Paullus JCtus in cauponariæ tabernæ instrumento memorat L. *tabernæ* D. de Instr. & Instr. Leg. ¶ 2. Et quoniam Principes non in pecuniâ tantum, sed aliis etiam rebus, & vino quoque liberalitates præstare populo solebant, idcircò omnes eorum liberalitates, quas conferebant in populum, *congiaria* appellatæ. Hinc Quintilianus lib. 6 cap. 3 *Congiarii vocem*, communem *& mensuræ & liberalitatis*, scribit. *Congiarium* autem proprie ad populum pertinebat. Nam militi quod præstabatur, *donativum* dictum fuit. Sueton. Nerone cap. 7 *Deductus in forum Tiro, populo congiarium, militi donativum proposuit.* adde Plin. Paneg. cap. 25. & Capitolin. in Pio c. 8. Budæus in Pand. Stewech. ad Veget. lib. 2. cap. 20. Aliquando tamen hæc confunduntur auctoribus. Curtius lib. 6. cap. 2. n. 10. *millia talentûm proxima præda redacta erant: è quibus XII millia in congiarium militum absumta.* Vides hic *Congiarium* pro Donativo positum. ¶ 3. Neque verò Cæsarum tantùm, eæque in populum; sed procerum quoque & in amicos quidem privatim collatæ liberalitates *congiariorum* nomine veniebant. Quintilianus supra laudato loco: *Fabius maximus*, inquit, *incusans Augusti congiariorum, quæ amicis dabantur, exiguitatem*, heminaria *esse dixit*. Cicero 8 Famil. Epist. 3 *Plancus magno congiario donatus à Cæsare.* Suetonius Cæsare cap. 27 *Ex reliquo quoque ordinum genere vel invitatos, vel sponte ad se commeantes, uberrimo congiario prosequebatur.* Similiter usus vocabulo & in Vespasiano est c. 18. Nec non de Claris Rhetorib. cap. 3. Vet. Gloss. *Congiarium*, ἐπίδοσις, διάδοσις. Et rursus: *Congiarium*, ἐπίδοσις ἐπὶ τῶν νομῶν, δωρεά.

Congruo cum derivatis vide in *Grus*, sub antiquo verbo *Gruere*, quod in Glossis superest.

CONGRUS & conger, apud Plin. Quo nomine anguillam marinam, piscem oblongum & lubricum, appellant. Meeraet oder Seepaling. ¶ 2. Sunt qui pro amiâ interpretentur, einen Welß / Terent. in Adelph. 3. sc. 3, 23. *Congrum istum maximum in aquâ finito ludere paulisper*, &c.

CONGȲLIS; sic apud Columell. lib. 10. v. 421 legitur, cum Græcum sit γογγυλὶς, Lat. *rapum*, runde Rüben / γογγύλον, rotundum, Columella lib. 10 v. 421

Congylis illustri mittit quam Nursia campo.

CŎNISCO, conifcare, vel potius, *Conisso*, quo verbo usus Lucretius de agnis lascivientibus & cornibus inter se luctantibus lib. 2. v. 320

Et satiati agni ludunt blandeque conissant, Stutzen.

Quintil. lib. 8. cap. 3 *Caput opponis, cum eo conissans*, Becmannus putat *Conissare* propriè esse, in pulvere versari, pulvere implere, ex Græco κονίζειν vel κονίζεσθαι. Postea ad luctas traduci, ut quæ non sine pulvere, vel etiam in pulvere & arenâ fierent. Malim ipse à *Cono* deducere, sive galeâ: sed obstat syllabæ quantitas.

Conisso, modo dictum in *Conisco*.

CŎNISTĒRIUM, locus in palæstra, ubi pulvere post unctionem athletæ adspergebantur. Vitruv. lib. 5, cap. 11, in palæstrarum

A ædificatione memorat. a κόνις *pulvis* denominatum est.

Conjux, jugis, vide in *Jugum*.

CONNĪVEO, connivere, compositum à *nivo*, veteri verbo & obsoleto, à quo est *nicto*, de quo suo loco, proprie est oculorum, quando clauduntur & aperiuntur, Valla lib. 4 cap. 4. mit den Augen blicken. Suetonius Calig. cap. 51, *Ad minima tonitrua & fulgura connivens caput obvolvere solebat.* ¶ 2. Et, dissimulare visum, metaphor. durch die Finger sehen / verhängen / versehen. Cic. in Philip. 1. cap. 7 *Ea ipsa concedo, quibusdam in rebus etiam conniveo*, dasselbe laß ich ihm / in etlichen Dingen übersehe ich ihn auch. Pro Cœlio cap. 24 *Dii immortales, cur interdum in hominum sceleribus maximis connivetis?*

¶ Conniventia, dissimulatio. Leg. 1. Cod. de fund. & saltibus rei dom.

¶ Inconnivens, immotis palpebris. Gell. lib. 2. cap. 1. *inconnivens, immobilis.* Et metaphorice Ammianus lib. 29 cap. 16 *inconnivens Justitiæ oculus*, de Nemesis rigore & severitate.

CŎNON, ōnis, dux Atheniensis fuit tempore Lysandri Lacedæmonii. Cononis filius Timotheus fuit, & ipse clarissimus Vir: cujus filius avito nomine *Conon* appellatus fuit. De quibus Nepos in Conone & Timotheo: Lege & Plutarchum. Fuit & Conon alius Mathematicus Ptolemæo charus, qui Berenices (fuit hæc Ptolemæi uxor) comam inter sidera retulit, ut ex Catullo

B & Arati Scholiaste discimus. Ejus meminit Virgil. Eclogâ 3. & Propert. lib. 4. El. 1. Vet. Glossæ: *Conon* μαθηματικὸς Σάμιος.

CŌNŌPĒUM, κωνωπεῖον, velum seu papilio lineus vel bombycinus, quo Ægyptii utuntur ad arcendos culices, quos Græci κώνωπας vocant. Nam propter paludes Nili & Ægypti maritima, eorum ibi magna copia. Penultimam Horatius & Propert. etiam per figuram abjecto diphthongi elemento altero, corripuerunt. Propert. lib. 3. eleg. 11. v. 45

Fœdaque Tarpejo conopea tendere saxo.

Horat. in Epodo 9. v. 16

Interque signa, turpe, militaria
Sol adspicit Conopeum.

Juvenalis naturam diphthongi secutus, produxit satyr. 6. v. 80

Ut testudineo tibi Lentule conopeio.

Ad quem locum Vetus Scholiastes: *Hoc est*, inquit, *linum tenuissimis maculis nauctum* [legendum puto, distinctum] *quia Latini* Conopeum CULICARE *dicunt*.

CŌNOR, conari, est niti & operam dare: aut moliri, sich bemühen / unterstehen. *Conari manibus, pedibusque*, keinen Fleiß sparen / Terent. Andr. 4. sc. 1. v. 52. Manil. lib. 1. v. 95

Omnia conando docilis solertia vincit.

C *Frustra conari*, sich umsonst bemühen. Atticus apud Nepotem Vita ejus c. 21, *Quare a vobis peto, primò ut consilium probetis meum; deinde ne frustra dehortando conemini.* Conari aliquando est προσφέρεσθαι πράγματι, & ipsum actum notat: effectui remdare. Nepos in Datam. cap. 7. *qui prius cogitare, quam conari consuesset.*

¶ Conātus, nom. ein Fürnehmen / Unterstehung. Cic. pro Quint. cap. 14 *Magno conatu studioque agere aliquid*, mit grossem Ernst und Fleiß ein Ding fürhaben. Idem in Catilin. 1. cap. 5 *Compressi tuos nefarios conatus amicorum præsidio & copiis.* Idem seu quisquis auctor declamationis, Antequam iret in exilium, *Conatibus malorum obviam ire*, böser Leute Fürnehmen begegnen. Ovidius Remed. am. v. 683

Sed quid præcipue nostris conatibus obstet,
Eloquar.

Egregie Hieronymus scripsit, *Malitia non habet tantas vires, quantos conatus*, die Boßheit vermag so viel nicht auszurichten / so viel sie sich unterstehet.

¶ Conāta, pro conatibus dixit Nepos Dione c. 8. extr. *Verens, ne prius consilium aperiretur suum, quàm conata perficeret.* Livius lib. 42 cap. 11 *Moneret senatum, ut Persei conatis obviam iret.* Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 29 *Magna ausus, magnificeque conata exsecutus.* Item cap. 42 *Longum est narrare, quid*

D *& quoties ausus sit, quanto opere conata ejus, qui obtinebat Asiam, magistratus P. R. metu suo destituerit.* Vid. Vorst. Indic. ad Nepot. hâc voce.

¶ Conamentum, Plin. lib. 19. cap. 2. ubi *ilignea conamenta* vocat fustes teretes quibus in evellendo sparto conatus juvabatur. Vid. Harduin. Tamen etiam pro Conatu, ut Conamen, simpliciter poni posse, non dubitatur.

¶ Conamen, Poëtarum dictio est, Lucretii 6. v. 325. & Ovidii 3. Metam. v. 60 *molarem magno conamine misit.*

CONQUĪNISCO, verbum vetus est, idem quod inclinare. *Conquinifcam ad cistulam*, Plautus in Cistellar. a. 4. sc. 1. v. 5, & Pseud. a. 3. sc. 2. v. 75. Est à Græco κυνεῖν sich bücken. Vide Nonium.

CONSĪDERO, reputare est, expendere, betrachten / bedencken / in bedencken nehmen. Proprie & ratione etymi est astronomorum verbum. Unde & Festus: *CONSIDERARE a contemplatione siderum videtur appellari.* Adde Voss. Etymol. in *Sidus*, qui inde eleganter & *Siderare* verbum cum *Sideratio*: & *Considerare* ac *Desiderare*, nec non Festi *Præsiderare* deducit. *In animo secum*

secum considerare, Terent. Heaut. act. 2. sc. 4. v. 5. *Etiam atque etiam videre & considerare, quid agendum sit*, Cic. in Verr. 7. cap. 68. fleissig zusehen / und bedencken was zu thun sey / & oratione 5. in Verr. cap. 12 *considerate cum vestris animis vosmet ipsi.* A

¶ Consideratio, quæ comes Prudentiæ, Betrachtung. *Accurata consideratio*, Cicero 4. Acad. cap. 11. *Consideratio contemplatioque naturæ est ingeniorum quoddam quasi pabulum*, Idem lib. 1. Acad. cap. 41.

¶ Et *considerantia*. Cic. ad Q. Fratrem lib. 3. ep. 9 *Cujus in hoc uno considerantiam & ego sustinebo, ut potero.* Et Vitruvius lib. 6 cap. 1 *tarditate animi, sine considerantia irruentes.*

¶ Consideratus, der alles wohl bedenckt / behutsam. Plinius cum *Sapiente* conjungit, quod sapiens esse non possit, qui non & consideratus sit, Plin. Paneg. Traj. cap. 44 *Salva est omnibus vita, & dignitas vitæ; nec tam consideratus ac sapiens, qui ætatem in tenebris agit.* Hic active sumitur: at de Invent. lib. 2. cap. 54. *bene considerata ratio*, passive. Wohlbedacht. Iterum active *consideratior* Comp. apud Hirt. de B. Afr. cap. 73 *Cæsar tardior & consideratior erat factus.* Passive *consideratissimum verbum*, apud Cicer. pro Fontej. cap. 9.

¶ Considerate, Bedachtsam / adv. ut, *agere, quod agas, considerate decet*, Cic. 1. Off. c. 27. *Consideratius utilitati suæ consulere*, Idem lib. 9. Attic. ep. 11. & præcedente epist. 10. *quid feci consideratissime?* B

¶ Consideranter, idem. Palladius lib. 3. sive Februar. cap. 17. pr. *Cuneum inter corticem & lignum consideranter deponimus.*

¶ Inconsideratus, unbedacht / unbesonnen. Cic. pro Quint. c. 25 *ô cupiditatem inconsideratam!* Nepos Conone cap. 5, *inconsideratior in secunda, quàm in adversa fortuna.* Cic. de Arusp. cap. 26 *plenus inconsideratissimæ temeritatis.*

¶ Inconsiderans, *inconsultus.* Tertullianus adv. Marcion. extremo lib. 2 *inconsiderantissime Marcion*, vocandi casu.

¶ Inconsideranter, adverb. Breviarium Fidei adv. Arian. p. 131 ed. Sirmondi: *inconsideranter rebaptizant.*

¶ Inconsiderantia, Unbedachtsamkeit: ἀβλεψία. Suetonius Claudio cap. 39. *In eo mirati sunt homines & oblivionem, & inconsiderantiam, vel ut Græce dicam, μετεωρίαν & ἀβλεψίαν.*

¶ Inconsideratio, idem, sed minoris auctoritatis. Salvianus sub fin. lib. 1. de Gub. Dei, *qui sola mentis inconsideratione peccassent.* In Suetonii etiam loco, quem modo in *Inconsiderantia* dedimus, Gifanii librum *inconsiderationem* habere, Torrentius ad eundem locum auctor est.

¶ Inconsiderate, inconsulte, temere. Cic. 1. Off. c. 29 *inconsiderate negligenterque agere.* & 4. ad Herenn. cap. 38 *inconsiderate tractare.* Et Augustinus Confession. lib. 9 cap. 9 *si forte ille inconsideratius commotus* [ad iram] *erat.* C

¶ Desiderare cum derivatis vide in sua litera.

CONSILIUM, Anschlag / Rath / Fürnehmen / ratio excogitata faciendi aliquid, aut non faciendi, dictum quod silentio cogitetur. *Consilium dare*, Rath geben / *capere, captare, conferre*, Raths pflegen / Rath halten. Terent. Andr. act. 2. sc. 1. v. 9 *Facile omnes, cùm valemus, recte consilia ægrotis damus.* Heaut. act. 3. sc. 1. v. 64 *Conferunt consilia adolescentes*, stecken die Köpfe zusammen. *Sequi alicujus consilium*, in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 54. *Is*, inquit, *quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar, exsequar*, dem Rathe nachkommen. Idem, *Repudiare, abjicere, rejicere, respuere consilium*, einen Anschlag verwerffen. *Consilium consumere*, Terent. And. 1. sc. 1. v. 132. *Explicare*, Cicero ad Terentiam lib. 14. Fam. epist. 12 *Metuo ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus.* nicht heraus finden können. *Consilium ab aliquo petere*, um Rath ansuchen. *Consilium mutare.* Idem lib. 11. fam. epist. 29 *In consilio capiendo prudentia, in dando fides requiritur & religio*, zum Rathschlagen gehört Klugheit / zum Rathgeben Treu und Gewissen. Ad Att. lib. 14. ep. 20 *Consilia temporum sunt, quæ in horas commutari vides.* Den Rath bringt die Zeit / die alle Stunden anders wird. Livius lib. 35. c. 32 *Consilia calida & audacia, prima specie læta, tractatu dura, eventu tristia sunt.* Et, *Consilium præceps & immaturum*, i. e. audax, nec satis deliberatum, Suetonius Aug. dixit cap. 8. Plauto *incoctum* est. Elegans & hæc locutio est, *de consilii sententia pronunciare*, Cic. de clar. Or. cap. 22. Quod Terent. in Phorm. act. 3. sc. 1. v. 17 simpliciter dixit, *de ejus consilio velle se facere*, &c. nach seinem Rath. Eleganter Nepos Conone cap. 4 *Id arbitrium negavit Conon sui consilii esse*, i. e. statuere de eâ re aliquid, negavit Conon, rem sui consilii esse, sive se dare regi consilium posse. Cicero lib. 3. Famil. Epist. 2 *Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est.* ¶ Consilium idem est quod στρατήγημα, ars, prudentia, callidum, & subdolum inventum apud Nep. in Hannib. cap. 11, n. 7. quale quoque fuit Themistoclis apud eund. in Them. cap. 6. n. 5. & Datamis in Vita cap. 6. n. 3. *Consilium novum* de singulari invento aut ex re & tempore capto consilio. ¶ *Sibi consilium capere*, dicuntur qui à reliquorum sententiâ, & rationibus discedunt, factionis & seditionis caussa Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. cap. 1, *Lentulus Consul Senatui Reique publ. se non defuturum pollicetur, si audacter ac fortiter sententias dicere velint; Sin Cæsarem respiciant, atque ejus gratiam sequantur, se sibi consilium capturum.* Et cap. 76 *Postulat, ut jurent omnes, se exercitum ducesque non deserturos neque prodituros, neque sibi separatim à reliquis consilium capturos.* Hesiodus Ἔργ. 264 D

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη,

quod ab Romanis scite versum cantatumque ita apud Gellium lib. 4 cap. 5

Malum consilium consultori pessimum.

Untreu schlägt ihren eigen Herrn. Livius lib. 25. c. 38. *In rebus asperis & tenuibus fortissima quæque consilia tutissima sunt.* ¶ 2. Est & *consilium* aliquando ipse consulentum cœtus, sive qui judicibus assistunt. Cic. Verr. 7. cap. 21 *Cum consilio caussam Mamertinorum cognoscit, & de consilii sententia Mamertinis se frumentum non imperare pronunciat.* Sueton. Aug. cap. 35 *Sibi constituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem senatum referendis, ante tractaret.* Vide ibi Berneggerum. Idem Domitiano cap. 8. *Numarios judices cum suo quemque consilio notaret.* ¶ 3. Varia, sed elegantia sunt, Plin. lib. 5. Epist. ult. *Est omnino iniquum, sed usu receptum, quod honesta consilia, vel turpia prout malè aut prosperè cedunt, ita vel probantur, vel reprehenduntur: inde plerumque eadem facta modo diligentiæ, modo levitatis, modo furoris nomen accipiunt.* Similia Cicero & Plautus dixit; quorum loca ad Plinium notavit Buchnerus. ¶ Manilius lib. 2. v. 527 -- -- *viribus amplis.*

Consilium est majus -- --

Cui illud Horatii simile lib. 3. od. 4 v. 65 *Vis consili expers mole ruit suâ.* Possis in istis *Consilium* rationem interpretari. Idem Manilius lib. 4. v. 889. de brutis animantibus, *Et quia consilium hoc est, & lingua remissa.* Ubi & Scaliger *consilium* λογισμὸν ex Aristotele interpretatur. ¶ de ipsâ facultate ingenii prudentis. *Consilii maximi vir.* Nep. in Dat. cap. 1, 1. *Consilii plenus.*

¶ Consiliari, pro consulere, Horat. de Art. Poet. v. 196

Ille bonis faveatque & consilietur amice,

Et lib. 3. ode 3

Gratum elocuta consiliantibus
Junone Divis.

Usus eodem verbo & Cæsar est lib. 1. de Bell. Civili cap. 19. & 73. Tacitus 2. Hist. cap. 53. *Redire Bononiam rursus consiliaturi:* Epit. Livii lib. 125. *L. Antonius COS. M. Antonii frater cadem Fulviâ consiliante, Cæsari bellum intulit.* Sunt clarissimi viri, qui hoc verbum Latio abjudicant, Olaus Borrichius in Analectis, & Theod. Ryckius ad dictum locum Taciti, &c. ut de Vossio in de Vitiis Serm. taceamus. Quæ vero defensionis caussa pro rea hac voce adferri possint, Curis nostris Posterioribus congesta & explanata videas.

¶ Consiliator, consiliarius. Plin. lib. 4. epist. 17. *ille in gerendis consiliator & rector.* Phædrus lib. 2. Fab. 7. *accessit consiliator maleficus.*

¶ Consiliatrix, fœm. Apulejus lib. 5. de Asino p. 169 *Illæ quidem consiliatrices egregiæ tuæ.* Ita edidit Elmenhorstius, quanquam in Indice *conciliatrices* præferat. Tamen etiam Pricæus *consiliatrices*, idque Notis ad lib. 1. p. 32 tuetur.

¶ Consiliarius, ein Rathgeber / Rath. Cic. lib. 1. Famil. ep. 9, *Tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem & benevolo usus esses.*

¶ Plautus etiam adjectivo usus est, *Senatus consiliarius*, in Epidic. a. 1. sc. 2. v. 56.

¶ Consulere, verbum diversam vim habet: prout vel absolute ponitur, vel cum diversis casibus conjungitur. Nam sine adjecto idem est, quod consultare, deliberare: sive, habere consilium, Rath halten. Cæsar lib. 7. de Bell. Gall. cap. 83. *Repulsi Galli, quid agant, consulunt.* Sic *in medium; in unum consulere*, pro deliberare dicimus. Lucanus lib. 5. v. 46 *Consulite in medium Patres.* Plinius lib. 9. epist. 13 *quod intermissum tamdiu morem in publicum consulendi, reduxissem.* Tacitus Hist. lib. 1. cap. 68 *in unum consulere:* & lib. 2. cap. 5. *positis odiis in medium consuluére.* Et annali 12. cap. 5 *domestica cura vacuus, in commune consulat.* ¶ Cum genitivo *Boni, æqui consulere*: est in meliorem & æquiorem partem interpretari & accipere. *Quod adest, boni consule*: Was zugegen ist / mit dem biß zu frieden / Est enim genus loquendi Ellipticum. Quintil. lib. 1. cap. 6. *Sitne Consul à consulendo, an à judicando? nam & hoc consulere veteres appellaverunt, unde adhuc remanet illud: Rogat, boni consulas, id est, bonum judices.* Ovid. 3. Pont. Epist. 8. extr.

Tu tamen hæc, quæso, consule missa boni.

¶ Cum Dativo junctum, *Dare consilium*, significat. *Bene, male alicui consulere*, wol / übel einem rathen. *Optime mihi consultum vult esse Pater*, Terent. in Phorm. a. 1. sc. 3. v. 1. Meint es gut. Sic *rebus suis recte consulere*, mit seinen Sachen den besten Rath treffen. *Commodis, dignitati, gloriæ alicujus consulere*, Cic. Q. frat. lib. 1. epist. 1. c. 9. & 11. lib. fam. ep. ult. i. e. prospicere seu providere. Aliquando Dativus & circumscribitur per Præpositionem *in* cum Accusativo. Ut *Consulere in longitudinem* i. e. longitudini temporis, Ter. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 10. Id est, ita consulere rebus suis, ut diu sufficiant. Livius lib. 45. cap. 8 *In secundis rebus nihil in quidquam superbè ac violenter consulere decet.*

decet. Tacitus Agricola cap. 16 *Hic cùm egregiùs cætera, arroganter in deditos, & ut suæ quoque injuriæ ultor, duriùs consuleret*, hart und unbarmhertzig mit ihnen ümgieng. Ac sicut hoc in loco *durius in deditos consulere*; ita idi alio contra loco, *clementer deditis consulere* in tertio casu dixit. Nam Annali 14. cap. 38 legas: *Disperseratque, novum Legatum operiendum esse, sine hostili ira superbiaque clementer subditis consulturum.* In his *superbe, arroganter, durius, clementer consulere*, pro consequenti ponitur. Primò enim deliberat animus ac statuit; deinde agit.

¶ Consulere cum accus. est, petere consilium, Rath fragen. *Consulere Apollinem* Nep. in Miltiad. c. 1, 2. *Consulere aliquem per literas*, Schrifftlich üm Rath anlangen. Sic *Jurisperitos consulere* dicimur, cum eos de jure interrogamus: Item *Chaldæos & Mathematicos* cum de futuris quærimus. Suet. Aug. cap. 94. extr. *Apolloniæ Theogenis Mathematici pergulam comite Agrippa adscenderat, cum Agrippæ, qui prior consulebat, magna & pene incredibilia prædicerentur, reticere ipse genituram suam, nec velle edere, perseverabat.* Idem Calig. cap. 57 *Consulenti de genitura sua Sulla Mathematicus, certissimam necem appropinquare affirmavit.* Sed & *consulere* dicimur, cum de quacunque re alios, vel ut sciamus tantum, interrogamus. Suet. Aug. cap. 98 *Versum compositum ex tempore clare pronunciavit, conversusque ad Trasyllum, Tiberii comitem, contra accubantem, & ignarum rei, interrogavit, cujusnam Poëtæ putaret esse: quo hæsitante, subjecit alium: de hoc quoque consuluit, &c.* CONSULUIT, id est, interrogavit, cujus esset. Sallust. principio Catilinarii: *Priusquam incipias consulto, & ubi consulueris, mature facto opus est.* Aristoteles lib. 6. Ethic. cap. 9. φασί, πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ βουλευθέντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως, h. e. *Ajunt celeriter quidem deliberata esse agenda; cum mora autem consulendum.*

¶ Consultus, adject. anschlägig / geschickt / erfahren / *Consultus juris, eloquentiæ*, Auctor de viris illustribus in Æmil. Scauro. Item, *consultissimus juris scientia*, Idem in Scip. Nasica. *Vir consultissimus*, Liv. lib. 1. cap. 18. pr. Et Cic. de Clar. cap. 40. de Scævola & Crasso: *consultorum alter disertissimus: disertorum alter consultissimus.*

¶ Consultus, us, subst. consilium, consultatio. Livius lib. 3. cap. 42. ubi adde Gronovio notata.

¶ Consultum. subst. decretum, Senatus consulta, was der Rath beschlossen hat. Horat. lib. 1. Epist. 16. v. 41.

— — — vir bonus est quis?
Qui consulta Patrum, qui leges juraque servat.

¶ Transfertur etiam vox ad dogmata placitaque Philosophorum & aliorum, qui quid præcipiunt & docent. Apulej. lib. 1. de dogmate Platonis: *Quæ autem consulta [quæ dogmata Græce licet dici] ad utilitatem hominum, vivendique & intelligendi & loquendi rationem extulerit, hinc ordiemur.* Gellius lib. 14. cap. 1. *Cursum illum temporis transvolatis, qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quonam pacto aut consulto assequi queant?* ubi per *Consulta*, Chaldæorum decreta intelligit.

¶ Consulte adverb. prudenter. *Cavere consultè*, Plaut. in Rudente.

¶ Consultò, cum consilio, contrarium *temere*; mit Rath / mit wolbedachtem Muth Cæs. 5. Gall. cap. 36. & 50. ¶ 2. mit Fürsatz. Cæsar ibid. c. 16.

¶ Inconsultus, ungerathfragt. Varro: *inscio & inconsulto domino.* ¶ 2. & imprudens, qui sine consilio agit, unbesonnen / unbedachtsam. Quintil. Declam. 19. *O inconsultam muliebrem semper amentiam!* Livius lib. 3. c. 21. *turba inconsulta.* Superlat. apud Salvianum est lib. 1 de Avaritia p. 18, *Inconsultissimum ac stultissimum est, id quosdam agere, ut quod adfectu ac voto volunt, id ipsum re atque actu nolle videantur.*

¶ Inconsultum, substantive, temerarium consultum. Silius lib. 8. v. 216

arma senatûs
Ex inconsulto posuit Tirynthius heros.

¶ Inconsultus, ûs, Plauto idem est Trinum. act. 1. sc. 2 v. 130 *inconsultu meo.*

¶ Inconsultè, unweißlich / unvorsichtig. Cic. lib. 1. Nat. Deor. cap. 16 *inconsulte ac temere dici.* Livius lib. 4. cap. 37 *incaute inconsulteque.* Cæsar lib. 1. Civ. cap. 45 *incitati studio, inconsultiùs processerant.* Sallust. Jugurth. cap. 35 *paullo inconsultiùs Massivam aggreditur.*

¶ Inconsultò, idem. Ulpian. Lege 1. de his, quæ in testamento delentur &c. *Quæ in testamento legi possunt, ea inconsultò deleta & inducta, nihilo minus valent: consultò, non valent.*

¶ Consultor, consulens, ein Rathgeber. Varro lib. 3. cap. 2. de re rust. *Opinor non solum quod dicitur. Malum consilium consultori esse pessimum, sed etiam bonum consilium ei, qui consulit, & cui consulitur, bonum habendum.* Sallust. in bello Jugurth. cap. 64. *Cupido atque ira pessimi consultores*, Lust und Zorn rathen das allerärgste.

¶ Consultrix, Rathgeberin. Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 22 *Natura non artificiosa solum, sed plane artifex, ab eodem Zenone dicitur consultrix & provida utilitatum opportunitatumque omnium.*

¶ Consultare, consilia conferre, deliberare, Rathschlagen. *Omnes fere Galliæ civitates de bello consultabant* Cæs. Gall. 5. cap. 51. *Deliberare & consultare de re aliquâ* Cic. offic. lib. 3. cap. 2.

¶ Consultatio, Rathschlag / Bedencken. Terent. in Hec. a. 4. sc. 4, 28 *Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est*, es gilt hie nicht lange rathschlagens noch bedenckens. Sallust. Jugurth. cap. 27. *id agi, uti omnis invidia, prolatandis consultationibus, dilapsa foret:* hoc est, odium exstingui, differendo deliberationes.

Consobrini, vide *Sobrinus.*

Constans, ejusque derivata vide in *Sto.*

CONSUL, penes quem summum erat Reipubl. Romanæ imperium, dictus à *consulendo*, h. e. providendo & judicando, Quintil. auctore lib. 1. cap. 6. Hinc illud Vetus apud Varronem: *Qui bene consulat, consul cluat.* Consules, die höchsten Regenten zu Rom / Rathsmeister / non magistri civium vel curiæ, Bürgermeister / quod nomen Tribunis magis competit. Cic. in Pison. cap. 10 *Animo consulem esse oportet, consilio, fide, gravitate, vigilantiâ, curâ, toto denique munere consulatus, omni officio.* Primi fuêre consules L. Junius Brutus & L. Tarquinius Collatinus, postremus fuit Bellisarius, ut testatur Cassiodor. anno à nato Christo 543. *Consulem designare, declarare, resignare*, erwehlen / abkündigen. Ciceronis locutiones sunt, Tertium, quartum, sextum, septimum Consul, pro tertiò, quartò, &c. consul. *Agere Consulem*, regieren / das Amt verwalten. Diu autem hoc nomen Romæ sanctum summi magistratus proprium fuit: tandem tamen & ad Proconsules, & municipiorum magistratus translatum est, quod Casaubonus Notis ad Apuleji Apologiam observat; & plures inscriptiones apud Gruterum confirmant. Vid. Boecler. ad lib. 1. Annal. Tacit. cap. 2. p. 26. 27. seq. ubi plura de Consulibus, Viris Consularibus, & Exconsulibus. ¶ 2. Consulem pro anno non Poëtæ tantum dicunt, sed Historici etiam & Oratores. Horatius lib. 3 Ode 21 de amphora:

O nata mecum consule Manlio.

Seneca epist. 114 *Unum putas videri ventrem, cui tot consulum regionumque vina conduntur?* Tot consulum, i.e. annorum, quia consularis magistratus annuus est.

¶ Exconsul, & *Exconsule*, qui consulatu functus est. Utrumque in Pandectis legitur. Vide P. Crinit. de H. D. lib. 10. cap. 12. & Isidor. Orig. lib. 9. cap. 3.

¶ Consŭlatus, das oberste Regenten-Amt zu Rom. Officium, vel dignitas consulis. *Capere, consequi, inire, suscipere, obtinere, gerere consulatum. Abdicare se, abire consulatu*, quæ omnia ex Cicerone aliisque notissima sunt. Pluraliter Val. Maximus lib. 5. cap. 7. n. 1 *quinque consulatibus summa cum gloria peractis.* Vid. & Bernegg. ad Suet. Cæs. cap. 19.

¶ Consŭlaris, ut *Dignitas consularis, homo, vir consularis*, qui consul fuit, eine Rathsperson. *Imperium, officium consulare*, Cic. pro Rab. cap. 1. Posterioribus temporibus *Consulares* dicebantur etiam, qui aliàs *legati*, seu *rectores provinciarum* appellabantur: ut *Consularis Cretæ, Consularis Siciliæ* &c. quod Jo. Frider. Gronovius Monobiblo Observat. in Scriptor. Ecclesiast. c. 21 observat, quem vide.

¶ Consularia, absolutè atque per Ellipsin, *Consularia ornamenta* integre dicebantur, insignia consularis dignitatis propria: quæ Principes ex gratiâ conferebant nonnullis, quos illi dignitati æquatos volebant, licet Consulatum ipsum nec gererent, neque gessissent. Non semel Tacitus, & *Consularia insignia* vocat. Suetonius Claud. c. 5. *Tiberius patruus petenti* [Claudio] *honores* [i.e. Consulatum] *Consularia ornamenta detulit. Sed instantius legitimos flagitanti* [i. e. ipsum magistratum, non nuda insignia] *id solum codicillis rescripsit* &c.

¶ Consulariter, adverb. Livius lib. 4. c. 10 extr. [al. 11.] de Quintio: *quinque consulatus eodem tenore gesti, vitaque omnis consulariter acta.*

¶ Proconsul, Proconsulis: item *Proconsule*, per omnes casus: in plurali *proconsules* & *proconsulibus.* Disputat Manutius in principio Commentar. in Cic. Epistolas, utrum *pro consule*, an *proconsul* melius dicatur, cui posterius plus videtur placere propter analogiam vocis *pronepos*, cui minus rectè substituas *pro nepote.* Saltim hoc confirmat, bonum & purum verbum compositum *proconsul* esse, quamvis elegantissime quoque *pro consule* aliquando dicatur. Qui tum cœpere, postquam aucto amplificatoque imperio Consules, penes quos hactenus summa rerum fuerat, consulere æque partibus omnibus ac providere non possent. Itaque dicebantur *proconsules*, qui cum imperio consulari regendis tuendisque provinciis, loco Consulum, præerant. De quibus plura apud Sigonium de antiquo jure provinciarum, nec non Onuphrium in 1. Fastorum Commentario licebit legere. Sub Principibus conversâ Rep. cum alia ratione, quam ante provinciæ essent divisæ; *Proconsules* tantum dicebantur, qui in provinciis populi [namque & hic suas habebat provincias] curabant. Nam qui Provincias Principum regebant, *Legati* aut *Rectores* appellabantur. Aut si *Proconsules* [quod aliquando fieri solebat] dicerentur, *Imperatorum Proconsules* ad cæterorum discrimen appellabantur. Vide Lips. in 2. Annal. Taciti: itemque

Casaubonum, Salmasiumque licet ab altero dissentientem nonnihil, in Histor. Augusteam. A

¶ Proconsularis, ut, *proconsularis dignitas, imperium, provincia.* Gell. lib. 5. cap. 14. Capitolin. in Pio c. 4. & Vero c. 4. Sic & Ammianus lib. 22 cap. 9 *Achaia proconsularis.*

¶ Proconsulatus. Plin. lib. 2. epist. 12 *summotus a proconsulatu.*

CONSUS, consiliorum apud Romanos veteres Deus habitus: unde

¶ Consualia, feriæ & ludi, qui ejus honori celebrabantur. Plutarchus Romulo: Livius lib. 1. cap. 9. itemque Varro lib. 5. de L. L. & Festus in *Consualia.*

Contamino vide in elemento T sub antiquo *Tamino.*

Contemplor, vide sub *Templum.*

Contentus, &

Continuus, vide Contineo, sub *Teneo.*

CONTOR, contari, quod & *Cunctari* [vide infra] citatur ex epistolis Cicer. ad Attic. lib. 11. epist. 10 *Cumque ex eo de me contaretur*, hoc est, *sciscitaretur, quæreretur*, ubi exemplaria quædam legunt *percontaretur*: verùm etiam Grævius, vir accuratissimus, *contaretur* edidit. Proprie den Grund suchen. Metaph. erforschen / à conto, nautarum perticâ. Hinc

¶ Contabundus, forschend. Apulejus lib. 8. p. 203 *quem primum insiliat, contabunda* [bestia] *rimatur.* B

¶ Decontari, i. e. percontari, scrutari, rarius verbum. Apulejus lib. 7 p. 198 [Pricæo 148] *Dum in ista necis meæ decontor electione.* Usus & lib. 10 est post principium: *unde potissimum caperet exordium, decontatur.* Sed

¶ Percontari, usitatissimum est, & promiscuè scribitur, *Percontari* & *Percunctari*, forschen / fragen. Cicer. 2. lib. de Fin. cap. 1. *Socrates percontando & interrogando elicere solebat eorum opiniones, quibuscum disserebat.* Hic *percontari*, & *interrogare* synonyma sunt. Alibi differunt, ut in altero verbo dicemus. *Percontari aliquem*, & *ex aliquo, aliqua de re*, Cicero Somn. Sc. cap. 1. *Ille me de Republ. nostra percontatus est*, hat mich gefragt. Terentius in Hecyr. a. 5. sc. 3. v. 12 *Tua quod nihil refert, percontari desinas*, was dich nicht brennt / das lesche nicht: Idem cum Plautino in Stich. a. 2. sc. 1. v. 48 *Tuâ quod nihil refert, ne cures.*

¶ Percontatio. Nachfrage. Cic. de Univers. sub initium: *Primum tempus salutationibus, reliquum percontatione consumsimus.* Cæsar lib. 5. cap. 13. *Nihil de eo percontationibus reperiebamus.* Scribitur etiam Percunctatio, ut Dialog. de Oratoribus cap. 1.

¶ Percontator. Hor. lib. 1. epist. 18. v. 68

Quid de quoque viro, & cui dicas sæpe videto.
Percontatorem fugito; nam garrulus idem est:
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures, C
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

¶ Cunctator, vide inferius.

CONTRA, Præpositio, wieder / gegen. Ut, *contra officium*, wider die Gebühr / Cic. 1. Offic. cap. 6. *Contra naturam vivere*, lib. 3. cap. 5. *Contra commodum suum facere aliquid*, Jhme zu schaden / Suet. Aug. cap. 78. Quemadmodum *contra valetudinem suam* auctor librorum ad Herenn. dixit lib. 4. Usurpatur etiam de loco, & idem est quod ex adverso, gegenüber. Virgil. 3. Æneid. v. 692

Sicanio prætenta sinu jacet insula contra
Plemmyrium.

Cæsar lib. 3. de Bell. Civ. cap. 23 *Insulamque, quæ contra Brundusinum portum est, occupavit.* Et cap. 28 *Contra Lissum in anchoris constiterunt.* Hac ratione & absolute atque in modum adverbii usurpatur. Tacitus Agric. cap. 8 *Septentrionalia ejus nullis contra terris.* Et ita Plaut. Amph. act. 2. sc. 2. v. 23. *Quæ me amat, quam contra amo*, i. e. vicissim. Et ita non semel Terentius quoque usus est. ¶ Vetus elegantia *contra ea*, pro *contra*, vel *è contrario* dicere. Nepos præfat. *Contra ea pleraque moribus nostris sunt decora, quæ apud illos turpia putantur.* Liv. lib. 2. c. 60. pr. *Contra ea in Æquis inter Consulem ac militem comitate ac beneficiis certatum est.* Cæsar lib. 3. de B. C. c. 74 *Contra ea Cæsar neque satis militibus perterritis confidebat.* Sallust. Orat. 1. ad Cæsar. pr. *Contra id eniti decet, cum ipse bonus ac strenuus sis, uti quàm plurimis imperitis.* ¶ Sed cum *ac, atque, quam*, particulis idem eleganter significat, quod diversum, aliter aut secus. Cic. lib. 2. de Divin. c. 24 extr. *Vides omnia certe contra ac dicta sunt, evenisse.* Anders als man gesagt habe. Idem in Pison. c. 8 Ut *Senatus contra, quam ipse censuisset, ad vestitum rediret.* Vide Hadrianum. ¶ *Auro contra carus non est*, Plaut. Epid. act. 3. sc. 3. D

Næ tu habes servum graphicum, & quantivis pretii!
Non carus est auro contra.

Er ist nicht mit Gelde zu bezahlen. Turneb. lib. 30. cap. 29. *Mira loquendi ratio*, contra carus non est. *Illud* contra, *valere mihi videtur*, si contra appendatur: *vel pari pondere auri carus non esset.* Vide Scalig. eruditissimè, ut solet, hanc phrasin enucleantem Not. ad illud Varron. lib. 1. de re rust. cap. 2, *ubi poma veneunt contra aurum.* ¶ Aliquando ponitur pro *vicissim.* Ter. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 24 *In eo me oblecto: solum id est carum mihi, ille ut item contra me habeat, facio sedulo.* Hoc quoque notandum h. l. est, ultimam syllabam in *contra* ab ævi sequioris Poëtis non rarò correptam esse. Pro quâ observatione eruditissimus Vossius lib. 2. de art. Gramm. c. 24. hunc Manilii versum, qui lib. 2, 252 est, producit:

Contra jacet cancer paullum distentus in album.

Manilium enim non Augustei ævi, sed multò recentioris; & σύγχρονον adeò Ausonii (de quo longe aliud mihi persuadeo) Poëtæ esse existimat. Sed quia aliàs ultimam in *contra* produxit semper, quod sciam; miror profectò, eccur hic demum eam legem migrârit. Quin potius existimo τὸ *jacet* per dialysin trisyllabum fecisse, ut eliderètur ultima litera in *contra*, primæ autem duæ in *jaceo* corriperentur. Ita:

Cŏntrā ĭăcĕt cāncĕr, &c.

Ita & Calpurnius Ecl. 6.

— — genus est ut scitis equorum
Non iugale mihi.

Item Seneca Hippolyto v. 287

Si qua ferventi subjecta cancro, &c.

¶ Contrarius, contrarium, repugnans, adversum, zuwider / entgegen. Cicer. offic. lib. 3. sub finem: *Omnis voluptas honestati est contraria*, alle Wollust ist der Erbarkeit zuwider. *Rapere in contrariam partem*, anders deuten als gemeint ist. Pollio apud Cic. lib. 10. fam. ep. 33 *Verebar ne pium consilium meum raperent in contrariam partem obtrectatores mei.* Ad Herenn. 1. cap. 3 *E contrariâ parte*, idem quod *contra*; item *è regione.*

¶ *Contrarium* cum *ac*, eâdem ponitur elegantia qua *contra*, ut: *Decernit contrarium ac paullo ante decreverat*, i. e. diversum ab eo, quod paullo ante: & Cicer. in Som. Scip. cap. 4 *Astra errantia versantur retro contrario motu, atque cælum*, dem Lauff des Firmaments entgegen. Hor. 1. Serm. 2. v. 24

Dum vitant stulti vitia in contraria currunt.

¶ Contrariè. Hergegen / deme zuwider. Cic. Partit. Orat. cap. 31 *alio se eadem de re contrarie scripto defendere.* Idem 2. de Orat. c. 31 *in quo aut ambigue quid sit scriptum, aut contrariè.*

¶ Contrariò, idem, quo Corn. Nepos usus est Eumene cap. 1. n. 5. *At apud illos contrariò nemo ad id officium admittitur.* Vitruvius lib. 8. cap. 1. extr. *Campestribus locis contrario non possunt haberi copiæ.*

¶ Contrariare, adversari. Postremæ Latinitatis verbum. Prosper Aquitanicus Parte 2 de Promiss. c. 33 *Qui dum sibi quasi contrariare visi essent.*

¶ E contra, idem quod contra, quo usus non semel Vetus Bibliorum interpres est. Nam apud Classicos auctores vix invenitur. Cicero simpliciter *contra* habet, aut ex *contraria parte.* E junioribus tamen & eruditissimi etiam illius usu non abstinuerunt: quos Vossius notat lib. 1. de vitiis Serm. cap. 24. Et putat ille quidem illud *è contra*, ex *è contrario* per compendium scripturæ, vel *& contra*, sive συνθετικῶς *eccontra* natum. Possumus conjicere ex *ea contra* contractum esse. Nam sicut *espropter*, pro *propterea* dixerunt veteres; ita & *ea contra* pro *contra ea* dicere potuerunt. Simplicissima ratio est ex *e* & *contra* compositum statuere. Non rarò enim præpositiones componebant Veteres, sive geminabant: ut in *exante, inante, propalam*, &c. factum novimus. Nonnunquam & adverbiis easdem jungebant. Ita enim *demagis, deforas, aforis*, &c. in Veteribus Scriptoribus & monumentis legimus. Adde, si placet, Anti-Barb. Latin. & Curas nostras Posteriores, ubi auctores allegantur medii ævi, qui hac vocula usi sunt, & Tacitus, cui plures editores lib. 12 cap. 47 tribuerunt, ab illa liberatur. Patronis ejus adde Alcimum Avitum epist. 4, & Servium in Æn. 6. v. 772. Impugnatoribus autem adjunge clarissimum virum Theod. Ryckium ad d. l. Taciti.

Contubernium, Contubernalis, vide in *Taberna.*

CONTUMACIA, habitus animi, quo cedere aliis, honoremque habere detrectamus: contemtu quodam eorum, & quadam ferocia animi; unde *ferocitatem* & *contumaciam* Suetonius conjunxit, Vitellio cap. 12. Halsstarrigkeit. Tacitus 4. Annal. cap. 20 *contumaciam* & *obsequium* invicem opposuit. Vet. Gloss. *Contumacia*, καταφρόνησις, ἀπείθεια. Item αὐθάδεια, *Præsumtio, contumacia, temeritas.* Curtius lib. 8. cap. 1. n. 33 de licentia Clyti & intemperantia linguæ loquens, *pravam contentionem animi* vocat. Consistit enim *contumacia* in dicto æque & facto. Cum παῤῥησία, quæ modum non habet, *contumacia* est: qualis illa Clyti fuit. Inde Suetonius cum de quorundam licentius in Augustum dictis cap. 54 exposuisset, subjicit: *Nec ante libertas aut contumacia fraudi cuiquam fuit.* Idem Vesp. cap. 13. ad *contumaciam* refert, quod Demetrius Cynicus neque assurgere Imperatori, nec eum salutare dignatus; nescio quid oblatravit etiam. Quò pertinet etiam, quod de Helvidio Prisco idem Suetonius ibidem cap. sequenti refert. Et Martial. lib. 2. Epigram. 68, quod Olum suo nomine salutet potius, quam Regem & Dominum vocare, sicut solitus hactenus, porro velit, ad contumaciam verti posse significat. Verba poetæ ista sunt:

Quod te nomine jam tuo saluto,
Quem regem & dominum prius vocabam,
Ne me dixeris esse contumacem.

id

id eſt, ſuperbum, & plus præ aliis ſibi arrogantem. ¶ 2. Cicer. 1. Tuſc. cap. 29, quod Socrates neque patronum quæſierit ad capitale judicium, neque judicibus ſupplicarit, *contumaciam* vocat: in meliorem partem eo vocabulo uſus, pro ſummâ gravitate & conſtantiâ: itaque addit, eam contumaciam non ſuperbiâ, ſed magnitudine animi ductam fuiſſe. Standmüthigkeit.

¶ Contumax, qui contumaciæ vitio laborat, frech / ungehorſam / widerſpänſtig / der nur auff einem Sinn beſtehet. *Boves contumaces*, Colum. lib. 6. cap. 2. widerſpänſtige / ſtettige Ochſen. Conſtruitur cum *In* & Accuſativo. Cicer. Attico lib. 15. epiſt. 15 *Saram nefarium hominem cognovi, præterea in me contumacem*: Ad Herenn. 4. cap. 40 *in ſuperiores contumax*. Et cum tertio caſu Seneca Thyeſte v. 644

Et contumacem regibus populum ſuis.

In bonam partem quando accipitur, & firmum, conſtantem, invictum notat. Tacit. 1. Hiſtor. cap. 3 *Contumax, etiam adverſus tormenta, ſervorum fides.* Prudent. Romanô v. 714

Amore Chriſti contumax doloribus.

Contumax, id eſt, firmus atque invictus adverſus dolores animi. Vet. Gl. Καταφρονητὴς, *Contemtor, Spernulus, contumax.* ¶ Eleganter *ſyllabam contumacem* vocis eam vocat Martialis, quæ metricæ legi refragatur, ut in verſum admitti non poſſit: Cujusmodi eſt *Earinos*, de quo Epigrammate 12. lib. 9

Nomen nobile, molle, delicatum
Verſu dicere non rudi volebam:
Sed tu ſyllaba contumax repugnas.
Dicunt Earinon tamen Poetæ,
Sed Græci, quibus eſt nihil negatum.

Tale etiam *Tuticanus* apud Naſonem eſt, numeris ſuis non aptum nomen, lib. 4. de Ponto, Epiſtola 12 & 14. Contumacior, Comp. Cicer. Verrin. 4. extr. *Quis contumacior?*

¶ Contumaciter, adverb. Trotzig. Cicer. Attic. lib. 6. ep. 1. *Ad me contumaciter ac arroganter ſolet ſcribere*, an mich pflegte er trotzig und hoffärtig zu ſchreiben. *Contumaciter omnia agere*, Liv. lib. 2. c. 58. *Contumacius ſe gerere* de rebellione, ſeu defectione dictum apud Nepot. in Cimon. c. 2, 5. ſicut Suetonius Aug. cap. 24 dixit *contumacius parere*, ſchwürig / aufrührisch ſeyn. Et de lentore arboris vel ligni cujusdam Plinius lib. 16 cap. 40, *claudit ſuum vulnus, & ob id contumacius transmittit ferrum*, hoc eſt, difficilius.

¶ Percontumax. Terent. Hecyr. act. 3. ſc. 5. v. 54.

CONTVMELIA, quæ ab *injuria* ſic differt, quod ipſa in verbis, hæc in facto conſiſtat. Quam ob cauſſam *contumelia* minor & levior viſa eſt Senecæ naturâ ſuâ ſcil. (nam facta, non verba præponderant) non opinione; qua fit, ut *contumeliâ* gravior videatur. *Injuriæ* enim propoſitum eſt, aliquem malo afficere, quod corpori ejus vel rebus noceat: *Contumeliæ* verò exiſtimationem lædere, & in contemtum (unde & dicta) adducere; quod pluribus, præcipue verò principibus, perpeſſu acerbius eſt, quàm fortunarum aut valetudinis damnum adire. Schmach / Läſterung. Seneca de Clem. lib. 1. cap. 11 *Bonum Principem Auguſtum, & benè illi parentis nomen convenire fatemur; ob nullam aliam cauſſam, quàm quod & contumelias quoque ſuas, quæ acerbiores Principibus eſſe ſolent, quam injuriæ, nullâ crudelitate exequebatur.* Vet. Gloſſ. *Contumelia* ἀτιμία, ὕβρις, διαλόγιον. Vide Senec. de Conſtant. Sapientis cap. 4. 5. 10. 11. & Voſſ. lib. 2. Inſtit. Orat. pag. 212. ¶ 2. Quam & de factis *contumelia* dicitur, ſi ad contemtum atque irriſionem pertinent. Sic Tacitus *os contumeliis*, id eſt, colaphis *offerre*, 3. Hiſt. cap. 31. & 85 dixit. Nam *Colaphis cædere*, ludibrii ultimi eſt: unde & *contumelioſam cædem*, Donatus interpretatur. Seneca de Conſt. Sap. cap. 4 *Sic invenies ſervum, qui flagellis, quàm colaphis cædi malit.* Ter. Heaut. act. 3. ſc. 3. pr.

Nam iſthæc quidem contumelia eſt, hominem amicum recipere ad te,
Atque ejus amicam ſubagitare.

Ubi Eugraphium vide. Pacuvius apud Nonium in hoc verbo:

Patior facilè injuriam, ſi eſt vacua contumelia.

hoc eſt, ſi honorem non lædit. Ergò *contumelia* eſt, quicquid honorem lædit maxime atque imminuit, ſive in verbo illud, ſive in facto conſiſtat. Unde rectè ἀτιμία à Vetere Critico in Gloſſis, quas ſupra laudavimus, exponitur. Quamobrem hac voce & ſtupra complexus videtur Tacitus, cùm Agricola cap. 15 ſcriberet: *Alterius, manus, centuriones; alterius, vim & contumelias miſcere: nihil jam cupiditati, nihil libidini exceptum*, CVPIDITATI, quæ in bona per avaritiam ſævit: LIBIDINI, quæ per verbera, & ſtupra vim corporibus infert. Quæ ſupra *contumelias* appellavit. ¶ Atque hinc æque & *dicere contumelias* & *facere*, invenitur apud auctores. Ter. Eun. Act. 5. ſc. 3. v. 26

— — ſi ego digna hâc contumeliâ
Sum maxime, at tu indignus, qui faceres tamen.

Apulejus Apol. *Qui cibi plurimas contumelias coram & adjuvante patruo, facit.* *Contumeliam facere*, pro pati, Antonius Triumvir dixit, quemadmodum *damnum facere*, ſimiliter dicimus: Sed id ut non-Latinum perſtringit Cicero, injuſte, ut eruditorum nonnulli putant. Locus Ciceronis eſt Philipp. 3. cap. 8.

A *Inſignem in ſe contumeliam accipere* Ter. Eun. act. 4. ſc. 6. pr. eine groſſe Schmach über ſich gehen laſſen. *Aculei contumeliarum*, Cic. lib. 3. de Orat. cap. 55. Plautus in Pſeud. a. 4. ſc. 7, 77 *contumeliam ſi dices, audies*, wirſtu Schmähwort ausgeben / ſo wirſtu ihr müſſen wieder einnehmen.

¶ Contumeliari, verbum, in Vet. Gloſſ. invenies.

¶ Contumelioſus, ut: *Oratio contumelioſa* Cicer. 5. fam. ep. 2. *Literæ contumelioſæ*, ad Q. frat. lib. 1. epiſt. 2. Schmähwort / Schmähſchrifften. Idem pro Cœlio cap. 13 *Voces ſunt contumelioſæ temere ab irato accuſatore emiſſæ.* Quintil. lib. 2. cap. 12 ſub finem: *verbum contumelioſiſſimum.*

¶ Contumelioſe, Ehrenverletzlich. Cicer. lib. 1. Offic. cap. 37. *cum de abſentibus maledice contumelioſeque dicitur.* Terent. Phorm. act. 2. ſc. 3. pr. *En unquam cuiquam contumelioſius audiſtis factam injuriam.* Livius 32, 37. *Philippum non contumelioſius, quam verius, compedes Græciæ appellare.* Cicero in Vatin. c. 12. *cum tu ei contumelioſiſſime toties maledicas.* Vellejus Paterc. lib. 1. cap. 7 de Heſiodo: *patriam & parentes* [ſecus ac Homerus] *teſtatus eſt, ſed patriam, quia multatus ab ea erat, contumelioſiſſime.*

¶ Subcontumelioſe, aliquantum contumelioſe. Cicero ad Attic. lib. 2. ep. 7. *Subcontumelioſè tractatur noſter Publius*, man gehet etwas ſchmählich mit ihm um.

B CONTVS, κοντὸς, pertica eſt. Vet. Gl. κοντὸς, *pertica, ſudis, camax.* CAMAX autem & ipſum Græcum eſt. Idem Gloſſ. χάμαξ, *Rutica, pertica*, Eine Störſtange / damit die Fiſche aus den Dümpffeln ins Garn getrieben werden. *Ratem conto regere*, Senec. Herc. fur. v. 768. Perticæ autem iſtæ, ſive conti, ſi ferrum haberent præfixum, inter arma non modo & inſtrumenta nautica, ſed bellica etiam erant. Virg. 5. Æneid. v. 208 de Naumachia exponens:

Ferratasque ſudes & acutos cuſpide contos
Expediunt.

Tacit. Ann. lib. 14 cap. 5 *Verum Aceronia imprudens, dum ſe Agrippinam eſſe, & ut ſubveniretur matri Principis, clamitat, contis & remis, & quæ ſors obtulerat, navalibus telis conficitur.* Idem Annal. 6 cap. 35 in Sarmatarum armatura & *Contos* numerat: eosque prælongos fuiſſe 1. Hiſt. cap. 39 ſignificat. Idem cap. 44 *Præfixa contis capita geſtans*, &c. *Contus* etiam inter tela, quibus in muros enitens hoſtis dejicitur. Virgilius appellat 9. Æneid. v. 520, & Lucan. lib. 6. v. 174. ¶ In Codice nominatur

C ludi genus, κόντακος κόντιξ χωρὶς τῆς πόρκας appellatum; quod Imperator vibrationem Quintianam interpretatur, de quo Salmaſius in Exerc. Plinian. Κόνταξ namque parvus contus eſt.

¶ Contophori, milites longioribus haſtis inſtructi, Piquenirer / Huſaren &c.

¶ Contificium, vel Contifigium, ut Caſaubonus putat, tanquam amphitheatrale verbum, ex Vopiſci Probo cap. 19 affertur, ut contum vel venabulum ſignificet, vel actum transfixionis ferarum. Editum enim eſt: *Addidit centum jubatos leones, qui omnes contificiis interemti ſunt.* At Salmaſius ex MSS. Palatino *poſticis* legit, quæ quid fuerint, ibidem explicat.

Convaſare vide ſub *Vas, vaſis.*

Convexus vide in verbo *Vexo.*

CONVĪCIVM propriè inordinatus clamor, voces multorum inter ſe colliſæ, Καταβόησις. Dicitur à *voce*, quaſi *convocium*. Vide Ulpian. L. 15. §. 2. de Injur. Phœdrus lib. 1. fab. 7.

Clamorem ranæ ſuſtulere ad ſidera,
Convicio permotus quærit Jupiter.

Vides hic idem eſſe *clamorem* & *convicium*: Auſon. Ephimerid.

— — — Sex enim convivium
Cum Rege juſtum: ſi ſuper, convicium.

Quod vulgò dici ſolitum, Capitolinus in Vero c. 5 ſignificat. Cicer. 5. Verrin. cap. 11 *Erant autem convivia, non illo ſilentio prætorum atque imperatorum; neque eo pudore, qui in magiſtratuum conviviis verſari ſolent, ſed cum maximo clamore atque convicio.*

D Quintil. præfat. Operis ad Tryphon. *Efflagitaſti quotidiano convicio*, &c. Ubi *convicium* nihil aliud, quam clamoſa efflagitatio eſt. ¶ 2. Et quia probra atque contumeliæ, uti per iracundiam & impotentiam, ita cum non exiguo clamore & contentione ingeri ſolent; Idcirco eò quoque *conviciorum* traducta eſt vox. *Conviciis aliquem inceſſere*, Sueton. Tib. c. 11, & Nerone c. 35. ſchmehen. *Convicium facere* Plin. lib. 6. epiſt. 12 fin. Et Seneca Conſol. ad Marc. cap. 10 *Peſſimi debitoris eſt creditori facere convicium.* Atque Terent. Adelph. act. 2. ſc. 1. v. 26 *Ante ædes erit melius non feciſſe hic convicium*, enthielteſt dich des Schmehens. *Conviciis proſcindere*, Plinius 33. cap. 1. pr. Plura ſuper Etymologiâ hujus vocabuli. Valla lib. 9. cap. 52. ſed multa perperam. Eſt autem diſcrimen inter convicium & convitium. Illud à *voce*, hoc à *vitio* dicitur. Scaliger in Catalectis p. 120 *Quomodo veteres partem corruptam in ædificio, vitium facere dicebant; ita etiam cum partes plures in ruinam proclives eſſent, convitium vocabant. Sic legitur in monumento quodam Veronæ noſtræ:* CONVITIVM REFECERVNT. VALVAS. LIMEN DE SVA PECVNIA LARIBVS DANT.

Pp 2 ¶ Con-

¶ Conviciŏlum, diminutivum. Lampridius in Alexandro cap. 28 *Antiochenses lacesſiverant eum conviciolis.* A

¶ Convicior, conviciari, convicia dicere, läſtern / ſchmehen. Quintilianus. lib. 3. cap. extr. *contra ſententibus inhumane conviciantur.* Et lib. … p. 13 *Accuſatoribus conviciari aliquando patrocinii fides cogit.* Apul. lib. 2. Flor. *Corvus & Pſittacus nihil aliud, quam quod didicerunt, pronunciant. Si convicia docueris, conviciabitur, diebus ac noctibus perſtrepens maledictis.*

¶ Conviciator. *Maledicus conviciator*, Cicer. pro Muræn. cap. 6. Läſtermaul. Senec. 3. de Ira cap. 24 *Auguſtus contentus fuit à conviciatore ſuo ſecedere.* Et Sueton. Tib. c. 11 *Conviciatorem rapi juſſit in carcerem.*

Convolvolus vide in *Volvo*.

CŌNUS, κῶνος, ſupremum galeæ, ſupra quo criſtæ ſunt, das öberſte Theil am Helm / darauff der Federbuſch ſtehet. Virgil. 3. Æneid. v. 468

Et conum inſignis galeæ, criſtasque comantes.

Et Ovidius 3. Metam. v. 108

Tegmina mox capitum picto nutantia cono.

¶ 2. Conus eſt figura aliqua, inſtar pyramidis vel metæ acuminata. Cicero lib. 1. de Nat. D. cap. 10 *Mihi vel cylindri forma, vel quadrati, vel coni, vel pyramidis videtur eſſe formoſior.* Et lib. 2. de eadem N. D. cap. 18 pr. *Conum tibi ait, & cylindrum & pyramidem pulchriorem, quam ſphæram videri.* Hinc eſt quod ludicra inſtrumenta, quæ globis proruuntur, *Conos* appellamus, Kegel. ¶ 3. Coni etiam fructus abietis, pini, & cupreſſi dicuntur. Tannzapffen / Zirbelnüſſe. Servius in Æn. 3. v. 680 *Conus*, inquit, *dicitur fructus cupreſſi, & ipſa κωνοειδὴς eſt. nam a rotunditate in acumen levatur.* Hinc B

¶ Cōnifer, &

¶ Cōniger, harum arborum epitheta. Virgilius lib. 3. Æn. v. 680

Aeriæ quercus, aut coniferæ cypariſſi.

Catullus de Nupt. Pel. & Ther. v. 106

Quercum, aut conigeram ſudanti cortice pinum.

¶ Cōnoīdes, κωνοειδὴς, quicquid coni habet figuram, was eine Geſtalt hat wie ein Kegel. Vide modo adducta Servii de cupreſſo verba, quæ de fœmina arbore potiſſimum intelligenda ſunt.

CŌNYZA, κόνυζα, Theophraſtus pulicariam vocat, quia ſubſtrata pulices necat, gele Müntz. Matthiol. Dürrwurtz/Flöhkraut.

CO, Cos, Coos, inſula Ægæi maris, unde

¶ Cōus, adject. Ovid. de arte lib. 3. v. 401

Si venerem Cous nunquam pinxiſſet Apelles.

[MS. *nusquam poſuiſſet.*] C

¶ Coa, in genere neutro, dicuntur veſtes *Coæ*; quemadmodum & *Tyria*, pro Tyriis veſtibus appellabantur. *Coa*, ſubaudi, veſtimenta. Ovid. lib. 2. de art. amandi v. 297

Sive erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus:
Sive erit in Cois, Coa decere puta.

Puta, id eſt, dic: quemadmodum & *autumare* pro dicere uſi ſunt quidam Veterum. Propertius lib. 4. El. 2. v. 23

Indue me Cois; fiam non dura puella.

Erant autem veſtes iſtæ admodum tenues & ſic pellucidæ. Unde Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 101

-- -- *Cois tibi pæne videre eſt*
Ut nudam.

Coa autem appellat, quod in Co inſula inventa eſſent à Pamphila quadam, ut Ariſtot. lib. 6. de Hiſtor. animal. auctor eſt. Unde Tibullus lib. 2. eleg. 6. v. 35

Ille gerat veſtes tenues, quas femina Coa
Texuit.

Prima autem producitur, quia in adjectivo prima Syllaba ω habet, κῷος. In Appellativo contra, eſt κόος vel κόως, vide ſupra in *Coa.* & infra in *Cous.*

CŌOS, κῷος, in ludo talorum ſenio ſive ſenarius erat, ἑξίτης. Vide *Senio* ſub *Sex.* D

CŌPA ſive Capa Latinis, mulier quæ cauponam exercet. Auctor elegiæ, quæ Copa dicitur:

Copa Syriſca caput Graiâ redimita mitella
Criſpum ſub crotalo docta movere latus.

Sueton. Neron. cap. 27 *Diſpoſita per litora & ripas diverſoriæ tabernæ parabantur, inſignes ganeæ, & matronarum inſtitorias operas imitantium,* &c. Vide Scalig. ad allegatum carmen p. 254, & ſupra in *Caupo.* Adde Voſſ. lib. … Inſtit. Orat. p. 161.

CŌPHĬNUS, κόφινος, ſporta, corbis. Juven. Satyr. 3. v. 13

-- -- -- *delubra locantur*
Judæis, quorum cophinus fœnumque ſupellex.

Vet. Gloſſ. κόφινος, *Corbis, corbula, qualus.*

CŌPIA, Dea ubertatis ac abundantiæ apud antiquos, Fortunæ comes, de qua Luctatius, vetus Scholiaſtes Statii, in 4. Thebaid. v. 106. Hæc fingebatur Cornu geſtare plenum uvis, malis, ac ſpicis: unde *Cornu Copiæ* proverbialiter quaſi, de abundantia celebratur, de quo vide Chiliad. Huc reſpexit Horat. lib. 1. od. 17

-- -- *Hinc tibi Copia*
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.

Et Carmine ſeculari:

-- -- *apparetque beata pleno*
Copia cornu.

Et lib. 1. Epiſt. 12. v. ult.

-- -- -- -- *aurea fruges*
Italiæ pleno diffudit Copia cornu.

Alii tamen hoc cornu ipſi Fortunæ tribuunt. Vide Plutarch. de fortun. Rom. Pop. pag. 318. & Heinſium ad Heſiod. cap. 11. ¶ 2. Hinc de quavis abundantia & multitudine *Copia* dicitur; ut: *Copia librorum*, ein guter Vorrath von Büchern. Cicer. Attico lib. 2. epiſt. 6 *Libris me delecto, quorum habeo Antii feſtivam copiam.* Idem 1. Offic. cap. 43 *Omnium rerum copia affluit*, alles vollauff. Sic & dicendi ubertas *copia.* Cicer. lib. 1. de Oratore cap. 12. pr. *quid diſcernes eorum ubertatem in dicendo & copiam ab exilitate?* Et in Verr. 2. cap. 4. pr. *quod eſt ingenium tantum? quæ tanta facultas dicendi & copia?* eine Art reichlich und weitläufftig zu reden. ¶ 3. *Copia* pro facultate & poteſtate. Terent. in Andr. a. 2. ſc. 1. v. 20 *Neque pol auxilii locum habeo, neque conſilii copiam*, ich weiß weder zu helffen noch zu rathen. Hinc *Copiam dare, facere*, geſtatten / Macht geben / zulaſſen. Virgil. 1. Æneid. v. 520.

Poſtquam introgreſſi, & coram data copia fandi.

¶ Cōpiæ plurale, exercitum ſignificant, ein Heer/ Kriegsvolck. Ter. in Eun. *Viden' militem ſecum ad te quantas copias adducere?* Siehestu nicht / was für einen Hauffen er dir für das Hauß geführet bringet? Cicer. lib. 12. epiſt. 5. *Magnas Romæ Panſa copias ex delectu Italiæ comparat*, der Panſa kriegt zu Rom aus der Muſterung durch Italien ein groß Volck zuſammen. Sed & ſingularis de multitudine militari uſurpatur. Virgil. Æneid. 2. v. 564

Reſpicio, & quæ ſit me circum copia luſtro.

id eſt, quanta manus militum ſive numerus, itaque locutum Salluſtium Servius ibidem obſervat. Pompejus apud Cicer. lib. 8. ad Att. Epiſt. 17 *Alter in Siciliam, cum eâ copiâ, quam Capuæ, & circa Capuam comparaſtis.* Et ita ſeq. epiſt. bis hac voce utitur. Ipſe Cicero lib. 18. ad Att. epiſt. ult. *omnis armatorum copia.* Sic *levis copia* Tac. 2. Annal. cap. 52. vide Bernegg. ad Sueton. Auguſt. cap. 21. ¶ 2. Copiæ & commeatus ſignificant, hoc eſt, quicquid ad victum pertinet, Lebensmittel. Cicer. pro Dejot. cap. 5, *Ille exercitum Cn. Domitii ſuis copiis & tectis ſuſtentavit.* Seneca ad Helviam cap. 6. *Quid tam abruptum undique, quam hoc ſaxum? quid ad copias reſpiciente jejunius?* Plinius lib. 2. Epiſt. 17. *Suggerunt affatim ligna proximæ ſilvæ: cæteras copias Oſtienſis colonia miniſtrat.* Tacit. 3. Hiſtor. cap. 15 *Auxiliares cohortes in agrum Veronenſium miſſæ, ut ſpem parandarum copiarum civili præda miles imbueretur.*

¶ Copiolæ, ein kleiner Hauff. *Extenuatiſſimæ copiolæ*, Brut. ad Cicer. lib. 11. famil. epiſt. 13.

¶ Copior, copiari, caſtrenſe verbum; quo pro *parare copias*, ſicut, lignari, aquari, pabulari dicebant, veteres uſos Gellius ex Quadrigario obſervat lib. 17. cap. 2. Ubi tamen *copiantur* paſſive potius, pro locupletantur ex præda, accipere malim. Kriegsvolck verſamlen.

¶ Copioſus, a, um, quod abundat copiis: Nepos Eumene c. 8 *Illa autem* [via] *qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum, ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans.* Sic Cic. pro Archia cap. 3, *Urbs copioſa*, in quâ omnium rerum eſt copia. Idem lib. 2. Offic. cap 22 *Numquid copioſior L. Mummius, cum copioſiſſimam urbem funditus ſuſtuliſſet?* & 3. de Orat. cap. 32 *copioſior orator.* Cæſ. 1. de B. Gall. cap. 23 *oppidum maximum & copioſiſſimum.*

¶ Copioſè, abundanter, überflüſſig / reichlich. Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 47 *Paſtum animantibus large & copioſe natura comparavit.* Idem in Oratore cap. 4 *copioſiùs dicere:* & 1. lib. de Orat. cap. ult. & lib. 3. cap. 32 *copioſiſſime dicere.*

¶ Percopioſus, valde copioſus. Plin. lib. 9. Epiſt. 31 *Legi, quæ de me ſcripſiſti: in quibus quidem percopioſus fuiſti.*

¶ Incopioſus, ſine copia. Tertullianus de Jejun. cap. 5. *ſolitudo incopioſa.* Contrarium eſt in Eumene Nepotis cap. 8. n. 5 *via copioſa, omniumque rerum abundans.*

COPIS, copĭdis, gladius leviter curvatus, falci ſimilis. Curt. 8. cap. 14. n. 29. *Copidas vocant gladios leviter curvatos, falcibus ſimiles.* Apulejus lib. 11. p. 260 *Illum ſuccinctum chlamyde copides & venabula venatorem fecerant.* Ergo tam in bello, quam venatione uſus illarum fuit. Græce κοπὶς, ἴδος, a κόπτω. vid. Freinsh. Ind. Curtian. hac voce. Leunclav. ad Xenophont. not. p. 1036. 1037. & in Pand. Turc. cap. 172. Briſſon. de Regno Perſar. lib. 3. p. 258. Lipſ. in Analect. ad Milit. Rom. lib. 3. cap. 3. & Saturn. lib. 2. cap. 9. ¶ 2. Eſt etiam cœnæ Laconicæ nomen Freinsh. ibid.

COPREA, ſcurra, βωμόλοχος, γελωτοποιός, ein Poſſenreiſſer. Uſus Sueton. Tiber. cap. 61 extr. item Claud. cap. 8. Vide ad priorem Suetonii locum Caſaubonum, & Lipſium lib. 2. Elector. cap. 17.

COPTA, placentæ genus, ut videtur, apud Martial. lib. 14. epigr. 68

Clara Rhodos coptam, quam tibi misit, edat. A

COPTUS, quæ nunc Cana est, Ægypti fuit urbs, cujus meminit Plin. lib. 6. cap. 23. Ælian. lib. 10. cap. 23. Ἐν Κοπτῷ τῇ Αἰγυπτίᾳ τὴν Ἶσιν σέβουσιν Αἰγύπτιοι &c. *In Copto Ægyptia urbe Isin Ægyptii colunt.*

¶ Copticus, adj. Apul. lib. 2. p. 127 *Miserere, per cælestia sidera, per inferna numina, per naturalia elementa, per nocturna silentia, & adyta Coptica, & per incrementa Nilotica, & arcana Memphitica & sistra Phariaca.*

COPULA, quicquid connectit & conjungit, ein Band / & vinculum sive lorum, quo ligantur canes venatici canum: Eine Kuppel. Nepos Datame cap. 3, *Gerens in capite galeam venatoriam, dextrâ manu clavam, sinistrâ copulam, quâ vinctum ante se Thyum agebat.* Ovid. lib. 7. Metam. v. 770

Copula detrahitur canibus,

Quod hic *detrahere copulam canibus*; id lib. seq. in Meleagri fabula v. 333 *Vinculum canibus adimere.* Vid. Casp. Barth. lib. 8. Adverf. cap. 14 dixit, die Hunde lösen / hoc est, vom Strick loß machen. Vet. Gloss. *Copula*, χεὶρ, ἀλυσίδιον μέλος, ἄρθρον χειρὸς, χειράλυσις, χειρόδεσμος. *Copula matrimonii*, Ehehafftung. Horat. lib. 1. od. 13

Felices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulsus querimoniis,
Supremâ citius solvet amor die. B

Copula æmulorum dicitur, qui intercedit veluti medius, ne æmulatio in obtrectationem erumpat. *Copula fuit Atticus Ciceronis, & Hortensii*, Nepos in Attic. cap. 5, 4. Sic Julia, Pompeji & Cæsaris *copula* fuit: qui enim illa necessitudine continebantur adhuc, soluto per mortem Juliæ fœdere, ad arma prorupere: *male cohærentis pignus concordiæ* Vellejo ob id dicitur 2. lib. cap. 47.

¶ Copulare, colligare, conjungere, zusammen kuppeln / binden. Cicer. lib. 4. Acad. Quæst. cap. 45 extr. *Tu cum honestas in voluptate contemnenda consistat, honestatem cum voluptate, tanquam hominem cum bellua copulabis?* Idem lib. 1. de Orat. cap. 51 *an hæc inter se jungi copularique possint.*

¶ Copulatus, conjunctus. Cicero lib. 1. Tusc. cap. 29 *Dubitare non possumus, quin nihil sit animis admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex.* Et 1. Offic. cap. 17 *Nihil amabilius, nec copulatius, quam morum similitudo bonorum.*

¶ Copulatio, Verknüpffung. Cic. 2. Nat. D. cap. 46. extr. *copulatio rerum, & quasi consentiens ad mundi incolumitatem, coagmentatio naturæ.* Et lib. 1. de Fin. cap. 20 *primi congressus copulationesque consuetudinum.*

¶ Copulate, adverb. Gell. lib. 10. cap. 24 *Die-quinti pro adverbio copulate dictum est.* Et lib. 17. cap. 7 *copulate permixteque dictum.* C

¶ Copulatim, idem. Gloss. Vet. *Copulatim*, ἑρμῷ.

¶ Copulativus. Eædem Glossæ: *Copulativus*, συνακτικὸς, συμπλεκτικός.

¶ Copulator, &

¶ Copulatrix, fœm. Pervigil. Veneris v. 5

Cras amorem copulatrix inter umbras arborum
Implicat.

Ambrosius epist. 84 f. 263 ed. Froben. *Indubitanter apparet, copulatricem quandam esse virtutem, qua sibi confœderatur & concinit multiplex sanctorum unitas.* Et Augustinus lib. 11 de Trinit. cap. 9 extremo: *Voluntas copulatrix parentis & prolis.*

COQUO, coquere, Kochen. Notæ verbum significationis. *Coquere panem*, backen. *Coquere cerevisiam*, brauen. *Coquere cibum*, Lucret. lib. 5. v. 1101, kochen / & alia significatione *concoquere*, dauen: *Coquere lateres*, Ziegel brennen / Cato cap. 39. Tribuitur & fabris Juvenal. Sat. 15. v. 165

— — — cum rastra & sarcula tantum,
Assueti coquere.

Sic *ferrum recoctum* Florus dixit lib. 3. cap. 20. *Coquere ferrum*, est candefacere, & ita fingere ac formare. *Coquebatur ei cœna*, id est, apparabatur, Cornel. Nep. in Cim. cap. 4. n. 3. ¶ 2. *Bellum & consilia coquere*, Livius dixit pro *clanculum moliri*, lib. 8. cap. 3. *Omnibus consultationibus inter se principes Romanum coquebant bellum*; quæ & Germanis usitata metaphora est, etwas unter sich breuen / hoc est, Clam struere & moliri, heimlich fürhaben. Silius ita usus est lib. 10. v. 430 D

Latioque extrema coquebant
Cœpta viri.

Et lib. 16. v. 3

In tempus posita ad renovandum bella coquebat.

Adde quæ ad lib. 7 v. 403 ex Barthio notavimus. ¶ 3. Coquere & cura hominem dicitur, id est, macerare, affligere. Ennius apud Ciceronem de Senectute pr.

O Tite si quid ego adjuro, curamve levasso,
Quæ nunc te coquit, & versat sub pectore fixa,
Ecquid erit præmi?

¶ Coctus, a, um, gekocht. *Cocta vendere*, Sueton. Claud. cap. 38. quod plenius Sallustius Jugurth. cap. 45 dixit *cibum coctum vendere.* Vid. Torrent. ad d. l. Suetonii. ¶ 2. Translate Cicero lib. 13 ad Attic. extremo: *bene coctus & conditus sermo.*

¶ Coctio, das Kochen / Däuung. Plin. lib. 20. cap. 9 *coctionem facere*, i. e. concoquere. Tres autem sunt coctiones: Prima fit in ventriculo coquente chylum, unde & χύλωσις dicitur; secunda in Hepate, in quod venæ Mesaraicæ, quod de chylo exuxerunt, convehunt; tertia in extremis surculis venarum distributarum in membra singula nutritionis causa. Peucer. Vide Digestio in *digero.*

¶ Coctura. Das Kochen / oder Dauen. Columella lib. 12 cap. 18 extr. de vasis vindemiæ picandis: *Si quanta pars picis Bruttiæ in universam cocturam adjiciatur, utilissimum sit omni vindemiæ.* Apicius lib. 6 cap. 2 pr. *dimidia cocturâ decoques, dum obduretur.* halb lassen einkochen. ¶ 2. Wetter das die Frucht reiff macht. Plin. lib. 14 cap. 4 *Ea cæli temperies fulsit, quam cocturam vocant, Solis opere.* gut Reiff-Wetter.

¶ Coctor. Ein Koch. ¶ 2. Ein Schlemmer / oder Prasser / quod Cœlius in Foro R. ex Senecæ 4 de Benef. cap. 26, ubi Gruter. & Gronov. legunt *Decoctor.*

¶ Coctilis, coctile, *tegulæ coctiles*, Dach-Ziegel. *Lateres coctiles*, hoc est, cocti, Gebacken-stein / Mauer-Ziegel. Vall. lib. 1. cap. 8. Sic *Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem*, lib. 4. Metam. Ovid. v. 58 dicitur. ¶ Trebellio Pollioni in Claudio cap. 14. *Coctilia* sunt, quæ Ulpianus de V. S. lege 167 *ligna cocta* vocat, *ne fumum* faciant. Vulgò, *acapna.* Non multum differebant à carbonibus: nec enim manu, ut ligna, sed batis sive batillis tractari solita, ut carbones, quod Trebellii locus indicat.

¶ *Taberna coctilicia*, ubi coctilia venduntur, Capitolin. in Pertinace cap. 3.

¶ Coctibile Plin. lib. 16. cap. 6. quod facile coquitur. Scribitur etiam *Coquibile.*

¶ Cŏquus, sive Cocus, ein Koch. Elegans illud Martialis est lib. 14. Epig. 218

Non satis est ars sola coco: servire palatum
Nolo: cocus domini debet habere gulam.

Significat Cocum in apparandis cibis, non tam suam artem, quam domini palatum debere sequi: neque enim hunc servire temere, hoc est, probare maxime, quod Cocus ex præscripto artis diligentissime curaverit, sed suo pro stomacho quod maxime petat.

¶ Cŏcula, ligna minuta coctioni apta, Kochholtz. ¶ 2. & vasa quædam ænea, in quibus coquitur, Festo sunt. Kochtöpffe.

¶ Cŏquīna, vetus pro *culina.* Sic Nonius *Colinam*, ut scribit, per *Coquinam* interpretatur.

¶ Coquīnus, adject. ut *forum coquinum*, Plaut. Pseud. act. 3. sc. 2. pr.

¶ Coquinare pro coquere, ibidem v. 64 *An tu coquinatum te ire quoquam postulas?* hoc est, ire ad coquendum.

¶ Coquinarius, adject. ut, *Vasa coquinaria*, Plin. lib. 33. cap. 11. Küchengeräth / Töpffe.

¶ Coquinatorius, idem, pro quo *Cocinatorius* apud Jurisconsultos legitur, sicut *Cocus* pro Coquus veteres dixerunt. Lege 19 § 12 Dig. de Auro, argento &c. *cocinatorium instrumentum.* Etiam Lege 6. D. de Penu legat. *cocitatoria vasa*, quasi a cocitare vel coquitare frequentativo.

Composita à Coquo,

¶ Concŏquere, verdäuen. *Cibus facilius ad concoquendum*, eine sehr däuliche Speiß / Cicer. 2. de Fin. cap. 20. ¶ 2. Ad Metaphoram transtulerunt Cicero ad Qu. fratr. lib. 3. extr. *Hæc odia non sorbeo solum, sed etiam concoquo*, in sich fressen: Et Livius lib. 4 cap. 15 *Quem Senatorem civitas concoquere vix posset, civem ferret*, vertragen.

¶ Concoctio. ἡ πέψις, Verdäuung. Plin. lib. 11. c. 37. *concoctione maturata*, nach geschehener Verdauung. Idem lib. 20. cap. 5. *concoctionibus confert*, dienet zur Verdauung.

¶ Decoquere, abkochen / verkochen / einkochen. Horat. lib. 2 Satyr. 1. v. 74 *Decoqueretur olus.* Virg. 1. Georg. v. 295. *decoquit humorem.* Livius lib. 32. cap. 2 *quarta pars argenti decocta erat*, der vierdte Theil war ihm abgangen im schmeltzen. ¶ 2. Tralate dicuntur *decoquere*, & *decoquere rem*, qui eam dilapidant & consumunt. Cicer. 2. Phil. p. cap. 18 *Tenesne memoriâ prætextatum te decoxisse?* Similiter nos dicimus, er hat gar abgebraut / de eo, qui patrimonio suo excidit. In malam igitur partem accipitur. Aliter tamen Spartianus in Hadriano cap. 7 *Senatoribus, qui non vitio suo decoxerant, patrimonium explevit.* Ibi enim *decoquere* est per infortunium aut alium casum, non suam culpam, de rebus suis devolvi. Etiam Cicer. 2 Phil. cap. 18 dixerat, *fortunæ, non suo vitio, decoxisse.* Cæterum dilapidatores ejusmodi rerum suarum, & *decoquere* dicuntur & *decoqui.* Persius Sat. 5. v. 57 *hunc alea decoquit, ille in Venerem putret.* ¶ 3. Est & translatio elegans in illo Persii Sat. 1. v. 125. *Si forte aliquid decoctius audis*, id est, limatius, castigatius. Nam quemadmodum aqua defæcatur, dum coquitur, ita scripta dum castigantur, & plurima de illis detrahuntur, meliora fiunt. Ita & Quintil. lib. 2. cap. 4 *Materiam primo esse volo vel abundantiorem, atque ultra*

quàm oporteat fusam. *Multum inde decoquent anni, multum ratio limabit, aliquid vel usu ipso deteretur.* Sic Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 349 *accensam decoquat iram*, Zorn fallen lassen. A

¶ Decoctor, Schlemmer / Verprasser / der nicht zahlen kan. Cicer. 2. Catil. cap. 3 *rustici decoctores*: & Philipp. 2 cap. 18 *Lege Roscia decoctoribus certus locus constitutus.*

¶ Decoctum, substant. pro re aliqua decoctâ, quam decoctionem vulgò dicunt, ein abgesottener Tranck. Plinius lib. 22 cap. 20 *Datur in decocto balani.*

¶ Decoctus, us, subst. Plin. 37. cap. 12 de gemmis: *mellis decoctu nitescunt.*

¶ Excŏquere, perfecte coquere, durchkochen / durchbraten. Ter. Adelph. act. 5. sc. 3. v. 63. *Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est.* Lucret. 6. v. 962. *terram sol excoquit.*

¶ Incŏquere, idem propemodum quod coquere, vel decoquere. Apicius lib. 2 cap. 2 *triti piperis cochleare unum incoquas*, dran kochen. ¶ 2. Incoquere, coquendo applicare, hoc est, deargentare vel deplumbare, versilbern / vergülden / mit Bley belegen / glasuren / Plin. lib. 34. cap. 17. *argentum incoquere.*

¶ Incoctum etiam dicimus, quod coctum non est, vel crudum, ungar / ungekocht. *Cato incocta*, Gellius lib. 10 cap. 15 ex Fabio Pictore. Plautus Milite a. 2. sc. 2. v. 53 *Incoctum non expromit: bene coctum dabit.* ¶ 2. Incoctum est coctum in quo, ab incoquere, in etwas gekocht. Plinius lib. 35 cap. 15 *conficiuntur oleo incocta.* & lib. 36 cap. 13 *trabes spinæ oleo incoctæ*, in Oel gekocht. Metaphorice Persius Satyra 2. extrema: B

incoctum generoso pectus honesto,

hoc est, imbutum, tinctum.

¶ Incoctilis, Plinius 34. cap. 17. *opera ærea incoctilia*, id est stanno vel argento inducta aut permista.

¶ Percŏquere, durchkochen / reiff machen. Ovid. lib. 1. de remed. amoris v. 83

Nam mora dat vires, teneras mora percoquit uvas.

¶ Præcŏquere, apud Plinium aliquoties legitur, zuvor kochen. Vid. lib. 14. cap. 9. &c.

¶ A quo *Præcox*, ŏcis est, pro quo &

¶ Præcŏquus dicitur, apud Martialem 13. epig. 46. & Columellam lib. 12. cap. 37. Tertullianus lib. 4. advers. Marcionem cap. 27. *Præcoqua, imo acerba dilectio. Acerba*, id est, immatura. Est autem *Præcox* quod ante tempus maturuit, was zu früh und vor der Zeit reiff worden ist / quicquid præcoquam contraxit maturitatem, sicut Columella ait: ut, *præcox fructus*, Curt. 8. cap. 5. Sic *poma præcocia, ficus, uvæ præcoces*, frühzeitig. Vide Vallam lib. 6. c. 106. & lib. 5. c. 31. Plinius in præfatione lib. 6. *At hercule risus præcox ille & celerrimus ante quadragesimum diem nulli datur.* Quintil. lib. 1. cap. 3 *Illud ingeniorum velut præcox genus non temere unquam pervenit ad frugem*, hoc est, non fere unquam ad perfectionem, tanquam ad frugem fructumque pervenit. Huc respexit Poëta Vetus apud Apulejum Apolog. p. 328 C

Odi puerulos præcoci sapientiâ.

Sicut Catonem velut ex oraculo prodidisse Plinius refert lib. 7 cap. 51, *Senilem prudentiam præmaturæ mortis esse signum*, Kinder die vor der Zeit verschlagen seyn / leben nicht lange. Vide & Senecam Consol. ad Marciam cap. 23. extr. Mant. lib. 7. Silvarum:

-- -- -- mors ingeniis est invida semper
Præcocibus.

¶ Recŏquere, zum andernmal kochen. ¶ 2. Metaphorice denuo erudire. Quintil. 12 cap. 6 extr. *Dare se magistris informandum ac velut recoquendum.*

¶ Recoctus: Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 55

-- -- -- sæpe recoctus
Scriba ex Quinqueviro.

Ad quem locum quæ affert Acro vanissima sunt. *Scriba ex Quinqueviro est*, qui ante Quinquevirali procuratione functus sit. *Recoctus*, id est, exercitatus in officiis, usuque callidus effectus. Itaque recoctus est iterum iterumque coctus, & ita percoctus. Vide Torrentium ad hunc locum.

¶ Semicoctus, halb gekocht / halb gar. Plinius lib. 18 cap. 11 *Grana tritici semicocta.* Columella lib. 8 cap. 5. pr. *hordeum semicoctum.* D

COR, καρδία, fons caloris vitalis in corpore humano. das Hertz. Ut, *cor palpitat*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 9. *Cor emoritur novissime*, Plinius lib. 11 cap. 37, sect. 69. ¶ 2. Pro animo sæpe ponitur. Cic. Philipp. 3. cap. 6 *stupor cordis.* Silius lib. 8. v. 465

Ore puer, puerique habitu, sed corde sagaci
Æquabat senium.

Pythagoræ est: *Cor ne edito*, hoc est, ne te conficias curis non necessariis, friß dein eigen Hertz nicht / laß einen Hund sorgen. Plautus Capt. act. 2. sc. 3. v. 26

-- -- quod in rem rectè conducat tuam
Id petam, idque persequar corde & animo atque viribus.

id est, quanta contentione & animi & virium possum. Et v. 60 *Videas corde amare inter se*, du siehest daß sie sich unter einander von Hertzen lieben. Idem Trinum. act. 3. sc. 2. v. 34

-- -- -- te hæc dicta corde spernere
Perpeti nequeo. *Corde*, id est, serio, prorsus. In Vet. Inscript. SVVM MARITVM CORDE DILEXIT SVO. *Cordi esse* dicuntur quæ chara sunt. Terent. Phorm. act. 5. sc. 3. v. 17. *Uterque utrique est cordi.* Gell. 20. cap. 11. *cordi habere quid*, idem. ¶ Sæpius *Cor* pro prudentiâ, sapientiâ, solertiâ & acumine ponitur. Unde non semel Plautus dixit *Cor habet*, id est, sapit. Martial. lib. 3. Epig. 28

Et cor solus habes, solus & ingenium.

Et Epigr. 27.

Et mihi cor non est, nec tibi, Galle, pudor.

Et lib. 7. Epigr. 78

Habes nec cor, Papile, nec genium.

Furius Bibulus de Catone Grammatico:

En cor Zenodoti! en jecur Cratetis!

Cicer. lib. 1. Tusc. Qu. cap. 9. *Aliis cor ipsum animus videtur: ex quo excordes, concordes, vecordesque dicuntur: & Nasica ille prudens, bis Consul, CORCVLVM, & Egregiè cordatus homo catus Aelius Sextus.* Seneca procemio lib. 5. Controverf. *Musa Rhetor multum habuit ingenii, nihil cordis.* Conf. Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 125. ¶ Est & illud usitatum auctoribus, præcipuè Poëtis, ut *cor* pro ipso homine ponant. Persius Satyr. 6. v. 10. *Cor jubet hoc Enni*, i. e. Ennius. Et Ennius ipse apud Gell. lib. 7 cap. 2

-- -- quem credidit esse meum cor,
Svasorem summum, & studiosum robore belli.

Quem cor meum credit, id est, quem ego credidi. Quæ loquendi forma & sacris literis usitata. ¶ Pro animo etiam sæpius ponitur, quod ibi ejus sedes credita. Pontan. Vol. 1. progymn. p. 450. Ad quantitatem syllabæ quod attinet, videbatur quidem id rectissimè produci. Est enim *Cor* a κῆρ ex κέαρ contracto. Tullius tamen corripuit: cum III. Tusculana illud Homeri de Bellerophonte carmen Latinè verteret:

Qui miser in campis mærens errabat Aleis
Ipse suum cor edens, hominum consortia vitans.

Item Ovid. lib. 1. de Ponto Eleg. 4.

Confiteor misero molle cor esse mihi.

Et ita aliis pluribus locis: quem Martialis etiam, Ausoniusque secuti sunt. Et ita Paullinus de Celso v. 379

Ergo mei fratres, mea cura, meum cor, in ista
Mærentes animos lætificate fide.

Unus contra Ovidii versus est Epist. Sapphus, ubi producitur, v. 79 *Molle meum levibus cor est violabile telis.*

Et multo concinniorem hunc versum Mycilliana & aliorum emendatio reddidit, qui legunt:

Molle meum, levibusque cor est violabile telis.

Et vix est quod dubitem, Poëtam ita scripsisse. Si tamen non nemini aliter, & potius videatur, ancipitem faciendam hanc syllabam, quod & Aldus existimabat, non refragabor magnopere. Nam pro productione origo est.

¶ Corculum, diminut. Plautus Casin. a. 2. sc. 6. v. 9 *corculum assudassit jam ex metu*, h. e. sudet cor tuum præ timore. ¶ 2. Blandientis vox est, *meum corculum*, eadem fab. act. 4. sc. 4. v. 14. ¶ 3. Corculum est sapientia præstans, atque idem quod cautus, ein vorsichtiger kluger Mann / Cicer. 1. Tusc. cap. 9. verbis modo adductis. Plin. lib. 7. cap. 31. & ibi Dalech. quo nomine Scipio Nasica Romæ cohonestatus. vid. Rupert. ad Pomp. Ench. p. 325.

¶ Cordatus, witzig / weise / behertzt. Ennius ap. Cicer. 1. de Orat. cap. 45

Egregie cordatus homo catus Æliu' Sextus.

Seneca de morte Claudii:

Cecidit pulchre
Cordatus homo,
Quo non alius
Fuit in toto
Fortior orbe.

¶ Cordatè, adverbium. Tapffer / Weißlich. Apud Plaut. Pœnul. a. 1. sc. 1. v. 3. & Mil. a. 4. sc. 2. v. 96. conjunguntur *doctè & cordate.*

¶ Præcordia, plurale, ita vocat Plinius diaphragma sive φρένας, hoc est, interstitium illud inter membra naturalia & spiritalia. Plinii verba hæc sunt lib. 11. cap. 36. *Exta hominis ab inferiore viscerum parte separantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur. Græci appellaverunt phrenas*, das Blat so das Hertz / Lungen und Leber unterscheidet von dem Eingeweid / seu potius, das Netz umbs Hertz / tela cordi prætenta; alterum enim diaphragmati convenit. *Præcordia mollia, dura*, apud Celsum lib. 3. cap. 20. ¶ Poëtæ pro ipso corde frequenter usurpant: Virgil. 2. Æneid. v. 367

Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

Horat. lib. 1. Serm. Satyr. 4. v. 89

Condita cum verax aperit præcordia Liber.

A *Cor* Composita sunt

¶ Concors, einig. Cicer. de legib. lib. 3. cap. 12 *Moderatus & concors civitatis status*, ein bescheidener und einträchtiger Zustand der

der Stadt. Pro Ligar. cap. 2 *concordissimi fratres.* A

¶ Concordia, consensus. Eintracht / Einigkeit. *Reducere in concordiam*, Balbus Ciceroni sub ad Att. lib. 8. ep. 15. *Adducere in concordiam*, Cic. Attico 7 epist. 3. vertragen / vereinigen / zu Eintracht bringen. Scipio cum deleta Numantiâ ceteras Hispaniæ gentes ordinaret, interrogavit quendam Celtarum Principem, *qua de caussa res Numantina invicta ante steterit, nunc autem eversa sit;* ille respondit: *Concordiâ invicta: discordia exitio fuit;* ex Orosio lib. 5. cap. 8. Antisthenes fratrum, qui concordes essent, convictum quovis muro dicebat esse fortiorem, ὁμονοούντων ἀδελφῶν συμβίωσιν παντὸς τείχους ἰσχυροτέραν εἶναι. Laërt. in Antisthene. Silius lib. 9. v. 408

parvis dives concordia rebus.

¶ Romanis *Concordia* inter Deos habita & templo honorata fuit, de qua Ovid. lib. 1. Fast. v. 639. & lib. 6. v. 637.

¶ Concorditer. *Concorditer inter se congruere*, Plaut. Curcul. act. 2. sc. 2. v. 14. Et Sueton. Tib. c. 7 *Cum Julia primo concorditer & amore mutuo vixit.* Superlativ. Cic. pro Rabir. perduell. c. 5 *Concordissimè cum aliquo vivere.* Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 612. n. 1

CONIVGI BENE MER. DE SE
CVM QVA CONCORDISSIME
VIX. ANN. XXII

¶ Concordare, gleiches Sinnes seyn / sich mit einander vertragen. Ter. in Phorm. act. 2. sc. 2. (aliis 3) v. 58 *Si concordabis cum illâ, habebis quæ tuam senectutem oblectet.* Ovid. 10. Metam. v. 146

Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos.

Et Cic. 4 Tusc. cap. 13 *Animi sanitas dicitur, cum ejus judicia opinionesque concordant.*

¶ Concordabilis. Censorinus de Die Nat. cap. 10 *Non promiscue voces omnes cum aliis junctæ, concordabiles in cantu reddunt effectus.*

¶ Circumcordialis. Tertullian. de Anim. cap. 43 *circumcordialis calor.* Was üm das Hertz herüm ist.

¶ Discors, uneinig / zwiespaltig. Livius lib. 2. cap. 23 *Civitas secum ipsa discors.* Vellejus lib. 2. cap. 37. n. 3 *discors patri.* Ovid. 2. Amor. eleg. 10. v. 9

-- -- ventis discordibus acta phaselos.

Plural. *discordia pectora* apud Lucanum lib. 10 v. 12, & Silium lib. 2. v. 380.

¶ Discordia, dissensio, Uneinigkeit. *Discordiam concitare*, anrichten / Cic. pro Muræn. cap. 39. *Sedare*, stillen / Idem Philipp. 1. cap. 1. Et in offic. lib. 1. cap. 25 *Res perniciosissima in civitate seditio atque discordia.* Sallust. Jugurth. cap. 10 *Concordia res parvæ crescunt, discordiâ maximæ dilabuntur.* Et Justinus lib. 16 cap. 3 *Assiduum inter pares discordiæ malum.* Graphice & eleganter Discordiæ imaginem expressit Petronius Arbiter:

Intremuere tubæ ac scisso Discordia crine
Extulit ad superos stygium caput: hujus in ore
Concretus sanguis, contusaque lumina flebant;
Stabant irati scabrâ rubigine dentes;
Tabo lingua fluens, obsessa draconibus ora,
Atque inter toto laceratam pectore vestem
Sanguineâ tremulam quatiebat lampada dextrâ.

¶ Discordare, inter se dissidere, zwiespaltig seyn. Terent. in And. act. 3. sc. 3. v. 43 *Qui scis, eos nunc discordare inter se*, zu Unfrieden worden seyn. *Discordare cum quo*, Tacit. lib. 12 cap. 28 n. 2.

¶ Discordabilis, Plaut. Captiv. a. 2. sc. 3. v. 42. *inter se esse ingenio haud discordabili*, sich wohl vertragen können.

¶ Discordiosus, seditiosus, quieti & otio adversus, uneinig. *Discordiosum vulgus*, Sallust. Jugurth. c. 66. *Stilo discordioso scripta*, Cyprian. epist. 42 cap. 2. *Domus discordiosa*, Sidonius lib. 6. epist. 2. extr.

¶ Excors, qui sensu communi & quasi corde caret, demens, insanus, der nicht bey Vernunfft ist / wahnwitzig. Cic. Philipp. 5. cap. 2. *Hoc qui non videt, excors.*

¶ Vecors, idem, ohn Sinn und Verstand. Vet. Gloss. *Vecors*, ἄνους. Pro ἀναισθήτῳ uterque Victor in Claudio dixit. Livius lib. 4. cap. 49 *Audita vox ejus in concione stolida, ac prope vecors.* Cic. pro Domo cap. 55 *istius vecordissimi mentem cura metuque terrebant.* & Apulejus post principium Apolog. *vecordissimus iste.*

¶ Vēcordia, Terent. in And. a. 4. sc. 1. v. 2. *Hoccine est credibile, &c. tanta vecordia innata cuiquam, ut malis gaudeat, &c.* Unbesonnenheit. ¶ Aliquando *Vecordia* & ἄνοια est. Vide Casaub. ad Theophrasti characteres.

¶ Sōcors & Secors, quasi sine corde. *Cor* autem pro animo, in quo sapientia est, ponebant veteres, de quo & Tullius in 1. Tusculan. Unde & *excordes* stulti dicuntur. Itaque propriè *socors* stultus, imprudens, stupidus, sine mente. Der keinen Verstand hat / der sich auff nichts finden kan. Vet. Gloss. *Socors*, ἀκάρδιος, ἄφρων. Item: *socors*, ἄνους, ἀκάρδιος. Hinc *socordes & sapientes* opponuntur. Apul. Apolog. p. 289 *Apud socordissimos Scythas Anacharsis sapiens natus est, apud Athenienses catos Meletides fatuus.* ¶ 2. *Socors* ignavum, tardum, negligentem, incuriosum significat. Nachläßig / träg und faul. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 61 *Nolim ceterarum rerum te socordem eodem modo*, so nachläßig und unachtsam. Cicer. de clar. orat. cap. 86 *Socors alicujus natura negligensque.* Similiter Tacitus 3. Histor. cap. 31 *Socordem futuri*, der sich umbs künfftige wenig bekümmert.

¶ Socordia, proprie tarditas mentis ac stupor est: deinde ignavia, torpor, inertia. Hinläßigkeit / Trägheit. Vet. Gloss. *Socordia*, μωρία ἢ ἀδρανεία. Terentius Andriâ act. 1. sc. 3

Enim verò Dave, nihil loci est segnitiæ, neque socordiæ.

Ubi Donatus: SEGNITIAE *ad agendum:* SOCORDIAE *ad considerandum.* Ergò *socordia* est, quæ nihil excogitare & invenire potest, quod ad rem sit: *segnities*, quæ in agendis iis remissior est, quæ provisa consultaque sunt: quanquam & ita quoque *socordiæ* vox accipitur, & *diligentiæ industriæque* opponitur. Suetonius Claudio cap. 3. *Si quem socordiæ argueret*, STVLTIOREM *ajebat* FILIO *suo* CLAVDIO. Livius lib. 7 cap. 35 *Delendi exercitus fortunâ per socordiam non uti.* Et Sallust. in conjurat. Catil. cap. 52 *Vigilando, agendo, bene consulendo prosperè omnia cedunt. Ubi socordiæ te atque ignaviæ tradideris, ne quicquam Deos implores: irati infestique sunt.* *Rejicere socordiam*, Plaut. Asin. a. 2. sc. 1. v. 6. *Socordiam ex pectore amovere*, Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 11. B

¶ Socorditer, adverb. nachläßig. Liv. 1. cap. 22. *Ab Albanis socordiùs res actæ.*

¶ Tardicors. Augustin. Enchirid. cap. 103 *Tardicordes* cum *fatuis* conjungit.

¶ Recordor, recordari, quasi in *cor* revoco, ut Varro tradit lib. 5. LL. reminisci, bedencken / sich erinnern. *Recordari alicujus rei*, vel *aliquam rem*, vel *de re aliqua.* Sic enim Cic. lib. 1. de Fin. c. 6. extr. *Scire velim ecquid de te recordere.* Idem de leg. Agrar. 2. c. 27 *Est operæ pretium diligentiam majorum recordari*, bedencken wie fleißige Leute unsere Vorfahren gewesen. *Socrates triduo ante, quam cicutam biberet, disputavit, discere nihil est aliud, quam recordari*, sich deß wiederum besinnen / was man zuvor gewust. Idem in Tusculan. lib. 1. cap. 24.

¶ Recordatio, reminiscentia, das Bedencken oder Gedächtniß. Cic. de Senect. cap. 3. extr. *Conscientia bene actæ vitæ, multorumque beneficiorum recordatio jucundissima est.* Idem lib. 5. famil. ep. 12 *Habet præteriti doloris secura recordatio delectationem.* Idem Attico lib. 12. ep. 18 pr. *Recordationes fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt.* C

¶ Recordabilis. Claud. Mamertus lib. 3 de Statu Animæ cap. 14 *Memoria multitudine recordabilium distenditur.*

¶ Irrecordabilis. Arnobius lib. 2. p. 62. *irrecordabili obliteratione deperdere.*

CŌRA, pupilla oculi, ex Græco κόρη. Auson. Epist. 16. v. 59

Cuique vigiles luminum
Vacare dignabunt coræ.

CŌRALLIVM, & Cōrălium, ac Cūrălium, nec non Cōrallum contracte. Κοράλλιον, κωράλιον, κουράλιον. Korallen. Ovid. lib. 15. Metam. v. 416

Sic & curalium quo primum contigit auras,
Tempore durescit, mollis fuit herba sub undis.

Ausonius Mosella v. 69

Cum virides algas & rubra corallia nudat.

Sidonius Carm. 11. v. 110

Lactea puniceo sinuantur colla corallo.

Ovid. 4. Metam. v. 749

Nunc quoque curaliis eadem natura remansit.

Ad quem locum Heinsii observationem de scriptura & quantitate primæ consulas. ¶ Coraliorum autem tres sunt species, alba, rubra, quæ & lithodendra, rothe Corallen / & nigra propter raritatem pretiosissima. Magnam vim habere creditur corallium ad abstergendum oculi maligni fascinum. Dioscorid. lib. 5. cap. 76. Mira quoque ejus vis in Magicis. Barth. ad Script. Venat. p. 136. D

¶ Cōrallinus, a, um. *Labra corallina*, Gallus in Lyrico.

CŌRAM, præpos. ut, *Coram senatu*, für dem Rath. Juven. Satyr. 10, 22

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Quo sensu Tacitus *Coram* sæpius postponit, ut III annali cap. 14 n. 3 *ipso Germanico coram id ausum.* Adde Indic. Freinsh. & Pichonis. ¶ 2. Cōram adverbialiter, in Beyseyn / unter Augen / persönlich. *De his rebus coram inter nos conferemus*, Cic. 1. ad Attic. ep. 20. *Coràm in os aliquem laudare*, Terent. in Adelph. a. 2. sc. 4. v. 5. ins Gesicht loben. *Coram adducere*, in Andr. act. 5. sc. 3. v. 29. unter Augen stellen. *Coram teneri*, Cicer. pro Cluent. c. 13. öffentlich ergriffen werden.

¶ Incoram, idem, Apulejus lib. 7. *incoram omnium*, i. e. coram omnibus.

CŌRAX, Κόραξ. Corvus. Usus est Solinus cap. 40. [al. 53] Diogenes dixit, κρεῖττόν ἐστιν εἰς κόρακας ἀπελθεῖν, ἢ εἰς κόλακας, hoc est, Satius est in corvos incidere, quàm in assentatores.

¶ Cōră-

¶ Cŏrăcĭnus, κοράκινος; Ut: *color coracinus*, pro *nigerrimo*, Vitruv. lib. 8. cap. 3. schwartz glintzernde Farbe. *Coracina sacra.* vid. infra. *Corvus.* A

¶ Cŏrăcĭnus, κοράκινος, piscis niger, squamosus & latus, eine Rab oder Rappe / cujus generis esse videtur, ein Karas / quod Germanicum ad Coracini nomen alludit. Scribunt autem Koras / Karts / Karutsch / & Karausche. Mart. lib. 13. epigr. 85

Princeps Niliacis raperis, coracine, macellis.

CORBIS, Græce κόφινος, masculinum secundum Priscianum lib. 5. p. 652: sed etiam fœmininum est. *Corbem* enim *messoriam* Cicero dixit pro Sextio cap. 38. & *corbem pabulatoriam* Columella lib. 6. cap. 3. ein Futterkorb.

¶ *Corbula*, æ, dimin. *Sursum subducemus corbulis*, Plaut. Aulul. act. 2. sc. 7. v. 4. & Sueton. Nerone cap. 19 *humum effodit, & corbulæ congestam humeris extulit.*

¶ Corbicula, diminut. aliud. Pallad. lib. 3. sive Febr. cap. 10, *Fit ex vimine parva corbicula, quæ* &c.

CORBĪTA, navis oneraria, Lastschiff / so langsam fortgehet / Plaut. in Pœnul. act. 3. sc. 1. v. 4 *Tardiores multò quàm corbitæ insunt tranquillo mari.* Et in prologo ejusdem fabulæ, *Obsecro celocem mihi, non corbitam date.* Usus vocabulo hoc Cic. ad Atticum lib. 16. ep. 6. *Corbitâne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum.* Sic *Corbitam cibi comesse possunt*, Plaut. Casin. act. 4. sc. 1. extr. ex Turnebi & Lambini lectione. Sie können ein gantz Schiff ausfressen. B

CORBŌNA, Syriaca vox vel Hebraica, notans gazophylacium metonymice. Proprie enim δῶρον, *donum*, exponitur Marc. 7. v. 11. Ecclesiastici scriptores usi sunt. Hieronymus epitaph. Paullæ sive epist. 27 cap. 14 *in corbonam Dei æra congesta.* Adde Cyprianum ap. Car. du Fresne in Gloss.

CORCHŎRUS, κόρχορος, herba, quo nomine anagallida dici ab aliquibus Plinius scripsit lib. 25. cap. 13. Gauchel. ¶ 2. Idem verò inter olera Alexandrina *corchoron* numerat lib. 21. cap. 22. Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, *Etiam Corchorus inter herbas*, de hominibus nullius pretii, qui in aliquo tamen numero haberi studeant.

CORCȲRA, Κόρκυρα, insula est maris Ionii, Alcinoi & Phæacum memoria, tum & Ulyssis naufragio, & hortorum Alcinoi famâ clarissima; Venetorum est hodie, & *Corfu* dicitur. Lucanus lib. 9. v. 32 *Corcyræ secreta petit, ac mille carinis*

Abstulit.

¶ Corcyræus, adjectivum, Cicer. ad Att. lib. 6. epist. 2. extr. *Cognovi ex epistola tua Corcyræa.* Nepos Themist. c. 2 *bellum Corcyræum.*

CORDAX, κόρδαξ, saltatio turpis. Vide Hesychium. Latine est in Petronii fragm. Tragur. p. 35 *Credite mihi, cordacem nemo melius ducit.* C

CORDILIO, Philosophus fuit Stoicus, Pergamenus, tantæ severitatis, ut omnium regum ac principum amicitiam sperneret, quem tamen Cato Uticensis in Macedoniam cum exercitu missus exoratum in castra sua duxit. Volaterranus.

CORDŬBA, Κόρδυβα, Bæticæ urbs est Hispaniæ clarissima, utriusque Senecæ & Lucani patria, Martial. lib. 1. epigram. 62

Duosque Senecas, unicumque Lucanum

Facunda loquitur Corduba.

Silius lib. 3. v. 401

Nec decus auriferæ cessavit Corduba terræ.

Colonia quondam Romanorum fuit, Osio episcopo, Constantini Magni tempore, celebris.

¶ Cordubensis. ut, *Conventus Cordubensis*, Plinius lib. 3. cap. 1.

CORDUS, cordum, adject. quicquid serò maturescit, ut, *Frumentum cordum*, spât Korn / *Fœnum cordum*, id est, autumnale, Colum. lib. 8. c. 3. Grummet / *Agni cordi*, qui post debitum nascuntur tempus, Varr. R. R. lib. 2. c. 1. spâte Lämmer. *Cordum olus*, Columell. lib. 13. cap. 13. Adde suprà *Chordi*.

CORDȲLA, vel cordylla, lego & *cordilla*, sed probate parum, rectius enim *Scordyla* vel *cordyla*, σκορδύλη, κορδύλη primus dicitur fœtus thunnorum ab ipsis statim ovis, ein junger Thunin. Vide *Thunnus*. Martialis lib. 13. pr. D

Ne toga cordylis & penula desit olivis.

¶ Sed *cordylus*, sive cordŭlus, κορδύλος, amphibium est pedibus gradiens. Vide Gesneri de animalibus historiam.

Coriago, vide *corium*.

CŎRĬANDRUM, κορίον, vel κορίαννον herba notissima, cujus semen, moderate sumptum ventriculo, id præstat beneficii, ut cibus in eo rectius contineatur & perfectius concoquatur, ideò post cibos usitate sumitur, Coriander. Plin. lib. 20. cap. 20.

CŎRINNA, Thebana mulier, Lyrica fuit, quæ libros & epigrammata scripsit, Pindaroque dixit fabulas poëticas manu, non sacco, esse inspergendas. Plutarch. de glor. Athen. ¶ 2. Est & *Corinna* alia, Ovidio in deliciis & stilo frequens; cui & ingenium fecit, quod de sua Cynthia fatetur Propertius lib. 2. Eleg. 1. Martial. lib. 8 Epigr. 72

Si dare vis nostræ vires animosque Thaliæ,

Et victura petis carmina; da, quod amem.

Cynthia te vatem fecit, lascive Properti:

Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.

Fama est arguti Nemesis formosa Tibulli:

Lesbia dictavit, docte Catulle, tibi.

Non me Peligni, nec spernet Mantua vatem,

Si qua Corinna mihi, si quis Alexis erit.

Observa, genuina & vera Venerum suarum nomina Poëtas plurimùm dissimulasse, quod Apulejus in suâ Apologiâ pag. 279 sequentibus ostendit: *Eâdem igitur operâ accusent C. Catullum, quod Lesbiam pro Clodia nominarit: & Ticidam similiter, quod quæ Metella erat, Perillam scripserit: & Propertium, qui Cynthiam dicat, Hostiam dissimulet: & Tibullum quod ei sit Plautia in animo, Delia in versu.*

¶ Corinnus autem Iliensis ante Homerum Iliada scripsit belli Trojani tempore, ex quo Homerus putatur omnem hausisse sui operis materiam. Suidas.

CŎRINTHUS, Κόρινθος, Achajæ metropolis, & caput Apulejo lib. 10. in medio Isthmo sita inter duo maria, Ægæum, orientem versus, ubi portu Cenchræo ex Asiâ advenientes excipiebantur; & Ionium, ubi Lechæo appellebant mercatores & nautæ. Unde Horat. lib. 1. ode 7 *bimarem Corinthon* eam appellat. Ad emporium hoc tota Asia & Europa confluebat. Eam Græciæ lumen Cicero dixit in oratione pro Pompejo, seu lege Manilia cap. 5. *Mitis, tranquilla, otiosa, opulenta*, peculiaribus titulis hæc urbs dicta, de quibus Barth. ad Stat. lib. 1. Theb. p. 105.

¶ Arcem habuit editam, quæ *Acrocorinthus* veteri nomine dicta fuit. *Non est cujuslibet Corinthum appellere*, οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς, parœmiacus dicitur de rebus arduis & aditu periculosis. Unde hoc natum, docet Strabo lib. 8. pag. 261. Horatius sic extulit in Epistola 17. lib. 1. v. 36

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.

De pulchritudine urbis Strabo lib. 10. & Cicer. Orat. 2. in Rullum cap. 32. item lib. 3. de naturâ Deorum sub fin. Florus lib. 2. cap. 16 *decus Græciæ* appellat. Primo *Ephyre* appellata fuit. *Corinthi* nomen à *Corintho* Rege accepit, ut Heraclides de Politiis auctor est.

¶ Corinthia; vasa ex ære Corinthio, quæ maximo in pretio olim & aurum contra habita. Quare & luxus eorum coercendus Tiberio fuit, de quo Sueton. ejus vita cap. 14. De ære Corinthio, & unde natum, & quantum ejus pretium fuerit, consule Plinium lib. 34. c. 2. Plutarch. libello, cur Pythia oracula nulla nunc reddat princ. Florum lib. 2. c. 16. & Isidor. lib. 16. cap. 19. Adde quæ supra notavimus in *Æs*. Martial. lib. 9. Epigr. 60 de Mamurra:

Consuluit nares an olerent æra Corinthon.

¶ Corinthius, ut *Vasa Corinthia*, Cic. pro S. Rosc. c. 46, & 4. in Verr. c. 72. *Æs Corinthium* Flor. 2. c. 16. ¶ Incolæ etiam *Corinthii* dicti, Corn. Nep. in Timoleonte cap. 1.

¶ Corinthiacus, ut *Corinthiacæ Cenchræ*, Ovid. 1. Trist. eleg. 9.

¶ Corinthiensis, idem apud Plautum, qui Aulul. 3. sc. 6. v. 23 *Corinthiensis fontis Pirenes* mentionem facit.

CORIOLANUS, vir fuit illustris Romanus, alter Themistocles Ciceroni, qui ejus meminit inter claros Oratores, & in Lælio, ubi viginti Coriolanum annis ante Themistoclem celebrem fuisse indicat.

¶ Coriolani, incolæ Coriolorum oppidi in Latio, de quo Plin. lib. 3. cap. 6.

CŎRION, ita Plinius & Ruellius;

¶ Sed apud Dioscoridem *Coris* legitur, κορὶς, herba quam *Hyperion* vulgò nominant, sed quomodo ab eo differat, Matthiol. indicat.

CŎRĬTUS, sive Cŏrĭthus est & civitas Tusciæ, & mons, & pater Dardani Rex, ut tradit Servius ad illud Virg. lib. 10. v. 719

Venerat antiquis Coriti de finibus Acron.

Adde Silium lib. 4. v. 722, & quæ ibi notavimus.

CŎRIUM, pellis crassior & durior animalium, ut boum, equorum, asinorum, &c. Leder. *Perficere corium*, Plin. 13. c. 9. Leder bereiten. Plautus humani corporis pellem etiam hac voce sæpius per jocum nominat. *Corium conscribam*, id est, virgis dorsum scribam, sive stylis ulmeis. Huc etiam facetè transtulit verbum *pingere* & *conscribillare*. Idem, *Detegetur corium de tergo meo*, das Fell wird mir über die Ohren gezogen werden / Epidic. a. 1. sc. 1. v. 63. ¶ 2. *Corium castaneæ* dixit Plin. lib. 15 cap. 28, *Putamine clauduntur nuces, corio castaneæ.* Transfertur ad alia etiam. Namque, & philuram, quæ ex papyro scindebatur texendæ chartæ; Itemque ¶ tectorii inductionem sic appellatam notat Salmasius, quem vide ad Firmum Vopisci cap. 3. Sic de tectoriis Palladius lib. 1. cap. 15 *Hæc marmoris grani inductio cum siccari cœperit, aliud corium subtilius oportet imponi.* Proverbialiter dicitur *Canis assuetus corio*, de eo, qui illecebris vitiorum semel degustatis avocari se ab iisdem non patitur, Horat. lib. 2. sermonum Satyra 5. v. 83

Ut canis à corio nunquam absterrebitur uncto;

an kleinen Riemen lernen die Hunde Leder essen. Lucian. οὐδὲ κύων παύσεται ἂν ἅπαξ σκυτοτραγεῖν μαθών, hoc est, *Neque canis desiturus est, qui semel corium edere didicerit.* Est & proverbiale, *De alieno corio ludere*, quod est, secure agere alieno peri-

periculo, von eines andern Haut ist gut Riemen schneiden. A
Plautus Milite a. 2. sc. 2. v. 80
Herus meus elephanti corio circumtentus est,
id est, plane hebes & nullius sensus, hat kein Merckß.
¶ Corius masc. idem Plauto est in Pœnulo a. 1. sc. 1. v. 11
Tres facile corios contrivisti bubulos.
¶ Coriago boum est morbus, cum aut ex languore aliquo, aut pluviâ sub onere madefactis, pellis adeo tergori ipsorum adhæret, ut manibus apprehensa deduci à costis non possit, Colum. lib. 6. cap. 13. μάρανσιν Græci dicunt & μαρασμὸν, à μαραίνειν, tabefacere. Hartmagerkeit.
¶ Coriarius, ein Gerber / ein Lederbereiter. Plin. lib. 17. cap. 9 *Coriariorum officinæ.* ¶ 2. Coriarius frutex Rhus est, sic dictus, quod eo coriorum infectores utantur, ad inspissandas pelles, Dioscorid. lib. 1. cap. 124. Plin. lib. 24. cap. 11.
¶ Decoriare, idem quod sequens Excoriare, die Haut abziehen/ schälen. Tertullian. de Anima cap. 33 *ut perinde juguletur, quia & ipsa jugulaverit: perinde decorietur, quia & ipsa despoliaverit.* Palladius Januar. cap. 16 *amygdala decoriata* vocat, quæ ante paullo *corticibus spoliata* dixerat.
¶ Excoriare, das Fell abziehen/ schinden. Vet. Gloss. *Excorio*, ἀποδέρω. ¶ 2. Medii ævi scriptoribus est virgis cædere, stäupen. B
Vid. Gloss. du Fresne.

CORNELIUS, Romæ plurimi fuerunt hoc nomine: *Cornelius Cossus*, Tribunus militum, de quo Liv. lib. 4. c. 19. ¶ 2. *Cornelius Asina*, de quo Macrob. lib. 1. Satur. cap. 6. ¶ 3. *Cornelius Centimalus*, Consul. ¶ 4. *Cornelius Merula Consul.* ¶ 5. *Cornelius Balbus*, genere Gaditanus, quem Cicero defendit; vide ejus orationem. ¶ 6. *Cornelius Nepos* vitas scripsit illustrium virorum, sed de quibus vita tantum Pomponii Attici hodie & alia pauca fragmenta reliqua sunt. Scripsit & excellentium Imperatorum vitas, quas habemus; sed Æmilii Probi nomine falso hactenus præscriptas. Est cultissimæ castissimæque orationis auctor, & qui cum Cicerone, Terentio, Cæsare optime jungitur. Pueris vel adolescentulis totus ediscendus. ¶ 7. Cornelius Gallus, poëta eximius, ex Virgilii Bucolicis notus. Hujus nomine Aldus Manutius Elegiam & Epigrammata vulgavit; sed quæ cujusvis alterius potius, quàm Galli censenda. In iis enim pleraque inepta, trivialia, quædam non satis Latina, ut apparet ex Scaligeri ad illa Notis, quæ in variis ejus opusculis postumis exstant. Circumferuntur & aliæ Elegiæ Cornelii Galli nomine inscriptæ; sed quæ ignobilis versificis Maximiani fœtus, ut ex MStis libris, qui id nomen asservant, Gyraldus & alii monuere. In illis sæpius in leges poëticas, sæpius in Latinitatem peccatum est. De vero Poëta Gallo, vide Servium in Eleg. 10. Virgilii. Conf. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 417. ¶ 8. Alius fuit Cornelius Severus poëta Epicus: cujus Quintil. meminit lib. 10. eumque versificatorem, quam poëtam, meliorem habitum scribit. Exstat apud Senecam Patrem Suasoria 6 fragmentum carminis, quo Cornelius iste Ciceronis mortem deploravit. In quo ista insignia: C
Abstulit una dies civis decus, ictaque luctu
Conticuit Latiæ tristis facundia linguæ.
Atque hujus ipsius C. Severi carmen etiam illud de Ætnâ est, quod vulgò Virgilio inscribitur, & cum eo junctum editur, ut docet Scal. Comment. in illud Poëma. ¶ 9. Cornelius Celsus scripsit aliquot libros de Medicina, qui adhuc in eruditorum manibus versantur; diligenter pervolvendi legendique illis, qui de medicis rebus loqui Latine volunt. Scripsit & plura alia, ut: *de Philosophia, de re militari*; item *Rei rusticæ præcepta*, &c. ut ex Quintiliano constat. Inter Rei Rusticæ auctores à Columella quoque laudatur.
¶ Cornelia Africani soror, mater Gracchorum fuit, cujus eloquentiam Cicero laudavit de Clar. Orat. cap. 58, & Quintil. lib. 1. cap. 1. ¶ 2. Fuit & Cornelia alia P. Sestii uxor: itemque Cornelia Maximilla, virgo Vestalis, quam vivam defodere Domitianus jussit. Plin. lib. 4. Ep. 11. Plura vide in Francisci Nannii libello peculiari de Claris Corneliis Romæ. Fuit autem amplissima, omniumque gentium nobilissima *Cornelia* ab antiquis habita, & quidem jure, & meritò; familias præcipuè quatuor habuit, *Maluginensium, Scipionum, Rufinorum, Lentulorum*, de quibus hinc inde quædam annotata reperies. D

CORNIFICIUS, poëta ingenio eleganti & lepido fuit, scripsit epigrammata. ¶ Habuit & Cornificiam sororem, cujus carmina laudantur.
¶ 2. Cornificius alter amicus paternus & collega fuit Ciceronis, cujus ad eum multæ exstant epistolæ.

CORNIX, īcis, avis inauspicata Plinio, quemadmodum & corvus & bubo. *Cornix improba*, id est, importuna, Virgilio Georgic. 1. v. 389 dicitur, *garrula* Ovidio Met. 2. v. 547. *Annosa & vetula* Horatio, lib. 3. ode 16, propter prodigiosam seu fabulosam potius vivacitatem, de qua Poëta:
ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη:
Ter tria secla virûm transmittit garrula cornix.
Hinc *cornice vivacior*, & *cornicibus omnibus superstes*, ap. Martialem lib. 10. Epigr. 67. pro vehementer vivace legitur. Vide Ciceron. 1. Tusc. cap. 31. & Juvenal. Sat. 10. v. 246. *Theophrastus moriens accusasse naturam dicitur, quod cervis & cornicibus vitam diuturnam, quorum nihil interest, hominibus, quorum maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset*, &c. Cic. 3. Tusc. cap. 28. *Cornicum oculos configere*, pro Muræna cap. 11, est novo quodam invento veterum eruditionem conari obscurare. ¶ 2. Est & *Cornix* annulus, quo pulsantur fores, der Rinck oder Hammer an der Thür / damit man anklopffet. κορώνη Homero.
¶ Cornīcula, dimin. Horat. lib. 1. Epist. 3. v. 19. *moveat cornicula risum.*
¶ Cornīcari, Käcken wie die Kräe / pro importune garrire. Pers. Satyr. 5. v. 12
Nescio quid tecum grave cornicaris, inepte?
Hieronymus epist. 4 ad Rusticum: *intra se nescio quid cornicantes.*

CORNU, dictum à curvitate secundùm Varronem: ut, *animantes cornibus armatæ*, Cic. Nat. D. lib. 2. c. 47. ein Horn. Horat. in Sermonibus lib. 1. Sat. 4. v. 34
Fœnum habet in cornu, longe fuge,
Er ist gezeichnet / hüte dich für ihm. Ex his bibere olim solebant juxta Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 575. ¶ 2. Cornu pro arcu sæpe poetis est. Virgil. Æn. 11. v. 773
Spicula torquebat Lycio Cortynia cornu.
Et Silius Italicus lib. 2. v. 109
Crebra Cydonæo fundebat spicula cornu.
¶ 3. Cornua Lunæ, Virgil. 3. Æneid. 645. die Ecken oder Spitzen des Monds. ¶ 4. Cornua fluminum dicuntur flexus & brachia, præsertim ante ostia. Virgilius Georg. 4 v. 371
Et gemino auratus taurino cornua vultu
Eridanus.
Valerius Flaccus lib. 1. v. 106
elatis cornibus amnes.
Silius Italicus lib. 3. v. 405
Palladio Bætes umbratus cornua ramo.
Ac Claudianus IV Consul. Honor. v. 651
trans Rheni cornua victor.
Pari metaphora Solinus cap. 8 de Italia, pari tralatione ad terrarum excursus adplicat, cum Italiam ait, *ubi longius processerit, in cornua duo scindi*, id est, in Calabriam & Bruttiorum agrum. ¶ 5. *Cornua in exercitu duo sunt, dextrum & sinistrum*, quod inter utrumque est, dicitur *media acies.* Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 7. v. 4 *In medium huc agmen cum vecti Donax, tu Simalia in sinistrum cornu, tu Syrisce in dexterum.* vid. Lips. Mil. Rom. lib. 2. cap. 7. der rechte und der lincke Flügel. Apul. de Mundo: *Equites cornibus præsunt.* ¶ 6. *Cornua disputationis* Cicero firmissima dixit argumenta, & quasi armaturam disputationis, lib. 2 de divin. cap. 10, *Commovere cornua disputationis*, die stärckesten Gründ und Argument angreiffen. ¶ 7. *Cornua velatarum obvertimus antennarum*, Virg. 3 Æn. v. 549. Ubi cornua sunt extremitates incurvæ. Similiter & mensæ hemicycli forma, quæ *sigma* dicebatur, extremitates vocantur *Cornua* Sidonio lib. 1. Epist. 11. Tacitus quoque *tribunalis cornua* eandem dixit ob caussam, 1. Annal. cap. 75. Et ¶ 8. Martial. lib. 11. Epigr. 107
Explicitum nobis usque ad sua cornua librum,
Et quasi perlectum, Septiciane, refers.
Ubi cornua etiam pro extremitate posuit. Raderus ad h. l. inquit: Explicitum volumen, est ita evolutum, ut umbilicus, & extremus margo appareat, qui eleganter umbilicis ex cornu factis, aliisque ornamentis poliebatur, &c. die Puckeln.
¶ *Cornua in aliquem vertere, tollere*, est impugnare, einem die Hörner bieten. Plautus Pseudolo act. 4. sc. 3. v. 5 *Ne in re secunda nunc mihi obvertat cornua.* Horatius Epod. 6
-- -- *namque in malos asperrimus:*
Parata tollo cornua.
Apul. Apol. *Superest ea pars epistolæ, quæ similiter pro me scripta, in memet ipsum vertit cornua.*
¶ Horat. lib. 3 od. 21 de vino:
Tu spem reducis mentibus anxiis
Viresque & addis cornua pauperi.
Machst ihm ein Hertz / Muth. ¶ *Vulcanum in cornu conclusum gerit*, er hat ein brennend Licht in der Latern. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 185. ¶ *Cornua viris uxores* dicuntur hodie *facere*, quæ impudicæ sunt, & adulterantur; quam proverbialem formulam apud veteres perinde usitatam fuisse Artemidorus testimonio est lib 1. Oneirocrit. cap. 12. Vide & Nicetam 2. Annal. p. 160. extr. Itemque Gruterum lib. 8. Suspicion. cap. 10. Parladorium lib. 1. Rer. quotid. sub Init. cap. 17. Salmas. ad Tertulliani pallium pag. 238. Salmuth. ad Pancirol. deperdita. Tit. 44. p. 184. Camerar. Cent. 1. Hor. Subc. p. 224. Lans. Consultat. p. 871. Freinshem. ad Curt. 5, 1. 37. & Schickard. in Tarich. prooemio p. m. 73.
¶ Cornu copiæ. *Copia divite cornu*, Seneca Medeâ v. 65. *Beata pleno divite cornu*, Horat. Carm. Secul. v. 59. Vide supra *Copia.*
¶ Corniculum, diminutivum. ein Körnlein. Plin. lib. 11. cap. 28. extr. & Solin. cap. 57. [Salm. cap. 45.] de bucephalo: *quædam exstantium corniculorum mina protuberabant.*

¶ Cornicula, inter dona militaria, virtutis ergo conferri solita fuisse, Liv. significat lib. 10. cap. 44. Fuerunt autem *cornicula* ista galearum ornamenta, quæ cornuum speciem referebant, quod Lindebrugius ad Ammianum, & postea Salmasius Exerc. Plinianis observavit. ¶ Hinc *Cornicularia* appellata Plauti quædam Comœdia fuit, in qua miles cum galea istiusmodi insigni corniculis traducebatur. In Romana quoque militia veteri, honoratiores milites, tribunorumque & Centurionum beneficiarii, ab hoc insigni galearum, quo dignoscebantur à cæteris, *Cornicularii* nominabantur. Quos *corniculo merere* Suetonius dixit, cum in libello de Grammaticis cap. 9 de Orbilio exponeret. Meminit idem Domitiano cap. 17. Posteriore verò tempore *Corniculärii* nomine veniebant officiales, sive apparitores magistratuum, quorum munus *Corniculus* dicebatur, ut patet ex Lege 1. Cod. de apparit. Præfect. Prætor. In Veteri inscriptione, apud Gruterum pag. 431. *Corniculus* pro *Corniculario* dicitur: procul dubio mendosè pro *Cornicularius*, de quo ibidem etiam Gruterus monet.

¶ Corniculans, quod figuram habet cornuum. Solinus cap. 45 [Salm. c. 32] dicit Apin, *insignem notæ albæ maculam, quæ dextro ejus lateri ingenita corniculantis Lunæ refert speciem.* Et Ammianus lib. 20. cap. 3 *in lunæ corniculantis effigiem.*

¶ Cornescere, durescere, zu Horn werden / verharten. Plin. lib. 11. cap. 49.

¶ Cornicen, qui cornu canit, Hornbläser / Zinckenbläser. Livius lib. 2. cap. 64 *Cornicines tubicinesque ante vallum canere jubet.*

¶ Corniger, ut: *Cervi cornigeri*, Ovid. 7. Metam. v. 701. *Taurus corniger*, Cic. in Arat.

¶ Tricorniger. Ausonius Technop. cap. de literis extremo:

Furca tricornigera specie pæne ultima sum ψ.

¶ Cornipes, ein Thier so harte Füsse hat / ut: *Equus cornipes*, Virgil. 7, 779. & absolute *Cornipedes* pro Equis apud Silium lib. 7. v. 684. Hornfüssig. *Fauni cornipedes.* Ovid. 2. Fast. v 361.

¶ Cornutus, cornibus instructus. Varr. R. R. lib. 2. cap. 7 *Ætas cognoscitur cornutarum.* In Chiliadibus est, *Cornutam bestiam petere*, sich an einen machen / der sich wehren und Schaden thun kan. ¶ *Cornutus syllogismus*, captiosus, dilemma. Hieronymus Epist. 83 cap. 1 ad Oceanum: *Sustinui Romæ à viro eloquentissimo cornutum, ut dicitur, syllogismum, ut quocunque me verterem, strictius tenerer.*

¶ Corneus, Hörnin / ut: *Corneus arcus*, Ovid. 1. Met. 697. *Cornea rostra avium*, Cic. 1. N. Deor. c. 36. Cornei quoque dicuntur, quibus naturâ concreta sunt ossa, h. e. medullâ vacua. Hinc *cornea fibra* Pers. Sat. 1. v. 47 de duris & immisericordibus. Vide ibi Casaub. *Cornea pistatorum corpora*, Plin. lib. 31. cap. 9.

¶ Corneolus, dimin. Cic. de N. D. lib. 2. cap. 57.

¶ Bicornis, e. ut, *Caper bicornis* Ovid. Met. 15. v. 304. Virg. 1. Georg. v. 264

Exacuunt alii vallos furcasque bicornes,

Gabeln mit zweyen Spitzen.

¶ Tricornis, e. Plin. lib. 8 cap. 21 *Indici boves unicornes tricornesque.*

¶ Unicornis, e. Plin. c. l. & lib. 11. c. 46 *Unicorne* [animal] *Asinus tantum Indicus.*

¶ Cornupeta. Labbæi Glossar. ex vetere Onomast. *Cornupeta*, κορυπτίλος. stößig.

CORNUS, us, & i, arbor à ligni duritie sic dicta, baccas ferens olivæ modo oblongas, virentes primum, deinde per maturitatem rubescentes. Baccæ, corna dicuntur. arbor, Cornus: Cornelbaum / Kuberbaum / & Dirrlein / *baccæ*, Welsche Kirschen. Dioscor. lib. 1. Matthiol. Plinius lib. 28 cap. 11 *crudi cornus farina.*

¶ Cornus fructus hujus arboris. Virg. 3. Æneid. v. 649

Victum infelicem baccas lapidosaque corna
Dant rami.

¶ Cornus non rarò pro hastili apud Poetas ponitur. Ex corno enim plerumque illa confiebant. Virgilius lib. 9 v. 698

volat Itala cornus
Aera per tenuem.

Et Silius lib. 13 v. 204

validam torquebat tertia cornum.

¶ Corneus, ut: *Cornea venabula*, Ovid. Ep. Heroid. 4. v. 83. *Cornea pyxus*, Plin. lib. 21. c. 20.

¶ Cornetum. Ein Ort da viel Welsche Kirschen wachsen. Vet. Gloss. *Cornetum*, κρανεών.

CŎRŌNA, στέφανος, ein Krantz / eine Krone. *Corona laurea, myrtea, oleagina, populea, rosacea.* Erant autem in varia distinctæ genera, aliæ paci, aliæ bello militiæque inserviebant. Ac illæ quidem, aliæ lætitiæ: aliæ voluptatis caussa adhibebantur. Sane in lætitiâ publicâ sumtas coronas præter innumera alia loca testatur Cic. 1. Tuscul. cap. 35. Tacit. 2. Histor. cap. 55. Ad voluptatem spectabant maximè convivales, de quibus Nepos atque Plutarchus in Agesilao & Lipsius ad Tacitum. Præter has & aliæ erant, quæ viris præpotentibus & præclare meritis honoris, reverentiæ & gratulationis ergo conferebantur: quarum passim mentio fit apud auctores. Ut apud Nepotem Alcibiade, Thrasybulo, Pelopida. Alia exempla Petavius notat ad Synesium de Regno. Eæ plerumque *aureæ* erant. v. gr. Corn. Nep. in Hannib. cap. 7, 3. Apud Curt. 4, 2. 2. Tyrii Alexandro coronam auream donum ferebant. Sed his donati & Olympiæ victores, & in mortuorum coronis etiam *aureæ* memorantur. Conf. Kirchm. de Funer. lib. 1. c. 11. Quin coronæ & religionis pars erant, atque in sacris funeribusque adhibebantur: de quibus nonnihil & Petrus Victorius lib. 2. Var. Lect. cap. 7. Militares rursus plura genera continebant, alia enim *triumphalis*, alia *obsidionalis*, alia *civica*, quam civis civi, à quo in bello servatus esset, dabat, alia *muralis, castrensis, navalis*, &c. dicebatur. vide Gell. lib. 5. c. 6. His aliud genus Caligula addidit, quas *exploratorias* appellavit. Sueton. ejus vitâ cap. 45. Conf. Car. Paschal. pecul. de Coronis libro, & Jo. Andr. Bosii Στεφανοφορίαν, Jenæ 1669. edit. Coronis quoque inducta mancipia, venalia bello capta producebantur, unde, *sub coronâ venire*, servi captivi dicebantur, ut Cælius Sabinus scripto reliquit: quamquam aliam ejus rei caussam Gellius affert lib. 7. cap. 4. Brisson. de formulis solennibus. ¶ 2. Corona etiam obsidionis militiæ genus est, unde *Coronâ cingere*, Cæs. 7. Gall. c. 72. *Coronâ capere*, Livius lib. 43. c. 18. *coronam circumdare*, Hirt. Hispan. cap. 13. *Coronâ undique mœnia aggredi*, Liv. lib. 42. c. 63. & quod simile est, passim legitur. Fit cum omni ex parte loca circumdantur copiis, ut nullus uspiam exitus obsessis detur. Vide Lipsium in Poliorceticis & Casaub. ad Polybium. ¶ 3. Corona etiam meteorum est, quod *area* alias & *Halo* appellatur. Vide Dalechamp. ad Plin. p. 85. ¶ 4. Significat & cœtum, ut: *in Corona dicere*, für einem Hauffen Volcks reden. *Corona & turba*, Cic. pro Flacc. c. 28. *Latior scena, corona diffusior*, Plin. lib. 7. epist 17. *Coronam ne carpseris*, inter Pythagoræ Symbola refertur, hoc est, ne violes leges civilis societatis.

¶ Coronæ, arum, die Kranzsteine und Uberhang am Gebäude. Vitruv. lib. 2. cap. 8. *projecturæ coronarum.*

¶ Cŏrolla, dimin. ein Krantz. Catull. Carm. 64 *Mihi floridis corollis redimita domus est.* Propert. lib. 1. eleg. 3. *nostra de fronte corolla.*

¶ Cŏrollarium, quicquid supra pondus justum adjicitur, *auctarium, superpondium*, Zugab. ¶ 2. Apud Suet. August. cap. 45 ita appellantur munera, quæ ultra legitima præmia scenicis dabantur. Meminit & Cicero in Verrem 5. cap. 79. Apul. lib. 1. Milef. *Sine cura sis, inquam; modò corollarium idoneum compara.* Id Cicero Verrinâ 6. cap. 22. *Hic, quasi festivum acroama, ne sine corollario de convivio discederet, ibidem convivis inspectantibus, emblemata avellenda curavit.* vid. Rhodig. lib. 16. cap. 58. ¶ 3. Corollarium dicitur etiam πόρισμα, seu consectarium. Boëthius de Conf. Philof. lib. 3 Prosâ 10 *Super hæc, inquit, igitur veluti Geometræ solent, demonstratis propositis, aliquid inferre, quæ πορίσματα ipsi vocant, ita ego quoque tibi veluti Corollarium dabo.* Lib. 4. Prosâ 3 *Memento enim illius Corollarii, quòd paullò ante præcipuum dedi.*

¶ Cŏronalis, e. Apul. lib. 1. Milef. p. 106 *Ut illa Medea unius dieculæ à Creonte impetratis induciis, totam ejus domum, filiamque cum ipso sene flammis coronalibus deusserat.*

¶ Cŏrōnāmen. Apul. lib. 11, *Mulieres candido splendentes amicimine, vario lætantes gestamine, verno florentes coronamine.*

¶ Cŏrōnāmenta Plinio lib. 21 ineunte flores sunt, qui in serta concinnantur, Kräntzblumen. At Tertulliano, ineunte libro de Corona, *Coronamentum* est ipsa corona. *Coronamento*, inquit, *in manu otioso.* Et cap. 7 pr. *capiti coronamentis interdicunt.*

¶ Cŏronare, krönen / schmücken / ut, *coronari ramis arborum in sacris certaminibus*, Plin. lib. 21. c. 2. *Coronare aditum custode*, Virgil. lib. 9. v. 381. umb und umb den Paß verlegen. Suetonius novâ quâdam ac peculiari ratione hoc verbo usus est, pro efficere, ut aliquis coronetur, Claudio cap. 10. Vide ibi Torrentium.

¶ Cŏronarius, στεφανοπλόκος, ein Krantzbinder / Kräntzmacher.

¶ Et Adjective, ut: *Aurum coronarium*, Cic. Agrar. 2. cap. 22. coronæ triumphales, ut Gellius quidem interpretatur supra laudato loco cap. 6. lib. 5. Proprie autem sic dicebatur aurum, quod coronarum aurearum loco dono dari Imperatoribus solebat, vide Casaub. Notis ad monumentum Ancyranum pag. 135. D. & ad Spartiani Hadrianum cap. 6. Adde Capitolinum in Pio cap. 4, qui itidem hujus auri mentionem fecit.

¶ Incoronatus, ungekrönt. Apulejus lib. 4 Metam. p. 155 *Cærimoniæ negliguntur; incoronata simulacra, & aræ viduæ, frigido cinere fœdatæ.*

CŎRŌNIS, idos, nymphæ nomen, quæ ab Apolline compressa Æsculapium edidit. vid. Ovid. Metamorph. lib. 2. v. 543. ¶ Coronis etiam nota Critica dicebatur: linea videlicet brevis superne aliquantum incurvata. Ejus in Dramatibus usus triplex erat. Vel cum histrionibus nonnulla locutis, ac digressis relinquebatur chorus, aut contra: vel quando transire de loco ad locum videbatur scena, ut ex Hephæstione Scholiastes Aristophanis ad Plautum act. 2. sc. 1 annotat. ¶ Eadem & in librorum finibus solebat appingi: unde & pro fine ipso accipi potest: ut, *Coronidem imponere*, i. e. finem. Martialis lib. 10. Epigr. 1.

Si

Si nimius videor, seráque coronide longus
Esse liber; legite pauca, libellus ero.

CŎRŌNŎPVS, κορωνόπους, herba, Kreenfuß / non tamen pes corvinus, qui ranunculus est. Matthiolus.

CORPVS, σῶμα, artubus constat & membris; der Leib. Cicero 1. Offic. cap. 23 *Exercendum corpus, & ita afficiendum est, ut obedire consilio, rationique possit in exsequendis negotiis, & in labore tolerando.* Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 112 *Ingenii dotes corporis adde bonis.* *Corpus sine pectore*, Horat. lib. 1. epist. 4. v. 6 pro homine dixit, sine ingenio & mente, ein unverständiger Mensch. *Corpus solidum & succiplenum*, Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. *Prolixum, exile*, Suet. Claud. cap. 30. *Amplum ac robustum* Tiberio cap. 68. *Corpus salubre, sanum: Corpus quadratum*, vide in Q. & S. in nominatis vocabulis. *Corpus facere*, zunehmen / dicker werden / Phœdrus lib. 3. fab. 8. Contra *amittere corpus*, abnehmen und hager werden / Lucretius dixit lib. 1. v. 937. Imò & Cicero lib. 7. Epist. ad Gallum 26. extr. *Et vires*, inquit, *& corpus amisi.* Cæterum non raro ex corporis signis conjectare de animi moribus solebant. Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 80. Dotes autem corporis præcipuæ, sanitas, robur, agilitas. Voss. ibid. p. 69. ¶ 2. Sed & *Corpus* pro homine eleganter dicitur. Nepos Datame cap. 9. *Elegit corpus staturâ simillimum sui, atque vestitum suum dedit*, &c. ¶ 3. Est & non invenusta Periphrasis, cum *corpus* rei vel personæ, pro ipsâ persona aut re dicitur. Virgil. 7. Æneid. v. 649

-- --- *quo pulchrior alter*
Non fuit excepto Laurentis corpore Turni.

CORPORE TVRNI, id est Turno. Lucan. lib. 7. v. 671

Sed timuit strato miles nec corpore Magni
Non fugeret, supraque ducem procumberet orbis.

Terentianus de Phalæcio p. 2424 ed. Putsch.

Qui multos legère, negant hoc corpore metri
Romanos aliquid Veteres scripsisse Poëtas.

Hoc corpore metri, id est, hoc metro. Simili forma & Græcos usos observat Muretus lib. 8. Var. Lect. cap. 4. ¶ 4. Transfertur ad alias res: quæcunque enim collecta in unum conflataque ex pluribus sunt, quandoque *corpora* appellantur; ut integræ gentes & civitates: Tacit. 4. Histor. cap. 69 *Redisse vos in corpus nomenque Germaniæ communibus Diis, sed præcipuo Deorum Marti gratias agimus.* Idem de Germania cap. 39. extr. *Adjicit auctoritatem fortuna Semnonum: centum pagis habitatur: magnoque corpore efficitur, ut se Suevorum caput credant.* MAGNO CORPORE, id est, Civitate. Et ita *Civitatis corpus* Livius dixit. ¶ Sed & Collegia sive societates, sæpè *Corpora* appellantur: Sic *Mercatorum corpus* B. Ambros. dixit Ep. 33. Ita CORPVS PISTORVM, CORPVS OLEARIORVM, CORPVS VINARIORVM: Item SVARIORVM in monumentis antiquis legimus. Sic apud Æneam Tacticum de toleranda obsidione cap. 1 *Corpora* appellantur, certorum hominum collectiones, quibus descriptæ partes & ministeria imposita sunt. ¶ 3. Sic & scriptorum opera quæ distributa in libros plures *corpora* appellantur. Vitruvius lib. 2. cap. 1. *Cum corpus architecturæ scriberem*, &c. Æmilius Probus in Epigrammate de Volumine Vitarum Nepotis:

Corpore in hoc manus est genetricis, avique meaque &c.

Nempe significat hoc volumen partim matris, partim avi, partim & suâ manu descriptum esse. Alteram in *meaque*; produxit pro seculi ejus more. Cui enclitica *que*, positionem faciebat. Cujusmodi exempla Prudentius quoque suppeditat. ¶ Notat quoque conjunctionem plurium inter se congruentium, ut Corpus Poëtarum &c. De varia acceptione vocabuli *Corpus*: sive de divisione corporum vide & JCtos: itemque Senecam Epist. 102. & lib. 2. Quæst. Natural. cap. 2 *Corpora* pro servis in Digestis reperias. Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 141.

¶ Corpusculum. Juven. Satyr. 10. v. 172

--- --- *Mors sola fatetur*
Quantula sint hominum corpuscula.

Lactantius de Ira Dei cap. 10. *individua corpuscula*, id est, atomi. *Florum corpusculum*, pro fasciculo, apud Justin. præf. §. 4.

¶ Corpulentus, der wohl bey Leib ist. *Corpulentum pecus*, Colum. lib. 6. cap. 3. Comparative, *crassior atque corpulentior*, Apulej. sub fin. lib. 7. p. 198. Et Augustinus de Genesi ad liter. cap. 5 *usque ad humorem corpulentiorem.*

¶ Corpulentia, Dicke des Leibes. Plin. lib. 11. cap. 53. extr. *Somno concoquere corpulentiæ, quam firmitati, utilius.*

¶ Corporalis. Gell. lib. 18. cap. 1 *bona corporalia & externa.* Senec. Epist. 78 *voluptates corporales morbus inhibet.*

¶ Corporalitas. Tertullian. de Anima cap. 7 & 9.

¶ Corporaliter, adverb. Paullus JC. Lege 1. §. 15 Dig. de acquirend. possess. *Servus corporaliter pignori datus.* Theologi mystico & spirituali opponunt. Tertullianus de Baptismo c. 8, *Quod corporaliter ipso felle careat columba, ideoque, Estote, inquit, simplices sicut columbæ.* Add. Ambros. Serm. 69 sub fin.

¶ Incorporalis, e. Seneca Epist. 90 *à corporalibus se ad incorporalia transtulit.* & Epist. 58 *aut corporale est, aut incorporale.* Adde Tertullianum adv. Hermogenem cap. 35 sæpius hoc verbo utentem.

¶ Incorporaliter. Claudianus Mamertus lib. 3 de Statu An. c. 14 *Memoria incorporaliter etiam corporalium reminiscitur.*

¶ Incorporalitas. Macrobius lib. 1. Somn. Sc. cap. 5. *perfectio incorporalitatis in numeris.* & cap. 11. sub. fin. *Nec subito à perfecta incorporalitate luteum corpus induitur.*

¶ Corporeus. Cicero de Univers. cap. 4 *corporeum & adspectabile.* Leibhafftig.

¶ Incorporeum, quod corpore caret. Gellii ætate nova vox & ficta, (vid. lib. 5. cap. 15) post usus est Macrob. 7. Sat. c. 15.

¶ Corporatus, idem quod corporeus. Cic. d. l. cap. 2. *Mundus est undique corporatus.* Quod est a Verbo

¶ Corporari, pro corpore indui. Plin. lib. 7. cap. 15 de sanguine & massa, qua homo generatur: *tempore ipso animatur corporaturque.* Active Lactantius lib. 2. cap. 9 sub fin. *nec humor potest corporare, nec corpus animare.* Ita Aldus, Thysius, & recentissimus editor Cantabrigiensis: at Betulejus & Th. Spark *corporari, animari.*

¶ Corporatura, apud Colum. lib. 6. cap. 2. extr. *humilis & modica corporatura pecoris.* Leibsmaß / Leibs-Statur.

¶ Accorporare, adjungere. Ammianus lib. 16. cap. 13 (Vales. c. 8) *ut damnatorum petita bona suis accorporarent.*

¶ Concorporare, idem, seu in unum corpus redigere. Plinius lib. 22 cap. 24 *mulsum facillime cum melle concorporatur.* Idem lib. 27 cap. 12 *Polyanthemum vitiligines concorporat*, id est, delet vitiliginem, & reliquo corpori cutem reddit parem.

¶ Concorporatio. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 4 *Concorporatio Legis & Prophetarum.* Adde eundem de Baptismo c. 8.

¶ Concorporales, qui in eodem corpore vel societate sunt. Ammian. lib. 28. cap. 28. *ne uno quidem cædibus concorporalium superesse permisso.*

¶ Incorporare, corpori imprimere, in den Leib etzen / bilden. Solin. cap. 35. [Salmas. c. 22. extr.] *Barbaris jam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur.*

¶ Incorporatio. Columella lib. 6. cap. 2 de bubus domandis: *custodiendum est, ne incorporatione, vel statura, vel viribus impar cum valentiore jungatur.* Ubi corporis habitum & conditionem significat.

¶ Recorporare. Tertullian. de Resurr. Carn. cap. 7 *Figulo licet argillam temperato ignis adflatu in materiam robustiorem recorporare.* Et de Anima cap. 35 *recorporari animas.*

¶ Transcorporare dixit Interpres Irenæi lib. 1. c. 24.

¶ Bĭcorpor, ŏris, zweyleibig. Cicero 2. Tuscul. cap. 9 ex Sophocle sub Herculis persona:

Hæc dextra Lernam tetram mactata excetra
Placavit: hæc bicorporem afflixit manum.

¶ Trĭcorpor, & Tricorporus, tria habens corpora. Virgil. 6. Æn. v. 289

--- *& forma tricorporis umbræ.*

Silius lib. 3. v. 422

Geryonis peteret cum longa tricorporis arva.

Lucretius de eodem loquens lib. 5. v. 28

Inde tricorpora tergemini vis Geryonai. [al. *tripectora.*]

¶ Corporecustos, i. e. custos corporis. Vet. Inscript. apud Grut. p. 600. n. 12. BASSVS. NERONIS. CAESARIS. CORPORE. CVSTOS. & n. 13. HILARIVS NERONIS CAESARIS CORPORECVSTOS &c.

CORRĀGO, aliis borrāgo, verum scil. & legitimum buglossum.

Corrigia, vide *rego, corrigo.*

CORRVDA, æ, wilde Spargen. Silvestris asparagus Dioscoridi est, & Plin. lib. 20. c. 5. Colum. lib. 10. v. 375

Prodit & asparagi corruda simillima filo.

CORRVGVS, corrugi, flumen deductum ex montium jugis, à corrivatione sic dictum, Plin. lib. 23. cap. 4.

CORSICA, insula est, in mari Ligustico, quam Græci *Cyrnon* appellavère; sed Tusco propior a septentrione in meridiem projecta, inquit Plin. lib. 3. cap. 4. Civitates XXXIII habuisse idem testatur. Hodie unica constat metropoli, quam *Baste* jam vulgò nominant. De vastitate ejus sterili Seneca Epigrammatis in exilium suum (eò enim relegatus fuit, ut Dio Cassius lib. 110 prodit) de ejus incolis variis idem Consolat. ad Helviam matrem c. 8. quem librum ibi exul scripsit. Distat à Sardinia milliari Germanico. notissima est vino præstanti, & mellis copia, sed venenati, ob toxicorum in ea insulâ multitudinem; quo Ovidius respexit lib. 1. Amor. Elegia 12

Melle sub infami Corsica misit apis.

¶ Corsĭcus, adjectiv. ut, *Mare Corsicum.* Seneca Octav. v. 382

Remotus inter Corsici rupes maris.

Sic Plinius lib. 37 cap. 12 *Omnes gemmæ mellis decoctu nitescunt, præcipue Corsici.* *De ape Corsica* jam ex Ovidio dictum.

¶ Corsi, incolæ. Plinius lib. 15. cap. 29 extr. *Papirius Maso in monte Albano triumphavit de Corsis.*

¶ Corsicanus, idem quod Corsicus. *Mella Corsicana*, Serv. in 4. Georg. v. 101.

CORS, cortis; ita enim pro *chors* nonnulli, sed malè, ut Lipsius censet, scribunt. Vide supra *Cohors.*

CORTEX, eine Rinde / dubii generis, ut, *cortice sicco*, Ovid. 8 Met. v. 642. & *lentus cortex*, lib. 9. v. 353. Ibidem v. 362

sub eodem cortice condi.

At Virgilius Ecloga 6. v. 62

-- -- musco circumdat amaræ
Corticis.

Et Ovidius 10. Metam. v. 512 *fissâ cortice*, ut ex pluribus MSS. Heinsius emendavit, quod vulgo editum erat *scisso* vel *fisso cortice*. Sic enim idem lib. 14. v. 630

-- -- fissâ modo cortice virgam
Inserit.

Adde laudatissimum Heinsium ad lib. 4 ejusdem Metamorphoseos v. 375, ubi doctissime de ambiguo verbi *Corticis* genere dissertat. Cicero 2. Nat. D. c. 47. *trunci obducuntur libro aut cortice.* Est autem corticum alius *tenuis*, qui & *liber*, eine dünne Rinde/cortex interior: alius *crassus*, eine starcke Rinde: alius *levis*, glatt oder schlechte Rinde. *Leviorem cortice* dixit Horat. hominem admodum levem atque inconstantem lib. 3. carm. oda 9. ¶ 2. Idem & *sine cortice nare* proverbialiter dixit lib. 1. Satyr. 4. v. 120. pro eo, quod est, in regendis suis moribus non habere opus præceptore, monitore, ihm selbst können helffen und vorstehen/ selbst klug gnug seyn.

¶ Cortĭcula, Diminut. Colum lib. 12. cap. 47 *resolutis corticulis eximimus eam.* Eine kleine Rinde.

¶ Cortĭceus, von Rinden. Prudent. Cathem. 3. v. 43. *Corticeo glutine.*

¶ Corticatus, das Rinden hat. Pallad. lib. 4 c. 1, *corticata pars cortici novæ matris aptetur.* Quomodo *pix corticata* conficiatur, docet Columella lib. 12. cap. 23.

¶ Corticosus, Plin. lib. 20. c. 19. & Solin. c. 33. (al. 20.) de succino, was Rinde oder Schalen hat.

¶ Decortĭco, are, die Rinde abschälen/ Plin. 16. cap. 39 *cædi, quæ decorticentur.* Hinc participium

¶ Decorticatus. *Abies decorticata*, Plin. lib. 16. c. 41.

¶ Decorticatio. Plin. lib. 17. cap. 24. *Si angusta decorticatio fuit*, &c.

CORTĪNA, λέβης, lebes sive vas, in quo tingitur lana, aut decoquitur, sive recipitur aliquid, ein Kessel. Cato de re rustica cap. 66 *Cortinam plumbeam in lacu ponito, quo oleum fluat.* Nomen à rotunditate deducit in conjectaneis Scaliger, quod instar *chortis* rotundum fit. Unde & *cortinam cæli*, Ennius dixit. Virgil. in 3. & 6. Æneid. tripodem illum, in quo Phœbades sedentes oracula reddebant, *Cortinam* appellat. Namque & tripus vas rotundum erat. Vet. Gloss. *Cortina*, Δελφικὸς τρίπους Ἀπόλλωνος. Prudentius tamen *Cortinam* à tripode distinguit. Ita enim Apotheosi vers. 506 scribit:

Delphica damnatis tacuerunt sortibus antra,
Non tripodas cortina tegit.

Nimirum *cortinam* vocat operculum, sive mensam, in quâ sedebat vates: *tripodas* ipsum sustentaculum, cui imponebatur cortina, tribus pedibus nixum. Nempe *cortina* hic est, quod ὅλμος Pollux lib. 10. cap. 23 appellat. *Cortinas tripodum* pro operculis & Plinius dixit lib. 34. cap. 3. itemque Suet. August. cap. 55. Consule ibi Casaub. & vide Peirescii vitam p. 357. Circulari forma fuisse, ex Polluce est clarum. Severus in Ætnâ v. 294 *Cortinam theatri*, de convexâ & cavâ theatri capacitate dixit: quemadmodum *cæli cortinam* Ennius dixerat ante. ¶ 2. Recentioribus auctoribus *Cortina*, aulæa quoque appellantur. B. Ambros. lib. 5. Epist. 33 *Scissa tamen ab illudentibus pueris cortina regia*, &c. Vorhänge.

¶ Cortīnŭla, diminutivum. Ammianus lib. 29 cap. 7 [Vales. c. 1. f. 553] *cortinulis pensilem annulum librans.*

¶ Cortinale, locus in villâ, ubi cortinæ habebantur, in quibus decoquitur aliquid, Columell. lib. 1. cap. 6. Kesselherd.

CORTŌNA urbs Etruriæ prope lacum Trasimenum. Liv. lib. 22 cap. 4. Hinc

¶ Cortonensis, ut *montes Cortonenses* apud Livium c. l. & *Cortonenses incolæ*, apud Plin. lib. 3 cap. 5.

CŌRUS, vel Caurus occidentalis ventus Plin. lib. 2. cap. 47. Cæs. 5. cap. 7. Græcis Ἀργέστης est, & *Japyx*, Nordwest. ¶ 2. Est & *Corus* mensuræ maxime apud Hebræos nomen, quæ continet medimnos Atticos decem, ein Maß von zehen Scheffeln/ Josepho auctore lib. 15. cap. 11.

CŎRUSCUS, a, um, was schimmert und glänzet/ ut, *Sol coruscus*, Virgil. 1. Georg. v. 233. *Vis fulminis corusci*, Cic. 2. Tusc. c. 9. *Mucro coruscus*, Virgil. 2. Æneidos v. 333

Oppositi stat ferri acies mucrone corusco,

blancke Schwerdter. Servius in 2. Æneid. CORUSCUM aliàs *fulgens*, alias *tremulum est.*

¶ Cŏrusco, coruscare, schimmern / glänzen / blincken. Cic. 3. de Orat. cap. 39 *Flamma inter nubes coruscat, cælum tonitru contremit.* ¶ 2. active vibrare. Virgil. Æneid. 12. v. 431 *hastamque coruscat.* Etiam lib. 10. v. 651 *strictumque coruscat mucronem.*

¶ Coruscandus, passivæ formæ, sed notionis, ut videtur, mediæ. Apulejus de Deo Socrat. p. 45, *vel fulminibus jaculandis, vel nubibus coruscandis.*

A ¶ Coruscatio. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 39 *in lucem coruscationis tuæ*, deines Glanzes. Vopiscus in Caro cap. 8 *ingenti exorta tempestate, immani coruscatione, immaniori tonitru, exanimatus est.* unterm Blitzen / Wetterleuchten. Et Augustinus lib. 22 C. Dei cap. 22 *coruscatione, tonitru, grandine, fulmine.*

¶ Coruscamen, idem. Apul. de Deo Socr. p. 43 *rapidissimo coruscamine lumen candidum intermicare.*

CORVUS, κόραξ, ein Rab / avis Apollini sacra, inauspicata Plinio, & Horatio, videlicet si à sinistra appareat: a dextra enim bonum augurium erat. Vide Plautum Aul. act. 4. sc. 3. Sexagenis diebus antequam ficus maturescant, sitire Plinius scribit lib 10. c. 12. Caussam ejus rei ad fabulam refert Ovidius, quem vide lib. 2. Fastor. v. 249. seq. *Corvos in cruce pascere* dixit Horatius 1. Epist. 16, 48. pro suspendio puniri, den Raben zu Theil werden. Ad corvos: ἐς κόρακας, an den Galgen. Antisthenes dixit, *Præstare necessitate urgente in corvos, quam in assentatores incidere; illos quippe mortuos, istos viventes devorare*, κρεῖττον ἔλεγεν ταῖς χρείαις εἰς κόρακας, ἢ εἰς κόλακας ἐμπεσεῖν. οἱ μὲν γὰρ νεκρούς, οἱ δὲ ζῶντας ἐσθίουσι. Diogen. Laert. *Mali corvi, malum ovum*, wie der Vogel ist / so legt er Eyer / eine Eul heckt keinen Blaufuß. *Corvi luscinis honoratiores*, einem Schalck brennet

B man zwey Liecht / einem Frommen kaum eins. Cæterum inter aves corvos maxime superstitiosi colebant Ægyptii, unde *Coracina sacra*, quæ apud Coptum fiebant. Ambros. in cap. 1. Epist. ad Rom.

¶ 2. Corvus & machinæ genus est, quo in navalibus prœliis utebantur, quod accurate describit Polybius lib. 1. cap. 22. add. Curt. lib. 4. cap. 2. Ejus generis fuerunt & *ferreæ manus*, diversæ tamen: nam & auctores distinguunt. Vide infra *Manus.*

¶ Corvīnus, adjectivum, quod corvi vel de corvo est. *Corvina nigredo*, Apulej. lib. 2. de Asino p. 118.

¶ 2. Corvini, Romanæ familiæ cognomen, de cujus origine consulatur Livius lib. 7. c. 26.

CŎRYBANTES, Κορύβαντες, numine & furore correpti Cybeles dicebantur sacerdotes, à κορυβαντιᾷν, id est, insanientium more caput jactare. vid. Strab. lib. 10. p. 226. Horatius lib. 1. oda 16

Sic geminant Corybantes æra.

¶ Casu singulari Claudianus usus est de 4 Consulatu Honorii v. 150 *Non te progenitum Cybeleius ære canoro*
Lustravit Corybas.

Cybeles enim & Jasii filius fuit. Κορυβαντιᾷν dicuntur, qui genis apertis dormiunt, die einen Hasenschlaff thun / Vide Erasmi

C Chil. *Lepus dormiens.* Præcipue Scalig. ad illud Catulli Epigr. 38. *Solet hæc imaginosum.*

¶ *Corybantia æra*, Virgil 3. Æneid. v. 111.

CŌRYCUS, Κώρυκος, qui mons Ioniæ, qua parte Chium insulam spectat, sublimis & portuosus, latrociniis olim infestissimus: unde locus proverbio datus κωρυκαῖος ἠκροάσατο, id est, *Corycæus auscultavit*, es ist ein Verräther dabey gewest / in eum, qui rem dissimulat & occultat, deprehensam tamen. In illo enim littore Piratæ, quo abituri essent, mercatores clanculum sciscitabantur, ac mox in altum solventes spoliabant. Lege Strabonem lib. 14 p. 443. & Erasm. Chiliad. *Corycæus Dæmon.* Cic. ad Att. lib. 10. epist. ult. *Posthac non scribam ad te quid facturus sim, sed quid fecerim. Omnes κωρυκαῖοι videntur subauscultare, quæ loquor.*

¶ Cōrycæus, (quod nomen Strabo d. l. a monte Ioniæ Coryco derivavit) qui auribus venatur, clam alios observat. ein heimlicher Auffmercker / Kundschaffter / Verräther. De quo satis jam in *Corycus* dictum est.

¶ Cōrycus quoque Ciliciæ oppidum & portus. Plin. lib. 5. cap. 27. Ibi specus mirabilis, & croci proventu nobilissima, de qua Mela legatur lib. 1. cap. 13. Hinc

D ¶ Cōrycius, adjectivum. Curtius lib. 3. cap. 4. n. 10 *Corycium nemus, ubi crocum gignitur.* Horat. 2. serm. satyr. 4. v. 68

Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes, &c.

¶ Cōrycides Musæ, vel ab *antro Corycio* in Parnasso, vel à nympha *Corycia.* Ovid. 1. Met. v. 320.

CŌRYDALUS, κορυδαλός, alauda cristata, quæ & *cassita* & *galerita* dicitur, ein Haubelerch. Celebratur inter Parœmias, & Simonidi tribuitur, dictum hoc a Plutarcho, Πάσῃσι κορυδαλλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, hoc est, *oportet omnibus Corydalis cristam inesse*, id est, Nemo est, quem non videas alicui vitio esse obnoxium.

¶ Corydalis herba est Galeno κορυδαλλίς, quam *fumariam* nonnulli interpretantur, Erdrauch / Matthiolus.

CŌRYDON, κορύδων, pastor Theocrito & Virgilio. Hic eclog. 7. pr. *Compulerantque greges Corydon & Thyrsis in unum;*
Thyrsis oves, Corydon distentas lacte capellas.

CŌRYLUS, eine Haselstaud / cujus fructus *avellanæ* dicuntur, Haselnuß. *Inter densas corylos*, Virg. eclog. 1. v. 14. Adde eclog. 5. v. 3 & 21 &c. Ob densitatem inter vites non est ferenda, juxta Virgil. lib. 2. Georg. v. 299. Ejus surculi bifidi, auri argentique

venæ

venas detegunt. Conf. Camerar. Hor. Subc. Cent. 1. cap. 7?.
Sed ex detritis scopis etiam ex durioribus metallis pari confici A
successu posse ejusmodi virgulas alii affirmant.

¶ Coryletum, ein Haselbusch. Ovid. 2. Fastor. v. 587

Illa modo in silvis inter coryleta jacebat.

Servius inde denominativum deducit *colurnus*, in illo,

Pinguiaque in verubus torrebimus exta colurnis.

häselne Bratspieß / Virg. 2. Georgicorum v. 396. Festus *colurnus* à *Cornus* deducit. Vide supra in *Colurnus*.

CORYMBUS, κόρυμβος, baccæ, sive uvæ hederæ, Träublin von Epheu. Virg. eclog. 3. v. 39

Diffusos hederâ vestit pallente corymbos.

Propert. lib. 4. Eleg. 6. v. 3

Cera Philetæis certet Romana corymbis.

¶ 2. Corymbus ornatus capillorum in fœminis: Thucydidis Scholiastes: κρώβυλος εἶδος πλέγματος τῶν τριχῶν ἐκαλεῖτο δὲ τῶν μὲν ἀνδρῶν κρώβυλος, τῶν δὲ γυναικῶν κόρυμβος, &c. Videtur fuisse, cum crines in uvæ vel coni speciem ficti & fastigiati.

¶ De rosâ etiam usurpatur hoc vocabulum per translationem. vide *Rosa*.

¶ Apud Petron. *Corymbion* capillamentum est, sive περικόμιον πρόσθετον, ut VVowerius exponit, quem vide, & Salmas. in Hist. B
Aug. item de Coma.

¶ *Corymbiferus*. Ovidius 1. Fastorum v. 393

Festa Corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi.

CORYPHAEUS, κορυφαῖος, dux seu caput ordinis vel sectæ. Cicer. 1. Nat. D. c. 21 *Zenonem, quem Philo noster Coryphæum appellare Epicureorum solebat, cùm Athenis essem, audiebam frequenter.* ein Haupt / fürnehmste Person einer Gesellschafft. Est à κορυφὴ, quod apicem significat.

CORYTUS, γωρυτὸς, pharetra, vel theca arcus, Ein Köcher. Virgil. lib. 10. v. 169

Corytique leves humeris, & lethifer arcus.

Alii legunt *Corici*, item *Corisci* &c. Sed illa verissima lectio est, quam posuimus. Vide Erythræum. Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 7

In quibus est nemo, qui non Coryton & arcum,
Telaque vipereo lurida felle gerat.

Seneca Hercule Fur. v. 1127 *Telum Scythici leve Coryti.* Ex quibus clarum, errare eos, qui *corytos* apud Virgilium sagittas interpretantur. Est enim τοξοθήκη, πώλητος, ut Hesychius interpretatur. Quæ significatio apertissima est in illo Statii Thebaid. 9. v. 729

— — cælestibus implet
Coryton telis.

CORYZA, ἡ κόρυζα, der Schnupffe. Celsus lib. 4. cap. 5. ex Hippocrate.

COS, cōtis, saxum abruptum. Virgilius eclog. 8. v. 43

Duris in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, &c.

¶ 2. Item lapis acuens ferrum, ein Wetzstein. Accium augurem *novacula cotem discidisse ferunt*, auctore Livio lib. 1. c. 26. *Cos aquaria*, ein Schleiffstein. Plin. lib. 18. cap. 33 *Italia aquarias cotes dedit. Novacula in cotem*, subaudi incidit, proverbialis locutio de eo, qui nocendi cupidus in eum incidit, à quo vicissim lædi potest.

¶ Cōticula, æ, Lydius lapis, βάσανος, ein Probierstein. Plin. lib. 33. cap. 8 *Lapis quem coticulam vocant — — alii Heraclium, alii Lydium vocant.* Proprie diminutivum a Cote.

¶ Cotaria, ein Steinbruch / locus de quo cotes eruuntur. Lege 15. Dig. de publicanis.

¶ Cotiarius, ein Schleiffer. Vet. Gl. ἀκονητὴς, *Cotiarius*, *Acutiator*.

Cos, insula, vide in *Cous* infra.

COSCINOMANTIA. Warsagung durchs Siebklauffen. Κόσκινον enim *cribrum* est.

COSMOGRAPHIA, mundi descriptio, ein Weltbuch.

¶ Cosmographus, der die Welt beschreibet.

¶ Cosmēta, exornator. Juvenal. Satyr. 6. v. 476, ubi Scholiastes: *Cosmetæ: Eos dicit, qui ornamentis præsunt.*

¶ Cosmicus, qualem se Socrates esse interrogatus de patriâ respondit, ut Cicero refert lib. 5. Tusc. cap. 37, *mundanum* vertens vocabulum Græcum: quo pertinet Epigram. 41. lib. 7 apud Martial. quod explicat Turnebus lib. 25 Adverf. cap. 24,

Cosmicos esse tibi, Semproni Tucca videris,
Cosmica Semproni, tam mala quam bona sunt.

Sunt autem Græca omnia Κοσμογραφία, Κοσμητὴς, Κοσμικὸς, à κόσμος.

¶ *Cosmicus ortus* Astronomis est, cum stella supra Horizontem una cum Sole emergit. *Occasus cosmicus* contra est, cùm stella ex adversa cœli parte infra Horizontem descendit, oriente Sole. Vide Astronomiam.

COSMUS. Vetus Scholiastes ad illud Juvenalis Sat. 8. v. 85

Cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aëno.

Cosmus *luxuriosus fuit, qui solium, in quod descendebat, multis diversorumque unguentorum odoribus miscebat.* Martialis lib. 11. Epigr. 9

Quod Cosmi redolent alabastra, focique Deorum, &c.

¶ Fuit & servus Augusti hoc nomine, de quo Suetonius ejus vita cap. 67.

¶ Cosmiānum, unguentum, quod Cosmus invenit. Martial. lib. 12. Epigr. 55.

Aut libram petet illâ Cosmiani.

Cossim, vide *Coxa*.

COSSUS, ξυλοφθόρος, id est, arrodens ligna, Ein Holtzwurm. Sed ejusdem generis insecta minora *cosses* dicuntur, kleine Holtzwürmlein / cujus Sing. nominativus est *cossis* gen. Masc. Plin. lib. 30. cap. 13 *Cosses, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia.*

¶ *Cossus* Tribunus militum, de quo Virg. 6. Æn.

Qui te, magne Cato, tacitum, aut te Cosse relinquat.

Vide *Cornel. Cossus*. ¶ 2. Est & hoc nomine Captator sive hæredipeta celebratus Juvenali Sat. 10. v. 202.

Cossyra, vide *Cosyra*.

COSTA, æ, Rieben. Virgil. 1. Æneid. v. 211

Tergora diripiunt costis, & viscera nudant.

¶ *Costæ* navium, latera sunt Plinio lib. 13. cap. 9. Cæsar *statumina* vocat, ligna scil. arrectaria interiore alvo, quæ navis latera suppingunt, σταμῖνα Græci vocant, das inwendige Holtz an der Schifffeiten. Virgil. 2. Æn. v. 16

— — sectâque intexunt abiete costas.

Vide Turneb. lib. 26. cap. 23.

¶ Costātus, wolgebrüst / untersatzt. Varro lib. 2. de R. R. c. 5. *pecudes corpore amplo, bene costato, latis humeris*, &c.

COSTUS & Costum, κόστος, Haidnisch Wundkraut / herba, quæ ut peregrina paucis nota est, ita alias apud alios sortita est appellationes. Matthiolus speciem quandam ejus affirmat esse radicem laudatam illam, quam *Angelicam* vulgò vocant, Angelicken Wurtzel. *Achæmenium* costum apud Horat. legitur lib. 3. Od. 1. h. e. Persicum, ab Achæmene Rege Persiæ. Propert. lib. 4. Eleg. 6. v. 5

Costum molle date, & blandi mihi thuris honores,
Terque focum circa laneus orbis erat.

COSȲRA, Κόσυρα, insula maris mediterranei inter Siciliam & Africam, cui vicina est *Gaulos* & *Melita*, Pomp. lib. 2. cap. 7. Plin. lib. 5. cap. 7. Ovid. 3. Fastor. v. 567

Fertilis est Melite sterili vicina Cosyræ.

Etiam producta prima & S duplicato invenitur. Sil. lib. 14 v. 273

Cossyraque parva.

COTHON, artificialis portus est, qui aggestis fit molibus, ein gemachter / nicht natürlicher Hafen. Servius ad Æn. 1. v. 427. ita Carthaginensium fossitium portum vocat. Adde Strab. libr. 17.

C COTHURNUS, Κόθορνος, calceamentum venatorium & Tragicum, subere altius elevato, ut personæ heroum, quas in Tragœdiis inducebant, apparerent grandiores Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 230. hohe Schuhe. Quintil. proverbialiter dixit lib. 6. cap. 1, *Herculis personam & cothurnos infantibus aptare*, pro eo, quod est *applicare non convenientia*, von einem geringen Ding viel und grosse Wort treiben. ¶ 2. Porro cothurni illi, quibus Tragici utebantur, utrilibet pedi conveniebant & applicabantur. Hinc *Cothurno versatiliorem* lubricum dicimus & inconstantem, der es itzt mit einem / bald mit dem andern hält. Germani vocant, einen Wetterwendischen / item, unsteter denn ein Wetterhahn. ¶ 3. Poëtæ cothurni nomine pro Tragico seu grandi dicendi genere usi sunt, quemadmodum *socci* pro Comœdia dicuntur. Virg. Ecl. 8. v. 10 *Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.*

Horatius art. Poet. v. 80

Hunc socci cepere pedem grandesque cothurni.

Apulejus lib. 1. Flor. *Poëmata omne genus, apta virga, lyræ, socco, cothurno: Item Satyras & Griphos*, id est, Heroica sive epica, Lyrica, Comœdias, Tragœdias. Sic *cothurnum facundiæ*, Apul. Apol. pag. 482. & Sidonius lib. 2. Epist. 9 dixerunt: Plin. lib. 35. cap. 10 de Nicophano pictore: *Cothurnus & gravitas artis. COTHURNUS*, id est, excellentia, sublimitas, qua aliis præstabat.

D ¶ Cothurnatus, qui cothurnis indutus est. Ovid. lib. 5. Fast. v. 347 *Scena levis decet hanc: non est, mihi credite, non est*
Illa cothurnatas inter habenda Deas.

Ubi μετωνυμικῶς potes graves & ab joco alienas interpretari.

¶ Item qui sublimi Orationis genere utitur. Martialis lib. 5. epigr. 5

Grande cothurnati pone Maronis opus.

Et ipsum opus sublime ac grande cothurnatum dici potest, ut *sermo cothurnatus*. Sic Macrobius lib. 7 cap. 5 *in voluptatem censurâ cothurnati sermonis invectus es, tanquam voluptas virtuti semper inimica sit.* ¶ Et quia tragœdiarum cothurnus nullas personas repræsentat, nisi illustres & magnificas; pro illustri & splendido etiam Cothurnatus usurpatur. Alcimus Avitus lib. 3. v. 222 divitem hominem ex parabola Lucæ XVI describens:

Ipse cothurnatus gemmis, & fulgidus auro,
Serica bis coctis mutabat tegmina blattis.

¶ Cothurnatè, adverbium, cujus Comparativum Valesius Ammiano

miano Marcellino lib. 28 sub initium tuetur, *cum cothurnatiùs stylus procederet lacrymosus.* Ubi Lindebrogius, Boxhornius & alii ediderunt

¶ *Cothurnarius stylus.* Minus bene: & præstat Valesium sequi, virum accuratissimum.

COTIONARI. De origine & vi verbi vide quæ scripsit ad Plaut. Asinar. act. 1. sc. 3. v. 51 Gronovius. Græcis est καπηλεύειν quod de iis dicitur, qui in eodem foro negotiantur, h. e. empta prius lucri causa vendunt.

CŌTĬSŌN, *Cotisonis* & *Cotisontis.* Regis Getarum nomen apud Sueton. in August. cap. 63. Horatius *Dacum* vocat lib. 3. od. 8, quod Getæ à Romanis Daci appellarentur, ut Plin. auctor est lib. 4 cap. 14.

COTŌNA, sive *Costana*, seu *Cottana*, vel *cotana*, & *costana*, ficus parvæ genus Plinio lib. 13. cap. 5. Martialis lib. 7. Epigr. 53

Parvaque cum canis venerunt costana prunis.

Eine Art kleiner Feigen / à *Cotone* urbe Syriæ. Is. Casaubon. ad Athen. lib. 3. cap. 33 exponit pruna Syriaca, vulgaribus minora. Barth. ad Statii Silv. pag. 419.

CŌTŌNĒUM, vel malum Cotoneum, Græce Κυδώνιον, quod in Italiam primum à Cydone urbe Cretæ advecta fuerint cotonea. Plin. lib. 15. cap. 11. Quitten / *Struthia* vel *pyra cotonea*, grosse Quitten. Adde infra *Cytonium.*

¶ Dyacydonium, Quittenlatwerg.

COTTA, æ, Orator, cujus multa fit mentio in libris Ciceronis de Oratore: & in Bruto cap. 55, *inveniebat*, inquit, *acutè Cotta, dicebat purè ac solutè, nihil erat in ejus oratione, nisi sincerum, nihil nisi siccum atque sanum.* ¶ 2. Fuerunt eodem tempore & alii Cottæ duo: Unus contra Mithridatem infeliciter pugnavit, Syllam Cæsari reconciliavit. Alter legatus Cæsaris in Gallia insidiis circumventus ab Ambigiorigis ducis exercitu interfici-tur. Pedian.

COTTĂBUS, sonus vini in terram elisi. Græcis enim in more erat positum, ut reliquias vini arte quâdam in terram eliderent sono inde quodam resultante. Id κοτταβίζειν, hoc est, *Cottabum facere* vocabant. Vide Athenæum lib. 14. & 15. & Lipsium lib. 3. Antiq. Lect. Ad hunc morem pertinet illud Ciceronis lib. 1. Tusc. cap. 40 de Theramene: *Venenum,* inquit, *ut sitiens obbibisset, reliquum sic e poculo ejicit, ut id resonaret,* &c. Facete Plaut. Trinum. act. 4. sc. 3 *cottabos bubulos* vocat, vel crepitus plagarum, quæ loris bubulis incussæ vel lora ipsa: *Caveris*, inquit, *tibi, ne bubuli cottabi in te crepent.* der Klatsch eines Streichs.

COTTIUS, Alpium Rex: a quo *Alpes Cottiæ* appellatæ. Vide Sueton. Tiber. cap. 37. & Nerone cap. 18. & ibi interpretes.

¶ *Cottius* & *Cottianus*: ut *Alpes Cottiæ*: Sueton. Victor, & Eutrop. in Nerone: At *Alpes Cottianæ*, Tacitus Hist. 1. cap. 61.

CŎTŬLA & cŏtyla, & cŏtylus, vasculum quoddam seu poculum concavum, formâ scutellæ, κοτύλη Homero. ¶ 2. Mensura est, quæ & *hemina* & *acetabulum* dicitur, & mediam partem sextarii continet, ein halb Nösel. Martialis lib. 8. Epigr. 71

Post hunc in cotulâ rasa selibra data est.

Palladius lib. 12. cap. 10. remedium sterilis vitis dicit, *urinæ veteris humanæ quatuor cotulas circa truncum suffundi.* ¶ Fannius de mensur. & pond. liquidor.

Ad cotylas quas si placeat dixisse licebit,
Heminas recipit geminas sextarius unus.

Vid. Budæus lib. 5 de Asse: & supra *Acetabulum.*

CŌTURNIX, īcis, Wachteln. Ovid. lib. 2. Amor. eleg. 6

Ecce coturnices inter sua prœlia vivunt.

Græcis ὄρτυγες sunt, unde ὀρτυγομήτραν, ortygometram, ducem avolantium coturnicum vocat Plin. lib. 10. cap. 23.

COTYLĒDON, κοτυληδών, herba, quæ Latinis est umbilicus Veneris, & acetabulum, & cymbalaria, seu cymbalion potius Dioscoridis, Nabelkraut.

COTYS, Latina terminatione *Cotus*, Thraciæ Regum nomen. Nepos Iphicrate cap. 3 *Menesthea filium reliquit ex Thressa natum, Coti Regis filia.* In Timotheo *Cotyn* Græca ratione appellat. Cotum Thraciæ Regem in Pompejana militia commemorat Cæsar lib. 3. de bello Civili cap. 4. ubi vide Ciacconium. Alius Regis Thraciæ hoc nomine mentio fit & apud Tacitum 2. Annal. cap. 64. & seqq. Hic ille Cotys est, ad quem Ovidius Eleg. 9. lib. 3 de Ponto scripsit, exul scil. in ejus regno. Vide Lipsium ad eum Taciti locum. Coti Odrysarum Regis meminit Livius l. 42. c. 29. 51. Alius *Coti* Ædui Cæsar de Bello Gallico lib. 7. c. 67. *Cotyos* nomen à Dea Thraciæ est, quæ & *Cotytto* appellata, de qua paullo post.

CŌTYTTO, quæ & Cotys, Dea impudicitiæ apud Thraces, Chios & Corinthios, cui nocturna sacra peragebantur, *Cotyttia* dicta ab Horatio Epodis, ejus sacerdotes *Baptæ*, appellati. Juvenal. Sat. 2. v. 92

Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotytton;

Vide interpretes Horatianos, & Angeli Politiani Miscellanea cap. 10. Similis huic Deæ erat, *Cicimmia*, quæ in Veteri Glossario Θεὰ Κιναίδων exponitur: fortassis quia Cinædi cincinnati, ut observat Scaliger in Catalecta.

COVĬNUS, Britannici & Belgici vehiculi armati genus, ex quo depugnabatur. Pomponius Mela lib. 3 cap. 6 de Britannis: *Dimicant bigis & curribus, Gallice armati: covinos vocant, quorum falcatis axibus utuntur.* Lucan. lib. 1. v. 426

Et docilis rector rostrati Belga covini.

¶ Covinarius, qui ex Covino pugnat, Tacitus Agric. c. 35 & 36.

CŌUS, sive Cŏos, & Cos; κόος, κόως, κῶς, insula Asiæ, Philetæ Elegiarum Poetæ, & Apellis præstantissimi pictoris patria. Statius Epithalamio Stellæ, v. 152.

Hunc ipse, Coo plaudente, Philetas,
Callimachusque senex, Umbroque Propertius antro,
Ambissent laudare diem.

Hæc etiam *Cea* dicta fuit. Plinius lib. 5. cap. 31 *Nobilissima in eo sinu Cos, ab Halicarnasso quindecim millia passuum distans, circuitu centum: ut plures existimant, Merope vocata: Cea, ut Staphylus.* Ita Harduinus ex fide MSStorum. Diversa autem ab hac Ceâ sive Co est *Ceos*, Κίως, Cycladum una, prope Naxum & Andrum, quam Strabo describit sub fin. lib. 10. p. 335. de qua supra in *Cea*.

¶ Cōus adject. Ovidius 3 de Art. v. 401

Si Venerem Cous nusquam posuisset Apelles.

De *Cois* vestibus vide supra *Cous* in *Co*, post nomina a *Con* incipientia. De *Coo* Senione, in ludo talorum, vide in *Canis*, in *Senio*, & *Talus*.

COXA, æ, pars supra femur & vertebram ipsam, das Schloß oder die Hüffte oben am Schenckel. *Coxam frangere*, das Schloß verrencken. Plinius lib. 2. epist. 1, *per leve & lubricum pavimentum fallente vestigio cecidit, coxamque fregit.* Celsus lib. 2 cap. 8 *in coxæ doloribus frigescit crus & coxa.* Idem lib. 8 cap. 2 *Ima spina in coxarum osse desinit.* Juvenalis Sat. 10. v. 227

Ille humero, hic lumbis, hic coxâ debilis.

¶ Cossim adverbium, quasi coxim i. e. in coxas. Pomponius Porcaria apud Nonium: *Hoc sciunt omnes quantum est, qui cossim cacant.* Apul. lib. 3. Milesf. princ. *Complicitis denique pedibus, ac palmulis, inter alternas digitorum vicissitudines super genua connexis, sic grabatum cossim insidens, ubertim flebam.*

¶ Coxendix, Hüffte / Hüfftblat. *Coxendix luxa*, eine Lähme der Hüfft / vide Caton. cap. 160. Serenus cap. 56

Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter geminæ coxendicis umbras.

CRABRO, insectum affine vespis, eine Horlitz / oder Hörnsen. Nidos sub terra ex luto crabrones conficiunt, silvestres vero in arborum degunt cavernis. Plinius auctor est, ter novenis crabronum punctionibus hominem interfici. *Crabrones irritare*, Plautus dixit in Amph. a. 2. sc. 2. v. 75. pro, ad iram provocare, in den Harnisch jagen / den Narren toll machen. Ovid. 15. Metam. v. 368

Pressus humo bellator equus crabronis origo est.

CRĂGUS, Κράγος, mons Lyciæ, Apollini sacer. Ovid. 9. Metam. Fab. 11. v. 647

Jam Cragon & Lymiram Xanthique reliquerat undas.

CRAMBE, es, κράμβη, brassica est, kleiner Kohl / de qua Plinius lib. 20. c. 9. Dicta quasi τῷ κάρῳ ἀντιβαίνουσα, quod crapulæ resistat, postrema scil. in cibo sumpta. Δὶς κράμβη θάνατος, *Crambe bis apposita, vel recocta, mors est*, Proverb. de molestia & horrore rerum ingratarum, si sæpius obtrudantur. Juvenalis de declamatione indocta sæpe repetita Satyr. 7. v. 155

Occidit miseros crambe repetita magistros.

Sed ibi potius legendum *Cambre*, ut ex Scholiaste constat, quem vide.

Crane, nympha; vide supra *Carna*.

CRANIUM. n. 2. τὸ κρανίον, die Hirnschal. Antiqui olim mortui cranium mensæ inferebant, quod ab Ægyptio ritu vitæ vanam spem notat. vid. Lips. lib. 1. Saturn. cap. 19. Lotich. ad Petron.

CRANTOR, Κράντωρ, Solensis fuit, Xenocratis auditor & admirator Homeri & Euripidis ob eam virtutem, quod uterque tragicè, & cum affectu misericordiæ scriberet, τραγικῶς ἅμα καὶ συμπαθῶς, Diog. Laërt. Plutarchus hoc ei tribuit, τ' ἀνθρώπινα, ποινία, hoc est, *Res humanæ sunt pœna.*

CRĀPŬLA, κραιπάλη, affectio & noxa quæcunque capitis facta ex vino intemperantius hausto, allerley Hauptwehe von übrigem Essen und Trincken / dicta a vibrando & concutiendo capite, auctore Galeno, παρὰ τὸ κάρηνον καὶ πάλλεσθαι, quod caput vibret, daß es das Haupt zerrüttet und greulich schwächet. Mater est enim crapula multorum periculosissimorum morborum, de quâ dicitur,

Ense cadunt multi, perimit sed crapula plures;

Et, *Non facit ad longam crapula multa diem*,

Viel schlemmen dienet nicht zu langem Leben. *Crapulam exhalare, edormire*, Plaut. dixit, atque ex eo Cicero in Philipp. 2. c. 12. den Rausch ausschlaffen. *Crapulâ & capitis errore lapsare*, Flor. lib. 2. cap. 10. taumeln. Apul. lib. 1. Milesf. *Næ meritò, inquam, medici fidi cibo & crapulâ distentos sæva & gravia somniare autumant.* Machæra à Philippo rege temulento immerenter damnata, *Provocarem ad Philippum*, inquit, *sed sobrium.*

Excussit crapulam oscitanti & præsenti animo ebrium resipiscere, causâque diligentius inspectâ justiorem sententiam ferre coëgit. Valer. lib. 6. cap. 2.

¶ Crapulentus, id est crapula gravatus. Ammianus lib. 29 cap. 34. [Valesf. cap. 5] *vinoque consulto distentus, & crapulentus,* &c. Ita ex Colbertino Codice Hadrian. Valesius: Lindebrogius autem *crapulentis.*

CRAS, adverb. morgen. Horat. lib. 1. carm. od. 9

Quid sit futurum cras; fuge quærere, &
Quem fors dierum cumque dabit, lucro
Appone.

Martialis lib. 5. Epig. 58 ad Postumum:

Cras te victurum, Cras dicis, Postume, semper.
Dic mihi cras istud, Postume, quando venit?
Quàm longe est Cras istud? Ubi est? aut unde petendum?
Numquid apud Parthos Armeniosque latet?
Jam Cras istud habet Priami vel Nestoris annos, &c.

¶ Crastinus, ut, *dies crastinus, ætas crastina.* Cic. ad Attic. lib. 15. ep. 8 extrema: *Aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis de ea re,* scil. dabit. Et Stat. lib. 3. Thebaid. v. 562

— -- quid crastina volverit ætas,
Scire nefas homini.

In crastinum differre, biß auff morgen lassen anstehen. Nepos Pelopidâ c. 3, 2. *Allata est Epistola Athenis ab Archia Hierophante Archiæ, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat: in qua omnia de profectione exulum scripta erant: quæ cum jam accubanti esset data, sicut erat, signatam in pulvinum subjiciens,* IN CRASTINVM, *inquit,* DIFFERO RES SEVERAS. *At illi omnes cum jam nox processisset, vinolenti ab exulibus, duce Pelopidâ, sunt interfecti.* Et hinc proverbialiter dici cœptum, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, *in crastinum seria,* Plutarchus auctor est Pelopidæ vita. Martial. lib. 1. epigr. 16

Non est, crede mihi, sapientis dicere: Vivam.
Sera nimis vita est crastina, vive hodie.

¶ *Diecrastini*, id est, crastino, pro adverbio copulate dicebant veteres. Vide Gell. lib. 10 cap. 24. & ejus compilatorem Macrob. lib. 1. Satur. cap. 4.

¶ Procrastinare, in diem crastinum rejicere, von Tag zu Tag aufziehen. Cic. pro S. Rosc. c. 9 *Rem differre quotidie, ac procrastinare isti cœperunt.* In Verrem 6. cap. 45 *res non procrastinatur.* Græce ἀναβάλλεσθαι dicitur, unde Hesiodeum est Dier. v. 410. ἐξ' ἀναβαλλόμενος

¶ Procrastinatio, Cic. Phil. 6. cap. 3 *Plerisque in rebus gerendis tarditas & procrastinatio odiosa est,* Langsamkeit und Verzögerung ist verdrießlich.

¶ Recrastinare idem quod procrastinare. Columella lib. 2. cap. 21 *propter quæ recrastinari non debet.* Plinius lib. 17. cap. 14. extr. *Punicam & ficum, quanquam alias sicca sint, recrastinare minime utile.*

CRASIS, κρᾶσις, temperamentum, die Complexion/ convenientia primarum qualitatum inter se.

CRASSVS. P. Licinius Crassus, pontifex Maximus fuit Romæ. ¶ 2. Filium habuit alterum L. Crassum Oratorem, quem cum Antonio disputantem Cicero introducit in libris suis de oratore: elegantissime vero in Bruto eundem comparat cum Antonio eodem, & Scævola, mortemque ejus multis deplorat verbis in exordio libri tertii de oratore. ¶ 3. Alterum filium habuit P. Crassum juris peritissimum. De quo Gellius lib. 1. cap. 13. ¶ 4. Cujus filius M. Crassus Romanorum ditissimus locum proverbio fecit, *Crasso ditior,* vide Chiliad. Dicere is consuevit, *Neminem esse divitem, nisi qui fructibus aut reditibus suis exercitum alere posset,* ut Plutarchus ejus vitâ auctor est pag. 544. Plinius dictum, non ad exercitum, sed Legionem restringit lib. 33. cap. 10. ¶ 5. Hujus rursus filius Ciceronis discipulus fuit, cujus in Bruto Cicero meminit, & legatus Cæsaris in bello Gallico, in Cæsarianis tandem partibus adolescens occubuit.

CRASSVS, adject. pinguis, densus, opponitur macro & liquido, feist/ dick. *Sanguis crassus,* hoc est, concretus. Plin. lib. 11. c. 38. gestanden oder gelieffert Blut. *Crassis tenebris circumfundi,* Cic. 4. Acad cap. 39. pr. in grosser Blindheit stecken. *Crassâ, pingui Minervâ,* id est, nude & simpliciter, grob und deutlich. *Crassiore Musâ,* Quintil. lib. 1. cap. 10. de musica. *Arbor crassior quinque digitis,* Plin. lib. 17 cap. 11. *Crassissimus aër,* Cic. 2. Nat. deor. c. 6. *crassissimus cortex,* Plin. 16 cap. 6.

¶ Crassè, grob/ tölpisch. Horat. 2. Epist. 1. v. 76 *crasse compositum illepideve.*

¶ Crassities, Labbæus Gloss. ex vet. Onom. *Crassicies,* πάχος. Apulejus lib. 7 post princ. *pectus & venter crustatâ crassitie reluctabant.*

¶ Crassitudo, die Dicke. Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 42 *Aëris crassitudo.* Cæs. 2. Civ. cap. 8 *parietum crassitudo.* Columella lib. 4. cap. 6 *Cacumina infringenda sunt, ut crassitudine convalescant.* Plural. *crassitudines* Vitruvius dixit lib. 3 cap. 2, & lib. 4. c. 4.

¶ Crassare, crassum facere. Apulejus lib. 3. de Asino pag. 139 *pili crassantur in setas.*

A ¶ Crassamen, das sich trüb und dick setzt auff den Grund. Columella lib. 12. cap. 25 *Semper in requieta aqua crassamen aliquod in imo reperitur.*

¶ Crassamentum, idem. Colum. lib. 12 cap. 12 *aliquod crassamentum in imo, simile feci, reperitur.*

¶ Crassescere, dick werden/ feist werden. Plin. lib. 13. cap. 18 *Purgamentis sues crassescunt.* ¶ 2. durescere, hart werden. Plinius lib. 33 c. 5. pr. *crassescente limo usque in duritiam pumicis.*

¶ Præcrassus, sehr dick. Plin. 16. c. 8 *cortex præcrassus.*

CRATAEOGONON, κραταιόγονον, herba foliis melampyro similis, multis calamis ex radice una emicantibus multorumque geniculorum, semine milii. Dioscorid. lib. 3. c. 122. *Persicariam* esse putant, Flöhkraut.

CRATER, κρατήρ, est poculum amplum, ex quo vinum bibitur, dictum vel ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, quod est tenere, vel ἀπὸ τοῦ κεκεράσθαι, quod est, *mistum est.* eine Trinckschale/ grosser Becher. Virg. 3. Æn. v. 525

Tum pater Æneas magnum cratera coronâ
Induit, implevitque mero.

Crateres vasa ingentia fuisse, in medio conviviorum loco collocata, unde minoribus poculis hauriebant, Barthius ait ad lib. 2.

B Theb. Statii pag. 300. Ubi tamen & minutiora fuisse non negat. ¶ 2. *Crater* in monte Ætna foramen appellatur, per quod ignis cinisque evomitur, das Lufftloch/ die Kellen/ Plin. lib. 3. cap. 8 *Mons Ætna nocturnis mirus incendiis: crater ejus patet ambitu stadiorum viginti.* Atque ita etiam Græci: Diogenes Laertius in Vita Platonis: Τρὶς πέπλευκεν εἰς Σικελίαν· πρῶτον μὲν κατὰ θέαν τῆς νήσου καὶ τῶν κρατήρων, *Ter navigavit in Siciliam: primo quidem, ut insulam & crateres videret,* hoc est, ut Ætnæ naturam ac hiatus contemplaretur. ¶ 3. *Sidus* est, Hydræ cœlesti impositum. Aratus v. 448 de Hydra:

Μέσσῃ δ' ἐν σπείρῃ κρητὴρ, πυμάτῃ δ' ἐπίκειται
Εἴδωλον κόρακος.

Quod Germanicus Cæsar vertit:

Hic primos ortus crater premit, &c.

Festus Avienus, itidem Arati interpres,

gestat cratera coruscum.

¶ 4. *Conceptaculum* est aquæ salientis in fonte. Plin. lib. 5. epist. 6 *In hoc fonte crater: circa sipunculi plures miscent jucundissimum murmur.* ein Brunnkasten.

¶ Crātēra, fœmininum, in Latinam formam deflexum, idem, quod Crater masc. generis. Apulejus 4 Floridor. *Sapientis viri super mensam celebre dictum est, primam crateram pertinere ad*

C *sitim, secundam ad hilaritatem, tertiam ad voluptatem, quartam ad insaniam.*

CRATERĪTES, gemma est Plinio lib. 37. cap. 10. medium quiddam referens inter *Crysolithi* & electri colorem.

CATERRA, vasis genus, nunc *situla* dicitur, ein Zuber/ Wasserenmer. Quale vasis genus, & quale hoc vocabulum, Vid. apud Barth. ad lib. 2. Theb. Stat. p. 300.

CRĀTĔRVS, statuarius: & alius pictor apud Plinium. ¶ 2. Alius Macedo, ex convivis Alexandri sive amicis. ¶ 3. Fuit & Medicus hoc nomine, cujus Cicero meminit lib. 12. ad Att. epist. 13. itemque Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 161.

CRĀTES, ētis; κράτης, Philosophus ille Thebanus fuit, qui pecunias suas omnes abjecit in mare, ut liberius philosopharetur, ceu tradidit Philostratus; sed rem aliter narrat Suidas & Laërtius. *Possibile non esse dixit inveniri, qui lapsus nunquam fuisset,* ἀδύνατον, ἀδιάπτωτον εὑρεῖν, Laertius. *Jecur crateis* i. e. sapientia. Vid. Voss. P. 4. Inst. Orat. p. 125.

CRĀTES, is, sed usitatius plurale est, Hürden/ Flechten/ Wagenkorb. Cato cap. 10. *crates stercorariæ.* Livius lib. 10. cap. 38 *Mediis castris locus est cratibus consæptus.* Cæsar lib. 5. cap. 40 *pinnæ loricæque ex cratibus attexuntur,* Schantzkörbe. Singulari usus est Livius lib. 1 cap. 51 *Crate superne injecta:* & lib. 4 c. 50 *quos necari sub crate jusserat.* ¶ 2. Accipitur &

D pro *occa,* eine Egen/ apud Virgil. 1. Georg. v. 95. unde

¶ *Cratire,* Plinius dixit pro *occare* zuegen/ mit der Egen unterbringen. Livius 18 cap. 28 pr. *Utilissimum simul & herbæ arare, deinde cratire, serere florem ex fenilibus* &c. ¶ 2. mit Hürden beschlagen.

¶ Craticula, ein Rost oder Röstgen. Martialis libr. 14. epigr. 221

Parva tibi curva craticula sudet ofella:
Spumeus in longa cuspide fumet aper.

¶ Craticulus videtur etiam adjective pro Cancellatus sumi. Cato R. R. cap. 13 in instrumentis torculario necessariis requirit *lucernas craticulas duas.* Popma quidem incidit inter *lucernas & craticulas:* alii vero libri omnes, ut Florentinus, Lugdunensis, Basileensis, Coloniensis, conjungunt. eine gegitterte Latern.

¶ Crātitius, ut *Cratitius paries,* geflochten/ von Hürden gemacht. Vitruv. lib. 2. c. 8. sub fin. Et Orosius lib. 5. cap. 12 *rescisso cratitio pariete.*

¶ Concratitius, apud Papinianum Jureconsultum Lege 52. § 13.

§ 13. Dig. Pro socio, uti à Cœlio in Foro R. citatur. At in emendatissimis libris *Con* non apparet, sed simpliciter scribitur: *ut ibi cratitium parietem inter se ædificarent.* A

CRATĪNVS, Κρατῖνος, Athenienſis fuit Comicus, ſed veteris Comœdiæ. Horat. lib. 1. epiſt. 19. pr.

Priſco ſi credis, Mæcenas docte, Cratino.

CRATIPPVS, Athenienſis Philoſophus, præceptor filii Ciceronis, ut eſt in proœmio librorum de officiis.

CRATYLVS Philoſophus alius Athenienſis, diſcipulus Heracliti, Platonis, mortuo Socrate, præceptor.

CRĒBER, crebra, um, frequens, aſſiduus, ſtet/ öffter. *Crebræ compellationes*, Cic. lib. 12. ep. 25, id eſt frequentes. *Africus creber procellis*, Virgil. Æn. 1. v. 85. der offt Sturm erweckt. *Literæ crebriores* Cic. Attico lib. 11. ep. 10. & Cæſ. lib. 5. Bell. Gall. c. 44. Supremus gradus variat. Cic. 14. Philipp. cap. 5, *Scitis per hos dies creberrimum fuiſſe ſermonem.* Salluſt. Jugurth. cap. 106 *ignes quam creberrimos fieri jubet*; & ſic optimus quisque Latinorum. At Gellius lib. 2. c. ult. *fluctus crebriſſimi.*

¶ Crebrè, adverbium. Vitruv. lib. 2. c. 9 *palationibus crebrè fixa.*

¶ Crebrò adverb. offt/ frequenter. Cic. 6. ad Att. ep. 5. *obvias mihi literas de omnibus rebus crebrò mittas.* Et lib. 5. Fam. ep. 6 extr. *Velim literas crebriùs mittas.* Et lib. 1. de Divin. c. 27 *creberrime commemorantur à Stoicis.* B

¶ *Crebriter*, crebrò, Vitruvii eſt lib. 8. c. 3. & lib. 10. c. 19.

¶ Crebrĭtas. Stetigkeit. Cic. lib. 3. fam. Epiſt. 1 *Perficiam profectò, ut longi temporis uſuram, quâ caruimus, intermiſſa conſuetudine noſtra & gratia, & crebritate & magnitudine officiorum meorum ſarciam*, daß ich die lang unterlaſſene Freundſchafft erſtatten/ und einbringen möge mit ſteteren Schreiben und dienen. & lib. 13. ad Att. ep. 18 *crebritas literarum.* Plur. *Crebritates*, Vitruv. lib. 2. cap. 1. & cap. ult.

¶ Crēbreſcere, crebrum fieri. *Fama crebreſcens*, Tacit. 4. Hiſt. c. 12. ein Gerücht das ſtarck wird und ſich ausbreitet. Virgil. 3. Æn. 530. *crebreſcunt optatæ auræ.* Aliis *crebeſco* ſcribitur, quod defendit P. Manutius ad Cic. 7. fam. epiſt. 20.

¶ Incrēbreſcere, Plaut. Mercat. a. 5. ſc. 1. v. 9 *Mores deteriores increbreſcunt indies*, böſe Sitten nehmen täglich überhand. *Increbreſcit fama*, Livius lib. 7 cap. 12. bricht aus/ und wird ſtarck. *Ventus increbreſcit*, der Wind wird ie länger ie ſtärcker/ Cic. lib. 7. Famil. ep. 21. qui Philipp. 14. cap. 5. nec non Cæſar lib. 3. de Bello civili c. 26 Præteritum *increbui* faciunt. Horat. quoque lib. 2. Sat. 5. v. 93 *Obſequio craſſare: mone, ſi increbuit aura.*

¶ Percrebreſcere, divulgari, ruchtbar und laut werden. Cic. ad Attic. lib. 11. ep. 9 *Putavi perniciosum fore, ſi ejus hoc tantum ſcelus percrebuiſſet.*

CRĒDO, credere, fidem habere. *Quid credas? aut cui credas?* Ter. Adelph. a. 3. ſc. 2, 32. was oder wem ſtehet zu glauben? Q. Cic. de Pet. Conſ. c. 10. *Epicharmion illud teneto, nervos atque artus eſſe ſapientiæ, non temere credere.* Terent. Phorm. act. 1. ſcen. 2. v. 90 C

-- -- *ad præconem abeam, credo, qui mihi*
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc, &c.

¶ 2. Pro *confidere* Virgilius poſuit Ecl. 2.

ô formoſe puer, nimium ne crede colori.

Servius: NE CREDE, *ne confide. Salluſtius: Virtuti ſatis credebant, i. e. confidebant.* Vid. Taubm. ad Virgil. Eclog. p. 20.

¶ 3. Eſt committere, ut: *Credere ſe alicui. Credere ſuum animum*, Ter. And. act. 1. ſc. 5. v. 37. vertrauen. Cic. Catilin. 3. cap. 9 *Tanta res credita & ignotis & barbaris.* hoc eſt Allobrogibus conjuratio concredita. vertrauet. *Credere pecuniam*, mutuo dare Geld leihen/ Idem lib. 1. epiſt. 7. Eleganter Petronius & vere:

Crede ratem ventis, animum ne crede puellis:
Namque eſt fœmineâ tutior unda fide.

Credere ſolo, pro affligere, ſive projicere in ſolum, Lucanus dixit lib. 4. v. 647, & 653 ejusd. lib.

terrisque diu non credidit hoſtem.

¶ Crēditor, ein Gläubiger/ einer dem man mit Schuld verhafftet iſt: qui vel *Chirographarius* vel *pignoratitius* eſt, der auff Handſchrifft/ und der auf Pfand leihet. Cic. Philipp. 6. cap. 4 *Audiſſe arbitror ſponſores & creditores convenire.* & mox: *fraudare creditores.* Seneca Epiſt. 87 *creditoribus ſolvere*, Schuld bezahlen. Metaphorice Plinius lib. 1. epiſt. 13 extr. de eo, qui officium ſeu beneficium ideo præſtat, ut mutuo accipiat. *Poſſum*, inquit, *jam repetere ſeceſſum, & ſcribere aliquid, quod non recitem: ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuiſſe, ſed creditor.* D

¶ Creditrix: Cyrilli Gloſſar. *Creditrix*, δανείστρια. Paullus IC. Lege 16. Qui potiores in pignore &c. *Prima creditrix ſuperata eſt à tertio creditore.*

¶ Crēdĭtum, quod debetur, was man ſchuldig iſt. *Creditum ſolvere*, Schuld bezahlen. Seneca 2. de Benef. cap. 34. *aliter beneficium, aliter creditum ſolvitur.*

¶ Crēdŭlus, der bald gläubt. *Credulum ſe præbere*, Cic. Attic. lib. 15. ep. 16. Tibul. lib. 2. Eleg. ultima:

--- --- *credula vitam*
Spes fovet, & melius cras fore ſemper ait.

¶ Credulitas, ipſa credendi facilitas, quæ *error magis, quàm culpa eſt*; quemadmodum ad Cic. Plancus ſcribit lib. 10. fam. ep. 23. In bonam partem Chriſtiani ſcriptores pro fide aliquando uſi ſunt. Salvian. lib. 3. de Provid. *Qui enim tam magnam credulitatis & fidei mercedem hoc ſeculo eſſe volumus, qualis credulitas & fides eſſe debeat, conſiderate.*

¶ Incredulus; Horat. Art. P. v. 188 *Quodcunque oſtendis mihi ſic, incredulus odi.*

¶ Incredulitas. Apul. lib. 1. Metam. p. 111 *obſtinata incredulitate ſermonem ejus reſpuebat.* Ut vero Credulitas Theologis nonnunquam *fides* eſt, quæ Deo ejusque verbo debetur: ita Incredulitas contraria huic *fidei* notione apud eosdem eſt. Hieronymus Damaſo epiſt. 125 ſub fin. *Chriſtus Judæorum incredulitate compulſus, proficiſcitur in Galilæam.*

¶ Credibilis, e, veriſimile, ſive quod ejusmodi eſt, ut credi facilè poſſit, gläublich. Cic. in Orat. cap. 36 *Narrationes* (ſint) *credibiles.* Curtius lib. 5. cap. 13. n. 22 *vix credibile dictu.*

¶ Credibiliter. Cic. pro Dejot. cap. 6 *non modo non credibiliter, ſed ne ſuſpicioſe quidem.*

¶ Incredibilis, e, Cicero Att. lib. 5. epiſt. 16 *Incredibilem in modum concurſus fiunt ex agris*, es geſchiehet ungläublicher Weiſe viel zulauffens vom Lande. *Incredibilis virtus* lib. 14. ep. 15 ad eundem.

¶ Incredibilitas. Lege 29. Dig. ad Leg. Juliam de adult. *Adumbrare patientiam prætextu incredibilitatis.*

¶ Incredibiliter. Cic. de Senect. c. 15. pr. *Voluptatibus agricolarum incredibiliter delector.* Idem Philipp. 1. c. 15 *voluntas incredibiliter conſentiens.*

¶ Incredendus, ſic compoſitum ut intolerandus, idem eſt quod incredibilis. Apulejus 2. Metam. p. 120 *incredenda fabula.* & lib. 2. Florid. p. 351 *Pythagoram cæremoniarum incredendas potentias* [ab Ægyptiis] *didiciſſe.*

Verba Compoſita.

¶ Adcredo, idem quod credo; Lucret. 3. v. 870. *facile hoc adcredere poſſis.* Horat. lib. 1. Epiſt. 15. v. 25.

Scribere te nobis, tibi nos adcredere par eſt.

¶ Concredo, concredere, pro credere, ſervandum tradere, vertrauen/ auffzuheben geben. *Fortunas, famam ſuam commendare alicui & concredere*, Cic. pro S. Roſc. c. 39. Idem pro Quintio cap. 20 *Cui tu & rem, & famam tuam commendare proficiſcens, & concredere ſolebas.*

CREMBALVM, τὸ κρέμβαλον. Ein Brumeiſen/ Maul-Trommel.

CRĔMO, are, comburere, brennen/ verbrennen. Plin. lib. 20. cap. 5 *Cremare in cinerem*, zu Aſche brennen. Cæſ. 1. Gall. c. 4 *damnatum pœnam ſequi oportebat, ut igni cremaretur.* Cic. 14 Philipp. cap. 13 *Humili ſepultura cremari.* Vid. Kirchm. de Fun. lib. 1. cap. 2.

¶ Crematio, das Brennen. Plinius lib. 23 cap. 2 de vini fece: *Crematio ei multum virium adjicit.* Prudentius in Paſſione Fructuoſi, Augurii & Eulogii v. 88 de Moſe:

Non calcare ſacram cremationem,
Aut adſtare Deo prius licebat,
Quam veſtigia pura figerentur.

¶ Cremator, qui cremat. Tertullianus adv. Marcion. lib. 5. cap. 16 *cremator Deus*, hoc eſt, qui flammis mundum puniturus eſt.

¶ Cremabilis. Gloſſ. Cyrilli: *Cremabilis*, καύσιμος.

¶ A *Cremo*, ruſticis dicta *Cremia* ſunt, ligna tenuia, quæ facile ignem concipiunt, ut ſarmenta, &c. Columell. lib. 12. c. 9 *Levi primum igne, & tenuibus admodum lignis, quæ* CREMIA *ruſtici appellant, fornacem incendemus.* Auctor anonymus in Paſſione Sanctarum Hilariæ, Dignæ, Eunomiæ, &c. apud VVelſerum Rer. Auguſtan. Vindelicorum Commentar. in quâ auctoritates veteres ſive teſtimonia formandæ magis dictorum fidei exhibuit: *Si videritis eas animo pertinaciore obſiſtere & nulla ratione ad ſacrificandum præbere conſenſum, implete memoriam* [cryptam ſepulcralem B. Afræ] *cremiis & ſiccis ſpinis, & claudite ſuper eas ipſam memoriam, & ita demum igni ſupponite, ut nulla ex eis evadat.* Quæ hic *Cremia*; idem paullo poſt *Sarmenta* vocat: Scribit enim: *At ubi videbant omnes contemnere ſacrificia, impleverunt memoriam ſarmentis & ſiccis ſpinis.* &c. Gloſſ. Vet. φρύγανον, *Cremium.*

¶ Cremialis inde: ut, *cremiales arbores* Lege 7 Dig. de ſolut. matrim. § 12, ubi vulgo *gremiales* legitur, tanquam a *gremio*: ſed Salmaſius Exerc. Plin. *cremiales* ſemel iterumque inculcat, & quidem a *cremando* appellatas, quæ etiam Hotomanni ſententia fuit.

Compoſita.

¶ Concrĕmare, verbrennen. Ut, *urbem concremare*, Seneca Phœniſſ. v. 346. Et *urbem igni concremare*, Livius lib. 6. c. 33. De Neronis luxu Plinius lib. 12. cap. 18 *Periti rerum aſſeverant, non ferre tantum* [Arabiam] *annuo fœtu, quantum Nero princeps noviſſimo Poppææ ſuæ die concremaverit.*

¶ Semi-

¶ Semĭcrĕmus, gesengt / halb gebrand. Ovid. 12 Metam. v. 287
Semicremoque novat repetitum stipite vulnus.

¶ Semicrematus, idem, halb verbrand. Martialis lib. 11. epigr. 55
Thuraque de medio semicremata rogo.

¶ Urbĭcrĕmus. Prudentius Hamartig. v. 727
Nubibus urbicremis subducere.

CRĔMŌNA, Italiæ civitas Pado propinqua; nota ex Virgil. Ecl. 9. v. 28
Mantua, væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

CRĔMOR, liquor, qui ex granis exprimitur aqua maceratis, ut, *hordei*, *ptisanæ*, das Feuchte oder Safft so man ausdruckt vom begossenen Korn. Cato de re rustica c. 86 *ubi coctum erit, lacte addat paullatim usque adeo, donec cremor crassus factus erit.* Celsus lib. 3 cap. 7 *cremor ptisanæ.* Ovid. de Medicam. faciei v. 95
Ordea quem faciunt, illis infunde cremorem.

CREMVTIVS, ut *A. Cremutius Cordus*, vir eloquens, ingenio, animo, manu liber, ut Seneca laudat Consol. ad Martiam, quam pater genuerat cap. 1. de quo & cap. 22. ubi exitum ejus describit. Vide & Tacitum.

CRĒNA, incisura, eine Kerben. ¶ 2. Sectio item illa infima sagittæ, qua nervo inseritur, die Kerbe am Holtz / so man auff die Sehne füget. ¶ 3. Denique incisuræ in utraque extremitate arcus, quibus nervus inseritur, crenæ dicuntur. Hermol. in Plin. lib. 11. cap. 37. Plinii verba, ut vulgo editum, *decrescentibus crenis*, sunt, isque agit de marinæ testudinis stomacho denticulato. At vero nullus MS. liber, quod Harduinus observavit, *crenis* legit, sed *renis*, aut *venis*: nec aliunde facile vocem *Crena* ostendas. Vetus tamen Onomasticum, *Crenæ*, γλυφίδες.

CREO, creare, producere aliquid ex aliquo, sive facere, parare, &c. zeugen / schaffen / zurichten. *Creare ærumnas alicui*, Plaut. Milite a. 1. sc. 1. v. 33. *Creare sibi, capiti suo, fraudem*, ibid. a. 2. sc. 3. v. 23. *Creare periculum alicui*, Cic. 4. Verrin. cap. 37 pr. Unglück / Gefahr zurichten. Sallust. Orat. 2. ad Cæsar. de ordinanda Rep. *Ad virtutem una & ardua via est: ad pecuniam, qua cuique lubet, nitimur: & malis & bonis rebus illa creatur.* Celsus præfat. *Vel superans aliquid vel deficiens, adversam valetudinem creat.* ¶ 2. Aliquando idem est quod gignere, & de parentibus dicitur. Liv. lib. 1. cap. 3 *Is Æneam Silvium creat.* Flor. lib. 1. c. 6 *Quamvis matre servâ creatum.* Auson. ludo septem sapientum in Solone:
Pulchrius multò parari, quam creari nobilem.

¶ 3. Dicuntur etiam creari, qui deliguntur per suffragia administrandis magistratibus, muneribusque publicis: sic *Consules* & *prætores creare*, Cic. 9. Att. ep. 9. *Magistratum* Cæsar 7. Gall. c. 32. *Dictatorem* Livius lib. 1. cap. 23. *Ducem gerendo bello*, ibidem, Erwehlen. Id. Χειροτονεῖν dixerunt Græci. Vet. Gloss. *Creat*, χειροτονεῖ, γεννᾷ.

¶ Creator. Cic. pro Balbo c. 13 *princeps ille creator hujus urbis Romulus.*

¶ Creatrix. *Rerum natura creatrix*, Lucret. lib. 1. v. 622. Et Silius 15. v. 184
bellorum dira creatrix
Evastanda tibi tellus.

¶ Creatio, ut: *Creatio magistratuum*, Cic. 3. de Leg. cap. 3. extr.

¶ Creatura. Ein Geschöpff. Synecdochice pro homine ponitur, quæ loquendi ratio more Hebræo usurpatur. Marc. 16, 15. & ad Coloss. 1, 13. Usu tritissimum nomen, sed dubiæ auctoritatis. Præter enim ecclesiasticos nemo illo usus est. His vero frequentissimum. v. g. Tertullianus Apologet. cap. 30 *Illius est ipse* [imperator,] *cujus & cælum est, & omnis creatura.* Alcimus Avitus lib. 2. v. 47
Quique creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas venturo pendet sub judice pœnas.

¶ Creāmen, idem, seu creatio, res creata. Prudentius Hamartig. v. 505 — — — *ex elementis*
Cuncta solubilibus, fluxoque creamine constant.

¶ Creābilis. Apulejus Trismeg. p. 85 *materia creabilis est*, i. e. creari potest. Augustin. Confession. lib. 12 cap. 19 *quidquid creabile atque formabile est.* & cap. 28 *creabilis materies.*

Composita:

¶ Procreare, zeugen / hervorbringen. Cic. de Senect. c. 15 *Terra ex minutissimis seminibus tantos truncos ramosque procreat.* Rosc. Am. cap. 14 *pater amens sit, qui odisset eum sine caussa, quem procrearat.*

¶ Procreatio. Cicer. 1. Tuscul. c. 14 *procreatio liberorum.* Idem lib. 2. de Divinat. c. 46 *Dissimilitudo locorum dissimiles hominum procreationes habet.*

¶ Procreator. Cic. de Univers. cap. 8 *ille procreator, mundi Deus.* Idem 4. de Finib. cap. 7 *A natura tributum est, ut hi, qui procreati essent, a procreatoribus amarentur.*

¶ Procreatrix. ut, *Procreatrix omnium artium Philosophia*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 3.

¶ Recreare; proprie denuo creare est, instaurare, reparare. Unde in Vet. Gloss. *Recreatum*, παλιγγενής: Et *Recreatio*, παλιγγενεσία exponitur. Cicer. lib. 3. de legib. cap. 8 de tribunatu ple-

A bis agens: *Cujus primum ortum, si recordari volumus, inter arma civium, & occupatis & obsessis urbis locis procreatum videmus. Deinde cum esset citò necatus* [vel *lethatus*, ut Gruterus conjiciebat] *tanquam ex XII tabulis: Insignis ad deformitatem puer; brevi tempore recreatur, multoque tetrior & fœdior natus est.* Produximus locum uti Puteanus partim ex conjecturâ, qui pro *legatus*, *necatus* restituit; partim Giphanius ex Codice veteri emendavit. Et vero *recreare* verbo Cicer. lib. 2 de nat. Deor. cap. 4 ita est usus. Ubi etiam τὸ *iterum* quod additum ibi legitur, pro glossemate habeo. Quamquam minime ignoro Pleonasmos hujus generis & Ciceroni & aliis vetustis scriptoribus frequentatos. Lucret. lib. 5. v. 757
Solque suos etiam dimittere languidus ignes
Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen.

Lactantius, ille Christianorum Tullius, lib. 7. Instit. Div. cap. 21 *Idem igitur divinus ignis eâdem vi & potentia & cremabit impios & recreabit*, &c. Sedulius de Lazaro reducto in vitam lib. 3. Paschal. carmin. sub f.
Postque sepulcralem tandem recreatus honorem.

Et quoniam baptismus lavacrum regenerationis est, ut Apostolo dicitur; idcircò hoc verbum ad Sacramentum istud Christianis scriptoribus non infrequenter transfertur. Vetus Poëta Christianus de Babiani baptism. v. 40
B
Unanimam alloquitur recreato corde jugalem.

Recreato, i. e. renato per baptismum. Paullinus ad Cytherium v. 465
Et quos creator opere uno die condidit,
Hos recreat uno munere.

Unum munus baptismum vocat. Usus ita & Arator est in Act. Apostol. v. 118. ¶ 2. Recreari etiam dicuntur ægroti & vulnerati, cum sanitati restituuntur. Cornel. Nepos Eumene cap. 4 *Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit.* Tacit. 2. Annal. cap. 69 *Dein Piso abire Syria statuit, mox adversa valetudine Germanici detentus, ubi recreatum accepit, votaque pro incolumitate solvebantur, &c.* Stat. lib. 1. Silv. Soteriis pro Rutilio Gallico v. 63
Ingentem recreare virum tentemus adorti.

Loquitur Poëta ex persona Apollinis adhortantis Æsculapium filium, ut in curando & restituendo valetudini pristinæ graviter ægrotante Rutilio mutuas operas sibi præstare velit. ¶ 3. Denique *recreare*, reficere, refocillare est, deque fessis afflictisque omnibus, qui in meliorem statum ex labore miseriaque restituuntur, dicitur. Sic *dirutas & desertas urbes recreare* Cicero dixit lib. 1. ad Quint. Fratr. Epist. 1. cap. 8. *Recreare afflictos bonorum animos*, ad Attic. lib. 1. ep. 16. *Colligere & recreare*, 1. Tusc. c. 24. *Afflictam & perditam provinciam erigere & recreare.* In Verrem Orat. 5. cap. 91.
C

¶ Recreatio, refectio Plin. lib. 22. cap. 23 *Ab ægritudine recreationi efficax in cibo*, Stärckung / Erquickung. item παλιγγενεσία. Vide supra.

¶ Recreator. Tertullianus de Anima cap. 43 *somnus recreator corporum.* Add. Inscript. Grut. p. 1095. n. 7.

CREON, ontis, Κρέων, Rex Corinthiorum, Creusam, filiam Jasoni in matrimonium Medeâ repulsâ dedit. ¶ 2. Creon alter Rex Thebanorum filiam suam Megaram Herculi junxit, vide Tragœdias Senecæ Medeam, Herculem Furentem, item Phœnissas Euripidis.

CREOPHILVS, Samius fuit, Homeri hospes, de quo Strabo lib. 6.

CRĔPĔRVS, a, um, antiquum, fuit idem quod dubium. Symmach. lib. 1. epist. 1, *res crepera & anceps.* & epist. 13 *priusquam manifestus dies creperum noctis absolveret.* zweiffelhafftig / gefährlich. Apulejus de Deo Socr. p. 51 *rebus creperis & afflictis.* Lucret. lib. 5. v. 1295 *Exæquataque sunt creperi certamina belli.* Vide Nonium: in *Crepusculum*, paullo post.

D CRĔPĬDA, genus calceamenti, quo Græci communiter utebantur: Unde *Grajorum crepidas* Persius dixit Satyr. 1. sub f. Cujusmodi fuerit, ex Gellio disces lib. 13 cap. 21 extr. Vid. & *Soccus.* Primam corripit, quamvis ex Græco κρηπίς, κρηπῖδος veniat. Horat. 1. serm. satyr. 3. v. 127
Chrysippus dicat, sapiens crepidas sibi nunquam,
Nec soleas fecit.

Gellius quoque l. c. *Crepidas*, inquit, *& crepidulas, prima syllaba correpta, id genus calceamentum appellaverunt, quod Græci* κρηπῖδας *vocant.* Proverb. *Ne sutor ultra crepidam*, videl. *judicet*, was nicht Schuh seyn / davon soll ein Schuster nicht urtheilen / reprehensio fuit Apellis in sutorem, inepte in picturâ alia quædam cavillantem, quam quæ in calceorum forma sibi viderentur minus esse adversa. Vid. Plin. lib. 35. cap. 10. Simile huic est, quod fabro cuidam de Musica secum contendenti Strabonicum citharœdum objecisse Athenæus tradidit: *Non sentis te ultra malleum loqui.* Vide Chiliad.

¶ Crepĭdula, diminut. modo in *Crepida* ex Gellio probatum fuit. Add. Plaut. Persa 4. sc. 2. v. 3.

¶ Crepidarius, adjectivum. Idem Gellius d. lib. 13. cap. 21. extr. *crepidarius cultellus*, ein Schusters-kneiff.

¶ Crepidarius, subst. ein Schuster. Gellius ibidem: *ejus calceamenti sutores* CREPIDARIOS *dixerunt*. Ipse vero mox ex Sempronio Asello conjuncte *crepidarius sutor*. Ut ita omnino adjectivum sit, quod, ut alia, κατ' ἔλλειψιν substantive interdum ponatur.

¶ Crepidatus qui hoc calcei genere utitur. Cicer. in Pison. c.38 *Nocte intempesta, crepidatus, veste servili navem conscendit.*

CRĔPĪDO, fluminis extrema terra, quam aqua crepitans alluit, das Ufer oder auswendige am Wasser / daran es stößt und rauschet. Statius 9. Theb. v. 492

Stabat graminea producta crepidine ripæ
Undarum ac terræ dubio.

Curtius lib. 5. cap. 1. n. 28 *ubi flumen appositæ crepidinis fastigium excessit.* ¶ 2. Extremum item putei, Valla in Raudens. ¶ 3. Et extremitas valli ad oppida & arces, quam mendici occupant, ein Bettlerplatz. Juv. Sat. 5. v. 8

Nulla crepido vacat, nusquam pons?

¶ 4. Oram denique, infimum continentem saxum, *crepidinem* dixit Virg. lib. 10. Æneid. v. 653

Forte ratis celsi conjuncta crepidine saxi, &c.

Der Ort unten am Felsen. ¶ 5. Vel *altitudo & moles saxi abrupti*, secundum Servium. ¶ 6. *Crepido dorsi*, Stat. lib. 1. Achill. v. 448. Sed *dorsum* ibi metaphorice. Verba sunt:

Rupibus expositis, longique crepidine dorsi
Euboicum scandens Aulis mare.

hoc est, Aulis longe exporrecta in mare Euboicum scopulis prominentibus.

CRĔPO, crepare, platzen / knarren. *Crepant fores* Ter. Heaut. act. 3. extr. ¶ 2. rumpi, brechen / entzwey gehn. Virg. 5. Æn. v. 205

-- -- *acuto murice remi*
Obnixi crepuere.

¶ 3. Est & *crepare*, subinde quid habere in ore ac moleste repetere, quod queruli non tantum, sed jactatores etiam & gloriosi facere solent. Horatius lib. 1. od. 18

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?

i. e. de laboribus militiæ & onere paupertatis queritur. Lucret. lib. 2. v. 1166

-- -- *laudat fortunas sæpe parentis,*
Et crepat antiquum genus ut pietate repletum.

i. e. assidue prædicat.

¶ Crepax, knarrend / platzend. Seneca Epist. 114 *crepacem molam, focum investiunt.* Puta, in Genii festo die.

¶ Crĕpŭlus, idem. Avienus Arat. in Virgine:

Sed crepula ut late vomeret convicia voce.

Et Sidonius lib. 9. epist. 13 in subnexo Anacreontico:

Date ravulos choraulas,
Quibus antra per palati
Crepulis reflanda buccis
Gemit aura tibialis.

¶ Crĕpĭto, tare, prasseln / rauschen / freq. Æn. 5. v. 458

-- -- *multa grandine nimbi*
Culminibus crepitant.

Idem 4. Georg. v. 151 *crepitantia æra*, id est, cymbala, aut similia instrumenta. Plautus Rudente act. 2. sc. 6. v. 5 *clare crepito dentibus.*

¶ Crepitus, βόμβος, das platzen / knarren / ut, *Crepitus armorum* Plin. lib. 2. cap. 57. *dentium* Cicer. 4. Tusc. c. 8. *plagarum*, 5. Verrin. c. 62. *Emittere crepitum ventris*, einen Wind lassen / Claudius Imp. edictum meditatus dicitur, *quo veniam daret, flatus crepitusque ventris etiam inter epulas emittendi.* Suet. in Claud. cap. 32.

¶ Crepĭtācŭlum, Klapper. Colum. lib. 9. c. 12 *crepitaculis æreis terrere fugientem juventutem apium*, den Bienen klingeln. Arnobius lib. 7. p. 233 *Parvuli pusiones ab inceptu vagitibus, crepitaculis exterrentur auditu.* Kinder mit Klappern schweigen. ¶ 2. Thuanus illud tormenti bellici genus, quo vi nitrati pulveris dejiciuntur refringunturque portarum claustra (eine Pedarde) *crepitaculum* vocat lib. 133. Histor. pag. 1048.

¶ Crĕpĭtācillum, dimin. Lucret. lib. 5. v. 232, sed Salmasius, Gifanius, Pareus, & Fayus *crepitacula* legunt. Tamen Tertullianus advers. Judæos cap. 9 *Scilicet vagitu ad arma esset convocaturus infans, & signum belli non tuba, sed crepitacillo daturus.* Eadem repetit lib. 3. adv. Marcion. cap. 13.

Composita.

¶ Concrepare, sehr knarren / klappern. *Ostium concrepuit.* Terentius Hec. 4. sc. 1. v. 6. *Digitis concrepare*, ein Klippichen schlagen / Plaut. Mil. Glor. act. 2. sc. 2. v. 51.

¶ Concrepatio. Arnobius lib. 2. p. 73 *concrepationes scabillorum.*

¶ Decrepare, pro ultimum crepitum edendo exspirare, Scaliger laudat ad Festum in *Decrepitus*. Hoc enim inde nomen deducit, in quo plura, de Verbo etiam, sub lit. D.

¶ Decrepitus. Quanquam Scaliger, ut modo diximus, & Festus a *Crepare* dicunt; quod tamen idem Festus alibi, atque Nonius a *creperus* derivant, seorsum id exponemus sub lit. D.

¶ Discrĕpare, dissonare. wider einander klingen. Cicero 1. Of-

A fic. cap. 40 *Ut in fidibus, aut in tibiis, quamvis paullum discrepent, tamen id a sciente animadverti solet.* ¶ dissentire, discordare per metaphoram. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 4 *neque, si facultas tui præsentis esset, unquam a consiliis tuis discreparem.* Et Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 1. sub fin. *Id a tuis literis, quas ad me de decessu tuo miseras, discrepabat.* Kam mit den Briefen nicht überein. Idem 2. de Invent. cap. 49 pr. *cum inter se duæ videntur leges, aut plures discrepare.* Wider einander seyn.

¶ Discrĕpans, particip. & adject. Solinus cap. 52 Salmas. [al. 65] de India: *in quantum mores populorum dissonant, habitus quoque discrepantissimus est.*

¶ Discrepantia, dissonantia, dissensus. Cic. Topic. cap. 25 *discrepantia scripti & voluntatis.* Idem 3. de Finib. cap. 12 *Mihi nihil tam perspicuum, quam majorem multo habere Stoicos & Peripateticos rerum omnino discrepantiam, quam verborum.*

¶ Discrepatio, idem, apud Tertullianum lib. 5. adv. Marc. cap. 10. ut Froben. & Pamel. legunt, id quod in Annotationibus Fr. Junius contra Rhenani conjecturam, *disceptationem*, (ut Rigaltius etiam expressit) non inerudite tuetur.

¶ Discrepitare, frequent. Lucret. lib. 2. v. 1017

positurâ discrepitant res.

¶ Incrĕpare, einen Laut oder Knall von sich geben. Virgil. 9. Æ-
B neid. v. 504

At tuba terribilem sonitum procul ære canoro
Increpuit.

Disci increpant: die Teller klappen / Cic. 2. de Orat. cap. 5. peræque, sed de ludi genere dixit: *simul ut discus increpuit.* Sic *increpare* dicuntur, quæ vulgi ferri jactarique sermonibus cœpta sunt. Was da licht und laut worden. Cic. 1. Catilin. cap. 7 *Nunc verò me totum esse in metu propter te unum, quicquid increpuerit: Catilinam timeri, &c. ferendum non est.* Ita *suspicio increpuit*, pro Muræna cap. 10. ¶ 2. objurgare, *reprehendere*, übel anfahren / schelten / straffen / ut: *Arrogantiam, perfidiam alicujus increpare.* Suetonius Caligula cap. 39 *Modo avaritiæ singulos increpans:* & in Galba cap. 15 *Etiam sævitiæ populum increpuit. Sævitiæ increpuit*, i. e. sævitiæ nomine, sævitiæ caussa. Ita *impudicitiæ notare*, Tertull. ni fallor, dixit. *Increpare in aliquem* Livius dixit lib. 1. cap. 50. extr. & Sallustius de ordinanda Rep. ¶ 3. Neque verò *increpare quem*, de verbis tantùm, quamquam ut plurimum dicitur, sed & de facto. Tibull. lib. 1. Eleg. 1. v. 11 *Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem*
Aut stimulo tardos increpuisse boves.

In quo *increpare*, ferire, pulsare, percutere est. Ovid. lib. 3.
C Amor. El. ult.

Corniger increpuit Thyrso graviore Lyæus.

Horat. lib. 4. od. ult.

Phœbus volentem prœlia me loqui,
Victas & urbes, increpuit lyra.

Similiter *quem flagro admonere; ferulis objurgare*, boni auctores dixerunt, ut suis locis ostendetur. Flor. lib. 1. cap. 1, *Ad tutelam novæ urbis sufficere vallum videbatur: cujus dum irridet angustias Remus, idque increpat saltu, dubium, an jussu fratris occisus est.*

¶ Increpitus, participium. Livius lib. 23. cap. 26 *Præfecti post classem per pavorem desertam graviter increpiti*, hoc est, objurgati. Suetonius Calig. c. 44 *cæterorum increpitâ cupiditate.*

¶ Increpatus, alia formâ participium. Prudentius Cathem. 7 v. 195 *increpata fraude.* Et Justinus lib. 11. cap. 3. n. 5 *legatis increpatis:* quanquam & Iunta ibi *increpitis.*

¶ Increpitus, subst. objurgatio. Apulejus de Deo Socr. p. 52 *increpitu indignatus.*

¶ Increpatio, idem. Vet. Gloss. *Increpatio*, ἐπιτίμησις, ἐπίψόφησις.

¶ Increpator in eisdem Gloss. vertitur ἐπιτιμητής.

¶ Increpatorius. Sidonius lib. 9 epist. 7 *Nostra judicia nil mordax, nihil quoque minantur increpatorium.*

D ¶ Increpitare, iisdem modis, quibus *Increpare*, accipitur. Cæs. 2. Gall. c. 15 *increpitare atque accusare*. & cap. 30 *irridere ex muro, atque increpitare vocibus*, &c.

¶ Percrepare. Cic. in Verrem 7. cap. 13. *Lucus ille littoris percrepat totus mulierum vocibus*, der gantze Wald ist laut / und schallet.

¶ Recrepare, wiederschallen. Catull. de Berecynthia & Aty, Carm. 64. v. 29

Leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant.

CRĔPUNDIA, ludicra sive παίγνια, nec non ornamenta infantum: Item, quæ Græcis λείψανα & γνωρίσματα appellabantur: *monumenta* Latinis & *signa:* h. e. litteræ, annuli, atque aliæ res, quæ cum infantibus exponi solebant, unde agnosci olim possent. Vide Petrum Victorium lib. 2. Var. Lect. cap. 3. Casaub. ad Theophrasti characteres περὶ ἀρεσκείας. Lindebrogium ad Terent. Eunuch. Act. 4. sc. 5, 16. Allerley Klipperwerck und Kinderspiel / so man den Kindern schenckt. Plaut. Rudent. act. 4. sc. 4. *Sunt crepundia, ensiculus aureolus, securicula aurea, sicula argenteola, & duæ connexæ maniculæ, & sucula, & porculi, & bulla*

bulla aurea. Plinius lib. 11 cap. 51 pro cunabulis aut simili in- A
fantili apparatu posuit. *Semestris*, inquit, *locutus est Crœsi filius in crepundiis.*

CRĔPVSCVLVM, diluculum: die Demmerung. Cùm illucere incipit, & ut Apulejus loquitur, *nox it in diem.* Sic appellatum, quod neque veræ tenebræ amplius sint, & tamen adhuc incerta lux ac dubia veluti. Ovid. lib. 1. Amor. Eleg. 5. v. 5

Qualia sublucent fugiente crepuscula Phœbo:
Aut ubi nox abiit nec tamen orta dies.

Creperum enim dubium est, ut Festus interpretatur. Serv. in 2. v. 268 Æn. de CREPVSCVLO, *quod est dubia lux* [*nam* CREPERVM *dubium est*] *quæritur. Et licet utrique tempori* [matutino juxta ac vespertino] *jungi possit, usus tamen, ut matutino jungamus, obtinuit.* Licet Lucanus dixerit:

Longa repercusso nituère crepuscula Phœbo.

Contra Varro lib. 5. de L. L. *crepusculum* de vespertino tempore interpretatur, & ita appellatum tradit, *quod dies etiamnum sit, an jam nox, multis dubium.* Nam aliter Censorinus de die Natali cap. ult. quo noctis & diei partes exponit. Vet. Gloss. *Crepusculum* ἡ ἑσπερινὴ ὥρα. Item, ἑσπέρα, *sera vespera, crepusculum.* Nec aliter usus Ovidius laudato loco. Et Plinius lib. 18. c. 25 *mane vel crepusculo*, quo nihil distinctius esse potest. Integra verba sunt: *Quo die incipiunt apparere vel desinunt,* B
oriente sole aut occidente, matutini vespertinive cognominati, prout alterutri eorum mane vel crepusculo contingit. Apul. lib. 2. Milesf. *Cum ecce crepusculum, & nox provecta, & nox altior, & deinde concubia altior, & jam nox intempesta.* Sed tamen aliæ Glossæ cum Servio conspirant, *Crepusculum* interpretantes ὄρθρα ὑπνώρα.

CRESCO, crescere, zunehmen/wachsen/steigen/sich bessern/überhand nehmen. Ovid. 1. Fastor. v. 211

Creverunt & opes & opum furiosa cupido, &c.

Juvenalis Sat. 14. v. 139

Crescit amor nummi, &c.

Horat. lib. 3. oda 16

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Majorumque fames.

Crescit animus, Cic. pro Lege Man. c. 15. der Muth wächst. *Crescit mihi materies scribendi*, ad Attic. 2. epist. 12. die Sachen/davon ich zu schreiben habe/wachsen mir unter den Händen. *Crescit labor*, Silius 3. v. 529. die Arbeit nimt zu. Eleganter & de iis dicitur, qui aut eruditionis copia, aut dignitate augentur, aut opibus, & ita ad ampliorem statum aspirant. Virg. Ecl. 7. v. 25

Crescentem ornate Poëtam.

Terentius Prologo Heaut. v. 28 *Date crescendi copiam.* Nepos Attico cap. 21 *Cum ad extremam senectutem non minus dignitate,* C
quam gratiâ fortunaque crevisset. Cic. pro Rosc. Am. c. 30 pr. *Ex aliquo crescere*, durch einen höher kommen.

¶ Crescentia, substantivum. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *Horarum brevitates aut crescentias cuneorum adjectus aut exemtus perficere cogit:* puta in horologio.

¶ Crementum, pro quo usitatius *incrementum* dicitur. Vet. Gloss. *Crementa* αὐξήσεις. Usus est Varro apud Nonium in *Suctu*. *Cremento corpora fierent majora.* Tertullian. Ref. carn. cap. 58 *unguium & capillorum facilia crementa.* Arator in Act. 2. *fœcundi crementa mali.*

¶ Cretus, creatus, propagatus, gezeugt. Virgil. Æn. 4. v. 191 *Trojano à sanguine cretus.*

Composita.

¶ Accrescere, zuwachsen. Cicer. 2. de Invent. cap. 31 *flumen subito accrevit.* Tacitus 1. Ann. c. 19 *Cespes jam pectori usque accreverat*, de exstructione valli aut cespiticii munimenti. *Per amicitiam*, &c. *quæ incepta à parvis cum ætate accrevit simul*, Terent. Andr. a. 3. sc. 3. v. 7. mit den Jahren zugenommen. *Vana fides accrescit*, Livius lib. 1. cap. 54.

¶ Accretio, incrementum. Cic. 1. Tusc. c. 27 *Accretio Lunæ &* D
diminutio, das Zunehmen und Abnehmen des Monds.

¶ Accrementum, vulgatum, ex Plin. lib. 9. cap. 2; sed Harduinus ex MSS. legit *nutrimentum.*

¶ Concrescere, mit einander wachsen/zusammen wachsen/zusammen backen/gefrieren. *Mare concrescit glacie*, Ovid. 3. Trist. el. 12. v. 29. *Aqua concrescit nive pruinaque*, Cic. 2 N. Deor. c. 10. Et, *cinis in foco concrescit*, Plin. lib. 18 cap. ult.

¶ Concretus. Livius lib. 21. cap. 36. extr. *hærerent in durata & alte concreta glacie.* Plin. lib. 30 cap. 13 *sanguis concretus*, geronnen Blut. Paullinus Nol. Carm. 6. v. 310

Qui sentosarum purgans concreta viarum,

mit Dornen bewachsene Wege. Cic. 1. Tusc. cap. 27. pr. *Nihil est in animis mixtum, atque concretum, aut quod ex terra natum atque fictum esse videatur.*

¶ Concretio. Tertullianus de Anima cap. 52 *concretio sororum substantiarum*, i. e. animæ & corporis. Lactantius lib. 1. cap. 5 *Mens segregata ab omni concretione mortali*, quæ verba ex Cic. 1 Tuscul. cap. 27 hausit: qui & lib. Nat. Deor. c. 25 extr. *corporum concretionem dixit.*

¶ Concrescentia, subst. Vitruv. lib. 8 cap. 3 *ex aquarum sub-*

sidentia in corporibus & concrescentia.

¶ Decrescere, abnehmen. *Luna decrescens*, Plin. lib. 27 cap. 9. extr. *Flumina decrescentia*, Hor. 4. Od. 7. *Morbus, febris decrescit*, Celsus 3 cap. 6 & 20. *Decrescente die*, Plin. lib. 2. cap. 59. wenn der Tag kürtzer wird. *Decrescit metus*, Silius 7. v. 82. Eleganter Statius lib. 2. Silv. 1. v. 127

visæ puero decrescere vestes.

die Kleider verwachsen.

¶ Decrementum, das Abnehmen. Gellius lib. 3. cap. 10 *quasi jam mundo senescente, rerum atque hominum decrementa sunt.*

¶ Excrescere, in die Höhe wachsen/überhand nehmen. *Cum ad semipedem* [lactucæ] *excreverint*, Plin. lib. 19. cap. 8. *Carnes excrescentes*, Idem lib. 32. cap. 7 extr. *Luxus in dies excrescit*, Idem 37. cap. 2. Lucan. lib. 4. v. 11

-- -- lenique excrevit in altum
Pingue solum tumulo.

¶ Increscere, sehr zunehmen/steigen/ Liv. lib. 1. cap. 33 *Carcer ad terrorem increscentis audaciæ, media urbe, imminens foro, ædificatur*, der überhand nehmenden Frechheit. Celsus lib. 2. c. 7 *febris interdiu levior est: noctu increscit.*

¶ Incrēmentum, augmentum, Vermehrung/Verbesserung. *Incrementum afferre*, Cic. 2. Fin. c. 27. *Incrementum alicui rei dare*, Quintil. lib. 3. cap. 2. *Capere incrementum*, sich bessern/zunehmen/ Colum. lib. 2. c. 10. Mantuanus Parthen. 1. lib. 1. v. 130

Omne quod excellens opus egregiumque futurum est,
Difficiles ortus habet incrementaque tarda.

Gut Ding wil Weile haben.

¶ Incrementulum, diminutiv. Apulejus lib. 5. p. 164 *incrementulum uteri.*

¶ Recrescere, wieder wachsen. Liv. lib. 26 cap. 41. extr. *Favete milites nomini Scipionum, velut accisis recrescenti stirpibus.* Ovid. 2. Epistola Heroid. v. 5

Luna quater latuit, toto quater orbe recrevit.

Passive Paullinus Jambo ad Cytherium v. 562 de Samsone:

Licet ille fortis postea receperit
Robur, recretis crinibus.

¶ Recrementum, purgamentum, sordes. Plin. 18. cap. 16 *recrementa farris.* Gellius lib. 17. cap. 11 *aridiora recrementa in alvum convenire: humidiora per renes in vesicam.*

¶ Succrescere; mit unterwachsen/mit zuwachsen. Proprie Columella lib. 4. cap. 14 *Frequenter solum exercendum est, nec patiantur herbam succrescere.* Tralate Plautus Trinum. a. 1. sc. 1. v. 8 *Mores mali, quasi herba irrigua, succreverunt uberrime.* Liv. lib. 10. c. 13 *gloriæ seniorum succrevisse.*

¶ Supercrescere, hoch über sich treten und wachsen/Celsus lib. 5. cap. 28. n. 2 de carcinomate: *Si id nimium supercrevit.* Et lib. eodem cap. 22 pr. *ad carnem supercrescentem exedendam*, das wilde Fleisch wegzubeitzen.

CRĒTA, Insula in medio Ponto, ἑκατόμπολις, Virgil. 3. Æn. v. 104

Creta Jovis magni medio jacet insula Ponto,
Centum urbes habitant magnas, &c.

Hodie *Candia* vocatur à montibus ejus occiduis, qui λευκὰ, hoc est, candidi dicuntur, Strabone teste. Insula fertilissima nobilissimi est vini, quod *Creticum* dicitur Malvasier. Nobilem insulam vocat Florus lib. 3. cap. 7, quod Jupiter ibi natus crederetur.

Derivantur hinc:

¶ Cres, Crētis, Crētes, *Epimenides Cres*, hoc est, Cretensis, Cic. de Divinat. lib. 1. cap. 18.

¶ Cressa, fœm. *Puella Cressa*, Ovid. Epist. 2. v. 76. ¶ *Nota Cressa*, vide post paullo.

¶ Cressius, Virg. 4. Æn. v. 70

Quam procul incautum nemora inter Cressia fixit, &c.

¶ Crētæus, a, um, *Cretæa navis*, Propert. lib. 3. eleg. 19. v. 25. Et *Cretæa juga*, Avien. Periegef. v. 162.

¶ Crētis, ĭdis, patronym. fœmin. *Nymphæ Cretides*, quæ Cretam incolunt, Ovid. 3. Fast. 444.

¶ Cretensis, Cretense, Κρὴς, κρηταιεὺς; *Cretiza cum Cretensi* πρὸς κρῆτα κρητίζειν, hoc est, *adversus mendacem mendaciis utitor*, sumtum à Cretensium vanitate, de quâ Epimenidis testatur à Paulo citatus versiculus:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. quo Plutarchus quoque est usus in Lysandro pag. 444. D. Prœlia præcinente citharâ aggrediebantur, teste Gell. lib. 1. c. 11. & Mart. Capell. lib. 9.

¶ Crēticus, *Mare Creticum*, Horat. lib. 1. od. 26. ¶ 2. Cognomen fuit Q. Metelli, qui insulam armis domuit. Flor. 3. cap. 7. Eutrop. lib. 6. c. 9. ¶ 3. Pes trisyllabus est in prosodia, quem *Creticum* appellant, qui, definitore Cicerone lib. 3 de Orat. cap. 47, *est ex longa, & brevi, & longâ, ut*, Quid petam *præsidii, aut* exsequar?

¶ Crēta, appellativum, *terram albam* significat, Kreiden. Non alba tamen tantùm, sed & viridis etiam & nigra est, grüne und schwartze Kreiden/Agricola. *Viridis* meminit Vitruvius lib. 7. cap. 7. & Plinius lib. 35. c. 6. Idem alia genera aliquot eodem libro

recenset c. 17. Var. Lect. lib. 3. cap. 21. *Creta notare* Persio approbare est; contra *Carbone notare*, damnare. *Album* enim ad boni naturam pertinere censuit Pythagoras: *atrum* ad mali. Pers. Satyr. 5. v. 107

Quæque sequenda forent, & quæ vitanda vicissim,
Illa prius cretâ, mox hæc carbone notasti.

Hinc *Cressa nota*, pro felici & candida, qualem Creta facit, Horatius dixit lib. 1. Od. 36. Quo loco videntur argui, qui *Cretam*, cum terram albam significat, a *crescendo* derivant.

¶ Crētula, Cic. Verr. 6. c. 26. dimin. *Cum epistola allata esset, signum iste animadvertit in cretula.* Plinio 35. cap. 7 pr. est coloris genus. *Ex omnibus*, inquit, *coloribus cretulam amant.*

¶ Crētāceus, kreidicht. Plin. lib. 18. c. 9 *Siligo ponderosior cretacea*, quæ vel a colore candido ita dicta fuit, vel quod in solo nata cretoso.

¶ Crētātus, *cretâ infectus*, mit Kreide geweisset. *Cretatæ fasciæ* Cic. Attico 2. ep. 3. *Cretatus bos*, Juven. Satyr. 9. *Cretata ambitio*, Pers. 5. Sat. v. 177.

¶ Crētōsus, *locus cretosus*, kreidicht. Plin. lib. 15. c. 18.

¶ Cretifōdina, ubi creta foditur. Ulpian. Lege 7 de soluto matrim. § 14, & Lege 13 § 5 Dig. de usufr. & quemadm.

CREVRA, æ, farinæ venter vulgò appellatur, à Plinio *utriculus*, farina scilicet furfure melior, & similâ deterior, grob Mehl. *Creura* Palladii vox est.

CRĔVSA, Æneæ conjux. Virg. 2. Æn. v. 651

Nos contra effusi lacrymis conjunxque Creusa &c.

¶ 2. Fuit & *Creusa* alia Creontis, Corinthiorum regis filia, vide *Creon*. De hac Propert. lib. 2. Eleg. 16. v. 29

Adspice quid donis Eriphyla invenit amaris,
Arserit & quantis nupta Creusa malis.

Medea enim ductæ à *Jasone* Creusæ indignata scriniola ei quædam dono misit, quibus apertis flamma protinus exiit, quæ Creusam cum tota regia combussit.

CRĪBRVM, ein Sieb. *Cribrum farinarium*, Plin. lib. 17. cap. 11. sub fin. Ein Beutel-Sieb. *Aquam cribro haurire*, frustra laborare est, vergebene Arbeit thun. Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 1. v. 100 *Non plures refert quàm si imbrem in cribrum geras.* Et *Cribrum carnificinum* Mostell. a. 1. sc. 1. v. 52 de eo dixit, cujus pellis loris, flagris & virgis ita perforata est, ut cribri speciem exhibere videatur, quod servis alicujus facinoris compertis fiebat. Cic. 2 Divin. cap. 27 *quasi quidquam intersit, mures cribra, an scuta corroserint.*

¶ Cribellum, diminut. Pallad. Februario cap. 24 *nitrum tritum cribello desuper spargas:* & Junio cap. 11. *cribello spisso cernere, ut grana non transeant.*

¶ Cribrare, cribro incernere est, aut succernere, sieben/ sichten. Plin. lib. 25. cap. 5. Hinc *cribrata tela* lib. 11. cap. 24.

¶ Cribrarius, ein Siebmacher. Plin. 17. c. 11. sub fin. adjectivè utitur: *Farina cribraria, quæ in tertio remansit cribro angustissimo.*

¶ Percribrare, durchsieben / durchrädern. Scribon. Larg. compositione 87 *contunditur crocum, percribratur*, &c.

CRICĒTVS, animal parvum, in cavernis agrorum habitans, segetibus noxium, irascundum admodum, & mordax, ein Hamster/ Gesn. Agricolæ, ἀρκτομῦς, ab ursi in facie figura est.

CRĪMEN, delictum, culpa, noxa, peccatum: & propriè significat id, quod per contentionem alicui objicitur. Ubelthat/Sünde/Schuld. *Dare crimini*, Cic. Verr. 7. cap. 50. *In crimen vocare*, ibidem, für eine Schuld oder Ubelthat deuten. *Esse crimini*, nachtheilig seyn / pro S. Rosc. c. 29. *Esse in crimine* Cicer. 6. Verr. c. 45. *Venire in crimen* Terent. Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 55. *Hera in crimen veniet*, hoc est, suspicionem, die Frau wird darüber in Verdacht kommen. *Acerba crimina objicere*, Quintil. lib. 6. c. 3. *Criminibus convinci*, Cic. 3. Verr. cap. 9. *Repellere crimen* Quintil. lib. 4. c. 2. von sich abweisen. Auson. de dicto Cleobuli:

Felix criminibus nullus erit diu.

Mit Sünden wird niemand lang Glück haben. *Crimine quem accusare: compellare:* einen einer Schuld bezüchtigen und anklagen: *crimen alicui movere* Suetonius dixit Claudio cap. 16. Eleganter infelices, *Deorum fortunaque crimina* appellantur. Lucanus lib. 5. v. 59

Fortuna Ptolemæe pudor, crimenque Deorum.

Vide Barthium ad Claudiani Paneg. de 3. Conf. Honorii v. 65. itemque VVowerium in Apulejum lib. 2. Metamorph. ¶ Crimen quoque ponitur pro *reo*, in illo Maronis lib. 2. Æn. v. 65

Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab uno
Disce omnes -- --

Sententia est: Ex uno Sinone disce omnes Græcos esse insidiatores. Voss. l. 4. Instit. Orat. p. 131.

¶ Criminosus, lasterhafftig. *Criminosum hoc mihi est*, das gereicht mir zu Nachtheil / zu Verdacht / Cicer. in Verrem 7. cap. 18. Idem pro Ligar. cap. 1 *Quod si est criminosum, necessitatis crimen est, non voluntatis.* Et pro Plancio cap. 19 *officiosam amicitiam nomine inquinas criminoso.* ¶ Maledicus, mordax, ut *Jambi criminosi*, Horat. lib. 1. od. 16. *Orationibus in patres criminosis*, Livius lib. 8. cap. 12. Comp. *Criminosior*, ad Herenn. 4. c. 40. Superlat. Lege 4 Cod. Theod. de pœnis: *Facultas supplicandi criminosissimis patet.*

A ¶ Criminosè, ut, *criminosè dicere*, Cic. pro S. Rosc. cap. 20. *Qui suspiciosius aut criminosius diceret*, de Clar. Orat. c. 34. extr. *Criminosissime insectatus est*, Sueton. Tiber. cap. 53. lästerlich / mit Schmehworten / mit vielerley Vorwurff und Auffrückung.

¶ Criminari, lästern / nachreden / straffen. Terent. in Eun. act. 5. sc. 2. v. 16 *Hanc metui, ne me criminaretur tibi*, für dieser habe ich mich gefürchtet / sie möchte mich bey dir übel angeben. *Invidiosè potentiam alicujus criminari*, Cicer. pro Mil. cap. 5. eines Gewalt aus Verdacht übel nachreden. Sic Livius lib. 3. cap. 9 *patrum superbiam ad plebem criminatus.* Hyginus Astron. lib. 2 cap. 18 *verita, ne se ad regem criminaretur:* qui ibidem etiam passivè dixit, *non criminatum ab Antia, sed* &c.

¶ Criminator, ein Lästerer. Tacitus annali 4. cap. 1. n. 5 *sui obtegens, in alios criminator.*

¶ Criminatrix, ein Lästerin. Vulg. Interp. Epist. ad Titum c. 2. v. 3.

¶ Criminatio, obtrectatio, Lästerung. *Allatas criminationes repellere*, Cic. de Amic. c. 18.

B ¶ Criminalis, adject. magnum crimen intentans, auff Leib und Leben. Ut *accusatio criminalis*, Lege 3 Cod. de Lege Aquilia: *Caussa criminalis*, quæ pecuniariæ opponitur, Lege 15 Cod. de quæstionibus.

¶ Criminaliter, adverb. Ulpianus Lege ult. Dig. de furtis: *meminisse oportebit, nunc furti plerumque criminaliter agi.* Quod opponitur τῷ agi civiliter. Sic Lege 18 Cod. de re militari § 1. *agentibus caussas tam criminaliter, quam civiliter.*

CRIMESSVS, sive Crimissus, vel Crimisus, fluvius Siciliæ, cui verum locum restituit Cluverius lib. 2. Sicil. Ant. c. 2. Adde Nepotis interpretes in Timoleonte cap. 2. & Bochart. Canaan lib. 1. cap. 29.

CRIMNVM, Κρίμνον & Κρῖμνος, crassior tritici & zeæ farina, ex qua puls fit, Grieß. Plin. 18. c. 8.

CRĪNIS, capillus, à discretione dicitur, h. e. ἀπὸ τοῦ κρίνειν secundum Festum. *Comere crinem*, Stat. 2. Silv. 1. v. 122. kämmen. *Desecare crines*, Ovid. Trist. 2. v. 394 verschneiden. *Promittere crinem*, Tacit. ann. 2. cap. 39 das Haar lang wachsen lassen. *Crinis intonsus* Tibull. lib. 1. eleg. 4. v. 34. *Intorti crines* Valer. Flacc. lib. 6. v. 563. *Crinis niger, crinis rutilus* & *ari similis*, vide suis locis. *Crispare crinem annulatim*, in annulos

C ponere, item *subannulare*, quid sit, & plura alia, quæ ad structuram crinium pertinent, vide apud Salmasium in Capitolini Pertinacem c. 12. ¶ 2. Crines etiam dicuntur crinium sectæ, sive plectæ; Græcis, πλοκαὶ, Zöpffe. De quo Salmasius de Cæsarie pag. 570. & 572. ¶ 3. Eleganti translatione *crinis* quoque de arborum fronde foliisque dicitur. Venantius de Resurrect. v. 21

Tempore subque hiemis foliorum crine revulso.

Et Prudentius præfat. lib. 1. adv. Symmach. v. 71

Ut concreta vagis vinea crinibus.

Adde, quæ plura in hanc rem Buchnerus congessit ad laudatam Venantii elegiam. ¶ 4. Crinem vovere se non depositituros, nisi cæde hostium patratâ, Germanis solenne fuisse Tacitus observat de Germaniâ cap. 31. Vide eundem & 4. Histor. c. 61. & ibi Lipsium, nec non Cluverium in antiqua Germania. Solebant veteres & alias Diis vovere crinem, nec desecare: quod *alere, pascere* Deo crinem dicebant. Vide Censorinum de die natali cap. 1. extr. & ibi Lindebrugium.

¶ Crinalis, ad crines pertinens, ut *acus crinalis*, Apulej. lib. 8. p. 207. Haar-Nadel. *Vitta crinalis*, Ovid. Metam. 9. v. 770. eine Haar-Haube.

¶ Crināle, subst. ut *curvum crinale*, Ovidius 5. Metam. v. 53. quod etiam *discriminale* dicitur, vel *discerniculum*, eine Pfriem damit man das Haar krümmet / zieret und scheidet.

D ¶ Crinire, seu passive Criniri, est crinibus vestiri. Statius 4. Theb. v. 217

frondenti crinitur cassis olivâ.

Idem 4. Silv. 5. v. 10 *Crinitur arbos.* Hinc

¶ Crīnītus, mit Haar bewachsen oder besetzet. *Crinitus vertex*, Stat. 9. Theb. v. 129. *Galea crinita*, Virg. Æn. 7. v. 785. *Stella crinita*, ein Cometstern / quam *cincinnatam* dixit Cicero lib. 2. Nat. Deor. cap. 5.

¶ Criniger, der lange Haar träget. Lucan. lib. 1. v. 463. ubi Caucos, Germaniæ populos, vocat *crinigeros.*

CRISIS, κρίσις, judicium, Nachsinnen. Item naturæ & morbi conflictus. Kranckheitwechsel.

¶ Criticus κριτικὸς, Critici judices & censores erant Poëmatum, Grammatici, quales fuêre *Aristophanes* & *Aristarchus*, de quibus Quintil. lib. 10. cap. 1. qui & lib. 1. cap. 4 sub initium, eorum officium describit. Nam iidem Critici qui veterum Grammatici erant. *Literatissimus Criticus* vocatur Serv. Papirius Pætus Ciceroni lib. 9. Ep. 16. Vide VVowerium de Polymath. *Dies Critici*, κρίσιμοι, in quibus de morbi ratione judicium fieri potest, die Tage/ darinnen sich die Kranckheit sonderlich ereignet und mercken läst/ quibus vel exitii vel salutis notæ apparent. Sunt autem dies

impari

impari numero, *tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus.* Qui verò præ cæteris maximè observantur, *septimus & decimus quartus.* Vide Gellium lib. 3. Noct. Attic. cap. 10. Macrob. lib. 1. in Somn. Scip. cap. 5. Galenum de diebus decretoriis, & Censor. cap. 11.

CRISPĪNUS, frutex nobilis; quem *spinam appendicem* Plinius vocat: Matthiol. *Crispinum*, Saurach / Versich / frutex in cibaria cum acinis suis expetitus. Hadrian. *Crispinum* Matthiol. nominat, ac describit in cap. 105. lib. 1. Dioscor. de spina acuta.
¶ Est & nomen proprium Romanorum.

CRISPUS, intortus, krauß / *Coma crispa*, krause Haar / Silius lib. 16. v. 120. *crispiores jubæ*, Plin. lib. 8 cap. 16. *crispissimum folium*, Columell. lib. 11. cap. 3.
¶ Crispulus, dimin. Martial. lib. 5. epigr. 62 *Crispuisse quis est?* & Seneca Epist. 66 *Comatus & crispulus.* Et epist. 95 *ne quis, cui rectior est coma, crispulus misceatur.*
¶ Crispitudo. Arnob. lib. 2. pag. 73 de lascive saltantibus, *lumborum crispitudine fluctuare.*
¶ Crispare, krauß machen. Plin. lib. 28 cap. 8 *Ajunt fimi* [de camelo] *cinere crispari capillum cum oleo.* ¶ 2. A crine transfertur ad alia. Virg. 1. Æneid. v. 313

Bina manu lato crispans hastilia ferro.

De quo Scaliger 4. Poët. c. 1. COLOREM, inquit, *in oratione per Metaphoram intelliges nitorem illum verborum. Est enim nitidius verbum, & quasi coloratius.* CRISPARE, *quam* QUASSARE, *si id apud Virgilium significat.* CRISPUM *enim est non rectum. Quassatu hasta curvatur ac crispatur.* CRISPARI *etiam dici potest id, quod manu colligitur. Sic enim crispatur vestis limbus, cùm colligendo digitis corrugatur. Sic duo hastilia veluti duæ rugæ.* Pers. sat. 3. v. 87

Ingeminat tremulos naso crispante cachinnos.

¶ Crispatus. Claudian. 2. de Rapt. v. 110 *denso crispata cacumine buxus.*
¶ Crispicare, idem quod crispare. Gellius lib. 18. cap. 11 *ventus mare cæruleum crispicans.* Plin. lib. 16. c. 16 *buxus raro crispicans.*
¶ *Crispisulcans fulmen*, Cic. Topic. cap. 16 dixit.
¶ Concrispare. Ammianus lib. 16 cap. 29 *tela concrispans*, id est vibrans. *Concrispati cincinni*, Vitruv. lib. 4. cap. 1. krause Haarlocken.
¶ Incrispare: unde
¶ Incrispatio. Augustinus epist. 112 ad Paullinam cap. 22 *ornatur capillorum incrispationibus.*
¶ Subcrispus, etwas krauß. *Subcrispus capillus*, Cic. in Verr. 4. cap 44. *Cauda subcrispa*, Varro R. R. lib. 2. c. 7.

CRISPUS, Prænomen Romanum: ut Crispus Sallustius, vide *Sallustius.* Item Crispus Passienus, quo nihil se cognovisse subtilius in omnibus rebus, maximè in distinguendis curandisque vitiis, Seneca scribit præf. lib. 4. Quæst. natur.

CRISSO, crissare: *Crissare* autem meretrices dicuntur, cum agitant se, atque subsultim in coitu movent corpus. Usus hoc verbo Lucretius est, itemque Priapejorum Poëta, & Martial. lib. 10. Epigr. 68. Vide & Donatum ad Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 34. Et Scalig. ad Priapeja; & Poëtices lib. 1. cap. 18. p. 64 scribit: *Ex fœdis erat* ῥίγνωμα. *Nam* ῥιγνῦσθαι *est lumbus & femoribus fluctuare.* Crissare *Latini dicunt.*

CRISTA, λόφος, ein Federbusch / Straußfeder. *Crista galeæ.* Virg. 7. Æn. v. 185 *cristæ capitum.* Idem lib. 6. v. 779 *gemino stant vertice cristæ.* ¶ 2. in avibus quod capiti supereminet, der Kamm / oder Busch auff'm Kopff. Plinius lib. 10. cap. 29, *Upupa cristâ visenda plicatili.* Hinc *Cristas tollere*, proverbialis est locutio pro ferociore, ac animo sibi placere, animo efferri, mutig und hoffärtig daher gehen / sich brüsten. Juven. Satyr. 4. v. 69 *Surgebant illi cristæ*, er ließ sich etwas dünken. Cristas Germani, Gallique in galeis gestabant, ut terribiliores essent hostibus. Cluver. in Germ. Antiq. lib. 1. c. 44. Casaub. ad Suet. Cæsar. cap. 24.
¶ Cristatus, ut: *Galea cristata*, ein Helm mit einem Federbusch / Liv. lib. 9. c. 40. Et Silius lib. 1. v. 401 *cristatæ cassidis ære.* Sic *Aves cristatæ*, Martial. lib. 14. extrem. *Angues cristati*, Senec. Herc. Fur. v. 216.
¶ Cristula, dimin. Colum. lib. 8. cap. 2.

CRITHAMUS, & Crithmum, Κρίθμον, creta marina, baticula, Meerfenchel / Planta.

CRITHE, κριθή, ein Gerstenkorn / h. e. tuberculum, quod in palpebris in loco pilorum interdum nascitur, Corn. Cels. lib. 7. cap. 7. n. 2. κριθή, hordeum significat.

CRĪTIAS, unus è triginta tyrannis Atheniensium. Nepos Thrasybulo cap. 2. n. 7.

CRĪTO, Atheniensis fuit, Socratis familiaris. ¶ 2. Alius Historicus fuit, scripsitque res Persicas & Macedonicas: Suidas.

CRITOLĀUS, Atheniensis, nobilis Peripateticus, cujus quintâ Tusculana meminit Cicero cap. 17. *Quo loco*, inquit, *quæro, quam vim habeat libra illa Critolai, qui, cum in alteram lancem animi bona imponat, in alteram corporis & externa, tantum propendere illam boni lancem putet, ut terram & maria deprimat.*

A Hujus Critolai rationes, quibus æternitatem mundi conatus adstruere, recenset Philo περὶ ἀφθαρσίας κόσμου, i. e. de mundi compage incorruptibili. ¶ 2. Critolaus alter Achæorum dux Corinthum evertit. Cic. N. D. lib. 3. cap. 38. ¶ 3. Critolaus Tegeates, Rheximachi F. qui apud Græcos contra tergeminos Pheneatas eâdem & conditione & fortunâ pugnavit, quâ apud Romanos Horatius. Nam is quoque Demodicam sororem interemit, quod sponsum occisum lugeret. Auctor Demaratus in Arcadicis apud Plutarchum in Parallelorum libello.

CROCALLIS, is, gemma est Plinio cerasum repræsentans, lib. 37. cap. 11.

CRŌCIO, crocire, & Crocito, crocitare, corvorum est. Plaut. Aulular. a. 4. sc. 3. v. 2. *Corvus voce crocitabat suâ.* al. *crocibat.*
¶ Crocitus, us, apud Nonium: & *Crocatio* apud Festum, crocorum vox, Rabengeschrey.

CRŎCŎDĪLUS, κροκόδειλος, dictus ἀπὸ τοῦ δειλιᾶν τὸν κρόκον, *quod croci reformidet nidorem.* Ægypti animal est quadrupes, nascitur ex ovo magnitudine ovi anserini, & excrescit in horrendam magnitudinem. Est autem duplex Crocodilus, alter fluvialis, ποτάμιος, alter χερσαῖος, terrestris. Vide Plinium lib. 7. cap. 25. Nusquam nisi in Nilo Ægypti & Indo flumine, unde appellatur India, Crocodilos nasci, Philostratus auctor est lib. 6. de vitâ Apollonii cap. 1. *Crocodili lacrymæ* de iis dicuntur,
B qui simulant se graviter eorum dolere vicem, quibus tamen ipsi perniciem & interitum machinentur, sumtâ figurâ ex eo, quod Crocodilus hominem conspecto lacrymas emittit prius, mox eundem tamen devorat. Asterius apud Photium Cod. 271 de Crocodilis ferri scribit, eos capita hominum, quos devorârunt, deflere, & mortuorum deplorare reliquias, non facti pœnitentiâ adductos, sed dolentes, ut ipsi videtur, ipsum caput carne carere, quam devorent. Apul. Apologiâ: *Bellua immanis Crocodilus ille, qui in Nilo gignitur; ea quoque, uti comperior, purgandos sibi dentes innoxio hiatu præbet. Nam quod est ore amplo, sed elingui, & plerumque in aqua recluso, multæ arundines, dentibus implectuntur. Eas illi cum egressus in præripia fluminis hiavit, una ex avibus fluvialibus amica avis, injecto rostro sine noxæ periculo exsculpit.* Phœdrus fab. 25. v. 4 primam produxit contra naturam elementi. Nisi ibi *Croccodilis* scribendum.
¶ Crocodilium verò herba est Dioscoridi lib. 3. & Plinio 27. cap. 8, similitudine Chamæleontis nigri in locis silvosis nascens, & pota sanguinem per nares pellens. In Italiâ nasci Matthioli tradit, wilde Eberwurtz.
¶ Crocodilīnus, adject. *Ambiguitates Crocodilinæ*, listige / betrügliche / Sophistische Griff. Quintil. lib. 1. cap. 10.

CROCUS, & crocum, κρόκος, κρόκον, Saffran; *Crocum* in neutro propriè, in masculino poëtice dici auctor Luctatius Placidius est Statii scholiastes. Prima nobilitas Cilicio est, quod in mon-
C te Coryco nascitur, Plin. lib. 21. cap. 6. Isidor. lib. 14. cap. 3. Hinc *Cilicum flores*, pro Croco Corycio Statius dixit Epicedio in Glauciam lib. 2. Silv. 1. v. 160. Ubi nota luxum in funeribus, qui croco etiam rogum respserunt. Quanquam Theatra quoque Croco (id est, liquore crocino sive croco aqua diluto) sparsa Lipsius de Amphitheatro, itemque Scaliger & Passeratius ad Propertium observant. Redeunte ex Achaja Nerone Romam sparsum per vias identidem crocum Suetonius refert Neronis vitâ cap. 25. Cereri, & Eumenidibus alius crocus dicatus erat. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 102. *Crocum silvestre*, vide *cnicus.*
¶ 2. Plinius *crocum* etiam luteos illos apices in medio lilio vocat lib. 21. cap. 5. Ad rosas quoque hoc nomen Ausonius transtulit Eidyllio 14. v. 32

Prodens inclusi semina densa croci.

¶ Croceus, gelb / Saffranfarb. Ut, *Chlamys crocea*, Virg. 11. v. 775. ¶ 2. quod aliquid croci refert, ut, *odor croceus*, Idem Georg. 1. v. 56.
¶ Crocatus, idem. Plin. lib. 16. cap. 34 *semen crocatum.*
¶ Crŏcĭnus, idem. *Semen crocinum.* Plin. lib. 21. cap. 19.
¶ Crŏcinum, κρόκινον, genus unguenti ex croco. Propert. lib. 3. El. 10. v. 22

Et crocino nares myrrheus ungat onyx.

D ¶ Crocomagma, κροκόμαγμα, unguenti ex croco & vino dulci. Plin. lib. 21. cap. 20 *unguento crocino, quod crocomagma appellant.*
¶ Crŏcōta, κροκωτός, vestimentum muliebre, colore croceo, Cic. de arusp. respons. cap. 21 *Clodius à crocota, à mitra, a muliebribus soleis, &c. est factus repente popularis.* Apul. lib. 11. *Vidi & simiam pileo textili, crocotisque phrygiis, catamiti pastoris specie, aureum gestantem poculum.* Suidas: Κροκωτὸς, ἔνδυμα ἐγκύκλιον, vestimentum orbiculatum est. *Mustelæ crocoton*, scilicet, *addere*, est honorem conferre indignis, der Sau einen Beltz anlegen / vid. Chiliad. *Feli crocotam.*
¶ Crŏcŏtula, Plaut. Epidico act. 2. sc. 2. v. 47.
¶ Crŏcotularius, infector, Idem Aulul. act. 3. sc. 5.

CRŎCOTTA, vel *Crocuta*, quod & *Corocotta* dicitur, monstrosum Æthiopiæ animal, quod sermones hominum imitetur, de quo Plinius lib. 8. cap. 21. pr. & cap. 31 ejusdem libri: item Ælian. Hist. Animal. lib. 7. c. 22, & Capitolinus in Pio cap. 10.

CROESUS, Κροῖσος, Lydorum Rex opulentissimus. Cum Solonem ad se accersitum interrogasset, utrum se feliciorem cognovisset quemquam, ille post aliquot nominatos, quos beatos quoque ipse judicaret, tandem respondit: *O Rex, cum hominis vita variis fortunæ vicibus assidue rotetur, nos Græci felicitatem adhuc obnoxiam vicissitudini temporis, non solemus suspicere: si cui verò prosperitatem Deus honesto exitu confirmârit, hunc nuncupamus beatum. Spirantis enim adhuc, periculisque in vita expositi felicitas, sicut certantis præconium & corona, fluxa & vana est.* Hoc responsi tum quidem non admodum tulit patienter. Sed paullo post a Cyro in acie superatus, admissâ urbe captivus, cum ad incendium duceretur, ascendens pyram, quàm potuit altissimâ voce, spectantibus Cyro & cunctis, *ô Solon*, terque quaterque exclamavit. Quod cum audisset Cyrus, interrogari jussit, quis hominum deorumve esset hic, quem ultimo in supplicio tantopere efflagitasset? Qui nihil dissimulans rem ordine narravit, quibus rationibus sapientissimus ille vir eum monuisset, ut vitæ exitum metiretur; quandoquidem neminem beatum dici debere existimaret ante obitum, neque quicquam propter assiduas fortunæ vicissitudines stabile perpetuumque teneri. *Quæ cùm secundas ego*, inquit, *rebus aspernarer, triste nunc omnibus spectaculum factus, serò pœnitentiâ afficior.* Hæc cùm Cyro renunciarentur, cautior & ipse factus Crœsi periculo, ejusque sortem miseratus, non solum ab incendio eum liberavit, sed ad ultimum usque diem summo honore prosecutus est, Plutarch. vitâ Solonis. Sed de servato Crœso longe aliter narrat Nicolaus Damascenus, non verisimiliter tamen. Vide ejus fragmenta & Grotium ad Gallos epist. 110. Respexit huc Juvenal. Sat. 10. v. 273

Festino ad nostros, & regem transeo Ponti,
Et Crœsum, quem vox justi facunda Solonis
Respicere ad longæ jussit spatia ultima vitæ.

Et Ovid. lib. 3. Metamorph. v. 135

— — — Sed ultima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Porro apud Xenophontem lib. 7. de Pædia Cyri Crœsus ipse post ingentem, quam filiorum suorum causâ expertus fuisset aliquando, calamitatem hoc etiam sibi ab Apolline redditum oraculum testatur:

Σαυτὸν γινώσκων εὐδαίμων Κροῖσε περάσεις,
Ipsum te noscens es felix Crœse futurus.

¶ Pro opulentis usurpatur. Martial. lib. 11. Epigr. 6

Ardua res hæc est, opibus non tradere mores
Et cum tot Crœsos viceris, esse Numam.

CRŌNIA, orum, Κρόνια, Latine Saturnalia dicuntur, Saturni scil. festa, quem κρόνον Græci dicunt.

CRŌTĂLUM, Κρόταλον, æneum crepitaculum, quo utebantur mulieres Syræ, quæ *Ambubajæ* dicebantur. Eine Klapper. Cic. in Pison. c. 9. & Macrob. 2. Saturn. cap. 10. Quale, & unde fuerit, unicè docet Scaliger ad Copam Virgilii; Item animadvers. in Euseb. Chronicon pag. 156. Vide & Laurent. Pignorium de Servis pag. 87. & sequent. ubi & figuram exhibet optime cum verbis Apuleji, à Scaligero productis, congruentem.

¶ Crotalia margaritas collisu sonantes, quarum crepitu Græci delectabantur, Plinius vocat lib. 9. cap. 35.

¶ Crotalistria, quæ Crotalum pulsat. Propert. lib. 4. Eleg. 9. v. 13

Nilotes tibicen erat, crotalistria Philis.

Ut verè emendavit Scaliger. *Crotalistria Philis*, dicitur ut *Hospes Zacyntho*, apud Plautum pro Zacynthio. Omittitur autem in talibus præpositio A vel Ab, ut integrum sit; *Crotalistria à Philis.* Vide supra in *A & Ab.* Philæ autem insula ad Sienen Ægypti est. Conf. Barth. ad Stat. Silv. pag. 157. Laberius apud Petronium Ciconiam avem eleganter *Crotalistriam* vocat, quod voce, quam edit, crotalorum crepitus imitetur.

CRŌTON, sive Croto, Silius lib. 11. v. 17

— — — patefecit amicas
Alta Croton portas.

Κρότων, Italiæ civitas in sinu Tarentino, Milone athleta memorabilis, & celebris tum ingenti numero Pythagoræorum, tum multitudine præstantium athletarum. *Crotone salubrius* prov. de re innoxia; &

μάταια τἆλλα παρὰ Κρότωνα τ' ἄστεα,
Nihil aliæ civitates ad Crotonem. Vid. Chiliad.

¶ Crŏtoniāta, vel *Crotoniates*, ut: *Qui Crotoniatarum postremus est, is reliquorum Græcorum primus est.* Natum adagium inde est, quod in uno aliquando certamine *Olympico* victores omnes *Crotoniatæ* fuerunt. Consule de utroque Erasm. Chiliadas. Maximam in exercendis corporibus curam posuerunt.

¶ 2. Crŏton, Κρότων, Dioscoridi *ricinus* est, seu *Cici*, κίκι, planta, Wunderbaum. Vide *Ricinus.*

CRŪDUS, crudum, Græcè ὠμὸν, incoctum dicitur, acerbum & recens. *Caro cruda*, quasi adhuc eruenta, roh Fleisch. *Cibi crudi*, i. e. nondum cocti, ungar. Juvenal. Satyr. 1. v. 143

crudum pavonem in balnea portas,

i. e. cibum per se difficillimæ concoctionis, & in stomacho nondum digestum. *Cruda poma*, Cicer. de Senect. cap. 19. unreiffe Aepffel. ¶ 2. Crudum etiam dicitur, quod nondum ex maturitate aruit, & Sole excoctum cœpit flaccescere; Sed adhuc valde viride est, frisch: quemadmodum *palmitem crudum* Lucanus dixit lib. 4. v. 317. Virgilius verò *crudum* & *viride* conjunxit, cum in 6 Æneid. v. 304 ait:

— — — Cruda Deo viridisque senectus.

Quod suum fecit Tacitus Agricola cap. 29. *Cruda & viridis senectus* est, quam *Aquilæ senectutem* Terentius dixit: i. e. robustam, validam, integris viribus, &c. Sic *Crudum funus* Zeno Veronensis elegantissimus auctor dixit; quod acerbum alias, hoc est, immaturum vocabatur, Serm. de Job. Sic Martial. lib. 8. ep. 63 *Crudam viro puellam* dixit pro immaturâ & nondum nubili: Varro Agathone *virginem acerbam* appellat. ¶ 3. Et hinc pro recente *crudum* ponitur. Sic *crudum servitium*, Tacitus dixit 1. Annal. cap. 8. *Crudum vulnus*, eine frische Wunde / Plin. lib. 5. Epist. 21. extr. quo sensu Cassius Parmensis apud Sueton. Aug. cap. 4 supremo gradu *crudissimum pistrinum*, id est, recentissimum dixit. ¶ 4. Horat. lib. 1. Sat. 5. v. 49 *Crudos* dixit, qui ἀπεψίας vitio laborant.

¶ Percrudus, valde crudus, Columella lib. 12. cap. 10. *pruna percruda.*

¶ Semicrudus, halb rohe. *Semicruda exta*, Sueton. Aug. cap. 1. *Lupini semicrudi*, Columella lib. 6. cap. 25. Metaphorice Juvenalis lib. 4. Silv. 9. v. 48

Quid si cum bene mane semicrudus
Illatam tibi dixero salutem.

Ubi *semicrudus*, semisopitus, noch nicht ausgeschlaffen.

¶ Subcrudus, crudus aliquantulum. Corn. Celsus lib. 2 cap. 29 *Album movet brassica, si subcruda est.* Et lib. 6 cap. 13 *Ulcus subcrudum incidendum.*

¶ Cruditas, ἀπεψία, stomachi dicitur affectus ex difficili concoctione, studiosis plerumque inimicus, die Undäuung des Magens. Quod vitium plurimorum morborum caussa est, quemadmodum Cicero dixit de fato cap. 15. *Cruditatem contrahere*, Quintil. dixit lib. 7. cap. 3. sub fin. in eine Undäuung und Schwachheit des Magens gerathen. Columella lib. 6. cap. 25 *lumbrici fere nascuntur cruditatibus.*

¶ Crūdesco, crudui, crudescere. Symmachus lib. 8. epist. 58 *Credo ex vigiliis nocturnis, quarum in præsentiâ exiguus fuit sensus, noxa post cruduit.* Sic quoque Virgil. 3. Georg. 504

Sin in processu cœpit crudescere morbus.

Transfertur ad alia. Tacitus 3. Hist. cap. 10. *crudescit seditio.* Silius lib. 1. v. 432

magica ferrum crudescere linguâ.

vergifftete Waffen.

¶ Rĕcrūdescere, est denuo irritari, exacerbari, wieder auffbrechen / neu werden / ut: *Hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescunt*, Cic. 4. epist. 6. durch diesen so hefftigen Unfall und Betrübniß brechen mir wieder auff die alten Schäden / so da etwa zugeheilet waren. *Seditio recrudescens*, Liv. lib. 6. cap. 18.

¶ Cruditare, male concoquere, vel nondum concoxisse. Tertullian. de Jejun. cap. 16 *populus carnis avidissimus usque ad choleram ortygometras cruditando.*

CRŪDĒLIS, immitis, atrox, grausam / tyrannisch / unbarmhertzig. *Bellum crudele* Cic. Attico lib. 9. epist. 5. *Crudelior janua*, quæ supplices non admittit, Propert. lib. 1. eleg. 16. *Crudelissimi parricidæ*, Sallust. Catil. cap. 52.

¶ Crūdēlitas, Grausamkeit. Cic. off. 3. c. 11 *Hominum naturæ maximè inimica crudelitas est.* Idem pro Flacco cap. 11 *homo crudelitate barbarus.* Idem lib. 1 de Orat. c. 52 *quorum crudelitas nostro sanguine non potest expleri.* Et Philipp. 11 cap. 3 *ut suam insatiabilem crudelitatem exercuerit non solum in vivo, sed etiam in mortuo.*

¶ Crudeliter, grausam. Cic. 1. Catil. cap. 12 *crudeliter & regiè factum.* Curtius lib. 10. cap. 5 *ipsum Darium floruisse paulisper, ut crudelius posset exstingui.* Cic. pro Milone c. 33 *crudelissime necatus.* Cæs. 1. Civ. cap. 2 *ut quisque acerbissime crudelissimeque dixit, ita quam maximè ab inimicis Cæsaris collaudatur.*

CRUMA, κροῦμα, dictum à κρούειν, h. e. feriendo vel *crepando*, ein Schellenwerck oder Tantzspiel. Erant autem *crumata* ex tegulis sive osticulis, eisque utebantur mulieres Gaditanæ & Cantabræ, quemadmodum æneis illis crepitaculis Syræ. Dicebantur & *Scabilli*: quæ vox hodieque durat, licet aliquantùm depravata. Hispani enim & Aquitani similia crepitacula *cascabillos* vocant. Vide Scaliger. ad Copam Virgilii.

CRUMĒNA, loculus, eine Tasche. Dicitur & *Fundus*; item *ventrale.* Cujacius lib. 10. observ. cap. 26. *Crumena deficiens*, eine ledige Tasche / apud Horat. lib. 1. epist. 4. v. 11. & Juven. Satyr. 11. v. 38

— — quis eum te deficiente crumenâ
Et crescente gulâ manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in ventrem?

¶ Cupidinum crumena porri folio vincta est, vide Chiliadas.

¶ Crumenisеca, ein Beutelschneider.

CRUOR, geronnen oder gelifert Blut. Sallust. Catilin. c. 51 *cadaveribus,*

cadaveribus, cruore, atque luctu omnia compleri. Horat. principio A lib. 2. Carm. *arma nondum expiatis uncta cruoribus.*

¶ Cruentus, blutrünstig / blutig. *Cædes cruenta*, Senec. Herc. Fur. v. 1160. *Cadaver cruentum*, Cic. pro Mil. cap. 13. *Cruenta atque luctuosa victoria*, ein Sieg / der viel Bluts / und manchen tapffern Mann gekostet hat / Sallust. Catil. cap. 58. extr. *Ira cruenta*, Horat. 3. Oda 2. v. 11. Blutgieriger Zorn. Ovid. 12. Met. v. 592

— — — belloque cruentior ipso.

Vellejus lib. 2. cap. 71. *Non aliud bellum cruentius cæde clarissimorum virorum fuit.* Lactantius de Mort. Persecutor. cap. 8 *cruentissimus fiscus male partis opibus adfluebat.*

¶ Subcruentum, i. e. cruentum aliquid habens admixtum, Celsus lib. 4. cap. 21.

¶ Cruentè, adv. blutig. Prudent. in Romano v. 1095 *si cruente puniamur, vincimus.* Vopiscus Aureliano cap. 21 *cruentius, quæ mollius fuerant curanda, compescunt.* Et Orosius lib. 1. cap. 17 *bello cruentissimè gesto.*

¶ Incruentus, non cruentus, ut, *incruenta victoria* Sallust. fin. Catil. *prælium incruentum*, Liv. lib. 2. cap. 56.

¶ Incruente. Prud. Romano v. 1094

Si vos sinatis, incruente vicimus.

¶ Cruentare, mit Blut färben / bebluten. Cicer. Arusp. R. cap. B 16 *Cruentari scelere*, mit einer Ubelthat befleckt werden. *Cruentare manus sanguine suorum.* Corn. Nep. Epam. cap. 10. de iis qui se miscent bellis civilibus. Propert. lib. 4. Eleg. 9. v. 39

Imponitque notam collo, morsuque cruentat.

¶ Cruentatus, ut, *gladium cruentatum in vaginam recondidit*, Cic. 2. de Invent. cap. 4.

¶ Incruentatus, non cruentatus. Foro Rom. Steph. Tacitus citatur ex 4. Hist. cap. 37. n. 4, sed meliores libri, ut Berneggeri, Ryckii, Pichonis &c. *incruenti* habent. Rectius certiusque Ovidio hæc vox vindicari potest 12 Metamorph. v. 496

manet imperfossus ab omni
Inque cruentatus Cæneus Elatejus ictu.

Hoc est *incruentatusque*, eleganti tmesi.

CRUS, est à genibus ad inferiorem pedem usque, constat ex *tibiâ* & *surâ*, das Schinbein. *Tibia*, die Knieröhr. *Sura*, die Waden. *Crurum gracilitas*, Suet. Calig. c. 3. Quam equitando emendari ibid. observa, & consule simul Casaubonum. *Crus arboris*, der Stamm biß an die Aeste / Colum. lib. 5. cap. 11. *Crurum tenus* Virg. 3. Georg. v. 53.

¶ Crusculum, Martial. lib. 3. Epigr. 93

Pectus cicadæ, crusculumque formicæ.

¶ Crurifragium & Crurifrangium, vetus Glossar. Interpretatur C σκελοκοπία. Cicero pro S. Rosc. cap. 20 *crura cui suffringere* dixit: & 13. Philipp. cap. 12 *proverbii loco dici solet, perire eum non posse, nisi ei crura fracta essent.* Apulejus lib. 9. *crurum ei fragium abominata.* De servili hoc supplicii genere consulatur Lipsius de Cruce cap. 14. & Casaub. ad Suet. Aug. cap. 67. ¶ Plautus Pœn. 4. sc. 2. v. 64 *Crurifragium* servum vocat, cui crura debeant suffringi.

¶ Cruralis, adject. ut *Crurales fasciæ*, Fragm. Petron. Tragur. p. 18.

CRUSMA, atis, pulsus, ejusdem cum crumate Originis: unde & Musicæ pars *Crusmatica* appellata. Vetus Auctor fragmenti, quod cum Censorino edi consuevit cap. 11. *Musica est peritia faciendorum & canendorum modorum: ejus partes*, HARMONICA, ORGANICA, CRUSMATICA. *Crusmata pulsus decori sive carmina vocantur.* Martial. lib. 6. Ep. 71

Edere lascivos, ad Bætica crusmata, gestus,
Et Gaditanis ludere docta modis.

CRUSTA, die Schalen oder Rinden / ut, *Panis crustæ*, die Rinden am Brodte. Est autem crusta superior, quam Græci ἀπάρχην, & inferior, quam ὑψηδίαν vocant, rectius ψώθια. Eust. Athen. die oberste und unterste Krust oder Rinden am Brodt. *Crustæ argenti cælati*, Cicer. 6. Verrin. cap. 23. extr. das erhabene Bildwerck am ausgestochenen Silber. *Vulnus, ulcus crustam ducit*, die Wunde gewinnet Haut. ¶ 2. Sunt & parietum crustæ, die getünchten Sachen an den Wänden. Plinius lib. 36 cap. 6 *Primum Romæ parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ traditur Mamurra.* Hinc eleganti metaphora Seneca de Provid. cap. 6 *Non est solida & sincera felicitas: crusta est, & quidem tenuis.* Eadem est, quam *bracteatam felicitatem* epist. 115 vocavit. *Crustæ glaciales*, Eysschollen. Virg. 3. Georg. v. 360

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

Servius ad eum locum: *Notandum, quia cùm hæc crusta dicimus fœminino genere, lapidis aut ligni, aut gelu partem significamus. Cum verò* Crustum *dicimus, edulium aliquod significamus, partem panis vel placentæ* &c. *Crusta ex fundo*, ein Stücke Erde; Ein Kloß / Lege 9. De damno infecto &c. Lucretius lib. 6. v. 625

Unâ nocte vias quoniam persæpe videmus
Siccari mollisque luti concrescere crustas.

¶ Crustula, æ, diminutivum, ut, *crustula ulcerum*, ein Grindlein. Plinius lib. 22 cap. ult. *Lens crustulas ulcerum rumpit.*

¶ Crustare, crustam inducere, überziehen / tünchen. Plinius lib. 15. cap. 6, *Mala generosissima crustant gypso & cera.* Similem ferme rem in ædificiis descripturus lib. 36 cap. 6 *crustâ marmoris parietes operuisse* dicit. Hinc *crustata domus*, quæ crustis marmoreis vestita est. Lucanus lib. 10. v. 114

Nec summis crustata domus, sectisque nitebat
Marmoribus.

¶ *Crustata animalia*, cujusmodi sunt testudines canoræ, locustæ, & piscium genera nonnulla, Thiere mit einer harten Haut oder Schild überzogen. Plin. 11. cap. 37.

¶ *Crustarius*, qui crustat parietes. Plin. lib. 33 cap. 12 *Habuit & Teucer crustarius famam.*

¶ Crustarius adject. ut *Crustariæ tabernæ*, a vasis crustatis, quæ ibi venduntur, dictæ. Festus.

¶ Incrustare, idem. Horat. lib. 1. serm. Sat. III. v. 55

At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare.

¶ Incrustatio. Lege 79 de Verborum signific. *incrustationes, loricationes, picturæ.*

¶ Crustulum, frustum panis bene cocti, leviter melliti. Vide Lips. ad Senecam Epist. 56. Horat. lib. 1. Sat. 1. v. 25

— — — Ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima.

Eisen-Kuchen / Honig-Kuchen. Apulejus lib. 10. p. 244 *In cellulam solebant deportare mei domini, ille porcorum, pullorum, piscium, & ejuscemodi pulmentorum largissimas reliquias: hic panis crustula, lucunculos* &c. Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 228. n. 8 MULSUM ET CRUSTULA PECUNIA NOSTRA DEVOTIS OMNIBUS ET POPULO DEDIMUS.

¶ Crustŭlārius, ein Kuchen-Becker / Seneca Epist. 56.

CRUSTŪMĪNUM, oppidum Italiæ juxta Vejos, à quo

¶ *Pyra crustumina* ex generosissimorum genere Plinio & Columellæ. Parießbirnen.

¶ Crustumius, idem. Virg. lib. 2. Georg. v. 88

Crustumiis Syriisque pyris gravibusque volemis.

Ubi Servius: *Crustumia pyra sunt ex parte rubentia, ab oppido Crustumio nominata.*

CRUX, gabalus, patibulum, βάσανος, ein Galgen. *In crucem tollere*, Cicer. 7. Att. ep. 11. *agere*, pro Cluent. cap. 67. *Cruci suffigere*, in Pison. c. 18. *Cruce afficere*, in Verr. 3. cap. 4. & Curtius 7, c. 5. Creutzigen / an Galgen bringen. *Corvos in cruce pascere* Horat. 1. Epist. 16, 48. ¶ 2. Generaliter *crux*, pro omni angore, cruciatu, atque interitu accipitur. Plautus Menæchm. Prologo; *Abstraxitque* [fluvius] *hominem in maximam malam crucem.* Et Rudente a. 1. sc. 2. similiter de puellâ aquis mersâ; *Sed dextravorsum aversa it in malam crucem.* & Aulular. a. 3. sc. 5. v. 48 *Aliqua mala crux semper est, quæ aliquid petat.* Columella lib. 1. cap. 7 *Jus summum antiqui, summam dicebant esse crucem.* Terentius Eunucho a. 2. sc. 3. v. 91 *Cruces* dixit, qui affligunt & cruciant.

¶ Crŭciāre, cruci affigere. Hegesippus lib. 18. *Capiebantur innumeri*, [Judæi] *quingenti fermè ad diem cruciabantur.* Vet. Gloss. *Cruciat, crucifigit*, σταυροῖ. ¶ 2. *cruciare* est quovis modo affligere, quälen. *Cruciari dolore*, Cic. 2 de Fin. cap. 4. *vigiliis & fame*, Idem lib. eod. c. 20. Plautus Capt. act. 3. sc. 4. v. 69

Crucior, lapidem non habere me, ut illi mastigiæ
Cerebrum excutiam,

Thut mir weh / verdreust mich.

¶ Crŭciatus, nom. Quaal / Marter. *Cruciatu angi*, Cic. 2. off. c. 7. *confici*, 11 Att. ep. 11. *perire*, 3. Nat. D. c. 33. *Cruciatus perferre: in cruciatum venire* apud Cæs. lib. 1. Gall. B. cap. 31 & 32. Plur. Idem lib. 5. c. 54 *omnibus cruciatibus affectus necatur.*

¶ Dixit & *cruciamentum* Cicero Philipp. 11. cap. 4. ut, *Cruciamenta laborum.* Et Arnobius 7. p. 248 *orbitatis cruciamenta sentire.*

¶ Crŭciāmen, idem. Prudentius hymno Exequiar. v. 90

per cruciamina leti
Via panditur ardua justis.

¶ Crŭciārius substantive, qui pendet in cruce; vel cruce dignus. Ein Schecher. Petron. *Cruciarii unius parentes ut viderunt noctem laxatam custodiam, detraxere pendentem.* Apul. lib. 10. post D princip. *Nec tantillum cruciarius ille deterritus.* &c. Ammian. lib. 30 *Longum est, quæ cruciarius ille conflavit.* Isidor. lib. 10. in C, *Cruciarius, eò quod cruce dignus.*

¶ Cruciarius, a, um: quicquid cruciat: Tertull. adv. Hæretic. cap. 2. pr. *Febris per cruciarios & mortiferos exitus erogat hominem.*

¶ Cruciabilis, idem. greulich / grausam. Apulejus lib. 10. sub initium: *cruciabili silentio diutissime fatigata.* Gellius lib. 3. cap. 9 *cruciabili exitu.* Et Prudentius Psychom. v. 447 *iter ad cruciabile.*

¶ Cruciabiliter, adverb. Hirtius Bell. Afr. c. 46 *cruciabiliter interfecti.*

¶ Cruciator. Arnob. lib. 1. p. 23. *Pœnas cruciatoris perpetitur sævitate.*

¶ Cruciabundus. Cyprian. epist. 55. cap. 4.

¶ Crucifer, idem qui cruciarius, cruce dignus, quia damnati cru-

crucem in supplicii locum ipsi afferre cogebantur. Ita Prudentius Salvatorem alloquitur III. Cathemer. principio:

O crucifer bone, lucisator, &c.

¶ Crucisalus, Plauti fictum verbum Bacch. 2. sc. 3. v. 128, pro eo, qui salit in crucem.

Verba Composita:

¶ Discruciare, zermartern / zerplagen. Passive Terent. Adelph. 4. sc. 4. pr. *discrucior animi*. Cic. pro Q. Rosc. cap. 11. *cum tarde percipi videt, discruciatur.*

¶ Discruciatus, ûs, subst. Plage / Marter. Prudent. Hamartig. v. 834 *Vermibus & flammis & discruciatibus ævum*
Immortale dedit.

¶ Excruciare, vehementer cruciare, sehr quälen. Cicero Terentiæ lib. 14. ep. 3 *nec me meæ miseriæ magis excruciant, quam tuæ.*

¶ Excruciabilis. Prudent. hymno Eulaliæ v. 114
Ecce parata ministeria
Excruciabilis exitii.

¶ Excruciatus, ûs, subst. Marter / Quälung. Idem Prudentius passione Agnetis v. 19
Corpusque duris excruciatibus
Ultro offerebat.

B ¶ Percruciari, idem quod excruciari. Plaut. Bacch. a. 5. sc. 1. v. 13 *Hoc est demum, quod percrucior.*

¶ Crucifigere, in crucem tollere. Vox ecclesiasticorum, & à Christianis in quosdam veteres scriptores, Suetonium maxime, inserta. Vid. quæ summus vir I. G. Grævius ad Suet. Domit. c. 10 notavit. Atque ita forte Plinius divise scripsit lib. 8. cap. 16, *Polybium, Æmiliani comitem, leones cruci fixos vidisse.* Adde Curas nostras Posteriores, ubi etiam Quintiliani exempla produximus.

¶ Crucifixor. Paullinus Nolanus epist. 18. n. 7. [vet. ed. 28] *Christus suis crucifixoribus rogavit ignosci.*

CRYPTA, Κρύπτη, conclave subterraneum, fornix, hypogæum, à κρύπτειν, abdere, recondere: Ein Gewölbe unter der Erden. Petronius de cellâ meretriciâ: *Ego sum ancilla Quartillæ, cujus sacrum ante cryptam turbastis.* De Sepulcro arcuato opere facto Prudentius usus Passione Hippolyti v. 154, *Mersa latebrosis crypta patet foveis.* Sed & perfossorum montium fauces ac transitus *cryptæ* vocantur: Ut *crypta Neapolitana*, de quâ Seneca Epist. 57, & Strabo. ¶ Aliquando & *Cryptæ* dicuntur, occulti atque angusti transitus etiam super terra: qui & *Cryptoporticus* appellantur. Ita Suetonius vocabulo usus est Calig. cap. 58.

¶ Cryptoporticus, ein heimlicher Gang; sub terra juxta, atque in edito. Plinius lib. 2. Epist. 17. & lib. 5. Epist. 6.

C ¶ Crypticus, ut: *arcus cryptici*, i. e. subterranei apud Sidonium lib. 1. Epist. 5. Julius Firmicus lib. 3. Mathes. *Crypticos* vocat, homines reductos & abditos & taciturnos; qui commissa fideliter custodiunt.

CRYSTALLUS, & Crystallum, fœm. & neut. gemma candida, nota: fit ex gelu vehementer concreto, Plinio auctore lib. 37. cap. 7. quod tamen negat Solinus cap. 15. Malè. Vide ibi Salmasium, ein Crystall / à κρύος, *gelu*, & στέλλω, *contraho.* Martial. lib. 8 epigr. 77
Candida nigrescunt vetulo crystalla Falerno.

¶ Crystallinus, ut *cælum crystallinum*, apud veteres philosophos. *Calices crystallini*, Capitolinus in Vero cap. 5. Et absolute

¶ Crystallina, vasa ex crystallo. Juven. Sat. 6. v. 154
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
Myrrhina, &c.

Martial. lib. 14 epigr. 111
Frangere dum metuis, frangis crystallina, peccant
Securæ nimium sollicitæque manus.

CTESIPHON, ontis, Κτησιφῶν, Atheniensis: decreto persuasit Atheniensibus, coronari oportere Demosthenem aureâ coronâ in theatro, probitatis & virtutis omnis gratiâ. Ob id ab Æschine, tanquam perniciosi decreti auctor, accusatus, defenditur à
D Demosthene præclara illa atque omnium optimâ oratione, quæ περὶ στεφάνου, i. e. *de corona*, inscribitur. ¶ 2. Oppidum vel castrum Assyriæ, Seleuciæ ad Tigridem oppositum, hiberna regum Parthorum.

CUBITUS, & cubitum, der Elbogen. *Cubito inniti*, Virgil. Æn. 4, 690. das Haupt in die Hand legen. ¶ 2. Significat & Mensuram cubiti, eine Elen / πῆχυς. Plinius lib. 27. cap. 9. *filices bina cubita excedentes* longitudine, & cap. 12. *binûm cubitorum in altitudine.*

¶ Cubitalis, &c. Elnbogen hoch. *Caule cubitali*, Plin. 12 cap. 12. Et Livius lib. 24 cap. 34 *Archimedes murum ab imo ad summum crebris cubitalibus fere cavis aperuit*, Ellen-hohe Schuß-löcher.

¶ Cubital, subst. Cubiti fulcimentum dicitur, was man unter die Armen leget / darauff sie ruhen Horat. in Serm. lib. 2. Sat. 3. v. 255 *Fasciolas, cubital, focalia.*

¶ Bicubitalis, duorum cubitorum. Plin. 20. cap. 23. pr.

¶ Semicubitalis, halb Ellen-groß. Livius lib. 42 cap. 65 *Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, crassitudine digiti.*

CUBO, cubare, liegen / *in faciem*, Juvenal. Sat. 3. vers. 280. auffm

A Angesicht liegen / *puerperio*, in den Wochen liegen / Plaut. Trucul. a. 2. sc. 5. v. 22. ¶ 2. Cubare etiam absolute dicuntur, qui ex morbo decumbunt, sive ægrotant. Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 17
— — — *quendam volo visere, non tibi notum:*
Trans Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.

Et lib. 2. Epist. 2. v. 68
— — — *cubat hic in colle Quirini,*
Hic extremo in Aventino visendus uterque.

In morbo cubare, an einer Kranckheit darnieder liegen / Plautus dixit Casin. Prol. v. 37. *Ægrum cubare* Sueton. Aug. cap. 72. Idem Nerone cap. 34 extr. *Quam cum ex duritia alvi cubantem visitaret*, &c. ¶ 2. Beyschlaffen. Plaut. Mil. a. 1. sc. 1. v. 65 *Næ illæ sunt fortunatæ, quæ cum isto cubant.*

¶ Cubitare, frequentativum. Cic. pro Cœlio c. 15, *pusio cum majore sorore cubitavit.*

¶ Cubitus, nomen, ut, *Proni cubitus, supini cubitus*, Plin. lib. 28. c. 4. sub fin. Et Cato de officio villici, de Re Rust. c. 5. *Primus cubitu surgat, postremus cubitum eat*, der Hoffmeister soll der erste seyn aus dem Bette / und der letzte nieder.

¶ Cubitio, idem. Augustinus epist. 151 *Legi literas tuas ad lucernam jam cœnatus: proxima erat cubitio, sed non ita etiam dormitio.*

¶ Cubatus, ûs, de avibus Plinius dixit lib. 10. c. 57. das Brüten.

¶ Cubator. Paullinus epist. 21. n. 4 [vet. ed. 24] *Joannes beati dominici pectoris cubator.*

¶ Cubitor, alia forma, idem. *Bos cubitor*, Columell. lib. 6. cap. 2. qui in opere decumbit, der sich gern niederlegt / cui vitio, quomodo obviam eatur, vide ibidem.

¶ Cubile, ein Lager oder Bett. Cic. Catil. 4. c. 8. *Nulli sunt inventi, qui non cubile ac lectulum suum salvum esse velint.* Et 2. Nat. Deor. cap. 49 extr. *bestiæ in cubilibus delitescunt.*

¶ Cubiculum, conclave, ubi per diem manemus, præterquam, cum prandendum cœnandumque est, ein Gemach: malè enim de dormitoriis cubiculis nonnulli hanc vocem tantum accipiunt. Plinius certè *cubiculum noctis & somni* lib. 2. Epist. 17, & *Cubiculum dormitorium* lib. 5. Epist. 6 faciendi discriminis caussa disertè dixit. ¶ Suetonius Nerone cap. 12, uraniscum sive suggestum, ex quo spectare ludos Principes soliti *cubiculum* appellat: ubi vide Casaubonum.

¶ Cubicularius, qui in cubiculo ministrat, ein Cammerdiener. Hoc genus servorum & admissiones curabat & dominum defendebat, Vide Pignorium de Servis p. 237. Frequens mentio horum cubiculariorum apud Suetonium & alios auctores: His qui præerat, *Præfectus cubiculo* appellabatur, Suet. Domit. cap. 16. Quem tamen sequenti capite & *Decurionem cubiculariorum* nominat. Nimirum Princeps plures Cubicularios habebat, eosque in decurias, ut arbitror, distinctos, ut per vices ministrantes. Singulis decuriis præerat, qui ex re ipsâ *Decurio* appellabatur. Hos supra omnes Præfectus erat, qui tamen aliquando *Cubicularius* simpliciter appellabatur. Capitolinus in Pertinace cap. 4 *Commodo interfecto Lætus præfectus prætorii, & Electus cubicularius ad Pertinacem venerunt, ut eum confirmarent; atque in castra duxerunt.* Oportet summum ordinis sui fuisse, qui cum Pr. Pr. novum imperatorem constitueret.

¶ Cubicularius, adject. ut *Lucerna cubicularia*, in lemmate Epigr. 39 lib. 14 Martialis. Adde ejusd. lib. epigr. 150.

Composita alia conjugationem simplicis retinent, alia mutant. Illius generis sunt:

¶ Accubare, beysitzen oder liegen. *Accubare in convivio*, Cic. 4. Tusc. c. 2. im Gelach sitzen / an der Taffel oder am Tische sitzen / accumbere.

¶ Accubatio. Cic. de Senect. c. 13. *accubatio epularis.*

¶ Accubitus. *Prior accubitus*, das obenansitzen. Sic Plinius lib. 8. c. 2. *plenis hominum tricliniis accubitu.*

¶ Accubitorius. ut, *accubitoria vestimenta*, Kleider / darinnen man speiset / apud Petron. p. 76.

¶ Excubare, vigilare, die Wache halten / wachen. Cicero Philipp. 6. sub fin. *Quamobrem, Quirites, consilio, quantum potero; labore plus pæne, quam potero, excubabo vigilaboque pro vobis.* Eleganter scribit Plancus ad Senat. lib. 10. fam. Cic. epist. 8, *Cura Reip. defendendæ apud nos excubat*, i. e. curam Reip. nunquam deponimus, die Sorge für unser Land und Leute lassen uns nicht schlaffen / liegen uns immer an.

¶ Excubatio. Val. Max. lib. 4. c. 7. n. 7. *amicorum perpetua excubatio.*

¶ Excubitus, idem, die Wache. Hirtius Hisp. B. cap. 6. *ut pedestres copiæ in statione, & in excubitu castris præsidio esse possent.*

¶ Excubitor, qui excubat, sive excubias agit, der die Wache hat: & dicitur æquè de præfectis, ac de milite. Sic *Excubitorem Tribunum* dicit Sueton. Claudio, qui pro tempore stationi excubitorum præest, cap. 42. *Excubantem Tribunum* Neron. cap. 9 vocat. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 26 *Excubitorum loco militet juventus pro utilitate cunctorum.*

¶ Excubiæ, diurnæ & nocturnæ vigiliæ, Schildwachten. *Excubias agere*, Sueton. Galb. c. 10. *disponere*, Tac. 2. hist. cap. 44. 4.

¶ Incu-

¶ Incubare, ob ein Ding liegen / sitzen. *Ovis incubare*, übern A
Nest sitzen / brüten / außhecken. Columella lib. 8 cap. 8 *quæ ovis vel pullis incubant.* Quod ibidem cap. 5 absolute *incubare* dixerat. Plinius lib. 8 cap. 25 cum quarto casu, *ova incubat:* unde passive lib. 10. cap. 53 extr. *ova incubanda* dixit. Ad alia plurima transfertur, nec una constructione. *Incubare pecuniis, thesauris, auro.* Mart. lib. 12. Epigr. 53 in Avarum:

Largiris nihil incubasque gazæ,
Ut magnus Draco, quem canunt Poëtæ
Custodem Scythici fuisse luci.

Virgil. 3. Georg. sub f.

Condit opes alius, defossoque incubat auro,

liegt bey seinem Schatz und hütet desselben. Usurpamus & cum præpositione. Seneca de Vita Beata cap. 25 *super tomentum incubabo.* Et Plaut. Casin. act. 1. sc. 1. v. 20

Quando ego eam mecum rus uxorem adduxero,
Rure incubabo usque in præfecturâ meâ.

Idem Curcul. act. 1. sc. 1. v. 61

-- -- *leno ægrotus incubat*
In Æsculapii fano.

Act. seq. sc. 2. v. 16 *Incubare Jovi* dixit, in templo Jovis incubare, sive dormire. Solebant autem veteres in templis Deorum dormire, quorum ope atque auxilio indigebant, responsa ab iis oraculave accepturi. Quos proprie *incubare* dicebant: Et qui id faciebant *Incubatores;* seu *Incubatores fanorum:* quod apud Tertullianum de animâ cap. 27. extr. legimus. Vid. Henr. Meibomii exercitat. de Incubatione in fanis Deorum Helmstadii Anno 1659. etiam Virg. 7. Æn. v. 88 B

Pellibus incubuit stratis somnosque petivit.

Ubi Servius: INCVBARE *dicuntur propriè, qui dormiunt ad accipienda responsa. Unde est:* Ille incubat Jovi, *id est, dormit in Capitolio, ut responsa possit accipere:* Prudentius Apotheosi v. 153, & Tertull. de Corona cap. 10 *in idolio recumbere*, dixerant. Idolum enim fanum sive templum Idoli est, quemadmodum apud Prudentium & Iso interpretatur. ¶ 2. Apud JCtos *incubare* est malâ fide possidere. Namque & aliàs vi quadam & pertinaciâ inhærere significat: Ut cum hostis insedit, & nullo modo depelli potest. Sic & Florus lib. 2. cap. 6 *factum est, ut inhærentem & incubantem Italiæ extorqueret Hannibalem.*

¶ Incubitare. frequent. Plin. 8. c. 43 *spatiosa incubitant laxitate.*

¶ Incubatus, die Heckzeit. Plin. lib. 10. cap. 54 *Si incubatu tonuerit ova pereunt*, so es donnert / wenn Hüner oder Gänse sitzen / so werden die Eyer zu nicht.

¶ Incubatio. Idem Plin. c. l. *Incubationi datur initium post novam lunam.* Pro injusta detentatione rei, Lege ult. Cod. Ne rei dominicæ. C

¶ Incubator. Macrob. lib. 1. Somn. Sc. cap. 10. *Dionysius aulæ Siculæ inclementissimus incubator.* Tertullianus de Anima cap. 49 *incubatores fanorum.*

¶ Incubus, dæmon insultor, vel morbus, caussam ex repletione & cruditate trahens, cum externa quædam vis quiescentes videtur invadere, ac pondere suo pressos gravare, das Schrätle / der Alp. Vide *Ephialtes.*

¶ Incŭbo, ōnis, idem, & certioris quoque auctoritatis. Scrib. Largus Compos. 100 *ab incubone deludi*, vom Alp gedrückt werden. Tertullian. de Anima c. 44 *genus gravioris soporis, ut de incubone præsumtio est.*

¶ Prōcŭbare, pro vigilare. Virg. 3. Georg. v. 145

-- -- *Et saxea procubet umbra.*

¶ Procŭbĭtor, ein Wächter. Festus: *Procubitores dicuntur, qui noctu custodiæ caussa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt.*

¶ Rĕcŭbare, quiescere. Ovid. 2. de Arte v. 342

Sub quâ nunc recubas arbore, virga fuit.

¶ Recubitus, ûs. Plin. lib. 24 cap. 13 *ipsum per sese recubitu propius adlabi.*

¶ Sēcŭbare, alleine liegen. Apul. lib. 2. Milef. *Inter hæc, per convivium totum inlicentiosus cachinnus effunditur: omnium ora & obtutus in unum quempiam angulo secubantem conferuntur.* D
Propertius lib. 2. eleg. 25

Miles depositis annosus secubat armis.

Secubare dicebantur, qui matrimonio juncti, soli tamen dormirent, & quisque seorsim cubaret religionis caussa, cum operaturi sacris in Castu essent, ut Veteres loquebantur, vel per dissidium. Liv. lib. 39. cap. 10 *Vetat eum mirari, si per aliquot dies secubuisset, religionis se caussa Bacchis initiari velle.* Suetonius Tiberio cap. 7 *Cum Julia primò concorditer, & amore mutuo vixit; mox dissedit, & aliquantò gravius, ut etiam perpetuò secubaret.* Tibull. lib. 1. Eleg. 3

Quidve, pie dum Sacra colis, pureque lavari
Te memini, & puro secubuisse toro?

Apud Græcos consuetudine quâdam viros à mulieribus seorsim cubasse perpetuò, mulieresque ad viros accessisse deinde, Meursius ex Diogene Laërtio observat Mantissa ad lib. de Luxu Romanorum c. 14.

¶ Secubitus, ûs. Catull. Carm. 65. sive Argonaut. v. 379 *mater discordis mœsta puellæ secubitu.*

¶ Succŭbare, subjici, unten liegen. Apulej. lib. 1. Metam. post princip. *grabatulo succubans.*

¶ Succŭbi, dæmones ludificatores, Buhl-Teuffel oder Drachen.

¶ Succuba. Glossæ vet. *Succuba* παλλακή. Ovidius etiam *succuba lecti* dixisse creditur Epist. Heroid. 6. v. 153. verùm Heinsius mavult *subnuba*, & illud vix Latinum esse judicat. Habet tamen virili genere Prudentius in Romano v. 192. *florulentum succubam*, scortum masculum intelligens.

¶ Supercubare. Apulejus Metam. lib. 6. *Europam tauro supercubasse.* Columella 7. cap. 4, *ut grex supercubet.*

Composita, quæ tum literaturam, tum conjugationem simplicis verbi mutant, sunt:

¶ Unicuba. Gloss. Vet. *Unicuba*, μονόλεχος. Adde infra in *Unus.*

¶ Accumbere, *epulis & convivio assidere*, zu Tische sitzen. Cic. in 3. Ver. cap. 26 *Negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres.* Plaut. Stich. 3. sc. 2. *Accumbere in summo*, obenansitzen.

¶ Concumbere, beyschlaffen. Senec. Controv. 21. Ovid. 10. Metam. v. 338.

¶ Concŭbitus, das Beyliegen. *Vetiti, vagi concubitus*, das unehliche / verbotene / und ungebührliche beyschlaffen. Ovid. 10. Metam. v. 355. Horat. Art. v. 398.

¶ Concubitio. Hygin. Astron. 2. cap. 12 *Perseus inusitato genere concubitionis natus.*

¶ Concubitalis, ad concubitum pertinens. Tertullian. ad Nation. lib. 2. cap. 11.

¶ Concŭbīnus, ein Beyschlaffer / quo nomine Quintilianus & Catullus usi sunt locis jam indicandis.

¶ Concubina, παλλακίς: quæ pro uxore cohabitat, legitimis nuptiis tamen fœderata haud est. Vid. tit. Dig. de Concubin. & Leg. 144 de verborum signif. Cic. 1. de Orat. cap. 40 *in concubinæ locum ducere.* ¶ Aliquando ita appellatur & pellex, quæ uxori legitimæ superinducitur. Spartianus Ælio Vero c. 5 *Jacensque cum concubinis, velamine de liliis facto se tegebat.* De quo cum conquereretur ad eum uxor, respondit: *Patere me per alias exercere cupiditates meas: uxor enim nomen dignitatis est, non voluptatis.* Catullus Epithalamio Malli & *Concubinum* perinde dixit. v. 135. & Festus: CATAMITVM pro *Ganymede dixerunt, qui Jovis concubinus fuit.* Vide & Servium ad illud Ecl. 8, *Sparge marite nuces.*

¶ Concubīnatus, ein unehelich Beylager / utuntur Plaut. Pœnuli prologo v. 102, & Sueton. in Nerone cap. 28.

¶ Concubinalis. Sidonius lib. 9 cap. 6 extr. *concubinales illecebræ.*

¶ Concubium, *Concubium noctis*, Plaut. Trinum. a. 4. scen. 2. v. 44. &

¶ *Concubia nox*, Cicer. de Divinat. lib. 1. cap. 27. Sic & Livius 25. cap. 9 *Hannibal concubia nocte movit*, id est, quum cubitum itum est, der erste Schlaff. Gellius pro concubitu posuit: lib. 9 cap. 10 *Venerandum illud concubii pudici secretum.*

¶ Decumbere, darnieder liegen / zu Bette liegen. Colum. lib. 7. cap. 9 *si quem [porcellum] decumbens mater oppresserit, cubans [custos] subtrahat.* ¶ 2. accumbere, zu Tische sitzen. Terent. Phorm. a. 2. sc. 2. v. 28 *prior bibas, prior decumbas.* Plautus Merc. a. 1. sc. 1. v. 97 *ad cœnam vocat: venio, decumbo.* ¶ 3. mori, cadere, & sic fere de gladiatoribus accipitur. Cicero Philipp. 3 cap. 14 *Quod gladiatores faciunt, ut honeste decumbant; faciamus non principes orbis terrarum*, i. e. occumbant. Adde cum primis 2. Tusc. c. 17

¶ Discumbere, idem interdum quod accumbere, zu Tische sitzen / sich lägern. Virg. 1. Æneidos v. 700

stratoque super discumbitur ostro.

¶ Discubitus, ûs. Valer. Max. lib. 2. cap. 1. n. 9 *ne senioris adventum discubitu præcurrerent*, eher zu Tische sich setzen / vor Ankunfft anderer sich setzen.

¶ Incumbere, inniti, sich über oder auff etwas legen. Virg. 4. Æn. v. 650 *Incubuitque toro, dixitque novissima verba.*
Incumbere in curam, cogitationem, elegans & Ciceroni frequens locutio est, ihme eine Sorg / ein Gedancken lassen hoch angelegen seyn. Lib. 10. epist. 5 *totâ mente, omnique animi impetu in remp. incumbas*, strecke ja daran allen Fleiß / &c. Aliquando & cum infinitivo ad istum modum jungitur. Tacitus 2. Hist. cap. 10 *Ad hæc terrore & propria vi Crispus incubuerat delatorem fratris sui pervertere.* Cicero in Philipp. 4. cap. 5 *Incumbere in caussam*, ihme lassen angelegen seyn / &c. Est & hæc recepta formula, *Hoc negotium, hoc onus, molestiæ*, &c. *mihi incumbit*, liegt auff mir. Ulpianus Lege 1. § 3 Dig. tutel. & rationibus: *Officio tutoris incumbit.* ¶ 2. Est & incumbere idem quod incubare, quo sensu usus est Petronius, & quartum casum addidit; *Repositorium allatum est cum corte, in qua gallina erat lignea patentibus in orbem alis, quales esse solent, quæ incumbunt ova.* Est grande sonorumque & vehemens verbum, itaque sæpius usurpatum Virgilio, ut Scaliger observat lib. 4. Poët. c. 16.

¶ Superincumbere, idem. Lucanus lib. 9. v. 933

Tunc superincumbens pallentia vulnera lambit.

¶ Occumbere, darnieder liegen / todt bleiben. *Occumbere*, in bello, pugnando pro patria, mori. Additur sæpe *mortis* nomen vel quarto vel sexto casu. Cicero 1. Tuscul. cap. 42 extr. *ut esset, qui pro patria mortem non dubitaret occumbere* Livius lib. 1. cap. 7 *morte occubuit*. Absolute Ovidius 3 de A. A. v. 17 A

Fertur & ante annos occubuisse suos.

¶ Procumbere, auff allen Vieren liegen / für sich gebücket seyn. *Procumbere ad genua*, zu Fuß fallen / Liv. lib. 25. cap. 7. pr. *in genua*, Curt. 9. c. 5. n. 13. *lassus procubuit*, Ovid. 3. Metam. v. 414.

¶ Recumbere, liegen / sich strecken. Cic. de Orat. lib. 2. cap. 71 *M. Lepidus cum, cæteris exercentibus, in herba ipse recubuisset, vellem hoc esset, inquit, laborare.* ¶ 2. Zu Tische sitzen. Plinius lib. 4 epist. 22 n. 4 *Cœnabat Nerva cum paucis. Vejento proximus atque etiam in sinu recumbebat.* ¶ 3. Inclinare in aliquid. Ovidius lib. 10. v. 195 de moriente:

Ipsa sibi est oneri cervix, humeroque recumbit.

Et hinc eleganter de loci positione acclivi, apud Martial. lib. 4. epigr. 64 *jugera pauca Martialis*

Longo Janiculi jugo recumbunt.

¶ Succumbere, unten liegen / gewonnen geben. *Succumbere oneri, labori, doloribus.* Cic. 1. de Fin. cap. 15. hoc est, vinci. *Cedere & succumbere fortunæ*, dem Unglücke gewonnen Spiel lassen / Cic. in Tusculanis 3. cap. 17.

CVBVS, κύβος, figura quadrata, Viereckigt / ein Würffel. ¶ 2. ein ieglich Würffel-gestaltet Ding. B

CVCVBO, are, proprium noctuæ. Auctor elegiæ de Philomela:

Noctua lucifuga cucubat in tenebris.

CVCVLVS, κόκκυξ, de genere accipitrum est, Plin. *alitem* vocat *temporarium*. Ein Kuckuck. Avis est timida; ideoque nec proprium sibi struit nidum, nec pullos suos excludit, sed ovum suum in alieno, ac plerumque corrucæ deponit nido. Fœtus autem posteaquam exclusus est, pullis cæteris cibos omnes præripit, deinde una cum matre devorat, Aristotel. lib. 9. de naturâ animalium. Per convicium *Cuculi* appellantur, qui insulso ac inordinato sermone molesti sunt. Item, socordes ac desides, & qui sero ac intempestive quid faciunt: tum qui nobiles quidem, sed inertes atque degeneres; item, qui in re turpi deprehensi; denique qui ex quavis caussa digni opprobrio. Vide Torrentium ad Hor. lib. 1. Sat. 7. v. 31.

¶ Cuculos etiam vocarunt eos, qui, cum uxorem haberent domi, alias tamen amarent. Plaut. Asinar. act. 5. sc. 2. In caussâ est, quod avis ea in alieno pariat nido ac pulli ejus ab aliis educentur avibus: quâ de re Antigon. Carystius in Narrat. Mirabil. mem. 1. & 9. 10. Susannen-Brüder.

CVCVLLVS, masc. tegmen capitis vulgare, eine Kappe. Hinc *durus cucullus* Juvenali Sat. 3. v. 170, quia crassi fili erat. Idem Satyr. 6. v. 118 *Sumere nocturnos meretrix augusta cucullos,* C

scilicet, ne nosceretur in lupanari, quo abibat. Eadem Satyra v. 329

Illa jubet sumto juvenem properare cucullo.

¶ Cuculla, fœm. idem. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 389

Donumque tunicæ, qua sodalem ornaverat,

Geminat cucullæ munere.

Ita quoque Hieronymus Vita Hilarionis sub finem: *cucullam & palliolum ei derelinquens.* Et Ambrosius extremo Sermone 92 de baptismo Augustini: *novis vestimentis, cuculla nigra induimus.* Gloss. Cyr. *Cuculla*, καρακάλλιον.

¶ Cuculio sive Cucullio, idem. Cato cap. 2. de R. R. *Cum tempestates pluviæ fuerint, centones, cuculiones, familiam oportuisse sibi sarcire.* Capitolinus in Vero cap. 4, *ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria obtecto capite cucullione vulgari viatorio.*

¶ Nec tantum capitis tegumentum *Cucullus* sive *Cucullio* erat, verum etiam aliarum rerum. Martial. lib. 3. epigr. 2. de libro: *Vel thuris piperisque sis cucullus.* id est, involucrum, quo aromata clauduntur. eine Würtzdeute. Et Salmasius in Capitolini Pertinacem cap. 8 ex Notis Tironis atque Senecæ observat, fuisse etiam pedum cucullos, qui *cucullopedones* & *pedocuculli* dicebantur. Vet. Gloss. *Cuculio* σκεπαστῶν, sive, ut Casaubonus ad Capitolini Verum cap. 4 emendat, σκέπαστρον, quo quodvis tegumentum generaliter significatur. D

¶ Cucullatus, a, um: cucullo tectus: item quod cucullum habet. Ut *vestis cucullata* apud Isidorum lib. 19. c. 24. *Saga cucullata* Columell. lib. 11. cap. 1.

CVCVMA, ahenum aquæ faciundæ, superne angustum & cum porrecto collo. Hinc *cervix cucumulæ*, ὑποχοεράκως, Petronio p. 189. qui paullo ante primitivâ formâ: *cucumam ingentem foco adposuit.* Mentio fit etiam Lege 1. § 3 Dig. ad leg. Corn. de sic. Ein eherner Topff / kupfferne Blase. Sed synecdochice Martiali lib. 10. epigr. 79 integrum balneum est, privatum tamen & parvum, cujus calidæ vel cucuma sufficiat.

¶ Cucumula, diminut. jam ex Petronio productum fuit.

¶ Cucumella aliud diminutivum, Lege 17. Dig. Si servitus vind. § 1. Sed variant ibidem libri.

CVCVMIS, & cucumer: à curvore dicitur, Varrone auctore. *Cucumeres*, kleine Kürbse oder Gurcken / macerantur & condiuntur, ut ad carnes assas esui esse possint. Virg. 4. Georgicorum v. 121 *tortusque per herbam*

Cresceret in ventrem cucumis, nec sera comantem, &c.

Plinius etiam hujus *cucumis, cucumi, cucumim* declinavit; exempla vide lib. 19. cap. 12. & lib. 20. cap. 1. & 9. ¶ 2. *Cucumis* marinus, colore & odore cucumeri terrestri similis. Plin. lib. 9. cap. 2, & lib. 32. cap. 11. Vulgo piscem intelligunt: Harduinus autem fruticem marinum.

¶ Cucumerarium, ein Kürbsgarten. Vulg. Esa. 1, 8.

CVCVRBITA, ein Kürbs. Plinius 19. cap. 5 *Cucurbitarum numerosior usus.* Propertius lib. 4. eleg. 2. v. 43

Cæruleus cucumis, tumidoque cucurbita ventre.

Proverbio *Lippire cucurbitas* dicuntur hebetes & stupidi, quemadmodum *caput cucurbitæ habere* stolidum & vecordem dixit Apulejus lib. 1. Milef. *Hem*, inquit, *& si tu, alicujus facinoris tibi conscius scilicet, mori cupis: nos cucurbitæ caput non habemus, ut pro te moriamur.*

¶ Cucurbitula, diminutivum. ¶ 2. Quo nomine & ventosam dicunt, qua in scarificatione sanguis educitur, ein Baderkopff / Laßkopff. *Sanguinem cucurbitulis educere*, Köpffe setzen / schröpffen. Juvenal. Satyr. 14. v. 57

— — vacuumque cerebro

Jampridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?

De quo versu vide Heins. Dissert. de Apocolocynthosi Senecæ. Duplici autem cucurbitularum genere usi veteres, æreis & corneis. Vide Corn. Celsus lib. 2. cap. 11.

¶ Cucurbitinum, quod cucurbitæ refert similitudinem, ut: *pira cucurbitina*, Cato cap. 7.

¶ Cucurbitare domini os vasalli dicuntur, qui eorundem uxores corrumpunt. Salmuth. ad Panciroll. de perd. pag. 214. Dilher. dispp. Philolog. Tom. 1. pag. 349.

CVCVRIO, ire, glucken / locken wie ein Hahn / krehen. Auctor Philomelæ: *Cucurire solet gallus, gallina gracillat.*

CVDO, cudere, schlagen / schmieden. *Cudere argentum*, müntzen. Terent. Heaut. act. 4. sc. 4. v. 15 *Argentum cudo*, i. e. comparando argento do operam. *Cudere frumenta*, dreschen / Colum. lib 2. cap. 10. Ter. in Eun. a. 2. sc. 3. v. 89 *In me hæc cudetur faba*, das Spiel wird über mich auslauffen. Vide Donatum ibi.

¶ Incus, incudis, ein Amboß. Virg. 2. Georg. extr.

impositos duris crepitare incudibus enses.

Horat. in arte poëtica, v. 441

Et male tornatos incudi reddere versus.

hoc est, denuò componere & perpolire, böse Verß wiederum auffs Papier bringen und anders setzen. *Inter malleum & incudem esse* dicuntur, qui anxietatibus & malis premuntur, zwischen Hammer und Amboß kommen / vide Chiliadas.

Composita.

¶ Excudere, ausmachen / fertigen / aus was schlagen. Cic. Attic. lib. 15. ep. 27 *Tibi de gloriâ excudam aliquid, quod lateat in thesauris tuis*, i. e. componam, eine Schrifft verfertigen. Quo pertinet illud Plinii lib. 1. epist. 3 *Effinge aliquid atque excude, quod sit perpetuo tuum.* Virg. 6. Æneid. v. 847

Excudent alii spirantia mollius æra.

i. e. elaborent. Idem Æneid. 1, v. 174

Ac primum silicis scintillam excudit Achates.

EXCVDIT, *feriendo elicit: quia* CVDERE *est ferire*, ad eum locum Servius scribit.

¶ Excusor, ein Bildner / Bildschmied / Drucker. Quintil. lib. 2. cap. 21.

¶ Incūdo, incudere: cudendo asperare. Virg. 1. Georg. v. 275

— — lapidemque revertens

Incusum, aut atræ massam picis urbe reportat.

einen gepücketen oder geschärfften Mühlstein.

¶ Procudere, probe cudere, ut Servius exponit, zurichten / schmieden. Hinc ad alia eleganter transfertur, ut: *Procudere dolos*, i. e. effingere, Plaut. Pseud. act. 2. sc. 2. v. 20. behende und listige Griff erdencken. *Procudere linguam*, die Zunge abrichten. Cic. lib. 3. de Orat. cap. 30. extr. *Non enim solùm acuenda nobis, nec producenda lingua est, sed onerandum complendùmque pectus maximarum rerum, & plurimarum suavitate, copiâ, varietate.* ¶ 2. Est & producere, & longius ampliusque efficere aliquid: quemadmodum fabri cudendo malleis ferrum extendunt. Lucret. lib. 5. v. 1263 *— — quamvis in acuta & tenuia posse*

Mucronum duci fastigia procudendo.

Virg. 1. Georg. v. 261 *— — durum procudit arator*

Vomeris obtusi dentem.

i. e. *cudendo extenuat: producit tundendo*, ut Servius interpretatur. Varro apud Nonium: *Legendo autem, scribendo vitam procudimus*, i. e. producimus, longiorem efficimus; erlängern.

¶ 3. Hinc & prò gignere ac propagare usurpatur, Lucret. lib. 2. v. 1112 *— — terreno corpore terra*

Crescit, & ignem ignes procudunt, ætheraque æther:

Sic *procudere secla, prolem*, idem dixit lib. 5. v. 848. & v. 854.

¶ Recudere, umschmieden. Varr. *Vetera metalla recudunt.*

CVDON, onis, pellis cruda, & dura, quâ capita teguntur adversus ictus vice galeæ, eine lederne Bickelhauben / cujus usus etiamnum apud Hibernos durat; legunt & Cudo. Silius lib. 16. v. 59

Scipio

Scipio contorquens hastam, cudone comantes
Dujecit crines. A

CVIAS, pronomen interrogativum, cujus nationis, seu gentis, sectæ? *Cujas es?* Wo bistu her? Respondere debet, *sum Germanus, Gallus, Italus*, &c. Tuscul. lib. 5. cap. 37. *Socrates, cum interrogaretur cujatem se esse diceret, Mundanum inquit; totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur.* Apulejus lib. 1. Milesf. post initium: *ut prius noritis, qui sim, & cujatis*, subaudi *gentis*: & lib. 8 p. 212 *præconem rogat, cujatis essem.*

¶ Cujus, cuja, cujum, antiquum. Terent. in And. a. 4. sc. 4. v. 24 *Cujum puerum hic apposuisti?* Nunc usitatius dicimus, *cujus puerum*, &c. Virgilius ecl. 3.

-- -- cujum pecus? an Melibæi?

¶ Cujusmodi, & Cujuscemodi, omnis generis, welcher Art/Gestalt. Hirtius Afr. c. 31 *Referre arbitrabatur, cujusmodi victoria esset futura.* Idem c. l. cap. 36 *cujuscemodi generis hominum delectus habere.*

¶ Cuicuimodi, ut cujusmodi. Cic. 5. Tusc. extr. *Ubi melius uti possumus hoc, cuicuimodi est, otio?* Lib. 3. ad Attic. epist. 22 *Tuque ad me velim omnia quam diligentissime, cuicuimodi sunt, scribas.*

¶ Legunt & sic in quibusdam Ciceronis locis. *Cujusdammodi, cujusmodicunque*, was er Gestalt es sey. Lib. 5. de Fin. cap. 12 *Animus non esse solum, sed etiam cujusdammodi esse debet.* Pro Cluent. cap. 6 *cujusmodicunque mater sit.*

¶ Cujuscunquemodi, & Cujusquemodi, i. e. omnis generis, allerley. Sallust. Catil. cap. 39. extr. *cujuscunquemodi genus hominum.* Cicer. 2. Fin. cap. 1. *quamvis multa cujusquemodi rapiat* (oratio,) *nihil tamen teneas.* Hæc sub pronomen *Qui*, & ejus composita pertinent.

CVLCITRA, omne stragulum, in quo quiescitur, dicta ab inculcando; ein Banckpfül/Polster. *Culcitra plumea*, Cicer. 3. Tusc. cap. 19. ein Federpfül/*lanea, stupea, &c.* ein Pfül gefüllt mit Wollen/Werck/ etc.

¶ Culcita, idem. Sic enim pro Culcitra mavult Torrentius ad Suet. Tib. cap. 54, ubi *tomentum è culcita.* Seneca epist. 108, *Laudare solebat Attalus culcitam, quæ resisteret corpori.*

CVLEVS, uter, sive saccus coriaceus. In Gloss. *Culeus & Culleus* scribitur, & ἀσκὸς βόειος, item ἀσκὸς πύγελος explicatur. *Insui in culeum*, in einen Sack gesteckt werden. Parricidæ enim in culeum vivi insuebantur atque in mare vel flumen dejiciebantur. Meminit Cicer. pro Rosc. Amerino cap. 11. Seneca lib. de Clement. cap. 23. Sueton. Nerone cap. 45. & Augusto cap. 30. ubi vide Casaub. & Berneggerum, itemque Lipsium ad allegatum Senecæ locum, nec non Colerum. Turneb. lib. 13. Adv. c. 13. Tandem hoc mutatum est, cœptumque ut darentur ad bestias, aut vivi exurerentur. Julius Paulus lib. 5. Sentent. tit. 24. ¶ 2. Culeus cum utribus jungitur, inter vasa militaria, trajiciendo amni apud Nepot. in Eumen. 8, 7. Ein Schlauch. ¶ 3. Est & *Culeus* mensuræ majoris nomen continentis amphoras vicenas, Dalechamp. ad Plin. lib. 14. cap. 32.

¶ Culeum, vel *culleum*, neutr. Varro 1. Rei Rust. cap. 2. *In eo agro aliquotfariam in singula jugera, dena cullea vini fiunt.*

¶ Culeola, cortices sunt nucum viridium, die grünen Nußschalen oder Leuffen. Festus.

¶ Culearis, ut *Dolium culeare*, quod culei capax est, Cato c. 112.

CVLEX, vermiculus omnis alatus, eine Mücke. Differentiæ eorum plures; alii enim *culices sicarii* dicuntur, quos caprificus generat; alii *vinarii*, qui in vini fece acescente gignuntur, quos κώνωπες vocat Arist. Mücken die im Wein wachsen/ alii *muliones* dicuntur, Wassermücken. Plinius lib. 11. cap. 2 naturam miratus, *tot*, inquit, *sensus collocavit in culice.* Horat. 1. Satyr. 5. v. 14 *mali culices*, i. e. molesti. *Culices pati rotundos*, Hadrianus dixit apud Spartianum in Vita cap. 16. Proverb. *Culicem elephanti conferre*, de iniquâ rerum minimarum cum maximis comparatione.

¶ *Culicare*, nomen; idem quod *Conopeum*, de quo supra.

CVLIGNA, vas potorium, à græco κυλίχνιος, ein Trinckgefäß/ Cato cap. 132. & Fest.

CVLĪNA, ab igne colendo; vel quasi *calina*, à calendo dicta, D quo nomine dicebatur in villa locus ubi versabatur familia, & ubi focus & Lares erant. Die Küche. Unde & Laribus sacra juxta Servium. Varro lib. 1. de re rust. cap. 13. & Colum. lib. 1. cap. 6. ¶ 2. Accipitur & pro latrina sive secessu, ein Abtritt/ heimlich Gemach. Vet. Gloss. ἀφεδρὼν *Culina.* Atqui ἀφεδρὼν cloaca sive latrina est. Eædem Glossæ: λαύπατος, *culina.* Isidorus quoque *Culinam*, in Glossis *Latrinam*, *Secessum* interpretatur. Petronius: *Qui inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, quàm bene olere, qui in culinâ habitant.* Varro lib. 6. de L. L. *lavatrinam & culinam* conjungit. *Truæ*, inquit, *quæ à culinâ in lavatrinam aquam fundunt.* Deinde à coquendo *Coquina*, Sipontinus.

¶ Culinarius, coquus. Scribon. Largus Compositione 230 *lixivia, qua culinarii utuntur.*

¶ Culinaria, neut. Küchengeräth.

CVLMEN, à culmis dictum, ein Strohdach/ itaque signatè Virgilius Ecl. 1.

Pauperis & tuguri congestum cæspite culmen.

Et rursus ibidem:

Et jam summa procul villarum culmina fumant.

Hinc ad alia tecta transfertur. *Culmen ædis Jovis fulmine ictum*, Livius lib. 27. cap. 4. ¶ 2. Per metaphoram, pro eminentia, dignitate atque fastigio, quo excedimus alios, dicitur. Apul. 3. Florid. *Quid ergo superest ad honoris mei tribunal & culmen, ad laudis meæ cumulum?* Ita *regale culmen* pro majestate regiâ apud Claudianum 6. Consf. Hon. 64 legimus. Plin. lib. 9. cap. 35 *Principium ergo culmenque omnium rerum pretii margaritæ tenent.* Sic *pervenire ad culmen*, i. e. ad summum, idem dixit. Virg. Æn. 2. v. 290 *-- -- ruit alto à culmine Troja:* Ubi Servius: *vel à dignitate suâ, vel à tectis suis. Nam ideo dixit culmina, tecta; quia veteres de culmo ædificia protegebant.* Vide eundem etiam ad Ecl. 1.

CVLMVS, calamus frumenti, qui à radice ad spicam protenditur, der Halm. *Geniculato culmo erecta herba*, Cic. de senect. cap. 15. mit einem knötigtem Halm. Virgil. 1. Georg. v. 111

- - ne gravidis procumbat culmus aristis,

daß sich der Halm nicht lege. Lucanus lib. 6. v. 9

nondum surgentibus altam
In segetem culmis.

das Getreyd hatte noch nicht geschosset. *E culmo spicam conjicere*, id est, ex senectute judicare de juventa. Vide Chiliad. B

CVLPA, noxa, crimen, Schuld/ Mißhandlung/ Versehung. Terentius Eunuch. a. 5. sc. 6. v. 10. *Quicquid hujus factum est, culpâ non factum est meâ*, da habe ich keine Schuld dran. Idem c. l. a. 2. sc. 3. v. 96. *Culpam in aliquem transferre*, in And. a. 1. sc. 3. v. 5. die Schuld auff einen werffen. Cic. lib. 6. fam. epist. 2. *Ferenda est fortuna, præsertim quæ absit à culpa*, daran man keine Schuld hat. Et lib. 12. Epist. 22 *Quicquid acciderit à quo mea culpa absit, animo forti fero.* Contra ferre ea molestissime homines dicunt, quæ ipsorum culpâ contracta sunt. Idem pro Rosc. Amer. c. 16 extr. *vitio & culpæ dare alicui aliquid*, einem was Schuld geben. *Culpam præstare*, sicut *præstare dolum, vitium*, für die Schuld stehen/ oder dafür stehen/ daß unser Schuld daran nicht gewest/ hoc est, *non sustinere culpam alicujus rei*; usus aliquoties Cicero est in Epistolis, ut lib. 6. epist. 1, *Simus ea mente, ut nihil in vitâ à nobis præstandum putemus præter culpam.* Et lib. 9 Ep. 16 *Video Philosophus placuisse, nihil esse sapientis præstare, nisi culpam*, ein weiser Mann dürffe für nichts stehen/ als dafür/ daß so etwas übel gerathen/ er daran keine Schuld habe. Vide & lib. 5. Epist. ult. & lib. 6. Ep. 4. & lib. 1. ad Quint. Fratr. Epist. 1. *Commereri culpam*, est contraxisse culpam, ideoque & castigationem sive pœnam commeritum esse. Usus Plaut. Aulul. act. 4. sc. 10. v. 8. & Captiv. act. 2. sc. 3. v. 43. Horat. lib. 4. oda 5

Culpam pœna premit comes. C

¶ Culpare tadeln/ straffen. Columella principio Operis: *Audio culpantes agrorum infœcunditatem.* Publius in Mimis:

Feras non culpes, quod mutari non potest.

Ovid. 2. Amor. eleg. 4. v. 21

Est etiam, quæ me vatem, & mea carmina culpet.

¶ Culpabilis, Straffbar/ tadelhafft. Paullinus prosa Carminis 1. ad Gestidium: *utraque culpabilia sunt.* Et Salvian. de Gubern. Dei lib. 4 p. 110 *Sed hoc culpabilior tu, quam ille.*

¶ Culpabiliter, adverb. Symmach. lib. 9. epist. 43, *Nolo existimes, culpabiliter ad me esse perlatum, quòd* &c. hoc est, in malam partem, cum criminatione. Augustin. de Gen. ad lit. lib. 11 cap. 9 *quicquid culpabiliter eligerent.* Paullinus Nolanus epist. 39. [vet. ed. 30] n. 4 *nos culpabilius insulsi.*

¶ Culpatus. Hinc comp. *Culpatius* apud Gellium lib. 11. cap. 7, *Molestius culpatiusque esse arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quam invulgata & sordentia.*

¶ Culpatio, Beschuldigung. Idem Gellius lib. 10. cap. 22 *ne ipsi quoque culpationes hujuscemodi mereamur.*

¶ Deculpare. Gell. lib. 19. cap. 10 *Dehonestum tibi deculpatumque hoc verbum videtur. Deculpatum*, id est, damnatum vel culpæ notis compunctum. Critici enim recensentes libros, quod minus rectè positum notâ insigniebant: quas *culpas* vocabant. Quâ de re multa Scaliger Notis ad Varronem de re rusticâ, itemque VVowerius de Polymathiâ. cap. 17.

¶ Inculpatus. unsträfflich/ untadelhafft. *Omnis culpæ privatio inculpatum facit*, Gell. lib. 1. cap. 5. *Mores inculpati*, ein unsträfflicher Wandel. *Vita inculpatissima*, idem Gellius lib. 14. c. 2.

¶ Inculpatim, adv. Lege 20. Cod. Theod. de palatin. sacrar. largit. *qui inculpatim ad calcem terminumque militiæ pervenerint.*

¶ Inculpābilis, untadelich. Solin. cap. 30 [al. 43] de Æthiopia: *Hyacinthus lapis pretiosus, siquidem inculpabilis inveniatur.* Prudent. Apotheos. v. 951 *inculpabile Numen.* Avienus in Virgine Arati v. 280 *pro munere morum*
Inculpabilium nomen dedit omnibus astris.

CVLTĒR, & cultrum, i, neutr. Messer. *Virginius, ab lanio cultro arrepto, pectus puellæ transfigit*, Livius lib. 3. c. 48. *Sub cultro linqui*, metaphorica apud Horat. locutio est, in præsenti deseri periculo, lib. 1. Sat. 9. v. 74

-- fugit

— — *fugit improbus, ac me*
Sub cultro linquit.

In der Noth stecken lassen. *Culter tonsorius*, Cicer. Offic. 2. cap. 7, ein Balbier-oder Schärmesser. *Culter venatorius* Suet. Aug. cap. 19. & Claudio cap. 13, ein Weidmesser/ Hirschfänger. Neutro genere est in Gloss. Vet. *Cultrum*, κοπὶς, ἡ μάχαιρα, σφαγίς. Addunt quidam Propertium lib. 4 eleg. 5, v. 72, sed variant libri, & vel *clathra* vel *claustra* legunt. *Cultra* autem minus illi versui conveniunt.

¶ Cultellus, dimin. Plin. 12. c. 25 *Inciditur vitro, lapide, osseisve cultellis.* Palladius lib. 1. extremo: *Præparemus cultellos curvos minores, per quos novellis arboribus surculi aridi aut exstantes facilius amputentur.*

¶ Cultellatus, scharff wie ein Messer. *Dorsa Delphinorum cultellata*, Plinius lib. 32 c. 2. *Ut palma, quæ cortice sit cultellato, difficilis quidem est ascensu; sed fructum habet dulcissimum: itidem eruditio & virtus aditum habent difficilem, sed fructum dulcissimum.* Erasmus in Simil.

¶ Cultratus, idem. Plin. lib. 13. cap. 4. *folia cultrato mucrone.*

¶ Cultrarius, victimarius, qui victimam immolat, Sueton. in Calig. cap. 32. Ein Opfferschlächter. ¶ 2. Ein Messerschmid. Vet. Inscriptio apud Gruter. p. 640. n. 11

B

Q. TIBVRTI. Q. L
MENOLANI
CVLTRARI. OSSA
HEIC. SITA. SVNT.

Ubi appictos cultros vides, non dissimiles iis, quibus nostri victores utuntur.

CVLVLLVS, urceolus, eine Weinkrauß/ Krug/ Humpe. Horat. in art. Poët. v. 434

Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant;
An sit amicitiâ dignus. Starck zusauffen. Add. 1. Od. 31. v. 11 *aureis culullis vina exsiccare.*

CVLVS, idem quod podex. der Arß. Catull. carm. 23 v. 19 *culus purior salillo.* Usus idem est Carm. 95 & 96 ad Æmilium & Vectium, ubi vide.

CVM, præpositio, mit. *Facere cum causâ*, der Sachen zu gut gehn. Cic. ad Q. Frat. lib. 1. ep. 2 *Certo scio, te fecisse cum caussa.* Nepos 12. cap. 3. n. 1 *quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis*, hoc est, socius & auxiliator Ægyptiorum. Cic. lib. 1. fam. ep. 1. *Esse cum imperio*, das Regiment führen. *Esse cum potestate*, Idem 1. de Invent. c. 25. *Cum bonâ gratiâ aliquem dimittere*, Idem de Fato cap. 4. einen mit gutem Vergnügen von sich lassen. *Cum aliquo facere*, est ejus partes sequi. Cic. lib. 6. ad Att. ep. 8. *cum Cæsare Lentulum consulem facere.* Nepos in Agesil. c. 2 *cum animadverteret, Deorum numen facere secum.* Elegans formula est: *Cum eo mihi omnia sunt*, i. e. tam conjunctus mihi ille est, ut nihil non rationum mearum ac consiliorum cum eo communicem. Cicer. lib. 13. Famil. Epist. 1. *Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt; nisi quod in Philosophia vehementer ab eo dissentio.* Contra idem ad Attic. lib. 12. Epist. 17 *Mihi ante ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio.* Nempe significat, se eo familiariter haud usum, hat keine Freundschafft oder Gemeinschafft mit ihm gehabt. Plaut. Casin. act. 2. scen. 2. v. 12

Nam vicinam neminem amo meritò magis, quàm te;
Nec quacum plura sunt mihi, quæ ego velim.

Plura; nempe *communia*: hoc enim in hoc Elliptico dicendi genere subaudiendum est.

¶ In exceptionibus, ut cum restringimus aliquid ad quandam conditionem seu legem, invenitur hæc formula *cum eo*. Cicer. lib. 6. ad Atticum Ep. 1. *Sit sane, quoniam ita tu vis, sed tamen cum eo, quod sine peccato meo fiat.* Livius lib. 8. cap. 14 *Laviniis civitas data, sacraque sua reddita, cum eo, ut ædes Junonis communis Laviniis cum Pop. Rom. esset.* *Cum eo*, mit diesem Bedinge. ¶ 2. Sæpe cum elegantiâ quâdam veteri additur hæc præpositio, ubi abesse poterat, Græcorum more. Catullus Epithalamio Malli, Carm. 62. v. 19

— — *bona cum bonâ*
Nubit alite virgo.

Cic. de offic. lib. 3. cap. 31 *Accurrisse Romam, & cum primâ luce Pompeji domum venisse dicitur.* Etiam Terent. Adelph. act. 5. sc. 3. v. 55 *cum primo lucu*, quod est, ἀρχαϊκῶς pro *luce*: & Sallust. Jugurth. cap. 106 *cum ortu solis.* Plinius lib. 2. epist. 19. *quæ scripsimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus.* Imperator Procem. Inst. §. 2. *Quorum utramque viam cum summis vigiliis summaque providentiâ, annuente Deo, confeci.* Vide & Indicem Lucretianum Gifanii: Itemque Scalig. lib. 4. poët. cap. 34, ubi nonnihil de Pleonasmi hoc genere meminit. ¶ 3. Aliquando idem est quod contra. Sallust. Jugurth. cap. 5 *Bellum cum Jugurtha gessit*, i. e. contra. Et ita passim in belligerandi formulis.

CVM adv. scribitur & *Quum*, & *Quom*, de qua differentiâ monet quædam Quintil. lib. 1. cap. 7. de orthographia; sed probare eam non videtur. Diligenter autem discendum est, quando &

A

quibus locutionibus præcedat Indicativum, aut Conjunctivum, quo modo familiarissimè gaudet: Indicativo verò non nisi quoties *quia* aut *quod* aut *quandoquidem* significat. Cic. lib. 12. fam. epist. 25 *Tibi maximas gratias ago, cum tantum meæ literæ potuerunt*, &c. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7, 73. *Ego redigam vos in gratiam, Chreme, hoc fretus, cum de medio excessit, unde hæc suscepta est tibi*, h. e. *quandoquidem.* Et in ejusmodi locutionibus: *Nondum sex menses sunt, cum huc commigravit*, Plaut. Persa 1. sc. 3. v. 57. Cicer. pro Cluent. cap. 9 *Dies nondum decem intercesserant, cum ille alter filius necatur.* Servius ad illud Virgil. 2. Æneid. v. 455

— — *Infelix qua se, cum regna manebant,*
Sæpius Andromache ferre incomitata solebat:

DVM inquit, *donec; alii tamen* CVM *legunt: Sed* cum manebant *quomodo dicimus, cum constat* manebant *Indicativum esse? Hoc verò sciendum est, quia, quando conjunctio est, necesse est aliquid jungi aut subaudiri. Ut:* cum venirem, vidi illum: *Si autem* cum venientem *dicamus, aut modus pro modo est, hoc est, indicativus pro conjunctivo: aut etiam* CVM *non erit conjunctio, sed adverbium temporis: & significat:* tempore, quo veniebam. Hæc ille. Nepos Iphicrate: *Cum Artaxerxes Ægyptio Regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Atheniensibus petivit Ducem;* Id est, tempore, quo bellum inferre voluit. ¶ *Cum quidem*, pro etsi, Nepos Thrasybulo cap. 2 extr. *In secundo prælio cecidit Critias, cum quidem fortissime pugnaret.* Item Catone cap. 2 *Neque hoc per Senatum efficere potuit, cum quidem Scipio in civitate principatum obtineret.* ¶ Accipitur nonnunquam pro quando. Cic. *Non nihil me consolatur, cum recordor, quantâ me complectaris benevolentiâ.* ¶ Interdum pro ex quo: ut, *septimus mensis est, cum in hasce ædes pedem nemo intulit.* Idem.

¶ Porrò eleganter *Cum* & *Tum*, se invicem in eâdem clausulâ subsequuntur, sed cum differentiâ quadam; nimirum ut *cum* quiddam minus, *tum* quiddam majus significet. Cic. off. lib. 1. cap. 33. *Luxuria cum omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est.* Hoc quoque hic monent nonnulli, τὸ CVM, cum Indicativo construendum esse. Ac est hâc ratione non semel usus quidem Cicero, atque post eum alii etiam; Plin. Panegyr. Trajan. cap. 74 *Sed cum multa illo die dicta sunt sapienter & graviter, tum vel imprimis*, CREDE NOBIS, CREDE TIBI: Interim tamen hæc observatio perpetua non est. Nam & exempla conjunctivi appositi apud Ciceronem non pauca occurrunt. Nepos Iphicrate: *Quod cum in aliis rebus declaraverit, tum maxime in Amyntæ liberis tuendis.* Alia hujus generis exempla ad Mamertini Panegyricum Maximiano Aug. dict. cap. 1 observavit notavitque Livinejus. Sed neque prima observatio procedit semper. Quod vel illud Cieronis arguat Orat. pro Muræna, cum ait: *Si quidem eorum consilio & periculo, cum Rep. tum etiam rebus nostris perfrui possumus.* Enim verò in Republica aliquid majus est, quam privatorum in rebus atque fortunis.

C

¶ Notanda etiam elegans hujus vocis & veluti transposita usurpatio, ad hunc modum apud Corn. Nepot. in Eumen. cap. 9, 1. *Dimidium spatium confecerat, cum allata est suspicio.* Pro, cum dimidium spatium confecisset, allata est, & ita persæpe Curtius, & Poetæ. ¶ Frequens est etiam genus dicendi concisum, omisso *cum.* Nepos in Vita cap. 16 *Atticus adolescens seni Syllæ fuit jucundissimus, senex adolescenti Bruto.* i. e. cum esset adolescens, cum esset senex &c.

¶ Observa & compositiones illas, *Cummaxime*, vel *ut cummaxime.* Terent. in Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 40 *Hanc Bacchidem amabat, ut cummaxime, tum Pamphilus.* als man iemand lieben kan.

CVMAE, arum, Κύμαι, Campaniæ civitas in Italia, à Chalcidensibus [vide suprà *Chalcis*] condita: quam Sibyllæ illustrat divinitas, cujus libris pro oraculo Romana usa est prudentia. Silius lib. 8. v. 532 singulariter extulit: *Linternum & quondam fatorum conscia Cume*, ut sit *Cume*, *Cumes.* Quanquam & ibi Dausquejus pluraliter *Cumæ* legat. Dictam autem *Cumas* Servius ad Æn. 3. v. 441 putavit, vel ἀπὸ τῶν κυμάτων, h. e. ab undis, vel ab auspicio mulieris prægnantis, quâ conspecta Chalcidenses prope Bajas urbem ibi posuerunt, ἔγκυον enim gravidam Græci dicunt.

D

¶ Cumæus. Virg. 3. Æneid. v. 441
Huc ubi delatus Cumæam accesseris urbem.

Et Ecloga 4
Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.

¶ Cumanus, *Vates Cumana* Lucan. lib. 5. v. 183. *Asinus Cumanus* vide Chiliadas.

¶ Cumatilis color, cæsius sive cæruleus, wasserblaue Farbe/ *Cymatilem* alii dicunt à κῦμα. Plaut. in Epid. act. 2. sc. 2. v. 49 *Cumatile, aut plumatile, aut cerinum.* Nonius cap. de Colore Vestimentorum: *Cumatilis, quasi fluctuum similis.*

CVMERAE, plur. aut singulare *Cumera*, vas in quo frumenta conduntur, ein Kornkasten. Horat. lib. 1. Serm. sat. 1. v. 53 *Cum tua plus laudes cumeris granaria nostris.*

CVMINVM, & Cyminum, κύμινον, numeratur inter optima legumina, Kümmel. *Cuminum sativum*, Römischkümmel/ *Cuminum*

num silvestre, Rittersporn / tertium genus culinis notum, quod A in pratis nascitur, Wiesenkümmel / *Cuminum pratense*. Usus ejus studiosis confert ad capitis confortationem & flatus educendos. Pers. Sat. 5. v. 55

Rugosum piper & pallentis grana cumini.

Horat. lib. 1. Epist. 19. v. 18

Pallerem casu, biberent exangue cuminum.

¶ Cuminisector, κυμινοπρίστης, parcus & sordidus. v. Chil.

CVMVLVS, acervus, accessio, ein Hauff / *Magno cumulo augere* Cic. ad Fam. lib. 13. ep. 63. mit einem grossen Hauffen vermehren. *Jucundissimæ tuæ literæ cumulum mihi gaudii attulerunt.* Cic. filius Tironi lib. 16. ep. 21 *Cumulus accedit*, Cic. pater 6. ep. 9. Tacit. 2. Hist. c. 19 *Super hos è Prætorio auxiliusque mille equites, cumulus prosperis, aut subsidium laborantibus, ducebantur.* Virgilius quoque ad aquam transtulit, Æneid. 1. v. 105

-- -- -- *Insequitur cumulo præruptus aquæ mons.*

Ubi Servius: CVMVLO, *exuberante fluctu, i. e. altitudine cum cumulo.* Item 2. Æneid. de exundante fluvio, v. 498

Fertur in arva furens cumulo,

CVMVLO, i. e. augmento, exuberante fluctu. ¶ Cumulus etiam Fabio lib. 6. c. 1 Orationis est conclusio, seu epilogus.

¶ Cumulare, coacervare, häuffen / vermehren / *Cumulare beneficia* Plin. lib. 3. epist. 4. *gloriam* Cic. 1. off. cap. 32. *invidiam sibi* Liv. lib. 3. c. 12. *Cumulari gaudio* Cic. lib. 9. epist. 14. sehr erfreuet werden. Claudian. de bello Get. v. 208 B

Gaudia præmissi cumulant inopina dolores.

¶ Cumulatus, a, um, überhäufft / angefüllt. Cic. 2. de Orat. cap. 8. extr. *omni rerum genere cumulata oratio.* & cap. 4 *vitio cumulatus.* Idem lib. 1. cap. 6 *Omni laude cumulatus orator.* Livius lib. 2. cap. 47 *Spreta in tempore gloria, interdum cumulatior redit.* grosse Ehre. Cic. de Clar. Orat. cap. 4 *Hesiodus beneficia accepta eadem aut cumulatiore adeò mensura reddi jubet.* Ita vero Græce ἔργ. 348

Εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος, εὖ τ᾽ ἀποδοῦναι,
αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον αἴκε δύνηαι.

Cumulatissimus scelerum. Plaut. Aulul. Act. 5. v. 16.

¶ Cumulatè, reichlich / völlig / häuffig. ut, *cumulate publicanis satisfactum*, Cic. Attico lib. 6. epist. 3. *Cumulatiùs quid augere*, Idem in Oratore cap. 17. pr. *Cumulatissime alicui satisfacere*, lib. 10. fam. ep. 29. *Cumulatissimè gratiam referre* lib. 13. epist. 4. *Cumulatissime polliceri*, epist. 42. c. l.

¶ Cumulatim, idem. Varro R. R. lib. 3. c. 15 *Cumulatim ponere.* C Prudent. ἀποθ. v. 721

Ambesis dapibus cumulatim adgesta redundant
Fercula.

Compositum.

¶ Accumulare, ut: *Accumulare acervos pecuniæ*, Cic. pro leg. Agraria 2. cap. 22.

¶ Accumulatè, mit Hauffen. Superl. *Accumulatissime.* Auctor ad Herenn. lib. 1. extr. *Ut pro tuo officio, & nostro in te studio munus hoc accumulatissime tuæ largiamur voluntati.*

¶ Accumulatio. Plin. lib. 17. cap. 26, ubi *accumulationem* inter arborum morbidarum remedia recenset, quæ est, cum terra circa eas aggeratur, ut tectiores sint radices.

¶ Accumulator, ein Vermehrer. Tacitus ann. 3. cap. 30. n. 2 *Opum accumulator.*

CVNAE, plurale tantum, eine Wiege. *Repuerascere & in cunis vagire*, Cicer. de Sen. sub fin. Singulari tamen usus est Prudentius, sive quisquis auctor Dipthychi num. 28, *præsepe jacenti Cuna erat.*

¶ Cunulæ, dimin. Prudent. Cathem. 7. seu hymno jejunant. v. 164 *parvulorum cunulæ.* Et hymno in natali Domini v. 98 *Et Virgo fœta, & cunulæ.* D

¶ Cūnābula, & lectuli infantium, & loca, in quibus nascimur, ut tradit Servius ad Virg. Ecl. 4, 23. *Cunabula avium* Plin. 10. cap. 33. Vogelnester. *Gentis cunabula nostræ* Virg. 3. Æneid. v. 105. id est, initium, Anfang und Ankunfft des Geschlechts. Sic Apul. lib. 3. Miles. *Solennis dies à primis cunabulis hujus urbis conditæ crastinus advenit.*

¶ Incunabula, idem. Ovid. 8. Metam. v. 99 *Jovis incunabula Crete.* Peræque etiam pro initiis sumitur, ac simplex Cunabula. Cic. lib. 1. de Oratore cap. 6 *ab incunabulis nostræ veteris puerilisque doctrinæ.* Declam. in Sallustium sub Ciceronis persona, cap. 3. *rudimenta & incunabula virtutis.* Quintil. procem. lib. 1. *ab ipsis discendi velut incunabulis.*

CVNCTVS, omnis, universus. *Cuncti*, omnes, scilicet conjuncti. Alle. Cornel. Nepos Themistocle cap 9 *Nunc autem ad te confugi exagitatus à cuncta Græcia.* Manilius lib. 3. v. 522

Et subtexta malis bona sunt, lacrymæque sequuntur
Vota, nec in cunctis servat fortuna tenorem,
Usque adeo permixta fluit, nec permanet usquam,
Amisitque fidem, variando cuncta per omnes.

Virgil. 1. Æneid. v. 233

Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis.

¶ Cunctim, adverb. zusammen / miteinander. Apulejus 2 Florid. *non sigillatim ac discretim, sed cunctim & coacervatim offerre.*

¶ Cunctĭpărens, parens omnium, poeticum. Prudentius Passione Agnetis sub fin.

Cui posse soli cunctiparens dedit.

Adde eundem in Hamartig. v. 931.

¶ Cunctĭpŏtens, omnipotens. Idem Prudentius Passione Quirini v. 56 *Jesu cunctipotens.* Drepanius carm. ad Amicum pro suscepta sui defensione:

Det tibi cunctipotens cæli de rore salubri.

CVNCTOR, cunctari, morari, *differre, cessare*, zaudern / verziehen / auffziehen / säumig seyn. Cic. lib. 10. ep. 15 *Quibus rebus cognitis cunctatus non sum in cursu bonorum consiliorum.* Ennius de Fabio Cunctatore apud Cic. de Senect. cap. 4

Unus homo nobis cunctando restituit rem;
Non ponebat enim rumores ante salutem.

Proprie *Contari* est quærere de aliquâ re, quam agitamus: quod cum fit, suspendimus negotium, nec aggredimur statim, de quo deliberatio est, donec statui de eo possit, hinc *contari* sive *cunctari* (eadem enim sunt) pro morari dicimus.

¶ Cunctatio, Auffziehen / Säumung. Cic. de amic. cap. 13 *Studium semper adsit, cunctatio absit*, Idem pro Sextio cap. 47 *Nonnunquam cunctatione & tarditate dum otium volunt etiam sine dignitate retinere, utrumque amittunt.* Et Livius lib. 21. cap. 56 *inter cunctationem ingrediendi flumen ab hostibus oppressi.*

¶ Cunctāmen, idem. Paullinus Carm. 23 de S. Felice v. 416

pavidæ cunctamine mentis.

¶ Cunctator, tardus, segnis, ein Säumiger und Verdrossener. Cœlius Ciceroni lib. 8. ep. 10 *Nosti Marcellum, quam tardus & parum efficax sit: itemque Servium, quam cunctator.* Livius lib. 6. cap. 23 *cunctatorem ex acerrimo bellatore factum.*

¶ Cunctatus, unde Comp. apud Plin. lib. 2. epist. 16 *Cunctatior fortasse & cautior esse deberem.* Apulejus 4. Florid. *Sum ad dicendum nimia reverentia vestri contatior.*

¶ Cunctābundus, langsam / wegerig / verzögernd. Livius lib. 6. cap. 7 *segniter arma capta, cunctabundosque & resistentes egressos castris esse.* Sic & Tacitus de Tiberio annali 1. cap. 7 *nusquam cunctabundus, nisi cum in senatu loqueretur.*

¶ Cunctanter, adverb. säumig / verzögernd. ut, *Facere aliquid cunctanter*, Plin. lib. 33 cap. 1. *Haud cunctanter*, Livius lib. 1. cap. 36. & lib. 3. cap. 6. Comp. *Cunctantiùs.* Apulejus de Deo Socr. p. 53 *Credo, plerosque vestrum hoc cunctantiùs credere.* Et Tacitus annal. 1. cap. 71 *Data utrique venia: facile Segimero; cunctantius filio.*

¶ Incunctans, non cunctans. Paullinus Petrocorius lib. 5. v. 132 *incunctante fide*, quæ etiam legis lib. eod. v. 297, & de Visitat. nepot. v. 40.

¶ Incunctanter, sive Incontanter, unsäumig / ohne Verwegerung. Lactantius lib. 6. cap. 12 *incunctanter ac fortiter mortem subire.* Apulejus lib. 11 post initium: *Incontanter ergo, dimotis turbulis, alacer continuare pompam*, &c.

CVNĔVS, σφὴν, instrumentum illud dicitur, quo adacta ictibus ligna finduntur: quod de ligno factum initio Virgilius indicat Georg. 1. v. 144 *Nam primi cuneis scindebant fissile lignum.* PRIMI, id est, qui ante ferri usum fuere. Nam reperto ferro & cunei inde fabrefacti sunt. Ein Keil. B. Hieronymus in cap. 21. Matth. *Hoc est, quod vulgò dicitur, malo arboris nodo malus clavus aut cuneus infigendus est.* auff einen harten Knoten gehört ein harter Keil. ¶ 2. Dicuntur & in exercitu, *cuneus*, pedites ita collocati, ut priores ordines angustiores, subsequentes verò latiores exeant, in cunei formam, quæ talis est, ut illa pars, quâ adigitur, latior crassiorque sit, ut fortius possit excipere ictus; altera contractior & in acumen desinens, quo facilius penetret & scindat. eine Schlachtordnung / forne schmal und hinden immer breiter. Vid. Veget. lib. 3. de re milit. cap. 19. Cum Isidorus hunc militarem ordinem quasi *cuneum*, quod multitudo militaris in unum coeat, lib. 9. Etymolog. cap. 3 dici putat, more suo nugatur. Tacitus de German. cap. 6 *Acies per cuneos componitur.* Et, *Cuneos perrumpere*, durch die Schlachtordnung brechen. Livius lib. 8. c. 10 *Tanta cæde perrupère cuneos, ut vix quartam partem relinquerent hostium.* ¶ 3. Cunei sunt etiam spectatorum sedilia in theatro, die Stüle und Bäncke der Zuseher auffm Schauplatze / Vitruvio & aliis: Nam & isti ordines *Cuneorum* formam repræsentant quodammodo. Vide Lips. de Amphitheatr. cap. 13. Suetonius August. cap. 44 *Maritis è plebe proprios ordines assignavit: prætextatis cuneum suum.* Ita *cuneos equestris & senatorii ordinis* Domitiano cap. 4 vocat, in quibus Equites & Senatores spectabant. Vet. Gloss. *Cuneus*, θεάτρου κερκὶς, ἢ σφὴν, ἢ στρατιωτῶν λόχος.

¶ Cūnĕŏlus, dimin. Columella lib. 4. cap. 29 *adactis arundineis cuneolis arctantur.* verkeilen. Et Cic. de Univers. cap. 13 *crebris quasi cuneolis injectis.*

¶ Cūneare, σφηνόειν, spalten. Quintil. lib. 4. cap. 3 *Atque eo* (exspatiandi genere) *vel maximè illustrari ornarique orationem* (confiteor) *sed si cohæret & sequitur, non si per vim cuneatur, &, quæ natura conjuncta erant, distrahit.* Loquitur de egressionibus, quas non per vim intrudi vult, ut findant quasi orationem, sed sequi sponte rem & vi quasi hærere. ¶ 2. Est aliquid

cuneo simile in ea, quæ hiant, immittere, quod vacuum expleat. Verzwicken / verkeilen. Plin. lib. 16. cap. 11 de CORNO. *Lignum*, inquit, *non alio pene, quam ad radios rotarum utile: aut si quid cuneandum sit in ligno, clavisque figendum.* Seneca Epist. 118 sub fin. *Unus lapis*, inquit, *fecit fornicem: ille qui latera inclinata cuneavit, & interventu suo vinxit.* In fornicati operis structura leviter acclinatos lapides non rectos collocare oportet, quo firmius hæreant, atque in curvitatem dirigi patiantur. Cum ex utroque latere in summum processit opus, relinquitur aliquid spatii infra angustius, latius supra; hoc est, in cunei formam. Id igitur æque impleri lapide necesse est, qui claudat arcum, atque absolvat. (das Schloß) Hic igitur quando immissus est, *Cuneare inclinata latera & interventu suo vincire, & facere fornicem, sive absolvere*, Senecæ dicitur. ¶ 3. Cuneare, est formam cunei dare; ut *rotundare*, rotundum facere, sive rotundam dare figuram. Mela lib. 3 cap. 6 *se in diversos angulos cuneat.* Plin. lib. 3. cap. 3 de Hispania: *cuneatur angustius inter duo maria.* Hinc *cuneatum theatrum*, quod gradus subselliorum & ordines ex angulo in latum, modo cunei assurgant. Ausonius prologo Ludi VII Sapientum v. 21

Cuneati crevit hæc theatri immanitas.

Et alius poeta vetus apud Lipsium de Amphitheatro c. 13

-- -- -- -- cuneati læta theatri
Seditio.

Nisi hic *cuneatum* potius, *cuneis*, hoc est, cuneatis sedilibus instructum interpretandum videatur.

¶ Hinc adjectivum patet participiale, cujus Comp. *Cuneatior.* Livius lib. 9. cap. 40 *forma scuti ad imum cuneatior.*

¶ Cuneatio. Scrib. Largus compos. 47 *narium cuneatione quadam.*

¶ Cuneatim, adverb. Cæsar lib. 7. bell. Gall. 28 *Hostes in foro locis patentioribus cuneatim constiterunt*, Hauffenweiß. Vet. Gloss. *Cuneatim*, κατὰ σφῆ.

¶ Discuneatus, cuneis diffissus, apertus, patens. Plin. lib. 9. cap. 30 *Conchæ se contrahunt, sed frustra, discuneatæ.*

CVNĪCVLVS, κύνικλος, Athen. & Ælian. animal lepore minus, album aut varium; cætera leporis simile, antra quærit & excavat, Kaninchen. Martial. lib. 13. epigr. 60

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Monstravit tacitas hostibus ille vias.

Fœtus eorum, quos vel uberibus ablatos, vel ventre exsectos, in delitiis veteres habuerunt, Latini *laurices* vocarunt, Plin. lib. 8. cap. 55. ¶ 2. Cuniculus; ein heimlicher Gang unter der Erden / ein Stollen. *Agere cuniculos*, Cic. 3. off. cap. 23. untergraben. Specus subterraneos effodere, per quos occultus in locum aliquem fiat aditus. Erat de cætero apud veteres duplex expugnationis urbium genus, quod *cuniculis* istiusmodi peragebatur. Primum ita habebat: aperiebatur terra fodiendo altè, & longè agebantur specus subter, quibus immissus miles in mediam urbem sursum erumperet, & oppidanis ex improviso superveniret. Quintil. Declam. 255. *Supervacuum est cuniculos fodere, & per occultos specus ingenti labore exhaustos terræ, in mediam subitò emergere civitatem.* Aliquando non in mediam ipsam urbem, sed usque ad fundamenta tantum murorum agebantur cuniculi: quo cum perventum esset, subruebatur murorum moles, ut per ruinam eam invadendi & ingrediendi obsidentibus daretur facultas. Quas rationes ab animantis natura *cuniculorum* accepisse nomen Vegetius docet lib. 4. de re milit. cap. 24. & eò tendit Martialis carmen, supra allegatum. Sed ultimum genus cuniculorum in nostra quoque militiâ obtinet: in hoc diversum tamen a veteri, quod ibi tormentarii pulveris vi, concepto igne, deturbantur muri, & aperitur aditus subituris in urbem. Quam rationem Petrum Navarrum, ex gregario milite belli ducem, gente Hispanum, cum Genuensibus militaret in Italiâ, instituisse, Guicciardinus lib. 6. Histor. observavit. Hinc elegantes aliquot metaphoræ dicendique formulæ natæ sunt. Ut: *aliquem oppugnare cuniculis*, Cicer. initio 1. orat. pro lege Agrar. h. e. insidiis, dolo, fraude, hinterlistig anfallen und betrügen. Plin. lib. 2. cap. 43 *Si ulli essent inferi, jam profectò illos avaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent.*

¶ Cŭnĭcŭlārius, qui cuniculos fodit. Conf. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. p. 494. seq. Minierer. ¶ 2. Cunicularii vel cuniculares sunt milites, qui cuniculis suffossis improvisi emergunt, & hostilia munimenta invadunt. Ammianus lib. 24 cap. 15 [Vales. cap. 4] *ut cunicularìorum subito manus emergat.* Et Veget. lib. 2. cap. 11 *Ut etiam cunicularios haberent, qui ducto sub terris cuniculo, murisque intra fundamenta perfossis, improviso emergerent ad urbes hostium capiendas.*

¶ Cunīcŭlōsus, löcherlich / hol. Catull. Carm. 40 *Celtiberiam cuniculosam* dixit.

¶ Cuniculatim, adverb. in modum cuniculi, apud Plinium lib. 9. cap. 33 & 36, quamvis utrobique lectiones variantes sint, quibus illud *Curniculatim* tanquam per cuniculos videtur subrui: tamen Harduinus quoque *cuniculatim*, hoc est, vulgarem lectionem retinet, sine dubio in optimis MSStis, quibus usus fuit, repertam & expressam.

A CVNĬLA, herba, quam Columella *Saturejam* à rusticis vocari scripsit lib. 9. cap. 4, quam appellationem etiam Germani retinent, Saturey. ¶ 2. Dioscorides *Origanum* quoque Heracleoticum canilam scripsit lib. 3. cap. 28. Wolgemuth oder Dosten.

¶ Cunilago, cunicula erratica est, Plin. lib. 19. cap. 8.

CVNNVS, pudendum muliebre, in Priapeis lusibus, & apud Martialem.

¶ Cunnilingus, spurcissimum vocabulum ejusdem Martialis, impuri moribus poetæ.

CŬPA, vas vinarium majus: sæpe *Cuparum* fit mentio apud rei rusticæ Scriptores. Sic Varro apud Nonium *Cupas vinarias* dixit. Et ibidem ex Sesquiulysse ejusdem: *Carneadem alteram viam virtutis deformasse e cupis acris aceti.* Palladius autem & *Cupellam* dixit Februar. Tit. 25. cap. *Vinum de piris.* Procul dubio hinc nostrum: Eine Kuffe. Vid. Keuchen. ad Frontin. p. 160. Lucanus lib. 4. v. 420

Namque ratem vacuæ sustentant undique cuppæ,

ubi interpretes scaphas intelligunt propter similitudinem. Tamen de veris cupis simile aliquid narrat Herodianus in Aquilejensi obsidione lib. 8. cap. 4. Illud autem Ciceronis in Pisonem cap. 27 *Pistor domi nullus, nulla cella: panis & vinum à propola*
B *atque de cupa*; huc non pertinet. Et malè Turnebus lib. 1. cap. 1, *Vinum de cupa* doliare, sive novum, ac ideò vilius, interpretatur. *Cupa* ibi non vas est, sed mulier cauponatrix; itaque *vinum de cupa*, est quod à *Copa* sive *Cupa* petitur: seu quod in taberna venale est. Vinum autem è taberna petere, non de cella sua, ad vilitatem & sordes interpretari veteres solebant. Atque hanc notam Pisoni Cicero hic volebat inustam. Vide Scal. Conject. & animadversiones Casauboni in Suetonium ad illud in Claudio cap. 15, *Descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim & ipse petere.* ¶ Cæsar lib. 2 de Bell. Civ. cap. 11 *Cupas tæda & pice refertas* inter incendiaria instrumenta refert. Pech-Tonnen. ¶ 2. Utuntur & pro Cyatho, & ex Nævio citant:

Duas cupas mero plenas exhausit.

CVPEDIAE, & cupedia, fœmin. & neutrum plurale, cibi sunt lautiores, Leckerbißlein. Quanquam Scaliger, *Cupedia* quasi *Caupedia*, à cauponando dicta malit, ut sint *Cupedia* lautiora, esculenta venalia: contra tamen veteres Grammatici sunt non nominandi. Ammianus lib. 26 cap. 18 *Cupediarum vilium mercatores.* Plautus Sticho a. 5. sc. 4. v. 32 *nihil moror cupedia*, neutro genere & pluraliter. ¶ Cicero singulari usus est *Cupedia*, in Tusculanis lib. 4 cap. 11.

¶ Cupedinarii, *venditores esculentorum & poculentorum, à rebus*
C *Cupidinis, ob alimentum CVPEDINARII appellantur*, ut exponit Donatus ad illud Terentii in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 25 *Concurrunt læti mî obviam cupedinarii omnes*, Maulkrämer. Eugraphius ibidem: *CVPEDINARII sunt, qui cupiditatibus populi serviunt.* Lampridius in Heliogab. cap. 30. *Pinxit se ut cupedinarium, seplasiarium, ut popinarium.*

¶ Cupus, ein Näscher / qui cupedias sectatur, Plaut. Trinum. act. 2. sc. 1. v. 13. Vide Festum, ibique Scaligerum.

CŬPEDO, ĭnis, pro cupido, antiquum est, & frequens Lucretio, ut lib. 5. v. 46

Quantæ conscindunt hominem cuppedinis acres
Sollicitum curæ?

Et inde *forum Cupedinis*, Romæ appellatum: quamquam alii, à *Cupe* quodam, sive *Cupedio*, famoso latrone, qui ante ibi ædes habuerit, dici maluerint. Vide Varronis verba ex libris humanarum rerum à Donato ad supra laudatum locum Terentii in Eunucho producta. Idem Varro lib. 4. de L. L. n. 32 *Ad Corneta* FORVM CVPEDINIS *à Cupedio: quod multi* FORVM CVPIDINIS *à cupiditate.* Nempe significat, FORVM CV-
D PEDINIS, sibi à Cupedio appellatum videri, non paucis aliis tamen à Cupiditate. Utrumque Scaligero displicet: qui a cauponando vocem deducit. Vide Conjectanea ejus Varroniana.

CŬPĪDO; masc. Deus amoris, filius Veneris & Amor ipse. A quo nonnulli tamen Cupidinem ita distinguunt, ut ipse sit impetus; Amor vero judicii. Vide Nonium. Deorum potentissimum, & omnium victorem fingunt: unde Poëta quidam triumphum Cupidinis scripsit, de quo Lactant. lib. 1. cap. 11 ineunte. Plaut. Curcul. act. 1. sc. 1. pr.

Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque Amor.

Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 9

Militat omnis amans & habet sua castra Cupido.

Idem Remed. Amor. v. 139

Otia si tollas periere Cupidinis arcus.

Eum *ingenuum & investem puerum* elegantissimè Apulejus lib. 5. Milesi. ubi suus sibi sermo de Psyche est, hunc in modum depinxit: *Sed cum primum luminis oblatione tori secreta claruerunt; videt Psyche omnium ferarum mitissimam bestiam ipsum illum Cupidinem, formosum Deum, formose cubantem.* Post pauca: *Jamque lassa saluteque defecta, dum sæpius divini vultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi. Videt capitis auree genialem cæsariem ambrosiâ temulentam, cervices lacteas, genasque purpureas, pererrantes crinium globos decoriter impeditos, alios antependulos,*

pendulos, alios retropendulos: quorum splendore nimio fulgurante, etiam ipsum lumen lucernæ vacillabat. Per humeros volatilis Dei pinnæ roscidæ micanti flore candicant; & quamvis alis quiescentibus extimæ plumulæ tenellæ, ac delicatæ tremulè resultantes inquiete lasciviunt &c.

¶ Cŭpīdĭneus, *Sagittæ cupidineæ*, Ovid. Remed. Am. v. 157. Prudentius Psychomach. v. 60

Assyrium postquam thalamum cervix Holofernis
Cæsa, Cupidineo madefactum sanguine lavit.

CVPIO, cupere, expetere, desiderare, avidum esse, begehren. *Ardenter cupere aliquid*, Cicer. 4. Tusc. cap. 17. hefftig begehren.

¶ 2. Est & pro bene velle Latinis in usu eleganti. Cicer. lib. 10. Epist. 4 *Tibi, cui maxime cupio, satisfaciam*, dem ich zum höchsten geneigt bin. Item lib. 2. ep. 15 *Cæsari honestissime cupio*, pro quo alii legunt: *Cæsarem honestum esse cupio.* Hinc *favere* & *cupere*, conjungit Cæs. lib. 1. Gall. c. 18 *Favere & cupere* [Dumnorigem] *Helvetiis propter eam affinitatem.* Terent. Andr. act. 5. sc. 4. pr.

Mitte orare. Una harum quævis caussa me, ut faciam, monet:
Vel tu; vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.

¶ Cupiens, cupientissimus, begierig / begehrend. Sallust Jug. cap. 64 extr. *Animo cupienti nihil satis festinatur.* Idem cap. 84 *Marius cupientissimâ plebe Consul factus est.* die Gemeine hat ihn zum höchsten begehret. *Cupiens nuptiarum*, Plaut. Mil. act. 4. sc. 4. v. 29. *Cupientissimus legis*, fragm. Sallustii apud Diomedem. *Dominandi suis, quam subigendi externos cupientiores*, Aur. Victor in Alex. Severo.

¶ Cupienter, begierig. Plaut. Pseud. act. 2. sc. 3. v. 17 *quod cupienter dari petimus nobis.* Ennius Phœnice apud Nonium: *Stultus est, qui cupida cupiens cupienter cupit.*

¶ Cŭpītor, qui cupit, ein Begehrer. Tacitus annal. 12. cap. 7 *cupitor matrimonii.* Apulejus Florid. 3 *amicitiæ cupitor.*

¶ Cupītus, a, um. Ovidius 3. Fast. v. 21

Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupitam.

Tacitus annali 14 cap. 2 *Fabius Rusticus non Agrippinæ, sed Neroni cupitum id memorat.*

¶ Cŭpĭdus, begierig. ut, *cupidus studiorum* Ovid. 1. de Ponto ep. 5. v. 35. *pacis* Hor. lib. 2. Satyr. 1. v. 44. *vitæ* Cicero 14. Epist. 4. *Homo cupidus satisfaciendi reipub.* Plancus Ciceroni lib. 10. Epist. 18. Et, *Græculi homines contentionis cupidiores* Cic. de Orat. lib. 1. c. 11. *Homo pecuniæ, quam rectè faciendi, cupidior* Vell. Paterc. lib. 2. cap. 97. *Homo nostri cupidissimus* Cic. 1. de Orat. c. 22. *Pecoris cupidissimi sunt barbari* Cæs. lib. 6 cap. 34.

¶ 2. Aliquando & pro avaro, sive divitiarum cupido, ponitur. Tibull. lib. 1. Eleg. 1. extr.

— — — — vos signa, tubæque
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris.

¶ 3. Cupidi dicuntur, qui puellarum libidine ardent. quemadmodum & Terentius usus est Phorm. act. 1. sc. 3. v. 6. Nempe omnes *cupidi* appellantur, qui cupiditate aliquâ flagrant.

¶ Cŭpĭde, ut, *cupide appetere*, Cicer. pro Rosc. Am. c. 18. begierige Lust zu etwas haben. *Cupide elaboro*, i. e. vehementer studeo, Nepos Aristide c. 1. *Cupidius insequi* Cæs. B. Gall. lib. 1. cap. 15. *instare*, lib. 5. cap. 43. *Cupidissimè populi R. amicitiam appetisse*, iterum lib. 1. cap. 40. *quæque imperarit, sese cupidissime facturos pollicentur*, Idem 1. de B. Civ. cap. 15.

¶ Cŭpīdo, fœm. Begierigkeit. Ovid. 1. Fastor. v. 211

Creverunt & opes & opum furiosa cupido.

Juven. Sat. 10. v. 143 *Laudis tituliique cupido.* Sallust. Jugurth. cap. 64 *Cupido atque ira pessimi sunt consultores*, Begierigkeit und Zorn rathen das allerärgste. *Novissima gloriæ cupido sapientibus exuitur*, Tacit. Hist. 4. c. 6 die Ehrsucht hält bey den Weisen am längsten an. Citatur alioqui ex Philone, φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύονται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφοὶ, hoc est, *Dicunt quidam, inanis gloriæ vestem postremam exuere sapientem.*

¶ Invenias tamen apud probatos etiam auctores eadem significatione usurpatum in genere masculino, Horat. in sermonibus lib. 1. Sat. 1. v. 61 *At bona pars hominum decepta cupidine falso.* Idem, *Sordidus cupido*, lib. 2. oda 16. Et Silius lib. 4 v. 99 *geminusque cupido laudis.*

¶ Cŭpĭdĭtas, vehementior impetus animi cupientis. hefftige Begierde / Affecten. *Cupiditate incendi*, Nep. Hannibale c. 2. *Cupiditatem explere*, Cic. Part. Orat. cap. 27, die Lust büssen; *Cupiditate flagrare*, Nep. Mil. c. 5. begierig seyn. *Cupiditates frangere* Cic. Orat. lib. 1. cap. 19. *coercere*, ibid. cap. 43. cujus & illud est pro S. Rosc. cap. 35 *Homines cæcos reddit cupiditas & avaritia.*

¶ Concupisco, concupiscere, begierig seyn / in familiari usu apud Latinos est. *Concupiscere mortem*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 24. extr. *Ut quisquam domum aut villam concupiverat*, Sallust. Catil. cap. 51.

¶ Est à passivo *concupitum.* Cic. Tuscul. 4. cap. 6. *Concupitum adipisci*, Erlangen / was man begehret hat. *Pecunia concupita*, ibid. cap. 11.

A ¶ Concupītor. Jul. Firmicus lib. 8. Astronom. cap. 22. *rerum alienarum concupitores.*

¶ Concupiscentia, Lust / Begierde / fere ecclesiastica vox. Vide Curas nostras posteriores. Nam Curtii exemplum lib. 8. cap. 6. n. 18 suspectum eruditis est.

¶ Concupiscibilis. Hieronymus Quæst. Ebr. in Paralip. 1. cap. 1 nomen *Hamdam* exponit *concupiscibilis.* Ambrosius epist. 11 ad Irenæum: *concupiscibile & delectabile bonum.*

¶ Discupere. Plaut. Trinum. a. 4. sc. 2. v. 87 pro etiam atque etiam cupere, ut, *Discupio dicere*; & in epistolâ Cœlii ad Cicer. lib. 8. famil. ep. 15 *Te vivere & omnia intima conferre discupio.*

¶ Percŭpere. Ter. Eun. a. 5. sc. 2. v. 57. valde cupere.

¶ Percŭpidus, sehr begierig. Cic. lib. 1. fam. ep. 7 *Cognovi Hortensium percupidum tui.*

¶ Præcupidus, idem. Sueton. Aug. cap. 70. *pretiosæ supellectilis præcupidus.*

¶ Procupīdo, anteceptus amor. Minuc. Felix p. 247 ed. Ouzel. *Movet etiam in nos procupidinem amoris.* Ubi Rigaltium inspicias.

CVPRESSVS, *Græcè* κυπάρισσος, unde *Coniferæ cyparissi*, Virgil. 3. Æneid. v. 680. Cypressen-Baum. Est autem *Cupressus* secundæ & quartæ declinationis. Virgil. 3. Æn. v. 64

B *Cæruleis mœstæ vittis, atraque cupresso.*

Et Æneid. 6, 216 *ferales ante cupressos.* Et Ecloga 1. v. 26 *inter viburna cupressi.* Altera forma Columella lib. 4. cap. 26 *ex junipero, & lauru, & cupressu.* Horatio Epod. 5. v. 18 *cupressus funebres* libri meliores vindicant, quamvis nec contemnendi *cupressos* tradunt. ¶ Sed frutex Germaniæ notus ejusdem nominis, Cypressen / dici fortasse *Cyparissus* possit *coronaria*: Matthiolus *Cupressum pusillam* vocat, & abrotanum fœminam esse putat. *Cupressum simulare* ab Horatio de Arte v. 19 proverbialiter usurpatum est in ostentatores importunos ejus, quod tenent. Diti & inferis sacra erat Cupressus, & signo funebri, ut Plin. ait lib. 16. c. 33 ad ædium ostia ponebatur, ea occasione, quòd rami ejus arboris excisi nunquam renascuntur. Quanquam alii alias afferant caussas: de quibus Torrentius ad lib. 2. Horat. Od. 14. v. 23. In divitum tantum ac nobiliorum funeribus locatam ante ædes cupressum, illud Lucani videtur adstruere lib. 3. v. 442

Et non plebejos luctus testata cupressus.

Hinc, *atra, funesta, funebris, feralis cupressus*, apud Poëtas.

¶ Cupressĭnus, ut, *Oleum cupressinum*, Plin. 23. cap. 4. *Cupressinæ frondes* Colum. lib. 2. cap. 2.

¶ Cupressĕus, idem. Plinius lib. 27. cap. 37 *duo signa cupressea Junonis reginæ portabantur.* Julius Obsequens *cupressea simu-*

C *lacra* vocat Observ. 108. Et Vitruv. lib. 2 cap. 9 *cupresseæ foliaturæ simile.*

¶ Cupressētum, locus cupressis consitus. Cato cap. 151 *Quo pacto cupresseta seri oporteat.* Cicero lib. 1. de Leg. cap. 5 *in cupressetis Cnosiorum.*

¶ Cupressifer. Ovid. Heroid. ep. 9. v. 87.

Ut Tegeæus aper cupressifero Erymantho
Incubet, &c.

CVPRVM, κύπριον, factum sine dubio videtur ex Cyprium, siquidem metallum illud Plinius 33. c. 5 *æs* vocat *Cyprium*, Kupffer. Spartianus Caracallâ cap. 9 *ex ære, vel cupro cancelli superpositi.* Vide Cur. Posterior. nostras.

¶ *Vas Cupreum*, Plin. 23. cap. 3. Sic Frobenius: at Harduin. *in Cyprio vase.* kupffern Gefäß.

CVR, adv. interrogandi locatur eleganter, sicut & *quamobrem*, Post, *Est caussa*: *quæ caussa est*: Cicer. Att. *Erant caussæ, cur hoc tempore istic esse nollem*, Idem: *Quæ caussa est, cur hoc velit?* Et, *Quid est, cur tu in isto sedeas?* pro Cluentio. Aliquando significat, *propterea quod*, Horatius lib. 1. Epist. 8

— — — — irascar amicis,

D *Cur me funesto properent arcere veterno.*

Ubi Lambinum vide.

CVRA, φροντὶς, μέριμνα, sollicitudo, studium, diligentia, Sorge / sic dicta, quod cor urat, sicut coqui curis homines, Cicero dixit de Senect. principio. *Illicitæ, spinosæ, sequaces, vigilantes, vigiles, pervigiles curæ* Poëtis dicuntur. Virg. Æn. 1. v. 662 *Sub noctem cura recursat*, Sorgen finden sich des Nachts. *Curarum fomenta*, Horatius dixit lib. 1. epist. 3. v. 26. quæ curas cumulant & arcessunt. *Curam agere alicujus*, Senec. epist. 14. Sorge tragen. *Curæ sibi habere aliquid*, Nepos Attico cap. 20. & *curam habere alicujus rei*, Ovid. 5. Trist. 2. v. 48 sich ein Ding lassen angelegen seyn. *Omni cogitatione curaque in rem aliquam incumbere*, Cic. lib. 10. epist. 1. *In eam curam incumbere*, ibid. ep. 3. Et, *Injicere curam*, Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 76. einem Gedancken und Sorgen machen. *Curas adimere*, Idem Phorm. a. 5. sc. 6. v. 46. *Curam abjicere*, die Sorgen ausschlagen / Cicero lib. 9. ep. 24. *Distringere curam*, id est, occupare, Curtius dixit lib. 3. cap. 3. n. 4. Et, *Difficilis est cura rerum alienarum*, Cic. 1. Offic. cap. 9. es ist schwer / für ander Leut Dinge sorgen sollen. *Cum cura*, pro diligenter, non obiter ac tralatitie, Sallustiana dictio est (vid. Jugurth. cap. 54. 66. &c.) quam & Tacitus frequentare amavit. Seneca de tranquill. anim. cap. 14. extr.

Non

Non raptim relinquatur magnus vir, & cum cura dicendus. ¶ 2. *Cura* etiam dicitur munus atque officium, sive administratio rei atque tutela cujuslibet. Tacit. 4. Histor. cap. 68 *Arretinum Clementem Praetorianus praeposuit, patrem ejus sub Cajo Caesare egregiè functum eâ curâ dictitans.* Suet. Claud. cap. 25 *Provincias Achajam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit.* ¶ 3. Cura quoque medicinale verbum est, quod ea scientia sibi vindicavit quasi proprium: Hinc cura pro applicatione medicinae. vid. Barth. ad Script. Venat. p. 129.

¶ Contrarium est *Incuria*, quae negligentia est, Unachtsamkeit. Cic. de Amic. cap. 23. pr. *Vituperanda est rei maximè necessariae tanta incuria.*

¶ Curiosus, πολυπράγμων, quod in bonam aliquando partem, in malam plerumque usurpatur. Cicero lib. 3. ineunte ad fam. *Est homo non modo prudens, verùm etiam curiosus*, id est, *sollicitus*, der sich eines Dinges annimmt. Idem Nat. Deor. lib. 1. cap. 20. *Curiosus & negotiis plenus*, mit Geschäfften und Sorgen beladen. Idem 1. Tuscul. cap. 45. *Per multa alia colligit Chrysippus, ut est in omni historia curiosus*: id est, diligens, atque indagans omnia quorum inveniendi copia sit. Sic in bonam partem accipitur, cum idem est quod πολυμαθής sive Philologus: de quo ad Vopiscum observat Casaubonus: & Barthius lib. 19. Adversar. c. 1. ¶ 2. Curiosus in malam partem, qui vana quadam cupiditate inquirit omnia, quae sua nihil interest, & scire laborat: cujusmodi hominem eleganter notat Terentius Eun. act. 3. sc. 5. item Plutarchus de curiositate pag. 519. Cicero pro domo suâ 12. cap. extr. *Quid tam curiosum, quam ea scire velle, de quibus majores nostri vos solos & consuli & scire voluerunt.* Plaut in Stich. a. 1. sc. 3. c. 45 *Curiosi sunt hic quam plures mali, alienas res qui curant studio maximo.* Et ibidem v. 55 *Curiosus nemo est, quin sit malevolus:* quin & maledicus. Spartian. in Hadrian. cap. 11 *Erat autem curiosus non solùm domus suae; sed etiam amicorum, ut per frumentarios occulta omnia exploraret. Curiosus erat;* id est, sciendi cupidus, & quid in domo suâ fieret, & quid amici agerent. Ita Capitolinus in M. Antonio Philosopho cap. 20 *Erat enim famae suae* [id est, quid de se diceretur] *curiosissimus, & requirens ad verum quid quisque de se diceret, emendans, quae benè reprehensa viderentur.* Ex quo summum gradum simul cognoscimus, non inusitatum fuisse, sicut comparate Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 2 *Numenium inter philosophos occultorum curiosiorem dixit:* & Phaedrus lib. 4. fab. 21. *quidam curiosior Simonide.* Sed ista curiositas Marci ad vitium interpretanda haud est: quippe quae bonum habuit finem. ¶ 2. Sed illi ipsi observatores, qui conducti à Principibus erant, ut referrent ad se quae explorassent, quos ὠτακουστὰς vocabant Graeci, & primus, ut Plutarchus de curiositate extremo libro observat, Darius instituit, *Curiosi* appellabantur: quo munere fermè milites fungebantur. Vide L. 13. Cod. de Curs. Publ. & Tit. Cod. de Curios. & Stationariis. Itemque Casaubonum ad supra productum Spartiani locum, & Rigaltium ad Tertullian. de fuga in persec. cap. 13. Item supra *Agentes in rebus*, in verbo AGO. Suet. August. cap. 27 *Pinarium Eq. Rom. cum concionante se admissa turba paganorum apud milites subscribere, quaedam animadvertisset, curiosum ac speculatorem ratus, coram se confodi imperavit.*

¶ Curiosulus, diminutivum, vorwitzig. Apulejus sub fin. lib. 10. *Curiosulus ventus laciniam reflabat.*

¶ Curiositas, vitium ut teterrimum, ita tamen vulgare, Vorwitz / à quo vitio digno planè quovis odio dehortari & avocare Socrates solebat hoc Homeri versu Odyss. Δ v. 392

ὅ, ττί τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Vide supra dicta in *Aedes*. Cic. lib. 2. ep. 12 ad Attic. *sum in curiositate* ὀξύπεινος, i. e. avidus cognoscendi. ¶ 2. Aliquando curiositas πολυμάθεια est, seu Philologia (de quo Casaubonus Barthiusque supra laudatis locis) vel eruditio. Ita non semel usus hac voce Tertullianus est de praescriptionibus adversus haereticos c. 3. Idem cap. 17 ejusdem: *Notata sunt etiam commercia haereticorum cum magis quam pluribus, circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis curiositati deditis.* Ita etiam Gellius lib. 2. cap. 18. extr. *esse arcanas caussas, ad quas paucorum potuit pervenire curiositas.*

¶ Curiosè. adverb. Quintil. lib. 8 cap. 1. *Multos invenias, quos curiosè potius loqui dixeris, quam Latinè.* Cicero de Claris cap. 35 *conquiram ista posthac curiosiùs:* & lib. 5. de Fin. c. 15 *animadvertunt ea, quae domi fiunt, curiosiùs.* Columella lib. 11. c. 2 *vitiaria diligenter facienda, malleolisque quam recentissimis curiosissimè pangenda.*

¶ Incuriosus, unachtsam. Tacitus annali 2. extrem. *Vetera extollimus, recentium incuriosi.* Sic Plinius quoque lib. 8. epist. 20 *proximorum incuriosi.* Suetun. in Aug. c. 79 *in capite comendo incuriosus.*

¶ Incuriosè. Livius lib. 8. cap. 38 *castra in hostico incuriosè posita.* Gellius lib. 2. cap. ult. *non incuriosè versus legere*, mit Auffmercksamkeit. Tacitus 4. Hist. cap. 28 *caesae cohortes, incuriosiùs agentes.* Apulejus Apolog. pag. 274 (ed. Elmenh.) *Vestis quanto obsoletior est, tanto incuriosius habetur.*

¶ Incuriositas. Cassiodor. lib. 7. ep. 4 *nec sub incuriositate transmittas.* Et Salvianus principio lib. 1 de Gubern. Dei: *de incuriositate ac negligentia sensisse.* Gloss. vet. *Incuriositas*, ἀπραγμοσύνη.

¶ Percuriosus, valde curiosus. Cic. pro Cluent. cap. 62 *servulus percuriosus.*

¶ Curare, Sorg haben / versorgen / verschaffen / bestellen / ausrichten. ut, *Studiosè diligenterque curare*, Cic. lib. 4. fam. ep. 13. fleißig bestellen und ausrichten. *Curare aliquem interficiendum*, Nepos Dione cap. 6 extremo. Einen umbringen lassen / de auctore, & mandante usurpatur. CVRA ALIVD: elegans forma, qua securos esse alios jubemus: bekümmere dich um etwas anders. Eâ usus Plautus haud semel, & Terentius Phorm. act. 2. sc. 1. v. 5. ¶ 2. Utimur hoc verbo & circa res vitae ac victui necessarias, pro pascere, accipere quem: Einen wohl oder übel tractiren / halten. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 7. v. 34

-- -- *qui se suamque aetatem bene curant,*
Edunt, bibunt, scortantur.

Die ihrer wohl warten. Ita *curare quem molliter*, Terent. Adelph. a. 5. sc. 1. pr. *Prolixè curare*, Apulejus dixit lib. 7. p. 194. *Curare cutem*, Horatius lib. 1. Epist. 4, 15. Ihme gütlich thun. Sallustius apud Nonium: *Cum ad coenam invitaverant ultra Romanorum & mortalium etiam morem curabant, exornatis aedibus per aulaea & insignia, scenisque ad ostentationem histrionum fabricatis, simul croco sparsa humus,* &c. Ita elegantissimus auctor Sulpit. Severus lib. 2. cap. 1. Sacrae Historiae cum de Daniele, Anania, Misaële & Azaria reddit, quem *delicatioribus cibis curare* dixit. ¶ 3. Apud Terent. in illo Andriae act. 1. sc. 1. v. 3. *Nempe ut curentur rectè haec:* τὸ *curare*, coquere interpretatur Donatus. ¶ 4. Interdum & adhibere medicinam significat, & sanitati restituere, gesund machen / artzneyen. *Corpora curari possunt, animorum medicina nulla*, Cic. Tusc. 3. c. 2. *Sanguinis detractione curare aliquem*, Quintil. lib. 2 cap. 10. einem helffen durch Aderlassen. Et Tertull. ad Scap. cap. 3 *Qui eum per oleum aliquando curaverat.* Hinc saevus ille Neronis jocus, de quo ita Suet. ejus vita cap. 37 *Mori jussit non amplius, quam horarium spatium dabat. At ne quid morae interveniret, medicos admovebat, QVI CVNCTANTES CONTINVO CVRARENT. Ita enim vocabat venas mortis gratia incidere.* Verbo *procurare* similiter usus Catullus est, de quo infra. ¶ 5. Usurpatur hoc verbum & circa cultum atque munditias. Plaut. Cistell. act. 1. sc. 1. v. 114 *cura te amabo: siccine immunda, obsecro, ibis.* Lieber putze dich doch ein wenig aus / wilst du denn so schläumig einher gehen? ¶ 6. Est & militare verbum CVRARE, idemque significat, quod praeesse, regere, imperare: Commendiren / ut hodie loquimur. Sallustius Jugurth. c. 46 *Ipse (Metellus) cum expeditis cohortibus, item funditorum & sagittariorum delecta manu apud primos erat, in postremo C. Marius Legatus cum equitibus curabat.* Et cap. 57 *Legatis imperat, ubi quisque curaret.* Neque verò in hoc significatu absolutè tantum ponitur, sed & construitur cum certo casu, vel tertio, vel quarto. Sic *curare legiones* Tacit. Ann. 6. c. 30. *Curare provinciam* Idem Agricola dixit cap. 16. Cum Dativo junxit Apulejus de Mundo. *Velites excursionem adornant, ordinibus principes curant, equites cornibus praesunt.* Translatum etiam ad civiles praepositura est. Namque qui scriniis praeerant, *Curare scrinia* dicebantur: de quo in *scrinium* vide. Hinc & pro tueri sumitur. Ideo enim imperamus & praesumus, ut, quae commissa nobis sunt, tueamur. Ita *secundum locum curare*, Suet. dixit Tiber. cap. 11. extr. ¶ 7. Est & Sacrorum verbum denique pro expiare, placare: quamquam in hac significatione frequentior compositi *Procurare* usus est. Sic *Curare prodigia* Livius dixit lib. 1. cap. 20. Et Tertullianus adversus Psychicos: *Officia curantia Deum, & qui in idolis comendis, & in ornandis & ad singulas horas salutandis, adulantur, CVRATIONEM FACERE dicuntur.* ¶ 8. Curari pro cicurari dixit P. Nigidius apud Priscianum cap. de communibus; *Ferae mansuescunt & curantur.* i. e. cicurantur, & domantur.

¶ Circa constructionem hujus verbi notandum & cum Dativo jungi. Plaut. Rudent. act. 1. sc. 2. v. 93 *Illis curandum censeo.* Apulej. Apolog. p. 281 *Solis hominibus & eorum paucis curare.* Item cum ablativo & praepositione: Plaut. Pseud. Act. 1. sc. 3. v. 3 *Ego pro me & te curabo.*

¶ Curator, ein Schaffner / Befehlhaber. *Curator restituendi capitolii*, Catulus apud Gellium lib. 2. cap. 10 vocatur. *Curatores viarum, aquarum, alvei Tiberis, operum publicorum, frumento pop. dividendo*, Suet. Aug. cap. 37. *Curator viae Flaminiae* Cic. ad Att. lib. 1. ep. 1. *Urbis, annonae ludorumque* Idem 3. de Leg. cap. 3. Et, *Curator munerum ac venationum*, Sueton. Calig. c. 27. ¶ 2. Ein Vormund. *Curatorem praeficere*, Cic. 4. Verrin. c. 59. *constituere* 2. Agrar. cap. 7.

¶ Curatoria, munus curatoris pupillorum, Vormundschafft / vocabulum est juridicum. Vide Leg. 1 & 2 Dig. de excusationibus, utramque principio.

¶ Curatio, propriè Medici est, Corn. Nep. in Att. cap. 21 *Tres menses sine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione* [scil. morbi] *capiebat, consumsit.* Donatus ad illud Terent. Andr. act. 1. sc. 1.

sc. 1. v. 3 *Nempe ut curentur recte hæc: CVRENTVR RECTE: Diligenter coquantur. CVRATIO propria medicorum est: CVRA reliquorum. Sed coquina Medicinæ famulatrix est.* Vide & *Curatura* paullo post. *Adhibere curationem*, Artzney-Mittel verordnen/brauchen. Cic. off. I. cap. 24 *Periculosas & ancipites curationes morbis gravioribus medici adhibere coguntur.* Sed, *Curatio & administratio rerum*, Cic. 1. Nat. D. cap. 1. *Munerum regiorum curatio* Idem lib. 6. Epist. 19. Ita *Curationem hæreditatis* Paullus dixit Lege 13 de negotiis gestis.

¶ Curatūra, idem. Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3 *Reddunt curatura junceas.* Ubi Donatus: *CVRA mentis est: CVRATIO Medicinæ: CVRATVRA diligentiæ.*

¶ Curatus, cum cura factus, procuratus, accuratus, ut, *bene curata cute nitidus* Hor. lib. 1. epist. 4. *Boves corpore curatiores* Cato cap. 103. *Curatissimæ preces*, id est accuratissimæ, Tacit. annal. 1. cap. 13. extr.

¶ Curatè, accurate. Hinc Comp. apud Tac. 2. annal. cap. 27 *curatiùs disseram:* & lib. 14. cap. 21 *ludi curatiùs editi.* Superl. apud Sallustium Jug. c. 16. *eum Jugurtha curatissimè recepit*, h.e. cum cura & honore.

¶ Curitare, frequentative. Ita Apuleji locum quem supra ex lib. 7 produximus, accuratissimus vir, Jo. Pricæus p. 142 expressit: *Exin me, suum sospitatorem nuncupatum, matrona prolixe curitabat.* Ubi *curabat* Elmenhorstius.

Composita:

¶ Accurāre, diligenter curare, Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 1. v. 11 *omnes res cautius, ne temere faciam, accuro*, ich trage fleißige Sorge ꝛc. Plaut. Trinum. act. 1. sc. 2. v. 41

Omnes bonos bonasque accurare addecet,
Suspicionem & culpam ut ab se segregent.

¶ Accūrātus, mit Fleiß gemacht. *Accurata commendatio*, ein fleißige Vorschrifft/ Cic. lib. 13. ep. 17. *Accurata oratio* de Amic. cap. 7. *Accuratissima diligentia literarum* ad Attic. lib. 7. ep. 3. pr. *Delectum accuratiorem habere* Livius lib. 5. cap. 37.

¶ Accuratè, adverb. *Accurate & cogitate scribere*, Cicer. pro Arch. cap. 8. fleißig und bedachtsam schreiben. *Accuratiùs ædificare*, Cæs. lib. 6. cap. 21. *Accuratissime accusare* Nepos in Lysand. c. 4. *Accuratissime tutari quem ejusque caussam* Cic. lib. 5. fam. ep. 17.

¶ Accuratio, ein fleißiges Auffmercken. Cic. de Clar. Or. c. 67 *inveniendis componendisque rebus mira accuratio.*

¶ Concurare, Plaut. Bacchid. a. 1. sc. 2. v. 23.

¶ Concurator, qui una cum cæteris curat. Mitvormund. Ulpianus Lege 19 Dig. de administr. & peric. tut. *Actus sui rationem concuratori reddere non esse compellendum.*

¶ Excurare; unde *excuratus*, Plaut. Casin. act. 3. sc. 4. v. 6.

¶ Incuratus, non curatus. Vopiscus Aureliano cap. 28 *Neque quidquam vir fortis reliquit, quod aut imperfectum videretur aut incuratum.*

¶ Percurare, perfecte curare. Livius lib. 21. cap. 57 *vix dum satis percurato vulnere.* Et Seneca lib. 3 Q. Nat. cap. 1 *inveterata & desperata à medicis vitia percurant.*

¶ Prōcurare, curare, administrare, verwalten. Cicer. lib. 12. fam. ep. 24 *Is procurat rationes negotiaque Dionysii nostri*, quod vulgò fere dicunt, er ist des Dionysii Factor. Silius lib. 6. v. 330 *stabulis* prōcurans *otia pastor.* Tibullus lib. 1. el. 5. *Ipse* prŏcuravi *ne possent sæva nocere somnia.* Ubi *procuravi*, expiavi est, de quo mox dicemus. Nam ¶ 2. *Procurare* sacrorum verbum erat. Sic *sacra procurare*, munus sacerdotum, apud Nepotem Themist. c. 2 extremo. Et Apulejus lib. 9 pag. 233 Elmenh. *cælestium minas procurare hostiis.* Inde Cicero *procurare* & *expiare* conjungit 2. de Divinat. cap. 63. Idem lib. 1. c. 2 de Divinat. *Magna vis est in monstris interpretandis ac procurandis in Aruspicum disciplina.* Sic Suetonius *fulgur procurare* dixit Galba cap. 4. ¶ 2. De valetudine pro simplici *curare* usus Catullus est Epigr. 41

Et me procuravi ocymoque & urtica.

Ubi similiter, sicut Tibullus, primam corripit. ¶ 3. Pro *præesse*, sive cum potestate esse exercendi juris in alios videtur JCtus usus Lege 86 Dig. de acquirenda & amittenda hæred. *Pannonius Avitus cum in Cilicia procuraret:* id est, cum præpositus esset Ciliciæ.

¶ Procūrator, servi genus, tam in villa, quam in urbana familia, qui idem cum illo fuisse videtur, qui *Actor* (de quo supra in *Ago*) etiam appellabatur: is videlicet, qui domini sui res atque negotia ageret, rationesque administraret. Hoc suadere videtur festivum Martialis Epigramma 61 libri 5. Nec alium Columella, puto, *Actorem* lib. 1. cap. 7 & 8 vocat; quàm cap. 6 quem *Procuratorem* dixerat. Alii tamen, ut Plinius, Salvianus, &c. distinguunt. Eatenus puto, quod *procuratorum* potestas vagata aliquando latius fuerit: cum alias non nisi nomine differrent. Vide Lipsium ad 2. Tacit. Annal. p. 94. seqq. ¶ 2. Sed & cuique rei curator seu custos datus *Procurator* appellatur. Sic *procurator aviarii*, Varro: & *procurator apum*, Columell. qui eundem *Custodem* & *Curatorem* appellat lib. 9. cap. 9. Etiam in majorum rerum procuratione, ut, *procurator regni*, apud Cæsar. Bell. Civ. lib. 3. extr. ¶ 3. Habebant & principes *Procuratores* suos, in provinciis maxime: qui duorum generum erant. Alii, qui pecunias colligebant; qui *Procuratores privatæ rei* etiam dicebantur; & à tractandis rationibus tandem *Rationales:* alii, qui potestatem & jurisdictionem habebant, qui ad differentiam priorum sæpe & *Præsides* dicebantur: atque hi proprie erant, qui in minoribus provinciis curabant. Vide Lips. ad 12. Annal. Tacit. cap. 60. p. 175. itemque Salmasium ad Spartiani Hadrianum cap. 13. ¶ 4. Sed & qui aliarum rerum curæ propositi ab imperatoribus *Procuratores* appellati fuerunt. Ut, *Procurator ad bona damnatorum. Procurator ad prædia Gallicana: Procurator ad vicesimam: Procurator ærarii*, &c. apud Augusteæ historiæ Scriptores.

¶ Procuratrix. Cic. 4. Fin. c. 7. *Sapientia totius hominis procuratrix.*

¶ Procuratio, Verwaltung/ ut, *procuratio negotii publici*, Cic. pro Sextio cap. 30. *Alienorum bonorum mercenaria procuratio*, Senec. Brev. Vit. c. 17. ¶ 2. Expiatio. Cic. 1. Divin. cap. 45. *ut sue plena procuratio fieret, vocem ab æde Junonis ex arce exstitisse.*

¶ Procuratiuncula, dimin. Senec. epist. 31 *Omnia* [Alpes, Syrtes, Scyllam] *transisti procurationis pretio.*

¶ Procuratorius. Symmachus lib. 5. epist. 66. *Veterator quidam procuratorio nomine caput extulit.* Quod etiam Lege 7. Cod. de Procuratorib. occurrit: & Lege 3. Dig. Famil. hercisc. *procuratorio nomine agere*, cui ibidem opponitur. *agere suo nomine.*

¶ Recurare, in medendi significatione, Apulejus dixit lib. 6. p. 183 *vulneratis domi relictis, & plagas recurantibus.* Wieder heilen.

¶ Subcurator. Lege 30 Digest. de Negot. gest. *Curator cum subcuratore experiri possit.*

CVRCŬLIO, vel *gurgulio*, masculinum, vermiculus, qui in excussis frumenti nascitur granis, eaque corrodit & devorat, ein Kornwurm/ Græci κία a κὶς & τρώγω à τρώξ vocant, Virg. 1. Georgicorum v. 185

populatque ingentem farris acervum
Curculio.

¶ 2. Die Speiseröhre. Varro 2. de R. R. c. 3 *Hircus cervice & collo breve, gurgulione longiore.*

CVRES, Curium, oppidum Sabinorum, de quo præter alios Dionys. Halicarnass. lib. 2. cap. 50. Inde accitus Numa Pompilius in regnum Romam, datus Romulo successor fuit: de quo Virgil. Æneid. 6. sub fin.

-- -- primus qui legibus urbem
Fundabit, Curibus parvis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.

¶ Cūrētes autem Cretæ sunt incolæ, seu primi ejus insulæ cultores, quemadmodum Servius in Virgil. illud 3. Æneid. v. 131 tradit, *An tandem antiquis Curetum allabimur oris.*
Unde dicti, non convenit. Hinc triplices Curetes Æeolici, Phrygii, & Cretici, è Vossio Gallæus ad Lactant. p. 65. ¶ 2. Et Curetes Jovis fuêre Curatores in Dictæo monte Cretæ. Vid. Lactant. lib. 1. cap. 21. ¶ 3. Sacerdotes denique Cybeles, quæ & *Corybantes*, Curetes fuere. Lucret. lib. 2. v. 629. & seqq.

CVRIA, à cura dicta, locus est, ubi publicas curas gerebant, inquit Festus; hoc est sedes ac templum publici consilii. Rathhauß. Ovid. lib. 3. Amor. eleg. 8. v. 55

Curia pauperibus clausa est, dat census honores.

¶ 2. *Curiæ* dictæ partes populi, in quas Romulus populum distribuit, quæ numero 30. Curiæ autem & tribus se habent sicut majus & minus. Romulus primò universum populum in tres partes descripsit, easque tribus appellavit: singulas verò tribus in decem Curias &c. ¶ 3. Curiæ etiam antiquitùs dictæ, ubi Sacerdotes res divinas curabant; Varro lib. 3. de LL.

¶ Curiālis: *Curiales* dicebantur, qui ejusdem curiæ; sicut *tribules*, qui ejusdem tribus. ¶ 2. Quo nomine tamen & municipiorum *Decuriones* sive Senatores appellati. Vet. Gloss. βουλευτὴς *Decurio, Curialis.* ¶ 3. Barbare *Curialis* pro aulico, sequiorum ætatum scriptoribus ponitur: quemadmodum Jo. Sarisberiensis libros suos, quibus aulicorum vanitates perstringit, *de nugis Curialium* inscripsit: Atque iidem & *Curiam* pro aula dicebant.

¶ *Curialis Flamen*, id est, sacerdos Curiæ, qui &

¶ *Curio* dicebatur: *maximus curio*, Liv. lib. 27. cap. 8. pr. ¶ 2. Sed & *Curio* est, qui Curiæ præfectus, Zunfftmeister. ¶ 3. *Curio* etiam dicebatur præco. Martialis Præfat. lib. 2. Epigram. *Epigrammata curione non egent, sed contenta sunt suâ, id est mala lingua.* Trebellius Pollio in Gallienis: *Ille per curionem dici jussit: Taurum toties non ferire difficile est.*

¶ Curiātus: ut *Lex Curiata*, qua arrogationes fiebant, Suet. Aug. c. 65. Tacitus lib. 1. Hist. cap. 15. & Gell. lib. 5. cap. 19. Sed *Comitia Curiata*, quæ curiatim per lictorem calabantur, id est convocabantur, Gell. lib. 15. cap. 27. In istis conciliis tractabantur ea, quæ rem militarem continerent: in Centuriatis verò consules & tribuni militares creabantur, ut docet Livius lib. 5. sub finem.

A

finem. Vide plura de illis apud Onuphrium Panvinium in Civitate Romana, & Gruchium de Comitiis.

¶ Curiātim, adverbium. Gell. lib. 15. cap. 27. ut Mosellanus, Oiselius & Gronovius ediderunt: quidam legunt, *per lictorem curiatum*, atque ita etiam Proustius.

¶ Excūriare, est curia ejicere. Varro apud Nonium: *Apollonium ideò excuriant, quia nihil habebat.*

CVRIO, Q. Curio, ad quem scriptæ sunt epistolæ Ciceronis lib. 2.

CVRIS, κύρις, Curim Sabini hastam nominabant, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 9.

¶ Inde *Quirīnus* Romulus dictus est. Ovid. 2. Fastor. v. 477 de Quirino:

Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod hasta Curis priscis est dicta Sabinis. &c.

CVRĪVS, Dentatus, Romanus civis frugalitate, fortitudine & felicitate victoriarum clarissimus. Per omnem is vitam rapis pro cibo usus est. Quare cum aurum multum Sabini (Samnites habent alii) misissent, se non indigere auro, respondit, donec cibis hujusmodi uteretur; Οὐκ ἔφη δεῖσθαι χρυσοῦ, ἕως ἂν τοιαῦτα δειπνῇ; Athenæus lib. 2. De eo Seneca Consol. ad Helviam cap. 10. *Scilicet minus beate vivebat Dictator noster, cum vilissimum cibum in foco ipse manu suâ versaret.*

B

¶ Alius Q. Curius, vir quæstorius, aleator notissimus, inter Catilinæ socios fuit. De eo Suet. in Cæsar. cap. 17 refert, quod primus conjuratorum consilia detexerit: constituta autem publice munera non acceperit, quoniam Cæsarem inter socios Catilinæ nominasset. Claudian. de 4. Consul. Hon. v. 412

Pauper erat Curius, reges quum vinceret armis.

CVROPALĀTES: ita Justiniani temporibus dici cœpit *Comes aulicorum*, quod docet Alem. ad Procop. p. 95.

CVROTROPHIVM, n. 2. ein Findelhauß/ Waisenhauß.

CVRRO, currere, läuffen. Propert. lib. 3 eleg. 10. v. 21 *Nox inter pocula currit*, die Nacht verläufft sich bey der Gesellschafft. *Currere subsidio*, Cicer. ad Att. lib. 12. ep. 3. lauffen zu helffen. *Currentem incitare*, lib. 1. ep. 1. c. ult. ad Quint. fr. quod idem est, ac τὸν τρέχοντα ὀτρύνειν, *Currenti calcar addere*, proverbialis nova locutio est. Silius lib. 15. v. 63

--- *currit mortalibus ævum,*
Nec nasci his posse datur.

¶ 2. Aliquando *Currere* est in orbem agi: sicut & verbo θέειν usus Homerus est, quod Scholiastes observat. Horat. de art. v. 22

-- -- *currente rotâ cur urceus exit.*

¶ 3. Navigare Virg. 3. Æn. v. 191

C

-- -- *vastumque cava trabe currimus æquor.*

¶ Currax, ācis. Gratius Cynegetico v. 89

Nam fuit & laqueis aliquis curracibus usus.

Ubi Barthius & Cajum Ictum, *curracem servum* dixisse observat. Lex est 18 Dig. de Ædil. edicto.

¶ Cursare. Cic. de Senect. c. 6 *cum alii malos scandant, alii per foros cursent.* Et pro Rosc. Am. c. 22 *Homines cursare ultro & citro non destiterunt.* Et

¶ Cursĭtare frequentativum. *Sursum deorsum cursitare.* Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 47.

¶ Cursitatio. Solinus cap. 54. de Bithynia: *solenni cursitatione lacum populus circuit.*

¶ Cursus, ûs, der Lauff. *Cursum instituere*, Ter. Phorm. a. 5. sc. 6, 8. ein Lauff fürnehmen/ ansetzen. *Revocare à cursu*, Cicer. Top. principio. *Esse in cursu*, lib. 1. de Orat. cap. 32. *Conficere cursum*, den Lauff vollbringen/ de Clar. Orat. cap. 94. *Cursu superare*, überlauffen. Cic. lib. 4. ep. 2. *Perspicis qui cursus rerum, qui exitus futuri sint*, du siehest/ wohin die Händel lauffen/ und was für einen Außgang sie gewinnen wollen. Cæterum *cursu* reges, aliique olim plurimum certarunt. Alexander Macedo ita in currendi peritiâ se exercuit, ut præter cæteros æquales suos currendi celeritate præstiterit. De Achille, Pelopidâ, Thebano, Papyrio Cursore, Mario, Pompejo, Sertorio, aliisque res

D

nota est. Unde Plato ad bellicas exercitationes *cursum* quoque commendavit. Hieron. Mercurial. lib. 1. cap. 10. ¶ 2. De navigatione etiam *cursus* dicitur. C. Nepos Miltiade: *Morandi tempus non habens, cursum direxit, quò tendebat.* Idem perinde & *transcurrere* pro trajicere dixit. Vid. Lambin. ad Horat. lib. 1. Od. 28.

¶ *Cursus publicus* dicitur, qui & *vehicularis* appellatur, die Post. Vide *vehiculum*.

¶ Cursūra, Plaut. Asinar. a. 2. sc. 2. v. 61 *ex cursura anhelitum ducere*, vom lauffen nicht können zu Athem kommen. Et Varro lib. 2. R. R. cap. 7. sub finem: *Equi idonei ad cursuram.*

¶ Cursor, ein Bothe/ Läuffer/ Laquey. Martial. lib. 3. extr.

Cursorem sexta tibi, Rufe, remisimus hora.

Cicero 2. Tusc. cap. 23 *in stadio cursores exclamant, quàm maxime possunt.* Paulus JC. Lege 99 § ult. Dig. de Legat. & fideic. 3. *Si alii vernæ, alii cursores legati sunt*, ubi servos oportet intelligi.

¶ Cursorius. Sidonius lib. 1. Epist. 5 *Ticini cursoriam (sic navigio nomen) adscendi*, Jagtschiff. Complete: *navis cursoria.*

A

De *equis*, & *nunciis cursoriis* citissime equitantibus, & eorum ortu, Barth. ad Briton. Aremor. p. 303. Post-Pferde/ Post-Reuter.

¶ Cursim, h. e. currendo, Valla auctore, ut: Livius lib. 27 cap. 16 *Dies noctesque cursim agmine acto, festinans ad opem ferendam.* Sic *Cito & cursim aliquid agere* Plaut. a. 3. sc. 2. v. 64. *Cursim arripere* Cic. 2. de Orat. cap. 89. *Cursim transire libros* Gell. 9. cap. 4. behende durchlesen. *Cursim attingere* Plin. lib. 1. epist. 20. *Sensim & cursim dicere*, contraria sunt apud Ciceronem in Philipp. 2. cap. 17. meilich oder mit Muß/ und behend heraus jagen.

Composita.

¶ Accurrere, zulauffen. Cic. 2. de Divin. c. 67 *Ita nobis dicto audientes sunt, ut simul atque velimus accurrant*, gehorsam sind sie uns/ daß sie gelauffen kommen/ so bald wir wollen. Idem 3. Offic. cap. 31 *accurrisse Romam dicitur.* Et lib. 15. ad Attic. cap. 3 *Accurres in Tusculanum.* Impersonaliter Tacitus annali 1. cap. 21 *accurritur ab universis.*

¶ Accursus, ein Zulauffen. Tacitus 1. Annali cap. 27. n. 4 *Lentulus jam lapidis ictu cruentus, & exitii certus, accursu multitudinis protectus est.* Seneca Hippolyto v. 895 *civium accursum timens.*

B

¶ Antecursor, πρόδρομος, ein Vorboth/ Vortraber/ Vorläuffer. Cæsar lib. 5. Gall. c. 45 *Hora circiter tertia, ab antecursoribus de Crassi adventu certior est factus.*

¶ Concurrere, zusammen lauffen/ Cic. in 10. Philipp. cap. 1[…] *Concurritur undique ad commune incendium restinguendum*, ma[n] läufft zu von allen Orten/ das gemeine Feuer zu tilgen. Cæsa[r] lib. 5. B. G. cap. 38 *Concurrere ad arma.* Ter. Heaut. a. 2. sc. 2, 3 *Concurrunt multæ opiniones*, h. e. *conveniunt*, ich mache mir vie[l] Gedancken. Val. Max. lib. 4. cap. 1, *Metellus cum interemptum Scipionem conclamari audisset, in publicum se prorupit mæstoque vultu & voce confusâ, concurrite, concurrite, inquit, cives, mœnia urbis nostræ eversa sunt.* ¶ 2. Concurrere, & militare verbum, & pro congredi sive in certamen descendere ponitur: den Feind anlauffen/ zusammen treffen. Et vel cum ablativo cum propositione; vel cum Dativo solo construitur. Si[c] *hosti concurrere* Ovid. 12 Met. v. 595. *Monstris concurrere* Val[.] Flaccus lib. 3. v. 512 dixit. Virg. Æn. 1. v. 493

-- -- *gaudetque viris concurrere virgo.*

Seneca Consolat. ad Helviam cap. 2 *Itaque ne statim cum eo* (dolore) *concurram; adero illi*, &c. Etiam cum præpositione *Inter.* Livius sub fin. lib. 26 *Tertio die sudibus inter se in modum justæ pugnæ concurrerunt: -- -- quinto iterum in armis concursum est.*

C

¶ Concursio, das zusammenstossen/ zusammenlauffen. Cicer[o] Top. cap. 19 *concursio rerum fortuitarum.* Auctor Rhet. ad Herenn. lib. 4. cap. 12 *crebræ vocalium concursiones.*

¶ Concursus, das Zusammenlauffen. Cic. ad Att. lib. 5. ep. 1 *Ex agris concursus fiunt*, man läufft zusammen vom Lande. Si[c] *Occupationum concursus*, i. e. turba apud eundem lib. 7. fam. ep[.] ult. ¶ 2. Congressus pugnantium, prœlium Nepos Cimone *Namque hostium navibus captis, statim ex classe suas copias eduxit, barbarorumque uno concursu maximam vim prostravit;* I[n] einem Treffen hat er viel erlegt.

¶ Concurso, are, frequent. *Omnes omnium domus concursare* sic enim construitur, Cic. pro Muræn. c. 21. berennen/ belauffen *Concursare circum tabernas*, 4. Catil. c. 8.

¶ Concursator, qui ad concursandum expeditus est. Livius lib[.] 27 cap. 18 *levem & concursatorem hostem expulerunt loco.* Idem lib. 31 cap. 35 extrem. *pedes concursator, & vagus.*

¶ Concursatio, ut concursus. Cic. lib. 1. fam. ep. 1. *Libonis & Hipsei non obscura concursatio contentioque*, &c. das Zusammen lauffen bey hellem Tage.

¶ Decurrere, herab lauffen. Virg. 2. Æneid. v. 41

Laocoon ardens summâ decurrit ab arce.

Plin. lib 3. Epist. 20. extr. *Rivi ex fonte decurrunt.* Eadem Epistola *Ad remedium aliquod decurrere.* Et Cic. 1. Tusc. c. 8 *Decurrere ad calcem*, zum Ende verlauffen. *Decurrere spatium ætatis* vel *vitæ*, Cic. pro Quint. cap. ult. ¶ 2. Decurrere etiam dicitur exercitus, quando divisus bifariam, duæ concurrunt armatæ acies, & pugnæ simulacrum cient. Quod fieri apud Macedonas instructo exercitu sacrisque peractis solitum Livius narrat lib. 40. c. 8. Itaque pars religionis militaris erat: quam ob caussam honoris ergo & in heroum funeribus idem solebat fieri de quo Lipsius ad 2. Annal. cap. 40. pag. 83. Torrent. ad Suet. Claud. cap. 1. Itemque Stewechius ad Vegetii lib. 2. cap. 22. Aliquando tamen & aliis de caussis instituebatur. Vide Liv. lib. 29. cap. 22. & lib. 40. c. 47. Ubi id *in armis decurrere*, item *armatos decurrere* dixit. ¶ 3. Alia decursio erat [ita enim dicebatur ipsa res] quæ exercitii tantum caussa instituebatur, cum eductus miles in campum aliquot millia passuum armatus instructusque telis pedes militari gradu ire ac redire in castra: eques etiam perinde armatus procurrere jubebatur, de quo exercitio militari Vegetius lib. 1. cap. 27. lib. 3. cap. 4 *Campicursionem* vocat. *Campestrem decursionem* Suet. Galba cap. 6. De eo Tacitus 2. Annal. cap. 55 *Nec Plancina se intra decora fœminis tenebat; sed exercitio*

citio equitum, decursibus cohortium interesse. Hoc exercitationis genus ter quot mensibus ex institutione Augusti usurpari solitum, ad illum Taciti locum Lipsius notat.

¶ Decursio. Brutus Ciceroni lib. 11. ep. 10 *Antonius Apennino Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites vastet ea loca, in qua incurrerit.* Hic proprie descensum ex montibus notat. ¶ 2. pro militum exercitio. Suet. Ner. cap. 7. *indicta decursio prætorianis:* & in Galb. cap. 6 *campestris decursio.*

¶ Decursus, das Ablauffen. *Decursus mei temporis.* Cic. lib. 3. famil. epist. 2. *Decursus aquæ*, Lucret. lib. 5. v. 264.

¶ Decursus, a, um, part. pass. Lucret. lib. 3. sub fin.

Ipse Epicurus obit decurso lumine vitæ.

Plaut. Mercator. act. 3. sc. 2. v. 4

Decurso in spatio, breve quod vitæ reliquum est,
Voluptate, vino & amore delectavero.

¶ Discurrere, hinc inde; vel in diversas partes currere. hin und her lauffen. Plin. lib. 11. cap. 37 *Ex hoc fonte duæ grandes venæ in priora & terga discurrunt.* Liv. lib. 1. cap. 9 de raptu Sabinarum: *Signo dato, juventus Romana ad rapiendas virgines discurrit.*

¶ Discursus, ûs, das herumlauffen. Hirt. lib. 8. de Bello Gall. cap. 29 *Multo clamore discursuque passim se fugæ mandant.* Ovid. 2. Fastor. v. 223

latis vallem discursibus implent.

Lucanus lib. 3. v. 640

Discursusque animæ, diversa in membra meantis,
Interceptus aquis.

¶ Discursio, idem. Lactant. Opif. Dei cap. 3 *dies discursione consumunt.*

¶ Discursare, herum-lauffen / hin- und wieder-lauffen. Quintilianus lib. 11. cap. 3. pag. 840 de oratoris gestu ac actione: *discursare ineptissimum.* De seditiosis & populum in partes cientibus usus est Florus lib. 3. cap. 18 *Inde jam passim ab omni parte, discursante populo*, &c.

¶ Discursatio. Senec. de Brev. Vitæ cap. 3 *officiosa per urbem discursatio.* Frontin. lib. 1. cap. 5. extr. *magna discursatione.*

¶ Discursator, proprie qui discurrit. Dein militum genus discursatores, quales describit Ammianus lib. 16 c. 26 *Iisdem sparsim miscuere pedites discursatores & leves.* Et lib. 29. cap. 23 *Hostem caperet discursatorem & repentinum, insidiisque potius clandestinis, quam præliorum stabilitate confisum.*

¶ Discursim, hin und wieder. *Discursim variantibus poculis* &c. Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 1.

¶ Excurrere, auswerts verlauffen / heraus spatzieren. Cic. 5. Att. ep. 15. fin. *Excurro in Pompejanum.* ¶ 2. Excurrunt milites, cum in hostium agros ex castris egressi grassantur, einfallen / Einfall thun. Liv. lib. 1. cap. 15, *In fines Romanorum excurrerunt, populabundi magis, quam justi more belli.* Sic dicimus: *Ratio subductæ pecuniæ in eam summam excurrit*, belaufft sich. Et Veget. lib. 1. cap. 28 *viginti annorum, & quod excurrit pax*, zwantzig Jahr und drüber.

¶ Excursio, ut: *Excursio equitatus*, Cic. pro L. Man. cap. 6. Item: *Excursiones & latrocinia hostium*, das streiffen / rauben der Feinde / Cic. pro Dejot. cap. 8. Transfert Cicero etiam ad orationem. Lib. 2. de Divinat. cap. 10 *Sed hæc fuerit nobis tanquam levis armaturæ prima orationis excursio.*

¶ Excursus, Auslauff. Hirt. B. Alex. cap. 19 *navigiorum excursus.* Metaphorice *excursus* in dicendo vel scribendo, est digressio, Ausschweiffung / Weitläufftigkeit. Plinius lib. 5 epist. 6 num. 43 *Vides ut Aratus minutissima etiam sidera consectetur & colligat, modum tamen servat. Non enim excursus hic ejus, sed opus ipsum est.*

¶ Excursor, der gewaltsam einfällt und streiffet. Cic. 4. cap. ult. *Victori certamen est cum excursore, cum latrone*, &c. Add. Val. Max. lib. 7. cap. 3. n. 7.

¶ Excursatio, pro militum excursione, Val. Maximus lib. 2. cap. 3. n. 3 posuit. Vet. etiam Glossæ: *Excursatio*, καταδρομή.

¶ Excursator. Ammianus lib. 24. sub init. *Excursatores quingentos & mille præire jussit.*

¶ Superexcurrere. Ulpianus Lege 1. §. 2 Dig. de Arbor. cædend. *Si arbor ædibus alienis impendeat; utrum totam arborem jubeat prætor adimi, an vero id solum, quod superexcurrit, quæritur.*

¶ Incurrere, einlauffen / anlauffen / gerathen. Sic, *Incurrunt acies* Silius lib. 4. v. 143. Et, *Incurrere & offendere in tenebris*, Cic. 9. fam. ep. 2. *Incurrere in difficultatem* lib. 4. epist. 2 *in reprehensionem*, lib. 1. de Fin. ineunte. *Incurrere in oculos*, sich sehen lassen / für Augen seyn. Lib. 2. epist. 16 *incurrit hæc nostra laurus non solum in oculos, sed etiam in voculas malevolorum.*

¶ Incidere est, einfallen. Sueton. Tib. c. 26 *Natalem suum, plebejis incurrentem Circensibus, vix unius bigæ adjectione honorari passus est.* Et Cicero lib. 15 epist. 11 extr. *Navigatio incurrebat in ipsas Etesias.*

¶ Incursio, ein Einfall / Anfall / ut, *Hostium incursio in agros*, &c. *Incursionem facere*, Livius lib. 1. cap. 11.

¶ Incursus, idem. Tacitus 3. Hist. cap. 9 *Repentino incursu stationes hostium irrupit.* Livius lib. 2. cap. 25 *primo statim incursu pulsi hostes.*

¶ Incursare, frequent. ut, *Incursare in fortunas omnium civium*, ein Angriff thun in aller Bürger Haab und Güter / lib. 4. ad Herenn. cap. 39. *Volsinienses agros Romanos incursavere.* Liv. lib. 5. cap. 31. hinein streiffen.

¶ Incursatus, passive, angefallen / angegriffen. Livius lib. 24. cap. 41 *Agmen Romanum impune incursatum ab equitibus hostium fuerat.*

¶ Incursitare, frequentativum, idem. Seneca lib. 2. de Ira cap. 35.

¶ Intercurrere, untergehen / darzwischen lauffen. Cic. in Philip. 8. cap. 6 *Pugnatur acerrime, qui intercurrerent, misimus*, &c.

¶ Intercursus. Liv. lib. 2. cap. 29 *Consulum intercursu rixa sedata est.* Et lib. 34. cap. 5. *intercursu matronarum inter acies duas prælium sedatum est.* Et lib. 37. c. 42 *suorum intercursu.*

¶ Intercursare, frequent. ut intercurrere. Livius lib. 21. cap. 35 *intercursantibus barbaris.*

¶ Occurrere, *Occurrere obviam*, begegnen. ut, *Venienti occurrite morbo*, Pers. Sat. 3. v. 64. *Consiliis alicujus occurrere*, Cic. Catil. 3. cap. 7. sich eines Anschlägen widersetzen. Et absolute, *In mentem venire & occurrere*, fürkommen / in den Sinn kommen / Cic. 4. de Fin. cap. 17.

¶ Occursus, das Begegnen. Ovid. 14. Metam. v. 260

--- ursique leæque
Occursu fecere metum.

Solinus cap. 57. [al. 45.] pluraliter: *obviis occursibus impediri.*

¶ Occursare, frequent. gegen einen lauffen. Virgil. ecl. 9. v. 25. *occursare capro.* Tralate de animo & memoria. Plinius lib. 5. epist. 5, *occursat animo meo mortalitas.* & lib. 2. ep. 3. *occursant verba.*

¶ Occursatio, occursus, coitio. Cic. pro Mil. cap. 35 *vestrorum ordinum occursationes, studia, sermones, secum ablaturum esse dicit.* Pro Planc. cap. 12 *occursatio & blanditia popularis.* i. e. studium conciliandi sibi homines.

¶ Occursator. Auson. Eidyll. 2. v. 25

Non occursator, non garrulus, obvia cernens.

¶ Occursaculum, quicquid occurrit, inopinatum præsertim, & terrificum. Apulejus Apolog. p. 315 *noctium occursacula*, i. e. spectra.

¶ Occursorius, adject. occurrens. Apulejus idem lib. 9. p. 227 *occursoria potio*, der Willkomm / Bewillkomms-Trunck.

¶ Percurrere, lauffen / durchlauffen / überlauffen. *Properans percurro ad forum*, Ter. And. a. 2. sc. 2. v. 18. *Animo celeriter percurrere* ad Herenn. lib. 3. c. 22. extr. *Paucis percurrere*, mit wenig Worten überlauffen. Cic. pro Cluent. cap. 60 *Hæc ego si sic agerem, tanquam mihi crimen esset diluendum; hæc pluribus verbis dicerem, quæ nunc paucis percurrit oratio mea.* Idem 1. de Orat. cap. 47 *quæ valde breviter a te percursa sunt.*

¶ Percursor, ut, *percursor viæ*, quod in libris aliquot Lactantii est lib. 6. cap. 7. Aldi vero, & Sparki editione *præcursor* expressum est, quod confirmat MS. codex Collegii Emmanuelensis apud Cantabrigienses.

¶ Percursio, das Durchlauffen / Durchstreichen. Cic. 4. Tusc. cap. 13. extr. *animi multarum rerum percursio.*

¶ Percursare, durchstreiffen. Liv. 23. c. 42 *percursant nostris finibus.*

¶ Percursatio. Cic. Phil. 2. cap. 25 *Italiæ percursatio.* Et cap. 39 *O præclaram illam percursationem tuam mense Aprili atque Majo!* Durchwanderung.

¶ Præcurrere, vorhin / vorher lauffen. Ter. in Eun. 3. sc. 2. v. 46. *Abi, præcurre, ut domi sint parata omnia.* Sic, *Præcurrere ætate*, an Alter vorgehen / älter seyn. Cic. in Orat. cap. 52. *Horum uterque Isocratem ætate præcurrit.* Sic, *Studio aliquem præcurrere*, 4. Catil. cap. 9. einem mit Fleiß vorgehen. Nepos Thrasybulo: *Sed nescio quo modo, cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt.* Et Plinii elegans de studio & voluntate proficiendi dictum est lib. 4. ep. 15 *Amor votis suis plerumque præcurrit*, erwartet der Zeit nicht / wil eher haben als gewünschet hatte.

¶ Præcursio, Vorlauffung. Cic. de Fato c. 19 *non fieri assensiones, sine præcursione visorum.* Plin. lib. 6. epist. 13 *quasi prælusio atque præcursio.*

¶ Præcursus, ûs, idem. Plin. lib. 16. cap. 25. extr. *Etesiarum præcursu.*

¶ Præcursor, Vorläuffer. Cic. 7. Verrin. cap. 41. extr. *quem præcursorem habere solebat & emissarium.* Livio lib. 26. cap. 17. extr. *præcursores* sunt die Vortroppen.

¶ Præcursorius. Plin. lib. 4. epist. 13 *Interim, ne quid festinationi meæ pereat, quod sum præsens petiturus; hac quasi præcursoria epistola rogo.* Ammianus lib. 15. cap. 1. *præcursorius index.*

¶ Procurrere, herfür lauffen. *In publicum procurrere*, Livius lib. 34 cap. 2. Sic dicimus, *procurrere in aciem, in pugnam*, v. g. Cæs. lib. 5. de B. G. cap. 34 *Quoties quæque cohors procurrerat ab ea parte magnus hostium numerus cadebat.* Idem 3. B. Civ. c. 93 *Cum milites infestis pilis procucurrissent.*

¶ Procursio, actus procurrendi. Quintilianus lib 11 cap. 3 de actione & gestu oratoris: *Procursio opportuna* [est] *brevis, moderata, rara:* quando orator ex statione sua aliquantum in an-

teriora procedit. ¶ 2. quo nomine etiam digressionem vocavit Quintil. lib. 4. cap. 3, *Non semper*, inquit, *est necessaria post narrationem illa procursio.* A

¶ Procursus, idem. Livius proprie lib. 22. cap. 41. pr. *Tumultuario prœlio ac procursu magis militum, quam ex præparato aut jussu imperatorum orto.* Et Virgil. lib. 12 v. 711

Procursu rapido conjectis eminus hastis
Invadunt Martem clypeis.

Pluraliter Statius lib. 4 Theb. v. 787

sternit procursibus herbas.

Et metaphorice Avienus Perieg. v. 555

æquoris infusi procursibus.

Alia metaphora lib. 3 cap. 2. pr. *initia, procursusque virtutibus patefecimus.* der Fortgang.

¶ Procursare, ut, *Procursare à stationibus*, sich aus seinem Stand herfür begeben / und verlauffen. Liv. 27. c. 2.

¶ Procursatio, das hervor lauffen. Liv. lib. 5. c. 19. *Procursationes multæ temere inter murum ac vallum fiebant.* Et lib. 22 cap. 44 *Hannibal dirigit aciem, lacessitque Numidarum procursatione hostes.*

¶ Procursator. Idem Livius lib. 42 cap. 64 *Brebe certamen levis armaturæ maxime cum procursatoribus fuit.* Hi iidem sunt qui *Excursatores*, qui etiam *Proculcatores* appellabantur, de quibus Valesium vide ad Ammian. 27 cap. 10. [Grut. cap. 23] f. 499.

¶ Recurrere, wieder üm oder zurück lauffen. *Luna recurrit ad initium*, der Mond wird wiederum neu / Cic. 2. Nat. Deor. c. 19. *In Tusculanum recurram*, ad Attic. 13. ep. 47.

¶ Recursus. Ovid. Heroid. 6. v. 59 *dent modo fata recursus.* Wiederkunfft. Livius lib. 26 cap. 42 extr. *ut subeunti ad mœnia urbis recursus pateret.* Retirade.

¶ Recursio, idem. Martianus Capella lib. 9 in Choriambico: *Suevit lege ratâ sacra recursio.*

¶ Recursare. zurück lauffen / wiederkommen. Virg. 1. Æn. v. 652. *sub noctem cura recursat*, um die Nacht finden sich die Sorgen wieder. Tacit. 2. Histor. cap. 78 *Recursabant animo vetera omnia*, fielen ihme wieder ein. Et sine animi mentione eodem sensu absolute Silius lib. 6. v. 555 *captæque recursat*

Attonitis arcis facies.

¶ Subtercurro. Vitruvius lib. 9. cap. 6 *Perseus dexterioribus subtercurrens basim Vergiliarum.* drunter lauffen.

¶ Succurrere, venire suppetias, zu Hülff kommen. Virg. lib. 11. v. 335 *Consulite in medium & rebus succurrite lapsis*, helfft zurathen / und thut Hülffe. Et lib. 1. Æn. v. 630 humanissime Dido inquit: *Non ignara mali, miseris succurrere disco.*

C Cic. pro Rab. cap. 1. *Ferre opem patriæ, succurrere saluti fortunisque communibus.* ¶ 2. *Venire in mentem*, einfallen. Cic. ad Att. lib. 14. ep. 1. *Ut quicquid succurrit, libet scribere*, was mir einfällt. *Succursum velle fortunæ alicujus adversæ*, Livius lib. 3. cap. 58.

¶ Supercurrere, drüber lauffen. Plin. lib. 7. epist. 18 *Ager propter id, quod vectigali large supercurrit, semper dominum, à quo exerceatur, inveniet*, weil sich die Einkunfft weit über den Zinß oder Pacht beläufft.

¶ Transcurrere, hinüber lauffen / durchlauffen. Livius lib. 25 cap. 39 *In altera transcursum castra ab Romanis est.* Terent. Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 17 *In arcem transcurso opus est.* Virgilius lib. 9. v. 110 *ingens*

Visus ab aurora cœlum transcurrere nimbus.

¶ 2. Pro trajicere, sive navibus transire, C. Nepos usus est Eumene c. 3. n. 3 *Cum adventare dicerentur, Hellespontumque transcurrisse Antipater & Craterus* &c. [al. *transisse* legunt.] Ammianus lib. 21 cap. 14 *Euphrate ponte navali transcurso.* Et Livius lib. 25 cap. 39 *in altera transcursum castra ab Romanis est.* Cujus Participii Ablativo pro Infinitivo utitur Terentius Hecyr. act. 3 sc. 4 v. 17 *in arcem transcurso opus est.* Vide Donatum.

D ¶ Transcursus. *In transcursu*, id est, obiter & interea dum alia percurruntur. Plin. lib. 18. cap. 13. pr. *Nostri in transcursu ea attigere*, haben beyläufftig mit berühret.

CVRRVS, ûs, vehiculum, ein Wagen. Plaut. Menæch. a. 5. sc. 2. v. 110 *In currum inscendere*, auf den Wagen steigen. *Curru vehi*, Cic. 2. Divin. c 70. fahren. *Currus bovem trahit*, proverb. de negotio, quod præpostere geritur, dici solet; quemadmodum Germani dicunt, die Pferde hinter den Wagen spannen. Curruum appellationes aliæ sunt *Plaustrum*, *Carpentum*, ein Rollwagen. *Petoritum pilentum*, ein behangen Wagen. *Essedum*, Streitwagen. *Rheda*, *Carrus*, ein Karn. De quibus singulis in loco suo. *Currus arcuatus*, ein Wagen mit Sprügeln / Liv. lib. 1. cap. 21. cujus species in nummis antiquis sæpe visitur. *Currum* pro equis Virgil. posuit fine 1. Georg.

Fertur equis auriga, neque audit currus habenas;

Claudian. de Cons. Mall. Theod. v. 187

Desidis aurigæ non audit verbera currus,
Nec manus agnoscit, quam non exercuit artem.

Eodem cum superioribus curru vehi magnus olim honor. Barth. ad l. 1. Theb. Statii p. 1607. ¶ Poetæ etiam navim *currum* vocant. Catullus de Nupt. Pel. & Thet. v. 9

Ipse levi fecit volitantem flamine currum.

Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. m. 88.

¶ Curriculum, dim. *Quin in curriculum vos conjicitis*, Plaut. Merc. a. 5. sc. 2. v. 91. ¶ 2. Pro cursu. *Honestum, mediocre, breve.* &c. *vitæ curriculum*, eine Lebzeit. Cic. pro Rabir. c. 10. extr. *Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumscripsit*, eine geringe Zeit zu leben.

¶ Est & aliud diminutivum *Curriculus*: quod Charisius ab illo altero distinguit. Ita enim ille lib. 1. CVRRICVLVS *masculine diminutio est* CVRRVS: *neutraliter autem* CVRRICVLVM *spatium ad currendum aptum, vel ipsum currendi officium, ut Cicero & Varro loquuntur.* Priscianus lib. 6, *Cognatio est* CVRRVS *ad* CVRSVM *quod diminutivum* CVRRVS CVRRICVLVM *pro* CVRSV *accipitur.*

¶ Curriculò, adv. auf frischem Fuß / alsbald. *Curriculò percurre*, lauff eines Lauffs / Ter. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 11. Plautus cum idem vellet, dixit Trinum. act. 4. sc. 4. v. 11

Curre in Piræum, atque unum curriculum face.

Idem Pers. act. 2. sc. 2. v. 17. *Vola curriculo:* & Rudent. act. 3. sc. 5. *Curriculò affer huc duas clavas.* Ita *curriculò ire: curriculò viam conficere*, Apulejus dixit in Apolog.

B CVRRVCA, ὑπολαΐς, seu ἐπιλαΐς, ἴμος potius, avis nota, alienos excludens & pascens pullos, maximè cuculi, eine Graßmücke. ¶ 2. Curruca etiam dicebatur maritus, qui pateretur uxorem suam ab aliis adulterari: quem Itali *Hircum*: nos Hahnrey / appellamus: quod ex Juvenale Sat. 6. v. 275 Torrentius observat ad lib. 1. Horat. Sat. 8. v. 31. Vide Vet. Scholiasten Juvenal. c. l.

CVRTIVS, M. Curtius, adolescens eques Romanus, abrupto per medium forum ingenti specu, responsoque accepto, nobilem ex civibus aliquem id requirere, sese sponte in hiantem terram conjecit eques, suosque ex calamitate salvos reddidit. A quo *Curtius* deinde *lacus* hiatus ille appellatus est. Auctor Aristides apud Plutarchum in parallelis. Alii tamen de hoc lacu, & appellationis caussa alia afferunt. Vid. Varr. lib. 6. de L. L. itemque Dionys. Halicarnass. lib. 2. itemque Plutarchum in vita Romuli; ubi pugnam cum Sabinis exponit. In hunc lacum omnes ordines pro salute Augusti stipem jacere solitos, Suet. auctor est Augusti vita cap. 57. De quo religionis seu superstitionis genere vide ibi Casaubonum. ¶ 2. Alius Q. Curtius Rufus, Historicus nobilis, res gestas scripsit Alexandri M. Exstant ex 10 libris ejus octo; amissis prioribus, disertissime scripti. ¶ 3. Alius Curtius Rufus, proconsul Africæ, cui mira prædictio facta. Plin. lib. 7 epist. 27.

CVRTVS, a, um, verstümpfft / verkürtzt / gering. Horat. 3. Carm. od. 24. v. 64 *Curtæ nescio quid semper abest rei.*

C ein geringes Vermögen. Pers. Satyr. 4. extr.

Tecum habita, & noris, quam sit tibi curta supellex.

i. e. domi tuam explora facultatem. & senties quàm tenuis sit. *Curtum mulum* Horat. lib. 1. Satyr. 6. v. 105 pro eo dixit cui cauda deminuta. Vide ibi Vet. Scholiasten & Torrentium.

¶ Curtare est diminuere, abkürtzen / abbrechen. Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 124

Quantulum enim summa curtabit quisque dierum.

¶ Decurtare, idem. Cic. in Orat. cap. 53 *Mutila & decurtata.* Et Plin. lib. 25 cap. 5. [sect. 21] *radices breves, ac velut decurtatæ.*

CVRVLIS, e, adject. Ut *Sella curulis*, cujus sæpe mentio fit apud auctores. Ea fuit sublata gradibus eboreque & signis ornata pulchre, ut docent Lipsius ad Tacit. pag. 192. itemque de magistratibus Romanis cap. 12. nec non Casaubonus ad Suetonii August. cap. 82. Fuerunt autem proprie initio Regum: deinde majorum magistratuum, ut Consulum, Prætorum, Ædilium: illorum puta, qui ex Patribus creati essent, & ideò *Ædiles Curules* appellati; non qui de plebe erant. Hinc in illo Horatii lib. 1. ep. 6. v. 53

Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur.

Plerique interpretum *Curule ebur* ædilitatem majorem accipiunt: quamvis & de Consulatu accipere nihil impediat. Nam & Ausonius epist. 20 *Sellam Curulem* pro Consulatu posuit. Sed Consularem Curulem ad differentiam cæterorum, *majorem* Stat. lib. 1. Silv. 4. v. 82. & *summam* lib. 3. Silv. 3. v. 115. Itemque Juvenal. Sat. 5. v. 91 appellitant. Asconius Pedianus in Divinationem Ciceronis: *SVBSELLIA*, inquit, *sunt Tribunorum, Triumvirûm, Quæstorum & hujusmodi minora judicia exercentium, qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subselliis considebant.* Unde vocis ratio non convenit satis. Alii enim à *Curia*, alii à *curru* deducebant. Quod vetus Scholiastes ad supra allegatum Horatii locum significat. Priori originationi syllabæ quantitas repugnat. Primam enim in *Curulis* omnes corripuerunt: quæ contra in *Curia* producta est. Rectius itaque à Curru *Currulis*, & altero R. abjecto *Curulis*. Consules enim ac Prætores apud veteres propter itineris longinquitatem curru in forum provehebantur. Stellæ autem quæ post eos vehebantur, quibus sedentes dicere jura solebant, à curru *Curules* sellæ sunt nominatæ. Ita Isidorus lib. 20. Orig. cap. 11. & Gellius lib. 3. cap. 18. Servius quoque in 11. Æneid. ideo a *curru* deducit,

quod

quod istoc sellæ genere non nisi illi usi sunt, qui triumphali curru fuissent invecti. Sane & Sueton. August. cap. 22 *Curules triumphos* plenos & legitimos dixit, ubi currus & quadrigæ adhibebantur, & ab Ovationibus distinxit, quæ singulari equo peragi solitæ. Etiam Dionys. Halicarnass. Postumii & Menenii Consulum triumphos ita dignoscit, ut hujus majorem & honorationem ex eo pronunciet, quod sella regiâ curuli in urbem esset invectus. lib. 5. Antiq. cap. 46. Lipsius à *Curibus* Sabinorum oppido deducit. Et facit quidem pro eo syllabæ ratio. Hoc tamen non satis est. Quid? ergone inventa res Curibus, an inde traducta Romam? Inventam quis credat in parvo oppido, & paupere terra? Ita Virgilius Cures describit. Et verò *Curules* cum cæteris imperii ac magistratuum insignibus, non a Sabinis, agrestibus illis atque simplicibus, sed ab Etruscis, opulenta & culta gente accepta: ut Dionys. lib. 3. Antiq. cap. 84. Sallust. Catil. in Oratione Cæsaris; Florus lib. 1. c. 5. item Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6 testantur.

CVRVVS, adject. krum. *Curvo dignoscere rectum.* Horat. lib. 2. Ep. 2. v. 44 *Curvæ falces*, krumme Sicheln/ id est, inflexæ ac contortæ. Virg. 1. Georg. v. 508

Et curvæ rigidum falces conflantur in ensem.

Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 669

Dum vires annique sinunt, tolerate labores,
Jam veniet tacito curva senecta pede.

Sic, *curva corrigere*, das krumme gleich machen. *Hic erit, qui nobis curva corriget:* proverbiale in censorios severosque homines, & qui cum rigore quodam decori justique studiosi essent. Usus eo Seneca Ludo, de morte Claudii, & Plinius lib. 5. ep. ultima.

¶ Curvare, krümmen/ beugen. Statius 1. Achill. v. 487 *manu arcum curvare.* Virgil. 4. Georg. v. 299 de vitulo:

-- -- *bimâ curvans jam cornua fronte.*

¶ Curvabilis. das sich beugen lässet. Pallad. lib. 12. cap. 15 *Ulmus & fraxinus curvabiles.*

¶ Curvatio, das Beugen/ die Krümmung. *Curvatio vitis*, Colum. lib. 4. cap. 12.

¶ Curvatūra, *Curvatura rotæ.* Ovid. 2. Met. v. 108. Die Felgen.

¶ Curvamen, eine Krümme. Silius 13. v. 29 *patulo curvamine ripæ.* Plinius lib. 9. epist. 7 *Villa sinum* [maris] *molli curvamine amplectitur.* Ovidius 2. Metam. v. 130

Sectus in obliquum est lato curvamine limes.

¶ Curvipes, ĕdis, der krumme Füsse hat. Onomast. Vet. *Curvipes*, ἀγκυλόπους.

¶ Incurvus, idem quod curvus. Terent. Hec. a. 2. sc. 3, 44 *Incurvus, tremulus, labiis demissis* &c. Plinius lib. 18. cap. 19 *Arator, nisi incurvus, prævaricatur.*

¶ Incurvare, idem quod curvare. Virg. 5. Æn. v. 500

Tum validis flexos incurvant viribus arcus.

Ovid. 6. Metam. v. 246 *incurvata dolore membra.*

¶ Incurvescere, in die Krümme wachsen/ sich beugen. Cic. de Orat. 3. cap. 38 *Rami incurvescunt baccarum ubertate.*

¶ Superincurvatus. Apulejus lib. 9. p. 220 ed. Elmenh.

¶ Concurvare, ut incurvare. Laberius Mimus in Catalect. Scal. p. 226 *Non flexibilem me concurvasti.*

¶ Procurvus. vorwarts krum. ut, *procurva falx*, Virg. Georg. 2. v. 421. Et lib. 5. Æn. v. 765 *procurva littora.*

¶ Recurvus, rückwarts gebogen. Ovid. Remed. Am. v. 210

Abdere supremis æra recurva cibis.

Claudian. 2. in Eutrop. v. 230 *rostrum recurvum.*

¶ Recurvare. Ovid. 1. Amor. eleg. 8. v. 6

Inque caput liquidas arte recurvat aquas.

i. e. ad fontes reflectit magica arte. Celsus lib. 8 cap. 1. sub fin. *recurvatus in exteriora.*

CVSCVTA, sive rectius *Cassutha*, vitium in herbis, illis sese circumvolvens, adeò ut strangulet, das Unkraut/ so sich um die Kräuter windet/ Filtzkraut/ Todtern/ *angina* vel *podagra lini*, quemadmodum exponit Junius, qui *Cassata* scribit. Sed καχσύτην Plinii esse, dubitat Matthiolus.

CVSPIS, ĭdis, pars exacuta in gladio aut hastâ, die Spitze/ ein Spieß. ut, *Cuspis acuta* Virg. 5. Æn. 208. *curvata* Ovid. 2. Metam. v. 199. *ærata* lib. 5. v. 9.

¶ Cuspĭdare, spitzen. Plin. lib. 11. c. 37. post initium: *Alii præfixa hastilia cuspidant.* Idem lib. 18 cap. 19 *stimulus cuspidatus.*

¶ Cuspidatim, i. e. in cuspidis formam. Plinius lib. 17. cap. 14 *cuspidatim decisus calamus.*

¶ Trĭcuspis, adject. dreyzackig/ drey-gespitzt. Ovid. 1. Met. v. 330 *positoque tricuspide telo*

Mulcet aquas rector pelagi.

CVSTOS, ōdis, curator alicujus rei & tutor, ein Verwahrer/ ein Hüter/ der auf einen siehet. Cic. in 12. Philipp. cap. 10 *Qui multorum custodem se profitetur, eum sapientes sui primum capitis ajunt custodem esse oportere.* Pro Sextio cap. 24 *Custos & conservator urbis.* Idem Phil. 3. c. 11 *ô præclarum custodem ovium, ut ajunt, lupum!* Et in offic. lib. 2. cap. 7 *Malus custos diuturnitatis metus*, was lange währen soll/ muß ohne Furcht zugehen. *Custodes corporis*, σωματοφύλακες, Nepos in Datam. cap. 9, 3. qui quales fuerint, explicat Curt. lib. 5. cap. 1, 42. ubi vid. Comment. Freinsh. Quod etiam composito quasi vocabulo *Corporecustos* in veteribus inscriptionibus invenitur, ut apud Reines. p. 560 MACERT GERMANICI GERMANVS CORPORECVSTOS. Adde supra in *Corpus* dicta. ¶ 2. Custodes sæpe dicuntur qui præsidii tutelæque caussa loco impositi sunt, Besatzung. Nepos Miltiade: *Pontem fecit in Istro flumine, quâ copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Jonia & Æolide duxerat.* Lucan. lib. 4. v. 433 -- -- *Illyricæ custos Octavius undæ.*

¶ 3. Sed & pædagogi *Custodes* appellantur. Horat. Ep. ad Pison. v. 161 *Imberbus juvenis tandem custode remoto,*

Gaudet equis canibusque, & aprici gramine campi.

Zucht- oder Hoffmeister. ¶ 4. Sic Suetonius *custodes* dixit, qui observandis aliorum dictis factisque admovebantur, in vita Tiber. cap. 12. ad quem locum nonnihil & Torrentius observat.

¶ 5. *Custos* etiam resex, seu præsidiarius palmes dicitur in trunco vitis in pollicem præcisus, Columellæ lib. 4. cap. 21. ¶ Reciprocus etiam est usus *canis*, & *custodis*. Nam Æschylus Agamemnone eos, qui rerum custodias agunt, vocat κύνας, sive *canes*. Ac similiter Seneca lib. 3. de Ira cap. 37 janitorem prius *ostiarium*, mox appellat *catenarium*, quia nempe olim cum canes, tum custodes etiam sive janitores, in catenis erant. Vicissim Virgilius lib. 6. Æneid. de Cerbero dixit *custode sepulto*, &c. Voss. lib. Instit. Orat. p. 89. Plaut. Milite a. 2. sc. 2. v. 57 *Bini custodes accubant.* Es liegen zween Hunde da.

¶ Subcustos, pro alio custode substitutus. Plaut. Mil. glor. act. 3. sc. 2. v. 54 *hunc subcustodem suum foris ablegavit.*

¶ Custodio, ire, bewahren/ bewachen. *Salutem alicujus custodire*, Cic. pro Plancio c. 1. einem sein Leib und Leben bewahren. *Memoriâ custodire* lib. 1. de orat. c. 28. *Custodire aliquid ab aliquo*, vor einen etwas verwahren/ Nepos Hannibale c. 9. n. 4. *Custodire quem honorate*, Tacitus 4. Histor. c. 63. ¶ 2. Nonnunquam *custodire* est observare, & facere, quæ præcepta sunt. Plin. lib. 8. Ep. 10 *Dum quædam custodienda prægnantibus omittit, facit omittenda.* Columella lib. 9. cap. 1. *Hoc igitur custodire oportet villicum*, &c. das soll er iederzeit in acht haben. Et rursus: *Jam illa, quæ in majoribus imperiis difficulter custodiuntur.* Vetus inscriptio: QVAE FORMA INTERDICTI ET DISPOSITIO SVB GLADII PERICVLO PERPETVO CVSTODIENDA MANDATVR. *Custodire sermones* Tacit. 2. Hist. cap. 52, est observare ac captare sermones, auf eines Rede Achtung geben. Sueton. Tiber. cap. 7 *Ut custoditum sit, ne unquam in conspectum ejus posthac veniret. Custoditum*, id est, diligenter observatum & cautum, fleißig in acht genommen und verhütet. *Custodire ferias* pro observare, Plinius lib. 35. Hist. cap. 2. *Custodire literis*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 2. In Schrifft verfassen.

¶ Custoditus, verwahret. Unde adverbium

¶ Custodite. Plin. lib. 11. Epist. 26 *An illa custoditius pressiusque?* Subaudi *dicta*. Nam tota Epistola de dicendi genere optimo agit. *Custoditè* igitur *dicere* est cum curâ & curatione dicere: Behutsam reden. *Ludere custodite*, id est inspectante pædagogo, Plin. lib. 5. Epist. 16. Bedachtsamlich und erbar spielen.

¶ Custoditio. Festus: *Custoditio est opera ad custodiendum quid sumta.*

¶ Incustoditus, unbewahrt/ ohne Aufsicht. Ovid. 2. Metam. v. 686 *incustoditæ boves.* Silius lib. 5. v. 40 *incustoditum littus.* Frontinus lib. 3. cap. 2. n. 6 *urbs incustodita.* Apulej. lib. 6. p. 178 *incustodito pastu vagari.* Iterum Ovidius lib. 1. Trist. el. 5. v. 10

Incustoditum captat ovile lupus.

¶ Custōdia, Verwahrung/ Bewachung. Liv. lib. 6 ineunte: *Literæ una custodia fidelis rerum gestarum.* ¶ 2. Custodia pro *carcere* usitatè. *Publica custodia* Cic. 1. Divin. c. 25. *Militaris custodia* Tac. 3. Annal. cap. 22. n. 5. *Asservari in custodia* 7. Verrin. cap. 30. gefänglich gehalten werden. *Dare in custodiam*, ibid. cap. 27. *Tradere*, 3. Catil. cap. 6. *includere in custodiam*, Cic. 7. Verrin. cap. 55. gefänglich einziehen. *Educere ex custodia*, Cic. 1. Tusc. cap. 29. *Eripere*, ad Brutum epist. 6. *emitti à custodia*, loß geben. ¶ 3. Pro iis, qui in carcere sunt, seu custodiuntur, Suetonius dixit *custodias*, Tiberio cap. 62. sub f. & in Caligula cap. 27. Sic etiam Seneca epist. 5. *Eadem catena & custodiam & militem copulat.* ubi custodia is est, qui custoditur. ¶ 4. *Custodia libera*, de iis dicitur, qui non in carcere clausi attinentur vinculis, sed in urbibus, domibusque certis attinebantur, ut egredi, quanquam sub servatoribus, possent. Quod quidem in illustrioribus obtinebat. Sallustius Catilina cap. 47 *Senatus decernit uti abdicato magistratu Lentulus, itemque ceteri in liberis custodiis haberentur.* Vellejus lib. 1. cap. 11 *Post victum captumque Perseum, qui quadriennio post in liberâ custodiâ decessit*, &c. Cicero *liberalem custodiam* in Bruto cap. 96 vocat. Vide Lipsium ad illud Taciti 6. Annal. cap. 3 *Retrahitur in urbem, custoditurque domibus magistratuum:* Ubi de aliis quoque custodiarum generibus docet. ¶ 5. Sæpe & de præsidiis tutelisque locorum usurpatur hoc nomen. Sic apud Ciceronem *Excubiæ & custodiæ* jungun-

tur pro Marcell. cap. 10. Idem 1. in Catil. cap.3 *præsidiis, custodiis, vigiliisque locum munire* dixit. Nepos Miltiade: *In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia* [pontis] *crederetur.* Similiter hoc vocabulo usus est Cæsar lib. 1. de bello Civili cap. 17. & lib. 3. cap. 23. ¶ *Penes quem summa est imperii custodia,* Corn. Nep. in Eumen. cap. 11, 3. Ein Stockmeister.

¶ Custodela, pro custodia aliquoties dixit Apulejus. v. gr. lib. 9. sub initium: *custodelà salutaris mihi gaudebam carceris.* Et lib. 10. p. 245 *Curam diligentiorem & acriorem custodelam adhibebant.* Festus Pompejus: *Custodelam dicebant antiqui, quam nunc dicimus custodiam.*

¶ Custodiarium, pro loco, ubi quid custoditur; Tertullianus ad Martyres cap. 2 dixit.

CVTIS, pellis, corium, die Haut. Persius Satyr. 3. v. 63 *cutis ægra tumebit.* geschwollen seyn. *Cutem* vel *cuticulam curare.* Horat. Epist. 4. lib. 1. v. 15

In cute curandà plus æquo operata juventus;

Sein wol pflegen. Rursus Persius proverbialiter dixit Satyr. 3. v. 30 *Ego te intus & in cute novi,* ich kenne dich auswendig und inwendig. *Cutis arboris,* die Rinde des Baums / Plin. 12. cap. 19. *Uvæ cutis,* die Hülsen / Idem lib. 15. cap. 28.

¶ Cuticula, diminut. Pers. Satyr. 4. v. 18

— — assiduo curata cuticula sole.

Et Juvenalis Satyra 11. v. 203

Nostra bibat vernum contracta cuticula solem.

¶ Intercus, Recutitus, vide suo loco.

CYANOS, κύανος, gemma colore cœruleo ex jaspidum genere Plinio 37. cap. 9, & Theophrasto, ein Saphir. *Cyanos mas,* ein blauer Saphir. *Cyanos fœmina,* ein weisser Saphir. Agricola, κύανον, Lasur.

¶ Cyaneus color, i. e. *cæruleus.* Avienus Arateis v. 769. de Sirio loquens: *Albus cyanea est, mento gravis effluit ardor.*

¶ Cyanus, herba seu flos Plinio libr. 21. cap. 11. blaue Kornblumen.

¶ Cyaneæ, Κυανέαι, contra Thraciam Bosphorum insulæ duæ parvæ, quæ & Symplegades dicuntur. Flaccus in argonauticis lib. 4. v. 561

Hinc iter ad Ponti caput errantesque per altum
Cyaneas, furor his medio concurrere Ponto.

CYATHVS, κύαθος, ein Becherlein. *Stare ad cyathos.* auf die Gäste warten / und einschencken. Ausonius in Monosyll. cap. de Historiis:

Stat Jovis ad cyathos, genuit quem Dardanius Tros.

Plaut. Pænul. Act. 1. sc. 2. v. 62 *Nebulæ cyatho non emam:* pro re levissima. ¶ 2. Est & mensuræ nomen *cyathus*, duodecima nim. pars sextarii, gar ein kleines Trüncklein. Sextarius enim duodecim cyathos continet. Martial. lib. 1. Epigr. 72

Nævia sex cyathis &c. vide in Bibo.

¶ Cyathissare, apud Plautum est Menæch. act. 2. sc. 2. v. 29, pro cyathis admetiri, mit Trüncklein zumessen / einschencken.

CYBEA, navis onerariæ appellatio est, apud Cic. Orat. 7. in Verr. cap. 17. *Navem verò Cybeam maximam, triremis instar,* &c. Eam quadratam fuisse & à κύβος dictam, suspicantur.

CYBELE, Cybeles, vel is, κυβέλη, mater magna, mater Deûm, quæ & *Rhea* & *Ops*, & *Terra*, & *Vesta*, & *Berecynthia*, & *Pales*, & *Bellona*, & *Isis*, & *dea Syria* dicitur. De semiviris ejus sacerdotibus, vide omninò Apulejum lib. 8. Miles. circa fin. Martial. lib. 1. Ep. 71 *Et Cybeles picto stat corybante tholus.*

Sed Propertius lib. 3. eleg. 17. v. 35

Vertice turrigero juxta Dea magna Cybelle.

Ejus Pompam, & symbola describit explicatius Lucretius lib. 2. v. 598. & plurimis seqq. Conf. Lactant. libr. 1. cap. 17. Augustin. de C. D. lib. 6. c. 7. & lib. 7. c. 16.

CYBIVM Festo est, cujus medium æque patet in omnes partes, quod genus a geometris κύβος, *cubus*, dicitur. ¶ 2. Cybium piscis genus Plinio lib. 32 cap. 11 Varroni 4. de L. L. & Festo, qui ita dictum ait, quod *piscantes id genus piscium velut aleam ludant.* Forsan a forma quadrata aut cubica nomen habet. Salmasius in Solin. p. 792 non piscem, sed frustum salsamenti quadratum esse contendit; sed utrumque esse potest, & alterum a Plinio, Varrone, & Festo jam approbatum est. Suffragatur his Oppianus, cui lib. 1. Halieut. v. 183 κυβεῖα dicitur. Adde Harduini Emendat. in Plin. 32. num. 29.

¶ Cybiarius, qui cybia vendit. Arnobius lib. 2. p. 70 *Cybiarios, salinatores, bolonas* conjungit. Vide Salmas. in Solin. p. 174 ed. nov.

CYCLADES, Κυκλάδες, insulæ in mari mediterraneo circa Delon, clarissimam earum, sitæ, sic dictæ, quod circulari figura sitæ appareant; post quas *Sporades* sunt sparsim & sine ordine sitæ, unde & nomen acceperunt. Ovid. 2. Metam. v. 264

Exsurgunt montes & sparsas Cycladas augent.

Virgil. lib. 8. Æn. v. 692 Cleopatræ naves inusitatæ magnitudinis his insulis comparat. Dicitur etiam *Cyclas* singulariter, de una illarum insularum. Vitruvius lib. 7 cap. 7 *Ejus vis metalli insulæ Cycladi Melo dicitur esse.*

¶ Cyclas, adis: Vestis muliebris genus, quam tenuissimam &

A sic pellucidam, eoque parum honestam, Torrent. ad Sueton. Caligul. cap. 52 interpretatur. Male. Omnino enim matronarum & virginum vestis fuit seu tunica, eaque satis honesta per se. Ambrosius Sermone 90 de passione S. Agnes p. 394 *Vident in medio noctis silentio exercitum virginum, quæ omnes auro textis cycladibus indutæ cum ingenti lumine præteribant.* Ex eo sic appellata, quod limbum aureum aut purpureum ad oram extremam haberet adsutum. *Limbum* enim Græci κύκλον appellarunt. Imò & κυκλάδα, si Glossatori veteri fides: apud quem legimus κυκλὰς ἡ περὶ τὴν χλαῖναν πορφυρᾶ κύκλῳ, *Limbus.* Propert. lib. 4. eleg. 7. --- *auratà cyclade verrit humum.*

Vide Salmas. ad Vopisci in Saturnino verba: *cyclade uxoria amictus:* & Savaronem ad Sidonium lib. 1. Epist. 5. cujus est *cyclas pronuba.*

¶ Cycladatus, cycladem indutus. Sueton. Caligula cap. 52 *Sæpe depictas gemmatasque indutus penulas, manuleatus & armillatus in publicum processit, aliquando sericatus, & cycladatus.*

CYCLAMINVS, Κυκλάμινος, herba dicta vulgari nomine Rapum terræ, Schweinbrodt oder Erdäpffel / Matthiol. Theocritus Eidyll. 5. v. 123

Ἐνθὼν τὰν κυκλάμινον ὀρυσσέ νυν ἐς τὸν Ἅλεντα,
Hinc abiens fluvio infodias Cyclaminon Halenti.

B Vide Chiliad. Erasmi.

CYCLOPS, Κύκλωψ, à circulari dicitur oculo, quem ingentem & unum in fronte Cyclopibus Poëtæ affingunt, quemadmodum ex fabulà de Ulysse & Polyphemo apud Homerum liquet. Hinc *Cyclopi excæcato similem, Macedonum exercitum* Alexandro mortuo Demades dixit, quemadmodum Plutarchus indicat. *Saltare Cyclopa* Horatio quid sit lib. 1. Satyr. 5. v. 63, docet Crinitus lib. 17. de H. D. cap. 3, *Trebellius Pollio (cum Gallienus Imp. decennia variis ludis celebraret) Cyclopem, inquit, etiam luserunt omnes arenarii, ita ut miranda quædam & stupenda monstrarent.* ¶ 2. Cyclopas impios, barbaricos & truculentos dicimus, tales enim esse Polyphemus affirmat, Odyss. lib. 9. v. 275

Οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσι.
At non Cyclopes numen cæleste verentur.

¶ Cyclopius, adject. Claudian. 1. Rapt. v. 97

--- --- *an forte jacentes*
Ignavosque putas, quod non Cyclopia tela
Stringimus, &c.

Idem lib. 2 in Eutrop. v. 377 *Cyclopia fames,* unersätliche Hunger. Et Silius lib. 14 v. 33 *Cyclopia regna.*

CYCLVS, Κύκλος, orbis: unde *Cyclicus*, ut, *Cyclicus scriptor*, apud Horatium in arte v. 136. Sed qui Poëtæ cyclici fuerint, quid Cyclus Epicus olim, vide apud Casaub. Animadv. ad Athe-

C næum lib. 7. cap. 3. & Danielem Heinsium notis in Horat. lib. 1. Od. 7. v. 7.

CYCNVS dux Ligurum. Virg. 10. Æneid. v. 185

Non ego te Ligurum ductor fortissime bello,
Transierim Cycne, &c. Alii vero *Cinyra* heic legunt.

¶ Fuerunt & alii hoc nomine: ut Hieres filius: item alius Neptuno natus, qui hoc à patre acceperat, ut nullo ferro vulnerari posset. De illo Ovid. 7. Metam. Fab. 13. De isto idem lib. 12. ejusdem operis Fab. 2. & seqq. Uterque in sui nominis avem mutatus fingitur. De ave vide paullo post *Cygnus.*

CYDIAS, pictor est. Plin. lib. 35. cap. 11 *pinxit Argonautas, quam tabulam* CXLIV HS *Hortensius Orator mercatus est, eique ædem in Tusculano suo fecit.*

CYDNVS, Ciliciæ fluvius, non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: incorruptus quippe & frigidissimus. Vide Curtium lib. 3. cap. 5. Ejus aquas salubres podagricis, mersis in iis cruribus, Vitruvius prodidit lib. 8. cap. 3.

CYDON, oppidum Cretæ, vel potius *Cydonia*, ut vult Salmasius ad Flor. lib. 3. cap. 7. qui *matrem urbium* vocat, Græcorum more. Sane *Cydonium* Plutarchus Pompejo, Dio Cassius lib. 36 & Strabo appellat. Quocirca & apud Solinum cap. 16 pro *Cy-*

D *dona, Cydoniam* rescribendum fortassean est. ¶ 2. *Cydon alias* & viri nomen est Virgil. Æneid. 10. ¶ Et Statuarii Plin. lib. 34. cap. 8.

¶ Cydoneus, gentile. Silius lib. 10. v. 261

Ecce Cydonea violatus arundine.

Et Statius lib. 7 Theb. v. 339

Cydoneas ante ibunt gæsa sagittas.

Nam Cretes jaculandi arte præstabant.

¶ Cydonius, idem. Virgil. eclog. 10 v. 59

Partho torquere Cydonia cornu
Spicula.

¶ A quo etiam *mala Cydonia* sunt, alias *cotonea*, Quitten. Plinius lib. 15 cap. 11 pr. *Mala quæ vocamus cotonea, & Græci cydonia, ex Creta insula advecta.* Et Serenus Samonicus cap. 25

Aut quæ poma Cydon Cretæus misit ab oris.

¶ Cydonites, Quittensafft/Quittenbrodt/ Palladius lib. 11. c. 20.

CYGNVS, κύκνος, cycnus, olor, ein Schwan. Sæviunt Cygni in suam speciem, ipsique se inter se devorant, morituri suaviter canunt, quod ita tamen sine experimento certo aliquo de iis proditur. Martial. lib. 13. Epigr. 77

Dulcia

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ
Cantator Cycnus funeris ipse sui.

Cic. in Tuscul. lib. 1. cap. 30, *Ut Cygni prævidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriuntur; sic omnibus & bonis & doctis est faciendum.* Horat. lib. 4. Od. 3

O mutis quoque piscibus
Donatura cygni, si libeat sonum.

Nec alia caussa, quam ob cantus, quem nemo audiit, suavitatem, & quod divini aliquid habere crederentur, Apollini sacri fuêre cygni, ut Plato in Phædone, & ex eo Cicero refert 1. Tusc. cap. 30. Vid. Thomasii de cantu cygnorum dissertat. & Voët. part. 1. Dispp. Theolog. p. 725.

¶ Cygnos pro poetis Maro in Ecloga 9. v. 29 dixit, & Horat. lib. 4. Od. 2. v. 25 Pindarum vocat *Dircæum cygnum.* Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 107.

¶ Antiquiores κατ' ἀντίφρασιν etiam Æthiopes *Cygnos* vocabant. Unde Juvenal. Satyr. 8. v. 32.

--- *Nanum cujusdam Atlanta vocamus:*
Æthiopem, cygnum. Veneti hodie similiter eos *blanco* nuncupant. Id. Voss. ibid. p. 251.

¶ Hinc *Cygnēa* dicitur *cantio*, quicquid vel in eloquentia, vel doctrina alicujus senis sedatum, suave & elaboratum esse videtur, Lehr und Rede alter Leute kurtz vor ihrem Ende. Vid. *Olor. Vox & oratio cygnea*, Cic. de Orat. lib. 3. cap. 2.

¶ Cygneam vel Cygneum, vocant hodie urbem in Misnorum Variscorumque confinio, Zwickaw/ quæ nomen accepisse putatur à *Cygno* Herculis filio. Habetur in vetusto quodam admodum epitaphio Schuanhildis Cygni filiæ inter multa ad Cygneos oracula & illud, *Cygneorum meorum candorem soliciti servate.*

CYLINDRUS, κύλινδρος, lapis, seu columna teres, rotatu facilis, qua vel areæ, vel agri complanantur; Waltz / Waltzstein. Apulejus de Mundo: *Si quis sphæram, & quadratum, & cylindrum, & alias figuras per proclive simul jaciat, deferentur quidem omnia, sed non eodem genere movebuntur.* Usus & Virg. in 1. Georg. v. 178

Area tum primum ingenti est æquanda cylindro.

Extat eadem vox & in Pythagoræ carminibus:

-- -- οἱ δὲ κυλίνδροις
ἄλλοθ' ἐπ' ἄλλα φέρονται. &c.

Id est, *Homines quasi per cylindros ex aliis in alia mala feruntur.* in das ander.

¶ 2. Cylindros dixit etiam Plin. lib. 37. cap. 5. & 8 gemmas teretes & oblongas. Et Juvenal. Sat. 2. v. 61

Tu nube atque tace, donant arcana cylindros.

¶ Cylindrāceus, ut *Siliquæ cylindraceæ*, h. e. quæ cylindri referunt formam, Plin. lib. 18. cap. 12.

CYLLĀRUS, equus Pollucis. Virg. 3. Georg. v. 89

Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus.

Meminit & Claudianus de 4. Consolatu Honorii v. 557. ubi Barthium, si lubet, vide.

CYLLĒNE, mons Arcadiæ.

¶ à quo Mercurius ibi editus *Cyllenius* & *Cyllenia proles* dictus est. Virg. 4. Æn. v. 258 *Materno veniens ab avo Cyllenia proles.*

¶ Cyllenēus, a, um, Horatius Epod. 13

--- *& fide Cyllenea*
Levare diris pectora
Sollicitudinibus.

Fide Cyllenea; id est, Lyra. Hanc enim Mercurius invenit.

¶ Cyllenis, idos, fœm. Silius lib. 16. v. 500

credas Cyllenida plantam
Æthereo nexis cursu talaribus ire,

id est, pedes Mercurii.

CYLLO, onis, idem esse videtur, quod mutilus & debilis, enim κυλλὸν Græci dicunt. Alii cyllonem dicunt esse, qui crassa habet genitalia. Usus eo Cicero est in Sallust. *Quicquid impudicorum cyllonum fuit*, &c. Legunt alii *Cylonum.*

CYMA, æ, & cyma, cymatis, neutr. Est cauliculus brassicæ tenerior & delicatior, die jungen und zarten Sprüßlein am Kohl/ Schüßlinge/ seu brassicæ summitas, sic enim à Columella lib. 12 propriè usurpatur, Græci κῦμα, partum dicunt. Plinius lib. 19. cap. 8 *Cymus à prima sectione præstat proximo vere transferri.* Columell. lib. 10. v. 129

Frigoribus caules & veri cymata mittit.

¶ Cymātilis vide Cumatilis.

¶ Cymosus, sprossicht. *Stirps cymosa*, eine Staude die aussprcust und ausschlägt. Colum. lib. 10. v. 137

Quæ duri præbent cymosâ stirpe Sabelli.

¶ Cymatium, κυμάτιον, undula, sive parvum membrum ornatus caussa additum in architectura. Usus est Vitruvius sæpe, v. gr. lib. 3. cap. 3 *projectura cymatii* &c. Inspice Lexicon Vitruvianum.

CYMBA, κύμβη, navicula, ein Kahn. Ovid. 2. Trist. v. 329

Non ideo pelago debet se credere, si qua
Audeat exiguo ludere cymba lacu.

Alterum pedem in cymbâ Charontis habere, de senibus admodum decrepitis, mit einem Fuß im Grabe stehen / auff der Gruben / auff der Baren gehen. Propert. lib. 3. eleg. 3. v. 22

Non est ingenii cymba gravanda tui.

¶ Cymbula, dimin. Plin. in Epistola 20. lib. 8.

CYMBALUM, κύμβαλον, Cymbel Cicero in Pison. cap. 9. *neque collegæ tui cymbala ac crotala fugi.* ¶ 2. *Cymbalum mundi* dictus fuit à Tiberio Cæsare Apion Grammaticus, Plinio auctore in præfat. Histor. Mundi. vide Chiliadas.

¶ Cymbălista, der die Cymbeln schwancket. Apulej. de Deo Socr. p. 49.

¶ Cymbalistria, fœm. Petron. *intrans cymbalistria & concrepans æra, omnes excitavit.*

¶ Cymbalisso, are, apud Nonium.

¶ Cymbalicus, adjectiv. ut *Cymbalicæ voces*, apud Fortunatum Venantium lib. 2 carm. 10.

CYMBIUM, κυμβίον, poculum, seu vas cymbæ similitudinem referens, ein Gefäß / ein Mulden. Apulej. lib. 11. p. 261 *aureum cymbium.* Virgil. 3. Æn. v. 66

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Cymīnum, vide *cuminum.*

CYMŎTHŎE, uxor Neptuni, cursus fluctuum, ἀπὸ τοῦ θέειν καὶ κῦμα. Servius. Virg. 1. Æn. v. 144

Cymothoe simul & Triton adnixus acuto
Detrudunt naves scopulo.

CYNA, κύνα, arbor Arabica, vestium materiam de se præbens, folio palmæ simili, Plinio est lib. 12. cap. 11. ¶ 2. Item pileus Lacedæmoniorum Straboni lib. 6.

CYNAEGĪRUS, Atheniensis, in bello Persico magna pertinacia hostes consectatus est. Nam & navem onustam dextra manu tenuit, eaque amputata, sinistram injecit, quam & ipsam cum amisisset, navem mordicus arripuit: morsuque retinuit furenti similis. Herodot. lib. 6. cap. 114. Justinus lib. 2. cap. 9. Suetonius Cæsare cap. 68.

CYNĂRA, κυνάρα & κύναρος, cynarus, carduus est sativus, cujus vetustissimi quique Græci tum Poetæ tum oratores meminerunt. Artischock. Describitur eleganter à Columella in horto v. 235

Hispida ponatur cynara, quæ dulcis Iaccho
Potanti veniat, nec Phœbo ingrata canenti.
Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo:
Myrteolo modò crine viret: deflexaque collo
Nunc adoperta manet: nunc pinea vertice pungit:
Nunc similis calatho spinisque minantibus horret:
Pallida nonnunquam tortos imitatur acanthos.

¶ Didymus, Sophoclis interpres, κυνάραν κυνὸς βάτον exponit, *Cynosbatum*, Butten oder Hanbutten auf den Hagedornen.

CYNANCHE, κυνάγχη, der Rang / morbus est faucium, sic dictus à canibus, quos infestat, ἀπὸ τοῦ κυνὸς & ἄγχω suffoco, idem quod angina.

CYNĒAS, κυνέας, Thessalus, Pyrrhi regis legatus, qui facundia sua plures Pyrrho civitates subegit, quam armis ipse expugnavit: Demosthenis enim auditor fuerat. Plutarch. in Pyrrho. Celebratur & singulari memoria Ciceroni 1. Tuscul. cap. 24. Plutarcho non κοινέας, sed κινέας scribitur.

CYNĒGETICA, κυνηγετικά, volumina de venatione: Bücher von der Jägerey. Cujusmodi apud Græcos scripsit Xenophon prosâ oratione; versu Oppianus. Apud Latinos Gratius, & Olympius Nemesianus carmine hexametro.

CYNĬCI, Philosophi erant, quorum principes habebantur Antisthenes & Diogenes, sic dicti vel à mordaci insectatione & castigatione vitiorum, vel à rabiosa obscenitate & licentia sermonis. Cic. in off. lib. 1. cap. 41 *Cynicorum ratio tota rejicienda est.* Diogenem, *Cynicum nudum*, appellat Juven. Satyr. 14. v. 309.

¶ Cynĭce, es, secta Cynicorum, Auson. epigr. 27.

CYNIPS. Cyniphes Augustinus lib. 3 de Trinit. cap. 7 inter plagas Ægyptiacas numerat, & *musculas brevissimas* interpretatur. LXX interpretes Exodi 8. v. 17 σκνίφες vel σκνῖπες legunt: Vulgatus, *Sciniphes*: Orosius lib. 1 cap. 10 *ciniphes*, forte *cyniphes*, quia mox *muscas caninas* memorat, licet distinguere ab illis videatur.

CYNŎCĔPHĂLUS, κυνοκέφαλος, Cynocephali hominum produntur esse monstra, facie canina & latratu, apud Indos, Plin. lib. 6. cap. 30. ¶ Anubis quoque Ægyptiorum Deus, quod caput caninum haberet, sic appellatus.

¶ Cynocephalion, herba est Plinio lib. 30. cap. 2.

¶ Dicitur & Cynocephalea & Antirrhinum, ἀντίῤῥινον, & à Galeno βουκράνιον, bucranium, propterea quod semen ejus vitulinum caput referat. Germani Orant vocant, & Steckkraut / Streichkraut. Matthiolus.

¶ Cynocephalæ, locus tumulosus in Thessalia, de quo Polybius lib. 7. Livius 33. cap. 7. Florus lib. 2. cap. 7. ubi Salmasius videri potest.

CYNOCRAMBE, κυνοκράμβη, herba, brassica canina, wild Bingelkraut / Matthiolus.

CYNOGLOSSA, vel cynoglosson, κυνόγλωσσον, herba linguâ caninâ, Hundszung / à foliis linguæ caninæ similitudinem habentibus.

¶ Cyno-

¶ Cynoglossus, piscis, *solea*. Plin. lib. 25. cap. 8.

CYNOMORION, ita orobanchen à quibusdam dictam Plin. scribit lib. 22. cap. 25. ervum necantem: vide *orobanche*; ervi angina, Sommerwurtz / sic enim Cordus.

CYNŌMYIA, κυνομυῖα, musca canina, Hundsfliegen. ¶ 2. Et *Cynomyam* Plin. indicat, vocari à quibusdam *Psyllion* herbam seu *pulicariam*, quod semen ejus pulicem referat lib. 25. cap. 9. Psylienkraut.

CYNORRHŎDON, rosa canina, seu silvestris. Plin. lib. 25. cap. 2. wilde Rosen. Hanc aliqui à *cynosbato* distinguunt, non flore roseo, quem fert utrumque, sed spongiolis, quas cynorrhodon habet, cynosbatos non habet, Gesnerus κυνόρῥοδον.

CYNOSBĂTVS, rubus, Hagdorn / Hagbutten / κυνόσβατος. Plin. lib. 24. cap. 14.

CYNOSARGES, Gymnasium sive Templum Athenis extra moenia, Herculi sacrum. Quo coire nothi solebant: quod neque Hercules justus Deus, sed nothus ex Genetrice mortali esset. Plutarchus Themistocle princ. Ibi docuit Aristippus sectæ Cyrenaicæ princeps, ut Laërtius auctor est. Conf. Athen. lib. 6. & Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 65.

CYNOSORCHIS, planta, quæ testiculus Dioscoridi dicitur, Germanis; Knabenkraut / Græcis ὄρχις & κυνὸς ὄρχις testiculus, & testiculus canis.

CYNŎSVRA, κυνόσουρα, ursa minor vocatur, der kleine Heerwagen / index poli: major *Helice* dicitur; utraque ἄρκτος, Ursa. Cic. ex Arato lib. 2. Nat. Deor. cap. 41.

Ex his altera apud Grajos Cynosura vocatur.

¶ Cynosūris, ĭdis, alia forma, κυνοσουρίς Græce. Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 3. v. 7 *stellis Cynosuridos Ursæ.*

CYNOZŎLON, hoc nomine Plin. ait à quibusdam vocari *chamæleonem*, seu rectius *chamæleontem nigrum*, herbam, Eberwurtz. Vide *chamæleon.*

CYNTHVS, mons Deli. Virg. 4. Æn. v. 147

Ipse jugis Cynthi graditur.

¶ Cynthius. Ut *Apollo Cynthius*: *Diana Cynthia* apud Poëtas: quod ibi nati.

¶ Cynthia, puella amore & carmine Propertii nobilis. vide Corinna.

CYPĂRISSVS, κυπάρισσος, vide *cupressus*.

¶ Sed *cyparissia* aut *cyparissias*, tithymali species, esula minor est, Wolffsmilch. Dioscor. Matthiol. Dicta est *cyparissus*, παρὰ τὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρέμονας, id est, quod pariles fructus & ramos pariat.

CYPĒRVS, planta, κύπειρος, juncus odoratus, wilder Galgan / *Cyperus Babylonius*, Galgandt. In genere neutro Petronius posuit; *Emicuere rosæ violæque & molle cyperon*, &c. Itemque Varro lib. 3. R. R. cap. 16. & Columella lib. 12. cap. 20.

CYPRĪNVS, piscis, carpio, ein Karp. Plin. lib. 32. c. 11. Cyprinus latus, ein Brachsme / oder Brassen / Gesner.

CYPRVS, insula, Macaria dicta alio nomine ob fertilitatem. Novem aliquando regnorum fuit sedes, uti Plin. scripsit lib. 5. cap. 31. De ejus divitiis ac opibus Strabo lib. 14. sub f. itemque Ammianus Marcellinus lib. 14. Eam ob rem Veneri sacram fuisse Florus tradit lib. 3. cap. 9.

¶ Cyprius, ut, *Venus Cypria*, apud poëtas: *Aes Cyprium*, Plin. lib. 33. cap. 5. seu *Cyprium* absolute lib. 36. c. 26. vulgò, cuprum, Kupffer.

¶ *Bos Cyprius*, homo dicitur sordidus & impurus, ein Unflat / propterea, quod boves in Cypro humanis excrementis vescerentur, κύπριος, & Cyprinus, allium est ulpicum.

CYPSĔLVS, quod nomen hirundinibus, quæ *Apodes* dicuntur, à quibusdam tribui Plinius scribit 10. cap. 39. κύψελοι dicti, quod in cistellis ex luto compactis ac conformatis nidificent, νεοττεύουσιν ἐν κυψελίσιν ἐκ πηλοῦ. Eine Maurschwalbe. Vide *Apodes*. *Cypselus non parit aquilam*, Proverb. apud Heldelinum, Erasm. non meminit.

CYRĒNĒ, es, κυρήνη, & Cyrenæ, arum, urbs præcipua regionis seu provinciæ Cyrenaicæ, quæ & Pentapolitana est Africæ. Lucanus lib. 9. v. 297

Proximus in muros & mœnia Cyrenarum.

Catull. Carm. 7 *Quam magnus numerus Libyssæ arenæ*
Laserpiciferis jacet Cyrenis.

¶ Cyrenensis, gentile. Plautus Rud. act. 3. sc. 2. pr. *Proh! Cyrenenses populares.*

¶ Cyrenæus, idem. Cic. 4. Acad. cap. 24 *Cyrenæi videntur mihi minime contempti Philosophi.*

¶ Cyrenaicus, a, um. ut, *Cyrenaica provincia*, Plin. lib. 2. cap. 45. ¶ Cyrenaici dicti Philosophi quidam sunt, qui summum bonum in voluptate statuebant, quod & Epicuræi asserere fuerunt conati. Ejus Sectæ auctor & parens Aristippus fuit. Cicero lib. 3. de Oratore cap. 17, quo omnes Philosophantium sectas ortas à Socrate memorat. *Tum ab Aristippo, quem illæ magis voluptariæ disputationes* [Socratis] *delectarant, Cyrenaica Philosophia manavit: quam ille & ejus posteri simpliciter defenderant: ii, qui nunc voluptate omnia metiuntur*, &c. Quamvis autem & Epicurus, qui Aristippo posterior fuit, & ipse sum-

A mum bonum voluptatem pronunciaverit, non ei tamen cum altero plane convenit. De quo Cicero lib. 4. Academ. Quæst. cap. 42. Vide & Laertium Aristippi vitâ.

¶ Cyrenaica, absolute pro regione seu provincia Cyrenaica, apud Plinium lib. 10. c. 29, & Geographos alios: Regio scilicet Africæ inter Syrtes & Ægyptum, ab urbibus primariis etiam *Pentapolis* dicta.

CYRILLVS, Alexandrinus fuit Episcopus, cujus extant scripta. Sed de hoc videndi scriptores sunt Ecclesiastici.

¶ Fuerunt & alii *Cyrilli* diversarum religionum & professionum, de quibus historias consule Ecclesiæ.

CYRNEA, f. 1. ἡ κυρνία, ein Legel. Nonius.

CYRNOS, Κύρνος, insula eadem quæ Corsica, de qua vide supra.

¶ *Cyrnii* incolæ, Corsi.

¶ Cyrnæus, a, um, adject. Virg. Ecloga 9. v. 30

Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos.

Cyrrha, vide Cirrha.

CYRSĬLVS, Κύρσιλος, Atheniensis, propterea, quod inhonesta suasisset, lapidibus obrutus est, Cic. 3. off. cap. 11.

CȲRVS, Cambysis & Mandanes filius fuit; infans ab avo Astyage Medorum rege, somnii cujusdam occasione occidendus traditus, sed pastori commissus, ab uxore ejus educatus est. Fatis

B tandem ita ferentibus ad regnum adspiravit, ac *Monarchiam* a *Medis* ad *Persas* primus ipse transtulit. Cùm *Scythis* tandem post *Asiam* subactam bellum intulisset, infeliciter pugnans cæsus cum exercitu est. Caput ejus amputatum in utrem humano expletum sanguine conjici à *Scytharum* regina, quæ tum erat *Tomyris*, jussum est, cum exprobratione istâ, *Satia te sanguine, quem sitisti, cujusque insatiabilis semper extitisti.* Xenophon contra placide *Cyrum* mortuum esse scripsit.

¶ 2. *Cyri* duo fluvii, unus Mediæ, alter Persiæ, qui & Agradatus dictus fuit. ¶ 3. Est & nescio cui hoc nomen apud Horat. lib. 1. Od. 38.

¶ Cyropædia, Xenophontis liber, de vitâ & disciplinâ Cyri. De quo ita Cicero lib. 1. Epist. 1. ad Quintum fratrem: *Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem justi imperii: cujus summa gravitas ab illo Philosopho cum singulari comitate conjungitur, quos quidem libros non sine caussa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat: nullum est enim prætermissum officium diligentis & moderati imperii.* Diligenter lectum hunc librum a Romanis proceribus exemplum Scipionis arguit, item quod apud nostrum sequenti ad Fratrem Epistola legitur. Nec non quod in de claris Oratoribus de eo ibi commemorat, ubi de Scauro exponit, cap. 29. extr.

CȲTA, æ, & Cyte, es, κύτα, oppidum regionis Colchicæ.

C ¶ Cytĕi, populi Colchici, Valer. Flacco lib. 6. v. 693. Cytæ̆us adject. Propertius lib. 1. El. 1.

Tunc ego crediderim vobis & sidera & amnes
Posse Cytaeis ducere carminibus.

Ita enim legend. docuit Scaliger, quem ibi vide.

¶ Cytæis patronym. Propert. lib. 2. Eleg. 4

Non hic herba valet, non hic nocturna Cytæis,

id est, mulier magica, qualis Medea Colchica fuit.

CȲTHĒRA, æ, Κύθηρα, & Cythēra, orum, neut. genere: illa insula est in Sinu Laconico, hodie Cerigo dicta; hæc urbs Cypri, ad quam primum devecta Venus conchâ est, cum mari nata esset, ut Festus auctor est. Unde & ipsa Venus Cythēre, seu Cythera: item

¶ Cythēreis, & Cythērea appellata. Notandum autem secundam modò produci, modò corripi. Virg. 1. Æneid. v. 257 *Parce metu Cythērea.* &c. Ovidius 4. Fastor. v. 15

Mota Cytherēa leviter mea tempora myrto
Contigit. &c. Sed hic adjectivum est, etiam MSS. *Cytheriaca.* Idem lib. 4. Metamorph. v. 288

Mercurio puerum divâ Cythĕrēide natum.

D Producitur cum retinetur elementum Græcum H. Corripitur cum in E. convertitur.

¶ *Cythēreïus*, ut; *Heros Cythereius*, h. e. Æneas Veneris filius, Ovid. lib. 3. Fastorum v. 611

¶ Cytheriacus, Idem Heroid. 7. v. 60

Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.

Cytheron, mons. Vide *Cithæron*.

CȲTHŌRVS, Κύθωρος, mons est Paphlagoniæ buxo abundans. Catullus Carm. 4 *Buxiferum* vocat. Virg. Georg. 2. v. 437

Et juvat undantem buxo spectare Cythorum.

¶ Cythōrĭăcus, &

¶ Cythorius, adject. ut, *Jugum Cythorium*, Catull. c. l.

CYTINVS, κύτινος, flos mali punicæ, erumpere incipiens, sed sativæ, die Blüt der Granatäpffel / nam silvestris punicæ flos *balaustium* est, wilde Granatäpffelblüt / Plin. lib. 23. cap. 6. dictus à tumore, qui κύτος dicitur Græcis.

CȲTĬSVS, Κύτισος, Klee / frutex est sine omni nunc controversia, & sativus quidem in Italia, pabulo pecudum, maxime verò ovium & caprarum conveniens, apibusque gratissimus. Vidi ego in Germania alicubi monstratum mihi *cytisum*, salici graci-

graciliori non absimilem, & in longitudinem mediocrem excrescentem. Virgil. Eclog. 1. v. 79

Florentem cytisum & salices carpetis amaras.

Cytisus autem à Cythno insula una ex Cycladibus, ubi inventa primùm, in omnes deinde Cyclades, mox in omnes urbes Græcas propagata est.

CYTONIUM, malum Cotoneum vel Cydonium, Quitten. Macrobius lib. 7 Saturn. cap. 6 *Ex fructibus arborum illi sunt frigidiores, quorum succus imitatur vini saporem: ut mala seu simplicia, seu granata vel cytonia, quæ cotonia vocat Cato.*

A Adde supra *Catoneum*, & *Cydoneum.*

CYZĬCUS, Κύζικος, urbs Mysiæ ad Propontidem, sic appellata à rege *Cyzio*; arce olim, mœnibus, portu, turribusque marmoreis Asiaticæ plagæ littora illustravit, ut scribit Florus lib. 3. c. 5. Ovid. lib. 1. Tristium eleg. 9. v. 30

Cyzicon Æmoniæ nobile gentis opus.

Scripsit ejus laudem Aristides.

¶ Cyziceni, incolæ, cives Cyzici. Cic. pro Leg. Man. c. 8 *urbs Cyzicenorum.*

¶ Cyzicenus Stater viginti octo drachmas valebat. Vide Hadrian.

D.

D LITERA, pro integris interdum dictionibus ponitur, in propriis appellationibus maxime, quanquam & apud Romanos veteres pro appellativis, non nominibus tantùm, sed & verbis & aliis partibus. Hodie hæc adhuc tamen observantur, *D. Augustus*, *D. Junius Brutus*, pro Divus, Decius, &c.

¶ 2. In numeris, D. *majusculà* depictum figurà, *numerum* repræsentat *quinquies centenarium*, *Mille* scilicet dimidiatum. Verùm id puerili errore accidisse ob affinitatem hujus notæ ɪↄ. & D. existimat Baudius, atque hinc inter literas numerorum indices hanc minime refert Cent. 1. Epist. 97.

¶ Porrò, quas cum aliis literis, D. cognationes habeat, & in quas in verborum compositionibus transeat, pueris in *Orthographia* præcipiendum est. Mutatur enim nonnunquam in *c.* ut, *Accedo*, *accuso*, *acquiro*; vel *F:* ut, *Afficio*, *affectus*, quamvis & *adficio*, *adfectus*, usitatè scribitur; vel in *G:* ut, *Aggero*; vel in *L*, ut, *Alludo*, *allido*; vel in *N:* ut, *Annuo*; vel in *R:* ut, *Arrideo*, *arripio*, &c. Scribitur & *quicquid*, *quicquam*, pro *quidquid*, *quidquam.*

DAAE, arum, Δάαι, & *Dahæ*, Scythiæ sunt populi ex Nomadum genere, Servio teste in Virgilii illud 8. Æn. v. 728

Indomitique Daæ, & pontem indignatus Araxes.

Et Pomponius inter Scythicas gentes *Dahas* numerat, ubi tamen dubium est, an non vel *Sachæ*, vel *Sacæ*, vel *Sagæ* legendum videatur. Vide Vadiani in Melam commentarium.

DĀCIA, omnis illa regio appellata est, quæ hodie Transilvania, Valachia & Moldovia censetur. Divisaque fuit in *Mediterraneam* & *Ripensem.* Hoc est, quæ in continente media, & quæ ad ripam Istri est sita. Quo illud Paullini ad Nicetam v. 258 pertinet: *Et Getæ currunt, & uterque Dacus,*

Qui colit terræ medio, vel ille

Divitis multa bove pelleatus

Accola ripæ.

¶ 2. Dacia medio ævo fuit Cisdanubiana, inter utramque Mœsiam ab Aureliano instituta, quæ verius, quam illa vetus, in Mediterraneam, Macedoniæ vicinam; & Ripensem, Danubio propinquam, divisa fuit. Vide Eutropium lib. 9. c. 9. n. 11. Sex. Rufum cap. 8. & Sirmondum ad Panegyricum Sidonii Anthemio dictum v. 272.

¶ Malè *Daciam* & *Dacos* nonnulli, & medii præsertim ævi scriptores, cum *Danis* confundunt. De quo jam olim eruditi monuere: Vide infra & *Transilvania.*

¶ Dacus, gentis ejus nomen: Antiquitùs *Davorum* nomine appellatæ, ut Strabo auctor est lib. 7. vide infrà. Græcorum nonnulli eosdem *Getas* dixerunt, ut Dio Cassius observat. Dicuntur & *Dacæ.* *Daci* cum dicuntur, prior Syllaba vocis producitur: Corripitur cum *Dacæ*, ut observatum L. Hortensio ad Lucan. p. 102. Illis olim mons, cui Cogæono nomen, sacer fuit, sacerdos autem in eo Deus habitus, ut est apud Strabonem lib. 7.

¶ Dacĭcus, gentile. Juven. Satyr. 6. v. 204 *Dacicus* nummus, Claudianus 6 Conf. Hon. v. 335 *Dacica arma;* & Sidon. paneg. Anthem. v. 272 *Dacica rura.*

DACNĀDES, avium genus, quas Ægyptii inter potandum cum coronis devincire soliti sunt, ut vellicando, morsicandoque & canturiendo assiduè, non paterentur dormire potantes. Festus. Vide supra in *Canturio* sub *Cano.*

DACTȲLUS, δάκτυλος, digitus. ¶ 2. Dactylus, pes, quem *Heroum* Cicero vocat lib. 3. de Orat. c. 47. Ejus leges hoc versiculo comprehensæ:

Dactylus ex primâ longâ brevibusque duabus.

¶ 3. Est & Concharum quoddam genus & Gemmæ *Dactylus.* Plin. 37 cap. 10. *Dactyli Conchæ* etiam *Solenes*, Græcis σωλῆνες, & *ungues* Latinis dicuntur, Fingermuscheln oder Schalen. Gesn.

¶ 4. Et *dactyli* fructus palmæ sunt arboris, qui & palmulæ dicuntur. Datteln. ¶ 5. De *Dactylis Idæis*, sive Corybantibus, matris Deum ministris, & cur sic dictis, videndus Strabo, Diodorus Siculus & Pollux.

¶ Dactylion, Ein Fingerhut.

¶ Dactyliotheca, æ. Ein Ringfutter/oder Kästlein zum Ringen. Martial. lib. 11. Epigr. 60

Senos Charinus omnibus digitis gerit,

Nec nocte ponit annulos;

Nec cum lavatur. Caussa quæ sit, quæritis?

Dactyliothecam non habet.

B ¶ 2. pro numero & copia gemmarum. Plin. lib. 37. cap. 1. *Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ privignus Syllæ Scaurus.* Lege 52. § 8 Dig. de Legat. III. *Idem Pomponius in Dactyliotheca legata tractat, & ait, annulos quoque contineri, non solùm thecam, quæ annulorum caussa parata sit.*

¶ Dactylŏtheca, idem quod Dactyliotheca. Item Chirotheca, ein Handschuch.

¶ Dactylicus, ut *Numerus dactylicus*, apud Ciceronem in Oratore cap. 57. Sic *versus Dactylicus*, meris dactylis constans, cujusmodi est Virg. 8, 596

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

DAEDĂLUS, usurpatur interdum adjective, Virg. 4. Georg. v. 179 *Dædala tecta*, Kunstreich. *Dædala rerum natura*, Lucret. lib. 5. v. 235. *Dædala tellus* lib. 1. v. 228. δαίδαλον enim Græcis ingeniosum & artificiosum est. ¶ 2. Dædalus proprium summi artificis nomen, cujus fabula & Icari ex Ovidio nota est: ut 3. Trist. eleg. 4 *Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas,*

Icarus immensas nomine signet aquas;

Nempe quod hic alte, submissius ille volabat,

Nam pennas ambo non habuēre suas.

Elapsus ex manibus Minois Dædalus navigio est, cujus vela alas fabula vocat. Icarus naufragio periit, ut scribit Tzezes. *Dædali*

C *alæ* proverbium de iis, qui ex inopiâ sibi alieni aliquid adsciscunt. *Dædali opera* de egregiis artificibus. Suid. Vid. Chiliad. & Plin. lib. 7. cap. 56. Calum puerum, discipulum, & sororis filium, ob artis peritiam & nova quædam reperta ex invidia de turri præcipitem dedit. Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. m. 278.

¶ Dædalēus, a, um. Adjectivum, apud Horat. lib. 4. Od. 2. v. 2, *Ceratis ope Dædalea nititur pennis.*

DAEMON, δαίμων, ein Geist. Dæmones, δαίμονες, à scientia, quasi δαήμονες. Plato in Cratylo pag. 398. Lactant. lib. 2 cap. 14. Chalcidius in Timæum Platonis. Dæmones genii sunt, μυσταγωγοὶ τοῦ βίου, ut Menander inquit, *domini vitæ; Lares* Ciceroni, aliis etiam *Manes* & *Lemures.* Genii boni, & mali qui Diaboli sunt & ἀλάστορες, gute und böse Engel/Geister. De varia significatione hujus vocis vide Dausquejum in Basilium Seleuciens. p. 62. & seqq. De Dæmonibus plurima apud Voët. part. 1. dispp. Theolog. p. 906. seqq. De consuetudine colendorum Dæmonum Barth. ad Briton. Aremor. p. 661. ¶ Astrologis Dæmon undecimus locus ab horoscopo, Græcis ἀγαθοδαίμων dictus. Jul. Firmicus lib. 2. c. 19.

¶ Dæmŏnium, idem. Cic. 1. de Divin. cap. 54 *esse divinum quiddam quod dæmonium* [Socrates] *appellat.*

¶ Dæmŏniăcus, Teufelisch. Lactantius lib. 4 cap. 15 de Christi miraculis: *Judæi dæmoniaca fieri potentia arguebant.* Idem lib. eodem cap. 30 *dæmoniacus fraudibus irretiti*, vom Teuffel

D verblendet. Tertullianus de Anima cap. 46 *De oraculis, apud quæ nemo dormitat, quid pronunciabimus aliud, quam dæmoniacam esse rationem.*

¶ Dæmŏnĭcus, idem. Prudentius hymno tribus martyribus sacro v. 36 *Aras dæmonicas coli jubebat.*

Sedulius in Luc. 8 *Dæmonico cuneata globo.*

¶ Dæmonicŏla. Augustinus de Civ. Dei lib. 18. cap. 41 *Dæmonicola civitas.*

Dagnades, vide paullo ante *Dacnades.*

DALMĀTIA, Δαλματία, regio est Illyrica ad mare Adriaticum, Liburniæ occasum versus contermina, Delmatiam potius dicendam, Velius Longus auctor est de Orthograph. pag. 102.

¶ Dalmătæ, die Dalmacier. Cicer. ad Vatin. lib. 5. fam. ep. 11 *Dalmatis Dii malefaciant, qui tibi molesti sunt.* Stat. 6 Silv. 7. v. 14. *Dalmatæ montes, ubi Dite viso*, &c. Sapphicum est. *Dalmatæ* autem hic adjective pro *Dalmatici* dicuntur: Sic *Sodomita cinis* apud Prudentium Passione Vincentii v. 195.

¶ Dalmătĭcus, ut: *Dalmaticum frigus*, Ciceroni Vatinius lib. 5. epist. 10. *bellum* Suet. Aug. 20. *metallum* pro auro, Statius lib. 1. Silv. 2. v. 153. Vid. Flor. 4. c. 12. n. 12.

¶ Dalmatensis. Vopiscus Claudio c. 17 *Singiliones Dalmatenses.*

DAMA, dub. gen. Damæ, Gemsen / differunt à capreis solis cornibus, quæ antrorsum habent incurvata, haben die Hörner vor sich gebogen. ¶ 2. Sed Gesnerus Gemsen *Rupicapras* esse ostendit, ac *Damas* appellat, Dam / Dämlein / Damhirtz. Martial. lib. 13. Epigr. 94. A

Dente timetur aper, defendunt cornua cervum;
Imbelles damæ quid nisi præda sumus?

Invenitur in utroque genere. Horat. lib. 1. Od. 2

Et superjecto pavidæ natarunt
Æquore damæ.

Martial. lib. 3 Epigr. 58 v. 28

Aut impeditam cassibus refert damam.

Contra Virg. 3. Georg. extr.

-- -- *timidi damæ cervique fugaces.*

Ubi tamen Servius notat, mutasse genus Poetam, ut ὁμοιοτέλευτον vitaret.

¶ Dāmŭla, diminutivum. Apulejus lib. 8. post principium: *Nec ulla caprea, nec pavens damula, nec præ cæteris feris mitior cerva*, &c. Ita Pric. & Elmenh.

DAMALIO, onis, ein junger Ochs. Lampridius in Alexand. cap. 22 *Jussit ne quis suminatam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis damalionem.* Ad quem locum Salmasius: *DAMALIO vox Græca, quam Latini suam suo more fecerunt: τὸ δαμάλιον, Damalio, onis.* B

DAMASCUS, Δαμασκός, Syriæ urbs, à quo

¶ *Damascēna*, vel *Damascene*, regio circa Libanum, hodie *terra de Damasco* nuncupatur.

¶ Damascēnus, adj. *Pruna Damascena*, Plin. lib. 15. cap. 13. Zwetschken.

DAMIANUS, Ephesius fuit nobilis Sophista, circa M. Antonini principis tempora.

DAMNUM, detrimentum, jactura, à diminutione dictum est, Schaden / Verlust. *Damnum dare*, Terent. And. a. 1. sc. 1. v. 116. Schaden zufügen. *Damnum facere*, pass. Schaden nehmen oder leiden. Plaut. in Capt. a. 2. sc. 2. v. 77 *Est ubi profectò damnum præstet facere, quàm lucrum*, es ist zu Zeiten besser Schaden nehmen / als gewinnen. Cicero in Bruto c. 33 *Damnum Gracchi immaturo interitu res Romanæ Latinæque literæ fecerunt.* Sic *Damno augere*, Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. v. 15 *Herus damno auctus est.* Et *Damno affici.* Schaden haben / leiden. *Damnum infectum* JCtis dicitur, quod nondum factum est, futurum tamen veremur, ut Cajus describit Lege 2. Dig. de damno infecto. Hinc *damni infecti promittere*, & *repromittere*, quod idem est, quam cavere de damno: ut si quod detur, præstare debeat, qui damni infecti promiserat. Cicero Topic. cap. 4 *Si quis in pariete communi demoliendo damni infecti promiserit.* Est autem elliptica locutio *damni promittere* pro damni nomine promittere: ut *dare dotis.* C

¶ Damnōsus, schädlich / qui damno est, seu damnum affert. Martial. lib. 14. Epig. 18 *alea damnosa.* Horat. lib. 3 oda 6

Damnosa quid non imminuit dies.

Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 6. v. 99 ad amnem:

Damnosus pecori curris, damnosior agris.

Livius lib. 4. c. 47 *discordia tribunorum damnosior reip. quam* &c. Idem lib. 6. cap. 11 *Erat æris alieni magna vis, re damnosissima etiam divitibus, ædificando contracta.* ¶ 2. Aliquando & παθητικῶς accipitur de eo, qui damnum facit, seu patitur. Plaut. Epid. act. 2. sc. 3. extr.

Ibo intrò, argentum accipiam à damnoso sene.

Et inde de prodigo etiam & sumtuoso usurpatur. Ter. Heaut. Act. 5. sc. 4. v. 10 -- -- *gerro, iners, fraus, heluo,*
Ganeo, damnosus.

Sueton. Neron. cap. 13 *Non in aliâ re damnosior, quam in ædificando.* Nam mera damna impensæ sunt, quæ neque necessariæ sunt, & nihil emolumenti & fructûs afferunt. D

¶ Damnosè, adverb. Horat. lib. 2. Satyr. 8. v. 34 *damnosè bibimus.*

¶ Damnĭfĭcus, schädlich. Plaut. Cist. 4. sc. 2. v. 62 *bestia damnifica.* Pallad. lib. 3. cap. 9 *Damnificum, exspectare feras maturitates.*

¶ Indemnis, h. e. immunis à damno, Schadloß / Unschadhafft. Senec. de Const. Sap. cap. 5 *Stilpon se, urbe capta, non invictum tantum, sed indemnem esse testatus est.* Et Epist. 9. de eodem: *indemnis evasit.* ohne Schaden / unbeschädigt.

¶ Indemnitas, Schadloßhaltung. Ammian. Marcell. lib. 21. cap. penult. *nec provinciarum indemnitati prospexit.* Ulpianus Lege 8 § 1. ad SC. Vellej. *si indemnitatem repromiserit.*

DAMNO, are, verwerffen / improbare, verdammen / verurtheilen / contrarium est verbi absolvere, loßsprechen. Proprie, quia dubio procul a *damnum* est, aliquid tanquam damnosum rejicere, als schädlich verwerffen. Silius lib. 6. v. 448 *patrios damnare penates.* Imitatur Syntaxin verborum accusandi, ut *Damnari ambitus*, Cic. in Bruto cap. 48. *proditionis*, Nep. Themist. cap. 8. *capitis*, Idem Eumene cap. 5. *veneficii*, Tac. 12. cap. 66. ubi subintelligendum *crimine* vel *nomine.* unde plenius Cicero Verr. 7. cap. 5. *nomine sceleris conjurationisque damnati.* vid. Voss. de Construct. cap. 26. & *damnari scelere, capite;* Cic. 1. Tusc. cap. 22. pr. & interventu præpositionis, *de repetundis damnari* pro Cluent. cap. 41. *de vi publica*, Tac. 4. Annal. cap. 13, 3. ¶ *Damnari voti* est, quando quis impetravit optata; & ita obnoxius factus est, ad solvendum illud, quod voverat. Subintelligendum autem iterum *obligatione, persolutione.* Voss. l. c. & Brisson. de Form. lib. 1. Vide Interpretes Virgilii ad illud Ecl. 5. v. 80

-- -- *tibi sic vota quotannis*
Agricolæ facient: damnabis tu quoque votis.

Vide & Perizonium ad Sanctii Minervam p. 411, ubi *Damnatus voti* dici eodem modo tradit, quo *Voti reus.* Esse autem Voti reum, qui se obligavit Diis ad præstandum aliquid, si consequatur id, quod petit. Id vero ubi jam consecutus est, dicitur damnatus voti, h. e. jam damnatus ad præstandum id, quod voto promisit. Explicat ibidem quid sit, *damnari rei capitalis*, Cic. de Senect. cap. 12, & *pœnæ capitalis*, Liv. lib. 42. cap. 43. Nempe subaudiri *sententiâ*, vel *subeundæ pœnæ ergo.* Adde eundem p. 114.

¶ Damnās ex damnatus est per syncopen, nisi dictum velis ad eum modum quo optimás, primás &c. Ulpianus Lege 4. § ult. de Legat. & fideicom. 1, *Quisquis mihi heres erit, dare damnás esto*, soll verpflichtet seyn. Etiam apud Quintilianum talis formula lib. 7 cap. 9 habetur: *Heres meus dare illi damnás esto omnia sua.*

¶ Damnatio, Verurtheilung. Cic. 7 ad Att. ep. 3 *damnatione ignominiaque digni.* In Pison. cap. 36 *reorum acerbissimæ damnationes.*

¶ Damnator. Tertullianus lib. 1. cap. 3 ad Nation. *Neque exquisitio damnatoribus semper consulenda.* Sedulius Carmine Epanaleptico v. 9 *Frater iniquus erat, justum qui perculit olim,*
Damnator Christi frater iniquus erat.

¶ Damnatorius. Cic 5. Verrin cap. 22 *judicium damnatorium.* Suet. Aug. cap. 33 *damnatoria tabella.*

¶ Damnabilis, Verdammlich. Trebell. Pollio XXX Tyrann. cap. 17 in Mæonio: *damnabili invidiâ ductus.* Salvianus lib. 6. Gub. Dei p. 215 *res turpes atque damnabiles.* Sidonius lib. 6. epist. 1. *Ad mea ipse verba damnabilis* [sum] *cum imperem, quæ non impleo.* Compar. *facinus damnabilius*, Salvian. lib. 4 de Gub. D. p. 133.

¶ Damnabiliter, adverbium. *Damnabiliter indigni*, Augustin. epist. 23.

¶ Condemnare, ejusdem pene cum simplici tum significationis, tum structuræ. Cic. lib. 8 famil. Epist. 1, *Hoc te deprecor, ut meum hoc officium arrogantiæ condemnes*, i. e. accuses, beschuldigen / daß ich damit wolte geschehen seyn. *Condemnari injuriarum*, i. e. convinci, 4 Verrin. cap. 8. überweiset werden / daß man Gewalt geübet habe. *Condemnari crimine*, lib. 2. epist. 1. *Condemnari de alea*, Idem 2. Philipp. c. 23. *Condemnare ex criminibus* Suet. Calig. cap. 38. Titinnius Veliternâ ap. Nonium:

Nunc ejus voti condemnatus, immolavit hostiam.

¶ Condemnatio, damnatio, ut *condemnatio pecuniaria*, Ulpian. Lege 5. Si ex noxali caussa ag.

¶ Condemnabilis. Pallad. de Insit. v. 11.

Est nostræ studium non condemnabile Musæ.

¶ Condemnator, i. e. accusator. Tacit. 4. annal. cap. 66, 2. *Claudiæ condemnator.* Tertullianus 2. adv. Marc. cap. 9 extr. *delicti interdictor & condemnator.*

¶ Dedamnare, sententiam damnationis rescindere. Rarum verbum, quo Tertullianus usus est de Pudicit. cap. 15, *qui sceleris manifestum dedamnaverit.* Vide ibi Rigaltium.

¶ Indemnatus, pro non condemnatus, participii significatione Cic. in Verr. 7. cap. 6 *Ut quam damnatis servis crucem fixeras, hanc indemnatis civibus Rom. reservares.* Plautus Curcul. a. 5. sc. 3. v. 17 *Indemnatum atque intestatum arripi*, unverurtheilet und unüberzeuget hingeführet werden.

¶ Prædemnare, vorher verurtheilen. etiam Prædamnare scribitur. Lactantius lib. 5 ineunte: *Non licet prædamnari quenquam incognita caussa.* Sueton. Aug c. 56 *prædamnare amicum.* Livius 4. cap. 41. extr. *culpam in prædamnatum collegam transferre.* & lib. 27. cap. 15 *Prædamnata spe dimicandi.*

DĀMOETAS. Nomen pastoris Virgil. Bucolicis.

DAMON & Pythias, Δάμων καὶ Πυθίας, [quamquam in quibusdam codicibus Ciceronis, & Valerii Maximi *Pynthias* & *Phintias* vocetur, de quo suo loco] Pythagoræi hoc animo inter se fuerunt, & quum eorum alteri Dionysius tyrannus diem necis destinavisset, & is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum caussa postulavisset, vas factus est alter sistendi ejus, ut si ille non revertisset, moriendum esset ipsi: Qui cum ad diem se recepisset, admiratus eorum fidem Tyrannus petivit, ut se ad amicitiam tertium adscriberent. Cic. lib. 3. Offic. cap. 10. [Cujus loci sensum exposuimus in *Alter. n. 5.*] Meminit & Latinus Pacatus Panegyrico Theodosii cap. 17. & Ambrosius lib. 3. Officior. cap. 12, ubi cum Jephtæa virgine comparat, ita tamen, ut hanc illis longe anteponat. ¶ 2. Est & præstantis Musici nomen, cujus apud Nepotem Epaminonda mentio fit, ubi vide Lambinum.

DANAE, trisyllabum, Δανάη, Acrisii Argivorum regis filia, ab Jove in aurum converso vitiata. Lege Horat. lib. 3 ode 16
Inclusam Danaën turris ahenea &c.

DANAVS, Δαναὸς, Beli filius in Ægypto regnavit, cujus filiæ quinquaginta, matrimonio cum totidem filiis Ægypti regis junctæ, primâ nocte sponsos omnes interfecerunt, unâ excepta. Hygin. fab. 168.

DANI, orum, Septentrionales Germaniæ populi, die Dänen oder Dännemärcker.
¶ Dania, Dännemarck.

DANISTA, fœnerator, ein Wucherer / à Græco δανείζειν, quod mutuare significat. Plaut. in Epid. act. 1. sc. 1. v. 53 *Is danista advenit una cum eo, qui argentum petit.*

DANTISCUM, Prutenorum oppidum & emporium clarum atque opulentum, Dantzig in Preussen. Etiam *Gedanum* appellatur.

DANUBIUS, maximus Europæ fluvius Ptolemæo & cæteris, Orientem versus fluens, ubi & *Ister* nominari solet, unde *binominis* vocatur Ovid. 1. Pont. ep. 8. die Donau. Ausonius Epigr. 3
Illyricis regnator aquis, tibi Nile secundus,
Danubius lætum profero fonte caput.
Acro Horatii interpres neutro genere *Danubium* extulit. Vide *Ister.*
¶ Transdanubianus. Livius lib. 40. cap. 58 *Transdanubianam regionem repetiit.* Lactantius de Mort. Persec. cap. 9 *Mater ejus Transdanubiana, instantibus Carpis in Daciam Novam, transjecto amne, confugerat.* Inscriptio apud Grut. p. 453 EX NVMERO TRANSDANVVIANOR.

DAPHNE, Δάφνη, Penei fluminis filia fuit, à Phœbo adamata & in laurum versa. De quâ Ovid. Metamorph. Inde Daphne etiam pro lauru ponitur Poëtis.
¶ 2. Daphne altera Tiresiæ Thebani vatis filia fuit.
¶ 3. Daphne castellum in Mœsia Secunda, *Constantiniana Dafne* in nummo Constantini conditoris appellata, de qua Valesius legatur ad Ammiani 27. f. 485. & Gisb. Cuperus de Apotheosi Homeri p. 256. Unde sunt *Dafnenses ballistarii*, & *Constantini Dafnenses* inter militares ordines in Notitia Imperii.
¶ 4. Daphne etiam suburbium Constantinopoleos fuit, ut laudatus Cuperus c. l. ex Stephano Byzantio atque Suida ostendit.
¶ 5. Daphne suburbium Antiochiæ ad Orontem in Syria celeberrimum fuit, voluptatum illecebris quasi infame. Vide Eutropium lib. 6. cap. 11, & quæ ibidem commentati sumus ex Capitolini Marco cap. 8. & aliis, ac adde superius in *Discinctus* dicta. Unde
¶ Daphnenses, incolæ. Eutropius c. l. *aliquantum agrorum Daphnensibus dedit.* Et
¶ Daphnicus, adject. Vulcatius Gallicanus in Avidio cap. 5, *diffluentes luxuria, & Daphnicis moribus agentes*, h. e. dissolutis & ad omnem voluptatem compositis.
¶ *Daphnæus*, aliud adjectivum, ut, *Daphnæi Apollinis fanum*, apud Ammianum lib. 22. cap. 12 extremo ed. Valesii, ubi inprimis vide, quæ accuratissimus vir de origine & nomine Daphnensis luci atque fani commentatus est.

DAPHNIS, puer formosissimus Poëtis est, & pastor, carminis bucolici inventor. Suidas, & Ælianus in Variis lib. 10. cap. 18. Vide & Serv. ad Eclog. 2. 5. & 8 Virgilii, itemque Philarg. ad Ecl. 5.

DAPHNON, δαφνὼν, lauretum, ein Lorbeergarten / [δάφνη, laurus] Martial. lib. 10. epigr. 79
Disposuit Daphnona suo Torquatus in agro.
Idem lib. 12. Epigr. 50
Daphnonas, platanonas & aërias cyparissos.

DAPHNOIDES, δαφνοειδὴς, planta, quam laureolam vulgò dicunt, Kellerhals / vide chamædaphne.

DAPIS, dapem, dape, Plur. dapes, δαὶς, δαὶς vel δαίτη, largiores sunt, & opipari ciborum apparatus, herrliche Kost und Speise. *Festa dapes*, Horat. Epod. 9. pr. Sonntags-Kost. *Dapibusque epulamur opimis*, Virgil. Æneid. 3. v. 224. Sing. *amor dapis*, Horat. lib. 4. od. 4.
¶ Dapifer, Truchses. Onomast. Vet. *Dapifer*, σιτοφόρος.
¶ Dapalis. Nonius: *Dapalis cœna est amplis dapibus plena.* Utitur auctoritate Titinnii. Et Ausonius epist. 9 v. 13
Nam mihi non saliare epulum, non cœna dapalis.
¶ Dapinare, apud Plautum Capt. act. 4. sc. 2. extrema legitur, ad formam τῷ *propinare* confictum. Essen.

DAPSILIS, largus, sumptuosus. Columella lib. 4. c. 27. *Dapsilis proventus*, ein reiches Einkommen vom Acker oder Weinberg. *Dapsilis copia eloquutiis facundiæ*, Apulejus sub init. lib. 11. Et Plautus *Dapsiles sumptus facere* dixit in Mostell. 4. scen. 2. v. 66.
¶ Lucilius adverbialiter usus est, *Scito bene longinquum morbum in vino esse, ubi quis invitavit dapsilius se.* Ita Suetonius Vespasiano cap. 19. *Dapsile convivari* dixit.

DARDANUS, Δάρδανος, Jovis & Electræ filius, Virg. Æneid. 8. v. 134 *Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor.* Hinc
¶ Dardania, regio inter Hellespontum & Granici fontes, in regno Trojano. Mela lib. 1. cap. 18. ¶ 2. Mœsiæ superioris pars, Illyrico & Macedoniæ vicina, cujus incolæ *Dardani* dicti. Plin.

A lib. 3. cap. ult. De his Eutropius lib. 6. cap. 2 *Is* [Scribonius Curio] *Dardanos vicit, & usque ad Danubium penetravit.*
¶ Dardanis, idis, fœm. *Matres Dardanides*, Ovid. 13. Metam. v. 413.
¶ Dardanides, æ, masc. *Dardanidæ duri*, Virg. 3, 94. & lib. 5. Æn. v. 45 *Dardanidæ magni, genus alto à sanguine divûm.*
¶ Dardanius, adj. *Dardanias artes* Columella in horto suo magicas dixit v. 357 *At si nulla valet medicina repellere pestem,*
Dardaniæ veniant artes.
à Dardano impurissimo & scelestissimo quodam mago.
¶ *Dardanarius*, annonæ flagellator, sive qui frumentum comprimit, ein Korn-Jüde/ Auffkauffer. in libris JCtorum. Ulpianus Lege 6 Dig. de extraordin. criminib. *Præterea debebis custodire, ne dardanarii ullius mercis sint;* Vet. Gloss. παλιγκάπηλος *Dardanarius.* Idem: *Dardanarius*, παντοπώλης, παντομετάβολος, σιτοκάπηλος. In hoc hominum genus invehitur Ambrosius lib. 3. Offic. cap. 6.

DARES, etis, apud Virg. cum Entello congreditur lib. 5. Æneid.
¶ 2. Et Dares Phrygius, historicus, bello Trojano interfuit, idque descripsit lingua Græca, quam in latinam transtulisse Cornel. Nepos à quibusdam putatur: sed supposititia sunt, quæ hujus nomine circumferuntur.

DARIUS, Δαρεῖος, fuit quartus Persarum rex, cui Xerxes suc-
B cessit. Claudian. Epist. ad Hadrian. p. pr.
Darium famulis manibus soluisse peremptum.

DASYPUS, odis, idem quod lepus, δασύπους, ab hirsutis pedibus. Plin. lib. 10. cap. 63 *Dasipodes omni mense pariunt, sicut lepores.* Alii errasse Plinium existimant, dum diversum à lepore dasypodem fecit. Nec satis constat, quod animal *dasypus* sit, si a lepore & cuniculo, ut apud Plinium alibi, distinguitur. Vid. Harduin. in Plin. 8. cap. 55. pag. 245. Adde Proverb. *Dasypus carnem desiderat.*

DAUCUS, δαῦκος, herba, Beerwurtz/ Matthiol. Vogelnest aliis. Plin. 25. cap. 9.

DAVID notus rex & propheta apud Hebræos, quod nomen *dilectum* significat.
¶ Davidicus, adject. Sedulius in Matth. 21
Talia Davidicam post facta reliquerat urbem,
Bethaniæ vicina petens. Idem exordio Operis:
Cur ego Davidicis adsuetus cantibus.
Prudentius Hymno Epiphan. v. 49
Jam flos subit Davidicus
Radice Jessæa editus.

DAULIA sive *Daulis* & oppidi in Phocide, & regis circumjacentis nomen. Plinius lib. 4. cap. 3, & ibi Harduin.
¶ Daulias patronym. Albinovanus de Philomela Eleg. ad Livi-
C am v. 106 *Deflet Threicium Daulias ales Ityn.*

DAUNIA, æ, Δαυνία, Appulia dicta fuit à Dauno fluvio (Festus: *à Dauno Illyricæ gentis claro viro, qui eam propter domesticam seditionem excedens patriâ occupavit,*) de quo Horat. 3. Carm. extrem. *Et qua pauper aquæ Daunus agrestium*
Regnator populorum, &c.
¶ Daunius, *Regna Daunia*, Silius 8. v. 358. & *Camenæ Dauniæ*, Horat. 4. od. 6.
¶ Dauniacus, idem. Silius lib. 12 v. 429
Jamque in Dauniacos perfundens agmina campos.
Ita Nic. Heinsius pro vulgato *Daunivagos.*

DAVUS; antiquis idem, qui postea *Dacus*: ut ex Strabone supra notabamus in *Dacia.* Hinc *Davus* servile in Comœdiis nomen, ut *Geta, Syrus*, &c. A natione enim Servi vulgò nominabantur. Horat. de art. Poët. ad Pison. v. 114
Plurimum enim intererit Davusne loquatur an Heros.
Davus, i. e. Servus. Hanc autem lectionem etiam Donatus agnoscit. Alii verò legunt *Divusne.*

DE, præpositio, plurimum addit diversis loquendi formulis elegantiæ, quæ ex auctoribus Latinis sedulò pueris animadvertenda est. Terent. Adelph. a. 3. sc. 3 v. 38 *De grege illo est*, er ist der
D Gesellschafft einer. Idem Andr. act. 2. sc. 1. v. 3 *De Davo audivi*, i. e. ex Davo. Suetonius Calig. cap. 23 *Exquisiturum se vel fidiculis de Cæsonia.* Cic. Attico lib. 13. ep. 27 *De integro*, von neuen. *De prandio*, nach dem Mittagsmahl. Plautus Mostell. act. 3. sc. 2. v. 8 *Non bonus somnus est de prandio.* Et hujusmodi alia infinita exempla passim occurrunt, quorum partem ad Priapeja quoque notavit Schoppius. Hinc interpretanda tuendaque inscriptio est librorum Ovidii de Ponto, quam reprehendit Scaliger. Nam *Elegiæ de Ponto*, dicuntur ex Ponto missæ, seu *Ponticæ.* Aliquando enim adjectiva per Præpositionem ita circumloquimur. Ipse Ovidius de mundi ætatibus in Metamorphosi lib. 1. v. 127 *De duro est ultima ferro.* Id est, tertia ferrea est. *Homo de schola*, i. e. scholasticus. ¶ 2. Virg. 2. Æneid. v. 662
Jam aderit multo Priami de sanguine,
De sanguine, i. e. à sanguine, hoc est a cæde. *De die, de nocte*, i. e. *interdiu, noctu*, vel *per diem, per noctem*, vel *in die*, &c. Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 32
Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones.
Suetonius Vespasiano cap. 21 *ac de nocte evigilabat*, i. e. adhuc duran-

durante nocte, neque dum penitus exacta. Vor Tags. Idem Augusto cap. 97 *de nocte ad occasionem auro evectus est.* Terent. Adelph. a.5. sc.9. v.8 *Apparare de die convivium*, noch bey hohem Tage. *De die* cum dicunt Latini, illud tempus intelligunt, quod post matutinum ad meridiem & inde ad supremum incedit, ut Salmas. Exercit. Plinian. p. 648 observat. Suet. Domit. cap. 21 *Lavabat de die, prandebatque ad satietatem:* i. e. statim à matutino. Nam ante meridiem distentum cœna solitaria Domitianum Plinius perstringit Panegyr. Trajan. cap. 49. Isaacus Vossius ad Catulli Epigr. 48 *de die* in poetæ verbis

Vos convivia laute sumtuose
De die facitis,

exponit *statim, repente*, secutus, ut ait, Donatum ad Terentium: carpitque Porphyrionem, cui ad 13 Epod. Horatii *de die* sit *primo mane.* Similiter *de tertia vigilia: de quarta vigilia: de media nocte*, &c. passim & apud Cæsarem & alios invenitur. Cic. ad Quint. Fratr. lib. 2. Epist. 1. extr. *Fac, si me amas, ut considerate diligenterque naviges de mense Decembri.* In quibus & *DE* præpositionem abundare seu παρέλκειν dicere possumus: Ut in illo Symposii

Hæc quoque Symposius de carmine lusit inepto,

Pro, hæc lusit Symposius inepto carmine. August. lib. 10. Confess. cap. 32 *Et Regem nostrum non de carne, sed de pane esse tentatum*, &c. ¶ 3. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 9 *De sententiâ*, nach Willen und Meynung. Liv. lib. 2. cap. 39. *De sententiâ populi lectus Imperator est.* Cic. Att. lib. 7. epist. 5. extr. *Nihil faciam, nisi de tua sententia.* Aliud est, *De sententiâ deduci*, von seiner Meynung abgehalten oder gebracht werden. *De meo, tuo*, &c. *consilio. Facturus nihil sum, nisi de tuo consilio*, als was du mir rathen wirst. *De voluntate civium*, Cæsar lib. 3. de Bell. Civ. cap. 4. ¶ 4. *De pace legatos mittere*, h. e. propter pacem, um Friedes und Vertrags willen. Cujusmodi & Terentianum illud est, Eun. act. 3. sc. 2. v. 4. *Ecquid nos amas de fidicinâ isthac*, i.e. *propter*, ut & Donatus interpretatur. Horat. lib. 1. Epist. 14. v.7

— — rapto de fratre dolentis.

Terent. Adelph. act. 2. sc. 2. extr. *Sed Ctesiphontem video: lætus est de fidicina.* Prudent. Hymn. ad incensum:

Sed terris Domini de cruce tristibus.

¶ 5. *De manu in manum tradere*, aus seiner Hand lassen / und einem andern in seine befehlen und übergeben / Cic. lib. 7. epist. 5. fam. *De industria* Offic. 1. cap. 7. quod vulgo dicitur *studio*, aus Fürsatz. *De more*, Plin. Paneg. cap. 5. nach Gewohnheit. *De nihilo*, Terent. act. 5. ineunte Hecyræ, *Nec hoc de nihilo est*, das muß ohne Ursach nicht seyn. *De improviso, de repente*, plötzlich. Ter. Andr. act. 2 sc. 2 v. 23 *de improviso nuptiæ.* Et Hecyr. a. 4. sc. 1. v. 3 *corripuit derepente sese tacitus.* Sed Plaut. Mercat. act. 3. sc. 1. *De lanificio neminem metuo*, i. e. quod ad lanificii laudem attinet, nemini mulieri concesserim. Rudent. act. 4. sc. 7 *De illo vidulo, si sapias, taceas*, i. e. quod illum vidulum attinet, &c. Locutus ita & Cicero lib. 14. Ep. 1. ad Terentiam *de familia, quomodo placuisse amicis scribis, faciemus.* &c. Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 50 *De argento somnium.* Vide & Plaut. Casin. act. 2. sc. 6. v. 20. Trinum. Prologo v. 16.

¶ Usus & hujus præpositionis in circumloquendis Genitivis erat, ut & comparium A & Ab. Terentius Heaut. act. 2. sc. 2. pr. *Si mihi secundæ res de amore meo essent.* DE AMORE MEO. i. e. amoris mei, & act. 4. ejusd. fab. sc. 1. v. 39 *ne expers esset partis de bonis nostris.* i. e. nostrorum bonorum.

¶ Desub, i. e. sub Flor. lib. 2. cap. 3. n. 2 *Si desub alpibus, id est, desub ipsis Italiæ faucibus gentes*, &c.

¶ Observa hanc præpositionem in quibusdam compositis augendi vim, in quibusdam minuendi obtinere: Augendi, ut in *deamo, deprecor, decerto, &c.* Minuendi, ut in *depleo, defundo, depilo*, &c. Aliquando & finem notat, ut in *detumere, deludere, detonare, degrandinare, defluere* &c.

DEBEO, debere, sollen / müssen. Cic. 2. de Orat. cap. 77 *Et principia, & cæteræ partes orationis habere hanc vim magnopere debent, ut* &c. Et cap. seq. *Principia dicendi caussarum propria esse debent.* ¶ Item obligatum esse, schuldig / pflichtig / verpflichtet seyn. Nepos Attico c. 2 *Non est passus longius debere eos*, de æris alieni solvendi tempore observato. Debetur autem officium, beneficium, gratia, præmium, pecunia, & contra, mala gratia, pœna, &c. Cic. in Pison. cap. 37 *Pœna tanto facinori debetur*, auff eine so grosse Ubelthat gehöret eine Straffe. *Animam debere* Terentio in Phorm. act. 4. sc. 3, 56 significat, immodico ære alieno teneri, mehr schuldig seyn / als man bezahlen kan. Ad hanc notionem referendus etiam est usus participiorum, ut ut ille perrarus est. Seneca lib. 1. de Benefic. cap. 4 *Pertinax sit memoria debentium.* Et Alcimus Avitus ad Sororem v. 150 *conversio fratrum*

Exemplo debenda tuo.

¶ 2. Eleganter *debere* nos *ea* dicimur, quibus obnoxii sumus, quæ metuenda nobis impendent. Horat. lib. 1. Od. 19

— — tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.

i. e. nisi vis fortunarum adire naufragium. Lambinus ad eum locum exemplis docet, eam loquendi rationem à Græcis sumtam, quem vide. Idem Horat. ad Pison. v. 63

Debemus morti nos nostraque.

Similiter *pœnas debere*, Juvenalis dixit Sat. 10. v. 312. de quo Lips. lib. 4. Epist. Quæst. 24. Elegans auctor Sulpicius Severus lib. 1. Histor. Sacr. cap. 94 *Interea Sedechias Rex turbæ inutilis, quamquàm sine viribus, infido ingenio, & Dei immemor, qui non intelligeret, captivitatem ob delicta gentis illatam: postremis denique malis debitus, Regis animum offendit.*

¶ Debitum, Schuld. *Debitum exigere*, Sen. Phœniss. v. 171. einmahnen. *Solvere debitum* Cic. Quint. frat. 1. ep. 2. bezahlen. *In debitis residere* dicitur, quod nondum solutum est, Rest / Retardaten. Lege ult. Cod. de præt. Senat. *Docuit tua sublimitas exactionem Tribunorum Senatus non posse concurrere, adeò, ut in nonnullis provinciis Senatorii Canonis medietas in debitis resederit.* Uno nomine *Reliquum* dicitur, de quo suo loco. ¶ *Debitum naturæ reddere*, i. e. mori, Corn. Nepos de Reg. c. 1. n. 5. Pari elegantia Curt. 10. c. 5. n. 3 de Alexandro morituro: *Velut omni vitæ debito liberatus*, scil. fatum & mors subinde creditori, aut depositori comparantur, & vitam tanquam debitum reposcere dicuntur.

¶ Debitio, idem. Cic. pro Planc. c. 28 *Dissimilis est pecuniæ debitio, & gratiæ*, Geld und Danck schuldig seyn / ist zweyerley.

¶ Indebitus, das man nicht schuldig ist. Virg. 6. Æn. v. 66

— — non indebita posco
Regna meis fatis. Ovid. Heroid. 16. v. 19
Præmia magna quidem, sed non indebita posco.

Indebitum, das man nicht schuldig noch pflichtig ist. ut, *soluti indebiti*, Lege 25. § 4. de Probationib. & præsumtion.

¶ Indebitè, adv. aus Unpflicht / nicht aus Schuldigkeit. Paullus IC. lege jam citata, eodemque § 4. *Si cautio indebite exposita esse dicatur.* Cassiodorus lib. 1. Epist. 19 *indebite detinere*; & Epist. 22 extr. *si nobis indebite victoria suffragetur.*

¶ Debitor, Schuldmann / Schuldiger. Cic. pro Flacco cap. 20 *Fecit eadem omnia, quæ nostri debitores solent.* Ovid. de Ponto lib. 4 ineunte, *debitor vitæ suæ alicui.*

¶ Debitrix. Ulpian. Lege 8. ad SC. Vellej. § 2. *si quasi debitrix delegata est, una fit intercessio.* Hieronymus Epist 150. ad Hebidiam, sub fin. quæst. 1, *debitricem esse te noveris.* Tertullian. de Anima cap. 35 *Si omnium facinorum debitrix anima est.*

DEBILIS, e, infirmus, matt / schwach / krafftloß / unvermögend. *Imbecillis ac debilis senex*, Cic. pro Sextio c. 10. Præcipuè verò & propriè quasi, resolutum, fractum, deminutumque ac mutilatum & ita inhabilem seu inutilem significat. Nam & *debilitatum*, inhabilem JCtus, de quo infra; & *debile* Vet. Gloss. ἄχρηστον interpretatur. Mæcenas apud Senec. Ep. 101

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxa, &c lahm an Händen und Füssen.

Tacit. 12. Annal. c. 14 Burrhum *debilem* vocat, quod *truncâ manu* esset, ut ipse interpretatur. Idem 4. Hist. cap. 62 *Dux Claudius Sanctius effosso oculo, dirus ore, ingenio debilior.* Nempe *debilem* vocat, tum quod effosso oculo, tum quod pravo corruptoque ingenio esset. Victor Junior de Constante Imp. *Hic fuit debilis pedibus manibusque, articulorum dolore*, Ist contract gewesen. Prudent. Hymn. Matutino, de Jacobo Patriarchâ cum Angelo luctante:

Sed cum jubar clararesceret,
Luxante claudus poplite,
Femurque victus debile
Culpæ vigorem perdidit.

Femur debile, i. e. luxatum. Idem Apotheos. fine de resurrectione nostrorum corporum agens:

Qui jubet ut redeam, non reddit debile quicquam,
Nam si debilitas redit, instauratio non est.

Apud Matthæum cap. 15. v. 30 τοὺς κυλλούς, sive *mancos.* Vetus interpres, *Debiles* reddidit, Latinissime, ut ibi Casaubonus laudat. Vide ibi & Bezam. A quibus tamen nonnihil abit Grotius, qui κυλλὸν sive *debilem*; *mutilum* interpretatur, non cui manus morbo aut casu alio debilis reddita. Et ita acceptam Latinis vocem quoque *debilis*, supra producti de Tacito loci, item ille Prudentii Apotheosi testari possunt. Nam & *debilitare* nonnunquam truncare est, de quo infra. ¶ Comp. Debilior. Claudian. lib. 1. in Ruf. v. 317 *pars una maneret debilior.* Et in Phœnice v. 45 *blando solem clangore salutat debilior.*

¶ Debilitas, Schwachheit. Cic. de finib. lib. 5. cap. 28 *Bonum, integritas corporis; misera debilitas est.* Ubi *integritas* dicitur, cum suus vigor membris, suus usus integer est: *Debilitas*, cum ea adempta, cum perdita, ut iis uti amplius non possis, quod paralyticis & articulorum morbo laborantibus accidit. Sic *debilitatem* Plin. lib. 7. Ep. 18 de eo dixit, qui, ut ipse loquitur, *omnibus membris extortus & fractus*, der gantz contract. *Membris omnibus captum*, Cicero vocat, & *debilem* conjungit. Locus est pro Rabirio perduell. cap. 7. Gellius lib. 6. c. 1. plurative, *debilitates & ægritudines corporum.*

¶ Debiliter, adv. *Lingua debiliter stupet.* Pacuv. apud Nonium.

¶ Debilitare, schwächen / matt machen. *Dolor me debilitat* Cic. pro

pro Rab. post.sub fin. *Metus animum affligit & debilitat* Tuscul. 4. c. 15. *Debilitari & frangi viribus* pro Marc. cap. 3. *Frangi & debilitari molestiâ non oportet*, sub init. Epist. 1. lib. 1. ad Quint. frat. Et *Invidiâ debilitari*, i. e. premi, collabefieri, Nepos Hannib. c. 1. Propriè est debilem facere, iis, puta, modis, quibus Latinis vocabulum accipi diximus. Suet. Aug. cap. 43 *In hoc ludicro C. Nonium Asprenatem lapsu debilitatum, aureo torque donavit.* Significat scil. membrum aliquod eo lapsu defractum illi luxatumve fuisse, ut rectè uti amplius nequiverit. Sane & Cicero *debilitare* & *frangere* tanquam synonyma conjungit. JCtus Lege 4. § 12. D. de re milit. *Eum qui filium debilitavit, delectu per bellum indicto, ut inhabilis militiæ sit, præceptum D. Trajani deportavit. Debilitavit*, i. e. mutilavit, sive præcidit digitos. Ita enim faciebant, qui, cum delectus haberentur, detrectabant militiam, quasi inhabiles tractandis armis: quos per jocum *Murcos* appellari solitos Ammianus Marcellinus auctor est lib. 15. quod Cujacius notat, quem vide lib. 15 observ. cap. 40. Exemplum habes apud Sueton. August. cap. 24. Vide & infra in *Murcus*. A

¶ Debilitatio, Schwächung. Cic. in Pis. c. 36 *Debilitatio atque abjectio animi.*

¶ Debilitatus, a, um, geschwächt / abgemattet. Cic. pro Quintio cap. 1. *Multis incommodis veritas debilitata, tandem æquitate talium virorum recreatur.* B

¶ Subdebilis, aliquantum debilis. ut, *femur subdebile*, Sueton. Vitell. cap. 17.

¶ Subdebilitatus, ein wenig geschwächt. Cicero ad Attic. lib. 11. ep. 4.

DECEATES, populus, Flor. lib. 2. cap. 3. n. 5, non Liguriæ, ut is tradit, sed Galliæ Transalpinæ. Vide Grævium ad h. l.

DĔCEM, δέκα, zehen / ut notum. ut, *Decem talenta* Terent. And. 5. sc. 4, 49. *Fundos decem & tres reliquit* Cicer. pro Rosc. Am. cap. 7. de quo infra in *Tredecim*.

¶ Dĕcas, ădis, δεκὰς, eine Summa von zehen. Sic Liviani libri olim in *Decades* distributi erant.

¶ Dĕcimus, ordinale, ut, *Hora diei decima*, Cic. Phil. 2. cap. 31. *Decimus quisque* je der zehende.

¶ Decumus, idem. Plaut. Amphit. a. 1. sc. 2. v. 19 *Alter decumo post mense nascetur puer.* Tacit. 3. Annal. c. 21. *decumum quemque fusti necat.*

¶ Decies, adverb. zehenmahl. Plinius lib. 10. c. 53 *Decies anno pariunt columbæ*, Item: *Decies centena millia*, zehenmahl hundert tausend.

¶ Dēni, distributivum, je zehen. Curtius lib. 6. cap. 8 n. 19 *singulos deni armigeri sequebantur.*

¶ Dēnārius, a, um, ut, *Denarius nummus*, sic appellatus, quod X. assibus constaret: quanquam denique & XVI. valuerit; quod Marcellus Donatus ad Taciti Annal. 1. cap. 26 observat. Livius lib. 8 cap. 11 extr. *denarios nummos quadringenos.* Sæpius suppresso *nummi* vocabulo, & quasi substantive. Cicero 3. Offic. cap. 23 *An emat denario, quod sit mille denariûm?* Hâc nummi specie tributum exigi solitum notat ad Matth. Grotius cap. 22. v. 19. Erat autem *Denarius Judæorum* ad nostram monetam octava pars Joachimici. *Denaria Philippea* in neutro, subaudi numismata Plautus dixit Rudente act. 5. sc. 2. v. 27. C

¶ Denarismus, pensio denarii, tributi genus de agris sive prædiis, cujus mentio fit Lege 107 & 123 Cod. Theodos. de Decurionibus. Adde Gloss. Caroli du Fresne.

¶ Decumanus, ut, *Decumanus limes* in agro dicitur, qui fit ab ortu in occasum, die Gestalt und Grentze des Ackers von Morgen gerechnet / oder gezogen nach dem Abend. Sed limes transversus *Cardo* dicitur, die Grentze von Mittag gegen Mitternacht. Plin. lib. 18. cap. 34. pr. adde supra in *Cardo*, dicta. Sic apud Festum *Ova decumana*, ova dicuntur majora, quorum decimum semper majus cæteris nasci dicitur. *Decumana porta* patentior aversaque porta in castris, das gröste Thor des Feldlägers / apud Cæs. sæpe. Vid. Lipsium ad Tacit. & de Militia. *Decumanus fluctus*, i. e. maximus, Festus. Talis enim est, qui decimus venit. Ovid. 11. Metam. v. 530 D

Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ.

Et lib. 1. Trist. El. 2.

Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes:
Posterior nono est, undecimoque prior.

Et Silius Italicus lib. 14 v. 123 *Boreas*

— — — decimoque volumine pontum
Expulit in terras.

Sic & *Acipenser decumanus*, Cic. 2. de finib. cap. 8. ¶ Sed *ager decumanus* est, qui decimas pendit. Acker / so den Zehenden gibt / Cic. in Verr. 5. cap. 6. Cujusmodi agros *Decimales* videtur appellare Tacit. German. cap. 29. ¶ Eidem Ciceroni modo laudato loco *Decumanus* dicitur, qui exigit agrorum decimas, vel redimit, Publicanus videlicet, de quo & Asconius. Ejus uxor, *mulier decumana*, Cicer. c. l. cap. 34.

¶ Decimæ, & Decumæ, der Zehende von allerley Zuwachs / ut: *Decimæ vini, olei, frugum, &c.* Vide laudatam Ciceronis Verrinam de re frumentaria. Has Regibus olim & Diis libatas Victor tradit de Origin. gentis Romanæ.

¶ Decimare verzehenden / & den Zehenden nehmen.

¶ *Decimari* etiam *milites* dicebantur, cùm solvendæ pœnæ caussa, quam omnes debebant, decimus quisque per sortem interficiebatur. Suet. Aug. cap. 24 *Cohortes, si quæ cessissent loco, decimatas hordeo pavit.* Dicit, Decimum quemque cohortis, qui loco cessisset, interfectum: cæteris in annonam non triticum, sed hordeum datum ignominiæ caussa, quippe quo gladiatores aliàs pascerentur. Idem Galba cap. 12 *Recusantes, atque insuper aquilam, & signa pertinacius flagitantes, non modo immisso equite dujecit, sed decimavit etiam.* Passim hujus *decimationis* [ita enim appellabatur hoc militaris supplicii genus] meminére Historici. Quomodo institui soleret, docebit Plutarch. Anton. p. 934. B. itemque Appianus in Parthicis. Add. Henr. Savil. ad Tacit. pag. 144. 150. Forstn. ad eund. p. 250. ubi de justitiâ hujus pœnæ. Apud Romanos primùm eo usus videtur Appius Claudius, de quo Livius lib. 2. cap. 49. extr. Statuebatur & in dedititos decimatio. Exemplum habes apud Tacit. lib. 1. Hist. cap. 37.

¶ Decumatio, supplicium illud militare, quod in verbo *Decumare* jam descripsimus. Capitolinus in Macrino cap. 12 *Clementem se dicebat, quando eos centesimaret, qui digni essent decumatione atque vicesimatione.* Adde supra *Centesimare* in *Centum*.

¶ Edĕcumāre pro deligere, excerpere, sequiorum temporum auctores aliquando posuêre. Symmach. lib. 5. Epist. 83 *Equos ex Hispaniâ lectissimæ nobilitatis edecument.* lib. 3. Ep. 51 *ut unum aut alterum æquè edecumatæ honestatis invenias.* lib. 10. Epist. 2 *Magnis enim negotiis itidem ut magnis Comœdiis edecumati opponuntur auctores.* Ita Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 5 *edecumatos sodales* dixit.

¶ Dĕcānus, ein Rottmeister / Corporal / qui decem militibus præest. Veget. lib. 2 cap. 8 *Erant decani denis militibus præpositi.* Ex militia in Cœnobia transducta vox est; nam novem semper hominibus decimus præerat, qui *Decanus* inde appellatus, de quo Hieronymus & Augustinus de morib. Cathol. Eccl. cap. 31. Inde in Academias etiam devenit.

¶ Decuria, tabula dicebatur, in qua perscripta Judicum nomina erant qui simul judicabant. *Album* vocat Suet. Claud. cap. 16. Neque enim decas, aut ordo fuit, ut quidam describunt. Vide Casaub. ad Suet. August. cap. 32. Alibi tamen ordinem notat. Vide infra *scriptus* in *Scribo*. Harum decuriarum initio fuerunt tres: quartam Augustus addidit, ut Sueton. dicto loco testatur. Quintam adjecit Caligula eodem auctore in vita Calig. cap. 16. Petita a Galba & sexta est, sed negata, teste Suetonio vitâ Galbæ cap. 14. ¶ 2. Fuerunt & in militia decuriæ, φρατρίαι, ut in Vet. Gl. exponuntur, pedestri juxta atque equestri, de quibus Hermannus Hugo lib. 5. de equestr. milit. cap. 4. Hinc

¶ Decurio, qui Decuriæ item vel toti turmæ præest. Veget. lib. 2. cap. 14 *Quemadmodum inter pedites centuria, vel manipulus, appellatur; ita inter equites turma dicitur. Et habet una turma equites XXXII. Huic qui præest, decurio nominatur.* Ubi tamen Stewechius legendus. Vide & Hugonem dicto loco. ¶ 2. Appellati & *Decuriones*, qui per provincias in Coloniis Romanis & municipiis consulebant in publicum, & locô Senatorum erant. Unde *Decuriones municipiorum & Coloniarum: & Coloniæ Decuriones*, Suet. August. cap. 46. & cap. 100. Meminere & JCti. Nomen inde factum volunt, quod initio, cum coloniæ deducerentur, decima pars eorum, qui ducerentur, consilii publici gratiâ conscribi solita. Pompon. JCtus lib. 39 § V. D. de verb. Significat. Sed illustris VVelserus sic dictos arbitratur potius quod in decurias distributi videantur, lib. 5. Rer. Augustan. Vindelic. pag. 74. & seqq. Vet. Gloss. βουλευτὴς, *Decurio*, *Curialis*. Hinc Vetus interpres Marci cap. 15. v. 43, quem Evangelista βουλευτὴν vocat, *Decurionem*, rectè & Latinè reddidit. Et verò *Buleutarum* vox pro *Decurionibus* & apud Plin. legitur lib. 10. Epist. 49. Horum legitimus census centum millia erant eodem auctore lib. 1. epist. 19. Vet. Gloss. *Decurio*, βουλευτὴς, δεκαδάρχης. ¶ 3. Extra militiam, curiamque *Decuriones* etiam dicebantur, qui aliis præessent. Ita Suetonius Domitiano cap. 17 *Decurio cubiculariorum* dicitur. Ubi tamen non is intelligendus, qui toti cubiculariorum corpori, sed parti præest. Ut in uno corpore plures Decuriones numerantur, ut Torrentius observat, qui & DECVRIONEM LECTICARIORVM in veteri inscriptione nominatim notat.

¶ Dĕcŭriare, in curias distribuere, abtheilen in Rotten. Cic. pro Planc. cap. 18 *doce decuriasse Plancium, conscripsisse* &c. Hinc *decuriati equites* apud Livium lib. 22. cap. 38. pr.

¶ Decuriatus, divisio in decurias. Substantive. Liv. lib. 22. cap. 38 *ubi ad decuriatum aut centuriatum convenissent.*

¶ Decuriatio, idem. Cic. pro Planc. cap. 18. *decuriatio tribulium.*

¶ Decurionatus: Vet. Gl. *Decurionatus* βουλεία, δεκαδαρχία. Macrobius 2. Saturn. cap. 3. *Cicero ab hospite rogatus, ut decurionatum privigno ejus expediret.* Ulpian. Lege 2 Ad municipal. pr. *Consensisse pater decurionatui filii videtur.*

Composita.

¶ A δέκα sunt *Decachordum*, ein Instrument von 10 Seyten. In versione Psalmorum occurrit.

¶ Decalogus, δεκάλογος, die zehen Gebot. Theol.

¶ Decarchus, δέκαρχος, decem militibus præfectus. Ein Rottmeister. v. Decurio.

¶ Decapolis, δεκάπολις, Judææ regio decem urbium. die zehen Städte. Matth. 4. ult. Vid. Geograph.

¶ Decapolitanus. Plin. lib. 5. cap. 18 *Jungitur Judææ, latere Syriæ, Decapolitana regio, à numero oppidorum.*

Composita cum *Decem.*

¶ Decennis, *decem annorum*, zehen jährig. Plin. 8. cap. 5 *fœmina decennis.* Quintil. 8. cap. 4. de Priamo: *decenni bello exhaustus.* Flor. 1. c. 12 *decennis obsidio.*

¶ Decennalis, idem. Vet. Gloss. *Decennalis*, δεκαετής. Adde supra in *Annus* dicta. Hinc *Decennalia.* Treb. Pollio in Salino: *quum constet & Decennalia Romæ ab eodem* [Gallieno] *celebrata, & post decennalia Gothos ab eo victos.* i. e. annus decimus imperii, festus & sacer. Et *vota decennalia.* Nummus Treboniani Galli apud Vaillant. de Numism. Imp. Part. 2. p. 158 VOTIS DECENNALIBVS.

¶ Decennium, ex Apulejo; &

¶ Duodecennis, ex Sulp. Severo vide supra sub *Annus.*

¶ Decemjugis, *currus decemjugis*, ein Wagen dafür zehen Pferde gehen. Sueton. Ner. c. 24.

¶ Decemplex, zehnfältig. Nepos Miltiade cap. 5 *Tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent.*

¶ Decemplicatus. Varro lib. 5. de L. L. cap. 5 *Heis decemplicateis, conjunctio proverbio, ex uno quinque millia numero efficerent.*

¶ Decempeda, pertica, eine Meßruthe/ Meßstange. Cicero 14 Philipp. cap. 4. Horat. lib. 2. oda 15. Suet. Aug. cap. 24. & Scriptores Gromatici.

¶ Decempedator, Feldmesser/ Cicer. 13. Philipp. cap. 18.

¶ Decemprimus. Gloss. Vet. *Decemprimus*, δεκάπρωτος. Nomen magistratus municipalis, idem fere, quod Decurio. Cicero tamen pro Roscio Am. cap. 9 distinguit. *Itaque* inquit, *decurionum decretum statim fit, ut decemprimi proficiscantur ad L. Syllam.*

¶ Decemviri, penes quos summa erat potestas & jus summum Romæ, die zehen öbersten Herren oder Regenten. Creati sunt anno ab urbe condita trecentesimo & altero, abrogatis Consulibus, legibus scribendis, sed post biennium per Appii Claudii libidinem summa rerum ad Consules rediit, abrogato Decemviratu. Unde Tacitus 1. Annal. pr. *Neque decemviralis potestas ultra biennium.* Vide Livium lib. 3. c. 33. & 54. ac 55. alii Decemviri creati postea, qui judicandis litibus præessent. Unde & *Decemviri litibus*, & apud antiquiores *Stlitibus*, quod idem erat, *judicandis* appellari: De quibus Torrent. ad Sueton. Aug. cap. 36. & Vespas. cap. 10. Vide & supra *Centumviri.*

¶ Decemviratus, der zehen Herren Standt oder Regiment. Liv. lib. 3. cap. 36 *perpetuo decemviratu possessum obtinerent imperium.* Idem pluraliter lib. 4. cap. 15 *consulatibus, decemviratibus, suis majorumque honoribus*, &c.

¶ Decemviralis, ut: *Collegium decemvirale: Leges decemvirales*, h. e. Leges XII tabularum, quas Decemviri conscripserant. *Decemviralis potestas*, i. e. imperium. Tacit. c. l. Sic *invidia decemviralis*, Cic. de Clar. Or. cap. 14. *odium decemvirale*, Liv. lib. 3. cap. 42.

¶ Decuplus, decuplum, zehenfach. Prisci editores Livii, Aldus & Moguntinus Schefferus, lib. 39. c. 44. vulgaverunt *decuplo tanto pluris æstimarentur*, ubi Grut. & Gronov. *decem tanto* legunt.

¶ Decuplatus, idem. Augustin. Serm. 2 in fer. II. Pentecost. c. 1 *decuplato numero apostolorum.* Juvencus in Matth. 18

Sed decuplata super donentur vulnera fratri.

Cum aliis Numeralibus.

¶ Undecim. Martial. lib. 2. epigr. 44 *Debeo undecim Phileto.*

¶ Undecimus der Eilffte. Plinius lib. 11. extremo: *ultra undecimum diem.*

¶ Undecies, Eilffmahl. Cic. 4. in Verr. cap. 7 *Sestertium undecies perdidisse.*

¶ Undeceni, undecim. Plin. lib. 36. cap. 7 extr. *undecenis pedibus.*

¶ Undeni, idem, aut je eilffe. Plin. lib. 11. cap. 25 extr. *Pariuntur duodeni.*

¶ Undeciremis, vide in *Remus.*

¶ Duodecim, zwölff. *Pueri duodecim*, Cic. 2. de Leg. cap. 23.

¶ Duodecimus, der zwölffte. *Duodecima legio*, Tacit. ann. 15. c. 6. Auctor vetus argum. Virgil.

Duodecimo Turnus divinis occidit armis.

¶ Duodecies, zwölffmahl. Livius lib. 38 cap. 28 *Tiberis duodecies campum Martium planaque urbis inundavit.*

¶ Duodeni, æ, a, je zwölffe. Item, Duodecim, zwölff. Virg. Georg. 1. v. 232 *Per duodena regit mundi Sol aureus astra.*

¶ Tredecim, dreyzehn. Livius lib. 36 cap. 45 *tredecim captis navibus.* Idem lib. 37 cap. 22 *tredecim suis navibus*: & eod. libro c. 6 pr. *cum tredecim millibus peditum.* Sic Gronovius plene exscripsit, quod Vossianæ dubitationi opponendum est. Hunc tamen etiam sequentes numeros, eleganter veteres diviserunt. Cic. pro Rosc. Am. cap. 7 *Fundos decem & tres reliquit.*

¶ Tredecies. Cic. in Verr. 5. cap. 80 *Sestertium tredecies.* Ibidem, paucis interjectis, & *terdecies* legunt, sed Grut. etiam h. l. *Tredecies.* Attamen Vitruvius lib. 9 cap. 4 *Quem circulum Luna terdecies in duodecim mensibus percurrit.*

¶ Quatuordecim, vierzehen. Plin. lib. 2. cap. 14 *quatuordecim partes.* Florus lib. 2. cap. 18 *per quatuordecim annos.*

¶ Quatuordecies, adverb. Plin. lib. 3. cap. 7 *Quatuordecies centena passuum.* Ita Hard. At. Cic. 3. Verr. cap. 39 *sestertium quaterdecies.* Ita optimi libri, etiam Grut.

¶ Quaterdeni, ut Ovid. 3. Pont. 2. v. 50

Perque quaterdenos itur in illa gradus.

Potest tamen etiam divise *quater deni* scribi.

¶ Quindecim, funffzehn. Plautus Pseud. a. 1. sc. 1. v. 51 *Quindecim miles minas dedit.* Eleganti tmesi Horatius Carm. Secul. v. 70 *Quindecim Diana preces virorum Curet.*

¶ Quindecies, adv. funffzehnmahl. *HS Quindecies*, Cic. 4. Verr. c. 25.

¶ Quindeni, quindecim. Plaut. Mostell. 2. sc. 1. v. 11 *quindenis hastis transfigi.*

¶ Sedecim, Sechzehn. Terent. Eun. a. 3. sc. 3. v. 20 *annos nata est sedecim.* Hunc quoque numerum eleganter dividimus. Cic. pro Cluent. cap. 27 *Sententiis decem & sex absolutio confici poterat.*

¶ Sedecies, adv. Plin. lib. 6. cap. 29 sub fin. *sedecies centena mill. passuum.* Rutilius Numat. Itiner. lib. 1. v. 135

Quamvis sedecies denis & mille peractis,

Annus præterea jam tibi nonus eat.

¶ Septemdecim, Siebenzehn. Cic. 7. Verr. cap. 47 *septemdecim populi Siciliæ.* Et Agrar. 2. cap. 7 *per tribus septemdecim.* Et Livius lib. 38 cap. 33 *septemdecim interfecti sunt.* Ita Ciceronis verba Gruterus; Livii Gronovius, expresserunt, quod ideo observari velim, ne quis, quia quibusdam libris numeri leguntur *XVII*; hanc vocem cum ejus similibus *Octodecim*, *Novemdecim*, in dubium vocet. Quanquam enim & has in libris nonnullis inveniri constet; tamen plures & meliores vel numeris *XVIII* aut *XIX* notatum habent, vel divise *decem octo*, *decem & octo*, &c. ac optimus quisque *duodeviginti*, *undeviginti* pro iisdem ponunt, qua de re copiosius actum est Curis Posterioribus.

¶ Decussis, Decussare. &c. vide supra in *As.*

DECEMBER, mensis, Christmond/ propter sacra natalia, quæ in hunc mensem incidunt. (Tribuitur autem hæc postrema appellatio Germanica Carolo M.) Horat. de ætate sua lib. 1. epist. ult.

Forte meum si quis te percontabitur ævum,

Me quater undenos sciat implevisse decembres.

Ich habe 44. Jahr erfüllet.

¶ Decembris, e. Horat. lib. 2. Sat. 7. v. 4. *Age, libertate Decembri utere*, hoc est, ea libertate, quæ servis solet concedi tempore Saturnaliorum.

DECET, decere, verbum, ex eorum numero, quæ nec personalia omninò sunt, nec impersonalia, ut Valla admonet lib. 3. cap. 60. quia numeros habeant, ut *superbiæ decent res secundas.* Significat autem convenire, honestum esse, geziemen/ gebühren/ löblich seyn/ wohl anstehen/ &c. Ovid. 1. de Arte am. v. 509 *Forma viros neglecta decet*, &c. ungeachter Schmuck stehet Männern wol an. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 29 *Roscium sæpe audio dicere, caput esse artis, decere*, daß dieses in der Kunst das vornehmste sey/ daß sie einem wol anstehe. Seneca in Octavia v. 452 *Id facere laus est, quod decet, non quod licet.* ¶ 2. Veteres etiam Dativo jungebant. Ter. Adelph. act. 3. sc. 4. v. 45 *Ita vobis decet*, so wils euch gebühren. Gell. lib. 9. cap. 15 *Præfatur arrogantius & elatius, quàm ætati ejus decebat.* Hos imitatus Alcimus Avitus, Christianus Poëta, isque eximius, Consolatoriâ ad Soror. v. 130 *Nunc decet attentis vitare pericula nobis.* Plura vide de hac Syntaxi in Sanctii Minerva lib. 2. c. 4.

¶ Decens, adject. gebührlich/ fein. ut, *color decens* Horat. 4. oda 13, 17. *decens facies* Ovid. 3. Trist. el. 7, 33. *pœna decentior* Senec. Thyest. v. 150. Et, *solito decentior*, Claudian. 6. Cons. Hon. v. 537. Etiam Seneca Controv. 10 extrema: *Decentior facies, in qua aliquis nævus.* Superl. *decentissimum sponsaliorum genus* Senec. lib. 1. de Benef. cap. 9.

¶ Decenter, gebührlich/ ut, *lacrymare decenter*, Ovid. 3. de arte am. v. 291. *pulsare decentiùs* Horat. fine lib. 2. Epistolarum: *jura finium à majoribus decentissime descripta*, Cic. pro Cæcin. cap. 26.

¶ Decentia, Wolstand. Cic. 2. Nat. D. cap. 58 *Venustatem atque ordinem, &, ut ita dicam, decentiam oculi judicant.*

Composita.

¶ Addecet, addecere, idem quod decere. Plaut. Amphitr. a. 3. sc. 4, 21 *patris studio servire addecet.*

¶ Condecere, geziemen/ gebühren. Plaut. Amph. 2. sc. 2, 90 *capies, quod te condecet.*

¶ Condecentia, Wolstand/ Zierligkeit. Cic. 3. de Orat. cap. 52 *Orator verbis quidem ad aptam compositionem & condecentiam; sententiis vero ad gravitatem orationis utatur.*

¶ Condecenter, Gell. lib. 16. cap. 12, ut Aldus & Mosellanus edidere; alii *conducenter.*

¶ Dede-

¶ Dedĕcēre, non decere, übel anstehen / nicht gebühren. Cic. 1. Off. cap. 41 *Non est incommodum, ex aliis judicare, ut si quid dedeceat in aliis, vitemus & ipsi.* Ovid. 1. Amor. 7. v. 12 *nec dominam dedecuere comæ.*

¶ Indecere, non decere. Plin. lib. 3. Ep. 1, *Juvenes adhuc, confusa quædam & quasi turbata non indecent.*

¶ Indĕcens, ungeziemend. ut, *risus indecens,* Suet. Claud. cap. 30. Martial. lib. 5. Epigr. 14

Oculoque ludos spectat indecens uno.

Superl. *Indecentissimus*, ex Senecæ 1. de Benefic. c. 9 producunt multi, non observantes, in castigatissimis libris scriptum esse *Decentissimus*, ut modo allegavimus, quanquam Tarvisiensis editio de A. 1478. & aliæ veteres, *Indecentissimus* habent, quod corrigendum censuit etiam Pincianus.

¶ Indecentia, Ubelstand. *Vitium indecentiæ*, Vitruv. lib. 7. cap. 5.

¶ Indecentèr. Quintilian. lib. 1. cap. 5, *non indecenter efferri*, sich zierlichen aussprechen lassen. Usus & Augustin. C. D. lib. 22 cap. 19.

¶ Dĕcor, ōris, Wolstand / Holdseeligkeit / Zierheit / Schönheit. Domitianus ap. Suet. cap. 18 *Scias nec gratius quicquam decore, nec brevius.* Ovid. lib. 2. de Pont. eleg. 3.

Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet & gratis pœnitet esse probum.

¶ Dĕcōrum, πρέπον, die Gnade / daß einem diß / so er thut / wol ansteht. ¶ 2. Idem, was einem seiner Person und Amt nach gebührt und ziemet / id proprie dicitur πρέπον. *Servare decorum*, intellige honestum, aut honesto non adversum. Vid. Cic. 1. Off. cap. 27.

¶ Dĕcōrus, adject. decens, conveniens, elegans, zierlich. *Crinis decorus* Claudian. in 1. Conf. Stilic. 156. *Sermo senis decorus* Cic. Senect. c. 9. *Silentium parum decorum* Horat. lib. 4. oda 1. v. 35. Summo gradu Apulejus Apolog. p. 276 *Zenonem, Veliæ oriundum, decorissimum fuisse, Plato autumat.*

¶ Decorè, adv. decenter, Cic. de Orat. 1. c. 32. *Ad rerum dignitatem apte & quasi decore loqui*, zierlich reden.

¶ Decoriter. Apulejus. locum habes in *Cupido.*

¶ Condecōrus, unde adverbium

¶ Condecōre, apud Gell. 14. cap. 4. pr. zierlich.

¶ Dedecōrus, non decorus, schändlich / unanständig. Tacit. lib. 12. cap. 47. n. 4 *quod dedecorum barbaris.* Add. 3. Annal. cap. 32. n. 2.

¶ Indecōrus, um, das übel anstehet. Cicer. offic. lib. 1. cap. 27. *Injusta omnia, ut turpia, sic indecora sunt.*

¶ Indecorè, adv. unzierlich. Cic. 1. Off. cap. 4, *Cavet, ne quid indecore, effœminateque faciat.*

¶ Perdecōrus, sehr zierlich. Plin. lib. 3. epist. 9 *Est alioqui perdecorum, à me tamen non ideo fiet.*

¶ Dĕcus, ŏris, dignitas, ornamentum, Zierheit / Schmuck. Cic. ad Planc. lib. 10. fam. ep. 12. *Verum decus in virtute positum est*, der rechte Schmuck ist Tugend.

¶ Dĕcōrare, ehren / zieren. *Laude, honoribus, præmiis decorari*, Horat. 1. Epist. 6. v. 37

Et genus & formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.

¶ Decoramentum idem ac Decus. Tertullian. de Cultu fœmin. cap. 12 *matronalia decoramenta.*

¶ Dĕcōrāmen, idem. Silius lib. 16. v. 268

Vittaque, majorum decoramen, fronte sine ullo
Delapsa attactu.

Et Ausonius Mosell. v. 320

Molitos celsas, fluvii decoramina, villas.

¶ Condecorare, idem ac Decorare. Plinius lib. 35 cap. 10 recitat versus in Ardeate templo picturis adscriptos:

Dignis digna loca picturis condecoravit &c.

Et Terentius prologo Hecyræ v. 37

Potestas condecorandi ludos scenicos.

¶ Dĕdĕcus, infamia, turpitudo, Unehr / Schand / Schimpff. Cic. Tusc. 2. cap. 5. *Nihil videri debet pejus dedecore.* In offic. lib. 1, 33 *Optima hæreditas à patribus traditur liberis gloria virtutis, cui dedecori esse, nefas judicandum est.* Sic, *Maculæ ac dedecori esse suis*, ein Schandfleck seyn. ad Heren. 4. cap. 35 *Dedecori esse studiis ac literis.* ¶ Est & extremum hominis perditi convicium. Vid. Barth. ad Claudian. p. 80. edit. in 8vo.

¶ Dedecorosus, schändlich / voller Schand. Victor Junior in Diocletiano: *Suspectans necem dedecorosam, venenum dicitur hausisse.*

¶ Dedecorose, adverbium. Nero eadem Victoris epitoma exclamat: *Dedecorose vixi, turpius peream.*

¶ Dedĕcŏrare, unehren. Horat. lib. 4. od. 4

Dedecorant bene nata culpæ,

was wol gebohren ist / wird von Lastern geschändet. *Dedecorare se flagitiis*, Sallustius Jugurth. cap. 85.

¶ Dedecorator. Tertullian. Apolog. cap. 14 *Dedecorator deorum.* Schänder.

¶ Dedecoratio. Idem lib. 5. adv. Marcion. cap. 5. extr. *Carnis jam erubescentis dedecoratio.* Et de Anima cap. 34 *postrema dedecoratio.*

¶ Indĕcŏris, schändlich. Accius Athamante apud Nonium: *Cujus sit vita indecoris, mortem fugere turpe haud convenit.* Virg. Æneid. lib. 7. v. 231 *Non erimus regno indecores:* & lib. 12. v. 25

Sunt aliæ innuptæ Latio & Laurentibus agris,
Nec genus indecores.

Claud. de laud. Stilic. lib. 2. v. 145

— — Non indecores æraria lassant Impensæ.

DĔCIVS. Decii Romani nobilissimi tres fuerunt, pater, filius & nepos, quemadmodum in primo Tuscul. Q. cap. 37 Cic. scripsit. *Mors si timeretur*, inquit, *non cum Latinis decertans pater Decius, cum Etruscis filius, etiam cum Pyrrho nepos, se hostium telis objecissent.* ¶ 2. Decius Rom. Imperator atrocissimus Christianorum persecutor fuit, anno Christi 253.

DECRĔPITVS, fessus senio atque defectus. Sehr alt. Cic. pro Cœl. cap. 16 *tristis ac decrepitus senex.* Vet. Gloss. *Decrepitus*, ὑπέργηρως, ἐσχατόγηρως, ἰφθὸς, γέρων. Nonius *senem in dubio vitæ constitutum* interpretatur. Der auff der Grube gehet. A *crepero* nimirum, quod antiquis dubium significat, deducens. Vid. Voss. lib. 3. Theolog Natural. p 819. Quod & Festus facit, qui tamen & aliam rationem adducit. *Sive* DECREPITVS, inquit, *dictus, quia propter senectutem nec movere se, nec ullum facere potest crepitum.* Donatus: *quod sæpe ei, ut morituro, planctu crepuerit familia.* Taubm. ad Epidicum Plauti act. 5. sc. 2. à lucerna vel candela, quæ ultimum exspirans crepitum edere solet, dici existimat, idque proprie *decrepare* esse. De verbo autem *Decrepare* vide supra in Crepo. Adde Gataker. in Cinno 2, 14. qui Taubmanni sententiam pluribus illustrat.

Decussare, Decussatim, quære in *As.*

Dedo, Verbum, vide in *Do.*

Defendo, in F. sub antiquo verbo *Fendo.*

Defetiscor, Deformis, Defrugo, Defrutum, Degener, vide *fatisco, forma, frux, ferveo, genus.*

DĔGO, degere: idem quod agere: unde & compositum est. Sic *degere vitam, ætatem, tempus*, passim invenies. Vide saltem pro Sex. Rosc. cap. 49. & 52. *Bellum degere*, pro gerere Lucret. dixit lib. 4. v. 965. ubi Gif. & Pareus *Degerere*, verbo ex Gerere composito legunt. Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. v. 3.

A mane ad noctem usque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.

¶ 2. est detrahere. Plaut. Epid. a. 1. sc. 1, 63 *Degetur corium de tergore meo.* Die Haut wird mir über die Ohren gezogen werden. & Aulul. act. 2. sc. 1. v. 43. *Ego istum, soror, laborem degam & diminuam tibi.* Adi Nonium, utroque exemplo usum.

Degŭlare, vid. in *Gula.*

Dehisco, Dejero, vide *hio, juro.*

DĒĪĀNĪRA, Oenei Ætoliæ regis filia, Herculis uxor. Hæc adeò forma eminebat, ut multos haberet procos, tandem Acheloo desponsata est primò, deinde Herculi. Itaque nuptiarum gratia ortum inter eos est certamen, & superato Acheloo, Herculi cessit. Ovid. 9. Metam. v. 136

Victor ab Oechalia Cenæo sacra parabat
Vota Jovi, quum fama loquax pervenit ad aures
Deianira tuas.

DĒĪDĀMĪA, Lycomedis regis Scyri filia, quam Achilles, in Gynæceo regis sub muliebri veste latens, gravidam fecit, & ex ea Pyrrhum genuit. Vide Statii Achilleida. Propert. lib. 2. El. 9. v. 15

Quando ibi nec Peleus aderat, nec cærula mater,
Scyria nec viduo Deidamia toro.

Vide *Achelous.*

Dein & Deinde quære sub *Inde.*

DĒĪŎPĒIA, Δηιόπεια, nympha Junonis, Virgil. 1. Æneidos v. 72

Quarum, quæ formâ pulcherrima, Deiopeiam
Connubio jungam stabili, &c.

Deiopeja, quinque syllabis.

DEIŎTĀRVS, tetrarcha fuit Galatiæ, Senatus Romani beneficio Rex appellatus. Cæsari amicus fuit, & tamen accusatus à Philippo quodam, quod insidias ipsi apud se diverenti struxisset, à Cicerone defensus est luculenta illa pro Dejotaro Rege oratione. Lucan. lib. 5. v. 55

— — — fidumque per arma
Dejotarum & gelidæ dominum Rhasipolin oræ.

Ad Dejotarum regem senem novam exstruentem urbem, Crassus dixit, *O rex duodecimâ horâ ædificare incipis*, δωδεκάτης ὥρας οἰκοδομεῖν ἄρχῃ; refert Appianus in bellis Parthicis. De filio Dejotaro Cic. Attico lib. 5 ep. 17.

DĒIPHŎBVS, Δηίφοβος, Priami filius, Helenæ, post Paridem interfectum, maritus. Virg. Æneidos 6. v. 494

Atque hic Priamidem laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora, &c.

DĒĪPHĪLE, Δηιφίλη, Adrasti fuit filia, Tydei uxor, ex qua Diomedes natus est.

Delecto, vide *lacto.*

DĒLEO, delere, δηλέω; ab antiquo *leo*, est extinguere, obruere, tilgen / vertilgen / ausleschen. *Delere epistolam lacrymis*, Cic. 14. Epist.

Epist. 3. mit Thränen auswischen. *Delere literas, imagines.* Ad Herenn. 3. cap. 18 *Imagines, sicut literæ, delentur. Delere ex animo*, pro Rosc. Am. cap. 2. aus dem Sinn lassen. Cicer. in Philipp. 1. cap. 1. *Omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui*, in ewiges Vergessen stellen. Idem pro Dejot. cap. 13 *Hæc nulla unquam vetustas obruet, nulla delebit oblivio.* ¶ 2. *Delere urbem, Rempubl.* ut, *Scipio Numantiam delevit*, id est, evertit, Cicer. 4. Cat. cap. 10. zu Grunde verderben/ zerstören. *Delere urbem incendio*, Nepos Themist. cap. 4. n. 1. abbrennen / mit Feuer vertilgen. *Delere copias hostium*, pro Lege Man. cap. 8. schlagen / ruiniren. Cæsar lib. 6. cap. 35 *dispersis ac pæne deletis hostibus.* Deletus ergo plus est, quam fugatus. *Deletæ cohortes*, Tacit. lib. 4. Hist. cap. 18, 2.

¶ Delebilis, qui potest deleri. Martial. 7. epig. 83 *nullis delebilis annis.*

¶ Indelebilis. Ovid. Metam. peroratione: *nomenque erit indelebile nostrum.*

¶ Deletio, ut *deletio exercitus*, Lucil. apud Nonium.

¶ Deletor, cujus fœmininum reperitur,

¶ Deletrix, ut, *sica deletrix*, Cic. Arusp. R. cap. 23.

¶ Delētilis, deletile, quod delet, ut, *Spongia deletilis*, ein Schwamm / damit man auswischt. Varro ap. Nonium.

¶ Deletitius, ut, *Charta deletitia*, ein Mappe / davon man das Geschriebene wieder ableschen kan.

Delibero, vide in *Libero.*

DELĪBUTUS, oleo aut quovis humido imbutus, genetzt/gesalbet. *Delibutus capillus*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 46. *Delibutus medicamentis*, de Cl. orat. cap. 60. *Gaudio delibutum reddere*, Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6, 17. mit Freuden überschütten.

Delicatus vide in *Lacio.*

DELICUS, porcus depulsus à mammâ, ein Ferckel so vom Soge abgesetzt ist. Varro lib. 2. de Re rustica cap. 4.

Delinio, vide in *Lenis.*

Deliro quære in *Lira.*

DELPHI, Δελφοὶ, plurale, oppidum nobilissimum Phocidis, templo (quod Agamedes & Trophonius condidisse traduntur Ciceroni Tuscul. 1. cap. 47) & oraculis celeberrimum. Ibi enim primò Tellus, hinc Themis, tandem Phœbus responsa dedere, teste Pausania in Phocicis. Phœbum seu Apollinem Constantinus M. ex adyto suo extraxit, tripode Constantinopolin lato. Socrates lib. 1. cap. 16. Hist. Eccl. ubi eum ævo suo fuisse scribit Priscianus lib. 1. Livius *orbis umbilicum Delphos* vocat lib. 38. cap. 48. Pindarus Pythionicarum Ode 6. principio: Ἀφροδίτας ἢ χαρίτων ἄρουραν, ὀμφαλὸν ἐριβρόμου χθονὸς, *Veneris aut Gratiarum arvum, umbilicum horrisonæ terræ.* & Ovid. lib. ultimo Metamorphoseos v. 630

— — — mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt oraclaque Phœbi;

sed id falso creditum fuit. *Delphis oracula jam non eduntur.* Cicer. 2. de Divin. cap. 57. keinen Bericht mehr. Symmach. lib. 4. Epist. 33 *Non vides oracula olim locuta desiisse, nec ullas in antro Cumano litteras legi, nec Dodonam loqui frondibus, nec de spiraculis Delphicis ullum carmen audiri?* Deletum funditus templum Delphicum est terræ motu & fulminibus, nec postea unquam restructum. Vide de oraculo Pythio Delphis erudita multa in divinatione Peuceri. Responsa ejus intricata, & ænigmatica fuerunt, qua de re Voss lib. 4. Instit. Orat. p. 210.

¶ Delphĭcus, Δελφικὸς, ut, *Delphica laurus*, Claudian. Gigantom. v. 34. quod Apollini sacra esset. *Delphicus Deus*, Apollo est. Apulejus lib. 2. Milef. p. 125 *Et ne Deus quidem Delphicus facile discerneret, duobus nobis jacentibus, quis magis esset mortuus.*

¶ Delphis fœm. pro Sacerdote Delphica usus est Martialis lib. 9. Epigr. 43 *Nec Delphis tua mentiatur ulli.*

Delphis autem masc. idem qui Delphin, quia dicata lectum Græcis. Vide Avien. Phænom. v. 700.

¶ Delphicŏla, Apollo Delphis habitans. Auson. Technopægn. cap. de historiis:

Ludit & Aeacidem Parnassia Delphicolæ sors.

DELPHIN, inis, & Delphīnus, i, Δελφὶς, belua marina inter omnia animalia, terrestria & marina velocissima, ein Delphin oder Meerschwein. *Curvi delphines*, Ovid. epist. Leandri v. 131. Et Horatius in art. poet. v. 30

Delphinum silvis, appingit fluctibus apros.

de illis, quæ non fiunt tempestive & in loco. *Delphinum cauda ligas, Delphinum natare doces*, proverbialia sunt de operis frustratis. T. Vespasianus Imper. admodum amans utilissimi præcepti σπεῦδε βραδέως, *Festina lente*, adumbrari illud in publicis curavit numismatis figura delphini anchoram complectentis, ut Delphinus festinationem, anchora quia navem sistit, tarditatem repræsentaret. Probat enim & Gellius lib. 7. cap. 8 Delphinos φιλανθρώπους, id est, hominum amantes; id quod multis ac variis probat exemplis Plutarchus in lib. de industria animalium. Quo pertinet & illa Historia de delphino, quam lib. 9. Ep. 33 disertissime juxta & elegantissime exponit. Apul. lib. 3. Flor.

Orpheus in silvis, inter Delphinas Arion.

A *Quippe, si fides fabulis, Orpheus ex illo desolatus, Arion navigio præcipitatus ille immanium bestiarum delinitor; hic misericordiam belluarum obtestator. Ambo miserrimi cantores, qui non sponte ad laudem, sed necessario ad salutem nitebantur. Eos ego impensius mirarer, si hominibus potius, quàm bestiis placuissent.* ¶ 2. Delphinus sidus apud Aratum & Hyginum, quod Avieno Arati interpreti v. 700 alia forma dicitur:

subit inter sidera Delphis.

¶ Delphīnum, herba ignota, vide Scholiasten Dioscorid. interpret. & Matthioli.

¶ Delphinum Galli vocant aut natu maximum Regis filium, aut si filius non sit, designatum Regem, h. e. eum, qui Regi successurus est ob generis propinquitatem: ad hunc proprie pertinet ea regio, quæ Delphinatus dicitur. Vid. Conring. de Finibus Imperii Romano-German. cap. 24. itemque Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 79.

¶ Erat & Delphinium Athenis forum, ubi caussa disceptabatur, si quis se occidisse aliquem fateretur; sed jure diceret occidisse; aliud forum erat *Palladium*, quod erat τῶν ἀκουσίων φόνων, id est, de cæde non voluntariâ. Auctor de utroque Helladius in Eclogis Photii.

DELTŌTON, δελτωτὸν, sidus sic dictum à figura litteræ Δ. Cic. in Arato:

B *Andromedæ signum, Deltoton dicere Graji*
Quod soliti, simili quia formâ litera claret.

Aliis minorum siderum aliquod, quod Triangulum vocamus, inter Andromedam & Arietem, Deltoton est. Vid. Hier. Vital. Lex. Mathemat. Aut in Cicerone conjunctio *Et* post *signum*, subaudienda.

DĒLŪBRUM, fanum, templum, præcipue paganum. Barth. ad Claudian. pag. 867. Ita dictum, quod ibi Dii ponantur: sicut Candelabrum dicitur, ubi Candela ponitur, ut ait Varro. Ein Götzen-Tempel. Cic. in Verr. 2. cap. 5. *Verres delubra sanctissima religionibus consecrata depeculatus est.* De Etymo vocis alias tres opiniones habentur. Alii *delubra* à diluendo dicta ea templa volunt, quæ uno tecto plures ædiculas continerent diversis Diis consecratas; quod uno tecto à diluvio pluviarum munirentur. Alii vero ea templa *delubra* appellata statuerunt in quibus labra sunt, ad abluenda corpora. Denique fuerunt, qui *delubra* dicerent ligna decorticata, quasi delibrata, hoc est, libro seu cortice nudata quæ pro Diis venerabantur. Priores duas Servius affert ad 2. Æneid. v. 225. Universas tres Ascon. in Divinat. Cicer. in Verr. Sed ultimam improbat ac rejicit: quem Festus sequitur. Vide & Christophori Coleri Parerg. cap. 2. *Musarum delubra colere* Cic. dixit pro Archia cap. 11.

C DĒLUS, Δῆλος, insula Cycladum clarissima, Apollinis templo celebris, dicta à repentina, posteaquam undis aliquando obruta esset, apparitione, quia δηλόω *ostendo*, δῆλον *manifestum*. Eadem & errare credita, antequam ibi Apollo nasceretur. Unde Claudianus Paneg. de 4. Consulat Honor. v. 133.

Hæsit Apollineo Delos Latonia partu.

Vide Philonem libro de incorrupt. mundi pag. 743. ubi docet & *filiam Ponti* eâ de caussa Pindaro appellatam, Commune ærarium Græciæ aliquando fuisse Nepos observat in Aristide. Dicta fuit & Cynthia, & Ortygia à coturnicibus ibi primum repertis aut visis: ὄρτυξ coturnix.

¶ Dēlius, Δήλιος, *Apollo Delius, Vates Delius. Delio natatore opus est*, proverbialiter de obscuris dicitur. Vide Chiliades, & Diog. Laërt. vitâ Socratis.

¶ Dēliăcus, ut *vasa Deliaca*, Cic. pro S. Rosc. cap. 46. *Deliaca supellex*, Idem 4 Verrin. c. 72.

¶ Deliacum veteres & pro gallinarum curatore posuerunt. Deliaci enim valde solerter curarunt gallinarum ὀρνιθοτροφία & ex iis magnos fructus perceperunt, ut docet Varro lib. 3. de R. R. cap. 9. ad quem locum v. Jos. Scaligerum. Ubi & qui apud Petronium *recisi Deliaci manu* sint, interpretatur. ¶ De navi Deliaca Plutarchus libro, an seni gerenda Resp. pag. 786. F.

D DĒMĀDES, Δημάδης, Orator Atheniensis potens, dives & luxuriosus, de quo multa Plutarchus in Demosth. Pudorem ajebat in muliere pulchritudinis arcem esse. εἶπε τὴν αἰδῶ τοῦ κάλλους ἀκρόπολιν εἶναι, Stob. Philippum Regem, cum is aliquando victis à se impudenter & contumeliosè illuderet, liberè admonuit, ac cum, ò Rex, dixit, fortuna Agamemnonis personam tibi apposuerit, nonne pudore afficeris Thersitæ actiones referens? βασιλεῦ τῆς τύχης σοὶ περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς οὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτου. Diod. Sicul. lib. 16.

DĒMARATUS, Corinthius, Tarquinii Prisci, quinti Romanorum Regis Pater. Liv. lib. 1. cap. 34. ¶ 2. Et alius Lacedæmoniorum dux, cum exularet apud Athenienses, bellique contra patriam cerneret apparatus, plus se debere patriæ, quàm Atheniensibus ratus clam certiores fecit Lacedæmonios. ¶ 3. Ex *Demarato* historico adduxit nonnulla Joan. Stobæus.

DĒMARCHUS, princeps populi seu Tribunus plebis, Spart. in Adrian. Δήμαρχος.

DĒMEA, persona senilis, rustica & dura, Terent. in Adelph.

Demens, vide *Mens.*

DEMETRIVS, Δημήτριος, Antigoni Macedoniæ Regis filius fuit, post Alexandrum præter alios Macedonas nomine & virtute clarus. ¶ 2. Demetrius alius Phalereus, Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, fuit Theophrasti auditor, de quo multa in Bruto Cicero. Hic à Cassandro Macedoniæ Præfectus datus Athenis, cum iis potitus esset, de quo Strabo lib. 9. & Diogen. Laërtius: qui & CCC statuas ei positas tradit, quarum & Nepos Miltiade meminit. Regem is Ptolemæum hortabatur, ut libros de regno scriptos emeret ac legeret. Primus suavitatis in dicendo studiosus fuit. Congessit Apophthegmata septem sapientum, quæ Stobæus exposuit, & suis locis adducuntur. Extat ejus liber de Elocutione, impressus Græce & Latine Basileæ. Demetrium tamen Rhetorem alium esse à Phalereo comprobat Vossius lib. 6. Instit. Orat. p. m. 433. 434. ¶ 3. Demetrius tertius Syrus fuit Ciceronis præceptor, quemadmodum ipse testatur in Bruto; *Eodem tempore*, inquit, *Athenis apud Demetrium Syrum, veterem & non ignobilem dicendi magistrum, exerceri solebant.* ¶ 4. Alius etiam Demetrius Cynicæ sectæ Philosophus fuit, Vespasiano imperante, Sueton. Vespas. cap. 13. & Tacit. 15. Annal. cap. 34. ubi Lipsium, si placet, vide, & Voss. lib. 2. pag. 535.

DEMIVRGVS, Δημιουργὸς, magistratus nomen est. Livius 38. cap. 30 *Demiurgis civitatem, qui summus est magistratus, evocantibus*, &c. Et Demostheni δημιουργοὶ, magistratus quidam sunt Peloponnesi.

DEMIVM, sic enim apud Plin. legitur lib. 37. cap. 7 in descriptione Sardæ gemmæ: *In India trium generum, rubrum, quod & demium vocant à pinguedine*, &c. δημὸν, pingue Græcis est.

DEMO, demsi, demere, benehmen / *Demere metum, solicitudinem*, Cic. Att. 11. epist. 15. *molestias*, Terent. a. 5. sc. 3, 33. Sic Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 94

Deme supercilio nubem; plerumque modestus
Occupat obscuri speciem.

id est, explica frontem liberaliter, ne adducto & ad severitatem composito vultu, superbus & fastuosus videaris. *Demere ungues*, die Nägel abschneiden / Plaut. Aulul. 2. sc. 4, 33. *Ignominiam alicui demere*, Livius lib. 2. cap. 6, Einen aus der Schande bringen. *Demta æternitate*, id est excepta, das ausgenommen / was die Ewigkeit belanget / Cicer. 2. de fin. cap. 27.

¶ Adimo autem, & Eximo non à *demo* veniunt: sed ab *Emo* potius, quod & mediæ quantitas evincit. Vide infra sub *Emo*.

DEMOCHARES, Orator Atheniensis, Demosthenis Nepos ex sorore. Legatus cum aliis ad Philippum Regem ab Atheniensibus missus expositis mandatis, petenti regi, quid gratum Atheniensibus facere posset, respondit, *Suspende te.* Indignantibus ob eam rem cæteris, Rex incolumem dimisit, *Vos*, inquiens, *cæteri Atheniensibus renunciate, quosnam censeant superiores, utrum qui talia dicunt, an qui audiunt patienter.* Senec. lib. 3. de Ira c. 23.

DEMOCLES (Ciceroni *Damocles*) adulator ille fuit, quem quod Dionysii beatam vitam prædicasset, tyrannus regio induit habitu, & mensam copiose instructam apponi ei jussit, sed super caput ejus suspendit gladium ex tenuissimo filo dependentem, ut tyrannicam vitam miserrimam esse inde animadverteret. Cic. 5. Tuscul. c. 21.

DEMOCRATIA, δημοκρατία, gubernatio vel principatus populi, ein Regiment / da die Gemeine die Oberhand hat. Contrarium Aristocratiæ, quæ optimatum est principatus.

DEMOCRITVS, Abderites, diligentissimus scrutator naturæ: hic ut omni cura liber contemplandis rebus vacare posset, fundos agrosque suos reliquit incultos, in nemora secedens, quam ob caussam civibus suis pro phrenetico habitus fuit. Ad quem curandi caussa cum missus Hippocrates, & collocutus cum eo esset, reversus, sapientissimum ipsum, dementesque illos pronunciavit, qui eum stultitiæ accusarent. Vide Hippocratis Epistolas. De instituto autem isto Democriti præter Laërtium, Cicero lib. 5. de finibus itemque Origen. lib. 2. contra Celsum pag. 46. Perstringit quoque Horatius lib. 1. Epist. 12. Idem Cicero 1. Tuscul. cap. 11. & lib. 2 de Natura Deorum sub fin. *magnum virum* appellat, quod sapientiæ studium, ante divitias, honores, gloriam habuisset. Idem iste Democritus luminibus oculorum se sponte privasse traditur, ne videndi illecebris à contemplandi studio revocaretur. Quod tamen Laberius Poëta ideò factum ait: *Malis bene esse ne videret civibus*, ut ipse loquitur. Vid. Gell. lib. 10. cap. 17. Sed dubitat de eo Cicero lib. 5. de finib. cap. 29. Plutarchus verò plane falsitatis arguit libro de Curiositate. Hoc quoque commemoratur de Democrito, irrisisse humanas res, quas Heraclitus contra deflevit perpetuò. In quo Democritum rectius, quàm alterum fecisse, statuit Seneca: cum tamen interim satius existimet, placide accipere neque in risum excidere, neque in lacrymas. Vide ipsum de Tranquillitate animi cap. 15. adde Juven. Satyr. 10. v. 28. seqq. Fortuito omnia ex atomis facta asserere conatus est. Lactant. lib. 1. cap. 2. Democrito egregia multa Cicero tribuit: cujus & illa Stobæus annotavit, τῆς ἡσυχίης πάντες οἱ πόνοι ἡδίονες, *Otio labores omnes jucundiores sunt.* Item: πλέονες ἐξ ἀσκήσιος ἀγαθοὶ γίγνονται, ἢ ἀπὸ φύσιος. *Plures exercitatione*

A *boni evadunt, quam naturâ.* Odore panis calidi morti propinquus vitam per triduum extraxit, cum Cereris sacris interesse soror cogeretur. Mortuus tandem placide est 109 ætatis anno, ut Hipparchus ait. Diog. Laërtius.

¶ Democriteus, ut, *Sint sane illa Democritea vera*, &c. Cic. de divinatione lib. 2. cap. 13.

DEMODOCVS, Δημόδοκος, citharœdus cœcus, quem apud Alcionum in convivio cum Ulysse de Veneris & Martis adulterio, & de equo Trojano, canentem introducit Homerus lib. 8. Odyss. Vossius sub hujus personâ Homerum se ipsum depingere putat, cui ait bonum cum malo datum divinitus: nam orbatum fuisse visu, at insignem fuisse arte musica: lib 1. Instit. Orat. p. 76.

DEMONAX, Philosophus fuit Hadriani Imperatoris temporibus, qui nihil prius habuit amicitiâ, Centenarius decessit, elatus publico sumtu. Lucian.

DEMOPHOON, Thesei & Phædræ filius, ad quem extat Phyllidis Thraciæ reginæ epistola apud Ovidium.

DEMOSTHENES, Δημοσθένης, Atheniensis, oratorum Græcorum princeps. . Natus fuit patre Demosthene, quem cultellos
B vendidisse ait Val. Max. lib. 3. cap. 4. Certè μαχαιροποιὸς vocatur ab Æschine Orat. περὶ παραπρεσβείας. Vid. Juvenal. Sat. 10. v. 130. Cum Platonis studiosissimus esset, dicendi artem didicit ab Isocrate, qui duas minas, cum plures solvere per tenuitatem suam Demosthenes non posset, pretium constituit. Naturæ & ingenii beneficiis cum minus valeret, impedimenta multâ diligentiâ atque industria, quemadmodum de eo Cicero scripsit, superavit. Nam & in secreto subterraneo loco se exercens, corporis gestum & vocem sibi formavit, & hæsitantiam linguæ, quâ ne primam quidem literam ejus artis, cui studeret, proferre rectè posset, conjectis in os lapillis emendavit, ac vocem sibi currendo, scandendo, pronunciandoque adeo confirmavit, ut planius ipso loqueretur nemo. Bis in exsilium pulsus quod habuit in insula Calauria juxta Trœzenen, cum inde ad Antipatrum trahendus esset, venenum, quod in calamum, quo scribebat, clam abdiderat, suxit ac paullò pòst exanimem se persecutoribus suis tradidit. Ad quod non inscite allusisse Juvenalis videtur, hæc de Ciceronis & Demosthenis exitu ostendens Satyr. 10. v. 118 *Eloquio sed uterque perit Orator; utrumque*

Largus & exundans leto dedit ingenii fons.

Athenienses statuam ei æream posuerunt cum inscriptione hac: *Si pares ingenio tibi vires fuissent Demosthenes, Græciæ nunquam apud Macedonas imperium fuisset.* Plutarchus.

C DEMVM, adverb. tandem; cum aliis junctum elegantiam habet. Terent. Adelph. act. 5. sc. 8, 15 *Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo*, &c. Nun allererst / nach dem ich 65 Jahr auf dem Hals habe. ¶ 2. Nunc demum, nun allererst. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3, v. 12 *Vah nunc demum intelligo!* Cicero Attic. *Nunc demum literis tuis rescribo, quas ad me misisti.* ¶ 3. *Tum demum*, Plaut. Mil. 4. sc. 8. v. 55 denn erst. ¶ 4. *Ita demum*, also erst. Quintil. Declam. 10. *Ita mihi demum satisfacies*, also und damit wirst du mich erst vergnügen. ¶ 5. *igitur demum*, pro tum demum, non semel posuit Plautus: ut, Mostell. act. 2. sc. 1. *miserum est opus, igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet.* Rudent. a. 4. sc 2, 25. *Jam ubi liber ero, igitur demum instruam agrum.* ¶ 6. Præcipue, omnino: sæpius enim, quando jungitur cum *is, ea, id*, hanc habet significationem. *Is demum, Ea demum;* Cicer. in Sallust. *Ea demum magna voluptas est; æqualem ac parem verbis vitam agere*, hoc est, ea solum, vel omninò, das ist allererst / oder eigentlich eine grosse Lust / 2c. Valla lib. 6. cap. 21.

Denarius, vide *Decem.*

DENDRACHATES, Dendritis, gemmæ sunt Plin. lib. 18. à δένδρος, arbor.

DENDROCISSVS, δενδρόκισσος, hedera arborea stans sine adminiculo, Epheubaum / κισσὸς, hedera, δένδρον. arbor.

DENDROIDES, æ, herba, tithymali species, eine Art der Wolffsmilch / in petris nascens, Dioscoridi.

D DENICALES, feriarum nomen, Todtenfest. Colum. lib. 2. cap. 22 *feriis denicalibus mulos jungere non licere.* & Gell. 16. cap. 4 *Denicales lacrymæ.*

DENIQVE, adverb. ordinis, collocari solet in fine sententiæ post multa enumerata; Aliquando etiam Orationis, Ter. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 16

— — quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.

Neque enim ibi audiendus Rivius est; qui post τὸ *ferre* stigma ponit, & τὸ *denique* ad sequentia refert. Contra enim, ut produximus, citatur hic locus & Ciceroni 1. de Fin. & Donato in Phormione ad illud act 1 sc. 2. v. 71 *Quid sit denique?* Ad quem locum idem observat morem esse Terentio *denique* in fine sensus ponere. Ita & Hecyra act 1. scen. 2. v. 81. Præcedente unico membro idem est ac *breviter, uno verbo.* Corn. Nep. Eumen. cap. 11, 1 Sic sæpius alii. Interim tamen aliquando & ponitur, cum nihil præcesserit. Flor. lib. 1. c. 16 *Nihil mollius cælo* [Campaniæ] *denique bis floribus vernat.* Quam lectionem contra alias tuetur Gruterus non modò: sed & Salmas. Exercitat. notatque

Freinshemius ibi sic usum Particula Justinum quoque & Papinianum. Cæs. lib. 2. de Bell. Gall. cap. 33 *Illi, ante inito, ut intellectum est, consilio, quod deditione facta, nostros præsidia deducturos, aut denique indiligentibus servaturos crediderant.* Nep. in Regibus cap. 2 *Minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus* &c. ¶ 2. Pro *tandem* usus Lucretius lib. 3. v. 764 A

Quare dissolvi quoque debent (animæ) *posse per artus*
Denique ut intereant una cum corpore cuncta.

Nepos in fragmento de Cornelia Gracchorum matre: *Denique quæ pausa erit, & quando desinet familia nostra insanire?* ¶ 3. *Nunc denique*, pro etiamnum, posuit Albinovanus Elegia ad Liviam, v. 105 *Talis in umbrosis mitis nunc denique silvis*
Deflet Threicium Daulias ales Ityn.

¶ 4. *Tum denique*, pro tum demum, Plaut. Captiv. a. 1. sc. 2. v. 39
Tum denique omnes nostra intelligimus bona,
Cum quæ in potestate habuimus, ea amisimus.

DENS, dentis, qui cibos conficiunt, quasi *edentes*. Horum alii dicuntur *anteriores, divisores* τομικοὶ & γελασινοὶ, quod in risu nudentur, die förder Zähne: quibus proximi sunt *Canini*, die spitzen Zähne: ulteriores *molares* dicuntur, à Græcis γομφίοι, die Backen-Zähne: ultimi, qui postremi post annos septem nascuntur, κραντῆρες dicuntur, à Varrone *genuini*, die verborgenen Backen-Zähne / quos Plinius tamen post annum vicesimum nasci tradidit lib. 1. cap. 37. Vide & Rigaltium ad Artemid. pag. 15. & 16. *Dentes scabri, exigui*, Sueton. Aug. cap. 69. *Piceique buxeique*, Martial. lib. 2. Epigr. 41 sunt. *Atri* sive *obscuri dentes*, ut vocat Juvenal. Satyr. 6. v. 144. & *nitentibus* opponit: schwartze Zähne. Horatius tamen *atros* vocat, quos *Theoninos* alibi dixit, de quo infra. *Dentes nascuntur*, Celsus 7. cap. 12. *Dentes stupent*, vid. *Stupeo. Dentes eruere* Plin. 28. cap. 8. *evellere* Idem 30. cap. 3. ausreissen. *Dentes decidunt anno septimo*, Plin. lib. 7. cap. 30. fallen aus. *Omnes dentes labefecit mihi*, loß geschlagen. Apul. Apol. p. 278 *Exotico pulvere dentes emaculare*, mit Zahn-Pulver reiben und reinigen. *Dentes scalpere & fricare*, die Zähne stören / Plin. 30. cap. 4. *Dentibus stridere*, Cels. 2. cap. 6. mit den Zähnen knirschen. *Tangere male dente superbo*, id est, fastidire, verschmählich und mit Eckel essen / Horat. 2. Serm. Satyr. 6. v. 87. *Dente maledico carpere*, Cic. pro Balbo c. 26. lästern und zur Banck hauen. *Albis dentibus ridere*, est effusius ridere, ita ut dentes denudentur, Plaut. Epid. act. 3. sc. 3. v. 48. *Dente Theonino rodere*, rodi. *Dente Theonino circumrodi*, Horat. lib. 1. Epist. 19. conviciis lacerari, formula sumta à petulantia & maledicentia Theonis poetæ. *Mordere genuino*, est clanculum obtrectare & conviciari, heimlich stechen / propterea quod genuini in aliquibus vix conspiciantur. Hieronymus *genuinum infringere*, contra Rufin. lib. 1. cap. 7 dixit, ubi vide Mar. Victorii Scholion, quo lectionem hanc contra vulgarem *infigere*, ex Persii Satyr. 1. v. 115 defendit. Martial. lib. 13. Epigr. 2 B

— — *quid dentem dente juvabit*
Rodere? carne opus est, si satur esse velis.

Rursus *Dente morderi invido* Horat. dixit lib. 4. carm. od. 3. *Atros dentes* dixit lib. 1. Epist. 18. v. 7. Symmach. lib. 10. Epist. 1. *Præconia virtutum tuarum presso dente perstringo.* Confine illi videtur, quod lib. 1. Epist. 6 legas: *Ille Severos, Catones, gentem Fabiam, decora Scipionum totumque triumphalem Senatum parca laude perstrinxit.* At *Dentes restringere*, gestus est irascentis: labella verò ridentis. Scip. Gentil. ad Apolog. Apul. pag. 51. Barth. ad Claudian. p. 161. *Dentium crepitus & stridor* metum arguit. vid. Lambin. ad Horat. lib. 1. Ep. 18. p. 347. C

¶ Dens etiam ferrum notat, quo præfixum venabulum est, Gratio Cyneget. v. 108
Ille etiam valido primus venabula dente Induit.

Nam, ut Nonius observat, Dentes non solum sunt, quibus cibus atteritur, sed omne, quo aliquid exsecari vel teneri potest. Sic *dens anchoræ* apud Virgil. 6. v. 3
tum dente tenaci
Anchora fundabat naves.

Et *dens vomeris* sive *aratri* apud eundem Georg. 2. v. 423 D
tellus cùm dente recluditur unco.

Unde Plinius lib. 18 cap. 18 *Incisuras resupinus in arando mordeat vomer.* Et Columella lib. 2. cap. 4 *Respuitur duritia soli dens aratri.* Venuste quoque *falx* Georg. 2. v. 406 *dens curvus Saturni* appellatur.

¶ Denticulus. Apul. Apol. p. 278 *Quæ malum, ratio est, linguam mundam & lotam, vocem contra spurcam & tetram possidere? viperæ ritu, niveo denticulo atrum venenum inspirare?*

¶ Dentio, dentire, dentes emittere, Zähne gewinnen. Plin. 30. cap. 3. *pueri tarde dentientes.*

¶ Dentitio, das Zahnhäcken. Plin. 30. cap. 15. *Ad dentitiones cerebrum pecoris utilissimum est.*

¶ Dentatus, der Zähne hat. *Male dentatus*, dem die Zähne ausgefallen / der wenig Zähne hat / Ovid. lib. 1. de remed. amoris v. 340. ¶ 2. Dente politus, levigatus. Sic Cicero lib. 2. ad Quint. Fratr. Epist. 14 *Dentatam chartam* dixit, ut recte interpretatus Manutius est. Male enim de acerbâ & mordace scriptura Erasmus interpretatus est: de quo & supra monuimus in *Calamus.*

¶ Denticulatus, denticulatum, quod ad dentium formam factum est, *Serra denticulata*, aut *dentata* potius; *falx denticulata*, Colum. lib. 2. cap. 21. *Bina brachia denticulatis forcipibus*, Plin. lib. 9. cap. 31. de cancris.

¶ Dentale, lignum cui vomer inseritur, das Holtz am Pfluge / so das Pflugschar fast; Virg. 1. Georg. v. 172. Vid. *Aratrum.*

¶ Dentifricium, medicamentum quodcunque quo dentes fricantur, ut mundi fiant & candidi. Scribon. Largus compos. 59 *Dentifricium, quod splendidos facit dentes, & confirmat.* Plin. lib. 28. cap. 11 *capitis eorum* (lupi leporis) *cinis dentifricium est.* Zahnpulver. Apulejus Apologia pag. 277 ed. Elmenh. *Munditinas dentium* vocat.

¶ Dentiscalpium, Zahnstörer / Zahnstocher. Martial. lemmate 14. epig. 22.

¶ Dentifrangibulum, ein Zahnbrecher / instrumentum quo dentes effringuntur. Ita pugnos vocat Plautus non invenuste act. 4. Bacch. sc. 2. v. 14.

¶ Et masculinum, *Dentifrangibulus* ibidem v. 23.

¶ Apud quem & *dentilegus* est in Captiv. a. 4. sc. 2. v. 18. hoc est, ita percussus, ut opus ei sit suos dentes colligere.

¶ Et *edentare*, id est, dentes excutere. Idem Rudente a. 3. sc. 2. extr. *Nimis velim improbissimo homini malas edentaverint.*

¶ Edentulus, qui dentibus caret, in Casina act. 3. sc. 2. v. 20. Vide adagium, *Edentulus vescentium dentibus invidet.*

¶ Edentula, fœm. Idem Mostell. act. 1. sc. 3. v. 118 *vetulæ, edentulæ*, &c.

¶ Bidens, mascul. instrumentum fossorum, sic dictum à duobus dentibus, Græce δίκελλα, eine Weinhacke / Karst. Colum. 4. cap. 14. Virg. 2. Georg. v. 355
duros jactare bidentes. Et ibidem v. 400
— — *glebaque versis*
Æternum frangenda bidentibus.

¶ Bidens etiam pro *ovi* ponitur. Quod scil. duos dentes eminulos habeat, ut putat Festus & vetus Scholiastes Horat. ad lib. 3. Od. 13. At verò Nigidius apud Gell. lib. 16 cap. 6 ab ætate sic dictas censet, quæ videlicet *bimæ*. Ut *bidens* sit quasi *biens* h. e. binorum annorum. Videtur tamen Gellius adstipulari Hygino, qui *bidentes* dictas censuit, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Vide & Scalig. Castigat. in Festum. Item Conject. in Varronem. Virgil. 6 Æn. 39 *mactare lectas de more bidentes:* & lib. 7 v. 93 *lanigeras mactabat more bidentes*, id est oves. Observandum vero ex Gellio non oves solum, sed & tauros, verres, bidentes dici.

¶ Bidental dicebatur τόπος κεραυνόπληξ, id est locus de cælo tactus, quod in eo bidentibus sacrificaretur. Vide Scaliger. ad Fest. Hinc & Pers. Satyr. 2. v. 27 *bidental* dixit hominem fulguritum: *Triste taces lucis evitandumque bidental.* Ubi Scholiastes: *Bidental locus sacro percussus fulmine, qui bidente ab aruspicibus consecratur, quem calcare nefas est.*

¶ Tridens, ejusdem generis quicquid tres habet dentes, was drey Hacken oder Spitzen hat. Plin. lib. 9 cap. 15 de thynnis: *ne tridente quidem in eos sæpius jacto territi.* ¶ 2. Et sceptrum Neptuni. Virg. 1. Georg. v. 13. & 1. Æn. 142.

¶ Tridentifer, Neptunus, de illo sceptro appellatus. Ovid. 8. Metam. v. 597.

¶ Tridentiger, idem. lib. 11. Metamorph. v. 203.
Cumque Tridentigero tumidi genitore profundi.

¶ Tridentipotens, idem Neptunus. Silius lib. 15. v. 159 *Dive Tridentipotens*, ut in MSS. est: ruptum vulgo *tridente potens.*

DENSUS, densum contrarium raro, dicke / dichte / frequens: ut *Densus aër*, Horat. 2. od. 7. quod Celsus Præfat. dixit *cælum densum*, idque *tenui* opposuit, dicke trübe Lufft. *Silva densa atque aspera*, Cicer. Attico 12. ep. 15. *Densos fertur moriturus in hostes* Virgil. 2. Æneid. 511. *Densior his tellus*, igni & aëre, Ovid. 1. Metam. v. 29 *Densiores silvæ* Cæs. 3. Gall. extr. *Spes densissima*, ibid. lib. 2. cap. 22. *densissimus imber* Virg. 1. Georg. v. 334.

¶ Densè, adv. dicht / dick / cujus Comp. usus est Plin. 16. cap. 37 pr. *alni cæsæ densiùs innumero herede prosunt*, wachsen dichter. Ovid. 1. Pont. 9. v. 11
Nulla tamen subeunt mihi tempora densius istis.

Superl. Vitruv. lib. 5. cap. ult. *bene & quam densissime calcatum.*

¶ Densitas, spissitas. die Dicke. Plin. 9. c. 45. extr. *densitas spissa.* Gellius lib. 2. cap. 6. *densitas auri.*

¶ Denso, densare, dichte an einander fügen. Virg. 1. Georg. 248. *densantur nocte tenebræ.*

¶ Et denseo, densere quod germanum, alterum verò *densare* corruptum putant Lambinus ad Horat. lib. 1. Od. 20. & Giphanius, Indice Lucretiano, quos vide.

¶ Densatio. Plin. lib. 30. cap. 7. *Prima densatio in bitumen liquidum cogitur.*

¶ Densescere, dicht / dick werden. Paullinus Petrocorius lib. 6 de vita Martini v. 234
Vicinum doluit tenebris densescere solem.

¶ Addensare. Plin. 20. cap. 21 *aquam addensari atque lactescere.*

¶ Adden-

¶ Addensére, Virg. Æn. 10. v. 432. densum efficere, *Extremi addensent acies.* A

¶ Circumdensatus. Juvencus lib. 3. v. 913 in Matth. 21

cui jugera multa nitentis
Vineti sepes circumdensata coercet.

¶ Condensus, densus. ut, *olivetum crebris arboribus condensum*, Hirtius B. Afr. cap. 50. *Condensæ turmæ*, ibid. cap. 14. *Condensa acies*, Livius lib. 26. cap. 5. Et Silius lib. 13 v. 600

Harpyiæque fovent nidos, atque omnibus hærent
Condensæ foliis.

¶ Condensare. Colum. lib. 7. cap. 8. de caseo: *ponderibus condensatur.* Hirtius c. l. cap. 13. de acie: *levis armaturæ Numidas & sagittarios pedites interposuerant, & ita condensaverant, ut* &c.

¶ Condensere. Lucret. lib. 1. v. 392 *quia se condenseat aër.*

¶ Condensatio. Vet. Gloss. *Condensatio*, συνάφεια.

¶ Perdensus, sehr dicht. Colum. 3. cap. 12 *perdensa humus.*

¶ Prædensus, idem. Plin. 18. c. 18 *prædensa terra.*

DENVO, adverbium, de integro, rursus, von neuem an / von forn an. ut, *Denuò recitare*, Cicer. Verrin. 3. cap. 14. *Ædificantur ædes totæ denuò*, Plaut. Mostellar. act. 1. sc. 2. v. 36. *Denuo rebellare*, Livius lib. 10. cap. 31.

DEORSVM, adverbium, pronunciandum cum aliquantula mora in prima syllaba, quemadmodum Quintilianus monuit. herabwerts / hinabwerts. *Deorsum versus*, Terent. Adelphis act. 4. sc. 2. v. 37. Et Columella lib. 12 cap. 43 *deorsum versus spectantes.* Contrarium est *sursum*, cum quo etiam conjungi potest. Seneca de Tranquill. cap. 11 *In tanta rerum sursum ac deorsum euntium versatione*, bunt über gehen. Idem de Providentia c. 5 *Non erit illi planum iter; sursum oportet ac deorsum eat, fluctuetur*, &c. Sic *Sursum, deorsum cursitare*, Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 47. ἄνω καὶ κάτω, auff und nieder. B

¶ Deorsus, Apulejus dixit lib. 8. p. 207.

Depetigo, vide *Petigo.*

DEPSO, ere, quod apud Catonem c. 90. & Varronem apud Nonium legitur pro manibus subigere, mit den Händen kneten und wircken / obsoletum est, à Græco δέψω, quod est coquo seu mollio.

¶ Depsticius, geknetten. Cato cap. 74. *Panem depsticium sic facito*, &c.

DERCE, seu Derceto, Syrorum dea, de quâ in Atargaris.

DERECTARII, qui malis artibus in alienas domus furandi animo se dirigunt, & scandunt. Dalechamp. ad Plin. lib. 19. cap. 4. p. 898. Cujac. lib. 10. Observat. cap. 27.

Desero, vide *Sero.*

DĒSES, ĭdis, otiosus, ignavus, iners: nam deses dicitur qui à labore desistit. Vall. träg / faul. Livius lib. 3. cap. 68 *Sedemus desides domi mulierum ritu inter nos altercantes.* Gellius lib. 13. cap. 8 *homines ignavi ac desides.* Et Columella lib. 7. cap. 12 *desidem agricolam ab opere suo reddit.* Sic *annus deses* Statio est in quo nihil agitur, principio lib. 3 Silvarum: & eodem lib. Silva 5. v. 85 *desidis otia vitæ.* C

¶ Indēses, nicht faul / wacker. Gell. lib. 7. extrem. *non omnino inculpatum neque indesidem visum esse.*

¶ Desĭdia, inertia, Faulheit. *Propter desidiam in otio vivere*, Cic. 2. Agr. cap. ult. *Languori desidiæque se dedere*, Offic. 1. cap. 34, sich auf die faule Seite legen. *Deliciis, otio, desidia animum inficere*, in Tuscul. 5. cap. 27. Horat. 2. Serm. Satyr. 3. v. 14

Vitanda est improba Siren
Desidia, &c.

¶ Desidies, idem quod Desidia, apud Lucret. lib. 5. v. 49

¶ Desidiosus, faul / müßig. Ovid. Remed. Amor. v. 161

Quæritis, Ægysthus quare sit factus adulter?
In promtu caussa est, desidiosus erat.

Comparative: *Majores nostri, qui in oppido sederent, quam qui rura colerent, desidiosiores putabant*, Varr. procem. lib. 2. de Re Rustica. Superante gradu, *Inertissimum & desidiosissimum otium*, schändliche / stinckende Faulheit / Cic. 2. Agrar. cap. 33.

¶ Desidiosè, adverbium. Faullentzend. Lucret. 4, 1129 *desidiose agere ætatem.* D

DESĪDĔRO, desiderare, est, *rei alicujus desiderio teneri*, begehren / Verlangen haben / Mangel haben. *Non desidero id magnopere*, nach dem hab ich kein sonderlich groß Verlangen. *Desiderare imperium*, &c. Cicer. Att. lib. 7. ep. ult. *Sin erit bellum, partes meæ non desiderabuntur*, es soll an mir nicht mangeln. ¶ 2. Opus habere, exposcere. Idem de Senect. cap. 10. *Non curia vires meas desiderat*, bedarff meiner nicht. *Desiderari cœpta est diligentia Epaminondæ*, Nepos in Epam. cap. 7, 1. id est, hunc potius præesse, cujus virtus viam spectata erat, omnes cupiebant. Paraphraseos instar esse potest ad hunc locum illud Taciti de Agricola cap. 41. n. 3. ¶ 3. Vermissen / Mangel finden / præsertim de cæsis acie, ut, *desiderati sunt eo prœlio* &c. vid. Cæs. 1. Civ. cap. 51. & lib. 3. cap. 53. & Curt. lib. 3. cap. 11. n. 27. Sic etiam dicimus: *Hoc in te desidero*, den Mangel befinde ich an dir. Cic. in Verr. 6. cap. 44. *Nec quicquam eo eo fano, præter unum signum ex ære, desideratum est*, nichts vermisset worden. ¶ 4. Aliquando & pro postulare, rogare ponitur. Suet. Aug. cap. 40. *Desideranti consuetudinem veterem concessit rursus.* DESIDERANTI, id est petenti. Vide mox *desiderium.*

¶ Dēsīdĕratio. Das Verlangen. Cic. de Senect. cap. 14 *Non est voluptatum titillatio in senibus: nec desideratio.*

¶ Desiderans, ex participio nomen. Paullinus Epist. 4. extr. ad Augustinum [vet. ed. 41] *frater desiderantissime.*

¶ Desideranter, adverb. mit Verlangen. Cassiodorus lib. 1. Epist. 4 *Illud tamen maxime desideranter appetimus.*

¶ Dēsīdĕrābĭlis, begierlich. Liv. 24. cap. 5 *desiderabilem efficere.*

¶ Desiderabiliter. Augustinus epist. 143 *desiderabiliter concupiscendum.*

¶ Dēsīdĕrium, Verlangen. *Tenet me desiderium*, Cicer. lib. 2. fam. ep. 11. *Laborare desiderio* vel *ex desiderio*, Idem 16. epist. 11. *Affici desiderio* lib. 2. ep. 13. extr. *Desiderio flagrare* lib. 5. ad Attic. ep. 11. *incendi desiderio*, in Oratore cap. 10. Verlangen haben. *Desiderium incutere*, Verlangen machen / Horat. 1. Epist. 14, 22. Observa & hanc formulam: *Desiderio mei, tui, nostri*, &c. Aus Verlangen nach dir. Cic. lib. 2. ad Q. Frat. ep. 14 *Faciam ut in medio dolore ac desiderio mei læteris.* Et, *In desiderio alicujus esse*, id est desiderari Terent. dixit Heaut. act. 4. scen. 3 v. 5. ¶ 2. Est *desiderium* etiam ἀξίωσις, postulatio, rogatio, &c. Quemadmodum *desideria militum* Suet. dixit Aug. cap. 17. ubi videre licebit Casaubonum. Pro *supplici libello* ibidem posuit cap. 53. & 94. Plin. Panegyr. Trajan. cap. 79 *Videmus ut provinciarum desideriis, & singularum etiam civitatum precibus occurrat.* Similiter usus hac voce est lib. 10. Epist. 34. & 35.

Desolare, Despicere, vide *Solus, Specio.*

DESTĬNA, æ, vinculum, quo ædificium continetur, Vitruv. lib. 5. cap. ult. qui & *destinare* inde pro colligare usurpavit. Alii per columnas explicant, quæ ædificia sustinent, quæ aliâ voce, *Telamones*, Græcis *Atlantes* dicuntur. Vitruvii *incumba* ad hanc vim pertinet. Barth. ad Claud. p. 517. Elmenhorst. ad Arnob. pag. 104. Arnob. lib. 3, *Non post Theutim Ægyptium, aut post Atlantem, ut quidam ferunt, gestatorem, bajulum, tibicinem illum ac destinam cœli.* Corrippus lib. 1. de laudibus Justini v. 17

Et Thomas Lybicæ nutantis destina terræ.

¶ Destinare, i. e. destinis quasi alligare ac munire. Vitruvius dicto loco: *arcæ stipitibus robustis & catenis inclusæ, in aquam demittendæ destinandæque firmiter.* Apul. lib. 4. Milef. *Arrectum me loco quam valido ad insulam quandam destinatum rursum cædendo confecissent profectò*, &c. Idem sub finem lib. 6 *Alacri statim nisu lorum, quo fueram destinatus, abrumpo.* Sidonius lib. 1. epist. 7 *Captus destinatusque pervenit Romam.* Destinatus, id est vinctus. Vet. Gloss. *Destinat*, σφίγγει. ¶ 2. Et quia, qui aliquid secum statuunt, & faciendum proponunt, se alligant quodammodo ad id atque affigunt; idcirco *destinare*, puto, pro constituere, designare, deligere, cogitare, &c. fürnehmen / fürsetzen dici est cœptum. Juven. Satyr. 10. v. 330

— — Cui nubere Cæsaris uxor
Destinat.

C. Nepos Eumene cap. 2 *Primus Leonatus Macedoniam præoccupare destinaverat.* Sic *Destinare locum & tempus ad certamen*, Liv. lib. 33. c. 37. *Destinare alicui diem necis*, Cicer. 3. Offic. cap. 10. bestimmen. *Destinari ad mortem*, Liv. lib. 2. cap 54. *Desponsam & destinatam laudem alicui præripere*, Cic. Arusp. cap. 3. das Lob / so einem bedacht ist / ablauffen. *Animo* & *in animo destinare*, id est, *constituere*, in seinem Sinn fürsetzen. Livius lib. 7. cap. 33 *Adeo morte sola vinci destinaverant animis.* Idem lib. 28 cap. 24 *Regnum sibi Hispaniæ destinârant animis.* Est enim verbum sagittariorum. Vid. Ind. Freinshem. ad Curt. ¶ 3. *Destinare* pro emere, non semel usus est Plautus, ut Mostell. act. 4. sc. 2. v. 58. & Perf. act. 4. sc. 4. v. 115. Et DESTINARE est emptione factâ arrhabonem dare, certum pretium deferre, wenn man einen Kauff schliesset / und etwas drauff giebet.

¶ Destinatus, bestimmt. ut, *hora destinata*, Cic. Tusc. 5. cap. 22. *negotio destinatus*, Gell. 19. cap. 8.

¶ Destinate, adverb. Ammianus lib. 18. cap. 3 [Valesf. cap. 2] *Florentio & Lupicino destinate certantibus.* & Comp. Destinatiùs, Idem lib. 20. cap. 8 *eum ad se prodire destinatiùs adigentes.* Et lib. 23. cap. 1 *elemento destinatiùs repellente.*

¶ Destinatio, consilium, propositum, Fürsatz. Tacit. 2. Histor. cap. 47. extr. *Præcipuum destinationis meæ documentum habete, quod de nemine queror.* Plinius lib. 7. cap. 45 *destinatio exspirandi, & quatridui inedia major pars mortis in corpus recepta.* h. e. propositum moriendi.

¶ Præstinare, pro emere posuit Plautus Epidico act. 2. sc. 2. v. 92. Festus: PRAESTINARE *apud Plautum est emere, & emendo tenere.* Apulejus lib. 8. Milef. p. 212 *Sed illa fortuna mea sævissima rursum in me cœcos detersit oculos, & emtorem aptissimum duris meis casibus mire repertum objecit. Is nimio præstinandi studio, præconem rogat, Cujatis essem?* At Apol. p. 553 *Quantulo pretio mulier locuples agellum suum præstinavit.* Idem Florid. lib. 2 *Fateor me, sellularias quidem artes minus callere, vestem de textrinâ emere: buxeas istas de sutrina præstinare.* kauffen.

¶ Prædestinare, versehen / vorher bestimmen. Liv. lib. 45. cap. 40 *Quos filios prætextatos curru vehi cum Patre* [Æmilio Paullo] *sibi ipsos similes prædestinantes triumphos, oportuerat.*

¶ Prædestinatio. Frequens usus verbi apud ecclesiasticos. Prosper Aquitanicus extremo libro Ad Capitula Gallorum, Sentent. 15 *Qui dicit, quod idem sit præscientia, quod prædestinatio, duo ista permiscet.*

DETERIOR, Deterrimus, à *deter* obsoleto, arg und böß. Cic. 2. Nat. D. cap. 34 *Sæpe quod quis corrigere vult, deterius facit*, das macht er ärger. *Esse deteriore jure*, Cicer. pro Cæcin. cap. 7. es schlimmer haben. *Deteriores omnes sumus licentiâ*, Terent. Heaut. act. 3. sc. 1, 74. Quintil. lib. 1. cap. 1. *Hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt.* ¶ 2. Aliquando *deterior*, minor, inferior, infirmior, seu impar est. C. Nepos Eumene cap. 3 extr. *Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quàm peditatu, quo erat deterior.* Cic. Philipp. 8. cap. 1. extr. *Res verbo fieri interdum deterior solet.* Plaut. Epid. act. 3. sc. 4. v. 10

-- -- Strenuiori deterior si prædicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidæ.

Cicero de Amic. cap. 16 *finis deterrimus.* Idem de Opt. gen. Or. cap. 1, *Perspicuum est, quod optimo dissimillimum sit, esse deterrimum.* Et 4. Verrina cap. 16 *homo deterrimus & impudentissimus.*

¶ Deteriùs, adverb. ärger / schlimmer. Cic. lib. 1. de Finib. cap. 3 *Ex eo credo quibusdam venire usu, ut abhorreant à Latinis, quod inciderint in inculta quædam & horrida, de malis Græcis Latinè scripta deteriùs.*

¶ Deteriorare, posterioris Latinitatis verbum: deterius facere. Claud. Mamertus lib. 1. de Anim. cap. 3 *Quicquid deteriorari potest, & corrumpi profectò potest.* & cap. 14. *non ad creaturam deteriorabitur creator immutabilis.* Hinc participium, quo Symmachus usus lib. 4. epist. 68, *deterioratæ rei æstimatio.* Ambrosius epist. 3. ad Simplicianum: *Vase fœtido vel oleum vel vinum facile corrumpitur ac deterioratur.*

Detrecto, vide *Traho.*

Detrimentum, vide *Tero.*

DEUCALION, Δευκαλίων, Promethei filius rex Thessaliæ, qui diluvio quodam Thessaliæ Parnassi juga petiit, atque ibi ratibus ad se confugientes benigne fovit, inde reparator humani generis à Poëtis fingitur. Vide Justinum. Fuit id diluvium annis aliquot non ita multis ante exitum Israëlis ex Ægypto.

¶ Deucalionēus, adjectivum. Ovid. 7. Metamorph. v. 357

Deucalioneas effugit inobrutus undas.

Devius, vide *Via.*

DEUNX, cui adempta est uncia, summa nimirum undecim unciarum, vide *uncia.* Eilff Untzen. *Ex deunce aliquem hæredem scribere.* Einem eilff Theil seiner Güter vermachen. Cicer. pro Cæcin. cap. 6.

DĒUS, θεός, GOtt. Notæ sunt etymologiæ, quas alii alias faciunt, vel à θέειν *currere*, vel à θεάομαι, *contemplor; Cernit Deus omnia vindex:* vel ἀπὸ τοῦ δέους, δέος, reverentiâ & timore, ad quam etymologiam allusisse videtur Petronius:

Primus in orbe deos fecit timor.

Gatakerus de Styl. Novi Instr. p. 33 ab Æolico Δεὺς, quod pro Ζεὺς dicitur, cum Junio deducit, illosque qui a *timore* derivant, refellit. *Dii*, plural. qui vel majorum gentium, Selecti dicti, vel minorum, advenæ, & adscriptitii appellati. Cic. 1. Tuscul. cap. 13 *Ipsi illi majorum gentium dii, qui habentur, hinc à nobis profecti in cælum reperientur.* Quæ verba, & iis connexa, repetit, urget, & illustrat Lactantius lib. 1. cap. 15, qui videatur. Addi potest Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 4. p. 18. *Dii meliora*, scilicet dent, Cic. Philipp. 8. cap. 3. Da sey GOtt für. *Si Diis placet*, ironica formula, Terentio familiaris, wills GOtt / hinter sich. *Dii bene vortant* vel *vertant*, da geb GOtt seinen Segen zu. Apud Cic. 2. de Leg. cap. 11 Thales dixit, *Homines existimare oportere, Deos omnia cernere, Deorum omnia esse plena.* Plaut. in Capt. act. 2. sc. 2. v. 63 *Est profectò Deus, qui quæ nos gerimus, auditque & videt.* Lucan. lib. 9. v. 575

Estque Dei sedes ubi terra, & pontus, & aër,
Et cælum, & virtus, superos quid quærimus ultra?
Jupiter est quodcunque vides, quocunque moveris.

Lucretius lib. 2. v. 989

Denique cælesti sumus omnes semine nati.

Manilius lib. 4. v. 893

Exemplumque Dei quisque est in imagine parvâ.

¶ Observandum Latinos Poetas imitatione Græcorum, quibus ὁ θεὸς καὶ ἡ θεὸς dicitur, Dei vocabulum, tam viris, quàm fœminis attribuisse. Ita enim Virg. lib. 2. Æneid. v. 632 *Venerem Deum:* & lib. 7. v. 497 *Junonem Deum* vocat. Similiter Quintus Catullus apud Cicer. lib. 1. de Nat. Deorum cap. 28. *Mortalis visus pulchrior esse Deo*, id est, aurorâ, de quâ præcedit. ¶ Deus etiam pro benefico, servatore. Cic. ad Quir. post red. cap. 5. *Lentulus consul, parens, deus, salus nostræ vitæ, fortunæ.* ¶ *Deus sum*, sermo illius est, qui sibi maxime felix videatur ac fortunatus. Plaut. Curcul. act. 1. sc. 3. v. 11

PHAEDRIA. *Est lepida.* PAL. *nimis lepida.*
PHAE. *Sum Deus.*

Sic Clinia apud Terentium Heaut. a. 4. sc. 2. v. 15. *Deorum vitam adepti sumus.* Id est, fortunatissimi sumus. ¶ *Introite: nam & hic Dii sunt.* Heracliti Ephesii dictum apud Gellium lib. 20. cap. ult. De quo auctoris ejus loco vide Salmasium Prolegomenis in Exercit. Plin. p. 24. & Lambecii Prodromum Lucubrationum Gellianarum p. 109. seqq.

¶ Semīdeus. Ovidius in Ibin v. 80

- - Nymphæ, semideumque genus.

Lucanus lib. 8. v. 831

Nos in templa tuam Romana accepimus Isin,
Semideosque canes, hoc est Anubin.

Statius 9. Theb. v. 376

Hoc tibi semidei munus tribuere parentes.

¶ Semidea. Ausonius Gripho v. 21

Tres volucres, tres semideæ, tres semipuellæ.

¶ Deitas, divinitas, Gottheit / vox non antiquissimi usus. Augustinus lib. 7. Civ. Dei cap. 1, *Hanc divinitatem, vel ut sic dixerim Deitatem; nam & hoc verbo uti jam nostros non piget, ut è Græco expressius transferant, quod illi θεότητα appellant.* Hieronymus epist. 57 ad Damasum: *In tribus personis Deitas una subsistit.*

¶ Deificus. Tertullian. Apolog. cap. 11 illum *Deum deificum* vocat, per quem gentiles credebant consecrationes fieri, seu mortales homines in numerum deorum suscipi.

¶ Divinus vide infra in *Divus.*

B DEXTANS, dictus quia assi desit Sextans, vide *As.* Columella lib. 5. c. 1. *Pars dimidia & tertia pedum viginti quatuor millia, hoc est dextans, in quo sunt scrupula* 240. Gloss. Vet. *Dextans* δεκαούγγιον.

DEXTER, tra, & *dextera;* trum, & *dexterum*, zur rechten Seiten / opponitur sinistro: *Dextrum & sinistrum cornu in acie*, Liv. lib. 3. cap. 70. der rechte und lincke Flügel in der Schlachtordnung. Apulej. Apol. *Dextra corporis validiora.* ¶ 2. Prosper, propitius. *Dexter ades*, Ovid. 1. Fast. v. 67. Et Silius lib. 11. v. 531 *concessit dexter Deus.* Apul. lib 2. Miles. *Sisque felix, & iter dexterum pergas.* Sic *dexter Apollo* apud Stat. 5. Silv. 1. v. 13. Et ibidem v. 71 *dextros tua vota marito*
Promeruere Deos.

Item *Cæsare tam dextro*, ibidem v. 144. *Dextera progressio, dexter pes*, læti ominis; lævus gradus, malum portendit. Barth. ad lib. 3. Thebaid. Statii pag. 751. *Numina dextra*, quæ favere credebantur; læva, quæ placanda, ne nocerent. ib. pag. 807. ¶ 3. Aptus, gebührlich. *Quis rerum dexter modus*, Virg. 4. Æn. v. 294. wie die Sachen füglich und bequem fürzunehmen seyn.

¶ Comp. Dexterior. Lucanus lib. 2. v. 421 *Dexteriora petens montis.* Martial. lib. 5. Epigr. 62 *cubito dexteriore premit.* Plinius lib. 5. cap. 26 de Euphrate: *Dexteriore alveo Babylonem petit.*

¶ Dexterè, dextre, adverb. feliciter. Livius lib. 1. cap. 34. *dextre obire officia*, das seine glücklichen ausrichten. Horat. lib. 1. Satyr. 9. v. 45 *Nemo dexterius fortuna est usus.*

¶ Dextera, seu dextra, die rechte Hand. signum erat fidei, fœderum & concordiæ. *Jungere dextram*, Virg. 1. Æn. v. 408. *porrigere*, post Red. in Sen. cap. 9. *prehendere dextram;* Refertur inter Pythagoræ Symbola, *Dextram ne cuivis porrigas.* h. e. Ne quemvis in amicitiam temerè admittas, sed deligas, quem diligas. Seneca Medea v. 248

Fidemque supplex præsidis dextræ peti.

Virg. Æneid. 7. v. 266

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse Tyranni.

Vid. Bernegg. ad Justin. lib. 11. cap. 15, 13. 1. & Freinsh. Curt. lib. 6. cap. 4, 14. Et putabatur fides in dextris sacrata esse, de quo Livius lib. 1. cap. 21. Dexteræ etiam inter signa militaria erant, quæ mitti ad eos solebant. Vide Tacit. 1. Histor. cap. 54. item 2. Histor. c. 8. ¶ Inaugurandis Regibus dextram imponi ab auguribus solitam Livius arguit eodem lib. 1. cap. 18.

¶ Dextella, diminutivum, parva dextra. Cic. ad Attic. lib. 14. ep. 20 *Q. filius, ut scribis, Antonii est dextella.* Hoc est: utitur eo tanquam parva dextra.

D ¶ Dextěritas, Geschicklichkeit / *Dexteritas ingenii*, angebohrne Geschicklichkeit und Fertigkeit. Livius lib. 28 cap. 18 *Tanta inerat comitas Scipioni, atque ad omnia naturalis ingenii dexteritas.* Idem lib. 37. cap. 7. extr. *Multa in eo & dexteritas, & humanitas visa.* Gellius lib. 13. c. 16. pr. Dexteritate pro *Comitate* usus est.

¶ Dextrocherium, armillarum genus, quod in dextro brachio gerebant, dictum enim quasi δεξιόχειρον: & brachium quoque χειρὸς appellatione Græci aliquando complexi sunt. Vide Casaub. in Capitolinum in Maximinis. *Maximinus tàm vasto fuit pollice, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo*, Capitol. cap. 6. in vita. Ambrosius Sermone 90. sive passione Agnetis post princ. *Ornavit me inæstimabili dextrocherio.*

¶ Dextrariolum, idem. Interpr. Vulg. Judith. 10, 3.

¶ Dextrorsus, adv. &

¶ Dextrorsum, & Dextrovorsum zu/oder nach der rechten Hand. Livius lib. 6. cap. 31 *M. Horatius dextrorsus maritimam oram atque Antium: Q. Servilius & L. Geganius læva ad montes pergunt.* Cic. 1. Divinat. c. 22 ex veteri poeta:

dextrorsum orbem flammeum
Radiatum solis liquier cursu novo.

Plautus

Plautus Curc. act. 1. sc. 1. v. 70
Quò me vortam nescio.
Palin. *Si deos salutas, dextrovorsum censeo.*
Nam in salutandis & precandis Diis dextrovorsum se vertere solebant. Vid. ibi Taubm.

¶ Ambidexter, qui sinistra æque ut dexterâ utitur: ἀμφιδέξιος Græcis: Synesius περιδέξιον vocat, & pro ambiguo ponit Dione pag. 32. *Ambimanus* etiam appellatur. Vet. Gloss. *Ambimanus*, περιδέξιος. Symmachus, *Æquimanum* dixit lib. 9. Epist. 105. Add. Isidor. lib. 10. cap. 1.

DI, præpositio inseparabilis certæ significationis in compositione verborum: ut, *diduco*, *digero*, *dijudico*, *diluo*, *dimitto*, *dinumero*, *diverto*, &c.

DIABATHRA, διάβαθρα, soleæ genus, Pantoffel/apud Festum.
¶ Diabathrarius, ein Pantoffelmacher/ Plaut. Aulularia act. 3. sc. 5. v. 39.

DIABETES, æ, διαβήτης, siphon, eine Sprütze/ à διαβαίνειν, transire. Colum. lib. 3. cap. 10. ¶ 2. Est & morbi nomen, quo sine dilatione haustus liquor per urinam quasi per siphonem transiens egeritur.

DIABOLUS, διάβολος, calumniator, à διαβάλλεσθαι, Budæus adversarium exponit, congruit enim utrumque nomen malitiæ pessimi Spiritûs. Operis nomen, non naturæ, juxta Augustinum. Tertullianus in Norico Germaniæ cultum fuisse quoddam idolum, cui *Tibileno* nomen fuerit, in Apologetico suo cap. 24 scripsit, der Tüfel oder Teuffel. Laudavit eum publice VVitebergæ Joannes Brunus natione Italus.
¶ Diabolicus, Teufelisch. Ambrosius Epist. 82 ad Vercellens. eccles. p. 239 ed. Frob. *Diabolico studio invident aliorum operibus bonis.* Paullinus Nol. Epist. 29 [vet. ed. 10] cap. 11 *Gravi tunc seditione diabolicis facibus inflammatâ.*

DIACONUS, Διάκονος, minister, ein Diener und Gehülff im Predigampt. Quanquam & mulieribus olim ad ministeria utebantur, quæ *Diaconissæ* appellabantur, de quibus Act. Apost. cap. 6. v. 1. ubi de illarum ac Diaconorum officio habes. Earum mentio quoque in Codice Lege 9. de Episc. & Clericis, item Ammiano Marcellino, ut & Ignatio Epist. 9. Talem Phœben significat Apostolus Epist. ad Rom. cap. 16. v. 1. vide Casp. Ziegleri librum integrum *de Diaconis & diaconissis.* Adde Car. du Fresne ad Alexiæ Comnenæ lib. 15. f. 416. seqq. & in Glossar. mediæ Græcit. p. 294 seq. ubi varii Diaconorum ordines exhibentur. De Cardinalibus Diaconis adi Reines. de Palatinis Lateren. p. 57. & 71.
¶ Et alia flexione *Diacones* Epist. 33 Ambrosii ad Marcellinam, post princ. *missis presbyteris & diaconibus.*
¶ Diaconissa. De hac jam dictum in *Diaconus.*
¶ Archidiaconus. Hieronymus Epist. 85 ad Evagrium, & Epist. 61 ad Pammachium cap. 4. Adde in *Archipresbyter* infra sub *Presbyter.*

DIADEMA, Διάδημα, insigne Regium quod capiti imponebatur, Cicer. Phil. 2. cap. 34. Fuit autem fascia candida, eine Königliche Binden/ Königliche Krone. Et confirmant Numi Veteres, Jubæ & Ptolemæi Regum imagines referentes, quos Torrentius ad Suetonii Caligulam cap. 26 produxit. Hinc Mominna Mithridatis uxor cum suspensura se esset, diadema pro reste corripuit, ut Plutarchus Lucullo pag. 503 refert. Sed non uno modo se habuerunt Veterum Regum diademata, vide Brissonium de regno Persico lib. 1. p. 32. & Lindebrogium ad Ammianum Marcellinum, nec non Lambinum ad Nepotis Eumenem N. 126. itemque Cœl. Rhodigin. lib. 24. cap. 6. Camerar. Cent. 1. Hor. Subc. cap. 61. Barth. ad lib. 2. Theb. Statii pag. 515. Veterum diadematum, id est, fasciarum, morem servat & hodieque gens Turcica. De Imperatorum Byzantinor. diadematibus sive σκιαδίοις, vide Goar. Observ. ad Codin. de Off. Aulæ Constantinop. cap. 3. f. 47. ¶ Erat etiam Diadema poetarum & sacerdotum, ut præclare docet Cuperus in Consecr. Homer. p. 107. 138. ¶ Muliebri genere ἀρχαϊκῶς extulit Pomponius in Satyra *Diademam:* veluti Laberius in Cancro qui *dogmam:* Plautus Milite Glorioso act. 1. sc. 2 *glaucomam.* Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 258.
¶ Diadematus, diademate ornatus, *Apollo diadematus.* Plin. lib. 34. c. 8.
¶ Diadumenus, διαδούμενος, idem qui diadematus. Plinius lib. 34. cap. 8 *Polycletus diadumenum fecit molliter juvenem*, id est diademate redimitum aut mitratum. Lampridius Vita Diadumeni Cæsaris cap. 4 *Quamvis non multum abhorruerit ab illo signo diadematis nomen Diadumeni.* Ubi Salmasius: *Immo ne tantillum quidem abhorret. nam* Diadumenus *est Græcum:* Diadematus *Latinum.*
¶ Diadumenus Cæsar, filius Macrini Augusti, naturali diademate insignitus, ut Lampridius c. l. tradit, unde & nomen habuit. Dicitur etiam *Diadumenianus*, Διαδουμενιανός, apud Herodianum lib. 5. cap. 4. extr. quasi, qui antea *Diadumenus* erat, *Diadumenianus* adoptione in Antoninorum familiam fieret, sicut ex Æmilio *Æmilianus*, ex Octavio *Octavianus* post adoptionem. Vid. Casaub. in Lamprid. cap. 2.
¶ Diademalis, adject. ad diadema pertinens. Dracontius lib.

A 2. v. 31 de Nebucadnezare:
Tum diademalem turparunt cornua frontem.
Et Theodulfus lib. 3. Carm. v. 15
Et diademali sat dignam pondere frontem
Cernere.

DIAERESIS, διαίρεσις, divisio. Græce usus est Tullius lib. 6 ad Attic. epist. 1. *Breve edictum est propter hanc meam διαίρεσιν, quod duobus generibus edicendum putavi.* ¶ Et inter figuras dictionum solutio diphthongi, ut, *Aulai*, *pictai*, *aquai*, pro *aulæ*, *pictæ*, *aquæ*, &c. apud Virgil. *Aurai simplicis ignem*, Æneid. 6. v. 747.

DIAETA: δίαιτα, ratio victus seu vivendi, ein Regiment und gute Ordnung im essen und trincken. Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 3. *Diætâ curari incipio*, mit einer guten Diät. ἄλλος βίος, ἄλλα δίαιτα, *Alia vita, alia diæta*, man muß eine Zeit anders leben und sich halten als die ander. ¶ 2. *Diæta* etiam cœnaculum est, Tafelgemach/ Tafelstuben. Veteres Glossæ: δίαιτα, τὸ ὑπερῷον, *diæta, cœnaculum.* ¶ 3. Item habitatio in hortis. Plin. lib. 5. Epist. 17 *Contra mediam fere porticum diæta recedit, quæ quatuor platanis inumbratur.* Ubi in Cod. Palatino *Zeta.* Est enim *Zeta* idem, quod *diæta*: saltim mutatur scriptio. Ita apud Cyprianum, Paullinum & alios, *Zabolus*, pro Diabolus. Vide & Laurentium Pi-
B gnorium commentario de servis p. 572. & Antonium VVelserum Epist. de *Zeta*: nec non Casaubonum ad Suetonium pag. 172. Dalechamp. ad Plin. lib. 19. cap. 4. p. 898. ¶ 4. Apud Petronium & magistri navis cubile *diæta* dicitur: ubi vide interpretes.
¶ Diætetica, διαιτητική, prima pars medicinæ, quæ victus ratione morbos curat das Speiß-Regiment/ vorgeschriebene Ordnung in essen und trincken. Celsus præfat. ¶ 2. Pythagoras pro ratione vitæ posuit in aureis suis sententiis:
εἴθιζε δὲ δίαιταν ἔχειν καθάρειον, &c. *Modum vivendi assuesce habere purum* seu cum puritate & innocentiâ.
¶ Diætarii, in diæta servientes. Ulpianus Lege 12. §. 42. de instructo vel instrum. legato: *ostiarii, vel topiarii, diætarii, aquarii, domui tantum deservientes.* Dicti & *Zetarii*, de quibus Pignorius videatur c. l. & p. 487.

DIAGONIOS, διαγώνιος, vel linea diagonalis, vel angularis, linea ab angulo ad angulum ducta. Vitruv. lib. 9. cap. 1. *Linea ab angulo ad angulum diagonios perducatur.* Et lib. 6. cap. ult. *diagonios structura.*
¶ Diagonicus, adject. Vitruvius ibidem: *Duo trigona lineâ diagonicâ fuerint designata.*
¶ Diagonalis, idem. Vitruv. lib. 9. c. 1 *Ad lineæ diagonalis longitudinem locus quadratus paribus lateribus describatur.*

C DIAGORAS, διαγόρας, Philosophus fuit Milesius & poëta melicus post Pindarum & Bacchylidem, ut Suidas tradit. ¶ 2. Alium Rhodium, qui gaudio exspiraverit Cicero 1. Tusc. cap. 46. & Gellius lib. 3. cap. 15 memorat. ¶ 3. Fuit & Diagoras alius ex Melo insula, quæ una Cycladum, qui quod Deos negaret, ATHEOS appellatus est. Cic. lib. 1. de Nat. Deor. cap. 23. & lib. 3. c. 37. Val. Max. lib. 1. c. 1. extern. n. 7. Lactantius de ira Dei cap. 4. Meminit & Athenagoras Legarione pro Christianis. An idem ac Diagoras Atheniensis qui sermones Phrygios scripsit, disquirit Vossius de Histor. Græcis.

DIAGRAMMA, διάγραμμα, descriptio, Vitruv. lib. 5. c. 4. pr. *Artoxeni diagramma subscribam.* Ubi Philander: *Digramma, designationem, deformationem, descriptionemque significat.* ¶ 2. figura geometrica.

DIAGRAPHICE, es, ars ducendi vel adumbrandi præcipua & prima rerum lineamenta, Abcontrafeyung/ oder Entwerffkunst/ quam Plinius scribit fuisse exercitium puerorum ingenuorum in Græciâ, & gradum primum artium liberalium, à διαγραφή, descriptio, Plinius lib. 35. cap. 10.

DIALECTICA, διαλεκτική, ars recte, ordine & perspicue dicendi. die Unterricht- oder Lehr-Kunst. Cicer. *disceptatricem & judicem* appellat *veri & falsi*, in Acad. lib. 4. cap. 28. Jamblichus, θεός ἦν τις ἀληθῶς ὁ καταδείξας τὴν διαλεκτικὴν καὶ καταπέμψας ἀνθρώποις, *Revera Deus quispiam fuit, qui Dialecticam hominibus monstravit, & cælitus demisit.* Et deinde, *Quamobrem Deorum munus nequaquam negligendum est, sed meditatione, experientiâ, & arte confirmandum.* Stobæus loco de Literis. Plato lib. 6.
D de Repub. καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινὶ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον, ἠρέμα ἕλκει, καὶ ἀνάγει ἄνω διαλεκτική, id est, *Et revera animi oculum cœno barbarico obrutum paullatim sursum trahit ac ducit dialectica.* Dialectices & Rhetoricæ discrimen Zeno Stoicæ sectæ conditor, manu demonstrare solebat. *Nam cum compresserat digitos, pugnumque fecerat, Dialecticam ajebat ejusmodi esse: cum autem diduxerat & manum dilataverat, palmæ illius similem eloquentiam esse dicebat*, ut Cicero exponit in Oratore cap. 32. Nimium ejus studium improbatur Gellio lib. 16. cap. 8. & Senecæ Epist. 49.
¶ Dialectica, orum, studium Dialectices. Cicer. 3. Fin. cap. 12.
¶ Dialecticus, dialectices Professor, vel qui interrogando disputat. Cicero in Orat. cap. 32. ¶ 2. Stoicis quoque hoc attributum ita nomen, ut cum *Dialecticus* diceretur, intelligendus Stoicus esset, notat Turnebus lib. 20. Adverf. cap. 20.

¶ Dialecticus, adject. ut *Dialecticæ captiones*, Cic. 2. de Finib. cap. 6. *Dialecticæ disputationes*, Quintilian. sub fin. lib. 5.

¶ Dialecticè, adverb. ut *disputare dialecticè*. Cicer. 2. de Finib. cap. 6.

DIALIS, ut, *Flamen dialis*, pro Jovis sacerdote, ἀπὸ τοῦ Διὸς, ab Jove. *Apex dialis*, apud Livium lib. 6. cap. 41. De ceremoniis huic Flamini impositis, vide Gellium lib. 10. cap. 15. deque ejus Sacerdotio enucleate Alex. ab Alex. lib. 6. D. cap. 12.

DIALOGUS, Διάλογος, disputatio, ein Gespräch. Cicero lib. 1. epist. 9 *Scripsi tres libros in disputatione & dialogo*, ich habe geschrieben drey Bücher Gesprächweiß. Sic Libri omnes Platonis dialogorum forma scripti sunt. Utrumque & *dialectica* & *dialogus* à διαλέγεσθαι dictum est. Proprium Philosophorum Dialogum fuisse Lucianus auctor est. Apul. lib. 2. Florid. *Poëmata omne genus apta virgæ, lyræ, socco, cothurno: item Satyras ac gryphos; Item historias varias rerum, nec non orationes laudatas disertis, nec non dialogos laudatos Philosophis.* Vide & Scalig. lib. 1. Poët. cap. 3. De artificio eorum Himmerius apud Photium, & Sturmius lib. 4. part. Dialect. cap. 18 agunt. Est & peculiaris liber *de Dialogo* Carolo Sigonio eruditè ac eleganter scriptus ac editus: ex quo Dialogorum ratio hauriri egregiè potest. Phavorinus apud Diogenem Laërtium in vita Platonis auctor est, Platonem primum introduxisse Dialogos. Quod ita intelligendum est, non quod ante Platonem nulli omnino Dialogi fuerint, sed quod rudes & impoliti illi fuerint: ut itaque Plato primus illis elegantiam ac perfectionem addiderit. Sanè Laërtius cum attulisset alios quoque scripsisse Dialogos, denique subjungit: *Cæterum Plato, meo quidem judicio, id genus* (Dialogos) *expolivit adhuc alioqui rude, atque perfecit.* Vide & Athenæum lib. 11.

¶ Dialogismus, διαλογισμὸς, sermocinatio, Schema est seu figura sententiæ, qua personæ alicui, quæ per narrationem introducitur, sermo tribuitur. Vide libellos de Schematibus.

¶ Dialogista, artis disserendi peritus. Vulcat. Gallicanus in Cassio c. 3, *Nec defuere, qui illum Catilinam vocarent, quum & ipse se ita gauderet appellari, addens futurum se Sergium, si dialogistam occidisset*, Antoninum hoc nomine significans.

DIALLAGE, es, Διαλλαγὴ conciliatio, à διαλλάττω, schema, cum argumenta plura ad effectum unum deducuntur, ac inter se quasi conciliantur. Quintilianus lib. 9. cap. 2. sub fin.

DIALYMA, Διάλυμα, figura sententiæ, divisio, quæ rem removens ab re, utramque absolvit ratione subjectâ, ut: *Cur ego nunc tibi quicquam objiciam? si probus es, non meruisti: sin improbus, non commoveris.* Item: *Nec probis, nec improbis relinqui aliquid oportet facultatum: quia si boni erunt, facultatibus nihil ipsis erit opus; sin improbi, hæreditate erunt indigni.*

DIALYSIS & Dialyton, Διάλυσις, Διάλυτον, figura locutionis, quæ ἀσύνδετον etiam dicitur. Sed Διάλυσιν vocant etiam parenthesin.

DIAMETER, vel diametrus, Διάμετρος, Latine *Dimetiens*, linea recta, ducta ab extremitate una circuli ad alteram per centrum, eine gleiche und gerade Linie mitten durch den Circkel. Columella lib. 5. cap. 2 *Esto area rotunda cujus diametros habeat pedes LXX.* Hinc illæ locutiones sunt Græcis & Latinis receptæ, *Ex diametro esse opposita*: *Ex diametro distare*, vel *inter se distare*, ἐκ διαμέτρου & κατὰ διάμετρον, *juxta diametrum*, de rebus à sese mutuò alienis, & inter se maxime pugnantibus, von zweyen Dingen / so sehr wider einander seyn und streiten. δὶς διὰ πασῶν. Conf. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 23. ubi quoties diametrum contineat circumferentia exponit.

¶ Adjective *Diametrus* usus est Jul. Firmicus lib. 4. cap. 1, *si luna istum cursum diametra radiatione respexerit.*

DIANA, Jovis ex Latonâ filia, facta ex *diva* & *Jana*, ut observat Scaliger lib. 2. de Emend. Temp. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 11. Apulejus lib. 11. Milesi. post princ. ita de se loquitur: *Me primigenii Phryges Pessinunticam nominant Deûm matrem; hinc Autochthones Attici Cecropiam Minervam; illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem; Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam; Siculi trilingues stygiam Proserpinam; Eleusinii vetustam Deam Cererem: Junonem alii, Bellonam alii, Hecaten alii, Rhamnusiam alii: Et qui nascentis Dei Solis inchoantibus radiis illustrantur Æthiopes, Ariique priscâ doctrinâ pollentes Ægyptii, ceremoniis me propriis percolentes, appellant verò nomine Reginam Isidem.* Silvarum & Venatorum Dea, unde & *Venatrix* dicitur. *Virgo*, quia innupta. Vide Callimachi Hymnum in eam, & Mytholog. De *Taurica Diana* vide infra in *Taurica*. Quam ob caussam illi luci omnes, quamvis & aliis Diis dicati, sacri essent, vide infra in *Lucus*. Est quoque nautarum Dea, unde regina undarum dicitur.

¶ Dianius, a, um: Gratius Cynegetico v. 251

Ergo semper eris, dum carmina, dumque manebunt
Silvarum dotes atque arma Diania terris.

Ovid. 5. Fast. v. 141

Exagitant & Lar & turba Diania fures:

Ubi *turba Diania* canes sunt. Nam statim ipse subjicit:

Pervigilantque Lares, pervigilantque canes.

A ¶ Dianium, pro Dianæ vel sacris, vel templo apud Livium legitur lib. 1. cap. 48. Descriptionem templi *Dianæ Ephesiæ* habes apud Plin. lib. 36. cap. 14.

DIAPASMA, ătis, Διάπασμα, ita sicci vocantur odores Plinio lib. 21. cap. 19, quibus corpus conspergitur, ut sudores sistant, & quibus lecti geniales respergebantur & vestes conciliandæ fragrantiæ caussa, ein wohlrüchend Pulverwerck oder Streupulver. Dictum à διαπάσσω est, quod est *inspergo*, Mart. lib. 1. Epigr. 88

Quid quod olet gravius mistum diapasmate virus,

Dioscorides καταπάσματα vocat.

DIAPASON, διὰ πασῶν, meta harmoniæ, die erste kleineste und unterste gröbste Seiten. Hinc δὶς διὰ πασῶν distare dicuntur, quæ inter se sunt sejunctissima & dissita maximè, ἐκ διαμέτρου. Ex septem tonis constare Auctor Fragmenti veteris, quod cum Censorino edi solet, cap. 12 prodit, ubi & de *Diapente*, & *Diatessaron*, habes. Vide & Plinium lib. 2. cap. 22.

DIAPHORON, Διάφορον, differens: Adiaphoron, ἀδιάφορον, indifferens.

¶ Sed *Diaphora*, Διαφορὰ, etiam schema est Oratorium, cognatum ut videtur Correctioni, ut: *Ærumnæ ejus commovere possent quemvis hominem, modo sit homo Rutilius.*

B DIAPHRAGMA, tis, Διάφραγμα, item φρένες interstitium inter membra naturalia & spiritalia, id est, cor, pulmonem, & viscera inferiora, vulgò septum transversum, seu rectiùs, obliquum dicitur, der Unterscheid oder das Blat / die Lenste des Leibes / ὑπόζωμα, vide *præcordia*. Attamen etiam Cornel. Celsus lib. 4. cap. 1. *Sub corde atque pulmone transversum ex valida membrana septum est.*

DIAPORESIS, Διαπόρησις, addubitatio, figura, cum dubitare de aliquibus nos fingimus, ut in procemio Orationis pro Cluentio, *Equidem quò me vertam, Judices, nescio*, &c. Vocant ἀπορίαν.

Diarium, vide in *Dies*.

DIARRHOEA, Διάῤῥοια laxitas & profluvium ventris, seu alvi potius, Bauchfluß / das Durchlauffen. Cicero lib. 7. famil. Epist. 26 *Tanta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum videar cœpisse consistere.*

DIASTOLE, Διαστολὴ, subdistinctio, commatis nota.

Procubuit, viridique in littore conspicitur sus,

Hac enim nota non satis cohærentia discernuntur. ¶ 2. Vocant Diastolen etiam *Ectasin*, Systolæ contrariam, vide *Ectasis*.

DIASYRMOS, Διασυρμὸς, Elevatio sive Elusio potiùs eorum, ad quæ respondere laboriosum videtur: ut, *Quid attinet ad ea respondere, quæ ad rem parùm faciunt*, &c. Figura sententiæ.

DIATESSARON, διὰ τεσσάρων, perquatuor, intervallum Musicum, vulgo *Quartam* vocant.

C DIATRETUM, διάτρητον, calix aut poculum tornatile, ein gedreheter Becher / τρέειν perforare est, drehen. Martial. lib. 12. Epigr. 71 *O quantum diatreta valent*, &c.

DIATRIBE, sive *Diatriba*, διατριβὴ: & locus disputationis, sive Schola; & Disputatio ipsa: Quemadmodum & Scholæ vocabulum usurpatur. Gell. lib. 1. cap. 16 *Interrogatum in Diatriba Taurum an sapiens irasceretur, dabat enim sæpè post quotidianas Lectiones, quærendi quod quis vellet, potestatem.* Et lib. 17 cap. 20 *Recens in diatribam acceptus*, id est novitius discipulus. Idem lib. 18 cap. 13 *Dialecticus quidam ex Platonis diatriba.*

DIBAPHUS, δίβαφος, adject. bis tinctus, à βάπτω, ut: *Tyria dibapha*, apud Plinium lib. 9. cap. 39. ubi etiam subjicit: *Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes pæne commodiores purpuræ tinguntur*, id est, bis tincta vel infecta purpura, Purpurgewand so zweymal durch die Farbe gezogen ist. Legitur hæc vox apud Ciceronem in Epist. fam. lib. 2. Epist. 16. & ad Attic. lib. 2. epist. 9. vid. Salmas. in not. ad Tertull. de Pallio cap. 3. & Oct. Ferrar. de re Vestiar. lib. 2. cap. 7.

DICA, æ, δίκη, caussa, judicium, ein Rechtshandel. *Dicam alicui scribere, impingere*, apud Terentium est in jus vocare, D actionem alicui intendere, ut Donatus interpretatur. vid. Phorm. act. 1. sc. 2. v. 77. & act. 2. sc. 2. v. 15. & a. 2. sc. 3. v. 92. Idem eadem fabula act. 4. sc. 3. v. 63 *Sexcentas proinde scribito dicas.* Quo in loco Nannius *Dicas* expensarum caussas interpretatur lib. 2. Miscell. cap. 16. sine causâ, ut opinor. *Dicas sortiri*, die Verhörung der Sachen überkommen / Cicer. in Verr. 4. c. 15.

¶ Ponitur & pro Dea Juris; sive Jurisprudentia vel Justitia.

DICAEARCHAEA, & Dicæarchea, & Dicæarchia, δικαιάρχεια, urbs Puteoli. Poëtæ secundam & tertiam syllabam contrahunt, & pronunciant *Urbs Dicarchæa, Sinus Dicarchæi*, apud Silium lib. 13. v. 385. & Statium lib. 2. Silv. 2. v. 110.

¶ Dicæarchus, Siculus è Messana, Aristotelis auditor, Philosophus, Orator & Geometra fuit, cujus multis in locis meminit Cicero.

DICAEOLOGIA, δικαιολογία, schema, quo ipsi nos quasi justificamus, vel rationem reddimus, nos jure quippiam fecisse: ut *Cœlius lapsus est, sed in adolescentiâ, cui nihil non est donandum.* Item, *inter tales versatus sum, inter quos potui non corrumpi.*

DICIS caussâ, dicis gratiâ: forma Ciceroni sæpius usurpata ideo

idem est ac leviter, perfunctorie, non serio; sed quantum satis sit ad vitandam reprehensionem. Unde autem ducatur, certant eruditi: alii à *dico, are*, alii à *dico, dicere:* quidam & a *dica* δίκη derivant. Vide Petrum Pythæum lib. 2. Adversf. cap. 13. & Andream Schottum lib. 5. observat. Humanarum cap. 23. Vet. Gloss. *Dicis caussa*, νόμου χάριν, λόγου χάριν: *Dicis gratia*, νόμου χάριν, ὡς περὶ γάμου τοῦ νομικοῦ. Cicer. Verrin. 6. cap. 24 *ut aliquid illis nummulorum dicis caussa daret.* Usus est & Nepos Attico cap. 8, 5. vid. ibi Indicem Vorstii, & Elmenhorst. ad Apulej. p. 38.

DICO, dicare, nuncupare est, donare, & quasi consecrare, zueignen / zuordnen. Cicer. lib. 2. Epist. 6 *Huic meæ laudi tuum studium dices*, &c. Idem 2. de Legib. cap. 3 *Hunc totum diem dicamus tibi*, diesen gantzen Tag wollen wir bey dir zubringen. Sic 3. de Orat. cap. 3 *dicare se alicui.* Idem Epist. ad Cæsarem ex Nonio: *Balbum quanti faciam, quamque ei me totum dicaverim, ex ipso scies*, wie gar ich mich ihm zu eigen gegeben habe. Terent. Phorm. 1. sc. 2. v. 12. *hanc operam tibi dico*, mit diesem Dienste wil ich dein eigen seyn. *Dicare se alicui in clientelam*, Cæs. lib. 6. cap. 11. Sich in eines Schutz ergeben.

¶ Dicatus, a, um, zugeeignet / gewiedmet. Cicer. in Oratore cap. 13 *Epidicticum genus gymnasiis & palæstræ dicatum.* In Veter. inscriptionibus apud Grut. p. 258. n. 6. & 273. n. 5. &c. NUMINI MAIESTATIQ. EIUS SEMPER DICATISSIMUS. Augustinus lib. 1. Civ. D. cap. 1, *Loca Christi nomini dicatissima.*

¶ Dicatio, Zueignung / Ergebung. Cicer. pro Balbo cap. 11. *Dicatione fit civitatis mutatio*, quod proximis ante verbis dixerat: *non esse hujus civitatis civis, qui se alii civitati dicarit, potest.* Gloss. Vet. *Dicatio*, καθοσίωσις.

Composita sunt.

¶ Abdicare, enterben / verweisen / erbloß machen. Abdicat pater filium dum vivit; exheredat post mortem. Nepos tamen *exheredatum* pro *abdicato* posuit Themistocle cap. 1. Proprie Plinius lib. 6. cap. 22 *Eligi regem, liberos non habentem: & si postea gignat abdicari, ne fiat hereditarium regnum.* De caussa abdicationis liberorum vide Lucianum in Abdicato, Quintil. Declamat. 279. & 290. & Alciatum lib. 2. Dispunct. cap. 34. ¶ 2. *Abdicare se magistratu, consulatu, præturâ*, est deponere magistratum, &c. sein Ampt übergeben / auffgeben / aufkündigen. Cicer. 3. Catil. cap. 6 *Cum se Lentulus præturâ abdicasset.* Sed *abdicare magistratum*, absetzen. Hinc passive, *abdicato magistratu*, apud Sallust. Catil. cap. 47. *Abdicare legem*, est abrogare, abschaffen / Plin. 7. cap. 30. *Generum abdicat*, id est, repudiat, er sagt ihm den Kauff auff / Sulp. Apollinar. Perioch. Andr. Terent. v. 10. Eleganter Prudentius passione Cypriani v. 52 *antra abdicata Soli.*

¶ Abdicatio, ut, *abdicatio dictaturæ*, apud Livium lib. 6. cap. 16. extr. Ejus formæ duæ, de quibus Quintilianus lib. 7. cap. 4. Solebant Græci filios suos abdicare ob delictum aliquod, atque è conspectu removere, & tum filii dicebantur ἐκπίπτειν τοῦ γένους, cum autem cum patre in gratiam redirent, ἀναλαμβάνεσθαι εἰς τὸ γένος. Casaub. ad Laërt.

¶ Abdicator. unde fœm. est

¶ Abdicatrix. Salvianus lib. 2 adv. Avarit. p. 76 *abdicatrix misericordiæ inhumanitas.*

¶ Abdicativus, ut *Abdicativa propositio*, quæ eadem antiquis philosophis est, quam recentes *negativam* vocant. Huic opposita affirmativa, eisdem antiquis *Dedicativa* est, de qua suo loco. De utraque vide Apulej. 3. Dogm. Platon.

¶ Dedicare, heiligen / zueignen. Vet. Gloss. *Dedicat* Καθοσιοῖ, ἀφιεροῖ, ἀφοσιοῖ. Cicero pro Archia cap. 8 *Smyrnæi delubrum Homero dedicaverunt.* Sic *templum, signum, aram dedicare*, est consecrare. Formula dedicantium aliquid Numinibus exponitur à Barth. animadv. ad lib. 2. Thebaid. Stat. p. 648. Hinc & *libellos alicui dedicare*, inscribere & consecrare veluti est, Plinius Præf. in Histor. Natur. ¶ 2. Non rarò idem est ac usum alicujus rei, idque ferme cum festivitate aliquâ, auspicari. Einweihen. Asconius in Orat. Cic. contra Pisonem: *Hæc oratio dicta est ante paucos dies, quam Cn. Pompejus ludos faceret, quibus theatrum à se factum dedicavit.* Suet. Nerone cap. 35 *ejusmodi domum absolutam cum dedicaret.* Hoc significatu idem *dedicationem patinæ* Vitellio cap. 14 dixit. Idem Vespas. cap. 19 *Ludis per quos scena Marcelliani theatri restituta dedicatur.* &c. Plinius lib. 10. Epist. 117 *Qui virilem togam sumunt, aut nuptias faciunt, vel ineunt magistratum, vel opus publicum dedicant; solent totam bulen, atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare*, &c. Hinc ad alia eleganter transfertur. S. Hieronymus Epist. 9. ad Salvinam de Viduitate: *Qui primus ab Apostolis baptisatus salutem gentium dedicavit.* Idem Ep. 17 sub Paullæ & Eustochii persona ad Marcellam: *Qui* (Melchisedec) *jam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Salvatoris sanguine & corpore dedicavit.* Sic *martyrium dedicasse* Stephanum Petrus Chrysologus Serm. 153 in Stephanum Protomartyrem scribit. Non semel ita hoc verbo de novis rebus & Tertullianus usus. Ut de Pœnitentia cap. 2, *Cum rursus suam misericordiam maturavisset* (Deus) *jam inde in semetipso pœnitentiam dedicavit.* Idem lib. 1. adversus Marcionem; *ut imperio ejus divina bonitas in terris dedicaretur*, id est, initium caperet, & primum exsereret se.

¶ Dedicatio, Einweyhung / ut, *dedicatio templi*, Cicero pro Domo cap. 46. *Populus dedicationem ædis Mercurii dat M. Lætorio*, Livius lib. 2. cap. 27. einem die Einweyhung aufftragen. Aristides Sophista: τοὺς μὲν νεὼς τοῖς θεοῖς προσήκει καθιεροῦν, τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς ἐλλογίμους τῇ τῶν βιβλίων ἀναθέσει τιμᾶν, *Templa Diis consecrare convenit, viros vero eximios decet librorum dedicatione honorare.*

¶ Dedicator. Tertullian. Apolog. cap. 5. *Tali dedicatore* [Neronem putat] *damnationis nostræ etiam gloriamur*, hoc est inchoatore, auspice.

¶ Dedicativus, vulgo affirmativus, ut *Dedicativa propositio.* Apulej. 3 Dogm. Plat. Adde *Abdicativus*, de quo paullo ante diximus.

¶ Indicare, ostendere, darthun / anzeigen. *Indicare aperte*, Cic. ad Brutum epist. 5. Sic, *vultus indicat mores*, Idem lib. 1. de Leg. cap. 9. *Indicare consilium suum*, Plancus Ciceroni lib. 10. fam. epist. 21. entdecken / an Tag geben. *Res ipsa indicat*, Terent. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 40. αὐτὸ δείξει, τὸ πρᾶγμα λέγει, es weist sich selbst aus. ¶ De mercibus, est Bieten. *Indicare mercem, fundum*, bieten wie mans verkauffen wolle. Plaut. Aul. act. 2. sc. 5. v. 3

Venio ad macellum, rogito pisces, indicant
Caros, agninam caram, caram bubulam.

Idem Persa act. 4. sc. 4. v. 25

TOX. -- -- *I sane, hanc eme atque ausculta mihi.*
DOR. *Modo ut sciam, quanti indicet.*

¶ Indicatio, das Bieten. Plautus Persa act. 4. sc. 4. v. 30. *tua merx est, tua indicatio est.*

¶ Indicatura, Anzeigung / Plin. Præf. & 37. cap. 2.

¶ Indicator, Anzeiger. *Indicator naturæ Anaxagoras*, Solin. cap. 53.

¶ Index, Anzeiger / Angeber. Cic. in Orat. cap. 18. extr. *Imago animi vultus est, indices oculi.* Offic. 1. cap. 37 *Orationis indicem vocem habemus.* 4. Catilin. cap. 3 *Hæc omnia indices detulerunt, rei confessi sunt.* Curt. lib. 5. cap. 10. n. 13 *Lacrymæ pœnitentiæ indices.*

¶ Indiculus, dimin. parvus index. Ennodius lib. 5. epist. 24 *Divinis legibus cognationem indiculo comprehensam, in matrimonio licere sociari.* ein kurtz Verzeichnis. Puto ex forma virili *Indiculus* flexisse, quæ analogiæ primitivæ vocis propior: quanquam medii ævi scriptores etiam

¶ Indiculum, neutro genere dicebant. Gregor. Turonens. lib. 8. cap. 28 *indiculum est repertum.*

¶ Indicium, Anzeigung. *Indicio esse*, Terent. Heaut. 2. sc. 4, 4. *Indicium facere*, Idem Adelph. a. 4. sc. 4, 8. anzeigen. Apulej. lib. 6. Miles. *Si quis à fuga retrahere, vel occultam demonstrare poterit Regis filiam, Veneris ancillam, nomine Psychen, conveniat retrò metas Murcias Mercurium prædicatorem, accepturus indicii nomine ab ipsa Venere septem savia suavia & unum blandientis appulsu linguæ longe mellitum.* Qui locus ex Moschi Idyllio, qui AMOR FUGITIVUS inscribitur, expressus videtur. Nota autem hic genus præconii de quo & Pythæum licebit videre 1. Adversf. Subsec. cap. 2.

¶ Indicina, indicatio: aut ex Elmenhorstii mente præmium, quod indici datur. Apulejus sub fin. 7. lib. *ob indicinæ præmium.* Gloss. Vet. Indicina, μήνυτρον.

¶ Prædicare, est palam dicere, & opponitur τῷ *tacere.* Terentius Eunuch. act. 3. sc. 4. v. 54 *Utrum taceamne, an prædicem.* Videturque proprie quasi verbum de præconibus usurpatum, quando præconium facerent. Qua de caussa & Apulejus paullo ante allegato loco *Mercurium prædicatorem* dixit, quem *Præconem* significabat. Plaut. Bacch. a. 4. sc. 5. v. 16

O stulte, nescis nunc venire te,
Atque in eo ipso astas lapide, ubi præco prædicat.

Hinc pro quidvis commemorare ponitur, & μέσον est, ut in utramque partem usurpari possit. Terent. Andr. 3. sc. 1. v. 7

Quid ergo audio? actum est, siquidem hic rem prædicat.

Et ita ille sæpius. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 46 *Quod mihi prædicas vitium, id tibi est.* Nepos Agesilao cap. 4 *Itaque prædicabat, mirari, se non sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus eorum nocuissent.* Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. cap. 32 *Injuriam in eripiendis legionibus prædicat.* Suet. de illustrib. Grammat. cap. 23 *Tiberio & mox Claudio prædicantibus, nemini minus institutionem puerorum committendam.* Frequentissime tamen in meliorem partem sumitur, & nihil aliud, quam dilaudare est. Quanquam nonnihil aliquando adjici soleat, quod id declaret. Cicer. Philipp. 11. cap. 13 *Honorifice & graviter multa de aliquo prædicare.* Idem 1. Offic. cap. 38 extr. *Deforme est de seipso prædicare, falsa præsertim.* rühmen.

¶ Prædicamentum. Quod Logici *Prædicamenta* vocant, Quintiliano lib. 3. cap. 6 *decem elementa*, sunt. *Primum*, inquit, *Aristoteles elementa decem constituit, circa quæ versari videatur omnis quæstio.*

¶ Prædi-

¶ Prædicatio proprie præconis est, das Ausruffen. Cic. 2. Agrar. cap. 18 *Ego præconi auctionem ipsam luctuosam, & acerbam prædicationem puto.* ¶ Deinde laudatio. ut, *Prædicatio beneficiorum*, Cic. Arusp. cap. 8. *Prædicationem nobilitatemque fugere* pro Arch. cap. 11. sich nicht wollen loben lassen.

¶ Prædicator, qui prædicat. *Te ipso prædicatore & teste*, Cic. lib. 1. fam. epist. 9. Idem pro Balbo cap. 2 *Pompejus sui facti, sui judicii, sui beneficii voluit me esse prædicatorem*, h. e. laudatorem.

¶ Prædicatrix. Tertullianus de Anima cap. 46 *summarum prædicatrix potestatum.*

¶ Prædicabilis, prædicabile, preißlich / rühmlich. Cic. Tusc. 5. cap. 17. pr. *In miserâ vitâ nihil est prædicabile aut gloriandum.*

¶ Videtur à *Dicare* etiam esse *vendicare*; sed de hoc vide suo loco.

DICO, dicere. reden / sagen / nennen. *Dicere in aurem*, einem ins Ohr sagen / Horat. 1. Satyr. 9. v. 10. *Dicere contumeliam*, unnütze Wort geben / Terent. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 29. *Jus dicere*, Gericht halten. Cicer. pro Flacc. cap. 3. &c. ¶ 2. Et *dicere* est eleganter facundeque dicere, eine Rede thun. *Dicere è superiore loco*, Cicer. Verr. 4. cap. 42. von der Cantzel oder Catheder reden. *Stylus est optimus effector & magister dicendi*, Cicero 1. de Orat. cap. 33. *Dicere ad judicem*, de Clar. Or. cap. 84. *Dicere pro aliquo*, Nep. in Milt. cap. 7. n. 5. *Dicere caussam*, Cic. 2. de Orat. cap. 8. sich verantworten. ¶ 3. Dico etiam est dicendo promitto, constituo, destino, versprechen. Ita Terentius Heautont. act. 5. sc. 1. v. 64 *Quid dotis dicam te dixisse filio?* Et v. 69 *Me mea omnia bona doti dixisse illi.* vid. Salmas. de modo usurarum cap. 16. ¶ 4. Dicere aliquando est laudare, celebrare. Barth. ad Script. Venat. p. 186 ex Virg. Eclog. 8. v. 5 *Damonis Musam dicemus* &c. Item Ecl. 10. v. 6 *Galli dicamus amores.* ¶ 5. *Dicere diem* est præstituere, sive in jus vocare & accusare, ansetzen. Ut *dicere diem alicui propter injurias*, Cicer. 1. Verr. ita & Suetonius locutus in Cæsare cap. 12. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 75 *Hic nuptiis dictus est dies.* Dieser Tag ist zur Hochzeit bestimmet und angesetzet. C. Nepos Eumene cap. 2. *Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta.* ¶ 6. Est & Curiæ ac Judiciorum verbum, & idem significat, quod sententiam dicere. Nam sententiam suam de re relatâ à magistratu cum juberentur patres dicere, ita nominatim appellari solebant: DIC TU &c. Plinius lib. 9. Epist. 13 *Jam censendi tempus: dicit Domitius Apollinaris, consul designatus, dicit Fabricius Vejento*, &c. Cæterum jussi dicere, cum satis fecissent verborum, in fine dicere solebant, DIXI. Lege Terentii Phormion. act. 2. sc. 3. Asconius in Procem. Act. Verrin. *Moris*, inquit, *veterum fuit, cum satis visum esset fluxisse verborum, hanc sibi necessitatem finiendæ orationis imponere, dicerent ad ultimum*, DIXI. *Quod etiam ab utraque parte oratione consumta, ut in consilium dimitterentur, Prætor soleret pronunciare*, DIXERUNT. ¶ 7. *Dicere aliquid, nihil*, vide *Aliquis* in *Alius*.

¶ *Dictum & factum*, id est, confestim, celeriter. Græcè ῥηχθὲν καὶ πραχθέν. Item: ἅμ᾽ ἔπος, ἅμ᾽ ἔργον dicunt. Terent. Andr. act. 2. sc. 3. v. 7

Dictum ac factum invenerit
Aliquam caussam, quamobrem ejiciat domo.

Item Heaut. act. 4. sc. 5. v. 12 *Dictum ac factum reddidi.* Et act. 5. sc. 1. v. 31. *dictum factum huc abiit.* Simile est, *dicto citius!* ¶ Idem Eunuch. Prologo: *Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.* Sophocles Ajace v. 727 κοὐδὲν ἀνάυδητον.

¶ Dictum, substant. pro sententia sive sermone & verbo, ein Spruch / ein Wort / ein Sprichwort. Cic. pro Flacco cap. 29 *Catonis est dictum, pedibus pecuniam compensari*, mit unverdrossenen Füssen sey viel Gelds zu ersparen. Chiliad. Terent. in And. *Etiam nunc mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis.* *Dicto audientem esse*, gehorchen / Vide in *Audio* n. 5. ¶ 2. Peculiari quadam ratione usus Ennius hoc nomine apud Ciceronem est de Claris Oratoribus, cum ait:

Versibus, quos olim Fauni Vatesque canebant,
Cum neque Musarum scopulos quisquam superarat,
Nec dicti studiosus erat.

Significat enim tum, neque Poëtam aliquem, nec Oratorem exstitisse. *Dictum* itaque ibi dicendi ratio elegans, sive eloquentia est. ¶ 3. *Dictum* & aliquando convicium sive maledictum notat. Ter. Prolog. Eunuch.

-- -- *qui dictum in se inclementius*
Existimavit esse, sic existimet
Responsum, non dictum esse.

Non dictum esse, i. e. non convicium esse. Vide ibi Donatum. Plaut. Pseud. act. 1. sc. 3. v. 124.

-- -- *jam ego te differam dictis meis,*
Impudice.

Non rarò & pro lepidiore facetoque sermone, seu joco usurpatur *dictum*: unde & *dicaces* appellati, de quibus infrà. Enim verò & Cicero duo facetiarum genera facit, quorum alterum æquabiliter in omni sermone funditur, quam *Cavillationem* nominat; alterum quod in celeritate & *dicto* consistit, quod peracutum & breve est, quam *dicacitatem* appellavit. Locus est lib. 2. de Orat. cap. 54. Ubi disertè etiam tradit DICTA proprio jam nomine appellari *Sales*: & ita non semel istâ voce usus est Fabius lib. 6. cap. 4. quo de risu agit. Vid. Vossium lib. 3. Instit. Orat. p. 384. Boecler. Chrestomath. Ter. Statius Epicedio Patris v. 250 -- -- *rursusque, ubi dulce remitti,*

Gratia quæ dictis?

Plautus *dicta ridicula*, Captiv. act. 3. sc. 1. v. 22. Lucanus Panegyr. Pisonis v. 103 *dicta jocorum* appellavit. Sic ἀλεκτορομάντεις, quas milites in duces suos jaciebant, *dicta* vocari veteribus Casaubonus ad Suetonii Cæsarem c. 49 observat.

¶ Dictio, dicendi actus, ut, *Jurisdictio*, de qua infra in *Jus* copiosè: *sententiæ dictio* Cicer. 2. de Invent. cap. 4. Sic *Caussæ dictio*, Verantwortung. Cicero pro Quintio cap. 10 *totam caussæ meæ dictionem in certas partes dividam.* Cæsar lib. 1. Bell. Gall. cap. 4 *die constituta caussæ dictionis.* ¶ 2. Oratorum opera, orationes. Auctor de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 34. n. 2 *Hunc sectari, hunc prosequi, hujus omnibus dictionibus interesse, sive in judiciis, sive in concionibus assuescebat.* ¶ 3. Genus & ratio dicendi. Cicero 1. de Orat. cap. 34 *Educenda dictio ex hac domestica exercitatione, & umbratili, medium in agmen.* ¶ 4. Vocabulum, Wort / præsertim apud Grammaticos, etiam veteres, Scaurum, Diomedem, &c. ¶ 5. pro Oraculo. Vetus poëta apud auctorem ad Herenn. lib. 2. cap. 26

Aperte fatur dictio, si intelligas.

Livius lib. 7. cap. 24 de Alexandro Epirota: *Accito ab Tarentinis in Italiam, data dictio erat*, CAVERET ACHERUSIAM AQUAM, &c.

¶ Dictor, nomen. Augustinus de doctr. Christiana lib. 4. c. 19 *Doctor ista debet rerum dictor esse magnarum.*

¶ Dictĕria, falsè dicta, σκώμματα, Stichelwort. Martial. lib. 6. Epigr. 44

Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes,
Sic te convivam posse placere putas.

¶ Dĭcax, facetus, qui dictis alios aut tangit lepide, aut admordet, ut risum moveat. Schertzhafftig. Vet. Gloss. *Dicax*, Σκώπτης καὶ εὐτράπελος. Seneca Medea v. 113

Festa dicax fundat convicia Fescenninus.

Tales in fabulis & Satyri introducebantur, unde & *Dicaces* Horatius appellat Epist. ad Pisones de arte poëtica v. 225. Et lib. 1. Satyr. 4. v. 82

-- -- -- -- -- *Solutos*
Qui captat risus hominum famamque dicacis.

Ubi Vetus Schol. *Dicaces hîc sunt, qui risum movent, dicendo male & jocis mordacibus.* De hoc ingeniorum genere vide etiam, si lubet, Barclajum Icone animorum cap. 10. *In conviviis & sermonibus multi sunt dicaces* Quintil. lib. 6. cap. 3. Comp. *Dicacior.* Cic. 2. Orat. cap. 60 *Granio quidem nemo dicacior.*

¶ Dĭcăcŭlus, diminutivum ex *Dicax* adjectivum. *Sermone dicaculo*, Apulej. lib. 3. Miles. p. 135. *Puella dicacula*, Idem lib. 2. p. 118. *Dicacula amatrix*, Plaut. Asin. 3. sc. 1, 8.

¶ Dicacule, adv. Apul. lib. 8. *Sic præco lurconem tractabat dicacule.* Id paucis interjectis lineolis explicatur hac phrasi: *Scurrilibus contra aliquem velitari jocis.* Einen hetzen / hönisch halten. Idem lib. 1. Miles. p. 106 *in eam dicacule probrum dixerat.*

¶ Dĭcăcitas, Spötterey / sermo cum risu alios incessens. Quintil. lib. 6. cap. 3 *Scurrilis & scenica dicacitas*, Lotterbübische Spötterey. Ciceroni 2. de Orat. cap. 54 *peracutum & breve genus facetiarum dicacitas.* Et cap. 60 *Scurrilis oratori dicacitas magnopere fugienda est.*

¶ Dicto, dictare, fürsagen / fürlesen / in die Feder sagen. proprium est magistrorum sive literatorum verbum, cum pueris discenda præcipiunt. Horat. lib. 1. Sat. ult. v. 74

-- -- -- *an tua demens*
Vilibus in ludis dictari carmina malis?

Hinc *dictata*, quæ ad discendum proposita. Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 54

-- -- *Hæc Janus summus ad imum* (al. *ab imo*)
Perdocet: hæc recinunt juvenes dictata senesque.

Et Epist. 18. v. 13

Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere.

Cicer. lib. 3. ad Fratr. Epist. 1, *Alterum est de Calventii Marii oratione quod scribis: miror, tibi placere, me ad eam rescribere, præsertim cum illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero; meam in illum pueri omnes tanquam dictata perdiscant.* Hinc & ad Lanistas translatum. Suetonius Cæsare cap. 26 *Tirones neque in ludo, neque per lanistas, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat: precibus enitens, quod epistolis ejus ostenditur, ut disciplinam singulorum susciperent, ipsique dictata exercentibus darent.* Lectiones geben. Vide ibi interpretes. Tertullianus ad Martyres cap. 1, *Veruntamen & gladiatores perfectissimos non tantum magistri & præpositi sui, sed & idiotæ, & supervacue quique adhortantur de longinquo, ut sæpe ab ipso populo dictata suggesta profuerint.* ¶ 2. Dictatum pro Epistolâ poni Barth. observat ad Claudian. p. 1216.

¶ Di-

¶ Dictito, dictitare, frequentativum. *Poëta dictitat*, Terent. Prol. Heaut. v. 22. *Ratio dictitat*, die Vernunfft giebet es. ¶ 2. Est & προφασίζεσθαι, prætextu uti. Nep. Lysandro 1. n. 4. *Cum Lacedæmonii dictitassent hanc caussam esse belli.* Livius lib. 1. cap. 49. pr. de Tarquinio: *cui Superbo cognomen facta indiderunt, quia socerum gener sepultura prohibuit, Romulum quoque insepultum perisse dictitans.*

¶ Dictatio, dictandi actus. Symmach. lib. 6. epist. 4 *dictatione properata.*

¶ Dictamen. Gloss. *Dictamen*, φωνή.

¶ Dictātor, ōris: extraordinarius magistratus Romæ, qui non nisi in summis periculis remedii loco assumebatur, penes quem unum omnium magistratuum vis atque potestas esset, à regno non nisi tempore differens: *nam ad tempus tantum dictaturæ sumebantur*, Tacit. 1. Annal. 1, 1. Appellatus ita fuit, vel quod à consule diceretur, id est, dicendo crearetur, ut Varro tradit lib. 4. de L. L. vel quòd dicto audientes ipsi omnes essent: vel quod crebro diceret ediceretque, quæ essent ex usu, quæ Dionysii Halicarnass. opinio est lib. 5. vide & Plutarch. Marcello p. 312. Dictus idem & *Magister populi*: item *Prætor Maximus* fuit: Vide Senecam Epist. 108. Cicer. 3 de Finibus cap. ult. Liv. lib. 7. & Festum. Cætera vide apud eos, qui de Romanis magistratibus scripserunt: itemque Muretum ad Tacit. pag. 19. nec non Bœclerum in lib. 2. Velleji cap. 28.

¶ Etiam Latinæ quædam urbes & municipia *Dictatores* vocarunt magistratus suos, ut, *Dictator Lanuvinus*, apud Cic. pro Milone cap. 10. Sic Spartianus in Hadriano cap. 19 *Per Latina oppida & dictator, & ædilis, & duumvir fuit.*

¶ Prodictator. Liv. lib. 22. cap. 8.

¶ Dictatrix. Plaut. Pers. act. 5. sc. 1. v. 18 *Tu hîc eris dictatrix nobis.*

¶ Dictatura, officium & dignitas dictatoris. ut, *dictaturam gerere*, Cicer. 3. Offic. cap. 31. Vide Lætum & Fenestellam. Extat de eâdem accuratissimus & plenissimus locus apud Vellejum lib. 2. cap. 28. n. 2. in quem vid. prolixè Bœcler. ibid. p. 141. seq. & Zevecot. ad Flor. p. 207. 208.

¶ Dictātōrius, ut, *gladius dictatorius*, Cicero pro Cluent. cap. 44 *Dictatoria majestas*, Liv. lib. 4. cap. 14.

¶ Dicturio, dicere molior, gern reden wollen. Macrobius 7. Sat. cap. 2 *fortiter a se facta semper dicturiunt.* Ubi jactationis laudationisque conatum significat.

Composita.

¶ *Abdicere*, augurale verbum & rarissimum, est aversari, rejicere, zuwider seyn / nicht drein willigen / absprechen. Cic. 1. de Divin. cap. 17 *cum aves abdixissent.*

¶ Addicere, in disciplina augurali est *approbare*, quod aliàs & *admittere* dicitur: de quo suo loco, zufallen. Livius lib. 27. c. 16 *Aves semel atque iterum non addixerunt.* Tacitus lib. 2. annal. cap. 14 *Auctus omine addicentibus auspiciis vocat Concionem.* ¶ 2. Est vendere & tradere venditum, übergeben / einräumen: *Addicere bona alicui*, Cæs. 2. Civ. cap. 18. zuschlagen. *Minimo addicere alicui aliquid*, Suet. Cæs. c. 5. gar um ein gering Geld überlassen und zuschlagen / Suet. Cæsar. cap. 5. Ita idem usus hoc verbo Caligul. c. 34. extr. Horatius dixit lib. 2. Satyr. 5. extr. *Nummo alicui quid addicere.* Hinc ad alia transfertur. *Addicere alicui*, vel *rei alicui*, mancipare est & se quasi consecrare. Sic *Addicere perpetuæ servituti* Cæsar 7. Gall. cap. 77. *Addicere corpus turpissimæ cupiditati*, ad Herenn. 4. cap. 16. Et *Addicere se in servitutem*, Livius lib. 3. cap. 56. sich einem als für eigen unterwerffen. ¶ 3. Damnare est. Festus. Ita Cic. Off. lib. 3. cap. 10 *addicere morti.*

¶ Addictio. Cic. 2. Verr. cap. 4 *Bonorum possessionumque addictio*, Ubergebung.

¶ Addictè. Compar. *addictius* quidam afferunt ex Taciti Germ. cap. 43. n. 7. ubi meliores libri *adductius.*

¶ Antĕdīcere, idem quod prædicere. vorher sagen. Cic. 1. Philipp. cap. 10 *Antedicere ea, quæ vitari possunt.*

¶ Condīcere, est in se recipere, zusagen / entbieten / einhellig ernennen. *Condicere operam alicui*, Plin. Præfat. Operis. *Condicere cœnam, ad cœnam*, & absolute *condicere alicui*, differt ab illo, *promittere ad cœnam*, &c. *Promittit ad cœnam* invitatus: *Condicit*, qui prior & ultrò denunciat se apud alterum cœnaturum esse: quod non nisi inter familiarissimos fieri assolet, sich selbst zu Gast bitten. Hinc *condicta & subita cœna* Sueton. Claud. cap. 21. ubi vide Torrentium. Cicer. lib. 1. Fam. Epist. 9 *Crassus, ut quasi testata Pop. Romano esset nostra gratia, pæne à meis laribus in provinciam profectus est: nam cum mihi condixisset, cœnavit apud me in generi Crassipedis hortis.* At *Foras condicere*, sich anderswo versagen / Plaut. Menæch. act. 1. sc. 2. v. 25. Scaliger in notis ad Cirin pag. 62 Condictum proprie proditorum esse contendit. Nam iis, inquit, quibus arcem aut urbem proditurî sunt, proprie condicere & constituere dicuntur. Sed refutatur a Gronovio Observ. lib. 1. p. 18. ubi plura de hoc verbo leges. ¶ Tacitus & ad consilia transtulit de Germania cap. 11. *Sic constituunt, sic condicunt.*

¶ Condictio. Festus: *Condictio in diem certum ejus rei, quæ agitur, denunciatio.*

¶ Contrādīcere, widersprechen / sich wider etwas aufflehnen. Cic. 1. ad Attic. epist. 17 *Contradixerat Metellus.*

¶ Contradictio, Widersprechung. Quintilian. lib. 2. cap. 17 *Ponuntur hæ quoque in secundo Ciceronis de oratore libro contradictiones.* Tacitus 14 cap. 43 *crebris contradictionibus destruere.*

¶ Contradictor, qui contradicit. Orosius lib. 3. cap. 1. pr. *contradictorem pacis bello impetendum.* Et Ammian. lib. 31. cap. 40 *contradictoris copia servata.* Et Augustin. C. D. lib. 21. c. 3 *attendunt isti contradictores.*

¶ Contradicibilis. Tertullian. de Carne Christi cap. 23. *Signum contradicibile.*

¶ Incontradicibilis. Idem 4 adv. Marc. c. 39 *Quid sapientius & incontradicibilius confessione simplici*, &c.

¶ Edīcere, gebieten / magistratuum est. Terent. Eun. a. 5. sc. 5. v. 20 *Dico, edico, nostrum esse illum herilem filium*, id est, *denuncio*, thu es euch kund.

¶ Edictum, ein Herrn-Gebot / öffentlich Ausschreiben. Claudian. 4. Cons. Honor. v. 299

-- -- -- *non sic inflectere sensus*
Humanos edicta valent, ut vita regentis.

Ciceroni appellantur *Edicta* maxime, quæ vera Prætor dixerit.

¶ Indīcere, denunciare, ansagen / ankündigen. Juris verbum est. Virg. Æn. 5. v. 758

Indicitque forum & patribus dat jura vocatis.

Ubi vide Servium. *Indicere bellum* Cicer. 2. Cat. cap. 6. *Diem pugnæ*, Liv. lib. 10. cap. 27. ¶ 2. Elegans est metaphora, *Indicere bellum voluptatibus*, quod est, *adversus voluptates pugnare*, wider die Wollust kämpffen. Cic. de Senect. cap. 14. *Indicere nuptias* Quintil. 7. cap. 4. sub fin. *funus*, Suet. Cæs. cap. 84. Et Ovid. lib. 6. Fast. v. 594 *Si vir es, indictas exige dotis opes.* Ubi *indictas opes*, pro promissis posuisse videtur.

¶ Indictus, non dictus. Terentius Phorm. act. 5. sc. 7, 58 *Quod dictum, indictum est.* Sic *Indicta caussa*, unverhörter Sach. *Indictâ causâ in aliquem animadvertere* Cicer. lib. 5. fam. epist. 2. *in vincula duci* Livius 3. c. 56. *Condemnari*, Cic. pro Rab. perduell. c. 4. ehe man zur Verantwortung gelassen wird.

¶ Indicens, non dicens (sicut dicitur insciens, insperans) apud Livium lib. 22. cap. 39. *etiam me indicente.* Adi Gronovium egregie & explanantem, & defendentem, qui Midæ aures vocat, quibus hujusmodi elegantiæ sonent insolentes.

¶ Indicendus eodem modo compositum est pro *non dicendus.* Gloss. Cyr. *Indicendus* ἄλεκτος.

¶ Indictio, pensitationis genus dicebatur apud Veteres, quod extra ordinem atque de novo imponebatur: & sic à *Canone* atque *Oblatione* differebat. Hæc enim tria pensitationum genera recenset Asconius in 4. Verrinam. Verba Ciceronis sunt cap. 2 *Quando illa* [Sicilia] *frumentum quod deberet, non ad diem dedit? Quando id, quod opus esse putaret, non ultrò pollicita est? Quando id, quod imperaretur, recusavit?* Ad quæ Asconius: *Omne*, inquit, *genus pensationis in hoc capite positum est?* CANONIS, OBLATIONIS, INDICTIONIS. *Canon* in frumento est, & ad certum diem penditur. De eo in prima parte agit. *Indictio*, cum quid indicitur seu imperatur; ejus ultimo loco meminit. Plin. Panegyr. Trajani c. 29 *Nec novis indictionibus pressi ad vetera tributa deficiunt.* Lactantius de Mort. Persec. c. 7 *Ut enormitate indictionum consumtis viribus colonorum desererentur agri, & culturæ verterentur in silvam.* ¶ Est & Computi genus, qui appellatur *indictio*; & hodieque obtinet, præcipue in diplomatis & publicis instrumentis. Eum quindecim annis vulgò definiunt. Sed de ratione ejus & appellatione, & caussis atque origine, non consentiunt eruditi. Alii ab *indicando*, alii aliunde dici volunt. Sunt qui à Constantino ejus originem repetunt, qui in Olympiadum locum surrogaverit: nonnulli ad Augustum, & illa Quinquennalia imperatorum malunt referre. Alii rursus hæc omnia vocant in dubium, atque conantur refellere, ut tota hæc disputatio valdè ambitiosa perplexaque sit & infinita propemodum. Vide Onuphr. Panvinium Comment. in 2. Fastor. in A. ∞ 64. Joseph. Scalig. lib. 5. de Emendat. tempor. pag. 470. itemque Animadvers. in Euseb. & Isagog. Canonibus, nec non Petavium lib. 11. de doctrinâ temporum cap. 39. & 40. & lib. 7. Rationarii cap. 1. extr.

¶ Indictitius. Cassiodor. lib. 5. Var. epist. 14 *indictitia onera.*

¶ Interdīcere, prohibere, untersagen / ernstlich verbieten. Jungitur Dativo & Ablativo frequentissime, ut: *Interdicere alicui aquâ & igni*, Cicer. Phil. 1. cap. 9. Sic, *Alteri domo interdixit*, Sueton. August. cap. 66. Jungitur & cum Accusativo. Suet. Nerone cap. 33 *Cum interdixisset usum amethystini ac Tyrii coloris*, &c. Livius lib. 34. cap. 7 *fœminis duntaxat purpuræ usum interdicemus?* Add. Gronov. ad Senecæ epist. 18. p. 68. Etiam cum Infinito: Sueton. Galb. cap. 6. *interdixit commeatus peti.*

¶ Et in genere passivo, *Interdicor aqua & igni.* Item, *Interdicitur mihi aquâ & igni*, impersonaliter, mir wird alle Gemeinschafft auffgesagt und verboten. D. Brutus principio lib. 11. Epistol. Cic. fam. *ut aqua & igni nobis interdicatur.* Primo casu Cic. pro Domo c. 18 *ut M. Tullio aqua & ignis interdicatur.*

¶ Interdictum, prohibitio, Verbot. Cic. Attic. lib. 7. ep. ult. *Cæsaris interdicta respuentur.*

¶ Interdictio *tecti, aquæ & ignis*, Cicer. pro Dom. cap. 30. Arnobius lib. 2. pag. 49 de miraculis Christi, *Quis potuit una interdictione sanare?* Untersagung / Verbot.

¶ Interdictor, Tertullian. Præscript. advers. hæret. c. 33 *interdictores nuptiarum.* Idem 2. adv. Marc. cap. 9 extr. *Non idem habendus est delicti auctor, qui invenitur interdictor, immo & condemnator.* Adde eundem de Jejun. cap. 15.

¶ Interdictorius. *Præceptum interdictorium*, Salvianus lib. 3 contra Avarit. p. 130.

¶ Perdicere. Alcimus Avitus lib. 5. v. 596

Vix hæc perdixerat, illi
Prosiliunt.

Ita Fabricius, Zehnerus, Sirmondus, & Biblioth. PP. editores constanter legunt.

¶ Prædicere, zuvor sagen / prophezeyen. Terent. Andr. a. 1. sc. 1, 19. *Hoc primum in hac re prædico tibi*, will zuvor gesagt haben. Cic. 1. Divin. cap. 1. *Prædicere futura & intelligere.* Nepos vita Attici cap. 16 *Non enim Cicero ea solùm, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit; sed etiam quæ nunc usu veniunt, cecinit ut vates.* ¶ 2. Aliquando præmittere quædam dicendo parandis animis, docendisque. Seneca Epistol. 102 *At nisi aliquid prædixero, intelligi non poterunt, quæ refellentur.* Et ita in sequentibus, bis, *Quid est quod prædicere velim*, ait.

¶ Prædictio, Wahrsagung. *Hariolorum & vatum furibundæ prædictiones*, Cicer. 1. de Divin. cap. 2.

¶ Prædictum, idem. *prædicta astrologorum*, Cicer. 2. de Divin. cap. 42.

¶ Prodicere, & Prodictio apud Festum. Sic Livius lib. 3. c. 57 *Tribunus ei diem prodixit.* Festus autem *prodicere diem*, explicat, *prodere.* Cicer. pro Domo sua cap. 17 *ne, nisi prodicta die, quis accusetur*, i. e. ante dicta.

¶ Superdicere, dicendo adjicere. Cic. 2. de Legib. cap. 21 *Superdicebant, quicquid cepisset, adstringi.* Ita Grut. ex MSS. Palatinis, at Lambin. & Turneb. *superiores dicebant.* ¶ Deinde Juris verbum est, & adhibetur de præcone in suppliciis capitalibus reliquos officii sui elogio funesto admonente. e. gr. Lege 13 § ult. Dig. de Jurejurando: *Si quis juraverit in re pecuniaria, -- & pejeraverit --- Imperator rescripsit, fustibus eum castigandum dimittere, & ita ei SVPERDICI: προπετῶς μὴ ὄμνυε, PETVLANTER NE IVRATO.*

¶ Superindicere, extra ordinem indicere: unde

¶ Superindictum, Lege 1. Cod. de Indictionibus.

¶ Benedīcere, &

¶ Benedictio, quid in sacris significet, notum pueris est, ut, *Domui justorum benedicetur*, hoc est, Deus aderit & favebit domui justorum, & bonis omnibus eam cumulabit. *Benedicere Deo*, celebrare est, GOtt loben. Cic. pro Sextio cap. 52 *Cui benedixit unquam bono?* Welchen frommen Mann hat er iemahls gelobet? Sacri Scriptores & cum accusativo junxêre. Tertullianus de Oratione cap. 3 *Plane benedici Deum omni loco ac tempore condecet, ob debitam semper memoriam beneficiorum ejus ab omni homine.* ¶ 2. Iisdem non rarò *benedicere* est factis precibus aliquid consecrare, sanctificare: quemadmodum Græci suo εὐλογεῖν pro ἁγιάζειν uti solent, de quo Casaubonus Exerc. 16. contra Baron. Theoremate 33. & Grotius in Matth. cap. 26. v. 25. Sulpitius Severus Dial. 2. de Virtutibus Martini cap. 2 *Quo quidem tempore (mira sum dicturus) cum jam altarium, sicut est solenne, benediceret, globum ignis de capite ejus vidimus emicare. Benedicit altarium* sacerdos cum lithurgiam ibi peragit: *sacrare, consecrare* dicunt. Sic *fontem benedicere*, est aquam Baptismi consecrare apud Victorem Uticensem, lib. 2. de persecut. Vandalicâ. Sic *Benedictus panis: benedictum oleum* Hieron. vitâ Hilarionis. Ac sicut apud Græcos res dedicatæ & consecratæ εὐλογίαι dicebantur; ita eædem Latinis *benedictiones* consuevere vocari. Ita enim Paullinus Nolanus Epist. 12. [ed. nov. ep. 32. n. 8] particulam sanctæ crucis *benedictionem de cruce* appellat.

¶ Benedictio, ex jam dictis cognitum verbum. Apulejus in Trismeg. p. 92 pro *Laude* posuit. *Deus*, inquit, *ab hominibus frequentibus laudum præconiis benedictionibusque celebretur.*

¶ Benedictum, ein gut Wort / vide supra *Benè* in bonus.

¶ Mălĕdīcere, maledictis afficere, schelten / vernichten / unnütze Wort geben. Terent. Eunuch. a. 4. sc. 7, 29. *Cave sis, nescis cui maledicas viro*, du weist nicht wen du für dir hast / daß du dich so unnütz machest. Cic. pro Cœl. cap. 3 *Quis est, qui isti ætati non possit, quam velit, petulanter, etiamsi sine ulla suspicione, at non sine argumento, maledicere?*

¶ Maledictum, Lästerwort / Scheltwort. Plaut. Curculione a. 4. sc. 2. v. 27 *Indignis si maledicitur, maledictum id esse dico; verum si dignis dicitur, benedictum est, meo quidem animo.* Cicero, *Maledicta conjicere in aliquem*, pro Planc. c. 12. extr. *Maledicta aspere, & ferociter, & libere in aliquem dicere*, ibidem cap. 13. einen mit unnützen Worten anlassen. *In maledicto plus est injuriæ, quàm in manu*, ein Scheltwort hat mehr auf sich als ein Schlag / Quint. lib. 6. cap. 3. Apul. lib. 2. Flor. de Corvo & Psittaco: *Si*

A *convicia docueris, conviciabitur, diebus ac noctibus perstrepens maledictis.*

¶ Maledictio. Cic. pro Cœl. cap. 3 *Maledictio nihil habet propositi, præter contumeliam.*

¶ Maledicus, adject. Lästerend. *Maledicus conviciator*, Cic. pro Muræn. cap. 6. Comp. *Hominem maledicentiorem, quam te, novi neminem*, Plaut. Merc. a. 1. sc. 2. v. 31. *Maledicentissima civitas* Cicer. pro Flacco cap. 3.

¶ Maledice, adv. Cicer. Offic. 1. cap. 37 *cum de absentibus maledice contumeliosèque dicitur.*

¶ Maledicentia, Lästerung. Gell. lib. 3. cap. 3. *ob assiduam maledicentiam & probra in principes civitatis in vincula conjectus est.*

¶ Remaledicere, Sueton. Vespas. cap. 9. *Non oportere maledici senatoribus: remaledici civile fasque esse.* Tertullianus de Idololatr. cap. 21 *se maledictum indigne tulisse, demonstraverat maledicens.* Gloss. Vet. Ἀντιλοιδορῶ *Remaledico.*

DICRŎTUM, δίκροτον, navis quæ duobus gubernaculis regitur, biremis, ein Schiff. Legitur in epistolis Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 11. cum duabus appellationibus aliis navigiorum, ἀφράκτων *Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliud* ἐπίκωπον. ἄφρακτα naves non munitæ: ἐπίκωπον navis non fastigata. Idem lib. 16. ad Attic. Epist. 4 *ipse Domitius bona plane habet dicrota.* B Memoravit & hujus generis navem Jul. Pollux lib. 1. cap. 9, ubi δικώπου, modò à Cicerone laudatæ, etiam mentionem fecit.

DICTĀMUS, vel *dictamum*, scribunt & *Dictamnus* & *dictamnum* ex Theophrasti & Galeni appellatione, ἡ δίκταμνος, pulegium silvestre vocant, inquit Dioscorides, wilder Polen. Lucinæ sacrum scribunt. Vim habet adversus venena, & cervis vulneratis remedium est, quemadmodum Cicer. lib. 2. de N. D. cap. 4. & Plin. lib 8 cap. 27 testantur. Tertullian. de Pœnit. cap. 11 *Cervus sagittâ transfixus ut ferrum & immedicabiles moras citius de vulnere expellat, scit sibi dictamno medendum.* Tam inimicam venenatis animalibus Theodorus sive Diodorus Tarsensis lib. 5. de fato apud Photium pag. 681 tradit, ut vel solo odoratu recepta nocendi omnem vim eripiat. Allusit eò Virg. 12. Æn. v. 411

Hic Venus indigno nati concussa dolore
Dictamnum genetrix Cretæâ carpit ab Idâ;
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.

Aristot. lib. de Mirabilibus auscultationibus, αἱ ἐν κρήτῃ αἶγες ὅταν τοξευθῶσι, ζητοῦσι τὸ δίκταμνον, τὸ ἐκεῖ φυόμενον, ὅταν γὰρ φάγωσιν, εὐθὺς ἐκβάλλουσι τὰ τοξεύματα. Porrò *Dictamnum* à *Dicte* Cretensi monte appellatum videtur, quod ibi cervi vulnerati primùm offenderint.

C ¶ Est & *Pseudodictamnum* & *Dictamnum album*, in montibus Hercynicis nostris notum, vulgò Diptan.

DICTE, es, Δίκτη, mons Cretæ Ptolemæo est & Straboni. Unde

¶ Dictæus, Cretensis, ut, *Antrum Dictæum*, Virg. 4. Georg. 152. *Arva Dictæa* 3. Æn. 171. *Dictæa Nymphe*, Eclog. 6. v. 56.

DICTYNNA, Δίκτυννα, Dianæ cognomen est, à retibus, quæ invenit, & Græcis sunt δίκτυα. Statius 9 Theb. v. 632 *mitis Dictynna.* De origine nominis lege etiam Diodor. Siculum lib. 5. cap. 76.

¶ Mons Dictynnæus Plinio 4. c. 12, idem qui Dicte, vel Dictæus, in Creta. Vid. Harduin.

DICTYS, Cretensis fuit, qui bellum Trojanum, cui interfuit, descripsit linguâ Phœnicum. Extat ea descriptio hodie Latinè, quemadmodum & Daretis Phrygii, utraque suspecta & supposititia. Vid. Voss. de Hist.

DIDACTRUM, das Lehr- oder Schul-Geld. Onomasticon Vetus: Δίδακτρον, *Minervale.* Minervale enim sive Minerval (ut Varro lib. 3. R. R. cap. 2. sub fin. expressit) est præmium docenti debitum. Aliter vocatur Διδασκάλιον. Plutarch. in Alexandro f. 668 καλὰ καὶ πρέποντα διδασκάλια τελέσας αὐτῷ, D puta, Aristoteli.

DĬDASCĂLUS, διδάσκαλος, magister, præceptor, ut in versu, quem lib. 9. famil. ep. 7 Cicero citat Varroni scribens, πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσονες διδασκάλων, *Multi discipuli præstantiores didascalis*, h. e. magistris.

¶ Hypodidascalus, ὑποδιδάσκαλος, qui sub Magistro aut in loco inferiori docet. Cicer. lib. 9. Ep. 18.

DIDIA lex fuit, necessitatem servandæ legis sumtuariæ universæ imponens Italiæ, Macrob. 3. Saturn. cap. 17. P. Manutius de LL. Roman. p. 215.

DĪDO, ōnis, & Didûs declinat. Græca, cui proprium nomen Elisa fuit, conjunx Sichæi & soror Pygmalionis, cujus scelus, quod maritum suum vi oppressisset, aversata, Tyro relictâ in Africam profugit, & Carthaginem condidit. Hiarbæ regis Mauritanorum, ad postremum nuptias fugiens, gladio vitam finivit. Nam quæ Virgilius de eâ prodidit, conficta omnia sunt. Neque enim inter se Dido & Æneas per ætatem potuerunt videre. Cum ab Ilii excidio ad natalem Carthaginis anni sint 299. vid. omninò Voss. lib. 1. Inst. Orator. p. m. 122. In quam rem exstat Epigramma Græcum, quod ita vertit Sleidanus:

Olim

Olim talis eram venerando splendida vultu,
Cum populis dixi regia jura meis.
Pectoribus non illa tamen mens insita nostris,
Qualem circumfert publica fama, fuit.
Æneas etenim nunquam mihi visus, & illo
Nec Libyæ campus tempore noster erat:
Ancipiti sed ego pectus mucrone peregi,
Cum fugerem lectos, improbe Jarba, tuos.

A

Idem & Ausonius vertit, & suo more diduxit ac fusius explicavit Epigrammate CXVIII.

DIDŌRON, δίδωρον, duorum palmorum latitudo, zweyer Händ breit / Plin. 35. cap. 14. vid. *Doron*.

DIDȲMĀON, artifex armorum Virgil. 5. Æneid. v. 359
Et clypeum afferri jussit Didymaonis artes.

DIDȲMEVS, Apollinis est cognomen, quia ex uno fonte lucis, gemino sidere, tum per se, tum per Lunam nobis luceat. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 17. ¶ 2. Sed & Solem Didymei Apollinis appellatione Romani veneratos Macrobius scripsit. Templum Apollinis Didymei Mileti fuit, de quo Plinius lib. 5. cap. 29. & Strabo lib. 14. p. 436.

DIDȲMVS, δίδυμος, geminus.
¶ Didymus, Alexandrinus Grammaticus fuit, Macrobii testimonio Grammaticorum omnium instructissimus, docuit Romæ Augusti tempore; cognomen habuit ob studia indefessa χαλκέντερος, *Chalcenteri*, quod eum, cujus ænea sunt viscera, significat, χαλκὸς *æs*, ἔντερα *viscera*. Tria millia librorum scripsisse Seneca Epist. 87 retulit. Quintilian. lib. 1. cap. 13 *Didymo*, inquit, *quo nemo plura scripsit, accidisse compertum est, ut cum historiæ cuidam, tanquam vanæ repugnaret, ipsius proferretur liber, qui eam continebat.* Meminit alicubi & Plutarchus. ¶ 2. Porrò de Didymo Cæco, Alexandrino quoque, qui Arianis restitit & Athanasio carus fuit, cuique Juliani interitus divinitus annunciatus fuit, consule scriptores Ecclesiasticos.

B

DIES, ēi, der Tag. Grammatici hanc vocem pro diversâ significatione diversi generis pronunciant. Asconius in 2. Verrin. DIES *fœminino genere tempus: & ideò diminutivè* diecula *dicitur, breve tempus & mora.* DIES *horarum XII. generis masculini est, unde* Hodie *dicimus, quasi hoc die.* Et ita quoque Servius ad illud 2. Æneid. v. 324
Venit summa dies, & ineluctabile tempus.
Quin ipse Varro apud Charisium lib. 1. Grammat. cap. *de nomine:* cujus sententiam pro illo discrimine cum retulisset, subjicit denique: *Quod nemo servavit*, Auctorum puta. Et pergens addit: *Etsi secundum hanc distinctionem dixit Virgilius*, Venit summa dies, i. e. *tempus:* Et ille dies primus leti: *pro uno die tamen & fœminino genere diei spatium significat, cum ait:* Jamque dies infanda aderat, &c. Rectè itaque Servius nostri arbitrii facit, vel fœminino, vel masculino genere talia proferre. Seneca Hercul. Furente v. 874 *Thebis læta dies adest.*

C

Ubi sane unum & certum diem designat. Et Cæsar lib. 1. de Bell. Civil. cap. 5. *Qua ex die Consulatum iniit Lentulus.* Ovidius 1. Fastor. v. 72 *Nunc dicenda bonâ sunt bona verba die.*
Ubi *bona dies* festa & felix est. Horatius lib. 3. Ode 21 ad amphoram: *Quocunque lectum nomine Massicum servas, moveri digna bono die.* Seneca de vitâ beatâ cap. 23 *Sic illum afficiunt divitiæ, & exhilarant, ut navigantem secundus & ferens ventus, ut dies bonus, ut in bruma & frigore apricus locus.* Quanquam hic *dies bonus* serenus & nulla spurcus tempestate ac asper intelligi potest: quemadmodum alibi & *pius dies* dicitur. Sed *diem bonum*, & *magnum*, diem festivitate aliqua solennem, Judæis dici solitum, Casaubonus observat Exercit. 16 contra Baronium, sect. 18. *Dies immotus*, ein stiller Tag. vide in *Moveo*. *Die multo*, bonam partem acto, weit / hoch am Tage. Cæsar 1. de Bell. Gall. cap. 22. *Multo denique die per exploratores cognovit*, &c. Nempe significat, non primo & ineunte die id factum, sed jam adulto. Aliter Tacit. 2. Histor. cap. 44. *Multa adhuc die vallum ingressus*, &c. Significat enim nondum vesperascente & jam eunte in tenebras die ingressum esse. Noch bey hellem Tage. Es war noch hoch am Tage. *Dies illustris*, heller lichter Tag. Curt. lib. 3. cap. 3. *Patrio more Persarum traditum est, orto sole demum procedere. Die jam illustri signum è tabernaculo Regis buccinâ dabatur.* Contra, *dubius dies* dicitur, cum nondum plene lucet, exorto sole, wenns noch nicht recht Tag ist. Plin. lib. 6. Epist. 20 *Jam hora diei prima; & adhuc dubius & quasi languidus dies.* Hieronym. Epistol. 49 ad Innocentium de muliere septies ictâ, *dubiam lucem* similiter dixit. *Dies obscurus, procellosus*, ein trüber / ungestümer Tag. Suetonius Domitiano cap. 21 *Quoties otium esset, aleâ se oblectabat, etiam profestis diebus, matutinisque horis, ac lavabat de die prandebatque ad satietatem.* Quo loco DE DIE, illud tempus significat, quod post matutinum ante meridiem est. Quanquam & illud notat, quod *ad meridiem* Censorinus dixit, & quod meridiem proxime sequebatur, & *meridie* appellabatur, ut Salmasius Exercit. Plinianis p. 648 observat. ¶ *Hic meus dies est*, formula eorum, qui genio & hilaritati indulgebant: quod tempus sibi maxime impertire existimabant. Similiter nos in re eadem dicimus: der Tag soll mein seyn.

D

Cornelius Severus apud Senecam Patrem Suasoriâ secundâ:
-- -- *Stratique per herbam*
HIC MEVS EST, *dixere*, DIES. Vide ipsum Senecam dicto loco. Sed & dies mortis ita significatur, Dialog. de Oratorib. cap. 13 *quandocunque fatalis & meus dies veniet.* ¶ 2. Non rarò *dies* pro diurno lumine ponitur. Tacit. 3. Histor. cap. 56. *Concionanti tantum fœdarum volucrum supervolitavit, ut nube atrâ diem obtenderent:* Et 4. Histor. cap. 81. *Statim conversa ad usum manus, ac cæco reluxit dies.* Sic *admitti dies* dicitur Plinio lib. 9. Epist. 35. quando remotis velis apertisque fenestris admittitur lux. ¶ 3. Pro æstu seu calore diei posuit Calpurnius Eclog. 5. init. -- -- *Juvat humida forsan*
Ripa, levatque diem vicini spiritus amnis.
Claudianus Paneg. de 4. Consul. Honor. v. 63
Cum procul insanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
Sæviretque dies.
Ubi tamen Barthius *Diem* Solem ipsum interpretatur. ¶ Sed solet Latinis Scriptoribus *diei* nomine non raro venire, quicquid per diem accidit, vel notâ aliquâ diem insignit. C. Nepos Attici Vita cap. 5, *Tranquillatis autem rebus Romanis remigravit Romam, ut opinor Cotta & L. Torquato Coss. quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrimis desiderii futuri dolorem indicarent.* QVEM DIEM, quem discessum ejus, sive, quod discessûs ejus tempus. Neque enim opus est cum Rutgersio, *discedentem* pro *diem* legere. Seneca lib. 3. de Ira cap. 36 *Totum diem meum scrutor.* Ubi Gronovius: *Notissimo tropo* DIES *pro* ACTIS DIEI; & interpretatur statim: FACTA AC DICTA MEA REMETIOR. Addit exempla: Ciceronis 9. fam. ep. 6 ad Varronem: *Hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto:* & Plinii lib. 3. epist. 9 *Memento esse non epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot denique reos caussasque complexa sit.* Idem lib. 6. epist. 31 *quam severi dies, quos jucundissimæ remissiones sequebantur.* Nec aliter Cicero pro Marcello cap. 4. *Hunc tu igitur diem maximis gratulationibus tuis antepones.* i. e. Hanc clementiæ laudem, quam restituto Marcello consecutus es. Sic *dies* pro pugna seu clade, quæ per diem accidit, auctoribus dicitur, quod Casaubonus notat in Suet. August. cap. 23. Vellejus lib. 2. c. 52 *Aciem Pharsalicam & illam cruentissimam Romano nomini diem.* Vide & Berneggeri Indicem in Florum. ¶ Pro summo etiam discrimine ac tempore ultimo, quin morte ipsa nonnulli *diem* dixerunt. Tacit. 3. Histor. cap. 24 *Vitellius capta urbe per aversam palatii partem, Aventinum, in domum uxoris, sellula defertur, ut, si diem latebra vitavisset, Tarracinam ad cohortes fratremque perfugeret.* Lucius Florus *diem ultimum* vocat, lib. 2. cap. 6. Homerus κακὸν ἦμαρ Odyss. κ. v. 269. vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 173. Adde Dialog. de causs. corr. eloq. cap. 13. n. 8 cujus verba paullo ante prodidimus. ¶ Sed & pro vita *dies* ponitur; qui vivunt enim, diem vident. Ovid. lib. 5. Trist. Eleg. 4. v. 44
Sive diem videat, sive tegatur humo.
Statius lib. 2. Thebaid. v. 657
-- -- *nunc arma diemque*
Projice. Avienus Periegesi v. 543
Postquam liquerunt Ismeni fluminis undam,
Hic in cæruleos mutatum membra Dracones,
Absolvêre diem, finemque dedere labori.
Absolvêre diem, i. e. finierunt vitam, quod homines hactenus duxerant. Loquitur enim de Cadmo & Hermione, qui in Dracones mutati. ¶ Notat *dies* certum quoque ac præstitutum alicui rei tempus, ad quod vi pacti, aut fidei datæ; vel ex constituto tenemur, ein Termin. Sic *pecuniarum dies*, Zinstag / Columella lib. 1. cap. 7. *Dies stipendii*, quibus stipendium debetur. Hinc *in diem emere*, ut solvas post aliquod tempus, Nep. Attic. cap. 9. auff Tagzeiten kauffen. *Cum dies advenerit*, Phædrus lib. 1. fab. 7, wenn der Termin erscheinen wird. *Diem proferre*; den Termin auffschieben. *Laxiorem diem dare*, Livius 39. cap. 17, einen geraumern Termin ansetzen: *diem servare*, den Termin inne halten. *Diem obire*, auff den bestimmten Tag erscheinen. Cic. Attico 13 epist. 14 *Obire auctionis diem facile potuerunt: est enim III idus.* Et in Lælio cap. 2 *Cum in hortos Bruti, commentandi gratia, proximis Nonis venissemus, tu non adfuisti, qui diligentissime illum diem, & illud munus solitus esses obire.* Quod si vero dies intelligitur fatalis; *obire diem suum*, mori est. Servius Ciceroni lib. 4. epist. 12 *Erat scriptum, paullo ante lucem Marcellum diem suum obiisse.* Et sine Pronomine Nepos extremo Dione: *Diem obiit circiter annos LV natus.* Interdum idem auctor, ut significantius scriberet, epithetum *supremi* adjunxit. Miltiade cap. 7 *in vincula conjectus est, ibique diem obiit supremum.* Et Dione c. 2 de Dionysio: *somno sopitus diem obiit supremum.* Sed ad diei statuti notionem, unde digressi sumus, revertimur. *Dies rerum*, i.e. agendis rebus destinatos, Tacitus 3. Histor. cap. 50 dixit. Seneca lib. 3. Quæst. Nat. cap. 1. *Nilum interim seponamus* &c. *Illi diem suum dabimus*, id est, præstituemus tempus, quo ejus naturam explicemus. ¶ *In diem*, & *præsens* opponuntur. Terent. Phorm. act. 5. sc. 2. v. 16. *Præsens quod fuerat malum, in diem abiit.* Cicero pro Cœlio cap. 24 *In diem fraudis præsentis pœnas Dii refer-*

reserbant. ¶ Plautus Pseudolo act. 1. sc. 3. v. 67 *Eme die cœcâ hercle olibum; id bendito oculatâ die.* ubi *dies cœca* dicitur, cum solutio differtur in diem; *oculatâ*, cum præsenti pecuniâ, ac Græca mercamur fide, ut explicat Festus Pompejus. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 244. ¶ In pluralivo etiam numero pro tempore. Tacitus 2. Histor. c. 46 *Turbata per eosdem dies Germania*, &c. ¶ De divisione dierum vide Censorin. cap. ult. & Macrob. 1. Sat. c. 3. De superstitiosa observatione dierum apud Romanos veteres aliasque gentes, vide Plutarch. Camillo pag. 138. item in Caussis rerum Romanarum; & Dionys. Halicarnass. Præcept. Rhetoric. pag. 83. E Junioribus Casaubonum ad Sueton. August. cap. 92. Item in Appendicula in Othon. cap. 6. ¶ *De die*, hoc est, interdiu, bey Sonnenschein / des Tages über. Vide supra in *de*. *In dies singulos*, alle Tage. *In diem abire*, Terent. Phorm. act. 5. sc. 2, 16. sich verweilen. Apul. lib. 1. Miles. *Nox it in diem*, Es wird Tag. Terent. Eun. 3. scen. 4. v. 2 *in hunc diem*, auff diesen Tag. *In dies paucos*, auf wenig Tage. *In diem bibere*, Cic. 2. Philipp. cap. 24 ohne Sorge leben. Idem de orat. lib. 2. cap. 40 *Barbarorum est in diem bibere.* At *In diem extollere*, est differre, Plaut. Milite act. 3 sc. 2. v. 47. *Diem dicere*, Cic. de Arusp. cap. 4. ernennen / ankündigen. Et *diem operi dicere*, in Verr. 3. cap. 57. Sed *diem* alicui homini *dicere*, est accusare, in jus vocare. Cic. ad Q. frat. lib. 1. ep. 2. sub fin. *Si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret.* Cæteros usus hujus verbi passim licet invenire. Sententias quasdam & formulas superaddimus. Cic. lib. 2. de finib. *Non potest dies esse sæpius, qui semel fuit*, hin ist hin. Seneca in Hippol. v. 450 *Optimi dies bitæ effluunt.* Plin. lib. 7. cap. 40 *Alius de alio judicat dies, sed postremus de omnibus.* Silius Italicus lib. 3. v. 134

Et pace & bello cunctis stat terminus æbi,
Extremumque diem primus tulit.

Apud Horatium 2. od. 6. *diem frangere*, est potando & epulando conterere. *Diem eximere* re aliqua, est consumere, totum extrahere. Dialog. de caussis corrupt. eloq. cap. 19. n. 3 *Id ipsum laudi dabatur, si dicendo quis diem eximeret.* Plauti est Epidic. 3. sc. 2. v. 5 *alicui diem dare luculentum*, einem einen guten Tag machen: unde verbo mutato est, *Diem luculentum habere*, lustig seyn. *Hilarem diem sumere*, idem est: de quo in *sumo*.

¶ *Die crastini, die septimi* &c. adverbialiter pro *crastino, septimo*, vide supra in *Cras*.

¶ Diecula, diminut. ein Zeitlin / Stündlin / Ter. in And. 4. sc. 2, 24. Cic. ad Att. lib. 5. extr. Apul. lib. 1. Miles. *Et ut illa Medea, unius dieculæ à Creonte impetratis induciis, totam ejus domum filiamque* &c.

¶ Diurnus, diurnum, quod unius spatio diei continetur: sicut *annuum*, quod anni. Was den Tag über geschiehet / ut, *diurni labores*, Cicer. Senect. cap. ult. *diurna quies*, 2. Agrar. cap. 2.

¶ 2. Diurnum autem substantivum, pro dimenso Seneca posuit Epist. 80. täglich Futter / täglich Brod / quod servis in diem dabatur. Vocabatur &

¶ Diarium, demensum cibi pro uno die. Tags-Kost. Martialis lib. 11. Epigr. ult. *Sed lupus usuram puerique diaria poscunt*, Petron. *Hodie post asellum diaria non sumo.* Vide Torrent. ad Horatii lib. 1. ep. 14. itemque Pignorium de Servis p. 160. ¶ 2. Dicebatur diurnum & diurnarum, seu quotidianarum rationum liber. Ein Tagebuch / in welchem die tägliche Einnahmen und Ausgabe verzeichnet. Juven. Sat. 6. v. 482

Et cædit, longi relegit transbersa diurni.

Ibi enim Diurnum Scholiastes vetus, *Ratiocinium* interpretatur. Nempe *Diurnum*, Ephemeris est: Ephemeris autem Commentarius, in quo & acta & rationes quotidianæ perscribebantur. *Quotidianum diurnum* Seneca lib. 5. Controv. 33. sub f. *Diarium* Asellio apud Gellium lib. 5. c. 18 appellat. ¶ 3. Pro Stipe posuisse videtur Augustus dicto quodam à Suetonio ejus vita cap. 53 relato.

¶ Dialis, unius diei. Otacilius Pitholaus, cum Caninius Revilius uno tantum die consul fuisset, dixit: *Ante flamines, nunc consules diales sunt:* apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 2. Lusit nempe vocabuli ambiguitate, de qua infra in *Dius* plura.

¶ Diescit. Veteres malunt *Lucescit, dilucescit*, &c. Rejicit Vossius de Vit. Serm.

¶ Diarius, a, um, Adject. ἐφήμερος: ut Febris diaria, täglich Fieber.

¶ Diarium, diurnum demensum, item Commentarius rerum quotidianarum: de quibus paullò ante in *Diurnum*.

¶ Hodie, adverbium, quasi hoc die, vide suo loco.

¶ Peridie, Postridie; &

¶ Nudius tertius, quartus, quære in suis literis.

¶ Interdiu, adverbium, idem quod per diem, am Tage / des Tages über / cui *Noctu* contrarium. Auctor ad Herennium lib. 2. cap. 4 *Tempus ita quæritur, qua parte anni, qua hora, noctu an interdiu, & qua diei, & qua noctis hora factum esse dicatur.* Cato de re rust. cap. 124 *Canes interdiu clausos esse oportet, ut noctu bigilantiores & acriores sint.* Plinius lib. 18 cap. 6 *Malus paterfamilias, quisquis interdiu facit, quod noctu possit.*

¶ Interdius antique idem apud Plautum Asin. 3. sc. 3. v. 9 *negotiosus interdius:* & Aulul. a. 1. sc. 1. v. 33

Perbigilat noctes totas: tum autem interdius
Quasi claudus sutor domi sedet totos dies.

¶ Perdius, Gell. lib. 2. c. 1. *Stare solitus Socrates dicitur pertinaci studio perdius* &c. den gantzen Tag. Apul. lib. 5. p. 161 ed. Elmenh. *Hoccine mihi pollicebare Psyche mea? Quid jam de te tuus maritus expecto? quid spero? Et perdia & pernox, nec inter amplexus conjugales desinis cruciatus.* Ammianus 31. cap. 3 *pernox & perdius.*

¶ Perendie, vide in elemento P.

¶ Subdiu, idem quod Interdiu, Plaut. Mostell. a. 3. sc. 2, 78.

¶ Huc & illa pertinent, *Biduum*, duorum dierum intervallum. Zwey Tage. Cicer. 8. Att. epist. 14. *absunt biduum aut triduum*, & 2. Nat. D. cap. 38 *per biduum.*

¶ Biduanus. Rabanus Maurus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 26 *Biduanus mos jejunii inde sumtus, quod Apostoli jejunaberunt illo biduo, quo Dominus passus & sepultus est.* Zweentägig Fasten.

¶ Triduum, trium dierum intervallum. Drey Tage. In utroque primam produxere Veteres. Terentius Eun. act. 1. sc. 2.

Rus ibo: ibi hoc me macerabo triduum.

Martial. lib. 2. Epigr. 6

Si totus tibi triduo legatur.

¶ Triduanus. Apulej. lib. 10. p. 247 *triduanum spectaculum.* Dreytägig / das drey Tage währet. Et Hieronymus media epist. 10. ad Furiam de Viduit. serv. *Parcus cibus, & benter semper esuriens triduanis jejuniis præfertur.* De biduanis autem & triduanis Christianorum veterum jejuniis consulas du Fresne Glossar. in voce utraque.

¶ Quatriduum, ut, *Iter quatridui*, Lentulus lib. 12. fam. epist. 15. extr. *Triduo aut quatriduo ante hanc rem*, Cic. Bruto ep. 3.

¶ Quatriduanus, viertägig. Hieronymus Epitaphio Paullæ, sive epist. 27 cap. 11 *quatriduanus mortuus Lazarus.*

¶ Sub dio & divo & Subdialis vide in Dius ac Divus.

¶ Diespiter Horatio Jupiter dicitur. lib. 3. od. 2

-- -- -- -- *Sæpe Diespiter*
Neglectus incesto addidit integrum. Et lib. 1. od. 34
-- -- *namque Diespiter*
Igni corusco nubila dibidens. Vid. Varron. de L. L.

DIETĒRIS, idis, eine Zeit von zween Jahren. Censorinus cap. 18 *Id tempus τριετηρίδα Græci appellabant, quod tertio quoque anno interkalabatur, quambis biennii circuitus, & rebera διετηρὶς esset.*

DIGENTIA, rivi nomen Horatianæ villæ proximi: de quo ipse lib. 1. epist. 18. v. 104.

DĬGĬTUS, pars in manibus, pedibusque. *Digito attingere* Ter. Eun. 4. sc. 6, 2. Et *digito tenus contingere* Apul. 9. p. 224. Et *Digitis extremis attingere*, hoc est, leviter, gar ein wenig berühren / Cic. pro Cœl. cap. 12. Et, *Digitum transbersum non excedere*, nicht eines Fingers breit überschreiten / Plaut. Aulul. a. 1. sc. 1, 18. Et *digitum à re aliquâ non discedere*, quod alias latum & transversum unguem dicitur. Cic. Attic. lib. 7. ep. 3 *Mihi certum est ab honestissimâ sententiâ digitum nusquam*, subaudi *discedere*, nicht eines Fingers breit von meiner Meynung abtreten. *Digitum medium ostendere*, proverbiale, quo extremus significatur contemtus. Germani dicunt, die Feigen weisen. Juvenal. Sat. 10. v. 52 -- -- *cum fortunæ ipse minaci*

Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.

Ubi Vet. Schol. *Cum fortunam contemneret, nihil dicens se habere, ab ea quod exspectaret: quin imò infami digito ei turpiter insultaret.* *Infamem* vocat medium digitum, quod contumeliam afferat. Persius quoque sic appellavit Sat. 2. v. 33. ubi vide Casaubon. ¶ *Digito uno caput scalpere*, mollicelli, & impudici hominis indicium. Juven. Sat. 9, 133. vide ibi Interpp. & Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 159. ¶ Digitum exerere sive *tollere* est, se victum fateri. Pers. Satyr. 5. v. 119

Nihil tibi concessit ratio: digitum exere, peccas.

Ubi Vetus Scholiastes: *Digito sublato ostendere bictum se esse à bitiis. Tractum à gladiatoribus, qui bicti, ostensione digiti, beniam à populo postulabant.* Sidonius lib. 5. Epist. 7 *Hi sunt, quorum comparationi digitum tollerent, Narcissus, Asiaticus, Massa*, &c. Ubi plura alia Savaro observat. ¶ *Summis digitis colere*, est phrasis, quâ alluditur ad morem ethnicorum, res ad sacrificandum paratas, duobus vel tribus digitis accipientium. Lactant. lib. 1. Instit. cap. 20. & Gallæus ibi. ¶ De supputandi ratione, quæ certo digitorum gestu fiebat, vide quæ ad Plautinum Epidicum act. 1. sc. 1. v. 50. ex Petro Colvio in Apolog. Apuleji Taubmannus notat: quibus adde cap. 7 VVoveriani Tractatus de Polymathiâ. Conf. Beda libro de Ratione computandi per digitos, Lilius Gyrald. Dial. 2. Voss. lib. 2. Inst. Orat. p. 537. Mart. Capell. lib. 7. init. Herman. Lignaridus Oblectam. Academ. cap. 6. p. 58. Petr. Faber lib. 3. Semestr. cap. 23 Scip. Gentil. in Apol. Apuleji p. 429. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 33. Omnem ordinem à Decem usque ad Mille millia ære insculptum expressit Parisiis eleganter ad Bedæ præscriptum Ann. MDXLIV Jacobus Bogardus, quam picturam in suis Conditoriis servari Barthius Commentar. in Claudian. pag. 1116 scribit. Herodotus in Thaliâ vocat ἐπὶ δακτύλων συμβάλλεσθαι, unde moris antiquitas colligitur. ¶ Digitos Minervæ olim sacros fuisse, notat Servius ad illud Virgil. Ecl. 6

— — *Cynthius aurem* A
Vellit.

¶ Digitorum ordo & appellationes. *Pollex*, ἀντίχειρ, sic dictus, quod non minus, quam tota manus in officio sit semper, der Daume. *Index*, der Zeiger. Qui & *salutaris* appellatur. Suet. Aug. cap. 80. *Dextræ quoque manûs digitum salutarem tam imbecillum interdum sentiebant*, &c. Rationem appellationis inde Beroaldus ducit, quod eo silentium suaderetur res saluberrima. Vide eum ad dictum locum Suetonii. *Medius*, der mittel oder längste Finger / qui & *infamis*, *impudicus*, *verpus*, dicitur. *Medicus* seu *Medicinalis*, secundum Macrobium, & *annularis*, der Goldfinger. In quo digito manus sinistræ annulus ideò gestatur, quod in anatomiis ab Ægyptiis observatum est, nervum tenuissimum ab eo digito ad cor, quod ex auro vires habere putatur, protendi. *Minimus*, vel *auricularis*, der kleine Finger.

¶ *Digito cælum attingere*, est summe beatum, & velut Diis proximum esse, Cicer. lib. 2. ep. 1. ad Attic. ¶ *Monstrari digito* est notabilem & insignem esse, Horat. & Persio; illi 4. Od. 3; huic Satyr. 1. v. 28. Et auctor Dialogi de Orator. cap. 7 *Tunicatus hic populus transeuntes nomine vocat, & digito demonstrat.* ¶ 2. Digitus pro mensurâ quatuor hordei grana secundum latitudinem continente, vier Gerstenkörner breit. B

Quattuor ex granis digitus formabitur unus.

Vide Frontinum de qualitate agrorum pag. 35, & Anonymum Gromaticum apud eundem Rigaltium pag. 329.

¶ Digitulus, dimin. Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 53 *Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus*, &c.

¶ Digitalis, ut *Digitalis gracilitas*, Plin. 14. cap. 3. Fingersdicke.

¶ Digitale, substant. ein Fingerhut. Varr. 1. de re rust. cap. 55 *Melior olea, quæ digitis nudis legitur, quam illa, quæ cum digitalibus. Duricies enim eorum non solum stringit baccam, sed etiam ramos glubit.* Quod si Digitalia sunt pellicea, aut ex corio, Handschuhe exponi nostro sermone possunt. Simile quid apud Varronem significatur, sed ex duriore materia.

¶ Semidigitalis, halben Fingers breit. Vitruvius lib. 10. cap. ult. *Terebratur foramen semidigitale, digitale, sesquidigitale.*

¶ *Digitatæ aves*, Plin. lib. 11. cap. 47. pr. Vögel mit unterschiedenen Klauen.

¶ Sesquidigitus, anderthalb Finger. Vitruvius lib. 8 cap. 6 *Canalis longus pedes quinque, latus digitum, altus sesquidigitum.*

¶ Sesquidigitalis, anderthalb Finger groß. Vide paullo ante in *Semidigitali* ex Vitruvio. C

DIGNUS, werth / würdig. *Dignus præmio, quovis honore*, aller Ehren werth. *Facere se dignum*, thun was ihm gebührt und wol anstehet: *Non te dignum fecisti*, Terent. Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 25. Sic, *Dignum exspectatione aliorum*, etwas ausrichten / das dem gemeß sey / darauff andere gewartet haben / Planci est ad Cic. lib. 10. famil. ep. 7. Virg. Æneid. 8. v. 364

Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Deo, rebusque veni non asper egenis.

Dignum personis summorum virorum, Nepos præfat. id est, quod summis viris convenit. *Tua vita dignior ætas* Virg. 9, 213. *Nihil Thaide dignius, quod ametur*, Ter. Eun. a. 5. sc. 8, 21. Et, *Vir avo, patre, majoribus suis dignissimus*, Cicer. 3. Philip. cap. 10.

¶ Construitur aliquando cum Genitivo, Græcorum more. Plaut. Trinum. Act. 5. sc. 2. v. 29 *Non ego sum dignus salutis*; qui & *indignus* ita construxit. Virg. 12. Æn. v. 649

Descendam, magnorum haud unquam indignus avorum.

Phædrus fabula 20. lib. 4.

Quidquid putabit esse dignum memoriæ.

Priscianus sive Fannius de Situ Orbis v. 2.

Annue Rex cæli, positum telluris & undæ,
In quas imperium mortalibus ipse dedisti,
Materiæ tantæ me promere carmine digno. D

¶ Plautus etiam cum accusativo junxit Captiv. act. 5. sc. 2. v. 16 *Non me censes scire quid dignus siem?* Potest tamen & Ellipsis esse, & subaudiendum *ferre*, vel *pati*. *Dignus*, i. e. commeritus.

¶ Dignè, adverb. *Dignè laudare*, nach Würdigkeit loben / Cicer. de Senect. cap. 1. Et *Digne de aliquo loqui*, Idem post Red. in Sen. cap. 8. *Digne aliquem prosequi*, id est, prout meritus est, Suet. Aug. cap. 66. Seneca Troad. v. 900

Celebrate Pyrrhi Troades connubia,
Celebrate dignè planctus, & gemitus sonet.

id est, ut dignum est, ut pars est maxime. Horat. 2. Satyr. 7. v. 47.

Peccat uter nostrûm cruce dignius?

¶ Dignitas, Würde / Hoheit / existimatio, auctoritas, amplitudo. *Tueri suam dignitatem*, seinen hohen Stand und Ehren vertreten / schützen / Cicer. 1. Off. cap. 36. *Amplissimos dignitatis gradus adipisci*, lib. 10. fam. ep. 6. Zu hohen Ehren kommen. Sic *defendere, asserere, tenere dignitatem suam* dicebant. In quibus omnibus nihil aliud dignitas est, quam concepta hominum de alicujus virtute opinio. Nepos Attico: *Honores non petiit, cùm ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem.* Ibidem: *Elegantia vitæ, quâ cæteros ceperat principes, dignitate pari, fortunâ humiliore.* Id. Miltiad. *Erat inter eos dignitate regiâ*, ubi non auctoritas modò, sed etiam potestas regia indicatur. ¶ 2. Neque verò *dignitas* tantum dicitur, quæ in opinione & existimatione sita est, sed & species honesta corporis ac pulchra sic appellatur. Cic. lib. 1. de Offic. c. 36 *Cum pulchritudinis duo genera sint, quorum in altero venustas sit, in altero dignitas; venustatem muliebrem ducere debemus; dignitatem virilem.* Sic *dignitatem formæ* paullò post vocat, cùm ait: *Formæ autem dignitas, coloris bonitate tuenda est: color, exercitationibus corporis. Dignitas* itaque forma seu pulchritudo virilis. Unde frequenter auctores hâc voce utuntur in commendandâ virorum formâ. Sic Nepos, *magnam dignitatem corporis* Dioni; *honestam dignitatem* Eumeni tribuit. Plin. Paneg. Trajan. cap. 4 *Jam firmitas, jam proceritas corporis, jam honor capitis & dignitas oris, nonnè longè lateque Principem ostentant?* Suet. Claud. cap. 30 *Auctoritas dignitasque formæ non defuit.* Et rectè hæc duo conjungit: *dignitas* enim eam formæ pulchritudinem notat, *cui non minus auctoritatis, quàm gratiæ inest*, ut idem in Tito cap. 3 loquitur. Tacitus *Decorem oris cum majestate* vocat 2. Hist. cap. 1. Adde quæ notat Casaubonus ad illum Suetonii in Claudio locum, itemque in 1. Polybii p. 49.

¶ Digno, are. Pacuv. apud Nonium: *Quis Deos infernos, quibus cælestes, dignet decorare honoribus?* Ausonius ep. 16. v. 59 de libro:

Cuique vigiles luminum
Vacare dignabunt κόρας.

Ubi Vinetum inspicias.

¶ Dignor, verbum commune, dignari, dignum habere, judicare, werth achten / würdigen. Virg. 1. Æn. 335

Haud equidem tali me dignor honore.

Sic *laude dignari* Cic. 3 de Orat. c. 7. Et, *virtutem honore dignari*, lib. 2. de Invent. c. 39. Horatius lib. 1. epist. 19. v. 40

Non ego nobilium scriptorum auditor & ultor
Grammaticas ambire tribus & pulpita dignor.

¶ Passivè hoc verbo Virgil. usum, notat Gellius lib. 15. cap. 13. würdig geachtet werden: Idque probat ex Æn. 3. v. 475.

Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo.

Nonius: *Dignatus, significat dignus habitus. Virg. lib. III. Conjugio Anchisa* &c. Ipse quoque Cic. lib. 2. de Invent. cap. 53. extr. *Observantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore dignantur.* Ergo vere *in communibus verbis* est, ut dixit c. l. Gellius.

¶ Dignanter, adverb. posterioris ævi. Vopiscus in Tacito cap. 8 *loquentem dignanter audite.* Symmachus lib. 5. ep. 65 *dignanter impertias.* Sidon. lib. 4. epist. 7 *intuitu nostri dignanter admissus.*

¶ Dignatio, dignitas, amplitudo, reverentia, veneratio. Würdigung. Non rarò hac voce ita usus Suetonius est, ut August. cap. 46. Caligul. cap. 24. Vesp. cap. 4. & de Illustrib. Grammat. cap. 5. Non illibenter & Tacitus utitur. Sic *Imperatoris dignationem* 1. Hist. cap. 52. & lib. eodem cap. 10 *dignationem Cæsaris*, alibi Magistratus, Principis, Sacerdotum, dixit.

¶ Contrarium est *dedignari*, id est, indignum judicare, repudiare, unwerth achten / verschmähen. Virg. 4. Æn. v. 536

Quos ego sum toties jam dedignata maritos.

Curtius lib. 6. cap. 11, 23 *qui Philippum dedignatur patrem.* Plin. Paneg. cap. 63 *Prava ambitio, concupiscere honorem, quem dedigneris: dedignari, quem concupieris.*

¶ Dedignatio, dedignandi actus, Verachtung. Plin. Paneg. cap. 18 *contumacia & dedignatio parendi.* Quintil. lib. 1. cap. 2. extr. *tacita dedignatio.*

¶ Condignus, idem quod dignus, wohl werth. Gell. lib. 3 cap. 7 *Pulchrum facinus Græcarumque facundiarum magniloquentia condignum.* Arnobius lib. 1. p. 15 *Justa & honesta & auditu ejus* [Christi] *condigna deposcimus.*

¶ Condignè, adverb. Gell. lib. 1. cap. 6 *rectè atque condigne locutum esse:* & lib. 14. cap. 4 *condigne mehercle & condecore.*

¶ Indignus, unwürdig / schändlich. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3, 54 *Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere indigna genere nostro.* Das unserm gantzen Geschlechte eine Unehre ist? Idem Phorm. a. 5. sc. 8, 19. *Facinus indignum*, eine schändliche That / quod fieri minimè debuit. ¶ 2. unbillig. Idem Eunuch. act. 5. sc. 5. vers. 4

Quæ futura esse exempla dicunt in eum indigna,

h. e. crudelia, schreckliche Straffe. Vide ibi Donatum. *Pro indignissimo habere*, vor die gröste Unbilligkeit halten. Livius lib. 1. cap. 40 *Anci filii duo pro indignissimo habuerunt, se patrio regno tutoris fraude pulsos.* Cicero pro Quint. cap. 31 *Indignum est à pari vinci aut superiore: indignius ab inferiore atque humiliore.* Idem in Vatin. cap. 16 *Cæsar te omni honore indignissimum judicat.* ¶ Cum Genitivo conjunxit Plautus Pœn. act. 2. v. 9 - - - *Quoniam illa (exta) non bona aruspex dixit, Deûm esse indigna* (ita legendum) *credidi.* Vide supra *Dignus.*

¶ Indignitas, indecentia, Schande. *Indignitas rei, facti*, Schande so nicht zu leiden. Livius lib. 2. cap. 34 *Egone has indignitates diutius patiar, quam necesse est?* Cicer. pro Muræna cap. 25 *Pro rei indignitate non severe satis decernere*, nach dem die Sache an ihr selbst schändlich und greulich ꝛc.

A ¶ Indigne, indignum in modum, inhoneste, unredlich / ungebührlich. Terent. Adelph. a. 1. sc. 2. v. 11 *Clamant omnes indignissime factum*, jederman klaget drüber / es sey Sünd und Schand von ihm / daß er solches gethan / *Indignè ferre, pati*, i. e. moleste, sich übel um etwas gehaben / Cicer. 7. Verr. cap. 12. *Indignius fieri* Gell. lib. 13. cap. 8. *Indignissime aliquem luce privare*, i. e. occidere, Cic. pro S. Rosc. cap. 22. extr. *Immatura morte indignissime rapi*, Plin. lib 6. epist. 6.

¶ Perindigne, Sueton. Tiber. cap. 50. *Tulit perindigne, actum in senatu, ut* &c.

¶ Indignor, indignari, deponens, übel zu frieden seyn / zürnen. Sev. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5, *Hem nos indignamur, si quis nostrum interiit*. Additur interdum accusativus. Quint. lib. 1. cap. 3 *Quidam indignantur imperia*. Et Virg. 8 Æn. sub fin. *pontem indignatus Araxes*. De Dativo ita censet Scioppius Infamiâ Fam. p. 150 *Insolentius dicitur*, indignari alicui, *cum sit usitatius* indignari ambitionem, dictum, *aut* factum *alicujus*: indignatur parere *monitoribus*.

¶ Indignans, participium & adjectivum. *Verba indignantia*, Ovid. 6. Metam. v. 584. *Servitutis indignantissimus*, Columella lib. 8. cap. 17.

¶ Indignabundus, unwillig / ungehalten. Livius lib. 38. cap. 57 *illa* (Æmilia Scipionis uxor) *muliebriter indignabunda*. Sueton. Calig. cap. 35. *ita se proripuit è spectaculis, ut calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus*.

¶ Indignanter. Arnob. lib. 3. p. 103. *mussitare indignanter*. Ammian. lib. 15. cap. 1. *indignanter ferre*. Ævi posterioris, ut *Dignanter*.

¶ Indignatio, Ungedult / Unmuth / Grimm. *Alicujus in se indignationem convertere*, Plin. lib. 9. cap. 30. Et Juvenalis Satyr. 1. v. 79 *Si natura negat, facit indignatio versum*
Qualemcunque potest.

¶ Indignatiuncula, dimin. Plin. lib. 6. ep. 17. pr. *Indignatiunculam, quam in cujusdam amici auditorio cepi, non possum mihi temperare, quo minus apud te per epistolam effundam*.

¶ Perdignus, dignus etiam atque etiam. Cicer. lib. 13. ep. 6. famil. *Suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tuâ amicitiâ*, sehr wol werth.

Dilato, vide *Latus*.

DILEMMA, δίλημμα, argumentum est Oratorium, lubricum & infirmum, in quo propositiones sunt duæ, quarum utramque ubi concesseris, victus esse videaris. *Syllogismum cornutum* nonnulli vocant. Tale erat captiosum illud Pharisæorum ad Christum, Matth. 21 *Licetne tributum Cæsari reddere, annon?* Similes dilemmatis sunt captiones, quæ *argumenta* dicuntur ἀντιστρέφοντα. Vide Gell. lib. 5. cap. 10. & 11. B. Hieronymum in Matth. cap. 23. cap. 33. *Constringit eos Syllogismo, quem Græci vocant δίλημμα. Nos inevitabilem possemus appellare: qui interrogatos hinc inde concludit & utroque premit*. Conf. Hieronymus, cujus verba supra in *Cornutus* protulimus, quia *Cornutum* hunc syllogismum dixerat.

Diligo, Diligens, &c. quære in *Lego*.

Dilúculum, vide in *Lux*, sub *Diluceo*.

Diludia, Dimidius vide *Ludus*, *Medius*.

DIMACHAE, Equitum genus, qui aliquando & pedites pugnarent, & ita duplicem pugnam committerent, equestrem pedestremque: quales sunt, qui hodie Tragoner appellantur. Curt. lib. 5. cap. 13 *Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos* DIMACHAS *appellant, adjungit. Dorso hi graviora arma portabant: cæterum equis vehebantur, cum res locusque posceret, pedestris acies erat*. Vid. Maussac. ad Harpocr. p. 27. seq.

DINDYMVS, δίνδυμος, plurale Dindyma, ut Mænalus, a; mons Phrygiæ, Cybelæ sacer. Virg. 9. v. 618
O vere Phrygiæ, neque enim Phryges, ite per alta
Dindyma.

¶ Dindymene, Δινδυμήνη, ipsa Cybele à monte sibi sacro dicta. Martial. lib. 8. epigr. penult.
Non per mystica sacra Dindymenes
Jurat Gellia.

DINOCRATES, architectus Macedo, qui Alexandriam in Ægypto jussu Alexandri Magni condidit. Præter Plinium & Solinum vide de eo Vitruvium Præfat. lib. 2. & Ammian. Marcellin. lib. 22. cap. 40.

DIOBOLVS, & Diobolum, ὁ διώβολος. parva moneta Atticorum. Inde

¶ *Diobolare scortum*, eine drey Creutzer Hure. Plaut. Pœnul. a. 1. sc. 2. v. 58.

Diocmitæ, vide Diogmitæ.

DIODORVS, διόδωρος, fuerunt hoc nomine multi: ut, 1. Diodorus Chronus, Dialecticus, Euclidis auditor, Platonis tempore. ¶ 2. Alter Diodorus Stoicus, Ciceronis præceptor in Dialecticis, quemadmodum in Bruto scripsit ipse; *Eram*, inquit, *cum Stoico Diodoro, qui nuper est domi meæ mortuus, à quo cum in aliis rebus, tum studiosissime in Dialectica exercebar*. ¶ 3. Diodori Comici fabulas Athenæus recenset. ¶ 4. Fuit & alius Diodorus Alexandrinus temporibus Adriani. ¶ 5. Sed & sub Augusto Diodorus Siculus floruit, qui historiam orbis & regnorum omnium, resque omnes eodem tempore diversissimis mundi partibus gestas, accuratissime temporibus & annis singulis distinctis, ad Julii usque Cæsaris res gestas, ex ultimâ vetustatis repetitas memoriâ, complexus est libris 40, quos Bibliothecam inscripsit, sed de quibus omnibus supersunt tantum quindecim.

DIOECESIS, διοίκησις, administratio, à διοικεῖν gubernare, eine Pflege / Weichbild. Usus eo aliquoties Cicero est in famil. & ad Atticum Epistolis. v. g. lib. 3. epist. 8 ad Appium: *omnium dioecesium quæ cis Taurum sunt, magistratus legationesque*. Adde lib. 13. epist. 67. Plinius lib. 5. cap. 29. pr. *jurisdictiones* vocat, i. e. tribunalia, quo minora oppida convenire necesse habebant juris petundi caussa. Constantini temporibus & insecutis Dioecesis certum numerum provinciarum complectebatur, quæ simul collectæ parebant Vicario præfecturæ prætorianæ. Vide H. Valesium ad Euseb. 4. de Vita Constant. cap. 36. ¶ Ecclesiasticis Scriptoribus ita appellatur cujuscunque territorii jurisdictio ad unius civitatis Episcopum pertinens: item *parœcia*, id est, pars Episcopalis diœceseos, ut Salmasius de Episcopis, & du Fresne in Glossario mediæ Græcitatis docet. Sulpicius Severus Dial. 2. cap. 4. *Consequenti item tempore iter cum eo, dum diœceses visitat, agebamus*. Loquitur de S. Martino Turon. Episcopo. B Vid. Balsamon ad Canon. 17. Concil. Chalced. & Menzerus dissert. de Concil. Nicæno pag. 5.

¶ Diœcetes, διοικητής, procurator, administrator, ein Verwalter / Verweser / Cicero Orat. pro Rabir. Post. cap. 8 *Diœcetes fuit regius, & quidem in custodiâ etiam fuit regiâ*. Et cap. 9 *Id facere non poterat, nisi Diœcetes: hoc enim nomine utitur, qui à rege esset constitutus*.

DIOGENES, Διογένης, Cynicus Philosophus, patriam habuit Sinopen civitatem Ponti, vixit Alexandri Magni ætate, quem dixisse ferunt, ut Diogenes Laërtius prodidit, *nisi Alexander essem, velle sese esse Diogenem*. Didicit Athenis apud Antisthenem, habitavit in dolio, pro sectæ suæ instituto risit ac reprehendit omnia. Unde & *Canis* appellatus est: & Canem, tituli loco, sepulchro insculptum habuit: de quo Ausonii Epigramma est, Epitaphiis Heroum Epist. 31. Mortuus est annos natus 90. Corinthi, ubi Xeniadæ cujusdam liberorum pædagogus fuerat. Historiolam de dolio ejus, quod subinde versavit, etiam Lucianus narrat libro, *Quomodo sit scribenda Historia*. Effigiem viri atque dolii vides apud Sponium in Miscell. Sect. 4. p. 125. Laudat nimis Diogenem Bartoli in charact. hominis literati p. 8. seq. Irridet & exagitat Lucianus Tom. III. in Auctione Vitarum.

¶ Diogenianus, Grammaticus fuit sub Hadriano. Suidas.

C ¶ Diognetus, & Diognetus, Διογνήτος καὶ διόγνητος, scripsit itinera Alexandri, meminit ejus Plin. lib. 6. cap. 17.

DIOGMITAE levis armaturæ milites. Ammianus lib. 27 cap. 20 [Vales. c. 9] *Adhibitis semiermibus paucis, quos Diogmitas appellant*. Capitolinus in Marco cap. 21 *Armavit & diogmitas*. Scribunt & *Diocmitæ*: sed cum *G* præfert Valesius ad d. l. Ammiani, quem inspicias, & Turneb. Adv. 25. cap. 18.

DIOMEDES, Διομήδης, Tydei filius, Rex Ætoliæ, post Achillem Græcorum fortissimus, vide Homerum. ¶ 2. Diomedes alter rex Thraciæ fuit, quem Hercules equis, quia humano eos aluisset sanguine, objecit laniandum. Diod. lib. 4. cap. 15. Palæphatus ἀνθρωποφάγους equos Diomedis putat quod ἱπποτροφία facultates ejus absumserit.

¶ Diomedeus, ut, *Equi Diomedei*, Claudianus Præfat. 2. de Raptu Pros. *Et Diomedeos gramine pavit equos*.

¶ *Insulæ Diomedeæ* in mari Adriatico, in quarum alterâ non procul à Calabriâ fuerunt *aves Diomedeæ*, ardeis [den Reigern] persimiles, quæ advenas barbaros clangore infestarunt; aut certè non adierunt, quemadmodum Varinus scripsit, Græcis tantum adulantes alis explicatis tanquam manibus ad prensationem & complexum miro discrimine, velut generi Diomedes hoc tribuentes ædemque ejus, quæ in ea fuit insula, quotidie pleno gutture madentibus pennis perluerunt atque purgarunt. Unde origo fabulæ, *Diomedis socios in earum effigies mutatos*, Plin. lib. 10. cap. 44. Ovid. 14. Metam. Fab. 10.

DION, Δίων, Syracusanus potens & dives fuit, Platonis auditor, D cujus consilio & hortatu patriam suam tyrannide liberavit Dionysio exacto, ut auctor est Plutarchus & Corn. Nepos, qui ejus vitam condiderunt. ¶ 2. Dion Cassius Niceæ in Bithyniâ natus historiam scripsit 981. annorum, ab urbe Roma condita ad annum usque Christi 231. quo ipse Dion cum imperatore Alexandro Severo consul fuit. ¶ 3. Dion Chrysostomus, Philosophus & Sophista, apud Trajanum vixit, scripsit multa & varia, quæ Suidas recensuit. Exstant ejus hodie orationes aliquot *de regno*, *de tyrannide*, *de virtutibus*, &c.

DIOMEDON, ontis, Cyzicenus, quo Artaxerxes Persarum Rex corrumpendum Epaminondam voluit uti, nequicquam ejus abstinentiâ tentatâ. Vide C. Nepot. Epaminondæ vitâ, itemque Plutarch. Apophtheg. Regum & Imperatorum.

DIONE, διώνη, Veneris mater, una ex Nymphis; non rarò pro ipsâ Venere ponitur.

¶ Dionæa, Venus ipsa. Virg. 3. Æneid. v. 19

Sacra

Sacra Dionææ matri divisque ferebam.

¶ Dionæus, adjectiv. Idem eclog. 9

Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum, id est, Leonis signum, quod in Julio oritur, qui mensis à Cæsare nomen accepit, cum antea *Quintilis* diceretur, Cæsaris autem origo ad Venerem refertur.

DIONŸSUS, Διόνυσος, Bacchi apud poëtas, præsertim Græcos, cognomen. ¶ 2. Ptolemæi etiam Auletæ, Ægyptii regis, quod quatuor syllabis scribendum esse, non *Dionysius*, vir illustris Ezech. Spanhemius de Usu Numism. p. 399 seq. perdocet. Regis cognomen fuit ex æmulatione Dei, ut alia apud Syros & Ægyptios: Baccho autem id nominis erat, ἀπὸ Διὸς καὶ Νύσης, *a Jove* patre, & educationis antro *Nysa*, Diodoro Siculo auctore lib. 4. cap. 2. Hinc

¶ Diōnÿsia, plurale, Διονύσια, Bacchi festa, quæ & *Bacchanalia* & *Liberalia* dicuntur, quæ Græci triennio quoque celebrabant, Schwarmfest/ Faßnacht. Hesychius: Διονύσια ἑορτὴ Ἀθήνησιν, ἡ Διονύσῳ ἤγετο. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 110. *Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.* Διονύσια Isaacus Casaubonus ad Theophrasti Characteres περὶ ἀδολεσχίας, duplicia facit: quorum alia verno, alia auctumni tempore celebrarentur, & *Dionysia* absolutè dicta, de vernis accipienda. Scaliger vero triplicia facit, quem vid. lib. 1. de Emendat. Tempor. cum de mensibus Atticis agit.

¶ Diōnysias, gemma nigra ac dura est, mixtis rubentibus maculis, Plinio lib. 37. cap. 12. Vocant & Dionysium lapidem, quòd tritus ex aqua saporem vini & odorem faciat.

¶ Diōnysius, Syracusarum tyrannus, quem solertissimum, & cum judicio audacem, Polybius tradit lib. 15. pag. 72 dixit. ¶ 2. cujus filius Dionysius, Secundus aut Minor dictus, regno expulsus Corinthi ludum aperuit. De quo adagium: Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, *Dionysius Corinthi*; quod accommodari potest ad omnes, qui ex illustri loco ad tenuitatem & paupertatem extremam dejecti sunt. Ælianus lib. 9. Var. Hist. cap. 8 scri[illegible], eum ob extremam mendicitatem stipem ad extremum ab hominibus cogendo vitam exegisse. Ovidius lib. 4. de Ponto Epist. 3. v. 39

Ille Syracusia modo formidatus in urbe
Vix humili duram reppulit arte famem.

¶ Sunt præterea multi Dionysii, ut *Dionysius Halicarnassensis*, Antiquitatum Romanarum scriptor, etiam Rhetorices: & *Dionysius Areopagita*, Pauli evangelio ad Christum conversus: & alii.

DIOPTRA, Διόπτρα, instrumentum Geometricum, à perspiciendo dictum, ein Instrument dadurch man etwas absiehet / distantiam scilicet & altitudinem locorum è longinquo; id enim Plinio est lib. 2. cap. 69. Generali tunc nomine omnia instrumenta mathematica, præcipue geometrica & astronomica, cujusmodi astrolabium, & regula parallactica, dioptræ dicuntur, quibus Solis, Lunæ, & astrorum intervalla cognoscuntur. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 69. ¶ 2. Vitruvio regula est ad librandas aquas, eine Wasserwage / lib. 8. cap. 6 *Libratur*, inquit, *dioptris, aut libris aquariis.*

DIŌRES, Virgil. Æneid. 5. v. 297

Regius egregiâ Priami de stirpe Diores.

DIŌRYX, διῶρυξ, diorygis, fossa ex alveo Nili ducta in agros, ein Wassergraben/ Pompon. Mela lib. 3. cap. 8 *Manu factus amnis, quod ex Nili alveo dioryge adductus.* Strabo lib. 17. p. 542 de Nilo: διωρύγων ἐπὶ διώρυξι τμηθεισῶν, *fossis aliis super alias actis.* Ab ὀρύσσω, fodio. Fiebant dioryges propter fertilis Nili aquas in agros derivandas.

DIOSCŌRĪDES, æ, & is, Διοσκορίδης, Pedacius Dioscorides Anazarbeus fuit, medicus M. Antonio & Cleopatræ familiaris. Scripsit de re medicâ lib. 6. qui illustrati nuper sunt commentariis doctissimis Petri Andreæ Matthioli. Meminit autem octo librorum ejus super eodem argumento Galenus. Et feruntur ejusdem libri duo Græci, de curatione morborum à capite ad pedes usque, latere in bibliotheca Augustana.

¶ Dioscorides Cyprius, unoculus fuit. Laërtius in Timon.

DIOSCURI, Διόσκουροι, Jovis & Ledæ filii, Castor & Pollux. Cic. 3. Nat. D. cap. 21, quanquam & alii Græcis Διόσκουροι appellati fuerunt, de quibus Idem dicto loco agit. Nautarum tutelares dii habebantur, Act. Apost. 28, 11. nec non certaminum equestrium & pugilatus. ¶ 2. Ignes etiam sunt seu fulgores marini, malis aut antennis omine felici prosperæ navigationis, si simul appareant, insidentes. Plinius stellas Castoris appellat lib. 2. c. 37. Græci hoc meteoron πολυδεύκεα vocant, recentiores *ignem præcedentem & sequentem.* Vide Comment. in lib. 2. Plinii Jacobi Milichii: præcipue Vossium lib. 1. Idololatriæ cap. 13.

DIŌTA, æ, διώτη, vas fictile duas ansas habens, sic dictum à duabus quasi auribus, ein Krug mit zweyen Henckeln oder Handhaben. Horat. lib. 1. ode 9 *Deprome Sabina merum diota.*

DIPHRIS, gemma Plin. lib. 37. cap. 10.

DIPHRYX, gis, δίφρυγες, Smegma metallicum, quod ex ære liquato fit atque percocto, Plinio lib. 34. cap. 13. Dioscorides aliquot ejus recenset genera, sed primum genus nativum metallicum est, materiâ constans simili Chalcanthi, Encelius. Factitium, Ofenbruch / vocatur. Dicta *diphryx*, quod bis torreatur, à φρύγω.

DIPHTHĒRA, διφθέρα, pellis, & ex pellibus consuta vestis, vel
A tabernaculum. vid. Polluc. lib. 7. cap. 15. & Ælian. lib. 9. Var. Histor. cap. 3. Speciatim capræ Amaltheæ, Jovis nutricis, pellis ita vocatur, unde

Ὁ Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας.
Serò Jupiter diphtheram inspexit,

Proverbiale in eos, qui serò quidem, sed aliquando tamen, pro malefactis suis dant pœnas. Crediderunt enim gentiles Jovem omnia, quæ gererentur in sua diphthera sive caprina pelle scribere, & multa quidem pro tempore dissimulare. Germani dicunt, Gott kan eine Zeitlang durch die Finger sehen.

¶ Diphtheria, διφθερία, pro re ex diphthera seu pelle facta, v. g. pro libro & charta pergamena. Sic Cicer. 13 ad Attic. epist. 24 *Quatuor διφθερίας sunt in tua potestate.* Ita meliores libri, Victorii, Gruteri, Grævii: adde Bosii notas. Alii διφθέρας & hoc loco legunt, quod explicat Manutius in commentario.

DIPHTHONGUS, ἡ δίφθογγος. Ein Doppellautender. Vide Grammaticos.

DIPLŌIS, διπλοΐς, diploidis, vestis duplicata militaris, ein gefütterter Mantel / Reuterkappen / *Abolla.* Severus Sulpitius eo vocabulo usus est lib. 1. cap. 35 in historia Davidis in spelunca latentis, quo & Saulus secesserat Rex, cum vestis oram abscidit
B David, LXX τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος vocant. Hieronymus *oram chlamydis* reddit.

DIPLŌMA, δίπλωμα, literæ patentes cum signo, codicilli, ein offener Brieff mit einem Siegel/ eine Bulle/ offner oder versiegelter Fürstenbrieff/ ein Paßport / Geleitsbrieff. Præcipue dabantur propter cursum publicum, item ob beneficium concessum ab iis, qui Reip. præessent. Appellatio ipsa à forma est. Nam formabantur in modum duplicium tabellarum. Vide Casaubon. ad Sueton. August. pag. 87. & Buchner. ad Plinii Epistol. lib. 10. Epist. 14. pag. 234. Cic. lib. 6. ep. 12 *Diploma statim non est datum.* Usus etiam ad Attic. est lib. 10. ep. penult. ¶ 2. Est & *diploma* vas duplex, διπλοῦν ἀγγεῖον Galeno, quod vulgò balneum Mariæ vocant, ein Distillirglaß / Gefäß oder Zeug.

Dipondius, dipondium, vide *Pondo.*

DIPSACUS, vel dipsacon, δίψακος, spina quæ & labrum Veneris dicitur, Kartendistel/ oder Weberkarten/ Bubenstrel. *Carduum fullonum* officinæ vocant. Plin. 27. cap. 9. pr. *Sistit alvum dipsacos.*

DIPSAS, adis, fœm. διψάς, Serpens viperæ figura, sed minor, nomen ab effectu habet: sitim enim in iis, quos sauciat & veneno suo imbuit, accendit inexplebilem, quâ velut ardenti flamma interiùs uruntur, adeo ut & rumpantur interdum, ut plurimum
C verò consumantur. Ælianus de historia animalium lib. 6. cap. 51 describit copiose. Et Plinius lib. 32 cap. 5 *a dipsade percussus.* Et lib. 23 cap. 8 *Lauri folia serpentium venenis resistunt, maxime sepis, dipsadis & viperæ.* Et Silius lib. 3. v. 312 *atro rapidas efferv escente veneno dipsadas* vocat.

DIPTŌTON, δίπτωτον, nomen duorum tantum casuum, ut, *fors, forte.* Vid. Grammat.

DIRCE, & Dirca, Δίρκη, Lyci regis Thebarum uxor, alligata tauro indomito, atque eo modo extincta à privignis Zetho & Amphione, propterea, quod à patre ducta erat, repudiatâ matre Antipâ. Propert. lib. 3. eleg. 15. v. 37

puerique trahendam
Vinxerunt Dircen sub trucis ora bovis.

Plaut. Pseud. Act. 1. sc. 2. v. 65

Te quasi Dircam olim (ut memorant) duo
Gnati Jovis devinxere ad taurum &c.

¶ 2. Alia *Dirce Babylonia*, quæ cum maledixisset Palladi, in piscem mutata est. Ovid. lib. 4. Metamorph. ¶ 3. Dirce etiam dictus fons apud Thebas, in quem mutata Dirce regis Thebarum uxor. Quò respexit Statius lib. 3. Thebaidos v. 204

-- -- *verso quod sanguine fluxit*
In subitos regina lacus.

D Vetus Schol. ad eum loc. *Dircem significat, quem Amphion & Zetus, Jovis & Antiopæ filii, tauro vinxerunt, de cujus sanguine fons natus, ejus nomine decoratus.*

¶ Dircæus, a, um, id est, Thebanus: *Amphion Dircæus*, Virg. Ecl. 2, 24. *Cygnus Dyrcæus* Pindarus est Horatio lib. 4. od. 2.

¶ Dircæa etiam dicta pars Bœotiæ.

DIRĪBO, diribere, aut Diribeo potius, diribēre, idem est quod distribuere. Val. Maximus lib. 9. cap. 12 *C. Licinius Mater, vir Prætorius, Calvi Pater, repetundarum reus, dum sententiæ diriberentur, in Mænianum conscendit.* Plin. lib. 36. cap. 15 *Hic hic est ille terrarum victor & totius domitor orbis, qui gentes & regna diribet.* Cic. in Pison. cap. 40. pr. *dum de te LXXV tabellæ diribeantur.* ¶ 2. Lustrare milites. Vide mox *Diribitorium.*

¶ Diribĭtor. Diribitores in judiciis & comitiis, qui tabulas ad ferenda suffragia distribuebant. Cicero post Redit. in Senat. cap. 11 *Quando illâ dignitate rogatores, diribitores, custodesque vidistis?*

¶ 2. *Diribitores*, qui scindunt & dividunt epularum partes in convivas, Vorschneider. Apul. lib. 2. Milesf. pag. 123 *Diribitores plusculi, splendide amicti, fercula copiosa.*

¶ Diribitio, vulgo profertur ex Cic. pro Planc. cap. 6. Sed Gruterus

terus tradit, & veterum editionum, & omnium mss. esse *direptionem.*

¶ Diribitorium, locus ubi milites recensebantur, & stipendia iis numerabantur. Sueton. Claud. cap. 18. Ein Musterplatz. Adde Plin. lib. 16. cap. 40, & inprimis Dionem Cassium lib. 55 p. 553, qui dedicationem ejus operis describit, quod ipse Latino nomine διριβιτώριον appellat. Fuit autem οἶκος μέγιστος τῶν πώποτε μίαν ὀροφὴν ἐχόντων, *domus omnium, quæ unquam uno fuerunt, maxima*, quam Agrippa imperfectam reliquerat, Augustus autem absolvit & dedicavit. Adde etiam Torrentium ad d. l. Suetonii.

Dirimo, vide *Emo.*

DIRUS, adjectivum, grausam / schrecklich / quod Vossio a δεινὸς derivatur, liquidâ tantummodo commutatâ, quemadmodum in Glossis etiam per δεινὸς Græce vertitur. E. gr. *Dirus cometa;* Virg. de bellis civilibus 1. Georg. v. 488

nec diri toties arsere cometæ.

Livius lib. 27. cap. 22 *dira execratio*, greuliche Verfluchung. Ovid. 5. Metam. v. 550 *dirum omen.* Plinius lib. 10. cap. 12 *dirum ostentum*, ein schrecklich Zeichen. Virg. Æn. 2. v. 622 *Apparent diræ facies.* Cicero lib. 2. de divinat. cap. 15 *Quibus nihil videtur esse dirius*, &c. Varro apud Nonium: *Scena quem senem Latina vidit dirissimum.*

¶ *Diritas*, id est, horrenda immanitas, Grausamkeit. Sueton. Nerone cap. 8 *Cum ob totius diei diritatem non aliud auspicandi tempus accommodatum videretur.* DIRITATEM vocat, tristem & infelicem rationem diei, quâ fiebat ut reliquæ omnes horæ diræ ac inauspicatæ essent. Idem Tiberio cap. 21 *Diritatem morum* appellat, quam cap. 51 *acerbitatem & intolerantiam* morum dixerat.

¶ Diræ, plurale tantùm, pro furiis & execrationibus. *Diras imprecari*, Tacit. annal. 6. cap. 24. einem alle Teuffel fluchen. Florus lib. 3. c. 11, 3 *Tribunus plebis exeuntem ducem hostilibus diris devoverat.* verfluchen. De vi imprecationum hujusmodi vide Plutarchum in Crasso, Appianum in Parthicis. E Junioribus Marcilium ad Horat. lib. 1. od. 28. Virgil. Æn. 8. v. 700

Tela tenent; sævit medio in certamine Mavors
Cælatus ferro, tristesque ex æthere Diræ.

DIS, præpositio inseparabilis, cujus significatio ex verbis, quæ cum eâ componuntur, intelligitur. Significat ¶ 1. diversitatem, ut, *dissideo*, von einander sitzen: ¶ 2. divisionem, ut, *disjungo*, *diffundo*, *dissemino*, *dissimulo*, *disturbo*: ¶ 3. auget vel intendit verbi significatum, ut, *discrucior*, quod est valde crucior; *dispereo*, male pereo.

DIS, proprium, Πλούτων, divitiarum & inferorum Deus, sic dictus per antiphrasin, quia minime sit dives. Hæc vulgaris opinio: Sed potius existimato sic dictum, quia maxime *Dives.* *Dis* enim contractum ex *Dives.* Penes eum enim omnis terrena vis atque natura credebatur posita, simulque & auctor ipse omnibus & finitor esse. Vide infra *Finitor* in *Finis* & verbo *Finio.* Virgil. 6. Æn. v. 126 — — — *facilis descensus Averni,*

Noctes atque dies patet atri janua Ditis,
Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est. pauci quos æquus amavit
Juppiter, atque ardens evexit ad æthera virtus.

¶ Dis, ditis, Genitivo, appellativum, ditior, ditissimus, dives, Reich. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 1. v. 8 *Dis quidem esses Demea, & rem tuam constabilisses.* Cic. de Amic. cap. 16 *Ditior mihi & affluentior videtur esse vera amicitia*, reicher und überflüßiger. *Ditissimus ævi*, Silius lib. 3, 397. der eine lange Zeit gelebet hat: *agri*, Virgil. Æn. 1, 343, Sehr wohl begütert. Neutrum hujus adjectivi est *Dite*, quod non certò auctor Fori Rom. ex Lucretio 1, 414 probavit, quia poeta habet *diti de pectore*, non *dite pectus*; tutius probatur exemplo Val. Flacci, qui lib. 2. v. 296 *dite solum* dixit, quod Priscianum fugit, qui lib. 6. p. 707 ait: HAEC DITIA, *cujus nominativum singularem in usu non inveni: debet tamen secundum analogiam* HOC DITE *esse.*

¶ Ditare, divitem facere, reich machen. Livius lib. 21. cap. 60 *castra militem ditavere.* Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 53 *urbs triumphis ditata.* Et Ovidius e Ponto lib. 2. epist. 7. v. 62

Ditata est spoliis perfida turba meis.

¶ Ditator, qui ditat. Augustin. Confess. lib. 5 cap. 5 *Spiritus sanctus consolator & ditator fidelium.* Et Petrus Chrysologus Serm. 9 *Venit tuus ditator in paupere.*

¶ Ditescere, reich werden. Claudian. lib. 2. de laud. Stilic. v. 396 *Horrea ditescunt.* Lucret. lib. 5. v. 1248 *ditescere præda.* Plutarchus in apophthegmatis Imperatorum, Ptolemæum Lagi filium dicere consuevisse indicat, *Ditare, quàm ditescere, magis esse regium*, τῷ πλουτεῖν τὸ πλουτίζειν εἶναι βασιλικώτερον.

DISCEUS, δισκεὺς, cometæ appellatio est, Plin. lib. 2. cap. 25. ein runder Comet / a disco, cui forma est rotunda, δίσκος.

DISCO, didici, discere, cognoscere, percipere, erlernen / sich berichten lassen. *Discere ab aliquo & de aliquo.* Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 31 — — *ibi homo cœpit me obsecrare,*

Ut sibi liceret discere id de me.

Ubi Donatus: *Magis* de illo & de me, *veteres dicebant, quam ut nos dicimus*, a me, *aut* ab illo. Cum *Ex* Virgilius 12. v. 435

Disce puer virtutem ex me propriumque laborem,
Fortunam ex aliis.

Discere apud aliquem literas, Cic. lib. 9. epist. fam. 10. & *Animadverti & didici ex tuis literis*, lib. 3. ep. 5. ich habs gemerckt und verstanden aus deinem Schreiben. Sic *discere caussam*, id est cognoscere, apud eundem. Et Quint. lib. 1. c. 2. *Quod cuique discendum est, id ne serò discere incipiat.* Cicer. in off. 1. c. 30 *Hominis mens discendo alitur.* der Verstand wächst durch das lernen. Ovid. 2. Pont. Epist. 9. v. 47

Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Seneca in epist. 76 *Tam diu discendum est, quam diu nescias, & si proverbio credimus, quàm diu vivas.* Tribuit Soloni Plato in dialogo de fortitudine, Σόλων ἀξιοῖ μανθάνειν ὥσπερ ἂν ζῇ, id est, *Existimat Solon tam diu discendum esse, quamdiu vivitur.* Vulgaris etiam vox est: *Remum ducat, qui didicit*, wer das Handwerck kan / der treibe es. ¶ Pro Intelligere. Flor. lib. 1. c. 10 *Ipse rex Apulo equo impositus, cum subinde crapulâ & capitis errore lapsaret, captum sese vix & ægre, postquam experrectus est, didicit.*

¶ Discere absolute est, literas discere, erudiri literis, artibusque liberalibus. Cicero Bruto cap. 73 de M. Marcello: *Vehementer placet* (tanquam Orator) *nec sine caussa. Nam didicit, & omissis cæteris nugis id unum egit.* ¶ *Didici facere*, id est, solitus sum, Plautus Curcul. act. 4. sc. 3. v. 2. ubi vide interpretes. ¶ *Discere* & actores fabularum dicebantur; sicut Poëtæ contra ipsi *docere* aut *scribere fabulas.* Terent. Prolog. Heaut. v. 10

Nunc quamobrem has partes didicerim, paucis dabo.

Item Prolog. Hecyr. in f.

— — — — *Silentium*
Date, ut lubeat scribere aliis: mihique ut discere
Novas expediat.

Composita.

¶ Addiscere, idem plerunque quod discere, vel addere aliquid ad ea quæ didiceris. Cic. 3. de Orat. cap. 23 *Velocius puer addidicerat.* Solon: Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος; quod de eo Cicero sic retulit in libello de Senect. cap. 14 *Solon gloriari solebat, se aliquid quotidie addiscentem senem fieri.*

¶ Condiscere, idem. Ovid. epist. 4. Heroid. v. 25

Ars fit, ubi à teneris crimen condiscitur annis.

¶ Dediscere, verlernen / vergessen / entwohnen. Plaut. in Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 55 *Haud æquum facit, qui quod didicit, id dediscit.* Seneca in Troadibus v. 633 *Dediscit animus sero, quod didicit diu.* Quintil. lib. 1. cap. 1, *Non assuescant pueri sermoni, qui dediscendus sit.* Et apud Ovidium 5. Trist. el. 12. v. 57 *dedidicisse Latine*, das Latein verlernet haben.

¶ Edíscere, memoriæ mandare, auswendig lernen. Cic. 1. de Orat. cap. 34 *Exercenda est etiam memoria ediscendis ad verbum quamplurimis & nostris scriptis & alienis.* Et in Academ. 4. c. 44 *Aureolus & ad verbum ediscendus libellus.* Ad Leptam lib. 6. famil. ep. 19 *Lepta suavissimus ediscat Hesiodum.* Ovid. lib. 2. de A. A. v. 121

Nec levis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Quia vero ediscendi labor magnus est, ideo à puero protinus ipsum devorandum censuit Quintilianus. Proconsul quidam torquebat præconem, cumque dubitaret, quodnam supplicii genus de ipso esset sumturus, superveniens forte fortuna Polemon, jube, inquit, ediscere ipsum veterum scripta: Ipse enim Polemon multa edidicerat, ac nihil ducebat laboriosius ac molestius ediscendi labore. Philostrat. in Sophist.

¶ Perdiscere, perfecte discere, wohl und fertig lernen. *Perdiscere & nosse omnia jura belli*, Cicer. pro Balb. cap. 20. *Non omnis ætas ad perdiscendum sat est*, Plaut. Truc. act. 1. sc. 1. pr.

¶ Prædiscere, vorher lernen / erkunden. Virg. 1. Georg. v. 51

Ventos & varium cœli prædiscere morem
Cura sit.

Cicero lib. 1. de orat. cap. 32 *Quæ in foro agenda sunt, exercitatione prædiscere & meditari.*

DISCIPULUS, qui discit, auditor, ein Schüler / Lernender. Debet esse φιλομαθὴς, φιλήκοος, & ζητητικός. Plat. lib. 6. de Republ. *Rudes discipuli* Cic. 3. Nat. D. cap. 3. ungelehrte Schüler. *Bene, melius instituti discipuli*, Quintil. lib. 2. cap. 3. wohl unterrichte und abgerichte Schüler. *Meliorem præsto magistro discipulum*, Juven. Satyr. 14. v. 212. Publius in Mimis: *Discipulus est prioris posterior dies*, wir werden alle Tage klüger. ¶ 2. *Discipuli* quoque dicuntur illi, qui in tabernis vel officinis mercatorum serviunt, & mercenariorum disciplinam addiscunt, Kram-Jungen. *Discipuli coquorum*, Plaut. Pseudolo act. 3. sc. 2. Küchen-Jungen. Sane & ipsi domini seu quibus locant operam serviuntque, *magistri* vocantur. Vide Julium Paullum lib. 2. Receptar. Sententiar. Tit. 8. Sent. 3.

¶ Discípula, Schülerin / Schulmägdlein. Plaut. Aulul. act. 1. sc. 1, 20 *Dedam te discipulam cruci*, Ich will dich auffhencken lassen. *Audit discipula intentione magna & reddit*, Plin. lib. 10. cap. 29. de luscinia.

¶ Disci-

¶ Discipulatus, ûs, idem ferè quod disciplina. Zeno Veronensis elegans auctor, Sermone de præcepto ATTENDE TIBI: *Unusquisque nostrûm, in discipulatum nos verbi Dei mancipavimus.* Cassiodorus lib. 5. epist. 40 *Efficacissimum discipulatus genus est, agendo potius instrui, quam legendo.* Et his antiquior Tertullianus Præscr. adv. Hæret. c. 22 de Apostolis: *Quis integræ mentis credere potest, eos aliquid ignorasse, quos magistros Dominus dedit, individuos habitos in comitatu, in discipulatu, in convictu.* Gloss. Vet. Μάθησις *doctrina, discipulatus.*

¶ Condiscipulus, ein Schulgesell. *Æquales & condiscipuli,* die gleich alt seyn und mit einander lernen / Cicero 1. Tusc. c. 18. *generosi condiscipuli,* Nep. Attico 1.

¶ Condiscipula, Mart. lib. 10. Epigr. 35. de Sulpicia:

Hac condiscipulâ vel hac magistrâ
Esses doctior & pudica Sappho.

¶ Condiscipulatus, substant. Nepos Vita Attici cap. 5 *Eas nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo à condiscipulatu vivebat conjunctissime.* Justinus lib. 12. cap. 6. de Alexandro: *Multum profuere & Callisthenis Philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi.*

¶ Disciplina, Unterweisung / Zucht / Kunst. *Disciplina domestica,* Cic. de Cl. or. c. 26. Hauszucht. *Disciplina temporum,* Zucht und gute Sitten der Zeit. *Nulla jam est nostrorum temporum disciplina,* Cic. de Senect. cap. 16. *Tradere in disciplinam* Idem lib. 1. de Divin. cap. 41. & Suet. Nerone cap. 7. in die Zucht und Lehr übergeben. *Recipere aliquem in disciplinam,* de illustrib. Grammat. c. 13. *Disciplinam domesticam diligenter & severe regere* Idem Cæsare cap. 48. & Aug. cap. 24. Et, *Quidam parentum disciplinâ meliores fiunt* Cic. Offic. lib. 1. cap. 32. extr. Et Seneca Epist. 2, *Severior disciplina firmat ingenium.* Prudentius in Cassiano martyre v. 28

Nec dulcis ulla disciplina infantiæ est.

Vide *Amarus.* ¶ 2. Ponitur & pro præcepto, sive præscripto, juxta quod agendum est. Trajanus apud Plinium lib. 10. epist. 82 *Si qui autem se contra disciplinam meam gesserint, statim coerceantur.* Hinc *disciplina* & *præcepta* conjunguntur. Cæsar lib. 3. de Bell. Civ. cap. 10 *Satis sunt magna utrinque accepta incommoda, quæ pro disciplinâ & præceptis haberi possent.* ¶ 3. Aliquando idem est, quod mos, consuetudo, via, ratio, ars, seu methodus, & quæ ἐπιστήμη Græcis dicitur. Gewohnheit. Terent. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 59

Nam disciplina est iisdem munerarier
Ancillas, primum ad dominas qui affectant viam.

Tertullianus de Patientia cap. 2 *Obsequii vero disciplina, morigera subjectio est. Disciplina obsequii,* i. e. ratio præstandi obsequii. Sic *disciplinam pugnandi* Nazarius dixit Paneg. Constantin. cap. 23. Palladius de R. R. lib. 1. cap. 1. *Imprimis hoc servare constitui, ut eo mense, quo ponenda sunt singula, cum sua omni exsequar disciplina.* Idem lib. 12. cap. 17 *Secundum simili disciplina fieri* [subaudi Græci jubent] *sed mole fortiori quassari.* Et lib. 13. cap. 3 *Et jam nunc allium, & ulpicum & cepullæ & sinapi & cuncta seri poterunt, disciplina & more, quo antea narratum est.*

¶ Disciplinabilis, e: *disciplinabilis rei cujusdam scientia,* auctor ad Herennium lib. 3. cap. 3. quæ digeri ex arte & certâ methodo exponi potest.

¶ Disciplinatus, a, um. Alcimus Avitus lib. 4. v. 46 de arbore degenerante:

Disciplinatos dissuescit promere fructus.

Tertull. de fuga cap. 1, *Tunc & fides in expeditione solicitior & disciplinatior in jejuniis.*

¶ Disciplinosus, qui facile discit. Cato apud Gellium lib. 4. cap. 9.

Discrimen; vide *Cerno.*

DISCUS, δίσκος Hebschüssel / Tischkorb / Abraum-Schüssel / vas, quo reliquiæ ex mensa reponuntur. Apul. lib. 2. Milesi. p. 125 *Lucerna prægrandis, & oleum ad lucem luci sufficiens, & calida cum œnophoris & calice, cœnarumque reliquiis discus ornatus.* ¶ 2. ein Teller. Pollux lib. 13. cap. 12 de vasis mensæ: ὡς μὲν δίσκους καλοῦσιν, ἰρεῖς κύκλους ἀργυροῦς, ἢ γεύματα ἀργυρᾶ, ἢ πίνακας, *quos discos dicunt, orbes vocatis argenteos, aut lances argenteas, aut patinas.* ¶ 3. Discus ex ludorum instrumentis erat, cujus plana forma, in circulum tamen rotundata. Hesychius: Δίσκοις, λίθοις στρογγύλοις, *Discis,* id est, *saxis rotundis.* Lapidei enim utplurimum erant, interdum ænei, ut gravitas ponderis jacientis corpus exerceret. In altum enim projiciebant discum, qui hoc ludicro exercebantur, ut intra certum spatium decideret. De eo Horatius de arte poetica v. 380

Indoctusque pilæ, discive, trochive quiescit.

Disci jaculatione Ulysses certas apud Phæaces, quos omnes superat. lib. 8. Odyss. Conf. P. Fabri Agonist. lib. 1. cap. 4. & Barth. ad lib. 6. Thebaid. Statii p. 570. Eine Wurffscheibe. *Discum, quam Philosophum audire malle,* est, delectationes levissimas & ineptias utilitati gravissimæ anteferre, quod apud Cic. lib. 2. de oratore cap. 5. de Philosophorum auditoribus, Crassus queritur. Vide Chiliadas.

¶ Discobŏlus, δισκοβόλος, qui discum in sublime jaculatur,

A Germani vocant, die Scheiben treiben. Statuam *discoboli* Plinius laudat lib. 34 cap. 8, cujus generis eximiam quoque, Myronis opus, prædicat Quintilianus lib. 2. cap. 13, qui *distortum discobolon* vocat, hoc est nisu & jaciendi molimine membra mirifice torquentem & distrahentem.

Discutio, Disjicio, Dispalo, Dispesco, Displodo, Disputo, Dissuavior, Disertus, vide in *quatio, jacio, palo, pasco, plaudo, puto, suavium, dissero* sub *sero.*

DISSĪPO, dissipare, dispergere, disjicere, von einander setzen / werffen / zerstreuen / umbringen. Cic. in orat. cap. ult. *Facilius est apta dissolvere, quàm dissipata connectere.* Et de Amicitiâ cap. 7 *Amicitia contrahit, discordia dissipat,* Freundschafft bringt zusammen / Uneinigkeit zerstreuet. *Dissipare curas* Horat. lib. 2. oda 11. die Sorgen vertreiben. Cic. Agrar. 1. cap. 1, *Disperdere & dissipare patrimonium, possessiones, rem familiarem,* sein Gut umbringen / verschlemmen. *Dissipare famam,* Cic. Philipp. 14. cap. 6. *sermones,* in Verrem 3. c. 6. ein Geschrey hin und wieder ausbringen / divulgare. Et pro Plancio cap. 23 *Nihil est tam volucre, quàm maledictum: nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, nihil latius dissipatur,* nichts kommt weiter aus. Est ab antiquo *sipo,* id est jacio: ut *dissipare* nihil aliud sit, quàm disjicere. Festus: SIPAT, *jacit: unde* dissipat, *disjicit: &* obsipat, *objicit: &* insipat, *injicit.* ¶ *Obsipare aquulam* pro asper-
B gere, Plaut. Cistell. act. 2. sc. 3. v. 37.

¶ Dissipatio, Zerstreuung. Cicero 13. Phil. cap. 5 *prædæ dissipatio.* & 1. de Nat. D. cap. 25. extr. *ne interitus & dissipatio consequatur.*

¶ Dissipator, qui dissipat. Prudentius Præfat. Psychom. v. 34

Abram triumphi dissipator hostici.

¶ Dissipabilis, dissipabile, quod facile dissipatur, zerstreulich. Cic. 3. Nat. Deor. cap. 12 *Aer natura cedens est maxime, & dissipabilis.*

Dissitus, vide *Situs.*

DISTICHON, δίστιχον, duo versus, vel geminus versus, qui in elegiaco carmine sententiam unam absolvit. Ein paar Verse. Martial. lib. 13. Epigr. 3

Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas.

Et lib. 8. Epigr. 29

Disticha qui scribit (puto) vult brevitate placere, &c.

Disticha Catonis ita dici, quod præcepta complectantur gravia magnorum virorum, supra indicatum est. Certe tanti ea fecit Planudes, ut in linguam Græcam converterit, & carmen latinissimum dixit Valla. ¶ 2. *Hordeum distichon,* zweyschichtige Gersten / Columell. lib. 2. cap. 9. sub fin. cui eodem capite paullo ante opponit *hordeum hexastichon.*

Distinguo cum derivatis vide in *Stinguo.*

DITHYRAMBUS, Διθύραμβος: Bacchi apud Græcos cogno-
C men, quod datum ei volunt, vel quod in antro διθύρῳ seu bifori nutritus fuit, vel quod bis natus fores transierit, alvum matris Semeles videlicet, & femur Jovis, ut in fabulis est. Cui originationi tamen quantitas Syllabæ repugnat. Nam vocula Δι binarium numerum, seu iterationem denotans, primam semper corripit: quæ contra in *Dithyrambus* producitur. ¶ Hinc *Dithyrambus* etiam dicebatur Hymni genus, quod Baccho cani solebat. Nam quod à quodam Thebano, qui item *Dithyrambus* dictus fuerit, idque invenerit, dictum volunt nonnulli, approbari satis non potest. Nam si se ita haberet res, Pindarus certe inter ceteras laudes patriæ suæ hoc inventum non tacuisset, quin vel magnifice extulisset. Nunc verò tantum abest, ut unquam meminerit, ut laudem & inventionem Dithyramborum potius Corinthiis diserte adscribat. Erat autem hoc carminis genus ita compositum, ut inventione, dictione, & numeris à castigata ratione abiret longius, & miram licentiam audaciamque cum tumore quodam referret, ut non tam à sanis & sobriis, quam concitatis furore Bacchico videretur scriptum, naturamque Dei, cujus honori dedicatum erat, imitaretur. Inde Horat. lib. 4. od. 2

Seu per audaces nova Dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis.

D Ubi vide interpretes, itemque Scalig. lib. 1. Poët. cap. 44. Schottum ad Chrestomachian Procli, & conjunctissimum Collegam virumque eruditissimum Erasm. Schmithium peculiari Diatribe de Dithyrambis, quam Pindari Commentario subjunxit.

¶ Dithyrambicus, ut, *Poëma Dithyrambicum,* Cic. de opt. gener. orat. princ. *Dithyrambica dictio,* i. e. audacior, licentior.

DITIO, onis, in quâ dicere jus quis potest, imperium, potestas, ein Gebiet / Gewalt / Pflege / ein Gericht. *Sub imperium ditionemque alicujus cadere,* Cic. pro Font. cap. 1. *Nutu alicujus ac ditione gubernari,* auctor declam. Antequam iret in exilium: *In ditione ac potestate alicujus esse,* pro Quintio cap. 2. *Ditione ac numine Deorum res gerunt,* 2. de Leg. cap. 7. Et, *Redigere in ditionem,* de Prov. Cons. cap. 13. Silius lib. 7 v. 506 *ditione carere virtutem,* i. e. potestate, jure, imperio. Curtius libr. 4. cap. 1. n. 26. *Ditioni adjicere regionem.* Ubi manifestum discrimen *ditionis,* & *regionis,* quæ vulgò confunduntur. Diomedes, Priscianus & plerique omnes Grammatici negant nominativum

nativum exstare, & tantum per quatuor casus declinare hoc nomen. Sexto aliquoties usus est Virgilius, & primam corripuit; contra rationem, ut mihi videtur, originis, sive ex *ditio* contractum sit; sive à *Dis*, *ditis* [quod verius puto] derivatur. Nam quomodo à verbo *dare*, quæ Servii opinio est, deduci queat, non video. Verba ejus ad illud 1. Æneidos v.740

Post alii proceres, &c.

hæc sunt: *Sane* PROCERES, *de his est, quæ nominativum non habent: ut supra:*

— — Et victor ditione tenebat.

Nam nec hoc in usu habet nominativum, licet in compositione dicamus CONDITIO. Nempe putavit ex τοῦ DITIO, τὸ CONDITIO esse compositum, quò fortè ipsum induxit syllabæ DI ratio, quæ utrobique correpta. Sed potest apud Virgilium *Ditione* non quadrisyllabum, sed verò per crasin trisyllabon esse, quod aliter versus constare non posset, productâ primâ. Nisi forte dicendum, hoc nomen ex illorum genere esse, quæ à natura & quantitate primitivorum recedant, quorum nonnulla Vossius recenset lib. 2. de arte Grammat. cap.17.

DIU, Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 4. *Una hæc spes est: ubi est, diu celari non potest.* Cic. pro Marcell. cap.9 *Quid est hoc ipsum diu, in quo est aliquid extremum?* Was ist denn das für ein Langes/ da gleichwohl ein Ende an ist? *Diu multumque*, sehr lange. 13. Phil. cap.5 *Hæc satis diu multumque defleta sunt.* Pro Sylla cap.26 *Hæc diu, multum & multo labore quæsita una eripuerat hora.* Apulejus lib.5. Milef. p.167 [Pric. p.101] *Viam, quæ sola deducit iter ad salutem, diu diuque cogitatam monstrabimus tibi.*

¶ Diutius, länger. Cæs. 2. Gall. B. cap.6 *se diutius sustinere non posse.* Cic. lib.4. fam. ep.13 *Tibi affirmo, te in istis molestiis non diutius futurum.*

¶ Diutissime. Cic. Senect. c.1. *Cato diutissime senex fuit.* Cæsar lib.6. c.20. de Germanis: *Qui diutissime impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudem.*

¶ Perdiu, sehr lange. Cic. Attic. lib.3. ep.22 *Perdiu nihil de te audivi.*

¶ Subdiu, vide supra post *Interdiu* sub *Dies.*

¶ Diutule. Apul principio Flor. *Socrates cum decorum adolescentem, & diutule tacentem conspicatus foret: ut te videam* (inquit) *aliquid eloquere.* Gell. lib. 5. cap. 10. *cum diutule auditor fuisset.*

¶ Diuscule legitur eodem sensu apud Augustinum lib.11 de Trinit. c.2 *Cum diuscule attenderimus.*

¶ Diutinus, diutinum, idem quod continuum vel diuturnum. Cicer. 11. ep. 8 *Odium diutinæ servitutis.* Et, *Diutinus labor*, Cæs. 2. Civ.13. *Diutinum bellum*, Livius lib. 25. c.1.

¶ Diutine, adverb. eben lang. Plautus Rud. 4 sc. 7. v.15

Diutine uti bene licet partum bene.

hoc est diu frui rectè partis. Apulejus 3. Florid. *diutine obrigui.*

¶ Diuturnus, langwierig. Cic. off. 2. cap.12 *Nec simulatum quicquam potest esse diuturnum*, es kan nicht langen Bestand haben. In quam sententiam & lib.7. Epist. ad Attic. Epist. 1. pulcherrime dixit, *Quàm non est facilis virtus, quàm verò difficilis ejus diuturna simulatio!* Ficta enim citò ad naturam reciderint suam, ut in veteri est Mimo. ¶ *Diuturniores molestiæ*, Cic. lib. 6. fam. epist. 13. *Equi diuturniores* Varro lib.2. Rei R. cap.7. *Diuturnior impunitas* Cæs. 1. Gall. B. cap.14. *Bellum diuturnissimum* Orosius fine lib.5.

¶ Diuturne, adverb. Cicero lib.6. fam. epist. 10 *Tibi istam acerbitatem & injuriam non diuturne fore.* Sic optimi Codd. MSS. Vulgo *diuturnam* editum.

¶ Diuturnitas, Langwierigkeit. *Diuturnitas belli*, Cæs. 1. Gall. B. cap.40. *Pacis*, Cic. 1. de Orat. cap.4. *Memoriæ* ibidem cap.28. Idem 5. famil. ep.16 *Diuturnitas maximos luctus vetustate tollit*, die Länge der Zeit hebt auff sehr grosse Betrübnüß. Et 2. off. cap.7 *Malus custos diuturnitatis metus*, was lange Bestand haben soll/ da muß Liebe und nicht Furcht darbey seyn. Plur. *diuturnitates* Arnob. dixit lib.6. p.202.

¶ Diurnare, est diu durare. Gell. lib.17. cap.2. de Q. Claudio, vetere historico: *Inusitate dixit* DIURNARE *pro* DIU VIVERE.

Diversus, Divortium, vide *Verto.*

DĪVES, fortunatus, rerum copia & opibus instructus, affluens. *Dives sum satis.* Plaut. Aulul. 2. sc. 1. v. 44. Ich bin reich gnug. *Dives pecoris* Virgil. Ecl. 2. Reich an Vieh. *artium*, Horat 4. od. 8. an Künsten. Cic. Paradox.6 cap. 1 *Animus hominis dives, non arca appellari solet.* ¶ *Dives ingenium*, Ovid. 2.Trist. v.335. *Dives fortuna* Propert. 3. el. 2. *Gemma dives*, ibid. eleg. 5. *Dives epistola* Ovid. 17. Heroid. v.65. Rutilius Lupus lib. 2. de figur. Sentent. in Isocolo: *Nequaquam mihi dives est, quamvis multa possideat, qui neque finem habet cupiendi, neque modum statuit utendi. Nam & multum desiderare, egentis est signum: & nihil parcere, egestatis est initium.* ¶ Divitior, comparativus, etiam in usu est. Cic. 3. de Orat. cap.48 *Divitior fluxit dithyrambus.* Ovid. 16. Heroid. 34 *divitiora oppida.*

A Martial. lib 1. epigr. 77 *Romanum propius divitiusque forum.* Idem *divitior Crispo, Thrasea constantior*, lib.4. epigr.54. Exstat & apud Lucretium, Plautum, Tacitum & Corn. Nepotem, &c. Superlativo *divitissimus* usus Cic. lib.1. de Divinat. cap.36. Itemque Nepos Alcibiade & Phocione. vid. Interp.

¶ Dives quasi substant. Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 6

Quid mihi fortuna tantum? quid regna sine usu?
Quod nisi possedi dives avarus opes?

¶ Perdives, valde dives. Cic. lib. 6. ep. 1. ad Attic. *Amici regis perdivites.*

¶ Prædives, idem. Plin. 34. cap. 3 *testamentum prædives:* & Claudian. lib. 2. in Rufin. v. 142 *fores prædivitis aulæ.*

¶ Divitare, ex quo per Syncopen *ditare*, quod usitatius & receptius est. Illo usus est Accius, cujus versus alibi citat Cicero, Item Turpilius, reich machen. Vide Nonium.

¶ Dīvĭtiæ, plurale, opulentia, opes, ad legem scil. naturæ composita paupertas, quemadmodum Pompon. Attic. definit. *Divitias parare* Ter. Andr. 4. sc. 6. v. 2. Gut erwerben. *Divitiis abundare* Idem Heaut. 3. sc.2. v.17. *Affluere* Lucret. 6. v.13. Viel Geld und Gut haben. *Crassum divitiis superare* Cic. 1. ad Att. ep. 4. extr. *Crœsi divitiæ*, maximæ: quæ & *divitiæ regales*, Horat. lib. 1. Epist. 12. v. 5

B *Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil*
Divitiæ poterunt regales addere majus.

Gesunder Leib ist mit keinem Gelde noch Gut zu bezahlen. Idem lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 94

— — Omnis enim res
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus, sapiens, etiam & rex.
Et quicquid volet.

Seneca Præfat. lib. 4. Quæst. Natur. *Demetrium egregium virum memini dicere cuidam libertino potenti; facilem sibi esse ad divitias viam, quo die pœnituisset bona mentis.* Sallust. Catil. cap. 13. *Divitiæ ludibrio luxuriosis sunt.* Periculum a divitiis metuendum eleganter Seneca significavit epist. 20, *Multum est*, inquit, *non corrumpi divitiarum contubernio.* Cicero Tuscul. 5 divitias in bonis non numerat, quod eas quivis indignus habere possit. V. Voss. lib. 1. Inst. Orat. p. 82.

DIVIDO, dividere, partiri, secare, separare, zertheilen/ scheiden/ trennen. *Dividere in partes, æqualiter*, Cic. in Orat. cap. 40.

¶ 2. Distribuere. Horat. lib. 1. od. 36

Nulli plura tamen dividit oscula.

Seneca Medea vers. 5

Clarumque Titan dividens orbi diem.

C Horat. lib. 1. carm. 36 *Oscula dividere sodalibus*, Auf der Reihe umküssen. Suet. Aug. cap. 40 *Singula millia nummum à se dividebat.* Sic *agros dividere*, est juxta partiri, distribuere, seu assignare. Suet. Aug. cap. 4. Vide & Gromaticos scriptores, ubi de assignatis agris agunt. Nep. Thrasybul. cap. 1. *Bona publicata inter se diviserunt.*

¶ Divisus, getheilet/ ut *Divisum imperium*, apud Virgilium in catalectis. Comp. usus est Lucret. lib. 4. v. 958.

Et divisior inter se, ac distractior intus.

Ei contrarium est

¶ Indivisus, unzertheilt. Varro R. R. lib. 2. cap. 7. de equis: *indivisas ungulas habens:* Et Silius lib. 8. v. 9 *indivisus honos.*

¶ Divise, adverb. Gellius lib. 7. cap. 2 *versus separatim atque divise legendus.* Et lib. 1. cap. 22 *Divise pronunciandum est, ut non una pars orationis esse videatur, sed duæ.*

¶ Divisor. *Divisores* dicebantur, qui pronunciatas in tribus pecunias nomine Candidatorum viritim distribuebant, Suet. Aug. cap. 3. vide Interpretes. Plautus Aulular. act. 1. sc. 2. v. 29. & act. 2. sc. 2. v. 3 *Magistros curiarum* vocat. Divisoris autem nomen criminosum fuisse, quippe tribulium in ferendo suffragio corruptoris, apparet ex Orat. Cic. pro Plancio cap. 19.m. *Quam*

D *tibi commodum est unam tribum delige tu: doce id quod debes, per quem sequestrum, quo divisore corrupta sit.* Et Verrina 5. cap.69 Verres *in furis, ac divisoris disciplinâ* dicitur educatus.

¶ Divisio, separatio. Zertheilung/ Trennung. ut, *divisio tripartita* Cic. 3. offic cap. 2. *Scrupulose in partes secta divisio* Quintilian. lib. 4 cap. 5. ¶ Distributio, Austheilung. Namque & sportulæ in die natali populo datæ, *divisiones* appellatæ, quod Hier. Magius observat lib. 2. Miscell. cap. 2. & Lindebrogius Observat. in Terent. Phorm. act. 1. sc. 1.

¶ Divisus, subst. idem. Livius 33. c. 46 *Vectigalia prædæ ac divisui principum quibusdam erant.*

¶ Divisura, idem. Plin. 12 cap. 26 *platani divisura:* & lib. 14 cap. 3. extr. *folio parvo & rotundo, sine divisuris.*

¶ Dividuus, dividuum, separatum, divisum, getheilet. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v.33 *Potius quam venias in periculum Sannio, servesque an perdas totum, dividuum face*, erwege dich des halben Theils.

¶ Individuus, individuum, untrennlich. Cic. lib. 1. de Fin. cap. 6 *Atomi dicuntur corpora individua.* Apul. lib. 4 *individuum*

duum contubernium dixit. vid. *Domuscula.* ¶ 2. Dialectici Individuum nomen proprium vocant. A

¶ Individuitas. Tertullian. de Monogam. cap. 5.

¶ Divisibilis, pro quo elegantissimus quisque *dividuus* dixit. Inde tamen

¶ Indivisibilis est. ut, *indivisibilis materia*, apud Diomedem lib. 2. cap. de Litera, ex vetusto grammatico Scauro, ut videtur. *Anima indivisibilis*, apud Tertullian. de Anima cap. 51.

¶ Indivisibiliter, adverb. Tertullianus ibidem: *mors indivisibili animæ indivisibiliter accidens.*

¶ Dividia, quam Festus *discordiam*, Nonius *tristitiam* interpretatur. Sane pro molestia & dolore Plautus aliquoties posuit. Verdruß / Traurigkeit. Casin. act. 2. sc. 2. v. 10 *Sed quid est, quod tuo nunc animo ægre est? nam quod tibi est ægre, idem mihi est dividiæ.* Bacchid. act. 4. sc. 6. pr. *Nimio illæc res est magnæ dividiæ mihi.*

¶ Subdivido, hoc est divisum magis divido. Tertullianus adv. Judæos cap. 11 *Septem dimidiæ hebdomadarum sunt subdivisæ in abscissionem priorum hebdomadarum.* Et Augustinus lib. 3 de Trinitate, procemio: *Deinde subdivisimus, ut hæc diligentissime tractarentur.*

Divortium quære in *Diverto* sub *Verto.* B

DIVS, dia, divinus, generosus. Solet epitheti loco propriis proponi: *Dia Camilla*, Virg. 11, 657. Edel. *Dia Mosella*, Auson. Idyll. 10, 374. ¶ 2. & appellativis: *Dia sententia*, eine rechtschaffene Meinung / Horat. 1. Satyr. 2, 32. *Otia dia*, Lucret. lib. 5. v. 1386. Edle und gewünschte Ruhe. ¶ 3. Ponitur & pro Deo. *Dius Fidius*, per quem, quod fiebat sacramentum, omnium sanctissimum erat. Vid. Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. princ. & ibi Interpretes.

¶ Dium, subst. das Helle unter dem Himmel: *Sub dio*, unter dem freyen Himmel. Horat. lib. 2. od. 3

Nil interest, an pauper & infimâ
De gente sub dio moreris.

Quanquam alii *divo* legunt, quod verum putat Torrentius, non ubi tantum, sed ad Suetonii Cæsarem quoque c. 72. Vide infrà *Divum.* Columella lib. 12. cap. 12 *Aquam cælestem vasis includunt, & sub dio in sole habent.* Regenwasser an der Sonnen distilliren. Asconius in Verr. de Prætura Urb. SVB DIO, id est, *sub cælo.* *CAELVM Græci τὸν δῖα dicunt. Sed ita declinatur.* HOC DIVM, HVIVS DII. &c. Varro lib. 4. de L.L. *olim* (Jupiter) DIIOVIS, & DIESPITER *dictus. Hoc est aër, & dies pater: à quo Dii dicti: qui inde & Dies & Dius, &* DIVVS. *Unde* sub DIO, *&* DIVO, *&* DIVS FIDIVS. *Itaque inde ejus perforatum tectum, ut videatur* DIVVM *id est cælum.* Ex istis locis constare potest, utrumque usurpatum Veteribus *sub dio, & sub DIVO.* Pro quo quoque Virgilius dixit lib. 2 Æn. v. 512 -- -- *nudoque sub ætheris axe.* Vid. Vorstii Indicem ad Corn. Nepotem. *Dium fulgor*, pro diurno; Festus: DIVM FVLGVR *appellabant diurnum, quod putabant Jovis; ut nocturnum Summani.* Vet. Gl. *κεραυνοβόλιον ἡμερινόν, Fulgurium:* Lege cum Casaubono *fulgur dium.* C

¶ Dialis, Diale, quod Jovis est. *Dialis sacerdos*, Sueton. Domit. cap. 4. *Diale flaminium*, Idem Aug. cap. 31. ¶ 2. Unius diei, de qua notione vide supra in *Dies.*

¶ Subdialis, e, quod sub dio est. Ut *ambulationes subdiales*, apud Plinium lib. 14. cap. 1. quas Græca voce usus Vitruvius *hypæthras ambulationes* lib. 5. cap. 9 appellat. Scribitur etiam *Subdivalis*, apud Ammian. lib. 19. cap. 23, tam Lindebrog. quam Vales. editione: *Nostri pruinis subdivales moras difficile tolerabant.*

¶ Subdiale subst. idem quod Subdival, de quo mox dicemus. Plinius lib. 36. cap. 15 *Subdialia Græci invenere.* Onomast. Vet. ὑπαίθριον, *Subdiale.*

¶ Subdival, idem, pars nempe domûs sine tecto. Tertullian. adv. Judæos cap. 11 *subdival domus.* Gloss. Vet. ὕπαιθρον, *Area, Subdival, impluvium.* Item: ὑπαίθριον, Subdiale, Subdival.

¶ Subdivus, Subdius, adject. Eædem Gloss. ὑπαιθρος, *subdivus.* D

DIVVS, qui ex hominibus pro Deo colitur, cujus appellationis honorem primum Cæsari contigisse, Servius observat ad Eclog. 5. Virgilii. ein Heiliger / ein Gott / oder Göttin. At Dii immortales & æterni dicuntur. Sic *divus Cæsar, divus Augustus.* DIVI tamen Imperatores non nisi morte obitâ appellabantur. *Nam Deum honor principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit*, ipso fine 15. Annalium Tacitus scribit. Improbat Vorstius, quod sanctos Apostolos *Divos* appellemus. v. gr. *Divus Paulus.* Tutius dixeris, *Divinus Paulus*, sicut Cic. *divinum Platonem* vocarit, & passim *divinam virtutem.* Sic Græci: θεῖος ἀνὴρ οὗτος. Nec unquam Patres Latini *divos* apostolos aut patriarchas dixere, sed *beatos, sanctos*, quod etiam Georg. Cassander Dedicat. Hymnor. Ecclesf. observavit, & in abusum seculi acerrime invectus est. ¶ Horatius tamen Divam pro Dea dixit, in illo lib. 1. od. 3 *Sic te Diva potens Cypri.* Et Cic. lib. 2. de Legibus cap. 8 *Ad Divos adeunto caste.*

¶ Divum: *Sub divo*, id est, aëre, idem quod *dium.* Lucret. lib. 4. v. 211

-- -- *Sub divo splendor aquai*
Ponitur.

Vide supra in *Dius.*

¶ Divus, adjectivum, pro Divinus, subdubium & suspectum est. Videtur enim appositio substantivorum esse cum *diva mater, diva Juno, divi penates* dicuntur. Vide, si placet, Cur. Posteriores. Alcimus tamen lib. 5. v. 64, ut ibi quoque notavimus, *divæ vocis Anubem* dixit.

¶ Divalis, Divinus. Sic *divales constitutiones*, Imperatorum constitutiones, qui *Divi* nuncupabantur, Justinianus Præfatione Codicis sui & alibi vocat. Symmachus lib. 7. epist. 96 *Divalia constituta* vocat. Sic *Divale sacrum*, pro Eucharistia seu sacra Cœna Poëta incertus de Bebiani baptismo dixit. Corippus de laud. Justini sub init. lib. 1. v. 42

A magno dilecte Deo, divalis origo.

¶ Divigena. Gloss. Vet. *Divigena*, θεογενής.

¶ Divinus, cælestis, ex Deo, vel ad Deum pertinens, Göttlich, ut, *Animos hominum esse divinos*, Cic. de Amic. cap. 4. id est cælestis & originis. *Rem divinam facere*, Gottesdienst pflegen / Terent. Eun. 3. sc. 3. v. 7. ¶ Deinde *divinum* dicitur omne excellens, & communem conditionem in aliqua re excedens. übermenschlich / fürtrefflich. Ut *divina virtus, divina liberalitas*, Cic. Petronius de formosa puella: *Si permitteretur osculum capere, si illud cæleste & divinum pectus amplecti.* Sic *divina tomacula* Juvenalis dixit propter gustûs suavitatem Sat. 5. v. 355. Aristoteles lib. 7. Ethic. Nicom. cap. 1. observat Lacones, quos propter virtutem maxime mirarentur, θεῖος appellasse. Jamblichus quoque cap. 35. de vita Pythag. Pythagoram tradit a discipulis divinum sive θεῖον semper salutatum. Homero quoque tam usitatum est, homines præstantes in aliqua re θεῖος vocare, ut & subulcos bonos eo dignari epitheto haud vereatur. Sane bona mens, quod Seneca dicebat, absque Deo nulla est: quem vide Epist. 73. extr. & Maximum Tyrium Dissert. 22. Quid? quod & ipse S. Basilius τοὺς κατ' ἀρετὴν τελείους, plane θεοὺς, appellat lib. 3. contra Eunomium. Atque ibidem Spiritus Sanctus θεοποιεῖν dicitur, quos τελείους facit. Vide & Hieron. in Matth. cap. 16. & in Epist. ad Galatas cap. 1. v. 11. & Clement. Alexand. lib. 7. Strom. pag. 537. extr. ¶ 2. *Divina* appellantur & quæ ad rerum naturam & statum mundi pertinent. Quippe quod non pauci mundum vel Deum ipsum, vel Dei partem statuerint, æternum certe & sic divinum existimarint. Senec. præfat. in Quæst. Nat. *Hoc habet argumentum divinitatis suæ animus noster, quod illum divina delectant.* DIVINA, id est, τὰ φυσικά. Si eidem, *supra humana erigere se*, est, rerum naturam contemplari. Lege totum illud Procemium. Hinc intelligendus Æthicus est Præfatione Cosmographiæ, cùm ait: *Plurimi, qui res divinas evidentiùs cognoverunt, duas tantum partes accipiendas suadent.* Nam *divinas res* vocat, ex quibus natura rerum constat. Idem cùm paullo post Cæsarem *divinis humanisque rebus instructum*, dicit, Naturalium eum juxta & Civilium rerum his verbis peritum significat. Nempe antiqui illi Deos duplices faciebant animales alios sive sensibiles, & intellectuales. Animales habebant Solem, Lunam, & cætera, ex quibus mundus contextus est. Quare mirum non est, τὰ φυσικὰ, divina ut habuisse, ita appellasse. Vide Apulejum de dogmate Platonis: & infra in *Sidus.* ¶ 3. Divina & appellabant veteres Romani, quæ ad Principes seu Imperatores pertinerent. Vide supra *Cælestis* in *Cælum.* ¶ 4. Sed & *divinus* dicitur ariolandi sive divinandi peritus, wahrsagerisch. Horat. lib. 3. od. 27 *Imbrium divina avis imminentum*, id est, præsignificatrix. Et lib. 1. Sat. 9. v. 30 *Quod puero cecinit divinâ mota anus urnâ.* Et Sat. 6. v. 114 *Assisto divinis*, id est ariolis. Ita & Manilius Astrologiam, quæ ex stellis futura prædicit, *divinas artes* dixit principio sui operis. ¶ 5. Divinus etiam dicitur, qui ea parte prudentiæ, quæ divinatio seu providentia dicitur, valet, rectitudine scilicet constantiaque consilii, & propositi. Nep. Attico cap. 9. n. 1. quem vide. ¶ Comp. Divinior. Cic. lib. 5. de Fin. cap. 11 *Major aliqua caussa atque divinior hanc vim ingenuit:* & cap. 13 *Ratione nihil est homine divinius.* Idem Paradox. 1. cap. 4 *Animo nihil est divinius.*

¶ Divinitas, Gottheit / Göttliche Art. Cic. de Divin. lib. 2. cap. 11 *Ex divinitate omnes animos haustos, aut acceptos, aut libatos habemus.* Idem in Oratore cap. 19 *Theophrastus divinitate loquendi nomen invenit.* Livius lib. 1. cap. 15 *divinitas post mortem credita.*

¶ Diviné, adv. mit hohem Göttlichem Verstande. Cic. lib. 10. Attic. ep. 4 *Cum cogito, me de rep. aut meruisse optime, cum potuerim: aut certe nunquam, nisi diviné cogitasse.* Quintilianus lib. 1. cap. 6 *Cicero in oratione diviné, ut omnia, exsequitur.*

¶ Divinitus, adverb. aliud. id est, a Deo. Cic. pro Syll. cap. 15 *Multa providi divinitus*, vom Himmel herab. *Divinitus accidisse*, Partit. Orat. cap. 24.

¶ Divino, are, augurari, ariolari, errathen / wahrsagen. *Divinare futura*, von zukünfftigen Dingen weissagen. Ovid. 4. Trist. el. 8. v. 29 *Sic animo quondam non divinante futura.* Cicero pro Quintio c. 19 *Neque quisquam divinare poterat, te postulaturum.* Idem 1. de Divin. cap. 23 *Est quiddam in nobis præsentiens, & divinans.*

¶ Divinatio, Weissagung/Wahrsagung. Nepos vitâ Attici cap. 16 *Sic enim omnia de studiis Principum, vitiis Ducum, ac mutationibus Reip. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat; & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem.* Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 55 *Hoc non dubitans dixerim, si unum aliquid ita sit prædictum præsensumque, ut, cum evenerit, ita cadat, ut prædictum sit, neque in eo quicquam casu & fortuito factum appareat; esse certe divinationem, idque esse omnibus confitendum.* Sunt autem divinationum genera plura, de quibus C. Peucerus pec. Tr. Præcipuè autem duo sunt secundùm Ciceronem 2. Divin. cap. 11, unum naturale, quod raptu animi & divino quodam instinctu constat: alterum artificiosum, ex conjectura, & observatione diuturna: de utroque Cic. lib. 1. & 2. de Divinat. it. l. 6. ep. 6. ¶ 2. Est & forensis quæstionis genus, cum non de facto, sed de futuro quæritur, quis accusare debeat. Asconius in Divinationem Ciceronis, quæ Verrinarum prima est: DIVINATIO *dicitur hæc Oratio, quia non de facto quæritur ex conjectura, sed de futuro, quæ est* divinatio, *uter debeat accusare. Alii ideo putant* divinationem *dictam, quod injurati Judices in hac caussa sedeant, ut quod velint præsentire, de utroque possint. Alii, quod res agatur sine testibus, & sine tabulis, & his remotis argumenta sola sequantur Judices, & quasi divinent.* &c. Vide & Quintil. lib. 3. cap. 10. & Gell. lib. 2. cap. 4. Divinationis cujusdam Cæsaris ex isto genere meminit Suetonius ejus vitâ cap. 55.

¶ Divinator, cujus fœmininum exstat

¶ Divinatrix. Tertullianus de Anima cap. 22 *Definimus animam, Dei flatu natam, immortalem, --- dominatricem, divinatricem* &c. Eodem libro cap. 46 *præsidia divinatricum artium & disciplinarum.*

¶ Addivinare, ut divinare. Plinius lib. 35. cap. 10 *Apion grammaticus scriptum reliquit, quendam ex facie hominum addivinantem, quos Metoposcopos vocant, ex iis dixisse aut futuræ mortis annos, aut præteritæ.*

¶ Prædivinus, ut *prædivina somnia,* apud Plinium lib. 37. cap. 10. post med. quod repetit, ut solet, Solinus de Africæ gemmis cap. 40 [al. 27]

¶ Prædivinare, præsentire, futura conjicere. Plin. lib. 11. cap. 16 de apibus: *prædivinant ventos imbresque.* Frontinus lib. 2. Strateg. c. 5. n. 38 *quod futurum cum prædivinasset Cæsar.*

¶ Prædivinatio. Plin. lib. 8 cap. 25 de Crocodilo: *Parit ova, quanta anseres: eaque extra eum locum semper incubat, prædivinatione quadam, ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus.*

DO, dĕdi, dăre, tribuere, conferre, exhibere, geben. Locutiones bonas infinitas cum aliis atque aliis nominibus conjunctum parit. *Da hoc mihi,* idem est, quod obsequere, gratificare, thue mir das zu gefallen. Ciceroni Servius Sulpit. lib. 4. famil. ep. 5 *Da hoc illi mortuæ, da cæteris amicis ac familiaribus, da patriæ,* &c. *Facilem sese dare,* sich gutwillig erzeigen. Ovid. 1. Fastor. v. 17 *Da mihi te facilem, dederis in carmina vires.*

Dare se alicui, est sui copiam facere: applicare etiam se alicui, & in ejus transire obsequium. Nepos in Att. c. 12 *Sed etiam amici adversariis ejus se dabant, & ideo lædendo se aliquam consecuturos sperabant commoditatem.* Ubi vide Schottum. Sic *dare se legionibus,* Tacitus dixit 1. Annal. cap. 31. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 3. v. 10 *mihi sese dare* sc. cœpit, h. e. familiariter mecum agere. ¶ Virgil. 2. Æneid. v. 460

> --- --- *qua summa labantes.*
> *Juncturas tabulata dabant.*

Ubi Servius: *Quidam* dabant, *pro* faciebant, *intelligunt.* Idem ad illud ejusdem libri v. 482

> --- *Ingentem lato dedit ore fenestram:*

DEDIT, inquit, *id est fecit. Ut Terentius: quas turbas dedit.* Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 25 *Solertem dabo;* i. e. faciam, reddam, præstabo. ¶ *Dare* etiam *se* dicuntur, quæ eveniunt, & aliquem processum habent. Ut nos dicimus, Es giebt sich. Virgil. 1. Georg. v. 217

> *Multa adeò gelidâ melius se nocte dederunt.*

Gratius Cynegetico v. 143

> *Post ubi proceris generosa stirpibus arbor.*
> *Se dederit.*

Ut res dant se, wie die Sachen lauffen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 20 *Omnibus nobis, ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus,* wie das Glück fällt. Idem Heaut. act. 5. sc. 1. v. 43 *Quot res dedere, ubi possem persentiscere.*

Dedere subaudi, *se:* id est obtulerunt. Cic. 3. Att. epist. 8 *Animum mœrori dare,* sein Hertz in Trauren geben. De amic. c. 16 *Dare ansam,* id est, occasionem, Anleitung und Ursach geben. *Dare auribus,* id est, assentari & blandiri, zu Liebe reden. Lib. 12. Famil. ep. 16 Trebonius Ciceroni: *Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare;* quod *auribus servire* dixit Cæsar 2. Civ. cap. 27. Sed *aures suas alicui dare* significat obsequi, Cic. 1. Att. ep. 5. gehorchen. *Dare beneficium* Cicero 6. ep. 20. pro rem gratam facere, einen Dienst thun. Item *Beneficium conferre,* ut in his Mimis:

> *Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.*
> *Beneficium dando accepit, qui digno dedit.*

Dare copiam, hoc est, permittere, Ter. Prol. Heaut. 28. Virgil. Æn. 1. v. 520. erlauben. *Dare facultatem,* quod & *facere copiam, dare potestatem,* dicitur Terent. c. l. & Ciceroni. *Dare crimini,* id est, vitio vertere, Cic. de Cl. Or. c. 80. für eine Sünde zumessen. *Dare damnum, dare malum,* Schaden zufügen/ utrumque apud Ter. And. act. 1. sc. 1. v. 116. Sic *letum dare alicui* est interficere, Senec. Medeâ v. 28. *Dextram & fidem dare,* sancte promittere, Livius lib. 1. c. 58. *Dare fidem,* confirmare, spondere, auff Glauben zusagen oder angeloben. *Dare dono* Virg. ecl. 2. v. 37. verehren. *Fugæ & in fugam se dare,* est fugere, die Flucht geben. Sed *hostem in fugam dare,* fugare est: in die Flucht schlagen. Exempla sunt: Cic. Verr. c. 43 *Dant sese in fugam istius præclari imperatoris nocturni milites.* Cæs. lib. 5. Bell. Gall. c. 49 *Cæsar celeriter hostes dat in fugam;* &c. *Dare in terram, dare in lectum,* conjicere est, Lucret. 6. v. 1247. *Dare quem foras,* ejicere est. *Dare jusjurandum.* Ter. Adelph. 2. sc. 1. v. 11. einen Eyd ablegen/ schweren. *Dare manus,* est cedere se ac victum fateri, sich geben. Aliud est *Dare in manum,* Terent. in Phormione act. 4. sc. 3. v. 28 *Eho dic quid velis tibi dari in manum,* was wolltestu wol heimlich nehmen/ 2c. & in And. act. 1. sc. 5. v. 62 *Hanc in manum dat,* sie befiehlet mir die in die Hand. Vide *Manus.* *Dare tempus, diem,* est præfinire. Alia notione dicitur *tempore ad comparandum dato* Corn. Nep. 8. v. 11. ubi *tempus dare* est tempus condere, non illico adoriri. Alia rursus notione legitur apud eundem in Attic. cap. 2 *tempore dato adiit Regem.* *Dare mutuum,* est mutuare, leihen. *Dare negotium,* Ter. prol. Andr. befehlen/ zu thun geben. *Dare nomen suum militiæ* vel *in militiam,* sich werben lassen/ Livius lib. 5. c. 10. *Dare operam,* zu willen seyn/ dienen. *Da mihi paullum operæ,* Ter. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 50. Sed *literis discendis operam dare,* sich befleissigen. Sic *operam stylo dare* Sueton. Dom. cap. 20. *Dare operam præceptori* est eum audire. Cic. 4. Acad. cap. 6 *Clitomacho* [philosopho] *Philo vester operam multos annos dedit.* *Dare palmam,* Ter Heaut. 4. sc. 3, 31. gewonnen geben. *Dare pœnas, supplicium,* passivè, puniri, Ter. Phorm. 4. sc. 3. v. 22. *An legibus daturum pœnas dices?* Cic. 12. Philipp. cap. 10. *Ipsi scelerati, nec dicam mihi, reipublicæ pœnas dederunt.* Straffe leiden. *Dare testimonium, Da mihi mutuum testimonium,* lobe mich/ so wil ich dich wieder loben. *Dare veniam,* zu gut halten/ Vide *Venia.* *Dare præcipitem* est depellere, deturbare, Ter. Andr. 1. sc. 3. v. 9. *Dare verba,* decipere, ibid. v. 6. *Est istuc datum,* Terent. in Eun act. 3. sc. 1. v. 5. diese Gnade hab ich von Gott. *Dare ludum pueris,* est ludendi illis potestatem facere. Unde per metaphoram *alicui dare ludum,* dicitur pro indulgere, Plautus Bacchid. act. 4. sc. 10. v. 7 *Ego dare me ludum meo nato institui.* Eâdem Scenâ, v. 9 *dare ludum desidiæ.* Horat. lib. 3. od. 12

> *Miserarum est neque amori dare ludum,*
> *Neque dulci mala vino lavere ---*

¶ Dare, pro dicere, bonis auctoribus aliquando usurpatur, ut *accipere* pro audire. Terent. Phorm. act. 5. sc. 6. v. 38

> PH. *Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam.*
> GE. *Imo etiam dabo, quo magis credas.*

Virgil. Ecl. 1. *Sed tamen iste Deus qui sit, da Tityre nobis.* Horat. lib. 2. Sat. 8. v. 5. *Da si grave non est, Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.* Et ita hoc verbo quoque usi Ovidius, Horatius, Claudianus, &c. Sic contra *Accipe,* id est audi, Virgil. 2. Æneid. ¶ 2. *Dare* etiam disputantium verbum, cum largiuntur & concedunt aliquid, qua notione & verbo *accipio* [vide supra in *Capio*] item *suscipio* quandoque utimur. Cic. 1. Tusc. cap. 32 *Istos vero, qui, quod tota in hac caussa difficillimum est, suscipiant, posse animum manere corpore vacantem: illud autem quod non modò facilè ad credendum est, sed eo concesso, quod volunt, consequens, id certè non dant.* Lucret. lib. 2. v. 1126

> *Nam certe fluere atque recedere corpora rebus*
> *Multimodis dandum est.*

Macrob. lib. 2. in Somn. Scipionis cap. 14 *Si damus* ait, *& motum & quietem, necesse est, aut alia semper moveri, aut alia nunquam moveri.* ¶ 3. Sed & extra Disputationes, & in commune pro *concedere* usurpatur. Plaut. Amphit. act. 1. sc. 1. v. 54 *Neque dant, quæ petunt.* Senec. Medea v. 32

> *Da, da, per auras curribus patriis vehi.*

Horat. in arte v. 53 --- --- *quid autem*
> *Cæcilio Plautoque dabit Romanus.*

¶ *Dare* & Medicorum est, cum Medicamenta exhibent: ut ægrotorum contra *accipere.* Nepos Dione cap. 2 *Quo illo commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas, patri soporem Medicos dare coëgit.* Nam *soporem* Nepos medicamentum soporiferum vocat. Sic *dare medicamentum,* Curt. lib. 6. cap. 10. Medicus medicamentum dare: æger sumere dicitur. Id. lib. 10. c. 2 *quo æger sumpto.* ¶ Dare etiam Judicum est: nam *dare litem,* & *dare* absolutè, pronunciare est, sententiam ferre. Sueton. Claud. cap. 15. *Absentibus secundum præsentes dabat.* Vide ibi Torrentium & Cujacium lib. 6. observ. cap. 27. extr. Sic *dare*

dare ad carnificem, *dare ad bestias*, est damnare. ¶ Est & ludentium verbum cum calculos ponunt. Wann man einen Stein giebt: ut nos etiam loquimur. Vide paullo post *Datum*. Usus ejus & in pilæ lusu est, vide infra *Dator*. ¶ *Dare* etiam meretrices dicuntur, cum corporis sui copiam faciunt. Martial. lib. 9. Epigr. 32 quo de amica, qualem velit, agit: A

Hanc volo, quæ puero jam dedit ante meo.

Et alibi. Pertinet huc quoque illud Ciceronis apud Suet. Cæsare cap. 44 *Remove isthæc, oro te: quando notum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis.* Loquitur de pudicitia Cæsaris in contubernio Nicomedis illusa. ¶ pass. pro eligor. Plaut. Prolog. Amphitr. v. 34 *Ab justis justus sum Orator datus.*

¶ Dătum, data, Ausgab. *Ratio acceptorum & datorum.* Cic. de Amic. cap. 16 *Hoc est nimis exigue & exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum & datorum.* ¶ 2. Data etiam dicuntur munera, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 3. v. 72

Non est justus quisquam amator, nisi perpetuet data.

Propertius lib. 3. Eleg. 15. v. 6

Heu nullis capta Licinna datis.

Ovid. 6. Metam. v. 461. in fab. Philomelæ & Terei: *Impetus est illi* (Terco) *comitum corrumpere curam Nutricisque fidem, nec non ingentibus ipsum sollicitare datis.* ¶ Cicero Hortensio apud Nonium in SCRIPTA. *Itaque tibi concedo, quod in duodecim scriptis solemus, ut calculum reducas, si alicujus dati pœnitet.* B

¶ Datus, ûs, *meo datu*, Plaut. Trin. act. 4. sc. 2. v. 16.

¶ Dător, ein Geber. Virgil. 1. Æn. 734 *lætitiæ Bacchus dator.*

¶ *Datores* in pilæ lusu dicebantur, qui mittebant primùm illam, *factores*, qui feriebant ludebantque. Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 17 *Tum isti, qui ludunt, datatim servi scurrarum in via,*

Et datores, & factores omnes subdam sub solum.

¶ Datio, das Geben. Varro lib. 3. Rei Rust. cap. 9. extr. *Remittendum in datione.* Cic. Agrar. 2. cap. 22 *Legum datio.*

¶ Duit, duint, pro det, dent, antique, a Plauto & Terentio dictum est. *At tibi Dii dignum factis exitum duint.* Exstat & apud Ciceronem ipsum.

¶ Dato, datare, freq. Plautus Aulul. 4. sc. 4. v. 10, *te datare, credo, consuetum.* Plin. lib. 25 c. 5. (sect. 23) *binas, non amplius, drachmas datavit.* Vide Harduin. unde est

¶ Datarius, *Salus dataria*, Plaut. Pseud. a. 4. sc. 2. v. 13. das zu geben ist.

¶ Datatim, adverb. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 17 *Tum isti qui ludunt datatim servi scurrarum in viâ.* Erant enim pilâ ludendi genera, *datatim, raptim, expulsim ludere*, de quibus Turneb. lib. 7. Adversf. cap 7. Laur. Ramiresius ad Martialem.

Composita, quæ conjugationem verbi simplicis retinent, sunt C

¶ Circumdăre, umgeben. Cicero ad Caton. lib. 15. fam. epist. 4 *Oppidum vallo & fossa circumdedi*, ich hab einen Wall und Graben herum geführet. *Argentô circumdatum aurum*, Idem de Divinat. lib. 2. cap. 65, Gold in Silber eingefaßt. *Circumdare famam inanem alicujus rei alicui*, Tacitus dixit 4. Hist. cap. 11. *Circumdari amiculo* Nepos Datame cap. 3. n. 2.

¶ Interdăre. Lucret. lib. 4 v. 866 *cibus interdatus.* Plautus antique *Interduo*, Captiv. 3. sc. 5. v. 36.

¶ Pessumdăre, proprie conculcare, per metaphoram, in Noth und Unglück bringen. Terent. in Andria act. 1. sc. 3. v. 3 *Quæ* [nuptiæ] *si non astu providentur, me aut herum pessundabunt.* Ovidius 3. Trist. eleg. 5. v. 45 *pessundare cuncta.*

¶ Sătisdo, Satisdăre, Versicherung thun/ einen Verstand machen/ obligatione satisfacere alicui. Cic. pro Quint. cap. 13 post illa verba: *judicatum solvi accipiet: Quibus a me verbis satis accipiet, iisdem ipse quod peto, satisdet*, eben mit den Worten/ mit welchen er sich läst versichern/ versichere er mich wiederum. Et in ead. orat cap. 7 *Negat æquum esse, Procuratorem satisdare, quod reus satisdare non deberet si adesset.* Idem principio lib. 5. ad Atticum: *De satisdando te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisdes.* D

¶ Satisdătum, gethane Versicherung/ Verbürgung. Cic. ad Attic. lib. 16. ep. 15 *Illi turpe arbitror, eo nomine quod satisdato debeat, procuratores ejus non dissolvere.* Pomponius Lege 4. Dig. de Solution. *Potius quod satisdato, quam quod sine satisdatione debeo.*

¶ Satisdatio, eadem est quæ satisfactio, sic enim ipsi loquuntur Jureconsulti. Pomponii verba jam vidimus: Ciceronis addo ex principio lib. 5. ad Attic. *Sunt*, inquit, *aliquot satisdationes secundum mancipium.* Ubi interpretes adeas. *Satisdationem præstare*, Ulpian. Lege 7 § *Si necessaria* Dig. *Qui* satisdare cogantur.

¶ Superdăre. Celsus lib. 7 cap. 7 *Linamentum superdandum est.* Et ejusd. lib. cap. 2. extr. *paullum mellis infundendum, dein glutinantia superdanda.*

¶ Venundăre, vendere, venum dare, verkauffen. Ulpianus Lege 7 pr. Dig. de liberali caussa: *nisi se venundari passi sunt, ut participaverint pretium.* Propertius lib. 3. el. 19. v. 21 *venundata Scylla.*

Composita cætera conjugationem mutant: ut,

¶ Abdĕre, proprie opponitur τῷ *Addere*, estque excludere, removere, a se abjungere, ut Gronovius de Sestert. lib. 4 cap. 8 præclare id explicat. Sic Virgilius de equo senectute confecto, Georg. 3 v. 95, *abde domo*, quod mire interpretes torsit, qui non aliam quam occultandi notionem intellexerunt. Tibullus lib. 2 eleg. 1. v. 82 de Cupidine:

Et procul ardentes hinc, precor, abde faces.

Et Silius Italicus lib. 6. v. 21

nec magna anima puer abdere sese
Pubescente gena castris optaverat,

id est, exesse castris, ut Gronovius d. l. p. 308 interpretatur.

¶ 2. est occultare, verbergen/ verstecken. *Abdere se in interiorem partem ædium*, Cic. lib. 4. Att. ep. 3. *Abdo me in Bibliothecam*, lib. 7. fam. ep. 28. *Me totum in literas abdo*, lib. eod. extremo. Et Abdere rem, verstecken/ ut *abdere tabulas*, Cicer. in Pison. c. 17. & Livius lib. 1. c. 58. de Lucretia, *Cultrum quem sub veste abditum habebat, eum in corde defigit.*

¶ Participium *Abditus*, quod interdum nominascit. Plinius lib. 8. cap. 5 *in abdito*, subaudi *loco*. Horatius de Arte v. 49 *abdita rerum.* Etiam per gradus movetur. Augustinus Confess. lib. 5 cap. 5 *quæ abditiora sunt:* & lib. 10 earundem Confession. c. 10. extremo: *quasi in caveis abditioribus.* Idem Augustin. Enchiridio cap. 16 *quæ abditissimis naturæ finibus occuluntur.*

¶ Abditè, occultatè, heimlich/ verborgen. *Abdite latere*, Cic. 4. in Verr. cap. 73.

¶ Addere, adjungere, zuthun/ zugeben. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 7 *Quam iniquè comparatum est, ut hi qui minus habent, semper aliquid addant ditioribus.* Nepos Catone: *Multas res novas in edictum addidit.* *Addere animum* Cic. 7. Att. ep. 2. einen Muth machen. *Addere calcar*, instigare. Anreitzen. vide *Calcar*. Palladius lib. 1. cap. 19 extr. *Herba coniza substrata frumentis, addit ætati.* Macht/ daß sichs hält. Verbum hoc eleganter etiam inservit connexionibus, über diß/ worzu noch kommt ꝛc. Ovidius 2. de Ponto Eleg. 9. v. 48

Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores, nec finit esse feros.

¶ Addĭtāmentum, accessio, Zusatz/ Zugab. Cicero pro Sextio cap. 31 *Ligus additamentum inimicorum meorum.* Apulejus de Deo Socr. p. 52 *quo additamento intelligas*, &c.

¶ Additio, idem. Quintilianus lib. 9. cap. 3 p. 674 *Figurarum additio & abjectio.* Et Priscianus lib. 14. p. 978 de *Absque: Additio magis putatur* QVE. Quod addo, quia vulgaria Lexica hoc nomine carent.

¶ Additicius. Lege 98. D. de Verbor. signif. Celsus IC. *Cato*, inquit, *putat, mensem intercalarem additicium esse.*

¶ Coaddĕre. Cato cap. 40 de R. R. [al. c. 41] *argillam vel cretam coaddito.*

¶ Superaddo. Virg. ecl. 3. v. 38

Lenta quibus torno facili superaddita vitis.

Et eclog. 5. v. 42 *tumulo superaddite carmen.*

¶ Condere, vide suprà *Condere*.

¶ Dĕdere, tradere est, & quasi in manus, & in perpetuum dare. Zu eigen geben / ergeben. Proprie *dedere* se dicuntur, qui debellati ac capti in potestatem alterius se tradunt. Ac deprehensi quidem caput clypeo subjiciebant, si dedere se vellent. Hoc signum deditionis erat, ut Appianus lib. 2. de bell. civil. eo loco nos docet, quo Cæsaris contra Afranium in Hispaniâ res gestas commemorat. Victi & expugnati qua forma se traderent Plautus ostendit Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 71. & 102. Vide & Petr. Fabrum lib. 1. Semest. cap. 7. Hinc *dedere se alicui*, alicui se obnoxium facere, & ita tradere est, ut plane ab ejus arbitrio pendeas. Terent. And. act. 1. sc. 1. v. 36

Cum quibus erat cunque unà, iis se se dedere
Eorum obsequi studiis, adversus nemini.

Ubi Donatus: *Plus est dedere, quàm consentire: quemadmodum in hostium potestatem hostes se dedunt.* Dedere se est obsequi superioribus; non adversari paribus; non se præponere inferioribus. Idem Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 3 *Dedo patri me nunc jam.* Cic. *Totum se alicui dedere*, ut, *patriæ*, 2. de Leg. cap. 2. *libidinibus*, 1. Tusc. c 30.

¶ *Animus amori deditus*, ergeben. Terent. Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 12 *Ipse literis à pueritia deditus cognovi*, Cic. lib. 1. fam. ep. 7, der ich mich von Jugend auf guter Künste beflissen habe. *Animus libidini deditus*, Cic. pro Cœl. cap. 19. *Deditâ operâ*, consulto, de industria, quod vulgus dicit *studiò*, aus Fürsatz/ Terentii est Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 2. & Ciceronis lib. 10. ad Attic. ep. 3.

¶ Dedititius, qui se dedidit, der sich ergeben hat. Cic. ad Brutum epist. 3. extr. *interpretantur ad tuos, sive captivos, sive dedititios pertinere.* Cæsar 1. Gall. c. 27 *in tanta multitudine dedititiorum suam fugam aut occultari, aut omnino ignorari posse.*

¶ Deditio, das Aufgeben. *Deditionem facere*, Hirt. Hisp. cap. 20. sich geben. *In deditionem redigere*, Cicer. 4. Philipp. cap. 5. fin.

¶ Dīdere, pro distribuere, austheilen. Horat. 2. Sat. 2. v. 67 *dum*

dum munia didit, hoc est partitur servorum officia. Et, *Diditur per agmina rumor*, Virgil. Æn. 7. v.144. Item *Cibus diditur in venas*, Lucret. lib. 2. v.1134. Et, *Fama in populos didita* Silius lib. 1. v. 186. A

¶ Edere, ausgeben / auslassen / aussagen. *Edi in lucem*, nasci, auf die Welt gebohren werden / Cic. 1. Tusc. cap.48. *Edere clamorem*, ein Geschrey anrichten / 2. Divin. cap. 23. *Cædem edere*, Livius lib. 5. cap. 13. *Certamen cruentum edere*, Idem lib. 21. cap. 43. *Edere librum*, Cic. 4. Acad. cap.4. lassen ausgehen. *Dignum aliquid hominum auribus efficere atque edere*, Cic. lib. 1 de Orat. cap. 26. *Edere ludos*, *Edere nomen*, id est, præbere. *Edere rationes*, Rechnung thun / berechnen / Cic. ad Atticum lib. 8. epist. 3. *Extremum spiritum edere*, seinen Geist auffgeben / Cic. in Philipp. 12. cap. 9. Ovidius 3. Art. am. v. 61

Dum licet, & veros etiam nunc editis annos,
Discite, eunt anni more fluentis aquæ.

¶ Editus, a, um, erhaben / hoch. *In edito loco urbs sita*, Cæs. lib. 7. cap. 69. *Locus præcelsus atque editus*, Cic. 6. Verr. cap. 48. Et pluraliter *Edita* opponuntur planis. Tacitus annal. 15 cap. 27 extr. *plana, edita, validos, invalidosque pari metu complet*. Adde eod. lib. c. 38. n. 3. Et *edita montium*, lib. 4 annal. cap. 46. n. 1. ¶ Comp. *Tumulus paullo editior*, Cæs. 1. Civ. cap. 43. *Locis editioribus occupatis*, eod. lib. cap. 7 *Editissimus lectus*, Hirt. B. Alex. cap. 31. Et *editissima villa*, Tacit. 14. c. 9.

¶ Edititius, *Judex edititius*, is scil. qui ab una parte eligitur, Cic. pro Muræn. cap. 23.

¶ Editio. *Libri editionem præcipitare*, Quintil. epist. ad Tryphonem bibliopolam. quod idem vel alius Dialogo de Orator. c. 3 dixit *libri editionem festinare*. Usus voce etiam Cicero pro Plancio cap. 16. sed alio significatu; scilicet *editio* tribuum ac judicum, ut Toxita interpretatur. *Editio* munerum & spectaculorum, Tacit. annal. 3. cap. 37, *diem editionibus, noctem conviviis trahere*.

¶ Editus, us, editio, ejectio. Ulpianus Lege 55 § in quibusdam 6 de legat. lib. 3 *In quibusdam provinciis editu bubum ad hanc rem utuntur*, hoc est stercore, excrementis.

¶ Editor, Lucan. lib. 1. v. 423 *nocturnæ editor auræ* fluvius, h. e. nebulas gignens. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 343 EDITOR MVNERIS. Et Lege 18 Cod. Theod. de præt. & quæst. *editores munerum sive ludorum*.

¶ Supereditus. Lucretius lib. 5. v. 767

Atque oriens obitus ejus superedita vidit.

id est, oriens Luna obitum Solis.

¶ Indere, anthun / eingeben / einpflantzen. Gell. lib. 12. cap. 5 *Affectiones primitus penitusque inditæ*. Plaut. Menæch. a. 1. sc. 1. v. 3. *Fugitivis servis compedes indere*, id est, induere, injicere, anlegen. *Indere nomen, cognomen*, est imponere, einen Nahmen aufflegen oder geben / Liv. lib. 1. cap. 34. & Gell. lib. 1. cap. 23. f. Sic *inditam monti urbem*, i. e. impositam, Florus lib. 3. cap. 1. sub f.

¶ Obdere, opponere, vorthun / vorschieben. Terent. in Eun. a. 3. sc. 5. v. 55 *Anus foribus obdit pessulum*. Et *Obdere ceram auribus*, die Ohren mit Wachs verstopffen. Seneca Epist. 31. pr. *Sapiens eris, si clauseris aures, quibus ceram parum est obdere*. Horatius lib. 1. Sat. 3. v. 59

— — nullique malo latus obdit apertum.

¶ Perdere, amittere, quanquam hoc minus aliquanto est, gantz und gar um etwas kommen / verlieren / durchbringen. Seneca in Hippolyto v. 440

Quem fata cogunt, hic quidem vivat miser,
At si quis ultro se malis offert volens,
Seque ipse torquet, perdere est dignus bona,
Qui nescit uti, &c.

Oleum & operam perdere, item, *oleum & impensam perdere*, Unkosten und Arbeit verlieren. Cic. lib. 7. fam. epist. 1. *In quibus* [ludis] *Pompejus confitetur, se & operam & oleum perdidisse*. Usus & Plautus Pœnulo 1. actu, 2. sc. v. 119. Quæ loquendi forma à re culinaria ducta. Veteres enim fere cibos oleo coquebant. Qui igitur coci cibum corrupissent, *oleum perdidisse* dicebantur. *Impensa* quoque farctura est Apicio lib. 4. de re Culinaria. Etiam simpliciter *Operam perdere* nonnunquam Tullius dixit, ut pro Muræna cap. 10. &c. *Profundere & perdere*, Cic. lib. 5. fam. ep. 5. übel anlegen / durchbringen. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 36 *Cur perdis adolescentem nobis*, id est, corrumpis, verführen. Plautus Curculione act. 1. sc. 3. v. 41 D

Noli amabo verberare lapidem, ne perdas manum.

i. e. corrumpas, vel lædas. Daß du der Hand nicht Schaden thust. Sic *Perdere equos*, pro corrumpere, Nepos dixit Eumene cap. 5. *Nomen perdidi*, hoc est, nomen mihi excidit, non succurrit, den Nahmen habe vergessen / Ter. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 39. ¶ Perdere etiam dicimus, ex quibus nullus fructus nobis redit. Sic *Mala perdere* eleganter dixit Seneca, quæ ita tulimus, ut nullum usum ferendi adversa inde compararemus. Locus est Consolat. ad Helviam cap. 3.

¶ Perditus, profligatus, desperatus. *Homo perditus* Ter. Eun. act. 3. sc. 1. v. 28. & 41. ein verdorbener / leichtfertiger. *Omnia ad perniciem profligata atque perdita*, Cic. pro S. Rosc. cap. 13 Comp. Horat. 1. Satyr. 2. v. 15

Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget.

Cic. Attico lib. 8. epist. 11 *Nihil fieri potest miserius, nihil perditius*. Superl. *Omnium mortalium profligatissimus ac perditissimus*, Cic. 5. Verrin. cap. 26.

¶ Perditè, adverb. *Perdite se gerere*, Cicer. 9. Attic. epist. 2. leichtfertig und schändlich. ¶ 2. Vehementer, valde. Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 45 *Ejus filiam ille amare cœpit perdite*. Quintilianus lib. 2. cap. 12 *conatur perdite: unde evenit nonnunquam, ut aliquid grande inveniat*.

¶ Perditor, ein Verderber. *Perditor reipublicæ*, Cic. pro Plancio cap. 36. extr. cui ibidem *servatorem* opponit. Idem in Pison. cap. 34 *vexatores ac perditores Macedoniæ*.

¶ Perditrix. Tertull. Exhort. ad castit. cap. ult. *Luxuria castitatis perditrix*. Vet. Gloss. *Perditrix*, ὀλέτειρα.

¶ Perditio. Plin. lib. 9. cap. 35 hoc nomine usus fertur: sed plurimi ibi MSS. libri *perdito nepotatu*. Vid. Harduinum. Alcimus Avitus lib. 4. v. 138 *perditionis iter*. Gloss. Vet. *Perdicio*, ἀπώλεια.

¶ Imperditus, quod perdi non potest, unverderbt. Virgil. lib. 10. v. 430 *Grajis imperdita corpora*. Quod Silius pro more imitatur lib. 10. v. 417 *imperdita corpora Pœnis*. Et Statius 3. Theb. v. 84 *imperdita Tydeo pectora*, i. e. quæ quis vel noluit, vel non potuit perdere. B

¶ Deperdere, idem quod perdere. Cic. pro Font. cap. 9 *Ne quid apud vos populumque R. de existimatione sua deperderet*.

¶ Deperditus, ut perditus. Propertius lib. 1. Eleg. 3. v. 11 *sensus deperditus omnes*. Phœdrus lib. 1. Fab. 15 *sutor inopia deperditus*.

¶ Disperdere, idem quod perdere, verderben. Cic. initio 1. Agrar. cap. 1 *Ut a majoribus nostris relictas possessiones disperdat & dissipet*. Vatinius Ciceroni lib. 5. fam. ep. 10 *cives disperdidit*.

¶ Disperditio, Cic. Philipp. 2. cap. 12 *ad disperditionem urbis venire*.

¶ Præditus, participium, cujus verbum non est in usu, angethan / begabt seyn. Ablativo perpetuo gaudet, sed sine præpositione. Est autem *præditum esse*, *ornatum esse*. Vid. Valla lib. 5. cap. 15. ¶ Locutiones multas elegantes efficit. *Rectissimis studiis atque optimis artibus præditus*, Cic. pro Cœl. cap. 10. gelehrt. *Singulari virtute, constantia, gravitate, auctoritate vir præditus*, ein Mann von sonderlichen Tugenden / Idem pro Dom. cap. 15. Sic: *Præditus audacia, levitate, scelere*, Idem Divin. in Verr. cap. 2. & pro Flac. cap. 3.

¶ Prodere, quod in formulis diversis diversa significat. Terent. in Andr. act. 2. sc. 1. v. 15 *Credo impetrabo, ut aliquot saltim nuptiis prodat dies*; in quo exemplo *prodere* idem significat, quod porro dare, sive *addere ut differantur nuptiæ*, etliche Tage zugeben / sie auffzuschieben. Vide ibi Donatum. Quomodo & apud. Virg. 1. Æneid. v. 251 C

Navibus, infandum, amissis unius ob iram
Prodimur, atque Italis longe disjungimur oris,

werden auffgehalten / und in die Fern geweiset. ¶ 2. Interdum idem est, quod periculo exponere, vel perdere, quo in significatu Ennium usum hoc verbo Festus testatur. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 58 *Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum*, in Gefahr und Noth gebracht. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 69

— — si is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & potius
Pecuniam omnem.

Gut und Blut dran setzen. Sic *proditum* & *projectum* conjungit Cæsar lib. 1. de Bell. Civil. cap. 30. Sic *prodita caussa*, perdita, Martial. lib. 8. Epigr. 17. ¶ 3. Idem est quod patefacere, revelare. Seneca Hippolyto v. 363 *Furor proditur vultu*, i. e. indicatur, verräth sich selbst am Gesicht. ¶ 4. Item propagare. Virgil. 4. Æneid. v. 230. *genus alto à sanguine Teucri, Proderet*. ¶ 5. Est & *prodere*, quod nos auffgeben / dicimus. Cic. 2. Divin. cap. 16. *Urbem philosopho proditis, dum castella defenditis*. ¶ 6. Item edere, pronunciare, nominare: Liv. lib. 5. cap. 31 *interregem prodere*. Cicer. pro Mil. cap. 10 *Prodere Flaminem*. ¶ 7. Item transmittere, monstrare, &c. Cic. pro Flacco cap. 11 *Periculosam exempli imitationem reliquis prodere*, böß Exempel geben. Sic pro Milone cap. 30. extr. *prodere posteris rem à patribus acceptam*, auff die Nachkommen gelangen lassen. Idem *Prodere memoriæ*, & *memoriæ*, & *prodere literis*, i. e. edere, herausgeben / beschreiben. pro Milone cap. 3 *Doctissimi homines memoriæ prodiderunt*. Et in Verrem 3 cap. 18 *quod est proditum memoriæ ac literis*. At Cæsar lib. 5 cap. 12 *memoriâ proditum dicunt*.

¶ Proditio, Anzeigung / Verrätherey. Cicer. 5. fam. epist. 11 *Multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis*. Plin. lib. 7. cap. 45. fin. *Arcanorum proditio*.

¶ Proditor, desertor, Verräther. *Proditores patriæ*, Cic. pro Milone cap. 30. *Proditores aut desertores salutis meæ*, ad Quir. post redit. cap. 5.

¶ Proditrix. Lactant. lib. 1. Institut. cap. 10 *Bacchus patris proditricem*,

ditricem, fratris interemptricem in conjugium sibi vindicavit. Prudent. passione Calagurritan. v. 11. *Fama proditrix.*

¶ Reddere, idem frequenter quod *Dare*, ut *reddere jus* aliàs restituere, geben / wiedergeben / zustellen. *Reddere depositum*, ein Pfand wieder zustellen / Cic. 1. Off cap. 10. *Reddere beneficium*, referre, vergelten. Cic. offic. 1. cap. 15. *Duo sunt genera liberalitatis; unum dandi beneficii, alterum reddendi.* Ibidem: *Ea quæ acceperis utenda, majore mensurâ jubet reddere Hesiodus.* *Reddere animam*, respirare, lib. 2. de N. D. cap. 54. Athem von sich geben. *Reddere animum*, est confirmare, trösten / einem ein Hertz machen / Terent. Andr. 2. sc. 1, 35. Sed *Reddere epistolam, literas*, einen Brieff überantworten / einhändigen / Cic. passim. *Reddere humorem*, Plin. 11. cap. 26. sein Wasser lassen. *Reddere odorem*, einen Geruch von sich geben / Idem lib. 36. cap. 19. *Reddere rationem suæ vitæ*, Grund und Ursache seines Wandels berichten. Cic. in Verr. Divin. cap. 9 *Nihil est quod minus ferendum sit, quàm rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non possit suæ reddere.* Idem pro Planc. cap. 37 *Vitam reddere pro Rep.* sein Leben aufgeben / oder lassen. *Græca Latinè reddere*, est interpretari, 1. de Orat. c. 34. Et de opt. gen. Orat. cap. 5 *Verbum pro verbo reddere*, quod idem sonat. *Fructum reddit ager, prædium*, zuwachsen / Einkommen tragen / Terent. Phorm. a. 4. sc. 3. extr. ¶ 2. Reddere, verbum de scholâ, i. e. recitare, quæ acceperis à magistro, sive didiceris ac mandaris memoriæ, auffsagen. Horat. lib. 4. od. 6. extr.

— — ego Dis amicum
Seculo festas referente luces
Reddidi carmen.

Idem lib. 1. Epist. 18. v. 13 *Credas dictata magistro reddere.* Terentianus de Anacreontio choriambico:

Te genus hoc memento
Reddere, cum reposcam.

¶ Hinc *reddere* pro narrare, exponere, referre, Tacitus sæpe dixit. Ut 4. Histor. cap. 67 *Insigne Epponiæ uxoris exemplum reddetur suo loco.* Passim ita uterque Plinius. Manil. lib. 1. v. 563

Restat ut ætherios fines tibi reddere coner.

¶ Usurpatur & pro *dicere*, ut simplex *dare*. Sic *reddere jus*, dicere est. ¶ Pro *reponere* usus est Plaut. Mostell. act. 1. sc. 2. v. 23

Atque illud sæpè fit, tempestas venit,
Confringit tegulas, imbricesque: ibi
Dominus indiligens reddere alias nevolt.

¶ *Reddere*, par pari referre est, Terent. Eun. act. 5. sc. 7 v. 18.

¶ Redditio. Quintil. lib. 8. cap. 3 sub finem: *Redditio illa rem velut subjicit oculis.* Et proximè ante hæc verba: *Similitudo cum re, cujus est imago, connectitur, collatione invicem respondente, quod facit redditio contraria, quæ ἀνταπόδοσις dicitur.* Et Augustinus Civ. D. lib. 21 cap. 7 *Redditionem rationis poscentibus respondemus.*

¶ Redditor, qui reddit. Augustinus epistola 5 *debitorum redditores.*

¶ Subdére, subjicere, substituere; ut, *subdere ignem*, Liv. 8, 30. unterlegen. *Ignem ac materiam seditioni subdere*, metaphoricè dixit Livius lib. eodem 8. cap. 32. pro *augere*, Auffruhr stärcken. *Subdere in alicujus locum.* Ut Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 21. extr. *Te rogo in Hirtii locum me subdas*, in eines statt verordnen und antreten lassen. *Subdere calcar equo*, Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 732. die Sporn geben.

¶ Subditus, ut *Subditus ignis*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 10. ¶ *Puer subditus*, i. e. suppositus. Terent. Heaut. act. 5. sc. 3. v. 11. *Subditum se suspicatur*, er hat die Gedancken / als sey er nicht rechter natürlicher Sohn. Et *subdere filium vicini*, Argumento Plaut. Mercator. Vet. Gloss. *Subditus*, ὑποβολιμαῖος. Item ὑποβολιμαῖος, *suppositititus, subditius.* Nam cum clam accipitur fœtus alienus, & pro vero ac legitimo venditatur, tum *subdi* & *supponi* dicuntur, cum pro veris subjiciuntur. Plaut Cistell. act. 1. sc. 2. v. 15

Quæ sæpe mecum mentionem fecerat
Puerum aut puellam alicundè ut reperirem tibi
Recens natum, eapse quo sibi supponeret.

Hinc *suppositus puer* Trucul. act. 1. sc. 1. v. 70, in qua fabula suppositionis hujusmodi exemplum habes. *Subditus* ergò & *suppositus* idem. Idem &

¶ Subditicius vocatur Glossatori Veteri, quem paullo ante laudabamus: *Subditicius*, inquit, ὑποβολιμαῖος. Et Plautus Pseud. a. 2. sc. 4 v. 62 *Subditicium fieri ego illum militis servum volo.* Idem est

¶ *Subditivus* Plauto Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 35. & act. 2. sc. 2. v. 198. Itemque Senecæ Oedip. v. 803 *subditivi præmium gnati.* & Suet. Neron. c. 7 *ut subditivum apud patrem arguere conatus est.* Rursus Glossator vetus: *Subditivus*, ὑποβολιμαῖος. Eleganter ad tropos & improprietatem sermonis transfert Arnobius lib. 5. p. 179 *Non quod scriptum est, & in prima est positum verborum fronte, id significatur & dicitur: sed allegoricis sensibus & subditivis intelliguntur omnia illa secretis.*

¶ Subditare frequentativ. ex Subdere, Lucretii est lib. 6. v. 603

Subditat hunc stimulum quadam de parte timoris.

¶ *Subditus* substantive, ein Unterthan / inauditum priscis Latinis, qui longe aliter de iis, qui sub ditione principum aut rerumpublicarum sunt, loquuntur. Sallustius Jugurth. cap. 102. *parentes abunde habemus*, wir haben Unterthanen genug. Plin. Panegyr. c. 85. n. 3 *Neque ut alia subjectis, ita amor imperatur.*

¶ Superaddere, vide paullo ante sub *Addo*. Jungi potest Propert. 2. Eleg. 13 *laurus superaddita busto.*

¶ Tradere, überantworten / übergeben. Etiam *Transdo* scribitur. *Caussam adversariis tradere*, Terent. Phorm. 2. sc. 1. v. 7. Et, *provinciam alicui tradere* Heaut. 3. sc. 2. v. 5 Sic *Totum alicui se tradere* Cic. lib. 16. epist. 1. *In disciplinam tradere* Philipp. 2. cap. 2. in die Zucht und Lehr übergeben. *Literis & memoriæ tradere*, idem quod prodere literis, &c. Martial. lib. 11. Epigr. 6 *Ardua res hæc est, opibus non tradere mores.* *Cicero tradit*, Cicero schreibt es. *Tradere bonas artes juventuti*, est docere. *Præcepta dicendi tradere*, Cicero 1. de Orat. cap. 18 extr. *artem memoriæ tradere alicui*, Idem 4. Acad. Quæst. cap. 1. *De Deorum vi ac potestate disputant & juventuti tradunt* Cæs. 6. Bell. Gall. cap. 13. ¶ Pro *Prodere* usus Sedulius acrostichide Christi v. 74 *Tunc ille Judas Carnifex*

Ausus magistrum tradere.

Sane & *Traditorem* Tacitus pro proditore Hist. 4. cap. 24 dixit, & durat hujus verbi & hodieque usus hac notione in Idiotismo Italico juxta & Gallico. ¶ *Tradere aliquem alicui*, est fidei alicujus committere, seu commendare Hinc *traditum* & *commendatum* conjungit Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 57. Amyntas apud Curtium lib. 7. cap. 1. *Tu Hercule (si verum audire vis) Rex, hujus nobis periculi caussa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ ascendimus.* TRADITI, id est, commendati. Nam paullò ante scripserat Curtius, Amyntam istum cum Symâ omnium Philotæ amicorum charissimos fuisse, illiusque maximè suffragatione ad magna, & honorata ministeria productos fuisse à Rege. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 76

Qualem commendes etiam atque etiam aspice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, & quondam non dignum tradimus.

Et Epist. 9. v. 3. ejusdem libri:

Scilicet ut tibi se laudare & tradere coner.

¶ *Tradere se alicui*, est ad partes alicujus accedere, & se dedere veluti. Tacit. 2. Histor. cap. 21 *Tradidere se abeunti Turullius Cerealis cum compluribus classicis & Julius Brigantinus cum paucis equitum.*

¶ Traditio, Ubergebung. Cic. Topic. cap. 5. extr. *Abalienatio est rei aut traditio, aut in jure cessio*, &c. ¶ 2. Doctrina, die Lehre. *Jejuna atque arida præceptorum traditio*, Quintilianus lib. 3. cap. 1.

¶ Traditor, qui tradit, prodit. Ubergeber / Verräther. Tacitus 4. Hist. cap. 24 *interfecto traditore.* Tertullianus de fuga in persec. cap. 13 *traditorem, persecutorem, concussorem* conjunxit.

¶ Retrado, reddo. Ulpianus Lege 9 § 7 Dig. Quod metus caussa: *Si per vim res tradita est, retradatur.*

¶ His compositis annumerant etiam verbum *vendere*. quod nos sub suam literam rejicimus.

DOCEO, docēre, erudire, instituere, commonefacere. lehren. Cic. 1. de Orat. cap. 28 *Literas docere mercede*, ům Geld lehren. Seneca in epist. 7 *Homines dum docent, discunt.* Rursus epist. 108 *Idem & docenti & discenti debet esse propositum, ut ille prodesse velit, hic proficere.* Corn. Nep. præfat. *Docere aliquem musicam.* Idem, *docere lectores exemplis*, in Attic. cap. 19. Et, *Calamitate doctus*, gewitzigt. pro Lege Man. cap. 7 *Id certe calamitate docti, memoriâ retinere debemus*, mit Schaden klug gemacht. Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. v. 35 *Male docet te mea facilitas multa*, i. e. male suadet facere, inducit, ut male multa facias. ¶ 2. *Docere quem fidibus*, Cicero dixit lib. 9. ad Fam. Ep. 22. *Docere quem equo, armisque*, Livius lib. 29. c. 1. Quæ elliptica videntur. *Docere fidibus*, subaudi, *canere*: *docere equo, armisque*, subaudi, *uti.* Vel subintelligenda præpositio IN est. Quemadmodum *erudire quem in jure civili*, Cicero dixit lib. 1. de Orat. cap. 59. extr. ¶ 3. Est & significare, exponere, narrare, certiorem facere, item, ostendere, & declarare, demonstrare: ut contra *discere* cognoscere. Cic. lib. 3. fam. epist. 6 *Nec literas quidem ullas accepi, quæ me docerent, quid ageres*, die mich verständigten. Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 3 *Pollicetur L. Piso Censor, sese iturum ad Cæsarem, item L. Roscius Prætor, qui de his rebus eum doceant.* C Nepos Miltiade: *Non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere.* Et Sueton. Cæsare cap. 17 *Cum quædam se de conjuratione ultrò ad eum detulisse docuisset.* Sic advocati cum erudiuntur, de caussa doceri dicuntur. Plin. lib. 5. Epist. 4 *Interrogati à Nepote, quem docuissent*, &c. ¶ 3. *Docere* etiam *fabulas* dicuntur earum auctores; ut *discere* contra actores earum, Cic. 4. Tuscul. cap. 29 *Cum Oresten fabulam doceret Euripides, primos tres versus revocasse dicitur Socrates.* Doceret, i. e. scriberet aut ederet. Suet. Claud. cap. 6 *Comœdiam quoque Græcam Neapolitano certamine docuit.* Gell. lib. 17. cap. ult. *Primus omnium L. Livius Poëta fabulas docere Romæ cœpit.* Vide Torrentium etiam ad supra laudatum locum Suetonii, itemque Casaub.

Casaub. ad Athenæum lib. 6. cap. 8. & VVowerium de Polymathia cap. 12.

¶ Doctus, eruditus. Quæ duo vocabula differre tamen volunt. Ut prius referatur ad disciplinas graviores, & solidam, ut ita dicam perfectamque doctrinam, hoc ad humaniores litteraturam, & elegantiam. Scip. Gentil. ad Apolog. Apul. p. 219. *Vir absolutè doctus*, Sueton. de Gramm. cap. 4. hochgelehrt. *Mediocriter doctus*, Idem ibidem, ziemlich gelehrt. *Doctus Græce & Latine*, ibid. cap. 7. vel, ut est apud Cicer. in Bruto cap. 46 *Literis Græcis & Latinis doctus*. Sic *Ora docta*, *Doctæ aures*, *Manus docta*, eine behende oder kunstreiche Hand. Nam de opificibus etiam *doctrina* dicitur, ut Cl. Cuperus observavit de Apotheos. Homeri p. 116. & 186. Inscriptio vet. apud Reines. class. 17 num. 175 pag. 863 NOVERAT HIC DOCTA FABRICARE MONILIA DEXTRA. *Docti doli*, geschwinde Räncke / Liste / Plaut. Mil. a. 2. sc. 2. v. 93. Construitur eleganter cum Casu secundo, ut, *Legum atque morum populi Rom. jurisque civilis doctus apprime*, Gell. lib. 13. cap. 12. *Doctissimus Grammaticæ artis* Plin. lib. 25. cap. 2. Et cum Gerund. ut, *fandi doctissima Cymodocea* Virg. lib. 10. v. 225. Nec inscite Catullus Carm. 36 puellam *Musâ doctiorem* dixit. Et Inscriptio apud Cuperum c. l. p. 116 DOCTIOR HOC NEMO FVIT. Ut non sit, quod Casaubonus in Spartiani Hadrian. cap. 15 Comparativum *doctior*, in comparatione cum aliis pro Superlativo positum [Est enim ibi extremo cap. *doctiorem omnibus*] pro idiotismo recentioris Latinitatis habeat.

¶ Docte, adverb. Gell. lib. 20. cap. 1, *Philosophorum disciplinæ leges quis tam scite atque docte callet?* Martial. lib. 7. Epigr. 45 *Mæonioque cupis doctiùs ore loqui*. Sallust. B. Jugurth. cap. 95 *doctissimè eruditus*.

¶ Indoctus, ungelehrt. Cic. Partit. Or. cap. 25 *Hominum duo genera: alterum indoctum & agreste; alterum expolitum*. Horat. Art. Poët. 380 *indoctus pilæ*. Cicero lib. 1. Tusc. c. 2 *Themistocles cum in epulis recusasset lyram, habitus est indoctior*. Idem lib. 2. Divin. cap. 63 *ex levissimo & indoctissimo genere constant* [somniorum interpretes.]

¶ Indoctè. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 16 *Astra qui videt, non indocte solum, verum etiam impie faciat, qui deos esse neget*. Gellius lib. 12. cap. 5 *Dicam ego indoctiùs, ut ajunt, & apertiùs, quæ fuisse dicturum puto sinuosius atque sollertius, si quis nunc adesset Stoicorum*.

¶ Semidoctus, halbgelehrt. Cic. lib. 2. de Orat. cap. 42 *Hæc ut & properans, & apud doctos, & semidoctus ipse percurro*.

¶ Dŏcilis, gelehrig. *Ingenium docile, puer docilis*. Quintil. lib. 1. cap. 3 *Imitatio est docilis naturæ*. Horat. 4. od. 6 *docilis modorum*. Et Sil. 3. v. 233 *docilis fallendi*. Cic. 7 epist. 20 *docilis ad disciplinam*. Ac Quintil. lib. 4. cap. 2 *Judex docilior & intentior*. Juv. Sat. 14. v. 40 --- --- *dociles imitandis*

Turpibus ac pravis omnes sumus, & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque sub axe.

Horat. lib. 2. Serm. Sat. 2. v. 52

Pravi docilis Romana juventus.

So das böse leicht lernet.

¶ Dŏcilitas, Plin. de Elephant. lib. 8. cap. 1 *Quod ad docilitatem attinet, Regem adorant*. Et Suetonius Tito cap. 3 *Docilitas ad omnes fere tum pacis tum belli artes*. Vet. Gloss. *Docilitas*, παίδευσις, εὐμαθία. *Docilitas ingenii*, Nepos Attico cap. 1. Et hactenus pro discendi facultate naturali, quam natura ingenio finxit. ¶ Deinde etiam animi mansuetudo est atque lenitas. Eutropius lib. 10 cap. 4 *Constantinus ex illa favorabili animi docilitate mutavit*. Ubi doctissima Anna, Tanaquilli filia, *Animi*, inquit, *docilitas hoc loco Lenitas est*. Mox num. 9 ejusd. cap. *Affectator justi amoris, quem ab omnibus sibi & liberalitate & docilitate quæsivit*.

¶ Indŏcilis; hebes, tardus, grob / ungelehrig. ut, *Animi indociles* Ovid. 3. Fast. v. 118. *Ingenii magnitudo non desiderat indocilem usûs disciplinam* Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 1. Et Silius lib. 1 v. 237 *Nec Cereri terra indocilis, nec inhospita Baccho*. id est doceri a Cerere patitur. Et lib. 11 v. 11 *indocilis quietem*.

¶ Docibilis. Tertullianus de Monogam. cap. 12 ita vertit, quod in episcopi officio Paulus posuit, verbum διδακτικός, ubi Vulgatus Interpres *Doctorem* reddidit.

¶ Indocibilitas. Apulej. lib. 2. de Dogm. Plat. post init. *Prudentiam indocibilitas impugnat*.

¶ Doctrina, Lehr / Kunst. *Studia doctrinæ*. Cic. in Orat. cap. 10 *in maximis occupationibus nunquam intermittere studia doctrinæ*. Idem pro Arch. cap. 6 *Animum doctrinâ excolere*. Et in Verr. 5. cap. 88 *Omni doctrina & virtute ornatissimus homo*. Item: *Ad doctrinam accedere oportet & exercitationem*, Χρὴ τῇ μαθήσει καὶ τὴν ἄσκησιν ἐπακολουθεῖν. Musonii est. Horat. lib. 4. od. 4

Fortes creantur fortibus & bonis, &c.
Doctrina sed vim promovet insitam
Rectique cultus pectora roborant.

Cicero pro Archia cap. 7 *Sæpius ad laudem atque virtutem naturæ sine doctrina, quam sine natura valuit doctrina*. Glycon quispiam *doctrinam sacrum asylum*, ἱερὸν ἄσυλον dixit, referente

A Maximo. Non autem de gravioribus tantùm & Philosophi[illegible] *doctrina*; sed & de literis, ut Musicâ atque Poësi dicitur; qu[illegible] præter alias auctoritates & Cicero approbat 1. Tuscul. cap. Sic, *Multa doctrina comparet in hoc libro*. i. e. eruditio, Go[illegible] Nep. in Catone cap. 3.

¶ Dŏcŭmentum, quod docet; exemplum, probatio, experie[illegible]tia, quæ nos aut doctiores reddit, aut certiores, aut prudentior[illegible] Beweisung / Zeugnüß / admonitio. Cic. pro Rab. Posth. cap. *Rutilius documentum fuit hominibus nostris virtutis, antiqui[illegible]tis, prudentiæ*, ein Exempel der Tugend 2c. Idem Philip. 11. ca[illegible] *Ex quo nimirum nos documentum capere fortuna voluit, quid [illegible]set victis extimescendum*. Et *documenta dare*, Exempel und Ze[illegible]nüß oder Anzeigung von sich geben. Ovid. lib. 1. Metamor[illegible] v. 414 *Inde genus durum sumus experiensque laborum,*

Et documenta damus, qua simus origine nati.

¶ Doctor. ein Lehrer. Cic. lib. 7. fam. epist. 19 *Libri juris ci[illegible]lis doctorem lumenque desiderant*, wollen einen Lehrer und Unt[illegible]richt haben. *Doctores liberalium artium*, Suet. Cæsare cap.

¶ 2. Item Poëtæ sive scriptores fabularum, qui & Græcis δι[illegible]σκαλοι dicebantur. Donatus Prolegom. Terent. *Nec deera[illegible] præmia, quibus ad scribendum doctorum provocarentur ingen[illegible] sed & actoribus munera offerebantur*, &c.

B ¶ Doctrix, fœm. Servius in Æneid. 12 v. 159 ad verba *Aut ego audendi* hæc commentatur: *Nomina in* TOR *exeuntia, [illegible]minina ex se faciunt, quæ in* TRIX *terminantur, si tamen a[illegible] bo veniant, ut ab eo quod est* LEGO, *&* LECTOR *&* LECTR[illegible] *facit:* DOCEO, DOCTOR, *&* DOCTRIX. Quidam etiam Apulejo de Philos. Mor. p. 14 allegant *vitiorum doctrices*, at m[illegible]liores libri *ducatrices* habent. Vid. Elmenh.

Poetæ cum Doctus varie componunt, ut

¶ Doctĭcănus. Martianus Capella lib. 2 in Clio, musa:

Docticanis sollers ludere sensibus.

¶ Doctilŏquus, Arator in Act. 16. v. 10 *Doctiloquus convertit i[illegible]* id est Paulus. Et Martianus Capella lib. 9 metro 2 extr.

Doctiloquum caris juvenem complexa lacertis.

¶ Doctilŏquax. Dracontius lib. 2. v. 55 *Litera doctiloquax*

¶ Doctisŏnus. Rursus Arator in Act. 17 de Paulo:

quem turba profari
Doctisonis mirata modis.

Verba Composita.

¶ Addŏcere, idem quod docere. Horat. lib. 1. epist. 5. de ebr[illegible]tate v. 18 *Sollicitis animis onus eximit, addocet artes.*

¶ Condŏcere. Hirtius Afric. cap. 19 *frenato equo uti con[illegible]cuerat.*

C ¶ Condocefacere, gewehnen / zu etwas ziehen. Cic. 2. Nat. cap. 64 *Beluæ domitæ & condocefactæ*. Activo usus est 5. Tusc. cap. 31 *qui animum condocefaciat, ut ea, quæ bona malave v[illegible]antur, possit contemnere.*

¶ Dedŏcere, einem abgewehnen das / so er gelernet hat / n[illegible]trum, *dedisco* est. Quint. lib. 2. cap. 3 *Dedocendi onus gravi[illegible] quàm docendi est.*

¶ Edocere, diligenter docere, fleißig unterrichten. Sallust. D[illegible]clam. in Cic. *Quem minerva omnes artes edocuit*. Liv. lib. c. 24. *Ordine omnia edocere*. *Edoctus belli artes sub magist[illegible]* Idem lib. 25. c. 40.

¶ Edocenter, adverb. id est, utiliter ad docendum. Gell. lib cap. 8 *Edocenter & ad instituendum explanate scriptum.*

¶ Perdocere, docere perfecte. Plaut. in Sticho act. 1. sc. 3. v. *Paupertas omnes artes perdocet, ubi quem attigit*, die Armuth l[illegible]ret allerley Kunst versuchen / da sie einem nah kommen ist. [illegible] *difficilis ad perdocendum*, Cic. pro Sext. cap. 44.

¶ Perdoctus Terent. a. 2. sc. 3. v. 120. *Perdocta est probè*, dara[illegible] ist sie fertig abgericht. *Rerum varietate atque usu ipso pera[illegible]ctus*, Cicero pro Cornel. Balbo cap. 27.

¶ Perdocte, sehr künstlich. Plaut. Mostell. a. 1. sc. 3. v. 122.

¶ Prōdŏceo, publicè, palam doceo. Horatius lib. 1. Ep. 1. v. 5[illegible]

D --- *hæc Janus summus ad imum*
Prodocet.

¶ Subdocere, mit unterweisen. Cic. ad Att. lib. 8. epist. 4 *Ci[illegible]rones nostros meo potius labore subdoceri, quàm me aliumvis m[illegible]gistrum quærere.*

DOCHIMVS, δόχμιος, genus pedis apud Grammaticos, cra[illegible]res & quinque syllabarum ⏑ – – ⏑ – *amicos tenet*, Cic. in orato cap. 64. quem tamen inter pedes Vossius non numerat lib. Inst. Orat. p. 77. cum verius sit numerus.

DŌDŌNA, æ, vel Dodone, es, urbs Chaoniæ in Epiro, juxta quam nemus fuit, in quo templum Jovis Dodonæi vetustissim[illegible] oraculo celebre. Nepos in Lysandr. cap. 3 *Dodonam adort[illegible] est*, i. e. Dodonæum oraculum corrumpere conatus. Ovi[illegible] lib. 4. Trist. Eleg. 8

Hoc mihi si Delphi, Dodonaque diceret ipsa,
Esse videretur vanus uterque locus.

Symmachus lib. 4. Epist. 33 *Non vides oracula olim locuta d[illegible]sisse, nec ullas in antro Cumano literas legi, Dodonam loqui fro[illegible]dibus, nec de spiraculis Delphicis ullum carmen audiri?* Quo autem columbas in ea silva vaticinatas fingunt, hanc habet ratio

rationem, quod mulieres fatidicas seu divinatrices linguâ suâ Thessali vocarunt πελειάδας, hoc est, columbas, Herodotus lib. 2. cap. 57. Hinc

¶ Dodonæus, adjectivum. *Dodonæosque lebetes*, Virgil. Æn. 3. v. 466. Et

¶ Dodonius, Claudian. lib. 1. de Raptu v. 31

Cesserit inventis Dodonia quercus aristis.

¶ Æs *Dodonæum*, proverbialiter dici solet homo impensè & importunè garrulus, δωδωναῖον χαλκεῖον, seu τὸ ἐν Δωδώνῃ χαλκεῖον, Chiliades.

¶ Dōdōnis, idis, f. Val. Flacc. lib. 1. v. 302. *Dodonida quercum Ingredior.*

¶ Dōdōnides, nymphæ Δωδωνίδες. Hyginus Fab. 182, qui eas nominatim quoque recenset.

DODRANS, à dempto quadrante dictus, novem uncias continet, drey Viertel oder neun Untzen. *Ex dodrante hæres*, Nepos Attic. cap. 5. ubi novem partes hæreditatis intelligit. Vid. Gronov. de pec. ver. lib. 3. cap. 10. ¶ 2. Dodrantem etiam σπιθαμὴν appellari Budæus auctor est lib. 1. de asse, hoc est, mensuram duodecim digitorum, intervallum scilicet illud inter pollicem & digitum minimum diductos, seu palmum majorem, eine Spanne oder Viertel einer Ellen. Sueton. de Augusto cap. 79 *Statura ejus quinque pedum & dodrantis fuit*, fünff Schuh und einer Spannen hoch/ aut quartæ pedis unius partis.

¶ Dodrantalis, e. Sic *crassitudinem dodrantalem* dicimus, quæ quatuor est digitorum. Plin. lib. 15. cap. 30 *Ramos spargit à radice dodrantales.* Columella lib. 5. cap. 6. *stirpem dodrantalem relinquas.*

[D]OGMA, ătis, δόγμα, traditionem significat, doctrinam, atque decretum, Cicerone auctore 4 Academ. cap. 9.

¶ Dogmaticus, ad doctrinam aut decretum pertinens. Ausonius Idyll. 17. v. 16

Dogmaticas agitat placido certamine lites.

[D]ŎLEO, dolēre, est capere dolorem, cruciari corpore & animo, affici dolore, ægrè esse, dolenter ferre, betrübt seyn / wehe thun. Cicer. pro Sext. cap. 69 *Meum casum luctumque doluerunt*, haben sich um meines Unfalls willen bekümmert und betrübet. Sic & *Dolere de aliquo* seu *de alicujus calamitate* dicimus. Cicer. lib. 12. Attic. epist. 1 *De Atticæ febriculâ valde dolui.* Vet. Inscript. apud Grut. p. 962 n. 9 DE QVO NIHIL DOLVIT NISI MORTEM EIVS. Et apud Reinesium p. 760 DE QVA NIHIL DOLVIT, NISI MORTE. Dicimus & *pro aliquo dolere.* Seneca Consolat. ad Helv. cap. ult. *In mea tamen persona non tantum pro te dolet.* Et, *Doleo tuam vicem*, es ist mir leid für dich. Cicer. ad Attic. 6. ep. 3 *Curionis & Pauli meorum familiarium vicem doleo.* Sic, *Id mihi vehementer dolet*, das thut mir sehr wehe / gehet mir sehr nahe / Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 48. Idem in Eunucho 3. sc. 1. v. 58. *Facile fit illi, quod doleat*, es mag ihm leicht / das ihn erzürnet. Cicero pro Muræna cap. 10 *Cui placet, obliviscitur; cui dolet, meminit*, id est, eorum, quæ grata sunt, ut beneficium, cito obliviscimur; iræ autem & injuriarum diu meminimus. Dicimus etiam: *Dolet caput*, Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 7. *Dolent oculi*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 3. v. 64. Et, *laude aliena dolentes* Cic. lib. 5. fam. ep. 8. id est invidi. Horat de arte v. 102

-- -- -- *si vis me flere, dolendum est*
Primum ipsi tibi.

¶ Dolitus est, pro doluit, veteres quædam Inscriptiones apud Gruterum habent. Nam p. 793. n. 4. & 794. n. 2 legitur: DE QVA NIHIL ALIVD DOLITVS EST NISI MORTEM. Adde *Perdolitum est*, ex Q. Claud. Quadrig. in *Perdoleo*, quod mox dabimus.

¶ Dŏlenter, adv. Cicero 8. Philipp. cap. 7 *Dolenter hoc dicam potiùs, quam contumeliosè.* Val. Max. lib. 3. cap. 5. n. 2 *dolenter homines ferebant.* Etiam Comparativo Cicero usus est cap. 6. pro Sext. *Dolentiùs deplorare.* Mit Schmertzen.

¶ Dolendus, particip. passiv. apud Apulejum in Trismeg. p. 91 *Erit*, inquit, *Deorum ab hominibus dolenda discessio.* i. e. pœnitenda, quæ dolorem afferet.

Composita.

¶ Condŏlēre. Cic. in Tusc. 2. cap. 22 *Si pes condoluit, si dens, ferre non possumus.* id est, doluit.

¶ Condŏlescere, idem. Mitleidung und etwas Wehes empfinden. Cic. 1. Acad. Qu. cap. 10.

¶ Dedolere, dolorem omnem abjecisse est, verschmertzen / seines Leides vergessen. Ovidius lib. 1. de remedio amoris v. 295

Optimus ille fuit vindex, lædentia pectus
Vincula qui rupit, dedoluitque semel.

Idem Fastor. lib. 3. v. 480 *potui dedoluisse semel.*

¶ Indolere, seu

Indolescere, dolorem percipere, Wehe und Schmertzen empfinden. Cic. 2. Philipp. cap. 25 *qui non indoluerit, tam sero se cognoscere.* Ovid. 2. Trist. v. 569

Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluisse, malis.

¶ Indolentia, ἀναλγησία, doloris vacuitas, & perpetua voluptas est, stete Freude / Wollust und Sicherheit / aliquoties Ci-

A cero. v. g. lib. 2 de Finib. cap. 4 *Num propterea idem voluptas est, quod, ut ita dicam, indolentia?* Ex quo apparet, Ciceronis ævo minus receptum vocabulum fuisse. Idem & *indoloriam* dixit, si Sidonio credimus, quanquam id analogiæ videatur repugnare. Unde & nonnulli eruditorum Sidonium ivêre correctum, *indoloriam* in *indolentiam* mutantes. Sed illud defendit eruditiss. Savaro: quem vide ad illum Sidonii locum, qui est Epist. carm. 19 præfixa. *Indolentiæ* vocabulo & Seneca usus in Epist 66. *Dolore corpus caret: quid ad hanc accedere indolentiam potest?* Et Lactantius lib. 3. cap. 8 *Corporis bona, id est, incolumitas, indolentia, valetudo.*

¶ Perdŏlēre. Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 2, 74 *Hei noster, laudo, tandem perdoluit*, id est, dolorem suum sustinere vel superare potuit, erduldet und überwunden. Hyginus lib. 2. Astronom. cap. 40. *Cuidam civium perdoluit inceptum Demiphontis*, ubi idem quod doluit, vel valde doluit. Et alia forma Claud. Quadrigarius apud Gellium lib. 9. c. 13 *Id subito perdolitum est cuidam T. Manlio.*

¶ Dolor, ægritudo crucians, transfertur tam ad animam, quam ad corpus, & latius patet quam *tristitia.* Differunt enim ut genus & species: omnis enim *tristitia* est *dolor*, sed non omnis *dolor* est *tristitia*: nam ægritudo illa, quæ ab externo tantum sensu nascitur, non sortitur nomen *tristitiæ*: at verò omnis ægritudo sive

B animi sive corporis, sive ex solo sensu externo sive ab interno proveniat, sc. phantasiâ aut ratione verè *dolor* appellatur. Wehtag / Angst / Schmertz / Hertzleid. *Acer doloris morsus* Cicer. 2. Tusc. c. 22. *Capere dolorem ex aliquo* Idem pro Cœl. cap. 14. *Accipere magnum & incredibilem dolorem*, pro Dom. cap. 36. ein groß Hertzleid überkommen. *Dolorem afferre cui*, Celsus lib. 5. c. 28. n. 2. Et *Affici dolore* Cic. lib. 6. epist. 19. *Dolores habere articulorum* Idem lib. 1. ad Attic. ep. 5 extr. Et *accipere dolorem* eadem epistola ineunte. *Dolore tabescere*, Terent. in Adelph. a. 4. sc. 3. v. 11 *Dolor vix consolabilis*, Angst / die kaum Trost leid. *Dolores remittunt*, Cic. de Clar. Orat. c. 34. lassen nach. *Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat*, Ser. Sulp. Ciceroni lib. 4. ep. 5. & ad Attic. lib. 3. ep. 15 *Dolores mitigantur vetustate.* Euripidis est: *Mortalis nemo est, quem non attingat dolor*, citat Cic. Tuscul. lib. 3. c. 25. *Dolor animum desidiosissimum accendit* Sidon. Apollin. lib. 4. Epist. 11. ¶ 2. Aliquando *dolor* pro irâ ponitur. Namque & Aristoteles iram definit ὄρεξιν μετὰ λύπης: *appetitionem cum dolore.* Horatius 1. Epist. 2. v. 60

-- -- -- *dolor quod suaserit & mens.*

i. e. dolor mentis, hoc est, ira. Corn. Nepos Lysandro c. 3 *Quo*

C *dolore incensus iniit consilia, reges Lacedæmoniorum tollere.* Seneca Medeâ v. 13 -- -- *ah melius dolor*
Furiose loquere.

Et sub finem fabulæ: -- -- -- *plura non habui dolor*
Tibi quæ litarem.

¶ Dolorificus, Vocabulum minus usitatum. Onomast. Vet. *Dolorificus*, ἀλγεινός.

DOLICHVS, δόλιχος, legumen, phaseolus vel smilax hortensis, Welsche Bonen / Matthiol. vide Phaseolus.

¶ 2. Et Dolichus. δόλιχος, spatium est duodecim stadiorum, Budæo.

DŌLIVM, vas vinarium, capax & ventricosum, ut Budæus ait, mensuræ tamen non certæ, ein Kuffe / groß Weinfaß. Dolia autem fictilia *diotæ* dicebantur, à duabus ansis quasi auribus, vide *Diota.* Nec vero omnia dolia, quæ fictilia erant, ansas aut aures habebant, quod ex marmore antiquo apparet, quo Diogenis dolium ut fictile repræsentatur sine commissuris & viminibus, etiam sine diotarum auribus. Vide Jac. Sponii Miscell. Erud. Antiq. p. 125. Et hujus generis dolio Diogenem usum fuisse, etiam Juvenalis Sat. 14. v. 311 suffragatur:

Sensit, inquit, *Alexander TESTA cum vidit in illa*
Magnum habitatorem. i. e. Diogenem.

Haurire de dolio, Cic. de Clar. Orat. cap. 83. *In pertusum ingeri-*

D *mus dicta dolium, operam ludimus*, Plaut. Pseud. a. 1. sc. 3. v. 135. ein löcherricht Faß. Homer. Iliad. ult. v. 527

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων, οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἐάων.
Dolia namque Jovis duo stant in limine plena.
Muneribus, quæ is donat, in hoc mala sunt, bona in illo.

Ita Erasmus. Sed Mantuan. lib. 3. Silvar. sic vertit:

Jupiter ante suum statuit duo dolia limen,
Lævum felle viret, dextrum capit aurea mella.

¶ *Dolium inexplebile*, vel edacem nimium, vel bibacem, vel avarum dicere possumus, πίθος ἄπληστος, ein Wolffs-Magen.

¶ Doliolum, dimin. Ein Fäßlein. Columell. 12. cap. 43 *Doliola nova sine pice in sole siccant.* Et Livius lib. 5. cap. 40 *condita in doliolis sacra.*

¶ Doliāris, *Anus doliaris*, Plaut. Pseud. a. 2. sc. 2. v. 64. dicke wie ein Bierfaß. *Vita doliaris*, frugalis, Diogenica & sordida, ζωὴ πίθου, vide Chiliad.

¶ Doliarius, ein Böttger / Faßbinder. Plin. lib. 3. cap. 6 de insula Pithecusa, *non à simiarum multitudine dicta, ut aliqui existimavere; sed à figlinis doliariorum.*

¶ Doliarium, substantivum, i. e. apotheca vel hypogeum, ein Weinkeller. Lege 35. § 7. de Contrah. empt. A

DOLO, dolare, à quo verbo *dolium* deduci volunt, est complanare, behauen/überhobeln/zimmern. Cic. 2. Divinat. c. 41 *Quis robur illud cecidit? dolavit?* Translate *Aliquem fuste dolare*, Horatius dixit lib. 1. Satyr. 5. v. 22. Et, *Dolato confisus ligno*, Juven. Satyr. 12. v. 57. der sich auff ein ausgehobelt Schiff trauet.

¶ Dolāmen, das Hobeln. Apulejus principio Floridorum: *truncus dolamine effigiatus.*

¶ Dŏlātus, us, subst. idem. Prudentius Psychomach. v. 837

Sed cava per solidum, multoque forata dolatu
Gemma relucenti limen complectitur arcu.

¶ Dolator. Gloss. Vet. *Dolator*, πλεκυτής.

¶ Dolatorium, Hieronymo Epist. 135 extremâ ad Suniam & Fretelam, est *ferramentum, quo lapides dolantur*, λαξευτήριον. ¶ Apud novissimos, locus in quo dolatur, officina dolatoris. Vid. Glossarium du Fresne.

¶ Dolabra, ferramentum, quo cædimus aut lævigamus. Axt/Hacke/Hobel. Curtius 8. cap. 4. n. 11 *dolabris silvas sternere adgressi.* Livius 9. cap. 37 *Dolabræ calonibus dividuntur ad vallum proruendum, fossasque implendas.* Curt. 9. c. 5. n. 19. *dolabris perfregere murum.*

¶ Dolabratus, behauen/behobelt. Cæsar B. Gall. lib. 7. cap. 73 *Truncis arborum aut admodum firmis ramis abscisis, atque horum dolabratis atque præacutis cacuminibus*, &c. ¶ *Secures dolabratas* simplicibus opponit Palladius lib. 1. cap ult. B

¶ Dolabella, dimin. à Dolabra. Columella lib. 4. cap. 24 *circa crus dolabella dimovenda terra est.*

¶ Dolabella, Ciceronis gener & amicus: partium Cæsaris sectator, eidem in consulatu suffectus, Asiam occupavit, & hostis judicatus, ac à Cassio Laodiceæ obsessus se ipsum interfecit. Dio Cass. lib. 45. & 47.

¶ Dŏlātĭlis, le, quod facile dolatur, dolari se patitur. *Charta dolatilis*, Venantius Fortunatus.

Composita à Dolare.

¶ Dedŏlare, perfecte dolare, abhobeln. Columella lib. 4. cap. 26 *partes eorum putres dedolandæ.* Martial. lib. 11. Epigr. 85 *fabrili dedolat ossa manu.*

¶ Edŏlare, idem, ausarbeiten. Cicer. ad Atticum lib. 13. epist. 47. *Quod in manibus habebam, abjeci; quod jusseras, edolavi.*

¶ Circumdŏlare, umher behauen/behobeln. Plin. lib. 16. cap. 32. *Platanus circumdolatis lateribus restibilis sponte facta.*

¶ Indolatus, non dolatus, ungehobelt. Arnobius lib. 6. p. 196. *Lignum Icarios pro Diana indolatum coluisse.* Idem lib. 7. p. 253 *Lapis indolatus & asper.* C

¶ Indolatilis, quod dolari nequit. Sidonius lib. 5. epist. 5. *corporibus ac sensibus rigidi indolatilesque.* Ita plures MSS. libri: unus *indociles.* Vide VVower.

DŌLON, Δόλων, Trojanus, fuit pro exploratore missus in castra Græcorum à Diomede & Ulysse interfectus est. Homer. lib. 10. Iliad. *Dolum* Plautus vocat Pseudol. act. 4. sc. 8.

DŌLON, seu dolo, dolonis, baculus inclusum tegens ensem, vel pugionem: cujusmodi baculis monachi peregrinantes quondam utebantur, ein Stab/darinn man eine Klinge/eine heimliche Wehr/Stilet. Dictus est *dolon* a *dolo*, ut Donatus auctor est ad Eunuch. Terent. act. 8. sc. 3. Virg. 7. Æneid. v. 664

Pila manu sævosque gerunt in bella dolones.

Ubi Servius DOLO *est flagellum, intra cujus virgam latet pugio.* Hesychius, Δόλωνας ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκεκρυμμένα, interpretatur. Plutarchus in Gracchis λησρικὸν ξιφίδιον appellat. Sueton. Claud. cap. 13 *Reperti & equestris ordinis duo in publico, cum dolone ac venatorio cultro præstolantes.* ¶ 2. Phædrus *Dolonem*, pro aculeo muscæ dixit lib. 3. fab. 7. v. 3. Ita enim ibi muscam loquentem inducit:

Vide ne dolone collum compungam tibi.

¶ 3. Livius pro Armamentis navalibus usus est, lib. 36. cap. 44 *Dolonibus erectis altum petere intendit:* ubi tamen velum significare videtur, minimum scilicet ad proram. Pollux lib. 1. cap. 9. ὁ ἐλάττων ἱςὸς, δόλων. D

DŎLVS, δόλος, fraus, deceptio, fallacia, Betrug/List. *Dolus malus*, quo aliud agitur & aliud simulatur, omnis denique fallacia ad decipiendum instituta, unredliche und heimliche Tücke/ cujus contrarium est *Bona fides.* Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 3. *Jam tum suspicio erat dolo malo hæc fieri omnia.* Ubi Donatus: DOLVS *à lædendo dictus est, i. e. à dolando, i. e. minuendo, Nam & δόλος Græcis læsio dicitur*, &c. Cicer. lib. 3. Nat. D. cap. 29 *Dolum commoliri.* Tacit. 4. annal. cap. 68 *Dolum struere*, mit Betrug umgehen. Plaut. Capt. act. 2. sc. 1. *Doli non sunt doli, nisi astu colas.*

¶ Dŏlōsus, betrieglich/falsch. *Illecebræ dolosæ*, Claudian. 2. de Laud. Stil. v. 136 betriegliche Reitzung. Persius in Prologo:

Quod si dolosi spes refulserit nummi.

Horat. lib. 1. od. 35

— — — diffugiunt cadis
Cum fece siccatis amici,
Ferre jugum pariter dolosi.

¶ Dŏlōsē, adv. betrüglich. *Agere dolose & malitiose*, Cic. off. lib. 3. cap. 15.

¶ Subdŏlus, adject. fallax. Martial. lib. 3. epigr. 58

Sed tendit avidus rete subdolum turdis. Ovid. 1. Art. 598 *subdola lingua.*

¶ Subdole, adv. *Subdole blandiri*, Plaut. in Trinum. act. 2. sc. 1. v. 12 *Subdole & versute quid invenire in caussis*, Cic. in Bruto cap. 9.

DŎMĬNVS, κύριος, δεσπότης, ein Herr. Origo à *domo* est. Nam domui & familiæ qui præest, ita proprie appellatur: Pater nempe familiâs, qui *dominus major*: nam filius ejus *dominus minor*: filia *domina minor*, de quo & Augustinus lib. 9. Confess. cap. 8. Vide & *Herus.* Inde illud apud Ciceronem 1. de officiis cap. 39 *Odiosum est, cum à prætereuntibus dicitur: ô domus antiqua, heu quam dispari domino dominaris!* Lege & præcedentia: quorum partem & infra in *domus* adducemus. ¶ 2. Possessor, ein Besitzer. Cic. pro Rosc. Am. cap. 8. *amplissimæ pecuniæ dominus*, besitzet groß Geld und Gut. Idem 1. offic. cap. 39 *Non domo dominus, sed domino domus honestanda est.* Et Virgilius eclog. 3

Quid facient domini, audent cum talia fures?

id est, gregis possessores. Nec ampla tantum fortunæ debet esse, qui *dominus* appelletur, sed Apulejus quoque lib. 9 p. 233 ed. Elmenh. dixit: *quidam pauper, modicæ casulæ dominus.* ¶ 3. Post ad regnantes translata vox est: à qua tamen boni principes, ne cives pro servis habere, & sic tyranni viderentur, (*Domini enim & Servi* Relata sunt, ut artis vocabulo utamur) abstinuerunt. Sane Augustus ut maledictum & opprobrium semper exhorruit Suetonio auctore cap. 53. Recusavit Tiberius, ut videretur bonus. Idem in Tiberio cap. 27. Tacitus Annal. 2. cap. 87. Alexander Severus se ita appellare vetuit, quia revera bonus erat, Lampridio teste ejus vita cap. 4 ineunte. Primus ex Romanis Imper. Caligula usurpavit hoc nominis, ut Publius Victor observat. Eusebius hoc Domitiano tribuit. Et notum est, quod Epistolis suis ille, ut Suetonius ejus vitâ cap. 13 observat, præscribere solitus fuit: *Dominus Deus noster sic fieri jubet.* Vide Barth. ad Claudian. p. 472. Rhodium ad Scrib. Larg. p. 12. seq. & τὸν πάνυ Spanhem. de Usu Numism. p. 729. seq. Post ita invaluit, ut *Dominum & Imperatorem* seu *Principem* dici idem esset propemodum. Sic apud Plinium lib. 10 Epistolarum ad Trajanum frequentissime compellatio hæc legitur, *Domine.* Antoninus Diadumenus Epist. ad Matrem apud Lampridium Diadumeno, extr. *Dominus noster* (Opilium Macrinum Imperatorem, patrem suum intelligit) *nec te amat, nec ipsum se, qui inimicos suos servat.* Julianus desertor etiam refugit hanc appellationem, sed post ejus excessum rediit consuetudo prior. Vide & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 120. ¶ 4. Post ad alios quoque translatum, qui aliis essent præpositi. Nam & qui factionibus aurigariis præerant, *Domini factionum* appellabantur. Cujusmodi exemplum apud Suetonium habes Nerone cap. 5. & 22. Vide ibi Terentium. Appellabantur & *domini dominæque* nonnunquam, honoris caussâ, & *per blanditiam & adulationem.* De adulatoribus vide Casaubonum ad Theophrasti Characteres, pag. 121. Honoris caussa & per blanditiam ita frequenter se salutabant mariti invicem. Tibull. lib. 1. Eleg. 2.

Janua difficilis domini, &c.

i. e. mariti, ut Scaliger exponit. Ita Suidas in illa voce præconis mulierem Athenis in jus vocantis, ASPASIA & DOMINVS EIVS CITATVR; *Dominum* maritum explicat. Ovid. lib. 3. Amor. El. 6.

Et mihi blanditias dixit, Dominumque *vocavit*,
Et quæ præterea publica verba sonant.

Alia exempla notat Marcilius ad lib. 2. Horatii Od. 12. Conf. Barth. ad Calpurn. p. 344. & ad Stat. Silv. pag. 47. Ritterhus. ad Salvian. pag. 266. seq. ¶ 5. Quin commune honoris vocabulum *Dominus*, quo promiscuè patres, fratres, obvii, per catachresin, & uxores *Dominæ* jam Senecæ temporibus &c. blandius appellabantur, ut notat Lipsius ad 2. Annal. Tacit. sub fin. In quam rem eleganti Epigrammate lusit Palladas in Anthologia Græcorum Epigrammatum, quod ita vertit Alciatus:

Munera qui dederit, dominus fraterque *vocatur;*
Si quis nulla ferat, vix bene frater erit.
Hæc pretio mera verbi gravi venalia præstant;
Ipse sed ut dominus, *sic nec ero* dominus.

Vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 219. & Scriverium ad Martialem lib. Epigr. 112. Qui & servos notat à dominis suis aliquando per ludum *dominos* appellatos ad lib. 1. Epigr. 80. &c. Hæc autem ad comiora illa tempora referenda sunt; non antiqua illa atque severa; quæ quàm abominata hoc nomen sint, Seneca docet Epist. 47. ¶ 6. Hodie communis titulus ingenuorum omnium est, ut vix liceat mediocris sortis hominem appellari nisi præmisso *dominationis* honore, contra indolem veteris latinitatis, cujus studiosi ab hisce blanditiis aut ineptiis, quantum fieri potest, temperant. ¶ 7. Deum κατ' ἐξοχὴν & absolute appellari *Dominum*, sacrarum literarum propria ratio est.

¶ Domina, Gewalthaberin. Cic. pro Marcell. cap. 2 *Fortuna domina est rerum humanarum.* De Finibus lib. 2. c. 12 *Domina*

minæ rerum omnium virtutes. In Pison. cap. 2. pr. *Sit sane fors domina campi*, es sey also/ wie man sagt/ wer das Glück hat/ führet die Braut heim. Et 2. Offic. cap. 10 *Voluptates, blandissimæ dominæ, sæpe majores partes animi a virtute detorquent.*

¶ Deinde Domina iisdem notionibus, quibus Dominus, ad varia transfertur, ut dictum supra est. Inprimis heræ, matronæ, filiæque familiarum, hoc nomine augebantur, & post annum decimum quartum ætatis Dominarum nomen puellis Romanis datum Tiraquellus notat ad leg. 5. Connubial. cap. 11. 12. Paulus Cypræus lib. 2. de Jure Connub. cap. 8. Epictet. Enchir. cap. 55.

¶ Amasias amatores quoque *dominas* per blanditias appellabant, quod ex amatoriis poetis, & Petronio de Quartilla, notum est.

¶ Dominicus, adject. ad dominum pertinens, quod domini est. Seneca epist. 47 *Adjice obsonatores, quibus dominici palati subtilior notitia est.* Einkäuffer verstehen/ was ihrem Herrn schmecket. Petronius Arbiter p. 76 *vinum dominicum:* & in Tragur. fragm. p. 3 *Quisquis servus sine dominico jussu foras exierit.* Arnobius lib. 2. p. 61 *Columba discit manu missa revolare ad dominicas sedes.* Inscript. antiqua apud Velser. in Monum. Aug. MERVM DE APOTHECA DOMINICA. ¶ 2. Sacro usu *Dominicus* est divinus, seu quod Dei est, ad Deum pertinens. Ut, *Dominicæ gratiæ visceratio*, apud Tertull. 3. adv. Marc. cap. 7. extr. hoc est dispensatio divinorum bonorum. Sic *Dominicus dies*, (Sonntag) quem religiosum haberi instituit Constantinus, ut Eusebius narrat Lib. 4 de vitâ Constantini. Atqui Justini tempore, Justum & religiosum habitum hunc diem, ex Apologiâ ejus secundâ constat. Itaque non sub Constantino cœpit ejus diei religio, sed peculiari & novâ constitutione sancita firmataque fuit. Vide Heraldum ad Tertulliani Apologeticum p. 153. & Barnabam Brissonium ad L. Dominico C. de feriis: itemque Riveti dissertationem de origine Sabbati cap. ult.

¶ Idem Eusebius & templa Christianorum *Dominica*, κύρια, appellata fuisse tradidit, à qua voce sine dubio hodie est, ein Dom oder Thum. Vide supra *Basilica.* D. Hilarius ad Constantinum extremo libro: *Verentes igitur illi populi judicium è Dominico ad palatium transeunt.* DOMINICVM vocat, quod paullo inferius *Ecclesiam* dixerat.

¶ Dŏmĭnor, dominari, rerum potiri & imperium gerere significat, Gewalt haben/ Herrschen. Cicer. in Orat. cap. 65 *Ubi libido dominatur, innocentiæ leve præsidium est*, wo Muthwillen Raum und Gewalt hat/ daselbst hat Unschuld wenig Schutz. Construitur varie, *alicui, in quem, inter quos, in quo.* Virg. 1. Æn. v. 285 *victis dominabitur Argis.* Claudianus lib. 1. in Rufin. v. 143 *toti dominabere mundo.* Cic. de Senect. c. 11 *dominatur in suos.* Curtius 8. c. 7. pr. *quasi in mancipia dominaris.* Cæsar 2. Gall. c. 31 *inter quos dominari consuessent;* ubi Metaphrasta, ὧν ἄρχειν. Ovid. 3. Amor. 6. v. 63 *inter dominabere Nymphas.* Quintilianus lib. 2. c. 5. Orator dominatur in affectibus, *atque in pectora irrumpit.* Servius Ciceroni lib. 4. ep. 12 *Casus & fortuna in nobis dominantur.* Insolens & Græcanicum est, cum Tertullianus principio de Habitu mulier. divinam sententiam Genes. 3 vertit: *ille dominabitur tui.* ¶ Passive vetus poeta apud Cic. 1. Offic. cap. 39 *O domus antiqua, heu quam dispari dominare domino!*

¶ Dominans. Cic. 1. Tuscul. cap. 30. *Vetat dominans ille in nobis Deus.* Comp. *Dominantior* est Lucretii lib. 3. v. 398.

¶ Dŏmĭnātus, us, imperium, Herrschafft/ Gewalt. *Occupare dominatum* Cicero lib. 5. Tusc. cap. 20. *Dominatu premi*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 25. *Urbs à tyranno crudeli dominatu premebatur.* Prudentius Hamartig. v. 515

-- -- *quorum dominatibus humidus iste*
Et pigris densus nebulis obtemperat aër.

Cæterum *Dominatus* & *Principatus* differunt; *Dominatus* est imperium despoticum atque tyrannicum; *Principatus* regium, & quod cum libertate est. Unde Plinius Panegyr. Trajani cap. 45. *Scis, ut sicut diversa natura dominatio & principatus, ita non aliis esse Principem gratiorem, quàm qui maximè Dominum graventur.* Huc dictum illud Tiberii pertinet: *Dominum se servorum, Imperatorem militum esse: cæterorum Principem.* Sic *dominatus* & *servile imperium* synonyma Donato sunt Terentii Andr. act. 1. sc. 1. v. 9. Vide infra. Conf. etiam Voss. lib. 1. Instit. Orat. pag. 39. qui δεσποτείαν medium inter βασιλείαν, & τυραννίδα locum obtinere dicit.

¶ Dŏmĭnātor, ut *Dominator rerum Deus.* Cicer. 2. Nat. D. cap. 2. ex Ennio. Seneca Hippolyto v. 1159 ad Neptunum:

Profundi sæve dominator freti.

¶ Dŏmĭnātrix, *Dominatrix cæca & temeraria animi cupiditas*, die blinde und vermessene Gebieterin/ Cicer. 1. Invent. cap. 2. Et rursus eadem Tragœdia Annæus v. 85

O magna vasti Creta dominatrix freti.

Ac Prudentius Apotheos. v. 88 *dominatrix rerum.*

¶ Dominatio, Gewalt/ Gebiet. Cicero Attico lib. 8. Epist. 11 de Pompejo & Cæsare: *Dominatio quæsita ab utroque est: non id actum, beata & honesta civitas ut esset.* Ad Herenn. lib. 4 cap. 19 *Non sunt omnia committenda fortunæ, ne magnam nimis in nos habeat dominationem.* Et Asin. Pollio ad Cic. lib. 10. epist. 31

A *Vita sub dominatione misera est.* ¶ Pro tyrannide & illegitima usurpatione imperii, & *Dominatus*, de quo supra. Hinc Tacitus *Dominationes* ab *ambitione & vi productas* scribit 3. Annal. c. 26. *Postquam*, inquit, *exui æqualitas, & pro modestia ac pudore ambitio & vis incedebat; provenere dominationes.* Vet. Gloss. *Dominatio*, τυραννίς, δεσποσύνη.

¶ Dominium, imperium, principatus, Herrschafft/ Gebiet. Sueton. Tiber. cap. 59. *impatientes dominii.* Val. Maximus lib. 4. cap. 4. pr. *Dominium rerum collabi solet.*

¶ Prædominari, vulgus utitur: tu dices rectiùs *dominari aliis*, vel *præ aliis.*

DOMITIVS, gentis Romanæ nomen, quæ duas dedit familias, *Calvinorum & Ænobarborum:* ex quâ Domitius Nero natus qui post Claudium imperium adeptus est. Vide Suetonium ejus vitâ prioribus 5. capp.

¶ *Domitius Afer* Orator fuit, quem Dio Cassius lib. 59 *eloquentissimum* vocat: libro sequenti *omnes caussarum patronos suæ ætatis superasse scribit.* Meminit ejus Auctor Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ non semel: non infrequenter & Quintilianus, quem senem ab adolescentulo se fuisse cultum lib. 5. cap. 7 scribit. Natum Augusto Principe puto: nam sub Tiberio Claudiam Pulchram accusavit. Sub Nerone mortuus est. Vide Tacitum 4. Annal. cap. 52. & lib. 14. cap. 19. Qui cum eloquentiam B ejus prædicet, mores reprehendit. Meminit & S. Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum de Clericorum vita eique hoc dictum refert: *Cur ego te habeam ut principem, cum tu me non habeas ut Senatorem?* Sed Quintilianus hoc L. Crasso tribuit lib. 11. cap. 1.

DOMO, domare, δαμάζω, zähmen/ bendig machen/ zwingen. Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 183

Obsequium tigresque domat tumidosque leones.

Cicer. 2. Nat. D. cap. 64 *Belua domitæ & condocefactæ.* Idem de provinc. cons. cap. 13 *Omnes has nationes frangi domarique cupimus.* Et de Orat. lib. 1. cap. 43 *Domitas habere libidines*, seiner Begierden Herr seyn. ¶ 2. *Domare carnem ferventibus undis*, Ovid. 8. Metam. v. 650 Fleisch weich kochen.

¶ Dŏmĭtor, der einen bändig machet/ bezwinget. Cicer. 1. offic. cap. 26 *Equos domitoribus tradere.* Pro Milone cap. 13 *domitor armorum*, Clodii.

¶ Dŏmĭtrix. Virg. 3. Georg. v. 44. *domitrix Epidaurus equorum.* Seneca Troad. v. 819 *Maris vasti domitrix Iolcos*, Jasonis Argonautæ patria.

¶ Dŏmātor, alia & forte antiqua forma, pro Domitor, dixit Tibullus lib. 4. ad Messallam panegyrico v. 116

conversus terga domator.

¶ Domabilis, qui domari potest. Horat. 4. oda 14 *Cantaber non ante domabilis.*

C ¶ Indomabilis, qui vinci & domari non potest. Prudent. de Vincentio martyre v. 31 *testis indomabilis.*

¶ Domitare, frequent. Silius lib. 3. v. 101 *populos domitabat Iberos.* Virg. 1. Georg. v. 285 *domitare boves.*

¶ Domitura, die Bändigung/ Zähmung. Columella lib. 6 cap. 2 de bubus domandis: *ut exiguus in domitura labor & minus sit periculi.* Plin. lib. 8. cap. 45 *Domitura boum in trimatu, postea sera, antea præmatura.*

¶ Domitus, us, subst. idem. Cic. 2. Nat. Deor. c. 60 *Efficimus domitu nostro quadrupedum vectiones.*

¶ Domitus, a, um, gezähmt. Cic. pro Font. cap. 1 *bello domitus*, überwunden.

¶ Indomitus, unbändig/ wild. Columella lib. 6. c. 2 *Ex domitis bubus valentissimum cum indomito jungimus.* Cic. 3. Verr. cap. 24. pr. *indomitas cupiditates atque effrenatas habebat.* Livius lib. 21. cap. 20 *ferocia & indomita ingenia Gallorum.* Harte Köpffe.

¶ Edomare, significatione simili simplici, domare. Cicero de Fato cap. 5 *Scribunt vitiosam naturam ab eo sic edomitam, & compressam esse doctrinâ.* Plinius lib. 17 cap. 19 arbores *meditatione curvandi edomari* dixit.

D ¶ Perdŏmare, prorsus domare, gar bezwingen und unter sich bringen. Liv. lib. 3. c. 13 *Placuit ad perdomandum Latium, victorem, circumducere exercitum.* Et lib. 9. c. 20 *Apuliâ perdomitâ in Lucanos perrectum.*

¶ Perdomitor, qui perdomat. Prudentius Cathem. 4. v. 12

Mortis perdomitor, salutis auctor.

¶ Prædomare, vorher bändigen. Seneca Epist. 113 *Casus, antequam exciperet, meditando prædomuit.*

¶ Redŏmare, rursus domare. Cicero pro Sylla cap. 1. *Improbi ac perditi cives, redomiti atque victi.* Ita plurimi MSS. libri, Palatini maxime; & veteres quoque impressi, Grutero observante. Recentius editi *Edomiti* subdiderunt.

DŎMVS, δόμος, δῶμα, quam vocem Latine extulit Hieron. lib. 1. Epist. 29. ad Exuperium, ein Hauß. Proprie est ædificium constans ex parietibus, & tuto ad habitandum factum. Improprie sumitur pro quocunque habitaculo: unde & templa, & nidi avium *domus* dicuntur. *Domus magnifica*, ein herrlich gebauet Hauß. Cicer. lib. 1. offic. c. 39 *Ornanda est dignitas domo,* non

non ex domo tota quærenda : nec domo dominus , sed domino domus honestanda est. Duos Genitivos habet, unum ratione declinationis, *domi*, alterum quartæ, *domus*: cum priore utimur, locus significatur in quo quis manet; posteriore autem ædificium ipsum notatur. Ut, *domi* maneo, non *domus* &c. Dativus semper quartæ declinationis est, *domui*, ablativus secundæ, *domo*. Invenitur tamen *domu* in veteri inscriptione apud Gruter. p. 566. n. 9 NATVS MESIA INFERIORE DOMV ESCVM. ¶ 2. Domus etiam patriam & habitationem significat, da man wohnt und gesessen ist. Suetonius in Vitellio cap. 11 *Cæterum P. Vitellius domo Nuceriâ*, &c. Atque ita non semel Livius. In Vetustis quoque inscriptionibus legere est: DOMO PRAENESTE: DOMO CREMONA, pro *Prænestino Cremonense*, &c. Virgilius Æn. 10. v. 183 *Qui Cærete domo.* Vetus inscriptio apud Grut. p. 430. n. 4 C. TERENTIVS PHILETVS DOMO ROMA. Aliquando *domus* non patria est, sed domicilium notat tantum, Nepos Attico cap. 4 *Ut eandem urbem & patriam haberet, & domum.* Vide & Schottum observ. lib. 3. c. 11. ¶ 3. Ponitur & domus pro familia. Virg 2. Æn. v. 702

Dii Patrii servate domum, servate nepotem.

& alibi sæpius. Nos quoque ita dicimus, das Hauß Sachsen / &c. ¶ Græci urbes cognomines fluviis, aut iisdem vicinas *Domos fluviorum* appellarunt. Hos imitatur Horatius lib. 1. Ode 7 *Domum Albuneæ resonantis* dixit, ut Heinsius observat: quem Notis Horatianis ad eum locum videbis. ¶ Apologus Græcus de testudine, ex eoque Cic. 15. Att. ep. 16

Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Domus amica, domus optima.

Eigen Herd / ist Golds werth. Adde Chiliad.

¶ Domi, zu Hauß / daheim. Terent. Heaut. a. 4. sc. 8. v. 32 *Domi ero, si quid voles.* Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 56 *Domi operiri*, zu Hause eines warten. *Domi se tenere*, sich zu Hause halten / Nepos in Dione c. 9. *Domos suas discedere* Idem Themist. c. 4, 2. Et *Domum spectare*, Cicer. pro Ligar. cap. 1. heim gedencken. *Domum suam regere seque arduum nonnullis, atque provinciam gubernare*, Tacit. Agric. cap. 19. *Domi manere oportet belle fortunatum*, wem wohl ist / der bleibe daheim: Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. Vide Chiliadas. *Domi meæ, tuæ, vestræ, alienæ.* Cic. lib. 13. epist. 69 *Apud eum sic fui, tanquam domi meæ.* Item lib. 4. epist. 7 *Nonne mavis sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ.* Et Terent. Adelph. a. 2. sc. 4. v. 22 *Domum me convertam transactâ re*, nach Hause gehen. Et Eunuch. 3. sc. 5. v. 62 *Domo exulo*, ich darff nicht daheim seyn / Genitivi, *domi & militiæ*, absolutè sive adverbialiter positi, significant in pace, & bello. Terentius Adelph. 3. sc. 4. v. 49 *Una semper militiæ & domi fuimus.*

¶ Domesticus, contrarium externo domesticum, was im Hause erzogen und gehalten wird / zum Hause gehöret. Cic. lib. 4. fam. ep. 8 *Nullus locus est domestica sede jucundior*, es ist nirgends besser als daheim. Idem pro Sextio cap. 45 *malis domestici impediti*, mit Hauß-Creutz belegt. Plinius 35. cap. 10 *Sordent plerumque domestica*, was fremd ist / muß allein gelten. *Domestica judicia* privata sunt & revera præsumtiones. Vide Heraldum ad Apologet. Tertull. *Domestica vestis*, qua domi utimur. Vide infra in *Vestis*. Domestici in Codice Theodosii lib. 1. Tit. 13. & passim in historia Augusta, milites dicuntur, qui circa principes sunt, eosque sequuntur, & à latere eorum non temere recedunt, quasi custodia quædam perpetua. De quibus nonnulla eruditissimus JCtus Jacobus Gothofredus Disc. Histor. ad L. Quisquis Cod. ad L. Juliam Majestatis c. 11. Item Salmasius ad Histor. Aug. Hinc elegantissime Tertullianus Christianos, *Domesticos Dei* appellat de fuga cap. 3.

¶ Domestice, adverb. Symmachus lib. 10 epist. 36 ed. Juret. *libellus domestice confectus.*

¶ Domesticatim, id est, domi & per domesticos. Suet. Cæsar. cap. 26 *Ea quæ ad epulum pertinerent, quamvis macellariis oblocata, etiam domesticatim apparabat.* Item, 2. per varias domus, von Hauß zu Hauß. οἴκαδε.

¶ Domicœnium, οἰκοσιτία, cœna domestica, Martial. lib. 5. Epigr. 78 *Si tristi domicœnio laboras,*

Turrani, potes esurire mecum.

¶ Domicilium, Wohnung. Quod significat habitationem longi temporis. Unde *mutare domicilium* dicuntur, qui migrant, ut aliam urbem habitent. *In cælum qui in domicilium suum pervenêre*, Cic. 1. Tusc. c. 11. *Humana figura domicilium est mentis*, Idem 1. Nat. D. c. 27. *Domicilium imperii orbis terrarum*, de Româ urbe, Nep. vita Attici cap. 3.

¶ Dŏmidūca Juno dicebatur, quod novas nuptas in domum mariti deducendas curaret. Augustin. lib. 12. de Civit. Dei cap. 3. & Martianus Capella lib. 1. de Nuptiis Philolog. & Mercurii. Sed & DEVS Dŏmidūcus Augustino lib. 6. c. 9. de Civitate Dei.

¶ Dŏmĭporta, φερέοικος, cochleæ epitheton est. Eine Schnecke. Cicer. lib. 2. de Divinat. cap. 64 *Quid me igitur mones? ut si quis medicus ægroto imperet ut sumat, terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam, potius quàm hominum more, cochleam diceret*, &c.

¶ Domuitio. Heimgang. Apulej. lib. 1. Milesf. *Domuitionis anxiæ.* & lib. 2. extr. *Post hæc, monitu famuli mei, qui noctis admonebat, jam & ipse crapulâ distentus, protinus exsurgo: & appellatâ propere Byrrhænâ, titubante vestigio domuitionem capesso* & lib. 3 *Nec larem requiro, nec domuitionem paro*, heim / nach Hause gehen.

¶ Domuncula, dimin. parva domus, ein Häußgen / Hüttchen. Symmachus lib. 5. epist. 66 *Ampelius domunculam Romæ mercatus est.* Apulej. 4. Milesf. pag. 146 *Chryseros quidam numularius copiosæ pecuniæ dominus; qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam dissimulabat opulentiam, denique solus ac solitarius parvâ, sed satis munitâ domuncula contentus pannosus alioquin ac sordidus, aureos folles incubabat.*

¶ Domuscula, idem Apulejus lib. 4 p. 154 *Tantulo triennio major in ætate, qui mecum primis ab annis nutritus & adultus, indi viduo contubernio domusculæ, imò vero cubiculi torique sanctæ caritatis affectione mutuò mihi pignoratus*, &c.

DŌNĀTVS, Grammaticus doctissimus (quæ ei laus à multis tribuitur) D. Hieronymi præceptor fuit, quemadmodum ipse aliquoties scripsit. Erasmus, dubitavi, inquit, utrum is Donatus Hieronymi præceptor fuerit, qui in Terentium commentarios scripsit, aut professione Grammaticus fuerit. Quod mihi vero videtur esse verisimile; siquidem in Commentariis in Ecclesiasten Hieronymus testatur, se audivisse Donatum exponentem fabulas Terentii. Scripsit de octo partibus orationis, quem librum emendatum operi suo Grammatico Diomedes adjunxit.

DŌNAX, δόναξ, calamus seu arundo crassior, ein dick und lang Rohr. Plin. lib. 16. cap. 36 *Calamus fruticosissimus, qui vocatur donax.*

DŌNEC, quoad, quousque, biß / so lang / biß. Terent. in Adelph act. 4. sc. 6, 6 *Certum obsidere est, donec redierit*, biß er wieder kommen ist. Ovid. lib. 1. Trist. Eleg. 8. v. 5

Donec eris felix multos numerabis amicos,

h. e. quamdiu, so lang es dir wird wol gehen.

¶ Pro *Donec* veteres, ut Plautus & Cato, dixerunt etiam *Donicum.* Plaut. in Capt. act. 2. sc. 2, 89 *Donicum ille huc redierit* Cato cap. 149 *Donicum pecuniam satisfecerit.* Corn. Nep. Hamilc. c. 1, 4. *Donicum fecissent, aut victi manum dedissent.* Vid Sosip. Charis. lib. 2. Inst. Grammat. p. 178. & Gifan. Ind. Lucret.

DONVM, munus, Græcis δῶρον, quod per manum seu de manu detur, δῶρον enim antiqui palmam vocabant, quemadmodum Plinius indicat lib. 30. cap. 14. eine Gabe / Verehrung. *Philosophia donum Deorum est*, Cic. 1. Tusc. cap. 26. *Poëtæ quasi Deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videntur*, pro Arch. cap. 8. Sic *dona naturæ*, lib. 1. de Orat. cap. 25. Terentius, *Dono dare*, verehren. Claudian. de 4. COS. Honorii v. 4

Non generis dono, non ambitione potitur.

Terent. Eunuch. act. 5. sc. 9, 27 *Quodvis donum, præmium, a me optato, id optatum feres.* Ubi Donatus observat: Propriè *donum* esse, quod Diis datur: *Præmium* virorum fortium: *Munus* hominum. Et *Donum munusque* tam ante factum, quam post factum dari; *præmium* non nisi post factum. Et *donum* voluntarium esse, *præmium* deberi. *Donum deo dare*, Corn. Nep in Pausan. cap. 1. n. 3. quæ formula inter solennia: sic enim scrib D. D. vel D. P. i. e. donum dedit, donum posuit. Vid. de more toto Diis dona figendi, dicendi, Brisson. lib. 1. de Form. & Thomasin. de Donariis.

¶ Donare, munere afficere, munus dare, verehren / schencken Sic autem utimur, *Dono tibi hoc præmium*: &, *Dono te hoc præmio*, ich thue dir diese Verehrung. *Large & effuse multa alicui donare*, Cic. pro Rosc. cap. 8. extr. Idem de Legib. lib. 2. cap. 16 *Vir nemo bonus ab improbis se donari volt.* ¶ 2 Donare etiam dare, tribuere, impendere, concedere. Quemadmodum *moram alicui donare* Seneca dixit Medea v. 1016. ubi vide Gruter Silius lib. 11. v. 407

-- -- -- discatque Lyæo

Imbellem donare diem.

Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 32

Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.

Sic *spes ambitioni donare*, Petronius. ¶ 3. Est & veniam dare, remittere, & quod frequentius *Condonare* dicimus. Seneca lib. 5. Controvers. *Multa donanda ingeniis puto: Sed donanda vitia, non portenta sunt.* *Donare alicui aliquid*, est, intercedente aliquo alteri suam culpam remittere, apud eundem Senecam.

¶ Dōnatio, Schenckung. Cic. Philipp. 4. cap. 4 *Quos non bonorum donatio, non agrorum assignatio satiavit.* Idem pro S. Rosc. Am. cap. 9 *furta, rapinæ, donationes.*

¶ Donabilis. Plaut. Rud. act. 3. sc. 2. v. 40 *infortunio hominem prædicas donabilem*: id est donandum, mactandum.

¶ Donator, qui donat, Geber. Hieronymus adv. Pelagium ad Ctesiphontem cap. 3 *Semper largitor, semperque donator [Deus] est.* Beda lib. 1. Hist. Eccl. Angl. cap. 30 *Donatori omnium de satietate sua gratias agant.*

¶ Donatrix. Prudentius Hippolyti passione v. 171

Illa sacramenti donatrix mensa.

¶ Dōnārium idem quod donum, Ein Kirchen-Geschencke. Valla est

læ est lib. 1. cap. 6. ¶ 2. Item templum vel locus ubi donaria sive dona Diis dedicata reponuntur. Servius & Macrob. Ver. Gloss. *Donaria* Χαριστήρια, ναοὶ, τιμένη, ἱερὰ ἀναθήματα. Taubm. ad Virgil. pag. 250. A

¶ Donātivum, donum Imperatoris. Eine Fürsten-Gabe / Herren-Geschencke. Quod militibus non uno nomine conferebatur. Nam & *unguentaria* & *calvaria* solvebantur. De quibus Lipsius ad 3. Histor. Tacit. p. 509. Suet. Nerone cap. 12 *Populo congiarium, militi donativum proposuit.* Ubi nota differentiam *Congiariorum* & *donativorum*. Nam *Congiaria* populo; *Donativa* militi dabantur. Quamquam Curtius confudit, & *Congiarium* pro *donativo* posuit, de quo supra suo loco. Alia erant, quæ *dona militaria* appellabantur, & post egregiam navatam operam in acie dari solebant, de quibus Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 53. Item Lege 10. Dig. de re militari, &c. Erant hæc duplicis generis: Alia enim tantum honorem tribuebant, ut *palma*, φάλλος, *hasta pura*, *corona graminea*, &c. Alia & commoda præstabant, ut *pecuniæ*, &c. quæ propriè *dona* seu δῶρα Aristoteli habentur.

¶ Donōsus, liberalis, quidam Plauto vindicant Epidic. 2. sc. 3. v. 14. & Truc. 1. sc. 1. v. 64, ubi alii *damnosus* legunt. Vide Pareum. B

¶ Donificare, minus probatum Hygini verbum ex Fabula 112, Ajax, inquit, *cum Hectore donificantes discessere*, id est, dona invicem dantes. Vid. Muncker.

¶ Condōnare, idem quod donare. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 54 *Argentum quod habes condonamus.* Cic. offic. lib. 2. cap. 22 *Aliis adimuntur, aliis condonantur pecuniæ.* ¶ 2. Sed *condonare crimen*, pro Milone cap. 2. zu gut halten / verzeihen. *Supplicium & animadversionem remittere & condonare*, Vatinius Ciceroni lib. 5. epist. 10. Terent. Prolog. Eunuch. v. 17

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Ubi vide Interpretes. ¶ *Condonare alicui aliquem*, est propter aliquem, vel in alicujus gratiam, ignoscere alicui. Sic *condonare aliquem Reip.* est Reipubl. caussa ignoscere, seu veniam dare. Dicimus & *condonare aliquid alicujus precibus.* Cæsar de B. G. lib. 1. cap. 20 *Cæsar ejus dexteram prehendit, consolatus, rogat ut finem orandi faciat: tanti apud se gratiam ejus esse ostendit, uti & reip. injuriam, & suum dolorem ejus voluntati ac precibus condonet. Dumnorigem ad se vocat, fratrem* [Diviaticum] *adhibet: quæ in eo* Dumnoriges *reprehendat ostendit: quæ ipse intelligat, quæ civitas conqueratur, proponit: monet* [Dumnorigem] *ut in reliquum tempus omnes suspiciones vitet: præterea se Diviatico fratri* [propter Diviaticum] *condonare dicit.* C

¶ Condonatio, idem quod donatio. Cic. 2. in Verr. cap. 4 *in jure dicendo bonorum possessionumque contra omnium instituta addictio & condonatio.*

¶ Indonatus, unbeschenckt. Lampridius Heliogabalo cap. 28. extr. *nec quemquam facile indonatum relinquebat.*

¶ Rĕdonāre, reddere, remittere, condonare. Horat. lib. 3. oda 3. v. 31 *Invisum nepotem Marti redonabo.*

¶ Redonātor. Inscript. Gruteri p. 1095 n. 7 ex ævo Constantini: REDONATOR LIBERTATIS.

DORCAS, ădis, δορκάς, eadem est quæ *caprea* seu *capreolus*, ein Reh / Rehbock. Martial. lib. 13. Epigr. 98

Delicium parvo donabis dorcada nato.

Et lib. 10. Epigr. 65

Tam dispar aquilæ columba non est,
Nec dorcas rigido fugax leoni.

Dorceus canis, persequens dorcadas, Ovid. 3. Metamorph. vel ab oculorum acie, ut sit *Dorceus* δορκεύς, quasi *Derceus* à δέρκω, perspicio.

¶ Dorcădes insulæ sunt maris Æthiopici, quas Gorgones habitasse feruntur. D

DORIS, ĭdis, regio Græciæ, & urbs ejus regionis, à nymphâ *Doride*, Græce Δωρὶς, ίδος.

¶ Doris autem, quia maris dea est, Oceani & Tethyos filia, pro mari etiam à Poëtis usurpatur. Virgil. Eclog. 10. v. 5

Doris amara suam non intermisceat undam.

¶ Ab hac regione *Dorii*, sive *Dores*, sive *Dorienses*, dicti sunt, & dialectus vel lingua *Dorica*.

¶ A Doriensibus originem traxêre *Dores* etiam Asiæ populi, Cariæ regioni ad mare Carpathium vicini, quorum sæpe meminit Herodotus lib. primo.

¶ Dorius, Apulej. lib. 1. Florid. *Antigenidas tibicen omnis voculæ melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu velles Æolium simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum.*

¶ Dorus, &

¶ Doricus, adject. Virgil. 2. Æneidos v. 27 *Dorica castra*, Propert. lib. 3. El. 8. [al. 9.] v. 44 Philetam intelligens:

Et cecinisse modis, Dore Poeta, tuis.

MSS. *dure*, unde Scalig. *pure*: Beroaldus novum *Coe* substituit. Val. Flacc. lib. 2. Argon. v. 573

Manet immotis nox Dorica lustris.

DORMIO, dormire, somnum capere. *In medios dormire dies*, Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 30. *Otiose in utramvis dormire aurem*, Terent. in Heaut. 2. sc. 3. v. 101. quod Plautus dixit *In oculum utrumvis conquiescere*, in Pseud. a. 1. sc. 1. v. 121. *Dormire in aurem dextram fiduciâ alterius*, Plin. lib. 4. Epist. 29. sicher und ohne Sorge schlaffen. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 59 *Quid credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos?* hoc est, *Ignavo & cessanti.* Plaut. Asinar. act. 2. sc. 4. v. 24

Dum reperiam, qui quæritent argentum in fœnus, hic vos dormitis interea domi.

Dormitis, i. e. nihil agitis otiosi. Terent. Heaut. act. 4. sc. 4. v. 8 *Dormiunt: pol ego istos commovebo.* At *non omnibus dormio*, proverbium, inquit Festus, natum à Cæpio quodam, qui *Pararenchon* dictus est, qui simularet dormientem, quo impunitius uxor mœcharetur. Vide & Plutarchum in amatorio pag. 759. extr. Plaut. Rudente a. 4. sc. 2. v. 18 *Qui dormiunt libenter, sine lucro & cum malo quiescunt.* Wer gerne schläfft wird nicht reich. *Dormientis rete trahit*, adagium de iis, quibus circa laborem obtingit, quod cupiunt, er hat mehr Glücks / denn Recht: dictum fuit de Timotheo Atheniensium imperatore cognominato felici, cui dormienti finxerunt adstare fortunam atque urbes magnas ad rete cogere.

¶ Dormiscere; Plaut. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 81. quanquam plures libri pro *cum dormiscit*, hic habent composite *condormiscit*. schlummern.

¶ Dormītor, ein Schläffer. Martial. lib. 10. epigr. 4

Quid tibi dormitor proderit Endymion?

¶ Dormĭto, dormitare, frequentativum. Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 28 *Ad lucem arcte & graviter dormitare*, gegen dem Tag hart und fest schlaffen. Horat. de art. Poëtica v. 359 *Quandoque bonus dormitat Homerus*, id est, non sat scribit diligenter, errat, versiehet zu Zeiten auch etwas. Hæc vulgaris interpretatio: accuratiorem infra quære in *Quandoque* sub *Quando*.

¶ Dormĭtātor, Ein Schläffer. Plaut. Trin. 4. sc. 2. v. 20.

¶ Dormitorius, a, um, ut *Cubiculum dormitorium*, Plin. lib. 5. epist. 6. &

¶ Dormitorium, subst. apud Plinium majorem lib. 30. cap. 6. ein Schlaff-Kammer / Schlaff-Hauß. ¶ Sepulcrum etiam vel cœmiterium *Dormitorium* dici posset. Nam usitatus Christianis scriptoribus εὐφημισμὸς est, *obdormire*, *dormire*, pro mori, aut mortuum & sepultum esse: quia sanctorum mors somnus. Quin nec Ethnici videntur ab hac loquendi forma abhorruisse. Callimachus Epigrammate 14

Τῇδε Σάων ὁ Δίκωνος Ἀκάνθιος ἱερὸν ὕπνον
Κοιμᾶται. θνήσκειν μὴ λέγε τὰς ἀγαθάς.
Patre Dicone Saon sacrum Acanthius hic modo somnum
Carpit. namque bonos dicere nolo mori.

¶ Dormitio, das Schlaffen. Varro apud Nonium: *Quid mihi somno, si dormitio tollitur?* Augustinus epist. 151 ad Nebridium post initium: *Legi litteras tuas ad lucernam, jam cœnatus; proxima erat cubitio, sed non ita etiam dormitio.* Pluraliter *Dormitiones* Arnobius dixit lib. 7. p. 233. *Quid dormitiones illæ*, inquit, *quibus bene ut valeant, auspicabili salutatione mandatis.* ¶ 2. Pio more Christiani ita mortem appellant. Hieronymus Epitaph. Paullæ cap. 7 *usque ad diem dormitionis suæ*, i. e. mortis. Et Tertullianus de Monogam. cap. 10 *offerat annuis diebus dormitionis ejus.* Et Augustinus Confess. lib. 9 cap. 9 extr. de matre sua: *ante dormitionem ejus.*

Composita.

¶ Addormiscere, quod sic quidam legunt in Claudio Suetonii, cap. 8, *Quoties post cibum addormisceret*, sed legitur in quibusdam exemplaribus *obdormisceret*.

¶ Condormire. Hyginus Fab. 125 *Cum Ulysses condormiret, socii involarunt pecus.*

¶ Condormiscere. Plaut. Rud. a. 2. sc. 7. v. 13. *Obsecro hospes da mihi aliquid loci, ubi condormiscam parùm.*

¶ Edormire, ausschlaffen. *Edormire & exhalare crapulam*, den vollen Bauch ausschlaffen / Cicer. in Philipp. 2. cap. 12. Item Gellius lib. 6. cap. 10 *donec nocturnum omne vinum edormiant.*

¶ Edormiscere, idem, Plaut. Rud. a. 2. sc. 7. v. 28 *Edormiscere crapulam.* Terent. in Adelph. act. 5. sc. 2 *In angulum aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi.* Absolute Cicero 4. Acad. cap. 17 *cum edormiverunt*, [vinolenti] *intelligunt* &c.

¶ Indormire, einschlaffen / über einem Dinge schlaffen. Horat. in Sermonibus lib. 1. Satyr. 1. v. 70

-- -- congestis undique saccis
Indormis, &c.

¶ 2. Cic. in Philipp. 2. cap. 12 *indormire caussæ* dixit, pro remissè & segniter agere, die Sache hinlässig handeln / gleichsam drüber einschlaffen. *Indormire sibi*, Senecæ de Vita beata cap. 10 est Lipsio interprete, vacare sibi, publica & cætera negligere.

¶ Obdormire, somno occupari, einschlaffen. Cicer. in 1. Tuscul. cap. 38 *Endymio nescio quando in Latmo obdormivit, nondum, opinor, experrectus est.*

¶ Obdormiscere. Idem ibidem, cap. 49 *Quid melius, quam in mediis vitæ laboribus obdormiscere, & ita conniventem somno consopiri?* entschlaffen.

¶ Perdormiscere, ausschlaffen / lange schlaffen. Plaut. in Menæch. a. 5. sc. 5. v. 29 *Perdormiscin' usque ad lucem?* A

¶ Redormire, wiederum einschlaffen. Plin. lib. 9. Epist. 36 *Paullum redormio, dein ambulo, mox orationem Græcam Latinamve clare & intente, non tam vocis caussa, quàm stomachi, lego.* Celsus lib. 1. cap. 2. *Si mane surgendi necessitas fuerit, redormire debet.*

¶ Redormitio, ut apud Plin. lib 10 extremo Frobenius; sive

¶ Redormitatio, uti Harduinus legit, der ander / oder dritte Schlaff. Verba sunt: *A vino & a cibis proxima atque in redormitatione vana esse visa prope convenit.*

DORSUM, pars corporis posterior, der Rücke. Plaut. *Dorsum mihi prurit,* der Buckel juckt mich / Mil. Glor. a. 2. sc. 4. v. 44 ubi *Dorsus* pro *Dorsum*, virili genere legitur. *Dorso onus subire*, Horat. 1. Satyr. 9. v. 21. ¶ 2. Dorsum in mari nautæ vocant *Pulvinum*, est autem durior arena compulsa & densata fluctibus, ein Sandhügel im Meer. Aliter *dorsa gurgitis* Paullinus Jambo ad Cytherium dixit v. 69. & Avienus Perieg. v. 217 *obliqua maris dorsa.* Intelligunt enim superficiem maris, sive *summa fluctuum*, ut Prudentius vocat. *Terga amnica* similiter dixit Ausonius, de quo suo loco. ¶ 3. *Dorsum montis*, ὑπώρειον est. Curt. lib. 3. cap. 4 *Per hoc dorsum* (montis, cujus modo mentionem fecerat,) *qua maxime introrsum mari cedit, asperi tres aditus & perangusti sunt.* Sic *dorsum Apennini* Suet. dixit Cæsar. cap. 44. Quin omnis editior tractus *dorsum* appellatur. Horat. 2. Satyr. 6. v. 91 *Dorsum nemoris.* Livius lib. 1. cap. 3 *Quæ ab situ porrectæ in dorso urbis*, Longa Alba *appellata est.* Sic *Dorsum saxeum; Dorsum editissimum* Plin. lib. 6. Epist. 31. & lib. 9. Ep. 7.

¶ Dorsualis, e. Apul. lib. 11 *Nota dorsualis.* Solinus cap. 12 [al. 22] *Aculeatæ sunt delphini spinæ dorsuales.*

¶ Dorsualia, orum, dicuntur operimenta jumentoria. Treb. Pollio in Gallienis cap. 8 *Dorsualibus sericis discoloribus præfulgentes.* Agit de bobus spectaculo exhibitis. Eine Schabaracke / Rückdecke.

¶ Dorsuosus. der Hügel hat. Solin. cap. 27 [al. 40] *Incertis motibus nunc in brevia rescinditur dorsuosa* [Africanum mare,] *nunc æstibus inundatur inquietis.* Et Ammianus 22 cap. 20 *Pontus consurgit in brevia dorsuosa.*

¶ Pro dorsum antiqui dicebant *Dossum.* Hinc

¶ *Dossuaria jumenta*, quæ onera imposita dorso vehunt, à Varrone dicta sunt lib. 2. cap. 10 de R. R. Lastbar.

¶ Exdorsuare. Apul. Apol. *Quis enim fando audivit, ad maleficia magica desquamari & exdorsuari pisces solere?* Fische reissen.

DŌRON, δῶρον, palmus, eine Handbreit. ¶ 2. Item *Munus*, quia manu datur. Utrumque Plinius confirmat lib. 35. cap. 14. *Græci*, inquit, *antiqui Doron palmum vocabant, & ideo Dora munera, quia manu darentur.*

¶ Tetradōron, τετράδωρον, quatuor palmorum, fünff Hände breit. Plin. c. l. qui etiam *Didoron*, & *Pentadoron*, ibidem memorat.

DORYPHŎRUS, δορυφόρος, satelles, ein Trabant / oder Spießträger / Cic. de Clar. Orat. cap. 86. & Plin. lib. 34. cap. 8. δόρυ hasta. Δωρυφόρους autem Mariandynos Heracleotæ, non οἰκέτας, *servos*, nominabant, ut minuerent acerbitatem nominis. Athen. lib. 6. cap. 18. p. 263.

¶ Doryphorianus inde Marcellinus format sive proprium, sive officii nomen, lib. 28 cap. 12.

DOS, dōtis, notum est, Mitgifft / Morgengabe / Aussteuer / Ehesteuer. Terent. in Adelph. act. 4. extr. *Uxor sine dote veniet*, das Weib wird nichts zubringen. Tacit. de Germ. cap. 18 *Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.* Sic *Doti dicere* Terent. Heaut. act. 5. sc. 1. v. 69. Zur Morgengabe oder Ehesteuer geloben. *Dotis dare*, id est, nomine dotis. Plaut. Cistell. act. 2. sc. 3. v. 19 *Unde tibi talenta magna viginti pater det dotis.* Duplex ellipsis in isto Terentii est Heaut. act. 4. sc. 7. v. 10.

Porro hæc talenta dotis apposcent duo.

Talenta dotis enim dixit, dotis caussa sive nomine danda. Apul. Apologiâ: *Pudentilla locuples fœmina trecentum millibus dotis fuit contenta: & maritum habes & multis sæpe & ingentibus dotibus spretis, inani nomine tantulæ dotis contentum: cæterum præter uxorem suam nihil computantem; omnem supellectilem cunctasque divitias in concordia conjugii, & mutuo amore ponentem.* D
Quanta dos dari à Romanis solita, vide apud Lipsium ad Tacitum 2. annal. cap. ult. *Dotis tabulæ*, Ehestifftung / Morgengabe / Verschreibung / Suet. Claud. cap. 29. sub f. vide Torrentium. Plautus Pers. act. 3. sc. 1. v. 59

Dum dos sit, nullum vitium vitio vertitur.

In Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 209 *Non ego illam mihi dotem esse duco, quæ dos dicitur, sed pudicitiam & pudorem*, &c. In Asinar. act. 1. sc. 1. v. 74 *Argentum accepi, dote imperium vendidi.* Horat. lib. 3. od. 24

Dos est magna, parentium,
Virtus & metuens alterius viri
Certo fœdere castitas.

Ausonius in Septenis VII. Sapientum, in Biante:

Quæ dos matronæ pulcherrima? vita pudica.

Terentius verò intemeratum pudorem virginis *secundam dotem* appellat Adelph. act. 3. sc. 2. v. 47. *Dotibus de ærario datis collocatæ* Aristidis filiæ, Corn. Nep. Aristid. cap. 3, 3. Ubi notandus mos, quo Resp. olim virorum benemeritorum filias pauperes ab indotatis nuptiis liberalitate sua vindicavit, ut loquitur Val. Max. lib. 4. cap. 4, 1. ubi Romanis quoque hanc laudem effert. ¶ *Ingenii, animi dotes*, bona dicuntur & beneficia. Gemüths-Gaben. Ovid. lib. 2. de arte v. 112

Ingenii dotes corporis adde bonis.

Idem & *oris dotes* dixit Metam. 5. v. 562. Et Plinius lib. 9 cap. 35 de margaritis: *Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere*, i. e. pretium, æstimatio. Nempe *dos* dicitur id, quo margaritas ornavit ac dotavit veluti natura. Similiter Vopisco in Aureliano cap. 44 Clementia *Dos prima Imperatorum* appellatur.

¶ Dotālis, dotale, quidquid in dotem confertur vel accipitur, ut: *Dotales agri* Ovid. 5. v. 209. *Dotales ædes* Plaut. Mil. act. 4. sc. 4. v. 30. *Dotalia prædia* Cic. ad Att. lib. 15. ep. 20.

¶ Dotare, begaben. Apulej. Apolog. *Trecentis millibus nummûm à creditore acceptis, filiam dotavit.* ¶ 2. Aussteuren. Sueton. Vesp. cap. 14 *Vitellii hostis sui filiam splendidissime maritavit, dotavitque etiam & instruxit.* B

¶ Dotatus, conjux dotata, mit einer Ehesteuer versorget. Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 2. v. 62 *Dummodò morata rectè venit, dotata est satis.* Horat. 3. oda 24. v. 19 *Dotata regit virum conjux.* Apul. in Apolog. *Virgo formosa, etsi oppido pauper, tamen abunde dotata est. Adfert quippe ad maritum novum animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum. Ipsa virginitatis commendatio jure meritoque omnibus maritis acceptissima est. Nam quodcunque aliud in dotem acceperis, potes, cum libuit, ut sis beneficio obstrictus, omne ut acceperas, retribuere* &c. Superl. *dotatissima* Ovidii est lib. 11. Metam. v. 302.

¶ Indotatus, carens dote. Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 47 *indotata est.* Horat. 1. Epist. 17. v. 46 *Indotata mihi soror est.* ¶ 2. Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 55 metaphorice dixit, *Indotatam artem dote verborum locupletare & ornare*, i. e. tenuem & jejunam artem.

DRACHMA, δραχμή, primum ponderis nomen est, eine Quinten / Octava unciæ pars. ¶ 2. Deinde pretii idemque fere quod denarius, sechs oder sieben Creutzer / octava aurei Rhenani pars, ein halb Ort eines Güldens / zween Batzen / octo enim Drachmæ valent fere aureo Rhenano. Terent in And. a. 2. sc. 6. v. 20 *Vix drachmis obsonatus est decem*, er hat kaum für eine Kron eingekaufft.

¶ Didrachmum, δίδραχμον vel δίδραχμα, nummus, duas drachmas continens, ein Ort eines Thalers oder Güldens. C

¶ Tetradrachmum, quatuor drachmæ, ein halber Thaler / Cic. lib. 12. fam. epist. 13 *Jam ternis tetradrachmis triticum apud Dolabellam est.*

DRĂCO, δράκων, animal venenosum, serpentis nimirum genus. *Aligeri Dracones*, Val. Flac. lib. 7. v. 120. geflügelte Drachen. Ὄφις ἢν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται, *Serpens nisi devoret serpentem, non fiet draco*, id est, Potentes non crescunt, nisi damnis aliorum, wo man nicht andere schindet und aussauget / da wird man nicht reich. vide Chiliadas. Servius super 2. Æn. v. 204 *Dracones* serpentes esse indicat templorum, Maurschlangen / vide *Serpens.* Dracones in deliciis habitos apud veteres Casaubonus ad Suetonium observat pag. 153. & habuisse se in Misnia Draconem scribit Georg. Agricola de animantibus sub terra viventibus, referente Barthio ad lib. 12. Thebaid. Statii pag. 1430. De pugnâ eorum cum elephantis, & quomodo has enecent, Philo docet de incorruptibilitate mundi pag. 744. ¶ 2. Dracones etiam inter signa & vexilla militaria fuerunt, de quibus scriptores militiæ. Vegetius lib. 2. cap. 13, &c. Claudianus 4. Conf. Hon. v. 543

Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur
Agmina, ferventesque tument post terga dracones.

Ubi Barthium consule & Pyrrhonem. Erant enim depicti aut intexti in vexillis dracones, qui ob celeriorem cursum turgebant, vento vexillis tumentibus. Ammianus lib. 16 cap. 30 *Purpureum signum draconis summitati hastæ longiori aptatum.* Adde mox in *Draconarius* dicenda. ¶ 3. Draco marinus piscis est littoralis, quem & *Araneum* Plin. vocat lib. 9. cap. 48. ¶ 4. Sunt & *Dracones* in vitibus palmites emeriti & multis annis durati.

¶ Caput & caudam Draconis in sidere cælesti Græci συνδέσμους vocant, hunc quidem καταβιβάζοντα, illum autem ἀναβιβάζοντα. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 10.

¶ Dracæna, Draco fœmina, ut *Leæna.* Servius ad illud Virgilii Eclog. 3, *Torva Leæna lupum sequitur*, &c. *Leæna*, inquit, *dictum, ut Dracæna.* Eine Drachinn.

¶ Draconarius, signifer, qui vexillum portat dracone insignitum. Vegetius lib. 2. cap. 7 *Signiferi qui signa portant; quos nunc Draconarios vocant.* Modestus de Vocab. milit. *Dracones per singulas cohortes a Draconariis feruntur.* Ammianus lib. 20. cap. 9 *torquem, quo, ut draconarius utebatur, capiti Juliani imposuit.*

¶ Dra-

¶ Draconites seu Draconitas, gemma colore translucido, nata è cerebro Draconum, vide Plin. lib. 37. cap. 12.

¶ Dracontion, Δρακόντιον, seu Dracontea, herba quæ vulgo *Arum* dicitur, Aaron oder kleine Natterwurtz / & *Serpentaria minor*. Plin. lib. 24. cap. 16.

¶ Dracunculus, proprie diminutum a Dracone. Lamprid. in Alexandro c. 14 *Mater ejus pridie quam pareret, somniavit se purpureum dracunculum parere.* ¶ 2. herba, quæ major, minor, & hortensis est, Natterwurtz. Plin. c. l. ¶ 3. Etiam piscis est, quem Hermolaus Græce *dracænidem* putat nominatum Athenæo lib. 7 cap. 20. p. 322.

DRĂCO: Δράκων, antiquissimus Atheniensium legislator ante Solonem, qui Draconis leges propter severitatem, exceptis iis, quæ de cæde erant constitutæ, abrogavit, quod non atramento, sed sanguine, quemadmodum de iis Demades judicavit, scriptæ viderentur, quarumque auctoritate & desidiæ damnati & qui olera surripuissent, capite plecterentur. Inter eas enim leges fuerunt, *Otii convicti interficiantur; & Omnium flagitiorum una pœna mors; Qui olem aut mollioris corticis fructus subripuerunt, ut sacrilegi & homicidæ puniantur.* Vide Gellium lib. 11. cap. ult.

DRĀMA, atis, neutrum, δρᾶμα, actio Comœdiæ vel Tragœdiæ. Ein Comödien-oder Tragödien-Spiel / ubi Poëtæ persona non admiscetur.

¶ Poëma Dramaticum, δραματικόν, in quo personæ solæ colloquuntur, poëta ipso excluso; cujusmodi poëmata Comœdiæ, Tragœdiæ, Idyllia & Eclogæ nonnullæ.

DRANGES, de quo Virg. Æn. 11. v. 335

— — quem gloria Turni
Obliqua invidia stimulisque agitabat amaris;
Largus opum & linguâ melior; sed frigida bello Dextera.

Drausi pop. Thraciæ, vide *Trausi*.

DRĔPĂNUM, Siciliæ civitas non procul a monte Eryce trans Lilibæum. Drepani Anchises moritur apud Virg. in fine 3. Æneidos: *Hinc Drepani me portus & illætabilis ora Accipit*, &c.

¶ Drepanitani, incolæ hujus oppidi. Cicero 6 in Verr. c. 17.

DRŎMAS, ădis, δρομάς, camelus. Livius lib. 30. cap. 40 *Falcatæ quadrigæ & cameli, quos appellant dromadas.* vide *Camelus*.

¶ 2. Nomen canis Ovid. Metam. 3. v. 217.

¶ Dromedarii, vel *Cameli dromedarii*, à cursu vel velocitate, Läuffer / oder Laufftthier. S. Hieronymus in vita Malchi sub fin. *Transacta die egredimur ad vesperam, vidimusque camelos, quos ob nimiam velocitatem Dromedarios vocant*, &c.

¶ Drŏmones, naves sunt frumentariæ à celeritate dictæ, quorum meminit Cassiodorus lib. 5. epist. 17. Verba ejus sunt: *Officia jussimus præparare nautarum, ut dromones, quos industria fabricare valuisset, manus remigum provisa susciperet.* Memorantur & sequenti epistola, & Lege 2. § 2 Cod. de off. Pr. Pr. Africæ. Isidorus Orig. lib. 19. cap. 1. *Longæ naves sunt, quas dromones vocamus.* Singularis est Dromon, δρόμων. Zonaras in extremo Mauricio imperatore Tom. 3. p. 64 δρόμωνι ἐμβιβάσας μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων ἀπέδρα.

DRŎPAX, ăcis, mascul. δρώπαξ, unguentum, ad evellendos corporis pilos adhibere solitum. Unde in veteribus Glossis: δρωπακιστής, *dropacista*, *depilator*. Martialis lib. 3. Epigr. 74

Psilothro faciemque lavas, & dropace calvam.

Unguentum est depilatorium psilothrum, ψίλωθρον, eine Salbe davon das Haar ausfällt.

DRŬIDAE, sive Dryidæ, arum, & Druides, um, Δρυΐδαι, Δρυΐδες, Magi dicebantur & religiosi seu sacerdotes Gallorum, ab eo, quod rem divinam in lucis roborum & sub arboribus facerent, quemadmodum & Germani veteres conventus habuerunt ecclesiasticos sub quercubus. Δρῦς robur seu quercum significat. Plinius lib. 16. cap. ult. *Nihil habent Druides (ita suos appellant* [Galli] *magos) visco & arbore, in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius. Jam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt: ut inde appellari quoque interpretatione Græca possint* Druides *videri.* Porrò de Druidibus commemorat multa Cæsar lib. 6. belli Gallici. Vid. Voss. lib. 1. de Idololatr. cap. 35. pag. 264. Cæl. Rhodiginus lib. 18. cap. 21. Dalechamp. ad Plin. lib. 16. cap. 24 *Tiberii principatus Druidas Gallorum sustulit.* Lucan. lib. 1. v. 450 & sequentib. Humanis hostiis sacrificare Mercurio soliti fuerunt, quam religionis immanitatem sustulit Claudius, ut Suetonius ejus vitæ auctor est cap. 25. De his nonnulla Marcellus Donatus disputat ad 14 Annal. Tacit. cap. 30. Vide & Cluverium lib. 1. Antiquæ Germaniæ cap. 24. Cæterum non virorum solùm hoc nomen: verum & fatidicarum fœminarum. Vopiscus in Aureliano cap. 44 *dicebat quodam tempore Aurelianum Gallicanas consuluisse Druidas.*

DRUNGUS, globus militum, turma. Vegetius lib. 3. cap. 16 *Scire autem dux debet, contra quos drungos, hoc est globos hostium, quos equites oporteat poni.* Vopiscus in Probo cap. 19 *Omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit.* Adde hic Salmas. & Casaubonum: ad Vegetium autem Stewechium.

¶ Drungarii, præfecti & ductores drungorum, apud Leonem de Bell. apparatu. Vid. Stewech. in c. l. Vegetii.

DRUPAE, baccæ sunt oleaginæ nondum edules, unzeitige und junge Oliven. ¶ 2. Baccæ lauri, auctore Hermolao in Plin. lib. 15. cap. 1. ¶ 3. Alii tamen *drupas* olivarum baccas ad maturitatem properantes vocant, wolzeitige Oliven. Græci δρυπετεῖς olivas primum nigrescentes vocant.

DRŪSUS, Δροῦσος, Romanus genere & eloquentia nobilis, Catonis avus. ¶ 2. Alius Drusus Ciceronis sodalis fuit, cujus meminit ipse lib. 3. de N. D. Ædilis is fuit Romæ, Tribunus item plebis, & in Asia Quæstor. ¶ 3. Fuit & ante eum M. Livius Drusus, cognomento Salinator. Virgil. 6. Æneidos v. 824

Quin Decios Drusosque procul, &c.

¶ 4. Fuit & hoc nomine Liviæ Augustæ filius, qui in Germania, quam magnam partem devicerat, & inde cognomen Germanici acceperat, periit, de cujus morte exstat Ovidii, vel potius Pedonis Albinovani consolatio ad Liviam. Drusi porro istius odem laudatricem vide apud Horat. lib. 4. carm. ode 4. Ejus Elogium & Seneca dedit Consolat. ad Marciam cap. 3.

DRYĂDES, silvarum Deæ vel nymphæ, ἀπὸ τῆς δρυὸς dictæ. Calpurnius Eclog. 2. v. 14

Adfuerunt sicco Dryades pede, Najades udo.

¶ Hamădryădes nymphæ, quæ cum arboribus nasci & occidere creditæ. Qualis illa, quam Erisichton arborem incidens simul occidit apud Ovid. lib. 8. Metam. v. 758 &c. Servius ad illud Eclog. 10. *Jam neque Hamadryades* &c. Wald-oder Baum-Nymphen.

DRYŎPES, Δρύοπες, populi circa Parnassum Servio sunt in illud Virgilii 4. Æneidos v. 146

Cretesque Dryopesque fremunt pictique Agathyrsi.

DRYOPHŌNON, herba, Plinio lib. 26. cap. 9.

DRYOPHYTES, seu dryophitus, δρυόφυτος, vel δρυοβάτης βάτραχος, rana per arbores incedens, vel δρυπετής, quasi volans per arbores, *Calamita* Plinio etiam lib. 32. c. 7. in quo loco tamen *Diopetes* etiam in exemplaribus correctioribus legitur, id est, rana ex imbre proveniens, ein Regenfröschlin. Græci enim Διοπετής, dicunt, quicquid ex aere delapsum, & tanquam à Jove demissum est.

DRYOPTĔRIS, idis, filix est illa, quæ in quercubus nascitur, & circa quercuum caudices, Matthiol. Waldfahren an den Eichenbäumen / Baumfahren.

DŬBIUS, dubium, incertum, anceps, zweiffelhafftig / ungewiß / gefährlich. Ter. And. a. 1. sc. 2. *non dubium est, quin uxorem nolit filius.* Cicero lib. 3. de Orat. cap. 8 *Non dubium est, quin si hoc animadverterit, possit notare.* Terentius Phorm. a. 5. sc. 2. v. 9 *Etiamne id dubium est?* Trägstu noch Zweifel dran? Manilius pariter lib. 4. v. 884

An dubium est habitare Deum sub pectore nostro?

Cicero 11 ad Att. ep. 6 *De Pompeji exitu mihi dubium nunquam fuit.* Ejusdem, *sine dubio*, 2. fam. ep. 2. &c. Suetonii Ner. cap. 3 *procul dubio*, ohne Zweiffel / ungezweiffelt. *In dubio esse*, im Zweiffel stehen. *Anima nostra in dubio est*, Sallust. Catil. c. 52. id est, vita nostra in ancipiti periculo est. *In dubium venire*, est, in discrimen venire, Ter. Adelph. 2. sc. 2, 35. & pro *dubitari*, Liv. lib. 3. cap. 13. *Res in dubium vocatur* Cic. 2. de Orat. cap. 34. in Gefahr kommen. *Cœna dubia* pro suspectâ veneni nomine, ut Erasmus indicat, Horat. 2 Satyr. 2. v. 77

— — vides ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia.

Sed rectius pro laute instructa Acron accipit. Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. v. 28 *Cœna dubia apponitur.* GETA. *quid istuc verbi est?* PHORM. *ubi tu dubites, quid sumas potissimum.* *Argentum dubium*, id est, pecunia de cujus pondere & bonitate dubitatur. *Res dubiæ*, id est, adversæ & cum periculis conjunctæ, Gefahr und Noth: Plaut. in Epidic. a. 1. sc. 2. v. 10 *Is amicus est, qui in re dubia juvat, ubi re opus est.* Tacitus lib. 12. c. 5 *Conjux prosperis dubiisque socia*, id est periculis. Statius 3. Theb. v. 6 *Pessimus in dubiis augur timor*, i. e. male consulit. *Dubius dies* quis dicatur vide supra in *Dies*. Similiter *Dubia sidera* appellantur, quæ adventante luce maligne apparent, Juven. Sat. 5. v. 22. Sermo enim est de matutino crepusculo. His *certa* opponuntur. Horat. 2. Od. 16 *neque certa fulgent Sidera nautis.*

Claudian. de 4. Conf. Honor. v. 184

Stella die dubitanda nihil:

id est, clare videnda, de qua nihil dubitare oculi possint.

¶ Dubiosus, a, um. Gell. lib. 5. cap. 10. *Tum judices dubiosum hoc inexplicabileque esse rati.*

¶ Dubie, adv. Zweiffelhafftig. Cic. 1. de Divin. cap. 55 *signum dubie datum.* Livius *haud dubie*, ohne Zweiffel / innumeris locis posuit.

¶ Dubietas, dubitatio, apud scriptores ævi posterioris. Eutropius lib. 6. cap. 16. n. 2 *sine dubietate:* Ammianus Marcellinus lib. 20. cap. 6 *absentia magistri equitum faciente dubietatem:* & alios horum æquales.

¶ Dubito, dubitare, dubium esse, zweiffeln / ungewiß seyn. Terent.

Terent. Andr. 2. ſc. 4, 2. *Hic nunc non dubitat, quin te ductitum neges.* Cic. Capitoni, ſub ult. ad Attic. *Non dubito, quin mirere, quid tecum de eadem re ſæpius agam.* In Verr. *Dubitare utrum ſit utilius.* Nota: Ciceronem verbo *Non dubitare* particulam *quin* ſubjicere, pro quâ Corn. Nepos infinitivum ſubſtituit. Ut in Præfat. *Non dubito fore pleroſque Attice* &c. Ubi vide Lambinum. Singularis & notabilis ſyntaxis eſt, cum poſt *Dubitandi* verba, ſine *Non*, ſed interrogative poſita (ut æquipararentur negationi) *Quin* ſubjicitur. v. g. Cic. pro Lege Man. cap. 15. pr. *Et quisnam dubitabit, quin huic tantum bellum hoc transmittendum ſit?* Pro Roſc. Am. c. 37 *Num ergo dubium eſt, quin ii obtulerint hanc prædam Chryſogono?* Aliàs ſi negativa oratio non fuit, nec interrogativa, *An, Num, Utrum*, vel Infinitivus ſequitur. ¶ 2. Idem eſt ac vereri, non audere. Is enim eſt elegans hujus verbi uſus. Plaut. Epidic. act. 2. ſc. 2. v. 75 *Quid iſtud dubitas dicere?* hoc eſt, quid times, quid vereris? *Non dubitat mandare Lentulum vinculis.* Cic. Catil. 4. cap. 5. hat kein Bedencken. ¶ 3. Renuere, ſich weigern. Ovid. 2. Met. 461 *Dubitanti veſtis adempta eſt.*

¶ Dŭbitātio. Zweifel / Zweifelung. *In ea cauſſa dubitatio nulla eſt*, Cic. pro Cluent. c. 7. in der Sache iſt nichts ſtreitig oder zweiffelhafftiges. *In dubitationem adducere*, in Zweiffel ſetzen / Idem lib. 3. fam. ep. 5. *Dubitationem afferre* Idem lib. 1. offic. c. 41. *Tollere omnem dubitationem alicui* Idem lib. 12. ad Att. ep. 6. allen Zweiffel einem benehmen. *Scrupulus injectus & dubitatio*, pro Cluent. c. 28.

B ¶ Dubitator, ein Zweifeler. Tertullian. adv. Hæretic. c. 33 *negatores & dubitatores reſurrectionis.*

¶ Dubitanter, adv. mit Zweiffel und Bedencken. Aſinius ad Cic. lib. 10. Famil. epiſt. 31 *Plane pericula non dubitanter adii*, ohne alle Furcht und Bedencken. Cic. 2. de Invent. cap. 3 *ſine ulla affirmatione dubitanter unumquodque dicemus.*

¶ Dubitabilis, zweifelig. Ovid. lib. 1. Metam. v. 223

-- -- *nec erit dubitabile verum.*

Prudentius active, ἀποθεωσ. v. 580

Credentes nam Chriſtus amat: dubitabile pectus,
Sub titubante fide, refugo contemnit honore.

Compoſita.

¶ Addŭbitare, aliquantulum dubitare. Cic. in Orat. c. 40 *Addubito, quid potius aut quomodo dicam*, ich zweiffle zum Theil. Idem lib. 7. fam. ep. 32. pr. *Primum addubitavi, num* &c.

¶ Addubitatio. ut dubitatio. Nizolius ex Cic. 3. offic. cap. 4 producit: *Quid eſt, quod nonnunquam addubitationem afferre ſoleat?* Atque ita nonnulli libri, ſed caſtigatiores Lambini & Gruteri, *dubitationem* exhibent.

C ¶ Indubitare, pro dubitare, Stat. lib. 3. Silv. extrem. *tuis moribus indubito.*

¶ Sed *Indubitatum* certum dicimus, gewiß und ungezweiffelt: ut *Indubitata ſpes* Plin. lib. 31. c. 3. *Indubitata cubilia* Stat. Achill. 2. v. 73. Pro quo

¶ Indubius Tacitus dixit lib. 14. c. 45. & Quintilianus lib. 5. c. 13.

¶ Indubitate, adv. Liv. lib. 33. c. 11. extr. *quæ indubitate Lyſimachi erant.* Superl. *indubitatiſſime* Oroſii eſt lib. 3. extr.

¶ Indubitanter, idem. ungezweiffelt. Plinii exemplum, quod vulgo dant ex lib. 18. c. 11, eſt falſum, legendumque *indubitata*. Sed tamen Auguſtinus de vera religione c. 46. pr. *indubitanter invictus eſt.*

¶ Indubitandus. Idem Auguſtin. epiſt. 19. c. 2 *ut veritas indubitanda perſiſtat.*

¶ Indubitabilis. unzweiffelich / gewiß. Statius 11. Theb. v. 64 *ſignum indubitabile.* Quintil. lib. 4. c. 1. *Indubitabile genus cauſæ:* & Declamat. 9. ſub fin. *indubitabile ſeculi decus.* Arnobius lib. 7. p. 241 *indubitabili aſſeveratione juramus.*

¶ Indubitabiliter. ungezweiffelt. Arnob. lib. 5. p. 183 *cunctis indubitabiliter notum eſt.*

D ¶ Subdubitare, nonnihil dubitare, etlicher maſſen in Zweiffel ſtehen. Cic. ad Attic. lib. 14. ep. 15 *Jam dico meum, antea, crede mihi, ſubdubitabam*, zuvor zweiffelte ich etwas dran.

Dŭcenti, cum derivatis, vide *Centum.*

DŪCO, ducere, differt à *trahere*: ducuntur etiam volentes, führen / bringen. *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt*, Senec. epiſt. 107. Et Terent. in Andr. a. 4. ſc. 6. extr. *Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.* In Eunuch. a. 4. ſc. 6. v. 30 *In jus ducere*, für Gerichte laden / klagen. In Phorm. a. 1. ſc. 2, 36 *in ludum ducere & reducere*, in die Schul führen. *Maximas copias ducit ad Trojam* Cic. 1. Tuſc. cap. 41. *Ducere agmen* Plin. lib. 10. cap. 44, den Hauffen führen. *Exercitum ducere*, Cæſ. 1. Gall. cap. 11. eine Armee führen. *Initium ducere* ex quo, ſeinen Anfang / Urſprung haben / Cic. 2. Agr. cap. 7 *initium rerum ac legum ſuarum hinc duxit. Ducere rationem*, die Rechnung machen / bedencken. *Ducere rationem officii* Cicer. pro Quinct. c. 16. *Spiritum, vitam ducere*, vivere, Cicer. pro Leg. Man. cap. 12. ¶ 2. Auferre, ſive accipere notat. Ut *præmia ducere* apud Ovid. 10. Metam. 680, *duxit ſua præmia victor.* ¶ 3. Lucanus lib. 10. v. 124

Cocta diu virus non uno duxit aheno.

Duxit, id eſt, hauſit. Nam & *ducere* pro haurire, bibere ſumitur. Horat. lib. 1. od. 17

Hic innocentis pocula Lesbii
Duces ſub umbra. Juvenal. Sat. 15. v. 52
De Corcyræa temetum duxerat urna.

Similiter & τῷ trahere utebantur. Vide & infra *educere.* ¶ 4. Eſt in carcerem ducere, Liv. infinitis locis. Tibull. lib. 2. El. 3. extrema:

Ducite: ad imperium dominæ ſulcabimus agros:
Non ego me vinclis verberibusque nego.

item ad ſupplicium. Sueton. Calig. cap. 27 *A calvo ad calvum duci imperavit.* Plin. lib. 10. epiſt. 97 *perſeverantes duci juſſi.* & aliquoties Seneca lib. 1. de Ira cap. 16 de Cn. Piſone. Etiam Lactantius de Mort. perſ. c. 40 *innocentes duci jubentur.* ¶ 5. Integre, *ad ſupplicium ducere*, Suetonius uſus eſt Tiber. c. 57. & Cic. Catilin. 1. princ. ¶ 6. Sed & quum in actione mancipium addictum eſſet, dicebat DVCAS LICET. Cic. de Orat. lib. 2. c. 63 *Quanti addictus? mille numûm: nihil addo* DVCAS LICET. Quò reſpexit & Seneca in Ludo de morte Claudii *Ad ſummum tria verba Silo dicat & ſervum me ducat.* ¶ 7. Ducere, uxorem ducere, & proprie de viris dicitur, ut nubere de mulieribus. Claudian. lib. 1. in Eutrop. v. 223

-- -- -- *nubas ducasve licebit*
Nunquam mater eris, nunquam pater.

¶ 8. Ducere, ùmführen / mit der Naſen ùmführen. *Phaleratis dictis ducere* Ter. Phorm. 3. ſc. 2, 15. & *dictis ſuis quem ducere* in Andr. act. 4. ſc. 1, 20. *Duci falſo gaudio*, ibid. a. 1. ſc. 2, 9. Propert. lib. 3. El. 13. *Mentiri noctem, promiſſis ducere amantem.* id eſt, circumducere. Plaut. Captiv. act. 4. ſc. 3. v. 6 *Hic ille eſt ſenex ductus, cui verba data ſunt.* Alibi *ductare quem dixit.* ¶ 9. *Duci gloriâ*, eſt *gloriam ſpectare*, auff Ehr und Ruhm ſehen / Ehr und Ruhms willen was thun. Cicer. pro Arch. cap. 11 *Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quisque maxime gloria ducitur.* Item *duci mercede, præmio, quæſtu & lucro, odio*, &c. ¶ 10. *Ducere bellum* eſt protrahere, den Krieg in die Länge erſtrecken. Cicero lib. 7. epiſt. fam. 3 *ſuadere inſtitui, ut bellum duceret.* Nepos Alcib. c. 8. n. 1. *in eo occupatus, ut bellum quam diutiſſime duceret.* Cæſ. 1. Civ. c. 61 *Ducere bellum in hiemem.* Quo pertinet *diem ex die ducere*, verzögern / Auffſchub ſuchen. Cæſ. 1. Gall. 16 *Diem ex die ducere Ædui, conferri, comportari, adeſſe dicere. Ubi ſe diutius duci Cæſar intellexit*, &c. ¶ 11. Ducere pro exiſtimare, habere. Cicer. de finib. lib. 3. cap. 3 *Nihil ducere in bonis præter virtutem*, für Güter und Schätze achten. Corn. Nepos Ageſ. cap. 3. extr. *Ut opinione omnium victor duceretur.* Aliquando *animô* additur. Virg. 6. v. 690

Sic equidem ducebam animo, &c.

Et *Laudi ducere*, für Tugend rechnen / wol ſprechen. Terent. in Prolog. Adelph. *Vos eritis judices, laudine, an vitio duci factum oporteat.* ¶ 12. *Ducere ex ære*, ein Ertz bilden oder conterfeyen. *Alexandri effigiem ſolus Polycletus ære duceret*, Apul. 1. Florid. *Ducere de marmore vultus*, Virgil. 6. Æneid. v. 848. ¶ 13. *Ducere ſervo pugnum*, eine Maulſchelle geben. Paullus JCtus Leg. 4. de injuriis & famoſ. libell. ¶ 14. *Ducere lanam*, eſt facere lanam, vel potius nere, Ovid. 4. Metam. v. 33. hecheln oder ſpinnen. Unde tralatio: *verſus, carmen ducere*, Ovid. 5. Triſt. El. 12, 63. quanquam verſus ſuſpectus eſt τῷ πάνυ Heinſio. Et *ducere aliquid* pro, carmine dicere, celebrare. Propert. lib. 1. El. 7 pr. *Dum tibi Cadmeæ ducuntur Pontice Thebæ.*

Claudian. Paneg. de 4. Conſ. Honorii v. 648

O mihi ſi liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis! ſi te jam ducere patrem!

Sed Heinſius hic *dicere.* ¶ 15. *Ducere ſe aliquo*, id eſt, conferre. Plaut. Amphitr. act. 4. ſc. 3. v. 8 *Ad regem rectà me ducam.* Ex quo formatur lectio loci Aulul. act. 4. ſc. 8. v. 7

Ubi ille abiit, ego me deorſum duco ab arbore.

Non enim audiendus Schoppius eſt, qui ibi pro *Duco, duo*, id eſt, *Do* legit. *Duco*, id eſt, demitto me ſenſim, deſcendo, Ich mache mich herab. ¶ 16. *Ducere aliquem in errorem* eſt falſa opinione deludere. Nep. 23. cap. 10. n. 3.

¶ Ductus, ûs, ui, nomen, ſignificat deductionem, das Führer oder Leiten / Ableiten / ut: *Aquæ, aquarum ductus*, id eſt, derivatio, Waſſergang / Cic. 2. Off. c. 4. *Literarum ductus*, ſunt formæ & tractus literarum, Plin. 8. cap. 3. die Züge der Buchſtaben. *Ductu ſuo vel alterius aliquid facere, inſtituere*, Cicer. Aruſp. R. cap. 2. auff ſeines oder eines andern Rath und Anleiten. Cic. lib. 3. fam. ep. 11 *Omnes vires civitatis ſe ad Pompeji ductum applicaverunt.* Pro Lege Man. cap. 21 *Pompejus rem optime ductu ſuo geſſit.* Nam & de officio ducis bellici uſurpatur, ut tamen diſcrimen ſit inter *ductu ſuo* rem gerere, & *auſpicio ſuo.* Vide ſupra in *Auſpicium.*

¶ Ductio, idem. Vitruvius lib. 10. cap. 19 *Ductio, reductio rudentum.* Idem lib. 1. cap. 1 *aquarum ductiones*, Waſſerleitung. Idem lib. 8 cap. 7 *Non poterunt avertere* [aquas] *cum habeant à capitibus proprias ductiones.* Et Celſ. lib. 4. cap. 27. extr. *alvi ductione uti*, Laxativ brauchen.

¶ Ductor, dux. Virg. 2. Æn. v. 14. *Ductores Danaûm.* Et Statius extremo lib. 3 Silvar. *ductor aquarum Tibris.*

¶ Ductrix. fœm. Lege 1 § 12 Dig. de exercit. action. *Vectorum ductrices* naves explicantur ἐπιβατηγοί.

¶ Dux,

¶ Dux, Ducatus &c. vide post Composita verbi *Duco.*

¶ Ductilis, ductile, *as ductile*, Plin. lib. 34. cap. 8 sub fin. id est, quod potest duci, & extendi. *Ductile flumen*, id est Aquæductus, Martial. lib. 12. epigr. 31.

¶ *Ferrum ductitium* Quintil. lib. 6.

¶ Ductim, adv. nach dem Zug gemachsam. Columella libr. 4. c. 25 *Major pars operis in vineam ductim potius, quam cæsim facienda.*

¶ Ducto, ductare, freq. sæpius ducere, huc illuc ducere. Plaut. Capt. a. 3. sc. 4, 109 *Dolis aliquem ductare*, mit Räncken ümführen. Terent. Phorm. act. 3. sc. 2. v. 15 *Ductare amicam*, sich mit seiner Liebsten schleppen. In Adelph. a. 4. sc. 7. v. 34 *Tu inter eas restim ductans saltabis*, du wirst mit ihnen am Reihen gehen. *Ductare exercitum*, Sallustius Catil. cap. 11. & Jug. cap. 38, quod postea *κακόφατον* visum, notante Quintiliano lib. 8. cap. 3.

¶ *Ductarius funis*, Zug-Seil / das im Globen geht / apud Quintilian. lib. 10. cap. 4. & 5.

¶ Ductitare, novum ex frequentativo frequentativum. Plautus Rud. 2. sc. 6. v. 26 *Venales illic ductitavit.*

Composita.

¶ Abducere, abführen / hinwegführen. Terent. Eun. a. sc. 1. v. 17 *Tum me sibi convivam abducebat solum*, er führte mich von den andern ab und muste sein Gast seyn. *Vi seu per vim abducere*, mit Gewalt entführen. Donatus ad Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. *Ducimus volentes: sed abducimus invitos.* Sic, *Abducere in servitutem* Cæs. 1. Gall. cap. 11. *Abducere animum à cogitationibus*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 17. abhalten. *Abducere à studio*, Idem libr. 4. epist. 4. Et ad Quint. fratr. libr. 3. epist. 5 ait: *Abduco equidem me ab omni Reip. cura dedoque literis.*

¶ Abductus, a, um, ut *abducti montes*, id est remoti, Val. Flacc. libr. 4. v. 677.

¶ Addūcere, zuführen / bringen. *Coram adducere* Terent. Andr. 5. sc. 3, 29. *Ante oculos adducere* Heaut. a. 5. sc. 4. v. 18. & Eun. 4. sc. 7, 24. unter Augen stellen / für Gesicht bringen. *Adducere aliquem in suam sententiam*, est persuadere, Liv. lib. 36. cap. 11. *In eum locum res adducta est* Cicer. lib. 5. fam. epist. 21 es ist dahin gebracht / gerathen. *Adduci in periculum*, vel etiam *discrimen extremum*, in die eusserste und höchste Noth und Gefahr gesetzt / pro Dom. cap. 29. & libr. 12. ep. 6. Et, *in summas angustias adduci*, Idem pro Quintio cap. 5. *Adducere vultum*, vide *Vultus*. In quo *adducere* est contrahere. Unde *adductius regnare*, severius, strictiusque est Corn. Tacito de German. cap. 43. & 3. Histor. cap. 7. n. 2. Quanquam hæc formula meliùs ex re equestri petita existimatur. Nam *adducere equum* est cohibere adductis frenis, cui contrarium *admittere equum*. Illud *habenas adducere* Cicero dixit in Lælio cap. 13. ¶ Adduci re aliqua, *benevolentiâ alicujus, commendatione, precibus, oratione, officio, metu, injuriâ*, pro moveri seu impelli, verursacht und bewogen werden / Ciceroni & Cæsari locutiones sunt frequentatæ. e. g. Cicer. lib. 13. fam. epist. 54 *quæ tu adductus mea commendatione fecisti.* Cæs. 1. Bell. Gall. cap. 3 *Hac oratione adducti*, &c. ¶ *Adducere arcum*, den Bogen auffziehen / spannen / Virg. Æn. 5. v. 507.

¶ Adductus, adject. Plin. lib. 1. Epist. 16 *In concionibus vis eadem, quæ in orationibus vis est: pressior tamen, & circumscriptior, & adductior.* Capitolin. in Lucio Vero cap. 10 *fronte in supercilia adductiore.*

¶ Adductius, Tacit. locis modo indicatis in *Adducere.*

¶ Superadducere vide post *Superducere.*

¶ Circumducere, ümher führen / herüm führen. *Circumducere per dolos* Plaut. dixit in Pseud. act. 1. sc. 5. v. 115. & proprie *Victorem circumducere exercitum*, Livius lib. 8. cap. 13.

¶ Circumductio, ut, *circumductio sphæræ*, Hygin. Astron. lib. 1. cap. 2. & 3. id est peripheria. Vitruvio lib. 8. cap. ult. *circumductiones aquæ* sunt, cum oblique ad latera montis ducitur. ¶ 2. In oratione *circumductio*, est amplificatio & copia, opponiturque *paucioribus verbis* à Quintiliano lib. 9. cap. 4. ¶ 3. Fraudatio. Plautus in Captiv. extrem. sive Grege: *Nec pueri suppositio, nec argenti circumductio.*

¶ Condūcere, cogere, zusammen bringen. *Conducere in unum locum*, Cæsar libr. 3. de B. C. cap. 13. extr. Et Tacit. 4. Histor. cap. 71 *Dum dispersas suorum copias conducunt.*

¶ Aliud est *Conducere domum*, Cicer. pro Cœlio cap. 7. Sic & *hortum, navem*, mieten / üm ein Geld annehmen / eine Zeitlang zu gebrauchen. *Conducere aliquem ad cædem faciendam*, de Prov. Conf. cap. 4. Meuchelmörder mit Geld kauffen. *Conducere exercitum, militem*, Volck werben. *Conductus exercitus*, Nepos Iphicrate 2, 4. al. *conductitius*. Et, *Conductæ operæ*, Cic. pro Sext. cap. 17. Ab hac notione sunt

¶ Conductor, der Geld nimmt / etwas zu verfertigen und zu bestellen / in quâ significatione ipsum etiam verbum nonnunquam usurpatur, ut: *Esse conductorem alicujus operis*, Cic. 3. ad Q. frat. ep. 1. cap. 2. Frequens vox in legibus antiquis. vide Titul. *Locati conducti* Lege 36. & 60. &c.

¶ Conductio, Mietung. Livius lib. 43. cap. 16.

¶ Conductitius: *Conductitius exercitus*, Nepos Iphicr. c. 2. geworben. *Conductitiæ operæ*, Varr. 1. de R. R. cap. 17. *Ne domum quidem habuit conductitiam*, Porcius in Vita Terent. ad Sueton. Et Plautus Epidic. a. 2. sc. 3. v. 8 *fidicina conductitia.*

¶ Conducit, Conducere, convenire est, expedire, nütz- und zuträglich seyn. *Conducit hoc tuæ laudi*, Cicer. lib. 13. fam. epist. 48 das dienet zu deinem Lobe. *Scripsi ad te quæ ad salutem tuam conducere arbitratus sum*, lib. 4. fam. epist. 7. *Quod in rem conducit tuam* Plaut. Captiv. a. 2. sc. 3. v. 26. &, *Ea maxime conducunt, quæ sunt rectissima*, Cic. lib. 5. ep. 19. Hujus significationis sunt

¶ Conducibile, dienstlich / zuträglich. *Consilium conducibile*, Plaut. Epidic. 2. sc. 2. *Sententia conducibilis* Apul. lib. 7. pag. 192. Sidonius lib. 6. ep. 1 *illud mihi conducibilius est.*

¶ Conducenter. Gell. lib. 16. cap. 12 *Commode hæc sane omnia & conducenter.*

¶ Dedūcere, abführen / de loco ad locum alium ducere. Nepos Catone: *Ex Africa decedens Q. Ennium deduxerat.* Idem Attico cap. 4 *Quibus rebus factum est, ut Sylla nusquam eum ab se dimitteret, cuperetque secum deducere.* Sic *exercitus deduci* dicuntur, wenn sie abgeführet werden. Plaut. Amphitr. Act. 1. sc. 1. v. 59

- - - - - proinde ubi
Propere de finibus suis exercitus deducerent.

Ita sæpius Cæsar. Nepos Miltiade: *Copias in campum Marathona deduxere.* Et, *Domum aliquem deducere*, einem das Geleit geben / begleiten / non *conducere*, quo indocti in eâ significatione utuntur. Livius lib. 23. cap. 23. extr. *Frequentes eum domum deduxerunt.* Sic, *Uxorem domum deducere*, heimführen / Heimfahrt halten / Terent. Hec. 1. sc. 2. v. 60. ¶ Est & lenonum verbum, pro quo *perducere* alii dixerunt: quod idem est ac conciliare, quemadmodum & Suetonius illum locum Ciceronis, *tertia deducta est*, interpretatur. Vide eum in Cæsare cap. 50. & ibi Torrentium: quanquam in alium sensum interpretetur Casaubonus. ¶ *Deduci* etiam *naves* & *classes* dicuntur, quando cursui atque itineri accinguntur: cui contrarium *subducere*. Virgil. 3. Æneid. v. 69 *- - vocat auster in altum:*

Deducunt socii naves & litora complent.

Suetonius Cæsare cap. 4 *Expositus in litore, non distulit, quin è vestigio classe deducta persequeretur abeuntes.* Vide infra *Subducere*. Sed *cibum deducere* est subducere, vel subtrahere, entziehen / das Futter etwas höher hencken / Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 23. Horat. lib. 1. Epist. 2, 48

Ægroto domini deduxit corpore febres.

Abtreiben / vertreiben. *Deducere aliquid vel partem de summâ sorte*, abziehen / zurück halten. Cicer. libr. 1. Offic. cap. 18 *ut boni ratiocinatores officiorum esse possimus, & addendo, deducendoque videre, quæ reliqui summa fiat.*

¶ Deductus, a, um. *Deductum carmen*, Virgil. Eclog. 6 humile dixit, auctoribus Servio & Macrobio, sumta Metaphora a lana, quæ in tenuitatem diducitur. Sic *nasum deductiorem* Suetonius pro tenuiore dixit August. c. 79. ubi vide Casaub.

¶ Deductio, Ableitung / ut: *Deductio aquæ* Cicer. 1. Divin. cap. 44. *Deductio rivorum a fonte*, Idem Topic. cap. 8.

¶ Deductio etiam ratiociniorum vocabulum est, Abzug / Abgang. Seneca de Beneficiis lib. 2. cap. 4 *Hæc itaque cura habebis, si grate æstimari, quæ præstabis, voles: ut beneficia tua illibata, integra ad eos, quibus promissa sunt, perveniant, sine ullâ quod ajunt deductione.* Vide ibi Lipsium. Eadem formula usus est Epist. 58. pag. 384.

¶ Deductus, ûs, idem. Apulejus lib. 1. de Asin. p. 109 [Pric. p. 12] *Capite laqueum induo. Sed dum pede altero fulcimentum, quo sustinebar, repello, ut ponderis deductu restis ad ingluviem adstricta spiritus officia discluderet; repente putris alioquin & vetus funis disrumpitur.*

¶ Deductor, qui deducit, e. g. domum, in clientum officiis erat. Quintus Cicero de Petit. Conf. cap. 9 *Deductorum officium majus est quam salutatorum.*

¶ Deductorium. Pallad. lib. 12. cap. 6. sect. de Castanea: *Locus deductoria liquoris accipiat, ne humor insidens limo, germen exstinguat.* Wässerfurch / Graben / dadurch das Wasser vom Feld abgeleitet wird.

¶ Dedux quære in *Dux*, post Composita Verbi *Duco*.

¶ Didūcere, dirimere, von einander führen / ziehen / theilen / aus einander thun / contrarium est verbo *contrahere* vel *comprimere*, ut: *Manus diducta*, id est, *explicata*, eine ausgebreitete flache Hand. Horat. in art. v. 325

Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere;

Theilen. Sic, *Diducere in contrarias partes*, von einander setzen / stellen. Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 7 *Injurias inimicorum in se commemorat, à quibus diductum & depravatum Pompejum queritur.* *Diductum*, id est, alienatum, distractum ab amicitiâ. *Diductum matrimonium* Suetonius dixit Othone cap. 3.

¶ Edūcere, emittere, ausführen / ausziehen. *Exercitum in expeditionem educere*, Cic. 1. Divin. cap. 33. zum Kriegszug ausführen. *E custodia educere*, 1. Tusc. cap. 29. auslassen. *Gladium*

dium è vagina, Cic. de Invent. 2. cap. 4. *Copias ex urbe*, A
Nepos Miltiade cap. 5. ¶ 2. Interdum idem est quod educare, Terentio maxime: ut in Eunucho act. 1. sc. 2. v. 76 *Eduxit mater pro sua*, Sie hat sie erzogen / als wäre sie ihr leiblich Kind. In Adelph. 1. sc. 1. v. 23 *Eduxi à parvulo.* In Andr. act. 5. sc. 4. v. 8 *libere educti adolescentuli.* Cic. de Orat. lib. 2. cap. 28 *Procreare & educere* conjunxit. Livius lib. 1. cap. 39 *Puerum à parvo eductum.* Et lib. 21. cap. 43 *Me in prætorio patris prope natum, certe eductum* Hannibalem puta. Juvenal. Sat. 10. v. 236

Quos genuit, quos eduxit.

¶ 3. Ebibere. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 273 *Cadus erat vini: inde implevi hirneam. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.*

¶ Eductio, Ausführung. Cato apud Festum in *Properam* ita: *Tertia e castris eductio celeris properaque est.*

¶ Indūcere, introducere, ut: *Inducere novum morem judiciorum in Remp.* eine neue Gewohnheit der Gerichte einführen / Cicer. pro R. Posth. cap. 4. *Rem perniciosissimam in civitatem inducere, seditionem atque discordiam*, in offic. 1. cap. 25. *Multos induxit in peccatum pecuniæ spes*, Hoffnung zum Gelde hat gar viel Leute in Sünden gebracht / ad Herenn. lib. 2. cap. 19. ¶ 2. *Induci* sæpe idem est quod *Adduci, impelli*, verursacht werden. B
Sic Cic. pro Quintio cap. 3 *Inductus consuetudine ac familiaritate Quintius fecit, ut* &c. Idem pro Plancio cap. 42 *falsa spe inductus pollicebar.* ¶ 3. Significat & *Decipere*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 40 *Homines honestissimos induxit*, id est, decepit; quod Germani dicunt, über den Tölpel werffen. Tibull. lib. 1. eleg. 6. pr. *Semper, ut inducar, blandos offers mihi vultus.*

¶ 4. *Inducere in animum*, & *Animum inducere*, ihm fürsetzen / in den Sinn nehmen / nota locutio, & Terentio & Ciceroni frequentissima. Construitur cum *Ut*, aut Modo infinito. Cicer. pro Rosc. Am. cap. 19 *Quibus incensus parens potuit animum inducere, ut naturam ipsam vinceret?* Lib. 2. de Divin. cap. 20 *Tu animum induces, caussam istam defendere*: etiam cum *Quo minus*. Plin. lib. 9. epist. 13 *Non sustinui animum inducere, quo minus illi indicarem.* Terent. Andr. act. 5. sc. 1. v. 24 *Quo pacto id ferre induceres.* ¶ 5. Est & militare verbum *inducere*. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 88

Illicò equites jubet dextera ducere.

Anführen. ¶ 6. Est & judiciorum verbum. Namque & *testes* & *accusati*, & *cognitiones*, &c. *induci* dicuntur. Exempla habes apud Suetonium Claudio cap. 39, Domit. cap. 11, Plin. lib. 5. Epist. 4. & 20. & lib. 6. Epist. 30. ¶ 7. Item picturarum. Horat. in arte pr. *Humano capiti cervicem pictor equinam*

Jungere si velit, & varias inducere plumas. C

Sic *colores inducere.* ¶ 8. Item Medicinæ: de quo Barthius lib. 37 Adversar. cap. 6. ¶ 9. Item tectorii operis: *parietem inducere*, Vitruv. lib. 7. cap. 3. & *tectorium inducere in parietem*, tünchen. Plin. lib. 36. cap. 23. ¶ 10. Inducere & delere est. *Nomen inducere*, Cic. 4. ad Attic. epist. ult. ausstreichen. *Inducto priore decreto*, Suet. Cæs. cap. 16. id est abolito & abrogato. ¶ 11. *Induci* & fabulæ & operæ ludicræ dicuntur. aufführen. Suet. Claud. cap. 34 *Induxit & unum ex Nomenclatoribus suis, sicut erat, togatum*, &c. Et cap. 45 *Inducti per simulationem Comœdi.* In Nerone cap. 11 *Inducta est & Afranii togata.* Plin. Panegyr. Traj. cap. 34 *At tu Cæsar, quam pulchrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti? Vidimus delatorum agmen inductum*, &c. ¶ 12. Inducere pro *Induere.* Sueton. Aug. cap. 92 *Si mane sibi calceus perperam, aut sinister pro dextero induceretur.* Plin. lib. 2. cap. 7 *calceus præpostere inductus*, i. e. dexter pro sinistro.

¶ Inductio, Einführung / Einleitung. Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 60 *Aquarum inductionibus terris fœcunditatem damus.* Et Vitruvius præfat. lib. 10, *velorum inductiones.* ¶ Introductio. *Personarum ficta inductio*, lib. 3. de Oratore cap. 53. *Inductio erroris*, ibidem. ¶ *Animi inductio*, propensio, inclinatio, lib. 1. fam. epist. 8. ¶ Genus argumenti, Logicis notum, de quo etiam Cicero lib. 1. de Invent. cap. 31. Sic etiam Arnobius lib. 2. p. 49 *concludere acutissime syllogismos, ordinare sequaciter inductiones*, &c. ¶ Denique incrustatio est & tectorii appositio. Pallad. lib. 1. cap. 15 *tribus inductionibus*, dreymahl übermeisset. D

¶ Inductor. Gloss. Vet. *Inductor*, ἑισακτής.

¶ Inductrix Apuleji est Florid. extrem. *prædæ, quam ore gestabat, inductricem* [corvus vulpem] *compotivit.* Inductricem, quæ induxerat, impulerat corvum ad grocciendum.

¶ Inductitius. Cyrill. Gloss. *Inductitius*, ἐπείσακτος.

¶ Superinduco vide post *Superduco.*

¶ Interductus, nomen, significat distinctionem. Cic. in Oratore cap. 68 *Oratio spiritu pronunciantis, aut interductu librarii coacta insistere.*

¶ Introdūcere, einführen. *Introducere præsidium in oppidum*, Cæsar 1. Civ. cap. 13. Besatzung einlegen. *Introducere novum in rep. exemplum*, ibidem cap. 7. *Introducere ambitionem in Senatum*, id est, Inducere, invehere, Cic. in Philipp. 11. cap. 8. Et, *Introducere consuetudinem* Val. Max. 2. cap. 6, 5. *Introducuntur personæ colloquentes in Dialogis, fabulis*, &c. Cic. cap. 1. de Amicit. ¶ Est & fori & curiæ verbum, sicut inducere. ¶ Sed & *Scorta introduci* dicuntur. Sic *mulierum noctes & introductiones puerorum* conjungit Cicero lib. 1. ad Attic. epist. 16.

¶ Introductio. Cic. loco jam citato. Nec vero semper obscene significat. Tertull. lib. 5. adv. Marc. cap. 6 *quam introductione seculi revelasset.*

¶ Subintroduco. Augustinus epist. 137 *alicui per commendationem meam eum subintroducere.*

¶ Obdūcere, überziehen. *Obducere tenebras alicui rei*, Cic. 4. Acad. cap. 6. verdunckeln. *Obducere velum*, Plin. lib. 7. epist. 21. fürziehen. *Obducere callum*, id est, contrahere, gewohnen. Cic. Varroni lib. 9. famil. epist. 2. *Consuetudo diuturna callum jam obduxit stomacho meo.* hat meinen Muth hart gemacht. Vide *Callus.* *Limo aliquid obducere*, verschmieren / Plin. lib. 8. cap. 26. *Obducta frons: obducta nox*: Vide *Frons: Nox.* ¶ 2. *Obducere aliquem*, est contraducere, opponere, objicere, qui alteri adversetur. Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 1. *Mihi videatur non esse ἀδύνατον Curium obducere.* Actium & Plautum similiter usum hoc verbo, ad eum locum Popma observat. ¶ 3. Est & educere sive ebibere. Cic. 1. Tuscul. cap. 40 *Qui* (Socrates) *cum conjectus in carcerem triginta jussu Tyrannorum, venenum, ut sitiens, obduxisset.* Ita enim Veteres Codices legunt, & firmat Victorius lib. 15. Variar. Lect. cap. 7. Seneca de Provid. cap. 3 *Male tractatum Socratem putas, quod illam potionem publice mistam, non aliter, quam medicamentum immortalitatis obduxit.* Lucan. lib. 3. v. 572

-- -- *Cruor altus in undis*

Spumat, & obducto concrescunt sanguine fluctus.

Obducto, id est, hausto.

¶ Obductus, ut, *Cicatricem reip. jam obductam refricare*, Cicer. 3. Agrar. cap. 2.

¶ Obductio. Cic. pro Rab. perduell. cap. 5 *Carnifex, & obductio capitis, & ipsum nomen crucis absit.* Ubi *obductio*, involutio, contectio est, uti mos in suppliciis erat caput obnubere.

¶ Obductare, frequent. Plaut. Mercatore act. 4. sc. 4. v. 46.

¶ Superobducere. Paullinus Nolanus Epithalamio sive Carm. 22. vers. 110

Sed superobducto prædita palliolo.

¶ Perdūcere, hinausführen / durchführen / ut *Vitam ad aliquot annos perducere*, sein Leben erstrecken / Cic. de Senect. cap. 17. *Rem ad exitum perducere*, lib. 2. extrem. de Inventione, zu Ende bringen. *Aliquem ad suam sententiam perducere*, lib. 16. ad Attic. epist. 8. auff seine Meinung bringen / bereden. *Rem aliquò perducere*, eine Sache etwa hin arbeiten oder bringen. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 7 *dum perducerem eò rem.* Virgil. 1. Ecl. *en quò discordia cives perduxit miseros!* ¶ 2. Est & verbum lenonum. Scorta enim perduci dicuntur. Suet. Tiber. cap. 41 *Quam perductam, ne quicquam amplius pati constantissime recusantem, delatoribus objicit.* Et Calig. cap. 25 *Perductam à marito conjunxit sibi.* ¶ Perducere etiam est ægre ac difficulter persuadere. *Perducuntur enim necessitate coacti*, Donatus monet ad illud Terentii Andr. act. 1. sc. 1. v. 35 -- -- -- *filium*

Perduxere illuc secum, ut unà esset, meum.

Corn. Nepos Eumene cap. 2 *Cum eum perducere non posset, interficere conatus est.* Nam paullò ante scribit: *Is* [Leonatus] *multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni studuit*, &c.

¶ Est & *perducere*, perungere, oblinere, be- oder überstreichen. Virgil. 4. Georg. v. 415

Hæc ait, & liquidum ambrosiæ diffundit odorem,

Quo totum nati corpus perduxit.

Ubi *perduxit* Phylarg. *unxit* interpretatur. Proprium Medicorum verbum est. Serenus Sammonicus de Medicina c. 5

Aut lacrymis hederæ, aut succo perducere cedri.

Idem cap. 39 *Est qui gallinæ perducet stercore corpus.*

Et cap. seq. *Gramen hyoscyami ceræ sevoque vetusto*

Concilia, mistisque locos perduce dolentes.

¶ Perductio, Durchführung. Vitruvius lib. 8. cap. 6. pr. *Nunc de aquarum perductionibus ad habitationes explicabo.*

¶ Perductor, perductores, Zuführer / qui personas invitas ad aliquem pertrahunt, hoc enim à lenonibus differunt. Cic. in Verr. 3. cap. 12 *lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat.* Ubi Asconius: *Lenones sunt scortorum: Perductores etiam invitarum personarum, & in quibus stupra exercita legibus vindicantur.* Lactantius lib. 6. cap. 17 *Multum refert, utrum pecuniam tuam perductores, aleatores, lenonesque diripiant, an illam pietati ac Deo præstes.* Petronianos interpretes: & Heraldum ad Tertulliani Apologeticum, & adde Plautum Mostell. act. 3. sc. 2. v. 158. seq.

¶ Perductare, frequent. Plaut. Mostell. act. 3. sc. 2. v. 157.

¶ Prædūcere, vor etwas machen / graben / aufwerffen. Tacitus 14 cap. 32 *neque fossam aut vallum præduxerunt.* Silius lib. 10. v. 411 *fossas instant præducere muris.* Adde Senec. 2. de Ira cap. 8. Sic *præductis sulcis*, Prudent. ϛεφ. v. 356.

¶ Præterdūcere, fürüber führen. Plaut. Mil. a. 1. sc. 1. v. 67 *ut te hodie, quasi pompam, illac præterducerem.*

¶ Prō-

A ¶ Prōdūcere, herfür führen / bringen. *Exercitum in aciem producere*, das Kriegsvolck in die Schlachtordnung stellen. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 63 *Producit omnem exercitum.* Corn Nepos Miltiad. cap. 5 *Equitum decem millia produxit prœliumque commisit.* Et, *Producere testes*, Cic. 7. Verr. cap. 59. Zeugen herfür bringen. *Producere ad necem* ibid. cap. 60. *Producere è carcere*, ibid. cap. 45. extr. ¶ Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 16. *Seni primum animam exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus*, id est, genuit, procreavit, der diesen Schandlappen zur Welt bracht hat. Horat. Carm. Secul.

Diva producas sobolem patrumque
Prosperes decreta.

¶ Terent. Adelph. 4. sc. 2. fin. *Producere diem*, & Andr. 3. sc. 5. v. 9 *moram alicui malo*, erlängern / auffhalten. *Producere convivium ad multam noctem*, auffziehen / Cic. in Catone cap. 14. ¶ Producere & lenonum est, sicut *perducere*. Vide Petronianos interpretes, itemque Casaubonum ad Suetonium pag. 145. ¶ Est aliquando elicere, hervor locken. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 100. *Elicuit naves Cælianas, atque ex his longius productam unam quinqueremem & minores duas in angustiis portûs cepit.* Vide ibi Ciacconium. ¶ Usurpatur & hoc verbum de iis, qui commendantur, ut innotescant & provehantur. Seneca Excerpt. Controv. lib. 3. Præf. *Pronunciatio, quæ histrionem posset producere.* Et lib. 4. Præf. *Nisi illum magnitudo patris non produceret, sed abjiceret.* Suet. Claud. cap. 4 *Quid est quod dubitemus, quin per eosdem gradus producendus sit, per quos frater ejus productus fuit.* Cicero *ad dignitatem producere* dixit, ut ibi Casaubonus observat. ¶ Produci dicuntur & histriones, Sueton. Claud. cap. 21. ¶ Et res venales. Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 53 *Pretium sperans illico producit, vendit.* Ubi Donatus: PRODVCIT, *proprie. Nam produci res venales dicuntur.* Heaut. act. 1. sc. 1. v. 92 *Omnes produxi* (servos, ancillas) *ac vendidi.*

B

¶ Productus, productior, lang. *Syllaba producta*, id est longa, Cic. 3. de Orat. cap. 47 *Dolores longinquitate producti*, lib. 5. Tusc. Quæst. cap. 40. Et *Dolor productior* 3. Tusc. cap. 17. extr. *Productiora alia & quasi immoderatius excurrentia*, Idem in Oratore cap. 53. *Productissimum flagellum* (pars vitis) Columell. lib. 3. cap. 10. pr.

¶ Productè, adverb. *Producte dicitur*, id est longa, ut vocant, quantitate, Cic. in Orat. cap. 48. Comparative Augustinus epist. 28 *Temporalis vita brevius productiusque non tenditur, quam Deus dispositor temporum novit universitatis moderamini consonare.* Idem lib. 11 Confession. v. 26 *Ampliori temporis spatio personat versus brevior, si productius pronuntietur; quam longior, si correptius.*

C ¶ Productio, Erlängerung. Cic. lib. 3. de fin. c. 14 *Opportunitas non fit temporis productione major.* Idem lib. 3. de Orat. cap. 50 *Quotusquisque est, qui teneat artem numerorum ac modorum? at in his si paullum modo offensum est, ut aut contractione brevius fieret, aut productione longius, theatra tota reclamant.* Gellius lib. 12. cap. 5 Stoicorum προηγμένα vertit *productiones.*

¶ Reducere, wiederum führen / zurück führen / wieder bringen. *Reducere in viam*, Plaut. Pseud. 2. sc. 3. v. 2. *Reducere animum ad misericordiam* Terent. Andr. 3. sc. 3. v. 27. lencken / bewegen. *Reducere in gratiam*, wiederum vertragen / eins machen / ibid. a. 5. sc. 4. v. 45. Et, *in gratiam cum aliquo reduci*, Cic. pro Rab. Posth. cap. 8. Sic & Balbus ad Cic. sub ad Attic. lib. 8 ep. 15 *In pristinam concordiam distractos reducere.* Et Cicero ad Quirit. cap. 6 *Ad salutem aliquem reducere medicinâ*, einem wieder auffhelffen / zur Gesundheit wieder helffen. Horat. lib. 1. epistola 18. v. 9

Virtus est medium vitiorum utrimque reductum,

id est, remotum, Tugend ist das Mittel zwischen zweyen Lastern / von denen sie abgesondert ist / vide *Virtus*.

¶ Reductio. Cic. lib. 1. fam. ep. 7. *Reductio regis Alexandrini.* Zurückführung / Wiedereinführung. ¶ Item zurückziehen. D Vitruvius lib. 5. cap. 10. fin. de Balneis: *clypeum æneum catenis pendeat, per cujus reductiones & demissiones perficietur sudationis temperatura.*

¶ Reductor, qui reducit. Livius lib. 2. cap. 33. extr. *Menenio, reductori plebis in urbem, sumtus funeri defuit.* Plin. lib. 8. epist. 12. *literarum senescentium reductor.*

¶ Semireductus. Ovidius de A. A. lib. 2. v. 614

Protegitur læva semireducta manu.

¶ Seducere, seorsum ducere. benseit führen. Ter. Hecyra act. 1. sc. 2. v. 69 *Pamphilus me solum seducit foras.* Sic *castra seducere* apud Ovidium 13. Metam. v. 611. Ecclesiasticis *Seducere* est quoque corrumpere, in vitia & errores ducere, verführen. Tertullianus 2. adv. Marc. c. 8 *Angelus, qui seduxit: sed liber & suæ potestatis, qui seductus est.*

¶ Seductus ex participio adjectivum. Persius Satyr. 6. v. 42 *a turba seductior.*

¶ Seductio, seorsum ductio. Cic. pro Muræn. cap. 24 *seductiones testium.* Beyseitführung. Item separatio. Lactantius lib. 2. cap. 12 *Mors est corporis animæque seductio.* ¶ Ecclesiastice, corruptio, Verführung. Tertull. 2. adv. Marc. cap. 2 *Adam confessus est seductionem.*

¶ Seductus, ûs, ui, verbale, idem. Seneca de Tranquillitate animi cap. 3. *Maxime in seductu actiones sunt.* SEDVCTV, id est, secessu.

¶ Seductor. Vulgatus Interpr. 2. Tim. 3, 13 usus est, & vetus Glossator: Seductor, πλάνος, ἀπατητής, ἐξανδραποδιστής.

¶ Seductrix. Tertullian. loco proxime notato 2. adv. Marc. c. 2. *Adam non occultavit seductricem.*

¶ Seductilis, adject. Onomast. Vetus: *Seductilis*, ἐυεξαπάτητος. Augustinus Confess. lib. 2. cap. 3 *seducebat me, quia ego seductilis eram.* Et Alcimus Avitus lib. 2. v. 166

Ergo ubi mortiferum seductilis Eva venenum
Auribus accipiens cladi consensit iniquæ.

¶ Subducere, unterziehen / entziehen. Juven. Satyr. 1. v. 15

Et nos ergo manum ferulæ subduximus.

Die Hand unter der Ruthen hinwegziehen. Ciceг. 2. Tuscul. cap. 17 *Subducere cibum athletæ*, das Futter entziehen. Virgil. Eclog. 3. v. 6

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 54

Aut cristam effractam, aut subducta viatica ploret.

id est, clam furto sublata. Ter. Eunuch. 4. sc. 7, 25 *Clam se subducere*, sich heimlich hinweg verschleichen / ausdrehen. *Furto aliquid subducere*, entführen / stehlen / Liv. lib. 9. cap. 11. ¶ Est & nauticum verbum, cui contrarium *deducere*, Virg. 1. Æn. v. 551

Quassatam ventis liceat subducere classem.

Ubi Servius: *SVBDVCERE in terram ducere, hoc est, subductam curare. DEDVCERE autem, in mare ducere.* Cæsar 3 de B. C. cap. 23 *Adeò loci opportunitate profecit, ut ad Pompejum literas mitteret; naves reliquas, si vellet, subduci & refici juberet.* zu Lande ziehen. ¶ *Subducere rationem*, eine Rechnung überschlagen / Terent. Adelph. 5. sc. 4. pr. Et *Inire & subducere rationem*, Cic. 3. Nat. Deor. cap. 29. *Subducere calculos voluptatum*, überschlagen / was man von der Lust zu geniessen habe / Cic. de Fin. lib. 2. cap. 19

¶ Subductio, subducendi actio. Cæsar lib. 5. ineunte: *Naves ad celeritatem onerandi subductionesque, paullo facit humiliores*, id est, ut subduci in terram facilius possint. Vitruvius lib. 10 cap. 5 extr. *subductiones navium.* ¶ Ratio, computus. Cic. 2. de Oratore cap. 30 *Occurrit naturali quadam prudentia, non his subductionibus, quas isti docent*, &c.

¶ *Subductarius funis*, Zug-Seil. Cato cap. 12 & 68 de Re Rustica.

¶ Subterducere, drunter führen. At Plaut Mil. act. 2. sc. 3. v. 72 pro subducere. *Subterduxit se tempus huic occasioni*, die Zeit ist entgangen.

¶ Superdūcere, über was einführen. Capitolinus in Marco extremo: *Concubinam sibi adscivit, ne tot liberis superduceret novercam.* Quod etiam est in argumento Declamationis 181 Quintiliani: *Quidam filio superduxit novercam.* Et Donatus in prolog. Eunuchi v. 9 *Noverca superducta adolescenti.* Id Plinio lib. 6. epist. 33 est *novercam filio inducere.*

¶ Superadducere. Plaut. Trucul. a. 2. sc. 6. v. 53 *Quisne etiam superadducas, quæ mihi comedint cibum?*

¶ Superinducere, überziehen. Plin. lib. 15. cap. 17 *dum pedum terrâ superinducta.*

¶ Superinductio. Lege 1. § 1. Dig. de his, quæ in testam. delentur: *Si novissime testamento fuerit adscriptum: Lituras, inductiones, superinductiones ipse feci.* &c.

¶ Superinductitius. Tertullianus lib. 5. advers. Marcion. c. 3 *superinductitios fratres* vertit, quos Apostolos παρεισάκτους dixerat, Galat. 2. v. 4.

¶ Traducere, hinüber führen / herüber bringen. Terent. Adelph. 5. sc. 7, 12 *Traduc & matrem & familiam omnem ad nos.* Suetonius Tito cap. 8. extr. *Hos* (delatores) *assidue in foro flagellis & fustibus cæsos, ac novissime traductos per Amphitheatri harenam partim subjici in servos, ac venire imperavit*, &c. Nimirum mos obtinuit olim, ut sontes & noxii per amphitheatra, ubi magna semper frequentia hominum erat, inter ludibria varia traducerentur, quo hic locus Suetonii pertinet. Vide in *Amphitheatrum.* Seneca lib. 1. de Ira cap. 6 *Hic damnatum cum dedecore, & traductione vitæ exigit.* Hinc *traducere* diffamare est, de quo postea dicemus. Metaphorice Cic. lib. 1. fam. ep. 2 *Traducere animum ab omni alia cogitatione ad tuendam dignitatem*, Sinn und Gemüth von allen andern Gedancken richten und lencken / rc. Idem pæne est quod convertere, estque contrarium verbo *Abducere.* Cic. lib. 1. fam. ep. 5 *Animos à minore curâ ad summum timorem traducere.* ¶ 2. Traducere tempus, vitam, est transigere, die Zeit hinbringen. Cic. de Sen. cap. 23 *Vitam otiosam & quietam sine ullo labore & contentione traducere*, sein Leben in Ruh und Friede ohne Müh und Gezänck hinbringen. ¶ 3. Pro deferre infamiæ caussa, verleumbden / übel berüchtigen / austragen / quod & *Traducere per ora hominum*, Livius dixit lib. 2. cap. 38.

¶ Traductio, überführung / ut, *traductio captorum*, Auson. ad Gratian. cap. 4. Sic *Julia Traducta* coloniæ nomen juxta Herculeum fretum, de qua Vossium vide ad Melam lib. 2 cap. 6. A
¶ 2. exactio, ut *Traductio temporis*, Cic. 1. de Divin. cap. 56.
¶ 3. pro infamia, ut, *damnatus cum dedecore & traductione*, Senec. 1. de Ira c. 6.

¶ Traductor. Cic. lib. 2. ad Attic. epist. 9. *Traductor ad plebem*, ubi interpretes consulas.

¶ Transducere, idem ac *Traducere*, a quo sola orthographia distat. Ita quidam libri antiqui. v. g. *Transduci in melius*, Senec. de Ira lib. 2. cap. 13. extr. ubi aliis libris legitur *traduci*.

¶ Tradux, vide in *Dux*.

DVX, dŭcis, qui ducit, præit, præest, regit. Ein Führer / Vorgänger. Cic. 2. fam. ep. 6 *Dux nobis & auctor opus est.* Seneca de Vita beata cap. 8 *Natura duce utendum est. Duce & auspice*, Horat. 1. od. 7. ¶ 2. Cum ductu imperium conjunctum est. Sic *Duces mari* dicuntur Athenienses apud Nepotem Timotheo cap. 2. n. 2. id est θαλαττοκράτορες, Herren zur See: & Lacedæmonii *mari & terra duces*, apud eund. in Aristide cap. 2. n. 3. ¶ 3. Speciatim qui ducit exercitum, præest bello, ein Feldherr / General. Cic. lib. 7. ep. 3 ad Marium: *Extra ducem paucosque præterea, reliqui in ipso bello rapaces.* Extra ducem, i. e. Pompejum. Silius lib. 3. v. 172 B

Turpe duci totam somno consumere noctem,

quod ex Homeri illo Iliad. B. v. 24. abrasum est, ut Dausquejus ait. *Dux prædonum*, Cic. 7. in Verr. c. 35. ¶ 4. Nostris loquendi moribus *Dux* hodie Princeps majoris dignitatis vocatur, ein Hertzog. Unde *Archidux* ein Ertz-Hertzog. ¶ Est autem, quacunque notione accipias, communis generis. In fœmineo usus est Florus lib. 4. cap. 11 *Prima dux fugæ Regina.* Prudent. Psychom. v. 347

Vexillum sublime crucis, quod in agmine primo
Dux bona prætulerat.

Immo ipse Cicero in Lælio cap. 5, *Natura vivendi dux optima.*

¶ Ducissa, barbarum est. Tutius *Serenissimam Ducem* vocare licet, si de summis & principibus fœminis dicendum est. Hertzogin.

¶ Dŭcatus, à Duce, ut à Tribuno tribunatus. Est militiæ propriè vocabulum, imperium Ducis. Suet. in Nerone cap. 25 *Privignum Ruffinum Crispinum, Poppæâ natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari demandavit.* Idem Tiber. cap. 19 *Ostento, sibi ac majoribus suis in omni ducatu expertissimo.* Exstat & apud Spartianum in Pescennio Nigro cap. 1. & 4. Capitolin. in Pertinace cap. 5. extr. Vet. Gloss. *Ducatus*, ἡ ἡγεμονία. *Ducatus latronum*, ἀρχὴ ληϛίας. Epitome Liviana lib. 113 *Contractu viribus, quarum ducatum nec Afranius, nec Petrejus excipere volebant.* Flor. lib. 3. cap. 21 *Æquiore animo utcunque ferrem, si plebeji duces, aut si nobiles, mali saltem, ducatum sceleri præbuissent.* id est, civile bellum duxissent. Hoc enim per scelus intelligit. Et Justinus lib. 9. cap. 6. n. 8 *cum honoratum insuper ducatu adversarium cerneret.* Et lib. 2. cap. 15. n. 14 *Pausanias pro ducatu regnum Græciæ affectans.* ¶ Nova significatio, quando regionem Principum *Ducatum* vocamus. ¶ Pro moneta autem aurea, est usûs sordidi ac plebeji. C

¶ Ducator pro *Ductor*, Lege 29. Dig. ad Leg. Aquiliam, § 4. Glossæ veteres: *Ducator*, ἀγὸς, προηγούμενος.

¶ Ducatrix. Apulejus de Doctr. Platon. lib. 2. post princip. *Vitiorum ducatrices, iracundia & libido.*

¶ Ducalis. Glossæ: *Ducale*, ἀγωγιύς.

¶ Ducaliter. Sidonius lib. 5. epist. 13. *ducaliter antecessurus*, id est, in modum ducis. Et comparative idem lib. 8. epist. 6. pr. *Ferunt nullum rem militarem ducaliùs C. Cæsare administrasse.*

¶ Dedux, ŭcis, Symmach. lib. 8. Epist. 18 *Nisi forte Gallia tua dedux sit ab Helicone.*

¶ Rĕdux, rĕdŭcis, qui vel ab exilio vel periculo salvus redit aut reducitur, einer der gesund und frölich wieder zu Lande kömmt. Terent. Heaut. act. 2. sc. 4. v. 18 *Tu nunc sola reducem me in patriam facis.* Cic. pro Milone cap. penult. *Quid me reducem esse voluistis?* Warum habt ihr mich wieder lassen heimkommen? Liv. lib. 6. cap. 10 *Nec quemquam ex his reducem esse.* D

¶ Irredux, non redux, non revocabilis. Lucanus lib. 9 v. 408

Irreducemque viam deserto limite carpit.

¶ Tradux, Tradŭces, vites dicuntur, quæ in alias atque alias arbores traducuntur, Weinstöcke oder Reben / die man förder lencket / propagines, Uberschüßling / Vide Varr. lib. 1. de R. R. cap. 8. Tacit. 2. Hist. cap. 25 *Spatium Vitellianis datum in vineas nexu traducum impeditas refugiendi.* ¶ Traductum hinc vocabulum ad disputationem de animarum origine. Jam olim enim quæsitum, an anima ex traduce sit, hoc est, ex parentibus propagetur, quæ Tertulliani opinio fuit; an à Deo dimanet & inseratur in corpus, quæ receptissima veteris Ecclesiæ opinio fuit, adeò, ut erroris arguerent, qui aliter sentiret. Hinc Prudentius Apotheosi, ea parte, qua de natura animæ diserte & copiose disputat, v. 983

Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis,
Transfundi in sobolem credatur fons animarum
Sanguinis exemplo, cui texta propagine vena est.

De quo cum Augustino venisset in mentem, hærendi ac dubitandi nata ipsi occasio est, ut nihil statuere asseveranter, ac definire de ea quæstione vellet. Vide ipsum Epist. 158

DVDVM, adverbium, lang / längsten. Cujus significationem explicat Donatus ad Terent. Andr. act. 3. sc. 4. v. 3. *Adverbia*, inquit, *Temporis aut certa sunt, ut* HODIE, CRAS; *aut incerta, ut* DVDVM, NVPER. *Itaque incertis certum additur tempus, ut* IAMDVDVM, NVNC, NVPER. Add. Valla lib. 2. c. 34. Cic. 11. Attic. ep. 24. pr. *Quæ dudum ad me scripsisti.* Plaut. Pœnulo a. 1. sc 3. v. 7 *dedi dudum.*

¶ Jamdudum, de parvo tempore, & quod proxime præteriit. Cic. 2. de Orat. cap. 7 *Antonium jamdudum Cotta & Sulpicius exspectant*, haben schon eine feine Weile auf ihn gewartet. Dividi etiam eleganter solet. Plautus Pœnul. a. 1. sc. 2. v. 105 *Jam non dudum ante lucem.* Etsi vero plerumque præponi postulat verbo Præsenti, ut, *quod te jamdudum hortor*, Cic. Catil. 1. cap. 5. &c. tamen etiam cum alio Tempore reperitur non raro. e. gr. Cic. in Lælio cap. 22 *jamdudum tractabamus.* Ter. in And act. 3. sc. 4. v. 3 *Ego dudum nonnihil veritus sum*, &c. Et, *Ita visus est dudum*, in Eunuch. 4. sc. 4. v. 15. *Beneficium verbis initum dudum* in Andr. a. 5. sc. 1. v. 5. vorlängst.

¶ Quamdudum, wie neulich / wie lange. Hic tamen de longiusculo tempore *dudum* dicitur. Terent. And. 5. sc. 2. v. 9 *Modo introii.* Simo: *quasi ego, quam dudum, regem.*

DVELLVM, hodie nonnisi duorum concertatio seu dimicatio, id est, pugna unius cum uno vulgo, non fine barbarismo, appellatur, cum revera nihil aliud, quam bellum in genere significat. Nam sicut antiquissimi non *bonus*, sed *duonus*, ita non *bellum* sed *duellum* dicebant. Cicero in Oratore ad Brutum cap. 45 complura in Latinâ Lingua suavitatis & aurium caussa immutata à ratione veteri tradit: *Quod vero*, inquit, *licentius, quàm quod hominum etiam nomina contrahant? quò essent aptiora? Nam ut* duellum bellum; *&* duis bis; *sic* Duellium *eum, qui Pœnos classe devicit*, Bellum *nominârunt, cum superiores semper appellati essent* DVELLI. Vide & Quintilianum lib. 1. cap. 4. Itemque Scalig. lib. 3. Poët. cap. 89. & Barth. ad Briton. Aremor. pag. 674. Plaut. Epid. act. 3. sc. 4. v. 14 *Apud reges armis, arte duellica divitias magnas indeptus.* Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 7

Græcia barbariæ lento commissa duello.

Loquitur de Trojano bello, quo Græcia Phrygiaque, quam *Barbariam* vocat, cujusque pars Trojanum regnum fuit, commissa fuit. Idem ad Augustum lib. 2. ep. 1. v. 253

Terrarumque situs, & flumina dicere, & arces
Montibus impositas, & barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem.

Provocatio ad duella solennis olim inter proceres innocentiæ probatio erat. vid. Camerar. Cent. 2. Horar. Subcis. c. 19. Barth. loco prox. cit. pag. 280. 545.

¶ Duellator, pro Bellator, dixit Plautus extremo prologo Captiv. *Judices justissimi*
Domi, bellique duellatores optimi.

¶ Perduellis, hostis bellum pertinaciter urgens adversus magistratum & communem tranquillitatem, ein abgesagter öffentlicher Feind einer Stadt / Fürsten oder Herren. Cic. lib. 1. Offic. cap. 12 *Animadverto, quod qui proprio nomine perduellis esset, is hostis vocaretur, lenitate verbi tristitiam rei mitigante.* Et lib. 3. cap. 29 *Pirata non est ex perduellium numero definitus, sed communis hostis omnium.* Leg. 234 Dig. de Verb. Signif. *Quos nos hostes appellamus, eos veteres Perduelles appellabant, per eam adjectionem indicantes, cum quibus bellum esset.*

¶ Perduellio, die Fehd / oder abgesagte Feindschafft. Ulpian. Leg. ult. Dig. ad Leg. Juliam Majestatis: *Qui perduellionis reus est, hostili animo adversus remp. vel principem animatus est.* ¶ Livius lib. 1. cap. 26 pro *parricidio* videtur posuisse. Et verò Turnebus observat antiquitùs *perduellionem* nihil aliud significâsse quàm cædem, quem vide lib. 17. Adversf. cap. 7. Aliter Sigonius lib. 2. de antiquo jure Civ. Roman. cap. 18. Vide & JCtos.

DVLCIS, dulce, jucundum, gratum, formant à deliciis, quæ dulcibus insunt, lieblich / süsse / angenehm. De sapidis proprie, ut, *aqua dulcis*, quam *marinæ* Varro opponit lib. 3. de R. R. cap. 3. *Mustum dulce* Virgil. 1. Georg. v. 295. *Maturâ dulcior uvâ*, Ovid. 13. Metam. v. 796. *Dulcia poma* Horat. lib. 2. Sat. 5. v. 12. Et Ovid. Trist. 5. el. 4. v. 29

O dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis.

¶ Tralate jucundus, ut *dulcissima epistola*, Cic. 15. ad Attic. ep. 13. *Dulce lucellum* Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 102. Et ante paullo v. 86 *Dulcis inexpertis cultura potentis amici,*
Expertus metuit.

¶ Dulcis etiam idem, quod formosus est. Nam formosorum adspectus gratus & dulcis. Ita Horatius *Cupidines dulces* dixisse videtur, lib. 4. od. 1. v. 4. Statius Epithalamio Stellæ v. 154
mibi

--- --- *mihi dulcis imago*
Prosiluit.

¶ Dulcĭcŭlus, diminutiv. *Dulcicula potio*, Cicer. in 3. Tuscul. cap. 19. *Dulciculus caseus*, Plaut. Pœnul. 1. sc. 2. v. 175.

¶ Dulcēdo, suavitas, Lieblichkeit/ Süßigkeit. *Dulcedo vivendi*, Cic. ad Brut. ep. 16. *Orationis dulcedo*, Idem 3. de Orat. cap. 40. *Somni dulcedine captus* Statius Theb. 10. v. 79. Et Matius Ciceroni 11. ep. 28 *Neque pecuniæ dulcedine captus sum*, Ich habe mich die Liebe des Geldes nicht einnehmen lassen. Boeth. lib. 2. Prosa 4 *Quàm multis amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo respersa est!*

¶ Dulcitas. Apulej. de Mundo: *Dulcitas fici.*

¶ Dulcitudo, idem. Cic. in 3. de Orat. cap. 25 *Quin etiam*, inquit, *qui est sensus ex omnibus maximè voluptarius, quique præter cæteros sensus dulcitudine commovetur.* Inscriptio apud Gruter. pag. 752. n. 3. CVM QVA VIXIT ANNIS XIII CVM MAGNA DVLCITVDINE.

¶ Dulcia, plur. placentæ dulces. Lamprid. Heliogab. c. 27.

¶ Dulciarius, *pistor dulciarius*, ein Küchel-Zucker-oder Pasteten-becker. Martial. lib. 14. lemmate Epigrammatis 222. & Apulejus lib. 10 Metamorph. pag. 244. ed. Elmenh. Adde Lamprid. Heliogabalo c. 1.

¶ Dulcescere, süß und lieblich werden. Cic. de Senect. cap. 15 *Uva maturata dulcescit.* Et Paullinus ad Nicetam v. 30
--- --- *unde misso*
Dulcuit ligno.

¶ Dulcè. Süßlich. Catull. carm. 52. *qui te spectat & audit dulce ridentem.*

¶ Dulciter. aliud adverb. Süß/ süßlich. Cic. de Fin. lib. 2 cap. 6 *Voluptate sensus dulciter ac jucunde movetur.* Apul. lib. 2. Milef. *Meque respiciens, sorbillat dulciter.* Prudent. Cathem. 5. v. 95 *Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius.* Et Cic. de Clar. or. c. 19. extr. *Historia quædam Græca, scripta dulcissime.*

¶ Prædulcis, sehr süß. *admodum dulcis.* Claud. lib. 2. de laud. Stilic. v. 132 *Luxuries prædulce malum.* Nemesian. Eclog. 1. v. 23 *prædulcis tibia.* Ac Statius lib. 5. Silv. 3. v. 82 de Sirenibus:
Tyrrhenæ volucres nautis prædulce minantur.
Ubi *prædulce* adverbialiter videtur usurpari.

¶ Subdulcis, etwas süß und lieblich. Plin. lib. 26. cap. 8 *Radix subdulcis, in petris nascens.*

¶ Dulcare, id est, dulce reddere, antiquum; recentioribus tamen usitatum verbum. Sidon. 2. Carm. v. 105
-- -- *ferunt exorto flumina melle*
Dulcatus cunctata vadis.
Idem lib. 5. epist. 4 *Offensæ amaritudinem politis affatibus dulcare non desinant.* Vid. Voss. lib. 3. Instit. Orat. pag. 379.

¶ Edulcare, idem atque simplex, aut cum augmento. Mattius in Mimiambis apud Gell. lib. 15. cap. 25
Quapropter edulcare convenit vitam
Curasque acerbas sensibus gubernare.

¶ Obdulcare, Ambros. lib. 5. in Hexaem. cap. 21. de melle: *Fauces obdulcat & curat vulnera.*

¶ Dulcăcĭdus, γλυκύπικρος. Q. Seren. de Med. cap. 2.
Crudaque dulcacido miscebis rapa liquore.

¶ Dulcifer. Plaut. Pseud. a. 5. sc. 1. v. 18 *cantharum dulciferum propinare.*

¶ Dulcifluus, poeticum. Dracontius Hexaem. v. 49 *dulcifluì fontes.*

¶ Dulciloquus. Onomast. Vet. *Dulciloquus*, μελίλογος.

¶ Dulcimodus, poët. Prudent. Psychom. v. 666
--- --- *resultant*
Mystica dulcimodis Virtutum carmina psalmis.

DVLĪCHIVM, insula una Echinadum. Virgil. Æn. 3. v. 271
Dulichiumque Sameque, & Neritos ardua saxis.
Vide Barth ad lib. 1. Achilleid. Stat. p. 1585. quæ Ulyssi paruit, à qua Dulichius cognominatus fuit.

¶ Dulichius adject. Idem Ecloga 6. v. 76
Dulichias vexasse rates, &c.

DVM, adv. temporis, varia significat, indem / rc. notæ significationis. Deinde valet *donec.* Cic. 7. Att. ep. 1 *Exspecta, amabo te, dum Atticum conveniam*, biß daß ich / oder biß so lange. Nepos Pausan. c. 3 n. 7 *Exspectandum dum se res ipsa aperiet*, id est donec. ¶ Eleganter ei præponitur alia particula. v. gr. *Tantisper.* Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 54 *Ego te meum dici tantisper volo, dum, quod te dignum est, facis*, so lange / als du thust was dir gebühret. *Nil dum*, noch nichts / id est, nihil adhuc; *vix dum* pro vix adhuc, noch kaum. Sic Livius quoque lib. 21. cap. 3 *Hunc vix dum puberem Asdrubal literis ad se arcessierat.* Et lib. 28. cap. 14 *vix dum satis certa luce.* Et lib. 24. cap. 20 *quanquam simulata lenitas nihil dum profuerat.* Et, *Nedum*, zu geschweigen. Terent. Heaut. a. 3. sc. 1. v. 44 *Sufferre amator nunquam ejus sumptus queat: nedum tu possis.* Valer. Max. 3. c. 2. n. 26 *ornamenta etiam legioni, nedum militi satis multa.* ¶ At *Necdum*, aber noch nicht. Livius lib. 21 c. 6 *Hac legatione decreta, necdum missa.* ¶ Apud Veteres non rarò hæc adjungi particula solebat verbis, atque nominibus etiam interdum. Seneca Medea v. 987
--- --- *perage dum facinus manu.*
Plura Exempla vide apud Petrum Colvium Notis in Apuleji Apologiam pag. 250.

¶ Dumne. Cicero ad Pompejum sub ad Att. lib. 8. epist. 11. *Ego, si cui adhuc videor segnior fuisse, dum ne tibi videar*, id est, si modo non, so du mich dafür nur nicht ansiehest.

¶ Dummŏdo, wenn nur / so allein. Cicer. 3 Offic. cap. 21 pr. *Omnia recta & honesta negligunt, dummodo potentiam consequantur.*

¶ Dum tamen. Columell. præf. lib. 1. de R. R. *Cujus præcepta si vel temerè ab indoctis, dum tamen agrorum possessoribus antiquo more administrarentur, minus jacturæ paterentur res rusticæ.*

DVMVS, allerley Strauch/ Busch oder Hecken. ut *silva dumis horrida*, Virg. 9. Æn. v. 382. *Amantes ardua dumi*, 3. Georg. v. 315.

¶ Dūmōsus, *Arva dumosa*, 2. Georg. 180. *Rupes dumosa*, Virg. Ecl. 1. *Dumosi glareosique montes*, Columella extremo lib. 4.

¶ Dūmētum, Dornbusch / Gehecke. 1. Georg. v. 15.

¶ Dumicŏla, habitans inter dumos. Avienus Perieg. v. 895 *dumicolas Arienos.*

DVNTAXAT, idem quod solùm, allein. Cic. de Amic. cap. 15 *Coluntur autem simulatione amicitiæ duntaxat ad tempus.* Et de Orat. lib. 2. cap. 27 *Hæc artes quidem & præcepta duntaxat requirunt.* Et ad Att. lib. 4. ep. 3. sub fin. *Nos animis duntaxat vigemus.* Cic. ad Brut. ep. 3 *Consules duos bonos amisimus, sed duntaxat bonos*, die nichts mehr als fromm waren. Vet. Gloss. *Duntaxat*, μόνον καὶ μέχρι τούτου, ὅλως δή. Ad ultimam interpretationem illud Suetonii August. c. 66 *Non tantum virtutes ac merita cujusque digne persecutus, sed vitia quoque & delicta duntaxat modica perpessus*, refert Casaubonus.

DVO, duæ, duo, zween / zwo / zwey. *Duo fulmina belli*, Virg. Æn. 6. Accus. Plur. Masc. *duo* pro *duos* defendunt Gronovius ad Livii 35. cap. 21, quod pluribus ibi ex Livio exemplis, etiam de *Ambo*, confirmat: item J. G. Grævius ad Suetonii Claud. cap. 14, & Stewechius ad Arnob. lib. 3. p. 93. Veteres enim promiscue dixerunt *duo* & *duos*; *ambo* & *ambos*, quod viri docti, & in his etiam laudati auctores, infinitis fere exemplis ostenderunt. v. g. Cic. 7. epist. 29 extr. *duo parietes de eadem fidelia dealbare.* Et ad Cæsar. sub 9 ad Attic. ep. 11 *vos duo delegi.* Sic Gruterus, Grævius, & optimi quique MStorum sectatores. Varro 2. de R. R. cap. 5. p. 78 ed. Scal. *duo tauros.*

¶ Duodecim. Zwölff. *Duodecim tabulæ*, Cic. de Leg. 1. cap. 5. Adde supra in *Decem.*

¶ Duodecies. Zwölffmahl. Liv. 38. cap. 28.

¶ Duodecimus, der Zwölffte. *Duodecimo die*, Cæs. 2. Bell. Gall. cap. 2. *Legio duodecima*, ibidem cap. 23.

¶ Duodeni, æ, a, pro duodecim. Virg. 1. Georg. v. 231
Idcirco certis demensum partibus, orbem
Per duodena regit mundi sol aureus astra.

¶ Duodeviginti, id est, octodecim, achtzehen. Plaut. Pœn. act. 4. sc. 2. v. 75. Et Cæsar lib. 2. Bell. Gall. cap. 5. extr. *fossa duodeviginti pedum*: quod elegans, & optimo cuique potius, quam vulgare *octodecim* amatum.

¶ Duodeviceni denarii, Liv. lib. 21. cap. 41.

¶ Duodevicesimus. *Duo & vicesimus.* Vide Gell. lib. 5. cap. 4. Sic *duodevicesimum lustrum*, Liv. lib. 10. cap. 47.

¶ Duodetriginta, *XXVIII.* Suet. Aug. cap. 46.

¶ Duodetricies, Cicero 5. in Verr. cap. 70.

¶ Duodequadraginta. *XXXVIII.* Liv. 9. cap. 35.

¶ Duodequadragesimus annus Liv. 1. cap. 40.

¶ Duodequinquagesimus annus, Cic. de Cl. Orat. cap. 44.

¶ Duodeoctoginta, Plin. 3. cap. 5.

¶ Duodenonaginta, Plin. ibid. cap. 16.

¶ Dŭumvĭri, magistratus erant Romæ, qui quæstionibus & rebus capitalibus ac carceribus præerant, quamobrem & *Capitales* dicebantur, Blutrichter / oder die da über die Halsgericht gesetzt waren. Vid. Liv. lib. 1. cap. 26. & Fenestella, Lætus, &c.

¶ In municipiis *Duumviri* dicebantur, qui summo loco civitati præerant & publicam rem administrabant: qui Romæ Consules appellati. Quod nominis ibi tantum obtinuit, ut & Senatoris. Namque in municipiis, qui eo loco & ordine erant, *Decuriones* vocabantur, de quo supra monuimus. Cæsar lib. 1. de Bello Civili cap. 30 *Itaque in præsentia Pompeji insequendi rationem omittit: in Hispaniam proficisci constituit: Duumviris municipiorum omnium imperat, ut naves conquirant, Brundisiumque deducendas curent.*

¶ Dŭumviratus, munus duumviri, apud Plin. libr. 4. Epist. 22. pr.

¶ Dupondius, vide *Pondo.*

DŬPLEX, zweyfach / zweyfältig / zweyerley. Corn. Nep. Datam. cap. 3, 2 *Amiculum duplex.* Virgil. 5. Æneid. v. 421 *duplex amictus.* Horat. lib. 1. Epist. 17 *duplex pannus.* Vid. Oct. Ferrar. de re vestiar. part. 2. lib. 1. cap. 9. qui putat *duplex* dictum, quod densum crassumque ac villosum esset, vel pro duplici panno confertum. Græcis est χλαῖνα διπλῆ. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 2. v. 13 *Spe duplici uti*, zweyerley zu hoffen haben. *Duplices viri*, διπλοῖ ἄνδρες, Proverbio dicuntur insinceri & bilingues,

gues, quorum animus & oratio discrepant, falsche Leute / die mit zweyen Zungen reden. ¶ 2. Latus, crassus, Virg. 1. Georg. v.172 A

Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso.

Ubi Servius: *DENTALE, inquit, est lignum, ad quod vomer includitur. DUPLICI autem DORSO dicitur, aut* latere, *ut:* At duplex agitur per lumbos spina; *aut revera* duplici, *cujus utrumque eminet latus.* Vide Turn. lib. 13. cap. 1. & lib. 28. cap. ult. Ita *duplicem pannum* pro crasso Horatius dixit lib. 1. epist. 17.

¶ *Duplicia ferramenta*, id est, duplo plura, Columella lib. 1. cap. 8.

¶ Dupliciter, duobus modis. doppel / zweyerley. Cic. lib. 9. ep. fam. 20 *Dupliciter delectatus sum tuis literis.*

¶ Duplicarius, qui duplici in militiâ meret stipendia, ein Doppelsöldner / Liv. lib. 2. cap. 59.

¶ Duplio, onis, zweyerley Straff / oder Buß / Plin. 18. cap. 3. *noxiam duplione decerni.*

¶ Duplus, duplum, *Dupla pars*, zwey Theil / Cic. de Univers. cap. 7.

¶ Duplum, substantive, Cato in præf. libr. de R. R. *Majores nostri sic habuere, & ita in legibus posuere, furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli*, muste zwiefach wieder geben.

¶ Duplico, duplicare, doppel machen. Corn. Nep. Iphicr. *Modum hastæ duplicavit.* noch einmahl so lang machen. *Duplicare numerum*, Cic. 1. Nat. D. cap. 22. *Ærumna duplicatur viris piis*, τὸ κακὸν τῶν ἱερῶν διπλάζεται, Menander. ¶ 2. Est & simpliciter, augere. Virg. Ecl. 2. B

Et Sol crescentes decedens duplicat umbras.

Duplicat, id est, *auget*, inquit Servius. Sallustius in fragm. *Et Marius victus duplicaverat bellum.* Tacit. 4. Histor. cap. 54 *Audita interim per Gallias Germaniasque mors Vitellii duplicaverat bellum:* Et cap. 62 ejusdem libri: *Duplicatur flagitium.* Sic *duplicata jejunia* dixit B. Hieronymus Epitaphio Paullæ.

¶ Duplicatio. Senec. 4. Quæst. Nat. cap. 8 *Radiorum duplicatio proxima quæque à terris calefacit.*

¶ Duplicato, adv. zweymahl so viel / so weit. Plin. lib. 2. cap. 17 *Stellæ Saturni & Jovis duplicato digrediuntur.*

¶ Duplicator, qui duplicat. Sidonius lib. 3. epist. 13 *sinistrarum opinionum duplicatores.*

¶ Duplicitas. Lactant. de Opif. Dei cap. 8. *aurium duplicitas.*

¶ Conduplicare. verdoppeln. Varro lib. 2. R. R. cap. 4 *Hoc conduplicant, ut sit mane & vesperi.* Terent. in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 31 *Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit*, er wird dir diesen Dienst doppelt vergelten.

Duracina, vide ante Composita a *Durus.*

DVRATEVS, dūrĭus vel durĕus. ligneus; δούρατος, δοῦρα ligna, Lucret. lib. 1. v. 476 C

Nec clam durateus Trojanus Pergama, partu
Inflammasset equus nocturno Grajugenarum.

Aurel. Victor. sive is Ascon. Pedianus lib. de Origine urbis Romæ pr. *Itaque nunc*, primus, *ex ea quoque significatione est, è qua illud in secundo Æneidos, de enumeratione eorum, qui equo durio digrediebantur*, &c. Δουράτεος, Δούρειος, Δούριος.

DVRVS, a, um, rigidum & ἀκλινής, ad trunci instar seu caudicis, unde & nomen est, quod solvi, subigi, vinci ægerrimè potest; & ita molli, tenero, flexili opponitur. hart / fest. *Duræ cautes, cotes, glebæ, cubile durum, Dura silex*, apud Virg. & Ovidium; hic etiam 13. Metam. v. 800. *durior annosa quercu;* & Plinius 36. cap. 24 *durissimi lapides.* ¶ Hinc quicquid affligit & premit, atque perpessu asperum & calamitosum est, *Durum* vocatur. Ut *casus durus, imperium durum, mors, pœna, servitus dura*, & Ciceroni pro Dom. cap. 35 *durissima reipub. tempora:* ac *durior annona*, ibidem cap. 6. extr. Sic *durum acetum*, pro acerrimo, Serenus Sammonicus cap. 4. *Duram muriam*, pro salsissimâ, Columella dixit lib. 12. cap. 6. Vide Ludovic. Novium Ichthyophagiæ lib. 1. cap. 42. *Durus sapor*, Virgil. 4. Georg. v. 102. ¶ Ad hominem quando transfertur, inexorabilem, immitem & immisericordem notat. Antonius Ciceroni sub 14. ad Att. epist. 13 *si duriorem ejus miseræ & afflictæ fortunæ præbes.* Et Cicero lib. 6. ep. 13 ad Ligarium: *perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem.* Virg. 1. Georg. pr. D

--- --- *& duri miles Ulyssis.*

DVRI, inquit Servius, *non* laboriosi, *sed* crudelis: *ut*

--- --- *quem dat tua conjux*
Dura.

Nam Virgilius pro negotiorum qualitate dat Epitheta. ¶ Aliter Ovidius Ulyssem *durum* vocat lib. 5. Trist. El. 6.

Si nihil infecti durus vidisset Ulysses, &c.

Ibi enim *durus* patiens, id est, nullo labore, nullâ acerbitate fractus, obfirmatus adversus omnia, quæ incidunt atque affligunt. Unde & *laboriosum* Horatius Epod. 17. v. 16 appellat. Ita Virg. 1. Georg. v. 160 *Duros agrestes*, hart / arbeitsam / &c. & 5. Æn. v. 730 --- --- *gens dura ac aspera cultu*

Debellanda tibi Latio est.

Similiter *duros Iberos* Lucanus lib. 2. v. 629 vocat: & Cicero 1. Tuscul. c. 43 *fortes & duri Spartiatæ.* ¶ Plinio, Panegyrico Trajani cap. 86, & lib. 6. Epist. ult. *duri sunt*, qui constantiâ ex cedunt. ¶ 3. Usurpatur & de avaro & nimis attento ad rem Horat. 1. Epist. 7. v. 91

Durus, ait, Vultei nimis attentusque videris
Esse mihi.

Sed & S. Matthæus Evangelista talem hominem σκληρὸν appellat cap. 25. v. 24. quem Vetus Interpres rectè *durum* reddidit. ¶ 4. Sed & impudentes, *duri* appellati. Ut Cæsari lib. 3. de Bello Civili cap. 20. *Os durum* Terentius dixit Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 36. quod act. 5. sc. 1. v. 22 *impudens* vocat: das sich keiner Lügen schämt. *Ferreum os* Suetonius vocat Nerone cap. 2. Vide in *Os.* Similiter *frons dura*, pro inverecunda dicitur. ¶ 5. Durum etiam dicitur, quod rude & sine arte est, parum elegans atque concinnum. Qua ratione Ovidius 3 Fast. v. 537 plebis & rusticorum choreas *duras* dixit: item *Durissimum Poetam* Cicero lib. 41. ad Attic. epist. 20. & Marium *duriorem ad studia* humanitatis, pro Archia cap. 9. *Durum picto*, *rem* Plinius lib. 35. cap. 11. Similiter contra *Molle* artem, & cultum exquisitum significat: de quo suo loco.

¶ Duriusculus, diminutivum. etwas hart. Plinius major principio Operis: *duriusculum se fecit.* Et Junior lib. 1. epist. 16 *Inserit, data opera, duriusculos quosdam versus.* hart-klingende.

¶ Durè. Horat. 2. Epist. 1. v. 66. *dure dicere:* &

¶ Duriter, adverb. *Vitam parce ac duriter agere*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 47. sich kärglich und genau behelffen. Ubi Donatus: DVRITER *contra rationem regulæ: debuit enim dicere* dure, *ab eo quod est* durus. *Et tamen est differentia. Est enim* duriter, *sine sensu laboris:* dure *autem*, *crudeliter. Illud ad laborem; hoc ad sævitiam relatum est.* Sed dure *in alterum*, duriter *in nos aliquid facimus.* Contra verò & infra idem Adelph. act. 4. sc. 5. v. 29

--- --- *factum à vobis duriter*
Immisericorditerque.

Cic. 1. Att. ep. 1 *duriùs aliquid accipere*, unfreundlich annehmen oder verstehen. Et *sermones alicujus duriùs accipere*, Cæs. 2. Civil. cap. 29. *Duriùs appellare*, Cic. pro Ligar. cap. 6. *Durissime infamantes*, Tertullian. de Pudicit. cap. 1. extr.

¶ Duritas, Härte. Cic. de Senect. cap. 18 *Quanta in altero duritas, in altero comitas?* Unfreundligkeit.

¶ Duritia, Härte. Plin. lib. 4. cap. 36. *Tanta duritia aculeo est.* Idem de pomo persica lib. 13. cap. 9 *Lignum intus grande, firmæque duritiæ.* Idem lib. 27. cap. 11 *Duritia lapidea*, steinerne Härte. Idem lib. 20. cap. 13 *induere duritiam*, hart werden. Contra Ovid. 1. Met. v. 401 *duritiem ponere*, weich werden. Etiam pluraliter: *Ammoniacum duritias emollit*, Plin. 24. cap. 6. Et Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 6 *duritias legum temperare.* ¶ 2. Ad animum cum transfertur, acerbitatem, sævitatemque significat, & æquitati, lenitati, comitati opponitur. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 25

--- --- *tum hoc timet*
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.

¶ 3. Sed & laborum patientia, atque vivendi aspera ratio *duritia* appellatur. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 2. extr.

--- --- *Parsimoniâ & duritiâ disciplinæ aliis eram.*

Eram disciplinæ, i. e. exemplo, documento. Corn. Nepos Alcibiade cap. ult. *Sic duritiæ se dedisse, ut parsimoniâ victus atque cultus omnes vinceret. Duritia corporum & lacertorum*, firmitas & fortitudo assiduitate laborum parta, Plinio Paneg. cap. 82.

¶ 4. *Duritia oris*, inverecundia, Senec. de Constant. cap. 18. Quod *Duritudinem* hoc Cato dixit, cum *impudentia* conjungens. Nonius & Gellius lib. 17. cap. 2. ¶ *Duritia alvi*, Verstockung des Leibes / Suet. Nerone cap. 34. Nam & *dura alvus* dicitur. Vide *Alvus.*

¶ Durities, idem. Cic. pro Domo cap. 38 *animi durities* ein harter Muth.

¶ Edurus, non durus. *Eduræ coryli*, Virg. 2. Georg. v. 65. Vide Servium. Alii *& duræ* legunt. Et *Edura pirus*, valde dura, lib. 4. Georg. v. 144.

¶ Prædurus, valde durus. Virg. lib. 10. vers. 749 *prædurus viribus.* Columell. lib. 6. cap. 2 *prædura ætas*, quam opponit *teneræ.* Quintilian. lib. 6. cap. 4. *prædurum os*, quod est impudens & maledicum.

¶ Subdurus. Q. Cic. de petit. consf. cap. 12 *Hoc probabile est: illud alterum subdurum tibi homini Platonico suadere.* id est aliquanto durum, difficile. etwas hart.

¶ Durare, est durum, firmum, solidum facere, härten / cui contrarium *mollire.* Livius lib. 21 cap. 11 *Cæmenta non calce durata erant, sed interlita luto, structura antiquæ generæ.* Columella lib. 6. cap. 37. *Annicula mula rectè a matre repellitur, & amota montibus aut feris locis pascitur, ut ungulas duret.* Cæsar lib. 6. c. 27 *Hoc se labore durant adolescentes.* Sic *durare animum* apud Albinovanum ad Liviam v. 198. *Cor durare* est obfirmare. Phædrus lib. 3. extr.

Fatale exitium corde durato feram.

Ad omne facinus durari, Tacit. 4. Histor. cap. 59. *Ad plagas durari*

durari, Quintil. lib. 1. cap. 3. ¶ Virgilius pro *durescere* posuit, ut rectè interpretatus Servius est Ecl. 6. v. 35

Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
Cœperit.

Nisi activo passive usus, ut Æn. 1. v. 108

- - - dum prora avertit, & undis
Dat latus, id est, avertitur.

¶ Durare etiam dicuntur res juxta ac homines, cùm tuentur statum, atque in sustinenda vi, cui expositi, tolerandisque laboribus molestiisque immoti invictique perstant, außdauren/ außhalten. Ovid. 2. Fast. v. 299

Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant.

Et lib. 4. v. 505

Sub Jove durabit, multis immota diebus
Et Lunæ patiens, & pluvialis aquæ.

Virgil. 1. Æneid. 10, 211

Durate, & vosmet rebus servate secundis.

Neque tamen sic absolutè tantum, sed & cum casu suo ponitur. Horat. lib. 1. od. 14

- - - sine funibus
Vix durare carinæ
Possunt imperiosius
Æquor.

B

Durare æquor, est sustinere atque perferre, ac vincere maris vim. Frustra enim Torrentius aliter dispungit hunc locum, & interpretatur. Nam quod addit, non meminisse se legere apud auctorem verbum *durare* ita positum: nihil juvat. Ita enim Virg. 8. Æneid. v. 577

- - - patior quemvis durare laborem.

Ubi *durare* Servius *sustinere* ex allegato Horatii loco interpretatur. Stat. lib. 5. Silv. Protreptico ad Crispinum v. 152

Felix, qui viridi fidens optata juventa
Durabis quascunque vias.

¶ Hinc pro manere, vivere, frequenter ponitur. Sic *durare amicitiæ*, & alia passim dicuntur. Plin. lib. 5. Ep. 3 *Durabit his illis animus usque ad extremum.* Dialog. de Orator. cap. 17 *Asinius pæne ad extremum* [principatum Augusti] *durabit.* Plaut. Trinum. act. 2. sc. 2. v. 12

- - - lacrimas hæc mihi, cum video,
Eliciunt, quia ego ad hoc genus hominum duravi.

Daß ich diese Zeit erlebt habe. Juv. Satyr. 10. v. 254

- - - cur hæc in tempora duret.

Statius Lyrico ad Maximum Junium lib. 4. Silv. 7. v. 41

Duret in longum generosus infans, &c.

C

¶ Plaut. Amphitr. act. 3. sc. 2. pr. *Durare nequeo in ædibus*, id est, non possum manere: vel, non possum inducere animum ut maneam, ich kan hier nicht dauren. Terent. Adelph. act. 4. sc. 2. v. 15

Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.

Gehet es so zu / so kan hier niemand bleiben. ¶ Sueton. Claud. cap 26 *Confirmantque pro concione apud Prætorianos, quatenus sibi matrimonia male cederent permansurum se in cælibatu: ac nisi permansisset, non recusaturum confodi manibus ipsorum. Nec durare valuit, quin de conditionibus continuo tractaret.* Id est, nec ab se impetrare valuit, ut non statim de nova ducenda conjuge deliberaret. Ita fere Tacit. 1. Annal. cap. 4, *In nullius unquam suorum necem duravit.* Id est, tam obstinare animum non potuit, ut aliquem suorum occidi juberet, hat es nicht können übers Hertze bringen. ¶ Verstopffen. Martial. lib. 13. epigr. 26 *Sorba durant ventrem*, Holtzbirn verstopffen.

¶ Durari passivum, hart werden/ gewohnen. Quintil. lib. 1. *Quod si cui mens est tam illiberalis, ut objurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut pessima quæque mancipia, durabitur*, Schläge-hart werden.

¶ Duratus, a, um. *Duratus frigore pontus*, Ovid. 4. Pont. ep. 9. v. 85. gefroren. *Mens durata malis*, Lucan. 5. v. 793.

¶ Durabilis, durabile, Währhafftig. Ovid. Epist. 4

D

Quod caret alterna requie, durabile non est.

Pallad. Novemb. c. 15 *durabilis quercus.* Apulejus Apolog. p 314 *materies durabilior.*

¶ Durabilitas. Pallad. lib. 1. cap. 36 Die Währung: & lib. 12. c. 7 *durabilitate præcipua esse*: sich lange halten.

¶ Duramentum; firmitas, Währhafftigkeit. Seneca de Tranquillitate animi cap. 1, *Non est quod dicas, omnium virtutum tenera esse principia, tempore ipso duramentum & robur accedere.* Val. Maximus lib. 2. cap. 7. n. 10 *Humanæ imbecillitatis efficacissimum duramentum est necessitas.* ¶ 2. Duramentum item brachium vitis dicitur, der Rebschoß zu nechst am Stock. Columella lib. 4. cap. 21 *superbagatam partem duramenti recidere.* Et ante paullo: *si duramenta ejus longius excesserint.*

¶ Duramen, idem. Columella c. l. de vitis brachio: *cujus longitudinis sint duramina.*

¶ Duratrix, ut, *duratrix firmitas*, Plin. lib. 14. cap. 1.

¶ Durescere, hart werden/ verharten. *Limus durescit*, Virg. Ecl. 8. v. 80. Metaphorice *in Gracchorum & Catonis lectione durescere*, Quintilianus lib. 2. cap. 5 dixit, hoc est duræ & insuavi illorum dictioni adsuefieri.

¶ Duracini, *Uvæ duracinæ*, Weinbeere so eine dicke oder harte Haut haben/ quasi duri acini, Plin. lib. 14. c. 1. & Sueton. Aug. cap. 76. ubi Torrentium vide.

¶ Sic *Duricorias ficus* Budæus dixit. &

¶ *Duricordiam*, i. e. cordis duritiem, Tertullianus lib. 5. adv. Marc. cap. 4.

Composita Verbalia.

¶ Edurare, idem quod perdurare; utitur eo Seneca de brevitate vitæ cap. 1. ex Aristotele: *Natura animalibus tantum indulsit, ut quina vel dena secula edurent.* Probat Lipsius, quanquam *educerent* in MSStis quibusdam legisset. Et Gellius lib. 14. c. 1. *Ut tanto ævo potuerint edurare.*

¶ Indurare, durum reddere, härten/ hart machen. Plin. lib. 8. c. 52 *indurantes attritu.* Idem lib. 15. cap. 17 *Punica* [mala] *aqua marina fervente indurari* Hinc

¶ Induratus Partic. & Adject. Livius lib 30. c. 18 *Lentior fit pugna, & induratus præter spem resistendo hostium timor.* Statius 4. Theb. v. 64 *Robora flammis indurata.* Compar. *induratior.* Senec. lib. 1. de Ira cap. 11 *Germanis quid induratius ad omnem patientiam?*

¶ Est hinc & Induresco, indurescere, verhärten/ starr werden. *Indurescere in pravum*, Quintil. lib. 1. c. 3. im Bösen verharten.

¶ Obdurare, außdauren. *Persta atque obdura* Horatius lib. 2. serm. satyr. 5 v. 39. Ovidius lib. 3. Am. eleg. 11

Perfer & obdura, dolor hic tibi proderit olim.

¶ Obduresco, obdurui, ut, *Obdurescere consuetudine*, Cicero Philipp. 2. c. 42. etwas gewohnen. *Obduruit animus ad dolorem novum*, Idem 2. fam. epist. 16. Et, *Ad ista obduruimus & humanitatem omnem exuimus*, lib. 13. ad Attic. epist. 2. Sic, *Obdurescere in patientia*, 7. Verrin. c. 13.

¶ Perdurare, außharren/ außdauren. Terent. in Hecyr. a. 2. sc. 2. v. 27 *Sancte adjurant, non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.* Apud Ovid. Medicamine faciei v. 49

Probitas longum perdurat in ævum.

¶ Prædurare, sehr hart machen. Unde *præduratus* Particip. apud Plinium lib. 23. c. 7.

¶ Reduresco, wieder hart werden. Vitruv. lib. 1. c. 4 *Ferrum cum molle & candens est, si refrigeretur tinctum frigida, redurescit & restituitur in antiquam proprietatem.*

Dux, ducis, cùm derivatis vide supra post Composita Verbi *Duco.*

DYNASTES vel Dynasta, æ, δυνάστης, Princeps, & qui dominium in alios sive imperium habet, atque pro Rege adeò est. Sane Nepos in Datame *Thyum Dynasten Paphlagoniæ* vocat, quem aliquanto post *nobilem Regem* appellitat. Quem honorem ei & Athenæus tribuit lib. 4. Itaque *Dynastes* idem qui *Rex* Oberherr: Utitur eo Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 9. *Si erit iste nebulo cum his dynastis ingratiâ*, so der Bube mit den Gewaltigen in Freundschafft stehen wird. Conf. Vossii Indicem ad Corn. Nep. hac voce.

¶ Dynastia, Regierung/ Græca vox δυναστεία.

DYRRACHIUM, δυῤῥάχιον, Macedoniæ civitas & portus celebris, hodie Italis *Durazo* appellatur. *Elegisse sibi exilii locum Dyrrachium* Cicero ad *Terentiam* scribit, lib. 14. ep 1. De nomine atque origine ejus vide Dionem Cassium libr. 41. & Appianum lib. 2. de bellis civilibus. Vide & infra *Epidamnus.* Nam & hoc nomen aliquando huic oppido fuit.

¶ Dyrrachinus, adject. ad Att. lib. 3. epist. 22. *Quod mei studiosos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi.*

DYSENTERIA, δυσεντερία, das Bauchweh/ Roterruhr/ Außgang oder Hüfftgang/ exulceratio intestinorum. *Dysenteria infestari*, Plin. lib. 22. cap. 21.

¶ Dysentericus, qui morbo eo laborat, Plin. libr. 22. cap. 25 *Panicum in vino potum prodest dysentericis*, Pfennich oder Fuchsschwantz in Wein getruncken/ ist denen gut/ so die Roteruhr haben. Adde lib. 20. cap. 2. ¶ Adjective *Passio dysenterica*, Pallad. lib. 3. cap. 31.

DYSPEPSIA, ægra difficilisque coctio, quam *cruditatem* Plin. appellat, Undauung/oder Undauligkeit/ δύσπεπτον Græci dicunt, quod difficile coquitur seu digeritur, a πέπτω, coquo.

DYSPNOEA, δύσπνοια, spirandi difficultas, ein schwerer Athem/ das Keichen/ Engbrüstigkeit. *Dyspnœæ medetur centaurium majus*, Plin. lib. 26. cap. 7. Vide *centaurium.*

¶ Dyspnoicus, qui dispnoâ laborat, der schwer athemet. Plin. 24. cap. 6. pr.

DYSURIA, δυσουρία, difficultas urinæ cum cruciatu magno è lotii acrimonia, aut cervicis vesicæ inflammatione vel exulceratione, Harnwind. Cicer. lib. 10. epist. 10. ad Attic. *Δυσουρία tua mihi valde molesta.* ¶ Tale quiddam & Stranguria est, στραγγουρία urinæ scilicet stillicidium, cum stillatim lotium redditur non sine dolore, der kalte Harn/ die Harnstreng.

¶ Affectio vel passio Dysurica, δυσουρικὰ πάθη, Cic. lib. 7. familiarium epist. 26.

¶ Dysuriacus, qui tali morbo laborat. Jul. Firmicus lib. 4. cap. 8. pr.

E.

A VOCALIS altera; in multis dictionibus a veteribus pro i tertia vocali usurpata fuit, quemadmodum Quintil. monet lib. 1. Sic *here* pro *heri* apud Juvenalem & Martialem reperias. *Res hodie minor est here quam fuit*, &c. Juvenal. Satyr. 3. v. 23. Sic & in marmoribus antiquis sæpissime legitur, *Vergilius*, *Verginia*, *Deana*, pro *Virgilius*, *Virginia*, *Diana*. Vide Cl. Morhofii de Patavinitate librum p. 38. ¶ 2. Transit in quibusdam verbis in *a*, ut *Reor*, *ratus sum*, *Sero*, *sevi*, *satum*; nonnunquam in *o*, ut, *Tego*, *toga*, &c. Ejusdem cum diphthongo Æ pronunciationis fuisse Rutgersius lib. 3. Var. Lect. cap. 5 observat. Sequiori ævo & pro diphthongo E simplex scribebatur non tantùm, sed corripiebatur non raro ab ejus temporis Poëtis. Sic *Sphĕra*, *hĕresis*, apud Prudentium; *Erumna* apud Paullinum Benedictum: *Egyptiacus*, apud Spartianum &c. legitur: de quâ re alibi dicendi se dabit occasio. ¶ Tandem & hoc notandum, vocalem E in Imperativis secundæ conjugationis ferè produci: esse tamen exempla non pauca etiam ubi eadem corripitur. Vid. Barth. ad Script. Venat. p. 150. 151.

E, præpositio ablativo serviens, diversas locutiones efficit. Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 10 *Feci è servo, ut esses libertus mihi*. Idem, *E medio abiit*, *E medio concedere*, den Leuten aus den Augen gehen. Vid. Hecyr. a. 4. sc. 3, 14. &c. *Audivi è prædonibus*, in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 34. *Fugere e conspectu*, Hecyr. a. 1. sc. 2, 107. aus dem Gesicht gehen. *Laborare è dolore*, Andr. a. 1. sc. 5. v. 33. in Kindesnöthen liegen. *E re natâ*, id est, pro re nata, Terent. Adelph. 3. sc. 1, 8. dieweil es also gerathen ist. *E diverso*, id est, *contra*, wiederum / Plin. lib. 4. cap. 4. *E contrariâ parte*, *E regione*, gegen über / Cicero; quod *ex diverso* dixit Terentius, cui formulæ nonnunquam additur genitivus, *E regione solis*, Cic. 2. de Divinat. c. 6. gegen der Sonnen über. *E repub.* hoc est, *ex utilitate Reipub.* aus oder mit gemeinem Nutz und Besserung / apud Cicer. Sallustium & Livium. *E vestigio*, idem est quod confestim, propere, Serv. Sulp. ad Cicer. lib. 4. epist. 12. Cæs. 4. Bell. Gall. cap. 5. &c. *Solem e mundo tollere videntur, qui amicitiam è vita tollunt*, Cicer. in Lælio cap. 13. *Tutissimum e præsentibus* Tacitus 2. annal. cap. 80. Idem: *Optimum e præsentibus*, 4. histor. cap. 56. ¶ Idem de German. cap. 22 *Statim è somno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur*. E SOMNO, id est, à somno, sive post somnum: quemadmodum & præpositione *Ex* solemus uti. Plaut. Aulul. act. 3. sc. 6. Megadorus ad Euclionem:

E meo quidem animo, aliquantò facias rectius,
Si nitidior sies in filiæ nuptiis.

Eatenus, vide *Tenus*.

ĔBĔNUS, i. ἡ ἔβενος, ein Ebenbaum. Virg. 2. Georg. v. 116. *India fert ebenum*.

EBŎRACUM, Ἐβόρακον, Britanniæ civitas, vulgò Jorck.

EBRIUS, temulentus. truncken. *Ebriis & insanis multa videntur falsa*, Cicer. de Divin. 2. cap. 58. *Quod in anima sobrii, id est in lingua ebrii*, truncken Mund / redet aus Hertzen-Grund; celebratur à Græcis: τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος, Plutarchus de garrulitate pag. 503. Pittacus Mitylenæus legem tulit, ut, si quis ebrius flagitii quicquam commisisset, duplo graviori supplicio plecteretur. Plaut. in Aulul. a. 4. sc. 10. v. 20 *Nimis vinum vile atque amor, si ebrio atque amanti impune facere quod lubeat licet*. Martial. lib. 2. Epigr. 15

Ebrius es: nec enim faceres id sobrius unquam,
Ut velles corio ludere, cerdo, tuo.

¶ Plaut. Cistell. act. 4. sc. 1. v. 15

Alia mulier isto pacto dicat, dicam esse ebriam.

Id est, non satis sanam, sive mentis compotem, ut ebrii solent. Nam & *sobrii* contra pro sanis dicuntur. ¶ Eleganter Horatius *fortunâ ebriam* dixit Cleopatram, quam nimia felicitas de sanitate mentis dejecerit & insolentem reddiderit, lib. 1. od. 37

- - - quodlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria.

Vide ibi interpretes & Claudium Dausquejum Notis in Basilii Seleuciens. Oration. de Josepho pag. 57. ¶ Aliquando etiam pro pleno & referto ponitur. Persius Satyr. 1. v. 50

- - - non est hic Ilias Accl
Ebria veratro.

Lucret. lib. 3. v. 1064 *Homines curis ebrios*: Tertull. de Resurr. Carn. cap. 16 *Gladium latrocinii ebrium*: Cyprianus, *Mentem desiderii veneno ebriam*. Cn. Mattius in Mimiambis:

Jam tonsiles tapetes ebrii succo.

Martialis lib. 14. Epigr. 154

Ebria Sidoniæ cum sint de sanguine conchæ,

Ita *peccatis ebrios* Salvianus dixit lib. 7. de Gubernatione Dei, quod duriusculum.

¶ Ebriamen, τὸ μέθυσμα dixit eleganter Tertullianus de Jejunio cap. 9.

¶ Ebriŏlus, aliquantum ebrius. Plaut. Curc. act. 2. sc. 3.

Tristes atque ebrioli incedunt.

¶ Ebriolatus, ceu ebriatus. Plaut. Fragm.

Homo ebriolatus somno sanari solet.

¶ Ebriōsus, qui perniciosissimo laborat ebrietatis consuetæ morbo, ein Versoffener / der immer voll ist. Seneca Epist. 83 *Plurimum interesse concedes inter EBRIUM & EBRIOSUM. Potest & qui ebrius est, tunc primum esse, nec habere hoc vitium; & qui Ebriosus est, sæpè extra ebrietatem esse*. Idem Epistol. 88 *Quæritur, libidinosior Anacreon, an ebriosior vixerit*. Catullus Carm. 27 *calices* vocat *ebriosa acina ebriosiores*. Vide Isaac. Voss. in h. l. & adde, si lubet, Gellium lib. 7. cap. 20.

¶ Ebrietas, Trunckenheit. Virgil. in elegiâ de vino & Venere:

Arcanum demens detegit ebrietas.

De hoc effectu ebrietatis Horatius non uno loco: item Plutarchus supra laudato libro de garrulitate pag. 503. Et Seneca dicta Epist. 83. Pythagoras Ebrietatem dixit esse μανίας μελέτην, hoc est, *insaniæ meditationem*, Stob. Gravem ebrietas reprehensionem & apud Plinium habes lib. 14. N. H. cap. 22.

B ¶ Ebriositas, die Gewonheit immerdar truncken zu seyn / die Saufffeuche / differt ab *Ebrietate*: quæ est ipsum vitium, sive alienatio à mente nimio potu: *ebriositas verò est propensio ad ebrietatem*. Cicero enim lib. 4. Tusc. Quæst. cap. 12 distinctè: *inter ebrietatem & ebriositatem interest: aliudque est esse amatorem, aliud amantem*.

¶ Inebrio, inebriare, truncken machen. Plin. 12. cap. 22 de palmæ quodam genere: *vescentes inebriat*. ¶ 2. Implere, quomodo Juvenalis Satyr. 9. v. 113 dixit, *inebriare aurem*.

Ebullio, vide *Bulla*.

EBŬLUS sive ebulum, frutex, alterum genus sambuci, Attich / oder Niederholler / quasi pumila sambucus. Plin. 25. cap. 10.

EBUR, ŏris, Helffenbein. *Ebur atramento candefacere*, Plaut. dixit pro: formam genuinam lenocinio quodam magis obscurare, quam ornare, in Mostellaria act. 1. sc. 3. v. 102. *Ex ebore statua*, Suet. Tito cap. 2.

¶ Eburneus, von Helffenbein / Helffenbeinern. *Pectines eburnei*, Apul. lib. 11. *Eburnea sella* Liv. lib. 5. cap. 4. *Eburneæ quadrigæ*, Suet. Ner. cap. 22.

C ¶ Eburneolus, dimin. *Eburneola fistula*, Cic. de Orat. 3. cap. 60.

¶ Eburnus, idem. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *plectro modulatus eburno*. Virg. 6. Æn. fin. *porta eburna*.

¶ Eboreus, itidem ut Eburnus & Eburneus, Helffenbeinern. Quintil. lib. 3. cap. 6. *eborea oppida*, imagines devictarum urbium, in triumpho ostentari solitæ.

¶ Eburatus, ebore obductus & ornatus, Plaut. Sticho 2. sc. 2. v. 53. *Lectus eburatus*, mit Helffenbein belegt / oder überzogen. Lamprid. Heliogab. cap. 4. *sella eborata*. Nam & *Eboratus* scribitur.

¶ Eborarius, artifex eboris. Lege 1. Cod. de Excusatione artificum.

EBURŌNES, populus Galliæ Belgicæ juxta Mosam, Cæsari & aliis: creduntur esse Leodienses hodie, die im Lüttichet Bißthum. ¶ Sed *Eburum* Ptolemæo Germaniæ civitas est, putatur esse Olomuntia Moraviæ, Ollmütz in Mehrland.

Ecademus, vide Academia.

ECBATANA, plurale, Ἐκβάτανα, Mediæ majoris metropolis est Straboni, alias regionis nomen. Caput Mediæ etiam Curtius vocat, eamque Parthis æstiva agentibus sedem esse lib. 5. cap. 8 scribit.

D ECBĂSIS, ἔκβασις, figura, quæ excursus seu egressio dicitur, & digressio, παρέκβασις, cum ab oratione instituta obiter excurritur ad alia, quod brevissimè fieri Horatius præcipit in arte Poeticâ. Reditus vero vel reditio ad narrationem institutam ἄφοδος dicitur.

ECBOLIA, orum, ἐκβόλια, item Ecbolima, æ & Ecbolas, adis, medicinæ ejectrices, quibus infantes in utero mortuos medici expellunt, quæ & *phthoria* dicuntur, Artzney / damit man die todten Früchte im Mutterleibe austreibet.

ECCE, en, siehe da / repentinum quid & improvisum denotat. Præponitur autem vel nominativo, vel dativo, vel accusativo: ut, *Ecce Antonius*, *Ecce literæ*, Cic. Att. 13. ep. 16. *Ecce tibi*, Cic. pro Cluent. cap. 28. *Ecce alterum*, *Ecce me*, Terent. Donatus ad Terent Adelph. a. 4. sc. 7, 4 observat, nunquam Virgilium hac particula usum, quam in repentino aliquo & insperato malo. Atqui 2. Æneid. v. 270 cum ait:

In somnis ecce ante oculos mæstissimus Hector
Visus adesse mihi.

Improvisum quidem aliquid, non malum tamen videtur significare. Nam consulit ibi Æneæ Hector, & quæ ex usu & salute ejus sint, admonet. Ubi simpliciter usum particulæ

hujus

hujus in repentinis esse Servius annotat. Et ita Ascon. in 2. Verr. *Proprium*, inquit, *hoc Ciceronis est, in rebus improvisis* (Ecce autem) *quod cum cura Virgilius & legit & transtulit.* A

¶ *Eccum, eccam, eccos, eccas*, duo tantum accusativi, ut, *Ellum, ellos*, &c. *Eccum*, id est, *Ecce hic eum*, de quo nimirum agebamus, Terent. Andr. act. 3. sc. 3. extr. Vall. lib. 2. cap. 15. *Eccum* etiam absentibus accommodari observavit Taubm. ad Plaut. pag. 614. 841. & alibi Boxhorn. ad eund. pag. 10.

ECCERE, Plauti est in Amphitr. a. 2. sc. 1. v. 4, & alibi: & Terentii in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 5. de quo variæ sunt doctorum sententiæ. Festus adverbium per Cererem jurandi statuit. Unde & nonnulli *Ecere* scribendum putant: alii *Eccere*, quasi *ecceres*, vel *Eccerem*. Vide interpretes Plautinos.

ECCLESIA, ἐκκλησία, cœtus, congregatio, Gemeine / Kirche / quod germanicum vel à κύριον est (vide *Dominicum*) vel à κηρύττω concionor. In concionibus, sive Ἐν ἐκκλησίαις Græci olim deliberabant, vel consultabant: quod apud Romanos maxime in Senatu factum. Nam hi judicia exercebant in foro, consilia autem inibant in Curia. Erant autem ἐκκλησίαι apud Athenienses duplices, aliæ κυρίαι, quæ erant νόμιμοι, καὶ ὡρισμέναι, hoc est, legitimæ, & statæ, (statis enim temporibus fiebant) aliæ autem σύγκλητοι, extra ordinem cogebantur, urgentibus quibusdam negotiis, quas συγκλήτους καὶ προσκλήτους vocabant. Pollux lib. 8. c. 8. n. 7. Distinxit Plinius à senatu epistola ad Trajanum 111. *& bule & ecclesia consentiente.* B

¶ Ecclesiastes, æ, ἐκκλησιαστής, concionator.

¶ Ecclesiasticus, *Conventus ecclesiastici*, &c. *Pacem ecclesiasticam alicui reddere*, Tertull. de Pudicit. cap. ult. aus dem Bann thun.

ECDICI, ἔκδικοι, vindices, defensores. Cicer. lib. 13. famil. ep. 56. & Plin. lib. 10. epist. 111. Eorum munus erat, judicio experiri contra eos, qui aurum vel argentum & pecuniam Reipub. deberent, cujus generis munus *Advocati fisci* est.

Echedemus, vide Academia.

ECHEMETHIA, ἐχεμυθία, professio rerum omnium difficillimarum, tacendi scilicet audiendique, ut Gellius ait lib. 1. cap. 9. taciturnitas, quâ se ad certum tempus obligare cogebantur Pythagoræ discipuli. Propter hanc à piscibus, quod hos quasi suæ disciplinæ domesticos agnoscerent, eosdem abstinuisse Plutarch. in Sympos. existimat.

ECHENEIS, ἐχενηΐς, Latine *Remora*, pisciculus qui navibus adhærens remorari eas creditur, quemadmodum Plin. scribit lib. 9. cap. 25. Hinc ἐχενηΐδα ἀπὸ τοῦ ἔχειν, & ναυκρατήν ἀπὸ τοῦ κρατεῖν τὴν ναῦν, quod navem retineat, ut & Latini *remoram*, & *remiligionem*, nominant. Oppianus *Lampretam*, echeneida vocat, alii *anguillæ* piscem dicunt, Plinius *limacem majorem*, exemplo eorum, qui remoram illam, quæ Caligulæ Imp. navem tenuit, viderunt. *Imago est infirmitatis humanarum virium, quæ à levissimis etiam creaturis infringi & everti possunt.* Tametsi id Plutarchus in Problematibus suis irrideat, & caussam aliam adducat, quamobrem navis tardetur, quam vide, & Jul. Cæs. Scalig. Exercit. 218. de Subtilitate sect. 8. Legitur autem penultima producta propter elementum Græcum. Lucan. lib. 6. v. 674 C

Non puppim retines, Euro tendente rudentes,
In mediis echeneis aquis, &c.

ECHIDNA, ἔχιδνα vel ἐχίδνη, hydra quæ ab Hercule interfecta fingitur. Ovidius Metamorph. 9. v. 158

Lernææ virus echidnæ.

¶ Alii viperam ἐχίδνην interpretantur, cujus mas sit ἔχις eine Natter / Schlange.

¶ Echion, medicamentum est ex vipera in fictili novo combusta, Plin. lib. 29. cap. 6.

ECHINADES, Ἐχινάδες, insulæ in Epiro, natæ Acheloi impetu, sicut pars Ægypti Nili cœno. Avienus Periegesi v. 594

Virides sulcans terras Achelous
Irruit Adriaci tergum maris: hicque frequentes
Fluctibus attolluntur Echinades. Haud procul inde &c.

Adde Dionysium Græcum, ex quo hæc expressa sunt, v. 433 seqq. D

¶ Echinus, insula in mari Ægæo est. Cicer. in Arato:

excelsis errans in collibus amens,
Quos tenet Ægæo defixa in gurgite Echinus.

ECHINUS, ἐχῖνος, piscis ex genere cancrorum aculeatus, Wasser-Igel / oder Meer-Igel. Terrestris enim echinus vel *hericius* vel *erinaceus* dicitur, ein Igel. *Multa novit vulpes, verum echinus unum magnum*, Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα, Athen. Plut. vide chiliad. De Echino aquatico Martialis sic lib. 13. Epigr. 86 *Iste licet digitos testudine pungat acuta, Cortice deposito mollis echinus erit.*

Ælian. lib. 4. ὥσπερ γὰρ ἐχῖνον λαμβάνειν μὲν ῥᾴδιον, συνέχειν δὲ χαλεπὸν, οὕτω καὶ τὰ χρήματα; *Quemadmodum echinum, sic etiam nummos capere, facile est, retinere vero difficile.* De echino utroque *Græcorum* extat proverb. Πρὶν δὲ δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου; vel *prius duo echini amicitiam ineant*; de moribus ac studiis maxime diversis.

¶ 2. *Echinus* instrumentum, eine Hechel / pecten. ¶ 3. Et pars ventris boum & aliarum pecudum ruminantium; vulgò *multiplex vocant*, das Manchfald. ¶ 4. Echinus Horatio vasis est genus ænei in quo calices lavantur, ein Spielfaß / Scheuerfaß / lib. 1. serm. satyr. 6. v. 5. Et Echinus simpliciter pro spinoso castaneæ operculo.

¶ Echinometra, æ, echinus aquaticus major est Matthiolo.

¶ Echinatus, stachlicht. *Echinata castanea*, Plin. 27. cap. 9.

ECHO, echus, ἠχώ, sonus, ab ἠχέω resono. ¶ 2. & soni vel vocis repercussio, der Widerschall in einem gemaurten Gemach oder Wald. Qua ratione reddatur, exponit Plin. lib. 2. cap. 44. Latinis *imaginem* dici notat Philargyrus super Virgil. p. 267. Jocosa vocis imago. Ausonius Epigram. 11 *aëris, & linguæ filiam* esse ait. vid. Ovid. lib. 3. Metam. fab. 1. Hujusmodi repercussionem soni per septem turres in Cyzico urbe Bithyniæ inter miracula mundi numerat Plin. lib. 36. cap. 15. In Porticu Olympiæ septies quoque redditam vocem Plutarchus de garrulitate, libri principio significat. Ovid. 3. Metamorphoseos v. 358

Nec prior ipsa loqui didicit resonabilis Echo.

¶ Echoicus, adject. *Elegi echoici*, Sidon. Apollinar. lib. 8. epist. 11, quorum principium & finis idem est. Ita Sirmondus emendat vulgatam vocem *eschoicos*. Vide Notas ejus p. 90. Nec aliter Elmenhorst.

ECHIS vel Echium, ἔχιον. herba, wilde Ochsenzung / sic dicta, quod semen proferat viperinis capitibus simile. ἔχις enim vipera est Græcis.

ECLECTICI, philosophantium genus, qui nulli certæ sectæ addicti ex omnibus optima deligebant, & sequebantur, unde & nomen acceperunt. Auctor & conditor eorum Potamo, Diogene Laërtio procemio lib. 1. teste, fuit, qui ante & post Augustum vixit, ut Suidas auctor est. Ex isto genere Horatium quoque fuisse, ex iis potest constare, quæ lib. 1. Epist. 1. v. 14. seq. scribit. Torrentius antiquiorem Potamone, & nobiliorem ducem adsciscí his posse vel Varronem, vel ipsum Ciceronem putat, qui modo Platonem, modo Stoicos sequi solent. Plerosque Patrum hanc rationem secutos constat, & unice probat & commendat Alexandrinus ille Clemens lib. 1. Stromat. p. 211.

ECLIGMA, legunt & *eclegma ex Plinio*, ἔκλειγμα, vulgò *electuarium* vocant vel *illinctum*, ein Latwergen / à λείχω lingo, quòd lingendo absumatur, quemadmodum Plin. scripsit lib. 21. cap. 3. Si ἔκλιγμα vel ἔκλικτον scripseris, erit à λιχμάω, *Lambo* vel *lingo*.

ECLIPSIS, fœm. ἔκλειψις, defectus vel defectio, Finsterniß / Verfinsterung. Auctor ad Herenn. lib. 3. cap. 22 *Solis exortus, cursus, occasus nemo admiratur, propterea quod quotidie fiunt: at eclipses solis mirantur, quia raro accidunt: & solis eclipses magis mirantur, quam lunæ, quoniam hæ crebriores sunt.* Eclipsis Solis fit, quando luna inter terram solemque secundum diametrum locatur. Eclipsis Lunæ est, quando terra inter solem lunamque secundum diametrum interponitur. Livius 35 cap. 4 *interdiu obscurata lux est, cum luna sub orbem solis subiisset.* Eclipses magnam rerum mutationem portendere, vulgo a plerisque creditum est. Horum Solis, & Lunæ defectuum scientia quantum quosdam juverit, ignorantia quibusdam nocuerit; leges apud Plin. lib. 2. cap. 10. & 12. & ibid. Dalechamp. p. 70. 72. Conf. Val. Max. lib. 8. cap. 11. Liv. lib. 44. c. 37. Justin. lib. 22. Dio Cass. lib. 60. Seneca de Benef. lib. 5. cap. 5. Curt. lib. 4. cap. 10. & ibi Freinshem. Ceterum eclipsin propriè Solis esse defectum; Lunæ deliquium proprie καθαίρεσιν nominari, scribit Vossius lib. 5. Instit. Orat. pag. 346. ¶ 2. Porrò quid *eclipsis* in Syntaxi sit, quam vulgo *Ellipsin* vocant.

¶ Eclipticus, adjectiv. *Ecliptica linea* est, quæ Zodiacum in duas partes æquales dividit, sic dicta, quod Solis Lunæve eclipsis nunquam contingit, nisi sub ea ambo corpora consistant, Plin. lib. 2. cap. 16. *latitudinum medios articulos vocant ecliptica.*

ECLOGA, ἐκλογή, ecloga, explanatio, narratio, colloquium; poëmation imitativum, aliundè expressum. Item quicquid ex lectis auctoribus exceptum est.

¶ Eclogarii, apud Ciceronem ad Atticum lib. 16. ep. 2. qui ex libro, qui legebatur, κατὰ τάχος excipiebant observatu maxime digna.

ECNEPHIAS, ein Windwirbel / genus flatus repentini, sive procellæ, de quo Aristot. de Mundo, & lib. 3. Meteorolog. Seneca Quæst. Natur. lib. 5. cap. 12. Plin. lib. 2. cap. 48. & ibi Dalechamp. p. 96.

ECPHRASIS, ἔκφρασις, elocutio, expositio dilucida, Erklärung.

Ecquando, Ecquis, vide *Quando, Quis.*

ECSTASIS, ἔκστασις, affectus eorum, qui *mente* sunt *emotâ*, ut Lactantius ait lib. 1. Instit. c. 4, quos Plinius lib. 23. cap. 1. sect. 16 *mente commotos* appellat, Entzückung. Tertullian. de Anima cap. 45 *Hanc vim ecstasin dicimus, excessum sensus, & amentiæ instar.* Et 4. adv. Marc. cap. 22 *gratiæ ecstasin* vocat, quam prophetis novimus accidisse. Posses etiam cum Apulejo lib. 5. p. 166 dicere, *extra terminum mentis suæ positus.*

¶ Ecstatici, die entzücket sind.

ECTASIS, ἔκτασις, figura dictionis, latine *productio*, ab ἐκτείνω extendo. Est productio syllabæ natura correptæ: ut,

Gradivumque patrem Geticis qui præsidet arvis.

Contraria figura *Systole* est, vide suo loco.

ECTHLIPSIS, ἔκθλιψις, elisio, figura scansionis, qua absorbetur *m* consonans ante vocalem: A
Omnibus hoc vitium est cantoribus inter amicos, &c.
ἐκθλίβειν elidere est.

ECTRAPĔLVS, ἐκτράπελος, inusitatæ aut magnitudinis aut formæ homo, ein Wundermensch. Plin. in fine cap. 16. lib. 7. de monstrosis puerorum incrementis. *Ectrapelos*, inquit, *Græce eos vocant: in Latino nomen non habent.*

ECTYPVS, ἔκτυπος, ἔκτυπον. Seneca lib. 3. de beneficiis cap. 26 *Cænabat Paullus Prætorius in convivio quodam, imaginem Tiberii Cæsaris habens, ectypam eminenti gemmâ. Ectypam imaginem* vocat, ita expressam, ut prominèret exstaretque, non intus deprimeretur incisa; cujusmodi opera ἔντυπα appellantur. Et inde addidit; *eminente gemma:* quod in gemma emineret imago. *Ectypas scalpturas* dixit Plinius lib. 37. cap. 10. Vide Salmasii Exercit. Plin.

Eculeus vel *Equuleus*, vide *Equus*.

Edepol, vide *Ædepol*.

Edissero, vide *Sero*, *Dissero*.

Edo, prima producta, vide in *Do*.

EDO, edere, & edo, es, est, esse, essen/verzehren. Virg. 4. Æn. v. 66 *Est mollis flamma medullas*, die Liebe verzehrt Marck und Bein. Ovidius 3. Art. am. v. 758
— — — *desine citra*
Quàm capies paullo, quam potes esse, minus. B
Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 70 *Scu bene esse.* Du verstehest dich wohl auff gute Bißlein. Cicer. ad Attic. lib. 13. ep. ult. *Edit & bibit* ἀδεῶς *& jucundè & opipare sane, & apparate.* Socrates interrogatus, quanam re ab hominibus cæteris differret, respondit, οἱ μὲν λοιποὶ ζῶσιν, ἵν' ἐσθίωσιν, αὐτὸς δὲ ἐσθίω, ἵνα ζῶ, *Alii quidem vivunt ut edant, ego vero edo ut vivam.*

¶ Estur, impersonale. Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 3. v. 78 *Dies noctesque estur, bibitur.* Ovid. lib. 1. de Ponto El. 1.
Estur ut occultâ vitiata teredine navis.
Seneca lib. 3. de Irâ cap. 15 *Sic estur apud illos, sic bibitur.*

¶ Esĭto, esitare, frequentativum. Gell. lib. 11. cap. 7 *furfureum panem esitare.* Apulejus lib. 9. p. 234 *Canes adsueti esitare cadavera.*

¶ Huc referri forsan possunt *Esitia* Apicii lib. 5. cap. 3. n. 2, quæ lib. 2 ineunte vocat *Hysitia*. Unde

¶ *Esitiatus pullus* eidem lib. 8. cap. 7, & *lepor esitiatus* ibidem cap. 8.

¶ Ēsŭrio, meditativum, esurire, hungern. Plaut. in Sticho, a. 1. sc. 3. v. 65 *Ridiculus æque nullus est, quàm dum esurit.* Cœlius Ciceroni c. 8. famil. extr. *milites algere & esurire consueverunt.*

¶ Esurienter, adverb. ex participio. Apulejus lib. 10. pag. 246. ed. Elmenh.

¶ Ēsŭries, ei, der Hunger. Cœlius Ciceroni lib. 8. ep. 1. *ut ego misererer ejus esuriei aliquando.* Hieronym. epist. 4. ad Rusticum: quos *nec esuries aliquando, nec saturitas superavit.* Sidonius lib. 6. epist. 6 *salubritate sermonis avidam nostræ ignorantiæ pascat esuriem.* C

¶ Ēsŭrītio, edendi cupiditas, das hungern. Gellius lib. 16. cap. 3. *Ventris compressione esuritionem posse depelli creditum est.* Catullus Carm. 23 ad Furium:
Sole, & frigore, & esuritione.

¶ Ēsŭrītor, ein Hungerer. Martialis lib. 3. Epigram. 14 *Romam petebat esuritor Tuccius.* Plautus Pers. 1. sc. 3. v. 21

¶ *Esurionem* dixit.

¶ Ēsŭrīgo idem quod esuries. Varro ταφῇ apud Nonium.

¶ *Estrices mulieres.* Plaut. Cas. 4. sc. 1. v. 20.

¶ *Esuriales feriæ* apud eundem Plaut. Capt. 3. sc. 1. v. 8. quæ esuritioni sunt dicatæ. Fast-Tag.

¶ Ēdax, freßig/zehrhafftig. Terent. Phorm. a. 2. sc. 2. v. 21 *Alere nolunt hominem edacem.* Horat. lib. 2. oda 11. *Curæ edaces*, verzehrende Sorgen/ Ovid. lib. 15. Metamorphoseos v. 234
Tempus edax rerum tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis.
Edax currus, edax triremis, proverb. in glutones, & voraces. Propterea quod currus multum absumit unguinis, sive ceromatis, sive quod sumptuosa res sit, equos & currus alere: quod triremes etiam magnis constent impendiis. D

¶ Edācĭtas, voracitas, Freßigkeit. Cicer. lib. 7. fam. ep. 26 *morbus edacitatis.* Et ad Qu. fratr. extremo lib. 3. *edacitatem pueri pertimesco.*

¶ Esus, ui, ipsa comestio. *Esui esse*, zu essen seyn oder dienen. Gell. 4. cap. 1. *quæ equi & potui forent.*

¶ Edilis, edile, edilia dicuntur omnia, quæ esui sunt, Gellius lib. 17. cap. 11.

¶ Ēdūlis, idem, ut *edules capreæ*, Horat. lib. 2. Satyr. 4. v. 43. Hinc

¶ Edulia, subst. Plurale. Lamprid. Heliogab. c. 27 *quæcunque coqui de diversis edulibus exhibuissent.* Allerhand Essen und Speisen. *Edulium caritas*, Apulej. sub fin. lib 1. de Asino.

¶ Edo, ōnis, masculinum, ein Fresser/ Schlemmer. Varro ap. Nonium.

¶ Unedo, vide in suo loco.

Composita.

¶ Ăbĕdere, pro exedere vel absumere, ex Tacit. 15. annal. c. 5. in Lexicis affertur *Exortæ vis locustarum abederat quicquid herbidum aut frondosum.* Sed legendum est *ambederat* cum Lipsio, Pichena, Berneggero, Gronovio, Ryckio. Vide post paullo in *Ambedo*.

¶ Ădĕdere, arrodere, anbeissen/annagen. ¶ 2. Nonnunquam idem quod absumere. Virg. 4. Georg. v. 242
— — *nam sæpe favos ignotus adedit*
Stellio, &c.

¶ *Adesum frumentum*, Getreide so man angefangen anzugreiffen/ quanquam Sisenna apud Nonium pro consumto frumento posuerit. Verba sunt: *Æsernini duplici fossa valloque circumdati, frumento adeso, quod ex areis in oppidum portatum est.* Translate *Adesa pecunia*, Cic. pro Quint. cap. 12. *Bona adesa*, Tacit. 4 Hist. cap. 4 extr. *Fortunæ adesæ*, 13. annal. c. 21. id est egestas. Petronius p. 137
cecidere capilli,
Vernantesque comas tristis adedit hiems.

¶ Ambĕdere. Vid. Tacitus loco proxime citato. Plautus Mercat. act. 2. sc. 1. v. 15 fingit decompositum *Ambadedisse*.

¶ *Ambesus* participium, umher benaget/ befressen. Virgil. 3. Æn. v. 257 *Ambesas malis absumere mensas*, das umher angebissene Tellerbrodt vollend auffzehren.

¶ Cŏmĕdere vel comesse, idem quod simplex. Supposita Martial. n. 10 *Scævola tu comedis apud omnes, nullus apud te.* Sed aliqui *cænas*, pro *comedis*, legunt. Plautus Mostell. 3. sc. 1. v. 32 *Tam facile vinces, quam pirum vulpes comest.* Et, *Comedere nummos*, Cicer. 6. Attic. epist. 1. *bona alicujus*, pro Sext. cap. 51. Sic & *beneficia, patrimonium, alicujus*, apud eundem Cicer. verzehren. Plaut. Trin. act. 2. sc. 2. v. 58 *Comedit quod fuit, quod non fuit.* Et eodem act. sc. 4. v. 14
Postquam comedit rem, post rationem putat.
Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 40
Ajebat, si qui comedunt bona.
Ubi vide interpretes. ¶ *Aliquem comedere*, est alicujus bona comedere, hoc est, consumere, einen um das Seine bringen. Plaut. Mostellar. act. 1. sc. 1. v. 11
Sine modo venire salvum, quem absentem comes.
Item Trin. a. 1. sc. 2. v. 65
Hostesne an cives comedis, parvipendere.
Ubi *Hostes* antique pro peregrinis: *comedis*, pro comedas dixit. Terent. *Aliquem exedere.* vide infra. Varro Synephebis apud Nonium: *Crede mihi plures Dominos servi comedére, quàm canes. Quod si Actæon occupâsset, & ipse prius suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret.*

¶ Cŏmĕdo, comedōnis, ein Prasser/ Verzehrer. Varro apud Nonium.

¶ Cŏmĕsor, idem. Tertull. lib. 1. adv. Marc. cap. 1. *Mus comesor arrosit.*

¶ Comestura, actio comedendi. Cato cap. 157.

¶ Comessari, Comessator, Comessatio, vide sua litera in *Comissari*.

¶ Exĕdere, außessen/ auffzehren/ verzehren. Auson. Epigr. 13. Profess. Burdig. *Exesas tineis, opicasque evolvere chartas.* Terent. in Phorm. a. 2. sc. 2, 4. *Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum*, was du eingebrockt/ auch ausessen. In Heaut. act. 3. sc. 1. v. 53. *Quid te futurum censes, quem assiduè exedent?* Täglich außzehren/ außsaugen. Sic *Ægritudo exedit & conficit animum*, Cicer. 3. Tusc. cap. 13. *Solicitudinibus animi dies noctesque exeduntur* Idem 1. de Fin. cap. 16.

¶ Exesor, apud Lucret. lib. 4. v. 220. *Æstus æquoris, exesor murorum circum litora.*

¶ Inexesus, non exesus. Minuc. Felix in Octavio p. 332 *Pœnale illud incendium* [apud inferos] *non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.*

¶ Inedia, pro fame vel abstinentiâ, Cicer. de finib. lib. 5. cap. 27 *Regulus vigiliis & inediâ necatus est.* Et Plin. lib. 11. cap. 53 *Homini non ante diem septimum letalis inedia*, stirbt nicht von Hunger vor sieben Tagen. *Inediam sustinere*, Celsus lib. 1. cap. 3. Hunger vertragen. Differt à *fame*, quod *fames* semper est cum cupiditate edendi: *inedia* verò etiam sine appetitu, ut in ægrotis, aut qui voluntariam mortem inedia arcessunt, ut Atticus Nepotis, Corellius Plinii lib. 1. epist. 12.

¶ Obĕdere, benagen/ befressen.

¶ Obēsus, proprie gracilis, macilentus: impropriè & κατ' ἀντίφρασιν, pinguis, crassus. Feist/ untersetzt/ glatt. Vide Gellium lib. 19. cap. 7. Virg. 3. Georg. v. 79. de notis equi generosi:
— — *illi ardua cervix*
Argutumque caput, brevis alvus, obesaque terga.
Ein wohl untersatzter oder glatter Rücken. Plin. lib. 11. cap. 37. *Minus solertes quibus obesissimus venter*, die den Wanst zu dicke und feist haben/ seyn nicht von hohem Verstande. Horatius Epod. 12. — — *nec firmo juveni, nec naris obesæ.*
Nec naris obesæ, id est, sagaci: perinde ut nos de ejusmodi homine dicimus: Er hat eine dünne Nase. *Emunctam narem*, idem

idem similiter dixit lib. 1. Sat. 4. v. 8. *Obesas aures*, eâdem notione pro parum peritis & sagacibus Calpurnius posuit Ecl. 4. v. 52. quibus ipso principio carminis v. 12 *acutas* opposuit; quas & Horatius laudat lib. 1. od. 20. Nam vulgò pingues, sive obesi, stupidi hebetesque habebantur.

¶ Obēsitas, *Corporis obesitas*, ein untersetzter / feister Leib / Colum. 6. c. 24. Sic Sueton. Claud. c. 41 *obesitate cujusdam defractis subselliis*.

¶ Obēsare, mästen / fett machen. Columella lib. 8. cap. 7 *madefacto triticeo pane obesant avem*.

¶ Perēdere, durchbeissen / durchfressen. Cic. *Lacrymæ peredunt humore genas*, die Thränen durchbeissen die Backen / 3. Tusc. cap. 12. Passive Catullus Epigr. 56

Et multis languoribus peresus
Essem.

¶ Sēmēsus, halb gessen. Virg. 3. Æn. v. 244 *semesam prædam:* & lib. 8. v. 297

Ossa super recubans antro semesa cruento.

¶ Sŭbēdere, unten abwaschen / abzehren. Ovid. lib. 11. Metamorph. v. 783

Dixit & è scopulo, quem rauca subederat unda,
Decidit in pontem.

¶ Superēdere, drauff essen / nach essen. Plinius lib. 19 cap. 6 *Menander auctor est, allium edentibus si radicem betæ in pruna tostam superederint, odorem exstingui.*

EDŌNI, & Edōnii, Thraciæ populi sunt Plinio & Solino.

¶ A quibus *Edōnis, idis*, Thraciæ regio, & civitas quæ & *Antandrus* dicta fuit.

¶ Edōnis, patronymicum, ἠδωνίς. Ovid. 11. Metam. v. 69

Protinus in silvis matres Edonidas omnes, &c.

Lucanus per Systolen corripuit lib. 1. v. 675

Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo:

nisi forsan *Odonis* Lucanus scripsit, quæ Salmasii & Berkelii sententia est, de qua ad Silii lib. 4. v. 778 memoravimus. Est autem Edonis, Baccha, sive Bacchum colens fœmina.

¶ Edōnus adjectivum, Thracius. Sic Ovidius Remed. am. v. 593

Edono referens trieterica Baccho.

Et Claudianus lib. 1. Consul. Stilic. v. 122

quoties sub pellibus egit
Edonas hiemes.

¶ Fiunt autem omnia hæc ab *Edon* seu *Edonus*, qui Thraciæ mons est, Virg. 12. Æn. v. 365

Ac velut Edoni Boreæ cum spiritus alto
Insonat Ægæo, &c. Vide Servium.

ĒDŪCO, educare, erziehen / aufferziehen. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 48. *Unà a pueris parvuli sumus educati*, wir seyn mit einander zugleich aufferzogen. *Educari honeste, liberaliter*, wol erzogen werden. Juven. Satyr. 15. v. 70

Terra malos homines nunc educat.

¶ Edŭcatio, Aufferziehung. Cicer. 3. de Orat. cap. 31 *institutus liberaliter, educatione doctrinaque puerili*. In bestiis quoque *educationis laborem* miratur idem Cicero 3. Fin. cap. 19. Hæc *Disciplinæ caput, si recta sit*, quemadmodum Plato cecinit, κεφάλαιον δὴ παιδείας ὀρθὴ τροφή, das Auffziehen. Quintil. lib. 1. cap. 2. *Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit*, das zärtliche Aufziehen / oder Verziehung der Kinder. Ἀρχὴ πολιτείας ἁπάσης, νέων τροφαί, h. e. *Fundamentum est Reipubl. totius adolescentum educatio*, Diogenes apud Stobæum. Conf. Cic. 3. Tuscul. init.

¶ Edŭcātor, qui educat. Cic. pro Plancio cap. 33. Sic Tacitus 14. cap. 3. n. 4. *educator pueritiæ Neronis*.

¶ Educatrix. Cic. sub fin. lib. 1. de legibus: *Parens educatrixque sapientia*, rerum scil. quæ in homine bonæ insunt.

Effigies, vide *Fingo*.

Effligo, Efflicte, Efflictim vide in *Fligo*.

EFFLVI, populi, die Liefflånder oder Preussen / Althammerus.

Effocare, vide in *Faux*.

Effrenus, Effrenatus, vide *Frenum*.

Effutio, effutire, vide *Futilis*.

EGEO, egui, egere, indigere, opus esse re aliquâ alicui, bedürffen / nothdürfftig seyn. Adsciscit genitivum & ablativum, ut, *Egere consilii* Cic. 7. Att. ep. 22. & *consilio*, lib. 10. fam. epist. 16. Raths benöthiget seyn. Sic *Æris egere*, Horat. lib. 1. ep. 6. v. 39. Antiqui & cum accusativo construxerunt. Plaut. Menæch. act. 1. sc. 2. v. 12 *Nec quicquam eges*. Cato apud Gellium lib. 13. cap. 22 *Vitio vertunt quia multa egeo: ut ego illis, quia nequeunt egere*. Auson. Præfat. Epiced. in Patrem: *Neque verò nunc patrem meum laudo; quod ille non eget*. Ita & *indigeo* construxerunt, de quo infra. *Qui lucernâ egent, infundunt oleum*, οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσιν. Plutarch. de Anaxagorâ in vitâ Periclis, vide Chiliad. Simile quiddam proverbii locô receptum Germani habent, wer des Feuers bedarff / sucht es in der Aschen. ¶ 2. Hunger leiden. *Egetur acriter*, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 3. v. 39.

¶ Egens, egentior, egentissimus, nothdürfftig / arm. Auctor Rhet. ad Herenn. lib. 4. cap. 17 *Egens æque est is, qui non satis*

A *habet, & is, cui nihil satis potest esse*. Apulejus 2. Plat. p. 22 *Quanto plurium cupidior est; tanto egentior sibimet*. Cicer. ad Att. lib. 6. ep. 1. *Nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius*. & lib. 9. ad eundem epist. 7 *egestates tot egentissimorum hominum*. Et pro Rosc. Am. cap. 8 *Qui in sua re fuisset egentissimus: erat, ut fit, insolens in aliena*. Construitur, ut Egeo. Cicer. lib. 6. fam. ep. ult. *egens rebus omnibus*. Plaut. Rud. act. 1. sc. 5. v. 16 *egentes opum*.

¶ Egēnus, plus quam pauper. *Egenus rerum cunctarum*, Silius lib. 8. v. 12. bettelarm. Cornel. Gallus, aut quisquis sub hoc nomine latet, v. 181

Quid mihi divitiæ? quarum si demseris usum,
Etsi largus opum, semper egenus ero.

¶ Egēnŭlus, egenula, diminut. Paullinus Nolanus epist. 29 [al. 10.] n. 12, *quod egenulæ nostræ divitias in ejus filiis intuebamur*.

¶ Egerii Romanis dicti pauperes, imò qui nihil proprii haberent. Unde Damarati filius postumus, ad quem nulla hæreditatis pars pervenerat, ita appellatus. Livius lib. 1. c. 34. & Dionysius Halicarnass. lib. 3. p. 187 ἄπορος καὶ πτωχὸς interpretatur.

¶ Egestas, penuria, Mangel / Armuth. *Egestas infelix, turpis, dira, crudelis, proclivis sceleri*. Sic *Egestatem afferre*, Cic. pro
B S. Rosc. cap. 5. & ibidem cap. 49. extr. *vitam in egestate degere*; & post red. in Sen. cap. 5 *sustentare egestatem*, Mangel und Armuth aushalten. Virg. 1. Georg. 145

— — labor omnia vincit
Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

Majus autem quid *Egestas*, & gravius, quam *paupertas* est. Hæc enim inter divitias & egestatem media est. In divitiis superfluum est: in paupertate, quantum satis est, adest: in egestate, & necessaria desunt. Lucret. lib. 1. v. 831, & ex illo Plin. lib. 4. epist. 17. *egestas patrii sermonis*, hoc est Latinæ linguæ angustia. Seneca Epist. 58 init. *Quanta nobis verborum paupertas, imò egestas sit*. Huc pertinet illud Martialis lib. 11. Epigram. 32

Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

Frumenti, & aliarum rerum egestas apud Sallust. Catil. cap. 58. *Egestas animi* humilitas est, Cicer. in Pison. cap. 11. pr.

¶ Egestuosus, & Egestosus, adject. sicut Montosus & Montuosus. Ambrosius Serm. 81. p. 380 *quid te egestuosius? quid mendicius?* Et Augustinus epist. 254 *egestosa vita*.

¶ Indigēre, compositum, eandem habet & significationem & syntaxin, quam simplex. bedürffen / benöthigt seyn. Terent. in Andr. act. 5. sc. 3. v. 19 *Quasi tu hujus indigeas patris*. Cicer. Attic. 12. epist. 35 *Consilii tui indigeo*. Pro Roscio Com. cap. 15 *Bo-*
C *nâ existimatione indiget mea adolescentia*. Et Valer. Max. lib. 7. cap. 2. de Themistocle, *Malo virum pecuniâ, quàm pecuniam viro indigentem*. Vitruvius lib. 1. cap. 1, *Ne quid ex his indigeat*.

¶ Indigens, Cicer. cap. ult. lib. 2. de Finib. *Ferre opem indigentibus*, den Nothdürfftigen behülfflich seyn.

¶ Indigentia, Nothdurfft. Cicer. de Amic. cap. 9 *Amicitiam ex inopia atque indigentia natam volunt*.

¶ Indigus, adject. benöthiget / bedürfftig / *indigus æris, consilii*; &c. Virg. 2. Georg. 428 *opis indiga nostræ*. Plinius lib. 8. cap. 40 *Fidelissima auxilia, nec stipendiorum indiga*.

EGĔRIA, nympha, cum qua se congressus nocturnos agitare, atque ex ejus monitu sacra instituere Numa Rex Rom. finxit, quemadmodum Livius retulit lib. 1. cap. 19. Vid Lud. Vives & Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 7. p. 35. Versa est in fontem sui nominis, mortuo Numa. Ovid. 15. Metam. & 3. Fast. v. 275

Egeria est, quæ præbet aquas, dea grata Camenis.

Egerius, vide paullo ante in *Egeo*.

EGŎ. ἐγώ, Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 111. *Ego quid velim? frag*stu / was ich wil? Arist. lib. 2. Moral. *Est, ut dicere solemus, amicus alter ego*, Ἔστιν, ὡς φαμεν, φίλος ἕτερος ἐγώ. *A me*, id est, de me. Plautus Pseudolo act. 2. sc. 4. v. 45 *A me possum dare*. Et Trinum. act. 1. sc. 2. v. 145
D
Illi redemi rursum, à me argentum dedi.

Ita apud Suetonium, *à se*, i. e. de suo.

¶ Egomet idem. Terent. Adelph. 4. sc. 3. v. 13 *Egomet narrabo*, quæ mihi dixti. Virg. 3. Æn. v. 623 *Vidi egomet*.

¶ Egone, interrogative. Terent. Eun. a. 1. sc. 1. v. 20 *Egone illam?* &c.

EGRĔGĬVS, excellens, præclarus, außerlesen / fein / herrlich. *Boves egregii*, quasi ex toto lecti grege, *Eximii porci, & oves lectæ*. Vid. Donatum ad illud Terentii in Hecyra act. 1. sc. 1. v. 9 *Utin' eximium neminem habeam*. Et de vario hujus vocis usu Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. p. 344. *Egregia forma*, Terent. Andr. a. 1. sc. 1, 45. hübsche Gestalt. *Egregius color, integra valetudo*, Cic. 2. Fin. cap. 20. *Egregia & præclara indoles*, 1. de Orat. cap. 29. *Egregium opus*, Idem 1. Nat. D. cap. 36. *Egregium facinus audere*, eine löbliche That wagen / Livius lib. 8. cap. 24. Sed *Egregium publicum*, est, decus publicum. Tacitus 3. Annal. cap. 70 *Capito insignitior infamiâ fuit, quod humani divinique juris sciens, egregium publicum & bonas domi artes dehonestavisset*. Quod rectè contra Rhenanum asseruit Vertranius. Vide & Petr. Fabr. Semestr. lib. 20. c. 12. *Egregium publi-*

 cum

cum ut Bonum publicum. Sulpitius Severus lib 2. Hist. Sacr. sub fin. *Hoc fere modo homines luce indignissimi pessimo exemplo necati, aut exiliis multati: quod initio jure judiciorum & egregio publico defer sum.*

¶ Comparationes in hac voce minus usitatæ sunt. Lucretius tamen dixit lib. 4. v. 468 *Nam nihil egregius est, quàm res discernere apertas à dubiis.* Apud Gellium lib. 14. c. 5 formavit vel finxit aliquis *egregiissime Grammatice*, vocandi casu.

¶ Egregia substantive & pro virtutibus Tacitus posuit. Annal. 14. cap. 60 *Postquam cuncta scelerum suorum pro egregiis accipi videt.*

¶ Egregiè. adv. excellenter. herrlich / vortrefflich. Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 31 *Horum ille nihil egregiè præter cætera studebat*, der Stück befleißigte sich mein Sohn keines sonderlich. Et scen. 5. v. 38 *Egregie caram habere*, sonderlich lieb haben. Idem Heaut. a. 3. sc. 1. v. 11 *Egregie ad miseriam natus*, sonderlich für andern. Cicer. 1. de Orat. cap. 45, *Egregie cordatus homo.* lib. 1. ep. 1. ad Q. Frat. cap. 6, *Servus egregie fidelis.* Et, *Egregie loqui Græce*, 2. de Fin. cap. 6.

¶ Egregiatus, ûs, dignitas & honorum gradus, ut Nobilissimatus, Perfectissimatus. Lex 3. Cod. Theod. de Cohortal. princ. cornicular. *Primipilaribus post emeritam militiam perfectissimatus, vel ducenæ, vel centenæ, vel egregiatus dari dignitas potest.*

¶ Peregregius, valde egregius. Apulejus Apolog. p. 298 *Sophocles protulisse dicitur Coloneum suam, peregregiam tragœdiarum*, &c.

EHEM, interjectio de improviso ad aliquem oblatum respicientis. *Ehem Demea, haud adspexeram te*, siehe da / *Demea*, bist du da / &c. Terent. Adelph. 3. sc. 3. v. 19.

EHEU, ἰοῦ, interjectio lamentantis & dolentis, *Eheu conditionem hujus temporis*, ach der betrübten und elenden jetzigen Zeit. Anteq. in exil. Add. Terent. Heaut. 1. sc. 1. v. 31.

EHO, quærentis, conturbati, admirantis & vocantis interjectio. *Eho, nunquidnam accusat virum? Eho obsecro, annon civis est? Propero ad filiam, eho mecum Crito, Eho, tu Glycerium hinc civem esse ais?* Terent. Andr. 5. sc. 4. v. 5. & 48.

¶ Ehodum, vocantis & interrogantis similiter. *Ehodum ad me, Ehodum bone vir.* Ter. Andr. 3. sc. 5. v. 10.

EIA, εἶα, adv. corrigentis & hortantis. *Eja haud sic decet*, Terent. Eun. a 5. sc. 8. v. 35. en es muß nicht so seyn. Idem *Eja, ut elegans est*, ach ja / ist sie doch hübsch / Heaut. a. 5. sc. 5. v. 19. Eja quoque in principio epistolæ posuit Plinius lib. 4. c. 29.

EIULO, ejulare, ejulatus, ploratus mulierum propriè est, laut weinen / heulen. Cicer. Tuscul. lib. 2. cap. 7. *Ipsum Herculem viderat in Oeta magnitudine dolorum ejulantem*, für grossen Schmertzen klagen und weinen. Plautus Aulul. 4. sc. 10. v. 66 *cur ejulas?*

¶ Ejŭlātio, *Lugubris ejulatio*, unmäßiges Weinen. Cicer. 2. de Legib. cap. 23.

¶ Ejulātus, idem. Rursus Cic. 2. Tuscul. 23 *Ingemiscere nonnunquam viro concessum est, idque raro; ejulatus verò ne mulieri quidem*, Weinen und Heulen aber ist auch an einem Weibe zu viel.

ELAEA, Ἐλαία, urbs est Æoliæ, ¶ 2. & alia Phœnicum inter Tyrum & Sidona, ¶ 3. Navale præterea hoc nomine Bithyniæ, ¶ 4. postremò & lacus quidam Æthiopiæ, ¶ 5. ac tres eodem nomine insulæ, Stephan. de urbibus.

ELAEOMĔLI, oleum saporis mellei ex olea, de quo sic Plin. lib. 23. cap. 4 *Elæomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare diximus, sapore melleo non sine nausea alvum emollit.* ἔλαιον oleum, μέλι mel, ἐλαιόμελι. Dioscorid. lib. 1. c. 32.

ELAEOTHESIUM, ἐλαιοθέσιον, locus est, ubi ab aliptâ inungi corpora lotorum solebant.

ELAPHOBOSCON, ἐλαφόβοσκον, herba monstrata à cervis, ut Plinius ait, unde & nomen habet, ἔλαφος, cervus, βόσις, cibus, pabulum: *Cervi ocellum* vocant vulgò, Hirschwurtz.

D ELATE, ἐλάτη, involucrum novi fructus palmæ arboris, secundum Dioscoridem & Theophrastum. ¶ 2. Galeno verò *Elate* etiam tenerum palmæ est germen, & Hesychio τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔκφυσις, id est, prima palmæ germinatio. ¶ 3. Sed & Abietem ἐλάτην Græci appellant, ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν παρὰ τὸ πλάτος, aut τὸ ἐλᾶν, ὅ ἐστιν εἰς ὕψος ἀναπέτεσθαι, quod in longitudinem simul & latitudinem excrescat. ¶ 4. Denique & postrema & latior remi pars *Elate* dicitur, quæ Virgilio palmula est, Æneid. 5. v. 163

Littus ama, & lævas stringat sine palmula cautes.

ELATERIUM, ἐλατήριον, succus cucumeris silvestris, medicamentum diuturnissimum juxta Theophrastum, der Safft von wilden oder Eselskürbissen. Matthiolus.

ELATINE, ἐλατίνη, herba folia habens helxinæ similia, sed minora, nascitur in segetibus & cultis, Dioscorid. lib. 4. Erdwinden.

ELATITES, æ, lapis, quartum genus hæmatites, Plin. lib. 36. cap. 20. eine Art eines Blutsteins.

ELECTRA, Uxor Atlantis, Oceani & Tethyos filia.

¶ Electra junior, filia superioris, concubina Jovis, mater Dardani. Ovid. 4. Fast. v. 31

Dardanon Electrâ nesciret Atlantide cretum?
Scilicet! Electram concubuisse Jovi?

A ELECTRUM, ἤλεκτρον, gummi vel succus pineæ arboris in mari durescens, alio nomine *succinum* & *Chrysophorum*. Legunt id Æstui & Borussi. Virgil. ecl. 8. v. 54

Pinguia corticibus sudent electra myricæ.

Odor ejus cerebro mirè confert & oculis, unde Agdstein / id est, Augstein / Germanis dicitur, alio nomine, Bernstein. Cornel. Tacitus de Germ. cap. 45 *Glessum* ab illis, à quibus legitur, vocari scribit, quod vitri instar fortasse pelluceat, & insulam inde *Glessariam*. Attrahit paleas, & habet alias arcanas vires multas, prodest etiam apoplecticis. Philipp. Beroaldus de laudibus Germaniæ,

Et dives pecoris feraxque gemmæ,
Quod Glessum *vocitant tui parentes,*
Electrum *Attica*, succinum *Latini.*

Ovid. lib. II. Metamorph. v. 364

Inde fluunt lacrymæ, stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis.

¶ Electrifer. Claudianus Fescenn. v. 55

Et Padus electriferis
Admoduletur alnis.

De iisdem Phaethontis sororibus loquitur, de quibus modo Ovidium vidimus, in arbores electri feraces, ut in fabulis est, transformatis.

B ¶ Electrides, Ἠλεκτρίδες, insulæ maris Adriatici, sic à Græcis appellatæ, quod electrum in illis provenire putaverunt, *vanitatis Græcæ certissimo documento*, ut Plin. ait lib. 37. cap. 2.

ELECTRUM, metallum, aliud naturale est, aliud artificiale. Plinius lib. 33 cap. 4. sect. 23 *Omni auro inest argentum vario pondere. Ubicunque quinta argenti portio est, electrum vocatur.* Et hæc de naturali. Alibi de factitio, ut lib. 9 cap. 41 extr. *argentum auro confundere, ut electra fiant.*

¶ Electréus, ex electro factus. Lampridius vitâ Alexandri Severi cap. 25 *Alexandri habitu nummos figuravit, & quidem electreos aliquantos, sed plurimos tamen aureos.* Adde Herald. ad Tertull. Apolog. p. 174.

¶ Electrinus, idem. *Patera electrina*, Trebell. Pollio in vita Quieti.

ELEEMOSYNA, eleemosynæ, ἐλεημοσύνη, ab ἔλεος, misericordia vel miseratio, verbum Ecclesiasticum. Was man um Gottes willen gibt / Allmosen. Tertullian. de Patientia cap. 7 *Qui minutum sibi aliquid aut furto, aut vi, aut etiam ignavia, non constanter sustinere constituit; nescio an facile vel ex animo ipse rei suæ manum inferre possit in caussa eleemosynæ.*

ELĔGANS, cultus, ornatus, politus, reinlich / fein / sauber. A *lego* deducunt. vide Gell. lib. 11. cap. 2, ubi de mala & bona vo-
C cis significatione disserit. *Elegans formarum spectator*, Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 18. ubi *Elegantem* Donatus, qui sit *cunctantis judicii & fastidiosi, cui non quid facile placeat*, interpretatur. Nepos Attic. cap. 13 *Elegans, non magnificus.* Et Cicero in Bruto cap. 68 *Elegans in dicendo.* Idem c. l. cap. 82 *polita, urbana & elegans oratio.* Et Catull. Carm. 13 *Si quid suavius elegantiusve est.* Gellius lib. 13. cap. 20 *elegantior vocis sonus.* Nep. Att. cap. 12 *multò elegantissimus poëta*, & Cicer. pro Rosc. Am. cap. 41 *elegantissimæ familiæ.* Vet. Gl. *Elegans* ἀστεῖος, λόγιος, ἐκλελεγμένος, αἱρετὸς, διαιτητής. Elegantes ἀξιόλογοι, ἐπίλεκτοι. Ἀιρετοί. Ibidem: *Elegans, formosus, speciosus.* Sed *elegantiam*, quam vocabant Veteres, probro vertebant. namque qui nimis lecto amœnoque cultu victuque esset, quod luxuriæ est, hunc *elegantem* vocabant, ut Gellius loco supra laudato monuit. Inde inter convitia apud Plautum est Trin. act. 2. sc. 1. v. 13

-- -- *harpago mendax, cuppes, avarus,*
Elegans, despoliator, &c.

Vide & Casaubon. ad Theophrasti Characteres pag. 16. & 162. Nec aliter Tacitum usum hac voce, cum 14. Annal. cap. 21 scribit: *Servilius diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebris, & elegantia vitæ, quam clariorem effecit, ut par ingenio, ita morum diversus;* Clarissimi Pichenæ opinio est. Putat enim in ea clanculum notari luxum Servilii, ac nimis lautam vitam, tanquam Romano Senatori minus decentem: itaque accipiendam eandem vocem, cum C. Petronius *erudito luxu, & assumptus Neroni elegantiæ arbiter*, Tacito proditur Annal. 16. cap. 18.

¶ Elegantia, cultus, ornatus, Reinlichkeit / mundities. *Elegantia sermonis, morum*, Cicer. Tacit. *Elegantia vitæ*, Corn. Nep. Attico cap. 19, 2. quæ ad universi moris condecentiam referenda est. Valla de elegantia linguæ latinæ doctissime scripsit & diligentissime sex libris, qui adolescentibus post jacta Grammatices fundamenta cognoscendi sunt.

¶ Eleganter, adverb. propriè, perspicue, polite. Cic. 2. Tusc. cap. 3 *eleganter & ornate scribere.* Idem de Clar. Or. 72 *Latine loqui elegantissime omnium.* Et Livius lib. 37. cap. 1 *Lælius elegantius facturos dixit, si judicio patrum, quàm sorti eam rem permisissent. Elegantius*, i. e. pulchrius, magis decore. Sallust. Catil. cap. 24 *saltare elegantius, quam necesse est probæ.*

¶ Inelegans, unzierlich / unlieblich. Catull. epigr. 6 *Deliciæ illepidæ atque inelegantes.* Cicer. de Clar. Or. cap. 81 *orationis non inelegans copia.*

¶ Ineleganter, adv. Cicer. 2. de Fin. cap. 9 *divisit ineleganter.* Gell.

Gell. lib. 17. cap. 2. extr. *non usitate dixit, sed non hercle inscite, nec ineleganter.* A

¶ Perelegans, valde elegans. Perelegans ac persubtilis oratio, Cicer. pro Plancio cap. 24.

¶ Pereleganter. Idem de Clar. Or. cap. 52 *cum satis ornate & pereleganter diceret.*

ELĔGĪA vel elegeia, ἐλεγεία, nænia, carmen lugubre, Nomen est ἀπὸ τοῦ ἒ ἒ λέγειν, quæ flentium vox est apud Æschylum in Prometheo. Quod quidem ἔτυμον magis placet Vossio, quam ut sit ab ἔλεον. Vid. eundem lib. 4. Instit. Orat. p. m. 42. *Petulans* etiam dicitur Statio 1. Silv. 2. v. 7. quia Amorum libris ab innumeris olim vatibus dicata. Ita Ovidius, qui & amantis ei vultum adscribit de Amorib. lib. 3. Eleg. 1. At idem d. l. eleg. 9. in mortem Tibulli v. 3

Flebilis indignos elegeia solve capillos.

¶ Elegidion, ἐλεγείδιον, dimin. Pers. Sat. 1. v. 51

— — non si qua elegidia crudi
Dictarunt proceres.

¶ Elegus, Elegi, ἔλεγος, versus elegiaci. Horat. de A. P. v. 77

Quis tamen exiguos elegos invenerit auctor, &c.

ELĔMENTUM, est ex quo corpus mixtum componitur, tanquam ex parte simplici, quæ non potest dividi in diversarum specierum corpora. Dicuntur *elementa* quasi *alimenta*, quod ex iis corpora constituantur & rerum naturalium substantiæ, unde & *Principia* vocat Cicero 1. Tuscul. cap. 10. extr. Sunt autem quatuor, *Ignis, Aër, Aqua, Terra.* Plin. lib. 1. cap. 5. quibus primæ qualitates respondent, *calor, frigus, humiditas, & siccitas.* das Uhrwesen. ¶ 2. Est & *elementum*, quodlibet primum seu principium in suo genere: Quintil. lib. 1. cap. 1. *Prima literarum elementa*, hoc est, initia, der Anfang des Studirens. Cicer. in Academ. lib. 4. c. 28 *elementa loquendi*, die erste Ubung in der Redekunst. Et Juven. Sat. 14. v. 123 *Sunt quædam vitiorum elementa*, der Anfang und Zuneigung zu Lastern. ¶ 3. Sic & ipsæ literæ Elementa vel literæ elementariæ dicuntur, das A B C. Horat. lib. 1. Satyr. 1. v. 25 B

— — Ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima.

¶ Elementarius, ut, *Puer elementarius*, ein A B C Schüler. Seneca Epist. 36 *Turpis & ridicula res est elementarius senex; juveni parandum, seni utendum.* ELEMENTARIUS, qui aliena ætate suâ inter pueros elementa seu literas discit. Adde Barth. ad Script. Venat. pag. 133. Fœminino sexu *Elementaria* Arnobius dixit lib. 2. p. 61 *Noto illam* [animam] *ex docta, ut dicitur, elementariam fieri.* Cum addit, *ut dicitur*, proverbii locum habuisse, *ex docto elementarium fieri*, significat. Est autem vere adjectivum. Sic *Elementariæ literæ.* Jul. Capitolinus in Pertinace cap. 1. *Puer literis elementariis & calculo imbutus*, id est, primis rudimentis literariis, Lesen/Schreiben und Rechnen lernen. C

ELENCHUS, ἔλεγχος, Syllabus, σύλλαβος, index libri, eine Taffel oder Register/ ut: *Elenchi librorum Plinii*, ut in antiquissimis libris, Index præfationi subnexus, appellatur. ¶ 2. Libri Elenchtici seu sermones ἐλεγκτικοὶ ad coarguendos contra disputantes, ab ἐλέγχειν, arguere, ostendere, Quintil. lib. 2. cap. 6. ¶ 3. Elenchi, uniones fastigata longitudine, ovali figurâ, längliche Perlen. Juven. Satyr. 6. v. 458

Auribus extensos magnos commisit elenchos.

Ex auribus enim suspendebantur. Iidem & *Cylindri* eidem Poëtæ dicuntur, vide *Cylindrus*, & Rigaltium ad Artemidorum pag. 64. itemque Salmasium de modo usurarum p. 670.

ĔLĔPHAS, ἐλέφας, & Elephantus, animalium terrestrium maximum, docile, clemens, prudens, memoriâ valens, φιλάνθρωπον, juxta Plinium lib. 8. cap. 5; & secundùm Cicer. de nat. deor. lib. 1. cap. 35 *Elephanto belluarum nulla prudentior.* Idem lib. 2. N. Deor. cap. 60 *Elephantorum acutissimi sensus*, von scharffen Sinnen. Exempla enim industriæ eorum mira Plutarchus recitat libr. de industria animalium. Domiti militant, & turres armatorum in hostes ferunt, magnaque ex parte orientis bella conficiunt. Decem annis gestare uterum à vulgo existimantur. Aristoteles biennio putavit, ac singulos tantum semel fœtus edere. Plaut. in Sticho act. 1. sc. 3. v. 13 *Audivi sæpe hoc vulgo à multis dicere, Solere Elephantum gravidam perpetuos decem esse annos.* Apulej. lib. 1. Milesf. *Eadem* [saga] *amatoris sui uxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, jam in sarcinam prægnationis obsepto utero & repigrato fœtu, perpetuâ prægnatione damnavit: &, ut cuncti numerant, octo annorum onere misella illa, velut elephantum paritura, distenditur.* Hinc de immodica cunctatione proverbiali figura dixit Plin. in præfat. *Celerius Elephanti pariant.* Elephantorum historiam præter Plinium lib. 8. N. H. cap. 6. qui *Boves Lucas* Romanis initio dictos scribit, & Ælianus & Strabo lib. 15. p. 704. & seq. item Philostratus lib. 2. de vitâ Apollonii p. 64. E junioribus Lipsius in epistolis, Rupertus ad Florum p. 259. 262. 266. & Herm. Hugo de milit. equest. lib. 1. cap. 5 executi sunt. Quomodo à Draconibus perimantur, Philo docet. Vide supra in *Draco.* *Elephanti culicem conferre.* Item: *Elephantem ex muscâ facere.* Item: *Elephantum sub alis citius celes.* Item: *Elephantus Indus haud curat culicem.* Item: *Elephantus non captat murem*, quem maxime elephantus odisse

Plinius scribit: locutiones proverbiales notissimæ sunt. *Elephanti corio circumtectus*, Plauto milite act. 2. sc. 2. v. 80 stupidus atque ἀναίσθητος dicitur: cujusmodi hominem & nos, Dickhäutig/ appellamus. ¶ 2. Elephantus pro *ebore.* Vide mox in *Elephantinus* ex Virgilio & Servio.

¶ Elephantia, æ, sive elephantiasis, ἐλεφαντίασις, morbi genus, quod malè vulgò lepram interpretantur: cum sit, quam *vitiliginem* Latini & Græci ἀλφὸν appellant. Cum cutis subasperis maculis albescit, sic, ut Elephanti videatur, quod Vossius notat lib. 1. de vitiis sermonis cap. 32. Vid. P. Crinitum de H. D. lib. 20. c. 10. Lucretius Ægypto tantum tribuit. Ita enim lib. 6. v. 112 scribit:

Est Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in mediâ, neque præterea usquam.

¶ Hinc *Elephanticus*, qui hoc morbo laborat apud Firmicum lib. 8. cap. 28, in 6 parte Capricorni. Et

¶ *Elephantiaca contagio*, cap. 19 ejusdem libri, parte Ariet. 23. Sed

¶ Elephantiosus, idem qui Elephantiacus. Augustinus lib. 9 de Genesi ad liter. cap. 10 *qui hydropicus, vel dysentericus, vel elephantiosus factus fuerit.*

¶ Elephantinus de bellua sumtum adjectivum est, penultima, ut in Græcis solet, correpta. Vid. Borrich. in Parnass. Sic dicitur *pellis elephantina.* De proboscide, elephanti rostro, vide suo loco. *Elephantini libri* Vopisco in Tacito cap. 8 sunt, quos *Codices eboreos* Ulpianus vocat. Facti enim ex ebore sectili. Nam & *elephantus* pro ebore dicitur, Virgil. 3. Æn. v. 464

Dona dehinc auro gravia sectoque Elephanto.

Ubi Servius: ELEPHANTO *pro ebore.* Nam elephantus pro elephanti dentibus, sive, ut Pausanias priori Eliacôn libro dicere jubet, cornu: vid. Voss. Physiolog. Christian. lib. 3. cap. 51. & lib. 4. Instit. Orat. p. 143.

¶ Elephantis, Nili Insula. Plin. ¶ 2. Elephantis & fœminæ nomen, quæ fœdissimos libellos scripsit, quibus varia concubitûs executa est genera, quorum mentio apud Martialem, itemque in Priapejis, ut & apud Suet. Tiberio cap. 43.

¶ Elephantistes, utitur hoc vocabulo pro elephanti rectore Aristot. lib. 2. de Natur. Animal.

ĔLEUSIS, & Eleusin, Ἐλευσὶς, civitas in Attica, à Triptolemo condita & in memoriam patris Eleusini sic appellata. Hic Triptolemus primus ex disciplina Cereris sevit fruges, & Cereris sacra instituit, quæ θεσμοφόρια, Latinis *Initia* (de quibus suo loco) itemque *mysteria* & *Eleusinia* appellabantur. Vide Hyginum in fabulis, Phornutum Theoria de natura Deorum, & Servium ad illud Virgilii principio Georgicorum: *unicuique puer monstrator aratri.* Alii tamen Eleusinia Sacra, ab Eumolpo Eleusinio Musæi Poëtæ filio, discipulo Orphei instituta volunt. Unde *Eumolpidæ* dicti Cereris Sacerdotes, qui ista sacra curabant. Cicer. lib. 2. de legibus c. 14. *Quid ergo aget Jacchus Eumolpidæque nostri & augusta illa mysteria? Jacchum* autem sive Bacchum nominat, quod in iis Sacris non Ceres tantùm, sed Bacchus etiam coleretur; cujus nomen tum sæpiùs inclamabatur: Ἴακχ' ὦ Ἴακχε. Hinc Cicero 2. de N. D. c. 24. *Hunc dico Liberum, Semelâ natum, non eum nostri augustè sancteque Liberum cum Cerere & Libera consecraverunt: quod quale sit, ex mysteriis intelligi potest.* Tanta autem horum Sacrorum religio erat, ut non nisi integri et sceleris nullius sibi conscii interesse possent: de quo Suetonius Neron. cap. 34. & Meursius de Sacris Eleus. pecul. lib. Quæ vel *Majora*, vel *Minora* erant, auctore Barth. ad Claudian. pag. 862. Vide not. Dionys. Petavii ad Orat. 12. Themistii.

¶ Eleusīnus *Mater Eleusina*, i. e. Ceres, Virg. Georg. 1. v. 163

Tardaque Eleusinæ matris volventia plaustra.

ELEUTHERIA, orum, Libertatis solennia apud Plautum in Persa, ἐλευθέριος, ἐλευθερία, liber, libertas.

Elicio, vide *Lacio.*

ELIX, icis, ex Græco Masculini generis, sulcus aquarius, eine Wasserfurch. Colum. lib. 6. L. 1. §. 9. Dig. de aquâ & aqua pluvia arcenda. Dicuntur & *colliquiæ*, elices, Wasserrunsen/ eidem.

D Elido, Elimino, Elimo, vide *Lædo. Limen. Lima.*

ĒLIS, Ἦλις, urbs Peloponnesi in Elide regione, celebris certaminibus, quæ ibi habebantur in honorem Jovis Olympici, qui notissimi *ludi Olympici* sunt.

¶ Ēlis, idis, regio circa Elim urbem. Nam urbis nomen secundum casum similem primo habet: nomen regionis autem auget Genitivum syllaba. Vide sis Victorium ad lib. 13. Cic. fam. ep. 26.

¶ Elēus, adject. Tibull. lib. 1. el. 4. v. 27

Quam jacet, infirmæ venere ubi fata senectæ,
Qui prior Eleo est carcere missus equus.

Eodem plane modo Ovidius epist. 18. Leandri v. 166

Ut celer Eleo carcere missus equus.

¶ Eliădes, plur. epitheton equarum, in Olympicis ludis velocissimo cursu vincentium. Virgil. Georg. 1. v. 59

— — Eliadum palmas Epirus equarum, scil. mittit.

¶ Eleïs, patronymicum aliud, Ovid. 4. Heroid. v. 47

Nunc feror ut Bacchi furiis Eleides actæ.

ĔLĪSA nomen Didonis. vide *Dido*, in elemento D. Eadem enim est Dido & Elisa. Virgil. 4. v. 335

- - nec me meminisse pigebit Elisæ.

¶ Ēlīsēus, adjectivum, ut, *Elisei patres*, Silius 6. v. 346. hoc est Senatus Carthaginiensis, ab Elisa Didone, conditrice urbis, ita appellatus.

ELIXUS, elixum, quicquid aquâ decoctum est. gekocht / gesotten. *Caro elixa*, cui opponitur *Caro assa*, gebraten. Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 2. v. 73 *- - - at simul assis Miscueris elixa.*

Elleborum, vide *Helleborum*.

ELLUM, Donato adverbium est demonstrantis, aliis pronomen: ut, *Eccum illum*, ecce illum. ¶ 2. Sed Valla *Eccum*, id est, ecce hic, eum scilicet, de quo agebamus.

¶ Ellum, ellam, pro ecce illic, eum nimirum, de quo agebamus, Valla lib. 2. c. 15.

Ellychnium, vide *Lychnus*.

ELŌGIUM, ἐγκώμιον, testificatio de aliquo sive honoris sive vituperationis gratiâ, ein preißlich oder nachtheiliges Zeugnüß oder Nachsage. Utitur Cicero, tum alibi, tum in Catone majore c. 20 *Solonis sapientis elogium est, quo se negat velle suam mortem dolore amicorum lamentisque vacare*, hoc est, *suæ sententiæ testificatio.* ¶ 2 Testamentum, Elogium Cicero dixit. Vide Vallam lib. 4. c. 66. Præcipue Scaligerum ad illud Culicis Maroniani in f. *tum fronte locatur Elogium. Elogium*, titulus, inscriptio, quæ caussam rei indicat. Suet. Calig. c. 24. extr. *Sed & tres gladios in necem suam præparatos Marti ultori, addito elogio, consecravit.* Vide ibi Torrentium & Casaubonum; & hunc ad Cæsarem quoque p. 30. ubi originem vocis aperit; itemque Pignorium in Miscellan. & infra in *Titulus*.

ELOPS, ἔλοψ. Piscis sacer. Ovid. in Halieut. v. 96

Et preciosus elops nostris incognitus undis.

ĔLŌRUS, Ἔλωρος, Siciliæ civitas, ab Eloro amne, quo campi ejus perfunduntur, dicta, proxime Pachynum. Silius lib. 14. v. 270

Sidonia Drepane atque unda clamosus Elorus.

ELPĒNOR, Ἐλπήνωρ, Ulyssis socius, Ovid. lib. 3. Trist. Eleg. 4. ex Homeri lib. Odyss. 10.

Qui cadit in plano, vix hoc tamen evehit ipsum,
Sic cadit ut tactâ surgere possit humo:
At miser Elpenor tecto delapsus ab alto,
Occurrit regi, flebilis umbra, suo.

Juven. Satyr. 15. v. 22

Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.

Mart. lib. 11. Epigr. 82. de Philostrato:

Pœne imitatus obit sævis Elpenora fatis,
Præceps per longos dum ruit usque gradus.

Elucus. Vide *Helucus*.

ELUTRIO, elutriare, est de vase in vas transfundere, fassen / quod & *transvasare* dicitur, sed rarius, Plin. 9. c. 38.

ĒLȲSIUM, Ἠλύσιος, cælum poeticum, hospitium & sedes bonorum apud inferos, ein Poetischer Lust-Ort unter der Erden. Etymon vocis ex Homero declarat Origenes lib. 7. contra Celsum pag. 355. Conf. Barth. ad Script. Venat. p. 186. Coquejum ad Augustin. de C. D. lib. 10. c. 29. Virg. 5. Æneid. v. 734

-- -- amœna piorum
Concilia Elysiumque colo.

¶ Elysius, adjectiv. *Campi Elysii*, Virgil. Georg. 1. v. 38. *Vallis Elysia*, Ovid. 3. Amor. 9. v. 60.

ĒMĀTHIA, Ἠμαθία, Macedonia est antiquo nomine. Vide Plin. lib. 4 cap. 10. pr. Poetis est Thessaliæ pars, sive Pharsalia. Vide Servium in Virgilii illud 1. Georg. v. 491

Ne fuit indignum superis bis sanguine nostro
Emathiam & latos Æmi pinguescere campos.

¶ Emāthius. adj. *Emathii campi*, Lucan. lib. 1. pr.

EMBAMMA, neutr. ἔμβαμμα, condimentum ex aceto, quod ad condienda sit obsonia, eine Brüe / so man um Schmacks willen an Fleisch / Fische und andere Kost macht / sive eine Duncke. Dictum ab ἐμβάπτειν, intingere. Legitur apud Columell. lib. 12. c. 55.

EMBLĒMA, ἔμβλημα; neutr. opus vermiculatum, tessellis insititiis consertum, künstlich eingelegte Arbeit / oder angesetzter Zierath. Publius in Mimis, *Insertam* vocat. *Frugalitas*, inquit, *inserta est rumoris boni.* Tralatio est. Vide Scalig. ad eum versum Publii, item ad lib. 5. Manilii. Lucilius:

Quàm lepidè lexes compostæ ut tesserulæ omnes,
Arte pavimenti, atque emblemate vermiculata.

Quos versus respexit Cicero in Bruto cap. 79, quum scribit, *Nullum nisi loco positum, & tanquam in vermiculato emblemate, ut ait Lucilius, structum verbum videres.* ¶ 2. Deinde & in vasis aureis aut argenteis *emblemata* dicebantur ornamenta quædam, ita aptata vasis, ut detrahi rursusque reponi innoxie possent, das Bildwerck an güldenen und silbernen Gefässen / so man ab und zuthun / oder abnehmen und wieder aufsetzen kan. Cicero in Verr. 6. cap. 24 *Illigare & includere emblemata in aureis poculis.* Item cap. 22. & 23. *Avellere*, vel *detrahere emblemata.* Celsus Lege 19. § 5. Digest. de auro & argento legato: *Simili modo quæritur,*

A *si cui argentum legetur, an emblemata aurea, quæ in eo sunt, eum sequantur.* Vide & § sequ. ibidem. ¶ 3. Hinc ad ornatum orationis vel sententiarum transfertur, ut *exornare dictiones quibusdam velut emblematis*, Quintilianus dixit lib. 2. cap. 4. Exstant hodie Emblemata Alciati, libellus elegans & argumentorum diversitate jucundus, plenusque gravissimis sententiis, ac dignus quem familiarem sibi adolescentes faciant.

EMBŎLUM, ἔμβολον, pars adunca & ærata in navi, Latinis alias *Rostrum.* Petronius p. 75 *Fascium imam partem quasi embolum navis æneum finiebat.* Fr. Pithœi Collectanea ibidem: τὸ χάλκωμα τὸ περιτιθέμενον κατὰ τὴν πρῷραν.

¶ Embŏlium, ἐμβόλιον, quicquid in scenam ridiculi obiter immittitur, ut, introductio saltatorum vel bisaltarum, allerley Kurtzweil / so beyläuffig ins Spiel wird eingelassen. Cic. pro Sext. cap. 54 *Omnia sororis embolia novit.* Kurtzweilige Possen.

¶ Et *Embolion* Paxillum significat, qui rotæ præfigitur, ne excidat, die Lene oder Lön. Vide in Lexicis Græcis significata multa τοῦ ἐμβόλιον καὶ ἔμβολον.

¶ Embŏlismos, ἐμβολισμός, intercalatio; quæ insertio est vel diei in mensem, vel aliquot dierum in annum, das Einschieben oder mit einrechnen eines Tages oder Mondenscheins. Vide Macrobium lib. 1. Saturn. c. 13, & Meursium ibi ac Gronovium,

B qui Ἐμβόλιμος, demto Sigma, malunt.

¶ Embolismalis, ἐμβολισμος, ἐμβολιμαῖος, intercalaris, seu insertitius: *Dies embolismalis*, qui quarto quoque anno Februario suppletur. *Annus embolismalis*, qui tredecim est lunationum, ut loquuntur, ein Jahr das dreyzehen Mondenschein hat.

EMBRȲO, masculinum, & *embryon*, ἔμβρυον, substantia fœtus seu infantis nondum perfecti in utero. Dicitur etiam τὸ ἔμβρυον, die Frucht / ein unzeitiges Kind in Mutterleibe. Suidas: Ἔμβρυον, νεογνὸν βρέφος· ἢ τὸ ὠμὸν καὶ ἄπεπτον. *Embryon, recens natus infans: vel crudus & incoctus.* Vulgaris versus:

Vivimus in verbo, velut embryo vivit in alvo.

Emendo, vide *Menda*.

Emerita, urbs Hispaniæ, vide sub *Mereo*.

Emineo, vide *Maneo*.

ĒMĪNUS, è longinquo von fern / cui opponitur *Cominus. Eminus hastis, cominus gladiis uti*, Cic. de senect. cap. 6. Et Cæsar 7. Gall. cap. 24 *Faces atque aridam materiem de muro in aggerem eminus jaciebant.* Adde, supra in *Cominus* dicta.

EMMAUS, & Emaus, tribus syllab. Emauntis, & Emai, sic enim Plin. lib. 5. cap. 14 *fontibus irriguam Emmaum* dixit. Ἐμμαοῦς, oppidum vetus Judææ, abfuit ab Hierosolymis sexaginta stadiis,

C cui Romani post devictam Judæam nomen mutârunt, *Nicopolin*, à victoriâ appellantes.

EMMŌTON, ἔμμοτον, *emmota* medicamenta sunt liquida, quæ linteolis excepta intra vulnera, vel ulcera conduntur, die Wicklein / so die Barbierer in die Wunden drehen. Vide Reinesii Var. Lect. p. 515.

ĒMO, emere, mercari, comparare. kauffen. *Emere de aliquo*, einem abkauffen / Cicer. ad Attic. lib. 10. cap. 5. *Emere magno, parvo, minimo*, lib. 13. ad eundem epist. 29. *Emere tanti, quanti*, 3. Offic. cap. 14. *Emere pretio suo* Terent. Hec. prolog. extr. Et Seneca lib. 2. de Benef. cap. 1 *Nulla res carius constat, quàm quæ precibus emta.* Hinc proverbiale in Verrina 6. cap. 6. extr. adducit Cicero illud, *Emere malo, quàm rogare*, lieber kauffen / denn abbetteln. Apul. lib. 3. Florid. *Neque enim aut levi mercede emit, qui precatur; aut parvum precium accipit, qui rogatur, adeo ut omnia utensilia emere potiùs velis, quàm rogare. Emere in diem*, ut solvas post aliquod tempus, Nepos Attico c. 9. n. 5. Auff Tagezeiten kauffen. *Bene emere*, wolfeil kauffen. Cicero apud Sueton. Cæsar. cap. 50 *Facetissime Cicero: Quo melius emtum sciatis, tertia deducta est.* Sed *Beneficiis quem emere*, i. e. conciliare, Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 57. *Titivilitio non emerim: non cassâ nuce*, ich gebe nicht einen Pfifferling davor.

D ¶ Metaphorice pro parare, Claudian. 3. Conf. Hon. v. 188. *Emitur virtute potestas.* Horat. lib. 1. epist. 2. v. 55.

Sperne voluptates, nocet emta dolore voluptas.

¶ Quæ a Supino formantur, scribuntur ab nonnullis per PT; rectius sine P, ut *emtum*, *emtor.* Vid. Dausq. Orthogr.

¶ Emtus, a, um, particip. ut, *de lapide emtus*, Cicer. in Pison. cap. 15. ein zu Leibeigen erkauffter. *Pax donis ingentibus emta*, Lucan. lib. 10. v. 107.

¶ Inemtus, ungekaufft. Virg. 4. Georg. 133

- - dapibus mensas onerabat inemtis.

mit Hauß-Speise / die ihm selbst gewachsen. Tacitus 2. Hist. cap. 60. n. 6 *consulatus inemtus*, i. e. pecunia non paratus. Pomponius Lege 2. Dig. de lege commissoria: *Accipitur inemtus esse fundus*, hoc est, emtio pro irrita habetur.

¶ Emtio, das Kauffen / der Kauff. *Emtionem facere*, Cicer. pro Cæcin. cap. 6. *Abire ab emtione*, den Kauff widerruffen. *Emtio per æs & libram* quid? vid. apud Lipsium ad lib. 1. Annal. Tacit. pag. 3. Quæ & *emtio mancipi* dicebatur, & erat solenne quoddam genus emtionis, quod fiebat inter solos cives Romanos adhibitis non minus quinque testibus, Romanis civibus puberibus, & alios

alios ejusdem conditionis, qui libram æneam teneret. Emtor A ita dicebat: Hoc ego ex jure Quiritum meum esse ajo, hoc quod emtum est hoc ære, æneàque librâ. Deinde libram ære percutiebat, idque æs dabat ei, à quo rem emtam accipiebat, & hæc mancipatio vocabatur.

¶ Emtor, ein Käuffer. Cicer. 3. Offic. cap. 12 *ne quid omnino, quod venditor norit, emtor ignoret.* Et Seneca Epist. 27 extrema: *Bona mens nec commodatur, nec emitur: & puto, si venalis esset, non haberet emtorem.*

¶ Emtrix, Käufferin. Lege 63. Dig. de Evictionibus & duplæ stipul. *Cum emtrix non provocaverat.*

¶ Emtionalis, kauffbar. Cicer. lib. 7. ad Attic. Epist. 29. ubi ¶ *Coëmtionalis* legit accuratissimus Grævius, quem vide.

¶ Emtitius, emtitium, quod emtum est. *Miles emtitius*, mercenarius, der um Sold dienet. *Servus emtitius*, qui opponitur *domi nato*, Fragm. Petron. *Glans emtitia*, Varr. lib. 3. de R. R. cap. 2.

¶ Emax, qui libenter & sæpius emit, kauffsüchtig. Cicer. in Parad. 6. cap. 3 *Non esse cupidum, pecunia est; non esse emacem, vectigal est*, nicht begierig seyn / ist baar Geld: nicht kauffsüchtig seyn / ist Gewinn und Einnahm. *Patremfamilias oportet esse vendacem, non emacem.* Cato de re rust. cap. 2. extr. B

¶ Emacitas, cupiditas eminendi, Kauffsucht. Columella lib. 4. cap. 3 *Quosdam emacitas in armentis exercet, sed iisdem tuendis nulla cura tangit.* Plin. lib. 3. epist. 7. de Silio Italico: *Erat φιλόκαλος usque ad emacitatis reprehensionem.*

¶ Emtito, emtitare, frequentativum. Columella lib. 8. cap. 10. *ternis denarii emtitatus.* Tacitus lib. 14. cap. 41 *qui talem operam emtitasset vendidissetque.*

¶ Emturio, emturire, gern kauffen / mit Kauff umgehen. Varro procem. lib. 2 de R. R. *Quod te emturientem in campos macros ad mercatum adducunt crebro pedes.*

Composita.

¶ Adimere, quod diversam habet ab *Emo* significationem, benehmen. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 12 *Falsum illud est, vulgò quod dici solet, Diem adimere ægritudinem hominibus*, die Zeit benehme Trauren und Hertzeleid. Sic *adimere curam, consuetudinem alicujus*, apud eundem Hecyr. a. 5. sc. 3. v. 19. & Phorm. a. 1. sc. 3. v. 9.

¶ Ademtio, Cicer. pro Domo cap. 30 *Ademtio civitatis*, Beraubung.

¶ Coëmere, idem quod emere, einkauffen / vel zusammen kauffen. *Coëmere frumentum.* Sic Cicero Verr. 6. cap. 59 *quæ tum non modo non vendebant, verum etiam coëmebant.* ¶ 2. Mercede conducere. Suet. Vespasiano cap. 18. & ibi Casaub. ac Torrent. C

¶ Coëmtio, ut emtio: Cicero pro Muræn. cap. 12 *coëmtionem facere.*

¶ Coëmtor. Apulej. Apolog. p. 321 *Testium coemtor.*

¶ Dirimere, distrahere, separare, trennen / scheiden / unternehmen / auffheben / ut, *Prœlium nox diremit*, Hirt. B. Alexand. cap. 46. *Iras & altercationes dirimere*, Liv. lib. 1. cap. 13. *Dirimere controversiam*, Cic. 3. offic. cap. ult. einen streitigen Handel beylegen und auffheben. *Dirimere veterem conjunctionem cum aliquo*, Cic. lib. 3. fam. epist. 10. alte Freundschafft trennen.

¶ Diremtio, actus dirimendi, Trennung / Scheidung. Valer. Max. lib. 4. cap. 7. principio: *Celerius est sine reprehensione propinquum avertere, quam amicum: quia altera diremtio* iniquitatis; *altera utique levitatis crimini subjecta est.* Ita Pighius ex MSS. quem Vorstius & Cantelius sequuntur. Augustinus Confess. lib. 3 c. 8 sub finem: *Lætantur conciliationibus aut diremtionibus.* Idem epist. 154 ad Emeritum Donatistam: *Cur vos tam temeraria atque sacrilega diremtione præcidistis a communione innumerabilium ecclesiarum orientalium?*

¶ Eximere, auferre, excipere, benehmen / ut, *Eximere curam. Non eximis illud, quod me angit*, du benimmst mich deß nicht / das mich bekümmert / Cicer. 2. Tuscul. cap. 12. *Scrupulum alicui eximere*, Plin. lib. 3. epist. 17. einen seiner Bekümmernüß entledigen. Cui contrarium est, *Scrupulum injicere*, vide *Scrupulus.* ¶ Jungitur & ablativo: ut, *Urbem obsidione eximere*, id est, liberare. Plin. lib. 7. cap. 28 *Cremonam obsidione exemit.* Sic *Eximere servitio*, Livius 28. cap. 39. ¶ Et dativo: ut, *Eximi noxæ*, aus der Verdacht oder Schuld gelassen werden / apud eundem lib. 8. cap. 35. Ovid. lib. 2. de art. v. 653

Eximit ipsa dies omnes de corpore mendas.

Horat. lib. 1. epistola 5. v. 18. de ebrietate:

Sollicitis animus onus eximit, addocet artes.

¶ Exemtilis, quod eximi potest, Columell. lib. 8. cap. 11.

¶ Exemtio. Colum. lib. 3. cap. 18 *Per exemtionem frangere*, im herausziehen zerbrechen. Et cap. seq. *exemtionem difficilem præbere*, sich nicht gern ausziehen lassen.

¶ Exemtus, ûs, subst. idem. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *quarum horarum brevitates aut crescentias cuneorum adjectus aut exemtus perficere cogit.*

¶ Exemtor, qui lapides eximit sub terrâ, Plin. lib. 36. cap. 15. extr.

¶ Eximius, vide infra in suo loco.

¶ Inemtus, non emtus, vide paullo ante post *Emtus.*

¶ Interimere, interficere, würgen / umbringen. Cicer. de Finib. lib. 2. cap. 20 *Se ipsam interimit Lucretia à filio regis per vim stuprata.* Pro Milon. cap. 34 *Me exanimant & interimunt hæ voces Milonis* &c. *Interimere vitam alicui*, Plautus dixit Cistell. act. 4. sc. 2. v. 39.

¶ Interemtor, interfector, Mörder. Senec. Epist. 70 *interemtorem sui fieri.* Valer. Max. lib. 6. cap. 1. n. 2 *Virginius pudicæ interemtor* [filiæ,] *quàm corruptæ pater esse maluit.*

¶ Interemtrix. Tertull. de Spectac. cap. 17. *pudoris sui interemtrices.* Lactantius lib. 1. cap. 10. Institut. *fratris interemtrix.*

¶ Interemtio. Cicero pro Leg. Man. cap. 11 *iter Gallorum interemtione patefactum est:* ubi plures hodie legunt *internecione.* Hæc si incerta auctoritas, substitui Glossæ Cyrilli possunt, in quibus est: *Interemtio*, κατασφαγή.

¶ Perimere, tollere, interficere, umbringen. *Dolo aliquem perimere*, Seneca Herc. Oet. v. 438. *Perimere alicujus consilium*, Cic. in offic. lib. 3. cap. 7.

¶ Peremtor, idem qui interfector. Apulejus 8. p. 207 *cruentus mariti peremtor.* Prudent. præfat. Hamartig. v. 19

Cruore Christi, quo peremtor concidit.

¶ Peremtrix. Tertullian. de Anima cap. 42 *Mors dissolutrix corporis & peremtrix sensus.*

¶ *Peremtorium edictum* dicitur eò, quod perimat disceptationem inter litigatores, hoc est, ultra non patiatur adversarium tergiversari. Ulpianus.

¶ *Peremtalia fulmina*, quibus priorum fulminum minæ tolluntur. Senec. 2. Quæst. N. cap. 49.

¶ Redimere, wieder zu sich kauffen / wieder lösen. Cicer. in Philipp. 13. cap. 5. *Domum non minoris, quàm emit Antonius, redimet.* Nicht näher an sich lösen / denn &c. *Captum se redimere*, Terent. Eun. a. 1. sc. 1, 29. Ovid. de Remed. amoris v. 229

Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes,

zu Rettung des Leibes solt du &c. Cicer. lib. 2. famil. epist. 16 *Acerbitatem a Rep. suis privatis & domesticis incommodis redimere.* Similiter Plinius Panegyr. Trajani cap. 28 *Crudelitatem redimere*, pro largiendo crudelitatis odium atque memoriam oblitterare. *Redimere pretio*, Cic. 7. Verrin. c. 45. mit Geld erkauffen / lösen.

¶ Redemtio, Cicer. de Prov. Cons. cap. 5. *temeritate redemtionis everti*, zu theuer kauffen oder pachten.

¶ Redemtor, der etwas zu sich käuffet oder löset. Livius lib. 34 cap. 9 extr. *Itaque redemtoribus vetitis frumentum parare.* Ut, *redemtor litis, caussæ*, qui certâ mercede pacta periculum litis seu caussæ in se recipit, apud JCtos. Item qui opus aliquod faciendum certâ mercede conducit, der ein Werck dinget. Cicer. lib. 2. de Divin. cap. 21 *Redemtor columnam conduxerat faciendam.* Tacitus 1. Histor. cap. 27 *Onomastus nunciat, exspectari eum ab architecto & redemtoribus.* Sic *redemtor pontis, redemtor silvæ, redemtor vectigalium* in Pandectis legitur.

¶ Redemtrix. Prudent. in Romano v. 774. de lingua Maccabæo ephebo excisa:

Prima offeratur in sacramentum necis,
Et sit redemtrix prima membrorum omnium.

Et Corippus lib. 4 v. 298

E cælo veniens mundi persona redemtrix.

¶ Redemtura, redemtio, v. g. silvæ, portus, aut conductio operis faciendi. Livius lib. 23. cap. 48 *cohortandos, qui redemturis auxissent patrimonia, ut reipublicæ, ex qua crevissent, ad tempus commodarent.*

¶ Redemtare frequent. Tacit. Hist. 3. cap. 34. n. 4 *occultè redemtabantur.*

D ĒMOLŪMENTUM, utilitas, fructus, contrarium detrimento, Frommen / Nutz / Genieß. Cicero lib. 3. de finib. cap. penult. *Ut verò conservetur omnis homini erga hominem societas, conjunctio, caritas; & emolumenta & detrimenta, quæ ὠφελήματα & βλάμματα appellantur, communia etiam voluerunt*, Nutz und Verlust. Vetus Inscriptio: DEMANDATVM EST VT CCCCX. PONDO ARGENTI E PVBLICIS POP. ROM. EMOLVMENTIS QVAE PRAETERITIS TEMPORIBVS QVAESTORES RECEPISSENT PROVINCIAM SVBLEVARENT. *Emolumento esse*, zuträglich seyn / Cicer. lib. 7. famil. epist. 10. Idem lib. 1. de Orat. cap. 8 extr. *Pergite, ut facitis adolescentes, atque in id studium, in quo estis, incumbite, ut & vobis honori, & amicis utilitati, & reip. emolumento esse possitis.* Et pro Milone cap. 12 *Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem*, keinen Nutz oder Gewinn. Idem lib. 1. de Finib. cap. 16 *Plus in ipsa injuria detrimenti est, quàm in his rebus emolumenti, quæ injuria pariuntur*, es ist bey Gewalt mehr Verlust / denn Nutz und Gewinn in den Dingen / so durch Gewalt und Unrecht werden ausbracht. Juven. Sat. 3. v. 21

— — artibus, inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum.

Dictum *emolumentum*, quod ex *molimine*, id est, studio & labore nostro ad nos redeat, unde & pro operoso & quod magnum studium

A studium requirit posuisse videtur Varro de re rustic. & Cæsar lib. 1. de Bello Gallico, ut Victorius observat lib. 22. Var. Lect. cap. 10. Sed de dubia vocis hujus origine Vossium cum primis legas, Etymolog. in *Mola* p. 325.

EMPEDOCLES, Agrigentinus fuit, Philosophus & Poëta, qui de Physicis versus scripsit, discipulus & sectator fuit Pythagoræ, præceptor verò Gorgiæ Leontini, Rhetoricen primus invenisse dicitur. Iis fuisse moribus scribunt, ut assidue simultatem cum aliquibus susciperet, eamque pertinacissime exerceret: unde proverbium: *Empedoclis simultas.* Furore melancholico correptus in Ætnæ ardentis insiliit voragines, quam rem patefecerunt ferreæ ejus crepidæ flammis ex Ætna rejectæ. Horat. in fin. libri de arte Poëtica:

— — *Deus immortalis haberi*
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiliit.

¶ Empedoclēus. *si Sallustii Empedoclea legeris, &c.* Cic. lib. 2. epist. 10. ad Quint. Fratr.

EMPETRON, ἔμπετρον, herba, *calorifraga*, aliàs Dioscoridi herba est notitiæ incertæ, ut ex Matthiolo apparet. Val. Cordus *Millegranam* vulgò dictam seu herbam cancri minorem, quæ Gallis *Herniaria* dicatur, affirmavit.

EMPHASIS, ἔμφασις, figura seu ornatus potiùs Orationis, Quintiliano teste Latine *significantia* dicitur, etwas wichtig und deutliches / nachdrückliches. Cicero *Significationem* vertit, *quâ plus in suspicione relinquitur, quàm in oratione ponitur.* ¶ 2. Emphasis est etiam, cum una aliqua in Oratione vox, ut significantior & gravior cæteris, jubetur attendi, darauff man sonderlich Achtung geben soll / ut cum dico: *In hoc dicto, Ecce Rex tuus venit tibi, &c.* emphasin habens, vel emphasis est in dictionibus *Tuus tibi.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 233. 234.

EMPIRICE, es, Secta Medicorum, quæ experimentis tantùm nititur, & quam in Sicilia primum cœpisse Plinius scripsit lib. 29. cap. 1. ἐμπειρική.

¶ Empīricus, ἐμπειρικός, ein Artzt / der nur aus Erfahrung / ohne Wissenschafft curirt. Celsus in Præfat. *Qui se Empiricos ab experientiâ nominant.* Ἐμπειρία experientiam significat.

EMPLASTRUM, seu cataplasma, unguentum seu medicamentum in massam coactum, quod igni præmollitum vulneribus imponitur, ein Pflaster. Quid à *malagmate* & *pastillo* differat, docet Celsus lib. 5. cap. 18. Laberius apud Gell. lib. 16. cap. 7. extr.

Quid est jusjurandum? emplastrum æris alieni.

¶ Emplastrare. Columell. lib. 5. cap. 11 *Arboris, quam emplastraturus es, nitidissimum ramum eligito.* Einen Zweig verbinden.

¶ Emplastratio, insitionis est species, eine Art zu pfropffen in die Rinde eines Stammes / die Verbindung des Pfropffreises / C de quâ integro capite præcipit Plin. lib. 17. cap. 16. & Pallad. lib. 3. cap. 17.

EMPORIUM, ἐμπόριον, eine Handelstadt / Gewerbstadt / Niederlag. Cicer. lib. 5. ad Attic. epist. 2 *cum per emporium Puteolanorum iter facerem.* Livius 36. cap. 21 *Thespiensium emporium.* Ab ἐμπορία, *negotior.*

¶ Emporeticus, adject. ut, *Emporetica charta*, Plin. lib. 13. c. 12. quæ scripturæ inepta, tantum involucra mercibus præbebat. Kramer-Papier / Maculatur.

EMPUSA, ἔμπουσα, spectrum, phantasma, illusio, ein Gespenst / Aristophanes in Ranis: Philostratus lib. 2. de vita Apollonii cap. 2. Cœlius lib. 6. cap. 38. *Empusâ mutabilior*, vide Chiliadas. Demosthenes ait Æschinis matrem, cui ipse Leucothoæ nomen mutasset, appellatam fuisse *Empusam*, eo quod quæstus gratia quidvis & faceret & pateretur.

EN, ἠνί, ἰδού, adverb. demonstrandi. *En Priamus! En quatuor aræ*, Virgil. Æneid. 5. v. 639. *En crimen, en caussa!* Cicer. pro Dejot. cap. 6. Plerumque enim nominativis præponitur. Ovid. lib. 2. de Ponto Eleg. 3. v. 25

En ego non paucis quondam munitus amicis, &c.

¶ Plautus etiam accusativis præposuit, ut: *En tectum, en tegulas*, &c. ¶ Et verbis Terent. Hecyr. a. 1. sc. 1, 5. *Ut quivis facile posset credere, nunquam illa viva ducturum uxorem domum. En duxit.* al. leg. *Hem.*

¶ *En unquam*, pro unquamne, Livius lib. 9. cap. 20. *En unquam futurum, ut congredi armatis cum Samnite liceat?* Virg Ecl. 1. v. 66 D

En unquam patrios longo post tempore fines, &c.

Et Ecl. 8. v. 7

— — *En erit unquam*
Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta.

Plaut. Menæchm. act. 5. sc. 5. v. 26

Dic mihi, en unquam tibi intestina crepent, quod sentias?

Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. v. 1

En unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam injuriam?

ENARGIA, ἐνάργεια, non ἐνέργεια, quam lectionem esse corruptam Budæus censet; Latine *evidentia*, vel *illustratio* à Cicerone dicitur, auctore Quintiliano lib. 6. cap. 2. Commemoratur inter figuras sententiarum, quæ amplificandi, ornandi vel delectandi gratiâ rem, ceu coloribus expressam, in tabulâ spectandam proponit, ut depicta, non narrata, spectata, non lecta videatur, ut: *Ipse inflammatus scelere ac furore in forum venit, ardebant oculi, toto ex corde crudelitas emicabat, &c.* Constat descriptione rerum, temporum, locorum & personarum, &c. Fuit τὸ τῆς ἐναργείας ὄνομα Epicureis valde tritum, qui contendebant, judicium omnium rerum esse penes τὰ φαινόμενα ταῖς αἰσθήσεσι. v. Hier. Wolff. annotationibus ad vitam Isocratis p. 795.

ENCELADUS, Terræ filius, ab Jove fulmine ictus, & sub Ætna monte sepultus. Virgil. 3. Æneid. v. 578

Fama est Enceladi semiustum fulmine corpus, &c.

ENCAENIA, ἐγκαίνια, festa erant Judæis, templi scil. initiatio, dedicationis festum, vulgus dixit, Kirchweih / Kirchmeß. Etiam aliis quibuscunque rebus novis & recens dedicatis adhibetur hoc vocabulum. Augustinus Tractatu 48 in Joannem sub init. *Quandocunque novum aliquid fuerit dedicatum, encænia vocantur. Jam & usus habet hoc verbum: si quis nova tunica induatur*, ENCAENIARE *dicitur.*

ENCARPA, orum, vel Encarpus, sing. ἔγκαρπος, Vitruvio lib. 4. cap. 1. implexus florum frondiumque Zophoro, hoc est, picto veluti balteo, insculptarum, die Blumen und Laubwercke an B den Säulen. Vide interpretes Vitruv.

ENCAUSTICE, es, ἐγκαυστική, pictura ad ignem, die Kunst ein Gemählde einzubrennen / Glaßmahlerey. Ejus ratio duplex erat: alia *cera*, alia *cestro* fiebat. De prima vide supra in *Cera*: de altera in *Cestrum.* Sed & tertia accessit ubi & penicilli usus erat. Vide Plinium lib. 35. c. 11. atque imprimis sub finem. Item Salmasium ad Historiam August. & in Exercitat. Plinianis.

¶ Encaustes, ἐγκαύστης, qui ita pingit. Glaßmahler.

¶ Encaustus, ἔγκαυστος, adj. Martial. lib. 4. epigr. 47

Encaustus Phaethon tabulâ tibi pictus in hac est.

¶ Encaustum substant. ἔγκαυστον, materia inusta ad pingendum apta. Plin. lib. 36. cap. 25. extr. *Figulinum opus encausto pingere*, glasieren. *Sacrum encaustum* vocabatur rubrica, qua Imperatores Constantinopolitani in subscribendis literis utebantur. Vide Mabill. de re diplomat. 10. f. 42.

¶ Et *Encaustica pictura*, lib. 35. cap. 11. sub initium.

ENCHIRIDION, ἐγχειρίδιον, promptuarium ad manum semper habendum, ein Handbüchlein. ¶ 2. Quo nomine Græci etiam *Capulum* in ense dicunt. Et inde translatum vocabulum ad libros est: quod sicut pugiones militibus, ita hi illis qui capere & scire cupiunt, in promptu semper esse debebant. Simplicius explicat in Enchiridion Epicteti Proœmii principio. Scripsit etiam Augustinus *Enchiridion ad Laurentium*, de quo ipse Retractat. lib. 2 cap. 63 ita censuit: *Scripsi librum de fide, spe & caritate, cum a me, ad quem scriptus est, postulasset, ut aliquod opusculum haberet meum, de suis manibus non recessurum, quod genus Græci* ENCHIRIDION *vocant.* In eadem metaphorâ perstitit Erasmus, cum libello suo nomen fecit, *Enchiridion militis Christiani.* Nam ἐγχειρίδιον est ξιφίδιον, seu *pugio*, apud Herodian. lib. 7. c. 4.

ENCOMIUM, ἐγκώμιον, laudatio, laus, Lobpredigt. *Ante victoriam encomium canis*, πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις, de eo qui bello vel re nondum confecta præpostere gloriatur: vide Chiliadas.

¶ Encomiastes, der da lobet.

¶ Encomiologicus. Plotius sub fin. libelli de Metris, in generibus carminum ponit *Encomiologicum Stesichoricum*, & *Encomiologicum Archilochium.*

ENCRASICHOLUS, piscis minimus ex apuarum genere, eine Art der Meerfischen. vide *Apua.*

ENCRATĒRA, æ, liquamen est ex piscium quorundam salsis intestinis, & liquatis.

ENCYCLIOS, ἐγκύκλιος, circularis, ἐγκύκλιος παιδεία, orbis disciplinarum, qui & *Encyclopædia*, ἐγκυκλοπαιδεία, dicitur, das Corpus aller Künste. Quintilianus lib. 1. cap. 10 *Orbis ille doctrinæ, quam Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant.* Quædam disciplinarum series, quæ ostendit inter omnes artes esse conjunctionem quandam, & communionem. Vid. Schott. observ. poet. lib. 2. cap. 1. Lipsii Manuduct. ad Philosoph. Stoicam lib. 1. dissert. 1. & 2. p. 1. & Joh. Wowerium in Polym. cap. 3. & 24.

¶ Encyclopædia. Jam modo ex Quintiliano *orbis doctrinæ* versa fuit in *Encyclios.*

ENDIADIS, ἐνδιαδὶς, sed rectiùs Hendiadyo, ἓν διὰ δυοῖν, figura locutionis est, qua unum per duo effertur, ut:

Arma virumque cano, pro armatum virum.
Pateris libamus & auro, pro, aureis pateris.

Exempla plura vide in libello de Schematibus, & figuram contrariam, quâ δύο δι' ἑνός, duo per unum efferuntur, apud Donatum in Terentium. Conf. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 313.

ENDROMIS, dis, fœm. ἐνδρομίς, vestis villosa vel pellibus suffulta, ein gefütterter leichter Laufrock / sic dicta, quod ejus usus fuerit ἐν δρόμῳ, hoc est, in cursu & palæstra. Martial. lib. 4 epigr. 19 *Dona peregrinam mittimus endromidem.*

¶ Polluci lib. 3. extremo *endromides* expediti ad cursum calcei sunt, τὰ τῶν δρομέων ὑποδήματα. Laufschuhe.

ENDYMION, ōnis, Ἐνδυμίων, pastor ille fabulosus, perpetuò dormiens (ein Siebenschläffer) quod Luna amore ejus correpta effecisse fingebatur, ut ejus osculandi semper haberet copiam. Cujus fabulæ & Cicero meminit Tuscul. 1. cap. 38. Fuit, ut fabulantur, longè formosissimus. Unde pro quovis specioso, *Endymiona* posuit Juvenalis Sat. 10. v. 381 Et Apulej. lib. 1. de A. A. *Hic est, soror Panthia, carus Endymion; hic Catamitus meus*, &c. *Endymionis somnum dormis*, Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις, adagium est, de ultra modum somnolento, vide Chiliad. Tradit a. Plin. lib. 2. cap. 9, Endymionem multa deprehendisse ad Lunæ motum pertinentia, eamque occasionem fuisse fabulæ, Endymionem a Luna fuisse adamatum. Vide & Lucianum de Astrologia. A

¶ Endymioneus. Auson. Idyll. 6. v. 40

Errat & ipsa olim qualis per Latmia saxa
Endymionéos solitâ affectare sopores
Cum face, & astrigero diademate Luna bicornis.

ENEMA, ἔνεμα, id quod per clysterem alvo immittitur. *Clyster* enim seu clysterium instrumentum est. Reinesius Var. Lect. lib. 2. cap. 8. pag. 200 *Ἔνεμα, ἔνεμα, id est κλύσμα, ἔγκλυσμα, infusum, quo venter seu intestina subluuntur, alio nomine INIECTIO.*

ENERGUMENUS, ἐνεργούμενος, dæmoniacus, ein Besessener / ab ἔργεσθαι, detineri, impediri, vel ab ἐργάζομαι, quod *agor* significat & *agitor*, à quo verbo id nominis Valla deducit. [Vide Lexica Græca.] & copiose de his Gisb. Voëtium part. 1. dispp. Theolog. p. 1019. Pontan. progymn. sacr. p. 638. B

ENGONASIS, ἐγγόνασις, sidus cæleste, quod *nixus* dicitur. Cicer. in Arato, *Engonasin vocitant, genibus quod nixa feratur.* Julius Firmicus, *ingeniculum* Latine vertit.

ENHYDRIS, enhydridis; & enhydrus, ἔνυδρος, coluber in aqua vivens, unde & nomen habet, eine Wasserschlange. Ita enim exserte Plinius lib. 32. cap. 7, *Enhydris vocatur a Græcis colubra in aqua vivens.* Et lib. 30. cap. 3 *Draconis os è spina: item enhydridis.*

ENIM, conjunctio caussalis, postpositiva: quanquam non semel & in principio orationis posuerint optimi auctores, ut Plautus, Terentius, Lucretius, Cicero, Apulejus & Paullus JCtus. *Enim istic captio est*, Plaut. Mostell. a. 5. sc. 2. v. 23. *Enim non sinam*, Terent. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 14. Vide Gifanii Indic. Lucret. Tacit. 4. Histor. cap. 11. extr. *Asiaticus (enim is libertus) malam potentiam servili supplicio expiavit.* ¶ 2. In quo Taciti loco *enim* pro *autem* videtur positum. Nam apud Latinos, *Nam, enim, sed autem*; Sicut apud Græcos γὰρ & δὲ; mutuas præstabant operas & alterum pro altero ponebatur. Cæsar lib. 2. de Bell. Civil. cap. 32 *Desertos enim se ac proditos à vobis dicunt, &c.* Idem lib. 5. de Bell. Gall. cap. 7 *At impeditis omnium animis, Dumnorix cum equitibus Æduorum à castris, insciente Cæsare, domum discedere cœpit; qua re nunciata, Cæsar, intermissâ profectione, atque omnibus rebus postpositis, magnam partem equitatus ad eum insequendum mittit, retrahique imperat: si vim faciat, neque pareat, interfici jubet, nihil hunc se absente pro sano facturum arbitratus. Ille enim revocatus resistere, ac se manu sua defendere, suorumque fidem implorare cœpit, &c.* Utrobique certe τὸ *enim* nihil infert, & tantum adversativæ vim habet. Unde & Græcus Interpres loci ultimi verba, *Ille enim revocatus*, &c. Non ὁ γὰρ; sed ὁ δὲ Δάμνοριξ, ὑπὸ τῶν διωκόντων αὐτὸν ἀποκαλούμενος, &c. vertit. ¶ 3. Est & asseverandi particula, ut *enim verò*. Plaut. Casin. act. 2. sc. 4. init. C

-- -- -- CH. *te uxor ajebat tua:*
Me vocare. ST. *Ego enim vocare jussi,*

i. e. Ego verò. Idem Mostell. act. 3. sc. 1. v. 24.

TH. *Quid tutè tecum?* TR. *Nihil enim.*

Terentius Andr. Act. 5. sc. 1. v. 4 *Immo enim quam maxime abs te postulo atque oro Chreme.* Ita usus etiam Eunucho est act. 2. sc. 3. v. 63. & Phorm. act. 4. sc. 4. v. 13. ¶ 4. *Quid enim*, usitata interrogatio bonis auctoribus, de qua Lambinus ad Horatium lib. 1. sat. v. 7. Plautus Amphitruone act. 2. sc. 2. v. 62 *Quid enim censes?* Ubi plane παρέλκει. D

¶ Sed *enimverò* in principio ponitur ac significat certe, eigentlich. Cicer. in Verr. 3. cap. 26 *Enimverò hoc ferendum non est.* Pronunciandum porrò est *enimverò* penult. producta, nam & in anapæsto apud Terentium ubique legitur. ut: *Enimverò Dave, nihil loci est segnitiæ*, &c. *m.* & *v.* rejectis *Enie vo* -- Habet significationem nimium permoti ac irritati animi, ut Donatus notat ad Terentii Andr. act. 1. sc. 3. v. 1.

¶ Sed enim, Aber. Apulejus Apolog. p. 323 *At enim ille totum quadragies præsumtione cassa devorarat.*

ENIPEUS, trisyllabum, Ἐνιπεύς, Thessaliæ fluvius, juxta quem pugna inter Cæsarem fuit & Pompejum. Lucan. lib. 7. v. 116

Sanguine Romano quam turbidus ibit Enipeus.

A Poëtis *altus, magnus, pulcher, Thessalicus*, dicitur.

ENNA, æ, Ἔννα, Siciliæ civitas, juxta quam templum augustissimum Cereris fuit, cum ejusdem simulacro, à quo templo *Ennæa Ceres* dicta fuit. Locum describit Cicero lib. 6. in Verrem cap. 48. Ubi & fabulam de raptu Proserpinæ leges.

¶ Ennæus, adject. Silius 14. v. 246

Cum rapta præceps Ennæa virgine flexit.

Et *Ennæa diva*, id est Proserpina, apud eundem lib. 13. v. 431.

ENNIUS, Poëta vetustissimus, Calaber, *Rudiæ* alumnus, ut Cic. pro Arch. c. 10. & Mela 2. c. 4, & Silius 12. v. 395 tradiderunt. Natus est anno 411 post Romam conditam, ut Cicero observat lib. 1. Tusc. Q. cap. 1. Coss. C. Manlio Lucrino & Q. Valerio Flacco. Romam puer translatus vitam ibi suam exegit, quam ad annos 70 perduxit. Dicitur fuisse ingenio acri & eruditione multiplici, ut qui domi forisque docuerit; & cum Græcam linguam, Oscamque & Latinam calleret; solitus est dicere, sibi esse tria corda, vid. Gell. lib. 17. cap. 17. Ex Silio Italico patet, lib. 12 v. 393. seq. eum fuisse in bello Punico Centurionem, præsentique animo rem gessisse; & apud Latinos fuisse primum, qui coronam sibi ex Helicone assumpserit. Græcas ab eo literas Cato senex didicisse scribitur. Scripsit præter Comœdias, Tragœdias, Satyras, Annales & historiam belli Punici secundi versibus hexametris, de quibus tamen omnibus nil nisi fragmenta quædam superant, sparsim apud Ciceronem, Gellium, Macrobium, & Grammaticos relicta. De quibus hi sunt apud Augustin. C. D. lib. 2. cap. 21. ex Cicerone:

Moribus antiquis res stat Romana virisque,
Haud quaquam quenquam semper fortuna secuta est.
Fortibus est fortuna viris data.

Ac de Fabio Maximo ille lib. 1. Off. Cic. cap. 24 quem & Macrobius indicavit lib. 6. cap. 1

Unus homo nobis cunctando restituit rem,
Non ponebat enim rumores ante salutem.

Et apud Gellium lib. 20. cap. 10.

Pellitur è medio sapientia, vi geritur res.
Unde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Bene facta male locata, malefacta arbitror.

Vocat hunc præclarum Ennii versum Cicero lib. 2. offic. cap. 18. Gellius ex Ennii satyris hoc producit lib. 2. c. 29. extr.

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tute agere possies.

Et hos ex Hecubâ lib. 11. cap. 4

Nam cùm opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadem dicta eademque oratio æqua non æque valet.

Vid. hic Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 306. Salmas. ad Script. Hist. Aug. p. 300.

Et hos ex Iphigeniâ apud Gell. lib. 19. cap. 10

Otio qui nescit uti, plus negotii habet,
Quàm cùm est negotium in negotio, &c.

Alios vid. lib. 20. cap. 10. Macrobius hos ex Ennii citat annalibus lib. 6. Saturn. cap. 2

Multa dies in bello conficit unus,
Et rursus multæ fortunæ forte recumbunt.

Cicer. lib. 1. off. cap. 16 hos etiam Ennio tribuit:

Homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilominus ipsi luceat, cùm illi accenderit.

Et hos lib. 2. off. cap. 7

Quem metuunt, oderunt;
Quem quisque odit, periisse expetit.

Et apud Nonium in *Cupienter*:

Stultus est qui cupida cupiens cupienter cupit.

De Ennio Ovidius scripsit in Tristibus lib. 2. v. 424

Ennius ingenio maximus, arte rudis;

sicut & *rudem Ennii Musam* dixit Statius lib. 2. Syl ad nomen patriæ *Rudiæ* nimirum alludens uterque. Sed & Codrus Urceus, *non versus*, inquit, *Ennii difficilis placet.* Meminit elogii sepulchri Ennii Cicero in 1. Quæst. Tusculanarum cap. 15

Aspicite, ô cives, senis Ennii imaginis formam,
Hic vestrûm pinxit maxima facta patrum.

Et ibidem illius:

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit, cur? volito vivus per ora virûm.

¶ Ennii perstudiosus fuit Virgilius. Nam plura ex eo sumsit & in carmina sua transtulit: quorum partem notavit Macrobius lib. 6. Saturn. cap. 1. Idem quum aliquando deprehenderetur Ennii poësin legere, interrogatus quid ageret, respondit: *Aurum se ex Ennii stercore colligere.* Gyrald. Dial. 4. pag. 137. Lips. lib. 2. Antiq. Lect. cap. 22. De hoc Horat. lib. 1. Epist. 19. v. 7

Ennius ipse Pater nunquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda.

¶ Alius Ennius de augurandi disciplinâ scripsit, de quo Sueton. de Illustrib. Grammat. cap. 1.

ENOSIGAEUS, ἐνοσίγαιος, dicitur etiam ἐννοσίγαιος, Neptuni epitheton, quo Juvenalis usus est Sat. 10. v. 182

Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum.

Ab ἐνόω concutio, & γαῖα, terra.

ENSIS, mucro, gladius. Schwerd. *Ensem in pectus adigere*, Ovid. Met. 5. v. 70. durchstechen. *Ensis vaginâ tectus*, Horat. lib. 2. Satyr. 1. v. 40. das in der Scheide steckt. Tibull. lib. 1. Eleg. ult.

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enses?
Quàm ferus & vere ferreus ille fuit?

¶ Ensis & pro imperio ponitur, cujus erat insigne. Lucan. lib. 5. v. 61 de Ptolemæo Ægypti Rege:

— — — *Sævum in populos puer accipit ensem.*

Stat. 5. Silv. Protreptico Crispini, extr.

— — *En ingens reserat tibi limen honorum*
Cæsar, & Ausonii committit munia ferri.
Vade puer, tantisque enixus suffice donis,
Felix, qui magno jam nunc sub præside juras,
Cuique sacer primum tradit Germanicus ensem.

Ubi alii Præsidatum provinciæ; vel præfecturam prætorio: alii sacri cubiculi curam per *Ensem* volunt notari. Vide Turneb. lib. 12. cap. 6. Petr. Fabrum lib. 1. Semestr. cap. 3. & Statianos interpretes, Morellum atque Cruceum.

¶ Ensiculus, dimin. parvus gladius, apud Plaut. Rud. a. 4. sc. 4. v. 113. seqq. ein Kinder-Degen.

¶ Ensifer, epitheton Orionis est. Ovid. lib. 2. de Arte v. 56 *Ensifer Orion aspiciendus erit.* Sed meliores libri hic *Ensiger* legunt.

¶ Ensiger, idem. Ovid. 4. Fastor. v. 388

Ensiger Orion æquore mersus erit.

uti iterum ex optimis membranis Heinsius legit, pro vulgato *Ensifer.*

ENTELECHĪA, ἐντελέχεια, pro qua tamen voce Aristoteles usurpat ἐνδελέχεια in animæ definitione non incommode, tametsi & de hoc ipso adhuc disputetur. Significat autem agitationem, continuationem, seu continuatam quandam motionem. vel, ut Cic. in 1. Tuscul. cap. 10. extr. reddidit, *continuatam motionem atque perennem*, cujusmodi animæ est, seu vitæ, sic enim verterunt Gaza & Hermolaus. Sunt etiam, qui *Perfectihabiam* vel *perfectihabentiam* eam vocem interpretantur, Vid. J.C. Scalig. Exercitat. CCCVII. num. 12. & seqq. Boëthius *actum* vertit, non etiam male. Ἐνδελεχὲς enim Græcis continuum vel continuatum est, was in steter Bewegung gehet. A quo nonnullis factum videtur Germanicum, endelich/ sic enim dicimus nos Germani continuatum, non cessans, non interruptum. Vide initium libelli de Animâ Philippi Melanchthonis, ubi tum ἐνδελεχείας, tum ἐντελεχείας appellatio eruditè explicatur. Josephus Scaliger ad Eusebium pag. 110 dicit puerilem velitationem esse de differentiâ harum vocum. Quippe quæ unum & idem sint. *Veteres enim*, inquit, *ut ex Luciano constat, τὸ T. tanquam Δ pronunciabant atque scribebant.* Quod & confirmat vetustissima inscriptio Romæ: DIAPANDON APOLLINIS SACERDOTI. Ubi DIAPANDON est διὰ πάντων, ut hodie pronunciat omnis natio Græca. Idem & diu ante ad 1. Tuscul. cap. 10 Ciceronis Camerarius observavit p. 167.

ENTEROCĒLA, ἐντεροκήλη, herniæ species, ein Bruch. Celsus lib. 7. cap. 18.

¶ Enterocelicus, ἐντεροκηλήτης, der gebrochen ist/ Plin. lib. 26. cap. 8.

ENTHEVS, ἔνθεος, numine divino plenus, divinus, apud Senecam legitur Medeâ v. 382

Incerta, qualis entheos cursus tulit;

Et apud Statium lib. 1. Silv. 2. v. 227

— — — — — — *hic enthea lauro*
Tempora, Minoâ crinem premit ille coronâ.

Vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 85. 132.

ENTHYMĒMA, ἐνθύμημα, secunda argumentationis Dialecticæ species, significat animi cogitationem seu commentationem. Juvenal. Sat. 6. v. 448

— — — *curtum sermone rotato*
Torqueat Enthymema, nec historias sciat omnes.

CVRTVM vocatur, quia præterit alteram propositionem, & duobus tantum constat Syllogismi pronunciatis.* Aristoteli ob eandem caussam dicitur μονολήμματος συλλογισμός. ¶ Rhetores interdum hoc nomine κατ' ἐξοχὴν intelligunt, quod ex contrariis fit, atque ab Aristotel. ἐνθύμημα ἐλεγκτικὸν appellatur. Cicer. in Topic. cap. 13. & Quintilian. lib. 5. cap. 14.

ĔNȲO, hujus Enyus, Ἐνυώ, Bellona, Martis soror. Hesychius: Ἐνυὼ πολεμικὴ θεὰ, ἡ μάχη. Silius lib. 10 v. 203

— — *veluti nondum satiasset Enyo*
Iras sæva truces.

Et Martialis Spectacul. 24

Nec te decipiat ratibus navalis Enyo.

Idem lib. 6 epigram. 31 [al. 32]

Cum dubitaret adhuc belli civilis Enyo.

EŌ, adverbium, propterea, ideò, deßhalben. *Neque eò nunc dico*, ich sage es auch nicht deßhalben/ Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 43. & *Eò fit*, das geschicht oder kömmt daher/ ibid. sc. 1. v. 99. Similiter & *Eâ* usurpatur. Vide *Is.* Observentur & formulæ *neque eò magis, neque eò secius vel minus.*

¶ Eòne, ut, *Eone es ferox?* Bistu darum so trotzig? Idem. Eunuch. 3. sc. 1. v. 25.

¶ Eò, magis, plus, tantò, cum præcedit aut sequitur *quo*, ut: *Quò quis imperitior est, eo audacior est*, je ungelehrter einer ist/

A je kühner und verwegener einer ist. ¶ 3. Eò, ad eum locum. *Nisi eò ad mercatum veniam*, Terent. in Adelph. a. 2. sc. 2. v. 23. & Cicero pro Sextio: *Res erat & caussa nostra eò loci*, id est, *in eo statu*, elegans locutio est, es war mit unser Sachen so weit oder dahin kommen. Quintil. lib. 2. cap. 10 *Res eò recidit.* ¶ 4. Aliquando pro ad id, vel usque ad id: Sic dicitur, *eò dementiæ, insolentiæ, furoris*, &c. *procedere*, in Thorheit/ Ubermuth/ &c. so tieff oder weit gerathen.

¶ Eodem. Cicer. 1. Attic. *Res eodem loci est, quo reliquisti*, pro, in eodem statu, noch in dem Stand. Nep. in Timoth. cap. 3. n. 4 *Eodem unde erat profectus, se recepit.*

¶ Eousque, i. e. in tantum & Eousque dum, hoc est, donec, so fern/ so weit/ so lang/ biß so lange/ pro quo Apulejus *eò ad* posuit Apol. *Verum enim verò variis frustrationibus nuptias eludit, eò ad, dum puerorum avus fato concessit.*

EO, is, ire, gehen. Terent. Phorm. 5. sc. 6, 27 *Ire suspenso gradu*, auff den Zeen gehen. Ovid. art. am. 3. v. 62

Discite, eunt anni more fluentis aquæ.

Die Jahre lauffen dahin. *Ire, redire*, hin und wieder gehen. *Ire obviam*, entgegen gehen/ Nep. in Milt. cap. 4. *Ire cum exercitu*, scil. obviam hostibus, in Agesil. cap. 3. n. 5. *Ire alicui*

B *subsidio*, ibid. cap. 8. n. 2. Sed *Ire in jus de re aliqua*, notat disceptationem rei, & litigationem apud judicem. Nota sunt verba solennia quibus, experiundi juris caussâ veteres ad Prætorem se mutuo evocabant: *in jus eamus, in jus ambula.* Brisson. lib. 5. de Formul. pr. Terent. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 49 *Ire infitias*, inficiari, verleugnen/ verneinen/ de quo in *Infitias*, infra. *Judices eunt in consilium*, Cic. pro. Cluent. cap. 20. zu Rath gehen. *Ire in sententiam*, Liv. 1. cap. 32. *pedibus ire in sententiam*, Idem Liv. 5. cap. 9. Ratio à Romanâ curiâ est. Nam super re aliquâ, quæ consultabatur, cum duæ diversæ sententiæ essent, ne omnes Senatores sigillatim interrogare esset necesse, discessio permittebatur. Hæc fiebat, cum Consul adversæ sibi sententiæ auctorem in certam subselliorum partem jubebat discedere, atque ad eam se conferre, qui ejusdem sententiæ essent. Cæterùm ad se accedere, qui unà sentirent. Tum enim ita, ut ex Festo & Plinio lib. 8. Epist. 14 constat, dicebat: QVI HAEC SENTITIS, IN HANC PARTEM; QVI ALIA OMNIA, IN EAM PARTEM ITE, QVA SENTITIS. Hinc itaque natæ illæ formæ: *Ire, discedere in alicujus sententiam:* quarum exempla passim exstant. Vide & Lipsium ad Tacit. pag. 515. Livius in præfat. *Mores eunt præcipites*, hoc est, abeunt seu declinant in deterius, es wird mit den Leuten immer ärger. ¶ 2. Ire etiam pro venire ponitur. Virg. 2. Æneid. v. 375

— — *vos celsis nunc primum à navibus itis.*

C Ubi Servius: ITIS, *pro* VENITIS: *ut contra Terentius:* Nisi ego ad mercatum venio, *pro* EO. Stat. 7. Thebaid. v. 229

— — *longo procul agmine Grajos,*
Ire docens, nec jam Aoniis procul affore campis.

Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 7 *Sed eccum Syrum ire video.* IRE inquit Donatus, *pro venire*, ut:

Nec verò Alciden me sum lætatus euntem
Accepisse lacu.

Est autem Virgilianum carmen de 6. Æneid. v. 392 *Euntem*, id est venientem. Seneca Medea v. 684

Is omne monstrum: tracta magicis cantibus
Squamea latebris turba desertis adest, &c.

Plaut. Cistell. act. 5. v. 3. LA. *Here unde is?* DE. *Ex Senatu.* ¶ 3. Seneca Hercule Oetæo v. 282 *Non ibo in ultra*, id est, non ero. Claudianus de 4. Consulat. Honor. v. 109

Non dabitis murum sceleri, qui vindicet, ibit.

Id est, erit, existat. ¶ 4. *Ire in* vel *ad aliquem*, est hostili animo quem petere. Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 16 *Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me.* ITVR AD ME, *quasi ad hostem*, inquit Donatus: *Plautus Pseudolo: Itur ad me. Virgilius* [9, 424] — — — *simul ense decore*

Ibat in Euryalum properè.

¶ Ovid. 5. Trist. 5. Eleg. 4

Me quoque, si fas est exemplis ire Deorum,
Ferrea sors vita difficilisque premit.

Ubi *ire exemplis* est, uti exemplis; vel exempla sequi. ¶ 6. *Ire*

D *in secula*, est prædicari, immortali laude ornari. Plinius Paneg. cap. 55 *Ibit in secula, fuisse principem, cui* &c. Silius lib. 12. v. 311 *factoque in secula ituro.*

Claudianus de Conf. Mall. Theodori v. 115

ibant in secula libri,

de libris eruditis & ætatem ferentibus. Vide ibi Barthium p. 120.

¶ 7. *I nunc: Ite nunc*, formula increpantium. Virg. lib. 7. v. 425.

I nunc ingratis offer te irrise periclis.

Juvenalis Satyr. 12. v. 57

I nunc & ventis animam committe, dolato
Confisus ligno. Seneca Medeâ, v. 650
Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timendâ.

Petronius: *Ite nunc mortales, & magnis cogitationibus pectora implete. Ite cauti, & opes fraudibus captas per mille annos disponite,*

nite, &c. ¶ 8. Et *Ire* inter funebria verba. Terent. Andr. 1. sc. 1. v. 90. *Effertur, imus.* ubi Donatus: IRE *proprie ad exsequias.*

¶ Itus, itûs, ui, verbale, der Gang / das Gehen. apud Ciceronem ad Attic. lib. 15. epist. 5 *Quis porro noster itus, reditus*, &c. Et Vitruvius lib. 10. c. 13 *itus & reditus.*

¶ Itio, idem. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 24 *Haccine erant itiones crebræ, mansiones diutinæ Lemni?* War das das stete Wegziehen und lange Ausbleiben in Lemno? Cicero Attic. lib. 11. ep. 16 *De obviam itione ita faciam, ut suades*, mit dem Entgegenziehen wil ichs also halten. Et lib. 13. Epist. 50 [vulg. 48] ad eundem Atticum: *Quæris, quid cogitem de obviam itione.*

Composita sunt:

¶ Abire, à loco, de loco, ab aliquo. weg gehen. *Abire intrò, aliquò*, &c. *Abire ex oculis* Liv. 25. c. 16. *Abire deambulatum* Terent. Heaut. act. 3. sc. 1, 26. *Abire exulatum*, Liv. lib. 2. cap. 35. ins Elend ziehen. *Abiit tempus, hora*, die Zeit / Stund läufft dahin. *Abire è medio*, Terent. *Abire è vitâ*, Cic. in 1. Tuscul. cap. 30. Von dieser Welt scheiden. *Abire magistratu, consulatu*, est *deponere magistratum*, das Regiment übergeben. *Abire honore*, Suetonius dixit August. cap. 26. *Honor* enim magistratus est. *Abire in diem*, apud Terent. Phorm. act. 5. sc. 2, 16. est in aliud tempus differri, sich verweilen. Plin. lib. 3. epist. 19 *Pretium retro abiit*, ist wolfeiler worden. *Abire ab emtione*, den Kauff nicht halten. Lege 7 § 6 Dig. de pactis: *posse abiri ab emtione.* ¶ Eleganter etiam impunitatem Abeundi verbo expresserunt. Catullus Epigram. 14

Non, non hoc tibi, salse, sic abibit.

Terent. Andr. act. 1. sc. 2. v. 4 *Mirabar, hoc si sic abiret.* ungerochen naus gehen.

¶ Abitio. Abschied / Hingang. Terent. Heaut. 1. sc. 2, 16 *Propter eam hæc turba atque abitio evenit.*

¶ Abitus, discessus. *Abitus importunissimæ pestis*, Cicer. 5. Verr. c. 54.

¶ Transabire. Weiter gehen. Stat. lib. 6. Thebaid. v. 509

— — *obliqua quantum vitare dabatur*
Transabière fugâ.

Idem lib. 9. vers. 124

Lernæam jacit ipse trabem, volat illa sagittis
Æqua fugâ, mediumque nihil cunctata Politem
Transabit.

Valer. Flaccus lib. 4. v. 510

— — — — *æquora longe*
Transabeunt, nullaque datur consistere terrâ.

Et Silius lib. 12. v. 264 *Transabiit - - - hasta.* Boëth. de C. Ph. lib. 3 Metro 8

Et quod stelliferum, transabiit polum,
Tellure demersi petunt.

¶ Adire, accedere, zu einem gehen. *Aliqui me adière*, es seynd etliche an mich kommen / Terent. And. 3. sc. 3, 2. & *Adire ad aliquem* Andr. act. 2. sc. 1. v. 17. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 30. *Adire ad caussas* Cic. in Bruto c. 90. antreten. *Adire ad magistratus*, vor die Obrigkeit gehen / Nepos Themist. cap. 7. *Capitis periculum adire*, an eine Noth und Gefahr gehen / Cic. pro S. Rosc. c. 38.

¶ Est & in usu tertia persona passiva, *Aditur, adeuntur, adiri.* Cicer. 3. fam. ep. 7 *cum ad me aditum esset ab iis, qui* &c. & ad Quint. fr. lib. 1. ep. 2. sub fin. *neque prætores diebus aliquot adiri possent.* Et ¶ Particip. Passivum: Cæsar 1. de B. Civ. cap. 64 *millium VI adito circuitu.* Et Cicero 1. Offic. c. 19 *laboribus susceptis periculisque aditis.* Ovid. lib. 3. Trist. eleg. 1. v. 70

Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.

¶ Aditus, ûs, nomen, accessus, Angang / Zugang / Zutritt. *Aditus ad aliquem facilis, difficilis.* Cicer. lib. 1. ad Q. frat. epist. 1. cap. 8 *facillimos esse aditus ad te.* Idem ad Att. lib. 15. epist. 8 *Difficilior ad Antonium aditus esse dicitur*, ist schwer für ihn zu kommen. *Intercludere aditum* ad aliquem, pro S. Rosc. cap. 38. den Weg verlauffen. *Aditum januamque patefacere*, lib. 1. de Orat. cap. 47. Weg und Thür öffnen. *Aditus mihi patet ad caussam*, pro Sylla cap. 2. ich habe einen freyen und offenen Zutritt / &c. ¶ 2. Appellantur hoc nomine & loca, qua adiri provinciæ & regiones possunt commode, Päße. Cæsar 4. de Bell. Gallic. cap. 20 *Magno sibi usui fore arbitratur, si genus hominum perspexisset, loca, portus, aditus cognovisset.* Virg. 9. Æn. v. 381

— — — *omnem aditum custode coronant.*

¶ Aditio. Hinzugang. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 7. v. 63 *Quid tibi hanc aditio est?* id est, cur hanc adis? *Aditio hereditatis*, Papinianus Lege 95. § 2. pr. Dig. de Solutionib. & liberat.

¶ Aditare, frequent. quidam ducunt ex Plauti Captiv. a. 3. sc. 4 v. 72, sed lege *adbites*, de quo in *Bito* diximus.

¶ Ambio, ambire, circumdare, cingere, rings ümher geben. Ovid. Fastor. lib. 5. v. 81

Duxerat Oceanus, &c.
Qui terram liquidis qua patet ambit aquis.

Umringet die Erde mit Wasser. ¶ 2. Significat & ambitiose affectare, appetere, nach einem Dinge werben / stehen / streben. Plautus in Prologo Amphitr. *Virtute ambire oportet, non fautoribus.* Boëth. de Consol. Philos. lib. 3. Metro 8

Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant,
Et cum falsa gravi mole paraverint,
Tum vera cognoscant bona.

Tacitus de Germania cap. 17 *Ambire aliquem nuptiis*, id est, in matrimonium magno studio petere. *Ambire aliquem affatu*, Virgil. Æn. 4. v. 284 Mit Worten an einen kommen. Ponitur & absolute pro contendere, niti. Sueton. Cæsar. cap. 18 *Ambienti, ut legibus solveretur.* Et August. c. 31 *ambirentque multi, ne filias in sortem darent.*

¶ Ambitus, partic. passiv. quod contra naturam cæterorum mediam producit. Ovid. 1. Metam. v. 37

Jussit & ambitæ circumdare brachia terræ.

De quo vide Vossium lib. 2. de Arte Grammat. cap. 18. Usus & Tacit. 3. Histor. cap. 39 *Integris quoque rebus à Cæcina & primoribus partium jam Vitelliam aspernantibus ambitus.*

¶ Ambitio, affectatio dignitatis, honorum, Ehrsucht / Ehrgeitz. Cicer. 1. offic. cap. 25 *Miserrima est omninò ambitio honorumque contentio.* Usus & plurali Idem est, ut in 2. Tuscul. cap. 26 *Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar?* Item gratiæ studium & affectatio. Tacit. 1. Histor. cap. 1 *Sed ambitionem scriptoris facilè averseris: obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur: quippe adulatione* [hoc *ambitionem*, quam supra dixit, respicit] *fœdum crimen servitutis, malignitati* [hoc ad *obtrectationem* referendum est] *species libertatis inest.* ¶ Usurpatur & de magno, & affectato studio. Vide infra in *Ambitus* extr.

¶ Ambitor, qui ambit. Paullinus epist. 13 [ed. nov.] sect. 16 *æternæ laudis ambitor.* Lampridius in Alexandro cap. 28 *patronus auctoribus damnatus ambitor est.*

¶ Ambitiosus, propriè ac primariò, qui ambit, aut ambiendo implicat atque amplectitur. Horat. lib. 1. od. 36. extr.

— — *Nec Damalis novo*
Divelletur adulterio
Lascivis hederis ambitiosior.

Solinus etiam propriè usus hoc nomine cum cap. 17 de Creta scribit: *Non stipata centum urbibus, sicut perhibent, qui prodigè lingua largi sunt; magnis & ambitiosis oppidis.* Nam *ambitiosa oppida*, quæ magno ambitu sunt, weit ümfangen. Huic *Inambitiosum* opponitur, de quo infra. ¶ 2. Deinde qui ambitione laborat, Ehrsüchtig. *Amicitia ambitiosa*, Cicer. 1. Attic. epist. 18. Freundschafft auf Pracht. *Diligentia ambitiosa*, Fleiß so da wil gesehen und gerühmet seyn. *Ambitiosæ sententiæ*, adulatoriæ & ad aucupandam gratiam latæ apud Sueton. Domitiano cap. 8. Idem August. cap. 25 *Ambitiosius id existimans* [id est, magis ad aucupandi favoris studium comparatum statuens] *quàm aut ratio militaris* (quæ severitatem amat) *aut temporum quies* (per quam captandi & adulandi milites non sunt) *aut sua domusque suæ majestas* (quæ stabilita undique & in summam adducta) *postularet.* ¶ Ambitiosus etiam is dicitur, qui multa, & magno studio petit. Cicer. lib. 13. fam. ep. 1 *A me hoc contendit homo minime ambitiosus, minime in rogando molestus.* Sic etiam *Ambitionis* voce Justinus usus est, *cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset*, lib. 1. cap. 3.

¶ Ambitiose, adverb. mit Ehrsucht sich sehen zu lassen. *Ambitiose pro aliquo scribere* Cicer. 13. fam. epist. 69. *Ambitiosius facere* lib. 3. ep. 7. *Reum ambitiosius, quàm honestius, defendere*, Tacit. 4. Hist. c. 40. *Ambitiosissime provinciam petere*, Quintil. lib. 6. cap. 3. *Ambitiosissime comitia fiunt* Jul. Obsequens cap. 71.

¶ Inambitiosus, non ambitiosus. Ovidius lib. 11 Metam. v. 766

Secretos montes & inambitiosa colebat
Rura, &c.

¶ Ambitus, verbale. Umfang / Umgang. *Ambitus ædium*, der Raum ümb das Hauß herum. *Ambitus verborum*, dicitur periodus. Cicer. in Orat. cap. 50 *Perfecto completoque ambitu verborum gaudent aures meæ, & curta sentiunt, nec amant redundantia.* Festus: AMBITUS *propriè dicitur inter vicinorum ædificia locus duorum pedum & semipedis ad circumeundi facultatem relictus.* Livius lib. 27. cap. 9 *Ambitus facere circa aliquam rem*, grosse Umschweiffe machen. ¶ 2. Denique & crimen affectati honoris *ambitus* dicitur, & plus est quam *ambitio*; dictus a circumeundo supplicandoque, ut idem Festus ibidem docet. *Qui dilargitur pecuniam suam, aut populo muneribus ludisque blanditur, aut cæteris artibus, quæ legitimæ non sunt, ad publicos honores tendit, ambitum committit.* *Ambitus*, das Laster / wenn man nicht auffrichtiger Weise / sondern durch Gunst / Gaben oder andere ungebührliche Mittel an ein Ampt kömmt. *Accusari ambitûs*, & *de ambitu.* Namque & sæpius leges latæ fuerunt, quibus coërcetur hoc crimen, at nunquam satis observatæ. Ut Petilia, Cornelia, Bæbia, Calpurnia, Tullia, item Pompeja & Julia: de quibus consuli Antonius Augustinus libro de Legibus & Senatusconsultis potest. Cæterum legis ambitus qui essent convicti, his neque magistratum gerere, neque Senatoribus esse licebat, & multa pecuniaria irrogabatur, ut Dio docet lib. 36. p. 18. & seq. Lege Julia, quam Augustus tulit, convictus ambitus,

tanquam vis publicæ reus, deportabatur, ut Paullus JCtus lib. 5 Sententiarum auctor est. Sub principibus non nisi in municipiis obtinuit, quod omnis de magistratibus creandis cura ad Imperatores pertineret, ut ex Modestino de Lege Julia ambitus, Augustinus observat. ¶ *Ambitus* etiam quævis contentio & quodvis nimium in aliqua re, aut & ad ostentationem navatum studium dicitur. Seneca Medea v. 399

-- -- -- -- Segnis hic abit dies
Tanto petitus ambitu, tanto datus.

Tacitus 1. Histor. cap. 19 *Ambitu remanendi aut eundi, ut quemque metus vel spes impulerat.* Et *Funeris ambitum* Prudentius dixit Hymno ad Exsequias v. 45

Hinc maxima cum sepulcris
Impenditur, hinc resolutos
Honor ultimus excipit artus,
Et funeris ambitus ornat.

Florus lib. 1. cap. 16 *Gemmeis & argenteis armis usque ad ambitum ornatum.* Sed & *ambitionis* vox ita usurpatur. Nepos Dione: *Magnaque eum* (Platona) *ambitione Syracusas perduxit.* B. Hieronymus Epist. 53 ad Ripar. adversus Vigilantium: *Et quid passi sunt Apostoli, ut immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent?*

B ¶ Anteire, fornan gehen. Suet. Cæs. cap. 57. *In agmine, nonnunquam equo, sæpius pedibus anteibat.* ¶ 2. & Antecellere, ut, *Anteire cæteris virtute*, Cic. 2. off. c. 10. Et, *Anteire ætate*, 1. Tusc. cap. 3. andern vorgehen / übertreffen. Plaut. Amphitr. act. 2. sc. 1. v. 18 *Virtus omnibus rebus anteit.* Sed Nepos in hac forma quarto casu utitur. Ut Thrasybulo; *Cum eum nemo his anteiret virtutibus.* Item Chabria: *Sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat.*

¶ Coïre, congredi, convenire. Terent. in Eunuch. a. 3. scen. 4 *Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo.* Sic *Coire in unum*, Liv. lib. 6. cap. 3. *Coire in fœdera*, Virgil. 11. v. 292. alliance schliessen. & *coire societatem*, id est, *in* societatem, compagnie machen. Cic. pro Rosc. Am. cap. 31 *qui societatem coieris de cognati fortunis cum alienissimo.* Et Philipp. 2. cap. 10 *Utinam Cn. Pompei, cum C. Cæsare societatem aut nunquam coisses, aut nunquam diremisses.* Frequenter usurpatur hoc verbum de conventiculis illegitimis, quæque ad factiones seditionesque aut proditiones comparatæ sunt. Nepos Attico c. 8, 4 *Respondit, si quid Brutus de facultatibus suis uti voluisset, usurum quantum eæ paterentur: se neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus unius dissensione disjectus est.* Idem Pelopidâ cap. 2, 3 *Duodecim adolescentuli coierunt ex iis, qui exilio erant multati*, i. e. conspiraverunt, haben sich zusammen gerottet. Suet. Aug. c. 32 *Plurimæ factiones titulo collegii novi, ad nullius non facinoris societatem coibant.* Hinc *Cœtus* pro improbæ consensionis globo, de quo supra in *Cœtus*. Et vero coire est quavis de caussa convenire aut congregari. *Cicatrix, vulnus coit.* die Narbe/ Wunde wächset zu/ giebt sich wieder zusammen. Horat. lib. 1. Epist. 3. v. 31

-- -- -- -- male sarta
Gratia nequicquam coit, & rescinditur, &c.

wächst nicht zusammen / und gehet wieder von einander. *Coire cum aliquâ*, Eine beschlaffen / sich fleischlich vermischen. Plinius lib. 10. c. 53 de avibus sic usurpavit: etiam Ovid. 3. Fast. v. 193.

¶ Coitio, Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2, 32 *Prima coitio est acerrima*, der erste Gang oder Antritt ist der hefftigste / hoc est, prima congressio vel pugna. Cic. pro Plancio cap. 22 *Dubitabitis, quin coitio facta sit?* Ad Q. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 5 *candidatorum coitione interfuisse*, hoc est, in conventu. Etiam conjuratio est. Livius lib. 3. cap. 65 *quum per coitiones potentiorum injuria fieret.* Apulej. Apol. p. 313. [ed. Elmenh.] *Vidi, te quoque coitionem adversum me & conjurationem eorum pro tua sapientia suspicatum.* ¶ 2. Coitus Venereus. Solinus cap. 49 [al. 62] extr. de camelis fœminis: *Ad bellum fœminæ præparantur, inventumque est, ut desiderium eis coitionis quadam castratione exsecaretur. Putant enim fieri validiores, si a coitibus arceantur.*

¶ Coïtus. *Coitus Lunæ*, conjunctio, Plin. lib. 2. cap. 13. Der Neu-Mond. ¶ 2. Fleischliche Vermischung. ἡ συνουσία. Gell. lib. 19. cap. 2 *Coitus Venereus.*

¶ Circŭmīre, vel circuire, umgehen. ut *Circumire munitiones*, Cæs. Gall. 7. cap. 87. Et passive fragm. Ciceronis pro Cornel. 1, *circuitis rostris ejicerentur lapidibus homines.* Nepos Themist. cap. 3 *multitudine circumiri*, id est, a multitudine.

¶ Circuitio, Umschweiff / ambages. Terent. And. a. 1. sc. 2. v. 31 *Ita aperte rem ipsam modo locutus nihil circuitione usus es.* Cicer. Divin. 2. cap. 61 *Quid opus est circuitione & anfractu?* Proprie Liv. lib. 3. c. 6. extr. Pluraliter Vitruvius lib. 2 cap. ult. *Apenninus pertingit circuitionibus contra fretum* pura, Siculum.

¶ Circuĭtus, Umgang. *Circuitus verborum, Orationis* περίοδος, ambitus. *Circuitum & quasi orbem verborum conficere*, Cic. 3. de Orat. cap. 51. extr. weitläufftige Umgänge im Reden brauchen.

¶ Circuitores sive Circitores, qui vigilias circumeunt, & an omnia recte se habeant, inspiciunt. Die Rund gehen / qui & A *Circatores*, de quibus supra. Vegetius lib. 3. cap. 8 *Idoneos tribuni & probatissimos eligunt, qui vigilias circumeant, & renuncient, si qua emerserit culpa, quos Circuitores appellabant. Nunc militia factus est gradus, & Circitores* [unus Cod. *Circatores*] *vocantur.* ¶ Pro institoribus, Hausirer / vide acceptum Lege 5. Dig. § 4 de Institor. Vide supra *Circatores.*

¶ Contraire, zuwider seyn / wider einen handeln. Tacitus 14. ann. cap. 45 *Sententiæ Cassii nemo unus contraire ausus est.* Arnobius principio lib. 1. *contraire invidiæ.* Hieronymus epist. 84 ad Magnum, *auctoritati contraire.*

¶ Domuitio vide in *Domus.*

¶ Exire, egredi. ausgehen. *Exire domo*, Cic. lib. 1. fam. ep. 9. & *ex urbe* lib. 4. ep. 1. extr. *Ad bellum exire* lib. 2. ep. 16. ausziehen. Lucanus 8. v. 493

-- -- exeat aulâ,
Qui volet esse pius.

Eleganter quoque dicitur *Exire ære alieno*, est liberari, Cic. Philipp. 11. cap. 6. aus der Schuld kommen. *Exire è vita*, Cicero de Amic. cap. 3. *de vita*, Plin. lib. 3. epist. 9. n. 5. aus der Welt scheiden. Sic Vellejus lib. 2. cap. 82 *Hanc tamen fugam Antonius, quia vivus exierat, victoriam vocabat*, weil er noch mit dem Leben darvon kommen. *Exire intus*, Plaut. Mil. 4. sc. 4, 33, Von drinnen heraus gehen. B *Libri exeunt*, die Bücher gehen aus/ Cic. 13. ad Att. ep. 13. ¶ 2. Est & gladiatoriæ rei verbum, nam cum declinatione quadam corporis petitiones adversarii frustramur atque eludimus, *exire* dicimur. Virg. Æn. 5. v. 438

Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.

Manilius lib. 5. v. 163

Ille cito motu rigidos eludere cestus,
Nunc exire levis missas.

¶ 3. Aliâ quoque ratione huc verbum istud pertinet. Nam gladiatorum tela cum parant ictum, *exire* dicuntur. Seneca Epist. 100 sub fin. *Fateor: exibunt multa, ferient, & interdum otiosa præterlabetur oratio*, &c. ¶ 4. *Exire* etiam dicuntur, quæ erumpunt in vulgus & sermones hominum. Nepos in Datame c. 6. n. 3 *Id Datames, ut audivit, sentit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario, se esse relictum, futurum, ut cæteri consilium sequerentur, in vulgus edit*; &c. *Si in turbam exisset*, i. e. si innotuisset multitudini, wanns auskommen wäre. Item Hannibale cap. 9. n. 2 *magnam secum pecuniam portabat; de qua sciebat, exisse famam*, Er wuste daß ein Geschrey davon auskommen wäre.

¶ Exitus, Ende / Ausgang. *Habere exitum bonum, felicem, optabilem, tristem*, &c. Cicero. *Hæc æstas hunc habuit exitum, sane felicem*, Idem lib. 2. ep. fam. 10. mit diesem Sommer C ist es wohl abgelauffen. *Fatales exitus habere*, lib. 2. de Divin. c. 9. ein böß oder schrecklich Ende nehmen. *Ad exitum adducere*, Cic. Tusc. 5. c. 6, zu Ende bringen. *In exitu est meus consulatus*, Cic. pro Muræn. c. 37. geht zu Ende. Idem ad Attic. 7. epist. 3. *Armorum exitus semper incerti sunt & timidi.* Et pro Marcello cap. 5 *Incerti sunt exitus & anceps fortuna belli.* Idem de Nat. Deor. lib. 3. c. 36. extr. *Bonos exitus habent boni. Exitus in dubio est*, Ovid. 2. Fast. v. 781. ¶ *Exitum facere*, finem habere est, ein Ende nehmen / ut nos loqui solemus. Suet. Neron. cap. 46 *Cum recitaretur in Senatu, daturos pœnas, sceleratos & brevi dignum exitum facturos.* Ad quem locum Senecam, Petronium, Quintilianum, Marcellum JC. similiter locutos, Casaubonus ostendit.

¶ Exitium vide suo loco post *Exinde.*

¶ Superexire. Ausonius Idyll. 18. pr.

Ter binos deciesque novem superexit in annos.

¶ Inīre, *Domum inire*, est ingredi. *Inire prælium*, Cicer. 1. offic. cap. 11. die Schlacht anheben. *Inire magistratum*, Philipp. 3. extr. in sein Ampt treten. *Inire alicujus munus*, Virgil. Æn. 5. v. 846. Eines Ampt verwalten. *Inire consilium* est capere consilium, Cicer. ad Brut. epist. 15. Rathschlagen. *Templum inire* Tacit. 4. Histor. cap. 31. ¶ *Inire rationem*, lib. 13. fam. epist. 29. vel *Inire & subducere rationem*, überschlagen/ die Rechnung machen. Terent. Heaut. act. 4. sc. 2, 7 *Ratio de integro ineunda est mihi*, auffs neu überschlagen. *Numerum inire* apud D Livium 38. c. 23 numerare significat, vel numerum colligere, die Zahl zusammen bringen. *Mensuram inire*, Columell. lib. 5. c. 3.

¶ *Inire societatem cum aliquo*, in Gesellschafft sich begeben/ Plancus ad Cic. lib. 10. famil. epist. 8. ¶ *Gratiam ab aliquo inire*, Terent. Cicer. Arusp. R. c. 23. Et *Gratiam apud aliquem inire*, Liv. lib. 36. c. 5. Danck verdienen. Et rursus, *Gratiam cum bonis omnibus inire*, Cicer. ad Attic. lib. 7. Epist. 9.

¶ *Ineunte adolescentiâ*, idem est, quod *initio adolescentiæ*, wenn die Jugend daher gehet oder blühet. Cic. 1. offic. cap. 34 *Ineuntis ætatis inscitia senum constituenda & regenda prudentiâ est. Ab ineunte ætate*, locutio elegans, lib. 1. de Orat. c. 21. von Jugend auff. Sic *Ineunte vere*, pro Marcell. cap. 12. extr. *æstate* 4. Attic. ep. 2. sub finem. *Ineunte Januario cura ut Romæ sis*, wenn der Jenner eintritt / 1. ad Att. epist. 2. extremâ: sed meliores libri pro *ineunte* hoc loco *mense* legunt. *Ineunte anno*, id est, novo anno, Suet. Tiber. c. 51. & 61. Et passive, *inita æstate*, Cæs. 2.

Cæſ. 2. Gall. cap. 2. ¶ Eſt & obſcenum *inire*, pro coire, Suet. A
Auguſto cap. 69.

¶ Initium quære in ſuo elemento.

¶ Intĕrīre, perire. untergehen. *Ignis interit niſi alatur*, Cicer. 3. Nat. Deor. cap. 14. extr. gehet aus. Sic *Interire naufragio*, Cæſ. 3. Civ. cap. 27. *Interire à valentiore.* von einem ſtärckern umbracht werden / Cic. 1. Acad. cap. 7.

¶ Interitus, Untergang. *Occaſus interitusque Reip. Immaturus interitus Gracchi*, der unzeitige Abgang und Abſterben. *Acerbiſſimus interitus Conſulum*, der Untergang der Conſulen / der manchen frommen Mann zum höheſten betrübet hat / Ciceroni Plancus 10. epiſt. 17.

¶ Interitio, idem. Hirtius B. Hiſp. cap. 24 *centurionum interitio.* Cicer. in Verrina frumentaria cap. 54 *Aratorum interitio facta nulla eſt.* Sic & olim Nonius legit, & Gruterus ex Palatinis reſtituit pro eo, quod vulgatum adhuc fuit, *internecio* vel *internitio.* Arnob. lib. 2. p. 87 *Chriſtus in hoc miſſus à Deo eſt, ut infelices animas ab interitionis exitio liberaret.*

¶ Interibilis. Tertullianus de Reſurr. Carn. cap. 34 *Si anima interibilis, id eſt, non immortalis.* Adde adv. Hermogen. cap. 43. Et Arnob. lib. 2. pag. 65 aliis animas *paſſivas & interibiles* eſſe tradit: aliis contra *divinas immortalesque.*

¶ Introire, intrare. *Introire in urbem, ædes*, eingehen. *Introire in vitam*, hoc eſt naſci, Cic. de amicit. c. 4. B

¶ Introitus, nomen, Eintritt / Einzug. *Introitus in cauſſam*, Cicer. 1. Att. epiſt. 18. der Eingang in die Sach oder Anfang.

¶ Subintroire. Arnobius lib. 6. p. 198 *qui Mars fuerat, ſubintroire ſpeciem Jovis poſſit Hammonus.*

¶ Obīre, in diverſis locutionibus diverſe accipitur, ut: *Obire urbes, domos amicorum*, Cicer. pro Cœl. cap. 7. *regiones obire pedibus*, lib. 5. Finib. cap. 29. eſt *circuire*, umher wandern / um die Länder / Städte / ꝛc. ¶ 2. *Obire legationes*, 4. Acad. cap. 2 eſt ſuſcipere, Eine Legation auff ſich nehmen. *Obire munus*, de Amic. cap. 2. *negotium, provinciam, pericula, labores*, Cicer. & Liv. ¶ 3. *Obire morbo*, *Obire diem*, *ſuum diem*: & ſæpe abſolute *obire*, pro mori dicimus, per ellipſin. Unde Donatus ad illud Terent. act. 1. ſc. 3. v. 18 *Is obiit mortem: Plenè*, inquit, *dixit, quod nos* OBIIT *tantum.* Serv. Sulpicius Ciceroni lib. 4 epiſt. 12 *diem ſuum obiit:* at Sueton. Veſp. cap. 1 *diem obiit*, ſine pronomine. ¶ *Obire* etiam *diem* dicimur, cùm ad diem certum, vel vadimonii vel officii aliave cauſſa adſumus. Cicer. Lælio c. 2 *Tu non affuiſti, qui diligentiſſime ſemper illum diem & illud munus ſolitus eſſes obire.* Plin. lib. 8. Epiſt. 8 *Vides quàm non delicata me cauſſa obire primum conſulatus tui diem non ſinat.* Sueton. Julio cap. 9 *Tanuſius adjicit, Craſſum, pœnitentia vel metu, diem cædi deſtinatum non obiiſſe.* ¶ *Obire non potui*, Ich habs nicht können vollbringen / Cicer. 8. ad Attic. epiſt. 12. [al 16.] C

¶ Obĭtus, a, um, particip. paſſivum. Virgil. 10. Æneid. v. 641

Morte obitâ quales fama eſt volitare figuras.

¶ Ŏbĭtus, occaſus, Untergang. Cic. 1. de Divin. cap. 56 *qui ſiderum ortus, obitus motusque cognoverunt.* ¶ 2. Interitus, Abſterben / Untergang. Cic. de Divinat. lib. 2. cap. 16. *Interitus atque obitus omnium rerum conficit natura.* Ovid. lib. 3. Metam. v. 135

-- -- -- -- -- ſed ſcilicet ultima ſemper
Exſpectanda dies homini eſt, dicique beatus
Ante obitum nemo ſupremaque funera debet.

¶ Pĕrīre, interire, umkommen / untergehen. *Perire funditus*, Horat. 1. oda 16, 19. in Grund untergehen. *Dies perit ocio*, der Tag gehet dahin / Plin. lib. 11. cap. 6. Et Plaut. Bacchid. act. 3. ſc. 3. v. 81 *Ego illum periiſſe duco, cui quidem periit pudor*, wer ſich nicht mehr ſchämt / den halte vor verdorben. ¶ *Perire* etiam pro mori ponitur, ſive vivendi facere finem. Quo ſenſu & Chriſtiani ſcriptores uſi. Non quod penitus interiret homo exſtincta ipſa anima quoque: ſed quod ſeparata hac, corpus tantum decideret, diffluere tque ad tempus. Unde Tertullianus: *Nobis* [i. e. Chriſtianis inquit] *perire, ſolvi eſt.* ¶ *Perii, Periimus:* Frequentata Comicis deſperantium formula, es iſt nun geſchehen / ich bin ein verdorbener Mann / ꝛc. D

¶ Plautus etiam frequentativo uſus eſt in Captivis act. 3. ſc. 5. v. 32 *Qui per virtutem peritat non pol interit.*

¶ Depĕrīre, valde perire, [De enim auget] apud Lucret. lib. 2. v. 296. Sic Cæſar lib. 5. B. Gall. cap. 23 *tempeſtate deperierant naves.* ¶ 2. Sed & vehementer amare eſt. Plaut. Epidico act. 1. ſc. 1. v. 62

EP. *Amatne iſtam quam emit de præda?*
TH. *Rogas? deperit.*

Terent. Heaut. act. 3. ſc. 2. v. 14

Minimeque miror Clivia hanc ſi deperit.

Livius neutraliter, *Amore alicujus deperire*, lib. 26. c. 50. ¶ Aliud decompoſitum eſt *Diſperire*, diſperii, perire, ſich verlieren / umkommen. Plaut. in Pœnulo act. 4. ſc. 2. v. 22. *Male partum, male diſperit*, quod ex Nævio Feſtus ſic citat, & meminit Cicero in 2. Philipp. cap. 27, *Male parta, male dilabuntur*, übel gewonnen / übel zerronnen. Unrecht Gut gedeyet nicht. Auguſtinus epiſt. 238 *Non ſerviant huic ſeculo, ne vaneſcant cum illo atque diſpereant.*

¶ Diſpeream, jurantis vox ſeu imprecantis, ich wolte daß mirs den Hals gälte: Martial. lib. 2. Epigr. 69

Si non mentiris, Claſſice, diſpeream.

¶ Præire, vorgehen / vorangehen. *Præceptores præeunt diſcipulis.* Sic enim Quintilianus lib. 2. cap. 5. *Non videntur tempora ſuffectura, ſi legentibus ſingulis præire ſemper ipſi* [præceptores] *velint.* vorſagen. *Præire verbis*, Plaut. Rud. a. 5. ſc. 2. v. 48. *Præire voce alicui* Cicer. pro Milone cap. 2. *Præire* enim hoc loco *præcipere* eſt: alibi *prælegere* ſive *pronunciare*, quæ cæteri ſuccinant, vorleſen / was die andern nachſprechen müſſen. Plin. lib. 28. cap. 2 *Vidimus certis precationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus, & ne quid verborum prætereatur, aut præpoſterum dicatur, de ſcripto præire aliquem.* Sueton. Claud. cap. 25. extr. *Ut diræ avi in urbe aut in Capitolio viſa, obſecratio haberetur, eamque ipſe jure Max. Pontifex commonito pro Roſtris populo præiret.* Et apud Livium lib. 8. cap. 9 Decius conſul: *Pontifex præi verba, quibus me pro legionibus devoveam.*

¶ Prætĕrīre, fürüber gehen. Auſonius Epiſtolâ ad Heſperium filium Idyllio 4 præfixâ: *Aures noſtras audita velocius, quàm lecta prætereunt.* Terent. Adelph. act. 4. ſc. 2. v. 35 *Præterito hac recta platea ſurſum.* Sic *Ætas, dies, tempus præteriit*, iſt vergangen / verlauffen. Ovid. 3. Art. am. v. 63

Nec, quæ præteriit curſu, revocabitur unda,
Nec, quæ præteriit, hora redire poteſt.

Præterire ſilentio, Cicer. in Bruto cap. 22. extr. *Præterit me hac res*, ich weiß nicht. *Non te præterit*, es iſt dir nicht verborgen / du weiſt es wol / Idem lib. 1. fam. epiſt. 8. ¶ 2. Aliquando & negligere ſignificat. Ovid. 2. Triſt. v. 409

Eſt & in obſcœnos deflexa Tragœdia riſus,
Multaque præteriti verba pudoris habet.

Præteriti, i. e. *neglecti.* ¶ 3. Eſt & ubi ſuperare ſive excellere aliquem ſignificat. Metaphora à curſoribus ſumta, qui prætereunt, quos vincunt. Martial. lib. 12. Epigr. 36

Vis curſu pedibusque gloriari?
Tigrim vince, levemque Paſſarinum.
Nulla eſt gloria, præterire aſellos.

Varro lib. 1. de re ruſt. præf. *Hos nobilitate Mago Carthaginenſis præteriit.* Similiter & *tranſire* uſurpant, de quo infra.

¶ Prætĕrĭta, vergangene Dinge. ut, *memoria præteritorum*, Cicer. de Senect. cap. 21. *Præterita mutare non poſſumus*, Idem in Piſonem cap. 25. pr.

¶ Prætĕrĭti, qui in petitione magiſtratuum repulſam paſſi ſunt, die man übergangen / und ſitzen laſſen. Cicer. pro Plancio c. 21 *Ædilitate præteritos ſcimus conſules eſſe factos.* ¶ 2. Demortui, die abgeſtorbenen. Propert. lib. 2. Eleg. 13

Fas eſt præteritos ſemper amare viros.

¶ Prŏdīre, herfür / heraus gehen. Terent. in Eunuch. a. 5. ſc. 6. v. 4 *Nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.* Cicero Att. 8. ep. 11. fin. *Prodire in publicum*, unter die Leute gehen. *Prodire in funus*, zur Leiche oder zum Begräbnüß gehen / Terent. Andr. a. 1. ſc. 1. v. 88.

¶ Rĕdīre, reverti, wiederkehren / zurückkommen. ut, *redire domum*, Ovid. 5. Faſtor. v. 455. ¶ 2. *Animus mihi redit*, Terent. Hecyr. 3. ſc. 2. v. 12. komme wieder zu mir ſelbſt. *Ad ingenium redire*, Idem Hecyr. act. 1. ſc. 2. v. 38. zu ſeiner angebohrnen Art wieder greiffen. *Redi mecum in memoriam*, Phorm. act. 5. ſc. 3. v. 19. beſinne dich deß / wie ich mich. *Redire in viam*, Idem Andr. act. 1. ſc. 2. v. 19. wieder zurecht kehren / wiederum fromm werden / quod ſic extulit Cicer. Philipp. 12. cap. 2 *Si eſt erratum, redeamus in viam. optimus eſt portus pœnitenti mutatio conſilii.* Apud Terent. Phorm. 5. ſc. 8. v. 40 *Redire in gratiam*, eſt wieder zu Freunden werden / ſich wieder vertragen. Sic & Nepos vitâ Attici cap. 17 *De pietate autem Attici quid plura commemorem? Cum hoc ipſum verè gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cum eſſet ſeptem, & ſexaginta, ſe nunquam cum matre in gratiam rediiſſe*, &c. qui eam nec facto, nec dicto, nec vultu læſerat. Tiberius Cæſar *precanti cuidam pœnæ maturitatem*, *reſpondit: Nondum tecum in gratiam redii*, Suet. vita ejus cap. 61. Et Cicer. ad Varr. lib. 9. famil. epiſt. 1 *Scito me rediiſſe cum veteribus amicis, id eſt, cum libris, in gratiam*, wieder zu ſtudieren angefangen. ¶ Non raro & *redire* pro ſimplici *venire* uſurpatur. Sic *redire ad gladios*, apud Cæſarem 3. Civil. cap. 93 eſt *venire.* Sic: *In eum res rediit locum*, Terent. Adelph. a. 2. ſc. 4. v. 8. *Adeò res rediit*, Phorm. 1. ſc. 2. v. 5. es iſt dahin kommen / gerathen. *Res mihi ad reſtem rediit*, ibid. act. 4. ſc. 4. v. 5. *ad raſtros rediit*, es iſt mit mir zum Bettelſtab kommen. *Redit ad me hereditas*, Hecyr. 1. ſc. 2. v. 97. das Erbe fället an mich. Et ſane quæ ex rebus, quas tractamus, emolumenta & commoda ad nos veniunt, *redire*, dicuntur. *Hoc inde, ex hoc ad me redit. Nihil inde ad me redit*, hoc eſt, nullum ex hoc percipio commodum, deß genieße ich nichts. Seneca in Thyeſte v. 311

Sæpe ad magiſtrum ſcelera redierunt ſua,

Untreu ſchlägt ihren eignen Herrn. Nepos Themiſtocle cap. 2. n. 2 *Cum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magiſtratum quotannis interiret*, das Geld ſo aus dem Bergwerck

 oder

oder Steinbrüchen einkam. Eâdem vitâ sub f. *Ex quâ regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant.* ¶ *Redire ad se* dicuntur, qui consopiti aut deliquium passi sensum recipiunt, die in Ohnmacht gefallen und nun wieder zu sich selbst kommen. Item, qui animum ex metu & trepidatione colligunt, ut usus Terentius Andria act. 3. sc. 5. v. 16. Et Livius lib. 1. cap. 41 *Jubet bono animo esse, sopitum fuisse Regem sopito ictu: ferrum haud alte in corpus descendisse: Jam ad se redisse.* ¶ *Rursus redire* antiquus, non planè inelegans tamen, pleonasmus est: ita enim, & *rursus reverti, rursus revocare, rursus repetere,* &c. dicebant. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 2. v. 6. *Eum sensi, redeo rursum.*

¶ Reditus, Wiederkunfft. *Dulces reditus abscindere*, Horat. Epod. 16. v. 35. Die angenehme Wiederkunfft hindern. ¶ *Reditus in gratiam* Cic. 2. ad Attic. ep. 3. Versöhnung. Et *Gratiæ reditus ei patet*, de Arusp. Resp. c. 24. extr. Er kan wieder zur vorigen Gunst und Freundschafft kommen. ¶ Reditus, proventus, Einkommen / Zugang / Zuwachs. Ovid. lib. 2. de Ponto Epist. 3

At reditus jam quisque suos amat, & sibi quid sit
Utile, sollicitis computat articulis.

Status reditus, apud Plinium lib. 3. epist. 19. gewisse / beständige Einkunfft. Male nonnulli *Redditus* scribunt: quasi à *reddere* sit, non autem *redire*.

¶ Reditio, Wiederkunfft. Cic. in Verr. 3. cap. 6 *quo in negotio industriam celeritas reditionis declaravit.* Cæsar lib. 1. Bell. Gall. cap. 5 *domum reditionis spe sublata*, substantivo cum casu sui verbi posito.

¶ Retroire, Plin. lib. 2. cap. 16 *Retroire incipiunt stellæ*, zurück gehen.

¶ Subire, ingredi, promiscue modo cum Dativo, modò cum accusativo construitur: quod usitatius. unter was gehen / über sich nehmen / hinzu- oder eindringen. Cicero Divinat. in Verr. cap. 14. *Poteritne ejus Orationis subire invidiæ?* Ubi Asconius: *Quasi Latine dixit, ut magno ponderi subire.* Sed illud *quasi* procul dubio in mendo. Manutius legit: *Translative.* Possis & *satis Latine.* Hoc sensu: Quamvis paullo insolentius dictum videatur *subire invidiæ Orationis*; satis Latinè tamen ad exemplum ejus dictum, quod subjicit. Ita sane & Virgilius lib. 7. v. 161

— — — — — muroque subibant.

Et lib. 6. vers. 222

— — — — — subiére feretro.

Tibullus lib. 1. Eleg. 4. v. 41

Ne te pœniteat duro subiisse labori.

Propert. lib. 3. Eleg. 18 [19 [v. 14

Quæ voluit liquido tota subire Deo.

Sed usitatius, ut monebam, cum quarto casu jungitur. Ut, *Tectum, urbem, portam, domum subire*, &c. Virg. 10. Æneid. v. 824

Et mentem subiit patriæ pietatis imago.

Idem absolute in 2. Æneid. v. 560

— — — subiit cari genitoris imago.

Et paullo post v. 562

— — — — — subiit deserta Creusa.

¶ Livius addit præpositionem, *subire ad portam*, lib. 34. cap. 16. *ad mœnia*, lib. 26. cap. 42. ¶ Sed *subire onus, labores, curarum molem, supplicium, pœnam, aleam, periculum, vim, injuriam, infamiam, vituperationem, inimicitias, tempestatem invidiæ, &c.* auff sich laden / über sich gehen lassen / locutiones sunt usitatæ apud Cicer. & alios auctores Latinos passim obviæ. *Subeunda est fortuna*, man muß sich in Glück und Unglück wagen / Cicer. ad Terent. lib. 14. ep. 6. Sic *Timor subit animum*, es kömmt mich Furcht an / Liv. lib. 39. cap. 16. *Subit animum cogitatio*, es fällt mir ein / Liv. lib. 36. cap. 20. *In locum alicujus subire* est *succedere*, an die Statt kommen / sich an eines Statt setzen. Ovid. 1. Metam. v. 130

— — — fugére pudor, verumque fidesque,
In quorum subiére locum fraudesque dolique.

Et passive, Cicer. 7. Verrina cap. 71 *Inimicitiæ sunt? subeantur: labores? suscipiantur.*

¶ Superire, rari usûs. Lucret. lib. 3. v. 1045.

¶ Transire, hinüber gehen. *Transire ad forum*, Ter. Phorm. a. 5. sc. 7. v. 28. *Transire flumen, mare*, Cicer. 8. ad Attic. epist. 12. über das Wasser setzen / über das Meer fahren. Simul enim de navali itinere & de pedestri usurpatur. De illo Nepos Themistocle cap. 9 *Scio plerosque ita scripsisse. Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transiisse.* Et Alcibiade cap. 9 *Ad Pharnabazum in Asiam transiit.* Est autem contracta dicendi ratio. Plenum enim est: *Transire mare, & in Asiam venire.* Ita enim idem loquitur Nepos Hamilcare: *At Hamilcar*, inquit, *postquam mare transiit, in Hispaniamque venit.* De terrestri itinere idem Hannibale: *Saltum Pyrenæum transiit.* Et paullo post: *Quas* [alpes] *nemo unquam cum exercitu ante eum præter Herculem Grajum transierat.* ¶ 2. Usurpatur & de transfugis. Cæsar 3. de Bell Civ. cap. 60 extr. *Ad Pompejum transierunt cum iis, quos sui consilii participes habebant*, überlauffen. ¶ 3. Pro superare, vincere. Lucanus lib. 4. v. 497

— — — — — — — quæcunque per ævum
Exhibuit monimenta fides, servataque ferro
Militiæ pietas, transibit nostra juventus.

Transire cursu equum, Virgil. lib. 12. v. 719. Ein Pferd überlauffen. *Transiit dies*, id est, elapsa est, præteriit, Cic. lib. 7 Attic. ep. 7. der Tag ist verlauffen. Tibull. lib. 1. eleg. 4. v. 23

At si tardus eris, errabis, transiet ætas.

Transiet, ἀρχαϊκῶς pro *transibit*.

Tacitus Hist. 2 cap. 59 *Brevi auditu, quamvis maxima, transibat: impar curis gravioribus.* Cicer. Attic. 2. epist. 19 *silentio aliquid transire*, für etwas übergehen / nicht gedencken. *Finem & medium transire*, Ziel und Maß überschreiten / lib. 1. off. cap. 29.

¶ Transeunter, obiter, in transitu. Ammianus lib. 28. cap. 4 [Vales. f. 510] *Transeunter judiciorum fide discussa supplicio letali damnavit.*

¶ Transitus, part. pass. Manil. lib. 1. v. 438

Ignotæque hominum gentes & transita regna.

Et rursus lib. 2. v. 367

Alterius ductus locus est per transita signa.

¶ Transitus, verbale, Durchgang / Durchpaß. *In transitu*; id est, cursim, obiter. Quintil. lib. 2. cap. 11 *Si quid inciderit, quod ad scholas pertineat proprie, in transitu non omittemus.* beyläufftig mit anzeigen. Dicitur & *in transcursu*, vide suo loco supra.

¶ Transitio, quam vocem Livius pro defectione usurpat, ut, *Transitio ad hostes*, lib. 1. cap. 27. *Transitio nocturna*, lib. 2. cap. 25. *Vocati ad transitionem ab hostibus per colloquia erant*, lib. 25. cap. 15. Ein Ubergang zu den Feinden. ¶ 2. Transitio, Schema Rhetoricum, cum, quod hactenus dictum est, breviter repetimus, & monemus, quid sit reliquum, ut Virg. 2. Georg. ineunte:

Hactenus arvorum cultus & sidera cæli,
Nunc te Bacche canam, &c.

¶ Transitor, qui transit. Durchgänger / Ubergänger. Ammianus lib. 15. cap. 2 *singulos transitores observans.*

¶ Pertransire. Seneca epist. 4. de morte: *Necesse est, aut non perveniat, aut pertranseat*, vorbey- vorüber- item mitten durchgehen.

¶ Transitorius, per quod transitur, ut, *Domus transitoria*, Sueton. Nerone cap. 31. Et *Forum transitorium*, Eutrop. lib. 7. cap. 15. ¶ 2. quod transit, inconstans est. Augustinus lib. 13 de Trinit. c. 7 *Multi per transitoria mala ad bona permansura fortiter tetenderunt.* vergänglich.

¶ Transitorie, adverb. Augustinus extremo Sermone 62, *Non transitorie, nec solis corporis audiamus auribus, sed fideliter audientes.* Idem lib. 12 de Trinit. cap. 7 *Cum aliquid temporaliter & transitorie geritur.*

EOS, ois, oi, oa, Græca vox, auroram significans, qua de caussa & primam communem habet. Non enim ἠὼς tantùm dixerunt Græci, sed ἕως, quod apud Thucydidem, Aristotelem, Xenophontem diligentissimus Vossius notavit. Die Morgenröthe. Ovid. lib. 3. Fastor. v. 877

Tres ubi Luciferos veniens præmiserit Eos.

¶ Eōus, adject. ἠῷος, orientalis, matutinus. Virg. 1. Georg. v. 221

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

Propert. lib. 3. Eleg. 11 de Indis:

Felix Eois lex funeris una maritis, &c.

Lucanus lib. 4. v. 352

Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas.

¶ Eōus, substant. unus est ex equis Solis Ovidio lib. 2. Metam. ¶ 2. Quin & Lucifero est id nominis. Virg. 1. Georg. v. 288

Aut cum Sole novo terras irrorat Eous.

Et Silius Italicus lib. 9. v. 180

nox roseo cedebat Eoo.

Atque idem lib. 11. v. 517

lucem surgentis Eoi.

EPAGŌGE, es, ἐπαγωγή, figura quæ fit rerum similium collatione, vel argumentorum, salva tamen similitudine rerum, ut Virgil. 2. Æn. v. 379

Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, &c.
Haud secus Androgeos visu tremefactus abibat.

Argumentorum autem, Julius Rufinianus, de Figur. Sentent. libro, ex Lucretio, ut ipse refert, hos versus allegat:

Nam si tu fluctus undas è gurgite salso
Tollere decretis ventum pius Hæmatium tu
Ventum, inquam, tollas.

EPAMINONDAS, Ἐπαμινώνδας, Dux fuit Thebanorum clarissimus, literarum etiam ac Philosophiæ studio egregie excultus, in cujus virtutibus prædicandis multus est Justinus lib. 6. ubi patriæ suæ gloriam & natam & exstinctam cum eo fuisse scribit, & Corn. Nepos in vita ejus. Occubuit in pugna Thebanorum adversus Lacedæmonios ad Mantineam, adeo pauper, ut sumptus funeri defuerint, quemadmodum Justinus tradidit. Hinc inter optimos Græcorum, sed pauperrimos, ab Æliano Var. Hist. 2. cap. 43 numeratus est, sic enim, πενέστατοι ἐγένοντο οἱ ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων Ἀριστείδης καὶ Φωκίων, καὶ Ἐπαμινώνδας, &c. id est, *Pauperrimi fuerunt optimi Græcorum, Aristides, Phocion, Epaminondas,*

das, &c. Cum è curia aliquando regrederetur, & catellus cauda ipsi blandiretur, ad eos, qui cum ipso erant, dixit: *Hic mihi pro beneficio gratiam reponit; at Thebani, de quibus sæpe multumque sum præclare meritus, mortem mihi judicio pœnam constituerunt.* Ælianus lib. 13. cap. 42.

EPANADIPLOSIS, ἐπαναδίπλωσις, Repetitionis est figura, quâ verbum, quod versus fuit initium, ejusdem etiam finis est, quam *Epanalepsin* Donatus facit: ut,

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit, &
Multa super Priamo rogitans super Hectore multa.

EPANALEPSIS, ἐπανάληψις, repetitio sententiæ post aliqua interjecta: ut Virg. 2. Georg. pr.

Huc pater, ô Lenæe, tuis hic omnia plena
Muneribus, &c.
Huc pater ô Lenæe veni.

Auctor ad Herenn. 4. cap. 14. *Qui sunt, qui fœdera ruperunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui crudele bellum in Italiâ gesserunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui Italiam deformarunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui sibi postulant ignosci? Carthaginenses.* Quod exemplum species ἐπανόδου facit Quintil. lib. 9. cap. 3.

EPANAPHORA, ἐπαναφορὰ, alia repetitionis species est, cum scilicet ab eodem verbo plures sententiæ inchoantur: ut Virg. Eclog. 10. v. 42.

Hic gelidi fontes, hic mollia prata, Lycori,
Hic nemus, hic ipso tecum consumerer ævo.

EPANASTROPHE, ἐπαναστροφὴ, itidem repetitionis species, cum scilicet verbum in fine præcedentis, & principio sequentis sententiæ repetitur. Unde quibusdam *repetitio continua* vocatur, sed propriè si loqui amamus, *contigua* verius sit. Virg. Eclog. 8.

Certent & cygnis ululæ. Sit Tityrus Orpheus,
Orpheus in sylvis.

EPANODOS, ἐπάνοδος, regressio est ad eandem vocem, diversum quiddam in partibus per περίληψιν significans: ut Virgilius Æn. 2. v. 434

— — — — — divellimur inde
Iphitus & Pelias mecum, quorum Iphitus ævo
Jam gravior, &c.

Item, *Vicerunt Romani, mari Carthaginenses, terrâ Gallos.* Ponitur interdum pro *conclusione*, quia qui refert capita, de quibus se acturum promiserat, is ad principium revertitur. Hermagen. ¶ 2. Aliis πλοκὴ, appellatur, quam Cicero *Traductionem* videtur vocare, cum idem verbum crebrius ponitur: ut, *Qui in vitâ nihil habet jucundius vitâ, is cum virtute vitam non potest colere.*

EPANORTHOSIS, Correctio, qua interdum verbum, interdum sententia tollitur, Rutilio, μετάνοια, vocatur. Cicer. pro Plancio: *Brundusium veni, vel potius, ad mœnia accessi.* Id. lib. 2. Offic. *Italiam ornare, quam domum suam, maluit: quanquam, Italiâ ornatâ, domus ipsa mihi videtur ornatior.*

EPAPHUS, filius Jovis ex Iside, de quo Ovid. lib. 1. Metam. v. 749

Hinc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Jovis, perque urbes juncta parenti
Templa tenet.

Epar, vide *Hepar*.

EPENDYTES, ein Unterkleid. Joannes evangelista cap. 21. v. 7 ἐπενδύτης. Latine usus Hieronymus est Vitâ Hilarionis p. 93 *pelliceus ependytes.*

EPENTHESIS, ἐπένθεσις, figura dictionis est, quâ medio dictionis litera vel syllaba opponitur: ut, *Mavors*, pro Mars: Virg. 8. Æn. v. 630 *Fecerat & viridi fœtam Mavortis in antro.* *Relliquiæ*, pro reliquiæ. Virgil. Æn. 1. v. 30

— — relliquias Danaûm atque immitis Achilli.

Navita pro Nauta, Ovidius 2. Amor. eleg. 11. v. 25. & Propert. 2. eleg. 1. v. 43. *Induperator*, Juven. satyr. 10. v. 138

Romanus, Grajusque & barbarus induperator.

Dicitur & Epectasis.

EPEUS, trisyllab. fabricator equi Trojani. Virg. 2. Æneid. v. 164

Ipse doli fabricator Epeus.

¶ Epei, Ἐπειοὶ populi, qui Regem Amarynceum sepeliverunt. Homer. Iliad. ψ.

EPEXEGESIS, ἐπεξήγησις, Appositio, figura Syntaxeos: ut, *Alexin delicias domini; Urbs Roma, &c.*

EPHEBUS, *Ephebus factus est*, Corn. Nep. in Epam. cap. 2. n. 4. id est, ad pubertatem venit. Vide Interpp. ad Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 24. Prudentius passione Cassiani v. 27

Doctor amarus enim discenti semper ephebo.

ἔφηβος, ab ἐπὶ & ἥβη, qui ad annos pubertatis accessit, ein junger Gesell / von vierzehen oder sechzehen Jahren. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 1. v. 8. *Iste ephebus frater Phædriæ.* Hinc *Excedere ex ephebis*, die Kinderschue vertreten / Terentius Andr. 1. sc. 1. v. 24. & Plautus Prol. Mercator. Græci παῖδας ἐφήβους appellant, ut Censorinus notat.

¶ Ephebicus. *Ephebica chlamyda*, id est, puerilis chlamys, quâ induuntur ephebi. Apul. lib. 10. Milesf. p. 253 *Adest luculentus puer nudus, nisi quod ephebica chlamyda sinistrum tegebat humerum.*

¶ Ephebia, æ, ἐφηβία, pubertas, prima ætas adolescentiæ. Sive finis pueritiæ, principium adolescentiæ sive extrema pueritia,
A & prima adolescentia. Donat. ad Terent. Andr. 1. sc. 1, 24.

¶ Sed *Ephebium*, sive Ephebeum, ἐφηβεῖον & ἐφήβιον, pars illa est palæstræ, in quâ ephebi exercentur. Vitruv. lib. 5. cap. 11 *In duplici porticu collocentur hæc membra: ephebeum in medio.* Dalechamp. ad Plin. 16. cap. 44.

¶ *Synephebi*, συνέφηβοι, adolescentes simul pubescentes. ¶ 2. & nomen Comœdiæ Statii Cæcilii. Cicer. de senect. cap. 7 *Alii Statius in Synephebis.* Et de Opt. gen. Or. cap. 6 *Andriam & Synephebos legunt.*

EPHEMERIS, idis, fœmin. ἐφημερὶς, commentarius, & quasi ὑπόμνημα, & actuum diurnorum, & impensarum. Ein Buch darein man tägliche Händel oder Ausgabe schreibet. Tales enim Commentarios Romani, diligentissimi homines atque industrii maxime, conficere solebant. Sic *Ephemerides* Gallieni, Trebellius extrema Vita: Probi *Ephemerides*, Vopiscus cap. 3 memorat. Ausonius quoque illud corpusculum carminum, quibus diurnos actus complectitur, *Ephemerida* vocavit. Corn. Nepos Attico 13. n. 6 *Scimus non amplius, quam terna millia æris, peræque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum.* Vocabatur & *Calendarium*, & *Diurnum*, & *Diurnum Quotidianum*, &c. Ein Tagebuch / Calender. Juven. Satyr. 6. v. 572
B
In cujus manibus, &c.
Cernis Ephemerides, quæ nullum consulit, & jam
Consulitur: &c.

Cic. pro Quinctio cap. 18 *Discedens in memoriam rediit Quinctius, quo die Roma in Galliam profectus sit, ad ephemeridem revertitur, invenitur dies profectionis.* Seneca epist. 123 *Sic cœnas, tanquam ephemerides patri approbaturus.*

¶ Ephemerus, ἐφήμερος, & ἐφημέριος, adject. est diurnus, ut: *Febris ephemera*, quæ unius est diei, das nur einen Tag währet.

¶ Ephemeron [& Monemeron,] animal eodem, quo natum est die moriens, apud Aristot. lib. 5. de Natur. animal. & Cicer. in Tuscul. & Plutarchum Consolat. ad Apollonium pag. 111. quod ἡμερόβιον Plinius lib. 11. cap. 41 appellat. v. Ælian. H. A. lib. 2. c. 4. & lib. 5. cap. 43. ¶ 2. Et herba ejus nominis, quæ ultra diem non durat. Hanc videtur Plautus intelligere Pseud. act. 1. sc. 1.

Quasi solstitialis herba, paulisper fui,
Repente exortus sum, repentinò occidi.

¶ Appellatur & alia herba hoc nomine, quæ *Colchici* species, quam *irin* silvestrem appellari scribit Dioscorid. lib. 4. Dicta *Ephemeron* inde, quia adeo fit perniciosa, ut sumta una die interficiat, eine Art von Zeitlosen.

C EPHESUS, Ἔφεσος, omnium Jonicarum urbium clarissima quondam & præcipua, condita fuit ab Amazonibus, quemadmodum Justinus scripsit lib. 2. & Plinius retulit lib. 5. cap. 29. Celebris opulentissimo & ornatissimo templo Dianæ, quod *admirationem Græcæ magnificentiæ* Plinius vocat, & inter mundi miracula numerat, lib. 36. c. 14. Conditum fuit id templum annis ducentis à tota Asia. Longitudo ejus pedum fuit CCCCXXV. latitudo pedum CCXX. juxta quod asylum fuit Libertatis, conditum ab Alexandro, quod Augustus postea destruxit, quod impunitate proposita multorum libido ad scelera perpetranda invitaretur. Vide de templo Ephesino Philonem Byzantium de septem mundi miraculis: & copiosius differentem Petrum Petitum de Amazonib. cap. 30. Porrò *Ephesum* inde dictam, quod eam terram Amazonibus Hercules permiserit, [ἔφεσιν enim *Græci* permissionem seu concessionem dicunt] scribit Heraclides de Politiis.

¶ Ephesinus, de rebus dicitur, ut *Concilium Ephesinum:* At
¶ Ephesius, de personis & rebus, ut, *Diana Ephesia*, Cic. 1. de Divin. cap. 23, & Plin. 36. cap. 14. Item, *vinum Ephesium*, Plin. 14. cap. 8, & *minium Ephesium*, lib. 33. cap. 7. Sed *Literæ Ephesiæ*, notulæ erant magicæ & superstitiosæ, quibus utentes in omni negotio, victores evasuros sese, non dubitabant, cujusmodi literis usum fuisse Crœsum in rogo, Eustathius Homeri
D commentator scripsit. De quibus etiam Actor. 19. v. 19. & Clemens Alexandrinus 5. Stromat. Hesychius, & Athenæus lib. 12. Adde Cuperum de Consecr. Hom. p. 270, & vide infra *Phylacteria.*

EPHIALTES, æ, mascul. Ἐφιάλτης seu ἐπιάλτης, & ἠπίαλος, *incubus*, der Alp. cum per somnum quis sibi videtur ab aliquo graviter premi, adeò, ut & voce suâ destituatur. Plinius lib. 27. cap. 10 *suppressionem nocturnam* vocat suffocationem scil. quandam, vocis spiritusque meatum liberum intercipientem. Dicitur ἐφιάλτης ab ἐφάλλεσθαι, insilire, quod invadi se ab alio putent, qui id mali patiuntur. Videtur illusionem hanc expressisse Virgil. Æneid. 12. v. 908

Ac velut in somnis oculos ubi languida pressit
Nocte quies, nequicquam avidos extendere cursus
Velle videtur, & in mediis conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox nec verba sequuntur.

Oritur hæc affectio, quando humor viscidus, sive densi ac fuliginosi halitus, primo quidem cor, mox & cerebrum replent. Et inprimis contingere solet, qui supini dormiunt. Sis enim spina

spina dorsi cor propius attingens, liberum ejus impedit motum. Halitus genere crassiores circa cor congregantur, ac deinde delati in cerebrum, monstrosas gignunt imaginationes atque terrificas. Pulmones etiam premunt, atque ita vocem veluti intercipiunt, ut dormiens opem implorare minime possit. Ita de hâc re philosophatur Vossius lib. 3. Idololatr. cap. 35. extr.

¶ Hanc rem poëta divinus Odyss. A. fabulis involvit, ubi Otum & Ephialtem Iphimedis & Aloei aut Neptuni filios, latos novem cubitus novemque ulnas longos fingit, & de iis pronunciat, quod

"Οσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Quos versus ita vertit Virgil. Georg. 1. v. 282.

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Scilicet atque Ossæ frondosum involvere Olympum.

EPHIPPIVM, ἐφίππιον, stragulum vel sella quæ equis imponitur, eine Roßdecke oder Sattel. Horat. lib. 1. Epist. 14

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Quod Terentius Phorm. a. 1. sc. 3. v. 20 dixit: *Nostri nosmet pœnitet*, hoc est, *Nemo suâ sorte est contentus*: Germani hoc modo; Die Hüner die im Korbe seyn / wolten gern hinaus / und die heraus seyn / wolten gerne hinein. Vetus Schol. ad paullo ante productum Horatii locum: *Sellam*, inquit, *alii sagmata. Nonnulli ea, quæ propter jugum equis curulibus imponuntur: & hoc verius.* Nonius: EPHIPPIVM, inquit, *tegmen equi ad mollem vecturam paratum.*

¶ Ephippiati, die auff Satteln reiten / Cæsar lib. 4. Bell. Gall. cap. 2.

EPHŎRVS, *Ephori*, ἔφοροι ab ἐφορᾷν, magistratus erant Lacedæmoniorum eâdem præditi dignitate & potestate, qua apud Romanos Tribuni plebis, ad quos à regibus etiam Lacedæmoniis provocare licebat, [quemadmodum a consulibus ad Tribunos provocare Romæ jus erat] quique in vincula reges conjicere poterant, ut ex Nepotis Pausania cap. 3. n. 5 constat. Quæ Aristoteles in hoc magistratu reprehendat, vide lib. 2 Polit. c. 7. Adde Gebhardum ad Nepotis Pausan. & Nic. Cragium de Rep. Laced. lib. 2 c. 4. & Ubb. Emmium lib. 3 Græc. vet. p. 122. seqq.

¶ Ephorus, vulgo Inspector, Auffseher.

¶ Ephoria, officium ephororum.

ĔPHȲRA, sive Ephyre, Corinthus primum dicta fuit, Ἐφύρα. Plinius lib. 4. c. 4 *Corinthus antea Ephyra dicta.* Adde Pausaniam principio Corinthiac.

¶ Hinc Ephyreïas, patronymicum. Claudian. de bello Getico v. 629 *Scilicet Argolicas Ephyreiadesque puellas,*

Cœperat & pulchras jam fastidire Lacænas.

¶ Ĕphyrēus, Ephyræus, & Ĕphyrēïus, adject. Lucanus, lib. 6. v. 17 *Insedit castra Ephyreaque mœnia servat.*

id est Dyrrachium, a Corcyræis conditum, qui coloni Corinthiorum erant. Silius lib. 14. v. 181

Agmine progrediens Ephyræa ad mœnia vertit.

Ubi Syracusæ intelliguntur, itidem a Corinthiis conditæ. Diphthongus etiam Pausaniæ est principio Corinthiacorum: ἀπὸ Κορίνθου τὴν Ἐφυραίαν μετονομασθῆναι.

Virgil. lib. 2. Georg. v. 464

Illusasque auro vestes Ephyreiaque æra.

ĔPĬĀLOS, ἠπίαλος, febris genus ex pituitâ, hoc est, vitreo & acido phlegmate nascens, in qua eodem tempore calor frigusque in quavis corporis parte sentitur. *Epialos* dicta, quod ἠπίως ἀλεαίνει, id est, miti calore afficiat.

ĔPĬBĂDES, ἐπιβάδες, seu rectius *Epibates*, ut Bayfius censet; sic dictæ, quod epibatis, hoc est, vectoribus trajiciendis serviant. Fähren oder Schiff so da überfahren. Exstat in libris quibusdam Digest. Lege 1. § 12. de Exercitoria actione. Meliores enim libri ἐπιβατικοὶ habent, id est *vectorum ductrices.*

ĔPĬBĀTA, ἐπιβάτης, miles in navibus merens, ein Schiffknecht / Schiffkriegsmann / utitur aliquoties Hirtius, ut de B. Alex. cap. 11. & de Afric. c. 20. 62. & 63. Cæsar *classiarium* vocat. ¶ 2. Apud Græcos *epibatæ* pro vectoribus etiam accipiuntur.

ĔPĬCĒDIVM, ἐπικήδιον, nænia & monodia, carmen quod in laudem defuncti canebatur ad cadaver vel sepulcrum, ein Todtenlied / Gesang bey dem Begräbnüß. Differunt autem ἐπικήδιον & θρῆνος, illud pro funere, cadavere adhuc jacente, dicitur: hic vero nullo circumscribitur tempore. Proclus in Chrestomath. apud Photium in Bibliothecâ.

ĔPĬCHARMVS, Ἐπίχαρμος, Siculus fuit Poëta, Comicus & Philosophus, auditor Pythagoræ, scripsit commentarios de natura rerum. Meminit ejus hoc modo Cicero lib. 1. Epist. 19 ad Atticum: *Ita tamen novis amicis implicati sumus, ut crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam*: Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν, id est, *Sobrius esto, & memento diffidere: hi enim nervi sapientiæ sunt.* Hujus dicti etiam Q. Cicero de Petit. Consulat. meminit cap. 10. Vide supra *Artus.* Sed & hunc versum Epicharmi esse Socrates in Platonis Axiocho testatur, ἡ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα κνίζει, δός τι καὶ λάβοις τι: quod est, *Manus manum fricat, da quiddam & accipe aliquid.* Quo indicatur, officium officio, beneficium

A beneficio, invitari & provocari; quod & sic effertur, χεὶρ χεῖρα νίπτει. *manus manum lavat.* Epicharmo porrò & illud tribuitur à Stobæo Serm. 117, τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τ' ἀγαθ' οἱ θεοί, *Laboribus vendunt nobis omnia bona Divi.* Eum Epigrammate 17 Theocritus hoc mactat elogio:

πολλὰ γὰρ ποτὰν ζωὰν τοῖς παισὶν εἶπε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ.
Multa ad vitam pueros docuit utilia;
Magna illi sit gratia.

EPICHIRĒMA, ἐπιχείρημα, argumentum mente conceptum ad alicujus rei probationem. Cicero *ratiocinationem* vocat, habet enim quiddam commune cum Syllogismo. Quintil. lib. 5. cap. 10. Id certe voluit quoque Isidorus, cum lib. 2. Origin. cap. 9 ait, epechirima à dialectico Syllogismo solum distare latitudine & productione sermonis. Vulgò *epicherema* scribunt per secundam in tertiâ vocalem: nec aliter Isidori Codd. MSCti Vossiani. Sed perperam: quod quamcunque minutum sit, tamen non monere piguit Cæsarem Scaligerum in præclaro de re Poëtica opere lib. 3. c. 71.

ĔPICOENVM, ἐπίκοινον, promiscuum genus eorum nominum, in quibus sexus uterque per alterum apparet, ut Quintilianus loquitur lib. 1. cap. 4. ut aquila, passer, perdix, lepus &c.

B ĔPICTĒTVS, ἐπίκτητος, Philosophus Hierapolitanus, Romæ servivit cuidam Neronis familiari Epaphrodito. Quamobrem *servilis eum fuisse conditionis & pauperem* à Gellio ostenditur lib. 2. c. 18. ubi Epicteti ipsius de sua fortuna versus duo proferuntur. Vide & Origenem contra Celsum lib. 7. pr. Romæ duravit ad Marci usque Antonini tempora, sed sub Domitiano rediit Hierapolim. In tanta apud omnes admiratione fuit, ut Lucianus Syrus prodiderit libro *adversus indoctum*, lucernam ejus fictilem tribus drachmarum venisse millibus. Scripsit Enchiridion, quod Latinitate donavit Angelus Politianus. Extant & Arriani Philosophi, discipuli Epicteti, libri quatuor de Epicteti dissertationibus, referti præceptis utilissimis. vid. Gell. lib. 19. c. 1. Philosophiam totam & universa Philosophorum dogmata duobus complexus est verbis, ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *Sustine & abstine*, Leide und meide. Gell. lib. 17. cap. 19.

ĔPĬCŪRVS, Ἐπίκουρος, Atheniensis, sed pater ejus ex pago Gargetio, unde ipse Gargetius senior Statio dictus lib. 1. Silv. 3. v. 94; annis natus septem post Platonis obitum: annum autem agens ætatis suæ XVIII Xenocratis & Aristotelis ludum Athenis sectatus est, postea sectam à se nuncupatam ipse instituit. In victu, quemadmodum contubernales ejus, ex quibus Diocles fuit, testati sunt, temperatissimus fuit, pane & aqua contentus: & si

C pretiosius cœnare ipsi aliquando liberet, caseo. Legit Aristippi librum de voluptate, quem finem hominis constituit, non luxuriosorum aut porcorum, sed eam quæ esset, *non dolere.* Huc pertinet quod de eo scripsit Ælianus lib. 4. Historiæ variæ, exclamare eum solitum, ᾧ ὀλίγον, οὐχ ἱκανόν, τούτῳ γε οὐδὲν ἱκανόν. Ἔλεγε δὲ ἑτοίμως ἔχειν, καὶ τῷ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἂν ἀγωνίζεσθαι, μάζαν ἔχων, καὶ ὕδωρ, id est, *Cui parum non sufficit: eidem nihil satis est. Dixit vero etiam, se, si opus esset, paratum esse vel de ipsâ certare felicitate, modo offam haberet & aquam.* Democritus εὐθυμίαν appellavit, & eam ipsam finem hominis statui, ut Diogenes auctor est. A Democrito autem pleraque hausit Epicurus, ut ex Lib. 5. Ciceronis de finib. & lib. 2. de N. D. sub fin. constat. Seneca hanc εὐθυμίαν *Tranquillitatem* vertit: de quo ipse libro de Tranquillitate animi c. 2. Non desunt, qui alia ac diversa plane de Epicuro & libidinibus ejus tradiderunt. Sed falso, quod Diogenes agnoscit. Atque quod ipse juxta & Philosophia ejus male audiit, discipuli ejus degeneres & intemperantes, atque imprimis Metrodorus fecerunt, qui prave detorserunt ejus dogmata, & quæ de purâ illa atque constante & sancta animorum voluptate tradiderat, ad istam impuram & fugitivam & pecuniam transtulerunt. Itaque Seneca de Vita bea-

D ta cap. 13 *Non dico*, inquit, *quod plerique nostrorum, sectam Epicuri flagitiorum magistram esse. Sed illud dico, male audit, infamis est: & immerito. Nec hoc scire quisquam potest, nisi interius fuerit admissus. Frons ipsa dat locum fabulæ & ad malam spem invitat. Hoc tale est, quale vir fortis stola indutus. Constante tibi pudicitiâ, virtus salva est.* Vide & Lactantium lib. 3. Instit. Divinar. cap. 17. Epicureæ doctrinæ, atque auctoris ipsius laudem habes apud Lucianum in Pseudomant. Nec repugnant, quæ in vitarum actione scribit: ea enim ad degeneres discipulos pertinent, ut sequens Dialogus docet, quem *Piscatorem* inscripsit. A discipulis ita colebatur, ut ejus imaginem in annulis, in tabulis, in poculis venerarentur, & tantum non haberent pro DEO. Vid. Cicer. 1. Tuscul. cap. 21. & 5. de finib. pr. & Plinium lib. 25. cap. 6. Laërt. lib. 1. itemque Lucretium lib. 5. v. 50. *Acutum nec insulsum hominem* idem Cicero vocat 1. Tusc. Q. cap. 8. *Indoctum & parum purum in sermone.* Idem Cicero plurimis locis, & Sextus Empiricus quoque procem. lib. adversus Mathematicos notat. Mortuus est Athenis calculi doloribus annos natus 72. Diu exsulantem restituit philosophorum cœtui Petrus Gassendus Vitâ illius doctissime descripta. Horat. lib. 1. Epist. 4. v. 15 de discipulis ejus:

Ne

Ne pinguem & nitidum bene curatâ cute vises,
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

¶ Epicuri decreta, κύριαι δόξαι Ἐπικούρου, quæ labefactari non posse opinabatur, suisque discipulis pro oraculis obtrudebat, velnti principia naturâ nota. Conf. Barth. lib. 20. Adverſ. cap. 10. & ad Statii Silv. p. 110. Voss. de sectis Philosoph. cap. 8. Buchner. Vol. 1. Programmat. p. 568. seqq.

¶ Epicureus, Epicurei, denominativum sectæ. Act. Apost. 17, 18. Et Cicero 3. Tusc. cap. 21 *Queruntur quidam Epicurei, viri optimi, (nam nullum genus est minus malitiosum) me studiose dicere contra Epicurum.* ¶ 2. Adjective, quod ad illos philosophos pertinet. Idem lib. 2. de Finib. cap. 7 extr. *Doloris medicamenta illa Epicurea tanquam de narthecio promant: Si gravis, brevis: si longus, levis.* ¶ 3. Vulgario usu *Epicureus* est voluptarius. ut, *Homines Epicurei*, id est, dediti voluptatibus, Wollüstige. Sic fere Sidonius Carm. 15. v. 125

Ast Epicureos eliminat undique virtus.

Epicus, adject. vide in *Epos.*

EPIDAMNVS, Ἐπίδαμνος, vel Epidamnum Macedoniæ ad Adriaticum mare oppidum, à Romanis, cum eo coloniam deduxissent, postea *Dyrrhachium* dictum, quemadmodum Plinius indicat lib. 3. cap. 23. Durazzo nunc est. Plaut. in Menæch. act. 2. sc. 1. v. 42. *Ne mihi damnum in Epidamno duis.* Allusit ad nomen inauspicatum à damno factum, atque ideò à Romanis mutuatum; quasi nemo illuc sine damno divertatur, ut ipse v. 39 interpretatus erat.

EPIDAVRVS, urbs Argolidis in Peloponneso, celebris quondam templo Æsculapii, Podalirii & Machaonis parentis. Hinc

¶ Epidaurius. Ovidius lib. 1. de Ponto eleg. 3. v. 21

Afferat ipse licet cunctas Epidaurius herbas,
Sanabit nullâ vulnera cordis ope.

¶ 2. Epidaurus, vel Epidaurum, ut Plinius vocat, urbs Illyrici in litore Adriatici maris. hodie *Ragusi Vecchio.*

EPIDEMIA, ἐπιδημία, morbus sparsus & grassans per populos, eine anfällige Landkranckheit oder Seuch / Pestilentz.

¶ Epidemicus, ἐπιδημικός, ut *morbus epidemicus*, qui communis & contagiosus est.

¶ Epidemetici, de quibus titulus est apud Justinianum, metatores hospitiorum sunt in urbibus, quos vulgò Fourierer vocant. Alciatus. ἐπιδημέω, in urbem venio.

EPIDICTICON, ἐπιδεικτικόν, demonstrativum, ab ἐπιδείκνυμι.

EPIDIPNIDES, ἐπιδειπνίδες, cujus singulare est ἐπιδειπνίς, epulæ sunt in extremâ cœnâ vel prandio, bellaria, das letzte Gericht / der Nachtisch / damit die Mahlzeit beschlossen wird / Martial. Epigr. 32. lib. 11 *Hic feras epidipnidas parabit.* Versus est Phalæcius.

EPIDROMIDES, ἐπιδρομίδες, funiculi sunt plagarum, quibus retia vel explicantur vel contrahuntur.

¶ 2 Pollux etiam *epidromos* & *peridromos* vocat; & quidem rectius. Nam ἐπιδρομὶς unde fecerit aut sumserit Hermolaus, ab eo postulatur, die Ortstrick am Netz / damit es gespannt und zusammen gezogen wird.

¶ 3. Est & ἐπίδρομος navis arbor seu malus Polluci lib. 1. cap. 9.

¶ 4. aliis velum ad puppim.

EPIGLOSSIS, is, vel epiglottis, epiglottidis, fœm. ἐπιγλωττίς, est membrana ex cartilaginibus facta, ad claudendam tracheam vel asperam arteriam, ne cibus aut potus illabatur, rursus autem ad aperiendam eam in aëre attrahendo, das Vorblätlein über die Lufftröhr oder Athemzünglein. Vulgo *ligula* dicitur, gutturis operculum. Plinius lib. 11. c. 37 [Hard. sect. 66] *Minor lingua, epiglottis appellata, nulli ova generantium.* Cic. 2. Nat. D. cap. 54 ita describit: *Aspera arteria tegitur quodam quasi operculo, quod ob eam caussam datum est, ne, si quid in eam cibi forte incidisset, spiritus impediretur.*

EPIGONI, ἐπίγονοι, auctores secundi belli Thebani, sic dicti quasi fœtus vel posteri primorum. Græce enim ἐπιγονὴ fœtus dicitur.

¶ Epigonon, nomen est tragœdiæ apud Euripidem, quæ voce magna & sonora Scenicorum agi exposcebat.

EPIGRAPHE, ἐπιγραφή, inscriptio, titulus, Aufschrifft / Uberschrifft.

EPIGRAMMA, ătis, ἐπίγραμμα; nihil aliud proprie est quam inscriptio, elogium, titulus, qui donis additur, quæ diis sacrabant. eine Uberschrifft. Unde nota illa, literæque, quæ fugitivis inurebantur, *Fugitivorum epigramma* Petronio dicitur. *Implevit*, inquit, *Eumolpus frontes utriusque ingentibus literis, & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit.* ein Brandmahl. Nepos Pausania cap. 1. *Sed primum in eo est reprehensus, quod cum ex præda tripodem aureum Delphis posuisset, epigrammate scripto, in quo erat hæc sententia, suo ductu Barbaros apud Platæeas deletos &c.* Quoniam igitur hæ inscriptiones versu plerumque conceptæ, & breves essent præterea; factum est, ut istuc nominis ad quævis alia carmina rotundiora & paucis versibus consignata, transferretur. Ein kurtz / sinnreich Gedicht. Qualia Catullus, & alii; Martialis autem aliquot libros dedit. Cujus istud est lib. 7. ad Sabellum Epigr. 84

— — — *facile est Epigrammata belle*
Scribere, sed librum scribere difficile est.

A & Lib. 11. Epigr. 43

Vivida cum poscas Epigrammata, mortua ponis
Lemmata: Qui fieri, Cæciliane, potest?
Mella jubes Hyblæa tibi vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropiæ Corsica ponis api.

¶ Epigrammaticus, adjectivum, ut, *Martialis epigrammaticus poeta*, apud Spartianum in Vita Aelii Veri Cæsaris cap. 5.

¶ Epigrammatarius, qui epigrammata scribit. Vopiscus in Floriano cap. 3 *Quidam epigrammatarius ita lusit*, &c. Idem in Saturnino: *versificatores, epigrammatarii.*

¶ Epigrammista, idem. Sidonius Apollinaris lib. 4. epist. 1. *Si quid heroicus arduum, comicus lepidum, lyricus cantilenosum, oratorque maturum, historicus verum, satyricus figuratum, grammaticus regulare, panegyrista plausibile, sophista serium, epigrammista lascivum, commentator lucidum, jurisconsultus obscurum, multifariam condiderunt*, &c. Ita Savaro, Sirmondus, Elmenhorstius, ut audiendi non sint, qui *Epigrammatista* adferunt.

EPIGRVS, clavus. Seneca lib. 2 de Benefic. cap. 12 extr. *nisi in os senatoris ingessisset imperator epigros suos.* Ita Gronovius restituit, cum vulgo legeretur *pigros.* Vide ejus Not. pag. 628, & Gataker. in Cinno 2, 19. p. 273.

EPILEPSIA, ἐπιληψία, corporis convulsio. *Caducus* etiam & *Comitialis* appellatur, item *Herculanus*, vide chiliad. Erasmi; & *Morbus sonticus* Plinio, ἱερὴ νόσος Aretæo, quod nulli remedio cedat aut expugnari se patiatur, der schwere Gebrechen.

B EPILOGVS, ἐπίλογος, conclusio, peroratio, ein Schluß oder Beschluß-Rede. Auctor ad Herennium lib. 2. cap. 30 *Conclusiones, quæ apud Græcos ἐπίλογοι nominantur tripartitæ: nam constant ex enumeratione, amplificatione, & commiseratione.* Et Cicer. de orat. lib. 2. cap. 69 *Orator in epilogo misericordiam movet.* Dicitur ἐπίλογος, ut ἐπίμετρον, ἐπίκυκλος, ἐπῳδός.

EPIMENIDES, Ἐπιμενίδης, Cretensis, qui puer ambulando fessus, in specum ingressus, obdormivit, nec à somno experrectus est ante exactos annos XLVII. aut secundum Laërtium & Plinium lib. 7, cap. 52, ante annos LVII. Quinquaginta Plutarchus refert libro An seni sit gerenda Resp. rotundiore numero usus. *Epimenidis somnus*; Item, *Ultra Epimenidem dormis*; ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην κεκοίμηται; item, *ipsum Epimenidem somno vicisti*; proverbialiter de iis, qui vel nimium sunt somnolenti, vel perpetuum agunt otium, dici solet. Versus hic, quem de Cretensibus Paulus citat, ad Epimenidem hunc refertur:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.
Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.

EPIMENIDIVM, ita bulbi genus quoddam appellari ait Plin. lib. 19. cap. 5.

C ¶ Matthiolus tamen ex Dioscoride legit *Epimidium*, ἐπιμήδιον, & incognitam sibi herbam esse affirmat. Dodonæo herba est foliis latis & rotundis, hederæ quodammodo, asaro tamen similioribus, extans in aquis, in quibus nascitur sine fructu. Legunt ex Juvenalis satyr. 7. v. 120 vocem eam quasi syncope affectam: *Pelamidum aut veteres Afrorum epimenida bulbi.* Sed ibi *epimenia* legendum est. Nam

EPIMENIVM, ἐπιμήνιον, stipendium militis in mensem, ein Monatsold / quod exiliter & sordide dari causidicis *Poeta* d. l. notat.

EPIMETHEVS, ἐπιμηθεύς, Promethei frater, qui post factum sapit. Prometheus, cui, priusquam rem aggrediatur, in promtu consilium est, der Rath trifft / ehe denn er das Werck anfähet. Epimetheus, der mit Schaden erst klug wird / und es besser bedenckt. Lucianus extremo libro, Prometheus es in verbis: Ἐπεί τοί γε μεταβουλεύεσθαι, Ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ Προμηθέως ἐστίν. *Nam illud quidem, post rem consulere, Epimethei est, non Promethei.* Vide Claudian. lib. 2. in Eutrop. v. 490. & seqq.

EPIMONE, ἐπιμονή, perseverantia, figura, quæ & *Epizeuxis*, ἐπίζευξις, dicitur, quæ ejusdem dictionis sine intervallo geminatio est cum impetu pronunciationis, secundum Diomedem: ut Virg. 9. Æneidos v. 428

Me me: adsum qui feci, in me convertite ferrum,
O Rutuli. Et in Æneidos 4. v. 660
D *Sic moriamur ait, sic sic juvat ire sub umbras.*

EPIMYTHIVM, ἐπιμύθιον, *affabulationem*, Latinè dixit Priscianus Sophista; est fabulæ sensus, sive morale ex fabula deductum. Bedeutung eines Gedichts / die Lehr aus der Fabel / das Morale.

EPINICIVM, ἐπινίκιον, Epinicia, celebritas pro victoriâ partâ, Freudenfest / oder Lied nach erlangten Sieg / Freudenfeur. *Inter lætos cantare epinicia*, Sueton. in Nerone cap. 43, ubi exemplum habes ejus stultitiæ, quæ ante victoriam epinicium canit. Epiniciorum originem gentes ad Apollinem referunt, qui fugato Saturno Jovis victoriam carmine ad cytharam celebravit. Quo Tibullus respiciens lib. 2. Eleg. 5 Apollinem allocutus ita canit:

Sed nitidus pulcherque veni, nunc indue vestem
Sepositam, longas nunc bene pecte comas.
Qualem te memorant, Saturno rege fugato,
Victori laudes concinuisse Jovi.

Conf. Voss. lib. 3. Inst. Orat. p. 417.

EPINYCTIS, idis, ἐπινυκτὶς, epinyctides, fœm. pustulæ dicuntur in tibiis aut pedibus noctu maxime infestantes, à quo & nomen habent, hitzige und tobende Blattern an Füssen. Plinius lib. 23. cap. 8 *Amygdalæ epinyctidas sanant.* Et lib. 36. cap. 19 *Melitites lapis epinyctidas tollit.* ¶ 2. Est & epinyctis ulcus in oculi angulo perpetuo humore manans, Plinio lib. 20. cap. 6. ¶ 3. Item rerum nocturnarum Commentarius, auctore Budæo.

EPIPHANES, aliquot Antiochorum, Syriæ regum, cognomen, præcipue illius, qui Antiochi Magni filius, Philopatoris frater, pater Eupatoris fuit. Adde Vaillantium in nummis Antiochi 6. & 8. ¶ Est etiam Ptolemæus *Epiphanes* cognominatus, quintus Lagidarum Ægypti regum. Strab. lib. 17. p. 547. ¶ Alius Rex Epiphanes Tacito memoratur 2. Histor. cap. 25, filius Antiochi Comageni.

EPIPHANIA, ἐπιφάνεια, apparitio, manifestatio: & Epiphania, orum; genere neutro: ut, *Dies epiphaniæ*, vel *epiphaniorum*, der Tag der Erscheinung / Dies Magorum seu omnes potius dies festivi in Natali Christi, quod in iis Deus homo apparuit, ut Nazianzenus ait, epiphaniæ vocantur. Vid. Dorsch. Pentadecad. disp. 3. §. 1. ubi Baronium castigat. De Epiphaniis Deorum gentilium plurimis Jac. Gothofr. dissert. de myster. pietat. p. 105. seq.

¶ Epiphanēa sive Epiphania urbs Ciliciæ, sub Amano monte, cujus Cicero mentionem fecit lib. 15. epist. 4 ad Catonem; & Plinius lib. 5. cap. 27. ¶ Sunt & duæ hujus nominis urbes in Syria, altera, cujus incolas Plinius lib 5. cap. 23 *Epiphaneenses* vocat, sita inter Larissam & Arethusam; altera, quæ *ad Euphratem* cognominatur, eoque alluitur, ibid. cap. 24. Adde Harduinum in annotatis.

EPIPHONĒMA, ătis, ἐπιφώνημα, est rei narratæ vel probatæ summa acclamatio, plerumque sententiosa, fitque per particulas *Tantum, Adeò, Usque adeo, Sic* & similes; Virgil. 1. Georgicorum v. 199

> -- -- *sic omnia fatis*
> *In pejus ruere, &c.*

Ovid. in Metamorphoseos 7. v. 454

> *Usque adeò nulla est sincera voluptas,*
> *Sollicitumque aliquid lætis intervenit.*

EPIPHŎRA, æ, ἐπιφορά, lacryma ex humore mordace oculos afficiente, dicta ἀπὸ τοῦ ἐπιφέρειν, quod dolorem vel oculis, vel aliis membris, quæ afficit, inferat, ein Augenfluß. *Delacrymatio* Plinio 25. cap. 13. & lib. 34. cap. 11. *Pituitæ cursus* Celso lib. 7. cap. 7. Cicer. lib. 16. famil. ep. 23. ad Tironem, *Balbus ad me scripsit, tantâ se epiphorâ oppressum, ut loqui non possit.* es habe ihn ein solcher geschwinder Fluß in den Augen überfallen. ¶ 2. Species παρεκβάσεως est apud Rhetores, quæ sequitur confirmationem continens locos communes in epilogis. Sopater apud Voss. lib. 3. Instit. Orat. pag. 463. ¶ 3. Est etiam schema Oratorium, quo repetitio fit in clausulis. Plaut. Trinum. a. 1. sc. 2. v. 168

> *Qui omnia simulant se scire, nec quidquam sciunt,*
> *Quod quisque in animo habet, aut habiturus est sciunt,* &c.

EPIPHYLLIS, ἐπιφυλλὶς, ultimus in summo vitis palmite racemus dicitur Græcis, qui plerumque parvis rarisque acinis sero maturescit, quoniam postremus conceptus est ideoque inutilis, & in vindemia plerumque negligitur, ein Träublein oben am Stock / das klein ist / und nicht reiff wird.

EPIPLOOCĒLE, ἐπιπλοοκήλη, descensus omenti. quod ἐπίπλοον Græci dicunt, vulgo *Herniam* vocant, Bruch / vide *Enteroclea.*

EPIPTĔRON, ἐπίπτερον, lens palustris, Wasserlinse / φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων, sic & Dioscoridis libro octavo adduxit Kyberus Argentinensis, sed ἐπίπτερον, vox in Dioscoride non reperitur, *Lens* vel *lenticula palustris*, Wasserlinsen. Matthiolus.

EPIRHEDION, ἐπιρρέδιον, genus vehiculi, apud Quintil. lib. 1. cap. 10.

EPĪRUS, fœmininum, Ἤπειρος, sita est inter Macedoniam, Achajam & mare Jonium; *Molossia* & *Chaonia* quondam dicta, nunc *Albania.* Ovid. Metamorph. lib. 8. v. 281

> -- -- *majores herbida tauros*
> *Non habet Epirus, sed habent Siculæ arva minores.*

¶ Epirōta, Ἠπειρώτης. Epiri incola. Livius passim. v. g. lib. 29 cap. 12. &c.

¶ Epirōticus, ἠπειρωτικὸς, ut *Epiroticæ possessiones*, Nepos in Attico cap. 14. quas ille in Epiro habebat. *Mala Epirotica*, Plin. lib. 15. cap. 14. orbiculata.

¶ Epirensis, Latina formâ idem est. Livius lib. 8. cap. 17 *Samnites bellum Alexandri Epirensis in Lucanos traxit.*

EPISCŎPUS, ἐπίσκοπος. Solebant reges ac civitates ad sibi subjectos populos mittere, qui aut inspicerent eorum res, aut ordinarent ac constituerent, & cum imperio præessent. Hoc Græci ἐπισκοπεῖσθαι & ἐπισκοπεῖν. Latini *Visere* & *Visitare*; ipsos autem, qui mittebantur, Athenienses quidem ἐπισκόπους: Spartani verò ἁρμοστὰς & ἁρμοστῆρας appellabant, ut Harpocration, & qui descripsit hunc Suidas, item Hesychius attestatur. Cicero lib. 7. ad Attic Epist. 11 *Ego negotio præsum non turbulento, vult enim me Pompejus esse, quem tota hæc Campana & maritima ora ha-*

A *beat ἐπίσκοπον, ad quem delectus & summa negotii referatur.* ¶ 2. *Episcopi* etiam dicebantur, qui panificio & cæteris rebus venalibus, quæ civitatum populis ad quotidianum victum usui sunt, præerant, ut ex Lege Munerum, ult. § trenarchæ 7. Dig. de Muneribus & Honorib. constat. ¶ Et quoniam Salvator optimus Christus Jesus à S. Petro ἐπίσκοπος appellatus est, idcirco recte, qui ejus vicem in terris gerunt præpositi Ecclesiis, sic appellantur. Hodie in plurimis locis *Superintendentes* vocantur Latine. Et ita sane Græcum convertit Augustinus etiam lib. 19. de Civit. Dei cap. 19. ¶ Notione generaliori cujusvis rei inspectorem notat. Lud. Vives ad Augus. de C. D. lib. 1. cap. 9.

¶ Imperatores etiam dicti Episcopi; *Communem Episcopum à DEO constitutum* Constantinum Imp. appellat Eusebius lib. 1. de Vit. Constant. cap. 37. & ipsemet *Episcopum extra Ecclesiam sive templum se* appellavit apud eund. lib. 4. cap. 24.

¶ Chorepiscopi, sunt qui περιοδευταὶ vocantur; Hos 70 senioribus comparat Grotius, sicut Episcopis ipsis Apostoli comparantur. Vide ipsum ad Lucam cap. 10. v. 1. nec non Salmasium de Episcopis. Non à *choro*, sed χώρα, dicuntur: siquidem χωρεπίσκοπος est ἐπίσκοπος ἐπιχώριος, seu τῆς χώρας, qui nihil majoris momenti facere potuit. Vid. Hildebrand. de Episcop. th.

B 49. Calixtus in Appar. p. 217. Ziegler. ad Lancellot. Jus Canon. p. 101. seq. & David. Blondel. Apol. de Presbyt. & Episc. sect. 3. n. 11. p. 120. seqq.

¶ Episcopalis, ad episcopum pertinens. Prudent. in Cypriano v. 33

> -- -- -- *usque episcopale*
> *Provehitur solium doctor.*

Et passione Martyrum Tarraconensium v. 11

> *Ad tantum decus ex episcopali*
> *Clarus nomine Fructuosus ibat.*

¶ Episcopaliter, adverb. id est, ut decet episcopum. Augustinus Confess. lib. 5. cap. 13 *peregrinationem meam episcopaliter dilexit.*

¶ Episcopatus, Bißthum / Bischöfflich Ampt / ἐπισκοπή. Ammianus lib. 27 cap. 3 (Grut. cap 6.) *Damasus & Ursinus supra humanum modum ad rapiendam episcopatus sedem ardentes.* Ita Vales. p. 480. sed Lindebr. & Boxhorn. *episcopalem sedem.*

¶ Episcopius, ἐπισκόπιος; *Phaselus episcopius*, Cicer. lib. 14. ad Attic. epist. 16 pro nave exploratoria, ein Jagschiff / so nach Kundschafft ausgesandt wird. Alii *episcopum*; doctissimi *episcopum* legunt.

EPISODION, ἐπεισόδιον, dicitur id, quod dramati præter fabulæ argumentum infertur, excitandi risus gratiâ: & abusive, quicquid à proposito alienum est, & ad negotium, de quo agitur, proprie non pertinet.

EPISTĀTES, æ, ἐπιστάτης, qui rei alicui gerendæ præpositus est præses, ein Verwalter / procurator ab ἐπιστατέω, dispensator, œconomus, ein Schaffner. Cato de R. R. cap. 56 *villico, villicæ, epistatæ, opilioni.* Ita legendum cum Popma, ut inter *vil-*

C *licæ* & *epistatæ* interpungatur, quod vulgo negligunt, quasi fœmininum *epistata* sit, & cum *villica* connexum.

EPISTŎLA, animi scribentis simulacrum, εἰκὼν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ut Demetrius dixit. ἐπιστολὴ ab ἐπιστέλλω, mitto, ein Sendbrieff / Schreiben / Missiv. Cic. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 13 *Epistolæ proprium est, ut is ad quem scribitur, de his rebus, quas ignorat, certior fiat.* Idem ad Attic. lib. 16 *Epistola longissima quæque optima videtur.* Et rursus lib. 1. epist. 1. c. ult. ad Quint. Fr. *Longissima quaque epistola maxime delector*, lange Brieff leß ich mit grosser Lust. Quod tamen non in universum accipiendum; sed ad certa tempora, personas ac res referendum est. Alias enim propria Epistolæ virtus, brevitas: quam eam ob caussam, *Sinistram manum haud implere debere*, Seneca scripsit Epist. 45. extr. & ad Pætum lib. 9. famil. ep. 21 Cicero *Epistolas quotidianis verbis texere solemus*, auf die Art / wie wir täglich reden. *Epistolam tradere*, Schreiben überantworten / zustellen. *Resignare Epistolam*, Cicero 11. ad Att. ep. 9. *solvere Epistolam*, den Brieff erbrechen / Nepos in Hannibale; quod in Pausania, *Epistolæ vincula laxare* dixit. ¶ Epistolarum nomine rescripta quoque principum & Codicilli atque diplomata veniunt. Nepos Attico cap. 9 *Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret,*

D *huic non solum molestus non fuerit, sed etiam Sororis & Q. Ciceronis filium ex Pompeji castris concesserit.* Ulpianus de officio Quæstoris §. ult. *Ex his (Quæstoribus) sicut diximus, quidam sunt, qui CANDIDATI PRINCIPIS dicebantur, quique epistolas ejus in Senatu legunt.* Paullo ante *libros principales* dixerat. Suetonius quoque Augusto c. 65 *libellos* vocat. Vocabantur & *Orationes*, de quo infra suo loco. Vide Donat. Marcell. ad 3. Annal. Tacit. c. 44. & Casaub. ad Suet. p. 178. Ac he Epistolæ ut à familiaribus distinguerentur, *formales* appellabantur. Suetonius Domitiano cap. 13 *Pari arrogantiâ cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit &c. Formales* à formando: quod in vim legis transituræ, majore curâ, & fere de consilii sententia certa aliqua formula conciperentur, ut Torrentius ad Suetonium Domit. c. 20 explicat. Græcis ἐγκυκλίους ἐπιστολὰς vocatas Casaubonus observat. Capitolinus in Antonino simpliciter

citer *Formas* appellat. Nec aliter JCti, ut ibidem observat Casaubonus. ¶ Sed & Pontificum & Episcoporum epistolæ, quibus commendant clericos, & commeatum iis indulgent, *formatæ* appellabantur: de quibus vide Savaronium ad Sidonii lib. 6. Epist. 9. extr. & lib. 7. Epist. 1. Calixtus in Apparat. p. 92. ¶ *Ab Epistolis* dicitur minister vel servus, qui præest epistolis, **ein Secretar oder Schreiber.** Memineris autem, in ejusmodi locutionibus *Ab epistolis, à pedibus*, semper subintelligi, aliquando vero etiam addi nomen *servus*, vel *libertus*. Frequens hoc in vetustis inscriptionibus. v. g. apud Grut. pag. 482. n. 5 T. VARIO CLEMENTI AB EPISTVLIS AVGVSTOR. Et pag. 566. n. 4 AVG. LIB. AB EPISTVLIS. Veteres enim *Epistola* & *Epistula* scripserunt. Vid. Manut. Orthograph.

¶ Epistŏlium, ἐπιστόλιον, dimin. Catull. Epigr. 69, 2. ad Manlium: *Conscriptum lacrymis mittis epistolium.*
Adde antiquam Inscriptionem apud Manutium Orthograph. in *Epistola*.

¶ Epistŏlāris, *Epistolaris charta* **Schreibpapier**/ Martial. in lemmate lib. 14. Epigr. 11. Et, *epistolare colloquium*, Augustinus epist. 5. ad Marcellinum sub initium.

¶ Epistolicus, idem. *Epistolicæ quæstiones*, Gellius lib. 14. c. 7. Usus etiam est in præfatione Operis.

ĔPISTŎMIVM, ἐπιστόμιον, obturaculum, seu æramentum, quod os vasis vel claudit, vel laxat, **der Han am Faß daraus man zapffet.** Seneca epistola 86 de luxu Romanorum in balneis: *aquam argentea epistomia fuderunt.* ¶ 2. Sed & obturaculum illud, quod ori dolii inseritur idque obstruit, *epistomium* dici potest, **der Spont.** ¶ 3. Vitruvius lib. 10. c. 13 *epistomia* etiam dixit in canalibus hydraulicis obturacula spiritum vel continentia vel laxantia, ut opus est, **die Fürschlag unten an der Orgelpfeiffen.**

EPISTȲLIVM, ἐπιστύλιον, fastigium quod columnæ majori imponitur, vulgo *capitellum* vocant, **der Knopff oder Capital**/ στῦλος, columna. Plin. 35. cap. 14. & lib. 26. c. 14. & Vitruv. lib. 1. cap. 1 & 2.

EPITAPHIVM, ἐπιτάφιον, ἐπιτάφιος λόγος, inscriptio monumenti, **Grabschrifft.** Cic. 5. Tusc. cap. 12 *Quid vero in epitaphio?* Extant Epitaphia multa erudita, cujusmodi supra retulimus in Chrysolora: atque etiam illud Laurentii Vallæ est:

Nunc postquam manes defunctus Valla petivit,
Pluto non audet verba Latina loqui.
Juppiter hunc cæli dignatus parte fuisset;
Censorem linguæ sed timet esse suæ.

EPITASIS, ἐπίτασις, exaggerationem significat apud Grammaticos, ut si dicam, *Epitasis est in hac vel illa voce*, **diß Wort hat etwas wichtiges auff sich / ist mercklich.**

¶ In Comœdiis ἐπίτασις pars est illa turbulenta & contentiosa ante Catastrophen, vide *Comœdia*.

EPITHĂLAMIVM, ἐπιθαλάμιον, carmen nuptiale, **eine Hochzeitschrifft oder Lied.** Proprie dicebatur carmen, quod sponso sponsâque thalamum ingressis juvenes pariter ac virgines adstantes ad thalamum canebant, ut ex Procli Chrestomathia discimus. Tale Epithalamium illud Catulli: *Vesper adest, juvenes:* ita enim clare appellat Quintil. lib. 9. c. 3. quanquam Mureto in notis, quas in eum Poëtam scripsit, aliter visum.

EPITHĔTON, ἐπίθετον, appositum ad proprium fere, vel proprietatis, vel explicandi, vel laudandi, vel vituperandi gratia: ut, *Diva Camilla, Monstrorum domitor Hercules. Æneas pius, Thersites Græcorum omnium turpissimus.* Quanquam & aliarum rerum sunt epitheta: ut, *sedula apis, Leo magnanimus, præceps juventa, morosa ac difficilis senectus &c.* Ubi observandum, epitheta poëtica solutam orationem deformare quidem: cujusmodi sunt *auricomus, altivolans, flammifer, luctificus, noctivagus* &c. interea tamen (judicio Buchneri de commut. rat. dic. pag. 236.) non plane repudiari debere, cum apud castissimos scriptores interdum ejusmodi legantur. Cicer. lib. 4. Epist. 3 *Pestifer.* Columell. lib 7. cap. 12. extr. *letifer*, &c. habet. Vide septimam dilatandi rationem in libro secundo Copiæ Erasmi.

ĔPITHYMVM, ἐπίθυμον; involucrum vel capillamentum, quod thymo herbæ circumvolvitur, **das Unkraut / das sich um den Thymian schlägt und wickelt /** hoc est, thymi cuscuta, vide *cuscuta*.

ĔPITŎGIVM, genus pallii super togam, **ein Deckmantel / Ubermantel /** Quintil. lib. 1. cap. 5.

EPITŎME, es, & epitoma, æ, fœm. ἐπιτομή, compendium, **ein Auszug oder kurtzer Begriff.** Cicero lib. 12. ad Attic. Epist. 5 *Conturbat me optima Bruti Fanniana, an Bruti epitome Fannianorum? scripsi quod erat in extremo.* Romanæ enim historiæ à Fannio conscriptæ, Brutus epitomen fecerat, sicut Florus scripsit epitomen historiæ Livianæ. Cæterum Epitomas, Epitomatoresque sunt qui laudant, sunt qui vituperant: qua de re Rupert. ad Flor. p. 5. seqq. Jac. Gothofredus Prolegom. ad Philostorg. p. 48. Reines. Epist. pag. 324. Salmas. præfat. ad L. Ampel.

¶ Epitomare, epitomen facere. Usi sunt posterioris ætatis scriptores. Trebell. Pollio de Zenobia: *Historiæ Alexandrinæ atque Orientalis ita perita, ut eam epitomasse dicatur.* Vegetius lib. 1.

A de re militari, cap. 8 extr. *quæ dispersa sunt, velut epitomata conscribo.* Rubrica Legis 14 Dig. de Peric. & commod. rei vend. *Paullus lib. III epitomatorum Alfeni Digestorum.*

ĔPĬTŎNĬA, orum, ἐπιτόνια, instrumenta sunt, quibus fides & funes intenduntur, *paxilli*, **die Wirbel an dem Seitenspiel.**

ĔPĬTRĪTVS, ἐπίτριτος, pes tetrasyllabus.
Epitriti quatuor sunt:
primus ⏑ – – – *Salutantes.*
Secundus – ⏑ – – *Concitati.*
Tertius – – ⏑ – *Communicant.*
Quartus – – – ⏑ *Incantare.*
¶ De *epitrito numero* vide Gell. lib. 18. cap. 14.

Epitoxis vide post paullo in Epizygis.

EPITROCHASMVS, ἐπιτροχασμός, Figura Rhetorica, qua res magnas, diversasque celeritate quadam percurrimus. Tale illud Cæsaris apud Suet. Cæsar. c. 35. *Veni, Vidi, Vici.*

ĔPĪTȲRVM, ἐπίτυρον, conditura olivæ, cujus rationem explicat Columella lib. 12 cap. 47. *Epityrum* apud Plaut. legitur in Milit. act. 1. sc. 1. v. 24. Nomen habet, non quod in eo τυρὸς sive caseus esset; sed quod caseo accederet, sive caseo apponeretur. Vide interpretes Plaut.

B EPIZȲGIS, ἐπιζυγίς, foramen arcus ballistarii, seu locamentum potius balistæ, cui inseritur epitoxis, ἐπιτοξίς, **das mittel Loch am Armbrust / darein die Nuß gelegt wird.** Vitruv. lib. 10. cap. 17. Est enim epitoxis fibula illa ossea, quæ nervum deductum recipit & crenam sagittæ, id est, incisuram, **die Kerbe unten am Boltz.** vide *Crena*, & eundem Vitruvium lib. 10. cap. 15.

EPOCHA, ἐποχή, est initium certum aliquod, unde anni numerantur, quod principium etiam *Æra*, rectiùs *Era* appellatur. Sic Christianorum Epocha est à Christo nato, Græcorum ab Olympiadum initio, Romanorum à condita Roma &c.

ĔPŌDVS, ἐπῳδός, & ἐπῳδή, carminis genus, in quo singulis versibus singulæ accinuntur clausulæ, hoc est, in quo secundus quisque versus contractior, seu brevior est priori, ut in libro ἐπῳδῶν Horatii videre est. At qui duo postrema Horatii poemata de Canidia monocola sunt; quibus accinitur nihil? Etiam Auson. Epist. 16, quaternarios jambos perpetuâ serie connexos *Epodos* vocat. Falsum igitur hoc, quod de Epodis Horatianis tradunt Grammatici. Galenus auctor est, post cantiones aliquas ad aras Deorum expletas accessisse aliquem, qui sacra certis versiculis clauderet, atque hunc *Epodon* appellatum. Vide Scalig. Poëtic. lib. 1. c. 44. In Lyricis epodos est, quod Strophæ & Antistrophæ accinitur. De qua re accurate Pindari interpretes agunt, qui consulendi.

C ¶ 2. Epodi etiam veteribus Incantatores dicebantur, **Zauberer.**

ĔPŌMIS, idis, ἐπωμίς, vestimenti genus brevioris, quod humeris injicitur, quasi dicas *Superhumerale*, **eine kurtze Reuterkap / ein Weibermantel / gefütterter Kragen.** Polluci lib. 7 cap. 13 in vestimenti quoque generibus ἐπωμὶς est. ¶ Idem etiam lib. 2. cap. 4. n. 29. & 31 in partibus scapularum & manuum numerat ἐπωμίδα.

Epona, vide *Hippona*.

ĔPOPS, ŏpis, ὁ ἔποψ, **ein Wiedehopff.** Pollux lib. 5. cap. 13. n. 2 de avium vocibus: *ἔποπας ποπίζειν, upupas popissare*, scil. *ἐποποῖ, dices.*

EPOPTAE, qui ad ipsa sacra interiora Cereris admissi, *majora*, quæ dicebantur, *mysteria* tractabant: *mystæ* enim sive *initiati* in *minoribus* dediti intra vestibulum consistebant. Vide Scalig. ad lib. 3. Tibull. & lib. 5. de Emendat. tempor. nec non Casaub. ad Athenæum. De Epoptis Eleusiniorum vide etiam Tertullianum, principio libri contra Valentinianos.

¶ Epopticus, a, um. Ut *Disputationes epopticæ*, quas Chalcidius in Timæum Platonis *naturalibus* opponit. Vide eum pag. 220. & 370.

D ĔPOS, neut. Gen. *epeos*, ἔπος, proprie carmen Heroicum: Martial. ad Tuccam lib. 12. epigr. 94

Scribebamus epos, cœpisti scribere, cessi.

¶ Hinc Epicus, ἐπικὸς, ut, *Epicus versus*, hexameter; quem *longum* Ennius vocat. *Poeta epicus* Ennius dicitur a Cicerone de Opt. gen. Orat. cap. 1. Sed Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Stesychorus epici carminis onera lyra sustinet*, id est ad naturam heroicæ poeseos accedit. Diomedes, vetus grammaticus, lib. 3. p. 493 *Versus Heroicus diversis vocabulis appellatur. Idem enim & Hexameter, vel Pythius, vel Epicus, vel Priapeus, & Bucolicus vocatur.*

EPOSTRACISMVS, ἐποστρακισμός, lusus puerorum, quo testulam [ea ὄστρακον est] sive lapillum distringunt super aquæ æquor, numerumque saltuum, quos facit, priusquam desidat, ineunt, victoria penes illum relicta, qui saltuum multitudine superet, **wenn man Schirben oder Steine über das Wasser also treibet / daß sie etlich mahl auffhüpffen / ehe sie zu Grunde gehen.**

ĔPŬLVM, solenne & publicum convivium, sive in dedicatione templi, sive in triumpho, sive in funere, sive ludorum caussâ, quale apud Romanos exhibebant Imperatores, **ein gemein Essen / herrlich Mahl.** Cicer. in Vatin. cap. 12. extr. *Epulum funebre*, **Seelbad / Spenden / Todten- oder Leichmahl /** quæ Plinio lib. 20. c. 11 sunt *defunctorum epulæ ferales.* Sueton. Cæsar. c. 38

 Adjecit

Adjecit epulum ac visceratinonem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia. Ubi non frustra *Epulum* & *Prandia* distinguit. A
Nam *Epulum* ad magistratus & senatum, [unde & inter senatorum privilegia erat jus epulandi publicè, de quo idem Suet. August. cap. 35.] *Prandia* ad populum pertinebant. Idem Tiberio cap. 20 *Prandium dein Pop. mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit.* Itaque cum Julio c. 26 scribit: *Munus populo, epulumque pronunciavit in filiæ memoriam:* non ita accipiendum, ut munus, sive spectaculum gladiatorium cum epulo promiserit populo; sed quod spectaculum seu ludos populo, magistratibus autem & senatui epulum pronunciaverit. Celebrabantur autem hæ epulæ de die, hoc est, meridie, horâ quinta aut sexta, cum prandere aliàs solebant, de quo Salmasius ad Vopiscum. Juven. Sat. 3. v. 229

Unde epulum possis centum dare Pythagoreis.

¶ Epulæ, plurale, allerley Kost und Speiß / vide Vall. lib. 4. cap. 23. *Lautæ*, *lautiores*, Statius 1. Silv. 6. v. 32. *solennes epulæ*, Tacit. ann. 1. cap. 50. *epulis accumbere*, Virg. 1. Æn. v. 79. *Mensa conquisitissimis epulis exstructa*, *instructa*, Cicer. in Tuscul. lib. 5. c. 21. *Adhibere fides ac tibias veterum Romanorum epulis moris fuit*, id est, conviviis, Quintil. 1. cap. 10. *Adire epulas*, Ovid. lib. 1. Am. eleg. 4. pr. Zu Gaste gehen.

¶ Epŭlo, ōnis, conviva, ein Gast / Zehrer / Schlemmer. Apulej. lib. 2. Milef. *Frequens ibi numerus epulonum, &, utpote apud primatem fœminam, flos ipse civitatis.* B

¶ *Coepulones* apud Plautum est Persa act. 1. sc. 2. v. 20.

¶ Epularis, hoc epulare, adject. ut, *Epulare sacrificium* Cic. 3. de Orat. c. 8. *epularis dies* Suetoн. Domit. c. 13. ein Gasttag. *Accubatio epularis*, Cic. de Senect. cap. 13. *Epularis sermo*, id est convivalis, Gast-Gespräch / Apulej. lib. 2. p. 123.

¶ Epŭlor, epulari, convivari; Gasterey halten. Panquet ausrichten. Livius 24. c. 16 *in publico epulari*, ein öffentlich Wolleben begehen. Nep. in Pausan. c. 3 *Epulari luxuriosius.* Cic. lib. 5. ad Attic. epist. 9 *Saliarem in modum epulari.* ¶ 2. Transitive, comedere, essen. Seneca Thyeste v. 750 *Avibus feruque epulandum aliquem trahere*, einen für die Hunde und Vogel werffen. quod passivum arguit etiam active cum quarto casu componi posse, ut *carnem humanam epulari*, Hyginus dixit Fab 125. Aliàs neutrum est, uti ex superioribus liquet; & Tacitus 3. Hist. c. 38 *epulari apud quem*, bey einem zu gast seyn.

¶ Epulatio, ἑστίασις. Gastierung. Colum. lib. 12. cap. 3 quæ ad mensam quotidianam aut epulationem pertinent.

EPŪLIS, idis, ἐπουλίς, excrescentia gingivæ, caruncula inter dentes gingivis enata, das Fleisch zwischen den Zähnen. Cœl. Rhodig. lib. 4. cap. 1. C

Equidem, vide *Quidem*.

EQVVS, *acer*, *generosus*, *arduus*, *asper*, *bellator*, *spumans*, *anhelans*, &c. Poëtarum epitheta sunt. *Equus candidus*, weis Schimmel / *ater* Rapp. *Spadiceus*, *puniceus*, *bajus*, Braun. *Gilvus*, Faal. *Scutulatus*, *maculosus*, *discolor*, *varius* Schäcke. *Rufus*, Fuchs. *Equus macie corruptus*, ein dürres Pferd. *frenatus*, *paratus*, das fertig gemacht. *Durior oris equus*, Ovid. lib. 2. Amor. El. 9. v. 30. hartmäulig Pferd. Equi Solis ab Ovidio numerantur *Pyrois*, rubens, *Eous*, candicans, *Æthon*, coruscans, *Phlegon*, nigricans. Vide de singulis suo loco. *Equo vehi*, Cic. 2. Divin. c. 68. reiten. *In equum ascendere*, Idem de Senect. cap. 10. *Insilire in equum*, Livius lib. 6. c. 7. auffsitzen. *Equo insidere*, Aur. Victor in Fabio Rulliano. *Equum incitare*, Cæs. 4. Gall. c. 24. anstechen. *Equum concitare in aliquem* Nepos in Pelopidâ cap. 5. n. 4. *Equo concitato vehi*, Idem in Datame cap. 4. n. 5. rennen. *Equo gestari*, Martial. lib. 1. epig. 13. *Equo sedere*, & *equum sedere*, Reiten. Spartianus Adriano cap. 22 *Sederi equos in civitatibus non sivit.* Et, *In equo ire.* Ovid. lib. 5. Trist. Eleg 7. v. 14

Per medias in equis itque reditque vias.

Equo desilire, vom Pferde springen / absteigen: quod & honoris habendi caussa fiebat; de quo Lipsius 1. Elector. cap. 21. *Equus exultat*, das Pferd springet: *calces remittit*, schlägt aus / Nepos Eumene cap. 5. n. 5. *Equo mereri*, zu Roß dienen / vide *Mereo*. *Adducere equum*, das Roß anhalten / wenn man die Zügel anziehet. *Admittere equum*, das Roß mit verhangenen Zügeln lauffen lassen. *Avertere equum*, wenden. Ovid. de arte lib. 3. v. 785 D

Tuquoque, cui rugis uterum Lucina notavit,

Ut celer aversis utere Parthus equis.

Equo vehi, ad superbiam interpretatus est Plato. Et habet revera id aliquid speciei ac dignitatis. Unde nec omnibus ire in equis, per urbes puta & civitates, licuit. Quo illud Claudii pertinet, de quo Sueton. ejus vita cap. 25 *Viatores ne per Italiæ oppida, nisi aut pedibus, aut sellâ, aut lecticâ transirent, monuit edicto.* Torrentius quidem hic respexisse Claudium putat, ne viæ corrumperentur: Ego vero eò, quo dixi, retulerim, atque id civitatum honori crediderim datum. Sane prohibuisse Hadrianum & Marcum Philosophum equis atque vehiculis uti in civitate, Spartianus & Capitolinus eorum vitis testantur: & in Aureliano Vopiscus: *Invidiosum*, inquit, *erat vehiculis in civitate uti.* Etiam Valentinianus & Valens Impp. nonnisi certis & honoratis personis usum equorum concesserunt, de quo Cod. Theodos. L. 9. Tit. 30 legere est. Vide de Equis Plin. lib. 39. cap. 42. & Lips. Epist. Cent. 3. ad Belgas epist. 56. Ph. Caroli ad Agell. pag. 203. seqq. ¶ *Equus Trojanus* à Cicerone aliquoties pro insidiis occultatis & periculo præsenti usurpatur, vide *Dureus* vel *durateus* [Homer. de eo agit Odyss. θ. v. 500. seqq. ubi Demodocus Trojæ ruinam coram Alcinoo canit.] Ceterum de equo Trojano, cujusmodi fuerit, Plin. lib. 7. cap. 56. sic: *Equum, qui nunc aries appellatur, in muralibus machinis Epeum ad Trojam invenisse dicunt.* Conf. Barth. ad Statii Silv. p. 17. 18. *Equis & quadrigis*, & *Velis equisque*, locutiones sunt proverbiales, pro eo, quod est, omni conatu, dem höchsten Vermögen nach. Apul. lib. 7. Milef. *Equi rivalem summo furentes persequuntur odio. Hic elatus in altum vastis pectoribus, arduus capite, & sublimis cervice, primoribus in me pugillatur ungulis: ille terga pulposis torulis obesa convertens, postremis velitatur calcibus; alius hinnitu maligno comminatus, remissis auribus, dentiumque candentium renudatis hastis totum me commorsicat. Sic apud Historiam de Rege Thracio* (Diomede) *legeram, qui miseros hospites ferinis equis suis lacerandos devorandosque porrigebat.*

¶ Equa, eine Stute / Mutter-Pferd. *Trima equa*, Horat. 2. Od. 16. De equabus Lusitanicis Favonio flante concipientibus Varro lib. 2. cap. 1. Columell. lib. 6. cap. 27. Plin. lib. 7. cap. 42. Silius 3. v. 380.

¶ Equŭleus; &

¶ Equŭlus, utroque enim Cicero utitur, pullum significat aut parvum equum, ein Füllichen / ein Rößichen / ut lib. 2. de Nat. Deor. cap. 14 *Omnia in perfectis & maturis meliora; ut in equo quam in equulo*, &c. Idem 6. Verrin. cap. 20 *& in his equitabit equuleis.* ¶ 2. Et equuleus tormenti genus est, *Eculeo imponi* (nam Equuleus & Eculeus scribitur) Curt. lib. 6. cap. 10, 10. auf die Leiter gespannet werden. *Quæstio in eculeo* est cùm vi tormentorum veritas eruitur, eine peinliche Frage / Folter. Cicer. pro Milon. cap. 21. extr. vide Juretum ad Paullinum de vita B. Martini lib. 5. v. 47. & S. Hieronym. epist. 49. ad Innocent. de muliere septies ictâ, Turneb. lib. 15. Advers. cap. 16. Brod. lib. 2. cap. 9. Barth. ad Stat. Silv. p. 175.

¶ Equīle, equorum stabulum. Cato R. R. cap. 14. Pferdstall.

¶ Equinus, adject. vide supra: *Caudæ equinæ pilos vellere* Horat. lib. 2. epist. 1. v. 45. Et, *Juba equina*, die Mähne / Plin. 2. cap. 25. *seta*, Pferdehaar / Cicer. Tuscul. 5. cap. 20.

¶ Equarius, adject. & subst. Solinus cap. 57 [al. 45] *de Bucephalo: Cum ab equario suo etiam molliter sederetur; accepto regio stratu, neminem unquam alium, præter dominum vehere dignatus est.* id est, Equiso. Varro præfat. lib. 2. de re rust. *Pecuarias habui grandes, in Apulia oviarias, & in Reatino equarias*, subaudi *res.* Stuterey. *Equarius medicus*, Val. Max. lib. 9. cap. 15. n. 2. ein Pferd-Artzt.

¶ Equiria, orum, Thurnier / Ritterspiel. Ovid. 2. Fastor. v. 859

Ex vero positum permansit Equiria nomen.

Tertullianus de Spectac. cap. 5 *Equiria Marti Romulus dixit.*

¶ Equīso, Roßhirt / Reitknecht. Val. Max. 7. cap. 3. extr. 2. *Darius acumine equisonis sui prosperum exoptatæ rei effectum assecutus est.* Usus aliquoties Varro est apud Nonium: v. g. *equiso doceat tolutim.*

¶ Equitium, armentum equorum. Ulpianus Lege 1. § ult. Dig. de rei vindicat. *Idem de armento, & de equitio, cæterisque, quæ gregatim habentur, dicendum est.* Adde Leg. 12. § 4 de usu & habitatione.

¶ Equitiarius, qui præest equitio. Julius Firmicus lib. 8. Astrol. cap. 13 *Centauro oriente qui natus fuerit, aut erit auriga, aut equorum nutritor & cultor, vel eorum exercitator, aut mulomedicus, vel equitiarius.*

¶ Eques, ein Reisiger / Reiter. Proprie, homo insidens equo. Plaut. Mil. act. 2. sc. 5. v. 54 *neque eques neque pedes.*

Eques equitare novit & cantor canere.

Notandum autem *equitem* tam hominem insidentem equo, quam equum ipsum notare: de quo Gellius lib. 18. cap. 5. & Philarg. ad Virg. Georg. 3. v. 116. Inde Horat. Epod. 16

— — — — — *& urbem*

Eques sonante verberabit ungulâ.

Ubi *eques* equus est ab equite insessus. Neque enim Equiti ungula est, quâ verberet solum urbis. Minutius Felix Octavio: *Testis & Curtius, qui equitis sui vel mole vel onere hiatum profundæ voraginis coæquavit.* Neque audio hic VVowerium *Equitis* in *equi* commutantem. Ut neque illos qui apud Cæsarem lib. 2. de Bell. Civ. cap. 39. pro, *Capti homines equitesque producebantur? Capti homines equique* &c. rescripsit. ¶ Elegans quoque synecdoche est, cum *Eques*, singulari numero, pro equitatu seu equestri exercitu ponitur, quod etiam in *Pedes* observatur. Tacitus 1. annali cap. 60 *simul pedes, eques, classis, apud prædictum amnem convenere.* ¶ Eques & ordinem Senatorio proximum Romæ denotat. Alii horum dicti *Illustres, insignes, splendidi*: quibus velut opponebantur, quos Tacit. 1. Annal. cap. 73 *modicos* dixit. Vide Lipsium ad Tacitum pag. 263. & infra in *Splendidus.* Sed una conjunge Ryckium in Taciti 2. ann. cap. 59, 4, qui

qui Lipsii sententiam refutat. De *transvectione Equitum & Equo eorum publico*, Suet. August. cap. 38 & seq. & ibi Casaubonus atque Torrentius: itemque Lipsius de militiâ Romanâ.

¶ Equestris, equestre, quod pertinet ad equitem. Item

¶ Equester, equestris, Reisig. *Ordo equestris* medius erat, inter patricios & plebem. Plin. lib. 33. cap. 1. Sic Cicero pro Plancio cap. 35. extr. *Aderat mecum cunctus equester ordo.* Idem pro Rosc. Am. cap. 48 *equestrem splendorem* dixit. ¶ 2. equo militans, ut *Copiæ equestres*, Cic. 2. de Fin. cap 34. die Reuterey. *Equestris pugna*, in Verr. 6. cap. 55. *Equestris militia*, quæ equo obitur: item, quam loco equestri nati obire solent, licet in pedestri acie constituti: ut erat *Præfectura castrorum*, *Tribunatus* &c. vide supra in *Cohors*. Conf. Herm. Hugonem hâc de re ex instituto.

¶ *Equestria* Seneca lib. 7. de Benef. cap. 12, ordines dixit 14, in quibus equites sedebant, die Ritterstände. Erant autem in theatro hi ordines. In circo enim promiscuè spectabant usque ad Neronem, qui mutavit. Lege Sueton. Neron. cap. 11. & ibi Torrentium. Pro *in Equestribus* seu *quatuordecim spectare*, dicitur & *in Equite spectare*. Vide infra in *Senatus*.

¶ Equitātus, equitum exercitus, ein Reisig Volck / Reuterey. *Instruere aliquem equitatu, peditatu, copiis*, Cicer. in Philipp. 5. cap. 2. *Valere equitatu*, Nep. in Eumene cap. 3. extr.

¶ Equīto, equitare, equo insidere, equo uti, reiten / Horat. 2. serm. Satyr. 3. v. 248

Ludere par impar, equitare in arundine longa.

¶ Equitātio, quam utilissimam esse stomacho Plinius scribit lib. 28. cap. 4. Quin omnium exercitationum, quæ ad futurum Regem spectant, habentur præcipua equitando ratio: quæ in pace jucunda, in bello autem non modo utilis, verum etiam perquam necessaria.

¶ Equitabilis, da zu reiten bequem. Curtius lib. 4. cap. 9, 10 *equitabilis & vasta planicies.*

¶ *Inequitabilis campus*, Curt. lib. 8. cap. 14. n. 4.

¶ Adĕquitare, herzu reiten / hinan reiten. Livius lib. 9. cap. 22 *Ægre ferens, quòd tam ferociter adequitasset, inde se fundi fugarique.* Plin. lib. 15. cap. 18 *Collinæ portæ adequitans Hannibal.* Curtius lib. 4. cap. 9. n. 23 *Jam perarmatos adequitare cœpit.*

¶ Circumequitare, um etwas herum reiten. Livius lib. 10. cap. 34 *circumequitare mœnia atque explorare omnia jubet.*

*¶ Coëquitare vulgo citatur ex Livii lib. 37. cap. 18, ubi Aldus & æqualis ei Scheferus Moguntinus ediderunt: *coëquitaverant autem sex millia equitum:* Frobenius autem, & Gruterus, ac Gronovius, *cum equitatu: erant autem VI millia equitum.*

¶ Inequitare. Apulejus lib. 6. p. 177 *Aurorâ commodum inequitante, vocata Psychæ Venus infit talia.* Ita Elmenh. & Pric.

¶ Interequitare. Livius lib. 6. cap. 7 *ordines interequitans*, mitten inne / zwischen inne reiten. add. lib. 34. cap. 15. & lib. 35. cap. 5.

¶ Obequitare, umher reiten. Livius 23 cap. 46 *Cum obequitasset hostium turmis.* Adde Curt. 7. cap. 7. n. 5.

¶ Perequitare, durchreiten. Cæsar 4. Bell. Gall. cap. 33 *per omnes partes perequitant.* Livius lib. 23. cap. 47 *Claudius cum ex via longe perequitasset.*

¶ Præterequitare, vorüber reiten. Liv. lib. 3. cap. 61 *Plerosque à castris avertunt, præterequitantesque absterrent.*

¶ Equisētum, herba, cauda equina, Roßschwantz / Kannenkraut. Plin. 26. cap. 13.

¶ Equiferus, equus ferus, ein wild Pferd. Plinius lib. 28. cap. 10 *De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terra illa non gignebant.* Et cap. 13 *Suspiriosis efficax est potus equiferorum sanguinis.*

ĔRĂNOS sive *Eranios*, gemma, Jaspis borea, Agricolæ, aliis ἴασπις ἀκρόζεσσα, ein Türckiß.

¶ *Erănos* etiam collecta, sive Collatio publica dicebatur: quâ voce Plinius usus lib. 10. epist. 93. & 94. ubi vide Buchnerum.

ĔRĂSISTRĂTUS, Ἐρασίστρατος, Medicus eximius, ex Aristotelis familia natus, in quem sæpius invehitur Galenus. Meminit ejus multis in locis Plinius, qui & centum talenta in munus a Rege Antiocho accepisse eum, quod morbum ipsius sanasset, prodidit. Hic primus cum Herophilo Anatomiam instituit. Vide supra in *Anatomia*.

ĔRĂTO, Eratûs, Ἐρατώ, v. *Musa*. Virg. Æn. lib. 8.

Nunc age qui reges, Erato, quæ tempora rerum, &c.

ĔRĂTOSTHĔNES, Philosophus & Poëta Cyrenæus, ex quo Stobæus Serm. 44 citat, οἶνός τι πυρὶ ἴσον ἔχει μένος, &c. *Vinum igni æqualem habet vim.* Et refutat opinionem ejus, quod ante septennium erudiri in literis inutile esse censuerit, Quintilianus lib. 1. cap. 1.

Ercinia, vide *Hercynia*.

Ercisco, & Erctum, vide in *Hercisco*.

ĔRĔBUS, ἔρεβος, Orcus, inferi, die Hölle. Virgil. Æn. 6. v. 247

Caloque Ereboque potentem.

¶ Erĕbeus, ἐρέβειος, adject. Ovid. in Ibin v. 227

Pectoraque unxerunt Erebeæ felle colubræ.

ĔREMODICIUM, ἐρημοδίκιον, ab ἐρήμη δίκη, vadimonium desertum, vel caussæ desertio, absentia seu negligentia partium facta, Abfassung von der Sache / Versäumung des Termins. Bud. Erasmo est ἐρημοδίκιον, cum altera parte absente fertur sententia, wenn im Aussenbleiben des einen Parts im Rechten procediret und gesprochen wird. Vid. Proverb. ἐρημοδικία, *Deserta caussa.*

ĔRĒMUS, ἔρημος, solitudo, desertum, Einöde / Wüsten. Revera adjectivum est. Itaque quando in fœminino usurpamus, id κατ' ἐλλειψιν fit. Tum enim integrè ἔρημος γῆ, vel χώρα. Possim itaque & in masculino uti, si τόπος, locus subintelligitur. In fœminino *Eremum habitari cœptam* B. Hieronymus dixit in vitâ Paulli princ. Est enim vox hæc ecclesiasticis, quam aliis, usitatior.

¶ Erēmīta, ein Waldbruder / Einsiedler. Primus in Ægypto eremita fuit Antonius, vitæ monasticæ seu solitariæ auctor sub annum Christi 400. quemadmodum ex scriptoribus Ecclesiasticis constat. Sed verius id Paullo Thebæo tribuitur: quod & S. Hieronymus comprobat, quem vide in vitâ Paulli. Quid *Eremitæ* & *Anachoritæ* differant, vide supra in *Anachorita*.

¶ Ĕrēmĭtis, idis, fœm. Sidonius lib. 9. epist. 3 *Palæstra congregationis eremitidis.*

ĒRES, eris, erinaceus est, Nemesiano in Cyneget. v. 57

Implicitumque sinu spinosi corporis erem
Ferre domum.

Ubi Barthius monet, aliud sibi non subire *hujus vocis exemplum.* Adde Reinesium lib. 2. Var. Lect. cap. 8. p. 185. & confer, quæ infra in *Erinaceus* dicentur.

ERGA, præpositio, in / gegen / adversus. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 15 *Timet omnia, patris iram, & animum amicæ, erga se ut sit, suæ.* Cic. de amicit. cap. 16 *Affecti erga amicum simus eodem modo, quo erga nosmetipsos*, gegen einen Freund gesinnt seyn / als gegen uns selbst. *Erga aliquem odium suscipere*, Nepos Datame cap. 10. extr. ¶ 2. Gegen über. Plaut. Trucul. a. 2. sc. 4. v. 52 *Quæ modò erga ædes habet*, die gegen über wohnt.

ERGASTULUM, carcer rusticus: locus quippe in agris, ubi servi ad faciendum opus vincti attinebantur. Horum historiam prolixe persecutus Lipsius est lib. 2. Electorum cap. 15. quem vide: & Pignorium Comment. de Servis p. 257. Ipsa vox Græcæ originis, non Græca tamen. Flexu enim à ratione Græca abit. Nam cùm ab ἐργάζομαι fit, ἐργαστήριον vel *ergastorium* dici debebat: quod nunc *ergastulum* dicitur terminatione latinâ. Græci verò ἐργάτινας vocant, quod ad Suetonii Augustum observat Casaubonus pag. 71. Apulejus Apol. *Quindecim liberi homines, populus est: totidem servi, familia: totidem vincti, ergastulum.* Brutus Ciceroni lib. 11. epist. 13 *Quacunque ivit, ergastula solvit*, Hat die Gefangenen loß gemacht. Juven. Satyr. 14. v. 24

Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus?

¶ 2. Sunt & nautica ergastula, Galeen.

¶ Ergastulus, mancipium in ergastulo, ein Gefangener: Nonius etiam de ipso Custode interpretatur, qui Columellæ *Ergastularius* dicitur: malè, Lipsio judicante.

¶ Ergastularius, subst. qui ergastulo & mancipiis præest; ein Stockmeister. Columella lib. 1. cap. 8.

¶ Ergastularius, adject. ad ergastulum pertinens. Ammianus lib. 14 extremo: *Eunus quidam, ergastularius servus, ductavit in Sicilia fugitivos.*

ERGO, conjunctio illativa vel collectiva, *igitur*, derwegen / darum: noti usus. ¶ 2. Sed in his locutionibus, *illius ergo venimus, &c.* Virgil. 6. Æn. v. 670. & *Donari virtutis ergo benevolentiæque*, Ciceroni de opt. gen. Orat. cap. 7 idem significat, quod *illius gratia*, von deßwegen / von der Tugend wegen. *Peregrinatio religionis ergo*, Wahlfarth. ¶ 3. Aliquando & pro *deinde* ponitur. Propert. lib. 3. El. 3. v. 27

Hic erat affixis viridis spelunca lapillis,
Pendebantque cavis tympana pumicibus.
Ergo Musarum & Sileni patris imago
Fictilis, & calami, Pan Tegeæe, tui.

¶ 4. Item, pro *At*, *atverò*. Albinovanus de obitu Mæcenatis v. 113

Redditur arboribus florens revirentibus ætas:
Ergo non homini quod fuit ante redit.

Ad quem locum alia exempla Scaliger notat. ¶ 5. Apud Plautum etiam quibusdam in locis *ergo* pro *meritò*, exponunt nonnulli: in quibus & Servius est, ad illud Virg. ecl. 5. v. 58

Ergo alacres silvas & cætera rura voluptas
Panaque Pastoresque tenet.

Nec aliter usus Terentius Heauton. act. 2. sc. 4. v. 18 *Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.* ¶ Aliquando nihil ferme significat, & tantum continuandæ narrationi inservit, quemadmodum & τὶ *igitur* poni solet. Priscianus lib. 17 *Similiter* NAM, ENIM, ERGO, *non solum caussales, vel rationales, sed etiam completivæ, & confirmativæ inveniuntur, & præpositivæ & subjunctivæ, quomodo* δὴ *apud Græcos.* Virgilius Ciri v. 29

Ergo Palladiæ texuntur ordine telæ.

Gratias Cyneget. v. 104

Ergo illam primis nemorum Dea finxit in annis.

¶ *Ergo igitur* pro *ergo*, per pleonasmum optimis scriptoribus usurpatum, apud Plautum Trinum. act. 3. sc. 3. & Apulejum aliquoties. v.gr. lib. 1. Milesf. post initium: *Ergo igitur inefficaci celeritate fatigatus, commodum vespera oriente ad balneas processeram.* Vide plura exempla in Indice Elmenh.

ĔRĪCA, æ, & erice, es, & erix, icis, ἐρείκη, fruticulus non multum differens à *myrica*, Heyden. Plin. 24. cap. 9.

¶ *Mel ericæum*, Waldhonig. Plin. lib. 11. cap. 16. pr.

¶ Ericetum, locus abundans ericis.

ĔRICHTHO, mulier Thessala suis veneficiis famosa, Lucan. lib. 6. Pharsal. v. 108. seq. & Ovid. Epistolâ Sapphûs v. 139

Illuc mentis inops, ut quam furialis Erichtho
Impulit.

ĔRICHTHŌNIUS, & Erichthæus, Vulcani filius, ab ἔρις, lis, & χθὼν terra quasi de terra, & lite procreatus, artis aurigandi inventor. Virg. 3. Georgicorum v. 113

Primus Erichthonius currus, & quattuor ausus
Jungere equos.

Herodotus γηγενῆ nominat, Hyginus *Heniochum.* Conf. Augustin. de C. D. lib. 18. cap. 12.

ĔRĬDĂNUS, Italiæ fluvius nobilissimus, quem Latini *Padum* dicunt, Itali *Po*, influit in Mare Adriaticum, ducens secum celebres alios fluvios triginta (vide Padus) unde Virgilius Æn. 6. v. 659

Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.

Lucanus lib. 2. v. 408

Quoque magis nullum tellus se solvit in amnem
Eridanus.

Quia igitur maximus, idcirco Virgilio *Rex fluviorum* appellatur Georg. 1. v. 482.

¶ 2. Eridanus etiam Phaëthon primum dictus fuit.

¶ 3. Denique & inter sidera Eridanus Arato est & Hygino.

ĔRĬGĔRON, ἠριγέρων, quæ vox vernum sonat senem, latine *Senecio* dicitur, herba est notissima, Creutzwurtz / Grindkraut. Plin. lib. 25. cap. 13.

ĔRĬGŌNE, Ἠριγόνη, Icarii filia, quæ ex dolore paternæ necis, quem rustici temulenti occiderant, seipsam suspendit: miseratione autem deorum inter sidera relata est. Hyginus Fab. 130. Est autem illud Zodiaci signum, quod *Virgo* appellatur. Virg. 1. Georg. v. 33

Qua locus Erigonen inter chelasque sequentes
Panditur;

Hyginus Fabula 224 *Erigone in Virginis signum*, scil. relata vel mutata.

¶ Erigŏnēus, adject. Ovid. Fast. 5. v. 723

Nocte sequente diem Canis Erigoneius exit.

ĔRĪNĀCEUS, & Ericius, ἐχῖνος, animal notum, pelle aculeata vestitum undique, præterquam in ima parte, ubi lanuginem habet mollem & innoxiam, ein Igel. Vide *Echinus.* Plinius lib. 8. cap. 37 *Præparant hiemi & erinacei cibos: ac volutati supra jacentia poma affixa spinis, unum amplius tenentes ore, portant in cavas arbores.* ¶ Duo eorum sunt genera, *Erinacei porcini*, Säu-Igel. *Erinacei canini*, Hunds-Igel / mit Säu-oder Hundsköpffen. De solertiâ ejus animalis in cibo venando, quem volutatus aculeis suis figit, & in arborum cavernas importat, legitur Epigramma incerti auctoris:

Κώμαυλος τὸν ἐχῖνον ἰδὼν ἐπὶ νῶτα φέροντα
ῥᾶγας, ἀπέκτεινεν τῷ δ' ἐπὶ ληνοπέδῳ.
Comaulus cernens dorso vectare racemos,
Mox prope torcular cædit erinaceum, &c.

Nota, quicunque hoc Epigr. vertit, tertiam in erinaceus corripuisse: quum producatur rectiùs, ad cæterorum morem, quæ ita terminant. ¶ Nemesianus *Erem* pro erinaceo dixit in Cyneget. v. 57. ut supra diximus. *Haricem* Ambrosius in Hexaemero vocat ab hærendo fortassis. Adde Barthium in d. l. Nemesiani.

ĔRINNA, Ἤριννα, fuit Poëtria, Sapphûs contemporanea, scripsit ἠλακάτην trecentis versibus & Epigrammata lingua Dorica & Æolica. Ejus mentionem facit Propert. lib. 2. eleg. 3. v. 22

Carminaque Erinnes non putat æqua suis.

Elegans in eam extat Epigramma Græcum, cujus postremi duo versus hic sunt:

Σαπφῶ δ' Ἠρίννης ὅσσον μελέεσσιν ἀμείνων,
Ἤριννα Σαπφῶς τόσσον ἐν ἑξαμέτροις.
Quippe Erinnâ Sappho in lyricis præstantior est,
Tanto Sapphûs gloriam Erinna in Hexametris præcellit.

ĔRINNYS, Erinnyos & Erinnys in genitivo, Erinnya & Erinnyn in accusativo, Erinnyes plural. Ἐριννύς, furia infernalis, conflictans vindictâ & supplicio flagitiosos. *Furiæ, Erinnyes, Eumenides*, höllische Plaggeister. *Crudelis, sæva, fera, tristis, atra Erynnis*, a Poetis dicitur. Homero Odyss. O. v. 234 dicitur

- - - Θεὰ δασπλῆτις Ἐριννύς,
Dea gravis Erinnys.

Virgil. 2. Æneid. v. 573 Helena appellatur

-- -- *Trojæ & patriæ communis Erinnys,*

A Quia ferali illi & exitioso bello, quo Græci & Trojani commissi fuerunt, caussa exstitit. vid. *Eumenides.*

ERINUS, ἔρινος, herba ocimum aquaticum, Wasserbasilien. Plin. 23. cap. 7.

ERISMA, Græce τὸ ἔρεισμα. Vitruvius lib. 6 cap. 11 fœmineo genere. *In frontibus*, inquit, *anterides, sive erismæ sint.* Exdem ergo quæ anterides, saltem similes eisdem, hoc est, columnæ seu lapides eminentiores, quæ interponuntur ad sustinendam structuram. Vide interpretes Vitruvii.

ERITHACUS, Græcum ἐρίθακος, Plinio lib. 10 cap. 29 nominatur. Aliàs *Rubecula* Latine, Rothkelchen / Rothbrüstlein / Rothköpfflein. *Ruticillam* etiam vocant & *Phœnicurum*, φοινίκουρον, nisi ea magis est, ein Rothschwäntzlein / Wüstling. Vide Gesner. & Proverb. *Unicum arbustum haut alit duos erithacos*, zween Hahnen auff einem Mist vertragen sich nicht.

ĔRŌDIUS, Ἐρωδιός, avis quam *ciconiam* putat esse Suidas. Augustinus *fulicam* interpretatur, ein Kibitz. Theodorus *Ardeolam*, Cœlio auctore. Invenias & alicubi ex Diomédeis avibus esse Ἐρωδιὸν, quas similes esse fulicis tradit Plinius lib. 10. c. 44.

ĔRŌTĒMA, ἐρώτημα, interrogatio, Frage. ut Æneid. 2. v. 322

Quo res summa loco, Panthu?

ERRHĪNUM, ἔρρινον, quod metæ forma naribus inditur. Vulgò *Nasale*, ein Naßzeppichen.

B ERRO, errare, vagari, irr gehen / hin und wiederziehen / umher wandern. Virg. Æn. 1. v. 332

ignari hominumque locorumque
Erramus.

Et Ovidius Metamorph. lib. 14. v. 680

toto passim vagus errat in orbe.

Metaphorice *Totâ errare viâ*, Ter. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 14. *Toto cælo errare*, Vide Adag. Erasmi. *Sidera errantia*, Plin. 2. cap. 6. Vide *Planeta.* Ovid. Trist. 5. eleg. 8

Passibus ambiguis fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxque loco.

¶ 2. Errare de animalibus est pasci, ut Virgilius. ecl. 1

Ille meas errare boves, ut cernis &c.

Et eclog. 2 v. 21

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Et Ovidius Metamorph. 15 v. 14

armento teneras errante per herbas.

¶ 3. Errare, labi, peccare, fehlen / irren / sic dictum ab ἐρρεῖν, id est, perire, quod errantes in pericula certa pertrahantur, quemadmodum ex Verrio indicat Gell. lib. 16. cap. 12. Cic. in Philipp.

C 12. cap. 2. *Cujusvis hominis est errare, nullius, nisi insipientis, perseverare in errore.* ¶ Statius 1. Silv. 2. v. 122 de Violantillâ:

Et si flammiferas licuisset scandere sedes,
Hasque intrare domos ipsi erraretis amores.

Ubi Morellus legendum putat *ipsi arderetis amores.* Nempe ipsos Cupidines visam Violantillam amaturos significat. Sed quid opus emendatione, cum illud ipsum *erraretis* idem significet? idque ipsum haud fugerit? Est sane amor quædam mentis exerratio, sive insania. Et ille Terentianus senex, dum frugi filium esse concupit, & amores relinquere, quibus hactenus deditus fuerat; *Redeat*, inquit, *in viam.* *Errare* igitur eleganter pro amare, & *error* pro amore ponitur. B. Hieronymus adversus Vigilantium: *Error autem & culpa juvenum, vilissimarumque mulierum, qui per noctem sæpe deprehenditur, non est religiosis hominibus imputandus.* Et paullo post: *Et tamen paucorum culpa non præjudicat religioni: qui & absque vigiliis possunt errare, vel in suis vel in alienis domibus.* Ubi *error* & *errare* de illicitis amoribus dicitur. Quod satis patere ex iis etiam potest, quæ aliquanto post legere licet: *Non vigilemus itaque*, inquit, *diebus Paschæ, ne exspectata diu adulterorum desideria compleantur: ne occasionem peccandi uxor inveniat.* Interim nihil dissimulo valde mihi & Gevartii interpretationem placere, quam vide apud ipsum ad hunc locum.

D ¶ Errābundus, irrend / herumschweiffend. Livius lib. 1. cap. 29 de Albanis in excidio urbis suæ: *Errabundi domos suas, ultimum illas visuri pervagantur.* Sueton. Cæs. 31 *Diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto, per angustissimos tramites pedibus evasit.* Etiam Virgil. Eclog. 6. v. 58 *Errabunda bovis vestigia.* Apulejus lib. 5. p. 171 *Psyche errabundo rursus gradu pervenit ad civitatem aliam.*

¶ Erratio, Irrung / Irrthum. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 41 *Sane hac multo propius ibis, & minor est erratio*, Man kan nicht so leicht irre gehen. Cic. 2. Nat. D. c. 21 *Nulla in cælo nec fortuna, nec temeritas, nec erratio, nec vanitas inest.*

¶ Erraticus, qui errat. *Herbas erraticas* agrestes dicimus quæque non sunt sativæ, wilde Kräuter / so sich selbst besamen: ut, *papaver erraticum*, Plin. 19. c. 8. Kornrosen / wilder Mohn. At *Erratica Delos*, Ovid. 6. Metam. v. 333, est crebro terræmotu vexata.

¶ Erratum, substant. idem quod error, ein Fehler / Versehung. *Erratum commune*, Cicer. ad Att. 6. ep. 1 gemeiner Fehler und Mangel. *Petere veniam errato*, um Zuguthaltung eines Fehlers bitten / Cicero pro Sylla cap. 23.

¶ Erra-

¶ Erratus, ûs, masc. idem. Theodulf. lib. 2. Carm. v. 607
proque meis orare erratibus opto.

¶ Errabilis. unde

¶ Inerrabilis. Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. pag. 7. *inerrabili meatu supremus cælestium globorum censetur.*

Composita.

¶ Aberrare, errore a via deflectere, des Weges fehlen. *Aberrare à proposito*, Cic. 5. de Fin. c. 28. sich zu weit versteigen. *Aberrare conjecturâ*, hoc est, conjectura falli, mit der Vermuthung fehlen. *Redeat, unde aberravit oratio*, id est, ad illud redeamus, à quo longius digressi sumus, Cic. lib. 5. Tusc. cap. 23.

¶ Aberratio, Abweichung. *Aberratio a dolore*, Cicer. 12. ad Att. ep. 38. Atque idem Cassio lib. 15. epist. 18 *Aliam aberrationem a molestiis nullam habemus*, id est avocamentum.

¶ Aderrare. Statius lib. 2. Silv. 2. v. 119
— — — — *doctamque trahuntur*
Ad chelyn, & blandi scopulis Delphines aderrant.

Adde lib. 9. Thebaid. v. 178. cum Gronovii castigatione.

¶ Circumerrare. Apulejus de Mundo p. 71 *Saturnus sublimior triginta spatiis annorum circumerrat.*

¶ Coerrare, obambulare. Paullus IC. Lege 3. § 3. Dig. de off. præf. vigil. *Sciendum, præfectum vigilum per totam noctem vigilare debere, & coerrare calceatum, cum hamis & dolabris.*

¶ Deerrare, idem quod aberrare. *Deerrare in itinere*, Cicer. 3. Academ. apud Lactant. 6. c. 24. *Caper deerraverat*, Virg. eclog. 7. v. 7. Et, *Deerrare ab eo quod exponere cœpimus*, ad Herenn. lib. 1. cap. 9. Et Seneca epist. 97 *Peccata artificis offendunt deerrantem.*

¶ Inerrare, idem quod errare in loco quodam. Plin. lib. 1. epist. 6 *Experieris non Dianam magis montibus, quam Minervam inerrare.* Ciceroni tamen *Stellæ inerrantes* sunt non *errantes*, lib. 2. Nat. Deor. c. 21.

¶ Intererrare. Prudent. 6. Cathem. v. 43 de somniis:
Non splendor intererrat,
Qui dat futura nosse.

¶ Oberrare, umher schweiffen. Plinius lib. 30. c. 14 *cochleæ passim oberrantes.* Passive Apulejus lib. 9 post principium: *Nec paucis casulis atque castellis oberratis, divertimus ad quendam pagum.* ¶ Translatione eleganti Horatius de Arte poet. v. 356
— — — — *& citharœdus*
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

¶ Pererrare, perlustrare, durchwandern. Horatius lib. 1. Satyr. 6. v. 113 *Fallacem circum vespertinumque pererro*
Sæpe forum.

Virgil. 4. Æneidos v. 363
— — — *totumque pererrat*
Luminibus tacitis, &c. siehet ihn starr an/und schätzet ihn ab nach all seinen Geberden.

¶ Suberrare, Claudianus in Conf. Prob. & Olybr. v. 255
Italis quicunque suberrant Montibus.

¶ Error, nomen. Irrthum. *Errore duci*, Cic. pro Balbo c. 12. *Per errorem labi*, straucheln/fehlen. *In summo errore versari*, Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 1. in höchstem Irrthum stecken. *Rapi in errorem*, in Irrthum verführt werden/ Idem 2. de Leg. c. 17. *Inducere in errorem*, de clar. orat. cap. 85. verführen. *Errorem cum lacte nutricis suximus*, Idem 3. Tuscul. cap. 1. irren und fehlen ist uns angebohren. *Naturâ nos noster delectat error*, lib. 2. de Orat. c. 64. Est autem *error* alterius pro alio, vel falsi pro vero existimatio, ein Fehler/ein Irrthum. ¶ Et imprudentia est. Nepos Epaminondâ cap. 7 *Duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eò esset deducta* &c. *errore*, id est, imprudentia.

¶ Error, pro amore, Virgilius Eclog. 8. v. 41
Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

¶ Poëtis omnis velocior cursus error est. Barth. ad Claudian. p. 19. ¶ Quamvis autem *Error* plerumque ad animum referatur: tamen ita late patet, ut ipsum verbum *Errare*; & de itineribus quoque non raro usurpatur. Livius lib. 24. cap. 17 *Id errore viarum Nero exsequi non potuit.* Virgilius 6. Æn. v. 532
pelagine venis erroribus actus?

¶ Erro, ōnis: ein Landstreicher. Ulpianus Lege 17. § 14. de Ædilit. edicto: *Proprie*, inquit, *ERRONEM tamen definimus, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causâ vagatur & temporibus in res nugatorias consumtis serius domum redit.* Horat. lib. 2. Sat. 7. extr.
Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere; teque ipsum vitas fugitivus & erro.

Nigidius Planetas *Errones* dixit, quos alii *Erraticas stellas* vocarunt, apud Gell. lib. 3. cap. 10. & lib. 14. cap. 1.

¶ Erroneus qui errat: *erroneum*, quod à recto ac vero abit; *Erronea opinio*, eine irrige Meynung. *Canes erronei*, Columell. lib. 7. cap. 12. Vet. Gloss. *Erroneus*, ἀλήτης, πλάνος.

ERUCA, æ, insectum in olerum repens folia, eademque abrodens, brassicæ maxime, eine Raupe/ Krautwurm/ Columella lib. 11. cap. 3. sub fin. *Ubi apricis regionibus post pluvias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur erucæ, Græce autem κάμπαι nominantur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent*

A *nocturno frigore, si deciderint, non amplius in superiorem partem prorepunt.* Vide & *Campe.*

¶ Eruca planta etiam est, sativa alia, & alia silvestris, weisser Senff/ Cordo: ab *erodendo* dicta. In venerem armare creditur, unde *Eruca salax* Ovidio lib. 2. de remedio amoris v. 402. & Columell. carm. de horto, quod librum 10. facit, v. 171. Sic & Virg. Moreto:
— — — *Venerem revocans eruca morantem.*

Martial. lib. 3. Epigr. 75
Sed nihil erucæ faciunt, bulbique salaces;
Improba nec prosunt jam Satureja tibi.

Erūdio, vide *Rudis.*

ERVUM, ὄροβος, legumen, Erbsen/Wicken. Cognata species est, *Ervilia, æ*, ὦχρος Theophrasto. Sed avacæ, vicia, erva sunt silvestria, Vogelwicken. Cognationem habent hæc omnia, *Pisa, Lentes, Erva, Vicia*, &c. de quibus singulis suo ordine & loco. Plinius lib. 18. cap. 15 *Nec ervi operosa cura est.* Erat ervum in boum pabulo, ut non modo Plinius d. l. sed Columella etiam lib. 6. cap. 3, tradiderunt, ut non sit, cur a vulgari lectione Virg. ecl. 3. v. 100 *quam pingui macer est mihi taurus in ervo*, cupide refugiamus, quamquam haud mala & altera sit scriptura, qua *arvo* expressum est.

B ERYMANTHUS, fluvius & mons silvosus Arcadiæ. De fluvio ut nobili, & non exiguo amne Polybius lib. 4. ut de viliore Strabo lib. 8. De monte Apollodorus lib. 2. Vibius Sequester, alii infiniti. Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii pag. 1012. Peloponnesi montes esse Taygetum & Erymanthum, in quibus ex Homero ostendit Dianam venandis apris & cervis occupatam, scribit Ælianus lib. 3. de Animal. cap. 27.

¶ Erymanthæus, &

¶ Erymanthius, ut, *Aper Erymanthius*, Cic. 6. Verr. c. 43. qui Valer. Flacco lib. 1. v. 374 est *Monstrum Erymanthæum*, quod in Erymantho *Hercules* interfecit.

¶ Sed Erymanthis, idis; patronymicum, ipsa est Arcadia, Ovid. lib. 2. Metamorphoseos v. 500
Nexilibusque plagis silvas Erymanthidos ambit.

Ursa Erymanthis, Stat. Theb. 9. v. 594. *Custos Erymanthidos ursæ*, id est, *Arctophylax*, Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 3. v. 103.

ERYNGE, & Eryngion, eryngium, Ἠρύγγιον, herba spinosa cardui instar, Plinio 22. cap. 7. pr. Brachendistel oder Mannstreu. Plutarch. in Problematibus: Ἠρύγγιον, ὃ μιᾶς αἰγὸς εἰς τὸ στόμα λαβούσης ἵστησι καὶ τὸ αἰπόλιον, hoc est, *Eryngium vel ab unâ modo caprâ ore acceptum detentumque totum gregem sistit.*

C ERYSIMUM, ἐρύσιμον, herba est, quæ Latinis *Irio* dicitur; Hederich oder wilder Senff.

ERYSIPELAE, arum, legitur & erysipelas, atis, genere neutro, ἐρυσιπέλας, morbus, cancri species, Celso lib. 5. cap. 26. num. 31. Aliis ignis sacer, die Rose/ St. Anton-Feur.

ERYTHACE, es, ἐριθάκη, legitur & ἐριθάκη apud Varr. lib. 3. cap. 16. Est autem illud, quo favos extremos inter se conglutinant apes, das hinterste Gebäu oder Häußlein der Bienen/ damit sie die Honigzellen schliessen. Primum enim quasi ædificium, quod ad foramen introitus in alvum collocans *propolis* dicitur. Has quatuor enim appellationes Varro ibidem conjungit, *propolin*, *erythacen*, *favum*, *mel.*

ERYTHEA, vel Erythia, ἐρύθεια, insula in mari Gaditano, ex qua Geryoni armenta abduxit Hercules, insula adeò ferax, ut post unam sationem agros in septimum usque annum nec coli, nec conseri sit necesse, Pomponii Melæ testimonio lib. 3. cap. 6. Et Propert. lib. 4. Eleg. 10 incunte:
Amphitryoniades qua tempestate juvencos
Egerat à stabulis, ô Erythia, tuis.

¶ Erytheis, patronym. Ovid. 5. Fastor. v. 649
Victor abit secumque boves Erytheida prædam
Abstrahit.

D ¶ Erythīnus piscis, vide post paullo Erythrinus.

ERYTHRAE Ioniæ civitas, ex qua Sibylla fuit Erythræa Alexandri Magni tempore.

¶ Erythræus, adject. *Sibylla Erythræa*, vide *Sibylla.* & *Erythræum mare*, rubrum vocat Plinius lib. 6. cap. 23. *Gemmæ* hinc *erythrææ*, Claudian. 4. Conf. Hon. v. 605. *Smaragdi Erythrææ*, 6. Conf. Honor. v. 563. Et *Lapilli Erythræi*, Perlen/ Statius lib. 4. Silv. 6. v. 18. Ἐρυθρὸς, rubrum. Quod ab *Erythra* Rege, non à colore, sic appellatum, Curtius lib. 8. cap. 9. n. 14 scribit. Martial. lib. 10. ep. 16
Quicquid Erythræa niger invenit Indus in alga,
Quidquid & in nidis unica servat avis.

ERYTHRINUS, piscis Plinio est, *Rubellionem* Latini interpretantur. Legunt & *Erythricus*, ab ἐρυθρὸς, & *Erythinus*, ut sit ἐρύθινος καὶ ἐρυθρῖνος, Rothfisch/ Rothbart/ kleine rothe Meerbrachsmen. Vide *Rubellio.*

ERYTHRODANUM, ἐρυθρόδανον, radix qua inficiuntur lanæ, *Rubiam* dicunt & *rubiam tinctorum*, Ferberröth.

ERYTHROPUS, odis, ἐρυθρόπους, avis, sic a pedum rubore appellata.

ERY-

ERYTHRODĂON, onis, *Tetrax* vel *Tetrix* est quibusdam, *gallus urus* vulgò, ein Aurhan/ sic à magnitudine dictus. Vide *Urus.*

ĔRYX, Erycis, Rex Siciliæ, Virg. 1. Æneid. v. 574

Sive Erycis fines regemque optatis Acestem.

¶ Est & mons ejusdem nominis Straboni in Sicilia, & Senecæ Tragœdo Medeâ v. 707

Quæcunque generat invius saxis Eryx.

¶ *Erycus*, idem mons, Ciceroni dictus in Verr. 4. cap. 8 *qui Erycum montem obtinebat.*

¶ Eryce, autem oppidum fuit Siciliæ, Ἐρύκη. In ea templum habuit Venus celeberrimum thesaurisque opulentum, quod Amilcar Afer magno suo & suorum damno spoliavit. Vid. Ælian. H. A. lib. 10. integro Capite ultimo; ubi miranda de eo narrat. & lib. 4. cap. 2. & lib. 1. Variar. Hist. cap. 15, ubi de Anagogiis & Catagogiis Siculorum Festis Veneri sacris agit.

¶ Erycīnus, a, um. Stat. 1. Silv. 2. v. 160.

Idaliasque domos Erycinaque templa subiret.

¶ Erycina & ipsa Venus appellata est, à templo illo. Catull. in Argonaut. v. 72

Spinosas Erycina serens in pectora curas.

Quo nomine & culta Romæ ac templo honorata fuit. Suet. Claud. cap. 25.

ĔSCA, δέλεαρ, illecebræ & invitamentum illud, quo capiuntur aves & pisces, das Luder/ Lockspeise. Cicer. de Senect. cap. 13 *Plato escam malorum voluptatem appellat.* [ἡδονὴ δέλεαρ ἐστι τῶν κακῶν.] Sic Plaut. in Mercator. a. 5. sc. 3. in supposit. *Voluptas est malorum esca*, quod eâ non minus homines, quam hamo capiantur pisces, durch Wollust wird man berückt in Unglück. ¶ 2. Esca & quivis cibus dicitur. Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 51 *temperatus escis, modicisque potionibus affectus.* Diät halten. *Simplex esca*, Horat. 2. Satyr. 2. v. 72. gemeine Kost.

¶ Escifer, dapifer. Paullinus Nolanus Natal. Fel. 4. v. 223 de corvis Eliæ. *Escifera volucres.*

¶ Esculentus, Esculentum, quod esui est, seu editur, was zu essen dient. Cicer. 2. Philipp. cap. 25 *Antonius vomens frustis esculentis vinum redolentibus totum tribunal implevit.* Sic & *Animalia esculenta*, Thier so zu essen dienen/ Plin. lib. 8. cap. 55. Et Comparativum usus fert. Tertullianus de Jejun. cap. 5. extr. *Tam ingratis* [Israelitis] *gratiora & esculentiora quæque detracta sunt.* Hieronymus etiam epist. 22 de custod. virgin. cap. 5. pr. *a vino & esculentioribus cibis abstinere.*

¶ Esculenta, orum, cibus, esca. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 56 *Ea pars oris, qua esculentis & potulentis iter natura patefecit.*

¶ Escalis, e. ut, *escale vel potorium argentum*, Lege 8 Digest. de Supellect. legata. Silbern Tischgeräthe.

¶ Vas escarium, Schüssel/ Juven. Sat. 12. v. 46.

¶ Escatilis. Tertull. de Patient. cap. 5. extr. *post mannæ escatilem pluviam.*

¶ Escare, verbum significatione vescendi apud Solinum legitur cap. 53. (al. 41) extr. *Ciconiæ serpentes escandi gratia insectantur.*

¶ Inescare, est esca & artificio quodam illecebroso invitare ad decipiendum. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 12 *Nunquam rem facies, abi, nescis inescare homines*, können auff den Kloben locken/ herum rücken oder berücken. Petronius: *Sicut muta animalia cibo inescantur; Sic homines non caperentur, nisi aliquid morderent.* Livius lib. 22 cap. 41 *Hannibal id damnum haud ægerrime pati; quin potius credere, velut inescatam temeritatem ferocioris consulis.*

Esculus, τὸ πλατύφυλλον, eine Hageiche. Vide cum Derivatis in *Æsculus.*

Esernius, vide *Æsernius* in *Æsernia.*

ESOX, ocis, piscis Rhenanus est Plinio lib. 9. cap. 15. *Salmonem* aliqui interpretantur, ein Lachs/ Salmen. Vide *Salmo*. Esox ut vult Gesnerus, Hesychio est ἴσοξ.

ESSAEI, & Essēni, Judæorum secta, de qua & institutis ejus Solinus cap. 28. item Porphyrius lib. 4. περὶ ἀποχῆς, &c. pag. 382. Copiosè de illis Philo περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον ἐλεύθερον pag. 678. & seq. Item περὶ βίου θεωρητικοῦ pag. 690. & seq. Unde dicti, ex Epiphanio ostendere conatus Petitus est, lib. 4. Var. Lect. c. 9. pag. 205. qui de iisdem & lib. 2. cap. 7 agit. Vide & Salmasii Exercit. Plinian. Eosdem & *Bathosæos* appellatos Fullerus observat Miscell. Sacr. lib. 2. cap. 3. Vide eum & lib. 1. cap. 3.

ESSEDONES, Plinius populos facit in Asiâ super Mœotin habitantes in utrâque Scythiâ, lib. 4 cap. 12.

ESSĔDVM, neutr. ἔσσεδον, [& *Esseda* fœmininum Senecæ Epist. 56] genus vehiculi Gallici & Britannici. Illæ enim gentes ex curribus hujus generis pugnabant, ut ex Cæsare 4. Bell. Gall. c. 33. Taciti Agricola cap. 12. & Philarg. ad 3. Georg. Virgilii v. 203 constat. ein leicht Wäglein/ Rollwagen/ *petoritum*. Usi fuere & hoc vehiculi genere Imperatores. Sueton. Caligul. cap. 26, Galbâ c. 6. & 18. Vide supra in *Covinus*. Virg. 3. Georg. v. 204

Belgica vel molli melius feret esseda collo.

¶ Essĕdarius, qui esseda regit, vel ex essedo pugnat, ut ex Cæsare lib. 5. cap. 19 constat. Inde & *Essedarii* gladiatorum genus, de quibus Lipsius lib. 2. Saturnal. cap. 12.

A ESSENTIA, Philosophorum vox recentior, ut quibusdam videtur; sed ipsi Ciceroni usurpatam, Seneca Epist. 58. nec non Sidonius Epist. Epithalamio Polenii præfixa, testantur. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 19. & Quintilian. lib. 8. cap. 3. Idem Sidonius ipso Epithalamio dicto v. 102

Invenit hinc princeps, quid prima essentia distat.

ESVS, Gallorum Deus, victimis humanis cultus, de quo Lactantius lib. 1. Inst. Divinar. cap. 21.

ESVLA, æ, officinarum nomen est, quo omne illæ tithymalorum genus vocant, Wolffsmilch. ¶ 2. Est & Esula rotunda iis peplus, πέπλος, Teuffelsmilch.

ĔT, conjunctio copulativa, Und/ atque postposita, Auch/ notissimi usûs. ¶ Copulam hanc de industria interdum Cicero prætermittit lib. 13. Fam. Epist. 24 *Peto à te, ut eum etiam tuis officiis, liberalitate complectare.* & Epist. 28 *Ut ipse judices homini te gratissimo, jucundissimo benignè fecisse.* & lib. 4. ad Attic. Epist. 3 *De cujus constantia, virtute verissimæ literæ.* ¶ Aliquando ornamenti caussa ET iteratur, quod notum est: nonnunquam infertur QVE post ET, quod minus tritum in consuetudine Latinæ Linguæ. Cicer. lib. 4. de Fin. cap. 8 *Omne animal ipsum sibi commendatum, ut se & salvum in suo genere, incolumeque vellet.* Id. Acad. Quæst. lib. 1. cap. 10 *Officia autem & servata,*
B *prætermissaque media putabat.* ¶ Bis aut sæpius repetita eleganter distribuit & complet. Cicero pro Quint. cap. 1, *Homo & in aliis caussis exercitatus, & in hac multum & sæpe versatus.* Horat. de Arte v. 333

Et prodesse volunt & delectare poetæ.

¶ 2. Est, quando vim adversativæ habere videtur. Ovid. lib. 4. Metam. Fab. 15. v. 613

Pœnitet: impositus jam cælo est alter; & alter
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aera carpebat.

Apud Virg. Ecl. 3. cum Damœtas dixisset *sua carmina Jovi curæ esse:* Menalcas respondet:

Et me Phœbus amat.

Quod imitatus Statius 1. Achilleidos v. 529. ¶ 3. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 91

Enim verò oportet prægnanti & malum & malum dari.

Et malum & malum, id est, duo mala. Vide ibi.

¶ Eleganter ET, post NEC & NEQVE sequitur. Cicer. lib. 10. famil. Epist. 1 *Nec miror & gaudeo.* Et 1. Tuscul. cap. 23 *Neque nata, & æterna est.* Post *minime* idem junxit lib. 3. Famil. Epist. 10 *Minimè mihi miranda, & maxime jucunda acciderunt.*

C ¶ Et autem, vide *autem.*

¶ Etiam, vide infra suo loco.

¶ Etenim, caussalis conjunctio. Terent. *Etenim eam secum rem recta reputabit via*, Andr. a. 2. sc. 6. v. 11.

¶ Etsi, tametsi, quamvis: adhæret plerumque, imò perpetuo indicativo. Terent. in Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 44 *Etsi me amor graviter consuetudoque ejus tenet.* Cic. *Etsi vereor, Judices.* *Etsi nihil novi afferebatur.* Sed & cum conjunctivo copulari Pontanus docet in Ælio pag. 109. & seq.

ETĔOCLES, Oedipi regis Thebanorum filius, cui cum Polynice fratre suo ita convenerat, ut alternis imperarent annis. Sed Eteocles anno exacto fratri regno cedere noluit. Quare Polynices Adrastum regem Argivorum socerum suum, aliosque Achajæ principes, contra Eteoclem armavit. Quo in bello cum multi occisi utrinque essent, tandem fratres de regno decertantes mutuis sese vulneribus confecerunt. Major verò inter filios vulneratus jacens mortem sibi ipsi conscivit, cum Oedipus pater ante id tempus hiatu terræ absorptus esset. Super fratrum cadaveribus, cum rogo essent impositi, flammæ divisæ sunt, tanquam super regno adhuc dissentientibus. Stat. lib. 7. Theb. v. 688

Nec segnem Argolicæ sensêre Eteoclea turmæ.

D ĔTĒSIAE, ἐτησίαι, Latine annui venti, sic dicti, quod stati sint, ac singulis annis eodem redeant tempore, quamobrem & *anniversarios* Cicero dixit, die kühlen Lüfftlein im Augstmond und Hundstagen. Vid. Plin. lib. 2. cap. 47. itemque Gell. lib. 2. cap. 22. Et Apulej. de Mundo: *Sunt Etesiæ & prodromi spirantes ex omni parte eo tempore æstatis, quo Canis oritur.* His flantibus mare in orientem navigantibus secundum. Tacit. 2. Histor. c. 98. Ubi Lipsius consulatur. Adversum est navigantibus in occidentem. Cic. lib. 6. epist. 7 ad Attic. *Rhodum volo puerorum caussa, inde quamprimum Athenas, etsi etesiæ valde resiant.* Idem Tacitus *Statos æstivis flatibus dies* nominat 4. Histor. cap. 81. De Etesiis vide & Senecam 5. Quæst. Natur. cap. 10. 11. & 18. Habes & quædam, quæ ad eas pertinent lib. 3. ejusdem operis cap. 1. itemque Anonymum de vitâ Pythagoræ apud Photium pag. 1322. item Manutium Quæsitis per Epistolam, Q. 6.

¶ Etesius adject. annuus, anniversarius. Lucret. lib. 5. v. 741

— — — etesia flabra Aquilonum.

ETHICE, es, ἠθική, & Ethica, orum, die Sitten-Lehre/ Philosophiæ pars quæ de moribus præcipit, ἦθος, ἤθη *mores.* Hinc Cicero etiam hanc partem Philosophiæ *de moribus* & *moralem* Latine appellat. Vide de Fato princ.

¶ Ethi-

¶ Ethicus, ἠθικός, *moralis.* vide *Philosophia.*

ETHNARCHA, ἐθνάρχης, princeps minor rege, major tetrarcha, phylarcha. Archelaum Herodis filium, qui regium nomen & dignitatem adfectabat, Augustus Cæsar *Ethnarcham* appellari voluit, fratres *tetrarchas*, illi dimidia, horum alterutrique quarta possessionum paternarum parte attributa. Josephus lib. 17 Antiq. cap. 13.

ETHNICVS, ἐθνικός, gentilis, heydnisch / und ein Heyde. Ethnici autem notio hoc sensu nova non est. Hieronym. Tom. 6. in Ephes. 5. v. 20. *Hoc & gentilis fecit & Judæus, & publicanus, & ethnicus.* Et Epist. 33. *Cernimus ethnicos, & Judæos volutari in cœno libidinum.* Adde Jo. Vorst. ad Sulp. Sever. pag. 4. Quidam illos *paganos* magis Latine dici existimant, de quo suo loco.

¶ Ethnice, adv. Tertullianus de Pudicitia c. 9 *Ethnice vivens.*

¶ Ethnicalis, inde formatur Tertulliano de Spectaculis c. 5 principio, *Ethnicales literæ*, id est profanæ, scriptorum gentilium.

ETHOLOGIA, &

ETHOPOEIA, effictio & imitatio morum alienorum, quam Mimi & histriones præstant.

¶ Hinc Ethologus &

¶ Ethopœus, ἠθολόγος, ἠθοποιός, morum effictor & repræsentator, der sich andern Leuten nachgeberdet und nachredt / oder anderer Geberden und Sitten darthut. Suidas, Budæus. Cic. de orat. lib. 2. cap. 59 *Mimorum est ethologorum, si nimia est imitatio.* Exemplum ἠθοποιΐας Quintilianus Terentii illud proponit lib. 9. cap. 2 *Parvula hinc est abrepta, eduxit mater pro sua, Soror dicta est, cupio abducere, ut reddam suis*, in Eunucho a. 1. sc. 2. v. 65. Quæ figura & μίμησις dicitur.

ETIAM, primum copulæ nota est. ¶ Deinde vim & significationem diversam aliter atque aliter collocata præstat. Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 89 *Nihil suspicans etiam mali*, hoc est, *adhuc*, ich vermuthet mich noch auff die Stunde nichts arges. Sic & actu 3. sc. 2. v. 23. ejusdem Andriæ: *Non satis me pernosti etiam, qualis sim;* Ubi Donatus; *ETIAM pro ADHUC, ut Virgilius* Æn. 6. v. 485

Idæumque etiam currus; atque arma tenentem.

Idem in eadem fabula, act. 5. sc. 2. v. 8 *Etiam tu hoc respondes*, hortantis significatione. Et ibidem a. 2. sc. 2, 31 *Etiam puerum abiens conveni Chremis*, hoc est, *præterea.* ¶ Sed *etiam atque etiam* Latina elegantia est, pro magnopere seu majorem in modum. Terent. in Eunuch. a. 1. sc. 1. v. 11 *Proin tu, dum tempus est, etiam atque etiam cogita*, dencke ja zum fleißigsten dran. *Diligenter etiam atque etiam facere aliquid.* Et, *te prorsus etiam atque etiam vehementer rogo.* Cicer. Horat. in epistola 18. lib. 1. v. 76 *Qualem commendes, etiam atque etiam adspice*, siehe da fleißig drauff. ¶ Est & affirmantis particula. Plaut. Amph. act. 1. sc. 3. v. 46

JV. *Numquid vis?* ACM. *etiam.*

Plin. lib. 4. Epist. 13 *Huic ego*, STVDES, *inquam, respondit* ETIAM. ¶ Aliquando simul & jurantis & increpantis particula est. Plaut. Pers. act. 6. sc. 4. v. 4 *Scelerate, etiam respicis!* & v. 19 *Etiam scelus male loquere?* Petronius: *Scelerate, etiam minaris?* Item, *etiam loqueris?* ¶ *Etiamne* pro *nondum* dixit Pseudolo a. 1. sc. 3. v. 46. Ita idem Persa laudato act. 2. sc. 4. v. 7 *Etiamne dicis, ubi sit, venefice?* Sagst du mirs noch nicht? Pro *etiamnum*, *etiam* posuit Plautus Pseud. act. 1. sc. 3. v. 111 *Etiam quindecim hic habeo minas.* Virg. 6. Æneid. v. 485

Idæumque etiam currus, etiam arma tenentem.

¶ Etiam, *quin* quoque significat. Plautus Asinar. act. 3. sc. 3. v. 124. *Etiam tu, here, istunc amoves abs te, atque ipsemet me aggredere.* Terent. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 6 *Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens.* ¶ Et pro *Quin potius, Sed potius*, τὸ Etiam reperitur. Plinius Paneg. cap. 77. *Nullius auctoritas imminuta est: aucta etiam.*

¶ Componitur & ita, *Etiamdum, etiamnum, Etiamtunc*, quod est, adhuc etiam, vel usque ad hoc tempus, noch zur Zeit / *Etiamne, Etiam insuper.* Exempla in Terentio & Cicerone passim obvia sunt.

¶ Etiamsi, obschon. Cic. lib. 5. de Fin. cap. 7 *Etiamsi id assequi nequeas.* Sæpe dividitur, ut lib. 7. ad Attic. epist. 7 *Ego bonos viros, aut eos quicunque dicuntur boni, sequar, etiam si ruent.*

ETRVRIA (sic enim sine adspiratione scribendum esse, Manutius Orthogr. ex nummis & lapidibus antiquis probavit) Italiæ regio, quæ & *Tuscia* dicta, amnibus Macrâ & Tiberi, & jugis Apennini terminata.

¶ Etruscus, Tuscus, gentile adjectivum, ut, *Etrusca disciplina*, Cicer. lib. 6. fam. epist. 6. id est divinatoria, Wahrsagerkunst. Nam, quod Arnobius lib. 7. p. 232 dixit, *genetrix & mater superstitionis Etruria.*

ETYMOLOGIA, ἐτυμολογία, ratio & origo nominis, casuum & significationis discrimen. Quintilianus lib. 1. cap. 6 *Etymologia, quæ verborum originem inquirit, a Cicerone dicta est notatio, quia nomen ejus apud Aristotelem invenitur σύμβολον, quod est* nota. *nam verbum e verbo ductum*, id est veriloquium, *ipse Cicero, qui finxit, reformidat.*

¶ Ἔτυμον idem. Gellius 18. cap. 4.

¶ Ἐτυμολόγος, Etymologus, qui rationes verborum inquirit.

EV, particula approbantis, seu laudantis, bene, recte, optime.

EVADNE, es, Εὐάδνη, Martis fuit filia, uxor Capanei ducis, quem adeo dilexit, ut in ejus rogum sese injecerit, & cum cadavere illius exusta sit. Virg. 6. Æneid. v. 447

A *Evadnenque & Pasiphaen, his Loadamia*
It comes.

EVAGORAS, Cypri rex apud Nepotem in Chabria. Integram orationem eamque funebrem in Evagoræ laudem Isocrates scripsit vocavitque Evagoram, quam vide.

¶ Fuit alius Evagoras Laco, qui Olympionicos equos magnifice ad sepulturam dedit. v. Ælian. Hist. Anim. lib. 12. cap. 40.

EVALLO, evallere, purgare frumentum Plinio est aliquot in locis, v. gr. lib. 18. cap. 10. *Triticum ante perfundi aqua munda jubet; postea evalli*, &c. fegen / saubern / reinigen.

EVAN, εὐάν, Bacchi nomen. Ovid. 4. Met. v. 15. ¶ Hinc *Evantes*, bacchantes, Virgil. dicuntur 6. Æneid. v. 517

Phrygias Evantes Orgia circum &c.

Et Silius lib. 1. v. 101 singulariter:

Non ille evantis Massylæ palluit iras.

EVANDER, & Evandrus, Εὔανδρος, Pallantis regis Arcadiæ nepos, *Romanæ conditor arcis*, ut Virg. ait 8. Æneid. vide Justinum lib. 43. & Livium lib. 1. cap. 7. Matrem habuit *Carmentam*, quæ
B & Nicostrata dicta fuit. *Cum Evandri matre loqui* apud Gellium lib. 1. cap. 10 est antique & obsolete loqui. Sic *catillum Evandri manibus tritum* pro antiquissimo, Horatius dixit lib. 1. Satyr. 3. v. 90.

¶ Evandrius, possessivum, ut *Evandria regna* apud Silium lib. 7. v. 18. & *Evandrius ensis*, apud Virgilium 10. v. 394.

EVANGELIVM, εὐαγγέλιον, sermo res bonas & lætas nuncians. eine gute frölıche Bothschafft. Appianus Alexandrinus lib. 4 Civil. f. 306 de nece Ciceronis: ἔθεον αὐτίκα τὸ εὐαγγέλιον Ἀντωνίῳ φέροντες, *Currebant statim Antonio lætum nuntium* [de occiso Cicerone] *ferentes.* Hinc ¶ 2. Evangelium promissio, qua Deus pollicetur, se propter Christum filium suum remittere peccata, pronunciat nos justos & donat Spiritum sanctum & vitam æternam, modo ut credamus, hæc nobis propter Christum certò contingere. Loc. Philippi. ¶ 3. Præmium, quod lætum afferenti nuntium datur, significat Homero Odysseæ ξ. v. 152, ubi Ulysses ad Eumæum:

Εὐαγγέλιον δέ μοι ἔστω.
Præmium boni nuntii mihi sit.

Ubi Eustathius Homeri interpres: Εὐαγγέλιόν ἐστι δῶρον ὑπὲρ ἀγαθῆς ἀγγελίας. Et Ciceroni ad Attic. lib. 2. epist. 12 *O suaves epi-*
C *stolas tuas, uno tempore mihi datas duas! Quibus* εὐαγγέλια *quæ reddam, nescio. Deberi quidem plane fateor.* Ein Bothenbrodt. ¶ 4. εὐαγγέλια sunt sacrificium ob lætum nuncium, apud Isocrat. in Areop. & Xenophontem. Adde Diodor. Siculum lib. 15. cap. 74.

¶ Evangelus, εὐάγγελος, der gute Bothschafft bringet. Vitruv. lib. 10. cap. 7.

¶ Evangelicus. Tertull. 4. contra Marc. cap. 39 *Scriptura Evangelica.* Paullinus Carm. 19 ad Jovium v. 155

Aut evangelici quæ lex nova testamenti.

¶ Evangelizare, εὐαγγελίζειν, læta nunciare, ecclesiasticum verbum. Unde

¶ Evangelizator, apud Tertull. de Corona cap. 9. & lib. adv. Marc. cap. 19, itidem ecclesiastici juris & usus vocabulum.

Evannare. vid. *Vannus.*

EVAX, interjectio exultantis, apud Plautum aliquoties, Juch / heysa.

EVBOEA, Εὔβοια, insula vicina Bœotiæ, a qua brevi Euripi alveo distinguitur, Nigropontus hodie dicitur, Negropont.

¶ Eubœus. ut, *Plebs Eubœa*, Stat. 5. Silv. 3. v. 136.

¶ Euboïcus, adjectivum. *littus Euboicum*, Propertius lib. 2. eleg. 26. v. 38. *Rupes Euboica*, Virg. 6. v. 42. *Urbs Euboica*, Ovid. 14. Met. v. 155.

D EVBOLIS, fœm. jactus in alea felicissimus, aliàs dictus *Venereus* Cic. 1. de Divinat. cap. 13.

EVBVRIATES, Ligustica uti videtur gens apud Florum lib. 2. cap. 3.

EVCHARISTIA, εὐχαριστία, gratiarum actio. ¶ 1. ita vocatur *Cœna Dominica* ab Irenæo, & aliis, à verbo εὐχαριστήσας Matth. 26. v. 27. Luc. 22. v. 21. à caussa finali, nempe gratiarum actione pro beneficio redemtionis.

¶ Eucharisticus, εὐχαριστικός, ut Sacrificium εὐχαριστικόν, Danckopffer / apud Theologos.

EVCLIO, ōnis, avari & deparci senis apud Plautum in Aulularia nomen est, quod ad omnes eos, qui ejusdem morbi sunt, transfertur vulgò.

EVCLIDES, Εὐκλείδης, Philosophus Megarensis. Geometra excellens, Socratis auditor avidissimus. Vide historiam apud Gellium lib. 6. cap. 10. Vide *Megara.* Effigiem exhibet Sponius Miscell. Antiq. p. 140.

EVDOXVS, Εὔδοξος, geometra alius & astrologus, Socratis etiam auditor. Scripsit Ephemerides, & annum ad Ægyptiorum rationem reformavit. Unde Cæsar, qui & ipse postea annum correxit, apud Lucan. lib. 10. v. 185

 -- *Media*

— — *Media inter prœlia semper*
Stellarum cœlique plagis, superisque vacavi,
Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

Mentio ejus apud Plin. lib. 6. cap. 31. & Petron. in Satyr. Diod. Sic. lib. 3. c. 13. Mel. lib. 3. c. 10. Alii Navigatorem fuisse volunt. Vide Strab. lib. 2. & Dalech. ad l. all. Plinii p. 108.

¶ Eudoxia, Εὐδοξία, bona fama. ¶ 2. Fuit & nomen uxoris Arcadii, quæ Chrysostomum pepulit: item filiæ Imperatoris Theodosii junioris, uxor Valentiniani III.

EVENTUS erat Romanis inter Deos XII. qui maxime agricolarum duces sunt, quos Consentes vocant. Hinc Varro de R. R. lib. 1. cap. 1 *Nec non precor bonum Eventum, quoniam sine successu ac bono Eventu misera est agricultura.* Plin. lib. 36. cap. 5 refert Romæ fuisse boni Eventus & bonæ Fortunæ simulacra in Capitolio, Praxitelis opera. Colitur autem Eventus superstitiosis, ut omnia prospere & feliciter succedant & eveniant. Apulejus lib. 4. Milesf. *Tunc invocato hilaro atque prospero Eventu, cursu me concito proripio*, &c. Vide in h. l. Beroaldum.

EVĒNUS, Philosophus fuit, qui ignem optimum dixit esse ciborum condimentum, ut Plutarchus retulit.

¶ 2. Est & ejusdem nominis Ætoliæ fluvius. Ovid. 9. Metam. v. 104 *Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas.*

EVERGĔTA, εὐεργέτης, ein Wohlthäter. Dein cognomen duorum Ægypti regum, tertii & septimi Ptolemæi: ut etiam aliquot Syriæ, vid. Vaillantii Numism. in Antiocho Sidete, & Demetrio Eucæro, &c.

¶ Evergĕtæ, gens Asiæ, a Cyro hoc beneficum nomen indepta pro vulgari Agriasparum. Vid. Diodor. Sicul. lib. 17. cap. 81. & Curt. lib. 7. cap. 3. n. 1.

EUGĂNEI, Italiæ Transpadanæ populi, Livius lib. 1. cap. 1. Vid. Cluver. Ital. Antiq. lib. 15. & Pignor. Orig. Patav. cap. 1. pag. 8. seqq.

¶ Euganeus, gentile adjectivum. Silius Italicus lib. 8 v. 604 de Patavinis: *tellure antiquitus orti*
Euganea.

Et idem lib. 12 v. 216
Euganeis dilectum nomen in oris.

EUGE, εὖγε, interjectio vel exultantis vel congratulantis. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 7. v. 13 *Euge jam, lepidus vocor*, walte das GOtt / nun bin ich ein lieblicher Mann.

EVHĒMĔRUS, antiquus auctor, ex civitate Messanâ secundum Lactant. lib. 1. cap. 11. Arnobius Agragentinum vocat lib. 4. Plutarchus verò Messenium.

¶ 2. Euhemĕrus etiam Parthici regis cognomen, de quo Diodorus in Excerpt. Valesf. p. 376.

Euhyus, vide mox *Evius.*

ĒVIUS, Εὔιος, Bacchi cognomen est, quasi boni filii apud Horat. lib. 2. Carm. od. 11. v. 17
Dissipat Evius curas edaces.

Scribitur quoque *Evhyus*, ac *Evous*, unde solennis inclamatio vocandi casu: *Evoe* sive *Evohe* Bacche, &c. ¶ 2. Est & adjectivum *Evius*, id est Bacchicus. Statius Achilleid. 2. v. 154
— — *quater Evia pulsant*
Terga manu, h. e. tympana in Bacchi sacris.

¶ Evias, ădis, fœm. sacerdos Bacchi.

Evidens, vide *Video.*

EUMĒLIS, augur fuit nobilis, de quo Statius 4. Silv. 8. v. 49
Respiciens blandè felix Eumelis adorat.

¶ Eumēlius autem Trojanus est ex Æneæ sociis. Virg. lib. 5. Æn. v. 665 *Incensas perfert naves Eumelus, & ipsi, &c.*

EUMĔNES Cardianus, ex scribâ nobilissimus dux, de quo Nepotem ejus Vitâ vide. ¶ 2. Alius Eumenes fuit Pergami Rex, *amicissimus Romanis*, ut eum Nepos in Hannibale vocat. Quem φιλορωμαῖον Plutarchus dixit in Catone.

EUMĔNĬDES, furiæ infernales, die höllische Plagegeister / sic dictæ per Antiphrasin, Εὐμενεῖς, benevolæ, quæ vere δυσμενεῖς. Eumenides dictæ sunt ab Oreste, qui Palladis consilio illas Argos profectus placasset, à benevolentiâ & mansuetudine, cum prius ab indignatione Erinnyes dicerentur, uti docet Sophocles in Oedipo de Colone v. 477

ὥς σφᾶς καλοῦμεν εὐμενίδας ἐξ εὐμενῶν
στέρνων δέχεσθαι τὸν ἱκέτην σωτήριον.
Ipsas vocamus Eumenidas, pectore
Quod supplicem servaverint amabili.

Singulari *Eumenis* usus est Silius Italicus lib. 2 v. 559
disjectaque crinem
Eumenis, in medios irrumpit &c.

Acherontis noctisque filiæ fuisse produntur, & furoris Deæ. Quidam duas esse dicunt, Alecto, & Tisphonem: alii Megæram sororem addunt: quas uno complexus versu est Orpheus:

Τισιφόνη τε, καὶ Ἀλληκτώ, καὶ δῖα Μέγαιρα.
Tisiphone, Alecto & Megæra.

Catull. in Argonaut. v. 192
Quare facta virûm multantes vindice pœnâ,
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons exspirantis præportat pectoris iras.

A EUMOLPUS, Εὔμολπος, Musæi Poëtæ filius fuit, scripsit ante Homerum.

¶ A quo *Eumolpides*, Εὐμολπίδαι, sacrorum quorundam præsides dictos volunt, quorum meminit Æschines in Orat. contra Ctesiphontem; Suid. & Corn. Nep. 7, 4. 5. Eos concilio publico aliquando præfuisse, auctor est Alexand. ab Alex. lib. 4. c. 6. & Meurs. Eleusin. cap. 13. ¶ Diodorus verò Eumolpum Ægyptii generis regem fuisse tradidit, ab eoque dictos sacerdotes, seu magistratus Athenienses. C. Nepos de Alcibiade, ejus vitâ: *Postquam autem se capitis damnatum, bonis publicatis audivit, & id quod usu venerat, Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, ut se devoverent*, &c.

EUNUCHUS, εὐνοῦχος, ab εὐνὴ, cubile, & ἔχω, custodio, ein Kämmerer. Sed acutius, inquit Scal. ex antiqua eruditione Veneream amentiam à priscis appellatam ex Aristophane constat. Hac quum putarent Eunuchos carere, contrariis vocibus compositis fecere nomen εὖ νοῦν ἔχειν. Vide ipsum Exercit. 277. Sect. 3. & Dan. Heinsium Introduct. in Hesiodum cap. 6. ubi docet, Veteres, magistres continentiæ, quantumvis integros, εὐνούχους dixisse. Sane & Christus Eunuchorum tria genera apud Matthæum cap. 19. v. 12 recenset. Et eleganter Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædagog. cap. 4 Εὐνοῦχος δὲ ἀληθὴς οὐχ ὁ μὴ

B δυνάμενος, ἀλλ' ὁ μὴ βουλόμενος φιληδεῖν: *Eunuchus verus est; non qui non potest, sed qui non vult dare voluptati operam.* Plurimum apud Orientis Reges semper polluerunt Eunuchi, adeò ut nomen illud denique non sexus conditionem, sed officium denotaret, atque sic etiam appellarentur ipsi mariti. Ita enim & Potiphar, *Eunuchus Pharaonis* LXX Interpretibus Gen. cap. 39. v. 1 dicitur. Vetus quoque interpres Latinus seq. cap. v. 1 Pincernam & Pistorem Regium *duos Eunuchos* vocat. Hinc in Constantinopolitanam quoque aulam penetrarunt: & plurimum potuêre semper apud Imperatores; eorum tamen plerumque malo. De eorum ibi Officiis Corrippus lib. 3 de laudibus Justini. Eunuchos à Persis, qui eos à Babyloniis acceperant, institutos, Donatus ad Terentii Eunuch. act. 1. sc. 2 observat. De quorum salacitate & libidinibus in ea impotentia, idem Comicus eadem fab. act. 4. sc. 3. extr. & ibi Lindebrogius. Conf. Barth ad Stat. Silv. p. 331. seq. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 77. 78. Joh. Filesacus Selector. lib. 1. cap. 11. Savaro ad Sidonii lib. 1. Epist. 8. *Senem mulierem* Eunuchum idem Terentius cognomine Comœdia act. 2. sc. 3. v. 65 vocat. Vide & *Spado.*

¶ Eunuchīnus, adject. ut, *Eunuchina facies.* Hieronymus ep. 22 cap. 12 de Custod. virgin. ad Eustochium: *impudenter erigunt facies eunuchinas.*

C EUNUS, Syrus, servilis conditionis; sed qui in Sicilia acerrimum bellum concitavit. Vide Diodorum Sicul. lib. 35. Ecl. 2. & Florum lib. 3. cap. 19.

EVŎHE & Evoe, εὐοῖ, vox bacchantium apud Virg. 7. Æneid. v. 389 *Evohe Bacche fremens.*

Ovid. 4. Metam. v. 522
Evohe Bacche sonat. Vide supra in *Evius* plura.

¶ Evœ dissyllabum, Catullus Argonaur. v. 61.
Saxea ut effigies bacchantis prospicit evœ.

EVŎNȲMUS, εὐώνυμος, dicunt & *anonymos.* arbor *Fuscaria* vulgo, quod ex ea fusi fiant, Germanis Spindelbaum.

EUPATŎRIUM, Εὐπατώριον, scribitur & *Hepatorium*, herba est, quam & *Agrimoniam* dicunt, Odermennig. Matthiol. *Dicunt Hepatorium, quod epati præcipue medeatur.*

EUPHONIA, εὐφωνία, *vocalitatem* vertit Quintilianus, est sonus vocum jucundior, der Wohlklang.

EUPHORBUS viri Trojani nomen a Menelao occisi, cujus animam se habere Pythagoras jactabat. Ipse apud Ovid. 15. Metam. v. 160
Ipse ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, &c.

Unde & Lucilius Ennium, qui Pythagoricam sectam sequebatur, & animam Homeri in se derivatam esse gloriabatur, apud Horat. lib. 2. Ep. 1. v. 50 ad Aug. hoc versu irridet:
Ennius & sapiens Euphorbus & alter Homerus.

Nam *sapiens Euphorbus* est Pythagoras. v. Heinf. ad Horat.

D ¶ Euphorbium, Εὐφόρβιον planta, ejusdemque succus ingentis acrimoniæ, notus & usitatus Pharmacopolis. Libycam arborem ferulæ similem Dioscorides vocat. Ein hitzig Gummi. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 5. *succo papaveris admiscetis euphorbium.* Dicitur & *Euphorbia*, muliebri genere, de qua herba ejusque succo plura legere apud Plinium licet, lib. 25. cap. 7, ubi etiam de origine nominis differitur. Adde ibi Harduin.

EUPHORION, Poeta Chalcidensis, qui varia scripsit. Namque & Elegos dedisse, Diomedes lib. 3 testis est, & ostendit Casaubonus quoque ad Suetonii Tiberium, quem vide p. 152. extr. Suidas & Poëmatis cujusdam meminit, quod HESIODUM inscripserat. In quo procul dubio de agriculturâ præcepit. Quam forte ob caussam Varro & Columella eum inter scriptores rusticos celebrant. Hujus Græca carmina Gallum Latinè vertisse Servius scribit, & inde Virgil. Bucolico 10. ex Galli ipsius persona canere:

Ibo & Chalcidico quæ sunt mihi condita versu
Carmina, Pastoris Siculi modulabor avenâ.

Vide ipsum ad hunc locum, item ad illud Ecl. 6.

His tibi Grynæi nemoris dicatur origo.

Etiam Quintil. lib. 10. cap. 1. *Chalcidicum versum* in illo Poëtæ carmine ad Euphorionem refert. *Quid?* inquit, *Euphorionem transibimus? Quem nisi probasset Virgilius, idem nunquam certè conditorum Chalcidico versu carminum fecisset in Bucolicis mentionem.* Mihi tamen aliter de istâ re videbatur. De quo tamen hoc loco disputandum non est.

EVPHRAGIA, vulgo *Euphrasia*, herba, Augentrost/ alicubi & Hirnkraut vocant.

EVPHRANOS, statuarius marmorarius: cujus Victor Junior meminit in Hadriano.

EVPHRATES, æ, Εὐφράτης, fluvius Mesopotamiæ. Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 52. *Mesopotamiam fertilem efficit Euphrates, in quam quotannis quasi novos agros invehit.* Dictus videtur Ambrosio ab εὐφραίνεσθαι, quod amœnitate suâ delectet. Boëthius lib. 5. metro 1

Tigris & Euphrates uno se fonte resolvunt.

Adde Polybium lib. 9. Histor. extremo.

¶ Euphrâtis, idis, fœm. ad Euphratem posita. Sidonius lib. 8. epist. 9 in carmine subjecto: *ripâ Euphratide.*

EVPHROSYNA, & Euphrosyne, es, εὐφροσύνη, una ex tribus Gratiis, *Lætitia.* ¶ Plinius *Buglossam* herbam *Euphrosynam* appellari tradidit, quod vinis injectum lætitiæ ac hilaritatis caussam esse creditum sit, lib. 25. cap. 8. Borretsch.

EVPOLIS, Eupolidis, veteris Comœdiæ scriptor fuit. Horat. 1. sermonum Satyr. 4. princ.

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque Poëtæ, &c.

Et lib. 2. satyr. 3. v. 12

Eupolin Archilochum comites educere tantos?

Ejus versus aliquos allegat Plinius lib. 1. epist. 20.

EVPROSOPON, εὐπρόσωπον, promontorium Phœniciæ, ab insigni aspectu.

EVREOS, gemma nucleo olivæ similis Plinio lib. 27. cap. 10. Eidem & *Tecolithus*, ut Dioscoridi τηκόλιθος, & *pyrena* & *phœnicites.* Vulgò *lapidem Judaicum* appellant, Judenstein.

EVRIPIDES, Εὐριπίδης, Poëta, quem τραγικώτατον dixit Aristoteles. Natus fertur in Salamine anno primo Olympiadis 75. quo tempore Persæ *Xerxe* duce victi sunt. Matrem ejus vendidisse olera cum Theopompus apud Agellium lib. 15. cap. 20. Valerius Max. lib. 3. cap. 4. & Suidas testantur, tum ex Aristophane ostendit Turnebus lib. Advers. 15. cap. 3. Philochorus tamen, apud Moschopulum in vita Euripidis eam nobilem fuisse asserit. Auditor fuit Anaxagoræ & Socratis. Cum Platone discendi caussa in Ægyptum ad sapientes & sacerdotes profectus aliquando est, quemadmodum Diogenes Laërtius tradidit. Tragœdiam scribere cœpit annos natus duodeviginti. Ac vidisse se speluncam terream & horridam in Salamine, in qua scriptitarit Euripides, Gellius affirmavit lib. 15. cap. 20. Scripsit Tragœdias 92. de quibus reliquæ nobis adhuc sunt 19. Cum in Oreste scripsisset; *Nullum esse usque adeo horribile malum, quod in hominem non cadat;* Socrates hos versus ejus sententiæ admiratus est, quos his verbis retulit Cicero in 4 Tusculanarum cap. 29

Neque tam terribilis ulla fando oratio est,
Neque sors, neque ira cælitum invectum malum,
Quod non natura humana patiendo ferat.

Μισογύνην ab odio, φιλογύνην verò ab amore mulierum, dictum eum fuisse scripserunt aliqui. Quin ab μισογέλωτα, quod joci & risus, & in conviviis quidem, osor esset, dictum eum Gellius tradidit, sed quicquid scripserit, id ejusmodi fuisse, ut à melle & Sirenibus profluxisse putatum sit. Versus Alexandri Ætoli in eam laudem de Euripide scripti apud Gellium leguntur libro & capite paulò ante ostenso. Cùm fabulam aliquando recitasset, & à populo rogatus esset, ut sententiam quandam mutaret, in Scenam progressus dixit, *se, ut populum doceret, non ut ab eo disceret, Tragœdias componere solere.* Alcestidi quoque Poëtæ Tragico objicienti, quod intra triduum tria tantum carmina composuisset, se verò centum; respondit: *sed hoc interest, quod tua carmina triduò tantum, mea verò in omne tempus sufficient.* v. Valer. Max. lib. 3. cap. 7. Mortuus est annum agens ætatis suæ 75. à canibus discerptus, veluti Gellius lib. 15. c. 20. & Valerius Maximus lib. 9. c. 12 prodidere. Sepulcrum ejus Macedones hoc elogio ornarunt: Οὐ ποτέ σου μνῆμα Εὐριπίδης ὤλετο που; quod sic Gaza transtulit, *Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.* Quanti ejus fecerit versus Cicero, non obscure testatus est sic ad Tyronem scribens lib. 16. famil. Epist. 8, *Euripidis, cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos ejus versus singula testimonia puto.* Hæc pauca de Euripide ex Lilii Gyraldi dialogo 7. historiæ Poëtarum. Athenienses admirati ejus doctrinam & sapientiam *Scenicum Philosophum* meritò appellarunt. Vitruvius lib. 8 Proœmio: *Euripides,* inquit, *auditor Anaxagoræ, quem Philosophum Athenienses Scenicum appellarunt, aëra & terram, eamque ex cælestium imbrium conceptionibus inseminatam, fœtus gentium & omnium animalium in mundo procreavisse, &c. professus est.*

A Boeth. Lib. 3. Prosa 7. *In quo Euripidis mei sententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.*

¶ Euripidëus, adject. quod Euripidis est. *Euripideum carmen,* Cic. Tuscul. lib. 3. cap. 25.

EVRIPVS, Εὔριπος, maris pars inter Æolidem, Bœotiæ portum, & Eubœam insulam, quæ septies (aut sæpius potius, ut inciderint passim venti, quemadmodum Livius existimavit lib. 28. c. 6.) die ac nocte reciprocatur, fleust ab/ und kömmt wieder siebenmahl/ quod Seneca his testatus est versibus in Hercule Oetæo, v. 779

Euripus undas flectit instabilis vagas,
Septemque cursus flectit: & totidem refert,
Dum lassa Titan mergit oceano juga.

Petrus verò Gyllius, qui ex molitoribus, Euripi accolis, optime rem norat, ut plurimum quater de die naturali cursum mutare annotavit. Vide Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 298. 299. Sed Isaacus Vossius ad Melam p. 210 erudite conciliat, quater singulis diebus statum cursum mutare, & instabili cursu fluere ac refluere, Austro præsertim & Euro dominantibus. Unde fieri ait, ut septies aliquando Euripus cursum mutet. Justinus Martyr Parænesi ad Gentes scribit pag. 34. Aristotelem pudore atque dolore, quod Chalcidensis Euripi explorare naturam non potuerit, finem sibi vitæ attraxisse. ¶ Hinc *Euripus homo,* εὔριπος

B ἄνθρωπος, inconstans, dicitur: ein wanckelmüthiger und unbeständiger Mensch; & τύχη εὔριπος, id est fortuna volubilis, das unbeständige Glück. *Euripo inquietior aut inconstantior,* Erasm. in Cop. Eleganter quoque Boethius lib. 2. metr. 1 Euripum cum Fortuna comparavit. ¶ 2. Est & alius Euripus Eubœo similis, apud Taurominitanos: de utroque Plin. lib. 2. cap. 97. circa fin. ¶ 3. Euripi etiam dicuntur fossæ atque incilia cum aquis, in hortis & prætoriis: ubi habebant etiam, quos *Nilos* appellabant. Cic. 2. de Legibus cap. 1 *Ductus verò aquarum, quos iste tubos, & euripos vocant, quis non cum hæc videat, irriserit?* Seneca Epist. 83 *Ille tantus Psychrolutes, qui Kalendis Januariis in Euripum saltabat, &c.* Wassergraben. Hieronymus ad Ruffinum epist. 41 de Bonoso Eremita: *Nulla Euriporum amœnitate perfruitur, sed de latere Domini aquam vitæ bibit.* Adde Plin. lib. 1. epist. 3. ¶ Sic *Euripi* etiam dicebantur fossæ in circo, quæ impletæ subitò aquis per occultos canales ex aquæ ductibus, totam arenam ad Naumachiam inundabant. de quâ re Dio Cassius lib. 61. p. 694. Seneca Epist. 90 *Utrum sapientiorem putas qui invenit, quemadmodum in immensam altitudinem crocum latentibus fistulis exprimat, qui Euripos subitò aquarum impetu replet aut siccat?* De hoc Circi *Euripo* etiam Suetonius Cæsar. c. 39. & Plinius lib. 8.

C c. 7.

EVROPA, Agenoris Phœnicum Regis filia, quam Jupiter rapuit, & in Cretam sub formâ bovis abduxit. Lactant. lib. 1. cap. 11. Ab hac nomen habet

¶ Europa, Εὐρώπη, tertia pars orbis terrarum, incipiens à Tanai, qui in Paludes Mæoticas exit, & desinens in fretum Atlanticum. Complectitur in longitudinem milliaria Germanica, Ptolemæo teste, DL. Regiones ejus disce ex Geographia.

¶ Europæus, &c. qui ex Europâ est. Europæi Asiaticis bellicosiores sunt, sed isti illis bene habiti magis: vide suprâ in *Asia.* Europæorum encomium lege apud Scaliger. Exercitat. 99. Ovid. 8. Metamorph. v. 23

Noverat ante alios faciem Ducis Europæi.

Europæi adversarii apud Nep. 18, 3. 2. sunt hostes ab Europâ.

¶ Europensis, idem, latina formatione. Vopiscus Aureliano c. 31. pr. *Aureliano rebus Europensibus occupato.*

EVROTAS, æ, fluvius Laconum, præterfluens Lacedæmona. Vid. Ælian. lib. 2. cap. 34. Virgil. 1. Æneid. v. 498

Qualis in Eurotæ ripis, aut per juga Cynthi,
Exercet Diana choros.

EVRVS, ventus ab ortu spirans, alio nomine *Subsolanus*, der Ostwind. Apulej. de Mundo p. 63 *Favonius Græcè ζέφυρος, Euro*

D *contrarius.* Et paullo supra, *Euros Oriens, Boreas Septemtrio, occidens Zephyros, Austros Medius dies mittit.* ¶ 2. Nonnunquam & pro parte Orientali à Poetis *Eurus* ponitur.

¶ Euronotus, ventus est ab oriente hiberno spirans inter *Notum* & *Eurum*, qui alio nomine *Vulturnus* dicitur. Vid. Apulej. de Mundo p. 62.

¶ Euroaquilo autem *Cæcias* est, inter *Eurum* & *Aquilonem* violentus & tempestuosus.

EVRYALE, es, filia Minois. ¶ 2. & alia ejusdem nominis filia Prœti, regis Argivorum. ¶ 3. Denique & Gorgonum una *Euryale* est.

EVRYALVS, unus ex Ducibus Peloponnesiacis fuit, qui bello ad Trojam interfuerunt. Virg. Æn. 5. v. 295

Euryalus forma insignis viridisque juventa.

EVRYCLEA, nutrix Telemachi. Homer. Odyss. A. v. 429

Εὐρύκλει' Ὦπος θυγάτηρ Πεισηνορίδαο,
Eurycleа Opis filia Pisenoridæ &c.

EVRYDICE, es. Orphei uxor, pro quâ recuperanda ad inferos descendit. Fabulam exponit Ovid. Metamorphos. & Virgil. lib. 4. Georgicorum v. 547

Placa-

Placatam Eurydicem vitulâ venerabere cæsâ. A

Vide & Luctat. Placid. Statii Scholiasten in lib. 8. Thebaid. p. 357. 2. Alia Eurydice Perdiccæ, & Philippi mater fuit. Corn. Nep. 11, 3. 2.

EVRYSTĔVS, Ἐυρυσθεὺς, tribus syllabis, Rex Græciæ qui Herculem Junonis instinctu cum tot monstris congredi coëgit, ut periret, quamobrem durum eum dixit Virg. 3. Georg. princip.

— — Quis aut Eurysthea durum,
Aut illaudati nescit Busiridis aras.

EVRYTHMIA, εὐρυθμία, concinnitas, convenientia. Vitruvius lib. 1. cap. 2 pr. *Architectura constat ex ordinatione, ex dispositione, eurythmia & symmetria* &c.

EVSTATHIVS, Epiphanæus, scriptor fuit sub Anastasio principe, quæ scripserit, Suidas indicavit. ¶ Fuerunt hoc nomine celebres aliquot præsules: ut Eustathius Antiochenus, qui Arii dogma confutavit sub Constantino: & Eustathius præsul Thessalonicensis, qui illustres commentarios in Homerum, & Dionysium Periegetam scripsit sub Comnenis imperatoribus.

EVTERPE, Musa, Latine, Jucunda seu Delectans dici potest, εὐτερπὴς, jucundus. Studia enim delectationem præbent, quemadmodum aliquoties Cicero de studiis suis scripsit.

EVTHYGRAMMVS, εὐθύγραμμος, regula est, ein Lincal. Vitruvius lib. 1. cap. 1 *Geometria plura præsidia præstat Architecturæ, & primum euthygrammi & circini tradit usum, e quo maxime facilius ædificiorum in areis descriptiones, normarumque & librationum & linearum directiones.* B

EVTHYMIA, εὐθυμία, animi tranquillitas, ipsa vita beata, Cic. auctore lib. 5. de finibus; *Securitas, quæ est animi tranquillitas, quam appellabant εὐθυμίαν.*

EVTHŸMVS, pugil Locrensis inclytus, victor semper Olympiæ, victus semel, quemadmodum de eo Plin. scripsit lib. 7. cap. 47. Lapidem gestavit ingenti magnitudine, qui Locris ostenditur, & Temessæum heroa, quod cuique per vim abstulerat, reddere coegit etiam cum fœnore, ut inde natum sit adagium, de iis qui sordidos & injustos quæstus faciunt, *affore Temessæum genium.* Vide Ælian. Var. Hist. lib. 8. cap. 18. & Chiliad. *Temessæus Genius aderit.*

EVTRĂPĔLVS, comis, facetus, kurtzweilig / εὐτράπελος & Ἐυτραπελία, urbanitas: Höffligkeit / Kurtzweil: unde cognomen adeptus procul dubio Volumnius ille, cujus non semel meminit Cicero, elegantis ingenii homo. De quo fortasse Horatii quoque illud accipiendum est lib. 1. Epist. 18. v. 31

— — — Eutrapelus cuicunque nocere volebat
Vestimenta dabat pretiosa.

Vide ibi Lambin. Exstat & apud Martial. lib. 7. in Eutrapelum quendam Epigramma num. 83

Eutrapelus tonsor dum circuit ora Luperci.
Expingitque genas; altera barba subit.

Vid. Voss. lib. 3. Instit. Orat. p. 384.

EVTŸCHES, ētis, & Eutychis, Monachus Constantinopolitanus, fuit hæreticus tertius, post Manetem & Apollinarem: negavit duas esse in Christo naturas. Vixit circa annum Christi 450. Damnatus est in Synodo Chalcedonensi sub Martino Imperatore. C

¶ Eutychiani, hæretici, de quibus consule Historicos ecclesiasticos.

EVTYCHIDES Plinio nobilis est statuarius 34. lib. c. 8.

EVXĪNVS, Ἔυξεινος. Pontus Euxinus, qui contiguus est mari mediterraneo; Thraciam attingit & Mœsiam inferiorem, influit in eum aliquot alveis Danubius, vulgo das schwartze Meer. Dictus olim ab inhospitali feritate *Axenus* ἄξενος. Ovid. lib. 4. Tristium Eleg. 4. v. 55

Frigida me cohibent Euxinii littora ponti,
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.

Vide Plin. lib. 6. cap. 1. princip. & præcipue Ammianum Marcellinum lib. 22. & Eustathium in Dionysium: itemque Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 287. Adjectivum autem *Euxinus* esse, Ovidius docet, cujus sunt: *Littus ad Euxinum*, 4. Pont. 3. v. 51. Et *Euxinæ aquæ*, 3. Pont. 2. v. 60. *Euxinæ undæ*, 4. Pont. 7. pr. D

EX, præpositio diversam juncta diversis verbis & formulis habet significationem. *Nemo ex me scibit*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 1. extr. aus meinem Mund soll es niemand erfahren. *Ex animo*, hertzlich mit Ernst / vide suo loco. *Ex adversum, Ex adverso*, gegen über. *Ex æquo & bono*, Ter. Adelph. 5. sc. 9, 30. recht und aufrichtig. *Aliud ex alio malum*, Idem Eunuch. a. 5. sc. 5. v. 17. ein Unglück über das ander. *Ex re alicujus*, quod est in commodum alicujus, mit eines Nutz oder Besten / quod & *ex usu* dicitur. Terent. Phorm. 5. sc. 7. v. 76. Pro quo & *E* dicunt. Cicero singulari libro ad Brutum epist. 4 *Facis ex tua dignitate, & e re publica.* Et epist. 5. ad eundem: *Si arbitrarere utile, éque re publica esse.* ¶ Ex, pro Post: ut, *ex eo die*, id est, *ab eo die*, vel *post eum diem.* Cæsar lib. 2. de B. C. cap. 22, *quod provinciam ex prætura habuerat*, id est, postquam præturâ functus esset. Nepos Datame: *Qua ex re majoribus rebus præfecit.* Sæpe ita Suetonius usus, ut Cæsare cap. 19. Vitellio cap. 2. *Ex Consulatu Syriæ præpositus*, &c. Vellejus lib. 2. cap. 33 *Qui ante septem annos ex consulatu sortitus est Asiam.* Et rursus: *Domitius cum ex consulatu obtineret Asiam.* Ubi cum eruditissimus Vossius *ex consulatu*, id est, Consul, interpretaretur, aliud agebat. Huc pertinet illud Terentii Eunuch. act. 4. sc. 2. pr. *aliam rem ex alia cogitare.* Et Heaut. act. 3. sc. 3. v. 73 *Ut aliud ex alio incidit.* Sic Cæsar *ex itinere confligere* dixit, pro intermisso paulum itinere confligere; pro quo *in itinere confligere* Nepos dixit. Sic Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. c. 70 *Ex magnis rebus nactus planitiem.* Idem lib. 2 B. Gall. c. 8 *Collis paululum ex planitie editus.* Tacitus præpositione E similiter usus est. ¶ Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 22 *Ornatus esses ex tuis virtutibus:* pro tuis virtutibus: prout virtus tua promerita est. Tacit. German. cap. 12 *Distinctio pœnarum ex delicto.* ¶ Aliquando significat locum: ut, *Ex cœlo:* interdum *pro*, vel *ad*, ut: *ex dignitate.* h. e. pro dignitate vel ad dignitatem: interdum *secundum:* ut *ex Platonis sententia:* interdum significat *in:* Ut, *ex capite laborat*, i. e. dolorem patitur in capite: aliquando denotat *materiam:* ut, *statua ex ære facta, poculum ex auro:* aliquando etiam *ortum:* ut, *ex fratre, ex sorore natus.* ¶ Ponitur & pro *propter.* Sueton. Caligul. cap. 56 *Modò ex aliqua caussa agenti gratias.* Apulej. lib 1. Milef. *Thessaliam ex negotio petebam.* ¶ Pro *cum* in Terentii Eunuch. act. 5. sc. 4. v. 17

Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent,

τὸ *ex* interpretatur Donatus. Nisi quis velit madidum & maceratum subintelligere, quod idem eruditissimus Grammaticus monet. Sæpe Medici scriptores præpositione *Ex* ita utuntur. Celsus lib. 3. cap. 19 *Intritum ex vino:* & cap. 29. *Ruta ex aceto contrita*, & aliis pluribus locis Serenus, cap. 2

Profuit aut hedera ex oleo contrita vetusto.

Et paullo post eodem capite:

Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore.

Et cap. 13 idem Serenus:

Annosa rubros si legeris arbore vermes
Ex oleo tere.

Similiter Plautus Mercat. act. 1. sc. 2. v. 28

Resinam ex melle Ægyptiam vorato: salvum feceris.

¶ Aliquando περίλεξιν, ut, *ex ordine*, pro ordine; quæ ratio loquendi & circumscribendo adverbia facit. Sic *ex memoriâ*, pro memoriter, Plaut. dixit: Et sæpe solus ablativus loco adverbii est.

Exactè, vide in Ago.

EXĀMEN, apum nova soboles & quasi colonia, quam ad novas quærendas sedes exire cogunt, ein Bienschwarm. Cic. 1. Offic. cap. 44 *Apum examina fingunt favos.* ¶ 2. Hinc & ad Exercitus transfertur. Horat. lib. 1. od. 35

— — & juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus.

Et lib. 2. Epist. 19. v. 22

— — qui sibi fidit
Dux, regit examen.

¶ 3. & *Examen* in bilance, quod *lingua*, seu *æquamentum, libramentum* dicitur, die Zunge an der Wage. In veteri inscriptione & EXAGIVM appellatur. SVB EXAGIO PECORA VENDERE, das Fleisch nach dem Gewicht verkauffen. Sane & *Examen* ab *Exigendo* est: quippe contractum ex *exagimen.* Nonnulli idem cum trutina faciunt. Male. *Examen* enim in *trutina* est, Persius Satyr. 1. init. — — *Examenque improbum in illa*

Castiges trutina.

Ubi Vetus Scholiastes: EXAMEN *est lingua vel lignum, quod mediam hastam ad pondera adæquanda tenet.* TRVTINA *vero est foramen, intra quod est lingula, de qua examinatio est.* Vide & ibi Casaub. *Examen æquum*, wanns gleich einstehet / Suet. Vespasian. extr. ¶ Per metaphoram & pro judicio ponitur & censura, Erforschung / Probe. Stat. lib. 3. Silv. 3. v. 203 *Viam morum longæque examina vitæ poscam.* Solin. cap. 1. ineunte: *examen opusculi*, i. e. censura.

¶ Exămĭnare, explorare, scrutari, nachgeben / betrachten / erwegen. *Diligenter examinare omnium verborum pondera*, Cic. in Orat. cap. 8. Et Horat. lib. 2. Satyr. 2. v. 8

— — male verum examinat omnis
Corruptus judex.

¶ *Examinant apes*, Columell. lib. 9. cap. 14. die Bienen schwermen.

¶ Examinatus, participium nominale. Unde Superlativus apud Augustinum lib. 7 Confession. cap. 6 *examinatissima diligentia nosse:* Et

¶ Examinatè, adverb. cujus comparativo usus est Ammianus 25. cap. 23 *Dum deliberatur examinatiùs, quid fieri deberet.*

¶ Inexaminatus, non examinatus. Jul. Firmicus lib. 1. cap. 2. post principium: *inexaminatæ allegationes.*

¶ Examinatio, Erforschung / Verhör. Vitruvius lib. 10 cap. 8 *per scapi librationem & examinationem.* Et Ulpian. Lege 1. § 4 de Abigeis: *ad examinationem civilem remittendus est.*

¶ Examinator. Cassiodor. lib. 6. epist. 18 *Panis pondera æquus examinator intende.*

¶ Exa-

¶ Examinatorius. Tertull. adv. Gnostic. cap. 7. *per martyria fidei examinatoria.* A

Exanclo, vel exantlo, vide *Antlo.*

Excello, vide sub *Cello* antiquo in C.

EXARCHVS. Novell. Constit. 133 cap. 4 *Monasteriorum exarchi*, id est inspectores & gubernatores, distincti vero ab Abbatibus. ¶ Cum Italiam barbari occupassent, quæ Constantinopolitanis ibi relinquebantur, per *Exarchum* administrabantur, cujus sedes Ravennæ erat. Vid. Hist. Med. ævi.

EXCĔTRA, æ, dicta est hydra ab excrescentibus capitibus uno reciso. Eine Schlange mit vielen Köpffen. Apud Plautum est in Persa principio actus 1. *Cum leone, cum excetra, cum cervo, cum apro Ætolio, cum avibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mavelim, quam cum amore.* ¶ Apud Livium *Excetra* convicium est ad fœminam nefariam, lib. 39. cap. 11, *Illius excetræ delinimentis & venenis imbutum, nec parentis nec vitrici, nec Deorum verecundiam habere.* Ita filii amasiam mater vocat. & Plaut. Pseudolo act. 1. sc. 2. *En excetra tu*, scil. Xystili, O du Otter! De maledico lividoque usus est Hieronymus Epist. 2, *Licet me sinistro libera excetra ore dilaniat*, &c. ¶ Alias, *excetra* idem est quod Echidna seu vipera, eine Natterschlang. Vide *Echidna.*

EXCIDIVM, eversio, Stürtzung / Zerstörung. Vet. Gloss. Καταστροφὴ, *subversio, excidium.* Cujus secundam quandoquidem Virgilius & cæteri Poëtarum semper corripiunt: ab *Excido*, à *cado*, vel ab *Exscindo*, *Exscindi*, non ab *Excido*, à *cædo* originem ejus ducere oportet. Virgil. lib. 10. v. 45 B

— — Per eversæ fumantia Trojæ
Excidia obtestor. Silius Italicus lib. 1. v. 12
Sed medio finem bello, excidiumque vicissim
Molitæ gentes. Statius 6. Theb. v. 96
— — aderat miserabile luco
Excidium.

Execror, vide *Sacer*, *Sacro.*

EXĔDRA, ἐξέδρα, locus amplus & ad considendum idoneus, ab ἑδρεύω vel ἑδράζομαι, sedeo. Vitruvius lib. 5. cap. 11. *Constituuntur autem in tribus porticibus exedræ spatiosæ, habentes sedes, in quibus Philosophi, Rhetores reliquique qui studiis delectantur, sedere possunt.* Studierstube. *Exedrarum* frequens fuit usus apud Romanos. Cicer. 1. Nat. D. cap. 7 *Cum ad eum venissem, offendi eum sedentem in exedra, & cum C. Vellejo disputantem.* ¶ 2. Possunt *exedræ* nominari etiam sedilia pro foribus lignea & lapidea.

¶ Exhedrium, idem. Cic. lib. 7. fam. epist. 23 *Exhedria quædam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani.*

EXĔGĒSIS, ἐξήγησις, narratio, expositio, Außlegung / Erklärung. C

¶ Exegeticus, ἐξηγητικὸς, ut: *Libri exegetici*, in quibus aliorum scripta enarrantur.

¶ *Poëma exegematicum*, in quo Poëta solus loquitur, contrarium *Dramatico*, vide suo loco.

EXEMPLVM, proprie hoc ipsum est, quod in aliis vel imitamur vel devitamus, ein Vorspiel / Beyspiel. Cic. in Oratore cap. 38 *Si exempla sequimur, a Demosthene sumamus, & quidem perpetuæ dictionis.* Sic & *Exemplum capere de aliquo* Terent. Andr. 4. sc. 1, 27. *Ex aliis sumere exemplum sibi* Adelph. 3. sc. 3, 62. *Exemplo alicujus facere*, Idem prolog. Heaut. 20. Et, *Auctoritate & exemplo alicujus facere aliquid*, Cic. pro Balb. cap. 13. etwas thun auff eines andern Anleitung / Anweisung / Einführung. Idem lib. 4. epist. 3 *Quod exemplo fit, id jure fieri putatur*, was andere zuvor gethan / hält man vor erlaubt und recht. Juven. Sat. 13. pr.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori.

Rursus Cicero de legib. lib. 3. cap. 14 *Vitiosi principes plus nocent exemplo Reip. quam peccato.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 1, 47 *Non tibi ego exempli satis sum?* Et Livius lib. 3. cap. 43 *Vir exempli recti domi militiæque.* Der mit gutem Exempel vorgehet. Seneca lib. 6. Controv. 25 *Facilius, quid imitandum vitandumve sit, docemur exemplis.* Vide & Plin. lib. 8. epist. 14. Columella lib. 11. cap. 1. *Nihil recte sine exemplo docetur.* *Exemplum adest:* vulgaris formula: cum responso opus haud esse significabatur, quod ipsa loqueretur res. Vide Plautinos interpretes Epid. act. 1. sc. 1. v. 7. *Exempli causâ* Cicer. pro S. Rosc. cap. 10. *Exempli gratiâ* Quintil. lib. 6. cap. 5. zum Exempel. ¶ 2. Exemplum formam quoque significat, sive exscriptionem & similitudinem, quam Barbari *Copiam* vocant, Gr. ἀντίγραφον, ut: *Exemplum literarum*, eine Copey eines Brieffes. Sic *Literæ binæ eodem exemplo*, Cic. lib. 10. ep. 5. zween Brieffe gleicher Gestalt oder Inhalts / seu einer Copey oder Abschrifft. Idem lib. 7 ad Attic. ep. 23 *Cæsaris literarum exemplum tibi misi.* Et Suet. Claud. c. 20. extr. *Congestis pilis superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes cursum navigia dirigerent.* Plaut. Mostell. act. 1. sc. 3. v. 55

— — — narravero
Queis me exemplis ille hodie ludificatus est.

Queis exemplis, id est, quibus modis. Et ita & act. 4. sc. 3. v. ult. eadem fabulâ locutus est Plautus. ¶ 3. *Exempla* dicuntur etiam *pœnæ*, quæ sint aliis exemplo, ne peccent. *Exempla facere, fieri.* *Exempla edere in aliquem*, einen straffen andern zum Exempel und Abscheu. Terentius Eunuch. act. 5. sc. 6. v. 21 *Uterque in te exempla edent.* Ubi Donatus: *Nova ac mira tormenta quæ pro exemplis narrentur: aut quæ documento sint cæteris, ne delinquant*, EXEMPLA *dicuntur.* Idem paullo ante ad Act. 5. scen. 5. v. 4. *Graves*, inquit, *pœnæ, quæ possunt cæteris documento esse*, EXEMPLA *dicuntur.* Vide & Gell. lib. 4. cap. 14. Ita *exempla novissima* i. e. ultima supplicia Tacitus dixit Annal. 12. cap. 20. ¶ 4. Exemplum etiam dicitur, quod in oratione adhibetur rei aut probandæ, aut ordinandæ gratia.

¶ Pro exemplo interdum & *Exemplar* usurpatur; ut, *Exemplar propositum ad imitandum.* Ut contra exemplum pro exemplari. Manilius lib. 4. v. 892

Exemplumque Dei quisque est in imagine parva.

Et Cic. de amicit. cap. 7 *Sui aliquod exemplar intuetur, qui amicum intuetur.* Germani vocant, ein Muster / Modell. Seneca epist. 33 *ab exemplari pendere*, immer nach dem Modell sehen / nichts vor sich machen können. Horat. lib. 1. Epist. 19. v. 17

Decipit exemplar vitiis imitabile.

Exemplar libri, scripti, testamenti, eine Abschrifft / Nachdruck. Horatius in arte Poëtica v. 268

— — vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.

Vid. & de differentia *Exempli* & *Exemplaris*, Vall. lib. 6. cap. 33. Barth. ad Claudian. pag. 264. Nimirum *exemplum* proprie est res, quæ nobis imitanda proponitur. Ille autem, in quo est aliquid imitandum vel fugiendum, dicitur *exemplar*, quanquam, ut modo dictum, hæc sæpius commutantur.

¶ Exemplare pro *Exemplar* etiam dicitur. Lucretius lib. 2. v. 122

— — rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiai.

¶ Exemplarium, idem. Arnobius lib. 6. p. 198 *Phryna illa Thespiaca, cum in acumine ipso esset pulchritudinis, venustatis, & floris, exemplarium fuisse perhibetur cunctarum Venerum.* Atque hoc etiam ad exempla librorum refertur. Hieronymus adversus Helvidium cap. 8 *Ne forte de exemplariorum veritate causeris, quia tibi stultissime persuasisti, Græcos codices esse falsatos; ad Joannis evangelium venio*, &c. Adde Lege 47. Dig. de legat. 2. ubi *exemplarii caussa*, vel, ut in quibusdam libris est, *exemplari caussa*, forsan contracte, legitur.

¶ Exemplaris, e, adject. secundum exemplar, item quod præbet exemplum. Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. cap. 8 *Virtutes exemplares sunt, quæ in ipsa divina mente consistunt, quam diximus νοῦν vocari: a quarum exemplo reliquæ omnes per ordinem defluunt.*

EXENTĔRO, exenterare, ἐξεντερίζω, eviscerare est, hoc est, viscera interiora eximere, ut in piscibus, ausnehmen / oder ausweiden. *Exenteratum leporem*, Justinus dixit lib. 1. c. 5. ¶ 2. Per metaphoram Plaut. Epidic. act. 2. sc. 2. pr. dixit *Exenterare marsupium*, den Beutel fegen.

EXĔQVĬAE, vel Exsequiæ, plur. Leichbegängniß. Servius: *Funus est cadaver jam ardens; quod dum portatur, exequias dicimus.* Hinc *ire, venire exequias*, *Facere exequias*, &c. *Funeris exequias prosequi*, zur Erden bestatten / Cicero pro Cluent. cap. ult. quod & *operam dare funeri* dixit lib. 15. epist. 1. ad Attic. *Frequentare exequias ad rogum usque* Suetonius dixit Tiber. cap. 32. Propert. lib. 3. Eleg. 1.

Omnia post obitum fingit majora vetustas;
Majus ab exequiis nomen in ora venit.

Apulej. lib. 4. *Perfectis igitur feralis thalami cum summo mœrore solennibus, toto prosequente populo, vivum producitur funus: & lacrymosa Psyche comitatur non nuptias sed exequias* &c. Eas esse magis vivorum solatia quàm mortuorum subsidia Augustinus dicit lib. 1. de C. D. cap. 12. Vide *Exequor* in *Sequor*: unde etiam *Exsequiæ* scribitur.

D ¶ Exequialis, zur Leiche gehörig. Ovid. 14. Metam. v. 435

Carmina jam moriens canit exequialia cygnus.

Statius 11. Thebaid v. 610

Infandæ justa exequialia mortis.

Exerceo, vide in *Arceo.*

Exercitus, ûs, copiæ militares, vide sub *Exerceo*, in *Arceo.*

EXĬGVVS, magis exiguus, maxime exiguus, gering / klein. *Ab exiguis initiis proficisci*, einen geringen Anfang oder Ankunfft haben / Liv. præfat. Operis. Speciem habet præcepti de assiduitate, quæ in modicis etiam rebus suam præstat utilitatem. Virg. illud 2. Georgicorum v. 412

— — laudato ingentia rura,
Exiguum colito.

Exiguus mus, Eine kleine Maus / Idem 1. Georg. v. 181. Legas & *exiguior, exiguissimus.* Ulpianus Lege 1. Dig. de Fluminib. § 15 Deterior: *Si derivetur aqua, ut exiguior facta minus sit navigabilis.* Idem Lege 75 D. de Legatis lib. 3. *exiguiores nummi.* Ovidius Heroid. epist. 14. v. 115

De fratrum populo pars exiguissima restas.

Plin. lib. 7. Epist. 24. *exiguissima legata.*

¶ Exiguum etiam substantivo more positum est, ut *Exiguum aquæ*, Ovid. 5. Trist. eleg. 2. v. 20. *Exiguum salutis*, Silius lib. 4. v. 248

¶ Perexiguus, ut *perexiguum semen*, Cicer. 2. Nat. Deor. c. 32.

¶ Exiguitas, substant. ut, *Exiguitas copiarum*, wenig Volcks/ Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 10. Sic Palladius lib. 1. cap. 6 *culta exiguitas fœcundior, quam magnitudo neglecta.* Et *Exiguitas temporis*, Kürtze der Zeit/ Liv. lib. 24. cap. 17.

¶ Exiguè adv. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 2. v. 33 *Præbent exigue sumtum*, hoc est, parce, tenuiter, geben nicht viel zu verzehren. *Epistolæ exigue scriptæ*, Cicer. 11. ad Att. ep. 16. mit schlechten und geringen Worten. Cæsar lib. 7. de Bell. Gall. cap. 71 *Ratione initâ, frumentum se exigue dierum XXX habere demonstrat.* Nach gemachten Uberschlag erweiset er/ daß er kaum auff 30. Tage mit Proviant versehen/ wann er gleich kärglich und sparsam damit umgienge.

EXĪLIS, e, dünne/ geringe/ tenuis. *Copia exilis*, geringer Vorrath. *Membra exilia* Ovid. 5. Met. 433. schwache und geringe Gliedmassen. *Genus sermonis exile, aridum, concisum, minutum*, Cic. de Oratore lib. 2. c. 38. eine Art von Worten schwach/ ohne Krafft/ so nicht fertig auff einander folget/ und gering. *Exiles res*, calamitosæ, de difficultatibus à fortuna adversante objectis, Corn. Nep. 18, 5. 1. *Exile & macrum solum*, Ein dürr/ und mager Land/ Cic. Agrar. 2. c. 25. Comp. *Caro exilior*, Tertull. de Jejun. lib. extremo. *Exiliores orationes* Cic. de Clar. Orator. cap. 21. *Fœminis vox exilior, quam maribus*, Plin. lib. 11. cap. 51.

¶ Exīlitas, tenuitas; *Exilitati* in dicendo opponitur *copia* apud Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 12. *Fœmineæ vocis exilitas*, Quintil. lib. 1. c. 11. pr. Klare Weiber-Stimme. Columella lib. 8. cap. 16 *propter exilitatem soli, quæ plerumque littori vicina est.*

¶ Exīliter, geringlich/ schwächlich. *Jejune & exiliter disputare* Cic. lib. 1. de Orat. cap. 11. extremo.

EXĪMIUS, egregius, præstans, ab *eximo* est, ac de porcis majoribus, exemtis ex toto grege ad sacrificandum, proprie dicitur. Vide *egregius*. Tapffer/ rühmlich/ trefflich. *Singularis & eximia virtus*, Cic. pro Leg. Manil. cap. 1. *Eximia spe adolescens*, Idem lib. 1. fam. ep. 7. *Facies eximia*, ut Cic. 7. Verrin. c. 31 *Erat facie eximia Cleomenis uxor.* Ovid. 2. Artis v. 603

Eximia est virtus præstare silentia rebus,

quanquam meliores libri *Exigua* habent pro *Eximia*. vid. Heins. *Eximia bos* Liv. lib. 1. cap. 7. ¶ Terent. Hecyrâ act. 1. sc. 1. v. 9 *Utin' eximium neminem habeam?* i. e. excipiam, eximam.

¶ Eximiè, adv. herrlich/ sonderlich/ egregie. Cic. pro Arch. c. 9 *Marinus L. Plocium eximiè dilexit*, hat ihn sonderlich lieb gehabt. *Eximie ornatum templum*, Livius lib. 25. cap. 40. Juvenal. Sat. 11. pr.

Atticus eximie si cœnat, lautus habetur.

¶ Eximietas, præstantia. Symmachus lib. 3. epist. 3 *Spondeo, tuam eximietatem reperire posse multa, quæ tacui.* Ambrosius epist. 69 *Antiochus, vir consularis, reddidit mihi eximietatis tuæ literas.* Et Augustinus epist. 32 *qui hanc epistolam eximietati tuæ apportat.*

EXIN, & Exinde, ut *dein, deinde*, adverb. ordinis, darnach/ darauf/ daher. ab *Ex* & *In*, vel *Inde.* Cicer. 2. Nat. D. cap. 39 *Exin mari finitimus aer*, &c. Virg. 6. Æn. v. 743 *Exinde per amplum Mittimur Elysium.*

EXĬTĬUM, pernicies, interitus, Verderbung/ Schade. *Exitio remedium invenire*, Terent. Phorm. 1. sc. 4. v. 23. dem Unfall Rath finden. *Interitus & exitium urbis, Reipubl.* Cic. 1. Catil. c. 4. Verderb und Untergang der Stadt. *Exitio esse alicui*, Virg. 3. Georg. v. 511. Rursus Cic. in 2. Tusc. Quæst. cap. 17 vel ex Hesiodo, vel alio quopiam Poëta vertit: *Qui alteri exitium parat, eum scire oportet sibi paratam pestem, ut participet parem.* Apulej. lib. 4. Miles. *Totius orbis exitio natus.* & lib. 7 *Sed hic etiam spes hilarior in capitale processit exitium.*

¶ Exitiālis, exitiale, verderblich/ schädlich. Cic. 7. Verrin. cap. 6 *perditæ civitates solent exitus exitiales habere.* Plin. Panegyr. cap. 50 *exitialis erat apud principem, huic laxior domus, illi amœnior villa.*

¶ Et exitiābĭlis, e, apud Ovidium sæpe. *Exitiabile bellum*, Cic. ad Atticum lib. 10. epist. 4. *Tyrannus exitiabilis*, Livius lib. 29. cap. 17. extr. *Exitiabilis morbus* Tacitus lib. 16. cap. 9 n. 4.

¶ Exitiabiliter, adverb. Augustinus lib. 6 Confession. cap. 7 *Compereram, quod circum exitiabiliter amaret.*

¶ Exitiosus, idem. ut, *Bellum exitiosum* Cicer. Attico lib. 9. ep. 9. *Conjuratio exitiosa*, Idem in Catil. 4. cap. 3. *Exitiosior discordia* Tacitus 3. ann. cap. 12. n. 1. Et *Helena exitiosissima Priamo*. Tertullianus de Anima cap. 34.

¶ Exitiose, adverb. Augustinus epist. 8. cap. 3 *Videtur mihi exitiosissime credi.*

EXOCHE, ἐξοχὴ, excellentia, ut *dici* κατ' ἐξοχὴν, secundum præstantiam. Virg. 1. Georg. v. 228

Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis;

ad Pelusium enim Nili ostium lentes optimæ proveniunt, Servius.

A Sed alia de caussa *Pelusiacam lentem* Virgilio dictam Hieronymus putat. Vide *Pelusium.*

EXŌCOETUS, ἐξώκοιτος, piscis aquas dormiendi caussa in siccum egrediens. Vide Plin. lib. 9. cap. 19 pr. & Oppianum Halieut. lib. 1. v. 158. Adde supra in *Adonis* dicta. Ab ἔξω *extra*, & κοίτη *cubile.*

EXŌDIUM, ἐξόδιον, ab ἔξω τῆς ὁδοῦ, i. e. extra viam. Exodia autem erant ridicula versibus intexta & Attellanis conserta, quæ quod penitus extra fabulam essent, nomen acceperunt. ut, *Exodium Attellanicum* Suetonius Tiber. c. 45, & *scenicum exodium* in Domit. cap. 10. Et Livius lib. 7. cap. 2 *Postquam lege hac fabularum ab risu ac soluto joco res avocabatur, & ludus in artem paulatim verterat, juventus histrionibus fabularum actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula intexta versibus jactare cœpit, quæ inde exodia postea appellata, consertaque fabellis potissimum Attellanis sunt, &c.* Vetus Scholiastes ad illud Juvenal. Satyr. 3. v. 174 Tandemque redit ad pulpita notum Exodium: *Exodiarius*, inquit, *apud veteres in fine intrabat, quod ridiculus foret: ut quicquid lacrymarum ac tristitiæ cepissent ex Tragicis affectibus hujus spectaculi risus detergeret. Hujus & Lucillius meminit*, principio exitus dignus exodiumque sequitur. Hæc ille. ¶ Hinc Varro apud Nonium pro fine seu exitu posuit: *Quod cœperas in*
B *viâ narrare ad exodium ducas*, führe es aus/ erzehle es biß zum Ende.

¶ Exodiarius, qui exodium fabulæ affert. Vide Scholiasten Juvenalis modo in *Exodium* productum.

EXŌMIS, idis. Ein Leibrock ohne Ermel. Festus: *Exomides sunt comici vestitus exertis humeris.*

EXORCIZARE, ἐξορκίζειν, verbum noti usus in ecclesia. e. g. apud Tertullianum de Idololatria cap. 11. Augustin. epist. 105. &c. Sed Ulpianus quoque Lege 1. §3 Dig. de extraord. cognition. *si incantavit, si imprecatus est, si, ut vulgari verbo impostorum utar, exorcizavit, non sunt ista medicinæ genera.*

¶ Exorcismus, ut, *exorcismis fugare*, Tertullian. de Corona cap. 11.

¶ Exorcista, qui exorcizat. Paullinus Nolanus ep. 21 [vet. ed. 24] extr. *ut exorcistam dæmoniis terribilem videremus.*

EXŌTICUS, ἐξωτικὸς, peregrinus, adventitius, Ausländisch/ aus fremden Landen. Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 1. v. 41 *Non omnes possunt olere unguenta exotica.* Apulej. Apol. *Exotico pulvere dentes emaculare.* Gellius 13 cap. 5. *vinum exoticum.*

¶ Exōtĕrĭcus. Gellius lib. 20. cap. 5, Aristotelis libros distinguit in *Exotericos* & *Acroaticos*, quod Græce Cicero ad Attic. lib. 4. ep. 16 scribit ἐξωτερικὰς. Erant autem *exotericæ lectiones* quasi exteriores, omnibus sine delectu patentes, ab *acroaticis*, id est
C singularibus & privatis, distinctæ.

Expecto cum derivatis, vide in Compositis a *Specio* sub *Species.*

Expedio vide *Pes.*

EXPERGISCOR, experrectus sum, excitor, ich wache auff. Sallust. Catil. c. 52 *Expergiscimini aliquando*, werdet einmal munter. Apulej. lib. 1. *Ad hæc nescio an casu nostro, an illius absono clamore experrectus Socrates exsurgit prior.* Horat. lib. 1. ep. 2. v. 33

Ut te ipsum serves, non expergisceris.

Cic. ad Attic lib. 13. epist. 38 *Simul cum sole expergisci*, mit der Sonnen auffstehen.

¶ Experrectus, wach/ munter/ und wacker. *Experrecta nobilitas*, Cic. pro S. Rosc. c. 49. Compar. *Experrectiores apes*, apud Colum. lib. 9. cap. 7. ¶ Lucretio lib. 3. v. 943 *Expergitus* idem est quod experrectus. Differentiæ aliquid Festus posuit. *Expergitus*, inquit, *ab alio excitatus, quem solemus dicere expergefactum: Experrectus a porrigendo se vocatus, quod facimus recentes à somno.* Add. Gronov. ad Liv. 7. c. 36.

¶ Inexperrectus, unerweckt. Ovid. Metam. 12. v. 317

Sopitusque venis & inexperrectus, &c.

¶ Expergo, Gell. 6. cap. 10, pro Excito. *Ista*, inquit, *re animos juvenum expergebat.*

¶ Expergefacio, idem. erwecken/ auffwecken. Cic. 7. Verr. cap.
D 15 *si forte expergefacere te posses.*

¶ Expergēfio. erwecket werden/ erwachen. Lucret. 5. v. 128

Illa quoque expergefactum caput erigere infit.

Infit, id est, incipit.

¶ Expergefactio. Augustinus de Vera religione cap. 51 *a somno expergefactio.*

¶ Expergifico, idem ac expergefacio. Gell. 17. cap. 12 *ingenio expergificando idoneum.*

Experior, Expers, Expleo, Explodo, vide *Pario, Pars, Pleo, Plaudo.*

EXQUĪLIAE, arum, mons & vicus Romæ, in quo arx fuit & excubiæ Tulli Regis.

¶ Exquilinus Horat. Epod. 5

Post insepulta membra different lupi,

Et exquilinæ alites.

Quod ideo dixit: quia ante portam Exquilinam sive Metiam supplicia sumebantur de damnatis. Vide Lips. ad 2. Annal. Tacit.

EXTA, orum, plur. majora & superiora dicuntur viscera, ut, *pulmo, cor, jecur, lien*, dicta inde, quod *extent* & *emineant*, Eingeweide. Potiora eorum officia versu vulgari comprehensa sunt:

Cor

Cor sapit, at pulmo loquitur, fel commovet iram,
Splen ridere facit, cogit amare jecur.

Ab extis animalium multa solebat divinare vetusta superstitio. Inspiciebantur enim cæsæ hostiæ viscera: quæ si felicia apparerent (quod ex certis notis constabat) coquebantur in foco: deinde prosecabantur partes; quæ inferendæ altaribus immolandæ Diis essent; aut ad vescendum sacrificulis relinquendæ. Hic divinandi modus Ciceroni Top. cap. 20 *præsensio per exta* dicitur. Cæterum lætissima omnium habebantur exta, quæ duplicia essent, *replicata* dicta Suetonio Augusti vita cap. 15. extr. ubi vide Casaubonum. De hoc divinationis genere vide philosophantes Plutarchum lib. cur Pythia oracula reddere desierit p. 398, & Ammian. Marcell. lib. 21. Adi & Origenem lib. 4. contra Celsum.

¶ Unde *extispicium* ars illa aruspicum ab extis conspectis divinandi. Suet. Ner. c. 56 *Attendit & extispicio.* Wahrsagerkunst aus dem Eingeweyde.

¶ Extispex, qui ex inspectis extis divinat. Cic. de Divin. lib. 1. c. 16. *extispicum artem* vocat extispicii disciplinam.

EXTAR, apud Sosipatrum *æs* dicebatur *theatricum*, quod spectaculi visendi causa dabatur, Spectackelgeld / Spielgeld. ¶ In Vet. Gloss. EXTAR, est *Olla, in quâ exta coquuntur.*

Extemplò, vide *Templum.*

Extinguo, vide *Stinguo.*

EXTORRIS, exul, ἄπολις, qui extra terram patriam ejectus est, ein Verweiseter / Vertriebener / der im Elend ist. Alii à *terra*, alii ab *interdictione ignis* deducunt. Livius lib. 5. cap. 30 *Exul, atque extorris ab solo patrio.* Tacitus 6. Annal. cap. 36. *Suis quisque sedibus extorres.*

EXTRA, præpositio. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 31

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Dicitur in eos, qui ea, quæ in confesso sunt, negant, welchem Weiß Schwartz / und Schwartz Weiß muß seyn / vide Chiliad. *Extra culpam esse*, Cic. 7. Verr. c. 51. *Extra periculum. Extra omnem ingenii aleam*, vide *Alea. Extra jocum*, Cicer. ad Trebatium lib. 7. famil. ep. 32. ohne Schertz. *Extra unam aniculam*, pro exceptâ unâ aniculâ, elegans est locutio apud Terent. Phorm. a. 1. sc. 2. v. 48. Sic, *Extra ducem, paucosque præterea,* ausgenommen / &c. Cic. 7. fam. ep. 3. Et absolute, sine casu, Vitruvius lib. 10. cap. 7 pr. *Pusillum extra progrediar, & de his lapidicinis, quemadmodum sunt inventæ, exponam.*

¶ Extraquam, ohn / ausser. Cic. 6. Attic. ep. 1, *extraquam si ita negotium gestum est.*

¶ Extraordinarius, ium, quod extra vel præter ordinem fit: *Honores extraordinarii*, Brutus Ciceroni libro singulari, epist. 4. *Imperium extraordinarium*, Cic. 11. Philipp. cap. 8. aus der Ordnung / ungewöhnlich. *Petitio consulatus extraordinaria*, Idem de clar. or. cap. 63.

¶ Extrārius, alienus, non domesticus. *Hanc conditionem si cui tulero extrario*, Terent. Phorm. 4. sc. 1. v. 13. *Canis extrarius*, ein frembder Hund / Sueton. Vespas. cap. 5. *Extrarius arbiter*, Apul. Apol. p. 300. *Bona extraria*, Idem Dogm. Plat. 2. p. 18.

¶ Extrāneus, ausländisch / frembde. ut, *caussa extranea*, ad Herenn. lib. 3. c. 2. *Heres extraneus*, Sueton. Claud. c. 4.

¶ Exter, & Exterus, era, erum, idem quod externus: ξενικὸς ἀλλοδαπός. Ut *Exter honos* apud Statium 11. Theb. v. 429. [quanquam & aliter] legunt pro extraneo Paullinus ad Cytherium v. 507 *Nunc iste vobis exter & vester manet.*

¶ Extĕrior, extremus, ausserhalb / eusserst. ut *Exterior orbis*, Cic. de Univers. cap. 7. *Comes exterior*, qui loco it minus honorato, Horat. 2. Satyr. 5. v. 17. *Cælum extremum atque ultimum mundi est*, Cic. 2. de Divin. c. 43. das eusserste und letzte der Welt. Silius lib. 3. v. 135 *Extremumque diem primus tulit*, id est, natalis, diem mortis, olim fatis definitum. *Manus extrema non accessit ejus operibus*, Cicer. de clar. or. cap. 33. Er hat sein Werck nicht zum Ende gebracht. vide infra, *Manum supremam imponere.* Item, *Extrema omnia experiri*, Sallust. de Bello Catil. cap. 26. *Intelligit fortunas suas in extremo sitas*, er merckt daß seine Sachen in die äusserste Noth gerathen seyn. *Ad extremum*, zuletzt / *in extremo*, hinden an. *In equo Trojano scis esse in extremo, Serò sapiunt*, Cic. 7. famil. ep. 16. pr. Et, *Extrema ætas*, senectus, Corn. Nep. in Catone cap. 2. n. 3. Comparativo usus est Apulejus lib. 1. Metam. p. 105 *Si quid est novissimo extremius.* Et lib. 7 post principium: *quod cunctis est extremius.* Tertullianus quoque de Anima cap. 33 extr. *Nihil plenius, quam quod extremius.* Et Augustinus Confess. lib. 12. c. 29 fine: *cum* [materia] *pendatur extremiore.*

¶ Extrema, orum, id est, mors. Tacitus lib. 2. Hist. cap. 45 ex persona Othonis: *Plura de extremis loqui, pars ignaviæ est.* Ita & *suprema* idem de morte dixit, de quo suo loco.

¶ Extremò, adv. ad extremum, zuletzt. Cic.

¶ Extremitas, das auswendig oder äusserste. *Extremitas circuli*, Plin. 2. cap. 17. *Mundi extremitas*, das Ende / Cicer. de Univers. cap. 6.

¶ Extĭmus, superlativus alius. eusserst. Cic. de Somn. Sc. cap. 4 *Orbium unus est cælestis, extimus, qui reliquos omnes complectitur.* Plin. lib. 2. cap. 78 *extimæ gentes.* Et Solin. c. 27. [al. 40] *extimum Syrtium cornu.* Prudentius Hymno omnis horæ v. 40

Extimum vestis sacratæ furtim mulier attigit.

¶ Externus, eusserlich / ausländisch / frembd. Cic. de Brut. epist. 10. pr. *Hostes externi*, oppositi *domesticis:* & in 5. Tuscul. cap. 9 *Rerum externarum & ad corpus pertinentium domina fortuna,* eusserliche Dinge. *Externi generi*, Virg. 7. v. 98. i. e. peregrini.

¶ Externo, are, extra rapere, & velut externum facere, sive sui haud sinere compotem. Catullus de nuptiis Pelei et Thetidos v. 71 *Ah miseram, assiduis quam luctibus externavit*
Spinosas Erycina serens in pectora curas.

Et rursus v. 154

Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris
Externata malo.

Proprie usus Apulejus Apolog. pag. 548 *Pontianus enim filiam Rufini mali compertam, non modo heredem non reliquit, sed ne honesto quidem legato impertivit: quippe qui ad ignominiam linteo adscribi ducentorum fere denariorum jussit: ut intelligeretur potius* EXTERNARE *eam, quàm oblitus præteriisse.* Ita etiam Casaubonus legit in suis Emendationibus pag. 39. Sed *extraneasse*, quod in Editione Vulcanii habetur, magis placet aliis.

¶ Extrinsecus, externe, von aussen / auswendig. Cicer. Tuscul. lib. 4. cap. 27 *Adhibentur extrinsecus corporum adjumenta*, dem Leibe geschicht Hülffe von aussen. Suetonius Vespasiano cap. 12 *Adeoque nihil ornamentorum extrinsecus cupide appetivit, ut triumphi die fatigatus tarditate, & tædio pompæ, non reticuerit, merito se plecti*, &c.

Extrico, vide *Tricæ.*

EXVL, à solum, quasi qui extra solum patrium sit, patriâ pulsus, unde etiam *Exsul*, *Exsilium* sæpe scribitur litera S inserta. Ein Vertriebener / der im Elend ist. Cicer. pro Domo cap. 27 *Quid enim exul? Ipsum per se nomen calamitatis, non turpitudinis.* Horat. 2. od. 16. v. 19 *exul patriæ.* Sic *Exules revocare, restituere,* Cicero 1. Philipp. cap. 1. Et *Exul terrarum orbis*, Curt. 5. c. 12. n. 2. der nirgends eine bleibende statt hat. *Exul mentis*, der nicht wohl bey Sinnen ist / Ovid. 9. Metam. v. 410.

¶ Exilium, Zustand der Vertriebenen / das Elend. quod interdum pœna judicii est capitalis. Cic. in Parad. 4 *Nescis exilium pœnam esse scelerum?* Sic, *Exilio afficere*, Cic. ibidem, verweisen. *In exilium ejicere, pellere, ire, proficisci, de exilio reducere*, Ciceronis notissimæ phrases. Vide in Catilin. 1. & 2. &c. Eleganter Apulejus fine lib. 2. Florid. de Pythagoricorum silentio: *Loquaciores in quinquennium velut in exilium vocis puniebantur.*

¶ Exŭlo, are, solum vertere, patriâ carere, nicht dürffen im Vaterlande seyn. Martial. Spectac. 4

Exulat Ausonia profugus delator ab urbe.

Ter. in Eun. 3. sc. 5. v. 62 *Domo exulo*, ich darff nicht ins Hauß. Et, *exulare ex urbe.* Plautus metaphora eleganti Pers. 4. sc. 4. v. 7 *Perfidia & peculatus ex urbe, & avaritia si exulant.* Idem Mercat. 3. sc. 4. v. 59 *exulatum ire.* ins Elend ziehen. Ejusdem fabulæ prologo v. 43 *Res exulatum it ad quam*, i. e. patrimonium dilapidatur.

¶ Sequioris ævi Scriptoribus *Exulare* etiam est, exulem facere, in exilium ejicere. Petrus Chrysologus sermone 2 de filio prodigo; *Fames revocat, quem securitas exulârat.* Humani aliquid passus est eruditissimus Vossius, cum lib. 4. de Vitiis sermonis cap. 7. extremo *Exulari* apud Anastasium duobus locis, quæ ibi adducit, deponentaliter pro *exulare* dictum putat. Passive enim posuit: *Quousque exularetur.* i. e. donec in exilium pelleretur. *In Chersonesum exulatur.* i. e. in Chersonesum abjicitur, ut ibi in exilio agat. Hyginus Fabula 26 *Tunc iterum exulatur*, id est, in exilium pellitur.

¶ Exulatio. Florus lib. 1. cap. 22 *Inde* [à secunda Populi Romani ætate] *quod clarissimos Principes, cum adversarentur voluntati suæ, exulatione multavit. Exulatione multavit*, id est, exilio multavit.

EXVO, exuere, quod non a *Suo*, *suere* est, ut Aldo placuit; sed ab ἐκδύω, sicut Induo ab ἐνδύω. Vide Voss. in Etymologico. Quamquam ergo ad superius elementum referri debuerit: tamen huc reponere visum est. *Exuere vestem*, & *Exuere se veste*, ausziehen / abthun / ablegen. Ovid. Fast. 2. v. 171 *Exuerat tunicas*, Callisto scilicet. Et absolute, *Exuimur*, Martial. lib. 3. epigram. 68. wir ziehen uns aus. ¶ Per Metaphoram locutiones parit elegantes. *Exuere humanitatem*, Cic. pro Ligar. cap. 5. zum Unmenschen werden. *Exuere virtutes*, id est deponere, Tacit. 1. Annal. cap. 75, 2. Contra *vitia exuere*, 6. cap. 20, 2. *Pacem exuere*, Krieg anfahen / rebelliren / Idem annal. 4. cap. 71, 1. *Gratiam novitatis exuisse*, Plin. lib. 1. epist. 2. *Hostem castris exuere*, depellere est è castris, dem Feind sein Läger ablauffen. Livius lib. 29. cap. 2 *Non ante abscessum est, quam castris quoque exuerunt hostem.* Et, *Exuere jugum*, servitute sese liberare est, sich loß machen / apud eundem lib. 35. cap. 17. *Duas*, inquit, *civitates jugum exuisse vidissent.* Et quod idem est, *jugo se exuere.* Lib. 34. cap. 13 extr. *Jugum, quo se exuit, accipere rursus cogatis.* Tibullus lib. 1. eleg. 4. v. 31

--- Ser-

— — *Serpens novus exuit annos.*

¶ Exŭvia, plurale. Der Balg / die Haut. *Leonis* Löwenhaut / Virg. 9, 308. *Serpentis*, Georg. 3, 437. *Exuviæ bubulæ*, Plaut. Mostell. 4. sc. 1, 26. sunt lori ex corio bubulo. *Indutus me leonis exuvium*, ἐνδύεται μοι τὴν λεοντῆν, in eos dici solitum, qui majus sua facultate negotium suscipiunt. Item, *Sub leonis exuvio ridiculam quandam simiam tectam habere*, ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοῖόν τινα πίθηκον περιέπειν, Lucian. Vide Chiliadas. ¶ 2. *Exuviæ hostium* spolia sunt hostibus detracta. Cic. pro Lege Man. cap. 18 de Rostris: *pudebat in hunc ipsum locum adscendere, cum eum vobis majores vestri exuviis nauticis & classium spoliis ornatum reliquissent.* Virgil. 2. Æneid. v. 275

— — *redit exuvias indutus Achillis*, i. e. arma.

¶ Induere, ἐνδύειν, anthun / anlegen / anziehen. *Induo vestem, Induo me veste, Induor vestem & veste.* Ter. Eunuch. 4. sc. 4, 35. *Is dedit mihi hanc: meam ipse induit* vestem: & v. 41 *ea* [veste] *est indutus?* Et, *Soccis se induebat* Cicer. 3. de Orat. cap. 32. *Induere arma*, Virg. 9. v. 181. sich waffnen. *Ingenium novum induere* Livius lib. 3. cap. 33. sich einer neuen Art oder Weise annehmen. *Falsam sibi scientiæ persuasionem induere*, sich lassen dûncken / man sey gelehrt. Quintil. lib. 1. cap. 1 *Nihil pejus iis, qui paullum aliquid ultra primas literas progressi, falsam sibi scientiæ persuasionem induerunt.* At, *Induere animum bonis artibus*, Tacitus dixit lib 15. cap. 45. was gutes lernen. *Vallis se acutissimis*

B *induere*, Cæsar lib. 7. Belli Gall. cap. 73. Et cap. 82 *Postea quàm propius successerunt, aut seipsi stimulis inopinantes induebant, aut in scrobes delapsi transfodiebantur.* Stachel und Wurff-Eisen in die Füsse treten. Ita *mucrone se induere*, sich erstechen / Virgilius dixit 10. Æneid. v. 681. At Plautus *in laqueum se induere*, sich erhencken / Casin. act. 1. v. 25. Et ita Virgil. 1. Georg. v. 177

— — — *Cum se nux plurima silvis*
Induet in florem. Anheben zu blühen.

¶ Induere etiam est in animum inducere, ac ad affectiones refertur. Claudianus Paneg. de 3. Consul. Honorii v. 157

Indue mente patrem, crescentes dilige fœtus.

A *Indue patrem*, i. e. affectum paternum assume: Sic contra *hominem exuere*, id est affectum humanum deponere idem dixit de bello Gildonico v. 397 *Naturamque simul, fratremque hominemque cruentus Exuit* - - - Tacitus 6. Annal. cap. 33 *Quorum* (Sarmatarum) *Sceptruchi utrinque*, (a Pharasmane & Artabano armis disceptantibus) *donis acceptis more gentico diversa induere*, i. e. diversis modis induxerunt animos, cum alii cum Pharasmane facerent, alii pro Artabano starent. Sind ungleiches Sinnes gewesen / haben sich ungleich angestellet. Sic *hostilia induere*, 12. Annal. cap. 40. item *proditorem & hostem induere*, 16. Annal. cap. 28 dixit.

¶ Indutus, ûs, indumentum. Ammianus lib. 30. cap. 24 *Valentinianus indutibus imperatoriæ majestatis apud Nicæam ornatus.* Et eod. libro, cap. 5. *horrentes indutibus rigidis.*

¶ Indumentum, ἔνδυμα, Kleidung / Kleid. Gell. lib. 16. cap. ult. de Arione: *Oravit, ut sua sibi indumenta omnia induere permitterent.* Et Gabius Bassus apud eundem lib. 5. cap. 7 larvam *indumentum oris* dixit. Lactantius Opific. Dei cap. 13 *A nobis indumento verecundiæ, quæ sunt pudenda, velentur.*

¶ Indŭcula apud Plautum legitur Epid. act. 2. sc. 2. v. 28.

¶ Indusium, quanquam Varro lib. 4. de Lat. Ling. cap. 30 *Intusium* fecit ab *Intus*, ein Hembd / *interula.*

B ¶ Indusiatus, indusio amictus. Apulejus lib. 2. Milef. pag. 123 *pueri calamistrati, pulchre indusiati.* Et lib. 10. p. 253 *indusiatus adolescens.*

¶ Indusiarius, qui indusia conficit. Plaut. Aulul. a. 3. sc. 5, 35.

¶ Induvium, Plin. corticem dixit arboris, quasi quo ipsa sese induit, lib. 13. cap. 4.

¶ *Induvias* Exuviis opponit Plautus Menæch. act. 1. sc. 3. v. 9. *Induviæ tuæ*, inquit, *atque uxoris exuviæ.* Kleider. Prudentius Psychomach. v. 579

Omne onus ex humeris rejecerat, omnibus ibat
Nudata induviis, multo & se fasce levârat.

¶ Superinduere, über etwas anziehen / Sueton. in Neron. cap. 48 *Penulam superinduit.*

F.

LITERA ex ordine mutarum, à veteribus *digamma Æolicum* dicta, post varios usus, quos præstitit primùm, potestatem tandem V, consonantis obtinuit: ut *Fama, fides, forum.* F inversum [Ⅎ] invenit Claudius, quod digamma Æolicum est, & idem ac V. consonans: quod in lapidibus priscis sæpe observes: ut, TERMINAℲIT: AMPLIAℲIT. DIℲI AVGVSTI. Vide Lipsium in 10. Tacit. Annal. pag. 272. Spanhem de Numm. p. 59. 62. Dausquej. Orthogr. tractatu 2. sect. 1. Adde Seguinum epistolâ de Nummo Britannici, quam in calce Numism. Select. invenies, ubi genuina hujus Æolici elementi figura exhibetur. ¶ 2. In propriis F. vel FL. notat *Flavius*: ut, T. F. *Titus Flavius*: item FL. vel FLAM. *Flaminius*: FAB. *Fabius*: F. FIL. *fecit filius.* ¶ Geminum FF. vel ff. JCtorum, *Digesta* notat: quâ de re Scoppa lib. 1. Coll. cap. 9. Herm. Hugo de prima scribendi origine cap. 21. pag. 153. Barth. lib. 2. Adversar. cap. 17. Sed puerilem errorem hunc esse, nempe Pandectas significari per ff. Baudius dicit Cent. 1. Epist. 97. factum ob affinitatem notulæ π, qua Græci utebantur. Conf. Voss. de Idololatr. lib. 4. cap. 96. Forcatulus in Necyomant. pag. 28. Cujac. lib. 12. Observ. cap. 40. Alciat. 2. Dispunct. 11. Coras. 5. Miscell. 15. n. 6. Hotomann. in Memorabil. 1. v. *Pandectæ* pag. 7. alii. Cæterum F. soni valentioris est, quam Græcorum φ. ut ait Priscianus lib. 1. & convenit exprimendis flatibus. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 44.

FĂBA, Græce κύαμος, ἀ κύειν, quod fœcunditatem adjuvare putetur, legumen notum est, Bonen. Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 89 *At enim isthæc in me cudetur faba*, das wird über mir auslauffen. Translatum à faba, quæ cum siliquis exuebatur, & fustibus intertundebatur, ita ut fit in agris more rusticorum; non ipse tamen perinde laborabat, sed id demum in quo cudebatur. Vid. Chil. & Turneb. Adverf. Sed rectius MS. Persii Scholion: *Scutica*, inquit, *erat quædam corrigia habens in summitate nodos quosdam in modum fabæ, similes ferè cæstuum: de qua Terentius. Hæc faba cudetur in me. Et erat pœna servorum.* Vid. & Læl. Bisciolam Tom. 1. lib. 5. cap. 22. Plin. lib. 30. cap. 1. & lib. 8. cap. 12 *Sequitur naturam leguminum, inter quæ maximus honor fabæ, quippe ex qua etiam tentatus sit panis.* Ovid. Fast. 5. v. 267

Flore simul læso pereunt viciæque fabæque.

Quia inflationes fabæ cient, ideo abstineri ab illis Pythagoras voluit. Vide Gell. lib. 4. c. 11. Κυάμων ἀπέχεσθαι, à fabis abstinere: ἵνα μὴ φάγῃ σκόροδα μηδὲ κυάμους, ne edas allia & fabas, vide Chiliadas. *Faba solida*; cui opponitur *Fressa*, vide in *Frendo.* Plaut. Aulul. act. 5. sc. 1. v. 9

LYC. *Quid reperisti?* STR. *non quod pueri clamitant*
In fabâ se reperisse.

C i. e. ne existimes rem nihili, puta vermiculum, quem MIDAM vocant, me reperisse. De fabâ Ægyptiacâ Athenæum lib. 3. cap. 1.

¶ Fabula, dimin. Plaut. Stich. a. 5. sc. 4, 8. sed &

¶ Fabulum pro fabâ apud Gellium legitur lib. 4. cap. 11, quod aliis est hyoscyamus. *Fabulum autem marinum*, papaver corniculatum.

¶ Fabagĭnus, ut, *Acus fabaginum*, Bonen-Spreu / Catoni est cap. 54.

¶ Fabārius, adject. *Insulæ fabariæ*, Plin. lib. 4. cap. 13. *Calendæ fabariæ* Juniæ dicebantur, quod in iis fabæ recentes rebus divinis adhibebantur, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 1.

¶ Fabālis, e, aliud adject. *Siliquæ fabales*, Schoten / Plin. 22. c. 25. *Stipula fabalis*, Bonstängel. Ovid. Fast. 4. v. 725

Certe ego de vitulo cinerem stipulamque fabalem,
Sæpe tuli plena februa testa manu.

¶ Fābăcia, æ, cibi genus e fabis confecti, Bonenkuch. Plin. 18. c. 12 *Prisco ritu fabacia suæ religionis Diis in sacro est, prævalens pulmentari cibo.*

FĂBĂRIS, Italiæ fluvius per Sabinos, qui & *Farfarus* dicitur. Virg. 7. Æneid. v. 715

Qui Tiberim Fabarimque bibunt, &c.

Ovidius 14. Metam. v. 330

— — *Et amœna Farfarus umbræ.*

D FĂBER, generale est, & quemlibet artificem significat, ein Werckmeister. *Faber aurarius*, Goldschmied. *Faber ærarius*, Plin. 34. cap. 1. Rothgiesser. *Faber ferrarius*, Plaut. Rud. a. 2 sc. 6. v. 47. Grobschmied. *Faber lignarius*, Cic. de cl. Or. cap. 73. Tischer / Zimmermann. Hic & Ciceroni est *faber tignarius*, de Clar. Orat. c. 73. Metaphorice. Sallust. in Orat. ad Cæsarem de Rep. ordinanda, *Res docuit id verum esse, quod in carminibus Appius ait: Fabrum esse quemque fortunæ suæ.* Quod in vitâ Pomponii Attici per Cornelium Nepotem sic legitur: *Sui cuique mores fingunt fortunam: & sui cuique mores fortunam conciliant.*

¶ Etiam adjective sumtum invenitur. Ovid. 8. Metam. v. 159

Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis.

& Apul. Apolog. p. 281 *fabra spiculi levitas.* Unde Superlativus apud eundem lib. 2. Florid. *Annulus aureus faberrimo signaculo.*

¶ Casaubonus etiam *Fabra* in plurali interpretatur quælibet callide & ad fallendum excogitata, auctore eodem Apulejo, ex cujus Apolog. p. 312 adfert: *Nam equidem hæc fabra tecum fabricantem* &c. Sed non est in toto Apulejo locus vexatior aut mendosior: & quot libri, tot fere lectiones. Vide Elmenhorst. ibi, p. 346.

¶ Fa-

¶ Fabrè, adverb. Plauti & Apuleji, ut Menæch. act. 1. sc. 2. v. 23 *hoc factum est fabrè.* Apulejus lib. 2. Milef. p. 123 *vitrum fabre sigillatum:* qui & Superlativo aliquoties usus est, ut eodem lib. 2. sub init. *uvæ faberrime politæ*, hoc est marmori incisæ: & 2. Florid. *gemmæ faberrime sculpendæ:* & rursus lib. 11. *navis faberrime facta.* Ammianus quoque 28 cap. 18 *thorace oblato, polito faberrime.* A

¶ Fābrīlis, e, quod fabri est. *Opus fabrile, Glutinum fabrile,* Tischerleim / Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 116

— — — quod Medicorum est
Promittunt Medici; tractant fabrilia fabri.

¶ Fabriliter. Prudent. Apotheof. v. 519

— — opifex fabriliter aptans
Composuit.

¶ Fabrica, officina fabri, eine Werckstatt. Sic quas *officinas armorum* Cæsar dixit, Vegetius lib. 2. cap. 11, & alii *Fabricas armorum* vocant: quas publicas provinciatim Romani habebant per urbes imperii: privatim enim exercere fas haud erat, ut ex notitiâ Imperii & ex Novellâ 85. de armis, constat. Ibi igitur qui cudebant arma *Fabricenses* vocati, quorum multa in Codice mentio est: qui præerat, *Præfectus fabrorum*, dicebatur, de quo Vegetius d. l. ubi Stewechii addi Commentationes possunt.

¶ 2. Fabrica, fabrilis ars. Vitruvius lib. 1. c. 1. *Fabrica*, inquit, *est continuata ac trita usus meditatio, quæ manibus perficitur è materia, cujuscunque generis opus est, ad propositum deformationis.* Ita *Fabrica ferraria, fabrica materiaria* apud Plin. lib. 7. c. 56. Ars ducendi, conficiendique ferrum materiarium in opera varia est. *Æris & ferri fabricam* Cic. dixit lib. 2. de Nat. Deor. c. 60. idem c. 13. ejusd. libri: *Pictura, & fabrica, cæteræque artes habent quendam absoluti operis effectum.* Atque hinc Quintil. lib. 8. cap. 3. *Fabricam sic quasi MVSICAM dici* scribit. PIRATICAM *quoque; inquit, sic quasi Musicam Fabricam dici, adhuc dubitant mei Præceptores.* Hinc *fabricam docere* JCtus dixit L. 26. § ult. D. mandati. ¶ 3. Ein Werck / Gebäue. Cicer. de N. D. lib. 2. cap. 47 *Admirabilis fabrica membrorum animantium.* Ita Prudentius ipsum opus fabri seu ποίημα appellavit *Fabricam*, Hymno de Natali Domini v. 45. Ita enim ibi: B

Stragem sed istam non tulit
CHRISTVS cadentum gentium
Impune; ne forsan sui
Patris periret fabrica.

De homine enim loquitur, principe Dei creatura. Sic & Treb. Pollio in Gallien. cap. 5 *Quo* [terræ] *motu multæ fabricæ devoratæ sunt cum habitatoribus.* ¶ 4. Fabricam Terent. *dolum* dixit, seu eludendi artificium fallaciamque Heaut. act. 3. sc. 2. v. 34 *Nonne ad senem aliquam fabricam fingit*, dencket er nicht etwa auff einen Ranck / den Alten über den Tölpel zu werffen? *Fabricas admovere*, simili figurâ, Plaut. dixit in Cistell. actu 2. sc. 2. v. 5. C

¶ Fabricius, proprium nomen, vide post *Fabius.*

¶ Fabricenses, qui in sacris fabricis operantur, & arma cudunt. Vide de his Tit. in Codice: & Valesium ad Ammian. lib. 31. p. 629.

¶ Fábrĭco, fabricor, fabricari, zimmern / schmieden / bauen. *Fabricari signa*, Bilder hauen / Cicer. Offic. lib. 1. c. 41. *Fingere & fabricari. Fabricare verba*, 4. Tuscul. cap. 6. auff Worte tichten. Apul. lib. 7 *Unde prælectum grandem hircum, annosum & horriconem, Marti Secutori Comitique, victimant, & illico prandium fabricatur opipare.*

¶ Fabricator, ein Werckmeister. Virg. Æn. 2, 264 *Doli fabricator Epeus*, der Meister dieses Betrugs. *Mundi fabricator*, Quintil. lib. 2. c. 16.

¶ Fabricatrix. Lactantius lib. 6. cap. 22 *mortis fabricatrix voluptas.*

¶ Fabricatio, das Bauen. Cic. 2. Nat. D. c. 53 *fabricatio hominis*, id est creatio.

Composita.

¶ Affábre, sive Adfabre, adverb. pulchre, artificiose, künstlich / meisterlich. Cic. 2. in Verr. cap. 5 *affabre atque antiquo artificio*, Ab antiquo *Affabrum*, quod sic dixerunt veteres artificiose factum. Quorum imitatione & *affabras sycophantias* dixit Poëta seculi superioris non invenustus Euricius Cordus lib. 12. Epigr. 21. D

¶ Infabre, non fabre. Livius lib. 36. cap. 40 *vasa* [argentea] *non infabre facta.*

¶ Confabricari, deponens, Gellii est lib. 3. extremo: *moleste atque odiose confabricatus commolitusque est originem vocabuli.*

¶ Infabricatus, inelaboratus, deproperatus, übereilt / unzugericht. Virg. 4. Æneid. v. 400

— — robora silvis
Infabricata fugæ studio, &c.

¶ Fabrefacio, aliud verbum, est artificiose componere, künstlich zurichten. Aur. Victor de Vir. illust. c. 38 *Duilius classem validam fabrefecit.*

FABIVS, φάβιος. Fabii Romani nobilissimi potentissimique fuere: cognomen hoc sortiti ex re rustica, sicut alii veterum haut infimæ sortis, *Fabii a fabarum* satione. Quicquid enim otii à severioribus curis habuerunt veteres, illud omne agriculturæ impenderunt, [Cicer. in Cat. Maj.] licet non desint, qui à *fodiendo*, quod primum per *fossas* venandi morem induxerint, appellatos arbitrentur. Trecentos illos Fabios, qui simul ad pugnam Româ egressi interfecti sunt, Ovid. lib. 2. Fast. v. 235 laudavit: *Una dies Fabios ad bellum miserat omnes,*
Ad bellum missos abstulit una dies.

Fabius fuit *Maximus* Dictator, *Cunctator* appellatus, qui Hannibalem morâ illusit, & ut Ennius dixit, *rem cunctando restituit.* Cic. de Senect. c. 4. Fabiæ hujus gentis sex stirpes fuére, ut tabulæ Capitolinæ & nummi veteres testantur. Tres frequentes, *Ambusti, Maximi & Vibulani.* Minus frequentes, *Buteones, Dorsones, Pictores.* Aliqui addunt stirpes alias, sed earum paucæ tantùm in Vet. nummis reperiuntur.

¶ Apud Horatium Fabii nomen de homine, loquace usurpatur lib. 1. Serm. Satyr. 1. v. 14.

Cætera, inquit, de genere hoc, adeò sunt multa, loquacem
Delassare valent Fabium.

Ubi Vetus Scholiastes: *Fabius*, inquit, *Narbonensis equestri loco natus, & Pompejanas partes secutus, nonnunquam de secta Stoica cum Horatio contendit acriter. Scripsit enim aliquot libros de Philosophia Stoica.* Ad alium Fabium Torrentius hoc refert, quem, si lubet, vide.

¶ *Fabiani milites.* Corn. Nep. 11, 2. 4. συνεκδοχικῶς de præstantibus militibus dicti. Loccenius putat vel ad 300 Fabios, vel ad milites Q. Fabii Maximi respici. *Fabiæ* tribûs apud Sueton. August. cap. 40 mentio est.

FABRĪCIVS, nomen gentis Romanæ, ex qua C. Fabricius Luscinus Consul, magnus virtute animi & laude bellica fuit. Hic enim acerrimum Ducem Pyrrhum, Epirotarum Regem, vicit: & quamvis pauper esset adeo, ut mortuo ipso dotanda ex publico filia esset, tamen a Rege Pyrrho sollicitari inter legatos haud potuit, quarta regni oblata parte. Quo illud Claudiani pertinet Paneg. de 4. Honorii COS. v. 413

Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis,
Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum.

Idem Medicum, promittentem se sublaturum veneno Pyrrhum, vinctum reduci ad Dominum jussit, & dici Regi, quæ contra caput ejus Medicus spopondisset. Quod adeò miratus Rex fuit, ut diceret: *Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quàm Sol à suo cursu averti possit:* ut Aurel. Victor de Viris illustribus, & Eutropius lib. 2. cap. 8 auctores sunt. Quamquam aliter Florus narret lib. 1. cap. 18. Sed pro Victore & Eutropio Cicero est 3. de offic. c. 22. Plutarch. in Apophthegm. Val. Max. lib. 6. cap. 5. Gell. lib. 3. cap. 11. itemque Frontinus lib. 4. cap. 4. & Claudian. de bello Gildon. v. 270.

FABVLA, à fando dicta est: proprie enim nihil aliud est, quam sermo, familiare colloquium. Nam quod Plautus in Sticho act. 4. sc. 1 dixit *atque eccum tibi lupum in sermone*, id Terentius Adelph. act. 4. sc. 1 ita expressit: *Lupus in fabula.* Apulejus Apologia, *Tam rudes vos esse omnium literarum, omnium vulgi fabularum.* Ubi *literæ* sunt narrationes literarum monumentis comprehensæ, h. e. historiæ: *fabulæ*, quæ vulgi sermone celebrantur. B. Hieronymus lib. 1. Epist 38 *Et ne veteres replicando historias longum faciam, & excedam mensuram epistolæ, brevem tibi fabulam referam, quæ accidit infantiæ meæ temporibus.* *Fabula vulgi* est rumor publicus. Barth. ad Stat. Silv. p. 51. Statius Epithalamio Stellæ, sive Silva 2. v. 29

— — Consumta est fabula vulgi.

Et Propertius lib. 2. Eleg. 13. v. 13

— — Populi confusa valeto
Fabula.

Sic *fabulam fieri: fabulam esse*, Horatius dixit lib. 1. epist. 13. v. 9. Den Leuten in die Mäuler kommen. Tibullus lib. 1. Eleg. 4. extrem. *Parce puer, quæso, ne turbis fabula fiam.*

Sed B. Hieronymus in Pauli epist. ad Philemonem cap. 1. *Fabulam* & pro descripta dixit historia. *Longum est*, inquir, *diversa Judicum gesta percurrere, & totam Samson fabulam ad veri Solis (hoc quippe nomen ejus sonat) trahere sacramentum.* Hinc *fabulari*, proprie loqui, narrare, de quo infra. ¶ 2. Sed quoniam in vulgi sermonibus multa falsa & confictitia sunt, inde hoc nomen ad fictas narrationes, & Poëtarum commenta translatum est. Vetus Glossarium: *Fabula*, Δρᾶμα, μῦθος. Sic *Fabulæ Terentii, Plauti* eorum Comœdiæ dicuntur. Unde *fabulam exhibere, agere, &c.* Eine Comödie spielen. Seneca epist. 77. extr. *Quomodo fabula, sic vita: non quamdiu, sed quam bene acta sit, refert.* Sic & Apologi illi, qui Æsopi nomen præferunt, *Fabulæ* appellantur: quanquam Phædrus has *fabellas* potiùs dixerit, ut à *fabulis*, hoc est, Comœdiis Tragœdiisque distingueret, de quo infra. Nos Märlchen appellamus. Sic *nutricularum fabulæ aniles, fabulæ* dicuntur: & *fabulas* dicimus sermones, quos vanitatis arguimus. Apulej. lib. 1. Milef. *At ille comes ejus, qui statim initio obstinata incredulitate sermonem ejus respuebat: Nihil, inquit, hâc fabula fabulosius, nihil isto mendacio absurdius: Et ad me conversus, Tu autem, inquit, vir, ut habitus & habitudo demonstrant ornatus, accedis huic fabulæ?* Terentius Heaut. act. 2. sc. 3. v. 93

— — lon-

-- -- *longum est, Clitipho,*
Tibi si narrem quamobrem id faciam, vera caussa est.
CLIT. *fabulæ:*
Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi
expediat metum.

Idem Andria act. 4. sc. 5. v. 8

-- -- *hem! quæ hæc est fabula?*

quod & Eunucho act. 4. sc. 4. v. 22 invenias.

¶ Est autem formula de rebus miris, in quas imprudentes incidimus. Nos: Was ist das für ein Spiel / was ist das für ein Auffzug? *Fabularum* itaque nomine veræ juxta, & falsæ narrationes comprehenduntur. Unde Phœdrus *veram fabulam* dixit lib. 2. Fab. 5. & *fictas fabulas*, Prologo lib. 1. & Epilog. lib. 2.

¶ Fabella, dim. *Commentitiæ fabellæ*, Cic. lib. 2. de Div. c. 38. erdichtete Märchen. Et Apulej. lib. 6. *Sic captivitæ puellæ delira & temulenta illa narrabat anicula. Sed adstans ego non procul dolebam, me hercules, quod pugillares & stilum non habebam, qui tam bellam fabellam pernotarem.* Phædrus ad Apologos restrinxit, ut supra monebamus. Ita enim lib. 4. fab. 6

Quid ergo tibi possim facere, lector Cato,
Si nec fabellæ te juvant, nec fabulæ:

Fabellas enim appellat Apologos: *fabulas* Tragicorum materias. Varias fabularum species recenset Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 313. quem vide.

¶ Fabularis, e: ut *Historia fabularis*, quæ Poëticis narrationibus referta: quales Diodorus Siculus, Didymus Grammaticus, Heliodorus, Lucianus, &c. scripserunt. Suetonius Tiberio cap. 70 *Maxime tamen curavit notitiam historiæ fabularis, usque ad ineptias atque derisum.* Censorinus cap. 4. *fabulares poëtarum historiæ.*

¶ Fabulosus, a, um, fabulis plenum, de quo multæ fabulæ sunt. Ita *Hydaspen fabulosum* Horatius dixit lib. 1. Oda 22, & Curtius principio lib. 3 *fabulosa Græcorum carmina.* Apulejus lib. 1. Metam. p. 111 *Nihil hac fabula fabulosius.* Plinius lib. 5. cap. 1 *fabulosissimus Atlas.* ¶ Fabulosus etiam dicitur, qui delectatur fabulis, qui garrulus est, & plurimus in conferendis fabellis. Vet. Gloss. ἀδολέσχης, *Fabulosus*, Ein Schwätzer: qui & φιλόμυθος appellatur, de quo Casaub. ad Theophrasti Characteres. Horatius lib. 3. Oda 4.

Me fabulosæ Volture in Appulo
Altricis extra limen Apuliæ
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes Texêre.

Apulia ibi non est regionis vel provinciæ, sed nutriculæ Horatii nomen: quam *fabulosam* vocat: quia aniculæ & nutrices garrulæ & fabulatrices. Vid. Torrent.

¶ Fabulose, adverb. Plin. lib. 32. cap. 11 *Insulæ Oceani fabulose narratæ*: alii legunt *fabulosæ*. Tamen Superlativus ejusdem Plinii est lib. 5. cap. 1, *fabulosissime ab antiquis narrata*: & Augustini lib. 1. Retractat. c. 15 *Manichæi tenebrarum gentem fabulosissime inducunt.* Comparativus Ammiani est lib. 19. cap. 18, *vetustate, ut cætera, fabulosius extollente*: & lib. 23. cap. 25 *ut Homerus fabulosius canit.*

¶ Fabulositas. Plinius lib. 7. cap. 28 *si recipiatur poetica fabulositas.* & libro 36. c. 13 *excedit omnia fabulositas.*

¶ Fābulor, fabulari, loqui, Schwatzen. Plautus Epidic. act. 1. sc. 1. Ep. *Quid ego ex te audio?* TH. *Hoc, quod fabulor.* Item Rudente act. 2. sc. 3.

Verum omnes sapientes decet conferre & fabulari.

Gellius lib. 2. cap. 22 *Tum Phavorinus ita fabulatus.* Item ficta narrare. ¶ Fabulare, Plaut. Mil. act. 2. sc. 4, 18 *Quæ cum hoc insano fabulem?* antique.

¶ Fabulator, ἀδολέσχης, ein Schwätzer / Plauderer. Gell. lib. 3. cap. 10.

¶ Confabulari, colloqui. Plaut. Cistell. act. 4. sc. 2. v. 77 *Sed ego rem meam magnam confabulari tecum volo.*

¶ Confabulatio. Hieronymus Epist. 2. ad Nepotian. *Corrumpunt mores bonos confabulationes pessimæ.* Et epist. 12. med. ad Gaudentium de infantulæ educatione: *Totos dies in hujus confabulatione consumis.*

¶ Confabulatus, ûs, idem. Sidonius lib. 9. epist. 11. extr. *Hos eloquii tui claritas, artifice confabulatu, dum compellat.*

FĂCESSO, quod a Facio videtur esse, primo idem ac *Facio* significat, ut in vulgari illo: facessere alicui negotium, einem zu schaffen machen. Cic. lib. 3. fam. ep. 10. pr. *Cum est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facesserent.* ¶ Deinde est *Recedo, Abeo.* Ut, *facessit cubitum*, Apulejus lib. 6. p. 177 *Hæc hinc facessat*, id est, abeat: Terentius Phorm. 4. sc. 3, 30. Weg mit dieser. Per ellipsin autem hoc dicitur: pro *facessat se.* Nam & *facere se aliquo* dicebant, pro commovere, venire, accedere. Terentius: *Huc te fac*, id est, huc veni, accede, ut Donatus explicat. Apulejus initio 5. Metamorph. *Invitata Psyche talium locorum oblectatione propius accessit: & paulo fidentior, intra limen sese facit.* Ita plane nos: Macht sich hinein. Cicero apud Nonium in hoc verbo: *Facessant hinc, qui docere nihil possunt.* Livius lib. 1. c. 47 *Facesse hinc Tarquinios, aut Corinthum.*

A FĂCĒTUS, ridiculus, item urbanus, elegans, citra scurrilitatem tamen. &c. höfflich / kurtzweilig / schertzhafft. Neque enim circa ridicula tantùm versatur hæc vox, sed & decoris & exquisitæ elegantiæ significationem habet, ut Quintilianus nos docet lib. 6. cap. 4. Vet. Gloss. *Facetus*, εὐχαρής. Terentius Heaut. act. 3. sc. 2. v. 10

-- -- *mulier est commoda, &*
Faceta hæc meretrix.

Donatus quoque *facetam meretricis disciplinam* in Eunucho urbanam & elegantem interpretatur, & Chremetis rusticitati opponit. Alibi *Facetum* interpretatur, *qui facit verbis, quod vult.* Horatio lib. 1. Epist. 4. v. 55 *Facetus* est, qui loquitur blande: Plauto in Captiv. act. 1. sc. 2. v. 73 *Facete dictum*, pulchre & delectabiliter dictum est. Columella lib. 1. cap. 1 *Julius Græcinus duo volumina similium præceptorum de vineis composita facetius & eruditius posteritati narranda curavit.* *Facetius*, i. e. elegantius, scitius, effectius. Quod ut ab eruditis ingeniis expectandum maxime est; ita facetum, & eruditum Columella conjunxit. Nec aliter Lucilius apud Festum in REDARGVISSE:

Quo facetior videar, & scire plus quam cæteri
-- -- *hominem, non* -- -- *dicis.*

Cicero Off. lib. 1. c. 29 *Genus jocandi non immodestum, sed ingenuum & facetum.* Idem lib. 2. de Leg. cap. 15 *Aristophanes*
B *facetissimus Poëta.* Juvenalis Sat. 9. v. 10

-- -- *convivа joco mordente facetus,*
Et salibus vehemens intra pomæria natis.

¶ Făcētiæ, sermonis deliciæ ac urbanitas & elegantia. höffliche Reden / Schertzreden. Vellejus Paterculus lib. 1. sub f. *Dulcesque Latini sermonis facetiæ per Cæcilium, Terentiumque & Afranium sub pari ætate nituerunt.* Cicero de Cl. Or. cap. 34 *Superabat sale facetiisque omnes Scipio.* Sed *Facetiæ acerbæ*, item *asperæ* de jocis durioribus, & contumeliosis apud Tacitum annali 5. cap. 2. & ann. 15. cap. 68. Inde *illudere, irridere, insectari facetiis*, ibidem, & annali 15. cap. 25. grobe Schimpffreden. Vet. Gloss. *Facetiæ* χάριτες ἐν ἀνθρώπῳ.

¶ In Singulari usus Apulejus est Apologiâ, cum ait: *Atque ego scio, nonnullos, & cum primis Æmilianum istum, facetiæ sibi habere, res divinas deridere*, für einen Schertz halten.

¶ Facete, adverb. schertzhafft / höfflich. *Facete dictum.* Terent. Eunuch. 2. sc. 2, 57 Superl. Cic. 2. de Orat. cap. 55. *facetissime tres libellos tribus legendos dedit.* Plin. lib. 1. Epist. 9. *facetissime dixit.* Comparativ. est Columellæ, loco proxime in *Facetus* indicato.

¶ Facetosus, a, um. *Urbanitas facetosa*, Cicer. de Fin. lib. 2.
C c. 31.

¶ Facetiari, facetiis uti. Sidonius lib. 3. epist. 13 pr. *qui quod verbis inverecundis aurium publicarum reverentiam incestant, granditer sibi videntur facetiari.*

¶ Inficetus; parùm elegans, rusticus: Tölpisch / grob / ungeschickt. Catullus Epigr. 22

Idem infiсeto est inficetior rure.

¶ Infacetiæ, Catull. Carm. 37

Pleni infacetiarum annales.

¶ Inficete, & Infacete, adverb. unhöfflich / ungeschickt. Sueton. Vesp. c. 20 *Quidam urbanorum non infacete*, &c. Solinus cap. 1. [al. 5.] *Non infacete Thoranius id, quod emtor præcipue criminabatur, pretiosius probavit.* Plin. 35. cap. 4 *ostendens in tabula pictum inficetissime Gallum, exerentem linguam.*

¶ Perfacetus, valde facetus Cic. pro Plancio cap. 14 *Si non perfacetum, attamen fortasse non rusticum, me id dixisse dicunt.*

¶ Perfacete, adverb. Cic. in Verr. de Prætura urb. cap. 46. extr. *perfacete dicta.*

FACIES, ei, forma exterior, aspectus, anterior pars humani capitis, das Antlitz / Gesicht. Martial. lib. 3. epigr. 5

Formosam faciem nigro velamine celas.

Sic *liberalis, ingenua facies*, ein ehrlich auffrichtig Gesichte / Plin.
D lib. 1. epist. 14. Significat autem hæc vox, non vultum tantum, hoc est, oculos & os hominis, sed totam corporis structuram sive facturam: nam & à faciendo dicta est: ut Gellius docet lib. 13. cap. 28. Donatus ad illud Terentii Eunucho act. 2. sc. 3. v. 5 *O faciem pulchram*, &c. FACIEM, inquit, *modo non partem corporis dicit, sed totam speciem, quæ apparet & cernitur.* Juven. Sat. 6. v. 198 *Facies tua computat annos*, man siehet dirs am Gesicht an / wie alt du bist. Apul. lib. 2. Milef. *Etiam in mœrore luculentam proferens faciem*, munter aussehen. Idem Apolog. *Cum tam ignotus illi fueris, ut sæpe ne in occursu quidem filium fratris tui de facie agnosceres*, am Gesichte kennen. *Mala facies*, i. e. deformis, apud Quintilian. lib. 6. c. 4. ¶ Nec de corporibus hominum tantùm *facies* dicitur; sed & de aliis rebus, quarum species objicitur oculis, spectanda & arbitranda, de quo & Gellius dicto loco. Virg. 2. Æneid. v. 412

-- *oriturque miserrima cædes*
Armorum facie, & Grajarum errore jubarum.

Facie armorum, i. e. formâ & specie. Ita 5. Æneid. v. 767

-- -- *quibus aspera quondam*
Visa maris facies.

Plinius

A Plinius lib. 35. cap. 4 *Super omnes Divus Augustus in foro suo celeberrimâ in parte, posuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum.* Sallustius apud Gellium lib. 13. cap. 29 *Sardinia in Africo mari facie vestigii humani in orientem, quam in occidentem latior præeminet.* *Facie*, i. e. formâ, figura: eine Gestalt. Similiter Tacitus 5. Histor. cap. 23. extr. *Crebris pluvialibus imbribus superfusus amnis palustrem humilemque insulam in faciem stagni opplevit.* Atque 2. Histor. cap. 54 *Intendebat formidinem, quod publici consilii facie discessum Mutinâ.* Idem ejusdem libri c. 89 *Et militum phaleræ, torquesque splendebant: decora facies, & non Vitellio principe dignus exercitus.* Et lib. 3. Histor. cap. 68 *Nec quisquam adeò humanarum rerum immemor, quem non commoveret illa facies*, &c. In quibus locis *facies* spectaculum est. Ita Plinius in Paneg. cap. 35 *Memoranda facies, delatorum classis permissa omnibus ventis*, &c. Et cap. 31 *Contingit ergo oculis nostris insolita facies*, &c. Adde Elmenhorst. in Indice Apulejano.

¶ Compositum inde est *superficies*, exterior & superior rei cujusque pars: Die Fläche und Breite eines Dinges. Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 2 *Nobis superficiem ædium consules de consilii sententia æstimarunt H-S. vicies.* Plin. lib. 11. cap. 48 *Longitudo superficiem corporum sola ampliat.*

B ¶ Superficiarius, a, um. Ut *superficiariæ ædes*, Lege 2. Dig. de Superficiebus, quæ in conducto solo positæ. Seneca epist. 88. p. 389. *Mathematica, ut ita dicam, superficiaria est; in alieno ædificat, aliena accipit principia*, &c.

¶ Superficialis, e, aliud adject. quod in superficie est. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 28 *incredulitatis secreta superficialibus officiis obumbrans.*

FACILIS, à facio est: quod factu arduum haud est: quod sequitur manum, unde & εὐχερὴς in Glossis exponitur: Das leicht/ das bald von statten gehet: leicht zu thun. *Caussa facilis & explicata* Cicero pro Planc. cap. 2, eine leichte und klare Sache. *Facilis cibus*, id est parabilis. Vide *Cibus*. Juvenalis Sat. 15. v. 47

-- -- *facilis victoria de madidis, &*
Blæsis, atque mero titubantibus.

Sallust. Catil. cap. 43 *facilior aditus ad consulem:* & antea cap. 14 *quod factu facillimum erat.* Tacitus 4. Histor. cap. 39 *Ne paratis quidem corrumpi facilis, adeò metuens incerta.* Idem *Facilis bello* Agricola cap. 21. i. e. ad capessendum bellum; vel capessendo bello. Ita enim Annal. 5. cap. 11 *facilem capessendis inimicitiis* dixit. *Facilis sævire*, quæ pulcra locutio est apud Propert. & Stat. vide ad Barth. ad Silv. Statii p. 14. ¶ Alias *facilis* benignum, lenem, exorabilem, qui annuit facile, qui ignoscit facile, largiturque veniam, significat, & *duro* ac *violento* C opponitur. Sic *facilem patrem* Terentius dixit Heaut. act. 1. sc. 2. v. 43. Ovidius lib. 1. Fast. v. 17

Da mihi te facilem, dederis in carmina vires.

¶ 3. Ponitur & pro agili, celeri. Manilius lib. 1. v. 68

Circumfer faciles oculos.

Et Virgil. lib. 8. v. 310

Faciles oculos fert omnia circum.

¶ Et quia facilitas comitati jungitur, eademque quodammodo est: ideò & *Facilis* comem aliquando significat. Sane cum Suetonius Vitellium, vitâ ejus cap. 7, *facili, & prodigo animo* fuisse scribit: per *facilem* nimis comem significat, quod satis ex illis, quæ consequuntur, patere potest. ¶ *Ex facili*, i. e. facilè. Tacitus Agricolâ cap. 15. *Nihil profici patientia, nisi ut graviora tanquam ex facili tolerantibus.* Ita & ex tuto, ex vero, pro tuto, verè dicitur.

¶ Facilitas, humanitatis pars, comitati juncta & severitati gravitatique opposita. Cicero pro Murænâ cap. 31 *Si illius comitatem facilitatemque tuæ gravitati severitatique asperseris.* Idem in Lælio cap. 18. extr. *Amicitia ad omnem comitatem facilitatemque proclivior.* Nepos in Attico cap. 15 *Comitas non sine seve-* D *ritate; gravitas non sine facilitate.* Nam gravitas quando excedit, *rigor* est: medium & laudem à *facilitate* consequitur, quæ ignoscit, remittit, cedit, sed non sine ratione. Sic *facilitatem imperii* Tacitus dixit Agricola cap. 3. de leni & moderato imperio Trajani, qui libertatem, ut idem auctor ibidem tradit, cum principatu miscuerat. Est itaque *facilitas*, lenitas, clementia, quæ multa ignoscit, atque condonat, &c. Gütigkeit/ Gelindigkeit. *Male docet te mea facilitas multa*, Terentius Heaut. act. 4. sc. 1. v. 35. *Immoderate alicujus facilitate abuti*, Cicer. 12. fam. epist. 1. Eines Gutwilligkeit allzusehr mißbrauchen. Terent. *Festivitatem & facilitatem* conjunxit, Eunuch. 5. sc. 8, 18. vide infra *Festivitas* in *Festus*.

¶ Facilè, adverb. sine labore, sine molestia. *Ex malis facilè emergere*, leichtlich aus der Noth kommen. Terentius Andr. a. 3. sc. 3, 30. Tacitus Agricola cap. 9 *Agricola naturali prudentia, quamvis inter togatos, facilè justeque agebat. Facilè*, id est, sine difficultate. Nep. Epaminondâ cap. 3. n. 4. *Paupertatem adeo facile perpessus est*, i. e. tam æquo animo tulit. Cæsar 1. Bell. Gall. cap. 2 *id facilius eis persuasit.* & lib. 3. cap. 13 *tempestatem ferre facilius.* & lib. 7. cap. 31. *oratione subdola aut amicitia facillimè capi.* Cicero pro Rosc. Am. cap. 12. extr. *facillime intelligetis.* ¶ Apud Plautum *facile vivere*, est vitam curis & sordibus vacuam ducere; ita ut ventri animoque bene sit, Curculione act. 5. sc. 2. v. 6. & Epid. act. 2. sc. 2. v. 59. Nec aliter Terentius in illo accipiendus est, Adelph. 3. sc. 4, 56 *Quam vos facillime agitis?* Was habt ihr für gute Tage? ¶ *Facile princeps: facile primus:* i. e. citra controversiam. Cicero pro Rabirio c. 9 *Virum unum totius Græciæ facile doctissimum, Platonem.* Terent. Andr. act. 4. sc. 3. v. 5

Facilè hic plus est mali, quam illic est boni.

Ubi Donatus: FACILE, inquit, *adverbium confirmantis est, id est, liquido, manifesto. Veteres dicebant* facilè *pro certò.* Ut Cicero: ILLIVS CIVITATIS FACILE PRINCEPS.

¶ Faciliter aliud adverbium, ex quo *difficulter* est. Vitruvius lib. 1. cap. 1. sub f. *Itaque faciliter contra eas disciplinas disputare possunt.* Habes idem adverbium apud eundem & lib. 2. cap. 1.

¶ Perfacilis. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 20. extr. *perfacilis in audiendo.* Sehr willig und geneigt. Cæs. lib. 1. Gall. cap. 2 *perfacile esse, totius Galliæ imperio potiri.* Sehr leicht.

¶ Facultas, copia & potestas faciendi, δύναμις: Festus *facilitatem agendarum rerum* recte interpretatur. Vermögen. Terentius Andriâ act. 1. sc. 4. *Dii date facultatem, obsecro, huic pariundi.* Sic *Facultatem faciendi adimere, capere, prætermittere*, Cicer. ad Pompej. sub 8. Att. epist. 11. ¶ Cæsar lib. 1. de B. G. B cap. 38 *Namque omnium rerum, quæ ad bellum usui erant, summa erat in oppido facultas.* Id est, abundantia, copia. Vet. Gloss. *Facultas* εὐπορία: Item *Facultates* οὐσία, ὑποστάσεις. Sic quod quisque in patrimonio ac bonis habet, sæpe *facultatum*, interdum & *facultatis* nomine venit. Wie reich einer ist/ was er vermag. Sic *Facultates Equestris ordinis*, pro censu Equestri Plinius lib. 1. epist. 19 dixit. *Facultates patrimonii*, Quintilianus fine proœmii lib. 6. *Facultatem patrimonii*, Paulus JCtus dixit L. cum pluris § ult. D. de administr. tut. Et, *Labi facultatibus*, von dem Vermögen kommen/ Ulpianus Lege 1. § 11. de Magistratib. conveniend.

¶ Difficilis, e, grave, arduum, factu minime facile, laboriosum, Δυσχερὴς, δύσκολον: Schwer. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 2, 8. *Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit.* & scen. 6. pr. *Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiat, si invitus facias.* Cic. 3. de Orat. cap. 55. *Usus in dicendi studio difficillimus.*

¶ Ad hominem quando refertur, significat eum qui leni & facili opponitur: hoc est morosum, incommodum: mit deme schwer und verdrießlich umzugehen: Ein wunderlicher Mensch/ deme man nichts zu Dancke machen kan: Græci δύσκολον vocant. C Nepos Attico cap. 6 *Habebat avunculum Q. Cæcilium Equitem Rom. familiarem L. Luculli, difficillimâ naturâ: cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam.* Ubi, *difficillima natura*, & *asperitas*, synonyma sunt. *Difficillimum Reip. tempus* etiam asperum & durum est, Cic. 5. Philipp. cap. 13. *Difficilioribus uti tempestatibus*, Cæs. 3. Civ. cap. 15.

¶ Perdifficilis. Cicer. principio lib. 1. de Nat. Deor. *perdifficilis & obscura quæstio.* Idem Attico lib. 3. epist. 8 *navigatio perdifficilis.*

¶ Subdifficilis, nonnihil difficilis. Ut, *subdifficilis quæstio*, apud Cicer. de Amic. cap. 19.

¶ Difficultas, labor aliquid faciendi, asperitas: Cicer. Div. in Verr. cap. 12 *Difficultas & magnitudo rei.* Terentius Hecyr. act. 4. sc. 4, 45 *Nulla a me vobis difficultas erit.* Meinethalben soll euch die Sache nicht schwer gemacht werden. ¶ 2. Inopiam notat: Cic. *simul ostendit se in summâ esse difficultate nummariâ*, 4. Verrin. cap. 28. Idem pro domo sua cap. 5 *Difficultas annonæ summaque inopia rei frumentariæ.* Wenn alles theuer und übel zu bekommen ist. *Affici atque affligi difficultatibus*, pro Quint. cap. 2. in Noth stecken. *Incurrere in difficultates*, in Noth ge- D rathen/ Idem lib. 4. fam. epist. 2. *Erat res in magna difficultate*, Cæs. 3. Civil. c. 15.

¶ Difficilè, adverb. ægre, schwer/ mit Mühe. Cic. 2. de Invent. cap. 56. *difficile fieri*, quod proximis verbis dixerat *difficulter fieri.* Est enim usitatius

¶ Difficulter, schwerlich/ mit Mühe. Cæsar Civ. 1. cap. 62 *difficulter & ægre fiebat.* Sallust. Catil. cap. 15 *Adolescentium animi dolis haud difficulter capiuntur.*

¶ Difficiliter rarius est. Cicer. 4. Acad. cap. 16 *difficiliter internosci.* Columell. lib. 5. cap. 3. pr. *difficiliter mensuras inibimus agrorum.*

¶ Gradus horum communes sunt. Plinius 22. cap. 21 *difficilius concoquitur:* & lib. 19. cap. 7 *Omnium difficillime opium nascitur.*

¶ Perdifficiliter. Cic. 4. Acad. cap. 15 *quæ perdifficiliter, internoscantur tamen.*

FACINVS, à facio, factum: μέγα est, & in utramque partem sumitur: in pejorem frequentius. Sallustius Jug. c. 2 *Ingenii egregia facinora, sicut anima, immortalia sunt.* Plautus Pseudolo a. 2. sc. 1. v. 3 *Stultitia est, facinus magnum timido cordi credere.* Terentius Heaut. act. 2. sc. 3. v. 73 *facinus magnum & memorabile:* Et, *Facinus inceptare*, a. 3. sc. 3, 39. Sic & *committere, audere, patra-*

patrare, *perpetrare*, *designare*, &c. eine Ubelthat begehen. In his enim *Facinus* flagitium est: quanquam & hæc duo differant. Vide *Flagitium*. Vet. Gloss. *Facinus*, δρᾶμα, δυσσέβημα. Item: Δρᾶμα, ἐπὶ ἀτιμήματος, *Facinus*. Item: ἀτίμημα, *Flagitium*, *Facinus*.

¶ Facinorosus, flagitiosus, sceleſtus. Lasterhafftig. Ut, *facinorosa culpa*, Val. Max. 2. c. 6, 3. *facinorosa vita* Cicer. de Leg. 1. cap. 14. *Facinorosior*, Sidonius lib. 3. epist. 13. *facinorosissimus sicarius*, Cic. pro Sextio cap. 38.

FACIO, facere: ποιεῖν, Etwas machen / das sich sehen läst / ins Werck richten: qua significatione ab *agere* differt, quanquam aliquando pro *agere* videtur poni, cum tempus designandum venit, de quo infra. Phrasibus Latinis plurimis servit, quas subjicere hic omnes non instituimus, quod & nimis sunt multæ, & in singulis alioquin nominibus, quibuscum jungitur hoc verbum, explicantur. *Ægre facere*, Terent. Eun. 4. sc. 1. v. 10. zum Verdruß thun. *Æqui bonique facere*, Heaut. 4. sc. 5. v. 40. vor gut nehmen. *Certiorem quem facere*, einem etwas zu wissen thun. *Conjecturam facere*, muthmassen / ibid. 3. sc. 3, 13. *Facere civem*, i. e. adsciscere; *hæredem facere*, i. e. instituere, scribere: *facere impetum in aliquem*, i. e. adoriri, Cic. 15. fam. epist. 3. ¶ *Omnia facere*, nichts unterlassen / Cic. lib. 16 epist. 17 ad Tironem. Ita Virgilius Eclog. 2. v. 35

-- -- *quid non faciebat Amyntas.*

Horatius lib. 3. Ode 24. v. 24

Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis & facere & pati.

¶ *Bene facis* formula testantis beneficium & gratias agentis, Terent. Eunucho act. 1. sc. 2. v. 116.

¶ *Fac, si facis*, proverbiale apud Martialem lib. 1. Epigr. 46. Plautus Trin. a. 4. sc. 2. v. 139 *Age, si quid agis*; & in Persa act. 1. sc. 3. v. 66 *Hoc si facturus, face.* Seneca 2. Benef. cap. 5 *Fac, si quid facis.* Nos: Was du thun wilst / thue bald.

¶ *Quid faceret. Quid facerem?* Elegans excusandi formula apud Plautum Rudente act. 2. sc. 3. v. 21. Virgil. Ecl. 1.

Quid facerem? neque servitio me exire licebat,
Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.

Ovidius 6. Metam. v. 572

Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit.

Statius 1. Achilleid. v. 674

Quid faciat? casusne suos ferat ipsa parenti?

Usus & S. Lucas cap. 16. v. 3. ¶ *Factum velle alicui*: item *Factum nolle*, Terent. Adelph. a. 5. sc. 7. v. 21. Vide *Volo*.

¶ Aliquando *facere* pro efficere, concinnare, præstare ponitur. Virg. Georg. principio:

Quid faciat lætas segetes, &c.
Hinc canere incipiam.

Celsus Proœmio: *Abditas caussas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint: quid secundam, quid adversam valetudinem faciat.* Paullo post pro eo, verbo *creare* usus est. Ait enim: *Si ex quatuor principiis, vel superans aliquid, vel deficiens, adversam valetudinem creat.* Plinius lib. 4. Epist. 19 *Ars ejus, & quasi inscriptio Comœdus, in qua plurimum facit.* Et lib. 6. epist. 17 *Equidem omnes, qui aliquid in studiis faciunt, venerari etiam mirarique soleo.* Alibi *Præstare* dixit; ut lib. 6. epist. 8 *Nam studia, quibus plurimum præstat, ad voluptatem tantum & gloriam exercet.* Seneca de Brevitate vitæ cap. 18 *Experire* (virtutem) *quid in otio faciat.* Cicero verbo *efficere* ita utitur. Ut in oratore perfecto de Demosthene loquens: *In dicendo plurimum efficit.* Similiter Lampridius in Alexandro Severo cap. 55 *Cum ipse Alexander cornua adiret, milites admoneret, sub ictu tali versaretur, manu plurimum faceret*: id est, plurimum efficeret manu, sive strenue ipse pugnaret, & ante paullo cap. 51 *cum quibus multum fecit in Perside*, vide Casaub. Et Vopiscus in Probo: *Multa manu sua fecit*: id est, multa fortia facta in prœliis designavit. ¶ *Facere gratiam*, ignoscere, veniam dare. *Facere gratiam delicti*, id est, ignoscere, Sallust. Catil. cap. 52. ¶ *Facere se aliquo*, id est, commovere, venire, accedere. Vide *Facesso*. ¶ Aliquando *exercere* est: ut *Medicinam facere*: item *Histrioniam facere*, Plautus. ¶ Aliquando & *gignere* seu *procreare* est. Varro lib. 3. de re rustica cap. 22. de anseribus loquens: *Plerumque pullos similes sui faciunt.* Similiter speculum *facere imagines* Gellio dicitur, cujus locum vide in verbo, *Imaginor*. B. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Cumque centum lagenis æstimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit.* id est, dedit, sive ut Columella loquitur, *fudit*. Nam lib. 3. cap. 9 scribit: *Varro, & ante eum M. Cato possent affirmare, sexcentenas urnas priscis cultoribus singula vinearum jugera fudisse.* Vetus Interpres Jesaiæ cap. 5. v. 2. de vinea: *Expectavit ut faceret uvas, & facit labruscas.* Vide & *Fio*.

¶ *Facere annos, dies*, agere est: vel conficere, sive consumere. Paullus L. 14. § 1. D. de statu liberis: *Is servus fugerat, & annum in fuga fecerat.* Papinianus L. 11. § 5. D. ad L. Jul. de adult. *Postulabat ne sibi computarentur dies, quos in custodia fecisset.* Vetus Inscriptio: CVM MARITO FECIT MENSES V.

¶ *Facere pecunias*, est redigere, zusammen bringen. Nepos Cimone: *Qui magnas pecunias ex metallis fecerat.* ¶ *Facere quid ad aliquid* dicitur, quod prodest, vel convenit, dienen. Ovid. de arte lib. 3. v. 540

Et facit ad mores ars quoque nostra suos:

id est, prodest, confert. Idem lib. 1. Trist. Eleg. 9

Non facit ad nostras hostia major opes:

id est, non convenit nostris opibus. Ita Seneca de tranquillitate animi cap. 4 *Quorundam contumacia non fuit ad aulam.* Jungitur & cum Dativo in hac notione: Horatius lib. 1. epist. 11. v. 17

Incolumi Rhodos & Mitylene pulchra facit, quod
Penula solstitio, campestre nivalibus auris.

Propertius lib. 3. Eleg. 1.

Non faciet capiti dura corona meo.

¶ *Facere cum aliquo*, est adjuvare aliquem, pro aliquo stare, es mit einem halten. Cic. pro Cæcinna: *Rem & sententiam interdicti secum facere fatebatur.* Nep. Agesilao c. 2 *Cum animadverteret Deorum numen facere secum.* Sic contra, *adversus aliquem facere*, idem dixit Eumene cap. 8. *Periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia, nimiaque licentia, ut omnia perdant neque minus nos* (perdant sc.) *cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint*, id est, quorum adversarii fuerint, quos impugnarint. Nam *facere* aliquando pro *pugnare* sumitur. Seneca lib. 1. Decl. 8 *Qui ter fortiter fecit, militia vacet.* Petronius in nequiusculum sensum: *Ne tum quidem, cum fortiter faceres, cum pura muliere pugnasti.*

¶ *Facere in aliquem aliquid*, i. e. statuere, einen etwas sehen lassen. Terentius Heaut. act. 1. sc. 1, 54

-- -- -- -- *si id non facis*
Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.

Eadem fab. act. 1. sc. 2. v. 24

Vereor ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.

Similiter *exempla in aliquem facere*, Plautus dixit: Vide supra *Exemplum*. Aliquando omittitur præpositio, & cum Dativo jungitur hoc significatu hoc verbum. Terent. Eunucho act. 5. sc. 6. extr.

Jamdiu aliquam quærebat caussam senex
Quamobrem insigne aliquid faceret iis.

Ubi Donatus ἰδιωτικῶς id dictum notat. In edicto Censorio apud Suetonium de Claris Rhetoribus cap. 1, *Hæc nova, quæ præter consuetudinem ac morem majorum fiunt, neque placent neque recta videntur. Quapropter & iis, qui eos ludos habent, & qui eo venire consueverunt, videtur faciendum, ut ostendamus nostram sententiam, nobis non placere.* Hinc formula illa in contemnendis minis periculisque, quæ ab aliis imminent: *QVID faciet mihi?* Plane ut nos in simili dicimus: Was wird er mir denn thun? Plautus Persa act. 2. sc. 3. v. 16

Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. Quid faciet mihi?

Terentius Eunucho act. 5. sc. 2. v. 10

Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

¶ *Facere* aliquando & pati sive capere est: Sic *damnum, naufragium, jacturam facere*, Schaden leiden. Vide in adjectis Nominibus. Sic *paries vitium facere* dicitur, id est, contrahere, sive capere. ¶ *Magni, pluris, plurimi facere*, id est, æstimare, hochschätzen. *Parvi, minimi, nihili, flocci, nauci*, geringe / nichts achten. Vid. Voss. de Construct. cap. 29.

¶ *Missos nos face*, id est, mitte: laß uns gehen. Nep. *Certum hominem ad eum mittas face*, pro mitte. Qui verbi *facere* Pleonasmus frequens est. Terent. Prolog. Heaut. *Facite æqui sitis*, pro estote æqui. ¶ *Fac esse, non esse*: *fac potuisse* &c. id est, da, pone. Setze es / daß es also sey / halte es dafür / &c. Cicer. 2. Philipp. cap. 24 *Sed fac, te dedisse mihi, quod non ademisti.* ¶ Aliquando *facere* & sacrificare est. Varro lib. 1. de re rustica c. 1. *Et quoniam, ut ajunt, Dii facientes adjuvant, prius invocato eos.* Virgilius Ecl. 3. v. 27

Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

Columella lib. 3. cap. ult. *Neque arborem collocare* [ritus majorum permittit] *sed ne sementem quidem administrare, nisi prius catulo feceris.* Plaut. Aulul. act. 4. sc. 2. v. 15 *Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.* Utrumque autem dicitur & *aliquo facere*, & *aliquid facere*, pro sacrificare. Laberius: *Ut sis hac nocte bidentes propter viam facere.* Græci non modo verbo δρᾶν, ῥέζειν, sed & ποιεῖν similiter usi sunt, ut Lucas cap. 11. v. 28. Quæ Vetus interpres recte & erudite, *Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent pro ipso* &c. Ubi Lutherus: daß sie thäten: melius clariusque, & magis ex linguæ patriæ usu, daß sie opfferten. Sanctius in Minerva de Ellipsi p. 474 *sacra* subaudit, ut integrum sit, *facere sacra vitulo, bove* &c. ¶ Pictoribus etiam & statuariis solenne verbum est *Facere*, quo auctores signorum imaginumve notantur. Plinius de Praxitele lib. 34. cap. 8 *Fecit & puberem Apollinem* &c. Ibidem: *Alcamanes Phidiæ discipulus & marmorea fecit*, &c. Adi Cuperum de Consecr. Hom. p. 133. ubi & Græcum ποιεῖν ita usurpatum, una cum aliis Latinis exemplis, invenies. ¶ Etiam *colligere* faciendi verbo significatur. Florus lib. 1. cap. 1. n. 9. de Romulo: *Ex variis quasi elementis congregavit corpus unum, populumque Rom. ipse fecit.* Ubi suspectum quidem τὸ FECIT Freinshemio est, non autem J. G.

J. G. Grævio, qui id fortiter tuetur & illustrat, quem tam ad illum A Flori locum, quam in lectionibus Hesiodeis cap. XIV pretium est inspicere. Sic Sallustius apud Senecam epist. 114 *exercitum argento facere:* & Phædrus lib. 3. fab. 8

quo cibo fecisti tantum corporis?

id est, adipem & obesitatem parasti, collegisti. ¶ Facere quoque pro *vivere*, *commorari*. Seneca Epist. 66 *Quamvis paucissimos una fecerimus dies.* Vide ibi Gronovium. Capitolinus in Maximo & Balbino cap. 5. *pueritiam omnem in domo patrui Pinarii fecit.* Add. Gifan. Observ. L. L. p. 92.

¶ Factor, ποιητής, Creator. Schöpffer. Prudentius Hymno ad exequias: *Animæ fuit hæc domus olim*

Factoris ab ore creatæ.

Tertullianus 1. adversus Marcionem cap. 10. *Atque ita tres interim mihi Deos numera Marcionis, Factorem, & Locum & Materiam.* Usus ita hac voce & Lactantius lib. 3. Div. Instit. cap. 9, *Factorem rerum omnium contemplemur.* Adde lib. 7. cap. 6. *Cuparum doliorumque factores* Palladius dixit lib. 1. de re rust. cap. 6. Werckmeister. ¶ 2. Item reus criminis, der Thäter. Macer JC. Lege 7. Dig. de custodia & exhibit. reorum: *Solent præsides provinciarum, in quibus delictum est, scribere ad collegas suos, ubi factores agere dicuntur.* ¶ 3. Veteres non nisi de illis usurpa- B runt hoc nominis, qui oleum conficerent. Oelschläger: in quo eos reprehendit Scaliger lib. 1. Poetic. cap. 1. extr.

¶ Factitius, a, um, adjectivum. Ut, *color factitius*, Plin. 31. c. 7. *Sal factitium*, ibidem paullo ante, nativo oppositum. Et, *gemmæ factitiæ*, idem Plinius lib. 37. c. 7. Sic *vina factitia*, nicht natürliche / sondern zugerichtete Weine.

¶ Factio, ποίησις, *Testamenti factio*, Cicer. in Topicis cap. 11. & JCti, *testamenti faciendi jus.* ¶ 2. Factio de iis etiam dicitur, qui unum corpus constituunt, Societas, & erat olim honestum vocabulum; nunc ad eos transfertur, qui conspirant in occulto, & una faciunt contra alios in exitium eorum, Meuterey / Zusammenrottirung. Festus: FACTIO ET FACTIOSVS *initio honesta vocabula: unde adhuc* FACTIONES HISTRIONVM ET QVADRIGARIORVM *dicuntur. Modo autem nomine* FACTIONIS *seditio & arma, vocantur.* Nonius: FACTIO *dicitur malorum consensus* &c. *Sallustius Jugurtha* cap. 21 *Quos omnes eadem cupere, eadem odisse, eadem metuere in unum coëgit: Sed hæc inter bonos amicitia: inter malos factio est.* Vet. Gloss. *Factio*, τάγμα. Item ἄγμα, *Legio*, *agmen*, *globus*, *factio.* Sic & *Agitatores*, sive *Aurigæ Circenses* in quatuor τάγματα sive *factiones* distincti erant. Vide & supra in *Circus.* Ausonius in Cæsaribus de conjuratis adversus Julium:

Percutit armata factio sæva togæ.

Consensionis globum eleganter Nepos vocat Attico cap. 10. In bonam partem hoc vocabulo Plautus usus est cum alibi, tum in Trinummo act. 2. sc. 4. v. 51. 67. & 89. & Tertullianus Apologet. cap. 39 *Christiana factio*, ubi vide quæ de la Cerda annotavit. De iis qui opulentos sequuntur, tanquam clientes patronos, *Fa-* C *ctiones comparare* Nepos Dione c. 6. n. 3 dixit. *Factionis auctor*, Auffrührer / Rädelsführer.

¶ Factiosus, factionibus studens, inquietus, seditiosus. *Factiosus, & potens.* Corn. Nep. Ages. cap. 1. n. 5. Der einen grossen Anhang hat. Plautus pro opulento sive bonis fortunæ affluente usurpavit, der grosse Dinge thut / Aulul. Act. 2. sc. 2. v. 50

Venit hoc mihi Megadore in mentem: te esse hominem divitem,

Factiosum; me item esse hominem pauperum pauperrimum.

Vid. Trinum. Act. 2. sc. 4. v. 5. & Cistell. Act. 2. sc. 1. v. 17

Neque nos factione tanta, quanta tu, sumus.

Quibus locis etiam *factio* pro opibus est dicta. Summo gradu *factiosissimus*, Plinius dixit lib. 4. epist. 9; medio, *factiosior*, Aurel. Victor in Caracalla.

¶ Factura, apud Plinium legitur lib. 34 cap. 14 de ferro: *In nostro orbe aliubi vena bonitatem hanc præstat, ut in Noricis: aliubi factura, ut Sulmone aqua.* durch Kunst. naturæ enim opponitur, Glossæ Veteres: ποίησις, ἡ κατασκευή. *Factura*, *instructio.* ¶ 2. Opus factum, creatura. Prudentius Apotheosi v. 792 de *Anima, factura Dei est.* Et mox v. 855

Jam, cui certus inest modus, & cui nosse negatum est

Omnia, factura est: nam condita & aucta probatur. D

Et Sedulius Exordio opusculorum:

cui convenit uni

Facturam servire suam.

¶ Factus, ûs; nomen. Cato de Re rustica cap. 66 *Factoribus* (confectoribus olei) *dat in singulos factus, olei sextarios, & in lucernam, quod opus siet.* Varro lib. 1. de re rust. cap. 24 HOSTVM *vocant, quod ex uno factu olei reficitur.* FACTVM *dicunt, quod uno tempore conficiunt:* (Was sie auf einmahl pressen) *quem alii CLX ajunt esse modiorum: alii ita minus magnum, ut ad CXX descendat* &c.

¶ Semifactus, h[illegible]fertig / halb gemacht. Tacitus lib. 15 cap. 7 *Hostia, quæ muniebantur, hibernaculis adsistens, semifacta opera fugâ perrupit.*

¶ Faxim, faxo; pro fecerim, fecero: de cujus analogia vide Vossium lib. 2. de arte Grammatica cap. 41. *Deus faxit:* Das gebe GOtt. Plautus Amphitr. a. 2. sc. 1. v. 85 *Utinam dii faxint.* Livius lib. 29 cap. 27 *Dii, hostium ulciscendorum copiam faxitis.* Sed ad alias etiam res transfertur. Livius lib. 6 cap. 25 *Faxo, ne juvet vox illa* VETO. Sic Terent. Heaut. 1. sc. 2. v. 13 *cave faxis.* Virg. lib. 9. v. 154

Haud sibi cum Danais rem faxo & pube Pelasga

Esse putent.

¶ Factito, factitare; frequentativ. *Idem Pyrrhus factitavit*, Terentius Eunuch. 4. sc. 7. v. 13. Das hat er offters gethan. *Versus factitare* Horatius dixit, de Arte P. v. 470. Et Tacitus 1. Hist. cap. 10 *qui temporibus Neronis delationes factitaverat.*

¶ Factitator. Tertullianus adv. Praxeam c. 18 *idolorum factitatores atque cultores.* Et in Apologet. cap. 21 *Zeno* λόγον *determinavit factitatorem, qui cuncta in dispositione formaverit.*

¶ Factitatio. Idem Tertull. adv. Hermogen. c. 32 *corporum factitatio.*

Composita.

¶ Compositorum à *Facio* primum ordinem eorum instituimus, quæ cum nominibus aut verbis aliis componuntur: ut, *Assuefacere*, *Benefacere*, *Commonefacere*, *Condocefacere*, *Calefacere*, *Frigefacere*, *Labefacere*, *Lucrifacere*, *Magnifacere*, *Malefacere*, *Patefacere*, *Rarefacere*, *Torrefacere*, *Tremefacere*, &c. de quibus singulis sub suis elementis. ¶ Secundum eorum, quæ partim conjugationem, partim etiam genus mutant: ut *Amplificare*, *Gratificari*, *Ludificari*, *Magnificare*, *Mirificare* &c. De quibus etiam suis locis. ¶ Tertium locum illis tribuimus, quæ cum præpositionibus ut plurimum componuntur: ut,

¶ Adficere, vel afficere est augere, ornare. Sic *lucris afficere*, & *lucro auctare*, synonyma sunt Plauto Amphitr. princ. Sic *honore*, *præmio*, *beneficio*, *ignominiâ*, *injuriâ*, *molestiâ*, *supplicio*, *morte*, *sepulturâ afficere.* *Affectus febre:* qui febre laborat. *Affectus calore*, ut apud Lucretium lib. 6. v. 843

Quò magis est igitur tellus affecta calore.

Quo me putatis animo esse affectum? id est, constitutum: Wie meynet ihr / daß mir zu muthe sey? Cicero lib. 14. epist. fam. 17 *Ego quomodo sim affectus, ex Leptâ potes cognoscere.* ¶ 2. Transfertur & ad corpus: ut *male*, *graviter affectus.* Der übel auff ist. Seneca Epist. 101. *Amico graviter affecto & sine spe jacenti.* Sed & sine adverbio ita hoc verbo utimur. Suetonius Tiberio cap. 21 *Ex itinere revocatus, jam quidem affectum* (morbo, puta i. e. ægrotantem,) *sed tamen spirantem adhuc Augustum reperit.* Item Claudio cap. 25 *Cum quidam ægra & affecta mancipia in insulam Æsculapio tædio medendi exponerent.* Apulejus Apolog. *Ego ex fatigatione itineris affectos apud Appios veteres amicos meos, aliquam multis diebus decumbo.* Hinc *opes*, *res affectæ*, i. e. debilitatæ, fractæ, apud Tacitum 2. Hist. c. 69; *Animus affectus*, Livius lib. 21. cap. 11, ein bekümmertes Gemüthe. *Affecta ætas*, apud Cic. 6. Verrin. cap. 43. atque ita *Affectus* adjectivi naturam induit, unde *affectissimos inopia remiges* Vellejus Paterc. lib. 2. cap. 84 dixit. ¶ 3. Affectum etiam dicitur, quod inchoatum, sed nondum absolutum perfectumque est. Vide Gellium lib. 15. cap. 5. qui id exemplis Ciceronianis confirmat. Sic *hiems affecta* est ad finem properans, Sil. Ital. 15. v. 502.

¶ Affectio, quam Cicero lib. 2. de Invent. cap. 25 definit *animi aut corporis ex tempore aliqua de caussa commutationem*, ut est *lætitia*, *cupiditas*, *metus*, *morbus* &c. Gellius *sensum* & *affectionem* conjungit lib. 12. cap. 5. Et lib. 1. cap. ult. τὰ πάθη, *affectiones* reddit. ¶ 2. status, constitutio. Cic. 2. de Divin. cap. 47 *Fac in puero referre, ex qua affectione cæli primum spiritum duxerit.* *Affectione cæli*, id est constellatione. ¶ 3. Amor, στοργή. Vet. Inscript. ap. Grut. p. 459. n. 4. OB ADFECTIONEM ET PIETATEM IN SE EXIMIAM. Tacitus ann. 4. cap. 15. n. 7 *lætas inter audientium affectiones.*

¶ Affectus, ûs, Gemüths-Bewegung / Neigung. Pacatus Panegyr. Theodosii cap. 37 *Intimos mentis affectus proditor vultus enunciat.* Affectus concitatos πάθη; mites atque compositos, ἤθη esse dixerunt. Seneca Epist. 75 *Affectus sunt motus animi improbabiles, & subiti, & concitati, qui frequenter, neglectique fecêre morbum: sicut destillatio una nec adhuc in morem adducta, tussim facit: assidua & vetus phthisin.* Itaque qui plurimum profecere, extra morbos sunt, affectus adhuc sentiunt, perfecto proximi. MORBOS inveterata vitia vocat, ut in proxime præcedentibus docet. Idem Seneca epist. 88 *Quid prodest equum regere, & cursum ejus freno temperare; affectibus effrenatissimis abstrahi?* ¶ 2. Affectus, aliquando pro illis dicitur, quos omni affectu prosequimur: ut *Liberi*, *propinqui.* Apulejus de dogmate Platonis lib. 2. *Nec augetur carissimis, orbatus affectibus piis urbe educitur, urbs cum habitatoribus concrematur impiis.* Vulcat. Gallicanus in vita Avidii Cassii cap. 7 *Nec in ejus liberos aut affectus sævIit.* & cap. 8 *mitis in hostem suum, ejusque liberos & affectus.* Capitolinus in Maximinis cap. 23 *militum affectus in Albano monte erant*, hoc est, παῖδες καὶ γυναῖκες, ut Herodianus lib. 8. cap. 5 dixit. Similiter *necessitudines*, pro *necessarius* dixit Suetonius Augusto cap. 17.

¶ Affectè, Adfectè, adverb. quasi cum affectu. Tertullian. de Anima cap. 45 *adfecte & anxie*. A

¶ Affectuosus, amoris & affectus plenus. Usi hoc nomine sunt ævi posterioris scriptores. Macrob. lib. 2. cap. 11 Saturn. *piam affectuosamque rem fecisse*. Cassiodor. lib. 5. Ep. 2 *Salutatio affectuosa*. Et Tertullianus lib. 5. adv. Marc. c. 14 *amore fraternitatis invicem affectuosi*. Reddit Apostoli verba ad Rom. 12, 10. ubi Græce φιλόστοργοι, Vulgata Versione *diligentes* est.

¶ Affectuosè, adverb. Cassiodor. lib. 3. Epist. 4 *Dicam libere, dicam affectuose, quod sentio*. Sidonius lib. 4. Ep. 11. *fratrem majorem natu affectuosissimè observans*.

¶ Affecto, affectare, est cupide & anxie appetere. begierig nach was streben. Ut *Affectare regnum*, Livius lib. 1. cap. 46. *Affectare divinitatem* Lactant. lib. 5. cap. 3. vor einen GOtt wollen gehalten seyn. *Affectare civitates* Tacitus 4. Hist. cap. 66 dixit, pro sollicitare, sive in suas traducere partes studere. Nepos in Attico cap. 20. *Munditiem, non affluentiam affectabat*. Sed *Affectare iter*, est moliri, Cicer. pro S. Rosc. cap. 48. Mit einer Reise umgehen. Sic *viam affectare* dicimus. Virg. Georg. lib. 4. sub fin.

-- -- — *viamque affectat olympo*.

Terent. Phorm. act. 5. sc. 8. v. 71

Hi gladiatorio animo ad nos affectant viam.

¶ Affectatio, κακοζηλία, æmulatio, sed infelix, Affenwerck. Quintilianus lib. 1. cap. 11 *Nihil odiosius affectatione*: id est conatu æmulandi alterius veritatem, quam assequi nequeas. *Affectatio verborum* Suet. Gram. cap. 10. add. Valla lib. 4. cap. 77. In bonam partem usus Seneca Epist. 89 cum PHILOSOPHIAM *sapientiæ amorem, & affectationem* definit. Tertullianus pluraliter de Baptismo cap. 5, *Minime*, inquit, *credunt rebus Dei, quarum affectationibus apud æmulum Dei credunt*. B

¶ Affectator, der nach was begierig strebet. ut, *affectator libertatis* Quintil. lib. 6. cap. 2. *imperii*, Spartian. Hadriano cap. 23. & rursus Quintilianus lib. cit. cap. 3. de Cicerone: *non solum extra judicia, sed in ipsis etiam orationibus habitus est nimius risus affectator*.

¶ Affectatrix. Tertullianus adv. Hæretic. cap. 7 *Fuerat Athenis* [Paulus] *& istam sapientiam humanam, affectatricem & interpolatricem veritatis, de congressibus noverat*.

¶ Inaffectatus, ut, *oratio inaffectata*, apud Quintilian. lib. 8. cap. 3. extr. & lib. 11. cap. 1. extr. Et, *simplex & inaffectata superstitio*, Tertull. de Pallio cap. 4.

¶ Conficere, perficere, ausrichten / zu wege bringen. ut, *conficere negotium*, Cicero Attic. lib. 1. ep. 16. *Facinus conficere*, pro Rosc. Am. c. 28. verüben. Rursus Attico lib. 12 epist. 19 *cum Apella Chio confice de columnis*, schliesse / handele mit ihm. *Conficere rationes*, Cic. Attic. 6 epist. 7. Rechnung schliessen. Et *bellum conficere*, Vatinius Ciceroni lib. 5. epist. 10. endigen. Sic & *cursum vitæ conficere*, Cic. Tuscul. 3 cap. 1. hinbringen. Idem in Oratore cap. 52 *prope centum confecit annos*. Et lib. 4 ad Att. epist. 14 *itinere ex sententia confecto*. vollbracht. Hinc etiam consumere est, ut *dolore maximo conficior*. Idem ad Attic. lib. 3. ep. 5. ¶ Aliquando est comparare, contrahere, zusammen bringen. Sic *conficere exercitum* Cicero dixit 8. ad Att. epist. 11. Nepos Hannibale: *Harum* (serpentum) *cum confecisset magnam multitudinem* &c. Vid. Gronov. ad Liv. 29. cap. 35. Donatus ad Eunuchum Terentianum observat verbum *conficere* proprie convenire gladiatoribus iis, qui gravissimis vulneribus occubuerunt. Adducitque pro illo Ciceronis illud in Catilinam orat. 2. cap. 11 *Gladiatori illi confecto & saucio*. Et quia arenæ verbum, idcirco non ad gladiatores tantum, sed bestiarios etiam, hoc est illos, qui cum bestiis pugnabant, transferebatur: qui *feram* seu *bestiam* dicebantur *conficere*, cum superabant & dejiciebant. Lampridius Commodo cap. 13 *Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, ut Elephantum conto transfigeret*. Suetonius Nerone cap. 29 *Novissimum quasi genus luxus excogitaret: quatenus feræ pelle contectus emitteretur ex caveâ, virorumque ac fœminarum ad stipitem deligatorum inguina invaderet: & cum affatim desævisset, conficeretur à Doryphoro liberto* &c. In quo arenæ istud verbum in obscenum sensum transfertur. Hinc *Confectores* & *Confectuarii*, de quibus mox. Honesta metaphora, *quem verbis conficere*, pro refutare, Plautus dixit Pseudolo act. 1. sc. 5. v. 49. C D

¶ Conficiens. ut, *civitas conficientissima literarum*, Cic. pro Flacc. cap. 19. pr. id est, quæ omnia scribit, quæ agit. *Caussæ conficientes* eædem, quæ *efficientes*, Cicer. partit. Orat. c. 26.

¶ Confectio, effectio, Verfertigung. ut, *confectio olei*, Pallad. lib. 12. cap. 5. *Confectio escarum*, id est præparatio, Cic. 2. N. Deor. cap. 54. ¶ 2. Absolutio, Endigung / ut, *confectio belli*, Idem Philipp. 14. cap. 1.

¶ *Confectura mellis*, Columella lib. 9. cap. 14.

¶ Confector. Cicero de nat. Deorum lib. 2. cap. 15. *Ignis confector & consumtor omnium*. Et lib. 10. epist. 20. ad Plancum, *totius belli confector*. ¶ Item, qui bestias elidit, sive bestiarius. Vet. Gloss. *Confector*, ἀναιρέτης. Item *Confectores*, κατακόλοι. Suetonius *Confectores ferarum* appellat Aug. cap. 43 & Nerone cap. 12. *Confectuarios* in Veteri inscriptione vocari ad 4. Manilii observat Scaliger p. 286.

¶ Confectrix. Lactantius lib. 7 cap. 11 *Confectrix omnium rerum vetustas*. h. e. quæ conficit & consumit.

¶ Inconfectus, unverfertigt / unverdauet. Celsus lib. 4. c. 19.

¶ Deficere, i. e. destituere, ut, *deficiunt me solatia* Cicer. 4. ep. fam. 6. es mangelt mir an Trost. *Deficit me tempus*, pro Rosc. Am. cap. 32. pr. *deficit illum prudentia* de Cl. Or. cap. 24. Et, *Discentes vita deficit*, 3. de Orat. cap. 23. *Deficit sol, Luna*, lib. 1. de Divin. cap. 43. id est, obscuratur, deficitur luce. *Deficere viribus, animo*, i. e. destitui. Schwach werden / kleinmüthig werden. *Dies me deficiat, si* &c. Livius lib. 28 cap. 41. sub fin.

¶ 2. Desciscere significat: Abfallen: Ut *deficere ab aliquo ad alium*. *Deficere à virtute*, de Amic. cap. 11. *deficere à se ipso*, id est, à natura, a consuetis moribus: umschlagen / eine andere Weise annehmen / apud Ciceronem lib. 2. fam. epist. 16. ¶ Legitur & passivum pro destitui: ut, *Consilio & ratione defici* apud Cicer. pro Cluent. cap. 65. *Defici fructu rei, defici materiâ adipiscendi triumphalia* apud Vellejum lib. 2. cap. 116. Et Plinius eleganter lib. 2. epist. 17 de villa sua: *Hæc amœnitas deficitur aqua salienti*. Frontin. Strateg. lib. 1. cap. 7. n. 1 *Metellus usu navium, quibus elephantos transportaret, deficiebatur*.

¶ Defectus, a, um: ad defectionem adductum, morti proximum. Apulej. lib. 5. Milesi. *At verò Psyche tanto adspectu deterrita, & impos animi, marcido pallore defecta tremensque desedit in imos poplites; & ferrum quærit abscondere, sed in suo pectore. Quod profecto fecisset, nisi ferrum timore tanti flagitii manibus temerarie elapsum evolasset. Jamque lassa, saluteque defecta, dum sæpius divini vultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi*. Et Martialis lib. 13. Epigr. 77

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ
Cantator Cygnus funeris ipse sui.

Valerius Flaccus 2. Argonaut. v. 463

— -- -- *defectaque virginis ora Cernit*.

Phædrus lib. 1. Fab. 22

Defectus annis & desertus viribus
Leo cum jaceret spiritum extremum trahens.

Ubi male Schoppius pro *defectus*, *defessus* substituit. Columella Præfat. *Sed sive fundum locuples mercatus est, è turbâ pedissequorum lecticariorumque defectissimum annis & viribus in agrum relegat*. Similiter Apulejus Apologia p. 283 *In planu speculis ferme pares obtutus & imagines videntur: in tumidis vero & globosis omnia defectiora: at contra in cavis auctiora*. Et eadem Apolog. *Item tibi illa accusatio jurgiis inita, verbis aucta, argumentis defecta*. Idem extremo Floridor. comparate: *oratione defectior*. Adde Salmas. in Tertull. de Pallio p. 197. seq.

¶ Defectio, debilitas, ut, *defectio virium*, Cic. de Senect. cap. 9. *animi*, ad Attic. 3. epist. 18. Item *solis & lunæ*, 2. Nat. D. cap. 61. Deinde ex altera notione desertio, sive recessio militis à Duce, Abfall / Cicero 4. Tusc. cap. 9. Tralate: *Intemperantia est tota mente ac rectâ ratione defectio*.

¶ Defectus, ûs, Mangel. Symmach. lib. 1. Epist. 23 *His vicibus humana variantur, ut defectui succedat ubertas*. Plin. 20. c. 2. extr. *Defectus animi*, Ohnmacht. *Defectus solis, lunæ*, Virg. 2. Georg. 478. Finsterniß.

¶ Defector, qui deficit, ein Abtrünniger. Sueton. Neron. c. 43 *Revocatis ad pœnitentiam defectoribus*. Et Tacitus lib. 12 cap. 50 *truculentior quam antea, tanquam adversus defectores*. Idem 3 Hist. cap. 12 *soli in principia defectores coirent*.

¶ Defectrix, fœm. Tertullianus adv. Valentinian. extremo: *virtus defectrix*.

¶ Indeficiens, non deficiens. Paullinus Nolanus epist. 23 n. 8 ed. nov. *ad deficientiam indeficientem*. Et Lactantius lib. 4. c. 8 extr. *lumen indeficiens*. Et Augustinus Confession. lib. 2 cap. 6 *indeficiens copia*: & earundem lib. 9 cap. 10 *ubertas indeficiens*.

¶ Indeficienter, adverb. Idem Augustinus Confess. lib. 12 cap. 11 *indesinenter & indeficienter cohærere*.

¶ Indefectus, perpetuus. Apul. de Deo Socr. p. 44. *vivacitas æterna & indefecta*. Et Tertullianus Apolog. cap. 21 *integra & indefecta materiæ matrix*. Et de Pallio cap. 3. *Chamæleon jejunus semper, & indefectus*. Salmasium ibi pag. 198 consulere licet.

¶ Subdeficere. Curt. 7. cap. 7, 20 *Hæc quassa adhuc voce subdeficiens, vix proximis exaudientibus, dixerat*.

¶ Efficere, ausrichten / hinausführen / zuwegebringen. Cicero ad Attic. lib. 16. ep. 13 *Hoc nec institui nec effici potest, sine tuâ ope*, weder angefangen noch vollendet. Virg. Ecl. 3. v. 51

Efficiam, posthac ne quemquam voce lacessas.

In studiis aliquid efficere, i. e. præstare, Quintilianus lib. 2. cap. 1. *Effectum dare, reddere*, idem quod efficere Terentio Eunuch. 2. sc. 1. *Effectui dare*.

¶ Efficere etiam est disputantium verbum, pro adstruere, probare, concludere. Cicero 1. Tusc. cap. 11 *Efficiet ratio, ut quæcunque vera sit earum sententiarum, quas exposuit*. Idem Paradox. Præfat. *Minutis interrogatiunculis, & quasi punctis, quod proposuit, efficit*. Alibi & *perficere* dixit.

¶ Effectus, a, um, elaboratum. Plinius lib. 8. epist. 4 *Respondebis*,

debis, non posse perinde inchoata placere, ut effecta. Apulejus Florid. lib. 2 pag. 350 *Inde ante aram Bathylli statua a Polycrate tyranno dicata: qua nihil videor effectius cognovisse*, id est, absolutius & consummatæ magis artis. Idem lib. 3. Flor. p. 357 *Sed de hoc tum ego perfectius, cum vos effectius.* Restituendum hoc & Quintiliano est. Nam apud eum quod libro 12. cap. 10 legitur: *Qui dandum putant non nihil esse temporibus, atque auribus nitidius aliquid, atque affectibus postulantibus:* pro eo, *nitidius aliquid atque effectius* legendum est. A

¶ Effectus, ûs, nomen: Außrichten/ das Werck. Effectus enim est, quod post agentem caussam relinquitur. Cicer. 3. de Fin. c. 9. *In libidine esse, peccatum est, etiam si sine effectu.* & lib. 2. Tusc. cap. 1. *Effectus eloquentiæ est audientium approbatio.*

¶ Effectum, idem. Quintil. lib. 8. cap. 3. *ex caussis, effectis, similibus.*

¶ Effectè, perfectè. Ammianus lib. 16. cap. 6 (Vales. p. 115) *Cum hæc effecte pleneque colligeret.*

¶ Effector, qui efficit: *Stilus est præstantissimus dicendi effector ac magister*, Cicer. lib. 1. cap. 33. de Oratore. Et Lactantius lib. 5. cap. 8 *Deus hujus mundi effector.*

¶ Effectrix. Cic. 2. de Fin. cap. 17 *Pecunia est effectrix multarum & magnarum voluptatum.*

¶ Effectio. Ciceroni 3. de Fin. cap. 14. κατόρθωσις exponitur *recta effectio.* B

¶ Efficientia. Cic. de Fato cap. 9 *naturalis efficientia.* & 2. Nat. D. cap. 38 *efficientia solis*, Würckung.

¶ Efficienter. Cic. de Fat. cap. 15 *quod cuique efficienter antecedat*, id est, ut caussa.

¶ Efficax, quod ad agendum aliquid vim habet, ac maxime conducit; Kräfftig. Boëth. lib. 3. Prosâ 5. extr. *Quæ pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus?* Plin. Panegyr. c. 84 *Dubitare, utrum sit efficacius ad recte vivendum, bene institui, aut feliciter nasci.* & cap. 70 *Efficacissimum genus est rogandi, gratias agere.* ¶ Efficax etiam interdum dicitur, qui acer & strenuus, & nihil non efficit, Thätig. Vet. Gloss. πραγματικός, *Actuarius, efficax, agilis.* Sic *Herculem efficacem* Horatius Epod. 3 dixit; Cœlius apud Ciceronem lib. 8. ad Famil. Epist. 10 *Nosti Marcellus quàm tardus & parum efficax sit.*

¶ Efficacia, vis, quæ rei inest. Krafft/ Würckung. Plin. 11. c. 5. de apibus: *quos efficaciæ industriæque tantæ comparemus nervos?* Item efficacis, sive strenui, virtus seu habitus. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 465. n. 5

PROMOTO XVIRO STLITIBVS IVDICANDIS, ORATORI MAXIMO, DECVRIONES ET PLEBS COLONIAE ASCVLANORVM PROPTER HVMANITATEM, ABSTINENTIAM, EFFICACIAM, &c. C

Sed quia *Efficacia*, à calore naturaque ignea est, & itaque facile abripi & transsilire limites potest, & injustitiæ fieri affinis, cùm aliquid magis urget, quàm par est, & æqui patitur ratio, idcirco miratur Ambrosius in fratre suo Satyro, *efficaciam* simul & *innocentiam* fuisse Oratione ejus funebri. Sane & apud Græcos δεινός, & strenuum, seu efficacem & iniquum atque atrocem, sive amarum & asperum notat, ut Servius auctor est. Vide in *Acer.*

¶ Efficacitas, idem. Cic. 4. Tusc. Q. cap. 13 *Viribus corporis, & nervis, & efficacitati similes animi vires.*

¶ Efficaciter, kräfftig. *Efficaciter sanare*, Plin. 28. cap. 11. *Efficaciùs rogare* Plin. Jun. lib. 6. epist. 6. *Efficacißimè coërcere*, rursus major c. l. & *efficacissime sanari* lib. 26. cap. 12.

¶ Inefficax, unkräfftig. Seneca lib. 1. de Ira cap. 10 *Ratio sine affectu inefficax.* Plin. 27. cap. 12 *genus inefficacius.* Idem lib. 34 cap. 11 *squama inefficacior.* Gruterus Inscriptionem antiquam adfert p. 415. n. 10, in qua PARENTES INEFFICACISSIMI dicuntur, qui liberis orbati sunt. ¶ 2. Segnis, iners: Vet. Gloss. ἀδρανής, *Segnis, inefficax, secors, ignavus, iners.* Talem se ostendit Charinus Terentianus Andria act. 2. sc. 1. v. 4. & 5

Ut animum in spe atque in timore usque antehac attentus fuit, D
Ita, postquam adempta spes est, lassus, curâ confectus stupet.

¶ Inefficaciter, adverb. unkräfftig / ungültig. Lege 2. Dig. Quæ sententia sine appell. rescind. *inefficaciter condemnatus.* Symmachus lib. 6. epist. 53 *verecundiam creant inefficaciter postulata.*

¶ Inficere, i. e. non facere, inusitatum: unde *inficientes* participium manet. Varro lib. 3. de re rustica, cap. 16 de apibus præcipiens: *Neque ipsæ sunt inficientes, nec non oderunt inertes. Neque infestantes à se ejiciunt fucos, quod hi neque adjuvant, & mel consumunt.* ¶ 2. Tingere, imbuere, färben/ schmützen. *Inficere lanam* Plin. 7, 56. *capillos* lib. 22. c. 25. Item: *Inficere pocula veneno*, vergifften/ Virg. 2. Georg. v. 128. *Animum deliciis, ocio, desidia inficere*, i. e. vitiare. Cicero 3. de Legibus cap. 13 *Ut cupiditatibus principum & vitiis infici solet civitas, sic emendari & corrigi continentiâ.*

¶ Infector, qui lanas inficit, ein Färber. Plin. lib. 20. c. 7 *infectores lanarum.* Et Seneca Quæst. Nat. lib. 3. c. 25 de flumine nigrorem inducente: *Si lana opus fuerit pulla*, paratus *gratuitus infector est.*

¶ Infectus, a, um: non factum. Terentius Phorm. a. 5. sc. 8, 45 *Factum infectum fieri nequit.* Et Plautus Aulul. a. 4. sc. 10. v. 11 *Quid vis fieri? factum est illud: fieri infectum non potest.* Idem Trucul. a. 4. sc. 2. v. 17 *Stultus es, qui facta infecta verbis facere postules.* Vulgare dictum hoc est, quo & Sophocles usus Trachiniis v. 753. quibus gemella dixit Agathon apud Aristotelem 6. Ethic. ad Nicomach. cap. 2. extr. *Infecta re abire*, Liv. lib. 9. cap. 32. unverrichteter Sache. *Omnia pro infecto sint*, ibid. cap. 11. es soll nichts gelten. *Infecta victoria*, eod. libro, cap. 23. Et *infecta pace*, apud eundem lib. 30 cap. 31. extr. & Terent. Eun. a. 1. sc. 1. v. 8. Et, *Infectum argentum*, quod *signato* vel *facto* apud Liv. lib. 36. cap. 40 opponitur. ¶ 2. Qui aliqua sorde, vel morbo contaminatus: ut *infectus lue venereâ*, &c. *Sanguine*, Stat. 9. Th. 187.

¶ Infectus, us, subst. Plin. 8. cap. 48 *De reliquarum* [lanarum] *infectu suis locis dicemus.*

¶ Infectio. Vet. Gloss. *Infectio*, βαφῆς βάμμα. Apud Eumenium Panegyr. Constantii Cæsaris cap. 18 legitur *infectio fortunæ*, sed invitis Criticis, Grutero, Acidalio, Livinejo, de la Baune, quos consulas, si placet.

¶ Interficere, occidere, Erwürgen: *Vitâ quem interficere*, Gellius lib. 12. cap. 7. *per insidias interficere*, Cicer. pro Domo c. 23.

¶ Interfector. *Interfectorem veritatis*, pro *destructore*, Tertullianus dixit de carne Christi cap. 4. Proprie Val. Max. lib. 3. cap. 2. n. 11 *Quantum interfectore fortior interfectus?* qui nempe post Cannense prœlium sui spoliatorem, naribus & auribus corrosis, deformem reddidit. Cic. pro Mil. cap. 27. *Sp. Melii & Ti. Gracchi interfectores implerunt orbem terrarum nominis sui gloria.*

¶ Interfectrix, eine Mörderin. Tac. 3. Annal. cap. 17 *Id ergo fas aviæ, interfectricem nepotis adspicere?* Hyginus Fab. 122 *Idem nuncius* [falsus] *dixit, Iphigeniam fratris interfectricem esse.*

¶ Interfectio, cædes, Mord. Lampridius Commodo cap. 4 *Crudelis vita Commodi Quadratum & Lucillam compulit ad ejus interfectionem consilia inire.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 3 cap. 15 *Tarquinius parricida, soceri interfectione regnans.* Idem epist. 23 *In illis quidem interfectionem non faciunt, sed quantum in ipsis est, interfectores fiunt.* Et lib. 2 de Mor. Manich. c. 17 extremo: *interfectio pulicis.*

¶ Officere, obesse, obstare, hinderlich seyn/ Schaden thun. *Officere & obstare alicujus commodis*, eines Nutzen hindern. Cicero pro Roscio Am. cap. 38 *Cur meis commodis officio simulato officis?*

¶ Offectio. Arnobius lib. 5. p. 164 *Illis color est purpurei luminis offectione subluteus.* i. e. contraria & opposita infectione.

¶ Perficere, penitus facere, absolvere: Vollbringen. *Poëma institutum perficere*, zu Ende bringen/ Cicer. 3. ad Q. Frat. epist. 8. *Cogitata perficere*, pro Dejot. cap. 7. ¶ 2. Perficere & obtinere est. Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 100

Quam joco rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?

das du nicht erhalten hast? ¶ Est & disputantium verbum, idem quod *efficere*, de quo supra. Cicer. 1. Tusc. cap. 8 *Quoniam coëgisti, ut concederem, qui mortui essent, eos miseros non esse; perficio, si potes ut ne moriendum quidem esse, miserum putem.* ¶ Est & verbum nequius, sicut Græcorum ἐνεργεῖν. Capitolinus in Maximinis cap. 4 in impuro joco Elæagabali ad Maximinum: *cum muliere perficere.*

¶ Perfectus, a, um: gantz vollkommen. Absolutum, expletum. Cic. in Orat. cap. 1. *Summum & perfectißimum illud est, cui nihil addi potest.* Idem de Clar. Or. cap. 18 *Inventum simul & perfectum nihil est.* Idem de Divinatione lib. 2. cap. 63. extr. *Eruditione perfectâ & ingenio præstanti ad hæc opus est.* Martial. lib. 5. Epigr. 64 *nihil est perfectius illis.* ¶ *Perfectißimus*, & inter dignitatum titulos sub posterioribus Imperatoribus, ut *Clarißimatus*, fuit: cujus passim mentio fit in Cod. *Clarißimatu* inferiorem fuisse Ammianus significat lib. 21. cap. 31 de Constantio Imp. scribens: *Nec sub eo Dux quisquam cum CLARISSIMATV provectus est. Erant enim, ut nos quoque meminimus, PERFECTISSIMI*, &c. Unde

¶ Perfectißimatus, us, dignitas perfectißimi. Lege unica Codicis utriusque de Perfectißimatus dignitate: *Codicillis perfectißimatus fruentur*, &c. Adde Leg. 3. Cod. Theod. de Cohortal. princip. cornicul. Vide supra in *Egregiatus.*

¶ Perfectè, adv. vollkommen. Cicer. de Cl. Orat. c. 81 *Erat cum institutus optimè, tum etiam perfecte planeque eruditus.* Gellius lib. 11. cap. 16. extr. *à Græcis perfectißime uno verbo & planissime dicitur.*

¶ Perfectio, Vollkomenheit/ Vollendung. Cicero de Cl. Orat. c. 36 *In omnibus rebus difficilis optimi perfectio atque absolutio.*

¶ Perfector, qui perficit. Cicero 1. de Oratore cap. 60 *Stilus, quem tu verò dixisti perfectorem dicendi esse, multi sudoris est*, welcher beredt macht. Ter. Eun. act. 5. sc. 9. v. 4

— — ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, &c.

¶ Perfe-

¶ Perfectrix. Corn. Nepos ad Ciceronem (apud Lactant. lib. 3. A cap. 15) *Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitæ philosophiam, beatæque vitæ perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputanda versantur.*

¶ Imperfectus, Unvollkommen. *Opus imperfectum,* Ovidius lib. 4. Pont. epist. 16. v. 15. *Hic imperfectus est,* Gell. lib. 1. cap. 7.

¶ Imperfecte, adv. unvollkommen. Gell. lib. 2. cap. 8 *Imperfecte atque præpostere, atque inscite syllogismo uti.*

¶ Imperfectio, Unvollkommenheit. Augustinus de Genesi ad liter, lib. 1. cap. 4 *imperfectio creaturæ.*

¶ Semiperfectus, halb vollkommen / halb fertig. Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 17 *Virtutes semiperfectæ.* Et Ambrosius lib. 2. Offic. cap. 3. pr. *semiperfecta sententia.*

¶ Præficere, præponere: Einen über etwas setzen. *Elephantis quem Indicis præfecerat,* Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 23. *Ducem populo præficere,* Cic. pro Dom. c. 33. Et *Imperatorem bello præficere,* pro Leg. Man. cap. 16. Verordnen / vorsetzen.

¶ Præfectus, qui alicui rei curandæ præpositus. Late patet hoc nomen, & tam civiles, quàm militares administrationes complectitur. Ut *Præfectus annonæ: Præfectus vigilum: Præfectus urbis: Præfectus vicorum: Præfectus regionis: &c. Præfectus castrorum: Præfectus classis* (Ammiral) *Præfectus Prætorio:* Quæ B summa & maxima dignitas fuit sub Imperatoribus: atque initio quidem tota militaris, postea verò pæne togata & judicialis: quippe quæ & JCtis collata fuit, ut Savilius de militia Romana pag. 433 observat. Cæterum in militia Romana *Præfectorum* nomen ad auxilia, & Socios, non ad legiones pertinebat: Simulque ad equestrem & ad pedestrem militiam extendebatur. Neque enim tantum *Præfectos alarum,* (qui ad Equestrem militiam pertinent) sed & *cohortis præfectos,* apud Plinium, Sueton. & Tacitum legimus, de quo supra in *Cohors.* Quod itaque in legione *Tribuni,* in Auxiliis *Præfecti* erant. Unde distincte Cæsar 1. de B. G. c. 39 *Hic primum ortus est à tribunis militum* [legionariorum] *ac præfectis* [auxiliarium] *reliquisque, qui ex urbe amicitiæ caussa Cæsarem secuti, non magnum in re militari usum habebant.* Cicero pro M. Marcello cap. 2. *Nihil sibi ex ista laude centurio, nihil præfectus: Nihil cohors, nihil turma decerpit.* Quo in loco *Centurio* ad *cohortem,* quæ pedestris militia in legione: *Præfectus* ad *turmam,* eamque auxiliarem pertinent. Et sicut Legiones ante auxilia; ita *tribuni* ante Præfectos erant. Hinc supra adducto Cæsaris loco, primò *tribuni,* deinde *Præfecti* nominantur. Suetonius Claudio cap. 25 *Equestres militias ita ordinavit, ut post cohortem alam, post alam tribunatum legionis daret.* Tribunatum nempe post alam, hoc est, *præfecturam* alæ, C dedit, ut altiorem dignitatem, post inferiorem. Plinius etiam lib. 10. epist. 19. primo tribunum, ut honoratiorem, deinde præfectum nominat. Quæ cum ita sint, nescio, quid de loco Suetonii Augusto cap. 38 faciendum sit, ubi præfecturas alarum, tribunatui anteferri, locutionis genus videtur suadere. Ait enim: *militiam auspicantibus non tribunatum modo legionum, sed & præfecturas alarum dedit.* An putabimus, transpositione peccasse librarios, & rescribendum, *militiam auspicantibus non præfecturas alarum, sed & tribunatum legionum dedit?* Neque enim aliquid mutatum in ea re pro ratione temporum crediderim temerè, quod Casaubono venisse in mentem non ignoro. Sed & *præfectum legionis* apud Vegetium, qui & describit officium, legimus lib. 2. cap. 9. Sed hæc appellatio ab ævò recentiore est. Aliter enim apud Tacitum accipienda verba sunt lib. 1. Histor. cap. 82, cum ait: *Vulnerato Julio Martiale tribuno, & Vitellio Saturnino Præfecto legionis, dum ruentibus obsistunt.* Nam Saturnium *Præfectum legionis* vocat, ut à Martiale distingueret, qui tribunus prætorianæ cohortis erat, ut ex Tacito eodem lib. cap. 28 clarum. *A Prætorianis* autem *Legionarii* distincti & alii erant, ut notum. *Præfectum* autem *legionis* dicit, quod præfecturam aliquam legionis, sive in legione, administraret. Sive illa castrorum, sive fabrorum, sive alia fuerit.

¶ Præfectura, administratio, procuratio: *Dare, promittere præfecturas alicui,* Cicer. 6. ad Attic. epist. 1. Nepos Attico cap. 8 *Multisque consulum prætorumque præfecturas delatas, sic accepit,* id est, à Coss. Prætoribus delatas. Sic *Præfectura alæ, cohortis, an-* D *nonæ, urbis, ærarii,* & aliæ plures apud auctores partim nominantur. De præfecturæ urbis origine, atque progressu vid. Tacit. 6. Annal. cap. 11. De præfectura annonæ Lips. ad Tacit. p. 15

¶ Præfecturæ etiam dicebantur civitates quædam in Italia, ut *Capua, Casalinum* &c. quod non suo magistratu, sed Romà misso præfecto regerentur: De quibus vide Onuphrium lib. 3. de Republ. Roman. pag. 328. & seqq. & pag. 358. Sed & extra Italiam Coloniæ etiam suas habebant præfecturas, hoc est, ex vicinis agris assumtas regiones & universitati Coloniarum applicitas, quo magistratus seu Judices mittere Coloniarum magistratus solebant. Siculus Flaccus de Condit. agrorum, cap. de Divisis & assignatis: *Comperimus, deficiente numero militum veteranorum agro, qui territorio ejus loci continetur, in quo veterani milites deducebantur, sumtos agros ex vicinis territoriis divisisse & assignasse. Horum etiam agros, qui ex vicinis populis sumti sunt, proprias factas esse formas, id est, suis limitibus quæque regio divisa est, & non ab uno puncto omnes limites facti sunt: sed ut supra dictum est, sua quæque regio formam habet, quæ singulæ PRAEFECTURAE appellantur, ideò, quarum singularum regionum divisiones alii præferunt: vel ex eo, quod in diversis regionibus magistratus coloniarum jurisdictionem mittere soliti sunt, &c. Jurisdictionem* pro juridicis, sive qui jus dicunt; *in regionibus mittere,* pro *in regiones mittere* ἀρχαϊκῶς dixit. Ita supra *in quo veterani deducebantur,* pro *in quem,* agrum puta. Nulla igitur emendatione opus in loco incorrupto, quod Rigaltius existimabat.

¶ Proficere, quasi porro facere, sive faciendo progredi & aliquid sibi addere veluti, atque acquirere, sich bessern / zunehmen / etc. *Parum, nihil proficere: plurimum proficere.* Lucejus Ciceroni 5. famil. epist. 14. *Tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere?* Et Seneca epistola 108 ex Attali Stoici sententia: *Idem & docendi & discendi debet esse propositum, ut ille prodesse velit, hic proficere.* Quint. lib. 10. cap. 1 *Ille se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit.* ¶ 2. Aliquando & prodesse significat. Ovid. 3. de Ponto Epist. 2, 138

Profectura aliquid tum tua verba putes.

¶ Profectus, ûs, subst. Nutz und Besserung / das Zunehmen. Seneca Epist. 20. pr. *Experimentum tui profectus capias.* Quin- B tilianus lib. 10. cap. 3. ineunte: *Ut terra alte effossa generandis alendisque seminibus fœcundior est: sic profectus non a summo petitus, studiorum fructus effundit uberius, & fidelius continet.*

¶ Proficienter. Augustinus epist. 80 *Cum se in hac delectatione cor nostrum proficienter extendit.*

¶ Reficere, instaurare, reparare, sarcire. Wieder anrichten und bauen. *Reficere naves,* apud Cæsarem 2. Civ. cap. 23, & Horatium Oda 1. *Ædes, quæ vitium fecerunt, reficere,* Cic. Top. cap. 3. ausbessern. *Muros dirutos reficere,* Nepos Conone cap. 4, 5. Et *Vires cibo reficere,* apud Livium 37. cap. 24. i. e. recuperare. Nepos Agesilao cap. 7 *sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii se nunquam refecerunt:* i. e. vires suas recuperarunt, haben sich nie wieder erholet. *Reficere copias,* pro imminutas supplere, recruitiren / Cæsar dixit lib. 3. de B. C. 87. Rursus Nepos Hamilcare, cap. 1. *Paci serviendum putavit, quod patriam exhaustam sumtibus, diutius calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita, ut statim mente cogitaret, si paullum modo res essent refectæ, bellum renovare.* Alibi τῷ *recreare* ita utitur, de quo supra. Sæpe & duo hæc conjunguntur: Cicero pro Milone cap. 1 *Recreat me & reficit Cn. Pompeji consilium.* Etiam dicimus, *Labore refici:* Plinius Paneg cap. 77 *Tam assiduus in tribunali, ut labore refici ac reparari videretur,* als wäre die Arbeit C seine Erquickung. At Cæsar 7. Gall. B. cap. 83 *milites ex nocturno labore sese reficere jussit,* ausruhen. Sic & *equorum reficiendorum caussa substitisse,* idem dixit lib. 2. de B. Civili cap. 42.

¶ Refector, qui reficit & reparat. Sueton. Vespas. cap. 18 *Colossi refectorem insigni congiario magnaque mercede donavit.*

¶ Refectio, restauratio, reparatio, Ausbesserung. ut, *refectio Capitolii* apud Suetonium Cæsare cap. 15. *Restitutionem* Vespasiano cap. 8 appellat. Et Vitruvius lib. 6 cap. 3 *Ea compluvia habent in refectionibus molestiam magnam.* ¶ 2. Recreatio, Erquickung / Ergötzligkeit. Quintil. lib. 10. cap. 3 *Tempora ab ipsa rerum naturâ ad quietem refectionemque data in acerrimum laborem convertimus.* Plinius ad Trajanum cap. 81 Panegyrici: *Instar refectionis existimas mutationem laboris,* quod proxime citato loco dixerat: *labore refici.*

¶ Refectus, ûs, idem. Plin. lib. 18. cap. 7. sub fin. *Panem ex hordeo, antiquis usitatum, vita damnavit, quadrupedumque tradidit refectibus.*

¶ Semirefactus, halb wieder zu recht gebracht. *Classis semirefacta,* Ovid. epist. 7 Didonis v. 176.

¶ Subreficere, modicum reficere. Particip. *subrefectus* Paterculi est lib. 2. cap. 123, *subrefectus adspectu alloquioque carissimi.*

¶ Satisfacio, vide in *Satis.*

¶ Semifactus vide supra ante Composita a *Facio.*

¶ Sufficere, satis esse. Dativo fere jungitur, & accusativo cum præpositione, aut ponitur absolute. Livius lib 29 cap. 23 *Sufficit hic mons alimentis hominum.* Cum præpositione Curtius lib. D 9. c. 5. n. 10 *adeo resolutus, ut ne ad evellendum quidem telum sufficeret dextra.* ¶ 2. Invenitur & active positum, pro suppeditare, Virgilius lib. 2. Georg v. 423

Ipsa satis tellus cum dente recluditur unco
Sufficit humorem. Ibidem v. 435
Aut illæ pecori frondem, aut pastoribus umbram
Sufficiunt.

¶ 3. Hinc pro substituere, & surrogare in locum alterius aliquem etiam sumitur. Nepos Hannibale cap. 3 *Hac igitur ætate cum patre in Hispaniam profectus est, cujus post obitum Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni præfuit.* Dicimus &, *in locum alterius sufficere aliquem,* e. g. Vatinius Ciceroni lib. 5. epist. 10 *Si Appii os haberem, in cujus locum suffectus sum,* hoc est, successor datus. Justin. 22. cap. 1. n. 12 *in locum demortui ducis sufficeretur.* Etiam Livii est lib. 5. cap. 31, *in demortui locum suffici.* ¶ 4. Sumitur & pro inficere, colorare. Virg. 2. Æneid. 210

Arden-

Ardentesque oculos suffecti sanguine & igni.
Valer. Flaccus lib. 1. v. 821
— — — suffectaque leto
Lumina. Et lib. 2. v. 104
— — — eadem effera & ingens
Et maculis suffecta genas.

¶ Suffectio. Arnobius lib. 5. pag. 166 *putorem unguentorum suffectio temperaret.*

¶ Sufficiens, genugsam. Lege 8. Digest. de Jure codicillor. *sufficientium testium facultatem habere.* Et Tertullianus lib. 5. adv. Marc. cap. 2. *sufficientissima definitio.*

¶ Sufficienter, Nothdürfftig. Ulpian. Lege 15 § 2 Dig. de Usufructu & quemadm. quis fruatur: *sufficienter alere & vestire.* Pallad. lib. 1. cap. 25 *Nucem perforari jubent: & ceram cum sulfure sufficienter includi.*

¶ Sufficientia, Genugsamkeit. Tertull. ad uxor. lib. 1. c. 4. & Vulg. interpres 1. Timoth. 6, 6. Eugenius Toletanus Carm. 1
Sit comes alma salus, & sufficientia victus.

¶ Insufficiens, unde

¶ Insufficientia apud Tertull. c. l. ad Uxor. 1. c. 4 *Secularis concupiscentia caussas habet gloriam, cupiditatem, ambitionem, insufficientiam.*

¶ Suffio, passivum, vide infra.

¶ Superficere & Superfieri, übrig genug seyn / ut, *Aqua superficiens*, Lege 1 § 11 D. de Aqua pluvia. *Quæ superfieri possunt, custodire,* Columell. lib. 12. cap. 1. *Superfit*, Prudent. lib. 2. adv. Symmach. v. 982.

FACUNDUS, disertus, beredt. Ovid. 2. art. am. v. 123
Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses.
Quintilian. lib. 12. cap. 10 *In omnibus gentibus alius alio facundior habetur.* Idem lib. 12. cap. 2 sub finem: *In exemplum benedicendi facundissimum quemque proponet sibi ad imitandum.*

¶ Facundia, eloquentia, Beredsamkeit. Plinius lib. 7. cap. 30 *Facundiæ Latiarumque literarum parens Cicero.* Quintilian. procem. lib. 1. sub fin. *Alere facundiam, vires augere eloquentiæ.*

¶ Facunde, adverb. beredt. Livius lib. 28. cap. 18 *Facunde alloquendo sibi conciliare quem.* Valer. Max. lib. 3. cap. 3 de abscissa Anaxarchi lingua: *Totius mundi naturam prudentissime & facundissime expromsit.* Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 19
Ausoniæ vir facundissime linguæ.

¶ Perfacundus, valde facundus. Apulejus 4. Florid. *Protagoras sophista fuit longe multiscius, & cum primis Rhetoricæ repertis perfacundus.*

¶ Infacundus, unberedt. Livius lib. 4. c. 49 *vir acer, nec infacundus.* & lib. 7. cap. 4 *infacundior & lingua impromtus.*

¶ Infacundia, Unberedsamkeit. Gellius lib. 11. cap. 16 *Tui erroris culpam esse intelligo in mea infacundia.*

FAESULAE, Gr. Φαισόλαι, Etruriæ urbs, ad Apennini radices, Romanorum colonia, castris Catilinariis nota. Vid. Sallust. c. 27. & Cicero Catil. 2. c. 6.

FAEX, fæcis, alii Fex, fecis: Diphthongo scribendum Manutius docuit. Sordidum illud est, & excrementosum, quod in vasis subsidit fundo, Hefen. Horat. lib. 1. oda 35
— — — — diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici, wenn der Vorrath aus ist / so ist die Freundschafft auch aus. ¶ *Fæcem bibat, qui vinum bibit.* Proverb Wer des Guten genossen hat / mag des bösen auch mit entgelten. Erasm. ex Aristophane. *Fæcem civitatis*, pro Flacco c. 8. Item, *perditissimam & infimam populi fæcem*, 2. ad Quint. frat. epist. 6. Cicero dixit homines viles & abjectos.

¶ Fæcula, dimin. sed condimenti genus, ex Coi vini sedimento natum. Vid. Horat. 2. Satyr. 8. v. 9. Lucret. 2. v. 430.

¶ Fæculentus, fæculentum, trübe / voll Hefen. Apulej. de Deo Socr. p. 47 *fæculenta nubecula.* Macrob. 7. Saturn. c. 12 *tabes fæculenta.* Superlative Augustinus de Vera religione cap. 40 *quorum aliud fæculentissimum redditur.*

¶ Fæculentia, æ. Fulgentius in Contin. Virgil. p. 156 *In temporales gurgitis cænositates morumque fæculentias transit.* Vide ibi Munkero notata.

D ¶ Defæcare, à fæcibus purgare, läutern / abziehen. Apul. lib. 9. de A. A. *At pudica uxor statim cœnas saliares comparat, vina pretiosa defæcat, pulmenta recentia acetis temperat.* Hinc *Vinum defæcatum*, purum, sine sordibus, reiner Wein. Et *defæcatus animus*, hilaris, Plaut. Aulul. act. 1. sc. 2. pr. *Defæcata mente*, Macrob. 2. Somn. Sc. c. 12. Et aliquid *defæcandum alicui committere*, Sidonius epist. 1. lib. 1. hoc est corrigendum, ubi plura hujus metaphoræ exempla a Savarone allegata habes.

¶ Defæcatio, purgatio. Tertullianus de Anima cap. 27 *ex carnis defæcatione.*

¶ Effæcare, idem quod defæcare, a fæcibus purgare. Apulejus 2. Dogm. Plat. pag. 22 *purgata & effæcata voluptas animi.*

FAGUS, Φηγὸς, à φαγεῖν, quod ejus fructus esui sit, eine Buche. *sub tegmine fagi*, Virgil. Ecl. 1. An glandifera vid. apud Taubm. ad Virgil. Bucol. p. 6.

¶ Fāgineus. von Buchen. Columell. 12. c. 45 *arculæ fagineæ:* Ovid. 4. Fastor. v. 656
— — — — fagineа tempora fronde premit.

A ¶ Fāginus &

¶ Fāgeus, idem. ut *pocula fagina*, Virg. ecl. 3, 37. *scyphus faginus* Tibul. lib. 1. eleg. 10. v. 8. *Glans fagea* Plin. 16. cap. 5. Bucheкer.

FALA. Falæ turres rotundæ & fastigatæ in Circo. Festus ex Etrusco verbo ab altitudine appellatas putat. Vide Ferrar. lib. 2. Elect. c. 15.

FALĀRĪCA, æ, teli genus missile, apud Ennium & Virgil. 9. Æn. quod ex turribus ligneis, quæ *Falæ* appellatæ, mitti in hostes solebat. Virgilii verba v. 706 sunt:
Sed magnum stridens contorta falarica venit.
Livius lib. 21. c. 8 *Falarica erat Saguntinis missile telum hastili oblongo*, &c. Stewech. ad Vegetium itemque Casaub. ad Æneam Tactic. cap. 34. Sed nemo lucidius descripsit ejus materiam, fabricam, usum, quam Silius Italicus lib. 1. v. 350 seq.
Librari multa consueta falarica dextra.
Horrendum visu, robur, celsisque nivosæ
Pyrenæ trabs lecta jugis, cui plurima cuspis,
Vix muris toleranda lues: sed cætera pingui
Uncta pice, atque atro circumlita sulfure fumant.
Fulminis hæc ritu summis e mœnibus arcis
B *Incita, sulcatum tremula secat aera flamma.*

FALCIDIA, Lex lata à C. Falcidio Tribuno, anno post interfectum Ciceronem, quâ cautum est, ne plus dodrante legare liceret, &c. Pomp. Lætus.

FALCO, ōnis, ὁ ἱέραξ, ein Falcke. Jul. Firm. quia est falcatis unguibus.

FALĒRE, is, architecturæ nomen est, apud Varronem de re rust. lib. 3. cap. 5 *Subter columnarum*, inquit, *stylobaten est lapis à falere pedem & dodrantem alta;* ad quem locum Scaliger: *Lapis* ἀρχαϊκῶς *in fœminino.* Ennius: *tanto sublatæ tunc agmine sunt lapides.* Lapidem *vocat qui pro stereobate substituitur stylobatæ.* Falere *vocat id, quod magis proprie esset* pila. Χηλὴν *vocat Thucydides. Virgil. saxeam pilam. Et verbum apud Lucret.* Oppilare *ostia contra. Sustinet autem falere totum peristylii onus, & stagno oppositum ac oppilatum est. Itaque pilæ littoribus* immolitæ *à veteribus propterea Faleria dicuntur, quia antea Haleria dicerentur*, παρὰ τὴν ἅλα. *Argumento, quod Falerii populi inde dicti sint, qui, quia apud eos sal fieret, prius Halerii dicti, auctor Festus. Nisi sit quod omnia alta* φάλη *vocabant Græci*, &c.

FALERNUS, ager Campaniæ, collibus vitiferis abundans. *Vites Falernæ, vina Falerna*, apud Horat. 1. Od. 20, 10. 2. Satyr. 4, 55.
C Originem fabulosam hujus vini, & nominis etiam, jucunda descriptione adfert Silius lib. 7. v. 166 seq.

¶ Et Fālernum, substantive, pro vino ex Falerno. *Acre, forte, ardens Falernum,* starcker Welscher Wein. Horat. lib. 2. epist. 18, 91
Potores bibuli mediâ de nocte Falerni.
Martial. lib. 1. epigr. 18
Quid te Tucca juvat vetulo miscere Falerno
In Vaticanis condita musta cadis?
Quid tantum fecere boni tibi pessima vina?
Aut quid fecerunt optima vina mali?
De nobis facile est: Scelus est jugulare Falernum,
Et dare Campano toxica sæva mero.
Et lib. 8. epigr. 76
Candida nigrescant vetulo crystalla Falerno.
Despumare Falernum, Pers. Sat. 3. pr. id est edormiscere. Varro apud Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 16. *Ad victum optima fert, ager Campanus frumentum, Falernus vinum.*

FĀLISCI, Etruriæ populi, quos *æquos* Virg. 7. v. 695 dixit, hoc est, legum custodes, quia jura, & legum 12. Tab. supplementa, apud eos asservata fuerunt.
Hi Fescenninas acies, æquosque Faliscos &c.
Falerii tam Livio, quàm aliis dicuntur: licet Strabo inter eos videatur distinguere. Vid. Keuchen. ad Frontin. p. 93. Urbs eorum *Faleris*, vel *Falerii* plur. fuit, obsessa a Camillo, ut Livius tradidit.

¶ Fāliscus, adject. ut *Præsepes faliscæ*, quæ a ligno Falisco optimæ fiebant, Cato R. R. cap. 4. *Venter faliscus*, id est, *ventriculus fartus*, quem sic farcire Romani a Faliscis didicêre, eine Magenwurst / grosse Wurst. Martial. lib. 4. epigr. 46
Et Lucanica ventre cum Falisco.

FALLO, fefelli, falsum, betriegen. *Fallere technis*, Terent. Heaut. a. 3. sc. 1. v. 61 mit Tücken und Behändigkeit umführen / täuschen. *Fallere fidem*, Et, *fidem datam fallere*, Cic. 1. Off. cap. 13. treuloß werden. *Fallere promissum*, Curt. 7. cap. 10, 9. nicht halten was man zugesagt hat. *Falli opinione sua, Opinio me fefellit*, Idem 4. cap. 5. n. 16 *Spes mea fefellit.* Et *Spem meam fefellit improborum vis*, Cic. 4. Catil. c. 11. Et, *Fallere tempus, horas*, Zeit vertreiben. Ovid. 4. Pont. 10. v. 67
Detinui, dicam, tempus curasque fefelli.
Ac Juven. sat. 16. v. 169
Fallit enim vitium specie virtutis, & umbræ.
Fallere sermonis pro *sermone*, Plaut. Epid. act. 2. sc. 2. *Falli animi* pro *animo*, Lucretius dixit lib. 5. v. 98. ¶ *Falle vivens;* λάθε βιώσας. Quod falso dictum esse probat prolixè Plutarch. ideò, quia

quia omnia a Deo condita sint & ordinata, ut innotescant, lib. Num recte dictum sit, *λάθε βιώσας*. Horat. lib. 1. Epist. 17. v.10

Nec vixit male, qui vivus moriensque fefellit.

Ubi *fallere* est, latenter agere, ut ignoreris. Quemadmodum aliis etiam locis hoc verbo Græcorum more Poeta est usus. Tacit. 2. Histor. cap. 98 *Plures fefellerunt, fide amicorum aut suomet astu occulti.*

¶ Falsus, 1. adject. mendax, vanus: sumitur active pro eo, qui fallit, ut *falsus tutor.* 2. Particip. passivè sumitur, pro eo qui deceptus. Unrecht / falsch. *Falsa caussa,* Terent. And. 1. sc.5.v.22. eine vermeinte Ursach. *Falsa solicitudo* Heaut. act. 1. sc. 2. v. 3. *Falsâ spe aliquem producere,* Idem Andr. 4. sc. 1. v.24. auf einen Affenort führen. *Spes falsa & fallax* Cic. Philipp. 12. c.2.extr. *Ut falsus est animi,* wie ist er in seinen Gedancken betrogen / apud Ter. Eun. act. 2. sc. 2. v.43. Sed etiam *Falsus* pro ficto & simulato. Sallust. Catil. 1. cap. 10 *Ambitio multos mortales falsos fieri subegit: aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere &c.* De Compar. ita Festus Pompejus: FALSIVS, & FALSIOR *cum rationabiliter dici possint, non tamen sunt in consuetudine.* Augustinus tamen lib. 7. de Civ. Dei cap. 5 dixit: *quantò est abjectior & falsior ista civilis* (Varronis theologia) *quæ maxime circa corporum est occupata naturam.* Columella lib. 1. cap. 6 *Id falsissimum est.*

¶ Falsum, substant. res falsa, sententia falsa. Horat. 1. Epist. 10. v. 29 *vero distinguere falsum.* Lucret. lib. 4. v. 478

Notitiam veri, quæ res, falsique creârit.

Iterum Horat. A. P. v. 151 *sic veris falsa remiscet.*

¶ Falsò, adverb. unrecht / vergeblich. Corn. Nep. in Alcib. cap. 9. n. 1. *Sperans fortunam suam occuli posse. falsò.* Quæ formula inter suaviores elegantias merito reponatur. *Falsò* solum, periodum constiuit, & tantundem valet, quantum valet hæc, *At falsò ita speravit.*

¶ Falsè, idem. Cic. 4. Acad. c.46. *assentiri falsè.* Augustinus Confess. lib. 10. c. 13 pr. *Quæ adversus hæc falsissime disputantur.* Idem epist. 222 *quod falsissime creditur.*

¶ Falsĭdĭcus, ein Lügner. Plaut. Trin. 3. sc. 3, 40.

¶ Falsĭfĭcus, der mit Betrug umgehet. Idem Mil. 2. sc.2. v. 36.

¶ Falsĭlŏquus. Prud. *ἀποθεώς.* v. 107. & Plaut. c. l.

¶ Falsĭjūrius, Plauti Mil. 2. sc. 2. v. 36.

¶ Falsitas, Ungrund / Falschheit. Cic. pro Cluent. cap. 2. *Parum firmamenti & parum virium habet falsitas. Inditæ scriptis & commentariis falsitates,* Arnob. lib. 1. p. 33.

¶ Fallax, betrüglich. Cic. 4. Acad. c. 46 *fallax imitatio simulatioque virtutis.* Ovid. 13. Metam. v. 799 *fallacior undis.* Hirtius B. Alexandr. c. 24 *animus disciplinis fallacissimis eruditus.* Cic. pro Dom. c. 9 *homo fallacissimus.*

¶ Fallācia, dolus, fraus, techna, Schalckstücke. *Fallacia alia aliam trudit,* Ter. And. 4. sc. 4. v. 39. eine Tück oder Lügen jagt die ander. *Sine fuco & fallaciis homo,* Cicer. 1. Att. ep. 1. ein Mensch ohn allen falsch. Contra, *Ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur,* Cic. pro Rosc. Comœd. cap. 7 aus eitel Betrug und Lügen zusammen gesetzt. *Fallaciam in aliquem intendere,* Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 2.

¶ Fallaciloquentia. Cic. 4. de Fin. c. 25.

¶ Fallaciter. fallacissime, fälschlich / betrüglich. Cic. 1. de Divin. c.18 *fallaciter portenta interpretari.* Plin. lib. 12. c.16 *fallacissime adulteratur Indica myrrha.*

¶ Fallāciōsus, id est, fallax. Gell. lib. 14. cap. 1 *fallaciosa ambages.* Apulejus lib. 8. p. 205 *promissio fallaciosæ mulieris.*

¶ Falsare, juridicum. ut, *falsare pondera,* das Gewichte fälschen. Sulpitius Sever. Dial. de virtut. monach. Orient. c. 3 *Cum legentium fides facilè posset habere discrimen, ne falsata sequeretur, & tamen Catholicè disputata retineret. Falsata* vocat, quæ corrupta & fraudulenter ab hæreticis inserta erant Origenis scriptis. De iis enim ibi loquitur. Et aliquantò post: *quæ defensores ejus falsata contendebant.*

¶ Falsarius, qui falsum facit. Suet. Claud. cap. 14. & Nerone cap. 16. Qui eo comprehendantur nomine, vide D. ad L. Corneliam de falsis. Idem Suetonius in Tito cap.3 eum principem scribit *imitari solitum chirographa, quæcunque vidisset, ac sæpe profiteri,* SE MAXIMVM FALSARIVM ESSE POTVISSE. Ein Betrieger / Verfälscher.

¶ A Fallo compositum, *Refellere,* cui opponitur approbare, & significat refutare, verlegen oder wiederlegen / das Wiederspiel fürhalten. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 81 *Cum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.* Et Cic. in Tusc. lib. 2. cap. 2 *Et refellere sine pertinaciâ, & refelli sine iracundiá parati sumus.* & de Orat. lib. 1. cap. 19 *Menedemus exemplis magis, quam argumentis conabatur refellere.* Pro Ligar. cap. 5 *refellere & coarguere mendacium.*

FALX, qua secantur & resecantur frumenta, segetes, herbæ, eine Sense / Sichel. *Falx fœnaria,* Sense / *Messoria,* Sichel / *stramentaria,* Futterklinge / *arboraria,* Raupeisen. *Falx vineatoria,* vel *vinitoria,* vel *putatoria;* ein Wintzermesser / quæ constat *capulo,* das Hefft / *cultro,* die Schneiden / *sinu,* die Krümme / *scalpro,* quæ pars sinui proxima, die Schabe / *rostro,* quæ pars est adunca, der Schnabel / *securi & mucrone,* die Spitzen. De generibus falcis consule Catonem cap.10. & 11. De partibus Columell. lib. 4. c. 25. *Falce resecare,* grasen / erndten. Ovid. 1. Amor. eleg. 15. v. 12

Dum cadit incurvâ falce resecta Ceres.

¶ *Falcem suam in alienam messem immittere,* in frembd Amt greiffen.

¶ Erant & *Falces* in bellicis machinis. Cæsar lib. 3. Bell. Gall. c. 14 *Una erat magno usui res præparata a nostris, falces præacutæ, insertæ affixæque longuriis, non absimili forma muralium falcium: his cum funes, qui antennas ad malos destinabant, comprehensi adductique erant, navigio remis incitato, prærumpebantur.* Adde Vegetium lib. 4. cap. ult. qui & cap. 23 pr. (libri ejusd.) *muralis falcis* mentionem fecit.

¶ Falcicula, &

¶ Falcula, diminutiv. Pallad. lib. 1. extremo: *falciculæ brevissimæ tribulatæ.* Columella 12. cap.18 *falculæ & ungues ferrei parandi,* eine Hippe / Rebenmesser.

¶ Falcārius. ein Futterschneider / Schnitter. unde vici Romani nomen, apud Cic. 1. Catil. c. 4. ut Turnebus lib. 30. cap. 15 interpretatur.

¶ Falcĭfer, epitheton Saturni. Martial. l. 5. Ep. 16.

¶ Falcatus, falcatum, quod formam falcis habet, ut: *Ensis falcatus,* ein grummer Sebel / Silius 3. v. 278. ¶ 2. Falcibus armatus, instructus, ut, *Currus falcati,* Livius 37. cap. 41; *Falcatæ quadrigæ,* Curtius lib. 4. cap. 9.

FĀMA, *φήμη,* rumor, ac incerti plerumque auctoris, à *fando* dicta, vox media: est enim quicquid de aliquo dicitur sive in bonum, sive malum. ein gut oder böses Gerücht. In malum sumitur apud Virg. 4. Æneid. v. 170 --- *Neque enim specie famave movetur.* id est, infamiâ. In bonum accipit Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 72. *Hac fama impulsus Chremes ultrò ad me venit.* Sic, *Famam dissipare,* Cic. Philipp. 14 cap.6. ein Geschrey oder Gerüchte ausbringen. *Fama percrebrescit, percrebuit,* Cic. 10. ep. 10. *Fama peragravit,* pro Mil. c. 35. Et, *Constans fama atque omnium sermone celebrata est,* ad Q. frat. 1. ep. 1. cap. 8. es ist ruchtbar / man sagt starck davon. *Pervenit fama ad aures,* &c. *Famam exstinguere,* Virgil. lib.6. v. 527. ein gemeines Geschrey dämpffen. *Fama in majus omnia extollit,* macht grösser / als es an ihm selbst ist. Sic Livius 21.cap. 32 *Famâ incerta in majus ferri solent.* Et, *Fama exit,* es kömmet ein Geschrey aus. Vide *Exeo,* in *Eo.* *Hoc in fama est,* id est, omnium sermone celebratur. Tacit. 3. Hist. c. 13 *Sed ubi totis castris in fama proditio.* Et, *fama est,* es gehet die Rede / daß ꝛc. Livius lib. 27 cap. 22 *Fama erat, magnum navalem apparatum eo anno Carthagine esse.* ¶ 2. existimatio, laus. v. g. *Possidere famam & existimationem,* Cic. pro Quint. c. 15. *Famæ studiosum esse,* sich befleißigen / daß man einen guten Nahmen habe. *Affectare famam eloquentiæ,* darnach stehen / daß man den Beruff habe / daß man beredt sey / Quintil. lib. 7. c. 1. *Aucupari famam sibi obtrectatione alienæ scientiæ,* Plin. sub fin. præfat. Operis.

¶ Famosus, de quo fama celebris est: Ciceroni & vetustioribus in malam fere partem accipitur, sequioribus, Plinio puta, Tacito, Apulejo, &c. etiam in bonam. *Carmen famosum, Epigrammata famosa, libelli famosi,* Paßquill / Schmäheschrifften / Schandbücher / quæ sunt Horatii, 1. Epist. 19. v. 31. Suetonii Cæs. 73. Aug. 55. Tiber. 28. Contra *famosa urbs,* Tac. Hist. 5. cap. 2. *famosæ manus gladiatores,* Apul. lib. 4. p. 148. & lib. 11. p. 267. ejusdem: *vir gravis, & sobriæ religionis observatione famosus.* Vetus onomast. *famosus, εὔφημος.* Supremo gradu *famosissimam superbiam Rhodiensium* dixit Gellius lib. 7. cap. 3. Et, *scribere ad quem famosissimas literas,* Apulej. Apol. p. 324. einen ehrlosen Brieff schreiben: quod apud Spartianum Hadriano cap. 15 est *famosissimis literis quem lacessere.*

¶ Famositas, fama, infamia. Tertullianus de Spectac. cap. 15 *damnandi in quendam scopulum famositatis.*

¶ Famose, adverb. Tertullian. 1. adv. Marc. cap. 22 *Quid de tali medico judicabis, qui nutriat morbum, quo pretiosius aut famosius curet?*

¶ Famigĕrare, unde *famigeratum fanum,* id est, celebre & notum, Apul. in Florid. &

¶ Fāmigĕrātor, Plaut. Trin. act. 1. sc. 2. v. 178. qui famam rumusculosque disseminat ac circumfert. Quod vocabulum dudum in obsoletis scriptum est, aut in eorum censu, quæ finxisse Plautus videtur. Sic *famigerabilis, & famigeratus* hodie frequentatissima, vix aliam quam Apuleji, auctoritatem habent.

¶ Fămigĕrātio, Plaut. Trinum. a. 3. sc. 2. v. 66.

¶ Famigerabilis, i. e. nobilis, celebris, non antiquissimæ Latinitatis est; *Famigerabile prælium,* apud Zenonem. Apul. lib. 2. Miles. *Provincia famigerabilis.*

¶ Infāmis, qui male audit, der ein böses Gerücht hat. *Facere infamem,* in Schande bringen / Ter. Heaut. a. 5. sc. 4. v. 14. *Homines vitiis infames,* Cic. pro Cluent. cap. 47. Superl. *infamissimus* est in Lege 34 Cod. de Decurionib. *infamissimam suscipiens vilitatem.* Et Servius in Æn. 12. v. 603 *mors infamissima.*

¶ Infāmis-

¶ Infamissime, adverb. Capitolinus in Pertinace c. 13 formavit, quasi ab *Infamiter*, cujus exemplum non occurrit. *Cornificiæ*, inquit, *infamissime dicitur adhæsisse.* A

¶ Perinfamis, sehr berüchtiget. Sueton. Vitell. cap. 2 *amore libertinæ perinfamis.* Et cum secundo casu Apulejus lib. 3. Metam. p. 136 *Alioqui publicitus maleficæ disciplinæ perinfames sumus.*

¶ Infamia, probrum, dedecus, turpitudo, Nachtheil/Schande. *Esse in summa infamia*, in der höchsten Schande stecken. *Infamiam sibi accersere, conciliare. Infamiam alicui inurere*, Cic. 1. Catil. cap. 6. einen Schandflecken anhencken. Idem de provinc. Consul. cap. 12 *urgeri infamiâ alicujus rei*: & cap. 15 *aliquem infamiâ liberare.* Plaut. in Persa a. 3. sc. 1. v. 27 *Hominum immortalis est infamia. Etiam tum vivit, cùm esse credas mortuam.*

¶ Infamare, infamiam conciliare, ignominiâ notare, übel berüchtigen/ zu Schande machen. Gic. lib. 9. famil. epist. 12 *Tua moderatio & gravitas aliorum infamet injurias.* Quintil. lib. 10. cap. 1. *Clitarchi probatur ingenium, fides infamatur.* Ovidius 14. Met. v. 446 *infamataque relinquunt Tecta deæ*, id est Circes.

¶ *Diffamare*, eadem significatione, sed rarius legitur. Apulej. lib. 1. Miles. *Hic est, qui meis amoribus insuper habitis, non solum me diffamat probris, verum fugam instruit.* Tacitus lib. 15. cap. 49 *a Nerone probroso carmine diffamatus.* Ovid. 4. Metamorph. v. 236 B

Vulgat adulterium, diffamatumque parenti Indicat.

¶ 2. In bonam partem Augustinus usus est de Moribus ecclesi. cathol. cap. 14 de Deo loquens: *Quanto melius atque diffusius diffamatur: tanto diligitur & amatur ardentius.*

¶ Defamare, est fama privare & in oblivionem adducere. Gell. lib. 9. cap. 2 *Ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum iis viderentur.* Et lib. 18. cap. 3 *turpitudine pristinæ vitæ defamatissimus.*

FAMES, is (tertiæ declinationis: antiquis quintæ, ut Gellius testatur lib. 9. cap. 14. unde & in sexto casu ultimam producit) edendi desiderium vel cupiditas, Hunger. Differt ab *inedia*, quod *fames* semper est cum cupiditate edendi: *inedia* verò etiam sine appetitu, ut in ægrotis. *Famem explere*, Cic. pro Domo cap. 23. *Famem depellere*, Idem lib. 1. de Fin. cap. 11. Et, *Famem compescere*, Senec. Hippolyt. v. 515. quod Symmacho lib. 1. epist. 23 est *famem frangere*, den Hunger stillen. Cic. 1. Catil. cap. 10 *Fame confici.* Sic, *Cibi condimentum fames*, Idem de Fin. 2. cap. 28. Hunger ist die beste Würtz/ der beste Koch. Antiphanes apud Stobæum: Ἅπαντ' ὁ λιμὸς γλυκέα πλὴν αὐτοῦ ποιεῖ. *Omnia fames dulcia, præter se ipsam efficit.*

¶ Famelicus, fame laborans, verhungert. Plaut. in Rudente act. 2. sc. 2. v. 6 *Maritimi, famelica hominum natio.* Terent. Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 29 *Ille ubi miser famelicus videt me esse in tanto honore.* ¶ *Famelicus non est interpellandus*, vide chiliadas. C

FAMILIA, quasi *famulia*, cœtus servorum in una domo. De Servis enim proprie *familiam* dici, post Dousam, Brissonium, alios, in exercitationibus Plinianis etiam Salmasius & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 151 docet. Hinc Imperator *familiam libertate donare* Instit. de L. Fus. Can. tollenda dixit. Hinc Apulejus inter *domum*, id est, conjugem liberosque, & *familiam*, id est, servos distinguit, & qui his præest, illorum *Rectorem*, istorum *Dominum* pronunciat. Verba ejus Apologiâ ista sunt: *Ipse domi tuæ rector, ipse familiæ dominus, ipse magister in convivio*, &c. Et idem aliquanto ante p. 304 dixerat: *Quindecim liberi homines populus est; totidem servi familia: totidem vincti, ergastulum.* Aliter Festus: FAMILIA, inquit, *antea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux & princeps generis vocabatur* PATER & MATER FAMILIAE. *Unde* familiæ *nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum*, familiares *ex eadem familia. Postea hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt, permutata* I *cum* V *litera.* Idem tamen paullo post: FAMVLI, inquit, *origo ab Oscis dependet, apud quos servus* FAMVL *nominabatur, unde* & familia *vocata.* Quod si igitur *familiæ* nomen à famulis est: primariò proprieque, servos notat. Quamquam id nominis postea ad liberos usque fuerit translatum. Hinc Vet. Gloss. *familiam* & οἰκετείαν & γένος interpretatur. Unde *Vetus illustris familia*, Cic. pro Muræn. cap. 8. ein altes und berühmtes Geschlecht. *Ampla & honesta familia plebeja*, ibid. cap. 7. *Familia patricia*, Geschlechter. ¶ 2. Hac ratione autem *familia*, & gentem, quæ unum auctorem habet, & stirpes singulas, in quas divisa est gens, significat. Sueton. Nerone princ. *Ex gente Domitiâ duæ familiæ claruerunt.* Vide Ulpian. Lege 195. §. 11. extr. D. de verbor. significat. *Gens* itaque, & *familia* differunt ut totum & pars: gens ad nomen, familia ad cognomen refertur. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 6. ¶ 3. Ulpianus & ad familiarem rem hoc nomen lege 195. D. de Verbor. significat. interpretatur, improbante Salmasio supra citato loco. ¶ 4. Eleganter & ad philosophantium sectas transfertur. Ut, *Platonicorum, peripateticorum familia.* Hoc sensu & *familia gladiatorum* dicitur, ubi tota illarum manus, quæ sub D uno lanistâ, intelligitur. Lips. Saturn. lib. 1. cap. 15. ¶ *Familiam ducere*, proverbiali sermone dicimus, quod præcipuum volumus significare, & principem adeò obtinere locum. Quâ formâ ter usum Ciceronem Muretus observat lib. 4. Var. Lect. cap. 17. Conf. Manut. in Cic. Epist. 5. lib. 7. ad verba Tullii: *Accedit etiam, quod familiam ducit*, &c.

¶ Paterfamiliâs, vel familiæ, Cic. pro S. Rosc. cap. 15.

¶ Materfamiliâs. Cic. pro Cœlio cap. 13.

¶ Filiusfamiliâs, vel familiæ. Sallust. B. Catil. cap. 43 *Filii familiarum parentes interficerent.* Ubi notandum obiter Sallustium dicere *filii familiarum*, non *filii familiâs*: quia sermo est de diversis familiis. De filiis unius familiæ dici potest *filii familiâs*; de diversis verò familiis *filii familiarum.*

¶ Familiaris, ut, *Res domesticæ ac familiares*, Cic. 1. Tusc. c. 1. Nahrung/ Haußhaltung. *Sermones familiares conferre*, Cic. 2. Offic. cap. 11. freundliche Gespräche mit einander halten. Idem lib. 3. fam. epist. 1 *Est ex meis domesticis & intimis familiaribus*, mit dem man täglich ümgehet. Est enim familiaris amicus nobis familiariter conjunctus, & assiduâ nostri consuetudine utens, necessarius. Sic *Terentium familiarem* suum dixit Cicero in Lælio, quod familiariter lectione ejus uteretur, vel quod cognitum eum haberet familiariter. *Familiarem inimicum* Boëthius dixit. Vid. *Efficax.* Rursus Cicero lib. 3. de Orat. cap. 19 *Demosthenes familiarior nobis propter scriptorum multitudinem est.* Hirt. B. Afr. cap. 68 *Reginus, Scipionis familiarissimus.* ¶ Aliàs *familiares* sunt, qui de unâ familiâ sunt. Item Servi. Senecâ Epist. 47 DOMINVM *patrem familiæ appellarunt.* SERVOS (*quod etiam in mimis adhuc durat*) *familiares.*

¶ Perfamiliaris, perfamiliare, h. e. valde familiare. Cic. 5. de Fin. cap. 31. extr. *Carneades, Epicuro perfamiliaris.* Elegans etiam tmesis est apud Gellium lib. 1. cap. 18. pr. *Phædon Socrati & Platoni per fuit familiaris.*

¶ Familiaritas, Freundschafft/ Gemeinschafft. *Affert familiaritatem consuetudo*, Cic. pro Dejot. cap. 14. mit einem ümgehen/ macht Freundschafft. & 4. Verr. cap. 70 *Venire in alicujus familiaritatem.* Pro Cæcin. cap. 5 *Insinuare se in alicujus familiaritatem*, sich in eines Freundschafft bewerben. *Familiaritatem cum aliquo contrahere*, Cic. 1. Off. c. 17. *Summa familiaritate alicui esse conjunctum*, ibidem. *Magna mihi cum eo familiaritas intercedit*, Terent. Phorm. 4. sc. 1. v. 17. ich bin in grosser Freundschafft mit ihm. Idem 2. Off. cap. 8 *familiaritates fidas habere amantium.*

¶ Familiariter, freundlich. *Loqui cum aliquo familiariter*, Cic. Divin. in Verr. cap. 12. *Familiariter cum aliquo vivere*, Idem lib. 6. ad Attic. ep. 6. Et, *Familiariter aliquo uti*, 6. Verr. cap. 20. gute Freundschafft mit einem halten / quod *familiariter aliquem complecti* dixit Plinius junior lib. 9. epist. 19. Seneca de Tranquill. animi cap. 1. sub fin. *Familiariter domestica adspicimus, & semper judicio favor officit.* At, *Familiariter alicujus mortem ferre*, est graviter ferre, ut familiares & inter se amantes solent, apud Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 84. *Familiarius, & familiarissimè cum quo vivere*, etiam Ciceronis sunt, illud pro Cœlio c. 23. hoc Divinatione in Verrem c. 9.

¶ Familiarescere. Sidon. lib 7. ep. 2.

¶ Familiaricus, familiaris, ad familiam pertinens. Varro lib. 1. de R. R. cap. 13 *Sellæ familiaricæ.* Vitruvius lib. 6. cap. 10. *cellæ familiaricæ.*

FAMVLUS, ab hoc nomine Festus familiam deducit; Estque interdum adjectivum, behülfflich / dienstbar. Ovid. 1. Fastorum v. 286 *Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.*

Dextræ famulæ, id est, famulantes, Lucan. lib. 4. v. 207.

¶ 2. Famulus Subst. ein Diener. Cic. 2. Offic. c. 7. *Adhibenda heris sævitia in famulos, si aliter teneri non possunt.*

¶ Famula, eine Magd / Dienerin. Cic. lib. 1. Tusc. c. 31. pr. *Res familiaris est ministra & famula corporis*, Virg. 8. Æn. v. 411

— — *famulas ad lumina longo*
Exercet penso.

¶ Famulari, servire, dienen. Cic. 3. de Rep. apud Nonium in hac voce: *Est genus injustæ servitutis, cum hi famulantur* &c. Plin. lib. 2. c. 63 *ut alimentis famuletur nostris.* ¶ 2. *Famulare* active Tertulliano est famulos constituere, pro famulis uti. Nam Apologetico cap. 21 *cum elemento* [Christus] *ipsa famularet.*

¶ Famularis, adject. *Turba famularis*, Statius lib. 2. Achill. v. 67. das Gesind. *Vestis famularis*, Cic. Tusc. lib. 1. c. pen. Gesinde-Kleid.

¶ Famulatus, us, servitium. Cicero lib. 3. offic. cap. 33 *Quàm miser virtutis famulatus, servientis voluptati.*

¶ Famulitium, idem. Varr. ¶ 2. pro Servis. Apul. Apolog. p. 285 *famulitii paucitatem opprobrare.*

¶ Famulatio, der Dienst. Gloss. Vet. *Famulatio*, δουλεία, Onomast. Vet. *Famulatio*, θεραπεία. ¶ 2. Ein Hauffen Gesinde. Apul. lib. 2 Miles. ineunte: *Ecce mulierem frequenti stipatam famulatione.*

¶ Famulatrix. Donatus ad Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 3 *Coquina medicinæ famulatrix est.*

 ¶ Famu-

¶ Famulatorius, adject. Tertullianus ad Nation. lib. 2. cap. 14 *famulatoria mendicitas.*

¶ Famulanter, Nonius *suppliciter* interpretatur, idque ex Accio probat, cujus est *famulanter pete.*

FANNIA lex, de numero sumptuariarum fuit, de qua Gell. lib. 2. cap. 24. Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 17.

¶ Fannii verò inter oratores claros numerantur à Cicerone in Bruto.

FĀNUM, à *fando*, vel *phanum* ἀπὸ τοῦ φανεροῦ, à manifesto, hoc est, a responsis, quæ in fano dabantur, ein Tempel/Götzenhauß. Nepos Pausan. cap. 4 *Fanum Neptuni.* Cic. pro Lege Manil. c. 9. *fanum locupletissimum & religiosissimum.*

¶ Etiam *Fanus*, mascul. rectè dici, contendit Isaac. Vossius ad Melam p. 147. quia ipsius antiquissimo Cod. Cic. Nat. Deor. lib. 3 c. 18 legatur, *Eumenidum Athenis fanus est.*

¶ Fanum Fortunæ, quod etiam simpliciter *Fanum*, & Colonia *Fanestris* dicitur, Umbriæ in Italia oppidum. Plin. lib. 3. cap. 14. Mela 2. cap. 4.

¶ Fānăticus, numine afflatus, furens, ἔνθεος. Hoc enim gestu à dæmone incitati, divinabunt. *Homo fanaticus*, Cicer. pro Dom. c. 60. Vid. Herald. ad Arnob. p. 21. Ein Schwermer/Besessener. Livius lib. 38. c. 16 *fanatico carmine vaticinantes.* Quintilian. lib. 11. cap. 3 de indignis oratore gestibus, ut caput jactare &c. *fanaticum est.*

¶ Fanatice, adverb. furiose. Apul. lib. 8. p. 214. *absonis ululatibus constrepentes fanatice pervolant.*

¶ Defanare, idem ac profanare, sed perrari usus. Arnobius lib. 4. extremo, *spatiola defanata.*

¶ Prōfānus, quasi *porrò*, id est, *procul à fano.* irreligiosum, impium, unheilig/gottlos. *Error profanus*, Claudian. 3. adv. Rufin. v. 75. *Vulgus profanum*, Horat. 3. Od. 1. *Loca sacra & religiosa habere profana*, Cic. de Arusp. cap. 5. heilige Oerter für gemein und unrein halten. *Usus profanus*, ein weltlicher Brauch/ Plin. lib. 15. cap. 30. *Miscere sacra profanis*, id est, confundere fasque nefasque, Horat. lib. 1. Epist. 16, 57. Vide Chiliadas.

¶ Profanè, adverb. Lactantius lib. 6. cap. 23 *profane ac petulanter illudere.*

¶ Profanitas. Tertullianus de Pallio cap. 2 *Ut autumat superiorum profanitas.*

¶ Profano, profanare, entheiligen/verunreinigen. *Dies festi, sacra, sacerdotes profanantur*, Livius lib. 31. cap. 44. Et Ovid. 3 Amor. eleg. 9. v. 19

Scilicet omne sacrum mors importuna profanat.

¶ Profanatio. Plin. lib. 16. cap. 4. pr. sed alii *profano* ibi legunt, testaturque Harduinus, in omnibus MSS. *profano* legi, cui subaudit ipse *scelere.*

¶ Profanator. Prudentius Apotheos. v. 178

Cede, profanator Christi, jam cede Sabelli.

FAR, fărina, Mehl/Getreyde/Rocke. *Far* primò molitur, ac tum *farinæ* nomen accipit. *Seges farris*, Liv. lib. 2. cap. 5. Halicarnassæus exponit, *farzeam*, Spelzen. In multitudinis numero *farra* dixit Virgilius 1. Georg. v. 73

Aut ibi flava seres mutato sidere farra.

& alibi. Ovidius 6 Fastorum v. 180

Terra fabas tantum duraque farra dabat.

¶ Farrāceus, adject. Plin. 24. cap. 7 *cum polline farraceo.*

¶ Farreus, Columell. libr. 7. cap. 12 *Panis farreus*, Rocken Brod. *Farreæ mensæ*, Aur. Vict. de Orig. gent. Rom.

¶ Farreum, substantiv. libi genus ex farre, ut Festus explicat. Plin. lib. 18. cap. 3 *Novæ nuptæ farreum præferebant.*

¶ Farreatio, *confarreatio*, sacrificii genus ex farreo, quod fiebat inter maritum & uxorem in signum conjunctionis. Plinius lib. 18. cap. 3 *In sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat, novæque nuptæ farreum præferebant*, ein Ehegelübde. *Assuetudinem confarreandi* Tacitus dixit annali 4. cap. 16. n. 2.

¶ Nam & verbum *confarreare* de hoc ritu usus habet, ut jam ex Tacito intellectum est. Et apud Apulejum lib. 5. Metamorph. Cupido ad Psychen inquit: *Tu quidem, ob istud tam dirum facinus confestim toro meo divorte tibique res tuas habeto. Ego verò sororem tuam, & nomen quo censeris, jam mihi confarreatis nuptiis conjugabo.* Idem lib. 10. p. 252 *mulieris matrimonium confarreaturus.*

¶ Diffarreatio. Festus Pompejus: *Diffarreatio genus erat sacrificii, quo inter virum & mulierem fiebat dissolutio.*

¶ Farrāgo, allerley vermenget/ und geschrotten Futter/Mehl. Varro lib. 1. de re Rust. cap. 31 *Far ferro cæsum, farrago dictum, aut quod primum in farracea segete seri cœptum. Ea equi & jumenta cætera verno tempore purgantur ac saginantur.* ¶ 2. Quævis item commixtio. Juvenal. Satyr. 1. v. 85

Quicquid agunt homines, &c.

Nostri est farrago libelli, allerley durcheinander gemengte Materien.

¶ Farraginaria, orum, plurale, Columell. lib. 11. cap. 2. Futter von Mehl/Schrotkorn.

¶ Suffarrāneus, qui far in castra convehit, der Proviant ins

A Lager führt und verkaufft. Plin l. 7. cap. 43, ubi *mulio castrensis suffarraneus* dicitur. Sed notavit Harduinus, variare MSS. libros: & Turnebo quoque *Suffarraneus* suspectum fuit, lib. 29. Adverſ. c. 18. extr.

¶ Farīna, Mehl. *Hordeacea farina*, Varro lib. 2 de R.R. cap. 5. Gersten-Mehl. *In subtilem farinam molere*, Plin. lib. 18. c. 7. Klar Mehl. *Cribro decussa farina*, Persius Sat. 3. v. 112. durchgesiebt. Etiam aliarum rerum pulvis, non frumenti tantum, farina dicitur. Sic *farina pumicis* Plin. 14. cap. 22. *marmoris*, Idem lib. 32. c. 7. Et lib. 23 cap. ult. *folia* [myrti] *siccantur in farinam, quæ inspergitur ulceribus.* Proverbiales locutiones sunt, *ejusdem farinæ, nostræ farinæ*, ejusdem generis, aut gregis; plane similes. Persius. Satyr 5. v. 115

Si tu, cum fueris nostræ paullo ante farinæ.

¶ Farinaceus, aus Mehl gemacht. Vet. Onomast. *Farinaceus*, ἀλευρώδης.

¶ Farinarius, adject. ad farinam pertinens. Plin. lib. 18. cap. 11. sub fin. *farinario cribro subcernunt.*

¶ Farinarium, ein Mehlkasten. Vet. Onomast. *Farinarium*, ἀλευρών.

¶ Farinulentus, Mehlicht. Apulejus lib. 9. p. 222 *farinulento cinere sordide candidati.*

B FARCIO, farcire, füllen/mästen/ saginare. *Anseres farcire*, Cato R. R. c. 89. *Farcire centones alicui*, apud Plautum est Epid. 3. sc. 4. v. 19. gloriosis mendaciis explere, mit Worten speisen.

¶ Farcimen, ἀλλᾶς, Wurst. Gell. 16. cap. 7.

¶ Fartor, ōris. Terent. act. 2. sc. 2. v. 26 *Concurrunt læti mihi obviam fartores*, &c. Donatus, *qui farcimina & insicia vendunt*, interpretatur. Ein Wurstmacher/ oder Wurstverkäuffer. Vet. Schol. Horatii: qui *suillas vendit, & ex iis facit fulsitias.* Casaubono ἀλλαντοπῶλαι sunt. Festus, & Nomenclatorum genus *Fartores* dictum ait, quem vide. In veteri inscriptione, quam Fabricius ad locum Terentii adduxit FARTORES AVIVM legimus: quos eosdem cum CONDITORIBVS accipit. Vet. Gloss. *Fartores*, Σιτευταί.

¶ Fartĭlis, idem quod fartus vel saginatus. *Anser fartilis*, gemästete Gans. Plin. lib. 10. cap. 22.

¶ Fartilia, orum, rotunda, Mastkugeln. Plin. 10. c. 22.

¶ Fartus, quicquid farcit & implet. Plaut. Mostell. a. 1. sc. 2. *Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.* Sie lieben nicht das Kleid/ sondern was drinne steckt. Columell. lib. 5. cap. 10 *Ea res efficit uberiorem fructum, & fartum fici pleniorem & meliorem.*

¶ Fartūra, vel farctura, die Mastung. Columella lib. 8. cap. 7

C extr. *Si fastidiet cibum, totidem diebus minuere oportebit, quot jam farturæ processerint.* ¶ 2. quæris interna oppletio, præsertim parietum. Vitruvius lib. 2. cap. 8 *Tres suscitantur in structura crustæ, duæ frontium, & una media farcturæ.* Et eod. cap. paullo ante: *monumenta facta è marmore seu lapidibus quadratis, intrinsecusque medio calcata farcturis.* Füllung in Wänden. Plinio hujuscemodi parietes, *cæmento medii farti* dicuntur lib. 10. ad Trajan. epist. 48.

¶ Fartim, adv. confertim, dichte. Apulej. lib. 3. Milef. p. 130 *Aditus etiam, & tectum omne fartim stipaverant.*

Composita:

¶ Confercio, confercire, dichte in einander schieben oder stopffen. Plin. 12. cap. 15 *myrrham in folles conferciunt.* Inde

¶ Confertus, dicht in einander gedrückt. Sic *agmen confertum*, Virg. 3. Georg. v. 369. *confertus cibo*, Cic. 2. Catil. c. 5. wohl gefüttert. *Vita conferta varietate omnium voluptatum*, Cic. 2. de Finib. cap. 20. Movetur etiam per gradus. *Confertiores steterant*, Livius 9. c. 27 *Usque plures confertioresque medios urgebant*, lib. 39. c. 31. *Confertissima turba*, Idem 2. c. 12 & 55. *In confertissimos hostes*, Sallust. Catil. cap. 60.

¶ Confertim, adverb. dicht. Livius 21. cap. 8 *confertim utrinque pugnabatur.* & 31. c. 43 *confertim & pugnant, & cedunt.*

D Ammianus 24. cap. 25 *aliquoties confertius resistentes.*

¶ Differcire, implere, unde

¶ Differtus. *Differtum transire forum*, durch den Marckt/ so voll Volcks ist/ gehen/ apud Horatium lib. 1. Sermon. Sat. 5. v. 4. & lib 1. Epist. 6. v. 59. Sic *differtum odoribus corpus*, Tacit. 16. cap. 6, 3. balsamirt.

¶ Effarcire, apud Cæsarem legitur 7. c. 23. *Intervalla grandibus saxis effarcire*, ausfüllen. Itemque apud Plautum Mostell act. 1. sc. 1. v. 62. Qui & *Effertissimum* inde dixit Asin. act. 2. sc. 2. v. 16.

¶ Infarcire, infercire, einfüllen/einstopffen. Plin. 35 cap. 14 *Parietes* (quos fornaces vocat) *circumdatis utrinque duabus tabulis inferciuntur veriùs, quam instruuntur.*

¶ Refercire, replere, complere, voll machen. *Hominum aures sermonibus refercire*, den Leuten die Ohren füllen. Cicero pro Rabirio Post. cap. 14. extr. *Aures refersit istis sermonibus.* Lactantius lib. 6. cap. 6 *qui ærarium pecunia refersit.*

¶ Refertus, voll. *Domus referta doctissimis hominibus*, Cic. in Orat. c. 42. *Invidiis referta sunt omnia*, ibidem c. 41. *Refertium*

civu erit ærarium, quàm unquam fuit, Idem in Verr. 5. c. 87. *Theatrum celebritate refertissimum*, lib. 1. ad Quint. frat. ep. 1. c. 14. *Literæ refertæ officio, diligentia, suavitate*, ad eundem libr. 2. epist. 14. ineunte. Et cum Genitivo: *Referta Gallia negotiatorum est; plena civium Romanorum*, Idem pro Fontejo cap. 1. A

¶ Suffertus, à suffercior videtur fieri. *Suffertum* autem idem est quod plenum. *Sufferti aliquid tinnire*, hoc est, pinguius aliquid & densum. Suetonius in Nerone c. 20.

¶ Suffarcinare, unde

¶ Suffarcinatus, **gefüllt/gemäst/wohl unterfaßt/dicke.** Terent. Andr. act. 4. sc. 4. v. 31 *Vidi Cantharam suffarcinatam.* Ubi malè Lambinus *subsarcinatam* emendat. Vulgatam enim Donati tuetur auctoritas. *Suffarcinatam* dixit, quod puerum sub veste portaret in corbe, ex quo suffertior incedebat. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 10 *Qui incedunt suffarcinati cum libris.* Antiqui enim & *farcio*, & *farcino* dicebant, ut Eugraphius observat. Tam pie, quam eleganter Paullinus Nolanus epist. 29. [al. 10.] cap. 2 *Suffarcinatos arcta non capiunt.* h. e. angusta cæli via excludit mundanis rebus onustos & differtos.

FĀRIS, vel fāre, fātur, fāri, **reden.** Virgil 6. Æn. pr. *Sic fatur lacrymans.* Proprium *Vatum* est: Qui inde & *Fatui* appellati. Vide infra FATVVS. *Fandi doctissima*, **trefflich wol beredt**/ Virg. 10. v. 225.

¶ Fans, fantis, particip. Propert. lib. 3. eleg. 7, 65

Subtrahit hæc fantem torta vertigine fluctus. B

¶ Fandus, aliud participium. Virgil. Æn. 1. v. 543

Deos memores fandi atque nefandi.

¶ Fando eleganter usurpatur passivè; Cic. lib. 1. de N. D. c. 29. *At vere ne quidem fando auditum est, crocodilum, aut ibim, aut felem violatum ab Ægyptio.* & Virg. Æn. 2. v. 81

Fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures.

id est, dum dicitur: sed & active, ibidem v. 6. *Quis talia fando Temperet à lacrymis?*

¶ Fāmen, ut Affamen, de quo postea. Eugenius Toletanus Carm. 1.

Secreti tacitus, & linguæ famine cautus.

Theodulfus lib. 2. v. 633

Et circumstantes famine pasce pio.

¶ Fatus, ûs, subst. idem. Paullinus Nolanus Poem. 17. ad Nicetam v. 246

Ad tuos fatus Scytha mitigatur.

Sidonius lib. 9. epist. 13 intexto carmine:

Removete ficta fatu.

¶ Infans, nomen, **unmündig/ein junges Kind.** Ovidius 15. Metam. v. 221 C

Editus in lucem jacuit sine viribus infans.

Et Livius lib. 21. cap. 62 *infans semestris.* Atqui in Veteri lapide sic appellatur 7 annorum puer apud Gruter pag. 679. n. 7

CRASSICIO. CONSTANTINO.
INFANTI DVLCISSIMO.
QVI VIXIT ANNOS VII.

Sane & Hippocrates primum gradum ætatis humanæ, ut Censorinus observat, *septimo anno* finivit. Et prima ætas, quæ alia quam infantia est: cui pueritia succedit ad ann. 15. ut Varro apud Censorinum definit. Qui ætates quoque ita divisit, ut primò *infantiam*, deinde *pueritiam* locaret, ut Servius auctor est in 5. Æneid. p. 89. Horatius *pudorem* vocat *infantem*, quia *verecundia elingues* facit, quemadmodum Porphyrio interpretatur. Locus est lib. 1. Serm. Sat. 6. v. 57.

¶ 2. Infans, adject. indisertus, **unberedt.** Cicer. de clar. orator. cap. 26 *Fannii historia neque nimis est infans neque perfecte diserta.* Idem lib. 3. ad Quint. fr. ep. 4 pr. *Nibil accusatore Lentulo, subscriptoribusque ejus infantius.* Idem pro Cluent. cap. 18. extr. *timebam, si nihil dixissem, ne infantissimus existimarer.* Et Auctor ad Herenn. libr. 2. cap. 11 *Dialectici, dum caute expediteque loqui volunt, infantissimi reperiuntur.*

¶ Infantulus, dimin. Apulejus lib. 8. p. 207 *Gerebamus infantulos & mulieres.* Et fœmininum D

¶ Infantula, æ. Idem Apul. lib. 10. p. 252 *Habebat filiam parvulam de marito, quem nuper necaverat. Huic infantulæ, quod leges necessariam patris successionem deferrent, sustinebat ægerrime.*

¶ Infantia, **Kindheit.** *Ab infantia* Quintil. libr. 1. cap. 2. *Infantiam statim deliciis solvimus.* **Die Kindheit wird durch Verzärtelung verderbet.** ¶ Pro imperitia & simplicitate, Suetonius posuit de Illustrib. Grammat. cap. 9 *Quæ quidem omitti jam video desidia quorundam & infantiâ; non enim fastidio putem.*

¶ Apud Ciceronem & imperitia dicendi est, Topicis cap. 21. extr.

¶ Infantilis, ad infantem pertinens. Justinus lib. 17 extremo: *Parvulum infantilibus blandimentis inductus diu protexit.* Apulejus lib. 5. p. 164 *infantilis uterus.*

¶ Infantarius, a, **die mit Kindern umbgehen.** Martialis libr. 4. epigr. 88 de Bassa: *infantaria non est*, i. e. non est amatrix infantum.

¶ *Infantarii* dicebantur olim Christiani, crediti infantem in suis conventibus mactare & comedere. Vide Tertullian. ad Nation. lib. 1. cap. 2.

¶ Infantare Tertulliano est instar infantis nutrire. Lib. 1. adv. Marc. cap. 14 *mellis & lactis societate suos infantat.*

¶ Infanticīda, æ, **ein Kinder-Mörder.** Tertullian. Apolog. c. 4. & lib. 1. ad Nation. cap. 15.

¶ Infanticīdium, **Kindermord.** Idem Tertullianus d. libr. 1. ad Nation. c. 15 usus est: & Apologetico cap. 2. *quot quisque jam infanticidia degustasset.*

Composita cum Præpositione:

¶ Affāri, alloqui, **anreden.** Cicer. Philipp. 2. cap. 13 *Qui locus est aut tam desertus, aut tam inhumanus, qui illos,* [ab Antonio expulsos] *quò accesserint, non affari, atque appetere videatur.*

¶ Affātus, us, subst. alloquium. **Anrede.** Virgil. 4. Æneid. v. 284

-- -- quô nunc reginam ambire furentem
Audeat affatu?

Deinde mandatum notat, præsertim scriptoribus posterioris ævi. Cassiodor. libr. 2. Epist. 29. *præsentibus te affatibus admonemus.* Et Lege 3. Cod. de Episc. audient. *Nemo deinceps tardiores fortassis affatus nostræ perennitatis exspectet.* **Befehl.**

¶ Affāmen, idem quod Affatus. Apulejus lib. 11. p. 260 *Orbis dominam blando mulcentes affamine.* Et Theodulfus libr. 3. Carm. v. 21

Atque audire tui perpulchra affamina sensus.

¶ Affābilis, qui sui alloquendi copiam dat. Cic. 1. Offic. cap. 31 *cum in omni sermone omnibus affabilem & jucundum se esse vellet.*

¶ Affabilitas. Cic. 2. Off. c. 14 *Conciliat animos hominum comitas, affabilitasque sermonis.*

¶ Affabiliter. Macrob. 7. Saturn. c. 2 *comiter affabiliterque susceptus.* Spartian. in Caracall. cap. 3. *affabiliter alloqui.*

¶ Effāri, eloqui, **aussprechen.** Cic. pro Domo cap. 55 *neque verbum ullum solenne potuit effari.*

¶ Effātum, sententia. Cic. 4. Acad. c. 29 *ἀξίωμα est quasi effatum.*

¶ Effatus, a, um, augurale verbum. vid. Gell. 13. cap. 14 principio.

¶ Effāmen, effatum. Martianus Capella principio lib. 4

Hæc quoque contortus stringens effamina nodis.

¶ Effābilis. Apul. Apolog. *nemini effabilis.* **aussprechlich.**

¶ Ineffabilis. **unaussprechlich.** Plin. 28. cap. 2 *ineffabilia verba.* Et Apulej. 8. p. 204 *fraudes ineffabiles.*

¶ Ineffabiliter, adverb. **unaussprechlich.** Augustinus Enchirid. cap. 89 *Deus mirabiliter & ineffabiliter artifex.* Idem lib. 3. de Trinit. cap. 3 *ineffabiliter jubenti obediens*

¶ Ineffabilitas. Augustinus epist. 112 cap. 13 ad Paulinam: *ineffabilitas visionis Dei.*

¶ Interfāri, **darzwischen reden/in die Rede fallen.** Livius 3. cap. 47 *Appius interfatur.* & lib. 8. cap. 36 *interfante Decio.* Et Valer. Max. 9. cap. 5. n. 2 *interfari concionantem ausus fuerat.* Et Prudentius 2. adv. Symmach. v. 33

Talia principibus dicta interfantibus.

¶ Interfatio, interpellatio. Quintil. 4. cap. 2 *Interim expediet, expositiones brevi interfatione distinguere.*

¶ Præfāri, **vorher reden/eine Vorrede thun.** *Præfari honorem*, quod fit in narratione rei inhonestæ aut parum verecundæ. Apul. Apol. *Honos auribus præfandus est: domus ejus tota lenonia, tota familia contaminata; ipse propudiosus, uxor lupa, filii similes prorsus, &c.*

¶ Præfatio, præloquium, **Vorrede.** Cic. Verrin. 5. cap. 80 *Quæ porro præfatio tuæ donationis fuit?* Sueton. Claud. c. 25 *præfationem adhibere.* ¶ Val. Max. 6. cap. 3, 1. *præfatio ultionis*, i. e. titulus supplicii.

¶ Præfatiuncula, diminutivum. Hieronymus epist. 89. c. 6. ad Augustin. *Præfatiunculæ divinorum voluminum.*

¶ Præfatus, ûs, idem. Symmach. lib. 10. epist. 29 *comperit meo præfatu.* i. e. prædictione.

¶ Præfatum, idem. Symmach. lib. 6. epist. 3 *Præfato opus est, si ardua postulentur.* Sed hoc, &

¶ Præfatus, a, um, passivum, posterioris Latinitatis sunt. Arnobius lib. 5. p. 176 *Partes, quas inter aures castas sine venia nefas est, ac sine honoribus appellare præfatus.*

¶ Prōfāri, **daher sagen.** Virg. Æneid. 1. v. 561

Tum breviter Dido vultum demissa profatur.

Deinde Profari est præfari, prædicere, ut Gronovius ad Livii lib. 22. cap. 1 auctoribus probavit non erubescendis. Livii verba, ut Gronovii, pater & filius emendarunt, hæc sunt: *ut ita fierent, quemadmodum cordi esse Divi suis carminibus profarentur.*

¶ Composita cum Adverbiis, pertinent ad participium *Fandus*, **das zu sagen dient**/ de quo supra in *Fari* diximus. Huic contraria sunt

¶ Nefandus, turpis, dictu indignus. Virgil. 1. Æn. v. 543

At sperate Deos memores fandi atque nefandi.

Cicero de Arusp. resp. cap. 20 *per nefandum scelus.* Justinus lib. 16 cap. 4. n. 11 *nefandissima quaque tyrannicæ crudelitatis exercuit.*

¶ Infandus, idem. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 3. v. 22 *Infandum facinus.* Livius lib. 5. cap. 49 *infanda merces.* das nicht zu sagen taugt/ schändlich. Silius lib. 4. v. 160 *infandi Senones.* Varius, Tragicus poeta, apud Quintilianum libr. 3. cap. 8 *Jam vero infandissima.* A

¶ De sententia Prisciani lib. 15, quem Vossius sequitur, huc pertinent, quæ in FARIVS & FARIAM composita cadunt, ut sunt

¶ Aliquotfariam, apud Varron. R. R. lib. 1. cap. 2.

¶ Ambifarius, duplex, beyderley. Arnobius lib. 5. pag. 181 *ambifariæ fabulæ:* & p. 182, *ambifaria obtentione velatus.*

¶ Ambifariam, adverb. Apulejus Apolog. p. 276 *Ambifariam dissolvere*, auf beyderley Weise. Et 4. Floridor. p. 360 *Anceps argumentum ambifariam proposuit.*

¶ Bifarius, duplex, in utramque partem aptus. Apulejus 3 Dogm. Plat. pag. 39 *Bifaria sit sublata illatio.* Ammianus lib. 18. cap. 8 *ratione bifaria.*

¶ Bifariam, dupliciter, in duas partes. Cic. 3. Tusc. cap. 11. pr. *Bifariam quatuor perturbationes æqualiter distributæ sunt.* Varro lib. 2. de R. R. cap. 4 *divisus annus bifariam.*

¶ Trifariam, in tres partes. Livius libr. 5. cap. 26 *Trifariam Romani muniebant.* Idem lib. 3. cap 22 *Trifariam adortus castra circumvenit.* Apulejus principio libri de Deo Socratis: *Plato omnem naturam rerum trifariam divisit.* B

¶ Trifarie, Diomedes, vetus Grammaticus, sub fin. cap. de Declinatione Masc. *Genitivo trifarie proferuntur.*

¶ Quadrifariam, in quatuor partes. Livius lib 38. cap. 1 *quadrifariam se diviserunt.*

¶ Quadrifariter, alia forma, Lege 10. Dig. de Gradibus § 14.

¶ Multifarius, mancherley/ manchfaltig. Gellius lib. 5. cap. 6 *Militares coronæ multifariæ sunt.* Et Apulejus in Trismeg. p. 83 *multifaria ratione.*

¶ Multifariam, adverb. Livius lib. 33. cap. 18 *Multifariam disjecta præsidia.*

¶ Multifarie, idem. Plinius lib. 18 cap. 7, *panis multifarie è milio fit.*

¶ Plurifariam, pluribus modis. Sæpe usus Suetonius, Aug. 46 & 80. Tib. 43. Calig. 54. Claud. 21.

¶ Omnifariam, omnibus modis, auf allerley Weise. Gellius 12. cap. 13 *Oceanus terras omnifariam & undique versum circumfluit.* Apulejus in Trismegisto p. 85 *Dicunt, Deum debuisse omnifariam mundum à malitia liberare.* Et Macrobius lib. 7. cap. 13 *Senarius numerus omnifariam plenus, perfectus, atque divinus est.* C

FAS, pium, religiosum, was für GOtt ziemlich und recht ist. *Justum* enim ad homines refertur, *fas* ad Deum. Virgilius aptissime conjunxit utrumque 1. Georg. 268

Quædam etiam festis opera exercere diebus
Fas & jura sinunt.

Göttliche und weltliche Rechte lassen zu/ ꝛc. *Contra fas, contra omnes divinas atque humanas religiones aliquid facere*, Cic. in Verrin. 7. cap. 13. *Contra jus fasque*, de Arusp. c. 16. Et, *Quoad fas est*, quoad licet, so fern es gegen GOtt und Menschen zu verantworten ist/ Idem Agrar. 2. cap. 7.

¶ Nefas, facinus impium & atrox, eine greuliche Sünde und Ubelthat. *Nefas immane, dirum, execrandum, capitale audere, committere*, apud Poetas passim legitur.

¶ Sæpe eleganter interseritur, interjectionis vicem, ut alia quædam. Virgil. Æneid. 8. v. 687

— — — *& ultima secum*
Bactra vehit, sequiturque (nefas) Ægyptia conjux.

Vide & *Malum.*

¶ *Per Fas, & Nefas,* Sordida formula ex vulgari proverbio vulgò habetur, nec forsan digna, quæ ad Latinum stilum transferatur. Malunt dici *omnibus modis, sive jure sive injuria.* Quod si scite adhibeatur, tam sordida phrasis nequaquam est, quam vulgo putatur. Livius lib. 6. c. 14 Manlii Capitolini factione: *Id vero accendit animos, ut per omne fas ac nefas secuturi vindicem libertatis viderentur.* Horat. 1. Oda 18 *Fas atque nefas exiguo fine discernit.* Recht und Unrecht ist ihm einerley. D

¶ Est & hinc *Nefarius*, adject. ut, *Facinus nefarium*, Cic. pro Rosc. Am. c. 13. eine schändliche That. *Nefario scelere obstringere*, apud Cæsarem lib. 2. Civ. B. c. 32.

¶ Nefarie, adverb. *Multa in Deos hominesque nefarie facere*, h. e. scelerate, leichtfertig. Cic. in Verr. Divinat. c. 12.

FASCELIS, & Fascelitis Diana, a fasce lignorum dicta, auctore Servio in Æn. 2. v. 116. quem inspicias. Hinc

¶ Fascelinus, ut *Fascelina sedes*, apud Silium lib. 14. v. 261, locus, in quo templum hujus Dianæ. Adde quæ ibi notavimus.

FASCIA, æ, linteolum ad ligandum aptum, eine Binden/ Schleyertuch/ Schürtzlein/ Windeln. *Fascia crinalis*, eine Hauben. *Fasciæ crurales*, Hosenbänder. *Fascia pectoralis*, ein Brusttuch/ apud Martialem libr. 14. Epigr. 134. Seneca in Epistolâ 80. extr. *Sub regis fascia multum latet mali*, unter des Königes Binden und Kron stecket viel Unlusts: Vide *Diadema.* De fasciis veterum plura Casaubonus ad Augustum Suetonii cap. 82. cum de *feminalibus* & *tibialibus*, quorum ibi mentio, explicat, & Salmasius ad Histor. August. non uno loco, itemque Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 159.

¶ Fasciola, dimin. *Fasciolæ purpureæ*, Cic. Arusp. Resp. cap. 21. rothe Bänder oder Binden.

¶ Usus est & verbo *Fasciare*, bewinden/ einwickeln/ in Antonino Pio Capitolinus cap. ult. Et Martialis libr. 12. epigr. 57 *fasciato trunco naufragus loquax.*

FASCINVM, & fascinus, βασκανία, Zauberey/ Beschreyung/ Beruffung. Symmach. lib. 1. Epist. 13 *Nullo fascino felicitas publica mordeatur.* Fascino morderi est, invidià lacerari. Duplex enim habetur fascinus, alius qui oculo, alius qui linguâ fit. De primo Virg. 3. Eclog.

Nescio, quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

De altero Ecloga 7. v. 27

Aut si ultra placitum laudavit, baccare frondem
Cingite, non vati noceat mala lingua futuro.

Nam nimium laudare, fascinare est. Utrumque genus complexus Horatius lib. 1. Ep. 14. v. 37

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro, morsuque venenat.

De caussis fascinationum non ineleganter philosophatur Heliodorus 3. Æthiopicorum ex Calasiridis persona: Vide & Plutarch. libr. 5. Sympos. Quæst. 7. Aristotelem (hujus enim nomine inscribuntur hi libri) de secretiore Philosophiâ apud Ægyptios lib. 5. cap. 6. & seq. itemque Tertullian. de Virginib. velandis cap. 12. Turneb. lib. 9. Adverf. c. 28. Casaub. ad Pers. p. 202. & ad Theocrit. p. 75. Lambin. ad Horat. p. 365. ¶ 2. Sed & ipsa remedia contra fascinum, seu amuleta, quæ & *præbia* dicebantur antiquis, & membri virilis, sive mentulæ figura pueris suspendebantur è collo, quorum specimen eruditissimus Pignorius explicatione mensæ Isiacæ pag. 17 exhibuit, *fascini* nomine appellata fuerunt.

¶ Atque hinc ipsum membrum virile, seu veretum perinde *fascinum* appellatum. Cujusmodi non unum exemplum in Priapeis licet notare, ubi & *fascinosum* pro bene vasato legere licet. Horat. Epod. 8

Illiterati num minus nervi rigent,
Minusve languet fascinum.

¶ Fascino, fascinare, zaubern/ beruffen/ beschreyen. Catull. Epigr. 7 *Malâ fascinare linguâ.*

¶ Fascinatio, bezauberung/ das beschreyen. Plin. 28. cap. 2 *fascinationibus occurrere.*

¶ Fascinator. Vet. Gloss. *Fascinator*, βάσκανος.

¶ Effascinare, ut fascinare. Plin. lib. 7. cap. 2 *In Africa familias quasdam effascinantium Isigonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata (τὰ ἐπαινούμενα) arescant arbores, emoriantur infantes.* Ubi vide Dalechamp. *Visu fascinare*, Plinius ibidem. *Voce atque lingua effascinare*, Gellius 9. cap. 4 ex Plinio, beruffen/ beschreyen: sed de suo adjecit *voce atque lingua*, ut Plinii interpres esset.

¶ Effascinatio. Plinius lib. 19 cap. 4 *contra invidentium effascinationes.* Idem lib. 37. cap. 10 *Eam* [gemmam, cui nomen Antipathes] *contra effascinationes auxiliari magi volunt.*

¶ A Fascino est *Præfiscine*, vel *Præfiscini*, quasi dicas *præter fascinum*, ἀβασκάντως, ohne Ruhm zu melden/ GOtt gebe daß ichs zur guten Stunde rede. Apulejus 3. Florid. *præfiscine dixerim.* Quam vocem plerumque addebant veteres, quum aliquid laudarent. Putabant enim se amoliri hac voce fascinum, a quo metuebant, si quis impensius se laudaret ipse, aut ab alio laudaretur. Simile est, quod & hodieque usurpamus *dicto absit invidia.* Vide Scalig. ad Fest. & Muret. lib. 9. Var. Lect. cap. 3. Plautus Asinariâ act. 2. sc. 4. v. 84

Præfiscine hoc nunc dixerim, nemo etiam me accusavit
Merito meo; neque me Athenis est alter hodie quispiam,
Cui credi recte æque putent.

Titinnius in Setina apud Charis. lib. 2. p. 180

Paulla mea, amabo! Pol tu ad laudem addito Præfiscini.

Ne sc. puella fascinetur, addit rei explicandæ lib. 2 Charisius. Vide Stewech. ad Apuleji Florida p. 398. Ubi è Jos. Scaligero observat *Præfiscine* de præsenti; *præfiscini* de futuro dici.

FASCIS, congeries colligata, ein Bund/ Bündel/ ut, *Fascis virgultorum ac stramentorum*, Hirtius 8. B. Gall. c. 15. *Calamorum* Martial. lemm. epig. 38. lib. 14. & aliarum quarumcunque rerum.

¶ Sed *Fasces* plural. insignia dicebantur Magistratuum Romanorum. Erant autem fasciculi colligati ex virgis seu bacillis de betula arbore, ut auctor est Plinius, inter quas obligata securis ita erat, ut ferrum in summo fasce emineret. Hinc Tertulliano de Pœnitent. cap. 11 *securium virgarumque petitio*, est petitio honorum. Hujusmodi fasces *duodecim* Consulibus, Prætoribus *deni*, à lictoribus totidem præferebantur honoris, terrorisque causâ, sive ut Plutarchus exposuit in Problem. Roman. Probl. 82, ut per virgas significaretur, corrigendum esse a magistratu, quod mutari possit; quod verò emendari nequiret, abscindendum. Hinc & pro consulatu aut magistratu ipso interdum ponun-

ponuntur. Ut, *Extraordinarii fasces* apud Cic. pro Dom. c. 10. A
Sed ante Consules, & Reges habuerunt fasces 12, quod Romulus instituit, de quo Dionysius lib. 3. & Liv. lib. 1. cap. 8. Alia, quæ ad historiam horum fascium pertinent, vide sis apud Lipsium lib. 1. El. cap. 23. Ubi etiam proverbium explicat, *Fasces submittere*, pro cedere, & se minorem fateri: & Rosin. lib. 7. Antiq. Roman. c. 48. *Fasces sunt fasces*, id est, magistratus est onus. Honores sunt onera, quod Germani dicunt, Würde ist Bürde. Flor. lib. 1. cap. 5, *Tarquinius duodecim Tusciæ populos frequentibus armis subegit. Inde fasces trabeæ, curules, anuli, phaleræ, paludamenta, prætexta; inde quod aureo curru, quatuor equis triumphatur; togæ pictæ, tunicæque palmatæ; omnia denique decora & insignia, quibus imperii dignitas eminet.*

¶ Fasciculus, ut: *Fasciculus epistolarum*, ein Bündlein Brieffe. Cic. 2. ad Q. frat. ep. 11 *Fasciculus librorum, florum*. Ein Sträußgen. unde *Fasciculum ad nares admovere*, apud eundem 3. Tusc. Qu. cap. 18. extr.

¶ Fascelis Diana, vide paullo ante suo loco.

FASELUS, navigium, vide in *Phaselus*.

¶ Faselus, legumen, welsche Bonen. Virgil. 1. Georg. v. 227 *Viciamque seres vilemque faselum.*

¶ Faseolus, legumen est Columellæ & Plinio, semen habet candidum, forma ac magnitudine inter fabas & pisa media. Plin. B
12. cap. 7. Colum. 11. cap. 2.

FASTI, orum, plur. Quanquam & *Fastus, fastuum*. Varro dixit & Lucanus lib. 10. v. 187

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

Observat idem & Priscianus lib. 6. & ita apud Horatium lib. 4. Carm. od. 14. v. 4. *Fastus* non *fastos* in quibusdam codicibus inveniri notat Torrent. Columell. lib. 9. cap. 14 *Sequor nunc Eudoxi & Metonis antiquorumque Astrologorum fastus.* Silius lib. 2 v. 10

Ausonios atavo ducebat consule fastus.

Et Claudianus epistola ad Probinum v. 15

Incipiensque tuis a fascibus omina cepi,

id est, a consulatu tuo. Plura de hoc vide ap. Nicol. Heinsium in Claudiani 4. consul. Honor. v. 155. Cæterum FASTI dicebantur libri in quibus totius anni res Romani populi continebantur perscriptæ; nec non dierum singulorum observationes, ein Calender. Itaque & qui nascebantur, eo referebantur. Vide Sueton. Tiber. cap. 5. & ibi Torrentium.

¶ *Fastus* & *Nefastus*, dierum epitheta. Fasti dies dicebantur, in quibus sine piaculo prætoribus tria hæc licebat præfari verba *Do, Dico, Addico*. Nefasti, in quibus idem fieri non licebat. Ovid. C
1. Fastor. v. 47

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur;
Fastus erit, per quem lege licebit agi.

Livius lib. 1. cap. 19 de Numa: *Nefastos dies fastosque fecit, quia aliquando nihil cum populo agi utile futurum erat.* Sueton. lib. 4. Prætorum, ut Priscianus lib. 8 laudat, FASTI *Dies sunt, in quibus jus fatur, id est, dicitur,* nefasti *in quibus non dicitur.* Vide & Plutarchum Camillo, & de rerum Romanarum caussis. Institutio ipsa à Numa est, Livius libr. 1. cap. 19. ¶ Suetonius Tiberio cap. 53 *nefastos dies* pro atris, inauspicatis dixit: quod prave tamen & perperam fieri Gellius lib. 4. cap. 9 existimat.

FASTIGIUM, summitas quævis, die Höhe oder Spitzen. De monte Cæsar lib. 1. de Bello Civili cap. 45 *Præruptus locus erat: ab oppido autem declivi fastigio vergebat in longitudinem passuum circiter DC.* Et lib. 2. cap. 24 *Id autem est jugum directum, eminens in mare, utraque ex parte præruptum atque asperum, sed paulò tamen leniore fastigio ab ea parte, quæ ad Uticam vergit.* Sic *molle fastigium* eodem libr. cap. 10. Eine nicht jähe Höhe. Nepos Attico cap. 14 *Pari fastigio* (dignitatis) *stetit in utraque fortuna.* Quod Metaphoricum est. Sic Plin. in Panegyrico cap. 52. *Fastigium inter homines servare* dixit pro excellere honoribus & dignitate, atque sic peculiariter *regnum*, sive *regiam dignitatem* notat. Vid. Barth. lib. 27. Adversf. cap. 7. & ad Claudian. p. D
813. ¶ 2. Sed & ædificiorum summa, *fastigia* appellantur. Unde *operi fastigium imponere*, Ciceroni 3. offic. cap. 7 absolvere est. Hoc enim in ædium exstructione opus ultimum est. ¶ 3. Fuit & *fastigium* peculiare genus tecti, quod non nisi Deorum templis & Cæsarum palatiis proprium erat, cujus Suetonius Cæsare cap. 81, & Claudio cap. 17 mentionem facit. Id Græcis ἀετὸς & ἀέτωμα appellabatur, ut Casaubonus ad locum in Cæsare notat, quem vide. ¶ 4. Virgilius etiam de profunditate hoc nomine usus est, quæ & *altitudo* similiter dicitur. 2. Georg. 288

Forsitan & scrobibus quæ sint fastigia quæras.

Wie tieff der Graben oder Gruben seyn müssen. Vide & Servium in 2. Æneid. v. 758

¶ Semifastigium. Vitruvius lib. 7. cap. 5.

¶ Fastigiare, seu potius Fastigare, est cacuminare, attollere in fastigium: zuspitzen/ die Höhe schliessen; Mela libr. 1. cap. 4 *fastigetque se molliter.* Et Silius lib. 5. v. 49

Sensim fastigans, compressa cacumina nectit.

Plinius lib. 18 cap. 7 *Frumenta hieme in herba sunt: verno tempore fastigantur in stipulam.*

¶ Fastigatus hinc est. Livius libr. 38. cap 27 *collis in modum metæ in acutum cacumen a fundo satis lato fastigatus.* Solin. cap. de Ægypto extr. *Pyramides turres sunt fastigatæ.* Sidonius libr. 1. epist 9 *fastigatissimi consulares.* Isaacus Vossius ad Pomp. Melam p. 17 negat *fastigiatus, fastigiare* bona esse, quod MSS. passim habeant *fastigare, fastigatus.* Non enim verbum a nomine est, sed hoc ab illo, sicut *vestigium* a *vestigare.* Poetæ corrumpi non possunt. De Silio jam vidimus: addi Sidonius potest Carm. 2. v. 5

-- -- *diademate crinem*
Fastigatus eas.

¶ Fastigatio. Plin. lib. 17. cap. 14. *Fastigatio lævi descendat cuneo.* Apulejus 2. Florid. *recta fastigatione clausulæ.*

FASTUS, ûs, admiratio sui, superbia, stoltz/ prächtige Hoffart. *Alto fastu turgidus*, Claud. lib. 2. de laud. Stilic. v. 159. Von Hoffart auffgeblasen. Et Ovid. Fast. 1. v. 457

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Schöne Leute seynd stoltz. ¶ 2. Pro contemtu, qui ex superbia est, Tacitus posuit 2. Annal. cap. 2, *Accendebat dedignantes & ipse, diversus à majorum instituit raro venatu, segni equorum cura, quoties per urbem incederet lecticæ gestamine, fastuque erga patrias epulas.* Vide ibi Pichenam. Conf. Lips. lib. 2. Var. Lect. cap. 22.

¶ Fastuosus. Ubermüthig/hoffärtig.

¶ Fastosus, voll Pracht und Stoltz. Apud Martialem libr. 10. epigr. 13 *fastosæ limina mœchæ.* Auctor panegyr. ad Pison. v. 107 *domus fastosa.*

¶ Faciunt hinc, *Fastidio, fastidire*, quod est cum fastu despicere, einen Eckel haben/verschmähen. Virg. Ecl. 2. extr.

Invenies alium, si te hic fastidit Alexis.

Plaut. Curcul. act. 5. sc. 2. v. 35 *ut fastidit gloriosus?* Wie macht sich der Praler so breit? Idem Bacchid. act. 2. sc. 3. v. 97

NI. *Sed dives ne est istic Theotimus?* CH. *etiam rogas?*
Qui succos habeat auro subpactum solum.
NI. *Cur ista fastidit?* CH. *tantas divitias habet:*
Nescit quod faciat auro.

Cur ita fastidit? id est, superbit, Warum prangt und pralet er also? Curt. 5. c. 5. n. 12 *Nemo fideliter diligit, quem fastidit.*

¶ De cibis usus Horatius est lib. 1. Epist. 17. v. 15

- - - *si sciret regibus uti,*
Fastidiret olus.

Hätte einen Eckel dafür. Columella libr. 2. cap. 9. extr. *Milium cum lacte pultem non fastidiendam præbet.*

¶ Fastidienter, Apulejus lib. 5. p. 166 *Parentibus fastidienter appellatus.*

¶ Fastidium, contemptus, tædium, Eckel/Verachtung/Unwille. Cic. 1. de Invent. c. 17 *Cibi satietas & fastidium.* Et, *Fastidium stomachi*, idem lib. 2. fam. ep. 16. *Fastidium movere*, Quintil. 2. cap. 4, einen Eckel machen. *Fastidium deducere*, Plin. 15. cap. 8. den Eckel benehmen. *Fastidium audiendi*, de Opt. gen. or. c. 4. &c. Cicero de finib. lib. 1. c. 2 *Rudem esse omnino in nostris Poetis, aut inertissimæ segnitiæ est, aut fastidii delicatissimi.* Idem lib. 3. de Orat. *Omnibus in rebus, voluptatibus fastidium finitimum est*, nach Lust folget Eckel und Unlust.

¶ Fastidiosus, qui fastidit, eckel oder eckelsam. *Fastidiosus literarum Latinarum*, Cic. de claris Orator. c. 70. *Aurium sensus fastidiosissimus*, das Gehör ist ein überaus eckeles Ding/ ad Herenn. libr. 4. c. 23. Rursus Cicero de Clar. or. cap. 57 *Antonius facilis in caussis recipiendis erat: fastidiosior Crassus.*

¶ Fastidiose, adverb. mit Eckel. *Fastidiose spectare*, mit Verdruß zusehen. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 61 *quod ego non tam fastidiose in nobis, quam in histrionibus, spectari puto.* & lib. 2. cap. 89. *fastidiosius accedere.*

¶ Fastidibilis. Tertullianus de Anima cap. 33 *judicia fastidibilia*

¶ Infastiditus, cujus non est fastidium, dessen man nicht überdrüßig wird. Cassiodorus lib. 5. epist. 41 *infastidita suggestio.* Sidonius Carm. 16 extr. ad Faustum Reiens.

Infastiditum fers ipse ad busta cadaver.

FATEOR, Fateri, bekennen/ gestehen. *Fatetur* is, qui in culpa est, & qui cogitur, aus Schuld und Bezwanck bekennen. Ultro enim de se affirmare *profiteri* est. *Peccatum fateri*, Horat. 2. Satyr. 4. v. 4. *errorem suum fateri*, seinen Fehler gestehen. Claudian. 2. in Eutrop. v. 7

Quid juvat errorem mersa jam puppe fateri?

Construitur etiam cum præpositione, ut, *fateri de se*, Livius lib. 24. cap. 5. Et cum infinitivo, ut, *Fatendum est, summum bonum esse jucunde vivere*, Cicer. lib. 1. de finib. cap. 12 extr.

¶ Fassus. *Da veniam fasso.* Ovid. 1. Pont. 7. v. 22.

¶ Confiteri, est etiam inviti, ut Donatus ait. Terentius in Phormione a. 5. sc. 9. v. 46. *Ignosce, orat, confitetur, purgat, quid vis amplius?* Cic. lib. 5. epist. 2 *Aperte atque ingenue aliquid confiteri*, öffentlich und auffrichtig bekennen. Idem de natura Deorum cap. 4 *Peccatum suum, quod celari posset, vir sapiens confiteri mavult.*

¶ Confessus, *Res confessa*, id est, manifesta & de qua nulla est controversia, Cic. Verr. 5. c. 56. ein Ding/ das am Tag und

leugb

leugbar ist. *Esse in confesso*, klar und am Tage seyn. Seneca Benefic. 3. cap. 11 *Parentum in confesso merita sunt.* Adde Dialog. de Oratorib. cap. 25 n. 2. & c. 27. n. 2. Sic *Ex confesso.* Quintilianus lib. 3. cap. 5 *Vituperare quæ ex confesso sint turpia*, öffentlich und ungezweiffelt. *In confessum venire* Plin. dixit lib. 10. epist. 85. extr. pro eo, quod est, *omnium confessione comprobari*, vor jederman bekant werden.

¶ Confessio, Bekäntniß / Beichte. *Culpæ confessionem erigere*, auff das Bekäntniß dringen / Quintil. lib. 4. cap. 2. *Urgeri confessione sua*, Cic. in Ver. 6. c. 47. *Taciturnitas imitatur confessionem*, Cic. de inventione l. 1. c. 32. Idem in Epistola ad Octavium: *Sit erranti medicina confessio*, dem stehet zu rathen / der seinen Fehler bekennet. *Confessionem facinoris tormentis exprimere: Cruciatu confessionem exprimere*, Suetonius dixit Tiber. 19. Galb. 10. Die Warheit durch peinliche Frag aus einem bringen.

¶ Inconfessus, non confessus. Ovid. Metam. 2. v. 557 *Servandum dederat, sed enim inconfessa quid esset.*

¶ Diffiteri, negare, inficiari. Plancus Ciceroni epist. 7. lib. 10 familiarium: *Nunquam diffitebor, multa me dissimulasse cum dolore*, das will ich nicht widerreden.

¶ Infiteor. Festus Pompejus: *Infiteri, non fateri.*

¶ Prŏfĭteri, voluntarie & libere, freywillig von sich sagen und bekennen. Cicero pro Rabirio cap. 5 *Fateor, atque etiam profiteor, & præ me fero*, ich bekenne es / sage es frey öffentlich / und trage kein Scheu. ¶ *Profiteri operam, studium suum*, est polliceri, sich seines Diensts und Fleisses erbieten. *Meum studium in omni genere officii tibi profiteor & polliceor*, Cicero lib. 5. familiarium epist. 8. Idem pro Cluentio c. 18 *Impudentiæ est profiteri, quod non possis implere*, es von sich sagen und rühmen.

¶ *Profiteri nomen*, Livius lib. 26. c. 18. sich namhafftig machen / nennen. Sed elegans est Terentii formula in Prologo Eunuchi: *Si quisquam est*, &c. *In his Poëta hic nomen profitetur suum*, unter dieselben wil er sich auch gerechnet haben. *Profiteri se Grammaticum, Medicum, Philosophum*, sich ausgeben. *Profiteri Philosophiam*, est publice docere, Cicero in Pisonem c. 29.

¶ *Profiteri pecunias, agros suos*, ansagen und verzeichnen lassen / was er vermöge. Cicero in Verrin. 5. c. 15 *Edixerat, ut aratores jugera sationum suarum profiterentur.* In eadem significatione legitur Lucæ 2. *Adscendit Joseph, ut profiteretur*, &c. daß er sich schätzen liesse. *Profiteri* absolute, pro censum profiteri, Cicero dixit pro Archia c. 4.

¶ Prŏfessus, idem aliquando, quod manifestus, de quo nemo negat. Stat. 1. Silv. 2. v. 24

Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
Vellere, quo Stellæ Violantillæque professus
Clamaretur Hymen.

Phædrus lib. 4. Fab. 6

Utinam ne unquam Pelei nemoris jugo
Pinus bipenni concidisset Thessala,
Nec ad professæ mortis audacem viam
Fabricasset Argus opere Palladio ratem.

¶ *Ex professo*, fürsetzlich / und also / daß man es keinen Scheu hat. Valer. Max. lib. 4. c. 1. n. 8 *Cum ex professo inimicitias cum Scipionibus gereret*: hoc est, non dissimulanter. Apulejus & *de professo* dicit in Apolog. pag. 274 ed. Elmenh. *Ac ne id quidem de professo audet*, &c.

¶ Prŏfessio, öffentlich Bekäntnüß. *Professione non egere*, Cic. 16. fam. ep. 23. Etiam censum notat. Cic. pro Arch. c. 4 *Iis tabulis est professus, quæ solæ ex illa professione obtinent publicarum tabularum auctoritatem.* ¶ 2. Item ars & secta, quam quisque profitetur.

¶ Prŏfessor, qui profitetur se artes liberales cognovisse & tradere publice posse. *Professor Grammaticus*, Sueton. Gram. c. 9. *Professor sapientiæ*, Idem Tiber. c. 14. *Etiam consummatis Professoribus difficile* Quintil. lib. 1. cap. 9. Et *professores magni nominis*, Idem lib. 2. cap. 11. namhafftige / weitberuffene Lehrer.

¶ Professorius. Tacit. 13. c. 14, 5 *professoria lingua*, qua Senecæ eloquentiæ professionem notavit Agrippina.

FĂTĪGO, fatigare, müde machen / lassare, sive ad lassitudinem perducere, perturbare, molestia afficere. Poetæ alia atque alia significatione hoc verbo utuntur. Virg. lib. 5. v. 253

Veloces jaculo cervos cursuque fatigat.

& 4. Æneidos v. 572

Corripit è somno corpus, sociosque fatigat.

Hoc est, excitat & hortatur, er wecket auff / und macht sie munter. Sallustius Jugurthâ cap. 14 *Quos ego audio maxima ope niti, ambire, fatigare vos singulos, ne quid de absente incognitâ caussa statuatur.* Tacitus 1. Histor. cap. 29. princ. *Ignarus interim Galba, & sacris intentus, fatigabat alieni jam imperii Deos.* Nepos Eumene 12. n. 4. *fatigari fame*: sic &, *verberibus torti, igne fatigati*, apud Cic. Top. cap. 20. *Fatigabat inopia aquæ* Tacit. lib. 5. Hist. cap. 3. n. 3. ¶ Pro recreare & reficere volunt nonnulli positum in illo Horatii lib. 1. od. 4. *Ludo fatigatumque somno &c.* quod somnus non fatiget; sed recreet. Hinc Sidon. lib. 5. Epist. 17 *Verba erant dulcia, jocosa*, fatigatoria: *præterea (quod beatissimum) nulla mentio de potestatibus aut tributis.* Et laudantur à doctis Veteres Glossæ, in quibus τὸ *fatigare* pro *titillare* exponitur. Sane *ludo somnoque fatigatus* ubi dicitur, ad satiem usque recreatus, & ita fessus & fatigatus quasi. Petronius: *Rursusque in somnum decidi gaudio lassus.*

¶ Fatigatio, Ermüdung. Quintil. lib. 1. cap. 12 *Minus afficit sensus fatigatio, quam cogitatio.* ¶ Pro facetiis & dicteriis *fatigationes*, ut & verbum *fatigare* pro cavillare posuit. Sidon. lib. 1. Epist. 8. ubi vide Savaronem.

¶ Dĕfătīgo, defatigare. müde machen. Terentius in Andria act. 4. sc. 1. v. 45 *Deceptus sum, at non defatigatus*, es hat mir wohl mein Anschlag gefehlet / bin sein aber noch nicht müde gemacht. *Labore assiduo defatigare*, Cæsar 7. Bell. Gall. cap. 41. *Noli in conservandis bonis viris defatigari*, Cic. pro Marcell. cap. 6. müde werden.

¶ Defatigatio, ut fatigatio, Müdemachung / Bemühung. Cic. de Senect. extr. *Senectutis defatigationem fugere debemus.* Hirt. 8. bell. Gall. c. 27 *defatigatio equorum.*

¶ Infatigabilis, unermüdet / quod non fatigatur. Plinius 28. c. 19 *infatigabilis cursus.* Val. Maxim. 3. c. 2. excmp. 1 *infatigabilis pugna.* Seneca epist. 66 *servare animum infatigabilem.*

¶ *Indefatigabilis vigilia.* Seneca 2. de Ira c. 12.

¶ Infatigabiliter, adverb. Augustinus epist. 32 *Gaudent infatigabiliter & ineffabiliter.* Et Venantius Fortunatus prosa sive epistola ad Gregorium Turonensem, lib. 8 inter Carm. 14 & 15, *infatigabiliter laborare.*

FĂTISCO, fatiscere, von einander gehen / zerlechzen. *Area fatiscit*, Virg. 1. Georg. v. 180. das Tenne reist auff. Idem 1. Æn. v. 123

Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.

Ubi Servius: ABUNDANTIA APERIUNTUR. Fatim *enim* abundanter *dicimus, unde & adfatim.* Hiscere *autem frequentativum verbum ab* HIARE. Alibi FATISCUNT. *Affatim hiscunt*, interpretatur. Gellius lib. 12. cap. 1 *Ne æquor illud ventis irrugetur, & de gravitate oneris ac labore partus fatiscat.* Ubi fatiscere, est desidere in rugas, & sulcos. Prudentius Hymno 9 καθημερινῶν v. 51

Nec fatiscit unda sanctis pressa sub vestigiis.

Loquitur de Christo incedente per aquas. ¶ 2. Significat & *Deficere*, matt werden / Tacitus 3. Histor. cap. 9 *Donec fatisceret seditio.* Ausonius Idyll. 4. v. 10

-- -- Studium puerile fatiscit,
Læta nisi austeris varientur festa profestis.

¶ Et hinc *Defetiscor, defetisci*, quod est labore deficere, müde werden. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 1. v. 23 *Neque defetiscar unquam ego experirier, Donec tibi id quod pollicitus sum, effecero*, ich will nicht müde werden / noch ablassen / zu versuchen / biß ꝛc. *Defessus sum ambulando*, in Adelph. act. 4. sc. 6. Ich habe mich müde gewandert.

¶ Defetiscentia. Tertullianus de Anima c. 43 *Anaxagoras somnum defetiscentiam affirmat.*

¶ Fessus & ¶ Defessus vide suo loco in *Fe.*

FĀTUM, à fando. Vid. Voss. lib. 4. Institut. Orat. pag. 253. Significat enim *voluntatem*, jussionem & decretum Dei de re, quam gubernat ipsius voluntas, Gottes Versehung / Wille und Schickung. Minucius Felix in Octavio pag. 81 *Quid aliud est fatum, quàm quod de unoquoque nostrûm Deus fatus est?* Statius Poeta, antiquus, non Papinius ille, apud Servium in 2. Æneid. *Fata sunt, quæ Dii fantur. Divinam legem* Hierocles vocat. Sed veterum Philosophorum de FATO sententias peculiari libro recensuit Hugo Grotius lectu dignissimo. Vide Vossium lib. 2. de Orig. & progressu Idololatriæ cap. 44. 45. 46. 47. 48. 49. Apulejus de mundo p. 75 *Fatum autem quod Græci εἱμαρμένην à tractu quodam caussarum invicem se continentium, volunt dici decretum; idem πεπρωμένην dicunt, quod omnia in hoc statu rerum definita sint, nec sit in hoc mundo aliquid interminatum.* Tacit. 1. Hist. c. 18 *Quæ fato manent, quamvis significata non vitantur.* Curiose de hoc Lips. lib. 1. Polit. c. 4. ¶ Aliud est fatum quod Physicum vocant, series scilicet caussarum naturalium, de quo Manilius lib. 4. v. 13. hyperbolice & falso:

Fata regunt orbem, certa stant omnia lege;
Longaque per certos signantur tempora cursus,
Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

Juvenal. Satyr. 9. v. 32 *Fata regunt homines.* Seneca in Oedip. v. 977 *Fatis agimur, cedite fatis.* Vide Dausquej. ad Q. Calabrum lib. 2. p. 50. Herald. ad Tertull. Apolog. p. 13. seq. ¶ Aliud *Astrologicum* seu *Mathematicum* vocatur, de quo Sueton. Tiberio cap. 69. ¶ Stoicum verò fatum, quo scelera etiam necessitate quadam inevitabili fieri Stoici delirârunt, non solum ab Ecclesia, sed cæterorum etiam Philosophorum doctrina alienum est. *Esse in fatis*, Ovid. Metam. 1. v. 256. also versehen und von Gott bestimt seyn. De fato Stoico præter Lipsium, qui nimium ei tribuit, consule Thomasii Exercit. Stoic. Dissert. 13. ¶ 2. Sed fati nomine etiam *Casus*, & *Calamitas* significatur. Cicero ad Q. frat. lib. 1. epist. 4. pr. *Uno meo fato, & tu & omnes mei corruistis*, durch einigen meinen Unfall. *Fatum alicui impendet*, Cic. 2. Catil.

Catil. c. 5. ¶ 3. Et Mors, ut, *Fata manent omnes*, Ovid. vel A quisquis auctor elegiæ de Drusi morte ad Liviam v. 357. *Fato fungi*, Quintilianus lib. 3. cap. 7. & *fato concedere*, Plin. Paneg. cap. 11. utrumque pro *mori*. Sed, ut Gellius observat lib. 13. cap. 1, veteres non quamlibet mortem, sed quæ violentæ & inopinatæ opposita est, *fatum* appellaverunt, ein natürlicher Tod/ quod is ex Cic. 1. Philipp. cap. 4. & Virg. Æn. 4. v. 696 probare fategit. ¶ *Novum fatum* dicebant veteres, quam insolita & insperata felicitas cui contigisset. Juven. Satyr. 7. v. 189

— — — Exempla novorum
Fatorum transi.

Pacatus Panegyr. cap. 27 *Nullam majorem principum felicitatem esse crediderim, quàm fecisse felicem, & intercessisse inopiæ, & fortunam fecisse, & dedisse homini novum fatum.*

¶ Fātālis, fatale, quidquid ex fato impendet, was von GOtt versehen ist. Cicer. in Catil. 4. cap. 1. *Meus consulatus ad salutem Reipubl. prope fatalis fuit.* Idem de Arusp. cap. 4 *Eventus fatalis*, ein Ausgang oder Fall/ so versehen gewest. & Catil. 3. cap. 4. *Hic annus fatalis est ad interitum hujus urbis*, dieses ist das versehene Jahr/ das zum Untergange der Stadt gereichen soll. *Commune nostrum & quasi fatale malum*, Idem de Cl. Orat. cap. 71.

¶ Fataliter, secundum fata, vel ex fatis, *Definitum esse fataliter*, B von ewiger Versehung bestimmt und verordnet seyn/ Cic. lib. 2. de Divinat. cap. 7. Sed *fataliter mori*, est morbo mori, eines natürlichen Todes sterben. Vide quæ modo de *Fato* n. 3 dicta sunt ex Gellio. Sic Eutropius lib. 1. cap. 10. *Valerius ille Bruti collega fataliter mortuus est*, de quo Dionysius Halicarn. lib. 5. p. 314 νοσήσας ἐτελεύτα, *morbo mortuus est.* Vide ad Eutropium nostrum notata.

¶ Fātĭcănus, qui fata canit, weissagend. Ovid. 9. Metam. 417

Hæc ubi faticano venturi præscia dixit
Ore Themis.

¶ Fātĭdĭcus, idem. Virg. 7. v. 81

At Rex, &c. *Oracula Fauni*
Fatidici genitoris adit lucosque sub alta, &c.

Vates fatidica, Carmenta, Æneid. 8, 340. *Anus fatidica Stoicorum Pronæa*, Cic. lib. Natur. Deor. lib. 1. cap. 8. weissagend.

¶ Fātĭfer, *Fatifer ensis*, Virg. 8. Æn. v. 621. qui fatum, hoc est, mortem adfert. das tödtliche Schwerdt. *Fatifer arcus*, Silius 2. v. 116.

¶ Fātĭlŏquus, adjectivum aliud; ut, *Carmenta fatiloqua*, apud Livium lib. 1. cap. 7. prædicens futura.

FĂTUUS, fatuum, quod insipidum est, was keinen Schmack hat/ C ut, *Cibi fatui*, unschmackhafftige Speise. Martial. 13. epigr. 13

Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet vina piperque coquus.

¶ Hinc insipientem & insulsum hominem *fatuum* dicimus, ein Thor/ein Narr/ qui tacere non potest. Terent. a. 5. Eunuch. sc. 8. v. 49. *Fatuus est, insulsus, tardus.* Quomodo à Stulto & Stolido differat, vide Vallam lib. 4. cap. 113. Joseph. Scalig. Conjectan. in Varronem notat *vates* primum *fatuos* dictos, à fando scilicet. Et hinc Fauni uxor fatidica *Fatua.* Vide Servium & Auctorem de Origine Gentis Romanæ pag. 9. Lactant. lib. 1. cap. 22. Sane & *Nugatores*, à fando *fatui* dicti. Casaub. ad Theophrasti Characteres cap. περὶ ἀδολεσχίας pag. 128.

¶ Fătuitas, Thorheit/ Narrheit/ ineptia, stoliditas, memoriæ vitium & mentis ignavia quædam. Cic. 2. de Invent. cap. 32.

¶ *Fatuari* verbo Seneca deponentali figurâ usus videtur in Ludo de morte Claudii, cum ait: *Audi me, & desine fatuari.* id est, delirare; Narrerey treiben. Justinus lib. 43. cap. 1 *Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta velut per furorem futura præmonebat; unde qui adhuc inspirari solent, fatuari dicuntur.*

¶ Sed *infatuare*, activum apud Cicer. aliquoties legitur, pro dementare, fatuum reddere, bethören. v. g. in Antonium orat. 3. Philipp. cap. 9, *ut hominem stultum magis etiam infatuet mercede publica.* Seneca Pater Suasor. 2. extrem. *Sed ne vos diutius* D *infatuem.*

FĂVEO, favere, benè cupere, günstig/ geneigt/ gewogen seyn. *Favere alicujus dignitati, laudi, honori*, Cicer. lib. 1. epist. 7. *alicujus industriæ gloriæque*, pro Ligar. cap. 3. *sententiæ alicui*, lib. 1. Tusc. cap. 23. extr. *Sibi favere.* Idem lib. 3. fam. epist 6. ineunte: *Etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quam tibi*, hoc est, ut Manutius interpretatur: Non minus a te, quam a me ipso, præstari amicitiæ nostræ ea, quæ debentur, officia cupio. *Favere partibus*, de studio partium, Nep. Attico cap. 2. A Supino *fautum* est particip. *fauturus.* Cic. pro Plancio cap. 1 *accusationi fauturos esse.* Et Attico lib. 12 epist. 49 *me tamen ei fauturum.* Proprium Sacrorum verbum erat: quæ cum peragerentur, præco jubebat, *FAVERE linguis*, hoc est, silere. Seneca de vita beata cap. 26 *Quotiens mentio sacra literarum intervenerit, FAVETE LINGUIS. Hoc verbum non, ut plerique existimant, à favore trahitur: sed imperatur silentium ut ritè peragi possit sacrum, nullâ voce mala obstrepente.* Donatus: *In Sacris, ORE FAVERE, est silentium accommodare.* Lege & Servium ad illud Virg. 5. Æneid. v. 71 *Ore favete omnes.* Aliquando tamen *Favere* linguis est bona verba dicere, hoc est, obscenis vocibus abstinere, benè ominatis uti, quod item fiebat in Sacris. Vide Festum in FAVENTIA. Ovidius 1. Fastor. v. 71

Prospera lux oritur: linguis, animisque favete:
Nunc dicenda bono, sunt bona verba, die.

Tibullus lib. 2. Elegiâ 2. principio:

Dicamus bona verba, venit natalis ad aras:
Quisquis ades lingua, vir mulierque fave.

Propertius lib. 4. eleg. 6. pr.

Sacra facit vates, sint ora faventia sacris.

¶ Sed & theatrorum etiam verbum erat, nec quicquam aliud, quam voce ac gestu, sive plaudendo & acclamando benevolentiam significare: ἐπιβοᾶν. Vide Casaub. ad Histor. August. & Lipsium lib. 2. Elect. cap. 10.

¶ Favor, vox hæc nova erat, Ciceronis ætate. Fragm. Epist. ad Brutum: *Eum*, inquit, *amorem, & eum, ut hoc verbo utar, favorem in consilium advocabo:* apud Quintil. lib. 8. cap. 3. Usus tamen ipse Cicer. pro Rosc. Comœd. cap. 10. *favorem secum in scenam attulit.* Quintiliani locutiones sunt: *favorem facere*, & *favorem emereri*, utraque lib. 4. cap. 1. & *favorem ex aliqua re captare*, lib. 6. cap. 1. Gunst machen/ Gunst in etwas suchen/ verdienen. Seneca in Thyeste v. 351 *Nunquam stabilis favor*, Gunst ist wetterwendisch/ unbeständig. Justin. lib. 5. cap. 1 *Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.*

¶ Făvōrābĭlis, plenus favore, holdselig/ dem man günstig ist. Quintil. lib. 4. cap. 1. *Sed adhibendus modus alter frequens & favorabilis.* Suet. Caligul. cap. 4 *Sic vulgò favorabilis.* Florus lib. 4. cap. 3. *Octavius Cæsar ætate & injuria favorabilis & nominis majestate.* Hactenus passive, ut plerumque solet. Est etiam ubi active. Livius lib. 22. cap. 26 *aura favorabilis populi.* Comparativus *Favorabilior* est apud Senec. 3 de Ira cap. 2 in Codd. Pinc. & Schott. *eloquio favorabilior habitus:* at Gronov. *favorabilis.*

¶ Favorabiliter, mit Gunst/ Quintil. 4. cap. 3. Sic Sueton. Ner. cap. 7 *Trojam favorabiliter lusit.*

¶ Fautor, ein Gönner. Cicer. pro Planc. cap. 23. *Multi sunt cupidi tui, multi fautores tui.* Et, *Studiosus ac fautor alicujus victoriæ*, idem Attico lib. 1. epist. 16. *Fautor optimatum*, Nepos in Alcib. cap. 5. n. 3.

¶ Făvĭtor, idem. Plaut. in Prologo Amphitruonis: *Sat habet favitorum, semper qui rectè facit*, wer recht thut/ hat allezeit Gönner gnug.

¶ Fautrix, Gönnerin. Cic. de finib. lib. 1. cap. 20 *Amicitiæ fautrices sunt fidelissimæ*, &c. sehr getreue Gönnerin. Nepos Agesilao cap. 8 *Naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus.* Usus est Terent. Eunuch. act. 5. sc. 9. v. 22.

FĂVENTIA, æ, Φαβεντία, altera Hispaniæ civitas, altera Italiæ est, Plinio & Ptolemæo, à qua *Faventini.* Vide Geograph. Silius lib. 8. v. 597 *— — — undique solers*
Arva coronantem nutrice Faventia pinum.

FĂVILLA, dicta quasi *fovilla*, quod ignem tectum foveat, glimmende Asche. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 60 *Ibi favilla fumi plena sit saxo.* Symmach. lib. 1. ep. 25. *Facilius est ardentes favillas ore comprimere, quàm luculenti operis servare secretum.*

¶ Făvillāceus, *Fuligo favillacea*, Solinus cap. 48. de Judæa.

FAVISSAE, ut Gellius lib. 2. cap. 10 ex Varrone interpretatur, cellæ & cisternæ in area sub terra sunt, ubi reponi solebant signa vetera, ex templo collapsa, & alia donariorum reliquiæ. Nam de *Capitolinis favisis* ibi disputatio est. Onomast. Vet. *Favisæ*, θησαυροί. Adde Voss. in Etymolog.

FAUNI, agrorum & silvarum Dii, qui Græcis σάτυροι dicuntur, Feld- und Wald-Teuffel. *Ruricolæ silvarum numina Fauni*, Ovid. 6. Metamorph. v. 392. Aucupio præfecit Propertius lib. 4. eleg. 2. v. 34 *Faunus plumoso sum Deus aucupio.*

Adde Turneb. lib. 26. Adversf. cap. 19. Barth. ad Script. Venat. pag. 184. Nomen à fando acceperunt, quod soliti in silvestribus locis fari, id est, vaticinari. Varro lib. 6. de L. L. Et Servius ad 7. Æneid. Huic Deo, qui & *Pan* dicebatur, terrorum subitorum causas referebant Romani: unde *Panicus terror.* Vide Dionys. Halicarnass. lib. 6. cap. 16. Idem & *Incubus & Inuus & Ephialtes* dicebatur, ut Servius alibi notat. Hujus uxor *Fauna* & *Fatua:* quæ & *Bona Dea.* Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 12. & Lactant. lib. 1. cap. 22. Habes de eâ & apud Arnobium.

FĂVONIUS, occidentalis ventus, Græcis ζέφυρος, Zephyrus, der West-Wind/ inter omnes mitissimus: unde *A Favonio veris initium* notant, Cic. in Verrin. 7. cap. 10. Et Plin. lib. 2. cap. 46 *In principio veris Favonii hibernum molliunt cælum.* Horat. 1. Carm. Od. 4 *Solvitur acris hiems gratâ vice veris & Favoni.*

¶ Est & *Favonius* viri nomen, Stoicam sectam professi & instituta Catonis ridiculè æmulantis, unde & *Simia Catonis* appellabatur. De eo Plutarchus in Bruto, Val. Max. lib. 2. c. ult. Suet. August. c. 3.

FAVORĪNUS, Phavorīnus, Philosophus fuit Gallus Arelatensis, sub Hadriano principe, vixit Athenis, & fit ejus mentio crebra à Gellio & Philostrato. Apulej de Mundo: *At Favorinus non ignobilis sapiens hæc de ventis refert*, &c.

FAUSTULUS, pastor, cujus uxor Acca Laurentia Remum & Romulum expositos, & à Faustulo inventos, nutrivit. Livius lib. 1. cap. 4.

FAUSTUS, Syllæ Filius. vid. Eutrop. 6. cap. 18. Faustorum aliorum catalogum habet Volaterranus.

FAUSTUS, adject. prosper, felix, propitius. glücklich/ gesegnet. *O faustum & felicem hunc diem!* Terent. Andr. a. 5. sc. 4. extr. Cic. de Divinat. lib. 1. cap. 45 *Antiqui omnibus rebus agendis, quod bonum, faustum, felix, fortunatumque esset, præfabantur.* Et, *Faustum omen*, ein gutes Zeichen / Livius lib. 7. cap. 25. *Molle lyræ faustumque canant*, Claudian. in Nupt. Hon. & Mariæ v. 196.

¶ Faustè, adverb. Cic. pro Muræna cap. 1. *Idem ego precatus sum, ut ea res nobis faustè, feliciter, prosperèque eveniret*, eben dasselbe hab ich auch gewünschet / daß uns die Sache zu Glück und Wohlfahrt gerathen möchte.

¶ Apud Capitolinum in Maximo & Balbino cap. 13 *Fausta* substantivè faustæ apprecationes sunt, quæ acclamari a Senatu principibus solitæ. *Acclamationes*, inquit, *primum publicæ fuerunt, quæ milites contigerunt, inde in Senatum itum est: ubi post illa, quæ communia solent esse* FAUSTA, (ita legendum non FESTA) *dictum est*, SAPIENTER ELECTI PRINCIPES SIC AGUNT, &c. Cum in Miscellis elogiorum Laurentius Pignorius explicat, quid ACCLAMATIONES fuissent, observat, has acclamationes militum etiam FAUSTUS PRAETORII appellatos à Spartiano in Geta. Sed fallitur, & viro clarissimo procul dubio memoria imposuit. Cum pro *Faustino Prætore* (cujus sub finem ejus libelli movetur mentio) *Faustus Prætorii* per errorem subjiceret.

¶ Faustitas, Dea, Horat. lib. 4. od. 5.

¶ Infaustus, infelix, unglücklich. Ovid. Metam. 14, 529. *Bella infausta gerunt.*

FAVUS, frustum est operis apiarii, in quo vel mel fovent, vel sobolem, ein Roßhonig/ Honigseim. ¶ 2. Sunt & favi apum cellæ seu loculamenta, operis apiarii fundamentum, die Bienenhäußlein. Virg. 4. Georg. v. 161

Prima favis ponunt fundamina, deinde tenaces
Suspendunt ceras.

FAUX, quod tamen singulariter positum rarissime reperitur, der Rachen / Schlund. Sed proprie *fauces*, spacium seu cavitas vicina utrique fistulæ, *Oesophago* scilicet seu gulæ, & *tracheæ*, das Hole im Halse neben beyden Röhren / dem Schlund und Lufft-Röhren. *Palatum* vero fastigium est supra linguam usque ad fauces. Vide *Palatum*. Apulej. lib. 4. *Fauces diutina fame saucias & araneantes* dixit. *Fauces laqueo innectere*, *Fauces laqueo frangere*, poëtica sunt, (illud apud Ovid. 10. Metam. v. 378. hoc apud Lucan. 2. v. 154.) pro strangulare, erhencken / erwürgen. *Fauces infirmatæ*, Suet. Augusti. cap 84. *Faucibus teneri*, i. e. captum esse, tractum à piscibus & aliis animalibus, quæ faucibus capta nullo modo effugere possunt. Usus hâc loquendi formulâ Plaut. Casin. act 5. sc. 3. v. 1. ubi vide. ¶ 2. Sunt & fauces, per translationem vallium angusti introitus, enge / hole Wege / Klüfften / ein enger Eingang / Græcis πύλαι. Curtius lib. 3. cap. 4 *Alexander fauces jugi, quæ pylæ appellantur, intravit.* De angustiâ portus Cæsar usus est lib. 1. de Bello Civili cap. 25. Et Cicero in Agrar. 2. cap. 32 *Corinthus erat sita in angustiis atque in faucibus Græciæ.* ¶ Sed metaphorâ aliâ eleganter dixit pro Archia cap. 9. *Urbe totius belli ore & faucibus erepta.* Et Apulejus 7. p. 191 *Et medius Orci faucibus ad hunc evasi modum.*

¶ Trifaux, Cerberi epitheton. Virg. Æneid. 6 v. 417

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat.

¶ A Faux est etiam *Focale*, id est fascia, collum seu fauces, ægrotantium inprimis, muniens, eine Halßbinden / Halßtuch. Martial. lib. 14. epigr. 142

Hoc focale tuas asserat auriculas.

Quintil. lib. 11. cap. 3 *Focalia & ligamina aurium sola excusare potest valetudo.* Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 254

— — *ponas insignia morbi,*
Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille, &c.

Erant autem *focalia* ex lanâ. Celsus lib 4. cap. 2. *In gravedine autem primo die quiescere neque esse, neque bibere: caput velare: fauces lana circumdare.* Vide & Gell. lib. 11. cap. 9. & Martialem lib. 6. epigr. 41. Qui per *lanam* focale intelligunt.

¶ Focaneus, adjectivum, quo quæ faucium sunt, aut his similium rerum, significantur. Columellæ est *palmes focaneus* lib. 4 cap. 24, qui in bifurco medius prorepit, ita ab rusticis appellatus, *quod inter duo brachia, qua se dividit vitis, enatus, velut* FAUCES *obsidet.* Hæc Colum.

¶ Effoco, effocare, faucibus oblisis interimere, erwürgen / ersticken / idem ac præfocare, suffocare, quæ pariter a *faucibus* originem habent. Seneca de Brevit. vitæ cap. 2 *Adspice illos, ad quorum felicitatem concurritur: bonis suis effocantur.*

¶ Perfocare. Paullus Lege 4 Dig. de agnoscend. & alend. liberis: *Necare videtur, non tantum is, qui partum perfocat, sed & is, qui abjicit.*

¶ Præfoco, præfocare, idem, spiritum nempe faucibus obstru-

A ctis præcludere. Den Athem benehmen/ersticken. Ovidius in Ibin v. 558 *Præfocent animæ Gnosia mella viam.*

¶ Præfocatio, Dämpffung / Erstickung. Scribon. Larg. compositione 100, *subitæ præfocationes.*

¶ Suffoco, suffocare, ut originis, ita significationis duplicis est, & mediam modo productam, modo correptam habet. A *faux* enim & à *focus* ducitur. A *faux* cum ducitur, strangulare significat, hoc est, fauces comprimere & intercipere spiritum. Vet. Gloss. *Suffocat*, πνίγει, λαρυγγίζει. Et tunc mediam productam habet. Lucretius lib. 3. v. 904

Aut in melle situm suffocari: atque rigere
Frigore.

Et Arator in Act. Apost. 15

ne suffocati, cruore
Quæ maculantur, edant.

Cicero translate ad Atticum lib. 9. epist. 7 *Primum consilium est, suffocare urbem & Italiam fame*, aushungern / durch Hunger verderben.

¶ Suffocatio, Dämpffung / Erstickung. Plinius lib. 20. cap. 5. pr. *Semen staphylini tumentem alvum, & suffocationes mulierum, doloresque lenit.*

Hæc de Suffoco & derivato, quatenus a *Faux* descendunt. Correptum Suffŏco vide in *Focus*, unde est.

B FAX, Kertzen / Fackeln. *Faces nuptiales*, Cic. pro Cluent. cap. 6. Braut-Fackel. Poëtis omnem ignem notat, ut *lampas* omnem facem. Barth. ad Stat. Silv. p. 61. ¶ 2. Per metaphoram usurpatur eleganter, pro incitamento, caussa, impulsore, ut, *seditionis faces*, Anreitzung zur Auffruhr. *Incendiorum Antonii fax Clodius*, Cicer. Phil. 2. cap. 90. Qui & 1. Catil. cap. 6 & hoc eleganter extulit: *Cui tu adolescentulo non ad libidinem facem prætulisti?* das Licht gehalten / Vorschub gegeben. Sic *bello facem præferre* similiter dixit Tacit. 2. Histor. cap. 86. *Admovere faces dolorum*, Cicer. 2. offic. cap. 10. Zu Bekümmernüß reitzen. *Faces alicui subdere* sive *subjicere*, etiam accendere est seu instigare. Cicer. pro Milone cap. 35 *Quin hoc tempore ipso, cum omnes à tuis inimicis faces invidiæ mihi subjicerentur.* Stat. lib. 2. Silva 6. v. 14 — — *Heu mihi subdo*
Ipse faces.

Seneca Epist. 115 *Accedunt carmina Poëtarum, quæ affectibus nostris facem subdunt.* Tacit. 1. Histor. cap. 23 *Flagrantibus jam militum animis velut faces addiderat Mævius Pudens.* Tralatio ab illis est qui materiæ aridæ & flammæ concipiendæ dudum aptæ, facem addunt. Vel à gladiatoribus, qui timidius pu-
C gnantes admotis facibus incitabantur. De quo Interpretes Petroniani & Lipsius ad Senecam; item 2. Saturnal. c. 5. *Prima fax*, noctis pars, vide supra in *Dies*.

¶ Facŭlæ. Propertius lib. 2. eleg. 29. v. 5

Quorum alii faculas, alii retinere sagittas.

Faculam allucere alicui, est occasionem & facultatem præbere, Plaut. Persâ act. 4. sc. 3.

FEBRIS, à fervore, ut Græcè πυρετὸς, das Fieber / das Kalte. Calor nativus nimium conversus. *Febris ephemera*, vel *diaria*, unius diei febris: *quotidiana*, *continua*, *tertiana*, *quartana*, *acuta*, *rapida*, &c. Sed *febris rapida & quercera*, apud Gellium lib. 20 cap. 1. das kalte / schütternde Fieber. *Febris intenditur*, wird gestärcket / *decrescit*, nimmt ab / *remittit*, läßt nach. *Febris accedit*, *decedit*, das Fieber kommt einen an / verläßt einen. Hæc & similia passim apud Celsum lib. 3. integris capp. ubi de febribus agitur, invenies. *Febri affici*, das Fieber haben. *Febris recidiva*: quæ recurrit, posteaquam quievit nonnihil, Celsus 3. cap. 4. *Febris* à Romanis inter Deos culta, ne noceret, Plin. lib. 2. cap. 7. Et Prudentius Hamartig. v. 157

Par furor illorum, quos tradit fama, dicatis
Consecrasse deas Febrem Scabiemque sacellis.

¶ Recentioris ætatis scriptores frequentius plurativo numero in designando hoc morbo uti solent. Cujus infinita exempla apud
D Prudentium, Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Severum & alios hujus commatis extant. Ita tamen etiam Ovidius lib. 1. de Ponto Eleg. ult.

— — *Nec febribus uror anhelis.*

Et Nepos Attico extr. *Postquam in dies dolores accrescere, febresque accessisse sensit.* Ita enim in MS. libris Schottus legit.

¶ Febrĭcula. *Ex labore in febriculam incidi assiduam, & satis molestam*, Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 21. *Habere febriculam*, Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 9.

¶ Febrĭcŭlosus, Fieberhafftig. Gell. lib. 20. cap. 1. *morbus febriculosus.*

¶ Febrilis, ut: *Ardor febrilis*, Apul. Et Vetus Onomasticon: *Febrile*, πυρέτιον. In Glossis autem Cyrilli πυρέτιον *febricula* est, ut Febrile substantive videatur poni.

¶ Febrĭcito, febricitare, febrim pati, am Frieren kranck seyn / das Fieber haben. Celsus lib. 3. cap. 6 *Scire oportet, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ sunt.* Curtius lib. 10. cap. 4 *Illis diebus Hephæstion febricitans moritur.*

¶ Febrio, febrire, idem. Celsus lib. 4. cap. 7. n. 2. *si non febrit, venter solvendus est.*

FEBRVO, februare, verbum vetus, significat lustrare vel purgare, fegen / reinigen und sühnen. Per XII enim dies continuos Februarii, celebrantur *februa*, quæ & *feralia* Ovidius dixit, iisque diebus pro impetranda mortuorum animabus quiete, omnis populus piaculis sacrificiisque circa sepulcra, accensis facibus cereisque intentus erat. Hæc Festus. Vide & Ovid. 2. Fastorum, Plutarch. in Numa, Censorin. cap. 22.

¶ Februa igitur purgationes illæ & expiationes dicebantur, Feg-Opffer / Versühnungen / Aller Seelen-Tag. Ovid. 2. Fastor. v. 19

Februa Romani dixére piamina patres, &c.

¶ Februarius, à februis, mensis, dies habet XXVIII. Nonas IV. Idus VIII. Calendas Martii XVI. der Hornung / vel à cervorum deciduis cornibus, vel à duritie rigoris nondum cessantis. Vide Pompejum Festum in *Februarius*, & Censorinum de Die nat. cap. 22. qui & originem nominis & significationem exponit.

¶ Februamenta, purgamenta interpretatur Censorinus c. l. Verba sunt: *Januarium ab Jano, cui attributus est, nomen traxisse, Februarium a februo. Est Februum, quidquid piat purgatque: & Februamenta, purgamenta: item Februare, purgare.*

FECIALIS, feciales, quod & *Fœciales* legitur, sacerdotes dicebantur, qui fidei publicæ inter populos præerant. Nam per hos fiebat, ut justum fœdus conciperetur, & ut fœdere, à quo faciendo sic dicebantur, fides constitueretur. Eos instituisse dicitur Numa. Vide Plutarch. in Numa pag. 68. A. & Dionys. Halicarnass. lib. 2. cap. 73. & seq. Formula legati Fecialis, bellum indicentis, aut repetentis ablata, prostat apud Livium lib. 1. cap. 32. ¶ Nonius à faciendo *Feciales* nuncupatos indicat, quod belli pacisque faciendæ apud eos jus esset, quæ & Festi sententia. Varro 3. de Lat. Ling. à *fide* appellatos videtur putâsse; quod & Plutarchum sensisse arbitror, qui φεπαλίυς vocat. Herolden / die in Kriegs- und Friedsachen gebrauchet werden.

¶ Fecialis, adject. ut, *Jus feciale*, apud Cic. lib. 1. off. cap. 11.

FEL, fellis, flava bilis, quæ sub ima hepatis parte, in vesicula quadam, quæ ob id *cista fellis* dicitur, continetur, Gallen. Plaut. in Trucul. act. 1. sc. 2. v. 76 *in melle sunt linguæ sitæ vestræ atque orationes. Corda in felle sunt sita, atque acerbo aceto.*

¶ Tralate pro mordacitate & cavillatione ponitur. Auson. Ep. 15

Qui melle carmen atque felle temperans
Torpere Musas non sinis.

¶ Pro Veneno posuit Quint. Serenus Sammonicus c. 47

Culmine non gladii, volucris nec felle sagitta.

Quod Virgilio est. Hic enim lib. 12. v. 856

Non secus ac nervo per urbem impulsa sagitta,
Armatam sævi Parthus quam felle veneni,
Parthus, sive Cydon, telum immedicabile torsit.

¶ Felleus, ut, bitter / von Gallen. Plin. lib. 26. cap. 18 *Sudores felleos movent.*

¶ Fellītus, felle imbutus. Festus Avienus loco supra cit. in *Amaro*: -- -- -- *fellitus amarans*

Ore sapor nil dulce meo sinet esse palato.

Gloss. Vet. *Fellitus*, χολικός. Usus & Macer 1, 7.

FĒLES, masculinum & fœmininum, αἴλυρος, παρὰ τῦ αἰόλλειν τὴν ὐρὰν, hoc est, à vibratione caudæ, Katz / Kater. Varroni 3. Lat. Ling. cap. 11 *Felis* est nominandi casu. *Fele rapacior*, κάττος ϰ, κάτος, Græcis. Felem pro Deo coluére Ægyptii. Herod. in Euterpe, sive lib. 2. cap. 66. seq. Cicer. lib. 1. de Leg. cap. 11. Ejus tamen occursus habebatur infaustus. Herald. ad Martial. lib. 7. epist. 86. ¶ Apud Plutarchum Connubialibus Præceptis unguentum odore in insaniam vertens ita appellatur pag. 144. C. ¶ *Mures saltant fele comprehensa*, wenn die Katze nicht daheime ist / so hat die Mauß ihren Lauff. Vide Suidam in voce Spatale. Οἱ δὲ μῦες νῦν ὀρχῦνται δεξάμενοι τῆς σπατάλης.

¶ Felineus, a, um, quod felium est, vel de felibus. ut, *felinei oculi*, apud Servium in 3. Georg. v. 82. Katzen Augen / graue Augen.

FĒLIX, sine diphthongo, dives, fortunatus, beatus. glückselig. *Nemo malus felix*, Juvenal. Satyr. 4. v. 8. Es gehet keinem bösen Buben wohl. *Felix qui nihil debet*, wohl dem / der nichts schuldig ist. Tibullus lib. 3. eleg. 7 v. 11

-- -- *felix, quicunque dolore*
Alterius disces posse carere tuo.

Construitur cum Genitivo etiam. Exempla sunt apud Silium, ut *felix uteri*, lib. 4. v. 359; *felix leti*, ibidem v. 398. *felix famæ* eodem lib. v. 731. & *felix necis*, lib. 2. v. 570. ¶ 2. Aliquando *felix* dicitur mortuus, Græcorum more, qui defunctos μακαρίτας vocant. Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 27

-- -- *haud mihi quisquam* (scilicet cognatus,)
Omnes composui felices; Nunc ego resto.

Ita idem Poëta *beatos parentes Phyllidis* dixit pro mortuis, lib. 2. od. 4. ut rectissimè exponit Heinsius. ¶ 3. Pro eo, qui alios felices facit, Virgilius posuit Eclog. 5. v. 65

Sis bonus ô felixque tuis.

Ubi Servius FELICEM, *propitium* interpretatur; quemadmodum idem Poëta Junonem alio loco *infelicem* pro *irata*, dixit. Juvenal. Satyr. 14. v. 312

-- -- *quanto felicior hic, qui*
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem.

De Sylla Sallustius Jugurth. cap. 95 *Illi, felicissimo omnium ante civilem victoriam, nunquam super industriam fortuna fuit, multique dubitavere, fortior, an felicior esset.*

¶ Fēlīcitas, Wohlfahrt / Glück. Per emphasin *Felicitates* in plurativo numero Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 33 dixit, ut Donatus monet. *Nec quenquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ felicitates omnes adversæ sint.* Weder Stern noch Glück haben. Plin. lib. 7. cap. 11 *Felicitas cui præcipua fuerit homini, non est humani judicii.* Et ibidem: *Mortalium nemo est felix.* Et cap. 44 *Nulla profectò solida est felicitas.* De felicitate absoluta Horat. lib. 1. Epist. 4. v. 8

Quid foveat dulci nutricula majus alumno,
Quam sapere, & fari ut possit, quæ sentiat, & cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victos non deficiente crumena?

¶ Fēlīciter, glücklich. *Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit*, Plaut. Mercatore act. 4. sc. 7, 40. quanquam à multis libris illa scena abest. Cæsar 4. Gall. B. cap. 25. *contestatus Deos, ut ea res legioni feliciter eveniret.* Idem lib. 1. Civ. cap. 7. *Remp. felicissimè gessisse.* Virg. 1. Georg. v. 54

Hic segetes, illic veniunt feliciùs uvæ.

¶ Usitata & est precandi bene & gratulandi veteribus formula FELICITER. Subaudi *eveniat*, Vide Brisson. lib. 8. Formular. Solenn. pag. 719. & Lips. lib. 2. Elector. cap. 10. Sueton. Claudio cap. 7. extr. *Præseditque nonnunquam spectaculis in Caji vicem, acclamante populo*, FELICITER. Phædrus lib. 5. Fab. 2

Ut mos est vulgi, passim & certatim ruunt,
FELICITER *succlamant.*

Flor. lib. 3. cap. 3. f. *Frequensque in spectaculo rumor victoriæ Cimbricæ*, FELICITER, *dixit.*

¶ Infelix, non felix, unglücklich. Cicer. pro Quinctio cap. 30 *Spes est, miserum atque infelicem aliquando tandem posse consistere.* ¶ 2. infæcundus. Virg. Ecl. 5. *Infelix lolium.* Sic *Ingenium infelix*, Plin. procem. Operis. *Infelicior domi, quam militiæ*, Liv. lib. 5. cap. 12. Et vet. inscript. apud Gruter. pag. 668 n. 12 & 673 n. 10 INFELICISSIMI PARENTES: & p. 670 pr. INFELICISSIMA PVELLA.

¶ Infelicitas, Unglückseligkeit. *Quid hoc, malum, infelicitatis?* Terent. Adelph. 4. sc. 2. v. 5. Pluraliter Apulejus 2. Dogm. Plat. pag. 17 *miseriæ & infelicitates.*

¶ Infeliciter. *Tentare rem infeliciter*, Livius lib. 1. cap. 45, & lib. 2 cap. 35.

FELLARE, sive ut Salmas. ad extrem. cap. 45 Solini contendit, *Felo, felare*, L. simplici; est lac sugere. Varro apud Nonium: *lac humanum fellasse.* Unde id verbum ad fœdum libidinis genus translatum, quod ore patrabatur, ut aliud verbum *irrumare*: hinc

¶ Fellatores, ipsi patratores nefandæ rei. Utrumque apud Martialem legitur sæpius.

¶ Fellitare, sive felitare, frequentativum. aussaugen. Solinus cap. 57. [al. 45] de Cappadocia: *Nequaquam mater* [equa] *pullo ubera præbet fellitanda.* Gloss. Isidori: *Fellitat, sugit.* Add. Salmas. c. l.

FĔMĬNA, plurale, à *Femen*, quem nominativum reperiri, negat Valla lib. 4. cap. 57. Sexto casu, *vulnerato femine*, Plinius dixit lib. 28. cap. 2. Sunt autem *Femina* pars in superiore pede interior meliorque, quæ se contingunt: *Femora* verò, cujus singulare est *Femur*, pars exterior, Cic. 1. Nat. Deor. cap. 35. extr. *manibus, pedibus, feminibus, cruribus.* Et Plinius lib. 28 cap. 15. extr. *Femina atteri adurique equitatu, notum est.* sich wund reiten.

¶ Est hinc *Feminale* seu *Feminalia* potiùs. Gloss. Vet. *Feminalia*, περιμήρια, περισκελίδες. Bein-Kleid.

¶ Interfeminum, membrum pudendum. Apulej. Apolog. p. 296.

¶ Fĕmur, ŏris, quod modò exposuimus in *Femen. Femur percutere*, Cic. de Clar. Orat. cap. 80.

¶ *Femorale*, pro braccâ. Vide Casaub. ad Sueton. pag. 159. & 161. das Gesesse in den Hosen / das Niederkleid.

FENDO, verbum antiquatum, cujus sola supersunt Composita. Priscianus lib. 11 p. 923 *Offendo, quasi a Fendo, verbo componitur, quod non est lectum.* Fendo Vossius Etymol. p. 266 interpretatur *ad iram concito.* Hinc

¶ Fensus, participium, quod in Glossario Isidori *iratus* redditur.

Composita.

¶ Defendo, defendere proprie est arcere, avertere. abwenden. Virg. Ecl. 7. v. 47 *Solstitium pecori defendite.* Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 14 *toga quæ defendere frigus Quamvis crassa queat.* Cicero 3. Off. c. 18 *defendere ac propulsare injuriam.* Vide Gell. lib. 9. cap. 1. & Lips. lib. 2. Var. Lect. cap. 22. Non semel hoc verbo ita usus est & Cæsar. Ut lib. 1. de Bell. Gall. cap. 44. & lib. 1. de Bell. Civ. cap. 7. & lib. 2. cap. 2. Ovid. lib. 2. de remed. amor. v. 228

Proximus à tectis ignis defenditur ægre.

Seneca de Germanis lib. 1. de Providentiâ cap. 4 *Imbrem culmo aut fronde defendunt.* Claudian. de 4. Consulat. Honor. v. 340

-- -- *neu defensura calorem* A
Aurea summoveant tepidos umbracula soles.

¶ Deinde quia, si salvi velimus esse, necesse est, ut illud, quod nocere possit; arceamus; inde defendere etiam, tueri significat, handhaben / schützen / verthädigen / vertreten / verantworten. *Locum suum honestissime defendere*, Cic. pro Quint. cap. 13. seinen Stand mit allen Ehren verthädigen und vertreten. *Caput & famam defendere*, 4. Acad. c. 37. *Salutem sociorum defendere*, pro Lege Manil. cap. 6. Construitur & cum praepositione. Ibidem c. 6 pro Manilia: *Provincia non modo a calamitate, sed etiam a metu calamitatis est defendenda.* Plancus Ciceroni lib. 10 epist. 15 extr. *Italiam a vastatione defendat.* Rursus Cicero pro Sylla cap. 2 *qui illum solus ante de ambitu defendisset.*

¶ Defensor, ein Beschützer / Vertheidiger. *Defensor & propugnator fortunarum alicujus*, Cic. post Red. in Sen. extr. *Ostendere se acerrimum alicujus defensorem*, sich eines andern hefftig annehmen / Idem lib. 1. fam epist. 1. Sic Livius lib. 36. cap. 35. *defensor vobis adero.*

¶ Defensio, Schutz / Verantwortung. *Defensionem alicujus suscipere* Cic. 1. fam. ep. 9. *Uti defensione*, Idem Verr. 4. c. 10.

¶ Indefensus, qui sine defensione est, Schutzloß / ohne Schutz. Livius lib 4. cap. 28 *Praebituri vos telis hostium estis indefensi, inulti?* Silius lib. 6 v. 652 *Campania indefensa.* Et Tacitus lib. 3. Hist. c. 71. n. 7 *Capitolium clausis foribus, indefensum & indireptum conflagravit.* Idem annali 2. cap. 77. n. 3 *inauditus & indefensus.* B

¶ Defensare, frequentativum a Defendo. Sallustius Jugurth. c. 60 *qui moenia defensabant.* Livius lib. 26 cap. 45. pr. *moenia ipsa se se defensabant*, puta altitudine. Tacitus 2. ann. cap. 5. n. 4 *impedimentorum agmen defensantibus iniquum.*

¶ Defensitare, aliud frequentativum. Cicero 1. Offic. c. 33 *caussas defensitare:* & 4. Acad. Q. cap. 45 *Calliphontis sententiam Carneades studiose defensitabat.* Gellius lib. 2. c. 25 *summa ope defensitavit.*

¶ Infensus, ex In & Fensus ita compositum, ut IN significationem non neget, sed augeat. Est enim vehementer iratus & odium gerens, sehr entgegen / gehäßig / aufsetzig / feindselig. Terentius in Andria act. 1. sc. 3. v. 7 *Me infensus servat.* Cicer. in Verr. 4. c. 61 *Infenso atque inimico animo in aliquem esse.* Comp. *infensior.* Claudian. 3. de Raptu v. 201

-- -- -- *Phlegra nobis infensior aether*,

hoc est, Dii aetheris sive caelestes sunt nobis inimiciores, quam Phlegraei gigantes. Phlegra autem Thessaliae gigantum sedes. Vopiscus Aureliano c. 36 *Incidit, ut libertum suum infensiorem sibi minando redderet.* C

¶ Infensè, adverb. cujus comparativo usus Livius est lib. 34. cap. 15, *infensius hostes pro vallo pugnabant.*

¶ Infensare verbum apud Tacitum legitur, pro infensum habere, anfeinden / ut *infensare pabula*, Annal. 6. cap. 34. id est intuta reddere: *infensantibus Deis*, annal. 13. cap. 41, 5.

¶ Offendo, ab Ob & Fendo obsoleto, quintuplici notione reperitur, ¶ 1. Offendere, einen antreffen / finden. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 44 *Texentem telam studiose offendimus.* Et in Eunuch. act. 5. sc. 8. v. 34 *Si in platea hac te offendero posthac*, &c. Cicer. in ep. famil. lib. 1. epist. 9 *Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti*, du wirst sie nicht also gesinnet finden / wie du sie gelassen hast. ¶ 2. Offendere ad quid, in quo, anstossen. Ovid. 4 Pont. 14. v. 21

Ad veteres scopulos iterum devertor, & illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.

Et Quintilianus lib. 6. cap. 3. p. 480 *Cicero de Memmio homine praelongo, caput eum ad Fornicem Fabii offendisse.* Ciceronem vide, quamquam aliis verbis utentem, lib. 2 de Orat. c. 66. ¶ 3. Offendere, *peccare* etiam est, vel labi, & errare, strauchlen / versehen / fehlen. *Quis est, qui in aliquâ re non interdum offendat?* Cic. 9. famil. epist. 2. Corn. Nepos in Phocione: *Neque in eo solum offenderat, quod patriae male consuluerat; sed etiam quod amicitiae fidem non praestiterat.* ¶ 4. Offendere, laedere, beleidigen / erzürnen. *Offendere alicujus animum*, Cicer. lib. 5. epist. 7. famil. Idem ad Lentulum lib. 1. epist. 9 *Multis rebus meus offendebatur animus.* Ubi passivum habes. Sed eodem sensu activa voce usus est Gellius lib. 9. cap. 15, *Aderat nobiscum ibi Juliani sectator, juvenis promptus & proficiens, & offendens jam in eo, quod ille (alter) apud Juliani aures in praecipiti stare, & subitariâ dictione periculum sui facere audebat:* er stieß sich daran / ärgerte sich. Notandum autem *offensum* & eum dici, quem offendimus, & nobis ex eo iratus infensusque redditus est; & qui nos offendit, idque odiosus esse coepit, Suetonius Caesare cap. 19 *Omnibus officiis Cn. Pompejum assectatus est, offensum Patribus, quod Mithridate Rege victo, cunctantius confirmarentur acta sua.* Idem Nerone cap 2. *Pontificibus offensum quòd alium, quam se in patris sui locum cooptassent.* In quibus exemplis *offensus* eum notat, qui ex offensa aliorum dolet. Pro eo vero, qui ex sua ipsius offensa invisum se fecit aliis, Cicero posuit pro Sextio, cum ait: *Aliusne est aliquis peculiaris populus, cui nos* D

offensi invisique fuerimus? Et iterum ad Atticum lib. 2. epist. 19 *Scito nihil unquam tam fuisse infame, tam turpe, tam peraeque omnibus generibus, ordinibus, aetatibus offensum, quam hunc statum.* Suetonius Galbâ cap. 16 *Per haec prope universis ordinibus offensus.* Ubi etiam *offensus*, invisus est. Sed in Memmiano Codice, ut Casaubonus auctor est, fuit, *universis ordinibus offensis.* Quod in MSStis suis se invenisse Torrentius testatur. Nec dubito hanc veram, sinceramque lectionem contra Casaubonum pronunciare. Neque enim sequitur; Cicero *offensum*, pro inviso & odioso dixit: ergo & Suetonius ita hac voce hoc in loco usus est. Quin ita potius rationem duxerim; Quia alibi Suetonio *offensus* is dicitur, quem nobis iratum, infestumque, quia offendimus, reddidimus (quod illa superius adducta loca ostendunt) idcircò vero inprimis simile est, eum perindè & hic *offensi* verbo fuisse usum.

¶ Offensior, compar. etiam reperitur. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 5, *quem cum esse offensiorem arbitrarer.*

¶ Offensa, ejus est qui offendit, Erzürnung / Verletzung / Ungunst. *Leves offensae*, Suet. Claud. cap. 26. Et Quintil. lib. 2. cap. 10 *periculosa potentium offensa*, grosse Herren erzürnen ist gefährlich. Cic. ad Att. lib. 9. ep. 2 *Magna in offensa sum apud Pompejum hoc tempore*, in grossen Ungnaden seyn. *Offensas subire*, Plin. lib 3. epist. 9 n. 26. Et *Offensas suscipere in re*, Idem lib. 2 epist. 18. n. 5. Et, *Sine offensa vivere cum uxore* Idem lib. 8 epist. 5. hoc est concordissime. Adde quae ibi ex Inscriptionibus notata sunt.

¶ Offensio, Beleidigung. ut, *In offensionem cadere*, Cic. 1. Nat. D. c. 30. in Ungunst oder Feindschafft gerathen. *Incurrere in odium, offensionemque populi*, in Verr. 2. cap. 12. Et, *Graves solent esse offensiones ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est*, Idem lib. 16. ep. 10 ad Tironem. Et proprie, *pedis offensio*, Idem 2 de Divinat. c. 40 extr. Anstoß / Strauchlen.

¶ Offensiuncula, parva noxa. *Si qua offensiuncula facta est*, so etwas kleines versehen ist / Cic. 13. fam. ep. 1.

¶ Offensor, qui offendit. Arnobius lib. 7. p. 216 *Iras ac animos ponant, & in gratiam suis cum offensoribus redeant.* ein Beleidiger. Ad alias quoque verbi *Offendo* notiones transferri potest.

¶ Offendix, foemininum. Festo nodus est, quo apex aut galerus retinetur vel remittitur, spirae injectus, sic dicta, quod mentum, ubi eo ventum est, offendat. Scaliger in conjectan. Varronianis *offendices* explicat amenta infra mentum pertinentia, quae pileum retinebant: Et dici offendices, quòd se mutuo offenderent & convenirent. Lat. Gloss. *Offendices* nodi, quibus libri signantur. Haec Scal. ad Fest. notat.

¶ Offendiculum, impedimentum, Hinderniß / Ergerniß. *Sunt in hac materia offendicula nonnulla*, Plin. lib. 9. epist. 11.

¶ Offenso, offensare, frequentativum apud Livium lib. 25. c. 37. *Flere omnes repente & offensare capita*, stiessen die Häupter wider die Wand.

¶ *Equus offensator*, ein Pferd so da anstösset. *Offensatorem esse in legendo*, Quintil. lib. 10. cap. 3.

¶ Offensatio. Seneca lib. 5. de Benefic. extremo: *Offensationes memoriae labentis.* Plinius lib. 28. cap. 16 *subtriti contusique offensatione.*

¶ Offensaculum, idem Apulej. lib. 9. post principium: *Crebris offensaculis & assiduis lapsibus jam contusis cruribus meis.* Lactantius de Opific. Dei cap. 1, *Offensacula pedibus latenter opponere.* Prudentius Psychomach. v. 485

Caecum errare sinit, perque offensacula multa
Ire.

¶ Inoffensus, ohn Anstoß. *Inoffensum pedem referre*, Tibull. lib. 1. eleg. 7. fin., *Inoffensa valetudine vivere* Gellius lib. 2. cap. 1. Et, *Cursus bonorum inoffensus*, Tacit. lib. 1. Hist. c. 48. *Inoffensum lumen oculorum* Pallad. lib. 1. cap. 3. gut Gesicht.

¶ Suboffendo, aliquantum offendo. Cicero lib. 2. ad Quint. fr. ep. 8 *Infimam faecem populi propter Milonem suboffendit.* ein wenig beleidigen.

FENESTELLA, vel L. Fenestella, historicus fuit, Augusti tempore, cujus testimoniis frequentissime Plinius utitur. ¶ Fenestella vero alter, cujus de Sacerdotiis & Magistratibus Romanis scriptum exstat, eo multo est recentior. Plinium enim aliosque posteriores citat, & Episcoporum atque Archiepiscoporum (quae vocabula Plinio eoque superioribus ignota fuerunt) alicubi meminit. ¶ 3. Est & Poëtae Romani nomen, de quo Ovid. 6. Fastor. v. 578.

FĔNESTRA, Fenster / à φαίνειν, lucere. ein Lufftloch / Tageloch / Fenster. Juven. Sat. 3. v. 275

Nocte patent vigiles te praetereunte fenestrae.

Fenestram patefacere, Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 72 dixit pro eo, quod est occasionem ministrare, januam aperire, Anleitung und Gelegenheit geben. Verba sunt: *Hui quantam fenestram illi ad nequitiam patefeceris.* Ita & Graecos locutos ad Sueton. Tiber. cap. 28 Casaubonus observat. Est enim *fenestra* quidvis patulum, qua transitus aditusque est. Ein Loch. Unde Virg. 2. Aen. v. 482 -- -- *ingentem lato dedit ore fenestram.*

¶ Diminutiva sunt, *Fenestella*, *Fenestrula*, & *Fenestrella*. Columella

lumella lib. 1. cap. 6. *Granaria modicis fenestellis Aquilonibus inspirentur.* Idem lib. 8. cap. 3. de gallinariis: *debent parvis ab oriente illuminari fenestellis.* Apulej. lib. 9. sub finem: *per quandam fenestrulam prospicere gestio.* Palladius lib. 1. cap. 24 *in columbariis fenestrellæ brevissimæ fient.*

¶ *Porta fenestella*, Ovid. 6. Fast. v. 578. vid. ibi Heinf.

¶ Fenestro, fenestram facere, Plin. lib. 11. cap. 37. Hinc *fenestrata pectora*, apud Vitruv. proœm. lib. 3 sunt *aperta.*

FĔRA, bellua, bestia: wildes Thier / ein Wild / Θήρ, Θηρίον. *Feræ sunt rationis & orationis expertes*, Cic. lib. 1. Offic. cap. 16. *Excitare & agitare feras*, ibidem lib. 3. cap. 17. jagen. *Consequi cursu excitatas feras*, Senec. Hippolyt. v. 110. *Vestigare feras*, Idem Thyeste v. 497. dem Wilde nachspüren. *Subsistere feras*, fällen / Vid. *Sisto.* Substantivum autem ita est, ut videatur etiam adjectivum referre, ἰδιωτικῶς vocabulo *bestiæ* aut *belluæ* subaudito. Vide quæ mox de *Ferus* masculino, pariter substantive, ut apparet posito, dicemus.

¶ Fĕrīnus, beluinus, viehisch / vom Wild. *Ferinus victus*, Cic. 1. de Invent. cap. 2. Nahrung wie der wilden Thiere. *Ferina caro*, Sallust. Jug. cap. 18. vel, *Ferina*, absolute, Virg. Æn. 1. v. 215. Wildbret.

¶ Fĕrus, adjectiv. immanis, immitis, atrox, implacabilis, durus, wild / unbarmhertzig / grausam. *Immanis & fera bellua*, Cic. 2. Nat. D. cap. 64. *Gens immansueta & fera*, Idem lib. 1. de Legib. cap. 8. ein wild Volck. *Ferus & agrestis homo*, pro Rosc. Am c. 27. *Hiems fera*, Ovid. 1. Trist. 1, 42. der strenge Winter. *Mores feri, immanisque natura*, Cic. pro S. Rosc. c. 13. Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 39

Nemo adeò ferus est, qui non mitescere possit.

Ubi vide Torrentium.

¶ Ferus pro fera, aliquoties Phædro substantive quasi positum est, aut potius aliud substantivum masculæ formæ subauditur. Vere enim adjectivum est. Sic lib. 1. fab. 13 *Silva tum excepit ferum*, hoc est, cervum. Et fab. 22 ejusd. libri: *Asinus ut vidit ferum impune lædi*, id est leonem morientem. Et lib. 4. fab. 3 *Sonipes iratus fero*, hoc est, equus apro. Adde Catullum de Aty Carm. 63. v. 85, ubi itidem *ferus* pro leone positus. Pro *equo* posuit Virgil. 2. Æneid. v. 51, de equo Trojano loquens:

Sic fatus validis ingentem viribus hastam
In latus inque feri curvam compagibus alvum
Contorsit.

Ubi Servius: FERI: *Quadrupedis ab eo, quod toto corpore feratur.* Petronius de eodem equo Trojano:

-- -- -- hic titulus fero
Incisus, hæc ad fata compositus Sinon
Firmabat.

Auson. quoque Epist. 24 *Diomedis feros*, pro equis dixit. Iterum Virgilius de Cervo lib. 7. v. 489

Pectebatque ferum.

Horatius de Asino lib. 1. Epist. 13. v. 8.

¶ Fĕrĭtas, immanitas, wilde Art. *Ex feritate ad mansuetudinem traducere*, Cic. pro Sextio cap. 42. *Feritas & immanitas belluæ in figura hominis*, Idem de tyranno lib. 3. offic. cap. 6.

Composita:

¶ Effĕrus, valde ferus, wild / unbändig. ut *Effera corda*, Val. Flacc. 1. v. 798. *effera juventus* Virg. lib. 7. v. 5. Et, *Facinus efferum*, grausame That / apud Senecam in Phœnissis v. 264.

¶ Efferare, wild machen / quo verbo aliquoties usus est Livius. Lib. 2. cap 23 *Promissa barba & capilli efferaverant speciem oris.* Lib. 25. cap. 26 *Adsuetudine mali efferaverant animos.* Hinc

¶ Efferatus, in feritatem quandam & crudelitatem versus, wild / verwildert. ut, *Odio iraque efferati*, apud eundem Livium lib. 5. cap. 27. *Efferatus immanitate* Cic. 1. Nat. Deor. c. 23. *Efferatæ voces* Senec. in Herc. Fur. v. 397. & Comp. *Moribus ritibusque efferatioribus, quàm ulli barbari*, Liv. lib. 34. c. 24.

¶ Efferatio. Tertullianus de Pœnitentia libro extremo; de Nebucadnezare: *septenni squalore exomologesin operatus, unguium leoninum in modum efferatione, & capilli incuria horrorem aquilinum præferente.*

¶ Perfĕrus, valde ferus. sehr wild. Varro de R. R. lib. 2. cap. 1 *boves perferi.*

¶ Sēmifer, & Semifĕrus, halb wild. Ovidius lib. 2. Metam. v. 633 de Chirone Centauro:

Semifer interea divinæ stirpis alumno
Lætus erat. Statius Theb. 9. v. 220
Semifer aeria talis Centaurus ab Ossa
Desilit in valles.

Virgilius lib. 10. v. 212 *semifero sub pectore.*

FERĀLIA, plur. neutrum, Feralibus: dicebantur dies, quibus manibus sacra fiebant, Todten-Tage / Todten-Begängnüß. Ovid. 2. Fastor. v. 569

Hanc quia justa ferunt, dixêre, feralia lucem.

¶ Fērālis, & hoc ferale, triste, dirum, exitiale, à feralibus sacrificiis. *Cœna feralis*, Trauer-Mahlzeit. *Arbor feralis*, Plin. lib. 16. cap. 10. picea, vel cupressus, in funeribus adhiberi solita. *Idus Martiæ Cæsari ferales*, Idem lib. 18. cap. 26. *Feralia officia persolvere*, Apulejus lib. 1. Metam. p. 104 Begräbnis ausrichten. *Amiculum ferale*, Sterbekittel / sicut Florus *habitum feralem* lib. 1. cap. 12 dixit. Virgilius 4. Æneid. v. 462

Solaque culminibus ferali carmine bubo.

Prudentius contra primam corripuit Psychom. v. 565.

-- -- -- monstrumque ferale sequuntur,
Dum credunt virtutis opus.

Præcones ferales, qui & *Anteambulones atrati* dicuntur, id est, funerum indictores, Leichenbitter / auctore Budæo. *Tabula feralis*, Flor. 3. cap. 22, 2. quæ proscriptorum nomina tenebat. *Cannis Collina feralior*, Pacatus Panegyr. Theodosii cap. 46. quasi majori sævitia, civili bello Mariano, ad Portam Collinam dimicatum sit, quam vel ipsa Cannensi acie. Et, *feralissimum nefas*, Salvianus lib. 1. de Gub. Dei p. 23. Idemque lib. 6 p. 198 *Illud est feralissimum & gravissimum*, &c.

¶ Feraliter. Fulgentius lib. 3 Mytholog. cap. 1 *Dum amor noviter venit, ut leo feraliter invadit.*

Ferculum, Feretrum, vide *Fero.*

FĒRE, pæne, propè, propemodum, plerumque. fast / bey nahen. Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1. 70 *Domum revertor mœstus, atque animo fere perturbato*, fast erschrocken und bestürtzt. Idem in eadem act. 1. sc. 1. v. 3 *Nec rei fere sane amplius quicquam fuit*, ich habe schier von meiner Nahrung nichts mehr gehabt. Idem in Andr. a. 1. sc. 1, 77 *Fere in diebus paucis, Chrysis vicina hæc moritur*, bald in wenig Tagen hernach. Cicero Attico suo lib. 7. epist. 1 *Hæc fere sunt in illa epistola.* Idem lib. 2 de Invent. c. 4 *Ut ferè fit*, wie es fast gemeiniglich zugehet. *Ferè plerumque*, fast alle Tage / Terent. Phorm. 1. sc. 2, 39. Vide Vall. lib. 2. c. 49. De quantitate ultimæ syllabæ ambigi possit. Virgilius & Veteres producunt: corripit contra Ausonius. Sed quia diligentiores veteres in observandis syllabarum naturis fuerunt; idcirco potius est, auctoritatem eorum sequi.

FĔRENTĪNVM, Hernicorum oppidum in Latio, cujus incolæ

¶ Ferentinates, Plin. lib. 3. cap. 5. &

¶ Fĕrentīni, Silius lib. 8. v. 394

Sylla Ferentinos, Privernatumque maniplos
Ducebat.

¶ Ferentina, Dea nescio quæ: quam, & Lacum ejus, memorat Livius lib. 1. cap. 1.

¶ Fĕrentum autem Apuliæ est, à quo *Ferentani.* Horat. lib. 3. od. 4, *Humile* à situ vocat. Vid. Cluver. lib. 4. c. 12. p. 1225.

FĔRĔTRIVS, cognomen Jovis, à Romulo in id dedicati, ut capta bello spolia ipsi sacrarentur. Nam à ferendis spoliis eum & dictum volunt. Vid. Dalechamp. ad Plin. 2. cap. 53. & Freinshem. ad Flor. lib. 1, 10. 6. Quanquam alii à *feriendo* sic appellatum malint. Vide Livium & Dionys. in Romuli Historia itemque Plutarch. in vita Romuli & Marcelli. Itemque Propertium lib. 4. Eleg. penult. Eleganter Vetus Poëta hoc nomen ad amorem retulit, qui & ipse spoliis dives. Ejus versus apud Terentianum isti sunt pag. 98

Optima appofui fenex
Amori arma Feretrio.

FEREOLA, vitis genus est, Columellæ lib. 3. c. 2. fortassis à ferendo. *Irtiolam fereolamque non facile asseverem, quo gradu habendæ sint.*

FĔRIAE, plurale, cessatio ab opere, potius ita dictæ à ferendis epulis, quam quia nihil feratur à foro, juxta Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 253. Feyer / Feyertag. *Celebrare ferias*, feyren. *Ferias indicere*, Livius 3. cap. 5. Feyertag ankündigen / ausruffen. Cic. 2. Leg. cap. 22 *habere triduum ferias.* Sed *Feriæ belli*, induciæ, Stillstand / Gellius lib. 1. c. 25. *Feriæ stativæ*, quæ communes universo erant populo, Macrob. 1. Saturn. c. 16. allgemeine Feyertage. *Ignavis semper feriæ sunt*, ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτά, id est *ignavi facilè capiant otiandi occasiones*, wer nicht gern arbeit / hat bald einen Feyertag gemacht. Theocr. Idyll. 15. v. 26.

¶ Feriæ etiam appellantur singuli dies septimanæ. De caussa ejus rei, ita Scaliger lib. 1. de emend. tempor. p. 6 *Veteres*, inquit, *annum Ecclesiasticum à Pascha incipiebant, quod ea de re annus novus appellabatur. Erant autem Paschalis septimanæ dies omnes feriati. Inde obtinuit, ut boni ominis caussa omnium consequentium septimanarum dies, primi* DOMINI, *reliqui* FERIAE *appellarentur.*

¶ Ferior, feriari, feyern / vix antiquis usitatum extra Participium, quo Trebatius ad Ciceronem lib. 12. epist. 16 *feriatum à studiis* scripsit. Posteriores autem & Præsenti, indeque formatis temporibus utuntur. Macrob. 1. Somn. Scip. cap. 7 *ab armis feriebatur*: & 1. Saturn. cap. 2 *scio te non ludo, sed serio feriari.*

¶ Feriatus, festus, feriarum compos, *Feriati dies*, feriæ, Plin. 3. epist. 14. müssige Tage. *Male feriatus*, qui ignavo ocio totus deditus est, der in Müssiggang und Faulheit gar gerathen ist. Sic *Troas male feriatos, & lætam Priami choreis aulam* Horatius dixit lib. 4. carminum oda 6. vid. Petrus Victorius lib. 1. Var. Lect. cap. 29. Barth. ad Stat. Silv. p. 145. & inprimis Reinesius Var. Lect. lib. 1. cap. 4. qui *male feriatos* recte & scite interpretatur.

FĔRIO, ferire, percutere, treffen/ schlagen/ stossen. *Ferire porcum*, Liv. 1. cap. 24. schlachten. *Ferire securi* Cicer. 3. Verrin. cap. 30. enthaupten. *Ferire hostem*, Cicer. pro Balb. cap. 22. Et, *Ferire aures*, id est, afficere vel excitare aures, das Gehör ermuntern/ Id. 2. de Orat. cap. 84. extr. ¶ 2. Sancire, firmare: unde *Ferire fœdus*, einen Bund oder Verbündnüß schliessen/ quod ideò sic dicebatur quod inter cæteras ineundi fœderis ceremonias, etiam porca Diis immolaretur. Vid. Livius lib. 1. cap. 24. Cicer. 2. de Invent. cap. 30. Usus est formula præter alios Cicero aliquoties. Vid. de Invent. l. c. & pro Rab. Post. cap. 3.

FERME, fere. fast/ schier/ bey nahen. *Jam ferme moriens me vocat*, Terent. Andr. 1. sc. 5. v. 49. Cicero ad Brutum epist. 2. ex Plauto: *Mihi quidem ætas acta ferme est*, fast vollbracht. *Fidelem haud ferme mulieri invenias virum*, id est, haud facile, nicht leichtlich. Terent. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 1. Juven. 13. v. 236

Mobilis & varia est fermè natura malorum.

FERMENTUM, portio farinæ acidæ, quæ subigitur, Plin. 18. c. 11. Sauerteig. ¶ 2. *acerbitas iræ*, geschwinder Zorn. Plaut. Mercat. act. 5. sc. 3. v. 14 *In fermento tota jacet*, voller Gifft und Boßheit.

¶ Fermentare, säuren. Plin. lib. 18. cap. 11 *Panis hordeaceus ervi aut cicerculæ farina fermentabatur.* Ibidem: *Palam est, naturam acore fermentari, sicut & validiora esse corpora, quæ fermentato pane aluntur.* Sed *Fermentare terram*, apud Columell. lib. 2. cap. 15 est leviorem eam, & solutiorem, si spissior priùs fuerit, reddere, lose und leicht machen/ und gleichsam auffschwemmen. ¶ *Fermentati mores*, mali & acerbi sunt Prudentio Apotheos. v. 354.

¶ Fermentescere, idem quod fermentari, seu fermento in raritatem & levitatem resolvi. Auffgehen wie ein Teig. Plin. lib. 17. cap 2 *Tellus quoque illo modo fermentescit.*

¶ Infermentatus, ungesäuert. Paullinus 8. Natal. Felic. v. 47

Infermentatis pulsi quia panibus olim
Ægypto.

FĔRO, ferre Hoc verbum, quot & quam multa ac varia significet, explicari breviter non potest. Sed usu legendi phrases observari oportet. *Ferre*, tragen/ führen/ bringen. Virgil. Georg. 2. v. 109

Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt,

ein Land trägt nicht allerley. Et Ecloga 4. v. 39

-- -- -- omnis feret omnia tellus,

quod contrarium superiori est, ex spe aurei, quod poëta pollicetur, seculi. Plinius lib. 12. cap. 8 *Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India.* Zucker wächst in Indien und Arabien. *Ferre arma contra patriam*, sein Vaterland bekriegen/ Cicero pro Rabir. cap. 1. *Ferre præsidium labenti & inclinatæ Reipublicæ*, Cicer. ad Brut. epist. 18. zu Hülffe kommen. *Indigne ferre*, Nep. in Eumene c. 1. quæ formula inter meliores, cum & animum alicujus re quapiam commotum, & prævertendi studium notamus. übel empfinden. Et Nepos Attico c. 5 *quem nemo ferre potest*, de homine difficili, aspero, non tolerabili. ¶ *Ætas, adolescentia fert*, die Zeit/ Jugend bringts mit sich/ Terent. Adelph. 1. sc. 1. v. 28. Et Heaut. act. 3. sc. 3. v. 12 *Libido multa fert*, i. e. ad multa impellit. Ovid. princ. Metam.

In nova fert animus mutatas dicere formas.

Si tempus ferret, wenn es die Zeit leiden wolte/ Cicer. pro Cæcin. cap. 27. *Res fert*, Idem lib. 1. epist. fam. 1. das Werck oder die Sache bringets mit sich. *Fert consuetudo*, es ist Gewohnheit. Cicer. epist. 9. ad Brutum: *Gravioribus verbis per literas accusasti me, quàm tua consuetudo ferebat*, härter denn ichs von dir gewohnt war. *Ferre inultum, impune*, non puniri. Terent. Heaut. *At næ illud haud inultum, si vivo ferent*, soll ihnen nicht ungerochen hingehen. Et Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 14 *quod tam diu se impune tulisse injurias admirarentur.* id est abstulisse. ungestrafft darvon kommen. *Ferre aliquem in cælum, ad astra*, Virgilius Eclog. 5. v. 52. Cicero *summis laudibus ferre, efferre, extollere*, hoch heben und rühmen. *Ferre in oculis*, est observare, revereri, amare, groß halten/ Cicero 3. ad Q. frat. epist. 1. c. 3. Et Terent. Eun. 2. sc. 1. v. 11 *Rex te ergo in oculis ferebat*, hielt groß auff dich/ kont ohne dich nicht seyn. *Ferre sententiam, suffragium*, seine Stemme darzu geben/ beyfallen/ ein Urtheil fällen. *Ferre rogationem*, de Clar. Orat. cap. 23, id est, ferre ad populum, an die Gemeine gelangen lassen. *Ita ferunt rationes meæ*, Cic. lib. 5. ad Metell. epist. 2. meine Rechnung bringts nicht anders mit sich/ wills nicht anders leiden. *Palmam ferre*, Cic. 4. Att. epist. 15. gewonnen haben. *Præmium ferre*, Ter. Eun. a. 5. sc. 8, 28. die Verehrung davon tragen. *Nomen alicujus ferre*, eines Nahmen führen/ Cicero officiorum 3. cap. 18. ¶ 2 Ferre, dulden/ leiden/ tragen. Nepos Timol. cap. 4, 1. *Ferre calamitatem moderate*, id est, tolerare, sustinere. Terent. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 82. *Quin quod est ferendum, feras.* Virgil. 5. Æn. v. 710

Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.

Sic, *Ægre, moleste, graviter, sapienter, animo æquo, iniquo, acerbe, patienter, iracunde, ferre*, eines Dings Beschwerung haben/ gedultig ertragen/ leiden/ notissimæ formulæ sunt.

At in illo Terentii Adelph. a. 2. sc. 1. v. 24 *Si attigisses, ferres infortunium*, pœnam notat, würde dir übel gelohnet werden. *Bene ferre*, recht gebrauchen. Horat. 3. Carm. od. 17

Bene ferre magnam disce fortunam.

Ferre acceptum, accepta, acceptam, etwas einem zu dancken haben. Vide *Accipio*. *Præ me fero, præ se ferre*, geständig seyn/ öffentlich bekennen/ keinen Scheu haben. ¶ *Ferre expensum sumtui*, expensos sumtus in Commentarium referre. C. Nep. Attico 13, 6. ¶ *Ferre repulsam*, Eine Fehlbitte thun. Cicer. 5. Tuscul. cap. 19 *à vano populo repulsam fert.*

¶ Ferre pro dicere sæpissime usus Tacitus est, ut Histor. 2. cap. 26. *Timuisse se Paulinus ferebat.* Ita passim: *Ferunt*, id est, dicunt: *Fertur*, i. e. dicitur. ¶ *Ferre se*, est ire, incedere. Sueton. Aug. cap. 32 *Nam & grassatorum plurimi palam se ferebant succincti ferro.* Virg. 9. Æneid. v. 579

Ibat & ingenti sese clamore ferebat.

C. Nepos Datame: *Id Datames ubi audivit, arma capit, suos sequi jubet, ipse equo concitato ad hostem vehitur: quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem, extimescit.* Et, *Ferte vos huc*, id est, adeste, apud Senecam Medea v. 946. Sic *afferre se aliquò* Plautus dixit, de quo infrà in *Afferre*. ¶ Ferre aliquando est auferre, non tantum cum *inultum, impune*, de quibus supra; sed alibi etiam, præsertim apud mediæ ætatis scriptores. Aelius Spartianus in Hadriano cap. 18 *Ergastula servorum & libertorum tulit.* Ubi Casaubonum vide, qui non modo ad æquales scriptores dicendi hoc genus refert, sed Virgilii quoque ex 9. ecloga huc versum accommodat:

Omnia fert ætas, animum quoque.

¶ Fuit & FERO inter solennia populi Romani verba. Nam super re aliqua magistratus cum interrogabat pro Concione populum, tum proprie FERRE AD POPULUM; cum Senatum consuleret, REFERRE AD SENATUM, dicebatur. Vide Brissonii formulas.

¶ Lātio, ut, *legum latio*, Cic. 3. ad Attic. ep. 26. Sic *latio suffragii* apud Livium 38 cap. 36.

¶ Lator, qui portat, fert. ein Träger. Seneca Tranq. an. cap. 5 *Debet plus virium esse in latore, quam in onere.* ¶ *Lator legis* est inventor, promulgator. Livius 3. cap. 31. extr. *Cum de legibus conveniret, de latore tantum discreparet* &c. Cicer. 4. Catilin. c. 5 *lator legis Semproniæ.*

¶ Férax, fertilis, fœcundus, trächtig/ fruchtbar. ut, *Terra ferax Cereris, multoque feracior uvis*, Ovid. 2. Amor. eleg. 16. v. 7. Sic, *Ferax bonis artibus seculum*, apud Plinium lib. 5. epist. 15. eine Zeit darinnen gute Künste auffkommen und im Schwange gehen. Palladius lib. 3. c. 9. *Potest ferax vitis feraciores in se habere materias*: ibidem ante paullo: *feracissimæ uvæ.* Plin. Paneg. cap. 30 *feracissimæ terræ*: Translate Cicero 3. Offic. cap. 2. *Nullus feracior in philosophia locus est, nec uberior, quam de officiis.*

¶ Ferācitas, Fruchtbarkeit/ Columella lib. 3. cap. 2. extr. *Ubi multa invitabunt regionis commoda, ut nobilem vitem conseramus: ubi nihil erit, aut non multum, quod proritet; feracitatem potius sequamur.*

¶ Infĕrax, non ferax. *Silvæ inferaces*, apud Hieronymum 2. Homilia in Canticum, ex Origene versa, ed. Frob. pag. 185. Colon. 369 Tom. 3.

¶ Fertĭlis, idem quod ferax, fruchtbar. Cicer. in Off. 1. cap. 15 *Agros fertiles, qui multo plus afferunt, quàm acceperunt, imitari debemus.* Idem 1. de Divin. cap. 42. extr. *Uberrimos maximeque fertiles agros incolunt*, reicher und fruchtbarer Boden. Et, *Fertilis hominum frugumque Gallia*, Livius lib. 5. c. 34. Volck- und Korn-reich. Ovid. lib. 1. de Arte v. 349

Fertilior seges est alienis semper in arvis,
Vicinumque pecus grandius uber habet.

Livius 29. cap. 25 *fertilissimus ager.* Val. Max. 8. cap. 7. exempl. extr. 3 *Locus doctrinæ fertilissimus*, id est, Athenæ.

¶ Fertĭlitas, Fruchtbarkeit. *Fertilitas agrorum*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. penult. *Propter loci fertilitatem*, Cæsar 2. Gall. c. 4.

¶ Fertĭliter, adverb fruchtbar. Comp. usus est Plin. 34. cap. 17. sub fin. *Derelicta fertiliùs revivìscunt.*

¶ Præfertilis, valde fertilis. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 1025

-- -- -- quoniam præfertile germen
Luxuriat.

Et Alcimus Avitus lib. 5. v. 119

præfertilis ubere terra.

¶ Férentarius, *Ferentarii milites*, qui levis sunt armaturæ, Kriegsleute die leichte Rüstung führen/ vel qui sudibus lapidibusque pugnabant, Schützen/ Varrone auctore. Vegetius lib. 1. c. 20. *Erant apud veteres inter pedites, qui dicebantur levis armaturæ funditores & FERENTARII: qui præcipue in cornibus locabantur, & à quibus pugnandi sumebatur exordium.* Sic Sallust. in Catil. c. 60 *Postquam eò ventum est, unde a ferentariis prælium committi posset.* ¶ *Amicum ferentarium*, pro expedito & celeri Plautus dixit Trinummo act. 2. sc. 4. v. 55 der einem treulich beystehet.

¶ Fercŭlum, φορεῖον, ein Essen/ Gerichte. Auson. Epigramm. 8

Fercula gemmatis cum poneret aurea vasis, &c.

Seneca in Epist. 95 *Multos morbos multa fercula fecerunt.* Proprie

prie fercula, τρόπαια sunt. Quæ feretra Tertullianus dixit. Et, fercula quoque in mensis nihil aliud erant, quàm machinulæ quædam, quibus lances ciborum imponebantur. Neque enim hos mensis imponere elegantiores solebant. Vide Petronianos interpretes, itemque Casaubon. in Sueton. pag. 400.

¶ *Fercula pomparum*, Cicer. 1. off. cap. 36. Tragen/ darauff man ein Gepränge oder Schauspiel führet / ut simulacra Deorum, spolia hostium, coronæ, &c. In triumphis Sueton. Cæsar. c. 37 *inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, Veni, Vidi, Vici.* Cujusmodi fercula ludorum etiam erant & sacrorum, Suet. Cæs. cap. 76. Seneca Hercule Oetæo v. 107

Quisquis sub pedibus fata rapacia
Et puppem posuit liminis ultimi,
Non captiva dabit brachia vinculis
Nec pompa veniet nobile ferculum.

Prudentius contra Symmach. lib. poster. v. 580.

Mille triumphorum memoras ex ordine pompas,
Ductaque per mediam spoliorum fercula Romam.

Adde Schefer. de Re Vehicul. lib. 2. cap. 3.

¶ Fĕrĕtrum, quod & *Pheretrum* scribunt, capulus, eine Todtenbahre. *Ingenti subière pheretro*, Virgil. 6. v. 222. ¶ Item *Ferculum sive τρόπαιον*: lignea enim erat crux, qua spolia figebantur, portabanturve in triumphis. Tertullianus de patientia: *Quale in illo viro* (Jobo) *feretrum Deus de diabolo exstruxit.*

Composita hujus verbi cum Præpositione:

¶ Adferre, seu *Afferre*, quod mollius legitur. *Nunc hæc dies aliam vitam affert, alios mores postulat*, Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 18. Diese Zeit und Stand wil ein ander Leben haben. *Solum unum hoc vitium senectus affert hominibus, attentiores sumus ad rem*, &c. Idem Adelph. act. 5. sc. 3. v. 47 das Alter bringt mit sich ꝛc. hat diesen Gebrechen. *Afferre caussam*, Idem Heaut. 4. sc. 3, 23. eine Ursach vorbringen / fürwenden. *Afferre auxilium*, idem Adelph. 3. sc. 2. v. 2. helffen. *Afferre in medium*, hoc est, in commune, ins gemeine dargeben. Cic. offic. lib. 1. c. 7 *Naturam ducem debemus sequi, & communes utilitates in medium afferre.* Sic *Afferre dolorem, luctum, lacrymas, lætitiam*, nota Ciceronis verba sunt: *Afferre adjumentum*, Idem 1. offic. cap. 1. *medicinam*, ad Attic. lib. 2. epist. 20. *Afferre nuntium*, pro Rosc. Am. c. 7. Bothschafft bringen. Et absolute *allatum est*, pro, nunciatum est. Livius lib. 33. cap. ult. *Visum Hannibalem Cercinæ, tandem allatum est.* Et Tacitus Hist. 1. c. 76 pr. *Idem ex Hispania allatum*, id est, nuntiatum. Silius quoque lib. 1. v. 456

Sed postquam a trepidis allatum, fervere partem, &c.

Et Cæsar 3 Civ. B. cap. 15 de legatis: Magnum, quod *afferebant, videbatur.* Sic enim legendum ex antiquis libris: non *afferebant*, ut recentes corrupte ferunt. Sed *Afferre sibi manus, & violentas manus*, est mortem sibi consciscere, sich selbst entleiben/ Plancus Ciceroni 10. fam. ep. 23. *Manus alienis bonis afferre*, est aliena invadere, die Hände anlegen an anderer Leute Gut / Cicer. 2. officior. cap. 15. *Rumor, rumores afferuntur*, das Geschrey kömmt. *Dignitatem adfert fortuna*, wer reich ist/hat das Ansehen / Quintil. lib. 2. 3. cap. 7. ¶ *Afferre se aliquò* pro conferre Plautus dixit Amphitr. act. 3. sc. 4. v. 6. Terentius Andria act. 4. sc. 6. v. 12. *Haud auspicatò huc me attuli*: id est, accessi. Ita *auferre se* pro discedere etiam dicebant. Vide Georg. & Franciscum Fabricios ad laudatum locum Terentii.

¶ Anteferre, præferre, fürziehen. *Alterum alteri anteferre*, Cic. de clar. Or. cap. 47 *qui se illi anteferret.* Idem 6. fam. epist. 6 *cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem.*

¶ Auferre, ex *ab* & *fero*, tollere, rapere, hinwegnehmen / wegbringen. *Pecuniam de ærario auferre*, Cicero lib. 7. Attic. ep. 21. *inultum auferre*, ungestrafft bleiben / Terent. Andr. 3. sc. 5. v. 4. ¶ *Auferre se*, est abire, & quidem præcipitanter. Plautus Asin. 2. sc. 4. v. 63 *Aufer te domum, abscede hinc, molestus ne sis.* Et si MSS. se bene habent, ita Terentius sine pronomine, Phorm. a. 3. sc. 3 v. 27, *aufer hinc*, dixit eodem sensu, ubi editum est: *aufer te hinc.* Virgilius Æn. 4. v. 389

seque ex oculis avertit, & aufert.

¶ Auferri, pro allici ac decipi dixit Ovid. lib. 1. de remed. amor. v. 344 *Auferri cultu, gemmis auroque teguntur*
Omnia: pars minima est ipsa puella sui.

Sic *auferri aliorum consiliis*, sich von andern einnehmen lassen. Cic. 2. fam. epist. 7 *ne te auferant aliorum consilia.*

¶ Ablātivus, Vide in A.

¶ Ablātor, qui aufert. Sedulius in Resurrectionis historia: *beati corporis ablator.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 19. c. 13 *sentientes bonorum ablatorem justissimum Deum.*

¶ Circumferre, umher führen / umher tragen. *Oculos circumferre*, die Augen herum schiessen lassen. Livius lib. 2. cap. 10. *Circumferens inde truces minaciter oculos ad proceres Etruscorum.* Sic *arma circumferre* est bellum longe lateque proferre. Florus lib. 3. cap. 12. pr. *Romanus populus orbe toto arma circumtulit*, quod Tacitus lib. 13. cap. 37, 2 *bellum circumferre* dixit. *Sol circumfertur*, Cicer. 3. de Orat. cap. 46.

¶ Circumferentia, περιφέρεια. Apulejus Florid. 4. pr. *sedilium circumferentia.*

¶ Circumlaticius, quod circumferri potest, aut circumfertur. Sidonius lib. 2. epist. 2 *quendam vivum & circumlaticium carcerem corpulentia facit.*

¶ Conferre, comportare, tribuere, præstare. *Conferre officia, benevolentiam, benignitatem, studia sua erga aliquem, in aliquem, & alicui*, Cic. 1. offic. cap. 15. &c. Dienst und guten Willen erzeigen oder beweisen. *Conferre capita*: Cicer. in Verr. 5. cap. 12 *Conferrent boni viri capita, loquerentur inter se.* Livius lib. 2. cap. 45 *Consules velut deliberabundi capita conferunt: diu colloquuntur.* Item *Conferre consilia*, Terent. Heaut. 3. sc. 1. v. 64. Die Köpffe zusammen stecken / rathschlagen. *Culpam in aliquem conferre*, die Schuld auff einen werffen / Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. fin. *Conferre in commune*, Cic. pro Quinctio cap. 3. *Rem in pauca confer*, Plaut. a. 5. sc. 4, 54. sage kurtz. ¶ 2. *Conferre inter se*, colloqui. *Coram inter nos conferemus*, Cic. ad Att. 1. epist. 20. wir wollen davon mit einander reden / wenn wir zusammen kommen. Et, *Conferre sermonem cum aliquo*, Cicer. 2. de Invent. cap. 4. *Operam, studium, plurimum studii ad aliquid conferre*, Mühe und Fleiß anlegen / Cicer. lib. 10. ad Planc. ep. 1. *Omnia intima cum quo conferre*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 15. ¶ 3. *Conferre se ad studium literarum*, significat animum applicare, sich begeben / pro Arch. cap. 7. *Ad studium scribendi se conferre*, ibidem cap. 3. pr. ¶ 4. Idem quoque est ac Comparo, vergleichen. Dicimus Conferre quid *alicui, cum quo*, & *inter se.* Seneca Controvers. 33. sub fin. *ut ingenia ingeniis conferatis.* Cicer. de opt. gen. orat. cap. 6 *ut cum maximis minima conferam.* Idem pro Rosc. Com. cap. 7 *Vitam inter se utriusque conferte.* ¶ 5. Conferre se aliquò, est ire, proficisci, sich wohin begeben. Cic. pro Flacco cap. 21 *Romam se contulit.* De amicit. cap. 1. *me ad pontificem contuli.* Nec in locum aut ad hominem duntaxat nos *conferre* dicimur, verum etiam ad alias res, v. gr. *ad amicitiam se meam contulit*, de Clar. Oratorib. cap. 81. ¶ 6. Frequenter de pecuniis dicitur, quæ contribuuntur colliguntur que ad usum aliquem vel Reipubl. vel privatum. Corn. Nepos Attic. cap. 8. *Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent.* Vet. Gl. Συνεισφέρω, *Collationem facio, Confero.* Sanè & absolute hoc, *Conferre*, JCti dicunt.

¶ Confert, impersonale, idem est, quod prodest, vel conducit. *Comœdia plurimum ad eloquentiam confert*, thut / hilfft viel / Quintilianus lib. 1. cap. 8.

¶ Collatio, differt à tributo, quia hæc libera; vel quasi liberæ voluntatis est, licet imponatur. Exempli gratia cum imperatur certus modus pecuniæ alicui corpori; nec definitur tamen, quantum cuique conferendum sit sed hoc integrum iis, qui conferunt, relinquitur. Hujus generis sunt, quæ nos Præsent-Gelder appellamus. Suet. Calig. cap. 42 *Et patriæ onera conquerens, collationes in alimoniam atque dotem puellæ recipit.* Adde Nerone cap. 32. extr. & Tito cap. 7. Contra, *Collationes remittere*, erlassen / Plinius dixit Panegyr. cap. 41. Ubi Lipsius collationes de auro coronario interpretatur. Quemadmodum & in Suetonii locis plerisque accipiendum. Vid. Admiranda Lips. lib. 2. cap. 9.

¶ Collator, qui confert. Augustinus epist. 147 *Collator & disputator*, i. e. qui placide sententias confert.

¶ Collaticius, ex collatione collectus aut factus, das zusammen geschossen wird: item, aus zusammen gelegten Geld gemacht. *Collaticia sepultura*, Quintilian. Declam. 6. p. 83. *Collaticia instrumenta* Senec. consol. ad Marc. c. 10. *Collaticiâ stipe*, Apulej. lib. 8. p. 213. *Ex ære collaticio*, Tertull. adv. Valentin. c. 12.

¶ Collativus, a, um. *Collativus venter*, magnus & turgidus: quippe in quem multa conferantur, ut Festus interpretatur, apud Plaut. Curcul. act. 2. sc. 1. v. 16. Et *Collativus favor*, apud Macrob. lib. 1. Somn. Sc. cap. 6.

¶ Dĕferre, deferri, kommen / gebracht / geführet werden. *Navi deferri, in præceps, in errorem deferri.* Cicer. 6. fam. ep. 10 *Universum studium meum & benevolentiam ad te defero*, id est, ultrò offero, anbieten. Et pro Lege Man. cap. 24 *polliceri & deferre*, & lib. 4. fam. epist. 13 *ultrò deferre alicui.* Pro Flacc. cap. 22 *Deferre querelas ad aliquem*, Klagen für einen bringen. *Deferre summam imperii*, Nep. Hannibale cap. 3. antragen. *Deferre honorem alicui*, Cicer. pro Dom. cap. 9. Ehre thun. *Deferre optionem eligendi*, ad Attic. lib. 4. ep. ult. die Kühre oder Wahl geben. *Primas alicui deferre*, Idem in Orat. cap. 9. den Vorzug haben. *Deferre Senatui*, Nep. ibid. cap. 12. exponere, referre. *Deferre nomen alicujus apud magistratum*, id est, incusare, einen vorbringen / der Obrigkeit angeben. Cicer. pro Cœlio cap. 31 *Nomen amici mei de ambitu detulit.* Et ibid. *Maleficium alicujus ad judicem deferre.* Neque vero de accusantibus tantum hoc verbo utimur; sed de quibusvis etiam aliis, qui aliquid ad magistratum profitentur. Sic *artem deferre* est profiteri & ejus exercendæ copiam à magistratu petere vel impetrare. Erant autem artes quædam vectigales, & quas sine magistratûs veniâ, nec nisi numerato pretio, exercere fas minime erat. In his & Genethliaca erat. Vide Casaub. ad Sueton. p. 166. B. 2.

¶ De-

¶ Delātio, ut, *Delatio nominis & capitis periculum*, Cicer. pro Cluent. cap. 8. *Delationem factitare*, Tacit. 2. Hist. cap. 10, 2. Angebung / Anklage. A

¶ Delātor, delatores, qui sæpius Tacito & *Accusatores*, hi dicebantur, qui reos criminis & contra leges admissi ad principes & magistratus deferebant,& pro indicio accipiebant præmium: Sic *Delatores Legis Papiæ* Suet. dixit Nerone cap. 10. Quia vero hi ipsi sæpius fingebant crimina, & plane innoxios nominabant, ut consequerentur præmia, & libidinibus principum velificarentur; idcirco *Delatores* & *Calumniatores* iidem habiti. Egregie eos compescuit Domitianus, de quo Tranquillus ejus vita cap. 9. extr. Itemque Trajanus, de quo Plinius Panegyrico ejus cap. 34. 35. 36. Præclara Domitiani vox fuit: *Princeps, qui Delatores non castigat, irritat.* Refert Suetonius dicto loco.

¶ Delatorius, Adject. ut, *Delatoria curiositas*, Ulpian. Lege 6. Dig. de Juris & facti ignor.

¶ Differre, in diversas partes, hin und wieder tragen. Vell. Paterc. 2. cap. 79, 3 *partem classis majorem vis Africi laceravit ac distulit.* Lucret. lib. 6. v. 690

-- — -- longeque favillam
Differt, & crassa volvit caligine fumum.

Terent. *Rumores distulerunt malevoli*, hoc est, divulgarunt, haben ein Geschrey hin und wieder ausgebracht / in Prolog. Heaut. v. 16. ¶ 2. *Differre* pro diffamare non semel Plautus dixit. Tacit. 1. Annal. cap. 4 *Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebat.* Sic nos dicimus, einen austragen. B

¶ 3. Differre, distare, unterschieden seyn / Unterschied haben/ut, *Hominis natura a reliquis animantibus differt*, Cic. 1. Off. cap. 27 es ist ein grosser Unterschied zwischen / &c. *Differre inter se*, Idem 3. Fin. cap. 10. *Paulum differre*, einen kleinen Unterschied von andern haben. Agrar. 2. cap. 31 ¶ 4. Differre est etiam, extrahere, procrastinare; auffziehen / verziehen / auffschieben. *Ad aliquod tempus*, Cic. in Vatin. cap. 11. *in annum differre*, Horat. 1. epist. 2, 39 *In aliud tempus differre*, Cic. lib. 5. fam. epist. 12. extr. *In alicujus adventum aliquid differre*, Idem 2. fam. epist. 3.

¶ 5. *Differtur rumor*, i. e. emanat, dispergitur. Ita Nepos Dione cap. 10. n. 1. & Sueton. Aug. cap. 14 *Dilato rumore.* Idem in Jul. cap. 13 *Fama distulit.* Tacito absolute est, *Differtur*, 3. Ann. cap. 12. n. 6. & lib. 4. cap. 25. n. 5.

¶ Differentia, discrimen, Unterscheid. Cic. 1. Offic. c. 27 *differentia honesti & decori.* Et 5. de Fin. cap. 7 *Quanta differentia in principiis naturalibus; tanta in finibus bonorum malorumque dissimilitudo.*

¶ Differitas, atis, apud Lucretium & Arnobium legitur pro Differentia. Vid. ille 4. v. 637. hic lib. 2. p. 54. &c. C

¶ Indiffĕrens, ἀδιάφορον, ein Mittelding. Seneca Ep. 82 *Mortem inter indifferentia ponimus, quæ ἀδιάφορα Græci vocant.*

¶ Apud Suetonium Cæs. cap. 53. *Indifferens* morοso opponitur. Vid. ib. Casaub. ¶ *Syllaba indifferens*, i. e. communis, quæ produci potest, & eadem corripi.

¶ Indifferentia, æ, convenientia, eine Gleichheit. Gell. 13. cap. 22 *Cujus sonitus quanta apud veteres indifferentia sit, notius est, quam ut* &c.

¶ Indifferenter, ohn Unterscheid. Quintilian. lib. 9. cap. 2 *Utroque utimur indifferenter.* Et lib. 11. cap. 3. pr. *utraque appellatione indifferenter uti licet.* ¶ 2. fine cura, fusque deque. Sueton. Domit. extr. *Occisum eum, populus indifferenter; miles gravissime tulit.*

¶ Dilatio, Verzug / Auffschub. Senec. lib. 3. de iracundia cap. 12 *Maximum remedium iræ dilatio est.* Livius 21, 52 *Hæc res dilationem non patitur*, die Sache lässet sich nicht auffziehen. *Petere dilationem*, Plin. lib. 1. epist. 18.

¶ Dilator, der immer auffzeucht. Horat. de Arte v. 172 *Dilator, spe longus, iners*, &c.

¶ Efferre. hinaustragen/ hinanheben. *Domo pedem efferre*, Cic. 6. ad Attic. epist. 8. *Efferre per omnes honorum gradus ad summum imperium*, evehere, extollere, Cicer. in Catil. 1. cap. 11. Sic, *fortuna effert*, bläset auff / Cicer. pro Balbo cap. 7. *Efferre summis laudibus in cælum*, Cic. 9. epist. 14. hoch loben und rühmen. *Efferre verbis aliquem*, mit Worten rühmen / Cicer. 3. de Orat. cap. 14. ¶ 2. Efferre etiam est Insolescere, in superbiam corrumpi. *Efferre sese*, Cic 1. Offic. c. 34. *insolenter se efferre*, 4 Tusc. cap. 17. sich erheben / sich herfür thun. *Gloriando se & prædicatione efferre*, Cic. Paradox. 1. sub finem. *Efferre se lætitia*, Cicer. 5. de Fin. cap. 15. sich hoch erfreuen. *Incredibili gaudio sum elatus*, lib. 10. fam. epist. 12. Sic Sueton. Calig. cap. 54 *Cantandi saltandique voluptate ita efferebatur*, id est, movebatur delectabaturque. ¶ 3. Est & funebre verbum, idemque quod sepelire vel ad sepulturam ferre: funus ducere. Nepos Aristide extr. *in tanta paupertate decessit, ut qui efferretur, vix reliquerit.* Et Cimone extr. *Complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur, non reliquissent, sumtu extulit.* Donatus EFFERRI *proprie cadavera mortuorum dicuntur.* Petronius: *Hæc ergo cum virum extulisset.* Virgilius *exportare tectis* dixit 4. Georg. v. 256. Et recte dicuntur *Efferri* mortui, quia apud plerasque gentes obtinuit, ut extra urbem mortui sepelirentur, ne sepulcrorum aura publicæ sanitatis rationem læderet. ¶ 4. Efferre, divulgare, ausbringen / unter die Leute bringen. Terent. Adelph. 4. sc. 4, 16 *Quod minime est opus usquam efferri*, id est, divulgari. Et, *Efferre foràs peccatum suum*, Idem Phorm. act. 5. sc. 7. v. 65. quamquam alii *Delatum* ex *Deferre* h. l. legunt. D

¶ *Decenter aliquid efferre*, id est, proferre, pronunciare, zierlich ausreden / Quintil. lib. 1. cap. 5. sub fin.

¶ Elatus, proprie de loco, erhaben. Columella lib. 2. cap. 4 *modo in elatiora, modo in depressiora clivi obliquum agi sulcum oportebit.* Superl. *elatissimæ lucernæ*, alto loco adfixæ, Tertullian. Apolog. cap. 35. ¶ Deinde metaphorice inflatus, stolz. *Elati barbarâ arrogantia despiciebant suos*, Cæs. 3. Civ. cap. 59. *Elati iracundiâ victores*, Hirt. 8. Gall. Bell. c. 19. ¶ Item sepultus. Manilius lib. 4. v. 71

Ex ipsis quidam elati rediere sepulcris.

¶ 3. Evulgatus. *Elata res*, de arcano evulgato, Nep. Dione c. 8. n. 4.

¶ Elatè, adverb. *Dicere elate*, mit hohen / grossen Worten reden / Cic. de Opt. gen. Or. c. 4. Comp. *Elatius se gerere*, Corn. Nepos Pausania c. 4. *Fama elatius inflatiusque multo, quam res erat gesta, percrebuerat*, Cæs 3. Civ. bell. c. 79.

¶ Elatio, ut *onerum elationes*, per machinas, Vitruv. lib. 10. cap. 8. Dein metaphorice, ut *Elatio animi*, exultatio; elevatio, cum animus se vel gaudio effert, vel superbia. Cic. 3. Fin. c. 10 *Lætitia, quasi gestientis animi elatio voluptaria.* Idem de Clar. Or. cap. 17 *officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suæ.*

¶ Elatio, ἡ ἐκφορά, funeris ductio, Leichbestattung.

¶ Elatorius, hyperbolicus, jactabundus, unde

¶ Elatorie, adverbium est, apud Asconium Pedianum in Divinat. Verr. OMNIBVS SICVLIS, *elatorie*, inquit, *Cum enim a duobus quæstoribus Sicilia regi soleat, uno Lilybætano; altero Syracusano: ipse vero Lilybætanus quæstor fuerit, Sex. Peduceo prætore; OMNIBVS tamen se placuisse dixit.*

¶ Inferre, importare, hinein tragen. *In medium agmen se inferre*, id est, cum impetu irruere, (vid. Livius 2. cap. 14) mitten in den Hauffen hinein setzen. *Infert se socium Æneas*, reitet mitten in der Ordnung / Virgil. 4. Æneid. v. 242. *Inferre pedem aliquo*, etwa einschreiten/ Cicero pro Cæcin. cap. 14. pr. *Inferre bellum patriæ*, vel *contra patriam*, Cic. 2. Philipp. c. 22. bekriegen. *Signa inferre*, prœliari. Livius lib. 4. cap. 18 *Dictator dextro cornu adversus Faliscos; sinistro contra Vejentem Capitolinus Quintius intulit signa.* auff den Feind loß gehen / angreiffen. *Inferre detrimentum*, Cæsar 2. Civ. c. 2. Schaden thun. Sic, *Inferre injuriam, vim, manus alicui*, einen mit Gewalt übergeben. *Inferre stuprum, terrorem, perturbationem, metum, necem*, &c. *Inferre malum in domum alicujus*, Corn. Nep. in Themist. c. 9. i. e. vexare, detrimentis afficere. ¶ Est & funebre verbum. Nam & *inferri* dicuntur, qui componuntur sepulcris: & munera etiam, quæ mortuorum manibus consecrabantur. C. Nepos Pausania: *Cujus mortui corpus, cùm eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi, qui ad supplicium dati.* Virgil. 3. Æneid. v. 66

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras.

Vide Kirchm. l. c. lib. 3. c. 22.

¶ Et inde INFERIAE quoque dictæ. Festus: INFERIAE *dicta Sacrificia, quæ Diis manibus inferebant.* Servius tamen ab *Inferis* potius inferias appellatas putat. Verùm pro Festo videtur esse Ovidius, cum lib. 3. Trist. El. 3 ait:

Tu tamen exstincto feralia munera ferto.

Vide & Turnebum lib. 4. cap. 22. Constabant *inferiæ* liquoribus: aqua, lacte, vino, sanguine: unde χοαὶ à fundendo Græcis appellatæ. Vide Kirchner. de Funeribus, & adde imprimis Cenotaphium Lucii Cæsaris Pisanum, ab Henr. de Noris publicatum, ubi urna lactis, mellis, olei enumerantur, & decens quoque formula legitur, INFERIAS MANIBVS cujus MITTERE.

¶ Inferialis, feralis, Apulejus lib. 8. p. 204 *Officiis inferialibus statim exactis*, quibus conferri possunt *officia feralia luctu & mærore persoluta*, ex lib. 1. Milesf. post init. Vide supra *Feralis*.

¶ Illatio. Ulpian. Lege 2. § 3. Dig. de Religiosis & sumptib. funer. *De ea illatione Prætor sensit, quæ sepulturæ caussa fit.* Edicti prætorii verba præcesserant: *ossa in sepulcrum illata.* ¶ 2. Illatio est solutio sive pensio tributorum. Cassiodor. lib. 2. ep. 16 *Sensimus auctas illationes: vos addita tributa nescitis.* Sic quoque Græcum εἰσφορά. ¶ 3. Tandem *Illatio* philosophis, etiam veteribus, conclusio syllogismi est. Apul. 3. Dogm. Platon. p. 34 *Dico Illationem vel illativum rogamentum, quod acceptionibus colligitur & infertur.*

¶ Illativus. Jam ex Apulejo demonstratum fuit, *illativum rogamentum* conclusionem syllogismi esse.

¶ Subinferre. Augustinus 3 de Genesi ad liter. c. 20 *postea subinferetur:* & c. 24. pr. *subintulit de omnibus.*

¶ Introferre, hinein tragen. Cic. 7 Verrina cap. 13 extrem. *lectica in urbem introferri solitus est.* Livius lib. 43 cap. 7 *Princeps eorum, pedibus captus, lectica est introlatus.*

¶ Offerre.

A ¶ Offerre. *Opportune te mihi offers*, Terent. Hec. a. 5. sc. 3. v. 10. du kömst mir zu gelegner Zeit für die Hand. Et, *Obviam se alicui offerre*, in Adelph. 2. sc. 3. v. 24. *Offerre beneficium*, Cæsar 6. Gall. c. 41. fin. *Officium*, Lucanus lib. 9. v. 64. *Operam ultro alicui*, Livius lib. 40. cap. 23. anbieten. Injuriam, Terent. Hec. a. 5. sc. 1. v. 13. anthun. *Offertur occasio*, pro Lege Manil. c. 2. es trägt sich Gelegenheit zu. Et 1. Offic. c. 24 *Offerre se periculis sine caussa*, sich in Gefahr wagen. h. e. audere rem periculosam. Et, *in discrimen vitam suam offerre*, Cic. pro Sext. c. 28. Seneca in Hercule furente v. 326

— -- nemo se tuto diu
Periculis offerre tam crebris potest!
Quem sæpe transit casus, aliquando invenit.

Quod Germani non adeo dicunt ineleganter, der Krug gehet so lange zu Wasser/ biß ihm einmahl der Hencfel abfällt. ¶ *Offerre* etiam dicuntur subditi, cum pro necessitate Reip. aliquid ultro pensitant & quasi donant. Unde hoc pensitationis genus *Oblatio* dictum, de quo paullo post aliquid dicetur.

¶ Hinc apud Veteres Christianos *offerre* dicebantur, qui Deo Ecclesiæve aliquid donarent, seu consecrarent. Prudentius Hymno 5. Cathem. de cereis ardentibus:

O res digna Deus quam tibi roscidæ
Noctis principio grex tuus offerat.

B Et paullo post: *Lumen, quod famulans offero, suscipe*
Tinctum pacifici chrismatis unguine.

Præcipue vero *offerre* dicebantur, qui post celebrationem Eucharistiæ, quod solebant, collationem aliquam faciebant, seu conferebant aliquid, unde vinum panisque & alia in usum Eucharistiæ compararentur, itemque Ecclesiæ pauperes sustinerentur. De quo passim SS. Patres. Prudentius Hymn. 2. περὶ στεφαν. de Laurentii pass. v. 69

Argenteis scyphis ferunt
Sacrum fumare sanguinem
Auroque nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.
Nunc summa cura est fratribus,
Ut sermo testatur loquax
Offerre fundis venditis
Sestertiorum millia.

Loquitur Poeta ex persona gentilis insultantis ritibus Christianorum. Neque vero de donariis tantum hoc utebantur verbo, sed & de precibus, & cultu divino, in quo velut sacrificium Deo offertur. Ita *offerre*, est missam celebrare, sive orare ad altare, Severo Sulpitio Dial. 2. cap. 2. Tertullianus de Jejuniis cap. 15 *Duas in anno hebdomadas Xerophagiarum nec totas, exceptis scilicet Sabbatis & Dominicis, offerimus Deo.* Sed pauca ista de hoc verbo ex infinitis pro usu Christianorum veterum hic monuisse sufficiat.

C ¶ Oblatus, a, um. *Oblata omnia, facultas, fortuna*, &c. was einem zu Handen gestossen. Cic. 3. Catil. cap. 2.

¶ Oblata, æ. Substantive, Christianorum veterum vox, de qua mox in *Oblatio*.

¶ Oblatio. Cic. lib. 2. in Verrem: *Quando illa* [Sicilia] *quod deberet, non ad diem dedit? quando id, quod opus esse putaret, non ultro pollicita est? Quando id quod imperaretur, recusavit?* Ubi Asconius: *Omne genus pensitationis in hoc capite positum est:* CANONIS, OBLATIONIS, INDICTIONIS. OBLATIONEM illis verbis designavit Cicero: *Quando id, quod opus esse putaret, non ultro pollicita est?* Ergo OBLATIO dicitur pensitatio; quæ sponte & ultro, non ex constituto, indictove præstatur, ein freywillige Steuer. ¶ Apud Christianos Veteres *oblationes*, res omnes, quæ sacrificabantur Deo; præcipue quæ dicebantur altari in liturgia sacra, seu Missa, dicebantur. Ac sicuti Veteres Christiani *Missam*, pro *missione*; ita pro *oblatione* & *oblatam* dicebant eodem modo. Unde & ipse panis mysticus, sive qui in mysterio cœnæ fidelibus distribuitur, quia ex his oblationibus parabatur, *oblatæ* nomen accepit: ex quo & nostrum Oblat originem habet. Fulbertus Carnotensis Epist. 2, *Sicut multæ Ecclesiæ sunt per universum orbem terrarum, propter diversa loca, &*
D *tamen una Sancta est Catholica Ecclesia propter unam fidem: sic & multæ* OBLATAE, *propter vota offerentium, unus panis sunt, propter unitatem corporis* CHRISTI. Hildebertus Turonensis de mysterio Missæ:

Offerimus tibi summe Deus: sed propter eosdem
Oblatæ pariter non operantur idem.

¶ Oblator. Tertull. 2. contra Marcion. cap. 26 *Christum non agnoscitis, Patris deprecatorem, & oblatorem animæ suæ pro populi salute.*

¶ Perferre, *Literas, mandata perferre*, Briefe/Befehl zustellen. *Perferre nuncium*, Cic. 1. ad fratr. ep. 1. pr. Botschafft bringen. *Fama ad me perfertur*, Livius 28. c. 13. pr. *Et literis multorum & sermone omnium perfertur ad me*, Cicer. 14. epist. 1. pr. Mir kömmt schrifftlich und mündlich für. ¶ 2. Perferre, pati, perpeti. *Facile omnes perferre & pati*, Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 35 er kunte sich mit einem jeden wohl leiden. Idem Cic. de Oratore 2. cap. 19 *Perpetior ac perfero facile omnes.* Terent. Adelph. 3. sc. 4. v. 50 *Paupertatem una pertulimus gravem*, wir haben Hunger und Kummer mit einander ertragen. *Perferre contumelias, cruciatum, frigus, famem, sitim, vigilias, laborem, onus*, Cicero passim. Vide vel solam Catilin. 2. cap. 5. *Decem annorum legitimam pœnam non pertulit*, Corn. Nep. Aristide cap. 1. h. e. non omnem illam pœnam, quæ definita lege fuit, subire necesse habuit. Ergo *perferre* plus hic est, quam *tolerare*.

¶ Perferentia, tolerantia. Lactantius lib. 3. cap. 11 *Virtutis vis & natura in malorum perferentia posita est.*

¶ Perlator, qui perfert. überbringer. Ammianus 21. cap. 32 *perlatore capto.* Symmachus lib. 5. epist. 30 *Perlator harum literarum.* Et Augustinus epist. 42 *Quæsivi ab epistolæ perlatore:* & epist. 205 extrema: *me festinatio perlatoris urgebat.* Antiquioribus inusitatum, quantum constat, vocabulum.

¶ Perlatrix, fœm. Ennodius lib. 1. epist. 22 *perlatrices querelarum literæ.* Sed neque hujus sexus certior ex antiquitate ratio.

¶ Perlatio. Lactantius lib. 5. cap. 22 *Patientia est malorum, quæ aut inferuntur, aut accidunt, cum æquanimitate perlatio.* Erduldung.

¶ Postferre, postponere, nachsetzen/ hintansetzen. Livius lib 3. cap. 64 *Non semper Valerios Horatiosque consules fore, qui libertati plebis suas opes postferrent.* Plinius lib. 4. cap. 4. pr. *Peloponnesus, peninsula haud ulli terræ nobilitate postferenda.* Curtius lib. 7 cap. 4, 34 *animi & corporis robore nulli juvenum postferendus.* Silius Italicus lib. 2. extremo:

Nec regnis postferte fidem.

Ubi Dausquejum, de elegantia hujus verbi non temere obvii monentem, velim consulas.

¶ Præferre, fürtragen. *Præferre facem, præferre facem ad libidinem*, Cic. in Catilin. 1. c. 6. Vorschub geben. *Præferre se aliis*, præponere, Cicer. 2. de Orat. c. 84. sich andern vorziehen und besser düncken lassen. *Salutem Reipubl. suis commodis præferre*, Cic. pro lege Manil. extrem. Sic *Alicui neminem præferre fide, constantia, magnitudine animi*, Corn. Nep. initio Thrasybuli. ¶ 2. Præferre, etiam usurpatur pro, præ se ferre, ut: *Vultus tuus nescio quod ingens malum præfert*, Curtius lib. 4. cap. 10. n. 26. *Qui sapientiæ studium habitu corporis præferunt*, Plin. lib. 1. epist. 22. Ita optimi libri: quidam *præ se ferunt*, haud dubie interpolati. ¶ 3. Præferre est anticipare, præcipere. Livius 39. cap. 5 *ne plus in triumpho certaminum, quam in bello haberet; prætulit triumphi diem.* Add. Turneb. lib. 30. Adverf. c. 25.

¶ Prælatus, a, um, unde Comparativus *Prælatior* apud Tertullianum lib. 1. contra Marcion. cap. 9, & lib. 1. ad Uxor. cap. 3.

¶ Prælatio. Charisius lib. 1. cap. de Gradibus: *prælatio omnium.* Vide inferius Superlatio.

¶ Præterferre, vorbey tragen/ neben hin führen. Livius lib. 21. cap. 55 *simul latebras eorum improvida acies prælata est.*

¶ Proferre, herfür bringen/ darthun. *Pecuniam ex arca proferre*, Cic. pro Rosc. Com. cap. 10. *Proferre palam*, öffentlich aussagen/ Terent. *Proferre foras, patefacere, aperire & in lucem proferre. In medium proferre*, Cicer. lib. 15. fam. ep. 2. ¶ 2. Est & prolatare, quasi porro ferre, auffschieben. Terent. Andr. 2. sc. 1, 28 *Saltem aliquo ad proferendum proficiscar dies.* Seneca Hercule furente v. 187

Certo veniunt ordine Parcæ:
Nulli jusso cessare licet:
Nulli scriptum proferre diem.

Statius 3. Thebaid. v. 665

Obvius ire parcs, ventisque aut alite visâ
Bellorum proferre diem.

¶ *Proferre se*, est in notitiam hominum adducere, sich herfür thun/ bekannt machen. Plin. lib. 9. Epist. 13. pr. *Occiso Domitiano statui mecum atque deliberavi esse magnam pulchramque materiam insectandi nocentes, miseros vindicandi, se proferendi.* Similiter *proferre ingenium*, Tacit. 16. Annal. c. 29 extr. & *artem proferre* Suetonius dixit Nerone c. 25. Seneca ep. 52 *Hos maxime laudat, quibus ex se impetus fuit, qui seipsos protulerunt.*

¶ Prolatio, actus proferendi, & quidem vel loci respectu, Forttragung/ Erweiterung. Livius lib. 31. cap. 5 *Aruspices respondere, læta exta fuisse, & prolationem finium, victoriamque, & triumphum portendi:* vel respectu temporis, Auffschub/ commoratio, & extractio, ut, *Prolatio judicii*, Cicero pro Rabirio c. 3. Auffschub. Et, *Prolatio rerum*, Ciceroni lib. 7. ad Atticum epist. 12. & Plauto act. 2. sc. 2. v. 98 in Milite, negotiorum suspensio & jurisdictionis silentium, vel justitio indicto belli temporibus, vel feriis & vacationibus. Tacitus 4. annal. cap. 3. n. 7 *Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum consilia adferebat.*

¶ Prolatare, frequentativum, proferre, ut, *prolatare agros*, Tacitus 2. Hist. 78. n. 5. Deinde differre, auffschieben. Livius lib. 21. cap. 5. *Ex quo die dux est declaratus, velut Italia ei provincia decreta,*

decreta, bellumque Romanum mandatum esset, nihil prolatandum ratus, &c. Silius lib. 3. v. 142 *prolatare diem.* Et Tacitus ann. 6. cap. 42 *ubi diem ex die prolatabant.* A

¶ Prolatatio, prolatio, dilatio. Tacitus 3. Hist. 82. n. 3 *Sed omnem prolatationem, ut inimicam victoriæ suspectabant.*

¶ Referre, reportare, zurück tragen / wiederbringen. Cicero lib. 12. ep. 25 ad Cornificium: *In Græciam desperata libertate rapiebar: -- -- Auster adversus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit.* Atque ita ad alias res easque varias transfertur, ut v. gr. promiscue dicamus *victoriam referre*, cum Livio lib. 4. cap. 17, & Frontino Strateg. 2. c. 2, 4; *victoriam reportare*, cum Cic. pro Lege Man. cap. 3. den Sieg davon tragen. Deinde est narrare quid superiori judicandum aut deliberandum, ut, *Referre ad senatum de re aliqua*, Cic. Catil. 1. cap. 8. an den Rath gelangen lassen / vermelden. *De rebus obscuris & incertis ad Apollinem referre*, Idem de Divin. 1. cap. 54. *Ad arbitrium alicujus rem referre* Tuscul. 5. cap. 28. zu eines Willkör stellen / heimgeben. *Ordine referre, narrare,* nach einander erzehlen / Relation thun. *Referre salutem*, quod est, resalutare, Cicero ad Atticum lib. 16. ep. 3. extr. *Referre in codicem*, Cic. pro Rosc. Com. c. 1. Sic quoque *in album, in commentarium manu sua*, ad Atticum lib. 7. epist. 3. auffschreiben / ins Buch eintragen / verzeichnen. *In rationes referre*, est rationibus adsignare, de optimo gen. orat. cap. 7 in die Rechnung bringen. B *Referre in numerum*, Suetonius Cæs. cap. 88. *In numerum deorum relatus est*, quæ solennis formula, qua Augustæ historiæ scriptores consecrationem bonorum principum significant. Eutropio idem est *inter divos referri*, in Vespasiano, Tito, Nerva, Trajano, & plurimis ceteris. Cicero dixit *in deorum numero referre*, lib. 1. de Nat. Deor. cap. 12. Ad hæc de quovis regressu eleganter usurpatur, atque ita *domum se referre*, Horatio lib. 1. Satyr. 6. v. 114, & *referre se Romam*, Ciceroni pro Flacco cap. 21, est redire. Sic *gradum* quoque *referre* dicimus pro recedere, retrogredi. Livius lib. 1. cap. 14 *Cum velut inter pugnæ fugæque consilium trepidante equitatu, pedes quoque referret gradum.* Et Ovidius 2. Fast. v. 502

Rettulit ille gradus, &c.

Ex Pomponii Attici epistola ad eundem lib. 6. ep. 1 repetit Cicero: *Ac vellem te in tuum veterem gregem retulisses*, quod est, sich zu seiner alten Gesellschafft wiederum halten. *Referre se ad studia literarum* Cic. 1. Epist. fam. 8. *Referre ad mansuetiores Musas*, ibidem epist. 9. *Animum ad veritatem referre*, pro S. Rosc. cap. 16. sein Gemüth auf etwas richten. *Animum & oculos ad aliquem referre*, pro Quintio c. 14. Augen und Gedancken auf einen werffen. *Referre acceptum*, vide *Acceptum fero*, in *Capio*. Sic *Ore aliquem referre*, einem gleich sehen / Virgilius 4. Æneid. v. 329. Sic, *Referre Oculos, vultum, mores alicujus.* Plinius lib. 5. epist. 16 *Amisit filiam, quæ non minus mores ejus, quam os vultumque referebat.* Denique plures elegantissimas formulas, quæ huc referri omnes non possunt, & ex usu constare debent, hoc verbum parit, ut, *Referre omnia ad dignitatem*, Cic. lib. 12. fam. ep. 22. auf Ehr und Erbarkeit halten / cui contrarium est, *omnia ad suam utilitatem referre*, lib. 3. epist. 10. Sed *referre gratiam* est rebus, officiis se gratum præstare, in der That danckbar seyn / vergelten: quo ipso ab *Agere gratias*, aut *habere* distinguitur. Plancus Ciceroni lib. 10. ep. 11 *Immortales ago tibi gratias, agamque dum vivam. nam relaturum me, affirmare non possum, nisi forte ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo.* Et, *Bonam vel malam gratiam referre*, guten oder bösen Danck zu Lohn überkommen. Ter. Eunucho act. 3. sc. 1. v. 55

Tu par pari referto, denique quod eam mordeat.

¶ Rēfert impersonale, utile est. *Meā refert*, mir ist daran gelegen. *Magni, permagni, parvi refert: Multum, parum, nihil refert.* Sallustius Catilin. cap. 52 *Refert, me mihi atque vobis timere*, id est, necesse est, Noth halben ist dran gelegen. Seneca ad Helviam cap. 10 *Cum bene cesserit negotiatio, multum militia retulerit.* i. e. profuerit. Ac *Refert* quidem, quando impersonale est, primam longam habet: est enim ex dativo *rei. Refert*, quasi rei fert: i. e. affert utilitatem rei, ut Verrius Flaccus auctor est. Quando autem dicimus *Mea, tua refert*: item, *Hujus, illius refert*, ellipsis est. *Mea refert.* i. e. ad mea refert, ut accusativus sit, vel *mea*, in ablativo, refert i. e. in re mea. Cum dicimus *hujus refert*, subaudiendum est, gratia. Vide Vossium de Constructione c. 29. D

¶ Relātus, us, subst. Erzehlung. Tacitus 1. Histor. cap. 30, 1. *Relatu virtutum opus est.* Symmach. lib. 5 epist. 64 *suorum relatu.* Quo etiam *Relatu* pertinet, quod Supinum alii vocant, ut, *digna relatu*, Ovid. lib. 4. Metam. v. 794. *fœdum relatu* lib. 9. v. 167. Valer. Max. lib. 1. cap. 6. n. 11 *Vellem equidem placidius, sed quod relatu verum est.* Etiam ad formulam *referre gratias*, hoc nomen potest trahi. Ambrosius epist. 68 *Peto, ut supersedeas gratiarum relatu.*

¶ Relatio, idem. Minucius Felix in Octavio p. 9. *relatione alterna*, Gespräch / Erzehlung. ¶ Relatio gratiæ, beneficii. Vergeltung. Senec. lib. 5. de Benefic. cap. 11. *Beneficium & gratiæ relatio, ultro citroque ire debent.*

¶ Relator, qui refert. Balbus Ciceroni sub 8. ad Attic. ep. 15. *Incipiam sperare, etiam consilio senatus, auctore te, illo relatore, Pompejum & Cæsarem conjungi posse.* Sidonius lib. 7. epist. 2 *Si quispiam dignus relator evolveret, fierent jucunda memoratu*, hoc est narrator. Adde Tertullian. de Anima cap. 46.

¶ Relativus. Augustinus lib. 5 de Trinit. cap. 16 *appellatio relativa.*

¶ Relative, adverbium, ejusdem Augustini est, qui lib. 5 de Trinitate sæpius usus, ut cap. 7. & cap. 11. pr. & 12, 13. &c.

¶ Sufferre, sustinere, ertragen. *Sumtum alicujus sufferre*, Terent. Heaut. a. 3. sc. 1. vers. 4. *Plus oneris sustuli, quam ferre possum*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 4. auf mich geladen. *Laborem sufferre*, Lucret. 3. v. 1013. *Supplicium sufferre*, Terent. act. 5. sc. 3. v. 17. *Pœnam sui sceleris sufferre*, Cic. 2. Catil. cap. ult. *Vix suffero anhelitum*, i. e. recipio, ich kan kaum Athem holen. Plaut. Merc. 1. sc. 1. v. 4.

¶ Sublatus vide in *Tollo, Sustollo.*

¶ Sufferentia, tolerantia, Tertulliani est de Oratione c. 4.

¶ Superferre, über etwas ertragen. Plin. 32. cap. 10. *Verba translata, & superlata*, Cicero in partitionibus cap. 15.

¶ Superlatio, oratio veritatem superans, hyperbole Auctor ad Herennium lib. 4. cap 33. Grammatici ad Superlativum gradum referunt. Sosip. Charisius lib. 1. cap. de Gradibus p. 90 *Ipsa superlatio per se prælationem omnium significat.*

¶ Superlativus. Grammaticorum verbum. Vide Charisium c. l. & alios.

¶ Transferre, versetzen / verrücken. Virgil. Æneid. 1. v. 270 *Regnumque à sede Lavini transferet.* Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. v. 10 *Transferre ad se*, auf sich ziehen / laden. *Caussam aliò transferre*, eine Sache anderswo anhengig machen. *Crimen, culpam, in se, in aliquem transferre*, Terent. Andr. 2. sc. 3. v. 4. die Schuld auf einen werffen. Et in Heaut. a. 4. sc. 5. v. 5 *Quia enim in eum suspicio translata est amoris.* Et Cic. 1. de Orat. cap. 29 *Si placet, sermonem aliò transferamus*, ist dirs gefällig / so wollen wir von andern Dingen anheben zu reden. *Auctores Græcos transferre* Quintil. 10. cap. 5. *Ad verbum transferre*, Sueton. Cæs. 30. von Wort zu Wort übersetzen / id est, interpretari, vertere. Sic *in linguam latinam transferre*, &c. Metaphora *transfert* verbum à propria sua significatione ad aliam. Quintilianus lib. 8 cap. 6 de Metaphora: *Transfertur nomen aut verbum ex eo loco, in quo proprium est, in eum, in quo aut proprium deest, aut translatum proprio melius est.*

¶ Translatio, Versetzung. *Vitis translatione optime provenit*, Plinius 21. cap. 4. kommt am besten fort / wenn er umgesetzet wird. Et Columella lib. 5. cap. 9 *arbusculæ habiles translationi*, starck genug zur Umsetzung. *Translatio criminis*, die Ablehnung / Cic. 6. Verr. cap. 42. & ¶ 2. Translatio, metaphora, Ciceroni in Orator. cap. 27. & Quintiliano 8. cap. 6 Latine vertitur. Unde 3. de Orat. cap. 41. *durior translatio*: &, *Verecunda debet esse translatio.* Scribitur & *Tralatio.* C

¶ Translatitius, a, um, &

¶ Tralatitium, quod transfertur: ¶ Usurpatur hoc nomen de omni eo, quod vulgare atque commune est, aut facile constat. Sic *officia translatitia* Plinius lib. 9. ep. 37. *Translatitium funus* Sueton. dixit Nerone cap. 33. *Translatitiam humanitatem* Petronius. Vide & Vossium lib. 4. Instit. Orat. cap. 6. Themat. ult. Ubi pluribus de vi ac usu hujus dictionis disputat.

¶ Translatitie, i. e. perfunctorie, negligenter, hinlässig / liederlich. Sic *translatitie defungi munere accusandi*, Lege 1. § 6. Prævaricatorem, ad SC. Turpillianum: *Injuriam translatitie exsequi*, Lege 1. D. de Jure patronatus legimus.

¶ Translativus, idem, ut, *Caussa translativa*, Cic. 1. de Invent. cap. 10. & *Constitutio translativa*, ibidem lib. 2. c. 19.

Composita Nominalia in FER.

¶ Bĭfer, bis ferens. *Arbor bifera*, Plin. 13. cap. 22. *Bifera ficus*, Columell. lib. 5. cap. 10. Bäume die zweymahl im Jahr tragen. quod etiam de fructu Suetonius Aug. cap. 76 dixit: *Caseum bubulum & ficos virides biferas maxime appetebat.* Vide ibi Torrentium. Virgilius 4. Georg. v. 117

— — hortos quæ cura colendi

Ornaret, canerem, biferique rosaria Pæsti.

¶ Trĭfer, ternos per annum fructus producens. Plinius lib. 16. cap. 27 *Vites quidem & triferæ sunt, quas ob id insanas vocant.* Columella lib. 5. cap. 10. *ficus biferæ & triferæ.*

¶ Cæterorum ingens numerus est, quæ singula in suis literis invenies. Hic vero tantum nominasse potiora sufficiet, quæ sunt.

Ærifer, Æstifer, Annifer, Anxifer, Aristifer, Armifer, Astrifer, Aurifer, Austrifer, Baccifer, Blattifer, Caducifer, Cælifer, Columnifer, Conifer, Corymbifer, Crucifer, Cupressifer, Electrifer, Escifer, Falcifer, Fatifer, Flammifer, Fletifer, Fructifer, Furcifer, Gemmifer, Ignifer, Imbrifer, Laborifer, Legifer, Letifer, Lucifer, Mălifer, Mellifer, Metallifer, Mortifer, Multifer, Noctifer, Nubifer, Odorifer, Olivifer, Omnifer *in dubia lectione*, Opifer, Ostrifer, Pacifer, Palmifer, Paludifer, Pestifer, Pinifer, Pomifer, Populifer, Rorifer, Sagittifer, Salutifer, Sanifer, Sceptri-

Sceptrifer, Serenifer, Serpyllifer, Solifer, Somnifer, Soporifer, Spicifer, Spinifer, Vaporifer, Velifer, Venenifer, Vitifer, Votifer, Umbrifer, &c.

FERONIA, Libertorum Dea. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10. & Dalech. ad Plin. lib. 2. cap. 55.

FEROX, adjectivum, muthig/ frech/ wilde/ muthwillig. *Reddit hominem ferociorem impotentioremque victoria*, Cic. 4. fam. epist. 9. Sieg macht übermüthig. Idem in Vatin. cap. 2 *Homo naturâ nimium vehemens feroxque*, gar zu hefftig und trotzig. Liv. lib. 1. cap. 12 *globus ferocissimorum juvenum*. Plura Lambinus de hac voce ad od. 15. Horat. lib. 1. Poetæ frequenter hoc epitheton Deabus, & Heroinis pro virginitate nihil non ausuris tribuunt. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 639. ¶ Est &, ubi in bonam partem accipitur pro Bellicosus, Fortis. Ita *Ferocior*, id est bellicosior, C. Nep. Themist. c. 2. Item Tacit. *ferocissimos* pro fortissimis dixit lib. 2. Histor. cap. 24. n. 3. Adde Nonium in *Ferox*: & Freinshemii Indicem Curtianum.

¶ Feroculus, diminut. Hirtius B. Afric. cap. 16.

¶ Ferocia, Ubermuth/ Muthwillen. *Effrenata ferocia*, Cicer. fragm. ap. Nonium. *Comprimere ferociam alicujus*, Idem de Arusp. respons. cap. 1. eines Muthwillen steuren. *Ferociam exuere*, die wilde Art ablegen/ Tacit. annal. 2. cap. 72. Cato apud Gell. lib. 7. cap. 3 *ferociam* & *superbiam* conjungit: sicut *virtutem & ferociam* Tacitus Agric. cap. 31, 6. & Livius lib. 9. c. 6. extr. Adde de auspicatiore hac notione supra in *Ferox* dicta.

¶ Ferocitas. Cicero pro Marcello cap. 1. *Vidi enim insolentiam certorum hominum, tum etiam ipsius victoriæ ferocitatem extimescentem.* Sueton. Vitellio cap. 12 cum *contumacia* conjungit. Frechheit/ Kühnheit. Meliorem in partem adhibuit Val. Maximus lib. 3. cap. 2. n. 7 *Numantino Theogeni ad virtutem capessendam, quasi magistra, gentis suæ ferocitas exstitit.*

¶ Ferociter, ferocissime, gantz trotzig. Livius lib. 23. cap. 8 *Cum qua ferocissime pro Romana societate adversus Punicum fœdus steterat.* Sic, *Maledicta in aliquem aspere, libere & ferociter dicere*, trotzig/ Cicero pro Plancio cap. 13. extr. *Ferocius obequitare*, Livius lib. 9. cap. 22. *Ferocius loqui*, Nepos in Eumene cap. 11. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 57

-- -- *magnanimi viri freti virtute & viribus*
Superbe nimis ferociter legatos increpant.

¶ Ferocio, ferocire, ferocem esse. frech seyn. Gellius lib. 1. cap. 11 *Nihil in principiis prœliorum ad virtutem aptius rati, quam si permulcti sonis mitioribus non immodice ferocirent.* Et eodem cap. *ferocientem sævientemque cohibere.* Tertullianus Apolog. cap. 5 *Reperietis primum Neronem in hanc sectam Cæsariano gladio ferocisse.* Apulejus 9. post pr. *rati, me eadem peste infectum ferocire.* Eumenius Panegyr. Constantii cap. 7 *fluctibus ferocire*, de mari.

¶ Præferox, valde ferox. Livius lib. 5. cap. 36 *præferoces legati.* Sueton. Cæs. cap. 35 *Pharnaces multiplici successu præferox.*

FERRUM, Eisen. Virgil. 1. Georg. v. 57

India mittit ebur; molles sua thura Sabæi:
At Chalybes nudi ferrum.

Ferrum vivum, quod in magnete extritum, ferrum attrahit. ¶ 2. Frequenter pro gladio, & armis ferreis usurpatur. Apulej. lib. 3. Milef. pag. 131. ed. Elmenh. *At illi barbari prorsus, & immanes homines neque fugam capessunt; & cum me viderent in ferro, tamen audaciter resistunt.* Seneca Tragicus in Octavia v. 456 *Ferrum tuetur principem*, ex Neronis persona, cui Seneca respondet: *Melius fides.* Nepos Epaminondâ cap. 9, *si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset*, &c. das Eisen am Spieß. Plinius *ferrum* vocat *optimum pessimumque vitæ instrumentum*, lib. 34. c. 14. ¶ Pro *vomere* accipit Virgil. 1. Georg. v. 50

At prius ignotum ferro quam scindimus æquor.

¶ *Ferrum tuum in igni est*, proverbiali formulâ dixit Seneca, Ludo de morte Claudii pro, *Negotium tuum agitur*, deine Sache läufft iekunder für.

¶ Ferreus, ex ferro, Eisern. Ovid. lib. 1. de arte v. 473

Ferreus assiduo consumitur annulus usu.

¶ 2. Per Metaphoram *Durum* significat & *inhumanum*. Unbarmhertzig. Cic. 15. epist. ult. *Ferreus essem, si te non amarem*, ich müste ein eisern Hertz haben/ so ic. *Ferreus ac ferus*, idem Tibull. lib. 1. Elegiâ ult.

Quis fuit horrendos primus qui protulit enses?
Quam ferus, & verè ferreus ille fuit.

¶ 3. Impudens. *Os ferreum*, Cicer. in Pison. cap. 26. Unverschämt Gesichte.

¶ Ferrarius, ut, *Officina ferraria*, Eisenhütten. *Faber ferrarius*, apud Plin. lib 13. cap. 22. & lib. 14. cap. 4.

¶ Ferraria, substantivum, fodina ex qua ferri materia prima extrahitur, Eisenberge/ Eisengrube. Cæsar 7. Bell. Gall. cap. 22 *Apud eos magnæ sunt ferrariæ, atque omne genus cuniculorum notum atque usitatum.*

¶ Ferratus, ferro munitus, mit Eisen beschlagen oder beleget/ ut, *Hasta ferrata*, Livius lib. 1. cap. 32. *Vectes ferratæ*, Plin. lib. 36. cap. 23. Et, *Agmina ferrata*, geharnischt/ Horat. lib. 4. oda 14. v. 30. ¶ *Ferrati* absolute sunt cataphracti, aut validius armati. Tacitus 3. annali cap. 45, 3 *In fronte statuerat ferratos; in cornibus cohortes; à tergo semermos.* ¶ *Aquæ ferratæ*, sunt acidulæ. Scrib. Largus Compos. 146 *Hoc traxi ab aquis caldis, quæ sunt in Tuscia ferratæ.* Ad quem locum vide Jo. Rhodio notata. Lucas Holstenius in Cluverii Antiq. Italiam pag. 35 *Ferratam*, inquit, *aquam vocabant fontes acidulos, ferri qualitate infectos.*

¶ Præferratus, quod ferrum in cacumine habet. Plinius lib. 18. cap. 10 *pilum præferratum.*

¶ Ferramentum, eisern Zeug/ instrumenta ferrea. Eisenwerck. Martial. in lemmate lib. 14. Epigr. 36 *Ferramenta tonsoria.* Apulej. Florid. 2 *Nec radio, nec subulâ, nec limâ, nec torno, nec id genus ferramentis uti.* Horatius de instrumentis fabrilibus utitur, lib. 1. epist. 1. v. 85. Cæsar de iis, quibus terra foditur & cæspes cæditur lib. 5. de Bello Gall. cap. 41 adhibuit. Pro gladiis Cicero 3. Catilinar. cap. 5, *Cethegus dixit se bonorum ferramentorum studiosum esse.* Petronius: *Eodem ferramento ad mortem viam quæro.* Livius lib. 1. cap. 40 *Ferramenta* pro securibus dixit: & ipse *agrestia ferramenta* interpretatur securim. Afferenda hæc vox e MSStis Suetonio in Tito cap. 9, pro *ornamento* est: quamvis aliter Casaubonus, & Torrentius velint. Vide infra *Ornamentum.* Pausanias in Laconicis ex Homero colligit, veteribus non fuisse in usu Ferramenta, verum æramenta solum. Add. Hesiod. ἐργ. v. 150. & Voss. lib. 4 Orat. c. 8 n. 11.

B ¶ Ferrugo, ferri rubigo est, ut ærugo æris, Rost/ Eisenrost. Plin. 23. cap. 8. ¶ Per metaphoram, Dunckelroth/ oder braune Farben. Claudian. lib. 2. de Raptu v. 93 *Dulci violas ferrugine pingit.*

¶ Ferrugineus, color, Eisenfarb/ Castanienbraun. Constat hic color ex rubri nigrique misturâ. Vet. Gloss. *Ferrugo*, πορφύρα μέλαινα. Hinc *Ferrugineos hyacinthos* Virgil. dixit Georg. 4. v. 183. Ausonius Epist. 10. v. 62

Livor ubi iste tuus, ferrugineumque venenum
Opportuna tuis inimicat pectora fucis.

¶ Ferrumen, Lötwerck/ Lötmetall. *Ferrumen cæmentorum*, Kalck. Plin. lib. 36 cap. 23.

¶ Ferruminare, conglutinare, zusammen löten/ Plin. libr. 10. cap. 33. *ferruminato alvi glutino.* Vid. Vallam lib. 6. cap. 58.

¶ Ferruminatio. Lötung. Lege 23. § 5. Digest. de Rei vindicatione.

FERTUM, libi genus; sic dictum, quod ad sacra feratur, vel quod ex pluribus variisque fartum esset, ein Opfferkuchen. Persius Satyr. 2. v. 48

Attamen hic extis & opimo vincere ferto
Intendit.

FERVEO, fervi & ferbui præterit. fervere, heiß/ hitzig seyn. *Vina, musta fervent*, in der Brausse gehen. Plin. lib. 14. cap. 9.

C ¶ *Fervet opus*, cum continuatur, Virgil Æneid. 1. v. 436 gehet in voller Arbeit. *Fora litibus omnia fervent*, Martial. 2. epigr. 64. Sic dicitur: *Animus iracundiâ, vitiis fervet.* Horatius 1. Epist. lib. 1 *Fervet avaritia miseraque cupidine pectus*, ist unruhig für Geiz/ ic. ¶ *Fervere* tertio ordine apud Terent. & Virgil. &c. *Cum fervit maxime, tam placidum, quam ovem reddo*, in Adelph. act. 4. sc. 1. v. 18. Sic Virgil. 1. Georg. v. 455

Omnia tunc pariter vento nimbisque videbis
Fervere: non illa &c.

Et Propertius lib. 2. eleg. 28. v. 4

Incipit & sicco fervere terra Cane.

Ita etiam corripitur Compositum 1. Georg. 471

--- *Quoties, Cyclopum effervere in agros*
Vidimus. &c.

¶ Fervens, fervidus, heiß/ hitzig/ siedend. Cic. 3. Verr. cap. 26 *Aqua ferventi perfunditur.* Idem 1. Offic. cap. 15 *Fortis animus & magnus in homine non perfecto, nec sapiente, ferventior plerumque est.* Columella lib. 12. cap. 50. extr. *aqua ferventissima.* Pallad. lib. 1. cap. 33 *sterquilinium columbinum ferventissimum.*

¶ Ferventer, hitzig. *Loqui ferventer*, hefftig reden/ Cœlius ad Ciceronem lib. 8. familiarium Epist. 8. Et Augustinus de Genesi ad liter. lib. 2 cap. 5 *Quæ celerius, utique ferventius aguntur.*

D Idem Civ. Dei lib. 18. cap. 52 *Paulus Christum ferventissime prædicabat.*

¶ Fervidus, fervens. *Ingenium fervidum*, id est, vehemens, Liv. 27. cap. 33. *Fervidum genus dicendi*, Cic. de Clar. Or. cap. 68. hitzig. *Fervidior oratio*, ibid. c. 27. & proprie: *dici fervidissimum tempus*, Curt. lib. 3. cap. 5.

¶ Præfervidus, valde fervidus. Livius lib. 9. cap. 18 *trux ac præfervida ira.*

¶ Perfervidus, idem. Columella lib. 5. c. 5. pr. *æstas perfervida.*

¶ Fervor, Brunst/ Hitze. Plinius lib. 5. cap. 1 *loca inhabitabilia fervore*, vor grosser Hitze. *Maris fervor*, Cic. de prov. cons. cap. 12. das ungestümme Meer. *Fervores febrium*, Plin. lib. 31. cap. 9. Metaphorice Cic. de Senect. cap. 13 *Fervor ætatis*, die Jugend die heiß vor der Stirnen ist; & *fervor mentis*, 1. de Orat. cap. 51.

¶ Fervesco, fervescere, hitzig werden. Lucret. lib. 6. v. 851 *fontem acri*

Sole putant subter terras ferbescere raptim.

¶ Fervefacio, *Vinum ferbefactum*, Plin. 20. cap. 3. siedend machen.

¶ Confervesco, una fervesco. Vitruvius lib. 5. cap. 3 *bersando conferbescit:* & lib. 7 cap. 11 *ab ignis behementia conferbescendo.* Adde lib. 1. cap. 5, ubi etiam *conferbescit* legitur. heiß werden.

¶ Defervēre, Plin. lib. 14. cap. 9. extr. &

¶ Defervescĕre, fervorem remittere, auffhören zu hitzen / zu brausen / mitescere, ut, *Ira deferbescit*, Cicero 4. Tuscul. cap. 36. *Sperabam jam deferbuisse adolescentiam*, Terent. Adelph. act. 1. extr. solte die Kinderschuh vertreten / die Hörner abgestossen haben. Sic Cic. pro Cœlio cap. 18. *Multi summi & clarissimi cibes fuerunt, quorum cum adolescentiæ cupiditates deferbuissent, eximiæ birtutes firmatâ jam ætate exstiterunt.* wenn sie die Hörner abgestossen.

¶ Defervefacio, idem quod fervefacio, apud Catonem legitur cap. 157. & Plin. 20. cap. 7. Et Varro apud Lactant. de Opif. Dei cap. 17 *aër deferbefactus in pulmone.* Et Vitruvius lib. 8 cap. 5 *In aheno si ea aqua deferbefacta fuerit.*

¶ Hinc & *Defrūtum* est, hoc est, vinum decoctum, dick gesottẽn Wein / apud Plinium & Columellam lib. 12. c. 20. Martial. l. 4. epigr. 46.

Et Lucania bentre cum Falisco,
Et nigri Syra defruti lagena.

¶ Defrutare, decoquere, Columella lib. 2. cap. 22.

¶ Defrutarius. ut, *basa defrutaria*, hoc est, defruto coquendo apta. Columell. lib. 12. cap. 9. extr.

¶ Efferveo & Effervo, heraus brausen / heraus wüten. Virg. 1. Georg. de Ætna v. 471

— — *Cyclopum efferbere in agros.*

¶ Effervens. Gellius lib. 2. cap. 27 *cum gaudio efferbentiore rerum expetitarum.*

¶ Effervescere, auffkochen / überkochen / sieden / ut, *Aquæ efferbescunt ignibus subditis*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 10. Gravem locutionem cum metaphora efficit, ut, *Pontus armatus efferbescens in Asiam atque erumpens*, bricht aus / laufft über / Ciceroni de Provinc. conf. cap. 4. Sed, *Censeo latendum tantisper ibidem, dum efferbescat hæc gratulatio*, Idem 9 fam. ep. 2. id est, defervescat, ut *exsæbire*, finem sæviendi habere, uti Victorius consensu MStorum legit: quæ vero oscitatio scribarum Jo. Georg. Grævio, perspicacissimo viro, videtur esse. Vide quæ ad hanc epistolam notavit.

¶ Effervescens, *Verba efferbescentia*, zornige Worte. Cic. lib. 2. de oratore c. 21.

¶ Inferveo & infervesco, idem est, quod ferveo, erhitzen. Horat. 2. Satyr. 4. v. 67 *binum sectis inferbuit herbis.* Cato cap. 108 *ter inferbeat.* Scribonius Largus Compos. 209 *Oleo inferbescit spuma argentea trita curiose.* Et Composit. ult. *inferbescunt super carbones.* Et Silius lib. 13 v. 341

Obtendensque manum, solem inferbescere fronti
Arcet.

¶ Infervefacere, siedend machen / in was sieden. Eadem ult. Largi compositione: *semel mane, & in nocte semel inferbefacere oportet.* Ibidem: *postero & tertio die quum inferbefiunt.* Item: *quum inferbefacta fuerint.*

¶ Refervere, Refervescere. Cicero de clar. or. cap. 91. extr. *referberat oratio*, id est, *reciderat box*, ut ipse ibidem Tullius interpretatur.

¶ Sufferveo, aliquantulum ferveo: &

¶ Suffervefacio, aliquantulum fervidum reddo, ich erhitze ein wenig. Plin. lib. 18. cap. 11 *bulgo nec sufferbefaciunt.* Et passive *Sufferfesio*, Idem Plin. lib. 12. cap. 26 *in bino sufferbefactum.* Et lib. 14. cap. 9 *cum quinque congiis austeri musti, cum congio mellis & salis cyatho sufferbefactis.*

FĔRŬLA, Græcis νάρθηξ, Germaniæ ignota frutex. nascitur autem sponte in Italia, feniculo similis, Plinius 13. n. 22. ¶ Propter levitatem pædagogis in usu fuit ad castigandos pueros, ob id Columellæ in Carmine de Cultu Hortor. v. 118 *ferulæ minaces* dictæ. Ruthen. Hinc Juvenalis ait sat. 1. v. 15

Et nos ergo manum ferulæ subduximus: & nos
Consilium dedimus Syllæ, &c. Martial. lib. 10. Epigr. 62 *Ferulæque tristes, sceptra pædagogorum, cessent.* Erasm. in proverb. *Contra retiarium ferula: Ligni genus est*, inquit, *quo quondam pueri cædebantur, atque item milites, si quid contra disciplinam facere biderentur.* Vid. Auson. Protreptico ad Nepotem Ausonium de studio puerili, Idyllio 5. v 29.

¶ Ferulago, quam ferulā humiliorem Theophrastus, cæterum similem omninò esse tradidit.

¶ Fĕrŭlāceus, *caulis ferulaceus*, Plinius 25. cap. 5. *Herbæ ferulaceæ*, quo nomine omnes plantæ umbelliferæ dicuntur, so ihre Blüte und Früchte auf Dottern tragen. *Elaphoboscon ferulaceum est*, Plinius lib. 22. cap. 22.

Ferus, a, um, vide in *Fera.*

FESCENNĪNI, versus obsceni erant in nuptiis dici soliti, inventi primum in Fescennio oppido Campaniæ. unzüchtige Verse oder Lieder. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 4 *Pollio cum Fescenninos in eum Augustus scripsisset, ait, At ego taceo. Non est enim facile in eum scribere, qui potest proscribere. Fescennina locutio*, Catull. carm. 62. *Fescenninus bersus*, Livius 7. cap. 2. & *Inter nuptiales fescenninos* Senec. Controv. 21. Sic etiam Auson. Parecbasi Idyll. 18 *Hactenus castis auribus audiendum mysterium, nuptiale ambitu loquendi & circuitione belabi. Verum quoniam Fescenninos amat celebritas nuptialis, berborumque petulantiam*, &c. Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 145

Fescennina per hunc inbenta licentia morem.

Adde Elmenhorst. in Arnob. lib. 4. pag. 136.

FESSUS, fatigatus, lassum significat sive animo, sive corpore, müde an Kräfften des Leibes oder Gemüths / Vall. lib. 4. c. 99. *Fessus de biâ*, müde vom Wandern / Cic. Somn. Sc. cap. 1. *fessus curis* Seneca in Hippol. v. 247. *Fessus rerum* Virgil. Æneid. 1. v. 178. id est, interprete Servio, *penuriâ fatigatus.* Sic etiam, *Fessus baletudinibus* Tacitus lib. 3. Hist. cap. 2. *hieme atque inopiâ*, ibidem cap. 56. qui & *fessam ætatem* pro senectute dixit 1. Histor. cap. 12. & 3. Histor. cap. 67. Lucan. lib. 3. v. 729

— — *fessusque senectâ.*

¶ Defessus, idem. ut, *Defessus satietate*, Cic. lib. 2. famil. epist. 3. *Defessus labore disputationis*, lib. 2. de Orat. cap. 57. *Animi forensibus negotiis defessi*, eodem lib. cap. 6. Sic & pro Archia cap. 6 *Aures conbicio defessæ*, so sich des Lästerns müd gehöret haben.

¶ Indēfessus, der nicht müde wird / unverdrossen / *indefessus agendo*, Ovid. 9. Metam. v. 200. *Post labores duraque imperia indomitus semper indefessusque*, Plin. Paneg. cap. 14.

FESTINO, festinare, properare, eilen mit Gehen oder Arbeiten. Volunt hoc de corporis actionibus dici: *Properare* ad animi actiones & studia referri. Sed male. Nam contra Horatius lib. 2. od. 7 *deproperare coronas* dixit: Juv. Sat. 9. v. 126

— — *festinat enim decurrere belox*
Flosculus angustæ miseræque brebissima bitæ
Portio.

Festinare fugam, i. e. accelerare, Virg. 4. Æn. v. 575. Et cum infinito modo: *festinabimus emundare*, Columella lib. 4. c. 27. pr.

¶ Aliquando est satagere, geschäfftig seyn / Plaut. Casina act. 4. sc. 1. v. 5 *Omnes festinant intus totis ædibus*, &c.

Loquitur de apparatu nuptiarum. Horat. lib. 4. od. 11

Cuncta festinat domus: huc & illuc
Cursitant mistæ pueris puellæ.

¶ *Festinare birginem*, pro festinis nuptiis locare. Tacit. de Germ. dixit cap. 20 *Nec birgines festinantur.*

¶ Festīnātus, übereilet / in Eile gemacht. *Festinata maturitas*, übereilte Zeit / Quintilianus procem. lib. 6. *Honores festinati*, Lucan. lib. 8. v. 24.

¶ Festīnātio, celeritas, Eilung. *Remis belisque in patriam omni festinatione contendere*, Cic. lib. 12. famil. ep. 25. Livius lib. 5. extr. *Festinatio curam eximit*, Eilen bringt nichts gutes. Idem, *Festinatio improbida est & cæca.*

¶ Festinabundus. Val. Max. 2. cap. 8. n. 5. *festinabundâ manu.*

¶ Festīnanter, in Eile / eilend. Cic. 5. de Fin. cap. 26 *Illud mihi à te nimium festinanter dictum bidetur.* Tacitus 15. annal. cap. 3 *occulto præcepto, compositius cuncta, quam festinantius agerent.* Sueton. Aug. cap. 29 *festinantius publicatum.* Plinius lib. 5. epist. 17. pr. *Festinantius nuntio tibi.* Augustinus Paullino epist. 250 sub fin. *festinantissime respondisse.*

¶ Festinatò, aliud Adverbium ejusdem notionis. Quintilian. 4. cap. 2 *Quam nihil festinatò fecisse bidetur Milo?* Columella lib. 1. cap. 6 *Materia festinato siccetur.* Gellius lib. 10. cap. 11 *Cum significandum est, coactius quid factum & festinatius.*

¶ Festīnus, celer, behend / eylend. Ovidius lib. 11. Metam. v. 348 *cursu festinus anhelo.* Claudianus Epithalamio Honorii & Mariæ v. 325 *Canities festina benit.*

¶ Festinè, adverb. aliud. Cicero Attico lib. 4. epist. 14 *festinè odorari.*

¶ Confestim, adverb. cum Vossio huc referri debet, significans Mox, E vestigio, alsbald. Charisius Sosipater cap. de Adverbio: CONFESTIM, *ut competenti festinatione. Sisenna Milesiar. XIII, Confestim secuta est.* Et ibidem: *Confestim pro Continuo & sine interballo.* Gloss. Vet. *Confestim*, παραχρῆμα, παραυτίκα, εὐθέως. Cicero in 5. Philipp. cap. 12 *sine ulla mora & confestim rem gerere*, ohne Verzug / alsbald.

¶ Præfestinare, sehr eilen / sich übereilen. Livius lib. 23. cap. 14 *ne deficere præfestinarent.* Et Columella lib. 11 cap. 2 sub init. *præfestinatum opus.* ¶ Tacito est festinando præcurrere, prætorire: *Quo bera seu falsa præteriret, Toronæum Thermæumque sinum præfestinans, mox Eubœam &c. dein Corinthium litus angustiasque Isthmi ebadit.* Annali 5. cap. 10, 4

¶ Refestinare. Paullinus ad Augustinum epist. 45 [al. 44] extrema: *qui a tenebris justissime refestinabit ad lucem suam.*

FESTŪCA, sati cujusque pullulus, ein junges Sproßlein eines jeden Gewächses / ein Splitter. Columella lib. 8. c. 15 *festuca surculique.* Plinius lib. 18. cap. 27 *cum herba creberit in festucam.* Unde adagii forma, *Per trabem oculi sui festucam alterius niti eruere*, dixit S. Hieronymus, vitiis suis crassis

crassis non animadversis, levia aliorum errata reprehendere. A
¶ 2. Festuca, ein Strohalm. ¶ 3. Festuca quoque dicebatur virga, quâ Prætor manu mittendi caput percutiebat, quæ & *vindicta* vocata, ideò, quod hominem libertati vindicet, ut docet Vetus Schol. ad illud Persii Satyr. 5. v. 88

Vindictâ postquàm meus à Prætore recessit.

Plaut. milit. Glor. act. 4. sc. 1.

Quid? ea ingenuan' an festucâ facta è servâ libera est?

¶ Festucula, dimin. Pallad. lib. 5. cap. 8.

¶ Festucarius, adject. ut, *festucaria vis*, quæ fit de festuca & re parvi momenti: Gellius libro 20. cap. 10. extr.

FESTUS, adject. feriatus, ut, *Festus*, vel *festa dies*, Feyertag: dies anniversarius, cujus celebratio singulis annis recurrit. *Agitare, celebrare dies festos*, Feyertage halten / begehen / Cicer. 4. Verr. cap. 63. & pro Arch. cap. 6. ¶ *Festus dies*, inter blandiendi formulas: in eos, unde sibi plurimum gaudii & voluptatis (quibus per festos dies frui solebant) pollicerentur. Plaut. Casina act. 1. v. 49

Sine, amabo, te amari meus festus dies!
Meus pullus, passer, &c.

Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 12 *O festus dies hominis, &c.* Erant autem FESTI DIES, aut *sacrificiorum*, aut *solennium conviviorum*, aut *ludorum*, aut *feriarum*. ¶ *Festior*, Comp. Claudian. 3. Conf. Honor. v. 3 *Festior annus erat.* Superl. *festissimi dies*, apud Vopisc. in Tacito cap. 11. ¶ Stat. lib. 2. Silv. ult. v. 90 B

O nunquam data festa longa summis:

id est, læta & prospera. Tacit. 5. Histor. cap. 5. extr. *Quippe Liber festos lætosque ritus posuit: Judæorum mos absurdus & sordidus.* Sane festi dies religioni juxta & recreationi corporis instituti apud gentes. Unde *festum diem agere* est genio & voluptatibus indulgere apud Justinum libr. 38. cap. 7.

¶ Festum, substant. Ovid. lib. 10. Metam. v. 431 *Annua festa celebrare.* Quo referri potest Ausonius protreptico ad Nepotem v. 9

- - - studium puerile fatiscit,
Læta nisi austeris mutentur festa profestis.

At elegantius est *festus dies.* Virg. 1. Georg. 268

- - - Festis quædam exercere diebus,
Fas, & jura sinunt. Et Æneid. 6. v. 69
- - - Templa instituam festosque dies.

Horat. lib. 3. od. 28 *Festo quid potius die Neptuni faciam?* Quos imitari præstat præ prioribus. Nec aliter Cicero, Livius, Curtius, Florus, quorum auctoritates alibi produximus. ¶ 2. *Venire post Festum*, in die Kirche kommen / wenn die Messe gesungen oder der Altar ausgetheilet ist. Socratis est apud Platonem in Gorgiâ, ἀλλ' ἦ τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν καὶ ὑστεροῦμεν, hoc est, *Num post festum, quod ajunt, venimus seroque adsumus?* Vide Chiliad. C

¶ Profestus, *Dies profesti*, Wercktage. Qui hominibus ad administrandam rem privatam, publicamque concessi erant: sic dicti, ut ait Festus, quod *procul sint à religione numinis divini.* Horum alii erant *Fasti*, alii *Nefasti*: de quibus alibi. Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 8. v. 10 *Festo die, si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi pepercerìs*, Livius 34. cap. 3 *festis profestisque diebus.*

¶ Festivus, lepidus, jucundus, facetus, frölich / lieblich. *Puer festivus* Cicero 1. Att. ep. 12. *Caput festivum*, Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. v. 8. ein holdseliger / lustiger / lieber Mensch. Et rursus Cic. 2 Attic. ep. 6 *Libris me delecto, quorum habeo Antii festivam copiam*, i. e. magnam, eximiam. Comp. *Nihil potest esse festivius*, Cicer. 6. fam. epist. 4. *Festiviorem titulum excogitasse*, Plin. proœm. Operis. Superl. Terent. Adelph. 5. sc. 9. v. 26 *O mi pater festivissime.* Gellius præfat. Op. *Aristophanes homo festivissimus.* Quintilian. lib. 6. cap. 3 *Id est festivissimum, quod adjicit orator.*

¶ Festivitas, lepor, venustas. Auctor ad Herenn. libr. 1. cap. 8. *Illud genus Narrationis, quod in personis positum est, debet habere sermonis festivitatem.* Terent. Eun. act. 5. sc. 9. v. 18 D

- - - an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam oportune conclusit in hunc diem, an
Mei patris festivitatem & facilitatem?

Ubi Donatus: FESTIVITATEM, *qua, ut festivus, amatori non obstitit: & ignovit, ut facilis. Unde* FESTIVITAS *in dictis*: FACILITAS *verò in animo & factis.* FESTIVITATEM *Lætam*: *ut* FESTIVUS DIES EST. Quemadmodum tristes iidem fermè duri ac sævi, si causam irascendi præbeas: ita læti ac hilares, quales per festivos dies solemus esse, placatos & faciles ad ignoscendum se præbent. Hinc rectè *festivitatem* & *facilitatem* conjunxit Comicus. Solennitatem autem v. gr. nuptialem &c. minus Latinè hæc vox significat. vid. Antib. Lat.

¶ Festive; *Bellè & festivè dicere*, wol / fein und lieblich reden / Cicer. 3. de Orat. cap. 24. Summo gradu vocis aliquoties Gellius usus est. lib. 9. cap. 15. extr. *Atque ibi Julianus festivissime, Nolite quærere, inquit, quid sentiam.* schön / artlich. & lib. 13. cap. 4 *Olympiadem festivissime rescripsisse legimus Alexandro.*

¶ Festiviter, idem, quo inprimis Gellius delectatus fuit. vid. lib. 1. cap. 2. & 22. lib. 18. cap. 8. &c.

¶ Infestivus, *homo subagresti ingenio & infestivo.* Gell. lib. 1. c. 5. cujus etiam est adverbium.

¶ Infestiviter, lib. 9. Noct. Att. cap. 9 *cetera vertit non infestiviter.*

¶ Infestus, a, um, simplicissime cum Vossio a Festus deducimus, & procul dubio rectius, quam ab *inferre* cum Perotto, aut a *festinare* cum Nigidio apud Nonium. Infestus itaque quasi minime lætus ac jucundus. Nam hoc quoque *festus* significabat. Plus est quam inimicus; infensus nempe, & vim inferens, seu, ut Valla libr. 4. cap. 3 interpretatur, vehementer molestus. Deßfentlich feind / und gehäßig. Sic *Animus infestus* Cicer. ad Brut. ep. 16. *Infestis dictis quem discerpere*, Catull. in Coma Beren. v. 73. *Arma infesta*, Ovid. Epist. 5. Oenon. v. 91. feindliche Waffen. *Signa infesta*, vexilla in hostem euntia, Cæs. 6. Gall. cap. 7. Sed, *Itinera infesta*, Cæs. 3. Civ. cap. 79, quæ à latronibus infestantur, unsichere Wege der Strassenräuber halben. *Infesta provincia*, quæ ab hostibus aut prædonibus non est tuta, Cicer. pro Ligar. cap. 8. Et Asin. Pollio ad Cicer. lib. 10. ep. 31 *Saltus Castulonensis frequentioribus latrociniis infestior factus est.* Ac Liv. lib. 2. cap. 42 *infestior plebs.* Superlative idem Livius lib. 9 cap. 12 *infestissimum bellum.* ¶ 2. Interdum & passive usurpatur, ut *Filii vita infesta, sæpe ferro atque insidiis appetita*, Cicer. pro Rosc. cap. 11. Sic, *infesta alicujus salus*, cui infesti sunt inimici. Idem pro Plancio cap. 1. *Si hujus salus esset infestior.* Liv. 9. cap. 34 *infestius nomen.*

¶ Infeste, adverb. feindselig. Livius lib. 26. cap. 13 *Age contra, quæ illi infeste in nos fecerint, repetite.* Idem libr. 2. cap. 55 *Quo ferocius clamitabat* [Volero,] *eò infestius circumscindere & spoliare lictor.* Et lib. 44. c. 4 *infestius concursum est.* Et Cicer. pro Quinctio cap. 21 *Sin inimicissime atque infestissime contendere perseveret.* Quintilianus lib. 12. cap. 8 *Interrogandus quam infestissime, & premendus.*

¶ Infestare, molestiam inferre, ut exponit Valla, unruhig machen / anfeinden / verderben. Plin. lib. 7. cap. 2 *Pygmæos à gruibus infestari, Homerus prodidit*, keine Ruhe oder Friede haben. Sic, *Vineta infestantur austris*, Colum. lib. 3. cap. 12. extr. id est, vitiantur vel corrumpuntur. Ovidius 2. de Amor. el. 11. v. 18

Quas Scylla infestet, quasve Charybdis aquas.

Hirtius B. Alexand. c. 3 *uno tempore & nostras munitiones infestabant, & suas defendebant.* Est enim hostiliter agere, impugnare.

¶ *Infestatissimus* apud Orosium est præfat. ad Augustinum: *Tempora malis extra solitum infestatissima.* Quidam *infestissima* legunt.

¶ Infestator, qui infestat. Plinius libr. 6. cap. 28 *Nomadas infestatoresque Chaldæorum Scenitæ claudunt.*

¶ Infestatio. Tertullianus Apolog. cap. 1 *Domesticis judiciis nimis operata sectæ hujus infestatio obstruit defensioni.* Gloss. Vet. *Infestacio*, δυσμένεια, ἀπέχθεια.

FEUDUM, barbarum est, pro prædio beneficiario, ut putat Budæus, ein Lehn / oder Lehn-Gut / Lehn-Hoff.

Fex, quære supra *Fæx.*

FĪBER, κάστωρ, ein Biber / animal ἀμφίβιον, hoc est, vitæ ancipitis, victum enim & ex aquis, & in terra captat, morsus horrendi, quod arbores juxta flumina dentibus, ut ferro, cædit. Lutræ (Fischotter) fere formam refert, sed ea major est. Testes fibrorum ab ipsis evelli, atque à se abjici, cum venatu urgentur, multorum traditio est, ad quam & Silius lib. 15. v. 486 eleganter alludit. Adde Ciceron. apud Servium in Georg. 1. v. 59. sed illud vanum esse tradidit Dioscorides. Testes Medici Castoreum vocant, Bibergeil. Sed non esse testes, experientia & inspectione probari potest, sed tumores potius inguinum, membranis conclusos, ex quibus liquor, qui *castorium* dicitur, manat. Gesnerus. Unde nominis ratio, vide post in *Fibra.*

¶ Fibrīnus, ut, *pellis fibrina*, Plin. lib. 17. c. 28. Vide *Castor.*

FĪBRA, fibræ, oræ extremæ fluminum sunt, das Ufer / quasi *finibra.* ¶ 2. extremitates item pulmonis, jecoris & aliorum viscerum. die äusersten Winckel am Wasser. it. das äusserste Zippel an Lungen oder Lebern. Varro libr. 4. de LL. FIBER, inquit, *ab extrema ora fluminis dextra & sinistra maxime quod solet videri: & antiqui* FIBRUM *dicebant extremum: unde & toga extrema*, FIMBRIAE: *& in jecore extremum*, FIBRA. Lucan. lib. 1. v. 622

- - - pulmonis anheli
Fibra latet.

lib. 6. v. 524. *fibras litantes* pro ipsis visceribus sive extis viscerum dixit. Nec aliter accipienda hæc vox in illo Virgilii Æneid. 6. v. 600

- - - nec fibris requies datur ulla renatis.

¶ 3. Sunt & crassiores partes sanguinis fibræ, Stücken geliefferters Bluts / Schweiß. ¶ 4. Tenues denique radiculæ in plantis atque arborum & herbarum foliis extrema quasi fila, Fäsichen an den Wurtzeln und Aederlein an den Blättern.

¶ Fibratus, us, *Radix fibrata*, eine Wurtzel von Fasen / die Fäserlein hat / cujusmodi cœpæ radix est. Plin. lib. 27. c. 12.

FĪBULA, quicquid stringit ac connectit. In Glossis antiquis περόνη, item φίβλιον, item φίβλα exponitur. Itaque *Fibula* diversi

diversi generis sunt, aliæ ad subnectendas vestes. Virg. Æn. 4. v. 139 *Aurea purpuream subnectit fibula vestem.* Et tales variis formis effingebantur ære, argento, auro, ut usui pariter, & ornamento essent. Cujusmodi fibularum species exhibuit Pignorius de Servis pag. 82. Utebantur Tragœdi etiam & Comici fibulis ad constringendum penem ne arrigeretur: vocis gratiâ, quam Venus corrumpit, atque obfuscat. Has *circellos* fuisse, Vetus Scholiastes Juvenalis indicat ad illud Sat. 6. v. 378 A

- - - *nullius fibula durat vocem vendentis Prætoribus.*

FIBULAM, inquit, dicit *circellos,* quos Tragœdi sive Comœdi in pene habent. Meminit harum fibularum & alio loco Satyricus, dictæ Sat. 6, 73. item Martialis aliquot Epigrammatis. Hinc apud Tertullianum elegantes translationes. *Fibulam carni imponere,* pro coërcere, & quod contrarium, *Fibulam laxare deliciis.* Quorum alterum in de Monogamiâ, alterum in de coronâ militis legitur. Ubi Rhenanum licet videre, & addere Pignorium, quem paullo ante laudavimus. Nec illepide ex Seneca Lactantius libr. 1. c. 16 *Quid est, quare apud poëtas salacissimus Jupiter desierit liberos tollere? utrum sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit?* Modum ita infibulandi descripsit Corn. Celsus lib. 7. c. 25. Plura de Fibulis cupientem juvabunt Vlitius ad Nemes. v. 93. pag. 344 seq. Ferrarius de Re vestiar. Part. 2. lib. 1. cap. 16. seq. Smetius in Antiquit. Neomag. pag. 81 ubi plures fibularum schematismos habebis. B ¶ 2. *Fibula ferrea,* eine Klammer / ferrum illud, quo lapides quadrati, & tigna inter se conjunguntur, quod & *Confibula* Catoni est cap. 12. de Re Rustica. Vitruvius lib. 10. c. 2. *Tigna à capite fibulâ conjuncta, & in imo divaricata.* ¶ 3. Fibula porro os minus tibiæ est, die kleine Röhr im Schienbein. ¶ 4. Fibula dici illud potest, quo libri clauduntur, Clausuren. Hinc

¶ Fibŭlare, conjungere. zuhäfften / zusammen fügen / knüpffen. Columell. lib. 2. cap. 6. & Apicius lib. 8. cap. 7.

¶ Fibulatio, conjunctio per fibulam. Vitruvius lib. 10. cap. 3 *utendum in summa tignorum fibulationibus.*

¶ Diffibulare, Statius Theb. 6. v. 570 *Torto chlamydem diffibulat auro,* auffhäfften. Quod imitatus est iisdem pæne verbis Alcimus Avitus lib. 4. v. 386.

¶ Exfibulare, idem. Prudentius Psychomach. v. 635

avulsis exfibulat ilia zonis.

¶ Infibulare, einschnüren/einhäfften. Celsus 7. c. 25. n. 3.

¶ Suffibulum, Festo Pompejo est fascia alba, quam in capite virgines Vestales sacrificantes habebant, & fibulâ constringebant.

¶ Fibularius, ein Spangenmacher / Clausurmacher. C

FICĔDULA, avis, Schnepffe / Schneplein / conspicitur cum ficus maturescunt, & muscas avidissime captat, unde ei nomen Germanicum, Schnepfflein/ esse putatur. Nomen ab eo accepit, quod *ficus* edit. Unde secunda rectiùs cum Juvenale corripitur, quem & Alciatus secutus est; quàm cum Martiale producitur. Juvenal. Sat. 14. v. 9

-- -- -- *jure natantes*

Mergere ficedulas didicit nebulone parente.

Martialis lib. 13. epigr. 5

Cerea quæ patulo lucet ficedula lumbo.

Græcè συκαλὶς dicitur, etiam à ficubus. Nam σῦκον ficus est.

FICUS, i, in secunda, & ûs, in quartâ fœm. generis. De genere, & inflexione vocabuli, lege Vallam lib. 1. cap. 4. *Aridæ ficus,* Plaut. Rud. 3. sc. 4. v. 59. dürre Feigen. Varro lib. 1. de Re rust. c. 41 *Fici enim semen naturale intus in ea fico, quam edimus.* Et mox: *Tum enim resticulas per ficos, quas edimus, maturas perferunt.* *Bifera ficus,* apud Suet. in Aug. cap. 76. quam de certo genere accipit Torrentius, quem vide. Arbor hæc non floret, sed lactet, juxta Vossium lib. 1. Instit. Orat. p. 10. ex Macrobii lib. 3. cap. 20. & Turneb. lib. 18. Advers. cap. 4. Succus ille lacteus Græcis ὀπὸς dicitur. ¶ 2. Est & ulcus ex attritu natium, quod à fici similitudine *ficus* appellatur, de quo Celsus lib. 6. cap. 3. Der Wolff. vide Dalechamp. ad Plin. libr. 15. cap. 20. Martial. 14. epigr. 86 D

Stragula succincti venator sume veredi,

Non solet à nudo surgere ficus equo.

Hinc *Ficosus,* qui ejusmodi ulceribus laborat. In Priapeis Carm. 50 *Ficosissima me puella ludit.* Sed *ficus* pro ulcere in secundâ declinatione & masculino genere ponitur. Quo pertinet Epigramma Martial. lib. 1. epigr. 65

Cum dixi ficos, rides quasi barbara verba,

Et dici ficus, Cæciliane, jubes.

Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,

Dicemus ficos, Cæciliane, tuos,

Feigblattern/ Feigwartzen.

¶ Ficētum, locus ficubus consitus apud Varronem lib. 1. cap. 41. *In locis,* inquit, *frigidis ficeta fieri non possunt.* Ein Feigengarten. Sed Martialis de ficoso corpore, sive ficis pleno, usus est lib. 12 Epigr. 33

Ut pueros emeret, Labienus vendidit hortos:

Nil nisi ficetum nunc Labienus habet.

¶ Ficārius, *Culices ficarii.* Plinius 11. cap. 35.

¶ Ficaria, locus ficis consitus, Pallad. lib. 4. cap. 10.

¶ Et *ficaria herba,* chelidonium minus est Junio, Feigwartzen-Kraut.

¶ Ficulneus, ut *ficulnea ligna,* Varro 3. de R. R. cap. 16 fin. Ita optimus quisque liber.

¶ Ficulnus, idem. *Truncus ficulnus,* Horat. 1. Sat. 8. pr. *Lignum ficulnum,* i. e. fragile & inutile, schwach Holtz. *Viros ficulnos,* ἄνδρας συκίνες, Theocritus aliquoties nominat, molles atque inutiles, weibische und unmüchtige Männer. Eâdem figurâ dicitur, *Ficulnum præsidium,* schwache Hülffe. *Ficulna machæra,* συκίνη μάχαιρα, pro calumnia.

¶ Caprificus, ficus silvestris Martial. lib. 10. epigr. 2

Marmora Messalæ findit caprificus.

Hanc intelligit Juvenalis cum Satyr. 10. v. 244 ait:

- - - *sterilis mala robora ficus.*

FIDELIA, æ, ein Krug/ τὸ κεράμιον, *Samium vas ad plurimos usus,* ut Nonius interpretatur. Plaut. Aulul. a. 4. sc. 2. v. 15 *Fidelia congialis,* ein Krug von einem Stübchen. ¶ 2. *De eâdem fideliâ duos dealbare parietes,* est officio seu beneficio uno ac eodem duplicem inire gratiam. Usus est Curius ad Cicer. lib. 7. ep. 29. Germani ita fere efferunt.

FIDĒNAE, arum, vicus Italiæ desertus, urbs olim in Sabinis, ut est Historia Romana constat. Primam produxere Horat. libr. 1. epist. 11. Itemque Juvenalis Sat. 6. v. 56. & Sat. 10. v. 100. Virgilius verò corripuit 6. Æn. v. 773

-- -- *urbemque Fidenam.*

¶ Fidēnas, atis, qui Fidenis natus aut colit. Adjective *Fidenas bellum,* quod inter Romanos & Fidenates fuit, Livius dixit lib. 1. cap. 15. init.

FIDES, dictorum conventorumque constantia & veritas, sic dicta, *quia FIAT, quod dictum est.* Cicero 1. offic. cap. 7. Verum Tullius hic Στωικωτέρως ἐτυμολογεῖ ex mente Vossii lib. 2. Instit. Orat. pag. 243. cum *fides* sit à *fido* atque hoc ex Græco πείθω persuadeo, fido, credo. Donato ad Andr. act. 1. sc. 1. v. 7. est *Commendatorum fida executio vel observantia.* Glaube/ Treue. Seneca Medea v. 55

Quæ scelere pacta est, scelere rumpetur fides.

Fides publica, sicher Geleite. Sallust. Jugurth. bell. cap. 32. seq. *Venire fide publicâ, Interponere fidem publicam.* Et *dare fidem publicam* apud eundem B. Catil. cap. 48. & Cicer. in Catilin. 3. cap. 3. sicher Geleite geben. *Fidem dare,* est sancte promittere, auff Treu und Glauben zusagen. Terent. Eunuch. a. 5. sc. 8. v. 30 *Do fidem, futurum.* Sed *Fidem facere alicui,* Nepos Ages. 7, 3. ein Ding glaubwürdig machen. *Habere fidem,* Ter. Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 59. & Nepos Themist. cap. 7, 2. gläuben / Glauben geben. Pro quo recentiores & *Adhibere,* exempli gratia Sulp. Severus vitâ Martini cap. 1. & 11. & 23. Plautus vero Rud. act. 4. sc. 2 *adhibere fidem* dicit, ut adhibere diligentiam, curam: ubi *adhibere* idem est, quod *uti,* monente Vorstio, quem vide Libro de Latinit. mer. susp. pag. 146. *Quid est tam extra fidem?* Seneca epist. 92. was ist so unglaublich? *Fallere fidem, frangere fidem,* untreu werden. Cicero pro Roscio Comœd. cap. 6 *Frangere fidem, perfidiosum & nefarium est,* den Glauben auffheben / nicht halten. *Fidem violare, lædere,* idem. Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 38 *Qui fidem lædit, oppugnat omnium commune præsidium.* Contra, servare fidem, Æneid. 2. v. 160 Glauben halten: *tueri fidem,* lib. 11 ad Attic. ep. 1. seinen credit erhalten. *Liberare fidem,* pro Flacco cap. 20, zahlen / das Versprochene erfüllen. *Fidem interponere suam,* pro Rosc. Amer. c. 39. Bürge werden. *Nusquam tuta fides,* Virgil. 4. Æneid. v. 373. *Fidem suam alicui adstringere,* Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 22. zusagen. *Fidem alicui præbere,* Nepos in Attico cap. 4. n. 4. *Fidem præstruere sibi,* sich credit machen. Livius lib. 28. cap. 42 *Fraus fidem in parvis sibi præstruit, ut, cum operæ pretium sit, cum mercede magna fallat.* Sic *Fides angusta,* schlecht Credit/ Cæsar lib. 3. de Bell. Civ. cap. 1. Ubi vide Ciaccon. *Fides labefactata,* Sueton. Vespas. cap. 4. quam *affectam* Tacitus dixit 3. Histor. cap. 65. *Afflictam,* idem 1. Histor. cap. 88 vocat. *Fides concidit,* das Credit fällt / Cicer. pro lege Manil. cap. 7. Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 10 *At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum,* Ich habe so viel Glauben bey ihm / daß er mir nichts dergleichen zutrauen wird. *Hæc est fides?* formula in deferentes, Sueton. Nerone cap. 49. Sed *Fides Deûm* admirandi formula. Alia admirandi formula, *Mira fides!* qua sæpe usus Statius est. ¶ 2. Fides idem quod pollicitatio, promissio. *Fidem dare, accipere, servare.* ¶ *Bonâ fide,* elegans formula apud Terent. Plautum & alios, cum quid vere & sine astu fallaciaque dictum factumque significant, auff guten Glauben. Hinc transfertur ad alia, quæ vere ac serio, & cumulate ac largiter, nec tralatitie aut maligne facta denotamus. Tertullian. de anima cap. 1. *Doleo bona fide Platonem omnium hæreticorum condimentarium factum.* Apud Petronium: *Oscula bona fide exigere: basium bona fide dare,* legimus. Florus lib. 2. cap. 1 *Romanus cum bona fide adolevisset.* Laberius apud Gellium lib. 16. cap. 7

Tollet

Tollet bona fide vos Orcus nudas in catonium. Sed, *Græca fide mercari*, apud Plautum Asin. a. 1. sc. 3. v. 47 est præsenti pecunia mercari, mit baarem Geld. ¶ Fides etiam significat *auxilium*: Terent. Adelph. a. 3. sc. 4. v 43. *Illa nunc fidem verum implorat.* Et Livius lib. 1. cap. 7 *Fidem pastorum nequicquam invocans.* Apulejus libr. 8. p. 209 *Ille Deum fidem clamitans.* Quo pertinet formula, *fidem Quiritum implorare*. Livius libr. 2. cap. 23 *Nexu vincti solutique se undique in publicum proripiunt, implorant Quiritium fidem.* Sacris scriptoribus *Fides* sæpe ponitur pro fidei formulâ scripto comprehensa. Unde & *Scribere fidem* dicebant. Hilarius lib. ad Constantium Imper. quem Constantio ipse tradidit: *Periculosum*, inquit, *nobis admodum atque miserabile est, tot nunc fides existere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse, quot mores: tot caussas blasphemiarum pullulare, quot vitia sunt: dum aut ita fides scribuntur, ut volumus, aut ita ut volumus intelliguntur.* Et paullo pòst: *Conscii nobis invicem sumus, post Nicani conventus synodum nihil aliud, quàm fidem scribi.*

¶ Veteres inter Numina *Fidem* numerabant; quo habitu fuerit depicta, docebit VVeitzius ad Prudent. p. 683. vid. Horat. lib. 1. Od. 35.

¶ Fidei committere, est alterius fidei præstandum ac faciendum aliquid demandare. Tertullian. de præscript. advers. hæret. cap. 37 *Sicut Apostoli caverunt, sicut fidei commiserunt, sicut adjuraverunt, ita teneo.* Hinc B

Fidei commissum, quod alterius fidei creditum. Horat. lib. 1. Sat 3. v. 94

> - - - *Si furtum fecerit, aut si*
> *Prodiderit commissa fide.*

Ubi *fide* pro *fidei* dixit antique. *Commissa fide*, i. e. fidei commissa. ¶ Aliàs *Fidei Commissa* liberalitates dicuntur Legato similes, quæ non civilibus verbis, sed precative testamento, codicillis, aut alio voluntatis ultimæ indicio conferuntur his verbis, ROGO REDDAS: CVPIO DES: VOLO VT DES, & quæ similia his erant. Nominis ratio inde est, quod à fide heredis potissimùm pendeant. Vide JCtos.

¶ Fideicommissarius adject. ut, *Fideicommissaria hereditas*, quæ ex fidei commisso est, Lege 77 § 24 Dig. de Legat. 2. Et *Fidei commissaria verba*, quæ ad fidei commissa pertinent, Lege 29 Dig. ad SC. Trebell. Et *Fidei commissarius* substantive, cui fidei commissum cedit: ut, *Legatarius*, cui legatum cedit. Vid. leg. 29 extr. Dig. quibusmod. ususfr.

¶ Fidedictor, idem qui Fidejussor. Augustinus epist. 23 ad Bonifacium, de parvulis: *Quando ad baptismum offeruntur, pro eis parentes tanquam fidedictores respondent.* (al. *spondent*) C

¶ Fidejubere, Bürge werden. Ulpian. Lege 1. de Solutionibus & liberat. *Quod pro alio quis fidejusserat.*

¶ Fidejussio, Bürgschafft. Lege 20 Dig. de Fidejussoribus: *Servus fidejussionis nomine obligari non potest.*

¶ Fidejussor, ein Bürge. Vid. Tit. *de Fidejussorib.* in Digestis: & Macrob. 5. Saturn. cap. 19.

¶ Confidejussor, Mitbürge. Lege 26 Dig. de Pactis Ulpianus: *Idem & in confidejussoribus est.*

FIDIVS Deus, qui & *Sancus* seu *Sanctus* dicebatur. Hunc Herculem interpretantur. Lege Varronem lib. 4. de Lat. L. Festum in *Medius fidius*; & Ovidium 6. Fastor. v. 213.

FIDO, fidere, trauen/ fidem habere. Jungitur Dativo & Ablativo. Sed de Ablativo Servius negat. Ita enim ad illud 7. Æn. Virgilianæ v. 290

> *Moliri jam tecta videt, jam fidere terræ.*

Per Dativum, inquit, jungendum: aliter non procedit. Et iterum ad illud 10. Æn. *Fidite ne pedibus.* DATIVVS, inquit, *est* PEDIBVS, *Nam* FIDO TIBI *dicimus.* Cicero tamen cum Ablativo junxit Aratum convertens. Ita enim lib. 2 vel 4 potius Academ. Quæstion. cap. 20 *Meas cogitationes*, scribit, *sic dirigo, non ad illam Cynosuram, qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto, ut ait Aratus.* Et rursus 2. de Nat. Deor. cap. 41 *Eundem cæli verticem lustrat parva Cynosura, Hac fidunt duce nocturna Phœnices in alto*, &c. Sic *Fidere pecuniâ*, Corn. Nep. in Lysand. cap. 3, 5. & *victoriâ*, Idem in Chabr. cap. 1. n. 2. priore loco præpositio *in*, posteriore *de* subintelligi videtur. Adde quod mox in *Fidens* ex Cicerone exemplum recurret. ¶ Fidere, absolute, getrost seyn. Philadelphus ex Theocrito: D

> *Fidere, Batte, decet, melius cras forsan habebit,*
> θαρσεῖν χρὴ, φίλε βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

¶ Fidens, vertrauend/ getrost/ sich verlassend. Cic. 1. Offic. cap. 23 *Animus prudentia consilioque fidens.* Idem 1. Tuscul. cap. 46 *fidenti animo, si ita res feret, gradietur ad mortem.* getrost. Apulejus lib. 5. post pr. *Psyche paullo fidentior intra limen sese facit.* Et Ammianus libr. 16. cap. 31 *Romanus fidentior.* Idem lib. 27. cap. 24 *fidentissimo impetu.*

¶ Fidenter, cum fiduciâ, getrost. Apulej. lib. 2. Miles. *Hic auctoratus ad custodiam mariti tui fidenter accessit.* Ibidem: *Quoties operam nostram desiderabis, fidenter impera.* Et Cicer. 2. de Divinat. cap. 31 *Timide fortasse signifer evellebat signum, quod fidenter infixerat.* & 2. de Fin. cap. 7 *At ille non pertimuit: saneque fidenter.* Compar. 6. ad Attic. epist. 1. *De Octavio rescribo, te illi probe respondisse: paullo vellem fidentius.* Ammianus lib. 17. cap. 2 *Ausi omnes accedere fidentissime.* Idem lib. 19 cap. 8 *dimicantes fidentissime.* Et Augustinus de Vera religione cap. 3. pr. *fidentissime dixerim.*

¶ Fidentia, firma animi confisio, ut ait Cicero in 4. Tuscul. cap. 37. Zuversicht. Add. 2. de Invent. cap. 54.

¶ Fidelis, qui fidem servat, getreu / der Glauben hält / *Esse animo fideli in aliquem*, getreu seyn. Cicer. pro Milone cap. 10 *servi, qui animo fideli in dominum erant.* Idem Attico 5. ep. 19 *fideliores socii*: & rursus pro Milone Cicer. cap. 27 *homo mihi fidelissima gratiâ conjunctus.* Et lib. 1. epist. 3 ad Q. fratr. *conjux fidelissima.* ¶ Substantive *fideles*, servi ministrique appellantur. Cicer. lib. 4. ad Famil. Epist. 1 *Si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas.* Vet. Gloss. *Fidelis*, πιστὸς δοῦλος.

¶ Perfidelis. Cicer. 2. ad Attic. epist. 19 *Si perfidelem habeo, cui dem, scribam plane omnia.*

¶ Fidelitas, Treue / Auffrichtigkeit. Cicer. pro Planc. cap. 29. extr. *Amicorum fidelitate servata meâ vita est.*

¶ Fideliter. *Constanter & fideliter in amicitia alicujus permanere*, feste und treulich halten/ Livius lib. 33. cap. 35. Et Ovid. 2. epist. 9. ex Ponto:

> - - - *didicisse fideliter artes,*
> *Emollit mores.*

Compar. Fidelius. Quintil. 10. cap. 3. pr. *Ut terra alte effossa fœcundior est: sic profectus non à summo petitus, studiorum fructus effundit uberius, & fidelius continet.* Gellius 17. cap. 11 *fidelius constantiusque valere.* Plin. Paneg. cap. 56 *fidelissime narrare.*

¶ Fidele, idem. Prudentius in Romano v. 426

> - - *Nunquam pro salute & maximis*
> *Fortissimusque Principis cohortibus*
> *Aliter precabor, quam fidele ut militent.*

Potest enallage esse, ut, *Dulce ridere.*

¶ Infidelis, ungetreu. Cicer. 3. Offic. cap. 29 ex poëta veteri: *Neque dedi neque do infideli cuiquam.* Cæsar 7. Gall. cap. 59 *Bellovaci erant per se infideles.*

¶ Infidelitas, perfidia. Cicer. pro Milon. cap. 26 *Quantæ infidelitates in amicis*, wie grosse Untreu ist in Freunden? Cæsar lib. 2. Civ. cap. 33 *magno cum dolore infidelitatis suspicionem sustinere videbantur*, hoc est, ægre ferebant, suspectos se haberi.

¶ Infideliter, adverb. cujus Superlativo usus Salvianus est lib. 3 contra Avarit. p. 122, *Si qui ex istis morte appropinquante filios non habent, quærunt infidelissime, quos aut propinquos, aut affines suos dicant.*

¶ Perfidelis, recht getreu. Cic. 2. ad Attic. epist. 19. extr. *Si perfidelem habebo, cui dem, scribam plane omnia.*

¶ Fidus: quem quidam à *fideli* ita distinguunt ut *fidum amicum* dicamus: *fidelem* servum, vel *fidum* in majoribus, *fidelem* in minoribus negotiis. Attamen hæc duo sæpissime pro eodem accipiuntur. Dicitur etiam de iis, quæ sunt hominis, & ad hominem pertinent. Corn. Nep. in Datame cap. 8 *Amicitiam non fidam futuram putabat.* Virgil. 6. Æneid. v. 524 *Fidus ensis*, darauff man sich verlassen darff. Comp. *Fidior.* Justinus lib. 16. cap. 5 *ut eos sibi fidiores redderet.* Superl. *Fidissima uxor*, Cicer. 14. fam. epist. 4. extr. *fidissimi nostris rebus*, Hirt. Afr. B. cap. 79.

¶ Fidissimè, adverb. Cicer. 2. fam. epist. 16. *quæ mihi à te ad timorem fidissime atque amantissime proponuntur.*

¶ Infidus, media porrectâ, non fidus, untreu. Cicer. de amicit. cap. 15 *Tarquinium dixisse ferunt, tum cum Consul esset intellexisse, quos fidos amicos habuisset, quosque infidos.* Horat. 1. od 35, 25 *Vulgus infidum.* Et Livius lib. 1. cap. 14 *Infida regni societas*, zween oder drey in einem Regiment halten einander keinen Glauben.

¶ Perfidus, Treuloß, violator fidei: mediam habet brevem. Cicer. 3. Offic. cap. 14 *Omnes aliud agentes, aliud simulantes, perfidi, improbi, malitiosi sunt.* Post red. ad Quir. cap. 9 *perfidi amici.*

¶ Perfide, adverb. *Pactum perfide rumpere*, Gell. lib. 20. cap. 1. Treuloß/ aus Meineid.

¶ Perfidia, Untreu. *Decipi alicujus perfidiâ*, Cicer. pro S. Rosc. c. 38. ¶ Aliquando *veracitati* opponitur. Catull. Epithal. Pelei v. 321 *Talia divino fuderunt carmine fata,*

> *Carmine, perfidiæ quæ post nulla arguet ætas.*

¶ Perfidiosus, plenus perfidiæ. Treuloß. Cicer. 3. fam. ep. 10 *Nihil in me perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia.* Et lib. 3. de Nat. Deor. cap. 32 *omnium perfidiosissimus C. Marius.*

¶ Perfidiose, adverb. Cic. pro Rosc. Amer. cap 40 *Ubi multa audacter, multa improbe, multa perfidiose facta videtur, ibi scelus quoque latere putatote.*

¶ Fiducia, Zuversicht/ Trost/ Vertrauen. *Fiducia mei, tui, alicujus*, &c. Propertius lib. 3. Eleg. 24 pr. *Falsa est ista fiducia formæ*, das Vertrauen auff Schönheit ist betrüglich. Virgilius 1. Æn. v. 131

> *Tantane vos generis tenuit fiducia vestri.*

Servius

Servius ad 2.Æneid. notat, *Fiduciam* Veteres pro *crimine* etiam & *audaciâ* posuisse. ¶ *Fiduciam accipere*, etwas kauffen / mit Bedingung des Verkäuffers / daß er es zu gelegener Zeit möge wiederum zu sich lösen. *Fiduciam committere*, vendere eâ pactione, ut liceat eodem tibi pretio cum possis aut velis, redimere, verkäuffen mit vorbehaltener Macht dasselbe wiederum an dich zu lösen. Usus est utraque formulâ Cicero in Topicis, cap. 10. & pro Flacco cap. 21. Vide JCtos.

¶ Hinc *venditio fiduciaria* est, quæ fit sub lege, seu pactione redimendi, ein Kauff / mit vorbehaltener Macht des Wiederkauffs. *Mancipatio fiduciaria*, idem fere. Sic *Heres fiduciarius*, cui hereditatis administratio ad tempus certum commissa est, quo restituat. Vide JCtos.

¶ Fiduciarius etiam antiquis nota tritaque vox fuit. Cæsar 2. Civil. cap. 17 *neque se ignorare, quod esset officium legati, qui fiduciariam operam obtineret:* hoc est, qui non propriam provinciam regeret, sed quam suo tempore deberet reddere. Sic Arsinoes *regnum* appellatur *fiduciarium* ab Hirtio B. Alexand. cap. 23. quod erat redditura, controversiâ inter fratrem & Cleopatram sororem composita. Livius 32. c. 38 *Philippus magis de Argis, quam de Corintho sollicitus, optimum ratus, Nabidi eam Lacedæmoniorum tyranno, velut fiduciariam dare, ut victori sibi restitueret.*

¶ Fiduciare, verbum JCtorum veterum. Unde Tertullianus, qui amat cum JCtis loqui, *fiduciari pignoribus*, de Idololatriâ dixit cap. 23, ubi Rigaltium vide. Vetus Gloss. *Fiduciat*, ὑποτίθεται: *Fiduciatus*, ὑποτεθειμένος, versetzet. Vetus inscriptio in vinea Cardin. Carpensis. DIS MANIBVS. M. VLPIVS AVG. LIB. SYMPHOR. FLATVRARIVS AVRI ET ARGENTI MONETAR. SIBI ET VLPIAE HELPIDI. QVAE ET CLAVDIA LIB. ET VXORI SVAE, &c. FECIT. ET LIBERTIS LIBERTABVSQVE VTRIVSQVE SEXVS, &c. EA CONDITIONE NE FIDVCIENT. NE VENDANT, NEVE ALIO QVO GENERE ID SEPVLCRVM SIVE MONVMENTVM EST ALIENARE VLLI POTESTAS SIT. Vid. Gruteri Inscriptiones p. 638. n. 4.

¶ Fiducialis, &

¶ Fiducialiter. Gloss. Vet. Παῤῥησιάζομαι, *fiducialiter ago:* quo modo idem verbum Vulgatus quoque interpres Act. Apost. 9, 27. 28 expressit. Ambrosius ad lapsam virgin. cap. 3 *Vales aliquem sanctorum fiducialiter intueri?* Et Augustinus Confess. lib. 9. cap. 13 *fiducialiter sperare.*

Composita à fido sunt

¶ Confidere, fidere, credere, jungitur iisdem casibus, quibus Fido. *Sibi, virtuti suæ confidere*, Cicer. pro Flacco cap. 2. *Causæ suæ confidere* lib. 8. ad Attic. epist. 9. sich verlassen. Seneca Thyeste v. 615

Nemo confidat nimium secundis;
Nemo desperet meliora, lapsis.

Et Cic. 1. Tusc. c. 31 *Nil nimio oportet confidere*, man muß nicht zu viel vertrauen. ¶ 2. Cum ablativo. *Confidere affinitate alicujus*, Cæsar 3. Civ. cap. 83. *Corporis firmitate & fortunæ stabilitate confidere*, Cicer. 5. Tusc. cap. 14. sich verlassen. ¶ 3. Cum præpositione, *Confidere de salute*, Cæsar 2. Civil. cap. 5. Et *Confidere in aliquo.* Hirtius de B. African. cap. 19 *qui in illorum sibi confideret multitudine.* Sic *Confido fore*, bin des Vertrauens / es soll &c. Cic. ad Plancum, lib. ult. epist. penult. ad Atticum: *Deinde confido fore, ut alio genere literarum utamur.* Sic, *Confido, rem, ut volumus, esse*, Cic. Attic. lib. 6. epist. 7.

¶ Confidens, in utramque partem. Terent. in Andr. a. 5. sc. 2. v. 14 *Nescio quis senex modo venit, ellum, confidens, catus*, beherzt. Idem in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 73. *Homo confidens*, id est, audax & temerarius, ein verwegener Bube. *Confidens animi*, Sueton. Domitiano cap. 12. extr. Ut, *fidens animi*, Virg. Æn. 2. v. 61. Sic Georg. 4. v. 445

Nam quis te juvenum confidentissime nostras
Jussit adire domos.

Gell. 10. cap. 26 *quod est nimium confidentius.* Et Apulejus Apolog. p. 318 *confidentissimo mendacio adseverabat.* Ammianus lib. 24. cap. 11 *Fudit confidentissimum Galium alitis propugnatione Valerius.*

¶ Confidentia, in malam plerumque partem, ut in bonam, fiducia. Vid. Voss. lib. 2. Instit. Orat. cap. 7. pag. 243. ex Donat. ad Terent. Andr. act. 5. sc. 3. Et idem Eunuch. a. 5. sc. 1. extr. *Tum quæ ejus confidentia est?* was ist das für ein vermessenes Stück von ihm? *Confidentia & temeritas tua*, dein Trotz und Vermessenheit / Cicer. 2. Philipp. cap. 40.

¶ Confidenter. *Dicere confidentius*, getrost / trotzig / unerschrocken / Cicer. pro Cœlio cap. 19. pr. *Confidentissimè alicui resistere*, sich wider einen auffs trotzigste setzen / Auctor ad Herennium lib. 2. cap. 5. *Confidenter, malitiose, flagitiose factum*, Idem lib. 1. cap. 5.

¶ Confisus, der sich verläst. Lentulus Ciceroni 12. epist. 14 *Exclusus ab Antiochia Dolabella, nulla alia confisus urbe, Laodiceam se contulit.*

¶ Confisio, fidentia. Cicer. 4. Tuscul. cap. 37 *Si fidentia, id est firma animi confisio, scientia quædam est.*

¶ Diffidere, desperare, credulitatem ponere, mißtrauen / an etwas zweiffeln / verzagen. *Sibi diffidere.* Cicer. 2. Divin. c. 3. Et, *Plura de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere*, Serv. Sulpicius Ciceroni 4. epist. 5. *Rebus suis diffidere*, Livius 1. cap. 2. *Diffido me posse in hac caussâ consistere*, Cicer. pro Quintio cap. 24. Et, *Experire, quod te assequi posse diffidas*, in Oratore cap. 1. an dem du verzagest / daß du es könnest erreichen. *Memoriæ diffidere* Quintil. lib. 6. c. 1. pr. *Sobrius esto, ac memento diffidere*, Νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν. Epicharmi traue / und traue doch nicht zu viel.

¶ Diffidens, *Diffidens & desperans suis rebus*, Cicer. in Pisonem cap. 36.

¶ Diffisus, nicht trauend / verzagt. Cicer. pro Muræna cap. 30 *Ego quoque diffisus ingenio meo, quæsivi adjumenta doctrinæ.*

¶ Diffidenter. *Timide & diffidenter attingere*, Cicer. pro Cluent. pr.

¶ Diffidentia, ἀπιστία, das Mißtrauen / nicht getrauen. Cicer. 2. Invent. cap. 54 *Fidentiæ contrarium est diffidentia, & ea re vitium est.* Et in meliorem partem 4. Tuscul. cap. penult. *Metus est diffidentia exspectati & impendentis mali.*

¶ Subdiffidere, nonnihil diffidere, etlicher massen nicht trauen. Cicer. ad Attic. lib. 15. epist. 20 *Ego, quo die audivi illum tyrannum in concione clarissimum virum appellari, subdiffidere cæpi.*

¶ Præfidere, à quo, *homines sibi præfidentes*, hoc est, valde fidentes dixit, Cic. 1. officiorum cap. 26.

FIDES, fidis, seu, *Fides, ium*, potius, plurale, chordæ, Seiten / dictæ à varietate & discordia fidei inter homines, secundum Festum. Quod tantùm inter se chordæ, quantum inter homines fides concordet. *Canere fidibus* Quintilian. libr. 1. cap. 10 auff Seiten spielen. *Scire fidibus* Terent. Eunuch. a. 1. sc. 2, 53. Et, *Fides epulis adhibere*, Quintil. lib. 1. cap. 10. al. 17. Tafel-Music haben. *Discebant fidibus antiqui*, Cicero de Senectute cap. 8. extr. Singulari tamen usus est Horatius lib. 1. oda 17. v. 18 *& fide Teiâ dices laborantes in uno* &c. Atque Persius Satyr. 6. v. 4

strepitum. fidis intendisse Latinæ.

Sic & Auson. Idyll. 10. sive Mosella v. 443

Audax exiguâ fide concino.

¶ Fidicula diminutivum. Gell. lib. 1. cap. 11. *fidicularumque concentus.* ¶ 2. Est & Sideris nomen, *Fidicula*, Lyra aliàs dicitur, Sidus notum septentrionale. Columella lib. 11 cap. 2 post princ. *XI Cal. Febr. Fidicula vespere occidit.* Et Plinius lib. 18 cap. 26 *Pridie Nonas Januarii Cæsari Delphinus matutino exoritur: & postero die Fidicula.*

¶ Fidiculæ, plurale tantùm, instrumentum tortorum, ein Henker-Stock. Machina multis intenta funibus, quibus ceu fidibus distentebantur facinorosi, ein Folter-Seil. Senec. 3. de Ira cap. 3 *Eculei, & fidiculæ, & ergastula, & cruces.* Prudent. in Romano v. 481 contracte metri caussa: *ignis & fidiclæ sæviant.*

¶ Fidicula, capillaris herba, *Trichomanes*, Steinbrech / Mauerrauten. Vide Vali. lib. 1. cap. 5.

¶ Fidicen, qui fidibus canit. Cicer. lib. 9. famil. ad Pætum, ep. 22 *Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen.* Ein Lautenist / oder Harffenschläger.

¶ Fidicina, fœmininum, eine Lauten- oder Harffenschlägerin. Terent. Eunuch. a. 3. sc. 2. v. 4 *De fidicina istac?* id est, propter fidicinam, ut Donatus interpretatur, qui etiam ibidem adjecit: *fidicinam esse, meretricum est.*

¶ Fidicinus, Plautus in Rudente Prolog. v. 43 *Eam vidit ire è ludo fidicino domum*, aus der Schulen / darinn man lernet Seitenspiel schlagen.

FIDIUS, ii. masc. 2. ὅρκιος, Filius Jovis, fidei præses. Plaut. vid. *Medius Fidius.*

FIGO, fixi, figere, immittere est, einsencken / einschlagen / hefften. Virgil. Georg. 4. v. 115 *feraces figat humo plantas*, einsencken. Et R. R. cap. 21 *imbrices medias clavulis figito.* Sic *Figere verubus*, affigere carnes, Braten auffstecken / Virgilius 1. Æneid. v. 212. *Figere cervos*, Idem eclog. 2. v. 29. trajicere est, Wild fällen. *Figere arma*, id est, affigere, suspendere in foribus vel parietibus templorum, Æneid. 1. v. 248. Quod illorum erat, qui militiæ renunciabant. *Figere legem*, hoc est, ferre, constituere, Gesetz oder Ordnung auffrichten. Cic Att. lib. 14. epist. 12 *Antonius fixit legem, à Dictatore comitiis latam:* & Virgil. 6. Æneid. v. 622 *Leges fixit pretio atque refixit.* Et, *Figere tabulas*, idem, Cic. 1. Philipp. cap. 1. Metaphorice lib. 2. fam epist. 6 *Ego omnia mea studia, omnem operam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi*, sich etwas lassen sehr angelegen seyn / sich sehr in einer Sache bemühen.

¶ Fixus, fixum. standhafftig / Ratum, firmum, fixum. *Illud fixum in animis vestris tenetote*, Cic. pro Balbo, extrem. das haltet starck und feste in euern Hertzen. Idem ad Att. lib. 8 epist. 12 *Simul scito, labare meum consilium illud, quod jam satis fixum videbatur*, fest und gewiß vorgesetzt und beschlossen. Cicero fam. 10. epist. 34 *Hæc perpetuo animo meo fixa manebunt*,

soll

soll in meinem Hertzen fest und unverrückt bleiben. Virgil. 4. Æneid. v. 15

Si mihi non animo fixum immotumque sederet.

Comp. *Fixior*, apud Arator. in Act. Apost. cap. 4. in invectiva adversus Judæos:

Sol ruit in tenebras, tu [Judæa] *pectore nigra rebellas:*
Arva tremunt concussa locis, tu fixior hæres.

¶ Fixe, adverb. Comp. apud Augustinum est epistola 6 extrema: *Ubi tenacius habitabit & fixius, nisi unde se Deum visurum esse præsumit?*

¶ Fixio, nomen. Vet. Gloss. *Fixio*, καθήλωσις, πῆξις.

¶ Fixura, idem. Vulgatus Interpres Ioann. 20, v. 25 *fixura clavorum.*

Composita à Figo.

¶ Affigere, anhefften. Liv. lib. 28. c. 37 *Laceratos verberibus cruci affigi jussit*, hencken. *Literas pueris affigere*, Quintilianus dixit lib. 1. cap. 1. pro inculcare, das A B C wohl einbilden. *Animis affigi* illa dicuntur, quæ tenaciter inhærent, Plin. lib. 30. cap. 1. Et Cicero in 7. Verrina c. 53 *Affixum atque insitum in animo & sensu*, in Hertz und Sinn fest gebildet und gegründet. *Crimen alicui affigere*, einen beschuldigen / quod & nostrates ita dicunt, auff den Ermel einem etwas hefften. Arnobius ineunte lib. 6. *Consuestis crimen nobis maximum impietatis affigere.*

B ¶ Antefigere. Livius lib. 26. c. 23 *quæ in antefixis erant.* Vide Gronov. Et lib. 34 cap. 4 *antefixa fictilia Deorum.* Pompejus Festus: *Antefixa, quæ ex opere figulino tectis adfiguntur sub stillicidio.*

¶ Circumfigere. Tertullianus 4. adv. Marcion. c. 42 *Duo scelesti circumfiguntur Christo.* Συσταυροῦται aut περισταυροῦνται significat. Gloss. Vet. *Circumfigo*, περιπήσσω.

¶ Configere, idem cum simplici. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 50 *Capræ in Creta feræ, cum sunt confixæ venenatis sagittis, dictamnum quærunt*, mit vergifften Pfeilen geschossen. Ex Aristotele, Vide *Dictamnus*. *Confixi ceciderunt*, sc. telis, Corn. Nep. 14. cap. 9, 5. *Configere oculos cornicum*; Vide Cornix. *Configi alicujus sententiis, oratione*, eruditum est, apud Ciceronem; in Philipp. 12. cap. 7 *Diffidebant Servio, meminerant ejus sententiis confixum Antonium*, erleget / übern Hauffen geworffen. Idem in Philipp. 7. c. 2 *Omnes curas cogitationesque in Reipubl. salute configere*, Quod & *defigere* dixit, Philipp. 14. c. 5.

¶ Defigere, einsencken / ut, *Terræ defigitur arbos*, Virgil. 2. Georg. v. 290. *Animum in aliquam rem defigere & intendere*, sein Gemüth auff etwas richten. *Defigere cultrum in corde*, Livius lib. 1. cap. 58. de Lucretia. *Defigere gladium jugulo*, Idem

C lib. 1. cap. 25. *Defigere sicam in corpore alicujus*, Cicer. in Catil. 1. cap. 6. extrem. erstechen. *Defixis oculis intueri aliquid*, Horat. 1. epist. 6. v. 14 starr ansehen / die Augen von einem nicht wenden. ¶ Est & veneficiorum & devotionum verbum, bezaubern / beschweren / Virg. Ciri. v. 377

Regis Iolchiacis animum defigere votis.

Vota Iolchiaca sunt devotiones magicæ, sive veneficæ, qualibus Thessali, gens iis rebus infamis, uti solebant. Auctor libri de herbis, qui vulgò Apulejo asscribitur cap. 7 *Si quis DEVOTVS DEFIXVSQVE fuerit in suis nuptiis, sic eum resolvas.* Seneca Hercule Oeteo v. 123

- - - - *hoc inquit magæ*
Dixere amorem posse defigi malo.

Plura vide apud Ryckium in Tacit. 2. annal. cap. 30, 4. p. 37.

¶ Infigere, ut, *Gladium hosti in pectus infigere*, Cicer. Tuscul. 4. cap. 22. den Degen in Leib stossen / erstechen. Sed *infigere animo*, est firmæ memoriæ tradere. Quintilianus lib. 1. cap. 8 *Præcipue illa infigat animis*, magister, puta: hoc est doceat sedulo atque inculcet. Livius sub fin. lib. 3 *Infit, se rem vetustate obliteratam, cæterum suæ memoriæ infixam afferre.*

¶ Offigere, vorhefften / vormachen. Livius lib. 33. cap. 5. *densos offigunt implicantque ramos.* Et Cato cap. 49 *furcas circum offigito.* Sic Popma legit. *Affigito* alii.

D ¶ Præfigere, vorsetzen / vorstecken. Plin. lib. 33. cap. 4 *Lineas itineri præfigunt.* Et lib. 16. cap. 4 *Rostra navium Tribunalium præfixa, foro decus erant.* Sueton. Cæs. cap. 24 *Caput hasta præfixum circumtulit.*

¶ Est & Perfixus apud Lucret. lib. 2. v. 360, *Desiderio perfixa juvenci* pro *transfixa*.

¶ Refigere, rescindere, abreissen / loß brechen. *Leges refigere*, Gesetz wieder auffheben / abschaffen. Cicer. Philipp. 13. cap. 3 *Acta Antonii rescidistis: leges refixistis: per vim & auspicia latas decrevistis.* & Virgil. *Fixit leges pretio atque refixit*, 6. Æneid. v. 622. eo dictum est, quod leges latas in æs incidebant, & deinde in publico tabellis fixis proponebant. Quæ cum tollerentur, sive antiquarentur, avelli sive refigi solebant. Hinc lib. 12. epist. 1. ad Cassium Cicero: *Cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus?* Sic *Refigere se crucibus*, est resolvere & liberare a crucibus, apud Senecam de Vita beata cap. 19.

¶ Suffigere, affigere, proprie inferius figere, von unten hefften. *Aureis clavis suffigere crepidas*, Plin. lib. 33. cap. 3. die Schuhe mit güldenen Zwecklein beschlagen. *Suffigere cruci*, & *in cruce*, creutzigen. Cic. in Pison. cap. 18 *Si te & Gabinium cruci suffixos viderem.* Hirtius B. Afric. cap. 66 *Juba Numidas eos, qui loco amisso fuga se receperant in castra, in cruce omnes suffixit.* Et sine præpositione Silius lib. 1. v. 153 *erecto suffixus robore.* Lucanus 8. v. 684

- - - *Pharioque veruto*
Suffixum caput est, Pompeji puta.

Auff eine Piquen gestecket.

¶ Transfigere, durchstechen. *Gladio per pectus aliquem transfigere*, Livius lib. 2. cap. 46. Sic Cic. lib. 2. de finib. cap. 30 *Evelli jussit eam, qua erat transfixus, hastam*, durchstochen. *Transfixi clypei*, Silius lib. 10. v. 317. durchlöchert.

Figura, vide infrà post *Fingo*.

FILIVS, ein Sohn. Cicer. 2. de Finib. 18 *Effigies & humanitatis, & probitatis paternæ filius.* Et lib. 6. ep. 6 ad Cæcinam: *imago animi & corporis filius*, der dem Vater ähnlich siehet und nachschläget. *Esse loco filii*, an Sohns statt seyn. Cic. pro domo sua cap. 14 *Is, qui te adoptavit, vel tibi loco filii per ætatem esse potuit.* Proverbium, multorum seculorum exemplis confirmatum: *Heroum filii, noxæ*, grosser und weiser Leute Kinder gerathen selten wohl. ἡρώων τέκνα, πήματα. Spartianus in vitâ Severi Imp. c. 20 *Neminem propè magnorum virorum optimum & utilem reliquisse filium, satis claret.* ¶ *Filius legitimus*, qui ex legitima conjuge: *Naturalis*, ex concubina: quanquam eundem & pro legitimo nonnulli dixerint. Vide *Natura*. ¶ Filii vox, quemadmodum & Patris, inter blandimenta etiam adulatoria fuit. Diogenes Cynicus Epist. ad Dionys. Tyrannum: Σὺ δὲ ὥσπερ τὰ παιδία πάππους τινὰς καὶ τίτθας εἰσήγαγε, καὶ φασί, Δέξαι τέκνον, &c. *Tu vero instar puerorum ascivisti tibi nescio quos paterculos & nutrices, qui tibi ajunt:* ACCIPE HOC FILI, &c. Observavit Casaubonus ad Theophrastum περὶ κολακείας. ¶ Ebræi eleganter quem Filium alicujus rei appellare solent, cui destinatus vel deditus est. Quemadmodum S. Matthæus υἱὸν γεέννης, cap. 26. v. 15. *filium gehennæ*, *filium perditionis*, *filium inobedientiæ*, Paulus ad Ephes. 5. v. 6 dixit. Simili ratione & Varronem *inconstantiæ filium*, de inconstantissimo homine dixisse Casaubonus ad allegatum Matthæi locum observat. ¶ Eosdem imitati Græci, filiorum appellationes ad res inanimatas transtulerunt, earumque rerum filios filiasve dixerunt, unde productæ essent. Ita Pindarus: ἡμέραν παῖδα ἡλίου, *Diem, filium solis*: βότρυν παῖδα ἀμπέλου, *vinum filium vitis* vocavit. Cujus generis infinita exempla Rittershusius congessit Comment. in Oppianum. Sic quoque apud Julianum in Cæsaribus p. 44 edit. Petav. Silenus, Bacchi nutritius, Alexandro, se omnia vicisse jactanti, objecit, ἀλλὰ ἐκράτουν γέ σε πολλάκις αἱ ἡμέτεραι θυγατέρες, *vicerunt te sæpius nostræ filiæ*, h. e. vites, ut Julianus interpretatur. Similiter Paullinus præstantissimo Jambo ad Gytherium, *filiam* de Colonia dixit, v. 305

Sed propter inde posita Gallorum solo
Massilia, Grajum filia.

Massilia enim à Græcis Phocensibus condita fuit. ¶ *Filii Medicorum*, παῖδες ἰατρῶν, id est, Medici. Ad quam rationem & illud Plauti Bacchidibus act. 2. sc. 3. v. 74

NI. *Qui istic Theotimus est?* CH. *Megabyzi filius.*

Meursius interpretatur: *Megabyzi filius*, id est, Megabyzus: hoc est sacerdos ex eorum genere, qui apud Ephesios generali nomine *Megabyzi* appellabantur, ut ex Strabone constat. *Cæli filius* est, cujus virtutem miramur, vel qui repentino advenerit: quemadmodum *terræ filius* vocatur, qui ignotis parentibus natus est. Lactantius lib. 1. cap. 11 *Minucius Felix sic argumentatus est: Saturnum cum fugatus esset a filio, in Italiamque venisset, Cæli filium dictum, quod soleamus eos, quorum virtutem miremur, aut qui repentino advenerint, de cælo cecidisse, dicere: Terræ autem, quod ignotis parentibus natos, terræ filios nominemus.* Minucii verba habes pag. 212 edit. Ouzel. Adde Tertullian. Apolog. cap. 10.

¶ Filiolus, diminut. Cicer. lib. 1. ep. 2 *Filiolo me auctum scito, salva Terentiâ.*

¶ Filia, eine Tochter. Cic. pro Cluent. cap. 64 *Despondere alicui filiam.* Columella lib. 4. cap. 3. fin. *Collocare nuptui filiam*; sive *nuptum*, Cæs. 1. Gall. cap. 18. verloben / ausgeben / verehlichen. Metaphorice pro colonia & aliis, vide paullo ante in *Filius*.

¶ Filiola, dimin. Cic. 1. Divin. cap. 46 *L. Paullus filiolam animadvertit tristiculam:* & pro Muræn. cap. 10 *Mihi videris istam scientiam juris tanquam filiolam osculari tuam*, id est, summe amare.

FILIX, planta, Græcis πτέρις & πτέριον, Farenkraut / seu Waldfahren. Boëthius lib. 3. Metro 1

Qui serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos, filicemque resecat,
Ut nova fruge gravis Ceres eat.

Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 37

Neglectis urenda filix innascitur agris,

Wo man das Unkraut nicht achtet und ausreufet / da nimt es überhand. hoc est, Nisi animus honestis disciplinis & virtutibus excolatur, vitiorum silva occupatur, & suffocatur. ¶ Sed filix nascens in annosis muscosisque quercubus, *Dryopteris* dicitur, δρυοπτερίς.

¶ Filicula, herba alia, *polypodium* vocant, πολυπόδιον, Engelsüß oder rother Steinbrech / τὸ πτερίδιον. Plin. 26, 8.

¶ Filictum, locus filicibus occupatus. Columell. lib. 2. cap. 2 *Incultum locum consideremus, juncone sit, an gramine vestitus, ac filictis aliisque frutetis impeditus.*

FILUM, quod ex lino aut lana nendo ducitur, ein Faden. *Filum* vel *fila deducere pollice*, Ovid. 4. Metam. v. 25. Spinnen. *Conjicere filum in acum*, Celsus 7. cap. 16. einfädeln. ¶ 2. Filum orationis, *stilus* dicitur, & *compositionis forma.* Cicer. de amicit. cap. 7 *Aliud quoddam expetimus filum orationis tuæ*, eine andere Art der Worte oder Rede. Horat. 2. epist. 1. v. 225

-- -- Tenui deducta poemata filo. i. e. subtiliter. Cicero lib. 9. epist. 12 *Amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo.* schlecht und grob. ¶ Perinde etiam ad hominem transfertur. Plaut. Mercat. act. 4. sc. 4. v. 15 *Satis scitum filum mulieris*, id est, lineamentum oris seu forma, seu species. Apulej. 4. Milef. *Virginem filo liberalem.* Gellius lib. 14. cap. 4 *forma atque filo virginali.* Et Lucretius lib. 2. v. 341

Esse pari filo, similique affecta figura.

Adde Salmasium commentar. in Capitolini Maximin. Junior. cap. 1. ¶ Fila etiam ellychnia sunt. Vide supra *Candela.* ¶ Et Chordæ. *Sonantia fila movere* Ovid. 10. Metam. v. 89.

¶ Filatim, pro filorum in modum. Lucret. dixit lib. 2. v. 830. *Filatim dum distrahitur, deperditur omnis.*

FIMBRIA, extremitas vestimenti, der Wolst / Schweiff / oder Saum am Kleide oder Borthen. Vet. Gloss. κοσσύμβιον, *Fimbria.* Nonius Marcellus: *Fimbriæ sunt omnis extremitas.* Nomen à *FIBRO* est, quod antiquis *extremum* erat. Vide Varronis locum paullò superius in *Fibra* adductum. ¶ Sed *Fimbriæ*, non tantum oras sive extremitates vestium notabant, sed ornamenta quædam etiam iis adjuncta. Puta fila, ac flocci inde dependentes (Franssen) item cum ipsæ oræ minutim concisæ essent, capitibus in acutum desinentibus (zäncficht / zerhackt) unde & *Fimbriata urticæ folia* Plinius dixit. Alii has *Fimbrias* & *Cirros* vocant, de quo suo loco. ¶ Fimbriæ etiam de capillis dicuntur. Cicer. in Pison. cap. 11 *Erant illi comti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ.* Vid. *Cirrus.* ¶ *Ex fimbriâ de texto judico*, hoc est, ex aliquo pusillo reliquorum conjecturam facio. Vide Chiliadas. Ich sehe am Neste wohl / weß Vogels drinne wohnet.

¶ Fimbriatus, a, um, beleget / verwölstet / verbrämt / ut *Fimbriatæ vestes*, fimbriis, de quibus diximus, ornatæ sive excultæ. Ita Suetonius Cæsare cap. 45 *Latum clavum fimbriatum* dixit: ubi vide Casaubonum: sed & Octavium Ferrarium de re vestiaria part. 2. lib. 1. cap. 19. Nec solæ vestes fimbriatæ, sed & aliæ quæcunque res. Apulejus 8. p. 214 *gestamen prolixe fimbriatum.* Ubi flagrum intelligitur, quod semiviri sacerdotes gestabant, ut se illo lacerarent.

FIMUS, masc. & Fimum, neutr. lætamen, allerley Tüngemist. Virg. 1. Georg. v. 80 *Ne saturare fimo pingui pudeat sola, neve &c. Fimum gallinaceum, caballinum*, genere neutro dixit Plinius lib. 29. cap. 5. ¶ Sordes etiam notat, & excrementa corporis. Ut, *fimum reddere*, Plin. lib. 8. cap. 15. sich unrein machen.

¶ Fimetum, stercorarium, Misthauffen / Mistgrube. Plin. 24. cap. 19.

FINDO, findere, secando dividere, spalten / theilen. Virgil. 2. Georg. v. 78 *-- -- enodes trunci resecantur, & alte*

Finditur in solidum cuneis via.

Eodem libro v. 353

- - hiulca siti findit Canis æstifer arva.

die Erde reist auff. Non aliter Tibullus lib. 1. Eleg. 8. v. 21

- - arentes cum findit Sirius agros.

Et ad aquarum divortia transfertur, ut, *Euphrates finditur*, &c. Plin. lib. 6. cap. 26; nec non ad navigationes. Propertius lib. 3. eleg. 9. v. 35 *Non ego velifera tumidum mare findo carinâ:* & ad agriculturam: Claudian. 1. in Eutropium v. 112 *finduntur vomere rura.* Item ad volatum. Ovid. 4. Metam. v. 666 de Perseo: *motis talaribus aera findit.*

¶ Fissus, particip. ut, *fissum lignum*, Virg. 9. Æn. v. 413.

¶ Fissus, ûs, subst. nomen. Cicero de Nat. Deor. lib. 3. cap. 6 *Unde porro ista divinatio? quis invenit fissum jecoris?*

¶ Fissio, Spaltung. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 63 *cum terræ subigerentur fissione glebarum.*

¶ Fissura, idem. Colum. 4. cap. 29. de vitibus inserendis: *resectionis fissura.* Plinius lib. 5. cap. 9 *fissura Nili*, id est divisio, dispensatio aquæ, ad Delta regionem.

¶ Fissilis, e, das sich spalten läst. quod findi potest. Virg 6. Æn. v. 181 *- - Cuneis & fissile robur Scinditur.*

¶ Trifissilis; dreyspitzig / dreygespalten. Ausonius epigram. 128 de Ψ Græca litera: *trifissilis forma.*

¶ Fissipes, das gespaltene Füsse hat. Ausonius epist. 7. v. 49

Nec jam fissipedis per calami vias

Grassetur Cnidiæ sulcus arundinis.

¶ A fisso est *fissiculare.* Apulejus de Deo Socratis: *Vel somniis confirmandis, vel extis fissiculandis.*

¶ Bifidus, um, in duas partes fissum, gespalten. Ovid. 14. Metam. v. 308 *bifidi pedes:* Et *ridicæ bifidæ*, Columell. lib. 4. cap. ult.

A

¶ *Latera bifidata*, apud Plin. leguntur lib. 13. cap. 6.

¶ Trifidus, dreyfach gespalten / dreyspitzig. Ovidius 2. Met. 325 *trifidâ fumantia flammâ corpora.* Et Claudianus Rapt. Pros. 2. v. 181 *trifidâ Neptunus cuspide.* Alcimus lib. 2. v. 135 de serpente: *trifidam dispergunt guttura linguam.*

¶ Quadrifidus, ut, *quadrifida quercus*, Virgil. 7. Æneid. v. 509. *Trabs quadrifida* Valer. Flaccus lib. 1. v. 663. *Labor quadrifidus*, id est quadruplex, apud Claudian. in Consul. Prob. & Olybr. v. 268.

¶ Multifidus, in multas partes fissus. *Ister multifidus*, Lucan. 3. v. 202. Et, *Multifida flamma comans pinus*, Silius lib. 14. v. 421. Sic, *Multifidum iter*, Prudent. 2. adv. Symmach. v. 773.

¶ Diffindere, zerspalten / von einander spalten. *Medium diffindere*, Cato R. R. c. 41.

¶ Infindere. Virg. 5. Æn. v. 142. *Infindunt pariter sulcos.*

¶ Profindere, quod Lexica ex Statii 10. Theb. v. 506 [512. al.] deducunt suspectum est, & tam Gronovius, quam Barthius *profringunt*, malunt.

FINGO, fingere, formare, facere, componere, proprium figulorum est, qui ex creta, atque argillâ opera formant. machen / bilden. Cicer. lib. 5. ep. 12 *Alexander ab Apelle pingi, à Lysippo fingi volebat*, in Ertz gebildet oder gegossen werden. Idem 1. Off. cap. 44 *Apes fingunt favos*, die Bienen setzen ihr Werck

B

künstlich. *Volucres fingunt & construunt nidos*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 6. *Natura te finxit ad honestatem*, Idem pro Muræn. cap. 29. dein gantzer Leib ist von Natur gebildet und geartet zur Erbarkeit. *Suis cuique fortuna fingitur moribus*, Idem in Parad. 5. c. 1. Vide *Faber.* Plaut. Trinum. act. 2. sc. 2. v. 84 *Sapiens pol ipse fingit fortunam sibi.* Et, *Ex sua natura cæteros fingere*, pro Rosc. Amer. cap. 9. quod Terentius dixit Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 118 *Ex suo ingenio cæteros judicare*, andere Leute dafür halten / wie man fühlet / daß man selber ist. *Animo & cogitatione aliquid fingit scelus*, Terent. Heaut. a. 5. sc. 1. v. 14. Aliquando significat simulare, quoniam ea, quæ simulamus, ita formamus, ut vera esse videantur. Cic. 3. fam. epist. 12. *Suscipe meas partes, & eum te esse finge, qui ego sum.* ¶ *Fingere* itaque & docere, seu instituere, formare, significat. Ter. Heaut. act. 5. sc. 1. v. 25 *Sed tuum quoque ille Syrus idem mirè finxit filium.* Horat. lib. 1. Ep. 2. v. 64 *Fingit equum tenerâ docilem cervice magister Ire viam.*

¶ Ponitur pro excogito & comminiscor; ut, *Fingit caussas, ne det*, id est, comminiscitur, Terent. Eun. a. 1. sc. 2. v. 58. Ursachen erdencken / erdichten. *Fingere fallaciam*, Plaut. Asinar. act. 2. principio. Et Ovid. lib. 1. Trist. Eleg. 2. v. 57 *Fingite me dignum tali nece.* ¶ *Fingere fugam*, pro meditari, mit der Flucht um-

C

gehen / Plautus dixit Captiv. act. 2. sc. 1. v. 13. ¶ Fingere etiam ornare, excolere est, sich putzen. Ovid. lib. 1. de remed. Amor. v. 341 *Proderit & subito, cum se non finxerit ulli,*

Ad dominam celeres mane tulisse gradus.

Hinc *Fictores* inter officia mulierum. Vide infra in *Fictor.*

¶ Fingo tandem de dulciario aut pistorio opere, quod ex farina variis figuris formatur, apud Sueton. Aug. cap. 4. extr. ubi Casaubonum vide.

¶ Fictus, a, um, commentitium. Cic. 2. de Nat. Deor. c. 28 *A physicis rebus tracta ratio ad commentitios; & fictos Deos.* Idem 3. off. cap. 9 *Fabula ficta & commentitia.* Et Mimus Publ. *Ficta cito ad naturam reciderint suam*, Art läst von Art nicht. ¶ Apud Horatium lib. 1. Sat. 3. v. 62 *Fictus* dissimulator: quem *falsum* Sallustius dixit, de quo supra. Plin. lib. 8. Epist. 18 *Alii fictum, ingratum, immemorem loquuntur.* Capitolinus in Marco Antonin. Philos. extr. *Dederunt & vitio, quod fictus fuisset, nec tam simplex, quam videretur.* Sic *fictum pectus* Virg dixit Æn. 2. v. 107.

¶ Fictor, Bildener. Cic. 1. Nat. Deor. cap. 29 *Deos ea facie novimus, qua pictores fictoresque voluerunt.* ¶ Item qui circa ornatum componendum occupatur: Isidorus lib. 10. *Fictor appellatus à fingendo & componendo aliquid: sicut qui capillos mu-*

D

lierum linit & pertractat, & unguit, & nitidat. Sed & Dii habebant suos *fictores*, hoc est, qui simulacra eorum exornarent. Seneca apud August. lib. 6. de Civ. Dei cap. 10 *Alius nomina Deo subjicit, alius horas Jovi nunciat, alius fictor est*, [ita enim legendum cum Lipsio] *alius unctor.* Sic & FICTORES PONTIFICUM & FICTORES VESTALIUM in antiquis lapidibus leguntur. ¶ *Fictores* etiam dicebantur dulciarii operis factores. Vide Casaub. ad Suetonii August. cap. 4. extr.

¶ Fictrix, ut, *Divina providentia fictrix & moderatrix est materiæ* Cicer. de Nat. Deorum lib. 3. cap. 39.

¶ Fictio utrumque significat, & plasmationem, Bildung / Formirung / ut apud Lactantium lib. 2. cap 12 *Elementorum omnis ratio in nostri corporis fictione conclusa est:* qui & lib. 4. cap. 4 *fictionem hominis*, pro creatione, dixit: & falsi excogitationem, Erdichtung. Sic idem Lactantius lib. 1. cap. 21 *Non exigo*, inquit, *ut aliquis poetarum fictionibus credat.* Et Arnobius lib. 4. p. 131 *inducere Deorum nescio quas fictiones:* & lib. 5. p. 166 *mendaciter & falsitatis alicujus fictione.* Usus & Quintilianus est lib. 5. cap. 10. & lib. 8. cap. 6, qui etiam lib. 9. cap. 3. p. 689 *personæ fictionem*, prosopopœiam appellavit.

¶ Fictè,

¶ Ficte, falsch / ertichtet. ut *Amicitia ficte reconciliata*, lib. 3. famil. epist. 13. extrem. *Ficte & simulate*, falsch und ungemeynet / ohn Ernst und Hertzen / ad Quint. Fratrem lib. 1. ep. 1. cap. 4.

¶ Figmentum, Gemächte / Gedichte. *commentum*. Auctorem neminem veterem atque idoneum hâc voce usum Schoppius putavit, eoque nomine reprehendit Stradam, qui usus hac voce Infamiâ Famiani. pag. 114. Cum in Mureto eandem excuset, sed ut non approbet. vide eum de Stilo Historico pag. 167. & seqq. At vero posterioris qui ævi sunt, nec tamen pœnitendi auctores, non raro hac voce usi sunt, vel proprie pro simulacro, sicut Gellius lib. 5. cap. 12 capræ *figmentum juxta simulacrum* [Vejovis] *stare* dixit: vel pro commento translate, ut *figmenta poëtarum*, apud Lactantium lib. 7. cap. 22. & Apulej. lib. 4. p. 155 *somniorum figmenta*. Plura de his damus Posterioribus Curis ex Cypriano de Patientia c. 2. Arnobio lib. 6. p. 198. Macrobio lib. 1. Somn. Scip. cap. 3. Lactantio lib. 7. cap. 22. Prudentio 2. adv. Symmach. v. 215. & ex aliis.

¶ Figmen, idem. Prudentius Apotheos. v. 798

Factor utroque hominem meditans de figmine junctim
Ædificare sui similem.

Et eodem libro v. 1035

Os capere, & flabro Deitatis figmine nasci.

Alii *fabro* figmine.

¶ Figulus, ein Töpffer / Plin. lib. 35. cap. 12. pr. *Figulus primus invenit ex argilla fingere similitudines.* Proverb. *Figulus figulo invidet, & faber fabro.* Hesiodi est Ἔργων. v. 25

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων.

¶ Figulinus, adjectiv. ut, *fornacibus incocta figulinis*, Arnobius lib. 6. p. 200. in Töpffers-Ofen.

¶ Figulina, & per Syncopen eruditis receptum *Figlina*, ars & officina figulorum, Töpfferkunst. Plin. 7. cap. 3.

¶ Figulo, figulare, pro fingere, Tertullianus aliquoties dixit, ut, adversus Valentin. cap. 24 *Figulat hominem demiurgus*: qui etiam

¶ Figulatio inde formavit, de Resurr. Carn. cap. 5. & de Anima cap. 25.

¶ Figulator. Gloss. Vet. Κεραμεύς, *Faber figulator.*

¶ Figularis, adjectivum aliud Plaut. *Versatior es, quàm rota figularis*, du bist behender als ein Töpffer-Rad / in Epidic. act. 3. sc. 2. v. 35. *Figularis creta*, Columella lib. 8. cap. 2.

¶ *In dolio artem figularem* seu *figulinam discere*, est præpostere in arte discenda versari, am höchsten sich beweisen wollen / da man das kleinste noch nicht gelernet hat.

¶ Fictilis, fictile, quicquid ex terra fingitur, Töpfferwerck / Irrdengeschirr. Val. Max. lib. 4. cap. 4 priscos Romanos *fictilibus vasis contentos* laudat. Ausonius Epigram. 8

Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regem &c.

Juvenal. Satyr. 10. v. 25

-- -- *sed nulla aconita bibuntur*
Fictilibus, tunc illa time, cùm pocula sumes
Gemmata, &c.

¶ Ad Simulacra etiam refertur. Plin. 34. cap. 6 *fictilia Deorum simulacra in delubris dicata.* Propert. lib. 4. eleg. 1. v. 5

Fictilibus crevere deis hæc aurea templa.

Composita à Fingo.

¶ Affingere, fingendo aliquid addere, etwas ansetzen / zusetzen. Cujus contrarium est, *detrahere*. Cicer. pro Lege Man. cap. 4 *De Lucullo ita dicam, ut neque vera laus ei detracta oratione nostra; neque falsa afficta esse videatur.* Cæsar principio lib. 7 *Addere & affingere rumoribus*, zu einem Gerücht etwas zulegen / und zulügen.

¶ Affictitius. Varr. 3. R. R. cap. 12. pr. *affictitius ad villam.*

¶ Circumfingere, circa aliquid effingere. Tertullian. de Anima cap. 23 *qui illis* [animabus] *peccatricem circumfinxerit carnem.*

¶ Confingere, idem fere cum simplici. *Hirundines confingunt nidos*, Plin. 10. cap. 33. *Apes favos confingunt & ceras*, Idem lib. 11. cap. 5. Altera notione Terentius Phorm. a. 1. sc. 2. v. 81 *Omnia hæc confingam*, id est, comminiscar. Et, *Lacrymæ confictæ dolis*, Weinen das nicht von Hertzen gehet / Andr. 3. sc. 3. v. 26.

¶ Confictio, Ertichtung. *criminis confictio*, Cicero pro S. Rosc. c. 13.

¶ Confictor. Paullinus Nolanus ep. 21. [al. 24] n. 4 ad Amandum: *Manichæus veri creatoris negator, & falsi confictor.*

¶ Defingo, fingo. Tertullianus 2. adv. Marcion. cap. 2. extra *Adam nunquam figulo suo dixit: Non prudenter definxisti me.* Cato cap. 54 de R. R. *panem defingere* dixit, Brod wircken.

¶ Diffingere, quod fictum formatumque est destruere & refingere, zubrechen / und wiederum auffs neue machen. Horat. lib. 1. carm. oda 35

Nova incude diffingere ferrum.

Et lib. 3. oda 29 -- -- *neque*

Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.

¶ Effingere, fingendo repræsentare, ad alterius formam fingere, darthun / fürbilden / beschreiben. *Formam corporis cujuspiam verbis exprimere & effingere*, ad Herenn. 4. cap. 49. Et *Effingere*

A *verba imitando*, Quintil. lib. 1. cap. 1. Cicero pro Rosc. Amer. cap. 16 *Hac conficta arbitror a poeta esse, ut effictos nostros mores in alienis personis, expressamque imaginem nostram vitæ quotidianæ videremus.* Plin. 1. epist. 3 *Effinge aliquid & excude, quod sit perpetuo tuum.*

¶ Effictio, *repræsentatio*. Ad Herenn. lib. 4. cap. 49.

¶ Effigies, figura ad vivam alterius similitudinem, vel, ad veritatis imaginem facta, tam in picturis, quàm in sculpturis, ein Bild / Contrafactur / Ebenbild / Bildnüß / Vall. lib. 5. cap. 43. *Effigies hominis & imago*, Cic. 1. Nat. Deor. cap. 37. *Effigies simulacrumque*, Idem 4 Verrina c. 65. Et, *Effigies humanitatis & probitatis patris filius*, Idem de Finib. 2. c. 18. Pluraliter Silius lib. 17 v. 402 *clypeum, quo patris & una*

Cælarat patrui spirantes prœlia dira
Effigies.

¶ Pro *instar* ponitur etiam Plinio lib. 21. cap. 5 de lolio; *Ab angustiis in latitudinem paullulum sese laxantibus, effigie calathi.* Silius princ. lib. 5

At parte à lævâ restagnans gurgite vasto
Effigiem in pelagi lacus exundabat -- --

Auson. Parental. Epigr. 7

-- -- *pueri comis ad effigiem.*

B ¶ Effigiare, bilden / schaffen. Prudent. hymno in exsequias defunctorum, principio:

Vivum simul & moribundum
Hominem pater effigiasti.

Apulejus principio Floridor. *truncus dolamine effigiatus*, participium. Sed &

¶ Effigiatus nomen eidem est lib. 2. Florid. *Magna*, inquit, *vis æris, vario effigiatu.*

¶ Ineffigiatus, participio contrarium, non figuratus, ungebildet. Tertullianus de Anima cap. 9 *Anima indissolubilis, qua immortalis; & ineffigiata, qua indissolubilis.*

¶ Ineffigiabilis, ibidem cap. 24 principio, animam cum Platone prædicat *invisibilem, ineffigiabilem, uniformem*, &c.

¶ Refingere. Apulej. lib. 3. Miles. p. 134 *Hilari vultu renidens, quantumque poteram, lætiorem me refingens.* id est, simulans.

FIGURA, forma, species, Gestalt. a *fingendo* Gellio lib. 13. cap. 28. Cicer. lib. 1. de Natur. Deor. cap. 18 *Hominum figura vincit omnium animantium formam.* Idem 3. Offic. cap. 6 *In figura hominis feritas belluæ*, unter einer Haut und Gestalt eines Menschen eine wilde Art. Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 24. *Nova figura oris.* ¶ 2. Figura est, *Conformatio* quædam orationis remota à communi ratione. Sunt autem figuræ *Dictionis, sententiarum.* Vide libellos de *Schematibus*. ¶ κατ' ἐξοχὴν *figuræ & schemata* dicebantur cavillationes picturatæ; cùm aliud dicitur,

C aliud intelligitur. *Morsus figuratos* Macrobius vocat lib. 7. Saturnal. cap. 3. Sic Sueton. Domit. cap. 10 *Occidit & Hermogenem Tarsensem propter quasdam in historia figuras, librariis etiam, qui descripserant, crucifixis.* Idem Vespas. cap. 13 *Amicorum libertatem, caussidicorum figuras, ac philosophorum contumaciam lenissime tulit.* Ubi vide Interpretes & Vossium lib. 5. Instit. Orat. cap. 6. Sectione 7. sive ultima. ¶ *Figura Juris* forma & species est: *Casum* etiam vocant. Vide *Lex*.

¶ Figuro, figurare, formare, eine Gestalt geben. *Figurare caseum*, Plin. 16. cap. 38. Käse machen. *Ursi lambendo fœtus figurant*, Plin. lib. 8. cap. 36. Horat. 2. epist. 1. v. 126

Os tenerum pueri, balbumque poëta figurat,

hoc est, assvefacit ad dicendum composite, format, fingit. Lucret. lib. 4. v. 552

Hasce igitur penitus voces cum corpore nostro
Exprimimus, rectoque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum dædala lingua,
Formaturaque labrorum pro parte figurat.

¶ Figuratio, Bildung / ut, *Sphæræ figuratio*, Hygin. procem. Astronom. Articulos corporum *hic teretes illic latos esse*, Plinius ait lib. 11. cap. 37. sub fin. *ut in unoquoque poscit figuratio.* Et Vitruvius lib. 9. cap. 4 *depicta figuratio.*

D ¶ Figurate, adv. Ascon. Pedianus in Procem. Act. Verr. *figurate dixit.* Sidonius lib. 5. epist. 8 *figuratiùs quem pungere*, verblümter Weise.

¶ Figurator. Arnob. 6. p. 196 *vobis ducibus & figuratoribus Luna fœmina est.*

¶ Figuraliter. Sidonius lib. 8. epist. 14 *Quicquid legis diebus figuraliter immolabatur.* h. e. typice, in figuris. Et Augustinus de Genesi ad lit. lib. 1. principio: *esse accipienda figuraliter.*

Composita:

¶ Affigurare. Gellius lib. 4. cap. 9 [Voces] *disciplinosus, vitiosus, Cato ita adfiguravit.*

¶ Configurare, est *conformare*. Columella lib. 4. cap. 20 *ne pravitas staminum ad similitudinem sui vitem configuret.* Lactantius lib. 1. cap. 17 *simulacra configurata*: & lib. 7. cap. 4 *Homo ex rebus diversis ac repugnantibus configuratus est.*

¶ Præfigurare, ante figurare, formare. Idem Lactantius lib. 6. cap. 20 *se quisque pro sexu in illis imaginibus præfigurat.* De ludis comicis agit, quos pueri virginesque non sine corruptione specta-

ſpectare poſſint. Unde ſubjicit: *Probant illa, dum rident: & adhærentibus Vitiis, corruptiores ad cubicula reVertuntur*, præfigurati ſcilicet & præparati fictis comœdorum adulteriis ac libidinibus ad omnem obſcenitatem. A

¶ Præfiguratio. Auguſtinus Civ. Dei lib. 16. cap. 2 *ſine ulla præfiguratione futurorum*. Vorbildung.

¶ Transfigurare, in aliam figuram vertere, transformare, ut: *Transfigurari in lupum*, Plin. 8. cap. 22. in Wolffsgeſtalt verſtellet werden. Senec. Epiſt. 94 *Nondum ſapiens eſt, niſi in ea, quæ didicit, animus ejus transfiguratus eſt.*

¶ Transfiguratio. Plin. lib. 7. cap. 55 μετεμψύχωσιν Pythagoræ appellat.

FĪNIS, is, non maſculini tantum, ſed & fœminini generis, eſt extremitas uniuſcujusque rei, h. e. id, in quo unaquæque res terminatur. Virg. 2. Æn. v. 554

Hæc finis Priami fatorum, hic exitus illum
Sorte tulit.

P. Rutilius Lupus lib. 2. de figuris ſentent. in AETIOLOGIA: *Ita, ut quod dubium eſt Viſum, ad certam finem adduci Videatur.* Monet de eo & Priſcianus. Cæterum proprie de agris dicitur. Iſidor. lib. 15. cap. 14 FINES *dicti eo, quod agri funiculis ſint diViſi. Menſurarum enim lineæ in terrarum partitione tenentur.* Etiam Scaliger *Finis* à σχοῖνος *funis* deducit. *Antiquitus*, inquit, SFOENIS: ut σφόγγος SFUNGUS. *Poſtea S periit. Inde* FOENIRE, *nunc* FINIRE. *Fines dirigere: regere: Item confundere.* Vide Titul. Juris finium regundorum. Cic. 1. Offic. cap. 29 *Finem & modum tranſeunt appetitus.* Lucret. lib. 3, 59 *Denique aVarities & bonorum cæca cupido.* B

Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fines
Juris.

Sic *Dominatio ſine fine*, Tacit. 4. Hiſtor. cap. 8. extr. ¶ Hinc ad aliarum rerum exitus transfertur: ut, *Finem facere maledictis*, auffhören zu läſtern / Terent. prolog. Heaut. v. 34. Cic. 6. Verrin. cap. 7 *Difficile eſt finem facere pretio, niſi libidini feceris*, Nichts iſt theuer / wernach man recht begierig iſt. *Finem conſtituere controVerſiæ*, 3. Verrin. cap. 2. dem Streit ein Ende machen. Idem: *Finem imponere labori, curis, bello*, ein Ende machen oder geben. Γλυκὺ ἀνθρώπῳ τέλος. Pindar. Pyth. 10.

¶ Pro morte Tacit. 1. Hiſtor. cap. 35 *Septem à Neronis fine menſes ſunt.* Et alibi ſæpius. Hinc *finire* mori eſt: de quo infra.

¶ Eſt & in cauſſis *Finis*, propter quam aliquid fit. Seneca Epiſt. 65 *Propoſitum totius operis:* item *faciendi* & *facientis*, item *artificis propoſitum* vocat.

¶ Fines, plurale, pro terminis ſeu *limitibus*, Grentze / uſitatiſſimum eſt. Terent. in Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 93 *Vicini noſtri ambigunt de finibus*, der Grentze wegen. *De finibus controVerſia eſt*, Cic. in Topicis cap. 10. *Fines imperii prorogare*, pro Muræn. cap. 9. die Grentze erſtrecken. *Fines ſuos tueri ab excurſionibus*, Idem prò Dejotaro cap. 8. C

¶ Ab hac ſignificatione, *Affinis* eſt, de quo poſtea.

¶ Finalis, e. *Finales quæſtiones*, quæ ad controverſias de finibus agrorum pertinent apud JCtos. Vide Legem 11 Finium regund. in Dig. ¶ 2. ultimus. Sic *finale malum*, excidium Sodomæ, Alcimus vocat lib. 2. v. 369. der endliche Untergang. Et Auguſtinus de Civ. Dei lib. 19 cap. 4 *beatus illa finali beatitudine.* Etiam extremo hoc cap. 4, & cap. 10 ejusdem libri, *finalis beatitudo:* & cap. 11 *pax finalis.*

¶ Finio, finire, beſchlieſſen / enden. *Finire Vitam inedia*, Plin. 8 cap. 42. *ſuſpendio* Sueton. Aug. cap. 65. *laqueo* Seneca Hippol. v. 259. *gladio* vel *enſe.* Ovid. 3. Triſt. el. 7. v. 49

Quilibet hanc ſæVo Vitam mihi finiat enſe.

Sic & perimere, interficere, tollere ſignificat. Martial. lib. 5. Epigr. 6 *Sic te ſerior & beata quondam*

SalVo Cæſare finiat ſenectus.

Seneca Præfat. lib 4. Controverſ. *Non tulit hanc Labienus contumeliam, nec ſuperſtes eſſe ingenio ſuo Voluit; ſed in monumenta ſe majorum ſuorum ferri juſſit, atque includi. Veritus ſcilicet, ne ignis, qui nomini ſuo ſubjectus erat, corpori negaretur: non finiVit tantum ſe ipſe, ſed etiam ſepeliVit.* Hinc *finiri* eſt mori. Cic. 1. Tuſc. Quæſt. cap. 48 Oraculum Græcorum convertens: D

Euthyneus potitur fatorum munere leto,
Sic fuit utilitas finiri ipſique tibique.

Valerius Maximus lib. 9. cap. 12 *Sed atrocius aliquantò Euripides finitus eſt.* Tacitus 6. Annal. cap. 1. extr. *Sic Tiberius finiVit octaVo & ſeptuageſimo ætatis anno.* FINIVIT, pro finitus eſt. Vel vitam finivit, ſive obiit. *Finitam Carthaginem*, id eſt, ſublatam & everſam, Florus dixit lib. 2. cap. 15. ¶ Aliquando ſignificat perficio, abſolvo: aliquando terminum pono: ſic dicimus, *finire alicui proVinciam certo tempore*, pro præſcribere alicui tempus adminiſtrandæ provinciæ, quo elapſo de provincia debeat cedere.

¶ Finītus, geendet. *Finita ætas*, Ovid. 5. Faſt. v. 65.

¶ Finīte, Cicer. 2. de Fin. 9. *AVarus erit, ſed finite*, hoc eſt, intra modum, non immodicè.

¶ Finītio, terminatio, diviſio. Hyginus lib. 1. Aſtron. cap. 6. extr. *Si non in partes hemiſphærium diVidatur, ſed in alias quotlibet finitiones.* Quintiliano eſt *definitio*, & *finire*, definire, ut: *Parum plena finitio*, lib. 7. cap. 3. Conf. Gell. 15. cap. 9. qui & *finire* pro definire dixit lib. 16. cap. 8.

¶ Finitor, ὁρισής, qui fines terminosque conſtituit. Nonius: *FINITORES dicebantur, quos nunc AGRIMENSORES dicimus. Dicti, quod fines diViderent.* Marckſcheider. Plaut. Prol. Pœnuli v. 49 *Ejus nunc regiones, limites, confinia*

Determinabo: ei rei ſum factus finitor.

Cicer. de Lege Agrar. 2. cap. 13. extr. *Singuli de maximis rebus judicent: quæſtori permittant: Finitorem mittant, ratum ſit, quod finitor uni illi à quo miſſus erit, renunciaVit.* Secundam corripit, quia non à verbo *finire*; ſed à nomine *finis* eſt. Ut à *Vinum*, *Vinitor*, ſecunda & ipſa brevi.

¶ Finītor à finire, qui finem facit. Stat. 8. Thebaid. v. 19. de Dite ſeu Plutone:

-- -- -- O cunctis finitor maxime rerum,
At mihi, qui quondam cauſas elementaque noram,
Et ſator.

Quaſi dicat: tu in commune quidem & cunctis adeò finitor rerum, hoc eſt, res omnes finire atque delere exiſtimaris, mihi verò, qui naturæ paullò callentior ſum, idem & creator rerum, ſeu ſator, crederis atque haberis. Nimirum Diti vis omnis terrena atque natura dicata erat. Quia verò ex terra & oriuntur omnia, & in eandem recidunt; idcirco Pluto, ſeu Dis, & finis & principium omnium habebatur. Vide Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. & Veterem Scholiaſten Statii, quem *Luctatium* alii, alii *Lactantium* vocant, ad locum ſupra productum. Claudianus de eodem Plutone lib. 1. de raptu Proſerpinæ v. 57

-- -- qui finem cunctis & ſemina præbes,
Naſcendique Vices alterna morte rependis:
Qui Vitam letumque regis, &c.

¶ Sed & circulus, qui ὁρίζων Græcis: Latinis *Finitor* appellatur. Seneca lib. 5. Quæſt. Natur. cap. 17. *Hanc lineam, quæ inter aperta & occulta eſt, Græci ὁρίζοντα Vocant: noſtri (Latini) FINITOREM dixêre: alii FINIENTEM.* Adde Cenſorin. cap. 17.

¶ Finĭtĭmus, vicinus, propinquus. angrentzend / in der Nähe. *Finitimæ ciVitates*, Städte in der Nachbarſchafft. *Finitimi*, die zuſammen grentzen. *Falſa Veris finitima ſunt*, Cicer. 4. Acad. cap. 21. nahe bey einander. *Ægritudini finitimus eſt metus*, 4. Tuſcul. cap. 30.

Compoſita.

¶ Affīnis, e: adjectivum ab *ad* & *finis:* quod ad finem alterius accedit: unde & proprie de agris dicitur [nam *fines* agrorum ſunt] ut L *Eos terminos* 12. D. *fin. reg.* Deinde & ad hominem transfertur, qui inter ſe conjunctionem ſive propinquitatem contraxerunt. Feſtus: *Affines in agris Vicini: in hominibus conſanguinitate conjuncti.* In quibus verbis *conſanguinitatis* vocabulo paullo latius uſus eſt. Modeſtinus JC. Lege non facile D. de Grad. & Affin. AFFINES, inquit, *ſunt Viri & uxoris cognati: dicti ab eo, quod duæ cognationes, quæ diVerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit.* Schwäger. Quia itaque affines fiunt, cum duæ cognationes per nuptias junguntur, ſeu copulantur; idcirco & *Conjuncti* aliquando dicuntur Affines, & ipſa Affinitas *conjunctio* appellatur. Exempla vide infra in *Jungo*, & quod ex eo *Conjungo* eſt. Ac ſunt *Affinium*, ſecundùm Modeſtinum, nomina; *Socer, Socerus; Gener, Nurus; NoVerca, Vitricus; PriVignus, PriVigna.* Terentius Heaut. a. 5. ſc. 1. v. 63. *Imo & gener & affines placent.* Ubi per affines Pater Materque ſponſi deſignantur. Nec aliter ſumitur hæc vox apud Plautum Trin. act. 5. ſc. 2. v. 39. ¶ 2. Hinc transfertur vocabulum ad plura alia, quæ juncta invicem & quaſi connexa. Sic *affinis culpæ. Affinis facinori*, apud Ciceronem: Der gleicher Schuld iſt / der Theil hat an der That. Illud pro Roſc. Am. cap. 7; hoc in 4. Catilinar. cap. 3. Quâ ratione cum Dativo non modo, ſed & cum Genitivo conſtruimus. Ter. Heaut. a. 1. ſc. 2. v. 39

Quàm iniqui ſunt partes in omnes adoleſcentes judices,
Qui æquum eſſe cenſent, nos jam a pueris illicò naſci ſenes:
Neque illarum affines rerum eſſe, quas fert adoleſcentia.

Affines rerum, id eſt, participes rerum, vel commercium aut conſuetudinem habentes cum rebus, &c. Die deme nachhengen/und ſich deß brauchen wollen / was die Jugend mit ſich bringt / oder der Jugend anhengig iſt.

¶ Affinis, ſubſt. comm. gen. ein Schwager / Schwägerin. Cic. poſt red. in Sen. cap. 7 *Tu miſericors me affinem tuum, conſtrictum inimicis, reip. tradidiſti: tu meum generum, propinquum tuum: tu affinem tuam, filiam meam, ſuperbiſſimis & crudeliſſimis Verbis a genibus tuis repuliſti.*

¶ Affīnĭtas Freundſchafft/ Schwägerſchafft. Terent. in Hecyr. a. 4. ſc. 4. v. 101 *Manere affinitatem hanc inter nos Volo.* Cicer. de Clar. Orat. cap. 26 *Affinitate ſeſe cum aliquo deVincire*, ſich mit einem beſchwägern. Et, *Affinitates jungere*, Livius lib. 1. cap. 1. Schwägerſchafft machen.

¶ Confīnis, e. *Confines* dicuntur, quorum fines concurrunt, ſive in unum deſinunt. Lactant. lib. 5. Inſtit. Divinar. cap. 2

Ut confines suos, sedibus agrisque pellebat, à suo repetundo hac patientia retardaret. Nepos Datame cap.4 *Quæ gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ.* Ammianus 30. cap. 22 *latrones amni confines.* Et Seneca Epist. 120 *Sunt virtutibus vitia confinia.* A

¶ Confinium, terminus agrorum, Feldmarck/ der Ort da die Grentzen zusammen stossen. Sicul. Flaccus de Condit. agror. p. 6. ¶ *Confinium lucis & noctis* dicitur crepusculum, die Demmerung. Apulejus lib. 2. p. 122 *Ad confinia lucis usque pervigiles egimus.* Ovid. Metamorph. 4. v. 399

Jamque dies exactus erat tempusque subibat
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem;
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.

Isidor. lib. 5. Orig. cap. 35 *Propter confinium, frigoris & caloris morbis abundat autumnus.* Plin. Panegyr. cap. 4 *Virtutes vitiorum confinio læduntur.* Cui Senecæ illud concinit, quod modo in *Confinis* dedimus. Vellejus lib. 2. cap. 124 *Arto salutis exitiique esse confinio.* Apulejus 11. p. 268 *Accessi confinia mortis.*

¶ Definire, Grentze und Ziel setzen. *Circumscribere & definire*, Cic. 1. de Orat. cap. 16. örtern. *Definire imperium orbis terrarum terminis*, Cic. pro Sext. cap. 31. *Certus ac definitus locus*, ein gewisser und abgemessener Ort/ Idem in Somn. Scip. cap. 3. *Definire diem, tempus*, einen Tag bestimmen und ansetzen/ Cæsar 7. Gall. cap. 83. & lib. 1. Civil. cap. 11. ¶ *Definire*, finibus suis distinguere, vel vim alicujus vocis explicare ac describere. beschreiben/ durch Beschreibung erklären. Cicero 2. de Orat. cap. 39 *ea breviter illustret, verbisque definiat.* Idem de Invent. lib. 1. c. 8 *Vis vocabuli definienda verbis est.* B

¶ Definitio, oratio, naturam rei explicans, sive quâ explicatur, quid sit res, quæ genere, specie, differentiâ & proprio plerumque constat: differt à *Descriptione*, quæ est rei copiosior per proprietates declaratio. Cic. 1. de Orat. cap. 42 *Est definitio earum rerum, quæ sunt ejus rei propriæ, quam definire volumus, brevis & circumscripta quædam explicatio.* Idem Topic. cap. 2 *Definitio quasi involutum evolvit id, de quo quæritur.*

¶ Definitivus, definitivum, das da siehet auff die Definition oder Erklärung. Cic. 2. de Invent. cap. 17 pr. *Cum est nominis controversia, quia vis vocabuli definienda verbis est, constitutio definitiva dicitur.*

¶ Definitus, bestimmt/ gewiß. Cicer. Somn. Scip. cap. 3 *certum esse in cælo ac definitum locum, ubi beati ævo sempiterno fruantur.* Et lib. 3. epist. 8 *Epistola nihil habet, quod aut definitum sit, aut certum.*

¶ Definitè, adverb. Cicer. pro Balbo cap. 14 *lex definite potestatem Pompejo civitatem donandi dederat.* ausdrücklich. Plinius Panegyr. cap. 88 *definite distincteque designat.* C

¶ Contrarium, *Indefinitus, um*, unbeörtert/ nicht klar ausgedrückt. *Sermo indefinitus inexplicabilisque*, Gellius 16. cap. 2.

¶ Indefinitè. Gell. lib. 2. cap. 24 *promiscue atque indefinite largiri*, id est, nihil determinando.

¶ Definitor. Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 10 *Habemus illum alicubi unius baptismi definitorem.*

¶ Diffinire, idem quod definire. In Hygini Astron. lib. 1. cap. 6. cl. vir Jo. Schefferus edidit: *quem Arcticon diffinivimus:* & ex parvo intervallo: *Zodiacus sic optime diffiniri poterit.* Munckerus utrobique *definire*. Add. lib. 2. cap. 13.

¶ Diffinitio. Ibidem lib. 1. cap. 6 laudatus Schefferus: *Hac diffinitione Sphara* &c. Munck. *definitione.* Et Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 15 *Ut hac diffinitione volens a nolente discernetur.*

¶ Infinitus, infinitum, contrarium est *finito*, ungeendet/ unzehlich/ ohn Ziel/ immensum. Cic. de Divinat. lib. 2. cap. 50. *Quod definitum est, habet extremum, quod non habet extremum, infinitum sit necesse est.* Idem de Orat. lib. 1. cap. 1. *infinitus forensium rerum labor.* Et 3. in Catilin. cap. 4 *cædem infinitam civium facere.* Ad Herenn. lib. 2. cap. 22. *Immensa, infinita, immoderata cupiditas.* Et, *Ad infinitum*, Plin. 13. cap. 9. ¶ Infinitus etiam sæpe idem quod *multus* est, præsertim apud posterioris Latinitatis scriptores. Sic Eutropius 4. cap. 9. n. 2 *infinita regum auxilia:* & lib. 6. cap. 18, 2. *infinita nobilitas.* Spartianus Hadriano cap. 20 *aquarum ductus infinitos nuncupavit.*

¶ Est & comparativus *Infinitior*, apud Ciceronem in Topicis c. 8 *Distributio infinitior;* & *Res infinitior.* D

¶ Infinitum, quasi substantive cum secundo casu. Eutropius lib. 6. cap. 13 de triumpho Pompeji: *Prælata ingens pecunia: auri atque argenti infinitum.* Et lib. 9. cap. 9. n. 9 *in quo* [templo] *infinitum auri gemmarumque constituit.* Videtur *pondus* subaudiri, sicut plene idem Eutropius lib. 2. cap. 16. n. 5 dixit: *infinitum auri argentique pondus in potestatem Romanorum redactum.*

¶ Infinitè, unzehlicher /unendlicher Weise. Cicer. Paradox. 6. cap. 3 *infinite concupiscens.*

¶ Infinito, idem. Plin. 25. cap. 8. *Infinitò præstare cæteris*, weit übertreffen.

¶ Infinitas. ut, *infinitas locorum*, Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 26. Ammianus lib. 15. cap. 1. *Mundorum infinitates Democriti, quos*

Anaxarcho incitante Magnus somniabat Alexander.

¶ Infinitio. Cicer. 1. de Finib. cap. 6 *Infinitio ipsa, quam ἀπειρίαν vocant.*

¶ Perfinire. Lucret. 1. v. 611 *nec res perfiniet ulla.*

¶ Præfinire, præscribere, *præfinire tempus, diem*, Zeit/ Tag bestimmen. *Calendas Januarias tibi præfinitas esse scito*, Cic. lib. 6. fam. epist. 8. Et in Tuscul. lib. 5. cap. 8 *Tu verò, ut videtur: nam præfinire non est meum*, es gebührt mir nicht dir Zeit und Ziel zu setzen. Et Scævola Lege 47 Dig. de Pactis, *intra præfinitum tempus.* ¶ *Loqui præfinito*, apud Terent. est *loqui ex præscripto.* Locus est Hecyræ act. 1. sc. 2. v. 19

Nam illic haud licebat nisi præfinitò loqui,
Quæ illi placerent.

Ubi Donatus: PRAEFINITO, *deest*, tempore: *aut quid tale.* Et mox: *Duo dixit*, & PRAEFINITO & QUAE ILLI PLACENT. *Ut neque quantum velles, neque quod velles diceres.*

¶ Trifinium. Isidorus Orig. lib. 15. cap. 14 *Trifinium dictum, eò quod trium possessionum fines adstringit.* Siculus Flaccus de conditione agror. p. 6. *Si in trifinium, id est, in eum locum, quem tres possessores attingebant, termini ponebantur.*

¶ Quadrifinium, etiam apud rei agrariæ scriptores legitur. Innocentii excerpta p. 227 *Arca super ripa alvei constituta est in quadrifinio.* Isidorus c. l. *Quadrifinium, quod quatuor possessionum fines adstringit.*

¶ Quadrifinalis. ut, *Quadrifinalis arca*, in dictis Innocentii excerptis p. 222, & *Quadrifinales*, p. 225. scilicet *termini*, ut Cl. Goesius interpretatur.

¶ Arcifinius. *Ager arcifinius* Varroni *ab arcendis hostibus* appellatus, ut Frontinus de Agrorum qualitate sub initium, observavit.

¶ Arcifinalis, idem. Siculus Flaccus de condit. agr. pag. 3 *Occupatorii dicuntur agri, quos quidam Arcifinales vocant. --- Deinde ut quisque virtute colendi occupavit, arcendo vicinum, arcifinalem dixit.* Adde Rigaltii Observation. & Glossas agrimens.

FĪO, fĭeri, passivam habet verbi *facio* significationem. *Fieri*, accidere. werden/ geschehen/ gethan werden. *Fit contumelia*, Ter. Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 20. *Fit convicium* Cicer. 10. fam. ep. 16. *Fit cædes civium*, id est, cæduntur, Declam. Antequam iret, &c. Et *Cædes indignissima maximæque factæ sunt*, Cic. pro Rosc. Am. c. 5. *Fit sumtus in classem*, id est, impenditur, Corn. Nepos Miltiade cap. 7. v. 6. Et, *Istud ex otio fit*, diesen Lohn gibt Müssiggang/ Terent. Heaut. act. 1. sc. 1, 57. *Ex eâ re fit*, das folget drauß. *Mihi non fit verisimile*, Andria 1. sc. 3. v. 20. ich kans nicht glauben. *Ut fit*, Cicer. in Oratore cap. 53, wie es pflegt zu gehen. *Obviam mihi fit tabellarius* Idem 16. Attic. epist. 13. kömmt mir entgegen. *Fio commodioris valetudinis*, Quintilian. lib. 6. cap. 3. meine Gesundheit schickt sich etwas besser. ¶ 2. Quemadmodum autem *facere*, pro gignere (de quo supra) ita & *fieri*, pro gigni, nasci, usurparunt auctores. Varro lib. 2 de re rustic. cap. 3 *Quidam etiam dant operam ut ex insulâ mediâ capras habeant; quod ibi maximi & pulcherrimi existimentur fieri hœdi.* Et cap. 6 *Ego*, inquit, *de asinis maxime dicam, quod sum Reatinus: ubi optimi & maximi fiunt.* Idem lib. 3. cap. 12 de leporibus: *In Galliâ transalpinâ & Macedoniâ fiunt permagni: In Italia & Hispania mediocres.* Plin. lib. 27. cap. 9 *Fieri & hebetes Ceraunias*, subaudi, *fatetur Zenothemis.* ¶ *Fimus* plurale apud Terentium legitur, auctore Mureto, Heaut. act. 3. sc. 1. v. 74. *Deteriores omnes fimus licentiâ.* *Fis anus*, Horat. lib. 3. oda 13. v. 2. *Fi*, Imperativus apud Plautum Curcul. act. 1. sc. 1. v. 87 reperitur, *Fi mihi obsequens*, folge mir. *Fite* Nonius ex Catone & Crasso produxit.

Composita.

¶ Confieri, idem fere quod fieri. ut, *Hoc confit, quod volo* Ter. Adelph. act. 5. sc. 8, 23. *Quod facilius per te res tota confieret*, Balbus Ciceroni sub lib. 9. epist. 8 ad Atticum.

¶ Defit, Defieri. Impersonale, pro deesse. Terent. Eunuch. 2. sc. 2. v. 12 *Nihil cum est, nihil defit tamen.* Et in Hecyra act. 5. sc. 2. pr. *Nihil tibi apud me defieri patiar Sostrata.* Et, *Defit mihi fortuna*, Cicer. in Tusc. lib. 3. cap. 19. ex poëta. *Ostrea, deficiente lunâ, desiunt*, Gell. lib. 20. cap. 8. Idem lib. 1. cap. 14 *quod viderent multa ad splendorem domus atque victus defieri.* Virg. eclog. 2

Lac mihi non æstate, novum non frigore defit.

¶ Superfieri, superesse. Colum. lib. 12. cap. 1, *Separare, quæ consumenda sunt, & quæ superfieri possunt, custodire, ne sumtus annuus menstruus fiat.* Ausonius epigramm. 81

Incipe. dimidium facti est cœpisse. superfit
Dimidium. rursum hoc incipe: & efficies.

Ubi *superfit* pro *superest.*

¶ A *fieri*, est & *infit*, incipit, ἄρχεται. Festus: INFIT *incipit. Sed diversæ significationis ab eo, quod est* FIT: *nam* INFIT *agentis:* FIT *autem patientis est.* Plautus Asinaria act. 2. sc. 2. v. 75 *Me infit formam virginis.* Virg. Æn. 11. v. 242

Et venulus dicto parens sic farier infit.

Lucret. lib. 5. v. 1108

Illa quoque expergefactum caput erigere infit.

 ¶ Pro

¶ Pro loqui, sive incipere loqui Virg. 5. Æn. v. 708 A

Isque his Æneam solatus vocibus infit.

Livius lib. 3. cap. 71 *Ibi infit annum se tertium & nonagesimum agere.*

FIRMIUM, sive Firmum, Piceni in Italia castellum, cujus meminit Plin. lib. 3. cap. 12, Lactantii patria: quod an certum in medio relinquit Gallæus in vita Lactantii, operibus ejus præfixâ. Alii *Formianum* à *Formiis*, urbe Campaniæ, dictum volunt.

FIRMUS, firmum, constans, stabilis, standhafftig / wehrhafftig / feste / starck. *Firma & perpetua amicitia*, Q. Cic. de petit. consul. cap. 7. *Nihil firmi video* Terent. Heaut. act. 2. scen. 3. v. 96. nichts wichtiges. *Firmus ab equitatu*, Plancus Ciceroni 10. epist. 15. mit Reuterey wohl versehen. Corn. Nep. Eumene cap. 3 *Firmæ copiæ* resp. peritiæ bellandi, indurata bello manus. *Firmum contraxit exercitum* Vellej. lib. 2. c. 29. *Potentissimi ac firmissimi populi* Cæsar 1. de B. Gall. c. 3; & lib. 5. c. 52 *Senones, quæ est civitas in primis firma, & magnæ inter Gallos auctoritatis.* Atque ita alibi sæpe de belli potentia. Vid. Gronov. ad Livii lib. 23. cap. 25. *Firmæ vires ad laborem ferendum* de eo, qui invictus laboris, operis, &c. de eodem Eumene Nepos cap. 11. n. 5. Sic, *Firmo corpore esse.* Cic. lib. 11. ep. 27 ad Matium: *nondum satis firmo corpore cum esset.* Et, *Valetudo firma, firmior*, Plin. 11, 37. Et *Firmus in sententia*, id est, constans. Cic. pro Balbo cap. 27 *sunt fortasse in sententia firmiores.* Cæsar lib. 5 cap. 20 *firmissima civitas.* Plin. lib. 2. epist. 11 *pro veritate firmissimus.* Cæsar iterum lib. 3. Civil. cap. 86 *Firmiore animo in prœlium prodire.* Et Cic. Top. c. 25 *Lege nihil firmius in controversiis.* Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 47

Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus.

id est, qui in annuum sumtum non sufficit. Sive unde tantum redire non potest, ut annuus sumtus suppetat.

¶ Firme, adverb. fest und steiff. ut, *firme graviterque aliquid comprehendere*, Cicer. 1. de Fin. cap. ult. *Firmissime aliquid asseverare*, Cic. 10. Att. ep. 14. mit Beständigkeit.

¶ Firmiter, idem. *Firmiter insistere*, Cæs. 4. c. 26.

¶ Firmitas, constantia, robur. Stärcke. *Animi firmitas*, Standhafftigkeit / starcker Muth / Cicer. 12. ad Attic. epist. 38. Et, *Gladiatoria totius corporis firmitas*, exercitatione parta scil. unde robur, & agilitas, Cicer. 2. Philipp. cap. 25. Vide Mercurial. lib. 4. cap. 2.

¶ Firmitudo, idem. Cicer. lib. 5. famil. 13 *Firmitudinem gravitatemque animi tui perspexi.*

¶ Firmo, firmare, firmum efficere, stabilire, fest / starck / gewiß machen. Terent. *Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem sanctius quàm jusjurandum, id pollicerer tibi Laches*, in Hecyra a. 5. sc. 1. v. 23. bekräfftigen. Cicer. pro Sylla cap. 11 *Filium suum vitâ privavit, ut in cæteris firmaret imperium.* Idem in Tuscul. 2. cap. 15 *Corpora juvenum firmari labore voluerunt*, mit Arbeit starck und hart machen. Et ibidem: *Firmandus est animus ad dolorem ferendum.* Sic, *Firmare dotem*, Terent. Heaut. 5. sc. 5, 4. *Pacem firmare*, Cæsar 4. Gall. cap. 28. gewiß machen. Virg. Eclog. 4. v. 37

Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas.

¶ Firmāmen, Ovid. 10. Metamorph. v. 491 *Porrigitur radix, longi firmamina trunci.* Et

¶ Firmāmentum, robur, stabilimentum, Stärcke / Schutz / Trost. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 18. *Sic ille annus duo firmamenta Reip. per me constituta, evertit*, hoc est senatus & equestris ordinis auctoritatem. Idem de amicit. cap. 18 *Firmamentum stabilitatis ejus, quam amicitia requirimus, est fides.* hoc est, Fides efficit, ut amicitiæ firmæ sint & stabiles.

¶ Firmator, qui firmat. *Firmator pacis*, Tacit. lib. 2. annal. cap. 46, 7. *Firmator disciplinæ*, Plin. lib. 10. epist. 38.

Composita.

¶ Affirmare, adseverare, asserere, bejahen / für wahrhafftig und gewiß aussagen. *Omni tibi asseveratione affirmo*, Cic. 13. ad Attic. ep. 23. das sage ich dir für Warheit. *Affirmare jurejurando*, Livius lib. 29. cap. 23. etwas beschweren. *Non soleo temere affirmare de aliquo*, Cic. ad Brut. epist. 1.

¶ Affirmatio, Cic. offic. lib. 3. c. 29 *Jusjurandum religiosa est affirmatio*, ein Eyd ist ein jasagen / so auff GOtt und das Gewissen gestellt wird. D

¶ Affirmator, qui affirmat. Tertullian. adv. Marc. lib. 4. c. 7 *Romulus adscensus sui in cælum habuit Proculum affirmatorem.* Idem de Anima c. 46 *Quanti commentatores & affirmatores in hanc rem?*

¶ Affirmanter, adverb. quod vulgus *affirmative* dicit. Gellius lib. 14. cap. 1, *potuisset prædici affirmanter.*

¶ Affirmate, idem. Cicero lib. 3. offic. cap. 29 *Quod autem affirmatè, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est.* Gell. lib. 10. cap. 12 *Plerique nobilium Græcorum hoc affirmatissime scripserunt, simulacrum columbæ è ligno ab Archita factum, volasse.*

¶ Circumfirmare, rings umher befestigen. Colum. lib. 4. c. 17. *Vitis quadrato circumfirmanda est agmine.*

¶ Confirmare, est firmum reddere, deque variis rebus dicitur, stärcken / bekräfftigen. Cicer. pro Leg. Manilia cap. 9 *Mithridates suam manum jam confirmaverat*, hatte seine Truppen verstärcket. Et lib. 16. Fam. epist. 13 *Cura, ut valeas; & cum te bene confirmâris, ad nos venias.* &c. Cæs. lib. 5. c. 50 *Milites consolatur & confirmat*, macht ihnen einen Muth. Sic, *Animos verbis confirmare*, Idem lib. 1. Bell. Gall. cap. 33. *Confirmare amicitiam & pacem cum aliquo*, Freundschafft und Frieden mit einem auffrichten / Cæs. lib. 1. bell. Gall. cap. 3. *Confirmo tibi*, ich sage dir für Warheit. ¶ Aliquando plus est quàm *promittere*, ut contra *persuadere* plus est quàm *confirmare*. Cicer. Att. lib. 16. epist. 5 *Hoc cum mihi non modò confirmasset, sed etiam persuasisset, egit mecum accurate.* *Confirmare aliquid rationibus & argumentis*, Idem 1. de Fin. c. 9. mit Gründen beweisen. *Confirmare suffragiis*, Cicer. pro Dom. c. 18. bestätigen / bekräfftigen. ¶ Aliquando asseverare, affirmare. *Nemo unquam erit, & (ut confirmare possum) nemo certe fuit*, Cicer. de Amic. c. 2.

¶ Confirmatus. *Confirmata valetudo*, Cic. 16 Attic. epist. 17. *Ætas confirmata*, Idem lib. 5. de Fin. c. 22. das zur rechten Stärcke kommen ist. Comp. *confirmatiorem efficere exercitum*, Cæs. 3. Civil. c. 84.

¶ Confirmatio. *Non eget confirmatione virtus*, Cic. lib. 6. fam. epist. 3. id est, consolatione. Cæsar 3. Gall. cap. 18 *Gallos ad hoc consilium hortabatur perfugæ confirmatio.* die beständige Aussage des Uberlauffers. ¶ Et *Confirmatio*, pars Orationis Rhetoricæ, quâ caussam vel propositionem argumentis stabilimus & confirmamus. Cicer. 1. de Invent. cap. 24. B

¶ Confirmator. Cic. pro Cluentio cap. 26 *sequester & confirmator pecuniæ.* Tertull. 4. adv. Marc. c. 36 *confirmator erroris.* Adde de Jejun. eundem cap. 10. Sic Lactantius lib. 1. Instit. cap. 2 sub initium: *Cujus sententiæ auctor est Democritus: confirmator Epicurus.*

¶ Confirmitas, constantia, Plaut. Mil. a. 2. sc. 2. v. 34.

¶ Infirmus, imbecillis, debilis. *Infirma & ægra valetudo*, Cicer. de Clar. Or. cap. 48. extr. & *infirmissima valetudo*, lib. 1. de orat. cap. 45. extr. Schwachheiten des Leibes. *Homo ætate affectâ, & viribus infirmis*, Cicer. 6. Verrin. cap. 43. *Infirmiores milites* Cæs. 1. Civ. cap. 64. sunt animo & viribus debiles. *Nuptiæ infirmæ*, Ehe / die keinen Bestand hat / Terent. Phormione a. 5. sc. 1. v. 6. ¶ Infirmi, ægroti, morbo impliciti. Plinius lib. 7. Epist. 26. *Nuper me cujusdam amici languor admonuit, optimos esse nos, dum infirmi sumus.* Ibidem idem: *Tales esse sani perseveremus, quales nos futuros profitemur infirmi.* Ubi vides *Sanos* & *Infirmos* opponi. *Infirmissimus valetudine*, Vell. Paterc. 2. c. 70.

¶ Infirme. *Intelligebam socios infirme animatos esse*, Cic. ep. 1. lib. 15. Famil. schwächlich / beherzet.

¶ Infirmiter, adverb. aliud. Arnobius lib. 7. p. 250 *quam infirmiter invalideque dicatur, ipsa rerum inæqualitas indicabit.* C

¶ Infirmitas, imbecillitas. *Infirmitas corporis, valetudinis*, Cic. de Cl. Orat. cap. 91. Et, *impositum onus propter infirmitatem animi deponere*, pro Rosc. Amer. cap. 4. aus Kleinmütigkeit. ¶ 2. Aliquando & levitatem & constantiam significat. Cæsar lib. 4. de Bello Gallico cap. 5 *His de rebus Cæsar certior factus, & infirmitatem Gallorum veritus, quod sunt in consiliis capiendis mobiles & novis plerumque rebus student.* Et rursus cap. 13 *Cognitâ Gallorum infirmitate, quantum jam apud eos hostes uno prœlio auctoritatis essent consecuti.*

¶ Perinfirmus, sehr schwach. Cicero 2. de Finib. c. 16 *Sunt levia, & perinfirma, quæ dicebantur a te.*

¶ Infirmare, debilitare, infringere, refellere, schwächen und widerlegen / nichtig und krafftloß machen. Cic. pro Cæcin. c. 18 *Quæ lex, quod fœdus, aut pactio, quod testamentum non infirmari aut convelli potest.* Idem pro S. Rosc. cap. 15 *Qua ratione infirmem ac diluam*, id est refutem argumenta.

¶ Infirmatus, geschwächt. Cic. in Pison. cap. 19 *infirmatus conscientiâ scelerum.*

¶ Infirmatio, debilitatio. Cic. 2. Agrar. cap. 3 *infirmatio rerum judicatarum.*

¶ Obfirmare, & Offirmare, durum reddere, firmum facere, ut, *Corium offirmare cineris inspersu*, Apulej. lib. 7. p. 197 die Haut gar machen. ¶ 2. Pertinax propositum apud animum concipere, & quasi obstinate in aliqua re persistere, sich etwas starck fürnehmen / fest drauff beharren. Plaut. Amphitruone act. 2. sc. 2. v. 15 *& Animo forti & obfirmato aliquid ferre & perferre.* Terent. Hecyr. 3. sc. 5. v. 4. *Certum est obfirmare viam me, quam decrevi persequi.* Ubi Donatus: OBFIRMARE VIAM est adversus omnia obstinate agere. ¶ Compar. *Obfirmatior*, Cic. 1. ad Attic. ep. 11 *Incredibile est, quanto mihi videatur illius voluntas obstinatior, & in hac iracundia obfirmatior.*

¶ Obfirmate, hartsinnig. *Obfirmate resistere*, Sueton. Tiber. c. 25.

¶ Refirmare, iterum seu denuo firmare. Sextus Rufus c. 14. *supra ripam Tigridis limes est refirmatus.*

FISCUS proprie φορμὸς σχοίνινος, quo utebantur, quum ad forum seu marcellum irent. Vet. Gloss. *Fiscus*, κύρτος ἁλιευτικός. Marck-Netz / Marck-Korb. ¶ 2. Deinde pro nummorum receptaculo, sive ipsâ pecuniâ, & præcipue Imperatoris ponitur; Ærarium enim Reip. est. Plin. Paneg. Trajani, c. 36 *At fortasse non eâdem severitate* FISCUM, *qua* ÆRARIUM *cohibes: Imò*

Imò tanto majore, quanto plus tibi licere de TVO (Fisco) *quàm de* PVBLICO (Ærario) *credis.* Seneca lib. 7. de Beneficiis cap. 5 *Cæsar omnia habet, fiscus ejus privata tantum ac sua & universa in imperio ejus sunt, in fisco propria.* Fürstliche Cammer-güter. Isidorus lib. 20. Orig. c. 9 *Fiscus, saccus est publicus, unde & fiscellæ, & fiscinæ dicuntur. Hunc habent exactores, & in eum mittunt debitum publicum, quod redditur regibus.* Ascon. in Verrin. Proœmium: *Fisci, fiscinæ, & fiscellæ spartea sunt utensilia, ad majoris summæ pecunias capiendas,* &c. Vide & Marcellum Donat. ad Taciti 1. Annal. cap. 36. Hinc *Fiscum acerbe agere*, est acerbe exigere, quæ ad Fiscum pertinent. Suetonius Domitiano cap. 12 *Præter cæteros Judaicus Fiscus acerbissime actus.* ¶ 3. Est & fiscus *qualus olearius*, ein Seigekorb / in quem olivæ prælo subjiciendæ conjiciuntur. Columella lib. 12. c. 49.

¶ Confiscare, ut: *confiscare pecuniam*, id est, in fisco vel sacco condere atque reponere. Sueton. August. c. 101 *Quam summam repræsentari posset: nam & confiscatam semper repositamque habuerat.* Tertullianus eleganti translatione, libro de Fuga cap. 12 *Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiscato habent.* IN CONFISCATO, id est, in promtu, in parato: sive *in numerato* habent, ut Quintilianus, & Plinius loquuntur, de quo infra. ¶ 2. Alias *confiscare* est, in fiscum principis redigere. Sueton. Calig. cap. 16. HS. *millies confiscatum.* Sic, *bona alicujus confiscare*, vulgatum est. Dicuntur & *personæ confiscari*, quorum bona in fiscum rediguntur. Sueton. Tiberio cap. 49 *Constat præterea Galliarum & Hispaniarum, Syriæque & Græciæ principes confiscatos*, &c. Idem Calig. cap. 41 *Cum prætereuntes duos equites Romanos locupletes sine mora corripi confiscarique jussisset, exultans rediit.*

¶ Confiscatio, Einziehung der Güter. Vet. Gloss. *Confiscatio*, δήμευσις.

¶ Confiscator. Eædem Glossæ: *Confiscator*, ταμιοῦχος.

¶ Fiscalis, das zum Fisco gehört. *Jus fiscale*, Lege 42 Dig. de Pactis: & *Calumniæ fiscales*, vide *Calumnia*. Sic *Horreum fiscale*, Paullinus Nolanus epist. 49 [al. 36] n. 1. Herrschaffts-Kornboden.

¶ Fiscina, Korb. *Fiscina ficorum*, Feigenkorb. Cicer. pro Flacco cap. 17. *Homini Phrygi, qui nunquam arborem fici viderat, fiscinam ficorum objecisti.*

¶ Fiscella ex junco, vel salictis, aut hibisco texebatur, quæ picabatur capiendis uvis. Barth. ad Script. Venat. pag. 180. Virg. 10. Eclog. v. 71

— — — *Gracili fiscellam texit hibisco.*

Fischerskorb. Sporta viminea. ¶ 2. Vas item vimineum, per quod in expressione casei serum defluit. ¶ 3. Quin & *fiscella* est, qua jumentorum ora capistrantur, ne tenera germina præcerpant, ein Maulkorb. Plin. lib. 18. cap. 19. *Fiscellis capistrari boves oportet.*

¶ *Fiscellum*, neut. Columell. lib. 12. cap. 38.

FISTVCA, ein Schlägel / Rammel / damit man die Pfäle in die Erde treibet. *Adigere fistucis*, Cæs. 4. Gall. B. cap. 17.

¶ Fistucare, Pfäle einschlagen. Plin. 36. cap. 25 *Necessarium, rudus fistucari*: & mox, *solo fistucato.*

¶ Fistucatum, hoc est, *fistuca æquatum.* Vitruv. 7. c. 4.

¶ Fistucatio, exæquatio, Vitruv. 10. cap. 3.

FISTVLA, per quam aqua fusa educitur, eine Röhr. *Fistula angusta*, apud Quintilian. lib. 5. cap. 14. *Eburneola fistula*, Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 60. eine helffenbeinerne Pfeiffe. *Fistulam inflare*, ibidem. Pfeiffen. *Fistula pastoritia*, Cicer. lib. 1. ad Attic. epist. 16. Schäferpfeiffe. Hinc fistulæ, & calami carminibus Bucolicis apti, quos deinde Fauno, & Pani suspendebant, Barth. ad Script. Venat. p. 184. ¶ 2. Est & *fistula*, per quam spiratur, Lufftröhr / damit die Thier athemen. ¶ 3. Et ulcera *fistulæ* dicuntur seu ulcerum potius sinus & recessus, Fisteln / Röhrwunden. Nepos in Vita Attici extr. *Subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit.* Si bona lectio. Nam plerique doctorum malunt legi *fistula puris.* Conf. Hippocrat. de fistulis, & Celsi de re med. lib. 5. cap. 18.

¶ Fistulare, est fistulam agere, seu fistulosum esse, löcherich werden. Plin. lib. 18. cap. 11 *Inferior bibula, & pumicis vice fistulans, perforatus.* Item, Pfeiffen. Vet. Onomast. *Fistulo*, συρίζω.

¶ Fistulatus, cavatus in morem fistulæ: sive fistulis apertus. Suetonius, ex emendatione Salmasii ad Vopiscum, Nerone cap. 31 *Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus: ut flores è fistulatis, ut unguenta desuper spargerentur.* Sic *æra fistulata*, Sidonius dixit lib. 9. epist. 13 in carmine subnexo. Et Arnobius lib. 2. p. 84 *Quid venas fistulatas & commeabiles fecerit.*

¶ Fistulator, qui fistulâ canit, ein Pfeiffer. Cic. 3. de Oratore c. ult. *fistulatorem domi relinquens.*

¶ Fistulatorius, ut, *Artes fistulatoriæ*, Arnobius lib. 2. p. 73.

¶ Fistulosum, fistulis, id est foraminibus plenum, Locker / voll Löcher / ut, *Terra fistulosa*, Plin. 17. cap. 5. *Caseus fistulosus*, Columell. lib. 7. cap. 8. *Cancer fistulosus*, der Krebs so da frist und Löcher gewinnet / Cato 157. *Lapis fistulosus*, Pallad. lib. 1. c. 10. *Saxum fistulosum*, Vitruv. lib. 1. c. 5.

A Flabellum, & Flabrum vide in *Flo.*

FLACCVS, a, um, languidum & ita pendulum. ut, *aures flaccæ*, Cato de R. R. lib. 2. cap. 9. hangende Ohren. ¶ Hinc *Flacci* dicti, quibus *aures flaccæ* sive pendiculæ essent, ut Plinius lib. 11. cap. 37 docet. Cicero 1. de Nat. Deor. cap. 29 *Redeo ad Deos, ecquos si non strabones, at pætulos esse arbitramur? ecquos nævum habere? ecquos silos, flaccos, frontones, capitones, quæ sunt in nobis?*

¶ Flacceo, ere, Attius: *An sceptra jam flaccent?* Vide Nonium. *Flaccente sententiâ*, Claud. Mamert. lib. 1. cap. 3.

¶ Flaccesco, flaccescere, marcescere, welck werden. *Oratio flaccescit*, die Rede wird schwach / Cicer. de Clar. Oratoribus c. 24.

¶ Conflaccescere, Gellius lib. 2. cap. ult. dixit: *Fluctus, simul ac ventus posuit, sternuntur & conflaccescunt.*

¶ Flaccidus, adjectivum, languidus, welck / φιλάκικος Plin. lib. 15. cap. 30 *folium flaccidum.* Metaphorice *Sinus flaccidi* in vestimento. Apulejus lib. 7. p. 191 *Sumta veste muliebri florida, in sinus flaccidos abundante.*

Flagellum vide in *Flagrum*, cujus diminutivum est.

FLĀGĪTIVM, crimen cum turpitudine conjunctum, eine Schande. Vet. Gloss. *Flagitium*, ἀπόπημα, βία. Nimirum ut βιάζεσθαι παρθένον dicebant. Et vero Nonius, FLAGITIVM, inquit, *veteres, vitium quod virgini infertur dici voluerunt.* Sic cum apud Terentium Chærea pro Eunucho act. 2. sc. 3. v. 19 de-

B duci vult, ut virgini Atticæ, cujus amore deperibat, stuprum inferret, Parmeno servus *flagitium* vocat. *Flagitium*, inquit, *facimus*, Eunucho act. 2. sc. 3. v. 90. Ubi Donatus: FLAGITIVM *more militari dicitur, res flagitatione, hoc est, increpatione digna*, &c. Augustin. lib. 3. de doctrina Christiana cap. 10 *Quod agit indomita cupiditas ad corrumpendum animum & corpus suum*, FLAGITIVM *vocatur: quod autem agit, ut alteri noceat*, FACINVS *dicitur. Et hæc sunt duo genera omnium peccatorum, sed flagitia priora sunt. Quæ cum exinaniverint animum & ad quandam egestatem perduxerint, in facinora prosilitur, quibus removeantur impedimenta flagitiorum, aut adjumenta quærantur.* Hinc *flagitium facere*, Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 90. *admittere* Cicer. pro Cluent. cap. 46. *committere* de Clar. Orat. cap. 61. *Flagitio ardere* Plautus Casina act. 5 sc. 3. v. 1.

¶ Flagitiosus, sceleratus. *flagitiosæ libidines*, Cicer. 4. Verrin. c. 54. schändliche Unzucht. *Homo flagitiosissimus*, ibidem cap. ult. Marius apud Sallustium Jugurth. c. 85 de nobilibus a majorum virtute deficientibus: *Quanto vita illorum præclarior, tantò horum socordia flagitiosior.*

¶ Flagitiosè, schändlich / bübisch. *Flagitiose & turpiter esse cum quo.* Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 3. sub fin. *Hortensius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus flagitiose & turpiter.* Item *Impure ac flagitiosè vivere*, in Schande leben / Cicer. de finibus lib. 3. cap. 11. Et, *Aliorum amori flagitiosissime servire*, Idem 2. Ca-

C tilinar. cap. 4. zu Schanden Vorschub geben. Arnobius lib. 4. p. 141 ad Gentes: *Ipsum regem mundi* [Jovem] *flagitiosius liberos procreasse, quam ipse est natus atque editus, prædicatis.*

FLĀGĪTARE, plus est, quam *postulare.* Est enim vehementer, & velùti inflammatione quadam animi petere, mit Gewalt und Ungestüm fordern. *Milites stipendium flagitant*, wollen kurzum bezahlet seyn / Cæsar lib. 1. Civil. extr. ¶ 2. Item cum clamore, & convicio poscere. Vet. Gloss. *Flagitaverit*, μετὰ βοῆς ἀπαιτήσῃ Unde & *Fœneratores* appellati *Flagitatores*, quod cum flagitio repeterent fœnus. *Undique versum tabulis flagitari*, von allen Orten gemahnet werden / Apulej. Apol. Hinc ¶ 3. & pro instanter petere usurpatur. Onomast. Vetus: *Flagito*, ἐπιλιπαρῶ. Sic *flagitare aliquam*, est instantius appellare de stupro. Ulpianus Lege 2. Dig de privat. delict. § 5. *Si quis, inquit, alienam ancillam surripuerit, & flagitaverit, utraque actione tenebitur.* Hujus auctoritate illud Lactantii lib. 6. Instit. Divin. cap. 23, *His obscenitatibus animas ad sanctimoniam genitas, velut in cœni gurgite demersit* (Dæmon) *pudorem exstinxit, pudicitiam flagitavit*; (ità enim in plerisque libris legitur) propugnat Mich. Thomasius: de quo tamen Buchnero aliter videtur: Vide infra in *Lapido.* Pompejus Festus: *Inter cutem flagitatos dicebant antiqui mares, qui stuprum passi aliquando essent.* ¶ 4. Aliquando est infamare. Nam & *flagitium* apud veteres infamiam signifi-

D cabat. Plaut. Epid. act. 3. sc. 4. v. 79 *Flagitio cum majore post reddes tamen.* MAIORE FLAGITIO, id est, infamiâ, ausschreyen. ¶ Sic autem dicimus. *Flagito te. Flagito à te. Flagito te pecuniam, frumentum*, cum accusativis. Cicer. lib. 9. epist. 8 Famil. *Misi, qui metuo, ne te forte flagitent, ego autem mandavi ut rogarent*, habe Furcht / sie werden mit Gewalt von dir fordern / das ich ihnen befohlen habe / von dir zu bitten. Idem lib. 3 epist. 11 ad Appium: *Cum a te tua promissa per literas flagitabam.* Et lib. 4 epist. 13 ad Nigidium: *quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent.* Et pro domo sua cap. 6 *me frumentum flagitabant.* Et pro Plancio cap. 2 *id quod me flagitat.* Etiam passive accusativi patiens est. Cæsar extremo 1. de Civili bello: *Cum Petrejus atque Afranius stipendium ab legionibus, pæne seditione facta, flagitarentur.*

¶ Poni-

¶ Ponitur & pro accusare, sicut & *postulare*. Tacit. 1. Histor. cap. 53 *Ut peculatorem flagitari jussit*. Vide de differentia verborum *poscere*, *postulare*, *flagitare* L. Vallam lib. 5. c. 58. A

¶ Hinc nomina sunt verbalia, *Flagitatio*, actus flagitandi: &

¶ Flagitator, ein harter Mahner. *Flagitator molestus, assiduus, acer*, Cicer. in Bruto cap. 5. der einem immer vor der Thür liegt. *Flagitator pugnæ*, Liv. 2. cap. 45.

Composita.

¶ Efflagitare. *Convitio efflagitare*, 2. ad Q. fratr. epist. 10. mit unnützen Worten einem abtrotzen/ abpochen. Quintilianus Tryphoni bibliopolæ: *Efflagitasti quotidiano convicio, ut libros*, &c. *jam emittere inciperem*. Virgil. 12. Æneid. v. 759

Nomine quemque vocans, notumque efflagitat ensem.

¶ Efflagitatio, Forderung. Cicer. lib. 5. fam. epist. 19. *Admonitio, vel potius efflagitatio, ad coeundam societatem*.

¶ Reflagitare. Catullus Carm. 42. v. 6

Persequamur eam, & reflagitemus.

Et v. 6 *Circumsistite eam, & reflagitate.*

hoc est, pugillares, codicillos ab ea reposcamus.

FLAGRO, flagrare, ardere, brennen/ brünstig seyn. *Flagrare amore, cupiditate, desiderio*, usitatæ metaphoræ sunt, pro *ardenter amare, cupere, desiderare*, hefftige brünstige Liebe/ Lust/ Verlangen haben. e. gr. Cicer. pro Marcell. c. 9 *Animus tuus semper immortalitatis amore flagravit*: Sic *flagrare desiderio urbis*, lib. 5. ad Attic. ep. 11. *Consules flagrant infamiâ*, lib. 4. ad eundem epist. 18. sind beschrien. *Flagrat bello tota Italia*, Krieg ist in gantz Italien angangen/ Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 17. *Flagrare incredibili studio dicendi*, Idem de Oratore lib. 1. c. 4. B

¶ Flagrans, brennend. Cicer. 1. de Divin. cap. 32 *noctu flagrantes onerarias, quas incenderant milites, videbatis*. Et Livius 44. cap. 36 *flagrantissimo æstu*. Solinus cap. 46 de Arabia: *ortu Canis, flagrantissimis solibus*. ¶ 2. Cupidus, begierig. Cic. pro Muræna cap. 31. *recentibus præceptorum studiis flagrantem usus flectet, dies leniet, ætas mitigabit*. Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. p. 11, *ira flagrantior*. Juvenalis Satyr. 13. v. 11,

— — — — — flagrantior æquo.

Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.

Cicero de Fato cap. 2 *Oratoriis studiis te incendi, quanquam flagrantissimum, acceperam*. Tacitus 2. Hist. cap. 31 *flagrantissimæ libidines*.

¶ Flagranter. Superl. Taciti est lib. 1. Annal. cap. 3 *specie recusantis flagrantissime concupiverat*. Comp. flagrantiùs. Ammianus lib. 31. cap. 26 *exarsere flagrantius*. Et Augustinus lib. 8. de Trinitate c. 9 *Quanto flagrantius diligimus Deum, tanto certius sereniusque videmus*. C

¶ Flagrantia, Brunst/ Brandt. Gellius lib. 17. cap. 10 *flagrantia montis Ætnæ*: & ex eo Macrob. 5. cap. 17.

¶ Circumflagrare. Avienus in Arati Virgine:

Quaque per immensum circumflagrantibus astris
Circulus obliquo late jacet astriger orbe.

¶ Conflagrare, incendio perire, verbrennen. *Conflagrare flammis*, Livius dixit lib. 30. cap. 7. *Conflagrare incendio*, abbrennen. *Conflagrare invidiæ incendio*, Cicer. 1. Catil. cap. 11. uffs eusserste geneidet werden. *Conflagrare amoris flammâ*, Cicer. Verr. 7. cap. 35. ¶ *Urbs incendio conflagrata*, 4. ad Herenn. cap. 8. Et Apulejus de Mundo p. 73 *Regiones Phaëthontis ruinâ conflagratæ perierunt*. Utrobique passiva notione. Etiam Vitruvius sub finem Operis sui: Naves malleolis confixæ incendio sunt conflagratæ.

¶ Conflagratio, ein Brand/ Verbrennung. Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 29 de excidio mundi: *Berosus adeo quidem id affirmat, ut conflagrationi, atque diluvio, tempus assignet*. Adde cap. 28 ibidem. Et Lactantius lib. 2. cap. 9 *conflagratione interire*.

¶ Deflagrare. *Quâ nocte Alexander natus est, eadem Dianæ Ephesiæ templum deflagravit*, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 27. ist abgebrandt. Idem in Acad. 4. cap. 37 *Fore aliquando, ut omninò hic mundus ardore deflagret*, durch Brandt vergehe. Et in Offic. 3. cap. 25. *Phaëthon ictu fulminis deflagravit*. *Iræ deflagrant, seditio deflagrat*, id est, languescit, legt sich/ hört auff. Sic Livius lib. 40 cap. 8 *Spes animum subibat, deflagrare iras vestras, purgari suspiciones posse*. Et Tacitus 2. Histor. cap. 29. *deflagrante paullatim seditione*. D

¶ Deflagratus, passive, abgebrandt. Cicero 4. Catil. cap. 6, *ut gentem Allobrogum in vestigiis hujus urbis, atque in cinere deflagrati imperii collocarent*. Idem 3. Tuscul. cap. 19 ex poëta: *fana flammâ deflagrata*.

¶ Deflagratio, ut: *Terrarum omnium deflagratio*, Cicer. lib. 3. de Fin cap. 19. *Cum mea domus ardore suo deflagrationem urbi minaretur*, Idem pro Plancio cap. 40.

¶ Inflagrare. Solinus cap. 5. [al. 11] de Sicilia: *Sarmenta, licet viridia ignem sponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, ab ipso numine sit accendium*.

FLAGRUM, flagellum, Peitsche/ Geissel. *Flagris cædere*, Livius lib. 28. cap. 11. *Flagris objurgare*, Sueton. Oth. cap. 2. peitschen. & *dura flagra pati*, Juven. Sat. 5. v. 173. gepeitschet werden.

¶ *Flagriones* dicti servi, *quod flagris subjecti*, Nonio interprete. Vet. Onomast. *Flagriones*, μαστίγιαι.

¶ Flagrifer, qui flagellum gestat, qui flagellat. Ausonius ep. 14. v. 10. *Flagrifer Automedon*.

¶ Flagellum, idem quod flagrum. Peitsche. Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 41 *flagellis ad mortem cæsus*. Generatim per *flagella* intelliguntur *verbera servilia*. Justin. lib. 1. cap. 5. Clare Accursius D. L. 49. de jure Fisci leg. 12 *servilia verbera* interpretatur *flagella*. Hinc *flagella servorum* apud Senecam lib. 3. de Irâ c. 28. Juvenal. Sat. 6. v. 478 *Hic frangit ferulas, rubet ille flagello*. ¶ 2. Et *Flagella* summæ arborum partes sunt, auctore Servio in illud Virg. 2. Georg. v. 399 *Neve inter vites corylum sere, neve flagella*

Summa pete, &c.

Die Wippel oder Schosse. De vite tamen maxime utuntur auctores, quo & Virgilii carmen pertinet. Catullus Epithal. de eadem v. 52 *Jam jam contingit summum radice flagellum*. Septimius apud Terentianum Maurum pag. 76

Quando flagella jugas, ita juga,
Vitis & ulmus uti simul eant.

Varro de re rust. lib. 1. cap. 31 *Ejusdem sarmentum propter infirmitatem sterile, neque ex se potest ejicere* VITEM, *quam vocant minorem*, FLAGELLUM; *majorem etiam, unde uvæ nascuntur*, PALMAM. Sic *luxuriantes flagellis vineas* B. Hieronymus dixit lib. 2. Epist. 13. cap. 8.

¶ Flagellare, flagello cædere. Plin. lib. 18. cap. 30 *Messem perticis flagellare*. Dreschen. *Flagellare annonam*, das Korn mit Verkauffen theuer machen. Plin. lib. 33. cap. 13 *Precia non ignoramus alia in aliis locis esse, & mutari prout navigationes consliterint, aut aliquis prævalens manceps annonam flagellet*. Martial. lib. 4. Epigr. 42

Lumina sideribus certent, mollesque flagellent
Colla comæ. Die Haar zu Felde schlagen und fliegen lassen. & lib. 5. Epigr. 13 *At tua centenis incumbunt tecta columnis,*

Et libertinas arca flagellat opes.

¶ Flagellaticius, flagris dignus. Gloss. Gr. Lat. Μαστιγίας, verberosus, flagellaticius.

FLAMEN, masc. sacerdos, dictus à *filo*, quo per æstum capita flamines religabant, quod nudis eos penitus capitibus incedere nefas esset. Itaque FLAMINES quasi FILAMINES secundum Varronem. Vide Servium ad illud 8. Æneid. v. 663

Hic exultantes Salios, nudosque Lupercos,
Lanigerosque apices, lapsa ancilia cælo
Extuderat.

Hos Numa instituit, de quo Livius lib. 1. cap. 20. & Dionys. Halic. lib. 2. cap. 65. Hi variis nominibus distincti erant, ab appellationibus Deorum sumtis, quorum sacra curabant. Ut *Flamen Dialis, Jovis: Martialis: Vulcanalis: Quirinalis*, &c.

¶ Flaminia, domus dicebatur Flaminis Dialis, Gell. lib. 10. c. 15. des Priesters Wohnung. ¶ 2. Uxor flaminis, aut fœmina sacerdos. Inscript. Reines. 48 Classis quintæ: C. AMITIUS Q. F. QUIR. CAPITOLINUS FLAMEN MARTIALIS ET FLAMINIA AEMILIA UX.

¶ Flamina, ejusdem dignitatis mulier. Reines. c. l. Inscript. 49. FLAVIA FLAMINA FLAVIAL. Adde illustr. Spanhem. de Numism. p. 611.

¶ Flaminica, ministra Flaminis Dialis. Gell. c. l.

¶ Flaminium, ipsum sacerdotium, Idem Gellius c. l. ut: *Flaminio decedere*, flaminis dignitate, das Priester-Ampt. Livius 26. cap. 23 *flaminio abire*.

¶ Et *Flaminia*, plur. apud Cicer. Philipp. 13. cap. 19, *Flaminia cui reliquisti?*

¶ Flaminianum, ut, *Flaminiana ostenta*, Cic. de divinat. lib. 2. cap. 21.

¶ Flaminius, Rom. Consul, interfectus in pugna cum Hannibale, viam è Roma Ariminum usque stravit. Filios habuit *T. Qu. Flaminium*, qui Philippum Macedoniæ Regem debellavit, & *L. Flaminium*, virum consularem, libidinibus deditum. Liv.

¶ Flamonium quoque idem quod flaminium, flaminis sacerdotium. Sidonius lib. 5. epist. 7 *Invident flamonia municipibus*. Ubi Sirmondum vide, qui ex Glossis, & inscriptione Dacica idem confirmat p. 56.

FLAMMA, φλόξ, à φλέγω, ardeo, Feuerflamme/ Feuer. *Flamma convalescit*, Quintil. lib. 5. cap. 13. wird starck. *Flamma hausit multos*, Liv. lib. 30. cap. 5. Et, *Flamma ferroque absumti*, ibid. cap. 6. Et Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 54. extr. *Quidam dicere ajunt Ennium; Flammam à sapiente facilius in ore ardente opprimi, quam ut bona dicta teneat*, quod vide ab ipso Cicerone explicatum. Plaut. in Curculione act. 1. sc. 1. v. 53 *Semper tu scito: Flamma fumo est proxima*, das Feuer ist dem Rauche nicht weit. Hoc est: periculum tempestivè fugiendum est. *Flamma invidiæ*, Cic. 1. Catil. c. 11. *E flammâ petere*, proverbiale apud Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 38. Vide Interpretes. Cæterùm flammæ apparentes lætos successus, & claritudinem præsignificant, quâ de re Freinshem. ad Curt. lib. 3. c. 3, 3. & ad Flor. lib. 1. cap. 6, 1. Dalech. ad Plin. lib. 2. c. 36. Gruterus ad Livium lib. 25. cap. 39. alii.

¶ Flammula, diminut. Columella lib. 9. cap. 14 *Papiliones dum circa flammulam volitant, aduruntur.*

¶ Flammeus, igneus, flammend. Cic. 2. Nat. Deor. c. 46 *Sunt stellæ natura flammeæ.* ¶ Per metaphoram *Flammeum* dicitur, quicquid concitata celeritate peragitur. Ita Varro *Flammeos versus* dixit ardore extemporali prolatos. Catull. de nuptiis Pelei v. 337 *Flammea prævortet celeris vestigia cervæ.* Sic *fervidæ rotæ* apud Horatium Od. 1.

¶ Flammeolus, Feuerroth. Columell. lib. 10. v. 307

Pressaque flammeola rumpatur fiscina caltha.

¶ Flammeum, vel Nonio Marcello, cui tegmen capitis matronarum est, *Flammeus*, virili genere. Apulej. de Asino Aureo lib. 4. sub fin. *Cantusque lætus Hymenæi lugubri finitur ululatu: & puella nuptura deterget lacrymas ipso suo flammeo.* Et *Flammeum virginale*, Hieronym. epist. 8. pr. ein Brautschleyer/Kopffschleyer. Fuit autem capitis amictus luteo colore, quo tegi solebant novæ nuptæ, ein gelber Schleyer. Lucan. lib. 2. v. 361

Lutea demissos velarunt flammea vultus.

¶ Flammeolum, diminutivum. Juvenalis Sat. 10. v. 333

dudum sedet illa parato
Flammeolo.

¶ Flammearius, infector flammeorum. Plaut. Aulul. act. 3. sc. 5. v. 35.

¶ Flammea, & viola flammea, & flammula, herba ab acrimonia sic dicta, quam *Clematidis* speciem fecit Matthiolus. Est autem *Clematis*, Singrün/Dreyfaltigkeit Blumen/ nonnullis, Spiegelblumen.

B

¶ Flammidus, idem quod flammeus. Apulejus de Mundo p. 66 *glacialibus flammida confundit.* Et lib. 11. Miles. post principium: *roseo rubore flammida.*

¶ Flammigare, flammas spargere. Gellius lib. 17. cap. 10 *Interdiu fumare Ætnam; noctu flammigare.* Eodem modo repetit Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 17.

¶ Flammo, flammare, inflammare, seu accendere. Tacit. 2. Histor. cap. 74 *Namque omnes exercitus flammaverat arrogantia venientium à Vitellio.* Idem lib. 4. cap. 24 *His inter se vocibus instinctos flammavere insuper allatæ à Vespasiano literæ.* Silius lib. 1. v. 55. *juvenem facta ad Mavortia flammat.* Idem lib. 4 v. 195 *Cuspide flammat equum.*

¶ Flammatus, flammis combustus. Catull. in Argonaut. v. 290

-- -- *fletaque sorore*
Flammati Phaethontis.

¶ Vel flammis armatus sive ardens. Ita *Flammatus Jupiter* dicitur apud Cic. 1. Divin. cap. 11. ex poeta. ¶ *Flammata toga.* Ein rother Rock/ Martial. lib. 5. Epigr. 20.

¶ Flammescere. Hymno ecclesiæ ad horam tertiam (inter Ambrosianos exstat) *Flammescat igne caritas.*

¶ Deflammo, are, Ausleschen. Apulejus de Asino Aureo lib. 5. sub fin. *Illa mihi prorsus adhibenda est, nec ulla alia, quæ castiget asperrime nugonem illum: pharetram expilet & sagittas dearmet, arcum denodet, tædam deflammet*, id est, facem restinguat flammisque despoliet. Nam particula *De*, hic in singulis verbis privat.

C

¶ Inflammare, incendere, anzünden/ anstecken/ erhitzen. Cicer. 7. Verrin. cap. 35 *classem inflammari incendique jussit.* Idem 4. in Catil. cap. 6 *Urbem inflammandam Cassio attribuit.* Sed *inflammari cupiditate, amore, furore, scelere, spe*, dicitur, sicut *flagrare*, apud Cic. passim. *Inflammare alicujus animum in aliquem*, est impellere & exasperare, ut, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 46 *populum inflammare in improbos;* hetzen und verbittern. *Inflammare invidiam* est augere, die Abgunst anhetzen und stärcken. Cic. 3. de Leg. cap. 11 *inflammata invidia.*

¶ Inflammanter, Gell. lib. 10. cap. 3 *acriter & inflammanter facit*, hitzig.

¶ Inflammator, unde fœmininum

¶ Inflammatrix. Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 3 *Eædem odii caussæ, quæ amoris inflammatrices.* Ammianus lib. 14. cap. 1 de Galli Cæsaris uxore: *Megæra mortalis inflammatrix sævientis assidua.*

D

¶ Inflammatio, vox nota medicis, ut: *Inflammatio alicujus membri*, die Erhitzung/ wenn ein Gliedmaß entbrennet/sich entzündet. *Inflammatio occupat*, Celsus lib. 6. cap. 6 post principium. *Inflammationem reprimere*, Idem lib. 7. cap. 25.

¶ Hæc de Compositis cum Præpositione: alia, & maxime poetica, cum Nominibus aut Verbis sunt

¶ Flammicŏmans, flammante coma præditus. Juvencus in Matth. 25. de 10 virginib.

Ornatu accinctæ tædarum flammicomantum.

¶ Flammicŏmus. Prudentius Psychomach. v. 776 *si flammicomis ignibus insilias.*

¶ Flammicrĕmus. Venantius Fortunatus lib. 1. carm. 15 in laudem Leontii v. 47

Nullaque flammicremæ senserunt damna ruinæ.

¶ Flammifer, ut apud Silium lib. 1. v. 257 *Flammiferi radii.* Et eodem libro v. 461

Crine ut flammifero terret fera regna cometes.

Et Val. Flaccus lib. 1. v. 4 *flammifero consedit olympo.*

A

¶ Flammiger, idem. Valer. Flaccus lib. 5. v. 581 *flammigeri solis proles.* Et Statius Thebaid. 8. v. 676 *flammiger ales*, id est aquila, flammantia Jovis arma gestans.

¶ Flammipes. Juvencus lib. 2. in Matth. 11

Elias quondam, quem turbine jussa corusco
Flammipedum rapuit simulatio quadrijugorum.

¶ Flammipŏtens, Vulcani cognomen. Arnobius lib. 3. p. 112 *Flammipotens Vulcanus fabricatur enses.*

¶ Flammivŏlus. Arator in Act. Apost. cap. 18

Flammivolo sub sole jacet.

¶ Flammivŏmus. Juvencus procemio:

Tum cum flammivoma descendet nube coruscans
Judex.

FLĀVUS, flavum quod colorem refert auri, Goldgelb. *Cæsaries flava*, Val. Flacc. 6, 225. gelb Haar. Apud Horatium Tiberis *flavus* appellatur propter arenam lib. 1. oda 2.

¶ Flāveo, flavere, gelb seyn. Columella lib. 10. v. 311

Sed cum maturæ flavebit messis aristis.

Virgil. Georg. 3. v. 350. *Turbidus & torquens flaventes Ister arenas.* Et

¶ Flāvesco, flavescere, gelb werden/ Cato cap. 151. *Hordeum maturum est, ubi flavescit.* Virgil. Eclog. 4. v. 28

Molli paullatim flavescet campus arista.

¶ Subflavus vel Sufflavus. Sueton. Aug. cap. 79.

¶ Flavicŏmans. Prudentius Apotheos. v. 495

Armiger e cuneo puerorum flavicomantum.

FLECTERE, curvare, beugen/ lencken. Ovid. 2. de arte am. v. 179 *Flectitur obsequio curvatus ab arbore ramus.* *Flectere cursum, viam, iter*, Cicero. *Animum à vero flectere*, abhalten/ Livius procem. operis. *Teneros & rudes animos flectere, & inficere*, Cic. 1 de Legib. c. 17. lencken/ und etwas in sie bringen. Sic, *Oratione, precibus flectere*, bewegen/erweichen. *Precibus si flecteris ullis*, Virgil. 2. Æn. v. 289. *Deus suo numine prope fata ipsa flectit*, Cic. 3. in Catil. cap. 8.

¶ Flexus, nomen, eine Krümme/ein Umweg. Quintilianus libro 9. cap. 2 *Qui cursu parum valent, flexu eludunt*, mit Krümmen und Abwegen. *Flexus membrorum*, Idem 1. cap. 1. Gelencke. *Flexus vocis*, eodem 1. lib. c. 10. Et, *In hoc quasi flexu ætatis*, Cic. pro Cœlio cap. 31.

¶ Flexio, idem. Cic. in Pison. cap. 22. *Quæ diverticula flexionesque quæsisti?* krumme Ausflüchte. Idem in Oratore cap. 18 *alter alteri objicit vocis flexiones.*

¶ Flexura, idem. Seneca Ep. 71 *Virtus recta est: flexuram non recipit.*

¶ Flexilis, quod flecti facile potest. Ovidius Metam. lib. 5. v. 383 *Oppositoque genu curvavit flexile cornu*, id est, arcum intendit. Et

¶ Flexibĭlis, flexibile, quod facile flectitur. *Flexibilis ætas*, Cic. ad Brut. ep. 18 die Jugend/so leichtlich zu lencken und zu bereden ist. *Oratio flexibilis*, Cicero in Oratore cap. 16. *Flexibiles hominum voluntates*, Lib. 2. fam. ep. 7.

¶ Flexibilitas. Solin. cap. 65 [al. 52] de India: *circumferunt cornua flexibilitate.*

¶ Inflexibilis, e, quod flecti se non patitur. *Obstinatio inflexibilis*, Plin. lib. 10. epist. 97. halßstarriger Sinn/ der sich nicht lencken läst. Seneca Epist. 95. *Necessaria sunt decreta, quæ dant animis inflexibile judicium.* Et Augustinus epist. 254 *Stoici animum prorsus ferreum & inflexibilem volunt.*

¶ Flexŭōsus, *Flexibus plenum*, so sich hin und wieder fügt und zeucht. *Flexuosa vitis*, Cato cap. 33. *Iter flexuosum*, ein krummer Weg/ Cic. 2. Nat. Deor. c. 57. *Mons flexuosus*, Plin. lib. 5. c. 27. de Tauro. *Flexuosissimi orbes*, idem lib. 11. c. 37.

¶ Flexuose, adverb. Plin. 18. c. 35 *flamma flexuose volitat.*

¶ Flexănimus, beweglich/ ut, *Oratio flexanima*, quæ animum flectere possit, die das Hertz beweget. Citat ex Pacuvio Nonius: *O flexanima atque omnium regina rerum, Oratio!* Citat eadem & Cic. lib. 2. de Orat. c. 44. Et Catullus de nuptiis Pel. & Thet. v. 330 *Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore.*

¶ Flexilŏquus, flexiloquum, *ambiguum, & obscurum*, das man so und so deuten und verstehen kan/ungewiß. *Oracula flexiloqua*, Cic. de divinat. lib. 2. cap. 56.

Composita.

¶ Adflectere. Avienus Arateis v. 734

-- -- *huic rutilos si sol adflexerit axes.*

¶ Conflexus, *Conflexa cubito juga*, apud Plinium legitur, lib. 2. cap. 44.

¶ Circumflectere, herum beugen/herum lencken. Virg. Æn. 5. v. 130 *unde reverti*
Scirent, & longos ubi circumflectere cursus.

Prudent. Apoth. v. 203 *anceps labyrinthus & error*
Circumflexus.

¶ Circumflexus, ûs, subst. circumflexio. Plin. lib. 8. c. 11 *ut circumflexu facili ambiant dracones elephantos.* Ita Frob. & Dalech. &c. at Chifl. & Harduin. *circumplexu.* Alibi tamen & Harduinus in Plinio, ut lib. 2 ineunte, *circumflexu mundi:* & lib. 6 cap. 34 *cæli circumflexu.*

¶ Circumflexio, idem. Macrobius lib. 1. Somn. Sc. cap. 12. pr. Zodia-

A *Zodiacum ita lacteus circulus obliquæ circumflexionis occursu ambiendo complectitur.*

¶ Deflectere, herab beugen/ lencken. *Deflectere de via*, Cic. 2. off. cap. 3. zur Seiten sich abschlagen. Et, *Deflexit consuetudo de spatio curriculoque majorum*, Cicero de amicit. cap. 12. Et, *Deflectere de cursu suarum actionum*, Cælius ad Ciceronem libro 8. Famil. epist. 11. Et *Deflectere a veritate*, pro Rosc. Com. cap. 16. id est, degenerare. Idem de Arusp. Resp. c. 19 *deflectere a virtute patris.* Et transitive *sententiam deflectere* Cic. in Orat. cap. 40 *ut declinet à proposito deflectatque sententiam.*

¶ Deflexus, particip. ut, *Amnes in alium cursum deflexi.* Cic. 1. de Divin. cap. 19. Addunt, *Ætas à diuturnis laboribus ad otium deflexa*, ex 9. ad Attic. epist. 10. sed *devexa* legendum.

¶ Deflexus, us, substant. Columella 4. cap. 26 *ne deflexu frangatur.*

¶ Deflexio, idem. Juvencus lib. 4. v. 155 in Luc. 21 *deflexio lucis.*

¶ Indeflexus, Plinius Paneg. Trajani c. 4 *Indeflexa maturitas*, id est, vigoris plena & nondum inflexa ac incurvata in senii debilitatem. Apulejus de Deo Socr. post pr. *indeflexo cursu.*

¶ Inflectere, einbeugen/einziehen/ lencken. Cicero pro Cæcin. cap. 26. pr. *Jus civile neque inflecti gratiâ, neque perfringi potentiâ, neque adulterari pecuniâ potest.* Idem in epist. 7. lib. 1. ad Lentul. *Magnitudinem animi tui ne unquam inflectas cujusquam injuriâ.* B *Inflexa cervix*, eingezogen Halß. Virgil. 3. Æneid. 631.

¶ Inflexio. Cic. 3. de Orat. c. 59. *inflexio laterum.*

¶ Inflexus, ûs, idem. Arnob. lib 2. p. 57 *inflexibus flexuosis adire.*

¶ Inflexibilis, vide supra post *Flexibilis.*

¶ Reflectere, wieder umlencken/ zurücke lencken. Plin. lib. 11. cap. 50 *Canum degeneres caudam sub alvum reflectunt*, loser Art Hunde schlagen den Schwantz unter sich. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 9. *Neque illum misericordia repressit, neque reflexit*, zurück halten. *Animum revocare, & reflectere ad aliquid.* Cicero pro Sylla cap. 16.

¶ Reflexum, zurücke gebogen. *Cervice reflexa*, Stat. 1. Achill. v. 382.

FLEMINA, auctore Festo dicuntur, *quum labore viæ sanguis defluit circa talos, & tumorem facit.* Idem fere cum *boá* & *tamá*.

FLEO, flere. *Flet pater de filii morte*, Cic. in Verr. 3. cap. 30. *Flere ac lamentari*, Idem 1. de Orat. cap. 57. Seneca Hercule Oetæo v. 583 *Flemus casus Onei tuos.* Horat. de Arte v. 102 *Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi.* ¶ 2. *Flere ad novercæ tumulum*, dolorem simulare est, weinen/ daß es das Hertze nicht erfähret/ Proverb.

¶ Flētur. imperf. Terent. Andr. 1. sc. 1. v. 103.

¶ Flendus, particip. Augustinus Civ. Dei lib. 22, cap. 22 *Hujus vitæ flenda calamitas.*

C ¶ Fletus, a, um, participium passiv. beweint. Virgil. 6. Æneid. v. 481

Hic multum fleti ad superos, belloque caduci
Dardanidæ.

Auson. Præfat. Parental.

Nomina charorum jam condita funere justo,
Fleta prius lacrymis, nunc memorabo elegis.

Et lib. ejusdem Carm. 9. pr.

Hactenus ut caros, ita justo funere fletos.

Usus & Prudentius Hymn. 10. καθημ. v. 84.

¶ Infletus, Vide infra sub *indefletus*, in *Defleo.*

¶ Fletus, nomen. *Maximo cum fletu legi*, Cic. ad Terentiam 14. epist. 2. *Lacrymæ & fletus cum singultu*, weinen mit schnupffen/ Cic. pro Plancio c. 31. *Fletus erumpit*, Quintil. lib. 6. c. 2. *Prosequi natos fletibus*, die Kinder beweinen/ Quintil. lib. 5. cap. 11. sub fin.

¶ Flēbilis, e, ut: *Gemitus flebilis*, Cic. 2. Tusculan. cap. 24. ein kläglich Seufftzen / Horatius lib. 1. oda 24

Multis ille quidem flebilis occidit,
Nulli flebilior, quam tibi, Virgili.

¶ Flēbiliter. *Canere flebiliter, perquam flebiliter lamentari*, sehr kläglich beweinen/ Cic. in Tuscul. illud lib. 1. cap. 35. hoc lib. 2. earundem Quæst. cap. 21. Comp. Flebilius, Paullinus Natal. 7. Felic. v. 62 *Flebiliusque ululant.*

D ¶ Fletifer. Ausonius in Cupidine sive Idyll. 6. v. 74

Gemmea fletiferi jaculatur succina trunci.

Composita cum Præpositione:

¶ Afflere apud Plautum Pers. act. 1. sc. 3. v. 72.

¶ Deflere, beweinen/ fletu prosequi. Asinius ad Cicer. lib. 10. epist. 31 *Illud initium civilis belli deflevi.* Et, *Casum aliquem deflere*, Cic. in Brut. cap. 96. *Mortem alicujus immaturam deflere*, eines zu zeitigen Tod beweinen/ Plin. lib. 2. Epist. 1. *Liberi defleti*, Cic. 1. Tuscul. cap. 35. *Mors à multis sæpe defleta*, Cic. 3. de Orat. c. 3. *Funera deflenda*, Ammian. lib. 27. cap. 11.

¶ Deflētio, Beweinung. Juvencus in cap. 24. Matth. lib. 4. v. 122 *Adveniet jam tunc tristis defletio terris.*

¶ Indeflētus, non defletus, apud Ovid. 7. Metam. v. 611

-- -- Indefletaque vagantur,
Natorum matrumque animæ, &c.

¶ Pro eo Ausonius *infletum* dixit, Parental. carm. 10

Non ego te infletum memori fraudabo querela.

¶ Diffletus, a, um. Qua voce elegantissime usus est Apulejus lib. 1. Milesf. p. 104 *Hem, inquam, mi Socrates, Quid istud? qua facies? quod flagitium? At verò domi tuæ jam defletus & conclamatus es. Liberis tuis tutores judicii provincialis decreto dati. Uxor persolutis feralibus officiis luctu & mœrore diutino deformata, diffletis pæne ad extremam cæcitatem oculis suis domus infortunium novarum nuptiarum gaudiis à suis sibi parentibus hilarare compellitur.*

FLIGO, ixi, ictum, antiquum verbum, quo usus est Lucretius lib. 2. v. 85

Obvia cum flixere, fit ut diversa repente
Dissiliant. id est, conflixerunt.

Livius quoque Andronicus, atque Accius, apud Nonium usi sunt. Hinc

¶ Flictus, nomen, apud Virgilium lib. 9. v. 667

Dant sonitum galeæ flictu, pugna aspera surgit.

hoc est, collisione, klungen im Zusammenrühren. Servius pro *afflictu* positum intellexit. Sic & Silius lib. 9. v. 322

galeæ horrida flictu
Adversæ ardescit galeæ.

Composita obsoleti *Fligo:*

¶ Affligo, ixi, ictum, ere, quod proprie est, cum flictu sive sono ad terram dare, προσουδίζειν. Sueton. Aug. cap. 96 *Contractis ad Bononiam Triumvirorum copiis aquila tentorio ejus supersedens duos corvos hinc & inde infestantes afflixit & ad terram dedit.* Plaut. in Pers. a. 5. sc. 2. v. 15 *Affligam te ad terram, scelus.* ¶ 2. Per metaphoram, *Perturbatione & dolore afficere*, betrüben/ quälen/ ängsten. Cic. in Tusc. lib. 4. c. 15 *Perturbationes animos affligunt*, kräncken und quälen das Hertz. *Affligere se*, sich bekümmern/ ängstigen. Cic. 2. ad Attic. ep. 19 *Pompejus ipse se afflixit.* Et pro Rosc. Am. cap. 12 *Mors Scævolæ afflixit cives omnes.* ist ihnen zu Hertzen gangen.

¶ Afflictus, a, um, Participium, ut Adjectivum. *Res afflicta* Lucan. lib. 1. v. 497. *Afflictiore conditione esse*, Cic. 6. Ep. 1, *tam afflictus nemo*, eadem Epist. extr.

¶ Afflictio, Afflictatio, & Afflictus quartæ declin. pro afflictione; verbalia sunt. Cic. Tuscul. 3. cap. 13 *ægritudo habet tabem, cruciatum, afflictionem, fœditatem.* Idem lib. 4. Tusc. cap. 7 *sollicitudo, molestia, afflictatio, desperatio, & si qua sunt de genere eodem.*

¶ Afflictus autem, quartæ substantivum, Nizol. Steph. alii ex 2. Tusc. cap. 8 extr. probant leguntque, *fœminata virtus afflictu occidit:* sed Gruterus & Lambinus *afflicta.*

¶ Afflictor, oris, ein Plager. Cic. in Pis. cap. 27 ineunte: *Senatus odit te, afflictorem & perditorem non modo dignitatis & auctoritatis, sed omnino ordinis ac nominis sui.*

¶ Afflicto, frequent. Terentius Eunuch. a. 1. sc. 1. v. 31 *Et ne te afflictes*, bekümmere und quäle dich selbst nicht. *Afflictari morbo*, Livius 39. cap. 10 ineunte, ubi tamen libri meliores habent *adfectari.* vid. Gronov.

¶ Afflictatio. Tertullianus de Patientia cap. 5, *Israel Ægyptiis afflictationibus extractus.*

¶ Afflictator. Idem Tertullianus lib. 5. adv. Marc. c. 16. pr. *Justum est, afflictatoribus nostris rependi afflictationem: & nobis, qui afflictamur, requietem.*

¶ Confligo, ixi, ictum, confligere, est prœlio congredi, scharmützeln. *Armis confligere, Manu cum hoste confligere*, kämpfen/ Cicero, illud in Pison. cap. 9; hoc 1. Offic. cap. 23. Et, *Paucis navibus adversus classem conflixit*, Nep. in Hannib. cap. 8. n. 4. *Ipsæ caussæ inter se confligunt*, Cic. 2. Catil. cap. 11.

¶ Confligium, collisio. Solinus cap. 14 [Salmas. 9] de Macedonia, *In latebrosis rupium cavaminibus, quæ fluctuum confligiis adesa sunt.*

¶ Conflictio, idem. Cic. Partit. Or. c. 16 *rerum inter se pugnantium conflictio.* & c. 29 *quasi conflictio cum adversario*, Gellius 6. cap. 3 *magna totius exercitus conflictione.*

¶ Conflictus, ûs, idem. Cic. 2. de Nat. cap. 9. *Lapidum conflictu atque tritu elicere ignem.* Gell. 6. cap. 2 *fatalis incommodi conflictu urgeri.*

¶ Conflictare, Terent. Phorm. act. 3. sc. 2. v. 20 *Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut conflictares malo*, hat noch niemahls in solcher Noth gestecket.

¶ Conflictari, Ter. in And. a. 1. sc. 1. v. 66 *Qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi*, der mit solchen Leuten zu thun hat. *Molestiis, fortunâ variâ, morbo, doloribus, adversâ, iniquâ valetudine conflictari*, est exerceri, angefochten/ geplaget/ bederbet werden. vid. Cic. 6. ep. 12. Plin. lib. 1. epist. 12.

¶ Conflictatio, ein Kampff. ut, *duorum exercituum conflictatio*, Gell. lib 15. cap. 18. extr.

¶ Conflictator, cujus fœmininum

¶ Conflictatrix, est Tertulliani lib. 2. adv. Marc. cap. 14, *Ægyptus hospitis populi conflictatrix.*

¶ Effligo idem, quod affligo. Plaut. Asinar. 4. sc. 2. v. 9 *effliges scio*, id est, ad inopiam rediges: & Cistellar. act. 2. sc. 1. v. 50 *nisi pedatu tertio omnes efflixero*, hoc est, tertio congressu interfecero. Etiam Ciceroni hoc verbum doctissimi viri è manu scriptis libris vindicarunt. Sane Gruterus & Grævius lib. 9. ad

Attic. epist. ult. legunt: *Servius filium misit ad effligendum Cn. Pompejum, aut certe capiendum.* EFFLIGENDVM, id est, perdendum; ut laudatus Graevius contra Victorium interpretatur.

¶ Efflictè, adverb. quod vehementer significat. Symmachus lib. 1. epist. 90 *Efflicte diligere.* Apulejus lib. 5. p.171 *efflicte cupere*, ut Elmenhorstius legit: at Pricaeus *efflictim*, de quo jam dicemus.

¶ Efflictim, idem. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 19 *efflictim amare.* Et Apulejus lib. 5. p. 161 *Amo efflictim te, quicunque es.* Adde Nonium.

¶ Efflictare, frequentativum, idem ac afflictare. Plautus Sticho act. 4. sc. 2. v.26

Non tu scis, quam efflictentur homines noctu heic in via.

¶ Infligo, incutio. Cicero in Vatin. cap. 8 *Si mortiferam plagam inflixisses.* Idem 2. Philipp. cap. 21 *tibi vulnus inflictum.* Et Cic. in Pison. cap. 26 *turpitudinem alicui infligere*, Schand anthun.

¶ Inflictus, ûs, nomen. Arnob. lib. 3. pag. 111 *quorum* [dentium, labiorum] *inflictu & mobilitate lingua sonos articulat.*

PROFLIGO, profligare, perdere, pessundare, ad interitum perniciemque deducere, ab *affligendo*, ut, *copias hostium profligare*, Cic. 14. Philipp. cap. ult. die Feinde in die Flucht schlagen / aus dem Felde treiben / erlegen. *Profligare Rempublicam*, idem 3 de Orat. c. 1 Cornelia apud Nepotem: *Inimici nostri non peribunt, atque uti nunc sunt, erunt potius, quam Resp. profligetur & pereat.* ¶ 2. *Profligare* etiam est, rem coeptam promovere, & prope finem adducere. Ut cum *aedificia, templa alia profligata* dicuntur, quae bonam partem educta quidem, sed manum ultimam tamen nondum passa sunt. Quod Gellius tamen recte & scite dici negat; cum, qui diligenter Latineque locuti sunt, haec talia, *prope absoluta* potius atque *affecta* dixerint: quod auctoritate Ciceronis maxime conatur adstruere. Sed fallitur: & iniqua haec ejus censura est. Namque & ipse Cicero sic loquitur 5. Tusculana cap. 6 *Atqui si ita est, profligata jam haec, & pæne ad exitum deducta quaestio est.* Augustus monumento Ancyrano, de suis gestis: INTER AEDEM CASTORIS ET AEDEM SATVRNI COEPTA PROFLIGATAQVE OPERA A PATRE MEO PERFECI. Tacitus 2. Histor. cap. 4 *Profligaverat bellum Judaicum Vespasianus, oppugnatione Hierosolymorum reliqua.* Idem 4. Histor. cap. 73 *Statui pauca disserere, quae profligato bello utilius sit, vobis audisse, quam nobis dixisse.* Et Livius lib. 21. cap. 40 *Sed ita forsitan decuit, cum foederum ruptore Duce ac populo Deos ipsos sine humanâ ope committere ac profligare bellum: nos autem qui secundum Deos violati sumus, commissum ac profligatum conficere.* Plane ita Florus libr. 2. cap. 15 de tribus bellis Punicis, *Atque*, inquit, *si quis trium temporum momenta consideret, primo commissum bellum, profligatum secundo, tertio verò confectum est.* Quam durum fuerit hos tantos auctores violatae Latinitatis deferre? Itaque inanis observatio atque censura Gellii est: quamvis & Nonius ei videatur favere.

¶ Profligatus, ex participio nomen. Cicero in Verrem 5 cap. 26 *Profligatissimus omnium mortalium ac perditissimus*, ein ruchloser verfluchter Mensch. Et Suetonius Tiberio 35 *Ex juventute utriusque ordinis profligatissimus quisque.* Graece tales ἀπονενοημένοι dicuntur, ut Casaubonus ad Theophrasti Characteres observat. *Perdita ac profligata judicia*, verderbte und untüchtige Gerichte / Idem 2 in Verr. cap. 3.

¶ Profligator, nomen. Tacitus annali 16. c.18 de C. Petronio: *Habebatur non ganeo & profligator, ut plerique sua haurientium, sed erudito luxu.*

FLO, flare, spirare, wehen / blasen. Cicer. Attic. lib. 7. epist. 2. *Belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Auster.* Plaut. in Mostell. act. 2. sc. 2. v. 104 *Simul flare, sorbereque haud factu facile est*, zweyerley ungleiche Ding lassen sich nicht auf einmahl thun.

¶ Flare, pro spernere, contemnere, usus est Prudentius Agone Eulaliae sive Hymno 9. περὶ στεφ. v. 31

Spernere succina, flare rosas,
Fulva monilia respuere.

Vide infra *deflare.* ¶ *Flare nummos*, Vide post *Flaturarius.*

¶ Flatare, frequentativum. Arnobius lib. 2. p. 69 *Cantores tuba, tibia, calamoque flatantes.*

¶ Flator, αὐλητής, ein Pfeiffer. Vet. Gloss. *Flat, Flator, φυσᾷ, αὐλητής.*

¶ Flatus, partic. passiv. ut, *Flatae massae*, vide infra in *Flaturarius.* Paullinus Jambo ad Cyther. v. 731

Scriptura namque Sancto flata Spiritu
Regi perennis mater est.

Flata, id est, *afflata.*

¶ Flâtus, ûs, nomen; Cic. 2. offic. c. 6 *Uti prospero ventorum flatu*, guten Wind haben. Et lib. 2. de Orat. cap. 44 *Ad id, unde aliquis flatus ostenditur, vela do*, wo ein Wind sich fühlen läßt / da segel ich nach. *Emittere flatum ventris*, einen Hinderwind lassen / Sueton. Claud. cap. 32.

¶ Flâmen, gen. neutri, idem quod flatus. das Blasen / Wehen / Winde. *Spirant flamina*, die Winde wehen. Ovid. 4. Fast. v. 18 *Dum licet, & spirant flamina, navis eat.*

Idem 13. Metam. v. 183

Exspectata diu, nulla aut contraria classi
Flamina sunt.

Idem 3. Fastor. v. 599 *Figitur ingenti flamine ad littus puppis*, durch Sturmwind an Strand gejaget. Horatius lib. 3. Od. 19 de tibiarum inflatu,

Cur Berecinthiae
Cessant flamina tibiae?

¶ Flâtilis, flabilis. Prudentius Hamartig. v.531 *flatile virus ingerit.* eingehaucht. Sic etiam Ammianus lib. 30. cap. 4 *flatili sonitu.* Arnobius lib. 6. p. 201 *laminarum flatilium crates.* geschmoltzen / aus Metall gegossen.

¶ Flabilis, aërius, spirabilis. Cic. 1. Tusc. cap. 27 *Nihil in animis aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum.* Prudent. Agone Romani v. 346

Aedem sibi ipse mente in hominis condidit
Vivam, serenam, sensualem, flabilem.

¶ Flâbrum, idem, apud Virgil. in Georg. 2. v. 293 seu *Flabra* potius pluraliter, ut Servius censet:

Ergo non hiemes illam, non flabra, nec imbres
Convellunt, puta aesculum.

Sic *Flabra Aquilonis*, Avienus Perieges. v. 33. & *Favoni*, v. 52: *Zephyri*, v. 150; *Noti* v. 1270.

¶ A flabrum *Flabellum* est, instrumentum illud, quo fit ventilatio, ein Wedel. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v.47 *Cape hoc flabellum, & ventulum huic facito.* Multa de ea re Casaub. in Suetonii Aug. pag. 107 & seqq. ¶ 2. *Flabellum seditionis*, festivâ metaphorâ dixit Cicero pro incitamento, eine Förderung zu Auffruhr / pro Flacco cap. 23.

¶ Flabralis, à flabris etiam dicitur. Prudent. Apotheos. v.845

Cum libet in gelidum flabrali frigore ventum
Spiritus existit.

¶ A *Flabellum* est verbum *Flabellare.* Tertullianus de Pallio cap. 4 *cum in affectationem flabellatur.*

¶ Inflabellare, einblasen. Tertullianus adv. Valentinian. cap. 23 *Omnibus elementis atque corporibus ignis inflabellatus est.*

¶ Flatura, idem quod conflatura. Vitruvius lib. 2 cap. 7 *in aeris flatura.* im Schmeltzen.

¶ Flaturarius, qui monetam cudit: hoc enim flando metallo, id est, liquefaciendo & cogendo in massam seu formam fieri consuevit, ein Müntzer. In Veteri inscriptione, quam supra in verbo *Fiduciare* produximus: FLATVRARII AVRI ET ARGENTI MONETARII, mentio fit. In alia:

C. SETLIVS ONESIMVS FLATVRAR.
DE VIA SACRA CONIVGI
B. M. F.

Lege 5. Cod. Theod. de falsa moneta: *Comperimus nonnullos flaturarios majorem pecuniam non minus criminose, quam crebre separato argento ab aere purgare.* *Flaturarii*, qui nummos flant, seu cudunt. Ulpianus L. 9. D. de Lege Cornel. de falsis: *Lege Cornelia cavetur, qui in aurum vitii quid addiderit, qui argenteos nummos flaverit, falsi crimine teneri.* *Flare* enim est liquefactum metallum fundere. Unde, *Flatae massae*: Lege 83. D. pro Socio.

Composita:

¶ Afflare, flatu contingere, anwehen/anblasen. Columella lib. 8. cap. 5 *Cavendum, ne pulli à serpentibus afflentur.* Livius lib. 30. cap. 6 saucii afflatique incendio effugerunt. Versengt. ¶ Veteres absolute usos hoc verbo Gifanius ad Lucretium observat, qui verbo *efflandi* similiter usus. Cicero Catone majore cap. 17 *Cum admiraretur Lysander & proceritates arborum & suavitatem odorum, qui efflarent à floribus.* Ita enim exaratum hunc locum in veteri Codice se reperisse testatur Gifanius: nec aliter scriptum à Cicerone Aldus Manutius omnino statuit, & similem locum ex Epistolis ad Atticum Commentario in eum Ciceronis Dialogum profert.

¶ Afflatus, us, subst. das Anhauchen/Anwehen. Plin. lib. ult. cap. ult. *benigno ventorum afflatu.* mit gutem Winde. Translate Cicero lib. 2. de Nat. Deor. cap. penult. *Nemo vir magnus sine aliquo afflatu divino unquam fuit.* Göttliche Gnade. Et 1. de Divin. cap. 18. *instinctu divino afflatuque.*

¶ Afflator. Tertullian adv. Hermogen. cap. 32 *Qui super aquas ferebatur, librator, & afflator, & animator.*

¶ Circumflare. Alcimus Avitus Epistola 31 ad Faustum & Symmachum senatores: *veluti ventis circumflantibus, fidei puppem ducamus.*

¶ Conflare, zusammen wehen / ut, *Tempestas ventis conflata*, Stat. 9. Theb. v. 524. vid. Barth. *Conflare metallum*, est igne liquefacere, schmeltzen. *Statuas argenteas, vasa aurea conflare*, Sueton. Aug. cap. 52. ¶ 2. Per Metaphoram, *Conflare* dicitur *aes alienum*, Schuld machen / Sallust. Catil. cap. 14. *Conflare bellum* Cic. 5. fam. epist. 2. Krieg anrichten. *Invidiam inimico suo conflare*, Cic. in Catil. 1. c. 9. Et, *Conflare amicitiam*, id est, contrahere. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 35 *Saepe ex malo principio magna familiaritas conflata est.* De Catilina

Cicero: *Monstrum conflatum ex diversis naturæ studiis cupiditatibusque*, oratione pro Coelio cap. 5. extr. A

¶ Conflatilis, conflando factus, aus Metall gegossen. Prudentius in Romano v. 293 *Fabri deorum, vel parentes numinum,*
Qui si caminus institissent segnius,
Non esset ullus Jupiter conflatilis.

Hieronymus Epist. 130 ad Marcellam: *sculptile atque conflatile*, de idolo Michæ, Judic. 17.

¶ Conflator. Vet. Gloss. *Conflator, χωνευτὴς; Conflatorium, χωνευτήριον.*

¶ Conflatura, Schmeltzung. Plin. lib. 7. cap. 56 *auri conflatura.*

¶ Conflatio. Tertull. de fuga in persecut. cap. 3 *Fidei ustio & conflatio administratur ex Dei voluntate.*

¶ Deflare, ut, *Cibum e manu prolapsum munditiarum caussa deflare*, Plinius lib. 28. cap. 2. Staub abblasen. ¶ 2. Contemnere, aspernari. Sueton. Calig. cap. 38 *Julii & Augusti diplomata, ut vetera & obsoleta deflabat.* Ita enim ex Memmiano libro omnino legendum. *Deflabat*, aspernabatur, irridebat. Fastidientes enim & contemnentes aliquid non raro ore emittere flatum, & quasi explodere solent. Vide omninò Casaub. Sic *flare* pro contemnere, spernere, usus Prudentius loco supra à nobis producto. Qui sane hanc lectionem non leviter firmat. B

¶ Difflare. Plaut. Mil. Glor. act. 1. sc. 1. v. 17 *legiones spiritu difflare*, wegblasen. Solinus cap. 13. de Thessalia: *difflantur ventosis spiritibus.*

¶ Efflare, exspirare, heraus blasen. *Efflare animam*, seinen Geist auffgeben/ Nepos in Pausan. cap. 5. Et, *Extremum halitum efflare*, mori, Cicer. 2. Tusc. cap. 9. ex poëta.

¶ Pereffiare, decompositum. Apulejus lib. 8. p. 207 *Postremo balbutiens incerto sermone pereffiavit animam virilem.* Ita Elmenh. & Pricæus.

¶ Inflare, auffblasen. *Tu calamos inflare leves*, Virg. eclog. 5. *Ambas buccas inflare*, quod iratorum est, Horat. lib. 1. Serm. Sat. 1. v. 21. *Res secundæ animos inflant*, grosses Glück macht stoltz und übermüthig.

¶ Inflatus, auffgeblasen. ut *Vestis inflatior*, Tertullian. de Pallio cap. 4. weit/pauschend. Deinde ad animum refertur, ut, *Animus inflatus*, elatus. *Inflati lætitiâ atque insolentiâ impii cives*, Cic. Philipp. 14. c. 6. Quæ Germanica etiam metaphora est, auffgeblasen/stoltz. Livius 39. cap. 53 *juvenis inflatior redierat.*

¶ Inflatus, ûs, subst. ut, *Inflatum recipiunt aures*, Cic. de Clar. Orat. cap. 51. ult. Et 4 Acad. Quæst. cap. 7 *inflatu tibicinis.*

¶ Inflatio, ut, *inflatio ventris*, Colum. lib. 6. cap. 6. *stomachi*, Plin. lib. 20. cap. 10. pr. *Asparagi*, inquit, *cumino addito, inflationes stomachi colique discutiunt*, vertreiben das Blehen. C

¶ Inflate, adverb. Cæsar 3. Civ. cap. 79 *inflatiùs perscribere.* hochmüthig. Conjungit enim cum *elatiùs* ibidem.

¶ Inflabilis. Lactantius de opific. Dei cap. 11, pulmonem vocat *viscus inflabile atque aëris capax.*

¶ Perflare, durchwehen. Ovidius Remed. am. v. 369
Summa petit livor, perflant altissima venti.

¶ Perflatus, nomen. Colum. lib. 1. cap. 5 *Quanto fuerit ædificii solum pronius orienti, tanto & æstate liberius capere perflatus poterit.*

¶ Perflabilis, ut, *terra perflabilis, ventis penetrantibus*, Solin. cap. 40 [Salm. 27] de Africa. Et active Palladius lib. 1. cap. 6. *ventus mediocris, sine vi & horrore perflabilis.*

¶ Perflatilis, idem. Apul. 3. Metam. p. 137 *tectum ædium patore perflatili nudatum.*

¶ Perflamen, flamen. Prudentius Apoth. v. 696 *sine divino Domini perflamine summi Arida terra fuit.*

¶ Proflare, für sich herblasen/ut, *Proflare iras*, apud Plinium lib. 8. cap. 4. Et Virg. 9. v. 326 *toto proflabat pectore somnum.*

¶ Proflatus, subst. Columella lib. 5. cap. 9 *in Favonium dirigi ordines convenit, ut æstivo proflatu refrigerentur.*

¶ Reflare, wider etwas wehen. *Etsi Etesiæ valde reflarint*, Cicer. Att. lib. 6. epist. 6. Idem 1. Tusc. extr. *Si reflantibus ventis recipimur.* Et 2. offic. cap. 6 *cum fortuna reflarit, affligimur.* Sidonius Anacreontico sub epist. 13. lib. 9 D
- - *Antra per palati,*
Crepulis reflanda buccis,
Gemit aura tibialis.

¶ Reflatus, ûs, subst. Cic. ad Att. lib. 12. epist. 2 *naves delatas in Vticam reflatu hoc.*

¶ Sufflare, ut, *sufflare ignem*, Plin. 34. cap. 8. auffblasen. ¶ *Sufflare se alicui*, Plautus dixit Casin. act. 3. sc. 3. v. 19.

¶ Sufflatio. Plin. 9. cap. 7 *bullantium aquarum sufflatio.*

¶ Sufflabilis. Prudent. Apotheos. v. 842 *Spiramus quotiens animæ sufflabilis auras.*

¶ Sufflamen, retinaculum rotæ celerius procurrentis, Hemmketten. Radsperren. Prudentius Psychomach. v. 417 *tardat sufflamine currum.* Juvenal. Sat. 8. v. 148
Ipse rotam stringit multo sufflamine Consul.

¶ Sufflaminare, sufflamine retinere, Seneca Ludo de morte Claudii sub fin. *Erant qui dicerent &c. aliquando Ixionis miseri rotam sufflaminandam.*

¶ Exsufflare. Augustinus epist. 105 sub fin. *Exorcizantur & exsufflantur infantes.* Et epist. 170 *Exsufflant & rebaptizant.*

¶ Insufflare, einhauchen/anblasen. Prosper Aquitanicus de Prædict. lib. 1. cap. 1. *insufflavit in faciem ejus spiritum vitæ.* Vulg. Interpr. *inspiravit*, Genes. 2, 7.

¶ Insufflatio. Hieronym. ad Pammach. Epist. 61. cap. 5 *Plasmavit Deus hominem ex limo, & per gratiam propriæ insufflationis ei animam tribuit.* Et Augustin. de Genesi contra Manich. c. 8 *insufflatio operata est in animam viventem.*

FLOCES, floçum, flocibus, purgamenta uvarum, & fex vini expressa ex vinaceis. Citat Nonius ex Cæcilio: *Ædepol ego neque florem, neque floces volo mihi, vinum volo*, Weinbeeren-Hülsen/ und was daraus mit Wasser gepresset wird. Vid. Gell. lib. 2. c. 7.

FLOCCUS, flocci, particulæ in panno & vellere, quæ detondentur, aut quæ vestibus incidunt, Flocken/Fäsigen und Federn die auff die Kleider fallen. *In veste floccos legere*, apud Celsum: quod Theophr. ἀπὸ ἱματίου κροκίδα ἀφελεῖν, cap. περὶ κολακείας dixit. Est enim hoc adulationis etiam pars. Unde hoc genus adulationis κροκιλεγμὸς appellabatur, de quo Casaubonus ad eum locum. *Flocci habere, flocci facere, flocci pendere*, apud Plautum, est irrisui ac ludibrio habere. *Non flocci facere*, &c. id est, minime contemnere: aliquando tamen est prorsus contemnere, id est, ne flocci quidem facere, pendere, nicht ein Stäubichen darauff geben. Cic. ad Attic. lib. 4. epist. 15 *Totam remp. flocci non facere*, aufs geringste achten. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 21. *Invidere omnes mihi, ego non flocci penderem*, gab nicht das geringste drauff. Plaut. Trucul. act. 4. sc. 2. v. 56 *De nihilo est irasci, quæ te non flocci facit.* Vide & Scalig. ad Festum.

¶ Flocculus, ein Flöcklein. Plin. 16. cap. 7 *Pilulæ, intus habentes flocculos molles.* Sic Froben. At Harduin. *floccos molles.*

¶ Defloccare. Hinc defloccatus. Plaut. Epidic. act. 5. sc. 1. v. 10 *Per urbem duo defloccati senes quæritant me*, id est, calvi: sumta metaphorâ a vestibus, quæ fratillos suos, id est, floccos sive villos & fila illa eminula amiserunt.

FLŌRA, Dea apud Romanos, cui sacra faciebant, ut arbores segesque bene deflorerent, *Chloris* Græcis. Aliis prisco more *Flaura*: vulgo putatur fuisse meretrix, quæ Pop. Rom. sua legarit bona, & post in Dearum numerum sit relata secundum Lactant. lib. 1. cap. 20. sed nullis ille auctoribus probat: potius *Flora* inter Deas ponitur, quas Romani tempore Romuli à Sabinis acceperant, quæque à Tatio inductæ. De cultu ejus antiquo Varro lib. 6. de L.L. Ovid. lib. 5. Fastor. v. 195
Chloris eram, quæ Flora vocor &c.

Martial. 6 epigr. 79
Tantus veris honos & odoræ gratia Floræ,
Tantaque Pæstani gloria ruris erat.

¶ Flōrālia, ludi Florales, qui ideo instituebantur, ut fruges omnes bene deflorescerent, recht verblühen möchten. Vide Ovid. d. l. qui *festum florale* appellat: Itemque Lactant. lib. 1. cap. 20. qui cum summâ lasciviâ celebrata declarat: de quo & Seneca Epist. 97. Valer. Max. lib. 2. cap. ult. Et Martial. Epigrammate, quo Præfat. in lib. claudit, & Epigr. 35.

¶ Floralitius. Martial. lib. 8. epigr. 66
Cum modo distulerint ræucæ vadimonia quartæ,
Et Floralitias lasset arena feras.

FLORENTIA, inter primarias urbes Italiæ, ubi hodie Magni Hetruriæ Ducis aula est. Ejus Origines Politianus explicat lib. 1. Epist. 2.

FLOS, Blumen/Blüt/ initium & spes fructûs. *Blandi flores*, Virgil. eclog. 4, 23. liebliche Blumen. *Legere flores*, eclog. 3, 92.

¶ Pro optimo quoque & præstantissimo per metaphoram crebro usurpatur. *Flos civium*, Cic. in Oratore cap. 10. Item *Flos & robur Italici sanguinis*, Flor. lib. 4. c. 2. quod Germani dicunt, der rechte Kern. *In ipso flore*, in dem allerbesten Stand. Sic Cicero 3 de Nat. deor. cap. 33 *in ipso Græciæ flore*, i. e. cum Græcorum res optime florerent. *Flos ætatis*, Cic. Philipp. 2. c. 2. das blühende Alter. *Flos vini*, Plin. 14. cap. 21. & *flos veteris vini*, Plaut. Curcul. a. 1. sc. 2. v. 1. eleganti tralatione & periphrasi pro ipso vino veteri. *Flos ingenii*, Apulejus apolog. p. 317. *Flos poetarum*, Plaut. Casin. prolog. v. 18. Et *Flos calcis*, Pallad. lib. 1. cap. 41. Item *Flos dignitatis* Plin. 7. cap. 44. *Flos ignis* Tertull. Apol. ubi Herald. vide.

¶ Flores vocantur *excerpta*: ut *Flores poëtarum Lipsii*, pro *excerpta è Poëtis, Lipsio*, sicut Cicero ad Attic. lib. 16 epist. 11 dixit: *Nostrum opus tibi probari lætor: ex quo ἄνθη ipsa posuisti.* ¶ Flores pro stellis etiam ponuntur, & stellæ, sideraque pro floribus: quia nempe, quod in cælo sunt stellæ, id in terra sunt flores. Manilius lib. 5. v. 726
Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere seminibus densis totuque micare
Floribus, ut siccæ circum per littus arenæ.

¶ Flosculus. Juvenal. Satyr. 9. v. 126
- - - *Festinat decurrere velox*
Flosculus ætatis.

Vide *Festino*. Cic. offic. lib. 2. cap. 12 *Ficta omnia cito tanquam flosculi decidunt*, fällt ab wie die Blümchen.

¶ Floridus,

¶ Floridus, blühende. Ut, *florida serta*, Tibull. lib. 1. eleg. 2. v. 14. *Florida ætas*, Jugend. Catull. Carm. 69 *Jucundum cum ætas florida ver ageret.* ¶ Genus orationis floridum, in quo multa eminent eleganter & sententiose dicta, tanquam flosculi: ἀνθηρὸν Græci vocant. Seneca Præfat. lib. 4. Controvers. *Floridior in declamando quàm in agendo*, id est, amœnior, delectabilior. Ovid. 13. Metam. v. 791 *floridior prato.* A

¶ Floride, adverb. Apulejus lib. 11. sub fin. *Vestis floride depicta.* Et Lactantius de Mort. Persecut. cap. 3 *Ecclesia clarius ac floridius enituit.*

¶ Floridulus, diminutivum. Catull. Carm. 62 Epithalam. Jul. & M. v. 193 *Ore floridulo nitens.*

¶ Florifer, ut *Saltus floriferi.* Lucretius lib. 3. v. 11

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimus aurea dicta,
Aurea perpetuâ semper dignissima vitâ.

¶ Floriger, idem. Sedulius ineunte lib. 2

Expulerat primogenitum sævissimus anguis
Florigera de sede virum.

hoc est, de paradiso.

¶ Floricomus, ut *Floricoma Enna*, Auson. epist. 4. v. 47.

¶ Floriparus, ut *Ver floriparum*, Ausonius Technopægn. in Vere. B

¶ *Florilega apis*, Ovid. 15. Metamorph. v. 366.

¶ Florus, a, um, antique pro *Floreus*, quod sequitur, vel florens. Virg. lib. 12. Æneid. v. 605 ex antiqua lectione apud Servium: -- -- *floros Lavinia crines*

Et roseas lacerata genas -- --

Pacuvius apud Festum in *Genas*: *Nunc primum opacat flora lanugo genas.* Decimus Laberius apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 7 *Si tibi erit libitum, literarum laudibus Florum cacumen nostræ famæ frangere*; quod antiquum est pro *florens.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 197. 198.

¶ Floreus, ex floribus. Apulejus apolog. p. 279

Florea serta, meum mel, & hæc tibi carmina mitto, &c.

Plaut. Menæchm. act. 4. sc. 2. v. 68 *Non ego te modo hic ante ædes cum corona florea vidi adstare?* Paullinus 3 Natal. Felic. v. 111

Purpureum ver spiret hiems, sit floreus annus
Ante diem.

¶ Florulentus, floribus, floriditate plenus, voller Blumen. Elegantissime vetus Poëta in Pervigilio Veneris, quod post Pithœum Lipsius divulgavit, lib. 1. Elect. cap. 10

In pudorem florulentæ prodierunt purpuræ.

Loquitur de rosis. Et Solinus cap. 7 [al. 12] *florulentus Hymettus*, mons Atticæ, mellis proventu laudatissimus. Et Ambrosius Orat. in obitum Valentiniani II sub fin. *florulentæ delectationes.* C

¶ Floreo, Florere, in florem se inducere. *Arbor floret*, Cic. 1. Divin. c. 9. ¶ 2. Metaphorice excellere, prospere habere, wohl stehen / glücklich seyn. Ovid. Trist. 5. eleg. 8. v. 19

Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus.

Ich habe auch ehemals wohl gestanden / ist aber eine vergängliche Wolfart gewest. Cic. 3. de Orat. cap. 35 *Isocrates discipulorum nobilitate floruit*, Isocrates ist daher beruffen gewest / daß er tapffere Leute zu Discipeln gehabt hat. *Honoribus & rerum gestarum gloria florere*, Cic. initio lib. 1. de Oratore. pro celebrari, abundare. Similiter & Lucret. lib. 1. v. 154 *Urbes pueris florere* dixit. *Florere autoritate, gloriæ laudibus*, Cic. pro nitere, splendere. Quemadmodum idem Lucretius lib. 4. v. 451

-- -- *florentia lumina flammis*

dixit. Et Virg. 7 Æneid. v. 804

-- -- *florentes ære catervas.*

Vide & Heraldum ad Tertulliani Apologeticum.

¶ Florens, adject. ut floridus, blühend. Cic. lib. 2. epist. 13 ad Cœlium, M. Brutum vocat *hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis.* Idem Attico lib. 16. epist. 11 *quæ mihi florentiora sunt visa.* Et Valer. Max. lib. 6. c. 1. extern. 1. *Sanctitatis gloriam Græcia, laudibus suis celebrando quotidie florentiorem effecit.* Cicero pro S. Rosc. cap. 18 *Majores nostri ex minima tenuissimaque republ. maximam & florentissimam nobis reliquerunt.* D

¶ Florescere, floridum fieri. ¶ 2. Item augeri & clariorem fieri. Cic. pro Marcell. cap. 4. *Hæc tua justitia, & lenitas animi florescet quotidie magis*, wird täglich berühmter und herrlicher werden.

Composita.

¶ Conflorere. Augustinus Confession. lib. 4 cap. 4 pr. *Comparaveram amicum societate studiorum nimis carum, coævum mihi & conflorentem flore adolescentiæ.*

¶ Deflorare, quod à nomine flos formatur, & apud Livium legitur, significat florem adimere & honore spoliare: ut *Gloria victoriæ deflorata*, der Ehre und Ruhms beraubet. Ita lib. 37. cap. 58 Aldus, Schefferus, Frobenius, Gruterus ediderunt: Gronovius mavult *præflorata*: quem vide. Idem A. Gellio lib. 14 cap. 1. extr. contigit, ubi olim editum fuerat: *futurum gaudii fructum spes tibi jam defloraverit*: at Oiselius, Gronovius, & Proustius *præfloraverit.*

¶ Defloratio. Tertullian. adv. Valentinian. cap. 12 *ex omnium defloratione constructus.*

¶ Deflorescere, florem amittere, verblühen / seine Krafft und Gestalt verlieren. Catull. Carm. 63

Ut flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro
Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber
Multi illum pueri, multæ optavere puellæ,
Idem quum tenui carptus defloruit ungue,
Nulli illum pueri, nullæ optavere puellæ.

Formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate, Auctor ad Herennium lib. 4, 27.

¶ Efflorescere, zur Blüt ausschlagen / berühmt werden. *Laudibus ingenii efflorescere*, Cic. pro Cœlio c. 31 est inclarescere, herfür kommen und berühmt werden.

¶ Præflorere, vorher blühen. Plin. 16. c. 29 *Præflorent talia & prægerminant, atque in totum præcocia fiunt.*

¶ Præflorare, est florem præripere, libare. *Gaudii fructum spes jam præfloravit*, Gellius lib. 14. cap. 1. extr. *Præflorata virgo*, apud Apul. in Apol. cui flos pudicitiæ imminutus. Et Plin. Panegyr. Trajani cap. 58 *Præcerptum præfloratumque* conjungit. Add. Gronov. ad Liv. lib. 37. c. 58.

¶ Reflorescere, denuo florescere, wieder blühend werden. *Juventus reflorescens*, Silius 15. v. 738.

¶ Superflorescere, Plin. lib. 19. cap. 5.

FLUCTUS, unda, impetus aquæ profluentis, Wasserwogen / Wellen. *Fluctibus operiri*, Cic. in Verr. 6. cap. 53 *Fluctibus jactari*, Idem in Oratore cap. 30. hin und wieder von den Wellen getrieben werden. Et lib. 5. cap. 2. de finib. *Ad fluctum declamabat Demosthenes, ut fremitum assuesceret voce vincere*, gegen den Wellen und Brausen des Meers. In lib. 9. fam. epist. 16 *Invidiam & fortunam existimo ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere.* wie die Wellen an einem Felß. ¶ 2. *Fluctus fortunæ, curarum, irarum*, pro impetu & perturbatione, Anlauff und Anfechtung. Plin. lib. 5. cap. 17 *quos fortunæ fluctus agitat.* Silius 8. v. 32

insanos curarum comprime fluctus.

Et Lucret. 3. v. 299

Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.

Et Cic. pro Flacco c. 26 *Massilia barbariæ fluctibus alluitur*, i. e. sita in finibus barbararum gentium. Sic *Fluctus concionum*, Idem pro Milon. c. 2 dixit: & *Fluctus civiles*, Corn. Nepos Attico c. 6. Ita comparantur civiles turbæ: quibus & prosterni multa, sicut procellis, ac tempestate: & jactari omnia, sicut fluctibus: & implicari, sicut circulo, perniciei videmus. vid. Quintilian. Instit. Orat. lib. 7. cap. 6. Simili ratione Cicero pro Mur. cap. 17 *comitia freto, & euripo.* Philipp. 2. *bella civilia Oceano* comparat.

¶ Fluctículus, diminutivum. Apulejus apolog. p. 296 *quamlibet, leviter motis flucticulis.*

¶ Fluctuosus, plenus fluctuum. *Pontus fluctuosus atque fervens*, Pompon. Mela lib. 1. cap. 19. *Fluctuosi smaragdi*, qui fluctuum similitudinem referunt, Plin. lib. 37. c. 5.

¶ Fluctuare, fluctus ciere. *Mare fluctuat.* ¶ 2. Item jactari, commoveri, in dubio esse, hin und wieder wancken und getrieben werden. Plinius lib. 2. cap. 95 *Quædam insulæ semper fluctuant*, id est, moventur, natant. Lucret. lib. 4. v. 1070

Fluctuat incertis erroribus ardor amantum.

Sententia fluctuans, id est, dubia, vacillans, wanckende Meynung / Cic. ad Attic. lib. 1. Epist. 20. Et, *Genus orationis fluctuans & dissolutum*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 11. ¶ Usurpatur & deponentis forma. Seneca Medea v. 941

-- -- *haud aliter meum*
Cor fluctuatur.

Atque ita Curtius 4. cap. 12, 21 *Fluctuari animo rex cœpit*, ut Gronovius Observ. 2. cap. 8 emendavit, wüste nicht was er thun solte. Quintil. lib. 9. cap. 3 *Utroque modo efferuntur: luxuriatur, luxuriat: fluctuatur, fluctuat: assentior, assentio: revertor, reverto.*

¶ Fluctuatio, ut, *Fluctuatio animorum*, Wanckelmüthigkeit / Zweiffel / Livius lib. 9. cap. 25. *Artus trepidi, inquietæ manus, totius corporis fluctuatio*, Senec. 2. de Ira cap. 35.

¶ Fluctuatim. Afranius apud Nonium: *Magnifice volo fluctuatim ire ad illum*, id est, jactanter, solute.

¶ Confluctuare. Apulejus lib. 11. p. 258 *palla ad ultimas oras nodulis fimbriarum decoriter fluctuabat.*

¶ Perfluctuare, valde fluctuare. Lucretius lib. 3. v. 721

exsanguis tumidos perfluctuat artus.

Compofita poetica.

¶ Fluctícola, æ, in fluctibus habitans. Sidonius principio Carm. 10 *Flucticolæ cum festa nurus Pegasæa per antra* &c.

¶ Fluctifragus, fluctum frangens & dissipans. ut *Littus fluctifragum*, Lucret. lib. 1. v. 306. Et Tertullianus de Jonæ nave v. 38 -- -- *tremit omnis silva sub ictu*

Fluctifrago.

¶ Fluctigena, æ, masc. in fluctibus natus. Martianus Capella lib. 1. carm. 2

 Flucti-

Fluctigena spectans quali sub gurgite Nereus. A

¶ Fluctĭgĕnus, idem, adjective. Avienus in Arateis v. 1159

Fluctigeni speciem monstri superinvehit auster.

¶ Fluctĭger, ferens, aut patiens fluctuum. In fragmentis Ciceronianis versus servatus est ab Isidoro lib. 19. cap. 1

Tunc se fluctigero tradit mandatque paroni.

¶ Fluctĭsŏnus. Silius lib. 12 v. 355

Insula fluctisono circumvallata profundo.

¶ Fluctĭvăgus, in fluctibus vagans, ut *Nautæ fluctivagi*, Statius lib. 3. Silv. 1. v. 84. & *unda fluctivaga*, Idem Theb. 1. v. 271. Et lib. 9. Thebaid. v. 360

Fluctivagam sic sæpe domum, madidosque penates
Halcyone deserta gemit.

FLVO, fluere, manare. flissen. *Fluere pleno alveo*, Quintil. lib. 2. c. 1. in vollem Strohm gehen oder flissen. Martial. lib. 4. Epigr. 66 *Rates* etiam *fluere* dixit. *Oratio melle dulcior fluit ex lingua*, Cicer. de Senect. cap. 10. Quod de Nestore scripsit Homerus. Idem in offic. lib. 1. c. 26 *Fluunt ad voluntatem nostram res prospere.* das Glück gehet uns nach unserm Willen. Idem in Bruto cap. 79 *Oratio libere fluens.* Idem 3. Nat. Deor. cap. 19 *Hæc omnia ex eodem fonte fluxerunt*, id est orta sunt. ¶ Alibi tamen pro intercidere ponitur. Virgil. 2. Æneid. v. 169

Ex illo fluere & retro sublapsa referri
Spes Danaum. B

Ubi Servius: FLVERE est τῶν μείωσιν. *Ideo addidit* RETRO. *Contra Sallustius:* REBVS SVPRA MODVM FLVENTIBVS. Cicero pro Marcello cap. 8 *Omnia quæ delapsa jam fluxerunt.* ¶ Est & cadere sive decidere, delabi. Ovid. libr. 2. Amor. Eleg. 14 de pomis:

Sponte fluent matura suâ.

Paullinus Nolanus epist. 32 ad Severum inserto carmine:

Et per columbam Spiritus Sanctus fluit.

Fluit, id est, delabitur. ¶ *Fluere* etiam dicuntur, qui in vitia & voluptates animum laxant: mollis ac dissolutæ vitæ homines. Tibullus lib. 2. Eleg. 6. v. 33

Ut mea luxuriâ Nemesis fluat.

Sic *luxu fluitare* Paullinus dixit Eleg. de obitu Celsi vers. 518. Vide infra *Diffluere.* Hinc *fluxi*, homines qui voluptatibus ac libidinibus licenter solutεque indulgent. Tacit. 3. Hist. cap. 76 de Othonianis ducibus: *Non vigilias agere, non intuta mœnium firmare, noctu dieque fluxi & amœna litorum personantes, in ministerium luxus dispersis militibus, de bello tantum inter convivia loquebantur.* Sic etiam *Fluidi* dictione usus est Laurentius Novariensis, Homiliâ de pœnitentiâ: *Non ei* (Mariæ Magdalenæ) *dixit Dominus: meretrix, adultera, fornicaria, fluida.* C

¶ Fluens, Particip. & adjectivum. Ovidius 3. de Arte am. v. 62

Eunt anni more fluentis aquæ.

Ambrosius Serm. 81 *fluentior exitus*, hoc est felicior.

¶ Fluenter, adverb. Apulejus lib. 2. Milef. p. 122 *capillo fluenter undante.* mit fliegendem Haare. Lucretius libr. 4. v. 226

- - - *Omnibus ab rebus res quæque fluenter*
Fertur, id est, permanat, diffunditur.

¶ Fluentum, flumen parvum, aquæ decursus, ein Bach / ut *Xanthi fluenta*, Virg. 4. Æn. v. 144. *Rauca fluenta*, Æn. 6. v. 327. Sæpius plurale: nec tamen inusitatus numerus singularis. Prudentius Passione Petri & Pauli v. 32 *regio murmurans fluento*, hoc est locus sonante rivo irriguus. Ausonius in Mosella v. 419 Rhenum alloquens Mosellam recepturum:

spatiumque novi metare fluenti.

¶ Fluentia, æ, das Flissen. Ammianus lib. 30. cap. 12 [Valesf. 4] *Eloquentiam inanis quædam imitatur fluentia loquendi.*

¶ Fluentare, fluere. Venantius Fortunatus lib. 4. de vita Martini v. 641

Pergis ad Augustam, qua Virdo & Licca fluentant.

¶ Fluentisŏnus, rauschend wie Wasser. Catullus de Nupt. Pel. & Thet. v. 52 *fluentisono littore.*

¶ Fluibundus. Martianus Capella sub finem lib. 1. *fluibunda luxu puella.* D

¶ Fluĭdus, liquidus, flössig/ so da fleust / ut *fluidus liquor*, Virg. 3. Georg. v. 484. ¶ *Fluidi lacerti*, Ovid. 15. Metam. v. 231. müde Armen.

¶ Fluxus, fluxa, fluxum, idem. Plin. 9. cap. 38 *fluxos habent succos.* ¶ 2. Et instabil., momentaneum, unbeständig. Plaut. in Captiv. act. 2. c. 3. v 79 *Fac fidelis sis fideli, cave fidem fluxam geras*, geb nicht u. mit unbeständiger Treu. *Fide fluxâ uti*, dixit Sallust. Jugurth. cap. 111. *Fortuna belli fluxa*, Cicer. ad Brutum Epist. 10. Rursus Sallust. in Catilin. c. 1 *Divitiarum & formæ gloria fluxa & fragilis est*, vergänglich. *Fluxa auctoritas* apud Tacitum 1. Histor. c. 21. ¶ Idem *corpora fluxa* dixit, non firma ferendis laboribus, 2. Histor. c. 32 & *spadonem fluxum* Martial. lib. 5. epig. 42. Et *fluxior cinctus*, Sueton. Cæs. c. 45. Idem Tiber. cap. 52 *Drusus animi fluxioris, remissiorisque vitæ erat.* Sic *fluxior vita*, Ammian. lib. 22. cap. 5. liederliches Leben/ aut mollior & delicata. Vide Salmas. ad Tertull. Pallium p. 341.

¶ Fluxa etiam pro *irritis* dicuntur. Tacitus cum 15. Annal. cap. 23 exposuisset, quæ ob natam Neroni filiam decrevisset Senatus; subjecit: quæ *fluxa fuere, quartum intra mensem defuncto infante.*

¶ Fluxe, Adverb. überflüßig/ weitläufftig. Varro 2. cap. 11. de R. R. post princ.

¶ Fluxio, ut, *Fluxio aquarum*, Cicer. 1. de Divin. cap. 49 *Fluxiones alvi*, der Durchlauff/ Plin. 22. cap. 23. *Fluxiones pituitæ*, ibid. cap. 25. *Fluxiones oculorum*, Idem libr. 27. cap. 9.

¶ Fluxus, ûs. Onomast. vet. ῥοή, *fluor*, *fluxus*, *fluxio.* Paullinus Petrocorius lib. 2. v. 591 *fluxu ventris vacuata viscera.* Bauch-Fluß/ Durchfall. Metaphorice de laxitate vestium Tertullianus de Pallio cap. 4 *Si quis Menandrico fluxu delicatam vestem humi protrahat*, hoc est, ut Salmasius explicat, Menandri comici more, vestitu delicato & fluente humum verrere. eine Schleppe tragen.

¶ *Fluxipĕda vestis*, Avienus Arat. Phænom. v. 288. das biß auff die Füsse gehet.

¶ Fluor, idem. Celsus lib. 4. cap. 19 *fluor ventris*, Durchfall. Largus Scribonius compos. 52. *Faciunt ad stomachi nauseam, & dejectiunculas, & ad omnem fluorem.* Sed & extra morbi genera, mare *fluorem* dixit Solinus cap. 18. (al. 28.) & fontem cap. 29 (al. 42) & de Nilo cap. 32. (al. 45.) *fluorem solitæ velocitatis promovere.* Et pluraliter *amnium fluores*, Apulejus II. Florid. Et de aere, Arnobius lib. 6. p. 196 *Intelligimus omnes ventos aeris esse fluorem pulsi.*

¶ Fluitare, frequent. flissen / schwimmen. *Belluæ fluitantes & innatantes*, apud Ciceronem 2. Nat. D. cap. 39. Idem pro Sextio cap. 20 *Navem Reip. fluitantem in alto, tempestatibus seditionum & discordiarum, gubernaculis ereptis*, eleganti dixit similitudine. ¶ 2. Fluitare etiam dicuntur dubii & incerti, quod instar aquæ modo huc, modo illuc impellantur. Die im Zweiffel stehen. Horat. lib. 1. epist. 18. extr.

Sic bona librorum & provisæ frugis in annum
Copia: neu fluitem dubiæ spe pendulus horæ.

Alibi τῷ natare similiter usus est.

¶ Fluiscere, & Fluescere, flissend werden. Dracontius Hexaemer. v. 577 *Cujus ab adspectu montes & saxa fluiscunt.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 21. cap. 5 *salem velut in aqua fluescere:* & cap. 7 *nivem fluescere non sinat.*

¶ Flūmen, ein Fluß. Ovid. lib. 2. de A. A. v. 181

Obsequio tranantur aquæ, ne vincere possis
Flumina, si contra, quam rapit unda, nates.

Curtius lib. 7. cap. 4 *Adjicit deinde* (colores) *quod apud Bactrianos vulgo usurpabant: Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere. Altissima quæque flumina minimo sono labi.*

¶ Nota: *Jungi flumen* dicitur, cum ab altera in alteram ripam transiri potest. Quod fit, vel *ponte*, vel *gelu* ac *glacie.* Plinius Paneg. cap. 12 *Cum Danubius gelu jungit ripas:* Contra, *Resolvi flumen* dicitur, vel quod strictum glacie hactenus fuit, jam liberum alveum nactum est, vel quod inundat, & funditur late. Suetonius Domitiano cap. 6 *Cum ipsâ dimicationis hora resolutus repente Rhenus transituras ad Antonium copias inhibuisset.* ¶ Nomen hoc singulare adjicitur singularibus seu individuis. Cornel. Nep. Cimone cap. 2 *apud flumen Strymona:* & Eumene cap. 5. n. 1 *apud flumen Nilum:* & Timoleontis vita cap. 2 *apud Crimissum flumen.* ¶ De lacrymis etiam hyperbolice dicitur. Virgilius Æneid. 1. v. 465

largo humectat flumine vultum.

Et per metaphoram *flumen ingenii*, Cic. pro Marcello cap. 2. & *Orationis & verborum flumen* lib. 2. de Orat. cap. 15. ac 45. pro eloquentiâ ubere & felici. Idem 4. Acad. Q. cap. 38. pr. *Flumen orationis aureum fundens Aristoteles.*

¶ Flūmĭneus. ut, *Aqua fluminea*, Ovid. 2. Fast. v. 596. *Volucres flumineæ*, Wasservögel/ Idem 2. Metam. v. 253.

¶ Fluvius, Fluß. Virg. Æneid. 1. v. 607

In freta dum fluvii current.

Hoc quoque nomen, ut *flumen*, cum propriis conjungitur. Cic. Tuscul. 1. cap. 39 *apud Hypanim fluvium:* Idem de Invent. lib. 2. cap. 31 *fluvius Eurotas is, qui propter Lacedæmonem fluit.*

¶ Fluvialis, adject. ut *Aqua fluvialis*, Columella 6. c. 22. flissend Wasser. *Arenæ fluviales*, Pallad. lib. 11. c. 17.

¶ Fluviatilis, idem. Ut, *Naves fluviatiles*, Livius lib. 10. cap. 2. quibus in fluvio utimur. *Fluviatiles pisces*, Plin. libr. 9 cap. 16.

¶ Fluviaticus, idem, ut *Arena fluviatica*, Vitruv. lib. 1. cap. 4 extr. & cap. 5. Et *Animalia fluviatica*, Columella libr. 8. cap. 15.

¶ Flūvĭātus, participium sine verbo, apud Plinium significat in fluvio maceratum, gewässert/ geröget/ im Wasser mürbe gemacht/ ut, *Abies fluviata*, Plin. lib. 16. cap. 39. i. e. macerata aquis. *Linum fluviatum*, geröster Flachs.

Composita cum Præpositione.

¶ Affluere, Adfluere zuflissen/ heran-flissen. Plinius libr. 2. cap. 97 pr. *Æstus maris bis inter duos exortus Lunæ affluunt, bisque remeant.* Addi etiam Præpositio potest, ut Cic. 1. de Finib. cap. 11 *Voluptas ad sensus cum suavitate affluit*, id est, accedit,

accedit, allabitur, schleicht sich ein. Atque ita etiam cum Dativo Ovidius de Remed. v. 148 A

Adfluit incautis insidiosus amor.

Sed hæc metaphorice. Eodem tropo de rumore, nuncio, qui affertur, advenit. Cic. 3. ad Q. fratr. ep. 3 *Nihil ex istis locis non modo litterarum, sed ne rumoris quidem affluxit.* Alia nec inelegans metaphora est quando de hominum concursu, sicut etiam *confluere*, adhibetur. Virgil. sub fin. 2. Æneid.

Atque hic ingentem comitum affluxisse novorum
Invenio admirans numerum.

Tacitus 14. ann. c. 8 *Affluere ingens multitudo cum luminibus* scil. cœpit. zulauffen. Tandem & abundare est, ut *Affluere divitiis & honore*, Lucret. lib. 6. v. 12. vollauff haben. Sed de hac notione plura in participio, quod sequitur.

¶ Affluens, abundans, dives, copiosus, atque ita utplurimum tralatitie: quamlibet de aqua etiam proprie: figurate tamen sæpius. v. g. *Omnium rerum copiâ affluentes*, Cic. offic. lib. 1. cap. 43. Reich. *Urbs eruditissimis hominibus liberalissimisque studiis affluens*, pro Arch. cap. 3. Inde etiam comparativus formatur. Cic. in Lælio cap. 16 *Ditior & affluentior amicitia.* Et Vitruv. lib. 8. cap. 1 *Sub radicibus montium, & saxis silicibus, uberiores & affluentiores aquæ sunt.* Et superlativo *affluentissimus fluvius*, apud Ambrosium Sermone 81. p. 379. Et Augustinus Confess. lib. 2. cap. 6 *largitor affluentissimus.* Idem lib. 4. de Doctrina Christ. c. 14 *affluentissima fœcunditas facundiæ.* B

¶ Affluenter, abunde, reichlich / überflüßig. Solinus cap. 14 [Salm. 9] de Macedonia: *Affluenter successus ejus ampliandis opibus proficiebant.* Compar. *Affluentius voluptates haurire*, Cic. 5. Tusc. cap. 6.

¶ Affluentia, Uberfluß. Cicer. pro Lege Agrar. contra Rullum 2. cap. 35 *Ex hac copiâ atque omnium rerum affluentiâ nata est arrogantia.* Plinius Panegyr. c. 29 *Instar perpetui congiarii reor affluentiam annonæ.* Nepos Attico c. 13. *munditiem, non affluentiam affectabat.* Ita enim locum eum Lambinus Schottusque restituunt. Quanquam & vulgaris etiam lectio tolerari queat.

¶ Circumfluere, umherfliessen / herumfliessen. Pomponius Lege 30 § 2 de acquirendo rerum dominio: *Agrum amnis circumfluit.* Deinde idem quod affluere, in *abundandi* significatu. Ut, *Circumfluere & abundare omnibus rebus*, Cic. 5. in Verr. cap. 4. alles vollauff haben.

¶ Circumfluus, circumfluens, umfliessend. Ut, *circumfluus amnis*, Ovid. 15. Metam. v. 739. *Tellus præcincta circumfluo mari*, Plinius lib. 2. cap. 66. Etiam passive: *Urbs gemino circumflua ponto*, Val. Flaccus lib. 5. v. 442. *Circumflua Tibridis alti insula*, Ovid. c. l. v. 624. C

¶ Confluere, zusammen fliessen / conjungi, ut Tibull. lib. 4. eleg. 1. v. 20 *Qualis & in curvum pontus confluxerit orbem.*

Tralate est concurrere, magno numero accurrere. Cæsar 7. Gall. 44 *magnus ad eum quotidie numerus confluebat.*

¶ Confluens, adject. sive Particip. Lepidus Ciceroni lib. 10. ep. 24 *Ab confluente Rhodano castra movi.*

¶ Confluens, subst. masc. est alveus, in quem duo fluvii confluunt, ein Strohm / darein zwey Wasser zusammen fliessen. Plin. lib. 6. cap. 26. *in confluente Euphratis.*

¶ Confluentes, plurale, & Confluentia vulgò, civitas vetus Rhenana, Coblentz / hinc dicta, quod ad eam Rhenus & Mosella confluant.

¶ Confluus, adjectiv. zusammenfliessend. Prudentius Cathemer. 5. v. 76 -- -- *Unda revolvitur*
In semet revolans gurgite confluo.

¶ Confluges, Nonio interprete, loca, in quæ rivi diversi confluunt. Livius Andronicus apud eundem: *Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.* Est autem a *confluo*, ut Fruges a *fruo*, quod pro *Fruor* dicebant veteres. Vide Salmasium loco mox indicando. D

¶ Conflugium, idem, quod Salmasius Solino cap. 9 restituit: *Rupium cavamina, quæ fluctuum conflugiis nunc adesa sunt.* Vulgo *confligiis* lectum. Vide ejus in h. l. Exercitat. p. 109.

¶ Confluvium, idem. Severus in Ætna v. 325

Donec confluvio revolutis æstibus amnis
Exsilit, i. e. incendia eructantur.

¶ Defluere, desinere fluere, verfliessen / verlauffen. Seneca lib. 3. Quæst. Natur. cap. 3 *Sed & magnæ latentesque undæ sunt: itaque etiam cum hiberni defluxere torrentes, faciem suam servant.* Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 42

Rusticus exspectat dum defluat amnis, at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Translate, *Tempus defluit*, verläufft sich. Sallustius principio Jugurth. *Ubi per socordiam vires, tempus, ingenium defluxere.*

¶ 2. Est decidere, delabi. Sic *defluere capillus* Plinio dicitur. Virg. Æneid. 11. v. 500

-- -- *quem tota cohors imitata relictis*
Ad terram defluxit equis.

Livius lib. 2. cap. 20. *Moribundus Romanus labentibus super corpus armis ad terram defluxit.* Curtius libr. 7. cap. 7. *Hæc agentem omnia defecit, corpusque ex equo defluxit in terram.* Claudianus Epithal. Palladii & Celerinæ v. 40

Ad terram tacito defluxit fistula lapsu.

¶ Defluxio. Firmicus lib. 3. cap. 7. n. 8 *per gonorrhœam, id est defluxionem seminis.*

¶ Deflūvium, idem. *Defluvium capillorum*, Plin. 28. c. 11. *capitis*, Idem lib. 11. c. 39. das Haar-ausfallen.

¶ Defluus, defluum, quod decidit. *Capillus defluus*, Plin. lib. 20. cap. 4. Sed Prudentio in Cypriani passione v. 30 *deflua cæsaries* est prolixa, promissa, ein lang Haar. Verba ejus sunt

Deflua cæsaries compescitur ad breves capillos

¶ Diffluere, zerfliessen. ut, *Humor diffluit*, Lucret. 3, 436. Translate Terentius Heaut. act. 5. sc. 1. v. 71

- - - *qui nunc lascivia, & luxuria*
Diffluit.

Cicero lib. 1. de offic. cap. 30 *Si considerare volumus quæ sit in natura excellentia, & dignitas: intelligemus, quam sit turpe diffluere luxuriâ, & delicatè, ac molliter vivere*, wollüstig / liederlich seyn.

¶ Effluere, effundi. ausfliessen. Pomp. Mela lib. 3. cap. 2. extr. *Effluit Rhenus*, fällt in die See. *Humor lactis effluit*, Plin. 25. cap. 7. Ad alia deinde transfertur. *Effluere ex animo*, Cic. 7. fam. epist. 14. aus dem Sinn kommen / entfallen. *Ætas effluit*, de Senect. cap. 2. die Zeit entwischet. *Vires effluunt lassitudine*, die Stärcke verlieret sich / Liv. libr. 7. cap. 33. Et Terent. in Eun. act. 1. sc. 2. v. 41 *Utrumque hoc falsum est, effluet*, id est, non continebitur; vulgabitur, es wird auskommen / nachgesaget werden.

¶ Effluus, a, um, ausfliessend. Festus Avienus in Prognost. Arat. vers. 393

-- -- *si flammis emicet ignis*
Effluus.

Idem in Periegesi v. 1162

in Pontum cadit effluus amnis.

¶ Effluvium. ut, *Humoris e corpore effluvium*, Plin. libr. 7. cap. 51. das Ausfliessen. Loquitur autem de prostratis letali morbo, qui urinam nequeunt retinere.

¶ Effluentia, æ, quoque tribuitur Plinio lib. 26. cap. 10, sed meliores libri *affluentia* habent.

¶ Supereffluo. Paullinus de obitu Celsi v. 511

Quidquid inique, tibi nullo supereffluit usu.

¶ Influere, einfliessen. Cic. 1. Tusc. c. 39 *Hypanis fluvius ab Europæ parte in Pontum influit.* & lib. 1. de Divin. c. 35. extr. *ut flumina in contrarias partes fluxerint, atque in amnes mare influxerint.* Et de Provinc. Consf. cap. 13 *Influentes in Italiam Gallorum maximas copias repressit*, so mit Hauffen in Italien einfielen / id est, se infundentes. *In animos teneros atque molles influere*, Idem 2. de Leg. cap. 15. id est demitti.

¶ Influxio, Einfluß. Macrob. 1. Somn. Scip. cap. 12 *materialis influxio in corpus.*

¶ Influxus, idem. Jul. Firmicus lib. 1. cap. 1. *Ex stellarum influxibus pendere*, quod aliter dixit Cicero & æquales, quibus hæc vocabula ignota fuerunt. Vide Antibarbar. nostrum.

¶ Subinfluere. Seneca 3. Quæst. Nat. cap. ult. *Aliæ aquæ subinfluunt terras, aliæ circumfluunt.*

¶ Interfluere, darzwischen fliessen. Plin. lib. 3. cap. 5. *Utraque civitate fœderata, angusto freto interfluente.* Idem libr. 6. cap. 28 *amne interfluente.* Passive Apulejus de Mundo p. 59 *Insulæ interfluuntur.* Translate Cic. de Senect. cap. 6 *cum inter duos consulatus anni decem interfluxissent.*

¶ Interfluus, qui interfluit. Solinus, *Scinditur amne interfluo*, es scheidet sie ein Wasser / das dadurch fleust / c. 66. (al. 53) de Taprobrana. Et Plinius lib. 6. cap. 26 de Babylone, *interfluo Euphrate.*

¶ Perfluere, durchfliessen / auslauffen / ausgehen / humorem transmittere. Ter. in Eun. act. 1. sc. 2, 25 *Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo*, nicht schweigen können. *Perfluere voluptatibus perpetuis*, in steter Wollust leben / Cic. de finibus lib. 2. cap. 35. Passive Arnobius lib. 6. p. 191 *pluvialibus nimbis perfluuntur.*

¶ Perfluus, durchfliessend. Apulejus lib. 11. p. 260 metaphorice: *incessu perfluo fœminam mentiebatur*, schwäntzete im gehen auff Weiber Art.

¶ Præterfluere, fürüber fliessen. Livius lib. 41. c. 11 *amnem præterfluentem mœnia novo alveo avertit.* In qua significatione Plinius utitur verbo

¶ Præfluere, ut lib. 5. cap. 30 *Pergamum præfluit Cetias, profusus Pindaso monte.* Tacitus Annal. 15. cap. 15 *Interim flumini Arsaniæ (etenim is castra præfluebat) pontem imposuit.*

¶ Profluere, herfliessen. Cicer. 3. de Orat. cap. 48 *Loquacitas perennis, & profluens.* Idem de Cl. Orat. cap. 61 *Expedita ac profluens celeritas*, eine fertige und herfliessende Behendigkeit zu reden.

¶ Profluentia, ut, *Inanis quædam profluentia loquendi*, Idem in partitionibus oratoriis cap. 23.

¶ Profluens, subst. flumen, fliessend Wasser. Cic. 2. de Invent. cap.

cap. 50 *In carcerem deductus est, ut ibi esset tantisper, dum culeus, in quem conjectus in profluentem deferretur, compararetur.* Livius tamen adponit *aquam*, lib. 1. cap. 4 *pueros in profluentem aquam mitti jubet.* Hæc ergo aut similis vox subaudienda, dum absolute ponitur.

¶ Profluenter, abundanter. Cicer. 5. Tuscul. c. 18 *omnia profluenter, absolute, prospere.* Sic *profluentiùs exsequi*, est copiosius latiusque dicere, Gellius lib. 14. cap. 1.

¶ Prōfluus, profluum, semper profluens. *Profluus amnis*, Plin. 19. cap. 4. Prudentius Romano v. 843

Venarum ut undam profluam manantium.

Paullinus Petrocorius de Visit. Nepot. v. 6 contra poetarum usum primam corripuit,

Tam profluo augmento faceret, &c.

Vide ibi Barthii animadversionem.

¶ Profluvium, ut, *Profluvium alvi*, Columell. 9. cap. 12. das Auslauffen/ Durchfall. *Profluvium sanguinis*, Plin. 24. cap. 13 Blutgang. *Profluvium sanguinis inhibere*, das Blut stillen/ Plin. 28. cap. 2. *Profluvio laborare*, Celsus præfatione. Durchfall haben.

¶ Rĕfluere, zurück fliessen. *Mare stridit refluentibus undis*, Virg. 4. Georg. 262.

¶ Refluus, zurückfliessend. *Refluum mare*, Plin. 2. cap. 97. *Refluo gurgite*, Stat. 5. Silv. 1. v. 91.

¶ Subterfluere, unten fliessen / drunter wegfliessen. Plin. lib. 8. cap. 50 *Torrente rapido minaciter subterfluente.* Et Vitruvius lib. 8 cap. 2 *Nigir sub montes desertos subterfluens.* Translate Eumenius panegyr. Constantini cap. 15 *eos felicitas ingrata subterfluit.*

¶ Superfluere, redundare, überfliessen/ übergehen. *Fons superfluit*, Plin. libr. 31. cap. 4. *Pecunia superfluens*, Seneca 1. Benefic. cap. 11. *Facultates superfluentes*, Quintilian. sub fin. Declam. 15.

¶ Superfluus, superfluum, überlen/ übrig. Ut, *bonorum superfluum*, Lege 58 § ult. D. ad SC. Trebellian. Proprie exundans, überlauffend/ überfliessend. Plin. Panegyr. cap. 82 *flumina campis superflua.*

¶ Superflue, adverb. Augustinus lib. 2. de Genesi contra Manichæos cap. 7, *Superflue quæritur, unde hominis corpus Deus fecerit.* Idem lib. imperfecto de Genesi ad lit. cap. 14 extr. *de aliis aquis superflue diceret.*

¶ Superfluitas, Überfluß. Plin. 14. cap. 1 *superfluitas pampinorum*, id est, palmitum.

¶ Transfluere, Claudianus Epist. ad Probinum v. 5 *Transfluxere dies.* Et Augustinus Confess. lib. 9. c. 12 pr. *mæstitudo transfluebat in lacrymas.*

Composita cum Nominibus.

Hæc fere sunt poetarum propria, ut

¶ Dulcifluus. Dracontius Hexaemer. v. 49 *dulcifluì fontes.*

¶ Ignifluus, ignibus fluens. Claudianus de 3 Consul. Honor. v. 196 *Ignifluisque gemit Lipare fumosa cavernis.*

¶ Largifluus, largiter fluens. Juvencus in Lucæ cap. 1

Largifluis humiles opibus ditavit egentes.

Dixit & Cicero 3. de Orat. cap. 39 *imbri largifluo*, sed ex veteri poeta.

¶ Longifluus. Eugenius Toletanus Carm. 25

Ac ne longifluo grandescat epistola tractu.

¶ Lucifluus. Juvencus in Matth. 24

gens omnis habebit

Testem lucifluo sanctæ sermone salutis.

¶ Mellifluens. *Mellifluens Nestor*, Ausonius ep. 16. v. 14.

¶ Mellifluus, idem. Drepanius ad Vulfinum Grammaticum v. 11

Sed mihi mellifluum rapuit sors invida carmen.

¶ Multifluus. Juvencus in Matth. 4

Multifluisque diem verbis ducendo fatigant.

Arator in Act. Apost. cap. 26

-- -- -- cunctosque rigari

Multifluo sermone jubet.

¶ Piscifluus. Theodulfus libr. 2. Carm. v. 579 *Ripæ Rheni pisciflui.*

¶ Putrifluus. Eugenius Toletanus Carm. 12

Anhela tussis exspuit putriflua.

¶ Quadrifluus. De Paradiso Prudentius Cathemerin. 3. v. 103

Ver ubi perpetuum redolet,

Prataque multicolora latex

Quadrifluo celer amne rigat.

¶ Rorifluus. Catalect. vet. poet. sub init. 2

Quam nos rorifluam sectemur carmine Lunam.

¶ Septemfluus. ut, *septemflua flumina Nili*, Ovidius 15. Metamorph. v. 753.

¶ Splendifluus. Eugenius Toletan. carm. 19 de creatione mundi:

Primus in orbe dies lucis primordia sumsit,

Alter splendifluis cælum firmavit in oris.

¶ Vestifluus. Ausonii verbum in Technopægn. cap. de Historiis, *vestifluus Ser.* Vineto videtur verbum novum: Sed Turnebus Adv. 26 cap. 6 vindicavit etiam Petronio, *quem Lydus adorat vestifluus.*

¶ Undifluus. Dracontius Hexaemer. v. 233 *undifluo gurgite:* & v. 488 *undifluos procedere fontibus amnes.*

A FLVSTRA dicuntur, inquit Festus, *quum fluctus in mari non moventur, quam Græci μαλακίαν vocant.* Die Stille des Meeres. Tertull. de Pallio cap. 2 *Sic & mari fides infamis, dum flabris aquæ mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat.*

FLVTA, æ, à fluendo, murænæ in freto Siculo, in summo supernatantes, & nunquam sese mergentes, Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 15. Græci πλωταὶ dictæ quasi navigabiles, eine Art der Meeraalen. Sunt enim pisces, anguillis non dissimiles.

Focale, fascia faucium, vide supra in *Faux*, unde ortum est.

FOCILLO, focillare, est fovere, wärmen/ erquicken. Sueton. Aug. cap. 17 *M. Antonii societatem semper dubiam & incertam variisque reconciliationibus male focillatam abrupit.* Dicitur & *focilo* uno L. Vet. Gloss. *Focilat.* ζωπυρεῖ. Lucanus (huic enim vulgo inscribitur hoc Poëmation) Panegyr. in Pisonem v. 114

Sed miserum parva stipe focilat, ut pudibundos &c.

Nonnulli a *focus*, *foculus* deducunt. Casaubonus vero a faucibus derivat. Ut *focillare* proprie sit, ægras fauces apposita lana fovere. Pro quo Lucanus etiam est, qui primam produxit.

¶ Focillor, āri. Depon. Varro apud Nonium.

Compositum:

¶ Rĕfŏcillare, quod est recreare, reficere, erquicken. *Lugentem efficacibus remediis refocillare*, Seneca 3 Benef. cap. 9. trösten. Passive, *ægre refocillatus*, Plin. lib. 3. epist. 14.

B FOCVS, foci, quod ignem foveat, eine Feuerstatt/ ein Heerd. Horat. lib. 1. od. 9 *Ligna super foco large reponere*, weidlich anlegen. Ovid. lib. 6. Fastor. v. 301

At focus a flammis, & quod fovet omnia, dictus.

Horat. lib. 1. Epist. 14. v. 2 agellum *habitatum quinque focis*, id est, domibus dixit. *Certare pro aris & focis*, Cicer. 3. Nat. D. cap. 40. für den Gottesdienst/ und für sein Hauß und Hoff kämpffen. Tibull. lib. 1. Elegiarum ineunte:

Me mea paupertas vitæ traducat inerti,

Dum meus assiduo luceat igne focus.

¶ Fŏcŭlus, ein kleiner Heerd. *Foculum excitare buccâ*, das Feuer mit dem Maul auffblasen/ Juvenal. Satyr. 3. v. 262. ¶ 2. batillum, eine Glutpfanne/ Kohlpfanne. Plaut. Captiv. a. 4. sc. 2. v. 67 *Epulas fovere foculis ardentibus*, die Speisen auf die Wärmpfanne setzen.

¶ Fŏcāria, concubina, Pfaffenköchin/ Köchendienerin. Lege 2. Cod. de donation. inter virum & uxor.

¶ Fŏcārius, adject. *Focarius panis* in foco coctus.

¶ Substantive, qui foco curat. Ulpian. Lege 1. § 5. Dig. de Naut. Caupon. & Stabular. *Qui opera mediastini fungitur, non*

C *continetur, utpote atriarii, & focarii, & his similes.* Onomast. vet. *Focarius*, ἰσχάριος.

¶ A *Focus* & *Suffoco* est, cum primam correptam habet: Propertius lib. 4. eleg. 9 sub fin.

Dein quemcunque locum externæ tetigere puellæ,

Suffocat & pura limina tergit aqua.

Vide ibi Scaligero notata.

FODIO, fodi, fodere, graben. *Fodere metallum*, Plin. 2. cap. 63. Ertz graben oder langen. *Fodere hortum*, Plaut. Pœn. a. 5. sc. 2. v. 59 im Garten graben. *Fodere latus*, einem in die Seite stüppen / Horat. lib. 1. Epist. 6. v. 51. *Noli fodere*, Terent. Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 17. Stoß mich nur nicht.

¶ Fŏdĭco, frequent. primæ conjug. Fodicare, grübeln/ sticheln/ beissen/ wehe thun / afficere dolore. *Emamus, qui fodicet latus*, Horat. c. l. ex alia lectione, quod Ammianus de ultimo supplicio, cum miseri homines ungulis in eculeo lacerabantur, usurpavit. Cicero 3. Tuscul. cap. 16 *Non est in nostra potestate, fodicantibus iis rebus, quas malas esse opinemur, dissimulatio vel oblivio.*

¶ Fŏdīna, eine Schacht/ Gruben/ Zeche / ut, *Fodinæ argenti*, & *argentifodinæ*, Plinius 33. cap. 6. Silberbergwerck. *Colere fodinam*, eine Zeche bauen. *In fodinam descendere*, einfahren/

D Agricol. *Fodina æraria*, ubi æs foditur, Ertzgruben. *Nitraria*, ubi nitrum, *Sulphuria*, ubi sulphur excoquitur. *Cotoria* etiam *fodina* Alfeno Jureconsulto est lege 15 Dig. de publicanis, ubi cotes fodiuntur, ein Steinbruch/ darinne man Schleiff- und Wetzstein bricht.

¶ Cretifodina, ubi creta effoditur, compositione facta ita scribitur Lege 7 soluto matrimon. § 14. De compositione autem verborum *Aurifodina*, *Argentifodina*, res incertior est, quia separari possunt & divise legi.

¶ Salifodina, ubi sal effoditur. Vitruv. lib. 8. cap. 3 *per salifodinas percurrentes fontes & lacus.*

¶ Fossa, ein Graben/ Gruben. Cic. in Epist. fam. 15, 4. *Oppidum vallo & fossâ circumdedi*, einen Wall und Graben hab ich um die Stadt geführet. *Fossam oblimatam detergere*, ausführen/ Sueton. Aug. 18. *Fossam cratibus integere & aggere explere*, ausfüllen/ Cæsar lib. 6. de B. G. cap. 79. extr.

¶ Fossula, ein Grüblein. Cato R. R. cap. 161 *Dein fossulas facito, qua radices asparagi demittas.*

¶ Fossatum posteriore ævo pro *fossa* dictum, ea præsertim, quæ castris circumducebatur. Capitolinus in Gordian. cap. 28 *castra omnia fossato circuibat.* Vide ibi Salmasium. Unde factum, ut

ut interdum pro castris ipsis sumatur, ut ibidem Salmasius, & ex Modestino Casaubonus observat. De urbis fossa, mœnibus circumdata, Vegetius dixit lib. 4. cap. 16, *Civitatis fossatum apportatis lapidibus, lignis, ac terra complent.* der Stadtgraben. Vide quæ Stewechius ibi commentatus est. De hortis Palladius lib. 11 sive Septembri, cap. 13, *circumveniente fossato, vel luto structis parietibus.* Qui etiam ex Plinii lib. 17 cap. 21 id nominis afferunt, falluntur, Harduino judice, qui *fossum* ibi, participium; non *fossatum*, nomen, legit.

¶ Fossor, ein Gräber / Bergmann. Columella lib. 3. cap. 13 *Si fossore tantum terra versetur*, cui opponit ibidem *versare bubus.* Virgil. 2 Georg. v. 264

Et labefacta movens robustus jugera fossor.

¶ Fossio, das Graben. ut *Puteorum fossio*, Vitruv. lib. 8. cap. ult. Et Cicero de Senect. cap. 15 *Fossionibus terra fit fœcundior*, durch graben wird das Erdreich fruchtbarer. Et Columella lib. 4 extr. *Cultus* [castaneti] *ejusdem est fossionis, qui vineæ.* Muß gehacket werden / wie ein Weinberg.

¶ Fossūra, idem. Sueton. Calig. cap. 37 *complanata fossuris montium juga.* Adde Vitruv. lib. 8. cap. 1.

¶ Fossītius, *Arena fossitia* Pallad. lib. 1. cap. 10. &

¶ Fossĭlis, fossile, quod foditur. *Sal fossilis*, Steinsaltz / Plin. 36. c. 10. quod Largo Compos. 60 est *fossitium sal.*

Composita à Fodio.

¶ Adfŏdere. Plin. lib. 2. cap. 68 *Furto vicini cæspitem nostro solo adfodimus.* dem Nachbar eine Furch abackern. Vide ibi Harduin.

¶ Circumfodere, ümher graben / üm was herüm graben. Cato de R. R. cap. penult. *& sic circumfodito, ut facile evellere possis.* Plinius lib. 7. cap. 19 *ratio arbores circumfodiendi.* die Bäume auffgraben. Hoc verbum etiam in 4 forma *circumfodiri* a Columella lib. 4. cap. 9 inflexum reperimus.

¶ Circumfossor. Plinius lib. 17 cap. 24 *Cum circumfossor injurioso ictu* [vites] *verberavit.*

¶ Circumfossura. Idem cit. lib. cap. 26 *Cupressus aspernatur circumfossuram amputationemque.*

¶ Confŏdere, durchgraben / durchstechen. *Confodere aliquem vulneribus*, Livius 24. cap. 7. Et de Julio Cæsare, Sueton. c. 82 *tribus & viginti plagis confossus est.*

¶ Dēfŏdere, *in terram defodere*, Liv. lib. 8. cap. 10. vergraben / verscharren. *Defodere thesaurum*, Cicer. 2. Divin. cap. 65. *Defodere cadaver*, begraben / Livius lib. 3. cap. 33.

¶ Effŏdere, ausgraben. Ovid. 1. Metam. v. 140

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

Effodere argentum penitus abditum, Cic. 2. off. cap. 3. Et, *Effodere oculos*, die Augen ausstechen / Terent. Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 2. Eleganter Cicero pro M. Marcello cap. 4 *Equidem cum M. Marcelli lacrimas vobiscum viderem omnium Marcellorum meum pectus memoria effodit*, i. e. sollicitavit, stimulavit, & sauciavit quodammodo.

¶ Infodere, eingraben. C. Nepos Pausania extremo: *Corpus infoderunt.* Virgil. 11. Æn. v. 206 *corpora multa virûm terræ infodiunt.*

¶ Interfodere, darzwischen graben. Lucretius lib. 4. v. 720 *Pupillas interfodiunt.*

¶ Perfŏdere, durchgraben. *Perfodere parietes*, durch die Wände eingraben. *Perfodere parietes, vicinos compilare*, Cic. in Vatinium cap. 5. Et, *Perfodere montem* Varro 3. de R. R. cap. 17. *perfossum pectus*, Stat. 9. Theb. v. 522.

¶ Perfossor. Gloss. Vet. *Perfossor*, διωρύκτης. Usus & Apulejus in Apolog. p. 460 ed. Floridi: *qui vestem quæsierit, perfossor.*

¶ Perfossio, in eodem Glossario διορυγὴ & διορυγμὸς *perfossio* vertuntur.

¶ Perfossura. Ibidem ita redditur Græcum διορυγή.

¶ Imperfossus, non perfossus. Ovid. 12. v. 496

manet imperfossus ab omni,

Inque cruentatus.

¶ Præfodere, vorgraben. *Præfodiunt portas*, Virgilius Æneidos 11. v. 473. hoc est, Servio interprete, ante portas fossas faciunt. Ovidius 13. Met. v. 60 *præfoderat aurum*, id est, ante defoderat.

¶ Refodere, wiederum ausgraben. Plin. 19. cap. 5. *solo quam altissime refosso.* Et Columella lib. 2. c. 2. extr. *Radices omnes refodiat.*

¶ Suffodere, auffgraben. *Sues rostro suffodiunt*, Colum. 2. c. 18. wühlen auff. *Sacella suffossa*, Cic. de Arusp. resp. cap. 15.

¶ Suffossio, das auffgraben / Seneca Epist. 49. *cum ipsum solum suffossionibus atque cuniculis tremeret.* untergraben / miniret.

¶ Transfodere, durchstechen. *Latus transfodere*, Livius lib. 39. cap. 42. extr. Et Valer. Flaccus lib. 6. v. 222 *inguine transfosso.*

FOECVNDVS, uber, ferax, fruchtbar / reich. *Provincia fœcunda annonæ*, Tacit. 1. hist. cap. 11. Kornreich. *Terra metallorum fœcunda*, ein Land reich von Ertz / Plin. 33. cap. 4. *Fossionibus repastinationibusque fit multò terra fœcundior*, Cicer. de Senect. cap. 15. *Sue nihil genuit natura fœcundius*, Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 63. extr. Trachtbar. *Fœcundi calices*, Horat. 1. Epist. 5. v. 19. gute Trüncke / vollgeschenckte Becher. *Fœcunda rumoribus colonia*, Tacitus 1. Hist. cap. 51. *Amor & melle & felle est fœcundissimus*, Plaut. Cistell. act. 1. sc. 1. v. 72. *Gens fœcundissima*, id est frumenti dives, Plin. Panegyr. cap. 31.

¶ Fœcunditas, ubertas, copia, Fruchtbarkeit. Cicer. de Nat. Deor. 2. cap. 60 *Aquarum inductionibus terris fœcunditatem damus.* Quintil. lib. 1. cap. 4 ex Cic. de Oratore: *Volo se efferat in adolescente fœcunditas*, im Reden und Schreiben reich seyn.

¶ Fœcunde, adverbium. Plin. 16. cap. 36 *Arundo recisa fœcundius resurgit.*

¶ Fœcundāre, fertilem efficere, fruchtbar machen. Virgil. 4. Georgicorum de Nilo v. 290

Et viridem Ægyptum nigrâ fœcundat arenâ.

Mamertin. Paneg. Juliani cap. 22 *Liberalitas non fit effœta gignendo, sed per vices fructuum fœcundatur.* Et Augustinus lib. 13 de Trinit. c. 18. *Credendo fœcundata est virginitas*, scilicet Mariæ.

¶ Effœcundare, idem, aut aucta significatione. Vopiscus in Probo cap. 21 *Cum Sirmium venisset, ac solum patrium effœcundari cuperet & dilatari.*

¶ Infœcundus, sterilis, unfruchtbar. ut, *Infœcunda femina*, Virgil. 2. Georg. v. 48. *natura* Stat. 3. Silv. 1, 167. *Ager arbori infœcundus* Sallust. Jugurth. cap. 17. Comparativo usus est Columella lib. 2. cap. 4. *Infœcundior*, inquit, *materia mista pinguiori segetem minus uberem reddit.* Et Prudentius lib. 2. adversf. Symmach. v. 954. *infœcundior annus.*

¶ Infœcunde, adv. Gell. 19. cap. 3. *Infœcunde atque jejune laudare*, id est frigide, parce, & infra meritum.

¶ Infœcunditas, sterilitas, Unfruchtbarkeit. *Infœcunditas agrorum*, Columella principio proœmii: *terrarum* Tacit. lib. 4. annal. cap. 6. *foliorum*, quæ cum nullis fructibus conjuncta sunt, Hieron. adv. Helvidium cap. 1.

¶ Perfœcundus. Pomp. Mela lib. 1. cap. 9. pr. *Ægyptus hominum aliorumque animalium perfœcunda generatrix.*

¶ Præfœcundus, idem, vel præmature fœcundus. Plinius lib. 16 cap. 27 *Celerius senescunt præfœcunda.*

FOEDVS, ĕris, pactio seu pactum publicum, Vereinigung / Treu und Glauben zu halten / Verbündnüß / Bund. *Fœdus facere cum aliquo: fœdus inire, percutere, ferire, icere*, sich mit einem verbünden / in ein Verbündnüß treten. Cicero Philipp. 13. cap. 2 *Oratum religiosumque fœdus, quod cum his fecerimus.* Livius lib. 21. cap. 18 *Luctatius primo nobiscum fœdus icit.* & ibidem: *fœdus publico consilio ictum est.* Et, *Jungi fœdere alicui.* Livius lib. 26 cap. 24 *Si populus Romanus fœdere jungeretur regi*, Philippo. Et, *Societatem fœdere confirmare*, Cic. 2. Philipp. c. 35. *Fœdus* vel *fœdera negligere, violare, rumpere, infirmare*, brechen / schwächen. *Facere contra fœdus*, Omnia hæc Ciceronis sunt. Claudianus 2. in Eutrop. v. 213

- - - Nunc qui fœdera rumpit,

Ditatur: qui servat, eget.

Livius lib. 21. cap. 18 *Si vos non tenent vestra fœdera*, plane ut nostri dicunt, an den Bund nicht gehalten seyn. Differunt *fœdus, pactio* & *sponsio*, quod *fœdus pactione, pactio sponsione* firmior atque stabilior fuit. ¶ *Percuti* autem *feriri, ici, fœdera* dicebantur, quod, cum fierent, porca à feciali lapide silice feriretur, cum precatione, ut per quem populum fieret, quo minus staretur fœderis legibus, eum ita feriret sive percuteret Jupiter, quemadmodum fecialis feriret porcam. Vide Livium lib. 9. cap. 5. Item lib. 1. cap. 24. & Virgil. lib. 12. Æneid. ubi fœdus inter Latinum regem & Æneam pactum describit. Quin & *fœdera* à fœdo, seu sanguine dicta sunt, quod sine eo nulla fieri solerent. Quem antiquissimum ritum fuisse Moses indicat Exodi c. 24. ¶ A publicis pactis ad privatas etiam conjunctiones eleganter transfertur hæc vox. Sic matrimonium *fœdus* vocatur Livio lib. 1. cap. 1. qui & *hospitii fœdus* dixit ejus lib. 1. cap. 9. Vid. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 387. De impudicis amoribus Cicero usus pro Cœlio est cap. 14 *Ideone ego pacem Pyrrhi diremi, tu ut animorum turpissimorum quotidie fœdera ferires?* De conjuratione Tacit. 1. Histor. 54 *Obstringuntur tacito fœdere inter se legiones.* Pro amicitia & amore Manilius, odioque opposuit, lib 2. v. 469

Aut odium fœdusve gerunt, conversaque quædam

In semet proprio ducuntur plena furore.

Idem de concordia elementorum & quasi amore mutuo, lib. 3. v. 54

Ut tot pugnantes regeret concordia caussas,

Staretque alterno religatus fœdere mundus.

¶ Eleganter etiam hoc nomine appellatur ordo & ratio, quæ, velut arcanâ quadam lege, in rebus inest, nec mutari temere potest. Virgil. 1. Georg. v. 60

Continuo has leges, æternaque fœdera certis

Imposuit natura locis.

Columell. Præfat. operis: *An bellum perosis maris & negotiationis alea sit optabilior, ut rupto naturæ fœdere terrestre animal homo, ventorum & maris objectus iræ, se fluctibus audeat credere*, &c. Idem in Horto v. 16 - - - *quem Delphica laurus*

Impulit, & rerum caussas & sacra moventem
Orgia naturæ, secretaque fœdera cœli.

¶ Fœdifrăgus, qui fœdus violat, Bundbrüchig. Cicer. 1. Offic. cap. 12 *Pœni fœdifragi.*

¶ Fœderare, fœdus facere. Ammianus lib. 31. cap. 12 *cum fœderaretur concordia.* Idem lib. 25. cap. 24 *fœderatâ pace.* Hieronymus Epitaphio Paullæ (Epist. 27.) cap. 10 *Jurgantes inter se sermone lenissimo fœderabat.*

¶ Fœderatus, fœderati, qui fœdere icto societatem inter se inierunt, Bundsgenossen / die zusammen verbunden seyn. *Fœderati populi. Civitates fœderatæ. Civitatibus fœderatis adscribi*, Cic. pro Arch. cap. 4. ¶ A Romanis *fœderati* dicebantur populi & civitates, qui cætera liberi, aliquid tamen ex lege fœderis præstabant. Unde Sueton. Aug. cap. 47 *Urbium quasdam fœderatas, sed ad exitium licentia præcipites, libertate privavit. Fœderati*, iidem & *Socii* dicebantur.

¶ Confœderare, & Confœderatus; scriptores posterioris ordinis dixerunt pro *Fœderatus, fœderare.* Prudentius in Laurentio v. 437
Confœderantur omnia, scil. membra.
Orosius lib. 2. cap. 4 *Sabinæ impiis nuptiis confœderatæ.* Adde, si placet, Curas Poster. nostras.

¶ Confœderatio. Hieronymus epist. 22 de custod. virgin. cap. 15 *Prima apud eos confœderatio est, obedire majoribus.*

¶ Infœderatus, non fœderatus, sine fœdere. Tertullian. Præscript. adv. hæret. cap. 12 *Quis miles ab infœderatis, ne dicam ab hostibus regibus donativum & stipendium captat, nisi plane desertor & transfuga?*

B

FOEDVS, a, um, adject. deforme, tetrum, crudele, heßlich / greulich / schändlich. Terent. a. 4. sc. 4. v. 17 *Nunc tibi videtur fœdus, quia illam* (vestem) *non habet.* Sallust. Catil. cap. 15 *Fœdi oculi*, sævitiam, & turpitudinem præ se ferentes. *Immanissimum & fœdissimum monstrum*, Cic. in Pison. c. 14. Et, *Fœdior atque inquinatior in Pompejo accusando, quam in universo senatu vituperando fuit*, Idem de Arusp. resp. cap. 24. *Luxuria fœdissima senectutis* Cicer. 1. Offic. cap. 34. Et, *Facinus fœdum* Terent. Eunuch. 5. sc. 4, 21. *Bellum fœdissimum*, Cic. lib. 7. ad Attic. extremo. *Fœda hiems* Tacito 3. Histor. cap. 59. De eo qui deformi facie sit, usus Quintilianus lib. 6. cap. 4 *Quod fecit Longus Sulpitius: qui cum ipse fœdissimus esset, eum, contra quem judicio liberali aderat, ne faciem quidem liberi hominis habere dixit. Cui respondens Domitius Afer: Et tu, inquit, ex animi sententia, Longe. Qui malam faciem habet, liber non est.*

¶ Docti observarunt Virgilium & Livium *fœdum* & *fœdare* de vulneribus ferè & stratâ acie dixisse. Liv. lib. 3. cap. 69 *vulnerati fœdiora iis, quæ oculis subjiciebantur, nunciantes.* Unde signatè Ovid. 6. Met. v. 238 - - - *calido tellurem sanguine fœdat.*

C

Hinc etiam *fœdera* dicta, quod non sine sanguine & immolatione victimarum fierent. Tacitus 3. Histor. cap. 77 *Verberibus fœdare*, blutrünstig schlagen.

¶ Fœditas, turpitudo, deformitas. Unflätigkeit / Schand. Cic. de finib. lib. 3. cap. 11 *Turpitudo fœditate sua nos deterret.* Et, *Fœditas vestitus*, Cic. Philipp. 12. cap. 6. schändliche Tracht. *Fœditas odoris*, greulicher Stanck / Idem 2. Nat. Deor. cap. extr. Pluraliter Petrus Chrysologus Serm. 155 *fœditatibus exquisitis, exposito scelere.*

¶ Fœdè, adverbium. *Cruore fœde maculatus*, Val. Max. lib. 5. cap. 3. n. 1. *Fœde pugnare*, id est, vinci, clade affici. Livius lib. 6. cap. 1. *Ad Alliam cum exitio urbis fœde pugnatum est.* Et per gradus: *Fœdius inde pulsus, quam pridie pepulerat*, Liv. lib. 2. cap. 51. *Fœdissime caussam agere*, auffs schändlichste mit einer Sache umgehen / Cic. 9. Att. epist. 7.

¶ Fœdo, fœdare, polluere, maculare, verunreinigen / beschmitzen / besudeln. Cic. in Pison. cap. 22. extr. *Romam ipsam fœdavit adventus tuus.* Etiam de turpi & indigno: ut, *Vestis serica viros fœdat*, Tacit. annal. 2. cap. 33. *Dies imbre fœdatus est*, Mamertin. Paneg. Maximiani cap. 12. *Fœdare contactu*, Virg. 3. Æneid. v. 227. mit dem Anrühren garstig machen. *ferro*, verwunden / Idem Æn. 2. v. 55. *unguibus ora*, das Gesicht zerkratzen / Idem 4. Æn. 673.

D

¶ Defœdus, compositum adjectivum, quidam ex Cicer. ad Att. lib. 9. epist. 10 eliciunt, ubi Attici hæc verba repetantur, ut Gruterus quidem edidit: *Quod quæris a me, fugamne fidam, an moram defœdam utiliorem putem?* Verum locus, si quis alius, desperatissimus est, conjecturis interpretum mire vexatus. Quamobrem Jo. G. Grævius, vir accuratissimus, consultius duxit, hoc loco veterum codicum corruptam lectionem (quæ *deferendam*, pro *defœdam* refert) cum Victorio & Manutio retinere, quam incertas conjecturas pro Attici verbis venditare.

FOEMINA, à fœtu, hoc est, quod pariat, dicta. Scribunt & *Femina* sine diphthongo. *Fœmina eximiâ pulchritudine* Cicer. 1. Divin. cap. 25. *probatissima* pro Cæcin. cap. 4. *prudentissima & diligentissima* ad Brutum epist. 18 *sanctissima & optima*, eine sehr bescheidene / fleißige / fromme Matron. Virg. 4. Æneid. v. 469
- - *Varium & mutabile semper*
Fœmina.
Dicere virum *fœminam*, summum convicium. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 503. Taubmann. ad Plaut. pag. 69.

A

¶ Fœmina piscis. Ein Rögner. Plin. 9. cap. 50.

¶ Fœmĭneus, Weibisch. *Doli fœminei*, Stat. 1. Achill. v. 527. *Fœmineus plangor* lib. 3. ad Herenn. cap. 15.

¶ Fœmininus, idem, sed minus usitatum, quam fœmineus, Plin. 27. cap. 2. *fœmininus sexus.*

¶ Effœmĭnare, weibisch / zum Weibe machen. *Remollescere atque effœminari*, Cæs. B. Gall. 4. cap. 2. Cic. de finib. lib. 2. cap. 29 *Leges effœminari virum vetant in dolore*, sich in Betrübnüß weibisch und ungeberdig stellen ist verboten. *Cogitationibus mollissimis effœminamur*, Idem 1. Tusc. c. 40.

¶ Effœminatus, mollis. *Impurus, impudicus, effœminatus.* Cic. 3. Philippica cap. 5. Qui muliebria patitur. Atque hi ipsi *molles & impudici* dicebantur: de quibus suis locis. Suet. Calig. cap. 56 *Quem Cajus seniorem jam ut mollem & effœminatum denotare etiam probro consueverat.* Superl. *effœminatissimus animus*, Q. Cicero ad Tiron. lib. 16. epist. ult.

¶ Effœminate, adv. Cic. 1. offic. cap. 4 *indecore effœminateque facere.* Seneca ad Polyb. cap. 36 *Illos imitaberis, qui se cæteris exæquari hominibus, non injuriam, sed jus mortalitatis judicaverunt; tuleruntque, nec nimis acerbe & aspere, quod acciderat, nec molliter & effœminate.*

¶ Effœminatio. Jul. Firmicus lib. 7. Mathes. cap. 16 *Impuritates cum extrema corporis effœminatione decernunt.* Tertullianus de spectaculis cap. 25 *Inter effœminationis modos* &c. Idem Apologet. cap. 15 *ad istam artem effœminatione productus.*

B

FOENICVLVM, μάραθρον, Fenchel. Plin. lib. 20. cap. 23 *Fœniculum nobilitavere serpentes gustatu senectam exuendo, oculorumque aciem succo ejus reficiendo, unde intellectum est hominum quoque caliginem eo præcipue levari.* Fœniculum *silvestre hippomaratron* vocans & *Myrsineum.* Dioscorides.

FOENVM, Heu / fœnimeta, ein Heuschober. *Fœnum cordum*, spâte Hew / Grummet / quod & *fœnum auctumnale* Columella dixit. Vide supra *Cordum.* *Fœnum secare: in tabulata componere*, utrumque est Columellæ lib. 2. cap. ult. ¶ 2. *Fœnum habet in cornu*, Horat. lib. 1. Sat. 4, 34. Dici solitum de eo, à quo cavendum quis monet, er ist gezeichnet / siehe dich für ihm für / Vide Chiliadas, & Vet. Scholiasten Horatii. Romæ M. Crassus fœnum habere in cornu dicebatur, quod eum, ut injuriarum persequentissimum, cæteri in Repub. omnes fugerent. Quamquam post ea rursus dictum est, Cæsarem Crasso fœnum detraxisse, primum enim illi in Republ. restitit Cæsar, eumque contempsit; Plutarch. in Crasso p. 547. ubi & caussam proverbii habes: & in problematibus. ¶ Multitudinis Numero usus est Apulejus de Asino Aureo lib. 3. extr. *Tunc igitur à rosis, & quidem necessario, temperari & casum præsentem tolerans, in asini faciem fœna rodebam.*

C

¶ Fœnīle, Heuboden. Plin. 18. cap. 28. & plurativo numero Ovid. 6. Metam. v. 458 *positas fœnilibus herbas.*

¶ Fœnarius, adjectivum, ad fœnum pertinens. *Falces fœnariæ*, Varro 4. de LL. cap. 31. & Ulpianus Lege 8 D. de instructo vel instrum. Sense / Gras-Sichel.

¶ Fœnifex, qui fœnum secat. Ein Meder. Plin. 18. cap. 28.

¶ Fœnisĕca, der Gras häuet. Columell. 2, 18.

¶ Fœnisecium, fœni quasi messis, die Heuernde / apud Columellam lib. 2. c. 19. & lib. 11. c. 2.

¶ Fœnum Græcum, planta est nota, Bocks-horn / oder Schön-margret / allusione ad appellationem Latinam.

FOENVS, ŏris, usura, à fœtu, & quasi fœtura pecuniæ parientis dictum, quemadmodum à τίκτω τόκος Græcis dicitur, Wucher. *Sors, & fœnus*, Capital und Zinß. Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 34 *qui mihi neque fœnus, neque sortem argenti dabunt.* Sic *Dare pecuniam fœnori*, auff Wucher legen / Cicer. in Verr. 4. cap. 76. Et, *Facere fœnus*, Idem ad Attic. lib. 4. epist. 15. Wucher treiben. Horat. 1. Serm. Satyr. 2. v. 13
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.

D

Cic. 15 Attic. ep. 15 *Non modò magno, sed etiam iniquissimo fœnore, versuram facere coactus est*, grosser unbilliger Zinß und Wucher. *Dare fœnus, dare fœnori* & *fœnore*, auff Zinse leihen: *Fœnore accipere, sumere*, auff Zinse nehmen.

¶ Fœnusculum, dimin. Plaut. Pseud. a. 1. sc. 3. v. 53 *Adderes fœnusculum.*

¶ Fœnĕro, fœnerare, verbum activum, est fœnori exponere, seu ad usuram dare, auff Wucher leihen oder austhun. A cujus passivo, Terent. dixit in Phormione act. 3. sc. 2. v. 8 *Fœneratum istuc beneficium pulchre dices*, hoc est, cum fœnore redditum, sicut ipse paullo post exponit, *conduplicatum*, daß diese Wolthat duppelt sey vergolten worden. Idem in Adelph. act. 2. sc. 2. *Metuisti*, &c. *ne non istuc tibi fœneraret*, es möchte dir nicht etwas tragen oder wuchern. Martial. lib. 1. Epigr. 77
Quid petis à Phœbo? nummos habet arca Minervæ:
Hæc sapit: hæc omnes fœnerat una Deos.
Fœnerare Deos dixit, ut, *fœnerare pecuniam* dicimus, quam in fœnore ponimus, cum damus mutuo, ut reddatur usura. Dehortatur Valerium Flaccum celebrem Argonauticorum Poëtam Martialis à Poeseos studio, tanquam inutili, & quod plus nominis,

minis, quàm divitiarum promittat: monetque Juridicinæ & foro se potius det, quippe quo nullum aliud studium quæstuosius sit. A
Studium autem Poëseos per Phœbum: Juridicinam per Minervam designat. Ait igitur: quod à phœbo petis nummos sive divitias: Ille nihil tale præstiterit. Adi Minervam potius: hæc divitias tibi non tantum, sed & cæteros Deos omnes, hoc est, quicquid à cæteris Diis optari potest, conferre, & velut in fœnus ponere, sive fœnerare potest. Sanc in pecunia omnia posita sunt. Petronius hoc breviter ita expressit:

- - *quidvis nummis præsentibus opta,*
Eveniet: clausum possidet arca Jovem.

Eleganti Translatione & Plinius lib. 2. cap. 6 *Fænerat*, inquit, *Sol lumen suum cæteris sideribus*, id est, confert & quasi mutuo dat. *Fœnerare idem esse quod occidere: & fœneratores furibus pejores esse* Cato Censorius dixit, Cicerone auctore lib. 2. de officiis sub finem. Vide & B. Ambrosium lib. de Tobiâ cap. 14.

¶ Fœneror, fœnerari, deponens, est ad usuram accipere, auff Zinsen annehmen / oder borgen. Differunt enim sicut *Mutuo* & *Mutuor*, Vall. lib. 5. cap. 25. Legitur tamen illud ipsum verbum eadem significatione, qua fœnerare. Cic. offic. lib. 2. extr. *Cum ille, qui quæsierat, dixisset, quid fœnerari? tum Cato, quid hominem, inquit, occidere?* Idem de Amic. cap. 9 *Liberales sumus, non ut gratiam exigamus, neque enim beneficium fœneramur*, &c. Denn wir ja nit Wolthat keinen Wucher treiben. B

¶ Fœnerator, usurarius. Wucherer. Cato initio libri de re rust. *Majores nostri sic habuere, & sic in legibus posuere, furem dupli condemnare, fœneratorem quadrupli. Quanto pejorem civem existimarint fœneratorem quam furem, hinc licet existimare.*

¶ Fœneratrix, Wucherin. Val. Max. lib. 8. cap. 2. exemplo 2 *ex amica obsequenti, subito districtam fœneratricem agere cœpit.*

¶ Fœneratio, fœnoris exercitatio, ut, *Pecunia translata in quæstum & fœnerationem*, Cic. pro Flacco cap. 23. fin.

¶ Fœneraticius, quod datum est fœnori, vel quod ad fœnus pertinet, ut, *Pecunia fœneraticia*, Wuchergeld / auff Wucher gegeben oder genommen / Vall. lib. 1. cap. 11.

¶ Fœneratorius, Wucherhafftig. Valer. Max. lib. 2. c. 6. exempl. 10 *Avara & fœneratoria Gallorum Philosophia.*

¶ Substantive *Fœneratorios* pro fœneratoribus Julius Firmicus posuit.

¶ Fœnerato, adv. Plaut. Menæch. 4. sc. 2. *fœnerato aliquid auferre*, i. e. sub gravi usura.

¶ Fœnĕrālia, orum, ceu ex Livio quidam legunt, tempus quo fœnus cessabat, & pecunia reddebatur. Livii locus est lib. 35. cap. 7, ubi Moguntini, Aldus, Frobenius, Gruterus, alii *fœneralia* legunt: antiquiores & MSS. *feralia*, quod etiam Gronovius expressit: cujus in hunc locum adnotationem legisse interest historiæ literariæ circa hanc lectionem. C

¶ Fœnebris, ut, *Leges fœnebres*, Satzungen den Wucher betreffend / quibus fœneratorum avaritia coërcetur. *Fœnebre malum*, Tacit. lib. 6. annal. cap. 16. *Pecunia fœnebris*, Sueton. Calig. cap. 41. Et *fœnebrem exercere pecuniam*, Lege 34 Dig. de rebus creditis. Wucher treiben.

¶ Defœneratus. Apul. Apol. *Pater ejus plurimis creditoribus defœneratus maluit pecuniam, quam pudorem*, &c. Ambrosius epist. 44 [p. 179 ed. Frob.] *Si decipiat aliquis promissorum benignitate, & subdola iniquitate defœneratum opprimat.*

FOETEO, fœtere, male olere, stincken. Plaut. Asin. 5. sc. 2. v. 44 *Dic amabo, an fœtet anima uxori tuæ?* Martial. lib. 1. Epigr. 29 *Hesterno fœtere mero.* & lib. 5. Epigr. 4 *fœtere multo vino.* Ammianus lib. 22. c. 7 *fœtentes Judæi.*

¶ Fœtidus, um, quod fœtet. *Fœtida anima*, stinckender Athem. Plaut. Merc. 3. sc. 3. v. 13. *Os fœtidum* Cic. in Pison. cap. 6.

¶ Fœtiditas. Ex Senecæ epist. 110 adfertur, *Ista varie condita, quum ventrem subirent, una atque eadem fœtiditas occupat:* Sed meliores libri, quos etiam Pincianus & Gronovius expresserunt, legunt *fœditas*, de quo supra.

¶ Fœtor, Stanck. Colum. lib. 12. c. 18 *Redolet fœtorem.* Pluraliter Plinius lib. 28 cap. 8 *fœtores oris emendari.* D

¶ Fœtulentus, stinckend. Arnobius lib. 7. p. 225 *Huic ovilla fœtulenta sunt viscera.* h. e. abstinet illis, pro impuris habet.

¶ Fœtutinæ, plur. Apulejus Apolog. 278 *Semper in fœtutinis & olenticetis suis jacet.* Stinckende Oerter.

FOETUS, ûs, ui, subst. Fœtus, omnium generaliter, non animalium solum, sed rerum quoque sunt inanimatarum, allerley jung Viehe und Früchte / imò & hominum. *Arborei fœtus* Virgilius 1. Georg. v. 55. *Edit fœtus ager* Cic. de Orat. lib. 2. cap. 30. *Procreare fœtus*, idem de Nat. Deor. lib. 2. cap. 51. *Fœtus animi*, Idem 5. Tusc. c. 24. ¶ Apud Plautum Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 25. & act. 3. sc. 1. v. 18. *Uno fœtu*, est uno partu.

¶ Fœtus, a, um, adject. trächtig. *Ovis fœta*, Virg. eclog. 1. Sed latius patet *fœta*, quàm *gravida*, cum illo tam gravidæ significentur, tam fœtum ante enixæ, ita ut ante, & post partum, *fœta* quæpiam dici possit, *gravida* non item. Fidem facit Censorinus de Die Natali cap. 11. apud Voss. lib. 5. Insti. Orat. pag. 278. *Vaccæ fœtæ*, Virg. 3. Georg. v. 176. die gekalbert haben. Etiam de inanimis tralate, ut, *Terra fœta frugibus*, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 62. *Loca fœta furentibus Austris*, Virg. 1. Æn. v. 51.

¶ Effœtus, a, um, non idoneum amplius fœtui procreando, so nicht mehr trächtig oder fruchtbar ist. Hinc *effœta tellus* Lucret. lib. 2. v. 1150. Et, *effœtæ in corpore vires*, Virgil. Æn. 5. v. 396. hoc est, enervatæ & exhaustæ, debiles. Cic. de Senect. c. 9. *Libidinosa & intemperans adolescentia, effœtum corpus tradit senectuti.* Comp. *effœtior* est Apuleji extremo Floridor. *nec argumentis sit effœtior.*

¶ Fœtura, die Zucht / tempus à conceptu ad partum, & alioqui proventus animalium, Varr. lib. 2. de re rust. cap. 1. & Servius ad illud Virgilii Ecl. 7. v. 36

Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.

Idem Georg. 3. v. 62. de bove fœminâ:

Cætera nec fœturæ habilis, nec fortis aratro.

Fœturæ habilis, i. e. concipiendo fœtui idonea. Et Statius lib. 10. Theb. v. 223 [229]

Cui fœtura gregem pecoroso vere novabit.

¶ Fœtificare, parere. Plin. 9. cap. 15 & 38. &

¶ Fœtare, idem. Junge ausshecken. Columell. lib. 8. cap. 8 de columbis: *nec sæpius fœtant:* & cap. 12 de Numidicis gallinis, *in servitute non fœtant.*

¶ Superfœtare, eine Frucht / oder ein Junges nach dem andern werffen. *Lepores superfœtant*, hoc est, edito uno fœtu, rursum alium edunt uno aut altero die, aut pluribus. Plin. 7. cap. 11 & lib. 8. cap. 55.

¶ Fœtificus, ut, *Humor fœtificus.* Idem Plin. 9. cap. 51.

¶ Fœtifer, ut, *fœtifer potu Nilus*, Plin. 7. cap. 3.

FOLIUM, φύλλον. Folia arborum sunt, herbarum & florum, Blat / Blätter. Juvenal. Sat. 8. v. 126

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

Hoc est, rem proponere certam & indubitatam. Sibylla enim oracula sua foliis inscribebat, ut ex Virgilio constat. Οἵηπερ φύλλων γενεή, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν. *Cujusmodi foliorum generatio, talis & hominum*, Homer. Iliad. Z. v. 146. Ad quod respexisse videtur Horat. in arte Poet. v. 60

Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas, &c.

¶ Κατ' ἐξοχὴν hæc vox de *malabathro* dicitur. Vide infra *Foliatum.* ¶ *Post folia cadunt & arbores*, hoc est, injuriæ leves toleratæ, alias graviores invitant, ex Plauti Men. act. 2. sc. 3. v. 24.

¶ Foliāceus, wie Blätter. Plin. 19. c. 7 *semina foliacea.*

¶ Foliōsus, voll Blätter. ut, *Chamæcissos* [herba] *ramulis quinis fere, foliosis*, Plin. 24. c. 15. *Arbor foliosior*, Idem lib. 12. c. 11. Item: *alterum* [herbæ certæ] *genus foliosius*, Idem lib. 25 sub finem.

¶ Foliatus, idem. *Rami foliati*, Pallad. lib. 4. cap. 10 de citreo. Apulejus sub init. lib. 4 *Arbores prolixe foliatæ.*

¶ Foliatum, unguentum fuit mulierum Romanarum, ex foliis malabathri, quod ipsum κατ' ἐξοχὴν *Folium* dicitur, Schminck-Salbe / Plin. 13. cap. 1. Martial. lib. 11. epigr. 28

At mea me libram foliati poscat amica.

Vide Barthium ad Claudian. lib. 1. in Eutrop. v. 226.

¶ Foliatura, ratio & modus foliorum. Vitruvius lib. 2. cap. 9 de cedro: *Arboris ejus sunt similes cupresseæ foliaturæ.*

¶ Fŏliātilis, bläterich. Fortunatus lib. 4 de Vita Martini v. 535

Vento motus iners simulans foliatilis umbræ.

¶ Trifolium, herba notissima, aliquot generum. Est enim trifolium pratense, Wiesenklee / est acetosum, Sauerklee / est odoratum, wohlriechender Klee. Plin. 21. cap. 21.

¶ Quinquefolium, herba fragifera, a foliorum numero ita dicta, quam Plinius laudat lib. 25. cap. 9, & Marcellus Empir. cap. 12.

¶ Quinquefolius, adject. fünff-bläterich. Plinius lib. 21 cap. 4 *Unum genus rosæ pallidæ, spinosæ, longissimis virgis, quinquefoliæ.*

¶ Centifolia, æ, rosæ genus Plinio est, a foliorum multitudine lib. 21. cap. 4.

FOLLIS, Blasebalck. Anacharsis Philosophi inventum. *Follis fabrilis*, Liv. 38. cap. 7. ¶ 2. Est & pilæ genus, ex pelle vento inflata, ein Ballon / de quo Mercurialis lib. 2. Artis Gymnast. cap. 5. & lib. 5. cap. 4. Ubi de utilitate hujus exercitationis habes. Quo illud Martialis pertinet lib. 14. epigram. 47

Folle decet pueros ludere, folle senes.

Pars anterior follis, qua aër exprimitur, *gula* dicitur. ¶ Crumenam quoque notat. Juvenal. Sat. 14. v. 281 *Ut tenso folle reverti inde domum possit*, einen vollen Beutel mit nach Hause bringen. Idem Satyr. 13. v. 61 *Follis cum ærugine.* Ein Beutel mit alten Thalern.

¶ Folliculus, parvus follis. Item pila vento intumescens, Sueton. Aug. cap. 83. *Ad pilam primo folliculumque transiit.* Ballon.

¶ Item pellicula illa frumenti, ex qua spica enascitur, der Balck / daraus das Korn schosset / v. g. apud Plin. 43. cap. 6.

¶ Follicare, Wind fangen. Tertullianus de Pallio cap. 3 *Chamæleon follicans ruminat: de vento cibus est.* Apulejus lib. 9. p. 222 *follicantes nares languidas assiduo pulsu tussedinis hiulci.*

Fomes, vide *Foveo.*

FONS, ein Brunn / Quelle. *Fons gelidus*, Virg. eclog. 10. v. 42; frisch. *argenteus* Ovid. 3 Metam. v. 407, klare Quelle. Martial. lib. 9. epigr. 100

Multum crede mihi refert, à fonte bibatur
Qui fluit, an pigro, quæ stupet unda, lacu.

¶ Fons, metaphorâ usitatâ pro origine & caussa, eine Ursach und Ursprung. Horat. de arte Poët. v. 309
Scribendi recte sapere est, & principium & fons.
Sic *fontem & caput Philosophorum* Socratem dixit Cicero lib. 1. de Orat. cap. 10. Et Homerum *fontem ingeniorum*, Plin. lib. 17. Eine Quell / daraus aller Gelehrten Kunst und Weißheit geflossen ist. Cic. in Acad. lib. 1 c. 2 *Hauriunt potius à fontibus, quam rivulos consectentur.* Idem 3. Nat. Deor. cap. 19 *Ex eodem fonte hæc omnia fluxerunt*, dieses hat alles einerley Grund und Ursprung.

¶ Fonticulus, ein Brünnlein. Plin. 31. cap. 10. *exiliente, è medio Lacu, dulci fonticulo.* ¶ 2. Ein Fontanell.

¶ Fontanus, ut, *Aqua fontana*, Brunnenwasser / Columell lib. 12. cap. 11. *Ora fontana*, hoc est, fontium scaturigines, Ovid. 1. Fastor. v. 269.

¶ Fontāneus, idem. Solinus fine cap. 50 [al. 37] *Enydros* (gemma) *exsudat, ut clausam in eo putes fontaneam scaturiginem.*

¶ Fontanālis. Vitruvius lib. 8. cap. 3 pr. aquam sive fontem luci cujusdam prope Romam, fontanalem dixit.

For, fari, id est dicere, vide *Faris*.

Foramen, vide *Foro*.

Forās, adverb. vide in *Foris*, *fores*.

FORBEA, æ, cibi genus, ex Gr. φορβή. Pompejus Festus: *Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam Græci φορβὴν vocabant.*

FORCEPS, instrumentum fabrorum, dubii generis secundum Priscianum, sæpius tamen fœmininum. eine Zange / Schmiede-Zangen. Ovidius 12 Metamorph. v. 277
ferrum, quod forcipe curva
Cum faber eduxit.
Et Virgilius 4. Georg. v. 175
- - versantque tenaci forcipe ferrum.
Plinius lib. 9 cap. 31 etiam *cancrorum brachia denticulatis forcipibus* dixit. Krebsscheeren.

FORDA, bos prægnans, à ferendo sic dicta, eine trächtige Kuhe. Ovid. Fastor. 4. v. 631
Forda ferens bos est, fœcundaque dicta ferendo.
Servius in Æneid. 2. v. 140 *Antiquo more hostia si effugisset*, EFFUGIA *vocatur: quæ autem supposita fuerat*, SUCCIDANEA: *Si gravida*, FORDA: *si sterilis*, TAUREA *appellabatur.*

FŎREM, fŏres, foret, fore, verbum defectivum, id est, essem: *Fore*, esse & futurum esse, seyn werden. Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 3 sub fin. *Spem habeo, nihil fore aliter, quam deceat.* Corn. Nep. in Lysand. c. 3. n. 5 *Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio fuit*, i. e. esset. Et Sallust. Jug. c. 110 *Nunquam ego ratus sum fore, ut* &c. Tibull. lib. 2. eleg. 7. pr.
- - - credula vitam
Spes fovet, & melius cras fore semper ait.
Composita sunt.

¶ Affore, affuturum esse. Cic. lib. 9. ep. ult. ad Pætum: *non suspicatus sum illam affore.* Cæs. 5. c. 27 *magnam manum affore biduo.*

¶ Confŏre, i. e. *confieri.* *Spero confore*, ich hoffe es soll geschehen / Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 140.

¶ Defŏre, defuturum esse. Cæs. lib. 5. cap. 54 *neque sibi voluntariorum copias defore.* Silius lib. 9. v. 248
Promittitque viris nulli sed defore testem.

¶ Perfŏre, est quidem lib. 3. fam. ep. 5. *Perfore accommodatum tibi:* sed videtur tmesis esse pro *fore peraccommodatum.* Eadem ratio est τοῦ *Perfuit* apud Gellium lib. 2. cap. 18 pr. in Steph. Thesauro, quod Forum Romanum dicitur, allegati, tanquam compositum verbum esset. Nam pura tmesis est: *Platoni per fuit familiaris.*

FORFEX, eine Scheer / Schneiderscheer. *Forfice amputare*, Columell. 12 cap. 43.

¶ Forficula, dimin. ein klein Scherlein. Plin. lib. 25. cap. 5. *incisum forficulis, cribrant.* Item eine Zahnbrecher-Zange / quæ apud Celsum *forfex* etiam est, lib. 1. 7. c. 12.

¶ Forfices etiam vox militaris erat in acie instructa. Vid. Gellius lib. 10. cap. 9. Cuneo hostium opponebantur. Veget. 3. c. 18.

FŎRI, orum, plurale tantum, quanquam & singulare apud Gellium legitur, *in summæ puppis foro*, lib. 16. cap. ultimo. *Fori* tabulata sunt navium, vel spacia per quæ itur, der Gang im Schiffe / beyde Seiten im Schiffe. Cic. de Senect. cap. 6 *Cum alii malos scandant, alii per foros cursitent, alii sentinam exhauriant.* ¶ 2. Livio denique tabulata *fori* sunt, e quibus ludi spectantur, lib. 1. cap. 45. sub f. Sane & Festus FORŎS, *spectacula Circensia* interpretatur. Spectacula enim vocat, unde spectatur. Idem Livius ejusdem libri cap. 56 *Foros Circi* dixit, Schaubäncke. Item parvi sulci. Columella lib. 10. v. 92
Angustosque foros adverso limite ducens.

¶ Fŏrŭli, armariola, in quibus reponuntur libri, Buchkästlein / Lädlein. Sueton. Aug. c. 31 *Libros condidit forulis auratis.* Juvenal. Sat. 3. v. 219
Hic libros dabit, & forulos, &c.

FŎRIA, plurale, stercora liquidiora, secundum Nonium. inde

¶ Foriolus, apud eundem, qui facile emittit foria. Bauchsichtig.

¶ Forire, verbum, quod Scholiastes Juvenalis ad Satyr. 3. v. 38 interpretatur ventrem deonerare.

¶ Conforire, idem. Pomponius apud Nonium: *Conforisti me Diomedes.* Salmasius autem Exerc. Plin. p. 585 ed. nov. *conforasti*, primâ formâ, apud Nonium legendum censet.

¶ Hinc etiam videntur *Forinæ* dici, quarum in veteri inscriptione fit mentio apud Gruter. p. 9, 5. GENIO FORINARUM. Tubos ajunt & canales fuisse, per quos sordes & foria, hoc est liquidiora stercora ex urbe emittebantur.

FŎRĬCA, æ, Juven. Satyr. 3. v 37 *Inde reversi conducunt foricas.* Vexatum verbum propter dubiam originem. Qui a *foriis*, i. e. stercoribus deducunt, iis Forica est latrina publica, ein gemein heimlich Gemach; Latrina enim de privatis dicitur: quibus autem a *foro* est, tabernam interpretantur, foro vicinam. Vide Scholiasten Juvenalis c. l. Pluribus tamen prior a *foriis* deducta significatio placet.

FŎRIS, fœm. Fores, janua. eine Thür. Terent. Adelph. 2. sc. 3. v. 11 *Quidnam foris crepuit.* Et Livius lib. 6. cap. 24 *cum lictor forem, ut mos est, virga percuteret.* Horat. 1. Satyr. 2. v. 67 *exclusus fore.* Sed Plurale Fores, foribus, usitatius. *Fores aperire*, proverbiale est, illi simile, quod *patefacere fenestram*, Plin. 2. cap. 8 dixit, den Weg weisen / den Eingang machen. *Aperire fores amicitiæ*, Cic. 13. fam. ep. 10. *Fores effringere*, Cic. pro Cœlio cap. 16, die Thür auffbrechen. *Foribus pessulum obdere*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3, 37. verriegeln. *Fores moliri*, i. e. effringere, Tacit. 1. Annal. cap. 39. Et Apulej. lib. 9 *Certusque fragilitatis humanæ fidei, & quod pecuniæ cunctæ sint difficultates perviæ auroque soleant adamantinæ etiam perfringi fores* &c. Differentiam inter *januam* & *fores* Macrobius lib. 6 cap. 8 ex Cæcilio Gallo his verbis dat: *Vestibulum dicit* [Gallus] *esse non in ipsis ædibus, neque ædium partem, sed locum ante januam domus vacuum, per quem de via aditus accessusque ad fores ædium sit.*

¶ Foricula, dimin. kleine Thür / Fensterladen. Varro lib. 1 de R. R. cap. 59 *Oporothecæ fenestras habeant, neque tamen sine foriculis, ne pertinaci vento vitta fiant.*

¶ Sed *Foris*, in loco vel de loco adverbialiter significat. *Foris sunt* Ter. Eun. 5. sc. 4, 12. Et, *foris cœnare*, Plaut. Stich. a. 1. sc. 3. v. 36. zu Gast seyn. *Foris sapere*, bey andern Leuten klug seyn / Terent. Heaut. act 5. sc. 1. v. 50.

¶ *A foris*, i. e. foris, ἔξωθεν. Aggenus Urbicus de agrorum limitibus pag. 69 *Notæ enim in propriis arborum à foris* (ita enim melius legitur, quam *à foras*) *ponuntur, ut arbores liberas in parte à nota relinquant.* Alius incertus auctor de Limitibus pag. 322. *Ager si fuerit lunatus habens à foris perticas LX.* &c. ¶ *Deforas*, in Vet. Lapide legitur. ¶ *Eforis*, apud Plinium lib. 17. cap. 25. Vide supra in A & Ab num. 7.

¶ Forinsĕcus: Plin. lib. 13 cap. 22 *Lignum omne corticis loco habent, hoc est, forinsecus.* Palladius lib. 1. cap. 27. *Oculos forinsecus curare.* Ausserhalb / eusserlich.

¶ Fŏras, adverbium, ad locum, hinaus. Terent. *Exi foràs scelestе.* Ovidius lib. 2. de A A. v. 280
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.
Proferre foràs aliquid, offenbahren / aussagen. Cicer. pro Cœl. cap. 23. *Dari foras scripta timui*, ad Attic. lib. 13. ep. 23.

¶ Bifŏris, januam duplicem habens. Ovid. lib. 3 ex Ponto epist. 3. v. 5 *Nox erat, & bifores intrabat Luna fenestras.*
Virgilius lib. 9 v. 618
biforem dat tibia cantum,
hoc est bisonum, imparem, ut Servius interpretatur, quem ibi videas.

¶ Bifŏrus, idem quod Biforis. Vitruvius lib. 4 cap. 6 *Forium ornamenta non fiunt cerostrota, neque bifora, sed valvata.* Vide Salmas. in Solin. p. 651.

¶ Quadrifŏris, idem Vitruvius d. l. habet. *Adjiciatur*, inquit, *amplius foris latitudo, si quadriforis futura est.*

FORMA. Ex μορφὴ, κατὰ μετάθεσιν. *naturalis nota cujusque*, ut Cicero ait 3. de Orat. cap. 29. *Forma & species liberalis, forma egregia*, hübsche Gestalt. *Forma honesta & liberalis*, Ter. Andr. act. 1. sc. 1. v. 69. *Luculenta*, Heaut. act. 3. sc. 2. v. 12. *Quotidiana*, ut Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 6 *Tædet quotidianarum formarum.* Et, *Forma imperatoria*, i. e. imperatore digna, Nep. 11. c. 3, 1. quæ veluti longe lateque ostentat imperatorem, ut de Trajano Plin. Paneg. 4 ait. *Eximiâ formâ puer*, Cicer. Tusc. 5. c. 21. *Forma fucata*, vel potius *fucata formam* Cleopatra, Lucan. 10. v. 137. *Forma bonum fragile est*, &c. Ovid. 2. de Art. v. 113. Schönheit ist ein vergänglicher Schatz. *Res est forma fugax*, Seneca in Hippolyto v. 771. Ovid. epist. Sapphus 15. v. 31
Si mihi difficilis formam naturâ negavit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.

¶ 2. Est & Philosophorum vox. Nam quas ἰδέας Græci vocant, Cicero in Topicis *Formas* appellat. ¶ 3. Forma etiam Architectorum vocabulum est, quo designatur ratio sive dispositio, quâ vel exstructum ædificium; vel extruendum in chartâ descriptum est. Ausonius Mosellâ v. 298

Quis

Quis potis innumeros cultus habitusque locorum
Pandere, tectonicas per singula prædia formas?

A *Formas*, i. e. rationes, ad quas ædificia prædiorum exstructa sunt. Aliàs *formæ* sunt, delineationes & descriptiones ædificiorum, antequam excitantur, in chartâ factæ, Abriß. Architecti *Ichnographias* vocant. Plutarch. in Marcello pag. 313. E. Διαγράμματα: JCti & *Synopses* dixerunt, de quo infra suo loco. Cicer. 2. ad Famil. Epist. 8 *Ex tuis litteris, cum formam Reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim.* Inde *formare* & *deformare*: quod *formam scribere* Plinius dixit, Entwerffen: de quo paullo post. Vide Buchnerum ad Plin. lib. 9. Epist. 39. n. 5. ¶ 4. Sed & aliarum rerum exempla, ad quæ concinnantur, *formæ* dicuntur. Ita Horatius illos pedes ligneos, quibus sutores in concinnandis calceis uti solent, (nos Leisten vocamus) *formas* appellat, lib. 2. Sat. 3. v. 106. Ulpianus Lege 5. § 3 ad Legem Aquil. *forma calcei cervicem percussit.* Et Lege 13 Locati conducti, *si sutor*, inquit, *puero parum bene facienti, formâ calcei tam vehementer cervicem percusserit, ut ei oculus effunderetur, esse ex locato actionem.* ¶ 5. *Formæ* etiam dicuntur Constitutiones ac Rescripta Principum: Unde *Formatæ* & *Formales Epistolæ* appellatæ. Vide supra in *Epistola*. ¶ 6. Forma
B etiam monetarium vocabulum est. Ibi enim *forma* dicitur, tum signaculum archetypum (Græci τύπον appellant, der Stempel) tum ipse *nummus*. Quemadmodum *formas quinarias, denarias*, Lampridius, pro nummis quinariis, denariis, id est, quinos denosque aureos valentibus dixit. Vide Salmasium ad Alexandrum Lampridii: & Trebell. Pollionem in XXX Tyrannis, in Victoriâ. Eleganti tralatione Seneca Epist. 34 extr. *Omnia facta dictaque tua inter se congruant & respondeant sibi, & una forma percussa sint.*

¶ Formula, forma, secundum quam aliquid fit, ein Muster/ Formular. *Formula dicendi*, Cic. de opt. gen. orat. c. 5. die Art zu reden. *Formula fiduciæ, ut inter bonos bene agier oportet*, hoc est, lex fiduciaria, die Versicherung/daß es auff Treu und Glauben/als unter frommen Leuten/ soll zugehen. Cicer. lib. 7. famil. ep. 12. ¶ 2. Proprie Juris vocabulum est. *Formulas* enim JCti vocabant propositiones quasdam, certis ac solennibus verbis conceptas, ne quis in instituenda actione vel petitione aliqua aberraret, quas sequi omnes tenebantur. Unde *Formularii* dicti, qui in illis versabantur, qui alias *Leguleji* appellati. Cic. pro Roscio Comœdo cap. 8 *Sunt jura, sunt formulæ de omnibus rebus constitutæ, ne quis aut in genere injuriæ, aut ratione actionis errare possit. Expressæ sunt enim ex uniuscujusque damno, dolore, incommodo, calamitate, injuriâ, publicæ à Prætore formulæ, ad quas privata lis commodatur.* Unde *sub formulâ judicare* Senecæ dicitur, qui formularum cancellis adstrictus est, liberum-
C que arbitrium non habet. Horat. 2. Sat. 3. v. 45

-- -- -- hæc populos, hæc magnos formula Reges,
Excepto sapiente, tenet.

¶ 3. Et quoniam ad certas formulas institui actiones solerent, idcirco ipsæ actiones *formulæ* dictæ non modò JCtis passim; verùm & aliis auctoribus. Sic *injuriarum formulam alicui intendere*, Suetonius dixit Vitellio cap. 7. *Formulâ excidere*, (quod *caussâ cadere* Justiniano est) idem dixit Claudio cap. 14. Et Seneca Epist. 48 *Quid enim aliud agitis, cum eum, quem interrogatis, scientes in fraudem inducitis, quàm ut formulâ cecidisse videatur.* Idem lib. 2. de Clementiâ cap. 3. *Plures proponere est tutius; ne una definitio parum rem comprehendat; &, ut ita dicam, formulâ excidat*, die Sache verliehren.

¶ Formularius, qui formulas tractat, & caussas agit. *Formularum cantorem* festive Cic. vocat 1. de Orat. c. 55 *Ita tibi JCtus*, inquit, *ipse nihil nisi legulejus quidam cautus & acutus, præco actionum, cantor formularum, auceps syllabarum.* Quintil. lib. 12. c. 3. extr. *Multos cognovimus, qui tædio laboris, quem ferre tendentibus ad eloquentiam necesse est, confugerint ad hæc diverticula desidiæ: quorum alii se ad album & rubricas transtulerunt, & formularii, veluti Cicero ait, leguleji, quidam esse maluerunt.* AD ALBUM ET RUBRICAS TRANSFERRE est Juridi-
D cinæ se dare. Per *Album* enim, Prætoris *Album* seu matriculam intelligit, hoc est, dealbatam tabulam, in quam Prætores edicta sua & actiones interdictaque referebant: per *Rubricas* leges & JCtorum Responsa Placitaque.

¶ Formosus, wohlgestalt/ schöne. Apulej. Apolog. *Virgo formosa, etsi oppido pauper, tamen abunde dotata est.* Virg. ecl. 2. *formosus puer.* Ovid. 13. Metam. v. 798 *riguo formosior anno.* Virg. c. l. *formosissimus annus*, id est, ver florens. *Formosissimus ætatis suæ Alcibiades* Corn. Nep. cap. 1. v. 2. Unde etiam ejus Vultus paradigma proverbiale formæ speciosissimæ. Vid. eund. Barth. Adv. lib. 52. cap. 5.

¶ Formosulus, diminut. Hieronym. epist. 47 de vitando suspecto contubernio cap. 4 pro Amasio posuit: *Iste formosulus tuus, quia cito senescunt mulieres, vel ditiorem reperiet, vel juniorem.*

¶ Formose, adverb. Apulejus lib. 5. Metam. p. 168 Elmenh. *Videt Cupidinem, formosum deum, formose cubantem.* & lib. 6. p. 183 *Venus suavi musicæ suppari gressu formose saltavit.* zierlich tanzen. Id Nepos præfat. dixit *commode saltare*. Et Superl. Augustinus Confess. lib. 1. c. 7 ad Deum: *formosissime qui formas omnia.*

¶ Formositas, quo nomine usus est Cicer. lib. 1. offic. cap. 35.

¶ Formalis, e, ut, *Epistola Formalis* apud Suet. in Domitian. cap. 13.

¶ Formo, formare, fingere, figurare, machen/ stellen/ arten/ zurichten. *Formare imaginem*, Cic. pro Sextio cap. 8. Et, *Corpora ad membrorum flexus formari, nisi tenera, non possunt*, Quintilian. lib. 1. cap. 1. zu Geberden kan man die Leiber nicht ziehen/ sie seyn dann jung. *Exercitatione & stilo formanda nobis oratio est*, Cic. lib. 3. de Orat. c. 49. Et, *Teneræ mentes formandæ studiis*, Horat. l. 2. carm. od. 25. ¶ 2. Est describere, delineare ὑποτυπῶσαι, entwerffen/ ut architectores opera, quæ exstructuri sunt, in chartâ ante depingere & exhibere solent. Vide Buchnerum ad Plinium paullo superius allegato loco. ¶ 3. Usurpatur hoc verbum etiam de nummis. Vide Salmasium ad Histor. Aug. ¶ 4. Utimur hoc verbo de iis, qui fingunt aliquid & simulant. Suet. Claud. c. 37. *Pari modo oppressum ferunt App. Gilanium: quem cum Messalina & Narciscus conspirassent perdere, divisis partibus, alter ante lucem similis attonito, patroni cubiculum irrupit, affirmans somniasse, vim ei ab Appio allatam: altera, in admirationem formata, sibi quoque eandem speciem aliquot noctibus obversari retulit. Formata in admirationem*, id est, ita se fingens concinnansque quasi admirationis plena esset.

¶ Formatus, a, um. Aliquando *formatum* dicitur, quod formam suam habet quidem, cæterum ad perfectionem ac maturitatem suam nondum adductum est. Ovid. 1. Fastor. v. 152.

Et modo formatis operitur fructibus arbor.

Deformatos fructus, Quintilianus proœm. lib. 6 appellat. Sic *formatum libellum* Plinius lib. 7. Epist. 12 vocat, qui scriptus conditusque, sed nondum limam & ultimam manum passus est. Ita *formatum sermonem* Suet. Nerone c. 47 dixit.

¶ Biformatus. Cic. 2 Tuscul. cap. 8 ex Sophocle convertit:

non biformato impetu
Centaurus ictus corpori infixit meo.

¶ Formator, qui format. Columella proœmio lib. 1, *Animi sibi quisque formatorem præceptoremque virtutis è cœtu sapientum arcessat.* Seneca ad Helv. c. 8 *Quisquis formator universi fuit*, id est, creator.

¶ Formatrix. Tertullianus de Monogamia cap. ult. *Reginæ tantæ civitatis formatrix*, id est Dido conditrix Carthaginis. Claud. Mamertus lib. 1. de statu animæ cap. 26 *Formatus es ipse, non formator. Recedat ab his, quæ intra te sunt, minus utique formata, hoc est, minus formosa, quam tu es: accede formatrici formæ, quo possis esse formosior.*

¶ Formatura, Formirung. Lucret. 4. v. 554 *Formatura labrorum*, hoc est, labiorum munus in loquendo.

¶ Formabilis. Prudentius Apotheos. v. 1038

Solus homo emeruit Domini formabile dextrâ
Os capere.

Comparativus *formabilior*, apud Augustinum lib. 11 de Trinit. c. 2 legitur. *Quam teneriora*, inquit, *atque, ut ita dixerim, formabiliora sunt primordia seminum.*

¶ Informabilis, qui creari & formari nequit. Tertullianus adv. Prax. cap. 27 *Deus immutabilis & informabilis.*

¶ Ambiformis. unde

¶ Ambiformiter, adverb. Arnobius lib. 5. p. 183 *ambiformiter dictum.* hoc est, duplici sensu, ambigue.

¶ Biformis, ut *Janus biformis*, Ovid. Fast. 1. v. 98. Et *monstrum biforme* apud eundem de Minotauro lib. 8 Metam. v. 156. das zweyerley Gestalt oder Gesicht hat.

¶ Biformatus, vide paullo ante sub *Formatus*.

¶ Conformis, conforme, quod alicujus formam exprimit. Onomast. Vet. *Conforme*, σύμμορφον. Habet etiam Vulgatus Interpres Roman. 8. v. 29 *Conformes imaginis Filii Dei.* Græce σύμμορφοι.

¶ Conformare, vergleichen/ gleich nach etwas formiren. Proprie Columella lib. 8. c. 5 *Diebus quibus animantur ova, & in speciem volucrum conformantur.* eine Gestalt bekommen. Cicero pro Archia cap. 6 extremo: *Quas* [imagines clarorum virorum] *ego mihi semper in administranda repub. proponens animum & mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.* Et lib. 1. famil. epist. 8 *me conformo ad ejus voluntatem*, nach eines Willen sich richten. *Conformare mores*, Idem lib. 4. de finib. cap. 2.

¶ Conformatio, imago, figura. Priscianus etiam hæc duo schemata προσωποποιίαν & εἰδωλοποιίαν, *conformationem* vocat, de quibus vide libellos de *Schematibus*. Vitruvius lib. 5. cap. 6 *Ipsius autem theatri conformatio sic est facienda.*

¶ Conformator. Apulejus in Trismegisto p. 80 *Dominus & omnium conformator, quem recte Deum dicimus.*

¶ Deformis, e. turpis, fœdus, ungestalt/ heßlich. Martial. lib. 4. Epigr. 79

-- -- -- Deformius, Afer,
Omnino nihil est ardelione sene.

Es ist nichts häßlichers ꝛc. *Vitium deforme*, Idem lib. 11. Epigr. 74. Et *senium deforme*, Seneca Hippol. v. 823. Præclare Plinius lib. 8. epist. extrem. *Multo deformius amittere, quam non assequi laudem.* Superl. *Deformissima fœmina*, Gellius dixit lib. 5. cap. 11.

¶ Deformitas, ungestalt / übel gestalt / häßlich / contrarium est dignitati, was wohl anstehet. *Deformitas & vitium corporis*, Cic. 2. Orat. cap. 59. *Deformitas animi*, Cic. 1. de Legib. c. 19. Et, *deformitas fugæ negligentiæque*, lib. 9 ad Attic. epist. 10.

¶ Deformiter, adverb. Quintilianus lib. 8. cap. 3. p. 590 *sic junctura deformiter sonat.*

¶ Deformare, contrarium verbo *ornare*, verstellen. Ovid. 1. de Arte v. 517 *Nec male deformet rigidos tonsura capillos.* *Vitia deformant*, Laster stehen übel an. *Vultum deformat macies*, Virg. 4. Georg. v. 254. ¶ 2. Apud Vitruvium sæpius pro delineare ponitur, ut: *Architectus graphidos peritus sit, ut deformare possit lineis imitationem, quam velit, ædificiorum*, &c. vid. lib. 1. cap. &c. Ita Plautus Pseudolo act. 2. sc. 3. *Jam instituta, ornata cuncta in ordine, animo volueram, certa deformata habebam.* Seneca lib. 7. de Benef. cap. 1. *Virum, quem deformamus*, &c. Ubi Muretus *deformare* ὑποτυπῶσαι exponit. P. Rutilius Lupus lib. 2. de Prosopopœia: *Tanquam virorum & præsentium actionem & sermonem deformamus*, i. e. depingimus, repræsentamus in imagine. Idem in Characterismo: *Sic Orator hoc schemate aut vitia, aut virtutes eorum, de quibus loquitur, deformat.*

¶ Deformatus, formatus quidem, sed nondum elaboratus atque perfectus. Sic *marmora prima manu deformata*, Quintilianus dixit lib. 5. c. 6. Idem *deformatos fructus*, qui formam pomi habent, non magnitudinem & maturitatem, Præfatione lib. 6. qua filii obitum deplorat. *Non flosculos*, inquit, *sicut prior, sed jam decimum ætatis ingressus annum, certos atque deformatos fructus ostendebat.* Similiter *deformatum partum* Sulpicius Severus dixit 1. Histor. Sacræ, ubi edicta Domini Mosi data exponit, *Si quis partum jam deformatum mulieri excusserit, neci dabitur.* Ita enim legendum est, aut addenda quædam ex cap. 21. Exod. v. 22. (Ubi & Vetus Interpres *deformati* voce usus est) ut quæ hic desunt, suppleantur. ¶ 2. Deformatus, sine forma, ungestalt / beschimpfft. Seneca Consolat. ad Helviam cap. 9 *Idem Brutus ait, C. Cæsarem Mitylenas prætervectum, quia non sustineret videre deformatum virum.* DEFORMATVM, id est, dehonestatum, si ita loqui liceret: dedecore quasi affectum, qui ex summâ auctoritate ac dignitate eo dejectus loci sit, ubi tanquam privatus obscuram atque ignobilem vitam veluti exul vivere necesse habeat. Superl. *Deformatissima & spurcissima vita*, Gell. lib. 14. cap. 2. ¶ 3. Deformatus, descriptus, vide supra *Deformare* ex Vitruvio.

¶ Deformatio, Verstellung. Livius lib. 9. cap. 5 *A deformatione majestatis, velut ab nefando spectaculo avertere oculos.* Per lictorem enim paludamenta detracta ducibus erant propter Caudinum fœdus. ¶ Item descriptio, Entwerffung. Vet. Gloss. ὑποτύπωσις *Dispositio, Deformatio.* Vitruv. Præf. lib. 3. *Venti qui sint, & à quibus regionibus singuli spirent, deformationibus gnomonicis ostendi.* Ubi *deformationes gnomonicas* vocat designationes seu descriptiones quæ per lineas fiunt.

¶ Informis, informe, quod forma caret, das nicht nach einem Dinge formiret ist / das keine Gestalt hat: Plinius scripsit lib. 8. cap. 36 *ursas parere informem carnem, quam lambendo paulatim figurent.* Vide *Ursus*. Sic *informis limus*, Æneid. 6. v. 416. Et, *informes hiemes* Horat. lib. 2. oda 10. v. 15.

¶ Informiter, adverb. Augustinus Confess. 12. cap. 29 *informiter sonat.*

¶ Informitas. Solinus proœmio: *scabræ informitatis proditio.* Usus sæpe Augustinus, ut lib. 1. de Gen. ad liter. c. 13 *informitas materiæ.* Et Confess. 12. c. 12 *quibus verbis insinuatur informitas.*

¶ Informare, idem quod formare, seu deformare, hoc est, formam elaborandi operis instituere, & ut sic dicam, adumbrare opus. Neque enim absolutam perfectionem hoc verbum exprimit. Virg. Æn. 8. v. 426

His informatum manibus, jam parte polita,
Fulmen erat, (toto genitor quæ plurima cœlo
Dejicit in terras) pars imperfecta manebat.

Et paullo post: *Ingentem clypeum informant.* Fabrile igitur verbum est: sed quod ad institutionem & disciplinam animorum etiam, perinde ut verbum *fingere*, transfertur. *Ætas puerilis ad humanitatem informari solet*, Cic. pro Arch. c. 3. Quintilianus proœmio: *Unus liber accedet, in quo nobis orator ipse informandus est.*

¶ Informator, qui informat. Tertullianus 4. adv. Marc. cap. 22 *Alter* [Moses] *populi informator aliquando: alter* [Elias] *reformator quandoque.*

¶ Informatio, Formirung / Bildung. Cicer. lib. 1. Nat. Deor. cap. 36 *Habeo in animo insitam informationem dei: & barbati quidem Jovis, galeatæ Minervæ.*

¶ Performare. Tertull. Apolog. cap. 1 *ad malum performantur.*

¶ Præformare, antea instruere, præparare. Silius Italicus lib. 7. v. 385 *Atque his præformat dictis fingitque monendo.*

Sic, *Materia præformata*, est prius disposita, Quintil. lib. 2. cap. 6. vorgemacht / vorher zugeschickt.

¶ Præformator. Tertullian. de præscript. Hæretic. cap. 30 *Marcion institutor & præformator Apellis.*

¶ Reformare, instaurare, sive in priorem aut potius meliorem formam redigere, verneuren. Prudentius Hymno ad Exsequias v. 156 *Sed dum resolubile corpus*
Revocas Deus atque reformas, &c.

Plin. Panegyr. cap. 53 *Ostendam quam longa consuetudine corruptos depravatosque mores principatus parens noster reformet & corrigat.* Apul. 3. Metamorph. *Rursus in facies hominum reformare.* Et paullo ante de saga Pamphile: *Magnis suis artibus reformatur.*

¶ Reformatio. Apulej. ibid. *Facilior reformationis hujus medela suppeditat.*

¶ Reformator. Plin. 8. epist. 12 *Literarum senescentium reductor & reformator.*

¶ Reformabilis. unde

¶ Irreformabilis. Tertullianus de veland. virg. cap. 1 *Regula fidei immobilis & irreformabilis.*

¶ Transformare, in alienam formam mutare, vel vertere. Virg. 4. Georg. v. 441 *Omnia transformant sese in miracula rerum.*

¶ Transformatio; Augustinus lib. 15 de Trinit. cap. 8 *Gratia Dei nobis conferri tam optabilis transformationis bonum.*

¶ Transformis. Ovid. 1. Fast. v. 373. vide Heinsium: & 8. Metam. v. 877 *transformia corpora.*

Hæc de verbalibus compositis, eorumque agnatis. Sunt præterea, quæ cum Verbis nihil commune habent, ut

¶ Milleformis. Prudentius hymno Omnis horæ v. 55
Pulsa pestis lubricorum milleformis dæmonum.

Et Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 22 *contra milleformes dæmonum incursus.*

¶ Multiformis, plurium formarum. Apulejus in Trismegist. p. 79 *Multiformis variaque humani generis species.* Idem lib. 10. Miles. p. 252 *multiforme facinus.* Arnobius lib. 7. p. 216 *multiformium morum varietatibus lubricus.*

¶ Multiformiter, adverb. Gellius lib. 9. cap. 5 *Plato varie & multiformiter de voluptate disseruit.*

¶ Pluriformis. Apulejus post princip. Florid. *pluriformi modo.*

¶ Omniformis, von allerhand Gestalten. Apulejus in Trismeg. p. 78 *Mundus præparatus est a Deo receptaculum omniformium specierum.* Prudentius in Romano v. 339
Verbo creavit omniformem machinam.

¶ Semiformis, halbformirt. Columella lib. 8. cap. 5 *pulli semiformes*, qui in ovis latent, nondum exclusi.

¶ Septiformis. In Ecclesiæ hymno veteri: *Tu septiformis munere.*

¶ Triformis, e, *canis triformis*, Cerberus, Seneca Herc. Oet. v. 1202. *Diva triformis*, Hecate sive Diana. Horatius lib. 3. od. 22.

¶ Versiformis, mutabilis. Tertullian. de Pallio cap. 2 *totum versiforme est.* Martianus Capella lib. 9 in metro:
Puer ipse versiformis
Facibus studet Cupido.

¶ Uniformis, unius formæ, von einerley Gestalt. Apulejus lib. 11 p. 259 *Deorum Dearumque facies uniformis.* Et in Trismegisto p. 80 idem: *Non omnium hominum uniformis est sensus.* Et Dialogo de Oratoribus Tacitus vel Quintilianus cap. 32 pr. *simplex quiddam & uniforme doceri.*

¶ Uniformitas. Tertullianus de Anima cap. 17 *uniformitas porticus.*

¶ Uniformiter. Apulejus Trismeg. sub initium: *Omnis humana immortalis est anima, sed non uniformiter cunctæ.*

FORMIAE, arum, & Formiæ, arum, Φόρμιαι. Sic & Ptolemæo *Forma*, urbs *Campaniæ*, Læstrygonum olim sedes. Servius *Hormias* antea dictas tradidit ἀπὸ τῆς ὁρμῆς, hoc est, *ab impetu.* Conf. Strab. lib. 5. & Plin. lib. 3. cap. 5. Hodie *Mola*, ut Cluverius docet in Ital. Antiq.

¶ Formianus, adject. *Formiani colles*, Horat. lib. 1. Od. 20.

¶ Formianum, subaudi prædium, villa Ciceronis, sita in agro Formiano. Lib. 2. ad Attic. epist. 4 *Nos circiter Kal. aut in Formiano erimus, aut in Pompejano. Tu, si in Formiano non erimus, si nos amas, in Pompejanum venito.*

FORMICA, eine Omeiß. Erasmus illud Theocriti Idyll. 1.
Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ,
Vertit: *Formicæ cara est formica, cicada cicadæ.*
Ein ieder Thier hält sich zu seines Gleichen. *Parvula magni formica laboris*, Horat. lib. 1. Satyr. 1. v. 33. Conf. Plin. lib. 11. cap. 30. Idem Plin. lib. 11. cap. 29 *Silices itinere earum* (formicarum) *attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacunque sedulitas.*

¶ Formicula, diminutivum. Arnobius lib. 7. p. 240 *Quod si cernerent, nec inter formiculam plurimum sesequε esse discriminis.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 24 *Plus formicularum & apicularum opera stupemus, quam immensa corpora balænarum.*

¶ Formicinus. Plaut. Menæch. act. 5. sc. 3. v. 19 *Movere gradum formi-*

formicinum dixit, pro tarde incedere. Est enim formicarum gradus minutissimus, ideoque tardior. Multum quidem movent, sed parum promovent. Ameissen-Schritt. A

¶ Formīcōsus, plenus formicarum. *Arbor formicosa*, Plin. lib. 10. cap. 74.

¶ Formicans ap. eundem. ut, *percussu formicante venarum*, Plin. lib. 7. cap. 51. Wenn der Pulß so schwächlich gehet / und kaum zu fühlen ist.

¶ Et, *Formicatio*, pro scabie, juckende Räude / als wäre man mit Omeissen bestreuet / vel, quod quasi exesse carnem formicæ videantur, legitur apud Plin. lib. 7. & 28. & 30. cap. 8.

¶ Formica Arabibus etiam morbi genus est, qui Græcis *Herpes*, Latinis *ignis sacer*; Scribonio *Zona*; *Zoster* & *Circinus* Plinio. Vid. Hier. Mercurialem Var. Lection. lib. 4. c. 9.

FORMĪDO, [a *formis*, sive spectris: nisi veteres *formus* dixere pro *calidus*, atque inde *formido*, quia nonnullis præ metu sudor prorumpit. Voss. P. 2. Instit. Orat. pag. 28] *metus est permanens*, ut Cicero definit, in 4. Tuscul. c. 8. Furcht / Furchtsamkeit. *Plenus homo formidinis*, Cic. *Animus formidine perterritus*, Quintilianus. ¶ Pro religione apud Tacitum ponitur. Vide *Religio*. ¶ Est & *formido* linea versicoloribus [ex quo *variam formidinem* Ovid. 1. de remedio amoris v. 204. Oppianus δεῖμα πολύχροον appellavit] plumis pinnisque avium distincta, B qua utuntur venatores ad fallendas & capiendas feras. Seneca lib. 1. de ira cap. 12 *Nec est mirum, quum maximos ferorum greges linea pennis distincta contineat, & in insidias agat ab ipso effectu dicta formido.* De hac Seneca Hippolyto v. 46

-- -- picta rubenti
Linea pinna, vano cludat
Terrore feras.

Plura notat Colvius ad illud Apuleji Apolog. *Verum ego ista commemoravi, non quod pinnarum formidines timerem.* Item Casaub. ad eandem Apol. in f. ¶ 2. Hinc Gellius lib. 8. cap. 9 captiosas quæstiones *formidines* vocavit.

¶ Formīdŏlosus, qui formidat, & formidatur. *Active* enim & *passive* usurpatur. Plaut. Pseud. act. 3. sc. 2 *Herbas formidolosas dictu, non esu modo* dixit; schrecklich. Ter. in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 18 *Num formidolosus obsecro es, mi homo*, i. e. timidus, bist du denn so furchtsam? Sed *bellum formidolosissimum*, Cic. pro Lege Manil. cap. 21, id est, maxime metuendum, ein Krieg dabey viel Sorge / Furcht und Gefahr ist. Sic, *Horribilis & formidolosus locus*, Cic. in Pison. cap. 24. Et Sallust. Catil. cap. 7 *Regibus boni, quam mali suspectiores sunt, semperque iis aliena virtus formidolosa est.* Ac Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 65 *Mira memoras: nimis formidolosum facinus prædicas*: i. e. formidandum & metuendum. Tacit. 1. Annal. cap. 62 *formidolosior hostium exercitus*. Cicer. Phil. 7. cap. 2. extr. *tempus formidolosissimum*. De somniis gravibus, *formidolosissima videre*, Suetonius dixit Augusto cap. 91. C

¶ Formidolose, adverb. Cicer. pro Sextio cap. 19 *opponi concionibus falso, sed formidolose tamen.* Comparativus *formidolosius*, Catonis est Orat. de Consulatu suo apud Charisium lib. 2 p. 196.

¶ Performidolosus, valde formidolosus. Aurel. Victor. in Claudio Cæsare: *natura performidolosus*.

¶ Formīdo, formidare. *Fugere & formidare*, fliehen und abscheuen. *Formidare omnia*, Cicer. 2. de Fin. cap. 16. *Intus paveo, formido foris*, Plaut. Cistell. a. 4. sc. 2. v. 20. inwendig habe ich Schrecken / auswendig Furcht. *Formidare aurum*, Furcht wegen des Geldes haben / Argum. Aulul. Plautinæ.

¶ Formīdābĭlis, e, das zu fürchten ist. Ut, *formidabilis serpens*, Ovid. 2. Metam. v. 175. *Orcus*, lib. 14. v. 121. *Æneas formidabilis Orci vidit opes.*

¶ Formidāmen. Apulej. Apolog. p. 315. ed. Elmenh. *Noctium occursacula, bustorum formidamina, sepulcrorum terriculamenta.* Gespenste.

¶ Formidatio, Vet. Gloss. *Formidatio*, δειλία.

¶ Informidatus, passive, qui non formidatur. Silius lib. 15. v. 241

Hac tacite nitens informidatus adire.

Vide quæ ibi notavimus.

¶ Performidatus, sehr gefürchtet. Silius lib. 3, 608

Jam puer auricomo performidate Batavo. D

¶ Reformidare, idem quod simplex. Cicer. 2. Philipp. 7. cap. 6 *Pacis nomine bellum involutum reformido.* Curt. 6. c. 9. n. 3 *quorum mentionem adhuc reformido.* fürchten / scheuen.

¶ Reformidatio, Furcht. Cic. Partit. Orat. cap. 4 *Orator in suasione sibi proponit aut spem, aut reformidationem deliberantis.*

FORNAX, κάμινος, caminus, Ofen. *Cacabus*, Kachel. Nomen habet à *fornum*, quod est calidum. Nonius cap. 12. n. 52. Ovid. 15. Metamorph. v. 340. *Sulphureis ardet fornacibus Ætna. Fornax æraria*, ein Schmeltz-Ofen. Plin. lib. 11. cap. 26 *Fornax calcaria*, &c. Vide *Calx*.

¶ Fornacula, dimin. Juvenal. Sat. 10. v. 82 *magna est fornacula.* Et Vitruvius lib. 7. cap. 10 pr. etiam usus est. Et metaphorice Apulejus Apolog. p. 321 *Hic testium coemtor, hic totius calumniæ fornacula.* Der die Lügen geschmiedet.

¶ Fornaceus. Ut *Fornacei parietes*, ad formam fornacum sub terra facti. Plin. 35. cap. 14.

¶ Fornacalis, e. Fornax & inter Numina habebatur Romanis, quam *Fornacalem Deam* Ovidius vocat 6. Fastor. v. 315. ¶ Quæ sacra ei peragebantur, *Fornācalia* dicta; Vide Ovidium 2. Fastor. v. 525. Lactantium lib. 1. Instit. Divinar. cap. 20. itemque Festum. Plin. lib. 18. cap. 2.

¶ Fornacator, qui fornacem balnei succendit apud Paulum Lege 14. [Ita enim ibi; non *Fornicator* legendum est) Dig. de instr. vel instrum. legato. ¶ Idem Lege 28. § 9. D. ad Leg. Aquil. *Fornacarius* appellatur. Stubenheitzer.

FORNIX, arcus in ædificiis, Gewölbe / Schwibbogen. Virgil. 6. Æneid. v. 626 *adverso fornice portæ*, gewölbete Stadtthor. Vetus Poëta: *Cæli ingentes fornices*: sed id Ciceroni 3. de Orat. cap. 40 alienius videtur. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. cap. 6. Tmemat. 7. p. 99. seq. ¶ 2. Fornix & *Lupanar* est & cella meretricia, Hurenhauß. Unde Curio Cæsarem, *Bithynicum fornicem* appellavit, ut Suetonius ejus vitâ refert cap. 49. Juvenal. Sat. 3. v. 156

Lenonum pueri quocunque in fornice nati.

Prudentius Agone Agnetis sub finem:

Cui posse soli cunctiparens dedit
Castum vel ipsum reddere fornicem.

Vet. Gloss. πορνεῖον, *Fornix*, *Ganeum*, *Lupanarium*. Caussa appellationis inde est, quod Lupanaria cellis subterraneis fornicato opere, in quibus scorta prostituebantur, distincta erant: Unde & *Ganea* ἀπὸ τῆς γᾶς, a terra nuncupabantur. Vide Petronianos Interpretes.

¶ Fornĭcare, confornicare, apud Vitruv. *fornicem facere*, auffwelben / über sich beugen und krümmen. Plin. lib. 16. cap. 42. *Palma fornicatur*, i. e. sursum incurvatur: & de apibus lib. 11. cap. 10 *Ruentes ceras fulciunt pilarum intergerinis à solo fornicatis.* Et Ammianus Marcellinus lib. 26. cap. 24 *fornicatum ædificium* dixit: & Plinius 12. cap. 5. *fornicato ambitu.*

¶ Fornĭcor, ari, deponens: Scortari. Meretricari. Vet. Gloss. πορνεύω, *Fornicor*, *scortor*. Sed hoc sensu tantùm Vulgatus Interpres, & Ecclesiastici utuntur.

¶ Fornicaria, prostibulum. Vet. Gloss. *Fornicaria*, πόρνη, ἀπὸ καμάρας, ἢ ἑστῶσα. Tertullianus de Pudicit. cap. 16 ita vertit πόρνην 1. Corinth. 6, 15. ¶ Aliæ Glossæ: πορνοκόπος, *Lenocinator*, *Fornicarius*.

¶ Fornicatio, fornicis structura. *Fornicatio lapidum* apud Senecam epist. 95. ¶ 2. Scortatio. Vet. Gloss. πορνεία, *Fornicatio*. Adde Tertullianum de Pudicit. cap. 1. extr. sed sic ecclesiastici tantum usus est.

¶ Fornicatrix. Isidorus lib. 10, FORNICATRIX *est, cujus corpus publicum: Hæ sub arcuatis prosternebantur. Quæ loca* FORNICES *dicuntur.*

¶ Fornicatores, qui dicantur, quanquam non Latine satis, notum est: *Scortatores* nempe. Tertullianus de Pudicit. extremo cap. 1, *Limitem mœchis & fornicatoribus figimus.*

FŌRO, fōrare, apud Plautum & Columellam legitur, bohren / graben. *Foratâ arbore*, Colum. lib. 5. cap. 10. sub fin. Et *regulæ foratæ*, Vitruv. lib. 10. cap. 13.

¶ Fŏrāmen, ein Loch. Cic. 1. Tusc. cap. 20 *Foramina patent ad animum à corpore.* De quibus Lactantius videatur Opificio Dei cap. 8. seq.

¶ Foraminatus, a, um, quod foramina habet. Sidonius lib. 2. epist. 2 *foraminatus paries.*

¶ Foratus, us, subst. idem, vel perforatio. Lactant. c. l. cap. 8 *a quo foratu frontem nominatam Varro existimavit.* Tertull. de Pallio cap. 4 *aurem foratu effœminatus.*

¶ Fŏrābilis, leicht zu bohren. Ovidius 12. Metam. v. 170 *nulloque forabilis ictu.*

¶ Multiforabilis. Apulejus sub fin. lib. 10 *Jam tibiæ multiforabiles cantus Lydios dulciter consonant.*

¶ Multiforatilis, idem. Ut, *tibia multiforatilis*, apud eundem Apulejum Florid. lib. 1. & Sidonium lib. 8. epist. 9.

¶ Multifŏrus, idem. Ovid. 12. Met. v. 158

-- -- multifori delectat tibia buxi.

Et Seneca Agamemnone v. 348

Tibi multiforâ tibia buxo
Solenne canit.

¶ Multifōris, idem. Plinius lib. 8. cap. 55 *Injiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra.*

¶ Septifōris, e. Sidonius lib. 2. epist. 2 *Adjungas fistulæ septiforis armentalem Camœnam.*

Composita Verbalia.

¶ A Circumforare

¶ *Circumforatus* legitur. Plin. lib. 17. cap. 27 *Stipite ab imâ parte circumforato*, ringsweiß durchbohret.

¶ Inforare vulgo ex Plin. 17 cap. 14 affertur, ubi sit *trunco medio inforare.* Verum Harduinus auctor est, in omnibus manu scriptis libris esse *imperare*, dubitatque an *inforare*, pro *perforare*, Latium recipiat. Nam Plauto Curcul. act. 3. v. 31 *informare a forum* est, notatque, in forum vocare. At *imperare* viti,

viti, arvis, arboribus, est cogere, ut id ferant quod speramus. Vide infra *Imperare.*

¶ Perforare, durchbohren/durchlöchern. *Perforare & patefacere*, Cic. 7. fam. epist. 1. Et, *Viæ ad oculos a sede animi perforatæ*, in Tusc. lib. 1. cap. 20. Et, *duo lumina ab animo ad oculos perforata*, de Nat. Deor. lib. 3. cap. 4.

¶ Perforaculum, ein Bohrer. Arnobius lib. 6. p. 200 *Serris, perforaculis, asciis, secta, dolata, effossa.* Gloss. Vet. *Perforaculum*, τρίπανον, τρύπανον.

¶ Transforare, durchbohren/durchstechen. Seneca 2. Benef. c. 6 *Gladius stringit & transforat.*

FORPEX, qua pili inciduntur. Balbier-Scheere. Ita enim Isidorus lib. 20. Orig. cap. 13, & Cassiodorus Orthogr. cap. 4 discrimen faciunt inter *forficem*, & *forpicem*; ut illa sartoris sit; hæc tonsoris. Sidonius Apollinaris Carmine 15, sive Polemii Epithalamio, v. 184 *Rupit odoratam redolenti forpice barbam.* Ita castigatissimis libris scriptum est VVowerii, Elmenhorstii, Savaronis, Sirmondi, quod ideo addo, quia Vossius aliique de latinitate hujus verbi dubitaverunt. Vetus Onomasticon: τομίδες, *Forpices.*

FORS, forte, significat eventum, casum, der Zufall. Livius lib. 1. cap. 4 *forte quadam an divinitus*, ohngefehr oder durch Schickung GOttes. ¶ 2. Item *Fortunam.* Cic. in Pison. cap. 2 *Sit sane fors domina campi.* Vide *Campus.* Item ad Attic. lib. 4. epist. 10 *Sed hæc fors viderit ea, quæ talibus in rebus plus, quàm ratio potest*, des mag das Glück walten/ welches in solchen Händeln mehr vermag/ als die Vernunfft. ¶ 3. *Fors fortuna*, est eventus melioris fortunæ. Terent. Hecyr. 3. sc. 3, 26 *Forte fortuna*; Idem in Eunuch. a. 1. sc. 2, 54 *Forte fortuna adfuit hic meus amicus*, Quod nos dicimus, zu meinem grossen Glück.

¶ Forte, adverbium, id est, *casu*, zufälliger Weise/ohngefehr. *Forte evenit, ut* &c. Livius lib. 1. cap. 22. es hat sich ohngefehr zugetragen/ꝛc. Sunt tamen, qui contendunt, non esse adverbium sed Ablativum a recto casu *fors*: cujus Genitivum, *fortis* Varro lib. 5. de L L. & Columell. lib. 10. v. 316. Accusativum vero *Fortem* idem Varro lib. 3. & Ovid. Fastor. 6. v. 773. Ablativum, cum apposito pronomine, *forte quadam*, Livius lib. 1. cap. 4 ediderunt. Conf. Bernegg. ad Suet. Aug. cap. 6, 3.

¶ Forsan, adverbium, &

¶ Forsitan, dubitationem significant, vielleicht. Virg. 1. Æn. v. 203

-- -- *Forsan & hoc olim meminisse juvabit.*

Et, *Forsitan hic mihi parvam habeat fidem*, Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 117 vielleicht möcht er mir nicht glauben.

¶ Forsit, i. e. forsan. Horatius lib. 1. Sat. 6. v. 49

Dissimile hoc illi est: quia non ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis. Lucret. lib. 6. v. 735
Forsit & Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat.

Virgil. 11. Æn. v. 50 *Forsit vota facit.* Ita enim habent quidam Codd. Alii, *Fors & vota.*

¶ Fortassis, fortasse, idem. Cic. lib. 2. famil. epist. 16 *Sed ego fortassis vaticinor*, &c. Vielleicht bin ich ein Prophet. Ter. Heaut. 4. sc. 3. v. 37 *Tu fortasse, quid me fiat, parvipendis.*

¶ Fortassean. idem. Apul. Apol. *Fortassean adhuc vidua antequam nupta, domi sedisset.* Et Gellius lib. 7. cap. 3 sub fin. *Ea omnia distinctius numerosiusque, ac comtius fortassean dici potuerunt.* Idem lib. 11. c. 9 pr. *fortassean auxilii petendi gratia.* In his enim eleganter dubitandi particula *An* παραπληρωματικῶς ponitur.

¶ Fortuitus, fortuitum, quod a *Fors* magis, quam a *fortuna* descendere, significatio ipsa testis est. Id autem *fortuitum* dicitur, quod casu accidit, vel quod in fortuna positum est, das zufälliger Weise und ohngefehr geschiehet. Cicero 3. Nat. D. cap. 36 *Boni fortuiti quippiam nacti sumus.* Et, *fortuita pugna*, Quintil. lib. 6. extr. Sic proverbii instar est, *Fortuiti casus sub orationem non veniunt*, ex Thucydidis lib. 1. παραπίπτουσι τύχαι οὐ λόγῳ διαιρεταί. De quantitate tertiæ syllabæ vide infra *Gratuitus* in *Gratia.*

¶ Fortuito, id est casu: adverbium, quod &

¶ Fortuitu legitur. Cicer. in Philipp. 12. cap. 2. *Quod verbum tibi non excidit fortuitu*, ohngefehr entfallen. *Fortuito aut sine consilio*, Cæs. 7. c. 20. *Casu & fortuitu id factum est*, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 7. & 28. *Fortuitu oblatam occasionem aucupari*, Hirtius B. Afric. cap. 3.

FORTEX, icis, unguis, hoc est, infimi pars rosæ albida, das Weisse am Rosenblat. Julius ex Nebrissensi.

FORTIS, e, magnanimus, strenuus, constans, maximi animi, mannhafft/ männlich/ keck/ beherzt. Est enim *animi* & *virtutis*, fortitudo, ut *Robur*, firmitas corporis. Cic. offic. lib. 1. cap. 23 *Fortis animi est, & constantis, non perturbari in rebus asperis.* Idem in 2. Tusc. cap. 4 *Fortes fortuna adjuvat.* Quod in Medea Seneca v. 159 sic dixit: *Fortuna fortes metuit, ignavos premit.* Ennius sic apud Macrob lib. 1. cap. 1 *Fortibus est fortuna viris data*: Wagen gewinnet. Sallust. Jugurth. cap. 95 de Sylla: *Multi dubitavere, fortior, an felicior esset*: & cap. 85 Marius apud eundem Sallustium dixit, *fortissimum quemque generosissimum esse.* Horat. lib. 4 oda 4 v. 29

Fortes creantur fortibus, & bonis.

Et lib. 2. Serm. Satyr. 2. extr.

-- -- *vivite fortes,*
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

¶ 2. Apud Plautum in Milite a. 4. sc. 3. v. 13 pro *formoso* ponitur, ut exponit Nonius. *Fortis* enim & *pulcher* antiquis idem: *Pulcher* quasi πολύχειρ, i. e. fortis, unde Virgil. 7. v. 656

-- -- *Satus Hercule pulchro*
Pulcher Aventinus.

Romani enim, qui omnia in fortitudine ponebant, eum demum bonum & formosum putarunt, qui esset fortis. Vide Jul. Cæs. Scalig. de Caus. Lat. Ling. lib. 1. cap. 22. ¶ 3. Terent. Andr. act. 2. sc. 6. v. 13

-- -- *cavit, ne unquam infamiæ*
Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.

Virum fortem, i. e. bonum, honesto loco aliquo, & qui in re sit. Sic Plaut. Trinum. act. 5. sc. 2. v. 9 *Familiam fortem* dicit, quam v. 11 *optimam* nominat: quod & dives esset, & bene audiret. ¶ 4. Ponitur & pro robusto ac valido, laborumque tolerante. starck. Vet. Gloss. *Fortis*, ἰσχυρός, γενναῖος. Sic *fortem in operibus administrandis* Columella dixit lib. 1. cap. 8. Et Plin. lib. 10. epist. 89 *Incolumis & fortis aliis super alia oneribus augeas*, FORTIS, i. e. firmo corpore, recte valens. Idem lib. 7. epist. 23 *Gaudeo quidem esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tironi possis.* Ubi & Buchnerum videre licet.

¶ Forticulus, diminutivum, per jocum Cicero usus est in 2. Tuscul. cap. 19, *Præbere se forticulum.* Apul. lib. 8. de Asino Aureo p. 212 ed. Elmenh. *Is nimio præstinandi studio præconem rogat, cujatis essem; At ille, Cappadocem me, & satis forticulum denunciat.* Auson Epistola ad Hesperium Idyllio 5 præfixa: *Si qua tibi multò sint fucatius concinnata, quàm verius, & plus coloris, quam succi habere videantur, ipse sciens fluere permisi, venustula ut essent magis, quam forticula, instar virginum.*

¶ Fortesco, Lævius poeta pro *fortem fieri* posuit, ob id notatus a Gellio lib. 19 cap. 7.

¶ Fortiter, animose, magno & infracto animo, männlich/ tapffer und keck. *Ferre fortiter, & sapienter quicquid acciderit*, Cicer. ad Attic. lib. 14. epist. 13. Et, *Non animose solum & fortiter, sed considerate etiam sapienter aliquid facere*, Idem 4. Philipp. cap. 2. Plaut. in Asinar. a. 2. sc. 2. v. 57 *Hem ista est virtus, quando usus est, qui malum fers fortiter. Fortiter malum qui patitur, idem post potitur bono. Fortiter facere*, sich männlich halten. Lepide Horatius lib. 1. epist. 15. v. 26

Mænius ut rebus maternis atque paternis
Fortiter absumtis.

Cæsar 2. Gall. Bell. cap. 26 *Audaciùs resistere, ac fortius pugnare cœperunt.* Et lib. 4. cap. 12 *fortissime resistere*: & cap. penult. ejusd. libri: *amplius horis IV fortissime pugnaverunt.* Ritterlich kämpffen.

¶ Perfortiter, sehr männlich/ und ritterlich. Ter. Adelph. 4. sc. 2. v. 28.

¶ Præfortis, idem ac perfortis. Tertullianus de Carne Christi c. 5 *Hinc carneum, inde spiritualem: hinc infirmum, inde præfortem.*

¶ Fortitudo, virtus est, qua adversa tolerantur, cujus *comites* sunt, *animi magnitudo, gravitas, patientia*, Cicer. in 2. Tuscul. cap. 13. Tapfferkeit/ Mannhafftigkeit. Cicer. rursus lib. 3. offic. cap. 27. pr. *Magnitudinis animi & fortitudinis proprium est, nihil extimescere, omnia humana despicere, nihil, quod homini accidere possit, intolerandum putare.* Auctor ad Herennium lib. 3. cap. 5 *Fortitudini fortuna adjumento solet esse.*

Fortuitus, vide in *Fors.*

FORTUNA est rerum, quæ accidunt, subitus ac inopinatus eventus, definitore Lactantio, isque seu bonus seu malus. Medium enim *fortuna* vocabulum est. Glück und Unglück. *Fortuna adversa, prospera, secunda.* Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 6 *Quid est aliud fors, quid fortuna, quid casus, quid eventus, nisi quum sic aliquid cecidit, sic evenit, ut vel non cadere atque evenire, vel aliter cadere atque evenire potuerit?* Sic dicimus: *Uti fortuna.* Glück haben. Nepos Cimone cap. 2, 3. *Eodem die pari fortuna in terra usus est.* Curt. lib. 3. cap. 2. n. 18 *Homines, cum se permisere fortunæ, etiam naturam dediscunt.* Sic *Esse fortunâ aliquo inferiorem*, Cic. 13. fam. epist. 5. nicht so viel Glücks haben/ als ein ander. *Amplificare fortunam suam*, id est, divitias, Cic. de Amic. cap. 16. Horatius lib. 1. epist. 5. v. 12

Quo mihi fortunam, si non conceditur, uti? Was soll mir Geld und Gut/ so ichs nicht brauchen darff? *Quo se fortuna, eodem & favor hominum inclinat*, Justin. lib. 5. cap. 1. extr.

¶ A veteribus Dea esse credita est, & potentissima, cui primus Romæ templum dedicavit Ancus Marcius, quartus à Romulo Rex, hunc secutus Servius Tullius, qui plurima ei templa posuit, eique regnum suum acceptum tulit: ita ut etiam cum eo consuescere Fortuna putaretur, per fenestellam in domum ejus descendens. Ejus varia nomina habes apud Rosin. lib. 2. Ant. Rom. cap. 16. & Alex. ab Alex. lib 1. cap. 12. Dalechamp. ad Plin. lib. 1. cap. 7. ¶ Inest & elegantiæ nonnihil voci pluraliter

elatæ, ut, *Amplissimæ fortunæ*, sehr gute Sache und Gelegenheit. *Amplissimas fortunas amittere*, Cic. 7. Verr. cap. 8. *Fortunas alicujus defendere*, Cic. Divin. in Verr. cap. 6. eines Leib und Leben/ Gut und Ehre vertreten. *Honoribus amplissimis fortunisque maximis ornatus Imperator*, hoc est, felicitatibus maximis, Cic. ad Brut. epist. 18. *Fortunis omnibus aliquem evertere*, Cic. Divin. in Verr. c. 6. einen um sein Hab und Gut bringen. Terent. Andriâ act. 1. sc. 1. v. 69

— — *tum uno ore omnes omnia*
Bona dicere, & laudare fortunas meas.

Ubi Donatus ἐμφατικώτερος, inquit, *fortunas*, quam *fortunam*. Apulejus in Apologia dixit: *Ampliusculâ fortuna devolutus*. *Ferre pulcherrime secundam fortunam, & adversam æque*, Ser. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5. extr. sich sehr wohl in Glück und Unglück zu halten wissen. *Fortunam reverenter habere*, behutsam mit dem Glück umgehen. Ausonius Epigr. 8

Fortunam reverenter habe, quicunque repente
Dives ab exili progrediere loco.

Cic. pro Pomp. cap. 16 *Fuit profectò quibusdam summis viris ad res magnas bene gerendas divinitus adjuncta fortuna*. Idem in Tuscul. lib. 5. cap. 9 *Vitam regit Fortuna, non sapientia*. Contra Juvenal. extrem. Sat. 10

Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te,
Nos facimus, Fortuna, deam, cæloque locamus.

Huc & mimus ille facit: *Fortuna nulli plus quam consilium valet*. Contra Plaut. in Pseudolo: *Centum doctûm hominum consilia hæc una devincit Dea, Fortuna*. Rursus Cicero pro M. Marcello cap. 2 *Fortuna domina est rerum humanarum*. Sallust. Catilin. cap. 8. pr. *Fortuna in omni re dominatur*. i. e. in omnibus bonis externis potissimum, quæ extra homines sunt, ut sunt præclara fama, divitiæ, forma, victoriæ &c. in bonis enim animi fortuna nihil potest, *quippe quæ probitatem, industriam, aliasque bonas artes neque dare, neque eripere cuiquam potest*, sunt verba ejusdem Sallust. in prologo Belli Jugurth. Et Cic. de amicit. cap. 15 *Non solùm ipsa fortuna cæca est, sed eos etiam plerumque efficit cæcos, quos complexa est*. Pacuvius apud auctor. ad Herenn. lib. 2. cap. 23

Fortunam insanam esse & brutam perhibent Philosophi,
Saxique ad instar globosi prædicant esse volubilem:
Quia quo saxum impulerit Fors, eò cadere fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem esse vocant, quia nil cernat, quo sese applicet.
Insanam autem ajunt, quia atrox, incerta, instabilisque sit.
Brutam, quia dignum aut indignum nequeat internoscere.

Plin. ad Cæs. Vespas. *Toto mundo & locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus Fortuna sola invocatur, & una nominatur, una accusatur, una agitur rea, una cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conviciis colitur: volubilisque à plerisque verò, & cæca etiam existimata: vaga, inconstans, incerta, varia, indignorumque fautrix. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta; & in tota ratione mortalium sola utramque paginam facit*. Boëth. de C. Ph. lib. 2. Prosâ 1. extr. *Fortunæ te regendum dedisti, dominæ moribus oportet obtemperes*. & lib. 2. Prosa 8 *Plus hominibus reor adversam, quàm prosperam prodesse fortunam*. Publ. Mimus: *Fortuna nimium quem fovet, stultum facit*. Seneca in Medea v. 176 *Fortuna opes auferre, non animum potest*. Sallust. Catilin. cap. 2 *Fortuna simul cum moribus immutatur*. Et Nepos Attico cap. 11 *Sui cuique mores fingunt fortunam*, wie man sich hält/ so hat man Glück. Seneca in Agamemnone v. 100

— — *quicquid in altum*
Fortuna tulit, ruitura levat:
Modicis rebus longius ævum est.

Silius Italicus lib. 4. v. 734

Pelle moras: brevis est magni fortuna favoris.

Cic. ad Plancum lib. 10. famil. epist. 3 *Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortunâ*. ¶ Sumitur etiam pro conditione, & statu, Corn. Nep. 7. cap. 9. n. 4. *Conversa subitò fortuna est*, i. e. rerum status, & vices. ¶ *Fortuna imperii, fortuna Pop. Romani* non simpliciter pro felicitate accipitur, sed auspicium majestatis notat, de quo Grut. Discurs. ad Tacit. 1. & Boecler. de Ausp. Regio.

¶ Fortūnare, fortunâ, felicitate & bonis augere, segnen/ Glück darzu geben. Cic. lib. 2. famil. epist. 2 *Tuum patrimonium dii fortunent*. Et lib. 15. epist. 7 *Eum honorem tibi Deos fortunare volo*. Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 22

Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Gratâ sume manu.

¶ Fortunatus, potens, florens, dives. *Fortunatus & nobilis homo*, Cic. 2. de Orat. cap. 86. ein Reicher und Edler. *Nihil est nobis fortunatius*, Idem lib. 2. ad Q. fratr. epist. 14. Et, *Ecquis me hodie vivit fortunatior?* Terent. Eun. a. 5. sc. 8. pr. Idem Heautont. act. 5. sc. 8 pr. *Multo omnium me nunc fortunatissimum factum esse intelligo*. Apulejus 2. Dogm. Plat. p. 25 *Sola virtus fortunatissimos potest facere*. Et Eumenius Panegyr. Constantini cap. 22 *fortunatissima civitas*.

¶ Fortunatæ insulæ; hodie Canariæ. Vide *Insula*.

¶ Fortunate, adverb. *Sapientes feliciter & fortunate vivunt*, Cic. 3. de Fin. cap. 7.

¶ Infortunatus, calamitosus, unglückhafftig. Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 17 *ô infortunatum senem!* Et Cic. lib. 2. epist. 24. ad Attic. *Nihil me infortunatius: nil fortunatius est Catulo*. Apulejus lib. 4. Metamorph. *infortunatissimus maritus*.

¶ Infortūnium, infelicitas, calamitas, Unfall/ Unglück. Boëth. lib. 2. Prosa 4 *In omni adversitate fortunæ infelicissimum genus est infortunii, fuisse felicem*. Et Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1, 24 *Si attigisses, ferres infortunium*, solt es dir übel bekommen. *Infortunio mactare*, Plaut. Curcul. act. 4. sc. 3. v. 5.

¶ Infortunitas pro infortunio Gellius dixit lib. 6. c. 1, *Sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & voluptas*.

FŎRŬLI, oppidum Italiæ in Sabinis. Virgil. 7. Æneid. v. 714

Casperiamque colunt, Forulosque, & flumen Himellæ.

FŎRUM, locus primum est rerum venalium, ein Kauffplatz/ Marckt. *Forum boarium*, apud Livium lib. 29. cap. 37 legitur. Viehemarckt. *Forum olitorium*, Idem lib. 21. cap. 62. Krautmarckt. *Forum vinarium*, apud Varronem de re rust. lib. 1. cap. 54. Sic *piscarium, pomarium forum*. *Forum promercale*, ubi vestes aut res usu tritæ venum exponuntur, der Trödelmarck. *Uti foro*, proverbiale est, apud Terentium Phormione act. 1. sc. 2. v. 29. Significat autem, accommodare sese præsenti rerum statui, [quod *scenæ servire & populo* Cicero dixit ad Brutum epist. 9] der Gelegenheit sich zu bedienen wissen. Vide Donatum ad laudatum Terentii locum. Cui contrarium *decedere de foro*. Nepos in vita Attici cap. 14 *Itaque ad adventum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem, latebatque apud P. Volumnium*, &c. Itaque sicut *uti foro*, est in publico versari, nec quicquam vereri in præsens: ita *decedere de foro*, est abstinere publico, quod præsenti statui diffidas. Sed *foro cedere* etiam dicuntur, qui alieno ære oppressi, sese subducunt: quemadmodum Juvenalis locus accipiendus est Satyr. 11. v. 50. Idem & de numulariis dicitur, quando solvendo non sunt, & mensam seu tabernam amplius non exercent. Tabernas enim suas in foro habebant. Ulpianus lib. 7. § 2. D. Depositi: *Quoties foro cedunt numularii, solet prima ratio haberi depositariorum*. Idem & *mensam evertere* dicebatur. Quod hodie *bancam ruptam facere* dicunt. Nam *banca* mensa est. Banckerot machen. Sic *foro mersos*, Plaut. Epidic. act. 1. sc. 2 vocat ære obrutos alieno, quia nempe in foro trapezitæ essent. Forum autem Romæ triplex erat. Nam *Veteri*, seu *Romano*; & *Julio*, Tertium Augustus adjecit. Suetonius ejus vita c. 31. Vide ibi Torrentium, & Georg. Fabricii Romam cap. 7. Lips. lib. 3. de magnitud. Romana cap. 7. Postea tamen & alia addita. Nervæ puta, quod *Transitorium* dicebatur: item Trajani seu *Ulpium*. De quibus plura, qui Urbis Romanæ historiam exposuerunt: & Vossius lib. 1. Instit. Orator. cap. 6. Tmemate 3 pag. 114. Et quoniam Romæ judicia in foro exercebantur, idcirco *forum* sæpe, pro actu caussarum & administratione negotiorum civilium, quæque ad jus pertinebant, sumitur. Cic. lib. 5. ad Famil. ep. 8 *Ut primum attigi forum*, i. e. in caussis agendis versari cœpi. Sic *foro dare operam*, Plaut. Asin. act. 2. sc. 4. v. 22. *In foro esse*, Nepos in Catone: Et, *Foro & honoribus se parare*, Seneca dixit Procœm. lib. 2. Controvers. ¶ 3. Hinc & illud est, *in alieno foro litigare*, apud Martialem præfat. libri 12. id est, in novo versari negotio, cujus periculum antea nullum feceris, etwas neues und unversuchtes fürgeben. Adde Chiliadas Erasmi in his ipsis poetæ verbis, quæ adagii loco adducuntur. Contra Plaut. in Mostell. a. 5. sc. 1. v. 10 *Res in meo vertitur foro*, es gilt meine Haut. ¶ 4. *Fora* etiam conventus dicebantur in provinciis, ubi controversiæ à præsidibus dijudicari solebant. Hinc *forum indicere*, apud Virgilium Æn. 5. v. 758. *forum agere* apud Ciceronem lib. 5. ad Attic. epist. 16, idem, quod *conventum indicere, agere*. Vide Sigon. lib. 2. de antiquo Jure Provinc. cap. 5.

¶ Forum cum propriis diversis conjunctum, oppidum significat, ut, *Forum Appii, Forum Bibulorum*, Ptolem. Hispaniæ urbs. ¶ 2. *Forum Claudii*, Centronum civitas in Alpibus Ptolemæo, hodie *Tarentesia*, ducis Sabaudiæ. ¶ 3. *Forum* denique *Claudii* in Herruria, Plinio lib. 3. cap. 14. ¶ 4. *Forum Cornelii*, & ¶ 5. *Forum Syllæ*, à Cornelio Sylla Dictatore, in Gallia togata. *Forocorneliensis ager*, Plin. ibid. ¶ 7. *Forum Egurorum*, Ptolemæo urbs Hispaniæ *Taraconensis*. ¶ 8. *Forum Julii* & *Forojulium*, Galliæ Narbonensis civitas, non longe à *Massilia*, Gallis *Frejus*. Sunt & *Forojulienses*, & *Foroflaminienses* Italiæ populi, quorum Plinius meminit lib. 2. cap. 14. *Forum Julii*, das Friaul/ pars Italiæ Norico finitima. ¶ 9. *Forum Livii*, Galliæ togatæ urbs Ptolem. Forli. ¶ 10. *Forum Sempronii*, Umbrorum civitas, Ptolem. ¶ 11. *Forum Tiberii*, Helveticorum civitas ad Rhenum, Käysersstuhl am Rhein. Vide & Sigonium de antiquo Jure Italiæ cap. ult.

¶ Fōrensis, ut, *Homo forensis*, caussidicus, ein Advocat. Quintil. lib. 5. c. 10, p. 364 *Rusticus, forensis, negotiator, miles, navigator*,

tor, medicus, aliud atque aliud efficiunt. Et, *Causſæ forenſes,* Cic. 3. Nat. D. c. 4. Gerichtsſachen. *Genus dicendi forenſe,* Quintil. lib. 2. c. 10. Et Apul. lib. 10. Mileſ. *Quid ergo miramini vilisſima capita, immo forenſia pecora, immo vero togati vulturii, ſi toti nunc judices ſententias ſuas pretio nundinantur?* A

¶ Forenſia veſtimenta, quæ foras prodituri ſumebant: quibus oppoſita erant *domeſtica.* Sueton. Aug. cap. 73. & ibi Caſaubonus. Vide infra *Veſtis.*

¶ Circumforaneus, ἀγοραῖος vel περιαγοραῖος, ein Müßiggänger. Item, Zahnbrecher/ circulator, *Pharmacopola circumforaneus,* ein Tyriacksfrämer. Cicero pro Cluent. cap. 14 *L. Clodius pharmacopola circumforaneus, qui properaret, cui fora multa reſtarent,* &c. Dem es eilends war / und noch viel Märckte für ſich hatte. Hieron. ad Domnionem epiſt. 51, *Neſcio quem de trivio, de compitis, de plateis circumforaneum monachum rumigerulum concionari adverſum me.* ¶ 2. Gellius lib. 17. cap. 3. ἀγοραίους Græcis dici *homines male litteratos,* quos *Circumforaneos* poſſis vertere, id eſt, vulgariter eruditos & tamen doctrinarum opinione tumentes & audaculos. ¶ 3. *Circumforaneam domum* Apulejus lib. 4. A. A. p. 148 pro mobili & ambulatoria à circumferendo videtur uſurpaſſe. Vide Elmenhorſtii Indicem Apulejanum.

¶ Superforaneus idem videtur notare. Symmachus lib. 3. epiſtola 48 *Superforanei laboris eſt commendare conſpicuos:* hoc eſt otioſi, ſuperflui. B

¶ Inforare Plautinum verbum, pro *in forum vocare.* Vid. Curcul. act. 3. v. 31. ſeq.

FŎVEA, eine Grube/ Graben. Plaut. Pœnulo a. 1. ſc. 1. v. 59 *Decipiemus foveâ leonem.* Horat. lib. 1. epiſt. 16. v. 50

Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suſpectos laqueos, & opertum milvius hamum.

FŎVEO, fovere, calefacere proprie, Plaut. Captiv. act. 4. ſc. 2. v. 67 *Jubes an non jubes aſtitui aulas? patinas elui?*
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus?

¶ 2. Deinde *Nutrire,* alere. *Aves pullos excluſos pennis fovent, ne frigore lædantur,* die Vögel wärmen und decken ihre Jungen mit ihren Federn/ Cic. de Nat. Deorum lib. 2. cap. 52. & ad Q. Fratrem lib. 3. epiſt. 1. cap. 3 *Scribis de Cæſaris ſummo in nos amore, hunc tu fovebis,* id eſt, omni re adjuvabis. Idem lib. 12. ad Attic. epiſt. 18 *fovebam meos dolores,* ich ernehrte und ſtärckte mein Hertzeleid. Tibullus lib. 2. eleg. 7. v. 2 *credula vitam ſpes fovet.*

¶ Fomes, à *fovendo* dictus, ſignificat aſſulam, ex arbore, quæ cæditur, excuſſam, ein Span. ¶ 2. Et aridum quodcunque ignis nutrimentum, Zunder. Plinius *Igniarium* vocat, olim *lucubrum* dicebatur: & fiebat ex fungis arborum inſolatis, & arefactis ſulphuratisque, itemque ex foliis. Vide Plin. lib. 16. cap. 40. & ibi Dalech. p. 744. Virgil. 1. Æneid. v. 77 C

– *Rapuitque in fomite flammam,*

id eſt, ſcintillam excuſſam ex ſilice in fomite excepit. ¶ 2. Fomes pro nutrimento & incitamento, metaphorice, was etwas heget oder erwecket. *Fomes ingenii,* Gell. lib. 15. cap. 2. Et *fomites diſciplinarum,* Apulejus ſub fin. 2. Floridorum. Sic *Fomes vitiorum luxuria,* &c.

¶ Fomentum, applicatio rei calidæ, vel cujuscunque dolorem mitigantis ad partem corporis affectam. *Calida fomenta,* Celſus lib. 2. cap. 17. *Adhibere fomenta,* Colum. 6. cap. 30. Umſchlag machen/ wärmende Dinge aufflegen. Cic. lib. 2. cap. 29 de Finibus metaphorice dixit: *Dolor fortitudinis fomentis mitigari ſolet.* Et in Tuſcul. lib. 2. cap. 24 *Solatia & fomenta ſummorum dolorum,* Troſt und Linderung.

¶ Fomentatio. Ulpian. Lege 70 § 7 Legat. lib. 3. *Ne ea quidem, quæ fomentationis gratia parata ſunt, vel medicinæ, lanarum appellatione continentur.*

¶ Fotus, ûs, Prudentius lib. 2. contra Symmach. v. 584
-- -- *queis gloria fotibus aucta.*
Sic cluat.

Sic *blandis fotibus,* Hamartig. v. 303. Et, *Benignis fotibus recreare,* idem Prud. in Vincentio v. 330 dixit.

Compoſita a foveo ſunt: D

¶ Confŏvēre. idem quod ſimplex, wärmen/ erquicken. Cato cap. 5. ſub fin. *Stercore addito, confoveto.* Apulejus lib. 8. p. 20, *Pæne collapſa membra lavacro, cibo, confovere.* Hieronymus lib. 3. adv. Rufin. cap. 8 *Terra debet gremio ſuo ſemina confovere.* Translate Proſper Aquitanicus de Provid. Dei v. 679 *amplexu paterno confotus.*

¶ Perfŏvēre, valde fovere Sedulius ſub initium lib. 3 [al. 4]
Solatur nexos in carcere perfovet agros.

¶ Rĕfŏvēre, wieder erquicken. Apul. lib. 2 *Poculis laſſitudinem refovere.* Statius 6. Theb. v. 521
Vires dat refovetque Deus.

Sic *vires ex itinere refovere,* Vellejus dixit lib. 2. cap. 113, ausruhen. Particip. *Refotus,* apud Sueton. Nerone c. 27.

FRĂCEO ſeu fraceſco potius, fraceſcere, eſt putrefieri vetuſtate, faul/ ſchimlich/ dumpff werden. Varro lib. 1. de R. R. cap. 55 *Olea lecta, ſi nimium diu fuit in acervis, caldore fraceſcit.*

¶ Frăcidus, putreſcens, Teig/ faul/ ſchimlich. Cato cap. 64 *olea fracida.*

¶ Fraces, fœm. die Hülſen von Oliven oder Oelbeeren. Plin. 15. cap. 6. & Gell. 11. cap. 6. ¶ 2. *Fex* item olei, ex illis expreſſa, ut ex vinaceis floces ſunt, vide *Floces.*

Frænum, vide poſt paullo *Frenum.*

FRĀGA, orum, mora quæ in herbis naſcuntur, ſecundum Servium, Erdbeer. *Mollia fraga leges,* Ovid. 13. Metam. v. 816. Idem 1. Metam. v. 104
Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant.
Virgil. Eclog. 3. v. 92 -- -- *humi naſcentia fraga.*

¶ Fragrāria, Erdbeerkraut. Dioſcor. & Matthiol.

FRAGRO, fragrare, redolere, odorem reddere, Geruch geben. Martial. lib. 3. epigrammate 87
Ne gravis heſterno fragres, Feſcennia, vino,
Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.

Auguſtinus lib. 10. Confeſſ. c. 27 *Fragraſti, & duxi ſpiritum.*

¶ Fragrans, e participio adjectivum, riechend/ Geruch gebend. Virgil. Æneid. 1. v. 436
redolentque thymo fragrantia mella.

Sidonius lib. 8 epiſt. 14 *caſtitatis fragrantisſimum incenſum in thuribulis cordis adolere.*

¶ Fragrantia, æ, dolor ſuavis. Sic enim εὐωδίαν vertit Eraſmus, Epheſ. 5. *bonam fragrantiam.* Vet. Gloſſ. *Fragrancia,* ὀσμὴ καλή. Valer. Maximus lib. 9. cap. 1. extern. 1. *unguentorum fragrantia.*

FRĂMEA, lancea, vel haſta Germanica. Schäfflin/ Spieß/ Juvenal. Satyr. 13. v. 78. -- -- *Jurat*
Per Martis frameam & Cyrrhæi ſpicula vatis, id eſt, *Apollinis.* A frameâ factum videtur Germanicum illud, ein Pfriem. Sane *Framea* germanicum vocabulum. Tacitus de Germania cap. 6 *Haſtas, vel ipſorum vocabulo, frameas gerunt.* ¶ Vetus Criticus in Gloſſario de gladio interpretatur. Ibi enim legas: ῥομφαία, *Framea, gladius.* Item: *Framea,* ῥομφαία. Et ita Iſidor. lib. 18. cap. 6. vid. infra *Romphæa.*

FRANCI, Germaniæ populus, & medii ævi hiſtoria, & hodie notisſimus, olim tamen frequentior & latius patens. Vid. Cluver. Germ. Antiq. Cæterum Francorum olim nomen, non unius populi, ſed plurium Germanicarum gentium fuit, qui conſpirarunt inter ſe, vindicaturæ ſe à Romanorum jugo, impoſito ſibi communi vocabulo à libertate: Franck enim *liberum* ſignificat. Vide Philipp. Cluver. lib. 3. Antiq. Germaniæ cap. 20. & Iſaacum Pontanum lib. 1. & 2. de Origine Francorum, qui tamen a Cluverii opinione diverſus abit. Adde Barth. ad Briton. Aremor. p. 28. 29. 36.

¶ Francones liberi, die freyen Francken. Meminit eorum Cicero, ſi diis placet: (etſi volunt nonnulli, corruptâ lectione inducti) lib. 14. epiſt. ad Atticum, & Suevorum. Primi fuerunt auctores regni in Gallia: Francis Græcum fertur illud: τὸν φράγκον φίλον ἔχε, γείτονα δὲ οὐ, *Franconem amicum habeas, vicinum vero minime:* propter creſcentem videlicet ſuo tempore Francorum gloriam, quæ a multis tum gentibus formidabatur. *Francia orientalis,* Franckenland. *Francia occidentalis,* Franckreich. Quanquam & utraque regio in Orientalem & Occidentalem dividatur. Ita *Franci,* Francken/ und Frantzoſen. Nam cum Franci late dominarentur, magna pars Germaniæ & Galliæ *Francia* dicta fuit. Claudian. in 1. Conſul. Stilic. lib. 1. v. 227 *Gallica Francorum montes armenta pererrent.* Sane & Hieronymus in Vita Hilarionis pag. 491 *Franciam* pro Germania dixit.

FRANGO, frangere, brechen. Cic. in Verr. 7. cap. 57 *Cervices frangebantur in carcere civium Romanorum.* Sic, *Frangere gulam* apud Salluſt. Catilin. cap. 55 eſt ſuffocare: neque enim gula frangitur, ſed ſpiritus intercipitur. At *cervices alicui frangere,* idem, & magis proprie, apud Cic. in Vatin. cap. 11. *Navem fregit,* Terentius dixit Adelph. 1. ſc. 3. v. 17, pro naufragium fecit. ¶ 2. Metaphora locutiones Latinas atque elegantes permultas efficit. Sic *frangere & contundere alicujus audaciam,* Cic. 13. Philipp. cap. 13. *Furorem petulantiamque cujus frangere,* in Piſon. cap. 14. Et, *Libidines alicujus frangere,* Idem 3. de Legib. cap. 13 extr. eines Kühnheit/ Muthwillen/ &c. brechen und darnieder legen. *Debilitare & frangere vim aliquam,* pro Marcello cap. 3 ſchwächen und brechen. *Morbum frangere abſtinentia* Plin. lib. 1. epiſt. 12. n. 5. Et, *ſe frangere laboribus,* Cicer. pro Arch. cap. 11. ſichs laſſen ſauer werden. Propert. lib. 4. eleg. 6
Frangit & attollit vires in milite cauſſa.

Ciceronis præterea ſunt *Animo fractus,* lib. 12 Att. ep. 38. kleinmüthig. *Frangi metu,* de Offic. lib 1. c. 20. Et *frangere fidem,* pro Roſcio Com. c. 6. treuloß werden. *Fœdus frangere,* in Piſon. c. 12. *Fracto atque afflicto animo loqui,* Cic. pro Dom. cap 36 mit verzagtem und betrübtem Hertzen oder Muth reden. *Fractæ vires,* id eſt, debilitatæ, expugnatæ, Virg. 2. Æn. v. 170 bezwungene und zerſchlagene Stärck. Vide quæ de hoc verbo notat Caſaub. ad Perſ. Satyr. & Barth. ad Stat. Silv. pag. 96.

¶ Fractus, ut, *navis fracta,* Horat. Art. P. v. 20. Translate *fractus animus,* timidus & debilitatus, Cic. pro Dom. c. 36. *Fractiorem*

briorem esse animo, ad Attic. 11. ep. 12. Et, *Spes amplificandæ fortunæ fractior*, Idem de Amic. cap. 16. Et Arnobius sub fin. lib. 2 *Postquam gens hominum fractior & infirmior cœpit nostra esse natura.* A

¶ Fractūra, ein Bruch. Plin. 22. cap. 8 *sanare fracturas.*

¶ Fragmen, ein abgebrochen Stück. Virg. 10. v. 306 *fragmina remorum.* Prudent. hymn. exsequiali *generosa fragmina.*

¶ Fragmentum, idem. *Fragmentum lapidis*, ein Stück von einem Stein / Cic. 2. Nat. D. cap. 32. Lucanus lib. 8. v. 755

— — *laceræ fragmenta carinæ.*

Criticis *fragmenta* sunt reliquiæ ex mutilatis aut deperditis libris, ut *Fragmenta Ciceronis, Plauti* &c.

¶ Frăgor, sonitus ex re fracta. das Krachen / Knacken. Livius lib. 1. cap. 29 *Jam fragor tectorum, quæ diruebantur, audiebatur.* Virgil. 1. Georg. v. 356

Continuo ventis surgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumescere, & aridus altis
Montibus audiri fragor.

Sic *fragor* de tonitru, Ovid. 1. Metam. 269

Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi.

Quod Ammianus imitatus est lib. 31. cap. 43 *Repente cum fragore cælesti imbres nubibus atris effusi.* Ad vocem transtulit Seneca Herc. Fur. v. 795 *vocis horrendæ fragor.* B

¶ Frăgōsus, asper, rauhe. *Oratio fragosa*, contraria leni, grob und unlieblich / Quintil. lib. 9. cap. 4 *Vada fragosa*, Val. Flaccus lib. 2. v. 622.

¶ Fragose, adverb. cujus comp. usus est Plinius lib. 16. cap. 10 *fragosius sidunt* [secures,] *ægrius revelluntur.* h. e. cum majori fragore incidunt, & penetrant findendo: sed hærent in ictu.

¶ Frăgilis, e, zerbrechlich / schwach. *Vitri modo fragilis*, Plin. lib. 12 extremo, zerbrechlich wie Glas. Hieronymus in Ezech. 4. cap. *Urbs fragilissimo lateri comparatur.* ¶ Deinde imbecillis & inconstans. *Res humanæ fragiles caducæque sunt*, Cicer. de Amic. cap. ult. schwach und vergänglich. Sic *vita fragilior*, apud Plin. præfat. lib. 7. Mißlicher / unbeständiger. *Forma bonum fragile est*, Ovid. 2. de Arte v. 113.

¶ Infragilis, non fragilis, vest / unzerbrechlich. Pedo Albinovanus ad Liviam de Drusi morte v. 354

Infragilemque animum, quod potes, usque tene.

Seneca de vita beata cap. 9 *Summum bonum est infragilis animi rigor & providentia*, &c. Standhafftiges Gemüth. Ubi quod Lexica *infrangibilis* citant, haud dubie ex corrupto libro est: meliores omnes *infragilis.*

¶ Frăgĭlitas, imbecillitas, Gebrechligkeit. *Naturæ communis fragilitatem extimesco*, Cic. pro Marcell. cap. 9. Idem in Tusc. lib. 5. cap. 1. *Imbecillitas & fragilitas humani generis.* C

Composita a *Frango* sunt

¶ Affringere. Daneben zubrechen / quod apud Statium legitur lib. 10. Thebaid. v. 47

Quod superest duris affringunt postibus ungues.

Legitur etiam Adfrango, non tantum c. l. verum etiam lib. 5. Silv. 1. v. 36 — — *hiemes affrangere bustis.*

¶ Confringere, zubrechen / entzwey brechen. ut, *digitos confregit*, Cic. pro Flacc. cap. 30. *Confringere rem*, i. e. dilapidare, Plautus dixit Trinum. act. 1. sc. 2. v. 71.

¶ Confragosus, disruptus atque incultus, horridus. Livius lib. 28. cap. 2 *Loca confragosa & obsita virgultis*, verwachsene unebene Oerter. *Confragosa atque aspera*, Idem lib. 32. cap. 4. Et, *Argumenta horrida & confragosa*, Quintil. lib. 5. cap. 8. *Versus confragosi*, harte und unförmliche Verse / Idem Quintil. lib. 1. cap. 1. extr.

¶ Est & *Confrăgus*, pro confragosus, Lucanus lib. 6. v. 126 *Confraga densis Arboribus dumeta*, id est, aspera, inaccessa.

¶ Defringere, ut, *Arboris ramum defringere*, apud Cicer. pro Cæcin. c. 21. abbrechen. Et Virgil. Georg. 2. v. 300

summas defringe ex arbore plantas.

Adde Æneid. 11. v. 748, ubi nonnulli *diffringit* legunt, quod sequitur. D

¶ Diffringere, zerbrechen. apud Plaut. in Asin. act. 2. sc. 4. v. 68 *Crura diffringentur.* Et Vitruvius lib. 10 cap. 6 *colossici Apollinis in fano basis a vetustate diffracta.*

¶ Effringere, mit Gewalt erbrechen / ausheben. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 7 *Fores effregit atque in ædes irruit alienas.* Sic, *Effringere thesaurum*, Plin. 34. cap. 7. einen Schatz erbrechen. *Urbs effracta*, apud Statium 9. Thebaid. v. 556. *Cista effracta*, ein erbrochen Kasten / Horatius 1. Epist. 17. v. 54.

¶ Effractor, ein Dieb / so bey Nacht einbricht / apud Paullum JCtum Lege 3. § 1. Dig. de offic. præfecti vigilum. Dictus & *Apertularius*. Isidorus: *Apertularius, Effractor.* Vet. Gloss. *Apertularius*, θυροκλοπητής.

¶ Seneca & *Effractarium* vocavit Epist. 68. *Furem*, inquit, *signata solicitant: vile videtur, quicquid patet: aperta effractarius præterit.*

¶ Effractura; apud eundem Paullum c. l. §. 2. de off. præf. Vigilum.

¶ Infringere, auff Stücken zubrechen. *Animum alicujus infringere*, Livius 38. c. 16. den Muth schwächen / verzagt machen. *Conatus adversariorum infringere*, i. e. amoliri, Cæsar 2. Civil. cap. 21. Et, *Vim alicujus infringere*, Idem 3. Civ. c. 92. Sic Cic. de Orat. lib. 1. cap. 7 *Tribunatus infringi & debilitari videbatur.* Ibidem: *Spes infringitur, & elanguescit industria.* Et Terent. Adelph. 2. sc. 1. v. 46 *Infringere alicui colaphos.*

¶ Infractus, ut, *infractus animus*, vulgo est, præsens, confirmatus, ein beherzter / unverzagter Muth. *Esse animo infracto*, i. e. non fracto. Sed in hoc exemplo Ciceronis pro domo sua cap. 24. *Infractus furor tuus inanes faciebat impetus*, retinetur significatio verbi *infringere.* Virg. 9. Æneid. v. 499

— — *Torpent infractæ ad prælia vires.*

hoc est, debilitatæ, die geschwächte Stärcke. Ovid. 6. Metam. v. 61. in Fab. Philomelæ:

— — *infractaque constitit ira.*

i. e. debilitata cessavit sive sedata est. Vide Erythræi in Virgilium indicem in hac voce. Atque ita probatissimus quisque hac voce usus est pro *valde fractus*, nec facile alterius notionis (*non fractus*) exemplum apud antiquos inveneris. Comparativum hinc formavit Valer. Maximus lib. 5. cap. 10 *Pericles oratione nulla ex parte infractiore concionatus est.*

¶ Infractio, ut, *infractio animi & dimissio*, Blödigkeit. Cic. 3. Tuscul. cap. 7.

¶ Infragilis, vide paullo superius sub *Fragilis.*

¶ Interfringere. Cato de R. R. cap. 44 *Si quid ventus interfregerit.* Repetiit Catonis verba Plinius lib. 17. cap. 18.

¶ Offringere; Offringi terra *dicitur, cum secundo aratur.* Varro de re rust. lib. 1. cap. 29 *Terram cum primum arant, proscindere appellant, quum iterum, offringere dicunt.*

¶ Perfringere, gar entzwey brechen / durchbrechen. *Perfringere domus* Tacit. 4. Hist. cap. 1. *portas* Lucan. 3. v. 343. *Omnium objecta tela vi & virtute perfringere* Cic. Arusp. resp. c. 23. durch alle entgegen gesetzte Waffen mit Gewalt brechen. *Perfringere leges* Idem 1. Catil. c. 7. evertere. Quod Germani dicunt, ein Loch dadurch machen / id est, unkräfftig machen.

¶ Perfractus, ut, *perfractæ fores*, Tibull. lib. 1. eleg. 10. & *Ossa perfracta trinodi clava*, Ovid. epist. 4. Phædræ, v. 115.

¶ Præfringere. *Hastas præfringere & hebetare*, die Spisse forn verbrechen und stumpff machen / Liv. lib. 8. cap. 10.

¶ Præfractus, proprie fractus ex superiori parte. Sic *pinus præfracta*, Ovid. 12. Metam. v. 358. ¶ 2. Brevis, concisus. Cic. in Oratore cap. 13 *Thucydides præfractior, nec satis rotundus*, etwas kurtz / nicht weitläufftig in der Rede. ¶ 3. Contumax, durus, halßstarrig / der sich nicht lencken läst. Cicer. in Hortensio apud Nonium: *Huic contrarius Aristo Chius, præfractus, ferus*, &c. Valer. Max. lib. 6. cap. 5. extrem. *præfractior atque abscissior justitia*, hoc est asperior atque rigidior.

¶ Præfracte, adv. ut *præfracte defendere*, Cic. 3. Offic. cap. 22. hartnäckig. *Disciplinam præfractius & rigidius adstringere*, Valer. Max. lib. 9. cap. 7. fin. schärffer / strenger.

¶ Profringere. *Inarata profringere*, wüste Felder pflügen. Ita Gronovius ex membranis legit apud Statium lib. 10. Theb. v. 512 [al. 506] quod Barthius etiam probavit, suaque editione expressit Claudius Beraldus.

¶ Refringere, auffbrechen. Plaut. in Captiv. a. 4. sc. 4. v. 10. *Cellas refregit omnes intus.* Et, *Refringere portas* Cæs. 2. Gall. cap. 32. *Refringere vim fortunæ*, Liv. lib. 5. c. 37. hoc est, retundere, vel coërcere, auffhalten. *Gloriam alicujus refringere*, Cic. pro Mil. cap. 2 est diminuere, verkleinern / verletzen. *Radii solis refringuntur*, hoc est, repercutiuntur, reflectuntur, schlagen wieder zurücke / Plin. lib. 2. cap. 59.

¶ Refractarius, contumax, Halßstarrig / widerspenstig. Seneca Epist. 73 ineunte: *Errare mihi videntur, qui existimant, philosophiæ fideliter deditos contumaces esse ac refractarios, & contemtores magistratuum ac regum.*

¶ Refractariolus, dimin. Cic. lib. 2. ad Attic. epist. 1. *Refractariolum dicendi genus.*

¶ Refrāgari, vide mox post *Suffragari* in *Suffringo.*

¶ Suffringere. Plaut. Rud. a. 4. sc. 4. v. 15 *Homini isti talos suffringi volo*, die Knochen entzwey brechen / confringi vel perfringi. *Crura suffringi*, Cic. dixit pro Rosc. Amer. c. 20.

¶ Suffrago, inis, fœmininum, dicitur in posterioribus pedibus animalium, quod in prioribus genu, a subter frangendo, das Knie oder Kniebeuge der hintern Füsse an dem Thiere. ¶ 2. Suffrago, vitium etiam soboles est, was unten an Weinstöcken überwächst. Columell. lib. 4. c. 24.

¶ *Equus suffraginosus*, cujus suffragines morbo vitiatæ sunt, das an den Beinen Mangel hat. Sic *mulam suffraginosam* Columella lib. 6. cap. ult. dixit.

¶ Suffrāgor, suffragari, (a *suffragine* enim deducit Sipontinus & Vossius) favore & calculo suo aliquem juvare, auff einen willig seyn Ja-Wort geben / Beyfall geben. Cicero de legib. lib. 1. cap. 1 *Mihi videris, fratrem laudando, suffragari tibi.* Item, *Suffragari alicujus laudibus*, Lentulus Ciceroni lib. 12. famil. epist. 14. *Naturâ suffragante videris res maximas consecutus*, durch Hülffe und Förderung der Natur / Cicero 10. famil. ad Planc.

Planc. ep. 5. Et de Petit. Consul. cap. 7 *Nemo ab ignotis hominibus nullis suffragantibus meritis, honore afficitur.*

¶ Suffragatio, ut, *Facilis suffragatio pro salute*, Cic. pro domo sua cap. 17. *Honestissimâ suffragatione petere honores*, Sallust. Jugurth. cap. 65. *Divina suffragatione foveri*, Valerius Maximus lib. 4. cap. 7. pr. Glück haben.

¶ Suffragator, qui suffragatur. *Nobilitas populo & suffragatoribus obscurior*, Cicero pro Muræna cap. 7. Vide Henric. Vales. ad Marcellin. 29. pag. 391. Sueton. Vespasian. cap. 23 *quantam pecuniam cum suffragatore suo pepigerat.*

¶ Suffragatrix. Augustinus Civ. Dei lib. 18 cap. 9 *Nec adfuit Minerva suffragatricibus suis:* & cap. 10 *pœna suarum suffragatricum.*

¶ Suffragatorius. *Non brevis & suffragatoria, sed firma & perpetua amicitia*, Q. Cic. de pet. cons. cap. 7.

¶ Suffrāgium. Suffragia notæ voluntatis dicebantur de aliquo in magistratum legendo, quæ vel voce ferebantur, vel in tabella describebantur. *Suffragium*, eine Bewilligung / die Stimm oder Ja-Wort / Beyfall. Horat. ep. 2. lib. 2. v. 103

Cum scribo & supplex populi suffragia capto.

Cic. pro legib. lib. 3. cap. 15 *Nihil erat in suffragiis voce melius*, Idem pro domo cap. 18 *Suffragium ferre de alicujus capite.* Et 15. fam. epist. 12 *Fieri consulem cunctis suffragiis.* Et, *Suffragium tegere*, das Ja-Wort unterschlagen und heimlich halten / Idem 3. de legib. c. 17. *Suffragium inire*, Livius lib. 3. cap. 17.

¶ Refragari est contrarium τῷ *Suffragari.* est enim repugnare, wider etwas seyn und streben. Plin. lib. 3. epist. 19. *Hoc te non moveat, si cætera non refragantur*, so das andere nicht dawider ist. *Ingenium mihi refragatur*, Quintil. lib. 10. cap. 6. Et Cic. pro Mur. cap. 23 *Lex petitioni refragata est.*

¶ Refragator, Tertullianus adv. Gnosticos cap. 1 *Omnes martyriorum refragatores ebulliunt.*

¶ Refragatio, repugnatio. Gloss. Cyrilli: *Refragatio*, *ἀντίδικησις, ἀντιλογία, ἀντιμάχησις.* Augustinus epist. 177 *in re facillima curvam refragationem & nodos difficultatis posuisse.* Videtur ad parem suffraginis originem & notionem respicere. Adde Voss. Etymolog. in *Suffrago.*

¶ Refragium, ut Suffragium, Egesippi interpres aliquoties dixit. Vide Gronov. Observ. in Eccles. Script. cap. 21.

¶ Composita a Frango cum Nominibus, ut *Fœdifragus*, *Naufragus*, *Ossifragus*, &c. & horum derivata quære in suis initiis, *Fœdus*, *Navis*, *Os*, &c.

FRATER, quasi ferè alter, ut Nigidius putat apud Gell. lib. 13. cap. 10. Ἀδελφὸς ἀ δελφὸς, uterus. *Ἀδελφοὶ, uterini fratres*, Brüder von einer Mutter / aber von zweyen oder mehr Vätern. Sic enim Justinianus voluit. *Frater Germanus*, ein rechter leiblicher Bruder / Cic. pro Domo c. 45. Comprehenduntur hoc nomine & sorores. Paullus JCtus lege *Lucius* 38 D. famil. Ercisc. *Lucius & Titia fratres emancipati a patre.* ¶ *Fratres patrueles* dicuntur fratrum duorum filii. Sueton. Cæsar. cap. 29 *Insequenti quoque anno C. Marcello, qui fratri patrueli successerat*, &c. Sed eum Cicero *fratrem* absolute appellat, lib. 4. ad Famil. epist. 4. Sic in scripturis quoque Abrahamus Lothum, *fratrem* appellat, Genes. 13. v. 8. qui ex Abrahami fratre natus erat. Et observat Augustinus Tractatu 28 in Johannem *Consanguineos* in Scripturis vocari *fratres.* ¶ Fuit & *Fratris* quemadmodum & *Sororis*, appellatio inter amatorias blanditias. Unde & *nequiora nomina* Martialis appellat lib. 2. Epigr. 4. Ex quo gentiles Christianos etiam, quod salutare se invicem fratres solerent, stuprorum atque incestuum insimulabant, quibus miscerentur, cum se religionis caussa convenire dicerent, de quo cum plures alii meminerint, tum etiam Minucius Felix in Octavio suo verba fecit. Sed Christiani se vocabant fratres, *ut unius Dei parentis omnes, ut consortes fidei, ut spei cohæredes*, quemadmodum idem Minucius interpretatur. Vide & Tertullian. Apologet. cap. 39, & Lactant. lib. 5. cap. 15. Et hanc ob caussam ipsi filii etiam parentes suos, *fratres:* mariti uxores, *sorores* vocabant. Salvianus Epist. ad Hypatium & Quietam soceros: *Ita ergo & nos exemplorum ingentium parvi imitatores, ad vos, quos natura parentes, fide fratres, honore dominos habemus*, &c. *scribimus.* Sed & Gentiles extra amatorias etiam nequitias, *fratrum* appellatione ad alios nulla cognatione sibi junctos, comitatis benevolentiæque testandæ caussa uti solebant. Qui & patris & filiorum vocabula pro ratione cujusque ætatis similiter usurpabant, quod ex Spartiano & Capitolino constare potest. Quintil. Declamat. 321 *Certe quoties blandiri volumus his, qui & amici esse videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quam ut* FRATRES *vocemus.* ¶ Per Metaphoram omnia paria *Fratres* & *Sorores* non invenustè dicuntur. Solin. cap. 27. *Exsurgit montibus septem, qui à similitudine fratres appellantur.* Vide Taubm. ad illud Plauti Pœnul. act. 1. sc. 3. *Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dextram, perque hanc sororem lævam*, &c.

¶ Frāterculus. dimin. Cic. Verrin. 5. cap. 66.

¶ Fratricida, Brudermörder. Corn. Nepos Timoleonte cap. 1 *Mater neque adspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans appellaret.*

¶ Fraternus, adject. brüderlich. *Amor fraternus*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. ep. 1. cap. 3. Et, *fraterna necessitudo*, Idem pro Quintio cap. 4. Catullus epigram. 98

Fraternum vere dulce sodalitium.

Et *Fraternas acies* dixit Statius init. lib. 1. Thebaid. eâdem tellure natorum. Barth. h. l. pag. 4. & 58.

¶ Fraterne. Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 5. extr. *Tibi persuadeas, te à me fraterne amari.* & ad Q. fratr. lib. 1. ep. 2. *Huic tu epistolæ non fraterne scriptæ, fraterne debes ignoscere.*

¶ Fraternitas. *Fraternitatis affectus*, Quintil. Declam. 16. Brüderlicher Sinn. Et Tacit. 11. annal. cap. 25, 1. *Soli Gallorum Ædui fraternitatis nomen cum populo Rom. usurpant.*

¶ Fratria, des Bruders Weib. Festus.

¶ A Frater, *Fratrare* & *Fraterculare* est, quod Plautus in Frivolaria, ut Festus in verbo *fratrare* citat, dixit de mammis primùm tumescentibus, quod fratres quasi pares oriantur. Ipsi Plauti versus ut emendavit Joseph. Scaliger, hi sunt:

-- -- tunc pupillæ primitus
Fraterculabant: illud volui dicere
Sororiabant. Quid opus est verbis.

¶ Fratruēlis, fratris filius: quâ voce, ni fallor, in Epistolis usus Hieronymus est. Vet. Gloss. Ἀδελφιδοῦς, *Fratruelis, fratris filius.*

FRAVS, deceptio, fallacia, Betrug / Vervortheilung. Cicer. de petit. Consul. *Fraudis atque insidiarum & perfidiæ plena sunt omnia*, für Betrug rc. ist niemand sicher. *Fraudem facere*, Cic. 4. Att. ep. 12. *ferre alicui*, ad eundem lib. 7. epist. ult. vervortheilen / berücken. Idem 1. Offic. cap. 13 *Aut vi aut fraude fit injuria, utrumque ab homine alienissimum, sed fraus odio digna majore.* Vetus formula: *Sine fraude*, i.e. vere & ex animo. Cæsar 1. de Bell. Civ. cap. 22 *Massilienses sese dedere* SINE FRAVDE *constituunt.* Liv. lib. 24. cap. 47 *Nihil præterea cum Consule pacti, quàm ut sine fraude unicum emitteretur præsidium.* Nep. *Ad fraudem acutus*, in Dione cap. 8. ¶ *Fraus* etiam pro culpa, crimineque ponitur. Ulpianus L. 130. D. de Verbor. Signif. *Aliud* fraus *est, aliud* pœna. Fraus *enim sine* pœna *esse potest:* Pœna *sine* fraude *esse non potest.* Fraus *& ipsa* noxa *dicitur, & quasi pœnæ præparatio.* Sic *fraudem admittere*, est crimen capitale admittere apud Cicer. pro Rabir. perduell. cap. 9. Sic *in fraudem incidere*, in culpam incidere, est apud Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 33. Et Tacit. 2. Histor. cap. 9. *Proditionem ultrò imputabant spatium longi ante prælium itineris, fatigationem Othonianorum*, &c. *Fraudi suæ assignantes*, i. e. culpæ suæ. Hinc *fraudi esse* dicitur quod vitio verti potest. Cic. pro Muræna cap. 35 *Id erit ejus vitrico fraudi ac crimini.* Nam *fraudem & crimen* ut Synonyma conjunxit. Nisi *fraudi* dixerit pro periculo & ab eo, quod præcedit, id, quod sequitur, ut Servius observat ad 11. Æneid. quem vide. Hinc & pro *damno* & *periculo* ponebatur. Idem Servius ad illud 10. Æneid. v. 72

Quis Deus in fraudem, quæ dura potentia nostra
Egit?

IN FRAVDEM *autem*, periculum. *Ita enim in Jure lectum est*, FRAVDI ERIT ILLA RES, *id est, periculo.* Horat. lib. 2. od. 19

Tu separatis uvidus in jugis
Nodo coerces viperino
Bistonidum sine fraude crines.

¶ Fraudem in bonam partem acceptam notat Barthius lib. 12. Advers. cap. 12.

¶ Fraudulentus, fraude plenus, voll Betrug / betrieglich. *Homo fraudulentus*, ad Herenn. lib. 2. c. 26. Et, *venditio fraudulenta*, Cic. 3. Offic. cap. 21. *Fraudulentissimus*, Plautus dixit Captiv. act. 2. sc. 1. v. 38. Comp. *fraudulentior* Augustin. Confess. lib. 3. c. 3.

¶ Fraudulenter, cum fraude, betrieglich. Columella lib. 1. cap. 8 *fraudulenter infestare.* Plin. lib. 30. cap. 10 *fraudulentiùs invidere.*

¶ Fraudulentia, æ, fraus, Betriegerey. Plautus Pseud. act. 1. sc. 1. v. 7 *fretus malitiâ, fraudulentiâ.* Item Milite act. 2. sc. 2. v. 34 *Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, audaciam, confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam.*

¶ Fraudare, decipere, privare, vervortheilen / berauben. *Cum multos minutis mutuationibus fraudasset*, Cic. pro Flacc. cap. 20. *Fraudare stipendium militum*, Cæs. 3. Civ. cap. 59. die Knechte um ihren Sold fälschlich bringen. *Clodius improbissime fraudavit populum*, Cic. Arusp. R. cap. 20. *Cum Cæcilius à Vario magnâ pecuniâ fraudaretur*, Idem lib. 1. ad Attic. ep. 1. um groß Geld gebracht.

¶ Veteres & *Fraudor*, deponentis forma dixerunt, unde præteritum *Frausus*, pro *fraudatus* superest. Plaut. Asinar. act. 1. sc. 2. v. 19 *Metuo in commune, ne quam fraudem frausus sit.* Et Liv. lib. 23. cap. 14 *Qui capitalem fraudem frausi, qui pecunia judicati in vinculis essent.* *Qui fraudem frausi*, i. e. qui fraudem commiserunt, ut Festus interpretatur in *Frausus.* Cl. Gronovius autem ex MSS. legit *ausi.*

¶ Fraudator, deceptor, ein Betrieger / Cic. pro Flacc. cap. 20 *Una & eadem est omnibus in locis fraudatorum & inficiatorum impudentia.* Et Philippic. 13. c. 12 *fraudator creditorum.* A

¶ Fraudatio, quæ contraria est fidei. *Hinc fides, illinc fraudatio*, Cicer. 2. Catil. cap. 11. Betrug.

¶ Fraudator, Betrieger. Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 26, *Ingratus beneficiorum fraudator est.*

¶ Defraudare, bevortheilen / betriegen. *Etiam insuper defraudet?* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 38. Idem in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 10. *Defrudare genium suum* dixit pro negare naturæ, quod appetit, seinem Leibe abbrechen / an seinem Maul ersparen.

¶ Defraudatio. Gloss. Vet. *Defraudatio*, ἀφυστία. Tertullianus de Anima cap. 43 *Omnis natura aut defraudatione, aut enormitate rescinditur: proprietate mensuræ conservatur.*

¶ Defraudator. Ex Senec. 4. de Benefic. cap. 26 quidam hoc nomen afferunt, ubi correctiores libri ita habent, ut in *Fraudator* modo expressimus. Nec tamen extra omnem usum fuit. Ab hoc enim

¶ Defraudatrix est. Tertullianus de Jejuniis cap. 16 de filiis Eli P. M. *Domus impudens, sacrificiorum carnalium defraudatrix.* B

FRAXĬNUS, arbor, Eschenbaum / Plin. libr. 16. cap. 13 *Adeò inimica arbor serpentibus, ut ne matutinas quidem occidentesve umbras, quamlibet spatiosas, ejus serpens attingat, ac si frondibus ejus claudatur cum igne, in ignem potius, quàm in fraxinum fugiat.* Virg. Ecl. 7. v. 65

Fraxinus in silvis pulcherrima, pinus in hortis.

¶ Fraxinĕus, ut, *Hasta fraxinea*, cujusmodi Achillem usum Homerus, & ex eo Plinius prodidit, ibidem. *Sudes fraxineæ*, Eschene Pfäle / Virg. 2. Æn. v. 359.

¶ *Fraxina virga*, pro fraxinea apud Ovidium Epist. [11] Canaces legitur v. 76.

FRĔGELLAE, arum. Silius lib. 8. v. 476

Obsessæ campo squalente Fregellæ.

Urbs fuit vetus & florentissima Italiæ inter Formias & Sinuessam. Sed nunc à Strabonis tempore ad vicum redacta, quia ob defectionem a Romanis diruta fuisset. Vid. Cluverii Ital. Antiq. lib. 3. cap. 7.

¶ Fregellanorum meminit Plin. lib. 3. cap. 5. & *vitis Fregellanæ*, Columella lib. 3. cap. 2.

FRĔMO, fremere, brummen / murren. Proprie de leonibus dicitur. Varro lib. 6. de LL. sub finem, cum monuisset, multa ab animalium vocibus translata in homines, illud Ennii:

- - - *pausam fecere fremendi* C

a Leone traductum ait. ¶ 2. Per metaphoram, indignari, ungeduldig und zornig werden. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 7 *Arius consulatum sibi ereptum fremit.* Idem de Orat. libr. 1. cap. 44 *Fremant omnes licet, dicam quod sentio*, so schon jederman darum zürnen wolte.

¶ Frĕmitus, nomen, Gemürmel / Sausen. Cic de finib. lib. 5. cap. 2 *Ad fluctum ajunt declamare solitum Demosthenem, ut fremitum assuesceret voce vincere.* Et 5. Tusc. cap. 40 *fremitus murmurantis maris*, des Meeres Brausen. Idem de Arusp. cap. 10. *horribilis fremitus armorum.*

¶ Frĕmor, idem. Virgilius Æn. 11. v. 297

Variusque per ora cucurrit
Ausonidum turbata fremor.

Arnobius lib. 1. pag. 32 *fremor verborum.*

¶ Fremebundus, hoc est fremens. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 35 ex Accio poeta:

-- -- *tanta moles labitur*
Fremebunda ex alto, ingenti sonitu & spiritu.

Et Silius lib. 3. v. 463 de elephantis:

At gregis adlapsu fremebundo.

Arnobius lib. 6. p. 196 *fremebundis hiatibus, torvis rictibus.*

Composita. D

¶ Affremere, Adfremere. Valer. Flacc. lib. 1. v. 528

Adfremit his, quassatque caput.

Et Silius lib. 14 v. 125

Boreas stridentibus adfremit alis.

¶ Circumfrĕmere. Ammianus lib. 15 cap. 13 *circumfrementia undique murmura.* Idem lib. 31. cap. 43 *circumfrementium globi.*

¶ Confrĕmere, Zusammen laut werden / sich hören lassen / apud Stat. 1. Silv. 6. v. 73.

¶ Infrĕmere, erschallen. *Bellum acriter infremuit*, Sil. 3, 236.

¶ Perfrĕmere, vehementer fremere. Cicer. 2. Nat. Deorum cap. 35 ex poeta: *rostris perfremunt delphini.*

FRENDEO, frendēre: & frendo, frendĕre. Pacuvius apud Nonium: *Frendĕre noctes misera quas perpessa sum.* Idem: *Fruges frendo solas ac sicco robore.* *Frendere* autem est frangere: item miserum aut minax sonare. Ut *frendere dentibus*, mit Zähnen knirschen: tunc enim quasi inter se confringuntur dentes. Festus: FRENDERE *est* FRANGERE. *Unde & FABA FRESSA. Unde & DENTIBUS dicimus*

FRENDERE. *Faba fressa*, saxo leviter fracta, Celsus lib. 5. cap. 18. geschroten. Sic *Cicera fressa*, apud Columellam lib. 2. cap. 11. Et Accius apud Nonium: *Saxo fruges frendas.*

¶ Hinc *Nefrendes porci*, qui fabam nondum frendere possunt. Varro lib. 2. de re rust. cap. 4. *Amisso nomine lactentis dicuntur* NEFRENDES, *ab eo, quod fabam nondum frendere possunt, id est, frangere.*

¶ Fressus, a, um, geschroten / particip. jam in Verbo declaratum est. Adde Columell. lib. 6. cap. 24 extr.

¶ Infrendere, Virgil. 3. Æn. v. 664

-- — *lavit inde cruorem,*
Dentibus infrendens gemitu.

¶ Suffrendere. Ammianus lib. 15 cap. 29 *inflatâ cervice suffrendens.*

FRĒNUM, quod & *Frænum* scribitur: sed mavult sine diphthongo Manutius, vetustis monumentis fretus. Pluraliter *freni* & *frena.* Ducunt quidam à frangendo, hoc est, domando, coërcendo, quod & *Lupatum* dicitur, & Horatius lib 1. oda 8 conjuncte extulit utrumque: *Temperet ora frenis lupatis*, ein Brechzaum / Gebiß. *Frenis animum compescere*, den Muth zurücke halten / Horat. lib. 1. epist. 2. v. 63. Cicer. Attic. lib 6. epist. 1. *Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur, sed alter frenis eget, alter calcaribus*, einer ist gar zu fleißig / der ander will getrieben seyn. Val. Max. lib. 2. cap. 9 n. 5 *Freni sunt injecti vobis, Quirites, nullo modo perpetiendi.* Zaum anlegen. *Frena ponere*, pro imponere dixit Juvenal. Satyr. 8. v. 88

Pone iræ frena modumque Pone & avaritiæ.

Laxare frena vel *frenos*, Lucan. 7. v. 124. den Zaum lang lassen / indulgere, sicut laxare habenas. *Freni rerum*, id est imperium. Sil. lib. 3. v. 226 *Ausa sibi Libye rerum deposcere frenos.*

¶ *Frenum mordere*, proverbialis locutio est, pro contumaciter reluctari, aut leviter saltem servituti repugnare, sich wider etwas sperren und unwillig stellen / Brutus ad Cicer. lib. 11. familiarium epist. 24. Contra Statius Epithal. Violantillæ, lib. 1. Silv. 2, 28 *Fama tace: subiit leges & frena momordit*

Ille solutus amor.

Ubi *frena mordere*, accipere sive admittere est, & sic parere. Ita Martial. lib. 1. Epigr. 104

Picto quod juga delicata collo
Pardus sustinet; improbæque tigres
Indulgent patientiam flagello;
Mordent aurea quod lupata cervi;
Quod freno Libyci domantur ursi;
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis aper capistris, &c.

¶ Freno, frenare, frenum injicere, cohibere, continere, zäumen / bendig machen. Cicer. 5. Verr. cap. 57 *Animum frenare.* Liv. lib. 30. cap. 14 *Frenare voluptates*, die Lust zwingen. Virg. Æn. 1. v. 523 *Justitiâ gentes frenare superbas.*

¶ Frenatus, *os equi frenatum*, Horatius lib. 1. epist. 15. v. 13.

¶ Frenator. Plin. Panegyr. cap. 55 *infinitæ potestatis domitor ac frenator animus.* Statius 1. Theb. v. 27

- - - *ignipedum frenator equorum.*

¶ Frĕniger, qui frenum gerit. Statius libr. 5. Silv. 1. v. 98

Quisnam frenigeræ signum dare dignior alæ?

Alæ autem equitum ordines, non peditum. Hinc *frenigeræ* ab frenatis equis dictæ.

¶ Effrēnus, cui frenum detractum est. Livius lib. 4. cap. 33 *Effreno equo in medios ignes infertur.* ¶ 2. Freni impatiens. wild / unbändig / ausgelassen. ut, *effreno captus amore*, Ovid. 6. Metam. v. 465. *Licentia effrena*, Claudian. Bell. Getic. v. 369. Et, *Juventa effrena*, Stat. 1. Achill. v. 277. *Gens effrena*, rectorem recusans, Virg. 3. Georg. v. 382.

¶ Effrenatus, qui freno reluctatur, aut frenum non metuit, furiosus, widerspenstig / wild. ut, *Homines rebus secundis effrenati, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet*, Cic. 1. offic. cap. 26. Sic, *Effrenata audacia*, Idem 1 Catil. principio. *Indomitæ & effrenatæ cupiditates*, in Verr. 3. cap. 24. Et, *Effrenatus & præceps furor* Idem de Arusp. Resp. cap. 1. *Effrenatior augendi caussa iracundia* Idem lib. 3. cap. 50. Et Livius lib. 3. c. 50 *Quo impunitior libido, eo effrenatior est.* Ac Seneca Epistola 85 *Quantulum sapienti damus, si imbecillimis fortior est, & mœstissimis lætior, & effrenatissimis moderatior?* Et epist. 88 *Quid prodest equum regere, & cursum ejus freno temperare; affectibus effrenatissimis abstrahi?*

¶ Effrenate, audacter, furiose. *Temere & effrenate incitari*, Cic. de Senect. cap. 12. Et, *Effrenatius in aciem hostium irrumpere*, in 14. Philippica cap. 9.

¶ Effrenatio, pro animi impotentia. *Effrenatio animi impotentis*, Philippica 5. cap. 8.

¶ Infrenis, & Infrenus, indomitus, petulans, ἀχάλινος, ungezämt / unbändig. Sic Gellius lib. 1. cap. 15 dixit *prodiga & infrenis lingua.* Proprie Virgil. 4. v. 41 *Infreni Numidæ*, qui equis vehebantur non frenatis.

¶ Infrenare, zäumen / einzäumen. Livius libr. 37. cap. 20 *equos non sternere, non infrenare aut adscendere facile poterant.*

Trans-

Translate Plinius lib. 9. cap. 31. extremo: *pluribus ancoris navigia infrenant*, id est, cohibent.

¶ Infrenatus, particip. gezäumet. Livius cit. loco: *Non stratos, non infrenatos magna pars habebant equos.* ¶ 2. Nomen, quod *non frenatus* valet. Idem Livius lib. 21. cap. 44 *generosissimarum gentium equites frenatos & infrenatos video.*

¶ Offrenare, unde Offrenatus apud Plautum Capt. act. 3. sc. 5. v. 96 *Utque offrenatum suis me ductarent dolis*, i. e. Dolis suis, velut capistro ori injecto, devinctum quolibet ductarent. Sic nos: Einen bey der Nase rumführen. Apulejus lib. 6. Milesf. *Hunc offrenatum unius offulæ præda facile præteribis*, de Cerbero loquitur. Idem Apologiâ: *Quid multis? Juvenem simplicem, præterea novæ nuptæ illecebris offrenatum, suo arbitratu de via deflectit.*

¶ Refrenare, idem, sed significantius, hoc est, maxime coërcere. *Refrenare libidines*, Cicero Paradox. 4. cap. 1 *Licentiam indomitam*, dem Muthwillen steuren / der ihm nicht wehren läst / Horatius lib. 3. oda 24, 28. *Refrenare a gloria*, id est, arcere, abhalten / zurücke halten / Cic. pro Cælio cap. 31.

¶ Refrenatio, bezäumung. ut, *Refrenatio doloris*, apud Senecam lib. 3. de ira cap. 15.

¶ Suffrenatio, apud Plin. pro arcta structura: *Lapis ad structuram infidelis, nisi multa suffrenatione devinctus*, mit Zwang gefasset und gefüget / lib. 36. cap. 22.

FRĔQUENS, multus, assiduus, creber, plenus. Significationem explicat Valla libr. 4. cap. 96. Sic enim dicimus, *municipium frequens*, Cic. 2. Philipp. c. 41. eine Volckreiche Stadt. *Senatus frequens*, id est, copiosus & multus, ein voller und wolbesatzter Rathsstuhl. Cicer. lib. 10. fam. epist. 12 *Senatus continuo est convocatus, frequensque convenit*, id est, magno numero. *Frequens auditorium*, Plin. lib. 2. epist. 18. viel Zuhörer. *Locus frequens*, quem frequentare multi solent. *Frequentia ædificiis loca*, Livius lib. 31. cap. 23. da viel Häuser stehen. *Silva frequens trabibus*, Ovid. Metam. 8, 329. Darinn viel Bäume stehen. Plautus *frequentem alicui operam dare*, i. e. assiduam Cistell. dixit act. 1. sc. 1. v. 7. *Auditor Platonis frequens fuit Demosthenes*, Cicer. in Orat. c. 4. Sic, *frequens est cum quo*, Cic. 2. Offic. c. 13. er ist offt oder stets bey einem. Ovid. 1. de Arte v. 585

Tuta frequensque via est, per amici fallere nomen;
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

Cicer. pro Plancio cap. 8 *Præfectura totâ Italiâ, nulla frequentior dici possit*, id est populosior. Idem lib. 1. de Divinat. cap. 28. *frequentissimum theatrum.* Cæsar libr. 4. B. Gall. cap. 11. *frequentissimi conveniunt.*

¶ Frequentia, multitudo, ein grosser Hauffe. ut, *frequentia scholarum*, Quintil. lib. 1. cap. 2. pr. Et, *Quotidiana amicorum assiduitas & frequentia*, Q. Cic. de Pet. consul. cap. 1. *Ornare ac celebrare frequentia egressum alicujus*, Cicer. in Pis. cap. 13. Idem 4. Attic. epist. 16 *De epistolarum frequentia nihil te accuso*, daß du viel Schreibens an mich thust / das gebe ich dir keine Schuld. *Elatus est maxima frequentia*, de comitatu funeris, pro Flacco cap. 17.

¶ Frequenter, assidue, zum öfftern / häuffig. Cæsar 3. Civil. cap. 48 *frequenter ex perfugis cognoscebant.* Valerius Maximus lib. 6. cap. de dicendi libertate: *frequentiùs aliena veniâ, quam sua providentiâ tuta.* Cicero in Oratore cap. 24 *Translatione frequentissime sermo omnis utitur.*

¶ Infrequens, non frequens, rarus. wenig / nicht häuffig. *Cum Senatum infrequentem coëgisset*, Cic. ad Qu. fratr. lib. 2. epist. 11. Et lib. 3. epist. ult. ad eundem Quintum: *Infrequens sum Romæ*, zu Rom siehet man mich nicht viel. Livius lib. 31 cap. 23 *quæ infrequentissima urbis sunt*, wo die Stadt am wenigsten bewohnt ist.

¶ Infrequentia, Livius lib. 2. cap. 23 *Nec agi quicquam per infrequentiam poterat Senatus*, weil der Rath so gar schwach bey einander war.

¶ Perfrĕquens, valde frequens. Livius lib. 41. cap. 1 *In portu emporium brevi perfrequens factum.*

¶ Frequentare, est celebrare, sive libenter ac sæpe adire cum aliis, ut majorem numerum facias. Sallust. cap. 14 Catilinarii: *Juventus domum Catilinæ frequentabat*, lag immer in dessen Haus. Cicer. 2. offic. cap. 4 *Urbes sine cœtu hominum nec ædificari nec frequentari potuissent*, bewohnet oder besetzet werden. *Frequentare scholam.* Seneca Excerpt. Controv. lib. 3. proœm. *Pueri fere, aut juvenes, scholas frequentant.* Et, *Frequentare exsequias, ludum, templum*, nempe idcirco, quod ex frequenti accessu templa, aliaque, celebratius nomen consequuntur, eo & *frequentare* accipitur pro *celebrare*, & *celebrare* pro *frequentare.* Nam Juvenal. Satyra 9. v. 25 *celebrare* (male in quibusdam lib. est scelerare) *fanum Isidis & Ganymedis, & Cererem*: ubi *celebrare* est *frequentare.* Atque eodem modo Lucretius initio operis sui dixit *concelebrare.* At e contrario *frequentare* pro concelebrare usurpat Sulpitia in Satyra, cum ait: *Diva, quibus numeris herbas, & arma frequentas.* Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 164. Singulare genus dicendi est: *Dies frequentat hos ad locum.* Ita vero Cicero 4. in Catil. cap. 7 *Quos cum casu hic dies ad ærarium frequentasset*, i. e. congregasset. ¶ Alibi est simpliciter implere. Suetonius Augusto cap. 46 *Italiam abunde triginta coloniarum numero deductarum ab se frequentavit.* Idem lib. 3. de Orator. cap. 52. extr. *Distinguenda & frequentanda est omnis oratio luminibus verborum*; soll angefüllet seyn. Et, *Frequentare studia.* Capitolinus in Marco Philosopho cap. 6 *Per eadem tempora, cum formandus ad regendum statum reip. patris actibus interesset, studia cupidissime frequentavit.* ¶ *Frequentare alicui* pro frequentem operam dare dixit Plautus Cistell. act. 1. sc. 1. v. 9. ¶ Et sicut celebrare etiam pro notum facere, & fama ac laude tollere, usurpabatur, ita & verbo *frequentare* usi nonnulli sunt. *Frequentare* quasi frequenter referre, commemorare. Priapejorum Poeta Carm. 75

Ætnaæ Cererem nurus frequentent.

Frequenter ita hoc verbum Sedulium usum, observat Barthius lib. 11. Advers. cap. 23.

¶ Frequentatio. *Densa & continens frequentatio verborum*, Wort die dick an einander gesetzt / und an einander hangen / Cornif. lib. 4. ad Herenn. cap. 19. Et Cic. Partit. orat. c. 35. extr. *frequentatio argumentorum*, id est coacervatio.

¶ Frequentamentum, idem. *Frequentamenta varia vocis*, Gellius lib. 5. cap. 1. Anhaltung une der Stimme.

¶ Frequentator, qui frequentat. Apulejus in Trismegisto p. 94 *Sol frequentator & dispensator vivacitatis vitalium.* Paullinus Nolanus epist. 38 n. 10 [al. 29] ad Aprum: *rarus urbium frequentator, familiare secretum taciti ruris adamasti.*

¶ Frequentativus, ut *Verba frequentativa*, apud Grammaticos, priscos æque ac recentes. Priscianus libr. 8. cap. de Specieb. Verborum: *Est alia species derivativorum in TO, quæ frequentiam actus significant - - - Ea quoque, id est, Frequentativa, plerumque a Supinis derivantur, mutatione extremæ V in O, ut scriptu scripto; dictu dicto*, &c.

¶ Infrequentatus. Sidonius lib. 4 epist. 10. extr. *Ut rebus amicitia vegetetur, quæ verbis infrequentata torpuerat.*

FRĔTUM, i, & apud antiquos *Fretus, ûs*, quo & Lucretius usus & Cicero, ut volunt nonnulli. Vide præter Nonium, & A. Gellium lib. 13. cap. 20, qui Ciceronis ex 7. Verrina cap. 66 in hanc rem verba produxit. Est autem angustia maris, πορθμὸς, eine Meer-Enge / Sund. Dictum FRETUM, inquit Varro lib. 7. de LL. *a similitudine ferventis aquæ: quod in fretum sæpe concurrat æstus, & effervescat.* Hoc autem fit propter angustias, per quas se explicare fluctus, incumbente vento, non possunt. e. gr. Cic. 3. cap. 59 *cum ab Italia freto disjunctus esses*: quod lib. 3. de Nat. Deor. cap. 10 vocat *Fretum Siciliense.* Hinc non inelegante metaphora Florus lib. 1. cap. ult. extr. *Talis domi ac foris, talis pace belloque Pop. Romanus fretum illud adolescentiæ, id est, secundam imperii ætatem habuit.* Est enim adolescentiæ ætas concitata & fervida, & æstibus suis inquieta. ¶ 2. Mare item ipsum, sic dictum ab undis & fluctibus effervescentibus, præsertim apud poetas. v. gr. Virg. eclog. 1. v. 61

Et freta destituent nudos in littore pisces.

Ac Æneid. 1. v. 607 *In freta dum fluvii current*, &c.

¶ Frĕtensis, habitans ad fretum. Multa mentio *Fretensis legionis* in antiquis inscriptionibus, quæ vel scripta ex freti accolis, ut Turnebus lib. 18 Adversf. cap. 10 interpretatur; vel juxta fretum stativa habuit. v. gr. apud Gruterum p. 194 n. 2 LEG. X. FRETENS. &c.

¶ Fretalis, e, ad fretum pertinens. Ammianus lib. 28. cap. 14 *A Rhætiarum exordio adusque fretalem Oceanum*, i. e. fretum Belgicum.

¶ Fretale, sartaginis genus apud Apicium lib. 7. cap. 5 *Infunditur in fretali piper.*

¶ Perfrĕtare, Solinus dixit, pro pertransire, durchkommen / cap. 40 [Salmas. 27] de Syrtibus: *Inter hac vadosa classem Romanam accepimus perfretasse.*

¶ Transfrĕtare, id est, fretum transmittere, Suetonius Cæsare cap. 34. &c. Gellius lib. 10. cap. 26. Sed active eodem Ammianus usus est lib. 22. cap. 8 [Vales. 6] *ne quis transfretare auderet Ægyptium*, hoc est navi transportare. & *transfretabantur*, passive, Idem lib. 31 cap. 10 (Vales. 4 p. 623.)

¶ Transfretatio etiam apud Gellium c. l. legitur.

¶ Transfrĕtānus, transmarinus. Tertull. Apolog. cap. 25 *patriæ solum transfretanis dedisse.*

FRĒTUS, adjectivum, qui nixus, confisus aliquo est. sich verlassend auff 2c. Quidam faciunt a *fruor*, etiam *Fretus*, quod eandem quidem Syntaxin, verum diversam habet significationem: est enim idem quod *Confisus*, ac semper fere verbo subjicitur finito, ut Ter. in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 53. *Si quis forte malitia fretus sua, insidias nostræ fecit adolescentiæ*, Cic. ad Appium, lib. 3. famil. epist. 7. extr. *Hæc ad te scripsi liberius fretus conscientia officii mei benevolentiaque.* Et Balbus ac Oppius ad Ciceronem sub epist. 8 ad Attic. lib. 9, *Freti tua humanitate tibi consilium dabimus.* Propertius lib. 1. eleg. 8

Queis ego fretus amo, Cynthia rara mea est.

Fribusculum, vide *Frigus.*

FRĬCO, fricui, fricare. Virgil. 3. Georg. v. 256 *Et pede quo subigit terram, fricat arbore costas*, reiben / kratzen. Juvenal. Satyr. 6. v. 577 Si

- - - *Si prurit frictus ocelli* A
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.

Manus manum fricat, Epicharmi est, cujus hunc versum, Prodicum Sophistam in ore frequenter habuisse Plato scripsit in Axiocho: ἡ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα κνίζει, δός τι, καὶ λάβε τι. Id est, *Manus manum fricat, da aliquid, & accipe aliquid. Fricantem refrica.*

¶ Fricatio, quæ in quotidiana corporis cura olim erat, ut ex Suetonii Vespas. cap. 21 discimus. Vide ibi interpretes. Item in politione parietum adhiberi solita. Vitruvius lib. 7. cap. 6 *Quibus inductis & diligenti tectoriorum fricatione lævigatis* &c.

¶ Frictio, das Reiben/Krauen. Celsus lib. 1. cap. 3.

¶ Fricatus, us, subst. idem. Plin. lib. 23. cap. 7. *emendare dentium vitia crebro fricatu.*

¶ Fricatura. Vitruv. lib. 7. cap. 1.

¶ Frictrix. Tertullian. de Resurrect. cap. 16. & de Pallio cap. 4.

Composita.

¶ Affricare, an etwas reiben/ic. *arbori sese affricare*, Columell. 7. cap. 5. *Anguis herbæ sese affricans oculos inungit ac refovet*, Plin. lib. 8. cap. 27. *Maculam, scabiem, alicui affricare*, ein B Flecken/ die Reude einem aufferben.

¶ Affrictus, ûs, subst. Anreibung. Seneca Quæst. Nat. lib. 5. cap. 14 sub finem: de spiritu subterraneo, per loca sulphurosa se torquente: *accendat flammam ipso affrictu necesse est.*

¶ Circumfricare. Cato cap. 26 de Re Rust. *Scopulis labra doliorum circumfrices*, ümher abreiben/ scheuren.

¶ Confricare, *Genua confricare*, Plaut. Asin. a. 3. sc. 3, 80. die Knie reiben: Usus & Suetonius Claudio cap. 8, *sibi faciem confricare.*

¶ Confricatio, ut frictio, fricatio. Augustinus Confession. lib. 4 cap. 8 *Fabulæ & mendacii adulterina confricatione corrumpebatur mens nostra.*

¶ Defricare, *in balneis defricare*, ad Herenn. lib. 4. cap. 9. im Bade gekrauet werden. *Defricare pumice*, Plin. 26. cap. 4, idem quod fricare. *Sale multo defricare* dixit Horat. lib. 1. Satyr. 10. v. 4. pro *taxare, objurgare*, quod Germani dicunt, einen wol scheuren. Apulejus lib. 3. A. A. *Sic exsternatus animi, atque attonitus, vigilans somniabam. Defrictis adeo diu pupillis, an vigilarem scire quærebam.* den Schlaff aus den Augen wischen.

¶ Infricare, einreiben/ Columella lib. 12. cap. 30.

¶ Infrictio. Celsus libr. 8. cap. 11. sub fin. *Infrictionem membro adhibere.* C

¶ Perfricare, durchreiben. *Caput atque os unguento perfricare.* Cicer. Verr. 5. cap. 25. *Perfricare dentes* Ovid 3. de Arte am. v. 216. quanquam alii *defricare* malint legere, vid. Heins. ¶ *Perfricare faciem*, vel *frontem*, locutio proverbialis, qua significatur pudorem dedidiscere, & manu veluti a vultu abstergere, das Schamhütlein abziehen. *Homo frontis perfrictæ*, impudens, ein unverschämter Mensch. Martial. lib. 11. Epigr. 28
Perfricuit frontem, posuitque pudorem.

¶ Perfrictio. Plin. lib. 21. cap. 20 *Irus ex oleo imponitur contra perfrictiones.*

¶ Refricare, wieder auffkratzen. *Refricare vulnus, cicatricem*, Cicer. pro Flacc. cap. 23. *Refricare obductam Reipub. cicatricem*, Idem 3. Leg. Agr. cap. 2. den Schaden/ der kaum vergessen war/ wieder neu machen/ auffrücken. *Refricare literis desiderium ac dolorem alicujus*, Idem ad Sextium libr. 5. familiarium epist. 17.

¶ Suffricare, apud Columellam lib. 12. cap. 22. unten her reiben oder streicheln.

FRIGO, frixi, frictum, frigëre, torrere, rösten/ backen/ dörren. Plin. lib. 18. cap. 7 *Frumenta frigunt, deinde molis frangunt.*

¶ Frictus, Frixus, a, um, tostum, geröstet. Horat. de Arte D poet. v. 249
Nec si quid fricti ciceris probat aut nucis emtor.

Triticum frictum, Varro de R. R. lib. 2. c. 4. & *Sal frictum*, Columella lib. 7. cap. 5 dixit. Celsus lib. 1. cap. 18 *Tum res eadem magis alit jurulenta quam assa: magis assa, quam frixa.* Vet. Gloss. τηγανίζω, *Frigo*, τηγανιστόν, *Frictum.* Τήγανον *Sartago* est.

¶ Frictorium, eine Bratpfanne. Vet. Gloss. φρυγίον, *frictorium.*

¶ Frixorium, idem. Glossæ aliæ veteres: Τήγανον, *frixorium:* & Onomasticum: *Frixorium*, φρύγανον. Usus & Plin. Valer. 2, 7.

FRIGUS, ŏris, gelu, Kälte/Frost. *Frigus acre*, Lucret. 4. v. 261. strenge Kälte. *Intolerabile*, Cic. pro S. Rosc. c. 45. & *penetrabile* Virg. Georg. 1. v. 93. die den gantzen Leib durchdringet. *Frigore affligi, adstringi, concuti*, erkalten. *Maximum frigus impendet*, Cic. ad Q. Fratr. lib. 2 epist. 11 extr. es ist grosse Kälte vorhanden. Idem pro Rabir. Post. cap. 15 *vim frigorum hiememque sustinere.* Et Columella lib. 1. c. 4 *Frigoribus intolerabiliter horrere*, von Kälte gantz verstarret seyn. *Colligere frigus*, pro contrahere, Horat. dixit lib. 1. epist. 11. v. 13. *Frigora dant rami*, Ovid. Metam. 5. v. 390. die Aeste geben kühlen Schatten. ¶ Frigus & languorem in amando, seu amoris affectusque remissionem significat. Sueton. August. cap. 66 *Desideravit nonnunquam & Agrippæ patientiam, & Mecænatis taciturnitatem: Cum illa* [Agrippa] *ex levi frigoris suspicione, & quod Marcellus sibi anteferretur, Mitylenas se, relictis omnibus, contulisset*, &c. Vide ibi Casaub. & Torrent. item in cap. 41. Claudii. Hinc quod Papinianus L. 31. D. de jure dotium, *Jurgium;* Ulpianus L. 32. § 12 D. de donat. inter vir. & uxor. *fribusculum* sive *frigusculum* vocat. *Quod si divortium non intercesserit, sed fribusculum; profecto valebit donatio, si fribusculum quievit.* Male nonnulli *fribusculum* a *frivolo* deducunt.

¶ Frigeo, frigui & frixi, frigëre, algere, frigore confici, laborare, Græcis φρίσσειν est, ut frigus φρίκη. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 37 *Nimirum hic homines frigent*, sonder Zweiffel wird bey den Leuten nicht viel zu holen seyn/ id est, inopia laborant. Ibidem act. 3. sc. 3. v. 11 *Ubi friget, huc evasit.* FRIGET, id est, hæret, nec reperire potest, de quo pertexat sermonem. Et recte dixit FRIGET. Nam tum calescit ingenium, pulchre incidunt varia; cum refrigeratum est, nihil admodum succedit. Nam calidi maxime valent ingenio: Stupent contra, ac hebetes sunt, qui frigidioris temperamenti sunt, de quo Galenus libro *quod animi mores temperamentum corporis sequantur.* Virg. 2. Georg. v. 483
Sin has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis, &c.

i. e. Si hebetius ingenium obstiterit. Cicer. in Verr. 4. cap. 25. pr. *Judicia omnia frigent*, quod & Germanis metaphora est, die Gerichte stehen kalt/ hoc est non exercentur. Sic, *opus, studia frigent*, non continuantur. Terent. Eunuch. 4. sc. 5. v. 6
Sine Cerere, & Libero friget Venus.

¶ Mortuum quoque & vita esse functum notat. Virgil. 6. Æn. v. 219 *Corpusque lavat frigentis, & ungunt.*

¶ Frigesco, frigescere, kalt werden. *Opus frigescit*, Quintil. libr. 6. cap. 1. Proprie Cato cap. 156.

¶ Frigerans, frigus adferens. Catullus Carm. 61 *frigerans Aganippe*, Participium verbi *frigerare*, cujus compositum *Refrigerare* usitatius est, mox indicandum.

¶ Perfrigere, &

¶ Perfrigescere, valde frigere & frigidum fieri, sehr frieren und kalt werden. Martial. lib. 3. Epigr. 18 *Perfrixisse tuas fauces*, id est frigore nimio te raucum factum esse. Et Plinius lib. 31. c. 6 *Difficilius perfrigescunt marina calefacti.*

¶ Perfrigerare. Scribonius Largus Compos. ult. *Infervescunt super carbones: deinde perfrigerata eodem cacabo reponuntur.* Sehr kalt machen/wol abkühlen. Citatur etiam ex Plin. lib. 25, cap. 13, ubi Harduinus *refrigerare* legit.

¶ Refrigescere, wieder kalt werden. Celsus lib. 4. cap. 6 *Sanguis ex his, quæ in homine sunt, celerrime vel calescit, vel refrigescit.* Translate desinere & remissum fieri notat. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2, 25 *Res refrixerit*, wird nicht mehr geachtet werden. Quomodo & apud Ciceronem aliquoties, ad Qu. Fratr. lib. 3. epist. 8 *Tota res, & timetur, & refrigescit.* Idem ad eundem libr. 2. epist. 6. [al. 8] *Quod de Pompeio Caninius agit, sane jam refrixit.* Et ad Attic. lib. 1. epist. 19 *Hæc tota res interpellata bello refrixerat.*

¶ Refrigerare, quod est frigus inducere, adspergere, kühlen/kalt machen. *Calorem refrigerare & exstinguere*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 9. Idem lib. 3. fam. epist. 8 *Refrigerato jam sermone levissimo hominum*, &c. Nachdem die leichtfertigen Reden gestillet waren. Et in 2. Actione Verrina cap. 10 *Defessa ac refrigerata accusatio*, die Anklage so müde und stumpff gemacht. Sic eleganter *refrigerari* auditor dicitur, cum negligentior redditur ad auscultandum. Quod fit, cum quæ recitantur dicunturque, languida frigidaque sint, & nihil moveant animos, atque accendant. Eo pertinet Martialis jocus in Sabineium quendam declamatorem ineptum, lib. 3. Epigr. 25. Vide Casaub. ad illud Sueton. Claud. cap. 41 *Refrigeratus a semetipso.*

¶ Refrigeratio, Kühlung. Cic. Senect. cap. 14 *Refrigeratio æstate delectat.*

¶ Refrigerium, idem, posterioris ætatis scriptoribus, ecclesiasticis maxime. Orosius lib. 5. cap. 15 *Pluviâ sitientibus refrigerium potumque præbuit.* Adde Cur. Posteriores.

¶ Refrigescentia, Tertulliano de Anima cap. 43 idem sonat. *Sed non refrigescentiam admittam, aut marcorem aliquem caloris.*

¶ Refrigerator. Unde fœmininum

¶ Refrigeratrix. Plin. 19. cap. 8, *Natura refrigeratrix lactucæ.*

¶ Refrigeratorius, idem. Plin. 21. c. 22 *vis refrigeratoria.* Et eodem lib. cap. 25 *esse refrigeratoriæ naturæ.*

¶ Frigidus, kalt. ut, *frigidus amnis* Tibull. lib. 4. eleg. 8. *frigidior Geticis pruinis* Juvenal. Satyr. 5. v. 50. De Germanis Cæsar lib. 4. cap. 1 *locis frigidissimis neque vestitus, præter pelles, habent quidquam.* ¶ 2. Per metaphoram, *frigidissimi accusatores*, Cic. 3. ad Q. frat. epist. 3. id est, valde remissi & tardi, nachläßige und schläfferige. *Argumentum frigidum*, Quintil. lib. 5. c. 10. Et, *Litera*

teræ frigidæ, Cicer. 10. fam. epiſt. 16. Brieffe / darinn von der Sache nichts rechts gehandelt wird. *Frigida & jejuna calumnia*, pro Cæcin. cap. 21. hoc eſt, infirma & inepta. ¶ 3. Item noxius & letalis: Mors enim corpora frigida reddit. Virg. Eclog. 3

Frigidus, o pueri fugite hinc, latet anguis in herba.

Hinc *frigus veneni*, Sidon. lib. 5. epiſt. 8.

¶ Frigida, ſubſtant. niſi ſubintelligas, aqua. *Frigidâ lavare*, Plin. lib. 3. epiſt. 5. *Frigidam ſuffundere*, incitare, anhetzen/ Plaut. in Ciſtellaria act. 1. ſc. 1. v. 37.

¶ Frigide, adv. kalt/ quo tralatitie uſus eſt Gellius aliquoties pro Exigue, Remiſſe, præſertim lib. 19. cap. 3. ubi ex Favorini ore refert, *Turpius eſſe exigue atque frigide laudari, quam inſectanter & graviter vituperari.* Superl. *frigidiſſime* eadem metaphora Quintilianus dixit lib. 4. cap. 1. de eo, quod ſine efficacia & animorum commotione ſit.

¶ Frīgĭdŭlus, dimin. laulicht. Metaphorice Catull. Argonaut. ſive Carm. 65. v. 131

Frigidulos udo ſingultus ore cientem.

¶ Frigidiuſculus, idem. Gell. lib. 3. cap. 10, *Sed alia ibidem congerit frigidiuſcula.* Pro quo &

¶ Friguſculus Tertullianus ſcripſit de Anima cap. 25 ſub finem. Ita Froben. Rigalt. & al.

¶ Perfrigidus, valdè frigidus. Cicer. 6. Verrin. cap. 40 *Erat hiems ſumma, tempeſtas perfrigida.*

¶ Præfrigidus, idem. Ovid. 4. Pont. eleg. 12. v. 35

Et tepidus Boreas, & ſit præfrigidus Auſter,
Et poſſit fatum mollius eſſe meum.

¶ Subfrigidus, etwas kalt. Translate Ammian. lib. 17. cap. 22 *oblatrantes argumento ſubfrigido.* Hinc

¶ Subfrigide, adverb. apud Gellium eſt lib. 2. cap. 9, *Nimis minute, ac prope etiam ſubfrigide Plutarchus in Epicuro accuſando λέξεως περί.*

¶ Frīgēdo, antiquum. Varro apud Nonium.

¶ Frigidarius, *frigidaria cella balnei*, hoc eſt, ubi frigidâ lavamur. Plin. lib. 2. epiſt. 17.

¶ Frigidarium, neut. Eine Kühlwanne. Gloſſ. Vet. *Frigidarium, ὑδροψύχιον, ψυχροφόρον.*

¶ Frigorificus. Gell. lib. 17. cap. 8 *Acetum omnium maxime frigorificum eſt*, Eſſig kühlet am meiſten.

¶ Frigutire, obſoletum eſt. Plauto in Caſinâ act. 2. ſc. 3. v. 49 ſignificat, frigore ſubſilire, zittern für Froſt / nicht können die Glieder ſtill halten.

FRINGILLA, ſcribunt & *Frigilla*, avis ſic dicta, quod frigore cantet & vigeat, ein Finck.

¶ Fringilago, Kolmeiſe/Spiegelmeiſe / parorum genus.

¶ Fringultio, quaſi fracto gutture canere. Apulej. lib. 3. Florid. *Merulæ in remotis teſquis fringultiunt.* Ad homines quoque transfertur. Idem Apulejus Apolog. p. 336 *vix ſingulas ſyllabas fringultiens.* Et Sidonius lib. 7. epiſt. 9 *presbyterorum paucis angulatim fringultientibus.* Id eſt inepte loqui aut cantare: muſſitare.

FRIO, friare, contĕrere, zermalmen/zerreiben. Plin. 13. cap. 4.

¶ Friabilis, e, quod facile friatur, das ſich zermalmen läſt. Plin. 17. cap. 4 *Toſus naturâ friabilis.*

¶ Infriare, tritum injicere, drein reiben. apud Columell. 8. cap. 5. ſub fin. *paullum triti ſalis vulneribus infriatur.* Idem lib. 7. cap. 5 *æris ærugine infriata.*

¶ Suffriare. Columella lib. 12. cap. 38 *ſcopulis aridæ myrti ſeria ſuffriatur.*

FRĬTILLVS, tabula luſoria, ein Bretſpiel/ Græce πύργος. Juvenal. Sat. 14. v. 5

Parvoque eadem movet arma fritillo.

Vide *bulla, bullatus*, Martial. lib. 4. Epigr. 14

Dum blandis vagus aleâ December
Incertis ſonat hinc & hinc fritillis.

¶ Sunt qui *Fritillum* pro *pyrgo* Horatii, *orca* Perſii, *turricula* Martialis exponant, vaſculo nimirum aleatorio, infundibili ſpeciem repræſentante, per quod tali jaciuntur, ad evitandam impoſturam, Italis noto. Vetus Scholiaſtes ad illud Juvenalis ſupra laudatum: FRITILLVS, inquit, *pyxis cornea, qui φιμός Græce dicitur. Apud antiquos in cornu mittebant teſſeras, moventesque fundebant. Aut fritillum, pyrgum dixit.* Hactenus interpres Juvenalis. Horatius 2. Serm. Sat. 7. v. 17 *Mitteret in phimum talos.* Ubi Vetus Scholiaſtes. *In* pyrgum *ſeu* fritillum, *ex quo agitatæ teſſeræ mittuntur in tabulam. Eſt autem* Phimus *inſtrumentum ligneum ſtricti oris, ex quo conjiciuntur teſſeræ, ne poſſit falli is, qui cum alio ludit.* Vide & Turneb. lib. 6. cap. 3. & Salmaſ. in Hiſt. Aug.

FRĬTINNIO, īre, proprie de pullis avium dicitur, girren / piepen/ wie junge Vogel. Varro apud Nonium: *pullos peperit fritinnientes.* Ad homines deinde, ſeu pueros transfertur. Epigrammatum, quæ Senecæ tribuuntur, octavo, de filiolo Marco auctor: *Sic dulci Marcus qui nunc ſermone fritinnit.*

FRĪVŎLVS, a, um, vanum nugatorium, nihili, was nichts werth. Vet. Gloſſ. *Frivolus, κενός, οὐδαμινός.* Ita *laborem frivolum* Seneca epiſt. 31. *Auſpicium frivolum*, i. e. vanum & mendax, Suetonius dixit Neron. cap. 12. Qui pro ſtulto & amenti uſus in Claudio eſt cap. 14. *In cognoſcendo autem*, inquit, *& decernendo mira varietate animi fuit: modo circumſpectus & ſagax: modo inconſultus & præceps, nonnunquam frivolus amentique ſimilis.* Feſtus: FRIVOLA ſunt *proprie vaſa fictilia quaſſa. Unde dicta ſunt*, verba frivola, *quæ minus ſunt fide ſubnixa.* Ulpianus Lege 11 § 5. extr. D. de pignorat. act. *Non enim credibile eſt, hoc conveniſſe, ut ad univerſam penſionem inſulæ frivola mea tenerentur.* FRIVOLA, id eſt, viliſſima ſupellex. Ita Seneca de tranquillitate animi cap. 1 *Nec inter illa frivola mea tam lætus incedo:* Ubi & Lipſium, ſi lubet, vide. Quintil. lib. 7. cap. 2 *Levibus & frivolis reum inceſſere*, mit ungegrundeten Schmäheworten angreiffen. Plin. lib. 7. cap. 7 *Frivola eſt animalium ſuperbiſſimi origo*, hoc eſt, fragilis & infirma. Itaque recte formatur a *Frio.*

¶ Perfrivolus. Vopiſcus Aurelianô cap. 6 *Hæc video eſſe perfrivola.*

FRONS, frondis, Frondes arborum ſunt tantum, Laub der Bäume/ Valla lib. 4. cap. 73. *Feſta frons*, Virgil. 2. Æn. 249. vide *Feſtus.* Et, *Arboreæ frondes*, Ovid. 4. Metam. v. 657.

¶ Frondeus, von Laub/ voll Laub. *Corona frondea*, Plin. 16. cap. 4. *Nemora frondea*, Virg. 1. Æn. v. 191.

¶ Frondōſus, voll Laub / laubicht. *Montes frondoſi* Apul. lib. 9. *Lucus frondoſus* Virg. 4. Georg. 543. *Frondoſior taxus* Silius lib. 13 v. 596.

¶ Contrarium horum *Infrons*, ohne Laub. Ovid. 4. Pont. 10. v. 31

Hic agri infrondes, &c.

¶ Frondeo, frondēre, grünen. *Nunc frondent ſilvæ*, &c. Virgil. ecl. 3. *Frondens vitis*, Colum. lib. 3. cap. 1.

¶ Frondeſcere, Laub gewinnen/grün werden. Virgil. 6. v. 144 *frondeſcit virga.*

¶ Refrondeſcere, wieder Laub bekommen. Sidonius Apollinar. Carm. 22. v. 46

Sponte refrondeſcit per brachia roſcida palmes.

¶ Frondare, frondes amputare. Unde.

¶ Frondator, der das Laub abſtreifft. Virg. 1. Eclog.

Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras.

¶ Frondatio, abſtreiffelung des Laubs. Colum. lib. 5. cap. 6 *in frondatione cavendum, ne* &c.

¶ Frondarius, adject. ad frondationem pertinens. Plinius lib. 18. cap. 31 *Unus frondator quatuor frondarias fiſcinas complere in die juſtum habet.*

¶ Frondifer. *Nemus frondiferum*, Lucret. lib. 2. v. 259.

¶ Frondicŏmus, poet. *frondicomis habitare locis*, Prud. 3. Cathem. v. 102.

¶ Frondifluus, quando fluunt & cadunt frondes. Boethius lib. 1 metro 5 *frondifluæ frigore brumæ.*

FRONS, frontis, fœmininum. *Frons verecunda, inverecunda, generoſa, vera. Homo integræ frontis*, Ulpiano dicitur lege 13 Dig. de Teſtibus, cui frons ſtigmate inuſta non eſt. Contra Apulejo *frontem literatus* eſt, qui ſtigmata habet, lib. 9. Mileſiarum. *Explicare, exporrigere frontem*, frölich und luſtig ſeyn. Sic, *Exporrige frontem*, Terent. Adelph. act. 5. ſc. 3. v. 53. Et, *Fronte porrectiore loqui*, Plaut. in Caſin. act. 2. ſc. 4. v. 3. *Sollicitam explicuere frontem*, Horat. 3. Carm. od. 29. Hinc *explicata, exporrecta frons*, quid proprie ſit, non latet, nempe glatt/ quod ſignum eſt lætitiæ: cui *rugoſa, corrugata*, runtzelichte opponitur. Sed *Adducta frons*, ad gravitatem ſpectat, Ernſthafftig: *Obducta frons*, ad triſtitiam mœroremque pertinet. Juvenalis Satyr. 9 ineunte:

Occurras fronte obductâ, ceu Marſya victus.

Nubilam Martialis eandem vocat lib. 2. Epigr. 11. *Frons dura*, extremæ impudentiæ: *mollis*, pudoris nimii: hæc intermedia *firma* eſt: quam ita Seneca appellat de tranquillitate animi cap. 4, *Quorundam parum idonea eſt verecundia rebus civilibus: quæ firmam frontem deſiderant. Impudentem, duram frontem & ferream* dicimus. Plin. Panegyr. Trajani c. 35 & *Exſanguem* dixit. Pudentes enim rubeſcunt, quod a ſanguine eſt. Perſius pro ipſo pudore *frontem* dixit Sat. 5. v. 102

Navem ſi poſcat ſibi perſonatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta, periſſe
Frontem de rebus.

Ubi Vetus Scholiaſtes: FRONTEM, *pudorem. Templum enim pudoris eſt frons.* De REBVS, id eſt, ex ſocietate & commerciis hominum. Es wäre keine Scham bey den Leuten. Servius in Eclogam 6. Virgil. notat AVREM memoriæ, FRONTEM Genio, DIGITOS Minervæ, GENVA Miſericordiæ conſecrata fuiſſe. Plin. lib. 11. c. 37 *Frons & aliis* [animantibus] *ſed homini tantum triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeveritatis index.* Cic. lib. 9. ad Famil. epiſt. 10 *Reliquiæ priſtinæ frontis*, i. e. ſeveritatis. Sic *frontem remittere*, i.e. de ſeveritate aliquid remittere, Plinius l. 2. epiſt. 5. n. 5 dixit. *Frontem contrahere*, ſauer ſehen. Cic. ad Antonium lib. 14. Epiſt. ad Attic. *Non ſolum ex oratione, ſed etiam ex vultu, & oculis, & fronte, meum erga te amorem perſpicere potuiſſes.* ¶ *Frontem ferire* eſt indignari: hoc enim indignantes facere ſolent. Cic. 1. ad Attic. Ep. 1 *Puto in eo te riſiſſe, aut ingemuiſſe, ut frontem ferias.*

ferias. Vide ibi Popmam. *In frontem incurrere* dicuntur,quæ passim obvia sunt. Quintil. Declamat. 247 *Quotidianis & in frontem incurrentibus approbari potest.* ¶ *Frontem perfricare*, vide *Frico.* Cic. Catil. 1. cap. ultimo: *Sit inscriptum in fronte uniuscujusque, quid de Rep. sentiat*, hoc est, palam quisque præ se ferat, non dissimulet suam de Repub. sententiam, ein jeder eusserc sich frey öffentlich ꝛc. *Janua animi frons est*, hoc est, animus ex fronte perspici potest, Cic. de petit. Consulat. cap. 11. Juvenal. Satyr. 2. v. 8 *Frontis nulla fides.* Et Cic. ad Quint. Fratr. lib. 1. ep. 1. c. 5 *Natura, frons, oculi, persæpe mentiuntur*, das Geberde treuget offt. Nobilis est illa veterum sapientum sententia, quam Apulejus in Apologia ita expressit: *hominem liberum & magnificum debere, si queat, in primore fronte animum gestare.* Contra de amicit. Cicero cap. 18 *Aperte vel odisse magis ingenuum est, quàm fronte occultari sententiam.* ¶ *Frons occipitio prior est*, hoc est, potior. Quod oraculum vetustatis Plinius sic extulit lib. 18. cap. 5 *Frontem domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur.*

¶ Gellius *Frontem* inter militaria vocabula recenset, lib. 10. cap. 9. *Frons* autem dicitur antica seu anterior aciei ordinatio, rectâ adversus hostem posita, die Fronte. Sallust. Catil. B. cap. 59 *Octo cohortes in fronte constituit*, i. e. in prima acie. Tibull. Panegyr. Messalæ v. 100

Tum tibi non desit faciem componere pugnæ,
Seu sit opus quadratum acies consistat in agmen,
Rectus ut æquatis decurrat frontibus ordo.

Hoc *Æqua fronte ad pugnam accedere*, Livius dixit lib. 36. cap. 44. Vegetius lib. 3. cap. 20 *Una depugnatio est fronte longa, quadrato exercitu, sicut etiam nunc & propè semper solet prœlium fieri.* Sic *Frontem castrorum* Cæsar dixit lib. 3. de Bello Civ. c. 37. Sed solent & aliarum rerum extra militiam anteriores partes *frontes* vocari. Virg. 3. Georg. 24

Vel scena ut versis discedat frontibus.

Spectaculorum frontem Sueton. Claudio c. 4. *Januæ frontes* Ovidius dixit 1. Fastor. v. 135. Et Seneca Consolat. ad Helviam cap. 5 *Quin inania, & specioso ad decepturo fuco circumlita* (bona externa) *inveni, intra nihil habentia fronti simile.* FRONTI id est, primo adspectui. *Primam rerum faciem* ipse sequenti capite vocat. ¶ *In frontem*, id est, ante versus, vor sich. Tacitus Agricola cap. 33 *Ut superasse tantum itineris, silvas evasisse, transisse æstuaria, pulchrum ac decorum in frontem, ita fugientibus periculosissima, quæ hodie prosperrima sunt.* Passim in sepulcralibus inscriptionibus ista occurrunt: IN. FR. IN. AGR. id est, IN FRONTE, IN AGRO: Ut Valerius Probus interpretatur: quorum illud latitudinem, istud longitudinem designat. Sepulcra olim religiosa erant. Ne itaque totus fundus, in quo sepulcrum erat, pro religioso haberetur, sepulcri spatium pro latitudine suâ definiri solebat, cippisque inscribi. Horatius lib. 1. Serm. Satyr. 8. v. 10

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agro
Hic dabat: heredes monumentum ne sequeretur.

Vide ad eum locum Interpretes.

¶ Frontāle, is, ornamentum frontis equorum, ein Stirnblat/ Stirnriemen. Plinius lib. 37 cap. 12 *Equis regum in Oriente frontalia facerent.* Et Livius 37. cap. 40 de elephantis: *Ingentes ipsi erant: addebant speciem frontalia & cristæ, & tergo impositæ turres.*

¶ Frontatus, ut, *Lapides frontati*, qui ad utrumque parietis pertendunt, Eck- oder Schlußsteine/ apud Vitruvium lib. 2. cap. 8.

¶ Fronto, onis. *Frontones*, quibus magna frons est, dictum, ut *Capitones* a Cicerone de Nat. Deor. l. 1. c. 29.

¶ Frontosus. Onomast. *Frontosus, ἰυρυμέτωπος.* ¶ 2. impudens, audax. Augustinus Sermone 58 de meretrice Luc. 7, *Quæ prius frontosa erat ad perditionem, postea frontosior facta est ad salutem...* Idem lib. 7 de Civ. Dei cap. 4 extr. Comparativo *frontosior* usus est.

Composita.

¶ Bĭfrons. *Janus bifrons*, hoc est, gemina facie, Virg. lib. 7. v. 180.

¶ Quadrifrons. Augustinus dicto lib. 7. cap. 4 de Jano: *nunc eum bifrontem, nunc etiam quadrifrontem, tanquam geminum facientes.*

¶ Effrons, quasi sine fronte, extreme impudens. Vopiscus in Numeriano: *Consilii semper alti: nunquam tamen effrontis, sed prudentis*, (sive *pudentis*, ut Salmasius emendat.)

¶ Infrontate, pro impudenter, Planciades Fulgentius dixit Expositione Sermon. antiq. in *Catillare.* Adde Salmas. in Vopiscum cit. loco.

¶ Frontispicium, fastigium anterius domus, in acumen surgens pyramidale, der förder Giebel.

FRONTO, ōnis, Philosophiæ simul & dicendi præceptor M. Antonii fuit, qui statuam ei a Senatu poni curavit Jul. Capitolin. c. 2. ¶ 2. Alterius vero Frontonis meminere Juvenalis Satyr. 1. v. 12

Frontonis platani, convulsaque marmora clamant.

Et Martialis lib. 1. Epigram. 56

Clarum militiæ Fronto togæque decus.

Fructus, vide infra in Fruor.

FRVGIS, frugi, frugem, fruge, ab antiquo *Frux*, quo Ennius usus itemque Ausonius Eidyll. 12. extr. De vi & usu hujus vocis juverit Paullum JCtum audire lege 77 D. de verbor. significat. FRVGEM *pro reditu appellari, non solum quod frumentis aut leguminibus; verum & quod ex vino, silvis cæduis, cretifodinis, lapidicinis capitur, Julianus scribit.* FRVGES *omnes esse, quibus homo vescatur falsum esse: Non enim carnem, aut aves ferasve, aut poma, fruges dici.* FRVMENTVM *autem id esse, quod arista se teneat, recte Gallum definisse. Lupinum vero & fabam fruges potius dici, quia non arista, sed siliqua, continentur: quæ Servius apud Alfenum in frumento contineri putat.* Itaque FRVGES & FRVMENTVM hoc different; quod illæ *siliqua*, hæc *arista* contineantur. Ita, ut *fruges* quandoque generalius reditum omnem, qui ex frumento leguminibusque haud tantum, sed vino etiam & silvis cæduis, item cretifodinis & lapidicinis veniat, designet. Ita plane Horatius lib. 1. epist. 16. v. 9

- - - *Si quercus & ilex*
Multa fruge pecus, multa dominum juvat umbra.

Multa fruge, id est, largo proventu, seu reditu. Frugum inventionem, & culturam Gentiles Cereri, & Eupolemo Atheniensi tribuebant, Plin. ad finem lib. 7.

¶ Dictæ *fruges* a *fruendo*, secundum Varronem. Frequentissime transfertur ad homines: qui *bonæ frugis*, & contra, *nullius frugis* passim dicuntur. Quamquam & hoc invenitur; *homo frugi.* Quod per ellipsin videtur dici, subintellecto *idoneus.* Nisi *frugi* pro *frugis* dictum putemus antiquorum ratione: quos & *Herculi, Themistocli, fami*, pro *Herculis, Themistoclis, famis* dixisse constat, quæ Vossii observatio est lib. 1. de Analogia c. 46. *Frugi* autem Græcis *χρήσιμος* dicitur; hoc est, qui utilis est: & ita Donatus ad illud Terentii Eun. act. 3. sc. 5. v. 60

CH. *Paratum est.* ANT. *frugi es*, &c.

FRVGI ES, *utilis & necessarius: ut fruges humano generi.* FRVGI EST *ergo, in quo est aliquid quo fruamur, id est, utamur.* Sane hic Antipho Chæream commendat & *frugi* vocat, quod parari curasset cœnam: ex qua opera ejus sperare & polliceri sibi poterat, quo suaviter frueretur. Sed multo latius patet *frugi esse.* Id enim integritatem & omnem proprie virtutem complectitur. Unde & Piso *frugi* cognomento appellatus est. Cicero pro Fontejo cap. 13, *Qui* (L. Piso) *tanta virtute atque integritate fuit, ut etiam illis optimis temporibus, cum hominem invenire nequam neminem posses, solus tamen* FRVGI *nominaretur.* Et eam ob caussam cognomentum illud ejus circumlocuturus quasi Juvenalis *Bonum* appellat. Sat. 5. v. 109. Uti *frugi* & *Bonum* esse idem sit. Et vero ipse Cic. FRVGI & NEQVAM, id est malum hic, sicut alio in loco, FRVGALITATEM & NEQVITIAM, opponit. Vide paullo post *Frugalitas.* Sic *frugem* pro recte vivendi ratione sæpius posuere. Ut *quem ad frugem corrigere*, apud Plaut. Tr. act. 1. sc. 2. v. 79

Quid tu adolescentem, quem esse corruptum vides,
Qui tuæ mandatus est fidei & fiduciæ,
Quin eum restituis? quin ad frugem corrigis?

Sic *Pervenire ad frugem*, zur Frucht und Nutz gedeyen/ Quintil. lib. 1. cap. 3. Vide *Præcox* in coquo. *Ad frugem perducere*, Idem lib. 6. cap. 3. Usitatæ sunt & hæ locutiones: *Recipere se ad frugem bonam*, Cic. pro Cœlio cap. 12. sich bessern und from werden. *Redire ad frugem bonam*, Ter. in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 19. Et, *Hominis frugi, & temperantis functus officium es*, Cic. 3. Tusc. cap. 8. Ac, *bonæ frugi servus*, Lege 23 § 5 Dig. ad Leg. Aquil. Et Apulejus lib. 6. p. 177 *frugem tuam periclitabor*, wil probieren/ was du taugst. *Frugi victus*, Quintil. lib. 5. cap. 10 p. 364, qui luxurioso ibi opponitur. *Frugi cœnula*, Juven Sat. 3. v 167. Et Plin. lib. 3. epist. 1. n. 9 *Cœna non minus nitida quam frugi.* Idem lib. 2. epist. 17. n. 4 *atrium frugi, nec tamen sordidum*, id est non sumtuose ædificatum. Dicimus etiam *frugi fieri.* Cic. Philipp. 2 cap. 28 *frugi factus est.* sich bessern/ fromm werden.

¶ Frugifer, ut, *arbor frugifera, arva frugifera*, Lucan. 1. v. 136. & 3. v. 65. fruchtbar. Cic. 3. offic. cap. 2. *Tota philosophia frugifera & fructuosa, nec ulla pars ejus inculta ac deserta.* Et Livius proœmio Operis: *Hoc illud est præcipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri.*

¶ Frūgiferre. Lucret. lib. 1. v. 3 - - *quæ terras frugiferentes Concelebras.*

¶ Frūgescere, fructuosum fieri. Prudentius adv. Symmach. lib. 2 v. 913 *steriles frugescere rarius agros.* Usus & Tertullian. de Ref. Carn.

¶ Frugilĕga formica, Ovid. lib. 7. Metamorph. v. 625.

¶ Frugiperda. Plin. lib. 16 cap. 26 *Salix amittit semen, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero frugiperda.* Adde ibi Harduin.

¶ Frūgipărus. Avien. Phœnom. Arat. v. 1054 *Singula frugiparos attollunt tempora fructus.*

¶ Frugālis, temperans, sobrius, contentus, mäßig/ sättig/ from und sittig. *Optimus colonus, parcissimus, frugalissimus*, Cic. 2. de Orat. cap. 71. *Filius frugalissimus*, Inscript. Grut. p. 712. n. 7. *Frugalior servus* Seneca lib. 6. Excerpt. Controv. 2. Et *villas frugales*

gales dixerunt. Varro lib. 3. rei rust. cap. 2. *Hæc villa frugalior ac melior est, quam tua illa perpolita.* Comparativus rarior antiquis est. Glossæ Cyrilli: *Frugalis*, χρήσιμος, χρηστός. Usus & Apulejus, sed alia notione, quasi *ad fruges pertinens.* Libro enim de Mundo p. 71. ed. Elmenh. dixit *frugalis maturitas*, id est frugum.

¶ Frugalitas: de hac virtute ita disputat Cicero, ut late dicat patere, & reliquas pæne virtutes omnes complecti: proprie tamen esse quam Græci σωφροσύνην, ipse *temperantiam & moderationem*, nonnunquam etiam *modestiam* appellare soleant. Vide ipsam disputationem lib. 3. Tusc. Qu. c. 8. Idem 4. Tusc. c. 16 *Ex quo intelligitur qualis ille sit, quem tum moderatum, aliàs modestum, temperantem, aliàs constantem continentemque dicimus. Nonnunquam hæc eadem vocabula ad FRVGALITATIS nomen, tanquam ad caput, referre volumus. Quod nisi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud pervulgatum esset, ut jam proverbii locum obtineret,* HOMINEM FRVGI OMNIA RECTE FACERE. Et Justinus lib. 20. cap. 4 *Pythagoras velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat.* Et Seneca epist. 58 *Potest frugalitas producere senectutem.*

¶ Frugaliter. *Parce & frugaliter vivere*, Horat. 1. Satyr. 4. v. 107. mäßig und sittig leben. *Frugaliter cœnare*, Seneca Epist. 20. Et comparative Lactantius de Ira Dei cap. 20 pr. *Qui sub disciplina patris aut domini sunt, strictius & frugalius vivunt.*

¶ Est & *Defrugare* verbum apud Plinium lib. 17. cap. 24, quod Budæo significat agros vel segetem ita exhaurire & corrumpere, ut ad fruges reddendas sint infirmi ac minus idonei. Plinii verba sunt: *Oraculum illud maximopere custodiendum, segetem ne defruges.* Ego vero in hoc Plinii loco malim *defrudes* legere. Ita enim Cato de re rust. c. 5. villici officia recensens: *Haruspicem, augurem, hariolum ne quem habeat, Segetem ne defrudet. Nam id infelix est.* Omninò videtur Plin. hoc loco ad hoc Catonianum præceptum respicere: & tantæ auctoritatis habendum significare, ut *Oraculum* nominet. Meursius quidem ex Plinio emendandum Catonem, & pro *defrudet*, *defruget* legendum existimat; ego vero potius ex Catone Plinium & ibi pro *defruget*, *defrudet* restituendum arbitror. *Defrudat*, seu *defraudat segetem*, seu agrum, qui ei opera justa non tribuit: Sed vel de aratione vel lætamine, vel semente aliquid deducit ac detrahit. Ac de semente adeò ibi Plin. agit. Quemadmodum autem qui oleum sibi ungendo emit, quod infundendum lucernis erat, *lucernas fraudare*, Horat. l. 1. Sat. 6. v. 124 dicitur; Sic *defraudare segetem* is, qui sibi servat, quod in sementem impendendum erat.

FRVMEN, inis, pars in medio gutture eminens, juxta Servium in 1. Æneid. der Knopff an der Gurgel. ¶ 2. Aliis summa pars gulæ, fauces, der Schlund. Isidorus lib. 20 Orig. cap. 2 FRVSTVM *vocatum, quod capiatur a frumine. Est enim frumen summa pars gulæ.* Adde Donatum in Ter. Adelph. a. 5. sc. 8. v. 27.

FRVMENTVM, fruges, cujuslibet generis. Getreide. *Locus copiosus a frumento*, Cic. 5. ad Attic. ep. 18. *Frumentum ex agris in loca tuta comportare*, Cic. ibidem. Multitudinis numero Cæsar 3 Civil. cap. 49 *major spes maturitate frumentorum proponitur.* Lemmate Martial. lib. 13. epigr. 12 *Frumentum triticeum*, cum apposito. *Frumenti acervus*, Horat. 2 Satyr. 3. v. 111. De triplici frumento, quod a Provincialibus Romani exigere solebant. *Decumano, Emto, Æstimato*, Sigonius lib. 1. de antiqu. Jure Provin. cap. 1 videndus est.

¶ Frumentaceus, um, ex frumento. Hieronym. Epistola 133 ad Marcellam: *Jesus in deserto plures hordaceis panibus pascit; frumentaceis pauciores.*

¶ Frumentarius, ut, *Lex frumentaria*, Cic. de clar. or. c. 62. Ordnung vom Kornkauff. Cic. in Verr. 5. cap. 5 *Omnis utilitas Siciliæ consistit in re frumentaria maxime. Re frumentaria anguste uti*, Cæs. 3. Civil. c. 16. item, *Frumentariâ re aliquem excludere*, einem den Proviant abschneiden/ passim apud eundem Cæsarem legas. ¶ Frumentarius, vel negotiator frumentarius, ein Kornhändler / ein Kornkäuffer/ Cic. 3. off. c. 13. *Prædo frumentarius*, Cic. Verr. 5. c. 32. Ein Kornräuber.

¶ Alii fuerunt *Frumentarii*, sub Imperatoribus dicti. Vide suprà in *Ago, Agentes in rebus*: itemque Casaub. & Salmas. in Adrianum Spartiani cap. 11. Hieronymus in Obadiam v. 18 *Eos quos nunc agentes in rebus, vel veredarios appellant; veteres Frumentarios nominabant.*

¶ Frumentor, frumentari, frumentum colligere, Korn samlen. *Ire frumentatum*, Pompejus Domitio sub 8. ad Att. epist. 12. quod Cæsar 4. Gall. cap. 11 dixit *frumentandi caussa ire*, &c. Et Livius lib. 22. c. 24 *tertiam partem militum frumentatum dimisit.*

¶ Frumentatio, Fouragirung. Cæs. 6. cap. 38 *confecta frumentatione.* & lib. 7. cap. 64 *frumentationibus prohibere.* Et Livius lib. 31. cap. 36 *parum tuta frumentatio.* ¶ Curam frumentationis ejusque impensas conscripsit Lips. lib. 2. Admir. c. 10.

¶ Frumentator, qui frumentum in castra convehit, Zuführer in einem Feldläger / Marcketender. item Fouragierer. Livius 22. cap. 24 *intentum esse ad frumentatores tutandos*, die Fouragierer bedecken. Adde lib. 31. c. 36.

¶ Frumentatores etiam sunt, qui frumenta aliunde coemunt & apportant. vid. Liv. lib. 2. cap. 34.

A FRVNISCOR, antiquum, quo usus Cato, ut Festus docet, & Metellus Numidicus apud Gellium lib. 17. epist. 2. & vel per φρυνέω, vel per Fruor exponitur. Hinc

¶ *Infrunitus*, i. e. imprudens, insipiens, fatuus. Seneca 3. Benefic. c. 16 *Infrunita & antiqua est, quæ nesciat matrimonium vocari unius adulterium.* Idem de Vita beata cap. 23 *Nec jactabit illas*, (opes) *nec abscondet. Alterum infruniti animi est, alterum timidi & pusilli.* Usus hac voce & Gellius l. 4. c. 9. & Vetus Bibliorum Interpres Eccl. cap. 23. Vet. Gl. ἀπειρόκαλος, *Infrunitus, insolens.*

FRVOR, fructus, & fruitus sum, frui, est voluptatem capere ex usu & delectari, mit Lust geniessen / sich in einem Dinge ergetzen. *Fruere, dum licet*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 104. Geneuß / weil du es hast. Idem Phorm. 1. sc. 3. v. 13 *Ita me DI ament, ut mihi liceat, quod amo, frui.* Itaque plus, quam *uti* est. Donatus: *FRVI, est vesci, a frumine, quæ est summa pars gulæ: a qua re, etiam his, quæ nec cibo, nec poculo sunt, FRVI dicimur,* καταχρηστικῶς: *utpote rebus Venereis, & delectatione odoris, visus, auditus, & cæteris.* B. Augustinus lib. 1. de Doctrina Christiana c. 4. FRVI *est amore alicui rei inhærere, propter seipsam. VTI autem, quod in usum venerit, ad id, quod amas, obtinendum, referre si tamen amandum est. Nam usus illicitus, abusus potius, vel abusio nominandus est.*
B *Utendum est hoc mundo, non fruendum.* Florus lib. 2. c. 6 de Hannibale, qui post victoriam relicta Roma, ubi caput rerum, deliciis affluentem Campaniam peteret: *Cum victoriâ*, inquit, *posset uti, frui maluit.* Hinc *frui* pro delectari, apud auctores invenitur. Plin. Pan. c. 34 *agnoscebamus & fruebamur, cum velut piaculares publicæ* [de Delatoribus loquitur] *sollicitudinis victimæ supra sanguinem noxiorum, ad lenta supplicia gravioresque pœnas ducerentur.* Tacit. lib. 3. Hist. cap. 83. extr. *Velut festis diebus id quoque gaudium accederet, exsultabant, fruebantur, nulla partium cura malis publicis læti.* Claudian. Paneg. Mallii v. 224 *Qui fruitur pœnâ, ferus est.*

Fruitur, i. e. delectatur. *Sapiens fruitur præsentibus*, Cicer. 1. Fin. cap. 19. ¶ Frui etiam notat possessionem alicujus rei, & fructum obtinere. Sallust. init. Catil. *Vita, qua fruimur.* Porro, quid ab utor, fungor, vescor, potior, *fruor* differat, vide in diversis locis, apud Vallam, & in sequentibus infra. ¶ Tandem de syntaxi observes, *Fruor* antique cum quarto casu compositum fuisse, ut vel ex solo Plauto notum est, quem, ut alibi, in hoc quoque imitatus est Apulejus lib. 8 p. 206, *Charitem non tenebis, nuptiasque non frueris.* Adi Indic. Apul. Elmenhorstii.

¶ Fruitus, Fruiturus, fruendus, participia, ut, *Suavitatis nostræ*
C *fruendæ caussa, cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras*, Cic. lib. 2. ad Q. frat. epist. 14. Idem lib. 1. de Finib. cap. 1 *Non paranda solum nobis, sed fruenda etiam sapientia est.* Idem 3. Tusc. cap. 17 *confidere, se voluptatibus fruiturum aut in omni aut in magna parte vitæ.* Seneca epist. 93 *Omnium rerum cognitione frui sumus.* Ulpianus Lege 29 Dig. Quibus modis ususfr. *Usumfructum amittit, quia non meo nomine, sed suo fruitus est emtor.*

¶ A fruendo *Fructus* est. Frucht / Nutze. *Serere fructus*, Früchte pflantzen oder bauen. *Percipere fructus*, Früchte oder Nutzen einnehmen. *Fructus demetere*, Früchte einerndten. *Fructus condere*, hinlegen. Cic. de Senect. cap. 7 *Nunquam fere ulla in agro majora opera fiunt, non serendis, non percipiendis fructibus, non condendis.* Sic dicitur *Fructus laboris*, id est, commodum, der Genieß oder Nutz von der Arbeit. Quintilianus proœm. lib. 6 *Laboris mei fructus ad neminem minus, quam ad me pertinet.* Et auctor Declamationis, Antequam iret in exsil. *Libertatis fructus est jucundissimus.* Et, *Fructum ferre ex re aliqua.* Ter. in Adelph. 5. sc. 4. v. 16. *Hoc fructi pro labore ab his fero*, Archaice pro *fructus*. diesen Lohn habe ich von ihm für meine Mühe und Arbeit. *Spe posteritatis & fructus duci*, Cicer. pro
D Rabirio cap. 10. *Fructus rei familiaris*, i.e. lucrum, commodum, quo res familiaris augeri potest. C. Nep. in Attic. cap. 5 *Fructum pietatis ferre*, i. e. præmium. *Fructum oculis capere ex casu alicujus*, i. e. delectationem, Idem Eumene cap. 11.

¶ Fructifer, a, um, ut *arbor fructifera.* Plin. 12. cap. 3.

¶ Fructificare, καρποφορεῖν, cadentis Latinitatis est, & fere ecclesiasticorum, ut alibi ostendimus. Unde

¶ *Fructificationes arbuscularum* Tertullianus dixit lib. 4. adv. Marcion. cap. 39.

¶ Fructuarius, ad fructus pertinens. Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 9 *Agros, quos fructuarios habent civitates, vult immunes esse*, ubi vectigales intelliguntur. Solinus cap. 35 Gallias *commodas* vocat *proventibus fructuariis.* Palladius lib. 3. cap. 12 de ramis & surculis: *decisis male natis, & veteribus, novellos & fructuarios serva*, hoc est, qui fructus proferre possunt. Plura de hoc vocabulo Jurisconsulti, quorum est *fructuarius servus*, in quo quis usumfructum habet, sed alterius est proprietas: & *stipulatio fructuaria* &c. Vide Leg. 2. Dig. de peculio: & Leg. 4. § ult. de Verb. obligat.

¶ Usufructuarius, apud JCtos. v. gr. Lege 3 Dig. Si ex noxali, *Si cum usufructuario noxali judicio agetur.*

¶ Fructuosus, Cic. Tusc. lib. 2. cap. 5 *Ager quamvis fertilis, sine cultura fructuosus esse non potest.* Idem in Tusc. 5. cap. 31 *Aratio fructuosa, mercatura quaestuosa dicitur. Ars, virtus, fructuosa*, so viel Nutzes giebt. *Fructuosissima est ars medicina*, Plin. 29. cap. 1. Et Cicer. 2. offic. cap. 18 *Non modo liberale, sed interdum etiam fructuosum est, paullum nonnunquam de suo jure decedere.* Idem pro Rosc. Com. cap. 12 *fundus fructuosissimus.* Ulpianus Lege 13 Dig. de solut. matrim. *fundum fructuosiorem facere*, ein Gut verbessern / in bessere Nutzung bringen. Seneca Epist. 9 *Fructuosior est adolescentia liberorum: sed infantia dulcior.* Et Martialis lib. 4 epigr. 46 *fructuosiora Saturnalia.*

¶ Fructuose, adv. Augustinus epist. 77 pr. *Hoc nec dici brevius, nec audiri latius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest.*

¶ Infructuosus, unfruchtbar / unnütz. ut, *infructuosa cultura*, Columella lib. 11. cap. 2. Sic Plinius 16. cap. 26 *Fiunt quaedam loci vitio infructuosa.* Eleganter ad alia transfertur, ut, *infructuosae preces*, Plin. lib. 8. Epist. 23. *Infructuosa epistola*, Senec. Controv. 19. *Infructuosa malitia*, Tacit. 1. Hist. cap. 51. n. 2.

¶ Infructuose, adverb. Hieronymus Augustino Epistola 89. cap. 5 *Vetera sacramenta si nunquam fuissent necessaria, infructuose atque inaniter pro eis Maccabaei martyres fierent.* Et Augustinus Hieronymo epist. 9. c. 4 *infructuose atque inaniter martyres fierent.* Et Augustinus epist. 137 *infructuose cruciari.* Et de Civ. Dei lib. 21 cap. 9 *sero atque infructuose poenitere.*

¶ Infructuositas. Tertullian. de Resurr. carn. cap. 33 *Judaica infructuositas.*

¶ Ususfructus, vide sub *utor.*

Composita Verba a Fruor.

¶ Defruor, idem quod fruor. Symmachus lib. 3. epist. 23 *autumnitate defruimur.* Festus: DEFRVI *dicebant antiqui, ut* Deamare, Deperire: *significantes, omnem fructum percipere.*

¶ Perfruor, plene fruor, wohl geniessen. Cicero lib. 5. epist. 12 ad Lucejum: *ut suavitate ingenii tui perfruamur.* Idem lib. 5. Tuscul. cap. 25 extr. *Gaudere virtutibus beatum est, omnesque sapientes iis gaudiis perfruuntur.*

¶ Perfruitio, Geniessung. Augustinus de Quant. animae cap. 33 *perfruitio veri & summi boni.* Et lib. 6. de Trinit. cap. 10 *non sine perfruitione.*

FRVSTRA, adverb. nequicquam, umsonst / vergeblich. Terent. in Heautont. a. 4. sc. 3. v. 15 *Frustra operam hanc, opinor, sumo*, bemühe mich vergeblich. *Tempus frustra conterere*, die Zeit unnützlich zubringen / Cic. pro Rosc. Comoedo cap. 14. ¶ *Frustra esse*, id est, frustrari, falli, Plautus Persa a. 1. sc. 3. v. 60

Nunquam hercle hodie hic prius edis, ne frustra sies.

Apulejus Apol. *Erras, Aemiliane, & longe hujus animi frustra es.* Facete Ennius in Satyris apud Gell. lib. 18. cap. 2

Nam qui lepide postulat, alterum frustrari,
Quem frustratur, frustra eum dicit, frustra esse.
Nam qui sese frustrari quem frustra sentit:
Qui frustratur, is frustra est; si non, ille est frustra.

Quos versus ita Auson. Popma lib. 2. de differentiis verborum explicat: *Qui studet alium lepide fallere, non statim potest dicere, eludi & falli eum, quem ipse fallere vult. Nam ubi quis sentit frustra alium operam dare, ut se fallat: tum nisi fallitur is, cui fallacia tenditur, frustra est ipse, qui eum frustrari conabatur.*

¶ Frustror, frustrari, verbum commune, decipere. *Haec spes me frustrata est*, Terent. Andr. a. 2. sc. 2. extr. die Hoffnung hat mir offt gefehlet. Idem in Adelph. a. 4. sc. 4. v. 13 *Satis tua nos frustrata fides est*, deine Zusage hat uns gnugsam betrogen. *Exspectationem alicujus frustrari*, Plin. lib. 2. epist. 10. *Seipsum frustrari*, Cic. 4. Acad. cap. 20. Et Liv. lib. 2. cap. 13 *Claelia frustrata custodes.*

¶ Frustro, active. Diomedes lib. 1. de Verbo sub fin. p. 395 ex Caesaris fragmento: *Non frustrabo vos milites.*

¶ Frustrator, Betrieger. Symmachus lib. 10. epistola 51 *frustrator judicum.* Lege 19 de vi & vi armata: *frustrator debitor constitutus est.* Adde Leg. 31 § 2. Dig. de neg. gest.

¶ Frustratorius. Tertullian. de Anima cap. 47 *frustratoria somnia.* Et Arnobius lib. 7 p. 219 *aures frustratoriae.*

¶ Frustratio. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 23 *frustratio dolorem attulit*, die Verfehlung. Plaut. Amphitr. act. 3. sc. 1. v. 14 *in horum familiam frustrationem hodie injiciam maximam*, sollen nicht wissen / wie sie dran seyn.

¶ Frustrabilis. Arnob. lib. 2. p. 58 *res frustrabili exspectatione praesumta.* Idem lib. 6. p. 206 *res agere vacua imaginatione frustrabiles.*

FRVSTVM, i, rei cujusque particula seu fragmentum, ein Stück. Virg. 1. Aen. v. 212 *Pars in frusta secant.* Cicer. Philip. 2. cap. 25 *Magister equitum vomens frustis esculentis, vinum redolentibus, totum tribunal implevit.* Stücklein von unverdaueter Speise / so er gessen hatte. *Frusto panis vendi*, vel *conduci*, hoc est, qualibet vili re, üm ein Stück Brods verkaufft werden. M. Cato de Coelio apud Gellium lib. 1. c. 15, *Frusto panis*, inquit, *conduci potest, vel uti taceat, vel uti loquatur. Frustum*

A

hominis, discipuli, pueri, apud Plaut. Persa a. 5. sc. 2. v. 67. Eine kleine Krappe.

¶ Frustulum, diminut. ein Stücklein. Apulej. lib. 1. Miles. p. 110 *frustulum panis.* Vet. Gloss. *Frustulum*, ψωμίχιον.

¶ Frustillum, aliud diminutivum. Arnobius lib. 2. p. 84 *frustilla ignea:* & lib. 7. p. 231 *frustilla parvula.*

¶ Frustatim, Stückweiß. Nonius, & Prudent. Psych. v. 722

Frustatim sibi quisque rapit, quod spargat in auras.

¶ Frustillatim, idem, a frustillo diminutivo. Plautus Curcul. a. 4. sc. 4. v. 20 *formicae frustillatim differunt*, tragen zu kleinen Stücklein weg.

¶ Frustulentus. *Aqua frustulenta*, Wasser voll eingebrockts Brodts / Plaut. in Curculione a. 2. sc. 3. v. 34.

¶ A frusto & *frustare*, in frusta conscindere est. Florus lib. 2 cap. 2 *Cum Punicae praedae omnibus promontoriis insulisque frustrarentur.* Sic Salmasius & Graevius: male alii *frustrarentur.*

¶ Defrustare, idem. Ammianus lib. 20. cap. 2 *Defrustandae Mesopotamiae opitulari*, & lib. 31. cap. 3. de Hunnis: *Sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata.*

B

FRVTEX, masculinum. Varro lib. 4. cap. 27 *Frutex est*, qui ad justam magnitudinem arboris non assurgit, & statura similis est multis herbis, sed non demoritur, neque arescit, ut herba; sed perennis est, ein Reiß oder Staude / ut Rosa est frutex; Rubus est frutex; Juniperus est frutex. ¶ 2. Per contumeliam *frutex* dicitur homo stupidus & insulsae mentis. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 1. *Nec veri simile loquere, nec verum, frutex.* Apul. Apol. *Ne huic frutici credam non modo alium peccatorem, sed saltem intellectum inesse.*

¶ Fruticetum, locus fruticibus consitus, ein Gesträuch / Buschholtz / Hecke. Horatius lib. 3. oda 12 *Aper fruticeto latitans.* Idem est contracte

¶ Frutetum, sive Frutectum. Plinius lib. 23. cap. 1 *in frutectis & arundinetis.* Columella lib. 6. cap. 22 *frutetis & carectis durantur ungulae.* Prudentius Psychom. v. 442

- - *attritis pedibus per acuta fruteta*
Ire voluptatem.

¶ Fruticosus, adjectivum, staudigt / longe lateque fruticans. *Vimina fruticosa*, Ovid. 6. Metam. v. 344. die sich weit umher ausbreiten. *Mare fruticosum arboribus*, Plin. lib. 6. cap. 22. *Rami fruticosiores*, Idem lib. 20. cap. 13. *Fruticosissimus calamus*, Idem lib. 16. cap. 36.

¶ Frutectosus sive Frutetosus, idem. Plin. lib. 18. cap. 14 *frutectoso solo:* & lib. 19 cap. 2 *sabulosis locis frutectosisque nascuntur.* Columella lib. 2 cap. 2 *Nemerosi frutetosique tractus duplex cura est.*

C

¶ Fruticare, pullulare, frutices emittere. Ausschlagen / Reis gewinnen. Plinius lib. 19. cap. 5 *Inula spatiose fruticat.* Idem lib. 16 cap. 31 *Laurus recisa laetius fruticat.* Etiam de segete Columella dixit lib. 2. cap. 9 *Ubi ex uno semine pluribus culmis fruticavit.* Wann aus einem Korn viel Halmen wachsen. Et Silius Italicus lib. 9. v. 205

seu sunt Byzacia cordi
Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis.

¶ Fruticari, deponentis forma, idem. Cic. lib. 15. epist. 4 *Excisa est arbor, non evulsa; itaque quam fruticetur, vides.*

¶ Fruticatio, pullulatio, Ausssprossung der Stauden. Plinius lib. 17. cap. 1 de Stolonibus: *Ita appellatur in arboribus fruticatio inutilis.*

¶ Fruticescere, staudigt werden. Plinius lib. 17 cap. 27 *myrtus, punicae, oleae celeriter fruticescunt.*

¶ Effruticare, aussprossen / heraus wachsen. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 5 *Necesse est in corpore, & quantum velis integro aut puro, ut naevus aliquis effruticet, aut verrucula exsurgat, aut lentigo sordescat.*

¶ Suffrutices vocant, qui inter herbarum genera numerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascentibus ramulis, foliisque minutis, qui non velut aliarum herbarum folia quotannis arescunt & decidunt, sed perpetuis foliis toto anno virescunt, ut *ruta, hyssopus, salvia.* Matthiolus.

D

FVAT, verbum defectivum, pro sit, aut fuerit, apud Plaut. & Terent. v. gr. in Hecyr. act. 4. sc. 3. v. 4. *Fors fuat pol.* Virg. 10. Aeneid. v. 98 *Tros Rutulusve fuat*, &c. Tibullus lib. 1. El. 1. v. 67 *Ferreus ille fuat*, &c. v. Scal.

FVCINVS, i, lacus in quarta regione Italiae, & in Volscis. Senec. lib. 3. Quaest. Natur. cap. 3. Quem emittere destinavit Caesar Julius; emisit siccavitque, sed aegre, Claudius: sed iterum immisit Hadrianus. Vide Sueton. Caesare cap. 44; Claudio cap. 20, & Spartianum in Hadriano. Martial. Spectac. epigr. 28

Fucinus & pigri taceantur stagna Neronis.

FVCVS, Fuci, sine aculeo sunt, servitia verarum apum, quas in opere & foetu adjuvant, Plin. lib. 11. cap. 1. Diversum tamen de fucis tradidit Varro lib. de re rust. 3. cap. 16, *insectantes a se ejiciunt fucos, quod hi neque adjuvant, & mel consumunt.*

Thränen / *κηφῆνες*, Varro vocat *Fures*. ¶ 2. Fucus marinus, *φύκος θαλάσσιος*, & *φυκίον herba est*, lactucæ similis. Plin. lib. 32. cap. 6, qua mulieres utuntur, ad pingendas malas, quæ *alga* dicitur, Meergraß. ¶ 3. Et *Fucus*, unguentum est, quo vitia faciei mulieres illinunt, Schmincke. Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 3. v. 118 *Vetulæ vitia corporis fuco occultant*, schmincken sich. *Color illitus fuco*, gemachte / falsche Farbe / Cicer. de orat. lib. 3. cap. 52. *Mentiri colorem fuco*, Quintil. lib. 2. cap. 15. Hinc *fucum*, hoc est factitium colorem, *ostro*, sive naturali opponit Horat. lib. 1. epist. 10. v. 26. ubi, si lubet, Torrentium vide. Idem Horat. lib. 3. Carm. od. 5

Neque amissos colores
Lana refert medicata fuco.

Ubi *Fucus* factitius color est, quem *mentitum* Quintilianus vocat lib. 12. cap. 10. ¶ Hinc pro *deceptione* & *fraude* usitatissime sumitur, *fucus*, *φύκη*, Falschheit / Betrug / Teuscherey. *Facere fucum*, insidiose imponere, teuschen / Terent. Eunuch. 3. sc. 5, 41. *Sine fuco*, ohn falsch / simpliciter & aperte. Cic. ad Attic. epist. omnium prima, eaque ineunte: *sine fuco ac fallaciis, more majorum, negatur.*

¶ A Fuco dicuntur *offuciæ*, faciei medicamentum: quo vocabulo in singulari usus Plautus Mostell. act. 1. sc. 3. v. 105. Tralatè pro fallaciis Gellius lib. 14. cap. 1. *Sed id præstigiarum atque offuciarum genus.* Vetus Poëta in Floridis:

Sperne mores transmarinos, mille habent offucias.

¶ Fūco, *φυκιόω*, fucare, fuco inficere, schmincken / färben / ut *Assyrio fucatur Lana veneno*, Virgil. 2. Georg. v. 465. *Fucare vellera*, Solin. cap. 36. *Fucatur sermo pompa facundiæ*, Minuc. Felix p. 124. *Mulieres fucatæ*. *Rubor fucatus*, gemachte Röthe / non diffusus sanguine genuino.

¶ Fucatus, um, simulatum, alles was falsch und nicht rechtschaffen. Cic. pro Planc. cap. 9 *Vicinitas non fucata, non fallax, non erudita artificio simulationis.* An ut *fucata veritas mendacio*, sic *fucata consuetudo opinione* dicere quis possit; disquirit è Gronovio Gallæus ad Lactant. p. 28.

¶ Fūcōsus, fuco vitiatus, verfälscht. *Merces fallaces & fucosæ*, Cic. pro Rab. Postum. c. 14. falsche Wahr. *Ambitiosæ fucosæque amicitiæ*, Idem ad Attic. lib. 1. ep. 18. heuchlende und falsche Freundschafft.

¶ Infucare, fuco inficere, anstreichen. *Vitia infucata*, Cic. lib. 3. de Orat. cap. 25. extr.

FŬGIO, fugere, in fugam se conjicere, fliehen / dahingehen. Ovid. 6. Fastor. v. 772

Et fugiunt freno non remorante dies.

Cicer. ad Brutum epist. 15 *Sapientis fugere negant esse Stoici.* Et, *Fugere e conspectu*, Terent. Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 107. Et, *Fugere alicujus conspectum*, Ovid. 2. Met. v. 594. *Fugere infamiam* Cicer. lib. 1. fam. ep. 1. *nomen invidiosum voluptatis* Idem 4. Acad. c. 45. *Fugere procurationem Reip.* id est abstinere eâ, Nep. in Attico cap. 15. Et passive Augustinus de Civ. Dei lib. 22 cap. 22 *Vitia quibus labor fugitur.* ¶ 2. Sed, *Me fugit*, idem est, quod me latet, præterit, das weiß ich nicht. Cic. Attic. 12 ep. 42 *Illud, quam sit difficile, non te fugit.* Idem 6. Verrin. cap. 12 *Hoc amentem hominem fugit*, da weiß der tolle Mensch nichts von. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 75 *Si paululum modo quid te fugerit*, so dir nur ein weniges fehlen würde / etc. *Vinum fugit*, der Wein stehet auff / wil sich nicht halten. Sic *Vinum fugiens*, quod cedit ætati, apud Cic. lib. 3. offic. cap. 23. *Demissis manibus fugere*, apud Plautum Epid. act. 3. sc. 4. v. 16 est, concitatissimo cursu fugere. Tales enim dimittunt manus & circa latera jactant, ut ad Theophrastum περὶ ἀδολεσχίας, Casaubonus notat. ¶ *Fugere* aliquando est cavere, vel nolle. Horat. lib. 1. od. 9

Quid sit futurum cras, fuge quærere.

¶ Fugiens, ex participio nomen. *Laboris fugiens*, Cæsar 1. Civil. c. 69.

¶ Fŭgitor, oris, qui fugit, Plaut. Trin. act. 3. sc. 2. v. 97

Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore.

Ad summos bellatores, id est comparatum cum summis bellatoribus.

¶ Fugito, are, frequ. idem. *Patris conspectum fugitat*, Terent. Heaut. 3. sc. 1. v. 25. *Herus liberalis est, & fugitans litium*, Ter. Phorm. 4. sc. 3, 18.

¶ Fuga, Flucht / Vermeidung. *Laboris fuga desidiam arguit*, Cic. pro Muræn. c. 4. *Fugam capere*, Cæsar B. Gall. 7. c. 26. *parare fugam* ibidem c. 61. sich zur Flucht stellen. *In fugam se conferre*, Cicer. pro Cæcin. cap. 8. Et, *se in fugam conjicere*, pro Cœlio cap. 26. Et, *dare se se in fugam*, Idem Verrin. 6. cap. 43. die Flucht nehmen / davon lauffen. Quod & absolute dicitur *Dare fugam*, Virg. lib. 7. Æn. v. 24. *Vertere in fugam*, Livius lib. 30. cap. 33. extr. *Hostes in fugam conjecti*, Cæsar Gall. 7. c. 70. in die Flucht schlagen.

¶ Fŭgēla, Apulejus Apol. *Ab iis nunc magnâ fugelâ in ganeum fugit.*

¶ Fŭgax, fugiens, flüchtig. *Fugaces anni*, Horat. 2. od. 14. die flüchtigen Jahre. Idem lib. 3. od. 2

Mors & fugacem persequitur virum.

Volucri aura fugacior, Ovid. 13. Metam. v. 808. *fugacissimus hostis*, Livius lib. 5. cap. 28. *dux*, lib. 30. cap. 28. *miles*, Vellej. Pat. 2, 85. *fugacissimus gloriæ*, Senec. 4. Benef. c. 32.

¶ Fugacitas. Gloss. Cyrilli: *Fugacitas*, ἡ φυγή.

¶ Fŭgitivus. *Servus fugitivus*, Ciceroni Vatinius lib. 5. epist. 9. der seinem Herrn entlauffen ist. *Argentum fugitivum*, Geld das immer zurücke weicht / und sich nirgend antreffen läst / Ter. Heaut. a. 4. sc. 2. extr. Sic *gaudia fugitiva*, Martialis lib. 1. Epig. 15

Expectant curæque catenatique labores:
Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.

¶ Fugitivarius, idem qui fugitivus, Flor. lib. 3. cap. 19. n. 7. vel qui fugitivum quærit. Varro 3. R. R. cap. 14 de cochleariis: *A qua sunt fiendæ, ne fugitivarius sit parandus.*

Composita à *Fugio* sunt:

¶ Aufugio, aufugere, entfliehen / entlauffen / davon lauffen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 10 *Denique hercle aufugerim potius quam redeam.* Et Livius lib. 1. cap. 25 *Jam aliquantum spatii ex eo loco, ubi pugnatum est, aufugerat.* Et Cic. de Nat. deor. lib. 2 cap. 43 ex Arato:

Andromeda aufugiens adspectum mœsta parentis.

¶ Confugere, Zuflucht haben. *Ad fidem alicujus confugere* Cic. Divinat. in Verr. c. 4. *Ad opem judicum supplices inferioresque confugiunt*, Cic. pro Font. cap. 11. Et, *Ad misericordiam alicujus confugere*, pro Ligar. cap. 10. Sic Terent. in Heaut. act. 4. sc. 5. v. 45 *Neque tu scilicet, eò nunc confugies, Quid mea*, &c. Es wird dich diese Ausflucht nicht helffen.

¶ Confugium, Zuflucht. Ovid. 5. Tristium eleg. 6. v. 2

Qui mihi confugium, qui mihi portus eras.

Statius 12. Theb. v. 504 *commune confugium.*

¶ Defugere, deficere, abstehen / abtrünnig werden. In hac enim significatione apud Livium legitur lib. 24. c. 36. quanquam alii *deficientes* ibidem legant. Verba sunt: *Ea pugna defugientes ab Romanis cùm cohibuisset Siculos.* Sed elegans admodum locutio illa est Terentii in Eunucho act. 2. sc. 3, 98 *Nunquam defugiam auctoritatem tuam*, hoc est, recusabo vel detrectabo, will dir gerne folgen.

¶ Defŭga, transfuga. Prudent. Hymn. 1. περὶ στεφ. sive de Calagurritanorum agone v. 42

Idolis litare nigris, esse Christi defugas.

¶ Diffugere, in diversa loca fugere, sich hin und wieder verlauffen. Horatius lib. 1. oda 35. v. 25

Diffugiunt cadis
Cum fece siccatis amici.

Idem lib. 4 oda 7 ineunte:

Diffugere nives, redeunt jam gramina campis.

¶ Effugere, elabi, entgehen / entwischen. *Effugere de prælio*, Cic. 2. Philipp. cap. 29. *Effugere e manibus*, Idem pro L. Manil. cap. 9. aus den Händen entwischen. Sic, *Effugere offensionem*, Cic. 4. fam. ep. 4. Et *Crimen effugere* pro Flacco cap. 3. *Vituperationem* ad Attic. lib. 16. epist. 7. Et Terent. Adelph. act. 5. cap. 8. v. 31. *Hanc maculam nos decet effugere*, für diesem Laster / so uns nicht wohl ansiehet / gebühret uns zu hüten.

¶ Effŭgium, Ausflucht / ut, *Effugium mali*, apud Senec. Hippol. v. 253. *Patet effugium*, id est, locus vel via fugæ, Livius lib. 24. cap. 26. der Weg davon zu kommen / stehet offen. *Effugium alicui præcludere*, die Ausflucht verlauffen / Lucret. lib. 1. v. 973.

¶ Pro fuga Virgilius dixit lib. 2. Æneid. v. 140

Quos illi fors ad pœnas ob nostra reposcent
Effugia, ut Servius interpretatur.

¶ Effugia, fœm. Servius ibidem observat, *Effugiam* appellatam hostiam, quæ effugisset.

¶ Ineffugibilis. Apulejus extremo lib. de Mundo: *Adrastea, ineffugibilis necessitas ultionis.*

¶ Perfŭgere, auxilii gratia ad aliquem perfugere, Zuflucht haben / um Rettung willen. *Hic locus est unus, quo perfugiant, hic portus*, Cic. 7. Verrin. cap. 48. Et Livius lib. 1. cap. 8 de Romulo: *Asylum aperit. eo ex finitimis populis turba omnis perfugit.*

¶ Perfŭgium, Zuflucht. *Commune perfugium, domus*, Cic. 4. Catil. cap. 1. *Laborum omnium, & sollicitudinum perfugium somnus est*, Idem 2. de Divin. cap. 73. Idemque, *Perfugium ac solatium adversis* (rebus) *studia præbent*, pro Archia cap. 7. *Perfugio uti*, zur Entschuldigung fürwenden / in Verrem 4. cap. 41. extr.

¶ Perfŭga, æ, qui vel ad alium ob spem commodi perfugit, vel transfuga, ein Feldflüchtiger / Uberläuffer. *Pro perfuga jussus Tarentum transire*, Liv. lib. 37. cap. 15. ubi Gronovium velim adeas, ex Nepotis Datame & Cæs. 3. B. Gall. cap. 18 illustrantem. *De perfugis nostris copias comparant contra nos*, Cic. in Orat. cap. 66.

¶ Præfugere. Tertullian. de Anima cap. 33 *Etsi anima præfugerit*, &c.

¶ Profugere, von dannen fliehen. *Libenter isthinc, tanquam a domino agresti ac furioso profugi*, Cic. de Senect. cap. 14. Et ad Attic. lib. 15. epist. 21 *profugere ad Brutum voluisse.* Idem pro Dejotaro cap. 4 *Audivit consules ex Italia profugisse.*

¶ Prŏ

¶ Prŏfŭgus, flüchtig / flüchtling. Salluſt. Catil. cap. 6. *Trojani Æneâ duce profugi ſedibus incertis vagabantur.* A

¶ Profugium, confugium, Cic. pro Cæcin. c. 34, & lib. 5 fam. ep. 15, ac lib. 7. ep. 20 allegantur: & a Stephano 1. Tuſculan. extremo: ſed Gruterus, Grævius, & optimus quisque his locis *perfugium* legunt.

¶ Refugere, zurücke fliehen / weichen. *Refugere ad urbem*, Liv. 23. cap. 47. *Refugere a conſuetudine*, von der Gewonheit abtreten / Cicero ad Attic. lib. 1. epiſt. 1. Et, *Animus refugit eaque reformidat dicere*, hat Scheu dafür / entſetzt ſich ſolches zu ſagen / Idem in Philipp. 14. cap. 3. Sic, *Refugere periculum ac deprecari*, Aſinius ad Ciceronem, lib. 10. famil. epiſt. 31. *Iſta memoriam noſtram refugiunt*, hoc eſt, iſtorum non meminimus, Columella lib. 12. cap. 49.

¶ Refŭga, qui refugit. *Cuſtodiæ refuga, non deſertor militiæ eſt*, Macer Lege 13 § 5 Digeſt. de Re militari. der von der Schildwach gelauffen iſt. Eleganter etiam Hieronym. Epiſt. 151. quæſt. 10. ad Algaſiam diabolos vocat *angelos refugas*. Et Petrus Chryſologus Serm. 1 *pietatis refuga*.

¶ Rĕfŭgus, qui periculum fugâ declinat. Tacitus 3. Hiſtor. cap. 61, 4. *Quidam in caſtra refugi, cuncta formidine implebant.*

¶ 2. Et adjective, *Mare refugum*, Stat. 12. Theb. v. 634. *Capilli refugi a fronte*, Lucan. lib. 10. v. 132. das Haar das empor ſtehet. *Amnis refugus*, Plin. Paneg. c. 30. Et Prudent. ὕμν. v. 581 *refugo contemnit honore.* B

¶ Refugium, da man hinfliehen kan. Cic. 2. offic. cap. 8 *Regum, populorum, nationum portus erat, & refugium Senatus.*

¶ Suffugere, entfliehen. Livius 24. cap. 46 *ſuffugere in tecta coëgit.* Et Lucret. 4. v. 361 *ſuffugit ſenſum.*

¶ Suffugium, Zuflucht. Tacit. de German. c. 16 *Solent & ſubterraneos ſpecus aperire, eosque multo inſuper fimo onerant, ſuffugium hiemi & receptaculum frugibus.* Silius 5. v. 509 *ſuffugium infelix miſeris.*

¶ Subterfugere, entgehen / ut, *Subterfugere crimen, calamitatem, periculum, pœnam*, Ciceronis ſunt: qui etiam 3. Offic. cap. 26 *Inſimulant*, inquit, *Ulyſſem tragœdiæ, ſimulatione inſaniæ militiam ſubterfugere voluiſſe.* Et lib. 13 fam. epiſt. 4 *Syllani temporis acerbitatem ſubterfugerunt.*

¶ Transfugere, von einem zum andern fliehen. *Transfugere ad hoſtes*, Plaut. Epidic. a. 1. ſc. 1. v. 28. *Ab amicitiâ afflicta transfugere*, Cicero pro Quintio cap. 30.

¶ Transfugium, defectio ad hoſtes. Livius lib. 22. cap. 43 *Inde movere ſtatuit, ut, quo longius ab hoſte receſſiſſet, transfugia impeditiora levibus ingeniis eſſent.* Tacitus 2. Hiſt. cap. 34 *crebra in civili bello transfugia.* Et Sidonius lib. 8 epiſt. 13 *facere ad Chriſtum de circumciſione transfugium.* C

¶ Transfŭga, Abtrünniger / Uberläuffer. Tacit. de German. c. 12 *Proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt.* Plin. 29. c. 1 *transfugæ ad Græcos.*

¶ Fŭgo, fugare, in fugam convertere, vincere, jagen / treiben / in die Flucht ſchlagen. *Ferro & lapidibus aliquem fugare* Cicer. Aruſp. R. cap. 4. *Longe fugari ex hominum conſpectu* Lucret. lib. 3. v. 48. *Fugare claſſem* Nepos in Timoth. cap. 2. *Fugato equitatu*, Cæſ. 7. Gall. c. 68.

¶ Fugatrix. Tertullian. adv. Gnoſtic. cap. 12 *Dilectio fugatrix timoris.*

¶ Fugalia, feſtum Romæ in memoriam fugatorum regum, apud Auguſtin. lib. 2. Civ. D. cap. 6, quod

¶ Effugare, in fugam ejicere. Auguſtinus Serm. 1. Feria 2. Pentecoſtes: *alii ex diſcipulis effugantur.* Et P. Chryſologus Serm. 13 extr. *Chriſti jejunantis nomine cœpit ab obſeſſis corporibus diabolus effugari.*

¶ Regifugium a Cenſorino dicitur cap. 20.

FVLCIO, fulſi, fultum, fulcire, ſuſtentare, unterſetzen / ſtützen / auffhalten / ut, *Ædificium fulcire columnis.* Vide in *Fultus* ex Propertio. ¶ Metaphora elegans & uſitata eſt. *Imperium debet benevolentiâ fultum eſſe*, Cic. 3. offic. cap. 22. Herrſchafft ſoll durch Lieb und Freundſchafft erhalten werden. *Subſidiis magnis fulcire Rempub.* Idem lib. 12. fam. epiſt. 5. *Potentiâ amicorum fulciri, nobilitate niti*, Declam. Antequam iret in exil. *Labentem fulſit re, fortunâ, fide*, Cicero pro Rab. Poſt. c. 16. D

¶ Fultus, a, um. *Domus fulta columnis*, ein geſtützt Hauß / Propert. lib. 3. eleg. 2. Et *Fultus amicitiis*, Plin. 9. Epiſt. 13. der viel vornehme Freunde hat. Virg. Ecl. 6, 53

Ille latus niveum molli fultus hyacintho.

Ubi Servius: *Apud veteres*, inquit, *unusquisque eo, ſuper quod jacebat*, fultus, *dicebatur. Lucilius* in III. ET PVLVINO FVLTVS. *Virgilius*: ATQVE HARVM EFFVLTVS TERGO.

¶ Fultūra, pro ſuſtentaculo, Auffhältnüß / Träger. Plinius lib. 1. epiſt. 9 *Corpori vaco, cujus fulturis animus ſuſtinetur.* Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 154

Ingens accedat ſtomacho fultura ruenti.

¶ Fultor, qui fulcit. Venantius Fortunatus lib. 2. carm. 12 de eccleſia Magontiæ civitatis:

Eccleſiæ fultor, laus regni, paſtor egentum.

¶ Fulcrum, eine Stütze / Seule. *Fulcrum lecti*, Sueton. Claud. c. 32. Bettſtollen. Hinc pro ipſo lecto ſynecdochice. Juvenalis Satyr. 6. v. 22

-- -- *ſacri Genium contemnere fulcri*,

hoc eſt violare ſanctitatem fidei conjugalis, ut fulcrum torus ſit, ſive lectus Genialis.

¶ Fulcimentum, eine Stütze / Wiederlage. Solinus c. 33 de Alce, Scandinaviæ bellua: *dum fera adſuetis fulcimentis innititur.* Macrob. lib. 7. Sat. c. 9 *deſertum fulcimentis ſuis, labitur in ruinam.* Apulejus lib. 1. Metam. p. 109 *dum pede altero fulcimentum, quo ſuſtinebar, repello.*

¶ Fulmentum, Varro apud Nonium, & Celſus lib. 2. cap. 15. Unde proverb. apud eundem Nonium, *Fulmenta lectos ſcandunt.* Eſt enim fulmentum, ein Bettſtollen. Vide Adagia Hadriani. Itemque Turneb. lib. 15. cap. 5. Nec non Scalig. in 2. Manilii.

¶ Fulmenta dicta, quæ ſuppingebantur ſoleis, ut ſolidiores eſſent. Plaut. in fœmin. *fulmentas* dixit Trinum. act. 3. ſc. 2. v. 94. Græci κατύματα vocant. Vide Caſaub. ad Theophraſtum περὶ ἀγροικίας. Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orat. pag. 258.

Compoſita.

¶ Circumfulcire. Tertullianus de Pallio cap. 5 *nihil circumfulſit, nihil circumſtringit.* Ubi Salmaſ. p. 115 *Circumfulciri de toga dixit.*

¶ Confulcire, ex Lucret. lib. 2. v. 97 quidam arceſſunt, ſed dubius locus eſt, & alii *conflicta*, alii *conſulta* legunt. Adi Giſan. & Pareum.

¶ Effulcire, empor heben / apud Poëtas. Virgilius 7. Æn. v. 94

Atque harum effultus tergo ſtratisque jacebat.

¶ Infulcire, inculcare, apud Senec. Epiſt. 114. Einſchieben / einſtopffen. Sueton. Tiber. cap. 53. *Mori inedia deſtinant, per vim ore deducto, infulciri cibum juſſit.*

¶ Offulcire, zuſtopffen. Apulejus lib. 1 Metam. p. 108 *Vulnus, qua maxime patebat, ſpongiâ offulciens.*

¶ Perfulcire, wol unterſetzen / apud Ovid. vel Lucan. ad Piſon. v. 86

Eloquio ſanctum modo perfulcire ſenatum.

¶ Præfulcire, Cicer. ad Att. lib. 5. ep. 13 *Primum illud præfulci atque præmuni*, erſtlich unterbaue und verſichere das.

¶ Semifultus, halb geſtützt. Martialis lib. 5. epigr. 14

Subſellioque ſemifultus extremo.

¶ Suffulcire, von unten an unterſtützen / aufſtützen. Lucret. 4. v. 865

- - - *capitur cibus, ut ſuffulciat artus.*

¶ Suffultus, unterſatzt / ut, *Porticus ſuffulta columnis*, apud Lucret. lib. 4. v. 428.

FVLGEO, fulgēre, lucere, ſplendere, glänzen / ſchimmern. *Marmorea tecta auro & ebore fulgentia* Cicer. in Parad. 1. c. 4. *Auro fulgere & purpura*, Idem in Catil. 2. cap. 4. Et, *Gladii fulgentes*, blancke und ſchimmernde Degen. Livius lib. 1. cap. 25. *Concurſu increpuere arma, micantesque fulſere gladii.* Et Auguſtinus de Fide & Symb. cap. 7 extremo: *claritas fulſura.* Translate, Nepos Eumene cap. 1. *Fulgebat in adoleſcentulo indoles virtutis*, that ſich hervor / ließ ſich ſonderlich mercken. Antiqui & in tertiâ flexione uſi. Seneca libr. 2. Nat. Quæſt. cap. 56 de fulguratione docens: *Hæc antiqui*, inquit, FVLGETRA *dicebant*: TONITRVA *nos pluraliter dicimus: antiqui aut* TONITRVVM *dixerunt aut* TONVM. *Hoc apud Cæcinnam invenio, facundum virum, qui habuiſſet aliquod in eloquentiâ nomen, niſi illum Ciceronis umbra preſſiſſet. Etiamnum illo verbo utebantur antiqui, correpto* (*Fulgĕtra*) *quo nos producto unâ ſyllaba* (Fulgētra) *utimur. Dicimus enim ut ſplendēre, ſic fulgēre, at illis ad ſignificandam hanc e nubibus ſubitæ lucis eruptionem, mos erat, media ſyllaba correpta ut diceret Fulgĕre.* Sic Virg. 6. Æn. v. 826 *Paribus quas fulgere cernis in armis.* Et lib. 8. v. 677 *Fervere Leucaten auroque effulgere fluctus.*

¶ Fulgens, glänzend / ex participio adjectivum, per gradus etiam mobile. Ut, *arma fulgentia*, Virg. Æn. 2. v. 749. *Fulgens gladius*, Cic. 5. Tuſc. cap. 21, ein blancker Degen. Adde dicta in *Fulgeo*. Columella fine proœmii lib. 6 *fulgentiſſima ſidera.* Claudianus in conſ. Prob. & Olybr. v. 240 *fulgentior aſtris.* Vellejus lib. 2. c. 71 *fulgentiſſimus juvenis*, i. e. ſpectatiſſimus.

¶ Fulgidus, idem. Lucretius lib. 3. v. 364

fulgida cum cernere ſæpe nequimus.

Solinus cap. 37 *ad ſpeciem fulgidi ſideris.* Et Prudentius Cathem. 5. v. 129 *fax fulgida.* Et Fortunatus lib. 8 carm. 5 ſub finem:

Fulgidior radio, dulcior ore favo.

¶ Fulgetrum, &

¶ Fulgetra, fœm. [utroque enim genere Plinius utitur] der Blitz / das Wetterleuchten / vibratio luminis, quæ cum ipſo fit tonitru, ſed ante cernitur. Vid. Plin. lib. 2. cap. 43, *edi tonitrua, fulmina, fulgetra.* Et ibidem: *ſcintillantibus fulgetris.* Idem lib. 28. cap. 2 *Fulgetras poppyſmis adorare, conſenſus gentium eſt.*

¶ Fulgor, ſplendor, heller Glantz. Horatius lib. 2. od. 1

Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos. Et de Arte Poët. v. 143
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat;

hoc eſt, res planas & apertas obſcurare, ſed obſcuras illuſtrare. A

¶ Fulgur, ŭris, Blitz. Curtius lib. 8. cap. 4. n. 3 *ab omni parte cæli emicare fulgura cœperunt.* ¶ Pro fulmine, propter cognatam utriusque materiam, non raro ponunt auctores. Virg. 1. Georg. v. 488

Non aliàs cælo ceciderunt plura ſereno
Fulgura.

Sueton. Domit. cap. 15 *Continuis octo menſibus tot fulgura facta nunciataque ſunt, ut exclamaverit,* FERIAT IAM QVEM VOLET. Item Auguſt. cap. 29 *Tonanti Jovi ædem conſecravit, liberatus periculo, cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam ejus fulgur perſtrinxiſſet, ſervumque prælucentem exanimaſſet.* Alia ibi Caſaubonus.

¶ Fulgurare, fulgur emittere, Blitzen. Cicero de Divinat. lib. 2. cap. 18 *Jove tonante & fulgurante comitia populi habere nefas.*

¶ Fulguralis, ad fulgura pertinens. Cicer. 1. de Divinat. cap. 33 *aruſpicini, & fulgurales, & rituales libri.*

¶ Fulgurat, es blitzet. Plin. lib. 9. cap. 35.

¶ Fulguratio, das Blitzen. Seneca lib. 2 cap. 11 Quæſt. Natural. *Dicturo de fulminibus & fulgurationibus.* Et cap. ſeq. 12 ſæpius recurrit.

¶ Fulgurator, fulgurum inſpector. Vid. Alex. ab Alexandro lib. 5. cap. 13. Turneb. lib. 29. cap. 35. Plin. lib. 2. cap. 8. & 54. & Dalech. p. 100. Sic Cicero 2. de Divinat. cap. 53 *aruſpices, & fulguratores, & interpretes oſtentorum,* &c. B

¶ Fulgŭrītus, ictus fulmine, κεραυνόπληξ, cujusmodi hominem *bidental* Perſius vocat Sat. 2. v. 27,

Triſte jaces lucis evitandumque bidental.

Vide ibi Caſaub. *Fulguritas arbores* Plautus Trinum. act. 2. ſc. 4. v. 138 dixit: quas Virgilius *de cælo tactas.* Conf. Petr. Crinit. de honeſt. diſcipl. lib. 8. cap. 12. Fulguritorum expiationem Numa ab Jove Elicio didicit. Dalech. ad Plin. 2. cap. 54. p. 100.

Compoſita a Fulguro.

¶ Defulgurare, herabblitzen. Auſonius Periocha 4. Iliados:

-- -- *undantem clypeus defulgurat ignem.*

¶ Difulgurare, fulgura ſpargere, auff alle Seiten herum blitzen. Sidonius Carm. 11 (Epithal. Ruricii) v. 20

Poſtes chryſolithi fulvus difulgurat ardor.

Sirmondus ſcripſit *diffulgurat*, F geminato.

¶ Præfulgurare, ante quid fulgurare. Val. Flaccus lib. 3. v. 119

-- -- *ſtrictoque vias præfulgurat enſe.*

Et Statius 7. Theb. v. 502

-- -- *multoque latus præfulgurat enſe.*

Compoſita à Fulgeo.

¶ Affulgēre, ſive Adfulgere, proprie anleuchten / an etwas ſchimmern. Silius lib. 7. v. 467 C

nitenti
Adfulſit vultu ridens Venus.

Nam lucem radiantem intelligi, probant ſequentia v. 470 in Paride: *feſſique nitoris*

Luce cadunt oculi.

Metaphorice felicitati ſignandæ inſervit. ut, *Spes affulget*, Livius lib. 27. c. 28. *Fortuna affulget*, Livius 30. cap. 30. Et, *Lux civitati affulſiſſe viſa eſt*, Idem 9. cap. 10.

¶ Circumfulgere, ümher glänzen. Plinius lib. 2. c. 37 *Hominum capita veſpertinis horis magno præſagio circumfulgent.*

¶ Confulgere, undique fulgere, Plaut. Amphitr. a. 5. ſc. 1. v. 15.

¶ Effulgere, klar ſcheinen / herfür ſcheinen. Livius 22. cap. 1 *ingens lumen effulſit.*

¶ Interfulgere, darzwiſchen ſcheinen. Livius lib. 28. cap. 23. *Aurum argentumque cumulo rerum aliarum interfulgens.*

¶ Offulgere, Obfulgere. Paullinus Petrocorius lib. 5. de vita Martini v. 357

Obfulſit claro venerabilis ore ſacerdos.

¶ Præfulgere, zu ſehr glänzen / Virg. 8. v. 553

Pellis obit totum præfulgens unguibus aurum.

Et Seneca lib. 1. Benef. cap. 6 *auro præfulgent.* Ac Tacitus annal. 13. cap. 45. n. 2 *Memoria Poppæi Sabini conſulari & triumphali decore præfulgentis.*

¶ Refulgere, einen Glantz von ſich geben. Perſius in Prologo: D

Quod ſi doloſi ſpes refulſerit nummi.

¶ Superfulgere, überſcheinen. *Templa ſuperfulges*, Statius 1. Silv. 1. v. 33.

FVLĪCA, æ, avis marina, vel ſtagnenſis, paullo columba major, Græcis λάρος, ein Waſſerhun / Rohrhänlein. Sunt qui mergum nigrum interpretentur, ein ſchwartzer Taucher. Virg. 1. Georg. v. 363

-- -- -- -- -- *cumque marinæ*
In ſicco ludunt fulicæ, &c.

Auſon. epiſt. 13.

Si vitulum tauro, vel equum committis onagro,
Si confers fulicas cygnis, & aedona parræ,
Caſtaneis corylos æquas, viburna cupreſſis.

¶ *Fulix* eadem Ciceroni in Arateis dicitur:

Cana fulix itidem fugiens è gurgite ponti,

Nunciat horribiles clamans inſtare procellas.

FVLĪGO, à *fumus*: unde *fumiligo*: ex quo per ſyncopen *fuligo*, Ruß / Kühnrauch / Kohlſtaub. *Abſtergere fuliginem*, Cicer. Philipp. 2. cap. 36. Virg. Ecl. 7. v. 49

Hic focus & tædæ pingues, hic plurimus ignis,
Semper & aſſiduâ poſtes fuligine nigri.

FVLLO, maſcul. qui veſtimenta purgat, & candida facit, ein Walcker / ein Walckmüller. Martial. lib. 12. Epigr. 59

Hinc inſtat tibi textor, inde fullo,
Hinc ſutor modo pelle baſiata.

Græce κναφεύς, unde factum videtur Germanicum, ein Knappe / qui pannum conficit. Vide Coleri Parerg. cap. 14. ¶ 2. Fullo, vermis, ein Ohrwurm. ¶ 3. Fullo piſcis etiam eſt, γναφεύς, quod ejus decocti ſucco veſtes purgentur.

¶ Fullonius, ut, *Ars fullonia*, Plin. 8. cap. 56, quæ & *fullonica* Vitruvio, lib. 6. proœmio dicitur.

¶ Et ſubſt. *Fullonium*, officina fullonia. Ammianus lib. 14 extr. *Fortuna Adramytenum Andriſcum, in fullonio natum, ad Pſeudophilippi nomen evexit.*

¶ Et Fullonica, officina eſt fullonum. eine Walckmühle / Walckhauß / Cato R. R. cap. 14. quod etiam alio genere & pluraliter exprimunt, *Fullonica, orum.* Frontinus de Aquæduct. lib. 2 *Hæc* [aqua] *non alium uſum, quam in balnearum, aut fullonicorum dabatur.*

FVLMEN, ardor nubium conflictu expreſſus & emiſſus, ein Donnerſchlag / Donnerkeil. Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 18 *Tonitrua & fulminum tactus extimeſcere.* Et ibid. cap. 21 *Romulus lactens fulmine ictus fuit.* Et 3. Nat. D. cap. 35 *Fulmine percuti*, vom Wetter getroffen werden. Idem lib. 2. Divin. cap. 19 *Jupiter multa fulmina fruſtra emittit.* Ovidius 2. Triſt. v. 33

Si quoties peccant homines, ſua fulmina mittat
Juppiter, exiguo tempore inermis erit.

¶ 2. *Fulmen verborum* metaphorice. Cic. lib. 9. Famil. epiſt. 21. *Inſanire tibi videris, quod imitêre verborum meorum fulmina*, hoc eſt, vim, vehementiam, impetum, meine groſſe ernſte und gewaltige Worte. Idem in Tuſc. lib. 2. cap. ult. *Fulmina fortunæ contemnere*, id eſt, ſævitiam. ¶ 3. Pro clade & infortunio Æmilius Paullus apud Livium lib. 45. cap. 41 *Quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint.* Intelligit de duplici clade domeſtica, qua affectus ex duûm filiorum funeribus erat. Albinovanus Eleg. ad Liviam de morte Druſi v. 11

Scilicet exiguo percuſſa es fulminis ictu,
Fortior ut poſſes cladibus eſſe tuis.

Florus lib. 2. cap. 6 *Ubi ſemel ſe in Hiſpania movit illa gravis & luctuoſa Punici belli vis atque tempeſtas, deſtinatumque Romanis fulmen Saguntino igne conflavit.* Et paullo poſt: *Traſimenus lacus, tertium fulmen Annibalis*, id eſt, tertia clades, qua affecit Romanos. ¶ 4. Ponitur & pro pœna ac damnatione. Juven. Sat. 10. v. 92

-- -- -- -- *quo fulmine juſto*
Et Capito & Numitor ruerint damnante Senatu.

¶ 5. Sed & ſtrenui belli Duces *Fulmina* appellantur, quod in bellis quaſi fulminent; ſeu inſtar fulminis ruant & omnia pervadant ac terreant. Quemadmodum Virgilius de Auguſto 4. Georg. dixit v. 560

-- -- *Cæſar dum magnus ad altum*
Fulminat Euphraten.

Et lib. 6. Æn. v. 842 Scipiadas expreſſe vocat *duo belli fulmina*. Et hanc quoque ob cauſſam Ptolemæus Philadelphi frater κεραυνὸς ſeu Fulmen cognominatus eſt, ut de eo Pauſanias in Phocicis narrat. Vide & Buchnerum ad Hymn. Prudentii de Chriſti Servatoris Natali v. 113. ¶ 6. *Procul ab Jove atque fulmine*, πόῤῥω Διὸς, καὶ κεραυνοῦ, id eſt, fugiendæ ſunt potentum & maxime tyrannorum amicitiæ, mit groſſen Herren iſt nicht gut Kirſchen eſſen. Vide Chiliad. Servius in 2. Æn. *Tria ſunt fulminum genera: eſt, quod afflat, quod incendit, quod findit.* Alibi tamen quatuor; alibi plura recenſet. De fulmine diſputat Seneca 2. Quæſt. Natur. c. 31. Vid. Plin. lib. 2. c. 1. & quinque ſequentibus, & ibi Dalechampius. Ariſtot. de Mund. & in Meteorolog. lib. 3. c. 1. Unde *Fulmen triſulcum*, quod tamen *quadriſulcum* facit Lutatius ad lib. 3. Thebaid. Statii v. 321, Vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 39.

¶ Fulmĭneus, ut, *Ignis fulmineus*, Ovid. 2. Pont. el. 2, 118. *Fulminea dextra*, Silius lib. 3. v. 319. *Potentius ictu fulmineo*, gewaltiger als ein Donnerſchlag / Horat. Carm. lib. 3. od. 16.

¶ Fulmino, fulminare, blitzen / donnern / fulmen emittere. Horat. 3. od. 3. *fulminantis magna Jovis manus.* Plin. 2. c. 7. *fulminantem pejerant Jovem.* Et paſſive *Fulminatus*, de cælo tactus, uti mox ex Hieronymo oſtendemus. ¶ Transfertur ad oculos. Propert. lib. 4. eleg. 9 *Fulminat illa oculis.* ¶ Deinde tranſitive eſt fulmine percutere. Eumenius pro Scholis reſtaur. extrema oratione: *Animus adfingit te, Maximiane invicte, perculſa Maurorum agmina fulminantem.* Hinc

¶ Fulminandus, paſſive. Seneca Herc. Oet. v. 6

Fregimus quidquid fuit
Tibi fulminandum.

Her-

Hercules Jovem alloquitur. Et

¶ Fulminatus, fulmine ictus. Plin. lib. 2. cap. 54. extr. *Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.* Hieronymus Epist. 17 ad Marcellam: *Rupes Tarpeia, de cælo sæpius fulminata, ostendit, quod Deo displiceret.*

¶ Fulminatio. Seneca lib. 2. Quæst. Nat. c. 12. *Fulguratio ostendit ignem; fulminatio emittit.*

¶ Fulminator. Arnobius lib. 6. pag. 207 *Cum Capitolium toties edax ignis absumeret, Jovemque ipsum Capitolium cum uxore corripuisset ac filia, ubinam fulminator tempore illo fuit, ut sceleratum illud arceret incendium?*

¶ Fulminatrix. In antiquis inscriptionibus apud Gruter. p. 547. n. 6, & pag. 567. n. 10 est LEG. XII FVLMINAT. quod legi aliter non potest, quam *fulminatrix*, quæ *Fulminea* in Notitia Imperii appellatur. Vide, si placet, Programma nostrum 44, ubi plura de hac Legione, etiam de nomine *Fulminatrix* contra Valesium, qui id rejicit, pro Scaligero & Onuphrio attulimus.

¶ Diffulminare, fulmine disjicere. Silius lib. 5. v. 277

— — — diffulminat omnem
Obstantum turbam.

FVLVVS, adj. dunckelroth / ut, *Fulvi leones*, Virg. 2. Æn. v. 722. *Fulvum aurum* Æn. 7. v. 279. *Fulvus lupus*, Ovid. 11. v. 771.

¶ Fulvius, nomen Romanum ex gente *Fulvia*, ut M. Fulvius Flaccus, Fulvius Nobilior, Aetolorum victor, & alii.

¶ Fulvia, fœminarum nomen, e quibus præcipue famosa est M. Antonii uxor, pars civilium bellorum. Flor. lib. 4. cap. 5, de bello Perusino.

FVMVS, καπνός, Rauch. *Fumus evolutus ex tuguriis*, Curtius lib. 8. c. 4. n. 9. Idem lib. 6. c. 6. n. 30 *Fumus ingens, velut quadam nube absconderat cælum.* Proverbii instar: *Flamma fumo proxima est.* Vide *Flamma.* *Fumum vitans in ignem incidi*, ich wil dem Regen entlauffen / und falle in das Wasser. Vid. Adag. *Fumos vendere*, Martial. 4. epigr. 5. est vana spe & promissionibus homines lactare. Germani dicunt, Staub verkauffen. Idem blasen / und Mehl im Maul behalten. Fuit dictum Alexandri Imperatoris: *Fumo puniatur, qui fumos vendidit.* Qui & impostorem ejusmodi fumo jussit exstingui. Lampridius ejus vitâ cap. 36. Dicebant & *fumum vendere: & per fumum vendere.* Idem Lampridius Heliogabalo: *Idem Zodicus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta & facta venderet fumis*, &c. Capitolinus in Antonino Pio: *Amicis suis in imperio suo non aliter usus est, quàm privatim. Quia & ipsi nunquam de eo cum liberis per fumum aliquid vendiderunt.* *Fumis* & *per fumum vendere est*, per vanitatem vendere: cum quis acceptis muneribus, pollicetur alicui a Principe liberaliter, quæ aut præstare non possit, aut non velit. *Fumus* enim & *Veritas* opponuntur. Ita Lampridius supra laudato loco Zodicum scribit, *aliis minatum, aliis pollicitum, omnes fefellisse.* B. August. Serm. 22 de verbis Apostoli: *Non vobis fumos vendunt, qui dicunt, sancti sumus, non portamus sarcinas vestras, ideo vobis non communicavimus*, Apul. Apolog. *Sed ut ne impunitum Crasso foret, quod Æmiliano homini rustico fumum vendidit*, i. e. imposuit, illusit, decepit. Omen Parasitus apud Diphilum captat e fumo: bonum quidem, si vehemens sit, & recta feratur; sin tenuis & oblique, scævum. Carmen ita habet:

Ἀτενὲς δὲ τηρῶ τοῦ μαγείρου τὸν κάπνον,
Ἐὰν μὲν σφοδρὸς φερόμενος εἰς ὀρθὸν τρέχῃ,
Γέγηθα, καὶ χαίρω τι καὶ πτερύσσομαι.
Ἐὰν δὲ πλάγιος καὶ λεπτὸς, εὐθέως νοῶ,
Ὅτι τοῦτό μοι τὸ δεῖπνον, ἀλλ' οὐδ' αἷμ' ἔχει.

¶ Fūmārium, eine Rauchkammer / locus ubi vina fumo medicabantur, aut aliæ res siccabantur. Martial. lib. 10. Epigr. 36. *Massiliæ quidquid fumaria cogunt*, id est vinum Massiliense. Columella lib. 1. cap. 6 *Fumarium quoque, quo materia, si non sit jampridem cæsa, festinato siccetur, in parte rusticæ villæ fieri potest junctum rusticis balneis.* ¶ 2. Ein Rauchloch. Unde

¶ Fumariŏlum, diminutivum, ein Rauchloch. Tertullianus de Pœnitent. cap ult. *Thesaurum ignis æterni æstimamus, cum fumariola quædam ejus tales flammarum ictus suscitent, ut proximæ urbes aut jam nullæ exstent, aut idem sibi de die sperent.* Ignivomos montes eorumque crateras intelligit.

¶ Fumāria, herba, fumus terræ, Erdrauch.

D ¶ Fūmōsus, *Tecta fumosa*, Virgil. 2. Georg. 242. rauchig. *Perna fumosa*, Horat. 2. Serm. Sat. 2 *Olus fumosæ cum pede pernæ*, Kraut und Fleisch / geräucherte Schincken. *Fumosæ imagines*, id est antiquum genus, Cic. in Pison. cap. 1. Sic & Seneca epist. 44 *Atrium plenum fumosis imaginibus*, de generis antiqua claritate.

¶ Fūmeus, raucherich. *Acheron exudat fumeus*, Val. Flacc. 4. v. 595. Et Prudentius præfat. lib. 1. in Symmach. v. 25

— — — intepuit fomite fumeo.

¶ Fūmĭfer, *Nox fumifera*, Virg. 8. v. 255. *Fumiferi ignes*, Idem lib. 9. v. 522.

¶ Fūmidus, rauchend / ut, *fumida tæda*, Virg. 9. v. 75. & *fumida altaria*, Ovid. 12. Metam. v. 258.

¶ Fūmo, are, rauchen. Virg. eclog. 1.

Bis senos cui nostra dies altaria fumant.

A ¶ Fumīgare, suffire, räuchern / Rauch machen. Varro lib. 3. de Re rust. c. 16 *Mellarius inspicere debet, fumigans leviter, apes.* Apulejus Apolog. p. 312 *parietes fumigati.*

¶ Fumigabundus. Interpres Vulgatus Sapientiæ cap. 10. v. 7 de Pentapoli Jordanis: *Quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra.* Gr. καπνιζομένη.

¶ Suffumigare, idem. *Suffumigare sulphure*, Cels. lib. 6. c. 6.

¶ Fumĭfĭcare, Plaut. in Milit. Glor. act. 2. sc. 5. pr. *Dianæ Arabico fumificare odore*, mit Weyrauch räuchern.

¶ Fumificus. Ovid. 7. Metam. v. 114 *fumificis mugitibus.* Et Sidonius lib. 8. epist. 11 in carmine innexo v. 43

Et claudens geminas subinde nares,
Propter fumificas gemam culinas.

¶ Infumiculum, ein Schorstein / Feueresse.

¶ Infumare, ad fumum siccare, räuchern / unde *infumatus*, participium est apud Plinium lib. 28. cap. 9.

¶ Semifumans. Sidonius lib. 1. epist. 7.

FVNDA, σφενδόνη, eine Schleuder. Livius lib. 36 cap. 18 *fundis, velut nimbum, glandes ingerebant.* Terent. Eunuch. 4. sc. 7. v. 16

Fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Ut illos procul hinc ex occulto cæderes.

¶ 2. Est & Retis genus, Virg. 1. Georg. v. 141

Atque alius latum funda jam verberat amnem,

B ein Waren / Bern / Zuggarn / ein Fummer. ¶ 3. Et *funda*, sacculus vel marsupium, ein langer Beutel / Seckel / Diebssack. Vide Cujac. lib. 10. observ. c. 26.

¶ Fundītor, qui fundâ dimicat. Cæsar 2. B. Gall. cap. 7 *funditores Baleares subsidio oppidanis mittit.* Sallustius Jugurth. c. 95 *hostem sagittariis & funditoribus eminus terrere.*

¶ Fundalis, ad fundam pertinens. Prudentius Psychom. v. 294 de Davide adversus Goliathum:

Dextera fundali torsit stridore lapillum.

¶ Fundibalus, & Fundibalum, ballista, sive machina magni ponderis lapides jaculans. Isidorus Orig. lib. 18 cap. 10 *Ballista & fundibalus* [dicitur] *quasi fundens & emittens.* Rectius a *funda* ducitur. Unde Vulg. Interpres 1. Maccab. 6. extr. inter machinas militares σφενδόνας vertit *fundibala.* Adde Lipsii Poliorc. lib. 3. dialogo 3.

¶ Fundibalator, apud Veget. lib. 3. cap. 14 idem est qui funditor, si salva lectio. Nam aliter MSS. libri. Vide Stewechio notata.

FVNDO, fūdi, fusum, fundere, proprie significat, dispergere, diffundere, emittere, giessen / von sich geben. Proprie de aqua aut liquidis: ut, *Vina funduntur*, Propertius lib. 4 eleg. 6. v. 73. Et Plinius lib. 4 cap. 10 *Funditur in septem lacus Strymon, priusquam dirigat cursum.* Idem lib. 5 cap. 15 *Jordanis in lacum se fundit.* Etiam de origine fluviorum. Idem lib. 6. cap. 9 *Armenia utrumque fundit*, h. e. Euphratem & Tigrim. Frequenter etiam de aliis quibuscunque rebus. Sic *Terra fundit flores*,

C Virg. eclog. 4. v. 20. *fruges*, Cic. de Senect. c. 15. hoc est, abundanter profert, bringt reichlich. *Fundere lacrymas*, weinen. Virg. 3. Æn. v. 348 - - *lacrymas verba inter singula fundit.* Curtius lib. 3. cap. 11. n. 5 *multum sanguinis fusum est*, scil. in prœlio. ¶ 2. Profligare, prosternere. *Fundere exercitum, copias*, passim apud historicos, nec raro apud Ciceronem, ut pro Muræna cap. 9 *magnas copias hostium fudit.* Cæsar 3. Gall. c. 6 *omnibus hostium copiis fusis.* & 2. Civil. cap. 22 *crebris eruptionibus fusi.* Sic accipitur etiam apud Virgil. lib. 2. Æn. v. 420

Illi etiam, si quos obscura nocte per urbem
Fudimus insidiis, totaque agitavimus urbe,
Apparent.

Item, *Fundere verba*, Terent. in Adelph. act. 5. sc. 1. v. 7. *Fundere versus ex tempore*, behende hin Verß machen / Cicer. de Oratore lib. 3. cap. 50. *Fundere* & Medicorum verbum est pro fluere facio, den Leib öffnen. Vide *Comprimo.* Sic quia metalla igne liquefacta funduntur, *fundere* etiam dicuntur artifices aliquem, cum effigiem alicujus arte fusoria exprimunt: unde metalla dicimus *fusa*, h. e. liquefacta.

¶ Fusus, a, um, copiosus. Gellius lib. 2. cap. 26. *Græca lingua prolixior fusiorque, quam nostra.*

¶ Fuse, fusius, adverb. copiose. *Fuse lateque dicere*, weitläufftig und nach der länge reden / Cicer. in Orat. c. 32. Idem 2. Nat. Deor. cap. 7. *Hæc cum uberius disputantur & fusius.*

¶ Fusio, χύσις, das Giessen. Cic. 1. Nat. cap. 15 *Chrysippus mundum Deum dicit esse, & ejus animi fusionem universam.* Et Vitruvius lib. 9 cap. 7 de Sideribus: *Arieti & Piscibus Cetus est subjectus, a cujus crista ordinate utrisque Piscibus disposita est tenuis fusio stellarum.*

¶ Fusilis, e, quod fusum est. *Aurum fusile*, Ovid. 11. Metam. 126. *Sal fusile*, Columell. 6. c. 33.

¶ Fusura, idem quod fusio. Plin. 33. c. 6 *plumbi fusura.*

¶ Fusor æramentarius, ein Rothgiesser / Rothschmied.

¶ Fundĭto, are, frequent. *Funditare verba.* viel Worte machen / Plaut. Amphit. 4. sc. 2. v. 13.

Composita.

¶ Affundere, adspergere. zugiessen. Plin. 12. c. 21. extr. *affusa eis paullatim aqua calida.* ¶ Eleganter de fluviis dicitur, urbes alluentibus. Plin. lib. 5 c. 29 *Mæander plurimis affusus oppidis.*

¶ Affu-

¶ Affusio. Palladius Februar. cap. 28 *antidoti affusione radices infundunt.*

¶ Circumfundere, quod est, circumcirca adspergere, ringsum begiessen/ anfeuchten/ ümgeben. Cicero cap. 6. Somn. Scip. *Terra circumfusa illo mari est, quod Oceanum appellatis.* Et 2. Nat D. cap. 6 *circumfundit terram aër*, hoc est, ambit, die Lufft gehet üm die Erden herum. Idem *Circumfundi copiis*, i. e. militibus, pro Milone cap. 26. von Soldaten allenthalben ümgeben werden. *Corona circumfundi*, Silius Italicus lib. 7. v. 308. id est, hominum frequentia. *Circumfundere aliquem cera, melle*, Nepos Agesilao extremo. De more ipso Kirchman. in de Funeribus libro vide.

¶ Circumfusio. Orosius lib. 1. cap. 2 *Circumfusio Oceani.*

¶ Confundere, commiscere, zusammen giessen/ mit einander vermengen. *Confundere in unum corpus*, Liv. lib. 34. cap. 9. *Confundere vera falsis*, Cic. 4. Acad. c. 19. untereinander mengen. *Sacra confundere profanis*, quod Horatius dixit 1. Ep. 16, 54. *Miscebis sacra profanis*, das hundert ins tausend mengen.

¶ *Confundere aliquem*, est affectu turbare, & in mœrorem & luctum, seu terrorem ac metum, seu pudorem etiam dare. Plin. lib. 3. Epist. 20 *Veritus sum, ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam gravissimi luctus reduxissem.* Petronius: *Nec minus ille fletu confusus.* Sic *Confusos vultus*, Lucanus lib. 3. extr. tristes & lacrymis squalidos vocat. Hinc *Confusio*, mœror & tristitia est: de quo infra. Petronius rursus: *Confusus ille & consilii egens.* Et Sueton. Cæsare cap. 7 *Confusum somnio proxima noctis conjectores ad amplissimam spem incitaverunt.* In quibus *confusus* perterrefactus & trepidans est. Laurentius Novariens. Homil. de Pœnitent. *Ut quid me corripis conscientia? quid me confundis?* Sic alii etiam Patres quam frequentissime hoc verbo ita usi sunt, ut & Vetus Interpres Bibliorum.

¶ Confusus, ex participio nomen adjectivum. vermischt/ verwirrt. Plinius prooem. lib. 7 *Nulli pavor confusior*, intellige, quam homini. Tacitus annal. 4. cap. 63 *confusior facies.* Suetonius Aug. cap. 44 *spectandi confusissimum morem correxit.*

¶ Inconfusus, contrarium. Seneca prooem. 3. Quæst. Nat. *intrepidus inconfususque.* unerschrocken/ unturbirt.

¶ Confusio, Vermischung. *Confusio religionum*, Cic. 2. Leg. cap. 10. *Perturbatio vitæ & magna confusio*, Idem 1. Nat. Deor. cap. 2. Verwirrung/ Irrung und Unordnung. ¶ Idem tristitia, trepidatio, pudor. Plinius Panegyr. Trajani c. 86 *Quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem prosequeris?* Idem lib. 1 epist. 22 *Erit confusioni meæ non mediocre solatium, si tu nihil quereris.* Sulpit. Sever. Epist. 3. ad Bassulam: *Tam erat sancta de ejus gloria exultatio, quam pia de morte confusio.* Vellejus lib. 2. cap. 124 *Quid tunc homines timuerint, quæ Senatus trepidatio, quæ populi confusio, quis orbis metus*, &c. *Confusio populi*, terror. Tacit. 3. Histor. cap. 34 *Cubiculum Imperatoris reserat: filium ejus sinu complexus & genibus accidens, causam confusionis quærenti* (Imperatori) *non se proprio metu, nec sui anxium, sed pro fratre* [imperatore] *pro liberis fratris preces lacrymasque attulisse.* Ubi *confusio* solicitudo, trepidatio, & ut ipse mox loquitur, *metus* est. Idem 4. Histor. cap. 40. *Crebra oris confusio, pro modestia accipiebatur.* Loquitur de Domitiano Juvene: quem inter loquendum crebro erubuisse, seu rubore suffusum significat. Quod plerique, ut est pudoris & verecundiæ signum ferme, ad modestiam interpretes referunt, quod revera sævi & iracundi animi, qui tum latebat tamen, indicium erat.

¶ Confuse, *Loqui confuse*, Cicer. 2. Fin. cap. 9. unordentlich die Worte setzen/ und eins ins andere mengen. Compar. *confusius.* Cic. Philipp. 8. principio: *Confusius hesterno die est acta res.*

¶ Confusim, quod idem fit, ex Plinio profertur lib. 18. c. 16. *Volumen fecit confusim*, ubi alii *confusum* legunt.

¶ Confusaneus, confusus. Gellius præfatione; *miscellam & quasi confusaneam doctrinam conquisiverant.*

¶ Defundere, deorsum fundere, vel effundere. Petronius:

> -- -- -- -- *sic flumine largo*
> *Plenus Pierio defundes pectore verba.*

Et Silius lib. 5. v. 454

> *Donec abundanter defuso sanguine, late*
> *Procubuit moriens.*

Adde in *Diffundo* mox dicenda.

¶ Diffundere, spargere, hin und wieder zertheilen/ versprengen. ut, *Anima in omnes corporis partes diffunditur*, Lucret. lib. 3. v. 438. *Morbus diffunditur a capite*, Plin. lib. 4. Ep. 22. extr. Idem in Paneg. cap. 56 *in immensum diffunditur oratio.* Et, *error longe lateque diffusus*, Cicer. 2. Fin. c. 34. weit ausgesprenget. *Vinum diffusum*, ibid. cap. 8. Wein den man zu Faß gebracht. Dicimus autem & *Defundere vinum, & diffundere*: sed cum discrimine aliquo. *Defundere* enim est de dolio in craterem, aut cratere in pateram, aut inde rursus fundere, (auszapffen/ einschencken/ ausgiessen.) *Diffundere* vero, est in amphoras & cados apothecarum ad asservandum fundere, seu condere (einfüllen/ einlegen/ item einziehen) ut recte Turnebus observavit lib. 1. Adversf. c. 1. Horat. lib. 4. od. 5. v. 33

> *Te multa prece, te prosequitur mero*
> *Defuso pateris.*

Idem lib. 2. Sat. 2. v. 58

> *Ac, nisi mutatum parcit defundere vinum.*

At Lucanus lib. 5. v. 378

> -- -- -- -- *non erigit ægros*
> *Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.*

¶ Diffusus etiam adjectivi naturam induit. Hinc *Diffusior.* Plin. lib. 7. epist. 17 *corona diffusior*, hoc est cœtus numerosior. Et in Panegyr. Trajani cap. 53 *amplius ac diffusius meritum.* Et Colum. 1 c. 4 *diffusiora consepta*, weitläufftig Gebäude.

¶ Diffuse. *Res disperse & diffuse dictas, in locum unum cogere*, was hin und wieder gesprenget ist/ auff einen Ort zusammen ziehen / Cic. 1. de Invent. c. 1. Comparative Avienus Periegesi v. 269

> *At latus hoc terra diffusius explicat agros.*

¶ Diffusor, ut *Diffusor olearius*, id est venditor olei. Inscript. Gruteri p. 466 n. 7 REGVLIANO E. R. DIFFVS. OLEARIO EX BAETICA. Reinesius *diffusori* legebat.

¶ Diffusio. Seneca de Vita Beat. cap. 5. *Comitas & diffusio animi.* Ubi Lipsium consulere fas est.

¶ Diffunditare, Ammianus lib. 16. cap. 23. pr. [Valesf. c. 12] *ubique sese diffunditans.* & lib. 21. cap. 3 *Sol, (ut ajunt physici) mens mundi nostras mentes ex sese velut scintillas diffunditans.*

¶ Effundere, ausgiessen/ vergiessen. Plinius lib. 3. cap. 1. de amne Ana: *in Atlanticum Oceanum effunditur.* Et, *lacrymas effundere*, Cicer. pro Planc. cap. 42. *sanguinem pro repub.* Idem pro Milone c. 37. Et *effundere extremum spiritum*, Idem Philipp. 14. cap. 12. den Geist aufgeben. *Iram in aliquem* Livius 39 cap. 34. pr. *furorem*, 12. fam. ep. 25. Zorn auslassen/ Grim ausschütten. *Effunduntur omnibus portis ad opem ferendam*, Livius 38. cap. 6. einen Ausfall thun. Et *Effundere gratiam collectam*, Cic. 2. fam. ep. 15. Gunst wieder verschütten und verliehren. *Effundere patrimonium inconsulte largiendo*, Cic. 2. off. cap. 15. *Lætitia effusa*, Livius lib. 35. cap. 43. extr. grosse Freude. Sic, *Effusus risus*, Claudian. 3. Rapt. Prof. v. 210. *Effusæ largitiones* Nepos Attico c. 6. *Effusæ quadrigæ*, quæ feruntur prono impetu. Virg lib. 1. Georg. sub fin.

> *Ut, quum carceribus sese effudere quadrigæ,*
> *Addunt se in spacia, & frustra retinacula tendens,*
> *Fertur equis auriga, nec audit verbera currus.*

¶ Effusior, effusissimus etiam dicitur. Livius lib. 3. cap. 5 *effusior fuga.* & lib. 37. cap. 20 *effusissimis habenis stationem hostium invadit.*

¶ Effuse, prodigaliter. *Large effuseque donare*, Cicer. pro S. Rosc. cap 8. extr. mildiglich und übermäßig schencken. *Animus exsultat effuse*, Idem lib. 4. Tuscul. cap. 6. Compar. *effusius prædati sunt*, Livius 34. c. 16. *Effusius dicere*, id est redundanter & copiose, Plin. lib. 1. Epist. 20. *Effusissime diligere*, Idem in Panegyr. cap. 84.

¶ Effusio, prodigalitas, das unrathsam / unnöthige Ausgeben. Cic. pro S. Rosc. cap. 46. Sed, *Effusiones hominum ex oppidis*, das Herausfallen der Leute aus den Städten / Cicer. in Pison. c. 22.

¶ Infundere proprie eingiessen/ einschencken. Horat. Epod. 5. v. 77

> *Majus parabo, majus infundam tibi*
> *Fastidienti poculum.*

Et Curtius lib. 8. cap. 9. n. 19 de India: *Gemmas margaritasque mare littoribus infundit.* hinein schütten. ¶ Deinde translate, *Orationem in aures alicujus infundere*, id est, immittere, vel demittere, Cic. de Orat. lib. 2. cap. 87. *Vitiosi principes vitia infundunt in civitatem*, Idem lib. 3. de Leg. c. 14. Laster einführen. *Infundere se*, einfallen / ut, *Nationes barbaræ in Italiam sæpe infusæ sunt*, vel *se infuderunt.* Atque ita Curtius lib. 5. cap. 6. n. 1. *Hinc illa immensa agmina infusa in Græciam.*

¶ Infusio. Eingiessung. Pallad. lib. 3. cap. 28 infusione theriacæ. Plinius lib. 20. cap. 21 pro clystere usus est. Vid. Harduin. p. 81.

¶ Infusor. Prudentius Cathem 4. v. 11 *infusor fidei.*

¶ Infundibulum, vas, quo in vasa liquores infunduntur, ein Trichter. Colum. 3. cap. 12. ¶ 2. Item, per quod in molam frumentum decurrit, der Kasten über dem Mühlstein/ darein man das Korn schüttet. Vitruv. lib. 10. c. 10.

¶ Interfundo, darzwischen giessen. Avienus Periegesi v. 255

> *Sic vasti moles pelagi interfunditur oras.*

Idem v. 1100 ejusdem periegesf.

> *Dividit, & tentis procul interfunditur undis.*

¶ Interfusus. *Mare interfusum*, Plin. Paneg. cap. 16. Et Virgil. 4. Æneid. v. 654

> -- -- -- *Maculisque trementes*
> *Interfusa genas.*

¶ Offundere, entgegen giessen. *Crassus aer nobis offunditur*, Cic. 4. Acad. cap. 25. Et, *Noctem rebus offundere*, Idem lib. 1. Nat. Deor. c. 3. verdunckeln. *Caliginem oculis offundere*, verblenden. Livius lib. 26. cap. 45 *Cum altitudo caliginem oculis offudisset.* Sic lib. 2. c. 40 Livius: *offusa oculis animisque religione.* & lib. 10. c. 5 *offundere pavorem*, schrecken / mit Furcht blenden.

¶ Per-

¶ Perfundere, conspergere, begiessen. *Perfundi aqua ferventi*, Cic. 3. Verr. cap. 26. *Perfundi gelidâ* Horat. 2. Satyr. 7. v. 91. Et, *Perfundere animum voluptate*, Cic. 4. Tusc. cap. 9. das Hertz lustig machen. *Horror me perfundit*, Idem ad Attic. lib. 8. epist. 6. Sic, *Metu & timore perfusus*, Livius lib. 2. cap. 63. A

¶ Perfusio. Plin. 18. cap. 7 *Italia hordeum sine perfusione tostum molit.* ohne Benetzung. Lactantius lib. 4. cap. 15 pr. *ut gentes baptismo, id est purifici roris perfusione salvaret.*

¶ Perfusorius, *Voluptas perfusoria*, Seneca Epist. 23. id est, exterius adspergens, non penetrans. Adi Lipsium.

¶ Perfusorie, adv. Lege 5. § 1. Dig. Quod vi aut clam: *perfusorie aut obscure dicere*, i. e. vago & ambiguo sermone.

¶ Profundere, gar vergiessen. Cic. lib. 1. ad Att. ep. 18 *Omnes profudi vires animi atque ingenii mei*, ich habe alle meine Stärcke und Vermögen gantz dran gestreckt. *Profundere animam*, Cic. pro Marc. cap. 10. *vitam pro patria*, Idem Philipp. 14. c. ult. & *sanguinem* pro Cluent. cap. 6. Sic Val. Max. 6. cap. 3, 3 *profundere spiritum in acie.* sein Leben dargeben. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 2. v. 54. *Profundat, perdat* &c. Er mag verschlemmen / umbringen. *Profundere patrimonia*, Cicer. 2. Catil. cap. 5.

¶ Hinc Profusus, nomen, id est, supra modum sumtuosus. *Nepos profusus*, ein Durchlaß / Cic. pro Quintio cap. 12. *Populus Romanus non amat profusas epulas*, pro Muræn. cap. 36. köstbare und rathsame Essen. *Profusa luxuries*, Cic. pro Cœlio c. 18. *Profusa convivia*, Suet. Tit. Vesp. c. 7. *Comissationes cum profusissimo quoque extendebat*, ibidem. *Cauda profusior*, Pallad. lib. 4. cap. 13. länger. B

¶ Profuse, adverb. effuse. *Profuse ad castra tendere*, Liv. lib. 10. cap. 36. *Profusius quæstui deditus*, Sallust. Catil. cap. 13. extr. *Profusissime celebrare festos dies*, Sueton. Aug. c. 75.

¶ Profusio, Vergiessung / reiche Ausgiessung. Tertullianus de Pœnitent. cap. 8. pr. *Si non & alibi clementiæ suæ profusionem demonstrasset.*

¶ Refundere, proprie est, quod sparsum erat restituere. Propert. lib. 2. eleg. 26 *urna refundit aquas.* Plin. Panegyr. c. 31 *Refudimus Nilo suas copias.* id est reddidimus. *Refuso mari*, Plin. 36. c. 26. de accessu æstus marini. At Æneid. 7. v. 225 *refuso Oceano*, est refluo: vel potius longius diffuso & remoto, uti Silius lib. 17. v. 63 ait:

campos pariter vallesque refusas.

¶ Refusio. Macrob. 1. Saturn. cap. 21. sub fin. *Pluvialis copia est refusio humoris ad supera tracti.*

¶ Refuse. Columella lib. 4. cap. 1. *In plano refusius egesta humus tumidior est, quam gradus soli crudi.*

¶ Refusorius. *Refusoriæ literæ*, Sidonius lib. 9. ep. 10.

¶ Suffundere, auff oder über etwas giessen. *Oculi suffunduntur*, die Augen thränen oder gehen über. Senec. lib. 2. de Clement. cap. 6 *Imbecilles oculos esse scias, qui ad alienam lippitudinem suffunduntur.* Idem 2. Benefic. cap. 1. & epist. 11. post princ. *Suffundi rubore*, Schamroth werden. *Animus suffusus malevolentiâ*, Cic. lib. 1. Famil. epist. 9. mißgünstig. Hinc & comparativus est. *Suffusior & vestitior sexus*, Tertullianus de Anima cap. 38. C

¶ Suffusio, *Suffusio fellis*, wenn die Galle übergehet. Plin. lib. 22. cap. 23. ¶ 2. Et *Suffusio* morbus oculorum, der Stahr. Plin. 29. c. 6. Qui fit ex concreto humore, inter tunicas ante ipsam pupillam collecto, quo visus usque adeo impeditur, ut discretas rerum species, & colores apprehendere non possit. Cujus curatio quæ manu fit, Chirurgis *paracentesis* dicitur, den Stahr stechen.

¶ Superfundere, über etwas giessen. Columell. 12. cap. 57 *Oleum superfundito.* Translate Livius lib. 5. cap. 7 *Superfundenti se lætitiæ vix temperatum est.* Uberschwengliche Frölichkeit. Et Seneca de Tranquill. cap. 8. extr. *corpora quæ superfunduntur*, scil. armis, i. e. vasta, inhabilia.

¶ Superfusio. Ammianus lib. 17. cap. 15, *aquarum cælestium superfusio.*

¶ Superinfundere, Celsus lib. 8. c. 4. sub fin. & Apicius lib. 8. cap. 7. D

¶ Transfundere, Columella lib. 12. cap. 12 *Cælestem aquam vasis includunt, & sub dio in sole habent: deinde cum sæpius eam in alia vasa transfuderint*, &c. aus einem Gefäß ins ander giessen. *Amorem suum in aliam transfundere*, seine Liebe auf eine andere werffen / Cic. in 2. Philippica cap. 31. *Mores transfundere in aliquem*, Curt. 8. cap. 8, 13.

¶ Transfusio, das Umgiessen. Plin. 34. c. 18 *separatur terrenum transfusione.*

FVNDVS, imum vel dolii, vel navis, vel fluminis, vel cujuscunque rei, der Boden oder Grund. *In fundo residere*, Cic. pro Balb. c. 8. *Largitio fundum non habet*, Idem 2. Offic cap. 15. Id est, Homines instar dolii pertusi, nunquam implentur largitionibus. *Sera in fundo parsimonia*, Senec. Epist. 1. wenns auf die Neige kommen ist / so ist sparen zu spâte. Non audiendi sunt Grammatici & Lexicographi recentiores, qui inter *Fundus* & *Fundum* distinguunt. Ut *Fundus* de agro; *fundum* de imo cujusque rei dicatur. Neque enim id exemplis evidentibus probari potest. Nam quæ adducunt, nihil pro iis diserte faciunt. Servius sane plane contra est, cujus verba ad illud 2. Æneid.

Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento Volvitur,

ista sunt: *Modo*, inquit, *de summitate proprie dixit: alibi de imo: Forsitan & scrobibus quæ sint fastigia quæras?* inde est, Cælumque profundum. *Cujus porro* (longè, procul) *fundus est. Cum de imo* fundus; *de summo* fastigium *dicatur.* Ergo Latina Lingua non nisi *Fundus* agnoscit, *fundum* ignorat. Sane & Vetus Gloss. huc facit, ubi τὸ *Fundus* de agro pariter & ima rei cujusque parte exponitur. Ita enim ibi legimus; *Fundus* χωρίον, ἀγρὸς, καὶ πυθμήν. ¶ 2. Pro auctore *fundum* posuit Plautus Trin. act. 5. sc. 1.

Et rei fundus pater sit potior.

Vide ibi Taubmannum. ¶ 2. Cæterum *fundus* possessio rustica, sic dicta, quod quotannis plurima fundat, ut Varro interpretatur. Vel quia fundamentum rerum omnium est, ut Servio videtur in 2. Georg. Sane, *fundum* & *Fundamentum* conjunxit Gellius lib. 17. cap. 8. *Ejus cœnæ fundus & fundamentum omne erat aula una Ægyptiacæ lentis.* Vetus auctor de limitibus agrorum apud Rigaltium pag. 299 FVNDVS *dictus, quod in eo fundatur, vel stabilitur patrimonium;* Fundus *autem & urbanum ædificium & rusticum* intelligendum est. Verum in urbe locus purus & sine ædificio *area*: in rure *ager* dicebatur: quod si ibi & ædificium esset, *fundus* appellabatur. Nam & JCti *fundum*, agrum cum ædificio definiunt. Vide L. 211. D. de Verb. signif. Videtur tamen & aliquando agrum sine ædificio designare. Vetus auctor de limitibus, apud Rigalt. p. 337 *Et Agrum collimitium* (ita legendum arbitror) *locum primum appellatum: deinde dictum* fundum. *Hi duo fundi juncti jugerum definiunt.* Apud Cic. de Orat. lib. 1. cap. 58 *Obire suos fundos & invisere.* Sic in veteri Gloss. *Fundus* & ἀγρὸς exponitur. *Alienum arare fundum*, proverbialis locutio, pro, alienum curare negotium, suo neglecto, ex Theognide ἀλλοτρίαν ἄρουραν ἀροῦν.

¶ Fundulus, diminutivum. Vitruvius lib. 10. cap. 13 *Ærei moduli cum fundulis ambulatilibus.* Loquitur de hydraulico organo, in quo funduli per modioli cavitatem sursum deorsum possunt dimoveri, ideoque ambulatiles. Boden / den man auff und nieder schieben kan. Vide Lexic. Vitruvian.

¶ Funditus, adverb. a Fundo, sicut *cælitus* a cælo. von Grund aus / zu Grund. Cic. lib. 1. epist. 9 *Quem ego funditus perdidi.* Et Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 9 *Quod si fit, pereo funditus*, so ists mit mir gar aus. *Amicitiam funditus evertere*, Cic. de finib. lib. 2. cap. 25. Ac idem Cicero in Oratore cap. 62 *tollere funditus veritatem & fidem*: & post paullo cap. 64 *ne spondeus quidem funditus est repudiandus.* Sic Tacitus annali 3. cap. 6 *funditus amissæ nobiles familiæ.* Et Prudentius Passione Romani v. 49 *funditus pessumdare.* Lucretius lib. 3. v. 84 *Evertere fundo.* Virgilius lib. 10. v. 88 *fundo vertere* dixit. *A fundamento* Plaut. Rudent. act. 2. sc. 2. vers. 55. *a fundamentis*, Nepos Timoleonte cap. 3. n. 3.

¶ Profundus, adject. tieff / quod non de imo tantum, sed & de summitate per κατάχρησιν dicitur. Quemadmodum Virgil. Ecl. 4. v. 51 *Cælum profundum* dixit: proprie Cicero pro Planco c. 6 *Mare profundum & immensum.* *Profunda montium & silvarum*, Tacitus dixit Agricola c. 25. ¶ Tralate *profundum* dicitur, quidvis immensum, & modum finemque velut haud habens. Mithridates apud Sallust. lib. 4. Histor. *Romanis cum nationibus, populis, regibus cunctis, una & ea vetus bellandi causa est, cupido profunda imperii & divitiarum.* Idem Jugurtha cap. 81 *Jugurtha Bocchi animum oratione accendit*: ROMANOS INIVSTOS; PROFVNDA AVARITIA, COMMVNES OMNIVM HOSTES ESSE. *Profunda avaritia*, inexplebilis, insatiabilis. Quemadmodum Suetonius & *gulam profundam* de Vitellio cap. 7. & 13 dixit, ubi & Casaubonum licebit videre, alia exempla hujus formæ notantem. Superl. *Profundissimus.* Cicer. pro Sextio cap. 43 *divitias in profundissimum libidinum gurgitem profundere.* Mamertin. Paneg. Maximiani cap. 14 *profundissima pace florentes.* Tertullianus lib. 2. cap. ult. *Deorum profundissima cura*, id est religio profana diligentissime culta.

¶ Profunde, adverb. unde Comparativus apud Prudentium in Vincentio v. 119

Quod fixa non profundius
Intraret artus ungula.

¶ Profundum, substant. die Tieffe / pro quo vulgo, sed non probatissimo vocabulo dicunt, *profunditas.* *Abjicere in profundum*, Cic. in Verr. 6. cap. 11. tieff versencken / verstecken. *Profundum putei*, Val. Max. 9. cap. 6, 2. extern. *Vasto profundo*, Silius lib. 4. v. 246. Et, *Tusci stagna profundi*, Idem Silius lib. 10. v. 591. id est Trasimenus lacus. Idem de Græcia Magna lib. 11. v. 22 pro ipso mari:

-- -- Ionio luitur curvata profundo. A
Et Ausonius Mosella v. 144 *Atlantiacum profundum.* ¶ Profundum pro ventre posuit Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. v. 99. ¶ Profundum pro crumena etiam dictum Veteribus Cujacius lib. 10. Observat. c. 26 observat.

¶ Profunditas, posteriori ævo idem fuit, quod superioribus *profundum*, de quo jam diximus. Macrobius sæpe eo usus est, ut lib. 1. cap. 6 de Somn. Scip. *Corporum tres sunt dimensiones, longitudo, latitudo, profunditas.* Et lib. 7 Saturn. c. 14 *oculus videt cæli profunditatem.* Et Tertullianus de Anima cap. 55 *in ipsis visceribus terræ abstrusa profunditas.* Adde Curas nostras Posterior.

¶ Fundo, fundare, stabilire, firmare, gründen / firme constituere. *Respub. præclare fundata*, Cicer. Paradox. 1. cap. 3. ein wohlgefaster Staat. *Fixus & fundatus Reip. status*, lib. 1. ad Attic. epist. 16. *Fundare reditus* similiter dixit Plin. Paneg. cap. 70. auf festen Fuß stellen/in gute Richtigkeit bringen. Eleganter quoque Horatius lib. 1. Epist. 15. extr.

Vos sapere & solos ajo bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

¶ Fundatus, gegründet. Quintilian. Declam. 9 *Fundata paternis avitisque opibus domus*, eine reiche vornehme Familie. B *Fundatissima imperia*, Arnob. lib. 3. p. 115. Et Augustinus epist. 28 *Catholica fundatissima fides.* Idem epist. 56 *fundatissima ecclesia.* Comparativus est apud Vitruvium lib. 7. cap. 3 *Quo fundatior erit ex arenato directura, eo firmior erit ad vetustatem soliditas tectorii.*

¶ Fundatio, fundandi actus. Idem Vitruvius lib. 5 extremo: *in theatrorum & muri fundationibus*: Et lib. 6. cap. 11 idem *fundationes crassiores* pro fundamentis dixit.

¶ Fundamentum, der Grund / principium, quo nititur aliquid. *Pietas fundamentum est omnium virtutum*, Cicer. pro Plancio cap. 12. Grundfest aller Tugend. *Justitiæ fundamentum est fides*, Idem 1. Offic. cap. 7. *Agere, ponere, jacere fundamenta*, den Grund legen / locutiones sunt, apud Ciceronem passim obviæ, & rei quasi dare principium notant. *Jeci fundamenta pacis*, 1. Philipp. cap. 1. den Weg zum Frieden bahnen. *Mali fundamentum, & radices altiores habere*, Brutus ad Att. quæ inter epistolas ad Brutum habetur. Rursus Cicero pro Milone cap. 27 *Parietem sic per vestibulum sororis instituit ducere, sic agere fundamenta, ut* &c. Idem 2 de Finib. cap. 22 *Fundamenta vos virtutum in voluptate, tanquam in aqua ponitis.* Et in Pison. cap. 4 *fundamentis positis consulatus tui.* Non ergo est, quod *fundamenta ponere*, quia Germanismo consonat, timidius usurpemus, aut, ut minus Latinum, fugiamus: quanquam alterum, C *jacere fundamenta*, frequentius Ciceroni & aliis bonis auctoribus sit. Idem sentias de formula *locare fundamenta.* Plinius lib. 36 cap. 14 *ne in lubrico atque instabili fundamenta tantæ molis locarentur.* Et Virg. Æn. 1. v. 428

Fundamenta locant alii, &c.

Sed *fundamentum convellere*, umreissen / schwach machen / Columell. lib. 1. c. 4. extr. Et Nepos Timoleonte cap. 3 *Arcem Syracusis, quam muniverat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis disjecit.* Item Hannibale cap. 7 *Domum a fundamentis disjecerunt.* Sic, *a radicibus*, Phædrus lib. 3. fab. 11. v. 49. Salluftius: *ab stirpe illustres familias evertere*, de Ordin. Rep. ad Cæsarem Orat. 2 dixit.

¶ Fundamentaliter, Sidonius lib. 3. epist. 8. extrem.

¶ Fundāmen, idem quod fundamentum, sed poetarum fere proprium. Virgil. Georg. 4, 161

Prima favis ponunt fundamina.

Ovidius lib. 5. Metamorph. v. 361

-- -- Siculæ fundamina terræ.

Manilius lib. 1. v. 726

In cuneos alti cogat fundamina cæli.

Prudentius Psychomach. v. 826

Metatura novum jacto fundamine templum.

¶ Fundator, qui fundat. *Hilario fundator & eruditor conversationis monachorum*, Hieronymus in Vita. *Fundator pacis, fundator quietis publicæ*, inscriptiones ex seculo Constantinorum habent. Vid. Gruteri Opus Inscr. p. 282. n. 6. & 283. n. 4.

¶ Subterfundare. Lactantius lib. 2 cap. 8 *Cum fabricaretur cælum, terraque subterfundaretur.*

FVNGOR, fungi, verwalten. *Fungi munere* quocunque dicimus. *Fungi suo officio*, Cic. pro Cœlio cap. 9. thun/was man schuldig und pflichtig ist. Idem Offic. lib. 2. cap. 13 *justitiæ fungatur officiis.* & ibidem cap. 17 *Crassus functus est ædilicio maximo munere.* Et mox: *ædilitate functus est.* ¶ Plaut. & Terent. cum accusativo fere efferunt antique, ut, *Neque boni, neque liberalis functus est officium viri*, in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 18. Sed & ita Nepos Datame cap. 1, *Datames militare munus fungens.* Suetonius Augusto cap. 35 *Quo autem lecti probatique & religiosius & minore molestia munera Senatoria fungerentur*, &c. Exempla plura cum quarto casu collegit Lambinus ad locum allegatum Nepotis. Adde Vossium de Construct. cap. 22. *Justitiæ fungantur officio, qui adipisci veram justitiæ gloriam volent*, Cic. 2. Off. cap. 13. *Fungi vitâ*, idem quod *agere vitam.* Vall. lib. 5. cap. 5. Aliàs *fungi vitâ*, mori est: pro quo & *diem fungi*, Sulpicius Severus dixit lib. 1. Hist. S. cap. 7. extr. & alibi, de quo videas, quæ Jo. Vorstius notavit in l. c. p. 24.

¶ Functio, Verwaltung/Verrichtung. Cic. Tusc. lib. 2. cap. 15. *Labor est functio quædam vel animi vel corporis.*

Composita.

¶ Defungor, defungi, ein Amt beschliessen / zum Ende ausführen. Terent. in prol. Eun. *Defunctus jam sum*, ich hab nun das meine gethan. Et in Adelph. a. 3. sc. 4, 62 *Utinam hoc sit modo defunctum*, auf ein Ende gebracht hätten. *Defungi morbo*, est morbum evadere vel superare, eine Kranckheit ausstehen und davon kommen. Liv. lib. 4. cap. 52 *Perfuncta civitate plurimorum morbis, perpaucis funeribus.* Sic, *Defunctum esse periculo*, Cicero pro Rosc. Am. cap. 8. die Gefahr überstanden haben. Sic *fatalibus malis defunctus*, Sueton. Ner. c. 40. Et, *laboribus defunctus*, Horat. lib. 3. od. 24. v. 15 *Defungi vitâ*, sein Leben beschliessen. & *corpora vitâ defuncta*, Virg. 6. Æn. v. 306. *Defungi in aliqua re*, Terent. Phorm. act. 5. sc. 8. v. 32.

¶ Defunctus, mortuus. Plinius lib. 9. epist. 9 *Plerique tantum viventes amant, seu potius amare se simulant; ac ne simulant quidem, nisi quos florentes vident. Nam miserorum, non secus ac defunctorum, obliviscuntur.* Et Boeth. lib. 3. Metro 3

Quamvis fluente dives auri gurgite
Non expleturas cogat avarus opes,
Ornetque baccis colla rubri littoris
Ruraque centeno scindat opima bove:
Nec cura mordax deserit superstitem;
Defunctumque leves non comitantur opes.

¶ Defunctorius, peractus, ut, *apodixis defunctoria*, Petron. p. 182. hoc est, VVowerio interprete, libellus, quo quis ostendit perfunctum esse; apocha &c. Deinde Perfunctorius sonat *levis.* Satyricus idem pag. 190 *nec satiatus defunctorio ictu.*

¶ Defunctorie, adverbium, idem quod leviter, obiter. Seneca Controvers. 31. extr. *Defunctorie caussam meam egissem?* Ulpianus Lege 2. § 32 ad SC. Tertyllian. *Non solum autem qua non petiit, coercetur; sed & qua defunctorie petiit.*

¶ Perfungi, hinausführen/ das seine thun an etwas. Terent. Hecyr. a. 4. sc. 2. v. 18 *Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum, satietas me jam tenet studiorum istorum.* Et Cic. lib. 1. famil. epist. 8 *Cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis essemus perfuncti.* Idem pro Marcell. cap. 10 *Respub. perfuncta est hoc misero fatalique bello*, Krieg ausstehen.

¶ Perfunctio, ut, *Perfunctio honorum*, Cicero lib. 3. de Orat. cap. 2. *laborum perfunctio, dolorum perpessio*, Idem lib. 1. de Fin. cap. 15. pr.

¶ Perfunctōrius, *Opera perfunctoria*, hoc est, non accurata satis & sedula, Arbeit / so man unfleißig und überhin thut/wie faule Mägde kehren.

¶ Perfunctōrie. Lege 5. § 1. Dig. Quod vi aut clam. Sed plures ibi legunt perfusorie, quod supra in *Fundo* ex eadem lege dedimus. Dixit tamen Petronius p. 56 *me cœpit non perfunctorie verberare.* Et Ambrosius principio epist. 14 *Non perfunctorie motus videris.* Et Augustinus epist. 148 princ. *Si perfunctorie atque adulatorie res agatur.*

FVNGVS, ein Schwamm / Boleti, Schwämme / so man isst / Pfifferlinge / vide *Boletus.* *Fungi pratenses.* Horat. lib. 2. serm. satyr. 4. v. 20

-- -- pratensibus optima fungis
Natura est, &c.

Proverb. *Nasci subito, ut fungi.* ¶ 2. Plaut. in Bacchidibus a. 4. sc. 7. v. 23 *Fungum*, & *Fungum putidum*, hominem stolidum vocat, & inutilem. ¶ Fungi etiam dicuntur exustæ ellychnii partes, quæ emungendæ veniunt, was man vom Lichte butzet / Schnupffen. Virg. 1. Georg. v. 390 D

Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ
Nescivere hiemem: testa cum ardente viderent
Scintillare oleum & putres concrescere fungos.

Vide ibi Servium. Et Plin. lib. 18. cap. 35 *Ab his terreni igne proxime significant: pallidi namque murmurantesque tempestatum nuntii sentiuntur: pluviæ etiam in lucernis fungi.* Græc etiam μύκητας vocant.

¶ Fungosus, fungosum rarum & leve, leichte und locker wie ein Schwamm. Columell. 4. cap. 29 *fungosa medulla.* Plinius lib. 16. cap. 36 *arundo fungosior.*

¶ Fungīnus. *Fungino genere est, capite se totum tegit.* Plaut Trinum. act. 4 sc. 2. v. 9. Schwamm-Art.

FV̄NIS, dubii generis, ein Strick/ Seil. *Funis canabinus*, Columell. lib. 6. cap. 2. ein Hänffen Strick. *Funis ductarius*, Vitruv lib. 10. cap. 3. extr. ein Zugseil. Raro fœmin.

¶ Funiculus, ein Stricklein/ Schnur. Plin. 12. c. 17 *attracti funiculis herbam convolvi.* Et Cicer. lib. 2. de Invent. cap. 5 *funiculus a puppi religatus scapham annexam trahebat.* ¶ *Abrumpetur tensus funiculus*, ex Luciani dialogo quodam Germa

Germani sic: Wenn man die Senten zu hoch ziehen wil/so springen sie. ¶ *Funem ducere* aliud proverbiale, pro altercari cum aliquo. Tractum a ludo puerorum, qui sparteam restim ductitabant, & tamdiu trahebant, donec aut rumperent, aut alteruter, omissa funis prehensione, in nates caderet. Tertull. de Pudicitia cap. 1 *Sed non decet ultra de auctoritate scripturarum ejusmodi funem contentiosum alterno ductu in diversa distendere.* Quod idem lib. 4. adv. Marcion. cap. 4 dixit, *funem contentionis ducere.* Varro lib. 3. de re rust. cap. 6 *ducere sertam* dixit. *Serta* enim funis. Vide ad eum locum Joseph. Scalig.

¶ Funalis, ut, *Funales equi*, die an Seilen ziehen. Sic autem appellantur, tum qui duobus ad jugum junctis, tertius (aut quartus etiam) antecedens adjungitur: tum qui quatuor simul junctis, dextram sinistramque exterius incedunt. Sic dicti, quod fune seu habena regantur. De antecedente Statius 6. Thebaid. v. 460

Nec jam sufficiunt stimuli, nec verbera, voce
Nominibusque cient: Pholoen Admetus & Irin,
Funalemque Thoen.

Pholoe, *Iris*, *Thoe*, equarum nomina. *Pholoe* & *Iris* ad jugum junctæ erant: *Thoe* singularis antecedebat, gieng auf dem Riemen. De junctis ad latera exterius Svetonius Tiberio cap. 6. extr. *Dehinc pubescens, Actiaco triumpho, currum Augusti comitatus est, sinisteriori funali equo, cum Marcellus Octaviæ filius, dexteriore veheretur.* Vide ibi Torrentium.

¶ Funale, subst. eine Fackel. *Funalis cereus.* Val. Max. lib. 3. cap. 6. Wachsfackel. ¶ Item *Funis* apud Livium lib. 42. cap. 65 *Funda media duo funalia imparia habebat*, die mittelsten zweene Stricke sehr ungleich.

¶ Funarius, qui funem tractat, unde cognomen Gratiano majori, patri Valentis & Valentiniani, apud Aurel. Victorem in Epitoma, & Ammianum lib. 30. cap. 24.

¶ Funambulus, σχοινοβάτης, der auf dem Seil gehet oder fähret. Terent. in Prolog. Hecyr. *Populus studio stupidus in funambulo animum occuparat.*

¶ Funerepus, idem qui funambulus, apud Apulejum 4. Floridor. principio.

FVNVS, ĕris, ὁμώνυμον est, non unum significans. Sed proprie & vulgarissime pompam funebrem denotat. Donatus: FVNVS *est pompa exsequiarum: dictum a funalibus.* Et ita Servius quoque & Isidorus tradunt. Vet. Gloss. *Funus*, πένθος, κηδεία. Hinc *in funus prodire* Terent. a. 1. sc. 1. v. 88. Et, *in funus venire*, & *funeri dare operam*, Cic. lib. 15. ad Attic. epist. 1. *Funere regio efferre*, Sueton. Nerone cap. 30. Item: *Convenire ad funus*, Cic. pro Quint. cap. 15. zum Begräbnüß zusammen kommen. *Funus alicui facere*, Ser. Sulp. ad Cic. lib. 4. fam. epist. 12. Begräbnüß halten. *Funus ducere*, Cic. c. l. & Plin. lib. 10. cap. 43. Virgil. 3. Æneid. v. 62

Ergo instauramus Polydoro funus, &c.

¶ Pro cadavere ipso seu mortuo ponitur. *Funus nullius ex suis vidit*, C. Nepos in Regib. cap. 2. Sic *inhumatum funus*, Lucanus lib. 7. v. 820 dixit. Virgil. 2. Æn. v. 539

-- -- *& patrios fœdasti funere vultus.*

Ubi Servius: FVNERE, *cadavere: ab eo, quod procedit id quod sequitur.* FVNVS *enim jam ardens cadaver.* Pompa autem præcedit: sequitur deinde combustio cadaveris. Sic usum Manilium isto vocabulo, Scaliger; Claudianum Barthius in Comment. notarunt. Repentinus funeris adspectus signum propinqui interitus olim erat, quemadmodum omnia funera funesta, & abominabilia. Barth. ad libr. 4. Thebaid. Statii pag. 1126. 1127. ¶ 3. Alibi & pro morte seu fatali necessitate ponitur. Virgil. Ecl. 5. v. 20

Exstinctum Nymphæ crudeli funere Daphnin
Flebant.

Et lib. 4. Æneid. v. 308

Nec moritura tenet crudeli funere Dido.

Et alibi, 6. Æn. v. 429 -- -- *funere mersit acerbo.*

¶ Hinc *funus* pro exstinctione, deletione etiam dicitur. Lucan. lib. 4. v. 231 -- -- *pro dira pudoris*
Funera!

Prudentius Agnete v. 69

Exsulto, talis quod potius venit,
Vesanus, atrox, turbidus, armiger;
Quam si veniret languidus ac tener,
Mollisque ephebus, tinctus aromate,
Qui me pudoris funere perderet.

¶ Funĕreus, ut, *Funereæ mulieres*, des Todten Mutter und Schwestern/ quæ & *Funeræ* Veteribus dicebantur. Lex Solonis eas ἐπικηδείους vocat, die im Leide gehen. Virgil. 9. Æn. v. 486

-- -- *nec te tua funera mater*
Produxi pressive oculos:

Ad quem locum videndus Servius, item Josephus Scaliger Comment. in Catalecta Veterum Poëtarum p. 283. Ovidius Bubonem vocat *funereum* lib. 10. Metam. v. 453. *Fax funerea*, eine Leichfergen. Martial. lib. 8. Epigr. 43. *Funereus homo* opponitur *vitali* apud Barth. l. c. 1127.

¶ Fūnebris, *Laudatio funebris*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 6. & Voss. lib. 3. Instit. Orat. p. 412. ubi de origine harum Orationum. *Funebris concio*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 84. Leich-Versamlung: quod alibi & Leich-Predig verti potest. *Funebre vestimentum*, ein Trauerkleid / Idem 2. de Leg. cap. 23. *Epulum funebre*, in Vatin. cap. 12. extrem. Seelbad. *Justa funebria*, Liv. lib. 1. cap. 20. Leichen-Begängnüß. *Funebre bellum*, Horatius lib. 1. epist. 20. *Funebres ludi*, pro mortuis exhibiti.

¶ Fūnerare, sepelire. Horat. Plin. & Sueton. e. g. Suet. in Domit. cap. 17 *per vespillones exportatum nutrix in suburbano funeravit.* Plinius lib. 33. cap. 10 *Cæcilius funerari se jussit H. S. XI.*

¶ Funerarius, ad funus pertinens, ut *funeraria actio*, Lege 14 Dig. § 6 Hæc actio, de Religiosis &c. hoc est quæ de impensis funeris caussa factis vel faciendis instituitur. Eadem &

¶ *Funeraticia actio* appellatur eodem Titulo Lege 30, ex Pomponio.

¶ Fūnestus, *Domus funesta*, Ovid. 7. Metam. v. 575. id est, funeribus inquinata, ein Haus/ daraus ihr viel auff einmahl oder auffeinander sterben. *Bellum funestum*, Livius lib. 35. cap. 32. Et, *Nuptiæ funestæ*, Idem lib. 4. cap. 9. Heyrath so mit Blutvergiessen zugehet. *Victoria funesta*, cruenta, illætabilis, detestanda, Planc. ad Cic. lib. 10. epist. 8. *Funestus ensis*, Cicer. in fragm. Arateis, ubi Grotius notat ita dictum *funestum ensem*, μάχαιραν κακόεργον καὶ δεινόζιον. Sed Grutero *funestus ensis* est sicut *funestum bellum*, *funestus Mars*, βροτολοιγὸς, h. e. ἀνθρωποφθορὴς, ἀνθρωποκτόνος, αἱματοφθόρος. Nec Gradibus caret hoc nomen. Cicero lib. 9. ad Attic. epist. 5. *Majores nostri funestiorem diem esse voluerunt Alliensis pugnæ, quam urbis captæ.* Eutropius lib. 7. cap. 7 *Caligula sceleratissimus ac funestissimus.* Idem & *bella funestissima* dixit extremo lib. 5.

¶ Fūnestare, funere inquinare. Cicero pro Fontejo cap. 10 *Galli humanis hostiis Deorum aras, & templa funestant.* Et pro Milone cap. 33 *Templum sanctitatis* &c. id est, curiam, *inflammari, exscindi, funestari*, cadavere scil. Clodii ibi cremato. Catullus de nupt. Pelei & Thet. v. 201

funestet seque suosque.

FVR, φώρ, quem Plautus Aulul. a. 2. sc. 4. extr. *hominem trium literarum* vocat. *Nocturnus fur*, Cic. pro Milone cap. 3. ein Nachtdieb. M. Cato in originibus de furtis velut ex Delphico dixit: *Fures privatorum furtorum in nervo atque compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque purpura*, apud Gell. lib. 11. c. ult. ¶ 2. De Servis etiam Veteres usurpabant. Virgil. Eclog. 3. v. 16

Quid domini faciant, audent cum talia fures?

Pro Servo, inquit ibi Servius, *furem posuit. Furta enim specialiter servorum sunt*, &c. Terent. Eun. 4. sc. 7. v. 6 *Manipulus furum*, etiam de servis. ¶ *Furem fur cognovit, & lupus lupum.* Ἔγνω δὲ φὼρ τὸν φῶρα, καὶ λύκος λύκον. Citat Aristoteles inter adagia similitudinis.

¶ Fūrunculus, dimin. quo Cicero usus est in Pison. cap. 27. ¶ 2. Est & Furunculus tuberculum & ulcus Plinio, eine braune Blatter/ lib. 20. cap. 13. Adde Corn. Celsum lib. 5. cap. 28. n. 8. ubi, *Furunculus*, ait, *est tuberculum acutum cum inflammatione & dolore, maximeque, ubi jam in pus vergit.* ¶ 3. Furunculus etiam in vitibus extuberantia quædam, in modum verrucæ. Columell. lib. 4. cap. 22.

¶ Furtum, res furto ablata, Diebstal. *Furtum facere* Cicero pro Cluent. c. 64. Et pro Q. Rosc. Com. cap. 9. extr. *Furtum erat apertum: cujus rei furtum factum erat?* Et, *Furti damnari*, pro Flacc. cap. 18. ¶ 2. Sed & furta dicimus, quicquid clam agitur. Petronius: *Is qui nocte miserorum furtum deprehenderat.* Sic *fugæ furta* Lucanus dixit lib. 4. v. 416. Curtius lib. 4. cap. 15 *Quindecim millia hoc furto subducta sævitiæ sunt.* Loquitur de Sidoniis, qui in Alexandri copiis militantes, cum Tyrum caperet vi, cognationis cum Tyriis memores, multos Tyriorum, profectos a se, in sua perduxerunt navigia, & occultatos Sidona vexerunt, itaque servarunt. ¶ 3. Hinc & pro fraudibus hoc vocabulum sumitur. Ovid. lib. 13. Metam. 82

-- -- *qui clam, qui semper inermis*
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem.

Sic Virgil. Æn. 11. v. 515, & Sallust. in fragm. apud Nonium in hoc vocabulo, *Furta belli* stratagemata dixerunt, Frontinus lib. 2. cap. 5. stratagem. 31 *Ita ut in prima parte leves Hispanos, aptissimos ad furta bellorum poneret.* Vide ibi Rob. Keuchenium. Eleganter & Prudentius Psychomachia, v. 268

-- -- *nec adhuc ad fraudis opertum*
Venerat, aut foveæ calcarat furta malignæ.

¶ 5. Usitatissime autem clandestini & illegitimi concubitus *furta* dicuntur. Tibull. lib. 1. Eleg. 2. v. 34

-- -- *Celari vult sua furta Venus.*

Statius lib. Achill. 2. v. 229

-- -- *tacito nam cognita furto,*
Deidamia mihi, &c.

Sic & *dulcia furta* pro concubitu Virgil. in Georg. 4. v. 346 posuit. Et *furto genitus*, Silio lib. 7 est, qui Homero σκότιος, quod Heinsius observat. adde Lotich. ad Petron. Sat. pag. 64.

¶ Quin & omne malum factum generaliter ita vocatur; præcipue quod perpetratum clam fuerit. Virgil. Æneid. 6. v. 568

Quæ quis apud superos furto lætatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Vide Donatum in Eunuch. Terent. act. 4. sc. ult. Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei: *Omnes furta faciunt, qui illicita committunt.*

¶ Furtim, adverb. clam. *Furtim succedere ad montes*, Livius lib. 21. cap. 16. heimlich/ verstohlener Weise.

¶ Furtivus, furtivum, furto raptum, gestohlen. *Res furtiva*, Quintil. lib. 5. cap. 13. sub finem, gestohlen Gut. ¶ 2. Item Clancularium: *Iter furtivum in Italiam*, heimlicher Weg/ Cicer. in Pison. cap. 40. Et *Amor furtivus*, heimliche Liebe/ Virg. 4. Æn. 171.

¶ Furtive, adv. Plaut. Pœnul. act. 5. sc. 2. v. 62 *Ne quid clam furtive accepisse censeas.*

¶ Furtificus, furax. Plautus Pseud. act. 3. sc. 2. v. 97 *furtificæ manus.* Et Epidic. act. 1. sc. 1. v. 10 *Minus jam furtificus sum, quam antea. Rapio propalam.* Ich stehle nicht mehr heimlich/ sondern nehme öffentlich.

¶ Furax, diebisch. *Manus furaces*, Martial. lib. 8. epigr. 40. *Homo avarus & furax*, Cic. 2. de Orat. cap. 66. Compar. *Nihil est furacius illo*, &c. Martial. lib. 8. epigr. 59. Superl. *Cacus furacissimus*, Aurel. Victor de Orig. gent. Romanæ.

¶ Furacitas, diebische Art/ Dieberey/ Plin. lib. 10. cap. 29. *Graculo furacitas auri argentique mira est*, eine Dole stiehlet Gold und Silber gern.

¶ Furaciter, furacissime, *Cum omnium domos furacissime scrutarere*, Cicero in Vatin. cap. 5.

¶ Furatrina, idem quod furacitas, furtum, rapina. Apulejus lib. 6. A. A. p. 178 *Furatrinâ facili*, & lib. 10. p. 245 *Diu quidem pulcherrime mihi furatrinæ procedebat artificium.*

¶ Furinus, ad furem pertinens. Plaut. Pseud. a. 3. sc. 2. v. 2 *forum furinum*, ein Marck/ da viel stehlens ist.

¶ Antiquitas deam coluit *Furinam*, in cujus honorem feriæ *Furinalia* dicuntur; cui etiam flamen fuit attributus, dictus *Furinalis* & *Furatrinus* Mercurius est appellatus, uti ad loc. laud. observat Beroaldus.

¶ Furor, furari, rapere, eripere furto, clam eripere. Cic. in Verr. 3. cap. 22 *Verres solet hæc, quæ rapuit & furatus est, dicere, se emisse.* Et, *Furari civitatem*, est clam obrepere in civitatem, sich heimlich in einer Stadt niederlassen/ Cic. pro Corn. Balbo cap. 2.

¶ Furator, fur. Tertullian. Apolog. cap. 46. extr. *Furator veritatis.*

¶ Suffurari. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 7. v. 15 *Suffuror, suppilo, de præda quædam capio.*

¶ Trifur, ein Ertzdieb. Plaut. Aulul. a. 4. sc. 4. v. 6 *Non fur, sed trifur.*

FVRCA, Gabel/ Galgen. Quæ appellatio utraque Germanica, aut prior certe Gabel / a priscorum Latinorum voce *Gabalus* est, qua crucem significabant, Varrone teste, apud quem *in gabalum suffigere* legitur, ut Nonius observat. Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 24

Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix,

Art läst von Art nicht/ die Katze läst ihr mausen nicht. *Furcâ figi*, sive *in furca figi*, aufgehenckt werden/ Plin. lib. 29. cap. 4. pr.

¶ Furcifer, ein Galgenschwengel / apud Plautum passim. Donatus: *Servus*, inquit, *qui ob delictum aliquod cogebatur a domino ignominiæ magis, quam supplicii caussa circa vicinos furcam in collo gestare, subligatis ad eam manibus, & prædicare peccatum suum simulque monere cæteros, ne quid simile admitterent.* Paria Vetus Glossator in *Furcifer*. Vide & Plutarchum in Coriolano, & Quæstionibus Romanis.

¶ Furcula & Furcilla, dimin. Gäblein/ Varr. & Colum. apud quem etiam *Bifurca ferramenta* legas libr. 3. cap. 18 à *Bifurcum*, quod est duas furcas habens, ut *Bifurci surculi* apud eund. lib. 5. cap. 11 & *bifurcus ramus*, apud Ovidium de Nuce.

FVRCILLA instrumentum rusticum, quo frumenta movebant: unde & a *frumentis cillandis* sive movendis, dictum Servius acutius, quam verius statuit. Est enim diminutivum, a *furca*. Cæterum *furcillæ* non frumentis movendis tantum, sed aliis etiam rebus inserviunt. Festus: FORCILLES *sive* FVRCILLAE, *quibus aliquid movebant.* Hinc *forcillis movere, ejicere, expellere & Latinis proverbialiter & Græcis dicitur.* Vid. Scalig. ad Festum. In Glossis Veteribus δίχηλον reponitur. Nimirum quod bisulcum esset instrumenti hoc genus. Catullus Carm. 103

Mentula conatur Pimplæum scandere montem:
Musæ furcillis præcipitem ejiciunt.

¶ Furcillo, furcillare. i. e. furcillis movere, *furcillis ejicere*, ut modo Catullus: *Furca expellere*, ut Horatius loquitur. Plautus Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 36 *Væ tibi! tu inventus vero meam*

A

qui furcilles fidem: In quo constituendo loco, & explicando varie se torsit Palmerii acumen. *Furcillare fidem* est in dubium vocare: quin plane rejicere furcillis veluti. Nam nihil omnino Pseudolo, cujus hæc verba sunt, habere se fidei significaverat Harpax, paullo ante. v. 33

Siquidem hercle etiam supremi promtes thesauros Jovis
Tibi libellam argenti nunquam credam.

Promtes thesauros. i. e. dispenses, promus condus sis thesauris Jovis. Respicit enim ad id, quod supra v. 14 Pseudolus dixerat, cum promum - condum se Ballionis, & procuratorem peni appellasset. Passeratius, *furcillare fidem*, infirmam judicare interpretatur, ideoque quasi admota furcilla stabilire.

¶ Bifurcus, das zwey Gabeln oder zwey Zacken hat. Ut, *ferramentum bifurcum*, Columell. lib. 3. cap. 18. Adde supra in *Furcula*.

¶ Trifurcus, dreyzackig. Idem Columella lib. 5. cap. 11 *Surculi sint bifurci vel trifurci.*

¶ Trifurcifer. Plautus Aulul. a. 2. sc. 4. extr.

— — Tun' trium literarum homo
Me vituperas? fur, etiam fur trifurcifer.

der den Galgen vielmahl verdienet hat.

FVRFVR, purgamentum, seu excrementum crassius farinæ,

B

Kleyen. Plautus Captiv. a. 4. sc. 2. v. 27 *pistores alunt furfure sues.*

¶ 2. Et furfures, capitis sunt sordes, vel excrementa, Plin. lib. 20. cap. 9. die Schupen auf dem Haupt.

¶ Furfureus, ut, *Panis furfureus*, Kleyenbrodt/ Gell. 11. cap. 7.

¶ Furfurosus, Plin. lib. 12. c. 25 *Deterior furfurosus color*, i. e. quasi furfuribus permistus apparens.

FVRIVS, inter Romana prænomina fuit, ut *Furius Camillus.* Primam produxit Ovidius Fastor. 1. v. 641. & Martialis lib. 6. Epigr. 17

Cinnam, Cinname, te jubes vocari,
Non est hic, rogo, Cinna barbarismus?
Tu si Furius ante dictus esses,
Fur ista ratione diceceris.

FVRNVS, κλίβανος, fornax, in qua pinsitur panis, ein Backofen. Plin. lib. 13 cap. 4 *retostus furnis*, im Backofen gedörret. Idem proœmio extremo lib. 23 *Uritur in furno, donec panis percoquatur.*

¶ Furnaceus, adject. ut, *Panis furnaceus*, Plin. 18. cap. 11. id est, in furno coctus.

¶ Furnaria, ut *Exercere furnariam*, sich mit Backwerck nehren/ Sueton. Vitell. cap. 2.

¶ Furnarius. Gloss. Vet. *Furnarius*, καμινοκαύστης, ἰπνοποιός, ein Becker.

¶ Infurnibulum, *pala, qua in furno panes disponuntur*, eine Brodtschauffel. Plin. 24. cap 15. Infurnibulum etiam pro *Infundibulo* legit Harduinus in Plin. 24. cap. 15. pag. 353.

C

¶ Præfurnium, das Ofenloch/ oder Ofenthür. Cato cap. 38.

FVROR, insania, dementia, rabies, *animi ad omnia cæcitas*, Cic. 3. Tuscul. cap. 5. Grimm / Unsinnigkeit. Idem de Arusp. cap. 18 *Quæ potest homini major esse pœna furore atque dementiâ? Verti, agi in furorem*, in einen Grimm gerathen / unsinnig werden. *Ad eundem furorem redire*, Plancus Ciceroni lib. 10 fam. epist. 11. ¶ 2. Ponitur etiam pro omni immoderato affectu, amore, odio, irâ, &c. Virgilius cum dixisset Æneid. 5. v. 781 *Junonis gravis ira:* Subjicit

— — Caussas tanti sciat illa furoris.

Alibi, Æn. 2. v. 318

— — furor iraque mentem
Præcipitant.

Vid. Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 200. *Furorem impendiorum*, id est, profusam & immoderatam impendendi libidinem, Suetonius dixit Nerone cap. 31 extr. Hinc *furere* pro impotenter gaudere Horarius dixit. de quo post. Poetæ etiam pluraliter. Catullus de nupt. Pel. & Thet. v. 54

Indomitos in corde gerens Ariadna furores.

¶ Furia, Sing. Cic. 3. ad Q. frat. epist. 1. cap. 4. Adde Elmenhorstii Indicem Apulejanum: sed sæpius pluraliter

D

¶ Furiæ, quæ & *Diræ* dicuntur, & *Eumenides*, Acherontis, & Noctis filiæ, tres sunt Poëtis, *Alecto, Megæra, Tisiphone*, Dæmones sunt exagitantes conscientiam facinorosorum, Plagegeissel / Plagegeister. Lactantius lib. 6 cap. 19 tres Poëtarum Furias, ad tres affectus, *Iram, Cupiditatem, Libidinem*, refert. *Furiis agi, agitari*, Virgil. 3. Æn. v. 331. *Tædis ardentibus furiarum terreri*, Cic. in Pison. cap. 20. Sueton. in Nerone cap. 34 *Sceleris* (parricidii in matrem) *conscientiam nunquam ferre postea potuit, sæpe confessus exagitari se materna specie, verberibus furiarum, ac tædis ardentibus.* Cicero pro Rosc. Amerino cap. 24 *Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpe videtis, eos, qui aliquid impie, scelerateque commiserint, agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus. Sua quemque fraus & suus terror maxime vexat, suum quemque scelus agitat amentiaque afficit, suæ malæ cogitationes, conscientiæque terrent, hæ sunt impiis assiduæ domesticæque animi furiæ, quæ dies noctesque parentum pœnas a consceleratissimis filiis repetant, &c.* Conf. huc, *semper virgines furiæ*, ἀεὶ παρθένοι ἐρινύες, ex Chiliad.

Furias

Furias honestas, quomodo dixerit Statius, vide infra in *Honestus*, in *Honor*. A

¶ Furialis, Teuffelisch. *Incessus furialis*, Livius lib. 7. cap. 17. *Vox furialis*, eine greuliche erschreckliche Stimm / Cicer. pro Planc. cap. 35.

¶ Furialiter. *Odisse furialiter*, Teuffelisch feind seyn / Ovid. 3. Fastor. v. 637.

¶ Furiosus, vecors, mente captus, semper furens. unsinnig/ wütend. Cicer. in Catil. 1. cap. 10 *Quo te ista tua cupiditas effrenata ac furiosa rapiebat?* ausgelassene und unsinnige Begierde. Idem ad Attic. lib. 4. epist. 3 *Furiosissimæ conciones Publii.* Idem pro Dejotaro cap. 5 *aliquem furiosissimum judicare.* Et Ovid. 9 Metam. v. 736 *amor furiosior.*

¶ Furiose. Cicer. ad Attic. 8. ep. 5. *Solet eum, cum aliquid furiosè fecit, pœnitere.* Compar. Spartianus Hadriano cap. 12 *servo in se cum gladio furiosius irruente.*

¶ Furo, sine præterito, furere, furore exagitari, rasend und unsinnig seyn. Cicero in Verr. 6. cap. 18 *Usque eo commotus est, ut insanire ac furere videretur.* hat sich geberdet und gestalt / als wäre er von Sinnen kommen. Idem ad Attic. 14. epist 19 *Pansa furere videtur de Clodio.* Statius 3. Theb. v. 643 *Deus ecce furentibus obstat.* ¶ 2. Pro impotenter lætatis usus Horatius est lib. 2. Od. 7. extrema: B

- - - *Non ego sanius*
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

Similiter *insanire* verbo usus est lib. 3. od. 19.

¶ Furens, particip. & nomen, unde Comp. *furentior.* Claudian. Fescenn. v. 26 *Quis belluarum corde furentior.*

¶ Furenter, adverb. unsinnig/wütend. *Furenter irasci*, Cic. 6. ad Attic. epist. 1.

¶ Interfurere. Statius 1. Achill. v. 395

- - - *alternum Mavors interfurit orbem.*

¶ Perfurere, vehementer furere. Virgil. 9. Æneid. verf. 343

- - - *Incensus & ipse Perfurit.* Et Prudentius Tetrast. 29 *Perfurit Herodes.*

¶ Præfurere, ante, vel valde furere. Statius 2. Theb. v. 420 *torvus præfuris:* & lib. 4. v. 821

-- -- -- *agmina bello*
Decertare putes, justumque in gurgite Martem
Præfurere.

¶ Furio, are, cum furore concitare, wütende machen. Horat. lib. 1. Carm. ad 25 - - *Flagrans amor & libido,*
Quæ solet matres furiare equorum. C

Et Silius lib. 14. v. 281

Vaniloquo pubem furiabant insuper ore.

¶ Furiatus, inde participium. Virg. 2. Æneid. v. 407

Non tulit hanc speciem furiata mente Chorœbus.

id est, concitatâ mente. *Furiata juventus*, die unsinnige rasende Jugend / Silius 11. v. 132. Et Ovid. 2. Fastor. v. 761

- - - *juvenis furiatos regius ignes*
Concipit.

¶ Furibundus, idem quod furens. *Furibundus homo*, Cicer. pro Sextio cap. 7. Manilius lib. 1. v. 411

- - - *vastos cum terra gigantes*
In cælum furibunda tulit.

Et Virgil. 4. Æn. v. 646

Conscendit furibunda rogos, scil. Dido.

FVRVVS, ater, fuliginosus, a quo *furnum* & *fornacem* Grammatici faciunt. Ovid. in 5. Metam. v. 541 *Antra furva*, pro caliginosa, finster/dunckel/dunckelschwartz. *Furvus color*, Solin. cap. 33 [al. 46] pr. *Furva culpa*, Prud. καθημ. hymn. 1. v. 74. *Furvæ hostiæ*, Val. Max. lib. 2. cap. 4. n. 5. qui ibidem addit: *Hostiæ nigræ antiquitus* FVRVAE *dicebantur.*

FVSCINA, fuscinula, ein Fleischgäblein. Eobanus Idyll. 12
Fuscina non facit una coquum, monachumve cucullus,
Non laurus vatem, sua quemque professio monstrat. D

¶ 2. Et Ciceroni *fuscina* est, qua pisces aut anguillæ confodiuntur, lib. 1. Nat. Deor. cap. 36. ¶ 3. Est Neptuni tridens, seu telum trisulcum piscatorium, quod fundo natantia capiat. Martial. de Spectaculis Epigr. 29

Fuscina dente minax, nexu fuit anchora curvo:
Credidimus remum, credidimusque ratem.

Actius in Argonautis apud Cic. 2. Nat. Deor. c. 35
Aut forte Triton fuscinâ verrens specus
Subter radices penitus undanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad cælum eruit.

¶ 4. Fuscina utebantur etiam in ludis gladiatoriis retiarii. Juven. Satyr. 2. v. 143 *Vicerat hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi.*

FVSCVS, subniger, dunckelbraun. Apulejus pro atro, id est, malo & infelici usus est hac voce lib. 2. de A.A. *Fuscis avibus Larissam accessi.* Quod Horatius *mala ave* dixit, id est, malo augurio, zur bösen Stunde. Transfertur & ad vocem. Vide *Vox.* Comparativ. *Cum fuscior*, apud Apulejum lib. de Mundo pag. 69. & 2. Dogm. Plat. p. 19 *animæ fusciores. Vestu fuscior*, apud Hieronymum Epist. 23. ad Marcellam.

¶ Fuscitas. Idem Apulejus sub finem dicti libri: *Ab omni fuscitate ac perturbatione liberum cælum*, hoc est a sordibus.

¶ Suffusculus, nigrati facie, Apulej. lib. 2. Miles. p. 120.

¶ Fusco, fuscare, braun machen. Ovid. lib. 1. de arte am. v. 513
Munditiæ placeant, fuscentur corpora campo.

Et Alcimus Avitus lib. 4. v. 430
- - - *fuscati lumina solis.*

Eleganter Symmachus lib. 1. Epist. 39 dixit: *Quem ad hoc tibi nulla actuum culpa fuscavit; sed fortunæ licentia interdum optimos decolorans, spes ejus paulisper infregit.*

¶ Fuscator, apud Lucan. epitheton est Cori venti. *Cæli fuscator Eoi*, lib. 4. v. 66.

¶ Infuscare, schwärtzen. Virg. 3. Georg. v. 493
-- — *Sanie infuscatur arena.*

Justinus lib. 12. cap. 5 *ne victoriarum gloria sævitiæ maculâ infuscaretur.* Vet. liber, *offuscaretur.* Sic *Barbarie infuscari*, pro coinquinari, mit wilden und barbarischen Sitten beschmitzt werden / dixit Cicero de Claris Orat. c. 74. *Infuscare vinum* apud Plaut. Cistell. act. 1. v. 21. est aqua diluere, quod cum vini generosi nigrior sit color, dilutior mixta aqua fusciorque redditur.

¶ Infuscus, idem quod infuscatus. Columella lib. 9 cap. 10 de rege apum: *quidam infusci atque hirsuti reperiuntur.*

¶ Obfuscare, fuscitatem obvertere, obtenebrare. *Obfuscare justitiam*, Tertullian. lib. 2. adv. Marcion. cap. 12.

¶ Obfuscatio. Idem Tertull. lib. 1. ad Nation. cap. 10 *Pertinet ad obfuscationem deorum vestrorum*, nempe dejerare per Cæsarem, non, ut antea per deos.

FVSIVS, Orator fuit, cujus his verbis meminit Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 22 *Fusius nervos in dicendo C. Fimbriæ, quos tamen habuit ille, non assequitur, &c.*

FVSTIS, ein Knüttel / Brügel. *Cædi fustibus*, Macer Lege pr. 10 Digest. de Pœnis. Horat. lib. 1. Sat. 3. vers. 143 *Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coërces*, &c. *Non est opus verbis, sed fustibus*, Cicer. in Pison. cap. 30. Idem in 6. Verr. cap. 43 *Clavis ac fustibus repellere.* Et Cœlius ad Cicer. libr. 8. famil. epist. 8 *Fustem impingere alicui*, brügeln.

¶ Fustuarium, quod Valla lib. 1. cap. 6 fustigationem interpretatus est, ein Staupen-schlagen/Brügelung. Sic Livius lib. 5. cap. 6 *Fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut præsidio discedit.* Et Cicer. 3. Philipp. cap. 6 *Si ille* [Antonius] *consul, fustuarium meruerunt legiones, quæ consulem reliquerunt.* Hoc supplicii genere afficiebantur quoque qui falsum dixissent testimonium, furtum fecissent, juvenibus abuterentur, aut qui ter ob delictum idem essent puniti, ut Polybius lib. 6. & hoc prætera docet, ad mortem usque cædi solitos, hac pœna damnatos. Non itaque tam leve supplicii genus est, quam quidam voluerunt, ut Vossius observat ad libr. 2. Velleji Paterculi cap. 78. Vide & Lipsium lib. 5. de Romana Militia Dialog. 18. & Loccen. in Antiq. Sueo-Goth. lib. 3. cap. 5. p. 130.

¶ Fustiarius in Vet. Gloss. vertitur ξυλοκόπος, ὁ τύπτων ξύλῳ.

¶ Fustigare, fustibus cædere. Onomast. Vet. *Fustigo*, ξυλοκοπῶ, τὸ τύπτω ξύλῳ.

¶ Fustibalus quoque ad *fustem* referri postulat. Vegetius de Re milit. lib. 3. cap. 14 *Fustibalus fustis est longus pedibus 4, cui per medium ligatur funda de corio: & utraque manu impulsus prope ad instar onagri dirigit saxa.* Hinc

¶ Fustibalator, qui fustibalo jaculatur, in MSS. Vegetii libris c. l. legitur, ut Stewechius observavit pro vulgato *fundibalator.* Vide supra in illo nomine. Quidam scribunt per 5 *Fustibulus, Fustibulator:* sed rectius per A, tanquam hibrida vox, a Græco βάλλειν i. e. jaculari, simul deducta, quemadmodum Lipsius etiam *Fundibalum*, non *fundibulum*, ut vulgo solet, loco in *Fundibalum* notato, expressit.

FVSVS, quod fila fundat, hoc est, deducat, dictus, eine Spindel. Plin. lib. 9. cap. 8 *Lanificia in fila tenuantur, junceo fuso*, das Wollwerck wird zu Fädemen klein gezogen mit der Spindel. Ovid. 6. Metam. v. 22
-- -- *Teretem versabat pollice fusum,*
die Spindel drehen. At *Colus*, der Rocken.

FVTILIS, vanus, ab effutiendo, secundum Vallam. *Qui silere tacenda nequit, sed ea effundit*, quemadmodum ait Pompejus Festus de Verborum significatione. Ein leichtfertiger unbedachter Mensch / der nichts verschweigen kan. *Alacritate futilis gestiens* Cic. 4. Tusc. cap. 17. der nicht an sich halten kan. *Futiles lætitiæ* Idem Tusc. lib. 5. cap. 6. eitele Freude. Virg. 11. Æneid. v. 339 - - *Consiliis habitus non futilis auctor.*
Id est, fidelis, zu Anschlägen kein geringer und leichtfertiger Mann. Terent. Andr. act. 3. sc. 5. v. 3 *Serv'on' fortunas meas me commisisse futili?* Ubi Donatus: FVTILI, *levi. Nam a vase, quod futile dicitur; quod non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo & patulo ore, eoque instabile est.* Uberius vetus Scholiastes ad illud Statii 8. Thebaid.
-- -- *ne futile mæstis*
Id visum Danaus.

FVTILE, inquit, Vas est quoddam lato ore, fundo angusto, quo utebantur in sacris Vestæ, quia aqua in sacris Vestæ in terra non ponitur: quod si fiat, piaculum est. Ideo excogitatum est vas, quod stare non posset, sed si positum, statim funderetur. Unde & homo commissa non retinens FVTILIS dicitur: Contra NON FVTILIS, bonus consiliis. Quæ eadem habes apud Servium in 11. Æn.

¶ Futilitas, illud ipsum levitatis, & garrulitatis vitium, die Leichtfertigkeit mit Worten / und Unbedachtsamkeit. Cicer. 2. Nat. Deor. c. 83 Hæc & plena sunt futilitatis, summæque levitatis.

¶ Futiliter, vane, inutiliter. Apulejus Apolog. post principium: futiliter blaterata.

¶ Futire, effluere, a quo

¶ Effutire, imprudenter, & mendaciter loqui. unbedachtsam aussagen/nachsagen. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 1. v. 17 Verum istboc me nomine eo perperam olim dixi, ne forte nos imprudentes foris effutiretis.

FVTVM, vasis coquinarii genus Varro lib. 4. de LL.

¶ Futare. Festus: Futare, arguere est: unde & Confutare. Itaque

¶ Confutare proprium rei coquinariæ verbum. Ollæ enim ferventes, quum paullo plus exuberant, solent futo vase ad hoc apto, inversâ aqua, compesci, quod futare, confutare, refutare ollam, veteres dixerunt. Titinnius apud Nonium:

Coquus ahenum, quando fervit, paulla confutat truâ.

Vide Scalig. ad Festum in refutare. ¶ 2. Hinc ad alias res transfertur, idemque, quod retundere, reprimere, & cohibere significat. Cic. apud Gellium lib. 7. cap. 3 Ne quid in consulendo adversi veniat, quod nostras secundas res confutet. Id est, earum cursum inhibeat, & sistat. Apulejus 11 Milesi. Nunc albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, & quæ longe longeque meum confutabat obtutum, palla nigerrima, splendescens atro nitore &c. Ita audaciam alicujus confutare, Cicero in Partitionibus cap. 38 dixit. ¶ 3. Frequentissime, & velut proprie usurpamus hoc verbum, cum dicta adversariorum refellimus contrariis rationibus & infirmamus. Verbis, dictis, aliquem confutare: i. e. castigare, & quasi compescere. Terentius Heaut. act. 5. sc. 1. v. 76 & Phorm. act. 3. sc. 1. v. 13 confutare argumenta: wiederlegen/ umstossen. Hinc

¶ Confutatio, pars orationis, qua adversario respondemus, & ejus rationes elidimus. Vide ad Herennium lib. 1. cap. 3.

¶ Confutator, ein Wiederleger. Hieronymus Catalogo scriptor. ecclesiast. in Bardesane: Primum Valentini sectator: deinde confutator, novam hæresin condidit.

¶ Refutare, idem quod confutare, redarguere. Nostra confirmare argumentis & rationibus; deinde contraria refutare, Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 19. das Gegentheil widerlegen. Refutare testes, Idem pro Fontejo cap. 1. Zeugen straffen/ widerlegen. Et, Refutare domesticis testibus, einen mit seinem eigenen Gesinde überweisen / Idem lib. 2. de Orat. cap. 1. Proprie est reprimere, cohibere. Quemadmodum & Cicero alicujus conatum refutare dixit de Arusp. cap. 4. Idem de Prov. Cons. cap. 13 Semper illas nationes nostri Imperatores refutandas potius bello, quam lacessendas putaverunt. Vide supra Confuto. ¶ 2. Sequioris ævi scriptoribus, & pro respuere, sive repudiare ponitur. Ammianus Marcellinus lib. 17. cap. 11 Non refutamus hanc (pacem) nec repellimus: adsit modo cum decore & honestate. B. Hieronymus in vita Malchi pag. 520 Dominus videns gregem suum crescere, nihilque in me deprehendens fraudulentiæ, & volens me renunciare, quo fidum sibi magis faceret; tradidit mihi illam conservam meam, aliquando captivam. Et cum ego refutarem, diceremque me Christianum, nec licere mihi viventis uxorem mariti accipere &c.

¶ Refutatio, depulsio criminis, eine Ableinung. Firma refutatio, Quintil. lib. 5. cap. 10. Refutatio accusationis, Cicer. Topic. cap. 25.

¶ Refutator. Arnobius lib. 1. pag. 18 refutator incredulus.

¶ Refutatorius. Ut, refutatoriæ preces, Lege 1. Cod. de Relationibus. Et, refutatorii libelli, Lege 8 Cod. Theod. de Appellationibus. ein Widerlegungs-Schreiben.

¶ Refutatus, participium. Cicer. pro Lege Manil. cap. 17 Obsolevit jam ista oratio, re multo magis, quam verbis refutata.

¶ Sed Refutatus substantive idem est & Refutatio. Lucretius lib. 3. v. 524 Ancipitique refutatu convincere falsum.

¶ Irrefutatus, a, um, non refutatus, unwiderlegt. Lactantius lib. 5. cap. 16. extr. Irrefutata hæc, tanquam foveam, prætergressus est.

¶ Irrefutabilis. Arnobius lib. 4. p. 139 Irrefutabile aperite secretum.

FVTVO, futuere, fututus: obscœnum verbum est, idem quod inire. Martialis sæpe eo usus est. Ut lib. 9. epigr. 42

Nempe semel futuit, generaret Horatius ut tres.

Et lib. 3. epigr. 87

Narrat te rumor, Chione, nunquam esse fututam.

¶ Fututor, Fututrix, Fututio, apud eundem Martialem & Catullum. Vide Indices, si obscœna verba desideras.

¶ Confutuere, ejusdem Catulli Carmine 38 ad Contubernales.

¶ Effutuere. In militari Carmine & joco in Cæsarem apud Suetonium ejus vita cap. 51.

Aurum in Gallia effutuisti, hic sumsisti mutuum.

Aurum effutuisti, id est, futuendo seu scortando dilapidasti.

FVTVRVS, require in verbo, Sum.

G.

Litera media est inter C. & CH: cognatum habet quiddam cum κ Græcorum, ut, κυβερνήτης, gubernator, κύκνος, Cygnus. ¶ 2. Positum verò ante N. ex eo quiddam retrahit in sese, ut Agnus, Agnosco, Magnus, &c. Veteres enim in syllabis, ubi nunc N nos scribimus ante C, vel G, ipsum G ponebant, quemadmodum Varro monet lib. 1. de origine Linguæ Latinæ, ut, Aggulus, Angulus; Agceps, pro Anceps. ¶ In propriis G solum positum, retulit Gajus: GN. Gneus: GER. Germanicus, vel Germanus. Valer. Probus de literis antiquis.

GABALVS, vide Furca, & Nonium. Sicuti autem Lucillius Carcerem dixit pro homine, qui in carcere detinetur; ita & Gabalum dixerunt sceleratum hominem & dignum cruce. Macrinus apud Capitolinum in Macrino cap. 11

Qualis Latinus Gabalus iste fuit.

Putat Salmasius & Heliogabalum Imperatorem per convitium appellatum Gabalum, similiter fuisse, & eo refert, quod Servius in 7 Æneid. scribit: Gabalus Rom. Imp. Solem se dici voluit. Nam Heliogabalus est dictus, Vide eum ad Alexandrum Lampridii init.

GABATAE, plurale, apud Martialem legitur, significare videtur vas concavum, eduliis aptum, ein Napff. Transcurrunt gabatæ, volantque lances. lib. 7. Epigr. 47. Adde lib. 11. Epig. 32.

GABII, Γάβιοι, Volscorum urbs. Virg. 6. Æneid. v. 768

Hi tibi Nomentum, & Gabios, urbemque Fidenam, &c.

¶ Gabiensis ager, apud Plin. lib. 2. cap. 94.

¶ Gabinus, adject. ut Urbs Gabina, Ovid. Fast. 2. v. 709. Unde Gabinus cinctus. Virg. 7. Æn. v. 612

Ipse Quirinali trabea cinctuque Gabino
Insignis, &c.

Ad quem locum Servius: Gabinus cinctus, inquit, est toga, sic in tergum rejecta, ut una ejus lacinia revocata hominem cingat. Hoc autem vestimenti genere Veteres Latini, quam nec dum arma haberent, præcincti togis bellabant: unde etiam milites in procinctu esse dicuntur. Hoc rursus utebatur consul bella indicturus, ideo, quod cum Gabii Campaniæ civitas, sacris operaretur, bellum subito evenit. Tunc cives cincti togis suis ab aris sunt ad bella profecti, & adepti victoriam. Propter quod omen tali habitu semper utebantur in bellis. Vide & Turneb. lib. 22. Adversf. c. 19.

GABIENVS Cæsaris classiarius fortissimus, captus à Sext. Pompejo, jussu ejus incisa cervice, & vix cohærente, jacuit in littore tota die. Deinde cum advesperavisset, cum gemitu precibusque congregata multitudine petiit, ut Pompejus ad se veniret, aut aliquem ex caris mitteret. Se enim ab inferis remissum habere, quod nunciaret. Misit plures Pompejus ex amicis; quibus Gabienus dixit: inferis Diis placere Pompeji caussam & partes pias. Proinde eventum futurum, quem optaret: hoc se nunciare jussum. Argumentum fore veritatis, quod peractis mandatis protinus exspiraturus esset. Idque ita evenit, Plin. lib. 7. cap. 52.

GABINIVS, Romanum nomen, præsertim consulis illius, sub quo Cicero in exsilium missus fuit. Proconsul Syriæ Ptolemæum Auleten in regnum reduxit. Vid. Cic. post red. ad Quir. & lib 1. epist. ad Lentulum.

GADES, Gadium, fœm. quæ Gadir & Erythræa. Insula est Oceani ultra Hispaniam Bæticam, Herculis columnis vicina, die Insul Cadix (sic enim hodie appellatur) in Spanien. Vide Plin. libr. 5. cap. 22. Cicero pro Corn. Balbo cap. 16 Gaditanorum mœnia, delubra, agros, Hercules itinerum & laborum suorum terminos esse voluit. Juvenal. Satyr. 10. principio:

Omnibus in terris quæ sunt a Gadibus usque
Auroram & Gangem, pauci dignoscere possunt,
Vera bona, &c.

¶ Gaditanus, incola Gadium. Cicero c. l. & Cæs. 2. Civ. cap. 18. seqq. Etiam ad Gaditanos pertinens, ut Fretum Gaditanum.

GAESUM, a. Sunt tela sive hastæ Gallorum. Cæsar lib. 3. B. Gall. cap. 4 *gæsa in vallum conjicere.* Meminit & Livius lib. 8. cap. 8, ubi ab hasta distingui videntur: & lib. 9. c. 36 *gæsis binis armati.* Virgilius *Alpina gæsa* dixit lib. 8. v. 661, & hunc imitatus Silius Italicus lib. 1. v. 629. Polluci lib. 7. cap. 33 γαισὸς est δόρυ ὁλοσίδηρον, *hasta pure ferrea.* Unde etiam de diphthongo constat. A

¶ *Gæsos* quoque Galli appellabant viros fortes, teste Servio in Æn. 8. v. 662.

GAETULI, diphthongo scribunt Græci: populi Africæ sunt ultra Numidiam in austrum. Vide Geograph.

¶ Gætulus, adject. Virg. 4. Æneid. v. 40

Hinc Gætulæ urbes genus insuperabile bello.

¶ Gætulia, regio Getulorum in Africa. Plinius lib. 5. c. 4 extr. *Tota Gætulia* ad flumen Nigrin, qui Africam ab Æthiopia dirimit.

¶ Gætulicus, adject. Plinius lib. 6. cap. 31. extr. *Juba Getulicam purpuram tingere* [in Mauritaniæ insulis] *instituerat.* Juvenal. Satyr. 8. v. 26 *Agnosco procerem. Salve, Gætulice, seu tu,* &c.

¶ Semigætulus, Apulej. Apolog. p. 289 *Memet professus sum Seminumidam & Semigætulum.*

GAGATES, λίθος γαγάτης, Plin. lib. 36. cap. 19. Gagates, lapis, nomen habet loci & amnis Gangis Lyciæ. Quem fluvium tamen Galenus, totam lustrans diligentissime Lyciam vidisse negat. Lapis est, qui igni admotus confestim accenditur, flammamque contrahit ac bitumen redolet. Quamobrem *succinum nigrum* a quibusdam dictus est, sed falso. Reperitur hodie magna copia in Flandria & Cimbria, ein rauher/schwarzer/brennender Stein/ Matthiolus. Eo accenso morbum caducum explorari Apulejus Apol. p. 491 prodidit. Gagates & gagas, gagatis & gagatæ, pen. brev. B

¶ Sed Gagites, aetites est quibusdam, ein Adlerstein. vide *Ætites.*

GALACTOPOTA, γαλακτοπότης, lactis potor, Milchtrincker. Quod nomen Getis & Nomadibus, re tantum pecuaria victitantibus, Columella tribuit lib. 7. cap. 2.

GALATIA, Regio minoris est Asiæ, quæ & *Gallogræcia* dicta est, & nomen utrumque accepit à Gallis, à quibus maximo numero occupata aliquando sub duce fuit Brenno. Livius lib. 38. c. 16. & Flor. lib 2. cap. 11. Tertiam produxit Statius in Soteriis Rutilii [1. Silv. 4] v. 76 *Hunc Galatia vigens ausa est incessere bello.* Beneficio accentus, ut Bernartius & Morellus putant. Lactantius Vol. 3 ad Probum, ut D. Hieronymus citat Præfat. lib. 2. in Epist. Pauli ad Galatas: *GALLI,* inquit, *antiquitus a candore corporis GALATÆ nuncupabantur, & Sibylla sic eos appellat. Quod significare voluit Poëta* (Virgilius lib 8. Æneid. sub finem) *cum ait:* C

-- -- tum lactea colla

Auro innectuntur:

Cum posset dicere candida. *Hinc utique* Galatia *provincia in quam Galli aliquando venientes cum Græcis se miscuerunt, unde primum ea regio* GALLOGRAECIA, *post* GALATIA *nominata est.*

¶ Gálatæ, populi sive incolæ. *Galatarum auxilia,* Cic. lib. 6. ad Attic. epist. 5. Sed hi frequenter *Gallogræci* appellantur ab historicis.

¶ Galaticari, fictum Tertulliani verbum, de Jejun. adv. Psych. cap. 14, notatque Galatarum more Judaicas cæremonias Christianismo adjungere. Effictum autem est ea forma, qua Latini veteres *græcari* & *pergræcari* dixerunt.

GALACTITES, γαλακτίτης; lapis, a lactis sic dictus colore, quod in succum solutus lactis speciem reddat, *Leuca* & *Leucographia,* & *Synnephites* alio nomine dictus, ut Plinius annotavit lib. 37. c. 10 Reperitur hodie in quibusdam montibus Saxoniæ. Matthiolus.

GALANGA, radix aromatica nota, colore interius & exterius purpureo, sapore acri, Galgan. *Acorum* alii dixere, sed contra Matthiolum. Vide *Acorus. Cyperus Babylonius* Junio galanga est. *Cyperus* autem *sive sylvestris* est *galanga.* D

GALATEA, æ, nympha, Nerei & Doridis filia Ovidio est lib. 13. Metam. ¶ 2. Virgilio amica rustica, Eclog. 1.

Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.

Jam Galatea veni, nec munera despice nostra.

Mantuam hoc nomine intelligere Virgilium notat Taubmann. ad Virgil. pag. 9. Nannius miscell. lib. 6. cap. 1.

GALBA, æ, vir consularis, qui Lusitanos diripuit & accusatus à Catone fuit. Vide Nepotem in Catone & ibi Lambinum. ¶ Item Sergius Galba Imperator post Neronem. ¶ 2. Galba & pinguem notat veteri Gallorum lingua. ¶ 3. Galbæ etiam dicuntur exilia animalia quæ in esculentis nascuntur, ut docet Suetonius Galba cap. 3. ¶ Ibidem & *Galbeorum* mentio est, quos Casaubonus crassiores toros lana aut tomento fartos interpretatur. A quo tamen dissentit Rigaltius, & *Galbeos* putat armillas fuisse a pertusis *galbulis,* id est, parvis pilis aureis, ad instar corticiorum. Varro enim in re rustica *galbulos* interpretatur pilas parvas corticias. Sane & Festus docet *Galbeos* esse armillas, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur. Vide ipsum Rigalt. Notis ad Onosandrum p. 41. edit. Commelianæ.

GALBANUM vel Chalbanum, χαλβάνη, succus est plantæ ferulaceæ in Syria nascentis, thuris effigiem præbens, & odorem gravem. Diosc. lib. 3. ¶ 2. Sed *Galbanum* Vestimenti genus est, Juven. Satyr. 2. v. 97

Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa,

Vestimentum significat album & sublucidum delicatorum, ein reinweisses/ weisses Kleid.

¶ Hinc *Galbanatum,* id est, galbano indutum, mollem scilicet & delicatum dixit Martial. lib. 3. Epigr. 82

Jacet occupato, galbanatus in lecto.

¶ Galbanus. Martial. lib. 1. Epigr. 97

Fuscos colores, galbanos habet mores.

id est, molles & supinos. Vid. Rhodig. Lect. Antiq. lib. 24 c. 5. qui vero *Galbinos* cum aliis legit; quemadmodum in fragm. Petronii p. 56 est *Galbino succincta cingilio.*

¶ Galbáneus, ut, *Galbaneus nidor, odor,* in 3. & 4. Georg. Virgilii. v. 415. lib. 4. v. 264 *Hinc jam galbaneos suadebo incendere odores,* Rauch oder Dampff von Galban.

Galbinus vide paullo ante in adjectivo *Galbanus.*

GALBULUS, pila cupressi, Cypressennüß/ apud Varr. lib. 1. de re rust. cap. 40.

GALBULA, vel Galbulus, & Galgulus, avis est eadem, luteo & viridi colore, turturis magnitudine, Widwol/ vocant quidam.

¶ 2. Alii eam esse putant, quæ Germanis, Geelgorst. Eberus.

¶ 3. Gesnerus, a nonnullis, Gelbling/ & Hemmerling/ adpellari scribit, sed avem esse Germaniæ peregrinam putat, & in Italia vocari, Galber. *Icterus* idem. *Galbula,* apud Martialem legitur lib. 13. epigram. 68

Galbula decipitur, calamis & retibus ales, &c

GALEA, cassis, ferreum capitis munimentum, ein Eisen Hut oder Helm/ Bickelhauben. Virgil. 5. Æneid. v. 314

Tertius Argolicâ galeâ contentus abito.

Galea venatoria apud Nepotem in Datame. *Galeam induere,* Cæs. lib. 2. cap. 21. de B. Gallico. ¶ Galeæ *perforatæ & cristatæ* in Nobilium insignibus unde sint, docebit Loccen. lib. 3. Antiq. Sveo-Goth. cap. 7. p. 155.

¶ Hirtius *Galeare* dixit. *Milites,* inquit, *in campo jubet galeari & adpugnam parari,* lib. de bello Africano cap. 12.

¶ Galeatus, galea indutus, gewapnet mit einem Helm. *Minerva galeata,* Cic. lib. 1. Nat. Deor. cap. 36. ¶ 2. Galeatum principium, vel galeatus prologus dicitur omnibus libris conveniens vel commune quoddam procemium, quemadmodum galeatum præsidium omnium commune est & galeati omnes tuentur. Turneb. Adverf. libr. 3. cap. 18. Voss. lib. 3. Instit. Orat. p. 352. Hinc S. Hieronymi Præfatio in Libros Regum [seu Epist. 106] vulgo *Prologus galeatus* appellatur, cujus nominis vim ipse ibidem declarat his verbis: *Hic prologus scripturarum, quasi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire potest.*

¶ Galearius, qui galeam gestat, in calonum generibus ponitur ab Vegetio lib. 3. cap. 6 Variant tamen libri. Adde cumprimis Stewech. ad Vegetii lib. 1. cap. 10. fin.

¶ Galeola, quasi diminutum a Galea, vas sinuosum, a galeæ sic figura appellatum. Varro apud Nonium: *Ubi erat vinum in mensa positum aut galeola, aut sinu.* Sinus autem ejusdem generis vasculum erat, ut ibidem explicatur.

GALENA, plumbago, Plin. lib. 36. cap. 16 de origine plumbi. Ejus, qui primus fuit in fornacibus liquor, *stannum* appellatur, qui secundus, *argentum,* quod remansit in fornacibus, *galena.* Hæc conflata dat nigrum plumbum &c. Glantz oder Bleyertz. Vide *Molybdæna.*

GALENUS, (a γαλήνη, tranquillitas) Medicus ille nobilissimus Pergamenus. Clarus esse cœpit Trajani temporibus. Natus patre architecto civitatis eruditissimo, adolescens in Dialecticis & elementis Philosophiæ, quod ingenio valeret, felicissimè profecit, & mox ad Medicinæ studium animum adjecit. Præceptores audivit medicos ea ætate præstantes Satyronem & Pelopem. Profectus deinde Alexandriam est, ubi tum hominum erat doctissimorum frequentia, quorum judicia & studia exploravit. Romam quoque venit, ibique multa scripsit annos natus quatuor & triginta. Inde vero discedens anno septimo & trigesimo, in Asiam rediit. Sed non multo post in Italiam, literis Imperatorum Veri, & Antonini, revocatus est. Inde vero post interitum Antonini, qui in bello Marcomannico periit, in patriam rediit, ibique consenuit, ac cum corpore & valetudine esset imbecilliori, quemadmodum de se ipse scripsit; diligentia tamen in victu & temperantia, satur scilicet nunquam de mensa surgens, vitam in extremam usque produxit senectam. Mosis, & Christi doctrinam respuit, & martyrum constantiam sugillare ausus est. Voss. lib. 6. Instit Orat. p. 541.

GALEOS, otis, γαλεός, piscis, qui & Mustellus, sed plurimarum specierum, canis cetaceus minor dicitur; kleine Hundsfisch/ Gesn. Sed Galeotes γαλεώτης [stellio est] & ξιφίας id est, *gladius,* Schwerdtfisch. Vide Plinium lib. 32 c 2.

GALERUS, Galerum, genere neutro, pileus rotundus e pelle ferina diversi usus, eine spitzige Mützen/ a Galeæ rotunditate. Servius sacerdotalis pilei genus ex Sytonio esse tradit in 2. Æneid. pag. 336. Hieronymus epist. 128 ad Fabiolam de vestitu Sacerdorum:

dotum: *Quartum genus est vestimenti*, rotundum pileolum: *qualem picturam in Ulysse conspicimus, quasi sphæra media sit divisa, & pars una ponatur in capite. Hoc Græci & nostri πῖλον; nonnulli* Galerum *vocant.* Apul. Apol. *Hoc Diogeni & Antistheni pera & baculus, quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentum, quod Pontificibus galerum, quod lituus auguribus.* Vid. Lipf. de Milit. Rom. lib. 3. cap. 1. Tiraquell. ad leg. 3. Connubial. Comment. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii v. 303. p. 1013. 1014. ¶ 2. Est & Capillamentum (Parücke) quo uti solebant, qui fallere & ignorari cupiebant. Suetonius Nerone cap. 26 *Post crepusculum statim arrepto pileo vel galero popinas inibat.* In Othone cap. 12 *Galericulum* vocat. Juven. Sat. 6. v. 120

Sed nigrum flavo crinem abscondente galero
Intravit calidum veteri centone lupanar.

Vide ibi Veter. Scholiasten, & supra *Capillamentum.* Utebantur ejusmodi capillamentis & mulieres, exemtitio & suppositio crine, vetulæ inprimis, ut canos tegerent, quæ *Calvendra* appellabantur; Vide supra in lit. C.

¶ Galĕrĭculum, diminutivum. Suetonii in Othone exemplum jam sub *Galerus* vidimus. Adde titulum epigram. 50. lib. 14. Martialis.

¶ Gălĕrītus, galero pileo tectus. Propertius lib. 4. elegia 1

Prima galeritus posuit prætoria Lucmo.

¶ Hinc dicta avis est *Galerīta*, quæ & alauda, cristata scilicet, κορυδαλλός, eine Waldlerche / Heydlerche / Heubellerche / apud Plinium lib. 11. cap. 37. Vide supra *Alauda.* Varro etiam *Galericum* vocat. ¶ 2. Alaudæ cæteræ, galeris carentes, dicuntur *Gregales*, Sanglerchen. Suavissime enim canunt, primæque sunt aves, quæ ver cantu prænunciant. Volatu alta petunt, cum galeritæ vel cassitæ, & raro evolent, & evectæ alis statim rursus procumbant, neque altis nec longis spatiis confectis. Tertium genus Græcis ἀνώνυμον est, Steinlerche. Vide *Alauda.*

¶ Albŏgălērus, pileum capitis, quo Flamines Diales utebantur. Fiebat ex hostia alba Jovi cæsi, cui affigebatur apex virgula oleagina, ein spitziger Hut / daran ein lange Feder hangt / vel, ein Bischoffshut. Fest.

GALĒSVS, Calabriæ fluvius, juxta Tarentum. Virg. 4. Georg. v. 126 *Qua niger humectat flaventia culta Galesus.*

Galgulus, vide *Galbula.*

GALLA, æ, nascitur in foliis quercuum & ramusculis, sole de geminis exeunte, Græcis κηκὶς est, ein Eichapffel / Gallapffel. Qui fructus peculiare hoc habet, ut quotannis aut annonæ fertilitatem, aut bellum, aut pestilentem auram prænunciet. Nam si integra rumpatur galla, nec perforata prius sit, aut muscam, aut araneum, aut vermiculum ostendit. Si musca volat, futuri belli; si repit vermiculus, annonæ penuriæ; si currit araneus, morborum pestilentium præsagium est, Matthiolus. Pro atro & aspero vino Lucillius posuit apud Nonium in *Acerosus*: *Qui gallam bibere ac rugas conducere ventri*
Ferre acerroso.

¶ *Gallæ* etiam & *Gallīculæ* calceamenti genus, quod alias *Sandaliorum* nomine appellabatur. Vide infra.

GALLEŌTAE portentorum interpretes apud Siculos dicti, auctore Cicerone lib. 1. de Divinat. cap. 20.

GALLIA, quæ & Francia occidentalis, à Francis enim occupata Gallia, Gallierland / Franckreich. ¶ De ratione appellationis alii aliter censuerunt, qui Galliam a γάλα, hoc est, lactis candore, vel à *Galeta* Polyphemi in Sicilia filio, dictam prodiderunt. Prioris sententiæ Lactantius fuit, de quo supra in *Galatia.* ¶ 2. Recentiores autem, *Gallos* peregrinatores dici, atque eandem esse vocem, *Galli* & Wallen / scripserunt. Divisio vetus Galliæ est, in *Cisalpinam*, quæ & *Tonsa* seu *Togata*; *Transalpinam*, quæ & *Comata*, a comæ nutritione dicitur. Cæsar lib. 1 ineunte de Bell. Gall. *Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur.* Est & *Braccata* & Narbonensis & Lugdunensis Gallia. Vid. Bernegg. ad Suet. Cæsar. c. 8, 2. & c. 22, 2. a. Plin. lib. 11. cap. 31. Sed hæc alio pertinent. Galliæ fines Suetonius Pyrenæo, Alpibus, Gebenna monte, Rhenoque & Rhodano fluminibus definit: universum ambitum ejus seu circuitum tricies centum millibus passuum æstimat, in Cæsare cap. 25. *Animosam* Claudianus appellat de 4 Conf. Honorii v. 392. Ingeniorum & eloquentiæ laude semper excelluisse P. Pithœus, & ipse Gallus, Præfat. in Quintiliani Declamationes plurimis auctoritatibus declarat. Sed de felicitate singulari Gallicæ indolis videndus Scaliger Exercit. 167. de Subtilitate.

¶ A Gallia est *Gallicus*, ut, *Lingua Gallica; Morbus Gallicus, Gallica palla*, ein Kittel.

¶ Gallicanus, adjectiv. Cicero pro Quint. cap. 4.

¶ Gallus, ein Frantzoß. Cicer. de Arusp. Respons. cap. 9 *Robore valent Galli*, sind starcke Leute. Cæsar lib. 3. de Bell. Gall. c. 8 *Gallorum subita sunt & repentina consilia.* Ibidem cap. 19 *Ut ad bella suscipienda Gallorum alacer ac promtus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas mens eorum est.*

¶ Gallŭlus, diminutivum. Sic *Gallula Roma*, Arelas, Auson. in Urbibus num. 8.

¶ Gallicæ, arum, plurale, calceamenti genus, quo utuntur Galli in pluvia, Cicer. 2. Philipp. cap. 30.

¶ Gallogræci, iidem sunt, qui & Galatæ. Vide *Galatia.*

GALLIVM, γάλλιον, herba, vim habens coaguli, nascitur prope sepes, Meyerkraut / Waldstroh / unser lieben Frauen Bettstroh.

GALLONIVS, homo postremæ gulæ, in cupediis & lautioribus cibis assidue versatus, unde a Lælio *Gurges* dictus. Mensa ejus acipensere decumano infamis fuit. Cicero pro P. Quintio cap. 30 *Qui relicta virorum bonorum disciplina & quæstum & sumtum Gallonii sequi maluerunt.* Vid. Crin. lib. 6. cap. 4.

GALLVS, ἀλέκτωρ, Gallus gallinaceus, vel Gallinaceus solum, Haußhan. Cicer. de divinat. lib. 1. cap. 34 *Canorum animal gallus gallinaceus.* Sed *Gallus castratus*, sive, ut Petronius in Satyrico pag. 84 vocat, *gallus spado*, Kaphan. *Galli crista*, λόφος, der Hanenkamp. Marti sacra avis: est enim pugnax. Solebant Pergamis, ut Plinius auctor; itemque Athenis, ut Ælianus & Lucianus Anacharsi, seu de Gymnasiis, referunt, publice edi concertantium Gallorum spectacula. Quo respexit Columella lib. 8. cap. 2. quo de gallinaceo genere ait, scribens: *Mores autem, quamvis non ad pugnam, neque ad victoriæ laudem præparentur, maxime tamen generosi probantur*, &c. Martial. lib. 9. epig. 68

Nondum cristati rupêre silentia galli,
Murmure jam sævo verberibusque tonas.

Gallus in sterquilinio suo plurimum potest, proverbiale de illis, qui domi prævalent, apud Senecam, Ludo de morte Claudii.

¶ 2. Gallus Gallinaceus quoque dictus Adæus quidam Athenis, teste Athenæo lib. 12. cap. 8. & militaris quædam legio apud Cares. Bernegg. ad Sueton. Cæs. cap. 24, 2. c. Gallum Gallinaceum similem esse Medorum Regi ait Aristoph. in Avibus apud Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 475.

¶ Gallina, eine Hun / Hänne. *Albæ gallinæ filius*, der zu einer glückseligen Stunde gebohren ist / Juven. Sat. 13. v. 141. Gallinæ aliæ *cohortales*; aliæ *rusticæ*; aliæ *Africanæ.* Vide Varron. lib. 3. cap. 9. & Columell lib. 8. cap. 2. princ. Et Plautus Pseud. a. 1. sc. 1. v. 28 *Has literas scripsit gallina*, geschrieben / als wenn es die Hüner gescharret hätten.

¶ Gallīnŭla, diminutivum, ein Hüngen. Arnobius lib. 7 p. 215 *Si gallinulam, vitulum, sub illius oculis atque altaribus concremaro.* Avienus in Prognost. Arati v. 387

Pectora cum curvo purgat gallinula rostro.

¶ Gallīnācĕus, ad gallinas pertinens. Ut, *pulli gallinacei*, Varr. 3. de R.R. cap. 9. junge Hüner: & *Ova gallinacea*, ibidem: *sel gallinaceum*, Cicer. 2. Divin. cap. 12. & *gallus gallinaceus*, pro Muræna cap. 29. Sed *Lac gallinaceum*, proverbialiter de abundanti copia. alles vollauff. Plinius procœmio Operis: *ut vel lactis gallinacei sperare possis haustum.* Vide Chiliadas Erasmi.

¶ Gallinarius, adjectivum, ad gallinas pertinens. *Scala gallinaria*, Celsus lib. 8. cap. 15. Hünerleiter.

¶ Gallinaria, insula Ligustici maris, a copia gallinarum dicta. Varro de R. R. lib. 3. cap. 9.

¶ *Gallinaria silva* in Campania prope Cumas. Memoravit Cicero lib. 9. fam. ep. 23, & Strabo lib. 5. p. 168.

¶ Gallinarius, subst. qui curat gallinas. Hünervoigt. Cicer. 4. Acad. cap. 26 extr. *Gallinarium invenisti, qui ova cognosceret?* Varro 3. de R. R. cap. 9 *curatorem gallinarium*: Columella autem generaliter *aviarium* lib. 8. cap. 5 nominavit.

¶ Gallīnārium, Hünerhauß / Columell. lib. 8. cap. 3.

¶ Gallicinium, tempus cantus Gallorum, die Zeit wenn die Hanen krehen. Sunt autem tria tempora cantus gallorum: clarissimus eorum est cantus matutinus, gegen Morgen krehen sie am allerhellesten und lautesten. Apulej. *noctis gallicinio*, lib. 8 ineunte. Ammianus Marcellinus lib. 22. cap. 33 de Casio monte: *unde secundis gallicinius videtur primi solis exortus.*

¶ Gallināgo, ein Schnepff / dicta à Gallinæ magnitudine.

¶ Gallopavus vulgo dicitur ein Calecuttscher Hahn: & sequioris sexus *Gallina Indica*, Weische Hüner. Veteribus peregrina genera erant Gallinæ *Africanæ* vel *Numidicæ*, de quibus in suis nominibus.

¶ Gallus & Phrygiæ fluvius: unde & Deæ Phrygiæ, seu Cybeles, Sacerdotes appellati *Galli.* Lucan. lib. 1. v. 566

- - - crinemque rotantes
Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.

Vide Festum. Ovidius 4. Fast. v. 361

Cur igitur Gallos, qui se excidere vocamus?
Cum tanto Phrygiâ Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celænas
Amnis it insana, nomine Gallus, aquâ.
Qui bibit inde furit, &c.

Isaacus autem Vossius in Catulli Attin sive Atyn p. 163 persuasum habet, a Gallogræcis hoc nomen originem habuisse, quem si inspexeris, multa & egregia de his Gallis invenies. De iisdem etiam varia collegit Servatius Gallæus ad Lactantii libr. 1. cap. 17.

¶ Gallæ,

¶ Gallæ, fœmineo casu, iidem Cybeles sacerdotes dicti, quod, virilibus exsectis, muliebri prorsus & habitu & more uterentur. Catullus dicto Carmine v. 12

Agite, ite ad alta, Gallæ, Cybeles nemora simul.

Ubi rursus Vossium consule pag. 162.

¶ Inde *Galliambus* carmen Gallorum, quo Deam suam celebrabant, appellabatur, de quo est in *Jambus*. Ejus auctor Cæcilius de quo Farnab. ad Martial. lib. 2. Epigr. 86.

¶ Cornel. Gallus, poeta, de quo Virg. eclog. 10.

GAMMĂRUS, vel Cammarus, ex quo Galenus Græcum nomen, καμμαρὶς, ίδος, finxisse videtur, marinus est cancer, ein See-krebs oder Meerkrebs / squillarum generis, quem Romani *Leonem* vocant, Græci ἀςακόν. *Gammarus fluvialis*, seu vulgaris, ein gemeiner Krebs. Cancri verò ab his differunt, nam caudâ carent. *Cancri marini*, Meerspinnen. *Squillæ*, die kleinen Krebslein oder Kraben. Lapilli Gammarorum, quos duos in capite eo habent tempore, quo crustam exuunt, (wenn sie sich mausen) Krebsaugen / quorum ad expellendos renum calculos usus est. *Crusta*, Krebsschalen. *Chela*, Krebsscheren. Matthiol. in Dioscor.

¶ Scribunt & *Cammarus*, κάμμαρος, vide *Locusta*. Martial. lib. 2. Epigr. 43 *Concolor in nostra, cammare, lance rubes.*

GAMUS, seu potius γάμος, pure Græcum, id est nuptiæ: cujus derivata in Latinum sermonem, præsertim ab ecclesiasticis, invecta sunt, utpote

¶ Digămus, a δὶς *bis*, & γάμος; ac

¶ Digamia; pro quibus hibride vulgo *Bigamus* & *Bigamia* dicunt. Puriora autem illa vocabula Hieronymi sunt lib. 1. adv. Jovinian. cap. 8. cujus & *Digama*, fœmina est epist. 2. extrema.

¶ Trigamia, ejusdem Hieronymi lib. 1. adverf. Jovinian. cap. 3. &

¶ Monogamia, eodem cap. 3. sub init. Singula hæc vocabula invenies etiam a Tertulliano usurpata de Monogamia cap. 6 & 8. ad quorum normam etiam formantur

¶ Polygămus, &

¶ Polygamia, quæ omnia notæ significationis sunt.

GĀNEUM, veteres tabernam meritoriam vel meretriciam dixerunt, ἀπὸ τῆς γᾶς, quod eæ sint in terra, non, ut cænacula supra, ut Donatus docet ad Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. Ita & Isidorus lib. 10. Orig. Ein Huren-Hauß. Salmasius vocem istam puram putam Græcam putat. Nam sicut Græci δάνος & δάνειον: ita & γάνος γάνειον dixerunt locum voluptuarium, ubi nihili homines, qui inde γανίται, ventri & libidini vacabant. Vide eum ad Spartiani Hadrianum.

¶ Ganeas etiam in fœminino dixerunt loca, ubi libidini gulæque opera navabatur. Sueton. Tiber. cap. 34 *Dato Ædilibus negotio popinas ganeasque usque eo inhibendi, ut ne opera quidem pistoria proponi venalia sinerent.* Idem Nerone cap. 27 *Per litora & ripas diversoria tabernæ præparabantur, insignes ganeæ & matronarum institorias operas invitantium, atque hinc inde hortantium, ut appelleret.* ¶ Sed & pro gulæ studio ac ipsa ingluvie *Ganea* ponitur. Tacit. 2. Histor. cap. 45 *Unum ad potentiam iter, prodigis epulis & sumtu ganeaque satiare inexplebiles Vitellii libidines.* Sic alibi: *Ventris & ganeæ paratum:* item *inter ganeam & stupra* dixit. Usus ita hac voce Plinius; itemque Sidonius & Columella, ut Beroaldus ad Suetonii locum in Tiberio observat.

¶ Găneo, qui ganeas frequentat, der täglich im Luder liegt. Ter. Heaut. act. 5. sc. 4. v. 11

– – *gerro, iners, fraus, heluo,*
Ganeo, damnosus.

Ganeo egentissimus, Cicero pro Sextio cap. 52. Et Nonius: GANEONES a GANEIS dicti, *ut* POPINONES à POPINIS. *Et sunt loca* (Ganea puta) *vinolentiæ, & libidini aptæ.* Vet. Gloss. πηλοδύτης, *Ganeo, tabernarius.* Item, Ganeo, λίχνος, καταφαγᾶς, λωποδύτης, λίμβος, λαιμαργος. Dicti iidem & *Ganearii*. Vet. Gloss. ἀκόλαςος, ὁ ἐξώλης, *Ganearius, Lascivus, Libidinosus.* Item, ἀσελγής, *Ganearius, libidinosus, luxuriosus.* Patet inde, hanc vocem tam de libidinosis, quam de vinosis sive gulosis usurpatam. Varro Modio: *Hoc interest inter Epicurum, & ganeones nostros, quibus modulus est vitæ culina.* Hic *ganeones*, gulosi sunt. Et in illo Juvenalis Satyr. 11. v. 58 *Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes*
Coram aliis dictem puero.

Nec non in Prudentii illo Hamartig. v. 322

– – *gulam ganeonis inescent.*

[G]ANGES, Γάγγης, Indiæ fluvius maximus, centum, in aliquibus locis, stadiorum latitudine, hat in die Breite drey Teutsche Meilen / gemmifer est, & auri fœcundus, & in æstate instar Nili Ægyptii exundat, & humectat agros. Vid. Plin. lib. 6. cap. 18, & Curt. lib. 8. cap. 9.

¶ Gangetĭcus, adject. *Nemus Gangeticum*, Seneca in Medea v. 865.

¶ Gangētis, fœm. Avienus Perieg. v. 1353
campos intrant Gangetidos oræ.

¶ Gangaridæ, Curtio populi sunt ultra Gangem. Vid. lib. 9. cap. 2. n. 3. Horum etiam mentionem facit Virg. 3. Georg. v. 26

A *In foribus pugnam, &c.*
Gangaridum faciam victorisque arma Quirini.

Hos Latini cum Servio in h. l. a *Gange* appellatos credunt, juxta quem sedem habuerint. Salmasius autem ad Solinum p. 698 observat, Græcis vitæ Alexandri scriptoribus hos non *Gangaridas*, sed Γανδάριδας per Δ scribi, quod si est, aliunde quam a Gange, hoc nomen erit. Latini enim ex Græcis fontibus, mutato elemento, hauserunt.

GANGĪLON, seu Ganglion, γαγγλίον, nervi vel ex ictu, vel lassitudine contortio, eine aufgelauffene oder geschwollene Ader. Aliis ein Oberbein. Vide Celsum lib. 7. cap. 6.

GANGRAENA, γάγγραινα, caro emortua, todt oder faul Fleisch/ incipiens partis affectæ corruptela, Cels. lib. 5. cap. 26, 31. Pro *cancro* male exponitur in Lexicis.

GANNIO, gannire, vulpium est, belffern / bäffzen. *Quid ille gannit?* Terent. Adelph. act. 4. sc. 2. v. 18. Ubi Donatus: GANNITUS *est proprie veluti ploratus vapulantium.* Imò *gannire* propriè animantis est, deinde ad hominem transfertur, quod diserte Varro tradit circa fin. lib. 6. de L. L. ubi multa ab animalium vocibus in hominem translata notat. Idem observat Nonius de impropriis, τὸ *Gannire* canibus tribuit. Festus quoque *Gannitionem*, canum querulam murmurationem exponit. Sane

B Lucretius, cum canes aut lambunt catulos aut lactant, *gannire* dixit lib. 5. v. 966

At catulos blande cùm lingua lambere tentant,
Aut ubi eos lactant, pedibus morsuque petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus,
Longe alio pacto gannitu vocis adulant.

Vid. Dousa ad Plaut. pag. 28. & Voss. lib. 4. Instit. Orator. p. 241. Vet. Gloss. Canibus quidem tribuit; sed alia ratione. Nam *Gannit* σκύζει interpretatur, quod *catullire* est. Persius Satyr. 5. v. 96 – – *Secretam gannit in aurem.* [al. *garrit*]

¶ Obgannire, zu Ohren belffern / die Ohren reiben. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 41 *Habet hæc ei, quod dum vivat, usque ad aurem obganniat.*

¶ Gannītus. Martial. lib. 5. Epigr. 61 *Gannitibus improbis lacessas.*

GĂNȲMĒDES, Γανυμήδης, Trois Regis filius, puer admirandæ pulchritudinis, quem Jupiter tam ardenti amore prosecutus est, ut ipse in aquilæ speciem transfiguratus puerum ad sese in cælum avexerit, mensæque suæ præfecerit, ut ei a poculis esset, vide Ovid. lib. 10. Metam. v. 46. & supra in *Catamitus*. Virg. 1. Æn. v. 28 *Et genus invisum & rapti Ganymedis honores.*

¶ Ganymedēus. Martial. lib. 9. Epigr. 17

Nec Ganymedeas mallet habere comas.

C GĂRĂMANTES, Libyæ populi, Plin. lib. cap. 4. Singulare *Garamas*, habet Seneca Hercule Oetæo v. 1101. Et Silius lib. 5. v. 194, & lib. 6. v. 705

Garamasque Nomasque.

¶ Garamantis, patronymicum. Virgil. 4. Æneid. v. 198

Hic Ammone satus rapta Garamantide nympha.

Et Silius lib. 14. v. 499 *Garamantide pinu.*

¶ Gărămanticus, adject. *Garamantica signa*, apud Silium lib. 1. v. 142.

GARGĀNUS, mons Apuliæ. Horat. lib. 2. od. 9

– – *Aquilonibus*
Querceta Gargani laborant.

Claudianus Paneg. de 4 Conf. Honorii v. 106

Cingite vos fluviis, vastas opponite silvas,
Garganum Alpinis, Apenninumque nivalem
Permistis societate jugis.

GARGĂRUS, masculinum, plurale *Gargara*, genere neutro, oppidum ad Idam montem Phrygiæ, frumenti copiâ celebre. Item vertex ejusdem montis. Virg. 1. Georg v. 103

Ipsa suas mirantur Gargara messes.

Ubi Servium vide.

D GARGARĪZO. γαργαρίζω, ad guttur sæpe revoco, Gurgeln. Celsus 4. cap. 4. Plin. 20. cap. 9.

¶ Particip. *Gargarizatus.* Plin. lib. 23. cap. 2 *Prodest* (oxymeli temperatum) *contra anginas, calidum gargarizatum.* Et Scribonius Largus Compos. 53 *Solani succus tepens benefacit gargarizatus.*

¶ Gargarizatio, das Gurgeln. Plin. 23. cap. 2. & Cels. 4. cap. 7. & plur *gargarizationes*, Plin. lib. 23. cap. 1.

¶ Gargarizatus, ûs, idem. Plinius lib. 28. cap. 12 *prodest jus omasi gargarizatu.*

¶ Gargarismus, γαργαρισμὸς, Gurgelwasser. Plin. 30. cap. 4 pro eo & *Gargarizatio* posuit: *Tonsillas & fauces lactis ovilli gargarizatio adjuvat.*

GARGETTIUS, gentile nomen. Epicurus apud Statium lib. 1. Silv. 3. v. 94 vocatur *senior Gargettius*, quia is Atheniensis quidem, τὸν δῆμον Γαργήττιος, pago autem *Gargettius* fuit. Laertius in vita.

GARRIO, garrire, avium est. Apulej. lib. 3. Florid. *Lusciniæ in solitudine Africana canticum adolescentiæ garriunt.* ¶ 2. Transfertur ad homines, estque nugis molestis obstrepere, ver-

drießlich Geschwätz treiben / plaudern. Ita non semel absolute *Garrire* verbo usus Terentius est, ut Heautont. act. 3. sc. 3. v. 25. pro quo Plautus plenius paullo *nugas garris* dixit Curcul. ut ad Terentii locum Boeclerus observat. Et Augustinus de Trinit. lib. 15. cap. 12 *Multa illi philosophi garrierunt contra corporis sensus.* Ranæ quoque garriunt. Martialis lib. 3. Epigr. 93 *Meliusque ranæ garriant Ravennates.*

¶ Garrŭlus, adject. Kläffer / unnützer Wäscher. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 69

Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

Sic *Garrula lingua. aves garrulæ.* Virg. 4. Georg. 307 *garrula hirundo.*

¶ Garrulus, avis, Græce σπερμολόγος, ein Heger / Heiger oder Holtzschreyer.

¶ Garrulitas, linguæ vitium molestissimum, simul & nocentissimum. Waschhafftigkeit. De quo Plutarch. lib. de Garrulitate.

¶ In pueris autem festivitas est. Sic *Pueros garrulitate amabiles* Suetonius dixit August. cap. 83. die schwätzig seyn / die immer plaudern. Seneca Consolat. ad Helviam de Marco puero suo cap. 16 *Quem non in se convertet, & abducet infixum cogitationibus, illa neminem satiatura garrulitas?*

GĀRUM, γάρον, liquamen ex piscibus paratur, quo ad embammata atque intinctus veteres utebantur. in tanto pretio, ut congii bini singulis millibus numûm permutarentur, ut Plinius auctor est. Unde *Saniem pretiosam* Manilius vocat lib. 5. v. 671. Sed usus ita intercidit, ut, quid fuerit olim, pæne ignoretur. Diversa quippe de eo tradunt auctores. Vide quæ de eo Ludovicus Nonius disputat Ichthyophagias, sive de esu piscium commentarii, cap. 41. Martial. lib. 7. Epigram. 94

Unguentum fuerat, quod onyx modo parva gerebat;
Olfecit postquam Papilus, ecce, garum est.

¶ Oxygărum. Martial. lib. 3. Epigr. 50

Deposui soleas, affertur protinus ingens
Inter lactucas oxygarumque liber.

GĀRUMNA, æ, Galliæ fluvius ex Pyrenæo, diligentissime a Mela descriptus lib. 3. Ausonius in Mosella v. 483

Æquoreæ te commendabo Garumnæ.

Sidonius Paneg. Aviti v. 394

Oceanus refluum spargit per culta Garumnam.

GAUDEO, gavisus sum, gaudere differt a *lætari*, quod effuse gaudere est. Cicero in Tuscul. lib. 3 cap. 21 *Gaudere decet, lætari non decet*, sich sittig und in der Stille freuen. Vid. & infra *Gaudium. Gaudere vehementerque lætari*, Idem pro S. Rosc. cap. 47. Et ad Qu. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 3 *Quod scribis te a Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo*, das hab ich grosse Freude. Et cum ablativo, *Tuo excellenti bono gaude & fruere*, Cic. pro Marcello cap. 6. ¶ *Gaudere in sinu*, proverbiale est, sich freuen und nicht viel Geschreyens davon machen. Tibullus lib. 4. eleg. 13 *Qui sapit in tacito gaudeat ille sinu.*

Et Propertius lib. 2. Eleg. 26. v. 32

In tacito cohibe gaudia clausa sinu.

¶ Gaudendus, participium. Paullinus Petrocorius lib. 4. v. 291 dixit - - *gaudendos lugete triumphos.*

¶ Gaudebundus, gaudio gestiens. Apulej. lib. 8. post principium.

¶ Adgaudere. Lactant. lib. 4 cap. 6 Sapientiam Dei increatam Salomonis ore sic loquentem introducit: *Ego eram, cui* (Deus) *adgaudebat.* Et Paullinus Nolanus 6. Natal. Felic. v. 14 *Cælicolas Christo adgaudere* &c.

¶ Congaudere. Cyprian. Epist. 50. & Vet. Gloss. *Congaudeo*, συγχαίρω. Et Paullinus Petrocor. lib. 2 v. 665

Pressit in absentem congaudens oscula dextram.

¶ Pergaudere, vehementer gaudere. Cicer. ad Q. frat. 3. epist. 1. cap. 3 *Trebonium meum a te amare, teque ab illo, pergaudeo.*

¶ Gaudium, affectio animi, ex præsentia boni alicujus proveniens. *Affici, cumulari gaudio*, erfreuet werden. Cicer. 9. epist. 14 ad Dolabellam pr. Non *possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio*, &c. Idem lib. 5. de Fin. cap. 24 *quem tanto gaudio affecit*, erfreuen. *Gaudiis exsultare*, Idem 1. in Catil. cap. 10. für Freuden springen. Martial. lib. 1. Epigr. 16

Gaudia non remeant, sed fugitiva volant.

Claudianus 4. consul. Honor. v. 333 *Multis damnosa fuere Gaudia*, Frölichkeit hat manchen in Schaden bracht. Cicer. 4. Tusc. c. 6 *Cum ratione animus movetur placide atque constanter, tum illud* GAUDIUM. *Cum ducitur autem & inaniter & effuse exsultat, tum illa* LAETITIA *gestiens & nimia dici potest.* Itaque GAUDIUM non nisi sapienti contingere Stoici sciscebant, quippe cui junctum, non desinere nec in contraria verti. Vid. Senecam Epist. 59. & Lips. Manud. lib. 3. Differt. 5.

¶ Gaudialis, e. Apul. lib. 8 *Sed in quodam castello copia lætati largioris quæsticuli, gaudiales instruunt dapes.*

¶ Gaudimonium. Fragm. Petron. Tragur. p. 48 *Jamdudum gaudimonio dissilio.* Medio ævo frequens, idemque sonat, quod gaudium. Adde Gloss. Car. du Fresne.

¶ Gaudiosus, plenus gaudio, ejusdem ætatis adjectivum. S. Bernhardus rhythmo de Passione: *in dolore gaudioso.*

A GAVIA, æ, avis aquatica & paluftris, *larus* alio nomine, λάρος, id enim *gaviam* transtulit Gaza. Kybitz. Apulej. lib. 5 *Avis peralba illa gavia, quæ super fluctus marinos pinnis natat, demergit sese propere ad Oceani profundum gremium.* ¶ 2. *Cinerea gavia* alia est, ein Mew oder Holbrot. Alia alba, ein Mew. Gesnerus.

GAULUS, mascul. navigii genus est, cujus inter navium appellationes meminit Gell. lib. 10. cap. 23. Græcum est γαῦλος, ac significare videtur navem onerariam, ein Lastschiff. ¶ 2. Plauto vasis genus est, in formam cymbii. Rudente act. 5. sc. 2. v. 32

Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.

Idem & Homero γαυλός est, mulctrale scilicet, Odyss. lib. 9. sive ιωτα, v. 223.

¶ 3. Gaulus quoque insula est, prope Meliten [nunc Maltam] sita, hodie *Gozo.* Vide Geogr.

GAUSĂPE, militare stragulum villosum, eine zotigte Decken / Tischdecken / ἀμφίταπον est in singulari. Horat. 1. Serm. Satyr. 8. v. 11

Gausape purpureo mensam pertersit.

Plural. *Gausapa*, Pers. Satyr. 6. v. 46

Jam chlamydas regum, jam lutea gausapa captas.

¶ 2. Idem & pro capitis coma posuit, Satyr. 4. v. 37 *Balanatum gausape pectas.*

B ¶ Gausăpīna, idem quod gausape, seu penula villosa. Martial. lib. 6. Epig. 59 *Propter sexcentas, Baccare, gausapinas.* Ein Filtzmantel.

¶ Gausapatus, gausapina indutus. Seneca Epist. 53.

GAZA, æ, Γάζα, oppidum munitum Palæstinæ Pomponio est, Josepho Idumeæ. ¶ 2. Est & *Gaza* vocabulum Persicum, quo pecuniam regiam seu ærarium Persæ vocant, opes, Schätze / Güter und Vorrath. Curt. lib. 3. cap. 12. Vid. Drus. in observat. & Freinsh. Ind. Curt. Virg. 1. Æneid. v. 123

Arma virûm tabulæque & Troia gaza per undas.

Cicer. lib. 2. offic. cap. 22 *Omni Macedonum gaza, quæ maxima fuit, potitus est Paullus.* Valerius Flaccus lib. 6. v. 562

Nullâ cælum reparabile gazâ.

Martial. lib. 12. Epigr. 53

Largiris nihil incubasque gazæ,
Ut magnus draco, quem canunt poëtæ
Custodem Scythici fuisse luci.

Pluraliter Horatius usus est lib. 1. Od. 29 *Beatis Arabum invides gazis:* & lib. 2. Od. 16 *Non gazæ summovent tumultus mentis.* Quod contra Vossium notandum est, qui lib. 1. de Analog. cap. 40 pluralem numerum aurei seculi scriptoribus abjudicat.

C ¶ Gazophylacium, γαζοφυλάκιον, arca rerum pretiosarum, ein Schatzkasten / Schatzkammer. Vulg. Interpr. Lucæ 21. v. 1.

GEBENNA, mons Galliæ, qui Arvernos ab Helvetiis disclūdit, ut Cæsar auctor est 7. de Bello Gallico cap. 8. Inter fines seu limites Galliæ Suetonius ponit Cæsare cap. 25. Vid. ibi Bernegg. cui rectius Cebenna dicitur.

GEDANUM, urbs lauta cis Vistulam, copiosa, portu non longe ab urbe dissito (die Münde / Weixelmünde) emporio, Gymnasio, operibus validis, & munitionibus, nec non & Metropolitana inter Hanseaticas pariter, & Borussiacas civitates dignitate celebris. Dantzig.

GEHENNA, Γέεννα, vallis prædationis, eine Mördergruben / Würgethal. Nomen factum est a valle *Hinnon*, in qua Manasses cremavit filios. ¶ Hinc ita & appellatus locus impiorum pœnis & cruciatibus post mortem sustinendis destinatus. Quem Tertullianus *ignis arcani subterraneum ad pœnam thesaurum* definit Apologet. cap. 47. Prudentius de Natali Domini v. 109 de Christo:

Insignis ille & præminens
Meritis rependet congrua;
His lucis usum perpetis,
Illis gehennam & Tartarum.

Vide ibi Buchnerum. Et Sedulius in Lucæ cap. 8

D *In chaos infernæ lapsus penetrale gehennæ.*

GĔLA, æ, Γέλα, Siciliæ urbs, sic dicta ab ejusdem nominis fluvio.

¶ Gĕlōus inde adjectivum. Virg. 3. Æneid. v. 701

Apparet Camerina procul campique Geloi,
Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.

GĔLĂSĪNUS, Γελασῖνοι, Gelasini, quatuor anteriores dentes, die förderſten breiten Zähne / sic dicti, quia in risu reteguntur.

¶ Martial. lib. 7. Epigr. 25

Nec grata est facies cui gelasinus abest.

Intelligit lineas & blandientem in risu faciem. Democritum quod omnes derideret, *Gelasinum* cives sui dixere. Ælianus lib. 4. Var. Hist. cap. 20.

¶ Gelasianus, mimus, pantomimus, Possenmacher. Sidonius in Narbone sive Carmine 23 v. 301

Mimos, schœnobatas, gelasianos.

Adde, quæ ibi Jo. de VVoweren notavit p. 489.

Gello, onis: vide *Gillo.*

GĔLŌNI, Scythiæ sunt populi, Getæ, & Tartari hodie dicti, à Gelono Herculis filio. Virg. 2. Georg. v. 115

Eoas-

Eoasque domos Arabum pictosque Gelonos. A

GELU, neutr. indeclinabile, singul. tantum, glacies, Eiß/Frost. *Altum gelu*, Virgil. 3. Georg. 355. tieff oder dicke Eiß. Et ibidem v. 443 *horrida bruma gelu.* Plinius Paneg. cap. 12 *Cum Danubii ripas gelu jungit.*

¶ Gelidus, frigidus. *Aqua gelida*, kalt Wasser/ Cicer. 1. Catil. cap. 13. Ovidius 2. Amor. el. 9. v. 41

Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago.

Plin. lib. 15. cap. 18 *in tractu gelidissimo.* Idem lib. 31 cap. 2 *aquæ gelidissimæ.* Idem lib. 2. cap. 103 *Omnes fontes æstate, quam hieme, gelidiores.*

¶ Gelide, adverb. Horat. de Arte Poëtica v. 171

Res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, &c.

¶ Gelicidium, ipsa per gelu aquæ concretio, der Frost. Columella lib. 2. cap. 8 *Prius convalescant radices frumentorum, quam hibernis imbribus, aut gelicidiis pruinisve infestentur.* Et Vitruvius lib. 2 cap. 7 *gelicidiis & pruinis congesta saxa.* Et mox: *gelicidiorum tempestas.*

¶ Gelare, active, gelu inducere, frigore densare. Plin. lib. 15. c. 6 *Si gelent frigora.* Unde passivum *gelari.* Juvenalis Satyr. 6. v. 95

— — pavidoque gelantur B
Pectora.

Hinc Gelatus, ut, *Amnes gelati*, Plinius lib. 8. cap. 28. Et *lac gelatum*, Columella lib. 10. v. 397. Et *Jus gelatum*, eine Gallerte.

¶ Gelatio, Frost. Plin. lib. 7 cap. 24 *magna gelatio consecuta est.*

¶ Gelasco, gelascere, gelu adstringi, gefrieren. Plin. lib. 14. c. 21 *Vini natura non gelascit.*

¶ Gelabilis, gelabile, quod gelu durari potest. Vide post paullo compositum *Incongelabilis.*

¶ Circumgelari. Plinius lib. 13. cap. 22 *Cortex circumgelatus videri possit.* Adde Tertullian. de Anima cap. 23.

¶ Congelare, congelari, sive gelu durari. Plin. lib. 18. cap. 28. sub fin. *Luna cadentes pruinas congelat.* ¶ Item concrescere, solidari, zusammen treten/ dick werden/ ut, *Congelatur oleum*, Columell. lib. 1. cap. 6. Sunt autem usitate tertiæ fere tantum personæ. *Congelare otio*, Cicero dixit lib. 2. fam. epist. 13. *Congelasse*, inquit, *nostrum amicum lætabar otio.* für faulen Tagen gar zugefroren.

¶ Congelascere, gefrieren. Gellius lib. 17. cap. 8. *Vina rarenter congelascunt.*

¶ Congelabilis, unde compositum

¶ Incongelabilis, ut, *mare incongelabile*, quod gelu constringi nequit, apud Gellium cit. lib. 17. cap. 8.

¶ Congelatio, das Frieren/ Frost. Plinius lib. 31. cap. 3 *Minui liquorem omnem congelatione deprehenditur.* Pluraliter, *brumæ congelationes*, Columella dixit lib. 4. cap. 8. C

¶ Egelidus, tepidus, ut, *aqua egelida*, Cels. lib. 1. cap. 8. Et Ovidius 2. Amor. eleg. 11. v. 10

Et gelidum Borean, egelidumque Notum.

¶ Egelidari, apud Sidonium reperitur lib. 4. epist. 1, *Fibræ glaciales emollirentur, egelidarentur.* Significat gelu seu congelatione solvi, auffthauen.

¶ Prægelidus, valde gelidus. Columella lib. 4. c. 8 *prægelida frigora.* Silius lib. 4. v. 226 *prægelidi rivi.* Et Columella lib. 5. cap. 6 *cæli flatus prægelidus.*

¶ Regelare, regelari, gelu solvi est, auffthauen. Columella aliquot locis, lib. 1. cap. 5 *matutino regelari ortu.* & lib. 10. v. 77

Post ubi Riphææ torpentia frigora brumæ
Candidus aprica Zephyrus regelaverit aura.

Et Martialis lib. 11. epigr. 9 *regelata manu.*

¶ Regelatio, das Auffthauen. Aggenus Urbicus de limitibus agrorum: *Hæ quæstiones maxime in Gallia tota moventur, quæ multus contexta fluminibus immodicas Alpium nives in mare transmittit, & subitarum regelationum inundatione patitur.* Vide ibi Rigaltium.

GEMELLAR, is, vasis genus, a geminis sic dictum fortasse mensuris. Columella lib. 12. cap. 50 *plumbeum vel structile gemellar.* D

¶ Augustinus *Gemellariam* dixit in Psalmum 136 circa medium. *Quare*, inquit, *tam cæcus es, ut amurcam fluentem per plateas videas, oleum in gemellaria non videas.*

GEMINUS proprie similis, per omnia æqualis. gantz gleich/ gantz ähnlich. Cic. pro Rosc. Amerin. cap. 40 *Par est avaritia, similis improbitas, eadem impudentia, gemina audacia.* gleicher Frevel. Idem pro Quint. Rosc. cap. 18 *Simillima & maxime gemina societas.* Plaut. Amphitr. act. 2. sc. 1. v. 68 *Quid opus est verbis? geminus Sosia hic factus est tibi*, id est, prorsus similis. ¶ Hinc *Gemini*, *Gemelli*, scilicet duo uno partu editi, qui admodum similes inter se propter parentes, natalia, locum, tempus, & cætera. Zwilling. Plaut. Prolog. Menæchm. *Imponit alterum geminum in navem pater.* Dicuntur & *fratres gemini.* Quod probat Quintilianus. Nam si inverso ordine dicere velim *Gemini fratres*: tum τὸ *fratres* supervacuum censet. Ita enim lib 9. cap. 2 *Quædam*, inquit, *ordine permutato fiunt supervacua: ut* fratres gemini. *Nam si præcesserit* Gemini; fratres *addere non est necesse.* Contra tamen & Plautus in Persa act. 5. sc. 2. v. 50 & Lactant. lib. 1. cap. 15 *Geminum fratrem: & Geminos fratres*, Livius dixit. Et possunt fratres esse, qui non sunt gemini, & gemini, qui non sunt fratres, ut Vossius observat lib. 5. Instit. Orator. cap. 2. sect. 5. *Geminum germanum*, Plautus dixit Menæchm. act. 2. sc. 1. v. 7. qui in Persa etiam a. 5. sc. 2. v. 49 *geminissimum* finxit. Conf. Augustin. de C. D. lib. 3. cap. 13. ¶ Quia igitur similitudo inter duos, hinc factum est, ut *Geminus* idem sit, quod duplex aut duo. Ter. in Andr. 4. sc. 1. v. 50 *Ex unis geminas mihi conficies nuptias*, aus einer Heyrath zwo.

¶ Gemellus, a, um. Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 243

— — — — — par nobile fratrum
Nequitia & nugis, pravorum & amore gemellum,

id est, maxime simile inter se. Idem lib. 1. epist. 10. v. 3 de valde similibus:

— — — ad cætera pæne gemelli,

id est, ita similes, ut gemelli possint videri. Cæsar lib. 3. de bello Civili cap. 4 *Gemellam legionem*, quæ una ex duabus facta. Vide ibi Ciacconium.

¶ Gemellipara, die Zwilling frieget. Ovid. 5. Fast. v. 542 *gemellipara Dea, Latona.*

¶ Tergeminus, triplex, amplus. Ut, *Tergemini honores*, Horatius lib. 1. oda 1.

¶ Trigeminus, idem. Speciatim *Trigemini* tres fratres uno partu editi. Columella lib. 2. cap. 1 *cum desinit mulier trigeminos aut geminos parere.* Livius lib. 1. cap. 24 *Trigemini fratres, nec ætate, nec viribus dispares.*

¶ Septemgeminus, septemplex. *Septemgeminus Nilus*, Catull. Carm. 11, propter septem ostia.

¶ Centumgeminus. Valer. Flaccus lib. 6. v. 118

Et centumgeminæ Lagea novalia Thebes.

Adde Virgil. supra in *Centum.*

¶ Gemino, geminare, duplicare, iterare. *Geminabit, nisi caves.* Terent. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 19. Er wird dir noch eines versetzen/ wo du dich nicht in acht nimmst. *Victoria geminata*, Livius lib. 1. cap. 25. ¶ 2. Aliquando pro conjungere, copulare, ponitur. Horatius in arte v. 13

Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.

Ovid. lib. 12. Metam. v. 221

Ardet & ebrietas geminata libidine regnat.

Idem 1. de Ponto Eleg. 2. v. 2

Et geminas animi nobilitate genus.

Sueton. Domitiano cap. 6 *Geminari legionum castra prohibuit.*

¶ Geminatio, repetitio, *Geminatio verborum* Cicer. 3. de Orat. cap. 54.

¶ Ingeminare, frequenter geminare. *Austri ingeminant*, pro *ingeminantur*, folgen doppelt auff einander/ Virgil. 1. Georg v. 333. *Ingeminata nobilitas*, Ovid. lib. 4. de Ponto Elegia ult. Id est, gemina.

¶ Congeminare, apud Virg. 11. Æneid. v. 698. *Congeminat*, sc. ictum. & Plaut. Amphitr. 2. sc. 2. v. 154 *omnes congeminavimus.*

¶ Congeminatio, conduplicatio. Plaut. in Pœnulo actu 5. sc. 5. v. 18 *Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est congeminatio?*

GEMMA, oculus vitis, proprie, quem & Germani, ein Auge/ vocant. *Gemma est, a quo oriens uva se ostendit*, Cicer. de Senect. cap. 15 *Gemmæ in arboribus*, Knospen. *Gemmas protrudere*, ausschlagen. Quod *trudere gemmas* simplici verbo Virgil. dixit 2. Georg. v. 335. ¶ 2. *Gemma* deinde generale nomen est, lapidum pretiosorum, ein Edelgestein/ ut, *Gemma annuli*, der Stein im Ringe. *fulgentes gemmæ*, Val. Flacc. 5. v. 514. Et Cicero 6. Verrin. cap. 27. *Pocula ex auro, gemmis distincta clarissimis*, mit eingesetzten Edelgesteinen. Vid. Vall. lib. 6. cap. 34. Horat. 3. Carm. Ode 24

Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali, Mittamus.

Martialis, pro ornamento quodam eminenti & lucenti, gemmam posuit lib. 5. epigr. 11

Multas in digitis, plures in carmine gemmas
Invenies.

¶ Gemmula, diminut. Apulej. lib. 10. p. 243 *Ver in ipso ortu floridis gemmulis cuncta depingit.*

¶ Gemmare, gemmas emittere. quod Columella de Arborib. cap. 8 ineunte dixit *gemmas agere*, Augen setzen. Cicero in translationibus maxime usitatis ponit *gemmare vites*, in Oratore cap. 24. ¶ 2. In modum gemmæ nitere, splendere, gläntzen wie ein Edelgestein. Stat. lib. 1. Silv. 5. v. 12

— — dum canimus nitidis gemmantia saxis
Balnea.

Sic *herbas rore gemmantes* dixit Lucret. lib. 2. v. 319. Et Virg. Culice v. 69 *Florida cum tellus gemmantes picta per herbas*
Vere notat dulci distincta coloribus arva.

Ubi plura Taubmannus.

¶ Gemmatus, ut *Annuli gemmati*, Liv. lib. 1. cap. 11. *Monilia gemma-*

gemmata, Ovid. 10. Metam. v. 113. hoc est, gemmis distincta, & ornata, mit Edelgesteinen besetzt / belegt. Et *gemmata potoria*, Plin. lib. 37. cap. 2.

¶ Gemmascere, Knopfen schieben / Augen gewinnen. Plinius lib. 17 cap. 15 *Calamus gemmascere incipiens.*

¶ Gemmescere, Idem lib. 37. cap. 10. pro, gemmam fieri, zum Edelgestein werden / hart werden. De Draconite enim, e cerebro draconum nata gemma, ita scripsit: *sed nisi viventibus abscisso* [cerebro,] *nunquam gemmescit.*

¶ Gemmārius, gemmarum mango dicitur, ein Jubilirer/Händler mit Edelgesteinen.

¶ Gemmifer, ut, *amnes gemmiferi*, Wasser so da Edelgestein führen / apud Plin. 37. cap. ult. Item *Mare gemmiferum*, apud Propert. lib. 3. eleg. 4. pr. Et *gemmiferæ arenæ*, Avienus Periegesi v. 1206.

¶ Gemmeus, von Edelgestein. *Gemmea tecta*, Martial. lib. 6. Epigr. 47. Regia supellex olim omnia gemmea: nam & *matulas gemmeas* monstrosi Principes Rom. habuerunt. vide Barth. ad lib. 1. Thebaid. Statii pag. 44. 45. De *poculis gemmeis* vid. notata doctis ad Senecam de Provid. cap. 3.

¶ Gemmosus, voll Edelgestein. Apulejus lib. 5. p. 162 *gemmosis monilibus onustæ.*

B ¶ Bigemmis, e, duas gemmas habens, ut, *Annulus bigemmis*, Trebell. Pollio in Claudio cap. 14. ¶ 2. De vitibus etiam, ut simplex, dici consuevit. Columella lib. 5. cap. 5 *bigemmes reseces sunt.* Resex bigemmis, singulariter.

¶ Trigemmis. Idem Columella lib. 3. cap. 19 *Serimus etiam* [malleolum] *trigemmem, isque non ab eo trigemmis dictus est, quod omnino trium oculorum est; sed quod his exceptis, quibus est frequens in ipso capite, tres deinceps articulos, totidemque gemmas habet.*

GĔMO, gemere, gemitus emittere, seufftzen / winseln. Cicer. in Pison. cap. 11 *Nemo me adspexit, qui non gemeret desiderio mei.* Idem post reditum in Senatu cap. 5 *Malum suum occulte gemere*, sein Unglück mit heimlichen Seufftzen bedencken und beklagen.

¶ 2. Knacken. *Gemuit sub pondere cymba*, Virg. 6. Æneid. v. 413. Knackt unter der Last.

¶ Gĕmiscere, Claudian. 3. Rapt. Proserp. v. 130 *Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt.*

¶ Gĕmitus, ûs, ein Seufftzer / das Seufftzen. Sic *edere, ducere gemitus*, apud Poëtas legitur. *Fit fletus gemitusque tota urbe*, es erhebt sich ein Weinen und Seufftzen in der gantzen Stadt / Cicero pro Rosc. Am. cap. 9.

¶ Gĕmĕbundus, adject. gemens. Ovid. 14. Metam. v. 193 *gemebundus obambulat Ætnam.*

Composita.

¶ Adgĕmere, Ovid. in Tristibus lib. 1. eleg. 1. v. 113

Adgemit & nostris ipsa carina malis.

¶ Circumgemere, ûm was herûm winseln / heulen. Horatius Epod. 16. v. 51 *Nec vespertinus circumgemit ursus ovile.*

¶ Congĕmere, simul gemere, Cicero pro Muræna cap. 25 *Congemuit senatus frequens*, hoc est, condoluit, hat sämtlich mit Seufftzen beklagt.

¶ Congemiscere, idem. Augustinus Confess. lib. 6. cap. 7 pr. *Congemiscebamus in iis, qui simul amice vivebamus.*

¶ Ingemere, idem quod simplex. *Ingemens laboribus*, Horat. 5. Epod. v. 31. Et Seneca procem. lib. 3. Quæst. Nat. *Flere, queri, ingemere, desciscere est.*

¶ Ingemiscere, seufftzen. Cicero Tuscul. 5. cap. 27 *Pueri Spartiatæ non ingemiscunt verberum dolore laniati.* Livius lib. 4. cap. 49. extr. *Ingemuistis voce hujus audita.*

¶ Regemere. Sidonius Carm. 11. sub fin. *regemunt cava buxa*, id est, fistulæ, tibiæ.

¶ Gemursa quoque a gemitu est. Festus: *Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum, qui id gerat.* Adde Plinium lib. 26. cap. 1.

GEMONIAE, scalæ locus Romæ, quo damnatorum tracta corpora præcipitabantur. Sæpe earum mentio fit apud Tacitum & Suetonium. Plinius *Gradus Gemonios* vocat lib. 8. cap. 40. Nonnulli à *Gemonio* auctore sic dictos putant. Beroaldo a gemitu sic appellati videbantur.

GĔNĀBUM, urbs Carnutum ad Ligerim in Gallia. Vide Cæsarem lib. 7. cap. 2 & 3. Videtur ea esse, quæ & *Aurelia* medio ævo; hodie *Orleans* appellatur: aliis est *Gyen* ad eundem fluvium.

¶ Genabenses. incolæ. Cæs. ibidem cap. 11. Et gentile *Genabensis.* ut *Genabensi cæde*, eodem lib. cap. 28.

GĔNAE, membranæ, seu tunicæ, quibus oculi integuntur, & connivent, die Augenliede / so auff- und zugehen / nicken und wincken. *Pilosæ genæ*, Cicer. in Pison. cap. 1. Qui pili *Cilia* dicuntur, die Augenwimpern / Vide *Cilium.* Sed malas, *genas* etiam veteribus dictas, Plinius ostendit, lib. 11. c. 36. die Wangen. Apul. Apol. *Cum in puella videret immedicatum os, & purpurissatas genas, & illices oculos.* Seneca Hippolyto v. 364

- - *lapsæ genæ*
Lucem recusant.

Labi genæ dicuntur, cum subsidunt, wenn die Backen einem einfallen. *Malas labentes* perinde dixit Sueton. August. cap. 49 ubi tamen Casaubonus legere, *labantes* malit. Sed pro vulgata Seneca est. Pro toto vultu usurpatum vocabulum notat Barth. Stat. Silv. p. 183.

¶ In Singulari posuit Ennius apud Serv. in 6. Æneid. *Imprimitque genæ genam.* Item Sueton. Claud. cap. 15 *Ut genam non leviter perstringeret.* Vide & Vallam lib. 3. cap. 4.

GENEALOGIA, γενεαλογία, indicatio originis, Geschlecht-Register / Stamm-Buch. Cujusmodi libros Atticus scripsit, & alii, quos Schottus ad Nepotem in Attico pag. 175. A. notat. Ipse autem Nepos, quam vulgo *genealogiam* dicunt, eleganter cap. 18 vocat *familiarum originem, ex qua clarorum virorum propagines possint cognosci.*

¶ Genealogus, qui genealogiam enarrat aut scribit. Cic. lib. 3. de Nat. Deorum c. 17 *qui a genealogis antiquis sic nominantur.*

¶ Gĕnĕsis, γένεσις, nativitas, generatio, & sidus natalitium, ut Cicero vocavit, vulgo, eine Nativität. *Sic Imperatoriam genesin* Suetonius Vespasiano dixit cap. 14. Juven. Satyr. 6. v. 576

- - *Si prurit fractus ocelli*
Angulus inspecta genesi collyria poscit.

Et rursus Satyr. 14. v. 248

Nota Mathematicis genesis tua.

Sueton. August. cap. 94 *Genituram*; Vitruvius *Nascentiam* dixit lib. 9. cap. 7. Alii & *Constellationem* vocarunt. Vide in *Stella.*

¶ Genethlĭaci, γενεθλιακοί, die Nativität-Steller / *Mathematici*, qui & *Chaldæi.* Vide & Gell. lib. 14. cap. 1. Augustinus & *Planetarios* appellavit.

¶ Genethlia, festum natalitium.

¶ Genethliacon, carmen de natali.

¶ Genethlialogia, ipsa ars, apud Vitruvium lib. 9. cap. 7. Item *Genethliace*, γενεθλιακή. Γενεαλογίαν Sextus Empiricus vocat lib. 5. adversus Mathematicos; χαλδαϊκήν Periegenes vocavit apud Apollonii scholiasten. Vid. Rutgersius lib. 5. Variar. Lect. cap. 6.

GENER, ĕri, filiæ maritus, Eidam / Tochter-Mann. Ovid. 1. Metam. v. 144

Vivitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero, fratrum quoque gratia rara est.

¶ Congĕner, generi in affinitate socius. *Congeneri*, duo pluresque generi, respectu unius soceri. Mit-Eidam. Symmachus lib. 8 epist. 40 *supremis congeneri interesse.* Gloss. Cyrilli: *Congener*, σύγγαμβρος. Sed *Congener*, is, h. e. unius generis, quære sub *Genus.*

C ¶ Progĕner, cujus relatum *Prosocer*, apud Sueton. August. cap. 19. & Tacit. 5. Histor. cap. 9, 7, pater meæ uxoris, *Socer* est. Avus uxoris, *Socer magnus*, itemque *Prosocer* dicitur; & ego ejus *Progener.* Vide Modestinum JCtum Leg. 4. § 6. Dig. de Gradibus. Seneca epistola 21 *Tiberius Attici progener.* Agrippa enim, socer Tiberii, gener Pomponii Attici fuit. Vide Nepot.

¶ Pro *marito sororis* etiam accipitur apud Cornel. Nepot. 4, 1. 2. si Cujacio Observ. lib. 6. cap. 17. aliisque credimus.

GENETHLIA cum derivatis vide paullo ante sub *Genealogia.*

GENEVA, nobilis urbs Allobrogum ad Rhodani exitum ex Lemano lacu. Genf. Distinguenda a *Genua* Ligurum in Italia.

GĔNISTA, frutex, Pfriemen. Martial. lib. 1. epigr. 43

Non pyra qua lentâ pendent religata genistâ.

Virg. 2. Georg. v. 12

- - *Molle siler, lentaeque genistæ,*

Sparto similis quidem magna ex parte, sed ab eo tamen diversus. Vide *Spartum.*

Genius, Genii: vide in *Gigno.*

GĔNO, Genui, antiquum pro *gigno*, quo præter Plautum Varro aliquoties usus. Et lib. 2. de re rust. cap. 2 *Pingues facit facilime & genit lac.* & cap. 6 *Similes parentum genuntur.* Censorinus de die natali cap. 3, *Genii à genendo dicti.* Ita in Pande-
D ctis: *Si quis mihi filius aut filia genitur, hæres meus esto.* Vide cætera in *Gigno.*

¶ Ingĕno, compositum a *Geno*, apud Manilium legitur lib. 5. v. 135 *His etiam ingenitur visendi ignota cupido.*

GENS, natio, familia, ein Volck / Geschlecht / à *Genus. Bello gentes frenare superbas*, Virgil. 1. Æn. v. 523. *Ubicunque terrarum & gentium*, Cicer. 7. in Verr. cap. 55. Wo nur immer? *Ubinam gentium sumus?* Idem 1. in Catil. cap. 4 *Ubivis gentium*, Terent. Hec. act. 3. scen. 1. vers. 4. überall / aller Orten. *Nusquam gentium*, Idem Adelph. act. 4. sc. 2. pr. Nirgend. Videtur autem *Gentis* vocabulum latius patere, quam *Nationis*; & istud sub illo comprehendi. Tacit. German. cap. 2 *Cæterum Germaniæ vocabulum recens & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, ac nunc Tungri, tunc Germani vocati sint. Ita nationis nomen, non gentis, evaluisse paulatim, &c.* Nimirum significat non totam gentem Germanorum, sic appellatam initio, sed partem eorum seu unam nationem, quæ nunc Tungrorum nomine veniat, postea vero id nominis in totum corpus fuisse tralatum. Sic universum *Britanni* gens appellantur *Caledonii, Silures,*

Silures, &c. nationes Britannorum. Ita Tacit. Agric. cap. 12 de Britannis loquens: *In pedite robur: quadam nationes & curru praeliantur.* Aliquando tamen alterum pro altero sumitur. Sic idem Tacitus eodem capite: *Nec aliud adversus validissimas gentes pro nobis utilius.* Nam *gentes* dicit, quas modo *nationes* vocaverat. Conf. Herald. ad Arnob. pag. 4. 5. & Elmenhorst. ad eund. pag. 1. ¶ 2. Pro regione posuisse videtur Nepos Datame cap. 4, *Subito*, inquit, *a Rege literae sunt missae, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat. Quae gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociae.* Arnob. advers. gent. lib. 1. *Gentes viduatas esse suis cultoribus, & desolatas.* ¶ 3. Transfertur venuste & ad animalia. Virgil. 3. Georg. v. 73. de equis;

Tu modo, quos in spem statuis submittere gentis.

Et alibi. Similiter Homerus μελισσῶν & χηνῶν & μυιῶν ἔθνεα dixisse legitur. ¶ Pro familiâ passim legitur hoc nomen. *Majorum gentium* Senatores, (& sic Patricii) dicebantur alii; alii *minorum.* Romulus primum legit centum Patres consilii publici caussa: deinde alii centum ex illustrioribus additi confecto bello Sabino & regno consociato. Hi *majorum gentium* vocabantur. Postea Tarquinius centum rursus legit ex multitudine plebeja, qui *minorum gentium* appellati. Ita Livius lib. 1. cap. 35. & 47. & Victor in Tarquinio. Aliter Tacitus 11. Annal. cap. 25. ubi vide Lipsium, praecipuè vero Onuphrium Panvin. Commentar. in 1. Fastorum, pag. 42. & seqv. *Patriciorum minorum gentium* meminit Cicero lib. 11. ad Famil. Epist. 21. Translatum hoc & ad Deos fuit, similiterque alii *majorum*, alii *minorum gentium*, appellati. *Majorum* duodecim, qui & *Consentes* appellabantur, quos versibus duobus exposuit Ennius: *Jupiter, Mars, Apollo*, &c. Et his victimis fiebat. *Minorum* infiniti, ut, *Priapus, Pales*, &c. quibus libabatur tantum. Unde festive eos *patellarios* (nam de patella libabatur) Plautus appellavit Cistell. a. 2. sc. 1. v. 46. Vide Cicer. 1. Tuscul. Q. cap. 12. & 13. *Gens* tamen aliquanto latius patet, & *familias*, seu stirpes, seu domos sub se complectitur. Sueton. Neron. cap. 1 *Ex gente Domitia duae familiae claruerunt, Calvinorum & Aenobarborum*, & alibi. ¶ Tandem *Gens* etiam de uno ex gente, aut de cognato dicitur. Virgilius lib. 10. v. 228

vigilasne, Deûm gens, Aenea?

Et Silius lib. 7. v. 35 de uno Fabio:

Tirynthia gens est.

Adde eundem dicto libro v. 637, ubi eadem adnotavimus.

¶ Genticus, a, um. adject. Tacitus 6. Ann. cap. 33 *Sceptruchi utrinque donis acceptis more gentico diversa induere*, Nach Landes-Gebrauch. Et Tertullianus de Anima c. 39 *Pro gentica, pro avita, pro publica, pro privata devotione.*

¶ Gentilis, ex eadem ortus gente sive familiâ, vel quod ad gentem pertinet, aut genti proprium est. Ut *Gentilis civitas* apud Tacit. lib. 12. Ann. cap. 14. Cicero Topic. cap. 6 ita definit: *Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt: ab ingenuis oriundi: quorum majorum nemo servitutem servivit: quique capite non sunt diminuti.* ¶ 2. Sed Scriptores Theologici *gentiles* vocant simulacrorum cultores, Heyden. Nonnulli notionem hanc in barbarismis ponunt, & *paganos* illos Latinius dici existimant. Verum nova non est. Ita enim Hieronym. Epist. 22. cap. 13 *Si gentilium literarum libros aliquando legissem.* Et Tom. 6. in Ephes. 5. v. 20, *Hoc & gentilis facit, & Judaeus, & publicanus, & ethnicus.*

¶ Gentilitius, ut, *Nomen gentilitium*, quod gentem & originem refert, ein vom Stamm auffgeerbter Nahme. *Gentilitium hoc est illi*, das ist ihm von seiner Land-Art auffgeerbet. *Sacrificia gentilitia*, quae usitata eidem sunt genti, Cicero de Arusp. R. cap. 15. *Gentilitium sacerdotium*, quod ad jus familiae pertinet.

¶ Gentilitas, Landsmannschafft / cognatio quaedam & necessitudo inter gentiles, id est, agnatio & cognatio. Sic Cic. lib. 1. de Oratore cap. 38 *jura gentilitatum & agnationum dixit.* ¶ 2. Et gentilitas, die Heydenschafft. Prudent. in Romano v. 1086

Has ferre poenas cogitur gentilitas.

Et Tertulliani de Virg. Veland. cap. 2. pr. *Gentilitas Graecanica aut barbarica.*

¶ Gentiliter, secundùm gentis consuetudinem, patrio & gentili sermone. Solinus cap. 16. de Creta; *Cretes Dianam βριτόμαρτιν gentiliter nominant.* & c. 33 de Scandinavia: *Succinum Germani gentiliter vocant Glessum.* in ihrer Sprach. ¶ Ecclesiasticis est Heydnisch. Fulgentius Discussione Arianar. objection. cap. 4 *Fides nostra, qua unum Deum colimus, nec unione personali contrahitur; nec substantiali diversitate disjungitur, ne aut Deos gentiliter colamus, diversas colendo substantias; aut Filium & Spiritum S. cum Sabellio denegemus.*

GENTIANA, planta nota radicis amarissimae, Entian/Bitterwurtz/ à Gentio Illyriorum rege, qui vel plantam ipsam vel usum ejus primus invenit, dicta. Vid. Plin. lib. 25 cap. 7. Sed *Gentiana minor*, Creutzwurtz/ Matthiolus.

GENU, γόνυ, Genua, femorum ac crurum commissurae, die Knie. Quod fortasse à κνήμη factum videtur, id est, *tibia.* Os vero in genibus anterius, *mola*; μύλη dicitur, die Kniescheiben. Cavitas posterior in quam genua flectuntur, *poples* est, die Beuge im Knie. *Genibus provolvi*, Tacit. 12. cap. 18. niederknien/ zu Fuß fallen. *Genu submittere*, Plin. lib. 8. cap. 1. die Knie beugen. *Genu terram contingere*, Cicer. 2. Tuscul. cap. 24. Et, *Horae momentum interest inter solium & aliena genua*, Seneca de Tranquill. animi cap. 11. Genua enim supplices tangebant, quippe quae misericordiae sacra essent, ut Serv. in Ecl. 6 Virgilii notat. Sane supplices non ipsi modò in genua provolvebantur, cujus caussa satis aperta; sed etiam eorum, quibus supplicabant, genua contrectabant. Vide Plin. lib. 11. cap. 45. Plautus Curcul. act. 5. sc. 2. v. 32 *Per genua te obsecro.* Tacit. 2. Histor. cap. 46 *Qui procul adstiterant, tendere manus: proximi prehensare genua.* Horat. lib. 1. Epist. 12. extr.

-- -- jus imperiumque Phraates
Caesaris accepit genibus minor.

Significat Phraatem supplicem fusumque ad genua Caesaris, & sic minorem genubus, recepisse regnum. *Genua deserunt cursorem*, Plaut. Mercat. act. 1. sc. unica, v. 13. Die Beine wollen nicht fort.

¶ Genualia, genuum indumenta. Kniebänder. Ovid. Metam. 10. v. 593

Poplitibus suberant picto genualia limbo.

¶ Genĭcŭlum, diminutivum. Hinc *de geniculis adorare*, Tertullianus de corona militis dixit cap. 6. Kniend beten. *Die dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare.* Vide Scaliger de Emendat. Tempor. p. 655. ¶ 2. Et genicula *internodia sunt*, ac velut articuli in culmis & caulibus, die Knötichen und Gelencklein an Halmen und Stengeln. Plinius 16. cap. 30. sub fin.

¶ Genicŭlatim, adverb. *per genicula*, Plin. lib. 21. c. 10. Knotenweise.

¶ Genĭcŭlare, verbum, genu niti. Vet. Gloss. *Geniculat*, γονατίζει. Vitruvius lib. 9 cap. 6 sidus illud, quod Graeci ἐν γόνασι, Firmicus *Ingeniculum*; & *Geniculatum* & *Ingeniculatum* appellitat. Manil. lib. 5. v. 639

Nixa genu species & Grajo nomine dicta.
Engonasi ingenicla videns sub origine caussae.

¶ Geniculatus, ut, *Culmus geniculatus*, qui multis geniculis committitur, Cic. de Senect. 15. knötticht.

¶ Adgeniculare; Tertullianus de poenitentiâ cap. 9 de poenitentium disciplina agens: *De ipso quoque habitu ac victu mandat, sacco & cineri incubans, corpus sordibus obscurare, animum moeroribus dejicere, illa, quae peccavit, tristi transactione mutare: caeterum pastum & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animae caussa: plerumque verò jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris advolvi, caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suae injungere.*

¶ Congĕnĭculare, in genua se prosternere, auff die Knie fallen/ apud Caecilium & Sisennam. Vide Nonium.

¶ Ingeniculus, Engonasi, sidus Herculis. Firmicus lib. 8. cap. 17 *In extremis piscium partibus oritur Ingeniculus, qui a Graecis ἐν γόνασιν dicitur.*

¶ Ingeniculare, knien. Hyginus lib. 2. Astron. cap. 6 *Dicit, postquam Herculem tela deficerent, se ingeniculasse.*

¶ Ingeniculatus, idem sidus Herculis. Vitruvius lib. 9. cap. 6 *pes Ingeniculati*, i. e. pes Herculis. Qui eodem cap. etiam *Geniculatum* appellavit, ut supra diximus.

GENUA urbs Liguriae maritima, nobilis, potens, in Italia. Genua. Distinguenda a *Geneva* Allobrogum Galliae.

Genuinus, adject. vide sub *Gigno.*

GĔNUS, stirps, principium & origo familiae seu generationis, vel ab eo qui genuit, vel a loco, in quo genitus quispiam est. Eine Ankunfft / Geschlecht / ut, *Orestes ducit genus à Tantalo*, hat seinen Ursprung vom Tantalo her. *Plato genere Atheniensis est*, ist seiner Ankunfft nach von Athen. Seu, ut nos loquimur, ein Athenisch Kind. *Nobili genere natus aliquis*, Cic. 7. Verrin. c. 70. von Adelichem Stamm / eines berühmten Geschlechts. *Genere suo indignum facere, admittere aliquid*, Terent. Adelph. a. 3. sc. 3. v. 55 seinem Geschlecht einen Schandfleck anhengen. *Turpitudo generis opprobrio multis fuit*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Per translationem *genus* etiam dicitur aliquorum hominum aggregatio qui ab eadem stirpe ortum trahunt: ut *genus Heraclidarum* pro iis hominibus, qui ab uno *Hercule* profluxerunt. Sic quia omnes homines ab uno principio ortum trahunt, nempe à DEO, etiam dicimus *Genus humanum.* Virg. 1. Aeneid. v. 541

Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,
At sperate Deos, memores fandi atque nefandi.

¶ 2. Genus, forma, qualitas. eine Art. *Est genus hominum, qui &c.* Es ist eine Art von Leuten. Cicer. de amicit. c. 17 *Constantes eligendi amici, cujus generis magna penuria est*, solcher Art giebts nicht viel. Sic, *varia genera animalium, bestiarum, herbarum, arborum*, &c. *In omni genere & varietate artium excellere*, Cicer. pro Balbo cap. 6. in allerley Künsten. *Genera dicendi*, apud rhetores. Et Ausonius Eidyll. 11. v. 66

Trinum dicendi genus est sublime, modestum, A
Et tenui filo.

Excutiendum est omne genus auctorum, Quintil. lib. 1. cap. 4. alleley Bücher. *Uti novo genere literarum*, Cicer. lib. 13. fam. ep. 15. extr. eine neue Art. ¶ 3. Genus pro *sobole, prole, liberis*, Catullus Epithal. Jul. & Mall. pr.

Hymen Uraniæ genus,

id est, filius. Ita Virgilius Æneid. 12. *Latonæque genus duplex*, id est, Gemellus. Ita de Castore & Polluce gemellis Seneca Hercule Furente v. 552

Non illic geminum Tyndaridæ genus.

Similiter quoque usus Horatius est. ¶ 4. Non raro de toto populo seu gente dicitur. Sallustius lib. 1. Histor. *Genus armis ferox & servitii insolitum.* Et Livius lib. 1. cap. 18 *Instructum disciplina tetrica ac tristi Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit.* Florus lib. 2. cap. 3 *Ligures durum ac velox genus.* ¶ Translatum similiter ad animantes est. Lucret. lib. 5. v. 860 *Principio genus acre leonum, sævaque secla*
Tutata est virtus.

Et Horat. lib. 1. od. 2. v. 9

Piscium & summa genus hæsit ulmo.

¶ Rursus *genus* appellamus id, sub quo *species* collocatur, ut homo, & bestia sub *animali*. Cicero lib. 1. de Inventione c. 28 *Genus est, quod partes aliquas amplectitur, ut cupiditas. Pars est quæ subest generi, ut cupiditati amor, avaritia.* B

¶ Gĕnĕrālis, e, quod ad cunctos pertinet, allgemein. Sic *Genus generale* appellat Seneca Epist. 58, quod summum & generalissimum dicunt alii. ¶ 2. Quod de genere agit, aut eo pertinet. Cicer. 1. de Inventione cap. 8 *Cum, qualis sit res, quæritur, quia & de vi, & de genere negotii controversia est, constitutio generalis vocatur.*

¶ Generaliter. Cicer. 1. de Invent. cap. 26 *Tempus generaliter definire difficile est.* Plinius lib. 1. epist. 8 *generaliter quædam annotare.* Summarisch auffzeichnen.

¶ Generatim, per singula genera seu species, von Art zu Art. Virgil. 2. Georg. v. 35

-- -- -- *Proprios generatim discite cultus,*
Agricolæ.

¶ 2. Et, *generatim*, generaliter, in genere, in gemein. *Generatim dicere*, Cic. in Pison. c. 35. *Omnia generatim complecti*, in einen Hauffen zusammen fassen / Idem lib. 2. de Inventione c. 5. Huic τῷ *sigillatim* opposuit Suetonius Tiberio cap. 61. *membratim* Plinius proœmio lib. 2.

¶ Gĕnĕrōsus, γενναῖος, nobilis, præstans, wohlgebohren / eines tapffern Geschlechts oder Stammes. Plus est, quam *nobilis*. Vide Voss. lib. 2. Instit. Orat. cap. 14. sect. 7. Sic, *Generosi spiritus imperator*, Plin. lib. 8. cap. 41. *Generosum vinum* Horat. lib. 1. epist. 15. v. 18. *Generosa stirpe profectus*, Cicer. in Carm. lib. 1. Divin. cap. 12. *Juvenis generosi sanguinis*, Lucan. lib. 3. v. 723. *Generosioris arboris statim planta cum fructu est*, Quintilian. lib. 8. cap. 3. *Pars hominis generosior*, id est anima, Prudent. 1. contra Symmach. v. 19. *Fortissimus quisque generosissimus est*, Marius apud Sallust. Jugurth. cap. 85. *Generosissima fœmina*, Suet. Tiber. cap. 49. C

¶ Generose, adverb. ut, *generosius perire*, Horat. lib. 1. oda 37.

¶ Generositas, nobilitas, Edele Art. *Generositas surculorum*, Pallad. lib. 11. cap. 3. *Tauris in adspectu generositas*, Plin. lib. 8. cap. 45.

¶ Gĕnĕro, generare, gignere, creare, propagare, zeugen / schaffen. *Hominem generavit & ornavit Deus*, Cicer. 1. de Leg. cap. 9. Et, *Homines hominum caussa generati sunt*, Cicer. 1. Offic. cap. 7.

¶ Generatio. Plin. lib. 10. cap. 52. pr. *generatio avium.* Et, *Generatio hominum*, Idem lib. 11. sect. 64. Zeugung / Fortpflanzung.

¶ Generator, pater. Cicer. de Univers. cap. 11 *nosse generatores suos.* Virgil. 3. Æn. v. 704 de monte cui Agrigentum Siciliæ impositum:

-- -- *magnanimûm quondam generator equorum.*

¶ Generatrix. Pomp. Mela lib. 9. pr. *Ægyptus hominum aliorumque animalium perfœcunda generatrix.*

¶ Generascere. Lucret. 3. v. 746.

¶ Generabilis. Plin. lib. 2. cap. 45 *Generabilis rerum naturæ spiritus*, hoc est, qui facile generat; seu, ex quo res facile generantur, Manil. lib. 1. v. 143 D

opus generabile fingit.

Composita.

¶ Bigĕnĕris, e, sive Bigĕner, duorum generum. Pompejus Festus: *Bigenera dicuntur animalia ex diverso genere nata, ut leopardus ex leone & panthera; mulus ex equa & asino.* Si Varronianis libris, quorum magnus consensus est, fidem habeamus, etiam secunda nominum forma declinari potest. Ita enim lib. 2. de R. R. cap. 8 Varro: *Muli & hinni, bigeneri atque insititii, non suopte genere ab radicibus.*

¶ Congĕnĕrare, sed quod rarius est. Vide Nonium.

¶ Congĕner, is, hoc est, genere cognatus, gleicher Art / apud Plin. lib. 15. cap. 24. *Aliud*, inquit, *corpus est terrestribus fragis: aliud congeneri eorum unedoni.* ¶ Sed Congener, συγγενής, vide sub Gener.

¶ Dĕgĕnĕrare, est insitam vim & naturam amittere, generis nobilitate & bonitate desciscere, aus der Art schlagen / eine frembde Art an sich nehmen. Virg. 1. Georg. de Seminibus v. 197

Vidi lecta diu, & multo spectata labore,
Degenerare tamen.

Degenerare in feritatem, Plinius dixit lib. 17 cap. 15. wild werden. De vitibus enim ibi ita loquitur: *Si sativæ silvestribus inserantur, degenerant in feritatem.* Cicer. de Claris Oratoribus c. 34 *Naturale quoddam stirpis semen degeneravit vitio depravatæ voluntatis.* Idem in Verr. 5. cap. 68 *Consuetudo & disciplina degenerare non sinit*, Gewohnheit und Zucht läst nicht übel gerathen. Componitur vulgo cum præpositione A. Ut Cicero de Provinc. consul. cap. 8, *cujus utinam filii non degenerassent a gravitate paterna.* Et pro Flacco cap. 11 *Cumque ab hac perenni contestataque virtute majorum non degeneraverit.* Poetæ etiam Dativo jungunt. Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 79

Dii mihi sunt testes, non degenerasse propinquis.

Nisi sextus hic casus est κατ' ἔλλειψιν præpositionis. Manifestior tamen Dativus apud Claudianum de 4. Conf. Honorii v. 366

Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli.

Nec male cum quarto casu componitur. Ovid. lib. 3. Pont. eleg. 1. v. 45. *Hanc cave degeneres.* Ita Cl. Heinsius e MSS. emendat, confirmatque aliis exemplis, cujusmodi est illud Statii 3. Silv. 1. v. 160. *non degenerabit honorem.*

¶ Dĕgĕner, qui patris aut majorum suorum moribus non respondet. *Proles degener*, Seneca Agamemn. v. 386. der aus der Art schlägt / ein ungerathen Kind. Poetæ cum Genitivo jungunt. *Degener altæ virtutis patrum*, Silius lib. 10. v. 68. Et, *Juvenis patrii non degener oris*, Ovid. 3. Pont. eleg. 5. hoc est, æque ac pater disertus. Virg. 4. Æneid. v. 13

Degeneres animos timor arguit, id est ignobiles.

Tacitus lib. 12. cap. 62 pro supposititio posuit, Pseudophilippum vocans *degenerem regem.*

¶ Ingenerare, inserere, propagare. Cicero lib. 1. Offic. cap. 4 *Natura ingenerat præcipuum amorem in eos, qui procreati sunt.* Catullus Epithal. Mallii v. 212

-- -- -- *non decet*
Tam vetus sine liberis
Nomen esse; sed indidem
Semper ingenerari.

¶ Multigĕner, sive Multigĕneris, multorum generum. Plautus aliquoties usus est. Captiv. a. 1. sc. 2. v. 56

Multis & multigeneribus opus est tibi
Militibus.

Adde in Stich. a. 2. sc. 2. v. 59.

¶ Prægĕnerare, ante generare. Prosper Aquitanicus principio Epitaphii hæres. Nestor. & Pelag.

Nestoriana lues successit Pelagianæ,
Quæ tamen est utero prægenerata meo.

¶ Progĕnĕrare, ex se generare seu producere. Horat. lib. 4. oda 4

-- -- *nec imbellem feroces*
Progenerant aquilæ columbam.

¶ Progeneratio. Plin. 8. cap. 43 *progeneratio mularum.*

¶ Prŏgĕnies, vide infra in *Progigno* sub *Gigno.*

¶ Rĕgenerare, iterum generare, repræsentare. Plinius lib. 14. cap. 22 *Drusus Cæsar regenerasse patrem Tiberium ferebatur*, hoc est repræsentasse.

¶ Rĕgĕnĕratio. vox ecclesiastica.

GEŌDAESIA, æ, ἡ γεωδαισία, Messekunst.

¶ Geodætes, æ. Ein Feldmesser.

GEOGRAPHIA, γεωγραφία, descriptio terræ; Differt à κοσμογραφία, χωρογραφία, τοπογραφία. Vide suis locis. Die Beschreibung des Erdbodens / Landbeschreibung. Cic. lib. 2. ad Attic. epist. 4 *De geographia*, inquit, *dabo operam, ut tibi satisfaciam.*

¶ Geographicus. Ut, *stylus geographicus*, apud Ammianum lib. 23 cap. 18. *Geographica perplexitas*, Idem lib. 31. cap. 5.

GĔŌMETRIA, γεωμετρία, ars dimetiendi terram, Messe-Kunst. *Tractaverunt Geometriam Euclides & Archimedes*, Cic. 3. de Orat. cap. 33. Idem in 1. Tusc. cap. 2. *Geometria apud Græcos summo honore fuit.* Hanc Alexander didicisse *infelix* dicitur, sciturus quam *pusilla* terra esset, ex qua minimum occupaverat, cujus caussa falsum cognomen *Magni* gerebat. Vide hæc scite & argute disputantem Senecam Epistola 91. A Pythagora inventam & *Historiam* appellatam, Jamblichus ejus vita cap. 18 prodidit. Alii Ægyptiorum repertum scribunt. Servius ad illud Virgilii 3. Ecl. v. 40

-- -- -- -- -- *& quis fuit alter*
Descripsit radio totum qui gentibus orbem,

RADIO, inquit, *id est, virga Philosophorum, qua Geometræ lineas indicant. Inventa autem hæc ars tempore, quo Nilus plus æquo crescens confudit terminos possessionum: ad quos innovandos*

adhi-

adhibiti sunt Philosophi, qui lineis diviserunt agros, &c. Barbati autem funibus; Romani perticis metiebantur: quarum tamen usum recentiorem esse ostendere conatur Salmasius Exercit. Plinianis. Vide infra *Pertica.* Cæterum Geometrias vocabulum aliquando latius patet. Nam Gellius usus est, ut ὀπτικὴν, κανονικὴν, μετρικὴν ejus species faciat. Vide eum lib. 16. cap. 18.

¶ Geomĕtres, vel Geomĕtra, γεωμέτρης, Terræ dimensor & divisor, Landmesser. Cic. 3. Offic. cap. 7 *Geometræ solent non omnia docere, sed postulare, ut quædam sibi concedantur, quo facilius, quæ velint, explicent.*

¶ Geometricus. *Scientia Geometrica*, Plin. lib. 7. cap. 37. *Ratio Geometrica*, Cic. Acad. 4. cap. 36.

¶ Et *Geometrica, orum*, neutrum, ut, *Geometrica didicisse*, Cicero lib. 1. Tuscul. cap. 24.

¶ Geometricè, γεωμετρικῶς. Plinius 35. cap. 10. *geometrice eruditus.*

GEORGIA, γεωργία, agricultura.

¶ Georgica, orum, γεωργικά, libri de agricultura, seu Re rustica. Virgilius scripsit 4 libros Georgicorum.

¶ Georgicus, γεωργικός, ut *Georgicum carmen*, Columell. lib. 7. cap. 5.

GERANIUM, γεράνιον, herba. Storckschnabel. Tria ejus genera Matthiol. tradit.

GERGYTHIUM, oppidum in Troade, meminit Plinius lib. 5. cap. 30.

GERMANIA, Γερμανία, Teutschland. Qui veteris, qui nostræ Germaniæ fines, & termini sint, ostendit Bernegg. quæst. in Tacit. quæst. 1. Conring. pecul. libro.

¶ Germani, gens indigena, non infusa ex aliis peregrinis gentibus, aut aliis ullis aliarum nationum connubiis infecta, sed propria, sincera, & tantum sui similis, quemadmodum Tacitus c. 2 de Mor. illorum scripsit. Vetustissimum nomen *Teutonum* fuit, quod & hodieque obtinet, cum Teutsche / Deutsche / (promiscue enim scribitur) appellamur. De quo vide Cluverium lib. 1. Antiquæ Germaniæ cap. 11. *Tungros*, qui primi e Teutonibus trans Rhenum commigrarunt, novo vocabulo se appellasse *Germanos*, Tacitus auctor est dicto cap. 2. quod nonnulli quasi *Garmanos*, interpretantur. Quidam a *germinando* derivant, propter fœcunditatem gentis populosissimæ, ut Silvius: quo & Paulus Diaconus respicere videtur lib. 1. de gestis Longobardorum cap. 1. Alii cum forma, moribus, vitæ genere parum differrent à Gallis, *Germanos* appellatos à Romanis, ut fratres quasi Gallorum esse ostenderent, quæ Strabonis opinio est lib. 7. Geograph. Aliter Tacitus de Germania cap. 2. *Ceterum* GERMANIAE *vocabulum recens & nuper additum* (subaudi, quidam affirmant) *quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, tunc Tungri, nunc Germani vocati sint. Ita nationis nomen, non gentis evaluisse paulatim, ut omnes primum à victore ob metum: mox à seipsis invento nomine* GERMANI *vocarentur.* Ex quibus verbis constat, GERMANORUM nomen non generale initio, sed speciale, illiusque tantum nationis fuisse, quæ prima è Germanis in Gallias fuerit transgressa: inde magis magisque innotuisse, evaluisseque usque adeo, ut genti universæ tandem hæreret. Nomen alii deducunt à *VVerre*, quod Gallica dialecto *Guerra* dicitur, & bellum significat: & *Man*, quod virum notat. Hoc nomine igitur victi Galli, Victores appellarunt, bellicosam eorum virtutem, quâ sese formidabiles fecerant, ita celebrantes. Vide Cluver. lib. 2. Antiqv. Germ. cap. 20. ubi pluribus de isto Taciti loco, & vocabuli hujus origine disputat. Sane militari virtute & fide præcipue excelluere Germani, ob quas res etiam à Regibus Principibusque Romanis ad custodiam corporis delecti fuerunt, de quo Lipsius ad 8. Annal. Taciti pag. 343. Duplex porro Germania est, *Superior* & *Inferior.* quæ apud Romanos scriptores non eadem divisio est, quæ nostris usurpatur; Tum enim non tota Germania, sed pars Gallici soli ad Rhenum, a transductis in eam Germanis, ita in provincias Romanas dividebatur, ut *superior* alia seu *prima* esset; alia *secunda* seu *inferior.* Vide Geograph. Antiq. De finibus antiquæ Germaniæ exstant versiculi Philippi Melanchthonis:

Rhenus ab occasu, Viadri sed flumen ab ortu,
Clauserunt fines, Teutona terra, tuos.
Aeriæque Alpes immotum limes ad Austrum,
Balthicus ad Boream terminat Oceanus.

¶ Germanicus, ut, *Lingua Germanica.*

¶ Germanicus Cæsar, Drusi Neronis filius, indole, forma, virtute omnium excellentissimus: ideoque ab Augusto Successor sibi destinatus. Vide Suetonium Caligula quatuor prioribus capitibus. Ejus res gestas Tacitus describit.

¶ Germanicii, &

¶ Germaniciani apud Suetonium memorantur in Tiberio cap. 25. Galba cap. 20. & Othone cap. 8. Ita autem vocantur, qui in Germania militabant.

¶ Semigermanus, Halb-Teutsch. Livius lib. 21. c. 38 *Itinera obsepta gentibus semigermanis.*

¶ Germanus pro *fratre*, vide post paullo sub *Germen.*

GERMEN, inis, ein Gewächse / Sprossen. *Germen* autem quasi *Genimen* à *genendo.* Ut *carmen* quasi *canimen* à *canendo.* Unde & pro origine & genere ponitur. Prudentius Hymno 10. καθημ. v. 24 de anima:

Quæ germen ab æthere traxit.

Vet. Gloss. *Germen*, σπορὰς. Unde & *Germani fratres* appellati. Festus: GERMEN *est quod ex arborum surculis nascitur, unde & GERMANI, quasi eadem stirpe geniti.*

¶ Germinare, ausschlagen / grünen / herfür sprossen. Plin. 13 cap. 4 de palma: *Mas palmite floret: fœmina citra florem germinat tantum spinæ modo.*

¶ Germinatio, pullulatio. Plin. 17. cap. 14 *Facillime coalescunt, quibus eadem corticis natura, quæque pariter florentia ejusdem horæ germinationem succorumque societatem habent.*

¶ Germinatus, ûs, subst. Plin. 16. cap. 25 *Serotino quædam germinatu florent.*

¶ Congerminare, coalescere, conjungi. Gell. lib. 20. cap. 8 *Cape revirescit & congerminat decedente luna.*

¶ Egerminare, ausschlagen. Columell. 4. cap. 17 *Decutienda sunt omnia, quæ infra trunci caput egerminaverint.*

¶ Regerminare, wiederum ausschlagen. Plinius lib. 16. c. 33 *Cupressus succisa regerminat.*

¶ Regerminatio. Idem Plin. 17. cap. 20 *Castanea, regerminatione cæduâ, vel salice lætior.* Schlägt abgeköpfft leicht wieder aus / wie Weiden.

¶ Germanus. *Germani quasi eodem stirpe geniti.* Festus. recht natürliche Brüder. Interdum conjunguntur, *Germanus frater, germana soror.* Vet. Gloss. *Germanus*, γνήσιος ἀδελφός, *Germani*, ἀδελφοὶ ὁμογνήσιοι. *Germani* autem dicuntur & ὁμοπάτριοι (die von einem Vater) & *uterini* (die von einer Mutter) Vide Rutgers. lib. 1. Var. Lect. c. 9. p. 40. & seq. ¶ 2. Germanum, pro *vero* & *sincero*, ut, *Hæc mea est, & fratris mei germana patria*, Cic. 2. Leg. c. 1. das rechte Vaterland. *Germana auctoris sententia*, die rechte und eigentliche Meynung. *Nomen germanum*, Plautus Captiv. act. 2. sc. 2. v. 38. Der eigentliche Nahme. Superl. *Germanissimus.* Cicer. 4. Acad. Quæst. cap. 43 *Antiochus Academicus, erat, si perpauca mutavisset, germanissimus Stoicis.* Hieronymus Epist. 98 ad Augustinum: *bajulum literarum habeas commendatum, & mihi scias germanissimum*, hoc est amicissimum.

¶ Germane, adverb. Cicer. ad Quint. fratr. lib. 2. epist. 14 *Germane & fraterne rescribam*, rechtschaffen und brüderlich.

¶ Germanitus, adverb. idem. Augustinus Confession. lib. 3. c. 2 *qui germanitus misericors est.* Et lib. 4 Confess. cap. 4 *fidem germanitus & penitus tenere.*

¶ Germānitas, Brüderschafft / rechte Freundschafft. *Concors germanitas*, apud Plin. 6. cap. 1. Usus eadem voce & Cicero est pro Ligario cap. 11. *Moveat pietas, moveat germanitas.* Et Lactant. lib. 6. cap. 10 *necessitudo germanitatis.* Vet. Gloss. *Germanitas*, Γνησιότης, ἀδελφότης.

¶ Congermanescere, coalescere. Apulejus 2. Metam. pag. 119, *in parilitatem amoris congermanescebat mecum.* Adfert etiam Nonius ex Quadrigario: qui &

¶ *Congermanus*, ex Varronis lib. 3. Rer. Hum. Nonius: *Cum his una rempub. conjuncti & congermani tenuere.* Ita Merceri Parisiensis editio, & Scaligeri marginalis nota: alii *congerminati.*

GERO, gerere, significationes in exemplis lucent. Proprie portare est, ut, *Galeam gerere in capite*, Nepos Datame cap. 3. Deinde ad varia transfertur. Cicer. 1. offic. cap. 28 *Quemadmodum nos adversus homines geramus, natura nos docuit non negligere*, wie wir uns gegen andere Leute verhalten sollen. *Negotium male gerere*, Cic. 2. Catil. cap. 10, est administrare, ausrichten / verwalten. *Feliciter & ex sententia rem gerere*, Cic. 2. fam. ep. 7. nach Wunsch verrichten. Plaut. Milite Gl. act. 2. sc. 1. v. 149 *Meo remigio rem gero*, ich bin für mich / es hat mir niemand einzureden. Publii Mimus: *Male geritur, quicquid geritur fortunæ fide.* Terent. Eun. a. 5. sc. 4. pr. *Revisò quidnam Chærea hic rerum gerat*, will sehen / was doch der Chærea allhie für hat. *Res gerere, Res magnas gerere*, id est, efficere, Corn. Nep. 22, 3. n. 3 de actu rerum, qui distinguitur a consilio. Idem in Miltiade cap. 3 *Gerere rem male*, uti adversâ fortunâ. *Bellum cum aliquo adversus quem gerere*, Idem 12. c. 3, 1. ubi societatem, & conjunctionem notat. *Sapientia omnes res humanæ geruntur*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 84. *A rebus gerendis senectus abstrahit*, das Alter hält ab von Händeln / Idem de Senect. cap. 6. *Gerere Remp.* pro administrare & præesse Reipubl. gubernandæ, das Regiment führen. *Gerere se honestè*, sich ehrlich halten. *Turpiter, turpissimè se gerere*, Cic. 2. Tusc. cap. 21. Idem in offic. lib. 1. cap. 26 *Quantò superiores sumus, tanto nos submissius geramus*, ie demüthiger wir uns halten sollen. Nepos in Attico cap. 3 *Hic autem sic gerebat, ut communis infimis, par Principibus videretur.* Et cap. 21 *Tanta usus est moderatione, ut neque in sestertiûm vicies, quod à Patre acceperat, parum se splendide gesserit, nec in sestertium centies affluentius vixerit quam instituerat. Gerere se pro cive*, est agere & comparare se ut civem decet: Ita Cicero pro Arch. cap. 5, & alii veterum locuti sunt; Recentiores *civem gerere* dixissent. Claudian. de 4. Conf. Honorii v. 294

Tu

Tu civem patremque geras - - -
Seneca Troad. v. 713
-- -- -- excidat Hector.
Gere captivum.
Florus lib. 1. cap. 1 *Lupa vagitum secuta ubera admovit infantibus, matremque se gessit.* Ex quibus omnibus patet verbum *Gerere*, magnam cognationem cum verbo AGERE habere. Et ita *gerere tempus* pro *agere* dixit Suetonius. Ejus verba in Domitiano ista sunt cap. 1 *Pubertatis & primæ adolescentiæ tempus, tanta inopiâ tantaque infamiâ gessisse fertur, ut nullum vas argenteum in usu habuerit.* Quid differant tamen, ita Varro docet lib. 5. de L. L. *Potest*, inquit, *aliquis* facere *& non* agere. *Ut Poëta* facit fabulam, *& non* agit: *contra actor* agit, *& non* facit. *Et sic a Poëta* fabula fit, *& non* agitur: *ab Actore* agitur, *& non* fit. *Contra imperator, qui dicitur* res gerere; *in eo neque* agit, *neque* facit; *sed* gerit, *id est*, sustinet. *Translatum ab his qui* onera gerunt *quod sustinent.* Ergo gerere propriè est *sustinere.* Quod ex verbo *gesto* colligitur. De differentia τῶ *agere, facere* & *gerere*, vide & Legem 18. Dig. de verb. signif. ¶ *Morem gerere*, est obsequi, zu willen seyn / gehorsam seyn. *Animo suo morem gerere*, Terent. Andr. 4. sc. 1. v. 17. seine Lust büssen. *Animum dignum laude gerere*, einen löblichen Sinn an sich haben. *Gerere amicitiam*, id est exercere, Cic. 3. fam. ep. 8. Freundschafft halten. *Gerere inimicitias, simultatem cum aliquo*, Cicer. Divin. in Verrem cap. 21. extr. Feindschafft wider einen haben oder tragen. *Pueri inter se quam pro levibus noxis iras gerunt*, Terent. in Hecyra act. 3. sc. 1. v. 30.

B

¶ Gĕrulus, bajulus, Träger / Capttler. Horat. 2. Epist. 2. v. 72 *Festinat calidus mulis gerulusque.* Et Apul. lib. 3. Milesf. sub fin. *Sed gestaminum modus numerum gerulorum excedit.* Elmenhorst. *gerulonum* legit, a ¶ *Gerulones.* Idem Apulejus Apolog. pag. 323 *gerulum verborum* dixit. *It ad matrem verborum Rufini gerulus.*
¶ Geraria, eine Kindermagd. Plaut. Milite act. 3. sc. 1. v. 102.
¶ Gestor, qui gerit. Plaut. Pseud. 1. sc. 5. v. 14.
¶ Gerundium, sub una voce activum & passivum sensum gerens. Vide Grammat.
¶ Gesta, orum, acta. Nonnulli *gesta*, & *acta* ita distinguunt, ut *gesta* sint in administratione magistratus, & in bello, & in rebus majoribus ad Rempubl. vel ad plurimos spectantibus, ut *gesta* Alexandri, Pompeji, Cæsaris: *acta* etiam privatarum rerum & minorum & familiarum.
¶ *Res gestæ, Gesti honores*, ex superioribus nota sunt.
¶ Gestio, actio, administratio, Handlung. Cicer. 2. de Inventione cap. 12 *Deinde ipsius est negotii gestio pertractanda.*
¶ Sed *Gestus* eine Geberde / vide infra suo loco.
¶ Gesto, gestare, tragen / führen. Tacit. 2. Histor. cap. 62. *Ex urbe atque Italia irritamenta gulæ gestabantur, strepentibus itineribus ab utroque mari. Gestare in sinu*, id est, amare, colere, Terent. in Adelph. *Gestare crimina, gestare verba, vitia.* Seneca Epist. 123 *Pessimum genus hominum videbatur, qui verba gestarent: Sunt quidam qui vitia gestant.* Plaut. Pseud. act. 1. sc. 5

C

Homines qui gestant, quique auscultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant:
Gestores linguis, auditores auribus.

¶ Passive pro gestari, seu gestatione usus Suetonius est Domitiano cap. 11, *Aretinum Clementem, in eâdem, vel etiam in majore gratia habuit, quoad novissime simul gestanti, conspecto delatore ejus*, VIS, *inquit*, HVNC NEQVISSIMVM SERVVM CRAS AVDIAMVS? De gestatione, & quid fuerit, mox explicabimus.
¶ Gestatio. gestandi actus. ¶ Veteres etiam inter cæteras tuendæ valetudinis rationes & istud habebant, ut vel equo, vel vehiculo, &c. certis & destinatis locis gestarentur veherenturve, sæpe & certis spaciis ad id definitis. Id *Gestatio* dicebatur. Seneca epist. 15 *Gestatio & corpus concutit, & studio non officit: possis legere, possis dictare, possis loqui, possis audire: quorum nihil nec ambulatio quidam vetat fieri.* Neque tantùm ipse actus ita dicebatur, sed locus quoque, ubi has gestationes celebrabant. Vide Lipsium Centur. Miscell. Epist. 11. itemque Buchnerum ad Plinii Epist. 7. lib. 9. n. 515. Vide præter exempla non parce a Buchnero data, Senecam Epist. 33. & 55. Sueton. Claud. cap. 33. Vespas. 21.

D

¶ Gestātor, qui gerit. ut, *Delphinus gestator & collusor puerorum*, Plin. lib. 9. Epist. 33. *Mercurius gestator affabilium colubrarum*, apud Macrob. lib. 4. p. 141. Sic Prudentio ἀπὸ σώσει v. 1001 [Heins. 937] Christus est *innocui gestator corporis.*
¶ Gestatrix, inde fœm. Val. Flaccus lib. 4. v. 605
Divaque Gorgonei gestatrix innuba monstri.
¶ Gestatorius, adject. ut, *Gestatoria sella*, apud Suetonium Nerone cap. 26. Vitellio c. 16.
¶ Gestabilis, ut *Gestabile cælum*, Cassiodor. lib. 1. epist. 45, parva machina, cælum repræsentans, ein Globus / Himmels-Kugel.
¶ Gestāmen, was einer geführet oder getragen hat / ut, *arma, insignia*, &c. Apul. lib. 11. de A. A. *Mulieres candido splendentes amicimine, vario lætantes gestamine, verno florentes coronamine*, &c. Virg. 3. Æneid. v. 286

A

-- -- Clypeum magni gestamen Abantis,
Postibus adversis figo.

¶ Gestitare, frequentativum novum a *Gestare.* Solinus cap. 33. *Ficus Ægyptia, poma non ramis tantum gestitans, sed & caudice.* Martianus Capella lib. 3. post 3 metr. *velut clypeum gestitabat.*

Composita a GERO cum Nominibus.

Poetæ innumera composita formant in GER, e quibus, quæ memoriæ succurrunt, nominasse jam sufficiat: exempla & auctoritatem illorum suis singula locis, sub nominibus, cum quibus composita sunt, invenies. Sunt autem
¶ Aliger, Armiger, Astriger, Barbiger, Belliger, Claviger (a *clava*, & a *clavis*) Corniger, Tricorniger, Criniger, Flammiger, Floriger, Freniger, Laniger, Lauriger, Libriger, Moriger, Naviger, Penatiger, Penniger, Pharetriger, Pinniger, Plagiger, Plumiger, Sagittiger, Salutiger, Sceptriger, Securiger, Setiger, Spiniger, Spumiger, Squamiger, Stelliger, Turriger, Tyrsiger, &c.

Composita verbi GERO cum Præpositione.

¶ Aggerere, aggerare, accumulare, auff einander häuffen oder schütten / auffwerffen. Virg. 3. Æn. v. 63
Ingens aggeritur tumulo tellus.
Unde *Agger*, de eo supra in A. Proprie est adportare, hinzutragen. Silius lib. 3. v. 641

B

Adgessere trabes.
¶ Aggestio. Palladius lib. 12. cap. 15. fin. *aggestione tectæ trabes*, mit Sand oder Schutt bedecket.
¶ Congerere, conferre, accumulare, zusammen tragen / zusammen schütten. *Omnia in unum congerere*, Cic. 5. Tusc. cap. 40. *Congerere crimen in aliquem*, Idem pro Mil. cap. 24. viel Klagen wider einen auffbringen. *Congerere maledicta in aliquem*, Idem 3. Philipp. c. 6. Scheltwort auf einen mit Hauffen treiben. *Congerere divitias*, Güter zusammen schlagen. Martial. lib. 8. Epigr. 44. *Rape, congere, aufer, possíde, relinquendum est.* *Oratio congesta ex diversis*, eine Rede aus ungleichen Dingen zusammen bracht / Quintil. ¶ *Absolutè congerere*, pro nidificare Virgilius dixit Eclog. 3
- - - - aëriæ quò congessêre palumbes.
¶ Congestus, nomen, id est, comportatio, ut, *Avium congestus*, Cic. de Divin. cap. 32.
¶ Congestio, idem. Pallad. lib. 1. cap. 33 *stercorum congestio.* & lib. 4. cap. 1. *beneficio congestionis accumulant.* Et Vitruvius lib. 10. cap. 20. pr. *Testudo quæ ad congestionem fossarum paratur.*
¶ Congeste, adverb. strictè, breviter Capitolinus in Marco Philosoph. cap. 19. extr. *Et quidem hæc breviter & congeste.*
¶ Congestitius, ut, *Humus congestitia*, hoc est, congesta, apud Columellam lib. 2. cap. 10. Et Vitruvius lib. 3. cap. 3 *locus congestitius*, qui ibi opponitur *solido.*

C

¶ Congĕries, cumulus, ut, *Pulveris congeries*, Lucan. 8. v. 868. *fulvi metalli vasta congeries*, Claud. lib. 2. in Rufin. v. 134. ¶ Et *Congeries* Schema est Rhetoricum, συναθροισμός, quo res seu accusationes in tota caussa dispersæ in locum unum, ac in Epilogum maxime, coguntur. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 1. v. 15
Mea est potens, magnifica, sumtuosa, nobilis.
¶ Circumgestare, umher führen / tragen. Cicer. ad Quintum Frat. lib. 1. epist. 2. cap. 2 *Eam quoque epistolam T. Catienus circumgestabat.* Apulejus lib. 8. p. 213 *circumgestantibus Deam adambulabat.*
¶ Degerere, i. e. deferre, deportare, zutragen. Plautus Menæchm. act. 5. sc. 1. v. 41
-- -- -- -- -- aurum meum
Domo suppilas uxori tuæ, & tuæ
Degeris amicæ. Et sc. 2. v. 53
Me spoliat: mea ornamenta jam ad meretrices degerit.
¶ Digerere est, confusa congestaque in turba secernere, & quodque in suum locum distribuere, & ordinare. Vet. Gloss. *Digerit*, κατατάσσει, διοικεῖ. Hinc *digestum*, quod in ordinem redactum est. Quoniam digerendæ res prius & disponendæ, quam enarrandæ & explicandæ sunt, ideo *digerere* idem est, quod ordine & accurate exponere. Virg. 2. Æneid. v. 182

D

-- -- -- ita digerit omnia Calchas.
Et Livius lib. 2. cap. 21 *Tanti errores implicant temporum, alter apud alios ordinatus magistratibus, ut nec qui consules secundum quosdam, nec quid quoque anno actum sit, in tanta vetustate non rerum modò, sed auctorum digerere possis.* Val. Maximus Prologo: *Quæ apud alios latius diffusa sunt, quam ut breviter cognosci possint, ab illustribus electa auctoribus digerere constitui.* Ita enim rectè emendavit Meursius Mantissa ad lib. de luxu cap. 25. Præcipue vero apud sequioris ævi scriptores hic usus verbi frequentatur. Qui & verbo *Regerere* ita usi: unde *Regesta* apud Prudentium, ex quo barbara vox *Registrum*, nata. ¶ 2. Apud Lucanum est *dissolvere*, & sensim & quasi per partes, ac ita velut ordine quodam consumere lib. 8. v. 88
Corpora tum solvit tabes, ac digerit artus.
Hinc & ad cibos transfertur hoc verbum, qui digeri dicuntur, cum

cum concoquuntur. Seneca Pater Procem. lib. 1. Controverſ. *Poſt cœnam ſero lucubrabat, nec patiebatur alimenta per ſomnum, quietemque æqualiter digeri, ſed perturbata & diſſipata in caput agebat.* ¶ 3. *Digerere cibum*, eſt concoctioni aptare & diſponere, Celſ. præfat.

¶ Digeſtio, ordinatio. Vellej. Pat. lib. 2. cap. 53 *digeſtio annorum.* Plin. lib. 18. cap. 25 *Siderum exortus dignoſcuntur digeſtione circulorum.* ¶ 2. Pro concoctione, aut via ad illam: diſtinguit enim Celſus Præfat. *ſive concoctio ſit illa, ſive tantum digeſtio.* Nihilominus pro ipſa quoque concoctione ſumtam cognoſcimus. Capitolinus in Vero cap. 4 *Somni fuit permodici, digeſtionis facillimæ.*

¶ Digeſtus, ûs: nomen ſubſt. Statius 3. Silv. Carm. 3. v. 86

-- -- *tibi creditur uni*
Sanctarum digeſtus opum, &c.

Tertullianus in Jona v. 100

-- -- *reſolutaque corpora putri*
Digeſtu.

¶ Indigeſtus, unordentlich/ unförmlich. *Rudis indigeſtaque moles*, Ovidius 1. Metam. v. 7. Et *indigeſta ſimplicitas*, Plin. lib. 13. cap. 15.

¶ Indigeſte, adverb. unordentlich. Gellius Præfatione: *Annotationes breviter & indigeſte, & incondite eruditionibus lectionibusque variis feceramus.*

¶ Egerere, austragen/ entledigen. Plin. lib 8. epiſt. 20 *Lacus in flumen egeritur.* Et Livius lib. 6. cap. 3 *Prædam ex hoſtium tectis egerere.* Et Solin. c. 40. al. 53 *fimum egerere citi ventris*, excrementa ejicere. Vide mox in *Egeries.* Ovid. 4. Triſt. eleg. 3 *Expletur lacrymis, egeriturque dolor.*

¶ Egeſtus, nomen. Seneca lib. 3. Q. N. cap. 30 ſive ult. *Corpora noſtra ad egeſtum venter exhaurit.* & Statius lib. 4. Silv. 3. v. 43 *alto Egeſtu penitus cavare terras.*

¶ Egeſtio, Ausleerung/ Ausführung. Plin. lib. 8. epiſt. 6 *Publicarum opum egeſtio.*

¶ Et *Egeries* apud Solinum, pro excrementorum emiſſione, cap. 53. [Salmaſ. c. 40] de Bonaſo animali quod *cum in fugam vertitur, fimum egerit, cujus ardor quidquid attigerit, adurit. Ita egerie noxia ſummovet inſequentes.*

¶ Ingerere, imponere, einfüllen/ eintragen. *Aquam ingerere*, Plaut. Pſeud. act. 2. ſc. 2. v. 24. Et *Saxa ingerere in ſubeuntes*, Livius lib. 2. cap. 65. mit Steinen herunter werffen. *Ingerere ſe*, eſt affectare aliquid, ſich eindringen/ zunöthigen. Plin. in Panegyr. cap. 86 *præfectum prætorii non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legere*, hoc eſt, non ex ambientibus. *Ingerere convicia alicui*, Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 11. *Ingerere probra*, Livius lib. 2 cap. 45. ſchmehen/ läſtern. *Ingeram mala multa*, id eſt, maledicta, Terent. in Andr. act. 4. ſc. 1. v. 16. Item in Phorm. act. 5. ſc. 7. extr. *Pugnos in ventrem ingere*, gib ihm gute Püffe.

¶ *Ingeſtabile onus*, Plinius lib. 7. cap. 6.

¶ Superingerere. Plinius lib. 18 cap. 30 ſub fin. *Urceis leguminum acervos ſuperingerunt.* Et Prudentius Cathem. 4. v. 87

Illapſæ ſuperingeruntur eſcæ.

¶ Intergerere, unde

¶ Intergerium & *intergeries* dicitur quicquid intergeritur ſeu interjicitur. Plinius lib. 13. cap. 12 de chartarum confectione: *Diligentior cura, molli panis fermentati colata aqua fervente: minimum hoc modo intergerii, atque etiam Nili levitas ſuperatur.* Ubi *Intergerium* vocat glutinamentum medium, quod inter duas chartas erat. Quo tum tenuiſſimo & leviſſimo uterentur, adeo, ut Nili aquæ levitatem ſuperaret, fiebat, ut *minimum intergerii* eſſet. Vide de hoc loco Plinii Salmaſ. in Vopiſcum pag. 450. & Voſſ. lib. 1. de arte Grammat. cap. 37. Sic *intergerium* & *intergeries* dicitur paries, qui inter confines ſtruebatur. Vet. Gloſſ. *Intergeries*, ὁ τοῖχος δύο κτίσεις διορίζων. Aliis *Intergerinus paries* aut *intergerivus* dicebatur, vide poſt.

¶ Intergerinus, a, um. Plin. lib. 35. cap. 14 *Romæ non ſunt talia ædificia, quia ſeſquipedalis paries non plus, quam unam contignationem tolerat, cautumque eſt, ne communis craſſior fiat, nec intergerinorum* (ſubaudi parietum) *ratio patitur.*

¶ Intergerivus, a, um, etiam dicitur. Ut enim ab *internecium, internecinus* & *internecivus*; ita ab *intergerium, intergerinus*, & *intergerivus*. Feſtus: INTERGERIVI PARIETES *dicuntur, qui inter confines ſtruuntur, & quaſi intergeruntur.*

¶ Oggerere. Plaut. Truc. act. 1. ſc. 2. v. 8 *Oculum amicæ oggerit*, er wirfft ein Aug auff ſie.

¶ Prægerere, vor her tragen. Apulejus ſub fin. lib. 4, *Alius ſub oculis dominæ ſpeculum prægerit.*

¶ Progerere, profere vel afferre. Plin. de Formicis lib. 11. cap. 17 *Defunctas progerunt, funerantiumque more comitantur exſequias.* Idem extremo lib. 18 *Formicæ ova progerunt.*

¶ Regerere, rejicere, wieder zurück tragen/ werffen/ wieder zuſchieben. *Crimen alicui regerere*, Seneca Hippolyt. v. 718. *Invidiam in aliquem regerere*, Quintilianus lib. 11. c. 1. Eſt & in codicem ſeu in Tabulas referre, eintragen/ auffzeichnen: barbari *regiſtrare* vocant. Quintil. lib. 2. cap. 11 *Similiſque commen-*

A *tiis puerorum ſit, in quos ea, quæ aliis declamatoribus laudata ſunt, regerunt.* Ita enim legendum, ſummus Vir Ger. Jo. Voſſius docuit lib. 1. de vitiis Serm. cap. 7. Hinc

¶ Regeſtum eſt, ut à *digero digeſtum.* Vopiſcus in Probo, princ. *Uſus etiam regeſtis ſcribarum porticus Porphyreticæ, actis etiam Senatus ac populi.* Theodoſius Imperator Præfat. Codicis ſui: *Quæ in regeſtis diverſorum officiorum relata ſunt.* Et ſæpe in eo Codice occurrit hæc vox. Prudentius Romano ſub finem: *Hinc in regeſtis eſt libri cœleſtibus*, &c.

Ubi Iſo in Gloſſis: REGESTUM, inquit, *vocatur liber, continens memorias aliorum librorum & epiſtolarum in unum collectas.*

¶ Suggerere, ſuppeditare, darreichen/ darſtrecken. Terent. in Adelph. act. 1. ſc. 1. v. 37. *Cur tu his rebus ſumtus ſuggeris?* Warum füllest du ihm den Beutel darzu? *Tellus ſuggerit alimenta*, Ovid. 15. Metam. v. 81. ¶ Et *ſuggerere* in memoriam ſubjicere eſt. Cic. 2. Fin. cap. 14 *Si memoria forte defecerit, tuum eſt, ut ſuggeras*, erinnern/ einhelffen.

¶ Suggeſtus, us, & ſuggeſtum, locus editior, e quo concio ad populum habetur, eine Cantzel/ ein Predigtſtul. *Concionari e ſuggeſto: adſcendere in ſuggeſtum*, auffſtreten. Cicer. 5. Tuſc.

B cap. 20 *Cum in communibus ſuggeſtis conſiſtere non auderet; concionari ex turri alta ſolebat.* Et Livius lib. 8 cap. 14 *Naves Antiatium partim in navalia Romæ ſubductæ, partim incenſæ, roſtriſque eorum ſuggeſtum in foro exſtructum adornari placuit.* Gloſſ. Vet. *Suggeſtus, Suggeſtum*, βῆμα. Proprie quodvis aggeſtum ex lignis. Varro lib. 3. de R. R. cap. 5 *Ex ſuggeſto lateris, prodeunt anates in ſtagnum.* Metaphorice Statius lib. 1. Silv. 2. v. 113 *Celſos procul adſpice frontis honores,*

Suggeſtumque comæ.

Eſt &, ubi ſuggeſtionem, nominationem, Vorſchlag/ Angeben ſignificat. Lege 1. § 5 Si curatores, Dig. de Magiſtrat. conven. *Si ex ſuggeſtu magiſtratuum, vel nominibus ab eis acceptis, præſes dederit*, puta, curatores.

¶ Suggeſtio, actus ſuggerendi. Auguſtinus Confeſſ. libr. 10. cap. 30 *Ubi tunc ratio, quæ talibus ſuggeſtionibus inſiſtit vigilans?* Et cap. 35 ejusdem libri: *quantis mecum ſuggeſtionum machinationibus agit inimicus, ut ſignum aliquod petam?* Idem lib. 2 de Geneſi contra Manich. c. 14 *Fit ſuggeſtio per cogitationem.* Gloſſ. Vet. *Suggeſtio*, ὑποβολή, ἡ ἀναφορὰ πρὸς βασιλέα ἢ ἄρχοντα.

¶ Supergerere. Columella lib. 11. cap. 3 poſt princ. *Terram ſupergerere*, Erden über etwas tragen oder ſchütten.

¶ Superingerere, vide paullo ante ſub *Ingerere.*

C GERRAE (quanquam Græci & Γέῤῥα, in neutro dicant) *crates vimineæ* ſunt, ut Feſtus interpretatur. ¶ Hinc pro frivolis rebus & nugatoriis, Narrentheidung/ faul Geſchwätz. Rationem jam aperiemus. Auſonius in Epiſtola ad Symmachum: *Miſi ad te frivola, gerris Siculis vaniora, ut cum agis nihil, hæc legas.* Cur autem *gerras Siculas* dixerit, Feſtus docet. *Athenienſes*, inquit, *cum Syracuſas* (Siculorum urbem) *obſiderent & crebro* gerras *poſcerent, irridentes Siculi*, gerras, *clamitabant. Unde factum ut* Gerræ *pro nugis & contemtu dicantur.* Vide & Chiliad. ¶ Apud Plaut. Aſinar. act. 3. ſc. 3. v. 10 *Gerræ*, Gerrones ſunt, qui res nugatorias tractant. Vet. Gloſſ. *Gerra*, οὐδαμινός. Item: οὐδαμινός, *Nihilo, Nugatorius, Gerra.* Inde *Congerræ* Lucilio, qui & *Congerrones*, de quibus poſt.

¶ Gerro, onis, nugator. Feſtus: GERRONES, *leves & inepti: a cratibus dicti, quas Græci Γέῤῥας appellant.* Terent. Heaut. act. 5. ſc. 4. v. 10 *Gerro, iners, fraus, helluo.*

¶ Congerro, earundem nugarum colluſor. Plaut. in Moſtell. act. 3. ſc. 3, 27 *Ego me ad congerrones conferam*, zur Geſellſchafft. *Senatum congerronum convoco*, ibid. ein Waſchmarck.

GERRES, ium, piſces ſaliti ac inveterati, ideoque putidi Martiali videntur eſſe lib. 12. Epigr. 32

D *Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas,*
Odor impudicus urcei fatebatur.

GERUSIA, γερουσία, ſenatus Spartanus, viris integritate, vitæ & veneranda ſenectute cæteris præſtantibus, conſtans, die Elteſten/ der Rath/ dictus ἀπὸ τῶν γερόντων, ut a ſenibus Senatus. Budæus Annotat. ad Pandect. ¶ Geruſia etiam aliarum civitatum, Græcanicarum, nec Senatum modo ſed ipſam etiam Curiam ſignificat. vid. Plin. lib. 10. Epiſt. 42.

GERYON, onis, & Geryones, æ, Γηρυών, Rex Hiſpaniæ tricorpor vel trimembris, (unde *ter amplus* Horatio dictus lib. 2. od. 14) quia inſulis tribus præfuit, victus eſt ab Hercule. Virg. 7. Æneid. v. 661 -- -- *Laurentia victor,*

Geryone exſtincto Tirynthius attigit arva.

Lucret. lib. 5. v. 28 *Quidve tripectora tergemini vis Geryonai.*

¶ Geryoneus. Apul. lib. 2. A. A. extr. *Geryonea cædes.*

GESTUS, ûs, corporis actio, vel accommodatio, qua nos recte vel turpiter *gerimus.* A gerendo enim eſt. eine Geberde. Eleganiſſime Veneris ſaltantis geſtum harmoniæ Phrygiæ accommodatum deſcribit Apul. lib. 10. ſub fin. *Longe ſuavior Venus placide commoveri, cunctantique lente veſtigio, & leviter fluctuante ſpinula, & ſenſim annutante capite cœpit incedere, mollique tibiarum ſono delicatis reſpondere geſtibus: & nunc mite conni-*

 ventibus,

ventibus, nunc acre comminantibus, gestire pupulis, & nonnunquam saltare solis oculis. Artlich nach der Flöte tantzen. *Gestus ridiculus*, Quintil. lib. 6. cap. 3. Närrische Stellung. *In gestu motuque vitium caveatur*, Cic. 1. offic. cap. 36. Et, *Gestum agere*, Cic. pro Quint. cap. 24. sich geberden. Et Ter. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 51 *Nunc gestus mihi, vultus est capiendus novus*, man muß ein neu Geberde und Gesichte an sich nehmen und führen. A quo fit verbum ¶ Gestio, quod est lætitiam animi cum quodam corporis motu exprimere. Terent. *Quid gestiam, aut quid lætus sim.* Aliquando etiam pro *cupio* accipitur.

¶ Gestuosus, qui multos gestus, veluti mimus facit. Gell. lib. 1. cap. 5 *manus inter agendum argutæ admodum & gestuosæ.* Apulejus lib. 10. sub finem: *veste nitidi, incessu gestuosi.*

¶ Gestio, gestire, gestu corporis lætitiam & desiderium ostendere, sich geberden/ Freude und Frolocken haben. Donatus in Eunuch. 3. sc. 5. v. 7 GESTIRE *est, motu corporis monstrare, quod sentias. Constat autem a pecudibus ad homines etiam translatum. Virgilius: Et studio incassum videas gestire lavandi.* Locus Virgilii est 1. Georg. v. 387. Loquitur ibi Poëta de Cygnis. Vide & Servium. Ter. Phorm. 2. sc. 1, 30 *Ipsum gestio mihi dari conspectum*, ich habe Lust/ daß er mir unter die Augen komme. Cic. in Philipp. 4. cap. 6 *Antonius Senatum delere gestit.* Idem in Tusc. 4. cap. 6 *Cum & inaniter, & effuse animus exultat, tum illa lætitia gestiens dici potest.* Apul. *gestire pupulis*, vide in Gestus.

¶ Prægestire, valde gestire, Cic. pro Cæl. cap. 28. *Prægestit animus jam videre*, &c. Et Catullus Argonautico carmine, ut vulgo vocatur, v. 145 -- *Dum aliquid cupiens animus prægestit apisci.*

¶ Gesticulari, histrionice ludere, Spiegelfechten/ gauckeln. Suetonius Domit. c. 8 *gesticulandi saltandique studium*: & in Nerone cap. 42 *carmina gesticulari*, zum Gesang tantzen. Apul. lib. 3. Florid. *Hic alias mimus hallucinatur; comœdus sermocinatur; tragœdus vociferatur; funerepus periclitatur; præstigiator furatur; histrio gesticulatur; cæterique omnes ludiones ostendant populo, quod cujusque artis est*, &c.

¶ Gesticulus, gestus, gesticulatio. *Digitorum supputarii gesticuli*, Tertullian. Apolog. c. 19.

¶ Gesticularius, gesticulator, der seltzame Geberden macht. Ammian. lib. 24. c. 16 *Mutum puerum oblatum sibi suscepit gesticularium, multa quæ callebat, nutibus venustissimis explicantem.*

¶ Gesticularia, quæ gesticulatur & saltat, Gell. lib. 1. c. 5.

¶ Gesticulatio. Apul. lib. 10 *Quieta & affectata gesticulatione nutibus honestis Pastori pollicetur*, &c. Et, *Gesticulatio digitorum*, Suet. Tib. cap. 68.

¶ Gesticulator, ein Gauckler. Item der artliche Bewegungen und Geberden macht. Columella præfatione Operis: *Corporis gesticulatorem scrupulosissime requirunt saltationis studiosi.*

GESUM, telum Gallicum, vide *Gæsum.*

GETA, Getæ, Thraciæ populi, vicini Dacis, qui eam ob caussam *Getæ* a quibusdam & ipsi nominati, de quo Dio apud Xiphilinum observat in Domitiano. Male *Getas* cum Gothis quoque seu *Gothonibus* confudisse aliquos, Cluverius demonstrat lib. 3. Antiqu. German. cap. 34. Quos tamen, prima origine eosdem esse Loccenius ait lib. 1. Antiquit. Sueo-Goth. cap. 1. Fuerunt autem truculenti & feri. Ovid. lib. 2. de Ponto Eleg. 7. v. 31

Nulla Getis tota gens est truculentior orbe.

Getarum linguam ex Græca mixtam fuisse Ovidius significat lib. 5. Trist. Eleg. 3. cum scribit:

Grajaque quod Getico mista loquela sono.

Tomitas quoque, apud quos exulabat Ovidius, ex Græcis Getisque mixtum genus fuisse Eleg. 8 ejusdem libri significat. Vid. vers. 11. & 51.

¶ Getes, in nominandi casu, apud Ovid. est lib. 4. de Ponto Eleg. 2. *Esset, crede mihi, factus & ipse Getes.*

¶ Geticus, ut, *Littus Geticum*, Ovid. 3. Trist. eleg. 12. v. 14. Et Virgilius Æn. 3. v. 35 de Marte:

-- -- *Geticis qui præsidet arvis.*

GETULI, Libyes populus. vide *Gætuli.*

GIBBUS, tumor carneus in aliqua corporis parte, inter scapulos præcipue, Germanis ein Hocker. Juvenal. Sat. 6. v. 109 *ingens gibbus.*

¶ Gibber, is, idem. Plinius lib. 34. cap. 3. *Clesippus gibber, præterea & alio fœdus aspectu.* Apulejus 2. Floridor. *Interscapilium erat auctio gibbere.*

¶ Gibbus, a, um. *Gibba cervix*, Suet. Domit. extremo.

¶ Gibberosus, &

¶ Gibber, a, um, extans, eminens, erhaben/ höckericht. *Caput Gibberum*, Varro apud Nonium. *Tuber gibberum* in Mecænatis versibus apud Senecam. Suetonius de illustrib. Grammaticis cap. 9 *Interrogatus Orbilius a Varrone diversæ partis advocato quidnam ageret, & quo artificio uteretur* GIBBEROSOS SE DE SOLE IN UMBRAM TRANSFERRE *respondit, quod Muræna* GIBBER erat.

GIGAS, γίγας, ἀ γίνομαι, & γῆ, quod Doribus γᾶ est, natus ex terra, Terræ filius. Vid. Hesiod. Theogon. v. 185. Gigantes, Riesen. Gigantum mentionem injicit Homerus ter. Odyss. H, ubi eos ἄγρια φῦλα γιγάντων *agrestes gentes gigantum* appellat. Et supra in eodem libro scribit Eurymedontem imperio rexisse & delevisse λαὸν hunc ἀτάσθαλον. Denique de Læstrygonibus Odyss. K narrat, quod fuerint

οὐκ ἀνδρέσσιν ἐοικότες, ἀλλὰ γίγασι.

Non hominibus similes, sed gigantibus.

Nota ex Ovidio fabula, Gigantes cælum expugnare & deturbare Deos ingressos. Quo illud Macrobii pertinet lib. 1. Saturnal. cap. 20 *Gigantes quid aliud fuisse credendum est, quam hominum quandam impiam gentem Deos negantem, & ideo existimatam Deos pellere, de cælesti sede voluisse.* Cic. de Senect. cap. 2, *More Gigantum bellare cum Diis, quid est aliud, nisi naturæ repugnare?* Cæterum vera esse, quæ de proceritate Gigantum prodita legimus, docent Hieronymus Magius lib. 1. Miscell. cap. 4. & Lipsius lib. 3 Physiologiæ Stoicæ Dial. 5. itemque Thomas Facellus Decad. 1. de rebus Siculis lib. 1. cap. 6. & Bernegg. quæst. 14. ad Tacitum. Vastiorem autem corporum molem, quæ vulgo credita fuit, erudita oratione impugnavit Theod. Ryckius, quam vide Holstenii in Stephanum Castigationibus subjunctam. Gigantes superiore tantùm parte fuisse homines, inferiore serpentes, Poëtæ finxere. Severus Carmine de Ætna, quod vulgo Virgilio attribuitur, v. 46

His (Gigantibus) *nata sua* (humana) *est alvo tenus: ima per orbes*
Squameus intortos sinuat vestigia serpens.

Quod ita interpretatur Macrobius, loco supra laudato: *Horum*, inquit, *pedes in Draconum volumina desinebant, Quod significat, nihil eos rectum, nihil superum cogitasse, totius vitæ eorum gressu atque processu in inferna mergente.* In veteri Ecclesia creditum a multis fuit, Gigantes ex Angelorum cum filiabus hominum concubitu fuisse natos, de qua re disputatio apud August. est lib. 15. de Civ. Dei cap. 22. Addi potest Sulpitius Severus lib. 1 Hist. Sacræ, cap. 2. extr. Tertullianus de habitu muliebri cap. 2, & de Idololatria, & Athenagoras Legat. pro Christianis; Ambros. lib. de Noa & arca cap. 4. Stephanus Gobarus apud Photium pag. 896. itemque Philo libro de Gigantibus, & Josephus lib. 1. Antiquit. cap. 4.

¶ Giganteus, adject. Ovid. lib. 2. Tristium v. 71

Cumque Gigantei memorantur prælia belli.

Horatius lib. 3. oda 1 *Jupiter clarus giganteo triumpho.*

¶ Gigantomachia, de qua Claudianus opus nobis reliquit imperfectum, bellum est Giganteum. der Riesen-Krieg. Porro Gigantum nomina diversis in locis meminerunt Poëtæ, ut, *Enceladi, Tityi, Tiphoei, Damastoris, Antæi*, &c. vide Enceladus.

GIGERIA, gigeriorum, intestina gallinarum, secundum Nonium. Legitur hæc vox apud Lucilium.

GIGNO, gĕnui, gignere, creare, procreare, parere, zeugen/ gebähren/ tragen/ herfür bringen. Est enim hoc verbum utrique sexui commune. Non enim mas tantum, sed fœmina etiam dicitur gignere. Tacitus 13 Ann. cap. 45 de Poppæa: *Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispini, Equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit*, &c. Et Cic. offic. lib. 1. cap. 7 *Quæ in terris gignuntur, ad usus hominum omnia creantur.* Idem de Univers. cap. 8 *Animum ex sua mente & divinitate genuit Deus*, hat geschaffen.

¶ Pro Gigno veteres *Geno* dixerunt, de quo supra seorsum suo loco egimus.

¶ Gĕnitus. Boëthius lib. 2. Metr. 2

Constat, æterna positumque lege est,
Ut constet genitum nihil,

hoc est firmum sit & æternum. Et Virg. Æn. 9. v. 642

Dis genite & geniture Deos.

¶ Gĕnĭtus, ûs, substant. Apulejus Apolog. *Cæterosque Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium reliquerunt.* Et paullo post: *Et ne per omnes animalium genitus pergam.*

¶ Gĕnitor, parens, auctor. Plin. lib. 15. c. 4. *Genitores omnium vitiorum Græci*, Stiffter und Erfinder der Laster. *Dubio genitore creatus*, Ovid. lib. 5. Metam. v. 145. Propria notione poetis usitatius est: metaphorice etiam aliis. Vide Vallam lib. 3. c. 70.

¶ Gĕnitrix. Juven. Sat. 16. v. 6. *Et Samia genitrix quæ delectatur arena.*

¶ Gĕnitura, generatio, procreatio, origo. Gebährung. Pro ipso spermate seu semine usus Plinius lib. 20. cap. 8. extr. *Omnes hæ & podagricis utiles & sanguinem rejicientibus: item quibus genitura fluit*: Et cap. 23 *Semen ejus exstinguere genituram virorum dicitur.* Et ita alibi etiam. Nam & *profluvium genituræ* dixit.

¶ *Genitura* etiam dicitur naturalis hora, vel thema natalitium. Geburts-Stunde/ Nativität. Ita Suet. August. cap. 94. extr. item Caligul. cap. 57. & Tit. cap. 9. Et Manilius lib. 3. v. 166

Ergo age, ut falsa variet genitura figura.

Ammianus lib. 29. cap. 2 *Fatorum per genituram interpres.* Nativität-Steller.

¶ Genitalis, e, natalis, ut, *Genitalis hora*, die Geburts-Stunde/ Plin. lib. 9. cap. 35. *Genitalis dies*, Tacit. 16. cap. 14. n. 3. *Semina genitalia*, quibus aliquid gignitur & procreatur, Wachsthumen/ Virgil. 2. Georg. v. 324. Genitale etiam vocatur pars illa corporis effigiandæ prolis caussa data, τὸ αἰδοῖον.

¶ Genitaliter. Lucret. lib. 4. v. 1251

Seminibus commisceri genitaliter apta.

¶ Gĕniti-

¶ Genitivus, Casus nomen apud Grammaticos.
¶ Genitivum, quod vim habet gignendi. ¶ Aliquando tamen *Genitivum*, σύμφυτον est, connatum, congenitum. Sic *genitivas notas*, Suetonius dixit Augusto cap. 80. *Genitiva nomina*, Ovid. 3. de Ponto epist. 2. v. 107. quæ adoptivis opponuntur.
¶ Genitabilis. Varro lib. 4. de L. L. ex Lucretio:

Ætheris & terræ genitabile quærere tempus.

Avienus Prognost. Arat. v. 509

Sollers natura & rerum genitabilis ordo.

Et, *genitabiles partes*, Arnobio lib. 4 p. 146 eædem, quæ genitales, seu pudenda membra.
¶ Composita etiam cum *Genitus* sunt addenda,
¶ Primogenitus, Erstgebohrner. Scioppius contra Famianum *barbarum* vocat: minus peccasset, si dixisset ecclesiasticum, quia his ferme proprium est. Lactantius lib. 1. Instit. cap. 11 *Filium suum primogenitum delabi jussit e cælo.* Et Sulp. Severus Hist. lib. 1. c. 18 *primogenita omnia Domino offerenda.* Nec vero prorsus inauditum extra ecclesiam. Palladius lib. 1. cap. 39 de fuga apium inhibenda: *Creduntur*, inquit, *non fugere, si stercus primogeniti vituli adlinamus oribus vasculorum.* De Plinii loco lib. 11. cap. 40 incertiores sumus propter variantem lectionem. Vide sis Curas nostras Posteriores, ubi plura de hac voce tradidimus.
B ¶ Primogenitalis, idem. Tertullianus adversus Valentinianos cap. 20 *ab argumento ogdoadis primogenitalis.*
¶ Postgenitus. Quidam conjungunt, ut unam vocem; alii divise scribunt in illo Horatii lib. 3. oda 24 v. 30

Clarus postgenitus.

¶ A gignendo, seu potius *genendo* etiam *Genius* appellatus est, δαίμων, quod vel nascatur nobiscum, vel genitos nos suscipiat ac tueatur. Apulejus de Deo Socratis: *Nam quodam significatu & animus humanus etiam nunc in corpore situs, δαίμων nuncupatur. Diine hunc ardorem mentibus addunt Euryale? an sua cuique Deus fit dira Cupido? Igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. Unde nonnulli arbitrantur, ut jam prius dictum est, εὐδαίμονας dici beatos, quorum Dæmon bonus, id est, animus virtute perfectus est: quem nostrâ linguâ, ut ego interpretor, haud sciam an bono, certe quidem meo periculo, poteris Genium vocare: quod is Deus animus sit cuique, quanquam sit immortalis, tamen quodammodo cum homine gignitur,* &c. Horat. lib. 2. epist. 2. v. 187

Scit Genius natale comes qui temperat astrum
Naturæ Deus humanæ.

Veteres Genios binos singulis attribuerunt; alterum bonum, alterum malum, quem ἀλάστορα dixêre. Vid. Dalechamp. ad Plin. lib. 1. cap. 7. ubi de eorum effigie quoque agit. Sed suum cuique genium cum annasci putarent, existimabant tamen alium C alio valentiorem esse, eoque fieri, ut is, cujus genius potentior esset, cæteros omnes excelleret. Coquejus ad August. de C. D. pag. 14. Hinc ille Ægyptius Antonium monuit, ut ab Augusto se quam longissime removeret. Quod ejus quidem Genius erectus & celsus esset, ubi solus foret: cæterum si cum Augusti, ut excellentiore, committeretur, remissiorem iri redditum & ignaviorem, ut Plutarchus in Antonio refert p. 930. E. Simile quid & Cainæi (est hoc antiquæ hæreseos genus) obtinuerunt; qui Cainum ideo inferiorem Abele fratre statuerunt, quod is ex quadam majore virtute, quæ operata in ipso fuerit, conceptus esset, & procreatus, Tertulliano auctore de Præscript. adversus hæreticos cap. 9. Vide Censorinum de die natali cap. 3. & quæ ad illud Henricus Lindebruchius notavit. Multa etiam de Geniis congessit Caspar Barthius Animadversionibus ad Rutilii Numatiani lib. 1. Itinerarii v. 327. Et ad Script. Venat. pag. 147. & lib. 1. Achill. Statii pag. 1614. Des. Heraldus ad Arnob. p. 28. *Genio indulgere*, est animo obsequi. Persius Satyr. 5. v. 151

Indulge genio: carpamus dulcia:

Contra *Defraudare suum genium*, est negare naturæ quod appetit, Terent. in Phormione act. 1. sc. 1. v. 10. Et Plaut. in Trucul. a. 1. sc. 2. v. 81 *Belligerare cum genio suis*, dixit eadem signi- D ficatione. Martial. lib. 6. Epigr. 60

Victurus genium debet habere liber.

Hoc est, gratiam & leporem, ein Buch / das bleiben und gelten soll. Idem lib. 7. Epigr. 12. ad Faustinum:

Ludimus innocui, scis hoc bene, juro potentis
Per Genium Famæ Castalidumque gregem.

¶ Geniatus, genium referens. *Vultu geniatus*, Capitolin. in Vero cap. 10. vide Gruterum ibi. Sic principio Silvarum Statii pro *moles geminata* vel *gemmata*, Barthius *geniata* legi postulat. Add. Cassiodor. lib. 6. Epist. 12 ineunte.
¶ Geniālis, ut, *Genialis dies*, hoc est, lætus & voluptarius, ein Lust-Tag / Freuden-Tag / apud Juvenalem Sat. 4. v. 66. *Bella genialia*, Statius lib. 1. Achill. v. 113 vocat rixas inter convivandum exortas, Unlust und Hader bey Frölichkeit. *Rus geniale*, Ovid. Heroid. epist. 19, 9. ¶ *Genialis torus* sive *lectus*, qui novæ nuptæ magnifice sternebatur in ipsis nuptiis: vel quod *Geniis* & *Junoni* sacer; vel boni ominis caussa a *genendo*. Eundem & *lectum adversum*, quem vocabant, facit Lipsius lib. 1.

A Electorum cap. 17. *Adversus* autem dicebatur, quod exadversum januæ locaretur. Vide Lips. dicto loco & Joseph. Scal. ad Festum in voce *Parilia*: Item ad Propert. libr. 4 elegiam ultimam, nec non Torrentium in Horat. lib. 1. epist. 1. v. 87. Das Braut-Bett. Legitur etiam in Panegyr. Plinii c. 8.
¶ Genialiter, laute. Ovid. Metam. 11. v. 96

Hospitis adventu festum genialiter egit.

Inscriptio vetus apud Gruter. p. 823. n. 2 habet:

Hic accumbentem sculpi genialiter arte
Se jussit docta post sua fata manu.

¶ Genialitas. Ammianus lib. 30. c. 5. *Genialitas mensæ.*
¶ Genuinus, nativus γνήσιος, natürlich / rechtschaffen. *Genuina Plauti comœdia*, non supposititia, Gell. lib. 3. cap. 3. Idem lib. 2. cap. 3 *naturales & genuinos honores* vocat, qui a filio debentur patri: & *publicus* opponit, quibus interdum filius præcedit.
¶ Genuini, dentes posteriores, qui cibum conficiunt, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 54. die Stock-Zähne. *Genuino rodere* vel mordere, heimlich auf einen stechen / Vide *Dens.* *Possim & ego, si velim, genuinum læsus infringere*, dixit Hieronymus lib. 1. adv. Rufinum cap. 7. Stiche geben / die nicht bluten. Huc & illa pertinent
B ¶ Aliēnigĕna, æ. *Hostis alienigena*, Livius 26. cap. 13. *Vino alienigena uti*, Gell. lib. 2. cap. 24.
¶ Aliēnigenus, adject. ut, *mulier alienigeni sanguinis*, Valer. Max. lib. 6. cap. 2. ext. 1.
¶ Ambigĕnus, duorum generum. Eugenius Toletanus Carm. 22

Hæc sunt ambigena, quæ nuptu dispare constant.
Burdonem sonipes generat commixtus asellæ,
Mulus ab Arcadicis & equina matre creatur.

¶ Amnigĕnus, in amne genitus. Ausonius Mosellâ 116

Amnigenos inter pisces &c.

¶ Anguigĕna. Ovid. Metam. 3. v. 531

Quis furor, anguigenæ, &c. i. e. Thebani.

¶ Aquilonigĕna, vide *Aquilo.*
¶ Aurigĕna. Sidonius Apollinaris Carm. 6, quæ præfatio panegyr. Avito dicti, v. 14, *filius aurigena.*
¶ Bætigĕna, Hispaniæ Bæticæ cultor. Silius lib. 9. v. 234

Bætigenæque viri.

¶ Cæligĕnus, cæligena. Apulejus de Mundo post princ. *cæligenæ stellæ.*
¶ Christigena, Prudent. Hamartig. v. 787. de Ruth

Christigenam fœcunda domum, Davidica regna,
Edidit.

¶ Drăcōnĭgĕna. Sidonius panegyr. Anthem. v. 80

Quæque draconigenæ portas non clauserat hosti.

C ¶ Faunigĕna. Silius lib. 8 v. 357

Faunigenæ socio bella invasere Sicano.

¶ Fluctigena, Fluctigenus, vide in *Fluctus.*
¶ Fontigĕnæ, Musæ, nymphæ. Martialis Capella lib. 6. carm. 1

O sacra doctarum prudentia fontigenarum.

¶ Græcigĕna. Augustinus de Civ. Dei lib. 18. cap. 18 sub fin. *blandiuntur Græcigenis, alienigenas persequuntur.*
¶ Ignigĕna, Bacchi epitheton, apud Ovid. 4 Metam. v. 12

Ignigenamque, satumque iterum, &c.

¶ Indigĕna, com. gen. dictus quasi inde genitus, *populi indigenæ*, eingesessene Völcker / Lucan. 2. v. 432. *Indigena vinum*, non exoticum, Plin. 14. cap. 6. extr. Landwein.
¶ *Limigenæ ulvæ.* Auson. Mosellâ v. 45.
¶ Martigena, vide in *Mars.*
¶ Monstrigĕna sive Monstrigĕnus. Avienus Periegeta v. 789

Anæ monstrigenis hostem licet inferat æstus
Fluctibus.

¶ Multigĕnus, a, um, varius. Lucret. 2. v. 335

Percipe, multigenis quam sint variata figuris.

¶ Nubigĕna. Virgil. Æn. 8. v. 293

Tu nubigenas, invicte, bimembres, &c.

D ¶ Omnigĕnus, omnimodus, allerley. Lucretius ibidem v. 758

E quibus omnigenos gignunt variantque colores.

Idem lib. 5. v. 441 *Omnigenis è principiis*, &c.
¶ Primigĕnus. Avienus Phænom. Arat. v. 13

Mentis primigenæ penetralia.

¶ Primigenius, i. e. primævus, vide in *Primus.*
¶ Saturnigena. Sidonius Carm. 9. v. 132.
¶ Saxigĕnus. *Incussu silicis lumina saxigeno semine quærere*, Prudentius Cathem. 5. v. 7. Feuer auffschlagen.
¶ Trojugĕna, Trojanus. Silius lib. 13. v. 810

Trojugenas junxit sociata prole Latinus.

¶ Verbigĕna. Idem Prudentius hoc nomen de Christo usurpavit Cathem. 3. v. 2, quo ad Matris virginitatem respexit, ex qua sine semine virili, sola verbi divini potentiâ, Christus genitus est.
¶ Unigena. Cicero de Univers. cap. 4 *Singularem Deus hunc mundum atque unigenam procreavit.* At Catullo carm. 65 de nupt. Pelei & Thet. v. 300 *unigena* est gemella soror, eodem partu cum alio edita.

¶ Unigenitus, μονογενής, ecclesiasticum vocabulum est. Composita a *Gigno* cum Præpositione.

¶ Congigno, a quo congenitus, congenitum, angebohren. *Congeniti pili*, Plin. 11. cap. 39. Et, *Congenita mundo vastitas*, Idem 16. cap. 2. Annotavit ex Solipatri epistolâ Stobæus, συνόν δὲ, ὡς σύμφυτον τὸ ἁμαρτάνειν ἀνθρώποις, *cogita, congenitum esse labi, & errare hominibus.*

¶ Ingignere, Cicero lib. 5. de finibus cap. 11 *Major aliqua caussa atque divinior hanc vim ingenuit.* eingepflantzet. Et Plinius libr. 7. cap. 2 *Horum* [Psyllorum] *corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus.* angeschaffen. Et, *Ingenita nobilitas*, angebohrne Tugend / Ovidius ad Pison. v. 92. Sed

¶ Ingenitus ab *In* & *Genitus*, est non genitus, ungebohren. Arnobius lib. 1. p. 17 de Deo: *infinitus, ingenitus, immortalis.*

¶ Ingenium cum derivatis; &

¶ Ingenuus, a, um, quære in suis elementis.

¶ Progignere, herfür bringen / auff die Welt bringen. Cicer. 1. de divinat. cap. 56. *In seminibus vis inest earum rerum, quæ ex his progignuntur.* Virgilius Æneid. 4. v. 180

Illam terra parens irâ irritata Deorum,
Progenuit.

¶ Prōgĕnies, ei, genus, familia, stirps, ein Geschlecht. *Progenies Herculis*, Nep. Ages. c. 1. Horat. l. 3. Carm. od. 6,

Ætas parentum pejor avis tulit,
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

eine schändlerische Welt oder Geschlecht. *Regia progenies*, Ovid. 11. Metam. v. 754. *Antiquitas propius aberat ab ortu & divina progenie*, Cic. 1. Tuscul. cap. 12. *Progenie orbari*, liberos amittere. Ibidem cap. 35 *Priamum tanta progenie orbatum, cum in aram confugisset, hostilis manus interemit.* ¶ Transfertur etiam ad vegetativa, ut *vitis progenies*, apud Columell. lib. 3. cap. 9. ein Gewächs.

¶ Rĕgignere, Regigni, auffs neue gebohren werden / Lucret. lib. 5. v. 245

-- -- -- -- *maxima mundi,*
Cùm videam membra ac partes consumta regigni.

GILLO, sive, Gello, ōnis, vasis futilis genus. Vide Scriverium Animadvers. in Martialem lib. 2. Epigr. 85.

GILVUS, color medius inter album & rufum, fahl / qui & *melinus* dicitur, Wachsgelbe. Virgil. 3. Georg. de equis. v. 83.

-- -- -- -- *Honesti*
Spadices, glaucique, color deterrimus albis,
Et gilvo, &c.

Gingĭber, vide *Zingiber.*

GINGĪVA, pars oris dentata, das Zahnfleisch. A gignendis dentibus Lactantio cap. 10 de Opificio Dei dicta. Juv. Sat. 10. v. 200

Frangendus misero gingivâ panis inermi.

Er muß an den Böllern kauen.

¶ Gingīvŭla, diminutivum. Apulejus Apolog. p. 277 *complanator tumidulæ gingivulæ.*

GINGRIO, gingrire, anserum est, schnattern wie die Gänse. Vet. Gloss. *Gingriunt*, χῆνες κνοῶσιν.

¶ Gingrīna, tibiæ genus exiguæ. Festus. ein Zincke / Schallmaye. Solinus cap. 5 de Sicilia, tibias distinguit, quæ fiant ex arundine quadam Siciliensi. In iis generibus numerat etiam *gingrinas, quæ breviores licet, subtilioribus tam modis insonant.*

¶ Gingritor, qui gingrinâ canit, ein Schallmayer / Zinckenist. Festus, ex emendatione Salmasii in d. l. Solini pag. 87, *Gingritor, tibicen.*

¶ Gingrītus, ûs, clangor anserum. das Gänse-Schreyen. Arnobius lib. 6. p. 205 de anseribus Capitolinis: *Cum aliquam quaeras prohibendis formidinem furibus; non ab ipsis* [diis] *petere, sed in anserum ponere & collocare gingritibus.*

GINNUS, sive hinnus (qui & Græcis ἰννὸς & γιννός) ex equo, & asina nascitur, a patre nomen trahens: differt a mulo, qui ex asino, & equa. Varro lib. 2. de re rust. cap. 8. Columell. libr. 6. cap. 37. Ein Pferd-Esel. Mart. lib. 6. Epigr. 77

Haut aliter ridetur Atlas cum compare ginno,

Quam vocem pro *gibbo* substituendam esse sagacissime odoratus est Petrus Scriverius. Conf. Politian. in Miscell. cap. 23. & infra *Hinnus.*

GITH, neut. indeclinab. melanthium, μελάνθιον, schwartzer Kümmel / *Gith*, in Plauto legitur in Rudente act. 5. sc. 2. v. 39

Os calet tibi: num gith frigefactas?

hastu Brey im Maul?

GLĂBER, glabra, um, læve, sine pilo, glatt / schlecht. Martial. lib. 12. Epigr. 28 *Crine nitens, niger unguento, perlucidus ostro, Ore tener, latus pectore, crure glaber.*

Comparativus *Glabrior*, Plautus in Asinar. act. 2. sc. 8. v. 6. & Apul. lib. 5. p. 163 *At ego misera, primùm patre meo seniorem maritum sortita sum; dein cucurbitâ glabriorem.*

¶ Glăbellus, diminutivum. Apulej. lib. 1. Florid. *Apollo intonsus, & genis gratus, & corpore glabellus.* Et lib. 5. Milef. p. 168 *corpus glabellum*, de Cupidine.

¶ Sed Glabella, æ, subst. interstitium est inter supercilia non pilosum, das mitteliste Plätzlein zwischen den Augbraunen über der Nasen. Quod tamen in quibusdam hominibus pilosum est, & cum superciliis continuatur, improbitatis signum, ut quidam credunt.

¶ Glabritas. Arnob. lib. 3. p. 108. *calvitiis & glabritatibus nasi.*

¶ Columella lib. 2. cap. 9 *Glabreta* vocat loca, in quibus propter noxium aliquem humorem segetes non proveniunt, kahle Plätze im Acker / darauff nichts wachsen will.

¶ Glabro, glabrare, glabrum reddere, glatt machen / brühen / und die Borsten oder Haar abnehmen. Colum. lib. 12. cap. 53 *Sues mactati vel aqua candente, vel ex tenuibus lignis flammula facta glabrantur.*

¶ Glabrens, glaber. Columella lib. 2. c. 9 *glabrentibus locis sine ulla stirpe seminum.* Hæc ibidem, ut modo diximus, *glabreta* vocat.

¶ Glabrescere, kahl werden. Columell. lib. 2. cap. 20 *Area glabrescit, & fit idonea trituris.*

¶ Deglabrare, idem quod glabrare. Dig. Lege 5. Arbor. furtim cæsarum Paullus JCtus: *cingere est deglabrare* i. e. putatur pro decorticatione. Lactantius lib. 1. cap. 21 *Isidis sacerdotes deglabrato corpore sua pectora tundunt.*

GLACIES, ei, aqua congelata, Eiß. *Glacie adstringi, durari*, gefrieren. *Durata & alte concreta glacies*, Liv. lib. 21. cap. 36. *Glacies solvitur*, es thauet auff / seu, quod idem, *Ignis exsolvit glaciem*, Lucret. lib. 6. v. 878. *Scindere, frangere glaciem* est aperire viam & in negotio aliquo aggrediundo principem esse. Vid. Chiliad. die Bahn brechen. ¶ Poëtis aliquando pro soliditate ac duritie ponitur. Lucret. libr. 1. v. 493

Tum glacies æris flamma devicta quiescit.

¶ Glaciare, in glaciem convertere. zu Eiß machen. Horat. lib. 3. Od. 10 - - - *& positas ut glaciet nives*
Puro lumine Jupiter.

Plinius lib. 8. cap. 38 *Humor glaciatur in gemmas.* & lib. 37. cap. 2 *amnes glaciantur.*

¶ Conglaciare, apud Cicer. idem, vel glacie concrescere, zusammen backen oder gefrieren. *Aqua neque frigoribus conglaciaret, neque nive, pruinaque concresceret*, &c. Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 10 Item *Curioni Tribunatus conglaciat*, lib. 7. fam. epist. 6. Et, *Imber conglaciatus*, Plin. 2. cap. 60.

¶ Glăciālis; *Frigus glaciale*, Ovid. 9. Met. vers. 581. Frost / strenge Kält / wenn Eiß gefrieret. *Oceanus glacialis*, Juvenal. Satyr. 2 ineunte. *Polus glacialis*, Seneca Herc. Fur. v. 6.

GLADIUS, à *clade* dictus est, secundum Varronem lib. 4. de LL. cap. 24. ein Schwerd / Degen. *Gladio se cingere. Gladio accingi*, einen Degen anhängen / umgürten. *Gladio aliquem conficere*, Cicer. pro Cæcin. cap. 29. Verba integra inferius adducentur. *Gladium stringere*, Virg. lib. 12. v. 278. ein Schwerdt zücken. *Gladium nudare*, vide *Nudo. Gladium vagina vacuum in urbe non vidimus*, Cicer. pro Marcell. cap. 6. *Stricto gladio aliquem insequi*, Cic. 2. Philipp. cap. 9. mit blossem Degen. *Gladium e vagina educere*, Idem de Invent. libr. 2. cap. 4. Et Apulej. lib. 2. sub. fin. *Statim denique gladium, quem veste mea contectum adhos usus extuleram, sinu liberatum arripio. Nec cunctatus, medios latrones involo: ac singulos, ut quemque colluctantem offenderam, altissime demergo; quoad tandem ante ipsa vestigia mea, vastis & crebris perforati vulneribus, spiritum efflaverint.* Apud Terentium Adelph. act. 5 sc. 8 extr. *Suo gladio jugulari*, est suis ipsius dictis revinci. Quæ & Germanica parœmia est, mit seinem eignen Schwerd geschlagen werden / in seinen eignen Worten gefangen werden. Ad eundem modum Cicero pro Cæcina cap. 29 *Aut tuo (quemadmodum dicitur) gladio, aut nostro, defensio tua conficiatur necesse est.* deine Verantwortung muß entweder durch deine eigene Wort / oder durch meine Wiederlegung nichtig werden. Gladius summi imperii insigne esset. Unde & in libera Republ. Imperatori in bellum ituro a Consule dari solebat, ut ex Appiano discimus lib. 2. de bellis civilibus. Vide & Interpretes Statianos ad lib. 5. Silvarum, carmine 2. sub finem. De gladiorum gestatione diversa populorum observatio fuit. Alii, & barbari maxime, a dextra, alii, ut Romani a sinistra gestarunt, quod Lipsius adstruit ad 1. Annal. Tacit. pag. 52. Eorum manubriis certa olim simulacra addita, ut Polynici, Sphingis &c. de quo Barth. ad lib. 4. Thebaid. Stat. pag. 921.

¶ *Ne puero gladium*, subaudi *ministraveris* vel *commiseris*, Kindern soll man nicht Messer in die Hände geben / μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. Vide Chiliad.

¶ 2. Gladius, piscis, ξιφίας, Schwerdtfisch / Hornfisch / in Dania notissimus, longo rostro, simili gladiolo, cætera non multum dissimilis lucio.

¶ Gladiolus, diminut. ein Dolch / Deglein. Apulejus lib. 2. Milef. pag. 122 *Gladiolo solito cinctus ipse salutis meæ præsidia gestabo.* ¶ 2. Herba *Gladiolus*, ξίφιον, Græcis, Germanis est Schwertel. Plin. 21. cap. 11.

¶ Glădiātor, pugil, ein Fechter. *Athletæ & gladiatores*, Cicer. in Orat. c. 68. Fuerunt autem varia gladiatorum genera, de quibus, atque adeò tota re gladiatoria accurate Lipsius in libris Saturnal. Cic. pro Rosc. Amer. cap. 6. *vetus ac nobilis gladiator.* ¶ *Gladiator in arena consilium capit*, quod & *e re nata consilium* vel *capere* vel *mutare* dicitur. Vid. Chiliad.

¶ Gladiatōrius, ut, ludus *gladiatorius*, Cicer. 2. Cat. cap. 5. eine

eine Fechtschule. *Gladiatorium certamen*, 2. de Orat. cap. 78. ein Fechter-Gang. *Munus gladiatorium*, quod Imperatores dabant proficiscentes ad bellum, Julius Capitolinus. Vid. Sueton. Cæsar. cap. 10. & ibi Bernegg. Plin. lib. 33. cap. 3. med. Officium mortuis se facere hoc spectaculo credebant. *Animus gladiatorius*, ut apud Ter. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 71 *Hi gladiatorio animo ad nos affectant viam*, hoc est, ita pertinaci & obfirmato, ut vel vincant, vel cadant ipsi. *Gladiatorium spectaculum*, Apul. lib. 1. Milef.

¶ Gladiatorie. Lamprid. in Commodo cap. 15 *qua gladiatorie faceret.*

¶ Gladiatura, pugna gladiatoria, sive congressus gladiatorum. Tacit. 3. Annal. cap. 43 *E servitiis gladiaturæ destinati.* Et Sidonius Apollinaris panegyrico Anthemii v. 238

Ad gladiaturam tu Spartace vincte parasti.

¶ Digladiari, deponentale verbum est, certare, dissidere, der Sachen uneins seyn/ zancken. Cic. lib. 1. offic. cap. 9 *de quibus inter se digladiari solent.* Et fragm. ex 1. Acad. Quæst. apud Nonium: *Antipater digladietur cum Carneade.*

¶ Digladiabilis. Prudent. καθημ. 3. v. 147

Hoc erat aspidis atque hominis
Digladiabile discidium.

GLANS, fœm. δρυοβάλανος, ein Ecker/ Eichel. Plin. lib. 16. cap. 6 *Glandem ferunt robur, quercus, esculus, ilex*, &c. Hinc *glans quernea, iligna*, &c. ibidem cap. 5. *Glans fagea*, ibidem, ein Buchecker. *Glans caduca*, abgefallene Eicheln/ Lege 30 Dig. de Verb. Sign. Et Boeth. lib. 2. metro 5

Felix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus arvis,
Nec inerti perdita luxu;
Facili quæ sera solebat
Jejunia solvere glande.

¶ 2. Et *Glans* plumbeus dicitur globulus, qui ex funda vel bombarda mittitur, eine Kugel / Büchsenkugel/ Schleuderkugel. In Romana militia duplicis generis habebantur glandes: aliæ plumbeæ, quas ad vulnerandum jaculabantur: aliæ ex argilla, quas ad incendendum mittebant. De utrisque vide Lipsium lib. 4. Poliorcet. Dial. 2. & 3. ubi & figuras habes. Sallustius Jugurth. cap. 57 *Pars eminus glande, aut lapidibus pugnare* &c. Livius lib. 38. cap. 29 *ne fluxa habena volutetur in jactu glans.* ¶ 3. Glans etiam pars summa penis est, quæ præputio tegitur. Celsus lib. 7. cap. 25.

¶ Glando, inis, idem quod Glans. Vet. Gloss. *Glandine*, βαλάνῳ. Avienus Orbis terræ descript. v. 285

-- -- *cibus aspera glando.*

& v. 1283 -- -- *pingui dependens subere glando.*

¶ Glandula, diminutivum a Glande, quod frustra Sanctius in Minerva contra Charisium negavit, ideoque merito castigatus a Perizonio pag. 48. Quo nomine, & caro porcorum aut aprorum appellatur glandulosa, Drüsen/ Finnen. *Apri glandulæ*, Martial. lib. 3. Epigr. 82.

¶ Glandulosus, ut, *glandulosa cervix porci*, apud Columell. lib. 7. cap. 9.

¶ Glandium, pars illa in apro, in qua sunt glandulæ. Plautus Capt. act. 4. sc. 4. v. 7 *Prætruncavit glandia.* Et Plinius lib. 36 cap. 1, *Exstant censoriæ leges, glandia in cœnis, gliresque, & alia dictu minora vetantes.* Adde ibi Harduinum.

¶ Glandifer, ut, *Quercus glandifera*, Cic. 1. de Leg. cap. 1.

¶ Glandarius: ut, *Silva glandaria*, Cato cap. 1. extr.

GLANVS, vel glanis, γλάνις, piscis Plinio lib. 9. cap. 43. Dicunt & *Glanius*, sed neutra appellatione recta: Cum nec *glanus* nec *glanius*, sed *glanis*, *idis*, γλάνις, γλάνιδος, dicendum sit. Plin. 9. cap. 43. Est autem *glanis*, *silurus parvus*, ein kleiner Weis. Gesnerus.

GLAPHYRVS, nomen prop. viri, apud Martial. lib. 4. epigr. 5.

¶ Glaphyra fœminæ nomen in versibus Augusti apud eundem lib. 11. Epigr. 20.

GLAREA, æ, lapilli minutissimi, in fluviorum ripis, Kieß / grob Sand. Cic. ad Qu. fratrem lib. 3. epist. 1. cap. 2 *Eo loco pulvis, non glarea injecta est.* Et Livius lib. 41. c. 27 *viam sternere glarea.* Terra est scruposa, qualem littora & ripæ habent, aut calculi illi quibus rivi abundant, Grieß oder steinichter Sand. Lucanus lib. 4. v. 302

Aut impulsa levi turbatur glarea vena.

¶ Glareosus, *Glareosi rivi*, Plinius 26. cap. 8. *Glareosa arva*, Colum. 2. cap. 10. Et, *Loca glareosa*, Pallad. lib. 12. cap. 6. n. 3. Kiesicht.

GLASTVM, herba, quæ Isatis, Isaditis, alio nomine dicitur, Weid damit man färbet. γλάστον, ἰσάτις. Sativa est & agrestis.

GLAVCIVM, succus herbæ cujusdam Syriacæ, Dioscoridi, qui in Pharmacopoliis instructis, & celebribus, *Memithe* dicitur, Matthiol. γλαύκιον. ¶ 2. γλαύκιον avis est anati similis, sed ea minor.

GLAVCVS, adject. γλαυκός, schimmelfarb / blau / eisengrau / cæruleus. *Glauci oculi*, Plin. 8. cap. 21. id est, cæsii, a quibus, γλαυκῶπις Ἀθήνη, Minerva dicta Homero est, quod ejus coloris oculi ingenii & generositatis cujusdam notas ostendant. ¶ 2. Et Glaucus Piscis Plinio est lib. 9. cap. 16. & · · ·

¶ Glaucidium, ac

¶ Glaucifcus, γλαυκὸς, γλαυκίδιον, γλαυκίσκος, ein grosser Meerstichling / *aculeatus enim est piscis, dorso cœruleo, ventre candidissimo*; Gesnerus.

¶ Glaucinus, adject. glauci coloris. Martial. lib. 9. Epigr. 27 *Pallia donavit glaucina, Cosme, tibi.* Eisengrau.

¶ Glaucoma, neutrum, quod tamen vetustiores in fœminino etiam posuere, vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 258. γλαύκωμα, macula glauca est in humore crystallino oculi, ein blauer oder grauer Flecken im Stern des Auges. Plinius libr. 28. cap. 8 *Glaucomata sanari jocineris hyænæ inassati sanie.* Et lib. 32. cap. 4 *Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodest.* At Plaut. in Milite act. 2. sc. 1. *Et nos facetis fabricis & doctis dolis glaucomam ob oculos objiciemus*, einen blauen Dunst für die Augen machen.

¶ Glaucopis, die graue Augen hat. Epith. Minervæ apud Homerum, de quo paulo ante. Add. Gell. 2. cap. 26.

¶ Glaucomaticus, qui glaucomate laborat. In Notis Tironis, uti vocantur, a Grutero editis p. 149 legitur.

¶ Glaucicomans, glaucam comam habens. Juvencus in Matth. 21

Proxima tum Solymis conscendit culmina montis,
Ordinibus lucent quæ glaucicomantis olivæ.

GLAVCVS, primus, qui cum Diomede arma ad Trojam permutavit, dux fuit Lyciorum. Vide in Chiliad. *Diomedis & Glauci permutatio.* Homer. Iliad. Z. v. 236. Adde Plin. 3. epist. 2, & quæ nos ibi. ¶ 2. Glaucus alter Antenoris Trojani filius ab Agamemnone interfectus est, quemadmodum Dictys indicat. ¶ 3. Glaucus Sisyphi filius, apud Potniam equos humanis aluit carnibus, a quibus tandem discerptus est. Vide Servium in illud Virg. 3. Georg. v. 267

-- -- *quo tempore Glauci*
Potniades malis membra absumsere quadrigæ.

Vide in Chiliad. *Glaucus alter.* ¶ 4. Lemnius *Glaucus* alius statuarius fuit, de quo nescio an dictum sit, Γλαύκου τέχνη, *Glauci ars.* Vide chiliad. ¶ 5. Glaucus denique piscator fabulosus, locum & ipse fecit adagio, *Glaucus comesa herba habitat in mari.* Vide chiliad.

GLEBA, ein Erdschollen / cespes. Virg. 1. Georg. v. 44

Vere novo Zephyro putris se gleba resolvit.

¶ 2. Est & marmoris gleba, ein Stück oder Klump Marmelstein/ Plinio lib. 36. cap. 6. Immo & rerum aliarum, ut *glebulæ nivis*, Scribon. Larg. compos. 199. & *glebæ thuris*, Lucret. lib. 3. v. 328. & de casei formatione Nemesianus ecloga 3. extrema:

-- -- *siccare liquorem*
Lactis, & in niveas adstrictum cogere glebas.

Add. Lexicon Scribonianum Jo. Rhodii.

¶ Glebula, dimin. Columella lib. 1. cap. 6 sub fin. *Frumenta eventilata mundiora sunt, lapillisque carent, & glebulis, quas per trituram fere terrena remittit area.* Klümpgen Erden. Deinde de aliis rebus, ut glebæ. v. g. *glebula nivis*, ex Scribonio c. l.

¶ Glebosus, glebosum, in glebæ formam. Plin. lib. 35. c. 15 de sulphure: *Vivum nascitur solidum, hoc est glebosum.* Et principio cap. 16 ejusdem libri: *terra glebosior*, comparative. voll Erdklösse.

¶ Glebarius. Varro 6. de Lat. Ling. cap. 4 *Boves glebarii, valentes, qui facile proscindunt glebas.*

¶ Glebatim. Lactantius Mort. Persec. cap. 23 pr. *agros glebatim metiri*, id est per singulas glebas.

GLESSVM, i, succinum, electrum, Agtstein. Cornelius Tacitus de Germanis cap. 45 *Soli omnium succinum, quod ipsi Glessum vocant, inter vada, atque in ipso littore legunt.*

¶ 2. Plinius & insulam quandam Septentrionalis Oceani ob id *Glessariam* appellatam, tradidit lib. 37. c. 3.

GLEVCINVM, γλεύκινον, oleum expressum, antequam olivæ in torculari subigantur, a γλεῦκος, mustum. Vorschuß des Oels. Colum. lib. 12. cap. 51.

¶ 2. Est & oleum factitium, Plin. lib. 15. cap. 7. & Dioscoridi lib. 1. cap. 156.

GLIS, iris, animal e murium genere pingue, quodque esui sit. Martial. lib. 13. Epist. 59. de Gliribus:

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Varro apud Charisium p. 69 ed. Putsch. *In silva mea est glis nullus.* Germani circa Athesin, um Trent / nominant, ein Greuel / Helvetii, ein Rellmauß/ oder grosse Heselmauß: Græci μυοξὸν vocant. C. Gesnerus. Est animal valde cognatum *Sciuro cæsio*, sed brevioribus pilis & tenuiore pelle, colore varium, in dorso cæsium, inferne album, genitorem senecta fessum insigni pietate alens, quod & Plinius indicavit lib. 8. cap. 57. Hieme ineunte abdens se in cava arborum, & tota bruma delitescens ac pinguescens. In deliciis mensæ apud Romanos fuisse, patet ex censoria lege, quam paullo ante in *Glandium ex Plinio* attulimus.

¶ Grammatici *Glissem* à *glis*, significare volunt argillam, Töpffer-Thon. ¶ 2. Et *Glitem* etiam à *glis*, lappam seu ca- duum,

duum, sed sine auctoritate. De his significationibus versus A apud Silvaticum legitur:

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

¶ Glirarium, in quo glires nutriuntur, apud Varron. libr. 3. de re rust. cap. 15.

GLISCO, gliscere, crescere, augeri: zunehmen/wachsen. Cicer. in Hortens. *Ad juvenilium libidinem copia voluptatum gliscit, ut ignis oleo.* Gell. lib. 20. cap. 8 *Quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra deficiunt.* Sic, *Seditio gliscens*, apud Livium 6. cap. 14, & *discordia gliscens*, apud Tacitum 4. annal. c. 15. n. 5.

¶ Apul. lib. 5. de A. A. *Sorores egregiæ domum redeuntes, jamque gliscentis invidiæ felle flagrantes.* Adi de hoc verbo Barthium Adverf. lib. 35. c. 20.

¶ Perglifcere, plene glifcere. Columella libr. 8. cap. 7 *Gallina, quæ prima luna saginari cœpta, vigesima perglifcit.* ist fett/ gemästet.

GLOBUS, corpus solidum, rotundum. *Sphæram* interpretatur Cicero libr. 2. Nat. D. cap. 18. eine runde Kugel. A qua forma Terram sic dixit. Idem in Somnio Scipion. cap. 3 *Homines sunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in hoc templo medio vides, quæ terra dicitur.* ¶ 2. Ein Hauffen. *Globum juvenum armatorum*, dixit Livius lib. 1. cap. 9 pro mul- B titudine seu frequentia. Nepos in vita Attici cap. 10 *Sic ille consensionis globus hujus unius dissensione dujectus est.* *Globum* vocat illos, qui Bruto & Cassio privatum ærarium constituere paraverant, & conspiraverant quasi, & factionem fecerant. Sic apud Vellejum lib. 2. c. 58 *globus conjurationis.*

¶ Globulus, Kügilchen. Plin. 33. cap. 5.

¶ Globosus, rotundus, ut, *Mundus globosus*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 19. *saxa globosa*, Livius lib. 38. cap. 29.

¶ Globositas, rotunditas. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 16 *Diversitatem cælestibus partibus vel semper, vel nunquam apparendi, terræ globositas facit.*

¶ Globo, globare, in rotunditatem formare, in die Runde drehen/rund machen. Plin. lib. 2. cap. 2. de Mundo: *Formam ejus in speciem orbis absolute globatam esse, nomen inprimis, & consensus in eo mortalium orbem appellantium, sed & argumenta rerum docent.*

¶ Conglobare, in die Runde bringen/ zusammen bringen. Cicer. 2. Nat. D. cap. 45 *Terra undique in sese partibus suis conglobata.* Livius lib. 8. cap. 11 *Milites multis itineribus dissipati, cum se in unum conglobassent*, auff einen Hauffen zusammen kommen. Lactant. de Opif. Dei, cap. 5 *Summas eorum partes crassioribus nodis conditor conglobavit, ut & substringi nervis* C *facilius, & verti tutius possent.* Et Sallustius orat. 1. de ordin. rep. *Non orbis terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ movere aut contundere queunt hoc imperium.*

¶ Conglobatio, Senec. lib. 1. Nat. Quæst. cap. 15 *Conglobatio ignium.* Et Tacitus Germ. cap. 7 *Non casus aut fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, sed familiæ & propinquitates.*

¶ Circumglobare, sich umher hauffen/ sammlen. Plin. lib. 9. cap. 47 *Circumglobata escæ* [animalia] *extrahuntur.*

GLOCIO, glocire, gallinarum est, cum ovis incubituræ sunt, glucken. Columell. lib. 8. cap. 5.

¶ Festus hinc & *Glocitare* format.

GLOMUS, i, & *Glomus*, ĕris (quanquam & *Glomer* inveniatur) in globi formam convoluta fila notat, seu *rotundum filorum globum*, ut Vetus Horatii Scholiastes interpretatur, ein Kneul Garn oder Zwirn. Horatius lib. 1. epist. 13. v. 13

Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum,
Ut vinosa glomos furtivæ Pyrrhia lanæ.

Plin. lib. 36. cap. 13 de Labyrinthis: *Quo si quis improperet sine glomere lini, exitum invenire nequeat.* Vide & Priscian. lib. 1. Vet. Gloss. *Glomer* & *Glomus* ἀγαθίς.

¶ Glŏmĕro, glomerare, fila in globi formam convolvere, seu complicare, auff einander winden/auffwinden. Ovid. 6. Metam. D v. 19 - - *lanam glomerabat in orbes.*

Vet. Gloss. *Glomerantur* συστρέφονται. ¶ Per metaphoram pro congregare, conjungere, cogere, &c. zusammen bringen/ zusammen ziehen. Virg. 2. Æneid. v. 315

Sed glomerare manum bello.

Tacit. 3. Histor. cap. 31 *Jam legiones in testudinem glomerabantur.* Lucretius lib. 3. de Epilepticis v. 494

Exprimitur porro gemitus, quia membra dolore
Adficiuntur, & omnino quod semina vocis
Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur.

Glomerata, i. e. conturbata, confusa. Ita Prudentius Hymn. . καθημ. v. 134

Fasque nefasque simul glomerans.

Et Virg. Georg. 3. v. 117 de equo:

Gressus glomerare superbos.

Quod v. 161 dicit: *Gradibusque sonare*
Compositis: sinuetque alterna volumina crurum.

Die Schenckel wol werffen.

¶ Glomeratio. Auffwindung. Plin. libr. 8. cap. 42. de Asturconibus equis: *mollis alterno crurum explicatu glomeratio.*

¶ Glomeramen, glomus. Lucret. lib. 2. v. 685

Dissimiles igitur formæ glomeramen in unum Conveniunt.

Samonicus Serenus cap. 56 *Dilue præterea glomeramina*, &c.

¶ Glomeratim. Macrob. lib. 6. cap. 4 *homines glomeratim incedentes.* Cyprianus epist. 5. *Caute, & non glomeratim, nec per multitudinem simul junctam puto esse faciendum.*

¶ Agglŏmĕrare, agglomerari, adjungi est. Virgilius 2. Æneid. v. 341 *Et latere agglomerant nostro.*

Hoc est, agglomerant se, aut agglomerantur, adjunguntur, sie fügen sich zu uns an unser Seiten.

¶ Conglŏmĕrare, cumulare, über einen Hauffen bringen. Ennius apud Nonium: *Heu mea fortuna, ut omnia in me conglomeras mala.*

¶ Inglomerare, idem quod *glomerare*. Statius libr. 1. Thebaid. v. 350

-- -- -- *sed plurimus Auster*
Inglomerat noctem, & tenebrosa volumina torquet.

GLŌRIA, laboris filia, Ehre/Ruhm. Est *consentiens laus bonorum, incorrupta vox bene judicantium de excellente virtute*, Cicer. Tuscul. lib. 3. cap. 2. Idem pro M. Marcello cap. 8 *Gloria est illustris ac pervagata multorum ac magnorum, vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus humanum fama meritorum.* Et Cic. in Pison. cap. 24 *Fructus veræ virtutis gloria est.* Idem pro Milone cap. 35 *Ex omnibus præmiis virtutis, amplissimum est gloria.* Sic dicunt, *Gloriam consequi*, Cic. 1. fam. epist. 5. extr. *Gloriam sibi parere*, Quintil. lib. 3 cap. 7. Ehre und Ruhm erlangen. *Rem & gloriam armis reperire*, Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 60 durch Waffen zu Reichthum und Ehre kommen. *Sempiternæ gloriæ commendari*, Cicer. lib. 5. Famil. Epist. 12. *Trahimur omnes laudis studio & optimus quisque maxime gloria ducitur*, Idem pro Archia c. 11. ein jeder frommer Mann läst ihm Ehre lieb seyn. *Sequitur gloria virtutem tanquam umbra*, Idem in 1. Tusc. cap. 45. *Præclara ingenia, quæ gloria invitantur*, Idem ad Brutum epist. 15. Durch künfftige Ehr und Ruhm sich reitzen lassen. Apul. lib. 4 *Thrasyleon præsentem casum generoso vigore tolerans gloriam sibi reservavit; vitam fato reddidit.* Livius lib. 22. cap. 39 *Gloriam qui spreverit, veram habebit.* ¶ 2. Idem quod gloriatio. *Flare inanes glorias*, pro inaniter se jactare, Gellius dixit libr. 1. cap. 2. *Cito ignominia fit superbi gloria*, P. Syrus. Martial. lib. 12. Epigr. 36

Vis cursu pedibusque gloriari?
Tigrim vince, levemque Passarinum:
Nulla est gloria præterire asellos.

In pluralivo numero præter Gellium modo citatum, usus & Tacitus est ann. 3. cap. 45 *Memorare veteres Gallorum glorias*, scilicet cœpit.

¶ Gloriola, dimin. Cic. lib. 5. fam. epist. 12. extr. *ut vivi gloriola nostra perfruamur.*

¶ Gloriosus, gloriosum, rühmlich/ ehrlich. *Illustria & gloriosa facta.* Cicer. lib. 1. de Finib. cap. 11. Et, *Mors gloriosa*, Idem 1. Divin. cap. 24. Et, *Magnifica, & gloriosa ostentatio*, pro Flacco idem cap. 22. De Epaminondæ glorioso ex vita exitu Val. Maximus lib. 3. cap. 2 ita: *Quod si eum dii immortales victoris perfrui passi essent, sospes gloriosior patriæ mœnia non intrasset.* Cicero 2. Philipp. cap. 11 *gloriosissimum factum salutis capere.* Et, Tacitus Hist. 5. cap. 17 *dies gloriosissimus*, scil. victoria & bene gestis rebus. ¶ In malam partem, ruhmredig/ auffschneiderisch. Cicer. offic. lib. 1. cap. 38 *Deforme est cum irrisione audientium imitari militem gloriosum.* Plaut. Curcul. act. 5. sc. 2. v. 34 *ut fastidit gloriosus.* Wie macht sich der Praler so eckel. Corn. Nepos Timoleonte cap. 4 *Nihil unquam, neque insolens* (superbum) *neque gloriosum* (jactabundum) *ex ore ejus exiit.* Sueton. in Claud. cap. 1. *Fuisse autem creditur non minus gloriosi, quam civilis animi*, &c. *Gloriosi*, i. e. elati & nimium quantum gloriæ cupidi; qualis fere militarium hominum est: qui recte opponuntur *Civili generi*: quemadmodum infra etiam cap. 22 *militarem & civilem morem* opponit. *Civilis* autem *animus*, æquus & moderatus est.

¶ Gloriose, adverb. h. e. cum gloria & laude, löblich und rühmlich. *Gloriose ostentare amicitiam alicujus*, Sallust. in Epist. Mithrid. lib. 4. Histor. sich eines Freundschafft rühmen. *Gloriosius de se prædicare*, Cic pro Domo sua cap. 35. *Vitam gloriosissime degere*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 3. Et Augustinus epist. 107 *præclare gloriosissimeque vixerunt.*

¶ Inglorius, ignobilis, unbekant/ unberühmt. Cic. 3. Tusc. cap. 24 *inglorius atque ignobilis*: & cap. 34 *vita inhonorata & ingloria.* Virgil. lib. 2. Georg. v. 486 *Flumina amem silvasque inglorius*, &c. Pythagoræ est dictum valde memorabile, quod Stobæus annotavit: πίνει, ἀκλεῖνες εἶναι καλὸν, κἂν ποιῶν κλέος ἀδοξεῖν.

¶ Prægloriosus. Inscript. Grut. pag. 391. n. 5 CL. CLAVDIANO PRAEGLORIOSISSIMO POETARVM.

¶ Glorior, gloriari, de se prædicare, rühmen. Construitur varie. *In re*, ut Cic. 1. Tuscul. c. 21 *Non pudet philosophum in eo gloriari, quod* &c. Et lib 3. Nat. Deor. c. 36 *in virtute gloriamur.*

riamur. Deinde *De re.* Idem lib. 3 de Fin. c. 8 *Quis de misera vita possit gloriari?* Et de Senect. c. 23 *ut de me ipso aliquid more senum glorier.* Etiam simplici Ablativo. Idem in Oratore cap. 50 *Nominibus veterum gloriantur.* Et cum certis Accusativis, ut rursus de Senectute c. 10 *Equidem posse vellem idem gloriari, quod Cyrus.* Passive, *glorianda & prædicanda*, Idem 5. Tusc. cap. 17.

¶ Gloriatio, das Rühmen / Pralen. *Gloriatione digna est beata vita*, Cic. lib. 3. de finib. cap. 8.

¶ Gloriator, qui gloriatur, ein Rühmer / Praler. Ammianus 3. Florid. p. 357 *Magis sum tantæ amicitiæ cupitor, quam gloriator.*

¶ Gloriabundus. Ruhmredig. Gell. lib. 5. cap. 5 *Rex gloriabundus Hannibalem adspicit.*

GLOS, mariti soror, atque eadem fratris uxor, secundùm Festum. des Manns Schwester. A quo Genitivus *gloris*, Prisciani auctoritate lib. 6, non *glotis*. Quo pertinet illud Epigramma Taubmanni: *Glos, glotis, gloti declinat Marculus, hei, quam*
Glore sua Prisci *vapulat* anus *anu!*

GLOSSA, quid sit, & quomodo a Glossemate differat, vide in *Glossema*, quod statim sequitur. Quintilianus lib. 1. cap. 1 *Protinus potest interpretationem linguæ secretioris, quas Græci γλώσσας vocant, ediscere.*

B ¶ Glossema, atis, γλώσσημα, à γλῶσσα. *Glossemata* Fabius lib. 1. cap. 8 voces appellat, minus usitatas, priscas scil. & Poëticas, quarum interpretes *Glossographi* dicebantur, vel potius verborum obscurorum expositionem, a *Glossographis*, qui a Latinis *Glossularii*, & *Glossematarii* appellantur, factam. ¶ Unde inter locutionum genera Diomedes lib. 2 & *glossematicum* recenset. Pertinent ad *Glossas* & barbara ac peregrina vocabula. Unde in novo fœdere γλώσσῃ λαλεῖν est, peregrina lingua loqui, vid. Casaub. ad Act. Apost. cap. 10. v. 46. Præcipue Jacob. Philipp. Maussacum eruditissima Dissertatione, quam Notis in Harpocrationis Lexicon præfixit, pag. 346. & seqq. Ubi plura de *Glossis*, *Glossematis*, *Glossariis* & *Glossographis* legere licet. Conf. Gronov. ad Script. Eccles. observat. cap. 24. pag. 259. VVower. de Polymath. cap. 9. Cœl. Rhodig. lib. 5. cap. 27. & lib. 13. cap. 4. Voss. lib. Instit. Orat. pag. 12. ubi Glossographos aliquot antiquos nominat. Hæc *Glossemata* apte, seu interpretationes glossarum, proponebantur a Grammaticis, a pueris ediscebantur: ut ex Quintiliano patet lib. 1. c. 1. sub fin. Item ex Asinii Galli Epigrammate in M. Pompon. Marcellum Grammaticum apud Sueton. de illustrib. Grammat. cap. 22

Qui caput ad lævam didicit, glossemata nobis
Præcipit, os nullum, vel potius pugilis.

Ubi pro *didicit*, malim *deicit* legere, id est, *dejicit*, quod inclinatum in lævam sive dejectum caput gessisse significet, & vitiosum habitum ei exprobret. Nisi per ellipsin dictum sit, *didicit*, subaudi, *dejicere, inclinare*. *Didicit*, i. e. assuevit.

GLOTTIS, idis, fœmin. Rex coturnicum est Plinio lib. 10. cap. 23 à lingua prælonga, quam exerit, unde & *Lingulaca* dicitur, & aliàs *Ortygometra*.

¶ 2. Est & *Gallinula palustris*, γλωττίς, γλώσσις. Wasserhun.

GLVBO, glubere, corticem detrahere, schelen. Cato cap. 33 *Salictum suo tempore cædito, glubito, arcteque alligato.*

¶ Deglubere, entblössen / per metaphoram, pellem detrahere, schinden / streiffen. Præsidibus tributo onerandas provincias suadentibus rescripsit Tiberius, *Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere*, Sueton. Tiber. cap. 32. Adde Dionem Cass. lib. 57. qui Ægypti præsidem fuisse, cui ita rescripserit Tiberius, tradit.

GLVMA, æ, folliculus seu theca grani in frumento, à *glubendo*; quod eo folliculo granum deglubitur, ut Varro auctor est lib. 1. de re rust. cap. 48.

GLVTEN, inis, Gr. κόλλα seu κόλλη, Leim. &

¶ Glutinum, i, idem. Lucret. lib. 6. v. 1066
Glutine materies taurino jungitur unà.

D Sed usitatius est Plinio *Glutinum*. v. gr. lib. 11. cap. 39 *Boum coriis glutinum excoquitur.* Fit autem ex omnium quadrupedum pellibus. Prudentius Cathem. 9. v. 102
Ossa, nervos, & medullas glutino cutis tegi.

¶ Glutinosus, tenax, klebrig / zehe. Plin. 35. cap. 16. pr. *Terra Samia, linguæ glutinosa.* Et Celsus libr. 6. cap. 3 *ex duro ulcere exiguum quiddam & glutinosum exit.* Idem lib. 5. c. 25. n. 20 *pus glutinosius & sanguine & sanie.* Et, *pituita glutinosior*, Scrib. Larg. lib. cap. 23. Superl. *Glutinosissimus*, Cels. lib. 6. cap. 7. &, *terra glutinosissima*, Columella lib. 3. cap. 11. extr.

¶ Glutino, glutinare, glutine conjungere, seu ferruminare, leimen / löten. Plin. 35. cap. 15 *Vis bituminis glutinat.*

¶ Glutinamentum, conjunctio. Leimung. Plinius lib. 13. c. 12 *inserta mediis glutinamentis tænia.* De charta seu papyro loquitur.

¶ Glutinator, compactor. Cicer. lib. 4. ad Attic. epist. 4 *Velim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus tyrannio utatur glutinatoribus, ad cætera administris.*

¶ Agglutinare, anleimen / ankleistern. Cicer. 16 ad Attic. ep. 6 extr. *Novum procemium exaravi: tibi misi. tu illud desecabis: hoc agglutinabis.* Plinius lib. 33 cap. 5 *Chrysocollam aurifices sibi vindicant agglutinando auro.*

A ¶ Conglutinare, zusammen löten / copulare. Terent. in Andr. act. 5. sc. 4. *Meretricios amores nuptiis conglutinas.* Cic. de amicit. cap. 9, *Si utilitas amicitias conglutinaret, eadem commutata dissolveret.* Et, *Concordia conglutinata*, Idem ad Attic. lib. 1. epist. 17. Et in Philip. 3. cap. 11 *Homo ex libidine, crudelitate, petulantia conglutinatus*, aus Lastern zusammen gesetzt.

¶ Conglutinatio, compositio. *Conglutinatio verborum*, Cicer. in Orat. cap. 23. Idem de Senect. cap. 20 *Omnis conglutinatio recens, ægre inveterata, facile divellitur.*

¶ Deglutinare, apud Plinium lib. 25. cap. 13. pro disjungere, von einander zwingen. *Palpebras deglutinant.*

¶ Disglutinare, idem, sive gluten dissolvere. Hieronymus epist. 26 ad Pammach. cap. 5. sub fin. *Conjuncta disglutinamus: unita dissuimus.*

¶ Reglutinare, wieder auffslösen. Catullus Epigr. 25
Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina, & remitte.

¶ Pro Gluten vel Glutinum dixerunt etiam *Glus* vel *Glux*, gen. *glutis* &c. Glossæ Isidori: *Glux, glutis, limus tenax.* Paullinus Petrocorius lib. 4. v. 104 *glute palati.* Vide ibi Barthium. Idem de Visit. Nepot. v. 52 *vicini glute saporis.*

GLVTTVS, i, pars colli, qua cibi transmittuntur. Ficta vox per onomatopœiam. Nam *glut* est imitatio soni, quem edit liquor, per angustum tramitem means. Persius Satyr. 5. v. 112
Nec glutto sorbere salivam Mercurialem.

Vide ibi Casaubonum. Hinc

¶ Gluttire, vel glutire, quod etiam de salivâ dici solet. Augustin. l. 7. de Civ. Dei c. 8 *Propter solas salivas colatur Janus, quibus partim glutiendis, partim exspuendis sub cælo palati utraque panditur janua.* Vet. Gloss. *Gluttit*, ἐγκάπτει. Schlucken / verschlingen. Pers. Satyr. 5. v. 112 *glutto sorbere salivam.* De cibo Juv. Sat. 4. v. 28 *epulas glutisse.* Plin. lib. 9. c. 43. *Vulpes marinæ glutiunt amplius* [hamum] *usque ad infirma lineæ, quæ facile prærodant.*

¶ Glutto, onis, lurco, vorator, ein Fresser / Schlemmer. B. Eligius Noviomens. Homil. 16 *Qui erat comessator, id est glutto, aut ebriosus.*

¶ Deglutire vel deglutire, verschlucken / hinterschlingen. Alcimus Avitus lib. 4. v. 364 de ceto Jonæ:
Deglutire virum, fauces implere capaces.

GLYCYRRHIZA, γλυκύῤῥιζα, radix dulcis, süsse Holtz / Lackritzen. Pallad. 10. cap. 14. At *Glycyrrhizon* Plin. 11. cap. 15.

GLYCON, athleta fortissimus, apud Horat. 1. epist. 1. v. 30
Nec quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.

C GNAEVS, prænomen apud Romanos. Vetus Auctor, quem vulgo Valer. Maximum faciunt, Epitome de nominibus, &c. GNAEVS, inquit, *ob insigne nævi appellatus est. Quod unum prænomen varie scriptum notatur. Alii enim* NAEVM; *alii* GNAEVM, *alii* CNAEVM *scribunt. Qui G litera in hoc prænomine utuntur, antiquitatem sequi videntur, quæ multum ea litera usa est. Olim enim dicebant frugmentum*, nunc frumentum *protulerunt; &* gnatura, *modo* natura, &c. Festus vero ex Græco γνάθου deducit.

GNAPHALIVM, γναφάλιον, herba est Plinio lib. 20. c. 7. Recentioribus non satis comperta cujusmodi sit, Matthiol. ¶ 2 Sunt qui *tomentum* exponant a candidis ejus & lanuginosis foliis mollibusque, ut pro tomentis usurpari possint. Inde Wiesenwolle / hoc est, *lanam pratensem*, quidam dicunt, & Ruhrkraut / quod dysenteriæ medeatur.

GNAPHALVS, γνάφαλος, avis pulchra & colorum varietate elegans, raro apparens, ein Seidenschwantz: Sed quam appellationem, quia peregrina sit avis, Gesnerus se agnoscere negat.

GNARVS, sciens, peritus: ut: *Gnarus loci*, der eines Orts Gelegenheit weiß. *Reip. gnarus Sisenna*, Cicer. de Clar. Orat. c. 64. *Armorum ac militiæ gnarus*, Columella Præf. 1. ¶ Deinde passive pro *notus*. Vide post paullo in *Ignarus* ex Tacito.

¶ Antiqui & *Gnaruris* dicebant. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 2.
Simul gnarures vos volo hanc rem mecum.

Ausonius Epist. 22. v. 19 *Non cultor instans arator gnaruris.* Et Arnobius lib. 3. p. 113 *perceptionibus gnarures.*

¶ Sallustius etiam substantivo *Gnaritas*, usus est Fragm. libr. 3 Hist. *Alii fiducia gnaritatis locorum fuga sparsi*, &c. Quem imitatus Ammianus est lib. 16. cap. 3 *juvante locorum gnaritate.*

¶ Ignarus, rudis, inscius, unwissend / unerfahren. Terent. in Adelph. 2. sc. 1. v. 6 *Ignarus es meorum morum*, du weist nun meine Weise nichts. Virg. 1. Æneid v. 630
Haud ignara mali, miseris succurrere disco.

Didonis sunt verba. ¶ Passive usus Sallustius est. Ut Jugurtha cap. 18 *Mare magnum & ignara lingua commercia prohibebant.* Et cap. 52 *Plerosque velocitas & regio hostibus ignara, tutata sunt.* Tacit. Annal. 12. cap. 11 *Quanto ignara barbaris, tanto toleratiora capesseret.* Idem eodem lib. c. 45 *Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta & actus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maxime gnara est.* Rursus Annal. 15. cap. 61 *Idque nulli magis quam Neroni gnarum.* Et cap. 62 *Cui enim ignarum fuisse sævitiam Neronis?* Idem 3. Hist. cap. 74 *Lineo amictu turba sacricolarum immixtus ignarusque.* Ubi tamen in MSto Florentino *ignoratus* legi Pichena indicat. Idem Tacitus

Gnarum pro cognito dixit modò laudato 3. Hist. cap. 79. *Quæ gnara*, inquit, *Vitellianis*, *incomperta hostibus metum fecerunt*.

¶ Ignōro, ignorare, vide in elemento I.

GNĀTHO à γνάθ☉, maxilla, quam indefessam oportet habere parasitos, quemadmodum apud Stobæum Nicolaus quispiam inquit, γνάθον ἀκάματον, εὐθὺς δυναμένην πληγὰς φέρειν, quæ continuò possit alapas sustinere. Parasiti apud Terentium nomen est.

GNĀTUS, per πρόσθεσιν literæ g. vide *Natus* in *Nascor*.

Gnavus, Gnave, vide in *Navus*, unde per prosthesin est.

Gneus, vel Cneus, prænomen, Cn. vel *Gn*. ut *Cn. Pompejus*. Vide supra *Gnæus*.

Gnĭdus, urbs. Vide supra *Cnidus*.

GNŌMA, æ, γνώμη, quod quisque in senatu censet, quæ & *sententia* Latinis dicitur. Unde in Vet. Gloss. γνωμοδότης, *Consiliarius*, *Consiliator*, *Suasor*, exponitur. Hinc utraque vox, ad dicta translata est, quæ aliquid ad vitam pertinens suaderent. Quintil. libr. 8. cap. 5 *Antiquissimæ* (sententiæ) *sunt*, *quæ propriè*, *quamvis omnibus idem sit nomen*, *SENTENTIAE vocantur*, *quas Græci* γνώμας *appellant. Utrumque autem nomen* (γνώμης & sententiæ) *ex eo acceperunt*, *quod similes sunt consiliis aut decretis*.

¶ Gnomologia, γνωμολογία.

¶ Gnomolŏgus, γνωμόλογ☉, ut: *Scriptor gnomologus*.

¶ Gnomon, γνώμων, regula seu stylus, qui in horologio horas umbra sua indicat: unde & Græcis σκιαθήρας *indagator umbræ* appellatur. Vitruvius lib. 1. cap. 6. & libr. 9. cap. 4. Der Zeiger/Weiser an der Uhr. Vide Gœsii Indic. in Scriptores rei agrariæ. ¶ 2. γνώμονες, dentes sunt in equis, ex quibus ætas eorum cognoscitur.

¶ Gnomonice, scientia Gnomoniterica. Plin. libr. 2. cap. 76.

GNŌSOS, Κνωσσ☉, Cretæ urbs, Minois regia.

¶ Gnosiacus, Gnōsius, & Gnōsus, adjectiva, Cretensis. *Gnosia stella coronæ*, Virg. 1. Georg. v. 222, Sidus Corollæ, quæ fingitur Ariadnes fuisse, filiæ Minois, regis Cretensis. Sic *Gnosia regna*, 3. Æn. v. 115. Ovidius *Gnosiacum regnum* dixit lib. 9. Metam. v. 668. Et, *Gnosias agitare pharetras*, pro Gnosias. Lucan. lib. 3. v. 185.

¶ Gnosis, patronym. Ovid. *Gnosida Bacchus amavit*, in epistola Sapphûs 15. v. 25. i. e. Ariadnen.

GŌBIO, onis, & *Gobius*, *ii*, κωβιός, piscis vilior. ein Coben / *Gobii saxatiles*, parvi, Köbichen. Quappen enim majores sunt *fluviatiles*, & inter mustelas fluviatiles recensentur. *Gobio marinus*, ein Meercob. ¶ 2. *Gobio fluviatilis* etiam est, ein Kressen oder Gründel / Plin. etiam *Cobio* scripsit. Juven. Satyr. 11. v. 37 *Nec mullum cupias*, *cum sit tibi gobio tantum in loculis*, &c. Begehre keine Barben/weil du kaum einen Koben zu bezahlen hast. Martial. lib. 13. Epigr. 88 *In Venetis sint lauta licet convivia terris*,

Principium cœnæ gobius esse solet.

GOMPHUS, γόμφ☉, clavus ligneus. Quidam fibulam ferream exponunt. Statius lib. 4. Silv. 3. v. 48

Et crebris iter alligare gomphis.

Vide ibi interpretes. Tertullianus Apologet. cap. 12 *Ante & glutinum & gomphos sine capite sunt dii vestri*.

GORDIUS, Γόρδι☉, Phrygiæ Rex, pater Midæ: à quo appellata *Gordia* urbs fuit, Midæ regia. Hic vehiculum fuit, quo usus Gordius Rex, & ejus inexplicabile vinculum: de quo oraculum datum memorabant Phryges, Asia potiturum, qui solvisset. Explendæ sortis cum Alexandrum incessisset cupido; frustra tamen laboraret luctatus diu cum latentibus nodis, ferro, quo cingebatur, secuit, nihil interesse dictitans, quomodo solveretur. Vide Curtium lib. 3. cap. 1. Inde proverbium: *Nodus Gordius*, de re difficili atque perplexa. Vide Chiliadas.

GORGIAS, Γοργίας, Leontinus Siculus, Rhetor, Empedoclis discipulus, Isocratis autem præceptor, concinnitatis princeps, Quintil. lib. 3. cap. 1. Cic. in Oratore cap. 52 *Isocrates*, inquit, *adolescens senem Gorgiam in Thessalia audivit*. Centum & novem (alii, septem) vixit annos. Et interrogatus, quanam ratione usus, tantum temporis tam concinne ac cum sensu optime viveret, respondit, οὐδὲν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πράξας, hoc est, *nihil voluptatis gratia faciendo*, Athen. libr. 12. Quintil. ibidem. Cum morti vicinus, ac viribus deficiens, in somnum sensim laberetur, & ab eo quæreretur, quid ageret, *respondit* ὁ ὕπν☉ ἄρχεταί με παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ, *Somnus incipit me fratri suo tradere*. Stob. ex Aristotele. *Auream ipsi positam fuisse statuam Delphis*, *tantumque soli ipsi honoris a Græcia habitum*, Cicero scripsit in Orat. Eum vero sibi propriam statuisse imaginem Plin. lib. 33. c. 4 tradit. Vid. Victor. lib. Var. lect. 5. cap. 9. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 328. Gorgiæ orationes, & in his *Helenæ laudatio*, extant in opere magno orationum Græcarum Aldi.

GORGON, ŏnis, Γοργώ, όν☉, dicta à Poetis est *Medusa*. Et *Gorgones*, quas *tres* alii, *quatuor* alii retulerunt, his nominibus *Euryale*, *Sthenio*, *Medusa*, *Scylla*, dictæ παρὰ τὸ γοργὸν τῶν ὀφθαλμῶν, id est, a terribili adspectu oculorum. Martial. lib. 9. cap. 26

Avertam vultus, *tanquam mihi pocula Gorgon*
Porrigat, *atque oculos oraque nostra tegam*.

Et lib. 10. epigr. 4 idem:

Non hic Centauros, *non Gorgonas*, *Harpyiasque*
Invenies: *hominem pagina nostra sapit*.

¶ Gorgŏnĕus. Ovid. 3. de Arte v. 104

Lumina Gorgoneo sævius angue micant.

Fabulam de *Gorgonibus*, vide lib. 4. Metam. *Pallas Gorgonophora*, id est, *Gorgonem ferens*. In ejus enim scuto pictum est *Medusæ Gorgonis caput*.

¶ Gorgonium corallium Plin. vocat libr. 37. cap. 12. quod in lapidem durescat.

GORTŸNA, Γόρτυνα urbs *Cretæ*, Homero 1. Iliados.

¶ Gortynis, patronym. ut, *Arundo Gortynis*, pro *sagitta* apud Lucanum lib. 7. v. 214.

¶ Gortynius, a, um. *Stabula Gortynia* Virgil. Ecl. 6. v. 60. *Spicula Gortynia* Statius lib. 5. Theb. v. 361. Et *Gortynia arundo* Silius lib 5. v. 448.

GOSSYPIUM, *frutex laniger*, Plinio lib. 19. cap. 1. Baumwollen/ Vid. Mercurial. lib. 3. cap. 17. Var. Lect. vide *Xylon*.

¶ Gossypia tela, seu Gossypina, Barchent.

GOTHI, immanissimi fuerunt populi, quorum antiquæ fuere sedes in septentrionis regionibus, Dania, Suecia & Germaniæ parte: inde egressi in Pannoniam, Mœsiam & Daciam se infuderunt, & tandem in ipsam Italiam, Galliam Narbonensem, ac Hispaniam. Bella subinde multis gentibus intulerunt, regna multa, & oppida clarissima vastarunt. Religionem Christianam profiteri cœperunt primum sub Valente. Regem habuerunt celebrem Alaricum, Episcopum Ulphilam, qui literas Gothicas invenit, & libros sacros in linguam Gothicam convertit. Socrates hist. Ecclesiast. lib. 4. cap. 33. Vide quæ de hac gente erudite disputat Philippus Cluverius lib. 3. Antiq. Germ. cap. 34.

¶ Gothicus, adject. Sic Aurelianus propter victoriam *Gothicus* cognominatur apud Gruter. p. 276. inscript. 4. & Valens, præfat. Eutropii.

¶ Gothia, insula quæ & *Scandia* dicitur, ex qua emersisse primum *Gothos* creditur. Aut generatim Gothorum patria, & metonymice gens Gothica. Ammianus libr. 30. cap. 7 *Rem Romanam circumsteterat metus totius Gothiæ*.

¶ *Ostrogothi*, Gothi orientales, apud Claudianum lib. 2. in Eutrop. v. 153. His oppositi

¶ Visigothi, Gothi occidentales. West-Gothen. Unde & *Westrogothi* appellantur. De nomine, sede, distinctione utriusque gentis Hugo Grotius in Prolegom. Histor. Goth. & Vandal.

GRĂBATUS, genus lecti, humilis, portatilis, & minus operosi, ein Faulbette. Vox Græca est ex κράββατ☉: pro quo Attici, σκίμποδα dicebant, ut Phrynichus auctor est. Vide Aristophanis Scholiasten in Nebulis, & Jul. Pollucem lib. 10. cap. 7. In paupertina supellectile Martialis numerat lib. 12. Epigr. 32, ubi *tripedem* vocat; *Ibat tripes grabatus*, & *bipes mensa*. Et vero proprium pauperum ac viliorum fuisse aliis etiam locis, ubi meminit, idem significat. Inde & auctor Moreti, quem Severum Septimum existimat Scaliger, *vilem* vocat, & Simulo Rustico pauperi tribuit: *Membra*, inquit, *locat sensim vili demissa grabato*. Et Sedulius in Matth. cap. 9

- - *proprium scapulis attolle grabatum*.

Indicat & Tullius lib. 2. de Divinat. cap. 63. *Venit*, inquit, *jam in contentionem*, *utrum sit probabilius*, *Deosne immortales*, *verum omnium præstantia excellentes circumcursare omnium mortalium*, *qui ubivis sunt*, *non modo lectos*, *verum etiam grabatos*, & *cum stertentes aliquos viderint*, *objicere his visa quædam tortuosa*, & *obscura*, *quæ illi exterriti somnio ad conjectorem mane deferant*. &c. LECTI, quos nominat, ad ditiores pertinent: GRABATI ad pauperes. Seneca Epist. 18 *Grabatus ille verus sit*, & *sagum*, & *panis durus*, *ac sordidus*. Formam grabatorum habes apud Bosium in Româ subterranea. Vide infra *Scimpodium*.

¶ Grabatulus, diminut. Apulejus lib. 1. Milef. p. 108 *Sudore miser perfluo*, *tremore viscera quatior*, *ut grabatulus etiam succussus* & *inquietus super dorsum meum palpitando saltaret*.

GRACCHUS, Γράκχ☉. Tiberius Gracchus, Gracchorum ex Cornelia Africani sorore, pater Tiberii nimirum, & Caji, qui ambo eloquentes fuere, quorumque eloquentiæ mater Cornelia multum contulit, ut Quintilianus lib. 1. cap. 1 testatur. C. Gracchus actione & adfectibus tantum valuit, ut cum matris defleret necem, totius pop. Rom. lacrymas concitarit, eodem teste lib. 11. cap. 3. Juvenalis Satyr. 3. v. 24

Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?

De *fistula* ejus concionatoria, ut quidem Ammianus vocat lib. 30, Gellius lib. 1. cap. 11. ubi aliquanto aliter hac de re scribit, quam alii.

¶ Gracchānus. Quintil. ibid. *Gracchanum illud*: *Quo me miser conferam?*

GRĂCĬLIS, λεπτός, tenuis, dünne und schlang. *Quas matres student*, *Demissis humeris esse*, *vincto pectore*, *ut graciles sient*, Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 21. *Gracilis vindemia*, eine geringe und schlechte Weinlese / apud Plin. lib. 8. Epist. 15. Comparatio, *Gracilior*, *Gracillimus*. Plin. lib. 16. cap. 6 *Ilicis glans brevior* & *gracilior*. Pallad. lib. 4. cap. 10 *Talea gracilior*. Sueton. Nerone cap. 51 *fuit gracillimus cruribus*.

¶ Pergracilis, sehr schlang. Plinius lib. 25 cap. 13 *longiore caule*, *sed pergracili*.

¶ Graci-

¶ Gracilitas, λεπτότης. *Gracilitas crurum*, Suet. Calig. cap. 3. *Summa gracilitas & infirmitas corporis*, Cic. de Clar. orat. c. 91. ein schmaler / schwacher Leib. Plur. *Gracilitates*, idem, & eodem libro dixit, cap. 16. A

¶ Gracilitudo Accius dixit apud Nonium.

¶ Gracilentus, pro gracilis. Ennius apud Nonium, *filo gracilento.* Usus & Gellius est lib. 4. cap. 12. *equum gracilentum habere:* & lib. 19. c. 7 *pro exili & gracilento.* Nævius & *gracilentem* dixit, de quo Nonius. Schlanck.

¶ Gracilescere, schmal und dünne werden. Plin. lib. 17. c. 22. in vetustis libris: nam *gracilis* alii legunt.

GRACULUS, κοραχίας, κολοιός, à κολλάω, conglutino, Monedula, eine Dohle. Plin. lib. 11 cap. 29. Hinc adagium: *Graculus graculo semper assidet.* Ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιὸν ἱζάνει, Vögel von einerley Federn fliegen gerne zusammen.

Gradior & Gradivus, vide post in *Gradus.*

GRĂDUS, ûs, βῆμα, passus, gressus: ein Schritt. Ovidius Metam. 14. v. 143

- - - *tremuloque gradu venit ægra senectus.*

Sic *gradum facere ad aliquid*, sive *aliquò*, est progredi, accedere. Cicero 2. de Oratore cap. 61 *Quin prodis, mi Spuri, ut quotiescunque gradum facias, toties tibi tuarum virtutum veniat in mentem.* ¶ 2. *Gradus* etiam in scalis dicuntur, per quos scansio fit, die Stuffen und Sprossen an Treppen und Leitern. Tacit. 3. Histor. cap. 71 *Qua Tarpeia rupes centum gradibus aditur.* Varro lib. 4. de L L. cap. 35 *Quia simplici scansione scandebant in lectum non altum*, Scabellum; *in altiorem*, Scamnum: *duplicata scansio* Gradus *dicitur: quod graditur ab inferiori in superiorem.* Per hanc similitudinem & *Gradus cognationis* JCti dixerunt, propinquitatum, & affinitatum ordines. Suetonius Galba, cap. 2 *Neroni Galba successit nullo gradu contingens Cæsarum domum.* Ordines etiam & status, ac dignitates, quibus distinguuntur homines, *gradus* vocantur. Sic in militia, quod *in ampliorem gradum promoveri* Sueton. Othone cap. 1, Tacitus *ad altiorem ordinem promoveri* dixit. Cic. 1. off. cap. 17 *Societatis hominum plures sunt gradus*, vielerley Stände / hoch / niedrig / mittelmäßig. Idem pro Muræna cap. 14. pr. *Duæ sunt artes, quæ possunt locare homines in amplissimo gradu dignitatis, una imperatoris, altera oratoris boni.* Zu hohen Ehren bringen. Et pro Cluent. cap. 55 *altiorem gradum dignitatis consequi*, höher befördert werden. *Tenere consularis dignitatis gradum*, Idem 3. Offic. cap. 26 extr. Et *adscendere gradum* Nepos Phoc. cap. 2, itidem de honore. ¶ 3. Est & Mathematicorum vocabulum. Nam quas in circulo μοίρας Græci; Latini *gradus* appellarunt, ut Scaliger ad Manilium observat. ¶ 4. Dicuntur & *gradus* climata, seu climacteres annorum, cum per hebdomadas enneadasque distinguuntur. Unde & ipsi Climacterici anni, quos vocamus, *gradarii* Firmico appellantur. ¶ 5. *Gradus* etiam gladiatoriæ rei vocabulum est. Sic enim appellatur status, quo congressuri armis sese componunt. Sic *stare in gradu* dicuntur, qui nihil cedendo pugnant fortiter: *moveri, dejici, depelli gradu*, qui se vincendos præbent, die weichen und sich jagen lassen. Nepos Themistocle cap. 5 *Hic* (Xerxes) *etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim ab eodem* (Themistocle) *gradu depulsus est*, i. e. victus est. Seneca de Constant. Sapient. cap. ult. *Injurias vero, ut vulnera, alia armis, alia pectori infixa, non dejectus, ne motus quidem gradu sustineat.* Vide infra *Status* in *Sto.* B C

¶ Grādĭlis, e, ut, *Gradile Genii templum*, Ammian. lib. 23. cap. 2. quod gradibus adibatur. ¶ *Panis gradilis* a gradibus, ubi distribuebatur, Amphitheatri maxime, nomen habet. Lege 3. Cod. Theodos. de annonis civicis & pane gradili: *Universi panem gradilem de gradibus adipiscantur.* Prudentius adv. Symmach. lib. 1. v. 583 *Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis.* Nec panis modo, sed etiam nummi ita populo distributi. Vetus Inscriptio apud Grut. pag. 175. n. 8 HS. X. MILIA. N. REDDEDIT. QVAE. DIVISA. SVNT. POPVLO. PER. GRADVS. Adde Salmas. ad Vopisci Aurelianum cap. 35. D

¶ Grădātus, in modum graduum, mit Staffeln gemacht. Plin. 13. cap. 4 *densis gradatisque corticum pollicibus, ut orbibus, faciles se ad scandendum orientis populis* [palmæ] *præbent.*

¶ Grădātio, κλῖμαξ, schema Rhetoricum. *Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria æmulos comparavit.* Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 25.

¶ Grădārius, ut: *Equus gradarius*, ein Paßgänger / Zelter. qui molli gradu incedit. Lucilius apud Nonium: *Equus non formosus: gradarius, optimus vector.* Metaphorice ad orationem transtulit Seneca epist. 40, *Cicero*, inquit, *noster, a quo Romana eloquentia exstitit, gradarius fuit.* hoc est, non cursor, sed leni & lenta oratione incedens.

¶ Grădātim, adverb. per gradus, von einer Stuffen auff die ander. *Honores gradatim assequi*, von einem Ampt oder Stande zum andern / Cic. post. red. ad Quir. c. 2. *Pedetentim & gradatim*, Fuß für Fuß / Idem lib. 9. fam. epist. 14.

¶ Grădior, gradi, incedere, gehen. Cic. lib. 1. Tusc. c. 46. *fidenti animo, si ita res feret, gradietur* [sapiens] *ad mortem.* Virg. Æn. 1. v. 312. *Ipse uno graditur comitatus Achate.*

¶ Gressus, Tritt / oder Gang. Virg. 1. Æn. v. 690. de Amore

- - *gressu gaudens incedit Iuli.*

¶ Gressio, idem. Macrob. lib. 6. Saturn. c. 5. ex Pacuvio:

Caprigeno pecori grandior gressio est.

¶ Grădīvus, Mars dictus est, *a gradiendo ad bella ultro citroque;* seu e κραδαίνειν potius, quod *vibrare* significat, einen Spieß schwäncken. Vel etiam quod ex gramine ortus. Vide Ovid. 5. Fastor. & Festum. Prima in *Gradivus* dubia est: sæpius tamen porrecta. Vide sis quæ ad Silii lib. 15. v. 15 notavimus.

¶ Gradivicola, Martis cultor, Silius lib. 4. v. 222.

¶ A Gradior etiam *Grassari* est, de quo vide infra.

Composita a *Gradior* sunt.

¶ Aggrĕdi, est *adire*, Plaut. in Curcul. a. 2. sc. 3, 59 *Aggredior hominem, saluto adveniens.* Et Ter. in Phorm. a. 5. sc. 7. v. 75 *Satis astute aggredimini*, ihr machet euch an mich / überfallet mich listig genug. Sed *Aggredi aliquid*, vel *ad aliquid*, est incipere. Cic. 1. off. cap. 21 *In omnibus negotiis, priusquam aggrediare, adhibenda est præparatio diligens.* Sic, *Aggredi ad dicendum*, Cic. de Clar. or. c. 37. anheben zu reden. Et, *aggredi ad historiam*, ad Q. fratr. lib. 2 epist. 12. extr. Et sic plerumque Cicero expressa præpositione. Sine illa Hirtius B. Alex. cap. 5 *opus magnum & difficile aggredi.* Et *aggredi nefandum facinus*, Idem B. Hispan. c. 15. Et *aggredi honores* Virg. eclog. 4. v. 48. Licet etiam cum infinitivo componere. Cic. Offic. 2. cap. 1 *de quibus dicere aggrediar.* ¶ Est insidiis etiam atque per vim aliquem invadere. Unde *Aggressura* de latronibus dicitur, de quo infra. Sallustius Catilinâ cap. 19 de Pisone in itinere occiso: *Alii autem* (dicunt) *equites illos Cnæi Pompeji veteres fidosque clientes, voluntate ejus* (Pompeji) *Pisonem aggressos.* Sueton. Aug. c. 19 *Telephus & ipsum* (Augustum) *& Senatum aggredi destinaverat*, überfallen.

¶ Aggressio. Cicer. in Orat. cap. 15 *Cum animos prima aggressione occupaverit; infirmabit excludetque contraria.*

¶ Aggressor, nomen. Juvencus in Matth. 12, 29

Ni prius aggressor custodum brachia nodis
Vinciat.

¶ Aggressura, invasio ex insidiis, qualis latronum aut conspiratorum est. Ulpianus L. 3. § 4. D. de Senatus cons. Silanio & Claudiano: *Si cum omnes Domini aggressuram paterentur, uni servus opem tulit, an sit excusandus.* Zeno Veronensis Sermone de Somno Jacobi: *qui à latronibus aggressuram passus fuerat.* Et alibi sæpius. Vide & Barthium Adversar. lib. 33. cap. 22.

¶ Antegrĕdi, præcedere, ut: *Lucifer antegreditur solem*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 20.

¶ Circumgrĕdi, herum um etwas gehen. Tacitus lib. 12. c. 28, *Illi metu, ne hinc Romani, illinc Cherusci circumgrederentur.* Ammianus lib. 16. cap. 33 *lacunam palustribus aquis interfusam circumgrediens.*

¶ Congrĕdi, convenire, zusammen gehen. ut: *Congredi in unam domum*, Varro. *Congredi* etiam de sociis copiis, quando in unum locum contrahuntur. Brutus ad Cicer. epist. 6. *Filius tuus a me abest: in Macedonia congrediemur. Jussus est enim Ambracia ducere equites per Thessaliam* &c. zusammen stossen. Sæpius hostilem congressum significat: ut, *Luctari & congredi cum aliquo*, Cicer. pro Sylla cap. 16. mit einem zusammen gehen / einen Gang mit einem thun. Cicero & *contra aliquem congredi*, pro Ligario cap. 3 dixit. *Congredi cum hoste*, est pugnare, mit dem Feinde treffen / Nepos Hannibale c. 1.

¶ Congressus, nomen. *Fugere atque odisse congressus hominum*, Cic. de Amic. c. 23 Gemeinschafft der Leute fliehen. *In congressum & colloquium alicujus venire*, Cicer. in Philipp. 12. cap. 2. *Congressus cum hoste*, i. e. conflictus, Sallust. Jug. cap. 59. Et Cæs. 1. Civ. cap. 46 *in primo congressu ceciderunt circiter* &c.

¶ Congressio. *Congressiones familiarium*, Cic. 1. Offic. cap. 37. Zusammenkunfft. Idem pro Cluentio cap. 14 *Nemo illum aditu, nemo congressione, nemo sermone, nemo convivio dignum judicabat.*

¶ Congressor. Ambrosius epist. 4. ad Irenæum, sub fin. *Bonus congressor non æmulatur.* Loquitur de Angelo benedicente, quamlibet superatus ab Jacobo fuerat.

¶ Congrădus, sicut Retrogradus. Avienus Phænom. Arat. v. 1244

- - *labenti congrada Soli.*

i. e. ejusdem gradus & loci.

¶ Degrĕdi, discedere. Tacit. 2. Histor. cap. 66 *Quarta Decimani postquam Alpibus degressi sunt.* Livius lib. 7. cap. 14 extr. *descensuros in æquum. Deinde ubi degressos repente viderunt.* & cap. 24. pr. *in campum degressis.* & lib. 21. cap. 32 *Ubi degressos tumulis montanos sensit.*

¶ Digrĕdi, descendere, von einem abtreten / abscheiden / von einander gehen. Ser. Sulpic. Ciceroni lib. 4. epist. 12 *Postero die cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut* &c. Metaphorice, *Oratio eo, unde digressa est, revertatur*, Cic. Verrin. 5. cap. 69.

¶ Digressus, discessus. Abschied / Abzug. *Ut primum a tuo digressu Romam veni*, Cic. lib. 1. ad Attic. epist. 5. Idem lib. 1. ad Q. fratr. ep. 3 *Congressus nostri lamentationem pertimui: digressum vero non tulissem.* Virg. 3. Æn. v. 482

 - - di-

- - *digressu mœsta supremo.*

A ¶ Digressio, idem. Cic. lib. 1. ad Q. frat. ep. 3 *Minus acerbum, minus miserum fuit, quam fuisset tum congressio, tum vero digressio nostra.* Et lib. 3. de Orat. cap. 53 *ab re non longa digressio, tum reditus ad rem.* Idem de Cl. orat. c. 85 *Ista mihi tua fuit perjucunda à proposita oratione digressio.* Hinc

¶ Digressio, quæ est a proposito secessio quædam, Græci παρέκβασιν dicunt, vide Rhetores, & Cic. de Orat. 3. c. 54.

¶ Egrĕdi, exire. *Egredi urbe, domo, castris, & ex urbe.* Ter. in Phorm. a. 4. sc. 5. v. 10 *Dicat* &c. *Nos nostro officio nihil egressos esse*, daß wir das unser gethan/ und nichts zu viel dran gethan haben. Cum accusativo junxit Sallustius lib. 1. Hist. apud Servium, ut: *Raro egressa fines suos.* Item Plinius lib. 7. Epist. ult. *Nam nec historia debet egredi veritatem.* Tacitus quoque 3. Hist. cap. 30 *tecta altitudinem mœnium egressa*, dixit. ¶ Est & verbum nauticum *egredi*, id est, *exscendere*, aussteigen. Nepos Datame c. 4 *Hac* (navi) *delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens Taurum transiit.* Cæsar 4. de B. G. cap. 23 *Hunc ad egrediendum nequaquam idoneum arbitratus locum, dum reliquæ naves convenirent, ad Hor. IX in anchoris exspectavit.* Sic eidem *egressus* est, quem alibi, ut & Livius, *exscensum* appellavit, Lib. 5. de bello Gall. cap. 8.

B ¶ Egressus, ûs, Ausgang/Auszug. *Egressum alicujus ornando & celebrando prosequi*, Cic. in Pison. c. 13. *Cæsar rarus egressu, domoque aut hortis clausus*, Tacit. lib. 15. c. 53.

¶ Egressio. Vet. Gloss. *Egressio*, ἔξοδος.

¶ Ingredi, incedere. Virg. 3. Georg. v. 75

Continuò pecoris generosi pullus in arvis
Altius ingreditur.

Plin. lib. 8. cap. 5. *Elephanti gregatim semper ingrediuntur.* Idem lib. 11. cap. 51 *Qui celerius fari cœperunt, tardiùs ingredi incipiunt*, die zeitlich reden lernen/lernen langsam gehen. Plancus apud Cicer. lib. 10. ad Famil. Epist. 17 *Fratrem tuum assiduis laboribus concursationibusque confectum, graviter se habuisse, antea tibi scripsi; sed tamen cum primùm posse ingredi cœpit, non magis sibi, quàm Reip. convaluisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat.* Als er wieder auffstehen können vom Lager/ und wieder umher zu gehen angefangen. ¶ Deinde est intrare, subire, ut: *Ingredi forum*, vel *in forum: in conspectum populi ingredi: viam* & *in viam ingredi:* apud Ciceronem, Plautum, alios. ¶ Tralatè *in orationem ingredi*, Cic. ad Attic. 15. ep. 11. *In caussam ingredi* Idem lib. 6. fam. ep. 1. *Disputationem ingredi*, pro Cæcinna cap. 28. *Consulatum ingredi*, Quintilian. lib. 6. cap. 1. In omnibus his & similibus *ingredi*, incipere est & auspicari. Sueton. Cæsar. cap. 68. *Ingresso civile bellum centurionem cujusque legionis singulos equites à viatico suo obtulerunt.* Cicero Topicorum initio: *Majores scribere ingressos.* Sed verbo *scribere* omisso Quintilianus Præfat. lib. 6 *Hæc Marcellæ Victori ex tua voluntate maxime ingressus.* Virg. 6. Æneid. v. 867

Tum pater Anchises lacrimis ingressus obortis.

Pro, *loqui ingressus est*, seu *cœpit*. Et ita Æneid. 4. v. 107

Si contra est ingressa Venus.

¶ Ingressio, Eingang. *Ab ingressione fori propulsari*, Cic. Philipp. 5. cap. 4. *Moderata ingressio orationis*, eine Rede so fein sittig einher gehet/ Cic. in Oratore cap. 59.

¶ Ingressus, ûs, nomen, incessus. Vestigiis odorari ingressus alicujus, Cic. in Pison. cap. 34. pr. ¶ Pro exemplo & regula. Vitruvius Præfat. lib. 7 *Igitur tales ingressus eorum habens, quos ad propositi mei rationes animadverti præparatos, inde sumendo progredi cœpi.* Nam primi qui faciunt eundo seu ingrediendo viam, vestigia, & sic exemplum relinquunt, quod alii sequantur.

¶ Intergredi. Unde

¶ Intergressus, ûs, interventus. Minucius Felix pag. 118 ed. Ouzel. *Perinjurium est, vires te actionis meæ intergressu gravissimæ disputationis interfringere.*

¶ Introgredi. Virg. 1. Æneid. v. 520

Postquam introgressi & coràm data copia fandi, &c.

¶ Prægrĕdi, forn angehen/ vorgehen. *Ut lictores prægredi viderunt, Fabiumque esse consulem accepere*, Liv. lib. 10. cap. 25. Apud eundem sæpe, *prægredi ad urbem, prægredi nuntios, & famam adventus sui, in locum aliquem*, hoc est, antevertere, zuvor kommen. Sic Sueton. Tiber. cap. 7 *Drusum fratrem in Germania amisit, cujus corpus pedibus toto itinere prægrediens, Romam usque pervexit.* Statius lib. 5. Silvar. carm. 1. v. 105

- - *tuas laurus volucri, Germanice, cursu*
Fama vehit prægressa diem.

¶ Prægressio, *Prægressio caussæ*, Cic. de Fato cap. 19.

¶ Prægressus, ûs, idem. Ammianus lib. 21. cap. 10 *Expertus, quid in rebus tumultuosis anteversio valeat & prægressus.* das Vorkommen.

¶ Prætergrĕdi, fürüber kommen/gehen. Cic. lib. 3. epist. 7. ad Appium: *Lepta nunciavit, te jam castra prætergressum esse.* Tacitus lib. 14. cap. 23 *Illum, fines suos prætergredientem, incursavere Mardi.*

¶ Progrĕdi, procedere, fortgehen/für sich gehen. *Progredi in virtute*, Cic. 4. de finib. cap. 23. Et, *Cum jam progressus esset multorum dierum viam*, Idem 1. Divin. cap. 15. *Magnis itineribus progredi*, Cæsar 2. Civ. cap. 19. starcke Tagreise thun. *Ultra primas literas paullum aliquid progredi*, aus dem A B C kaum ein wenig fürder kommen/ Quintil. lib. 1. cap. 1. Et, *Progredi oratione longius*, ausschweiffen/ Cicer. in Verr. 5. cap. 62.

¶ Progressus, a, um, unde Comp. *Progressior* Tertulliano formatur de Anima cap. 31, *ut anima progressior reverteretur mille post annis.*

¶ Progressio. Fortgang. *Progressio ad virtutem*, Cicer. 4. de finib. cap. 24. *Progressio discendi*, 3. offic. cap. 3.

¶ Progressus, processus. *Progressus ætatis*, Cic. 5. Philipp. cap. 17. Et, *Progressum* vel *progressus in studiis facere*, gelehrter werden/ sich bessern und zunehmen/ Cic. 4. Tusc. cap. 19.

¶ Regredi, zurück ziehen/ gehen. Cic. 1. off. cap. 10 *Regredi, quam progredi malle.* Idem de Fato cap. 15 *regredi in infinitum.*

¶ Regressio. Apul. lib. 2. A. A. *Metum istum tibi demam maturata regressione.*

¶ Regressus, nomen, das Umkehren. *Locus pœnitendi aut regressus ab ira*, Livius lib. 24. cap. 26.

¶ Retrogredior, retrogredi, zurück gehen. Plin. lib. 2. cap. 15 *retrogrediuntur ad solem.*

B ¶ Retrogradus adjectivum, Plin. 2. c. 17 *Mercurium retrogradum in Tauro fieri.* Et Sidonius lib. 8. ep. 11 *Saturnus retrogradus.*

¶ Suggredi, latenter gradi, ut, *Propiùs suggressi speculatores*, Tacit. annal. 2. cap. 12.

¶ Supergredi, ut: *Laudem omnem supergredi*, apud Quintil. præfat. lib. 6. pro excellere. Et Tacit. 13. cap. 45 *ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa.*

¶ Superegredi, decompositum. Ambrosius epist. 6. pag. 79 ed. Frob. *Superegrediamur plebejas opiniones.*

¶ Transgredi, transire, hinüber schreiten/hinüber ziehen. *Taurum transgressus sum*, Cic. lib. 3. fam. epist. 8. *Transgredi ad aliquem*, zu einem übertreten. Tacit. 4. Histor. cap. 66 *Transgredior ad vos, seu me ducem, seu militem vultis.* ¶ *Transgredi* pro transfretare, & *Transgressum* pro transfretatione Sallustius dixit. Quod tamen in eo reprehendit Asinius Pollio: inscite ut Gellius notat lib. 10. Noct. Attic. cap. 26. Tacitus Agricol. cap. 18 *Hunc Britanniæ statum, has bellorum vices, media jam æstate transgressus, Agricola invenit.* Similiter verbo *transire* Livianæ Epitomes auctor usus est lib. 49.

¶ Transgressio, das hinübersetzen/transitus, Uberfahrt. Cic. in Pison. cap. 33 *Alpium vallum contra adscensum transgressionemque Gallorum.* Et lib. 3. de Orat. c. 54 *verborum concinna transgressio.*

C ¶ Transgressus, ûs, idem. Vet. Gloss. *Transgressus*, πέρασις, διάβασις.

¶ Transgressor, Theologis peccator est. Arnobius lib. 7. p. 215 *Ut* [dii] *contemti se vellent de audacibus & transgressoribus vindicare.* Alcimus lib. 2. v. 120 *Transgressor* diabolus dicitur. Et Prosper Aquitanicus Epigram. 78

Gaudet transgressor peccato impune potitus.

GRAECIA, Ἑλλάς, nomen accepit a primo ejus provinciæ Rege, *Græco*, Plin. lib. 4. cap. 7. Hellas autem ab *Hellene* Deucalionis filio, & *Attis*, seu Attica regio, ab *Attide* Græci filiâ, vide *Hellas*, Griechenland. Cic. pro Flacco c. 27 *Hæc cuncta Græcia, quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiam imperii & bellica laude floruit, parvum quendam locum Europæ tenet, semperque tenuit, Asiæ maritimam oram bello superatam, cinxit urbibus.* Græciæ provinciæ fuerunt, *Peloponnesus, Epirus, Macedonia, Achaia, Eubœa, Creta*, &c. ¶ Pro *incolis Græciæ* legitur apud Nepot. Themist. cap. 4 extr. *victus armis Græciæ.* Et, *Græcia gens*, i. e. Græca vel Græcorum, Idem de Regibus principio: *Græcia civitas*, Ibid. 7, 7. 4. Vid. Jo. A. Bosium, quamquam & aliter in Alcibiade legatur.

¶ *Magna Græcia* Veteribus dicta fuit Italia, quod cum Siculi quondam detinuerunt, vel quod multæ, magnæque civitates in eâ fuerunt ex Græcia profectæ; vel quia Græca lingua uterentur. Livius lib. 31. cap. 7 *Nec Tarentini modo, oraque illa Italiæ, quam majorem Græciam vocant, ut linguam, ut nomen secutos crederes*, Vide & Plinium lib. 3. cap. 10. Festum *in Major Græcia:* Ovid. 4.

D Fastor. v. 64 *Itala nam tellus Græcia major erat.* Seneca Consolat. ad Helviam cap. 6. hanc appellationem ad illud Italiæ latus, quod infero mari alluitur, restringit. Ultima nempe fuit Italiæ ora, in qua Pythagoras olim docuit, a Locris Italiæ fronte ad Tarentum usque secundum Plinium.

¶ Græci, Griechen. *Græcorum tria sunt genera*, Athenienses, Æoles & Dores, Cic. pro Flacco cap. 27. Et ibidem: *Hoc dico de toto genere Græcorum, tribuo illis literas, do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam*, &c. *Testimoniorum vero religionem & finem nunquam ista natio coluit.* Idem Cic. 1. de Orat. cap. 11 *Contentionis quam veritatis cupidiores fuerunt Græci*, die Griechen haben allewege mehr Lust zu Gezäncken gehabt/ als zur Warheit. Et lib. 1. ad Q. Fratr. epist. 2. cap. 2, *Græcorum ingenia ad fallendum parata sunt.* Et ad Quint. Fratr. lib. 1. epist. 1, *Omnes vitis*

pecunia

pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ caussa faciunt Græci. Mendaces & sublestæ fidei; unde *Græcia mendax* dicitur Juvenali Sat. 10. v. 174. Sic Plinius lib. ult. cap. 12 *Græcâ vanitate conficta.* Et *desidiam* & *licentiam* iisdem Tacitus tribuit 3. Histor. cap. 47; *facilitatem* 14. Annal. cap. 47. quam Marcellus Donatus *indulgentiam, licentiam*, & *luxum* interpretatur. Vide eum in Dilucidationibus ad istum locum, itemque Barthium Specimine Commentarii in Augustinum de Civit. Dei, quod lib. 10. Adversariorum exstat, cap. 4. pag. 2867 & seq. plura de Græcorum moribus de bonis auctoribus constipantem.

¶ Græcus adject. *Græcæ literæ, Græca lingua.* Sed *Græcâ fide mercari*, id est, optima & præsenti pecunia mercari, dixit Plaut. in Asin. act. 1. sc. 3. v. 47. Vide Turneb. lib. 4. Adversf. cap. 13. & lib. 12. cap. 18. Itemque Scaligerum lib. 2. Auson. Lection. cap. 7. Verum perperam ad gentis ejus laudem hæc trahere Turnebum, quemadmodum & illud Ciceronis lib. 7. epist. 18 *Græcula chirographi cautio*, Vossius observat lib. 1. Inst. Orat. pag. 186. Cum nihil certius sit, quam eo hæc spectare, quod leves Græci ipsi inter se non nisi præsenti mercarentur pecuniâ: aut minimum syngrapha caverent. Imo vix syngraphis satis cautum credebatur. Testis ejus rei Historicus Græcus Polybius lib. 6. Histor. cujus verba Vossius l. c. exhibet. *E Græco in Latinum convertere*, Cic. 2. Offic. cap. 24. extr. & *Græca in Latinum convertere*, 3. Tuscul. cap. 14. übersetzen.

¶ Græce. Griechisch. *Scribere Græce*, Cic. 3. Off. cap. 32. *Græce nescire*, pro Flacco cap. 4. *Græce vel Latine reddere*, lib. 1. de Orat. cap. 35. *Græce confectus liber*, C. Nep. in Attico cap. 18.

¶ Græcānicus, Græcus. Plin. 34. cap. 9 *dolor Græcanicus.* Apulej. 2. Florid. *Græcanicum cingulum.*

¶ Græciensis, Apul. 3. Milef. p. 133. (vid. Hispaniensis) & Gell. 9. cap. 10.

¶ Græcostăsis, locus Romæ, in quo legati Græci, aut aliarum nationum, ad Senatum missi, consistebant. Varro de L.L. lib. 4.

¶ Græcŭlus, diminut. *Eruditus homo & Græculus*, Cic. 6. Verr. cap. 57. *Ineptum & græculum negotium*, Cic. Tusc. 1. cap. 35. läppisch und liederlich. *Græculæ vites*, Columella lib. 3. cap. 2.

¶ Græcor, græcari, Græcorum more vivere seu Græcos imitari. Unde *Græcatior epistola* apud Apulejum Apolog. pag. 329 Plerumque autem in malam partem (etiam composita ejus) sumi videmus. Horatius lib. 2. Satyr. 2. v. 11 *adsuetus græcari*, id est potare & voluptatibus indulgere. des liederlichen Lebens gewohnt.

¶ Pergræcari, idem. Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 1. v. 21 *Dies noctesque bibite, pergræcamini*, schlemmen / panckatiren.

¶ Idem & *Congræcare*, eadem significatione dixit in Bacchid. a. 4. sc. 4. v. 91 *quod in lustris comedim & congræcem.* Quod *Græco more bibere*, dixit Cic. in 3. Verr. cap. 26.

¶ Græcatim, Græco more. Tertullian. de Pallio cap. 4 *Græcatim depilari magis, quam amiciri.*

¶ Græcatio, imitatio Græcorum, studium Græcitatis. Gloss. Gr. Lat. Ἑλληνισμὸς, *hæc Græcatio.*

¶ Græcissare, Græcorum sermonem imitari. Apulejus Apolog. p. 336 *Loquitur nunquam nisi Punice, & si quid adhuc a matre græcissat:* Et Plautus Menæch. prol. v. 11 *Hoc argumentum græcissat, tamen non atticissat.*

¶ Græcitas, res Græcorum, lingua inprimis & sermo. Lege 3. Cod. Theodos. de Studiis liberal. Urbis Romæ & Const. *Qui facundia Græcitatis pollere noscuntur.*

¶ Semigræcus. Varro lib. 2. de R. R. cap. 1. post princ. *Ut semigræcis pastoribus dicam Græce.*

¶ Grajus, idem quod Græcus. *Homo grajus*, Lucret. lib. 1. v. 67. *Grajus saltus*, Nep. 23, 3. 4.

¶ Grājugĕna, vel Græcus, vel à Græcis ortus. Virg. 3. Æneid. v. 550 *Grajugenumque domos suspectaque linquimus arva.*

GRALLAE, arum, plurale, fustes sunt furculas habentes, quibus nituntur, qui super iis incedunt, Stelten. Vide Nonium.

¶ Grallator, der auf Stelten gehet. Utitur Plaut. in Pœnulo, a. 3. sc. 1. v. 27, & Arnob. lib. 2. ¶ *Grallatorius gradus*, ein grosser Stelten-Schritt / in Amphitr. a. 4. sc. 3. n. 52.

GRĀMEN, Graß. *Viridi se gramine vestit tellus*, Virg. 2. Georg. v. 219. Die Erde legt ihr grünes Kleid an. *Redeunt jam gramina campis*, Horat. 4. od. 8. das Feld wird wieder grün.

¶ Graminĕus, ut: *Corona Graminea*, apud Gell. lib. 5. cap. 6. *Cespes gramineus*, grüner Rasen / Ovid. 2. Amor. 16. v. 10. Et *gramineæ aræ*, Silius 4. v. 703.

¶ Graminōsus, ut: *Ager graminosus*, Gräsung / Weide-Feld / Columell. præfat. lib. 1.

GRAMIA, æ, vel Gramiæ, arum, oculorum pituita. Vide Nonium.

¶ *Oculi gramiosi*, Butter-Augen / Nonius ex Cæcilio.

GRAMMA, Γράμμα, litera.

¶ Diagramma. Διάγραμμα, pictura, descriptio. Vide in Chiliad. *Ab diagrammate.*

¶ Monogramma, μονόγραμμα, pictura adumbrata, ein entworffenes Muster.

¶ Monogrammi, μονόγραμμοι, *homines informes, strigosi,* dürre Leute / an denen nichts als Haut und Knochen ist. Vide Chiliadas.

¶ Grammatica, γραμματικὴ, quam *literaturam* Quintilianus lib. 2. cap. 1 vocat: & *Grammatica, Grammaticorum*, die Sprachkunst / die uns lehret recht reden und schreiben. Quintiliani est, lib. 1. cap. 4 de Grammatica judicium: *Minus sunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac jejunam cavillantur. Quæ nisi Oratori futuro fundamenta fideliter jecerit, quicquid superstruxeris, corruet: necessaria pueris, jucunda senibus, dulcis secretorum comes, & quæ vel sola, omni studiorum genere, plus habeat operis,* [hoc est, solidæ ac veræ eruditionis & utilitatis] *quem ostentationis.*

¶ Grammăticus, γραμματικὸς, Quintil. censit *perfectum* Grammaticum *sine omnium disciplinarum cognitione fieri neminem posse.* Appellatio *Grammatici* Græca consuetudine invaluit, initio *Literati* vocabantur, *Literatores.* Nitidius, & honoratius *doctores* ac *professores literarum* dicuntur. Seneca epist. 95 *Custodes latini sermonis* appellat. Socrates tamen *tria* mala esse dicebat, *Grammaticum, paupertatem, & malam uxorem*, Athen. l. 12.

¶ Grammatice, adverb. Quintil. lib. 1. cap. 6 *Mihi non invenuste dici videtur, aliud esse Latine, aliud Grammatice loqui.*

¶ Grammatista, *qui mediocriter grammatice eruditus est.* Sueton. de illustr. Gramm. cap. 4, Grammaticum *absolute*, Grammatistam *mediocriter doctum putant.* Et *Grammatistica* Grammatica imperfecta est, *Literatio* Latinis.

¶ Grammaticalis, e, quod Grammaticæ est. *Grammaticales figuræ*, Sidonius lib. 7. epist. 9. Et, *Grammaticalis palæstra*, Idem Carm. 23. v. 212.

¶ Grammateus, *tribus syllabis pronunciatione Græca*, γραμματεὺς, *qui rationes publicas in tabulis scribit, notarius*, ein Schreiber / ein Stadtschreiber. Usus Latine est Apulejus lib. 11. p. 265. *Tunc ex his unus, quem cuncti grammatea dicebant*, &c. ¶ Dicunt & *Archigrammateus*, ἀρχιγραμματεὺς, sed vocabulo novo, ein Oberschreiber / oberster Stadtschreiber.

¶ Grammatophylacium, γραμματοφυλάκιον, scrinium, aut locus, ubi tabulæ, & instrumenta publica, monumentaque rerum gestarum, actorumque asservantur. Cantzley / vel receptaculum publicorum monumentorum. *Archivum* Vopiscus vocat, ἀρχεῖον. Vide *Tablinum.*

GRANDIS, e, gravis, immanis groß / wichtig. *Grandem pecuniam alicui credere*, Cicero pro Rabir. post. cap. 2. *Grande pondus argenti*, pro Cæcin. c. 4. eine grosse Summe Gelds. *Grandibus literis incisum nomen*, Idem Verr. c. 24. *Grandis ætas*, Ovid. 6. Metamorph. v. 28

- - *non omnia grandior ætas*
Quæ fugiamus habet: seris venit usus ab annis.

Sic *grandior fœtus*, Virg. 1. Georg. v. 195. *Grandiores victimæ*, Plin. Paneg. cap. 52. Et, *Grandis natu*, Horat. 1. Epist. 7, 49. betaget. Superl. Grandissimus. Apul. lib. 7. *Cædens fuste grandissimo.* & lib. 9 *Auribus grandissimis præditus.* & lib. 10. p. 246, *Grandissimum illum calicem uno haustu perhausi.* & Plin. 15. c. 3 *olivæ grandissimæ.*

¶ Grandiculus, diminuendi vim aliquam habet, ziemlich groß. Plautus Pœnulo act. 2. v. 35 *In fundos visci indebant grandiculos globos.*

¶ Grandiusculus, idem, eben groß oder alt / majusculus. Terent. in Andr. a. 4. sc. 5. v. 19 *Nam fere grandiuscula jam profecta est illinc*, da sie fast eben wol bey Jahren gewest / &c.

¶ Granditas, ut, *Granditas verborum*, grosse Wort / Cicer. de Cl. orat. cap. 31. Et Plinius lib. 6. epist. 21 de Verginio Romano: *Non illi vis, non granditas, non subtilitas* &c. *defuit*, puta, ad scribendum.

¶ Granditer, valde. Sidonius lib. 7. epist. 2 *Pater istius granditer frugi.* Et epist. 4. ejusdem libri: *Illud mihi inter maxima granditer cordi est.* Et lib. 3. epist. 13 pr. *granditer facetiari.*

¶ Pergrandis, sehr groß. Cic. 6. Verr. cap. 26 *Vas vinarium ex una gemma pergrandi.* Livius lib. 29. c. 29 *pergrandis natu frater.*

¶ Prægrandis, idem Plin. lib. 4. cap. 13 *prægrandes aures.* Apulejus lib. 2. Metam. p. 125 *Lucerna prægrandis.*

¶ Subgrandis, fast groß. Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 1 *subgrande cubiculum.*

¶ Vegrandis, Nonius ex Lucilio exponit *valde grandis*: at Festus, *male grandis*, atque ita usus est Varro lib. 2. de R. R. cap. 2. de ovibus, *Tempus optimum ad admittendum ab Arcturi occasu ad Aquilæ occasum: quod quæ postea concipiunt, fiunt vegrandes atque imbecillæ.*

¶ Grandævus, wohlbetagt / &c.

¶ Grandævitas, vide in *Ævum.*

¶ Grandilŏquus, ein Hochsprecher. Cic. in orat. c. 5. *Grandiloqui, ut ita dicam, fuerunt cum ampla, & sententiarum gravitate, & majestate verborum*, mit vielen wichtigen und prangenden Worten.

¶ Grandifer, ut, *Grandifera indoles*, Nazarius Panegyr. Constantini cap. 3.

¶ Grandescere, augeri, grandem fieri, crescere, zunehmen / groß werden. Plin. lib. 18. cap. 30. extrem. *Crescente luna frumen-*

ta grandescunt. Et Augustinus Confess. 7. cap. 6 *famula utero grandescebat.*

¶ Ingrandescere, idem. Columell. lib. 2. cap. 10 *Ut celeriter prodeat & ingrandescat.* Adde lib. 11. cap. 3.

¶ Plaut. vetustè *Grandire* dixit pro grandem facere, grösser machen / in Aulul. act. 1. sc. 1. v.10, *Testudineum istum tibi ego grandibo gradum*, id est, efficiam, ut majora in gradiendo spatia facias; Ich will dir Füsse machen. Sic *grandiri*, grandem fieri, sive grandescere, Cato dixit de re rusticâ c. 161. *Mars Pater, te precor, uti tu fruges, frumenta, vineta, virgultaque grandiri, beneque evenire sinas.*

GRANDO, inis, vapor humidus in media regione aëris congelatus, & gravitate sua impulsus decidens, Hagel und Schlossen. Plinius *imbre conglaciato grandinem gigni* scripsit lib. 2. cap. 60. Et, *Subito præcipitans cadit grando*, Cicer. de orat. lib. 3. cap. 39. Virg. 1. Georgicorum v. 449 *Crepitans salit horrida grando.* Vide de ejus natura Aristot. Meteorolog. lib. 1. cap. 12. Plin. lib. 2. cap. 60. & ibi Dalech. p. 103. ¶ Græci grandinem pro copia usurpant. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 42.

¶ Grandĭnōsus, ut, *Cæli qualitas grandinosa*, id est, grandinem sæpe inferens, da es gerne Schlossen wirfft / Columell. lib. 3. cap. 1.

¶ Grandĭnĕus, idem. Alcimus lib. 3. v. 329

Grandineos pavidis fuderunt nubila nimbos.

Et lib. 5. v. 190 *Grandineum frigus.*

¶ Grandinare, verb. imperf. Seneca Quæst. Nat. lib. 4. cap. 4 *Quæritur, quare hieme ningat, non grandinet.*

¶ Degrandinare itidem impersonaliter ab isto formavit Ovidius lib. 4. Fastor. v. 755

Da veniam culpæ, ne, dum degrandinat, obsit.

GRANĪCUS, fluvius Mysiæ, juxta quem Alexander primum Persarum copias vicit. Vide Curtii supplementa. Hoc nomen Ovidio restituit Heinsius lib. 11. Metam. v. 763

Fertur Alexirhoë Granico nata bicorni.

GRĀNUM, quod a gerendo dictum putat Varro lib. 1. de R. R. c. 48. Frumenti fere est, & leguminum, interdum etiam fruticum quorundam, ein Korn. ut, *Granum tritici*, Plaut. Stich. a. 4. sc. 1. v. 52. Et Quintil. lib. 2. cap. 20. Ματαιοτεχνία, *& vanus labor illius fuit, qui grana ciceris ex spatio distante missa, in acum continuo, & sine frustratione inserebat. Quem cum spectasset Alexander, donasse dicitur ejusdem leguminis modio.* Scilicet *Grana ciceris*, Kichern / Erbsen. Et *thuris granum* est apud Plaut. Poen. act. 2. v. 3.

¶ Grānārium, ein Kornboden / Kornkasten / Kornhauß / Speicher. Varro lib. 1. de R. R. cap. 57 *Triticum condi oportet in granaria sublimia.* Persius Satyr. 5. v. 110

Jam nunc adstringas, jam nunc granaria laxes,

mit dem Getreyd zurück halten / oder loßschlagen.

¶ Grānātus, ut, *Malum granatum*, Colum. lib. 12. cap. 41. vel substantive *Granatum*, Plin. 29. cap. 14. quod abundet granis, ein Granatapffel.

¶ Grānōsum, apud Plin. lib. 21. cap. 4. *Rosa germinat inclusa granoso cortice.*

¶ *Agmen graniferum* dixit formicas Ovid. lib. 7. Metamorph. v. 638.

GRĂPHICE, es: & Grăphis, idis, γραφικὴ & γραφὶς, pictura linearis; seu per lineas pingendi peritia, Reißkunst. Vitruvius lib. 1. cap. 1, *Itaque eum* (architectum) *& ingeniosum esse oportet, & ad disciplinam docilem, & ut literatus sit, peritus graphidis, eruditus Geometriæ*, &c. Plin. lib. 35. cap. 10. *Alia multa graphidis vestigia exstant in tabulis ac membranis ejus*, &c.

¶ Grăphium, γραφεῖον, ein Griffel / stylus, quo scribebant, qui ita factus erat, ut pars superior obtusa esset ac plana: inferior acuminata. Ea enim effodiebant literas in cera; illa delebant & obducebant, si quæ corrigere aut mutare vellent. Symposius Ænigmate 1, GRAPHIUM:

De summo planus, sed non ego, planus ab imo:
Versor utrinque manu, diverso & munere fungor:
Altera pars revocat, quicquid pars altera fecit.

Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 72

Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna legi sint
Scripturus.

Id est, qui cupis aliquid præclarum mandare literis, multa ut deleas atque inducas, quæ scripseris, & refingas in melius necesse est. Id autem verso stylo fit. Cum superiore parte obducitur, quod ante scripsit inferior. Hinc nescio quis: *Styli partem meliorem* dixit, *quæ deleret, quam quæ scriberet.* Vide Pignorium de servis pag. 117. & seq. ubi & formam seu figuram graphiorum ex monumentis vetustis exhibuit. Ovid. 1. Amor. eleg. 11. v. 23 *Quid digitis opus est, graphium lassare tenendo?*

¶ Graphicus, a, um, politum, elegans, ad unguem factum, artig / künstlich. Ita *Servus graphicus* Epidic. act. 3. sc. 3. v. 29. *mortalis graphicus*, Pseud. 1. sc. 4, 104 apud Plautum. Vitruvius lib. 4. cap. 4 extr. *Lapidum in parietibus templorum coagmenta, si circa eorum cubilia expressiones, hoc est, eminentiæ relinquantur graphicoteram* (i. e. elegantiorem) *adspectu efficient delectationem.*

A ¶ Et Graphicè, adverb. exacte, eleganter, polite. zierlich. *Graphice exornari*, Plaut. in Trinummo a. 3. sc. 3. v. 38. Etiam Apulejus 8. p. 214 *Oculi graphice obuncti.* Et lib. 10. p. 254 *membrorum gravitatem graphice liciniaret.*

¶ Pergraphicus. Plautus Trinum. a. 5. sc. 2. v. 15 *pergraphicus sycophanta.*

¶ Graphiarium, Schreibzeug / Mahlzeug / theca in qua styli reponuntur. Vet. Gloss. γραφιοθήκη, *Graphiarium.* Martialis lib. 14. Epigr. 21

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.

Graphiariam thecam appellavit Suetonius Aug. cap. 32. Claud. cap. 35.

GRASSOR, grassari, si originem spectes, nihil aliud est, quam violenter & cum impetu quodam incedere, sive *gradi.* Sæpius tamen accipitur *pro vias obsidere*, quod latronum est, um sich rauben und streiffen. Hinc ad eos Suetonius transtulit, qui rapinas in provinciis exercerent & provinciales compilarent, Augusto cap. 66. extr. Vet. Gloss. *Grassatur*, λωποδυτεῖ. Tacitus de illis hoc verbo usus est, qui noctu per petulantiam & lascivi-am obvios impeterent ac infestarent. Vide post, *Grassator*, ubi etiam cognosces, veteres paullo aliter hoc verbo usos. Formant

B à *Gradior*, & quia & bono & malo animo *grassari* quis potest, ideo & in bonam & in malam partem accipitur. In malam, cum significat vi aliquem adoriri: in bonam, cum *ad gloriam grassari virtutis via*, Sallustius dixit Jugurth. cap. 1, pro ingredi. Et Livius lib. 10. cap. 14 *Consilio grassandum, si nihil vires juvant*, man soll mit Rath fahren / da Stärcke nicht helffen will. Vet. Gloss. *Grassari* ὀξυνθεῖν.

¶ Degrassari, compositum, Statius lib. 1. Achill. v. 406. *Injuria primos Degrassata duces.*

¶ Grassator, ein Räuber. Vet. Gloss. *Grassator* λωποδύτης, der die Leute plündert und außziehet. *Nocturnus grassator* apud Gellium lib. 20. cap. 1. Et Suetonius in Cæsare cap. 72 cum sicariis conjungit. Multa de iis Petroniani interpretes, quos vide; & Torrentium ad Sueton. August. cap. 32. ¶ Veteres ita vocabant, qui ventri dediti convivia sectabantur, parasiticam exercentes. Cato apud Gellium lib. 11. cap. 2 *Poeticæ artis honos non erat. Si quis ea in re studebat, aut sese ad convivia applicabat, grassator vocabatur.*

¶ Grassatio. *Nocturnæ grassationes*, Umlauffen und Grassiren bey Nacht / apud Plin. lib. 13. c. 22. extr.

¶ Grassatura, idem, apud Sueton. Tiberio cap. 37, *Tuendæ pacis a grassaturis, & latrociniis curam habuit.* Vet. Gloss. λωποδυσία, C *Grassatio, Grassatura.*

GRATIA, significat animi grati memoriam, & beneficii collati testificationem. Ausonius Paneg. Gratiani cap. 23 *Concludam deinceps orationem meam, piissime Auguste, sermonis magis fini, quam gratiæ.* GRATIAE i. e. gratiarum actionis. ¶ 2. Aliquando etiam beneficium ipsum. Danck / Wohlthat. *Postulare aliquid gratiæ sibi apponi*, vide *imputare* in *Puto.* Plaut. in Pœnulo act. 3. sc. 6. v. 16

Ita sunt omnes isti nostri divites,
Si quid benefacias, levior plumâ est gratia:
Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Gratias agere (non enim dicimus *Gratiam agere*) *habere gratiam*, & *referre gratiam* differunt. *Gratias agere* est dicto testari, & prædicare beneficium collatum, danckſagen / sich bedancken. *Habere gratiam*, est retinere memoriam collati beneficii, Danck wissen. *Referre gratiam*, est beneficium pro beneficio reddere: quod *beneficio exsolvere vicem* Tacitus 4. Hist. c. 3; Seneca in Hercule furente sub fin. *referre meritis vicem*, dixit; Sich danckbar erweisen. Terentius Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 12 *Et habetur & refertur, Thais, a me, ita uti merita es, gratia.* Ubi Donatus: *QUI HABET APUD SE GRATIAM, nondum RETULIT. RETULIT, qui destitit HABERE. Multum ergo hic dixit & HABETUR GRATIA & REFERTUR.*

D *Quem sensum transtulit Sallustius in bellum Jugurthinum: ARMA, PECUNIAM, SUME, UTERE. ET, QUOAD VIXERIS, NUNQUAM REDDITAM TIBI GRATIAM PUTARIS, SEMPER APUD ME INTEGRA ERIT.* Sic Cic. 2. de Offic. cap. 20 *Inops, si bonus est vir, etiamsi referre gratiam non potest, habere potest. Commode autem quicunque dixit, PECUNIAM QUI HABEAT, NON REDDIDISSE: QUI REDDIDERIT NON HABERE: GRATIAM AUTEM ET QUI RETULERIT HABERE: ET QUI HABEAT, RETULISSE.* Nimirum non tam re & facto refertur gratia, quam animo. Eo enim pertinet, & beneficium conferre, & gratiam referre. Qui benigno animo accipit beneficium, gratiam retulit. De quo Seneca lib. 2. de Beneficiis cap. 30, & in sequentibus usque in finem. Neque vero *habere gratiam* tantum; sed & *habere gratias* dicunt Latini. Terent. Andr. act. 4. sc. 5. v. 31

- - *Dîs pol habeo gratias*
Cum in pariendo aliquot fuêre liberæ.

Male igitur Lambinus hanc rationem loquendi improbat No-

nius

tis ad Nepotis Timoleontem num. 72. Sic ergo *Gratiam referre*, die Danckbarkeit mit der That erweisen. *Parem gratiam pro beneficio referre* Cic. pro Rosc. Com. c. 7. Et 1. off. c. 15 *Nullum officium referenda gratia magis necessarium est.* Est & par pari referre, in malam partem. Ter. Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 93

Nunc referam gratiam, atque easdem itidem fallam, ut ab illis fallimur.

Et act. 5. sc. 3. pr. ejusdem fabulae:

Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi,
Quidnam, qui referam sacrilego illi gratiam,
Qui hunc opposuit nobis.

De tertia formula, *Gratias agere*, vide paullo post. *Gratiam inire*, Danck verdienen. Cic. 7. ad Attic. ep. 9 *Quod ille si faciat; jamjam a bonis omnibus summam ineat gratiam.* Et Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 9 *Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo:* Wil den Danck / wie er begehret / und ich mercke / an ihm verdienen. Ubi Donatus: *GRATIAM INIRE est dare beneficium, ac per hoc alicujus inire gratiam, id est, amicitiam. Sed hæc est elocutio, GRATIAM AB EO INIBO, pro ejus gratiam merebor. Nam AB EO amat Terentium pro EIUS ponere. Ut in Andria: HAEC PRIMUM ANIMADVERTENDA AB EO INIURIA EST. Id est, ejus injuria*, &c. Nepos Alcibiade cap. 9. extr. *Id si ei aperuisset, magnam se ab eo initurum gratiam videbat.* Dicimus & sic: *Gratiam inire apud aliquem*, & *Gratiam inire ad aliquem*; item, *alicujus gratiam inire*. Livius lib. 33. cap. 27 *Apparuit, quam nulla inita apud Bœotos gratia esset.* Ejusd. libri cap. 46 *quantam eo facto ad plebem inierat gratiam.* Et Curtius lib. 5. cap. 9, 2 *gratiam victoris inire.* Idem sonat *gratiam parere apud aliquem*. Livius lib. 34. cap. 44 *Gratiam ingentem apud eum ordinem pepererunt, quod* &c. haben grossen Danck verdienet / daß sie rc. Distichum illud quod lib. 1. Epigram. Græcor. Luciano tribuitur, & ita habet:

Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃ
Πᾶσα χάρις κενεή, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

festive expressit hoc modo Ausonius, Epig. 81.

Gratia quæ tarda est, ingrata est; gratia namque
Dum fieri properat, gratia grata magis.

Seneca de Benef. Lib. 2. c. 1. & 2 *Gratia gratiam parit*, hoc est, beneficium beneficio invitatur. ¶ 3. Sæpe & benevolentiam & amicitiam significat, Gunst. *Aucupari alicujus gratiam*, Cicer. 5. fam. epist. 12. eines Gunst und Freundschafft begehren. *Gratiam alicujus sibi conciliare*, Idem de Cl. orat. c. 43. Et, *Gratiam collectam effundere*, Idem lib. 2. fam. ep. 16. es verschütten. *In gratiam recipere*, pro Rab. post. c. 7. zu Gnaden und Freundschafft annehmen. *Te apud eum, Dii boni, quanta in gratia posui*, Idem ad Attic. ep. 6. Et, *In laude & gratiâ apud aliquem esse*, Idem 3. Verr. cap. 8. bey einem wol angesehen seyn. *Redigere in gratiam*, Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 73. *In gratiam reducere*, Idem Andr. a. 5. sc. 4. v. 45. wiederum vertragen und zu Freunden machen. Et, *In gratiam aliquem cum aliquo restituere*, Terent. Hec. 3. sc. 1. v. 11. Et, *In gratiam cum aliquo redire*, mit einem wiederum eins werden. Publii Syri est: *Cum inimico nemo in gratiam tuto redit*, einem Feinde ist nicht so bald zu trauen / wenn er sich schon vertragen läßt. Cum Nepos in Attico scribit c. 17 *Gloriatus est, se nunquam cum matre in gratiam rediisse*, id significat, nunquam cum matre in simultate fuisse, ut necesse esset cum ea redire in gratiam, consequens cum antecedente. *Valere apud aliquem gratiâ*, Idem dixit Conone cap. 2. Et, *Habere quem in gratia*, i. e. amplecti, einem wohl wollen / mit Gnaden gewogen seyn / Suetonius Domitiano cap. 11. Sed *Velle alicujus gratiam*, dicimus, cum ejus favorem aut ipsum spernere nolumus videri, aut nostrum ei commendamus, Plaut. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 52. & act. 3. v. 54. Et Idem Trinum. act. 1. sc. 1. v. 12

Nimio hic pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quam id, quod prosit pluribus.

¶ 4. *Eâ gratiâ*, hoc est, eâ caussâ, von deßwegen. *Hominum gratiâ generatas bestias videmus*, üm des Menschen willen / Cicer. de Natur. Deor. lib. 2. cap. 63. ¶ 5. Pro elegantia usurpavit Apul. lib. 2. de A. A. *Ampli calices, variæ quidem gratiæ, sed preciositatis unius.*

¶ *Gratia est*, aut *gratiam facio*, blandior forma est abnuendi se ad cœnam venturum. Plautus Mostell. act. 5. sc. 2. *De cœnâ facio gratiam.* bedancke mich der Einladung freundlich. Idem Menæchm. act. 2. sc. 3. *Bene vocas: jam gratia est.*

¶ *Gratiam alicujus alicui facere*, est aliquid remittere. Plaut. Rudent. act. 5. sc. 3. *Jurisjurandi volo gratiam facias*, des Eydes erlassen. Vide ad eum locum Collectanea Taubmanni. Sæpe ita locutus Suetonius est: ut in August. cap. 17. (ubi Torrentius) & cap. 33. extr. (ubi Casaubonus) item Tiberio cap. 35. & alii. ¶ Est & veniam dare. Livius lib. 3. cap. 56 *Omnium, quæ impie nefarieque ausus es, gratiam facio.* Suet. Calig. cap. 15 *Criminumque si qua residua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit.* ¶ Significat & gratificari, concedere. Plaut. Casina act. 2. sc. 6. v. 20 *De istac Casina, huic numero villico gratiam*

facias. Petit Stalino senex ab uxore Cleostrata, ut Olympioni villico de serva Casina gratificetur, atque concedat adeo, ut ducere conjugem liceat. *Gratificari gratiam* Sallustius dixit sub finem Orat. 1. de Ordinand. Rep. ad Cæsarem: *Neque concupita præbendo, perversam gratiam gratificeris.*

¶ Grātiæ, plur. ut, *Gratias agere*, Danck sagen. *Amplissimis verbis gratias agere*, Cic. Phil. 1. cap. 1. *immortales gratias agere*, Lib. 10. fam. epist. 11. *Actio gratiarum*, Idem eod. lib. ep. 19.

¶ 2. Gratiæ, Deæ: Liberi & Veneris, ut Servius tradit; ut alii, Jovis & Eurynomæ filiæ. In Veneris comitatu ponit Horatius lib. 1. Carm. od. 30. Conf. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 439. Göttinnen der Freundlichkeit. Has tres fuisse, sororesque & juvenes quidem ac virgines, ridentes & nudas, aut veste pellucida atque solutas nexasque inter se manibus, fingunt. Quorum omnium allegorias & caussas Seneca explicat lib. 1. de Beneficiis cap. 3. Hesiodus primam *Aglaiam*, alteram *Euphrosynen*: tertiam *Thaliam* nominavit. Apulej. lib. 6. p. 183 *Accumbebat summum torum maritus Psychen gremio suo complexus. Sic & cum sua Junone Jupiter, ac deinde per ordinem toti Dei. Tunc poculum nectaris Jovi quidem pocillator ille rusticus puer, ceteris vero Liber ministrabat. Vulcanus cœnam coquebat: Horæ rosis & ceteris floribus purpurabant omnia: Gratiæ spargebant balsama: Musæ voce canora personabant: Apollo cantavit ad citharam: Venus suavi Musicæ suppari gressu formose saltavit* &c. ¶ Gratiis jubebantur sacra facere, seu litare homines tristes atque austeri: quod suavitate ac venustate carerent, quarum illæ Dei præsides erant: Contra lepidi atque urbani homines, quos Græci χαρίεντας vocant, *litasse Gratiis* perhibebantur, Diogenes Laërtius in Xenocrate initio, & ibi Casaub.

¶ Gratiis, i. e. gratis, frustra, (ümsonst / vergeblich) apud Plautum & Terentium adverbialiter sæpius ponitur. v. gr. Plautus Pœnulo a. 4. sc. 2. v. 46 *Neque triobulum ullum amicæ das, & ductas gratiis.* Terentius Adelph. a. 4. sc. 7. v. 26 *Aliquo abjicienda est, si non pretio, gratiis.*

¶ Grātiŏla, diminutivum. Diomedes lib. 1. cap. extr. de Nomine: *Quæ ante A habent I, sic figurantur, ut Controversia, controversiola: Gratia, gratiola.*

¶ Grātiōsus, qui gratiam & favorem facilè demeretur, holdselig / angenehm / der grosse Gunst hat. *Eramus gratiosi apud Cæsarem*, Cic. Attic. lib. 15. epist. 4. Et, *Vehementer confidit his meis literis apud te gratiosum fore*, Idem in Epist. famil. lib. 1. epist. 3. ¶ Gratiosior, gratiosissimus. Cic. 6. Verrina c. 20 *homini honesto, sed non gratiosiori, quam Cn. Calidius est.* Idem pro Quint. cap. 1, *cum adversario gratiosissimo contendere.* ¶ Deinde, sed raro, significat eum, qui gratiam adhibet, teste Gell. lib. 9. cap. 12. Quando vero eum qui ingenio jucundo, & moribus elegantibus est, vulgo *gratiosum* vocant, in barbarismum inclinant.

¶ Gratiose. Ulpianus Lege 7. § 2 Dig. de administratione & periculo tutorum: *Si neque sordide, neque gratiose, sed non bonam conditionem elegerint.*

¶ Gratiositas Tertulliano eadem quæ Gratia, lib. 1. adv. Marc. c. 9 ineunte: *naturalem novitatis gratiositatem volui repercutere.* Id quod Plinius lib. 1. epist. 2 *novitatis gratiam* vocat.

¶ Grātus, qui beneficii meminit, vel gratiam refert. danckbar. Terent. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 43 *Memorem me dices & gratum.* Construitur cum IN & accusativo: ERGA. Brutus Ciceroni lib. 11. epist. 10. pr. *Gratiorem me esse in te posse, quam isti perversi sint in me, exploratum habes.* Et Cicero ad Antonium lib. 5 epist. 5 *Tu quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes.* Et lib. 1. epist. 5 ad Lentulum: *ut quam gratissimus erga te esse cognoscerer.* Dicitur etiam *Gratum se alicui præbere*, Cic. pro Planc. cap. 38. *Grato animo nomen alicujus prosequi*, sich gegen einem danckbar erzeigen / Idem in Philipp. 14. c. 11. *Re ipsa atque animo gratissimus*, Idem 10. fam. epist. 19. mit der That und mit dem Hertzen sehr danckbar. ¶ 2. Et, Gratus, gratum acceptum est, & jucundum, lieb und angenehm / ut *Beneficium gratum*, Plaut. Rud. 4. sc. 6. v. 17. *Quies grata*, Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 6. Et epist. 4 eod. lib. v. 14

Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.

Virgilius lib. 5. Æneid. v. 344

Gratior est pulchro veniens e corpore virtus.

Publius in Mimis:

Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras.

Et Plin. Paneg. Trajani cap. 87 *Nulla tanta potestas cuiquam dari potest, ut non sit gratior potestate libertas.* ¶ *Gratum facere*, est gratificari & obsequi. *Rem gratam facere*, *Gratissimum mihi feceris*: *Hoc mihi gratius facere nihil potes*: item: *Id mihi vehementer gratum erit*, &c. formulæ sunt, quibus sæpe Cicero in commendaticiis utitur. Vide lib. 13. epist. 36, 37, 40, 44, &c. einen angenehmen Dienst thun / zu Danck thun. *Gratum cui accidit*, ist lieb geschehen. Cic. lib. 3 epist. 1. ad Appium: *Ex literis intelligo, omnia quæ a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima.* ¶ Gratum etiam dicitur, quo apud alios gratiam, inimus, gratiam nobis conciliamus. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1, 6. *Ut grata mihi sint, quæ facio, omnia.* Item Heauton. act. 2.

act. 2. sc. 3. v. 21. *Cum gratum mihi esse potuit nolui*, da ich Danck hätte damit verdienen können. A

¶ Grate, ut *Grate & pie facere*, Cic. pro Plancio cap. 41. *Grate meminit*, Idem 1. de Fin. cap. 19. *Grate exsolvi*, est grato animo rependi, apud Val. Maximum lib. 8. cap. 15. pr. Horatius lib. 2. epist. 2. v. 210 *Natales grate numeras*: id est, ita numeras, ut grata tibi jucundaque natalis reversio sit. Quod quidam graventur redire natales, quod grandiores fiant, & propius morti adhibeantur, quam metuunt. Itaque *grate*, jucunde est & sine ulla aversione. Seneca Epist. 97 *Secunda grate excipit modesteque, & adversa constanter, & fortiter.* Idem 2. de Benef. cap. 4 *Si grate æstimari, quæ præstabis, voles.*

¶ Gratis, adverb. sine pretio, gratuito, umsonst. *Gratis servire*, Cic. pro Cluent. cap. 26. *Gratis habitare in alieno*, Idem 2. offic. cap. 23. Petrus Chrysologus serm. 8. extr. *Gratis misericordiam sperat ibi, qui hic non fecerit misericordiam* GRATIS, i. e. frustra.

¶ Gratitudo, pro grato animo, barbarum, aut plebejum. Veteres hanc vocem ignorarunt, quanquam Lipsius alicubi usus in Epistolis. Vide infra *Ingratitudo*; & Vossium lib. 1. de vitiis sermonis cap. 16. extr. ¶ Alio sensu pro sapore grato & jucundo, Cœlius Apicius, scriptor plebejus & culinarius, lib. 3. cap. 4 adhibuit, ut Curis Posterior. notavimus. B

¶ Ingratia, contrarium *Gratiæ*. Tertullianus de Pœnit. cap. 1, *Pœnitet fidei, amoris, simplicitatis, patientiæ, misericordiæ, prout quid ingratiam cecidit.* Et cap. 3, *Viderit ergo ingratia hominum, si etiam bonis factis pœnitentiam cogit. Viderit & gratia, si captio ejus ad benefaciendum incitamento est.* Plaut. Casin. act. 2. sc. 5. v. 7 *Vobis invitis atque amborum ingratiis.*
Neque enim solicitanda hæc lectio & cum Giphanio legendum *ingratis*. Dicit enim id adverbium esse, formatumque ex casu sexto: sicut *omnimodis* & *alternis*. Sed satis ipsum refutat τὸ *amborum*. Id enim qua ratione cum adverbio poterit jungi? Et ita alibi Plautus, *tuis ingratiis* dixit, itemque Terent. Phorm. act. 5. sc. 6. v. 49. Ita nos: Ich wills ohn allen deinen Danck thun.

¶ Ingratiis, invito, non ultro, ungern / wider den Willen. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 37 *Ea coacta ingratiis, post illa cœpit victum vulgo quærere.* Ita & Nepos Themistocle cap. 4, 4. *ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur.*

¶ Ingratus, qui gratiam nullam habet benefacienti, undanckbar. Seneca lib. 3. de Benefic. cap. 1, *Ingratus est, qui beneficium se accepisse negat, quod accepit: Ingratus qui dissimulat: ingratus qui non reddit: Ingratissimus omnium qui obliviscitur.* Et Auson. Epigramm. 140 *Ingrato homine terra nil pejus creat.* Publius, *Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum hominem dixeris*, wenn du einen Menschen undanckbar nennest / so kanstu ihn übeler nicht schelten. C Et Cic. lib. 8. ad Attic. epist. 4. *Nihil cognovi ingratius: in quo vitio nihil mali non inest.* Philippus rex Macedonum militi, qui in hospitem rusticum, à quo multis beneficiis affectus esset, ingratus fuerat, jussit stigmate inuri in frontem hæc verba: *Hospes ingratus.* Vid. Senec. lib. 4. de Benef. cap. 37. Construitur cum *In*, & *Adversus*, &c. Cornificius ad Herennium lib. 4. cap. 40. *ingratus in amicos.* Gellius lib. 4. cap. 18 *adversus deos ingrati.* ¶ 2. molestus, injucundus. Sallust. Catilin. cap. 37 *otium ingrato labori præferre.*

¶ Ingratè, nullâ gratiâ relatâ, in proprio significatu. Tacitus 1. Histor. cap. 52 *Infensus Galbæ, tanquam detectam à se Virginii cunctationem, oppressa Capitonis consilia ingrate tulisset.* Plin. lib. 18. cap. 3. extr. *non ingrate quem nominare.*

¶ Ingratitudo, vulgare nomen detestabilis vitii. Sed *ingratitudinis*, ut & *gratitudinis* vocabula apud classicum scriptorem haud extant; Cicero, *gratum* & *ingratum animum* vocavit. Tertullianus *ingratiam* videtur appellâsse supra laudatis locis, quam ἀχαριστίαν Græci vocant, quo & Cicero usus lib. 9. ad Attic. Epist. 6. Jul. Cæs. Scal. Exerc. 317. sect. 2 Gratitudo *barbarum, & non necessarium. Non enim reperitur ipsa res in animis mortalium. At* ingratitudo, *ut æque barbara; ita maxime necessaria vox ad significandum id, quod frequentius, quam Sol ipse invenitur.* Vide tamen & Vossium, de vitiis Sermonis, & Cellar. Antibarb. lat. ubi Jul. Firmicus & Cassiodorus allegantur, quorum uterque, sed diverso sensu, vocabulo hoc non purissimo usus est.

¶ Pergratus, valde gratus. Cic. de Amic. cap. 4 *Pergratum mihi feceris.* D Idem elegante tmesi extremo lib. 1. ad Attic. Epistolar. *Per mihi, per inquam gratum feceris.*

¶ Grates, nom. plur. pro gratiæ aut gratiis, Poëticum ferè. Virg. 1. Æneid. v. 600

-- -- -- *Grates persolvere dignas,*
Non opis est nostræ, Dido.

Idem 2. Æneid. v. 537

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis
Dii [si qua est cœlo pietas, quæ talia curet]
Persolvant grates dignas, & præmia reddant.

Ubi Servius: GRATES, *prout res fuerit, vel in bonis, vel in malis dicuntur, ut* PRAEMIA. Sic *referre gratiam*, Terentio est malum pro malo referre, de quo supra. ¶ *Grates agere*, ut Cic. in Somn. Scipion. cap. 1 *Et grates, inquit, tibi ago summe Sol.* dancken. Statius 3. Silvar. carm. 3. v. 155 *Grates rependere*, vergelten.

¶ Grātuītus, gratuitum, quod gratis datur, ut *Hospitium gratuitum*, Plin. lib. 35. cap. 9. frey / ohn entgeld. Et Cic. lib. 1. de Legibus cap. 18 *Quod liberalitas? gratuitane est, an mercenaria? Si sine præmio benigna est, gratuita: Si cum mercede, conducta.* Sed *gratuita comitia, suffragia* libera sunt. De quantitate tertiæ syllabæ, vult quidem Dousa lib. 2. Præcidaneorum in Petronium cap. 16. eam produci debere; sed contra Statii, luculentissimi Poëtæ, auctoritas est lib. 1. Silv. Carm. ult. ubi legas v. 16 *Largis gratuitum cadit rapinis.*
Neque enim hic commiscenda συνίζησις est, quasi *gratuitum* tribus syllabis dixerit. Nusquam enim Papinius in Phaleucis, in hac regione spondeo est usus, quod Catullus sibi permisit. Rectius igitur statuetur anceps, ut eadem in *Fortuitus*. Nam si Papinius tertiam in *gratuitus* corripuit, cur non similiter tertia in *Fortuitus* corripi queat? Et si Horatius lib. 2. od. 15. v. 17 tertiam in *fortuitus* produxit; cur non ad illud exemplum tertiam quoque in *Gratuitus* producere liceat?

¶ Gratuitò, adverb. idem quod gratis. Sallustius oratione L. Philippi lib. 1. Histor. *Ubi malos præmia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est*, da Boßheit geehret wird / da ist umsonst niemand gern fromm. *Gratuito proponere pecuniam*, Sueton. Tiber. c. 48, est gratuitum usum ejus promittere, ohne Zinse anbieten. *Multorum caussas & non gravate & gratuito defendere*, Cic. offic. lib. 2. cap. 19.

¶ Grātĭfĭcari, gratificor, rem alicui gratam facio, zu Willen seyn. Sic autem dicimus: *Gratificor tibi hanc rem, hac re, & de hac re.* Sallust. Jugurtha c. 3 *Nisi forte quem inhonesta, & perniciosa libido tenet, potentiæ paucorum decus & libertatem suam gratificari*, id est, gratificando aliis decus & libertatem suam prodigere: sive privari dignitate, & malle fieri servum, quam non gratificari paucorum potentiæ. Idem & *gratificari gratiam* dixit de Rep. ordin. orat. 1. sub finem. Cic. pro Balbo cap. 6 pr. *Gratificatur mihi gestu accusator.* Et de Finib. lib. 5. cap. 15 *De eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt.* Sed *Gratificari pro aliquo*, idem ac *alicui*, in eines Sache zugefallen seyn. Livius lib. 21. cap. 9 extr. *Hannibal literas nunciosque ad principes factionis Barcinæ præmittit, ut præpararent suorum animos, ne quid pars altera gratificari pro Romanis posset.*

¶ Gratificatio. Willfahrung. Cic. 3. Leg. Agrar. cap. 3 *Conjungitur impudens gratificatio cum acerba injuria.* Vet. Gloss. *Gratificatio*, ἀχαρισία.

¶ Grātĭfĭcus, dienstHafft. Paullinus Petrocor. lib. 2 extremo:

-- -- *gratifico concors cum pectore vultus.*

¶ Ingratificus, undienstHafft. Cicer. pro Sextio cap. 57 ex veteri poëta: *O ingratifici Argivi, inanes Graji, immemores beneficii.*

¶ Grator, gratari, idem est, quod gratulari, Poëtis cumprimis. Virg. 4. Æneid. v. 478

Inveni Germana viam, gratare sorori.

Hoc est, vel gaude, vel gratulare. Tacitus Annal. 14. cap. 8 *Affluere ingens multitudo cum luminibus, atque ubi incolumem esse pernotuit, ut ad gratandum sese expedire, donec adspectu armati & minitantis agminis disjecti sunt.* ¶ 2. Interdum idem est, quod agere gratias, seu potius supplicare, Valla auctore lib. 5. cap. 42. Ovid. 3. Fastor. v. 417

Quisquis ades, castæque colis penetralia Vestæ,
Gratare, Iliacis thuraque pone focis.

quamvis *cratem* alii malint. Adi Heinsium.

¶ Gratanter, pro lubenter atque cum gaudio, nonnulli ponunt. Non satis Latine & eleganter, Vossio censente. Usus tamen Capitolinus haud semel est. Ut in Opilio Macrino cap. 7. pr. *Lectis in Senatu literis, contra opinionem omnium & mortem Antonini, Senatus gratanter accepit, & Opilium Macrinum inter patricios allegit.* Rursus in Maximinis c. 14. extr. *Ad Senatum misit literas, quæ occiso Valeriano in odium Maximini gratanter accepta sunt.* Ammianus lib. 17. cap. 26 *gratanter amplexi sunt.*

¶ Grātŭlor, gratulari, est voce ac gestu gaudium suum declarare, ob alterius felicitatem; Vel etiam apud seipsum, ob propriam gaudere felicitatem, Frolocken / sich freuen / Glückwünschen. Sic autem utimur: *Quod mihi de filia gratularis, agnosco humanitatem tuam*, Cic. lib. 1. Famil. Epist. 7. Sic, *Gratulor tibi de reditu tuo*, ad Attic. lib. 4. epist. 1. bin erfreut / ist mir lieb. *Mihi & gratias agebant boni viri, & nomine tuo gratulabantur*, Idem Philipp. 1. cap. 12. Et, *Omnes publice ad me venerunt gratulatum*, Idem in Pis. c. 22. ¶ 2. Dicebant & *in aliquo gratulari.* Cicero: *Qua in re ita gratulor tibi vehementer*, lib. 6. ad Famil. Epist. 11. ¶ 3. Et cum ablativo sine præpositione. *Gratulor tibi affinitate viri optimi*, Cœlius ad Cic. lib. 8. famil. ep. 13. pr. Et in Sallust. declamatione: *Populus Romanus adventu meo gratulatus est.* ¶ 4. Et cum accusativo & dativo simul. *Appellat hominem, & ei voce maximam victoriam gratulatur*, Cic. Verr. 2. cap. 7. Est etiam, ubi *Pro* loco *De* cum hoc verbo ponitur. Plinius lib. 4. epist. 27 *Temporibus nostris gratulare pro*

pro ingenio tali. Sed *Gratulor in adventum*, ich heisse dich willkommen seyn / sey mir GOtt willkommen / Terent. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 28. Suetonius Claudio cap. 6. *Cum oppressum Sejanum apud eosdem gratularetur.* ¶ Sed in illo Terent. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 6 *Desine Deos uxor gratulando obtundere, Tuam esse inventam gnatam*, idem videtur esse gratulari, quod gratias agere. Vide Nonium.

¶ Gratulatio, Glückwünschung / Frolockung / öffentlich Danck- und Freudenfest. Cic. lib. 2. famil. ep. 7 *Sera gratulatio reprehendi non solet*, &c. Ac idem in Pison. cap. 3 *Mihi pop. Rom. non unius diei gratulationem, sed æternitatem immortalitatemque donavit.*

¶ Gratulator. Cic. 2. de finib. cap. 33 *Fit, ut gratulator lætior sit, quàm is, cui [quis] gratuletur.*

¶ Gratulatorius. Capitolinus in Max. & Balbino cap. 17. *Gratulatoriam epistolam subdidi.*

¶ Gratulatorie, adverb. Augustinus Confess. lib. 8. cap. 6 *gratulatorie miratus est, quod* &c.

¶ Gratulabundus. Livius lib. 7. cap. 33. extr. *quo se omnis multitudo gratulabunda effudit.* Gellius lib. 3. c. 15 *Populus gratulabundus flores in eum jecit.*

¶ Congratulari. Cicero pro Plancio cap. 27 *Haud scio, an plus mihi profuerit, quam si mihi tum essent omnes congratulati.* Et pro M. Marcello cap. 6 *felicitati tuæ congratulabere*, Sich mit einem freuen und Glück wünschen.

¶ Congratulatio. Cic. ad Brutum epist. 3. *Omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatioque me commovet.* gesamter Glückwunsch.

GRAVIS, e, wichtig / schwer. *Grave saxum, Gravia arma*, quæ magno pondere sunt & ægre feruntur. *Gravis armatura*, schwere Rüstung. Hirt. B. Afric. cap. 71 *gravis armaturæ miles.* Et, *Graviora tela*, Curt. 8. c. 13, 6. ¶ *Graves conciones*, apud Cæsar. lib. 2. de bello Civili cap. 18, acerbæ asperæque sunt & criminationibus plenæ: quemadmodum & *sententias graves* 1. Comment. de Bello Civ. cap. 2. & Cicero *graves sermones* lib. 1. Epist. 2. ad Quintum Fratrem dixit: & *grave Senatus consultum*, Catil. 1. cap. 1. ¶ *Gravis* etiam dicitur, qui molestus est & invisus. *Vereor ne tibi sim gravis*, Cic. Topic. cap. 1. ich habe Sorge / ich sey dir beschwerlich. Juvenalis Satyr. 6. v. 146

Jam gravis es nobis, & sæpe emungeris exi.

Sic *gravis odor*, Plin. lib. 11 cap. 7. Et *gravis halitus*, Colum. lib. 1. cap. 5. Et, *cibus gravis*, qui offendit atque ingratus est, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 9. Quanquam & pro noxio pestiferoque accipi potest. ¶ Nam & ita τὸ *gravis* sumitur. Sic *gravem auctumnum* Cæsar 3. Civ. cap. 2. & Horatius 2. Sat. 6. v. 19. *Cælum grave*, Suetonius Tiberio cap. 36. Et, *Graves chelydros* Virgilius 3. Georg. v. 415 dixit. Propert. lib. 4. Eleg. 1. v. 84

Et grave Saturni sidus in omne caput.

Livius lib. 7. cap. 6 *Grave tempus & forte annus pestilens erat.* Tacit. 5. Histor. cap. 7 *Eoque fœtus segetum putrescere reor cælo soloque juxta gravi.* Sic *gravis adversarius*, Suet. Ner. c. 54. *Gravis caussa*, id est, difficilis: *Damnum grave*, Ovid. 7. Metam. v. 553 *Pervenit ad miseros damno graviore colonos Pestis.*

Injuria gravissima, Plin. Paneg. c. 37. &c. In singulis his locis molestiam & acerbitatem significat. ¶ Est & gravidus. Ovid. 3. Fastor. v. 23

Somnus abit, jacet ipsa gravis: jam scilicet intra
Viscera Romanæ conditor urbis erat.

Nam *grave* dicitur, quicquid refertum, onustum, repletumque est, quemadmodum *gravem triumphum* Plinius Paneg. cap. 17. *Gravem apparatum belli* Florus lib. 3. cap. 5 dixit. Prudentius Hymno 3. καθημ. v. 78

Arbor onus tremefacta suum
Deciduo gravis imbre pluit.

Arbor gravis, i. e. plena fructibus, onusta pomis. *Grave* itaque dicitur & quod gravat, & quod gravatur. ¶ *Gravis* etiam languentem & infirmum notat, seu ex valetudine tardiorem & imbellem, der nicht wol fort kan. Virg. Ecl. 1. v. 50

Non insueta graves tentabunt pabula fœtas.

Graves, i. e. ex fœtu seu partu languidas. *Fœta* enim Virgilio, quæ peperit, ut recte Turnebus interpretatur. Celsus præfat. *Eademque ratione alios inter principia protinus esse cibo pleniore, alios exiguo: graviores que factos, qui se implerent.* Curt. lib. 7. cap. 5. n. 8 *Graves deinde avide hausto humore non sustinere arma, non ingredi poterant.* Livius lib. 2. cap. 18 *Quanquam ætate & viribus gravior*, Unvermögen. Hinc *Gravari* est, languere ex morbo, seu valetudine gravem esse, de quo suo loco. Sic *graves*, qui ex somno, cibo, vino languent ac torpent. Tacit. 4. Annal. cap. 22 *Plautius Silvanus turbata mente respondit, tanquam ipse somno gravis atque eo ignarus*, &c. Idem 2. Histor. cap. 21 *Aperti incautique muros subiere, cibo vinoque prægraves.* ¶ *Gravis homo* & dicitur, qui nihil nisi deliberato & ex consilio agit, aut facit, levique & temerario opponitur. Cic. 2. de off. c. 16 *Gravi vero homini, & ea, quæ fiunt, judicio certo ponderanti.* Cujusmodi viris cum multum tribuere omnes soleant, idcirco & *graves* dicuntur, qui auctoritatem habent, ansehnliche Leute. Vet. Gloss. *Gravissimo*, σεμνοτάτῳ.

¶ Graviusculus, diminutivum. *Graviusculus sonus*, Gell. lib. 1. cap. 11.

¶ Grăvitas, magnitudo, molestia, die Schweere. *Gravitas doloris*, grosser Schmertze: *gravitas cæli*, böse Lufft / Cic. 11. ad Att. epist. 22. *Gravitas & majestas in oratione*, Idem de Amic. c. 25. Græcis δεινότης dicitur. Et, *Gravitas sententiarum*, Cic. 2. de Orat. cap. 17. *Loqui cum gravitate*, Idem lib. 9. ep. 9 ad Atticum. *Gravitas vultus, morum*, Ansehnlichkeit / Ernsthafftigkeit. Apud Horatium lib. 1. sat. ult. v. 54 *Gravitas* vitium illud est, quod Græcis περιαυτολογία dicitur: cum quis de se multa gloriatur, & jactat, inque eo gravis ne molestus aliis est: unde & φορτικότης iisdem Græcis dicitur: quod *Gravitatem* Horatius eleganter reddit, ut ad eum Heinsius observat. Ad virtutem quando refertur, tum constantiam quandam in honestate decoreque servandis, unde auctoritas & existimatio nascitur, significat, & levitati opponitur.

¶ Graviter, beschwerlich / hefftig. *Graviter irasci*, Terent. Hec. 4. sc. 4. pr. hart zürnen. *Graviter ferre*, id est moleste, in Andr. a. 1. sc. 2. v. 20. Ita *graviter audire* apud eund. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 62. *Graviter in aliquem dicere*, beschwerliche Worte wider einen führen / Terent. in Adelph. act. 1. sc. 2. v. 60. Et, *Graviter accipere*, hoc animo iniquo, mit Unwillen auffnehmen / Cicer. 2. de Orat. cap. 52. *Gravissime affligi* Cæs. 4. Gall. c. 31. qui lib. 1. quoque de Bello Gall. cap. 14 elegantissime dixit, *consuesse deos immortales, quo gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundiores interdum res, & diuturniorem impunitatem concedere.*

¶ Pergrăviter a *Pergravis*. Cic. 1. ad Attic. ep. 10 *pergraviter offensum esse.*

¶ Prægrăvis, valde gravis. *Caput prægrave*, Plin. lib. 8. c. 21, allzu grosser Kopff. *Servitium prægrave*, Idem lib. 7. c. 8. *Prægrave imperium*, Curt. lib. 4. cap. 11. ein gar zu groß und weitläufftig Reich.

¶ Subgravis. Plin. 27. cap. 9 apud Froben. sed Dalechamp. & Harduin. simpliciter *gravis*.

¶ Semigrăvis, halbschweer. Livius lib. 25 cap. 24 *aut sopiti vino erant, aut semigraves potabant.* halb truncken.

¶ Gravēdo, κορύζη. Apul. 3. Florid. *Nares gravedine oppletæ, aures spiritu obseratæ, oculi albugine obducti*, der Schnuppen. *Gravedinem removere*, Cic. Attico lib. 10. ep. 16. extr. *Gravedini subvenire*, ibid. lib. 16. epist. 14. den Schnuppen vertreiben.

¶ Grăvedinosus, a, um, ad gravedinem proclivis. Cic. Tusc. lib. 4. c. 12 *Sunt alii ad alios morbos procliviores, itaque dicimus gravedinosos quosdam, quosdam torminosos, non quia jam sint, sed quia sæpe sint.* Item quod gravedinem affert. Plin. 18. c. 15. *ervum gravedinosum.*

¶ Graveŏlens, das übel riecht / oder stinckt. Virgil. 6. Æn. v. 201

fauces graveolentis Averni.

¶ Graveolentia, ut: *Oris graveolentia*, Plin. lib. 28. cap. 11. *halitus*, ibidem cap. 12. sub fin.

¶ Grăvo, gravare, premere, onerare, beschweren / ungern thun. *Nec me labor iste gravabit*, Virgil. 2. Æn. v. 708. *Gravatus somno*, voll Schlaffs / Plin. 26. c. 1.

¶ *Gravari* etiam est ex infirmitate languere, ex valetudine fieri ægrum & gravem. Capitolinus Antonino Pio cap. 12 *Cum alpinum caseum edisset avidius, nocte rejectavit, atque alterâ die febre commotus est. Tertia cum se gravari videret, M. Antonino Remp. & filiam præsentibus præfectis commendavit.* ¶ Gravor, gravari, significat etiam offendi, graviter ferre, sich beschweren. *Non gravabor breviter dicere, quid sentiam*, Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 23. Idem de amicitia cap. 5 *Ego non gravarer, si mihi ipsi confiderem.* Plautus Trinum. act. & sc. ult. v. 48. *Non gravabor, faciam ita ut vis.* Sæpe & cum casu construitur. Horat. lib. 4. od. 11. *Pegasus terrenum equitem gravatus.* i. e. Cui grave molestumque erat ferre. Lucanus lib. 5. v. 258

Seque putat solum regnorum injusta gravari.

Et lib. 7. v. 284

Romanos odere omnes, dominosque gravantur.

Suet. August. cap. 62 *Ampla & operosa prætoria gravabatur*, sie waren ihm verdrießlich. Sic Tiberio cap. 1. *Matrem Liviam gravatur:* & Nerone cap. 34 *Matrem hactenus gravabatur.* Videtur Deponens esse, sed non est, nec quartus casus id probat, quia OB, PROPTER subauditur. ut Silius lib. 2 v. 594

lucemque gravantur,

sind des Lebens überdrießig.

¶ Gravate, ægre, beschwerlich / ungern. Cicer. 3. offic. cap. 14. *Gravate ille primo. Quid multa? impetrat.* Idem 1. de Orat. c. 48 *non gravate respondere.*

¶ Gravatim, idem. Livius lib. 1. cap. 2 *Haud gravatim socia arma Rutulis junxit Mezentius.*

¶ Ingravate, non gravate. Ammianus lib. 17 cap. 21 [Vales. c. 10. extr.] *Obsecundabant imperiis ingravate.* Et lib. 18 cap. 2 extrem. *Quinquagenarias longioresque materias vexere cervicibus ingravate.*

¶ Gra-

¶ Grăvesco, gravescere, graviorem fieri. *Valetudo graveſcit*, Tacit. ann. 1. cap. 5. Nimt zu. *Mala publica indies graveſcunt*, Idem 14. cap. 51. A

¶ Grăvescere etiam dicuntur, imprægnatæ concepto fœtu. Virg. 2. Georg. v. 429

-- -- fœtus nemus omne graveſcit.

Plinius lib. 11. cap. 41 *Cameli lac habent donec iterum graveſcant.*

Composita a *Gravo* sunt:

¶ Aggrăvare, hoch beschweren und drücken. Plin. 18. c. 12. pr.

¶ Aggravatus, beschwert. Sueton. August. cap. 98 *aggravata valetudine ſuccubuit:* quod etiam forma non passiva cap. 1 vitæ Julii dixerat: *morbo aggravante.*

¶ Aggravescere. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 2. *Male metuo, ne Philumenæ magis morbus aggraveſcat*, ich fürchte die Schwachheit werde grösser.

¶ Degravare, beschweren / unterdrücken. *Etiam peritos nandi, laſſitudo & vulnera & pavor degravant*, Livius lib. 4. c. 33. drücken zu Grunde. Idem lib. 3. cap. 62 *Signis ex transverſo illatis degravabant cornu.* Et, Phædrus lib. 4. fab. 21 *onere degravati.* Ovid. 5. Trist. eleg. 3. v. 35 *degravet ulmum vitis.*

¶ Ingrăvare, graviter afficere. *Sævitia hiemis ingravat*, Plin. lib. 19. cap. 8.

¶ Ingravare, vide supra sub *Gravatim.*

¶ Ingravescere, schwer werden. Cic. ad Brut. epist. 10. *Malum indies ingraveſcit*, das Unglück wird täglich grösser. Idem de amicit. cap. 10 *Mutantur mores hominum, aliàs adverſis rebus, aliàs ætate ingraveſcente*, wenn sie älter werden. Idem pro Domo sua cap. 5 *Annona ingraveſcit*, das Getreid steigt / schlägt auff. B

¶ Prægrăvare, vehementer gravare. Livius lib. 10. cap. 23 *prægravata inhærentibus telis ſcuta.* Horat. lib. 2. Serm. Sat. 2. v. 77

-- -- -- -- -- -- corpus onuſtum
Heſternis vitiis, animum quoque prægravat una.

Sueton. Cæsar. cap. 76 *Prægravant tamen cætera facta, ut & abuſus dominatione, & jure cæſus exiſtimaretur.* Quasi dicat: Etsi magna clementia Cæsaris atque facilitas (de his præcesserat) fuit; tamen si contra appendas veluti, quæ per impotentiam designavit, graviora hæc erunt & præponderabunt, itaque adeo gravabant Cæsarem, ut indignius veniâ & jure cæsus videatur. Scite Horatius ad Augustum lib. 2. epist. 1. v. 13

Urit enim fulgore ſuo, qui prægravat artes
Infra ſe poſitas: extinctus amabitur idem.

id est, Alios ad invidiam is accendit, qui sua excellentia artifices se inferiores opprimit.

¶ Grăvĭdus, trächtig / schwanger. *Gravida e Pamphilo eſt*, Terent. a. 3. sc. 2. v. 33. ¶ 2. Tribuitur & aliis, ut, *Gravida tellus*, Ovid. 7. Metam. v. 128. *Pecus gravidum*, Virg. 3. Georg. v. 155. *Meſſes gravidæ*, Ovid. Metam. 8. v. 787. *Gravidas manus foras exportare*, mit vollen Händen. Plaut. Truc. act. 1. sc. 1. pr. C

¶ Prægravidus, valde gravidus. Statius lib. 6. Theb. v. 700

Molis prægravidæ caſtigat pulvere lapſus.

¶ Grăvĭdĭtas, Cicero 2. Nat. Deor. cap. 46 *A ſole illuminata graviditates & partus affert, maturitatesque gignendi.*

¶ Gravidare, fruchtbar oder trächtig machen / schwängern. *Terra gravidata ſeminibus omnia parit*, de Natur. Deor. lib. 2. c. 32. *Gravidari ex aliquo*, Epitome Victoris in Adriano. Adde, quæ Jo. G. Grævius ad Florum lib. 1. cap. 1 observavit, qui hoc verbum optimi seculi vocat, sed vulgo minus notum.

¶ Ingravidare, idem. Augustinus Confess. lib. 7 cap. 5 sub finem: *Talia volvebam pectore meo miſero, ingravidato curis mordaciſſimis.*

GRĔMIUM, quod est inter amplexum femorum, der Schoß. Terent. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 35. *Qui ſe in ſuo gremio poſiturum puerum dicebat*, das Kind auff den Schoß nehmen. Cic. 2. Divin. c. 41 *Puer lactens, in gremio matris ſedens.* Virg. 1. Æn. v. 718

Hæret, & interdum gremio fovet inſcia Dido.

Metaphorice, *Abſtrahi e ſinu gremioque patriæ*, Cicer. pro Cœlio cap. 24. hinweg gerissen werden. *Gremium terræ mollitum & ſubjectum ſemen ſparſum excipit*, Idem de Senectute cap. 15.

¶ An *Gremia ſarmenta* & *Gremiales arbores* Lege 7 § 12 Dig. de sol. matr. huc pertineant, vide in *Cremo*, in lit. C.

GREX, grĕgis, mascul. minorum est pecudum, ut, ovium, caprorum, eine Heerd. Juvenal. Sat. 2. v. 79 D

-- -- -- -- -- grex totus in agris
Unius ſcabie cadit, & porrigine porci.

Horatius etiam *avium* dixit *gregem*, lib. 1. epist. 3. v. 19. Aliquando tamen & de armento dicitur. Virg. Ecl. 6. v. 55

Aut aliquam in magno ſequitur grege.

Ubi Servius: *Notandum*, inquit, *gregem de bobus dixiſſe, cum proprie armenta dicamus. Licet G R E X ſit quorumlibet animalium congregatio. Sic Cicero in Philipp. Fudit apothecas, cæcidit greges armentorum.* Nec frustra addidit Poeta *magno*: ut ab ovino genere distingueret. Idem Servius ad illud ejusdem Virgilii 6. Æn. v. 38 *Nunc grege de intacto ſeptem mactare juvencos Præſtiterit.*

GREGEM, inquit, *pro armento poſuit. Sed hæc per Poëticam licentiam ſæpe confundit. Iſto loco proprie poſuit:*

Quinque greges illi balantum, quina redibant
Armenta.

Lucretius quoque de bovino genere lib. 2. v. 661 *Buceriæque greges.* Ubi videtur *Greges* in fœminino genere dixisse. Et Nonius etiam observat communis generis fuisse. Et, *Gregem equarum*, Cicer. in Verr. 3. cap. 10. *Dux gregis*, der Leithämmel / Brumochse. Ovid. 1. de Arte v. 326. ¶ *Grex hominum*, Gesellschafft. Terent. in Eunucho scena ult. v. 54 *Unum hoc vos oro, ut me in veſtrum gregem recipiatis*, ihr wollet mich euren Gesellen seyn lassen. *Grex amicorum*, Cic. lib. 1. ad Attic. epist. 18. Et, *Philoſophorum*, lib. 1. de orat. cap. 10. Præcipue autem de illa multitudine usurpatur, quæ vilitatem quandam atque contemtum habet. Horatius lib. 1. epist. 4. extrema:

-- -- Epicuri de grege porcum.

De scenicis Petronius:

Grex agit in ſcenâ mimum, &c.

Ita & Plautus eo vocabulo usus est: itemque Terentius Phorm. Prol. *Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt.* Item Suetonius Calig. cap. 57. De *Genethliacis* Juvenalis Sat. 10. v. 94 *De grege Chaldæo.* De agitatoribus idem Suetonius Nerone cap. 22. ¶ *Duo greges virgarum ulmearum* Plaut. Pseud. act. 1. sc. 3. i. e. fasces: quod dure a Plauto dictum Vossius censet lib. 4. Instit. Orat. pag. 103.

¶ Grĕgārius, ut, *Miles gregarius*, ex grege undicunque collectus, Sallust. Catil. cap. 37, & Cic. pro Planc. cap. 30. ein gemeiner Soldat. *Gregarius bos*, qui adhuc in grege pascitur. ¶ Est & qui gregi præest: Pastor, custos, Vet. Gloss. *Gregarius*, ἀγελάρχης, ποιμήν. Atque ita *gregarios paſtores* dixit Columella principio lib. 6. & Apulejus lib. 7 p. 194 *gregarium* appellat, quem paullo ante dixerat *equiſonem armentarium.*

¶ Grĕgālis, ex eodem grege, ut, *Equi gregales*, Varr. 2. de R. R. cap. 7. *Clodii gregales & conſiliarii*, Cic. Arusp. R. cap. 25. Et, *Catilinæ gregales*, id est, Sodales, Rottirer / Cicero pro Dom. cap. 28. ¶ 2. Gregale etiam vulgare dixit Seneca, ut *Poma gregalia*, lib. 1. de Benefic. cap. 12. gemein / gering. De voce *Gregarius* & *Gregalis*, vide & Barthium lib. 9. Adversar. c. 4. pag. 1865.

¶ Grĕgātim, adverbium, conjunctim, simul, una, mit Hauffen / Hauffenweise. Plin. lib. 8. cap. 5. pr. *Elephanti gregatim ſemper ingrediuntur.* Et Cic. in Verrem cap. 57 *Videtis cives Romanos gregatim conjectos in latomias.* Et Seneca de Benefic. lib. 6. cap. 32 de Augusti filia: *admiſſos gregatim adulteros.*

¶ Grĕgare, verbum. Statius 1. Achill. v. 372

Qualiter Idaliæ volucres ubi mollia frangunt
Nubila, jam longum cæloque domoque gregatæ, &c.

Paullinus ad Nicetam, v. 215

Et ſua Beſſi nive duriores,
Nunc oves facti, duce te gregantur
Pacis in aulam.

¶ Aggrĕgare, an sich rotten. Cic. pro Muræn. cap. 7 *Ego te ſemper in noſtrum numerum aggregare ſoleo*, zu unsern Hauffen rechnen. *Ad amicitiam alicujus ſe aggregare*, sich zugesellen / Cæs. 6. Gall. c. 11.

¶ Congrĕgare, conjungere. *congregare ſe cum æqualibus*, Cic. 5. Fin. cap. 15. sich mit seines gleichen versammlen. *In unum locum congregare*, auff einen Ort zusammen bringen / Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 8.

¶ Congregatio. Versammlung. Cic. 3. de Fin. cap. 20 *Facile intelligitur, nos ad conjunctionem congregationemque hominum, & ad naturalem communitatem eſſe natos.*

¶ Congregator, qui congregat. Arnobius lib. 6. p. 199 *Phidias qui Jovem fecerat, ſciebat aurum fuiſſe, lapides atque oſſa informia, diſparata, confuſaque, ſeque horum omnium congregatorem atque vinctorem.*

¶ Congrĕgātim. Prudentius Hymno Jejunant. v. 143

Curſant per ampla congregatim mœnia.

¶ Congregabilis, gesellig / so sich zusammen hält. *Examina apum congregabilia natura*, so von Natur leichtlich zusammen zu halten seyn / Cic. off. lib. 1. c. 44.

¶ Congregem Apulejus lib. 7. de A. A. dixit: *Equinis armentis namque me congregem paſtor egregius, mandati dominici ſerius auſcultator, aliquando permiſcuit:* tanquam a *Congrex*, sicut a Segrex, segregem.

¶ Sĕgrĕgare, separare ab aliorum numero vel grege, absondern / aussondern. Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 56. *Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras*, du wollest sie nicht von dir stossen / oder sitzen lassen. *A numero civium ſegregari*, Cic. pro Arch. cap. 2.

¶ Seneca & *Segregem vitam* dixit, pro solitariâ, à *Segrex*, lib. 4. de Benefic. cap. 18. Prudentius Hamartigen. v. 803. *ſegrege forma:* & antea v. 66. *ſegrege regno.*

¶ Reperitur, *Segregus, a, um.* Ausonius Parental. Carm. 9

Ipſe tuo vivens ſegregus arbitrio.

¶ Segregatim, abgesondert. Prudent. Hamartig. præfat. v. 39 de Marcione: *Et ſegregatim Numen æternum colens.*

GRIPHVS, rete, sagena. ¶ Apud Gell. legitur, lib. 1. cap. 2. pro sermone intricato, seu ænigmate, *Griphos dissolvere*, verwirrete Rätzelreden aufflösen / γρῖφον, insolubile dicunt Græci. Vid. Sphingem Heidfeldii, & Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 203.

Groma, vide post *Gruma*.

GROSSVS, i, masculinum & fœmininum, ficus quæ nondum maturuit, eine unzeitige / unreiffe Feigen. *Grossi in aquâ cocti*. Celsus lib. 5. Et, *crudæ grossi verrucas tollunt*, rohe unzeitige Feigen / Plin. lib. 15. cap. 18. ὄλυνθον Græci vocant.

¶ Grossulus, ὀλύνθιον, diminutivum, Columell. de Arboribus cap. 21.

GROSSVS, a, um, corruptum ex *crassus*. Sulp. Severus Dial. 1. de virtutib. Monach. Orient. cap. 21 *Vestem respuit grossiorem, indumentum molle desiderat*. Usus & B. Augustinus est, sed pro eo, *crassi* vocem substituendam putat Vossius de vitiis sermonis. Forte vulgare & sordidum est. Cujus generis vocabulis non raro usi sancti scriptores.

GRVMA, seu Groma (utroque enim modo exaratur hæc vox) *genus machinulæ cujusdam est, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod Græci γνώμονα dicunt*, ut Festus describit. Nonius *mensuram* vocat, *qua flexæ viæ ad lineam diriguntur*. Vet. Gloss. *Grumæ*, γνώμων. Vide Rigaltium Notis ad Agrimensores Veteres, p. 110. Itemque Salmasium exercitat. Plinian. p. 675 & seqq. qui & formam exhibuit. Pithœus loco mox allegando, in tertia flexione *gruma grumatis* dixit: Sed Veteres *Gruma grumæ* dixerunt. Hygenus de limitibus constituendis apud Rigalt. pag. 163, *Posita auspicaliter gromâ, ipso forte conditore præsente, proximum veri ortum comprehenderunt*. *Groma posita*, sextus casus est. Vetus scriptor de Variatione fluminis apud eundem pag. 295. *Emissum perpendiculum cum semper signum ceciderit, percutis grumam*. Paullo post: *manente gromâ, dictabis rigorem*.

¶ Gromatica, disciplina ipsa, seu ars, apud Cassiodorum, ut vere restituit Pithœus lib. 2. Subsec. Lect. cap. 14.

¶ Gromatici, ipsi Professores ejus artis.

¶ Grumare, metiri. Vet. Gloss. *Grumat*, μετρεῖ: ἰξισοῖ.

¶ Degrumari, in Deponenti Ennius & Lucilius dixère apud Nonium.

¶ Idem Nonius *Grumes* quoque interpretatur *loca media, in qua directæ quatuor congregantur & conveniunt viæ*.

¶ Grumus etiam dicitur agger, a congerie, ut Nonius vult. Hirtius, seu Oppius, de Bello Hispan. cap. 8. extr. *Grumus est excellens natura, qui appellatur, castra Postumiana*. Et cap. 24 *Neque tamen æquo loco sui potestatem faciebat, sed ex grumo excelsum tumulum capiebat*. Inter terminorum species, *Grumos* antiquus auctor nominat, apud Rigalt. pag. 320. Charisius lib. 1. Grammat. cap. 12 τῶν ὅρων λίθους interpretatur. In pratis *grumi* sunt, ubi terra aggestitia tumet, & fœnisecis ferramentum offendit, ein Hübel / ein Erdhauffe. *Grumus salis*, ein Saltzhäuffgen / Plin. lib. 33. c. 4, uti vulgo legitur: Harduinus autem ex MS. *gemino*. Vide notam ejus 25. Columell. lib. 2. cap. 18 *Tum glebas sarculis resolvemus & inducta crate coæquabimus, grumosque, quos ad versuram plerumque fractæ faciunt crates, dissipabimus*.

¶ Grumulus, i: Plinius lib. 19. cap. 6 *Quidam ulpicum & allium in plano seri vetant, castellatimque grumulis imponi*, häuffen.

GRVNDA, tecti prominentia. Gloss. Vet. Gloss. Grunda, στέγη, καὶ τὸ ὑπὲρ τὸν πυλεῶνα ἐξέχον. Item: ὑπόστεγον.

¶ Grundilis vel Grundulis hinc formari videtur. ut *Grundiles Lares*, apud Arnob. lib. 1. pag. 15. Appellationis rationem Vossius prodidit Etymol. p. 502. Alii a *grundire* pro *grunnire* hos Lares ita appellatos volunt, ut in *Grunnire* dicturi sumus.

¶ Suggrundæ, &

¶ Suggrundia, plur. partes tecti prominentes, quibus stillicidia a parietibus arcentur. das Vordach / so den Regen von Wänden abhält. Varro lib. 3. de R. R. cap. 3 *Apes subter subgrundas villatico usæ tecto*. Et Vitruvius lib. 10. cap. 21 pr. *Testudo habet superne subgrundas proclinatas*. Plinius lib. 25. cap. ult. sect. 102, *Hypogeson in suggrundiis fere nascitur*.

¶ Subgrundatio, idem. Vitruvius lib. 4. cap. 2 *canterii prominentes ad extremam subgrundationem*. Proprie ædificatio subgrundiorum.

¶ Suggrundarium, sepulcrum infantium. Fulgentius Planciades lib. de Sermone Antiquo: *Suggrundaria antiqui dicebant sepulcra infantium, qui nec dum XL dies implessent*. Adde Voss. c. l.

GRVNNIO, grunnire, porcorum est. Grunzen. Exempla Varronis, *grunnit porcus*; & Laberii, *grunnientem adspexi scrofam*, Nonius profert. Adde Juvenal. Satyr. 15. v. 22 de Ulyssis apud Circen sociis: *Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis*.

Idem Nonius *grundire* veterum auctoritate pro *grunnire* scribit: indeque *Grundules Lares* interpretatur Romæ constitutos ob honorem porcæ, quæ triginta pepererat. Idem Diomedes, vetustus grammaticus, lib. 1. ex Cassio Hemina probat, pag. 379 ed. Putsch. Addit quoque Diomedes: *Veteres Grundire dicebant*.

¶ Grunnitus, das Grunzen / Schreyen der Schweine. Cicer. 5. Tuscul. cap. 40 *Non audiunt grunnitum, cum jugulatur sus*.

GRVS, is, dubium, Kranich / quod vernaculum ex Græco γέρανος, factum videtur. Avis Cereri sacra. Porphyr. lib. 3. περὶ ἀποχῆς: *Grues per autumnum in loca calidiora discedunt, ducem sequentes, quem eligunt: In agmine extremo, qui per vices cæteris acclament, dispositos habent, volando trianguli formam efficiunt*, Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 49. Cum vocem mittunt vel clangunt, proprie *Gruere* dicuntur; ut sues *grunnire*; ut Festus auctor est. Hinc *congruere* & *ingruere* verba, de quibus suis locis. Tam longe exaudire grues, quam homo videt, Porphyrius auctor est lib. 3. περὶ ἀποχῆς, pag. 264. Vide Barth. ad Claudian. pag. 431. seqq.

¶ Pulli gruum *Vipiones* vocantur. Plin. lib. 10. cap. 49.

¶ Gruo, gruere, Gruum proprium. Gloss. Vet. *Gruunt*, γερανίζουσιν. Hinc

¶ Congruo, ĕre, convenire, consentire. überein kommen / zusammen stimmen. Festus: *GRVERE*, inquit, *dicuntur grues: ut sues grunnire. Unde tractum est* congruere, *hoc est, convenire. Quia id genus volucrum minime solivagum est*. Non prætermittendus est & Johan. Sarisberiensis locus super hoc verbo lib. 2. de nugis Curialium cap. 13. *GRVS*, inquit, *semper affert, quod expetit: unde &* gruere *verbum ambiguum est. A quo* congruere, *quod proficit; &* ingruere, *quod officit. Unde illud*

- - *bis vitibus ingruit imber*.

Terent. Eun. a. 5. sc. 9 initio:

- - *nam in me plane Dii potestatem suam*
Omnem ostendere, cui tam subito tot congruerint commoda.

Congruerint, i. e. simul venerint, contigerint. Sic Tacitus pro *coincidere*, sive simul incidere, usus est 1. Hist. cap. 7, *Forte congruerat, ut Clodii Macri & Fontei Capitonis cædes nunciarentur*. Item Annal. 12. cap. 6. *Datum ab ea fœcunditatis experimentum, & congruere artes honestas*: CONGRVERE, i. e. simul colludere, accedere &c. Contraria sunt, differre, diffidere, discrepare. Terent. in Phorm. a. 4. sc. 5. v. 14 *Mulier mulieri magis congruit*, Weiber soll man mit Weibern handeln lassen. Sic igitur utimur, *congruere alicujus ingenio*, vel, *cum ingenio*. Cic. de Amicit. cap. 8 *Cum moribus & natura alicujus congruere*. Idem ad Atticum lib. 2. ep. 8 *ejus sermo cum literis tuis congruit*, seine Rede stimmt überein mit deinen Brieffen. Et, *Congruere sententiæ Deorum*, id est accommodari, seu consentire cum ea, apud Nepotem in Lysandro cap. 3. Dicitur etiam *Congruere inter se*, übereinander halten / der Sachen eins seyn. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 19

Ne nos inter nos congruere sentiant.

In quo versu *congruere* secundæ conjugationis est, & tertiam longam habet: alias enim laboraret versus. Multa enim verba veteres in secunda, & tertia simul declinârunt: ut Fervēre, & Fervĕre; Fulgēre, Fulgĕre &c.

¶ Congruus, congruens, conformis, aptus. Apul. Milesf. lib. 6 *Jam faxo nuptias non impares, sed legitimas & juri civili congruas*. Et Palladius lib. 1. cap. 12 *congruis cæli regionibus*. Antiquiores, qui usi sint, vix habemus.

¶ Congruens, idem, & antiquius. Cicer. lib. 7. epist. 23 ad Fab. Gallum: *erat aptum bibliothecæ, studiisque nostris congruens*. Et Plinius Panegyr. cap. 38 *Congruens erat eandem immunitatem obtinere*. & ibidem cap. 91 *congruens tenor vitæ*. Superl. *congruentissimus* est Tertulliani extremo lib. de Anima: *Congruentissimum est, animam licet non exspectata carne, puniri, quod non sociata carne commisit*. Et Augustinus sub finem lib. 8 Confession. *congruentissimum suis moribus*.

¶ Congruentia, similitudo, Gleichheit / symmetria. *Congruentia morum*, Sueton. Oth. cap. 2. *Congruentia pronunciandi*, Apulej. Apol. p. 283. ed. Elmenh. Et, *congruentia partium*, Augustin. Civ. D. lib. 22. cap. 20.

¶ Congruenter, gleichförmig / gemäß. Cic. de finib. 3. cap. 7. *Congruenter naturæ convenienterque vivere*, der Natur gemäß leben. Augustinus epist. 19 cap. 2 *Invidiam congruentius devitare non posset*. Idem lib. 1. Retractat. cap. 7 *Omnia deficientia sic ordinantur, ut ibi sint, ubi congruentissime possunt esse: quia & illi, qui non recurrunt, congruentissime in pœna sunt*. Tertullian. de Pudicitia cap. 8 extr. *Meminimus & histriones cum allegoricos gestus accommodant canticis, alia longe a præsenti & fabula & scena & persona, & tamen congruentissime exprimentes*.

¶ Incongruus, non congruus, ejusdem ætatis, qua *congruus* erat. Apulejus lib. 3. de Dogm. Platon. post princip. *incongruæ inter se propositiones*.

¶ Incongrue, adverb. Augustinus ad Hieronym. epist. 9. cap. 4 *Quod si facere vellet; nec mendaciter, nec incongrue faceret*.

¶ Incongruens idem quod incongruus, sed præstantioris usus. ungereimt / unbequem. Plinius lib. 4. epist. 9 *Alteram sententiam dissolutam atque etiam incongruentem vocant*. Gellius lib. 12. cap. 5, *Stoica disciplina pleraque incongruens est*.

¶ Incongruentia, æ, inconvenientia. Tertullianus adv. Marc. lib. 2. cap. 25 *infirmitates & incongruentias interpretandas purgandasque pertendam*. Et Lactantius lib. 5. cap. 13 sub fin. *Seneca incongruentiam hominibus objectans*. Et Augustinus Civ. Dei lib. 22. cap. 19 *incongruentia partium*.

¶ Incongruenter, adverb. inconvenienter. Tertullian. de Baptismo cap. penult. *Nec incongruenter quis ad figuram interpretabitur.*

¶ Ingruo, ingruĕre, invadere, irruere, impetum facere, ut Servius interpretatur, einfallen. Vide & supra in *Congruo*. Virg. 12. v. 628 *Ingruit Æneas Italis, & prælia miscet*, setzet auff sie zu. *Æstas ingruit*, Colum. 11. cap. 3. *frigus* Idem lib. 4. cap. 29. Sic *nox, metus ingruit*, fällt ein. *Senio ingruente*, Plin. lib. 5. cap. 52. *Ingruente fato*, Livius lib. 4. cap. 32. *Morbi ingruunt gentibus universis*, Plin. lib. cap. 50. extr. Kranckheiten setzen zu / und fechten an alle Völcker. Quod Livius cum præpositione expressit lib. 4. cap. 30 *morbi in agrestes ingruerant*.

GRYLLUS, i, bestiola, similis locustis, sine pennis, Feldheymen/ oder Feldgryllen. Plin. lib. 29. cap. 6. *Blattæ*, Heymen / Vide suo loco. Grylli nomine Dialogum scripsit Plutarchus.

¶ *Grylli*, etiam picturæ ridiculæ genus: *gradesco* Itali vocant. Plinius lib. 35. cap. 10. sub fin. *Idem* (Antiphius) *jocoso nomine GRYLLUM ridiculi habitus pinxit. Unde hoc genus picturæ GRYLLI vocantur.*

GRYNAEUS, Apollinis cognomen, a Grynæo nemore, in Joniæ finibus, a Gryno filio consecratum. Alii tamen a *Gryna* Mysiæ civitate deducunt, a *Gryno* Euripili filio sic nominata. Vide Servium ad illud Virgilii Ecl. 6. v. 72

His tibi Grynæi nemoris dicatur origo.

¶ Grynæa, sacerdos Apollinis. Silius lib. 13. v. 400

Sic ad Grynæam, quæ tum sub nomine Phœbi
Autonoe tripodas sacros antrumque tenebat, &c.

GRYPHES, vel quod rectius *grypes*, à *gryps*, Γρύψ: Ita enim in veteri Glossario: *Grupes*, Γρύπες [*u* enim pro *y* antiqua scribendi ratione] & *Gryphi* à *gryphus*, Greiffen. Genus ferarum in Hyperboreis montibus: omni parte leones sunt, alis & facie aquilis similes, equis vehementer infesti, Apollini consecrati, ut Servius de iis ad illud Ecl. 8 scribit:

Jungantur jam gryphes equis.

Animal est, Plinio auctore, fabulosum. Quod & aliis scriptoribus plerisque videtur. Inter quos Cardan. de subtil. lib. 17. c. 97. Plin. lib. 11. c. 49. Arrian. lib. 5. Nieremberg. lib. 5. c. 22. Sed hic distinguit Keckermann. disp. 18. problem. 11. Conf. Voët. dispp. Theolog. Tom. 1. p. 728. Mela in Scythiæ Europææ descriptione, *Gryphi*, inquit, *sævum & pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egestum mire amant, mireque custodiunt, & sunt infesti attingentibus.* Huc pertinet illud Plauti Aul. act. 4. sc. 8

Picos divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego solus supero.

Nam *pici* iidem, qui *Gryphes*. Nonius: PICOS, *veteres esse voluerunt, quos Græci* Γρῦπας *appellant. Et hi ex montibus Hyperboreis aurum effundere creduntur.* Dicuntur & Arimaspi exercere cum Gryphis certamina, mira cupiditate & feris custodientibus aurum, & Arimaspis rapientibus, ut verba Plinii sunt lib. 7. cap. 2. Idem tamen *Gryphes* inter fabulosas aves enumerat lib. 1. cap. 49. quod & alii plerique sentiunt, ut & ante monebamus. De iis ita Vadianus:

Igne micant oculi, curvatur acumine rostrum,
Sibilat & grandi lingua retorta sono.
Fulta toris cervix praeacutis auribus exta.
Fonsque minax acris signa vigoris habet.
Horrescunt villis armi crispantibus atri,
Et nodum hirsuto turbine finis habet.

Guajacum, ut lignum guajacum, vide *Hebenus*.

GUBERNO, gubernare, regere, administrare, regieren/ walten. Cic. lib. 2. famil. ep. 7 *Te hortor, omnia gubernes & moderere prudentia tua.* Idem ad Attic. lib. 6. epist. 3 *Sed hæc Deus aliquis gubernabit*, das wird GOtt walten.

¶ Gŭbernator, κυβερνήτης, quemadmodum a κυβερνᾶν, *gubernare* factum videtur. Rector proprie & moderator navis, der Schiffmeister / Fährmeister. Vid. Scheffer. de Milit. Naval. lib. 4. cap. 6. Cicero in Philipp. 7. extrema: *Summi gubernatores in magnis tempestatibus nonnunquam a vectoribus admoneri solent.* Et Seneca in Epist. 85 *Tempestas & procella nocet gubernatori, non tamen illum deteriorem facit.* Et Plin. lib. 9. Epist. 26 *Nequaquam par gubernatoris est virtus, cum placido, & cum turbato mari vehitur.* Apulejus de Mundo: *Postremò, quod est in triremi gubernator, in curru rector, præcentor in choris, lex in urbe, dux in exercitu; hoc est in mundo Deus.*

¶ Gubernatrix, Terent. in fine Eunuchi: *An fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit*, so dieses alles also regieret und angefüget hat. Cic. de orat. lib. 1. c. 9. extr. *Ista præclara gubernatrice, ut ais, civitatum, eloquentia Rempub. dissipaverunt.*

¶ Gubernatio, die Regierung/ Regiment. Cicer. 2. de Invent. cap. 54 *Continentia est, per quam cupiditas consilii gubernatione regitur.*

¶ Gubernācŭlum, Clavus navis, Πηδάλιον, das Steuerruder / so das Schiff lencket. Metaphora locutiones elegantes præstat, ut, *Accedere ad gubernacula Reipub.* sich des Regiments anmassen. Cicer. 1. de Invent. cap. 3 *Cum ad gubernacula Reipub. temerarii, atque audaces homines accedunt, maxima ac miserrima naufragia fiunt.* Et, *Tenere clavum, & tractare gubernacula Reip.* Cic. pro Sextio cap. 9. Idem pro Rosc. Am. cap. 18 *sedere ad gubernacula reipublicæ*: Et, *Tradere oratori gubernacula civitatum regendarum*, lib. 1. de Orat. cap. 49. das Regiment übergeben und einräumen. *Recedere a gubernaculis*, von der Regierung abtreten / Idem lib. ult. fam. epist. ult.

¶ Guberna, pro gubernaculis Lucretius & Lucilius dixerunt, ut Nonius observat. Et

¶ *Gubernium*, pro Gubernatore Nævius apud Gell. lib. 16. cap. 7. Sed hæc antiquis relinquenda sunt.

¶ Adgubernare. Florus lib. 2. cap. 8 ineunte, *Adgubernante fortuna.* Idem lib. 3. cap. 5. n. 16 *pedibus iter adgubernans*, de natante.

GULA, Oesophagus, fistula per quam cibus descendit der Schlund/ die Kehlen. *Gulam laqueo frangere* Sallust. dixit Catilin. cap. 55. mit dem Stricke würgen / hencken. ¶ Pro vorandi cupidine studioque Suetonius *gulam* posuit, Vitellio cap. 7, *Galba præ se tulit nullos minus metuendos, quam qui de solo victu cogitarent, ac posse provincialibus copiis profundam ejus expleri gulam.* Martial. lib. 14. Epigr. 220

Cocus domini debet habere gulam.

¶ *Gula follis*, Plaut. Aulul. act. 2. sc. 4, 23. das Loch am Blasebalck.

¶ Gūlōsus, vel vorax, vel gulæ delicatæ, fressig / der ein verwehnetes Maul hat. Hieronym. Epist. 7. ad Lætam, *Gulosa abstinentia*, de Isidis & Cybeles sacerdotibus loquens, qui continentiæ specie implebantur nitidissimis cupediis. Compar. Gulosior. Martialis lib. 7. Epigr. 20

Nihil est miserius, nec gulosius Sanctrâ.

Eleganti translatione idem Martial. lib. 10. Epigr. 59. in Lectorem delicatum:

Consumpta est uno si lemmate pagina, transis;
Et breviora tibi, non meliora placent:
Dives & ex omni posita est instructa macello
Cœna tibi; sed te mactea sola juvant.
Non opus est nobis nimium lectore guloso,
Hunc volo, qui fiat non sine pane satur.

¶ Gulose, ut, *Gulosius condire cibos*, hoc est, ita condire, ut nulli parcatur sumtui, modò gula iis afficiatur, apud Columell. in Præfat. lib. 1. leckerhafft. Martialis lib. 3. Epigr. 22 *Nil est, Apici, tibi gulosius factum.* Et Tertullianus de Resurr. Carnis cap. 1 *gulosissime nutrit.*

¶ Gŭlo, onis, ein Prasser / Naschmaul / der gerne gute Bißlein isset / Apulejus Apolog. *Gulones omnes qui impenso pretio a piscatoribus mercantur.* ¶ 2. Gulo animal est in Septentrione, Lithuania scilicet & Moscovia, (alibi enim nusquam reperitur) voracissimum & inutile, magnitudine canis, facie felina, corpore & cauda vulpinis, colore nigro, vescitur cadaveribus, adeò ut extendatur & infletur tympani instar. Repletum ventrem inter duas arbores stringit, ut exerementa protrudat: post quod ad cadaver redit, aut aliud quærit, seque eo denuò distendit, ein Vielfraß / *Rossomacam*, Sarmatæ vocant, Suedi, Jerff/ Gesner. ex Olao Magno. Si hiæna aut crocuta animal illud non est, cognatum certe est, idem.

¶ Degŭlare, quod Nonius *gulæ dare* exponit, atque in id Afranii locum subjungit, quo est, *degulasse oportuit.* Adde Charisium lib. 1. p. 80; & in fragmento Plautus *postquam degulato patrimonio pauper est factus.*

¶ Degulator, ein Schlemmer. Apulejus Apol. p. 322 *Omnia in paucis annis sic degulator studiose in ventrem condidit, & omnimodis collurcationibus dilapidavit.* Veteres Glossæ & simplex habent: ita enim in illis legas: *Gulatores* λάγνοι, μήκωνες, καταφαγᾶδες. ¶ Subgularis, are: quod sub gula est: ut *Sevum subgulare*: Vide *Sevum*.

GUMIA vox antiqua, gulonem, sive lurconem significans. Josephus Scaliger Conject. in Varron. à Græco γόμος deducit, quod significat πλήρωμα τῆς νεὼς ἔρμα. *Saburram* Latini vocant. Lucilius apud Fest. in voce *ingluvies*: *Quo veniunt illæ gumiæ, vetulæ, improbæ, ineptæ*, &c. Apulejus Apol. *Testimonium ex libello legi audisti gumiæ cujusdam & desperati lurconis*, &c.

GUMMI, neut. indeclin. κόμμι, ut, *Gummi optimum ex Ægyptia spina*, Plin. lib. 13. cap. 11. pr. Vel

¶ Hæc *gummis*, fœm. Sic enim apud Columellam legitur lib. 12. c. 50. *Nova dolia, liquida gummi perluere*, härtzen. & ibidem *crassa gummi*. Est enim gummi, liquor viscosus ex arboribus, *resina*, Hartz/oder was sonst aus den Bäumen durch die Rinden träufft.

¶ Gummitio, illinitio ex gummi, das Härtzen / Verkleibung. Columell. lib. 12. cap. 50. *in perpetuum una gummitione contenti sunt.*

¶ Gummosus, sive Gumminosus, gummi abundans, Plin. lib. 12. c. 9. de bdellio arbore: *Indicum humidius & gummosum.* Harduinus auctor est, in MSS. esse *gumminosum*.

¶ Gummeus, idem forsan. Ausonius Idyll. 6. v. 74

Gummea fletiferi jaculatur succina trunci,

ex Ulitii emendatione, qui *gummæ instar defluentia* interpretatur. Cæteri legunt *gemmea*.

GVRDI, orum. Quintil. lib. 1. cap. 5. *Gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi.* Usus hac voce & Laberius apud Gellium lib. 17. cap. 7. Narren.

GVRGES, itis, aquarum congeries profunda, supra quam aquæ in gyrum vertuntur, ein Wirbel auf dem Wasser/ tieffer Tümpfel. Martialis lib. 4. epigr. 66

Raptus flumineo venit de gurgite piscis.

Et pluraliter Statius lib. 4. Silv. 5. v. 40

- - Tuscis

Gurgitibus puer innatasti.

Pro palude posuit Avienus Arateis v. 381

Lernæi gurgitis hydra:

Pro mari idem, ibidem v. 41. v. 344. & Virg. Æn. 1. v. 118

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

¶ Per translationem *Gurges* pro gulone & lurcone prodigiose voraci usurpatur, quanquam eruditissimus Meursius hanc primariam vocis notionem existimat & inde translatam ad aquas, seu navivoros illos fluviorum vortices. A Græco enim γοργών, primò *Gurgen* deinde *Gurges* factum: ut *limen* & *limes* dicitur. Vide ipsum Mantissâ ad lib. de luxu Roman. cap. 12. Cicer. in Pison. cap. 17 *Ille gurges atque helluo natus abdomini suo, non laudi atque gloriæ*, ein Schlucker und Schlemmer. *Gurges & vorago patrimonii.* Hinc Fabius a devorato patrimonio *Gurges* cognominatus est. Macrob. 2. Saturn. cap. 9.

¶ A gurges, factum est verbum, *Ingurgitare*, quod est propriè absorbere; per metaphoram cibo & potu intemperanter se obruere, in sich schlucken. *Ingurgitare se vino, cibis.* Et, *Ingurgitare in se merum*, Plaut. Curcul. act. 1. sc. 2. v. 35. Et, *Ingurgitare se in flagitia*, id est, immergere, Cic. in Pison. cap. 18. sich in alle Schande und Laster stürtzen. Et Apul. lib. 3. de A. A. *Noctibus ac diebus nil quicquam rei, quàm merum sævienti ventri tuo soles aviditer ingurgitare.* Et lib. 7. p. 192 idem: *Poculis crebris grandibusque singulos ingurgitat.* einen besauffen/ truncken machen. Transfertur quoque ad alia, ut, *Ingurgitare se in Philosophiam*, Gellius lib. 5. cap. 16.

GVRGVLIO, fistula colli per quam spiritus commeat: Lufftröhre. Lactantius de opificio cap. 11 *Spiritus contra, qui est incorporalis, ac tenuis, qui spatium sibi facere non poterat, accepit viam fatalem, quæ vocatur GVRGVLIO. Is constat ex ossibus flexuosis ac mollibus, quasi ex annulis in catenæ modum compactis, & cohærentibus, patetque semper hinc transitus*, Vet. Gloss. *Gurgulio*, οἰσοφάγιον βρόγχη. Et pluraliter *Gurguliones*, Arnobius lib. 3. p. 107 dixit.

GVRGVSTIVM, obscura & latens taberna est Servio. ein heimlicher und unflätiger Hurenwinckel. Cicer. orat. in Pison. cap. 6 *Meministine, nescio quo e gurgustio prodire, capite involuto*, &c.

¶ Gurgustiolum. Apulejus lib. 1. de A. A. *Ergo brevitatem gurgustioli nostri ne spernas peto.* wolle mit unser schlechten Herberge vor lieb nehmen. *Larem parvulum*, post pauca hoc gurgustiolum salutat.

GVSTO, gustare, schmecken/ kosten/ anbeissen. *Aquam gustare* Cic. 7. fam. ep. 26. *Uva peracerba gustatu*, Cic. de Senect. c. 15. nisi ad nomen referre mavis. Per metaph. *Non gustarat illam tuam Philosophiam*, Cic. in Pison. c. 24. hoc est, cognoscere cœperat. Sic *primis labris aliquid gustare*, Et, *primoribus labris gustare aliquod vitæ genus*, apud Cicer. lib. 1. Nat. Deor. cap. 8, est leviter attingere, ein wenig berühren/ versuchen. *Gustare sermonem alicujus*, pro aucupari, sublegere, Plautus dixit Mostellaria act. 5. sc. 1. v. 13. Gustare etiam dicimur, quo ante cœnam parce ac leviter vescimur. Suetonius Augusto cap. 76 *Vescebatur & ante cœnam quocunque tempore & loco stomachus desiderasset. Verba ipsius ex Epistolis sunt*, NOS IN ESSEDO PANEM ET PALMVLAS GVSTAVIMVS. Vide Salmasium ad Vopiscum.

¶ Gustatus, nomen, gustatio, Kostung. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 63 *Gustatus pomorum.*

¶ Gustus, sensus, der Schmack. *Libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis gustum non habent*, Cic. 2. Philipp. c. 45. ¶ Gustus etiam sive *gustatio* dicebatur prima pars cœnæ, quæ & *antecœna* dicebatur, der erste Gang/ Vide Lips. lib. 3. Antiq. Lection. Sic Martialis lib. 11. Epigr. 52 *Hæc satis in gustu.* Columella *Panis potionisque bonitatem gustu explorare*, kosten.

¶ Gustulus, idem. Apulej. lib. 9 Ova *gustulum* dixit, quod ab ovis cœnam ordirentur antiqui. Vide Lipsium loco laudato pag. 93. Et lib. 2. Miles. p. 119 *Mellitissimum illud suavium impressi Fotidi. Tum illa cervicem intorsit, & ad me conversa limis & morsicantibus oculis ait: Heus tu, Scholastice, dulcem amarum* gustulum *carpis. Cave ne nimiâ mellis dulcedine, diutinam bilis amaritudinem contrahas.*

¶ Gustatorium, locus, ubi aliquid cibi interim capiebant, si justa cœna non vescerentur. Hoc enim *gustare* aliquando significat. Differt igitur à cœnatione: ibi enim justæ cœnæ. Plin. lib. 5. Ep. 6. *Gustatorium graviorque cœnatio margini imponitur.* Vet. Gloss. *Gustatorium*, γευστήριον. *Promulsidarem mensam* Petronius vocat, ubi vide interpretes.

¶ Apud Petronium tamen *gustatoria* sunt poculi genus, ex quo mulsum sumebant, quod in *gustatione* sive *antecœnâ* ponebatur. Antiqui enim in conviviis non temerè primam sitim nisi mulso sedabant. Vide Lips. lib. 3. Antiq. Lect.

Composita *a Gusto* sunt:

¶ Degustare, idem cum simplici. Plin. lib. 18. cap. 2. *Ne degustabant quidem novas fruges aut vina*, sie hätten neue Früchte oder Wein nicht ins Maul genommen. Cicer. ad Attic. lib. 1. ep. 16 *ex oratione pauca degustes.*

¶ Ingustare, gustandum dare, zu kosten geben. Tertullianus adv. Gnostic. cap. 7 *Jovi in media urbe sanguis humanus ingustatur.* Sed

¶ Ingustabilis, e, quod gustari non potest. *Fons ingustabilis*, Plin. lib. 2. cap. 106.

¶ Ingustatus, non gustatus. Horatius lib. 2. Satyr. 8. v. 30

Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi.

¶ Prægustare, *Cibos prægustare*, Credentzen. *Antonius non nisi prægustatos sumpsit cibos.* Plin. lib. 21. c. 3.

¶ Prægustator, Credentzer/ qui cibos principi prægustat, Suetonius Claudio cap. 44. Vide ibi Torrentium itemque Pignorium de Servis pag. 65. ¶ *Prægustator libidinum*, Cicer. pro Domo cap. 10.

¶ Regustare, Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 13. fin. *Crebro regusto tuas literas, in his acquiesco, tamen exspecto novas*, ich lese deine Brieffe offt wieder. *Bilem suam regustare*, id est, vomere. Seneca cap. 3 de Providentia: *Hi quidquid biberint, vomitu remetientur tristes, & bilem suam regustantes.*

GVTTA, æ, notum. *Assidua gutta lapidem excavat*, ein stätes Tröpfflein macht ein Loch in den Stein/ proverbiale est: κοιλαίνει πέτραν ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ, apud Galenum. Quod vulgo sic dicitur:

Gutta cavat lapidem non vi, sed sæpe cadendo.

Prius hemistichium Ovid. est lib. 4. de Ponto Epist. 10

Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu, &c.

¶ Eleganti metaphora Plaut. in Pseud. act. 1. sc. 4. v. 4. *Cui neque parata gutta consilii, neque adeò argenti*, nicht ein Stäubichen. Item Lucret. lib. 4. v. 1052

Hinc illi primum Veneris dulcedinis in cor

Stillavit gutta, & successit frigida cura.

¶ Guttula, diminutiv. Plaut. Epidic. act. 4. sc. 1. v. 27 *guttula pectus ardens mihi adspersisti.* Prov. *Minutæ guttulæ imbrem pariunt.* ψεκάδες ὄμβρον γεννῶσαι. Vide Chiliadas.

¶ Gutto, guttare, stillare. Vet. Gloss. *Guttat*, σάζει. Inde supersunt Participia.

¶ Guttatus, darauff Tropffen stehen. Martial. lib. 3. Epigram. 58

Et picta perdix, Numidicæque guttatæ.

¶ Ex Plinii lib. 20. cap. 8 vulgo aliud participium adducunt, *folia guttantia adstringunt:* verum Harduinus ex MSS. legit *gustantium os adstringunt*, qui verborum sensus planus & expeditus est.

¶ Guttatim, adverb. apud Plautum in Mercat. act. 1. sc. 2. v. 92, *Cor miserum meum guttatim contabescit*, verschwindet und fället dahin Tropffenweiß. *Pluvia guttatim labitur*, Arnob. lib. 2. pag. 84. Et Prudent. Cathem. 5. v. 22

Guttatim lacrymis stillat.

¶ Guttus, i, fuisse videtur poculi genus in sacrificiorum usu, aquam guttatim fundens, eine Gießkanne/ cujusmodi hodie utimur in abluendis manibus. *Faginus guttus quo sacrificaret*, Plin. lib. 6. cap. 38. ¶ Guttum vero Gellius appellâsse videtur *vasculum aut vitrum ad olei usum*, ein Oelkrüglein/ Salbenglas/ lib. 17. cap. 8.

¶ Guttulus, dimin. *Guttulam haurire ex guttulo*, Plauto tribuitur.

¶ Gutturnium, aliud vasis genus, ex quo aqua guttatim in manibus datur. Vel, quod guttas excipit. Gießfaß. Festus.

GVTTVR, λάρυγξ, orificium tracheæ arteriæ, der Anfang der Gurgel/ vulgo gutturis nodum vocat, den Knopff/ oder Knäufflein am Halse. Sed promiscue de arteria, aut parte, usurpatur. Ovidius 1. Amor. eleg. 13

Et liquidum tenui gutture cantat avis.

Et 3. Metamorph. v. 73

- - plenis tumuerunt guttura venis.

Antique virilis etiam generis est, quemadmodum *gutturem* quarto casu apud Plautum legimus Aulul. 2. sc. 4. v. 25, & Trinum. a. 4. sc. 3. v. 7.

¶ Gutturosus, cujus guttur intumescit, der einen grossen Knopff am Halse hat. Gloss. *Gutturosus*, λαιμαργος.

GYARVS, vel Gyăra, æ, & Gyaræ, Gyararum: Insula ex Cycladibus una, ad quam noxios Romani exulatum relegabant. Juven. Satyr. 1. v. 73 *Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere dignum,*

Si vis esse aliquid. Probitas laudatur & alget.

Dignum Gyaris, hoc est, deportatione & exilio. Idem Sat. 10. v. 169 *- - - angusto limite mundi,*

Ut Gyaræ clausus scopulis.

Singularem formam *Gyarus* habes apud Virg. 3. Æn. v. 76, & Statium 3. Theb. v. 438.

GYGES, Lydiæ rex, cui oraculum sciscitanti, ecquis se viveret felicior, Apollo prætulit Agelaum Sophidium Arcada, qui nunquam è tugurio suo fuerat egressus, Plin. lib. 7. cap. 46. Cic. lib. 3. offic. cap. 9. Val. Max. lib. 7. cap. 10. ¶ 2. *Gygis annulus*, Vide Chiliad. Erasmi. Plato Dialog. 10. de Repub. *Justè agendum est, sive Gygis quis habeat annulum, sive etiam Plutonis galeam*, Ποιητέον τὰ δίκαια, ἐάν τ' ἔχῃ τὸν Γύγου δακτύλιον, &c. Hic autem annulus hominem inadspicuum reddebat, si pala ejus ad palmam esset conversa, cum ipse tamen omnia videret: vide Ciceronem 3. de officiis & Tzetzen chiliad. 1. cap. 3.

GYMNAS, ădis, γυμνάς, Latina literatura, non semel apud Statium legitur, ut, lib. 3. Silv. 1. v. 43

— — — *hic ubi festa*
Gymnas, & insontes juvenum sine cæstibus iræ.

Et lib. 4. ejusdem operis Silv. 2. v. 47

— — — *Sic lubrica ponit*
Membra Terapnæâ resolutus gymnade Pollux.

Item lib. 4. Thebaidos v. 106

Chalcis, & Herculeâ turbatus gymnade vultus.

Et Prudentius 2. adv. Symmach. v. 516

oleoque & gymnadis arte
Unctis pugilibus.

Gymnas autem, ἀγὼν γυμνικὸς est, id est, certamen, in quo athletæ nudi certabant.

B ¶ Gymnasium, γυμνάσιον, templum Apollinis Lycii, ut Lucianus Anacharside seu de Gymnasiis auctor est, ubi athletæ & pugiles se exercebant. Sic appellatum, quod nudi ibi luctarentur: à γυμνὸς, nudus. Deinde omnibus hujusmodi exercitationum locis publicis id nomen impositum fuit, ut nulla nobilior urbs Græcorum aut colonia Græcanica esset, quæ careret gymnasio. Vide de Syracusano Nepotem Timoleonte extremo: de Nicænsi Plin. lib. 10. epist. 48, cui vere Trajanus epist. 49 respondet: *Gymnasiis indulgent Græculi.* In villis etiam gymnasia, Plin. lib. 2. epist. 17. n. 7. ¶ Hinc ad ludos literarios vox translata fuit, quia philosophi, rhetores & alii literarum professores loca publica, frequenti populo celebrata, vel docendi caussa, vel ut doctrinam suam ostentarent, sectabantur: quod cum aliter faceret Aristo, Plinius de eo lib. 1. epist. 22 dixit: *Non gymnasia sectatur aut porticus.* Sic Academiam Platonis scholam *nobilissimum orbis terrarum gymnasium* Servius Sulpicius vocat lib. 4. epist. 12 ad Ciceronem. ¶ Fuerunt Gymnasia & sepulturis destinata, ut ex Servii Sulpicii ad Ciceronem, dicta epistola; & Nepotis Timoleonte licet colligere. ¶ Arcesilai apud Stobæum est: πενία καθόλου γυμνάσιον ἀρετῆς ἔμπρακτον, *Paupertas efficax gymnasium virtutis est.*

C ¶ Gymnasticus, &

¶ Gymnicus, γυμναστικὸς, γυμνικὸς, adjectiva. *Exercitium Gymnasticum*, Plaut. Rudent. a. 2. sc. 1. v. 7. *Ludi gymnici*, Plin. 7. cap. 56. Et Cic. 2. Tusc. c. 26. pr. *Eorum ludorum, qui gymnici appellantur, magnus honos est.*

¶ Gymnastica, pars medicinæ apud veteres: Quintilianus lib. 2. cap. 15 *Exercitatricem* Latine dixit. Vide Mercurialem de Gymnastica.

¶ Gymnasiarchus, qui gymnasio præest. Exercitien-Meister / Fechtmeister. Cic. 6. in Verr. cap. 42 *demoliendum* [signum] *curavit Demetrius gymnasiarchus.* In marmore Anconitano: ΒΑΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΣ. Sidonius lib. 2. epist. 2 *Palæstritarum luctas, si obscenius involvuntur, casta confestim gymnasiarchorum virga dissolvit.* Vide Sirmondum ibi pag. 26.

¶ Gymnasiarcha, γυμνασιάρχης, idem.

¶ Gymnastæ. Indi qui centenos annos excedunt, Plin. lib. 7. cap. 2.

¶ Gymnosophistæ, Philosophi Indorum, qui ab exortu ad occasum perstiterunt contuentes solem immobilibus oculis, ferventibus arenis toto die alternis pedibus insistentes. Plin. ibidem. Apulej. lib. 1. Florid. *Sapientiam percolunt, tam magistri senes, quam discipuli juniores. Nec quicquam apud illos æque laudo, quam quod torporem animi & otium oderunt. Igitur ubi mensa posita, priusquam edulia apponantur, omnes adolescentes ex diversis locis & officiis ad dapem conveniunt. Magistri perrogant, quod factum a lucis ortu ad illud diei bonum fecerint. Hic alius se commemorat inter duos arbitrum delectum, sanata simultate, reconci-*

A *liata gratia, purgata suspicione, amicos ex infensis reddidisse: itidem alius sese parentibus quidpiam imperantibus obedisse: Et alius, aliquid meditatione sua reperisse, vel alterius demonstratione didicisse. Denique & cæteri commemorant. Qui nihil habet afferre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur.* Si satuti vitæ, in rogum se conjiciebant ardentem, ut finirentur. Vide Strabonem lib. 15. & Philostratum lib. 3. Cic. 1. Divin. cap. 33, aliosque ad Curtium notatos lib. 8. cap. 9, 32. Lucanus de iis lib. 3. v. 240

Quique suas struxère pyras vivique calentes
Conscendere rogos.

Cæterum duæ illorum fuerunt sectæ: BRACHMANES & SAMANAEI. Vide Porphyrium lib. 4. περὶ ἀποχῆς pag. 404. & seqq. Strabon. dict. lib. 15. Clement. Alexandrin. 1. Stromat. pag. 223. Tertullian. Apolog. cap. 41. & alios. Nomen a nuditate acceperunt. Nudi enim incedebant. Nam γυμνὸς nudus est.

¶ Progymnasma, προγύμνασμα, progymnasmata præexercitamenta. Sic enim vulgo Græcum nomen vertitur, Vorbereitungen / oder Vorübungen. Extant progymnasmata eloquentiæ Aphthonii, in Latinum conversa à Rodol. Agricola, libellus discentibus non inutilis.

GYNAECĒUM, γυναικεῖον, interior ædium pars, in qua mulieres apud Græcos colebant & lanæ dabant operam: non enim fas illas in celebritate versari. Terent. Phorm. a. 5. sc. 6. v. 23 *Ubi in gynæceum ire occipio.* Frauenzimmer. Appellatur &

¶ Gynæcōnītis, Gr. γυναικωνῖτις, sive γυναικονῖτις, dicitur enim utrumque. Usus Corn. Nepos in præfatione. Adde Vitruv. lib. 6. cap. 10. Grapald. de part. ædium lib. 2. cap. 5.

¶ Gynæcocratia, æ. Fœminarum, seu mulierum imperium; quod an probandum sit, an vero secus, ex Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 22. Lips. lib. 2. Monit. Polit. cap. 3. Adde Lans. Orat. pro Gall. p. m. 234. seq. qui teste VVilh. Schickardo de R. J. Ebræor. c. 1. theor. 3. rem totam αὐτοσχεδίως expressit hoc modo:

Apta quidem telæ, sed inepta est fœmina telo:
Indignumque viris, subdere colla colo.

GYPSUM, γύψος, *cognata calci res gypsum est*, Plin. lib. 36. cap. 24. Gyps oder Sparkalck.

¶ Gypseus, ex Gypso. Spartianus in Severo cap. 22. *Die Circensium cum tres Victoriæ more solito essent locatæ gypseæ cum palmis*, intellige Victoriæ simulacra gypsea. Hieronymus Epist. 23 ad Marcellam: *Illæ Christianos oculos scandalizant, quæ purpurisso & quibusdam fucis ora oculosque depingunt, quarum facies gypseæ, & nimio candore deformes, idola mentiuntur.*

¶ Gypsoplastes, γυψοπλάστης, ein Gypser. Cassiodorus lib. 7. cap. 5. *Instructor parietum, aut sculptor marmorum, aut gypsoplastes, aut musivarius*, &c.

¶ Gypsare. Apicius lib. 1. de re culinaria cap. 1. de conditura uvarum: *Vas, in quod uvas mittes, picari pariter & gypsari facies*, Unde

¶ Gypsatus, gypsatum, gypso inductum, mit Kalck beworffen / getünchet / weiß gemacht. *Pedes gypsati*, Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Manus gypsata*, Cic. lib. 7. fam. ep. 6. *Quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi vitio verterent*, hoc est, dolis ac fraudibus aliqua honesti specie prætextis. Ita & Plautus *homines se cera occultare* dixit, qui dolis aliquam bonam causam prætendunt.

GYRGATHUS, locus aut cubile in quo mente emoti, vincti & inclusi tenentur, ein Zucht- oder Narren-Hauß / Græcum est, γύργαθος. ¶ 2. Indicat Hesych. γύργαθον, dici etiam vas in quod pistor coctos reponit panes, ein Backtrog / vide in chiliad. Erasmi γύργαθον φυσᾷς.

GYRUS, γυρὸς, ambitus orbicularis, ein Kreiß / Ring / eine Krümme / verdrehter Sprung. *Homines secundis rebus effrenatos tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet*, Cicer. 1. offic. cap. 26. *Equum in gyrum cogere*, sich mit dem Pferde verdrehen. Ovid. lib. 3. de Arte v. 384

— — *in gyros ire coactus equus.*

D Et 2. Amor. eleg. 6. v. 33. *Ducere gyros*, sich drehen. *Ex immenso campo, in exiguum gyrum compellere*, Cicer. de Oratore lib. 3. cap. 19. *Equi non formâ, nec velocitate conspicui; Sed nec variare gyros in morem nostrum docentur.* Tacit. de German. c. 6.

¶ Gyrare, in einem Kreiß umdrehen. Unde

¶ Gyrātus, ut, *Chlamys orbe gyrato laciniosa*, Plin. lib. 5. cap. 10. ringsweiß herüm verbremet / mit Schweiffen belegt.

H.

Non litera, sed aspiratio, ex utriusque spiritus, apud Græcos nota composita, in vocalibus tantùm locum habuit, quemadmodum Cicero monuit in Oratore, idque nulla aliâ ratione, nisi propter firmitatem rigoremque soni, veluti Gellius ostendit, lib. 2. cap. 3. Ciceronis verba hæc sunt: *Ego ipse cum scirem, ita majores locutos esse, ut nusquam nisi in vocali, aspiratione uterentur, loquebar sic, ut* pulcros, Cartaginem, sepulcra, lacrymas *dicerem.* Sane & Varro H inter duas consonantes minus recte poni censuit, ut Sosipater auctor est lib. 1. Cæterum H male exemptum e literarum censu his rationibus ostendere conatur Becmannus: 1. quia semper ei locus datus inter literas: 2. quia & apud Hebræos ה, quod nihil aliud quàm H Latinorum litera: 3. quia nec Græci prorsus eâ carent: latet enim in φ & χ: 4. Quia ei forma peculiaris & potestas: unde & separatas dictiones procreat, ut sunt *ara, hara, abeo, habeo*, &c. 5. Quod apud Poetas non raro efficit positionem & elisionem inhibet, ut in illis Virgilianis: *Ille latus niveum molli fultus hyacintho.* Et: *Concilia Elysiumque colo: huc casta Sibylla*, &c. Vide ipsum

ipsum in Manuduct. ad Latin. Ling. c. 4. Sed contra VOSSIUS statuit literam non esse, quem vide lib. 1. de arte Grammatica c. 36. Andreas Corvinus, Academiæ Lipf. olim decus, in Dubiis Rhetoricis fascicul. 10. dub. 9. ubi An Latinis litera H sit propria? disquirit, ista habet: *H litera minimæ auctoritatis in Grammaticis, maximas in scriptione excitat Tragœdias: alii id quasi pro idolo colentes intrudunt in vocibus sepulcrum, lacrymæ, carus &c. alii id infra omnes verborum apices amandantes scribunt ædos, ircos, tus, &c. ut hodierni Critici, & illorum filii* &c. Accidens literæ H esse negat Velius Longus Grammaticus apud Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 1059.

¶ Apud Metianum & Priscianum Sestertii Romani nota est HS. Nam cum initio Sestertius valeret libras duas & semis; ejus numeri notam ex usu notarum recepto expresserunt hoc modo, L. L. S. quæ tandem consuetudine scribentium in illam formulam degeneravit.

HA, ha, he, interjectio risûs. Terent. Eun. act. 3. sc. 1. v. 36.

HĂBĒNA, retinaculum quo equus cohibetur, ein Zügel. Virgil. 9. Æneid. v. 588

Ipse ter adducta circum caput egit habena.

& lib. 13. v. 471 *Undantes habenas* dixit, quasi undatim fluctuantes, dum ab auriga hinc inde commoventur. *Legum habenæ*, die Zucht und Zwang der Gesetz. *Tradere habenas alicui*, einem eine Gewalt übergeben. *Adducere, remittere laxissimas habenas amicitiæ*, Cicero de Amic. cap. 13.

B

¶ Hăbēnŭla, diminut. Celsus lib. 7. cap. 20. extr. *habenula paullo latior.*

HĂBEO, habere, haben. Plaut. in Rudente a. 5. sc. 2. v. 34 *Miserum istuc verbum & pessimum est, habuisse, & nihil habere.* Nepos in Attico cap. 21 *Habeo vos testes.* ¶ *Nunquam secus habui illam, ac si ex me esset nata*, ich habe sie nie anders gehalten / Terent. Hecyra act. 2. sc. 3. v. 6. *Parce ac duriter se habere*, in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 21. sich kärglich behelffen. Plauto *arcte contenteque habere est.* ¶ *Bene, belle habere, & se habere*, Cicero pro *valere* aut *sanum esse.* C. Nepos Dione cap. 2 *Quæsivit à medico quomodo se haberet*, wie er sich befinde. *Hoc me male habet*, das verdreust mich. *Hoc me lætum, anxium habet*, id est, *facit. Habere quem despicatum*, id est despicere, contemnere, vel contemtum habere, apud Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 92. Sic quem *delicatum habere*, Plautus Menæchm. act. 1. sc. 2. v. 9. pro delicate *habere* dixit: ut alibi *quem miserum habere. Male habere aliquem*, est clade afficere, apud Cæsarem 1. de B. C. cap. 63. Et ita Nepos Eumene cap. 12. *A quo tot annos essent malè habiti, ut sæpè ad desperationem essent adducti: quique maximos duces interfecisset.* ¶ *Habeo te*, formula in deprehensos. Ut apud Plautum Casina act. 2. sc. 8. v. 36 *Habeo viros*, vide ibi Gruterum. Heliodorus lib. 1. Æthiop. pag. 34. Ἔχω σε εἶπεν ὦ θεοῖς ἐχθρά: *Habeo te, ô Diis invisa.* ¶ Aliquando & gratulandi formula est, atque de iis dicitur, quos redditos nobis amplectimur ac miramur. Ceballinus apud Curtium lib. 6. oda 7. n. 24 *Habeo te incolumem ex impiorum manibus ereptum.* Et Terent. Heaut. act. 1. sc. 3. v. 25 *Teneo te, mea Antiphila.* ¶ Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 58. *Quis heri habuit Chrysidem?* Quod honeste Comicus dixit, pro, Quis cum Chryside rem habuit: ubi & Græcos ita locutos Muretus notat. Plaut. Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 37 *Tu amicam habes?* Virg. Bucol. ecl. 3. v. 107 - - - *& Phyllida solus habeto.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 32. ¶ Nepos Attico cap. 9 *Incidit Cæsarianum civile bellum, cum haberet annos circiter LX.* id est, cum natus esset. Similiter Florus lib. 2. cap. 6 *Nec enim amplius, quam decem & octo annos habet.* Loquitur de bello Punico 2. quod tot annos durasse significat. Severus Sulpicius lib. 1. Histor. cap. 53 *Sed Joachis tribus mensibus tempus imperii habuit.* ¶ *Quæsivit à medicis, quemadmodum se haberet*, i. e. ut valetudo ejus comparata esset. Corn. Nep. 10, 2. 4. ¶ *Habere in bonis, & in bonis rebus*, est numerare, Cic. Paradox. 1. extr. unter die Ding rechnen/ so da gut seyn. *Carum aliquem habere*, Idem de Senect. c. 11. lieben. *Hostium numero quem habere*, lib. 11. ad Attic. epist. 6. sub fin. ¶ *Habere commercium cum aliquo*, rursus de Senect. c. 12. mit einem Gemeinschafft haben. *Concionem habere*, Cic. ad Attic. 4. epist. 1. eine Rede thun. *Controversiam cum aliquo habere*, Cic. ad Brutum epist. 6. mit einem im Streit liegen. *Habere delectum*, der Wahl brauchen / das Gute für das Böse wehlen / Musterung halten/ Vide LEGO. *Honorem habere alicui*, Plin. lib. 6. epist. 2. Et in honore habere quem, ad Attic. lib. 7. ep. 2. ehren/ Ehr erzeigen. *Rationem habere*, cum genitivo, Bedencken/ ut, *Habenda est ratio valetudinis*, Cic. de Senect. cap. 11. man soll seine Gesundheit in acht nehmen. *Rationem absentis habere*, Cæsar 1. Civil. c. 9. Vide *Ratio. Habere respectum*, ansehen und bedencken. ¶ *Non habuit id satis*, Corn. Nep. Epamin. c. 4. n. 5. i. e. non contentus fuit id fecisse.

C

D

¶ *Tantum habeo tibi polliceri*, Cic. lib. 1. epist. 5 ad Lentulum. hoc est, possum, so viel habe ich dir zu verheissen. *De Repub. nihil habeo ad te scribere*, lib. 2. ad Attic. epist. 22. weiß nichts zu schreiben. *Hæc habui de amicitia quæ dicerem.* Hæc omnia Cic. sunt. Vide de hâc formulâ Vossium lib. 7. de Arte Grammaticâ, qui de constructione est cap. 51. Horatius 16. Epod. v. 23

An melius quis habet suadere?

A

Gellius lib. 15. cap. 20 *Habesnè nobis dicere?* August. apud Sueton. lib. 2. cap. 58. *Quid habeo aliud precari Deos.* ¶ Eleganter etiam hoc verbum cum Gerundio, Græcâ ratione, jungitur. Tacitus 4. Annal. cap. 40 *Posse ipsam Liviam statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus iisdem tolerandum haberet*: id est, tolerare deberet, vel tolerandum esset. Idem 14. Annal. cap. 44 *Sed si nunc primum statuendum haberemus*, Plin. lib. 1. epist. 7. *Pæne præterii, quod minime prætereundum fuit, accepisse me careotas optimas, quæ nunc cum ficis, & boletis certandum habent.* i. e. Quibus certandum est. Idem Epist seq. eodem libro: *Præsertim cum enitendum haberemus, ut quod parentibus datur, & orbis probaretur.* Petronius: *Ne & tecum quoque haberem rixandum toto die.* ¶ Cicero pro Dejotaro cap. 7 *Habes crimina insidiarum*, id est audivisti. ¶ Et illud in Tuscul. lib. 1. cap. 2, *Themistocles, cùm in epulis recusasset lyram, habitus est indoctior*, hoc est, reputatus, existimatus, ist für ungelehrt gehalten worden. C. Nepos Conone cap. 2 *Hunc (Tissaphernem) adversus Pharnabazus habitus est imperator, re quidem verâ exercitui præfuit Conon.* ¶ Habere nonnunquam cum adjectivis, vel potius participiis patientibus ponitur; ut, *habere cognitum* pro cognoscere &c. *Segregatum habere*, Terent. Hec. a. 5. sc. 1. v. 26. Sic *sartum tectumque habere.* ¶ *Habere ingenium in numerato*, h. e. ingenio esse solerti, ad res omnes ex tempore conficiendas, Quintil. lib. 6. cap. 3. extr. ¶ Non rarò & habitare significat. Plautus Prol. Menæch. *Nunc ille geminus qui Syracusis habet.* Et Trucul. act. 2. sc. 3. *Quæ modo erga ædes habet*, id est, e regione habitat. Varro de LL. *Crispus mons, ubi æditumus habere solet.* Unde *habere* pro possidere jure dominii Tacitus 1. Annal. cap. 1. dixit, vide ibi Muret.

¶ *Res tuas tibi habeto*, Formula solennis, qua in divortiis usi sunt veteres. Apulej. lib. 5. Milef. *Ubi (Cupido) me ferro & igni conspexit armatam, Tu quidem, inquit, ob istud tam dirum facinus confestim toro meo divorte, tibique res tuas habeto.* Eâdem formula uxor a marito divortens usa est apud Plautum. Martial. lib. 10. epigr. 41

Mense novo Jani veterem, Proculja, maritum
Deseris, atque jubes res sibi habere suas.

¶ *Habere timorem*, Corn. Nepos 7, 3. 5. Quod nove Lambinus dictum putat: sed ita quoque Propertius lib. 3. eleg. 11

Vulneribus didicit miles habere metum.

¶ *Habet*, vel *hoc habet*, vox propria in gladiatores vulneratos aut irretitos: vel insultantis adversarii, apud Plaut. Terent. Virgil. alios. Etiam ap. Prudent. Psychom. v. 53. Nos ita: Er hat sein Theil. Vide Turneb. lib. 17. cap. 10. Lipf. Saturnal. lib. 2. cap. 21. Sunt & aliæ hujus verbi significationes, sed quæ melius ex ipsa auctorum lectione cognosci & observari possunt.

¶ Habitus, participium passivum. Terent. Heaut. act. 2. sc. 4. v. 22

Imo ut patrem tuum vidi esse habitum diu,

i. e. affectum ut Calphurnius interpretatus, seu comparatum. ¶ *Habitus est tibi honos*, die Ehre hat man dir erwiesen. Terent. Eun. act. 5. sc. 6. extr. *Habita est huic fides*, Plaut. Asinar. act. 2. sc. 4. v. 52. Man hat ihm geglaubet.

¶ Habitus, participium instar adjectivi: unde

¶ Habitior, comparativus. Terentius Eun. a. 2. sc. 3. v. 23 *Si qua est habitior paullo*, ein wenig wohl bey Leibe. Nam & Plautus Epidic. a. 1. sc. 1. v. 8 conjuncte *corpulentior atque habitior.* Superlative *equitem habitissimum*, id est *ampli* & saginati corporis, Sabinus Massurius apud Gellium lib. 4. cap. 20 dixit.

¶ Habitus, ûs, nomen, formam aliquando significat, ut, *Habitus oris & vultus*, Cic. 3. de Fin. cap. 17. Gestalt. Et, *senatus populusque habitum dolentum induebat*, Tacit. ann. 4. c. 12. ¶ 2. *Habitus* Philosophis assuefactionem significat, seu expeditam facultatem, multo studio, & consuetudine comparatam, ut in prima specie Qualitatis: ἕξις Græcis. Quintilianus *firmam facilitatem* vocat lib. 10. cap. 1. pr. De qua notione versiculi:

Altera natura est habitus, quam junior artem
Perdisces, tollet nulla senecta tibi.

¶ 3. Habitum item vocant Medici constantem corporis constitutionem, & solutu difficilem, ex probâ aut improbâ partium similarium temperie, instrumentaliumque conformatione nascentem. Unum bonum corporis habitum (εὐεξίαν) firmam sanitatem appellant. ¶ 4. Est etiam corporis cultus, & vestitus, habitus, Tracht/ Kleidung / *permutare cum aliquo habitum*, Quintil. lib. 3. c. 7. die Kleider mit einem verwechseln. *Habitus lugubris*, Trauer-Kleidung. *Habitus triumphalis*, Tracht die man im Pracht führet/ *Habitus anilis*, &c. Apulej. lib. 9. A. A. *Quidam procerus, &, ut indicabat habitus atque habitudo, miles è legione, factus nobis obvius, superbo atque arroganti sermone percontatur.* Ubi vestitum *habitus* voce, *habitudinis* autem, corporis lineamenta & qualitatem exprimit. Frequenter, & mire utitur hâc voce Val. Maximus; Vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 31. 36.

¶ Habitudo, apud eundem Terentium eadem fabulâ, pro habitu, seu formâ ac filo corporis. Vet. Gloss. σχέσις *Habitus, habitudo.* Apulejus Apologia: *Continuatio literati laboris omnem gratiam corpori deterget, habitudinem tenuat, succum exsorbet, &c.*

¶ Habilis, e, aptum, accommodum, gefüge/ und das sich wol schicket/ ut, *Calcei habiles, & apti ad pedes*, Cicer. de oratore lib. 1. cap. 54. *Ensis habilis*, das wohl in der Faust gerichtet ist/ Virgil. lib. 9. v. 306. Comp. Habilior. Val. Maxim. lib. 5. cap. 7. n. 1 *lectuli otio, quam labori præliorum habilior.* Superl. apud Celsum est lib. 2. cap. 1 *Corpus habilissimum quadratum est, neque gracile, neque obesum.* A

¶ Habiliter. Pompon. Mela lib. 3. cap. 7 *Alii ita proceri & corpore ingentes, ut elephantis etiam, sicut nos equis, facile atque habiliter utantur.* Paullus JC. Lege 20 Digest. de auro, argento &c. *Ut habiliter gemmæ geri possint, auro inclusæ sunt.* Bequem.

¶ Habilitas. Cicer. 1. de Leg. cap. 9 *opportunitates habilitatesque corporis.*

¶ Inhabilis, e, minus aptum, unbequem. Livius lib. 24. cap. 34 *telum ad remittendum imperitus inhabile.* & lib. 26. cap. 16 *inhabilis ad consensum.* Et Columella lib. 2. cap. 1 *Ætas anilis progenerandis fœtibus inhabilis.*

Composita.

¶ Adhibere, ut, *Adhibere diligentiam*, Cic. lib. 5. fam. epist. 6. *Curam*, ibidem lib. 2. epist. 7. & utrumque vel *in rebus*, vel *ad res*, Fleiß anwenden. *Adhibere remedium*, Epist. ad Octavium pr. rathen. *Adhiberi ad caussas, consilia, deliberationes*, est admitti vel advocari, zu Rath gezogen/ gebracht werden. Item, *Adhibere sibi aliquem ad consilium*, Cic. lib. 2. fam. epist. 7. *Adhibere modum*, lib. 1. Offic. cap. 5. extr. Maße halten. *Adhibere Deum testem*, 3. Offic. cap. 10. Et, *Testes adhibere*, Ter. Phorm. 4. sc. 5. v. 2. Zeugen führen/ zu Zeugen nehmen. *Adhibere calcaria equo*, Cicer. in Bruto cap. 56. Anstechen und forttreiben. Contra, *Adhibere frenos*, pro coërcere, Inhalten/ zurück halten/ de Cl. Orat. cap. 56. B

¶ Antehabere, ut anteferre, anteponere, vorziehen. Tacitus annal. 4. cap. 11 extr. *ne divulgatis veris antehabeant.*

¶ Cohibere, in sich halten/ bey sich behalten/ continere, ut, *Intra locum aliquem se cohibere*, Plaut. Mil. 3. sc. 3. pr. *Cohibete intra limen vos.* Sed *Cohibere alicujus iracundiam*, Cicer. pro M. Marc. c. 3. *metus animi turbati*, est reprimere, coërcere, zwingen/ inne halten. Sic Serv. Sulpicius lib. 4. epist. 5. ad Cicer. *Visne tu te, Servi, cohibere?* Et, *Cohibere suas libidines*, Cicer. pro Milon. cap. 28. *Cohibere animum, manus, oculos, ab alieno cohibere*, von dem was eines andern ist/ Cicero pro Lege Man. c. 23.

¶ Cohibitio. Cicer. Verrin. 5. cap. 14. extr. *cohibitio tollendi.* Gruterus autem legit *Prohibitio.*

¶ Cohibilis. Gell. lib. 16. cap. 19. pr. *Celeri & cohibili oratione, vocumque filo tereti & candido fabulam scripsit Herodotus.* ubi *cohibili* est *cohærente.* C

¶ Cohibiliter, adverb. Apulejus extremo Florid. *Fabulam in pauca cogamus, quantum potest fieri cohibiliter.* Idem Apologiâ p. 297 *Cohibilius eadem Græce & Latine adnitar conscribere.*

¶ Exhibere, darthun/ darstellen: *Molestiam, negotium exhibere*, idem est, quod facessere, Mühe machen/ zu schaffen machen. *Nimia omnia negotium exhibent*, alles was ohn maße/ und zu viel ist/ macht Unlust und Arbeit. Labeo JCt. Lege 246. D. de verb. signif. EXHIBET, inquit, *qui præstat ejus, de quo agitur, præsentiam.* Seneca de ira lib. 1. c. 16 *Eum, qui ex commeatu sine commilitone redierat, quasi interfecisset, quem non exhibebat*, &c. Plinius Paneg. c. 63 *Te & religioni Deorum & judiciis hominum exhiberes.* Et, *Exhibere imperium* pro palam administrare Plautus dixit Casina act. 2. sc. 6. v. 53. Sic *exhibere patientiam*, pro *præstare*, ut paullo ante loquitur, Tertullianus dixit lib. 1. de patientia cap. 1. ¶ *Exhibere se* pro alere, ut *ex operis*, sive *artificio suo se exhibere*, Ulpianus dixit. Vide Lindebruchium ad illud Terentii Adelph. act. 1. sc. 1. v. 10 *Semper parce ac duriter se habere.* Ita Vetus Interpres Actor. cap. 28. v. 7 *Qui nos suscipiens triduo benigne exhibuit.*

¶ Exhibitio, præstatio: Ulpian. Lege 3. § 1. Dig. de Liberis exhibend. *ad exhibitionem liberorum.* Item sustentatio: Vide Lindebruchium allegato supra loco. D

¶ Exhibitor. ut, *Exhibitor ludorum*, Arnob. lib. 7. p. 247.

¶ Subexhibere, Idem Arnobius dixit lib. 6. pag. 195. Vid. Sam. Pitisci ad Curt. lib. 7. cap. 7, 20.

¶ Inhibere verbum nauticum est, de quo ita Cicero lib. 13. ad Atticum epist. 21 INHIBERE *illud tuum, quod valde mihi arriserat, vehementer displicet. Est enim verbum totum nauticum: Quanquam id quidem sciebam; sed arbitrabar* sustineri remos, *cum inhiberi essent remiges jussi, & non esse ejusmodi didici heri, cum ad villam nostram navis appelleretur. Non enim* SUSTINENT, *sed* ALIO MODO REMIGANT. *Id ab* ἐποχῇ *remotissimum est. Quare facies, ut ita sit in libro, quemadmodum fuit. Dices idem Varroni, si forte mutavit.*

Nec est melius quicquam, quàm quod Lucilius
Sustineat currum ut bonu' sæpe agitator equosque:
Semperque Carneades προβολὴν *pugilis, & retentionem aurigæ similem facit* ἐποχῇ. INHIBITIO *autem remigum motum habet, & vehementiorem quidem remigationis navem convertentis ad puppim.* Sic *navem retro inhibere* apud Livium est, sustinere procursum navis ac sistere, eamque agere retro seu vertere. ¶ Aliquando tamen sustinere, seu cohibere est. Virgil. 12. Æn. v. 693

Parcite jam Rutuli, & vos inhibete Latini,

Ubi Servius: INHIBETE, *Cohibete, suspendite, & est tralatio a nautis.* Ubi Servius & vulgarem opinionem de inhibitione remorum secutus videtur: quam & amplexus Atticus fuerat, & itaque auctor exstiterat Ciceroni, ut pro *sustinere remos*, *inhibere remos* rescriberet, male ut postea fuerat edoctus. Ac ita & Quintilianus Præfat. lib. 12 *Hoc mare ingressus, contrahit vela, inhibetque remos.* ¶ *Inhibere imperium* apud Plautum est, quod *exhibere* alibi dixit, id est, uti imperio, exercere imperium quod in aliquem habeas. Quemadmodum & Cicero *Spem inhibere legibus* pro habere in legibus Orat. in Rullum dixit. Vide Turnebum lib. 25. Adverſ. cap. 16.

¶ Inhibitio, das Hemmen und Auffhalten. Cicer. 13. ad Attic. Epist. 21 *inhibitio remigum.*

¶ Perhibere, dicere, affirmare, aussagen. *Vos æquo animo, æqua noscere oportet, si vos vultis perhiberi probos*, Terent. Adelph. a. 3. sc. 4. v. 58. wollet ihr für fromme Leute gerühmet seyn. *Perhibere testimonium*, Varro lib. 2. Rei R. cap. 5. quod &, *Testimonium ferre*, dicitur, Zeugnüß geben.

¶ Posthabere, postponere, hindan setzen/ vergessen. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 15. *Omnes posthabui mihi res*, &c. Cicero lib. 5. Tuscul. cap. 1. *omnibus rebus posthabitis.* Virg. Æn. 1. v. 15

terris magis omnibus unam
Posthabita coluisse Samo.

¶ Prohibere, vetare, interdicere, wehren/ verbieten. *Prohibere aliquem domo*, Terent. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 78. *Itinere exercitum prohibere*, Cæsar lib. 1. Bell. Gall. cap. 10. & *ab oppidis vim hostium prohibere*, ibidem c. 11. Et, *Aditu quem prohibere*, Ovid. 12. Metam. v. 66. Et Plautus act. 5. sc. 2. v. 7 *Parentesne meos mihi prohibeas?* Et, *Prohibere a pugna*, Cæsar 4. Gall. c. 34. id est, arcere. *Prohibere rempubl. a periculo*, Cic. pro Leg. Man. cap. 7. id est, defendere. Sic *prohibere quem a contumeliis conviciisque* Cæsar dixit lib. 1. de B. C. cap. 23. Denique cum Infinitivo. Ter. in Heaut. a. 3. sc. 3. v. 12 *Multa fert libido, ea prohibet facere præsentia tua.*

¶ Prohibitor, qui prohibet. Apulejus de Deo Socr. p. 52 *Socrates nullo adhortatore unquam indigebat: at vero prohibitore nonnunquam.* Arnobius lib. 7. p. 249 *Æsculapius valetudinum propulsator, prohibitor, exstinctor.*

¶ Prohibitorius. Plin. lib. 10. cap. 14 de divina ave: *Quidam clamatoriam dicunt: Labeo prohibitoriam.*

¶ Redhibere, wiederum müssen annehmen/ was man mangelhafftig von sich gelöset. Cic. 3. offic. cap. 23 *Redhibeatur mancipium jure civili.*

¶ Redhibitio, Actio redhibitoria, nota sunt Jureperitis. Et Quintilianus lib. 8. cap. 3. p. 582 *redhibitio mancipii.*

¶ Habito, habitare, freq. *Apud aliquem*, & *cum aliquo habitare*, bey einem wohnen. *Habitare bene*, id est, commoda habitatione uti, Corn. Nep. in Attico c. 13. *Vivere & habitare cum aliquo*, Cic. Attic. 14. ep. 20. Et, *In hac habitasse platea dictum est Chrysidem*, Terent. Andr. act. 4. sc. 5. pr. Idem in Adelph. 4. sc. 5. v. 20 *Habitat Mileti.* Et Virgil. ecl. 2 *Atque humiles habitare casas*, Ubi Servius: *Melius*, inquit, *habito illam rem, quam illâ re dicimus. Quanti habitas?* Was mustu Miethgeld geben? Plinius lib. 17. cap. 1, *Graviter increpuit tanti censorem habitare.* Et Persius Sat. 4. extrem.

Tecum habita, & noris quam sit tibi curta supellex.

Id est, in te descende, te consule & examina, nosces, quàm sis præsidiis necessariis ad vitam bene agendam destitutus. *Habitare in aliqua re*, est multum diuque in illa esse, ut, *habitare in libris*: sicut apud Cic. 2. Agrar. cap. 37 *Habitare in carcere*, legimus. Ac ita Græci etiam, ut notat Casaubonus ad Theophrasti Characteres pag. 187. ¶ Differt a verbo Commorari. Cic. de Senect. cap. ult. *Commorandi natura diversorium nobis, non habitandi dedit.*

¶ Habitatio, habitandi actus, das Bewohnen. e. gr. *Habitationis merces*, τὸ ἐνοίκιον, Haußzinß/ apud Cæsarem 3. de B. Civ. c. 21. Et Suetonius ipsam *habitationem* pro ἐνοικίῳ, seu habitationis pensione dixit, Cæsare cap. 38. *Annuam*, inquit, *habitationem Romæ usque ad bina millia numûm, in Italia non ultra quingentos sestertios remisit.* ¶ Etiam pro domo, habitaculo seu habitandi loco. Columella lib. 1. cap. 6 *Villico juxta januam fiat habitatio.* Wohnung.

¶ Habitatiuncula, diminutivum. Hieronymus in Obadiam commate 5. *Omnis australis regio Idumæorum de Eleutheropoli usque Petram & Hailam in specubus habitatiunculas habet.*

¶ Habitaculum, Wohnung. *Habitaculum leonis*, Gell. lib. 5. c. 14. Prudent. Hymn. Exequiar. *habitacula pristina gestet.* Apud antiquissimos non reperitur.

¶ Habitator, Inwohner. Cic. 2. Nat. Deor. c. 56. *Sunt e terra homines, non ut incolæ atque habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum.* Pomp. Mela lib. 1. cap. 16. pr. *habitator Cariæ.*

¶ Habitatrix. Ausonius Mosellâ v. 82

Tu

Tu mihi flumineis habitatrix Nais in oris.

¶ Habitabilis. Cicer. 1. Tusc. cap. 20 *habitabiles regiones.* Et Plinius lib. 9. cap. 10 pr. *habitabiles casæ.*

Composita.

¶ Cŏhăbitare, cum aliquo habitare, beywohnen. Augustinus Hieronymo epist. 12 *O si licuisset, etsi non cohabitante, saltem vicino te in Domino perfrui.*

¶ Cohabitatio, Beywohnung. Augustinus epist. 137 sub finem: *Nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quam cohabitatio ipsius domini Christi, in qua undecim boni perfidum & furem Judam toleraverunt.*

¶ Cohabitator. Cassiodorus lib. 3. cap. 48 *Mergi cohabitatores piscium.* Vet. Gloss. *Cohabitator*, σύνοικος, ὁ ἅμα οἰκῶν. Et Augustinus Serm. 1. feria II. Pentecost. Spiritum S. vocat *cohabitatorem æternum*, scilicet in mentibus piorum.

¶ Inhăbitare, einwohnen. *Animus in oculis inhabitat*, das Gemüth wohnet und sitzet in den Augen / Plin. lib. 11. cap. 27. Afferunt etiam ex Livii lib. 24. cap. 3 *procul iis, quæ inhabitabantur*, sed suspectus vexatusque locus est, & Gronovius *habitabantur* legit, quem videas.

¶ Inhabitator. Hieronymus advers. Helvidium cap. 1. *Sacri ventris hospitium, cujus novem mensibus inhabitator Jesus fuit.* Et Augustinus lib. 1. Retract. cap. 7 *Terræ hujus inhabitator.*

¶ Inhăbĭtābilis, unbewohnt / das nicht zubewohnen ist. Cic. de Nat. Deor. lib. 1. cap. 10 *Terræ maximas regiones inhabitabiles atque incultas videmus.* Mela lib. 3. cap. 7. fin. *Indi ostia inhabitabilia.*

HABESSINI, genuinum nomen Æthiopum Christianorum, qui supra Ægyptum sunt, quorum regionem, rempublicam, linguam & religionem vir exactissimus Jobus Ludolfus illustravit. quem videas in Historia Aethiopica eruditissime peritissimeque omnia perscribentem, & in Commentariis ad illam Historiam genuinis documentis singula luculentissime illustrantem.

Hactenus, vide *Hac* in *Hic*.

HADRIA, scribunt & *Adria*, in quo vide cætera. Hadriaticus, Mare Hadriaticum, das Venedische Meer. *Improbo iracundior Adriâ*, Horatius lib. 3. oda 9. Ita quidem plerumque scribitur sine adspiratione: nec tamen contemnenda est aut postferenda scriptura altera. Vetus inscriptio apud Manutium:

L. FLAVI. L. F. SEPTIMIO APRO
OCTAVIANO C. V. PLEB. SOD
HADRIAEQVE PROVINCIAE CYPRI &c.

Nec leve argumentum est, quod nomen imperatoris *Hadrianus* in nummis & lapidibus semper scriptum invenitur, cujus innumera exempla laudatus Manutius produxit. In nummis certe constanter

IMP. CAES. TRAIANVS HADRIANVS AVG.

aut brevius: HADRIANVS AVGVSTVS, qualem Vaillantius profert. Nec aliter in Sabinæ uxoris nummis, si in illis mariti mentio facta est. Vide Gruterum & Manutium, qui copiosior utique est in lapidibus exscribendis, quæ *Hadriani*, non *Adriani*, nomen incisum habent, quales innumeros etiam Gruterus ostendit, in quibus est HADRIANO AVG. v. gr. pag. 10. num. 6 &c. Quod etiam in coloniarum, quas deduxit, nominibus observatur. Salisburgensis inscriptio apud Gruterum pag. 265 num. 4

IMP. CAES.
L. SEPTIMI SEVERI
PII PERTINACIS AVG
ARAB. ADIAB. PARTHICI
MAXIMI COL. HADR
IVVAV. D. D

In Græcis videri potest res ambigua, quod spiritum in vetustis inscriptionibus non addunt, uti ex nummis plurimis ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ &c. apud Jo. Harduinum de nummis Urbium, manifestum est.

¶ Hadrianus, imperator. Satis jam de eo ex scriptura. Vide vitam ejus a Spartiano descriptam: brevius excerptam & Xiphilino, Victore, Eutropio. Adde supra *Adrianus*.

HAEDVS, eine junge Ziegen oder Böcklein. Virg. Ecl. 2. v. 30 *Hædorum grex*: & eclog. 7, 9 *caper tibi salvus & hædi.* Scribitur per Æ, non per OE, auctore M. Varrone lib. 4. de L. L. cap. 19. *Quod illic* [in Sabinis] inquit, *Fedus; in Latio rure Hedus: in urbe A addito, Hædus.* Sic & Carpensis Virgilius, & Vaticanus, ut refert Manutius in Orthogr. quem videas.

¶ Hædŭlus, diminutivum. Juvenalis Satyr. 11. v. 65

De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus.

¶ Hædillus diminut. aliud apud Plautum Asin. a. 3. sc. 3. v. 77, *Dic me tuum agnellum, hædillum.*

¶ Hædīle, stabulum hædorum. Ein Ziegenstall. Horat. lib. 1. oda 17. Ubi correpta apparet media in Alcaico metro

Nec Martiales hædilia lupos;

quod corruptionis suspicionem non nullis præbuit. Vide Lambin. & Torrent.

¶ Hædīnus, *Caro hædina*, jung Ziegenfleisch. *Pellis hædina*, Cic.

A pro Muræn. cap. 36. *Coagulum hædinum*, Varro de R. R. lib. 2. cap. 11.

HAEMACHATES, achatis gemmæ species apud Plinium lib. 37 cap. 10; illa nempe, quæ, ut Solinus ait cap. 5 (al. 11) *sanguineis maculis irrubescit.*

HAEMANTHINVM, αἱμάνθινον, ab αἷμα, sanguis: vitrum rubens non translucens, Plinio est lib. 36. roth Glaß.

HAEMATITES, æ, masculinum, αἱματίτης, lapis ruboris sanguinei. Plin. lib. 36. Blutstein. Foditur in silva Hercyniâ. *Contritus in pulverem præsenti medetur curatione sanguinem exspuentibus*, Matthiolus.

HAEMATOPVS, αἱματόπους, avis sic dicta a cruenta longorum crurum rubedine, ein Rothbein. Plinius de illa lib. 10 cap. 47 memoravit.

HAEMON, nomen viri, qui amore periit. Ovid. in Ibin v. 561

Nec tibi, si quid amas, felicius Hæmone cedat.

Propertius lib. 2. eleg. 8. v. 21

Quid? non Antigones tumulo Bœotius Hæmon
Corruit ipse suo saucius ense latus?

Hæmonia, Αἱμονία, vide *Æmonia.*

HAEMORRHAGIA, αἱμοῤῥαγία, sanguinis profluvium, Blutfluß. Plinius lib. 23 cap. 7, sect. 67 *Folia ejus trita illita, hæmorrhagiam sistunt.* De Persicis loquitur.

B HAEMORRHOIS, idis, αἱμοῤῥοΐς, Et *Hæmorrhous*, αἱμόῤῥοος, quemadmodum ex Dioscoride legitur, genus est serpentis, sic dicti a sanguinis fluxu. Hoc enim icti, sanguinem ex toto emittunt corpore, & intereunt. Plinius lib. 23 cap. 1 *Ex uvis passum privatim è serpentibus contra hæmorrhoida potens.* Et Corn. Celsus lib. 5 cap. 27 num. 7 de serpentium ictu: *Si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percussit.*

¶ Hæmorrhoidas, etiam vocamus *Morbi* genus, quo sanguis per anum emittitur, der Blutfluß / oder Blutgang. Vide Celsum lib. 6 cap. 18. num. 9. Plinius etiam singulari usus de morbo lib. 22. c. 7.

¶ Hæmorrhoicus, qui hæmorrhoidibus laborat, apud Firmicum lib. 3 cap. 3.

HAEMVS, mons Thraciæ, longis jugis a Macedonia in septentrionem procurrens. Scribitur & *Aemus*, sed rectius cum adspiratione. Theocritus enim Idyll. 7. v. 76 ὑφ' Αἷμον dixit, non ὑπ' Αἷμον. In hoc monte Martis domicilium fingunt Poetæ. Claudianus in Probi & Olyb. cons. v. 120

Procubat horrendum Getico Gradivus in Hæmo.

ubi Heinsium videas pluribus illustrantem. Hinc Silio lib. 11. v. 466 *Mavortius Hæmus* est.

¶ Hæmonius, adjectivum ab Hæmo est. Silius lib. 10, v. 10

velocius inde

C *Hæmonio Borea, pennaque citatior ibat,*

quia Hæmus Græcis a septentrione est. *Æmonia* Græciæ regio, sive Thessalia, itidem ab Æmo vel Hæmo monte non nullis dicitur, a quo tamen longius remota est: aliis aliunde.

¶ Hæmomontani, Thraces Hæmum incolentes. Sextus Rufus cap. 9 *Lucullus Hæmimontanos subegit.*

¶ Hæmimons, uno verbo, eodem Rufi capite extremo est provincia Thraciæ.

HAEREO, hærere, insidere, & adjunctum arcte esse, ankleben / hangen. Aurelius Victor in Gallieno: *Inter hæc ipse popinas ganeasque obiens lenonum, ac vinariorum amicitiis hærebat.* Quintilian. lib. 6. cap. 1 *Hærere in complexu alicujus*, einem an seinen Armen liegen. *Hærere in oculis*, Cicero 13 Philipp. c. 3. nicht aus dem Gesichte lassen. Atque ita de comitantibus eleganter adhibetur, ut Gronovius exemplis docuit ad Senecæ epist. 10 principio. Unum ex iis satis sit adduxisse. Plinius lib. 7. epist. 27 *obtinenti Africam comes hæserat*, h. e. indivulsus fuerat comes. *Hærere in parte aliqua apud aliquam*, Terentius Eunuch. act. 5. sc. 9. v. 25. an einer hangen. *Culpa omnis in te hæret*, Idem in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 33. die Schuld liegt auff dir. *In omnium gentium sermonibus ac mentibus semper hærebit*, Cic. 4. Catil. cap. 10. es wird nimmermehr geschwiegen / noch vergessen werden. *Hærere in visceribus, in medullis*, Cicero eleganter dixit in epistolis,

D vid. lib. 6. epist. 1. ad Attic. &c. einem tieff im Hertzen stecken. Lucan. lib. 9. v. 573 *Hæremus cuncti, superis, temploque tacente,*

Nil agimus nisi sponte Dei, &c.

Sed hic *hærere*, idem est quod dubium esse. Weder aus noch ein wissen. *Valde in scribendo hæreo*, ich stehe im Zweiffel / Cicer. ad Attic. 13. epist. 39. Idem 2. Philipp. c. 29 *Hærebat nebulo, quo se verteret non habebat*, er war betreten / wuste nicht wo aus. Suetonius Domitian. cap. 12 *Neque eo secius in explicandis oneribus hæreret.* Item, *Hæret hæc res, negotium*, &c. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2, 182

Hæret hæc res: siquidem hic jam mulier factus est ex viro.

Et rursus Trin. act. 4. sc. 2. v. 59

Hæret hæc res: siquidem ego absens sum, quam præsens longior,

i. e. in ambiguo atque incerto est. Idem Plaut. Capt. a. 3. sc. 3. extrem. — — — — — *maximas*

Nugas ineptiasque incipisso: hæreo.

Hæreo,

Hæreo, id eſt, ἀπορῶ, incertus ſum. Tractum a re nautica: nam navis *hærere* dicitur, quando in brevia acta & Syrtes, arenæ aggere, ut Virgilius loquitur, cingitur ſiſtiturque: Wenn das Schiff auff dem Sande ſitzen bleibet / und weder hinter noch vor ſich gehet. Cicero pro Sextio cap. 8 *Ne Scylleo æris alieni in freto, ad columnam adhæreſceret in tribunatus portum perfugerat.* Eadem translatione Suetonius Auguſto cap. 71 *Circa libidines hæſit.* Vide & infra *obhærere.* ¶ 3. *Aqua hæret*, proverbiale eſt, apud Cic. ad Qu. Frat. lib. 2. ep. 7. & alibi. *In hac cauſſa aqua mihi hæret*, in der Sache weiß ich nicht wo aus / es ſtehet hinden und forne mit mir an. Vide ſupra in *Aqua.*

¶ Hæreſcere, hærere, aut cœpiſſe hærere. Paullinus Nolanus Carm. 10. ad Auſon. v. 267

-- -- *fixumque hæreſcere cordi.*

¶ Hæſito, hæſitare, frequentativum. Terent. Phorm. a. 5. ſc. 2. v. 15 *In eodem hæſitas luto*, du ſteckeſt ſo tieff drinnen / als ich. In eodem, quo ego, labore verſaris, & periculo. Et *Hæſitare linguæ*, ſtammeln / Idem lib. 1. de Orat. cap. 25. Deinde eſt dubitare. Cicero lib. 4 Academ. cap. 17 *Dubitant, hæſitant, revocant ſe interdum.* Et Plinius lib. 10. epiſt. 30 *Rogo, domine, conſilio me regas hæſitantem.*

¶ Hæſitatio, Cicer. 3. epiſt. fam. 12 *Noli ignoſcere hæſitationi meæ*, id eſt dubitationi. Et lib. 2 de Orat. c. 50 *Quæ dubitatio? quanta hæſitatio tractusque verborum?* Stotterung / beſtürtzte Rede.

B

¶ Hæſitantia. Cicer. 3. Philipp. c. 6 *Hæſitantia linguæ*, Stammlung.

¶ Hæſitator, qui hæſitat. Plin. lib. 5. epiſt. 11. *Sum & ipſe in edendo hæſitator*, ſtehe bey mir an. Quibus gemella Sidonius habet lib. 9. epiſt. 13 *Ut me ejus edendi diutius non poſſis habere hæſitatorem.*

¶ Hæſitabundus. Plin. lib. 1. epiſt. 5 *Expalluit notabiliter. Hæſitabundus inquit*, &c.

Compoſita.

¶ Adhærere, anhangen / ankleben. Cæſar lib. 5. cap. 46 *Tragula caſu ad turrim adhæſit.* Tertullianus ſubaudita præpoſitione; de Pallio cap. 5 *humerum adhæret.* Uſitatius cum tertio caſu. Eleganti tralatione Livius lib. 39 cap. 25 inducit Theſſalos querentes: *procul abeſſe libertatis auctores Romanos: lateri adhærere gravem dominum*, puta, Macedoniæ regem. Ubi *lateri adhærere* eſt admodum vicinum eſſe, ein naher Nachbar ſeyn. Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 35

Et Luxus populator opum, quem ſemper adhærens
Infelix humili greſſu comitatur egeſtas.

¶ Adhæreſcere, idem. hangen bleiben. Cic. 4. Acad. cap. 3 *adhæreſcere ad ſaxum.* Idem 1. Offic. cap. 25 *juſtitiæ honeſtatique adhæreſcere*, über Gerechtigkeit und Erbarkeit halten.

C

¶ Adhæſio. Cic. 1. de Fin. cap. 6 *Copulationes & adhæſiones inter ſe.*

¶ Adhæſus, us, ſubſt. idem. Lucret. lib. 5. v. 840 *membrorum adhæſu.*

¶ Adhæſè, adv. Gellius lib. 5. cap. 9 *Non turbide, neque adhæſe locutus eſt.*

¶ Cŏhærere, an einander gefügt ſeyn / hangen. *Aptiſſime inter ſe cohærent*, Cic. in Orat. cap. 44. *Verba congruunt & cohærent cum cauſſa*, lib. 1. de Invent. c. 14. die Worte ſtimmen überein / und ſchicken ſich zur Sachen. *Oratio cohæret*, Cic. pro Cœlio c. 7. gehet auff einander. Terent. in Andr. act. 2. ſc. 2. v. 23 *Paullum obſonii, ipſius triſtis, de improviſo nuptiæ. Non cohærent*, dieſe Ding reimen ſich nicht zuſammen.

¶ Cohæreſcere, an einander hangend bleiben. *Atomi cohæreſcunt inter ſe*, Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 20.

¶ Cohærentia, ipſa forma cohærens, die Fuge. Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 62 *ad mundi cohærentiam pertinent.*

¶ Cohæſus, a, um, idem ac cohærens. Gell. lib. 15. cap. 16 de ſemiſſa quercu: *in naturam rediit, ſtricta denuo & cohæſa.*

¶ Cohærentia, æ, ipſa forma cohærens. die Fuge. Cicer. 2. Nat. D. cap. 62 *Sidera ad mundi cohærentiam pertinent.* Gellius lib. 6. cap. 13 *per mortis & vitæ cohærentiam.*

D

¶ Cohærenter, Florus lib. 2. cap. 17 *Dimicatum eſt, non continue & cohærenter, ſed prout cauſſæ laceſſerant.* Comp. *Cohærentius & aptius*, Gell. lib. 1. cap. 18.

¶ Inhærere idem quod adhærere. *Inhærebat oculis memoria imaginis*, hoc eſt, ſemper oculis obverſabatur, Plin. 7. epiſt. 27. [al. inerrabat] ſtunde immer für Augen. *Inhærere in mente*, Cic. 1. Tuſc. cap. 15. Et Lactant. lib. 1. Inſtit. cap. 1, *Multi ſuperſtitionibus vanis pertinaciter inhærentes, obturant ſe contra manifeſtam veritatem.*

¶ Inhæreſcere, *Aviculæ in viſco inhæreſcunt*, bekleben bleiben. *Poëtæ leguntur, ediſcuntur, & inhæreſcunt penitus in mentibus*, Cic. Tuſcul. lib. 3. cap. 2.

¶ Obhærere, Suetonius Tiberio cap. 2 *Navem cum ſacris matris Deum Idææ obhærentem Tiberino vado extraxit.* Lucret. lib. 4. v. 422

-- -- *in medio nobis equus acer obhæſit*
Flumine.

¶ Obhæreſco, idem. Apulejus lib. 6. p. 178 *lanoſum aurum ſtirpibus connexum obhæreſcit.*

A HAERES, vel Heres; [pro diverſa derivatione ab *Hæreo* vel *Herus*] commune, ſucceſſor in jus & bona defuncti, ein Erbe oder Erbnem. *Facere hæredem*, Cic. pro Cæcin. cap. 6. & *inſtituere hæredem*, lib. 13. fam. ep. 61; & *ſcribere hæredem*, lib. 3. offic. c. 24. einen zum Erben ſetzen. *Hæres verus magis naſcitur, quam ſcribitur*, Publius. Pro quo & *nuncupare hæredem* Suetonius in Claud. c. 4 dixit. Nam *nuncupando*, ſeu *nominando* inſtituitur hæres. *Hæres ex aſſe*, qui totam hæreditatem capit: *hæres in parte*, qui partem tantum. Tacitus 2. Annal. cap. 48. Vide & JCtos & Alex. ab Alex. lib. 1. c. 1. Interdum partes aſſis adſignantur, ut *ex deunce & ſemuncia*, pro Cæcin. c. 6. ¶ *Hæredem* pro domino, dixit Plautus Menæch. act. 3. ſc. 2. v. 13. Vide & infra in *Hæredium.*

¶ Hæreditas, ipſa ſucceſſio in jus & facultates defuncti, Erbſchafft. *Luculenta atque magna hæreditas*, Plautus Trucul. act. 2. ſc. 3, 24. *Effertiſſima*, Plaut. Captiv. 4. ſc. 1. v. 8. *Bona hæreditate veniunt*, Cicer. 1. Invent. cap. 46. durch Erbſchafft anfallen. *Hæreditatem obire*, Cic. 1. Agrar. cap. 3. ſich der Erbſchafft annaſſen. *Adire hæreditatem*, 2. Agrar. c. 16, & *cernere hæreditatem*, 2. Agrar. cap. 15. extr. & lib. 9. epiſt. 14 ad Dolabellam, idem eſt. *In partem hæreditatis vocari*, Cic. pro Cæcin. cap. 4. extr. Et, *Hæreditates conſequi*, Nepos Attico cap. 21. *Hæreditates procurare*, Cæſar 2. Civ. cap. 18 dixit. Et Cic. 1. Offic. cap. 33 *Optima hæreditas a patribus traditur liberis, omnique patrimonio præſtantior, gloria virtutis, rerumque geſtarum.* Hæreditas *ſine & cum ſacris* quid ſit, exponit Boxhorn. ad Plaut. pag. 216. 457. 458. ubi hæreditas ſine ſacris eſt illa, quæ eſt absque ulla incommoda appendice. Hæreditatis autem dividundæ jus, ut major dividat, minor eligat, unde ductum, tradit Auguſtin. de C. D. lib. 16. c. 20. & ibi Vives, & Coquejus p. 328.

¶ Hæredium. Feſtus: HAERES apud antiquos pro DOMINO *ponebatur: inde* HAEREDIUM *prædium parvulum.* Varro lib. 6. *Bina jugera quod a Romulo primum diviſa dicebantur viritim & quod hæredem ſequebantur*, HAEREDIUM *appellarunt.* Corn. Nepos Catone: *Verſatus eſt in Sabinis: quod ibi hæredium habebat à patre.* Vid. Beroald. in Plin. lib. 19. ¶ Hærediŏlum, diminutivum. Apulejus in Florid. lib. 2 *Hærediolum ſterile*; itemque Columella Proœm. Operis, *avitum hærediolum* dixit: & Auſonius Idyll. 3. pr.

Salve hærediolum, majorum regna meorum.

¶ Hæreditārius, hæreditarium, quod hæreditate obvenit, erblich / oder auffgeerbet / ut, *Nomen hæreditarium*, Cic. Somn. cap. 2. *Regnum hæreditarium*, Plin. 6. cap. 22. Et, *Lites hæreditariæ*, Quintilian. lib. 3. cap. 10, quibus quæſtio eſt de hæreditate. *Morbi hæreditarii* etiam vocantur, qui parentum vitio liberis obtingunt.

Compoſita nomina & verba ſunt.

¶ Hærēdĭpĕta, captator hæreditatis, der nach einem Erbe ſtehet. Petronius: *Poſtero die amplioris fortunæ domum quærentes incidimus in turbam hæredipetarum.* Vide ibi Interpr. & ſupra *Captator.* Add. Cicer. parad. 5. & Horat. lib. 2. epiſt. 5. Talis apud Martialem Gargilianus lib. 4. Epigr. 56.

¶ Cohæres, Miterbe. Cicer. 3. Verr. cap. 48 *Omnibus, quibus hæreditas venerit, cohæredem prætorem eſſe oportere.* & 7. fam. epiſt. 2 *confeciſſem cum cohæredibus.*

¶ Exhæres, hæreditate ad ſe pertinente privatus, Erbloß / oder enterbet. *Scribere exhæredem filium*, Lege 1. § 8 Dig. de Carbon. edicto: Erbloß machen. *Filius paternorum bonorum exhæres*, Erbloß. Cicero de Orat. lib. 1. cap. 38 *Quæſitum eſt, poſſetne exhæres paternorum bonorum eſſe filius, quem pater teſtamento, neque hæredem neque exhæredem ſcripſiſſet nominatim.*

¶ Exhæredare, verb. ut, *Exhæredare filium* Cicero pro Cluent. cap. 48. *A neceſſariis omnibus exhæredatus eſt*, ad Herenn. lib. 4. c. 23. Er iſt von allen ſeinen nahe verwandten Freunden Erbloß gemacht worden. Apulej. Apol. *Teſtamentum inofficioſum, in quo obſequentiſſimum maritum exhæredavit, inimiciſſimum filium ſcripſit hæredem.* Proprie *exhæredari filii* dicuntur, mortuo patre: qui vivente adhuc patre depelluntur paternis bonis, *abdicari* dicuntur. Itaque abuſive verbo *exhæredare* uſus Nepos eſt in Themiſtocle, cum eum *a patre exhæredatum* ſcribit: de quo cum Valerius Maximus lib. 6. cap. 9 exponeret, recte *abdicatum* dixit.

¶ Exhæredatio, Enterbung. Quintilianus Declamat. 2 *An facillimum fuerit, ut exhæredationem quoque impetraret noverca ab homine, cui tam multa perſuaſerat.* Et Lege 20 pr. Dig. de Bonor. poſſeſſ. contra tab. *Exhæredatio non adita hæreditate ex teſtamento, nullius eſt momenti.*

¶ Exhæreditare, pro *Exhæredare*, perrarum & inuſitatum eſt. Salvianus lib. 3. contra Avarit. pag. 112 *Si illi tunc ob Deum egenantes, omnia ſua, etiam ſeipſos exhæreditavere viventes; diſcite vos, quæſumus, bona veſtra vel ipſi hæreditare morientes.* Ubi Ritterſhuſius annotavit, in quibusdam libris Inſtitution. Tit. de Succeſſ. libert. § Sed hæc de iis &c. legi *Exhæreditati facti.* Sed

¶ Simplex *Hæreditare*, eccleſiaſticum eſt, Vulgati maxime interpretis, ita Græcum κληρονομεῖν vertentis. Hunc forte aut ejus æquales Salvianus c. l. imitatus eſt.

A HAERĔSIS, αἵρεσις, *opinio*, secta, ein sonderlicher Wahn und Gedancken. Cic. in præfatione paradoxorum: *Cato in ea est hæresi, quæ nullum sequitur florem orationis.* ¶ 2. Nos Christiani hæresin dicimus opinionem aberrantem a verâ doctrina, eine Ketzerey. Augustinus 2. contra Cresconium cap. 3 *HAERESIS est diversa sequentium secta:* SCHISMA *vero eadem sequentium separatio.* Idem initio libri de hæresibus ad Quod vult. *Non omnis error hæresis est: quamvis omnis hæresis, quæ in vitio ponitur, nisi errore aliquo, hæresis esse non possit.* Cum dicit: *Quæ in vitio ponitur:* significat vocabulum μέσον esse, sicut & *Secta.* Quid sit *Hæresis* de ea vide & dissertat. Heraldi lib. 2. Digression. Digress. ultimâ.

¶ Hæreticus, αἱρετικός, ein Ketzer. Sicut *Catholica fides hæresi;* ita & *hæreticus Catholico* opponitur. *Hæreticus* itaque qui male interpretata & explicata Scriptura nova dogmata affert, & contumaciter tuetur, quod Facundus Hermianensis addit lib. 12. c. 1 *Scire debemus, quod hæreticum non faciat ignorantia, quæ doctrinæ veritatis contumax non est, sed potius obstinata defensio falsitatis.* Vide & Vincent. Lirinens. Monitorio 1. cap. 34. & 35. & Salvianum lib. 5. de gubernatione Dei. Nostris Theologis talis est, non solùm qui articulum fundamentalem disertè impugnat, sed & dogma fovet, quo posito per consequentiam articulus aliquis fundamentalis labefactatur.

¶ Hæreticus, adjective, Ketzerisch. Arator Subdiaconus in Act. Apost. cap. 19 - - *hæretica nigredine plenus.*

¶ Hærĕsiarcha, αἱρεσιάρχης, αἱρέσεων ἀρχηγός. Ertzketzer. Augustinus epist. 253 *Hæresiarcha Manichæus.* Et Prosper Aquitanicus de Ingratis cap. 9. pr.

Inter multa suis quæ tradidit hæresiarches.

Halabarches, vide *Arabarches.*

HALCYON, ŏnis, generis Epicœni, ἀλκυών, avis & marina & fluviatilis, quæ incerta tamen differentia est. Nam Aristoteles scribit Halcyonem avem marinam fluvios etiam subire, non autem diversam fluviatilem a marina esse, ein Eißvogel / quod in hieme glaciali nidificet, vera enim halcyonis appellatione Germani carent. Nam Ispida proprie avis dicitur glacialis, ein Eißvogel. Halcyones marinæ raro apparent in littoribus, paullò majores passere, colore cæruleo, viridi & subpurpureo mixto, rostro longo, tenui, & luteo. Nidificant in scopulis maris, & incubare ovis ac excludere pullos in media solent bruma. Quo tempore mare tanquam inserviens illis incubantibus, quietum est, & placidum per dies 14. qui *Halcyonides*, & *Halcyonei* vel *Halcyonii* dies & *Halcedonia* ob eam rem dicuntur. Plaut. Casinâ prologo v. 26 *Halcedonia sunt circum forum,* es ist am Marck gantz stille. Chiliad. *Halcyonios agis dies.* Meminit Theocritus Idyllio 7. v. 57

Χἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν
Τόν τε νότον. Hoc est:

Halcyones undas sternunt, pelagusque Notumque.

Halcyonum partus, imago est Ecclesiæ, cui Deus inter mundi tempestates & quassationes, concedit tamen alicubi tranquillas sedes, &c. Sunt etiam conjugii honesti exemplum, halcyones: Nesciunt enim adulteria, & extinctâ conjuge, alter manet cœlebs, ac paullo post consumtus luctu moritur. Mulier etiam senem maritum gestat humeris suis aquatum, adestque ei in mortem usque. Plut. Mas halcedonum Carulus vocatur, κήρυλος. Refer huc quæ supra de *Alcedine* annotata sunt. Fluviales halcyones marinis majores sunt, conspiciuntur in ripis fluminum, cæruleæ magna sunt ex parte. Vide de Halcyonum historia Plinium lib. 10. cap. 32. Aristot. lib. 5. Histor. Anim. cap. 8. Ælian. libr. 1. cap. 6. Servium in lib. 1. Georg. Dalechamp. ad Plin. l. c. p. 468.

¶ *Halcyonii dies,* Columell. lib. 11. cap. 2. a tranquillitate maris Atlantici ita dicti, qui incipiebant 8. Calend. Mart.

¶ Halcyonium, ἀλκυόνιον, medicamentum est, Plinio & Dioscoridi plurium generum, vulgo vocant *spumam maris,* inde appellatum, quod super eo Halcyones nidificent. Matthiol. *Ceycum* vocant etiam a Ceyce.

HĀLEC, seu Alec (sic enim sæpius scribitur, ut supra in litera A, sive in *Alec* ostendimus. Fœm. & neutrius generis est. Martialis lib. 11. epigr. 27

Cui portat gaudens ancilla paropside rubra
Alecem, sed quam protinus illa voret.

Horatius lib. 2. Satyr. 4. v. 73 pro liquamine:

Ego fæcem primus & alec,
Primus & invenior piper album &c.

¶ Cætera in *Alec* quære. ¶ *Halec torrefacta,* ein Bücking.

¶ Halecula, diminut. Vide *Alecula.*

HĂLESVS, fluvius & mons non longe ab Ætna. Columell. lib. 10. v. 268 *Et quæ Sicanii flores legistis Halesi.*

HALIAETVS, vel haliæĕtus, ἁλιάετος, aquila marina est, ein Fischarn. *Pullos adhuc implumes productos cogit adversum solem intueri, nolentes ferit, illacrimantes e nido præcipitat, ut degeneres & adulterinos; illos vero, quorum acies firma contra steterit, educat,* Plin. lib. 10. cap. 3. Vide & Scalig. ad Cirin Virg.

HĂLĬCA, æ, fit ex zeâ, tritico & hordeo, Graupen / Item, Weitzengraupen / Gerstengraupen / cibus stomacho utilissimus, *Prisanam* etiam vocant. Cels. lib. 3. cap. 6. & 7. ¶ Alii sic. *Halica nativa* tritici genus est, quod χόνδρον Græci dicunt, *Halica factitia* prisana est triticea, Weitzengraupen.

¶ Hălicula, seu *Alicula* [nam & *Halicam* & *Alicam* scribunt] diminut. apud Martial. legitur lib. 12. epigr. 83 *Mittebat Umber aliculam mihi pauper, &c.* Est Jambus Scazon.

¶ Halicastrum, species est farris adorei Columellæ lib. 2. cap. 6 *Semen trimestre, quod dicitur halicastrum, &c.*

HALICACABVS vel *Halicacabum,* Ἁλικάκαβος, aut Solanum Halicacabulum, quod & Vesicaria dicitur, & φυσαλίς, a φῦσα, vesica. Frutex est notus, folliculos fert orbiculatos, vesiculis similes, in quibus semen continetur fulvum ac rotundum, magnitudine uvæ, gustu subamarum, vulgo vocant, Jüdenkirschen. Vide Plin. lib. 21. cap. 31. & ibi Dalechamp.

HALICARNASSVS, Ἁλικαρνασσός, Cariæ civitas, clara Herodoti, & Dionysii historicorum patria, Regia quondam fuit regum Cariæ.

¶ Halicarnassensis, &

¶ Halicarnasseus, ut, *Scylax Halicarnasseus,* Cic. 2. de Divinat. cap. 42.

B ¶ Halicarnassius. Corn. Nep. 2, 1. n. 2. *Civis Halicarnassii.*

HALIEVTICON. Halieutica, ἁλιευτικά, volumina de piscibus, ab ἁλιεύειν, piscari. Plin. lib. 33. cap. 2. *Mihi videntur mira & quæ Ovidius prodidit piscium ingenia, in eo volumine, quod* Halieuticon *inscribitur,* ein Buch von Fischerey. Fragmentum ejus edidit paullo ante mortem suam Gesnerus. Denique Halieutica Græce scripsit erudito carmine Oppianus libris quinque.

HALIMVS, ἅλιμος: frutex, est sepimentis idoneus, similis rhamno, sive spinis, foliis oleæ, Diosc. Plinius *aureonem* dixit lib. 17. cap. 24.

HALLVS, m. 2. & Hallux, ūcis, m. 3. die grosse Zehe. Festus. Vide plura jam in *Hallucinor* dicenda.

HALMĂDES, dum, fœm. 3. Eingemachte Oliven.

Halosanthus. Vide *Alosanthus.*

HALLVCINOR, hallucinari. Becmannus in Originibus: Hallucinor *ab* Hallux, *sive* Hallus, id est, *maximus pedis digitus. Impingo, vel illido hallum,* ab ἀλεᾶσθαι. *Vid. Glossar.* hallus, ποδὸς μέγας δάκτυλος. *Formatur ut à* balbus balbucinor: *à* sermo, sermocinor. fehlen / verstossen. *Aliud est* allucinor, *id est videndo fallor, à luce aberro. Lux enim objectum visus, &c.* Vide ipsum & Scaliger. ad Festum in verbo *Oblucinasse.* Sed aliis *Hallucinor, Halucinor, Allucinor* ac *Alucinor* eadem sunt. Cic. ad Q. frat. lib. 2. epist. 10 *Epistolæ nostræ debent interdum*

C *hallucinari.* Idem 1. de Nat. D. cap. 26 *quæ Epicurus oscitans hallucinatus est.* Plura de hoc verbo disputavit Gellius lib. 16. cap. 12. & Ger. Vossius in Etymolog. & Isaac. Vossius ad Catullum pag. 90.

¶ Hallucinatio, error, aberratio. Seneca de Vita beata cap. 26 *Vestras hallucinationes fero, quemadmodum Jupiter optimus maximus poetarum.* Arnobius lib. 6. p. 194 *Utrum istud serio & cum proposito faciatis gravi, an ridendo res ipsas, puerili hallucinatione ludatis.* Apulej. 3. Floridorum: *Mimus hallucinatur,* treibet Stockerey. Reliqua vide in *Gesticulor.*

¶ Hallucinator, ein Stocker / Possenreisser. Festus. Vide in *Halo,* ex Festo.

HĀLO, halare est, spirare, halitum emittere, hauchen / einen Dampff von sich geben / brodemen. Virg. 2. Georg. v. 109

Invitent croceis halantes floribus horti,

die einen Geruch von sich geben.

¶ Hālitus, nomen, ein Athem. *Efflare extremum halitum,* seinen Geist aufgeben / den letzten Athem / Cicero in Tusc. lib. 2. cap. 9. *Halitus terræ,* vapor dicitur, Dunst. *Noxius terræ halitus,* Quintil. lib. 7. cap. 3.

D ¶ Halo, onis: Festus. ELVCVS *significat languidum & semisomnum: vel ut alii volunt:* ALLVCINATOREM, *& nugarum amatorem, sive* HALONEM, *id est, hesterno vino languentem.*

Composita.

¶ Adhalare, anhauchen. Plinius lib. 22. cap. 21 sub fin. *si serpentis caverna juxta fuerit, si patescentem primo adhalaverit.*

¶ Exhālare, exspirare, ac veluti per halitus adscendere, über sich brodemen / über sich rauchen. Virg. 2. Georg. v. 217

- - - *nebulam fumosque volucres,*
Exhalant terræ, &c.

Ovid. 13. Metamorph. v. 602 *Flumina natas Exhalant nebulas.* Cicero *Exhalare vinum & crapulam* dixit. Philipp. 2. cap. 12 *Edormi crapulam & exhala,* den vollen Kropff verdauen / und ausschlaffen. *Animam exhalare,* Poetica phrasis est. Vid. Ovid. 6. Metam. v. 247 &c.

¶ Exhalatio, eine Dunst / und alles was sich von der Erden auszeucht. *Exhalationes terræ,* apud Cic. 1. Tuscul. cap. 19. *Exhalatio nebulosa,* Plin. lib. 31. cap. 3. ein neblicher Dunst.

¶ Inhālare, in einen hauchen. Cic. in Pison. cap. 6 *cum isto ore fœtido teterrimam nobis popinam inhalasses.*

¶ Est hinc & Anhēlare, quod est crebris quasi singultibus spirare & respirare, keichen/ schnauben. Columell. lib. 2. cap. 3 *Ante ad præsepia boves religari non expedit, quam sudare atque anhelare desierint.* Ovid. de Remed. am. v. 394

Principio clivi noster anhelat equus.

Cicero *scelus anhelare*, pro ad scelus omni conatu adspirare, dixit in Catil. 2. princip. Et auctor ad Heren. libr. 4. cap. 55 *Anhelare ex infimo pectore crudelitatem.* Passive *verba inflata & anhelata gravius*, Cic. 3. de Orat. cap. 11, eine schwere und ausgestossene Sprach / quod vitium linguæ & oris est. Silius lib. 14. v. 380

Celsaque anhelatis exsurgens ictibus alnus.

¶ Anhēlator, suspiriosus, der einen kurtzen Athem hat / engbrüstig. Plin. lib. 22. cap. 23 *Anhelatoribus laser cum porro ex aceto datur.* Et lib. 23 cap. 7 *Siccæ fici utiles anhelatoribus & suspiriosis.*

¶ Anhēlatio, spirandi difficultas, apud eundem 23. cap. 1. sect. 24, *Hoc genus vini* [picati] *utile inflationibus, tussi, anhelationibus.* das Keichen. Addunt vulgaria Lexica Plin. 21. cap. 21 *Prodest anhelationi*, ubi Harduinus *anhelatoribus* legit.

¶ Anhelanter, adverb. cum anhelitu. Item, festinanter, cupide. Ammianus lib. 16. cap. 15 [Vales. 10] *alium anhelanter avido flatu ventorum lenunculo se commisisse piscantis*, Julium Cæsarem intelligens. Ita Lindebruchius aliique legunt: Valesius ex conjectura *anhelante.*

¶ Anhēlitus, ipse spiritus difficulter actus, der kurtze schwere Athem. Ovid. lib. 1. de Arte am. v. 521

Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,

der Athem soll nicht stincken. Et Plinius lib. 9. cap. 7 de balænis, *anhelitum reddere ac per vices recipere*, keichen / sprudeln. Ac Cicero de divin. lib. 1. cap. 50 *Credo etiam anhelitus quosdam fuisse terrarum, quibus inflatæ mentes, oracula funderent.* Et, *Vini anhelitus*, der Geruch oder Stanck vom Wein aus dem Halse / Idem post reditum in Sen. cap. 7. Et, *anhelitus letalis*, Ammianus lib. 21. cap. 29. das Röcheln der Sterbenden.

¶ Anhēlus, adjectivum, anhelans, keichend/schnaubend. Virgil. 2. Georg. v. 135 *Senibus medicantur anhelis.* Idem Georg. 1. v. 250 *Et me sævus equis oriens afflavit anhelis.* Quod non a lassitudine & fatigatione est, sed ab animositate, conatu & nimio ardore, quasi sint nimio spiritu ardentes. Vide Vlitium ad Nemesiani Cyneget. v. 255. p. 409.

HALO, ōnis, ἅλως, arca, quam *coronam* Plinius lib. 1. cap. 29. & Seneca 1. Quæst. N. cap. 2. (quem vide) alii *circulum* appellant circa lunam aut solem. Germani Latinum reddunt vocabulum, der Hoff um den Monden/ ein runder Kreiß oder Circkel um die Sonne. Apulejus de mundo pag. 64 *Catenam* vocat.

¶ Est & *halo*, elucus, sive hesterno vino languens. Vide supra in *Halo.*

HALOPHANTA, seu rectius *Holophanta, æ*, homo nequam & mendax, ein Holuncke/ ὁλοφάντης omnia mentiens, ab ὅλον & φαίνομαι, Turneb. lib. 11. cap. 5. At Josephus Scaliger Castigat. in Festum *Halophantam*, malit, παρὰ τὴν ἅλα, quemadmodum Sycophanta παρὰ τὸ σῦκον factum est. Vide Collectanea Taubmanni ad illud Plautinum in Curcul. act. 4. sc. 1. *Holophantam an Sycophantam hunc magis dicam, nescio.*

HALŌSIS, ἅλωσις, captio, expugnatio. Qua voce, literatura Latina, usi sunt Suetonius, & Petronius. Sueton. in Nerone cap. 38 *Quasi offensus deformitate veterum ædificiorum urbem incendit, &c. Hoc incendium e turre Mæcenatiana prospectans, lætusque flammæ pulchritudine, ut ajebat, halosim Ilii decantavit.* Vide Torrent. ibi. Et Petronius pag. 100 *Tabula, quæ Trojæ halosin ostendit.* ein Gemählde von der Zerstörung Troja.

HALTER, ēris, vel Haltēre, is, ἁλτήρ, plumbea pila, vel massula, qua corpus librabant saltationibus certantes, eine Springekugel. Hodie tali quadam libratione per plumbum utuntur funambuli, das Gewicht oder Wage / Gewicht-Stange. Martialis lib. 14. Epigr. 44

Qui pereunt stulto fortes haltere lacerti.

Halteres, ἁλτῆρες, plural. Vide Mercurialem Gymnastica.

Halyattes. Vide *Alyattes.*

HALYS, yos, halym, Paphlagoniæ fluvius maximus, Crœsi fato nobilis. Oraculum notum est:

Crœsus Halym penetrans magnam pervertet opum vim,
Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν διαλύσει.

Recitat aliquoties Suidas & alii. Sed quo oraculo Crœsus deceptus, quum regnorum opes exspectaret, suas profligavit. Cic. de divinatione lib. 2. cap. 56. Nomen ei a Sale est, ut Strabo auctor est lib. 12. Geograph.

HAMA, ἄμη, ein Feuereymer/ vas hauriendæ aquæ ad restinguenda incendia, ut P. Leopardus docuit lib. 9. Miscell. cap. 22. Sic Plin. lib. 10. epist. 42 *Alioqui nullus usquam in publico sipho, nulla hama ad incendia compescenda.* Hamis hujusmodi dolabrisque instructus per urbem itabat Præfectus Vigilum, quorum cohortes septem arcendis incendiis Augustus instituerat. Vide titulum Digestorum *de officio Præfecti Vigilum.* In antiquis libris etiam sine aspiratione scriptum *Ama* legitur. Vide Leg. 12. § 18 Dig. de instructo vel instrum. legato.

¶ Hămŭla, dimin. Columella de horto v. 387

Aut habilem lymphis hamulam, Bacchove lagenam.

Hamadryades, vide *Dryades.*

HAMAXA, Latinis plaustrum, Wagen/ accipitur pro Septentrionibus & curru cælesti. Dalecham. ad Plin. 2. cap. 68.

¶ Hamaxobii, & Hamaxobītæ, Ἁμαξόβιται, populi Sarmatiæ, in plaustris habitantes, ab ἅμαξα, *currus.* Ptolemæus *Hamaxobios* ἁμαξοβίους vocat. Populi erant septentrionales supra Pontum & mare Caspium. Proverbii vice Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. cap. 1 dixit *Hamaxobio instabilior.*

¶ Hamaxiæa, ἁμαξιαῖα, plaustralia, ut λίθοι ἁμαξιαῖοι, apud Dionys. Halicarn. lib. 3. p. 200. Dein proverbiali voce dicuntur ampla & magnifica, ut ἁμαξιαῖα ῥήματα, quæ Horat. *sesquipedalia verba* dixit. Vide chiliad.

Hamilcar, vide supra *Amilcar.*

HAMMON, ōnis, Ἄμμων, Jovis cognomen, ab ἄμμος, arena, Oraculum Hammonis in Marmarica fuit. Mela. Vide supra *Ammon.*

¶ Hammonicum nomen coloris subrufi. Varroni lib. 3. Sed ubi fortassis rectius legitur, *Armenium.*

HĀMUS, ein Fisch-Angel. *Meus hic est, hamum vorat*, er beisset an/ nun ist er meine. Plaut. Curcul. act. 3. v. 61. *Fallax hamus*, der betriegliche Angel. Ovid. lib. 2. de Ponto Epist. 7. v. 9

Quo semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus unca cibis æra subesse putat.

Et lib. 3. de arte am. v. 425

Casus ubique valet; semper tibi pendeat hamus, &c.

Missile jaculum appellat Vetus Inscriptio Hispanica;

QVI PISCES IACVLO CAPIEBAT MISSILE DEXTRA.

MISSILE, sextus casus est. *Aureo piscari hamo* proverbiale, quod inter facete dicta Octavii Cæsaris a Suetonio commemoratur, in Vita cap. 25. extr. Id est, Maxima cum jactura commodum mediocre & incrementum affectare. ¶ 2. Virgil. 3. Æn. v. 467 *hamos* dixit, catenulas in lorica, die Gelencke oder Ringlein am Pantzer. Dicit enim

Loricam consertam hamis, auroque trilicem.

Hamus ferreus, ein eisern Haacken. ¶ 3. Hamus etiam significat eine Hechel apud Plin. lib. 29. cap. 1. *Ipsa stupa*, inquit, *pectitur ferreis hamis.*

¶ Hāmulus, diminutivum. Cornel. Celsus lib. 7. cap. 7. n. 7 *Hamulo summum foraminis excipiendum.* ein Häcklein / kleiner Widerhaake. Item kleiner Angel.

¶ Hāmo, hamare: Petronius tralate: *Artis severæ quisquis hamat effectus.*

¶ Ita *adhamare honores* Cicero dixit pro captare, ut citat Nonius, & asserit Scaliger in Catalect. itemque Rutgersius lib. 3. Var. Lect. cap. 3. sed Merceri Nonius habet *adamaverunt*, non adhamaverunt. Adde eidem notata p. 113. edit. Paris.

¶ Hāmātus, hamo instructus, ut, *arundo hamata*, eine Angelstange. Eleganter Plinius lib. 9. epist. 30. *Viscata hamataque munera* dixit pro insidiosis, quibus captantur & circumveniuntur homines, ut visco aves, hamo pisces. Vide eundem & Panegyr. cap. 43. & Senecam epist. 8. *Munera in hamo mittere*, Martialis dixit lib. 6. Epigr. 63. Vide eundem & lib. 4. Epigr. 56. ubi totam similitudinem explicat.

¶ Hāmātilis, ut, *Piscatus hamatilis*, ein Fischen mit Angeln/ Plaut. in Rudenti act. 2. sc. 1. v. 10. *Hamatile spiculum*, Tertullian. principio contra Gnostic.

¶ Et *Hamiota*, apud eundem in eadem Fabula, act. 2. sc. 1. v. 5. & Varronem; Vocabulum vetus pro piscatore, qui hamo utitur, der mit der Angel fischet.

¶ Adhamare vide paullo ante sub *Hamare.*

HANNĬBAL, & Annibal, Dux Carthaginensium notus ex Romanorum historiis. Stat. 4. Silvarum carm. 6. v. 77

Semper atrox dextrâ, perjuroque ense superbus
Hannibal, &c.

Fuit Amilcaris filius: de cujus ingenio Livius lib. 21. cap. 4. De excellentia ejus & auctoritate lege eundem lib. 28. cap. 12. Militarem peritiam & artem in eo miratus Scipio est, apud Florum lib. 2. cap. 6. extr. cui tamen ipse Hannibal secundas a Pyrrho partes, sibi demum tertias dabat, ut Plutarchus in Pyrrho p. 387 auctor est. Lucianus quoque in Mortuorum Dialogis Alexandrum, Hannibalem & Scipionem de primo loco inter Duces contendentes introducit. Sed ibi primum locum Minos Alexandro, alterum Scipioni, tertium demum Hannibali tribuit. Corn. Nepos de eo ita scribit ejus vita: *Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superavit; non est inficiandum, Hannibalem tanto præstitisse ceteros Imperatores, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes.* &c.

¶ Alius Hannibal Gisconis filius fuit, quem nonnulli Asdrubale natum & *Seniorem* appellatum tradunt. Falso, ut Casaubonus docuit ad lib. 1. Polybii pag. 186.

HANNO,

HANNO, onis, Ἄννων, Carthaginensis fuit, Philippi Macedonis temporibus, privatis opibus potens, regni affectator, sed rationibus suis & insidiis frustratus, crudelissimo à Carthaginensibus supplicio cum suis affectus est, auctore Trogo. Extat ejus *Periplus*, sive navigatio qua circumvectus est Africam ultra columnas Herculis, quem commentarium in templo Saturni consecravit: de quo non præclare sentit Gerh. Joh. Vossius lib. 4. de Historic. Græcis p. 513. & 514. itemque in Instit. Orat. lib. 4. p. 239. Filius autem Isaacus Vossius verissimam hanc commemorationem putat, ejusque explicationem pollicetur ad Melam lib. 3. cap. 9. p. 301. ¶ 2. Hannonis alterius meminit Livius in primo & ultimo belli Punici libro. *Hanno factionis Barchinæ cum prima consuleret Carthaginensibus de pace, nequaquam exauditus est.* A

HAPHE, os, ἁφὴ, inspersio pulveris, quæ adhibebatur luctatoribus, ceromate illitis, das Bestreuen. *Flavescere haphe*, Martial. dixit lib. 7. Epigr. 66. ¶ 2. Pollux, *haphen* etiam primam dici putat infecturam, die erste Farbe.

HAPSVS, i, ut, *Hapsus lanæ*, tantum scilicet, quantum manu capi potest, ein Locken oder Handvoll Wollen/ Cels. lib. 4. c. 9.

HARA, æ, porcile. Schweinstall/ Saukoben. Cic. in Pison. cap. 16. pr. *Epicure noster ex hara producte, non ex schola.* Varro de re rust. Anserum etiam stabulum, *haram* dixit, lib. 3. cap. 10. ein Gänsestall. B

Harena, vide *Arena.*

HARIOLVS, vates, dictus quasi *fariolus* a *fando*; vel ab *aris*, ut Isidorus vult, Originum libris, quod Desiderius Heraldus probat ad Tertulliani Apologeticum cap. 23, cum Afer scribit: *Producatur aliquis ex iis, qui de Deo pati existimentur, qui aris inhalantes numen de nidore concipiunt.* ein kluger Mann/ ein Wahrsager. Terent. Phorm. act. 4. sc. 4. v. 27 *Interdixit hariolus.* Cic. de divin. lib. 1. cap. 2 *Hariolorum furibundæ prædictiones.* Phædrus lib. 3. fab. 4 *Usu peritus hariolo velocior.*

¶ Hariola, Plaut. Mil. act. 3. sc. 1.

¶ Hariolor, quod & Ariolor scribitur, Hariolari, est divinare, errathen/ wahrsagen. Terent. in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 7. *Non mihi credis? D. hariolare*, du möchtest es errathen haben. Idem in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 48. *Sed ego hoc hariolor*, das weiß ich aber/ und prophecey es zuvor.

¶ Hariolatio, ut, *Superstitiosæ hariolationes*, Aberglaubige Weissagung/ Cicero lib. de Divin. cap. 31.

Harminius, vide *Arminius.*

HARMODIVS, civis Atheniensis, qui cum fratre patriam Pisistratidarum tyrannide liberavit. Thucyd. lib. 6. His id honoris datum est, ut nemo unquam ipsorum nomine appellaretur. In eorundem honorem & carmen canebatur in compitis, cujus initium: φίλτατε Ἁρμόδιε, οὔ πω τέθνηκας: *Carissime Harmodi, haudquaquam mortuus es.* Hinc proverbium *Harmodii cantilena*, Ἁρμοδίου μέλος, de lugubribus ac tristibus apud Suidam & Diogenianum. Vide tamen Vossium lib. 1. Instit. Orat. p. 61. C

HARMONIA, Cadmi uxor, quæ una cum viro demum in anguem mutata fingitur, Vide Ovidium 4. Metam. & Diodorum Siculum lib. 5. Itemque Euripid. Phœniss. principio. ¶ 2. Harmonia, ἁρμονία concentus est, eine liebliche Zusammenstimmung. Cicero 1. Tusc. cap. 10. & Lactantius de opificio Dei cap. 16 *Intentionem* vertit: *Concinentiam*, Vetus auctor fragmenti, quod cum Censorino editur cap. 11. & Quintil. libr. 1. cap. 10 *Dissimilium concordiam* vocat. Idem Cicero 1. Tuscul. cap. 18. *Harmoniam autem ex intervallis sonorum nosse possumus: quorum varia compositio etiam harmonias efficit plures.* Et Apul. de Mundo: *In choris, cum dux carminis hymno præcinit, concinentium vulgus virorum & fœminarum mixtis gravibus & acutis clamoribus unam harmoniam resonant.*

¶ Harmonicus, a, um, quod harmoniam habet, aut ad eam pertinet. *Harmonica ratio*, Plin. lib. 2. extremo.

HARPAGO, onis, mascul. ferrum aduncum, quo ex puteo trahitur, si quid inciderit, ἁρπαξ ein Bornhaaken. L. 12. § 21. D. de Instr. leg. ¶ 2. Cæsari instrumentum ita dicitur, quo munitiones disjiciuntur 7. de Bello Gallico cap. 81. ¶ 3. Significat & illud instrumentum, quo in navalibus prœliis utebantur ad corripiendas naves. Id describit Appianus lib. 5. de bell. civil. p. 739. Sed male ejus inventionem Agrippæ tribuit. Nam Plinius Pericli adscribit lib. 7. cap. 56. extr. Tyriis quoque cum ab Alexandro M. obsiderentur, in usu fuisse ex Curtio constat lib. 4. cap. 2. & 3. extr. D

¶ Harpagare verbo pro rapere Plautus usus est Aulul. act. 2. sc. 2. v. 24. *Aurum mihi intus harpagatum est.*

HARPALICE, es, Amazonum regina, de qua Virgil. 1. Æneid. v. 317 - - - *vel qualis equos Threissa fatigat*
Harpalice, volucremque fuga prævertitur Hebrum.

HARPASTVM, ἁρπαστὸν, pila, ein Spielballen/ dictum ab ἁρπάζειν, quod projectum multi simul conentur arripere, Martial. lib. 7. Epigr. 19 *Sive harpasta manu pulverulenta rapis.*

HARPA, æ, & Harpe, es, Ἅρπη, avis rapax, ex vulturum genere, ein Goldgeyer. Alciat. in Emblemat. 142

Altivolam milvus comitatur degener harpam:
Et prædæ partem sæpe cadentis habet.

¶ 2. Significat & falcem & ensem falcatum *harpe*, ein Sebel. Ovid. 5. Metam. v. 69

Vertit in hunc harpen madefactam cæde Medusæ.

HARPAX, pagis, m. 3. Ein Spinnwirtel/ instrumentum scilicet, quod fuso adhibetur, ut facilius vertatur. *Verticillus* aliàs dici solet. Plinius utrumque nomen lib. 37. cap. 2 de electro sive succino: *In Syria fœminas verticillos inde facere: & vocare harpaga, quia folia & paleas, vestiumque fimbrias rapiat.*

HARPOCRATES, Deus silentii apud Ægyptios [unde & *Sigalion* à σιγᾶν *silere* appellatus] qui fingebatur sedentis pueri specie digitum labro imprimentis, quasi silentium imperaret, Plutarchus de Iside & Osiride. Videtur idem qui *Orus* habitus: eum ita natum tradiderunt, ut digitum labro imprimeret, de quo & Damascius apud Photium meminit in vita Isidori. Talis Romæ Angerona Dea colebatur, de qua Plin. lib. 3. cap. 5. Vetus Poeta apud Varronem lib. 4 de lingua latina:

-- -- *Sancta Serapis,*
Isis, & Harpocrates digito, qui significat ST.

Vide & August. lib. 18. de Civitate Dei cap. 5. Adi etiam Sponium in Miscellan. sect. 1. artic. 5. pag. 16. & Cuperum in Harpocrate: nec non Jac. Gronovium ad Stephanum Byzant. Berkelii in notis & var. lect. pag. 10. B.

HARPYIAE, Ἅρπυιαι, monstra rapacia & obscena, Raubvögel. Apul. lib. 10. de A. A. *Nec utique cellulam suam tam immanes involare mures vel muscas, ut olim Harpyiæ fuêre, quæ diripiebant Phineias dapes.* Servius in subseq. illud Virgilii, Harpyias tres numerari ait, *Aello*, *Ocypeten* & *Celæno.* Virgil. 3. Æneid. v. 216. seqq.

Tristius haud illis monstrum, nec sævior ulla
Pestis, &c.
Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Proluvies, uncæque manus, & pallida semper
Ora fame.

HARVSPEX, scribitur & *Aruspex*, Aruspices augures erant Hetrusci. Kluge Wahrsager/ Zeichendeuter. Cic. in Philipp. 3. cap. 8 *Cum aruspices ex tota Hetruria convenissent, totius urbis ac imperii occasum appropinquare dixerunt.* Vet. Gloss. *Aruspex* βωμοσκόπος. Ergo ab *ara* dicitur, quam adspiciat. Sed rectius Donatus ad Terentium Phorm. act. 4. sc. 5. ab *Haruga* appellatum censet, quæ est hostia, ab *hara* sic dicta: quam Velius Longus *Arigam* vocat, & inde *Arispicem* non *Aruspicem* maluit dici. Hesychius, ut Rutgersius lib. 3. Var. Lect. cap. 9 emendat, Ἄριγα (vulgo ἄχρια) ἄῤῥεν πρόβατον. *Aruspex* igitur est, qui exta victimarum inspiciens de futuris prædicit. Ein Wahrsager aus dem Eingeweide.

¶ Haruspicinus, ut *Haruspicini libri*, Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 33.

¶ Haruspicina, divinatio, disciplina aruspicum. *Haruspicinam facere*, die Kunst des Wahrsagers brauchen. Cic. lib. 6. famil. epist. 19. & Lactant. lib. 2. cap. 16. pr.

¶ Haruspicium, Catullus Epigram. 89

- - - *discat Persicum haruspicium.*

Censorinus de Die natali cap. 17 *Portenta Etrusci pro haruspicii disciplinæque suæ peritia, diligenter observata in libros retulerunt.*

HASTA, λόγχη, ein Spieß. *Eminus hasta, cominus gladio uti*, Cic. de Senect. cap. 6. Et, *Hastis argenteis pugnare*, est negotium, quod vi aut alio modo agi nequeas, pecunia & largitionibus conficere, mit einer silbern Büchsen schiessen. *Hastam abjicere*, est caussæ diffidere, ac de victoria desperare, gewonnen geben/ sich gefangen geben. Translatum a militia. Cicero pro Muræn. cap. 21 *Videsne tu illum tristem, demissum? jacet, diffidit, abjecit hastas.* *Hastam protendere* (vor sich strecken) *hastam colligere* (zurück oder an sich ziehen) apud Tacitum 2. Annal. cap. 21. *Hasta pura*, quæ sine ferro, qualibus donari milites ob fortitudinem solebant. Virg. Æn. 6. v. 760

Ille (vides?) pura juvenis, qui nititur hasta,

Ubi Servium vide & Donatum. Uterque *sine ferro* fuisse tradit: alter etiam rationem addit, *quod sit signum pacis, & non belli.* Scilicet post victoriam partam donabatur. Suetonius Claudio cap. 28 *Libertorum præcipue suspexit Posiden Spadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros hastâ purâ donavit.* Conf. Dalechamp. ad Plin. 7. c. 28. p. 312. & Lambecium Bibliothecæ Tom. 3. p. 378. ¶ 2. *Hasta* & belli indicium præbuit. Nam mittebatur hasta in ejus fines, quem bello petebant. Ovid. 6. Fastorum v. 207. & Macrobius. Vide & supra *Clarigatio* in *Clarus.* ¶ 3. Significat & venditionem hasta, ex eo ritu, quod in publicationibus & venditionibus bonorum, hasta ponebatur. Cic. off. lib. 2. cap. 8 *Hastam in foro ponere & bona civium voci subjicere præconis*, öffentlich ausruffen lassen/ daß die Güter zu verkauffen oder feil stehen. *Hastæ ea, quæ publice venundabant, subjiciebant veteres*, Festus. Vid. Scalig. ad Manil. p. 429. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 13. & lib. 7. cap. 16. Id JCti *subhastare* vocant. Vide *Auctio.* ¶ Erat etiam hasta

signum centumviralis & decemviralis judiciorum. Vide Legem 2. Dig. de Orig. jur. § 29. Martialis lib. 7. epigram. 63

centum gravis hasta virorum.

Et Lucanus ad Pisonem v. 41

Seu trepidos ad jura decem vocat hasta virorum,
Et firmare jubet centeno judice caussas.

¶ Eleganti metaphora *Hastæ* dicuntur argumenta, quibus Oratores pugnant in adversarios. Cic. 1. de Orat. cap. 57 *Non est difficile oratori ejus partis, quemcunque defendit, auctorem aliquem (Jurisperitum) invenire: a quo cum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoriis lacertis viribusque torquebit.* Idem de claris Oratoribus cap. 78 *Erat præterea doctus. Hermagoræ præceptis, quibus etsi ornamenta non satis optima dicendi tamen, ut hastæ velitibus amentata, sic apta quædam & parata singulis caussarum generibus argumenta traduntur.* Idem Topicis cap. 17 *Hastas actoribus a Jurisperitis ministrari* similiter dixit.

¶ Hastula, dimin. ¶ 2. Hastula regia, ἀσφόδελος, planta, Goldwurtz. Vide *Asphodelus.* Seneca lib. 2. Quæst. Nat. cap. 31 *Omnium percussarum arborum contra fulmina hastulæ surgunt.* Plin. lib. 21. cap. 17 *Vocant asphodelum hastulam regiam.* Add. Isidor. Orig. lib. 17. cap. 6. sub fin.

¶ Hastātus, *Milites hastati*, qui hastis pugnant, so lange Spiesse führen. Vid. Varr. lib. 4. de Lat. Ling. cap. 16. *Acies hastata*, Tacitus 2. annal. cap. 14. Cæterum hoc nomine appellabantur & milites ipsi, qui hastis pugnabant; & *ordines* etiam *hastatorum.* Vide infra in Princeps.

¶ Hastīle, is, der Spießschafft/Spießstange/ lignum teres, oblongum. Nepos Epaminonda cap. 9 *ferrum quod ex hastili in corpore remanserat.* Virgilius Æn. 5. v. 557

-- -- *præfixa hastilia ferro.*

¶ Hastarium, vel Hastarius liber, tabulæ, quibus res sub hasta ponendæ scribuntur. Tertullianus Apologet. cap. 13 *quos in hastario vectigales habetis.* Adde ibi Rigalt.

¶ Subhastare, publice vendere, sub hasta ponere. Solinus de Thracia, cap. 10 *Nupturæ non parentum arbitrio transeunt ad maritos, sed quæ præ aliis specie valent, subhastari volunt, & licentia taxationis admissa, non moribus nubunt, sed præmiis.* Firmicus de profana relig. p. 31 *Vendebatur Deus, ut prodesset emtori; & emtor suppliciter adorabat, quidquid paullo ante viderat subhastatum.* De ritu venditionis sub hasta, vide supra in *Hasta* n. 3.

HAV, interjectio conturbatæ mentis, & trepidantis, Ter. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 38 *Hau, mi homo, sanusne es?* Alii *Au* sine adspiratione legunt.

HAVD, non, Terent. Andr. 4. sc. 6. v. 12 *Haud auspicato huc me appuli*, id est non auspicato vel feliciter, ich bin zu einer unglückseligen Stunde anher kommen. *Haud diu est.* idem Eun. 2. sc. 3. v. 67. *Haud facile*, Cic. *Haud dubie*, quod est, *sine dubio*, Livius. *Haud scio*, locutio elegans, quæ jungitur cum adverbio, *An*, Ter. in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 33 *Qui infelix haud scio, an illam nunc misere amet*, welcher arme Geselle sie hefftig lieb hat/ wie ich nicht anders weiß. *Haud secus*, non aliter, *Haud secus ac jussi faciunt*, &c. Virgil. *Haud vidi magis:* vide de vi & forma ista loquendi Muret. lib. 17. cap. 16.

¶ Haudquaquam, nequaquam, mit nichte/gar nicht. Livius 28. cap. 6 *Haudquaquam ad spem eventus respondit.*

Haveo, have, vide *Aveo.*

HAVRIO, haurivi & hausi, hauritum, & haustum (exempla enim apud Apulejum leguntur) schöpffen. *Haurire ex fonte, è fonte, a fontibus*, Cic. 1. offic. cap. 2. *Hausta aqua de puteo*, Cic. 2. Divin. cap. 13. Juvencus in Joan. 4. de Samaritide:

Hauritura cavis putei penetralibus undas.

¶ Observa formulas metaphoricas & poëticas: *Vocemque his auribus hausi*, Virg. 4. Æn. v. 359. Et, *Haurire animo*, Virg. 12. v. 26, pro *accipere, percipere*, einnehmen. *Haurire cibos*, Columella lib. 8. cap. 17. *Luctum haurire*, Cic. pro Sextio cap. 29 extremo, in sich fressen. *Haurire oculis*, Virg. 4. Æn. v. 661.

¶ Aliquando etiam confodere vel vulnerare significat. Virg. lib. 10. v. 314 *latus hausit apertum.* Similiter *jugulum haurire* Tacitus dixit 1. Histor. cap. 41. ¶ Item consumere Livius lib. 5. cap. 7 *Tam longi temporis opus incendium hausit.* Mart. lib. 9. Epigr. 83 *Haurire patrias opes.*

¶ Haustus, nomen. das Schöpffen. *Haustus aquæ*, ein Trunck. *Haustus aquæ mihi nectar erit*, Ovid. 6. Metam. v. 356. *Exiguis haustibus bibere*, kleine Schlücke thun / Idem 3. Fastor. v. 274.

¶ Haustor, qui haurit, bibit. Lucanus lib. 9 v. 591 de Catone:

Ultimus haustor aquæ.

¶ Hauritor, idem. Petrus Chrysologus Serm. 86 *Hierosolymitanus fons abundat, cum impellit angelus, non cum sitit hauritor.*

¶ Haustrum, cadus rotæ aquariæ, vel ipsa *rota*, die Schöpffe am Wasserrad. Lucret. lib. 5. v. 517

Ut fluvios versare rotas, atque haustra videmus.

Vide Nonium.

¶ Hauritorium, quo hauritur, haustrum. Gloss. vet. *Hauritorium*, ἀντλητήριον, ἄντλημα.

¶ Dehaurire. Tertullianus de Pallio cap. 5. *margarita pretiosa dehausit.*

¶ Exhaurire, evacuare, außziehen/ außschöpffen. *Exhaurire poculum*, austrincken. Ovid. 5. Fastor. v. 513. ¶ 2. Per Metaphoram usitatam, *Exhaurire ærarium, & compilare rempubl.* Cic. pro Vatin. cap. 2. die gemeine Schatzkammer ledig machen. *Inops & exhaustum ærarium*, Cic. 5. Verr. cap. 70. *Provinciam sumtu exhaurire*, Idem ad Qu. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 2. außzehren. *Exhaurire labores*, Silius 17. v. 355. über sich nehmen und außstehen. qua formula etiam Plinius usus est lib. 3. epist. 9. principio: *quantum laboris exhauserim.*

¶ Inexhaustus, inexhaustum, quod exhauriri non potest, & expleri, das nicht zu ergründen/ zu erschöpffen oder zu ersättigen ist. Cic. lib. 3. de finib. cap. 2 *Erat in eo inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat.* De Catone.

¶ Perhaurire. Tertullian. ad Nation. lib. 1. cap. 15. extrem. *infantem totum præcoquum perhauritis.*

HEAVTONTIMORVMENOS, i, ἑαυτοντιμωρούμενος, excrucians se ipsum, Comœdiæ Terentianæ nomen. Cicer. 3 Tusc. cap. 27 *Quid ille Terentianus ipse se puniens?*

HEBDŎMAS, ἑβδομάς, άδος, άδι, άδα, a quo casu & *Hebdomada, æ*, quemadmodum & alia Latini faciunt, spacium significat septem dierum, eine Wochen/ Septimanam: Cicero lib. 16. fam. epist. 9 *ne in quartam hebdomada incideres.* ¶ 2. Item annorum apud Gell. lib. 3. cap. 10. & numerum quemcunque *Septenarium.* Vide Vossium de vitiis sermonis. De Origine hebdomadum & septimi diei observatione vid. Casaub. ad Suetonium pag. 142. & Rivetum accuratius hæc persequentem Dissertat. de Origine Sabbathi cap. 5.

¶ Omnis *hebdomas* non apud sacros solum, sed & profanos auctores vel *dierum* est vel *annorum:* tertia *Jubilæorum*, quam fingunt Judæi, dudum meruit ludibrium.

¶ Hebdomadalis. Sidonius lib. 9. epist. 3 *Ecclesia dedicata festis hebdomadalibus.*

HĒBĒ, es, Ἥβη, dea juventutis, Jovis pincerna, & Herculis uxor, Poëtis est.

HĔBĔNVS, *Ebenus*, fœmininum & *hebenum* neutrum, Virgilius 2. Georg. v. 117 *Sola India nigrum Fert hebenum.* Tametsi Lucanus lib. 10. v. 117 scripserit, *Hebenus Mareotica vastos Non operit postes*, hoc est Ægyptiaca. Nam in medio Africæ hebenos virere, Plin. tradit. Arbor est, cujus generis esse putant lignum Indicum, quod *Guajacum* & *Guajacanum* dicitur, cujus adversus Gallicam luem præcipuus est usus, vocant & *lignum sanctum*, Frantzosenholtz.

HĔBĔS, ĕtis, generis omn. retusum, obtusum, ut, *Gladius hebes*, Ovid. 3. art. am. v. 589. stumpf. *Hebes acies oculorum*, Cic. 4. de Fin. cap. 24. ein blöde Gesicht. Contrarium *acuto.* *Lucem hebetem* Avienus Arateis dixit v. 455. ¶ 2. Per metaphoram, significat rudem, crassum, indocilem. grob und tölpisch. Cic. lib. 2. de Divin. cap. 50. *Epicurum hebetem & rudem dicere solent Stoici.* Idem 1. de Divin. cap. 22 *Hebes æque ac pecus.* Idem 10. Philipp. cap. 8 *Hebes ingenium*, ein grober/ ungeschliffener Kopff. *Sensus hebetes & tardi*, Cic. 4. Acad. cap. 8. *Hebetiores oculi*, blöde Gesicht/ Sueton. Ner. cap. 51. Et, *Aures hebetiores*, Cicer. pro Plancio cap. 27. Superl. *hebetissimus.* Plin. lib. 9. cap. 30 *Tanta solertia animalium hebetissimis quoque est.*

¶ Hebĕtudo. Macrob. 1. Somn. c. 14 *hebetudo sensuum.*

¶ Hĕbeo, hebere, hebetem esse, *Ferrum hebet*, apud Livium lib. 23. cap. 45, stumpff seyn.

¶ Hebescere, hebetem fieri, stumpff werden. *Mentis acies hebescit*, Cic. 1. Tusc. cap. 30. *Hebescere & languere in otio*, Cic. in Acad. 4. cap. 2. grob und unlustig werden.

¶ Hebetare, hebetem facere. stumpff machen. Livius lib. 8. cap. 10 *cum hastas aut præfregissent, aut hebetassent.* Sueton. Claud. cap. 2 *hebetato corpore.* Plin. lib. 20. cap. 6 *Porrum oculorum aciem hebetat*, macht die Augen stumpff und blöde. Idem lib. 23 cap. 1 *Tristitia & cura hebetatur vino.*

¶ Hebetatio, ut, *Hebetatio oculorum*, Plin. 28. cap. 6.

¶ Hebetatrix, ut, *Hebetatrix umbra*, Idem lib. 2. c. 43.

¶ Hebetescere. Plin. 28. cap. 8 *Certum est, aciem in cultris tonsorum hebetescere.*

HEBRAEVS, & Ebræus, Hebræi, Judæi, ab Heber, pronepote Semi Genesis 11. vid. Gallæus ad Lactant. p. 214.

¶ Hinc *Hebraicus* & *Hebraice.* Lactantius lib. 4. cap. 7 sub fin. *Nos CHRISTVM nuncupamus, id est unctum, qui Hebraice MESSIAS dicitur. Unde in quibusdam Græcis scripturis, quæ male de Hebraicis interpretata sunt*, ἠλειμμένος, *id est, ungendo curatus, scriptum invenitur* ἀπὸ τοῦ ἀλείφεσθαι.

HĔBRVS, Ἕβρος, Thraciæ fluvius, in quem Orphei caput a Ciconibus confecti abjectum fuit. Ovid. Metam. 11. v. 50

Membra jacent diversa locis, caput, Hebre, lyramque Excipis, &c.

Pulchrum exstat Epigramma Germanici Cæsaris in Scaligeri Catalectis, de puero Thrace, qui in hoc flumine interiit:

Thrax puer adstricto glacie dum luderet Hebro,
Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumque imæ partes rapido traherentur ab amni,
Præsecuit tenerum lubrica testa caput.

Orba

Orba quod inventum mater dum conderet urna,
Hos peperi flammis, cætera, dixit, aquis.

HECALE nomen anus paupercula, quæ Theseum adolescentem hospitio excepit, cujus honori postea sacrificium institutum, quod *Hecalesium* dicebatur, ut tradit Plutarchus in Theseo. Apulej. lib. 1. de A. A. *Sis contentus lare parvulo, Thesei illius cognominis patris tui virtutes æmulaveris, qui non est aspernatus Hecales anus hospitium tenue.* Vid. Plin. libr. 22. cap. 22. Petron. Arbiter:

Qualis in Actæa quondam fuit hospita terra,
Digna sacris Hecale, quam Musa loquentibus annis
Battiadæ vatis mirando tradidit ævo.

Ejus res scripsit Callimachus, utinam superstes. Barth. ad lib. 12. Thebaid. Statii v. 582. pag. 1526. vide Angel. Politian. Miscell. cap. 24. And. Schottum lib. 2. observat. cap. 29. Salmas. ad Petron. Ovid. Remed. Amor. v. 747

Cur nemo est Hecalen, nulla est quæ ceperit Irum?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.

HECATE, es, Ἑκάτη, Proserpina, inde appellata, quod centum victimis placaretur, ἑκατὸν, centum est. Sæpius & pro *Diana* ponitur Poëtis. Nam triformis dicitur, quod in cælo, terra, & Erebo Dea. In cælo *Luna* est, in terris *Diana*, apud inferos *Proserpina* sive *Hecate.* Virgil. 6. Æneid. v. 247

Voce vocans Hecaten cæloque Ereboque potentem.

¶ Hecatēius, pentesyllabum, ut *Hecateia carmina*, Ovid. 14. Metam. v. 44 quæ incantationes sunt.

HECATOMBE, ἑκατόμβη, sacrificii genus in quo centenæ sui generis mactabantur victimæ, centum vel sues vel oves. *Facere hecatomben*, Julius Capitolinus in Balbin. cap. 11. Silius lib. 12. v. 331 -- -- *altaria fument*

Centum festa Jovi, centum cadat hostia cultris.

HECATRIS, planta, eadem quæ Aconitum.

HECTA, pustula in pane cocto, eine Blasen auff dem gebackenen Brodt. ¶ 2. Et res nihili, apud Pomponium. *Hectæ facere*, vilipendere.

HECTICA, æ, seu *Hectice, es*, ἑκτικὴ, (ἕξις, habitus) species febris non in humore tantum atque spiritu, sed in ipsis plane coiens & inolescens ossibus, das heimliche verzehrende Fieber. *Hectica febris.*

HECTOR, Ἕκτωρ, Priami filiorum fortissimus, ab ἔχω, defendo, auctore Platone. Ovidius 1. art. am. v. 441

Hectora donabat Priamo prece motus Achilles.

¶ Hectŏreus, adjectivum. Virgil. 2. Æn. v. 543

- - - *corpusque, exsangue sepulcro*
Reddidit Hectoreum.

HECUBA, Ἑκάβη, Priami uxor, Hectoris mater, de qua insignem tragœdiam scripsit Euripides. Hecubam in canem mutatam Mythologi tradunt. Quod propter convicia factum, quæ in Græcos ingessit. Juvenalis de ea Sat. 10. v. 271

- - - *Sed torva canino*
Intravit rictu.

Ubi Vetus Scholiastes: *Hecubam dicit, quæ excæcato Polymnestore, cum saxis impelleretur à populo Thracum, versa in canem fertur. Aut quia Græcis convicia congerebat, canem nominaverunt.* Vide & supra in *Canis.* Sueton. Tiberio cap. 70 *Grammaticos, quod genus hominum præcipue appetebat, ejusmodi fere quæstionibus experiebatur: Quæ mater Hecubæ, quod Achilli nomen inter virgines fuisset, quid Sirenes cantare sint solitæ.*

HECYRA, ἑκυρὰ, socrus. Terentiana fabula.

HEDĔRA, κίσσος, plurium est generum, ut, *Hedera alba, nigra, fulix, arborea*, Epheu/Mauerpfau. *Lascivis hederis ambitiosior*, Horat. libr. 1. Od. 36. Festus inde dictam putavit, quod muris & parietibus inhæreat. *Hedera* coronabantur Poetæ. *Doctarum hederæ præmia frontium*, Horat. lib. 1. Od. 1. Et Ovid. libr. 3. de arte amandi v. 411

Nunc hederæ sine honore jacent, operataque doctis
Cura vigil Musis, nomen inertis habet.

¶ 3. Ein Weinzeichen. *Vino vendibili non opus est suspensa hedera.*

¶ Hedĕriger, hederigera. Catullus Carm. 64

Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ.

¶ Hedrāceus, *Corona hederacea.* Plin. 24. cap 19.

¶ Hederosus, *Antrum hederosum*, Propert. lib. 3. eleg. 4. v. 3.

HEDUI, Ἡδυοὶ, Burgundiones, die Burgundier. Scribuntur etiam *Ædui*, quorum crebra mentio apud Cæsarem lib. 1. de B. Gallico.

HEDYCHROUM, ἡδύχρουν, odoramentum, videtur esse Ciceroni in 3. Tuscul. quæst. c. 19. ein lieblich Rauchwerck. ¶ 2. Medicis alioqui unguentum est, niridam cutem reddens, quod & appellatio ipsa indicat. Meminerunt compositionis Hedychroi Dioscorides & Galenus. Vide Matthiolum.

HEDYOSMUS, ἡδύοσμος, mentha, hoc nomine Græcis dicitur, ab odore suavi, Müntze/Krausemüntze. Plin. 35. cap. 15.

HEDYPNOIS, idis, intybus silvestris, folii latioris Plinio est, gel Wegwart/ ἡδυπνοὶς.

HEGESIAS, Ἡγησίας, Philosophus Cyrenaicus fuit, tanta eloquentia, ut sic mala vitæ repræsentaret, ut eorum miseranda imagine audientium pectoribus inserta, multis voluntariæ mortis oppetendæ cupiditatem ingeneraret. Ideo a rege Ptolemæo amplius de hac re disserere prohibitus fuit. Val. Maximus lib. 8. cap. 9.

HEGESISTRATUS, Ephesius, & conditor ex oraculo, *Elauntis* urbis in Asia. Pythocles Samius, apud Plutarchum in Parallel. minor. cap. 41.

HEGESIPPUS, scripsit historiam ecclesiasticam atque in ea historiam longam excidii Hierosolymorum.

HEGETMATIA, Ἡγητματία, Ptolemæo urbs est Germaniæ, putatur esse quæ *Lignitium* vulgo dicitur Silesiæ, Lignitz.

HEI, εἶ, interjectio dolentis, & ingemiscentis. Ter. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 46 *Hei vereor, ne quid Andria adportet mali.* Idem, *Hei misero mihi.* Cicero, *Hei mihi, non possum hoc sine lacrymis commemorare.* Ach/leider.

HELCIUM, ἑλκυσὴρ, ein Kommet. Dictum ab ἕλκειν, trahere. Apulejus lib. 9. p. 227 *Helcio absolutus*, abgeschirrt.

¶ Helciarii, qui naves deducunt, subducuntve, die am Seile gehen/ und das Schiff vom Sande abführen/ Treckeknechte. Extat apud Martialem lib. 4. epigram. 64. *Clamor helciariorum*, ad officia enim mutuo sese cohortantur: Vide Savaron. ad Sidon. lib. 2. epist. 10.

HELCYSMA, ἕλκυσμα. Plinius libr. 3. cap. 6 *Scoriam in argento Græci vocant helcysma*, Silberschlacken. Vocant & *encauma.*

HELĔNA, ἑλένη, Menelai Lacedæmoniorum regis uxor, a Paride rapta, pro qua recuperanda Troja eversa est. Euripides in cognomine Tragœdia non ipsam Helenam raptam à Paride, sed nubem pro ea tradit: Helenam ipsam vero deportatam a Mercurio in Ægyptum, & custoditam a Proteo: tandemque a Menelao inventam ibi, & ope Theonoes, Protei filiæ, abductam fuisse. Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. pag. 124. Cicer. Philipp. 2. *Ut Helena Trojanis, sic iste caussa belli exitiique fuit.* Lucian. in Eunucho: Αὕτη, ὦ πάμφιλε, Ἑλένη ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχουν. Id est, *Hæc ipsa, ô Pamphile, erat Helena, pro qua digladiabantur*, das ist die Braut/ da man um tantzet. Vide in chiliadibus *Hæc Helena.* Pro impudica Martialis posuit, ut contra pro pudica Penelopen. lib. 1. Epigr. 62

-- -- *Penelope venit, abit Helene.*

Ælian. lib. 4. cap. 12 *Zeuxidem pinxisse opere admirando Helenam, magnumque ex eo quæstum fecisse scribit, inde factum fuisse, ut vulgo scortum clueret Helena.* Helenæ sidus vulgo perniciosissimum navigantibus, teste Solino: sed salutare iisdem, judice Apolline, habetur apud Euripidem in Oreste: qua de re Dalechamp. ad Plin. 2. cap. 36. p. 68. & Nat. Comes Mytholog. lib. 8. p. 860. seqq.

HELENIUM, Ἑλένιον, a lacrymis Helenæ dictum, ut Plinius ait lib. 21. c. 10. Planta est, quæ Inula Latinis dicitur, Aland.

HELĔNUS, Priami filius, vates. Æneid. 3. v. 295.

HELEPŎLIS, machina oppugnatoria, quam ex usu Demetrii Poliorcetæ Vitruvius lib. 10. cap. ult. describit.

HELĬADES, Ἡλιάδες, patronym. sorores Phaethontis, ab ἥλιος, *Sol.* Ovid. 10 Metamorph. v. 91 *nemus Heliadum.*

HELĬCE, Ἑλίκη, Sidus illud cæleste, *Ursa major.* Ovid. 3. Fastor. v. 107 *Esse duas Arctos, quarum Cynosura notetur*

Sidoniis, Helicen Graja carina notet.

Et Lucanus lib. 2. v. 237

Parrhasis obliquos Helice cum verteret axes.

¶ Fuit hoc nomine & Achaiæ oppidum ad Sinum Crissæum, maris impetu haustum, de quo Plin. lib. 2. cap. 92.

HELĬCON, mons Bœotiæ juxta Thebas Apollini & Musis sacer, Ἑλικὼν. Casaubonus existimat, quod ei nomen fecerit ambulatio, quia certos ibi conventus habuere veteres, in quibus de rebus seriis egerunt: verum ab altitudine, & ambitu dictum asserit Bochartus. Vide & Servium ad Ecl. 6. Virgilii, & infra in *Parnassus.* ¶ 2. Est & viri nomen. Vide *Aceseus.* Martial. lib. 1. epigr. 71

Præter aquas Helicon, & serta, lyrasque deorum
Nil habet, & magnum, sed perinane, sophos.

¶ Helĭconĭades, ἑλικωνιάδες, & Heliconides ipsæ Musæ appellatæ sunt. Persius in procem. v. 4

Heliconidasque, pallidamque Pyrenen.

Et Lucretius lib. 3. v. 1050

Adde Heliconiadum comites, quorum unus Homerus.

¶ Helĭconius, adjectivum, ut, *Heliconia mella*, Claudian. de laud. Serenæ v. 10. Et, *Collis Heliconii cultor*, Catull. epithal. Juliæ & Manl. principio.

HELĬOCAMĪNUS, ἡλιοκάμινος, vaporarium solare, eine Sommerstuben/ apud Plinium lib. 2. epistola 17. Vide *Solarium.*

HELĬODŌRUS, rhetor Horatio 1. Satyr. 5. pr.

- - - - *rhetor comes Heliodorus,*
Græcorum longe doctissimus, &c. Heliodorus alius historiam Æthiopicam scripsit Græce, auctor doctissimus & jucundissimus, ejus historiæ libri decem exstant.

HELIOGABALUS, Antonini Caracallæ filius, Imperator; homo turpissimus & portentosissimus. Vide Lampridium. Sed vulgare & corruptum nomen *Heliogabalus*: verum & antiquum est *Elagabalus*, uti ex nummis constat apud hujus rei peritissimos viros Spanhemium p. 92; Vaillant Tom. 2. p. 128. De origine vocabuli in Crit. ad Eutrop. lib. 8. p. 20 diximus.

HELIOPOLIS, civitas Ægypti, ἡλιόπολις, unde *Heliopolites Nomos*, præfectura Ægyptiaca, Plin. lib. 5. cap. 9, in confinio Ægypti & Arabiæ; propterea perperam distingui videntur Harduino ad c. l. Ægypti & Arabiæ Heliopoles, quæ una sit. Salmasio tamen altera colonia est Ægyptiacæ. Vid. Holsten. ad Steph. Byzant. ¶ 2. Heliopolis alia Phœniciæ prope Libanum, de qua multa erudite congessit ac exposuit Holstenius d. l ad Steph. p. 129. ¶ Obscuriora hujus nominis oppida, ut Thraciæ, apud Stephanum: Galatiæ, apud Procopium, (vid. Holsten. c. l) & si quæ alia sunt, prætermittimus.

¶ Heliopolites, ut *Nomos Heliopolites*, Plin c. l & *Heliopolitæ*, cives aut populus. Plinius lib. 36 cap. 26 *Heliopolitarum cærimoniæ*.

HELIOTROPIUM, Ἡλιοτρόπιον, herba, Sonnenwirbel / inde dictum, quod florem Soli obvertat. Varro lib. 1. de re rust. c. 46 *Heliotropia solis ortum mane spectant, & ejus iter ita sequuntur ad occasum, ut ad eum semper spectent.* ¶ Heliotropium *majus* est & *minus*, *Majus* Dioscoridi *Scorpiurus* etiam dicitur, & Plinio a similitudine caudæ scorpionis. Non est cichorium, Wegwart / aut, Hindleuffe.

¶ Heliotropium etiam gemma est, quam Plinius laudat lib. 37. cap. 10. sect. 60.

HELLAS, Ἑλλάς Græcia: ab *Hellene*, Deucalionis filia sic appellata, ut Mela auctor est.

¶ Hellenismus, Græcismus, ἑλληνισμός.

¶ Hellenistæ, Judæi qui Græce tantum Biblia legebant; sic dicti ut ab *Hebræis* distinguerentur. Nam & Apostolus duo Judæorum genera agnoscit. *Hebræos & Hellenistas* Actorum cap. 7. Vide Scaligeri Animadvers. in Eusebium p. 124. Item lib. 2. de Emendat. Temp. pag. 143. & lib. 5. pag. 306. nec non Cunæum lib. 2. de Rep. Ebr. cap. 23. Aliter sentit Salmasius de Hellenistis, quem vide in Commentario de Hellenistica, & in Funere ac Ossilegio Hellenistico.

¶ Helladicus, adject. Græcus, Græcanius. Plinius lib. 35. cap. 10 *Picturæ genera duo fuere, Helladicum, & quod Asiaticum appellabant.*

HELLE quæ fuerit, vide mox in *Hellespontus*, quem inde *Hellis undas* Sidonius dixit Carm. 9. v. 41.

HELLEBORUM & *Helleborus*. Ἑλλέβορος. Scribunt & *Elleborus*, Ἐλλέβορος herba quæ & *Veratrum* dicitur. *Elleborus albus*, vel, *Veratrum album*, weiß Niesewurtz. ¶ 2. *Elleborum ut bibant, & Elleboro opus habere* dicuntur illi, qui mente parum sibi constant. Vide Chiliadas. Plautus Pseud. act. 4. sc. 8. v. 89 *Helleborum his hominibus opus est.* Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 82

Danda est hellebori multo pars maxima avaris.

Nempe avaros pro insanis habendos significat, & inde elleboro curandos. Purgat enim educitque humores noxios, ne redundent ad animum & sedem mentis infestent. Unde & scripturi limatius aliquid & exquisitius elleboro sese purgabant ante. Vide Gellium lib. 17. cap. 15. & quæ viri docti ad illud Persii sat. 1. v. 64 notarunt,

- - - - *non est hic Ilias Acci*
Ebria veratro.

HELLESPONTUS, Ἑλλήσποντος, maris angustiæ inter Thraciam & Phrygiam, septem tantum stadiis Asiam ab Europa dividentes. Dictæ ab *Helle*, Athamantis regis Thebarum filia, quæ in Pontum ibi decidit. Hellespontus hodie *Bracchium sancti Georgii* dicitur. Corn. Nepos: *Themistocles verens, ne bellare perseveraret (Xerxes) certiorem eum fecit, id agi, ut pons quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur.* Vide *Pontus* & *Propontis*. ¶ 2. Hellespontus regio est Asiæ juxta fretum Hellesponti. Sextus Rufus de Provinc. Rom. cap. 10 *Caria, Hellespontus, ac Phrygiæ, in potestatem populi Romani juncta deditione pervenerunt.*

¶ Hellespontiacus, ad Hellespontum pertinens, aut ex Hellesponti regione, ut, *Priapus Hellespontiacus*, Virgil. 4. Georg. v. 111. *Hellespontiaci æquor Abydi*, Ausonius Epist. 9. v. 29. Et *Hellespontiacæ procellæ*, Sidonius Panegyr. Anthemii vers. 507.

¶ Hellespontius, idem. *Ora Hellespontia*, i. e. regio juxta Hellespontum, Catullus Carm. 18.

¶ Hellespontii, Mysiæ populus, Plin. lib. 5. cap. 30.

HELOPS, ŏpis, piscis genus, delicatissimi saporis, in mari Pamphylio. Quintil. libr. 5. cap. 10 *Nec helopem nostro mari aut scarum ducas.* Nam, ut Columella lib. 8. cap. 16 ait, *Helops Pamphylio profundo, nec alio pascitur;* Unde Ovidius in fragm. Halieutico v. 96

Et pretiosus elops nostris incognitus undis.

Adde Plin. lib. 9 cap. 17. Agellium lib. 7. cap. 6. Pithœi Collectan. ad Petron. p. 173. edit. Goldast. Scribitur & *Elops*, Græce ἔλοψ & ἔλλοψ.

HELŌRUS, Ἕλωρος, Siciliæ fluvius. Virg. 3. Æneid. 698

Exsupero præpingue solum stagnantis Helori.

HELŌTES, Servi publici Lacedæmoniorum arandis colendisque agris præpositi, quales, qui *Penestæ* Thessalis dicebantur. C. Nepos Pausania: *Est genus quoddam hominum, quod* HELOTES *vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur.* Meminit Plato & Aristoteles, itemque Plutarchus in Aristide non semel. Ab oppido quodam Peloponnesi, cui ἕλος nomen, sic appellatos Suidas auctor est. Ibi enim ut habitarent, captivos aliquot collocatos fuisse; ex quibus postea natos servos *Helotas* vocatos. vid. Crag. de Republ. Laced. lib. 1. cap. 11. Loccen. Ind. Philolog. ad Nepot. Ubb. Emmius Tom. 3. veter. Græc. p. 139.

HELUCUS, & Elucus, nam utrumque legitur. Significat languidum ac semisomnum, quod post ebrietatem contingit, wann man auff einen Rausch unlustig und verdrossen ist. Græci ἠλεὸν vocant. Festus. ELUCUS, *Languidum & semisomnum significat* &c. Rursus: HELUCUS *ab hiatu & oscitatione dictus.* Tibullus lib. 1. Eleg. 11. v. 51

Rusticus elucoque vehit male sobrius ipso
Uxorem plaustro progeniemque domum:

Eluco male sobrius i. e. nondum sobrius satis per elucum, seu ἰαλοκραιπάλην. Alii divisê *e luco* legunt. Vide Scalig. ibidem. Tamen Tertull de corona militis cap. 7 *Liberum eundem apud Ægyptios Osirim, Harpocration industriâ hederatum argumentatur, quod hederæ natura sit, cerebrum ab heluco defensare.* Apulej. Apol. *An, quod verius, ex crapula heluco attentatur.* pag. 507.

HELVELLAE, plur. Oleris minuti genus, ut exponit Festus. Cicero lib. 7. famil. Epist. 27 *Fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius.*

HELVETIA, Schweitzerland. *Civitas Helvetia* Cæsari libr. 1. de B. Gall. c. 12, tametsi angustior illa fuit, quam hodierna Helvetia.

¶ Helvetii, die Schweitzer / Eydgenossen. Cic. de Provinc. cap. 13 *Acerrima & maxima Helvetiorum natio.*

HELUO, trisyllabum, ōnis, gulæ deditus, & ventri suo qui bona omnia dat. Ein Prasser / Schlemmer. Eugraphius, Scholiastes Terentii, INVASOREM interpretatur, *& qui plurimum consumit*, INVASOREM, bonorum puta, ut ea comedat atque absumat. Vet. Gloss. *Helluo*, ἄσωτος, καταφαγᾶς. Festus: *Helluo dictus, immoderate bona sua consumens*; ab ELUENDO. *Qui aspiratur, ut aviditas magis exprobretur. Fit enim vox incitatior.* Sane *eluere* Plautus non semel pro perdere, amittere dixit. Cui & *elotus* Trinum. act. 2. sc. 4. v. 5 dicitur, qui sua omnia consumsit. Der abgebrauet hat. *Heluo patriæ*, qui contamit, atque exhaurit patriam. *Heluo librorum*, qui legendo satiari nequit, Ciceronis est utrumque, hoc de Catone in lib. 3. de Finib. cap. 2; illud in oratione pro P. Sextio cap. 11.

¶ Heluor, heluari, vorare, consumere, schlemmen und demmen / prassen / und drauff gehen lassen. Cic. de Provinc. cap. 6 *in orchestra heluatur.*

¶ Heluatio, Cicer. post reditum in Senatu cap. 6 *in lustris & heluationibus.* Trebell. Pollio in Gallien. c. 4. *Vacare heluationi.*

HELVUS, color, medius inter rubrum & nigrum, apud Varron. de rust. re lib. 2. cap. 5. gelb / oder fahl / cujusmodi corii non albi, nec nigri, nec rubri color est, Ledergehl. Vide Scalig. Exerc. 325. & Pontan. Progymn. sacr. p. 623.

¶ Est hinc Helvolus, ut, *vinum helvolum*, (legunt & *helveolum*) quod nec rubens est, nec album, drommer / schiller / apud Catonem. *Uvæ helvolæ* Columell. lib. 3. cap. 2.

HELXINE, Ἑλξίνη, Dioscorides, cognomentum adjecit, κισσάμπελος, Helxine cissampelos herba nascens in sepibus, vineis & segetibus, irretiens quæcunque contigerit, Mittelwinde. Sed quæ sepes & vicina omnia implicat, herba candidis floribus campanulis similis, *Convolvolus est*, Plinius libro 21. cap. 5. Glockenblumen. De Helxine altera vide in *Parietaria*, Tag und Nacht.

HEM, interjectio variis serviens affectibus. Est enim vel irascentis, vel commiserescentis, vel perturbati animi, vel lætitiæ vox. Exempla apud Terentium ubique obvia sunt, quorum aliqua saltem recensebo. ¶ Irascentis, ut, *Quid Davus narrat. Nihilne? Hem.* Terent. in And. act. 1. sc. 2. ¶ 2. Exhortantis, *Hem serva*, wolan / halt nun feste. Ibid. ¶ 3. Exclamantis, seu respondentis potius. *Pamphile*, P. *Hem pater*, ach lieber Vater. Ibid. act. 1. sc. 5. ¶ 4. Grata nunciari audientis. *Adducimus tuam Bacchidem*, CL. *Hem quid? Bacchidem?* Wie sagestu? Idem Heaut. act. 2. sc. 3. Et in Adelph. act. 4. sc. 5, *Bono animo es, duces uxorem hanc;* Æsch. *Hem.* ¶ 5. Factum demonstrantis, *Obsecro te, hoc me libera miserum metu.* D. *Hem libero*, es sey wohl / siehe da / ich benehme dir deine Furcht. And. act. 2. sc. 2. Et in eadem, *Hem Davum tibi. Hem paululum obsonii, &c.* ¶ 6. Commiserescentis, aut ingemiscentis potius; Crito, *Itane Chrysis?* M. *Hem!* ach ja leider / GOtt sey es geklaget / Ibidem act. 4. scen. 6. ¶ 7. Ex improviso vocanti respondentis. S. *Dave*, D. *Hem quid est?*

Was

Was giebts? Ibid. act. 1. sc. 2. Et in Adelph. Act. 2. sc. 4 *Hem heus Syre*, S. *Hem quid est?* ¶ 8. Apud animam perturbati, seu perturbationem dissimulantis. And. 5. sc. 2. *O salve bone vir*, D. *Hem. Simo, o noster Chreme.* ¶ 9. Muliebriter exclamantis. *Hem isthoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit*, GOtt sey gedanckt/ diese Rede macht mich wieder lebendig/ etc. Hecyr. act. 3. sc. 2. ¶ 10. Lætitiæ vel exsultantis. *Hem istuc volueram*, so recht/ so wolt ichs haben. Heaut. act. 4. sc. 5. ¶ 11. Animi solliciti & laborantis. *Occepi mecum cogitare, hem biduum hic manendum est, soli sine illa?* And. 3. sc. 3. ¶ 12. Sed hic interjectio est Ironica: *Hem, si quid velis, huic mandes, quod quidem, &c.* Ach lieber hastu was fleißig zu bestellen/ so befehle es doch dem/ Phorm. act. 4 sc. 4. Cætera mediocriter rerum & affectuum rationem animadvertenti, pro cujusque linguæ consuetudine accommodare non erit difficile.

¶ Ehem, interjectio est commoti nova re aliqua. Idem in Eun. act. 1. sc. 2 *Quis hic loquitur? Ehem, tune eras hic, mi Phædria*, ach siehe da/ warestu es? Adelph. act. 3. sc. 3. *Ehem Demea, haud adspexeram te.*

HEMEROBION, unum vivens diem. Hemerobia, ἡμερόβια, id est, bestiolas, quæ unam diem vivant, apud Hypanium fluvium nasci scripsit Aristoteles. Cic. Tusc. Quæst. 1. cap. 39. vid. supra *Ephemera.*

HEMEROCALLIS, ἡμεροκαλλὶς & ἡμεροκαλλές, lilium silvestre, heydnische Lilien/ weisse Hornungsblumen. Vide *Lilium.*

HEMERODROMUS, ἡμεροδρόμος, cursor, qui die uno ingens spatium cursu conficit, ein Postbot/schneller Läuffer/ apud Livium lib. 31. cap. 24. & Corn. Nepotem in vita Miltiadis cap. 4. Lips. Epistola de Cursoribus, & Loccen. Ind. Philolog. ad Cornel. Nepot. Primæ hujus muneris partes olim in eo sitæ erant, ut sub manum annunciari, cognoscive possit, quid geratur, interprete Suetonio. Nobis hodie, die Post. Antiquissimum institutum Persarum initio; quibus *Angari*, & *Astandæ* dicti, de quibus Herod. lib. 8. Xenoph Cyropæd. lib. 8. Deinde Græcorum, juxta Nepot. in Miltiad. c. 4, 3. Tandem ab August. ad Romanos translatum, de quo operæ precium est videre Sueton. August. c. 49. & Symmach. lib. 10. Epist. 37. Brisson. de Regno Persar. p. 147.

HEMICRANIA, ἡμικρανία, morbus quo dimidium capitis infestatur, Wehetage an einer Helffte des Haupts.

HEMICYCLUS, Semicirculus, ein halber Circkel/ ἡμίκυκλος.
¶ 2. Apud Cicer. de amicit. cap. 1 significare videtur sedem rotundam in domo, ein rundes Gestüle oder Ercker. *Cum sæpe multa, tum memini domi in hemicyclo sedentem, ut solebat, in eum sermonem incidere, qui tum fere multis erat in ore.*

¶ Hemicyclion, idem. Vitruvius lib. 9. cap. 8 *Describantur hemicyclia duo*; & mox: *ab extremo hemicyclio.*

HEMINA, ἡμίνα, dimidium est sextarii, idem quod *Cotyla*, & *acetabulum*, ein halb Nössel. Fannius apud Priscianum:

At cotylas, quas si placeat dixisse licebit
Heminas recipit geminas Sextarius unus.

Fulbertus Carnotensis de Gradib. Castitatis epigrammate:

Libra cibi solidi, simplex hemina Falerni.

¶ Heminarius, a, um. Quintil. lib. 6. *Congiaria heminaria*, hoc est, mediocria.

HEMIOLIUS, ἡμιόλιος, numerus sesquialter, Anderthalb/ ut quindecim. Is enim numerus totus est, & dimidium denarii continet, zehen und halb zehen/ dreyßig ist zwantzig und halb zwantzig/ Gell. lib. 18 cap. 14.

¶ De Hemiola proportione consule Musicos.

HEMIONITIS, & hemionite & hemionium, ἡμιονῖτις, herba.

HEMIPENTHEMIMERIS, ἡμιπενθημιμερὴς, cæsura carminis est, cum post duos pedes priores syllaba partem Orationis finit, ut, *Hanc tua Penelope, &c.*

HEMIPLEXIA, resolutio nervorum in altera corporis parte, ein halber Schlag. Cum enim corpus totum hoc malo afficitur, *Apoplexia* nominatur. Idem quod *hemiplexia* est, *Patalysis* & *Paresis*, Hermolao auctore.

HEMISPHAERIUM, dimidia sphæra, hoc est, cæli dimidium, superius & inferius hemisphærium, der halbe Himmel. Hygin. 4. Astron. c. 13. Macrob. Somn. 2. cap. 5.

HEMISTICHION, dimidiatus versus, ut

Cernit Deus omnia vindex. Aut, *medio tutissimus ibis.*

HEMITRITAEOS, ἡμιτριταῖος, febris tertianæ species, eine Art von dem dreytages Fieber. Apud latinos Hemitritæus nomen non habuit, sicuti colligere est ex Sereno; qui cap. 53 ita scribit:

Mortiferum magis est, quod Græcis Hemitritæon
Vulgatur verbis: Hoc nostra dicere lingua
Non docuère ulli puto, nec voluere parentes.

Medici posteriores vocarunt *Semitertianam*. Vide Hier. Mercurialis Var. Lect. lib. 1. cap. 24. Martial. lib. 12. Epigr. 91

Cui gravis & fervens hemitritæus erat.

HENDECASYLLABON, seu versus hendecasyllabus, aut hendecasyllabicus, ἑνδεκασύλλαβος. Phalæcius est, a numero syllabarum, quibus constat, ἕνδεκα, undecim, ut Martial. lib. 12. epigr. 34

A *Si vitare velis acerba quædam,*
Et tristes animi cavere morsus:
Nulli te facias nimis sodalem;
Gaudebis minus, & minus dolebis.

Plinius libr. 4. epist. 14 *Unum illud prædicendum videtur, cogitare has nugas meas ita inscribere, HENDECASYLLABI, qui titulus sola metri lege constringitur. Proinde sive epigrammata, sive idyllia, sive eclogas, sive, ut multi, poemata, seu quod aliud vocare malueris, licebit voces: ego tantum hendecasyllabos præsto.*

Hendiadis, seu Hendiadyo, vid. *Endiadis.*

HENETI populus Paphlagoniæ antiquissimus, Straboni, Plinio, Stephano, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi Cornelius Nepos postulat; ut Plinius refert lib. 6. cap. 2. quod vero valde dubium & incertum est.

¶ *Heneti* etiam sive *Veneti* (nam unum nomen est) Galliæ Lugdunensis populus ad mare, cujus Plinius meminit libr. 4. cap. 19. Atque ab his Venetias in Adriatico sinu originem ducere Strabo sentit libr. 4. pag. 195. Quod & Thuanus approbat lib. 1. Hist. pag. 26.

HENIOCHUS, ita dictus Erichtheus, sive Erichthonius, auriga, propter curruum inventionem, postquam in cælum sublatus: est enim inter sidera. Hyginus libr. 3. Poet. Astr. cap.
B 12 *Heniochus circulo æstivo genuum fine, præterea ab humero sinistro usque ad zonam dividitur ab eo, quem supra Lacteum Orbem diximus.*

HEPAR, atis, ἧπαρ, jecur, die Leber. Rara Latinis priscis vox, qui *jecur* fere semper dixerunt. Scribunt & Epar. ἧπαρ. Plutarchus Hesiodi carmen:

Οἱ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνήρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων, sic refert:
Ὅς τ' ἄλλῳ κακὰ τεύχει, ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει. Hoc est:
Damna parans aliis, proprio parat epati damna.

Est autem Lucilii.

¶ Hepaticus; qui hepatis vitio laborat. Plinius lib. 20. cap. 14 de pulegio silvestri: *Hepaticis cum melle & sale bibendum datur*, Lebersüchtig. ¶ Adjective *Hepaticus morbus*, Celsus lib. 4. cap. 11. die Lebersucht.

¶ Hepatarius, idem quod hepaticus. Plautus Curcul. a. 2. sc. 1. v. 24 *Tum igitur te morbus agitat hepatarius.*

¶ Hepatica, herba, Leberkraut.

HEPIOLUS, ἠπίολος, pyrallis alio nomine, Papilionum de genere insectum est, circa lychnum volitans noctu, ein kleiner Zwyfacher/ Liechtmücke. Sic enim vulgo vocant.

HEPHTHEMIMERES, vel Hephthemimeris, ἑφθημιμερὴς, Cæsura quæ Latine vel *Septenaria* vel *Semiseptenaria* dicitur, & locum habet in principio quarti pedis, ut, *Tityre tu patulæ recu-*
C *bans &c.* Vide quæ de cæsuris dicta sunt supra.

HEPTERIS, is, fœm. 3. ein Schiff mit sieben Zieherudern. Livius 37. cap. 23. seq. Vide infra *Hexeris.*

HERACLEA, Ἡράκλεια, nomen aliquot civitatum, quasi Herculi sacrarum. Ab ea, quæ Lydiæ est, *Heraclius lapis*, λίθος ἡρακλεία, qui & *lapis Lydius*, & *Coticula* dicitur a Plinio, Probierstein. Vide Erasmi chiliad. ¶ 2. Et est Heraclea civitas Bithyniæ, & Italiæ, & Siciliæ, & Ponti, juxta Stephanum. Vid. Ælian. Histor. Anim. lib. 6. cap. 40.

¶ Heracleotes, & Heracleota, Heraclea oriundus, qualis Zeuxis fuit. Vid. Ælian. Var. Hist. libr. 4. cap. 12. & Cicer. lib. 2 de Invent. cap. 1.

¶ Heracliensis, idem, Latina terminatione. Cicero pro Archia cap. 4 *Adsunt Heraclienses legati.*

¶ Heracleus lapis, magnes enim dicitur, ein Magnet/ ab Heraclia Magnesiæ civitate, ubi magnes laudatissimus nascitur. Vide tamen Voss. lib. 1. Instit. Orator. pag. 188.

D HERACLIDES, æ, Lycius sophista sub Severo principe. ¶ 2. Alter Philosophus Ponticus, auditor Platonis & Aristotelis. ¶ 3. Alios denique hoc nomine plures apud Laertium reperies.

HERACLITUS, pen. longa ἡράκλειτος, Philosophus Ephesius qui humana omnia deflevit, sicut alter, Democritus, risit. Cum is ægrotaret, & Medici convenissent, neque tamen de morbi caussis & remediis consentirent, refutaturus eorum imperitiam & petulantiam more suo obscuris verbis interrogabat, quonam modo ἐκ τῆς ἐπομβρίας αὐχμὸς ποιητέος; Cum ignari medici nihil quicquam respondere possent, merito sunt expulsi ab Heraclito. Laborabat autem hydrope, quem ἀσκίτην Græci vocant; qui ut facile ex signis indubiis manifestus fit: ita illum cognoscere, & curandi rationem ex iis verbis intelligere arduum haud erat. Vid. Hier. Mercurialem Var. Lect. lib. 3. cap. 19. Vide & supra in *Democritus*. Scripsit librum de natura, sed obscurissime, ut soli eruditi legerent, ne Philosophiæ arcana apud vulgus profanarentur, ut Laertius scribit. Hinc ei Σκοτεινῦ nomen inditum, Clemens Alexandrinus auctor est lib. 5. Stromat. pag. 416. ubi de Symbolica philosophandi ratione tractat. Namque & iste Heracliti liber totus ex allegoriis erat conflatus. Cujusmodi & est, quod Aristoteles ex eo lib. 8. Ethic. Nicom. cap. 2 producit. Vide & Antholog. Græc. Epigram. lib. 1. in Philosoph. Epigr. 11. & ibi Brodæum. Vixit Darii ultimi temporibus. Alciatus emblem. 152 *Plus*

Plus solito humanæ nunc defle incommoda vitæ
Heraclite, scatet pluribus illa malis &c.

HERBA, ein Kraut. *Florentes herbæ*, Virg. eclog. 9. v. 19.

¶ *Herbam dare*, Et *herbam porrigere*, proverbialiter dicitur pro victoriam cedere, se fateri victum. Vid. Plin. libr. 22. cap. 14. Tractum ab eo, quod pastores olim cursu certantes, quum superati essent, herbam ex eodem loco statim decerptam adversario porrigebant, & ita se victos esse ostendebant. Vide Festum, & ibi Scaligerum: nec non Servium ad illud Virg. libr. 8. Æneid. 128 *Et vitta comtos voluit prætendere ramos.* Item Francisc. Juret. ad illud Symmachi libr. 3. epist. 44 *Sed quid ego de hoc plura, cum sim tibi dicto audiens, atque herbam dederim voluntati tuæ.* ¶ *In herba* vel *in herbis* esse dicuntur frumenta & alia, quæ terra gignit, cum germen cœperunt mittere, wann sie auffgangen / aber noch nicht geschoßet / noch Aeren haben. Cæsar libr. 1. de bello Civili cap. 48 *Tempus autem erat anni difficillimum, quo neque frumenta in herbis erant, neque multum à maturitate aberant.* Et Plinius lib. 22. cap. 25 *Sesama trita in vino sumta inhibet vomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est.* Hinc proverbialis nata locutio de iis, quæ nondum rem quidem; sed bonam spem præbent. Vide Chiliadas. Ovidius Epistola Helenæ in fine:

Sed nimium properas: & adhuc tua messis in herba est.

¶ Herbula. Ein Kräutlein. Cicero 2. Nat. Deor. cap. 50 *Cervæ perpurgant se quadam herbula* &c. Et Apulejus 3. Milef. p. 139 *parvis & futilibus herbulis res procuratur.*

¶ Herbaceus, herbaceum, quod in herbam assurgit, das sich umher bewächst und berafet. *Herbacei coloris esse*, Plin. lib. 27. cap. 12.

¶ Herbeus, Grasegrüne. Plaut. Curcul. a. 2. sc. 1. v. 17.

¶ Herbidum, herbis plenum, *Campus herbidus*, mit Kräutern bewachsen/ Livius lib. 9. cap. 2. *Mons herbidus*, Idem lib. 29. c. 31. *Herbida ripa*, Ammianus lib. 14. c. 9.

¶ Herbosus, herbis abundans. *Ager herbosus*, Ovid. libr. 14. Metam. v. 445. Superl. *Herbosissimus.* Cato cap. 54. *Herbosissima stramenta.*

¶ Herbifer, idem ac herbidus & herbosus. Plinius lib. 25. cap. 8 *Herbiferum esse & Pelium montem in Thessalia, tradunt.*

¶ Herbaticus, ut *Herbatica animalia*, quæ herbas pascuntur, Vopiscus in Probo cap. 19 dixit. Gloss. Vet. Herbaticus, βοτανικός.

¶ Herbarius, idem. *Ars herbaria*, Plinius libr. 7. cap. 56. die Kräuter-Kunst. ¶ Substantive *Herbarius*, qui herbas colligit, iisque ad medicinam utitur. Plinius lib. 22. cap. ult. *Nostri, qui nunc sunt, herbarii Latine salviam vocant.*

¶ Ex verbo *Herbeo*, participium superest apud Apulejum lib. 7. p. 194 [ed. Elmenh.] *prata herbentia.* Ita quoque Pricæus legit p. 142.

¶ Herbescere vel Herbascere. Cic. de Senect. cap. 15 *Elicit herbescentem ex eo viriditatem.* Onomast. Vet. *Herbascere*, βοτανοῦσθαι. An etiam Plinii sit *Herbascere*, lib. 19. cap. 8, res incerta est. Harduinus sane [p. 610] pro *herbasceret* legit *herbas creet.*

¶ Obherbescere. Festus interpretatur *herbam increscere.* bewachsen.

¶ Exherbare, herbas evellere, Geten/ Columella lib. 11. cap. 3. *Cum sationis appropinquabit tempus, ante quintum diem exherbandus erit locus.*

HERCISCO, id est, divido, intersepio, antiquum verbum juris, ab ἑρκίζειν. Cicero 1. de Oratore cap. 56 *Nec si parvi navigii & magni eadem est in gubernando scientia, idcirco qui, quibus verbis herctum cieri oporteat, nesciat, idem herciscundæ familiæ caussam agere non possit.* Sed totum hoc verbum nihili censet, & cælo Latino ignotum Salmasius, & ab Triboniano per imperitiam conflatum. ERCTVM, inquit, *significat patrimonium:* CITVM: *divisum. Inde* HERCTO NON CITO, *bonis hereditatis non divisis. Hinc actio illa duodecim Tabularum, quæ dabatur* HERCTO CIVNDO, id est, *hereditati dividundæ, ita conceptam fuisse liquet:* FAMILIAE HERCTO CIVNDAE: id est, *Familiæ, & reliquorum bonorum, quæ* HERCTI *nomine comprehenduntur, dividundorum. Hoc loquendi genus cum Tribonianus non caperet, id mutavit, in* FAMILIAE HERCISCVNDAE, *& putavit id esse familiæ dividendæ.* Vide Exercit. ejus Plinian. p. 1263. Sed si ex Latinorum finibus deportandum verbum HERCISCO pro *divido* est, quid illo Apuleji sub fin. 6. Metamorph. sive Milef. fiet? *Sic nos diversa tendentes & in caussa finali de proprietate soli, imo viæ ercifcundæ, contendentes, rapinis suis onusti deprehendunt ipsi latrones?* Imo quid de ipso Ciceronis supra adducto loco? Ex mente enim Salmasii debuisset *familiæ, hercti ciundæ*, sive *ciscundæ, caussam;* non *herciscundæ familiæ caussam* dicere.

HERCVLES, Ἡρακλῆς, plures hoc nomine fuerunt. Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 395. Varro 44 nominat. Sed omnium est celeberrimus, heros laudatissimus in Græcia, qui vixit paullo ante Saulis in populo Israëlitico regnum, & ante bellum Trojanum. Priamum enim, occiso Laomedonte, regem Trojæ præfecit. Natus fuit Hercules Thebis, parentibus Amphitryone & Alcmena, vel potius Jove, & Alcmena; spurius enim fuit. Inde est, quod parasiti sive epulones Athenis in Herculano templo, cui nomen *Cynosarges*, ex lege quotannis unum e spuriis, spuriorumve liberis in ordinem suum cooptarent. Qui si jure vocatus non obtemperaret, sacerdos de eo ad judicum concilium referebat. Vide Voss. lib. 1. Instit. Orat. pag. 65. Res in Græcia, Italia & Hispania heroicis virtutibus maximas gessit, pacem terra marique fecit. Vide Dionysium Halicarnassensem lib. 1. & 2. Antiquitat. Rom. Adolescentes legant, quæ de virtute, & voluptate, cum Hercule colloquentibus, elegantissimo commento ex Prodico recitantur a Xenophonte lib. 2. de dictis & factis Socratis. Quæ elegantibus versibus Silius expressit lib. 15 v. 22 seqq. sed ad Scipionem, Africanum postea cognominatum accommodat. Herculis autem labores, sive ærumnas, alii pauciores, alii plures faciunt. Plerumque XII numerantur. At Quintus (sive Cointhus) Smyrnæus circiter XX in Eurypyli clypeo depingit, quem vide lib. 6. Paralip. Martialis lib. 9. Epigr. 101

Si cupis Alcidæ cognoscere facta prioris:
Disce: Libyn domuit, raraque poma tulit.
Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo:
Addidit Arcadio terga leonis apro.
Æripedem silvis cervam, Stymphalidas astris
Abstulit: à Stygiâ cum cane venit aquâ.
Fœcundam vetuit reparari moribus Hydram:
Hesperios Tusco lavit in amne boves, &c.

Habes de iisdem & Silii lib. 3. v. 32. seq. & Ausonii Idyll. numero 12. Ægyptii, ut Tacitus 2. Annal. cap. 60 auctor est, jactitarunt, primum omnium & antiquissimum Herculem apud se ortum: ab eo appellatos postea, qui pari virtute præstiterint. Auctor libri de origine Gentis Romanæ *Recaranum* quendam, Græcæ originis, ingentis corporis & magnarum virium pastorem, *Herculem* appellatum, quod formâ, virtute cæteris antecelleret, ex Cass. 1. Pontifical. prodit. Pluribus cognomentis insignitus fuit. Dictus enim ἀλεξίκακος: sive malorum depulsor sive Averruncator, de quo Turnebus lib. 4. cap. 16. Item Μουσηγέτης, quasi dux comesque Musarum: de quo elegans locus est apud Eumen. Rhetor. de instaurandis scholis cap. 7. Vide & Torrentium ad Suetonii Augustum cap. 29. &c. Herculem thesauris præesse creditum, Vet. Schol. Horatii notat ad lib. 2. Sat. 6. Sapientis viri exemplar habitum Seneca de constantiâ sapientis cap. 2 indicat, ubi Lipsium vide. De ejus ἀποθεώσει & interitu vid. Lactant. lib. 1. cap. 9. Ovid. lib. 9. Metam. Philostrat. in Heroicis cap. 4. ¶ *Personam Herculis & Cothurnos aptare infantibus*, de inepte applicatis, proverbialiter dixit Quintilianus lib. 6. cap. 2. ¶ *Herculem lacessere:* est fortiori negotium facere. Vetus inscriptio apud Gruter. p. 103. n. 5

NONNE DIXI TIBI
DECEBALE
FVNESTVM EST
HERCVLEM
LACESSERE.

¶ *Ne Hercules adversus duos*, id est, Nemo tantis pollet viribus, ut pluribus par esse possit, viel Hunde sind des Hasen Tod. Est ex Platonis Phædone: ἀλλὰ πρὸς δύο, οὐδ' Ἡρακλῆς, λέγεται οἷός τε εἶναι. Qui licet esset robustissimus adversus *Hydram*, tamen & contra *Cancrum* simul nequivit pugnare, sed nepotis sui Iolai imploravit auxilium. Ejus rei in Euthydemo mentionem facit Plato. Ad quod Catullus in Carmine Nuptiali allusit v. 64 *Noli pugnare duobus.* ¶ *Clavam Herculi extorquere*, quod est frustra aliquid conari.

¶ Herculeus, ut: *Herculei labores*, pro ingentibus & duris, proverbio locum fecerunt, Roßarbeit/ ut & alia multa ex Herculis sumta historiâ. *Herculea audacia aggredi*, Justinus Præfat. Propert. lib. 4. eleg. 10. v. 39

Quis facta Herculeæ non audit fortia clavæ.

¶ Herculaneus, & Herculanus, alia adjectiva. Ut *Herculaneus scyphus*, de magno. Talibus enim Herculem usum Athenæus commemorat. Scypho hujusmodi epoto, Alexandrum M. periisse Plutarchus ejus vita, & Seneca Epist. 82 circa finem tradunt. *Herculanus nodus*, pro indissolubili. ¶ 2. *Herculanus morbus*, Comitialis est. Vid. Crin. de H. D. lib. 25. cap. 1. ¶ 3. *Herculana scabies* de jucunda & facile sanabili; aut quæ Herculana, id est, calida balnea desideret. Herculi enim ingentibus illis laboribus fatigato Pallas ferventia suppeditasse balnea dicitur.

¶ Herculaneum, oppidum Campaniæ inter Vesuvium & mare. Vellej. lib. 2. c. 16.

¶ Herculanensis, ut *fundus Herculanensis*, Cicer. libr. 9. fam. ep. 25.

¶ Hercle & Mehercle, Hercule, Mehercule, Hercules & Mehercules, adverbium jurandi, quasi dicas per Herculem, Cic. in Oratore cap. 47. *Libentius dixerim, mehercule, quàm mehercules.* Idem pro Plancio cap. 26 *Vere mehercules hoc dicam.* Observat Gellius apud Auctores idoneos nusquam legi; aut meherculés

les mulierem dicere, aut Mecastor, virum. Tamen Apulejus inter Scriptores non proletarius, sed Classicus, morosa illa diligentia haudquaquam observata non tam inscite, quam eleganter fœminam per Herculem adjuratam inducit. Beroald. ad lib. 4. Apuleji de A. A. Sed nobis Christianis his dejerationibus abstinendum est. *Quis enim per quos dejerat, non honorat?* Tertullianus ait in lib. de Idololatria. B. Hieronymus ad Damasum in parabola Evangelica, de filio prodigo: *Absit*, inquit, *ut de ore Christiano sonet*, IUPITER OMNIPOTENS, *&* MEHERCULES, MECASTOR, &c.

HERCYNIA, maxima Germaniæ silva, Græcis & Latinis memorata scriptoribus. Græci Ἑρκύνιον δρυμὸν appellant. De variis ejus nominibus Dalechamp. ad Plin. lib. 16. cap. 2. pag. 694. Nos eam bonam certe & maximam ejus partem, silvosam & montosam, quæ nobis vicina est, & Saxoniam attingit, den Hartz oder Hartzwald/ nominamus. Multarum postea gentium fines, quemadmodum Cæsar lib. 6 Commentariorum suorum de bello Gallico cap. 25 scripsit, propter magnitudinem attingit, variasque sortitur appellationes, ut *Silvæ Bohemicæ*, *Silvæ Thuringicæ*, *&c.* Seneca Medeâ v. 712

Aut quos sub axe frigido succos legunt
Lucis Suevi nobiles Hercyniis.

¶ Dictam *Hercyniam* putant ab ἕρκος, quod circuitum seu septum significat, ideo, ut hæc silva Germaniam fere totam valli instar circundet. Germanica appellatio a piciferis arboribus est; unde & Latinum vocabulum procul dubio derivatum. Vide Cluverium lib. 3. Antiquæ Germaniæ cap. 47. Claudianus de Bello Getico v. 330

Prominet Hercyniæ confinis Rhætia silvæ.

HĔRĒ, & HERI, adverb. temporis: sed *here* antiquum est. Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 8 *Qui here tantum biberis.* Et Plautus Pers. a. 1. sc. 3. v. 36 *Hoc jam here narravi tibi.* Propertius lib. 2. eleg. 22 pr.

Scis here mî multas pariter placuisse puellas.

Heri vesperi, Gestern zu Abend. Cicero ad Att. lib. 13. epist. 47 *Lepidus ad me heri vesperi literas misit.* *Heri & nudius tertius*, gestern und vorgestern.

¶ Est hinc *Hesternus* adject. ut, *Hesternus dies*, Catull. Carm. 50. pr. *Nocte hesterna*, Ovid. epist. Herus 19. v. 72. Et, *Hesterna cœna*, Plin. Panegyr. cap. 63. Et, *Hesterna disputatio*, die Unterredung / so gestern geschehen / Cic. 2. Tuscul. c. 4.

Heres, Hereditas, vide *Hæres.*

HERĪCIVS, Herinaceus, vel Erinaceus, echinus terrestris, ein Igel / vide *Echinus.*

HERMA, vel hermes potius, æ, mascul. Hermæ autem Mercurii statuæ erant, lapideæ, quadratæ figura cubica, sine manibus pedibusque; qua de caussa *truncum Hermam* Juvenalis dixit Sat. 8. v. 53. Plerumque ad Alcibiadis vultum effingebantur, quod omnium ætatis suæ multo formosissimus esset. Clem. Alexand. Admonit. ad Gentes pag. 35. Significabatur autem orationem, sive sermonem, cujus præses Mercurius credebatur, non indigere corporis viribus, sed sine iis opera sua conficere: de quo Thucydidis Scholiastes, Suidasque, itemque Plutarchus libro, *An seni gerenda Respubl.* Athenis non modo in templis, sed & in vicis ad januas ædium hos positos dedicatosque Hermas habebant. Nepos Alcibiade: *Priusquam classis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam Audocidis erat, Andocidisque Hermes vocabatur.* Unde colligere licet, nomen ex domino ædium eosdem accepisse. vide Scheffer. ad Ælian. pag. 328. Bosium ad Nepot. Alcibiad. cap. 3, 2. & Indice, hac voce. Solebant ejusmodi statuis & exornari monumenta, quemadmodum Ciceronis illud testatur lib. 2. de Legib. cap. 26 *Neque id opere tectorio exornari, nec hermas eos, quos vocant, licebat imponi.* de sepulcro enim loquitur. Idem lib. 1. ad Attic. epist. 4 *Hermes commune omnium gymnasiorum insigne est.* Idemque epist. 8 ejusdem libri: *Hermæ illi tui Pentelici cum capitibus æneis me maxime delectant.* Mercuriolos lapideos ex marmore Pentelico affabre fictos & elaboratos intelligit. Ejusmodi enim simulacra in Gymnasio ac Xystis collocare cupiebat; ut qui talibus monumentis atque antiquitatum lautitiis miro studio teneretur. Vid. Crin. de H. D. lib. 5. cap. 12. *Mercurios* autem inter ornamenta primi Athenienses posuerunt, vid. Pausan. in Atticis.

¶ Hermăthena, æ, Ἑρμάθηνη, Mercurii ac Minervæ statuæ conjunctæ, quas in Gymnasiis Romani dedicare solebant. Cicer. ad Att. lib. 1. epist. 4 *Quod ad me de Hermathena scribis, mihi pergratum est, & ornamentum Academiæ proprium meæ, &c.* Effinxere autem olim Hermathenam ideò, ut significarent, Musas Gratiis miscendas, quam ἡδίστην συζυγίαν dixere, hoc est, Mercurii & Palladis, sive sapientiæ & eloquentiæ studia conjungi debere.

¶ Hermoglyphus, statuarius, a γλύφω sculpo.

HERMAGŎRAS, Æglides Rhetor, docuit Romæ temporibus Augusti

HERMĂPHRŎDĪTVS, Ἑρμαφρόδιτος, Mercurii & Veneris filius, homo ambigui sexus. Vide Ovid. lib. 4. Metam. Fab. 8. & supra *Androgynus.* Ein Zwitter. Plinius lib. 11. cap. 49 *Hermaphroditi utriusque sexus.*

A

HERMES, is, & ētis, Mercurius, Ἑρμῆς ab ἑρμηνεία, interpretatio, ἑρμηνεύω, interpretor. Virg. 4. Æn. v. 356

Nunc etiam interpres divûm Jove missus ab ipso &c.

Id est, *Mercurius.* Vide Homeri hymnum.

¶ Hermes Trismegistus, Philosophus Ægyptius fuit post Mosen, Ἑρμῆς τρισμέγιστος. Hujus tempore studia Philosophiæ in Ægypto florere cœperunt. Plura de hoc Suidas: itemque Jamblichus de mysteriis, qui & scripta ejus commemorant. Quæ sæpe & sancti Patres laudare solent: ex quibus ea interdum producunt, quæ non nisi a Christianis prodita videri possint. Itaque multis eruditorum suspicionem moverunt, supposititia esse. Vide Isaac. Casaubonum Exercitat. 1. contra Baron. sect. 10. & Dan. Heinsium Responsione ad Dissertationem Balsaci de Herode infanticida, Heinsiana Tragœdia, pag. 337. extr. & seqq. *Trismegisti* nomen accepit ob virtutem & multarum artium scientiam, ut Lactantius lib. de ira DEI cap. 11 auctor est.

HERMĬŎNE, Cadmi uxor, Martis & Veneris filia, quæ & *Harmonia.* ¶ 2. Altera Menelai fuit filia ex Helena, Pyrrhi primum sponsa, deinde Orestis. Martial. lib. 3. Epigr. 11

Dic mihi, quid simile est Thaïs & Hermione?

B HERMŎDŌRVS, Ἑρμόδωρος, Platonis auditor, cujus commentarios exceptos, in Sicilia divulgare & vendere solebant. Quam rem Siculi in proverbium verterunt: Λόγοις γὰρ Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται. *Negotiatio Hermodori verba sunt.*

HERMVNDVRI, ἑρμόνδοροι. Straboni: Suevorum, potentissimæ in Germanis gentis, quippe qui majorem partem Germaniæ, ut Tacitus auctor est, obtinuerant olim, magna & nobilissima natio: quæ ab Albi ac Marcomannis, ubi nunc Bojohemi sunt, Nariscisque sive Variscis nostris, ad usque Danubium & Rhætos coluit. Fida amicaque Romanis civitas, ut ex eodem Tacito cognoscere licet. Quem, si libet, cap. 41 de Germania vide: itemque Cluverium lib. 3 Antiquæ Germaniæ cap. 28. Hodie *Hermundurorum* nomen sibi præcipue Misnenses vindicant. Nam tota Misnia, exceptis partibus quæ trans Albim Lusatiæ utrique contermina est, in Hermunduris fuit.

HERMVS, minoris Asiæ fluvius aureas arenas trahens, quia Pactolum excepit. vide Plinium lib. 5. c. 29. & Strabon. lib. 3. Virgil. 2. Georg. v. 137 *Et pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus.*

HERNIA, æ, descensus omenti aut intestinorum in scrotum, der Bruch / wenn man gebrochen ist. Græci id morbi appellant, ὀστεοκήλην & ἐπιπλοκήλην, illo ab intestino, hoc omento, vide *Enterocela.* Martial. 3. Epigr. 24 *Ingens iratis apparuit hernia sacris.*

¶ Herniosus, qui herniam patitur, der gebrochen ist. Lamprid. in Heliogab. cap. 25.

HERNĬCI, Campaniæ populi saxosa incolentes, quorum metropolis *Anagnia.* Virg. lib. 7. Æneid. v. 683

C *- - - & roscida rivis,*
Hernica saxa colunt, quos dives Anagnia pascit.

HĔRŌDES, Ἡρώδης. Tres hoc nomine Judææ Reges fuerunt. Herodes cognomento *Magnus*: *Herodes Antipas*, ejus filius, tetrarcha: & *Herodes Agrippa*, Magni nepos, qui Jacobum Apostolum interfecit. Ad Magnum pertinet Augusti jocus Macrobio lib. 2. Saturnal. cap. 4 relatus. Nam cum audiisset inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait: *Melius est Herodis porcum esse, quam filium.* Ab eo nomen acceperunt *Herodiani*, secta apud Judæos, quæ Herodem Messiam credidit, & vivum mortuumque honoribus coluit. Vide Scaligerum Animadversion. in Eusebii Chronicon pag. 105, Casaubon. Commentar. in Persium sat. 5. v. 180. item Exercitat. 1. contra Baronium sect. 5. & Grotium Annotationibus in Matth. cap. 16. v. 6. Et Marci cap. 3. v. 6. Denique Samuelem Petitum lib. 2. Var. Lect. cap. 1. & lib. 4. cap. 9. qui tamen à cæteris diversus abit. ¶ Alius *Herodes Atticus* fuit, vir consularis, amœno ingenio, Græcaque facundia ita excellens, ut gravitate, copia ac elegantia omnes alios præstiterit longe. Vid. Gellium lib. 1. cap. 2. lib. 9. cap. 2. & lib. 19. c. 12.

HERODIANVS, Ἡρωδιανός, Historicus: contexuit historiam sui temporis a morte M. Antonii Philosophi, usque ad Gordianos in Africa interfectos, ab anno Christi 181, usque ad annum

D ejusdem 241. Eum auctorem dulcissima & purissima oratione Latine reddidit Angelus Politianus: Notis illustravit Jo. Henr. Bœclerus.

HERONES. *Heronibus clusum frumentum.* Lege 31. Dig. Locati conducti. Brissonio tegetes sparteæ sunt aut scirpeæ, seu vimine contexta vasa.

HĔROSTRĂTVS, Ἡρόστρατος, incensor fuit templi Dianæ Ephesiæ, ut nomen suum sceleris memoria propagaret. Strabo libro 4. Similis amentiæ Caligula fuit; qui sæpe de suis temporibus questus traditur, *quod nullis calamitatibus insignirentur.* Optare solitus exercituum cædes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum terræ, quo principatus suus memorabilis apud posteros foret. Lege Suetonium ejus vita, cap. 31.

HĔRŎDŎTVS, Halicarnassensis fuit. Scripsit historiam lingua Jonica, tanta cum suavitate, ut Musarum nomina singulis ejus libris

libris (novem enim conscripsit) titulos præfecerint docti illi, apud quos eam in frequenti conventu Græciæ in Olympiis recitavit. Primus inter omnes historicos, longe superans puritate, elegantia, suavitate, antiquitate regnorum ac rerum, multitudine denique exemplorum, scriptores in eo genere Græcos omnes & Latinos. Orsus ibi est, ubi Hieremias desinit, à Cyro Persarum rege, adeò ut Historiis biblicis ipse proximè succedat. Floruit Olympiade LXXXVII. *Patrem Historiæ* appellat Cicero lib. 1. de LL. sed notam hanc addidit, innumerabiles fabulas apud eum esse. Scaliger animadversion. in Chronologica Eusebii pag. 97. *Vetustissimum omnium soluta oratione scriptorum, qui hodie exstant, scrinium originum Græcarum & Barbararum, auctorem à doctis nunquam deponendum, à semidoctis & pædagogis & similibus nunquam tractandum, &c.* nominat. Vide ibi plura. Malignitatis notam Plutarchus ipsi allinere peculiari libro conatus est: sed ei respondit Camerarius luculenter, itemque Henricus Stephanus. Vide & Alciatum Præfat. in Tacitum, & Ludovicum Vivem lib. 2. de caussis corruptar. art.

HĒROS, ōis: ἥρως: qui excellenti & plusquam humana virtute præditus, quæ ipsa etiam peculiari nomine *Heroica* appellatur, & a moralibus distinguitur, ut præclare Aristoteles docet. Cum itaque in tali virtute divinum quiddam videtur inesse; idcirco eos, in quibus hæc notabatur, non simplices homines, sed divinitatis cujusdam participes existimabant. Quo fiebat, ut ipsos Deorum filios & crederent & fabularentur, Heroasque appellitarent. Heroes enim antiquissimis temporibus iidem erant, qui *Dæmones* alias nominabantur, Latinis *Genii* & *Lares* vocati, de quibus multa Apulejus libello de Deo Socratis. Namque & Philo lib. de mundo ἥρωας καὶ δαίμονας, Græcis dictos scribit, quos Moses ἀγγέλους appellavit: qui inter Deum & homines medium locum obtinent. Et ita in aureis Pythagoræ, primo loco *Immortales Dii:* Deinde, *illustres heroes*, postremo denique *humani animi*, ipso princ. commemorantur: ubi & Hieroclem vide. Itaque Heroes appellati veteribus quorum mistum genus erat divinum ex parte, ex parte humanum: hoc est, qui vel patrem Deum, matrem hominem, vel contra, habebant. Talis Hercules, ex Jove & Alcumena; talis Æneas ex Anchisa Trojano & Venere natus. Plato in Cratylo; SOCR. οὐκ οἶσθα, ὅτι ἡμίθεοι οἱ ἥρωες; HER. τί οὖν; SOCR. πάντες δήπου γεγόνασιν, ἐρασθέντος, ἢ θεοῦ θνητῆς, ἢ θνητοῦ θεᾶς: SOC. *Nostine* HEROAS *esse semideos?* HER. *Quidni?* SOCR. *Omnes nimirum ex Deorum erga mortales mulieres, aut mortalium erga Deos amoribus nati.* Vide & Dionys. Halicarnass. lib. 1. antiq. cap. 78. Et hanc ob caussam Cicero ineunte lib. 1. de Divinatione *Heroica tempora* vocavit, quibus Hercules, Castor, Orpheus, & alii hujus generis, ex Diis, ut credebantur, geniti floruerunt. Quamquam autem Veteres Heroas & Dæmonas eosdem habebant: quidam tamen discrimen inter eos fecerunt, Heroasque appellarunt id genus Dæmonum, quod cum hominibus conjungitur: nam quod cœlestibus inhæret, Angelus vocabatur: ut apud Hieroclem legimus. Atque huc pertinent, quæ & Jamblichus de differentia Dæmonum, Heroum, & humanorum animorum in de mysteriis disputat. Thales vero hominum animas jam separatas corporibus, heroes appellavit, quemadmodum Athenagoras Legatione pro Christianis observat. Quo fortasse Virgilius respexit, cum 6. Æn. v. 672 diceret: *Atque huic responsum paucis ita reddidit Heros.*
Heroem enim de anima Musæi dixit. Et ante Sibylla alloquens dixerat: *Dicite felices animæ, tuque optime Vates.*
Unde dicta appellatio, non convenit. Quidam a terra, quæ ἔρα dicta, derivant, ut Servius in Eclog. 4 observat: alii ab *aere:* alii a *virtute:* alii ab *amore.* Vide Hesiodi & Homeri Scholiastas Græcos. Plato in Cratylo ab εἴρειν, *dicere.* Antiqua enim, ut ait Atticorum lingua ἥρωες ii, qui dicendi seu interrogandi facultate valent, appellati sunt. Itaque Oratorum, quod addit, & Sophistarum genus est Heroica natio. Hierocles: ΗΡΩΕΣ δὲ, ὡς ἐρωτικοί τινες ὄντες καὶ ἐρρῶντες, οἷον ἐρωτικοὶ καὶ διαλεκτικοὶ ἕκαστοι τοῦ θεοῦ, &c. HEROES *autem tanquam amantes quidam, quidamque eloquentes:* id est, benevoli & diserti Dei amatores, &c. ¶ *Heroum filii, noxæ,* grosser Leute Kinder gerathen selten. Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα, πήματα, quemadmodum & Demosthenes dixit, seu Aristides potius in Cimone: Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὥσπερ εἱμαρμένη εἴη φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱοὺς, καὶ ὀλίγου τινὸς ἀξίους τῆς πατρῴας ἀρετῆς, id est, *A viris egregiis, quasi fato quodam accidit, ut improbi filii proficiscantur, & parum referentes paternam virtutem.* Habes de hac re dissertationem Spartiani in Severi vita cum pluribus exemplis pag. 106.
¶ Hērōis, ĭdis: Et Hērōina, ĭnæ, eine Heldin. Sueton. Nerone cap. 21 *Tragœdias quoque cantavit personatus, heroum Deorumque. Item Heroidum ac Dearum personis effictis ad similitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamque diligeret.* Ovidius 2. Amor. eleg. 4. v. 33
Tu, quia tam longa es, veteres heroidas æquas.
Propertius lib. 1 eleg. 13. v. 31
Illa sit Inachiis & blandior heroinis.
Idem Propertius lib. 1. eleg. 19. v. 13
Illic formosæ veniat chorus heroinæ.

A Uterque versus spondaicus.
¶ Hēroicus adject. ut, *Heroica persona*, Cic. 3 de Natura D. cap. 29. pr. *Heroicus motus, impetus*, ein Helden-Hertz. *Ætas heroica*, Cic. 5. Tusc. cap. 3, in qua heroes floruerunt. Sicuti & *Heroica tempora* Cicero dixit, ut supra monebamus. *Heroici honores*, ἡρωϊκαὶ τιμαί, quibus afficiebantur seu colebantur Heroes: Quos Diodorus lib. 20 istos scribit; De nomine alicujus loco nomen imponere: aras ei festaque vel ludos, ac his similia decernere. Berneg. ad Sueton. August. cap. 1. Diodor. Sicul. lib. 20. cap. 103.
¶ Hērōus, aliud adject. ut, *Pes herous*, apud Ciceron. de quo videndus Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 437. *Carmen heroum*, hoc est, *heroicum:* Sic appellatur, quod eo Heroum gesta describerentur. *Versus heroos* Ammianus dixit lib. 21. c. 4.
¶ Hērōum, ἡρῷον, monumentum heroi positum, bustum, Cicero de Legib. lib. 2 cap. 24 *Heroum, id est vestibulum sepulcri bustumve.* Gruterus autem cum Turnebo legit *Forum* pro *Heroum.*

HERPES, Ἕρπης, morbus est, ignis sacri species, quam & *Zonam* Scribonius dicit, in quo ardor cutim serpentibus minimis pustulis exasperat & urit per artus repens, unde illi nomen, hitzige Blattern / die um sich fressen. ¶ 2. Est & *herpes*, excedens & de-
B pascens ulcus quod serpendo celeriter penetrandoque usque ad ossa corpus vorat, teste Celso, der Wolff.

HERSĪLĬA Romuli uxor; Livius lib. 1. cap. 11; quæ post mariti apotheosin & ipsa Dea facta, & *Ora* appellata est, Ovid. lib. 14. Metam. fab. ultima.

HĔRUS, dominus. Cic. 2. Offic. cap. 7 *Sit sane adhibenda sævitia, ut heris in famulos. Herus major*, paterfamilias: Plautus Captiv. act. 3. sc. 5. v. 50, & Trin. act. 2. sc. 2 v. 53. *Herus minor*, filius familiaris eidem. Plaut. Asin. act. 2. sc. 2. v. 62.
¶ Hera, domina. *Qualis hera, tales pedissequæ.* Citat Cicero lib. 5. Epist. ad Attic. epist. 11, οἵα γ' ἡ δέσποινα, quod supplendum τοῖαι καὶ θεραπαινίδες. Terent. Andr. 4. sc. 2. v. 4 *Orare jussit hera, ut ad se venias.*
¶ Herīlis, & hoc herile, ut, *Herilis filius*, Terent. Andr. a. 3. sc. 4. v. 23. *herile imperium*, meines Herrn Befehl / Plaut. Aulul. a. 4. sc. 1. v. 13.
¶ Herifuga, *Famuli herifugæ*, verlauffene Knechte. Catull. de Aty 63. v. 51.

HĒSĬŎDUS, Ἡσίοδος, sacerdos fuit templi Musarum in Helicone, ad cujus radices Ascra pagus Hesiodi patria sita fuit. Scribit Pausanias, ejus carmen adhuc suo tempore in plumbeis tabulis in eo templo servatum fuisse. Scripsit Poëmata, *Theogoniam:*
C Unde eum *fabularum auctorem*, Quintilianus dixit. Ἔργα καὶ ἡμέρας, *Opera & dies*, Librum παραινετικὸν & *moralem*, quem ediscere Græci pueri solebant, quemadmodum & Leptæ Cicero præcepit lib. 6. famil. epist. 19 *Lepta suavissimus ediscat Hesiodum & habebat in ore*
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.
Sudorem posuere Dii virtutis ad arcem, &c. Item γεωργικά, quæ interierunt. Nam qui putant ejus γεωργικὰ unum & idem esse opus quod ἔργα, valde falluntur, ut erudite ostendit Heinsius in introductione in Hesiodi libros. ¶ Fuit posterior Hesiodus *Homero* annis centum 20 circiter, ut Vellejus auctor est lib. 1. c. 7. Alii vero majorem Homero; nonnulli æqualem prodiderunt. Vide Gellium lib. 3. c. 11. & lib. 17. cap. 21. Jul. Cæs. Scaliger. lib. 1. Poëtic. cap. 5 iis accedit, qui majorem statuerunt: *quod major simplicitas & quasi rudior antiquitas in Hesiodo appareat.* Porro quo casu in Locris interfectus sit Hesiodus, & in mare projectus, ex quo cadaver recens in littus exportarit grex delphinorum, interfectores vero ejus inventi: atque in mari demersi sint, ædibus ipsorum succensis prius, optime narrat Plutarchus in convivio septem sapientum, & lib. de industria animalium, ubi auctores cædis a cane proditos narrat.
¶ Hesiodēus, possessivum, Cicero in Bruto cap. 4. *Illud Hesiodeum laudatur a doctis, quod eadem mensura reddere jubet, qua
D acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis.* Versiculus habetur in primo libro v. 347
Εὖ δ' ἀποδοῦναι
Αὐτῷ τῷ μέτρῳ λώϊον αἴκε δύνηαι.
Sidonius Carm. 9. v. 213
Non hic Hesiodea pinguis Ascræ
Spectes carmina, Pindarique chordas.

HĒSĬŎNE, Laomedontis Trojæ regis filia, quam Hercules a monstro marino, cui objecta erat, liberavit & Telamoni dedit uxorem. Ovid. lib. 11. Metamorph. Fabul. 7.

HESPĔRĬA, simpliciter dicta, Ἑσπερία, Italia est: Sed, *Hesperia ultima*, Hispaniam significat. Est autem à situ utraque sic appellata, ab *Hespero* occidentali stella, Macrobio lib. 1. Sat. cap. 3 extremo. Horat. 3. Carm. Od. 6
Dii multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.
Et lib. 1. Od. 36 *Qui nunc Hesperia sospes ab ultima dividit, &c.* Vide Serv. in 1. Æneid. v. 530 ad verba:
Est locus, Hesperiam Graji cognomine dicunt.
Ubi

Ubi Italia significatur. Adde infra in *Hispania.*

¶ Hespĕrius, *Fretum Hesperium*, Ovid. 11. Metamorphoseos v. 259 i. e. mare occidentale.

¶ Hespĕrides, Ἑσπερίδες, Atlantis filiæ, custodes aureorum malorum, seu gregum potius vel ovium, lanam purpuream ferentium. μῆλον enim utrumque significat, & *malum* & *ovem*. Sed hæc suis explicantur locis. Hinc *mala Hesperidum*, Virg. eclog. 6. v. 61 hoc est, *poma*, ut Statius 3. Silv. 1. v. 158 appellat.

¶ *Hesperides* etiam fœmininum cognomen est, idem signans quod *Hesperia*, adjectivum. Virg. 8 Æn. v. 77 de Tiberi:

Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum.

Hesperidum aquarum, id est Italicarum.

¶ Hespĕris, ĭdis, Singulare, herbæ nomen apud Plinium lib. 21. cap. 7, *nomine invento, quod noctu* illa *magis oleat.*

¶ Hespĕrus, Vesper, der Abendstern. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 20 *Infima est errantium, terræque proxima stella Veneris, &c. quæ* φωσφόρος, *latine* LUCIFER, *dicitur, quum antegreditur solem: quum subsequitur autem,* HESPERUS. Seneca Hippolyto v. 749 *Qualis est primas referens tenebras,*

Nuncium noctis, modo lotus undis

Hesperus, pulsis iterum tenebris

Lucifer idem.

Idem Medea v. 71 *Gemini temporis prævium stellam* appellavit. Hinc factum, ut Homerus confundens hæc duo nomina *Hesperum* pro *Lucifero* dixerit, quod Heinsius ad Silium observat pag. 419.

¶ Hespĕrūgo, ĭnis, idem. Seneca in Medea v. 877

Mergat diem timendum

Dux noctis Hesperugo.

HETAERĪCE. Ita vocabatur honoris caussa ala equitum apud Macedonas ab amicitia, & veluti sodalitate regia. Vid. Cornel. Nep. Eumene cap. 1, & quæ Lambinus huc congessit.

HESUS, sub hoc nomine *Martem* antiqui colebant: significat enim *fortem* in Hebraico idiomate; eum Galli humano cruore placabant. Lactant. lib. 1. cap. 21.

HETEROCLĪTON, ἑτερόκλιτον, varie declinatum. Sunt autem *Heteroclita* in numeris, genere, declinationibus. Hæc ex Grammaticis discenda sunt.

HETEROCRANEAE, capitis quidam sunt morbi Plinio lib. 31. cap. 9; caput nimirum doloribus inæqualiter affectum.

Hetruria, Hetruscus, vide *Etruria.*

HEU, *in*, Interjectio, dolentis, quæ nominativo fere & accusativo proponitur, ut, *Heu pietas, heu prisca fides*, Virg. Æn. 6. v. 878. *Heu me miserum!* Terent. Andr. 4. sc. 1. v. 22.

¶ Sic & *Eheu*, ut, *Eheu conditionem istius temporis!* ach der elenden Gelegenheit dieser Zeit! Auctor declamat. Antequam iret in exil.

¶ Heneu, Plaut. in Captivis & Pœnulo, idem.

HEUS, adverb. vocantis & revocantis. ut Terent. Eunuch. act. 4. sc. 1. v. 10 *Heus puer, Pamphilam arcesse.*

HEXACLĪNON, ἑξάκλινον, stibadium, vel torus sex capiens convivas, ein Gefäß für sechs Gäste. Martial. lib. 10. Epigr. 60

Et testudineum mensus quater hexaclinon, &c.

HEXAËMERON, ἑξαήμερον. Sic appellant S. Patres creationem sex diebus perfectam; in quod multi Commentarios ediderunt. Vide de operibus sex dierum creationis prolixe differentem Voët. part. 1. dispp. Theolog. p. 598. 726. & VVeizium ad Dracontium.

HEXAGŌNUM, ἑξάγωνον, habens sex angulos; sechseckicht.

HEXAMĔTER, tri. ἑξάμετρος, sex pedum versus, heroicus, cujusmodi versibus Homeri & Virgilii opera sunt conscripta.

HEXAMILUM murus fuit per Isthmum Corinthiacum, qui Isthmus annectit Peloponnesum Græciæ, facitque peninsulam. Hexamilum autem dicitur, quod longitudine sua æquet sex miliaria Italica, seu sesquimiliare Germanicum, a Sinu Corinthiaco ad Megaricum. De quo in Rebus Venetis & Turcicis.

HEXAPHŎRON, ἑξάφορον, *lectica*, quæ a sex servis ferebatur, eine Senffte daran ihr sechs trugen. Martial. lib. 6. Epigr. 77

Non debes ferri mortuus hexaphoro.

HEXASTĬCHUM, ἑξάστιχον, hordeum cujus spicæ sex habent ordines, vocant & *cantharinum*, sechsschichtige Gersten. Sicut *distichon*, quod duos habet ordines, zweyschichtige. Columell. lib. 2. cap. 4. ¶ Hexasticha etiam carmina & Epigrammata sunt sex versibus constantia.

HEXĒRIS, ἑξήρης, navis sex remorum habens ordines, ein Schiff so sechs Ruderbäncke hat. Sic & *Hepteris*: utroque Livius usus est lib. 37. cap. 23 *Regia classis septem & triginta majoris formæ navium erat, in quibus tres hepteres & quatuor hexeres habebat, &c.*

HIAGNIS *fuit, ut fando accepimus, Marsyæ tibicinis pater & magister rudibus adhuc Musicæ seculis, solus ante alios catus canere, &c. Ante Hiagnim nihil aliud plerique callebant, quam Virgilianus opilio seu bubsequa:*

Stridenti miserum stipulâ dispendere carmen.

Primus Hiagnis in canendo manus discapedinavit, primus duas tibias uno spiritu animavit, primus lævis & dextris foraminibus acuto tinnitu & gravi bombo concentum musicum miscuit. Hæc Apulejus lib. Florid. post init.

HIARBAS, Ἰάρβας, Rex Mauritaniæ, qui Didonis nuptias sub belli petiit denunciatione, cujus vero aversata consuetudinem Dido, gladio vitam finivit. Vide Justinum lib. 18. c. 6. & infra *Jarbas.*

¶ Fuit & alius hujus nominis in Africa nobilis rex auspiciis Syllæ, ductu Pompeji, victus & interfectus. Vide Plutarch. in Pomp. & Epitoma Liviana 89. Eutrop. lib. 5. cap. 6. Add. infra *Jarbas.*

HIBERNIA, insula in mari Atlantico inter Angliam & Hispaniam, dimidio minor, quam Britannia, quemadmodum Cæsar scripsit lib. 5. bell. Gall. *Ierna* prius appellata. Juvenalis Sat. 2. v. 160 & Pomponius Mela lib. 3. cap. 6 *Juvernam* dixerunt. Angli *Irlandiam* vocant. Irrland. Apul. de Mundo: *Sed in altera parte Orbis jacent insularum aggeres maximarum: Britanniæ duæ, Albion & Hibernia, iis quas supra diximus majores.*

HĬBISCUS & *Ibiscus* ἰβίσκος, ἀλθαία, hoc est, Medica, ab ἀλθαίνω, medeor, herba est, radicis laudatissimæ, de genere silvestrium malvarum, ut Dioscorides inquit, Ibisch oder Heilwurz.

HIBRIS, vel Hybris, dis, Hybrides, porci semiferi, hoc est, ex verre silvestri, & sue domestica, halb wilde Säue. Plin. lib. 8. cap. 52. Vide infra *Hybrida.*

¶ Dicitur & de aliis animalibus & ipsis etiam hominibus.

HIC, hæc, hoc, pronom. demonstrativum, dieser. Ad quantitatem hujus Pronominis quod attinet; producebant & *Hic* & *Hoc* veteres, quando per duplex c scribebant *Hicc* & *Hocc* abjecto e, ex *Hicce*, *Hocce*: corripiebant cum per c simplex exarabant. Vide Vossium lib. 2 de arte Grammat. c. 29. Aliter tamen sensit Terentianus: qui τὸ *Hic*, quippe quod ex *Hicce* esset, perpetuo longum existimavit, eamque ob caussam in illo Virgilii Æn. 4. v. 22 *Solus hic inflexit sensus*

Creticum statuit. Verba, sive versus potius suavissimi Grammaticorum isti sunt pag. 63

Creticus offendit pes primus & asperat aures,

Dabo & latentem, sed notandum, Creticum.

Solus hic inflexit sensus: nam primus & istic

Pes longiorem tertiam dat syllabam.

C geminum quoniam sermonis regula poscit,

Ut fiat HICCE *plena vox.* - -

Ita tamen Virgilius & alibi v. 791. lib. 6. Æneid.

Hic Vir, hic est.

Et Lucretius lib. 6. v. 9

Nam cum vidit hic ad victum quod flagitat usus.

Elegantissime, & Græco more præter necessitatem aliquando additur hoc pronomen. Terentius Andr. act. 5. scen. 6. princ. *Ubinam Pamphilus hic est?* Satis fuerat dixisse: *Ubinam Pamphilus est?* Similiter nos: Wo ist doch der Pamphilus? Nam possumus etiam dicere: Wo ist doch Pamphilus? Vide Rutgersium lib. 5. Variar. Lect. cap. 19. Idem Comicus ejusdem Fabulæ act. 1. sc. 1. v. 77

Fere in diebus paucis, quibus hæc acta sunt

Chrysis vicina hæc moritur.

quanquam & δεικτικῶς *Vicinia hæc* dixisse potuit, quasi diceret: *hæc Chrysis, quæ huc viciniæ commigravit*, ut supra loquitur. Vel *Hæc*: id est, de qua mentionem modò feci. ¶ Additur aliquando pronomen *hic* vel ad honorem, vel ad contemtum. Virg. Æneid. 11. v. 16

- - - *manibusque meis Mezentius hic est.*

Ubi Servius HIC EST, pro *talis est*: ut: Hunc ego te Euryale adspicio? *id est, talem. Et utrum per contemtum, an per commendationem hoc pronunciandum?* Idem Æn. 6. de Augusto v. 791

Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis.

Terentius Andr. act. 1. sc. 1. v. 118

- - *comperisse Pamphilum*

Pro uxore habere hanc peregrinam - -

Donatus: HANC, inquit, cum contemtu dictum est. ¶ Hic sæpe pro relativis ille, ipse. *Captæ urbes, & in his Byzantium*, Corn. Nep. in Alcib. cap. 5. n. 6, pro in eis, in illis. *Cum venissent in invidiam & ob id imperium his esset abrogatum*; pro illis. Idem in Epaminonda cap. 7. n. 3. ¶ Virgilius 2. Æneid. v. 45

His lacrymis vitam damus.

Id est, talibus ac tantis, Horatius lib. 3. od. 6

Non his juventus orta parentibus

Infecit æquor sanguine Punicum.

His parentibus: i. e. talibus: tam vitiosis scilicet & corruptis. Idem lib. 1. epist. 6. v. 40 *Ne fueris hic tu.*

Idem Epist. 15. v. 42

Nimirum hic ego sum.

Id est, talis. ¶ In illo Terentii Andria act. 2. sc. 1. v. 12 *Tu si hic sis, aliter sentias*: τὸ *Hic* demonstrativum est: & cum gestu prolatum. Hoc enim cum Charinus diceret, manu pectus percussit, se simul ostendens. Wann du an meiner Stelle wärest. Donatus: *Hoc, inquit, gestu scenico melius commendatur.*

Nam hæc magis spectatoribus, quàm lectoribus scripta sunt. HIC *ergo seipsum ostendens dixit.* Priscianus lib. 17. p.1103. de hoc ipso loco: *Nota*, inquit, *quod sese ostendens*, HIC, *dixit, in qua demonstratione intelligitur etiam* EGO. ¶ HOC ERAT, formula succensentium & expostulantium elegans. Virgilius 2. Æneid. v. 564 & seqq.

Hoc erat, alma parens, quod me per tela, per ignes
Eripis, ut mediis hostem in penetralibus, utque
Ascaniumque, patremque meum, juxtaque Creusam
Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?

Propertius lib. 2. Eleg. 24. v. 17

Hoc erat inprimis, quod me gaudere jubebas?

Similiter & in aliis hoc pronomen supra nominatis affectibus eleganter inservit. Propertius lib. 2. Eleg. 5. pr.

Hoc verum est, totâ te ferri Cynthia, Româ,
Et non ignotâ vivere nequitiâ?
Hoc merui sperare? dabis mihi perfida pœnas.

¶ Hicce, hæcce, hocce, Hiccine, hoccine, id est, hic, hæc, hoc, *ne* subservit enim semper interrogationibus.

¶ Hiccine, hæccine, hoccine. Terent. Andr. act. 4. scen. 1. pr. *Hoccine credibile est?* Sunt ab his adverbia.

¶ Hic, antique *Heic*, in loco. *Thais, ego jamdudum hic adsum*, Terent. Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 5. Ich bin schon lange allhie gewesen. ¶ Aliquando temporis adverbium est, & *Tum* significat. Terentius Andria act. 2. sc. 3. v. 15

- - - - *hic reddas omnia,*
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient.

Donatus: HIC, inquit, *adverbium loci non est, sed temporis: ut*, Virgilius lib. 9. Æneid. v. 246

Hic annis gravis atque animi maturus Alethes.

Est & alibi sæpius Maro ita usus, quod & Servius notat.

¶ Hinc, de loco, von hinnen. Terent. Andr. a. 5. sc. 1. v. 14 *Illam hinc civem esse ajunt*, man sagt / sie sey eines Bürgers Tochter aus dieser Stadt. *Hinc illinc*, hie und dort her. Livius lib. 2. cap. 11 *Hinc a porta Collina; illinc ab Nævia redditus clamor.* Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 38 *Ita & hinc & illinc mihi exhibent negotium.* Et, Cicero de Univers. c.14 *cum speculorum levitas hinc illincque altitudinem adsumsit.*

¶ Abhinc, idem quod *Hinc:* & modo cum Accusativo, modo cum Ablativo jungitur. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 42

Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ.

Cicero 4 Verrinâ cap. 9 *Horum pater abhinc duos & viginti annos mortuus est.* Idem pro Roscio Comœdo cap. 13 *Abhinc annis XV.* Plautus Mostell. a. 2. sc. 2. v. 63 *Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.*

¶ Dehinc, est posthac, deinde, deinceps, hernachmahls. *At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam fore*, Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 33.

¶ Exhinc: Suetonius Tiberio cap. 9 *Exhinc Rhæticum Vindelicumque bellum inde Pannonicum, inde Germanicum gessit.*

¶ Posthinc, hernach. Virgil. 8. Æn. v. 546

Posthinc ad naves graditur, sociosque revisit.

¶ Hâc, per locum, hiedurch. *Hâc illac circumcursa*, lauff hie und dort durch / Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. pr. *Hac non successit*, id est, hoc modo, den Weg hat es nicht gehen wollen / Idem in Andr. a. 4. sc. 1. v. 47. Et Nepos Hannibale cap. 3 *Loca patefecit, itinera muniit, effecitque, ut ea elephantus ornatus ire posset, quâ antea unus homo inermis vix poterat repere. Hâc copias traduxit, in Italiamque pervenit.*

¶ Posthac, darnach / hernach. Virg. Eclog. 1. v. 76

Non ego vos posthac viridi projectus in antro
Dumosa pendere procul de rupe videbo.

¶ Hactenus, adverb. loci biß hieher. *Sed hactenus*, & paucis interjectis: *Sed hæc quoque hactenus*, Cic. lib. 5. ad Attic. ep. 13. genug von diesem. ¶ Deinde *Hactenus* eleganter, sequente *Ut*, pro *in tantum*, aut *Eatenus*, ponitur: Cicero pro Flacco c. 15. extr. *Nisi vero hactenus ista formula testimonii atque orationis tuæ describi ac distingui potest, ut Flacco absenti aliquid dignitatis tribuisse dicantur.* Tacitus 2. annal. c. 34. n. 4 *Tiberius hactenus indulgere matri civile ratus, ut se iturum ad prætoris tribunal diceret.* Et ita sæpe Suetonius. ¶ Est quoque, ubi *Hactenus* cum *Quod* componatur. Plin. lib. 9. epist. 15 *Patrem familiæ hactenus ago, quod aliquam partem prædiorum, sed pro gestatione, percurro.*

¶ Huc, ad locum. hieher. Cic. 2. in Catil. cap. 2 *Rem huc deduxi, ut* &c. Sic cum *Illuc* sæpe conjungitur. *Huc illuc*, hieher und dorthin. Cic. 9. ad Attic. epist. 9, *ne huc illuc via deterrima cursem.* Et Tacitus 1. Annal. cap. 56 extr. *Cheruscos exterruit Cæcinna, huc illuc ferens arma.* Et cum junctione Cic. 1. de Orat. cap. 40 extr. *Huc atque illuc intuentem vagari.*

¶ Huccine, an huc, *Huccine tandem omnia reciderunt?* ist dann eben hieher alles gerathen? Cic. in Verr. 7. c. 63.

¶ Hucusque biß anher. Plin. lib. 6. c. 29 *Huc usque Sesostris exercitum duxit.*

¶ Adhuc, noch zur Zeit / bißher / vide sub A. in *Ad.*

HIEMS vel Hyems, quarta & ultima anni pars, frigoribus & imbribus, unde & nomen accepit, maxime infesta, der Winter / die ungestüme Zeit im Jahr. Orthographia hujus vocabuli controversa est. Qui per Y Græcum scribunt, ab ὕειν *pluere*, derivant, quod crebræ pluviæ hoc anni tempore sint. Quo Vossius putat Varronem respexisse ab *imbribus* deducentem, ut res, non vox significetur. Contrarium videtur Manutio in Orthographia, præsertim quod addat Varro ibidem [lib. 5. de LL. cap. 2] *vel ab Hiatu hiems*, quæ origo pure Latina est. Sunt, qui a χειμὼν vel χειμὰς repetunt, ut ne sic quidem locus sit Græcorum literæ. Vide Voss. in Etymologico; qui tandem, *HIEMS*, inquit, *scripsere Romani veteres: HYEMS est a Grammaticis.* Ab iisdem etiam interpositio τῦ P, *hiemps*, qua æque ac Y monumenta veterum caruerunt, Manutio observante, qui acriter pro *Hiems* pugnat; *Hyems* autem exsibilat. Hæc de scripturæ ratione. Cæterum varia Hiemis epitheta, ut apud Livium lib. 5. cap. 13 *gelida ac nivosa:* item *glacialis*, Ovid. 2. Met. v. 30. *Hieme omnia bella jure gentium conquiescunt*, Cicer. pro Rabirio Posth. cap. 15. im Winter kriegt man nicht. *Hiems nova*, principium; *adulta*, medium; *præceps*, finem notat, Servius. *Matura hiems*, zeitlicher Winter / apud Cæsarem lib. 4. de Bello Gallico cap. 20. huic opponitur *Serotina*, apud Plinium lib. 22. cap. 2. Wann es langsam Winter oder kalt wird. Tacitus Annal. 12. cap. 43. *Magna Deûm benignitate & modestia hiemis rebus extremis subventum.* Per *modestiam hiemis* mediocritatem intelligit: & quod tum crebræ tempestates non fuerint. Quod factum ut navigari mare, & supportari frumentum potuerit, quo fami consuleretur. ¶ 2. Ponitur & pro quavis impetuosa & pluvia tempestate: vid. Barth. ad Claudian. p. 854. Cornel. Nepos in vita Attici cap. 10. n. 6 *Quemadmodum gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat*, &c. Virgil. lib. 1. Æneid. *Emissamque hiemem sensit Neptunus.* Ad quem locum Servius Fuldensis: *Aperte declarat hic tempestatem significari ex Græco: Nam & illi χειμῶνα tempestatem dicunt. Et bene veteres nostri hiemem anni dicebant; ne tempestas posset intelligi.* Hæc ille: Cæterum illa loquendi forma *hieme anni* pro χειμῶνος ὥρᾳ usus Sueton. in Cæsare cap. 35. *Bella sane difficillima gessit neque loco, nec tempore æquo: sed hieme anni.* Apul. in Floridis: *Hiems anni erat*, &c. Qui an illud attenderint, quod Servius vult, valde dubitabo. Nam eodem modo Gell. lib. 2. cap. 21 *Nox fuit, & clemens mare, & anni æstas.* Et lib. 19. cap. 5 *in Tiburte rus concesseramus æstate anni flagrantissima.* In quibus Serviana observatio locum non habet. Igitur *hieme anni*, simpliciter dicitur pro *hiberno tempore anni*, quemadmodum Hirtius loquitur de bello Alexandrino cap. 43. pr. ¶ *Senilis hiems*, Ovid. Metam. 15. v. 212. das Alter. ¶ *Sexta hiems*, das sechste Jahr / Martial. lib. 10. epigr. 61.

¶ Hiemare, hiemem facere, Winterisch wittern / ut, *Fidicula exoritur, hiemat, & pluit*, Columella lib. 11. cap. 2. & paullo ante: *Quinto Calendas Novembr. Vergiliæ occidunt: hiemat cum frigore & gelicidiis.* Sallustius *Hiemantes aquas*, de commotis tempestate dixit apud Senecam Epist. 114. Horatius lib. 2. Sat. 2. v. 17

- - - *& utrum*
Defendens pisces hiemat mare:

Sævum autem & concitatum mare defendit pisces, quia tunc piscationi locus non est. Ausonius præfatione ad Theodosium: *Insanum quamvis hiemet mare.* ¶ 2. Est & *Hibernare*, sive in hibernis agere. Cæsar lib. 1. de Bello Civili cap. 37 *Quas* (Legiones) *Narbone, circumque ea loca hiemandi caussa dispofuerat.* Et mox: *Legiones reliquas, quæ longius hiemabant, subsequi jubet.* Nepos Agesilao cap. 3 *Magna prædâ militibus locupletatis Ephesum hiematum exercitum reduxit.* Et ita in Eumene quoque cap. 8 hoc verbo usus est. Cic. pro Font. cap. 3 *Pompejus hiemavit in Gallia*, hat sein Winterlager in Gallien gehabt. Vetus Inscriptio in ænea tabula, quam Romæ Manutius exscripsit: NEI QVIS MAGISTRATVS PROVE MAGISTRATV LEGATVS NEV QVIS ALIVS MEILITES IN OPPIDVM THERMENSIVM HIEMANDI CAVSSA INTRODVCITO, NEIVE FACITO QVO QVIS EO MEILITES INTRODVCAT, QVOQVE IBEI MEILITES HIEMENT. Atque ita constanter a veteribus *hiemare*, non *hyemare*, scriptum fuit.

¶ Hiematio. Varro lib. 3 de re rustica cap. 17 de apibus loquens: *Ut ne plus tertia parte eximatur mellis, reliquum hiemationi relinquatur.*

¶ Perhiemare, auswintern / den Winter über nehren / Columella lib. 11. cap. 3.

¶ Hiemalis, hibernus, ut, *Dies hiemalis*, ein Wintertag / Columell. lib. 11. cap. 1. *Navigatio hiemalis*, Cic. 6. fam. ep. 20. *Tempus hiemale*, Nepos Datame cap. 6.

¶ Hibernus, adject. aliud. *Tempus hibernum*, Winter-Zeit. *Hiberni menses*, Cicer. 7. Verr. cap. 10. *Nix hiberna*, Horat. 4. Carm. od. 12. Et, *Hiberna navigatio odiosa est*, der Winter-Schiffahrt ist man nicht gut / Cicer. ad Attic. lib. 15. epist. 25. *Hibernum mare*, tempestuosum est apud Horat. Epod. 15. ut vetus Scholiastes recte interpretatur. Hiberno enim tempore anni crebræ tempestates sunt; qua de caussa & tum claudebatur apud veteres

veteres mare. Sic *hibernos imbres* procellosos atque immodicos Seneca dixit Medea v. 584. Et Tacitus 3. Hist. cap. 69. extr. Idem simpliciter *Hibernas Alpes*, nive opertas & glacie 1. Hist. c. 70.

¶ Hiberna, orum, plur. neut. Winterlager / Winterquartier. Cic. 15. epist. 4 ad Catonem: *Exercitum in hiberna dimisi*, in die Winterlager ziehen lassen. *In hibernis legiones collocare*, Pollio lib. 10. fam. epist. 33. *Hiberna sumere*, Corn. Nepos Eumene cap. 8. Winterquartier nehmen. *Iisdem hibernis tendere*, Tacitus 1. Histor. cap. 55. ¶ Varro *hibernorum* vocem, ad villas eas transtulit, ubi hibernare, id est, per hiemem agere earum domini solebant: sicut & *æstiva* dixit, ubi æstivabant lib. 1. de re rustica c. 1. extr. Sic in Laurentinum suum Plinius hiberno tempore, æstivo in Tusculanum solebat secedere, ut ipse testatur lib. 9. epist. ult.

¶ Hibernaculum, &

¶ Hibernacula, idem, quod hiberna. Livius lib. 22. cap. 32 *Hibernacula mature communire*, das Winterlager zeitlich verwahren. Claudianus Paneg. de 4. Conf. Honorii, v. 322

Non Brumæ requies, non hibernacula segnes
Enervent corpore manus.

Alias *hibernacula* pro ipsis tentoriis sumuntur, sive pro pellibus, sub quibus antiquitus milites hiemabant.

¶ Hiberno, hibernare, über Winter liegen / Winterlager halten. Cic. pro Lege Man. cap. 13 *Jam vero quomodo milites hibernent, quotidie sermones ac literæ perferunt.* ¶ Persius Sat. 6. v. 7 *Hibernare mare* dixit, (quemadmodum *Hiemare* Horatius, de quo supra) id est sævire.

HIERA, ex Græco Latina vox, & usurpata Senecæ Ep. 83. nec interpretibus satis hactenus explicata. Verba Senecæ sunt: *Quomodo tamen hodiernum certamen nobis cesserit, quæris? quod raro cursoribus evenit, Hieran fecimus.* Muretus *Hieran*, de media in stadio linea, quippe sic appellata, interpretatur: ad quam ambo fessi pervenerint, & ita neuter vicerit. Lipsius morem fuisse suspicatur, ut in victoria ambigua, & cum pares in metâ, Deo sacraretur corona, quod ἱερὰν ποιῆσαι Græcos dixisse, respectu ad τὸν στέφανον ex Polybio ostendit: Senecam vero *Hieran facere*, respectu ad coronam.

HIERARCHIA, f. 1. ἱεραρχία, das geistliche Regiment / Dionys. Areop. ¶ 2. die drey Hauptstände. Tres hierarchiæ.

¶ Hierarcha, Ein Ertz-Priester.

HIERO, ἱέρων, Rex Syracusanus, homo pulcherrimus, & fortissimus, Romanis amicus, & eruditionis studiosus in senectute, Æliano auctore. Pindarum & Simonidem inter familiares habuit. Dicere consuevit: *Magistros a discipulis magnam debere exigere mercedem; ab ingeniosis quidem, quod multa discerent: A rudibus autem & hebetibus, quod molesti plurimum facesserent*, παρὰ μὲν τῶν εὐφυῶν, ὅτι πολλὰ μανθάνουσι, παρὰ δὲ τῶν ἀφυῶν, ὅτι πολὺν κόπον παρέχουσιν. Refert Maximus. Nepotem moriens reliquit admodum adolescentem sub tutoribus, Hieronymum, mandans, ut fidem erga Pop. Rom. cultam a se per annos quinquaginta, servare & ipse pergeret inviolatam. Cujus vero præcepti non memor, luxuriosius & arrogantius agendo, a Romanis ad Hannibalem cùm defecisset, ab iisdem cæsus tandem est. Livius lib. 24. cap. 4. seqq.

HIEROBOTANE, ἱεροβοτάνη, seu rectius, ἱερὰ βοτάνη, duabus dictionibus, id est, *sacra herba*, quo nomine *verbena* seu *verbenaca* dicitur, Eisenkraut. Plinius lib. 25. c. 9.

HIEROCLES, ἱεροκλῆς, Philosophus fuit Alexandrinus. Scripsit commentarium in Pythagoræ aurea carmina, qui e Græco conversus exstat.

HIERODULI, ἱερόδουλοι, Ministri sacrorum, Altarknechte / Pfaffenknechte / apud Firmicum lib. 8. c. 21. *Pars XXVI Geminorum in horoscopo inventa, æditues faciet, templorumque custodes, hierodulos, & qui sacris officiis deputentur.*

HIEROGLYPHICAE (ἱερογλυφικαὶ) literæ sacræ, Bildnüß-Schrifft. Quo nomine dictæ sunt Ægyptiæ notæ volucrum, ferarum, aliarumque rerum, de quibus hoc modo Tacitus lib. 11. cap. 14 *Primi*, inquit, *per figuras animalium Ægyptii sensus mentis effingebant*, &c. Extant de Hieroglyphicis libri duo Ori Apollinis Niliaci, a Bernhardino Trebatio e Græco translati, & ab Hœschelio illustrati Aug. Vindel. 1595. quibus deinde scholia addidit Mercerus Parisiis, in quibus hæc habentur: Cum nuptias significare volunt, geminas cornices pingunt. Item, mundum scribere volentes, serpentem pingunt suam ipsius caudam devorantem, &c. Exstant & Joannis Pierii Valeriani Hieroglyphica, sive de sacris Ægyptiorum literis commentariorum libri 58, Opus varium, atque eruditione plenum. Conf. Lips. ad Lib. 2. Ann. Tac. pag. 102. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromat. notat triplici ratione fuisse usos Ægyptios: ἐπιστολογραφικῇ, quâ in Epistolis utebantur: ἱερατικῇ, quâ sacerdotes in rebus sacris utebantur: & ἱερογλυφικῇ, cum insculperetur. Et hanc fuisse duplicis generis: alteram κυριολογικήν, id est proprie loquentem: alteram συμβολικήν per signa significantem. Vide ipsum pag. 405. & Ammianum Marcellinum lib. 17. c. 7. ibique Lindebruchium. Hujusmodi Hieroglyphicam literaturam conspicere licet in *Mensa Isiaca*, quam Mantuæ Dux ex Bembi Cardinalis

A musæo domum suam transtulit, & delineatam illustratamque explicationibus eruditissimis vulgavit Laurentius Pignorius.

HIERONICAE, quos *sacri certaminis victores* quasi interpretatus Plinius appellat lib. 19. cap. 8. Suetonius Nerone cap. 24 *Ac ne cujus alterius hieronicarum memoria aut vestigium exstaret usquam*, &c. *Hieronicæ*, qui in Olympiis, Pythiis, Isthmiis & Nemeis vicissent. Hæc enim *sacra certamina* dicebantur. Variis autem honoribus Hieronicæ afficiebantur. De quibus vide Casaubonum & cæteros interpretes ad Neronem Suetonii c. 25.

HIEROPHANTA & Hierophantes, sacrarum ceremoniarum magister, & interpres. Arnob. lib. 5. adv. Gent. & ibi Elmenhorst. Conf. Loccen. Indice Philolog. ad Nep. aliosque hujus Scriptoris interpretes ad Pelopidam ejus cap. 3. n. 2. Adde Meurs. Eleusin. cap. 13. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 7. & lib. 5. c. 17. Jac. Gothofr. not. ad L. 14. Cod. Theodos. de Pagan. sacrif. & templ. qui pleraque veterum loca collegerunt.

HIEROSOLYMA, ἱεροσόλυμα, plurale & *Hierosolyma, æ*, sing. & *Hierusalem* indeclinab. urbs Palæstinæ, clarissima & florentissima urbium Orientis, quemadmodum Plinius scripsit. ¶ Dicta primum fuit *Solyma*; sed cum Rex Cananæus, Justus nomine, templum addidisset, *Hierosolyma* appellari cœpta est, Græci enim ἱερὸν templum vocant. Eusebius quasi ἱερὸν Σολομῶνος,

B id est, *ædem Solomonis*, dictam putavit lib. 9. de præparatione Evangel. B. Hieronymus Epist. ad Eustochium de vita Paullæ; *Ingressa est Hierosolymam urbem trinominem Jebus, Salem, Hierusalem: quæ ab Aelio postea Adriano de ruinis & cineribus civitatis in Aeliam suscitata est.* Nempe significat, Hadrianum de reliquiis & ruinis novam exstruxisse urbem, quam ab se *Aeliam* appellavit: quod & ad cap. 1 Joëlis docet. Sed nomen *Hierusalem* contractum & leviter immutatum ex *Jebus* & *Salem*. Quæ vera originatio est. Nugæ enim sunt, quæ de *Solimis*, gente Homero celebrata, & *Hierosolymo* Duce apud Tacitum initio 5. Hist. & apud Plutarchum legimus. Capta, direpta, & secundum Christi vaticinium incensa & eversa, post obsidionem semestrem funditus est a Tito anno secundo Vespasiani, anno Christi 73 octavo die Septembris. Hodiernæ urbis situm nihil immutatum a veteri Brocardus Monachus asserit, in descriptione terræ sanctæ: atque id hodierni incolæ persuasum habere memorantur. Sed aliter, nisi fallor, sentiunt Pradus & Villalpandus Comment. in Ezechielem.

¶ Hierosolymitanus, adjectiv. ut *Cives Hierosolymitani*, *Templum Hierosolymitanum*, &c.

¶ Hierosolymarius, quod nomen Cicero formavit, Pompejum, Hierosolymorum victorem, victoriæque suæ prædicatorem pungens, ad Attic. lib. 2. epist. 9, *Hic noster Hierosolymarius, traductor ad plebem.*

C HILARIS, & hilarus, ἱλαρός, [utrumque enim dici Macrobius, lib. 1. Satur. cap. 9 notat] lætus, jucundus, lustig / frölich. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 89

Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi.

Terent. in Adelph. act. 2. sc. 4. v. 23 *Hilarem hunc sumamus diem*, laßt uns diesen Tag in Frölichkeit zubringen. Idem in eadem fab. act. 5. sc. 3. v. 56 *Hodie modo hilarem fac te*, Erzeige dich nur heute frölich. *Vita hilara*, Ein freudenvolles Leben / Cic. lib. 5. de Fin. cap. 30. Comp. *Hilarior*. Cic. de Cl. Orat. cap. 5. *Animadverti paullo te hilariorem*: & in Pison. cap. 5. *hilarioribus oculis*.

¶ Hilarulus, a. diminutivum. Cicero usus est ad Att. lib. 16. epist. 11. extr. *Attica quoniam (quod optimum est in pueris) hilarula est, meis verbis suavium des.*

¶ Hilaritas, festivitas, lætitia. Frölichkeit / Kurtzweil. Cic. 1. Offic. cap. 30 *Inerat in C. Lælio multa hilaritas.*

¶ Hilaritudo, idem. *Onera te in hilaritudine*, Plaut. Mil. a. 3. sc. 1. v. 83. Et, *Hilaritudo oculorum*, Plaut. Rud. a. 2. sc. 4. v. 8. Ac Apulejus lib. 11. p. 260 *Tanta hilaritudine gestire mihi cuncta videbantur.*

D ¶ Hilare, ab *Hilarus*, adverbium, & *hilariter*. *Hilare vivere*, Cic. 5. de Fin. cap. 30. *Hilare accipi*, 2. de Orat. cap. 72. pr. frölich empfangen werden. *Hilare quem prosequi*, Sueton. Nerone cap. 34. *Hilarius loqui*, Cic. 3. Tuscul. cap. 27. Et, *Hilarius & quasi exultantius scribere*, Plin. lib. 3. Epist. 18. Superl. *Hilarissime* Plauti est Menæch. act. 1. sc. 2. v. 40,

Ecquid audes de tuo istuc addere? Parasit. atque hilarissime.

¶ Hilariter, idem. Auctor ad Herenn. lib. 3. c. 14 *Modo acriter, tum clementer, mœste, hilariter, in omnes partes commutabimus, ut verba, ita pronunciationem.*

¶ Hilaro, hilarare, ἱλαρύνω, hilaritatem afferre, frölich machen / erfreuen. Apulej. lib. 5. Milef. *Quantis gaudiis totam domum nostram hilarabis?* Catull. Carm. 64. v. 18 *Hilarate animum.* Et Cic. 2. Nat. Deor. cap. 40 *Terra cum cælo hilarata.*

¶ Sed usitatius compositum est, *Exhilarare*. Plin. lib. 16. cap. 25 *Neque ilex, larix, pinus, ullo flore exhilarantur.* Et Cicero lib. 9. ep. ult. ad Pætum: *Miraris, tam exhilaratam esse servitutem nostram?* Et Columella lib. 6. c. 24. *pecudes pabulo exhilaratæ.*

¶ Exhilaratio, Erfreuung. Augustinus lib. 8 de Genesi ad lit. cap. 8 *Exhilaratio voluntatis.*

¶ Hilāresco, hilarescere, frölich werden / Varro apud Nonium, *Cum amicorum domus fumat, hilaresco.* Et Augustinus lib. 10 Confess. cap. 31 *Ad hoc incertum hilarescit infelix anima.* Idem lib. 5 Confess. c. 13 *sermo hilarescens.*

¶ Hilaria, hilariorum, ἱλάρια. Sic diem æquinoctii verni antiqui vocarunt; nimirum diem octavum Calendarum Aprilis, den 25 Martii / ut Macrob. indicat lib. 1. Saturn. cap. 21. Lampridius, *Hilaria Matris Deum* appellat: in ejus enim & Attinis honorem festus agebatur hic dies, ut idem Macrobius significat; vide & Herodianum lib. 1. cap. 10. qui accurate describit. Casaubonus ad Severum Lampridii observat, *Hilaria* in genere appellari quemlibet diem qua privata, qua publica festivitate solennem: peculiariter vero festum Matris Deûm. Contra Salmasius ad Aurelianum Vopisci negat usquam apud Latinos γενικῶς usurpari *Hilaria*; sed tantum de festo die Matris Deûm. Nobis hic dies multo est ac debet quidem esse festivior & hilarior, recordatione maximarum rerum in ecclesia.

HILLA, æ, & neut. genere Hilla, hillorum, intestinum, ein Darm. Plaut. & Horatius lib. 2. serm. Satyr. 4. v. 60

Post vinum stomacho pernâ magis, at magis hillis
Flagitat in morsus refici.

Intestinum porcinum est, fartum, ein gefüllter Schweinsdarm / eine Wurst. Plaut. *Hillas infumatas* dixit. B. Ambrosius de Tobia cap. 19 *Ad lanium dirigit, ut hillam procuret.*

HILUM, macula illa nigra est in summa faba, ut Festus docet, das schwartze Plätzlein oben auff der Bonen. ¶ 2. Hinc pro re vili & nihili usurpatur, Lucretius lib. 3. v. 843

Mors igitur nihil est, ad nos neque pertinet hilum.

Vetus Poëta apud Ciceronem 1. Tusc. Q. cap. 4

-- -- quod Sisyphu' versat
Saxum sudans nitendo neque proficit hilum.

Avienus Arateis v. 447

Non eget hujus enim sedes sacra luminis hilum.

¶ Componitur inde *Nihil*, quod est, quasi *Ne hilum* quidem. Vide suo loco.

HIMANTŎPŎDES, Latine Loripedes, Æthiopiæ populi, serpendo ingredientes, Pomponio & Solino, ab ἱμὰς, ἱμάντος lorum, ἱμαντόποδες. ¶ 2. Sunt & aves *Himantopodes* sic dictæ, a crurum exilitate. Oppian.

Hinc, cum derivatis, vide in *Hic.*

HINNUS, ex equo & asina est, minor mulo, qui ex asino est & equa, Plinius lib. 8. cap. 44, & Columella lib. 6. cap. 37. Ein Pferd-Esel. Vid. supra *Ginnus.*

¶ Hinnŭlus, idem. Plinius supra laudato loco: *Equo & asinâ genitos mares*, hinnulos *antiqui vocabant*, &c. Vet. Gloss. *Hinnulus*, ὁ ἐξ ἵππου καὶ ὄνου. ¶ *Hinnuli* etiam dicuntur Catuli caprearum, damarum, &c. Rehböcklein / Geißlein. Vet. Gloss. *Hinnuli*, νεβροί. *Hinnulus si sis, ne cum leone carnes partiaris*: Critiæ, qui unus e triginta Atheniensium tyrannis fuit, dictum, quo tenuis loci hominibus tutum negabat, ut cum potentibus rem haberent.

C ¶ Hinnŭlĕus, idem qui Hinnulus, sicut *equuleus*, dicitur. Horat. lib. 1. Oda 23 *Vitas hinnuleo me similis Chloë.*

Hoc est similis pullo cervino, quo nihil timidius & ad fugiendum paratius est.

¶ Hinnio, hinnire, equorum est. Unde & *Hinnientes* pro equis Lævius poeta vetus dixit apud Apulejum in Apologia, Philtra recensens:

Radiculæ, herbæ, surculi,
Hinnientium dulcedines.

Hinnientium dulcedines, Hippomanes vocat.

¶ Hinnītus, ein Pferde-Geschrey. Liv. lib. 2. cap. 64 *fremitus hinnitusque equorum.* Et Silius lib. 5 v. 66

fremuisse hinnitibus Alpes.

Justinus lib. 1. cap. 10 *hinnitum edere.* Arnobius 4. p. 145 *sub pecoris specie hinnitibus evolavisse Saturnum jactatis?* h. e. in equum se mutasse. Apud Stobæum Socrates, *Superbiam*, inquit, *hinnitum esse stultitiæ*, Ἀν ἀλαζονὶς ἡ τῆς ἀνοίας ἐςὶ φρύαγμα.

¶ Adhinnire, quod est hinnitu provocare, zuschreyen. Ovid. lib. 2. de remedio amor. v. 237

Fortis equus visæ semper adhinnit equæ.

Plautus Cistell. act. 4. sc. 2. v. 83 *Adhinnire possim ego equulam hanc.* Plinius lib. 35. cap. 10 de Apellis picto equo: *Apellis tantum equo adhinnivere.* Cicero metaphorice dixit *Ad alicujus orationem adhinnire*, in Pisonem cap. 28. id est applaudere.

D HIO, hiare, est aperiri, sich von einander thun / klaffen / Ritze gewinnen / unde *hiare* pro manifestum esse nonnunquam usurpatur. Apulejus Apol. pag. 533. *Patent artes tuæ, Rufine: fraudes hiant: detectum mendacium est.* Sallust. apud Nonium, *Hiavit humus multa, vasta & profunda*, das Erdreich thut sich von einander. Sic *Flores hiant* cum incipiunt nasci & aperiri, die Blumen gehen auff. Propertius lib. 4. eleg. 2

Nec flos ullus hiat pratis.

Sed, *Hiatus oris*, das Gehnen oder Lechtzen. Hiatus orationis, fit ex concursu vocalium finientium alias, atque sine intervallo alias incipientium dictiones, das Grutzen / Ausstossen und unfügliches Aussprechen. *Mutila & hiantia loqui*, Cic. in Orat. c.

A 9. *Disjuncti atque hiantes concursus literarum*, Idem Partit. orat. cap. 6. Buchstaben / so übel auff einander folgen. *Crebri vocalium concursus hiantem orationem reddunt*, Auct. ad Herenn. lib. 4. c. 12. ¶ *Hiare ad lucrum, ad prædam*, est cupidum esse, begierig seyn nach dem Gewinn. Ita *hiantes cupiditates* Tacitus dixit Histor. 1. c. 12. & *præmiorum hiatum*, 4. Histor. cap. 42. Verbi exemplum ex Seneca damus Epist. 72 *Canis quidquid accipit, protinus integrum devorat, & semper ad spem futuri hiat*, id est aperto ore concupiscit.

¶ Semihians. Apulejus Florid. lib. 2. p. 351 *Ore tereti, semihiantibus labellis.* Idem lib. 5. Miles. p. 166 *verba semihiante voce substrepens.* Idem lib. 10. p. 252 *semihiantes compressit labias.*

¶ Hiatus, apertio, das von einander stehen. *Hiatus terrarum*, Senec. ad Helv. cap. 6. Ovid. 3. Her. Epist. v. 63

Devorer ante, precor, subito telluris hiatu.

Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 47 *oris hiatu cibum capessunt.* ¶ *Hiatus concursu vocalium*, Cic. in Oratore cap. 23.

¶ *Hietare*, sive *hiatare* frequentativo ab *hiare* veteres usi sunt, ut Plautus Menæch. 3. sc. 1. v. 4. & Lucilius, ac Laberius, vide Diomed. lib. 1. p. 336. Maulaffen feil haben.

¶ Idem est *Inhiare*, cum dativo junctum. Cic. 3. Catil. cap. 8 *Romulum in Capitolio parvum atque lactentem, uberibus lupinis*

B *inhiantem fuisse meministis.* Horat. Serm. lib. 1. Satyr. 1. v. 70

-- -- congestis undique saccis
Indormis inhians, &c.

Plaut. cum accusat. vo extulit in Sticho 4. sc. 2. v. 25, *Illic homo tuam hæreditatem inhiat, quasi esuriens lupus*, gehet und schnappet nach deinem Erbe / wie ein hungeriger Wolff. Et Milite Glor. act. 3. sc. 1. v. 120

Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

¶ Inhiatio, cupiditas. Trebell. Pollio in Gallienis c. 9 *Scrutantes omnia, atque uniuscujusque vultum mira inhiatione mirantes.*

¶ Inhianter, cupide. Augustinus Confess. lib. 9. cap. 8 *plenos mero caliculos inhianter haurire.* Idem epist. 112 cap. 8 *inhianter ardescunt*, id est cupiunt.

¶ Interhiare. Tertullianus Apolog. cap. 48 *finis & limes medius, qui interhiat.* Vide ibi Rigalt.

¶ Hiascere, apud Catonem, de re rust. cap. 17 *Ubi primum hiascere incipiunt, tum legi oportet*, wenn sie angefangen sich auffzuthun / de nucibus loquitur.

¶ Hisco, hiscere, inchoativum, sich auffthun / von einander geben. Usurpatur fere semper de ore humano. Cicero 2. Philipp. cap. 43 *Respondebisne ad hæc, aut omnino hiscere audebis?* Livius lib. 6. cap. 16 *Nec attollere oculos aut hiscere audebant*, Mucksen / das Maul auffthun. Virgil. 3. Æn. v. 314

-- -- raris turbatus vocibus hisco.

¶ Circumhiscere. Arnobius lib. 5. pag. 176 *Jamdudum me fateor hæsitare, circumhiscere, tergiversari* &c.

C ¶ Dehiscere, aperire, sich auffthun. ut, *Terra dehiscit*, das Erdreich thut sich von einander. Virgilius 4. Æneid. v. 25

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat.

Seneca Epist. 30 *Quemadmodum in nave, quæ sentinam trahit, uni rimæ aut alteri obsistitur; ubi plurimis locis laxari cœpit & cedere, succurri non potest navigio dehiscenti: ita in senili corpore aliquatenus imbecillitas sustineri & fulciri potest*, &c.

¶ Fatiscere, vide suo loco.

HIPPACARE, ab ἵππος, est celeriter animam ducere, ab equi halitu; qui supra modum acutus, Festus. ¶ In Isidori Glossis, *Hippitare* est. Vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 22.23.

HIPPĂCE, es, ἱππάκη, caseus ex lacte equino, ein Roß-Käse. Plin. lib. 27. cap. 9.

HIPPARCHUS, Ἵππαρχος, Astrologus Nicæus fuit, qui contra Platonem scripsit de Arati Phænomenis, stellis fixis, de lunæ motu. Primus instrumenta mathematica invenit, Plinio maxime laudatus lib. 2. multis locis. ¶ 2. Hipparchus alius, filius fuit Pisistrati Tyranni.

HIPPEUS, sculptor, & faber insignis, de quo Athenæus p. 233. Conf. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. c. 25. p. 83. ¶ Est & Cometæ genus. Plin. ibid.

HIPPIAS, Philosophus, Elæus fuit, cujus Cicero & Quintilianus meminerunt. Summum is bonum fecit αὐτάρκειαν, hoc est,

D eo contentum esse, quod victui simplici sat esset. Hic audiente tota pæne Græcia gloriatus est, se omnes artes novisse, non solum liberales illas, sed & quas sellularias vocamus: atque nihil esse in toto supellectilis suæ instrumento, quod non suis sibi manibus confecisset. Vide Ciceron. lib. 3. de Oratore, & Apulejum in Floridis. ¶ Hippiæ, Simonidis & Theodectis præceptionibus de memoria meminit Ælianus H. A. lib. 6. cap. 10.

¶ 2. Hippias item Pisistrati filius in pugna Marathonia cecidit, contra patrem arma ferens, Cic. ad Attic. lib. 9. Epist. 10.

HIPPĬCE, ἱππικὴ, herba est Plinio, quam in ore habentes equi, famem & sitim non sentiunt, lib. 25. c. 8.

HIPPO, ōnis, ἱππὼν, masculin. & fœmin. Africæ urbs. *Hippo Regius* appellatur, episcopatu Augustini insignis, qui se alioqui *Tagastanum* fuisse, a *Tagasta* Africæ oppido scripsit libro 2 confessionum. Silius lib. 3. v. 259

Tum

Tum vaga & antiquis dilectus regibus Hippo.

¶ Est & *Hippo Diarrhytus*, colonia Romana in Africa propria, quæ distinguitur ab urbe Numidiæ, Hippone Regio, de quo jam diximus. Plinius lib. 9. epist. 33. Adde avunculum lib. 9 cap. 8. Ab utraque

¶ Hipponensis. Ut, *Hipponensis colonia*, Plinius lib. 9. Epist. 33. *Præsul Hipponensis*, Augustinus est. Additur tamen discriminis aliquando nota, ut Augustinus epist. 60 *regionem Hipponensium Regiorum* dixit.

¶ Hippon, Diagoras, Herostratus infensa Diis nomina congregantur ab Æliano lib. 6. cap. 11 H. A.

HIPPOCAMPI, ἱπποκάμπαι, equi marini in piscium caudas desinentes, Nonio.

¶ *Hippocampinus cinis*, Plin. lib. 32. cap. 7.

¶ Est autem *Hippocampus* pisciculus marinus, capite & juba equum æmulante, caudâ vero erucas, die Rauppen. Nomen ab utraque figura factum est: ἵππος equum, κάμπη erucam significat, cujusmodi est cauda hippocampi: Germanicè interpretari liceat, ein Meerroß oder Seeroßlein / Inde *caballionem marinum* quidam nuncupant, pisciculus est non edulis, nec ipsis etiam piscibus aliis.

¶ Lucilio *hippocampus* scutica est: *Transverso ordine posuit hippocampi elephanto armillos.*

¶ Sed *Hippocamptus*, ἱππόκαμπτος avicula quædam est Hesychio, Varino *passerculus*.

HIPPOCENTAVRVS, ἱπποκένταυρος, equi stimulator. Diodorus Centaurorum filios, *Hippocentauros* dixit, quia equitationem primi exercuerunt. Vide *Centaurus*.

HIPPOCLIDES, Ἱπποκλείδης, Tisandri filius, adagii auctor: οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, *Non est curæ Hippoclidi*, vel *non curat Hippoclides*. Eo usus Lucianus est Philopatr. extremo. vel qui alius ejus Dialogi auctor est. Clisthenes filiam Agaristem Græcorum præstantissimo nuptum dare volebat; Convolabant undique proci nobilissimi. Eos annum apud se detinens, explorabat singulorum mores, iracundiam & eruditionem. Dies dictus erat nuptiis, mactati centum boves, certamen de musica instituunt proci. Hippoclides alios longe antecellit: jubet tibicinem sibi canere ἐμμέλειαν (sedatum quoddam saltationis genus) & saltat: dein inferri mensam præcipit: qua allata, primùm super eam Laconicos saltavit modulos, mox alios Atticos: tandem super mensam capite statuto, cruribus veluti manibus gesticulabatur. Ad quæ Clisthenes: Fili Tisandri, desaltasti matrimonium. Cui ille, *Non est istud curæ Hippoclidæ*. Unde proverbium factum est. Hæc Herodotus in Erato.

HIPPOCOMVS, ἱπποκόμος, mango: sic dictus ab equis componendis, ein Roßtäuscher.

HIPPOCRATES, medicorum princeps, medicinam diu neglectam in lucem revocavit. Floruit post bellum Trojanum, Democriti & Pythagoræ temporibus. Huic tribuitur, Πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. Hoc est, *Omne multum vel nimium, naturæ inimicum est*, zu viel ist ungesund.

¶ Fuit & alius quidam Hippocrates, Atheniensis, cujus liberi, Telesippus, Demophoon, & Pericles nominati, à Comicis exagitantur, & ridentur, ut stolidi, inertes, stupidi. Decessit initio belli Peloponnesiaci, quo tempore Cous ille vates vix annorum fuit triginta, ut verisimile non fiat, liberos ejus Athenis incessi solitos, tanquam cerritos. Vid. Voss. libro 2. Instit. Orat. pag. 303.

¶ Hippocraticus, a, um. Prudentius Romano v. 496

Num mitiores sunt manus medentium,
Laniena quando sævit Hippocratica?

Ubi *Lanienam Hippocraticam* medicorum sectiones vocat, cum carnes putridas recidunt. Sequitur etiam quasi interpretatio quædam: *Vivum secatur viscus, & recens cruor*
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.

Simili ratione S. Hieronymus *Hippocratica vincula* elegantissime dixit, quibus phrenetici recuperandæ sanitatis caussa constringuntur. Ita enim adversus Vigilantium scribit: *Galliæ*, inquit, *vernaculum hostem sustinent, & hominem moti capitis atque Hippocratis vinculis alligandum, sedentem cernunt in Ecclesia.*

HIPPOCRENE, fons Musarum in Bœotia, qui *Caballinus* Persio dicitur: propterea, quod ungula Pagasi equi factus fingitur. Ovidius lib. 5. Fastor. v. 7

-- -- *fontes Aganippidos Hippocrenes.*

¶ Hippocrenæus, adjectivum. Poeta anonymus de Laudibus Herculis v. 5 *Hippocrenæos victorem insistere fontes.*

¶ Hippocrenides Musæ.

HIPPODAME, & Hippodamia, Oenomai Regis Elidis & Pisarum filia, eximiâ pulchritudine, & ob id multis petita procis. Quibus hanc legem pater dixit, ut curule certamen secum iniret, victor Hippodamia potiretur; victi morerentur. Superatis verò occisisque 13 adolescentibus, tandem victus a Pelope est. Propertius lib. 1. eleg. 2. v. 20

Avecta externis Hippodamia rotis.

Idem d. l. eleg. 8 v. 35

-- -- *Dotatæ regnum vetus Hippodamiæ.*

Vide & Pausan. lib. 6. Hyginum fab. 84.

A ¶ Fuit & alia puella hoc nomine, quam Achilles expugnato Lyrnesso oppido secum abduxit, quæ a patre *Brisa*, *Briseis* poetis appellatur.

¶ Et alia Pirithoi uxor, de qua Ovidius lib. 12. Metamorph. v. 210.

HIPPODAMVS, Milesius fuit, cujus instituta multa percenset, pauca castigat Aristot. lib. 2. Polit. c. 7. & lib. 7. c. 11. Eidem divisionem, & dispositionem civitatum adscribit. Vid. Piccart. ad Polit. Aristot. p. 237. seq. & p. 1064. seq.

HIPPODROMVS, ἱππόδρομος, locus certaminis equestris, ein Rennplatz / Stechbahn. Plaut. Bacch. act. 3. sc. 3. v. 27

De hippodromo, & palæstra ubi revenisses domum.

In privatis quoque villis Hippodromus. Vide Plinium lib. 5. epist. 6.

HIPPOGLOSSVM, ἱππόγλωσσον, Itali eam herbam *Bislinguam* vocant, Zepfflinkraut. Plinius lib. 27 cap. 11 pr. *Hippoglossam* muliebri genere dixit.

HIPPOLAPATHVM, herba, rumicis, seu lapathi species, omninò respondens illi plantæ, quæ sub *Rhabarbari* nomenclatura in hortis seritur, Matthiol. Münchrhabarbara / *Rhabarbarum Monachorum*, exponitur, & groß Mengelwurtz / &, Roß-oder Wasser-Ampffer / ὑδρολάπαθον.

B HIPPOLYTVS, ἱππόλυτος, Thesei & Hippolytæ Amazonis filius, ab equis, perturbatis lapsu præcipiti phocarum ex littore in mare, discerptus, & ab Æsculapio in vitam revocatus, qua occasione *Virbius* dictus fuit, *bis vir*. Lactant. lib. 1. cap. 17, & ibi Gall. p. 94. ¶ De quo extant Euripidis & Senecæ Tragœdiæ, ejus nomine inscriptæ.

HIPPOMANES, nomen indeclinabile ἱππομανὲς, ab ἵππος & μανία. De quo & quid sit varia tradunt auctores. Columella generaliter de eo loquitur; & venenum quidem & medicamentum amatorium (& sane inter philtra *Hinnientium dulcedinem*, *Hippomanes* circumscribens, vetus Poeta Lævius numerat, cujus versus paullo ante retulimus) esse declarat, sed quid sit illud, non adjicit: sic appellatum scribit tamen, quod equinæ cupidini amorem similem accendat. Locus Columellæ est lib. 6. c. 27. Aristoteles & Plinius nunc liquorem, nunc carunculam, ac idem modo, modo diversum faciunt. Etiam Virgilius sibi non constat. Alibi enim liquorem virosum tradit, ut 3. Georgicorum v. 281 *Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt*
Pastores, lentum destillat ab inguine virus,
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre novercæ.

Alibi carunculam teneram in fronte pulli equini, recens editi, quam genitrix illico devorat, aut partum ad ubera non admittit.

C Nam. 4. Æneid. v. 515 scribit:

Quæritur & nascentis equi de fronte revulsus,
Et matri præreptus amor.

Vid. Ælianum lib. 3. H. A. cap. 17. Ubi Hippomanes appellat Ἴυγγας ἐρωτικὰς, τὸ ἐπὶ τῷ μετώπῳ σαρκίον. & lib. 14. cap. 22 nonnullos in fronte istam carunculam, alios ad lumbos, ad genitalia alios adhærescere opinari scribit. Ubi plura vide. Theocrito herba est, qua gustata equi in furias agantur, quemadmodum & Hesiodo. Theocriti in Pharmaceutria verba sunt:

Ἱππομανὲς φυτόν ἐστι παρ' Ἀρκάσι, τῷ δ' ἐπὶ πᾶσαι,
Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι.

Hoc est, *Hippomanes planta est apud Arcadas, ex qua pulli & equi omnes per montes insaniâ correpti, rabiosi feruntur.* Theophrasto verò lib. 9. Histor. Plant. confectio quædam, quæ apud Arcadas, in urbe Ægæa ex tithymalo herba præparetur, eo nomine venit.

HIPPOMARATHRVM, ἱππομάραθρον, feniculum sylvestre. Plin. lib. 20. cap. 23. Roßfenchel / Pferdegifft. Gustu est acriore & procerius, *Myrsineum* vocant etiam aliqui. Matthiolus.

HIPPOMENES. Megari filius, ex progenie Neptuni, qui Atalantam Schœnei regis in Scyro filiam, cum qua in cursus certamen descenderat, arte & dolo vicit & conjugem obtinuit. Vide

D Ovid. lib. 10. Metamorph. Fab. 14. & Ælian. lib. 13. c. 1.

HIPPONA, ἱππώνη, dea equorum, quam stabularii colebant. Juvenal. satyr. 8. v. 157. -- -- *Jurat*
Hipponam, & facies olida ad præsepia pictas.

Sed hæc corruptorum Codicum lectio. In melioribus tam editis, quam manuscriptis ita legitur: *Solam Eponam, & facies*, &c. Atque hanc lectionem etiam Vetus Scholiastes agnoscit. Nam ad illa verba *Solam Eponam*, hæc notat: *Quia mulio est qui consulitur. Epona Dea mulionum.* Meminit hujus Deæ & Apul. lib. 3. Milesf. & Tertull. in Apologet. item Minutius Felix. Vetus Inscriptio: DEAE EPONAE, MANLIVS RESTIO. Prudentius contra Symmachum: *Nemo Cloacinæ aut Eponæ super astra deabus*, &c. Valeat igitur commentitia Hippona, & in ejus locum succedat *Epona*. Plutarchus de hac Deâ in Parallelis ex Agesilai 3. Italicorum pag. 312 ita exponit, ut Græca a Xylandro versa sunt: *Fulvius*, inquit, *Stella a mulieribus animo alieno cum equa habuit rem: ea suo tempore filiam edidit perpulchram, cui pater Eponæ nomen indidit. Atque hæc Dea est equorum procurationem gerens.* Quamvis vero hæc ita a doctis viris censeantur; facit tamen nummus antiquus apud Seguinum pag. 12, ut

ut non omnem *Hipponæ*, diserte ibi expressæ, abjiciamus mentionem.

HIPPŌNAX, ἱππῶναξ, auctor carminis maledici, a quo *Jambicum Hipponacteum*, quod & *Scazon* dicitur. Quod ex Jambo in Spondæum desinat, quo fit, ut impari gradu incedat. Ideo autem Spondæum pro Jambo substituit Poeta, ut gravius feriret, ac ferrum veluti in vulnere relinqueret, ut Dionysius Halicarnass. tradit. Unde Scaliger in Nemes. de Hipponacte: *Qui claudicante fortius currit pede. Sane quanta vis horum ejus carminum fuerit, testis Lycambes socer est, quam sius versibus ad restim adegit.* Hæc de Archilocho narrantur, in *Archilochus*, ubi vide. Tribuit & hunc versum Hipponacti Stobæus: Χρόνος δὲ φειδέσθω σε μηδὲ εἷς ἀργός, Id est, *Tempus ne ullum elabatur tibi otiosum.*

¶ Hippōnactēus, a, um: ut Carmen Hipponacteum, de quo paullo ante. Duplicis hoc generis fuit. Primo cum in Senario jambico ultimus jambus in Spondæum convertitur, quale illud Catulli est Epigr. 39

Nam risu inepto res ineptior nulla est.

Deinde cum Senatorio Jambico trisyllabum ex prima brevi, & duabus longis, quod antibachium constituit, adjungitur. Tale illud ejusdem Catulli Epigr. 25, *Cynæde Thalle mollior cuniculi capillo.* Vide Terentianum Maurum, qui hoc metri genere veteres Comicos usos observat. Cicero lib. 7. ad Famil. Epist. 23 *Hipponacteum præconium*, pro conviciis, sive maledico carmine dixit, quod eo in genere Hipponax deditus fuit.

HIPPOPĒRA, ἱπποπήρα, sacculi genus, quod imponebatur equorum lumbis ad utilia portanda. Ein Watsack / Felleisen / Satteltasche. Seneca Epistol. 87 *M. Cato Censorius cantherio vehebatur, & hippoperis quidem impositis, ut secum utilia portaret.* Horatius *manticam* appellat libro 1. Sermon. Satyr. 6. v. 105

-- -- nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum:
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.

HIPPŌTĂDES dicitur Æolus ventorum rex, propterea, quod esset Hippotæ Trojani ex Sesta filia Nepos.

HIPPOPOTĂMUS, ἱπποπόταμος, belua immanis, in Nilo & Gange, ungulas habens bubulas, jubam & dorsum equino simile, dentes apri, &c. Plinius lib. 8. cap. 25. ein Wasser-Pferd / Meerroß. Non tam equi, quam porci, vituli & bovis figuram capite refert. Vide cumprimis Ludolfi Histor. Æthiopicam, qua depictum Hippopotamum, pluribusque verbis descriptum exhibet. Quamobrem modo *porcum*, modo *bovem marinum* vocant Byzantini. De summâ hujus animalis solertiâ & sagacitate adde Ammianum Marcellinum lib. 22. pag. 248. Apud Ægyptios symbolice, *Hippopotamus* injustum & ingratum hominem designabat. Hippopotami enim ut coire possint cum matribus, parentes necant. Vide Horapollinem lib. 1. Hieroglyph. c. 56. Aristotel. lib. 2. Histor. animal. cap. 7. Plutarch. de Solertia animal. itemque de Iside.

HIPPOSELĪNUM, ἱπποσέλινον, herba de apiorum genere: grandius nimirum, quod *Levisticum* vulgo vocant, Liebstöckel. Matthiolus.

HIPPOTOXŌTAE, ἱπποτοξόται, sagittarii equestres, reisige Schützen / apud Cæsarem 3. de bello Civ. cap. 4. Hirtium de bello Africano cap. 19.

HIPPŪRIS Ἵππουρις, latine *equisetum* dicitur, Roßschwantz / Kannenkraut. Vide *Equisetum*.

HIR, vola manus. Cicero lib. 2. de Fin. *Quibus vinum defusum e pleno sit, hir, sipho, ut ait Lucilius, nihil demsit. Hir*, inquit Scalig. in Conject. est vola manus, & qui vinum furtim deplent, ut gustent, solent id vola manus haurire.

HIRA, intestinum quod jejunum dicitur, epati proximum; sic dictum, quod semper vacuum sit. *Hiram* autem a veteribus dictum Macrobius indicat lib. 1. in somnium Scipionis cap. 6. Græci ἰγκείλιον vocant, der ledige Darm.

HIRCUS, vir gregis caprini, caprarum admissarius. ein Bock. Virg. eclog. 3. v. 8 *transversa tuentibus hircis.* Antiquis etiam *Hirquus* scribebatur. *Hircum mulgere*, Τράγον ἀμέλγειν, de conatu absurdo proverbialiter dicitur, närrisch ungereimt Ding fürgeben. Virgilius Ecloga 3. v. 91

Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.

Olere hircum, stincken wie ein Bock. ¶ 2. Nam & fœtorem eum sub alis, *hircum* dixit Horatius in Epod. 12. Stanck und Schweiß unter den Armen. & Ovid. lib. 1. de arte am. v. 522

Nec lædant nares virque paterque gregis.

¶ Cæterum sub quorum alis hircus excubabat, ut Horatius d. l. Epod. 12 loqui solet, sive, qui ex alarum sudore male olebant, *Hirquitalli*; & *Hirquitallire* dicebantur, & quorum vox crassior & inæquabilis fiebat. Censorinus de die natali cap. 14. *In secunda hebdomade, vel incipiente tertiâ, vocem crassiorem & inæquabilem fieri (ait Solon) quod Aristoteles appellat, τραγίζειν, antiqui nostri* Hirquitallire; *Et inde ipsos putant* Hirquitallos *appellari, quod tum corpus Hircum olere incipiat.* Festus tamen *Hirquitallos* non a graveolentia, sed a libidine hircorum dictos putat.

¶ Hircīnus, vel Hirquinus. ut, *Sebum* vel *Sevum hircinum*, Bocken-Talck oder Unschlit. *Hircinis pellibus tectus*, Plin. lib. 12. cap. 17. extr. *Hirquina barba*, Plaut. Pseud. a. 4. sc. 2. v. 12. nam & *Hirquinus* veteres pro *Hircinus* scribebant.

¶ Hircosus, aliud adject. stinckend oder unkeusch wie ein Bock. *Senex hircosus*, Plaut. in Mercatore act. 3. sc. 3. v. 14?

¶ Hircŭlus, herba sic vocata ab odoris gravitate, quâ Celtica adulteratur nardus, Dioscoridi & Plinio lib. 12. cap. 12. Lavendel / oder Spicken / *saliunca*, Scaligero. ¶ 2. Musci species est quibusdam.

¶ Sed *Barbula hirci*, τραγοπώγων, herba alia. Bocksbart.

HIRNEA, vasis vinarii genus apud Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 273. Antiquis *Erneum*, vocabatur ex græco ἄρνειον, quod avis figuram haberet. vide Scaligerum in Catalect. Ein Weinkrug.

HIRPINUS, equi Circensis nomen apud Juvenal. Satyr. 8. & Martial. Vide Lips. Centur. 3. Epist. 26.

HIRQUUS, angulus oculi, die Ecke oder Winckel im Auge. Virg. Ecl. 3. v. 8

Novimus, & qui te, transversa tuentibus hirquis.

Ubi Servius hypallagen vult esse, hoc est, oculis in hirquos retortis. Sic intueri, *limis* est *adspicere*, anschielen / über ein Auge sehen / vide suo loco. Porro *hirqui* ad nasum, ex quibus lacrymæ stillant, ῥαντῆρες & πηγαὶ dicuntur, at, qui ad tempora sunt, παρωπίαι.

¶ Sed *Hirquus* & *Hirquinus*, pro *Hircus*, *Hircinus*, vide supra in *Hircus*.

HIRRIRE, inquit Festus, *ringere: quod genus vocis est canis rabiosæ.* Nonius: *Irritare tractum à canibus: qui cum provocantur, hirriunt.* Sidon. lib. 7. Epist. 3 *Veluti est canibus innatum, ut, etsi non latrant, hirriant tamen.*

¶ Hirritus, Sidon. lib. 9. Epist. ult.

Prodat hirritu rabiem canino.

HIRSŪTUS, quasi horrens setis, horridus, rauhe / rauch. *Barba hirsuta*, Ovid. lib. 13 Metam. v. 767. ein raucher / stachlichter Bart. *Comæ hirsutæ & intonsæ*, Curt. lib. 9. cap. 10. *Castaneæ hirsutæ*, Virg. Ecl. 7. v. 53. Comp. *Hirsutior.* Plinius lib. 21. cap. 27. extr. *hirsutior ramis ac foliis.* ¶ Translate rigidus, severus. Ovid. 2. Trist. v. 259

Sumserit annales: nihil est hirsutius.

¶ Hirsutia, subst. pro forma hirsuta. Solinus c. 38 [al. 25] *Setarum hirsutiæ nullæ*: & cap. 42 *hirsutia pili.*

¶ Hirtus, idem quod Hirsutus. *Hirta ora Bactrianis*, Curt. lib. 4. cap. 13, 5. Ovidius 13. Metamorph. v. 851

Barba viros hirtæque decent in corpore setæ.

Rauhe und grobe Haar. Horatius lib. 1. Epist. 3. v. 22

Ingenium non incultum est, non turpiter hirtum.

Ubi *Hirtum* Vetus Scholiastes *rusticum* interpretatur. *Hirta toga*, Sil. Ital. 1. v. 610. *Hirta tunica*, Corn. Nep. 14, 3. 2. *Hirtæ capellæ*, Virgil. 3. Georg. v. 287. die rauchhärichten Ziegen. Prudentius Hippolyto v. 120

spinigeris stirpibus hirtus ager.

HIRTIUS, aut Hircius, Consul fuit Romæ cum Pansa, quocum ab Antonino cæsus est, cum ad liberandum Brutum, Mutinæ obsessum, venisset, ut Cicero, Dio, & Appianus docent. Hic ille Hirtius est, qui librum 8 de bello Cæsaris scripsit. Ex cujus præfatione constat, eundem & libellorum eorum, qui de Bello Alexandrino & Africano, eduntur cum Commentariis Cæsaris, auctorem esse. Quanquam Suetonius Cæsare cap. 56 scribit, dubitatum de iis, Oppiine, an Hirtii essent. Vide Lipsium Elector. lib. 2. c. 22.

Hirtus, vide paullo ante in *Hirsutus*.

HIRŪDO, sanguisuga, eine Egel. Græce Βδέλλα, à βδάλλω, mulgeo vel sugo. Horat. in Arte Poëtica, v. ult.

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

¶ Cicero ad metaphoram nomen transtulit, *plebs misera hirudo ærarii*, Außsauger der gemeinen Cassen. lib. 1. ad Attic. Epist. 16.

HIRUNDO, avis nota, χελιδών, eine Schwalbe / Avis veris prænuncia, ut Ovid. dicit lib. 2. Fastorum v. 853,

Fallimur an veris prænuncia venit hirundo?

Inde Horatius lib. 1. Epist. 7. v. 12

— — -- te dulcis amice reviset
Cum Zephyris, si concedes, hirundine primâ.

Hirundine prima, i. e. ineunte vere. Tempus enim a signo describit. De hirundinum in nidulando solertia Aristoteles lib. 9. Hist. animal. cap. 7. Conf. Plin. lib. 10. cap. 33. Porphyr. lib. 3 de Sacrif. ¶ Sic: *Hirundo una ver non facit*, μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Eine Schwalbe macht keinen Sommer. Mantuanus in Somnio Romano v. 7

Ver non una dies, non una reducit hirundo.

Plura hirundinum genera sunt. *Domesticæ*, Haußschwalben. *Rusticæ* vel *agrestes*, Kirschschwalben. *Ripariæ*, quæ in ripis nidificant, Wasserschwalben. Et *Apodes*, ἄποδες, Reinschwalben oder Mauerschwalben.

¶ *Hirundininus nidus*, Plaut. in Rudente act. 3. sc. 1. v. 6.

Hisco, hiscere: vide *Hio*.

HISPANIA, prima terrarum in Europa ad occidentem, unde & ab hoc situ ac occidentali stellâ, *Hesperia* appellata est, quanquam

quam id nominis Italiæ quoque sit attributum, de quo legendus Servius in 1 Æneid. est. *Hispania* nomen ab Rege *Hispalo*, & condita ab eo urbe *Hispali*, habet, unius literæ mutatione. Vid. Cluver. Introd. Geograph. lib. 2. cap. 2. Merul. in Hispan. Fuit divisa *Hispania* in VLTERIOREM & CITERIOREM. VLTERIOR à Bæti flumine ex parte australi, BAETICA; pars altera, LVSITANIA, quæ fere *Portugallia* hodie est, appellabatur; CITERIOR à *Tarracone*, clarissimâ civitate TARRACONENSIS appellata fuit. Hinc *duas Hispanias* Cicero pro lege Manilia, & Cæsar 3. de bello Civili cap. 83 commemorant. Vide Plinium lib. 3. cap. 1. & Lips. ad Tacitum pag. 460. Hodie quoque regnis distincta est, *Portugalliæ*, *Castellæ*, *Legionis*, *Arragoniæ* & *Navarræ*, ut Mariana enumerat lib. 1. de rebus Hispaniæ c. 4. Ubertatem & fertilitatem Hispaniæ multis modis celebrant veteres: Polybius apud Athenæum, Strabo, Diodorus Siculus, Mela, Justinus: usque adeo, ut Latinus Pacatus *terris omnibus terram feliciorem* pronunciet Paneg. Theodosii cap. 4. Sed istis laudibus hodie non respondet: & Plinius hanc ubertatem ad loca maritima tantùm in fine operis videtur adstringere: & lib. 3. cap. 1 ad Bæticam inprimis. Quibus de caussis a veteri ingenio mutata in tantum, inquisivere viri eruditi jam olim, qui hoc non ad soli vitium, sed incolarum & agricultorum infrequentiam referunt, quam ex assiduis bellis, deinde Maurorum & Judæorum expulsione; denique ex coloniarum in insulas & Americam deductione. Juvabit tamen ex Latini Pacati Panegyrico, quem supra laudavimus, adscribere nonnulla, quæ ad alias Hispaniæ laudes pertinent. *Hispania*, inquit, *quicquid ubique laudatur, assurgat. Hæc durissimos milites, hæc experientissimos duces, hæc facundissimos oratores, hæc clarissimos vates parit: hæc judicum mater, hæc principum est. Hæc Trajanum illum, hæc deinceps Hadrianum misit imperio; huic te debet imperium*, &c. Græci ab initio vocaverunt *Iberiam* a flumine ejus celeberrimo *Ibero*.

¶ Hispānus, ein Spanier. Liv. lib. 22 cap. 21 *Hispanorum inquieta avidaque in novas res sunt ingenia.* ¶ 2. Adjective, ut apud Martial. lib. 7. epigr. 87 -- *Hispano si me Tagus impleat auro.*

¶ Hispane, adverb. Ennius apud Charisium lib. 2. p. 180 *Hispane, non Romane, memoretis loqui me.*

¶ Hispanicus, adject. Spanisch. Suetonius Aug. cap. 82 *Hispanicum verbum.*

¶ Hispaniensis, qui in Hispania tantum versatur, der in Spanien liegt / ut, *Hispaniensis exercitus*, hoc est, Romanorum, qui in Hispania erant cum Prætoribus. Ita *Hispaniensem victoriam* Sueton. Cæsar. cap. 37. & seq. dixit, non de Hispanis, sed de Pompeji in Hispania copiis quæ parta esset. Martialis Epistola lib. 12. præfixa ad Priscum: *Tu velim ista, quæ tantum apud te non periclitantur, æstimare & excutere non graveris: & quod tibi difficillimum est, de nugis nostris judices nitore seposito, ne Romam, si ita decreveris, non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum.* Nonnulli veterum Grammaticorum appellationes has ita distinxerunt, ut Græcos, Hispanos, Sardos, Siculos, Corinthios putarent dici, qui in Græcia, Hispania, Sardinia, Sicilia & Corinthi nata sint; Græcienses, Hispanienses, Sardinienses, Sicilienses, Corinthienses, &c. incolas negotiatoresque Græciæ, Hispaniæ, &c. Vid. Beroald. ad Apulej. lib. 10. p. 980. Sosipater Charisius lib. 1. p. 82 *Cum dicimus Hispanus, nomen nationis ostendimus; cum autem Hispaniensis, cognomen eorum, qui provinciam Hispaniam incolunt, etsi non Hispani.* Vide Festum in Corinthienses. Adde Lipsium in Vell. Paterc. lib. 2. cap. 51, 4. Nec tamen perpetuum hoc discrimen est: sed *Oceanus Hispaniensis* etiam dicitur Plin. 37. cap. 10. *Spuma* [argenti] *Hispaniensis*, Idem lib. 33. cap. 6. Hæc autem non sunt importata, sed nativa ibidem. Porro viros quondam Hispania celebres & doctos genuit, *Quintilianum*, *Senecam*, *Martialem*, *Silium*, *Lucanum*, &c. quo respexit Latinus supra adducto loco.

HISPIDVS, horridus, hirsutus, ut, *facies hispida*, Horat. 4. od. 10. *Frons hispida* Virg. 10. v. 210 ein rauhes Angesicht. Juvenal. Sat. 2. v. 11

Hispida membra quidem & duræ per brachia setæ,
Promittunt atrocem animum.

Horat. lib. 2. od. 9 *Imbres nubibus hispidos manant in agros.*

¶ Hispĭdōsus, *barbatus.* Catull. Epigr. 16

Non dico pueris, sed hispidosis.

HISTŌRIA, est expositio rerum gestarum, ἱστορία, sic dicta ab ἱστορεῖν, videre, quod in ea res gestæ coram quasi inspiciantur, & quod ab iis scribi consuevit, qui ipsi bellis, & rebus gerendis interfuissent. Eine warhafftige Geschicht. Vide Vossium de arte Historica. Cic. lib. 2. de orat. cap. 9 *Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuncia vetustatis.* Idem historiæ leges has ibidem commemorat: *Nihil dicere falsi: Nihil dissimulare veri: Sine suspicione vel gratiæ, vel simultatis scribere.*

¶ Historicus, subst. ein Historienschreiber. Cicero Topic. c. 20 extr. *Oratores, philosophi, poetæ, & historici, ex quorum & dictis & scriptis sæpe auctoritas petitur ad faciendam fidem.*

¶ Adjective *historicus*, ad historiam pertinens. Cic. de clar. orat. cap. 83 *Demochares historiam non tam historico quam oratorio genere perscripsit.* Et Ovidius lib. 3. Amor. eleg. 12 v. 42

Obligat historica nec sua verba fide.

¶ Historice, es, ἱστορική, Grammatices pars, quæ in enarratione factorum occupatur, Quintiliano dicitur lib. 1. c. 9. pr.

¶ Historialis, e. Plin. lib. 16. cap. 33. de Cupresso: *Trahitur etiam in picturas opere historiali.*

¶ Historialiter. Auctor commentarii in Apocalypsin, qui Ambrosius creditur, cap. 21 pr. *Quicquid de innovatione cœli & terræ dictum est, & historialiter intelligendum est, & spiritaliter.*

¶ Historiographus, in censum posteriori Latinitatis referri debet. Ambrosius epist. 42. princ. *Josephus Historiographus.* Capitolini, Hieronymi, Orosii, Fulgentii exempla Curis Posterioribus nostris proposita sunt.

¶ Philistoricus, amator historiarum. Theodulfus libr. 2. Carminum v. 67 *Inde philistoricus Daniel est toti ut orbis.*

HISTRIO, à verbo Tusco *Hister*, quo *Ludio* significabatur. Livius lib. 7. cap. 2 *Accepta itaque res* (Ludi scenici) *sæpiusque usurpando excitata vernaculis artificibus, quia HISTER Tusco verbo LVDIO vocabatur, nomen HISTRIONIBVS inditum.* Festus ab *Histria* regione, ex qua primum venerunt, sic appellatos asserit. Verum prius etiam Plutarcho placet. Est vero fabularum actor, ein Comœdienspieler. Cic. in Parad. 3 *Exsibilatur & exploditur histrio, si paullum se movit extra numerum &c.* Imo & flagris coercitos, qui male egissent partes, Lucianus testatur de mercede conducto p. 374. Sed id Augustus sustulit, non penitus tamen: nam intra ludos & scenam tantum id vetuit fieri. Vide Sueton. ejus vita cap. 45. item cap. 5. extremo & ibi Casaubon. itemque Plautinos interpretes Trin. act. 3. sc. 2. v. 82. Demosthenes: ὑποκριτὰς δεῖ κρίνειν ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης. *Histriones e voce judicare par est, oratores verò è mente*, einen Spielmann soll man loben nach seiner Stimme / einen Redner aber / oder Lehrer / aus seinem Hertzen. Histriones celebres fuerunt *Roscius* & *Æsopus*. Cic. lib. 1. de orat. cap. 61.

¶ Histrionia, vel

¶ Histrionica, æ, ars Histrionum. *Histrioniam facere*, Plautus dixit prolog. Amphitr. v. 90 pro exercere. Petronius: *Totus mundus*] *exercet histrioniam.* Idem pag. 51 *histrioniæ addictus.*

¶ Histrionicus, ut, *Histrionici gestus*, *histrionica vestis.*

¶ Histrionalis, idem. *Histrionale studium*, Tac. 1. annal. cap. 16 *Pescennius quidam, dux olim theatralium operarum, miscere cœtus histrionali studio doctus.* Et auctor dialogi de caussis corr. eloq. cap. 29 *histrionalis favor.*

¶ Histricus, ut, *Imperator histricus*, qui histrionico cœtui præfectus est, apud Plaut. in Pœnuli prologo v. 4. *Decor histricus* apud Apulejum, in quibus ad originem histrionum tacite alluditur. Tradit enim Festus eos ex *Histria* primum venisse, atque exinde quoque accepisse nomen.

Histrix, vide *Hystrix.*

HITTIO, hittire, proprium canum, vestigia indagantium cum aliqua vocis nictatione, ut exponit Scal. ad Festum. Vet. Gloss. *Hittio*, ἰχνεύω. Factum autem ab *Hittus*; quod in Gloss. exponitur φωνὴ κυνός.

HIVLCVS, um, fatiscens. *Arva hiulca*, das Feld / so da auffgerissen / geborsten ist. Virg. 2. Georg. v. 353

-- -- *hiulca siti findit Canis æstifer arva.*

Plautus Trin. act. 2. sc. 2. v. 9 *Hiulcum* pro avido & alienum inhiante dixit. Sed *hiulcæ voces*, Cic. in Orat. cap. 44. Et *hiulcus verborum concursus*, lib. 3. de orat. cap. 43, habitus est orationis non numerosus, non densus, sed hians & inelegans, wenn die Rede kahl / und mit Worten nicht wohl ausgefüllet ist.

¶ Hiulce, adverb. ut, *Hiulce loqui*, apud eundem in 3. de orat. cap. 12.

¶ Catullus etiam verbo, *Hiulcare*, usus legitur, pro findere, seu hiulcum facere, ut, *Æstus hiulcat agros*, die Hitze zwinget das Land auff / Carm. 69. v. 62.

¶ Semihiulcus, halb von einander stehend / halb klaffend. Gellius lib. 19 cap. 11 amici cujusdam versus ex Platonis amatoriis translatos, citat, quorum initium est:

Dum semihulco savio &c.

Semihulco dicit pro *semihiulco*, metri caussa, quasi distincte scriptam vocalem eliserit, *semi hiulco.*

HŌDIE, quasi hoc die, adverbium. Heut.

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Hodie mane, heut frühe. Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 9.

¶ Hodieque, eleganter connectitur. Livius lib. 1. cap. 17 *Hodieque usurpatur idem jus.* Noch heutiges Tages. Adde eundem ejusdem libri cap. 26 cum Gronovii castigatione. Et Vellejus lib. 1. cap. 4 *Vires veteres earum urbium hodieque magnitudo ostentat mœnium.*

¶ Hodiernus, adject. *Hodierno die*, *In hodiernum usque diem*, auff diesen heutigen Tag. *Ante hodiernum diem*, Cic. 3. Catil. cap. 8 extr. *Hodierno die mane*, ibidem cap. 9. Horatius lib. 1. oda 11 *Spem longam reseces.* Et lib. 4. oda 7

Quis scit an adjiciant hodiernæ crastina luci
Tempora dii superi?

HOI, hei, Interjectio plorantis, Terentio Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 48. Scribitur & *oi*, ibidem.

HOLOCAUSTUM, & Holocaustoma, hostia tota in ignem conjecta. Joseph. lib. 3. Antiq. Jud. cap. 10. Bernegg. ad Sueton. August. cap. 1. das Brandopffer. Prudentius Apotheos. v. 536

At tua congestæ tumulant holocausta ruinæ.

HŎMĒRUS, numine afflatus & divinam sortitus naturam, quemadmodum de ipso Dio Chrysostomus testatus est. Regem Poëtarum vocat Plin. lib. 7. cap. 29. Cæcum autem fuisse Homerum multorum literis proditum est, ideoque *Homerum* dictum, cum prius *Melesigenes* vocaretur: quod ad Meletem Smyrnæ fluvium natus. Cumani enim & Jones captos oculis ὁμήρους appellant, quod ὁμήροις, id est itineris ducibus egeant. Vellejus Paterc. lib. 1. cap. 5 eum omnibus sensibus orbum censet, qui Homerum cæcum natum esse crediderit. Heraclides per morbum incidisse eum in cæcitatem scripsit. Vixit autem post bellum Trojanum, cum essent exacti anni centum & quinquaginta & ante conditam Romam, anni circiter centum & quinquaginta. Non igitur procul abfuit ab Esaiæ tempore. Ejus carmen cui Iliados & Odysseæ nomen inscripsit, ostendit principum familias ejus ætatis, & pingit imagines variarum personarum, consiliorum, & mirabilium eventuum in vita. Basilius Magnus, universam Homeri poësin, *laudem* dixit *esse virtutis.* Ælianus Variarum lib. 13 c. 22 Ptolemæum Philopatora Homero templum exstruxisse, eumque decore sedentem collocasse, circa simulacrum autem civitates, quæ sibi hunc vatem vendicent, de quibus apud Gellium lib. 3. Noct. Attic. cap. 11 hoc carmen exstat:

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσιν, περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶν, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

Ejus ingenium extra invidiæ metas positum est. Hierocli apud Stobæum Sermone 64, qui de nuptiis est, audit Ὅμηρος θαυμασιώτατος, *maxime admirabilis:* Clementi Strom. lib. 5 πρεσβύτατος, & lib. 6 μέγας ποιητής. Val. Maximo lib. 8. cap. 8 *ingenii cælestis vates:* Apulejo in Apologiâ, *Poeta multiscius, vel potius cunctarum rerum apprime peritus.* Vellejus H. R. lib. 1. cap. 5 *Clarissimum deinde Homeri illuxit ingenium, sine exemplo maximum: qui magnitudine operis, & fulgore carminum, solus appellari Poeta meruit. In quo hoc maximum est, quod neque ante illum, quem ille imitaretur; neque post illum, qui eum imitari possent, inventus est.* Utrumque verum est. Nam & *Homerus primus doctrinarum & antiquitatis parens:* Nec post eum natus, qui germanitus exprimeret aut referret. Non ergo ipse Virgilius? Non, Vellejo quidem judice, atque etiam acri illo Fabio, cujus hæc verba lib. 10. cap. 1, *In verbis, sententiis, figuris, humani ingenii modum excedit: ut magni viri sit virtutes ejus non æmulatione, quod fieri non potest, sed intellectu sequi.* Et profecto ita est omnium rerum, omnium artium, omnis non prudentiæ solum, sed sapientiæ vestigia aut expressa aut recondita sunt in illo. Quem haut temere Themistius dixit: προπάτορα καὶ ἀρχέγονον τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λόγων. *Primum parentem auctoremque Platonis & Aristotelis sermonum.* Ælianus loco laudato scripsit Agathonem, pictorem quendam, Homerum finxisse vomentem; reliquos vero poëtas, ea quæ ipse evomuisset, exhaurientes. Ad quod & Ovidius respexit, hæc de Homero referens lib. 3. Amor. eleg. 9. v. 25 *Adspice Mæoniden, a quo ceu fonte perenni*
Vatum Pieriis ora rigantur aquis.

Sotades apud Stobæum fame extinctum ipsum prodidit: Τὸν θεῖον Ὅμηρον λιμὸς κατηδαπάνησε. Hoc est, *Divinum Homerum fames absumsit;* quemadmodum & de paupertate ipsius Ovidius monuit 4. Trist. eleg. 10. v. 21

Sæpe pater dixit, studium quid inutile tentas?
Mæonides nullas ipse reliquit opes.

Peculiarem de vita Homeri librum Herodotus scripsit, unde cætera petenda. *Ægyptium* Heliodorus vocat, quod in Ægypto, ut puto, eruditus fuit, de quo Justinus Martyr Paræner. ad gentes. Epigramma in Homerum Notis ad Silii librum 13 subjecit D. Heinsius ejusmodi:

Inclyta Naturæ mens linguaque dius Homerus
Ultima lex hominum, proxima meta Deum.
Ille oculos gessit sub pectore nobile monstrum,
Hinc facies oculos non tulit illa suos,
Omnia qui vidit, terramque hominesque Deosque,
Omnia qui potuit cernere, cæcus erat.

¶ Hŏmēricus, ut, *Agamemnon Homericus,* apud Cic. 3. Tusc. cap. 26. Et Quintilian. lib. 2. cap. 3. extr.

¶ Hŏmeromastix, ὁμηρομάστιξ, Zoilus Homeri obtrectator, vide *Mastix.*

HOMILIAE dictæ conciones sacræ veterum, aut sacri sermones, Predigten. &

¶ Homiletæ, concionatores. Vid. Hildebrand. de Concion. Veter. cap. 3. v. 3.

¶ Homileticus, ad conciones pertinens.

HŎMO, ab humo dicitur, Vid. Martinii Lexicon præfat. ubi etymologiam è variis linguis collegit. ἄνθρωπος, quasi ἄνω θρῶν sive τρέπων τὴν ὦπα, hoc est, sursum spectans, quod Ovidius expressit 1 Metamorphoseos:

Os homini sublime dedit cælumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Et ex eo Boethius lib. 5. Metro 5.

Unica gens hominum celsum levat altius cacumen,
Atque levis recto stat corpore, despicitque terras.
Hæc, nisi terrenus male desipis, admonet figura,
Qui recto cælum vultu petis exerisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne gravata pessum
Inferior sidat mens corpore celsius levato.

Cic. de Nat. D. lib. 2. cap. 56 *Deus homines humo excitatos, celsos & erectos constituit, ad cælique quasi cognationis, & domicilii pristini conspectum excitavit.* Apulejus de Deo Socratis: *Homines ratione pollentes, oratione plaudentes, immortalibus animis, moribundis membris, levibus & anxiis mentibus, brutis & obnoxiis corporibus, dissimilibus moribus, similibus erroribus, pervicaci audacia, pertinaci spe, casso labore, fortuna caduca, sigillatim mortales, cuncti tamen universo genere perpetui, vicissim sufficienda prole mutabiles, volucri tempore, tardâ sapientiâ, cita morte, querula vita terras incolunt.* Homerus Odyss. Σ v. 129

Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο
Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε, καὶ ἕρπει.

Nihil imbecillius terra alit homine, inter omnia quæcunque in ea vel spirant vel repunt. Philippus Macedo puerum habuit, hoc apud ipsum munere delegato quoties fungentem, ut priusquam vel ipso prodiret, vel ad eum quisquam admitteretur, admonitionem eam ter sibi acclamaret: Φίλιππε ἄνθρωπος εἶ, *Philippe homo es,* quod Ælianus lib. 8. Var. Hist. cap. 15 refert. Etiam Simonides in convivio a Pausania jussus, sapiens aliquod in medium proponere præceptum tantum id protulit, *Memento te hominem esse,* Ὦ Παυσανία, μέμνησο ἄνθρωπόν σε εἶναι. Sed hujus doctrinæ tum quidem contemtæ, non ita multo post, pœnas dedit gravissimas, ut idem Ælianus lib. 9. cap. 41 recenset. ¶ *Homo maximi corporis,* Corn. Nep. Datame cap. 3. Ponitur hæc vox aliquando eleganter pronominis vice. Ibid. 18, 2. n. 3. *Perdiccas Eumenem sibi adjunxit, quod in homine,* &c. ¶ Cæterum κατ' ἐξοχὴν homo de viro dicitur. Plautus Cistell. act. 4. sc. 2. v. 52 *Mi homo & mea mulier, vos saluto.* Namque per hominem Lampadiscum intelligit: & quem hic *hominem,* supra *masculum* dixerat v. 34,

Bona fœmina & malus masculus volunt te.

Lactantius lib. 2. cap. 12 *Cum ergò marem ad similitudinem suam primum finxisset, tum & fœminam configuravit ad ipsius hominis effigiem.* Et sub fin. cap. *Et primo mulierem dolo illexit, ut vetitum cibum sumeret: Et per eam ipsi quoque homini persuasit, ut transcenderet Dei legem.* Et ita potissimum vocabulo hominis & JCti utuntur. Paullus Lege Si quis aliquid 38. § 5. Dig. de pœnis: *Qui abortionis aut amatorium poculum dant, &c. humiliores in metallum; honestiores amissa bonorum parte in insulam relegantur: quod si eo mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficientur.* Hinc non raro *boni homines* dicuntur, qui alias *boni viri* audiunt. Cicero lib. 16. Epist. 18 *Bonus homo & nobis amicus.* Et lib. 3. ad Quint. Fratr. Epist. 3 *Hominis opinor, valde exercitati & boni.* Et pro Dejotaro cap. 12 *Ejus enim nomine, optimi hominis, nec cibi ignoti, maledicebat tibi.* Vetus inscriptio apud Gruter. p. 349. n. 2

AEMILIO VALERIO CHORINTHO HOMINI
BONO QVI VIXIT ANN. XXXX.

Apulejus Floridis: *O celeres bonorum hominum dies!* Similiter Nepos Pausania pr. *Pausanias Lacedæmonius magnus homo, sed varius in omni genere vitæ fuit.* Quamvis autem in his exemplis omnibus *homo* pro masculo dicatur & opponatur quodammodo fœminis; mulieres tamen excludendæ numero hominum non sunt, & multo minus habendæ pro monstris, quo dementiæ nonnulli venerunt, contra quos styli mucronem Vossius stringit lib. 3. de Idololatria c. 48. ¶ Nonnunquam *Hominis* voce servos, aut quorum ministerio in aliqua re utimur, designamus, das Hausgesinde. &c. Cic. pro Quint. cap. 19 *Hominem P. Quintii deprehendis; in publicum conaris abducere,* &c. Catullus epigr. 10. v. 15 *Comparasti ad lecticam homines,* id est, servos lecticarios. Statius lib. 2. Silv. 6. v. 14 de Pileto Ursi servo: *hominem gemis (heu mihi subdo ipse faces) hominem, Urse, tuum.* Varro lib. 2. de re rust. cap. 2. extr. *Illud vero omnes in Epiro facimus, ne minus habeamus in centenas oves hirtas singulos homines, in pellitas binos.* Nepos Pausania cap. 2 *His de rebus si quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face.* Et rursus Alcibiade cap. 10. n. 1. *Eodem tempore Critias cæterique tyranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserant.* ¶ Terentius Eunucho act. 2. sc. 2. v. 30 *Ubi homo cœpit me obsecrare.* Ad quem locum Donatus: *Mire addidit,* homo: *aut addidit supervacue* homo: *Ut,*

Donat habere viro decus & tutamen in armis.

Similiter Nepos Datame cap. 10 *Hæc diu faciendo persuasit homini, se infinitum adversus Regem suscepisse bellum.* Poterat τὸ homini omittere, quod ex præcedentibus intelligi posset, cui persuaserit: poterat etiam dicere, *persuasit Datami;* vel et, puta Datami: Sed quia & pronomine, & proprio *Datamis* in præcedentibus usus erat, ab utroque abstinuit & illud, homini, eleganter

ganter inseruit. ¶ *Quid hominis es?* elegans in eos correptio, A qui nobis videntur absurda narrare. Ter. Heaut. act. 4. sc. 8. v. 5

CH. *Cedò, quid vis faciam?* ME. *Invenisti hodie filiam.*
CH. *Quid tum?* ME. *hanc uxorem sibi dare vult Clinia.*
CH. *Quæso quid tu hominis?*

Similiter nos in talibus: Was bist du für ein Mensch? ¶ Aliter Eunucho act. 5. sc. 1. v. 17 *Quid illuc hominis?* Id enim dicit meretrix, conspicata Chæream, tanquam ignotum peregrinumque despiciens atque contemnens. Ita nos: Was ist das für ein Kerl? Per Genitivum injuriose dicitur; per Nominativum honorifice: Donatus Hecyr. Act. 4. sc. 4. ¶ In reprehensione usus vocabulo *hominis* in illo quoque Terentius est Heaut. act. 5. sc. 3. ipso principio:

Profecto, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali.

Item Adelph. act. 1. sc. 2. v. 31

Pro Jupiter, ut me homo adigis ad insaniam.

Et v. 63 *Ita est homo:* Ubi Donatus; *moraliter*, inquit, *Homo, dixit. Sic enim de iis dicimus, quos parce reprehendimus.* ¶ Est & hæc elegans formula. *Si homo esses*, id est, si saperes ut homo. Terent. Adelph. act. 1. sc. 2. v. 27 B

-- -- tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet.

Est enim, quemadmodum ait Proxinoe apud Theocritum Idyllio 15. v. 83 Σοφόν τι χρῆμ' ὁ ἄνθρωπος. *Sapiens quædam res homo.* ¶ *Homo sericarum vestium*, id est, sericis vestibus addictus, apud S. Hieronymum. Vide Barthium lib. 26 Advers. cap. 26.

¶ Homuncio, dimin. Seneca Epist. 116 *Nos homunciones sumus.* Usus & Cicero lib. 4. Acad. Q. cap. 43 *homuncio hic, qui* &c.

¶ Homunculus, diminutivum, Cic. 1. Tusc. cap. 9 *Ea, quæ vis, ut potero, explicabo: nec tamen quasi Pythius Apollo, certa ut sint & fixa, quæ dixero, sed ut homunculus à multis probabilia conjectura sequens.* Et Ser. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5 *Hem nos homunculi indignamur*, &c.

¶ Homulus, idem. Cic. in Pison. cap. 25 *Quid cessat hic homulus ex argilla & luto fictus?*

¶ Semihomo, ein halb Mensch. Virgil. 8 Æneid. v. 194

Semihominis Caci facies &c.

Alcimus Avitus lib. 4. v. 99

Artus semihominum patulis qui faucibus atri
Ferrent.

¶ Homicida, ein Menschen-Mörder. Quintil. 7. cap. 3. Plin. C 10. cap. 23. De fœmina Seneca Controvers. 2, *Quid si tantum capta? quid si tantum prostituta? quid si tantum homicida? quid si tantum rea fuisses?*

¶ Homicidium, ein Mord. *Facere homicidium*, Quintil. lib. 5. cap. 9. *Homicidii reus*, Cicero Philipp. 2. cap. 12 *Suspicio homicidii*, Sueton. Claudio cap. 26.

¶ Humanus, Menschlich. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 25 *Homo sum, humani à me nihil alienum puto.* Pers. Sat. 3. v. 71

-- -- quem te Deus esse
Jussit, & humanâ qua parte locatus es in re,
Disce, &c.

Plinius *humanas dapes, & humanos potus* verecunde vocat reliquias cibi, & humorem, quem profundimus. Voss. l. 4. Instit. Orat. p. 117. Valer. Max. lib. 6. cap. 3. pr. *Armet se duritia pectus necesse est, dum horridæ ac tristis severitatis acta narrantur, ut humaniore cogitatione seposita, rebus auditu asperis vacet.*

¶ 2. Humanus etiam sapiens est, argutus, sagax, quæ virtus propria hominis. Propertius lib. 2. Eleg. 12

Idem non frustra ventosas addidit alas,
Fecit & humano corde volare Deum.

Humano corde fecit, id est, sapienter, &c. Manil. lib. 1. v. 716

Inquiruntque sacras humano pectore caussas.

Cic. in Verr. 6. cap. 44 *Hæc Scipio non intelligebat homo doctissimus* D *atque humanissimus? tu sine ulla bona arte, sine humanitate, sine ingenio, sine literis intelligis & judicas?* ¶ 3. Item comis, benignus, utilis, &c. Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 87 *Hæc ego putabam esse omnia humani mansuetique animi officia.* ¶ 4. Item doctus, versatus in literis. Varro lib. 1. rerum humanarum apud Nonium: *Praxiteles qui propter artificium egregium nemini est paullum modo humaniori ignotus.* Vide Gell. libr. 13. cap. 16.

¶ Humanus substantive veteribus pro homine. Varro: *Natura humanis omnia sunt paria.* Lucret. lib. 3. v. 79

Et sæpe usque adeo mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, lucisque videndæ, &c.

¶ Festus tradit *Humanum* esse sacrificium, quod mortui caussa fiat.

¶ Humanitas illa virtus dicitur, quæ proprie hominis erga hominem: ut *civilitas* civis est, erga civem. Cum itaque homines in adjutorium mutuum nati simus, & alter alteri Deus esse debeat, si suum officium facere velit, latissime patent ejus fines, ac itaque misereri alterius, levare adversam fortunam, consulere inopiæ, adjuvare labores & opem ferre: studere assidue, ne quem offendas aut lædas temere, ac parcas potius ac serves: nec quicquam in quenquam statuas temere, quod tibi ipsi nolis fieri; deinde leniter ferre aliorum errores, peccatis ignoscere recordando te quoque hominem & obnoxium talibus, &c. Lactantius lib. 3. Instit. divinar. cap. 17 *Cum natura hominis imbecillior sit, quam cæterorum animalium, quæ vel ad perferendam vim temporum, vel ad incursiones a suis corporibus arcendas, naturalibus munimentis providentia cælestis armavit; homini autem quia nihil istorum datum est, accepit pro istis omnibus miserationis affectum, qui plane vocatur* HVMANITAS, *qua nosmet invicem tueremur.* Cicero pro L. Manilia c. 14 *Humanitate tanta est, ut difficile dictu sit, utrum hostes magis virtutem ejus pugnantes timuerint, an mansuetudinem victi dilexerint.* Plinius lib. 9. epist. 5 *Humanitatis præcipua pars est, honestissimum quemque complecti, atque ita a minoribus amari, ut simul a principibus diligaris.* Sic Nepos humanitatis laudem Attico ideo quoque tribuit, quod senibus æque atque adolescentibus æqualibusque jucundissimus fuerit, cap. 23. Nimirum sui cuique ætati mores sunt: tristes senes, severi & garruli; Juvenes læti, faciles, ostentatores: atque his inter se cum male conveniat, senibus juvenes; juvenibus senes molesti & odiosi sunt. Humanus vero erit, qui cujuslibet ætatis mores haut ægre ferat, itaque se comparet, ut quibuslibet aptus videatur. Recogitans, in hanc vel illam ætatem non alios mores humanitus cadere, atque humanitatis esse, ferre humaniter, quæ aliena a conditione hominis non sunt. Huc pertinent quæ idem Nepos de Attico atque Cæcilio aspero ac difficillimo sene cap. 6 refert: item quæ Plinius lib. 9. epist. 17 ad Genitorem scribit, quem inerrantes mensis scurræ & moriones offenderant. Humanitatis enim est, *dare alienis oblectationibus veniam, ut nostris impetremus*, ut idem humanissimus vir ibidem loquitur. Quamvis autem *Humanitas*, magnam cum *comitate* cognitionem habeat, differt tamen. Potest enim *humanitas*, & tristior esse: *Comitas*, nisi læta & suavis sit, nomen amittit. Nepos Miltiade extremo: *In Miltiade erat, cum summa humanitas, tum mira comitas.* Pro *comitate* tamen usus Seneca est lib. 1. de Beneficiis cap. 13. *Legatos*, inquit, *invitatione aliaque humanitate prosecutus*, &c. Sic acclamandi morem in recitationibus Quintiliani ætate *Humanitatem*, ut ipse lib. 2. cap. 2 auctor est, appellabant, quod urbanior quædam comitas esset. ¶ Tacitus Agricola cap. 21 *Paullatim discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, balneas, & conviviorum elegantiam: idque apud imperitos* HVMANITAS *vocabatur, cum pars servitutis esset.* Nempe voluptatum ac deliciarum usum, HVMANITATEM vocat: quod iis uti proprium hominis sit, qui dulcium & jucundorum usu præditus: abstinere ferarum & bestiarum. *Humanitas* igitur hic elegantior lautiorque vitæ cultus. ¶ 2. Humanitas etiam παιδεία sive eruditio, quæ eos distinguit a brutis & vere reddit homines. Hinc Plinius *humanitatem vitæ ac memoriam chartæ usu constare maxime* lib. 13. cap. 12 scribit. *Studia humanitatis*, ipsæ dicuntur literæ. *Artes quæ ad humanitatem pertinent*, Cicer. pro Arch. cap. 1. *Artibus ad humanitatem informari*, ibid. cap. 3. Vide Gell. lib. 13. cap. 16. ¶ 3. Pro ipso hominum genere Minucio ponitur in Octavio: *Timorem omnem quo humanitas regitur, penitus sustulerant.* Apulejus de dogmate Platonis pag. 19 *Genitale seminium humanitatis.*

¶ Humane, adverb. Terent. Adelph. act. 1. sc. 2. v. 65 *Vix humane patitur.* Et

¶ Humaniter, æquo animo, leniter. Cicero ad Atticum lib. 12. epist. 44. pr. *humane fecit:* quod idem ad Q. fratrem lib. 2 ineunte dixit, *humaniter fecit.* Comp. *Humanius.* Cic. 3. Tusc. cap. 27 *Si qui forte, cum se in luctu esse vellent, aliquid fecerunt humanius aut si hilarius locuti sunt, revocant se rursus ad mœstitiam.*

¶ Humanitus, humano more, menschlicher Weise. Terent. Heaut. act. 1. sc 1. v. 47

Ubi rem rescivi, cœpi non humanitùs,
Neque ut animum decuit ægrotum adolescentuli
Tractare.

Humanitus, id est, ut humanitatis ratio postulat: ut recte interpretatus Rivius est dum hanc lectionem contra Diomedem firmat, qui *humaniter* legit. Apulejus Apol. pag. 551 *Invenies filiam heredem, mihi vero tenue nescio quid honoris gratia legatum, ne si quid ei humanitùs accidisset, nomen maritus in uxoris tabulis non haberem* SI QVID HVMANITVS EI ACCIDISSET, id est, quod hominibus solet accidere, id est, mortua esset, vel ei contigisset mori. Et ita εὐφημοῦντες loqui solebant. Cic. 1. Philipp. cap. 4 *Si quid mihi humanitus accidisset: multa autem impendere videbantur præter naturam etiam, præterque fatum.* Quanquam & absolute dicebant: SI QVID EI ACCIDERIT. Pomponius JC. lib. 162. §. 1. D. de verborum signif. *Si quis ita in Testamento scripserit*, SI QVID FILIO MEO ACCIDERIT, DAMAS SERVVS MEVS LIBER ESTO;

A ESTO: *mortuo filio Damas liber erit. Licet enim accidant & vivis, sed vulgi sermone etiam Mors significatur.* Plinius lib. 10. cap. 63 *Ursi autem, ut dictum est, humanitus strati:* subaudi, *coeunt.* *Humanitus*, ἀνθρωπίνως, humano more, ut homines solent: *ambobus cubantibus complexuque*, ut idem initio c. 36. lib. 8 de ursis scribit: quo procul dubio respicit cum ait, *ut dictum est.*

Composita.

¶ Inhumanus, humanitatis expers, immitis, unleutselig/ unfreundlich/ unbescheiden. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 41 *Non adeò inhumano ingenio sum*, so wilde/ grob und unleutselig bin ich nicht. Solin. cap. 21. de Sporadibus: *inhumana littora.* Cic. 4. Verrin. extrem. *quis inhumanior? quis insidiosior?* Terent. Hecyr. act. 1. sc. 2 *miles inhumanissimus.*

¶ Inhumanitas, Grobheit/ Unfreundligkeit. *Impudens, crudelis, & immoderata inhumanitas* Cic. pro Dejotaro cap. 11. *Mansuetudinem in crudelitatem inhumanitatemque convertere*, Idem 7. Verrin. cap. 44.

¶ Inhumane, adverb. unfreundlich/grob/ wild. Cicer. 3. offic. cap. 6 *Inhumane feceris contraque naturæ legem, si quid detraxeris*, &c. Nazar. Panegyr. cap. 16 *inhumane muta oratio. Inhumanius dicere*, Cic. de Amic. cap. 13.

B ¶ Inhumaniter, idem. Cic. ad Quint. frat. lib. 3. epist. 1 *inhumaniter fecisse.*

¶ Perhumanus, sehr freundlich. Cic. 16. ad Attic. epist. 12 *perhumana epistola.*

¶ Perhumaniter, adverb. idem. Cic. 7. ad fam. epist. 8 *Scripsit ad me Cæsar perhumaniter.*

HOMOEOPTOTON, ὁμοιόπτωτον, similiter cadens in nominibus, ut, *Mærentes, flentes, lacrymantes, & miserantes.* Ennius.

HOMOEOTELEVTON, ὁμοιοτέλευτον, similiter desinens in verbis, ut, *Eos deduci, evehi quam deseri malui.* Et in aliis vocibus, ut, *Vivis invidiose, delinquis studiose, loqueris odiose.*

HOMOEOMERIA, ὁμοιομέρεια, partium vel membrorum similitudo. Lucret. lib. 1. v. 829

Hinc & Anaxagoræ scrutemur homœomeriam.

HOMOEOSIS, ὁμοίωσις; similitudo, vel declaratio rei per similitudinem, *Schema*, cujus species sunt, *Paradigmata* & *Parabolæ*, ut, *Neque equus indomitus, quamvis natura bene compositus sit, idoneus potest esse ad eas utilitates, quæ desiderantur ab equo, neque homo indoctus, quamvis sit ingeniosus, ad virtutem potest pervenire.*

HOMONYMON, ὁμώνυμον, nomen diversa significans, quod & *Polysemum* Grammatici, & *æquivocum* Dialectici vocant, ut, *acies, lupus, aries, nepos.* Differt a *Synonymo*, quod vide in

C suo loco.

HOMOTONVS, æqualis tensionis. Vitruvius lib. 1. cap. 1 usus est. Vide Baldi Lex. Vitruvian.

HONOR & Honos. Ehre. Est *præmium virtutis, judicio studioque civium delatus ad aliquem*, quemadmodum Cicero dixit de Clar. orat. cap. 81. Homerus Iliad. B. v. 197 τιμὴ δ' ἐκ Διός ἐστι, *Honor ex Jove est.* Cicero 1. Tusc. cap. 2 *Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloriæ, jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.* Stobæus ex Bucolicis Bionis citat Τιμὰ τὰ πράγματα κρέσσονα ποιεῖ, Id est, Honor res meliores efficit, vermehret sich. *Honore afficere*, Cicer. pro Rosc. Am. c. 50. Et, *Honorem alicui habere*, Curt. lib. 4. c. 8. n. 14. Et *reddere* Idem lib. 8. c. 9. n. 32. Et *præstare* Plin. Paneg. c. 88. Et *Habere in honore* Curt. 9. c. 10. n. 21. einen ehren/ Ehre anthun. *Esse in magno honore apud quem*, Idem Curt. 8. c. 8. n. 10. Et, *Honori magno* esse Idem 5. c. 7. n. 12, rühmlich seyn/ Ehre bringen. *Quo vis honore dignus*, aller Ehren werth. *Ascendere ad honores*, zu hohen Ehren kommen. *Honores alicui decernere*, Cic. 5. Att. epist. 21. einem ein ehrliches Amt zuwilligen. ¶ 2. Honor aliquando pro pulchritudine ponitur: Virg. lib. 1. Æn. v. 591 *Lætos oculis adflarat honores.* Et Stat. lib. 1.

D Silv. 2. v. 113 *Celsos procul adspice frontis honores Suggestumque comæ.* Hinc *honestus, inhonestus*, ad formam seu faciem interdum referuntur. Vide infra. ¶ 3. Item pro Sacrificiis. Virg. Æneid. 3. v. 178 *perfecto lætus honore.* Item Ovid. lib. 8. Metamorph. vers. 745

— — qui numina divûm
Sperneret, & nullos aris adoleret honores.

Sacrificiis enim Dii honorantur. Ovidius Fast. lib. 5. v. 551

Ultor ad ipse suos cælo descendit honores,
Templaque in Augusto conspicienda foro.

Idem Virgilius lib. 3. Æneid. v. 118

Sic fatus meritos aris mactavit honores.

Et v. 264 ejusdem libri:

— — meritosque indicit honores.

Conf. Barth. ad Script. Venat. p. 150. ¶ 4. Sæpe & pro magistratu, *honor* sumitur: sicut & Græcum τιμή. Hinc *honor Præturæ, Quæsturæ* apud Sueton. Claudio cap. 1. & Tito cap. 4. *Honores petere*, i. e. magistratus petere, Nepos Attico cap. 7, & Plinius lib. 6. Epistola 31. Et, *Honoribus operam dare*, idem Nepos Catonis principio: *Honore abire*, i. e. magistratu decedere, Suetonius dixit Augusto cap. 26. ¶ 5. Honor & præmium, munus, notat, quomodo & Græcum, Τιμή usurpatum legimus. Cicero lib. 16. Epist. 9 *Curio misi, ut medico honos haberetur*, i. e. sostrum persolvatur. Eine Verehrung. Cæsar lib. 2. de Bello Civili cap. 21 *Eadem ratione privatim ac publicè quibusdam civitatibus habitis honoribus, Tarracone discedit. Honores habere* dixit pro *præmia tribuere*, quemadmodum paullo ante locutus fuerat. Terentius Eun. act. 5. sc. 7. v. 22 *Hic pro illo munere tibi honos est habitus.* Id est, pro indicandi officio, tibi hoc paratum præmium est: videlicet, ut pendeas, de quo prædixerat. Sicut enim *præmium*, & pœnam notat, & in utramque partem accipitur, ita & *honos*. Sic *malum honorem alicui habere*, pro injuria afficere, Gellius dixit lib. 12. cap. 9. Et, *Hic pietatis honos* Virgil. Æn. 1. v. 253. ist diß die Belohnung für meine Frömmigkeit? ¶ *Honorem præfari*, item *habere auribus*, est cum turpiculum & inhonestum, quodque salvo pudore atque honore audientium dici vix potest, prolaturi, præmittimus aliquid veniæ petendæ. *Honos sit auribus*, Curt. lib. 5. cap. 1. n. 38. Et Arnobius lib. 5. pag. 176 *propudiosa corporum monstratur obscenitas, objectanturque partes illæ, quas pudor communis abscondere atque naturalis verecundiæ lex jubet: quas inter aures castas sine venia nefas est, ac sine honoribus appellare præfatis.* Quintilianus Declamation. 3. initio: *Satis dedecoris atque flagitii castra ceperunt, cum hac furenti tribuno mens subjecta est, ut in medio belli Cimbrici strepitu, ante signa (tuis honor sit habitus sanctissimis auribus) juberet prostare gladio cinctum, & vim turpissimam ac nefariam tentaret inferre (ne quid aliud dicam) fortiori.* Honori & Virtuti Romani ædes gemellas, junctim locarunt, quia ubi merita virtutis, ibi præmia honoris: sacrificia honoris aperto capite peracta mense Majo, cum in cæteris tecto capite id fieri. DEI Honoris mentio apud Augustin. de C. D. lib. 4. cap. 21. Symmach. Epist. 21. lib. 1. Val. Max. lib. 1. c. 1. n. 8. De *Honorum nundinatione* apud Romanos Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 19. Adde Sallust. Jugurth. cap. 8, 15, 35. Quo melius statui publico esset, *specie honoris*, alioquin eo indigni, amovebantur, quæ regnantium ars erat: Tacit. 1. Hist. cap. 71 *exsilii honorem* vocat. Vid. Gruter. discurs. ad Tacit. part. 2. discurs. 15.

¶ Honorinus, honoris Deus, de quo jam diximus. Augustinus 4. de Civ. D. cap. 21 *Deo Honorino commendare, ut honorarentur.*

¶ Honoriger, honoratus, gerens honores. Tertullian. de Virgin. veland. cap. 10. pr. *Honorigera nota virginitatis.*

¶ Honoripeta, ut heredipeta, apud Apulejum lib. 2. Doctr. Platon. p. 20, qui honores & dignitates captat.

¶ Honorarius, *ut, Arbiter honorarius*, Cic. 5. Tusc. c. ult. dem man die Ehre thut/ und stellet ihm eine Sache heim zu erkennen. *Honorarii ludi* apud Suetonium Aug. cap. 31 appellantur, qui *honoris* sive *magistratus* collati caussa a prætoribus, qui *honoratus magistratus* dicebantur: aut in honorem principis instituebantur. Vide ibi Casaub. ¶ *Jus honorarium* est, quod & *prætorium* appellatur: hoc est, quod introduxerunt prætores: ac honore, i. e. magistratu Prætoris sic appellatum. Namque cum Consules, penes quos summa, exactis Regibus, rerum jurisque dicendi Romæ potestas erat, vicinis bellis avocarentur, nec magistratus esset domi, qui interim redderet jus, creati Prætores sunt, penes quos ea provincia potestasque esset, ut Pomponius lege 2. § 27. & 28. de orig. Juris observat. Vide L. 7. § 1. D. de Just. & Jure & dictam L. 2. § 10. D. de orig. J. Sic *Honoraria actio: Honorariæ obligationes: Honorarii successores*, &c. dicebantur, quorum ratio à Prætorum edictis nasceretur. Vide JCtos. Hinc ipsum Prætorem, *Honoratum*, Ovid. vocat 1. Fast. v. 52 *Verbaque honoratus libera Prætor habet.*

¶ Honorarium, donum, quod honoris caussa confertur, Verehrung/ Ehrengeschenck. Ubi non locatio & conductio præcessit: sed opera beneficii loco præbita est, idque quod datur, ad remunerandum datur, ut JCtus describit Lege 1. Dig. Si mensor falsum modum dixerit. *Honorarium Decurionatus* quod pro collato Decurionatu in Coloniis dabatur, apud Plinium leges lib. 10. epist. 116.

¶ Dehonorarius, inhonestus. Tertullianus Apolog. c. 39 *Si quod arcæ genus est, non dehonoraria summa, quasi redempta religionis congregatur.* Vide ibi Rigalt.

¶ Honoro, honorare, honore afficere, in honore habere, ehren. *Laudibus suis & alienis ornare & honorare*, Cic. Philipp. 2. cap. 11. ¶ 2. Item præmio afficere, beschencken/belohnen. Horatius in arte v. 120

Scriptor honoratum si forte reponit Achillem.

Honoratum, id est, amplissimis muneribus ab Agamemnone affectum. Ita contra Ajax apud Ovidium in armorum judicio Metam. 13. v. 41 *Nos inhonorati & donis patruelibus orbi.* Ulpian. Lege 1. Dig. de postulando: *Nisi in arena passi sunt se honorari.* Curtius lib. 7. cap. 1, 23 *Cum donis honoramur.*

¶ Honoratus, qui in honore est apud alios. *Vir honoratus*, ein geehrter Mann/ Liv. Cicer. *Vetus & honorata familia*, Suetonius

nius Tiberio cap. 3. Et, *Honoratior apud plebem*, Liv. lib. 4. cap. 35. *Otium honoratius imperio*, Vel. Paterc. lib. 2. cap. 99. extr. Et, *Vir honoratissimæ imaginis*, Liv. lib. 3. cap. 58. *Sedem alicui inter quos honoratissimo loco dare*, Valer. Maxim. lib. 4. cap. 5. extr. A

¶ Honorate, adverb. cum honore. Tacitus 4. Histor. cap. 63 *Civilem etiam beneficii memoria flexit; quod filium ejus primo rerum motu in Agrippinensi colonia honorate custodierant.* Vell. Paterc. lib. 2. cap. 129 *Quam illum honorate, nec secure continet.* Justin. lib. 5. cap. 4, 13 de Alcibiade: *Certant secum ipsi, utrum contumeliosius eum expulerint, an revocaverint honoratius.* Sic *honoratius cremare* (corpus) Val. Maxim. lib. 5. cap. 1. n. 11. *Honoratissime quem excipere*, Idem lib. 2. c. 10.

¶ Dehonorare, pro honore privare, verunehren. posterioris ævi scriptores dixerunt. Salvianus lib. 3. contra Avarit. p. 106. *filios religiosos bono a vobis dehonorari adseveratis?* Oros. lib. 2. cap. 2. *dehonorata Babylon.*

¶ Exhonorare, idem. Augustinus lib. 16. Civ. Dei cap. 2 *Passionem Christi annuntiant profitendo, & male agendo exhonorant.*

¶ Inhonoratus, sine honore. *Vita inhonorata & ingloria*, Cic. 3. Tusc. cap. 34. Et Silius lib. 4. v. 607 *mors inhonorata.* Et, *Inhonoratum quem dimittere*, Liv. 37. cap. 54. *Triumphus inhonoratior*, Idem lib. 33. cap. 23. Superl. *inhonoratissimus.* Idem Livius lib. 35. cap. 12 *Thoas Ætolorum prætor conquestus, quod omnium Græciæ gentium civitatumque inhonoratissimi post eam victoriam essent.* B

¶ *Honorabilis*, ehrenwerth. Cic. de Senect. cap. 18 *Hæc ipsa sunt honorabilia, quæ videntur levia atque communia*, &c.

¶ Honorabiliter, ehrlich. ut, *honorabiliter sepelire*, Capitolinus Macrino cap. 5. Cassiodorus lib. 2. cap. 9 *Misericordiæ omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant.* Ammianus lib. 29. cap. 13 *honorabiliter colebatur.*

¶ Honorificus, honorificum, quod honorem confert, das zu Ehren gereicht/ehrlich. Cic. in Philipp. 2. cap. 15 *Nunquam ab eo mentio de me, nisi honorifica facta est*, er hat mein in allen Ehren gedacht. Et lib. 1. ad Attic. epist. 16 *Mihi res multo honorificentior visa est.* Idem ad C. Marcellum lib. 15. epist. 10 *honorificentissimum senatus consultum.*

¶ Perhonorificus. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 18 *Consalutatio forensis perhonorifica.*

¶ Honorifice, in Ehren/ Ehrentwegen. Cic. 5. fam. epist. 2 *Hoc non potest in te non honorifice esse dictum.* Idem in Pison. cap. 15 *Nemini triumphus honorificentius, quam mihi salus, restitutioque est perscripta.* Item lib. 6. epist. 6. ad Cæcinam: *Cæsar nunquam nisi honorificentissime Pompejum appellat.* Ehrlichen/ rühmlichen gedencken. C

¶ Perhonorifice. Cic. 14. ad Attic. epist. 12 *Nobiscum hic perhonorifice & amice Octavius.*

¶ Inhonorificus, non honorificus, das nicht zu Ehren gereicht. Seneca de Constant. Sap. cap. 10 *Humilitas animi contrahentis se ob factum dictumque inhonorificum.*

¶ Honorificentia, subst. Vopiscus Aureliano cap. 25. extr. *Templum Soli posuit, majore honorificentia consecratum.* mit grössern Pracht und Gepränge eingeweihet. Symmachus lib. 6. epist. 35 *Evocationis honorificentiam deprecati*: & epist. sequens: *Te honorificentia imperialis accivit.*

¶ Inde *Honorificare* Lactantius format, e. gr. lib. de Ira Dei cap. ult. & lib. 7. Instit. cap. 24. extr. Glossæ etiam Cyrilli: *Honorifico*, δοξάζω, τιμῶ. Et Augustinus epist. 119 cap. 3 *Salvatorem honorificantes.*

¶ Honorus, adject. Honestus, ehrlich / rühmlich. Silius lib. 11. v. 301 *Ductor honori nominis.* Tac. 1. annal. cap. 10. n. 10 *honora oratio.*

¶ Inhonorus, ohne Ehr/unberühmt. Plin. lib. 5. cap. 30. *inhonoræ civitates.* Silius lib. 10. v 391 *facies inhonora.* Eutropius lib. 10. cap. 7 de Constantio: *neque inhonoros sinens, quorum laboriosa expertus fuisset officia.* Tacit. lib. 4. Hist. c. 62 *Revulsæ imperatorum imagines, inhonora signa.* D

¶ Honestus, honore insignis, probus. ehrlich/rühmlich/geehrt. Cicero de clar. Orat. *Qui honorem sententiis & suffragiis adeptus est, is mihi & honestus & honoratus videtur.* Unde *honore honestiorem aliquem facere*, Plautus Captiv. act. 2. sc. 3. v. 32 dixit. Plinius Panegyr. cap. 85 ad Trajanum: *Diligis, cum diligaris, & in eo quod utrique honestissimum est, tota gloria tua est.* Idem lib. 8. epist. 6. extr. *Honesto loco natus*, der einer ehrlichen Ankunfft ist. Quicquid honori decorique est, hoc est, rectum verumque est, & virtutis regulam servat, id vero honestum maxime est. Cicero de officiis lib. 3. cap. 7 *Nihil præter id, quod honestum sit, propter se esse expetendum.* Sic *Honestam orationem* Terentius Andr. act. 1. sc. 1. v. 114 dixit, quæ virum bonum atque humanum inprimis decet. Statius lib. 3. Silv. 1. v. 6

- - - Cui tædis iterum lustratus honesti
Ignis ab Oetæa conscendens æthera flamma.

Ubi *honestum ignem* appellat qui honorificus Herculi fuerit atque ad cælum divosque aperuerit viam. Similiter libr. 4. Sil. 6. v. 83

- - - immeritasque domos ac templa Sagunti
Polluit, & populis furias immisit honestas.

Nam *furias honestas* vocat Saguntinorum impetum, quo maluerunt perire cum civitate sua, quam a Romanis desciscere: ex eo, quod servatæ in Romanos fidei honorem & famam iis peperisset. Florus lib. 2. cap. 6 de iisdem & eorum facinore verba faciens: *Versa in rabiem fide.* ¶ 2. Honestus etiam pro pulchro ponitur. Sicut & *inhonestus* contra de deformi, ac turpi. Terent. Andria act. 1. sc. 1. v. 95

- - - erat forma præter cæteras
Honesta & liberali.

Ubi Donatus: HONESTA *ad formam*; LIBERALI *ad vultum retulit.* Sic *honestam faciem* idem alibi & Sueton. Tiberio cap. 68 dixit. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 3. *Ita me Dii amant, honestus est*, id est, *pulcher*, ut Donatus exponit. Virg. lib. 10. v. 133

Dardanius caput ecce puer detectus honestum.

Idem de equis lib. 3 Georg. v. 82 *honesti*

Spadices glaucique; color deterrimus albis.

Varro lib. 2. de re rustica cap. 6 de asinis loquens: *Sumat firmos, omnibus partibus honestos, corpore amplo*, &c. ¶ 3. *Non eadem omnibus honesta*, Corn. Nepos præfat. i. e. apud omnes decora, πρέποντα. ¶ 4. Pro divite, ut auctor est Asconius in 3. Verrinam.

¶ Dehonestus pro *inhonestus.* Gellius lib. 19. cap. 10 *dehonestum verbum.*

¶ Inhonestus, turpis, unehrlich / schändlich. *Mors inhonesta*, Propert. lib. 2. eleg. 8. v. 28. Et, *Quid hoc joco inhonestius?* Valer. Max. lib. 7. extr. *Inhonestissima cupiditas*, Cic. lib. 1. ad Q. frat. epist. 1. cap. 6. extr. ¶ Pro deformi Terentius posuit Eunucho act. 2. sc. 3. v. 65. Eadem fab. act. 5. sc. 4. v. 16 *Inhonestas* pro immundis & sordidis dixit.

¶ Honeste, mit Ehren. *Valde honeste se gerere*, Cic. lib. 6. ep. 1. ad Atticum. Idem cap. 16 de Amicitia: *Quæ in nostris rebus non satis honeste: in amicorum fiunt honestissime.*

¶ Inhoneste, mit unehren/ unehrlich. Terent. in Andria act. 4. sc. 5. *quæ se inhoneste optavit patare hic divitias, quam in patria honeste pauper vivere*, mit Unehren reich werden. ¶ *Inhonestius*, Capitol. in Vero c. 8.

¶ Honestas, dignitas, decus, Ehre/Erbarkeit. Cic. pro Arch. cap. 6 *Nihil est in vita magnopere expetendum, nisi laus & honestas.* ¶ Item *bonitas, humanitas*, Suetonius de illustr. Grammat. c. 13 *Sunt, qui tradant tanta eum honestate præditum, ut temporibus Syllanis proscriptorum liberos gratis & sine mercede ulla in disciplinam receperit.*

¶ Honestitudo, quo Accius usus apud Nonium, antiquum est.

¶ Inhonestas, atis, contrarium honestatis. Tertullianus lib. 5. contra Marc. cap. 5. *Infirmitati, & inhonestati, & pusillitati, & contemtui deputari possunt.*

¶ Honesto, honestare, zieren/ ehren. Cicer. in off. lib. 1. cap. 39 *Non domo dominus, sed domino domus honestanda est.* Auctor Rhetor. ad Herenn. lib. 4. sub fin. *Omnes rationes honestandæ elocutionis studiose collegimus. Honestandæ*, i. e. ornandæ, & ad omnem elegantiam ac venustatem expoliendæ. Cicero Catil. 1. cap. 12 *Si summi viri & clarissimi Saturnini & Gracchorum & Flacci ex sanguine non modo se non contaminarunt, sed & honestarunt.* Curtius lib. 3. cap. 6. n. 19 *Ætas quoque vix tanta matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia etiam ejus opera honestabat.* i. e. commendabat & pulchra magis decoraque efficiebat.

¶ Honestamentum, Ehre/ Zierde. Seneca in Epist. 66 *Nullo honestamento eget virtus, ipsa & magnum sui decus est.* Et Arnob. lib. 2. p. 76 *honestamenta natalium.*

Composita.

¶ Cohonestare, ut, idem quod honestare. *Amici conveniunt ad exsequias cohonestandas*, Cic. pro Quintio c. 15.

¶ Dehonestare, verstellen / schänden. Treb. Pollio in Gallien. cap. 16.

¶ Dehonestatio. Tertullian de Pudicit. cap. 18 *Dolores & dehonestationes sustinet.* Unehr / Schmach.

¶ Dehonestamentum, Ubelstand. *Originis dehonestamentum*, Justinus 28. cap. 2. n. 9. unehrliche Ankunfft. *Dehonestamenta amicitiarum*, Tacitus 2. Histor. cap. 87. Et 4. Hist. cap. 13 *Sed Civilis ultra, quam barbaris solitum, ingenio solers, & Sertorium se aut Hannibalem ferens, simili oris dehonestamento.* *Oris dehonestamentum* dixit, quod luscus, seu captus altero, sicut Sertorius & Hannibal, oculo esset. Et Seneca lib. extremo de Const. Sapientis: *contumeliæ, verba probrosa, ignominiæ, & cætera dehonestamenta.*

¶ Inhonestare, dehonestare. Ovidius 4. Trist. Eleg. 8

Ne cadat, & palmas multas inhonestet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.

Heinsio tamen hoc distichon suspectum est.

¶ Inhonestamentum, dehonestamentum. Apulejus Apolog. p. 275 *ne quid maculæ aut inhonestamenti in me admittam.*

HOPLOMACHUS, ὁπλομάχος, gladiator, qui armatus pugnat. Martial. lib. 8 Epigr. 74

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus ante;
Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

HORA, ὥρα, temporis & diei pars. eine Stunde / Jahr-Zeit. Horæ seu tempora anni 4 sunt: *Ver, Æstas, Auctumnus, Hiems.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. Has horas intelligit Horatius lib. 1. od. 12. cum ait:

-- -- Variisque mundum
Temperat horis.

uti recte vetus Schol. interpretatur. Idem *Horam caniculæ* caniculares dies dixit lib. 3. oda 13. Plinius lib. 9. c. 35 *Genitalem anni horam*, Ver, ut opinor, designans. *Hora matutina*, die Morgenstunde. Sic *Hora meridiana, Pomeridiana, Vespertina, Nocturna. Hora tempestiva*, eine gelegene Stunde. Hora æstiva, longa est Martiali Lib. 12. Epigr. 1.

Otia, Prisce, brevi poteris donare libello;
Hora nec æstiva est, nec tibi tota perit.

Et lib. 4 epigr. 8 singulis diei horis destinat sua officia:

Prima salutantes atque altera conterit hora,
Exercet raucos tertia caussidicos,
In quintam varios extendit Roma labores,
Sexta quies lassis, septima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octava palæstris;
Imperat excelsos frangere nona toros.
Hora libellorum decima est, Eupheme, meorum,
Temperat ambrosias cum tua cura dapes.

Et Horat. lib. 1. epist. 4. v. 14

Grata superveniet, quæ non sperabitur hora.

Idem in eodem lib. epist. 11. v. 22

Tu quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu.

In quam sententiam Germani dicunt, man muß die Zeit nehmen wie sie kommt. Seneca in Hippolyto v. 773

— -- Horaque
Semper præterita deterior subit.

Et Manilius lib. 3. v. 528

Horaque non ulli similis perducitur horæ,

Es ist keine Stunde der andern gleich. ¶ Hora, κατ᾽ ἐξοχὴν de natali, sive momento illo, quo quis natus. Seneca de morte Claudii: *Et tamen non est mirum, si errant* (Mathematici, seu Genethliaci) *Horam ejus nemo novit.* ¶ Horam fatalem pro morte, & vita humana ad demonstrandam rerum humanarum fragilitatem, Poëtarum filii dicunt. Barth. ad Stat. Silv. p. 122. ¶ *Omnium horarum homines*, eleganter dicuntur, qui in seria ludicraque sufficiunt. Quintil. lib. 6. cap. 4. extr. *De Pollione Asinio seriis jocisque accommodato dictum est.* ESSE EUM OMNIUM HORARUM. Sueton. Tiberio cap. 42 *Jucundissimos & omnium horarum amicos professus.*

¶ Poëtis *Horæ* Deæ sunt; quas custodes portarum cælestium facit Homerus Iliad. E. v. 749. Ovidius ministras Phœbi sive Solis lib. 2. Metam. v. 118

Jungere equos Titan velocibus imperat Horis,
Jussa Deæ celeres peragunt. - - -

Idem in Descriptione regiæ Solis eod. lib.

A dextra lævaque dies & mensis & annus,
Seculaque, & positæ spatiis æqualibus Horæ.

Vide & Lucianum de Sacrificiis pag. 88. Hesiodus Jovis & Themidis filias facit, ante Gratias natas, de quo & Seneca 1. de Beneficiis c. 3 vid. *Gratiæ.*

¶ Horarius, horarium, quod unius est horæ, eine Stunde lang / Sueton. Domitian. cap. 3. *Secretum horarium.*

¶ Horologium, ὡρολόγιον, horarum indicatio, vel index, ein Zeiger / *Horologium solarium*, ein Sonnenzeiger / quod primum inventum fuisse, ac post illud, aquarum κλεψύδραν quod dixerunt, Plin. libr. 7. cap. 60 auctor est. Vide Vitruvium lib. 9 cap. 9. & Cassiodorum lib. 1. epist. 15. & Lucianum in Hippia extr. De origine Horologiorum apud Romanos vide Rycquium de Capitolio cap. 38. Salmasium Exercitat. Plin. pag. 652. De nostrorum Horologiorum ratione, quæ ignota veteribus fuit, vide Pancirollum Part. 2. Tit. 10. præcipue Bernard. Saccum lib. 7. Historiæ Ticinensis cap. 17.

¶ Horarium, horologium. Censorinus de Die Natali cap. 23 *P. Cornelius Nasica, Censor, ex aqua fecit horarium, quod & ipsum ex consuetudine noscendi a sole horas, Solarium cœptum vocari.* Non autem hoc hydraulicum horarium ipsa clepsydra est, sed major machina, cujus structuram Vitruvius describit lib. 9. cap. ult. Adde Plin. lib. 7. extremo, & ibi Harduinum.

¶ Horoscopus, ὡροσκόπος, adject. id est, in quo *horæ* notantur, ut *vasa horoscopa*, Geschirre daran man die Stunden siehet / apud Plinium lib. 2. cap. 72. ¶ 2. Item illa cæli pars, qua hora quælibet ab inferiore hemisphærio ab oriente, ascendit, unde & Astrologis *Ascendens* vocatur. ¶ 3. Denique illud punctum temporis, quo quis nascitur, Geburts-Stunde. Manilius *ortivum cardinem* vocat lib. 3. v. 189

-- -- ortivo totidem de cardine lucris,
Quem bene partitis memorant horoscopon astris,

A Persius Sat. 6. v. 18. *Germanos horoscope vero*
Producis Genio.

¶ Inde est *horoscopare* verbum. Manilius lib. 3. v. 302

Jam facile est, si quod quandoque horoscopat astrum
Noscere. Usus non semel & Firmicus est.

¶ Horæum, ὡραῖον, mel æstivum, Sommerhonig. ὡραῖα, Græci dicunt omnes fructus æstivos. Apud Plautum & salsamenti genus ita vocatur Captiv. act. 4. sc. 2. v. 71.

¶ Horula, diminutivum.

¶ Semihora, halb Stunde. Cic. pro Rabirio cap. 2. *Me in semihoræ curriculum coegisti*, du hast mich auff einer halben Stunden Zeit getrungen.

¶ Bihorium, tempus duarum horarum: &

¶ Trihorium, trium horarum tempus. Ausonius Mosella v. 87 & Epist. 4 v. 60 *post bina trihoria*, id est, post sex horas.

HORATIUS, Q. Horatius Flaccus, Poëta Lyricus, & in eo genere Latinorum princeps. Natus in Apulia in tenui re, patre libertino. Romam delatus literas didicit. Inde Athenas profectus Philosophiæ dedit operam. Ac sunt qui Academicum; sunt qui Epicureum evasisse asserant. Neutri recte. Merus Academicus non fuit: nam alibi Epicureos, alibi Stoicos sequitur. Epicureos quidem, quum ait *Deos securum agere ævum.* Stoicos vero, quum in Epist. ad Quintium peccata paria facit.

B Cæterum purum putum Epicureum non fuisse, illud arguit, quod libr. 1. od. 34 doctrinam eorum de Deorum cultu damnat, imo conceptis verbis ejerat. Quare illi potius audiendi sunt, qui Eclecticum fuisse tradunt. Quod ipse innuere videtur libr. 1. Epist. 1. v. 13 quum ait:

Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes, &c.

Fuit primum Mæcenati, deinde & Augusto, ob festivitatem ingenii valde carus. Ac Mæcenas quidem in Epigrammate quodam ad eum confessus est, *se illum plus visceribus suis amare.* Augustus vero, & *suum:* & inter jocos plerumque *lepidissimum homuncionem* appellare solitus. Natus est 6. Idus Decemb. L. Cotta & L. Torquato Coss. Decessit 5. Kal. Decemb. C. Marco Censorino & C. Asinio Gallo Coss. post nonum & quinquagesimum ætatis annum herede Augusto palam nuncupato, ut tradit Suetonius ejus vita. ¶ Fuit & alius Horatius nobilis Romanus, qui cum in prœlio alterum oculum amisisset, ex eo *Cocles* dictus est, Dion. Halic. lib. 5. De virtute ejus Livius 10. c. 10.

HORDA, vacca prægnans, eine trächtige Kuh. Varro lib. 2. cap. 5. de R. R. *Quæ sterilis est vacca, taura appellatur: quæ prægnans, horda.* Eadem ergo quæ *Forda*, de qua supra diximus.

C ¶ Hordicalia, festus dies, quo gravidæ hostiæ immolabantur. Varro d. l. Sed Festus

¶ Hordicidia vocat ab *hordis* illo festo die cæsis & immolatis.

HORDEUM, frumentum, Gersten / dictum vel ab horrore aristæ, vel ab oriente. *Ordeum* etiam scribitur. *Hordeum cantherinum* seu, ἑξάστιχον, δίστιχον seu *galaticum:* sechs und zweyschichtige Gersten / oder grosse und kleine / vide suo loco. Sed cum *Galaticum*, circa Martium mensem, *Cantherinum* verò circa Octobrem seri solitum, ex Columella & Palladio constat; sane *Galaticum erit*, quod nos Sommergerste: *Cantherinum*, quod Wintergerste appellamus. Vide Columellam lib. 2. cap. 9.

¶ Hordea in plurali Virgilius dixit Ecl. 5. v. 36

Grandia sæpe quibus mandavimus hordea sulcis.

Ubi Servius: HORDEA *usurpative, metri caussa dixit.* Nam triticum, vinum, hordeum, mel, *numeri tantum singularis sunt. Unde plurali in prosa uti non possumus.* Vina *tamen possumus dicere Ciceronis exemplo*, &c.

D ¶ Hordeaceus: *Panis hordeaceus*, Plin. 18. cap. 11, Gerstenbrodt. *Spica hordeacea*, Gerstenähren / Apul. lib. 7. *Farina hordeacea*, Pallad. lib. 1. cap. 29.

¶ Hordearius, ut, *Gladiatores hordearii*, qui hordeo vivebant, apud Plinium lib. 18. cap. 7. Hinc & *hordearium Rhetorem* Cælius dixit, quasi hordeo pastum, id est, inflatum, levem, ac sordidum, ut Suetonius auctor est, de claris Rhetoribus cap. 2. Vel *Hordearium*, id est, hordeo pascendum, ignominiæ scil. caussâ. In militia enim qui male functi officio, pro frumento hordeum accipiebant, quod pœnæ loco erat, & ignominiæ dabatur. Suetonius Augusto cap. 24 *Cohortes, si quæ cessissent loco, decimatas hordeo pavit.* Vide ibi Interpretes.

HORIA, navicula piscatoria. Non. & Festus. *Salute horiæ* i. e. salva & incolumi horia, Plaut. Rud. act. 4. sc. 2. v. 5.

¶ Horiola dimin. ap. eund. Trinum. act. 4. sc. 2. v. 100.

HORIZON, ὁρίζων, cæli circulus vel terminus, qui super terram videtur. Hyginus: HORIZON *appellatur is* (circulus) *qui terminat ea, quæ perspici aut non videri possunt.* Cic. 2. Divin. c. 44 *finientem;* Martianus Capella *finitorem* appellat. der Horizont.

HORMINUM, Ὅρμινον, planta est, alia sativa, alia silvestris, Scharlach oder wilde Salbey. Plin. *asparagum silvestrem* ab Atticis vocari scripsit *Horminium*, ὁρμίνιον, libr. 20. cap. 10. Est &

Hormi-

Horminum Theophraſto & Plinio frumenti ſpecies, mediæ facultatis inter Eryſimum & Cuminum. Matthiolus. A

HORNVS, hornum, quod hujus eſt anni, Heurig. *Hornum vinum*, Horat. Epod. 2 v. 47. & *Hornam frugem* Idem 3. od. 23 dixit. Wein und Getreyde ſo heuer gewachſen iſt. *Hornam meſſem* Plaut. dixit in Moſtell. act. 1. ſc. 3. v. 3 proverbialiter pro re grata & commoda. *Eventus*, inquit, *rebus in omnibus velut in horreo horna meſſis, magni fit*, was einem wohl gelückt/ iſt ihm lieb und köſtlich. Verum plures ibi legunt, *velut horno meſſis magna fuit*, ut *horno* ſit vel *hoc anno*, adverbialiter; vel *huic anno*, tertio caſu. Vide Lambinum in hunc locum. *Horni agni*, i. e. anniculi, Propert. lib. 4. eleg. 3. v. 61.

¶ Hornotinus, idem quod Hornus. Sic Cicero Verrin. 5. c. 18 *Hornotinum frumentum*; Cato cap. 17 *Hornotinas nuces virides*, pro *Hornis* dixit.

¶ *Horno* adverb. Heuer / cui *anno* opponitur, Plaut. Moſtell. a. 1. ſc. 3. v. 3. Vide modo dicta in *Hornus*.

Horologium, Horoſcopus, vide ſupra in *Hora*.

HORREVM, ὠποθήκη, eine Scheuer. Virg. 1. Georg. v. 49

Illius immenſæ ruperunt horrea meſſes.

Tibullus lib. 2. eleg. 5. [al. 6.] v. 84

Diſtendet ſpicis horrea plena Ceres.

B Nec ruſticorum tantum ſunt, ſed principum etiam & rerumpublicarum. Magazin. Livius lib. 31. cap. 23 *Conflagrarunt & horrea regia, & armamentarium, cum ingenti apparatu machinarum tormentorumque.* Neque tamen *horrea* dicebantur tantum receptacula ſive repoſitoria frumentaria; verum & ubi aliarum rerum copia condebatur, etiam pretioſarum. Sic Apulejus lib. 3. Mileſ. p. 141 *Horreum gazis refertum*: & ſub init. lib. 5. *horrea magnis congeſta gazis*: ac Plinius libro 8. Epiſt. 18 *Horreum operum*, i. e. ſtatuarum & picturarum appellat. Ubi vide Buchneri Notas.

¶ Horreolum, Diminut. Ein Scheuerlein. Val. Max. libr. 7. cap. 1. extr. *Usûs neceſſarii horreolum.*

¶ Horrearius, qui horreo præeſt, horrei cuſtos. Ulpianus Lege 5. § 3. Dig. de his qui effuderint, *Si horrearius aliquid dejecerit.* Adde Leg. 60. § ult. Dig. Locati.

¶ Horreaticus, ut *Horreaticæ ſpecies*, fructus in horreo adſervati. Cod. Theodoſ. Lege 3. de conditis in horr. publ.

HORROR, das Schüttern des Leibes / Grauen / oder Hautſchauren. Livius lib. 1. cap. 25 *Horror ingens ſpectantes perſtringit.* Tacitus lib. 1. Hiſt. cap. 37 *Horror animum ſubit*, es grauet ihm/ er entſetzet ſich. Et Plautus Amphitr. a. 5. ſc. 1. v. 66 *mihi horror membra miſero percipit dictis tuis.* Erſchrecke vor deinen Reden. Cic. Attico lib. 8 epiſt. 6 *Dii immortales, qui me horror perfudit!* C ¶ 2. Aliquando ad venerationem & religionem refertur. Servius ad illud Virg. 1. Æn. v. 165

— -- *horrentique atrum nemus imminet umbra:*

HORROR, inquit, *plerumque ad odium pertinet: plerumque ad venerationem, ut hoc loco.* Sic Lucanus lib. 3. v. 411

Arboribus tunc horror ineſt.

Idem Virgilius 6. Æneid. v. 10

- - - *horrendæque procul ſecreta Sibyllæ:*

Ad quod idem doctiſſimus Scholiaſtes: *HORRENDAE, venerandæ; ut:*

Horrendum ſilvis & religione parentum.

Similiter *formido* pro religione, neſcio an Tacito ipſi, verſum fortuitum commento, an veteri cuidam Poëtæ, cujus carmine ibi uti voluerit Tacitus, dicitur de Germania cap. 39 *Stato tempore in ſilvam auguriis patrum & priſcâ formidine ſacram omnes ejusdem ſanguinis populi legationibus coeunt.* Vid. Voſſ. lib. 6. Inſtit. Orat. p. 458. ¶ 3. De torvitate & adſpectu horrido etiam dicitur, præſertim illo qui ex pilis eſt inordinatis, aut ſurſum exporrectis, unde *horridus ſus*, Virg. 4. Georg. v. 407. & *horricomes canes* apud Apulejum lib. 4. Metam. p. 151. Adde dicenda in *Horrere* & *Horripilare*.

¶ Horridus, aſper, hiſpidus, rauhe/ ſtachlicht. *Locus horridus*, D incultus, qui horrori eſt, ein greulicher / ungewöhnlicher Ort. De loco enim ſpinis obſito & triſtiore facie ſqualido proprie dici Pareus in Critico Lex. contendit. Vide Ovidium jam proferendum. *Horrida vita*, ein grobes und wildes Leben / Cic. pro Quintio cap. 30. Comp. *Horridior locus*, Ovid. 1. de Pont. eleg. 3. v. 84. Et *Horridiora verba*, Cic. de Cl. Orat. cap. 17.

¶ Perhorridus. Livius lib. 22. cap. 16 *ſtagna horrida ſitu.* ſehr greulich.

¶ Subhorridus, aliquantum horridus. Cic. pro Sextio cap. 9 *ſubhorridum & incultum videbant.*

¶ Horridè, greulich. *Horridè & incultè dicere*, Cicer. in oratore cap. 9.

¶ Horridulus diminutivum, ſubhorridus, nonnihil horridus, etwas unlieblich/greulich. Cic. ad Attic. lib. 2. epiſt. 1 *Horridula dixit atque incompta.* Et, *horridulæ orationes Catonis*, Idem in Oratore cap. 45. Et Plaut. Pſeud. act. 1. ſc. 1. v. 66 *papillas horridulas*, id eſt, duriuſculas & protuberantes.

¶ Horribilis, formidabilis, ſchrecklich / greulich. *Mars rutilus & horribilis terris*, Cic. de ſomn. Scip. cap. 4. *Horribiles exiſtunt formidines* [ex aliqua re] Cic. lib. 1. de Fin. cap. 19. Idem pro Quintio cap. 31 *Horribile eſt cauſſam capitis dicere: horribilius, priore loco dicere.*

¶ Horricomis, qui horridis pilis vel coma eſt. Struppicht/ zottigt. *Horricomes canes* apud Apulejum lib. 4. p. 151. & lib. 7. p. 192.

¶ Horrifer, Poëticum: ut, *Horriferæ voces*, apud Lucret. lib. 5. v. 994. Worte die ſchrecklich ſeyn/ Schrecken bringen. *Horriferi aquilones*, Avienus Arat. Phænom. v. 96.

¶ Horrificus, idem. *Bellum horrificum*, Cic. pro Domo cap. 23. *Horrifica cæſaries*, Lucanus lib. 3. v. 372.

¶ A quo nomine &, *Horrificare*, verbum Poëtæ fecere Virg. 4. Æneid. v. 465 *Terribili monitu horrificant*, hoc eſt, horrorem incutiunt. Et Silius 3. v. 389 *rictu horrificant galeas.* Et poetarum ſimilis Florus libr. 3. cap. 21 *Carcer, catena, fuga, exilium, horrificaverant dignitatem.*

¶ Horripilare, id eſt, pilis horrere, ſive obſitum eſſe in fruticeti morem, die Haar ſtehen zu Berge. Apulejus lib. 3. Metam. p. 140 *Jam facies enormis, & os prolixum, & nares hiantes, & labia pendulæ. Sic & nares immodicis horripilant auctibus.* Gloſſ. Vet. *Horripilat*, ὀρθοτριχεῖ, item Ὀρθοτριχίζω, *Horripilo*.

¶ Horripilatio: Vetus Interpres Bibl. Eccleſiaſt. cap. 27. v. 15. B *Loquela multum jurans horripilationem capiti ſtatuet.* Nam qui horrent, iis pili arriguntur. Virg. Æn. 2, 774 & lib. 3, 48 *Obſtupui ſteteruntque comæ.*

¶ Horriſonus, cum horrore ſonans, ut, *Fretum horriſonum*, das Meer/ ſo greulich ſauſet und rauſchet/ apud Cic. lib. 2. Tuſc. cap. 10. in metro. Et *horriſono fremitu*, Virgil. 9. Æn. v. 55. Et, *ſtridore horriſono*, Silius lib. 4, 614.

¶ Horreo, horrēre, horrore concuti, ein Grauen oder Schrecken haben. Cicero ad Attic. lib. 11. epiſt. 14 *Omnium conſpectum horreo*, mir grauet für iedermann. Terent. in Eun. act. 1. ſc. 2. v. 4 *Totus Parmeno, tremo, horreoque poſtquam adſpexi hunc*, ich zittere und bebe. ¶ 2. Horret. i. e. abundat, denſatur, conſtipatur, condenſatur. Virgil. 11. Æn. v. 600 *Ferreus haſtis horret ager.* Translatio eſt a denſitate capillorum. Stat. lib. 12. Theb. v. 595 - - *Locus horret egenis Cœtibus.* Vid. ibi Barth. p. 1508. Columella locis tribuit, quæ frigoribus rigent, lib. 1. cap. 4, *Sunt quædam loca, quæ ſolſtitiis minus concaleſcunt, ſed frigoribus hiemis intolerabiliter horrent.* ¶ 3. Subaudita præpoſitione cum quarto caſu: ut, *Horrere divinum numen*, eſt religioſe metuere, apud Cic. in Acad. lib. 4. cap. 38. ſich fürchten und entſetzen für GOttes Gewalt. ¶ *Horrere capilli* dicuntur Tibull. lib. 2. El. 3. v. 23, qui inculti & neglecti ſunt. De pilis C enim hoc verbum in primis eleganter dicitur. Silius lib. 4. verſ. 560

Huic horret thorax Samnitis pellibus urſæ.

Et Proſper Aquitanicus de Providentia Dei v. 47

- - - *Ad Scythiæ proceres regesque Getarum*
Reſpice, queis oſtro contemto & vellere Serum,
Eximius decor eſt tergis horrere ferarum.

¶ Horrendus, grauſam. Tibullus lib. 1. Eleg. 11. pr.

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enſes.

¶ Item venerandus: vide ſupra *Horror*.

¶ Horreſco, horreſcere, erſchrecken/ Schrecken fühlen. *Horreſco ſemper, ubi pulſare haſce occipio fores*, Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 4. v. 24. mir ſtehen die Haar zu Berg/ wenn ꝛc. Subaudita præpoſitione regit etiam quartum caſum. Virgil. Æn. 3. v. 394

Nec tu menſarum morſus horreſce futuros.

Et Statius lib. 3. Theb. v. 70 *prodiga vitæ*

Pectora, & extremam nihil horreſcentia mortem.

Compoſita:

¶ Abhorrere, einen Abſcheu tragen. Conſtruitur cum Accuſ. ut, *parum abhorrens famam*, Liv. lib. 4. cap. 44. ſed frequentius cum Præpoſitione. Cic. 14. ad Attic. ep. 19 *Noſtra ætas* [ſenectus] *abhorret a caſtris, præſertim civilibus.* Ad eundem lib. 2. epiſt. 6. *Animus prorſus abhorret a ſcribendo.* Et Terent. Andr. act 5. ſc. 1. v. 10 *abhorrere ab re uxoria*, nicht heyrathen wollen. ¶ Differre, diſcrepare. *A meis conſiliis tua ratio non abhorret*, Cic. lib. 1. ad Attic. Epiſt. 20. *Cultus habitusque paululum a privato abhorrens*, Curt. 3. cap. 6, 19. & omiſſa Præpoſitione: *Abhorrent moribus noſtris*, Idem lib. 7. cap. 8 n. 11.

¶ Cohorreſcere, ingenti horrore affici, ſehr erſchrecken. Sueton. in Tiber. cap. 21 *Dii me perdant, niſi cohorreſcit corpus meum*, GOtt ſtraffe mich / wo mir nicht ein Schauren übern gantzen Leib läufft. Et Cic. Somn. Scip. cap. 1 *Quem ut agnovi, equidem cohorrui.*

¶ Exhorreſcere, erſchrecken / ſich entſetzen. Plancus ad Cicer. lib. 10. famil. epiſt. 18 *Non poſſum non exhorreſcere, ſi quid intra cutem ſubeſt vulneris.*

¶ Inhorrere, & Inhorreſcere, erzittern. *Vallo ſepta inhorret acies*, Livius lib. 8. cap. 8. Et Virgil. 3. Æn. v. 195 *Inhorruit unda tenebris*, auff dem Waſſer war es greulich für Finſterniß.

nifs. Petronius: *Inhorruit mare, nubesque undique obducta obruere tenebris diem.* Pacuvius apud Cic. 1. de Divin. cap. 14 *inhorrescit mare.* Et Minucius Felix p. 255 *Dæmones adjurati per Deum verum & solum, inhorrescunt* A

¶ Obhorrere. Plinius lib. 37 cap. 8 *sanguineis punctis obhorret.* Ita Froben. & Daleçhampius. Harduinus quidem *abhorret*, ita tamen, ut in Notis adjiciat: *Forte obhorret.*

¶ Perhorrere, & Perhorrescere, sehr erschrecken/ ut, *Genus belli crudelissimi & maximi quod nondum vident homines quale futurum sit, perhorrui*, Cicero ad Atticum lib. 9. epist. 10. Et, *Commoveri animo & toto corpore perhorrescere*, in Verr. Divinat. cap. 13. Et, *Memoriam alicujus diei perhorrescere*, erschrecken / wenn man an einen Tag gedencket / Cic. Philipp. 13. cap 15.

¶ Subhorrescere, non nihil horrescere. Sisenna usus est. Vide Nonium in *Horrendum.*

HORSUM, adverbium loci, hunc versus locum, hieherwerts/ Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 13 *Nam aut jam revertere, aut mox noctu adigent te horsum insomnia.*

HORTOR, hortari, plus est quam monere, *Monemus consilio*, ait Donatus, *hortamur impulsu.* anhalten/ ermahnen/ antreiben. Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 1. v. 7 *Et moneo, & hortor, ne cujusquam misereat, quin spolies.* Et Cicer. lib. 1. famil. epist. 1. *Pompejum & hortari & orare, & jam liberius accusare & monere, ut magnam infamiam fugiat, non destitimus.* Construitur & cum Accusativo rei: ut, *hortor te aliquid.* Cicero in Catil. 1. cap. 5. extr. *Sin, quod te jam diu hortor, exieris.* Statius lib. 3. Silv. ult. v. 20 *Vel super Hesperiæ vada caligantia Thules,*
Aut septem gemini caput haut penetrabile Nili
Hortarere vias.

Quod genus loquendi etiam Senecæ Epist. 71 eruditiss. Gronovius vindicat, atque pro eo & Taciti, Justinique auctoritates adducit. In quibus locutionibus tamen non putandum est, accusativum rei a verbo, sed præpositione suppressa regi: ut intelligatur *ad*, *secundum* &c. ut Vossius lib. 7. de arte Grammatica cap. 40 nos docet. *Hortari milites*, i. e. allocutione ante prœlium firmare, Corn. Nep. 1, 6. 3. Ein Hertze und Muth zusprechen. *Canes*, Ovid. libr. 10. Metam. v. 537. die Hunde anhetzen.

¶ Hortatio, Ermahnung. Cicero ad Quint. fratr. libr. 1. epist. 1. cap. 14. *Hoc loco non hortatione, sed precibus tecum ago.*

¶ Hortatus, nomen, idem. *Hæc vox hujus hortatu præceptisque confirmata*, Cicer. pro Archia cap. 1. *Hortatui succubuit*, Macrob. lib. 7. cap. 5. nach langer Wegerung sich endlich bereden lassen. Silius lib. 8. v. 29
- - - *blandis hortatibus implet.*

¶ Hortamen, idem. Livius lib. 10. cap. 29 *Ibi auditur P. Decii eventus, ingens hortamen ad omnia pro republica, audenda.* Tacitus Germ. cap. 7 *Conjuges cibos & hortamina pugnantibus ferunt.* C

¶ Hortamentum, idem. Livius lib. 7. cap. 11 *magna hortamenta animi.* Silius lib. 5. v. 153
- - - *aspera quisque*
Hortamenta sibi referat.

¶ Hortator, ein Antreiber/ Anmahner. Cic. de orat. lib. 1. cap. 55. *Cum ejus studii tibi & hortator & magister esset domi.* Idem ad Quirit. post red. c. 4 *Hortatores ad me restituendum multi fuere.*

¶ Hortatrix, *Gloria hortatrix animosi lethi*, Statius lib. 9. Thebaidos v. 717.

¶ Hortativus, *Genus hortativum* pro *deliberativo* seu *suasorio*, Quintil.

Composita:

¶ Adhortor, adhortari, idem propemodum cum *simplici*, anhalten/ vermahnen. *Ad defendendam Rempub. te adhortor*, Cicero. *Ad libertatem recuperandam vos adhortabor*, Idem Philipp. 4. cap. 10. *Locus ipse ad bellum faciendum adhortatur*, Cic. 1. Offic. cap. 11. *Adhortari ad laudem aliquem*, Idem lib. 1. epist. 7. ad Lentulum. D

¶ Adhortatio, Vermahnung. Cicer. 2. de Orat. cap. 3. *Omissa nostra adhortatione, veniamus ad eorum sermonem*, &c.

¶ Adhortamen, idem. Apulejus 4. Floridor. *Non multa mihi apud vos adhortamina suppetunt.*

¶ Adhortator, Anmahner/ Antreiber. *Adhortator operis*, Liv. lib. 2. cap. 58. Idem lib. 9. cap. 13 *Nulla adhortatio imperatoris audita est, suus cuique animus, memor ignominiæ, adhortator erat.*

¶ Cohortari, zu etwas vermahnen. *Cohortari ad studium summæ laudis*, Cic. lib. 2. fam. epist. 4. *Cohortari ad virtutem*, Idem 2. de Orat. cap. 9. & *ad studium virtutis*, Idem 1. Acad. cap. 4.

¶ Cohortatio, Vermahnung. Cicero ad Attic. lib. 16. epist. 13 *Incredibiliter me commovet cohortatio tua.*

¶ Cohortatiuncula, diminut. Ambrosius epist. 84 pr. *neque cohortatiunculas meas adhibere præsumerem.*

¶ Dehortari, est dissuadere, widerrathen/ oder einen von etwas abhalten. Terentius in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 17 *At hic dehortatus est me, ne illam illi darem*, er hat mirs aber widerrathen. *Dehortari ab re aliqua*, ad Herenn. lib. 3. cap. 3.

¶ Dehortatorius. Tertullianus Apolog. cap. 22 pr. *Socrati dæmonium adhæsisse a pueritia dicitur, dehortatorium plane a bono.*

¶ Exhortari, valde hortari, hoch oder sehr vermahnen. *Exhortari ad studium virtutis*, Cic. 1. Acad. Q. cap. 4. Et Ovid. lib. 13. v. 234 *cives exhortor in hostes.*

¶ Exhortatio. Quintilianus lib. 9. cap. 2. sub fin. ita vertit Gr. παραινετικόν. Columella lib. 11. cap. 1. *variis exhortationibus in opere ipso exhilarare laborantes.* Zurede/ Anmahnung.

¶ Exhortator. Tertullian. de fuga in pers. extremo libro: *Exhortator omnium tolerantiarum*, Paracletus scilicet, sive Sp. S. Auffmunterer/ Anreger.

¶ Exhortatorius. Ut *Exhortatoria epistola*, Hieronymus epist. 2 ad Nepotianum sub init. & Augustinus epist. 209 pr.

¶ Exhortamentum. Nonius Marcellus in *Portisculus.* PORTISCULUS, inquit, *est hortator remigum, qui eandem perticam* [*pergulam* Scalig. ad Silium 6, 361] *tenet, quæ portisculus dicitur, qua excursum & exhortamenta moderatur.*

HORTUS, Κῆπος, ein Garte. *Hortus suburbanus*, Stat. 4. Silv. 4. v. 7. ein Garten vorm Thor. Festus HORTUS, inquit, *apud antiquos dicebatur omnis villa; quod ibi, qui arma capere possent, orirentur.* Quod ex XII. Tabb. Plinius firmat lib. 19. cap. 4. *In XII*, inquit, *tabulis legum nostrarum nusquam nominatur villa, semper in significatione ea*, HORTUS: *in* HORTIS *vero hæredium.* Invento *Villæ* vocabulo, *Horti* nomen illis agris mansit, qui sepiri solebant, oleribusque ac herbis, quibus in cibis usus esset, levando quotidiani victûs sumptui censeri. De quo Columella lib. 10. toto, qui scriptus hexametro Carmine, & lib. 11. cap. 3. Postea vero HORTORUM nomine appellatæ sunt domus seu villæ, cum hortis, piscinis, nemoribus, fontibus &c. ad delicias & voluptates maxime comparatæ; cujusmodi Marcellæ hortos Martialis depingit libr. 12. Epigr. 31. Plinius supra laudato loco: *Jam quidem hortorum nomine in ipsa urbe, delicias, agros, villasque possident.* Romani *diætas* vocarunt hortorum ædificia voluptuaria, in quæ secedebant, Græci Zetas. Dalech. ad Plin. loc. citat. Atque in ista significatione plurali numero maxime fuerunt usi. Sic *horti Cæsaris ad Tiberim: Horti Mecænatiani: Horti Lauriani: Horti Servitiani*, apud Suetonium aliosque celebrantur. De hortorum cura Plin. lib. 19. cap. 4. ¶ Notat & arvum genitale mulieris. In Priap. carm. 4 *Quod tuus hortus habet.* ¶ Hortos pensiles Semiramidis Plinius inter mundi admiranda recenset lib. 36. cap. 14. B

¶ Hortulus, Cic. de nat. Deor. libr. 1. cap. 43 *Democriti fontibus Epicurus hortulos rigavit.* Plin. 35. cap. 10. sub. fin. *Casula Protogenes contentus erat in hortulo suo.*

¶ Hortensis, e. in hortis nascens. Sed pro hoc ut plurimum usus Plinius est altera, quæ sequitur, forma *Hortensius.*

¶ Hortensius, um. Plin. lib. 19. cap. 8. *Beta hortensiorum levissima est*, Kohl ist unter den Garten-Kräutern das unwertheste.

¶ Hortensia, plur. quasi substantivum, Garten-Gewächse. Plinius 19. cap. 6. pr. *Hortensiis omnibus fere singulæ radices*, &c.

¶ Hortulanus, adjectivum, ad hortos pertinens, seu quod hortorum est. Tertullianus de Pœnitent. cap. 11 *Hortulanus maritimusve secessus.*

¶ Hortulanus, subst. Ita hodie vocatur, qui olim *Olitor.* Ein Gärtner. Habet tamen vocabulum Apulejus lib. 9. & 10. & Macrobius lib. 7. cap. 3.

HORTENSIUS, prænomine Quintus, Romæ orator nobilis, Ciceroni amicissimus, qui de eo longe plura in Bruto, sive de claris Oratoribus prodidit. Vid. hic Vossius lib. 2. Instit. Orat. p. 229. Apulej. Apol *Oratio undique sui perfecta & absoluta, ut in illa neque Cato gravitatem requirat, neque Lælius lenitatem, neque Gracchus impetum, nec Cæsar calorem, nec Hortensius distributionem, nec Calvus argutias, nec parsimoniam Sallustius, nec opulentiam Cicero.* De quo Valer. Max. lib. 10. cap. 10 scribit: *Q. Hortensius plurimum in corporis decoro motu repositum credens, pæne plus studii in eodem elaborando, quam in ipsa eloquentia affectanda impendit. Itaque nescires, utrum cupidius ad eum audiendum, an ad spectandum concurreretur: Sic verbis oratoriis adspectus, & rursus adspectui verba serviebant.* ¶ Ejus filia & ipsa magnæ eloquentiæ fuit. Quæ, quum matronarum ordo gravi tributo a Triumviris Octavio, Antonio, & Lepido premeretur, nec quisquam virorum patrocinium illarum auderet suscipere, ipsa communem caussam intrepide ac constanter egit, obtinuitque ut major pecuniæ pars iis remitteretur. Orationis illius capita Appianus refert.

HOSPES, ξένος, ξενοδόχος, tam qui recipit, quam qui recipitur Ein Wirth/ oder Gast. Cic. pro Dejot. cap. 3 *Per dextram istam quam hospes hospiti porrexisti.* Ovidius lib. 5. Trist. El. 6. v. 13
Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.
Ovid. 1. Metamorphoseon v. 144
- - - *non hospes ab hospite tutus.*

Si-

Sic, *Hospes vespertinus*, Horat. lib. 2. Sat. 4. v. 17. ein Gast der spat oder auff den Abend kömmt. *Divertere ad hospitem*, Cic. 5. de Fin. cap. 2. zu einem einziehen. *Hospitem accipere* Cicer. extrem. 9. fam. epist. *Non oportet hospitem semper esse hospitem*, οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον ἀεὶ εἶναι. Hoc est, *Discendi sunt mores eorum, apud quos vivitur.* Aristot. lib. 3. Rhetoric. ¶ Hospes item pro peregrino accipitur. *Hospites*, frembde Leute. Terent. Andr. act. 4. sc. 5. v. 15 *Nunc me hospitem lites sequi quam hic mihi sit facile atque utile aliorum exempla commonent.* Et Cic. pro Rabir. cap. 10 *Adeone hospes hujus urbis?* bistu so frembd in dieser Stadt?

¶ Hospitium, eine Herberge. *Hospitio accipere*, *Hospitio invitare*, zur Herberge einnehmen / laden. Idem de senect. cap. ult. *Ex hac vita discedimus tanquam ex hospitio.* Plaut. in Milite glorioso act. 3. sc. 1. v. 146

Hospes nullus tam in amici hospitium diverti potest,
Quin ubi triduum continuum fuerit, jam odiosus siet,
Verum ubi dies decem continuos immorabitur,
Tametsi dominus non invitus patitur, servi murmurant.

Antiquitus hospitia privata erant, itaque solebant contrahi, ut ab hospitibus dimidiatæ acciperentur tesseræ mutuo: cujusmodi tesseram, si quis afferret deinceps (quam ob caussam diligentissime asservabantur) agnosci posset, & tanquam hospes atque amicus vetus hospitio excipi. Atque hoc jus ad liberos etiam transibat. Plautus Pœnulo act. 5. sc. 1. extr.

Sed hic mihi ante hac hospes Antidamus fuit,
Eum fecisse ajunt, sibi quod faciendum fuit.
Ejus filium hic prædicant esse Agorastoclem,
DEUM hospitalem ac tesseram mecum fero, &c.

Religiose autem hoc colebatur amicitiæ genus reverentia *Dei hospitalis* quem Plautus vocat, sive *Jovis Xenii*, ut Græcis appellatur, propterea quod præesse hospitiis & violata horum jura crederetur ulcisci. Cicero lib. 13. ad Famil. Epist. 19 *Cum Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus: quam ego necessitudinem sancte colendam puto.* Idem lib. 2. epist. 11 ad Quintum Fratr. *Sed non faciam, ut illum offendam, ne impleret fidem Jovis Hospitalis.* Et Livius Historiæ suæ initio auctor est capta Troja Æneæ atque Antenori parcitum a Græcis vetusti hospitii jure. Hujusmodi vero hospitia non privati modo, sed Reges, viri principes, & Civitates solebant conjungere, vel parandæ potentiæ vel stabiliendæ caussa. Vide Livium lib. 1. cap. 45. item lib. 33. cap. 54. Cæsarem lib. 2. de Bello Civili cap. 25. Et Ciceronem pro Dejotaro sub fin. Totam hanc rem copiose illustravit Joh. Guil. Stuckius Antiquit. Convival. lib. 1. cap. 27. & Phil. Jac. Tomasin. lib. de tesser. hospitalitat.

¶ Hospitiolum, dimin. Ulpian. Lege 5. § 1. de his qui effud. vel dejecerunt: *Si quis amicis suis modica hospitiola distribuerit.*

¶ Hospita, adject. in fœm. & neutro genere, ut, *Hospita terra*, Virg. 3. Æn. v. 539. id est, hospitium nobis præbens, darinnen man Herberge findet. *Hospita æquora*, Idem cit. lib. v. 377.

¶ 2. Et Hospita substant. eine Wirthin oder frembde Frau / Terent. in Andria act. 2. sc. 6. v. 8. *propter hospitæ hujus consuetudinem.*

¶ Inhospitus, a, um, hospitio non aptum, horridum, wild / unbewohnlich. *Tecta inhospita*, Ovidius lib. 1. Metam. v. 218. *Inhospita littora ponti*, Idem lib. 3. Trist. eleg. 11. v. 7.

¶ Hospitari, verbum, significat hospitio uti, hausen oder herbergen. Seneca Epist. 31 *Quid aliud voces animum, quam deum in humano corpore hospitantem?* Et Epistola 108 de Pythagora: *Hominibus parricidii metum fecit, cum possint in parentis animam inscii incurrere, & ferro morsuve violare, in quo cognatus aliquis spiritus hospitaretur.* Et cap. 23. de Vita beata: *Veniant, hospitentur.* Plinius 17. cap. 20. de castanea: *translata nescit hospitari, pavetque novitatem.*

¶ Hospitator, qui hospitatur. Apulejus lib. 4. de Asin. p. 145 *fidelissimi mei hospitatores.*

¶ Hospitalis, hospites recipiens. *Domus apertissima maximeque hospitalis*, Cic. 6. Verrin. cap. 2. *Hospitale cubiculum*, Liv. lib. 1. cap. 58. eine Gast-Kammer. *Homo hospitalissimus amicissimusque nostrorum hominum*, ein sehr gastfreyer Mensch / Cicer. lib. 3. in Verr. cap. 26.

¶ Hospitalitas, φιλοξενία, Gastfreyheit. Cic. 2. Offic. cap. 18. *Recte a Theophrasto est laudata hospitalitas.* Macrob. lib. 1. Somn. Sc. cap. 21 *Animorum origo cælestis est: sed lege temporalis hospitalitatis hic exsulat.*

¶ Hospitaliter, Livius lib. 6. cap. 26 *Vocari hospitaliter magis, quam hostiliter*, Et lib. 1. cap. 9. *Invitati hospitaliter.* aus milder Freundschafft.

¶ Inhospitalis, ut, *inhospitalis Caucasus*, Horat. lib. 1. Carm. od. 22. *Nuda saxa & inhospitale litus incolere*, Plin. Panegyr. cap. 34. wild / wüst / unfreundlich.

¶ Inhospitalitas. Cic. 4. Tusc. cap. 11 *Inhospitalitas ex metu nascitur*, &c.

Hostanes, vid. *Ostanes.*

HOSTIA, æ, victima, sacrificium. Schlachtopffer. *Cædere, immolare hostias*, opffern. Cicero 1. Divin. c. 42. Accepit autem

A nomen ab hostibus, quod post cæsos hostes immolaretur. Servius aliter in 2. Æneid. HOSTIA, inquit, *dicta, quod Dii per eam hostientur: id est, æqui ac propitii reddantur: unde* HOSTIMENTUM *æquationem dicimus.* Differt a *Victima*, ut Gellius tradit, in eo, quod *hostia* a quovis sacerdote immolari solita; *victima* vero, illius, qui vicisset, manibus. Nec aliter Ovid. lib. 1. Fastor. v. 335

Victima, quæ cecidit dextra victrice, vocatur:
Hostibus a domitis hostia *nomen habet.*

Hostiarum more occidi, Sueton. Aug. cap. 15. est securi percuti, ut Casaubonus interpretatur.

HOSTIRE, quo pro pensare, æquare, &c. veteres usi, vergelten. Plautus Asinaria act. 2. sc. 2. v. 110 *Quin promitto inquam hostire contra ut merueris.* Pacuv. apud Non. *Nisi coërcuero protervitatem atque hostiero ferociam.*

¶ Hostimentum. Festus: *Hostimentum est beneficii pensatio.* Servius in paullo ante laudato loco *æquationem* interpretatur. Plaut. Asin. act. 1. sc. 3. v. 20 *Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia.* Es ist gleiches mit gleichen vergolten.

¶ Redhostire, inquit, Festus, *est gratiam referre: nam & hostire pro æquare posuerunt.*

B HOSTIS, inimicus, perduellis, antiquis, gen. com. ein Feind oder Feindin. Quintil. lib. 2. cap. 2 *Consuetudo qualiacunque in pueris laudandi perniciosissima studiorum hostis est.* Prudentius Psychomachia v. 504 - - - *& atra*

Hostis ab incursu &c.

Cic. pro Domo sua cap. 25 *Iste non hominibus, sed virtutibus hostis semper fuit.* *Invadere in hostem; adoriri hostem*; an den Feind gehen. *Hostes fundere*, die Feinde erlegen. *Impetus hostium reprimere ac retardare*, Cicer. pro leg. Manilia cap. 5. HOSTES IN URBE SUNT, vox concursantium inter tumultum. Liv. lib. 3. c. 15 *Alii inter tumultum præcipites pavore in forum devolant: Alternæ voces:* AD ARMA. *Et* HOSTES IN URBE SUNT, *audiebantur.* Alias *Hostis* dicitur, quicum publice bellum gerimus; *inimicus* autem, quicum privata odia exercemus. *Hostis non hostis* dicitur, qui nulla lacessitus injuria, tamen ea, quæ sunt hostium, facit: aut qui pacis obtextu facit hostilia. Convenit etiam in illos, qui priusquam expostulaverint de injuria cum amico, jam lædunt inimice. Eos qui contra patriam arma cepissent, vel a Rep. defecissent resque novas moliti essent, moris erat hostes a Senatu judicari, inquit Brisson. Lib. 2. de For. ubi plura vide.

¶ Antiquis *hostes* dicti *peregrini* a Græco ὅας, ut videtur Scaligero patri. Festus ab *hostire* dici putat. *Ejus generis* (peregrini) HOSTES *ab antiquis appellati: quod erant pari jure cum Rom. atque* HOSTIRE *ponebatur pro æquare.* Ac ita

C non semel usus Plautus. Varro lib. 4. de LL. in pr. *Multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant, ut* Hostis. *Nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui suis legibus uteretur; nunc dicunt eum, quem tum dicebant*, perduellem. Vide & Cicer. offic. 1. cap. 12. & B. Ambrosium lib. 1. offic. c. 29. & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 345.

¶ Hostilis, ut, *Exercitus hostilis*, Tacit. 3. Hist. cap. 82, feindliche Armee. *Animus hostilis*, Cic. ad Brut. ep. 4. ein feindseliges Gemüth. *Odium hostile*, Tacit. 15. cap. 28. *Terra hostilis*, Cic. lib. 1. de Invent. cap. 55. der Feinde Land. Tacitus 3. Hist. cap. 42 *Haud procul inde agebat Marius Maturus, Alpium maritimarum procurator, fidus Vitellio, cujus sacramentum, cunctis circa hostilibus, nondum exuerant.* Et cap. 46 *Ubi flagrare bello Italiam, cuncta circa hostilia accepere.*

¶ Hostiliter, feindseliger weise. Livius lib. 1. cap. 11 *Hostiliter in fines Romanos incursionem facit*, er fällt in der Römer Land feindseliger Weise. Et lib. 9. c. 38 *castella hostiliter deleta.*

¶ Hostilitas, Feindseligkeit. Seneca de Otio Sap. cap. ult. *adversus hostes inhumana crudelitas, etiam adversus suos hostilitas.*

¶ Hosticus, adject. aliud, idem quod hostilis. *Incursiones hosticæ*, Columell. præfat. lib. 1. feindliche Einfälle. Horatius 1. serm. satyr. 9. v. 31

D *Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis.*

Hostica flamma, apud Ovidium lib. 3. Trist. 10. v. 66. Et, *Hosticus ager*, qui hostium est, Varro lib. 4. Livius tamen absolute lib. 6. cap. 31 *Romano contra etiam in hostico morandi erat caussa.* Et lib. 8. cap. 38 *Castra in hostico incuriose posita.* Plinius Paneg. cap. 29 *rapta ex hostico messes.*

¶ Hostifer. Manil. lib. 1. v. 420

Hostiferum necdum sibi quemquam Numina norant.

Hostiferum, id est hostem, hostilem.

HOSTORIUM, radius quo mensura æquatur, ein Streichholtz / quod sine dubio ab *hostire* est.

Huber, vide *Uber.*

HUI, Interjectio admirantis. Cicero Attico lib. 5. epist. 11. pr. *Hui, toties ne me literas dedisse Romam, cùm ad te nullas darem?*

Hujusmodi, vide in *Modus.*

HUMA, Aquilæ genus, apud Persas singularis, & optimi omnis avis: vescitur ossibus, nec cætera animalia dilaniat: quemque volans umbra sua contigerit, ad regium aut summæ opulentiæ fasti-

gium evectum iri credunt. e Gentio ad Rosar. Polit. Sadi Chr. Arnoldus præfat. ad Rupert. observat. Synops Hist. Besoldi. A

HVMEO, humēre, humidum vel madidum esse, feucht seyn. Ovid. 10. Metam. v. 509

- - - *lacrymisque cadentibus humet.*

Plin. Panegyr. cap. 30 *humentes terræ.*

¶ Humescere, feucht/ naß werden. Virg. 3. Georg. v. 111 *Humescunt spumis.* Plin. Panegyr. c. 73 *Vidimus humescentes oculos tuos.*

¶ Humectare, humore perfundere, feucht machen. Virg. 1. Æn. v. 465 - - *multoque humectat flumine vultum.*

Silius lib. 8. v. 438

- - *statque humectata Vomano Adria.*

¶ Humectus, humidus, humectatus, feucht. ut, *Solum humectæ positionis*, Pallad. lib. 11. cap. 12. Et, *Aquæ humectiores humilius meant*, Apul. de Deo Socr. p. 47. *Pueritia est humectissima*, Macrob. lib. 7. Sat. cap. 10.

¶ Humidus, feucht/ naß/ ut, *Nox humida*, Virg. 3. Æn. v. 198. *Vapor humidus* Ovid. 1. Metam. v. 432. *Humidior spiritus* Manil. lib. 1. v. 816. Et Apulejus Doctr. Plat. lib. 1. pag. 9 *Gustatus sensus humidioribus & aquosis commodatus.* Et Vitruvius lib. 8 cap. 2 *Auster & reliqui* [venti] *qui a solis cursu impetum faciunt, sunt humidissimi.* ¶ Substantive *humida* pro mari, Avienus Arateis dixit v. 792. & Tacitus 1. annal. c. 61, 2. *humido paludum pontes & aggeres imponere.* B

¶ Humidulus. dim. Ovid. 3. de Arte v. 629 *humiduli lini acumen.* Et Auson. Epigram. 106 *humidulæ comæ.*

¶ Subhumidus, idem. Celsus lib. 3. cap. 6 *subhumidi oculi.*

¶ Humor, liquor, Feuchtigkeit. *Gelidus humor*, Virg. 1. Georg. v. 43. *Bacchi Massicus humor*, 2. Georg. v. 143. Et, *Humore radices subeunte*, Curt. lib. 5. cap. 4, 8. Idem lib. 7. cap. 5. n. 8 *Graves humore hausto non sustinere arma, non ingredi poterant.*

¶ Humifer, Cic. 1. Divin. cap. 9. ex poëta, *naribus humiferum succum ducere.*

¶ Humificus, idem quod humectans, ut, *Spiritus lunæ humificus*, die Kühle und Feuchtigkeit/ so von dem Mond gehet/ Plin. lib. 2. cap. 101. Inde

¶ Humificare, feucht machen. Ausonius Idyll. 8. v. 12

Sementem Notus humificet.

¶ Humigare, humigatus. Apul. in Flor. *Cespes libamine humigatus.* befeuchten.

¶ Inhumigare, idem. Livius Andronicus apud Nonium in Confluges: *Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.*

HVMERVS, die Schulter/ vide Homo. *Esse demissis humeris*, oben herab schmal seyn/ Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 22. *Humeris sustinere*, auff seinem Halse tragen/ *Rempublicam universam humeris suis sustinere* dixit Cicero pro Flacc. cap. 37. das gantze Regiment auff dem Halse tragen. Idem de Arusp. cap. 27. extr. *In humeris nostris hæc innixa cohærebunt.* Salluft. in Cicer. sub finem: *Italia Ciceronem exsulem humeris suis reportavit.* Virg. *Os, humerosque Deo similis*, 1. Æn. v. 589. C

¶ Hŭmĕrāle, ὠμὶς, ein kurtzer Halßmantel. Paullus JCtus Dig. de Re militari Lege 14 §. 1. *Si tibiale vel humerale miles alienavit, castigari verberibus debet.*

¶ Superhumerale, subaudi, ut in *Humerale* etiam, vestimentum, tegmen, aut simile. Hieronymus usus est epist. 130, & Vulg. Interpr. Exod. 28, 4.

¶ Hŭmĕrōsus, der breite Schultern hat. Translate *locus humerosus*, Colum. lib. 3. cap. 10.

HVMILIS, ab humo, demissus, submissus, niedrig. Curtius lib. 7. cap. 4 *Venturos* (dicebat) *Chosramios, & Dahas, Sacasque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas, quorum neminem tam humilem esse, ut humeri ejus non possent Macedonis militis verticem æquare.* Sic *Humilis radix*, Plinio lib. 8. Epist. 20, quæ non alte sive profunde fixa est. ¶ 2. Transfertur ad animum & fortunam, kleinmüthig/ geringe. Cicero lib. 1. de fin. cap. 15 *Succumbere doloribus, eosque humili animo imbecillique ferre, miserum est.* Idem 7. in Verr. *Humili atque obscuro loco natus*; & de Amic. cap. 19 *parentibus natus humilibus*, von geringer Ankunfft. ¶ *Nemo tam humilis erat, cui non ad eum aditus pateret.* Corn. Nep. 1, 8. 4. Es war keiner so gering. *Nil humile cogitant*, Cicer. de Fin. lib. 5 cap. 20. Sie gedencken an nichts geringes. Idem Cic. pro Quintio c. 31 *Indignum est a pari vinci, aut superiore: indignius, ab inferiore atque humiliore.* Et Sallust. Jug. cap. 96 *Joca atque seria cum humillimis agebat Sylla.* Et Livius lib. 3. c. 19 *humillimus homo de plebe.* D

¶ Humilitas, Niedrigkeit/ ut, *Humilitas arborum*, Salluft. Jug. cap. 49. *navium*, Cæs. 5. Gall. B. cap. 1. ¶ 2. obscuritas, ignobilitas, ut, *Generis humilitas*, Sallust. Jug. c. 72. Apud Romanos veteres cum habitum animi notarent, semper in pejorem partem accipiebatur: itaque ferme dicebatur vitium illud, quod superbiæ & arrogantiæ in defectu opponitur. Cum quis demittit & abjicit se ultra, quam dignitatis decorique ratio patitur. Ita Plinius lib. 8. Epist. 6 sub finem *Humilitatem* vocat, quod Senatus Romanus Pallanti servo sive liberto Principis, contra gravitatem & dignitatem amplissimi Ordinis, non modo Prætoria ornamenta, sed eos honores decreverat quoque ut Marii, Sullæ, Pompeji & aliis ejus generis maximis rebus gestis celebres, deque Romana re nobilissime meriti infra Pallantis laudes jacerent. Vide ibi Buchnerum. Christianis virtus est, superbiæ contraria: qua homo verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit, ut Radulphus Ardens describit Homilia in Dominicam 4 Adventus.

¶ Humiliter, niedrig/ gering. *Humiliter & demisse sentire*, Cicero in 5. Tuscul. cap. 8. extr. schlechte Gedancken haben. *Hæc natura multitudinis est, aut servit humiliter, aut superbe dominatur*, Liv. lib. 24. c. 25. Superl. *humillime.* Plin. lib. 6. epist. 24 *Eadem facta claritate vel obscuritate facientium aut tolluntur altissime, aut humillime deprimuntur.* Proprie Palladius lib. 3. cap. 13. *In loco clivoso humilius rami arborum servandi sunt: in plano & uliginoso, altius.*

¶ Perhumilis, sehr niedrig. Ammianus lib. 16. cap. 16 *corpus perhumile.*

¶ ¶ Humiliare, verbum Ecclesiasticorum fere proprium. Salvianus lib. 6. *Civitas hostili populatione vastatur, humiliatur*: & post paullo, *Deus nos non nunquam sinit pro peccatis nostris humiliari.* Adde Curas nostras Posteriores.

¶ Humiliatio, ejus conditionis est, cujus ipsum verbum *Humiliare* fuit. Tertullianus adv. Hermogenem cap. 7 *Non capit ullam diminutionem & humiliationem, quod est æternum atque innatum.* Innatum autem h. l. est non natum.

HVMVS, terra, die Erde/ das Erdreich. Ovid. Remed. Am. v. 596

Nunc in arenosa lassa jacebat humo.

Et Epist. Heroid. 4. v. 44

Aut in graminea ponere corpus humo.

Virg. 3. Georg. v. 9 *se humo tollere.*

¶ Humi adverbialiter. *Humi serpere*, sich herunter halten. Horatius de Arte P. v. 28

Serpit humi, tutus nimium, timidusque procellæ.

Humi fundere, zur Erden erlegen/ Virg. 1. Æn. v. 193.

¶ Hŭmo, humare, humo operire, sepelire, zur Erden bestatten/ begraben. Lucretius lib. 6. extrem.

Quisque suum pro re consortem mœstus humabat.

Cic. 2. de Leg. c. 22 *Quod nunc communiter in omnibus sepultis penitus, humati dicantur; id erat proprium tum in iis, quos humus injecta contegeret.* ¶ Sed *humare taleas*, Columellæ lib. 5. cap. 9. est Gesencke einlegen.

¶ Humatio, sepultura, Begräbnüß. Cicer. 1. Tuscul. cap. 43 *Aliquid etiam de humatione & sepultura dicendum existimo.*

¶ Hūmātor, ein Todtengräber. Lucanus lib. 7. v. 799 *Pœnus humator Consulis*, id est Hannibal, qui cæsi ad Cannas consulis Æmilii corpus magnifice sepeliit.

¶ Inhŭmare, Plin. pro, *humare*, usurpavit lib. 17 c. 18. *Inhumare taleas*, quod Columella jam *humare* dixerat.

¶ Sed *Inhumatus*, non humatum significat, unbegraben. Virg. 4. Æneidos v. 620

Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arenâ, &c.

¶ Posthumus vide *Post.*

HVNNI, Οὖννοι, gens Scythica origine, barbara & immanissima, die Hunnen. Regem sibi præfecerunt Attilam crudelissime omnia vastantem, anno Christi 401. Qui interrogatus quamobrem tam immaniter sæviret, respondit, *se esse flagellum Dei.* Ab his, & Avaribus, alia Scythica gente, Pannonia Inferior, *Hungaria* quasi *Hunnavaria* appellata est. Nam Hunnis ibi colentibus supervenere Avares, & miscuerunt se, itaque communi regno commune nomen tribuerunt. Nisi mavis ab Οὔγγροις, *Ungris*, ejusdem immanitatis populo Scythico, qui ad Danubium consedit, nomen istius regionis derivare. Vide Zonar. lib. 16. c. 12. in Leone Philosopho.

HYĂCINTHVS, Ὑάκινθος, planta cum flore, qui sub Martii finem & Aprilis initium inter segetes & in silvis provenit, Mertzblumen. Florem ipsum *vacinium* vocant. ¶ 2. Est & lapis pretiosus ejusdem nominis, aureo secundum Plinium colore lucens, ein Amethist/ Agricol. *Encelio*, Hyacinth/ qui ab amethysto eum vult differre. ¶ Fuit alias Hyacinthus Amydæ & Diomedæ filius, Cynorti frater, ab Apolline valde adamatus, & ab eodem per imprudentiam recisus: postmodum in Hyacinthum, florem sui nominis, ab eo conversus. Gallæus ad Lactant. p. 51.

¶ Hyacinthĭnus, um, quod coloris est hyacinthi. Catullus epithalam. Juliæ v. 93 *Flos hyacinthinus.* Persius Satyr. 1. v. 32

- - *Cui circum humeros hyacinthina læna est.*

HYAENA, Ὕαινα, animal Africæ, sive ut Porphyrius lib. 3. περὶ ἀποχῆς scribit, Indiæ, ubi *Crocuta* appellatur, lupi magnitudine: in mortuorum sepulcra sese condit, & noctu ovium adit stabula, redditisque quas audit vocibus, pastores evocat, egressos laniat ac devorat, ein Vielfraß. Vide Solinum. Plinius, Ælianus, itemque Ovidius lib. 15 Metamorph. tradunt, singulis annis mutare sexum hoc animal, & marem modo, modo fœminam fieri; sed negat Aristoteles lib. 6. Histor. animal. cap. 32. ¶ 2. Cæterum & piscis & ¶ 3. Serpentis nomen *Hyæna* est, Gesnerus.

HYALUS, ὕαλος, vitri, ſeu color viridis, ut Servius interpretatur, qui *hyalinus* etiam dicitur, Glaßgrün / Meergrün. Virg. 4. Georg. v. 334

- - *Mileſia vellera nymphæ*
Carpebant hyali ſaturo fucata colore.

Auſonius Moſella v. 418

Cæruleos nunc Rhene ſinus, hialoque virentem
Pande peplum.

¶ Hialurgus, vitrarius.

HYANTES dicti olim Bœoti, Græciæ populi, Vide Plinium lib. 4. cap. 7. & Scholiaſten Pindari ad Olymp. 6. p. 56.

¶ Hyantius, Hyanteus.

¶ Hyantides, Muſæ quæ in Bœotia habitaſſe finguntur.

HYAS, ădis, Ὑάς, Hyades ſeptem ſunt ſtellæ, in capite Tauri, qui & *Hœdi* & *Succulæ* dicuntur, Siebengeſtirn. *Hyades* ab ὕειν, quod pluvias concitent. Ovidius Faſt. 5. v. 165

Ore micant Tauri ſeptem radiantia flammis
Sidera, quas Hyadas *Grajus ab imbre vocat.*

Vide & Gell. 13. cap. 9. Plin. 2. cap. 39. & lib. 18. cap. 26.

Hybernia. Irrland. Vide *Hibernia.*

HYBLA, æ, & Hyble, es, Ὕβλα, civitas & mons Siciliæ, thymi & ſalicum copia abundans, a quo *apes hyblææ*, & *Mel hyblæum.* Claud. Feſcenninorum Ode 4. ſive v. 105

Non quiſquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec ſpoliat favos.
Si fronti caveat, ſi timeat rubos,
Armat ſpina roſas, mella tegunt apes.

Martial. lib. 11. Epigr. 43

Mella jubes Hyblæa tibi vel Hymettia naſci,
Et thyma Cecropiæ Corſica ponis api.

HYBRIDA, æ, antiqua vox, qua genus aliquod mixtum ſignificabatur, & eſt proprie fœtus ex imparibus parentibus, ut ex apro, & ſue, fero uno, domeſtico altero conceptus, vel canis ex venatico, & gregario. &c. halbwild. Plinius de Suibus lib. 8. cap. 52 *In nullo genere æque facilis mixtura cum fero: qualiter natos antiqui* HYBRIDAS *vocabant, ad homines quoque, ut Antonium, Ciceronis in Conſulatu collegam, appellatione tranſlata.* Vetus Scholiaſtes Horatii in lib. 1. Sat. 7. HYBRIDAE, inquit, *proprie dicuntur canes, qui ex imparibus nati ſunt; ut ex venatico & gregario.* ¶ 2. Sed ad homines etiam appellatio tranſlata eſt, ut hybrida ſit, qui vel ex ingenuo & ſervo, vel ex ſervo & libertino natus eſt. item qui diverſæ nationis parentes habet, quod & Plinius obſervat. Horatius lib. 1. ſermonum Sat. 7. pr.

Hybrida quo pacto ſit Perſius ultus opinor.

Hybridam vocat, quod patre Græco, matre Romana natus eſſet. Quemadmodum & Suetonius Aſinium Epicadum *Hybridam* dixit, quod patre Romano, matre Parthyna editus eſſet Auguſti vita cap. 19. Martial. lib. 6. epigr. 39 *hybridarum grex:* & lib. 8. epigram. 22

Invitas ad aprum, ponis mihi, Gallice, porcum,
Hybrida ſum, ſi das, Gallice, verba mihi.

Denique dicitur hybrida, qui mixto ſermonis genere utitur, ut homines peregrini fere ſolent, indigenis mixti, quomodo exponunt locum Horat. lib. 1. Sat. 7. v. 2.

¶ *Hybrida vox* eſt ex diverſis linguis conglutinata. Ludit ejusmodi voce Eyricius Cordus in obtrectatorem ſuum Thilonium Philymnum:

Si Græcum Latio coire poſſet;
Vilymnus *mihi, non* Philymnus *eſſes.*
Et dignum tibi congruensque nomen
Poſt tot millia multa poſſideres.
Non eſt conveniens minus Philavtus,
Et ſic integra Græca vox manebit.

Vid. Bernegg. ad Suet. Cæſar. cap. 56, 6. & ad Auguſt. cap. 19, ubi de vocis etymo prolixe agit.

HYDASPES, Ὑδάσπης, Indiæ fluvius in Pori regno, inter Indum & Aceſinem medius, qui poſtea cum aliis in Indum ſe exonerat. *Nyſæus Hydaſpes* Lucano eſt libro 8. v. 227. *Fabuloſus* Horatio lib. 1. Carm. od. 22. *Gemmifer* Senecæ Medea v. 725.

¶ Hydaſpeus inde, adjectivum. Claudianus de 3. conſul. Honor. v. 4 *Dives Hydaſpeis augeſcat purpura gemmis.*

Et Sidonius Panegyr. Anthemii v. 446

Non Pori modo regna precor, nec ut hiſce lacertis
Frangat Hydaſpeas aries impactus Erythras.

Vide Sirmondum ad h. l. pag. 114.

¶ Eſt & Hydaſpes Perſiæ fluvius aut Mediæ, ſi fides Virgilio habenda atque Curtio. Ille 4. Georg. v. 211 *Medus Hydaſpes:* hic lib. 4. cap. 5. n. 4 *Euphratem, Tigrim, Araxem & Hydaſpem munimenta regni* Perſarum vocat. Verum quia *fabuloſus* Horatio Hydaſpes dicitur, videtur Romanis nihil certi de illo notum fuiſſe, eosque, ut alibi de Curtio & Virgilio conſtat, in hac quoque Geographiæ parte hallucinatos fuiſſe. Forte *Choaſpes* utrique in animo fuit, cujus nominis flumen & India habet, & Perſia Suſiene. Geographi certe de Perſidis Hydaſpe conſtanter ſilent.

HYDRA, & Hydrus, ſed mas iſte, illa fœmina, genus anguium

A in aqua vivens, nullis ſerpentum veneno inferius, quemadmodum Plinius ait lib. 19. cap. 4. eine Waſſerſchlange. Sunt qui & *natricem*, quod aquis innatet, dicant & *Cherſydrum.* Aetius lib. 13. cap. 35 *Serpens hic Cherſydri appellationem inde habet, quod in principio quidem in aquoſis degit locis, & hydrus appellatur, ab ipſis aquis, hoc eſt, natrix, poſtea vero ſiccos incolit locos, Cherſydri, id eſt, natricis terreſtris, nomen invenit.* Ejusdem igitur ſerpentis appellationes erunt: *Nater, Natrix, Coluber, Hydrus,* ὕδρος, χέρσυδρος, *Cherſydrus.*

¶ 2. Hydra ſerpens multorum capitum in Lerna palude Poëtis fuit, ab Hercule tandem victa.

¶ 3. *Hydram ſecare*, ὕδραν τέμνειν, proverbiale eſt, apud Platonem, & Plutarchum, pro eo, quod eſt ita tollere incommodum unum, ut in ejus locum decem aut plura alia ſuccedant.

HYDRARGYRUM, Ὑδράργυρον, quo nomine Græce argentum vivum vocant, tam nativum, quam factitium, Queckſilber.

HYDRAULUS, Ὑδραυλος, organum extrahendæ e profundo aquæ idoneum, eine Waſſerkunſt. Valla. ¶ 2. Erat & inſtrumentum muſicum plane ſimile noſtris Organis, quæ in templis habemus: niſi quod noſtra pneuſtica & vento follibus concepto agitantur; illud agitatione aquæ ſonum edebat. Vide Vitruv. lib. 10. cap. 13, & Scalig. Comment. in Aetnam Severi. Elegan-
B tiſſime deſcribit Claudian. Panegyr. de Conſ. Mallii ſub finem. Plin. lib. 9. cap. 8 de Delphino: *Mulcetur ſymphoniæ cantu, & præcipue hydrauli ſono,* Orgelklang.

¶ Hydraules, ein Organiſt. Vet. Gloſſ. *Organarius,* ὑδραύλης.

¶ Hydraulicus, *Organon Hydraulicum*, apud Plinium lib. 7. cap. 37. & Sueton. Ner. cap. 41. Auctorem ejus Archimedem fuiſſe dixit Tertullianus de Anima cap. 14. *Hydraulica machina*, Vitruv. lib. 9. cap. ult.

HYDREUM, Hydreuma, aquatio, apud Plinium & Solinum. Vide Exercitat. Salmaſii pag. 495. & 1184.

HYDRIA, Ὑδρία, urna, quam Plautus *Aqualem* dixit, Waſſerkrug. *Hydriæ argenteæ*, Cic. 4. in Verr. cap. 19. ¶ 2. *Hydria in foribus*, ἐπὶ θύραις ὑδρία, proverbiale eſt, apud Ariſt. pro re vili, & contemta, ungeacht / als ein alter Topff.

HYDROCĒLE, es, ὑδροκήλη, hernia, der Bruch. Martial. *Dicentem tumidas in hydrocelas*, lib. 12. Epigr. 84.

¶ Hydrocelicus, hydrocele laborans, Plin. lib. 30. cap. 8. *Hydrocelicis ſtelliones prodeſſe tradunt*, den gebrochenen.

HYDROLAPATHUM, lapathi genus in aqua naſcens. Waſſerampffer / Plinio lib. 20. cap. 21. ὑδρολάπαθον.

C HYDROMĔLI, neut. indeclin. ὑδρόμελι, aqua mulſa, quam & μελίκρατον Græci dicunt, melicratum, Meth von Honig / à μέθη, *ebrietas.*

HYDROPHŎBUS, ὑδροφόβος, qui aquam formidat. Miſerrimum genus morbi, quo qui laborat, a rabido nimirum cane vulneratus, & ſiti & aquæ metu pariter cruciatur, Celſus lib. 5. cap. 27.

¶ Hydrophobia, ipſe morbus, apud Celſum. d. l. Plutarchus Sympoſ. 8. probl. 9. Hydrophobiam & Elephantiaſin morbos fuiſſe novos Aſclepiadis tempore, qui ſub Pompejo M. Romæ in arte Medica claruit, ex ſententia Athenodori Medici teſtatum fecit; ubi ſimiles morbos ex cauſſis diverſis poſſe noviter oriri diſputat. Ejus remedium eſſe nullum ſcribit Ovidius ex Ponto lib. 1. epiſt. 3 v. 23

Tollere nodoſam neſcit Medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Sed vide mihi Hieron. Mercurialem, de hoc morbo diſſerentem lib. 1. Var. Lect. cap. 2.

HYDROPS, ōpis, maſc. gen. ὕδρωψ, aqua intercus, die Waſſerſucht. Horat. lib. 2. oda 2

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops.

¶ Hydrōpiſis, ὑδρωπισις, idem. Plin. lib. 20. cap. 1. extr.

¶ Hydropicus, ὑδρωπικός, Waſſerſüchtig. Horat. lib. 1. Epiſt. 2. v. 34 *Si nolis ſanus, curres hydropicus, & ni*
D *Poſces ante diem librum cum lumine &c.*

Plinius lib. 21 cap. 20 *Polium propinant hydropicis incipientibus in vino decoctum.*

HYDRUS, Hydruntis: & *Hydruntum*, alia forma. Priore uſus eſt Cic. ad Attic. 15. epiſt. 21 *Ego jam deſtinaram, Hydruntem quidem:* poſteriore Plinius lib. 3. cap. 11, *Hydruntum, ad diſcrimen Ionii & Adriatici maris, qua in Græciam breviſſimus tranſitus.* Oppidum nempe Calabriæ eſt, portu adverſus Græciam nobiliſſimum, hodie *Otranto.*

Hyems, Hyemalis, Hybernus, Hybernare &c. vide in *Hiems.*

HȲLA vel Hylas, æ, Ὕλας, comes Herculis fuit, cui in finibus Joniis amiſſo, cum in fonte periiſſet, ſacra inſtituit, in quibus nomen ejus crebro appellabatur, ad quod Virgil. reſpexit, Eclog. 6.

Ut littus Hyla, Hyla omne ſonaret.

Vide ibi Servium. Totam fabulam eleganter deſcribit Propert. lib. 1. Eleg. 20. Vide etiam Theocriti Idyllion 13, quod inſcribitur *Hylas.*

HYLE, ſilva, Hyles autem nomine Attejus Philologus quen-

 dam

dam variæ eruditionis librum inscripsit, ut Suetonius auctor est de Illustr. Grammat. cap. 10. Ita Latino nomine alii opera sua, in quibus variæ diversæque res tractatæ essent, *Silvas* vocarunt. Vide infra *Silva*.

HYMEN, ĕnis, in natura muliebri membranula, quæ, ut Scalig. lib. 1. Poët. cap. 50 loquitur, scinditur virginibus primo quoque Veneris tentamento & aditu. Cæcilius apud Nonium: *Hymenem Virginis, nisi mirum est, deintegravit.* Sed neque Stephani fragmenta vet. poetarum, neque Merceri, aut Godofredi Nonius aliter, quam *Nomen virginis* habent, quod suspicatur Mercerus vertendum esse in *Novem virgines*. Excerpta ex Veteribus Lexicis cap. 1, *Membranum*, ὑμήν.

¶ Hinc Hymen dictus nuptiarum Deus, Uraniæ filius: Qui Latinis *Thalassius* sive *Thalasius*, de quo Livius lib. 1. cap. 9. Statius lib. 1. Silv. 2. v. 238

Quærit Hymen thalamis intactum dicere carmen.

¶ Hymĕnæus ipse Deus nuptialis. Catullus 62

Hymen ô Hymenæe: Hymen ades ô Hymenæe.

Sed *Hymenæi* nomen Servius a puero quodam ab Hespero adamato; vel juvene Atheniensi ducendum putat, qui inter bella sævissima liberavit virgines. Quo factum, ut tanquam liberator virginitatis à nubentibus invocaretur. Vide eum in Ecl. 8. & Æneid. 1. præcipue verò 4. Æneid. Virgilii. ¶ 2. Carmen nuptiale, quod canebatur sponso jam sponsæ accumbenti. Stat. lib. 2. Silv. ult. v. 87

B

Et vestros Hymenæon ante postes
Festis cantibus ipsa personabo.

Vid. supra *Epithalamium*. ¶ 3. Ipsæ nuptiæ per metonymiam: Virg. 1. Æneidos v. 651 *Pergama cùm peteret, inconcessosque Hymenæos.* Loquitur de Helena.

HYMETTUS, Ὑμηττός, mons Atticæ clarissimus, optimo abundans melle. Martial. lib. 7. Epig 88

Pascat & Hybla meas, pascat Hymettos apes.

¶ Hymettius, Horat. 2 Sermonum Satyr. 2. v. 15 *Sperne cibum vilem, nisi Hymettia mella Falerno*, &c.

HYMNUS, ὕμνος, cantio laudans, Lobgesang / ab ὑμνέω, laudo. Sophoclis Scholiastes in Elect. ὕμνος κυρίως ἡ εἰς θεὸν ᾠδή, id est, *hymnus proprie carmen in Dei laudem*; sed idem inibi addit: παρὰ ποιηταῖς ἁπλῶς ἡ ᾠδή, id est, *à Poëtis simpliciter carmen* appellatur: neque à Poëtis solum, nam Athenæus quoque ἐπιθαλάμιον vocat γαμικὸν ὕμνον. Proprie tamen de divinis laudibus. Prudentius præfatione Cathemer. v. 37

Hymnis continuet dies,
Nec nox ulla vacet, quin Dominum canat.

Et carm. 4 Cathemer. sive Ante cibum, v. 75

Grates reddimus, & sacramus hymnos.

C

¶ Hymnifer Ovid. in Metam. 11. v. 58 de discerpto Orpheo:

- - *hymniferos inhiat divellere vultus*,

Scilicet *anguis*. Sed suspectus versus Heinsio est, quem videas.

¶ Hymnŏlŏgus, qui hymnos canit. Firmicus lib 3. cap. 6. num. 9 *Sol in nono loco ab horoscopo constitutus fabricatores deorum facit*, - - *sive templorum conditores, aut hymnologos.*

¶ Hymnire Prudentius Latine ex ὑμνεῖν formavit. Passione enim Calagurritarum sub fin. cecinit:

State nunc, hymnite, matres, pro receptis parvulis.

HYOSCYAMUS, Ὑοσκύαμος, herba nota & nocentissima, cujus semen comestum, soporem, insaniam & mortem aliquando pueris adfert. Latine vertas, *Fabam suillam*; propterea quod apri post ejus esum convellantur. Vocant & *herbam Apollinarem*, Germanis est, Bilsen oder Bilsenkraut. De

¶ *Hioscyamino oleo*, Plin. lib. 23. cap. 24.

HYPAETHRUS, a, um, seu Hypæthrium, ὑπαίθριον, locus seu ædificium sub æthere, ein Lufftgebäue unter dem Himmel / so unbedeckt / Altan. Vitruvius lib. 1. cap. 2 *Jovi, Fulguri, & Cælo, & Soli, & Lunæ ædificia sub divo, hypæthraque constituuntur.* Idem lib. 5. cap. 9. extr. *hypæthræ ambulationes:* & paullo ante eodem cap. *in apertis hypæthrisque locis.*

HYPALLĂGE, ὑπαλλαγή, figura Poëtica nota, inversio sententiæ est, quæ verborum ordinem & structuram ita invertit, ut contrario plane modo referri aliquid videatur, quàm res se habet. ut, *Dare classibus Austros*, Virg. 3. Æneidos v. 61.

D

HYPĂNIS, fluvius Sarmatiæ. Virg. 4. Georgicorum v. 370

Saxosumque sonans Hypanis, Mysusque Caicus.

Adde Ovid. 15. Metam. v. 285. Cicero Tuscul. 1. cap. 39 *Apud Hypanim fluvium, qui ab Europæ parte in Pontum influit*, &c. Videtur idem esse, qui *Bog* hodie appellatur, per Podoliam in Pontum Euxinum decurrens.

HYPĒNEMIUM ovum, ὑπηνέμιον ᾠόν, ovum irritum Plinio dicitur lib. 10. c. 58 extremo, & Varroni lib. 2. de RR. cap. 1. ein Windey / ex quo nihil gignitur.

HYPERBĂSIS, & Hyperbăton, ὑπέρβασις, ὑπέρβατον, transgressio seu confusio, id est, turbatus ordo Syntaxeos, ut, Virg. 1. Æn. v. 108 *Tres Notus abreptas in saxa latentia torquet, &c.*

Idem 2. Æneidos v. 348

- - - *Juvenes, fortissima, frustra,*
Pectora, (si vobis audentem extrema cupido
Certa sequi,) quæ sit rebus fortuna videtis,
Excessere omnes adytis, arisque relictis,
Dii, quibus imperium hoc steterat, &c.
- - - *Succurritis urbi*
Incensæ. - - -

Ordo est: *Juvenes fortissima pectora, Quæ sit rebus fortuna videtis, Excessere omnes adytis aruque dii, quibus, &c. Frustra igitur succurritis urbi incensæ, Sed si me audentem extrema, cupido certa est, sequi, &c.* Plures habet species, ut *Anastrophen, Parenthesin, Tmesin*, σύγχυσιν, seu *Confusionem*, & *Hysterologiam*, seu ὕστερον πρότερον, de quibus singulis vide suo loco.

HYPERBŎLE, ὑπερβολή, Latine *excessus*, formula orationis est, veritatis fidem excedens. An sit communis Troporum affectio disquirit Corvinus in Dub. Rhetor. fasc. 8. dub. 4. An mendacii Species, Hackspanus Miscell. p. 202. seqq. qui hyperbolicas locutiones etiam in sacris occurrere ostendit. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orator. p. 229. seqq. Quintilianus *audacem* vocat *ornatum*, ut, *fugit ilicet ocius Euro.*

Et lib. 7. Æneidos sub fin.

Ille vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas,
Vel mare per medium, fluctu suspensa tumenti,
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

¶ Hyperbolice, ὑπερβολικῶς, also / daß man der Warheit sparet. Græce Cicero ad Attic. lib. 5. epist. ult. *Non ὑπερβολικῶς, sed verissime loquor.* Adde lib. 6. epist. 2.

HYPERBŎREI, Ὑπερβόρεοι, montes fabulosi Scythiæ. Vide tamen quæ de Hyperboreis gentibus scripserunt, Mela lib. 3. cap. 5. de Scythia, Strabo, Plin. Herodotus, & alii.

¶ *Hyperboreæ glacies*, adjective, apud Virg. 4. Georg. v. 517.

HYPERBERETAEA, ὑπερβερεταῖα, dicebantur serotina, quæque vix tandem advenirent, Spätlinge. Et ὑπερβερεταῖοι, comperendinatores. Quod apud Macedones ultimus anni mensis diceretur, ὑπερβερεταῖος, qui nobis October est juxta Suidam, vide Chiliadas.

HYPERCATALECTĬCUS versus, seu hypercatalecticum metrum, vel carmen ὑπερκατάληκτικόν, quod pluribus, quam una, abundat syllaba, vide *Catalecticum*.

HYPERĬCON, Ὑπερικόν, Hypericum, herba nota, S. Johannißkraut.

HYPERIDES, Ὑπερίδης, ex præcipuis fuit oratoribus Atheniensibus. Scripsit orationes multas, Suida teste, quæ temporum injuria perierunt. Interfectus est ab Antipatro lingua excisa, teste Plutarcho, in Demosthene.

HYPERĪON, Ὑπερίων, Sol poëtis est. Ovid. 1. Fastor. v. 385

Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum.

¶ Hyperiŏnius, adjectivum, ut *Hyperionius currus*, Valer. Flacc. lib. 2. v. 34. Et Silius lib. 15 v. 214

Iamque Hyperiona lux septima lampade surgens.

Et Avienus Phænom. v. 396

Hic Hyperionii flagrat via Solis.

HYPERMNESTRA, Ὑπερμνήστρη, Danai filia, ex L. filiis, quæ sponsos suos prima nocte interemerunt, Hypermnestrâ solâ exceptâ, quæ sponso suo Lino (aliis Linceo) pepercit, vide *Danaus*.

HYPERMĔTER, seu Hypermetrus. Ὑπέρμετρος versus abundans syllaba, in vocali vel *M* terminatâ, quæ in principium sequentis, quam a vocali incipi necesse est, cogitur, ut,

Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem
Et foliis undam, &c. Georgic. 1. v. 295.

Item: *Omnia Mercurio similis vocemque coloremque,*
Et crines flavos, &c. Æneid. 4. v. 558.

HYPHEN, ὑφέν, subunio, seu copulatio in pronunciatione duarum dictionum, ut, *Heri semper-lenitas, Ante-malorum, &c.*

HYPERTHYRUM, n. 2. Vitruvius lib. 4. cap. 6 *Hyperthyra ad eundem modum componantur.*

¶ Hyperthyris, idos. Idem Vitruvius dicto loco: *in Doricis hyperthyridibus.* Vide Lex. Vitruvian.

HYPŎCAUSTUM, Ὑπόκαυστον, Latine *vaporarium*, ab ὑποκαίειν, succendere. Germanis proprie est, Badestuben / Schweißbad. Statius lib. 1. Silv. Carm. 5. v. 59

Tenuem volvunt hypocausta vaporem.

HYPOCHONDRIA, orum, n. 2. das Weiche an der Seiten.

HYPOCRISIS, Ὑπόκρισις, alienæ personæ simulatio. ¶ Est concinna vocis moderatio & gestuum repræsentatio rebus, de quibus agitur, ex amussim respondens; Ea utramque facit paginam in Oratoriâ, ipso Demosthene censente. Nam cum interrogaretur, quidnam esset in dicendo efficacissimum, respondit, ἡ ὑπόκρισις. Tertio deinde & tertio interpellatus, idem dixit, pæne totum se illi debere confitendo. vid. Val. Max. lib. 10. cap. 10.

¶ Hypocrĭta, simulator, histrio, ut in dicto Demosthenis, ὑποκριτὰς δεῖ κρίνειν ἐκ τῆς φωνῆς, &c. Vide Histrio, itemque Torrentium ad Horatium lib. 1. epist. 18. v. 44. & ad Suetonium Nerone cap. 19.

¶ 2. Quoniam autem qui pietatem, aut probitatem, quâ nihil habent minus, simulant, alienam revera agunt personam, ideò & ipsi *hypocritæ* dicuntur, Heuchler / Schein-Christen.

¶ 3. Et

¶ 3. Et hypocrisis, Gleißnerey / Heucheley.

Hypodidascalus, vide *Didascalus.*

HYPOGEVM, Ὑπόγειον, ein Keller / Gewölbe unter der Erden / apud Petronium, & Vitruvium lib. 6. cap. 11. pr. ¶ 2. Hypogeorum appellatio complectitur cellas vinarias, carnarias, olearias, penuarias. Budæus.

HYPOMNEMA, Ὑπόμνημα, neut. commentarius, commentatio, interpretatio, Eine Erklärung oder Auslegung. Cicero filius ad Tironem lib. 16. famil. Epist. extr. 21 *Multum mihi eripitur opera in exscribendis hypomnematis.*

HYPOMOCHLIVM, quod vecti subjicitur; vocabulum artis stathmicæ & motoriæ. Vitruvius lib. 10. uno capite 8 & Græce ὑπομόχλιον, & Latine *Hypomochlion* scripsit. Μόχλιον autem vectis est.

HYPOTHECA, Ὑποθήκη, pignus, ein Unterpfand. Marcianus Lege 5. Dig. de Pignorib. *Inter pignus & hypothecam tantum nominis sonus differt.* Add. Valla lib. 6. cap. 57. Utitur Cicero lib. 13. famil. epist. 56, *Cures velim ut aut de hypothecis decedat, &c.* Daß er von den Pfanden abstehe.

¶ *Hypothecarius creditor*, der Geld auff Pfand leyhet / Ulpianus Lege 1. § 3. Dig. de Separationib.

HYPOTHESIS, Ὑπόθεσις, definitum, caussa; sic enim in Topicis Cicero. der Grund / oder Handel / oder Inhalt. ¶ 2. Sed aliud tamen, ὑπόθεσις, Ciceroni est ad Attic. lib. 14 epist. ultima: *ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamque præ se ferunt, clarissimum interfectum, totam Rempubl. illius interitu perturbatum, &c.* ubi ὑπόθεσις, idem est quod σχῆμα, πρόφασις, prætextus, occasio, velamen. *ὑπόθεσιν hanc habent, &c.* Sie haben diesen Schein / und wenden ihn für / rc. Vide infra de *Thesi* & *Hypothesi.*

¶ Hypotheticus, ὑποθετικός, ut, *Prologus hypotheticus.* vide *Prologus.*

HYPOTYPOSIS, si Latina scribas literatura; ὑποτύπωσις, figura sententiarum est, quæ & ὑπογραφὴ & διατύπωσις dicitur, descriptio scilicet viva rerum, cognata χαρακτηρισμῷ. Cicero vocat *subjectionem sub adspectum*: Fabius, *Formam rerum expressam verbis.*

HYPOZEVXIS, Ὑπόζευξις, figura locutionis est, cum diversæ clausulæ singulis verbis redduntur. Virgil. 10. Æn. v. 149

Regem adit, & regi memorat nomenque genusque:
Quidve petat, quidve ipse ferat, Mezentius arma,

A *Quæ sibi conciliet, &c.* Vide *Zeugma.*

HYPSIPYLE Thoantis filia, regina Lemni, quæ quum reliquæ mulieres illius insulæ viros omnes interemissent, sola patrem servavit, &c. de ea Statius in Thebaid. lib. 5. & 6. & Propert. lib. 1. eleg. 15. & Ovid. in Epist. Heroid. 6.

HYRCANIA, Ὑρκανία, regio Asiatica, dicta ab Hyrcana silva, quæ pardis, pantheris & tigribus abundat. Lactant. lib. 5. cap. 11 *Quis Caucasus, quæ India, quæ Hyrcania tam immanes, tam sanguinarias unquam bestias aluit?* Virgilius 4. Æneid. v. 367

Hyrcanæque admorunt ubera tigres.

Mare Hyrcanum, quod & *Caspium* dicitur. *Hyrcanos canes*, ut *nobile genus* commendat Cicero 1. Tuscul. cap. 45.

HYRTACVS, Trojanus, Nisi pater, unde is *Hyrtacides* Virgilio dicitur lib. 9. Æneid. v. 177. &c.

HYSGINVM, Ὕσγινον, sive *Huginus color*, coccineo similis. Plinio lib. 21. cap. 26. Röthe / Braunroth.

HYSSOPVS, fœmininum, & Hyssopum neut. Ὕσσωπος, herba, Eisop / Isopen. Colum. 7. cap. 5. Plin. 25. c. 11.

¶ Hyssopites, æ, mascul. ὑσσωπίτης, vinum factitium ex hyssopo, Isopenwein. Columell. lib. 12. cap. 35.

HYSTASPES pater regis Persarum Darii.

¶ Item Darii filius. Vide Herodot.

HYSTEROLOGIA, ὑστερολογία, &, ὕστερον πρότερον, ordo in oratione præposterus, cum scilicet quod primum dici oportuit, B secundo loco ponitur, wenn das Hinterste zuförderst / und wiederum gesetzt wird / ut Æneid. 3. v. 662

Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit,

Prius enim ad æquor venitur, quàm fluctus tanguntur. Virg. 4. Æn. v. 6 *Postera Phœbea lustrabat lampade terras,*
Humentemque aurora polo dimoverat umbram.

Prius enim est ut noctis umbra discedat, deinde sol oriatur. Frequenter hac figura usus Homerus est. Unde Cicero lib. 1. Attic. Epist. 16 *Respondebo tibi*, ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς.

HYSTRIX, icis, fœmin. 3. Ὕστριξ, animal ex erinaceorum genere, quod forma sit illi non absimilis, quanquam corpore longe major, quin ut longioribus aculeis firmioribusque, & missilibus. ein Stachel-Schwein. Plin. lib. 8. cap. 35. Penultimam in obliquis corripit Calpurnius Ecloga 6. v. 13

Venit & hirsuta spinosior hystrice barba.

¶ Hystriculus, diminutivum. Salmasius Tertulliano vindicavit de Pallio c. 4. p. 47. Adde commentarium ejus p. 285.

I.

LITERA, vocalis Latina, quam *jota* Cicero vocat libro 3. de orat. *Literam longam* appellat Plautus Aulular. act. 1. sc. 1. extr. Vide Scalig. de caussis Latinæ linguæ lib. 1. cap. 40. & Just. Lipsium de rectâ pronunciatione Latinæ Lingv. cap. 8. Sonum exilem habet. ¶ 2. Fit interdum consonans vel simplex, ut, *Juno, Juppiter, juro, adjuvo.* ¶ 3. Vel duplex, ut, *major, pejor, ajo, ejus.* ¶ 4. Veteres nonnunquam in *u* mutaverunt, pro *decimo, maritimo, optimo; decumum, maritumum, optumum* pronunciantes, quemadmodum id ex vetustis exemplaribus, Plinii, Livii, & Ciceronis apparet. Quin & *here* pro *heri*, & *mage* pro *magis* dixerunt, *i* in *e* converso. Juvenal. Satyr. 3. v. 23

Res hodie minor est, here quam fuit, &c.

Ennius apud Gellium lib. 20. cap. 10

Non ex jure manus consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, &c.

IACCHVS, Ἴακχος, *Bacchus* in mysteriis (vide supra *Eleusis*) dicebatur, ab ἰαχέω, vel potius, ἰακχέω, clamo. Virgil. pro vino posuit, eclog. 6. v. 15

Inflatum hesterno venas, at semper, Iaccho.

IACEO, jacere, cubare, prostratum esse, liegen. ut *Jacere humi*, Cic. 1. in Catil. cap. 10. *Strata jacent sub arbore poma*, Virgil. ecl. 7. v. 54. Sed *studia jacent*, id est, in nullo sunt pretio, frigent, seyn ungeacht / und liegen in Verachtung. De quibus Cic. 1. Tusc. cap. 2 *Jacent ea semper, quæ apud quosque improbantur.* Idem in Philipp. 10. cap. 7 *In pace jacere, quàm in bello vigere maluit*, hoc est, ignobilem & obscurum in pace se esse voluit. Plautus *Jacere in occulto*, dixit in Trinummo act. 3. sc. 2. v. 38, *In occulto jacebis, cum te maxime clarum voles.* Tale & Ovidii illud est lib. 1. Fastor. v. 217

— — — — — *dat census honores,*
Census amicitias, pauper ubique jacet.

¶ Jacere etiam dicuntur, qui in morbo cubant. Statius 2. Silv. 1. v. 155 — — *sed non mors lenta jacentis*
Exedit puerile decus.

Inde languidi atque infirmi; & sic ignavi etiam, *jacere* dicuntur. Cicero in Catilin. 2 sub finem: *Ex illo, quàm valde illi jaceant,* *intelligere possumus.* Tibullus lib. 1. Eleg. 4

Quam jacet, infirmæ venêre ubi fata senectæ,
Qui prior Elæo carcere missus equus.

Claudianus lib. 1. de raptu Proserp. v. 96

— — *an forte jacentes,*
Ignavosque putas?

¶ Jacere, de situ. Cornel. Nepos in Datame cap. 4 *Hæc gens*
C *jacet super Ciliciam.* Idem Eumene cap. 3 *jacet inter Taurum montem, & Hellespontum.* Et Virg. Æn. 6. v. 795 *Jacet extra sidera tellus.* ¶ Usurpatur & de mortuis. Petronius: *Ipsum te jacentis corpus admonere debet, ut vivas.* Phædrus lib. 1. fab. 25 *rupto jacuit corpore.* Ubi Cl. Schefferus annotavit, usurpari de iis, qui violenta morte pereant, quod egregiis ibi exemplis illustratum vides. ¶ *Jacere* etiam de mari tranquillo & nullis auris commoto dicitur, quod *stare* Virgilio est Ecloga 2. Valerius Flaccus lib. 3. v. 732

Flumina conticuêre, jacet sine fluctibus æquor.

Lucanus lib. 3. v. 523

— — *pacemque tenentibus Austris*
Servatum bello jacuit mare.

Et lib. 5. versu 432

— — — — — *terraque relicta*
Non valet ipsa sequi puppes, quæ vexerat, aura.
Æquora lenta jacent.

Similiter Horatius lib. 1. Carm. ode 12. v. 32 *Undam recumbere* dixit.

Composita.

¶ Adjăcere, an einem Dinge liegen / an etwas stossen. Livius lib. 2. cap. 49 *Tuscus ager Romano adjacet*, Beider Feld stossen an einander. *Adjacere mari*, Corn. Nep. Timotheo cap. 2. an
D der See liegen.

¶ Circumjacere, ab Jaceo, herum liegen. Livius 37 cap. 54 *Lycaonia, Phrygia utraque, & Pisidia omnis, & Chersonesus, quæque circumjacent Europæ, in vestra sunt potestate.*

¶ Interjăcere, dazwischen liegen. *Campus interjacet urbi, & urbem*, sic diverse construitur. Plin. lib. 5. cap. 4 *Regio, quæ duas Syrtes interjacet.* Columella lib. 11 cap. 3 post princ. *spatium quod sulcis interjacet.* Plin. Jun. Panegyr. cap. 14 *Vastitas interjacentis soli.*

¶ Præjăcere, dafür liegen. Plin. lib. 3. cap. 4 *Oppida rara, præjacentibus stagnis.* Tacitus cum Accusativo junxit Annal. 12

nal. 12 cap. 36 *Stetére in armis Prætoriæ cohortes, campo, qui castra præjacet.* A

¶ Objăcere, für / oder gegen etwas liegen. Idem Tacitus 5. Hist. cap. 6 *A meridie Ægyptus objacet.* Plin. lib. 6. epist. 31 *In ore portus insula assurgit, quæ illatum vento mare, objacens frangat.* Construitur cum tertio casu. Pompon. Mela lib. 2. cap. 3 *Græcia, qua sol occidit, Ionis fluctibus objacet.*

¶ Subjăcere, unter etwas liegen. Plinius lib. 5. epist. 6. in pr. *Tusci* [villa Pliniana] *Apennino, saluberrimo montium, subjacent.*

¶ Subterjacēre, idem. Alcimus Avitus lib. 1. v. 196

Hic gens ardentem cæli subterjacet axem.

IACIO, jeci, jăcĕre, werffen. *Jacere in sublime*, in die Höhe treiben oder werffen / Plin. lib. 11. cap. 2. *Jacere fundamenta novæ domus*, Sueton. Caligul. c. 22. einen Grund legen. *Grammatica nisi fideliter oratori futuro fundamenta jecerit, &c.* Quintil. lib. 1. cap. 4. Cicero metaphorice dixit lib. 10. epist. 29 *jeci fundamenta pacis*, den Anfang machen zum Frieden. *Jacere aleam*, wagen auff Glück / wie es gerathen will / vide *Alea.* *Si crebro jacias, aliud jeceris.* Ἂν πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖς. Hoc est, Iterum atque iterum aliquid tentatum, feliciter aliquando cadet: Quod Germani dicunt, geräth es nicht zum ersten / so geräth es doch zum andern mahl. ¶ *Jacere verba* est loqui. Propert. lib. 2. El. 1. extr. *Taliaque illacrymans mutæ jace verba favillæ.* Et Ovid. 2. Fast. v. 590 *Et jacit in medio talia verba choro.* Livius lib. 2. cap. 12 *Cum Rex circumdari ignes minitabundus juberet, nisi expromeret propere, quas insidiarum sibi minas per ambages jaceret:* id est, loqueretur. ¶ Apud Tacitum *jacere sermones* est spargere rumorem, eine Rede aussprengen. Aliquando id & absolute *jacere* significat. Livius lib. 6. c. 14 de Manlio, *Thesauros Gallici auri occultari a patribus, jecit.* B

¶ Est & projicere. *Scuta jacere, fugereque*, Plautus Trinum. act. 4. sc. 3. v. 27.

¶ Jactus, nomen, ein Wurff. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 7. v. 20 *Si illud quod est maxime opus, jactu non cadit, &c.* so das der Wurff nicht giebt. *Jactus fulminum*, Cicer. 3. Catil. cap. 8. das Einschlagen des Wetters. *Extra teli jactum esse*, Curtius lib. 3. cap. 10. pr. Et, *ad teli jactum pervenerant*, ibidem cap. 11. pr.

¶ Jactura, ipse jaciendi actus, seu jactio proprie: deinde damnum a consequenti. Nam quæ abjicimus, eorum facimus damnum. Schaden / Verlust. Videturque maxime *jacturæ* vox ea significare damna, quæ jactis in mare mercibus facimus, ut ex tempestate servemus navem. Sallustius Oratione postrema ad Cæsarem cap. 14 extr. *Videntur quasi magnæ navis onera esse, ubi salvi pervenire visi sunt: si quid adversi exortum est, de illis potissimum jactura fit: quia precii minimi sunt.* C Et Seneca epist. 1 *Turpissima est jactura, quæ per negligentiam fit.* Vet. Gloss. *Jactura*, ἀποβολὴ, βλάβη, ἐκβολὴ, ζημία. *Facere jacturam*, Schaden leiden. Cic. 2. de Fin. cap. 24 *Si jacturæ rei familiaris erunt faciundæ, labores suscipiendi, adeundum vitæ periculum; ne tum quidem te respicies.* Sed *Afferre jacturam*, Columella lib. 1. cap. 1. Schaden bringen. *Rei familiaris jactura*, Cæs. 7. Gall. B. cap. 64. quod Hirtius de B. Alex. c. 49 pluraliter dixit, *jacturas & detrimenta rei familiaris*, sicut & Gell. lib. 2. c. 27. *jacturarum damnorumque corporis contemtor.*

¶ Jacto, jactare, frequentativum. *Jactare talos*, sicut Cicero 2 de Divin. cap. 21 *jacere talos*, dixit, mit Würffeln spielen. *Jactare faces ardentes in vicinorum tecta*, Idem de Aruſp. R. c. 18. *Jactare minas*, mit Dräuworten um sich werffen / Idem pro Quintio cap. 14. Et, *Probra in aliquem jactare*, Livius lib. 29. cap. 9. Schmehwort auff einen treiben. *Jactari tempestate, fluctibus, undis, æquore*, Æneid. 1. v. 29 & 442. vom Ungewitter hin und wieder getrieben werden. Unde & *jactari*, dicuntur, qui æstuant, animique dubii sunt. Plautus Trinummo act. 3. sc. 2. v. 59 *Nolo te jactari diutius.* ¶ 2. Jactare, est de aliqua re multum sæpiusque verba facere; item ausschreyen / laut machen. Virg. Ecl. 2. pr. D

... — *ubi hæc incondita solus,*
Montibus & silvis studio jactabat inani.

Cæsar lib. 1. de bello Gallico cap. 18 *sed, quod pluribus præsentibus eas res jactari nolebant, celeriter consilium dimittit.* Petronius: *Dum hæc taliaque jactamus inhorruit mare.* IACTAMVS, id est, fabulamur, sermocinamur. Suetonius Augusto cap. 12 *Dicta factaque quorundam calumniatus, quasi alii se puerum, alii ornandum tollendumque jactassent:* id est: Subinde dixissent. Et Livius lib. 22 cap. 23 *sæpius jactata in senatu re*, offt erinnert und vorgetragen. ¶ Hinc *jactare se*, est multum de se gloriose dicere, cujus locutionis exempla passim exstant. Unum sufficiat, quod simul syntaxin edoceat. Cic. Verr. 6. cap. 21. pr. *Jactat se jamdudum de Calidio.* ¶ Est & *jactare* πομπεύεσθαι, id est, ostentare se, seu facere aliquid in oculis hominum, affectandæ gratiæ vel gloriolæ caussa, pravieren / sich sehen lassen. Cicero in Catilin. 2. c. 9 *Sed tamen hi sunt coloni, qui se insperatis repentinisque pecuniis sumtuosius insolentiusque jactarunt.* Livius lib. 39. c. 43 *Placentiæ famosam mulierem, cujus amore deperiret, in convivium accersitam scribit: ibi jactantem se scorto inter cætera retulisse.* &c. Silius lib. 12 v. 247

Haud secus Oceani rediens Cythereus ignis,
Cum sese Veneri jactat splendore refracto.

Juvenal. Satyr. 1. v. 62

Ipse lacernatæ cum se jactaret amicæ.

Parere, id dixit Cato in Distichis. ¶ *Jactare* etiam satagere est, & multum laborare in aliqua re, geschäfftig seyn. Cicero lib. 2. ad Fam. Epist. 15 *Sed tamen ipsa Repub. mihi nihil est carius: in qua tu non valde te jactas.* Idem 4. in Catil. c. 5 *Sancit in posterum, ne quis hujus supplicio levando se jactare, & in perniciem Reipubl. popularis esse possit.* Cœlius lib. 8. ad Fam. Ep. 10 *Curionem video se dupliciter jactaturum: primum ut aliquid Cæsari adimat: deinde ut aliquid Pompejo tribuat.* Sic *Jactare ingenium*, Quintilian. lib. 3. c. 2. ¶ Jactare etiam projicere, ut *Jactare pecunias suas*, Paullus lege 25. pr. Dig. de probat. & præsumt. verschlaudern.

¶ Jactans, jactantior. Plin. lib. 3. epist. 9 *Jactantes & gloriosæ epistolæ.* Quintilian. lib. 11. cap. 1 *Commoveaturne quisquam ejus fortuna, quem tumidum ac sui jactantem videat.* Horatius lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 50 *Jactantior hic paullo est.* Ruhmredig. Statius lib. 9. v. 559 *multum aliis jactantior.* Et apud Spartianum Hadriano cap. 17 *jactantissimus amator.*

¶ Jactitare, frequent. Livius lib. 7. c. 2. *Juventus inter se more antiquo ridicula versibus jactitare cœpit.* schertzen.

¶ Jactantia, das Rühmen / Ruhmredigkeit. Quintilian. lib. 1. cap. 6 *Abolita atque abrogata retinere, insolentiæ cujusdam est, & frivolæ in parvis jactantiæ.* Et cap. 8 ejusdem libri, sub fin. *Persequi, quod quisque vel contemtissimorum hominum dixerit, aut nimiæ miseriæ, aut inanis jactantiæ est.*

¶ Cicero *Jactationem* dixit, ac sic definit 4. Tusc. cap. 9. *Jactatio est voluptas gestiens, & se efferens insolentius.* Sic *Jactatio eruditionis*, Quintil. lib. 1. cap. 5. Praleren. At proprie *jactatio maris*, Cic. pro Muræn. cap. 2 & *modica jactatio corporis*, Idem in Oratore cap. 25. *Jactatio lapidum*, Hyginus lib. 2. Astron. cap. 28.

¶ Jactatus, ûs, nomen, ut, *jactatus maris*, apud Plin. 14. c. 18. id est, agitatio; *pennarum*, Ovid. 6. Met. v. 703. ubi pl. *jactatibus*, Schwimmen der Flügel.

¶ Jactanter, cum ostentatione, ambitiose, adv. Pralerhafftig. Ammian. Marcell. lib. 27. cap. 2 *Minæ jactanter sonantes.* Tacitus lib. 2. annal. cap. 77 *Periisse Germanicum nulli jactantius mœrent, quam qui maxime lætantur.* Et lib. 3. Histor. cap. 53 *Literas ad Vespasianum composuit jactantius, quam ad principem.* Prudent. Hamartig. v. 170 *ostentat jactantius.*

¶ Jactator, ein Prahler / Rühmer. Sueton. Claud. c. 35 *jactator civilitatis.* Quintilianus de Cicerone lib. 11. cap. 1. *Rerum a se gestarum major, quam eloquentiæ fuit in orationibus jactator.*

¶ Jactabundus. ut, *mare jactabundum*, hoc est tempestuosum; ungestüm / apud Gellium ineunte lib. 19. Idem lib. 15. cap. 2 *in Græca facundiæ gloria jactabundus.* ruhmredig.

¶ Jactitabundus, idem. Sidonius lib. 3. epist. 13. extrem. *Citra honestatis nitorem jactitabundi.* Ruhmredig / großsprechend.

[¶ *Jactuosus*, quod Nonius semel & iterum ex Ciceronis ad Brutum Oratore cap. 36 inculcat, falsum est, cum MSti libri omnes *Actuosus* illo loco exhibeant. Vide Gruter.]

¶ Jaculum, quære post Composita ab *Jacio.*

Composita a *Jacio* & *Jacto* sunt

¶ Abjicere, hinwerffen / verwerffen. *Cleombrotus, cum ei nihil accidisset adversi, è muro se in mare abjecit, lecto Platonis libro*, Cic. in Tuscul. lib. 1. cap. 34. *Abjicere se ad pedes alicui*, Idem ad Attic. 4. epist. 2. einen Fußfall thun. *Abjicere se supplicem*, Cic. pro Milone c. 36. *Abjicere arma*, Idem 6. fam. ep. 2. vom Krieg ablassen. *Abjicere spem*, desperare. *Abjicere curam, cogitationem*, Cic. lib. 9. fam. ep. 20. *Consilium ædificandi*, Idem 5. ad Attic. ep. 11. & *voluntatem discendi*, nichts lernen wollen / Cicer. 2. Orat. cap. 33.

¶ Abjectio. Cic. in Pison. cap. 36 *Debilitatio atque abjectio animi tui.* Kleinmüthigkeit.

¶ Abjectus, participium & nomen, abjectior, abjectissimus, veracht / verworffen. *Ipsi inter nos abjecti neglectique sumus*, Cicer. 3. Fin. cap. 20. Et 3 Attic. epist. 2. *Plura scribere non possum, ita sum animo perculso atque abjecto*, bestürtzt und kleinmüthig. Et Comp. *animus abjectior*, Idem in Lælio cap. 16. *Mæstioris & abjectioris animi esse*, Liv. lib. 10. cap. 6. Et, *Abjectissimum negotium*, Valer. Max. lib. 3. c. 7. extern. 5. & *abjectissimus homo*, Idem lib. 9. cap. 2. n. 2. ¶ Sumitur & pro victo fusoque & omni spe destituto. Nepos Attico cap. 11 *Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florenti parti, abjecto Bruto Italiaque cedenti, LLS centum millia muneri dedit.*

¶ Abjecte, adverbio, usus est in Tuscul. 2. cap. 23 Cicero. *Hoc, inquit, in dolore maxime est providendum, ne quid abjecte, ne quid timide faciamus*, aus Kleinmüthigkeit und Furcht. Gell. lib. 2. cap. 6 *incuriose & abjecte.* Comparative Dialog. de Orator. cap. 8 *quò sordidius & abjectius nati sunt.* Et, *Se abjectius projicere*, Ammianus dixit lib. 15. c. 2.

¶ Adjicere, addere, zuwerffen / zusetzen / zugeben / hinzuthun.

Cæsar 2. Bell. Gall. c. 21 *Longius aberant, quam quo telum adjici posset.* Horat. 2. Carm. od. 7

Quis scit an adjiciant hodiernæ crastina luci
Tempora Dii superi.

Animum ad aliquid adjicere, pro applicare, dixit Terent. in Eun. act. 1. sc. 2. v. 63. Seinen Sinn auff etwas werffen. *Oculum hæreditati adjicere*, ein Auge auff das Erbe haben / Cic. in Verrem 4. cap. 15. ¶ Poetæ aliquando alterum J. abjiciunt, & pro *adjicere*, *adicere* dicunt. Martial. lib. 4. Epigr. 54 *Nil adicit penso Lachesis.*

¶ Adjectio. Livius lib. 1. cap. 30 *Res Romana adjectione populi Albani aucta.* Idem lib. 38. cap. 15 *illiberalis adjectio*, geringe Zugabe / Zusatz. Symmach. lib. 6 epist. 9 *molitionibus novis aliquot pedum ultra ædificia adjectionem permittere*, lassen weiter hinaus bauen. Et Lege 14 Dig. pr. de Except. rei judic. *nulla adjectione diminutioneque facta.*

¶ Adjectus, ûs, subst. idem. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *cuneorum adjectus aut exemtus.*

¶ Adjectamentum, idem. Lege 242 Dig. de Verb. Signif. *Artemo magis adjectamento, quam pars navis est.*

¶ Adjectivum, nomen est, quod propriis vel appellativis, ad exprimendam qualitatem eorum, adjicitur.

¶ *Adjiciales cœnæ* sacerdotum ideo dicebantur, quod in iis multa extra ordinem, ultraque justa fercula adjicerentur. Ita Beroald. Sed rectius Scaliger Conjectan. in Varron. *Adjicialis*, inquit, *erat, quoties aut inaugurandi alicujus gratia, aut propter aliud quid, puta publicam lætitiam, indicebatur epulum. Idque dicebatur*, epulum, *aut* cœnam adjicere. Tac. Annal. 2, *Rhescuporis sanciendo, ut dictitabant, fœderi CONVIVIUM ADJICIT, tractaque in multam noctem lætitia per epulas ac vinolentiam*, &c. Hæc ille. Vide & Senecam epist. 95. post medium: & Dalechamp. ad Plin. 10. cap. 20. & lib. 29. cap. 4. Argute J. Lips. lib. 4. de Magnit. Rom. cap. 9 *Aditiales* scribendum contendit, sic dictas, quod in *aditu honoris* dari solitæ, &c. Dictæ alias & *adipales* & *pontificiales*, secundum Macrobium. *Adipales* quidem à lautiore apparatu; *Pontificales* ab illis, qui exhibebant.

¶ Amicio (quod huc pertinet; est enim ab *am* & *jacio* quasi circumjicio) vide in A.

¶ Coadjicio, una adjicio. Columella lib. 12. cap. 21 *coadjicitur in binas urnas.* Ita omnes libri.

¶ Superadjicio. Apicius lib. 7 cap. 4 *Ubi offellæ coctæ fuerint, superadjicitur his in foco positis hæc conditura*, &c. Prosper Aquitanicus de Providentia v. 340

Sed superadjecta est generi custodia sancto.

¶ Circumjacere, & Circumjicere, à Jacio, herum werffen. Livius 33, 18. [Grut. c. 2.] *Postquam lævo latere nudato circumjacere hastas in venientem ex transverso hostem conati sunt.* Et lib. 35. c. 4 fin. *Consul sarcinas in medium conjici jussit, & triarios vallum circumjicere.* Idem lib. 9. c. 28 *Ædificia circumjecta muris.* Curtius lib. 3. cap. 1 *circumjectos rigat campos*, id est circumjacentes, die herumliegende Felder.

¶ Circumjectus, Subst. pro Circumjectione. Tertullian. de Pallio cap. 5 *Id ex uno circumjectu licet*, &c.

¶ Circumjectio. Arnobius lib. 2. p. 73 de animabus: *Habitare jussæ sunt has partes, & humani corporis circumjectione vestiri.*

¶ Conjicere, zusammen werffen / zuwerffen. *Tela in hostem conjicere*, Liv. lib. 2. c. 10. & Cæs. 2. Gall. cap. 27. auff den Feind zustürmen. *Conjicere in vincula, carcerem*, Cicer. 7. in Verr. c. 7. in den Thurn hinwerffen. *Conjicere se ad fugam*, Cicer. pro Cœlio c. 27. &, *Hostes in fugam conjicere*, Cæsar lib. 3. bell. Gall. c. 6. Den Feind in die Flucht schlagen. *In pedes se conjicere*, sich auffmachen / und davon treten / Terent. Phorm. 1. sc. 4. v. 13. *Conjicere in lætitiam aliquem*, Idem Heaut. 2. sc. 3. v. 51. Et, *Conjicere se in malum*, sich in Unglück stecken. *Conjicere oculos in aliquem*, Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 57. Tac. Hist. 1. cap. 17. einen ansehen. *Conjicere in aliquem culpam, caussam*, die Schuld auff einen werffen. Hirtius de B Alexandr. c. 49 *In gregum locupletum, simultatum caussæ conjiciebantur.* ¶ 2. Conjicere, abnehmen / muthmassen. Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 11 *Annos sexaginta natus es, aut plus eo, ut conjicio*, wie ichs dafür halte. Et Cicer. de Clar. or. c. 14 *Ex oraculo acute arguteque conjicere.* ¶ 3. *Conjicere alicui somnum*, est conjiciendo interpretari, Träume deuten und auslegen. Tota enim ars conjecturis tantum, non demonstrationibus nititur. Plautus Curcul. act. 2. sc. 2. princ. *Mane sis, dum huic conjicio somnum.* Hinc *conjector* somniorum interpres: & *conjectum* ipsa interpretatio somniorum, de quibus infra.

¶ Conjectio, ein Wurff. Cic. pro Cæcin. c. 15 *conjectio telorum.*

¶ 2. pro Conjectura, ut *conjectio somniorum*, Cic. 2. de Divin. c. 63. Muthmassung.

¶ Conjectus, nomen verbale, quo sæpe Lucretius, aliquando & Quintilianus usus est: etiam Corn. Nepos in Pelopida c. 5 *conjectu telorum confossus est.* Liv. lib. 28. cap. 14 *cum nondum ad teli conjectum venisset.* ein Wurff.

¶ Conjector, qui conjicit. ¶ Item divinator, vates. μάντις, ein Wahrsager / Zeichendeuter. Plautus Amphitr. a. 5. sc. 1. extr. *Ego Tiresiam conjectorem advocabo, & consulam.* Præcipue vero hoc nominis de interpretibus somniorum sumebantur, ut apud Ciceronem lib. 2. Divinat. c. 65 *Defert ad conjectorem quidam, somniasse se* &c. Vet. Gloss. *Conjector*, Ὀνειροκρίτης. Item: Ὀνειροκρίτης *conjector, somni solutor, somniorum interpres.* Quintilianus lib. 3. cap. 6 *Conjectura dicta est à conjectu, id est, directione quadam rationis ad veritatem. Unde etiam somniorum atque omnium interpretes, CONJECTORES vocantur.*

¶ Conjectrix, fœmin. a Conjector. Plaut. Milite a. 3. sc. 1. v. 99 *Conjectrici, hariolæ, aruspicæ.*

¶ Conjectura, das Abnehmen / Vermuthung / Muthmassen. *Conjectura augurari*, rathen / Cicer. ad Atticum l. 2. ep. 9. *Conjecturam facere*, Terent. *Conjecturam capere*, abnehmen. *Conjectura assequi*, errathen. *Conjectura me ducit*, ich habe die Vermuthung / Cic. lib. 9. fam. ep. 2. ¶ Item Interpretatio somnii. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 1. extr.

Potin' conjecturam facere, si narrem tibi,
Hac nocte quod ego somniavi dormiens.

¶ Conjecturalis, e, *Caussæ conjecturales*, Cic. Topic. cap. 11. extr. Sachen / darinnen man nach Vermuthung urtheilet. *Status conjecturalis*, cum de facto controversia, wenn die That geleugnet wird / und auff Vermuthungen stehet / Cic. Topic. c. 25. Et, *Conjecturales artes*, quæ fine suo sæpe carent, quod incertæ sunt & sine fundamento, Celsus præfat. lib. 1.

¶ Conjecturo, conjecturare, est conjecturam facere, colligere. Seneca Quæst. Nat. lib. 7. cap. 29 *Nobis conjecturare illa tantum in occulto licet.* Sed jam olim Joh. Obsopœus observavit, e manuscriptis legendum esse, *& conjectura ire in occulta tantum licet:* quod etiam editione Amstelodamensi, Gronovio accurante, expressum est. Sic etiam noster 2. Quæst. Nat. cap. ult. *cum imus per occulta naturæ.*

¶ Conjectare, frequentativum, idem quod conjicere. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 4. v. 5 *Neque scio quid dicam, aut quid conjectem*, wofür ichs halten soll.

¶ Conjectatio. Plinius lib. 10. c. 75 *Somni quæstio non obscuram conjectationem habet.* Muthmassung.

¶ Conjectatorius. ut *Conjectatoria argumenta*, Gell. lib. 14. c. 3. die in Muthmassungen bestehen.

¶ Conjectanea autem miscella & adversaria notant sive libros, in quos conjectationes nostras referimus. Gellius Præfat. & alibi. v. gr. lib. 6. cap. 2 *Alfenus in Conjectaneorum libro secundo*, &c.

¶ Conjectarium, quod conjici facile potest. Onomasticum vetus: *Conjectarium*, εὔστοχον.

¶ Dejicere, abwerffen / abstossen. *Jugum servile a cervicibus dejicere*, Cic. 1. Philipp. cap. 2. vom Halse abschütteln / von sich werffen. *Dejicere vultum, oculos*, die Augen niederschlagen. *Pudor dejicit vultus*, Valerius in Argonaut. lib. 7. v. 514. At, *a republica oculos dejicere*, Cic. principio Philipp. 1, est curam illius abjicere, nicht achten. *Dejicere album*, Cato cap. 156. de R. R. sich leichter machen. *Dejici de gradu, honore, dignitate, possessione;* seines Ampts / Gutes entsetzet werden. *Dejici de sententia*, Cic. 2. Tusc. cap. 5. von seiner Meinung abgetrieben werden. *Dejicere præsidium*, Philipp. 8. cap. 2. depellere, expugnare. At *Loco quem dejicere*, est, de gradu turbare, einen aus seinem Lager / oder Stande treiben. Quadrigarius apud Gell. lib. 9. cap. 13. *Manlius scuto scutum percutit, atque de loco certo hominem iterum dejicit.* Et, *Dejicere feram*, sternere est, ein Wild fällen. Curt. lib. 7. c. 1 *Ille quatuor millibus ferarum dejectis in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est.* Phædrus lib. 2. fab. 2 *Super juvencum stabat dejectum Leo.* Hinc & *Dejectus*, pro victo atque pro mortuo ponitur. Erlegt. Nepos in Thrasybulo: *In secundo prælio cecidit Critias, dux Tyrannorum, cum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret. Hoc dejecto Pausanias venit Atticis auxilio.* Cæsar lib. 1. de Bello Civ. cap. 46 *Paucisque dejectis reliquos se convertere cogunt.* Lucan. lib. 2. v. 65

— — tot oppressæ dejectis hostibus arces.

Comparativo Tertull. lib. 1. adv. Marc. c. 6 usus est: *Neutrum altero sublimius aut dejectius est.*

¶ Dejectio, ein gewaltsames Anstossen. Cic. pro Cæcin. c. 20. *vim dejectionemque facere.* Item inter pœnas militares Dejectio. Lege 3. § 1 Dig. de re militari, refertur *Gradus dejectio*, i. e. mutatio militiæ in deteriorem, quod ibidem § 5 dicitur: *gradu militiæ dejicitur.* Sed *Dejectio alvi*, apud Celsum sæpe, & absolute *dejectio*, lib. 4. c. 14. pr. qui & in præfat. habet *Dejectionibus laborare*, Durchfall haben.

¶ Dejectiuncula, idem, apud Scribon. Larg. cap. 9. compos. 52. extr.

¶ Dejectus, us, nom. Niederwerffung. Livius lib. 9. cap. 2. de Furculis Caudinis: *angustias dejectu arborum septas invenere*, funden den Wald verhauen. Et Silius lib. 12 v. 189

nec armorumque virûmque
Dejectum sperare valet.

¶ Indejectus, non dejectus. Ovid. 1. Metamorph. v. 288 *Domus indejecta.* nicht nieder geworffen.

¶ Deje-

¶ Dejectare, frequentat. Tertullian. de Pallio c.4 *Non erat satis animi tumens Macedo, ni illum etiam vestis inflatior dejectasset.* A

¶ Disjicere, von einander werffen/ zerstreuen. Virg. 1. Æn. v.128

Disjectam Æneæ toto videt æquore classem.

Sic *Agmina disjecta*, ein zertrennetes Kriegsvolck. Tacitus lib. 2. annal. cap. 45 *Diriguntur acies pari utrinque spe, nec, ut olim apud Germanos, vagis incursibus, aut disjectas per catervas.*

¶ Lucretius frequentativo *Disjectare* usus est lib. 2. v. 553

Disjectare solet magnum mare transtra carinas.

Usus etiam Ammianus est lib. 16. c. 4.

¶ Disjectus, ûs, subst. dispersio. Lucretius lib. 3. v. 941

Major enim turbæ disjectus materiai
Consequitur letho. i. e. atomorum dissipatio.

¶ Ejicere, expellere, extrudere, ausstopffen/ auswerffen. *Ejicere navem in terram.* Vide *Navis.* Ovid. lib. 5. Tristium Eleg. 6. v. 13 *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.*

Et, *Ejicere ex animo*, Cic. pro S. Rosc. cap. 19. aus dem Sinn schlagen.

¶ *Ejectus*, qui ex naufragio in littus appulit. Terent. in Andr. act. 1. sc. 3. in fine,

-- -- navem is fregit apud Andrum insulam,
Is obiit mortem, ibi tum hanc ejectam, Chrysidis
Patrem recepisse orbam, parvam.

Idem act. 5. sc. 4. v. 20

Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum ejectus est, B
Et istæc una parva virgo.

¶ Ejectio, expulsio, Verstossung. Cic. lib. 2. ad Attic. epist. 18 *Tenemur undique, neque jam, quo minus serviamus, recusamus: sed mortem & ejectionem, quasi majora timemus, quæ multo sunt minora.*

¶ Ejectare frequent. Ovid. 5. Metam. v. 353 *arenas ejectat.* Silius lib. 10. v. 277 *-- -- manantem ex ore cruorem*
Ejectans consul.

Et eodem libro v. 320

Sanguineus tumidis in campos Aufidus undis
Ejectat, redditque furens sua corpora ripis.

Iterum Ovid. lib. 2. Metam. v. 231 *ejectata favilla.*

¶ Ejectamentum, ut *Succinum ejectamentum maris est*, Agtstein wirfft das Meer aus/ Tacitus de Germania cap. 45. Etiam Apulejus apolog. p. 297 *maris ejectamenta* dixit.

¶ Ejectitius, adjectivum, quod vel ejicit, vel ejectum est. Plin. 11. cap. 37. sect. 84.

¶ Injicere, hinein werffen. Terent. in And. act. 1. sc. 1. v. 113 *Quæ sese voluit in ignem injicere, servavi*, ins Feuer stürtzen. *Injicere se in medios hostes, in medium agmen*, sich mitten unter die Feinde wagen/ Virgil. 2. Æn. v. 408. *Cogitationem alicui injicere*, Cicero ad Att. lib. 7. ep. 3. einem Gedancken machen. Sic *Curam, formidinem, terrorem, suspicionem, scrupulum*, Cicer. Terent. *Injicere manum alicui*, Livius lib. 3. c. 44. & *in aliquem*, Plaut. Truc. a. 4. sc. 3. v. 49. Hand anlegen. Servius ad illud Virg. 10. v. 419 *Injicere manus Parcæ* &c. C
Usus est, inquit, *sermone juris. Nam* MANUS INIECTIO *dicitur, quoties non exspectata auctoritate judicis, rem nobis debitam vindicamus.* Propert. l. 4. eleg. 6. extr.

Sic noctem paterâ, sic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.

¶ Injectio, Seneca de Constantia sapientis cap. 5. de Stilpone philosopho: *Habebat secum vera bona, in quæ non est manus injectio*, der sich niemand unterstehen/ und einen Eingriff darein thun darff. *Injectiones* quoque eleganter vertit Tertullianus de Pudic. cap. 13, Diaboli νοήματα sive insidiosas machinationes, 2. Corinth. 2. v. 11.

¶ Subinjicere, von unten zu werffen. Seneca Controvers. 13. pr. *Subinjecta manu satelles: Quid moraris? inquit.*

¶ Superinjicio, drüber her werffen. Plin. 17. cap. 20 *Terra superinjecta duorum digitorum crassitudine.* Ovid. 8. Metam. v. 640 *Quo superinjecit textum* &c.

¶ Injectare, Frequentativum, apud Statium legitur in lib. 9. Theb. v. 133, *Ausus erat furto dextram injectare.* Et Silius Italicus lib. 3 v. 183 *Jamque videbatur dextram injectare.*

¶ Interjicere, dazwischen werffen. *Spatio interjecto*, Cæs. 3. Gall. cap. 4. Et, *Paucis interjectis diebus*, Livius lib. 1. c. 58. Rursus Cæsar 1. Civil. cap. 73 *Crebras stationes disponunt equitum, legionariasque interjiciunt cohortes*: quod Tacito lib. 3. hist. c. 79 est *interjectus equiti pedes*, qui ad alias etiam res non inscite transtulit, ut *interjicere moram*, ibid. c. 81. *preces*, *minas* annali 1. cap. 23. D

¶ Interjectus, ûs, darzwischen Werffung/ oder Setzung. subst. ut, *Luna interpositu interjectuque terræ deficit*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 40. extr. Sic, *Interjectu temporis* Tac. 3. annal. cap. 51. *paucorum dierum*, ibid. cap. 67. & *noctis*, lib. 6. cap. 39.

¶ Interjectio, idem, ut, *interjectio verborum*, Quintil. lib. 8. cap. 2.

¶ Objicere, fürwerffen/ fürschieben/ fürwenden. Horat. lib. 1. Epistola 15. v. 62 *Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem. Objicere caput suum furori atque ferro* alicujus, Cic. pro Domo cap. 57. Sed *Objicere aliquid alteri*, criminis loco, est exprobrare, auffrücken/ fürwerffen/ Cic. 1. Tusc. cap. 2 *In qua* [oratione Cato] *objecit, ut probrum, Marco Nobiliori.* Hinc

¶ Objectus, a, um, ut *Diluere objecta*, Quintil. lib. 4. cap. 2. Et, *objecta spe*, id est injecta, Tacit. ann. 4 cap. 60.

¶ Objectus, ûs, masc. & substant. objectio, wenn was entgegen stösset. ut, *objectu montis* Tacit. ann. 4. cap. 67. &, *paludis*, Idem hist. 3. cap. 9. &, *molis*, lib. 5 hist. cap. 14. & pluraliter *molium*, idem lib. 14. cap. 8.

¶ Objectio, Einwurff/ Einrede/ Vorwurff. Ambrosius ep. 27 ad Valentinianum Imperator. de legatione sua ad Maximum tyrannum: *Utinam hoc meum esset, objectionem non timerem, non vererer criminationes tuas.* Et epist. 84 *Omnem illam objectionem repellamus.*

¶ Objectare, freq. idem quod objicere. ut, *caput objectare periclis*, Virgil. 2. Æneid. v. 751. sich in Gefahr wagen. *Aliquem dolo & casibus objectare*, Tacit. ann. 2 cap. 5. Et, *Probrum alicui objectare*, Cic. pro Domo cap. 29. einem was vorwerffen.

¶ Objectatio, Vorwurff. Cæsar 3 Civ. c. 60 *Idque ita esse, cum ex aliorum objectationibus, tum etiam ex domestico judicio atque animi conscientia intelligebant.*

¶ Objectaculum. Varro extremo lib. 3. de Re rust. pro mole aquas cohibente vel admittente.

¶ Objectamentum. Apul. principio Apolog. *objectamenta jurgio prolata*, Vorwürffe.

¶ Objectamen, idem. Vet. Gloss. *Objectamen*, ἔγκλημα.

¶ Projicere, für sich werffen/ hinwerffen. *Arma projicere*, Hirt. 8. Gall. cap. 29. die Waffen hinwerffen. *Diogenes projici se jussit inhumatum*, Cicer. 1. Tuscul. cap. 43. Et, *Foras projicere*, Idem 2. in Catilin. cap. 1. *Ad pedes alicujus se projicere*, Cic. pro Sextio cap. 11. einen Fußfall thun. Horat. in arte Poëtica v. 97 *Projicit ampullas, & sesquipedalia verba.*

Id est abjicit, ἀποθάλλει, negligit magnifice loqui, & verbis minoribus utitur, &c. gelinde Seyten auffziehen. Virg. 6. Æn. v. 436

— -- -- -- lucemque perosi
Projecere animas.

i. e. profuderunt vitam, sine ullo ejus servandi studio, tanquam rei vilis & odiosæ. Sic *aliquem projicere*, est negligere, nullam ejus rationem habere ac curam. Cæsar 1. de Bello Civil. cap. 30 *Queritur in concione, se projectum & proditum a Pompejo.* Et lib. 2. cap. 32 *Nonne extremam pati fortunam paratos projecit ille?* Lucanus 4. v. 516

Projeci vitam comites, totusque futuræ
Mortis agor stimulis.

¶ Projectus, extensus, ut, *Projectum brachium*, Cic. 3. de Orat. cap. 59. ausgestreckt/ ausgereckt. *Projecta atque eminens audacia*, Idem pro Cluent. cap. 65. *Projecta & effrenata cupiditas*, h. e. impudens, eine öffentliche und verwegene Kühnheit/ Cic. pro Dom. c. 44. Comp. usus est Prudentius Romano v. 153

Quid esse vobis æstimem projectius?

Superlativo Tacitus 5. Hist. c. 5 *projectissima ad libidinem gens.*

¶ Projectio, *Brachii projectio*, Cic. in Orat. cap. 18. das Auffwerffen des Arms.

¶ Projectus, substantive, idem. Plin. lib. 17. cap. 12 *Projectu frondis defenduntur.*

¶ Projectare. Plaut. Bacch. 3. sc. 5. v. 38 *Tuis me projectas probris.* Alii *prolectas*, id est, provocas, legunt, id quod forsitan rectius est. Vide Lambinum in h. l.

¶ Projectitius, hingeworffen. ut, *projectitius infans.* Plaut. Argum. Cistell. Et Palladius quidam epistola ad Romanum apud Ammian. Marcellinum lib. 28. cap. 37 *Salutat te*, inquit, *Palladius projectitius, qui non aliam ob caussam dicit se esse projectum, nisi quod* &c.

¶ Projectura, apud Vitruvium lib. 3. cap. 2. &c. was am Dache oder Wand oben fürgehet / um der Trauffen willen. Cujusmodi prominentiæ, *Coronæ* etiam dicuntur: etiam *projectura coronarum* lib. 2. cap. 8. JCti *Projecta* vocant. Vide Hotoman. lib. 2. Respons. amicabilium cap. 30.

¶ Rejicere, auf einen wiederum zuwerffen. Cæsar 1. bell. Gall. c. 46 *Suis imperavit, ne quod omnino telum in hostem rejicerent.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 109 *Rejicit se in eum quàm familiariter*, sie drücket sich an ihn. ¶ 2. Est & idem quod Repellere, abjicere, zurück treiben/ verstossen/ verwerffen. Ovid. Met. 9. v. 512

Ergo ego quæ fueram non rejecta petentem.

Est & verbum nauticum. Cæsar 5. de Bello Gallico cap. 5 *Ibi cognoscit XL naves, quæ in Meldis facta erant, tempestate rejectas, tenere cursum non potuisse.* Zurücke getrieben oder geschlagen werden. Cicero Tusc. Quæst. extr. lib. 1, *Quo utinam velis passis pervehi liceat. Sin testantibus ventis rejiciemur, tamen eodem paullò tardius referamur necesse est.* ¶ 3. Item remittere, vel differre, auffschieben. Cic. lib. 2. ad Quint. frat. epist. 1. *Habes acta unius diei: reliqua, ut arbitror, in mensem Januarium rejicientur.*

¶ Rejectio, ipse actus rejiciendi, qui tam varie, quam ipsum verbum *rejicere*, explicari potest. e. gr. *Rejectio judicum*, Cic. 2. Verr. c. 6. Verwerffung. *Rejectio in alium*, Idem 3. de Orat. cap. 53.

¶ Rejectus, us, subst. Celso *vomitus* est. Usus & Hyginus lib. 3. Astr. cap. 36 in Argo nave, quanquam lectiones & judicia doctorum ibi variant. Adi Munckerum. A

¶ Rejectare, Lucret. lib. 2. v. 330 *Montes clamore icti rejectant vocem.* Widerschall geben. Et Virgil. Æn. 5. v. 470 *Ore rejectare cruorem*, Blut auswerffen.

¶ Rejectaneum, quod ut malum rejicitur, Cicer. 4. de finibus cap. 26.

¶ Rejiculus, ut, *Oves rejiculæ*, quæ aut ætate defectæ, aut morbo tentatæ, minus aptæ ad fœturam sunt, idque rejiciuntur, Merzschaffe. Varro in Catone, sive de liberis educandis apud Nonium: *Et ut in grege opilio oves minus idoneas removeri solet, quas omnes REJICVLAS appellat*, &c. Idem lib. 2. de re rustica cap. 1, *Præterea scire oportet in grege, quot fœminas habeat, quæ parere possunt, quot arietes, quot utriusque generis soboles, quot REJICVLAE sunt alienandæ.* Seneca de brevitate vitæ c. 8 *Dispunge, inquam, & recense vitæ tuæ dies, videbis paucos admodum & rejiculos, apud te resedisse.* Quos *rejiculos dies* dixerit, lib. 7 Quæst. Natur. c. 32 docet.

¶ Subjicere, unterwerffen. *Ignem subjicere* Virgil. 5. Æneid. v. 104. *Imperio alicujus se subjicere*, Cic. 2. Offic. cap. 6. sich unter eines Gewalt ergeben / unterwerffen. *Subjicere oculis*, Livius lib. 3. cap. 69, unter Augen stellen / ansehen. *Subjicere caussam, exemplum, rationem*, Ursach setzen / anführen. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 40 *Subjice*, hoc est, Suggere, in memoriam redige, erinnere mich dran. ¶ 2. Ponitur etiam pro subornare, abrichten. Cæsar lib. 1. de bello Civili cap. 33 *Subjicitur etiam L. Metellus Trib. Pl. ab inimicis Cæsaris, qui hanc rem distrahat.* Suetonius Nerone c. 35 *Occidit sub crimine adulteriorum, adeo impudenti falsoque, ut in quæstione pernegantibus cunctis Anicetum pædagogum suum indicem subjecerit, qui dolo stupratam a se fateretur.* ¶ 3. Idem, Suetonius absolute, *subjicere* pro *hastæ subjicere*, Caligulâ dixit cap. 38. Feil machen. B

¶ Subjectus. Virgil. 6. Æneid. v. 853

Parcere subjectis, & debellare superbos.

Der sich ergiebt und unterwirfft. *Subjectior invidiæ*, dem Neid ie mehr und mehr unterworffen / Horat. in Serm. lib. 2. Sat. 6. v. 47. Superl. *subjectissimus*, unde

¶ Adverbium *Subjectissime* apud Cæsarem superest lib. 1. Civ. cap. 84 *Hæc, quam potest, demississime atque subjectissime exponit.* auffs unterthänigste / demüthigst.

¶ Subjectio, *Subjectio sub adspectum*, Cic. lib. 3. de Orat. cap. 53. vor Augen stellung.

¶ ¶ Subjectus, subst. Item, præsertim auferendi casu. Plin. lib. 26. cap. 15 *Inhibet vel suffitu, vel subjectu*, stillet / damit geräuchert / oder drunter gehalten. C

¶ Subjector, *Testamentorum subjector*, hoc est, qui pro testamentis veris falsa subjicit, vel supponit, Cic. Catil. 2. c. 4.

¶ Subjectare, frequent. ut, *Lasso stimulos subjectare*, Horat. lib. 2. satyr. 7. v. 94. Virg. 3 Georg. v. 241

Nigramque alte subjectat arenam.

Treibt unten herfür. ¶ 2. Alia notione & forma *subjactare* est non nihil jactare, sich etwas rühmen. Cresconius Corippus in Præfat. - - *Solus qui se subjactat amicum.*

¶ Superjicere. Tacitus 5. Hist. cap. 6. de Asphaltitide: *Superjacta ut solido feruntur.* Was drauff geworffen wird ꝛc. Livius lib. 10. cap. 30 *superjecere quid ım augendo fidem*, machens zu groß. De fama cujusdam pugnæ agit.

¶ Superjectio, hyperbole. Quintilian. lib. 8. cap. ult.

¶ Superjectus, substantiv. Columella lib. 6. cap. 36 extr. *mas superjectu eblanditus est.*

¶ Superjactare. Valer. Max. lib. 9. cap. 2. n. 4 *Infantes alios in conspectu parentum humo infligi, alios superjactatos pilis excipi jussit.* in die Höhe geworffen. Usus etiam est Plin. lib. 9. cap. 15. extremo.

¶ Trajicere, seu Transjicere, ut in quibusdam libris legitur. *Ferro trajicere* Virg. 1. Æn. v. 355 *Tragulâ*, Cæsar 5. Gall. cap. 35. *Cuspide trajicere*, Ovid. 4. Metam. v. 571. est transfigere, durchrennen / durchstechen. ¶ Sed, *Trajicio exercitum*, id est, transporto trans mare, seu flumen, über Wasser setzen. Cæsar 3. Civ. cap. 29. ¶ Et, *Trajicio mare vel flumen*, hoc est, trans-eo, ich setze hinüber / Valla lib. 3. cap. 36. Propertius lib. 1. eleg. 9. v. 12 *Trajicit & fati litora verus amor.* D

¶ Trajectio, Cicer. 3. de Orat. cap. 53 *veritatis superlatio atque trajectio.* das drüber setzen. Trajectiones μεταίωρα, transcurrentes & evolantes stellæ dicuntur. Schiessende Sterne.

¶ Trajectus, & Transjectus, subst. trajiciendi actus. Cæsar 2. Civil. cap. 20 *Transjectu intercludi.* Livius lib. 1. cap. 3 *in trajectu Albulæ amnis submersus.* im hinüber fahren. ¶ 2. locus, ubi trajicitur, die Furth. Idem Cæsar 4. Gall. cap. 21 *E Morinis brevissimus erat in Britanniam trajectus.*

¶ Trajector. Prudent. Hamart. v. 875 *Ignis trajector nebulæ.* Vertreiber.

¶ Trajectura. Vitruvius lib. 4. cap. 7 *Trajecturæ mutilorum.*

¶ Trajecticius. *Trajecticia pecunia*, lege 3 § 8 Dig. de peculio.

¶ Trajectare. Celsus lib. 7. cap. 14 *acu trajectatur, duo lina ducente*, ein doppeln Faden durchziehen.

¶ Pertrajicio, decompositum. Augustinus Dominica ante Natalem Domini, sive Sermone 3, *Solis radius specular penetrat, & soliditatem ejus insensibili subtilitate pertrajicit.*

IACVLVM, a jaciendo dictum, telum est quodcunque, quod emittitur, ein Geschoß / Pfeil / Wurffwehr. *Jaculo trajicere*, durchschiessen. Revera autem adjectivum est, *Jaculus, jacula, jaculum*: uti *rete jaculum* apud Plautum & *jaculus serpens* apud Plinium lib. 8. cap. 23. Eine Schießschlange. Et absolute cum *jaculum* dicitur, teli vox subaudienda est, ut integrum sit, *telum jaculum.*

¶ Jăculari, jaculum mittere, schiessen / werffen. Livius lib. 22. cap. 50 *Quum in latus dextrum, quod patebat, Numidæ jacularentur.* Florus lib. 1. cap. 11 *Dictator signum in hostes jaculatus est.* Ajunt etiam *se jaculari.* Idem Florus d. l. cap. 14 *in confertissima se hostium tela jaculatus.* drein begeben. Claudianus de consul. Mall. Theod. v. 320

Vel qui more avium sese jaculentur in auras.

sich in die Lufft schwingen. ¶ 2. Est jaculando ferire. Horatius de Jove fulminante loquens, lib. 1. Ode 2. *rubente*

Dextera sacras jaculatus arces.

Ovid. lib. 3. Amor. Elegia 3. v. 35

Jupiter igne suo jaculatur & arces.

¶ 3. Est moliri, designare. Horat. 2. Carm. ode 16

Quid brevi fortes jaculamur ævo Multa?

¶ Jaculatio, Werffung / Wurff. Apulej. lib. 1. Miles. *Statutum est, ut in eam die altera severissime saxorum jaculationibus vindicaretur.* Minutius Felix p. 24 *Testarum in mare jaculationibus ludere.*

¶ Jăcŭlator, qui jaculatur. Horat. 3. oda 4 *Jaculator audax.* Statius Theb. 12. v. 562 *fulminis jaculator.* Jaculandi peritia Cretenses maxime excelluisse tradunt: Scythas Parthosque sagittandi jaculandique ex equo ratione.

¶ Jaculatrix: quo cognomine apud Poëtas Diana gaudet. Ovid. 5. Metam. v. 375 *jaculatricemque Dianam.* Add. 2. Fast. v. 155.

¶ Jaculabilis, e. Ovid. 7. Metam. v. 680

Viderunt oculi telum jaculabile nostri.

Statius Theb. 6. v. 658 *jaculabile pondus.* Et Claudianus in Eutrop. 2. v. 166

Telum ingens nullique Deo jaculabile torsit.

¶ Jaculatorius, ut *Campus jaculatorius*, ein Schützenplan / Schießgraben / Ulpian. Lege 9 § 4 Dig. ad Legem Aquiliam.

¶ Ejăculare, compositum. Gell. lib. 16. extremo: *se in salum ejaculaverat.* sich hinaus werffen.

IACVLVS, ἀκοντίας, serpens est duorum cubitorum magnitudine, ut Ætius tradit: sic dictus, quod corpore extenso veluti jaculum vibratum corporibus involat, & aculeo venenato valide in ea adacto sauciat. Appellatur & *Cenechrias* a colore milii, quem refert, Matthiolus. Lucan. lib. 9. v. 720

Et natrix violator aquæ jaculique volucres.

Plinius paullo ante citato loco *serpentem jaculum* vocat: Horatius *serpentem similem sagittæ* Lib. 3. Ode 27. v. 5.

IACTVRA, damnum, detrimentum, Schaden / Verlust. Vide expositum in *Jacio*, unde est. Adde ex Senecæ epist. 1. *Turpissima est jactura, quæ per negligentiam fit.*

IALĔMVS, Calliopæ filius, in Poësi frigidus & ineptus. ¶ Item *carmen lugubre.* Athen. lib. 14. ἐν δὲ γάμοις ὑμέναιος, ἐν δὲ πένθεσιν, ἰάλεμος, *nuptiis Hymenæus convenit, luctui jalemus*, ein Todten-Lied / Leichen-Gesang. Vid. Voss. lib. 3. Instit. Orator. p. 413.

IAM, adverb. temporis, modò, itzund / nun / bald / schon. Terent. act. 2. sc. 2. v. 1 *Tace, egomet conveniam jam ipsum.* *Jam a pueris*, bald von Kind auff / Terent. Heaut. 2. sc. 1. v. 2. *Jam a prima adolescentia*, Cicero libro 1. famil. epist. 1. Et, *jam inde ab adolescentia*, Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 16. *Jam inde ab initio* Livius lib. 1. cap. 1. *Jam inde a principio*, Sallust. Jugurth. cap. 77. Quod etiam absolute, sine præpositione, componitur. Livius lib. 21. cap. 31 *Allobroges, gens jam inde nulla Gallica gente opibus aut fama inferior.* Contra abesse potest *Inde*, præsente præpositione. Cic. lib. 2. fam. epist. 16 *Sententiam meam tu facillime perspicere potuisti jam ab illo tempore, cum* &c. Aliquando abundat, &, ut expleat, tantum additur. Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 1 *Nulla mihi res posthac potest jam intervenire tanta.* Tacitus de Germania cap. 45 *Ergo jam dextero Suevici maris littore Æstyorum gentes alluuntur.* Ibid. cap. ultimo extremo: *Cætera jam fabulosa, Hellusios & Oxionas ora hominum vultusque, corpora atque artus ferarum gerere*, &c. ¶ Aliquando pro *præterea* ponitur, & inservit connexionibus. Cic. 2. de Orator. cap. 19 *Jam vero narrationem quod jubent verisimilem*, &c. Idem: *Jam quod ad illam caussam attinet.* Tibullus de Messala lib. 4. eleg. 1. v. 82

Jam te non alius belli tenet aptius artes.

¶ Geminatur nonnunquam celeritatis exprimendæ caussa, Terent. Adelph. a. 5. sc. 3. v. 67 *Jam jam desino.* also bald. *Jam jam intelligo, Crasse, quid dicas*, Cicer. 3. de Orat. cap. 24. pr. Sic & *Jam jamque.* Idem ad Attic. lib. 7. epist. 21 *Mihi dubium*

 non

non erat, quin ille jam jamque foret in Apulia, iezo bald / in dem. Catull. Carm. 64 de Aty v. 73

Jam jam dolet quod egi, jam jamque pœnitet.

¶ Jam diu, iezo für langes / schon längst. Terent. Eunuch. a. 3. sc. 3. v. 12 *Quam pridem pater & mater mihi mortui essent. Dico, jam diu.* Ubi Donatus *Jam olim* interpretatur. Cicero lib. 2. epist. 14 ad Cœlium: *Jamdiu propter hiemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur.*

¶ Jamdūdum, iezt neulich. Dicitur enim de parvo tempore, ut, *Diu*, de longo. Vall. lib. 2. cap. 35. ¶ 2. Pro citò, quàm primùm, ut Servius quoque interpretatur, usus Virgilius est 2. Æn. v. 103

– – *Si omnes uno ordine habetis Archivos*
Idque audire sat est, jamdudum sumite pœnas.

¶ Observa autem utrumque familiariter gaudere verbo Indicativo præsenti, ut, *Idem jamdiu non facit*, Cic. 1. de Divin. cap. 19. Das hat er schon lange nicht gethan. *Jam diu flagitat*, Cic. Div. in Verr. c. 8. Et, *Jam dudum est animus in patinis*, Ter. Eun. 4. sc. 7. extr. *Jamdudum te exspectant*, Cicer. 2. de Orat. cap. 7. es ist ein eben weil / daß rc. *Jam ferme moriens me vocat*, Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 49. da sie fast den Geist wolte auffgeben.

¶ Jam nunc, Ovidius 3. de arte am. v. 59

Venturæ memores jam nunc estote senectæ.

Eodem plane modo Propertius lib. 4. eleg. ult. v. 93

Discite venturam jam nunc sentire senectam.

Quod & *nunc jam* dicitur, Terent. Andr. a. 1. sc. 1. extr. *Eamus nunc jam intrò*, last uns nun hinein gehen.

¶ *Jam olim*, est, jam à longo tempore, schon vor Alters / vor langer Zeit. Terent. Eun. a. 3. sc. 5. v. 38 *Consimilem luserat jam olim ille ludum.* Adde Virg. 2. Georg. v. 403.

¶ *Jam pridem*, iezt neulich / vel aliquando abhinc tempore, ut exponit Valla. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 22 *Jampridem equidem audivi*, vor einer guten Weile.

¶ *Jam primum*, iezt erst. *Jam primum omnium*, demnach vor das erste / Livius principio lib. 1.

¶ *Jam tandem*, nun einmahl / Virg. 6. Æn. v. 61.

¶ *Jam tum*, zur selben Zeit. *Jam tum illis temporibus*, Corn. Nepos Thrasybulo c. 2, 4. schon damahls. Add. Virg. 2. Georg. v. 405.

¶ *Jam vero*, nun aber / Cic. 4 Verr. cap. 48, & passim alibi.

IAMBLICHVS, Philosophus Pythagoricus Chalcidensis, Porphyrii discipulus, Constantini Magni tempore. Leguntur ex fragmentis ejus quædam apud Stobæum, ut commendationes Dialectices, quam donum vocat Dei necessarium ad omnes partes Philosophiæ: Et dicta quædam Philosophica: Ejus tamen liber de vita Pythagoræ & hodieque exstat.

ĬAMBVS, ἴαμβος, pes dictus, ab ἰαμβίζειν, seu ἰάπτειν, i. e. maledicendo. Horat. de art. Poetica v. 251

Syllaba longa brevi subjecta vocatur Iambus, sic v - propterea quod ex parva caussa, coorta sæpe calumnia in malum longum desinat.

¶ Jambicus, ut *versus Jambicus*, *Carmen Jambicum*. Vide Diomedem lib. 3.

¶ Jambēus, ἰαμβεῖος idem. Horatius de arte Poët. v. 252

– – *Unde etiam trimetris accrescere jussit*
Nomen Jambeis.

¶ Mimiambus: ita videtur appellatum ipsum fabulæ genus, quod *Mimus* nominabatur: ex eo, quod jambis maxime constaret; licet quandoque & alia trochaica, maximè, ut ex Laberii, & Publii Fragmentis constat, admiscerentur. Nam & in veteri Comœdia παράβασις, Anapæsti dicebantur, non quod perpetuo, sed plurimum ex iis constarent, ut Scholiastes Aristophanis, & Pollux lib. 15. cap. 16 observat. Mimiambos Marii laudat Gellius lib. 15. cap. 25 & lib. 20. cap. 9. Meminit & Terentianus.

¶ Non absimili ratione & carmen illud, quod Galli matris Deûm sive Deæ Cybeles Sacerdotes canebant *Galliambus* appellatur, ut Terentianus Maurus docet. Galliambum dedit Catullus in illo: *Super alta vectus Atys celeri rate maria.* Mæcenatis Galliambum Diomedes, & Atiliani Fortunatianus citant. Constabant autem *Galliambi*, ex Jambico metro peculiari, de quo laudatos Grammaticos vide.

ĬANTHĬNVS, a, um, color violaceus, Violnbraun / ab ἴον *viola*, & ἄνθος, *flos*, Martial. lib. 2. epist. 39

Coccina formosæ donas, & ianthina mœchæ,

Subaudi *indumenta*.

¶ Tyrianthĭnus, vide infra.

IANVA ab Jano, ostium, aditus, fores, Græce θύρα, Thür / sed in domo & pariete; cum murorum, aut urbium, & arcium, fit *porta*, auctore Valla. Virgil. 6. Æn.

Noctes atque dies patet atri janua Ditis, &c.

Propert. lib. 4. Eleg. 12. v. 2

Panditur ad nullas janua nigra preces.

Q. Cic. de pet. consf. cap. 11 *Janua animi frons est.* ¶ 2. Ponitur & pro aditu, & occasione: unde proverbiale illud, *januam aperire*, vel *patefacere*, id est, occasionem præbere & caussam; cui affine aliud: *Fenestram aperire*: de quo supra. Virg. 2. Æn. v. 661

– – *patet istic janua leto.*

A Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 1

Hæc est blanditiis janua laxa meis.

Cicer. pro Plancio cap. 3 *Qua volui janua, ingressus sum in caussam*, durch den Weg / den ich gewolt. *Aberrare ab janua*, est aberrare a vero, seu errare toto cælo, des rechten Weges / der Warheit fehlen.

¶ Jānitor, ein Pförtner / Thürhüter. Hi moribus Romanis vincti catenis domum aditus servabant, & vilissima erant mancipia. Unde *janitor catenatus* Columellæ præfatione dicitur. Consuli possunt Joh. Brodæus lib. 4. Miscell. cap. 3. Ravard. lib. 5. Var. cap. 20. Laur. Pignorius de Servis pag. 214. Vide *Ostiarius*. Cerberus etiam inferorum *ingens janitor* appellatur lib. 6. Æn. v. 400.

¶ Janĭtrix, fœm. *Anus janitrix*, Plaut. Curcul. act. 1. sc. 1. v. 76. *Laurus janitrix domibus Cæsarum*, Plin. 15. cap. 30. Eleganter quoque Tertullianus de Anima cap. 55 *Romphæa paradisi janitrix*, qua scilicet paradisus custoditus fuit, ut domus per janitorem. ¶ Sed Lege 4 § 6 Dig. de Gradibus, *Janitrices* duorum fratrum uxores dicuntur. Et Gloss. Vet. *Janitrices*, δύο ἀδελφῶν γυναῖκες, σύννυμφοι.

IĀNVS, Ἰανός, *Chaos* antiquis appellatus, temporis Deus, & penes quem omnia aperiendi claudendique potestas esset. Unde ita fingebatur, ut in altera manu baculum, in altera clavem teneret.

B De quo vide Ovidium lib. 1. Fastorum v. 89. & plurimis insequentibus: itemque Macrobium lib. 1. Saturnal. cap. 9. *Bifrontem* finxerunt: quia per duas quasi portas Sol, qui per *Janum* intelligitur, oritur & occidit. Tum quia initium & finis anni concurrunt. Fecerunt & *quadrifrontem* propter quatuor mundi & orbis regiones. ¶ Antiquissimus fuit Italiæ rex, & revera ipse Noah, respiciens ad mundum eum, qui diluvio totus interierat, tum eum, qui post diluvium propagari denuo cœperat, vid. Gallæus ad Lactant. p. 76. Ejus templum *Janiculum* dictum Romæ indicem pacis & belli Numa constituit. Nam pacis tempore clausum erat; belli verò apertum. Unde & *Patulcius* a patendo; & *Clusius* a claudendo *Janus* dictus est. At quod quidam, quamvis docti viri, dicunt, ter tantum in omni ævo clausum fuisse Jani templum, in eo largiter errant. Nam ex Suetonio constat ia solo Augusto ter clausum fuisse. Jam & ante Augustum bis, & post eum aliquoties clausum fuisse Historiæ docent. Vide Lipsium lib. 1. Electorum cap. 20. & Casaub. ad Suetonium p. 61. Bernegg. ad Sueton. August. c. 20.

¶ *Jani* dicebantur omnes transitiones perviæ, ut Cicero vocat, sive fornicata ædificia quadrata, quâ transitus essent. Dio ἀψῖδας appellat, cujusmodi plures per omnis urbis regiones Domitianum exstruxisse Suetonius ejus vitâ auctor est cap. 13. De Jano

C ejusmodi capiendus & alius locus Suetonii in vita Augusti cap. 31. extr. *Pompeji quoque statuam contra theatri ejus regiam, marmoreo Jano supposuit.* Vide ibi Casaubonum, itemque Turnebum lib. 22. cap. 16. nec non Torrentium ad illud Horatii lib. 1. epist. 1. v. 54 – r – *Hæc Janus summus ad imum Perdocet.* Ubi per metonymiam continentis intelliguntur fœneratores, trapezitæ, ac mercatores, qui eo in loco habitabant, aut versabantur. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 126. ¶ *Jani* nomen, nonnulli ex Ebræo deducunt: Ovidius à *janua* ex eo petit, quod Janus cæli foribus præesset lib. 1. Fastor. v. 124

Præsideo foribus cæli, cum mitibus Horis,
Et redit officio Juppiter itque meo,
Inde vocor Janus.

Loquitur Poëta ex Dei ipsius persona.

¶ Janālis, e: ut *Janalis virga* apud Ovidium 6. Fastorum v. 165. id est, qualem vel gestabat ipse Janus (gerebat quippe baculum) de spina alba; vel qualem Cranæ seu Carnæ dederat, de quo vide eundem Poëtam eodem lib. 6, 129.

¶ Januarius, primus mensium, dictus ab Jano, quia annum & claudit, & auspicatur, der Jenner. Saxones vocant, den Hartmon / hoc est, mensem durum, frigoris scilicet ratione. *Januario mense cum ut Romæ sis*, Cicero ad Attic. lib. 1. epist. 2.

D ĬĀPĔTVS, Promethei pater, Japhet. Quadrisyllabum est, Græce Ἰαπετός. Horatius lib. 1. oda 3

Audax Japeti genus,

id est Prometheus. Valer. Flacc. 1. v. 564

Japeti post bella, truces Phlegræque labores.

¶ ĬĀPĔTOINĬDES, patronymicum. Ovidius 4. Metam. v. 630 – – – *ingenti corpore præstans*
Japetionides Atlas fuit.

Et Claudian. 2 in Eutrop. v. 491

Japetionidas generis primordia nostri.

¶ Est & alia forma *Japetides*, Ovid. Metam. 5. v. 111, sed variant ibi libri.

ĬĀPYX, ventus occidentalis, qui & *Caurus* dicitur, Nordwest. Vid. Gell. lib. 2. cap. 22. Et Apulej. de mundo: *Idem occidui sunt, Caurus, qui Græcè ἀργέστης vocatur, is adversus est Aquiloni, &c. Horum nomina plerique commutant de loco vel similitudine aliqua: ut Galli Circium, a turbine ejus & vertice: Apuli Japyga, ex Japyge sinu, id est, ex ipso Gargano venientem. Hunc Caurum esse manifestum est. Nam & ex occiduo venit, & Virgilius ejus sic meminit* [Æn. 8. v. 708]

Illum

Illum inter cædes pallentem morte futura
Fecerat ignipotens undis & Japyge ferri.

Horat. 1. Carm. od. 3

Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis præter Japyga.

IARBAS, Getuliæ Rex, qui Didûs nuptias ambiit; sed rejectus fuit, de quo etiam in *Hiarbas* diximus. Virg. 4. Æn. v. 35

Esto: ægram nulli quondam flexere mariti,
Non Libyæ, non ante Tyro despectus Iarbas.

Jarba Ovidio appellatur 3. Fastorum v. 552

Et potitur captâ Maurus Iarba domo.

Solebant Latini Poëtæ τὸ S in talibus abjicere, ut in sonum suaviorem hæc nomina flecterentur, & locum facilius invenirent in carmine. Ita *Marsya* pro *Marsyas*, & alia hujus generis dicebant. Vide infra *Marsyas*.

ĪASĬVS. Dardani fuit frater, Virg. 3. Æneid. v. 168

hinc Dardanus ortus,
Jasiusque pater, genus a quo principe nostrum.

¶ Īasĭdes, Palinurus, Virgilio dicitur lib. 5. Æneid. v. 843

Jaside Palinure, ferunt ipsa æquora classem.

Et Cepheus Iasides apud Avienum Phænom. Arat. v. 441

Iasidem quoque summa poli Cephea revolvunt.

Cephea, media longa, ex Κηφῆα, Ionico casu.

¶ Īăsis appellatur Propertio Atalanta Arcadica, Parthenopæi mater, a patre Iasio, sive Iasione Jovis & Electræ filio, Cereris amasio, lib. 1. eleg. 1. v. 10 *Sævitiam duræ contudit Iasidos.*

ĪĂSON, Æsonis filius, fratris Peliæ Thessaliæ regis, quem ex Colchis Iason reversus interfecit, ac regno potitus est. Aureum vellus, ad quod tollendum in Colchide Iasonem Pelias miserat, Plutarchus indicat fuisse venas metallicas. Figmentum inde originem habet, quod Colchi aurum e fluminibus, asseribus perforatis ac lanosis pellibus excipere solent. ¶ Iason alius fuit, Pherarum Tyrannus in Thessalia sui temporis omnium potentissimus, ut Nepos in Timotheo significat: Ejus virtutem & rei militaris scientiam prædicant, Xenophon lib. 6. de rebus Græc. & Diodorus Siculus lib. 15. & 16. ubi de fine ejus habes. De quo Valerius Maximus etiam lib. 9. cap. 11 videndus. Aliquot ejus strategemata apud Polyænum poteris legere.

¶ Īăsonius, adjectivum, ut *Argo Iasonia*, Avienus Arat. Phænom. v. 756. Ibidem v. 808

Puppis Iasoniæ depictæque terga carinæ.

¶ Iasonidæ juvenes, Iasone geniti, apud Statium Theb. lib. 6. v. 340.

IASPIS, idis, fœmininum, ἴασπις, lapis pretiosus, aliquot colorum, ut, *viridis*, *cærulei*, *purpurei*, &c. præstantis vero inprimis naturæ, quemadmodum in veteri est versiculo:

Auro quid melius? Jaspis: quid Jaspide? virtus.

Virgil. 4. Æneidos v. 261

Atque illi stellatus Iaspide fulvâ,
Ensis erat.

¶ Jaspis aerizusa, ἴασπις ἀερίζουσα, gemma alia, quæ & *Eranus* dicitur, ein Türckis. *Est & Jaspis Garamantias, quæ transversa linea alba præcingitur.* Plin. lib. 37. cap. 9. Idem adjectivum fecit

¶ Iaspideus, ut *Iaspidea gemma*, qui jaspidis refert colorem, lib. 37. cap. 10. Jaspen / Jaspenstein.

Iatraliptes vide supra in *Aliptes*, in A.

IAZYGES, Sarmatica gens, Danubii accola, inter Marcomanos, nationem Germanicam, & Getas, ut Arrianus describit. *Sarmatas Jazyges* Tacitus vocat lib. 12. c. 29.

ĪBĒRVS, Ἴβηρ, fluvius Hispaniæ Tarraconensis, in mare se mediterraneum effundens: a quo

¶ Ibēria, ipsa Hispania appellatur, Græcis maxime, quos Horatius imitatur lib. 4. oda 14. v. 50 *Duræ tellus Iberiæ.* Quanquam & pro parte tantum littorali, quæ ab Herculis columnis ad fluvium Iberum est, *Iberiæ* nomen antiquis Græcis sumta fuerit, ut Isaac. Vossius ad Melam lib. 2. c. 6. p. 189 observat.

¶ Iber, Ibēris & Iberus, Ibēri, pro Hispanis, &c. Virg. Georg. 3. 408. *a tergo horrebis Iberos.* ¶ Et adjective Idem 9. Æn. v. 582 *ferrugine clarus Ibera*, quam Servius quidem de Asiatica regione: plerique alii de Hispania interpretantur. Vide ipsos interpretes.

¶ Ibēricus, Hispanicus. Sidonius Carm. 23. v. 164

Terrarum indigenas Ibericarum.

Ita Martialem & Senecas laudat. *Iberici funes*, i. e. spartei, Horat. Epod. 4, 3. quia Hispania sparto abundat.

¶ Iberiacus, idem. Silius lib. 13. v. 510

Omen Iberiacis victa Carthagine terris.

¶ Celtibēri, dicti sunt, qui profecti ex Gallia, in Hispania consederunt, & nomen ex utraque gente mistum sibi invenerunt. Lucan. lib. 4. v. 9

- - profugique a gente vetusta
Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberi.

Ad quem locum vide animadversionem Gluverii lib. 1. de antiqua Germania cap. 2.

¶ Celtibēria regio Celtiberorum, supra Iberum sita. Florus lib. 4. cap. 2, 28 *Cedentes* [Pompejanos Cæsar] *ad Celtiberiam consecutus.* Adde Geograph.

A ¶ Alii *Iberi* sive *Ibēres*, itemque *Iberia* in Asia fuit, confinis Armeniæ, in Caucasi montibus posita inter Albaniam & Colchidem. Unde Valerius Flaccus lib. 5. v. 166

Armeniæ prætentus Iber;

& Plinius lib. 6. cap. 10. *gens Iberum:* & Eutropius lib. 6. cap. 11, 5. *Iberiæ regem Artacen vicit acie*, scil. Pompejus.

¶ Ibēris, idis, fœmininum, ἰβηρίς, herba est, quam *Lepidium* Latini dicunt, wilder Kreß.

ĪBEX, rupicapra, ein Steinbock. Plin. lib. 8. cap. 53 *Sunt capreæ, sunt rupicapræ, sunt ibices pernicitatis mirandæ.*

ĪBĪ, ibidem, adverb. loci, daselbst / an demselben Ort. Tacit. 1. Hist. cap. 70 *Adversus Petronium ibi Procuratorem.* Et, *Ibi homo cœpit me obsecrare*, id est, tum, da hub er an mich um Gottes willen zu bitten / Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 30. ¶ Elegans ratio in illo est apud Terent. Heautont. act. 3. sc. 1. v. 62 *Et si subsensi id quoque, illos ibi esse.* Id est, in eo esse, subaudi, deditos, ut te fallant, quod ex præcedentibus patet. Idem eadem fabula act. 5. sc. 2 v. 30 *Ibi sum*, da dencke ich ietzund auff. Plaut. Cistell. a. 2. sc. 1. v. 53 *Ibidem loci res erit*, es wird eben eins seyn.

¶ Inibi, daselbst. Cic. Agrar. 1. cap. 7. pr.

¶ Interibi, interea. Unterdessen. Plautus sæpe usus est. v. g. Pœnulo a. 3. sc. 3. v. 3 *Interibi attulerint exta.* Et Rudente act. 4.

B sc. 6. v. 20 *Tu interibi adorna cæterum, quod opus est.* Gellius lib. 3. cap. 7 *Consul interibi, dum ea pugna fit, se in locos tutos atque editos subducit.*

¶ Postibi, postea. Plautus Pœnul. prol. v. 108 *Rogitat postibi, unde sit.* Et eadem fabula act. 4. sc. 2. v. 80 *Postibi, qui eum surripuit, huc devexit.*

ĪBIS, is & idis. Ἶβις. Juvenal. satyr. 15. v. 2

- - - - Crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet saturam serpentibus ibin.

Cic. de Nat. Deor. 1. cap. 36. *Ibes maximam vim serpentum conficiunt, cùm sint aves excelsæ, cruribus rigidis, corneo proceroque rostro.* Ein Egyptischer Storch. Est enim ciconiæ similis, sed nigra tota: extra Ægyptum nusquam progreditur. Hæc illa avis est, quæ nobis clysterum rationem ostendit. Plena enim & adstricta alvo aduncitate rostri, per eam partem se perluit, quà reddi ciborum onera salubre maxime est, ut loquitur Plinius lib. 8. cap. 27 initio. Vide Pisidem Cosmurgiâ v. 1103 & Philen. c. 15. *Ibin* maledico suo carmine Callimachus vocat Apollonium Rhodium, discipulum ingratum, teste Suidâ.

ĪBIX, ycis, ἶβυξ, avis clamosa, ein Kybitz. Gesner.

ĪCADĪON, Festo est nomen sævissimi piratæ. Lucilius:

Querquera consequitur febris capitisque dolores
Tamde mihi infesti quam Rhondes Icadionque.

Vide Fest. *Tamde* autem ἀρχαικῶς, pro *tam* positum.

C ĪCĂRVS, Dædali filius, Fabula nota est, Ovid. 3. Tristium Eleg. 4

Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas,
Icarus immensas nomine signet aquas?
Nempe quod hic alte, submissius ille volabat,
Nam pennas ambo non habuere suas.

¶ Fuit & Icarus Oebeli Laconum Regis filius.

¶ Icărius, ut, *Mare Icarium.* Ovid. 1. Trist. eleg. 1

Icarus Icariis nomina fecit aquis.

Vide tamen & Bochardi etymologiam in Canaan lib. 1. cap. 8.

¶ 2. Icarius alius pater fuit Penelopes, à quo

¶ *Icaris, dis*, & *Icariotis, idis*, ipsa dicta fuit. Propert. lib. 3. Eleg. 13. v. 10 *Quæque terunt fastus, Icarioti, tuos.*

Ovid. 3. de Ponto Eleg. 1. v. 112

Morte nihil opus est, nihil Icariotide telâ.

Iccirco, vide *Idcirco*.

ICHNEVMON, ἰχνεύμων, mus Indicus vulgo, Plin. lib. 8. c. 24. ὀφιομάχος alias dicitur, pugnat enim contra serpentes. Nascitur in Ægypto solùm magnitudine felis. Gesner. *Armat se diligentissime in pugnam congressurus cum crocodilo.* Plutarch. lib. 1. de indust. animalium. De ejus solertia in oppugnandis serpentibus lege & Lucan. lib. 4. v. 724 & seqq. Nam de Ichneumone accipiendus ille locus est. Martial. lib. 7. epigr. 87

D *Delectat Marium si perniciosus Ichneumon.*

ICHNOGRAPHIA, ἰχνογραφία, descriptio vestigii, Entwerffung eines Gebäus / Grund-Riß. Vitruv. lib. 1. c. 2.

ICHTHYOCOLLA, ἰχθυοκόλλα, piscis corio glutinoso, quem *exossem* dicunt, Hausen / & vesiculæ ejus, hausenblasen. Quo nomine glutinum etiam ipsum appellatur. Fischleim / Mundleim. *Antaceum* hunc piscem docti nominant, Gesnerus.

ICHTHYOPHAGI, ἰχθυοφάγοι, gentes Æthiopicæ, quæ piscibus vivunt, Ptolemæo & Straboni. Fischfresser.

ICHTHYOTROPHIVM, ἰχθυοτροφεῖον, vivarium, ein Helder / Teich. Colum. 8. c. 1.

¶ Ichthyopolium. Fischmarckt.

ĪCO, ici, icĕre, ferire, treffen / schlagen. Solinus cap. 7. ex Plinii lib. 7. cap. 24 *Qui lapide ictus fuerat, accepimus, oblitum literarum.* Plaut. Trucul. act. 2. sc. 7, 42 *Icit femur.* Turpil. *Si iceris me.* Lucret. lib. 3. v. 161 *Propellit corpus & icit.* Sueton. Aug. cap. 20 *Ictus lapide genu dextrum.* Idem Claudio cap. 33 *Ictus nidore prandii:* id est stimulatus. Horat. lib. 4. ode 5

Si desideriis icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem.

Sed *icere fœdus* est fœdus facere, inire, locutio similis illi, qua *ferire fœdus*, æque Latine dicimus. einen Bund machen / Bund auffrichten / sich mit einem verbinden. Cic. in Pison. cap. 12 *Fœdus, quod iceras, frangere noluisti.* Idem pro Balbo cap. 15 *cum Gaditanis fœdus icisse dicitur.* In confirmandis enim fœderibus victimæ cædebantur, ut porca, Servio auctore ad Æn. 1. v. 62. & ad illud 8. Æneid. v. 641

- - *cæsa jungebant fœdera porca.*

¶ Ictus, us, ui, nomen, ein Schlag / Streich / Wurff. ut, *Saxorum ictus*, Tacitus 3. Histor. c. 29. *Fulminis ictus*, ein Donnerschlag. Cic. in off. lib. 3. cap. 25 *Phaethon ictu fulminis deflagravit.* Et, *Ictus serpentis*, hoc est morsus, Ovid. 4. Metam. v. 458. ein Schlangenbiß. *Ictum declinare*, entgehen. *Ictum, ictus excipere*, die Püffe auffahen. *Perfacile ego ictus patior argenteos*, Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. v. 93. *Sub ictu esse*, pro in professo discrimine periculoque versari. Seneca Consol. ad Marciam cap. 9. extr. *Ille amisit liberos, & tu amittere potes. Ille damnatus est, & tua innocentia sub ictu est*, i. e. eo loci adducta est, ut damnari feririque possit. Idem lib. 2. de Benef. cap. 29 *Cogita quanta nobis tribuerit parens noster, quanto valentiora consequamur: quam nihil sit mortale non sub ictu nostro positum:* i. e. ita subjectum nobis, ut tangere, ut ferire possimus atque perimere. Idem epist. 72 *Adhuc est genus tertium eorum, qui sapientiæ alludunt: quam non quidem attigerunt, in conspectu tamen, & ut ita dicam, sub ictu habent.* SVB ICTV, id est, ad ictum expositum. Seneca Tragicus Thebaid. v. 528

- - *stupeo & exsanguis tremo*
Cum stare fratres hinc & hinc video duos
Sceleris sub ictu.

Sub ictum dari est ictui exponi, apud Tacitum Annal. 13. cap. 39. extr. Adde quæ ad Silium lib. 8. v. 310 notavimus.

ĪCON, ŏnis, εἰκών, imago, effigies, ein Bild. ¶ 2. Est & εἰκών, Schema à Cicerone *imago* dictum, hoc est, formæ cum forma cum quadam similitudine collatio. Virg. 1. Æn. 588

Restitit Æneas, claraque in luce refulsit,
Os humerosque Deo similis, &c.

Vocant & εἰκασμόν.

¶ Iconicus, εἰκονικός, ut, *Simulacrum aureum Iconicum*, id est, respondens vivæ formæ, seu ad vivum expressum, apud Sueton. Calig. cap. 22. ein Bild / also eben abconterfeit / als lebe es. Sic *statuas iconicas*, Plinius lib. 34. cap. 4, & *duces iconicos* lib. 35. c. 8 dixit. *Icon* enim cujusque imago ad vivum expressa dicitur.

¶ Iconcula, diminut. Sueton. Ner. 56 *Iconcula puellaris*, ein Bildgen / Püppchen.

ICONIVM, Ἰκόνιον, oppidum Lycaoniæ, cujus & Cicero ad Appium lib. 3. epistol. 5 mentionem fecit.

ICTĔRVS, Ἴκτερος, die Gelesucht: dictus & morbus regius,

Molliter excelsa quoniam curetur in aula,

ut Sammonicus canit cap. 59. Vulgo *Icteritiam* vocant, à colore avis *Icteri*, id est *Galguli*. [vide *Galgulus*] Appellatur idem & *aurugo* à colore auri. [vide *Aurum*] Lucretio *arquatus* dicitur lib. 4.

¶ Ictericus; ἰκτερικός, qui eo morbo laborat. Juvenal. satyr. 6. v. 564 *Consulit ictericæ lento de funere matris.*

ICTIS, is, Ἴκτις, Viverra, mustela silvestris, Plinio lib. 29. cap. 4. Majus est animal mustelâ, alioqui simile, Germani vocant, ein Iltis / Georg. Agricola, Gesn. Vide in Chiliad. ex Plauto, *I modo venare leporem, nunc ictin tenes.* Sed alii aliter hunc locum legunt: qui est Captiv. act. 1. sc. 2. v. 81. Vide ad eum Taubmanni, si placet, collectanea.

ĪDA, æ, Ἴδη, mons Cretæ, item Phrygiæ in Troade, ubi expositus fuit Paris, & somnium habuit de fœmina formosissimâ in tota Græcia: quæ non hujus sunt loci.

¶ Ita etiam nomen Nisi illius, qui cum Euryalo exemplum arctissimæ amicitiæ dedit, matris fuit. Virgilius de ipso Niso Æn. 9. v. 178 - - *quem miserat Ida Venatrix.* Vide Serv.

¶ Idæus, *Mons Idæus, Nemus Idæum*, apud poetas.

IDALIVM, mons Cypri, Veneri sacer. Virg. 1. Æn. v. 681 *Aut super Idalium sacrata sede recondam.*

IDCIRCO, quod & *Iccirco* scribitur, idem quod eam ob rem, von deßwegen. Ter. Andr. act. 4. sc. 2. v. 7 *Idcirco accersor, nuptias quod mihi apparari sensit*, deßhalben werde ich gefordert.

IDĔA, ἰδέα, quem accentum etiam in Latina hac voce vulgo tenent. Significat speciem seu rei formam, quæ etsi non cernitur, mente tamen concipitur, quemadmodum Cicero dixit, ein Muster / Vorbild / Entwerffung. Ut *Plato ideam tantum adumbravit, seu depinxit perfecti status Reipub.* Cicero in Timæo EXEMPLAR & EXEMPLVM vertit: & ipse Plato Ideam παράδειγμα appellavit: ex quo Alcinous etiam de dogmate Platonis *Ideam* παράδειγμα definivit, Vide eum cap. 9. Apulejus lib. 1. de dogmate Platonis: IDEAS *vero, id est, formas omnium simplices, & æternas esse, nec corporales tamen, esse autem ex iis, quæ Deus sumserit exempla rerum, quæ sunt eruntque, &c.* Idem Cicero & *formas* alibi & *species* vocat. In Topicis cap. 7

A *formas* dicere, quam *Species* præstare his verbis tradit: FORMAE *sunt, quas Græci* ἰδέας *vocant: nostri, si qui hæc forte tractant*, SPECIES *appellant: non pessime id quidem, sed inutiliter ad mutandos casus in dicendo. Nolim enim, ne si Latine dici quidem possit*, SPECIERVM & SPECIEBVS *dicere: & sæpe his casibus utendum est: at* FORMIS & FORMARVM *velim.* Sed de Platonis Ideis idem Oratore ad Brutum cap. 3. & Seneca Epist. 58.

ĪDEM, eădem, ĭdem, in neutro priori brevi, quæ in masc. producitur, eben derselbige. *Unus & idem*, Cicer. pro Domo cap. 20. *Uno & eodem statu*, Idem in Oratore cap. 3. Et Offic. lib. 1. cap. 26 *Præclara est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eademque frons, ut de Socrate, & C. Lælio accepimus*, einerley Geberde und Gesichte. Et, *Semper esse eundem, & sui similem*, einerley gesinnet seyn eine Zeit wie die ander. *Est idem Verres, qui fuit semper*, Cic. 3. Verr. cap. 1. er ist gleich derselbige / der er lange oder allezeit gewest. Cicer. pro Quintio cap. 2 *Non jus par, non agendi potestas eadem.* ¶ 2. *Idem ac.* Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 24 *Nam & vita est eadem & animus erga te idem ac fuit*, es stehet ihr Hertz noch also gegen dir / als es immer gewest ist. Notent autem tirones Romana consuetudine, *Idem*

B *qui; Idem ac*, vel *Idem &*; non *Idem cum illo* dici, de quo videndus Vossius lib. 1. de arte Grammatica, qui de constructione est, cap. 58. ¶ Copulæ quoque vicem præstat eleganter. Corn. Nep. Conone cap. 2 *Satrapes idemque gener regis.* ¶ 3. *Idem aliis* Græca loquendi forma. Lucretius lib. 3. *eadem aliis sopitus quiete est*, id est, eadem quiete, ac alii sopitus est, &c. Horat. in arte Poëtica v. 467 *Invitum qui servat idem facit occidenti.* Vide Petr. Victor. lib. 10. Var. L. cap. 22. ¶ 4. *Idem in me*, Prærjurationum formula: quas facere dicebantur illi, qui ante alios conceptis verbis jurabant, IDEM IN ME. Festus & Turneb. lib. 3. cap. 10.

¶ Identidem, frequenter, subinde, immerzu. Cicero pro Rosc. Am. cap. 30 *L. Cassius identidem in caussis quærere solebat*, CVI BONO FVISSET. Idem pro Rabirio posthumo cap. 12 *Recitabatur identidem Pompeji testimonium.* Livius lib. 26. cap. 44. *subsidia identidem summissa.* & lib. 35. cap. 23. *per legatos identidem omnia explorabant;* & lib. 40. cap. 56 *cum identidem species & umbræ insontis interemti filii eum diris agitarent.*

¶ Eâdem, quasi adverbialiter, pro *eadem via*, Charisius. *Veteres*, EADEM *soliti sunt dicere, non addentes* VIA: *ut sit* κατ' ἔλλειψιν. *Ut Plautus* inquit, *eâdem bibes, eâdem dedero suavium.* Et ita Cicero aliique haud raro.

IDEO, propterea, idcirco, eo. Subjicitur ei fere, *ut, quia, quòd.*

C Cicer. in Verr. 6. cap. 4 *Ideo Claudius retulit, ut Verres auferre posset.* Et Plautus prologo Mercator. v. 31 *Hoc ideo fit, quia* &c. Et rursus Cic. lib. 1. epist. 8 ad Lentulum: *ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum consequi possum.*

IDIŌTA, ἰδιώτης, illiteratus, ein grober und ungelehrter gemeiner Mann / plebejus. Cic. pro Sextio cap. 51 *Idiotarum divitiæ.* Seneca Suasor. 6. p. 40 *Mors non movet me: idiotam petit.* Et Tertullianus ad Martyres principio: *non tantum magistri & præpositi, sed etiam idiotæ.*

¶ Idiotismus, Senec. præfat. lib. 7 Controversiar. (qui vulgo 3) *Idiotismus*, inquit, *est inter oratorias virtutes, res quæ raro procedit. Magno enim temperamento opus est, & occasione quadam.*

IDIŌMA, ἰδίωμα, proprietas, Eigenschafft und Art. *Linguæ alicujus idiomata, personarum idiomata*, hoc est, mores & officia propria.

IDMON, vates inter Argonautas, de quo Apollonius & Val. Flaccus.

ĪDŎLVM, εἴδωλον, simulachrum, ein Götze / Bild. Sophocles in Ajace v. 125

Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν
εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.

Hoc est: *Video nos aliud esse nihil, præter simulacra quædam, quotquot vivimus, aut umbram levem.* Idolorum cultus, Abgöttereyen / Götzendienst. ¶ De spectro *idolon* Plinius dixit lib. 7. epist. 27 *Apparebat idolon, senex, macie & squalore confectus.*

D ¶ Idolēum, εἰδωλεῖον, ein Götzen-Hauß. Hieronymus Epist. 22 ad Eustochium cap. 13 *Si frater te viderit in idoleo recumbentem.* Tertullianus de Corona cap. 10 *Si in idoleo recumbere alienum est a fide, quid in idoli habitu videri?*

¶ Idolicus, ad idola pertinens. Tertullian. de Idololatr. cap. 13 *Res idolicæ.* Et Paullinus Petrocor. lib. 2. de vita Martini v. 231 *idolicæ figuræ:* ac ibidem v. 555 *idolica signa.*

¶ Idolŏlătra, æ, εἰδωλολάτρης, ein Götzendiener / Ecclesiasticis perfamiliaris vox.

¶ Idololatris, idis, fœm. Prudentius Hamartig. v. 405

Incerat lapides famosos idololatris Relligio.

Ita enim summi viri, Gronovius atque Heinsius emendant, cum vulgatum *idololatrix*, neque Græcum neque Latinum sit: hoc vero ipsum εἰδωλολατρίς, muliebris terminationis.

¶ Idololatria, Abgötterey. Tertullianus de Animâ c. 39 *Omnes idololatria obstetrice nascuntur*, &c.

¶ Idolomania, εἰδωλομανία, furor circa idola.

¶ Ido-

¶ Idolothytum, εἰδωλόθυτον, quod immolatum est idolis, Gö- zenopffer.

¶ Idolopœia, Rhetoribus προσωποποιΐας modus est, quo mortuos loqui fingunt.

IDOMĔNEVS, Ἰδομενεύς, Rex Cretensis, qui post Trojæ eversionem, Salentinum Calabriæ promontorium occupavit. Virgil. 3. Æneid. v. 400

Et Sallentinos obsedit milite campos
Lyctius Idomeneus. Lyctius dicitur à Lycto Cretæ oppido, quæ colonia erat Lacedæmoniorum.

IDŌNEVS, a, um, aptum, conveniens, gelegen / bequem / eben. *Idoneum tempus*, Nepos Attico cap. 2. n. 2. gelegene Zeit. *Auctor idoneus*, tüchtig. Grammaticis IDONEI AUCTORES appellantur veteres, & *Neotericis* opponuntur, ut observat Salmasius Prolegom. Exercitat. Plinianarum pag. 3. Et, *Idoneus testis*, qui per leges citari potest. Sic *Idoneus* apud Suetonium Nerone cap. 44 dicitur, qui honeste & ex legibus militare potest. *Locus idoneus*, Livius lib. 27. cap. 24. ein bequemer Ort. *Idonea caussa*, Nepos Themistocle cap. 2. n. 2. id est speciosa & opportuna. Additur ei interdum dativus, Cicero in Verr. 5. cap. 16 *Tibi fortasse idoneus fuit nemo, quem imitarere*, es ist dir vielleicht niemand eben gewest. Quintil. lib. 2. cap. 8 *Historiæ magis idoneus erit alius.* Atque ita *idoneos rhetori pueros* Idem lib. 2. cap. 3 pr. dixit. Nonnunquam accusativus cum præpositione. Ut *Idoneus ad studium, rem aliquam*, tüchtig und geschickt. Cic. de Invent. 2. c. 12 *commoditas ad faciendum idonea.* Et ad Att. lib. 5. epist. 6 *Instruar consiliis, idoneis ad hoc nostrum negotium.* Est & hæc locutio elegans: *Utrum Pompejus idoneus non est, qui impetret?* Cic. pro Lege Man. c. 19. nicht werth solches zu erlangen. *Magis, minus idoneus; maxime, minime idoneus.* Sic enim comparatur. Dure enim & licenter Tertullianus de Anima cap. 18, & advers. Hermogenem cap. 18, *idonior* vel *idoneior* formavit.

¶ Idonee adverb. Cic. lib. 1. de Invent. cap. 15 *Exordium est oratio, animum auditoris idonee comparans ad reliquam dictionem.* Apulejus 3. Florid. *nondum ad innitendum idonee, sed quantum satis videatur.* Et lege 35 § 3 Dig. de procurat. & defens. *idonee cavere.* Tertullianus de Pallio cap. 3 formavit etiam Comparativum *idonius*, quod vero non temere imitandum. Vide Salmas. c. l.

¶ Inidoneus, non idoneus. Unde

¶ Inidonee adverbium est apud Apulejum lib. 4. Metam. p. 155 *Inidonee celebrari laudibus.*

¶ Peridoneus, valde idoneus. Cæsar 2. Civil. cap. 24 *locus peridoneus castris.* Sueton. de Cl. Grammat. cap. 11 *peridoneus præceptor.* Et Tacitus annal. 4. c. 12 *legerat Julium, consiliis suis peridoneum.*

IDVMAEA, Ἰδουμαία, regio Syriæ, Arabiæ & Phœniciæ vicina, quæ *Idume* quoque dicitur, palmis abundans. Lucan. lib. 3. v. 216 *Arbusto palmarum dives Idume.* Et Silio 3. v. 600 est *Idume palmifera.*

¶ Idumæus, adject. Virg. Georg. 3. v. 12

Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas.

ĪDVS, uum, plur. fœm. εἰδοὺς, dies, qui mensem dividunt, præcipue vero Nonas a Calendis. Singuli menses octo Idus habent. Der 13. oder 15. Tag im Monat. ¶ Dictæ Idus sunt ab *Iduare* verbo Hetrusco, quod dividere significat, vel a plena Lunæ specie, vide Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 15. & Plutarchum Quæstion. Roman. Ad etymon vocis alludit Horatius lib. 4. Ode 9

-- -- *Idus tibi sunt agendæ,*
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Sic autem dicimus, 8. 7. 6. &c. Idus vel Iduum.

¶ Idulis, adject. ut *Idulis ovis*, quæ omnibus Idibus Jovi immolabatur, auctore Festo. De eâ Ovidius 1. Fast. v. 56

Idibus alba Jovi grandior agna cadet.

¶ *Idulia sacra* Festus vocat, ubi de sacra via agit.

IĔCVR, ŏris, & jecinoris, epar, membrum principale, quod in dextra corporis parte situm est, die Leber. Lactantius de Opific. Dei cap. 14 *Jecoris officium volunt esse, ut cibos in alvo concoquat.* Hyginus Astron. lib. 2. cap. 15. de Prometheo: *Admisit ei aquilam, quæ assidue noctu renascentia jecinora exesset.* Jecur amoris ac cupiditatis sedem statuerunt Platonici, Barth. ad Claudian. p. 119. hinc *ulcerosum jecur* Horatio est amore correptum, lib. 1. Ode 25. Idem lib. 1. epist. 18. v. 72

Non ancilla tuum jecur ulceret ulla, puerve.

Olim inter alitum jecora maxime in deliciis erat jecur anseris, ut jecur suis inter quadrupedes, mulli inter pisces. Plin. lib. 10. c. 20. & lib. 2. cap. 51. lib. 10. cap. 17.

¶ Jecusculum, diminutivum, *Murium jecuscula*, Cic. de Divinatione lib. 2. cap. 14.

IEIVNVS, jejunior, vacuus cibo, nüchtern / ungessen. Horat. 2. serm. 2. v. 28

Jejunus stomachus raro vulgaria temnit.

Plin. lib. 7. cap. 2 *Oris jejuni saliva*, nüchtern Speichel. Idem lib. 10. cap. 3 *Jejuna aviditas*, Lust zu essen wenn man nüchtern ist. ¶ 2. Inanis, vacuus, Apul. lib. 11. Miles. *Nec fuit nox una, vel quies aliqua, visu Deæ monituque jejuna.* Sic *humus jejuna*, id est infœcunda. Columell. lib. 2. cap. 4 *Omnis humus, quamvis lætissima, tamen inferiorem partem jejuniorem habet.* ¶ 3. *Jejuna oratio*, cui contraria est *copiosa, conferta, plena*; eine Rede / da weder Krafft noch Safft ist. Quintil. lib. 3. cap. 1 *Traditio jejuna atque arida.* Cicero de optimo gen. orat. c. 3 *Lysias videtur esse jejunior, quoniam se ipse consultò ad minutarum generis caussarum limaverit.* Senec. ad Helviam. c. 6. *quid jejunius?*

¶ Jejunum substant. intestinum, vide *Hira.*

¶ Jejune, adverb. *Jejune de re aliqua disputare*, id est, exiliter, languide, frigide, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 11. schwach / ohne Nachdruck. Idem Comparativo usus est ad Attic. lib. 12. epist. 21 *Quis enim jejunius dixit inimicus?* & clarius lib. 3. de Finib. cap. 5. *Hæc dicuntur fortasse jejunius.*

¶ Jejunitas, Plaut. Merc. act. 3. sc. 3. v. 13 *Jejunitatis plenus anima fœtida:* Ita enim apud Nonium hic versus legitur. Et recte *anima fœtida* cum *jejunitate* jungitur. Nam qui nihil dum gustarunt cibi, illis fere anima fœtet, sive *acet spiritus*, ut Petronius loquitur. ¶ Est & *Jejunitas*, cui opponitur *ubertas, copia*, Cicer. 2. Tusc. cap. 1 *Reperiebantur nonnulli, qui cum obruerentur copia sententiarum atque verborum, jejunitatem & famem se malle, quam ubertatem & copiam dicerent.*

¶ Jejunium, cibi carentia, seu abstinentia, das Fasten: quod & ad potum Lucanus duriuscule, uti videtur, transtulit in illo lib. 4. v. 332 *Quoque magis miseros undæ jejunia solvant.*

Ovid. 4. Metam. v. 263 *Lacrymis pavit jejunia*, Thränen sind seine Speise gewesen. ¶ Item tempus, quo a cibo abstinetur, Fasten / Fastenzeit. *Jejunium instituere*, Livius 36. cap. 37, & *Jejunia indicere*, Horat. 2. Satyr. 3. v. 291. Fasten anstellen / verkündigen. *Annua jejunia celebrare*, Claudian. extremo Paschali Carm.

¶ Jejuniosus: Plautus captiv. act. 3. sc. 1. v. 6

Neque jejuniosiorem, nec magis effertum fame vidi.

¶ Jejunare: pro quo Nepos 25. cap. 22 *Cibo se abstinere* dixit, soli fere Ecclesiastici scriptores habent. v. gr. Tertullian. de Jejun. cap. 13. pr. *Convenio vos & præter Pascha jejunantes.* Hieronymus epistola 22 ad Eustoch. cap. 13 *Lecturus Tullium jejunabam.*

¶ Jejunatio quoque inde Tertullianus l. c. cap. 13 extr. formavit, *jejunationibus operati:* Et

¶ Jejunator, qui jejunat. Augustinus epist. 86 *Qui ventricolas tanquam magnus jejunator accusat.* ein Faster / Hungerleider.

¶ Semijejunia, ibidem cap. 13 pr. *stationum semijejunia interponentes.*

IENTO, jentare, jentaculo uti, Frühestücken. Jul. Cæsar Scal. lib. 1. Poët. cap. 5 *Quod illi* [Attici] *δῆμος, Dores, κώμας, unde κωμάζειν, quod est per vicos vagari animi gratia. Id a cœna faciebant, ut remitterent animum post negotia diurna. Jentatione enim præparca ac minima contenti (à quo etiam tentare verbum ὅτι δεῖ ἰέναι, & ut Dores loquuntur ἴεν) haud multo largius merendabant.* Græci βυκκάζειν vocabant, quod paucas bucceas comedere jentantes sustinendi stomachi tantum, non implendi caussa, quod ad Suetonii Augustum notat Casaubonus p. 182.

¶ Jentaculum, quod ante prandium sumitur, prandiolum, Frühstück / Morgenbrod. Sueton. in Vitell. cap. 13 *Epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispartiebantur, in jentaculum, & prandia & cœnas, commessationesque.* Apulej. lib. 1. de A. A. *Jentaculum ambulatorum.* Martial. lib. 14. Epigr. ult.

Surgite, jam vendit, pueri, jentacula pistor.

IESVS, u, um, u, Ἰησοῦς, ῦ, &c. Salvator, ein Heyland. Matth. 1. *Vocabit nomen ejus Jesum, quia ipse salvum faciet populum suum à peccatis suis.* Apud Prudentium, ita dissyllabum istud vocabulum est, ut τὸ I vocalis fungatur. Ut Psychomachia v. 764

Utque homini atque Deo medius intervenit Jesus.

ĪGITVR, conjunctio rationalis, quæ in initio post verbum fere aliud ponitur. Ter. in Eunuch. act. 1. principio: *Quid igitur faciam?* Was soll ich dann nun thun? Cic. in Oratore cap. 30 *Jejunas igitur hujus orationis aures civitatis accepimus.* Aliquando tamen ipsam periodum incipit. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 145

Igitur magis in modum majorem concipiet metum.

In magis majorem, pro, *in majorem modum* Græca ratione dixit. Nepos Attico cap. 4 *Igitur primum illud munus fortunæ* &c. Tacitus Agricola cap. 7 *Igitur ad solennia pietatis profectus*, &c. Et alibi: ut continuandæ orationi Cicero 1. in Catil. cap. 4 *Dico te priori nocte venisse inter Falcarios* [*non agam obscure*] *in domum Leccæ* &c. Hinc cum nonnulla interseruisset, subjicit: *Fuisti igitur apud Leccam eâ nocte* &c. Apulejus Floridis: *Tibicen quidam fuit Antigenides, omnis voculæ melleus modulator, & idem omnimodus modificator peritus.* Quod cum declarasset, pergit; *Is igitur cum esset in tibicinio apprime nobilis*, &c. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 54

-- -- *Sin aliter sient animati neque dent, quæ petat;*
Sese igitur summâ vi virisque eorum oppidum expugnassent.

Sed hoc in loco Nonius τὸ *igitur* deinde interpretatur, quem- admo-

admodum & Propertius τῷ *ergo* est usus. ¶ 3. Pro *tum* non semel usus est Plautus: ut *igitur demum* pro *tum demum*. Alibi conjunxit & dixit *igitur tum*: ut Captiv. act. 2. sc. 2. v. 30. Vide Sanctii Minervam, & ibi Perizonio notata pag. 380. *Ergo igitur*, & *Igitur demum* &c. apud optimos auctores inveniri. ¶ 4. Pro *enim* usus est Mostell. act. 5. sc. 1. v. 52.

Ignarus, vide *Gnarus*. &

Ignavus vide Navus in N.

IGNIS, elementum, flamma, Feuer. Cicero lib. 2. de Oratore cap. 45 *Nulla materia, nisi admoto igni, ignem concipere potest*, es mag nichts Feuer fangen / wo nicht Feuer zugethan wird. *Ignem subjicere*, Cic. 3. Verr. cap. 27. Feuer unterstören. ¶ 2. Ignis pro Amoris vehementiâ. Virgil. 4. Æneid. pr.

Vulnus alit venis, & caeco carpitur igni.

¶ Ignis, pro eo câve, cujus amore ardeo. Virg. Ecl. 3. v. 66

At mihi sese offert ultrò meus ignis Amyntas.

¶ Pro ardore sive cupiditate animi, idem 2. Æneid. v. 575 *Exarsere ignes animo.* ¶ *Ignis lambens: ignis fatuus* (ein Irrwisch) meteora sunt. De *igne lambente*, habes apud Virgilium 2. Æn. v. 682. & Livium in Historia Servii Tullii, Sexti Romanorum Regis; & Plin. lib. 36. cap. 27. ¶ *Ignes* etiam inter signa erant quibus res subito annunciarentur. Plutarchus de Deo Socratis pag. 593. c. Graeci πυρσοὺς vocabant, & qui curabant eos *pyrseutas* Ipsa res πυρσεία Polybio dicitur, quem vide lib. 10. p. 614.

¶ 3. Ignis sacer, morbus, ἱερὰ νόσος. Vulgo ignem S. Antonii vocant, das heilige Werck. Virg. Georg. 3. extr.

Contactos artus sacer ignis edebat.

Hier. Mercurialis lib. 4. Var. Lect. cap. 9 Servium scribit errasse, quod *sacrum ignem* esse putaverit, quem Graeci ἱερὰν νόσον vocant; cum ἱερὰ νόσος nil aliud sit, quam epilepsia. *Ignis* verò *sacer* apud Latinos idem sit, quod apud Arabas *Formica*, apud Graecos *Herpes*, apud Scribonium *Zona*, apud Plinium *Zoster* & *Circinus* Taubman. ad Virgil. lib. 3. Georg. p. 251. ¶ *Sapientis ignis* apud multos fit mentio. Minucius Felix in Octavio p. 331 *Illic sapiens ignis membra urit & reficit.* Meursius praefert *rapiens*. Sed nihil mendi subesse consensus aliorum confirmat, quos VVowerus ad d. l. Felicis adhibuit, Clementis nempe Alexandrini, qui in Protreptico πῦρ σωφρονοῦν; Tertulliani advers. Gnostic. c. 3. Hieronymi in Daniel. cap. 3. Paullini ad Severum epist. 28 [vet. ed. 9] n. 2, qui omnes *sapientem ignem* laudaverunt. Addo his epistolam ad Marcellam, quae Paullino vulgo tributa fuit, n. 7. Rigaltius in Minucium interpretatur *Sapientissimi artificis jussa exsequentem; a sapientissimo artifice datum.*

¶ Ignicûlus, diminut. ein Feuergen. Juvenal. Sat. 3. v. 102

Igniculum brumae si tempore poscas.

¶ Eleganter ad animum transtulit Cicero. *Natura parvulos nobis dedit igniculos*, id est, stimulos & incitamenta ad virtutem, Anreitzungen oder Anregungen im Hertzen. 3. Tusc. cap. 1. Et, *Virtutum igniculi & semina in animis*, lib. 5. de Fin. cap. 6. *Igniculus desiderii tui*, in famil. 15. epist. 20.

¶ Igneus, igne candens, glüend für Feuer / feurig. *Igneus fervor*, Plin. 9. cap. 60. *Ignea sitis*, Virg. Georg. 3. v. 482. der brennende Durst.

¶ Igneolus, adjectivi diminutio. Prudent. καθημ. 3. v. 186

Oris opus, vigor igneolus

Non moritur.

¶ Ignire. Prudent. in Romano v. 1077

Acus minutas ingerunt fornacibus,

His membra pergunt urere, ut ignîverint.

Usitatius est inde factum participium

¶ Ignîtus, quod & comparatur, ut *Vinum natura ignitius*, Gell. lib. 17. cap. 8. sehr hitzig und feurig.

¶ Ignitulus, diminutiv. Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 10 sub fin. *Mercurius in calvitio pennatulus; in caduceo ignitulus.*

¶ Ignescere, entbrennen / feurig werden. Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 46 *Ad extremum omnis mundus ignescet*, wird eitel Feuer werden. Et Apulej. Trismegist. p. 98 *Caelum vel frigescens, vel ignescens.* Metaphorice Virgil. lib. 9. v. 66 *Ignescunt irae*, id est accenduntur, incitantur. Et Silius lib. 9 v. 461 de Pallade:

Tum virgo ignescens penitus.

¶ Igniarium, Feuerzeug / Budaeo auctore.

¶ Ignitabûlum, ignis receptaculum, Feuerpfanne / Wärmpfanne. Solin. cap. 18. & Macrob. 2. Saturn. cap. 8.

¶ Ignicŏlorus, ignei coloris, Feuerfarbig. Juvencus in Matth. 26, 64 -- -- *sub nubibus ignicoloris.*

¶ Ignicŏmans, igneam comam habens. Avienus Phaenom. Arat. v. 1112 *Et Procyon, primique pedes Canis ignicomantis.*

Et in Prognost. Arat. v. 88

-- -- -- *calor ignicomantum*

Hausit stellarum.

¶ Ignicŏmus, idem. *Sol ignicomus*, Ausonius Epist. 7. v. 8. & Avienus Descript. Orbis v. 801.

¶ Ignifer. *Ne ignifer quidem reliquus est factus*, proverb. de strage crudeli, quâ ad unum omnes sint deleti. Haud absimile illi, *Ne nuncius quidem est relictus*, vide Chiliad. *Ignifer axis*, Ovid. 2. Metam. v. 59.

A ¶ Ignifluus, *Caverna ignifluae*, Claudian. 3 Conf. Hon. v. 196.

¶ Ignigĕna, Bacchi apud Ovidium cognomen, lib. 4. Metam. v. 12.

¶ Ignipes, *Ignipedes equi Solis*, Ovid. 2. Met. m. v. 392.

¶ Ignipŏtens, Vulcanus, feuermächtig. Virg. 8, 414. &c.

¶ Ignivŏmus, feuerspeyend. Carm. Paschale, quod Lactantio, alii Venantio tribuunt, v. 3

Altius ignivomum solem caeli orbita ducit.

¶ Ignispicium, divinatio ex ignis inspectione. Plin. lib. 7. cap. 56. *Ignispicia Amphiaraus invenit.*

IGNŌMINIA, infamia, probrum, dedecus, Hohn / Schande. *Ignominiâ afficere*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 39. beschimpffen. Plus est, *ignominia quem notare*, quod in poenarum generibus habetur. Idem 7. Philipp. cap. 9 *Respondendum honorifice est Marrucinis, qui ignominia notandos censuerunt eos, qui militiam subterfugissent.* einen öffentlichen Schimpff anthun. *Ignominiam depellere*, Quintil. lib. 1. cap. 2.

¶ Ignominiosus, schmählich / schimpfflich. *Ignominiosa fuga*, Liv. lib. 3. cap. 23. *Ignominiosa dicta*, Horat. de Arte P. v. 247. schimpffliche Reden. *Ignominiosissimum caput*, Tertullian. Apolog. cap. 15.

B ¶ Ignominiose, adverb. ut, *Ignominiose turpare*, Eutrop. lib. 4. cap. 10. *Ignominiosius tractari*, Arnob. lib. 4. *Ignominiosissime fugere*, Orosius lib. 7. cap. 7. extr.

¶ Ignominiatus, ignominiâ affectus, Gell. lib. 8. cap. ult.

IGNŌRO, ignorare, nescire. *Ignoras me*, du kennest mich nicht. Pertinet autem hoc ad mores, atque ingenium. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 52

Erras, si id credis, me ignoras Clinia.

Nepos Aristide: *Cui ille respondit, se ignorare Aristidem.* Hinc *ignoratus* pro ignotus, non cognitus, Tacitus 3. Hist. cap. 74 *Lineo amictu turbae sacricolarum immixtus ignoratusque delituit.* Ita enim in Florentino legitur indicante Fichena. Et lib. 4. Hist. cap. 36 *Nisi servili habitu per tenebras ignoratusque evasisset.* Terentius Heaut. 2. sc. 3. v. 28 *ut ne quid hujus ignores*, damit du um alle ihre Sachen mögest Wissenschafft haben. Cicero 3. Tuscul. Quaest. *Optimus & gravissimus quisque confitetur multa se ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda.* Quid intersit inter *ignorare* & *nescire* habes apud Spiegelium ad Prudent. pag. 246. ¶ Ponitur pro negligo, aut diffiteor, ut, *ignorare hominem*, pro aspernari velut ignotum: *ignorare beneficia alterius, aut facinora sua*, pro dissimulare aut diffiteri, quasi nihil tale contigerit. Terent. Phorm. act. 2. sc. 3.

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens.

Vide Voss. lib. 4. Instit. orat. pag. 162.

C ¶ Ignoratus, Particip. Cicer. 5. Tuscul. Quaest. cap. 23 *Cujus* [Archimedis] *ego quaestor ignoratum ab Syracusanis indagavi sepulcrum.* Tacitus 3. Hist. cap. 74 *ignoratus delituit.* Adde modo dicta in verbo *Ignoro.*

¶ Ignoratio, rei est, quae nescitur, Unwissenschafft. *Ignoratio sui, gravis atque intolerabilis arrogantia*, Cicer. pro Cluent. c. 39. sich selbst nicht kennen.

¶ Ignorantia, Unwissenheit. *Ignorantia literarum*, Cicer. pro Flacco cap. 20. *Ignorantia veri*, Ovid. 7. Metam. v. 92. Et, *Propter ignorantiam stirpis in famulatu fuerunt*, Cic. de Amic. cap. 19.

¶ Ignorabilis, e, obscurus, unkentlich. Plautus Pseud. act. 2. sc. 1. v. 18 *Quis hic est, qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur?* Cicero lib. 2. de Invent. cap. 32 *quod levius, facilius, non ignorabile, non fortuitum fuerit.* Gellius lib. 9. c. 12 *Alterum ignorabilius obscuriusque est.*

¶ Ignorabiliter. Apulejus 3. Metamorph. p. 137 *laminis ignorabiliter literatis.* Ignotos magiae characteres intelligit.

ĪLE, is, λαγών. Sed *ilia*, *ilium*, *ilibus* pluraliter usitatius dicitur, pro intestinis in imo ventre, die Gedärme. *Ilia ducere*, Horat. 1. Epist. 1. v. 9. keichen. *Ilia baltheo religare*, Seneca Herc. Fur. v. 543. den Leib auffgürten. Virgil. Ecl. 7. v. 26 *Invidiâ rumpantur ut ilia Codro*, Proverbialis hyperbole extremae indignationis, quâ uti potest, qui praeclarum facinus molitur, ut invidentibus oculi doleant. Cic. in Vatin. cap. 4. *Ut aliquando ista ilia,*

D *quae sunt inflata, rumpantur.* Singulare *Ile* est Servii ad Eclog. 7, & ad Æn. 7. v. 499, qui pluralem in tertia Declinatione format ex Juvenale, Satyr. 5. v. 135 dicente *ab ipsis ilibus*, qui casus frequens & apud Plinium est. v. g. lib. 27. cap. 7 *Absinthium ilibus imponitur.* Celsus tamen lib. 4. cap. 1. extr. habet *iliis feminae*, quasi ex II forma. Caeterum quid proprie *ilia* sint, definit Celsus c. l. & Plinius lib. 11. c. 37. Celsi verba sunt: *Ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt.* Elegans hic etiam à Servio notatur jocus ex ambiguo, Marylli Mimographi in Parasitum: *Tu ut Hector, ab Ilio nunquam recedis*, q. d. à ventre & abdomine. Taubm.

¶ Iliosus, qui ilium morbo laborat, der das Grimmen im Bauch hat / darmgichtig. Plinius 20. cap. 4.

ĪLEX, differt a quercu foliis, laurinis similibus & serratis, & glandes habet quernis minores, ein Eichbaum / Steineiche. Gell. 5. cap. 6 *Civica corona fit e fronde querna: etiam ex ilice, quod genus*

genus superiori proximi est. Virgilius 8. Æneid. v. 43 *inventa sub ilicibus sus.* A

¶ Iliceus, ut, *Iliceæ trabes*, Statius 6. Theb. v. 101.

¶ Iligneus, & Ilignus, tria adjectiva, ut, *Frons ilignea*, ein Eichenzweig. Colum. 6. cap. 3. *Glans Iligna*, Plin. lib. 16. c. 5.

¶ Ilicetum, locus ilicibus consitus, Martial. 4. epigr. 55.

ILIA, Ἰλία, Remi & Romuli mater: vide Livium.

ILICET, dictum per syncopen, pro *ire licet*, præconis vox fuit, judicium dimittentis, ut Donatus notat ad illud Terentii in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 21 *Hoc nihil est, ilicet, quid conterimus operam frustra*, da ist nichts / es mag davon gehen wer da will. Rem ipsam egregie Apulejus illustrat lib. 11. Milesf. p. 265 ubi *Grammatea* inducit *de sublimi suggestu, de libro, de literis fausta vota præfatum*: PRINCIPI MAGNO SENATVIQVE ET EQVITI TOTIQVE ROMANO POPVLO. *Nauticis, navibus, quæque sub imperio mundi nostratis reguntur, renunciat, sermone rituque Græciensi, ita*, ΛΑΟΙΣ ΑΦΕΣΙΣ. id est, Missa est. Ilicet. Erat & solennis in funeribus, vid. Turneb. lib. 3. c. 12. Item in re desperata. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 30. & Terentius Eunucho act. 1. sc. 4, 9. ¶ 2. Virgil. pro Confestim, usus est. 2. Æneid. v. 424 *Ilicet obruimur numero.*

ILIONE, es, Virgil. 1. Æn. v. 653 *Ilione*, &c. *Maxima natarum Priami.* B

¶ Ilioneus, Trojani eloquentis nomen. Virg. Æn. 1. v. 521. &c.

ILITHYIA, quadrisyllab. Dea parturientium, quam Junonis filiam Pindarus Nem. ode 7. princ. vocat. Horat. in Carm. Secul. *Lenis Ilithyja tuere matres.* Ovid. lib. 9. Metam. v. 284 *Præpositam timidis parientibus Ilithyjam.* Est versus spondaicus. Vide Horatianos interpretes & Joh. Seldenum Syntagmate de Diis Syris pag. 163.

ILIVM, Ἴλιον, pro quo *Ilios* fœm. genere Horatius 4. oda 9 posuit. *Non semel Ilios vexata* &c. Civitas proprie Trojana. Nam *Troja* regio est. Vide infra *Troas.* Æneid. 1. v. 68

Ilium in Italiam portans.

¶ Ilius, adject. ut, *Ilia tellus*, Virg. 9. v. 285. *Iliæ turmæ*, Horat. Carm. Secul. v. 37.

¶ Iliacus, adject. aliud, ut, *Gens Iliaca*, Virg. 6. v. 875. *Ruinæ Iliacæ*, 1. Æneid. v. 647. Et Horat. 1. epist. 2. v. 16

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Man thut ihm zu viel zu beyden Theilen.

¶ Ilias, adis, fœm. Ἰλιάς mulier ex ilio. Virg. 3. Æn. v. 65

Et circum Iliades crinem de more solutæ.

¶ Item Homeri de Ilio opus. Propertius de Æneide Virgiliana lib. 2. Eleg. 34 *Cedite Romani scriptores, cedite Graji:*

Nescio quid majus nascitur Iliade.

Et Ovidius de Arte 3. v. 413 -- -- *Quis nosset Homerum,*

Ilias, æternum si latuisset opus.

¶ *Ilias malorum*, Ἰλιὰς κακῶν, de malis & calamitatibus omnis generis, Unglücks vollauf. Cicero ad Attic. lib. 8. ep. 11. *Tanta malorum impendet* ἰλιάς. Et famæ, celebritatis, & laudis respectu additur. C

ILLE, interdum, emphaticum est. Virgilius lib. 7. v. 110

-- -- *Sic Jupiter ille monebat.*

Ego ille agrestis, ich der rechte grobe / Terent. Adelph. a. 5. sc. 4. v. 12. Et, *Ego ille ipse vindex æris alieni*, Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 1. Pacuv. Armorum Judicio: *Nam canis, quando est percussa lapide, non tam illum appetit, qui se icit, quam illum eum lapidem, quo ipsa icta est, petit.* Sic etiam Illa, illud, *illa ipsa rerum humanarum domina fortuna*, Cic. pro Marcell. cap. 2.

¶ Illiusmodi, dergleichen. Cic. Divin. in Verr. c. 22.

¶ Illic, in illo loco, dort. Pro quo *Illi* Terentius dixit Adelph. a. 1. sc. 2. v. 36. ut Donatus observat.

¶ Illuc, dorthin. Cic. lib. 1. de Orat. c. 40 *Huc atque illuc intuentem vagari.* Pro quo Nepos *Illò* dixit Agesilao c. 3. n. 5, *Nam cùm illò venisset, jam Agesilaus magnâ erat prædâ potitus.* Idem de Dione cap. 4 *Sed illuc revertor.*

¶ Illâc, dorthindurch / adverb. Cicer. lib. 7. ad Attic. epist. 3 *Video, omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione ignominiaque dignos illac facere.*

¶ Illactenus. Gellius lib 16. cap. 19.

¶ Illinc, contrarium *hinc.* Cicer. 2. Philipp. cap. 31 *Caput literarum, omnem se amorem abjecisse illinc, atque in hanc transfudisse.* Dort / von dannen. D

ILLIBERIS, Ἰλλίβερις. Narbonensis provinciæ civitas. ¶ 2. Altera in Bœtica Hispania est. Vide Geogr.

ILLICIO, vide *Lacio.*

ILLICO, adverb. loci & temporis, auctore Donato. *Nunc jam illicò hic consiste*, id est, in illo loco, Terent. Adelph a. 2. sc. 1. v. 2. gleich auff dieser Stätt. Cœcil. *Manete illico*: vide Nonium. *In loco* pro *illico* Terent. dixit Heauton. act. 4. sc. 6, 23. ¶ 2. Et *illico*, Continuo, so bald. *Ubi eam video, illico accedo*, Terent. Adelph. 4. sc. 4. v. 8.

Illustris, illecebræ, illuvies, vide *Lustro, Lacio, Luo.*

ILLYRIA, Illyris, idis, Illyrium, & Illyricum. Regio post sinum Adriaticum inter ultimum Italiæ Tergestum & Macedoniam intercepta, Liburniam & Dalmatiam complectens. Aliis latius in septentrionem excurrebat. Suetonius inter Italiam regnumque Noricum & Thraciam & Macedoniam, interque Danubii flumen, & sinum maris Adriatici patere scribit Tiberio cap. 16 extremo. Pompon. Mela lib. 1. c. 3 *Adriatici latus Illyris occupat.*

¶ Illyrius, Adjectivum. Propertius lib. 2. eleg. 16. v. 10 *naviget Illyrias*, puta aquas vel undas.

¶ Illyricus, idem. Propertius dicta elegia ineunte:

Prætor ab Illyricis venit modo, Cynthia, terris.

¶ Illyricianus. Valerius epistola apud Treb. Pollion in Claud. c. 14 *Claudius Illyricianæ gentis vir.* Et, *Illyriciani*, Lege 25 Cod. Theod. de petitionib.

ILVA, æ, insula, in Mari Tusco, ferri ferax. Virg. 10. Æneid. v. 173

Ast Ilva trecentos

Insula inexhausta Chalybum generosa metallis.

ILVS, Ἶλος, Trois, Trojanorum regis, filius, Ilii conditor. Virgil. de Ascanio lib. 1. Æn. v. 268

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo,

Ilus erat, &c.

IMAGO, inis, simulacrum, exemplar, similitudo, ab imitatione dicta, ein Ebenbild / Bildnüß. Cic. lib. 5. epist. 12 *Agesilaus neque pictam, neque fictam imaginem suam, passus est.* Idem in Philipp. 11. cap. 3 *Imaginem Antonii crudelitatis in Dolabella cernitis.* Idem de orat. lib. 3. cap. 59 *Imago animi, vultus est, indices oculi*, des Gemüths Bild ist das Gesicht. *Animo imaginem alicujus rei concipere*, Quintilianus lib. 1. cap. 10. *Effingere, exprimere, repræsentare imaginem.* Idem, Manil. lib. 4. v. 893 B

Exemplumque Dei quisque est in imagine parva.

Virgilius Æneid. 7. v. 179

Vitisator curvam servans sub imagine falcem.

Loquitur de picturâ. Martial. lib. 11. Epigr. 103.

Portentum est, quoties cœpit imago loqui.

¶ Suetonius Vespasiano cap. 1. *Gens Flavia*, inquit, *obscura illa quidem, ac sine ullis majorum imaginibus, sed tamen Reipubl. nequaquam pœnitenda.* OBSCVRAM opponit NOBILI. Nobilitatem ex imaginibus æstimat, more Romano. Nam quo plures imagines in domo alicujus reperirentur, hoc major, & amplior quoque ejus ducebatur nobilitas. Tranquillus itaque, ut Flaviam gentem obscuram probaret, subjicit, *sine ullis majorum imaginibus.* Per eas enim tollebatur obscuritas, nobilitas & claritudo conciliabatur. Cæterum ponendæ imaginis in suis ædibus habebant jus, quorum parentes, atque auctores magistratum, non quemvis, sed curulem, hoc est, sublimiorem, ut *Consulatum, Præturam, Ædilitatem* gessissent: Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 301. Nihil itaque aliud istæ imagines erant, quam majorum effigies, qui magistratu ejusmodi defuncti essent, humerorum tenus orbiculari figura in clypei speciem, (quamobrem *clypei* etiam appellantur non raro) cerâ expressæ, propositæque & collocatæ ordine generis in atrio maxime cum titulis sive indicibus honorum, ac rerum, quas gesserant, quibus dedicatæ erant. Ut eorum virtutes ac gesta nossent non tantum & legerent posteri, sed imitarentur etiam, ut Valer. Maximus lib. 5. cap. 8 observat. Hinc imagines, & elogia (hæc sunt tituli illi sive imagines, de quibus paullo ante facta mentio) idem Suetonius in Galba c. 3 conjungit. Hinc poterit patere, quid sibi Juvenalis velit, cum Satyram 7 his verbis inchoat: C

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice, longo

Sanguine censeri, pictosque ostendere vultus

Majorum, & stantes in curribus Æmilianos &c.

Item cum paullo post addit,

Tota licet veteres exornent undique ceræ

Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

Vide omnino Plinium lib. 35. cap. 2. & 3. & Lipsii de imaginibus his collectanea, lib. 1. Electorum cap. 29. Sed præter istas cerâ pictas imagines, & signa ærea majorum habebant in domibus adstruendæ familiæ nobilitati. Maternus apud auctorem Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ cap. 11. extr. *Nec comitatus istos & egressus, aut frequentiam salutantium non concupisco: non magis quam æra & imagines, quæ etiam me nolente in domum meam irruperunt.* Statius 2. Thebaid. v. 214

-- -- -- -- *læto regalia cœtu*

Atria complentur: species est cernere avorum

Comminus, & vivis certantia vultibus æra. D

Quem locum frustra tentavit Lipsius, in versu ultimo, pro ÆRA, ORA reponens. Conf. Plin. lib. 35. c. 2. Senec. de Benef. lib. 3. cap. 28. & Epist. 44. Adde Polyb. lib. 6. c. 2. præcipue Lipsium in Elect. lib. 1. cap. 29. & Rosin. Antiq. Rom. lib. 1. c. 19. ¶ Sed & Somnia, seu visa Spectraque, quæ εἴδωλα Græcis & φαντάσματα appellantur, vocantur *imagines.* Vet. Gloss. *Imago*, εἰκών, εἴδωλον. Tullius lib. 1. de finibus cap. 6 de Epicuro loquens: *Quæ sequitur, sunt tota Democriti: atomi, inane, imagines, quæ idola nominat.* Sed quas *Imagines* hoc loco, libr. 15. ad Famil. 16 *Spectra* appellat. Horatius lib. 3. ode 27. v. 39

-- -- *an vitiis carentem*

Ludit imago

Vana, quæ porta fugiens eburna

Somnium ducit.

Ubi

Ubi *Imago*, visum inane est, quod per somnum objicitur. Et ita Suetonius *Somniorum imagines* dixit Caligula cap. 1. Prudentius Hymno ante somnum, somnium circumscribens:

Plerumque dissipatis,
Mendax imago, veris,
Animos pavere mœstos
Ambage fallit atrâ.

Sic φρενῖτις, morbus *Imaginosus* dicebatur, quòd eo laborantibus multæ imagines, sive phantasmata objicerentur. ¶ Sed *imago* & Echo est: Quippe quæ *vocis imago* est, ut Virgilius describit Georgicorum 4. v. 50, cum de apibus præcipit. Cicero Tuscul. 3. cap. 2. *Ea*, inquit, *virtuti resonat, ut imago.* De gloria loquitur. Hanc itaque virtuti resonare haud aliter dicit, quam Echo voce respondet. Est enim Gloria, ut ipse definit, *incorrupta vox bene judicantium de excellenti virtute.* Varro lib. 2. de re rustica c. 16 de faciendis ponendisque alveariis præcipiens: *Primum*, inquit, *secundum villam potissimum, ubi non resonent imagines, hic enim sonus harum fugæ caussa existimatur esse.* Horatius lib. 1. Ode 12 initio, & ode 20. ejusdem libri, *Jocosam imaginem* nominat. ¶ *Imago* etiam est cogitatio, qua aliquid animo intuendum spectandumque velut coram proponitur. Ovid. 6. Metam. v. 589

-- -- *pœnæque in imagine tota est,*

id est, versat apud animum quod pœnæ genus a Tereo exigat. De Progne enim Poeta loquitur. Sie dencket wie sie ihn straffen wolle. Tacitus Histor. 4. cap. 58 *Horret animus tanti flagitii imagine.* Plinius lib. 7. Epist. 5 *Inde est, quod magnam partem noctium in imagine tua vigil exigo.* IN IMAGINE TVA, id est, recogitatione de te: Cum te videre, te alloqui videor, sive imaginor mihi.

¶ Imago apud Rhetores est, assimilatio, collatio, quæ & parabola dicitur. Vide Senecam Epist. 59. & Vossium lib. 4. Instit. Orat. cap. ult. sect. 9. & cap. 11. ejusdem lib. sect. 7. sub finem.

¶ Imaginosum, das voll Bilder ist. Unde *imaginosus* morbus, φρενῖτις, quum φαντάσματα animo occurrunt. Item alius, quem Græci κορυφαντιασμὸν appellarunt, quod putarent illum Corybantibus immitti. Is autem est, cum Musica carminumque concentibus personari jacentium aures videntur. Vide Scaligerum ad illud Catulli Epigr. 38

Non est sana puella, ne rogate
Qualis sit, solet hæc imaginosum, &c.

¶ Imagineus, a, um, quod imaginum est, Sedulius lib. 1. carm. de tribus pueris in fornace Babylonia:

Nil urente rogo, tantoque ardore calentes
Cordis, imagineæ vincunt incendia pœnæ.

Imagineæ, h. e. propter negatum imaginis cultum inflictæ pœnæ.

¶ Imaginor, imaginari, imaginem alicujus rei mente concipere, ihm fürbilden / in Gedancken nehmen. Plin. 9. cap. 35 *Imaginari fercula triumphi,* &c. ¶ Deinde somniare. Suet. Cæsar. c. 81 *Calpurnia uxor imaginata est collabi fastigium domus.* Interpretante Berneggero in Indice. Et Plin. lib. 5. epist. 5 *Mox imaginatus est venisse Neronem.* Lactantius passive usus est, pro in imaginem formari seu fingi, lib. 5. c. 13. extr. *Sibylla Erythræa,* inquit, κωφὰς καὶ ἀνοήτους *vocat, surdos scilicet & excordes, qui nec audiant divina, nec sentiant; sed terram digitis suis imaginatam metuant & adorent.* Activo imagino usus est Gellius lib. 16. cap. 18. pro imaginem facere, ut ipse interpretatur, Ὀπτική, inquit, *facie multa demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item ut speculum in certo positum nihil imaginet, aliorsum translatum faciat imagines.*

¶ Imaginarius, a, um: fictum, assimilatum, non verum, quod imaginem quidem & speciem habet, non rem. was in blosser Einbildung bestehet. Sic *imaginarius honor*, apud Senecam de constantia sapientis cap. 3. *Imaginaria paupertas* apud eundem Epist. 20. Et *Imaginarii contractus* apud JCtos. *Imaginarii fasces* apud Livium lib. 3. cap. 41. das ihm einer einbildet. Sueton. Claud. c. 25 *Stipendia instituit & imaginariæ militiæ genus, quod vocaretur super numerum.* ¶ Imaginarius morbus.

¶ Imaginarie, adverb. Augustinus Confession. lib. 3. cap. 2 *In theatris congaudebam amantibus, quum sese fruebantur per flagitia, quamvis hæc imaginarie gererentur in ludo spectaculi.*

¶ Imaginatio: vide *Phantasia.* Plinius lib. 20. cap. 7. extr. *libidinum imaginationes in somno.*

¶ Imaginabundus. Apulejus lib. 3. Milesf. ineunte: *carnificem imaginabundus.* der sich was in Gedancken vorstellet und einbildet.

¶ Imaginifer, ut signifer, officium militare. Inscriptio vetus apud Gruter. f. 1107. n. 1. AVRELIVS SECVNDIANVS IMAGINIFER LEG. SS.

¶ Imaguncula, parva imago. Sueton. Aug. cap. 7 *nactus puerilem imagunculam ejus æream veterem.* Add. Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 1.

IMAVS, Ἴμαος, mons Indiæ, extensus usque ad fontes Gangis, ultra quem sunt Scytharum gentes. ¶ 2. Est & pars *Caucasi* & *Tauri* Ptolemæo.

A IMBĔCILLIS & imbecillus 3 & 2 declin. infirmus, debilis. Schwach. Cic. lib. 2. epist. 9. ad Q. frat. *Maritus & valetudine, & natura imbecillior est,* etwas schwach. *Vox imbecilla,* Quint. lib. 11. c. 3. schwache Stim. ¶ De ægroto usus Paterculus lib. 2. c. 114 *Nemo a nobis imbecillus fuit, cujus salus ac valetudo non ita sustentaretur Cæsaris curâ, tanquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni negotio vacaret animus.* Dicitur a *baculo imbecillis*, i. e. sine baculo: ut *inermis*, sine armis. Senes enim opera scipionis destituti labascunt, & infirmi sunt. Hinc natura sua secundam corripit. Et ita Prudentius Hymno post cibum v. 2

Quem lex corporis imbecilla poscit.

Et Cathem. 11. in Natali Domini v. 99

Et imbecilla infantia.

Horatius tamen posthabita origine produxit 2. Sermonum Satyr. 7. v. 39, *Imbecillus iners, si quid vis adde,* &c. Quem secutus Paullinus Eleg. de Celsi obitu v. 114

Imbecilla quidem, sed naturalia carnis.

Et ita Lucretius quoque lib. 3. v. 505 primam in *Vacillo* produxit, quod ipsum tamen a baculo sive bacillo est, Nonio teste. Sed forte in his τὸ C. geminandum est. Nam contra idem Lucretius primam in *Vacillo* corripuit lib. 4. v. 1121

Languent officia atque ægrotat fama vacillans.

B ¶ Comp. *imbecillior*, ut supra vidimus, non inusitatus est. Sic etiam Cicer. de Senect. cap. 9 *Cyrus negat se unquam sensisse senectutem suam imbecilliorem factam.* Superl. geminus reperitur. Corn. Celsus lib. 2. cap. 18 *Imbecillissima materia.* Et Seneca 4. de benefic. cap. 18. *Quid sumus? præda animalium & victima, ac imbecillissimus ac facillimus sanguis.* Idem tamen Epist. 85 post princ. *Quantum autem sapienti damus, si imbecillimis fortior est?*

¶ Imbecillitas, infirmitas. Schwachheit / Unpäßligkeit. Cic. Att. lib. 11. epist. 6 *Tulliæ meæ morbus & imbecillitas corporis me exanimat,* Leibs-Schwachheit. *Imbecillitas valetudinis*, Idem lib. 7. fam. epist. 1. Unpäßlichkeit. *Humani generis imbecillitatem fragilitatemque extimescere*, Idem lib. 5. Tusc. cap. 1. Vet. Gloss. *Inbecillitas*, ἀσθένεια, νόσος.

¶ Imbecilliter, adverb. languide, remisse, schwächlich / aus Schwachheit. *Imbecillius dolorem horrere & reformidare*, Cic. 5. Tusc. cap. 30. Et, *Imbecilliter assentiri*, schwächlich beyfallen / Idem 4. Acad. Q. c. 17. quanquam & hic *imbecillius*, comparativus, legitur.

¶ Perimbecillus, sehr schwach. Cic. lib. 10. epist. ult. *Quod quidem est natum, perimbecillum est.* Et Varro 3. de R. R. c. 10 *Anseribus collum perimbecillum est.*

Imbellis, e. vide *Bellum.*

IMBER, ris, agmen aquarum largius effusum, ein Platzregen / oder Schlagregen. Hoc enim discriminis Grammatici veteres
C inter *Imbrem* & *pluviam* statuunt: ut *imbrem* pronuncient, qui summa vi cadat, & cito desinat: *Pluviam* quam nubes ex impulsu ventorum exprimant, nec ingruentem effusius, & sic diutius durantem. Nec aliter Lucretius lib. 6. v. 516

Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utrinque
Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti,
At retinere diu pluviæ, longumque morari
Consuêrunt &c.

Lege & quæ præcedunt. Hinc Tacitus 5. Histor. 23 *Pluviales imbres* videtur dixisse, qui & summa vi caderent, & pluviarum instar diutius durarent. Nisi ad differentiam aliorum imbrium ita vocavit. *Imber* enim non modo agmen aquarum cælestium, sed quemvis etiam humorem aqueum notat, ut Nonius auctor est. Sed prior explicatio magis arridet. Plautus verò *imbrem* pro aqua in proverbiali illo dixit: *Non pluris refert, quàm si imbrem in cribrum geras:* quod Pseudolo legitur act. 1. sc. 1. v. 100. *In cribrum geras*, pro *in cribro* geras antique dixit. Et ita Ennius:

-- -- *ratibusque fremebat*
Imber Neptuni.

Id est, mare, sive unda maris. *Imbrem grandinis* dixit Lucretius lib. 6. v. 106

Nec cohibere nives gelidas & grandinis imbres.

D ¶ Præterea *Imber* de quavis densâ sparsione tralatè dicitur. Virg. lib. 12. v. 284. *Tempestas telorum & ferreus ingruit imber.* Et Statius lib. 1. Silv. 6. v. 27 de Amphitheatrali sparsione: *Dum nostri Jovis hi feruntur imbres.* Apulejus lib. 8 pag. 209 *Imber lapidum congestus cessavit*, sie höreten auff mit Steinen zu werffen. Et Prudentius Tetrasticho 45. de Stephano: *imbri adflictus lapidum.*

¶ Imbridus, *Cælum imbridum*, Solin. cap. 10 [al. 4] de Sardinia.

¶ Imbrĭcus, adject. pluviosus. *Auster imbricus*, hoc est, imbres excitans, Plaut. in Mercatore a. 5. sc. 2. v. 35.

¶ Ennio est *Imbrĭcitor* à ciendo. Versus ejus hi sunt apud Macrob. lib. 6. cap. 2

Concurrunt veluti venti quum spiritus Austri
Imbricitor Aquiloque suo cum flamine contra
Endo mari magno fluctus extollere certant.

¶ Imbrĭfer, ut, *Ver imbriferum* Virg. 1. Georg. v. 313. *Imbri*-
fe.

fer cœli flatus Columella lib. 7. cap. 6. *Hiems imbrifera*, Silius lib. 3. v. 197. A

IMBREX, icis, dubii gener. tegula cava, per quam ex tecto aqua defluit, eine Dachrinnen/ holer Ziegel/ dardurch das Wasser vom Dache läufft. Plinius lib. 35. cap. 12 distinguit a tegulis. *Primus*, inquit, *personas* (simulacra) *tegularum extremis imbricibus imposuit.* Apud Suetonium Nerone cap. 20 plausus genus denotat ad similitudinem crepantis super tegulas pluviæ commentum. Vid. ibi Casaub.

¶ Imbricare, i. e. in modum imbricis facere, aut, imbricibus tegere. Sidon. lib. 2. epist. 2. *Tegulis interjacentibus imbricarentur.* Vet. Gloss. καλυπτηριάζω, *imbrico.*

¶ Imbricatus. Imbricatæ sunt, quæ inter se hærent, imbricum modo, in einander gefüget/ wie auff einem Dach die Ziegel. Budæus. Vitruvius lib. 2. cap. 8 pr. *Cæmenta alia super alia sedentia, inter seque imbricata.* Plinius lib. 11 ineunte: *Imbricatis flexilis vertebris*, incisura scilicet in insectis flexilis. Et eod. lib. sect. 65 [cap. 37] *Leonibus, pardis, etiam felibus, imbricatæ asperitatis* [est lingua] *& limæ similis, attenuansque lambendo cutem hominis.* Ibidem cap. 45 *imbricati ungues simiæ.* Omnia hæc, quod formam imbricum referant.

¶ Imbricatim, adverb. Plin. lib. 9. cap. 33 *pectinatim, imbricatim*, id est ad modum imbricum. B

IMBVO, imbuere, perfundere, tingere, adspergere, madefacere, netzen. Horat lib. 2. epist. 2. v. 69

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu, &c.

Feuchten/ einnetzen. ¶ 2. Per metaphoram sumitur pro erudire, unterrichten/ & ad animum elegantissime transfertur, ut, *Pueri animum tenerum bonis opinionibus imbuere*, Cic. ad Att. 14. epist. 13. *Imbuere vitiis*, Quintil. lib. 1. cap. 1. *Leviter literis imbutus*, ibidem cap. 2. nicht tieff gelehrt. Gellius lib. 16. cap. 8 *Cum in disciplinas Dialecticas induci atque imbui vellemus.* Tacitus 5. Histor. cap. 5 *Nec quicquam prius imbuuntur, quàm contemnere Deos, exuere patriam.* *Imbui* autem non tantum est ex præceptione ac disciplina; sed consuetudine etiam ac usu discere aliquid & animo moribusque imprimere. Cicero pro Milone cap. 4. *ad quam, non nati, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.* Plinius Panegyrico cap. 44 *Sic imbuti sumus, ut quibus erat summa votorum, melior pessimo Princeps, jam non possimus, nisi optimum ferre.* Utrumque autem dicimus, *Imbuere aliquem aliquid*, & *aliquo.* Ut, *imbuo puerum rubrica* & *rubricam*, quod exempli loco Charisius lib. 5 extremo, pro observatione ista adducit. Et videtur *Imbuere aliquem aliquid* per Ellipsin, pro *in aliquid* dici. Quemadmodum Gellius supra dixit, *in disciplinas imbui.* ¶ Servius Danielis notat, *imbuere* proprie esse inchoare, initiare. Vid. Taubm. ad Virg. Eclog. p. 7. C

¶ Imbutamentum inde Fulgentius formavit Mytholog. libr. 1. cap. 1, *Variis dogmatum imbutamentis lasciva Græcorum præstruens corda.*

IMĬTOR, imitari, est effingere alicujus mores, einem etwas nachthun/ einem nachfolgen. *Imitari alicujus gestum*, Lucret. lib. 3. v. 366. sich einem andern nachgeberden. *Imitari chirographum alicujus*, eine Handschrifft lernen nachmahlen/ Cicer. 3. Nat. D. cap. 30. Et Tibull. 4. eleg. ult.

Heu mihi difficile est imitari gaudia falsa.

¶ Imĭtātio, Nachfolgung. Cic. in Philipp. 14. cap. 6 *Excellentium hominum virtus imitatione, non invidia, digna est.* Sicut & Cæsar ait in oratione ad Senatum Rom. apud Sallust. Catil. cap. 51, *Majores nostri imitari, quàm invidere bonis malebant.* Cæterum de imitatione in scribendo & loquendo scripserunt præter Quintilianum, etiam alii, ut Picus, Bembus, Politianus, &c. Quintil. lib. 10. cap. 2 *Imitatio non sit tantum in verbis: illuc intendenda mens est, quantum fuerit illis viris decoris in rebus atque personis, quod consilium, quæ dispositio.*

¶ Imitator, Nep. Attico cap. 18 *Imitator moris majorum.* D Martial. lib. 1. epigr. 40

Si quis erit recti custos, imitator honesti.

Ubi tamen alii *mirator* legunt. Adi Gronovium. Cic. 2. de orat. cap. 54 *Imitator & narrator facetus*, der einem andern kan kurtzweilig nachreden. Et Horatius de Arte poet. v. 318 *morum imitatorem* dixit.

¶ Imitatrix, *Imitatrix boni voluptas*, Cicero de legib. 1. cap. 17. Et Plinius lib. 10. cap. 23 *imitatrix avis.*

¶ Imitabilis, imitabile, quod quis imitari potest, das sich leicht nachthun läst. Cic. in orat. cap. 23 *Orationis subtilitas imitabilis illa quidem esse videtur existimanti, sed nihil est experienti minus.* Horat. 1. epist. 19. v. 17

Decipit exemplar vitiis imitabile.

Comp. *Imitabilior.* Plin. 37. cap. 8 *Gemma imitabilior mendacio vitri.*

¶ Inimitabile, das nicht nachzuthun ist. Quintil. lib. 2. cap. 2. *Opera quædam nobis inimitabilia.* add. lib. 1. cap. 10.

¶ Imitāmen, idem quod imitatio, Ovid. 4. Fast. v. 211 *priscique imitamina facti.*

¶ Imitamentum, idem. Gell. 7. cap. 5 *Polus* [histrio] *opplevit omnia non simulacris, neque imitamentis, sed luctu atque lamentis veris & spirantibus.* & Tacit. 14. annal. cap. 57 *veterum Romanorum imitamenta præferre.*

IMMĀNIS, e, ferus, importunus, teter, scheußlich/ greulich. *Immanis ac tetra bellua*, Cic. 4. Tusc. cap. 20. *Immanis ac barbara natio*, Cic. 1. ad Q. frat. ep. 1. cap. 9. ein greulich und grobes Volck. *Immane facinus*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 24 extr. *Voluptatem immanissimus quisque sequitur*, Idem in Partit. Orat. cap. 25. Et, *Bestiis immanioribus uti*, Idem pro Rosc. Am. cap. 26. Et, *Bellua immanissima*, Plin. Panegyr. 48. ¶ 2. *Immane antrum. Immania templa*, hoc est ingentia, Virg. 4. Æn. v. 199. Ita *Græciam immanem* Attius dixit; & Eumenius pro Restaur. schol. cap. 4 *molem restitutionis immaniorem:* Et Cic. Philipp. 2. cap. 25 *immania pocula.*

¶ *Immane quantum*, pro valde, vehementer, sive in modum maximum, Græca loquendi ratio est. Horatius lib. 1. ode 27

Vino, & lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat.

Sallustius lib. 2. Hist. *Immane quantum animi exarsêre.* Apulej. Apol. *Quod quidem matrimonium nostrum Æmiliano huic immane quanto angori, quantæque invidiæ fuit.* Similiter Cicero *mirum quantum* dixit. Vid. Vechneri Hellenolexias lib. 1. cap. 17.

¶ Immānitas, feritas, crudelitas, Grausamkeit. *Gentes immanitate efferatæ*, Cic. Nat. D. lib. 1. cap. 23. wilde und greuliche Leute. *Vitiorum immanitas*, Idem pro Cœlio cap. 6. Est illud vitium, quo homo humanitatem plane exuit, & in naturam efferatissimarum belluarum transit; sicut contra heroicâ virtute, humanæ virtutis modum excedit, & Deo fit similis. Vide peculiarem Tractationem *de Immanitate* Joviani Pontani.

¶ Immaniter, adv. greulich/ wild. *Immaniter clamare*, Gell. lib. 1. cap. 26. Et Augustinus Confession. lib. 10 cap. 37 *Perdite & immaniter vivere*, wild leben. *Immanius efferescunt*, Ammianus lib. 18. cap. 17.

Immensus, vide *Metior.*

IMMO, vel Imò, eligendi seu corrigendi potiùs adverbium, quam affirmandi. Varro: *Non humanitas, imò sævitia est, lædere innocentem*, ja es ist wol eine Grausamkeit zu nennen. Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 3 *Nempe ut curentur recte hæc. Imò aliud*, nein es ist viel ein anders.

Immolo, vide in *Mola.*

Immunis, vide *Munus.*

IMMVSSVLVS, vel *Immissulus* potius, avis est ex aquilarum seu vulturum genere, inde dicta, quòd subito & inexspectata se immittit, Fischarn.

Impedio vide *Pes.*

Imperare & Imperium vide in *Parare.*

Impetigo, Impetiginosus, vide in *Petigo.*

Impetrare, & Impetrire, vide *Patrare.*

Impetus, vide *Peto.*

Impleo, vide *Pleo, Plenus.*

Importunus, vide sub *Portus.*

Impos, vide *Compos.*

Impunis, vide *Pœna.*

ĪMVS, a, um, infimum, profundum, das unterste / Contrarium *summo.* Virg. 6. Æneidos v. 581

Fulmine dejecti fundo volvuntur in imo,

zu unterst auff dem Grunde. *Ab imo pectore*, Æneid. 1. v. 85. *Sensibus imis reponere*, Idem eclog. 3. v. 53. Et, *Ima summis mutare*, Horat. lib. 1. od. 34. das unterste zu oberste kehren.

¶ Imus etiam dicitur, qui in extrema vici cujusdam parte habitat. Horatius Epist. ad Pisones de arte Poet. v. 32

Æmilium circa ludum faber imus.

Sic Ovidius de nuce vers. 62 *Imum fundum* appellat postremam agri partem. *Ima fores* pro ima earum parte, Virgil. 2. Æn. v. 449.

¶ Imĭtus, adverb. de fundo, von Grund aus. Gellius 17. cap. 10 *fontes imitus ignes eructare.* Et Apulejus lib. 9. p. 233 *terra dehiscente imitus.*

IN, præpositio, quæ modo cum Accusat. modo cum Ablativo jungitur. Accusativo, quando ad locum; Ablativo, quando in loco significat. Quod tamen discrimen auctores veteres interdum neglexerunt. Plautus Bacch. a. 1. sc. 3. v. 53 *Ecquid in mentem est tibi?* Cicero pro Lege Manil. cap. 12 *Cum vestros portus in prædonum potestatem fuisse sciatis.* De quo loco & Gellium lib. 1. cap. 7 videre licet. Adde Auson. Popmam de usu antiquæ locutionis, Gifan. Indic. Lucretiano, & Huetium ad Manilii lib. 1. v. 145. ¶ Non raro *in* pro *inter* ponitur. Nepos cum aliis plurimis locis, tum in Pausania cap. 2 *Byzantio expugnato cepisset complures Persarum nobiles; atque in his nonnullos Regis propinquos.* Cæsar 3. de Bello Civili cap. 38 *Nostri cognitis insidiis duas nacti hostium turmas exceperunt. In his fuit M. Opimius.* Ovid. 2. Fastorum v. 571

Ecce anus in mediis residens annosa puellis.

Statius lib. 4. Silv. 2 v. 10

— — mediis videor discumbere in astris.

¶ Sed & pro *ex* usurpatur. Nam quod Cæsar *ex itinere confligere*; id Nepos *in itinere* dixit Eumene cap. 8. pr. Et ita quoque Hirtius lib. 8 de bello Gallico cap. 27. Quamquam & ibi IN pro INTER interpretari licet. Florus lib. 3. cap. 4 de Scordiscis Thraciæ populis: *Litare Diis sanguinem humanum: bibere in ossibus capitum* &c. Terent. Heaut. act. 5. sc. 1. v. 59

Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caves?

Verus Inscriptio Hispanica: STATVAM IN AERE AVRATAM POSVERE, i. e. æneam deauratam. Paullo aliter Suetonius Galba cap. 8 *Nec ad gestandum quidem unquam iter ingressus, quàm ut secum vehiculo proximo decies HS in auro afferret.* Id est, decies HS in nummis aureis, am Golde/ ut nos loquimur. Virg. 5. Æn. 344 *Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.* VENIENS, i. e. proveniens ex corpore. Nisi veniens ibi pro ὤν, sive existens exponendum est. Nonnunquam enim *venire*, pro *esse* sumitur. ¶ Sumitur & pro *ad* in exprimendo numero. Livius lib. 1. cap. 42 *Tertia classis in quinquaginta millium censum esse voluit.* Biß funffzig tausend. Aliter Varro lib. 2. de re rustica cap. 2. extr. *Illud vero omnes in Epiro facimus, ne minus habeamus in centenas hirtas singulos homines, in pellitas, binos.* Ubi *in centenas oves*, uff 100. oder zu hundert Schaffen einen Hirten. ¶ Eleganter hæc præpositio finem aliquando & caussam rei notat. Terentius Andria act. 2. sc. 2. v. 31

-- -- *etiam puerum inde abiens conveni Chremis:*
Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam.

Pisciculos ferre in cœnam: id est, ideo ferre, ut cœna inde seni appareretur. Livius lib. 1. cap. 35 *Centum in patres legit*, id est, ut patres essent. Sed potest IN hoc loco, pro *inter* etiam esse positum. Lucan. lib. 1. v. 306

In classem cadit omne nemus.

id est, ut classis ædificetur. Claudianus Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 624 *In lintres fregere nemus.*
Propertius lib. 3. Eleg. 3. v. 35

Hæc hederas legit in thyrsos.

Id est, legit, ut inde thyrsos contexat. Florus lib. 2. cap. 6 *In caussam belli delecta Saguntus.* Id est, unde belli caussa peteretur. Tacitus lib. 2. Hist. cap. 64 *Nec ullis fortunæ illecebris & ambitu civitatis in gaudium evicta.* Ita enim in vulgatis omnibus legitur: nec audiendus Pichena & alii, qui pro *evicta*, *evecta* substituerunt. *Vinci animus* dicitur, cum succumbit affectibus, inter quos gaudium etiam est. Itaque sensus est: Contra illecebras fortunæ, & contra civitatis ambitum, invictam stetisse Sextiliam matrem Imperatoris Vitellii, hoc est, neque felicitate sua, quod Imperatoris mater esset, neque *civitatis ambitu*, hoc est, Romanorum studiis atque honoribus, qui in ipsam conferebantur certatim, eo adductam, sive adduci se passam esse, ut gauderet improbius exsultaretque ac superbiam sumeret. Daß sie sich dessen uberhübe. ¶ Aliquando *in* mutationem significat, & Accusativum regit: ut, *Vertit Homerum in linguam latinam*, sic *in bestiam mutatus est.* Item, cum tempus futurum respicit, ut *in crastinum, in cœnam.* Accusativum etiam regit, cum sumitur in bonam partem pro *erga*, vel in malam pro *contra.* In bonam apud Virg. lib. 1. Æn. v. 303

-- -- *Inprimis regina quietum*
Accipit in Teucros animum.

In malam, Terent. Heaut. act. 2. sc. 1. pr. *Quam iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices.* ¶ Aliquando item significat quod *post:* ut apud Liv. *Bellum in trigesimum diem indixerant*, i. e. post triginta dies, vel triginta diebus exactis. ¶ Nonnunquam hæc oppositio circumloquendo Genitivo, Dativo & Ablativo usurpatur: Sic *æmulus in aliquem, Similis in aliquem* dicitur: de quo Gruterus lib. 1. Suspicionum cap. 11. Terent. Andr. act. 4. sc. 5. v. 19 *Adeo videmur vobus esse idonei,*
In quibus sic illudatis.

IN QVIBVS, pro *Quibus.* Plautus Aul. act. 3. sc. 4. extr. *Ne in me mutassis nomen*, IN ME, pro *Mihi.* Catullus Epithal. Mallii v. 102 *Non tuus levis in mala*
Deditus vir adultera.

Deditus in adultera, pro adulteræ deditus. Lucret. 3. v. 647

-- -- *in pugnæ studio quod dedita mens est.*

Sic *studere in aliqua re*, pro, *rei alicui*, Cato apud Gellium dixit lib. 11. cap. 3. ¶ Tacitus 4. Annal. cap. 45 *L. Pisonem uno vulnere in mortem affecit:* id est, ita affecit, ut ex eo moreretur. ¶ Aliquando abundat hæc præpositio: Plautus Capt. act. 1. sc. 2. v. 64 -- -- *nam illam confido domum*
In his diebus non reconciliasse.

Suetonius Tiberio cap. 60 *In paucis diebus, quam capreas attigit.* Item in Claudio cap. 18 *Nihil non excogitavit ad invehendos etiam in tempore hiberno commeatus.* Avienus Arateis v. 403 *hoc tempore in anni.* Virg. eclog. 7. 20

-- -- *referebat in ordine Thyrsis.*

Est quidem in istis omnibus & his similibus plena ac integra oratio; ellipsis tamen in frequentiore usu est.
¶ In compositione & auget & minuit significationem. vid. Barth. Claudian. p. 44. 45. Sic *infractum* dicimus & valde fractum, & non fractum. Virg. lib. 12. pr.

Turnus ut infractos adverso Marte Latinos
Defecisse videt.

Id est, valde fractos. Nec apud antiquos aliter usurpatum facile inveneris. Ita *impotens* pro valde-potens apud Horat. *Invalidus*, id est, valde validus apud Lucret. &c. *Indemnatæ pernæ*, i. e. damnatæ apud Plautum Capt. act. 4. sc. 3. extr. Aliquando in Compositis & *Intus* notat. Ut *incœnare* pro intus cœnare apud Suetonium Tiberio cap. 39. Ubi Casaubonus notat, & Columellam *impascere*, & Statium *inservare* simpliciter posuisse. ¶ *In tempore* significat *opportune.* Terent. Andr. 4. sc. 5. v. 19 *In tempore veni.* Et, *In tantum* adverbialiter: pro tantum, plures dixerunt. Vide *Tantum.* Similiter. *In totum*, pro penitus. Manilius lib. 1. v. 421

At non Lanigeri signum Libræque repugnat
In totum. Et vers. 779
Nam nihil in totum servit sibi.

¶ Pro *In*, vetustiores, ut Ennius, Pacuvius, Lucillius, &c. *endo* sive *indu* dicebant, unde *Endopedire*, sive *indupedire*, *induperare*, *indugredi*, &c. apud Lucretium.

INA, pars chartæ tenuissima est, sive filamentum, quod suscitatur, cum charta usu detrita est. Vide Salmasii Exercitationes pag. 392.

INĂCHVS, Ἴναχος, fluvius vel rex Argolidis, cujus filia Io ab Jove amata in vaccam mutata fuit. Ovid. 1. Metam. fab. 11. De illo Horat. 2. carm. od. 3

Divesne prisco natus ab Inacho
Nil interest, an pauper, &c.
Omnes eodem cogimur.

¶ Inachum Oceani filium, patrem Phoronæi, primi inter mortales Regis, facit Higinus cap. 145.
¶ Inăchides, patronym. masculinum. Ovid. Met. 1. v. 754.
¶ Inachis, fœmininum, hoc est, Io, sive Isis, *lauta* vocatur Ovid. 1. Fast. v. 454 quod ei sacrificarent anserem.
¶ Inachius, adjectiv. *Littus Inachium*, Ovid. 5. Fast. v. 656. Nam & *Inachum* fluvium Argivorum Poëtæ fecerunt, qui in sinum Argolicum exeat; de quo fabulosa Strabo lib. 6. vera autem Plutarch. de Fluminib. Vide Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 932.
¶ Inachia est Peloponnesus Stephano.

INĀNIS, vacuus, inops, leer. *Nuda & inanis domus*, Cicer. 4 Verr. c. 34 ein blosses leeres Hauß. Cic. offic. 1. cap. 2 *Ad quos, cum velut ad mercaturam bonarum artium profectus sis, inanem redire turpissimum est.* Plin. Panegyr. cap. 31 *navigia inania & vacua.* Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 174

Vix incedo inanis, ne ire posse cum onere existimes.

Ubi *inanis* ei opponitur, qui onus gestat. Idem Mostell. act. 3. sc. 1. v. 40 *Hic homo est inanis*, i. e. nihil pecuniæ habet. *Inanem a marsupio* Prudentius in Laurentio dixit v. 104. Sic, quemadmodum Plautus *amatorem a datis sterilem: montem ab aquis sterilem* Apulejus, ut Gruterus lib. 3. Suspicionum cap. 13 observat. ¶ Inanes etiam dicuntur, stolidi & mentis inopes, item futiles & vani: quos *gravibus* opponit Lucretius lib. 1. v. 638,

Heraclitus init, quorum dux prœlia primus,
Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes,
Quamde graves inter Grajos, qui vera requirunt,
Omnia enim stolidi magis admirantur.

Horatius lib. 1. Sat. 4. v. 76 *inanes*

Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno.

Vide & Turnebum lib. 10. Adversariorum cap. 1.
¶ Adsciscit interdum genitivum. Ovid. epist. 3. v. 60

Sanguinis atque animi pectus inane fuit.

Inanissimus prudentiæ, gar ohn allen Verstand/ Cic. pro Muræna cap. 12. unde etiam gradus intelligimus, pro quibus addimus: *Inanissimi homines*, Lactant. lib. 2. cap. 17. *Apulia inanissima pars Italiæ*, Cic. lib. 8. ad Attic. epist. 3. *Ager aratoribus inanior*, Idem Verrin. 5. cap. 52. princ.
¶ Inane substantivum pro aere vel cælo. Virg. 6. Ecl. v. 31

Namque canebat uti magnum per inane coacta, &c.

Durch die weite Lufft. Inane spatium immensum inter cælum & terram; Inane etiam regnum inferorum sonat: de ipso inani vid Heronem init. Pneumatici; Galenum lib. 1. de Elementis; Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 1111.
¶ Inanitas, das Leere. Ut, *Inanitas arundinis*, Plin. lib. 13. cap. 22. Et, *Sub terris vacantis loci inanitas*, Seneca lib. 6. Q. Nat. c. 25 extremo. Et, *In summa inanitate versari*, Cicer. 3. Tusc. c. 2. ¶ 2. Vanitas. ut *Inanitates verborum*, Gell. lib. 13. c. 8.
¶ Veteres etiam *inaniam* dixere. Nonius: *Inania, inaniæ*, id est, *inanitas.* Plautus Aulul. act. 1. sc. 2. v. 6 *Ita inaniis sunt oppletæ atque araneis.*
¶ Inaniter. adverb. frustra. Ohne Nutz/ vergeblich. Cicero 4. Tusc. cap. 6 *Inaniter & effuse animus exultat.* Ovid. 2 Metam. vers. 620

--- *medicas exercet inaniter artes.*

¶ Inanĭlŏquus, Plaut. Pseudolo act. 1. scen. 3. vers. 24. ubi tamen exemplaria quædam legunt, *Inanilŏgus*, ein unnützer Wäscher.

¶ Inanio,

¶ Inanio, inanire, verbum pro vacuare, entledigen / ut, *Inanire alvum*, Plinius lib. 20. cap. 3.

¶ Exinanio, evacuo, attenuo, vasto. *Exinanire alvum, ovum, urinam* Plinius dixit. *Vastare & exinanire agros*, Cicero Verrin. 5. cap. 50. extr. Et Vitruvius lib. 3. cap. 3 sub initium: *Locus fodiatur, exinaniaturque*. ausleeren.

¶ Exinanitio, Ausleerung. Ut, *præceps alvi exinanitio*, Plinius 13. c. 22. Durchfall.

¶ Obinanis, idem ac inanis, vacuus. Varro R. R. lib. 3. cap. 9 *Ajunt, cum ad lumen sustuleris* [ova] *quod perluceat, id esse obinane.* Quidam dividunt *ob inane*: Scaliger autem conjungendum censet.

¶ Seminanis, halb leer. Plinius lib. 2. cap. 18 de Luna: *In triquetro seminani ambitur orbe.*

¶ Subinanis, aliquantum inanis. Cicero ad Atticum lib. 2. epist. 17 *Quin etiam quod est subinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον, id afficitur quadam delectatione.*

Incassum, quære supra in *Cassus*.

Incendo, vide supra sub *Candeo*.

Incentivum, vide *Incino* sub *Cano*.

Incestus, vide supra in *Castus*.

INCHOO, inchoare, (scribunt & *Incoare*) quod a *Chaos*, χάος, (id enim rerum omnium initium esse Hesiodus scripsit) Festus deducit. Certe Servius *inchoare*, scribi debere affirmat, & a veteribus *inchoare*, scribi consuevisse addit, in commentario in tertium Georgicorum, vide Gell. lib. 2. cap. 3. Cicero alicubi se, *pulcros*, *Cartaginem*, dixisse ostendit, cujus auctoritate, orthographia altera (*incoare*) defendi potest. Sed usum tamen loquendi se populo reliquisse, scientiam sibi reservasse, testatur. Est ordiri, incipere, anfahen / fürnehmen. Virg. 3. Georgicorum v. 42 *Te sine nil altum mens inchoat.*

Horat. 1. Carm. od. 4.

Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam.

Et Cic. de clar. or. cap. 37 *Præclare multa inchoare, sed non plane perficere.*

¶ Inchoatus, particip. ut, *Perfecta anteponuntur inchoatis*, Cic. Top. cap. 18.

¶ Inchoator, Anfänger. Prudent. Præfat. Hamart. v. 27 *mortis inchoator.* Et Augustinus de Genesi ad lit. lib. 1. cap. 14 *inchoatore Deo.*

¶ Inchoatio, das Anfahen / Anfang. Ambrosius lib. 2 de Vocatione gentium cap. 3 *Non facile reperitur in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio.* Et Augustinus de Genesi contra Manich. cap. 14 *inchoatio futuri operis.* Mox eodem capite, *inchoatio noctis*, quod etiam legitur lib. 2 de Genesi ad lit. cap. 15 sub finem. Idem Augustin. epist. 222 *inchoatio cognitionis Dei.*

¶ *Inchoativa verba.* Grammat.

INCILE, is, fossa in lapidem vel terram incisa, per quam aqua ex flumine ducitur, Wasserleite / Wassergrabe / item eine Rinne oder Gossen. Ulpianus Lege 1. § 5. Dig. de Rivis: *Incile est locus depressus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim vel lapis vel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit.* Festus Pompejus: *Incilia* (vel *Incilia*) sunt *fossæ, quæ in viis fiunt ad deducendam aquam: sive derivationes de rivo communi factæ.* Plinius lib. 18. cap. 26 *incilia aperire.* Et Columella lib. 5. cap. 9 *Si olea in colle sit, incilia excitentur, quæ limosam aquam ad codicem deducant.* Apulejus lib. 9. p. 221 *Via lacunosis incilibus voraginosa.* Adde Grævium ad Cic. fam. 8. ep. 5.

¶ Adjective usus Cato est cap. 155 de R. R. *inciles fossæ.*

¶ Dicuntur ejusmodi fossæ, *Incilia* etiam auctore Festo, ut modo diximus.

¶ Incilare, increpare. Lucret. lib. 3. v. 977

Jure, ut opinor, aget, jure increpet inciletque.

Vide Nonium.

INCITA, æ: item, inciti, orum: item, incita, orum, quid sint, item illud *ad incitas redigi*, omnium optime Scal. docet Appendice ad Conjectan. lib. 6. *Antiqui*, inquit, *fines seu terminos, quos amplius promovere non est*, incitos *vocabant. Et qui eo rerum erant redacti, ut nullum certum rerum suarum consilium capessere possent*, ad incitas redacti *dicebantur. Ubi subaudiendum* lineas. *Metaphora enim a ludo* duodecim scriptorum. *Nam quum ad ultimam lineam promoti erant calculi, tum is, cujus intererat*, ad incitas lineas redactus, *calculo vero ipsi* inciti *dicebantur. Quod annotat Isidorus. Apud Græcos alia erat tabula calculorum, quippe quinque linearum. Itaque non in ultimis lineis erant inciti calculi, sed in mediâ. Quare cum alteruter ex lusoribus in incitam lineam cogeretur, tunc movebant calculum ab eadem mediâ lineâ, hoc dicto, κινῶ τὸν ἀφ' ἱερᾶς: nam linea illa vocabatur ἱερά*, &c. Isidori locus, quem hic Scal. innuit, est lib. 18. Orig. c. 67. Cæterum quando in neutro *incita* dicimus, subintelligendum loca, quod Joh. Livineius ad Mamertini Panegyr. Juliano Augusto dictum cap. 9 notat, ubi duo ejusmodi exempla ex Lucilio adjecit. *Inciti* autem, seu *Incitæ*, id est, immoti, immotæ, A *Cieo*, moveo. Plaut. Trin. act. 2. scen. 4. v. 136 *Ad incitas redactus est.* & Pœnulo act. 4. sc. 2. v. 85 *Ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.* Lucilius apud Nonium: *Illud ad incitas cum rediit, atque internecionem.* Idem: *Villicum corrupit, ad incitas adegit.* Apulej. lib. 3. A. A. *Ad extremas incitas deducti.* Lib. 11. *Ad ultimam salutis metam detrusus* idem dicit.

INCITEGA, inquit Festus, *est machinula, in quâ constituebatur in convivio vini amphora, de qua subinde deferrentur vina.* Ad quem locum Jos. Scal. *Superius*, inquit, *monuimus*, incitegam, *dictam ab* integendo. *Quia veteres* incitegere *pro* integere *dicebant: ut* reciperare *pro* reparare, &c. *Dicta autem ab* integendo, *quia partem mensæ tegat. Eâ autem utebantur ne vas vinarium, puta crater magnus, aut amphora, labem ex fundo in mensa relinquat. Cum sæpe videmus lagenas mensæ impositas circulum describere in mappa, &c.*

Incito, vide *citus*, in *Cieo* vel *Cio*.

Inclino, vide *Clino*.

INCLYTUS, vel *inclutus*, κλυτός, celebris, insignis, berühmt. Seneca Herc. Oet. v. 1984 *Nunquam Stygiis mergitur undis inclyta virtus.* Et, *Inclyta justitia religioque*, Livius lib. 1. cap. 18. *Inclytus est apud mulieres*, Plaut. Milite a. 4. sc. 6. v. 12. Hochgeacht.

Incolumis, vide *Columis*.

Inculco, vide *Calx*.

INCUS, ūdis, ἄκμων: instrumentum fabrile, in quo ferrum cuditur. Amboß. Cic. 1. de Nat. Deor. cap. 20 *Ex quo efficiuntur hæ rerum formæ, atque figuræ: quas vos effici posse sine follibus, atque incudibus non putatis.* Et Horatius lib. 1. oda 35 extrema: *nova incude diffingas retusum ferrum.* Idem de Arte Poet. v. 441 metaphorice:

Et male tornatos incudi reddere versus.

Incuso, vide *Caussa*.

INDAGO, indagare, est vestigare, inquirere, spüren / nachspüren / ausspüren. *Canis natus est ad indagandum*, Cic. de finib. lib. 2. cap. 13. Et, *Acutissime indagare & odorari omnia*, Idem 4. in Verrem cap. 54. alles zum fleißigsten erforschen. Apul. Apol. *Semper potius duxi mea peccata tegere, quam aliena indagare.*

¶ Indagator, ut, *indagatores aquarum*, Columella lib. 2. c. 2. Idem lib. 9. cap. 8 *indagatorem* vocat, qui apum commeatus explorat. Ausforscher / Nachsteller.

¶ Indagatrix. Cic. 5. Tusc. Quæst. cap. 2 *Philosophia indagatrix virtutis expultrixque vitiorum.*

¶ Indagatio. Cic. lib. 1. offic. cap. 5. *indagatio atque inventio veri.* Erforschung.

¶ Indagatus, ûs, subst. idem. Apulejus lib. 7. p. 191 *Vexillationum indagatu.*

¶ Indaganter, Columell. lib. 5 ineunte, *Feras indaganter capere*, mit nachspüren.

¶ Indago, inis, vestigatio, sive inquisitio ferarum, ut Servius interpretatur ad illud Virgilii 4. Æn. v. 122

-- -- *Saltusque indagine cingunt.*

Lactantius Scholiastes Statii ad lib. 2. Thebaid. v. 553 INDAGO *est, cum silvam venantium corona vallat, ut feræ evadere non possint.* Tacitus Agricola cap. 37 *Quod ni frequens ubique Agricola, validas & expeditas cohortes indaginis modo, & sicubi certiora erant, partem equitum dimissis equis, simul rariores silvas equitum persultare jussisset, acceptum aliquod vulnus per nimiam fiduciam foret.* Ubi videtur *Indaginis* voce id venatorum genus designasse, qui *investigatores* veteribus appellati, die auff die Spur ziehen. Est igitur hic locus pro Serviana interpretatione, etiam Glossator vetus, qui *Indaginem* ἐξιχνιασμόν interpretatur. Pro Lactantio est illud Flori lib. 3. cap. 6 *Sic per omnes æquoris portus, sinus, latebras, recessus, promontoria, freta, peninsulas, quicquid piratarum fuit, quadam indagine inclusum & oppressum est.* Budæo vero INDAGO est series plagarum in perticas seu varos arrectarum; sive περισοιχισμός: Garn und Tücher / damit man das Wild umbstellet. *Salus indagine cingunt*, Virgil. 4. Æneid. v. 121. Sie umstellen den Forst. ¶ *Res altioris indaginis*, Das eines weitern Nachsinnens bedarff.

INDE, adverbium, daher / von dannen. *Jam inde a principio hujus imperii*, Cic. de prov. consul. cap. 13. vom Anfang. *Jam inde ab incunabulis imbutus odio tribunorum plebis*, Livius lib. 4. cap. 36. Et, *Inde usque repetens*, Cic. pro Arch. cap. 1. *Inde adeo*, idem quod inde. nam *adeo* explet tantum. Terentius Heaut. act. 1. sc. 1. pr.

Quanquam hæc inter nos nupera notitia admodum est,
Inde adeo, quod agrum in proximo hic mercatus es.

id est, ex eo tempore, quo agrum mercatus in proximo es. Subjungitur & personis ut *unde*. Terentius Adelph. act. 1. sc. 1, 21

-- -- *nati filii*
Duo, inde ego hunc majorem adoptavi mihi.

Inde, id est, *ex quibus*. Vide Donatum.

¶ 2. Et, inde pro Deinde, nachdem. Livius lib. 1. cap. 3 *Agrippa inde Tiberini filius regnat.* ¶ Veteres aliquando & cum genitivo junxere. Ennius: *Inde loci lituus sonitus effundit acutos*, Lucret. lib. 4. *Inde loci mortalia secla creavit.*

¶ Deinde, & Dein, darnach / hernach / nachmahls. Terentius Prolog. Heaut. v. 18

 factum

-- -- *factum hic esse id non negat,*

Neque se pigere: & deinde facturum autumat.

Cæsar. lib. 1. Civ. cap. 74 *Primum gratias agunt, &c. deinde imperatoris fide quærunt.*

¶ Deinceps, idem. Cæsar d. l. cap. 25 *His perfectis, collocatisque, alias deinceps pari magnitudine rates jungebat.* Cicer. de Clar. orat. cap. 3 *Prosperæ res deinceps multæ consecutæ sunt.*

¶ Exinde & Exin, dannenher/ darauf/ darnach. Cicero 2. Nat. D. cap. 39 *Exinde mari finitimus aer.* Ibidem c. 43 in Arateorum versione

Exin contortis Aries cum cornibus hæret.

¶ Përinde, æque, gleich also. Flagitat fere post se has particulas, *ac, atque, ac si, ut, quam,* &c. *Perinde ac satisfacere, & fraudata restituere vellent,* Cæsar 3. Civ. cap. 60. *Perinde ac si usus essem,* Cicer. 13 ad Attic. ep. 49. also als hätte ich deß gebraucht. *Vereor, ut hoc perinde intelligi possit, atque ego sentio,* pro Marcell. cap. 4. nicht also verstanden/ wie ichs meine. *Atque hæc perinde loquor quasi, &c.* Cicer. pro Quintio cap. 26. Et Sueton. in Domitiano cap. 16 *Nudâ re perinde commotus est, quam responso mathematici.* Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 21 *Hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet.*

¶ Proin, &

¶ Prŏinde, significat *ideo, quapropter,* derwegen/ derhalben. Terent. Eunuch. 1. sc. 1. v. 11 *Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita.* Et Cicero lib. 12. fam. ep. 6 *Proinde fac magnum animum habeas.* Idem Catil. 2. cap. 5 *Proinde aut exeant, aut quiescant.* ¶ 2. Interdum idem est quod *perinde.* Terent. in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 35 *Proinde expiscare, quasi non nosses,* du forschest also darnach/ gleich als wüssest du es nicht. Et Heaut. act. 1. sc. 1. v. 13

-- -- *proinde quasi nemo siet,*

Ita tute attente illorum officia fungere.

Et observat Fabricius usum vocis istius in objurgationibus præcipue esse. *Proinde ut,* id est, *prout.* Plautus Amphitr. act. 3. sc. 3. v. 18

Recte loquere, & proinde diligentem ut uxorem decet.

Et vers. 26 -- -- *hæc curata sint.*

Fac sis: proinde adeo ut me velle intelligis.

¶ Subinde; est frequenter, crebro, sed cum intervallo, immer zu/ ie an hand. Plin. lib. 2. epist. 7 *Effigiem subinde intueri, subinde respicere.* Sueton. Tiber. cap. 57 *subinde appellans eum, &c.* id est, crebro. ¶ Ponitur & pro postea, deinde, mox. Horat. lib. 1. Epist. 8. v. 15

-- -- *subinde*

Præceptum auriculis hoc instillare memento.

Vellejus Paterculus lib. 1. Histor. cap. 7 *Sed M. Cato, quantum differt? qui dicit Capuam ab iisdem conditam, ac subinde Nolam.* Suetonius Augusto cap. 95 *Post necem Cæsaris reverso ab Apollonia & ingrediente eo Urbem repente liquido & puro sereno, circulus ad speciem cælestis arcus orbem solis ambiit, ac subinde Juliæ Cæsaris filiæ monumentum fulmine ictum est.* Ita & alibi usus est: ut Claudio cap. 43, Galba cap. 1, Vitellio cap. 9. Et Tacitus Agric. cap. 14 de Britanniæ præfectis: *Consularium primus A. Plautius præpositus, ac subinde Ostorius Scapula.*

¶ Indidem, factum ex *inde* & *idem,* significat, ex eodem loco, gleich oder eben selbst daher. Corn. Nepos Epaminonda cap. 5 *Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam indidem Thebis:* id est, perinde Thebanum, ut Epaminondas. Cicero pro Roscio Amerino cap. 27 *Quos homines? indidemne Ameria? an hosce ex urbe sicarios?* Apulejus lib. 6. pag. 180 *Pergit ad quampiam turrim prealtam, indidem sese datura præcipitem.* Adde Livium 27 cap. 12, & Gellium lib. 6. cap. 10. Vet. Gloss. *Indidem,* ἐντεῦθεν, αὐτόθεν, ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Index, vide *Indico* in *Dico.*

INDIA, Ἰνδία, orientalis regio, ab Indo flumine dicta, quod intra se recipit amnes, atque ex iis plerosque navigabiles. India autem alia citra, alia ultra Gangem, nominatur. Auro gemmisque dives, & omnium rerum abundantia felix: in quam rem multa Plinius, non paucissima Mela. Habes & elegantem ejus descriptionem apud Curtium lib. 8. cap. 9.

¶ Indus, ein Indianer. *Colorati Indi,* Virg. 4. Georg. v. 293, i. e. fusci propter solis ardorem. *Odorati Indi,* Silius 17. v. 652.

¶ Indicus, Indianisch. *Indici elephantes,* Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 23. Et Ovidius 1. Pont. 5. v. 80

Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua.

INDĬGĔNA, αὐτόχθων, ibi natus, non advena, der nicht frembd einkommen/ sondern allda gebohren ist. Vide supra in *Gigno.* Sic *Indigenas advectis* opponit Tacitus in vita Agricolæ cap. 11. *Ceterum,* inquit, *Britanniam qui mortales initio coluerunt, indigenæ an advecti, ut inter barbaros, parum compertum.* Vet. Gloss. *Indigenæ* αὐτόχθονες.

¶ Veteres dixerunt, Indigenus, a, um.

INDĬGES, ĕtis. Virg. 12 Æneidos v. 794

Indigetem Æneam scis ipsa & scire fateris.

¶ Indigĕtes, dii facti ex hominibus, heroes, divi, gemachte Heiligen/ vergötterte Menschen. Dii tutelares; Patrii. Sic dicti, quasi *in Diis agentes:* vel quia *nullius indigeant,* per antiphrasin; vel *quia nos Deorum indigeamus:* quâ ratione omnes Dii sic appellari possunt. Servius ad supra allegatum locum Virgilii; item ad illud 1. Georg. extremo:

Dii Patrii indigetes, & Romule, Vestaque mater.

Vet. Gloss. *Indigetes.* Ἡμίθεοι, κηρῆτες: Vid. Voss. lib. 1. de Idololatr. cap. 12. Barth. ad Claudian. p. 389. Salmas. in Exercit. ad Solin. part. 1. p. 71. alios.

¶ Indigetare, vel Indigitare, non est *nominare,* ut vulgo usurpari solet, sed *invocare:* Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 17 *Namque Virgines Vestales ita indigetant,* APOLLO MEDICE: APOLLO PAEAN. Hinc

¶ Indigitamenta appellabantur libri Pontificales, qui & nomina Deorum, ut Servius interpretatur, & rationem ipsorum numinum continebant: sive libri rituales in quibus rationes invocandi Deos præscriptæ erant. Vet. Gloss. *Indigitamenta,* ἱερατικὰ βιβλία. Arnobius lib. 2. p. 95 *Non doctorum literis continetur, Apollinis nomen Pompiliana indigitamenta nescire?* Nomen ab *In* & *citare,* hoc est, vocare, ut Vossius monet lib. 1. de vitiis sermonis cap. 34. Recentium significatio *nominandi* non satis probata est.

Indipiscor, indeptus, quære sub *Apiscor.*

INDŎLES, is, fœm. Natürliche Art/ Zuneigung/ in adolescentibus maxime. Ab *inolesco* enim docti deducunt. Scaliger ad Festum ita: INDOLES *incrementum significat primigenia notione, ut apud Gellium* [lib. 20. cap. 6. extr.] *mendi indoles.* Olere *enim,* Crescere. *Significat & spem, quam ex vultu colligimus, virtutis futuræ in puero.* Hactenus Scaliger, & bene, ex veterum indole ac mente. Nam Cicero epist. 3 ad Brutum sub init. *Cæsaris pueri mirifica indoles virtutis.* Idem 2. de Finib. cap. ult. *In adolescentibus bona spes & magna indoles est.* Nec adultiori ætati inconveniens vocabulum, ut animi sollertiam & naturalem bonitatem prudentiamque significet. Livius lib. 1. cap. 3 de Lavinia, Æneæ vidua regnatrice: *Tanta indoles in Lavinia erat,* ein solcher Verstand. Quin etiam in malam partem, *indoles vitiorum* dicitur. Rursus Livius lib. 21. cap. 4 extr. de Hannibale: *Cum hac indole virtutum ac vitiorum triennio sub Asdrubale imperatore meruit.* Et sicut *industria indolem* Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. v. 42, ita Tacitus lib. 12. cap. 26 *segnem* dixit *indolem.* De Britannico enim: *Neque segnem ei fuisse indolem ferunt.* Tandem de aliis quoque rebus fas est *indolem* dicere, ut *arborum & frugum,* apud Gellium lib. 12. cap. 1. &c.

INDVCIAE, plural. Stillstand des Krieges/ Friststage. Donatus. INDICIAE, *pax in paucos dies: vel quod in diem dentur; vel quod in dies otium præbeant.* Sic, *Facere inducias,* Anstand machen. *Induciæ in centum annos factæ,* Livius lib. 7. cap. 20. Et, *Inducias aliquot dierum cum hoste pacisci,* Cicer. 1. Offic. cap. 10. Stillstand auf etliche Tage. *Pacta cum Rom. induciarum fides,* Liv. lib. 1. cap. 30. *Agitare inducias,* Friststage halten/ Sallust. cap. 29. B. Jugurth. *Induciæ exeunt,* hat ein Ende. Vide Gellium lib. 1. cap. 25. *Pactionem* vocat Nepos Agesilao cap. 2. ubi etiam legitur *Facere, petere, impetrare, conservare inducias.* Ibidem cap. 3 *Dies induciarum præteriit,* id est, exierunt induciæ, Sie sind aus. Vide quæ de hujus vocis etymologia notat Voss. part. 4. Instit. Orat. p. 252.

INDVLGEO, indulsi, indulgere, est molliter & delicate obsequi ac gratificari, nachgeben/ verzeihen. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 8. v. 21 *Nimium illi, Menedeme, indulges,* du bist ihm viel zu weich/ giebest ihm zu sehr nach. Nepos in Dione c. 2 *Quo fiebat ut uni huic maxime indulgeret, neque eum secus diligeret ac filium.* Sed, *Indulgere dolori,* Plin. lib. 5. ep. 9. dem Betrübniß nachhengen/ und Raum geben. *Indulgere valetudini,* est rationem suæ valetudinis habere, Cic. 16. ad Tiron. ep. 18. seiner Gesundheit pflegen. *Indulgere genio,* vide *Genius.* De hoc verbo ita Casaubon. ad Persium: Indulgere *proprie est contrarium* τῷ urgere, *ea enim origo vocis:* Indulgere *pro* inurgere *dixerunt inserto d, ut* indolescere *pro* inolescere, *unde est* indoles: *deinde* l *pro* r *posito: sunt enim in omnibus linguis eæ literæ facile invicem permutabiles.* Urgere *est severi* ἐργοδιώκτου, *qui pensum morose exigit,* indulgere *est ejus qui de summo jure aliquid remittit, ut fere parentes liberis. Sic dicitur princeps* debitorum reliqua indulgere *quorum exigendi jus habuit. Dicitur & de aliis, ut fere Græcorum* ἐπιτρέπειν, *ut* genio, epulis indulgere. *Hinc etiam obtinuit ut dicerent* indulgere, *pro multum studere alicui rei. Ut:* Indulget campo: *id est, multus in campo est: eo oblectatur, &c.* Martialis præfat. lib. 12 *Imperavi mihi, quod indulgere consueveram.* ¶ *Indulgere alicui aliquid,* est gratiam concedere, largiri. Vet. Gloss. Φιλοτιμεύομαι, *Largior, indulgeo.* Statius Epithal. Stellæ v. 179

-- *juvenique curule*

Indulgebit ebur.

Id est, concedet ut ante legitimam ætatem consul fiat. Sic *rudem indulgere* Suetonius dixit, pro rude donare, in Claudio cap. 21. Et cap. 24 *Ornamenta consularia indulgere.* Severus Sulpitius Dial. 2. cap. 4 *Orare ac obsecrare indulgeret sceleri veniam.*

Sic

Sic *precibus indulgere* Plinius dixit lib. 4. epist. 15. ¶ Hinc ipsi *Imperatores*, quod multa concederent benigne atque humaniter, inter alios titulos & INDULGENTISSIMI, ut CLEMENTISSIMI hodie, appellabantur. Nazarius Panegyrico Constantino dicto cap. 26 *O fortuna, ô præpotens Roma! quam tu unquam gratiam pro tantis laboribus referes? nisi quod indulgentissimus princeps, tanquam hoc ipsum tibi debeat, eo cariorem habet, quo majore labore servavit.* Vetus Inscriptio: FORTISSIMO ET INDULGENTISSIMO PRINCIPI DOMINO NOSTRO CONSTANTIO VICTORI PERPETUO &c. Et alia apud Gruter. pag. 253 num. 8 AURELIO HADRIANO ANTONINO AUG. PIO PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. III. P.P. INDULGENTISS. Etiam Suetonius de Vespasiano cap. 21 *Nec ullo tempore facilior aut indulgentior traditur.* Et Plinius Trajano Epist. 11 *Rogo ergo, indulgentissime imperator, ut* &c.

¶ Indulgentia, Verzärtelung / das Verziehen der Kinder / de qua sic Quintilianus lib. 1. cap. 2 *Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit.* Mantuan. lib. 1. Parthen. v. 164

Blanda patrum segnes facit indulgentia natos.

Neque vero parentum tantum indulgentia est; sed aliorum etiam, quos ita ferunt, ut nullo eorum facto offendantur. Wohlgewogenheit. Nepos cum de Attici pietate cap. 13 *Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse; aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut quos amare debuerat, irasci eis nefas duceret.* Per SUOS matrem sororemque intelligit, quarum ante mentionem fecerat. ¶ Ponitur & pro *Gratia*; hoc est, illa virtute, unde Principes *indulgentissimi* appellabantur. Plinius libr. 10. epist. 2 *Videor ego summam voti mei consecutus, cum inter initia Principatus tui* (scribit ad Trajanum Imperatorem) *probaveris, me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere.* Et sæpius ita eo in libro hâc voce est usus. Ausonius Gratiar. Actione cap. 21 *Neque verò unum aliquod bonum uno die præstas, sed indulgentias seculares per singula momenta horarum multiplicas.* INDULGENTIAS, id est, beneficia per gratiam collata. ¶ Indulgentiæ etiam vocantur pœnarum remissiones, criminum condonationes. Capitolinus in Antonino Pio cap. 6 *His, quos Hadrianus damnaverat, indulgentias petiit.* Cæterum aliud *indulgentia*, aliud *venia* proprie est. Ubi *indulgentia*, ibi *veniæ* nullus locus: quippe nullum peccatum ejus, cui indulgetur: Casaub. Verùm scriptores non semper attendunt, & ita elegantissimus auctor Sulpicius Dial. 1. de Virtutibus Monach. Oriental. cap. 8 *Indulgentiam consequi*, pro, veniam consequi, dixit.

¶ Indultus, indultu, subst. indulgentia. Sidonius lib. 1. epist. ult. *Oro, ut indultu clementiæ tuæ, quæ volo, scribam.*

¶ Indultor. Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 9 *indultor legis.*

¶ Indulgenter: *Habere aliquem indulgenter*, ut, Livius libr. 36. cap. 14 *Captivos indulgenter habitis.* Et Seneca lib. 4. Benefic. cap. 32 *Dii alios indulgentius tractant.* Valer. quoque Max. lib. 1. cap. 7 *Longè indulgentius in poëta Simonide*, subaudi *fecerunt*, aut *se gesserunt.* Solinus cap. 14 [Salm. 9] *Voluptati aurium indulgentissime deditus.*

¶ Perindulgens. Cic. 3. offic. cap. 31. extr. *perindulgens in patrem.*

Induo, vide *Exuo.*

INDUSTRIA, animi sagacitas, alacritas ingenii, & habilitas gnavitasque in rebus agendis, Geschicklichkeit / Hurtigkeit / Behendigkeit / Fleiß. Terentius *naturæ* opposuit Andria act. 4. sc. 5 extrema:

Paulùm interesse censes, ex animo omnia
Ut fert natura, facias, an de industria.

Donatus: UT FERT NATURA: *Hoc est, naturalis & ingenita actio.* AN DE INDUSTRIA, id est, *conscientia & providentia. Ea enim quæ discimus & scimus, operatione genita & industria quadam scimus.* Lycurgus apud Rutilium Lupum lib. 1. de figuris sentent. in EPIPLOCE: *Cui præsto est sua voluntas, industrius ut sit necesse est: industriam verò scientia consequitur: ex scientia copia & facultas ingenii nascitur: ex qua facultate vera & facili felicitas laudis oritur. Neque enim temere diligens studium virtutis fructus fortunæ fallit.* Vet. Gloss. *Industria*, Σπουδὴ, ἀρετὴ, φιλοπονία. Cicer. pro Cœlio cap. 19 *Ingenium industria alitur.* Et Sallust. de Sylla in Jugurth. B. cap. 95 *Nunquam super industriam fortuna fuit.* Es hat das Glück nie mehr vermocht / als sein Fleiß und Geschicklichkeit. *De industria*, Terent. Andr. a. 4. sc. 5. v. 56, & Cicer. 2. Verr. cap. 12. Pariter *Ex industria*, id est, consulto & deditâ operâ. Livius lib. 26. extrem. *Ex industria famam captæ Carthaginis compresserant.* mit Fürsatz / mit Fleiß. Cicero 4. Tuscul. Q. cap. 19 *Opificum antelucana victus est industria.*

¶ Industrius, witzig / anschlägig / geschickt. Cicero pro Lege Man. cap. 7 *Homines navi & industrii in Asia negotiantur.* Idem, *Homo navus & industrius, experientissimus, & diligentissimus*, in Verr. 5. cap. 21. Et, *in rebus gerendis virum acrem & industrium esse*, Tuscul. Q. lib. 5. cap. 20. Comparativo *industrior* usus Plautus est Mostell. act. 1. sc. 2. v. 71. Et Cato oratione Ne quis iterum consul fiat, apud Priscianum libr. 3 pag. 601 ed. Putsch. *Imperator laudem capit, exercitum meliorem & industriorem facit.*

¶ Industrie, adverb. hurtig. Cæsar 7. Bell. Gall. cap. 60 *diligenter industrieque administrare.* Cicero & comparativo usus est, *Industriùs*, pro magis industrie, hurtiger / geschicklicher / pro Domo sua cap. 11, *Quis apud populum R. de illius dignitate industriùs, quis senatui sæpius dixit?*

¶ Industriosus. plenus industria, sehr fleißig. Val. Maximus libr. 3. cap. 4. n. 2 de Tarquinio Prisco: *industriosum pro ignominioso reddidit.* Et Seneca Provident. cap. 2 *Industrioso otium pœna est.*

¶ Industriose, adverb. Auctor vitæ Juvenalis, quæ Suetonio subjicitur: *Genus scripturæ industriose excoluit.* Cassiodorus lib. 5. epist. 1. *industriose detergit.* Cato libr. 2. Origin. apud Charisium p. 181 *Pleraque Gallia duas res industriosissime persequitur, rem militarem, & argute loqui.*

Inedia, vide supra in *Edo.*

Ineptus, quære in *Aptus.*

Iners, vide *Ars.*

Infandus, Infans, vide *Fari.*

Infensus, vide supra sub antiquo *Fendo.*

Inferiæ, vide *Infero* In *Fero.*

Inferi, Inferior, vide mox sub *Infra.*

Infestus, a, um, vide sub *Festus.*

INFICIAS, accusativus, solus est plural. qui cum verbo, *Eo*, effertur, ut, *Inficias ire*, hoc est, negare, verneinen / verleugnen. *Si inficias ibit testis, mecum est annulus, &c.* Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 49. & alibi sæpe. Et Quintilianus libr. 3 cap. 7 post princ. *Neque inficias eo, quasdam esse ex hoc genere materias ad solam compositas ostentationem.* Et Tacitus lib. 15. cap. 2 *Non ibo inficias.* Vossius de Analog. lib. 1. cap. 47 dictum vult ut *ire exsequias, suppetias*: & utrobique subintelligit *ad.*

¶ Inficior, inficiari, ire inficias, leugnen. Cic. in Catil. 3. cap. 5 *Cum id posset inficiari, repente præter opinionem omnem confessus est.* ¶ Participia *Inficiatus* & *Inficiandus* apud Ovidium sunt. Ex Ponto libr. 1. epist. 7. v. 27 *inficiatus amicos*: Idem epist. 9 Deianiræ v. 4 *fama factis inficianda.*

¶ Inficiator, der nichts gestehet / alles läugnet. Martial. lib. 1. Epigr. 104 *In jus, ô fallax atque inficiator, eamus.* Ciceroni 2. Catil. cap. 10 *inficiatores lenti* sunt, qui abjurant debita, die Schuld nicht gestehen. Contra apud Sidonium lib. 3. epist. 13 *inficiator soluti*, der leugnet / daß ihm was bezahlet worden.

¶ Inficiatrix. Prudent. Psychom. v. 632 *fidei fraus inficiatrix.*

¶ Inficiatio, negatio. Cicero 2. de Oratore cap. 25 *Caussæ, quæ criminum sunt, plerumque inficiatione defenduntur.* Et Quintilianus procemio lib. 8 *Depulsio omnis inficiatione duplici constat.*

¶ Inficialis, ut *Status inficialis*, Cic. Topic. cap. 24 extremo, quo inficias imus, & negamus objecta, vide Vallam lib. 6. c. 9.

INFIT, ἐπιγίνεται, ἄρχεται, ut Gloss. Vet. exponitur, est a *Fio.* Plautus Prol. Rudent. v. 49

Is illius laudare infit formam virginis.
& mox: *Infit Lenoni suadere.*

Et Silius lib. 12 v. 67

hortatibus infit
Laudum agitare suos.

¶ Aliquando est, *incipit dicere.* Vet. Gloss. *Infit*, ἄρχει λέγειν. Virg. lib. 10. Æneid. v. 100

Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas
Infit. Vide supra in *Fio* plura ex Festo, &c.

INFRA, præpositio, in adverbium aliquando degenerans, unter / drunter. Cicer. 4. Acad. c. 40 *Supra, infra, dextra, sinistra, ante, post*, droben / drunten ꝛc. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 2. v. 36 *Quem ego infra omnes infimos homines esse puto*, id est, Quem posthabeo infimis etiam, den ich für den allerschlimmesten halte. *Infra aliquem accumbere*, sive *discumbere*, qui in medio lecto, qui locus honoratissimus apud Romanos, ad sinistram accumbebat, nam qui a dextra discumbebat, *super*, vel *supra accumbere* dicebatur. Suetonius Calig. cap. 24 *Cum omnibus sororibus stupri consuetudinem fecit: plenoque convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante.* Cicero lib. 9. ad Familiares epist. 26. pr. *Accubueram hora nona cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui.* Horatius lib. 2. Sat. 8. v. 22 Nasidieni cœnam describens:

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra.

Vide Torrentium ad v. 20 ejus Satyræ, & Lipsium lib. 3. Antiquarum Lectionum.

¶ Inferior, comparativus, der untere. *Inferior horret, quicquid peccat superior*, was die Grossen übels thun / müssen die Geringen entgelten / Publ. Mimus. Cicero pro Quint. cap. 31 *Indignum est vinci ab inferiore.* Idem in Offic. libr. 1. cap. 32 *Timotheus belli laude non inferior fuit, quam pater.* Sic *Inferior ætate*,

ætate, jünger. *Inferior fortunâ* Cic. 13. fam. epist. 5. *Inferior copiis*, Nepos Datame cap. 8. A

¶ Infimus, superlativus, der Unterste. *In foro infimo*, Plaut. Curcul. 4. sc. 1. v. 14. unten am Marck. *Infimo loco natus*, Cicer. pro Flacco cap. 11. gar geringer Ankunfft. *Homines infimâ fortunâ*, lib. 5. de Finib. cap. 19, arme / ungeachte Leute. *Infima fæx populi*, ad Quint. frat. lib. 2. epist. 6 [al. 8] Et, *Infima conditio & fortuna servorum*, Idem Cic. 1. offic. cap. 13. Ac, *Infimis precibus auxilium impetrare*, Liv. lib. 29. cap. 30. pr. mit demüthigster Bitte.

¶ Infimates, ut *summates*, Plaut. Stich. 3. sc. 2, 37.

¶ Infimare, contrarium τῷ sublimare. Apulejus lib. 1. Milef. p. 106 *Manes sublimare, Deos infimare.* Idem de Deo Socratis p. 44 *Ingenia ad miserias infimata.*

¶ Veteres & adjective dixerunt, *Inferus*, vel *infer, infera, inferum*, ut, *Inferum mare*, Cic. 9. ad Attic. epist. 3. *Omnia supera, infera*, libr. 1. Tusc. cap. 26. Et Livius libr. 31. cap. 31 *Dii superi inferique.*

¶ Inferi, plurale tantum, mortui, in infernis locis degentes. die Verstorbene unter der Erden. Item die Hölle / und die in der Hölle seyn. Apul. lib. 11. Milef. *Ad meum festinant illico diurnum reducemque ab Inferis conspectum.* Hinc frequens vox *ab inferis excitare, revocare*, &c. von Todten erwecken. Cic. 2. Catil. cap. 9. *Si salvi esse velint, Sylla sit iis ab inferis excitandus.* Pro Milone cap. 29. *si vellet illum ab inferis revocare.* Livius lib. 26. cap. 32 *Si ab inferis exsistat rex Hiero.* von Todten aufferstehen. Nam omnes mortuos ad inferiora descendere credebant pagani.

¶ Inferiæ, plur. sacra, quæ inferis vel mortuis fiunt, Todtenopffer oder Begängnüß. Sed *Inferiæ* potius ab *inferendo*: vide *Infero.*

¶ Infernas, infernatis, ut supernas. Infernatia ligna sunt, quæ ex Apennini parte, quæ inferum mare spectat, cæduntur; supernatia a diverso. Plinius lib. 16. cap. 39 *Romæ infernas abies, supernati præfertur.* Vitruv. lib. 2. cap. ult. *Infernates* [abietes,] *quæ ex apricis locis apportantur, meliores sunt, quam quæ opacis de supernatibus advehuntur.*

¶ Infernus, a, um, adject. höllisch. ut, *Inferni Dii*, Livius lib. 31. cap. 31. Et, *Inferni lacus*, plur. Tibull. sub fin. lib. 2. *Rex infernus*, Pluto, Virgil. 6. Æn. v. 106. Veteres Glossæ: *Infernus*, κατώτερος. καταχθόνιος. Substantive *Infernum* pro inferis, dicere, usitatissimum veteribus Christianis scriptoribus, idque & hodie obtinet. Quo Cicero & notæ illius alii abstinuerunt; *Inferni* quidem voce Varronem ita usum observavit Buchnerus ad Elegiam Venantii de Resurrectione pag. 33. Sed confisus est summus vir libris Nonii, qui Varronis fragmentum illud servavit, non emendatissimis, in quibus est *infernus tenebrosus κακοδαίμονας tenet.* At Parisiensis editio ex MSS. restituit: *infernus tenebro, κακὸς δαίμων. Tenebro* pro *Tenebrio.* Vide Notas ad eum locum p. 171. & quæ Godofredus ad Nonium observavit. Addi possunt Curæ Posteriores Cellarii, ubi hæc singula examinantur. Ecclesiasticum usum etiam servat Vetus Glossar. ᾅδης, *infernus.* De voce ᾅδης autem vide Grotium in Matthæi cap. 15. v. 18. & Lucæ cap. 23. v. 41. Itemque Heinsium Epist. ad Balsacum pag. 194. & seqq. C

¶ Inferna, orum, Plurale, idem ac vulgari notione Infernus, die Hölle. Lactantius, elegantissimus scriptor, lib. 1. Div. Instit. cap. 11 *Ajunt Jovi cælum obtigisse: Neptuno mare: inferna Plutoni.* Adde Cur. Posterior. p. 271.

¶ Infernalis, adjectivum ex alio adjectivo *Infernus* factum, quemadmodum ab Æternus, *æternalis*; ex Perpetuus, *perpetualis*; ex Avernus, *avernalis.* Usi eo fere soli Ecclesiastici. Prudentius adv. Symmach. lib. 1. v. 388

Hæ sunt deliciæ Jovis infernalis.

Alcimus Avitus lib. 2. v. 290

- - - infernali jamdudum nocte sepultis.

Infrunitus, vide in *Frunifcor.* D

INFULA, æ, quæ quid & qualis fuerit, ita Servius docet in 10. Æneid. Virgil. v. 538. INFULA, inquit, *fascia in modum diadematis, a qua vittæ ab utraque parte dependent: quæ plerumque lata est; plerumque tortilis ex albo & cocco.* Festus *Filamenta lanea* interpretatur. Vet. Gloss. *Infulæ*, Στέμματα: item Στέμμα, *Infula, Offula, Mitra.* Proprie infulæ sacerdotum fuerunt. Ein Bischoffshut. Virgil. Æneid. 10. v. 537

Nec procul Æmonides Phœbi Triviæque Sacerdos
Infula cui sacra redimibat tempora mitra.

Et Æneid. 2. v. 329 *-- - nec te tua plurima Panthu*
Labentem pietas nec Apollinis infula texit.

Ubi *Infulæ Apollinis*, Apollinis sacerdotium est. Cicero 6. Verrina cap. 50 *Præsto mihi sacerdotes Cereris cum infulis ac verbenis fuerunt.* ¶ 2. Hostiarum seu victimarum. Varro lib. 6. de Lat. Ling. INFULAS *dictas apparet in hostiis: quod velamenta e lana quæ adduntur, intra hostiarum cornua velamenta erant.* Florus lib. 4. cap. 2. extr. *Quæ omnia velut infulæ in destinatam morti victimam conferebantur.* ¶ 3. Supplicantium & petentium pacem. Hi enim caduceum filis laneis velatum præferebant; vide infra *Stemma*: & *Velamentum.* Livius lib. 30. cap. 36 *Haud procul aberat, cum velata infulis ramisque oleæ Carthaginiensium occurrit navis. Decem legati erant principes civitatis, auctore Hannibale missi ad petendam pacem.* ¶ 4. Denique *infulæ* dicebantur, ornamenta atque insignia magistratuum, & ipsa administratio officii. Hinc *Infulas magisteria dignitatis* Cassiodorus dixit lib. 4. Epist. 12. Zeno Veronensis de Præcepto ATTENDE TIBI. *Ubi fasces eorum? ubi magistratus? ubi infulæ diversarum dignitatum?* Sic *Infulas honorum* lege 1 Cod. de tempor. & reparat. appellatione: Et *administrationis infulas* apud Ambros. lib. 1. de Offic. cap. 1 legimus. Spartianus in Hadriano cap. 6 *Manium Turbonem post Mauritaniæ præfecturam infulis ornatum Pannoniæ, Daciæ quoque ad tempus præfecit. Infulas Pannoniæ*, titulum præfecturæ Pannoniæ vocat, ut vere interpretatus maximus Salmasius est, cui & sanitas hujus loci debetur. *Imperiales infulas* pro diademate, sive titulo Imperatoris, Justinianus L. ultima extr. C. de quadriennii Præscript. & *Majestatis infulas* similiter Trebellius Pollio in Gallienis dixit. Elegans dictio & proverbialis quodammodo *Infularum loco habere*, vel *esse.* Qua usus Seneca epist. 14, cum ait: *ad philosophiam confugiendum est: hæ literæ non dico, apud bonos, sed apud mediocriter malos, infularum loco sunt.* Deinde Consolat. ad Helviam cap. 13 *Qui adversus sævissimos casus se extollit, & ea mala, quibus alii opprimuntur, evertit, ipsas miserias infularum loco habet: quando ita affecti sumus, ut nihil æquè magnam apud nos admirationem occupet, quàm homo fortiter miser.* INFULARUM LOCO SUNT: id est, sanctitatem & reverentiam addunt sive conciliant, sic quasi infulæ hostias, sacerdotes feciales, & supplices venerabiles & sacrosanctos efficiunt. Sic INFULARUM LOCO HABERE, est præsidii loco habere, in quo contemtum vites facile, & contra honorem ac admirationem tibi adquiras. B

¶ Infulatus, infula ornatus. Sueton. Calig. cap. 27 *Cunctantem pueris tradidit verbenatum infulatumque.* Prudentius Hymn. 4. Martyrum Cæsaraugust. v. 79

Hic sacerdotum domus infulata.

INGENIUM, insita vis est & natura cuique rei, εὐφυΐα, φύσις, die angebohrne Art und Natur. *Ingenium soli*, die Art der Erden/ Plin. lib. 14. cap. 1. *Ingenium ligni*, Gell. 3. cap. 6. & *Ingenium montis*, Tac. 2. Hist. cap. 4, 5. id est situs: *Lactis ingenia & proprietates*, Gellius lib. 12. cap. 1. Nævius apud Nonium: *Ingenio arbusta nata sunt, non consita.* INGENIO NATA, id est, sponte nata: Quibus CONSITA, hoc est, industria & disciplina effecta, sive *manu sata*, ut Cæsar lib. 3. de bello civili cap. 44 vocat, opponuntur. Petronius p. 172 *Crines ingenio suo flexi:* von sich selbst. Tacitus 5. Histor. cap. 14 *Campi suopte ingenio humentes.* INGENIUM enim natura est. Florus lib. 2. cap. 4 *Observato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus pulvis.* Idem eodem libro cap. 17 de Hispania: *Undique mari Pyrenæoque vallata est, ut ingenio situs nec adiri quidem potuerit.* Sic *Herbarum ingenia: mundi, metalli, &c. ingenium* boni scriptores dixerunt: quorum loca notavit Barthius ad Claudianum libr. 1. de raptu Proserpinæ vers. 143. ubi multa de usu hujus vocis congessit. *Ad ingenium redire*, est redire ad mores & consueta studia, quæ ductu naturæ quis solitus sequi, apud Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. v. 46. Uff seine Art wieder kommen. Plaut. Pœn. act. 1. sc. 2. v. 90

Bono ingenio me esse ornatum, quam auro multo, ma-
volo.
Aurum in fortunâ invenitur, natura ingenium bonum.

Cui gemellum est illud Livii lib. 2. cap. 22 *Volscis suum rediit ingenium.* ¶ Κατ' ἐξοχὴν tamen ita dicitur homini insita vis ad aliquid exsequendum aut inveniendum ducens, in aliis acutior, in aliis remissior. Propert. lib. 2. Eleg. 1. v. 4

Ingenium nobis ipsa puella facit.

Et Martial. lib. 8. Epigr. 73

Si dare vis nostræ vires animosque Thaliæ,
Et victura petis carmina; da, quod amem.
Cynthia te vatem fecit, lascive Properti:
Ingenium Galli pulcra Lycoris erat.

Terent. And. act. 1. sc. 1. v. 50 *Ingenium est omnium hominum a labore proclive ad libidinem.* Idem Heaut. act. 1. sc. 1. v. 99 *Ingenio te esse in liberos leni puto*, gelind. *Ingenium pudicum*, eine züchtige Art/ in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 77. ¶ 2. Ingenium etiam *Docilitas & memoria* dicitur, Cicerone auctore lib. 5. de finib. c. 13. ein guter Kopff/ ein gutes Ingenium. *Ingenium acre*, ein geschwinder / trefflicher Kopff. *Ingenii magnitudo*, Cicer. 4. Acad. cap. 1. Et *Vena ingenii benigna*, Horat. lib. 2. oda 18. v. 9. Et Seneca de tranquill. animi cap. 6 *Male respondent ingenia coacta, reluctante naturâ irritus labor est:* vide *respondeo.* Plautus Captiv. act. 1. sc. 2. *Ut sæpe summa ingenia in occulto latent.* Lacharas quispiam de ingenio felici & fidenti adolescentis, ad Philosophum Syriacum dixit, quod de magnis ingeniis dicere consueverat Plato, Οὗτος, ἢ μέγα ἀγαθὸν ἔσται, ἢ τὸ ἐναντίον, quod est, *Hic aut magnum dabit bonum, aut quod ei contrarium est.* Laërt. Propert. lib. 3. eleg. 1. extr.

At

At non ingenio quæsitum nomen ab ævo
Excidet. Ingenio stat sine morte decus.

¶ 3. Ingenium pro Artibus, quæ ingenii beneficio discuntur, **Kunst.** Ovidius de Remed. amor. v. 365

Ingenium magnum livor detrectat Homeri.

Et 3. Amorum eleg. 8. v. 3

Ingenium quondam fuerat pretiosius auro.

Kunst golte mehr denn Geld. *Multum habere ingenii ad fingendum*, Cic. pro Font. c. 14. **viel Geschick haben zu erdencken.** *Ingenium alere*, Quintil. lib. 1. cap. 8 **Seine Geschicklichkeit vermehren.** Et Sallust. Catil. cap. 51 *Ubi intenderis ingenium, valet.* ¶ Non raro & ingenium pro vi diserte & prompte dicendi, sive facundia, quæ ab ingenio magis, quam arte & disciplina est, usurpatur. Claudian. Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 515

-- -- -- *quæ docta facultas*
Ingenii, linguæque modus, responsa verentur
Legati.

Hinc *alterius ingenio uti*, est eloquentia, sive facundia, seu opera alterius, in componendis orationibus, quas ipse habiturus sis, uti. Tacitus 1. Histor. extremo: *Ut in consiliis militiæ Suetonio Paullino, & Mario Celso: ita in rebus urbanis Galerii Trachali ingenio utebatur. Et erant, qui ipsum orandi genus noscerent, crebro fori usu celebre, &c.* Hoc igitur significat Tacitus, Othonem Imperatorem, (de eo enim hic sermo Tacito est) alienæ facundiæ indiguisse: nec potuisse ab se comminisci, si quæ apud Senatum aut alias differenda dicendaque prolixius essent. Ad eam itaque rem usum fuisse Trachalo, qui ipsi orationes hujusmodi componeret. Neque hoc latuisse illos, qui nossent, quo genere dicendi Trachalus hactenus ad forum celebris evasisset. Sic *alieno ingenio orationes formare* Suetonius dixit Domitiano cap. 20. Terentius Heaut. Prol. v. 22

Tum quod malevolus vetus poëta dictitat.
Repente ad studium hunc se applicasse musicum
Amicum ingenio fretum, non natura sua.

Nempe hoc dicit: Objectum a malevolis, Terentium ad scribendas Comœdias appulisse animum, non tam quod ipse suapte indole id posset præstare, quam quod amicos haberet, qui condere & scribere possent, quæ ipse postea venditaret pro suis. Nam ferebatur fama, Terentium in scribendis fabulis a Lælio & Scipione adjutari, ut Donatus, sive Suetonius, sicut Vossio placet, auctor est, in vita Comici, & ipse Terentius Adelph. Prol. v. 15 significat. Sed & alterius *ingenio* dicimur *uti*, cum saltem consilio & ratione, quam suggerit, utimur. Petronius in lepidissima fabula de Ephesina matrona: *Usus est miles ingenio prudentissimæ fœminæ, &c.* Sic *offerre ingenium*, est operam suam promittere ad reperiendum & excogitandum aliquid, quod ad efficiendam rem, de qua ambigimus ac consultamus, facere videatur. Tacitus Annal. 14. cap. 3 *Ferrum & cædes matris quonam modo occultaretur, nemo reperiebat: ut ne quis illi tanto facinori delectus jussa sperneret, metuebat Nero, obtulit ingenium Anicetus libertus, &c.* Ubi *ingenium* vocat inventum navis arte ita compositæ, ut in mari solveretur, & matrem Neronis effunderet, sine suspicione cædis illatæ. Sic omne commentum ac solerter callideque excogitatum, *ingenium* vocatur. Suetonius Caligula cap. 37 *Nepotinus sumtibus omnium prodigorum ingenia superavit: Commentus novum balnearum usum portentosissima genera ciborum, &c.* INGENIA, id est, commenta & apparatus. Plinius Panegyr. cap. 49 *Ergo non aurum, nec argentum, nec exquisita ingenia cœnarum, sed suavitatem tuam jucunditatemque miramur.* Tacitus Annal. 16. cap. 20 *Ambigenti Neroni quonam modo noctium suarum ingenia notescerent, offertur &c.* Ita Tertullianus de habitu muliebri, *decoris ingenia*, commenta, & artes appellat, quibus ad conciliandum decorem mulieres uti solent: & de resurrectione cap. 8, *Atrocia pœnarum ingenia* ad exasperandas pœnas excogitatas rationes similiter vocat.

¶ Ingeniolum, diminut. Arnob. lib. 5. p. 157 *ingeniola puerilium fictionum.* Hieronymus libr. 3. adv. Rufinum cap. 4 extrem. *Hoc est, quod destruit strophas ingenioli tui.*

¶ Ingeniosus, qui docilis est, & memoria valet; solers, **sinnreich / geschickt / der ein Ding bald fassen oder erfinden kan.** Cicer. pro Rosc. Comœd. cap. 11 *Quo quisque est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius,* **je geschickter und fertiger ꝛc.** *Egestas ingeniosa est,* **das Armuth lehrt viel erdencken/** Claudian. 3. Rapt. Pr. v. 31. Martialis Epistola ad Lectorem libro 1. Epigrammatum præfixa: *Improbe facit, qui in alieno libro ingeniosus est.* Plin. Panegyr. cap. 55 *Ingeniosior est ad excogitandum simulatio veritate.* Cic. pro Muræn. cap. 30. princ. *Homo ingeniosissimus, M. Cato.*

¶ Ingeniose, adverb. Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 27 *Tractantur ista ingeniose, disputantur etiam eleganter.* Idem lib. 1. de Invent. cap. 6 *Ingeniose & diligenter electas res collocare.* Comparative Seneca Controvers. 10 dixit: *Hanc controversiam declamavit longe ingeniosius.*

¶ Peringeniosus. *Peringeniosi homines*, Cicero de Clar. Orat. cap. 24.

A ¶ Ab Ingeniare est *Ingeniatus.* Plautus Milit. act. 3. scen. 1 *Lepide ingeniatus.* Et Gell. lib. 12. cap. 1 *Animus bene ingeniatis primordiis inchoatus.* Apul. Florid. 4 *Versutus alioquin & ingeniatus ad astutiam.*

INGENS, gen. omn. notum per se adjectivum. *Ingentis spiritus vir*, Liv. lib. 21. cap. 1 **eines tapfferen unerschrockenen Muths.** *Animus ingens*, id est, fortis, magnus, constans. Plinius Panegyr. cap. 35 *Ingenti animo divus Titus securitati nostræ ultionique prospexerat.* Virgil. 4. Georg. v. 83

Ingentes animos angusto in pectore versant.

Est autem plus, quam *magnus*. Terentius in Eunuch. act. 3. sc. 1 *Magnas verò agere gratias Thais Mihi? G. Ingentes:* **überaus grossen Danck.** Quem versum adducens Cicero in Lælio ait cap. 26, *Satis erat responsum*, magnas; ingentes *inquit. Semper auget assentatio, id quod is, cujus ad voluntatem dicitur, vult esse magnum.* ¶ Ingentior, comparativo usus est Symmachus lib. 8. Epist. 31 ad Eudoxium valetudinis dubium: *Solatur tamen sollicitudinem meam, quod parsimonia tibi familiaris est, quod cognata sapientia, & adversis fortunæ animus ingentior.* Superlativus est apud Veget. lib. 4. de Re mil. cap. 8 *Rotæ de lignis viridibus ingentissimæ fabricantur.*

INGENVVS, a, um. Proprie nativum, non manu factum, **natürlich.** Ita *ingenuos fontes* Lucret. lib. 1. v. 230. & Auson. in
B Mosella v. 65 dixerunt, τοὺς μὴ χειροποιήτους, ut Scal. exponit. *Ingenium* enim, ut dictum, ipsa natura. Prudent. hymno ante cibum v. 51. *Fundit opes ager ingenuas.* ¶ Antiquis *ingenui* erant, qui ex legitimo matrimonio nati, & *spuriis* opponebantur. Gr. εὐγενής, quæ vox non semper nobilem significat. **Ehrlicher Ankunfft / ehrlich gebohren.** Livius lib. 10. cap. 8 *An Romæ unquam fando audistis, patricios primo esse factos, non de cælo demissos, sed qui patrem ciere possent, id est, nihil ultra quam ingenuos.* ¶ Postea sic dicti, qui statim, ut nati, liberi, ut Justinianus loquitur. **freygebohren.** Martial. lib. 3. epigr. 32

Ingenuam malo: sed si tamen illa negetur,
Libertina mihi proxima conditio est,
Extremo est ancilla loco: sed vincet utramque,
Si facie nobis hæc erit ingenua.

¶ Hinc *ingenuus*, pro liberali, & qui minime servilis atque abjecti ingenii sit, ponitur. **Erbar / auffrichtig / züchtig.** Plautus Milite 3 sc. 1. v. 38 *Ingenua indoles.* Juven. Sat. 11. v. 154

Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris.

Et, *Ingenua facies*, Plaut. Pœnul. act. 5. sc. 2. v. 17 [alii *Punica* legunt: aliis deest finis versus] **ein erbares / züchtiges Aussehen.** *Ingenuæ artes*, quæ ingenuos decent, **freye Künste.** Cicero lib. 4. epist. 3 ad Serv. Sulpicium extrema: *Servius tuus in omnibus ingenuis artibus ita versatur, ut excellat.* Et, *Ingenuis studiis*
C *artibusque delectari*, idem lib. 5. de Fin. cap. 18. *Ingenui mores*, Auson. Mosella v. 442.

¶ Ingenuitas, **Erbarkeit / Auffrichtigkeit.** *Probitatem quandam & ingenuitatem præ se ferre*, Cic. 1. Acad. cap. 11. **ein frommes / erbares und redliches Ansehen haben.** Sueton. Augusto c. 74 *Valerius Messala tradit, neminem unquam libertinorum adhibitum ab eo cœnæ, excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem,* **angebohrne Freyheit.** *Ingenuitatis memor adolescens*, Livius lib. 8. cap. 28. Pluraliter Arnobius sub fin. lib. 2. *sublatis ingenuitatibus servitutes.*

¶ Ingenue, libere, simpliciter, *Loqui ingenue*, **reden mit einem auffrichtigen Gemüthe.** *Aperte atque ingenue fateri*, **frey heraus bekennen** / Cicer. lib. 5. famil. epist. 2. *Puer ingenue educatus*, **erbarlich erzogen** / Idem 3. Fin. c. 17.

INGLVVIES, Festo a *Gula* est, quasi *Inguluvies*. Primum significat sinum, qui circa guttur est, & in quem aves cibum recondunt, antequam in ventrem demittant. **Der Gropff.** Columella lib. 5. cap. 8 de pullis gallinaceis: *Singuli tentandi, ne quid hesterni habeant in gutture. Nam si vacua non est ingluvies, cruditatem significat.* Virgilius 3. Georg. v. 431 de serpente *ingluviem explere.* ¶ Pro gutture & collo humano Apulejus 1. Me-
D tam. p. 109 *Ut restis ad ingluviem adstricta, spiritus officia discluderet.* ¶ Tandem ut gula, ita & ingluvies voracitatem sonat & prodigentiam. Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 8 *Parentis præclaram rem ingluvie stringere,* **durch die Gurgel jagen.** Salvianus lib. 1. de Gubern. p. 36 *ventris ingluvies.*

Ingruo, ingruere, vide supra in *Grus.*

INGVEN, pubes, **die Scham /** proprie *penis*: Celsus enim distinguit a *scroto.* Ubi vide. Virgilius: *Desti llat ab inguine virus.* Juvenal. Sat. 6. v. 299

- - - - *quid enim Venus ebria curat?*
Inguinis & capitis quæ sint discrimina, nescit.

¶ Inguinariam, herbam quidam *Argemonem* vocant. Plin. libr. 26. cap. 9. **Gansing / Gänserich /** vide *Argemone.*

Ingurgitare, vide *Gurges.*

INITIVM, principium rei, scilicet majoris, quemadmodum Valla docet. **Anfang.** *Facere, ponere, sumere initium.* e. gr. Cicer. ad Attic. lib. 10. ep. ult. *Ut male posuimus initia, sic cætera sequuntur,* **den Grund und Anfang übel gelegt haben.** *Ducere initium suarum rerum alicunde, ex re aliqua*, Quintilian. lib. 2.

den

den Anfang holen oder machen. *Ab initio*, von Anfang. ut, *ab initio belli*, Cic. ad Brutum epist. 10. Ibidem: *Cui Consuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit.* ¶ *Initia* quoque dicebantur Cereris sacra, quæ μυστήρια appellabantur, atque duplicia erant, *minuscula* & *majuscula*, de quibus Scal. ad Tibull. Ita autem dicta, quod agricultura nihil antiquius. Inde enim principia vitæ. Vide Varron. libr. 3. de re rust. cap. 1. & supra in *Epopta*. Cicero lib. 2. de Legib. cap. 14 *Nihil melius illis mysteriis, quibus ex agresti immanique vita exculti ad humanitatem, & mitigati sumus: INITIAque ut appellantur; ita revera principia vitæ cognovimus.* ¶ Catullus *initia* pro crepundiis sacrorum dixit in Carm. de Aty v. 9 *Tympanum, tubam, Cybellæ, tua mater initia.*

¶ Initio, anfänglich / erstlich / für das erste. adverb. vel ablativus potius subaudita præpositione. Cic. lib. 1. epist. 7 ad Lentulum: *Redeo ad illud, quod initio scripsi.*

¶ Initiari, sacris, præcipue Cereris, imbui. Cicero libr. 1. de Nat. Deorum cap. 42 *Mitto Eleusinam sanctam illam & augustam, ubi initiantur gentes terrarum ultimæ.* Tertull. de pallio cap. 4. *ob privilegium galeri Cereri initiantur*, einweihen. Ubi Salmas. vide p. 352. ¶ Hinc *initiati* mystæ sive catechumeni, qui nondum ad majuscula mysteria adspirarent, & in discendis sacris adhuc occupabantur, quos *Initiantes* Vitruvius dixit Præfatione libri 7. sub fin. Vide Scal. dicto loco. ¶ Initiari dicebantur infantes, quum ablactarentur, [entwehnen/] Varro de libris educandis apud Nonium: *Cum primores cibo & potione initiarent pueros, sacrificabantur ab edulibus Edusæ & à potione Potinæ nutrices.* Dicuntur & *initiari* omnia quæ initium capiunt, Lege Breviter § 1. Dig. de officio Præfecti Prætorio: *His cunabulis præfectorum auctoritas initiata in tantum meruit augeri, ut appellari à Præfecto Prætorio non possit.*

¶ Initiatio, ipse actus initiandi seu cooptandi in participationem horum sacrorum, qui eò se dabant. Quod quibus ritibus perageretur Apulejus nos docet lib. 11. Miles. ¶ Item ipsa initiorum sacrorum celebratio Suetonius Nerone cap. 34. *Peregrinatione quidem Græciæ, Eleusiniis sacris, quorum initiatione impii & scelerati voce præconis submoventur, interesse non ausus est.*

¶ Initiamenta Seneca dixit, elementa, aut prima dogmata religionis, epist. 90. *Hæc*, inquit, *initiamenta sunt, per quæ non municipale sacrum, sed ingens omnium deorum templum mundus iste reseratur.*

¶ Initiator. Tertullianus lib. 4 adv. Marc. cap. 14 *Novi testamenti initiator.* Et Ambrosius epist. 13 *pater & initiator virginitatis.* Gloss. Gr. Lat. Μυσταγωγός, *Initiator*. Der einweihet.

¶ Initiatrix, fœm. Salvianus contra Avaritiam lib. 4 p. 165 *De misericordia & largitate quid dicam? quæ virtus quasi omnium virtutum initiatrix est.*

¶ Initialis, adjectivum, primordialis. Apulejus post principium lib. 11 *Natura rerum parens, seculorum progenies initialis.*

¶ Initialia, plur. sacra & ceremoniæ initiorum. Capitolinus in Marco cap. 27, secundum scripturam Palatini Cod. *Athenis fuit, & initialia Cereris adiit*, quod Salmasius defendit ex analogia, sicut *parricidalis* a parricidio, extrusa litera, dicatur: Gruterus autem suspicatur legendum *initialia*. Et parricidalis potest æque a *parricida* esse, quam a parricidio.

Injuria, vide *Jus*.

INO, Cadmi & Hermiones filia, Athamantis, Thebarum regis, uxor. Quæ mariti furias fugiens cum filio Melicerta se in mare præcipitavit Deaque facta, *Leucothoe*, Latinis *Matuta* appellata est. Ovid. in Fast. & lib. 3. Metam. Horat. de Arte Poet. v. 123

Sit Medea ferox, invictaque: flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.

¶ Inous. Stat. lib. 2. Silv. Carm. 2. v. 35

Culmen ab Inoo fert semita tecta Lechæo.

Nimirum Medea Jasoni perfido filios epulandos apposuit, fratremque Absyrtem obtruncavit: Ino Athamantem maritum furiosum fugiens, se cum filio in mare præcipitavit. Ixion socero ad epulas invitato flammas supposuit. &c. Et 4. Silv. 3. v. 60 *Inous Isthmus.*

Inops, Inopia, vide *Opis*.

INQUAM & Inquio, verbum defectivum, *Inquio, inquis, inquit, inquiunt, inquisti* præterit. apud Cic. *inquies, inquiet*, futurum apud eund. in Verr. ut Priscianus docet in principio libr. 10. Sed pro τῷ *Inquio*, certior Catulli auctoritas Epigr. 10. v. 27, ut Vossius demonstrat lib. 3. cap. 11. de Analogia. *Inque*, imperat. apud Plautum Pseud. act. 1. sc. 5. v. 124. & Terent. in Heaut. act. 4. sc. 7. v. 1. *Eccum me, inque. Inquito*, futur. Imperat. apud Plaut. in Aulul. a. 4. sc. 10. v. 58. & *inquiat*, potentiale, pro dicere possit, apud auctorem ad Herennium lib. 4. cap. 3. Plurali *Inquimus*, usus Horatius 1. Serm. Sat. 3. v. 66, cui hoc verbum tertiæ flexionis est: quo etiam illud *Inque* Plautinum facit. Diomedes tamen quarti ordinis pronunciat libr. 1. de his, quæ prima persona deficiunt. Collocatur hoc verbum post primam vocem, aut post priores orationis quæ exponitur: id quod à plurimis, qui hodie latine scribunt, non observatur. Nepos Hannibale c. 2. *Pater, inquit, meus Hamilcar.* & ibidem: *Tum ille, faciam, inquit, si fidem dederis.* Vid. phrases Lat. L. And. Schotti. Cæterum verbo *inquam* usi tantum veteres continuaturi, quæ interruperant. Cicero 2. Philipp. c. 44 *Hunc unum diem, hunc unum, inquam, hodiernum diem, defende si potes.* Idem pro Dejotaro cap. 3 *Per dexteram te istam oro, quam Regi Dejotaro hospes hospiti porrexisti: istam, inquam, dexteram &c.* Ac contra Antiquorum rationem, id verbi eruditi etiam adhibent, cum quæ exciderint, perperam corrigere volunt. Pro quo veteres, *illud volui dicere*, solebant. Plautus Milite Glor. act. 4. sc. 2. pr.

-- -- -- -- LV. *Sorbet dormiens.*
PA. *Quid, sorbet?* LV. *Illud stertit, volui dicere.*

Idem Mostell. act. 3. sc. 2. v. 144

- - - - TR. *Specta quam arcte dormiunt.*
TH. *Dormiunt?* TR. *illud quidem, ut connivent, volui dicere.*

INQUILINUS. Qui in alieno privato habitat, proprie tamen in conducto, sive in urbe, sive ruri, licet in proprio loco publico, h. e. in patria sua, ait Valla lib. 4. cap. 56. Ein Haußgenosse / oder der zur Miete inne sitzt. Cicero Philipp. 2. cap. 41 *Te inquilino (non enim domino) personabant omnia vocibus ebriorum.* Lege 6. Cod. de agricol. &c. *colonus* opponuntur. Itaque erunt *inquilini* ibi, quos nos, Häußler / appellamus, qui ædem tantum, non & agros habent. Vide JCtos. Transfertur eleganter ad alia. Ammianus lib. 30. cap. 18 *perpetui carcerum inquilini.* Tertullianus de Anima c. 38 *Inquilinus carnis anima.*

¶ Inquilinatus, substantivum, habitatio inquilini. Tertullianus jam dicto loco: *Inquilinus carnis anima. Desiderabit itaque inquilinus toto inquilinatus sui tempore* &c.

INQUINO, inquinare, maculare est, verunreinigen / besudeln / ut, *Vitiis atque flagitiis se inquinare*, in Lastern leben. Cicero in Tuscul. 1. cap. 30. Et, *Famam alicujus inquinare*, Livius dixit libr. 29. cap. 37. einen verleumden. Horat. 1. serm. satyr. 8. vers. 38

Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum.

Claudianus in 4. Cons. Honor. v. 304

Inquinat egregios adjuncta superbia mores.

¶ Inquinatus, inquinatior, inquinatissimus dixit Cicero. besudelt / beflecket. *Nihil illo inquinatius*, hoc est, sordidius & turpius, pro Flac. cap. 22. Et, *Sordidissima & inquinatissima ratio*, lib. 2. officiorum cap. 6. Item: *Quis in voluptatibus inquinatior*, pro Cœlio cap. 6. *Sermo inquinatissimus*, Idem Verrin. 5. cap. 26. Et, *Vita omnibus vitiis inquinata*, pro Rosc. Amer. cap. 24.

¶ Inquinate, adverbium, unflätig. *Neque tamen est admodum inquinate locutus*, Cic. de Cl. orat. cap. 37. & eodem libro cap. 74 *Confluxerunt & Athenas, & in hanc urbem multi inquinate loquentes.*

¶ Inquinamentum, pro sordibus, apud Gellium lib. 2. cap. 6. Unflat. *Jam squalor*, inquit, *de alia re nulla, quam de solis inquinamentis dici cœpit.* Add. Macrob. 6. cap. 7. & Tertullian. de Spectac. cap. 10.

¶ Coinquinare, idem quod simplex, *Totam progeniem coinquinat*, Columella lib. 7. c. 5. Prudentius hymno ante somn. v. 53

- - - *qui coinquinatum*
Vitiis cor impiavit.

¶ Incoinquinatus, non coinquinatus. Vulgatus Interpres Sapient. cap. 8. v. 20 ita vertit σῶμα ἀμίαντον.

Insectum, vide *Seco*.

Insidiæ, vide *insideo* in *sedeo*.

INSTAR, nomen indeclinabile, comparationem significans magnitudinis vel mensuræ & qualitatis, ὄψις, species. Apulejus Floridis: *Psittacus Indiæ avis est: instar illi minimo minus quam columbarum.* Virgil. 2. Æneid. *Instar montis equum*, &c. *Ædificant.* In massen wie ein Berg. *Instar voluminis epistolæ*, Cicer. ad Att. lib. 10. epist 4. *Plato mihi unus est instar omnium.* gilt mir so viel als die andern alle. Sic dixit Antimachus poeta, quoties recitans ab auditoribus omnibus, Platone excepto, desereretur, apud Ciceron. de clar. orat. cap. 51. Et Sueton. in Cæsare cap. 61 *cujus* (equi) *etiam instar pro æde Veneris Genitricis postea dedicavit.* INSTAR, i. e. imaginem, effigiem. Est enim ac dicitur *instar*, quod similitudinem quandam habet, eamque oculis ingerit, & instat quasi, unde & dicitur, ut Jovianus Pontanus in Actio censet pag. 110 & 111. Unde & Virgilius Æneid. 6, vers. 865

- - - *quantum instar in ipso?*

i. e. quantum exempli, quod sibi ad imitandum alii petant: sive quantum exemplar, unde alii sibi exempla sumant. Cæterum non satis bene *ad instar* pro, ad similitudinem, dicimus, si Servium audimus: INSTAR, inquit, *similitudo, & est nomen quod non recipit præpositionem.* AD INSTAR *enim non dicimus, quod Probus declarat.* Et rursus alibi: INSTAR, *ut supra diximus, per se plenum est, nec recipit præpositionem, licet Serenus* AD INSTAR *dixerit: quod in idoneis auctoribus non reperitur*

Se-

Sed præter Serenum & Solinus & Apulejus ita locuti sunt. Vet. Gloff. *Inſtar*, *ſimilitudo*, ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα.

INSTAVRO, inſtaurare, eſt quaſi ad inſtar & ſimilitudinem prioris aliquid reficere, wiederum auffs neue anrichten / verneuen. Cicero plerumque extulit cum verbo *renovare*. ut, 2. Verr. cap. 4 *ſcelus renovavit & inſtauravit quæſtorium*. Et de Provinc. conſul. cap. 8 *Inſtauratæ maximæ belli reliquiæ ac renovatæ*. ¶ 2. Nonnunquam idem eſt, quod apparare vel inſtruere, anrichten. *Inſtaurare epulas*, Virg. lib. 7. v. 146. *Inſtaurare monumentum*, ein Begräbnüß zurichten / Plin. 31. cap. 2. *Inſtaurare ſacrificium*, Cicer. ad Atticum lib. 1. epiſt. 13. *Ludos inſtaurare*, Livius lib. 33. cap. 42.

¶ Inſtauratio, ut *ludorum inſtauratio*, das Anrichten der Spectackel / apud eund. de Aruſp. Reſp. cap. 11.

¶ Inſtaurator. Veteri ſaxo ad Tiberim: TYPO APOLLONIO INSTAVRATORI MOENIVM NOSTRORVM. &c. apud Reineſium Claſſ. 2. inſcript. 31. Et Alcimus Avitus ad Sororem v. 438 *Quæque inſtaurator templi promtiſſimus Eſdras Egerit.*

Sic Zehnerus & Fabricius; & Biblioth. PP. 1587. At Sirmondus aliter, quem videas v. 396.

¶ Inſtaurativus, ut *Ludi inſtaurativi*, qui inſtaurantur. Cic. de Divinat. lib. 1. cap. 26.

¶ Inſtauraticius. ut *Dies inſtauraticius*, qui additus Circenſibus fuit, ab redintegratione ita dictus, Varrone auctore apud Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 11.

¶ Reſtaurare barbarum cenſet Scaliger pater, idque Cardanum eo ſæpius utentem reprehendit Exercitat. 195, quippe quod non *reſtar*; ſed *inſtar* dicatur. Servius ad Æn. 2. v. 15, INSTAR *autem*, inquit, *eſt ad ſimilitudinem, unde non* RESTAVRATA, *ſed* INSTAVRATA *dicuntur ædificia ad antiquam ſimilitudinem facta*. Eo tamen Tacitus & Juſtinus uſi ſunt. Ille lib. 3. Ann. cap. 72 *reſtaurare theatrum igne hauſtum*; iſte, *bellum ex integro reſtaurare* dixit lib. 2. cap. 10. pr. Ulpianus Lege 4. fin. Dig. ad Legem Jul. de adult. *reſtaurare accuſationem*: & Modeſtinus Lege 29 § 1. Dig. de Minorib. *litem reſtaurare*.

¶ Reſtauratio. Julianus Lege 7 Dig. de Fundo dotali: *ſine reſtauratione ſervitutis*.

INSTIGO, inſtigare, eſt incitare, anreitzen / anhetzen. Thema inuſitatum, *Stigo*, à στίζω videtur factum. Id ſignificat, pungo. Terent. in Phorm. act. 5. ſc. 7. v. 76 *Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti Demipho*. Idem in Andr. a. 4. ſc. 2. v. 9 *Age ſi hic non inſanit ſua ſponte, inſtiga*, hetze an / blaſe zu. *Inſtigare aliquem in alterum*, einen auff den andern verhetzen / Livius dixit lib. 33. cap. 47. *Romanos*, inquit, *in Hannibalem inſtigabant*. Statius lib. 4. Silv. Carm. 4. v. 33 - - - *vires inſtigat alitque Tempeſtiva quies: major poſt otia virtus.*

C ¶ Inſtigator, Anreitzer. Lege 20 Dig. de his, qui infamia notantur, *inſtigator accuſationis*.

¶ Inſtigatrix. Tacitus 1. Hiſt. cap. 51. n. 4 *acerrima inſtigatrix adverſus Galbianos*.

¶ Inſtigatio, Anreitzung. Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 30 *Inſtigatio auditorum*.

¶ Inſtigatus, us, ſubſt. Ulpianus Lege 1. § 6 Dig. Si quadrupes pauperiem fec. *Si inſtigatu alterius, fera damnum dederit*.

Inſtinctus vide in *Stinguo*.

INSTĪTA, æ, der Schweiff am Rock. Horat. 1. Sat. 2. v. 29 *Subſutâ talos tegat inſtita veſte.*

Scal. ad Catull. *Inſtita*, inquit, *ut veteres magiſtri interpretantur, eſt* περιπόδιον, περιπόδιλον. *Et ita Ptolemæus uſurpat*. Περιπόδιον *in aſteriſmo Virginis & Heniochi. In LXXXIIX fab. Hygini acropodium Minervæ in eam mentem accipitur*. Aliter *Inſerta* dicitur: vide eundem Scaliger. ad illud Publii: *Frugalitas inſerta eſt rumoris boni*. Ovid. 1. de Arte am. v. 32 *Quæque tegis medios inſtita longa pedes*. Et Petronius: *Duas inſtitas ancilla protulit de ſinu: alterâ pedes noſtros alligavit, alterâ manus*. Sic Hieronymus dixit: *Lazarus inſtitis vinctus jacuerat in ſepulcro*. ¶ 2. Eine Binde. ut Petron. & Hieron. explicantur.

D INSTĪTOR, negotiator, ſic dictus ab inſiſtendo, hoc eſt, urgendo ſuo negotio, ein Krämer / Händeler / Trödeler. *Inſtitor mercis*, Livius lib. 22 cap. 25. extr. Et *ſcena inſtitoris*, eine Kramer-Buden. *Inſtitor hibernæ tegetis*, apud Juvenal. Satyr. 7. v. 221. Et, *Inſtitorem eloquentiæ*, Quintil. lib. 8. cap. 3 dixit oſtentatorem, der mit dem Maul ſich nähret. Ulpianus Lege 3 & 5 de inſtitoria actione: INSTITOR, inquit, *eſt appellatus ex eo, quod negotio gerendo inſtat. Nec multum facit, tabernæ ſit præpoſitus, aut cujuslibet alii negotiationi. Nam cuicunque negotio præpoſitus*, INSTITOR *recte appellatur*. Sive: INSTITOR eſt is, qui negotiis, ſive mercibus exercendis ab alio præpoſitus eſt: alter a Domino ſive Magiſtro. Ein Factor. Jul. Paullus lib. 2. Recept. Sentent. Tit. 8. de Inſtitoribus.

¶ Inſtitorius, a, um. Ut, *ars inſtitoria*, *Inſtitoria actio* apud JCtos. Vid. Tit. Dig. de inſtitoria actione.

¶ Inſtitorium mercimonium: vel inſtitorii muneris exercitatio. Suetonius Nerone cap. 27 *Diſpoſitæ per littora & ripas diverſoriæ tabernæ parabantur, inſignes ganeæ & matronarum inſtitorias operas imitantium*, &c.

Inſubidus, vide *Subidus*.

A INSVBRES, Galliæ populi, Mediolani conditores: de quibus vide Merulam de Gallia Ciſalp. antiq. lib. 1. & Bonaventuram Caſtilioneum de Gallorum Inſubrum antiquis ſedibus.

¶ Inſubria, hodie Lombardia, die Lombardey.

INSVLA, νῆσος, quæ a continenti, hoc eſt, ſolida terra ſejuncta undique mari alluitur, ut *Sardina*, *Cyprus*, *Creta*, *Andros*, eine Inſul / Eyland. *Inſulæ fortunatæ* ab ubertate & felicitate fructuum ſic dictæ in occidente ſunt, in Hiſpaniæ termino contra Mauritaniam. De quibus Pindarus Olymp. B. ἀντιστρ. δ. Vide & Horat. Epod. 16. itemque Muretum lib. 5. Variar. Lect. cap. 1. In illis Elyſium, ſeu beatarum animarum receptaculum ſtatuerunt pagani. Vide Plutarchum in Sertorio pag. 772. ¶ 2. Inſulæ etiam Ædes dicuntur in urbibus ſeorſim extructæ, & ſpaciis circumjectis ſeparatæ, Höfe oder Häuſer / ſo in Städten alleine liegen / und an keine Nachbarn rühren. Sueton. Tiber. cap. 48, & Nerone cap. 38. & Jureconſulti. v. gr. lege 3 § 2 Dig. de off. præf. vigil. Vide Feſtum: itemque Cujacium lib. 1. Obſerv. cap. 1. Unde Spartianus ſcribit 335 inſulas olim Romæ incendio conſumtas fuiſſe. Sic & uſus Cicero pro Cœlio cap. 7, & Vitruvius lib. 1. cap. 6. Adde Reineſii Inſcript. 138. Claſſis 1. cum ejusdem interpretatione p. 169. ¶ Caſaub. ad Suetonium in Cæſar. cap. 41. & in Neron. cap. 44 notat, *inſulas*, & quasvis ædes locaticias appellatas: Unde in Vet. Gloff. ἐνοικολόγος, *Inſularius*, id eſt, ſervus flagitator, penſionum exactor. Der den Hauszinß einfordert.

B ¶ Peninſula, quaſi pene inſula, quæ non toto mari ambitur, ſed jugo aliquo continenti annectitur. Eine halbe Inſul. Qualis eſt Achajæ Peloponneſus. Græci ejusmodi inſulam χερσόνησον, *Cherſoneſon* vocant. Catullus Epigr. 32 *Peninſularum Sirmio, inſularumque Ocelle.*

¶ Inſularius, *inſulæ cuſtos*, id eſt, ædium; qui & *Domnædius* & *Cœnacularius* appellatus: Vide Torrentium & Theod. Marcilium ad Horat. lib. 1. epiſt. 14. v. 1. & Reineſium ad Claſſ. 1. inſcription. 138. Et Lege 5 § 1 Dig. de inſtitor. act. *Si quid cum inſulario geſtum ſit, vel eo, quem quis ædificio præpoſuit*.

¶ Inſularis, are, quod ad inſulam pertinet. Poeta Phallicus Carm. 32 *Ductor ferreus inſularis*, ubi Scalig. conſule pag. 194. Ammianus lib. 15. cap. 17 *inſulari pœna multavit*. Idem lib. 26. cap. 29 *inſulare ſupplicium*, hoc eſt, deportatio in inſulam. Et rurſus lib. 15. cap. 27 *inſulari ambitu*, de Lutetia. Caſſiodorus lib. 12. epiſt. 24 *domus inſularis*, quæ in inſula eſt ædificata.

¶ At *Inſulare*, Verbum, eſt inſulam facere. Apulejus de Mundo ſub fin. *Audivimus, regiones, quæ prius fuerint continentes, hoſpitibus atque advenis fluctibus inſulatas*. Quod iisdem verbis ex Apuleji libro etiam Auguſtinus lib. 4. Civ. Dei cap 2. produxit, ut de genuina lectione minus dubitare liceat.

¶ Inſulanus, idem qui inſularis. Pacatus Panegyr. Theodoſii cap. 23 *Cum pauci homines & inſulani totius incendium continentis adolerent*. Gloff. Vet. *Inſulani*, νησιῶται. Servius in Æneid. 8. v. 725 *Caræ inſulani populi fuerunt*.

¶ Inſuloſus, plenus inſulis. Ammianus lib. 23. cap. 18 *inſuloſum & celebre Perſicum mare*. Idem lib. 22. cap. 11 *Ægæum per Sporadas inſuloſum eſt atque Cycladas*.

INTĔGER, gra, grum, opponitur vitioſo, corrupto, mutilo, fracto, violato, geſund / rein / ohne Wandel / gantz / ungefälſcht / ungenützet. Ita Lucretius lib. 4 principio *integros fontes*, dixit, quos intactos, & unde nemo hauſiſſet hactenus, ſignificabat. Quemadmodum & Terent. Prologo Heaut. princ. *Integram Comœdiam Græcam* dicit, a nullo Latinorum tractatam, ut Vet. Gloff. interpretatur, Lindebruchio obſervante: & eam ob cauſſam, mox *novam* vocat. Sane & Plautus *novum* ac *integrum* conjungit Caſina act. 3. ſc. 5. v. 5. Sic *integri* feſſis & ſauciis, itemque victis & fuſis opponuntur. Cæſar lib. 5 de bello Gallico cap. 16 extr. *Accedebat, ut nunquam conferti, ſed rari, magnisque intervallis prœliarentur, ſtationesque diſpoſitas haberent, atque alios alii deinceps exciperent, integrique & recentes fatigatis ſuccederent*. Nepos Eumene cap. 9 *Ibi diem unum operitur, ad laſſitudinem ſedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret*. Ubi *integrior* opponitur *laſſo*. Sic Liv. lib. 6. cap. 7 *integerrimi diutina pace populi*. Cicero quoque *integras gentes*, bello intactas, quæ recentes & novæ bellum ſuſcipiunt, pro lege Manilia; quemadmodum & *provincias integras* eodem ſenſu Florus dixit lib. 2. cap. 17. Vet. Gloff. *Integrum*, ὁλόκληρον, ὑγιές. ¶ Item ἀκέραιος, *ſincerus*, *incolumis*, gantz / unverletzt. Sic *integræ virgines* apud Plaut. & Catull. Epithal. Mallii v. 36 nondum imminutæ, ſive devirginatæ, ut Petronius loquitur. ¶ Transfertur etiam ad animum: & *integer* ponitur, pro incorrupto vitiis, candido, qui non habet diſſenſum cordis ad ſententiam mentis: quæ veluti mutilant animum, & lacerant, ſive contaminant. Nam & *mutilato* opponitur *integrum*. Juvenalis ſat. 15. v. 87

- - - - *ceciditque Cethegus*
Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.

Integer homo & honeſtus in omnibus vitæ partibus, Cicer. pro Font.

Font. cap. 14. ein rechtschaffener / frommer / und durchaus ehrlicher Mann. *Integer vitæ scelerisque purus*, Horat. 1. Carm. Ode 22. Vide oden illam pulcherrimam, de integritate & innocentia ubique tuta. *Vita integerrima*, Cicer. pro Planc. cap. 1. ein sehr auffrichtiges unsträffliches Leben. *Integer consulatus*, id est integre, sine labe actus apud Tacitum 2. Hist. cap. 97. *Ætas integra*, Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 45. das Alter so in seinen besten Jahren stehet. ¶ Integrum etiam in quo nihil laboratum est. *Discipulus integer*, rohe. Cicero 3. Nat. Deor. cap. 3 *Rudem me discipulum & integrum accipe, & ea, quæ requiro, doce.* Sic *Caussa integra*, ut, *Caussam integram alicui reservare*, Cic. 13. fam. epist. 4. einem von seiner Sache nichts vergeben. Cicero 2. de offic. sub f. *Alexandriam se proficisci velle dixit. namque integram rem ad reditum suum jussit esse*, nichts in der Sache vorzunehmen biß zur Wiederkunfft. *Integrum corpus*, ein gesunder Leib / daran nichts gebrechliches. *Integri sensus*, 4. Acad. Q. cap. 7. gesunde Vernunfft. *Integra valetudo*, Cicer. 2. de Fin. cap. 20. *Servare se integrum*, est neutri parti se adstringere, sich mit keinem Theil einlassen oder verpflichten. Idem ad Attic. lib. 7. epist. 26 *Quod me amicissime admones, ut me integrum, quoad possim, servem, gratum est.* *Restituere in integrum*, est dignitatem pristinam reddere, vollkömmlich wiederum einsetzen. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 1 *Nonnullos ambitus Pompeja lege damnatos in integrum restituit.* ¶ 2. *Integrum esse*, locutio alia est. *Non est integrum mihi tuo consilio uti*, Cicero in Pison. cap. 24. stehet nun nicht bey mir. *Res, caussa est in integro*, id est, potestate nostrâ, Idem de Orat. lib. 3. cap. 4, ist unverlohren. Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 85 *Confligere noluit, ut quam integerrima ad pacem essent omnia.* ¶ *Ab integro*, i. e. denuo seu ab initio, ut Servius interpretatur apud Virgil. Eclog. 4. v. 5, quod Terentius Heaut. act. 4. sc. 2. v. 7. & Sallustius Jugurtha cap. 62. extr. *de integro* dixerunt. Item *Epistolam de integro scribere*, Cicer. 13. ad Attic. epist. 27. *Ex integro*, Suet. Aug. cap. 34.

¶ Perinteger. Gellius lib. 3. cap. 5 *incorruptus, castus & perinteger.*

¶ Semiinteger. Ammianus 20. cap. 11 [Vales. cap. 5] *pauca, quæ semiintegra sunt relicta.*

¶ Integrè, adverb. sincere, incorrupte, redlich / auffrichtig / ohne Tadel. *Incorrupte & integre judicare*, Cicero 1. de Fin. cap. 9. Et, *Integre versari in aliqua re*, Tacitus Agricola cap. 7. Idem *provinciam integre severeque regere*, lib. 1. Hist. cap. 48 dixit. Plinius lib. 7. epist. 25 *Procuratione Narbonensis provinciæ integerrime functus recepit se in agros suos.* Declamat. in Sallustium, *vita integerrime acta.*

¶ Integritas, idem quod sanitas, incolumitas: gute Gesundheit: C cum ad corpus refertur. Gellius lib. 18. cap. 1 *Quoniam & corporis integritas sanitasque & honestus modus formæ, &c. necessaria viderentur perficiendæ beatæ vitæ.* Similiter *incorruptam sermonis Latini integritatem* Cicero de claris oratoribus cap. 35 dixit. ¶ Ad mores, & vitam quando refertur, probitatem & innocentiam significat. Auffrichtigkeit. Cicero pro Lege Manilia cap. 20 *Etenim talis est vir (Pompejus) ut nulla res tanta sit, ac tam difficilis, quam illi non & consilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere possit.* Idem pro Q. Ligario cap. 1, *Cui [provinciæ] sic præfuit in pace, ut & civibus & sociis gratissima esset ejus integritas & fides.*

¶ Integrare, denuo inchoare, renovare, instaurare, auffs neue anheben. *Integrant seditionem Tribuni plebis*, Livius lib. 5. cap. 25. Sic, *Integrare pugnam, bellum, aciem, lacrymas*, &c. Livius lib. 1. cap. 29 *Jam continens agmen migrantium impleverat vias: & conspectus aliorum mutua miseratione integrabat lacrymas.* Apulejus Apologiâ: *Namque peccatum semel ut bonus quisque postea sollicitius cavet: ita qui ingenio malo est, confidentius integrat: ac jam de cætero, quo sæpius, eo apertius delinquit. Pudor enim veluti vestis, quanto obsoletior est, tanto incuriosius habetur.* Virgilius 4. Georg. v. 514 de Philomelâ:

- - *ramoque sedens miserabile carmen*
Integrat.

Seneca Medea v. 671 - - - *semet dolor*
Incendit ipse, vimque præteritam integrat.

¶ Tralate Gellius lib. 15. cap. 2 *Nam & modicis honestisque inter bibendum remissionibus refici integrarique* (i. e. recreari) *animos ad instauranda sobrietatis officia existimavit.* D

¶ Integratio, reparatio, instauratio. Terentius Andr. 3. sc. 3. v. 23 *Amantium iræ amoris integratio est.* Ita enim legendum: non *redintegratio*: quod malunt nonnulli. Vet. Gl. *Integratio, ἀνάληψις.*

¶ Integrator. Tertullianus Apolog. cap. 46 extremo: *interpolator erroris, & integrator veritatis.*

¶ Deintegrare, corrumpere, imminuere: Cæcilius apud Nonium: *Nomen virginis deintegravit.*

¶ Redintegrare, idem, quod *integrare*; ut, *prœlium redintegrare*, id est, instaurare, Cæs. 1. Gall. cap. 25. *Vires redintegrare*, sich auffs neue stärcken / Ibid. lib. 3. cap. 26.

¶ Redintegrator. Tertullian. Resurr. Carn. cap. 57 *Redintegrator carnis.* Idem de Anima cap. 43 *Somnus redintegrator virium.* Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 459. n. 1. REDINTEGRATORI OPERVM PVBLICORVM.

¶ Redintegratio. Arnobius 7. p. 249 *Ut corpori & viribus redintegratio subrogetur.* Tertullianus 4. contra Marcion. cap. 10 *redintegratio membrorum.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 11 *Instauraticius dies dictus a redintegratione, ut Varroni placet.* Ergänzung / Erneuerung.

¶ Integrascere, ad integrum redire. Terent. in Andr. 4. sc. 2. v. 5 *Hoc malum integrascit*, das Unglück und Elend wird wieder neu.

Intelligo, vide *Lego.*

INTER, præpositio, cujus vis & significatio in exemplis perspicitur. Ex Græco apud Gellium lib. 13. cap. 17

Multa cadunt inter calicem, supremaque labra,

zwischen der Zeit / ehe der angefaste Becher zum Munde kömmt. Seneca lib. 2. de benef. ineunte: *Ingratum est munus, quod diu inter manus dantis hæsit*, so da lang zwischen den Händen deß / der sie giebt / geklebet hat. *Inter spem metumque*, Livius lib. 8. c. 13. zwischen Hoffnung und Furcht. *Inter manus auferri*, Cic. 7. Verrin. c. 11. unter den Händen. Virg. 2. Æneid. v. 681

Namque manus inter, mœstorumque ora parentum,
Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex,

Aliter Florus lib. 3. cap. 21 extr. *Piget referre, Bæbium, sine ferro, ritu ferarum, inter manus, laniatum.* Significat enim Bæbium, dum amici servare, inimici perdere cupiunt, utraque parte injiciente manus & rapiente distractum fuisse & laniatum. Sic cap. 19 ejusdem libri idem Auctor: *Inter rixantium manus præda lacerata est.* Sic apud Suetonium Aug. c. 71 *Inter cœnam*, est, interea, dum cœnatur: vel in cœna. Unter vel über der Mahlzeit. Plautus Cistell. act. 2. sc. 1. v. 31 *Inter rem novam verbum usurpabo vetus.* i. e. in re nova. Quemadmodum Terentius Hecyræ Prologo: *Vetere in nova utar consuetudine* dixit. *Inter conventum matronarum*, i. e. in conventu matronarum, apud Suet. Galbâ cap. 5. ubi Torrentius audiendus non est. *Inter initia*, Colum. 2. c. 11. im Anfange. *Inter diem*, pro interdiu, Gellius lib. 9. cap. 4. *Inter vias*, i. e. in via, Ter. Eun. act. 4. sc. 2. v. 1. & Suetonius Cæs. cap. 39 *Dictum inter nos fuit*, das ist unter uns geredt worden / Terent. Adelph. a. 5. sc. 3. v. 10. qui ibidem act. 2. sc. 4. v. 7 *Quasi nunc non novimus nos inter nos*, Als wann wir nicht unter einander bekant wären. ¶ Non raro in compositione auget, ut innuit Donatus in Andr. act. 4. sc. 1. & Eunuch. act. 1. sc. 1. qui adauctivam particulam vocat, ac *interturbare* explicat non mediocriter turbare, & *intercipere* totum capere. Vid. Voss. lib. 4. Instit. orat. p. 236. ¶ Ponitur & pro invicem. Nep. Aristide pr. *Obtrectarunt inter se.* Sic, *Pueri amant inter se*, Cicer. ad Attic. 6. ep. 1.

¶ Interea, interim, unter deß / mitler Zeit / mitler weil. *Interea rumor venit, datum iri gladiatores*, apud Terent. in Prol. Hecyr. v. 31. *Interea loci*, idem, apud eundem in Heautontimorumeno, act. 2. sc. 3. v. 16. quomodo & Plautus, & Ennius & alii veterum locuti.

¶ Interibi, pro interea, Plautus Captiv. act. 5. sc. 1. v. 31. & 33. Vide supra in *Ibi.*

¶ Interim, inzwischen. Ter. And. 1. sc. 1. v. 100. *Funus interim procedit, sequimur.* ¶ Item *interdum.* Trajanus apud Plin. lib. 10. Ep. 27 *Prudenter autem constitui interim navibus, interim vehiculis uti.* Quintilianus lib. 3. cap. 10 *Nam interim triplices etiam suasoriæ incidunt.* Tacitus 1. Annal. cap. 4 *Qui rempubl. interim premant, quandoque distrahant.* Seneca Consol. ad Marciam cap. 15 *Quid aliorum tibi funera Cæsarum referam? quos in hoc mihi interim videtur violare fortuna, ut sic quoque generi humano prosint.*

¶ Interdum, Adverb. bißweilen / zuweilen. Cicero de Clar. orat. cap. 67 *M. Piso habuit a natura genus acuminis, sed sæpe stomachosum; nonnunquam frigidum: interdum etiam facetum.*

INTERANEA, viscera, & intestina, das Eingeweyde. Vet. Gloss. ἔγκατα, *Intestina, Interanea, Exta.* Item *Interanea*, ἔντερα. Plinius lib. 8 cap. 27 de Panthera: *Vivacitatis adeò lentæ, ut ejectis interaneis pugnet.* & 30. cap. 7 *interaneorum morbi.* Vettius Valens apud Barthium lib. 5. Adverf. cap. 4 *Humanorum autem membrorum tibiæ, genua, nervi, cruor, pituita, alvus, renes, & interaneæ.* Vetus inscriptio Romæ: RELIQVA CARO CVM PELLE ET INTERANEIS PROFICIAT VENDITORI.

INTERCALO, intercalare, inferre est, seu interponere, mit einschieben / darzwischen einsetzen / utitur Cicer. ad Attic. extremo lib. 5. & Plinius lib. 2. cap. 47 extr. Sed *pœnas intercalatas* Livius dixit dilatas, lib. 9. cap. 9. pr.

¶ Intercalaris, e, quod interponitur, ut, Mensis intercalaris, hodie Februarius dicitur, cui quarto quoque anno dies inseritur. Ante Julianam Fastorum reformationem integer mensis, supplemento temporum insertus, ita vocabatur, sive *mensis intercalarius*, ut

ut mox ex Livio damus, cujus *calendæ* Ciceroni *intercalares* sunt lib. 6 epist. 15 ad Ligarium. Vide Censorinum cap. 18. & Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 13. *Dies intercalaris*, ἐμβόλιμος & ἐμβολιμαῖος, dies ipse qui interponitur, der XXIX Tag Februarii / vide *Embolismus*. *Annus intercalaris* bisextilis, das Schaltjahr. Plin. lib. 2. c. 8 *Quinto anno unus intercalaris dies additur*, hoc est primo & extremo simul computatis. *Versus intercalares*: qui frequenter in poëmate interponuntur, ut in Virgilii Pharmaceutria, A

Incipe Mænalios mecum mea tibia versus. Et:
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.

Servius ad dictam 8 eclog. v. 21 *Dicitur hic versus Intercalaris, qui frequenter post aliquantulos interponitur versus: sicut intercalares dies & menses vocantur, qui interponuntur, ut ratio Lunæ Solisque conveniat.*

¶ Intercalarius, ut, *Mensis intercalarius*, apud Liv. lib. 37. cap. 59 *Triumphavit mense intercalario pridie Calendas Martias.* Plin. 18. cap. 25 *Intercalarius diei quadrans.*

¶ Intercalatio. Macrob. 1. Saturn. cap. 13 *Omni intercalationi mensis Februarius deputatus est.* Et Plinius lib. 2. cap. 47 *Per singulas intercalationes uno die* [venti] *anticipant.* Vide Harduinum scite interpretantem.

Intercăpēdo, inis, vide supra sub *Capedo*. B

INTERCVS, ŭtis, omnis generis intestinum, seu quod inter carnem & cutem est, inwendig / das zwischen Fell und Fleisch ist, ut, *Aqua intercus*, Cic. off. lib. 3. cap. 24. *Vitia intercutia*, Gebrechen zwischen Fell und Fleisch. Gell. lib. 13. cap. 8.

Interdiu, adverbium, vide supra in *Dies*.

Interdum, vide sub *Inter*.

Interpello, vide sub antiquo *Pellare*.

Interpŏlo, vide in *Polio*.

INTERPRES, ĕtis, medius dicitur in re agendâ & quasi consiliator, ein Mittler / Unterhändler. Id a *pres*, compositum esse, Grammatici dicunt. Plautus Curcul. act. 3. v. 64. *Quod te præsente istic egi, teque interprete.* Sic, *Pacis interpres*, apud Liv. lib. 21. cap. 12. Et, *Fallaces interpretes ac nuntii*, Cicer. ad Brutum epist. 10. ¶ 2. Et *interpres*, qui linguam alienam & obscuram exponit, ein Dolmetscher / Ausleger. *Conjector & interpres portentorum*, Cic. lib. 2. de Divin. cap. 28. Et Quintilian. lib. 3. cap. 6 *Somniorum atque omnium interpretes Conjectores vocantur*, Traumdeuter.

¶ Interpretari, verb. enarrare, explicare, dolmetschen / auslegen. *Interpretari somnium*, Cic. 1. Divin. c. 23. *obscure dicta*, Quintil. 3. cap. 4. Et, *Interpretari scriptores*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 34. einen Scribenten erklären und auslegen. Livius lib. 1. cap. 21 *Neque recte an secus interpreter*, i. e. definio, pronuncio. Tacitus 2. Hist. cap. 39 *Miles alacer, qui tamen jussa Ducum interpretari, quam exsequi vellet.* INTERPRETARI, id est, examinare, & quo pertineant ac spectent, pronunciare. C Plaut. Trucul. Act. 1. sc. 2. v. 41 *Illa, haud ego, habuit publicum. Pervorse interpretaris.*

¶ Passive usus Suetonius est Nerone cap. 13.

¶ Interpretatio, Auslegung / Deutung / Urtheil. Livius lib. 2. cap. 8 *Nec interpretatio est facilis.* Cicero lib. 1. offic. c. 10 *malitiosa juris interpretatio.*

¶ Interpretatiuncula. Hieronym. Epist. 89. cap. 6 ad Augustinum: *Miror quod septuaginta interpretum libros legas non puros, ut ab eis editi sunt; & Christiani hominis interpretatiunculam non sequaris.*

¶ Interpretamentum, qua voce Gellius aliquoties usus est, lib. 5. cap. 18. lib. 6. cap. 2 &c. & Petronius pag. 55 *somniorum interpretamenta* dixit.

¶ Interpretator, interpres, Ausleger / Erklärer. Tertullian. adv. Prax. cap. 19 *Ipse interpretator est, quomodo cælum solus extenderit.*

Interstĭtium, Intertrigo, Intervallum, Intestinus, vide *Statuo*, *Tero*, *Vallus*, *Intra*.

INTRA, præpos. locum & tempus significans, inwendig / innerhalb / ut, *Intra oppidum*, hoc est, in oppido: *Intra mœnia*, innerhalb der Ringmauer. Livius lib. 34 cap. 33 *Compulso intra mœnia hoste.* Cicer. in Verr. 5. cap. 89 *Locus intra Oceanum jam nullus est, quo non* &c. Ovidius 3. Trist. eleg. 4. v. 26 D

- - - - *& intra*
Fortunam debet quisque manere suam,

innerhalb seinem Stand / quanquam *infra* hîc Heinsius ex MSS. malit. ¶ Sed *intra viginti dies*, Plaut. Curcul. a. 3. v. 78. innerhalb zwantzig Tagen. *Intra paucos dies*, Liv. lib. 23. cap. 41. *Intra annum exstincti sunt*, Val. Max. lib. 1. cap. 1. n. 17. Et, *Intra hos proximos decem annos*, Trajanus Plinio ep. 41, die nechste zehn Jahr her. Eutropius lib. 6. cap. 9 *Intra triennium omnem provinciam cepit*, hoc est, triennio nondum finito. Ibidem cap. 10 *Bellum* [piraticum Pompejus] *intra paucos menses confecit.* Et, *intra legem*, noch weniger als die Gesetze zulassen. Opponitur τῷ *contra legem*. Cicero extremo lib. 9 ad famil. *Epulamur non modo non contra legem, sed etiam intra legem.* ¶ Aliquando est citra, vel sine. Horat. de arte Poëtica v. 266 *& intra spem veniæ cautus*, h. e. sine spe veniæ. Vide Gell. lib. 12. c. 13. Florus lib. 1. cap. 3 *Sed facinus intra gloriam fuit*, hoc est, minus gloriâ. Et lib. 4. cap. 12 *Pulchritudo intra pudicitiam principis fuit.* i. e. Pulchritudo Cleopatræ (de ea enim ibi loquitur) eo usque suam exerere non potuit vim, ut principis Augusti pudicitiam tentaret. Vide & Gruterum lib. 8. Suspic. cap. 10.

¶ Interior, comp., ut, *Interior ædium pars*, Cic. pro Sextio cap. 10. das inwendige mitten im Hause. *Domus interior*, Virg. 1. Æn. v. 637. Et, *Interiora regni*, Livius 42. c. 39. pr. & Curtius 4. c. 9. n. 1. hoc est media & a finibus remotior regio. *Interiores & reconditæ literæ*, die man nicht für einen jeden kommen läßt / Cicero lib. 3. Nat. Deor. cap. 16. Ac, *Interiore epistola*, hoc est media, ad Quint. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 5. *Interiora consilia*, i. e. secretiora, Nepos Hannibale cap. 2. n. 2.

¶ Interiùs, adverb. drinnen / inwendig. Cicero lib. 3. de Oratore cap. 49 *Ne fluat oratio, ne vagetur, ne insistat interius, ne excurrat longius.* Palladius lib. 1. cap. 24 de columbariis: *Nidi figurentur interius*: & cap. 40 de balneis: *fistula tantum calida ducat interius*, &c. Prudent. in Cypriano v. 14

Sic Deus interius sentitur, & inditur medullis.

¶ Internus adject. innerlich. Plin. lib. 2. cap. 68 *Oceanus interna maria allatrat.* Seneca lib. 6. Quæst. N. cap. 27 *interni ignes.* Et Tacitus 2. annal. cap. 27 *internæ discordiæ*: & 2. Histor. cap. 69 *interno bello.*

¶ Interne, adverb. Ausonius de Claris Urb. in Burdigala v. 14

Distinctas interne vias mirere domorum
Dispositum &c.

Sed varia lectio est: etiam contra legem correptio. Vide quæ doctissimus vir Jo. G. Grævius ibi p. 259 adnotavit.

¶ Intimus, superlativ. *Intimum sacrarium*, Cic. 6. Verrin. c. 45. das inwendigste / innerste. *Intimæ ædes*, Idem 3. Verrin. c. 20. der innerste im Hause. *Angor intimis sensibus*, Cic. ad Att. lib. 5. epist. 10. ¶ Sed *intimus amicus*, pro maxime familiari & caro. Terent. in Andr. act. 3. sc. 3. v. 44 *Davus intimus est eorum consiliis*, ist ihr vertraulichster. *Intimum aliquem habere*, einen für seinen lieben Getreuen halten / Terent. Eunuch act. 1. sc. 2. v. 47. Item, *in intimis alicujus esse*, Cicer. ad Attic. lib. 4. ep. 16. post initium. Nepos Dione cap. 1 *Erat intimus Dionysio priori.* Idem in Conone cap. 2 *Qui ex intimis Regis ab amicitia ejus defecerat.*

¶ Intime, adverb. *Intime uri*, Apulejus lib. 2 Metam. p. 118. Idem Apologia, *contubernio intime junctus.*

¶ Est hinc *intimare* verbum, quo præcipue cadentis Latinitatis scriptores usi, ut sunt Apulejus, Solinus, Symmachus, Ammianus, & Patres. Significat *intimum reddere*. Sic Auctor Anaxomeni, qui vulgo Apulejus creditur, *intimare amplexus* dixit. Ammianus lib. 15. cap. 6 de Rheno: *Oceani gurgitibus intimatur.* Ita Tertullian. de resurrectione carnis cap. 3 *siquidem Ephesiis scribens* (Paulus) *interiorem habitare Christum, sensibus utique intimandum omnium significat.* ¶ 2. Hinc *intimare* & significare, inculcare, defigere sensibus, & quidem recentioribus auctoribus significat. Veteres Glossæ: *Intimare*, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι; *Intimat* παρέχεται. Symmachus lib. 10. epist. 40 ad Theodos. Augustum: *Prædecessor meus perennitati vestræ rationem dicitur intimasse.*

¶ Intimatio inde est apud Capellam lib. 9. post principium, *doctæ intimationis excursus*: &

¶ Intimator apud Capitolinum in Pertinace cap. 10.

¶ Intro, adverbium, motum significans ad locum. *Abi intro*, Terent. And. a. 3. sc. 2. v. 43. gehe hinein. *Intro ferre*, hinein tragen. *Intro ad nos venit errans*, er ist zu uns herein kommen / Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 6. v. 2.

¶ Intestinus, id est, interior, innerlich. ut, *Discordia intestina*. Sic *malum intestinum*, Cicer. ad Brutum epist. 10. pr. Et, *Bellum intestinum*, i. e. civile, Idem 2. Catilin. c. ult. *Dolor intestinus*, Ser. Sulp. ad Cicer. lib. 4. epist. 5.

¶ Intestinum, Intestina substantiv. neutrum, die Gedärme / Eingeweyde. *Mihi inanitate jamdudum intestina murmurant*, Plaut. Casin. a. 4. sc. 3. v. 6. *Intestinum tenue*, Celsus lib. 2. cap. 1. zarte Darm. *Intestinorum rosiones*, das Grimmen im Leibe / Plin. lib. 20. cap. 21. Et, *Ex intestinis laborare*, Cic. lib. 7. epist. 26. Idem lib. 2. de Nat. Deor. cap. 55 *Reliquiæ cibi depelluntur, tum adstringentibus se intestinis, tum relaxantibus.*

¶ Intrinsecus, adverb. inwendig / oder von inwendig / ut *extrinsecus*, von aussen. Columell. lib. 12. cap. 43 *Vasa intrinsecus & exterius crasse picare.*

¶ Introrsum, & introrsus, quasi intro versus, hineinwerts / inwendig hinein. *Hostem introrsum in media castra accipiunt*, Liv. lib. 10. cap. 33. Et Cæsar 2. Gall. c. 18 *Collis infimus apertus, ab superiore parte silvestris, ut non facile introrsus perspici posset.* Seneca de Vita Beata cap. 3 *Foris nitent: introrsus misera sunt.*

¶ Interula, tunica interior, Hemd. Apulejus Florid. 2. pr. *Tunica interula tenuissimo textu.*

INTRO, intrare; introire, ingredi. hinein gehen. *Intrare urbem & in urbem.* Virg. 5. Æn. v. 57 *Portus intramus amicos*, einziehen. *Non nisi victor castra intrabis*, Liv. lib. 10. cap. 36. *Intrare in re-*

rum naturam, Cic. lib. 5. de Fin. c. 16. pr. zu betrachten für sich nehmen: & *Intrare in alicujus familiaritatem*, id est, sese insinuare, Idem metaphoricè dixit ad Quint. frat. lib. 1. Epist. 1. cap. 5. ¶ Est & judiciorum verbum, vor Gerichte erscheinen. Plinius lib. 5. Ep. 4 *Alio Senatu sine advocato intraverunt*. Et lib. 6. Epist. 31 *A parte hæredum intraverunt duo*. ¶ *Intrare cuspide*, pro transverberare, dixit de apro Martialis lib. 7. Epigr. 97

Quem meus intravit splendenti cuspide Dexter,
Præda jacet nostris invidiosa focis.

Passive *intratas Gallias cum exercitu*, Vellejus lib. 2. cap. 39 dixit, & cap. 105 *intrata protinus Germania*. Silius quoque lib. 12. v. 583 *Intratam Senonum capietis millibus urbem*.

¶ Intrabilis. *Intrabile os amnis*, Livius lib. 22. cap. 19. extr. ex emendatione Cl. Gronovii.

¶ Subintrare. Augustinus Enchirid. cap. 24 *Etiam nolentibus subintravit ignorantia rerum agendarum*.

INTUS, adverb. ἔνδον. Quod & in loco, & ad locum, & de loco significat: in loco tamen cum maxime. Unde & Quintilianus solœcismi arguit, qui dicant, *Intus eo*. Nam lib. 1. cap. 5 ait: INTRO, & INTUS *loci adverbia*. Eo *tamen* INTUS, & INTRO sum, *solœcismi sunt*. Et inde Scioppius solœcismi Thuanum arguit, quod, *qui intro eant*, dixerit, Comment. de Stilo Historico. p. 110. Sed ita tamen Plautum, Lucretiumque locutos, infra ostendam. Persius Sat. 3. v. 30

- - *ego te intus & in cute novi.*

Ich kenne dich auswendig und inwendig. Sic *intus machæra: intus patera: Intus argentum*, &c. & alia per hyphen apud Veteres dicuntur, pro iis, quæ intus sunt, vel asservantur. Aliquando & cum Accusativo aut Ablativo, ut præpositio IN, construitur, sic *intus domum*, pro in domo, Plautus dixit Mil. Glor. act. 2. sc. 1. v. 55. Plinius principio lib. 33 *Metalla nunc, ipsæque opes, & rerum pretia dicentur tellurem intus exquirente cura*. INTUS TELLUREM, id est, intra tellurem, vel in tellure. *Intus sedibus*, pro in sedibus, apud Lucretium est lib. 2. v. 964. ¶ 2. Plautus Casina act. 5. sc. 2. v. 7

Ubi intus hanc novam nuptam deduxi via recta,

Ubi *intus* idem quod *intro* est. Lucretius lib. 4. v. 1088

Nam cibus atque humor membris assumitur intus.

¶ 3. Idem Lucretius lib. 6. v. 726

Cum mare permotum ventis ruit intus arenam.

¶ Ubi *intus* ἔνδοθεν est, von inwarts rauß. Plautus Persa act. 3. sc. 4. extr. *Egreditur intus*. i. e. e domo. Ita enim omnino legendum est. Alibi tamen per Pleonasmum idem Comicus τὸ *foras* adjecit, ut: *Exit foras Chalinus intus*, Casina a. 2. sc. 6. v. 42. Et: *Jubebo, intus efferri foras*, Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 62.

¶ *Intus equum agere*, est brevi gyro circumagere sive flectere: Wenden: & ad sinistram quidem maxime: si circum respicimus: ad metam enim provecti introrsum ad sinistram flectebant. Unde Virgilius Æn. 5. v. 170

Radit iter lævum interior.

Vide Torrentium ad lib. 1. Horatii Carm. od. 1. v. 4. & lib. 2. Sat. 5. v. 17. itemque Lipsium ad illud Senecæ de tranquillit. animi cap. 9 *Non in cursu tantum circique certamine, sed in his vitæ spatiis interius flectendum est*. Per allegoriam Ovidius 6. Fastor. v. 585 *Tertia caussa mihi spatio majore canenda est.*

Nos tamen adductos intus agemus equos.

i. e. Non longe digrediemur, & paucis adeo rem expeditam dabimus. Sic & *intus canere*: est sinistra chordas carpere: nam quando dextra plectro utitur, *foris canere* est. *Intus* autem *sibi canere* proverbialiter Cicero dixit in Verrem de prætura urbana, pro commodi proprii gratia facere omnia sine honestatis cura. Vide Asconium Pedianum ad illum locum.

¶ Abintus. Paullinus Jambo ad Cyther. v. 437

Abintus ejus emicabat gratia
Sermone mentis nuncio.

INTYBUS, scribunt & *Intubus*, fœm. plur. *Intyba*, ut, *Et amaris intyba fibris*, Virgil. 1. Georg. v. 120. Et Plin. 20. cap. 8 *Intybi non extra remedia sunt*. Invenias & singulare neutrum, *Intybum*. Est autem Intybus herba, quam vulgo nomine ab *intybo* corrupto vocant, Endivien. *Intybus* scilicet *hortensis*, Græcis σέρις. Nam *silvestris Intybus*, Cichorium est, Wegreiß/ oder Wegwartz. *Folia intubacea*, Plin. lib. 27. cap. 12.

Invicem, vide *Vicis*.

Invideo & Invidia vide in *Video*.

INVITO, invitare, allicere est quodam blandimento, quod quidam quasi *non vitare* exponunt: Vossius autem a *vi* deducit, quasi vi blanda, aut in vim blande attrahere. Locken / reitzen/ an sich ziehen. ut, *Invitare aliquem præmiis*, Cic. pro Lig. cap. 6. Et ad Brut. epist. 15 *Ingenia præclara gloria invitantur*. Et, *Appetitum animi invitare & allicere*, Idem de finib. 5. cap. 6. Eleganter quoque Curtius lib 3. cap. 5 *Regem invitavit liquor fluminis*. ¶ 2. Sed, *Invitare ad cœnam, ad epulas*, vocare est. Ter. in Heaut. act. 1. sc. 2. *Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie*, laden / zu Gaste bitten. Liv. lib. 3. cap. 14 *Benigne salutare, alloqui, domum invitare*, zu Hauß laden. Nepos in vita Attici cap. 27 *Cum inprimis lautus esset Eques*

A *Romanus, & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret*. Sic, *Invitare hospitio*, Cic. in Phil. 12. cap. 9. ¶ 3. Neque vero *invitare* vocare tantum ad cœnam est: sed & in cœna largiter & liberaliter accipere, wol tractiren/ und den Gästen einen guten Trunck beybringen. Cæsar 1. de B. C. cap. 74 *Interim alii suos in castra invitandi caussa adducunt: alii ab suis abducuntur*. INVITANDI CAUSSA, i. e. ut acciperent apud se & bene haberent; daß sie ihnen eine Ehr erweisen. Liv. lib. 1. cap. 9 *Invitati per domos hospitaliter*, &c. Sallust. 4. Hist. *Cum se cibo vinoque læti invitarent*, als sie es ihnen wol schmecken liessen und lustig waren. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 127 *Mira sunt, nisi invitavit se in cœna plusculum*, mehr zu sich nehmen / als man vertragen kan. Suet. in Aug. cap. 77 *largissime sese invitare*, i. e. largiori potu se implere, sich voll trincken.

¶ Invitatus, nomen, Einladung. Cic. 7. famil. epist. 5 *Ita mitto, ut initio mea sponte, post autem invitatu tuo*, &c. auff dein Laden und Erfordern.

¶ Invitatio, idem, & Anreitzung. Cic. 3. Tuscul. cap. ult. *Ægritudo, non natura exoritur, sed judicio, sed opinione, sed quadam invitatione ad dolendum*.

¶ Invitamentum, idem. Cic. in Hortens. ap. Nonium: *Voluptates nulla ad res necessarias invitamenta afferunt senibus*, reitzet

B nicht / thut keine Reitzung. Et lib. 5. de fin. cap. 6. extr. *Fons repetiendus est, in quo sint prima invitamenta naturæ*.

¶ Invitator. Lemmate lib. 3. epigr. 23 Martialis: & Sidon. lib. 2. epist. 9 *primi invitatoris prærogativa*. Idem lib. 9. epist. 13 *quos undique adscitos invitator in unam cœnam contraxerat*. Tertull. 4. adv. Marc. cap. 25. extr. *Christus æternæ vitæ invitator*.

¶ Invitatorius. Hieronym. Epist. 1 ad Heliodorum, sub init. *Postularas, ut invitatoria ad te scripta transmitterem*.

¶ Invitabilis, ut, *Sermones jucundi & invitabiles*, apud Gell. lib. 13. cap. 2.

¶ Subinvitare. Cicero 7. fam. epist. 1. extr. *Me quadam epistola subinvitaras*. Est aliquantum aut modice invitare.

INVITUS, a, um, adject. coactus, nolens, repugnans, ungern/ unwillig / wider seinen Willen. *Sapiens nihil facit invitus, nihil coactus*, Cicer. Parad. 5. cap. 1. Et, *Facere inviti & recusantes coacti sumus*, Idem 2. de orat. cap. 4. extr. Et, *Invitus facio*, ungern thun. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 6. pr. *Nulla res est tam difficilis, quin difficilis fiet, quam invitus facias*. Et, *Non invitus lego*, Cicero de Finib. lib. 1. cap. 2. gern/ mit Lust. Horatius de Arte v. 385

C *Tu nihil invita dices faciesve Minerva.*

Vide *Minerva*. *Invitis vobis*, Plaut. Casin. 2. sc. 5. v. 7. Euch zu leide.

¶ Invitissimus, superlativus. *Invitissimus eum à me demisi*, Cic. 13. fam. epist. 64. & *me invitissimo*, lib. 5. ad Attic. epist. ult.

¶ Invite, invitius, adverbia. Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 3. *Invite cepi Capuam*, habe ungern über mich genommen zu Capua zu commandiren. Idem 2. de Orat. cap. 89 *Quem ego paullo sciebam vel pudentius, vel invitius ad hoc genus sermonis accedere*.

¶ Perinvitus. Cic. Fam. epist. lib. 7. extrem. & Liv lib. 40. c. 57.

INULA, æ, planta, quæ & Elenium, Ἑλένιον, dicitur, Alant. Horat. 2. serm. sat. 2. v. 44

Atque acidas mavult inulas. Vide *Helenium*.

INUUS, i, qui *Incubus*, ὁ ἐφιάλτης. Pana esse Servius tradit ab ineundo, in illud Virg. 6. Æneid. v. 775

Pometios, castrumque Inui, &c.

Vide & Livium lib. 1. cap. 5.

IO, Interjectio, gestientis lætitiâ. Ovid. lib. 2. de arte amandi principio: *Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan.*

Horat. *Io triumphe*, lib. 4. oda 2. Adde Epod. 9, 21. ¶ Item mœrentis, & inclamantis. Ovid. Fastor. 4. v. 447

Illa quidem clamabat, io charissima mater,
Auferor - - -

Tibull. 2. Eleg. 4. v. 6

- - *io remove, sæva puella, faces.*

Silius lib. 4. v. 781

Clamat io conjux, quocunque in cardine mundi
D *Bella moves, huc signa refer.*

IO, Iûs, Inachi filia, amata ab Jove. Ovid. 1. Metam. v. 628

Constiterat quocunque loco spectabat ad Io.

Vide fabulam apud eundem ibidem.

IOCASTA, Ἰοκάστη, filia fuit Creontis, & uxor Laji regis Thebarum, mater Polynicis & Eteoclis, cum Oedipodi filio post Laji mortem, per imprudentiam nupsisset. Qui cum mutuis sese vulneribus confecissent, ipsa quoque sese interemit, vide Stat. lib. 8. v. 642 *Prima videt caramque tremens Iocasta vocabat.*

IOCUS, plur. joci & joca, Schertz. Cic. ad Att. lib. 14. epist. 14 *Joca tua plena facetiarum*, Schertzrede/ voll Kurtzweil. *Jocus* enim verborum est, ut factorum *ludus*. *Joci liberales*, Plinius Panegyr. c. 49. ehrliche Schertzrede. *Joci lascivi*, contrar. Plinius maior lib. 8. cap. 40. *Movere alicui jocum*, Horatius dixit lib. 1. epist. 19. v. 20. Et Plaut. in Pœnulo act. 5. scen. 5. v. 41 *Tu,*

Tu, si quid per jocum dixi, nolito in serium convertere. Et in Amph. a. 3. sc. 2. v. 39 *Si quid dictum est per jocum, non æquum est, id te serio prævortier.* Vexiereren in Ernst verstehen. Cic. lib. 1. off. cap. 29 *Ludo & joco uti licet, cùm gravibus seriisque rebus satisfecerimus.* Sic, *Joco dicere, joco velle*, est, per jocum, non serio, Schertzweise/ apud Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 99. & Heaut. act. 3. sc. 2. v. 30. *Ludum jocumque habere aliquem*, pro ludibrio habere, factis verbisque jocularibus exagitare aliquem, einen vexieren/ Plautus dixit. Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 7

Hic verò est, qui si amare occeperit, ludum jocumque dices
Fuisse illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.

i. e. levis & jocularis illius videbitur amor ad hujus furorem comparatus. Nam quidquid levi & tralatitiâ operâ agitur, id *ludus* dicitur & *jocus*. Was man liederlich und oben hin thut/ wenig acht. Lucilius apud Gellium lib. 16. cap. 9

Verum hæc ludus ibi, susque omnia deque fuerunt
Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus jocusque.

¶ Joculus, Dimin. Plaut. Truc. act. 1. sc. 2, *Per joculum & ludum.*

¶ Jocosus, Schertzhafft. *Ludi jocosi*, voll Schertz und Kurtzweil. Ovid. 5. Fastor. v. 183. Sic Cicero lib. 1. de offic. c. 37 *Videat, quibus de rebus loquatur: si seriis, severitatem adhibeat: si jocosis, leporem.*

¶ Jocose, schertzhafft/ in Schertz. adverb. Cic. ad Q. Fratr. lib. 2. epist. 11. *Eum lusi jocose satis.* Idem lib. 9. ad fam. epist. 24. *Cave existimes, me, quod jocosius scribam, abjecisse curam reipublicæ.* Horat. lib. 1. Serm. Satyr. 4. v. 103

-- -- -- liberius si
Dixero quid, si forte jocosius.

¶ Jocularis & joculare, idem, schimpfflich/ das zum Schertz dienet. Cic. 1. de Leg. cap. 20 *Joculare est istud quidem, & a multis sæpe derisum.* Et, *Joculares casus* apud Ciceron. de fato c. 8. & Ammianum Marcell. lib. 20 ridiculi sunt: sive, qui non tam affligunt, quam jocum ludumque nos faciunt. Sic *jocularium malum* Terentius dixit Andr. act. 4. sc. 5. v. 43. id est, non adeo grave. *Joculare* etiam dicitur, quicquid leve & contemnendum. Unde & duo ista conjunxit Phœdrus cum ait lib. 4 ineunte:

Joculare tibi videretur & sane leve,
Dum nihil habeamus majus, calamo ludimus.

Auson. Parental. 5. de Æmilia Corinthia Maura:

Nomen huic joculare datum, cute Fusca quod olim
Æquales inter Maura vocata fuit.

Huic contrarium, *Serium malum*, id est, magnum & grave.

¶ Jlocaliter, adverb. Schertzweise. Plinius lib. 22. cap. 22 *Aristophanes Euripidi poetæ objicit localiter.* Sueton. Aug. c. 75 *Festos & solennes dies profusissime; nonnunquam localiter tantum celebrabat.*

¶ Jocularius, idem, unde *Jocularium malum* Terent. dixit loco jam cit.

¶ Joculor, verbum, cujus participium, *militariter joculantes*, apud Livium est lib. 7. cap. 10.

¶ Joculator, ein Possenreisser. Cic. lib. 4. ad Attic. epist. 16 *Joculatorem senem illum interesse nolui.* Variant quidem libri: ita tamen ediderunt accuratissimi viri Jan. Gruterus & J.G. Grævius.

¶ Joculatio, Schertz-Possen. Firmicus lib. 5. cap. 5 *Joculationes cantusque exercebunt.*

¶ Jocor, jocari, Schertzrede treiben. Cic. lib. 2. famil. ep. 4 *Jocerne tecum per literas?*

¶ Jocatio, Schertze. Cicero lib. 9. fam. epist. 16 *Nunc venio ad jocationes tuas.* Et ad Attic. lib. 2. epist. 8 *Si nihil in ea epistola fuit præter jocationem.*

¶ Jocabundus, schertzhafft/ schertzend/ im Schertz. Lactantius lib. 2. cap. 7 *jocabundus ac ludens interrogaret.*

¶ Joculabundus, Valer. Max. lib. 2. cap. 4, 4. & lib. 3. cap. 2, 6.

¶ Exjocari, ausschertzen. Catullus Epigram. 21 *Simul exjocaris una*, ut Scaliger ex MS. emendat, quem vide.

IŎNIA, Ἰωνία, Græciæ Asiaticæ, seu Asiæ minoris regio, in qua sunt Ephesus, Miletus, Priene, &c. celebres urbes.

¶ Iŏnes, tribus syllabis, populus Ioniæ.

¶ Iŏnicus, *Lingua, dialectus Jonica.* Sic Horatius lib. 3. oda 6. v. 21 *Motus doceri gaudet Ionicos.*

¶ Iŏnius, *Mare Jonium*, inter Italiam Græciamque. Livius 23 cap. 33 *Philippus propior Italiæ, ac mari tantum Ionio discretus erat.* Et, *Sinus Ionius*, Horat. Epod. 10, 19.

IOPPE, es, Ἰόππη, urbs Judææ maritima antiquissima, Joppen/ Ebræis *Japho* dicta. Pomp. Mela lib. 1. cap. 11 ibi tradit Andromedam à Perseo liberatam.

IORDANIS, Ἰορδάνης, amnis amœnissimus Judææ, sic dici creditur a duobus fontibus ipsum ex Libano monte fundentibus, quorum alter *Jor*, alter *Dan*, der Jordan. B. Hieron. lib. 3. in Matth. cap. 16 *Jordanis oritur ad radices Libani: & habet duos fontes: Unum nomine* IOR, *& alterum* DAN: *qui simul mixti Jordanis nomen efficiunt.* Tacito 5. Histor. cap. 6 *Jordanes dicitur.* Mediam fecerunt ancipitem. Nam Tertullianus & For-

A tunatus corripuerunt: Juvencus & alii contra produxerunt. ¶ 2. Et quia baptismus Christianus in Jordane primitus factus; ipsum fluminis nomen Christianis poëtis baptismum aliquando significat. Prudentius hymno matutino:

Durare nos tales jube,
Quales remotis sordibus
Nitere pridem jusseras
Jordane tinctos flumine.

Et Paullinus Petrocoriensis lib. 4. v. 253

Altera pocla decent homines Jordane renatos.

IOS, duabus syllabis, Ἴος, insula una ex Cycladibus, in qua sepultus fuit Homerus.

IŌTA, duab. syll. Ἰῶτα, nomen literæ Græcorum. Martial. lib. 2. Epigr. ult. *Unum de titulo tollere jota potes.*

IPHĬCLUS, Herculis frater uno cum eo partu editus, vel Iphicles, Ἰφικλῆς. Sic enim Suidas habet. Pater fuit Iolai, qui Hercule defuncto filios ejus in Sardiniam insulam duxit. Ab eo igitur *Sardinii Jolenses* appellati fuere. Vide Strabonem.

IPHIANASSA Lucretio dicta est Iphigenia, (de qua mox) lib. 1. v. 86 *Iphianassaï turparunt sanguine fœde*
Ductores Danaum.

IPHICRĂTES, Ἰφικράτης, Atheniensis fuit, rei militaris gloria & virtute celebris: qui turpissimam dixit esse imperatoris vocem,

B οὐκ ἂν προσεδόκησα, hoc est, *non putâram*, Plutarch.

ĬPHĬGENĪA, Ἰφιγένεια, Agamemnonis filia, quam ad placandum numen Calchas mactandum in sacrificio censuit apud Aulidem. Vide Argumentum Tragœdiæ Euripidis, cui titulus Iphigenia in Aulide, & Beroald. ad lib. 8. Apul. pag. 72. Ovid. 12 Metamorph. v. 31

Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris.

IPSE, a, um, pronom. trium personarum, epitagmaticum Linacro, Donato subjectivum. Selbst. Virg. Æn. 2. v. 5

-- -- quæque ipse miserrima vidi.

Et Ovidius Epistola Penelopes principio:

Nil mihi rescribas, attamen ipse veni.

Tertiæ personæ exempla ubique obvia sunt. ¶ 2. Habet emphasin interdum, ut, *Jove missus ab ipso*, Virg. Æn. 4. v. 356. *Ipsa si cupiat Salus servare*, &c. Terent. Adelph. a. 4. extremo. selbst. *Flos ipse*, Eunuch. 2. sc. 3. v. 27. das ist die rechte Blüthe der Jugend. *Res ipsa*, die Sache an ihr selbst. *Res ipsa indicat*, Eun. act. 4. sc. 4. v. 38. *Si non re ipsa id tibi dolet*, Idem Adelph. 4. sc. 7. v. 15. so dir es nicht ernstlich wehe thut. *In ipso tempore*, Andria act. 5. sc. 6. v. 10. eben zu rechter Zeit. *In ipsis nuptiis*, eod. actu, sc. 4. v. 13. gleich mitten in der Hochzeit. ¶ 3. Ipsum

C pro *me* Virgilius posuit Eclog. 1. v. 9

Ille meas errare boves, ut cernis, & ipsum
Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

Et ita sæpe Manilius, quod & Scaliger observat. ¶ 4. Additur nonnunquam aliud pronomen, ut, *Illo ipso tempore, Eo ipso die, Illud ipsum quod est optimum, Istum ipsum dico librum, Hic ipse, Hoc ipsum, Id ipsum facerent commodius, Se ipsum fallere*, sich selbst. *Per ipsum*, von und an sich selbst/ Cicero. ¶ Observat Casaub. ad Theophrasti Characteres, cap. περὶ κολακείας, & apud Græcos pronomen αὐτὸς & Latinos, *ipse*, voces servorum, aut discipulorum fuisse, quibus vel dominos vel magistros suos, proprio nomine dissimulato, appellitarent. Ita Plautus Casina act. 4. sc. 2. v. 10 *Quid tu hic agis?* ANCIL. *Ego eo quo me ipsa misit*, &c. *Ipsa*, id est hera mea, &c.

¶ Ipsus, pro ipso, apud Terent. sæpissime invenies. *Ipsus se fallit, haud ego.* Plautus *ipsissimus* etiam dixit Trinum. a. 4. sc. 2. v. 146. eben der rechte/ rc.

¶ Egomet ipse. *Semetipsum*, Curt. lib. [illegible] cap. 11. n. 37.

IRA, dicta ab *Ire*, quod a se abeat quasi, qui irascitur. Unde & qui iram deponit, ad se redire dicitur. *Ira est libido puniendi ejus, qui videtur læsisse injuriâ*, Cic. in Tuscul. lib. 4. c. 9. Zorn/ Ungedult. Magna autem ejus vis est in citando juxta ad virtutem animo (unde & *Fortitudinis cos* Ciceroni in Lucullo sive 4. Acad. cap. 44 appellatur) & impellendo eodem in scelera facinoraque atrocissima. Unde Poëta 2. Æneid. v. 16

D *-- -- furor iraque mentem Præcipitant.*

Sed de affectu isto, quis & qualis sit, quæ ejus species, & quæ alia huc pertinent, pulcherrime exsecutus Seneca est tribus libris, quos de ira nobis reliquit: quos nosse & legere operæ pretium erit. Rabiei comparatur, & irasci nihil aliud quam insanire, quàm furere. Vid. Barth. ad Claudian. p. 118. *Iram in promptu gerere*, Plaut. Pseud. a. 1. sc. 5. v. 34. bald auffahren. ¶ 2. Ira pro Culpa nonnunquam ponitur, observante Vlitio in Curis secundis ad jam indicandum Cynegetici poetæ locum. Livius lib. 27. cap. 7 *Qui ex prætoris exercitu ob similis iram fugæ missi eò erant.* Gratius Cyneg. v. 374

-- -- -- furtim commissam ulciscitur iram.

¶ Iræ, irarum, Feindschafft. Terent. Andr. a. 3. sc. 3, 20 *Iræ sunt inter Glycerium, & natum.* Et, *Iræ indulgere*, Livius lib. 23 c. 3. *Missam iram facere*, den Zorn fahren lassen. *Ira abscedit*, Ter. Hecyr. 5. sc. 2. v. 15. der Zorn fällt hin. *Iram in aliquem evomere*, Adelph. act. 3. sc. 2. v. 14. den Zorn über einen ausschüt-

ten. *Ira incitari, accendi*, erzürnen. *Iræ deflagrant*, Livius A lib. 40. cap. 8. der Zorn läßt ab. *Iram moderari*, sich des Zorns mäßigen. Horat. lib. 1. ep. 2. v. 59

-- -- -- *qui non moderabitur iræ,*
Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens, &c.

Cicer. in Tusc. lib. 4. cap. 23 *Ira est initium insaniæ.* Idem in offic. lib. 1. cap. 38 *Semper ira procul absit cum qua nihil recte, nihil considerate fieri potest.* Seneca lib. 1. de ira sub fin. *In ira muliebre maxime & puerile vitium est.* Horat. Epist. ad Pisones v. 159 puerilis ætatis mores describens:

-- -- *gestit paribus colludere, & iram*
Colligit ac temere.

Terentius Hecyra act. 3. sc. 1. v. 30

Pueri inter sese quàm pro levibus noxis iras gerunt?
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Rursus Seneca lib. 1. de Ira cap. 9 *Ira, inquit Aristoteles, necessaria est, nec quicquam sine illa expugnari potest, nisi illa impleat animum & spiritum accendat. Utendum autem illa est, non ut duce, sed ut milite.*

¶ Iracundus, refertur ad mores & significat eum, qui natura ad iram proclivis est, der leichtlich und bald erzürnet wird. *Animus iracundus*, ein zorniger Sinn/ Plaut. Bacchid. act. 4. sc. 3. pr. *Sunt morosi, & anxii, & iracundi, & difficiles senes*, Cic. de Senect. cap. 18. Compar. *Iracundior Adriâ*, Horat. lib. 3. Carm. od. 9. Superl. *Iracundissimus.* Seneca lib. 2. de Ira cap. 6 *Aut iniquus erit sapiens, si æqualiter irascetur delictis inæqualibus: ut iracundissimus, si toties excanduerit, quoties iram scelera meruerint.* Et Augustinus de Civ. Dei lib. 6. cap. 10 *Juno iracundissima.* B

¶ Iracundia, quam *libidinem ulciscendi* Cicero vocat Tusc. lib. 3. cap. 5. Rachgierigkeit. *Iracundiâ ardere*, Terent. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 12. *Iracundiâ exardescere*, Cic. lib. 1. fam. 9. Et, *Iracundiam cohibere*, Cicero pro Marcello cap. 3 *Iracundia est inimica consilio*, Idem ibidem. Zorn lässet sich nicht rathen. Et ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 13. *Iracundia vitium levis esse animi atque infirmi videtur.* Cæterum non idem sunt IRA & IRACUNDIA: & differunt, sicut EBRIETAS & EBRIOSITAS: ANGOR & ANXIETAS. Vide Ciceronem 4. Tusc. & Senecam lib. 1. de ira c. 4. ibique Lipsium: Terentius tamen iracundiam pro ira sumsit, dicens: *Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo iracundia*, Adelph. 3. sc. 2. v. 12.

¶ Iracunde, adverb. aus Zorn/ aus Rachgierigkeit. Cicer. Philipp. 8. cap. 5 *Vehementer me tecum agere fateor; iracunde, nego.* Comparativ. *Iracundius.* Cicero pro Roscio Comœdo cap. 11 *Quo quisque est sollertior & ingeniosior; hoc docet iracundius & laboriosius.*

¶ Irascor, irasci, succensere, stomachari, *Vehementer alicui irasci*, mit einem hart zürnen/ auff einen zornig seyn. *Admonitioni alicujus irasci*, Quintil. lib. 2. cap. 6. Horatius lib. 1. Epist. 20. v. 25 *Irasci facilis, tamen ut placabilis essem*: quem *irasci facilem* Poëta; Tacitus *commotum ingenio* dixit, h. e. qui eo ingenio sit, ut facile commoveatur, Annal. 6. cap. 45. C

¶ Iratus, qui actu ipso irascitur. *Habere iratum aliquem*, eines Zorn und Feindschafft wider sich haben. Cic. ad Attic. lib. 14. ep. 19. ¶ *Iratior* & *Iratissimus* quoque Cicero dixit. Pro M. Marc. cap. 5 *Cæsar pacis auctores conservandos statim censuit: cæteris fuit iratior.* Et 4. Tuscul. c. 36 *Cum Archytas villico factus esset iratior, Quo te modo, inquit, accepissem, nisi iratus essem.* Et 8. Philippica cap. 6 *Cæsar ipse, qui illis fuerat iratissimus: tamen quotidie aliquid iracundiæ remittebat.* Lactantius lib. 5. cap. 19 *iratissimi hostes.* Habitum irati describit Arnobius lib. 1. adv. Gentes. vid. ibi Herald. & Elmenhorst.

¶ Irate, adv. zornig. Phœdrus lib. 4. fab. 24 *irate dimissus.* Columella lib. 7. c. 12 *Conservos iratius intuentur.*

¶ Obirasci, idem quod irasci. Seneca de Tranquill. animi cap. 2 *Obirascens fortunæ animus, & de seculo querens.* Apulejus Apolog. p. 275 *Cum hi, qui sibi delicti alicujus conscii sunt, tamen cum male audiunt, impendio commoveantur & obirascantur.*

¶ Obiratus, zornig/ erzürnt. Livius lib. 1. cap. 31 *Fortunæ obirati, cultum reliquerant deûm.*

¶ Unde *Obiratio* est apud Ciceron. lib. 6 ad Attic. epist. 3 sub fin. *Nebulonis obiratione si Brutus moveri potest.* Adde Cl. Grævii annotationem. D

¶ Subirascor, paululum irascor. unwillig werden. Cic. 10. fam. epist. 28 *Interdum tibi subirascor.* Et lib. 11. epist. 24 *Subirascebar brevitati tuarum literarum.*

¶ Subiratus, subiratior. Apul. lib. 4. de A. A. *Adhæc anus subiratior dicere eam sæviore jam vultu jubebat, quid malum fieret?* Cic. 3. fam. epist. 9 *Rescripsi tibi subiratus.*

IRENARCHES, εἰρηνάρχης, qui ad pacandos civium animos & tollendas discordias præficitur, ein Verträger/ ein Friedmacher. Charisius Lege 18. §7 Digest. de Munerib. & Honor. *Irenarchas præfectos* dixit *disciplinæ publicæ moribusque corrigendis.*

IRIS, iridis, fœm. ἶρις, *arcus cælestis*, & absolute *arcus* Latinis. Appellatio ab εἴρειν est, quod est nunciare. Poëtæ enim deorum nuntiam eam esse fingunt. Virg. in fin. 4. Æneid.

Ergo Iris croceis per cælum roscida pennis,
Mille trahens varios adverso sole colores,
Devolat, &c.

Servius observat Mercurium bona, Irida vero mala fere nunciare. Seu ideo potius quod pluvium nunciet & prædicat, der Regenbogen. Generatur ex reflexione radiorum Solis in nubem roridam, Soli oppositam. Apulejus de Mundo: *Irim vulgo arcum esse ajunt, quando imago Solis vel Lunæ humidam & cavam nubem densamque ad instar speculi colorat, & medietatem orbis ejus secat.* Colores habet insignes tres, puniceum, viridem, & purpureum. Addunt quidam quartum colorem flavum, qui incurrit in visum ex collocatione punicei & viridis. Præter Aristotelem & Plin. lib. 2 cap. 59, vide de ea Senecam lib. 1. Natur. Qu. cap. 3. 4. 5. 6. 7. & 8 disputantem. Locris, & in lacu Velino nullo non die apparent arcus. Plin. ibid. cap. 62. In plenilunio nonnunquam noctu videtur Gemina, copiosissimum imbrem portendit. Arat. in cap. 6. prognostica habet. *A meridie*, inquit, *ortus* (Arcus) *magnam vim aquarum vehet. Si circa occasum refulsit, rorabit, & leviter impluet. Si ab ortu circave surrexit, serena promittit.* Erudite & Ammianus de Iride disserit, lib. 20. sub fin. ¶ 2. Est & Iris planta, blaue Lilien/ Schwertel. ¶ 3. Der Circkel im Augapffel.

¶ Irinus, *Unguentum irinum* Plin. lib. 13. cap. 1.

¶ Sed Irio, irionis, herba est, quam ἐρύσιμον Græci vocant, Hederich oder wilder Senff.

IRONIA, εἰρωνεία, *illusio* est, auctore Quintil. lib. 8. c. 6. Spottrede. & *joci prope genus*, lib. 6. cap. 3. Cicero *dissimulationem* interpretatur in Academicis lib. 4. c. 5. hæc de Socrate scribens: *Cùm aliud diceret, aliudque sentiret, libenter uti solitus est ea dissimulatione, quam Græci εἰρωνείαν vocant*, eine hönische Rede. Terent. in Andr. a. 5. sc. 2. v. 5 *Heus bone vir, curasti probe*, du guter Kerl/ du hasts wol außgericht. Ironiæ cognatus est *Sarcasmus*, qui irrisio hostilis est, & amarulenta, ein gifftiger bitter Hohn. Vide *Sarcasmus.* Conf. Corvini Dubia Rhet. fascic. 8. dubio 3.

IRPICES, regula cum pluribus dentibus, quam itidem, ut plaustrum boves trahunt, ut eruant, quæ in terra serpunt, &c. Varro lib. 4. de LL. & Servius ad illud Virg. Georg. VIMINEASQVE TRAHIT CRATES, ad *agrorum*, inquit, *scilicet exæquationem, quam Irpicem rustici vocant*, &c. Festus: *IRPICES genus rastrorum ferreorum, quod plures habent dentes ad exstirpandas herbas in agris.* ein eisern Rechen. Cato *Urpices vel Hurpices* vocat, ab ἅρπαξ καὶ ἁρπαγὴ, ut docet Scaliger.

IRRITO, irritare, ἐρεθίζειν, est provocare, vocare iramque commovere, zu Zorn reitzen oder bewegen. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 10 *Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere*, so gar bin ich erzürnet/ daß ich mir keine Gedancken kan fürnehmen. ¶ 2. *Irritare crabrones*, Plautus dixit Amphitr. a. 2. sc. 2, 75 pro, cum periculo provocare. ¶ 3. Interdum vero simpliciter significat Commovere, bewegen/ reitzen/ erregen. Quæ Germanica, & Græco propemodum & Latino verbo respondent. Sic, *irritare adolescentiam ad discendum*, Quintil. dixit lib. 4. cap. 1. *Pocula irritant luxum*, Silius lib. 13. v. 355.

¶ Proprie, de Canibus dicitur. Nonius: *irritare, provocare: tractum a canibus, qui cum provocantur irriunt* (id est R. litteram sæpius sonant; unde *caninam* Persius dixit) *Lucilius: Irritata canis, quod R. quàm plurima dicit.* Notat idem & Donatus Adelph. act. 2. sc. 4.

¶ Irritatus, adjectivum participiale, ut, *irritatis animis*, Livius lib. 2. cap. 46. Comp. *irritatior.* Gellius Præfat. *Invidentia irritatior.* Et lib. 10. cap. 19 *Taurus* [philosophus] *isto ipso defensionis genere irritatior, Homo, inquit, stulte & nihili*, &c.

¶ Irritate, adverbium, unde Compar. Ammiano est lib. 20. c. 37, *Gingivam irritatius titillare.*

¶ Irritatio, Anreitzung. *Irritatio animorum*, Livius lib. 31. cap. 14. Tacitus Germ. c. 19 *nullis conviviorum irritationibus corrupta.*

¶ Irritamen, Ovid. aliquoties pro irritamento dixit, eine Anreitzung/ oder Reitzung. Lib. 13. Metam. v. 435

-- -- *Opes, animi irritamen avari.*

Et lib. 9. v. 133. *irritamen amoris.* Et Prudentius Hamartig. v. 523

Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
Corporis accuset.

¶ Irritamentum, idem, & plenius, nec indignum soluta oratione. Livius lib. 30. cap. 11 *irritamenta certaminum.* Plinius lib. 5. cap. 9 *incitatus irritamentis.* Nec poetis ingratum. Ovid. 1. Metam. v. 140. *opes irritamenta malorum:* Juvenal. Sat. 11. v. 165. *Irritamentum Veneris languentis.*

¶ Irritator, qui irritat & provocat. ein Anreitzer. Seneca Epist. 108 *Omnibus natura fundamenta dedit semenque virtutum: omnes ad omnia ista nati sumus: cum irritator accessit, tunc illa animi bona velut sopita excitantur.*

¶ Irritabilis, e, passive, der sich leicht reitzen und aufbringen läßet. Cic. ad Attic. lib. 1. Epist. 17 *Irritabiles animi sunt optimorum sæpè hominum, & iidem placabiles*, es seynd auch sehr from

me Leute zu Zeiten leichtlich zu entrüsten / sie lassen sich aber auch bald wieder versöhnen. Active usus est Lactantius lib. 6. Instit. cap. 13. *Objicit* [Diabolus] *oculis irritabiles formas, suggeritque fomenta, & vitiis pabulum subministrat*, &c. Reitzend.

¶ Ab hoc nomen *Irritabilitas* formavit Apulejus sub fin. lib. 1 de doctr. Platonis.

¶ Proritare etiam legitur apud Plin. 26. cap. 8 pro *Provocare*, herbey bringen / locken. Et Columella lib. 2. c. 10 *Lini semen, nisi magnus est in ea regione, quam colis, proventus, & pretium proritat; serendum non est.* Seneca epist. 23 *quem spes proritat.*

Irritus, vide *Ratus.*

IRTIOLA, vitis genus fœcundæ, commemoratur a Columella lib. 3. cap. 2.

IRUS, Ἶρος, mendicus publicus fuit, apud Ithacenses, quem Ulysses interfecit, domum reversus, vide lib. Odyss. Σ, ubi Poëta docet; eum priùs *Arnæum* fuisse dictum. Ita autem Homerus ibi v. 5

Ἀρναῖος δ' ὄνομ' ἔσκε· τὸ γὰρ θέτο πότνια μήτηρ
Ἐκ γενετῆς· Ἶρον δὲ νέοι κίκλησκον ἅπαντες.

Arnæus autem nomine erat: hoc enim imposuit venerandamater
Ex nativitate: Irum vero juvenes vocabant omnes.

Propert. lib. 3 Eleg. 5. v. 17

Lydus Dulichio non distat Crœsus ab Iro.

Ovidius 3. Trist. eleg. 7. v. 42

Irus erit subito, qui modo Crœsus erat.

¶ *Iro pauperior*, Proverb.

IS, ea, id, pron. relativum, *Is est*, das ist der Mann / Terentius Eunuch. a. 3. sc. 4. v. 8. & *Eâ sum ætate*, Hecyr. act. 5. sc. 1. v. 10. ich bin ja so alt. *Eo pacto*, Andria a. 1. sc. 1. v. 22. auff diese Weise. *Non sum is, qui*, non ejusmodi homo, vel tali animo præditus, Nepos Agesil. c. 5. n. 3. Adde Indicem Bosii.

¶ *Id ætatis, id auctoritatis*, &c. des Alters / des Ansehens. *Id honoris, id genus hominum*, &c. Pro ejus generis, noti Atticismi sunt.

¶ Id pro ideo, vel propter, id, sæpe Plautus usus est. Ut Rudente act. 2. sc. 3, *Id misera mœsta est.*

¶ *Eâ*, & *Quâ*, adverbia relativa: Nepos Hannibale c. 3 *Loca patefacit, itinera munivit, effecitque, ut eâ elephantus ornatus ire posset, quâ antea unus homo inermis vix poterat repere.* Hinc *eatenus, quatenus.*

¶ Eò, adverb. vide sub suo elemento.

ISAEUS, Ἰσαῖος, Rhetor fuit Chalcidensis, Demosthenis præceptor, de quo Plutarchus libro de X Oratoribus. Ejus aliquot exstant Orationes Græcæ, jam olim ab Aldo editæ. ¶ 2. Alius rhetor & junior, de quo videas Plinium lib. 2. ep. 3. & Juven. Satyr. 3. v. 74 *sermo*

Promptus, & Isæo torrentior: ede quid illum,
Esse putes. Adde scholiasten.

ISĂRA, æ, fluvius Galliæ, Rhodano se jungens. Lucan. lib. 1. v. 399

Hi vada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus, &c.

ĪSAURIA, Ἰσαυρία, regio Asiæ minoris ad Taurum montem, Ciciliæ proxima, quam Servilius Romanis subegit, piratis plurimis è medio sublatis, quamobrem & Servilius Isauricus appellatus fuit. Ammian. Marcell. lib. 14. cap. 25. Flor. lib. 3. cap. 6.

¶ Isauri, populi ejus regionis. Eutrop. lib. 6. cap. 3.

¶ Isaura, orum, τὰ Ἴσαυρα, vel *Isaura* & *Isaurica* generis fœmin. quemadmodum apud Ammianum est, urbs ejusdem regionis, quam postea coloniam à se factam Claud. Imperator *Claudiopolim* appellari voluit. Ovid. 1. Fastor.

Africa victorem de se vocat alter Isaurum (legunt & *Isauras*)
Aut Cretum domitas testificatur opes.

¶ Isauricus, adject. *Gens Isaurica*, Plin. lib. 5. cap. 27. Et *Isauricus* Servilii cognomen, de quo supra dictum. Adde Eutropium c. I.

¶ Isaurus autem Flaminiæ fluvius est, qui accepto Isapi non procul a Cæsenna, in Adriaticum evolvitur, de quo Lucan. lib. 2. v. 406

Crustumiumque rapax, & junctus Isapis Isauro.

ISAGŌGE, es, εἰσαγωγή, introductio prima ad artis alicujus elementa vel rudimenta, eine Anweisung oder Anleitung. Gellius lib. 16. cap. 8 pr. *Cum in disciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus, necessum fuit adire atque cognoscere, quas Græci vocant εἰσαγωγάς.*

ISATIS, Isatidis, ἰσάτις, herba est sativa & silvestris, qua lanæ inficiuntur, Weid / oder Weid-Kraut. Abundat ea præter alias nationes maxime Thuringia. Dioscorides *glastum* dixit lib. 2. cap. 180.

ISCHION, Ἰσχίον, coxa, vel coxendix, os scil. inferius versuræ seu vertebræ, das Schloß oder die Hüfft. Nam sinus aut concavum superius *cotyla est*, κοτύλη, quæ & *acetabulum* dicitur, das Hole im Hüfftbein.

¶ Ischias, ischiadis, ἰσχιάς, dolor vocatur ischiacus, vel ischiadicus, quem medicorum vulgus *sciaticam* vocat, das Hüfftwehe oder Lendenwehe. Plin. lib. 27. cap. 5 *Arction decoctum bibitur propter ischiada & stranguriam.* Tibiarum cantu levari prodit Gellius lib. 4. Noct. Attic. c. 14.

A ¶ Ischiaci, sive ischiadici, qui eo morbo affliguntur. Cato c. 123 *Vinum ad ischiacos sic facito*, &c. Plinius lib. 27. cap. 4 *Radices æthiopis medentur ischiadicis.* ¶ Et adjective, ut *dolores ischiadici*, Plin. lib. 26. cap. 7 extr.

ISICIUM, esculenti genus, secundum Varron. 4. de L. L. & Macrob. lib. 7 cap. 8 ab *insecando* est. ein gefülltet / oder eingeschnitten Gericht. Scribunt etiam Esitius, quasi ab *esitando*, ut supra in *Esitando* sub *Edo* ostensum fuit. Alii *Hysitius* scribunt, quasi ab ὗς *sus*, quod autem Vossio displicet Etymolog. p. 270.

¶ Isiciatus, gefüllet / außgestopfft. Vide supra Esitiatus. Alii Hysiatus. Apicius lib. 2. cap. 5.

ĪSIS, ĭdis, quæ & Io, Inachi filia, Ægyptiorum dea, de qua plura Diodorus Siculus, & Plutarchus peculiari libro de hac dea & Osiride, de ejus sacris Minucius in Octavio, Apulejus de A. A. lib. 11. Et Tacitus de Germ. cap. 9 *Pars Suevorum & Isidi sacrificat.* Vid. Herald. ad Martial. lib. 12. Epigr. 29. & supra in *Diana.* Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 868

Isis enim & Serapis, & grandi simia caudâ.

¶ Isiăcus, Isidis sacerdos. Valer. Max. lib. 7. cap. 3. n. 8 *M. Volusius, Ædilis plebis proscriptus, absumto Isiaci habitu per itinera viasque publicas stipem petens* &c. Plutarch. in lib. de Iside & Osir. post principium: οὔτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν· οὔτε ἰσιακοὺς αἱ λινοστολίαι, καὶ ξύρησις, hoc est,
B *Neque Philosophos barba promissa ac vestis talaris faciunt, neque Isiacos, vestes lineæ aut rasura.* Simile illi, quod suo loco alibi refertur, es sind nicht alle Köche / &c. De iis eorumque habitu vide Torrentium ad Domitianum Suetonii cap. 1.

ISMĂRUS, plur. Ismara, Ἴσμαρος, mons Thraciæ. Virg. Ecl. 6. v. 30

Nec tantum Rhodope miratur & Ismarus Orphea.

Et Lucretius lib. 5. v. 30

Thracen, Bistoniasque plagas, atque Ismara propter.

¶ Ismărius. ut *Gentes Ismariæ*, Ismarum accolentes vel inhabitantes. Ovid. 10. Metam. v. 305.

¶ Ismaricus, idem. Avienus Descriptione Orbis v. 33 *Ismarici flabris aquilonis.*

ISMĒNUS, fluvius Bœotiæ, per planiciem ante Thebas delabens, ut Strabo describit. ¶ 2. Ismenus etiam tibicen fuit, qui putavit ad urbis suæ contemtum pertinere, quod tibicinis nomen tam multis esset commune, etiam monumentariis ceraulis, quos siticines appellabant. Voss. lib. 2 Instit. Orat. p. 271.

ISŎCŌLON, ἰσόκωλον, compar. vocat auctor ad Herennium membris æquatum, quod duabus aut pluribus sententiis brevibus, & inter se paribus exigitur, cujusmodi illud est: *Nequaquam mihi cum eo res est, qui neque finem habet cupiendi, neque modum statuit utendi. Nam & multum desiderare egentis est signum, & nihil parcere egestatis est initium.* Quintil. lib. 4 cap. 2 ἰσόκωλα,
C in pares elocutionum tractus incidentia vocat.

ISOCRĀTES, Ἰσοκράτης, Rhetor fuit clarissimus, docuit tantum & scripsit, fuitque domus ejus communis quasi ludus totius Græciæ, ex qua tanquam ex equo Trojano innumeros Oratores principes prodiisse, Cicero scripsit in Oratore. Omnes eum dicendi Veneres sectatum Quintilian. tradidit, qui & jucundum eum dixit. Scripsit autem accuratissime & cum diligentia superstitiosa ac propemodum reprehendenda, adeo, ut Panegyricum suum decennii integri spatio vix emendatum absolverit, quemadmodum idem prodidit Quintilianus lib. 10. cap. 9. In conviviis verò apud reges etiam rogatus, ut aliquid diceret aut disputaret, semper tergiversatus, respondit; *Posse quidem se de aliquibus pro dignitate dicere, sed ad quæ tempus sibi jam minime esset: ad quæ vero tempus quidem nunc haberet, ad ea se jam minus esse instructum.* Meminit Plutarch. in vit. decem orator. & alibi aliquoties. Unam orationem vendidisse eum Plinius lib. 7 cap. 30 testatur viginti talentis, hoc est, duodecies mille coronatis. Decessit annos natus centum fere post Atheniensium cladem ad Cheroneam acceptam. Dixit ac scripsit egregie prrmulta, e quibus orationes & epistolæ supersunt.

ISODŎMON, ἰσόδομον, genus structuræ æquabilis, Plin. lib. 26. cap. 32.

D ISONOMIA, ἰσονομία, æquabilis tributio, Cicero lib. 1. de natur. Deor. ἴσον, æquale significat, νέμω, distribuo.

ISPIDA, æ, Eißvogel oder Eisengart / avis, venustate pennarum pulcherrima, per hiemem ad ripas, glacie concretas, visitur. Ispidæ nomen a sono vocis habet.

ISSUS oppidum Ciliciæ prope Syriæ portas, nec procul a mari. Curtius 3. c. 7. n. 6.

¶ Issicus, ut *Sinus Issicus*, Ammian. 26. cap. 25. Maris mediterranei sinus propter oppidum Issum.

ISTE, ista, istud, pro quo Comici *istuc* & Composito *Istuccine* frequenter utuntur, pronomen tertiæ personæ vel præsentis vel absentis. Terent. Eunuch. act. 5. sc. 1. v. 14 *Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?* Vid. Valla lib. 2. cap. 4.

¶ Istic, Istæc, Istoc, ex *iste hic* compos. ut, *Istæc res est*, Plautus Mercat. a. 3. sc. 1. v. 25. so stehet der Handel. *Istoc modo*, Idem Trucul. a. 1. sc. 2. v. 60. *Istoc vilius*, Terent. in Adelph. a. 5. sc. 9. v. 24. Encliticum etiam *ce* ad hoc Istic adjungi potest. Plautus Trucul. act. 3. sc. 2. v. 16 *istæcce ridicularia*, pluraliter.

¶ Istius-

¶ Istiusmodi, dergleichen / Genitivus, qui adjectivi indeclinabilis vim habet. Cic. Verr. 6. cap. 5. pr. *Nihil istiusmodi*, nichts dergleichen. *Et vos esse istiusmodi, haud mirabile est*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 4. v. 7.

¶ Istic, adverb. dort / Cic. 1. famil. Epist. ultima: *Ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere videare.*

¶ Isthinc, sive Istinc, de loco dicitur, daher und dorther. Cic. lib. 1. fam. ep. ult. *Qui isthinc nunc veniunt.* Et ad Attic. lib. 7. ep. 21. pr. *De malis nostris tu prius audis, quam ego: istinc enim emanant.*

¶ Isthuc, ab isto loco, Terent. Adelph. 2. sc. 1. v. 15 *Nimium isthoc abisti.*

¶ Sed istò ad locum significat. *Isto excurrere*, dixit Plinius lib. 3. epist. 6. dorthin.

¶ Isthac, *per locum*, da oder dorthin durch / & *Istac*. Vide in sequente *Istorsum*.

¶ Istorsum, da hinwerts / Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 27. *Abi sane istac, istorsum, quo vis:* & in Phorm. 5. sc. 1. v. 14 *Concede hinc a foribus paululum istorsum*, tritt ein wenig hie von der Thür weg dorthin.

ISTER, istri, Ἴστρος, Europæ fluvius, qui & Danubius est inferior. Unde *binominis* Ovidio 1. Pont. 8. v. 11. ¶ Dictus est autem *Danubius* quasi *Abnobius*, a monte *Abnoba*, unde oritur, die Donau / quasi, die Abnow oder Dabnow / Vadian. Vide *Danubius*. Flaccus lib. 8. v. 185

— — — — *exitus Istri,*
Fundere non uno tantùm quem flumina cornu
Accipimus: septem exit aquis, septem ostia pandit.

ISTHMUS, i, Ἰσθμὸς, proprie collum significat, a cujus similitudine, terra oblonga, & angusta inter duo maria, *Isthmos* etiam dicitur; cujusmodi tractus angustus in Peloponneso inter maria Ægeum & Jonium est, prope Corinthum, quinque millium passuum intervallo. Item inter Euxinum & Caspium mare. ein enges oder schmales Land zwischen zweyen Meeren. Mela, elegantissimus auctor, lib. 2. cap. 2 de terra inter Hellespontum & Ægeum loquens: *Angustias*, inquit, ISTHMON: *frontem ejus* MASTVSIAM: *totam* CHERSONESVM *appellant.* Contra *Porthmos*, Latine fretum, mare est inter duas continentes angustum, ein enges oder schmales Meer. Vide *Fretum*. Sic, *Bimaris Isthmos*, Ovid. 7. Metam. v. 406. *Isthmum perfodere*, ἰσθμιάζειν, proverbio dicuntur, qui irrito aliquid labore conantur, vide Chiliadas. Ac Isthmum quidem perfodere cogitavit Cæsar & Caligula; aggressus est Nero, nequicquam tamen. Vide Sueton. Cæsare cap. 44. Calig. cap. 21. extr. Nerone cap. 19. ubi & Torrentium vide atque Casaubonum. Conf. Plin. lib. 4. cap. 4. & Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii pag. 913.

¶ Isthmius Neptunus, *Isthmii ludi*, quos Corinthi celebrare soliti sunt, qui & *Isthmia* dicuntur. Livius lib. 33. cap. 32.

¶ *Isthmiăcus portus* apud Statium 2. Silv. 1. v. 179. *Isthmiacum fretum*, Sidonius Carm. 11. v. 6.

ISTRIA, Ἰστρία, legas & Histria, regio est Italiam attingens ad mare Adriaticum, in finibus Illyridis. Formam habet peninsulæ. Vide Geographos.

¶ Istri, sive Histri, Istriæ populi. Livius lib. 21. cap. 16 *Sardos Corsosque, & Istros atque Illyrios lacessisse magis, quam exercuisse Romana arma.*

ĪTA, adverb. affirmandi, respondendi &c. *Ita est*, Terent. Eun. a. 1. sc. 2, 44. Dem ist also. *Ita res est*, Andr. act. 3 ineunte. So stehet die Sach. *Est ita, ut dicitur*, Cicer. 6. Verr. cap. 52. Es ist also / wie man sagt. *Ut ita dicam*, Idem de Amicit. cap. 9, also zu reden. *Ita ajunt*, Terent. Heaut. 4. sc. 8. v. 13. so sagt man. *Ita me Deus amet*; Ethnice *Ita me dii ament*, Terent. Eun. a. 3. sc. 2. v. 21. Als mir GOtt helffe. *Ita ut fit*, ibidem act. 4. sc. 2. v. 2. wie es denn pflegt zu gehen. ¶ Eleganter pro Adeò. Nepos Pausania cap. 1, *Haud ita magna manu*, mit nicht gar zu viel Volck. Cic. de Clar. Orat. cap. 69. extr. *Non ita multi fuerunt.* Nicht gar zu viel. *Non ita multò post*, Idem 2. Offic. c. 6. nicht gar zu lang hernach.

¶ Itáne, sciscitantis particula, ey Lieber ist denn also? Terent. Eun. a. 5. sc. 8, 28 GN. *Itane?* TH. *Sic erit.* Et pro Adeone? Andria a. 3. sc. 2. v. 12 *Itane contemnor abs te?*

¶ Itaque, derwegen / derhalben. *Itaque ergo*, Livius conjunxit aliquoties. Lib. 1. cap. 25 *Itaque ergo erecti suspensique.* Idem lib. 28 cap. 12 *Itaque ergo prima Romanis inita provinciarum*. Adde Gronov. ad ejusdem Livii lib. 3. cap. 31. ¶ 2. Aliquando pro *& ita* ponitur. Et subinde orationem modo connectit, nec semper conclusiva particula est. C. Nepos Alcibiade: *Illud tempus exspectandum decreverunt, quod si exisset, ut sic absentem aggrederentur. Itaque fecerunt.* Terent. Andr. act. 3. sc. 3. v. 18. *Hinc ita volo, itaque postulo ut fiat:* Ubi Donatus: ITAQVE *modo duæ partes orationis sunt, ut in Hecyra*, &c. Similiter *utique* pro *& uti* Nepos dixit in fragm. epist. Corneliæ, matris Grachorum.

ITALIA, regio Europæ, Welschland. Primum dicta *Hesperia*, deinde *Oenotria*: item *Ausonia*: postea *Italia*, ab *Italo* rege; vel à bobus, qui veteri lingua Græca *Itali* dicti fuêre, auctoribus Varrone & Columella Præfat. lib. 5. de re rust. Quod & Virgilius sensit lib. 3. Æn. v. 66. Vel etiam ab *Atte* Lydo, quasi *Attalia*, ut est apud Festum, ubi consulendus & Scalig. Divisionem ejus antiquam, novam dabunt Geographi. Italiæ encomium habes apud Virg. lib. 2. Georg. v. 236. & seqq. & Varr. lib. 1. de re rustica cap. 2. ut alios innumeros taceamus.

¶ *Jus Italiæ*, dicebatur, sicut *Latinitatis* & *Civitatis Romanæ*: De quo Sigonius, itemque Torrentius ad Sueton. Aug. cap. 47. & Claud. cap. 19.

¶ Itáli, Italiäner / Welsche. *Ex Græcia terra venit sapientia Italis.* Ἐξ Ἰάδος χώρης ἥκει σοφὸν Ἰταλίησιν. Ex Sibyllinis versibus.

¶ Itălus, a, um, adject. ut *Itala regna* apud Virg. ¶ Fuit & Viri nomen *Italus*, cui filia *Roma*; quæ urbi ipsi dedisse nomen existimatur nonnullis. Vid. Plutarchum in Romulo, initio.

¶ Itălĭcus. Ovid. 15. Metam. v. 9 *Italicis in oris.* Et *Bellum Italicum*, quod & Marsicum & Sociale dictum fuit. Vide Eutrop. lib. 5. extremo.

¶ *Silius Italicus*, elegantissimus poeta, qui Bellum Punicum II scripsit: æmulus & imitator Virgilii. De cujus laudibus plura Plinius junior congessit lib. 3. epist. 7.

¶ Italica, colonia Romana in Hispania Bætica. Eutropius lib. 8. cap. 2 de Trajano: *natus Italicæ in Hispania.* ¶ 2. *Italica* vel *Italicum* Corfinium in bello Sociali appellatum fuit, ut imperii sedes Italiæ populis, qui contra Romanos istud funestum bellum gesserunt, quod Marsicum, Sociale & Italicum nominamus. Vid. Vellej. Paterc. lib. 2. c. 16. Adde Claud. Dausquejum in principio commentarii in Silium Italicum: & Vitam Silii a Cellario conscriptam.

¶ Italicensis, qui urbis Italicæ est. Vetus inscriptio apud Grut. pag. 385. n. 1 COLONI. ITALICENSIS IN PROV. BAETICA.

ĪTEM, adv. deßgleichen / und auch. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 62 *Item alio die quærebam* &c. gleicher weiß fragt ich auff einen andern Tag. Ibid. v. 50 *Unus & item alter*, einer und aber einer. ¶ Pro similiter, sive itidem usus Plautus Trucul. act. 4. sc. 2. v. 36 *Nam item ut Acherunti heic ratio accepti scribitur*, &c. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 8

Item ut filium meum amico atque æquali suo
Video inservire.

Cicero vero & τὸ *ut* omisit lib. 9. ad Fam. Epist. 13 *Eadem caussa fere est M. Planii Heredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus.* Calenum enim Leptæ familiariss. fuisse ex ipso initio Epist. constat.

¶ Itemque, und darzu / und deßgleichen. Copulat, & comparat simul. Cicer. 2. de Leg. cap. 21 *Placuit Scævolæ, itemque cæteris.* Add. Corn. Nep. Hannibale cap. 7. n. 1.

ITER, ĭtĭneris, ab antiquo *itiner*, quo Plautum usum legimus, significat itionem: ab eundo enim dictum est, eine Reise. *Iter diei*, Livius 25. cap. 15. Tagreise. *Iter justum*, eine rechte Tagreise. V. *Justus*. Et, *Iter facere*, reisen / Nepos Themist. cap. 5. *Iter aliquò habere*, etwa hin zu reisen haben / Cicero ad Pompej. sub 8. ad Att. epist. 11. *Iter aliquo convertere*, Cæsar 7. Gall. cap. 56. fort reisen. *Comparare iter ad aliquem:* Nepos Alcib. cap. 10, 3. Sic *Iter conficere*, seine Reise vollbringen / Cicer. 5. Att. epist. 14. quod Livio lib. 38 est *expedire iter*. Et, *Iter pedibus conficere*, Idem in Vatin. cap. 5. die Reise zu Fuß außrichten. *Iter inire*, Tusc. Quæst. 1. & *iter ingredi*, Quintil. lib. 3. cap. 1. sich auff die Reise machen. *Instituere iter*, Cato Ciceroni 15. ep. 5. Reise anstellen. *Iter explicare*, Plin. lib. 8. epist. 1. die Reise ablegen / zu Ende bringen. *Iter supprimere*, die Reise einstellen / Cæsar 1. de B. C. cap. 46. Et, *iter est ei* aliquo. Cic. pro Milone c. 10. Iter militi justum & ordinarium 4000. passuum erat, ut ex Cæsare cognoscimus 3. de B. C. cap. 76. ¶ Neque verò hoc vocabulum de longiore aliqua via tantum, sed breviore etiam, quovis progressu intra urbem quoque usurpatur. Plinius Panegyr. Trajani c. 77. *Iter illi sæpius in forum, frequenter tamen in campum.* Id est progrediebatur in forum sæpius, &c. Terent. Phormione act. 3. sc. 3. extr. *Dicam in itinere*, inter eundum ad Phormionem, qui æque erat Athenis. ¶ Aliquando *iter* non actum eundi seu proficiscendi, sed viam ipsam, quâ itur, significat. Sic *itinera urbis* pro viis, Gassen oder Strassen / Seneca dixit Epist. 31. itemque Suetonius Cæsare cap. 84. Sic *Iter pontis* Vetus Scholiastes Juvenalis dixit ad illud Satyr. 14. v. 134

Invitatus adhæc aliquis de ponte.

Quia, inquit, *in pontis itinere sedent.* Tacitus 1. Histor. cap. 8. *Senes fœminæque per tenebras, diversa urbis itinera, rari domos: plurimi amicorum tecta, petivêre.* Idem ejusdem libri cap. 7. *Sarmatæ dispersi, aut cupidine prædæ graves onere sarcinarum, & lubrico itinerum, adempta equorum pernicitate, velut vincti cædebantur.* Nepos Eumene: *Hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret.* Vetus inscriptio Hispan. GALIENVS IMP. &c. VRBE AEDIFICIIS RESTAVRATA IN BONVM ITALIAE GALLIAE & HISPANIAE PVBLICVM CONVERSVS HOC ITER VARIE PER PROVINCIAS INTERRVPTVM REFICI IMPERAVIT. Cæsar 1. de B. C. cap. 27. *Aditus atque itinera duo, quæ extra murum ad portam ferebant.* Livius lib. cap.

cap. 28. extr. *Exinde duabus admotis quadrigis in cursus earum, distentum illigat Metium, deinde in diversum iter equi concitati*, &c. ¶ Eleganti metaphora *iter* etiam, pro ratione & instituto, sicut & *via* vocabulum usurpatur. Horatius lib. 1. Epist. 18. v.103 *An secretum iter, & fallentis semita vitæ.*

Ausonius Idyllio 15. pr.

Quod vitæ sectabor iter si plena tumultu
Sunt fora?

Plinius lib. 5. Epist. 8 *Invenio apud sapientes honestissimum esse majorum vestigia sequi, si modo recto itinere præcesserint.* Tacitus 4. Histor. cap. 49 *Sed duo itinera audendi, seu mallet statim arma; seu petita navibus Gallia, decem se Vitellianis exercitibus ostenderet.*

¶ Itinerarius, adject. ut *Itinerarius sumtus*, Lamprid. in Commodo cap. 9.

ITĔRO, iterare, est repetere, ac quasi per iter factum reverti, wiederum fürnehmen / wiederholen / ut, *Iterare pugnam*, Livius lib. 6. cap. 32. *Iterare verba.* Cic. Partit. Orat. cap.6. *verba sæpius iterata.* ¶ Sed *Iterare campum*, vel *agrum*, est iterum seu secundo arare, zum andernmahl pflügen. Columell. lib.2. cap. 4 *Colles pingues soli Februario statim proscindendi sunt: deinde de Aprili medio usque in solstitium iterandi tertiandique.* Sic *iterare æquor*, est iterum navigare. Horat. lib. 1. Carm. od. 7

Cras ingens iterabimus æquor.

¶ Iteratio, repetitio. *Iterationes verborum*, Cic. in Orat.cap.25. *Lectio non cruda, sed multa iteratione mollita*, Quintilian. lib. 10. cap. 1. ¶ Deinde est secunda aratio. Plin. 18. cap. 20. pr. quanquam Salmasius ibi *tertiatio* malit. Item iterata olei pressura, Columell. lib. 12. cap. 50.

¶ Iterato, adv. rursus, iterum. Ulpian. Lege 6. Dig. de Cessione bonor. *iterato venundari.*

¶ Iterum, adverb. secundò, denuò, wiederum auffs neu / zum andernmahl. Cicero de Invent. lib. 1. cap. 39 *Primò quidem decipi incommodum est, iterum stultum, tertiò turpe.* Et Plautus Menæchm. act. 2. sc. 3. v. 51 *Ubi rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pythia: tertium Liparo.* Sic, *iterum & sæpius*: & *Semel atque iterum*, etlichmahl. Cic. pro Leg. Man. cap.11 *Testis est iterum & sæpius Italia.* & pro Fontej. cap. 8. *Pecuniam semel atque iterum, ac sæpius invitissimi dare coacti sumus.* *Iterum iterumque* Virg. 2. Æn.v. 770. ¶ *Iterum consul*, i. e. secundùm. Nepos Hannibale cap. 5, 3.

ITHĂCA, parva insula maris Jonii, Ulyssis patria, a qua ipse dictus est

¶ Ithacus. Virg. Æn. 2. v. 104 *Hoc Ithacus velit*, &c.

¶ Ithacensis, idem. Horat. lib. 1. epist. 6. v. 63 *Ithacensis Ulysses.*

¶ Ithăcesius, idem Græca forma. Silius 8. vers. 540 *sedes Ithacesia.*

ITHȲPHALLUS, Priapus est, qui & *Triphallus* dictus. Columell. lib.10. v. 31 --- *sed truncum forte dolatum*
Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.

¶ Ithyphallicus, a, um. Ut *carmen Ithyphallicum*, certi generis & moduli, cujus exemplum Casaubonus produxit Animadvers. in Athenæum lib. 6. cap. 15.

ĪTĬDEM, eo modo, adverb. deßgleichen / eben also. *Itidem patriæ qui abligurierat bona*, Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 4. *Placet non fieri hoc itidem, ut in Comœdiis*, Idem Hecyr. a. 5. sc. 4, 26.

ĪTŪRÆI, sive Ityræi, populi Syriæ, sagittandi arte præstantes. Unde Virg. Georg. 4, 447 --- *bona bellis*
Cornus: Ituræos taxi curvantur in arcus.

Et Lucan. lib. 7. v. 230 *Ituræis cursus fuit inde sagittis.*

ITYS, Ityos, Ityn, Ἴτυς, Terei regis Thracum filius, conversus in Phasianum, cum epulandus patri Tereo a Progne matre appositus fuisset. Ovid. 6. Metam.

¶ Diminutivo Itylus usus Catullus ad Ortalum Carm. 65
Qualia sub densis ramorum concinit umbris
Daulias absumpti fata querens Ityli.

ĪUBA, æ, capillitium equorum vel leonum a collo dependens, der Kamp / die Mäne. *Juba leonis*, Plin. 8. cap. 16. *Equinæ juba*, Ovid. 12. Metam. v. 88. Sic Columella & in gallinaceis plumas, quibus collum vestitum est, *jubam* dixit lib. 8. cap. 2. *Jubam effundere*, den Kamp schütteln / Virgil. 3. Georg. v. 92. Catullus in Aty, sive Carm. 63. v. 83 de leone:

Rutilam ferox torosa cervice quate jubam.

¶ Jubatus, Jubâ vestitus, ut, *Equus, leo, anguis, jubatus*, apud Poetas & alios. Plin. lib. 7. cap. 16. de pugna leonum sive spectaculo: *Pompejus Magnus in Circo DC in iis jubatorum CCCXV dedit.* Solinus cap. 43 [Salm. 30] *Lycaon lupus est cervice jubatus.* Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 56 *angues jubati.*

¶ Juba, rex fuit Numidiæ, qui in bello civili, quia se partibus socium præbuisset, exstinctus est, quemadmodum Polybius tradidit. Videtur id nominis commune illis regibus fuisse. Inde enim accusatus Lucius Albinus est, quod sumtis insignibus regiis Jubæ nomen usurpasset, ut Tacitus auctor est 2. Hist. cap. 58. Afris Ἰοῦβας Deus est: ex quo Latini *Jubæ* nomen effecerunt, ut Grotius ad Matth. cap. 20, 1 observat. Et inde Lucanus primam in isto nomine semper corripit. Claudianus vero non ita bene produxit lib. 1. de laudibus Stiliconis v. 254. si tuta lectio vulgaris. Sed præstat cum Heinsio & Gul. Pyrrho *Nuba* ibi legere.

ĪUBAR, āris, *Lucifer* & *Vesper*, stella proprie, deinde ad alia etiam transfertur. Vide Varron. lib. 5. de LL. in pr. itemque Buchnerum in Hymn. Prudentii de Natali Domini v. 9. Virg. 4. Æn. v. 130 *It portis jubare exorto Trojana juventus.*

¶ Item fulgor, splendor. Ut *solis, auri*, &c. *jubar.* *Jubar regale*, Claudian. lib. 2. in Rufin. v. 144. In Masculino genere a quibusdam positum notat Barthius lib. 17. Advers. cap. 3.

ĪUBEO, jussi, jubere, est mandare, heissen / gebieten / befehlen / Juven. Satyr. 6. v. 222

Sic volo, sic jubeo: sit pro ratione voluntas.

Horat. 3. Carm. Od. 24

Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis & facere & pati.

Cic. ad Attic. lib. 12 epist. 6 *Cæsar te sine cura esse jussit*, heist dich ohne Sorgen seyn. *Jubeo te salvere, plurimum salvere*, Terent. Adelph. 3. sc. 4. v. 15. *Dionysium jube salvere*, Cic. ad Att. lib. 4. epist. 14. grüssen lassen / viel gutes sagen. In quibus *jubeo*, *Volo* est. Terent. Andr. act. 3. sc. 3. pr. *Jubeo Chremetem*: ubi Donatus: *Firme aliquid velle, jubere est.* Jubeo *ergo*, volo: *Et deest* Salvere, *quod exprimitur ab alterius personæ interventu, Virgilius*: reddique viro promissa jubebat. *Et* μεταληπτικῶς: *quia dicit* SALVE jubet. *Volumus enim animo, jubemus verbis.* Vide & Nonium. Sed quando dico *Jube te salvere*, & similia, tum accusativus personæ non ad verbum *jubeo*, sed ad infinitivum, qui vel expresse ponitur, vel reticetur subintelligendus, referendus est. Per sese etenim verbum *Jubeo* personæ casum non assumit, apud Veteres quidem. Nam apud recentiores cum Dativo aliquando jungitur, cum imperare significat. Quod nisi Hellenismo excusari haud potest. Quare cum dico: *Jubeo te, ut hoc facias*; Latinum non est, ut observavit eruditissimus Vossius de Construct. cap. 36. Accusativum rei tamen aliquando videtur adsciscere. Ut apud Ciceron. Orat. pro Balb. cap. 16. extr. *Pop. Romanus legem jussit.* Sic *Jubere classica* apud Lucanum lib. 2. v. 528, est præcipere, ut canant classica: *Jubere tributa*, est imperare, apud Florum lib. 2. cap. 6 *Urebat nobilem populum, ablatum mare, captæ insulæ, dare tributa, quæ jubere consueverat.* Quanquam in his exemplis quoque Accusativus non ad verbum *Jubere*, sed ad infinitivum, qui per ellipsin deest, referri debet. *Legem jussit* scil. *esse.* *Jubet classica*, subaudi, *canere.* *Jubet tributa*, nimirum *dari.* Tacitus 4. Histor. cap. 76 *Nam Germanos, qui ab ipsis sperentur, non juberi, non regi.* Lassen sich nicht befehligen oder commandiren. Et nota *juberi* passive dici: quod & apud Virgilium invenias. Vide Lambinum ad Horat. Epod. 11. & lib. 1. Epist. 5. ¶ Jubeo etiam civile verbum est, & Democraticis Rebuspublicis proprium, ubi cum nihil, quod Senatus censuerat, legis obtinere posset vim, nisi de eo ante rogatus, sive interrogatus populus esset, isque id habuisset ratum. *Jubere* proprie dicebatur Populus, quod super facta rogatione constituisset. Namque & magistratus rogaturus Populum his verbis alloquebatur, VELITIS, IUBEATIS, &c. Et inde leges ipsæ sive decreta Populi, IUSSA, ET SCITA POP. appellabantur. Vide Gell. lib. 5. cap. 19. & lib. 10. cap. 20. itemque Anton. Augustinum de LL. cap. 13. Seneca ad Helviam cap. 5. extr. *Ita enim populus jussit. Sed populi scita ex magnâ parte sapientes abrogant.* Nec prætermittendus locus Bruti est apud Ciceronem Epist. 4 *Quod enim nondum Senatus censuit, nec P. R. jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum.* ¶ Usurpatur eleganter hoc verbum & de operibus, quæ manu fiunt, aliter, quam natura instituit. Sic *jussos rivos*, manu factos, non sponte natos, Columella lib. 10 v. 48 dixit. Vide Barthium ad Claudianum de 4. Consſ. Honorii v. 483. Similiter verbo *docere* usus Horatius est: Alii verbo *Imperare*, de quibus suis locis. De constructione hujus verbi vide Vossium de arte Grammaticâ lib. 7. c. 36.

¶ Jussus, jussu, nomen, Befehl / Geheiß. Plautus Prologo Amphitr. v. 19 *Jovis jussu venio.* Cic. pro Lege Man. cap. 9 *Lucullus vestro jussu coactus partem militum dimisit, partem Glabrioni tradidit.* Et Sallust. Catil. 29 extr. *sine populi jussu.* Sic fere semper in sexto casu.

¶ Jussum, plur. *Jussa*, idem. *Jussum ratum, atque firmum*, Cic. pro Cæcina cap. 33. ein Befehl / so fest und gewiß ist. *Jussa capessere*, sich eines Befehls nach verhalten. Virg. 1. Æn. v. 77.

¶ Jussio, idem. Lactant. lib. 4. cap. 15 *Hæc omnia non manibus, aut aliqua medela* (agit enim de mirandis Christi sanationibus) *sed verbo ac jussione faciebat.* Arnobius lib. 2. p. 49 *Verbo uno potuit, aut unius imperii jussione.* Gloss. Vet. *Jussio*, κέλευσις.

¶ Jussor. Eædem Glossæ: *Jussor*, κελευστής. Sed *Fidejussor*, *Fidejussio* vide supra in *Fides.*

¶ Injussus, non jussus. Virg. 1. Georg. v. 55 *injussa virescunt gramina.* Horat. 1. Satyr. 3. pr. *injussi nunquam desistunt.*

¶ Injussus, injussu, nomen subst. ohngeheiß. Terent. Phorm. act. 1. sc. 1. pr. *injussu meo.* Livius lib. 2. cap. 12 *consulum injussu & igna-*

& *ignaris omnibus.* Cic. lib. 1. Tusc. c. 30 *Vetat Deus injussu hinc nos suo demigrare.* A

IVBILO, jubilare, frolocken und jauchzen. Proprium rusticorum, ut *quiritare* urbanorum, Varro lib. 5. de LL. Festus: *Jubilare est rustica voce inclamare.* Prius, *jobilare*, ab *io*, quod rusticorum ἐπιφθεγμα, inquit Scaliger, quem vide ad Fest. Hinc signate Calpurnius Ecl. 1. v. 29

- - - nihil armentale resultat,
Non montana sacros distinguunt jubila cantus.

¶ Jubilatio, das Jauchzen / Jubel-Geschrey. Apulejus lib. 8. p. 209 *jubilationibus solitis inhortantur.*

¶ Jubilum, i, nomen, ein Jauchzen oder Freuden-Geschrey. Silius lib. 14. v. 476

Et lætus scopulis audivit jubila Cyclops.

¶ *Jubilæus* (sive potius *Jobelæus*) *annus*, vulgari loquendi modo dicitur ein Jubel-Jahr/ de quo legem habuerunt Judæi, Levitici cap. 25. Arator in Acta Apost. cap. 19

-- -- Quinquagesimus annus
Cum Jubilæus adest, proprii distractio ruris
Antiquo donatur hero.

IVCVNDVS, non *Jocundus* [a *juvare* enim Cicero 2. de Finib. c. 4 fecit, vid. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 33] is dicitur qui alteri voluptati est, & gratus, der einen andern erfreuet und frölich macht. Idem qui *Comis.* vide Jovianum Pontanum. *Jucundæ literæ*, fröliche Brieffe. *Verba ad audiendum jucunda*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 49. *Jucundus conspectus*, pro Lege Manil. principio. *Jucundi acti labores*, proverbium, quo Cicero de Finib. lib. 2. cap. 32 usus est. nach gethaner Arbeit ist gut ruhen. *Jucunda est memoria præteritorum malorum*, Idem ibid. *Jucundissimus est mihi*, in convictu scil. Nepos Attico cap. 16. *Adolescens idem seni Syllæ fuit jucundissimus.* Differt a *gratus.* Cicero lib. 4. ep. 6 ad Ser. Sulpicium: *Cujus* [filii tui] *officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt: nunquam tamen gratiora.* B

¶ Jucunde, adv. lustig/ frölich/ erfreulich. Cic. 1. de Fin. c. 12. extr. *Summum est bonum jucunde vivere.* Valer. Max. lib. 7. cap. 2 *Aristoteles, Callisthenem ad Alexandrum dimittens, monuit, ut cum eo aut rarissime, aut quam jucundissime loqueretur, quo scil. apud regias aures vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior.* Pluraliter Cic. lib. 10. ad Attic. ep. 8 *Nihil mihi unquam ex plurimis tuis jucunditatibus gratius accidit.*

¶ Jucunditas, suavitas, Liebligkeit. *Jucunditate perfundi*, Cic. 2. de Finib. cap. 3. Et, *Dare se jucunditati*, ihm einen frölichen Muth fürnehmen/ Cic. offic. lib. 1. c. 34. Plinius Panegyrico Trajani cap. 49 *Tristitiæ* opponit. Et ita Pacianus Parænesi ad Pœnitentiam: *Quare tenacitas humanitate redimetur: convicium satisfactione pensabitur; tristitia jucunditate*, &c. C

¶ Jucundari, jucunde agere. Lactant. 4. c. 6 de Sapientia Proverb. 8 *Jucundabar ante faciem ejus, quum lætaretur orbe perfecto.* Et Augustinus lib. 12 de Genesi ad lit. c. 34 *Consolationes Dei jucundant animam.* Videtur ex Psal. 94, 19 esse, sed Versio Vulg. ibi *lætificaverunt.* Etiam Oros. proœm. lib. 4, *infantes in gelu ludentes, jucundantes.*

¶ Injucundus, ingratus, insuavis, unlieblich. Sed *Labor minime injucundus*, Cic. 1. Fin. c. 1. extr. gar nicht unliebliche/sondern liebliche Arbeit. Tacito ita appellatur, qui sermone acerbior est, Agricola cap. 22. extr.

¶ Injucunde, adverb. cujus compar. apud Ciceronem est lib. 1. ad Attic. ep. ult. *Res asperius a nobis & injucundius actæ.*

¶ Injucunditas, Unanmuthigkeit. Cic. lib. 1. de Nat. D. cap. 55 *ne quid habeat injucunditatis oratio.*

¶ Perjucundus. valde jucundus. Cic. 2. de Orat. cap. 7 *Disputatio fuit mihi perjucunda.*

¶ Perjucunde. Cic. pro Cœlio cap. 11 *in hac suavitate humanitatis, qua prope jam delectantur homines, versari perjucunde solere.*

IVDAEA, Ἰουδαία, pars Palæstinæ, seu sanctæ terræ. das Jüdische Land. De situ ejus post sacras literas Strabo lib. 16. & Dio Cassius lib. 36. Quidam *umbilicum* terræ tradiderunt: De quo Petrus Blesens. Serm. 1. de Adventu, & Chr. Cellarius Program. 39. D

¶ Judæus, Ἰουδαῖος, ein Jude. *Judæum apellam*, dixit Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 100. ein verschnittener Jude. Vide supra *Apella.* Juvenalis Satyr. 6. v. 546

Qualiacunque voles Judæi somnia vendunt.

Multa autem de origine gentis & religione confinxerunt profani scriptores, qui Judæum & Hierosolymum fratres, Typhonis filios, fabulati sunt, unde & nomen genti & urbi principi manarit, de quo Plutarchus lib. de Iside & Osiride pag. 363. Alii a monte *Ida* nomen deduxerunt. Nonnulli volunt Bacchum, aut ejus loco vitem auream coluisse; nonnulli asinum & porcum; nonnulli cælum, quod elatis ad cælum oculis manibusque orarent. Vide Tacitum 5. Histor. cap. 2. & seqq. Florum lib. 3. cap. 6. Plutarchum lib. 4. Sympos. Quæst 5. Petron. in Catalectis & ibi Interpretes; nec non Origenem lib. 5. contra Celsum pag. 239. Minime omnium corrupte de religione eorum Strabo supra laudato loco: qui & *justos, & vere religiosos*, appellat: itemque Dio citato superius libro. Iidem Pagani scriptores Judæorum & Christianorum nomen non raro confundentes, illos pro his posuerunt, quod Lipsius ad 15. Annal. Taciti: itemque Pithœus lib. 2. Adverf. cap. 2. & Barthius ad Rutilium Numantianum lib. 1. vers. 159 observant.

¶ Judæorum sectæ tres fuerunt, *Pharisæi, Sadducæi* & *Essæi*, de quibus suis locis. Judæos *Christianorum librarios* vocat S. Augustin. in Psal. 86. Conf. eund. lib. 12. contra Faustum cap. 23. & lib. 13. cap. 10 *Capsarii nostri studentibus nobis Codices præferunt.*

¶ Judaicus, *Judaica superstitio*, Quintil. 3. cap. 7. Jüdischer Aberglaub.

¶ Judaismus, ex verbo ἰουδαΐζειν, quo Apostolus usus est ad Galat. 2, 14. das Judenthum. Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. cap. 20 *Apostolus adversus Judaismum aliquid in conversatione reprehendendum existimavit.* Idem lib. 4. adv. eund. cap. 11 principio: *Extraneus legis & Judaismi profanus.*

IVDICO, judicare, urtheilen/ richten/ dafür achten/ oder halten. *Ex aliorum ingenio aliquem judicare*, Terent. Eun. 1. sc. 2. v. 118. Et *Judicare de aliquo*, Cicer. de Amicit. cap. 2. *Judicare perperam*, Cicer. pro Cæcin. cap. 24. übel von einem urtheilen. *Judicare ex æquo & bono*, ibidem cap. 23. der Billigkeit nach. Cicero de orat. lib. 2. c. 42 *Plura multo judicant homines odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia*, &c. *quam veritate*, die Leute richten vielmehr aus Haß/ oder Gunst/ oder Lust/ oder Zorn/ denn aus Warheit. *Judicare aliquem exulem.* i. e. judicio exilium decernere. Nep. Hannib. c. 7.

¶ Judicatio, cognitio, Erkänntnüß-Urtheil/ Cic. 1. de Invent. c. 13 *Judicatio est, quæ ex infirmatione, & confirmatione rationis nascitur controversia.* Et cap. 14 ineunte: *Summa controversia, quam judicationem appellamus.*

¶ Judicato, adverbium, quod cum τῷ *Seriò* conjunxit Gellius lib. 19. cap. 1. *Exercendine autem*, inquit, *anne ostentandi gratiâ ingenii, an quod ita seriò judicatoque existimaret, non habeo dicere*, mit wohlbedachtem Muthe.

¶ Judicatrix, *Ars judicatrix*, κριτική, Quintil. lib. 2. cap. 15.

¶ Judicatum, substant. vel particip. potius substantive sumtum, id est, res judicata, ein Ding/ darüber geurtheilet und gesprochen ist. Cicer. 1. de Invent. cap. 30 *Judicatum est res assensione, aut auctoritate, aut judicio alicujus, aut aliquorum, comprobata.*

¶ Jūdex, qui judicat, seu jus dicit. *Judex* quasi *jus dicens*, Varro lib. 4. de LL. & Isidor. lib. 10. Etymolog. c. 8. ut, *auspex* quasi *aves speciens.* ein Richter. *Judicem de re aliqua constituere*, Cicer. pro Domo c. 13. einen Richter setzen. *Dare judicem* Idem 4. Verr. cap. 12. *Judicem se præbere*, sich für einen Richter brauchen lassen / Cic. lib. 5. famil. epist. 2. Horat. 2. Serm. Sat. 2. v. 8 *- - - Male verum examinat omnis*
Corruptus judex.

Sed *Judices privati*, qui de privatis rebus judicant, ut prætor, & centumviri: apud Sueton. Claudio cap. 14. Iidem & *ordinarii*: a quibus diversi *delegati* & *recuperatores*, qui hodie *Commissarii* appellantur. *Judices Critici*, qui de Carminibus Poëtarum judicabant, Sueton. Claudio cap. 11. De judicum decuriis, vide supra in *Decuria.*

¶ Jūdicium, disceptatio, cognitio. Gericht. *Adducere in judicium*, Cic. pro Cluent. c. 17. anklagen. *Dare judicium in aliquem*, Idem 3. Verr. c. 52. erlauben einen mit Recht fürzunehmen. *Judicium facere, exercere*, richten/ Gericht halten/ Cic. *Judicium de eâdem re iterum reddere*, Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 57. auffs neu über einer geurtheilten Sachen wieder mit einander zu rechten gestatten. *Judicium habere*, Nepos Attico cap. 6. n. 3. Gericht halten. *Judicio præesse*, dem Gerichte vorstehen / præsidieren/ quod etiam *judicium exercere* dicitur pro Archia oratione extrema. Horum alia *centumviralia*, alia *forensia* erant, hoc est, quæ in foro exstructis tribunalibus atque subselliis agebantur. Vide Casaubon. ad Suet. p. 185. Sortiebantur & alia à caussis nomina. Ut *judicia nummaria*, & *Judices nummarii* apud Suet. Domit. c. 8. De publicis, privatisque Atheniensium judiciis vid. Sigon. de Rep. Athen. lib. 3. c. 1. Ubbo Emmius Tom. 3. Vet. Græc. p. 41. Sam. Petit. ad leg. Attic. lib. 4. ¶ 2. Judicium est sententia, mens, existimatio, Verstand / Meynung. Sic, *Subjicere se alicujus judicio, permittere omnia aliorum judicio*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 8. v. 56. andern heimstellen/ wie sie es verstehen und urtheilen wollen. *Grave judicium subire*, Cicero lib. 1. de Orat. cap. 27. *Meo judicio*, Cic. de Clar. or. c. 8. meinem Verstand und Gutdüncken nach. *Non inertia, sed judicio fugit reipubl. procurationem*, Nep. 25. 15, 3. Er hat sein Bedencken gehabt/ warum er rc. *Judicium strictum, asperum, nimis ratum* i. e. durum & contumax: Seneca excerptis controv. lib. 4. Præfat. Eigensinn / Hartnäckigkeit. Terentius Prologo Heauton. v. 12. *Vestrum judicium fecit*, id est vobis judicandi reliquit copiam. Eleganter ac perurbane rem aliquam nostri negamus judicii esse, cum deprecamur de ea ferre sententiam. Cæsar 1. de B. Civ. cap. 23 *Adventu Cæsaris*

saris cognito, *Decuriones Auximi ad Actium Varum frequentes conveniunt: docent, sui judicii rem non esse*, &c. Ibidem cap. 35 *Renunciant, intelligere se, divisum esse Pop. Rom. in duas partes: neque sui Judicii, neque suarum esse virium discernere, utra pars justiorem habeat caussam.* Similiter Nepos Conone: *Id arbitrium* (id est, de eo statuere & pronunciare) *Conon negavit sui esse consilii.*

¶ Judicialis, ut, *Judiciales caussæ*, Gerichtssachen. *Oratio judicialis*, Cic. in Orat. cap. 51. Judiciale genus dicendi, quod accusatione & defensione constat.

¶ Judiciarius. *Controversia judiciaria*, Cic. 3. in Verr. cap. 2. hoc est, quæ ad judicem aut judicium pertinent. *Lex judiciaria*, ein Gesetz/ darnach sich die Richter halten müssen / Idem in Pison. cap. 39.

Composita sunt.

¶ Abjudicare, significat judicio auferre, absprechen / ut, Cic. pro Cæcin. cap. 34 *Eum, qui cum liber esset, censeri noluerat, populus judicat, ipsum sibi libertatem abjudicasse.* Plautus Rudente act. 4. sc. 3. v. 100 *Nunquam hercle hodie abjudicabit ab suo triobolum.* Er wird seinen Knecht nicht auff einen Scherff absprechen. *Ab suo* enim est *a servo*. Ibidem act. 5. sc. 1. v. 3 *Abjudicanda a me modo est palæstra.* Idem Asinar. act. 3. sc. 3. v. 17 *Mea vita abjudicabo*, h. e. me vita privabo, vitam mihi adimam. ¶ 2. Significat & *Rejicere*, per Metaph. Cicero de orat. lib. 2. c. 24 *Ubi plus mali quam boni reperio, id totum abjudico atque rejicio.*

¶ Contrarium est, *Adjudicare*, quod per sententiam aut judicium alicui attribuere est, einem was zutheilen/ zuschantzen/ zuschlagen. Cic. ad Att. 4. epist. 2 *Nemo dubitat, quin domus nobis esset adjudicata*, mit Recht zugesprochen. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 57 *Nunc, si quid abest, Italis adjudicat armis.*

¶ Dijudicare, diligenter judicare, fleissig erkennen/ erwegen/ ermessen. *Dijudicare vera & falsa*, Cic. 4. Acad. c. 33. Et, *Vera a falsis dijudicare*, Cic. Partit. extrem. Et, *Dijudicare controversiam*, einen streitigen Handel örtern und entscheiden. *Lis dijudicata*, Horat. 3. od. 5. v. 54.

¶ Dijudicatio. Cic. 1. de Leg. cap. 21 *Magna dijudicatio est.*

¶ Dijudicatrix. Apulejus 2. Dogm. Plat. p. 15 *Virtus spectatrix & dijudicatrix omnium rerum, prudentia.*

¶ Injudicatus, Quintil. lib. 10. cap. 1 *Id injudicatum relinquo.* & Gellius lib. 5. cap. 10. *Rem injudicatam reliquerunt*, unbeygelegt/ ungerichtet.

¶ Præjudicare, vor der Zeit urtheilen oder richten. In hac significatione usus est hoc verbo Brutus ad Ciceronem epist. 4 earum, quæ ad Brutum dicuntur: *Quod nondum Senatus censuit, nec populus Romanus jussit, id arroganter non præjudico.* Germani hodie eleganter dicunt, einem fürgreiffen. ¶ 2. Alias idem est, quod *præjudicium facere*, ohn gründliches Erkäntnüß der Sachen / einen mit Urtheil übereilen. Cic. pro Cluent. cap. 2 *Antequam de ipsa caussa dicere incipio, hoc postulo, ut ne quid præjudicati afferatis.*

¶ Præjudicatio, ut, *Damnari præjudicatione Senatus*, Quintil. lib. 4. cap. 2. si salva scriptura, nam meliores libri habent *præjudicio.*

¶ Præjudicium, sententia est ante judicium, vel sententiam legitimam latam, sive pro me, sive contra me, ein heimliches Urtheil vor dem rechten Proceß. Exstat inter Publii mimos etiam hic versus: *Grave præjudicium est, quod judicium non habet*, dieses ist eine beschwerliche Ubereilung/ darauff kein gerichtlicher Proceß folget. *Ut si inter duos de officio contendentes, magistratus jubeat, interea dum sententiam ferat, alterum officio fungi quasi judicans se pro ea parte sentire, penes quam vult esse rem de qua litigatur.* Hæc Valla in Raudens. *Facere præjudicium*, est sic præjudicare, Quintil. lib. 4. c. 5 *præjudicia esse facta ab ipsis judicibus, a quibus condemnatus sit.* Plinius Epistolarum lib. 5 ineunte *præjudicio aliquem juvare* dixit. *Curianus*, inquit, *orabat, ut sibi donarem portionem meam, seque præjudicio juvarem.* Hoc petebat uti si Secundus suam partem donasset, posset hoc præjudicio a reliquis coheredibus partes repetere. *Sine præjudicio* est sine derogatione juris aut honoris, cujus rei elegantissimum exemplum Gellius affert lib. 2. cap. 2. ¶ 2. Apud Tacitum, pro futuræ rei judicio, sive quod de eventu judicandum est significat, de Germania cap. 10. extr. *Victoria hujus vel illius pro præjudicio accipitur.* ¶ 3. Est & id præjudicium, quod exemplum præbet, aut reliquit, ad judicandum in eadem caussa, ein vorgebrachtes Urtheil von einer andern Obrigkeit/ in gleichem Fall oder Sachen. Asconius Pedianus: PRAEIVDICIVM, inquit, *dicitur res, quæ cum statura fuerit, affert judicaturis exemplum, quod sequantur.* Hinc pro exemplo & auctoritate sumitur. Cæsar 2 de B. C. cap. 32 *Vos vestrumque factum, inquit, omnia deinceps municipia sunt secuta, neque sine caussa, & Cæsar amicissime de vobis, & illi gravissime judicaverunt; Pompejus enim nullo prœlio pulsus, vestri facti præjudicio demotus Italiâ excessit.* Cicero pro Cluentio cap. 22 *Duobus præjudiciis* (eadem veneficii caussa factis) *Oppianicus damnatus est.* ¶ 4. Et, præjudicium sæpe, ein Nach-

A theil. Sicut vulgo dicunt, *Id mihi nil præjudicat*, das giebt und nimmet mir nichts. Et lege 1. § 11 Dig. de agnoscend. *nullum sibi præjudicium facit.*

IVERNIA, Ἰερνία Stephano, *Jerna* Straboni, *Juverna* Melæ, Cæsari vero *Hibernia* est, Irrland. Juven. satyr. 2. v. 159

- - - arma quid ultra
Littora Juvernæ promovimus & modo captas
Orcadas, &c.

Claudian. 4. Conf. Hon. v. 33 *Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.*
Adde supra *Hibernia.*

IVGERE, vel jugire, milvi dicuntur, auctore Festo. Varro Sesqui Ulysse: *Jugere volitans milvus visus*, &c. Vet. Glossa *Jugit*, ἴκτιν βοᾷ.

IVGERVM, jugeri, & ablativo *jugere*, Plaut. *Jugera, jugerum, jugeribus* tertio ordine (est enim Ἀνώμαλον) Plinio dictum est agri spatium, quantum uno per diem jugo boum exarari potuit. Budæus lib. 1. de Asse *Jugerum* esse tradidit pedum duodetriginta, & octingentorum, eine Breite Lands von acht und zwantzig tausend und acht hundert Schuhen. *Uncia* partem significat jugeri duodecimam. Varro lib. 1. de re rust. cap. 10 *Jugerum,*
B *quod quadratos duos actus habet: quadratus actus, qui & latus pedes 120. & longus totidem. Is modus* ACNVA *Latinè appellatur. Jugeri pars minima dicitur* Scrupulum, *id est 10 pedes in longitudinem & latitudinem quadratum* &c. Vide & Columell. lib. 5. cap. 1.

¶ Jugeratim, per singula jugera. Columell. lib. 3. cap. 3.

¶ Hinc *Jugeralis*, ut *Jugeralis tabula*, apud Palladium lib. 3. cap. 9.

¶ Jugeratio, assignatio facta in jugeribus. Frontin. de colon. Adde Rigalt. de Re Agrar. Glossas.

¶ Semijugerum, dimidium jugerum. Columella lib. 4. c. 18 *In semijugera omnis modus* [hortorum] *dirimatur.*

IVGIS, e, adject. idem est quod perpetuum, continuum, immerwährend. Cic. de divin. lib. 1. cap. 1 *Aqua hausta de jugi puteo*, aus einem Brunnen so stets Wasser hält. Et Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 15 *Putei perennes jugis aquæ.*

¶ Jugiter, adverb. assidue. Ohn unterlaß. Apulejus de Mundo p. 71 *Machina* [mundi] *jugiter per circuitum suis legibus terminata.* Gloss. Vet. *Jugiter* ἐφεξῆς.

Juglans, vide *Glans.*

IVGVLA, jugulæ. Hoc nomine Plautus dixit, sidus Orionis, in Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 119 *Neque jugulæ, neque Vesperugo, ne-*
C *que Virgiliæ occidunt.* Festo ab eo videtur dici, quod ea stella amplior cæteris, quasi nux juglandis. Sed aliter Varro lib. 6. de LL. Aliter Isidorus lib. 3. Origin. & cum secutus vetus Germanici Cæsaris Scholiastes, quos vide & infra in *Orion.*

IVGVLVS, i, pars anterior in imo collo, ossa scilicet duo, quorum alterum *dexter*, alterum *sinister jugulus* dicitur, a collo ad humores extensa, das unterste forn am Halse / oder die unterste Halsknochen/ so nach den Achseln gehen. Græcis κλεῖδες, ossa illa dicuntur. *Jugulum frangere*, den Halß entzwey fallen. *Jugulum ferire*, den Halß abhauen. *Jugulum præbere, jugulum dare alicui*, den Halß herhalten / dixit Cic. ad Attic. & pro Milone cap. 11. ¶ Reperitur & *Jugulum* in neutro. Cic. de Fato cap. 5. *Quod jugula concava non haberet.* Gloss. Vet. *Jugulus* & *Jugulum*, κατάκλεις, σφαγή.

¶ 2. Sed *petere jugulum*, orator dicitur, quando id quod est potentissimum invadit, & adversarium argumentis quasi jugulat, Quintil. 8. cap. 6.

¶ Jugulo, jugulare, interficere, erwürgen/ tödten. Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 32

Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones.

Jugulare suis verbis, quod simpliciter est Terentio Eun. 3. sc. 1, 27 *jugularas hominem*, respectu ad prædicta habito. Et *jugu-*
D *lare quem suo gladio*, Adelph. a. 5. sc. 8. extrema. einen in seinen eigenen Worten fangen. *Quartana neminem jugulat*, Cels. lib. 3. cap. 15. extr.

¶ Jugulatio, Tödtung. Hirtius de B. Hispan. cap. 16 *Jugulatione oppidanorum factâ.*

IVGVM, montis cacumen, die Höhe des Bergs. Nisi forte ab jumentorum jugo translatio facta ad montes est. Cæsar lib. 7 cap. 67 *Germani ab dextro latere summum jugum nacti, hostes loco depellunt.* Virg. Eclog. 5. v. 76

Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit.

¶ 2. Et *Jugum* est ligneum instrumentum, quod boum junctorum collis imponitur, ein Joch. *Jugo subdere*, Plin. 8. cap. 16. unter das Joch spannen. *Jugum subire*, Idem lib. 10. cap. 45 pr. das Joch über sich nehmen. *Jugum imponere alicui*, Ovidius epist. Deianiræ 9. v. 6. Et *sub jugum mittere*, unter das Joch bringen. Sed *mitti sub jugum hostes* dicebantur, cum conclusi & dediti, per ignominiam mittebantur. Id autem ita fiebat: Duabus hastis humi defixis hasta transversa super eas deligabatur; hoc jugum subire inermes hostes cogebantur, & ita confessionem edere, se victos domitosque esse. Plura

ejus rei passim exstant exempla. Vide tamen Livium lib. 3. cap. 28. & lib. 9. cap. 5. & seq. & Dionys. Halicarnass. lib. 10. in Historia L. Quintii Cincinnati, qui id primus videtur instituisse, itemque Festum. Simile quid in nostra militia obtinet, cum victi & dediti, positis armis, cum albis bacillis dimittuntur. Quod veteres Germani, an den Stab auffnehmen/ appellarunt, ut Rhellicanus ad Cæsarem lib. 1. de bello Gallico N. 55 observat.

¶ Apud bonos scriptores etiam sæpius sumitur pro servitute, onere, vel tyrannide. *Collum jugo subducere*, Ovid. Remed. am. v. 90 den Kopff aus der Schlingen ziehen. *Jugum servitutis*, schwere Dienstbarkeit. Declam. Antequam iret &c. sub init. *A vestro corpore jugum acerbissimum repulit servitutis.* Et ibidem: *Omnibus grave servitutis jugum esse debet in libertate educatis.* Et Cicero Philipp. 1. cap. 2 *A cervicibus jugum servile dejicere.* Horat. 2. Serm. Sat. 7. v. 91 *Eripe turpi colla jugo liber.* Juvenal. Satyr. 13. v. 20

-- -- Dicimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec jactare jugum, vitâ didicere magistrâ.

Ubi *Jugum jactare*, sich in dem / so man dulden und tragen soll/ sperren und unwillig erzeigen. *Excutere* (non *decutere*) *jugum*, proprie de jumentis, Curtius 4. cap. 15, 16; de hominibus translate Plinius Panegyr. cap. 11, quod Cicero *dejicere jugum* modo dixerat: & Tacitus Agric. cap. 31, 7 *exuere jugum.* ¶ 3. In agris *jugum* est, quod juncti boves uno die exarare possunt: Varro de re rust. lib. 1. cap. 10. ¶ 4. Est & *jugum* in vinetis, propagatio vitium in sublime, ut umbram præbeant, sub iis considentibus, eine Weinlaube. Plinius lib. 17. cap. 21 *Simplici jugo constat porrecto ordine, quem cantherium appellant.* Adde Columellam lib. 4 cap. 12. Hinc *vineæ jugatæ*, apud eundem Columellam de Arborib. c. 4, & *Vites jugatæ*, Weinstöcke so man in die Höhe weiset/und damit eine Hütten beschleust. ¶ Sed quæ in longitudinem perticis alligantur *unijugæ* dicuntur, cujusmodi structuram *Cantherium* vocant, Kammerwerck/ vide *Cantherius.*

¶ 5. Jugum etiam est, cui textores telam jungunt. Der Baum- oder Webergezeug. Ovidius lib. 6. Metam. v. 55

Tela jugo vincta est, stamen secernit arundo:
Inseritur medium radiis subtemen acutis.

Vide ibi Ciofanium. ¶ 6. Sicut ζυγὸς apud Græcos non illud tantum, quo jugantur boves, sed & stateram seu libram significat; ita & apud Latinos vox *jugum* idem notat. Cicero 2. de Divinat. cap. 47 *L. quidam Tarquinius Firmianus familiaris noster, urbis etiam nostræ natalem diem repetebat à Palilibus, quibus eam a Romulo conditam accepit: Romamque, cum in jugo esset Luna, natam esse dicebat*, IN IVGO, id est, in libra sive signo libræ: quod diserte Solinus nominat, cum cap. 1. Polyhist. de urbis natali & ipse agit. Ergo *jugum* & libram notat. Ut apud Græcos ζυγὸς, quod dicebamus. Vet. Gloss. ζυγὸς, ὁ σατὴρ, *Libra, examen, statera, trutina.* Manilius lib. 1. v. 609

Et juga chelarum medio volitantia cælo.

¶ 7. Juga denique Transtra dixit, quæ ζυγὰ quoque *Græci* vocant, Virg. 6. Æneid. v. 411

Inde alias animas, quæ per juga longa sedebant,
Deturbat, Die Gesässe oder Bäncke im Schiffe.

¶ 8. Jugum etiam ordo dicitur in militari agmine a latere ad latus (ein Glied) nam qui à fronte ad tergum pertinet, *Versus* appellatur. Vide infra *Versus* in *Verto.*

¶ Jŭgosus, *Silva jugosa*, bergig/ Ovid. 1. Amor. eleg. 1.

¶ Jŭgarius, bubulcus, qui juga ducit, ein Pflugtreiber/ Ochsenwarter. Columella lib. 1. cap. 6 *Lata bubilia esse oportebit ad procumbendum pecori, & jugario ad circumeundum laxa ministeria præbeat.*

¶ Jŭgālis, e, adject. ut, *Vinculum jugale*, Virg. Æn. 4. v. 16, id est matrimonii: & *lectus jugalis*, pro conjugalis, v. 496 ejusdem libri. *Equi jugales*, Pferde so bey einander gespannet werden/ Æneid. 7. v. 280. *Jugalia jumenta*, Curtius lib. 9. cap. 10. n. 22.

¶ Jŭgo, jugare, conjungere, zusammen fügen. Ausonius ex apophthegmate Solini: *Par pari jugato conjux: dissideo, quo impar est*, gleich und gleich gesellt sich zusammen / was ungleich ist/dienet nicht zusammen. ¶ Est & vinitorium verbum. Ita enim *jugare vites* dicimus, de quo supra. Septimius Severus apud Terentianum p. 76

Quando flagella jugas, ita juga.

Ubi *flagella* de vitibus dixit: de quo supra in F.

¶ Hinc *jugatæ vineæ* dicuntur, apud Varronem de Re rust. lib. 1. cap. 8. &

¶ *Jugatio* vinearum, apud eundem cit. loco.

¶ Jugator, qui jungit jugo. *Boum jugator Triptolemus.* Arnobius lib. 5. p. 174. Anspanner.

¶ Jŭgātorius bos, ein Pflug- oder Wagenochs/ apud Varronem lib. 2. de Re R. cap. 5.

¶ Jŭgāmentum, vel Jugumentum, jugo similis structura, Cato cap. 14, *limina, postes, jugamenta, asseres.*

¶ Jugamentare, est in modum jugi transversis religare, apud Vitruvium lib. 2. cap. 1. & lib. 7. cap. 1.

¶ Jugabilis, Macrobii est lib. 2 Somn. Sc. cap. 2. princ.

Composita Nominalia.

¶ Bijugis, e, & *Bijugus*: ut *Bijuge curriculum*, apud Suetonium Calig. cap. 19. *Bijugo curru*, Silius lib. 2. v. 82.

¶ Bigæ, Bigatus, quære in suo elemento.

¶ Trijŭgis, e, ut *Cisium trijuge*, Ausonius Epist. 8. v. 6.

¶ Trigæ, vide in T.

¶ Conjux, conjŭgis, ut Phocas: aut *conjunx*, ut Priscianus: qui a *Conjungo* dictum putat. [Sed verius a *Jugo conjux* dicitur, unde & Genitivus *Conjugis* est. Veteres tamen indifferenter scripsere.] eine eheliche Person/ Mann oder Weib. Vet. Gloss. *Conjunx*, Σύμβιος, Σύζυγος, Σύνζυγις. Idem scilicet trahentes jugum, die mit einander gut und böses tragen müssen. Seneca in Herc. Oet. v. 407 *Conciliat animos conjugum partus fere*, Kinder machen Liebe unter Eheleuten. Plerumque fœmininum, ut *Fida conjux*, Horat. lib. 2 epist. 1. v. 142. *Carissima*, Statius Silv. lib. 3. extremo. Tamen etiam virili genere dicitur. Ovid. Metam. 11. v. 727 *ô carissime conjux.* Et Valer. Flacc. lib. 8 v. 419 *fidissime conjux.* Et Statius lib. 5 Silv. 1. v. 20 *conjugis orbati*, cujus uxor mortua est.

¶ Conjuga, æ. Ehefrau. Apulej. lib. 9. A. A. *Pistor ille, qui me pretio suum fecerat, bonus alioquin vir & apprime modestus, pessimam & ante cunctas mulieres longe deterrimam sortitus conjugam, pœnas extremas tori Larisque sustinebat.* & lib. 6 Junonem ita adorat: MAGNI IOVIS GERMANA ET CONIVGA.

¶ Conjugium, Ehe / Ehestand. Seneca Agamemnone vers. 80 *Conjugii sacrata fides.* Ovid. 14. Met. v. 303 *Dos conjugii.* Et Cicero 1. Offic. c. 17. *prima societas in ipso est conjugio.*

¶ Conjŭgalis, ut, *Dii conjugales*, qui præsunt conjugio, Seneca principio Medeæ.

¶ Conjugaliter. Augustinus epist. 89 *pudice, quamvis conjugaliter vivunt.*

¶ Conjugialis, a conjugio, idem quod Conjugalis, ut, *Festa conjugialia*, Ovid. initio lib. 5. Metamorph. *Conjugialia jura*, lib. 6. v. 536.

¶ Injŭges hostiæ, quæ nunquam jugo subditæ apud Macrob. lib. 3 Saturn. cap. 5, & Festum. Versus ἀσυνδέτους *injuges* appellat Diomedes lib. 8. cap. de pedibus metricis.

¶ Multijŭgis, & multijugus, um, multiplex & varium numerosum. Cic. ad Att. lib. 14. epist. 9 *De republ. multijuges a te accepi literas uno tempore*, viel oder mancherley Brieffe. Livius lib. 28. cap. 9 *Iret alter consul sublimis curru, multijugis equis.*

¶ Quadrijugus, vierspännig. Silius lib. 4. v. 440 de Martis curru: *Quadrijugos atro stimulat Bellona flagello.*

¶ Sejŭges, & sejugi, equi seni, ad unum juncti currum, Kutschpferd. Plin. 34 cap. 5. Et Apulejus lib. 3. Floridor. *quadrijuges & sejuges currus.* ¶ 2. separatus. Solinus c. 10 de Sardinia, *sejuges gentes ad unum morem conjugare.*

¶ Subjŭgalis, ἀποζύγιος, *jugo assuetus*, lastbar. Prudent. in Romano v. 333.

¶ Subjugis, ut *subjuges equæ*, Frobenius in Plin. 11. cap. 49 legit: sed Harduinus aliique *subjunctæ.*

¶ Subjugium, subjugia, lora, quibus bobus aut equis juga aptabantur, Cato cap. 63. Et Vitruvius lib. 10. cap. 8. *subjugiorum lora.*

¶ Totjŭgus, tot, tam varius. Apulejus 4 Floridor. *Hæc tanta ac totjuga invitamenta.* Idem 2. Metamorph. p. 125 *in qua* [domo] *totjugis jam diebus ne fumus quidem visus est ullus.*

Composita Verbalia ex *Jugare.*

¶ Abjugare, id est, solvere & abjungere. Pacuvius apud Nonium.

¶ Conjugare, conjungere, Cic. in off. lib. 1. cap. 17. extr. *Jucundissima amicitia est, quam similitudo morum conjugavit.*

¶ Conjugatio, fit in viribus. Cic. de Senect. cap. 15. ¶ Pro Conjunctione & copulatione posuit Apulejus lib. 3. Floridorum: *Nihil quicquam homini tam prosperum divinitus datum, quin ei tamen admixtum sit aliquid difficultatis; ut etiam in amplissima quaque lætitia subsit quæpiam vel parva querimonia, conjugatione quadam mellis & fellis.* ¶ *Conjugatio verborum*, apud Grammaticos quid sit, notum est: apud Dialecticos, exponit Cicero Topic. cap. 3. cujus verba jam in *Conjugatorum* vocabulo prodemus.

¶ Conjugata, Locus a conjugatis. Vide præcepta Dialecticorum. Et Cicero Topic. cap. 3 *Conjugata*, inquit, *dicuntur, quæ sunt ex verbis generis ejusdem. Ejusdem autem generis verba sunt, quæ orta ab uno varie commutantur, ut* sapiens, sapienter, sapientia. *Hæc verborum conjugatio* συζυγία *dicitur.* ¶ 2. Conjugatus Augustino lib. 6. Confess. c. 13. pr. est, uxori junctus, quem barbare *uxoratum* dicunt.

¶ Conjugator. Catullus Epithalamio Mallii sive Carm. 62. v. 44

Dux bonæ Veneris, boni
Conjugator amoris.

¶ Dijūgare, sejungere, unde

¶ Dijugatio, separatio est. Arnobius lib. 2. p. 53 *Animarum a corporibus dijugatio.*

¶ Sejugare, idem quod sejungere apud Ciceron. de Divinatione

tione lib. 1. cap. 32, *Humani animi eam partem, quæ sensum, quæ motum, quæ appetitum habeat, non esse ab actione corporis sejugatam.* Et Apulejus lib. 6. p. 180 *Si spiritus corpore semel fuerit sejugatus.*

¶ Subjugare, sub jugum mittere, debellare; atque imperio suo subjicere, unter sich zwingen und bringen. *Subjugare hostes*, Claudian. 6. Cons. Hon. v. 249. *Subjugata provincia*, Ascon. Pedianus in Verr. de Prætura Urb. p. 85. Cum Dandi casu construxit Lactantius lib. 4. cap. 10 *Ingratum populum legi, quam per Mosen dederat, subjugavit.* & post paullo: *eos alienigenis subjugavat.*

¶ Unijugus, ut, *unijuga vinea*, Plin. lib. 17. cap. 22. Vide modo dicta in *Jugum.*

IUGURTHA, Manastabilis ex pellice filius, Masanissæ Nepos, rex Numidarum, a Mario victus, de quo Salustius. Claudianus de Bello Gildon. v. 92

Traximus immanem Marii sub vincla Jugurtham.

¶ Jugurthinus, ut *Bellum Jugurthinum*, Horat. Epod. 9. v. 23.

IULIANUS, Ἰουλιανός, Imperator, apostata, cujus historia vel pueris nota est. A Christianis *Idolianus* dictus est, quod idolorum templa a Constantino M. clausa aperuisset, & gentilibus restituisset. Nazianzenus. De eo Apollinis oraculum Suidas exposuit:

Ἔχθιστος μακάρεσσιν ὀλύμπια δώματ' ἔχουσιν
Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἰουλιανὸς θεοειδής.
Invisissimus est diis cœlestes domos habitantibus,
Julianus Romanorum rex Deo similis.

IULIS, idis, fœmininum Coæ insulæ oppidum, Simonidis Melici patria, Plin. lib. 4. cap. 12. ¶ Est & piscis genus Plinio lib. 32. cap. 9. Quo pisce pulchriorem non habet mare. Palmi est longitudine, corpore gracili, tanta varietate, ut iridis formam in tergore repræsentet. Veneti & Massil. vocant *Donsellam*; Gesnerus. Venenatum tradit Ælianus lib. 2. H. A. cap. 144.

IULIUS Cæsar, Romanorum Imperator primus, & Monarchiæ inchoator, ab Iulo; qui & Ascanius, Æneæ filio, oriundus. Virgil. 1. Æneidos v. 288

Julius a magno demissum nomen Iulo.

Post consulatum Galliæ proconsul, bis in quinquennium prorogata provincia, civile bellum suscepit, victorque Pompeji ad Pharsalum, reliquias partium ad Thapsum quoque in Africa, & in Hispania ad Mundam superavit. Hinc quinque mensium otium mediocre nactus, quum annum ad Solis motum, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset, ordinasset, quo adhuc utimur; a Cassio & Bruto, cum aliis quibusdam conspirationis in eum sociis, in Senatu interfectus est, Idibus Martiis, ac confossus vulneribus tribus & viginti, anno ætatis suæ 56. Cicero ad Brutum Oratores enumerans, negat se videre, cui Cæsar cedere debeat, atque eum elegantem, splendidam, magnificam ac generosam quodammodo dicendi rationem tenere. Commentarios rerum a se gestarum scripsit, tersos & venustos, quos genuinos esse ostendit Vossius lib. 5. Instit. Orat. pag. 302. Scripsit ad Ciceronem, qui ei familiarissimus fuit, libros de Analogia, Idem Voss. ibid. lib. 4. p. 25. In quibus, originem eloquentiæ dixit esse verborum delectum. Et, Fugiendum esse inauditum atque insolens verbum tanquam scopulum. Meminit Phavorinus Philosophus, apud Gell. lib. 1. cap. 10. Exstat hodie inter Ciceronis ad Atticum epistolas, Cæsaris una, quam hac clausit modestissima sententia: *Neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quam ab omni contentione abesse.* ¶ 2. Julius mensis, Quintilis, der Heumonat / a fœnisectione. De quo Martialis lib. 10. Epigr. 62

Albæ leone flammeo calent luces,
Tostamque fervens Julius coquit messem.

¶ Julianus, adjectivum, ut *Annus Julianus*, Julii Jahrs-Ordnung. *Juliani milites*, Sueton. Cæs. cap. 75. *Vectigalia Juliana*, a Julio imperata & exacta, Cic. 13. Philipp. cap. 15.

¶ Julius, aliud adject. ut, *Domus Julia*, Ovid. 4 Fast. v. 40. & *Leges Juliæ*, in Digestis.

D ¶ Et Iuleus, quadrisyllab. Ovid. 6. Fastorum v. 797

Tempus Iuleis cras est natale Calendis.

¶ Juliacum, Jülich / urbs Germaniæ, cognominis principatus caput.

IULUS, Ἴουλος, Ascanius, Æneæ filius, qui occiso Mezentio, ex Jul. Cæsaris sententia, ita cœptus est appellari, quasi ἰοβόλος, a sagittandi peritia, vel a prima lanugine, quam ἴουλον Græci dicunt, vide Servium. Virgil. Æneid. 1. v. 267

At puer Ascanius cui nunc cognomen Iulo,
Ilus erat.

¶ Sed *Iulus* appellativum, lanugo est pomorum & arborum, Wöllichte an Quitten/Pfersingen und andern Obst.

¶ Apud Julium Pollucem & inter cantilenarum genera, IULUS refertur. *Julæa voces*, Auctori Elegiæ de Phœnice v. 74. Ait enim:

Quam nec Julæa voces, nec tibia possit
Musica Corrhæis assimulare modis.

IUMENTUM, dictum, quasi jugamentum, allerley Last- und Tragethier / ut, equi, muli, cameli, asini. Sed Columella Præfat.

A libr. 6 *Jumentum*, a *Juvando* deducit; id est, operam præbendo; sive id fiat, vel sarcinas gerendo, vel currus trahendo, vel terram excolendo. *Malam rem jumento suo accessere*; id est, sui mali fabrum ipsummet atque auctorem esse, Plautus dixit, Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 171. *Jumenta sarcinaria*, quæ sarcinas vehunt Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 81. ¶ Neque vero de pecoribus tantum *jumentum* dicitur; sed ipsum vehiculum etiam hac voce olim designabatur. Gellius lib. 20. cap. 1, IUMENTUM *quoque non id solum significat, quod nunc dicitur, sed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri* IUMENTUM *a* IUNGENDO *dixerunt.*

¶ Jumentarius, a, um. *Mola jumentaria*, eine Roßmühle. Apul. lib. 9. *Jam de meo jumentario contubernio, quid, vel ad quem modum memorem?* ¶ Substantive eum significat, qui curat jumenta. Unde

¶ *Superjumentarius* apud Sueton. Claudio cap. 2. qui *jumentariis* præest. Vide ibi Casaubonum Gloss. Vet. *Jumentarius*, κτηνοτρόφος.

IUNCUS, σχοῖνος, arundo tenuior, scirpus, Bisen/oder Sembden. *Aliquid molli detexere junco*, Virgil. 2. Eclog. extr. Ejus duæ species: alius enim quadratus, alius rotundus est. Illum κύπειρον; hunc σχοῖνον Græci appellant. Celsus lib. 3. cap. 21. ¶ 2. Alius est juncus qui *Odoratus* dicitur, σχοῖνος ἀρωματικὸς ἢ ἡδὺς,

B Kamelstroh. Ab *juncus* adjectiva sunt

¶ Junceus. Ut *juncea cratis*, Plinius 21 cap. 14. von Binsen geflochten. *Sporta juncea*, Colum. 12. cap. 6. Et Terentius Eun. act. 2. sc. 3. v. 24.

Si qua est habilior paullo, pugilem esse ajunt: deducunt cibum,
Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas.

IUNCEAS, id est, graciles, tenues, instar junci, schlang/schmal. Vide ibi & Lindebruchium.

¶ Juncinus, Plin. 15. cap. 7 *oleum juncinum.*

¶ Juncosus, ut, *littora juncosa*, quæ juncis abundant apud Ovidium lib. 7. Metam. v. 231.

¶ Juncetum, locus juncis consitus. Varro lib. 1. de R. R. cap. 8, *salicta, arundineta, junceta.*

IUNGO, jungere, copulare, conjungere, fügen/binden/zusammen bringen. *Jungi alicui, & cum aliquo, & ad aliquem. Jungi inter se*, Cic. 1. de Oratore cap. 51. Et, *Amicitias cum aliquibus jungere*, Cic. pro Dejot. cap. 9. Freundschafft machen. *Jungere fœdus, fœdera*, Livius lib. 7. cap. 30. *Jungi fœdere alicui regi*, Idem lib. 26. cap. 24. Et, *Juncta matrimonio puella*, geehlicht / Idem lib. 30. cap. 14. Eleganter & flumina ripæque *glacie*, itemque *pontibus jungi* dicuntur: quod ea ratione ex una in alteram ripam pervenire licet, & ita utramque veluti jungere. ¶ Proprie

C de Jumentis dicitur, anspannen. Tibull. 2. Eleg. 1. v. 87

Ludite, jam nox jungit equos, currumque sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro.

Stat. lib. 1. Silv. 2. v. 142

- - - Amycleos ad frena citavit olores:
Jungit Amor, &c.

¶ Junctus, ex participio adjectivum. Cicer. de Fato cap. 16 *Caussa propior, & cum exitu junctior.* Ovid. libr. 1. de Ponto eleg. 5 *Junctior Æmonia est Ponto.* Et Tacitus 4. Hist. cap. 52. n. 4 *Principum prosperis & alii fruuntur: adversa ad junctissimos pertinent.*

¶ Junctio, ut, *junctione teneri*, Cicer. 1. Tusc. cap. 29. gefüget seyn.

¶ Junctura, eine Füge/Zusammenfügung/Gelencke. *Junctura boum*, Columella lib. 2. cap. 2. *Junctura verborum*, compositio. Quintilianus lib. 9. cap. 4 *In omni porro compositione tria sunt necessaria, ordo, junctura, & numerus.* Horat. de Arte v. 47

- - - notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum.

Seneca Epist. 114 *Nolunt sine salebra esse juncturam.* Et Sueton. Aug. cap. 92 *inter juncturas lapidum enata palma.*

¶ Junctim, sine intervallo, an einander/oder nach einander. Manilius lib. 4. v. 467 *tribus appositis junctim.* Sueton. Tiber. cap. 9 *pæne junctim percucurrit quæsturam, præturam, consulatum.*

Composita sunt:

¶ Abjungere, ausspannen. Virgil. 3. Georg. v. 518 *arator abjungens juvencum.* ¶ Item separare, von etwas abhalten / ablassen. *Quod se ab hoc dicendi genere abjunxerit*, Cic. 2. ad Attic. epist. 1. Et Arnobius lib. 3. p. 105 *Ab omni turpitudinis labe disparata atque abjuncta divinitas.*

¶ Adjungere, an etwas fügen. *Adjungere se alicui comitem, socium.* Et, *Socium sibi adjungere*, Cic. pro Quintio cap. 3. *Auxilium sibi adjungere*, pro S. Rosc. cap. 40. Hülffe an sich nehmen. *Fortuna adjuncta divinitus summis viris est ad res bene gerendas*, Cic. pro Leg. Manil. cap. 16. Et, *Adjungere sibi aliquem beneficiis*, Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 47. Et, *Adjungere sibi hominum benevolentiam lenitate, &c.* Cic. pro Muræn. cap. 20. Der Leute Gunst an sich bringen. *Adjungere animum ad aliquod studium*, Terent. in Andria a. 1. sc. 1. v. 29. sich auff etwas legen. *Adjungere inimicos alicui*, Cæsar 1. Civ. cap. 4.

¶ Adjunctus, participiale adjectivum. Comparativo usus Cicero pro Cluentio cap. 10 *Ad ea, quæ propiora hujus caussæ, & adjunctiora sunt, perveniam.* Superlativo Arnobius lib. 7. pag. 243 *Ventum ad veram & adjunctissimam quæstionem.* A

¶ Adjunctor, qui adjungit. Cicer. 8. ad Attic. epist. 3 *ille Galliæ citerioris adjunctor*, i. e. Pompejus, qui procuravit, ut Cæsari ulteriorem Galliam regenti etiam citerior adjungeretur.

¶ Adjunctio, accessio. *Adjunctio animi vel voluntatis*, Q. Cic. de Pet. Consf. cap. 6. *Sine adjunctione materiæ*, Arnobius lib. 1. pag. 28.

¶ Conjungere, zusammen fügen. *Calamos cera conjungere*, Virgil. eclog. 2 *Cum aliquo se conjungere*, Ovid. epist. Cydippes extrema. sich zu einem schlagen. Et, *Conjungere vires suas cum aliquo*, Val. Flacc. lib. 6. v. 632. zusammen setzen. *Societate, amicitia, cognatione alicui esse conjunctum*, einem verwandt seyn. *Vita multis vitiis conjuncta est*, Cic. 2. in Verr. cap. 4. pr. ein lasterhafftes Leben. *Nos ab ineunte ætate usus, consuetudo, studiorum etiam honestissimorum societas ac similitudo conjunxit*, Cic. Philipp. 7. cap. 2. zu Freunden gemacht. *Bellum conjungere*, de sociis armis. Cic. pro Lege Manil. cap. 9. *Quantum bellum futurum putatis, quod conjungunt reges potentissimi?*

¶ Conjunctior, conjunctissimus. Ovid. 15. Metam. v. 599

- - - *quamvis conjunctior illo*
Nemo mihi est. B

Esse alicui conjunctissimum, sehr wohl mit einem dran seyn. *Urbs mihi conjunctissima*, Syracusæ, Cic. Philipp. 1. cap. 3. Et, *Concordiæ esse alicui conjunctissimum*, Idem pro Cluent. cap. 55. Est & alia syntaxis. Cic. de Amic. cap. 11 *Tum etiam cum iis, & inter se conjunctissimos fuisse* &c. *Cum iis*, h. e. cum aliis, Æmilio Paulo & T. Luscinio M. Curium & T. Coruncanum, tum etiam hos *inter se* fuisse conjunctissimos. Idem epist. ad Antonium, sub lib. 14 ad Attic. epist. 13 *ut nosmet ipsi inter nos conjunctiores simus.* Hæc de gradibus elatis. Positivus per se notus. v. gr. *non solum societate atque amicitia, verum etiam cognatione cum aliquo conjunctum esse*, Cic. in Verr. 6. cap. 37. Et *Conjunctum* pro affine; & *conjunctionem* pro affinitate Nepos dixit in vita Attici. Vide Rutgers. lib. 2. Variar. Lect. cap. 8. & supra in *Affinis.*

¶ Conjunctio, significat interdum mutuam amicitiam. Ut *Amicitiæ conjunctionisque necessitudo*, Cic. de Amic. cap. 20. Freundschafft. Et de Amic. cap. 7 *Quod si exemeris ex natura rerum benevolentiæ conjunctionem, nec domus ulla, nec urbs stare poterit.* Deinde *Conjunctio sanguinis*, Blutfreundschafft. Et, *Affinitatis conjunctio*, Cic. pro Cluent. cap. 67. Schwägerschafft. Quod etiam absolute dicitur lib. 1. epist. 7 extrema ad Lentulum: *Quod mihi de filia & Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam, speroque & opto, nobis hanc conjunctionem voluptati fore.* Heyrath/Neue Schwägerschafft. C

¶ 2. Est & Orationis *Conjunctio*, sive copulatio grammatica. Cicero in Oratore cap. 39 *Cum demtis conjunctionibus dissolute plura dicuntur.*

¶ Conjuncte, conjunctius, conjunctissime, ut *Conjunctissime & amantissime cum aliquo vivere*, in grosser Freundschafft und Liebe mit einem leben/Cicero de Amic. cap. 1. Idem lib. 5. epist. 12 ad Lucejum historicum: *Conjunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere, an ab hostilibus externisque bellis sejungere?*

¶ Conjunctim, idem. Senatusconsulto, quod Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 8 perscribit, *Quod conjunctim de ea re refertur à consulibus.* Cæsar lib. 6. Gall. B. cap. 18 *Omnis pecuniæ conjunctim ratio habetur.*

¶ Conjunctrix. Augustinus de Trinitate lib. 11 cap. 10 pr. *Voluntas conjunctrix & separatrix.*

¶ Conjugium, vide supra in *Jugum.*

¶ Dejungere, a quo dejunctus, apud Ciceronem legitur de Univers. cap. 5. & Plaut. Asinar. a. 3. sc. 3. v. 75 *Ne nos dejunge amantes*, idem est, quod *Disjungere*, quod est separare, von einander sondern/trennen/scheiden. Vide Lambinum ad illud Horatii l. 1. Epist. 14. v. 27 - - - *bovemque*

Dejunctum cures & strictis frondibus exple. D

Ita enim ibi legendum censet, dissentiente Torrentio, qui vulgatum *Disjunctum* retinet & defendit.

¶ Disjungere, trennen/von einander thun. Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 86. *Hæc res multo maxime disjunxit illum ab illa*, das hat ihn am allermeisten von ihr bracht. Cic. 1. famil. ad Lentul. epist. 9 *Ab orationibus disjungo me fere referoque ad mansuetiores Musas*, ich entziehe oder halte mich ab/&c. *Intervallo locorum & temporum disjungi*, des Orts und der Zeit halben von einander seyn/ ibidem epist. 7. pr.

¶ Disjunctus, remotus, entfernet/abgesondert/ adject. ex participio. Cicer. 4. Acad. c. 17 *Nihil est ab ea cogitatione disjunctius*, &c. Idem pro Marcell. c. 2, & Plin. Paneg. c. 15. *disjunctissimæ terræ.*

¶ Disjunctio Trennung. Cic. Agrar. 2. cap. 6 *Animorum disjunctio dissensionem facit.* Idem de Amicit. cap. 21 *Non statim alienatio disjunctioque facienda est.*

¶ Dijungo, idem quod disjungo. Cic. libr. 16 ad Attic. ep. 3 *Dijungor a te.* Et

¶ Dijunctio eadem quæ disjunctio. Cic. 4. Acad. c. 28 *judicare quæ conjunctio, quæ dijunctio vera sit.* Utrumque ex Gruteri scriptura.

¶ Injungere, est inferre, ut, *Detrimentum alicui injungere*, Brutus ad Ciceron. lib. 11. epist. 13. zufügen. *Injuriam injungere*, Livius lib. 3. cap. 65. extr. ¶ Imponere, ut, *Graviora onera injungere cui*, Cæsar 2. Civ. cap. 18. *Munus injungere*, Livius lib. 3. cap. 35. quod simpliciter etiam Plin. lib. 10. epist. 55 *injungere* dixit. *Inter prima*, inquit, *injungo mihi, ut* &c. Ac rursus Livius lib. 26. c. 36 *Si quid injungere inferiori velis.* anbefehlen/ auftragen/committieren. Atque ita alia quoque *injungi* dicuntur, ut, *Laborem injungere*, Quintil. lib. 1. præfatione: *Æternam servitutem injungere*, Cæsar lib. 8. cap. 77.

¶ Interjungere. Livius lib. 22. cap. 30 *Interjungere dextras*, einander die Hände geben. ¶ Proprie est jumenta cibi capiendi & lassitudinis vitandæ caussa jugo aliquantisper solvere, füttern. Martial. lib. 3. Epigr. 67

Interjungit equos meridiana.

Et libr. 2. Epigr. 6

Interjungere quæris ad Bovillas.

¶ Sejungere, separare, removere. trennen/von einander thun/ absondern. Cicero lib. 3 de Nat. Deor. c. 24 *Fortunam nemo ab inconstantia & temeritate sejunget.* Idem in Catil. 1. cap. 9 *Dummodo ista tua privata sit calamitas, & a reipublicæ periculo sejungatur.*

¶ Sejunctio, trennung. Cic. de Oratore lib. 3 cap. 53 *ab eo, quod est dictum, sejunctio, & reditus ad propositum.*

¶ Subjungere, subjicere, addere, adjungere. Ut, *curru subjungere tigres*, Virg. eclog. 5. v. 29. Deinde variis rebus adhibetur, in additamenti descriptione. anknüpffen/ hinzuthun. *Opportune alicui rei quippiam subjungere*, Quintilianus lib. 4. cap. 3. Quod elegans est, si sermonis continuatio hoc verbo, aut responsio significatur. Plinius lib. 7. Epist. ult. *Venimus ad consules: dicit Senecio, quæ res ferebat: aliqua subjungo.* Ich rede auch was darzu. ¶ Inservit victoriæ significandæ, ut dicamus *sub suum jus, potestatem, imperium, subjungere*, seinem Recht und Gewalt unterwerffen. Cicer. in Verr. 3. c. 21 *Numquus urbes Achaiæ Bœotiæque sub imperium P.R. ditionemque subjunxit.* Idem Agraria 2. contra Rullum cap. 36 *ut sub vestrum jus, jurisdictionem, potestatem, urbes, nationes, provincias subjungeretis.*

IUNICULUS, palmes vetus, qui & *draco* dicitur, eine alte Weinreben/ so unten vom Stock geleitet wird/ Plin. lib. 17. c. 22.

IUNIPERUS, fœminini gen. frutex. Virgil. eclega 10 extr. *Juniperi gravis umbra* &c. ein Wacholderstrauch. *Grana juniperi*, Wacholderbeer/ oder Kramezbeer. Apollini, & Eumenidibus sacra erat. Plinius lib. 24. cap. 8. extrem. *Juniperus ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro assimilis. Et ejus duo genera, altera major, altera minor. Utraque accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile*, &c. Ubi *Semen* notes baccas sive grana appellari.

IUNIUS, mensis, dictus primum Junonius ab Junone; Quidam ab *Junio Bruto* vocitatum putant, qui primus Romæ factus est Consul, quod *Kalendis Juniis* pulso Tarquinio, sacrum Carnæ Deæ in Cœlio monte reus fecisset. Sed Ovidius ab *junioribus* sic dictum putavit,

Junius e juvenum nomine dictus adest,

lib. 5. Fastorum v. 78. der Brachmonath/ ab aratione seu proscissione agrorum nostris appellatus.

IUNIX, icis, juvenca, bos, quæ vitula esse desiit, needum tamen peperit, eine junge Kuh/ Sterichen: exstat apud Plaut. & Persium. Vet. Gloss. *Junix* Δάμαλις. Vid. Taubm. ad Mil. Glor. act. 2. sc. 2. v. 33. ubi & Philocomasium hoc nomine insigniri ostendit, eine junge Metz.

IUNO, Ἥρα, Jovis soror & conjux. Virg. 1. Æneid. v. 46

Ast ego, quæ divûm incedo regina Jovisque
Et soror & conjux.

Juno Saturnia, Lucina, Pronuba. Item *Moneta*, de qua Ovidius 6. Fastor. v. 183. Eleganter Plaut. Trin. act. 1. sc. 2. v. 168. de Urbanis, assiduis civibus, quos Scurras vocant:

Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit:
Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
Quæ neque futura, nec facta sunt, tamen illi sciunt.

Vid. Martial. lib. 9. Epigr. 36 in Philomusum. ¶ Per antonomasiam pro uxore accipitur in illo Plauti Casin. act. 2. sc. 3. v. 14

Eja mea Juno, non decet te esse tam tristem tuo Jovi.

¶ Juno Lucina quæ sit, vide infra in *Lucina.*

¶ Junonius, ut *puer Junonius.* Cicer. ad Octav. *Cum te puerum Junonium, & matris tuæ partum aureum esse dixi*, hoc est, acrem quandam ac veluti Martiam præ te ferentem adversus hostes Senatus & bonorum indolem; einen rechten Held. *Avis Junonia*, pavo. Ovid. lib. 1. de arte am. v. 627

Laudatas ostendit avis Junonia pennas.

¶ Junonalis, e, Ovidius 6. Fastorum v. 63

Junonale leges tempus - - -

¶ Jūnōnĭgĕna, Vulcanus dictus est Ovidio 4. Metamorphoseos vers. 173.

¶ Ejuno,

¶ Ejuno, vox jurandi. Vide Ædepol.

IVPITER, vel Juppiter potius, ut in nummis antiquis est; Rex Deorum Optimus propter beneficia, Maximus propter vim, a majoribus quasi *juvans pater* dictus. Lucanus lib. 9. v. 583

Juppiter est quodcunque vides, quocunque moveris.

Martial. lib. 11 epigr. 58

Juppiter ambrosia satur est, & nectare vivit:
Nos tamen exta Jovi cruda, merumque damus.

Cic. lib. 3. de Nat. D. cap. 16 *Joves plures in Græcorum literis invenimus.* Græci finxerunt a capra & apibus enutritum, quæ fabula unde sit, docet Lactantius libr. 1. cap. 21. & 22. Vide & Ovidium 3. Fastorum v. 43. & libr. 5. v. 113 & seq. De variis Jovis cognominibus idem Lactantius lib. 1. Instit. Divinarum cap. 20. 21. & 22. Apulejus de Mundo: *Et cum sit unus, pluribus nominibus cietur, propter specierum multitudinem, quarum diversitate fit multiformis. Et a Juvando Jupiter dicitur: quem Ζῆνα Græci, quod vitæ nostræ auctor sit, rectissime appellant &c.* Ubi plura de variis appellationibus ejus. Deorum est traductissimus: cujus tot monstra, quot nomina. Infinita ejus scelera recenset Arnob. lib. 4. & atrocius lib. 5. Vid. Barth. ad Stat. Thebaid. lib. 10. p. 1128. Furtivos ejus concubitus, & metamorphoses XII habes apud Taubman. ad Plaut. p. 16. Eum non esse Deum variis rationibus evincit Lactant. libr. 1. Instit. Divin. cap. 11. ¶ *Scit, quomodo Juppiter duxerit Junonem*, er hört das Graß wachsen. Vide Chiliadas. ¶ 2. Gellius observat lib. 15. cap. 21. Poëtas quemque virtute, prudentia, viribus præstantissimum, ut *Æacum, Minoa, Sarpedona* &c. *Jovis* appellasse *filios*; ferocissimos quosvis atque immanes & alienos ab omni humanitate, tanquam a mari genitos, *Neptuni filios* dixisse. Vide eum libr. 15. cap. 21. ¶ 3. Jupiter, stella, planeta. Plinius lib. 2, 18 Suus cuique color: *Saturno candidus, Jovi clarus, Marti igneus*, &c.

¶ Jovialis, e, quod Jovis est. *Jovialis incontinentia*, Arnobius lib. 5. p. 162. *Jovialis pellacia*, ibidem p. 171.

IVRGO, Jurgor, quod posterius usitatius est, jurgari, contendere quasi de jure, zancken. Ciceronis tamen exempla *jurgant, jurgare*, habet Nonius. Horat. 2. Satyr. 2. v. 100 *Iste jurgatur verbis.* Amat præpositionem: *Cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam*, Terent. Andr. a. 5. sc. 1. v. 19.

¶ Jurgium, contentio, Hader. Ovidius lib. 1. Fastor. v. 74

Este procul lites, insanaque protinus absint
Jurgia.

Plaut. Men. act. 1. sc. 2. v. 18 *Evax! jurgio tandem uxorem abegi à janua.* Tacit. 2. Histor. cap. 53 *Notabile jurgium inde fuit, quod Licinius Cæcina Marcellum Epirum, ut ambigua disserentem, invasit.* Idem lib. 4, 72 *Ne quis in certamine jurgiose seditionem aut cladem commilitoni objectaret.* Vet. Gloss. *Jurgium*, δίκη, ἀψυμαχία, ἀμφισβήτησις, προπηλακισμός, ἀντιλογία. Differt a *lite*; quod hæc sit inter inimicos, illud vero nonnunquam etiam inter amicos solet accidere.

¶ Jurgiosus Gellius dixit, pro contentiosus, libr. 1. cap. 17.

¶ Jurgator, unde fœmininum est

¶ Jurgatrix eine Zänckerin. Hieronymus epist. 47, de vitando suspecto contubernio, cap. 2 *Quid matrem deserens, eum eligis, qui forsitan suam reliquit sororem & matrem? Illa difficilis, sed iste facilis: illa jurgatrix, ergo iste placabilis.*

¶ Jurgatorius, adjectivum, Ammianus lib. 27. cap. 1 *vocis jurgatorio sono.* Zänckisch / haderisch.

¶ Abjurgare, jurgio abjudicare. Hyginus Fabula 107 *Arma Achillis abjurgata sunt Ajaci ab Agamemnone.*

¶ Objurgare, reprehendere, castigare, mit Worten straffen. Plaut. Bacchid. act. 4. sc. 9 *Chrysalus*

Me objurgavit plurimis verbis malis.

Quanquam Suetonius Calig. cap. 20 *ferulis objurgare aliquem*, & *flagris objurgare* Othone cap. 2. Et Petronius *colaphis objurgare*, & Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 1 *molli brachio objurgare* dixit. *Monendi sunt amici & objurgandi*, Cic. de amicit. cap. 24. *Blande, minaciter objurgare aliquem*, Seneca 1. de Clement. cap. 14.

¶ Objurgatio, Cic. in off. lib. 1. cap. 38 *Objurgatio acerbitatem habet*, das straffen ist schwerlich ohne Bitterkeit. *Objurgatione corrigi*, Quintil. lib. 1. cap. 3. Et ante paullo eod. cap. *Hic [puer] erit alendus ambitu, hunc mordebit objurgatio, hunc honor excitabit.*

¶ Objurgator, qui objurgat. Cic. Verrina 5. cap. 2 *Non modo accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipse deprehenditur.* Idem lib. 1. de Divin. cap. 49 *Objurgatores suos convincere.*

¶ Objurgatorius. Gellius lib. 7. cap. 3 *Cato principio nimis acri & objurgatorio usus est.* Ammianus lib. 15. cap. 17 *sono respondere objurgatorio*: & lib. 16. cap. 32 *clamore objurgatorio prohibere*: & lib. 18. cap. 19 *objurgatorio sono vocis increpitus.* scheltend / mit harten Worten.

Jurisdictio, vide infra *Jus.*

IVRO, jurare, schweren. *Jurare per deos*, Cic. 4. Acad. cap. 20. *Jurare sancte*, Terent. Hecyr. act. 1. sc. 1. v. 3. hoch und theuer

A schweren. *Jurare in alterius verba*, Suetonius Othone cap. 8. huldigen. Horatius lib. 1. Epist. 1. v. 14.

Nullius addictus jurare in verba magistri,

Keinem geschworen seyn / seine Wort für die gewisseste zu halten. Et, *Jurare in aliquem*, idem quod in verba cujus. Tacitus Hist. 1. cap. 76 *Othoni fiduciam addidit ex Illyrico nuntius, jurasse in eum Dalmatiæ, ac Pannoniæ, & Mœsiæ legiones.* haben ihm gehuldiget. *Jurare verbis conceptis*, schweren wie einem fürgelesen oder fürgesaget wird / (Vide *Concipere*) Plaut. in Pseud. 1. sc. 3. v. 119. & Livius lib. 43. c. 16. extremo. *Jurantis posteritas benè habebit*, wer recht schweret / deß Geschlecht soll es wohlgehen.

¶ Juror, jurari, deponentis forma, plebejum, uti videtur. Vid. Schefferus in Hyginum.

¶ Juratus, qui juravit. Cicero Offic. 3. cap. 26 *Regulus - - - quum ex insidiis captus esset, juratus missus est ad senatum, ut, nisi redditi essent Pœnis captivi nobiles quidam, rediret ipse Carthaginem.* Geschworen / beeydigt. De eodem Regulo Silius l. 6. v. 346

At nova Elisei jurato fœdera patres
Consultant mandare duci.

Seneca de morte Claudii sub initium: *Quis unquam ab historico jurato res exegit?* Vide Gronovii ad hunc locum annotationem.

B *Juratissimus auctor*, auf den man geschworen hat / daß der beste sey / Plin. in Præfat.

¶ Injuratus, contrar. qui non juravit. Cic. in offic. 3. cap. 29 ex Euripide vertit: *Juravit lingua, mentem injuratam gero.* ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. Livius libr. 10. cap. 41 *pariter jurati, injuratique fugiunt.* Asconius præfat. *injurati judices.*

¶ Juratò, adv. Paulus JC. Lege ult. Digest. Qui satisdare cogantur: *Qui juratò promisit judicio sisti.* Eydlich.

¶ Juratio, jurandi actus. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6 extr. *Verba jurationis concipit.* Tertullian. de Idololatr. cap. 21. pr. *Cum te alius per deos suos obligat juratione.* Et Augustinus lib. 16 de Civ. Dei c. 32 sub fin. *juratione Dei firmata promissio.*

¶ Jurator, qui jurat. Macrob. lib. 5. Saturnal. c. 19 *Mox in lacu amittebat vitam falsus jurator.* ¶ Juratores etiam apud Veteres dicebantur vel ipsi Censores, vel qui Censoribus censum agentibus aderant: non tam quod ipsi jurati essent, quam quod edentes censum jurejurando adigebant. Vide Turnebum libr. 19. Adversar. cap. 12. itemque Casaubonum Suetonianis Animadversionibus pag. 79. itemque Platonis interpretes. Adde Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 187.

¶ Juramentum, pro qua voce Seneca perperam citatur, (ut ostendit Vorst. de susp. lat. cap. 22) vix antiquiorem auctoritatem habet, quàm Ammiani, Severi, Hieronymi & æqualium, quorum verba Secundis nostris Curis exhibuimus. Est quidem eadem vox in Ulpiani 34 Lege § 5 de Jurejurando: quod vero alibi hic & ceteri veterum jurisperitorum *jurisjurandi* vocabulo constantissime utuntur; venit in mentem dubitare, an forte Tribonianismus sit, quod ibi contra seculi illius consuetudinem verbum irrepsit. Juramenti Atheniensium exemplum, vide apud Pollucem libr. 7. & Stob. Orat. 14.

¶ Jusjurandum, vide paullo post.

Composita à *Juro* sunt.

¶ Abjūrare, est rem creditam negare perjurio, mit einem falschen Eyde verläugnen / abschweren / ut Servius explicat. *Abjurare creditum*, Sallust. in Catilin. c. 25. Et Cicero Attic. libr. 1. ep. 8 *Mihi abjurare, certius est, quàm dependere*, für etwas schweren. Plautus Curcul. act. 4. sc. 2. *Qui abjurant, si quid creditum est.* ¶ Virg. 8. Æneid. v. 63

Abstractæque boves, abjurataque rapinæ
Cœlo ostenduntur.

Ubi *abjuratas rapinas* Servius *contra jus retentas*, interpretatur. Alii, ut idem indicat, *abductas atque alieni juris factas*; alii *fraude & furto abductas* acceperunt. Sed possumus simpliciter *abjuratas* interpretari, quas abjurando, seu pejerando, negat se amovisse.

D ¶ Adjūrare; idem fere, sed paullo majus tamen, quam jurare. Terentius Andr. act 4. sc. 2. v. 11 *Per omnes tibi adjuro Deos.* Passive apud Vopiscum in Floriano est cap. 1 *Cum sciret adjuratum esse in senatu Tacitum, ut cum mori cœpisset, non liberos suos, sed optimum aliquem principem faceret.* Respicitur ad Mœtii Falconii orationem in vita Taciti cap. 6.

¶ Adjurator, ein Beschwerer. Alcimus Avitus lib. 2. v. 313

Adjuratoris contemsit murmura serpens.

¶ Conjūrare, in re bona. Nam τῶν μέσων, vult esse hoc verbum Servius; zusammen oder mit einander schweren. Frequentius vero est *conspirare*, & in malam partem accipitur, sich zusammen rotten und verschweren. *Conjurare de aliquo interficiendo*, Cic. pro Milone cap. 24. Et, *Conjurare contra aliquem.* Idem pro Sylla cap. 25 *Catilina contra Rempubl. conjuravit.* Et, *Conjurare in arma*, Lucan. lib. 2. v. 48.

¶ Conjurati, zusammen vereydete oder geschworne. Cicer. passim. v. g. 4 Catilin. cap. 10 *Manus conjuratorum permagna.*

¶ Conjuratio, conspiratio, Zusammenverschwerung. *Princeps*

ceps conjurationis, Cic. 1. Catil. cap. 11. *Facere conjurationem*, idem ac conjurare. Cic. 2. Catil. cap. 4 *Ut vos omnes, factam esse aperte conjurationem contra remp. videretis.* Sed *Prodere conjurationem*, Tacit. 16. cap. 17. entdecken. *Integrum esse a conjuratione*, keine Schuld haben an einer Meuterey/Tacitus 15. annal. cap. 52.

¶ Dejĕrare, sancte jurare, hoch betheuren. Terent. in Eunucho act. 2. sc. 3. v. 39 *Illum liquet mihi dejerare, sex totis mensibus non vidisse, &c.* Ich mag mit gutem Gewissen wol hoch und theuer schweren/ꝛc. Idem in Hecyr. a. 5. sc. 2. v. 5 *Bacchis dejerat persancte.* Cornelia apud Nepotem Fragm. *Conceptis verbis dejerare ausim.*

¶ Legas aliquoties apud Plautum etiam *dejurare*. v. gr. Casin. a. 3. sc. 5. v. 36 *Per omnes deos & deas dejuravit.* Et Gellius lib. 11 cap. 6 *neque mulieres Romanæ per Herculem dejurant; neque viri per Castorem.*

¶ Dejeratio, sancta juratio. Salvianus libr. 4. de Gubern. Dei p. 146 *Cum maximi sacramenti sit dejeratio; necesse est maximi sit reatus pejeratio.*

¶ Ejūrare, renuntiare, verreden/ verschweren. *Ejurato magistratu privatum se facere.* Sic Plin. loquitur lib. 1. epist. 23. Et, *Ejurare imperium*, das Regiment auffgeben/Tacit. 3. Histor. cap. 68. *Ejuravit militiam*, Plaut. in Fragm.

¶ Ejuratio, renunciatio. Val. Max. lib. 2. cap. 7. n. 7 *ignominiosa consulum ejuratione.* Abdanckung/Absetzung vom Amt.

¶ Scribitur etiam *Ejerare* & *Ejeratio*. Vide Tertullian. de Spectac. cap. 4. extr. ubi *Ejeratio* legitur: & cap. 24, ubi *Ejerare* verbaliter: etiam de Idololatr. cap. 18 extr. *Tu si diaboli pompam ejerasti.*

¶ Jure jurare, semel apud Livium lib. 41. cap. 15 legitur, pro *jurare*.

¶ Jusjurandum in genitivo jusjurandi & jurisjurandi, (*Jusjurandi* enim apud Cæsarem & Tacitum legitur.) Ein Endschwur. Est juramentum religiosum, quo jurans invocat Deum testem voluntatis suæ, quod non velit fallere, ac petit, ut Deus sit ultor, & puniat fallentem, atque ad hanc pœnam se obligat. Hæc enim in Atheniensium juramento formula fuit, ἴστορες θεοὶ τούτων. Id est, *Horum mihi dii testes, & conscii sunto.* Unde Apul. libello de Deo Socratis *jusjurandum* quasi *Jovis jurandum* dictum censet. Ut ita Ennius apud Cicer. lib. 3 de Offic. cap. 29 *Fides alma apta pennis jurandum Jovis.* Et Nævius apud Festum in Sagmina: *Jus sacratum Jovis jurandum Sagmine.* Ejusmodi autem Jurisjurandi formulam apud Plaut. Rudente act. 5. sc. 2 habes. *Dare jusjurandum*, einen End thun/ Plaut. Mostell. act. 5. sc. 1. v. 36. *Servare jusjurandum*, Nep. in Agesil. cap. 2. End halten. *Jurisjurandi gratiam facere*, Plaut. Rudente act. 5. sc. 3. v. 58. Einen des Endes überheben. *Jusjurandum deferre*, Quintilian. lib. 5. cap. 6. extr. sich eines Ends entbieten. *Jurejurando firmare*, Cicer. 2. de Legib. cap. 7. mit einem End bekräfftigen. *Jusjurandum interponere*, Livius lib. 34. cap. 25. *Aliquem ad jusjurandum adigere*, einen in Pflicht nehmen/ Cæsar 1. de B.C. cap. 76. ubi vide Ciacconium. Unde *jurisjurandi adactio*, apud Livium lib. 22. c. 38. Ejus apud Romanos magna fuit religio, ut notat Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 15. pag. 58. Unde pacta conventa jurisjurandi religione in Capitolio facta, ut sanctiora essent Dalechamp. ad Plin. lib. 1. cap. 7. p. 65 refert.

¶ Pejerare, *r* & *u* exemtis, falsch schweren/ den End nicht halten. Cicer. pro Rab. Pŏstumo cap. 13 *Ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea, etiamsi per plures Deos juret, non oportet.* Idem pro Cluent. cap. 48 *conceptis verbis pejerasse.*

¶ Pejeratio, actus pejerandi, perjurium. Vide Salvianum lib. 4. de Gubern. in *Dejeratio*, quod præcessit.

¶ Perjūrus, qui jusjurandum violat, meinendig. *Domus perjura Priami*, Horat. 3. od. 3. *Perjurique arte Sinonis credita res*, Virg. 2. Æn. v. 195. Comp. *Perjurior*, Plaut. Milit. a. 1. sc. 1, 21. *Perjurissimus*, Cic. pro Rosc. Comœd. cap. 7. Polybius lib. 4. in Messeniorum quodam epigrammate inciso columnæ in templo Jovis hæc fuisse verba tradit: Πάντως ὁ χρόνος εὗρε δίκην ἀδίκῳ βασιλεῖ, χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἀνδρ' ἐπίορκον, hoc est, *Invenit tandem tempus impio regi pœnam. Difficile enim est latere Deum hominem perjurum.*

¶ Perjurium, quod id non facere est, quod juraveris, ut exponit Cic. lib. 3. off. cap. 29. ein falscher End/ dem nicht folge geschiehet. Cicero libr. 2. de legib. cap. 9 *Pœna divina perjurii, exitium: humana, dedecus.*

¶ Præjurare, einen End fürsprechen. *Præjurare*, dicebatur, qui ante alios conceptis verbis & addita execratione, jurabat. Post quem alii in verba eadem jurantes tantum dicebant, IDEM IN ME. Vide Festum. Huc videtur respicere locus Livii libr. 2. cap. 45 *Victor, inquit* (M. Flavolejus Centurio) *M Fabi, revertar ex acie: si fallat, Jovem patrem, Gradivumque Martem, aliosque natos invocat Deos.* IDEM *deinceps omnis exercitus* IN SE *quisque jurat.*

IVS, jūris, liquor eorum quæ coquuntur, eine Brüe oder Suppen. *Confundere multa jura*, Plaut. Mostell act. 1. sc. 3. v. 120. viel Brühen zusammen schütten. Cic. 9. fam. epist. 20 *Jus fervens*, eine heisse Brühe. *gelatum*, eine Galerte. *Ex jure hesterno panem atrum vorare*, Terent. Eun. 5. sc. 4. v. 17. schwartz Brodt essen aus einer Suppen/ so für zweyen Tagen gekocht. *Tepidum jus ligurire*, Horat. libr. 1. Sat. 3. v. 81. Plautus Mostell. act. 1. sc. 3. v. 120

Iidem olent, quasi cùm una multa jura confundit coquus:
Quid oleant, nescias: nisi id unum, ut male olere intelligas.

¶ Jūrūlentus, juris plenum, sive quod cum jure coctum est, *Cibus jurulentus*, daran viel Brühe ist. Celsus libr. 2. cap. 18 *Eadem res magis alit jurulenta, quam assa: magis assa, quam frixa.*

¶ Jurulentia, jus, Brühe. Tertullianus de Jejun. cap. 1 *Quod xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia.* Usus & in Apologet. cap. 8.

¶ Jusculum, diminutivum. Ein Süpchen. Cato cap. 156 *jusculum frigidum sorbere.*

¶ Jussulentus, pro jurulentus, Apulejus dixit Apolog. [p. 299 ed. Elmenh.] *piscis assus aut jussulentus.* Ita & Jul. Floridus p. 470.

IVS, est notitia & administratio boni & æqui; deductum a *jussu* volunt, cum nihil aliud sit, quam quod vel natura, vel civitas, vel populus, vel consuetudo jubeat. Recht. *Jus naturæ* vel *naturale*, vel *divinum*, natürlich Recht/ cujus summa est Decalogus. *Jus gentium*, quo gentes omnes utuntur. *Jus civile*, seu proprium, seu publicum. *Jus municipale*, idem jus scilicet proprium civitatis, Stadtrecht. *Jus colere*, sich des Rechts verhalten. *Jus violare*, das Recht brechen oder wider selbiges handeln. *Jus dicere*, administrare est, nach Recht regieren/ Recht sprechen. Sueton. Cæs. cap. 7 *Cum jure dicundo conventus circumiret*, herum zog/ Gericht zu halten. *Jus suum obtinere contra aliquem*, Cicer. pro Quintio cap. 9. sein Recht erhalten. *Concedere, decedere de suo jure*, Cic. 2. offic. cap. 18. von seinem Recht nachlassen. *Agere pro suo jure*, vel *Meo, tuo, suo jure agere*, est auctoritate seu libertate & potestate sibi concessa agere, der Gebühr handeln/ der man befüget ist/ der man Fug hat. Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. v. 27 *Non necesse habeo, omnia pro meo jure agere.* Sed *Jus summum* vulgo *strictum*, ἀκριβοδίκαιον, cum leges severe, & sine ullius mitigatione circumstantiæ observantur, scharff Recht/ gestreng oder starck Recht. *Jus summum antiqui summam putabant esse crucem*, Columella lib. 1. cap. 7. Et Terent. Heaut. act. 4. sc. 5. v. 48. *Jus summum, summa sæpe malitia est.* Quod Cicero 1. Offic. cap. 10 effert: *Summum jus, summa injuria*, idque vocat tritum sermone proverbium. Contrarium, *summo juri* est ἐπιείκεια, *æquitas*, Milterung des Rechts. *Agere summo jure*, Cicer. 7. Verrin. cap. 2. nach der Schärffe richten. *Experiri summo jure*, Idem pro Quint. cap. 11. ¶ *Jus ordinarium* apud Suetonium Tiberio cap. 31, itemque in Claudio cap. 15 dicitur, quod per datos a Prætore judices redditur, cumque negotium ordine juris deciditur legitime. Huic in ultimo loco Suetonii *cognitiones* opponuntur: cum extra juris ordinem ad Principem defertur res, aut nullo dato judice, ab ipso, qui appellatus est, ut puta Prætore, aut Præside, cognoscitur. Vide Turnebum lib. 27. Advers. cap. 19: itemque Torrentium ad Suetonii Claudium dicto cap. 15. ¶ *Jus petere*, sive *orare*, est rem justam petere. Sæpe ita Plautus loquitur. Ut Pseud. act. 5. sc. 2. v. 16. Trinum. act. 5. sc. 2. v. 37. Non idem tamen *jus* esse, & *justum*, ostendit Freinshemius ad Flor. libr. 3. cap. 23. n. 3. pag. 311. Vide in hanc rem Alcibiadis & Periclis disputat. apud Xenophont. Memorabil. lib. 1. pag. 718. ¶ *Jus dare alicui rei*, est justam quasi & licitam facere. Seneca Epist. 18 *December est mensis, cum maxime civitas desudat. Jus luxuriæ publicæ datum est: ingenti apparatu sonant omnia.* Lucanus principio operis:

Bella per Emathios plusquam civilia campos,
Jusque datum sceleri, canimus. - - -

Jus, id est, licentiam datam canimus sceleri. Per bella enim, atque inprimis civilia, plura licent & committuntur impune, quæ privatim vetita sunt, & puniuntur. Idem eodem libro v. 274

- - - - - - *nolente Senatu*
Traximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
Jus erat.

Jus, id est, licentia potestasque, quam mihimet ipse per vim ac impotentiam sumseram. Plin. libr. 18. cap. 34 *Hic* (Zephyrus) *vites putandi; frugesque curandi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractandi jus dabit, afflatuque nutricium exercebit.* IVS DABIT, id est, facultatem concedet, copiam faciet. Nempe significat, per illam horam anni omnia isthæc facere, tempestivum fore. ¶ Sumitur & pro loco judicii: Paullus JCtus: *Jus dicitur locus, ubi jus redditur.* Ita Plautus Curcul. *In jus ambula.* Et Rudente act. 3. sc. 6 *Et hunc scelestum in jus rapiam.* Ibid. *In jure dicito caussam*, &c. Nepos Attico cap. 7 *In jus de sua re nunquam ivit*, Juvenal sat. 15. vers. 135

-- -- *pupillum ad jura vocantem.*

¶ Jūr

¶ Jure, ablativus solus, idem est quod meritò, billicher Weise. Terent. Andr. a. 2. sc.3, 20 *Ut cum velit tibi jure irasci non queat.* A
Cicer. in Verr. 7. cap. 8 *Quamobrem jure in eum animadverteretur*, darum wäre er billich in die Straff zu nehmen. *Quo jure, quâque injuriâ*, Terent. Andr. a. 1. sc.3. v.9. mit was Recht oder Unrecht. *Non quæro jure an injuriâ sint inimici*, Cic. 4. Verrina c. 61.

¶ Jurisconsultus, ein Rechtsverständiger/ & *Jureconsultus*, quod ab eo de iis, quæ ad jus pertinent, consilium petatur. Cicero 1. de Oratore cap. 45 *Domus jurisconsulti est totius oraculum civitatis.* Et altera forma pro Muræna cap. 12 *Ea jureconsultorum ingeniis pleraque corrupta ac depravata sunt.* Dividitur etiam & transponitur. Horatius de Arte poet. v. 369 *Consultus juris & actor caussarum.*

¶ Jurisprudentia, Jurisscientia, Juristeren/ Rechtsverständigkeit. Ulpianus Lege 10 de Justitia & Jure: *Jurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia.* Quod Imperator principio Institutionum repetiit.

¶ Juridicus, ut, *dies juridicus*, ein Gerichtstag. *Actio juridica*, quæ secundum jus est, Gerichtshandlung. *Conventus juridici*, Plin. lib. 3. cap. 1.

¶ Aliquando & Substantive sumitur, & judicem ipsum, seu Quæsitorem notat; qui cognoscit causas & jus dicit. Vet. Gloss. *Juridicus*, Δικαιοδότης. Hinc titulus in Digestis *de officio Alexandrini Juridici.* B
Ubi Ulpiani verba sunt: *Adoptare quis apud juridicum potest.* Seneca Hercule Furente v. 581

Flentes Euridicen juridici sedent.

Per Juridicos Æacum & Minoa intelligit, qui juri dicundo apud Inferos præesse Poëtis finguntur.

¶ Juridicinæ vocabulo usus est Tertull. de Pallio cap. 3 extremo.

¶ Juridicialis, ut, *Status juridicialis*, in quo disputatur de jure sive injuria facti, ut, *Jure sit interfectus Cæsar, &c.* de quo in Rhetoricis. Usus hoc verbo in eadem materia ipse Cicero lib. 1. de Invent. c. 9. & in Topic. cap. 24 extremo, quod ideo admonere visum est, ne quis pro novo & technico Rhetorum id vocabulo habeat.

¶ Jurisdictio, ipse actus dicendi juris. Suetonius Nerone cap. 14 *In* IVRISDICTIONE *postulatoribus nisi sequenti die ac per libellos non temere respondit.* IN IVRISDICTIONE, id est, cum jus diceret, hoc est, juris dicendi potestatem, quæ penes ipsum erat, exerceret. Aliud enim est *habere jurisdictionem*, aliud, exercere. Tacitus Agricola cap. 6 *Idem præturæ tenor, & silentium: nec enim jurisdictio obvenerat.* Habebat omnino Agricola, ut prætor, potestatem dicendi juris: sed quia materia atque occasio exercendi deerat, *non obvenisse ei jurisdictionem* ait. Est autem IVRISDICTIO, sive facultas dicendi juris, alia *simplex*, hoc est, quæ nudam statuendi, non æque & C
exsequendi juris potestatem habet; alia *cum imperio conjuncta*: quæ non pronunciare de facinorosis tantum; verum & animadvertere in eos potest, atque hæc ipsa vel *mera*, vel *mixta*. *Mixta*, unde provocari potest: *mera*, quæ a nemine impeditur: quam jurisdictionem *liberam* Suetonius dixit Caligulâ cap. 16. *Magistratibus*, inquit, *jurisdictionem liberam, & sine sui appellatione concessit.* Talis Jurisdictio Principum maxime est, quorum potestas absoluta est, nec quenquam alium respicit. Seneca 1. de Clement. cap. 1, *Tot millia gladiorum, quæ pax mea comprimit, ad nutum meum stringentur: quas nationes funditus exscindi, quas transportari, quibus libertatem dari, quibus eripi, quos reges mancipia fieri, quorum capiti regium circumdari decus oporteat, quæ ruant urbes, quæ oriantur, mea jurisdictio est.* IVRISDICTIO, Bottmäßigkeit/ Gewalt. ¶ Aliquando & loca, ubi dicebatur jus, sive Conventus Juridici habentur, IVRISDICTIONES vocari solent. Plinius lib. 5. cap. 28 *Sed prius terga & mediterraneas jurisdictiones indicasse conveniat.* Nisi potius est, IVRISDICTIONES, Ditiones simpliciter interpretari.

¶ Injuria, iniquitas, injustitia, damnum, offensio, ac quicquid non jure fit, allerley Unrecht/ Frevel und Gewalt. *Inferre injuriam*, Cicer. 1. offic. cap. 7. beleidigen. Idem de Amic. cap. 21 D
In culpa est, qui facit, non qui patitur injuriam. Idem lib. 5. Tuscul. cap. 19 *Accipere præstat, quàm facere injuriam*, es ist besser Gewalt leiden/ denn thun. *Injuriam propulsare*, Gewalt von sich abweisen/ Cic. 1. offic. cap. 7. *Non injuria. Nec injuria. Neque id injuria*, ut Cic. 3. ad Q. fratr. epist. 8 *Hoc horret Milo: nec injuria.* nicht unbillich. Apud Plautum Aul. act. 4. sc. 10. v. 64. *Injuriam virgini facere*, est stuprum inferre. Quid à *contumelia injuria* differat vide supra in *Contumelia*.

¶ Injurius, adject. frevelhafftig/ der wider Recht handelt. *Multis modis injurius Clitipho est*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 79. *Injurium est*, iniquum, es ist unbillich/ Plautus Aul. act. 4. sc. 7. v. penult. Et Cicero 3. offic. c. 23 *Si tabulam de naufragio stultus arripuerit, extorquebitque eam sapiens? Negat* [Hecato,] *quia sit injurium.*

¶ Perinjurius. Minucius Felix p. 118 *Perinjurium est, vires te actionis meæ intergressu gravissimæ disputationis infringere.* überaus unrecht.

¶ Injuriosus, qui injuriam infert, schädlich. *Injuriosa facinorosaque vita*, Cicero 1. de Legib. cap. 14. Idem 1. Offic. cap. 14 *Qui benigniores esse volunt, quam res patitur, in eo peccant, quod injuriosi sunt in proximos.*

¶ Injuriose, injuriosius, adverbia. Ut, *injuriosè decernere in aliquem*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 7. *Injuriose tractare*, Val. Max. lib. 2. cap. 9. n. 2. Comp. Injuriosius. Cicer. pro Lege Manil. cap. 5 *Majores nostri, mercatoribus aut naviculatoribus injuriosius tractatis, bella gesserunt.* Superl. Augustinus lib. Octaginta Quæst Q. 82. *injuriosissime cogitantur.*

IVSTVS, jus & justitiam colens, fromm/ gerecht. *Caussa justa*, Cicer. 4. de Fin. *Bellum justum*, Ovid. 8. Met. v. 58 *Non res justi*, id est, jure collati. *Justa servitus*, ein leidlicher/ billicher Dienst. ¶ Terentius *Justa magnitudo*, eine gebührliche Grösse. *Justum prælium*, eine volle Schlacht. *Justus exercitus*, ein rechtes volles Heer/ Livius. Sic, *Justa acies*, eine Schlacht-Ordnung gemacht und besetzt/ wie sichs gebührt/ idem. Sic, *Justum tempus vel studio, vel alicui rei conficiendæ tribuere*, gnugsame und gebührliche Zeit. In quibus omnibus *justum* dicitur, cui nihil deest, ad tuendum nomen. Sic *justam servitutem*, pro moderatâ Terentius dixit Andr. act. 1. sc. 1. v. 9. Ita *justus amnis* Livio lib. 1. cap. 4. *Justa volumina*, Vellejo lib. 2. cap. 114. *Justa libertas: justus triumphus: Justi milites*, Sueton. Aug. 20. & Calig. 44. *Justa pax* Lucano lib. 4. v. 385 dicuntur. Sic *justum* dicitur, quod satis est, cui nec deest quicquam, neque excedit. Plinius lib. 18. cap. 23 *Justum est, vehes XVIII jugere tribui.* Et mox: *Justum est, singulas vehes fimi denario tre in singulas pecudes minores, in majores, denas.* Itaque *justum*, in quo verus ac legitimus modus est. Sic *justo liberius vivere* apud Nepotem Themistocle, est liberius vivere, quam decebat atque par erat. Sic *justo longius, diutius* dicimus. Motio nota est. *Justior Princeps*, Val. Max. extremo opere: *justiorem caussam resistendi præbere*, Liv. lib. 4. cap. 53. *Justissima caussa*, Cæs. B. Gall. lib. 4. cap. 16. *Justissimum imperium*, ibid. lib. 1. cap. 45.
¶ 2. Observent autem pueri, *Justum* in sacris literis usurpari fere passive, ut, *Homo justus*, id est, credens ac propterea Deo placens & justificatus.

¶ Juste, billich/ gebührlich. *Juste & legitime imperare*, Cic. 1. Offic. cap. 4. Comparativo usus est Apulej. Apol. *Neque ille exotico pulvere dentes emaculet, quod justius carbone de rogo obtriverit.* Prudent. passione Vincentii v. 188

Quem tu, maligne, mysticis
Minitaris ignem literis,
Flagrabis ipse hoc justius.

Valer. Max. lib. 1. cap. 1, 13 *Id supplicii genus* [culeo insui] *parricidis irrogatum est. Justissime quidem, quia* &c.

¶ Justificus, adjectivum. Catullus Carm. 65. sub fin.

Omnia fanda nefanda malo permista furore,
Justificam nobis mentem avertere Deorum.

¶ Sed *Justificare*, & *Justificatio*, ecclesiastica sunt, non minus Patribus & veteri Scripturæ Interpreti, quam nostris theologis usurpata.

¶ Justificatrix, ejusdem notæ. Tertullianus 4 adv. Marc. cap. 36 *disciplinam humilitatis justificatricem* dixit.

¶ Justa, justorum plural. exsequiæ. sunt & sacrificia mortuorum, ita dicta, quod jure fierent his qui de nobis viventes bene meriti fuerant. Todtenbegängnüß/ Seelmessen. *Justa funebria* Livius vocat lib 1. cap. 20. *Justa exsequiarum*, Cicer. 2. de Leg. c. 17. *Justa facere, solvere*, Begängniß halten/ Idem de Leg. 2. cap. 22. *Justa peragere*, Plin. lib. 2. cap. ult. *persolvere*, Curt. lib. 4. cap. 12, 2. *Manibus alicujus justa perficere*, Cenotaph. Pisan. Caji Cæsaris v. 18.

¶ *Justa operum peragere*, sein Tagewerck verrichten/ Columella lib. 9. cap. 8.

¶ Injustus, justo contrarium, ungerecht/ unrecht/ unbillich/ verdrießlich. Terenc. Adelph. act. 1. sc. 2 v. 18. *Homine imperito nunquam quicquam injustius*, es ist nichts unleidlichers/ noch beschwerlichers/ als ein unverständiger/ ungeschickter Mensch. *Vir maleficus & injustus*, Cic. Tusc. lib. 5. cap. 20. der niemand nichts gleiches thut. Sicut autem *justum*, ut dicebamus, etiam est, in quo modus; ita contra *injustum* pro immodico nimioque aliquando ponitur. Virg. 3. Georg. v. 346

Non secus ac patriis acer Romanus in armis
Injusto sub fasce viam cum carpit.

Ita Cicero pro Milone *injustas inimicitias* pro magnis dixit, ut Asconius interpretatur. Similiter alibi Maro *iniquum pondus*: Serenus Sammonicus *iniqua pocula* dixit. Vide supra in *Æquus*.

¶ Injuste, adverb. unrecht/ unbillig. ut, *injuste facta*, Cic. 1. de Finib. cap. 16. Superl. usus Sallustius Jugurth. cap. 85. sub fin. *Injustissime luxuria & ignavia, pessimæ artes, illis, qui coluere eas, nihil officiunt.* Et Tertullianus 4. adv. Marc. cap. 7. extr. *injustissime increpuit.*

¶ Justitia, Gerechtigkeit à *jure* est, ut indicat Priscianus lib. 4. non *jus* a *justitiâ* uti scripsit Ulpianus, qui non tam attendit *juris* vocabulum quam doctrinam juris seu jurisprudentiam Roma-

Romanam. Vossius. Estque alia *universalis*, quæ obedientia est erga omnes leges, & virtutes omnes complectitur, quemadmodum in Theognidis versu 147 dicitur:

ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στι.

Justitia in se virtutem complectitur omnem.

Alia *particularis*, quæ est virtus suum cuique tribuens. Quæ Simonidis definitio est. ¶ Aliquando pro æquitate atque clementia ponitur. Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. v. 33

- - - *nunc hoc te obsecro,*
Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,
Ut meæ stultitiæ in justitia tua sit aliquid præsidii.

Similiter Cicero pro Marcello *justitiam* & *lenitatem*, tanquam synonyma conjungit. Locum Nepotis, quo similiter usus *Justitiæ* voce, vide supra in *Æquitas*. Et ea de caussa apud Ebræos *Justitia* pro Eleemosyna ponitur, quod Beza ad cap. 6. Matth. v. 1 observat. ¶ Florus lib. 1. cap. 21 *Ordinataque erat in XII. tabulis tota Justitia*, id est, Juris ratio.

¶ Injustitia. Unrecht / Ungerechtigkeit. Cicer. lib. 1. offic. c. 12 *Totius injustitiæ nulla capitalior est, quam eorum, qui tum, cum maxime fallunt, id agunt, ut boni viri esse videantur.*

¶ Justitium, quasi *juris statio* seu *interstitio*. Anstand der Gerichte. Est enim juris dicendi intermissio, quæ fieri solebat in publica lætitia per festos dies (unde *Forum litibus orbum*, Horatius memorat, cum lætitiam urbis Romanæ ob Augusti reditum lib. 4. ode 2 designat) aut in Reip. aliqua insigni calamitate, & luctu publico: Lucanus lib. 2. v. 17 *Ferale per urbem justitium.* Et lib. 5. v. 31 *Cæsar habet vacuasque domos, legesque silentes Clausaque justitio tristi fora.* ¶ Quia igitur a Jure dicendo cessabatur ingruente calamitate aliqua, & duro ac luctuoso Reip. tempore; idcirco *justitii* vox ad luctum quoque publicum designandum translata est; cum per præconem edicebatur, ut cessarent ab opere, & virum vel fœminam illustrem lugerent. Fulgent. de Prisco Sermone: *Justitium est luctus publicus.* Apul. lib. 5. Milesf. sub fin. *Sic affectæ domus triste fatum cuncta etiam civitas congemebat, luctuque publico confestim congruens edicitur justitium.* Et Suetonius Tiberio cap. 52 *Statim à funere ad negotiorum consuetudinem rediit, justitio longiore prohibito.* Item Calig. 24 *Eadem* (Drusilla) *defuncta justitium indixit: in quo risisse, lavisse, cœnasse cum parentibus, aut conjuge liberisve capitale fuit.* Sidon. lib. 2. Epist. 8. *decessit nudius tertius, non absque justitio matronæ Filimatia, &c.* De *Justitio* plura Petr. Faber lib. 2. Semestr. C. X. *Justitium edicere* & *indicere*, Feyer an oder ausfündigen / Cicer. pro Plancio cap. 14 *edicto justitio.* idem 5. Philipp. cap. 12 *Tumultum decerni, justitium indici, saga sumi dico oportere.* Livius lib. 10. cap. 21 *Senatus justitium indici jussit* Contra, *Justitium remittere*, Gerichtstage wieder lassen angehen. Livius lib. 3. cap. 5. *Justitium remissum:* & dicto lib. 10. cap. 21 *justitium remittitur.*

IVTVRNA, Nympha Latina, soror Turni, Virg. 12. Æn. 146

Disce tuum, ne me incuses, Juturna dolorem.

Apulej de Deo Socratis: *Hinc & illa Virgiliana Juturna, quæ medius millibus auxiliabunda fratri conversatur, miscetque viris, nec cernitur ulli.*

IVVENCVS, & fœmininum, Juvenca; ein junges Rind / junger Ochse / junge Kuh / Stier. Inde dictus quod agriculturam juvare possit. *Juvencus petulans, fortis, torvus*, apud Poëtas. Horatius lib. 4. od. 4 *Est in juvencis, est in equis patrum virtus.* Et, *Juvenca formosa*, Virgil. 3. Georg. 219. *nitens*, Ovid. 1. Metam. v. 610.

¶ Juvenculus, diminut. Quod nomen de pueris etiam aliquando dicitur. Catullus Carm. 24 ad Juventium puerum: *O qui flosculus es juvenculorum.*

¶ Juvencus, presbyter Hispanus, generis (ut ait Hieronymus) nobilissimi, sed & genus & patria ejus ignorantur. Evangelia libris quatuor, versibus Hexametris Matthæum Evangelistam secutus, pæne ad verbum transtulit, de quibus in carmine Bucolico Poëta Aretinus: - - - *Carmina vini*

Hic hominis pariterque aquilæ, bovis atque leonis,
Hispanum *nostra modulantem voce* Juvencum.

Vixit sub Constantino magno, eo tempore quo *Fundator securitatis æternæ* dictus est, Maxentio & Licinio superatis, ad quod allusit idem Juvencus, cum eum nominat *Pacem sui seculi.* Opus suum edidit finitis bellis intestinis, circa annum Christi 331, ut Prosper annotavit. Georg. Fabricius.

IVVENALIS, vel Junius Juvenalis, Poëta Satyricus, quem Suidas sub Domitiano vixisse, ab eodemque in Africanam Pentapolin relegatum scripsit. Alii sub Trajano fuisse eum maluerunt: ideo quod contra ipsum etiam Domitianum liberius scripserit, facere id impune non potuisse videatur. Quod tamen facile propter continuum tempus conciliari potest. Satyras, quibus in corruptissimos seculi sui mores invehitur, scripsit 16 plenas varietate, ubertate, acumine sententiarum & urbanitate, cultior longe, quam Persius, vel Horatius, ut Scaliger censet: a quo tamen Heinsius dissentit, qui cæteris omnibus Horatium præfert. Vide eum de Satyra Horatiana. In exilio mortuus creditur, ubi *Irati fuit histrionis exul*, quemadmodum Sidonius retulit. Is histrio Paris fuit; Vide Suidam.

A IVVENIS, qui adolescentiæ excessit ætatem, ein junger Mann. Varro à XXX usque ad XLV annum ætatis *Juvenes* appellat, & nomen ipsum à *juvando* ducit, apud Censorinum de die natali cap. 14. Et ita Hiero νέος Polybio dicitur, qui XXX annos excesserat: quod Casaub. ad eum pag. 86 observat. Sic apud Dionem Cass. lib. 36 pag. 46 νέος appellatur Cæsar, qui quadragenario propior erat. Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 291. Cæterum *Juvenis* in utroque genere dicitur. Plin. lib 7. cap. 36 *Corneliæ juvenis est, & parere adhuc potest.* ¶ Aliquando *Juvenis* pro filio ponitur. Ita *Telluris juvenes*, Gigantes, terrâ natos appellat Horat. lib. 2. oda 12. Ovidius lib. 5. Tristium Eleg. 1.

Sic juvenis tibi consimilis sit natus.

Tacitus 2. Hist. cap. 77 *Tuæ domui triumphale nomen, duo juvenes, capax jam alter imperii* &c. Verba Muciani ad Vespasianum sunt: *Cui duo filii erant*, Titus & Domitianus: qui heic per duos juvenes intelliguntur. Curt. lib. 8. cap. 2. n. 33 *Duos illi* (Alexandro) *juvenes patre* (Sysimithre) *tradente secum militaturos sequi jussit.* Et lib. 6. cap. 5 *Novem juvenes eâdem matre geniti patrem comitabantur.* Sic *Agrippa juvenis*, *Antonius juvenis*, apud Suetonium: *Pompeji juvenes*; *Marius juvenis* apud Florum: Ita pariter & natio eorum, & ætas significabatur. Similiter & *Pueri* voce utebantur. Usus & ita hac voce Modestinus L. 4. § 10. D. de re militari. ¶ Nonnunquam *Juvenes* & milites, ac maximè equites notant. Nam quos Plutarchus in Cæsare pag. 711. A. νέους: eos Suetonius in eadem narratione in vita Cæsaris cap. 14 *Equites* vocat. S. quoque Marco cap. 14. v. 51. νεανίσκοι milites sunt. Vide & Lipsium lib. 2. Elect. cap. 1 & lib. 1. Epist. Quæst. 1.

B ¶ *Juvenem* pro Juvenili ætate Poëtice Claudianus dixit Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 386. Jung.

¶ Comparativus est, *Junior*, per Syncopen a Juvenior. quo tamen usus Apulejus lib. 8. pag. 210 *Sed unus præ cæteris & animo fortior & ætate juvenior.* Alii *junior.* Horat. lib. 2. epist. 1 *toto junior anno.* Tacitus 4. Hist. c. 69 *Sapientissimum quemque reverentiâ fideque, juniores periculo ac metu continuit.* Hos ergo sapientioribus opponit.

¶ Jŭvĕnīlis, e, adject. ut, *Ætas juvenilis*, die Jugend oder junge Jahre. *Ardor juvenilis*, Val. Max. lib. 5. cap. 6. extr. *robur juvenile*, junge Stärcke / Columell. lib. 4. cap. 3. *Superfluentes juvenili quadam dicendi impunitate & licentia*, Cic. de Clar. or. cap. 91. ¶ Ovidius etiam *juvenilior* fecit, 14. Metamorph. v. 644.

¶ Juveniliter, adverb. juvenum more, wie junger Leute Art ist. *Juveniliter exultare*, Cic. de Senect. 4. leichtsinnig und frölich seyn nach junger Leute Gewonheit. Et Ovidius lib. 2. Trist. v. 117. *ingenio juveniliter uti.*

C ¶ Jŭvĕnīlitas. Varro apud Nonium: *Quam dereliquit multicupida juvenilitas.*

¶ Jŭvĕnālis, idem quod juvenilis: Apulejus de Mundo pag. 67 *valenti habitudine, pubertate juvenali.* Hinc *Juvenalis dies*, quam saturnalium festivitati adjecit Caligula à juvenibus potissimum celebrandum, unde & nomen. Vide Lips. in Saturnal. Sueton. c. 17. ac ¶ Juvenalia, sive juvenales ludi, quos Nero instituit, quum primam barbam posuisset, de quibus vide Sueton. c. 11. cum Xiphilino, & Lipsium lib. Annot. Taciti.

¶ Jŭvĕnesco, juvenescere. Horat. 4. Carm od. 2. v. 55 *vitulus largis juvenescit herbis.* Plinius lib. 8. cap. 57. extr. *Rursus æstate juvenescunt*: de gliribus agit. *A diis non datur bis juvenescere*, Theognidis est v. 1003 Οὐ γὰρ ἀνηβᾶν δὶς πέλεται πρὸς θεῶν.

¶ Horatius, *juvenari* fecit, pro juveniliter loqui, in art. Poetica v. 246 *Aut nimium teneris juvenaturi versibus unquam.*

¶ Juventus, juventa, ætas juvenilis, die Jugend. Plaut. in Capt. act. 1. sc. 2. v. 19 *Nulla est spes juventutis, sese omnes amant.* Et Sallust. de Catilina cap. 5 *Huic ab adolescentia bella intestina, cædes, rapinæ, discordia civilis, grata fuere: ibique juventutem suam exercuit.* ¶ 2. multitudo juvenum. das junge Volck. Idem cap. 12. *Ex divitiis juventutem luxuria atque avaritia cum superbia invasere.* Cæsar lib. 3. de Bello Gall. cap. 16 *Omnis juventus, omnes etiam gravioris ætatis convenerant.*

D ¶ Juventa, idem. Poetæ amant pro juventutis vocabulo, ut *viridis juventa*, Virg. Æn. 5. v. 295. *Florente juventa fervidus*, Horat. de Arte v. 115. &c. Non autem abstinent alii. Livius lib. 35. cap. 42. extr. *Non ita se a juventa eum gessisse*: & lib. 40. cap. 6 *mediæ juventæ robore ille.* Ac Plinius Panegyr. cap. 8 *Nervâ tua juventa, tuo robore invaluit.* Major Plin. lib. 7. cap. 51 *Senilis juventa præmaturæ mortis est signum.*

¶ Juventas, Hebe, Dea Juventutis apud Horat. lib. 1. oda 30, & Cicero 1. Tusc. cap. 26, qui *Juventate* sexto casu formavit.

IVVO, juvi, præterit. juvare, opem ferre, helffen. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 33 *Crede, inquam, mihi, aut consolando, aut consilio, aut re juvero.* Cicer. lib. 13. famil. epist. 22 *Juvare aliquem, quibuscunque rebus possis.* Idem de finib. lib. 1. cap. 21 *Eruditio ad beatam vitam juvat*, gelehrt seyn hilfft zu einem glückseligen Leben. *Sallertia tempore juta*, Tacit. 14. annal. cap. 4. pr. *Juvaturus* tamen Sallustius dixit Jugurth. cap. 47. & Plinius lib. 4. Epist. 15. sicut Petronius p. 63 *adjuvaturus*: & Fronti-

Frontinus de Aquæduct. lib. 1. *Adjuvatus ex compluribus aliis acquisitionibus*, plebejo modo: elegantius Corn. Nepos Miltiade cap. 2 *Non minus prudentiâ, quam felicitate adjutus est.* ¶ Elegans quoque est formula ex participio, *Deo juvante*, aut, *Deo bene juvante;* qua Livius inprimis delectatus est. Mit GOtt/ mit Gottes Hülffe. Lib. 7. cap. 10 Dictator ad Manlium Corvinum: *Nomen Romanum invictum, juvantibus diis, præsta.* Idem lib. 25. cap. 38 extr. *Ite, diis bene juvantibus, corpora curate*, &c.

¶ Juvat, imperſonale, idem eſt, quod delectat, gratum, dulce eſt, es beluſtiget / iſt Luſt / thut wohl. Terent. in Adelph. 2. ſc. 3. v. 2 *Id demum juvat, ſi quem æquum eſt benefacere, is facit.* Cic. ad Q. frat. lib. 2. ep. 12 *Te eſſe animo hilari, valde me juvat*, iſt mir eine groſſe Luſt. Horatius 2. Sat. 6. v. 32 *Hoc juvat & melli eſt.* Virg. Ecl. 5. v. 82 *Nec percuſſa juvant fluctu tam littora.* Lucretius lib. 5. v. 1280 de origine Muſicæ:

At liquidas avium voces imitarier ore
Ante fuit multo, quam lævia carmina cantu
Concelebrare homines poſſent, aureſque juvare.

Seneca Epiſt. cap. 6 *quæ ſint hæc interrogo? Quæ ſcire magis juvat, quàm prodeſt.* Vet. Gloſſ. *juvat*, τέρπει.

¶ Adjuvare compoſitum, helffen / beyſpringen. Terent. in Phorm. act. 1. ſc. 4 *Fortes fortuna adjuvat.* Corn. Nepos Attico cap. 9 *Quibus rebus indiguerunt, adjuvit.* Gell. lib. 14. cap. 6. *adjutum ire aliquem*, einem zu ſtatten kommen.

¶ Adjutare, frequent. Terent. in Andr. a. 1. ſc. 3. pr. *Nec quid agam, certum eſt, Pamphilumne adjutem &c.* Gellius lib. 1. cap. 3 *voluntatem alicujus adjutare.* In Heraclii nummo apud Carol. du Freſne Famil. Byzant. p. 112 cum dandi caſu: DEUS ADIUTA ROMANIS.

¶ Adjutor, ein Gehülffe / Beyſtand. *Adjutorem alicui in re aliqua eſſe*, einem beyſtehen. *Adjutor in re gerenda*, Cic. pro Sextio cap. 17. *Adjutor periculorum*, pro Flacco, principio. Beyſtand in Noth. *Adjutor honoris, alicujus*, ibidem, ein Beförderer. *Adjutor alicujus iracundiæ*, der einen zu ſeinem Zorn ſtärcket / Terent. Adelph. 1. ſc. 2. v. 62. *Adjutorem alicui venire*, Cic. lib. 1. de Nat. Deor. cap. 7. zu Hülffe kommen. *Adjutor operum principalium: adjutor & miniſter conſiliorum*, Vellejus lib. 2. c. 129. & 104. In quibus exemplis *adjutores* cum excellentia ſignificandi de præcipuis amicis principum, & qui in partem curæ publicæ potiſſimum veniunt, uſurpatur. *Tiro libertus Ciceronis, adjutorque in literis ſtudiorum ejus fuit*, Gellius lib. 13. cap. 9. pr.

¶ Adjutorium, pro adjumento ſeu auxilio. Hülffe / Beyſtand. *Uti adjutorio aliquo conceſſo à naturâ. Adjutorio egere*, Quintilianus lib. 1. cap. 1. Vellejus lib. 2. cap. 112 de copiis auxiliaribus: *in adjutorium ejus belli trahebat manum magnam.* Suetonius de illuſtr. Grammat. cap. 10 *in eam rem adjutorium ei fecit Attejus*, i. e. adjuvit: adjutor ei fuit.

¶ Adjutrix. Terent. in Heaut. a. 5. ſc. 2. v. 38 *Matres omnes adjutrices ſolent eſſe in peccato filiis*, pflegen ihren Söhnen überzuhelffen. *Legio adjutrix* paſſim in inſcriptionibus, & apud Spartianum Hadriano cap. 2. idque nominis primæ, ſecundæ & tertiæ Legionibus frequenter vindicatum. Vide Indicem rer. militar. in Opus Inſcr. Gruterianum.

¶ Adjumentum, Hülffe / Beyſtand / Förderung. *Adjumento eſſe*, Cic. 2. epiſt. 6. Et, *Adjumentum afferre*, lib. 1. offic. cap. 1. behülfflich ſeyn. Delicatiores cibos Salluſt. Jugurth. c. 45 *adjumenta ignaviæ* vocat.

¶ Dejuvare, non juvare. Plautus Trinum. act. 2. ſc. 2. v. 63 *Deſerere illum & dejuvare in rebus adverſis pudet.*

¶ Præjuvare. *Præjuviſſe fidem* cujus *affectam*, Tacit. 3. Hiſtor. cap. 65. beym credit erhalten.

¶ Subadjuva, nomen, adjutoris adjutor. Helffershelffer. Cod. Theodoſ. Lege 3 de Agent. in reb. *ut periculum ſe & adjutor & ſubadjuvæ ſubituros eſſe cognoſcant.* Reperitur etiam eod. titulo, Lege ult. in Cod. Juſtin. & Lege 1. ſeq. tit. ſive de præpoſ. agent. in rebus.

IUXTA, præpoſitio, ad, vel apud, bey / neben. Nepos Attico extremo: *Sepultus juxta viam Appiam.* Tacitus 2. Hiſtor. cap. 76 *Juxta Deos in tuâ manu poſitum eſt.* Id eſt, poſt Deos. Nechſt GOtt. Sic Plinius lib. 2. cap. 7 *Vilitate juxta belluas eſſe.* Suetonius Calig. cap. 10 *Tantique in avum & qui juxta erant obſequii.* Id eſt, qui avum cognationis jure proxime ſequebantur. Tacitus de Germania cap. 30 *Velocitas juxta formidinem: contatio propior conſtantiæ. Juxta formidinem*, id eſt, formidini proxima: vel cum formidine conjuncta eſt. Ita idem Annal. 6. cap. 41 *Imperium juxta libertatem; paucorum dominatio regiæ libidini propior eſt.*

¶ 2. *Juxta* adverbium ſignificat æque, ſimiliter. Et vel abſolute; vel cum particulis *ac, atque, cum*, ponitur. Salluſt. Jugurth. c. 67 *Juxta boni maliſque, ſtrenui & imbelles obtruncati ſunt.* zugleich gute und böſe. Livius lib. 5. cap. 6 *Juxta hieme atque æſtate bella gerere.* Idem lib. 28. cap. 20 *Trucidant inermes juxta atque armatos.* Salluſtius Catil. cap. 2 *Quibus contra naturam corpus voluptati, anima oneri fuit, eorum ego vitam & mortem juxta æſtimo.* Et, Tacitus 1. Hiſtor. cap. 73 *Quæ bonis maliſque temporibus juxta valent.* Livius lib. 37. c. 54 *Pro dignitate & gloria apud omne genus humanum, quod veſtrum nomen imperiumque juxta ac Deos immortales jampridem intuetur.* Plautus Aul. act. 4. ſc. 7. *Dixi tibi mater: juxta rem mecum tenes.* Idem Trinum. act. 1. ſc. 2. v. 160 *Juxta eam curo cum meâ.*

¶ Eſt etiam frequens hodie hæc vocula in citandis auctoribus; *juxta Horatium, juxta Plinium*, &c. Veteres autem dixere *ſecundum Horatium, teſte Plinio, ex ſententiâ Ciceronis.* Hoc contra Voſſium obſervavit Scioppius.

¶ Juxtim etiam apud Suetonium legitur in Tiberio c. 35, *Juxtim adſidere.* Uſus & Lucret. lib. 4. v. 1206. & Apul. in Flor.

IXION, Ἰξίων, rex Theſſaliæ, quem apud inferos religatum ad rotam ſerpentibus circumfuſam, Poetæ fingunt, Virg. 6. Æn. v. 601

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumque.

Ovid. Metam. 4. v. 461

Volvitur Ixion, & ſe ſequiturque fugitque.

Claudian. lib. 2. de Raptu Proſerpinæ v. 335

Non rota ſuſpenſum præceps Ixiona torquet;
Non aqua Tantalicis ſubducitur invida labris,
Solvitur Ixion, invenit Tantalus undas,
Et Tityus tandem ſpacioſos erigit artus.

¶ Ixioneus. *orbis Ixioneus*, Virg. 4. Georgicorum v. 484

Atque Ixionei vento rota conſtitit orbis.

Boeth. lib. 3. de Conſ. Phil. Metro 12

Non Ixionium caput
Velox præcipitat rota;
Et longâ ſiti perditus
Spernit flumina Tantalus:
Vultur dum ſatur eſt modis
Non traxit Tityi jecur.

¶ Ixionides, Ἰξιονίδης, filius Ixionis Pirithous, Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 38.

IYNX, ἴυγξ, iyngis, avis Ariſtoteli lib. 2. de naturis animalium. Theodorus Gaza vertit, *Torquillam* a colli circumactu, reliquo corpore quieſcente, niſi quod & caudam motitat, quamobrem & σεισοπυγίον [& σεισοπυγίς] vocatur. Veteres *Turbinem* dixerunt, ein Windhalß / Drehehalß: Sed ἴυξ potius dicendum erat, ab ἰύζω, clamo, Geſnerus.

¶ Alia avis, hoc nomine in philtris adhiberi ſolita, de qua Theocritus Pharmaceutria, ubi vide Veteres Scholiaſtas. *Junga* Latinorum more pro *Iynga* vocat Lævius vetus Poeta apud Apulejum in Apologiâ, ubi philtra recenſet. *Trochiſci*, inquit, *junges tæniæ.* Iynges præfert Vulcanius, legitque:

Philtra omnia, undique eruunt,
Antiphates illud quæritur,
Trochiſci, Iynges, tæniæ, &c.

Atque tantam vim & efficaciam tribuêre huic avi in conciliando amore veteres, ut omnia, quæ conciliandi amoris, ut amicitiæ, etiam honeſtæ, vim haberent, ἁπλῶς ejus nomine cœpta ſint appellari, quod Caſaub. ad Apulejum obſervat. Vide ſuprà in Hippomanes, ubi Ἰυγγῶν ex Æliano facta mentio eſt. Euſtathius de Iſmeniæ & Iſmenes moribus, lib. 1. ſub fin. Ἀλλ' ἵλεως σοι Ἔρως, Ἀφροδίτη τε μήτηρ, καὶ ἴυγγες ἐρωτικαί. Quem locum Gaulminus interpretatur in hunc modum: *At tibi Amor, Venuſque mater, & omnes cupidinum illecebræ faveant.*

K.

K Græcorum Litera eſt, κ, quam *cappa* ipſi vocant, non Latinorum, qui pro ea, ut eſt in ordine elementorum Latinorum ſupervacua, *C* litera, quæ & *K* ipſius, & *Q* poteſtatem habet, uſi ſunt. Veteres *Calendas* per *K* ſcripſiſſe *Kalendas*, & alia quædam, ut *Karthago, Kalumnia*, & in vetuſtis inſcriptionibus ſæpe *Kariſſimus*, quæ nunc per C ſcribuntur omnia, Probus indicavit. KAL. Kalendæ, KAL. IAN. Calendis Januariis: Κύκνος, Græcum, Latini per *C. Cygnus* ſcribunt. Sed κυβερνάω, κυβερνήτης, per *G. Guberno, gubernator*, quemadmodum & κωβιός, *gobius*, &c. Vide Quintil. lib. 1. Inſtit. Orat. c. 7. & ibi not. Varior. p. 69.

KALENDAE Januariæ Romanis ſolennes, & feſtæ, quâ de re Pontan. Progymnaſ. ſacr. p. 458. Conf. D. Ziegleri, & aliorum de his Commentationes. *Ad Kalendas Græcas*, proverb. cum aliquid nunquam futurum volumus ſignificare: quod ab Auguſto inſtitutum eſt, qui ut erat faceto ingenio, cum aliquos non ſoluturos, quod debebant, exiſtimabat, *ad Kalendas Græcas* ſoluturos ajebat. Sueton. vita c. 87. Adde ſupra *Calendæ.*

Semivocalis & Liquida, *exilioris* in aliis, *plenioris* vero in aliis dictionibus soni est. *Exilioris*, ut in *Metellus*, *Marcellus*. *Plenioris*, ut in *Sol*, *Silva*, *Flavius*, *Clarus*. A quo sono duplici medium quiddam præstat in *lectus*, *leges*, & aliis. Hesychius in λάβδα L, στοιχεῖον ὑγρὸν, elementum liquidum, Dionysius Halicarn. τῶν ἡμιφώνων γλυκύτατον, semivocalem suavissimam vocat. Convenit autem rebus mollibus, ut Plato testatur in Cratylo. Hujus literæ odiosa repetitio à Martiano Capella labdacismus dicitur. Veteres enim λάβδα pro λάμβδα. Aliis tamen λαβδακισμὸς vitium oris & linguæ est, uti Fab. lib. 1. cap. 9. vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 45. ¶ 2. Propriis præfixum pro *Lucio* ubique legitur, ut *L. Cornel. Scipio*, &c. *L. Tarquinius Priscus Rom. Rex.* ¶ 3. Sed hic *L. L* Q. F. *Lucius Lucejus*, *Quinti filius.* ¶ 4. Et L. A. G. *Lex agraria*, *L. IV. Lex Julia.* ¶ 5. Est & numeri quinquagesimi nota, L. quinquaginta, LV. quinquaginta quinque, ac sic deinceps. ¶ 6. Inter notas Criticorum etiam erat, cum simplex L, tum geminatum LL. quod locum laudabilem significabat. Vide infra in *Laudo*.

LĀBĂRUM, labari, vel ut alii *Laborum*; nam neque de scriptione, nec de originatione hujus vocis inter doctos convenit. Est autem *Labarum* magnum vexillum, quod Imperatori præferri solebat, & à militibus pæne adorabatur, quod Galli *banniere* vocant. Ejus forma hæc erat, hasta videlicet in apice transversa in similitudinem crucis, cui lineæ transversæ inhærebat velum, ubi imago Imperatoris. Constantinus autem & nomen Christi superponi curavit. Prudentius priores duas syllabas corripuit, lib. 1. contra Symmachum v. 487

CHRISTVS purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum insignia Christus.

Gregorius Nazianz. Orat. in Julianum: *Magnum vexillum, quod simul cum cruce magnifice, & cum insigni pompâ exercitum ducit in sublime erectum, quod* laborum solvendorum *vim habet ab eoque apud Latinos nomen trahit, principatumque, ut ita dicam, in reliqua omnia vexilla tenet*, &c. Vide Nicolaum Fuller. lib. 2. Miscell. cap. 1. Juretum ad Tertull. carmen de Jona ac Ninive. Isaac. Grangeum ad Prudent. contra Symmach. Itemque Cujacium lib. 11. observ. c. 20, & ad codicem de Præpositis Laborum.

LABERIUS, cognomine *Decimus*, (perperam à Crinito & aliis *Decius* vocatur, cum id nomen ipsum, non prænomen fuerit Romanis) Eques Romanus, præcipui nominis inter mimorum scriptores. Quare ut ludos suos Cæsar Julius illustriores faceret, hunc eo perduxit, ut prodiret in scenam, atque quos scriptitarat ipse ageret mimos. Qua in re cum perdidisset ordinem (namque prodire in scenam nefas erat equiti Romano) solaturus Cæsar eidem restituit, cum quingenta sestertia, & annulum aureum donasset, jussissetque sessum ire in quatuordecim, ex quibus omnibus equestris ordo censebatur. Hanc conversionem status sui ipse Laberius disertissimis verbis in mimi sui prologo deflevit, quos Macrobius nobis servavit lib. 2. Saturnalium cap. 7. Vide & Senecam lib. 2. Controv. 18, & Suetonium Cæsare cap. 39. Horatius lib. 1. Serm. Satyr. 10. princip. Laberii mimos negat *pulchra poemata* esse. Quod Poëtæ judicium exagitarunt admodum duo maximi viri, pater, & filius, Scaligeri. Ille quidem lib. 1. Poetices cap. 10. iste Eusebianis animadversionibus Num. 1534. Quibus respondet Daniel Heinsius lib. 2. de Satyra Horatiana pag. 272. & seqq. De Mimis Laberii Macrobius loco laudato, & Gellius lib. 16 cap. 7 quosdam versus producit, in quibus isti:

Quid est jusjurandum? æris emplastrum alieni. Et:
Necessitas, cujus cursus transversi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt. Et:
Non possunt primi esse omnes omni tempore:
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes ægre, & citius quàm adscendas decides,
Cecidi ego, cadet qui sequitur, laus est publica. Item:
Necesse est multos timeat, quem multi timent.

Eius vitam habet Crinitus lib. 2. de Poet. Latin. cap. 21.

LĀBES, is, quodlibet vitium dicitur, quod aut deformat rem; aut corrumpit, & suo de statu dejicit. Nam a *labendo* seu *lapsu* dicitur. Unde & Servius in illud 2. Æneid. *Hinc mihi prima mali labes*, RUINAM interpretatur. Cicero etiam non semel *ruinam & labem* tanquam Synonyma conjunxit. Lucret. lib. 2. v. 1143

Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem putresque ruinas.

Hinc JCtis *labes* dicitur, cum aut subsidit terra & corruit, ein Einfall; aut incidit calamitas, quæ comminuat segetes atque corrumpat. Labeo Lege ult. D. locatum: *Si rivum, quem faciendum conduxeras & feceras, antequam eum probaris, labes corrumpit, tuum periculum est.* Cicero 1. de Divinat. cap. 43 *Delata etiam ad Senatum labes Privernatis agri, cum ad infinitam altitudinem terra desedisset.* Ulpianus lege 15. D. eodem respondet: *Et si labes facta sit, omnemque fructum tulerit, damnum coloni non esse.* Ubi male Budæus pro *Labes*: *Tabes* substituit; recte alterum vindicante Cujacio lib. 15. observat. c. 28. Hinc *labes* quoque pro interitu ponitur. Plautus Captiv. act. 4. sc. 3 *Quanta pernis pestis veniet, quanta labes larido.* Cicero 2. in Verr. cap. 1 *Labes atque pernicies provinciæ.* Zeno de resurrectione: *Cur de hujusmodi labe in meliora migrantes tam pertinaciter plangis?* Vet. Gloss. λύμη, *Lues*, *Labes.* ¶ Ad animum quando refertur, vitium, sive depravatæ mentis habitum notat: ut cum cedit affectibus, & a recta ratione, quam sequi debebat perpetuò, deflectit. Virg. 6. Æn. v. 743

- - - *pauci læta arva tenemus,*
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem.

CONCRETAM dixit, ut initio, cum includeretur in corpus demissa cælo, immunem ab ea fuisse animam demonstraret: & vitiatam demum, quando concreta cum corpore seu copulata fuisset. Ita enim sentiebat Plato: cujus dogma Poëta hic exprimit. Cicero pro Cornel. Balbo cap. 6 *Est hujus seculi labes quædam & macula, virtuti invidere*, ein Gebrechen und Laster dieser Zeit. *Labes conscientiæ*, böses Gewissen. Cic. 3. Offic. cap. 21 *Hunc tu quas conscientiæ labes in animo censes habuisse?* Falsum ergo, quod in Vet. Gloss. *Labes plurale non habet*, traditum est. *Labem inferre*, beschmützen und verderben / Cicero pro Cœlio cap. 18.

¶ Labĕcula, diminutivum. *Labeculam adspergere*, Idem in Vatin. cap. 17. Ein Flecklein.

Lābĕfacio, labefacere, & Labefactare vide in *Labo*, *labare*.

LĂBĬENUS, Cæsaris partes primùm secutus, & in Gallia legatione fungens, bello civili ad Pompejum defecit, Lucan. lib. 5. v. 345

- - - *Fortis in armis*
Cæsareis Labienus erat, nunc transfuga vilis.

¶ Alius hoc nomine Declamator nobilis, quem *magnum Oratorem*, Seneca pater nominat, cæterum tantæ libertatis, ut libertatis nomen excederet, & quia passim ordines hominesque laniabat, *Rabienus* vocaretur. Vide plura de eo apud eundem præfat. lib. 5. Controversiarum.

LĀBIUM, seu labia potius, plurale, Lefzen / Lippen. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 44 *Labiis demissis*, Lippen so unter sich hangen. Vide *Labrum.* Veteres etiam in fœminino *labias* dixerunt. Poëta anonymus apud Gell. lib. 19. cap. 11 *Animula ægra & saucia Cucurrit ad labias mihi.* Apulejus lib. 3 Metam. *Nares hiantes & labiæ pendulæ.* Adde lib. 10. Metam. p. 249. 252 ed. Elmenh. Atque ita etiam fœmineo genere Pricæus ibidem expressit.

¶ Lăbellum, Dim. *Platoni in cunis parvulo dormienti apes in labellis consederunt*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 36. *Labella cum labellis comparare*, Plaut. Asin. a. 3. sc. 3. v. 78. Küssen.

¶ Labiosus, qui magnis ac prominentibus labiis est. Lucret. lib. 4. v. 1162 *Labiosa.*

¶ Labeo, ōnis, cui magna sunt labia, der grosse Lippen hat. Plinius lib. 11. c. 37 *Labra a quibus brocchi labeones dicti.* Arnobius libro 3 de discriminibus in vultibus mentionem injiciens: *Ergo esse dicendum est quosdam Capitones, Silunculos, Frontones, Labeones, &c.* Iidem & Chilones dicti ex Græco. Vide supra in C. ¶ 2. Est & piscis Plinio, *Cephalo*, similis capite minore, labra habens crassa & prominentia, unde ei *Labeonis* nomen, Græcis χείλων.

¶ Lăbeo Antistius JCtus nobilis Romæ, non solum leges sed bonas quoque artes egregie doctus. Vide de eo Gell. lib. 13 cap. 10. & cap. 12.

LĀBO, labare, ruere repente, einen plötzlichen und grossen Fall thun. Sed *Labi*, est leniter sensimque cadere, vide *Labor.* Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 14 *Labat consilium meum, quod fixum erat*, mein Anschlag / den ich mir gewiß hatte fürgenommen / fällt dahin. Suetonius Tiberio cap. 33. extr. *Si qua in publicis moribus desidiâ aut malâ consuetudine labarent, corrigenda suscepit.* Et *Memoria labat*, Livius lib. 5. cap. 18. das Gedächtniß nimt ab. *Labare sermone*, nicht auff einer Rede bleiben / Plin. lib. 14. cap. ult. ¶ Est aliquando etiam *nutare.* Sueton. Cæs. c. 14 *labantem ordinem confirmavit Catonis oratio.*

¶ Labasco, labascere, fallend werden / anfahen zu fallen. Terentius Adelph. act. 2. sc. 2. v. 31 *Labascit*: id est, excidit sua spe, & plus præsidii in aliena misericordia, quam suo jure positum arbitratur, vide ipsum locum. Ubi Donatus monet sumtam ab arboribus metaphoram, quæ multis succisæ ictibus, in casum ferri tandem incipiunt ac labi.

¶ Collabasco, collabascere, mit einander dahin fallen. Plaut. Stich. 4. sc. 1. v. 17 *Si res lassa labat, itidem amici collabascunt.*

¶ Lapso, lapsare, frequentativum. Virg. 2. Æn. v. 551

In multo lapsantem sanguine nati.

¶ Lapsabundus Seneca Epist. 52. *fundamenta lapsabunda*, pro quo alii ex MS. legunt *fundamenta lassarunt.*

¶ Lăbĕfacio, quasi labare facere, est concutere, destruere, debili-

bilitare, bewegen/baufällig machen/zerrütten. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v 36 *Omnes dentes labefecit mihi,* er hat mir alle meine Zähne wacklen gemacht/oder loß geschlagen. *Labefacere suam fidem,* seinen Credit schwächen und ungewiß machen/ Suet. Vesp. cap. 4. *Leges & jura*, Cic. pro Cæcin. cap. 25.

¶ *Labefactio dentium*, Plin. lib. 23. cap. 1.

¶ Labefio, passivum est. Cæsar lib. 2. de Bello Civil. cap. 22 *dejecta turri, labefacta parte muri.* Etiam Cicero cap. 6. de Senect. (verba mox producimus) secundum Gruterum & Lambinum habet *labefactas resp.* non *labefactatas.*

¶ Labefactare frequentativum est, infirmare, debilitare, evertere, schwächen/zerrütten/baufällig machen. Cicero de Senect. cap. 6 *Maximas Respubl. ab adolescentibus labefactatas, à senibus sustentatas & restitutas reperietis.* Ubi vero *labefacere* opposuit *restituere.* Et, *Labefactare atque oppugnare alicujus commoda*, Cicer. in Verr. 5. cap. 78. *Labefactare suam fidem,* hoc est, violare, Livius lib. 24. cap. 21. Et Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 3. v. 3 *Ita me video ab ea astute labefactarier*, id est, à proposito averti, vom Fürnehmen abgeführet werden.

¶ Collabefieri. Cæsar 2. Civil. cap. 6 *ut altera* [navis] *præfracto rostro, tota collabefieret.*

¶ Collabefactare, Ovid. 1. Fastorum v. 566

Et vastum motu collabefactat onus.

¶ Illabefactus, non labefactus. Ovidius e Ponto lib. 4. ep. 8. v. 10

Quæ semper maneant illabefacta precor.

LĀBOR, labi, mehlich fallen/sincken/ Valla lib. 5. cap. 59. *Labi per funem demissum*, Virg. 2. Æn. 262 sich an einem Seil herab lassen. Et Ovidius 1. Trist. eleg. 3. v. 4

Labitur ex oculis tunc quoque gutta meis.

¶ 2. dahin gehen/schleichen. Sic *labi* dicuntur *serpentes, flumina, ætas* &c. Ovid. 1. amor. eleg. 10.

Labitur occulte fallitque volatilis ætas.

Idem 6. Fast. v. 771 *Tempora labuntur*, &c. Die Zeit geht dahin. *Labitur paullatim disciplina*, Livius præfatione Operis. die Zucht fällt immer mehlich dahin. ¶ Sed *labi judicio*, significat falli. *Labi imprudentia,* Varro de R. R. lib. 3. c. 2. aus Unvorsichtigkeit fehlen und straucheln. *Labi spe*, Cæsar pro frustrari dixit lib. 5. Gall. B. cap. 53, *Hac spe lapsus Indutiomarus* &c. *Errore labi*, Lege 19. Dig. de Usu & usufr. & red. *Res lapsæ*, Virg. 4. Georg. 449. ein Gut oder Nahrung/so zu Boden gangen. Virg. 2. Æn. v. 429

-- -- -- -- nec te tua plurima Panthu,
Labentem pietas, nec Apollinis infula texit.

Labentem, id est, morientem, occidentem.

¶ Lapsus, ûs, nomen, ruina, ein Fall. *Lapsus scalarum*, Plin. lib. 7. cap. 37. *Fluminum lapsus*, Horat. lib. 1. Carm. od. 12. Pluraliter Claudianus lib. 1. de Laud. Stilicon. v. 141

Ancipites rerum ruituro culmine lapsus
Æquali cervice subis.

¶ Lapsio, ein Fall/das Fallen. Cic. Tusc. lib. 4. cap. 12. extr. *in malis proclivitas, ut significet lapsionem.*

¶ Lābilis, e, quod facile labitur. Arnob. 7. p. 213 *Dulcedo labilis.* Ammianus lib. 27. cap. 23 *per labilem limum digressus.* Antiquiores qui usi hoc verbo sint, forsan non suppetunt.

¶ Labidus, labilis. Vitruvius lib. 6 procemio, *labidis itineribus vadere.*

Composita.

¶ Allābi, herzu fallen/herbey schleichen/ankommen. *Allapsus genibus* id est, ad genua prostratus, Senec. in Hippol. v. 667. De navium appulsu Virgilius ineunte 6 Æneidos

-- -- Euboicis Cumarum allabitur oris.

De serpentibus Livius lib. 25. cap. 16 *Angues duo ex occulto allapsi.*

¶ Allapsus, ûs, nomen, Horat. in Epod. 1. v. 20 *Avis serpentium allapsus timet.*

¶ Collābi, über einen Hauffen fallen. ut *Domus fastigium collabitur*, Suetonius Cæsare cap. 81. *Ædes vetustate collapsa*, Idem in Augusto c. 30.

¶ Delābi, herabfallen. *Quendam e cælo divinum hominem esse in provinciam delapsum putent*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. ep. 1. c. 2 vom Himmel herab-fallen. *Delabi in flumen*, lib. 1. Divin. c. 28. *Delabi in difficultates*, Cicer. de Fato c. 17. in Beschwerung gerathen. *In morbum delabi*, Idem Attico lib. 7. epist. 5. in Kranckheit fallen. *Delabi in insidias*, Victor de Vir. illustr. in CCC Fabiis. *In vitium delabi*, lib. 2. de Orat. cap. 60. *Oratio eò delabitur*, hoc est, convertitur, die Rede trägt sich dahin. Cicer. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1 cap. 6 *Nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea.* Idem 1. de Orat. c. 21 *Insperanti mihi cecidit, ut in istum sermonem delaberemini.* Auff einen discurs kommen.

¶ Dilabi, diffugere, sich verlauffen. *Multitudo dilapsa in agros vel oppida*, Liv. lib. 3. c. 4. ¶ 2. Et *Dilabi*, verschwinden/zerrinnen. *Male parta, male dilabuntur*, übel gewonnen Gut gedeyet nicht/zerrinnet. Quod ex Nævio citat Festus, ac meminit Cicer. Philipp. 2. cap. 27. *Discordia maximæ res dilabuntur*, Sallust. Jug. cap. 10.

¶ Dilapsio, das Zerrinnen. Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 12 *De ipsis corruptionibus & dilapsionibus corporum mortuorum*, &c.

¶ Elābi, effugere, evadere ex periculo, entgehen/davon kommen/entwischen. *Elabi è, ex manibus*, Cicer. 2. de orat. cap. 50. pr. & ad Attic. lib. 10. epist. 4. & *de manibus*, ibidem lib. 1. epist. 16. aus den Händen entgehen. *Ex prœlio elabi*, Cæsar lib. 5. Gall. c. 36. *Elabi inter tela & gladios*, Livius lib. 1. cap. 53.

¶ Illābi, einfallen/einschleichen. Virg. 2. Æn. v. 377

Sensit medios illapsus in hostes. [al. *delapsus.*]

Voluptas animis illabitur, sive ut Cicero loquitur lib. 1. de Finib. c. 11, *ad sensus cum suavitate affluit & illabitur*, schleicht ein. Et *pernicies illapsa civium animos*, Cic. lib. 2. de Leg. c. 15.

¶ Illapsus, nomen, ut, *In vitia facilis est illapsus*, in Laster kan man leichtlich gerathen. *Humoris illapsus atque exitus*, Columell. lib. 2. cap. 2.

¶ Interlābi, darzwischen fallen/zwischen durchschleichen. Statius Theb. 2. v. 649

Parce per has stellis interlabentibus umbras.

Et Silius lib. 6. v. 18 *-- -- truncosque trahebat*
Per stragem nervis interlabentibus artus.

Et per tmesin Virgilius Georg. 2. v. 349

Inter enim labentur aquæ.

¶ Perlābi, celeriter labi, behende überlauffen. Virg. 1. Æn. v. 147

Atque rotis summas levibus perlabitur undas.

¶ Prælābi, præterire, fürüber schleichen/fliessen. Columell. lib. 11. cap. 1. *Prælabentis temporis fuga, quam sit irreparabilis, quis dubitet?*

¶ Præterlābi, ibidem, fürüber gehen/nahe an etwas hinfliessen. Cic. lib. 2 de orat. cap. 25. extr. *In mentem intrare non potest: ante enim præterlabitur, quam percepta est.* Et Virg. 3. Æn. v. 478 *terram pelago præterlabi*, vorbey schiffen. Idem 6. Æn. v. 874 *Tiberis tumulum præterlabitur*, vom Grab vorbey fliessen.

¶ Prolabi, vor sich fallen. *Prolabi per caput*, Livius lib. 27. c. 32, auff das Haupt stürtzen. *Eò jam prolapsi sunt mores, ut* &c. Seneca Controv. 15. pr. *Prolabi aliquo cupiditate*, Cicero lib. 1. epist. 17.

¶ Prolapsio, apud eundem, pro Cœlio cap. 17, *Ingredi sine casu, aut prolapsione*, ohne fallen oder wancken.

¶ Relābi, denuo ruere, wieder zurück fallen. Horat. lib. 1. Ep. 1. v. 18

Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor.

¶ Sublābi, sich untenhin verschleichen. Virg. 1. Georg. v. 199.

-- -- Sic omnia fatis
In pejus ruere, ac retro sublapsa referri.

gehet den Krebsgang. Plin. lib. 10. epist. 70 *Quæ sunt vetustate sublapsa, reparentur in melius.*

¶ Subterlabi, untenhin gehen/entwischen. Livius lib. 30. cap. 25 *Quinqueremem Romanam repente aggressæ sunt, sed neque rostro ferire celeritate subterlabentem poterant.* Virg. Ecl. 10. v. 4 *Sic tibi cum fluctus subterlabêre Sicanos, &c.*

¶ Superlābi. Seneca epist. 90 *in aperto jacentes sidera superlabebantur.* schlichen über ihnen weg.

LĀBOR, & labos, animi seu corporis in re aliqua occupatio, Arbeit/Mühe. *Capere laborem*, Terent. Hecyr. a. 3. sc. 2. v. 9. Arbeit/Mühe und Elend haben. *Ferre, perferre, sustinere laborem*, Arbeit tragen. *Laborem ac sumtum in rem aliquam insumere*, Cic. 2. de Invent. cap. 39. Arbeit und Unkosten anwenden. *Frangere se laboribus*, Cicer. pro Arch. cap. 11. sichs lassen sauer werden. *Labor animi*, contentio, oppon. remissioni, Nepos Alcibiade cap. 1. n. 4. Virg. 1. Georg. v. 145

-- -- -- Labor omnia vincit
Improbus & duris urgens in rebus egestas.

Id est pertinax & assiduus labor. Manilius lib. 1. v. 80

Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque
Advigilare sibi jussit fortuna premendo.

Celsus lib. 1. c. 1 *Ignavia corpus hebetat, labor firmat: Illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit.* ¶ 2. Sumitur & pro diligentiâ, operâ. Virg. 2. Æn. v. 708 *-- -- Nec me labor iste gravabit.* ¶ Philargyrus ad Georg. 2 notat, Virgilium *laborem* pro quovis malo, periculo, calamitate, vel alio incommodo posuisse. Quæ verissima observatio est. Ita enim & 4. Æn. v. 78 *Iliacos labores* dixit, id est, ærumnas ac calamitates Trojanorum. Livius lib. 34. c. 17 *Non nostra, inquit, magis, quàm vestra refert, vos non rebellare. Siquidem id majore Hispanorum malo, quam exercitûs Romani labore semper adhuc factum est.* Sic, *Malos labores* Horatius dixit Epod. 16. v. 16. ¶ Pro morbo vel dolôre *laborem* Plautus dixit Curcul. act. 2. sc. 1. v. 4. *Valetudo decrescit, accrescit labor.* Idem Cas. act. 2. sc. 6. v. 62

-- -- Cor lienosum opinor habeo, jamdudum salit:
De labore pectus fundit.

Tacitus 3. Histor. cap. 38 *Fovet æmulum: Principis labores a convivio prospectantem.* Vide initio capitis. Vitruvius lib. 8. c. 3 *Sulphurosi fontes nervorum labores reficiunt.* Hinc *laborare* pro *ægrotare*: de quo post.

¶ Lābōriōsus, laboriosum, mühselig/was Mühe und Arbeit voll ist/und kostet. *Homo natura laboriosum est animal*, der Mensch ist von Natur ein mühseliges Thier. Timoclis est apud

 Stob.

Stob. Serm. 278 Ἄνθρωπος ἐστι ζῶον ἐπίπονον φύσει. *Laboriosa deambulatio*, apud Terent. Heaut. a. 4. sc. 6. v. 3. *Fabula laboriosa*, ejusdem prologo v. 44. Et Cic. 11. Phil. cap. 4 *qui labores magnos pertulere, hos non miseros, sed laboriosos solemus dicere.* Et, *Laboriosæ exercitationes*, Cicer. 2. Tuscul. Æque vero de laborante ac de opere dicitur. Corn. Nep. Attico c. 12 *Quod utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare.* Livius lib. 5. cap. 19 *Operum fuit omnium longe maximum ac laboriosissimum.* Cicero pro Milone cap. 2 *Quid nobis duobus laboriosius?* hoc est, quinam exerciti magis sunt injuriis perditissimorum hominum? Columella fine procemii lib. 6 *laboriosissimus hominis socius in agricultura bos.*

¶ Laboriose, adv. beschwerlich/mit Mühe. Catull. Epigr. 39

Male est, Cornifici, tuo Catullo,
Male, mehercule, & laboriose.

Cic. pro Rosc. Comœdo cap. 11 *Quo quisque est sollertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius.* Plinius lib. 34. cap. 16 de plumbo nigro: *Laboriosius in Hispania eruitur: Sed in Britannia summo terræ corio adeo large*, &c. Sueton. Cæsare cap. 43 *Jus laboriosissime ac severissime dixit.*

¶ Invenias apud Poëtas etiam *Laborifer*, ut, *Hercules laborifer*, Ovid. Metam. lib. 9. v. 285. der viel Arbeit hat. Statius 6. Theb. v. 25 *Clara laboriferos cælo Tithonia currus*
Extulerat.

¶ Laboriæ, arum, plural. pars Campaniæ, quæ & *Terra laboris* dicitur, Græcis *Phlegræi* campi, das mühsame harte Land / vid. Plinius lib. 18. cap. 11.

¶ Laboro, laborare, labore occupari, exerceri. arbeiten/Mühe haben / sich bemühen. Construitur varie. Cicero ad Attic. lib. 13 epist. 9 *Laboro idem quod tu.* Statius Theb. 3. v. 279 *laboret arma tibi.* Et cum præpositionibus. Cic. de Senect. c. 7 *Senes laborant in eis, quæ sciunt nihil ad se omnino pertinere.* Et Quintilianus lib. 3 cap. 11 *circa nomina rerum ambitiose laborare.* Et cum præpositione *De*, Cic. Tuscul. 2. cap. 12 *quasi de verbo, non de re laboretur.* Idem lib. 13 fam. epist. 26 sub finem: *Sic velim existimes, non minus me de illius re laborare, quam ipsum de sua.* Etiam cum *Ut* vel *Ne*. Ibidem in clausula epist 26 libri 13, *Illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.* Et in Verrem 5. cap. 57 extr. *Sponsio illa ne fieret, laborasti.* Tandem etiam cum Infinitivo. Nepos Pelopida cap. 3, *ut ne quærere quidem de tanta re laborarint.* Et Plinius lib. 1. epist. 10 num. 2 *amari ab eo laboravi.* ¶ Hujus verbi metaphora locutiones Latinas bonas multas præstat. *Laborare morbo*, Cic. 1. de Finib c. 18. schwach/kranck seyn. *Laborat dolore puerpera*, in Kindesnöthen seyn / Ter. in And. act. 1. sc. 5. v. 34. *Laborare ex renibus*, Cic. Tusc. 2. cap. 25. *Laborare frigore*, Columell. lib. 2. cap. 10. & *a frigore*, Plin. 32. cap. 10 Kälte haben. *Laborare fame*, Columella præfat. Oper. Hunger leiden. *Laborare re frumentaria*, Cæsar 7 Gall. c. 10. Mangel an Getreide haben. *Laborare ex invidia*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 51. extr. geneidet werden. *Laborare vitiis* Livius lib. 34. cap. 4. Sic: *fides annalium laborat*, id est, vacillat, apud Florum lib. 1. cap. 12. ubi Freinshemium licebit videre. ¶ *De hac re non laboro*, id est, non sum solicitus, da bekümmere ich mich nichts üm. Et, *Non magnopere laborare*, frage so groß nicht darnach / Cicer. passim. *Quod epistolam conscissam doles, noli laborare*, Idem lib. 7. fam. ep. 26. sey deshalben zu frieden. Horatius ad Pisones de arte P. v. 192

-- -- *nec quarta loqui persona laboret.*

Varro lib. 3 de re rustica cap. 17 *Non laboro, hoc loco, discessisse Merulam.* Nepos Pelopida cap. 3 *Laboro quærere de hoc*, id est, annitor, studeo, de quo modo plenius dictum fuit. ¶ Laborare pro vivere posuit Cato in distichis illis aureolis, quod vita nostra nil nisi labor sit, & calamitas. Versus ejus hi sunt:

Quum dubia incertis versetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem, quicunque laboras.

¶ Laboratus, particip. passivum, zugerichtet. *Arte laboratæ vestes*, Virg. Æn. 1. v. 639. *Laborati libri*, fleißig gemachte Bücher / Martial. lib. 4. epigr. 33.

¶ Laborandus, participium aliud. Tertullian. lib. 2. adv. Marcion. cap. 2 *in ergastulum laborandæ terræ relegatus*, scil. homo.

Composita sunt:

¶ Adlaborare, sive Allaborare, Fleiß und Arbeit anlegen / apud Horat. aliquoties, & Cic. in Bruto cap. 49 *An tu adlaborasse, hoc modo Bruto probaturus es?*

¶ Elaborare, elucubrare, ausmachen / verfertigen / schmücken. *Oratio elaborata*, Cic. de Clar. Orat. cap. 90. extr. Idem pro Marcello cap. 9. pr. *In hoc elaborandum est, ut remp. constituas.* Dahin ist aller Fleiß und Mühe anzuwenden / daß ꝛc. *Elaborare in literis*, Idem de Senect. cap. 8. Et *Desudare & elaborare in re aliqua*, ibidem cap. 11.

¶ Et hinc nomen, *inelaboratus*, *inelaboratum*, quod non artificiose satis excultum est, das nicht künstlich und fleißig genug ausgemacht ist. Seneca de Tranquill. cap. 1, *inelaborata oratio.*

¶ Sed *illaboratum*, quod sine labore videtur factum, das sich selbst gibt / darauff keine sonderliche Arbeit gewandt wird. Sic Cice-

A *ronis omnia fuere illaborata, quæ intensissima cura vix consequi alii possent*, dixit Quintilianus lib. 10. cap. 1. Et, *Terra illaborata*, id est, non culta aratro, Seneca epist. 90.

¶ At *illaborare* est in re laborare. Tacitus German. extrem. *ingemere agris, illaborare domibus.*

LABRADEUS, cognomen Jovis, quod multum pluisset. Ælianus. vid. Lactant. lib. 1. c. 20. & ibi Gallæum p. 130.

LABRUM, idem quod *labium*, quanquam Donatus distinguit. LABIA, inquit, *sunt superiora*: LABRA *inferiora*. LABRA *asinorum proprie dicuntur.* Virg. 3. Ecl. v. 47 *Nec dum illis labra admovi, &c.* Ich habe sie an meinen Mund noch nie bracht. *Apes in labris Platonis pueri dicuntur consedisse.* Cicer. de divin. lib. 1. cap. 36. *Versabatur mihi in prioribus labris*, Plaut. Trinum. act. 4. sc. 2. v. 65 Es saß mir auff der Zunge. ¶ *Similes habent labra lactucas*, Crasso tribuitur, vide Chiliad. *Labris primoribus attingere*, Cicero dixit pro leviter degustare, löfflich anrühren. ¶ 2. *A summis labris*, quod est, non ex animo, apud Senecam legitur in Epistola ad Lucilium. *Non a summis labris ista veniunt.* *Labra* dicta sunt ἀπὸ τοῦ λαμβάνειν τὴν βορὰν, quod iis esca prehendatur, Plut. in problematibus.

¶ Et, labrum, ein steinern Trog / ein Röhrkasten / eine Wanne. Cicer. lib. 14. famil. ep. 20 *Labrum si in balneo non est, ut sit.*

B ¶ 2. Et labrum, eine Butten und Zuber. ut, *Labrum vinarium, olearium*, apud scriptores rei rusticæ. Vide Caton. cap. 11 & 13. Cognata notione id significat, unde aqua effluit, v. g. Plinius lib. 5. epistola 6 *Marmoreo labro aqua exundat, circumjectasque platanos, & subjecta platanis gramina leni aspergine fovet.* ¶ 3. *Labrum Veneris*, Dipsacus, Δίψακος, planta, quam Germani Gartendisteln / & Weberkarten / nominant.

¶ Sublabrare, cibos intra labra mittere. Vide Nonium.

LABRUSCA, æ, ἄμπελος ἀγρία, vitis agrestis, ein wilder Weinstock: Vel a labris & extremitatibus agrorum [nam in marginibus terræ nascitur] vel quod sapore acerbo labra lædit, sic appellata Servio auctore.

¶ Virgil. & *Labruscum* dixit, neutro genere, in Culice v. 52

Densaque virgultis avide labrusca petuntur.

LABYRINTHUS, λαβύρινθος, antrum Dædali, sinuosum, & inextricabile in Creta, ein irriger Ort / daraus nicht zu kommen ist / Irrgang. *Labyrinthos* Plinius lib. 36. cap. 13 inter miracula mundi recensuit, & quatuor numeravit, *Creticum*, qui maxime fuit spectabilis, *Ægyptium*, *Lemnium*, & *Italicum*. Virgil. lib. 5. Æn. v. 588 *Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta*

Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuisse dolum, qua signa sequendi
Falleret indeprensus, & irremeabilis error.

C ¶ 2. Significat & *Labyrinthus* vel orationem, vel rem quamcunque inexplicabilem, eine verführliche Rede/ daraus sich nicht zu richten. Boëthius lib. 3. de Conf. Phil. Prosa 12 *Ludune, inquam, me, inextricabilem Labyrinthum rationibus texens, quo nunc quidem, qua egrediaris, introeas; nunc vero, quo introieris, egrediare?* Vide Chiliad.

¶ Labyrinthicus, adjectivum. Sidonius Anacreontico epistolæ 13 lib. 9 inserto:

Iter asperum viasque
Labyrinthicas cucurrit.

¶ Labyrinthēus, idem. Sedulius exordio Operis:

Quid Labyrintheo Thesidæ erratis in antro?

LAC, ctis, γάλα, gen. neutr. succus maternus, quo animalia nutriuntur, Milch. Lucret. lib. 5. v. 812

Dulci repletur peperit cum fœmina lacte.

Errorem cum lacte nutricis suximus, Cicer. lib. 3. Tuscul. cap. 1. Vide *Error*. Sic *Lac bubulum, caprinum, ovillum, suillum, humanum* &c. *Lac Gallinaceum* de summa felicitate olim usurpatum. Plin. præfat. H. N. & ibi Dalechamp. pag. 7. Veteres in masculino etiam posuere. Gellius lib. 12. cap. 1, *Quam ad præbendum lactem adhibetis.* & Apulejus lib. 8 p. 214 *hominum lactem concupiscere.* Et *Lacte* in Nominativo Plautus dixit in Menæch. loco infra indicando. & Varro Andabatis apud Nonium in Lacte: *Candidum lacte papilla cum fluit.* Athenæus ex Aristotele & Theophrasto refert, Philinum quendam nullo alio cibo per totum vitæ suæ curriculum usum fuisse, quam solo lacte.

D Eo rustici supplicabant, multæque gentes, quæ thura non habebant. Plin. ibid. *Lac coit*, Varro lib. 2. de re rustica cap. ult. gerinnet. Id *coagulari* Plinio dicitur lib. 23 cap. 7, *Solidari* Palladio in Majo cap. 9. Sed *Lac novum*, COLOSTRUM appellari Servius in Eclog. 2 Virgilii observat. *Lac pressum* Turneb. lib. 5. Adverf. cap. 12 *Caseum* exponit, alii recens emulctum intelligunt. Vid. Taubm. ad Virg. p. 13. At Plaut. Amph. act. 2. sc. 1 *Neque lac lacti magis est simile.* Menæch. act. 5. sc. 9. v. 30 *Neque aqua aquæ, neque lacte est lacti, crede mihi, usquam similius, quam hic tui est, tuque hujus.* Ihr sehet einander so ähnlich und gleich / als wenn einer dem andern aus den Augen geschnitten wäre. ¶ 2. Lac etiam dicitur herbarum succus: Unde & ipsæ herbæ *lactere* dicuntur. Virg. Georg. 4. v. 514

Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni.

Quod suum fecit Prudentius Hymno in Infideles, sive 2 præfat. in Apotheosin:

Ad-

Addens avenas æmulas,
Quis de veneni lacte in herbam fertilem
Sinit colonus crescere.

¶ Lactes, ium, plurale fœmininum, intestina sunt graciliora, ita dicta vel a candore, vel a mollitie. Die kleinen Därme. *Lactes agninæ*, Titinnius apud Nonium. Lambs-Gekröß / Kaldaune. Usus & Plautus Pseud. a. 1. sc. 3. v. 85. Item Curculione a. 2. sc. 3. v. 40 *Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus*, hoc est, Ita intestina mihi vacua sunt. Nonius p. 331 *Lactes dicuntur intestina.*

¶ Lactarius, ut *Herba Lactaria*, cujusmodi est lactuca. &c. Plin. 26. c. 8. Ein Kraut so Milch giebt. *Oves lactariæ*, Schaafe so zu melken seyn. Varro lib. 2. de Re rust. cap. 1 *Dandum bubus lupinum, & lactariis medica & cythisum.*

¶ Lactarius, subst. qui cibos ex lacte conficit. Lampridius in Heliogab. c. 27 *Dulciarios & lactarios tales habuit, ut quæcunque coqui de diversis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii; illi modo de dulciis, modo de lactariis exhiberent.*

¶ Lacteus, adject. aliud. *Humor lacteus*, Lucret. lib. 1. v. 259. *liquor lacteus*, Tibull. lib. 2. eleg. 3. v. 18 [si is Tibulli est. Vide Scalig.] weiß wie Milch. *Lacteus circulus*, Cic. Somn. Scip. c. 3. vel, *via lactea* Ovid. 1. Met. v. 169, tractus est conspicuus ille, quem agmina stellarum densissima efficiunt. Rustici, die Milch-Strassen vocant. Hercules cum adhuc infans esset, multum lactis absumsit, nec in ore continere potuit, ideo profusum evomuit, & circulum in cælo, candido colore, quem *Lacteum* vocant, designavit, ut Poëtæ fingunt.

B ¶ Lacteolus, dimin. ut, *lacteolæ puellæ*, Catull. Epigr. 56. *Lacteola ovis*, Prudent. Psychom. v. 794 est alba.

¶ Lacticolor, idem. Ausonius Epist. 7. v. 54

-- -- -- -- -- oblinat
Furvam lacticolor spongia sepiam.

¶ Lacticinium, cibus ex lacte, Milchspeise. Apicius lib. 7. cap. 11.

¶ Lacteo, lactere, lac sugere, saugen. *Infans lactens*, ein Säugling. *Romulus lactens*, Cic. 3. Catil. c. 8. ¶ Vel *Lacte plenum esse:* ita herbæ, segetes, *lactere* dicuntur, cum adhuc teneræ sunt. Virg. Georg. 1. v. 314

Spicea jam campis cum messis inhorruit, & jam
Frumenta in viridi stipula lactentia turgent.

Ubi Servius: FRUMENTA LACTENTIA, id est, *tenuia & lactis plena. Sane sciendum, Varronem in libris rerum divinarum dicere,* LACTANTEM, *Deum esse, qui se infundat segetibus & eas faciat lactescere. Et sciendum inter* LACTANTEM *&* LACTENTEM *hoc interesse, quod* LACTANS *est, qui lac præbet;* LACTENS, *cui lac præbetur.*

¶ Lactescere, in lac converti, zu Milch werden / ut, *Omnis fere matrum cibus lactescit*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 51. *Ficus arbor non floret, sed lactet:* ei enim loco floris est ὀπὸς, id est, succus, ut docet Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 22. vid. Turneb. lib. 18. cap. 4.

C ¶ Lacto, lactare, matrum proprie est, säugen / stillen. Vide quæ modo in *Lactere* ex Servio producta sunt. ¶ 2. Pro Lactere, Auson. Epitaph. 32 *Infans lactavit.* Idem Idyll. 4. v. 67 *lactantibus annis.* Vide Vinetum ibi. ¶ 3. Pro inducere a *Lacio* est, de quo sequitur sub *Lacio.*

¶ Collactaneus, simul lactens, una cum alio educatus. Glossæ Cyrilli: *Collactaneus*, ὁμογάλακτος. Quo Vulgatus interpres usus est Actuum Apost. cap. 13 v. 1 pro σύντροφος. Et Augustinus Confession. lib. 1. cap. 7 *Parvulus intuebatur pallidus amaro adspectu collactaneum suum.*

¶ Collactanea, fœm. Ambrosius epist. 34 ad Virgines sacras: *Emerantiana, quæ fuerat collactanea ejus*, &c. Et Venant. Fortunatus lib. 6 carm. 7

Nulla puella choro neque collactanea ludat.

LACTERIS, idis, a Plinio dicta herba lactaria, quo succo lacteo turgeat, Dioscorid. *Erinus* est ἴερινος, ocimum aquaticum, Wasserbasilien; ad rivulos enim aquarum nascitur.

LACEDAEMON, Λακεδαίμων, fœm. Peloponnesi civitas celeberrima, eadem, quæ Sparta. Vide de hac urbe, & ejus imperio in Græcia Strab. lib. 8. Demosthen. Philipp. 3. Pausan. lib. 3. Eustathium ad Iliad. β. Cicero pro Flacco. Nic. Cragium pecul. libro, & infra *Sparta.*

D ¶ Lacedæmonius, adject. ut *Lacedæmonium Tarentum*, Horat. lib. 3. oda 5. v. 56.

¶ Lacedæmonii, subst. nisi *cives* subintelligere vis, populus sunt & incolæ, laudati ob honestas plurimas constitutiones, leges ac mores, quos & publice & privatim observarunt & coluerunt, & quos libro peculiari commendavit Xenophon. Vide in *Sparta*, & Porphyr. lib. 4. περὶ ἀποχῆς pag. 348. Cum ad publica irent convivia, singulis, qui venirent, natu quispiam maximus fores indicans dicebat, διὰ τούτων οὐδεὶς ἐξέρχεται λόγος, *Per has nullum egrediatur verbum.* Plut. Iidem in conviviis publicis modeste poti abeunt sine funali (δίχα λαμπάδος) ut per diem ac noctem iter intrepide facere assuescant. Summa disciplina eorum hæc fuit: τὸ ἄρχεσθαι καλῶς καὶ καρτερεῖν πονοῦντα, καὶ μαχόμενον νικᾷν, ἢ ἀποθνήσκειν, hoc est, *bene obedire, laborem tolerare, & pugnando vincere aut mori.* Plutarch. in Apophth. Iidem in conviviis publicis (quæ assuescerent) carminum utebantur recitatione, quo vel laudes essent eorum, qui generose vixissent, ac pro patria mortui essent, vel vituperationes eorum, qui timidi fuissent. Instituebant tres choros, secundum tres ætates. [De quo Trichorio vide supra in *Chorus.*] Iidem pueris servos ebrios ostentabant, ut ipsos ab ebrietate deterrerent. Iidem denique nec Comœdias nec Tragœdias spectarunt, ut neque serio, neque joco audirent eos, qui legibus contradicerent. Idem ibidem. Vide & infra in Sparta. *Laconica pocula* describit Porphyrius lib. 4. περὶ ἀποχῆς pag. 352.

¶ Lăco, ōnis, vel Lacon, ὁ Λάκων, idem qui Lacedæmonius. ein Lacedämonier. Corn. Nepos in Ages. cap. 2. n. 3 *inducias a Lacone petivit.* Et in Timotheo cap. 1 *a quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset.* ¶ Horatio Epod. 6. v. 5 *fulvus Lacon* Canis præstantioris generis est, qui ibi cum *molosso* conjungitur.

¶ Lăcæna, fœm. ut, *Helene Lacæna*, Horat. 4. Oda 9. v. 16. Eadem *Tyndaris Lacæna* Virgilio 2. Æn. v. 601.

¶ Lăconicus, aliud Adjectivum. Horat. lib. 2. Oda 18

Nec Laconicas mihi
Trahunt honestæ purpuras clientæ.

¶ Laconica, scilicet terra, regio, est ager Lacedæmonius. das Land um Lacedämon. Nepos in Timotheo cap. 2 *Idem classi præfectus circumvehens Peloponnesum Laconicam populatus, classem eorum fugavit.*

¶ Laconicum, locus orbicularis in balneis, in quo sudor elicitur, ein Schweißbadestüblein. Cicer. ad Attic. lib. 4. ep. 10 *Nostram ambulationem & Laconicum, cum poteris, invisas.* Dictum *Laconicum*, quod eo peculiariter Lacones usi sunt.

¶ *Laconice dicere* est paucis, & compendio dicere, kurtz reden. *Laconice vivere*, id est, frugaliter & caste, mässig und züchtig leben. Ejusmodi enim Lacedæmoniorum præ cæteris gentibus vita fuit.

¶ Laconismus, λακωνισμός, *breviloquentia*, cujus fuerunt studiosi *Lacones*, kurtz und wenig Wort / und viel dahinder. Cicer. 11. fam. ep. 25 *Non imitor λακωνισμὸν, altera jam pagella procedit.* Symmachus lib. 1. epist. 14 id dicit *Laconicæ studere brevitati.* Plato lib. 1. de Leg. p. 517 Urbem Athenas φιλόλογόν τε καὶ πολύλογον, Λακεδαίμονα δὲ βραχύλογον, καὶ τὴν Κρήτην πολύνουν, *Athenas elegantiæ & copiæ sermonis, Lacedæmonem brevitatis, Cretam vero sensuum fœcunditatis studiosam esse.*

LĂCER, a, um, adject. dilaceratus, zerrissen / zerfleischt. ut, *Vestis lacera*, ein böses Kleid / zerrissen Rock. *Navis lacera*, Ovid. 2. Pont. epist. 3. v. 28. *Corpus lacerum*, Livius lib. 1. cap. 28. scil. Metii Suffeti, quadrigis discerpti.

¶ Semilăcer, halb zerrissen. Ovidius 7. Metam. v. 345

Semilacerque toro tentat consurgere.

¶ Lăcero, lacerare, discindere, dilacerare, discerpere, zerreissen / zerfleischen. *Tergum virgis lacerare*, Livius lib. 3. cap. 58, stäupen / daß das Blut hernach gehet. *Lacerare morsu viscera*, Cicer. 2. Tusc. cap. 8. *Meus me mœror lacerat & conficit*, Idem ad Att. lib. 3. epist. 8. Et, *Famam alicujus lacerare*, Livius lib. 38. cap. 54, einen an seinem ehrlichen Nahmen beleidigen. Sic *lacerare probris*, Idem lib. 31. cap. 6. *verborum contumeliis*, Cicer. in Philipp. 11. cap. 2. *Obtrectatio invidiæ solet lacerare plerosque*, Idem de clar. Orat cap. 42. *Lacerare homines*, pro perdere bonisque exuere dixit Plautus Curcul. act. 4. sc. 2. v. 22. ¶ 2. Lacerare est consumere, dilapidare Plaut. in Sticho act 3. sc. 1. extr. *Lacerare rem suam*, id est, absumere bona sua.

¶ Laceratio, Zerfleischung. *Lacerationes muliebres genarum*, Cic. 3. Tusc. cap. 26. *Laceratio corporum*, Liv. lib. 7. cap. 4.

¶ Lacerator, qui lacerat. Augustinus de moribus eccles. cathol cap. 1. *impius lacerator.*

¶ Lacĕrābilis, e, quod lacerari facile potest. Zerreißlich. Ausonius Idyll. 15. v. 17

-- -- Ipsa senectus
Objicit innumeris corpus lacerabile morbis.

¶ Illacerabilis, non lacerabilis. Silius lib. 5. v. 137

-- -- spolium quod rege superbus
Bojorum cæso capiti illacerabile victor
Aptarat.

¶ Delacerare, quo Plautus usus Capt. act. 3. sc. 5. v. 14. &
¶ Delacerare composita, zerreissen / zerfleischen.
¶ 2. Et per metaph. *Dilacerare Remp.* zerrütten / zertrennen. Cic. pro Milone cap. 9.

LĂCERNA, æ, vestimentum militare crassius, arcendis injuriis cæli & tempestatum: Ein Regen-Mantel / Reuterkappen. Vid. Torrent. ad Sueton. Aug. cap. 40. Juvenalis Satyr. 9. v. 28

pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ duri crassique coloris.

Ubi *lacernas pingues* a lana floque crassiori contextas vocat, Mäntel von groben Tuch. Ex frustis melioribus malarum lacernarum facta pilea vilissima docent Brodæus lib. 10. Miscell. c. 35. Martial. lib. 14. Epigr. 132. & ibi Farnab. Barth. ad Statii Silvas p. 419.

¶ Lacer-

¶ Lacernula, diminutivum. Arnobius lib. 2. p. 56 *Lænas, lacernulas, trabeas* &c. *sibi fecerunt.* A

¶ Lăcernatus, lacernam indutus. Juvenal. Satyr. 1. v. 62.

LĂCERTA, Eidex / Horatio lib. 1. Oda 23 *Lacertæ virides. Lacerta chalcidica*, quæ & *Seps*, Kupffereidex. *Lacerta aquatica*, Wassermolch / oder Wassereidex.

LĂCERTUS, in homine brachium est a cubito ad manus usque vertebram, der förder Arm / vom Ellbogen biß an die Hand. *Milo Crotoniates cum senex esset, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrimansque dixisse: At hi quidem jam mortui sunt*, Cic. de Senect. 9. Et, *Cupidis lacertis amplecti aliquem*, Ovid. 13. Her. epist. v. 115. Mit grosser Begierde umfangen. ¶ *Parem esse lacertis, & viribus*, an Stärcke und Kräfften gleich seyn. *Movere lacertos*, seine Stärcke gebrauchen / sehen lassen. Florus prologo extremo: *Sub Trajano principe movit lacertos*, scil. Romanus populus.

¶ 2. Lacertus, piscis Trachurus, & σαῦρος dicitur, & scombro similis est, eine Art Macrellen / quod genus pulcre illustravit Hermolaus Barbarus ad Plin. lib. 32. cap. 11. *Byzantiacus* Statio cognominatur, quod præstantior in mari circa Byzantium erat. Nam lib. 4. Silv. 9 v. 13 ait: *Aut Byzantiacos colunt lacertos.*

Adde ibi Barthium. Sunt qui Aalraupen dicant, ex Oppiano:

Atque lacertorum gentes, quæ putrida pascunt, B
Inter cœnosas volventes corpora sordes
Saurides, Scepani, &c.

Sauris, eine Macqueralsen / Scombrum enim & acum refert.

¶ Lăcertosus, qui validis est lacertis. Cic. Phil. 8. cap. 9 *Centuriones pugnaces & lacertosi.* Et Varro 2. de R. R. cap. 7 etiam *equum lacertosum* dixit.

Lacesso, vide paullo post in *Lacio.*

LĂCHANUM, Græcum λάχανον, id Horatius latine scripsit in sermonibus lib. 1. Satyr. 6. v. 115

Ad porri & ciceris refero, lachanique catinum.

Significat olus, Kraut. Ita Lambinus in Horatio legit: Torrentius aliique ex antiquis libris *laganum*, quod placentæ genus est, de quo infra dicemus.

LĂCHĔSIS, Λάχεσις, una ex Parcis, a λαγχάνω, sortior. Vide *Parcæ.* Martial. lib. 4. Epigr. 54

Nil adicit penso Lachesis, fusoque sororum
Explicat, & semper de tribus una necat.

Seneca in Oedipo v. 984

Quicquid facimus venit ex alto.
Servatque suæ decreta colus
Lachesis dura revoluta manu.

Lachryma, vide *Lacryma.*

LACĬNIA, æ, pars extrema vestimenti, flexuosa sinuosaque, ut Beroaldus ad Apulejum dixit. Togæ enim & pallia laxiore ambitu erant, itaque rugas & plicas veluti sinus faciebant; idcirco lacinia erat illarum extremitas. Rubenio sunt πτέρυγα, *alæ*, vestimenti, quod secus videtur Octavio Ferrario Analect. de Re Vest. cap. 40, quia Plautus Mercatore act. 1. sc. 1. v. 16 dicat: *Sume laciniam, atque absterge sudorem tibi.* Cic. lib. 16. ep. 21 *Video videre crementem te rusticas res, cum villico loquentem, in laciniâ servantem ex mensa secunda semina.* Apulejus lib. 3. Miles. p. 138 *Omnibus laciniis se devestit Pamphile.* Ubi synecdochice pro toto vestimento sumitur, quemadmodum etiam lib. 1 idem Apulejus pag. 105 *Unam e duabus laciniis meis exuo, eumque propere vestio.* Metaphorice pro cujuscunque rei flexu & ambage dici, observat Colvius ad Apuleji l. d. C

¶ Laciniosus, ut *Vestis laciniosa*, Kleid mit Falten. *Laciniosa folia*, Plin. 25. cap. 10. Tralate idem lib. 5. cap. 10 Alexandriam Ægypti a situ *laciniosam* vocat. Et Apulejo Apolog. p. 287. *imbecillitas laciniosa*, est non simplex, sed nimium redundans. Et Hieronymus Epist. 112 [præfat. in lib. Esther] *laciniosis verborum finibus.* Idem in Daniel. cap. 11. v. 21 *sermone laciniosissimo prosequi.*

¶ Laciniose, adverb. Plinius lib. 16 cap. 43 *laciniose crispa.* Ita Harduinus: alii *lacunose*: vulgo *lacrymose.*

¶ Laciniare, quod & *Liciniare* scribitur, est in lacinias colligere, falten. Item, laciniis & volumine involvere. Apulejus lib. 10. p. 254 *Ut ventus adhærens pressule, membrorum voluptatem graphice liciniaret.* Ita Elmenhorstius, etiam id Indice suo repetens, & Pricæo teste veteres codices: ipse suspicatur *linearet*, κατ' ἀφαίρεσιν pro *delinearet.* Habet tamen *Laciniare* aliquid præsidii in derivato adverbio, quod sequitur. D

¶ Laciniatim, per lacinias, faltenweiß. Apulejus lib. 8. p. 208 *non laciniatim disperso, sed cuneatim stipato commeatu.* Ita quoque Pricæus p. 163.

LĂCIO, lacére a Prisciano ponitur, sed inusitatum est. Festus quoque Pompejus: *L A C I T, decipiendo inducit. L A X etenim fraus est. L A C I T, in fraudem inducit. Inde est Allicere & Lacessere: inde Lactat, Illectat, Delectat, Oblectat.* Est hinc ergo

¶ Lăcesso, lacessere, provocare, reitzen / auff sich hetzen. Terent. in Prolog. Eunuch. *Is ne erret moneo, & desinat lacessere.* daß er auffhöre mich ihm auff den Halß zu hetzen. Cicer. pro Milone cap. 31 *irritare, ferroque lacessere.* Et, *Lacessere injuria*, pro Lege Manil. cap. 6. *maledictis*, Idem 1. Philipp. cap. 1. Infinitivum passivum Columella lib. 9. cap. 8. & 15 ex quarto ordine format *lacessiri*: alii *lacessi*, ut Curt. lib. 4. cap. 12 *contentus non lacessi.*

¶ Lacessitio, actus lacessendi, provocatio, irritatio. Ammianus lib. 19. c. 6 [4. Vales.] *lacessitionibus crebris occupare obsidioni adhærentes*, durch öfftern Anfall / Ansetzung zu schaffen machen.

¶ Lacessitus, particip. Cic. pro Lege Manil. cap. 2 *Duo potentissimi reges, alter relictus, alter lacessitus.* Hinc

¶ Illacessitus, non lacessitus, non provocatus, ungereitzt / unheraus gefordert. Tacitus Agric. cap. 20 *Pars Britanniæ illacessita*, i. e. bello nondum provocata, intacta. Et de German. cap. 36 *Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem illacessiti nutrierunt.*

Composita veteris verbi, *Lacio*, sunt

¶ Allicio, allicere, & invitare & blandimentis ad se pertrahere, zu sich locken / zu sich bringen. Cicer. de Amic. cap. 8 *Allicit homines virtus ad diligendum.* Idem de divinat. lib. 1. cap. 39 *Magnes allicit & trahit ad se ferrum.* Et Ovid. 6. Fastorum v. 681

Alliciunt somnos tempus, motusque merumque.

¶ Allector, oris, ein Locker / Lockvogel. apud Columell. lib. 8. c. 10 *Turdi allectores.*

¶ Allecto, allectare, frequentativum. Colum. 2. c. 3 *Boves ad aquam duci oportet, sibiloque allectari, quo libentius bibant.* Träncke pfeiffen. Et Cic. de Senect. c. 16 *ad agrum fruendum non modo non retardat, verum etiam invitat & allectat.* Idem de Amicit. c. 26 *qui ipsi blandam vanitatem allectant & invitant.*

¶ Allectatio, Anlockung. Quintil. lib. 1 cap. 10. p. 89 *nutricum allectatio*, id est cantio, qua soporem vagientibus conciliant.

¶ Allicefacio. Suetonius Vitellio c. 14 *Omnibus blanditiis tantum non ad societatem imperii allicefactos occidit.*

¶ A *Delicio* in usu Latinis est *Delicium*, itemque plurale fœmininum, *Deliciæ*, quæ oblectamenta dicuntur, Lust / Kurtzweil. Martialis lib. 7. epigr. 49 *Gloria conspicuæ deliciumque domus.* Cælius Ciceroni lib. 8. fam. epist. 8 *Sempronius mel & deliciæ tuæ, &c. Amores & deliciæ tuæ*, Cicer. de Divinat. lib. 1. cap. 36. *Habere in deliciis quem*, Idem ad Att. lib. 6. ep. 1. für seine Lust und Freude halten. *Esse in deliciis alicui*, Cic. 6. in Verr. c. 1. sehr von einem geliebet werden. *Delicias facere*, apud Catull. 45, & Plaut. Men. act. 2. sc. 2. v. 30. est jocari, Lust und Kurtzweil pflegen. *Deliciarum & voluptatis caussa*, pro Rabir. Post. cap. 10. um Lust und Kurtzweil willen. Quintil. lib. 1. cap. 11 *Utinam liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus, infantiam statim deliciis solvimus*, die Kinder verwehnen. *Usque ad delicias votorum*, Juvenalis Satyr. 10. v. 191. *Usque in delicias amare*, Seneca lib. 4. de beneficiis cap. 5. Præcipue domini servos & ministeria sua, quæ impensè & improbe sæpius amabant, *Delicias* suas solebant vocare. Plinius lib. 8. Ep. 1 *Encolpius lector, ille seria nostra, ille deliciæ.* Propertius lib. 4. eleg. 7. v. 75

Deliciæque meæ, Latris cui nomen ab usu est,
Ne speculum dominæ porrigat illa novæ.

Vide & Casaubon. ad Sueton. p. 109 & seq. Ita hæc vox accipienda & apud Fabium Quintilianum est lib. 1. c. 2 *Verba ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis.* Nam *Alexandrinæ deliciæ* ibi pueri dicuntur licenti lascivaque dicacitate grati dominis: quales & Statius *loquaces delicias* lib. 5. Silv. 5. v. 66 dixit. Vide infra in *Verna, Vernilitas.*

¶ Delicia, sing. Plaut. Trucul. act. 5. v. 29.

¶ Deliciolum, dimin. Seneca Epist. 12 *Ego Philositi villici filius, deliciolum tuum. Perfecte, inquam, delirat iste vetulus: Etiam deliciolum meum factus est.*

¶ Deliciŏlæ, diminutiv. aliud. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 8 extr. *Tulliolæ, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat.*

¶ Deliciosus, plenus deliciis. Sedulius in Oratione Dominica de tentationibus: *— — retia mundi*
Deliciosa sequens.

Ambrosius Sermone 67 extremo, *Deliciosa vidua.* wollüstig. Et Augustinus lib. 2 de Genesi contra Manich. cap. 9. pr. *in nemoribus deliciosa quies.*

¶ Huc & *Delicatus* repono. Id significat deliciis assuetum & mollem, verzogen / verwehnet / zart / so Wollust und guter Tage gewohnet ist: quos Plautus *Ignavos* dixit, ut supra monebamus. *Adolescens delicatus*, Cic. de Cl. Orat. cap. 53. pr. *Molles & delicatæ voluptates*, Idem 1. Nat. D. cap. 40 weibische und zarte Lüste. *Delicatissimum fastidium*, Idem lib. 1. de Fin. cap. 2. *Delicata vita* 2. Tusc. c. 11. ein Leben in eitel Wollust. *Delicatior cibus*, Plin. lib. 17. cap. 24. Seneca de Constant. Sap. cap. 4 *Delicatos* dixit, qui molliore animo sunt ad ferendas injurias. Laboris impatientiam Quintilianus sic notavit Declam. 9. extr. *Agrestia opera delicatior aggrediar? hoc a fortuna non didici.* Plin. lib. 2. Epist. 11 *oves delicatissimas*, nitore & vigore pulchras, dixit. ¶ *Delicati* etiam & *Delicatæ* dicebantur, *Concubini* & *Concubinæ*: de quo Turnebus lib. 22. Adversf. cap. 15. & Torrentius ad Vespasianum Suetonii c. 3. Et Cicero 7. Verr. c. 27 *delicatissimum*, mulierosum quendam dixit.

¶ Delicate, zärtlich / wollüstig. adv. *Delicate & molliter vivere*, Cic. 1. off. c. 30. *Delicate vestiri*, Colum. 11. c. 1. nach Wollust bekleidet werden. Comp. *Delicatius*, Seneca 3. de Ira c. 9. pr. usus est.

¶ Eli-

¶ Elicio, elicui, elicitum (variat enim hujus præteritum a cæteris compositis) est extrahere, außziehen/ außfordern/ herauß langen. ut, *Elicere ferrum ex terra cavernis*, Eisen auß der Erde herauß graben/ Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 60. *Suscitare & elicere fontem*, Plin. lib. 4. ep. ult. einen Brunn sencken. *Animas inferorum elicere*, id est, excire, evocare, Cic. in Vatin. cap. 6. auß der Hölle hervor bringen. *Sanguinem elicere*, Cicero 1. Tusc. cap. 48. Unde proverbium: *Sanguinem elicit acrius emungens*, wer die Nase zu hart schneutzet/ zwingt Blut herauß. *Elicere sententiam*, Cic. 7. ad Attic. ep. 1. Et, *Elicere arcana alicujus*, Livius 40. c. 23. außlocken/ auß einem bringen. *Elicere ad colloquium*, Livius lib. 5. cap. 15; & *ad pugnam*, Idem lib. 34. cap. 19. herauß fodern. Idem, *Elicere ad disputandum*, Cic. de orat. lib. 2. cap. 3.

¶ Electare, frequentativum. Plautus Asinaria act. 2. sc. 2. v. 28 *Electabo quicquid est*: Ich wil es rauß bringen und erfahren/ es sey was es wolle.

¶ Illicio, illexi, illicere, fraude & blanditiis pertrahere, mit Listigkeit bewegen und anlocken. Terent. in Andr. 5. sc. 4. v. 8. *Adolescentulos, imperitos rerum, in fraudem illicis.* verführest. *Illicere in stuprum*, Cic. 3 Nat. Deor. c. 27.

¶ Illecebra, quo singulari Cicero utitur pro Milone cap. 16, *Maxima illecebra est peccandi, impunitatis spes*, Anreitzung zu sündigen. Gellius lib. 12. cap. 5 *Delectatus enim videbatur illecebra quæstionis.* Sed Plur. usitatius. *Illecebris voluptatis deliniri*, Cic. 15. fam. epist. 16. von der Wollust verführet werden. *Dedere se illecebris vitiorum & lenociniis cupiditatum*, Idem pro Sestio cap. 66.

¶ Illecebrosus, plenus illecebrarum, Anlockend. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 144 *illecebrosus sapor.* Paullinus Nolan. epist. 41 [vet. ed. 26] n. 2 *illecebrosa modulamina.* Et Ammianus lib. 30 cap. 4 *illecebrosis insidiis ambire.* Comp. *illecebrosius fieri nihil potest*, Plaut. Bacch. a. 1. sc. 2. v. 55. nisi pro adverbio cum aliis illud habere velis.

¶ Illecebrose, lieblich/ item verführerisch. adverb. Plaut. Milite act. 3. sc. 2. v. 36 *Hui! illecebrose*, i. e. festive, lepide. Ammianus lib. 30. cap. 19 *Hæc ita illecebrosius atque inhumanius agi loquebatur pertinax rumor.*

¶ Illex, icis, pro illiciens. *Illex animi Venus*, Apulejus Apologia p. 295. Idem ibidem: *Quis non disciplinam [illegible]tris agnovit; cum in puella videret immedicatum os & purpurissatas genas, & illices oculos?* Paullinus Nolanus d. l. *Per gustum illicem gulæ morbus irrepsit.* Prudentius Psychom. v. 329 *halitus illex*: & lib. 2. adv. Symmach. v. 6

-- -- *corda illice flecteret arte.*

¶ Illix, sive Illex, subst. ein Lockvogel. Nonius: Illix & Illex sic discernuntur, ab illiciendo fit *illix*: *illex* verò est, a quo lex non servatur. Sed hoc discrimen neglectum ab Apulejo & Plauto. Illum adduximus: hic nunc prodeat ex Asinaria act. 1. sc. 3. v. 67 -- *Ædis nobis area est; auceps sum ego;*

Esca est meretrix; lectus illex est; amatores, aves.

¶ Illicibilis, e, quod illicit. Ut, *illicibilis voluptas*, Lactant. 7. cap. 27.

¶ Illectamentum ab *illectare* apud Apulejum legitur in Apologia p. 335 *illectamentis captus.*

¶ Illectus, ûs, idem. Plaut. loco allegato v. 21

Magis illectum tuum, quàm lectum metuo. Mala tu es bestia.

¶ Illectatio, idem, a frequentativo *illectare*, unde & *illectamentum* fuit. Gellius 18. cap. 2. *Demulcentes eum jucundis honestisque sermonum illectationibus.*

¶ Pellicio, pellicere, blanditiis inducere, mit guten Worten an sich bringen und zu sich ziehen. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 18 *Is senem per epistolam pellexit*, hat ihn mit guten Brieffen auffbracht. Cic. pro Cluent. cap. 5 *Animum adolescentis nondum consilio ac ratione firmatum, pellexit in omnibus rebus, quibus illa ætas capi ac deliniri potest.* ¶ 2. *Pellicere* etiam dicuntur veneficæ, cum aliquid excantationibus suis aliunde ad se pertrahant. Lex 12. Tab. apud Servium ad Eclog. 8. Virgil. v. 99. NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS. Virgilius ibi *traducere* vocat: & Tibullus lib. 1. El. 9. v. 19

Cantus vicinis fruges traducit ab agris.

¶ Pellax, âcis, qui blanditiis decipit, *pellax Ulysses* Virgil. 2. Æneid. v. 90.

¶ Pellâcia, quies, blanditiæ. Lucret. lib. 2. v. 559 *Subdola quum ridet placidi pellacia ponti.* Prudent. Hamartig. v. 637

Sentio, quam contra moveat pellacia, litem.

¶ 2. Concubinatus, incontinentia. Arnobius 4. p. 147 *per omnes libidinum formas incestarum cupiditatum circumegisse pellaciam.* Et lib. 5. pag. 171 *Jovialis monumenta pellaciæ.*

¶ Pellex, fœm. icis. media brevi, concubina mariti, uxorem habentis, ein Kebsweib/ inde dicta, quod blanditiis suis alienum maritum ad se pelliciat. Gellius *a Græco* πάλλαξ, derivari sensit lib. 4. cap. 3. quem vide & Paullum JC. L. 144. D. de Verbor. signf. Vet. Gloss. *Pellex*, ζήλη, παλλακή. Item παλλακή, *Concubina, Succuba, Pellex. Pellicem autem habere vir non dicitur,* *sed uxor*, Valla lib. 6. Ita Horatius lib. 3. od. 27

-- -- *dominæque tradi*

Barbaræ pellex.

Sueton. Cæsare cap. 49. *Præterea actiones Dolabellæ & Curionis patris: in quibus eum Dolabella*, PELLICEM REGINAE: SPONDAM INTERIOREM REGIAE LECTICAE; *ac Curio*, STABVLVM NICOMEDIS ET BITHYNICVM FORNICEM *dicunt.* Ipse Suetonius Græco usus est flexione Latina Vespasiano cap. 21 *Inde quieti vacabat, accubante aliqua pallacarum, quas in defunctæ Cænidis locum plurimas constituerat.* Græca hac voce & Plinius usus lib. 35. cap. 10.

¶ Pellicare, verbo pro æmulari, ut rivales solent, veteres videntur usi. Vet. Gloss. ζηλεύω, *Pellico, Æmulor.* Item: ζῆλος, *pellicatus, Pellicatio, Æmulatio, Zelus.*

¶ Prolicio, ĕre, vorlocken. Plautus Curcul. act. 1. sc. 2

Flos veteris vini meis naribus objectus est:

Ejus amor cupidum me huc prolicit per tenebras.

¶ Prolecto, prolectare. Rauß locken/ hervor locken. Cicero pro Flacco c. 8 *Egentes & leves spe legationis, & viatico publico, privata etiam benignitate prolectat.* Vitruvius procemio lib. 5. *Carminum metra & pedes, & versuum distincta pronunciatio, prolectando sensus legentium, perducit sine offensa ad summam scriptorum terminationem.* Apulejus lib. 5 post princip. *prolectante studio pulcherrimæ visionis*: & ibidem p. 162 *prolectante gaudio*: & in Apolog. p. 331 *caussa prolectandi ad nuptias.*

Frequentativum *Lacto* cum Compositis.

¶ Lacto, lactare, frequentativum a *Lacio*, est inducere, & blanditiis pellicere. Terentius Andr. act. 4. sc. 1. v. 24 *Nisi me lactasses amantem.* Ubi Donatus: *Oblectasses, induxisses. Quæ significatio frustrationem ostendit.* LACTARE *est inducere in voluptatem aliquam: a* LACIENDO: *Unde &* OBLECTARE *dicitur.* Idem: LACTARE *est dulcedine aliqua tenere: ad persuasionem inducere.*

¶ Delecto, delectare, voluptate afficere, erfreuen/ erlustigen/ eine Lust machen. Cic. 1. Offic. c. 28 *Pulchritudo corporis delectat hoc ipso, quod inter se omnes partes quodam lepore consentiunt.* Idem 2. ad Attic. epist. 4 *Delectare se cum Musis*, seine Lust am Studiren haben. Idem 2. de Legib. cap. 7 *In hoc admodum delector, quod* &c. Daran habe meine Freude &c. Idem ad Attic. lib. 2. ep. 6 *Libris me delecto*, ich ergetze mich am Studiren. *Delectari ludo, otio, nugis*, seine Lust haben am Spiel/ &c.

¶ Delectamentum, Kurtzweil/Lust. Ter. Heaut. act. 5. sc. 1. v. 79 *Qui me sibi pro ridiculo & delectamento putat*, der mich für seinen Narrn und Kurtzweil hält. *Inania delectamenta puerorum*, Cic. in Pison. cap. 25.

¶ Delectatio, Ergötzung/ voluptas. *Esse delectationi, Afferre delectationem*, ergötzen/ erlustigen. *Magnæ delectationi in rebus adversis literæ esse debent*, Cic. lib. 6. fam. epist. 6. Idem eod. lib. Epist. 12 *Est unum perfugium, doctrina ac literæ, quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem.* Ergötzung/ Lust und Trost geben.

¶ Delectatus, participium & nomen. Unde Comparativus apud Gellium in præfatione: *Sermo delectatior in otio.*

¶ Indelectatus, contrarium. unergetzt. Petronius in Satyr. *At ille non indelectatus nequitia mea.*

¶ Delectabilis, delectationem afferens. ergetzen. Gellius lib. 1. cap. 4 *Rhetor fuit amœni ingenii, doctrina quoque ista utiliore & delectabili.* Idem lib. 2. cap. 23 *illud Menandri verum & delectabile.* Comp. *Delectabilior.* Apulejus Florid. 3. sub fin. *Lyra concentu variatior, & tibia questu delectabilior.*

¶ Delectabiliter, adverb. Rursus Gellius lib. 13. cap. 24 *Facies delectabiliter ac decore depicta.*

¶ Oblecto, oblectare, erlustigen. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 86 *Habebis, qua tuam senectutem oblectes.* Dicimus *oblectari aliqua re*, & *in re.* Illius jam dedimus exemplum. Aliud ad Quint. fratrem lib. 1. epist. 1. cap. 1 *ut te jucunda opinione oblectarem.* Hujus, sit Terentianum Adelph. act. 1. sc. 1. v. 24 *In eo me oblecto solum.* Tritum est sed verissimum, *Studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant*, &c. Cicer. pro Archia cap. 7.

¶ Oblectatio, Belustigung. ut, *Oblectatio animi*, Cic. 1. de Orat. cap. 26. Et, *requies plena oblectationis*, Idem de Amic. cap. ult.

¶ Oblectator. Apulejus 3. Florid. sub fin. *Arion misericordium belluarum oblectator.* Et Tertullianus de Corona c. 8. extr. *Deus prospector, & instructor, & oblectator hominis sui.*

¶ Oblectamentum, idem quod oblectatio. Cicer. de Senect. cap. 16 *Oblectamenta rerum rusticarum.* Et paullo ante cap. 15 *oblectamentum senectutis.*

¶ Oblectâmen, idem. *Varia oblectamina vitæ*, Statius lib. 3. Silv. 5. v. 95. *Vario oblectamine*, Prudent. Hamartig. v. 311.

¶ Oblectabilis. Ausonius Epist. 19 extr. *Delectabile negotium*, i. e. jucundum. Vide Vinetum ibi.

¶ Sublectare. Plaut. Milite act. 4. sc. 2. v. 74 *Ut sublecto os*, hoc est, oblino os, oblectando decipio.

LACRYMA, sed plurale usitatius *Lacrymæ*, ex Græc. δάκρυ, δάκρυον.

δάκρυον. Hæc genuina scriptio, sine *H*, & cum Υ, quod ut in aliis, Latini in U verterunt, *Lacrumæ* dicentes, quemadmodum *Sulla* pro *Sylla*. Alii ita receperunt in Latinam civitatem, ut originis obliti *Lacrimæ* Latina litera scripserunt, ut vestigia multa in antiquis libris supersunt. Alii firmioris pronunciationis caussa adspirationem *H* indiderunt *lachrymæ* scribentes, cujus autem, ut Gellius lib. 2. cap. 3 censet, nulla est visa ratio. *Lacrymæ* itaque scribimus, vertimusque patria lingua Thränen/ Zähren/ das Weinen. Cicero Partit. Orat. cap. 17 *Cito arescit lacryma, præsertim in alienis malis.* Quod Græci ita efferunt: ἐδὲν ξᾶττον ξηραίνεται δακρύε. Vide Chiliadas. *Lacrymas movere* Quintil. lib. 4. cap. 2. zum Weinen bewegen. *Lacrymas effundere*, Cic. pro Plancio cap. 42. Et *Vim lacrymarum profundere*, Idem Somn. Scip. c. 3. Item *effundi in lacrymas*, Tacit. 3. annal. cap. 23. weinen/ Thränen vergiessen. *Homini illico, quasi puero, lacrymæ cadunt*, Terent. Adelph. act 4. sc. 1. v. 20. die Thränen fliessen ihm über die Backen. *Vultum lacrymis rigare*, Virg. 9. Æneid. v. 251. *Dare lacrymas.* Juvenalis Satyr. 15. v. 133 *Quæ lacrymas dedit hæc nostri pars optima sensus:* Cic. 2. Tuscul. c. 21 *Lacrymis & lamentis muliebriter sese dedere*, nichts thun als weinen und wehklagen. Idem 7. in Verr. cap. 67. *Lacrymas in morte navarchorum non tenebamus*, Konten uns des Weinens nicht enthalten. *Vix videtur continere lacrymas*, Plaut. Mostell. act. 3. sc. 2. v. 135. das Weinen lassen. Terent. in Andr. *Hinc illæ lacrymæ?* Kam das Weinen daher? ¶ 2. Sunt & *arborum & vitium* lacrymæ, das Trieffen an Bäumen und Weinstöcken: Plinius lib. 11. cap. 6 *Lacrymæ arborum:* & proœm. lib. 23 *lacryma vitium.* Unde & *Lacrymare* dicuntur. Vide Buchnerum ad Venantium Eleg. de resurrect. vers. 27.

¶ Lacrymula, diminutivum, ein Zährchen/ein Thränchen. Terent. Eunuch. act. 1. sc. 1. v. 22 *Falsam lacrymulam exprimere*. Catull. Carm. 67

Frustrantur falsis gaudia lacrymulis.

¶ Lacrymo, lacrymare, neutro genere, weinen: & active quasi pro *deflere*, beweinen. Sed tum Casus non a verbo pendet, sed ab intellecta præpositione *Ob*, *Propter*. Nepos Alcibiade cap. 6. n. 4 *Ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus casum lacrymarit.* Neutraliter *Lacrymare gaudio*, vor Freuden weinen/ Terentius dixit Adelph. act. 3. sc. 4 v. 46. De lacrymis gaudio expressis, Casaub. ad Suetonium pag. 92. Et Rittershus. ad Oppian. Lindebruchius ad citatum locum Terentii, & Morellus ad Statii Silvas. Barth. ad Claudian. p. 359. Lambin. ad Horat. lib. 1. Epist. 18. ¶ Tralate *Lacrymare*, pro quovis modo stillare dicitur. Quemadmodum & verbo *flere* Lucretius usus. Vide Buchnerum ad Venantium laudato loco.

¶ Lacrymor, lacrymari, deponenti genere, lacrymas effundere, weinen. Cic. in Verr. 7. cap. 46 *Ecquis fuit, quin lacrymaretur?* der nicht geweinet habe?

¶ Participia hinc passiva quoque sunt: *Lacrymatus* apud Ovid. 1. Fast. v. 339

Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas.

Et *lacrymandus.* Statius Theb. lib. 9. v. 100

Exsequiis lacrymandus eat.

¶ Lacrymatio, das Weinen. Plin. 11. cap. 37. sect. 54, *lacrymationum salivæ.* & Proœmio lib. 23 *emendat oculorum lacrymationes.*

¶ Lacrymosus, kläglich. ut, *Carmen lacrymosum*, Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 1. v. 35. *Oculi lacrymosi*, Plin. 29. cap. 6. Et, *Singultus lacrymosus*, Apulejus lib. 5. p. 164. *Mater lacrymosa*, Idem lib. 7. p. 199.

¶ Lacrymose, adverb. Plinius lib. 16. cap. 43 habere dicitur, & ita Frobenius, alii: Harduinus autem *laciniose crispa*, quod, aut *lacunose*, omnino rectius. Vide supra *Laciniose.*

¶ Lacrymābilis, e, lacrymis dignum, ut, *Bellum lacrymabile*, Ovid. 8. Metam. v. 44. Krieg der wohl zu betrauren und zu beweinen ist. *Lacrymabile tempus*, Idem lib. 5. Trist. eleg. 12. pr. *Boni viri lacrymabiles*, ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες, Vide Chiliad.

¶ Lacrymabiliter. Hieronym. 2. adv. Rufin. cap. 7 *lacrymabiliter indicare*, mit Thränen anzeigen. Idem ep. 139 [Explicatio est Psalmi 89. al. 90] *Propheta lacrymabiliter deprecatur.*

¶ Illacrymabilis, qui nullis lacrymis movetur, durus, unbarmhertzig. Quod nomen Horatius tribuit Plutoni, lib. 2. carm. ode 14.

¶ Lacrymabundus. Livius lib. 3. cap. 46 *Ille lacrymabundus*, *Gratum est*, *inquit*, &c. Lactantius de Mort. persecut. c. 18 *Lacrymabundus*, *Fiat*, *inquit*, *si hoc placet.*

Composita.

¶ Collacrymare, weinen / beweinen. Cic. Somn. Scip. principio: *Complexus me senex collacrymavit.* Et Terentius And. 1. sc. 1. v. 81 *Nonnunquam conlacrymabat.*

¶ Collacrymatio. Cic. 2. de Orat. c. 45 *signa doloris voce, vultu, collacrymatione denique ostendere.*

¶ Delacrymare, unter sich weinen/Thränen trieffen, Columell. lib. 4. cap. 9 de vite putata.

A ¶ Delacrymatio, Beweinung. Plin. lib. 20. cap. 5 *Cepæ sativæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur.* Wenn vom Zwiebel-Geruch die Augen übergehen.

¶ Illacrymare, idem propemodum quod simplex. *Illacrymare gaudio*, vor Freuden weinen. Livius lib. 25. c. 24 de Syracusarum expugnatione: *Marcellus ut mœnia ingressus ex superioribus locis urbem subjectam oculis vidit, illacrymasse dicitur, partim gaudio tantæ perpetratæ rei, partim vetusta gloria urbis.*

¶ Illacrymabilis, vide supra apud *Lacrymabilis.*

Lacon, Laconicus, Laconica, Laconismus vide sub *Lacedæmon.*

LACTORIS, idis, vel Lacteris, fœm. herba plena lactis est, Plinio lib. 24. cap. 18.

LACTŪCA, a *lacte* & ipsa dicta, herba nota est. Salat. Duplex est, altera *sativa*, eademque crispa, & florida; *agrestis* altera. Martial. lib. 13. Epigr. 14

Claudere quæ cœnas lactuca solebat avorum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

¶ Lactucula, diminutivum. Columell. lib. 10. v. 111

-- -- *Teneris frondens lactucula fibris.*

LĂCUS, mascul. quartæ declin. eine See / Sumpff/ aqua non fluens, perpetua tamen. ut *Lacus Lemanus*, Cæsar B. Gall. 1.

B cap. 2. Genver See. Et Martialis lib. 9. Epigr. 100

Multum, crede mihi, refert, a fonte bibatur
Qui fluit, an pigro quæ stupet unda lacu.

¶ 2. Est & *lacus* vasis genus, ein Kübel/ præsertim in torculari, ubi uvæ exprimuntur. Columella lib. 12. cap. 29 *De lacu recentissimum mustum.* Ovidius 4. Fastor. v. 888

Præmia, de lacubus proxima musta tuis.

¶ 3. Item trabium interstitium. Vide infra *Lacunar.*

¶ Lacusculus, diminut. foveola, ein Grüblein. Columella lib. 12. cap. 50 *Horum lacusculorum solum lapide vel tegulis oportet consterni.* De olei pressura loquitur.

¶ Lăcūna, fossa, eine Lache/ Lücke/ quæ videntur ex Latino esse. Vide infra *Lama.* Cic. metaphorice dixit 4. in Verr. c. 55 *Lacunam rei familiaris explere*, pro, attritam & diminutam rem familiarem sarcire, der Nahrung wiederum auffhelffen. Idem 11. Attic. epist. 6 *Vide quæso, ne qua sit lacuna in auro*, daß nicht was am Gelde mangele. Gellius, *labem & lacunam famæ*, simili dixit figura lib. 1. cap. 3.

¶ Lăcūnosus, grübicht. Vitruv. lib. 8. cap. 6. extr. *intervalla lacunosa.* Et Apulejus lib. 9. pag. 221 *Via lacunosis incilibus voraginosa.*

¶ Lacunare, verbum, est lacunar facere. Ovidius 8. Metam.

C Fab. 9. de Acheloi tecto v. 565

Summa lacunabant alterno murice conchæ.

Nempe, significat lacunar tecti ex conchis muricibusque concinnatum fuisse. Idem & *laqueare* est.

¶ Lăcūnar, diminutivum, a *Lacus.* Servius ad illud Virgilii 1. Æneid. vers. 726

-- -- *dependent lychni laquearibus aureis:*

Principaliter, inquit, LACUS *dicitur: ut Lucilius: Resultant ædesque lacusque. Deminutio* LACUNAR *facit. Horatius:*

-- -- *nec aureum*
Mea renidet in domo lacunar.

Inde fit alia deminutio: LACUNARIUM: *quod per antistichon* LAQUEARIUM *facit*, &c. LACUS itaque videntur dici, interstitia lignorum, quod lacuum similitudinem quandam præ se ferant. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 12. LAQUEARIA *sunt quæ Cameram subtegunt & ornant: quæ &* LACUNARIA *dicuntur. Quod* LACUS *quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gypso, vel coloribus habeant pictos cum signis intermicantibus.* Vitruvius lib. 7. cap. 2 *Tunc autem machinis camerarum dispositiones in conclavibus disponantur, nisi lacunaribus ea fuerint ornata.* Quare LACUNAR, templi cubiculive aut cœnationis summa contignatio erit, seu culmen cælatum varie, ac picturatum, die Decke. Cic. 5. Tusc. cap. 21

D *In hoc medio apparatu Dionysius fulgentem gladium a lacunari demitti jussit, ut impenderet Democlis regiam opulentiam admirandis cervicibus.* Vet. Gloss. *Lacunar*, Ὀρόφωμα, οὐροδόχιον. Item: Ὀροφὴ, *Lacunar*, *Laquearium*, *Fastigium*, *Culmen*. Notandum autem in Glossis istis LACUNAR & οὐροδόχιον seu *vas urinarium* exponi. Quia enim & *Lacus* vasa ejusmodi significant; mirum non est, si & diminutivum eam significationem retineat. Sane LACUS pro conceptaculis aquarum publicis, ubi abluebant lintea & similia, Vitruvius posuit lib. 8. cap. 7. Quin & Frontinus de aquæductibus hac notione isto vocabulo non semel est usus. Vet. Gloss. *Lacus*, ὑδρίον, λάκκος. Item ὑδρίον *Lacum*, *Silanum.* Nec alio nomine Tibullus ac Plinius vas appellant, quod mustum prælo expressum excipit, eine Wanne/ ein Trog.

¶ Lacunarium, lacuna, lacus. Vet. Gloss. *Lacunarium*, λίμνη, ὀρόφωσις. Genitivo plurali *lacunariorum* usus Vitruvius lib. 4. cap. 3.

¶ Lacunarius, qui lacunas fodit. Eisdem Glossis: *Lacunarius*, λακκοποιός. Usus & Firmicus lib. 8. c. 21. n. 9.

LADANUM, gummi est odoratum, quod ex frutice in Cypro colligi-

colligitur, quem *ledum*, λῆδον vocant, λαδάνον. Plin. 12. cap. 17. Celsus lib. 5. c. 26. A

LADAS, Alexandri Macedonis cursor, tanta pedum velocitate, ut vestigia ejus in arena non apparerent. Quo nomine statuam meruit apud Argos in templo Veneris. Catullus Epigr. 55. v. 24

Non si Pegaseo ferar volatu,
Non Ladas si ego, pennipesve Perseus.

Martial. lib. 10. Epigr. 100

Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
Inepte, frustra crure ligneo curres.

Celebrant ejus velocitatem etiam Pausanias in Corinth. & Arcad. Anthol. Epigr. 5. Juvenal. Sat. 13. v. 97.

LAEDO, lædere est quacunque offensione & contumelia afficere, beleidigen/ verletzen/ beschädigen. *Dicto* vel *facto lædere*, mit Worten oder Wercken einem zu viel thun. Plautus Captivis act. 2. sc. 2. v. 5 *Quum dicto haud audebat, facto nunc lædat.* Et Cic. pro Cluent. cap. 5 *suspicionibus lædi famam suam noluit.* Et Virgil. eclog. 10. v. 48 *ah te ne frigora lædant.* Terent. in Adelph. act. 5. sc. 4. v. 10 *Nulli lædere os*, id est, præsenti nemini molestus erat, er war keinem/ bey dem er war/ zu nahe. Sæpius etiam vulnerare significat.

¶ Læsus, violatus, ut *Læsa dignitas* apud Ciceronem pro Cluent. c. 42. Et, *Læsa fides* apud Horatium lib. 1. oda 33.

¶ Illæsus, inviolatus. Martialis lib. 1. Epigr. 7

Illæsum timidis unguibus hæsit onus.

¶ Læsio, Verletzung. Cic. 3. de Orat. c. 53. extr. *Conciliatio, læsio*, &c. Et Lactant. de Ira Dei cap. 17 *Irritat læsio dolorem.*

¶ Læsura, idem. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 567. num. 8 QVAE VIXIT MECVM ANNIS XVII. M. II. D. III. SINE VLLA ANIMI LAESVRA. Et Tertullianus de Patientia cap. 7 *læsura divitiarum*, hoc est detrimentum.

¶ Illæsibilis. Lactant. de ira Dei cap. 17 *Ira in Deo esse non potest, quia illæsibilis est.*

Composita:

¶ Allido, allidere est, *ad aliquid impingere*, anstossen/ anprellen/ &c. *Allisit caput ostio*, vel *ad ostium*, er ist mit dem Kopff wider die Thür gelauffen. *Ad scopulos allidi*, Cæsar Civ. 3. cap. 27. scheitern. ¶ 2. *Allidi*, damno affici, übel anlauffen/ zu Schaden kommen/ per Metaph. apud Cic. ad Q. frat. lib. 2. epist. 6 [secundum Grut.] *in quibus, me perlubente, Servius allisus est.* Et Columella lib. 1. cap. 3 *allidi dominum*, id est damno affici, dixit. Seneca de tranquillitate animi cap. 3 *Ille vir fuerit, qui periculis undique imminentibus, armis circa & catenis frementibus non alliserit virtutem nec absconderit.*

¶ Allisio, Anstoß. Trebell. Pollio in tyranno Mario cap. 8 *Multa duorum digitorum allisione contrivit.*

¶ Collidere, conterere, zusammen zerschmettern. *Navigia inter se collidunt*, Curt. lib. 4. cap. 3. Et, *collidere manus*, Quintilian. lib. 2 cap. 12. die Hände zusammen schlagen. Idem lib. 7 extremo: *Res invicem colliduntur.*

¶ Collisus, participium, hart zusammen gestossen. Horat. lib. 1. ep. 2. v. 7 *Græcia barbariæ lento collisa duello.*

¶ Collisus, ûs, subst. Zusammenstossung. Plin. lib. 9. cap. 35 *collisu ipso margaritarum.*

¶ Collisio, idem. Justinus lib. 11. cap. 12 *Nuntiatur, uxorem [Darii] ex collisione abjecti partus decessisse.*

¶ Elido, elidere, i. e. frangendo premendoque præfocare: Virgil. 8. Æneid. v. 288

- - - ut prima novercæ
Monstra manu geminosque premens eliserit angues.

Ubi Servius: ELISERIT, *præfocaverit.* Virgilianum hoc respexit Nazarius Panegyr. Constantini cap. 16. de Hercule loquens, cum ait: *Ferunt tenerum adhuc atque lactantem duos angues manu elisisse.* Sic *Examinati & elisi* conjunguntur Suetonio Cæsare c. 39. Idem Tiberio cap. 39 *Incœnante eo plura & ingentia saxa fortuito superne delapsa sunt: multisque convivarum & ministrorum elisis præter spem evasit.* Et, *Naves naufragio elidi*, Cæsar 3. de B. C. cap. 27. Vet. Gloss. *Elisos* ἐνθλιβέντας. *Elisus* ἐναγεὶς, πνιγείς. *Elidere omnes virtutis nervos* Cicero per translationem dixit. *Elidere morbum nervis*, Horat. lib. 1. epist. 15. v. 6. ¶ *Ignem elidere e silice*, id est, percutiendo exprimere, Plinius 11. c. 37. D

¶ Elisio, exclusio, eine Aussonderung. *Elisio literarum vocalium.* Vide Grammat.

¶ Illidere, an etwas stossen/ schmeissen. *Dentes illidere, imprimere*, die Zähne an etwas ansetzen/ anbeissen. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 1. v. 77 *Fragili quærens illidere dentem,*
Offendet solido, &c.

Et, *Fluctus illiduntur littori*, die Wellen schlagen wider das Ufer. Quintil. 10. c. 3.

¶ Illisio, Anstossung. Hieronymus epist. 18 ad Marcellam: *Navis nostra scopulorum illisionibus perturbata est.*

¶ Illisus, ûs, subst. idem. Silius lib. 17. v. 250

Illisu scopulus tremit omnis aquarum.

¶ Interlidere. Paullinus Nolanus Carm. 10. v. 261

- - - gravem interlidere dentem.

¶ Oblido, ere, idem quod *elidere.* Columella lib. 7. cap. 3 *nec angustiæ* [stabulorum] *fœtus oblidant.* Tacitus annali 5. cap. 9 *oblisis faucibus*, & Prudentius Psychom. v. 592 *obliso gutture*, gewürgt. Et Arnobius lib. 7. p. 233 *Oblidi ejus necesse est animam*, muß ersticken.

¶ Relido, ere, zurück stossen. Prudentius passione Cassiani v. 48 *- - Relisa fronte lignum dissilit.*

LAELIVS, C. Lælius, Scipioni fuit familiarissimus, & Romanis sapiens appellatus est. *Mitis sapientia Læli*, Horat. in Sermonibus lib. 2. Sat. 1. v. 72.

LAENA, & *Chlæna*, χλαῖνα vestimenti aut pallii genus vel sagum, quod superindui solebat hiberno tempore, ein Oberrock/ Regenmantel. Nonius: *Læna vestimentum militare, quod supra omnia vestimenta sumitur.* Virg. Æn. 4. v. 262

Tyrioque ardebat murice læna.

Sed Festo *vestimenti genus est habitus duplicis*, ein gefütterter Rock oder Mantel. ¶ 2. Fuit & amictus auguralis, Cic. de clar. orat. cap. 14 *Sacrificium publicum cum læna facere.*

LAERTES, æ, Λαέρτης, pater Ulyssis, à quo *Laërtiades* ipse Poëtis dicitur. Lucanus vel quisquis auctor Panegyr. ad Pison. v. 61

Vim Laërtiadæ: brevitatem vincis Atridæ.

¶ Laërtius, *senex Laërtius.* Virg. 3. Æneid. v. 272

Effugimus scopulos Ithacæ, Laërtia regna. B

LAESTRYGONES, populi immanissimi Formias Campaniæ inhabitantes, &c. Tibullus Paneg. Messalæ de Ulysse loqnens v. 59 *Incultos adiit Læstrygonas Antiphatesque.*

Læstrygon Antiphates Homero unus idemque est. Odyss. K. v. 106. de Læstrygonibus vero scribit vers. 120, quod fuerint

οὐκ ἄνδρεσσιν ἐοικότες, ἀλλὰ γίγασι,
Non hominibus similes, sed gigantibus.

¶ Læstrygoniam Lami urbem excelsam vocat v. 81. ejusdem libri.

¶ Læstrygonius adjectiv. Horat. lib. 3. Od. 16, 34 *Et Læstrygonia Bacchus in amphora.*

LAETVS, hilaris, gaudens, hilari vultu, frölich und guts Muths. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. extr. *Lætus est de amica.* Valer. Max. lib. 6. cap. 9 *lætiore vultu.* Ovid. 6. Fastorum v. 463

Scilicet interdum miscentur tristia lætis.

Læta seges, die Saat so wohl stehet/ Virgilius principio Georg. Et *sata læta*, Æneid. 2. v. 306. *Tellus justo lætior*, id est fertilitate luxurians, 2. Georg. v. 251. ¶ 2. Aliquando *lætum* est, de quo lætamur: sive quod gratum amicumque est. Tacitus 3. Histor. cap. 75 *Cædem ejus lætam fuisse Muciano accepimus.* Sic *incrementum imperii lætissimum*, Val. Max. lib. 5. c. 3. n. 2. *Lætum colonis uber agri*, Ausonius epist. 24. v. 92. In quibus tertium casum eleganter adjungi, eruditi observant. Vide Vlitium ad Gratii Cyneg. pr. pag. 92. ¶ 3. Invito etiam opponitur *lætus*, idemque quod libens est, Horat. lib. 1. epist. 10. v. 39 C

Inspice si possim donata reponere lætus.

Sic *tristis* contra pro *invito* ponitur Terentio. De quo suo loco. ¶ 4. Lætus idem etiam est quod propitius: glückselig: sic *læti Dii* sunt propitii, *omina & exta læta*, quæ secunda: contra *tristes*, irati Dii apud Propertium. Sic *Lætus Mercurius* significat propitium, h. e. bono publico lubentem, & lætificantem suos Quirites, ab effectu scilicet. Taubmann. ad Plaut. p. 10. Boxhorn. ibid. pag. 5. Poetis non uno modo construitur. *Lætus laboris*, Silius lib. 15. v. 569: *lætissimus ira*, Idem lib. 17. v. 312. Et *lætus spectari* apud eundem lib. 9. v. 455. Ac *lætus bellare* lib. 16. v. 564.

¶ Læte, adverbium. Cic. Philipp. 9. cap. 3 *Auctorem senatus exstinctum, læte atque insolenter tulit.* Vellejus Paterc. lib. 2. cap. 45. *Neque quisquam aut expulsus invidiosius, aut receptus est lætius.* De Numidico loquitur. *Lætius frondebit*, Palladius lib. 4. cap. 9. extr. *Lætissime gaudere*, Gell. lib. 3. cap. 15.

¶ Perlætus, sehr frölich. Liv. lib. 10 c. 21 *Supplicatio perlæta fuit.*

¶ Lætor, lætari, gaudere, sich freuen. *Animo lætanti*, Cicer. pro Cluent. cap. 9. *Lætari toto pectore*, von gantzem Hertzen froh seyn / Ovid. 1. Pont. 8. v. 63.

¶ Lætificare, frölich machen/ erquicken. Lucan. 3. v. 48 *illum Gloria lætificat.* ¶ Stercorare, Plin. 17. cap. 9. &c. Düngen. Hinc *lætificata seges* apud Sedulium exordio lib. 1. v. 41.

¶ Lætificor, lætificari, lætari, Plaut. in Aul. act. 4. sc. 9. v. 15. *Lætificantur meo malo & damno.* Vide ibi.

¶ Lætificus, a, um, ut *Lætifici plausus*, i. e. læti apud Stat. lib. 16. Theb. v. 531.

¶ Lætitia, opinio recens boni præsentis, in quo efferri rectum esse videatur. Cic. Tusc. lib. 4 cap. 7. Hinc dicimus: *Ferre, afferre lætitiam*, eine Freude oder Frolocken zufügen. *Lætitia afficere*, erfreuen. *Capere, percipere lætitiam*, Ciceronis cuncta sunt: ejusdemque 1. Catilin. cap. 10 *Perfrui lætitia*: & pro Dejotaro c. 9. *Efferri lætitia*, sich überaus freuen. Item, *Lætitia aliquid prosequi*, Quintil. lib. 5. c. 11. sich über etwas frölich erzeigen. *Conjicere aliquem in lætitiam*, einem Freude machen/ Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 51. Et, *Lætitia minus diuturna*, eine kurtze Freude / Nepos Alcib. c. 7. ¶ Plurali usus est Cicero lib. 2. ad Famil. epist. 9. *Repente vero incessi omnibus lætitiis.*

¶ Lætitudo, Accius apud Nonium, pro Lætitia.

¶ Lætabilis, e; quod lætitiæ est. Statius lib. 4. Silv. 8. v. 21. *Jus tibi tergeminæ dederat lætabile prolis.*

¶ Illætabilis, e, contrarium, i. e. triste. Virgil. Æn. 12. v. 619

Confusus sonus urbis, & illætabile murmur.

¶ Lætatio, lætitia. Cæsar lib. 5. Bell. Gall. cap. 50, *neque hostibus diutina lætatio relinquatur.*

¶ Lætamen, fimus qui agros lætos, hoc est, pingues efficit, Tüngmist/ Plin. lib. 18. cap. 16. Pallad. 8. c. 5. &c. *Lætamen efferre*, Idem lib. 11 ineunte.

¶ Lætanter, læte. Lamprid. in Commodo cap. 5.

¶ Lætabundus, sich freuend/frölich. Gellius lib. 11. c. 15.

¶ Conlætari, συγχαίρειν. Tertullianus de Idololatr. cap. 14 *Convivamus cum omnibus: conlætemur ex communione naturæ, non superstitionis.*

LAEVUS, adjectivum, sinister. *Latus lævum*, Horat. lib. 3. Oda 26. *Manus læva*, & *læva* solum. *Ad lævam*, Plaut. Mil. a. 4. sc. 6. v. 1 zur lincken Hand. *Mens læva*, id est, stulta, apud Virgil. Ecl. 1. v. 16. & 2. Æneid. v. 54. Scholiastes Sophoclis: οἱ παλαιοὶ ἀριστερὰ, τὰ μωρά· δεξιὰ δὲ τὰ ξυνετὰ εἶπον. Vide & Servium, & infra in *Sinister.* ¶ *Lævi boves*, quorum cornua terram spectant, Taubm. ad Plaut. p. 1187. *Læva* de humanis quando dicuntur, contraria notant: ita *pectus lævum* apud Persium Sat. 2 v. 53. De cælestibus vero prospera: sic Romanis *sinistra auspicia* fausta, quæ secus apud Græcos habebant. Vid. Taubm. ad lib. 4. Georg. Virgil. p. 255. Gellius lib. 5. c. 12. Barth. ad lib. 3. Thebaid. Statii p. 807.

¶ Læve, adverb. Horatius lib. 1. epist. 7. v. 52

--- Puer hic non læve jussa Philippi
Accipiebat.

Non læve, i. e. haut stulte. Nimirum minime stupidum ac tardum fuisse significat. Sic usurpatur & *Scævus.*

¶ Lævorsum, linckwarts/ zur lincken. Apulejus in Florid. post princip. *Lævorsum vel dextrorsum tanta mole corporis labitur.*

LAEVIS, e, vel Levis, priore longa, quicquid tactu asperum non est, glatt. Virg. 5. Æneid. v. 93

Tandem inter pateras & pocula lævia serpens,
Libavitque dapes, &c.

Schlechte und glatte Becher. Ovidius 13 Metam. v. 793

Lævior assiduo detritis æquore conchis.

¶ Lævitas, Glattheit/ Glätte/ Schlipffrigkeit. Plinius lib. 9. cap. 29 de polypis: *Soli mollium in siccum exeunt, duntaxat asperum: lævitatem odere.* Celsus lib. 4. cap. 19 *Lævitas intestinorum.*

¶ Lævor, idem. Plin. 9. c. 35. & Celsus præfat.

¶ Lævigo, lævigare, schlecht und glatt machen/ poliren. Varro lib. 3. cap. 11 de R. R. *Omnes parietes tectorio lævigantur.* Plinius lib. 13. c. 12 *Scabritia* [chartæ] *lævigatur dente.*

¶ Lævare, idem. Statius 1. Theb. v. 519

Pars teretes lævare manu ac disponere mensas.

¶ Delævare, apud Columellam lib. de arboribus cap. 6, *Plagas acutissimo ferro delævare*, idem quod *lævare.*

LAGANUM, Lagana, plurali, genus placentæ, Plintzen/ Pfannkuchen. Horatius lib. 1. Satyr. 6. v. 115

Ad porri & ciceris refero, laganique catinum.

Vide ibi Torrentium: Hesychium adde in Λάγανα.

¶ Artolaganus, ἀρτολάγανος, *Artolagani*, Armerítter/ Brodkuchen. Athenæus lib. 3. c. 29 scribit in artolagano poni parum vini cum pipere, lacte & oleo seu adipe modico. Cic. ad Pætum lib. 9. epist. 20 *Dediscendæ sunt tibi sportellæ & artolagani tui.*

¶ Tyrolagana, τυρολάγανα, caseo admixto fiunt, Käsekuchen.

LAGENA, λάγηνος, eine Flaschen/ Lägel. Horat. lib. 2. epist. 2. v. 134 *Et signo læso non insanire lagenam.*

Martial. lib. 10. epigr. 45

Vaticana bibas, si delectaris aceto:
Non facit ad stomachum nostra lagena tuum.

¶ Fuit & mensuræ genus. Hieronymus in Vita Hilarionis: *Cumque centum lagenis æstimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit.*

¶ Lagunculа, diminutivum. Plin. lib. 2. epist. 6 *Vinum parvulis lagunculis in tria genera descripserat.*

LAGEOS, λάγειος, uva leporaria. Virg. 2. Georg. v. 93

Et passo psythia utilior tenuisque lageos.

Λαγὼς autem *lepus* est.

¶ Lagois, genus piscis, Horat. 2. serm sat. 2. v. 22

Nec scarus aut poterit peregrina juvare lagois.

¶ Lagopus, λαγώπους, Lagopodis, avis non ignota, Alpina, candida, columbæ magnitudine, apud Plin. lib. 10. c. 48. ein Steinhun/ Schneehun/ ein wild Weißhun/ ein Berghun/ in frigidissimis montium jugis moratur. Citatur & hic versus ex Martial. lib. 7. epigr. 87

Si meus aurita gaudet lagopode Flaccus.

Sed ei vetus mendum hæret. Pro *lagopode* enim legendum *glaucopide*, ut firmissimis rationibus illustris Scal. docet ad lib. 3. Propertii. *Glaucopis* autem est bubo, &c. *Lagopus* a pedibus leporinis.

A ¶ 2. Avis alia ejusdem nominis est croceo colore, notissima & hieme tota conspicua, ein Goldammer/ passeris genus. ¶ 3 Lagopus, herba, Hasenfuß/ Hasenpfötlein/ Katzenklee.

¶ Lagophthalmus, ein Scharten am Auge/ im obern Augenliedt/ quoties in curatione plus æquo cute excisa, vel alia caussa evenit, ut oculus non contegatur. Celsus lib. 7. cap. 7. n. 9.

LAGUS Ptolemæi, Ægyptii regis, pater: unde Ægypti reges omnes, qui inter Alexandrum M. & Augustum Cæsarem fuerunt, *Lagidæ* appellantur.

¶ Lageus adject. Ægyptius. Lucan. lib. 10. v. 394

--- præstet Lagea juventus
Hoc Regi, Romana sibi, &c.

Et *Lageus amnis*, id est Nilus, apud Silium lib. 1. v. 196, ac *Lagea ratis*, apud eundem lib. 10. v. 322.

LAICUS, λαϊκὸς, popularis, a λαὸς, ein Leye/ sacris non initiatus, profanus. *Laici panes*, gemeines oder ungeweihetes Brodt. Sic verterunt interpretes Latini Bibliorum, 1. Reg. 21. Οὐκ εἰσὶ ὑπὸ τὴν χεῖρά μυ βέβηλοι ἄρτοι, ἀλλ' ἅγιοι. *Non sunt ad manum mihi profani panes sed sacri.* Est vox novitia.

LAIS, idis, Λαΐς, meretrix Corinthia famosissima, Alcibiadis ex Timandra habita filia. Vide Plutarch. Alcibiade extr. Ovid. lib. 1. amorum eleg. 5.

B *Dicitur & multis Lais amara procis.*

Vide Gell. lib. 8. cap. 1.

LAIUS, Λάϊος, Rex Thebarum, Oedipi pater ex Jocasta.

LALISIO, onis, masculinum, pullus onagri, ein junger Waldesel. Martialis lib. 13. epigr. 97

Cum tener est onager solaque lalisio matre.

Adde Plin. lib. 8. cap. 44.

LALLO, are, verbum factum: quod usurpatur de infantibus, cum vel lac sugunt, vel loquuntur. Persius Sat. 3. v. 18

--- Iratus mammæ, lallare recusas,

saugen/ lallen. Ubi vide Vet. Schol. B. Hieronymus lib. 2. Epist. 6 *Forsitan & laxis uberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mammæ lallare congeminet.* Casaubonus observat *Lallare* proprie esse, quando nutrix næniam canens puerum demulcet, ut somnum ei conciliet. Et sane

¶ Lallus Ausonio ejusmodi nænia appellatur: Ita enim Epistola 16. scribit: *Nutricis inter lemmata*
Lallique somniferos modos
Suescat peritis fabulis.

Vid. Scaliger lib. 2. Auson. Lect. cap. 11. & Casaub. ad Theophrasti Characteres. Turnebus autem *Lallum* Deum facit lib. 18. Adversf. cap. 14.

LAMA, lacuna. Festus: LACUNA *aquæ collectio: a Lacu dicitur quam alii* LAMAM; *alii* LUSTRUM *vocant: Ennius: Silvarum saltus latebras lamasque lutosas.* LAMAE vocabulo

C usus & Horatius est lib. 1. Epist. 13. v. 10. ubi Torrentium videas licet.

LAMBO, lambi, lambere, lecken/ belecken/ mehlich berühren. Martial. Apophoretis de muscario pavonino Epigr. 67

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

¶ Lambitare, freq. Solino cap. 15 [vulg. 25] *Ægyptii canes e Nilo nunquam nisi currentes lambitant.*

Composita:

¶ Adlambo, adlambere, belecken. Ausonius Mosella v. 360

Festinant famulis quam primum adlambere lymphis.

¶ Circumlambere, umher belecken. Plinius lib. 11. c. 37 [sect. 65] *ad circumlambenda ora.*

¶ Delambere, belecken. Statius lib. 2. Theb. v. 681

Molliaque ejectæ delambit vellera linguæ.

¶ Prælambere, benaschen. Horat. 2. Serm. Sat. 6. v. 109

Fungitur officiis prælambens omne quod affert.

LAMENTOR, lamentari, est querula voce & oratione tristi dolorem suum testari & proprie mulieribus convenit. Muret. ad Terent. Weheklagen/ kläglich beweinen. Ter. in Andr. a. 1. sc. 1.

D v. 94 *Quæ tum mihi lamentari præter cæteras visa est.* Cic. in 2. Tuscul. ex Pacuvio hos versus recitat:

Conqueri adversam fortunam, non lamentari decet:
Id viri est officium, fletus muliebri ingenio additus.

Et passive apud Apulejum lib. 4 sub fin. *Mæretur, fletur, lamentatur diebus plusculis.* Unde participium passivum apud Silium lib. 13 v. 711 *Armipotens ductor, quam sunt tua fata per urbem*
Lamentata diu.

¶ Lamentatio, das Wehklagen. Cic. 1. Tusc. cap. 13 *lugubris lamentatio.*

¶ Lamentabilis, e, lamentatione dignum, das Klagens und Weinens werth ist/ kläglich. *Lamentabile regnum*, Virg. 2. Æn. v. 4. *Lamentabili voce deplorare*, Cic. 2. Tusc. cap. 13. Et *Lamentabilis comploratio*, Livius lib. 3. cap. 47.

¶ Lamentum, ipsa lamentatio. Cic. de Senect. cap. 20 *Solon negat se velle suam mortem dolore amicorum lamentisque vacare.* Idem Tusc. Q. 2. c. 21 *Muliebriter lamentis se lacrymisque dederet.*

¶ Compositum, *Delamentari* apud Ovid. reperitur lib. 11. Metam. v. 331 *Et natam delamentatur ademtam.*

LAMIA,

LAMIA, Lamiæ, Λάμιαι, mulieres veneficæ, striges, Hexen/Säuberin/ so die Kinder beruffen/ marttern/ und stehlen. Quas oculos exemtiles habuisse Plutarchus tradit de curiositate, pag. 115. extr. *Lamiam*, inquit, *fabulæ narrant domi quidem canere cæcam, oculos habentem, in vasculo repositos, verum ubi prodeat foras reponere, ac tum oculatam esse: Ita quisque nostrum foris & in rebus aliorum ob malevolentiam sibi curiositatem velut oculum imponit: In nostris vero ipsorum erratis nec oculos habemus, nec lucem*, ὄψιν καὶ φῶς ὑπεραλγοῦμεν. Vide Michaelem Apostolium Proverb. Cent. 11. N. 15. & quos ad eum locum Pantinus, vel Schottus potius, citat. ¶ 2. De perniciosis & infestis quibuscunque mulieribus sumitur. Apulej. lib. 5. Cupido ad Psychen infit: *Si post hac pessimæ illæ Lamiæ noxiis animis armatæ venerint (venient autem scio) neque omnino sermonem conferas* &c. ¶ 3. Item larvæ & lemures, unkeusche Geister/ und Gespenster/ Phantasmata modo in hanc, mox in aliam sese figuram convertentia. Philostrat.

¶ Lamia etiam familia Romana. Vide infra *Lamus*.

¶ Lamia fuit etiam Atticum scortum. Solita est ea dicere: οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ γεγόνασιν ἀλώπεκες, *Leones Græci, Ephesi redduntur vulpes*. Ælian. Var. Hist. lib. 13. cap. 9. Vide ibi Cl. Scheffer.

¶ Lamia etiam Thessaliæ oppidum, unde bellum dicitur *Lamiacum* inter Antipatrum & Athenienses gestum, quod victus Antipater oppido se Lamia defendebat. Vid. Diodor. Sicul. libr. 17. cap. 111.

LĀMĬNA, bractea, ein Blat oder Blech von allerley Metallen. Cicero 2. de Legib. c. 23 *Ad eam* [aram] *cum lamina esset inventa, & in ea scriptum*, &c. *Lamina fulva*, aurea, Ovid. 11. Metam. v. 124. Et, *Ensis lamina dissiluit*, ibidem lib. 5. v. 173. die Klinge zerspringt. ¶ Et Lamina in tortorum instrumentis fuit. Cic. 7. in Verr. cap. 63 *Cum ignes, candentesque laminæ ceterique cruciatus admovebantur*. Et Prudentius passione Romani v. 486

- - - *inusta laminis ardet cutis*.

Horat. *Lamnam* scripsit lib. 2. carm. ode 2. v. 2. & lib. 1. Epist. 15. qua forma & Vitruvius usus est aliquoties lib. 7. cap. 9 sub finem. Habuerunt & *Laminas* inter φυλακτήρια: de quibus infra in *Phylacteria*.

¶ Lamella diminutivum. Vitruv. lib. 7. cap. 3 *tenuis lamella*: & lib. 7. cap. 12 *lamellæ æreæ*. Et Seneca de Vita beata c. 21 *paucæ argenti lamellæ*: & de Brevit. vitæ c. 12 *æruginosæ lamellæ*.

LAMIUM, urticæ fœtidæ species est Plinio lib. 22. cap. 14, eine taube/ stinckende Nessel.

LAMPAS, ădis. λαμπάς, in Accusat. Lampada facit, lychnus pensilis, eine Lampe. *Lampas ferrea*, Columell. 12. c. 18. aënea, Juvenal. Sat. 3. v. 285. ¶ 2. Sunt & *lampades* Meteora ignita in aëre, quas *faces ardentes* vulgo dicunt, brennende Fackeln in der Lufft. Plin. lib. 2. cap. 26. ¶ 3. Lampas pro luce, splendore. Statius 10. Theb. v. 121 *lampade clara perculsus*. Et Virgil. 4. Æneid. v. 6 *Postea Phœbea lustrabat lampade terras*

Aurora, &c.

¶ *Lampada alicui tradere*, eleganti proverbio dicuntur, qui partes suas aliis tradunt agendas: Persius Satyr. 6. v. 61

Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis?

Ubi vetus Scholiastes: *Apud Athenas*, inquit, *cum juvenes cursu ludos celebrabant, qui victor esset, primus facem tollebat: deinde sequenti se, tradebat, & secundus tertio: similiter omnes, donec currentium numerus impleretur*. Varro lib. 3. de re rust. c. 16 *Quod de fructu nihil dixi, nunc cursu lampada tibi trado*. Lucret. lib. 2. v. 77 *Inque brevi cursu mutantur secla animantum*,

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Vide & Platonem lib. 1. de Republ. initio. Lubin. ad Juvenal. Satyr. 15. v. 141. ¶ Lampades etiam & faces in hostilem utrinque aciem olim injiciebant, πυρφόροι, sive λαμπαδηφόροι, ut, eo velut signo dato, prœlium auspicarentur. Vid Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 394.

LAMPRUS Musici nomen apud Nepotem in Epaminonda. Vide ibi Lambinum.

LAMPRETA piscis lubricus, colore cœruleo subnigro, septem parvis fistulis mirabili ordine distinctis, acceptam aquam remittens, quam alias *mustelam stellarum* vocant, eine Lamprete/ a *lambendis petris* nomen habens, Vide *Mustela*.

LAMPSĂCUM, Ciceroni & Plinio: Ptolemæo & Poëtæ Priapejorum Λάμψακος, *Lampsacus*, urbs Mysiæ ad os Hellesponti clarissima, nobili portu, & templo matris Deûm insignis quondam, auctore Strabone, dono aliquando a Persarum rege data Themistocli, quemadmodum Nepos retulit, & Ammianus lib. 22.

¶ Lampsaceni, fuere Anaximenes & Metrodorus, Epicuri sodales.

¶ Lampsacius adject. Martial. lib. 11. Epigr. 17

Nam mea Lampsacio lascivit pagina versu.

LAMPSANA, æ, λαμψάνη, olus silvestre & vulgare, brassica silvestris, wilder Kohl/ Reinkohl/ ἀπὸ τοῦ λάψαι, quod foliis terram lambat. Verterunt & *apium* & *napium*, wild Senffkraut/ weisser Hederich. *Lampsana vivere*, id est, perparce tenuiterque. Vide Chiliad. Dioscorides lib. 2. c. 130.

A LAMPYRIS, idis, fœm. λαμπυρίς. *Lampyrides*, scarabei sunt ignium modo noctu lucentes clunium & laterum colore, Plin. lib. 11. c. 28. Feuerkefer/ Liechtmücken/ Johannes Würmlein/ vocant & *Pyrolampidas*.

LAMUS, antiquus Læstrygonum rex, Caretæ & Formiarum conditor: Unde *Lamiarum* Cognomen in Ælia gente. Horatius lib. 3. ode 17. ad Ælium Lamiam:

Æli vetusto nobis ab Lamo,
Quando hinc priores & Lamias ferunt
Denominatos &c. Vide ibi Torrentium.

LĀNA, λάχνη, Wollen. Potissima virginum in gynæceis cura. *Ducere lanam*, spinnen. Ovid. 4. Met. v. 34

Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant.

Lucretio lib. 5. v. 1353 *facere lanam*, idem: & *lanam tractare*, Justino lib. 1. cap. 3. *Lanâ & tela victum quæritare*, sich mit spinnen und wircken nehren/ Terent Andr. a. 1. sc. 1. v. 48. De tractandæ, nendæque lanæ ratione elegantes Ovidii versiculi sunt principio lib. 6. Metamorph.

Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes:
Seu digitis subigebat opus: repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu,
Sive levi teretem versabat pollice fusum &c.

Sordida lana. Ungewaschene Wolle. *Rixari de lanâ caprina*, est, de nihilo contendere, Horatius lib. 1. Epist. 18. Varius autem usus lanarum commemoratur apud Veteres auctores. His enim circumligabant fauces valetudinis caussa, de quo vide supra in *Focale*. Utebantur & in vulneribus obligandis, de quo Casaub. ad Suetonium pag. 221. Lanarum quibus gravidæ uterum fovebant, Lucianus Dialogis Meretriciis meminit in Myrtio: & has ni fallor Tertullianus *uteri infulas* appellat lib. de anima cap. 21.

¶ Lānŭla, diminutivum. Cels. 7. cap. 27.

¶ Lānārius, ein Wollenschläger. Plaut. Aulul. a. sc. 5. v. 34.

¶ Lānāris, ut *pecus lanare*, Wollenreich. Varr. 2. Rust. R. cap. 9.

¶ Lānātus, ut, *Oves lanatæ*, Columell. 7. c. 3. & *pelles lanatæ* apud Vitruv. lib. 10. c. 13. & *pecus lanatum*, Plin. 17. cap. 22. qui etiam *lanatiore canitie folia*, Comparativo dixit lib. 21. cap. 20.

¶ Lāneus, wöllin/ ut, *pallium laneum*, Cicer. N. D. libr. 3. cap. 34. ¶ *Dii laneos habent pedes*. Ænigma proverbiale est, indicans Deos lento solere procedere ad scelerum ultionem gradu. Vide Chiliad.

¶ Lanestris, laneus. Vopiscus Aureliano cap. 29. vid Casaub.

¶ Lānitium, sive Lanicium, Wollwerck/ Virgil. 3 Georg. *Sit tibi lanicium curæ*, &c.

¶ Lanificus, *Ars lanifica*, ut apud Claudianum lib. 2 in Eutrop. v. 381 *doctissimus artis lanificæ*, ein Tuchmacher/ Woll-Kämmer. Et Tibullus lib. 2 eleg. 1. v. 10

Lanificam pensis imposuisse manum.

Et Martialis lib. 4. Epigr. 54

Lanificas nulli tres exorare puellas
Contigit, observant quem statuere diem.

Sic Parcas vocat, über seine ihm von GOtt gesetzte Lebzeit kan niemand leben.

¶ Lanificium, Woll-Arbeit/ das Wollspinnen. Columella præfat. lib. 12 *Nunc pleræque* [Rom. mulieres] *sic luxu & inertia defluunt, ut ne lanificii quidem curam suscipere dignentur*. Sie schämen sich mit Woll und Spinnen umzugehen. Et Apulejus lib. 9. pag. 219 *Ego misera, & pernox & perdia lanificio nervos meos contorqueo*.

¶ Lānifer, ut: *Arbor lanifera*, Wollbaum/ Plin. 13. c. 14.

¶ Lāniger, *pecudes lanigeræ*, Virgil. 3. Æn. 642 *vellus lanigerum*, Ovid. Epist. Leandri 18. v. 144.

¶ Lanosus, lana abundans, voll Wollen. Pallad. lib 8. cap. 4 de armentis. Et Apulejus lib. 5. p. 162 *Juvenis lanoso barbitio genas inumbrans*

¶ Lanositas, Tertullian. de Pallio cap. 3. *muscosæ lanositatis conchæ*.

¶ Lanaria, herba, quæ & *Struthion* apud Plinium lib. 24 c. 18, στρούθιον, *herbam fullonum*, vulgus vocat, Seiffenkraut/ Waschekraut/ Knabenkraut.

¶ Lānugo, quæ in adolescentum genis conspicitur, die Milchhaare/ der erste Bart. Pacuvius apud Festum in GENAS: *Nunc primum opacat flora lanugo genas*. Suetonius Nerone cap. 34. extremo: *Quam cum ex duritia alvi cubantem visitaret, & illa tractans lanuginem ejus, ut assolet, jam grandis natu, per blanditias forte dixisset*, SIMUL HANC EXCEPERO, MORI VOLO: *Conversus ad proximos, confestim se positurum, velut irridens ait*. Ammianus lib. 16. cap. 27 *adultæ lanuginis juvenis*: & lib. 28 cap. 6 *primæ lanuginis adolescens*. Cum prima condentibus poneretur barba, excepta a cognatis & condita DEO alicui sacrabatur. Eratque is dies solennis & festus. Huc respexit & amita Neronis & Nero Vide eâdem Neronis vita cap. 12. ¶ 2. Item, allerley weiches Wüllwerck oder Rauchwerck üm die Früchte und Kräuter. *Mala tenera lanugine*, Virgil. Eclog. 2. ¶ 3. scobs, die Segspäne. Colum. 4. c. 29.

¶ Lanuginosus. Plin. libr. 19. cap. 3. & *Lanuginosior*, libr. 22. cap. 20. A

LANCEA, λόγχη, hasta oblonga: à λόγχη derivat Festus argute magis, quam verè, Spehr/ Spieß / dictio est Hispanica, Gellius libr. 15. cap. 30. vel Gallica potius, ut Diodorus ait. Sisenna Suevis hoc vocabulum tribuit 3. Hist. vid. Casaub. ad lib. 4. Strab. Lancea venatoria, Jägerspieß. Apulejus lib. 1. de A. A. *Athenis proxime ante Pœcilem porticum isto gemino obtutu circulatorem aspexi equestrem spatam præacutam mucrone infesto devorasse: ac mox eundem invitamento exiguæ stipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera condidisse.*

¶ Lancearius, ein Spießträger/ Spießbube.

¶ Lancino, lancinare, lacerare. Solinus cap. 40. [al. 53] *In Asia locus est, quo primo adventus sui tempore ciconiæ advolant & eam, quæ ultima advenerit, lancinant universæ.* Plin. lib. 11. c. 34 *Est & volucre canibus peculiare malum, aures maxime lancinans.* Catull. Carm. 29 in Cæsarem v. 18

Paterna prima lancinata sunt bona.

hoc est decocta, consumta. Add. Senec. de ira lib. 1. cap. 2. De brevit. vitæ c. 12. & Epist. 32.

¶ Lancinator, qui lancinat, discerpit. Prudentius Romano v. 1057 *Lancinatores gregum.* B

¶ Est hinc etiam vox *Lanceare*, quod est jacere, mittere, qua Tertullianus adv. Marcion. lib. 1. c. 13.

LANGA, æ, animal quod & *Languriam* dici testis est Plin. qui *Langurium* electri speciem esse ab eo appellatam affirmat libr. 37. cap. 2. Cujus verba adscribo: *Alii dixere langurium, & esse in Italia bestias langurias Zenothemis longas vocat easdem, & circa Padum iis vitam assirmat.*

LANGUEO languere, infirmum esse, deficere, otiosum esse, siech/ schwach/ faul/ träge und müßig seyn. *Corpus, animus languet.* Virg. 4. Georg. v. 252 *languebunt corpora morbo.* Et Ovid. 1. Pont. 4. v. 3 *Vires in corpore languent.* Cicero in Pison. cap. 33 *Languet juventus, nec perinde, atque debet, in laudis & gloriæ cupiditate versatur,* ist träge und faul. *Languere otio,* Idem 1. Nat. D. c. 4. verdrossen seyn. *Languere e via,* müde seyn von der Reise/ Cic. 1. Philipp. cap. 5.

¶ Languescere, languidum fieri, labore confici, siech/ schwach/ faul werden. Cicer. in Oratore cap. 2 *Languescit industria.* Der Fleiß sincket. Idem de Senect. c. 9 *Orator metuo languescat senectute,* Alters halben matt und schwach werden.

¶ Elanguere, elanguescere. Languore tabescere, torpescere, verfaulen/ versiechen. Aurel. Victor de viris illustribus in Hannibale: *Cum urbem capere posset in Campania, deliciis elanguit.* Et Gell. lib. 3. cap. 1 *Omnis vigor animi corporisque elanguescit & effœminatur.* Et Livius lib. 35 cap. 45 *non esse elanguescendum,* man soll nicht laß und säumig werden. C

¶ Oblanguere. Cicer. 16 famil. epist. 12 *Literulæ nostræ tui desiderio oblanguerunt.*

¶ Relanguescere. Arnobius lib. 7. p. 238 *Indignatio relanguescit.* Et Livius d. l. 35. cap. 45 *ut impetus relanguescat regis.* Sic editi libri: vetus autem Sigonii, *elanguescat.*

¶ Languidus, schwach und matt. *Languidus vino vigiliisque,* Cic. 5. in Verr. cap. 12. matt und kranck vom truncken und langem sitzen. *Languidus pulsus, ictus,* ein schwacher/ langsamer Pulß / Plin. lib. 11. cap. 37. Et, *languida auctoritas,* Idem lib. 15. cap. 29. Sic, *Studium languidum.* Cicer. pro Ligario cap. 9 *languidiori studio in caussa fuistis,* habt den Fleiß gesparet. *Languidiora consilia,* ad Attic. 10. epist. 11.

¶ Languide, adverb. *Cunctanter & languide procedere,* Colum. 11. cap. 1. säumlich und schwächlich. Hirtius 8. Bell. Gall. cap. 18 *languide negligenterque tela mittere.* Plinius 37. cap. 7 de Carbunculis: *Qui languidius & lividius lucent.*

¶ Languidulus, *somni languiduli,* leise Schläfe/ Catullus Carm. 65. Et *Coronæ languidulæ,* Quintil. 8. cap. 3.

¶ Languor, Siechthum/ Schwachheit/ Mattigkeit/ virium defectus, debilitas, lassitudo. Terentius Heaut. 4. sc. 5. v. 3

- - - - *vel me hæc deambulatio*
Quam non laboriosa ad languorem dedit.

Hat mich matt gemacht. ¶ 2. Est & animi languor. *Languori se desidiæque dedere,* verdrossen und faul werden. Cic. 1. officiorum cap. 34.

LANIO, onis & *Lanius, ii.* Vet. Gloss. *Lanius* κρεοπώλης, ein Fleischhauer/ Metzger. Ter. Eun. 2. sc. 2, 26 *cetarii, lanii, coqui.* Forma *Lanius* etiam Livius lib. 22. cap. 25 usus; & ipse Cicero Offic. libr. 1. cap. 42. Altera *lanionis* rarior quidem, non autem rejectanea est, uti Glossæ non solum veteres habent κρεοπώλης, *lanio, carnarius, lanius;* sed Paullus etiam JC. lege 18 pr. Dig. de instruct. *lanionis instrumentum* dixit, ut de Petronii fragm. Traguriano, & Suetonii *laniona mensa* taceamus, procul dubio a *lanione,* non *lanio,* dicta. Add. Olai Borrichii in Voss. Cogitationes.

¶ Laniena, officina, in qua laniantur pecora venduntur ve carnes. Schlachthauß / Fleischbanck. Plautus Epid. act. 2. sc. 2. v. 15 *Per myropolia, & lanienas, circaque argentarias Rogitando sum raucus factus.*

Varro *lanienam tabernam vocat,* ut Scaliger in Catalectis observavit. *Laniam* dixit Livius. Vocabatur & *Laniatorium.* Vet. Gloss. *κρεοπωλεῖον, Laniatorium, Macellum.* ¶ Sed & ipse laniandi actus, sive laniatio, aut dissectio carnium *Laniena* dicitur. Unde & Medicorum sectio, *Laniena Hippocratica* Prudentio appellatur Romano v. 498.

¶ Lanionius, ut *Mensa lanionia,* Suetonius Claudio c. 15. ubi vide Casaub. zum schlachten gehörig.

¶ Laniarius, vel idem quod lanius, vel collegii & corporis nomen. Vetus inscriptio Narbonensis apud Grut. p. 1035. n. 4. C. NIGIDIVS PRIMVS LANIARIVS SIBI ET PROBO MEROE. &c.

¶ Et laniarium pro laniena apud Varronem lib. 2. Rei rust. c. 4 legitur, Fleischbanck / Schlachthauß / Kuttelhoff.

¶ Lanio, laniare, zerfleischen/ zerreissen/ Livius lib. 9. cap. 1. *Placari nequeant, nisi hauriendum sanguinem laniandaque viscera nostra præbuerimus.* Vet. Gloss. κρεοκοπῶ, *Lanio.*

¶ Laniatus, nomen, ut, *Ferarum laniatus,* apud Cic. Tusc. lib. 1. cap. 43. Zerreissung. Arnobius lib. 1. pag. 14 *bellaurum laniatibus objectare.*

¶ Laniatio, idem. Seneca 2. de Clem. c. 4 *in cædes hominum & laniationes pervenit.*

¶ Dilaniare, von einander reissen / zerfleischen. Cic. pro Mil. cap. 13 *Tu cadaver P. Clodii nocturnis canibus dilaniandum reliquisti.*

LĀNISTA, gladiator, ein Fechter/ Fechtmeister. *Ad lanistam se conferre,* Cic. pro Rosc. Am. cap. 6. fechten lernen. Juvenal. Satyr. 3. v. 158 *Pinnirapi cultos juvenes, juvenisque lanistæ.*

LANĪVIVM sive Lanuvium, λανύϊον, Dianæ lucus; id est, Artemisium (sic enim vocant) e sinistra viæ regione, ex Aritia ad Arecinam viam conscendentibus, quod templum nominant ædificium Tauricæ.

¶ Hinc Lanuvinus. Horat. 3. carm. ode 27 *Ab agro Rava decurrens lupa Lanuvino.*

¶ Lanuvium & in Latio oppidum, de quo Cicero pro Milone cap. 10.

LANX, lancis, πίναξ, ein Bradteller/ breite Schüssel / vas cibis ferendis aptum, potissimum vero in quo assa ponebantur, sicut in catino jurulenta. Cicero ad Att. lib. 6. epist. 1 *Lancibus, & splendidissimis canistris nos soles pascere.* Plaut. Amphitr. act. 4. sc. 4, 22 *Lances detergam omnes, omnesque trullas hauriam.* Symmachus lib. 1. Epist. 23 *Quid? si ego cœnas dapsiles & saliare convivium, tum viscerationes atque epulum postulassem: tu mihi mensas secundas & scitamenta exiguæ lancis apponeres?* ¶ 2. Lances sunt in libra, eine Schüssel / Schalen und Blat an der Wage. Horatius lib. 1. Epist. 5. v. 23

- - - *ne non & cantharus & lanx*
Ostendat tibi te.

Lanx i. e. discus, ut vetus Scholiastes interpretatur. Cic. in Acad. lib. 4. cap. 12 *Necesse est, ut lancem in libra ponderibus impositis deprimi, sic animum perspicuis cedere,* wie die Schalen an der Wage &c. *Æquâ lance,* mit gleicher Wagen.

¶ Bilanx, libra, eine Wage/ *statera.*

¶ Lancicula, diminutiv. Schüsselein. Arnobius lib. 2. pag. 59 *trulla, lancicula, candelabrum.*

¶ Lancula, aliud diminutiv. eine Wagschale. Vitruv. lib. 10, cap. 8.

LAOCŌON Priami filius, Tymbræi Apollinis sacerdos. Virgil. 2. Æneidos v. 41

Laocoon ardens summa decurrit ab arce.

¶ Laocoontis.

LAŌDAMĪA, pen. product. Λαοδάμεια, Protesilai, qui ad Trojam primus occubuit, uxor. Vide Epist. Ovid. 13.

¶ 2. Altera Bellerophontis fuit filia, Sarpedonis mater.

D LAŌDĪCE, Λαοδίκη, una filiarum Priami nupta Helicaoni Antenoris regis Thraciæ filio. ¶ 2. Altera Agamemnonis ex Clytæmnestra fuit filia. De utraque illarum Homerus.

LAŌDĪCEA, Λαοδίκεια, urbs insignis Asiæ juxta Lycaones: haud ita procul ab Hierapoli & Colossis. Vide Georg. antiq.

LAŌMĔDON, tis; Rex Trojæ, filius Ili, Priami pater perjurus, quia Neptuno, & Apollini murorum Trojæ conditoribus pactam negavit mercedem.

¶ Laomedontiades, patronymicum, Laomedontis filius.

¶ Laomedontiadæ, Trojani. Virg. 3. Æn. v. 248.

¶ Laomedonteus, Virg. 1. Georg. v. 502

Laomedonteæ luimus perjuria Trojæ.

¶ Leomedontius, *Heros Laomedontius.* Virgil. 8. Æneid. v. 18.

LAPĂTHVM, λάπαθον, herba, quæ & *Rumex,* Ampfer. Sed *Oxalis,* ὀξαλὶς est, Sauerampffer. Horat. 2. Satyr. 4. v. 29

Et lapathi brevis herba, &c.

¶ Oxylapathum, Wasserampffer. Dioscorides lib. 2.

¶ Hippolapathum. Vide suo loco.

LAPIS, qui saxo minor est, ein Stein. *Jactus lapidis,* ein Wurff mit einem Steine. *Telorum lapidumque incessere jactu,* Ovid. 13. Metam. v. 567. Et *conjectus lapidum* apud Lucret. lib. 3. v. 199. Et, *Modici lapides, qui funda mitti possunt,* Livius 38. cap. 20. pr.

pr. Schleuder-Steine. *Lapidibus appetitus & percussus*, Cicer. pro Domo cap. 5. *Omnem movere lapidem*, est omnia conari & experiri, alle Mittel und Wege suchen und brauchen. Plinius lib. 1. epist. 20 *Omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ*. Originem adagii apud Erasmum exquire. Ovid. libr. 4. de ponto eleg. 8. v. 49 A

Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas?

Lapis angularis, Cato de re rust. cap. 14. pr. ein Quaderstein. *Lapis Parius*, Marmor / Virg. 3. Georg. v. 34. ¶ 2. Lapis erat locus eminens, & tanquam suggestus unde præco prædicabat & vendebat. Hinc *de lapide emtos* Cic. in Pisonem cap. 15 nominat vilissimos, non frugi bonæ, servos venales Turneb. lib. 10. cap. 3. ¶ 3. *Lapides loqueris*, Plaut. Aulul. act. 2. sc. 1. id est, durus & asper est sermo tuus, qui me quasi lapidibus impetit. du redest harte Worte. ¶ 4. Pro stupido brutoque ponitur. Plaut. Merc. act. 3. sc. 4 *lapidi maximo mando*, i. e. stupidissimo. Ter. Heaut. act. 4. sc. 6. & act. 5. sc. 1. v. 44 *Quid stas lapis?* Voss. lib. 4. Instit. Orator. p. 93. ¶ 5. *Lapidem ferre altera manu, panem ostendere alterâ*, apud Plaut. Aul. a. 2. sc. 2. vers. 18, est coram amice blandiri, sed clanculum nocere. vorwerts einem gut seyn / aber in den Rücken ihm alles arges nachreden. ¶ 6. Ponitur & pro milliario. Ut, *ad tertium ab urbe lapidem*. Drey Meilen von der Stadt. Florus lib. 2. cap. 6. n. 56 *Non jam a tertio lapide*, [ut Hannibal Romam] *sed ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat*. Quod Livius libr. 26. cap. 10 *tria millia passuum ab urbe* dixit. Idem Livius lib. 3. cap. 69 *ad decimum lapidem manere*. Valer. Max. lib. 4. cap. 1. n. 10 *Intra septimum lapidem triumphi quærebantur*. De paupere Roma & initio imperii loquitur. Caussa hujus formulæ fuit, quod singula milliaria lapidibus singulis distinguebantur, ut interquiescere ibi viatores possent. Inscriptusque lapidi numerus erat, qui, quotum milliarium esset, denotaret. Rutilius Numatianus lib. 2. Itinerarii v. 7

Intervalla via fessis præstare videtur,
Qui notat inscriptus millia crebra lapis.

Vid. Brisson. libr. 4. cap. 9. Dalechamp. ad Plin. libr. 15. cap. 30. Ulpianus lege 1. § 4. D. de officio Præfecti urbi: *Quicquid igitur intra urbem admittitur, ad Præfectum urbi videtur pertinere: Sed & si quid intra centesimum milliarium admissum sit, ad Præfectum pertinet. Si ultra ipsum lapidem, egressum est Præfecti urbi rationem.* Sed in designandis his milliaribus utrumque vocabulum & *lapidis* & *milliarii* omittebatur interdum, numero tantum expresso. Tacit. 2. Hist. cap. 24 *Ad duodecimum a Cremona locus Castrorum vocatur*. ¶ 7. Lapides superaggesti cadaveribus in via, vicem tumuli præstant. Vide Petronium ejusque interpretes. ¶ 8 *Lapis sacer*, ein geweyheter Grenzstein / Heiligenstock. Livius libr. 41 cap. 13 pr. *Prodigia nunciata: avem sangualem, quam vocant, sacrum lapidem rostro cecidisse*. Ubi Gronovium pretium est consulere. Tibullus lib. 1. eleg. 1. v. 17

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea serta lapis.

Seneca Hippolyto v. 528

- - - *Nullus in campo sacer*
Divisit agros arbiter populis lapis.

Ita enim non publicos tantum fines, sed privatos etiam agros disterminabant. Adde quæ Gallæus collegit ad Lactantii verba lib. 1. cap. 20 *Qui lapidem colunt informem atque rudem, cui nomen est Terminus*. ¶ 9. De Lapide Philosophico vid. Voetius part. 1. Dispp. Theol. p. 677.

¶ Lapideus, steinern / mit Steinen. Livius lib. 30. cap. 38 *Lapideo imbri pluit*, es hat Steine geregnet. *Lapideus murus*, Idem lib. 1. cap. 38.

¶ Lapidosus, steinicht. *Terra lapidosa*, Varro R. R. lib. 1. cap. 9. ein steinicht Land. Seneca libr. 2. de Benefic. cap. 7. pr. *Beneficium superbe datum ab homine duro simile est pani lapidoso*. die Wohlthat eines unwilligen und kargen / ist einem steinichten Brod gleich.

¶ Lapidositas. Tertullian. de Habitu mulieb. cap. 6 *In piscium cerebris lapidositas quædam est*. D

¶ Lapillus, Steinchen / diminutivum. Martialis libr. 9. epigram. 58 *Qui littoribus nitent lapilli*. Eodem lib. epigram. 53 *Dies signandi melioribus lapillis*. Quales Plinius lib. 6. epist. 11 *candidissimo calculo notandos dixit*. ¶ 2. Gemmas sonat sæpissime. Horatius lib. 1. Satyr. 2. v. 80

- - - *inter niveos viridesque lapillos.*

Et Ovidius de Nuce v. 141

Auferat hic aurum, peregrinos ille lapillos.

¶ Lapicida, Steinmetz. Varro de L. L. lib. 7. n. 33 *Qui lapides cædunt, Lapicidas: qui ligna, lignicidas non dici*. Onomast. Vet. *Lapicida*, λατόμος.

¶ Lapidicinarius est in Cyrilli Gloss. eoque vertitur Græcum λαξευτής.

¶ Lapidarius, ein Steinbrecher. Ulpianus Lege 5. § 7. Dig. Commodati &c. *Si servus lapidario commodatus sub machina perierit*, &c. impetuntur. ¶ 2. *Lapidarii* & illi dicuntur tralate, qui pulsantur cavillis, vel in quos joca dictaque conjiciuntur. Macrobius libr. 2. Saturnal. cap. 7. *Quo dicto universitas populi ad solum Cæsarem oculos & ora convertit, notantes impotentiam ejus, hac dicacitate lapidatam*, i. e. percussam sive taxatam.

¶ Lapidarius, adject. Plaut. Captiv. act. 3. sc. 5. v. 65 *Ibis in latomias lapidarias*.

¶ Lapicidina, eine Steingruben / Steinbruch / ubi lapides exduntur. Varro lib. 4 de L. L. n. 32 de Latomiarum, Syracusani carceris, nomine ait: *De Latomia translatum, quod heic quoque lapicidinæ fuerunt*. Et Cic. 2. de Divinat. cap. 21. extr. *lapicidinæ Chiorum*. Ulpianus Lege 9 § 1. Dig. Communia prædior. *Si constat in tuo agro lapicidinas esse, nec privato nec publico nomine quisquam lapidem cædere potest, cui id faciendi jus non est*. Idem Lege 7 § 13 D. de soluto matrim. vocat *lapicidinas marmoreas*, ubi marmor cæditur. Vulgo scribitur *Lapidicina*, quod vero displicet eruditis, quia & Varro a *cædendo* ducit; & veteres libri *Lapicidina* plerique referunt. Vetus inscriptio Romana: CAESARIS SER. THAMYRIANVS A LAPICIDINIS CARISTIIS &c. Vide Gruter. p. 593. n. 8. & Manut. in Orthogr.

¶ Lapidescere, lapidem fieri, zum Stein werden / Steinhart werden. Plin. lib. 16. cap. 6 *Glans lapidescit duritia*.

¶ Lapido, lapidare, est lapide petere, lapides conjicere etiam. Sueton. Caligula cap. 6 de Germanico Cæsare: *Longe majora & firmiora de eo indicia in morte ac post mortem exstitere. Quo defunctus est die, lapidata sunt templa, subversæ Deum aræ*, &c. Significat tam carum amatumque Germanicum omnibus fuisse, ut ejus mortem tam impatienter tulerint, ut vim fecerint ædibus sacris, injectis lapidibus, atque subverterint aras: quasi jam amplius Dii colendi non essent, qui neglexissent Germanicum, & decumbentem valetudini non restituissent, fastiditis votis pro eo susceptis. Petronius: *Si nihil aliud certe diutius juncta nos mors feret, vel si voluerit misericors fluctus ad idem littus expellere, aut præteriens aliquis tralatitia humanitate lapidabit, aut quod ultimum est, iratis etiam fluctibus imprudens arena componet*. LAPIDABIT, id est, lapides conjiciet in nostra cadavera. Tertullianus advers. Praxeam cap. penult. *Stephanus cum lapidaretur*. Apud Lactantium lib. 6. cap. 23 ista leguntur: *His obscœnitatibus animas ad sanctitatem genitas, velut in cœni gurgite demersit* (Dæmon) *pudorem exstinxit, pudicitiam flagitavit*. Pro FLAGITAVIT tamen nonnulli *fugavit*, vel *profligavit*, substituerunt. At verò Thomasius ex eo defendit Lectionem plerorumque Codicum, quod Ulpianus, *Flagitare*, ob stuprum appellare instantius, posuerit. Vide supra *flagito*. Nec repugnarem magnopere, ni præcedentia verba, *demersit, restinxit*, aliud suaderent. Ea enim cum vehementiora sint, nec tam corruptionem aliquam, quam deletionem significant, adduci haud possum, ut credam Lactantium significatus mollioris verbo in fine præcipuè fuisse usum. Atque conjicio adeo disertissimum Patrem, non *flagitavit*, sed *lapidavit*, i. e. violenter invasit prostravitque scripsisse, ut solent, everti, atque prosterni, quæ per vim magnam conjectis lapidibus impetuntur. ¶ 2. Apud Livium *Lapidare* sæpius pro lapidibus pluere invenitur, ut libr. 43. cap. 13 *Reate imbri lapidavit*. Idem lib. 29 cap. 14 *Novendiale sacrum, quod de cælo lapidatum esset, factum*. Et lib. 44 cap. 18 *Bis in exitu ejus anni lapidatum esse, nuntiatum est*. Es hat Steine geregnet.

¶ Lapidatio, lapidum conjectio. Steinigung. Fuit & pœnæ genus apud Ebræos: apud Macedonas parricidæ eo necabantur. Curtius lib. 6. extr. & Cicer. pro Domo cap. 5. *facta lapidatio est*. De grandine Lege 4. Cod. de Malefic. & Math. *ne ventis grandinisque lapidatione quaterentur*. Der Hagel.

¶ Lapidator. Ein Steinwerffer. Cicero ibidem *percussor, lapidator, fori depopulator*.

¶ Dilapidare, umbringen / verschleudern / durch den Halß jagen. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 4. *Conveniendus Phormio est priusquam dilapidet nostras triginta minas*. Cicero ad Octavium: *Publicam dilapidabat pecuniam, ærarium exhauriebat*, der Gemeine Geld bracht er um / und sog aus den gemeinen Schatz. Hanc notionem hujus verbi Hotomannus à lapide deducit, in quo adstabat Præco rem venalem & distrahendam proponens. Ego *dilapidare* pro disperdere inde cœptum dici putaverim, quod lapides sine curâ sæpius temere solemus jacere & ita disperdere. Columella lib. 10. v. 329

Sæpe ferus duros jaculatur Jupiter imbres
Grandine dilapidans hominumque boumque labores.

¶ Elapidare solum, id est, lapidibus purgare, die Steine aus dem Acker fegen / Plin. lib. 17. cap. 10.

LAPITHAE, Λαπίθαι, Thessaliæ populi, equorum domitores, qui cum Centauris bella gessere. Virgil. 3. Georgic. vers. 115

Frena Pelethronii Lapithæ gyrosque dedere.

Pelethronios dixit à Pelethronio oppido Thessaliæ, ubi primum domandorum equorum ratio reperta est. Horat. libr. 1. odâ 18

At

At ne quis modici transiliat munera Liberi
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata. Apulejus lib. 9 de Asino Aureo: *Estur & potatur; pulmentis acervatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis. Clamore ludunt, strepitu cantillant, conviciis jocantur: ac jam cetera semiferis Lapithis Thebanis, Centaurisque similia.*

¶ Lapithæus. *Gens Lapithæa.* Ovid. 12. Met. v. 530.

¶ Lapitheius, *Prælia Lapitheia*, Idem 14. Metam. v. 677.

LAPPA, æ, planta major, quæ & *personata*, großKletter/ ac *minor*, quæ *Xanthium* ξάνθιον, etiam dicitur, spitze Kletten. Tertia species *Aparine*, ἀπαρίνη, quæ & *Philanthropos* est, Klebkraut/ Matthiolus. Ovidius libr. 2. ex Ponto epist. 1. v. 14

Mixta tenax segeti crescere lappa solet.

Lappaceus, adject. von Kletten. Plin. lib. 22. cap. 18 *Helxine femina* [habet] *in capitibus lappaceus adhærentia vestibus.* Lappaceum ergo h. l. est, quod lappæ simile, vel instar lappæ adhærescit.

¶ Est & *Lappago* herba peculiaris Plin. lib. 11. cap. 10, *negallidi* similis, nisi quod ramosior est & pluribus foliis.

LAPRIUS, cognomen Jovis apud Lactant. libr. 1. cap. 22. Sed apud alios scriptores altissimum de eo silentium: quidam *Elaphum* cum Gyraldo intelligunt secundum Hesychium in Cretâ cultum.

LAPSANA, wilder Senff. Plin. lib. 20. cap. 9.

LĂQUEAR, & laquĕāre, is, eine gewölbte oder getäfelte Decken eines Gemachs/ ein Balcken. *Dependent lychni laquearibus aureis*, Virgil. 1. Æneid. v. 726. Et lib. 8. v. 25 *summi laquearia tecti.* Plinius 33 cap. 3 *laquearia inaurata.* Gloss. Cyrilli *Laquear*, καλάθωσις. Vide supra *Lacunar.*

¶ Laquearium, alia flexione, in Vet. Gloss. est, quo ὀρόφωσις & ὀροφὴ interpretando vertuntur.

¶ Laquearius, artifex struendi laquearia vel lacunaria. ein Gipser. Lege 2. Cod. Theod. de excusat. artif. *Architecti, laquearii, albarii*, &c.

¶ Laqueatus, laquearibus ornatus. Cic. 3. in Verr. cap. 51. pr. *Templum undique tectum, pulcherrime laqueatum.* Et ineunte lib. 2. de Legib. *magnificas villas, & pavimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Livius lib. 41. cap. 20 *Jovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, sed parietibus totis lamina inauratum.* ¶ Aliam notionem vide in *Laqueus.*

LAQUEUS, eine Schlinge/ Fallstrick/ sive ein Strick/ so in eine Schleiffe oder Schlinge geleget/ sich zusammen ziehet. Quo ipso ab resti & fune distinguitur. Laqueus enim ad capiendum & strangulandum compositus est. *Laqueis feras captare*, Virg. 1. Georg. v. 139. in Schlingen fangen. *Laqueum venandi caussa ponere*, Lege 55. Dig. de acquirendo rer. dominio. Sed *Laqueo vitam finire*, Seneca Hippolyto v. 259, & *laqueis sibi spiritum eripere*, Val. Maxim. lib. 6. cap. 1 extrem. sich erhencken. *Laqueo gulam frangere*, hencken. Sallustius Catilin. cap. 55, *Vindices rerum capitalium, quibus id præceptum erat, laqueo gulam* [Lentuli] *fregere.* Mit dem Strang erwürgen. Formam laquei ex Taciti verbis intelligimus lib. 15. cap. 57, *Vinclo fasciæ, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sellæ restricto, indidit cervicem, & corporis pondere connisa tenuem jam spiritum expressit.* Sic Cicero 6. in Verr. cap. 17 *collum in laqueum inserere*, den Kopff in die Schlingen stecken/ sich erhencken. Qui sponte vitam laqueo finissent, solis illis justa non fiebant, nec in parentalibus eorum nomina ciebantur, ut auctor est Artemidorus lib. 1. cap. 5. Tales quoque abjiciebantur insepulti, ut ex pontificalibus libris refert Servius ad lib. 12. Æn. ¶ 2. Laquei dicuntur etiam quæcunque *Captiones*, alles damit man einen fänget. ut, *Laquei disputationum*, Cic. 1. de Orat. c. 10. *Laquei judicii*, pro Milone cap. 15. *Æquitatem rei verbi laqueo capi non oportet*, pro Cæcin. cap. 29. Gefährung eines Worts. *Inexplicabiles laquei*, Quintil. libr. 5. cap. 10. ¶ 3. Diogenes sermonem ad gratiam instructum, τὸν πρὸς τὴν χάριν λόγον, *melleum dixit esse laqueum*, μελίτινον ἀγχόνην, Diog. Laertius.

¶ Laquearii, Isidoro lib. 18 cap. 53, genus gladiatorum fuit, qui laqueum adversario injiciebant: ut prosternerent perimerentque. Vide Lipsium lib. 2. Saturn. cap. 13. ¶ Sed Laquearius, pro artifice, structore laquearis, vide in *Laquear.*

¶ Laqueatus, particip. a Laqueo, are, legitur apud Columellam lib. 6. cap. 19 extr. *Cæterum corpus laqueatum & distentum*, id est laqueis constrictum.

Composita:

¶ Circumlaqueare, laqueis cingere. Gratius Cyneget. v. 29 per tmesin: *Per senos circum usque sinus laqueabis.*

¶ Elaqueare, expedire, laqueo exsolvere, loß machen. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 147

Elaqueanda animi constantia, ne retinaclis
Mollibus ac lentis nexa & captiva prematur.

Sidonius lib. 8. epist. 9 *Non statim se poetica temeritudo a vinculo incursi angoris elaqueat.*

A ¶ Illaqueare, verbum, laqueo constringere, irretire, fangen/ berücken. Prudentius Hymn. 3. καθημερ. v. 41 *Callidus illaqueat volucres, Aut pedicis dolus, aut maculis.* Cicero Arusp. R. cap. 4. *illaqueatus legum periculis.*

¶ Et hæc certiora sunt ex *Laqueo* composita: cætera his similia, subdubiæ originis, & ex *Lacu* potius multis videntur emanasse. Sunt autem

¶ Ablaqueare, rusticæ rei scriptoribus tritissimum verbum. e. c. Columella lib. 4. cap. 8 *Priusquam frigora invadant, vitis ablaqueanda est.* Inde

¶ Ablaqueatio. Columella lib. 4. cap. 17 *Autumnalis ablaqueatio diligenter facienda est.* Est autem fossio circa radices, ut amoveantur, quæ illas illigant aut impediunt. *Radiculæ* enim *æstivæ*, ut Columella c. l. cap. 8 docet, *ferro decidebantur.* Vossius autem Etymolog. a *lacu* derivat, ut sit quasi ablacuare.

¶ Oblaqueare. Tertullianus de Resurrect. Carn. cap. 7 dixit, *argento gemmas oblaqueare*, hoc est circumdare, in Silber einfassen. Quod Rhenanus in Annotationibus æque ab *Lacus* deduci postulat, quem videas.

LAR, Lares, Dii geniales, genii, Dii domestici, Hauß-Engel/ Haußgötzen. Eorum mater *Lara* sive *Larunda*, quæ & *Muta*

B appellata. Lactant. lib. 1. Inst. Div. cap. 20. Alii autem *Lares* PRIVATI; alii PUBLICI erant: qui & COMPITALES & VIALES appellati: quod compitis viisque publicis præessent: *Privati* qui suum cujusque focum ac domum servare credebantur. vide Ovidium lib. 2. Fastorum, & supra in *Compitum.* PRAESTITES iidem appellati sunt:

Quod præstant oculis omnia tuta suis.

Ut Ovidius auctor est: quem vide 5. Fastorum v. 129. & seqq. Cur canis iis additus, ibidem etiam habes. Vide & infra *Præses.* LARES nonnullos malos nocentesque Genios dixisse Plutarchus auctor est, Quæst. Romanis pag. 277 initio, quos alii *Larvas* dixerunt. vide post in *Larva*, & Apulej. de Deo Socratis. ¶ 1. Lar, Lar familiaris pro ipsis ædibus. *Ad suum larem familiarem redire*, Cic. in Verr. 5. cap. 54. Et, *Patrii lares*, der Eltern Hauß. Et singulariter, *patrium larem revisurus*, Apulejus lib. 11. p. 270. *Paterni laris inops*, Horat. lib. 2. epist. 2. v. 50. *A lare incipe*, proverb. i. e. a domesticis ac familiaribus initium sumito.

¶ Lararium, sacrarium domesticum, in quo Lares, & Dii domestici colebantur, quemadmodum Severum Lampridius in Vita cap. 29 scribit rem divinam facere solitum, cum *in larario* ad effigies Deorum, inter quos & Abrahami ac Christi, Alexan-

C dri Magni, Ciceronis & Virgilii imagines habuerit. Solebant enim ibi non Deorum tantum, sed magnorum quoque virorum, & quos præcipue admirarentur, ac colerent, imagines habere, & honorare. Quemadmodum & L. Vitellius *Pallantis, & Narcissi libertorum imagines inter Lares coluit*, ut Suetonius auctor est in Vitellii vitâ cap. 2. extr.

LARDUM, & *Laridum* apud Plaut. in Captivis a. 4. sc. 2. v. 67. ac ibidem scen. 3. aliquoties; pingue illud frequens seu densum in porcis, Speck. Sed *Succidia*, ein Speckseite.

Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo.

Horat. 2. Sermonum Sat. 6. v. 64 *Larda* in plurali dixit Ovid. lib. 1. Fastor. v. 169.

LARGIOR, largiri, large præbere, mündlich oder reichlich geben. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 8, 17 *De te largitor puer*, wilt du was vergeben/ so vergib es von dem Deinen. *Largiri ex alieno*, Cic. 3. fam. ep. 8. aus eines andern Beutel milde seyn. *Patrimonium effundere inconsulte largiendo*, Idem 2. offic. c. 15. verschwenden. *Vitam largiri*, das Leben schencken/ Apul. lib. 6.

¶ Largitor, prodigus. der gerne ausgibt. Livius lib. 6. cap. 16. *Largitor voluntarius repente senatus factus.* Et in meliorem partem Ambrosius lib. 2 de Spir. S. cap. 12 *Largitor suæ moderator est largitatis.*

D ¶ Largitio, liberalitas, Mildigkeit/ Geschencke und Verehrung/ wenn man nach einem Amte trachtet. Cic. 2. off. cap. 15. *Largitio fundum non habet*, zu milde seyn und viel geben/ macht Kasten und Beutel leer/ id est, liberalitate immodica, opes etiam magnæ exhauriuntur & effugiunt. Præcipue enim illa liberalitas ita vocatur, quæ per ambitionem exercetur & corrumpit. Cæsar 1. Civil. cap. 39 *Largitione redemit militum voluntates.* Cic. 2. Offic. c. 15 *Epistola quadam Alexandrum filium Philippus accusat, quod largitione benevolentiam Macedonum consectetur.* ¶ Aliquando & veniam notat. Rutilius Lupus libr. 1. de figuris sentent. in *Metanœa: Hujusmodi*, inquit, *incepti duntaxat arguere, penè maleficii largitionem est facere.*

¶ Largĭtas, Mildigkeit/ Uberfluß. Terent. Adelph. a. 5. sc. 9. v. 28 *Quæ isthæc subita est largitas?* Boethius lib. 2. de Consl. Phil. Prosâ 6. *Avaritia semper odiosos, claros largitas facit. Largitas* humanitatis, ac liberalitatis; *largitio* ambitionis est. Muret. in libr. 2 Ann. Tacit.

¶ Largus, milde/ reich/ überflüßig. Cicer. 2. off. cap. 16 *Duo genera sunt Largorum, quorum alteri prodigi, alteri liberales*

Frey

Freygebische oder verthuische Leute. De aliis rebus copiam significat & abundantiam. Sic *Larga messis*, Ovid. Fast. 4. v.617. eine reiche Erndte. *Largæ opes*, Martial. lib. 5. ep. 25. *Largus imber*, Ovid. 4. Metam. v. 282. ein starcker Regen. *Largiore vino uti*, zu viel Weins trincken / Liv. lib. 40. c. 13. *Largissimus*, superl. apud Cicer. Verrin. 5. cap. 50. pr.

¶ Largiusculus, aliquantum largus. Solinus cap. 7 [al. 12] de Græcia: *Subnexus* [Galactites] *parvulis largiusculos haustus salivarum facit.*

¶ Large, adverb. liberaliter, abundanter, reichlich / mildiglich / überflüßig. *Largè effuseque donare*, Cic. pro Rosc. *Dare largius*, reichlich geben. Ter. Eun. 5. sc. 8, 48.

¶ Largiter, idem. Plaut. Rudente a. 4. sc. 4. v. 144 *Credo illic inesse auri & argenti largiter.* Sic *Largiter ultionis*, Tertullianus dixit Apologet. cap. 37.

¶ Largificus. Lucretius lib. 2, 627

Largifica stipe ditantes.

¶ Largifluus. ut, *Imber Largifluus*, Cicer. 3. de Orat. c. 39. ex poeta.

¶ Largilŏquus, schwatzhafftig. Plautus Milite act. 2. sc. 3. v. 47

Nonne tibi istam prætruncari linguam largiloquam jubes?

¶ Largitionalis, honoris nomen fuit. Vopiscus in Carino c. 20 *Quidam largitionalis suus.* Lege 12. Cod. de Vectigal. *largitionales tituli.* B

¶ Elargiri, mildiglich ausgeben. Persius Satyr. 3. v. 70

- - - *patriæ carisque propinquis*
Quantum elargiri deceat.

¶ Prælargus, Pers. Sat. 1. v. 14. *Pulmo animæ prælargus.* Et Juvencus in Matth. 22, 8

Prælargis dapibus quæcunque instruximus.

LĀRISSA. Λάρισσα, multarum & diversarum est nomen civitatum in Thessalia, Argolide, Æolia, Syria. Vide Geogr. Antiq. Sed, *Larissæus Achilles*, apud Virg. a *Larissa* Thessaliæ appellatur 2. Æneid. v. 197

Quas neque Tydeus nec Larissæus Achilles, &c.

Et hæc Achillis patria videtur esse de qua Lucanus dixit lib. 6. v. 355 *Atque olim Larissa potens.*

LĀRIUS, lacus Italiæ seu Galliæ potius Cisalpinæ, sic nuncupatus à fulicarum multitudine, quas λάρους Græci dicunt, tametsi differant *Fulica* & *Larus*. Vide suis locis. Aliàs Comensis lacus dicitur, ab adjacente urbe Como. Vid. Plin. 9. epist. 7.

LĀRIX, arbor ex illis, quæ resinam fundunt, eximiæ proceritatis, cortice crasso, conos ferens cupressinis simillimos, odore, quemadmodum & flos ejus, non ingrato, ein Lerchenbaum. Cognata pino, piceæ, & abieti. Incombustibilem faciunt Plinius itemque Vitruvius lib. 2. cap. 9, exemplo turris, cui frustra Cæsar ignem circumjecerit: quibus contradixit Gyraldus de re navali: itemque Brodæus lib. 3. Miscell. cap. 3. pro quibus etiam est Lucanus lib. 9. v. 919 C

Peucedanumque sonat flammis, Erycinaque thapsus,
Et larices, fumoque gravem serpentibus urunt
Abrotanum.

¶ Larignus, denominativum, ut, *Resina larigna*, Hartz von Lerchinbäumen.

LARVA, vana visio, spectrum. Vet. Gloss. *Larva*, δαιμόνιον, εἴδωλον. Item: εἴδωλον, *simulacrum*, *larva*, Item: φάντασμα, *Larva*, *visio vana*, *ostentum*, böse Geister / Gespenste. Cæterum quia Larvarum visu in furorem agitari credebantur homines, inde *Larvati* pro furiosis, & mente captis dici solebant, quos *plenos larvarum* Plautus dixit Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 145. Festus: LARVATI *sunt furiosi, & mente mortui, quasi larvu, & spectris, exterriti.* Idem Plautus Aulular. act. 4. sc. 4. v. 15 *Larvæ hunc, atque intemperiæ insaniæque agitant senem.* den alten reitet der Teuffel. Apulejus de Deo Socratis p. 90. & seq. *Est & secundo significatu species Dæmonum animus humanus emeritus stipendiis vitæ, corpore suo abjurans. Hunc vetere latinâ linguâ sentio LEMVREM dictitatum. Ex hisce ergo lemuribus, qui posterorum suorum curam sortitus, placato & quieto nomine domum possidet, LAR dicitur FAMILIARIS: qui verò ob adversa vitæ merita, nullis bonis sedibus incertâ vagatione, ceu quodam exilio, punitur, inane terriculamentum hominibus bonis, ceterum noxium malis, id genus plerique LARVAS putabant.* &c. Vide & Isidorum lib. 7. Orig. cap. ult. extr. *Larva umbratilis, tu me minis territas.* Plaut. Amphitr. Apulejus Apol. *At tibi, Æmiliane, pro isto mendacio duat Deus iste, superum & inferum commeator, utrorumque Deorum malam gratiam, semperque obvias species mortuorum, quicquid umbrarum est usquam, quicquid lemurum, quicquid larvarum, oculis tuis oggerat: omnia noctium occursacula, omnia bustorum formidamina, omnia pulchrorum terriculamenta.* ¶ *Luctari cum larvis*, est maledictis insectari vita defunctos, sich mit Todten hadern. Tribuit Plinius in præfatione historiæ mundi Planco. *Cum mortuis non nisi larvæ luctantur*, in eos qui mortuos conviciis insectantur, Vide Chiliadas. ¶ 2. Larva etiam exarefactum cadaver notat, unde caro omnis defluxit: unde *facies, forma larvalis*, de macilentâ & plane evisceratâ. Ein Todtengeripp. Vet. Gloss. Σκίλετος, *Larva, sceletus.* D

¶ 3. Larva etiam personam notat, hoc est fictam faciem, quâ Tragici olim uti solebant. Eine Masque / eine Larven / oder gemahltes Angesicht. Horat. lib. 1. Serm. sat. 5. v. 64

Nil illi larva, aut tragicis opus esse cothurnis.

¶ Larvatus; larvam indutus, personatus: Quemadmodum LARVATA FVNERA accepit Kirchmannus de illis, quorum facies ruina ædium detrita & mutilata, veluti larva, quem vide lib. 2. de funeribus Roman. cap. 9. Quamquam larvata funera de illis simpliciter dici possint, qui ex casu aliquo deformati maxime sunt, ut non tam homines quam spectra videantur. Ita enim & *Larvalem faciem* pro fœda & deformi maximè atque cadaverosa adeò Poeta Vetus Priapejorum Carm. 32 dixit: Etiam Apulejus *larvam* pulchræ & floridæ formæ Apolog. opponit p. 517. *Hunc denique qui Larvam putat, ipse est larvatus.* Et sic *larvalem formam* paullò ante dixerat, quæ etiam ibidem *macilenta vel omninò evïscerata.* h.e. carne omni & succo destituta appellatur: quam ob causam ibidem & *Sceletum* vocat haud semel. Namque & *Larva* σκέλετον notat. Vet. Gloss. Σκέλετον, *Larva, sceletus.* ¶ 2. Item qui larvis agitatus & sic insanus est, apud Plautum Menæchm. act. 5. sc. 4. v. 2. Et ita Apulejus in modo adducto loco etiam usus est.

¶ Larvalis. Senec. Epist. 24 *Nemo tam puer est, ut Cerberum timeat & tenebras, & larvalem habitum nudis ossibus cohærentium.* Sidonius lib. 3. epist. 13 *Umbræ larvales*, Gespenste. In ludis Priapeis Carm. 32 *Larvialis* scribitur quatuor syllabis:

Pallorem maciemque larvialem,

quod Scaliger ibi epenthesin poeticam vocat.

LARUS, Λάρος, avis marina, *Gavia* alio nomine, eine Mewe / Seemewe / Holbrodt. Plura earum genera sunt, vide Gesneri avium historiam. Βωφάγος, Athenæo lib. 10 dicitur, atque Herculi dicatus est propter voracitatem. Aristoph. Scholiastes in Aver. ¶ *Larus hians*, Prov. pro avido & rapace. ¶ *Larus parturit*, Vide Eras. chil. 4. ¶ 2. Sunt & pisciculi *lari* seu *larimi*, à quibus quod eos appetant *lari*, aves dictæ sunt, Gesnerus.

LĀSANUM, vasculum, in quod alvus dejicitur. Sic enim Acron exponit in illo Horat. 1. satyr. 6. v. 108

Cum Tyburte via prætorem quinque sequuntur,
Te pueri lasanum portantes, &c.

Ein Kammergefäß oder Scherben.

LASCĪVUS, a, um, libidinosus, impudicus; Geil / unzüchtig. *Versus lascivissimus* Solonis ab Apulejo in Apologia p. 278 citatur. Martialis lib. 1. Epigr. 5

Lasciva est nobis pagina, vita proba.

Hadrianus de Voconio Poëta, apud Apulejum Apol.

Lascivus versu, mente pudicus erat.

¶ Item procax, petulans, temerarius. Unde & Spartianus Hadriano *Lascivum* & *Cunctatorem* opposuit. Vetus Gloss. *Lascivi* πορνῖται. Sane *lascivus* est qui facile movetur, modo in ludum, modo in libidinem, modo in petulantiam, unde voluptatem sibi promittat. Ita *lascivos pueros* Horatius dixit lib. 1. Serm. sat. 3. v. 134. *Lascivos leporum cursus* Martialis lib. 1. epig. 45. Vorwitzig / muthwillig / woltägisch / frech. Ita *Lasciva puella* apud Virg. Ecl. 3. quæ malo petebat pastorem, & fugiebat ad salices, & sese ante videri cupiebat. Ovid. 13. Metam. v. 792. *tenero lascivior hædo.* Sueton. Tiberio cap. 43 *lascivissimæ picturæ.*

¶ Lascive, adverb. Apulejus. Vid. Ind. Elmenh. Comp. *lascivius* Avienus in Prognost. Arati v. 514

Et si persultans aries lascivius herbas
Appetit.

¶ Lascivia, prolubium animi, quod ex saturitate & otio nascitur, & vel in ludum, vel in libidinem, aut petulantiam erumpit. De blandissimo lætissimoque puero Seneca consolat. ad Helviam cap. 16 *Cujus non lacrymas ejus hilaritas supprimat, cujus non contractum solicitudine animum illius argutiæ solvant? quem non in jocos vocabit illa lascivia?* &c. Ita ludicros cursus recursusque Delphini Plinius *Lasciviam* vocat lib. 9. epist. 33. Et Cicero 1. de Divinat. cap. 14 *An Achivorum exercitus, & tot navium rectores, non ita profecti sunt ab Ilio, ut provectione læti piscium lasciviam intuerentur?* LASCIVIAM, id est, lusum. Sic Tacitus de Germania c. 24 *audacem lasciviam*, saltationem inter gladios vocat. Idem, quod Nero itinera urbis & lupanaria, & diverticula veste servili pererraret, comitantibus qui raperent ad venditionem exposita & obviis vulnera inferrent &c. *Lasciviam* Tacitus vocat Annal. 13. cap. 25. De impudicitiâ & libidine Suetonius Calig. cap. 36 *Quoties deinde libuisset, egressus triclinio, cum maximè placitam sevocasset, paulò post recentibus adhuc lasciviæ notis, reversus vel laudabat palàm, vel vituperabat.* Apud Tacitum Ann. 11. cap. 12 *Theatralis lascivia* dicitur, quod populus in Theatro spectans in virum Consularem illustresque fœminas probra jactasset. Ibi itaque *Lascivia*, licentia ac petulantia est. Et ita idem Tacitus Agricolâ cap. 5 *militiam in lasciviam vertere* dixit.

¶ Lascivitas, idem. Firmicus lib. 1. Astrol. cap. 1. *Asiana lascivitas.*

¶ Lascivio, lascivire, Vorwitz treiben. Seneca ad Lucilium epist. 56 *Nunquam vacat lascivire districtus, nihilque tam certum est,* quàm

quàm otii vitia negotio discuti, die so mit stetem Geschäfften beladen seyn haben nimmer Muße Schertz und Kurtzweil zu treiben. Apulej. lib. 5. Metamorph. p. 169 *Proxime ripam vago pastu lascivient comam fluvii tondentes capellæ.*

¶ Lascivibundus. Plaut. Stich. act. 2. sc. 1. v. 16

Lascivibundum tam lubenter currere.

vor Muthwillen springen.

LASER, neut. & *Laserpitium*, utrumque enim & plantam, & succum, seu liquorem ejus significat, Græci Σιλφιον dicunt: folia μάσπετα, radicem, μαγύδαρι vocant, & succum Cyrenaicum, quod eo Cyrenaica regio quondam abundarit, sed nunc omninò desideratur. *Laserpicifera Cyrenæ* apud Catull. Carm. 7. & ¶ *Acetum laserpitiatum*, hoc est laserpitii succo dilutum, apud Plin. 18. cap. 30. *Laser Cyrenaicum* vulgò asa dulcis odorata & gummi Benzoinum, Benzum vocant Belgæ, *Laser medicum* vel *Syriacum* vulgò asa fœtida. Teuffelsdreck. *Laser* vel *Laserpitium Gallicum* eam esse herbam reor, quam *Ostrutium* herbariorum vulgus nominat, Meisterwurtz / Brustwurtz / Hadrian. Vide *Silphium*. Apulej. lib. 10. de Asino Aureo: *Offerebant mibi carnes lasere infectas, altilia pipere inspersa, pisces exotico jure perfusos.* Apud Macrobium lib. 2. cap. 4. Augustus per jocum Mæcenatem vocat, *mel gentium, ebur ex Hetruria, laser Aretinum*, quod in eo pretio esset, quo laser apud omnes, tanquam pretiosissimum.

LASSUS, a, um, fatigatus labore tam animi, quàm corporis, müde / schwach. Terent. Andr. act. 2. sc. 1. v. 4. *Animus lassus, & curâ confectus.* Et, *Lassæ aures*, Horat. 1. Satyr. 10. v. 10. *Lassus de via*, Plautus Pseud. act. 2. sc. 2. v. 66, & *lassus viâ*, Ovid. 5. Trist. 4, 2. *Res lassa*, Plaut. Stich. a. 4. sc. 1. v. 16. id est improspera, unglücklich. *Terra lassa*, Plin. 17. cap. 5. est sterilior, seu effœta.

¶ Lassitudo, molestia ex labore, Müdigkeit. Cic. ad Cornificium lib. 12. famil. epist. 25 *Nulla lassitudo impedire officium, & fidem debet.* Nep. Eumene cap. 9, 6. *Ad lassitudinem sedandam.* Idem Datame cap. 11 *à lassitudine acquiescere.* Livius lib. 21 cap. 56 *præ lassitudine.*

¶ Lassesco, lassescere, müde werden. *Visu lassescere*, Prudentius dixit 2. in Symmach. v. 101. *Lassescere sub lorica*, Hieronym. epist. 22 ad Eustoch. c. 17. extr. *Fœmineo torpore lassescunt*, Apulejus in Trismeg. pag. 88. Translate Plinius lib. 7. cap. 40 *Ne lassescat fortuna, metus est.*

¶ Lasso, lassare, fatigare, müde machen. Seneca de Const. Sapientis cap. 9 *Robur perpetiendi lassandique inimicam vim.* Pass. *Lassari*, Plin. lib. 3. epist. 9. Hinc Particip. *lassatus*, ut *lassata membra*, Ovid. 6. Met. v. 353.

¶ Delassare, idem. Horat. lib. 1. Sat. 1. v. 14. loquacem *delassare valent Fabium*, & Martial. lib. 10. Epig. 5. *Delasset omnes fabulas poetarum.*

¶ Indelassatus, non delassatus, unermüdet. Manilius lib. 5. v. 63

Indelassato properantia corda labore.

¶ Prædelassare, vorher müde machen. Ovidius Metamorph lib. 11. v. 730 de mole aquas frangente.

incursus quæ prædelassat aquarum.

¶ Elassescere, lassitudine deficere, Plin. lib. 16. cap. 25 *In arboribus nimia germinatio elassescit.*

¶ Prælassatus, valde lassatus. Frontin. lib. 2. Strateg. cap. 5 extremo: *prælassatos facile superavit.*

LASUS Hermionensis Poeta antiquissimus, quem & quidam unum è septem sapientibus fecerunt. Fuisse ejus nomine circumlatam odam sive sigma, quæ inscripta sit *Centauri*, Athenæus refert lib. 10.

LATAX, λάταξ, ein Nürtz / ex aquis victum petit, ut Lutra.

LATEO, latere, in occulto esse, ignorari, verborgen seyn oder liegen / Plaut. in Capt. a. 1. sc. 2. v. 62 *ut sæpe summa ingenia in occulto latent.* - - *Sub paupere tecto*

Sæpè etiam virtus ingeniosa latet.

Dicimus & sic: *Hæc caussa plerosque latet*, hoc est, fugit, ignota est plerisque, üm diese Ursachen wissen gemeiniglich alle Menschen nichts. Vossio plus indolis Latinæ videtur habere, si dicamus *Latet mihi*; *latet me* autem majore usu tritum esse. Pro priore citantur Ciceronis verba è Catil. cap. 1. *Quod mihi latere valeat in tempore.* Utinam verò certior esset hæc lectio. Optimi enim Codices ne vestigium quidem ejus rei habent. Nihilominus Tertullianus ita scripsit advers. Hermog. cap. 4 *Prophetis, & Apostolis latuit*: & lib. 1. adv. Marcion. cap. 3 *Ne cui lateat.* Posterius comprobatur præter Græcismi excusationem auctoritate Virgilii Æn. 1. v. 130

- - *Nec latuere doli fratrem Junonis.*

Et Ovidius lib. 5. Fastor. v. 361

- - *quorum me caussa latebat.*

Plin. lib. 2. H. N. cap. 20 *Latet plerosque.* Justinus lib. 31. cap. 2, 2. *Res Annibalem non diu latuit.* Quod si Cicero, Livius, Nepos, Curtius, aliique potuerant latine loqui nullo personæ casu ad verbum *latendi* addito: tutius omnino ibimus, si tantos potius, quam Tertullianum, quam Plin. & Justinum, quam Poetas, duces secuti prorsus abstineamus a dubiis & suspectâ constructione, præsertim cum non desint Verba certiora Syntaxeos, *præterit*, *fugit*, &c. si forsan omnino Personæ mentio injicienda. Cell. Antib p. 255.

¶ Latens, particip. nominale, cujus comparativo usus Augustinus lib. 12 de Genesi ad lit. cap. 18 *latentioris originis esse.*

¶ Latenter, adverb. clanculum, occulto modo, heimlich. Cic. Topic. cap. 17 *latenter efficitur.* Et Ovid. 3. Pont. epist. 6. extrema: *latenter ama.* Et Ammianus lib. 27. cap. 21 extr. *latenter irrepsit.* Et lib. 31. cap. 44 *Latenter incenderent urbem.*

¶ Latito, latitare, freq. verborgen liegen. *Extrahitur domo latitans Oppianicus*, Cicer. pro Cluent. cap. 13. Et Horat. lib. 3. oda 12

latitantem fruticeto excipere aprum.

Rursus Cicero pro Quintio cap. 17 *Si latitare ac diutius ludificare videatur.*

¶ Latitatio. Quintilianus lib. 7 cap. 2 p. 526 de signis in Conjecturali statu: *sonus, clamor, gemitus, latitatio, metus.*

¶ Latitabundus. Sidonius lib. 1. epist. 6.

¶ Latesco, idem quod lateo, latito. Cicero in Arat. (ed. Grot. v. 634) *Hic Equus a capite, & longa cervice latescit.* Distinguendum a Latescere, quod a Lātus est & primam producit.

¶ Interlatēre, darzwischen verborgen liegen. Seneca Quæst. Nat. lib. 6 cap. 16 *Non est dubium, quin multum spiritus interlateat.*

¶ Perlateo, perlatēre, lang oder sehr verborgen liegen. Ovidius 3. de arte am. v. 416

Inque sua turri perlatuisset anus.

¶ Lătebra, latebræ, verborgene Oerter / Schlufflöcher / Behältnüß / Löcher. *Ex latebris atque tenebris erumpere*, Cic. pro Sextio cap. 4. Et, *In animis hominum latebræ sunt & recessus*, Cic. pro Marcello cap. 7. Die Menschen sind nicht auszugründen. *In fugam & latebras impellere*, Idem pro Rab. perduell. cap. 8. daß sich verkriechen muß. *Videant, ne quærantur latebræ perjurio*, Cicer. 3. officiorum cap. 29.

¶ Latebrosus, winckelich. Livius lib. 21. c. 54 *Locus latebrosus ad equites tegendos.* Et Silius lib. 5. v. 191 *latebrosis collibus Astur*, in Berg und Thälern wohnend. *Pumex latebrosus*, Virg. 5. Æn. 214, hoc est fistulosus, löcherich. Superlativo Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 19 *latebrosissima quæstio*, quod etiam legitur in ejusdem Enchiridio cap. 18.

¶ Latebrose, adverb. Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. pr. *Pater, adsum: impera quod vis, neque tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo conspectu occultabo.*

¶ Latebricŏla, qui latebras amat, der gern zu Winckel freucht. Plautus Trinum. act. 2. sc. 1. v. 14 *Latebricolarum hominum corruptor.*

¶ Latibulum, ferarum est, ut latebra hominum, auctore Valla, ein Lager oder Loch / darinnen sich das Wild hält und verbirget. Quæ differentia tamen perpetua non est. Vide Buchnerum ad Prudentii Hymn. de Christi Servatoris natali v. 96. Cic. 1. Offic. cap. 4 *Generi animantium omni est a natura tributum, ut quæ sint ad vivendum necessaria, inquirat & paret, ut pastum, ut latibula, & alia ejusdem generis.* des Wilds Lager. Catullus de Aty Carm. 63. v. 54

Et ut omnia earum adirem furibunda latibula.

A Lateo composita sunt

¶ Deliteo, ui, ēre, unde *spatia dilitentia* apud Plinium 35. cap. 1. Pro quo usitatius in præsenti Tempore

¶ Delitesco, communi Præterito, *delitui*, cum illo gaudens. verborgen liegen. Cic. 2. de Nat. D. cap. 49. extr. *Bestiæ in cubilibus delitescunt.* Ovidius lib 2. de Arte am. v. 240

- - *in parva delituisse casa.*

¶ Oblitescere, idem. Cic. de Univers. cap. 10 *quibus temporibus* [sidera] *a nostro conspectu oblitescunt.* Et Seneca 7. Quæst. Nat. cap. 29 *Cometa erigens suum cursum, oblituit.*

¶ Illatebrare pro in latebris abscondere, usus L. Claudius Annal. Scriptor. apud Gell. lib. 17. cap. 2.

LATER, ĕris, lapis coctus, seu terra potius in lapidem durata, ein Brandstein oder Ziegel. *Lateres coquere*, Ziegel brennen. *Laterem lavare*, est operam ludere, apud Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 8. vergebene Arbeit thun. Eorum differentias tradit Vitruvius lib. 11. de Architect. cap. 3. & ibi Philander in Animadv. Ac Plin. lib. 35. cap. 14. His conficiendis apud Rom. præfecti *Tegularii*. Coler. Parerg. cap. 35.

¶ Latericius, adject. ut, *Latericius paries*, eine Wand von Brandsteinen aufgeführet / Plin. lib. 18. cap. 30. Sic *Romam latericiam* Augustus acceperat; reliquit *marmoream*, Sueton. cap. 28.

¶ Laterculus, diminut. *Laterculo coctili structi fuerunt muri Babylonii*, Curtius 5. cap. 1. Est etiam genus pistorii operis, a forma, in quam fingitur, vocati, Turn. lib. 8. c. 8. Apul. lib. 10 *Heic panes, crustula, jucunculos, hamos, laterculos, plura scitamenta mellita.*

¶ Laterculum, codex dignitatum, in scrinio memoriæ; eratque vel majus vel minus. Fit mentio in Lege 1 & 2 Cod. de offic. Quæstoris. Inde

¶ Laterculenses dicti. Vide Gutherium de Off. Dom. Aug. lib. 3. cap. 9. & Pancirol. Notit. Imp. Or. c. 94.

¶ Latera-

¶ Laterarius, adject. lateribus aptus, ad lateres pertinens, ut *Terra lateraria*, Plin. lib. 19. cap. 8. Thonigt Erdreich.

¶ Laterarius, subst. Gloss. Gr. Lat. πλινθουργὸς, *Laterarius*. ein Ziegelbrenner. πλίνθος enim *later* est.

¶ Lateraria, æ, officina in quâ lateres fiunt, eine Ziegel-Hütten, Plin. lib. 7. c. 56. & ibi Harduin.

LĀTERNA, æ, eine Leuchten. Martialis Apophoretis Epigr. 61

Dux laterna viæ clausis feror aurea flammis,
Et tuta est gremio parva lucerna meo.

¶ Laternarius, qui laternam alteri præfert, ein Leuchtetråger / Cic. in Pisonem cap. 9. Item Laternmacher.

LĀTEX, quemlibet humorem significat, Wasser / Feuchtigkeit, Virg. 6. Æneid. v. 218

Pars calidos latices & ahena undantia flammis
Expediunt.

Machen Wasser heiß. *Latex Lyæus*, Vinum Virgilio Æn. 1. v. 686. *Latex Palladius*, oleum est Ovidio 8. Metam. v. 274.

LATHYRIS, Λαθυρὶς, quæ & *tithymalum* & *catapulia* appellatur, Springkraut / Springkörner / Treibkörner / pituitam utiliter purgat. Vid. Dioscoridem lib. 4. c. 768.

LĀTIUM, Λάτιον, *Dicta quoque est Latium terra, latente Deo*, scilicet Saturno, Jovem filium fugiente, Ovidius 1. Fastor. v. 238. Sed quod inter præcipitia *Alpium & Apennini* Latium *lateat*, inde dictum putat Varro. Pars est Italiæ, in quâ Roma terrarum caput: sive tractus inter Tiberim & Campaniam.

¶ Lātius, adjectivum. *Latia Musa*, Columella proœmio sub finem. *Gens Latia*, Ovid. lib. 4. Fast. v. 42. Et *Latiæ facundia linguæ*, Idem lib. 2 Pont. epist. 3. v. 75.

¶ Lătialis, ut, *Latialis sermo*, Plin. lib. 3. cap. 1. Lateinische Sprach. *Populus Latialis*, Ovid. Metam. 15. v. 481.

¶ Latialiter, adverb. Latine. Sidonius Carm. 23. v. 235 *latialiter sonare*. Ita Savaro & Browerus: at *latiariter* Sirmondus.

¶ Latiaris, idem quod Latialis. *Jupiter Latiaris*, Cicero pro Milone cap. 31.

¶ Lătīnus, *lingua latina*, quam non modo non inopem, sed locupletiorem etiam, quam Græcam esse Cicero scripsit lib. 1. de finib. Conqueritur tamen de ejus egestate Seneca ep. 59, & Plin. lib. 4. epist. 17. De genio ejus ita Nepos Attico cap. 4 *Latini sermonis nativus lepor*, qui *adscito* ibidem opponitur. Gradus hujus adjectivi, quos Borrichius in Analectis pag. 61 in dubium vocabat, vindicavimus Curis nostris Posterioribus editione altera ex Hieronymo, qui epist. 13 ad Paullinum, *nihil Latinius tuis voluminibus*; & epist. 51 ad Domnionem, *homo Latinissimus* dixit. Addo nunc Augustinum quoque, libro de Grammatica, cap. de Adverbio dicentem, *viru Latinissimus*. Tom. 1. p. 98.

¶ Latinus, nom. prop. Rex Aboriginum, cujus filiam Laviniam Æneas uxorem accepit. Virgil.

¶ Latinæ, Latinarum, subaudi *feriæ*. Erant autem ex conceptivarum genere, ut Macrobius docet lib. 1. Saturnal. cap. 16. Ubi *Latinarum tempus*: *Latinarum Solenne* etiam legere licet. Non habebant certam diem aut statum anni tempus. Vide Livium 42. cap. 10 extremo. Hinc a. d. 3. Non. Maj. Liv. lib. 41. c. 16. pr. & prid. Idus April. lib. 44. cap. 19. & Novemb. lib. 45. cap. 3.

¶ Latine, *loqui latine*, quod est *pure & emendate* loqui, secundum Cic. de opt. gen. Orat. cap. 2. *Perbene loqui latine*, sehr wol Latein reden / Idem de Clar. or. cap. 28. Et, *Ipsum latine loqui est in magnâ laude ponendum*, Cic. dicto libro cap. 37. Et ibidem: *Non tam præclarum est scire latine, quàm turpe nescire*. Aliquando *latine loqui* est sine figura ac colore, simpliciter, aperte, & ingenue eloqui rem, sicut est. Vid. Turneb. lib. 24. Adv. cap. 5. Sic Quintil. Declam. 3 *De injuria nostra latine queri non possumus: parcendum verbis est*. Intelligit stuprum militi à tribuno intentatum. Poeta Phallicus Carm. 2.

Simplicius multò est, da pædicare, Latine
Dicere, quid faciam? crassa Minerva mea est.

Martialis lib. 11. epigr. 20 *Romana simplicitate loqui*.

¶ Latinitas, quæ sermonem purum conservat ab omni vitio remotum, auctor ad Herennium lib. 4. cap. 12. Vel Latinitas nihil aliud est, quam observatio incorrupte loquendi secundum Romanam linguam: ut est apud Diomedem lib. 2. de latinitate, & Maximum Victorinum lib. de Grammatica. ¶ 2. *Jus Latinorum*, ut vocat Suetonius Augusto cap. 47. *Latium* absolute dixit Plinius Panegyrico Trajani c. 37. Id autem proximum erat civitati Romanæ. Nam consecuti qui essent, Romani cives fieri poterant, si magistratum gessissent domi, aut relicta civitate suâ migrassent Romam: denique navi, ædificio, pistrino.

¶ Latiniensis: idem quod Latinus, ut, *Ager Latiniensis*, Cicero de Arusp. resp. cap. 10.

LATMUS, Ioniæ mons, in quo obdormivit longum illum & fabulosum dormiens somnum Endymion. Vid. Cic. 1. Q. Tusc. c. 38.

LATOMIAE, λατομίαι, Lapicidinæ, Steingruben / Ertz-oder Eisengruben. Plaut. Captiv. a. 3. sc. 5. v. 65

Inde ibis porro in latomias lapidarias:
Ibi quum alii octonos lapides effodiunt, &c.

Vide infra *Lautumiæ*. Ita enim scribi volunt doctiores.

¶ Latŏmus, λατόμος, lapidicida, ein Steinmetz.

LATŌNA, Λητὼ, Apollinis & Dianæ mater.

¶ Latous, Apollo. Horat. 1. Od. 31, 18.

¶ Lătōnia, Diana. Virgil. 9. Æneid. v. 405

- - *nemorum, Latonia, custos.*

¶ Latōnius, ut *Delos Latonia*. Virgil. Georg. 3. v. 6. Et *Stirps Latonia* Ovid. 3 Trist. eleg. 2. v. 3. ubi vero MSS. habent *Latoia*. Est enim

¶ Latoïus idem quod Latonius, uti jam ex Ovidio *stirps Latoia*, id est Apollo, monstrata. Vide Heinsium ibidem. Sic & Metamorph. 8. v. 541 *Parthaoniæ Latoia clade*

Exsatiata domus.

¶ Latoïa, id est, Diana, quæ &

¶ Latoïs, Latoïdos appellatur, substantiva forma. Ovid. epist. ult. Cydippes v. 153

timeo sæva Latoidos iram.

¶ Lătōnigĕnæ, Apollo & Diana dicuntur a Seneca Agamem. v. 320.

LATRĪNA, cloaca, eine Gosse / Abzucht / heimlich Gemach / à latendo dicta. Apul. lib. 9. p. 223 *Omnia prorsus, ut in quandam cœnosam latrinam, in ejus animum vitia confluxerant.*

LATRO, latrare, canum est, bellen. Virg. Eclog. 3. v. 18

- - *multum latrante lycisca.*

Cicero pro Rosc. Am. cap. 20 *Quod si luce quoque canes latrent.*

¶ 2. Transfertur ad homines. Cic. de clar. orat. cap. 15 *Latrant jam quidam oratores, non loquuntur.* Et, *Latrat stomachus*, der Magen gurret. Horat. 2. Satyr. 2. v. 17. ¶ Pro poscere Lucretius posuit lib. 2. v. 17 - - - - *nonne videre*

Nil aliud sibi naturam latrare.

Latrant enim fere canes aliquid petentes. Festus quoque Ennium observat *latrare* pro *poscere* dixisse. ¶ Hoc quoque notandum est, auctores sæpe active positum cum accusativo construxisse. Horatius Epod. 5. v. 57

Senem, (quod omnes rideant) adulterum
Latrent suburbanæ canes.

Et lib. 1. Epist. 2. v. 66 - - - *ex quo*

Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus.

Statius lib. 1. Silv. 3. v. 5

Illum non calido latravit Sirius astro:

Et lib. 2. Silv. 1. v. 184

Illum nec terno latrabit Cerberus ore.

Gellius lib. 7. cap. 1 de Scipione Africano: *Solum id temporis in Capitolium ingredientem canes, semper in alios sævientes: neque latrarunt eum, nec incurrerunt.* *Latrarunt eum*, id est, allatrarunt. Et hinc passive Plinius lib. 22. cap. 10. *Hanc habentes, negant latrari à canibus.*

¶ Latrator [*Cerberus*] Ein Beller. Virg. 8. v. 698.

¶ Latratus, *canum latratus*, Virg. Æn. 5. v. 257. Idem Georg. 3. v. 412 - - - *apros*

Latratu turbabis agens.

Paullinus Petrocor. lib. 5. de Martino v. 323

Terrificique oris strictum siluisse latratum.

Pluraliter Silius lib. 14. v. 21 *Latratus, & matutinos volucrum cantus transmittere*, quarto casu.

¶ Allatro, allatrare, anbellen. Livius lib. 38. c. 54 *Cato allatrare Africani magnitudinem solitus erat.* Plin. lib. 4 cap. 5 *Peloponnesi oram tot maria allatrant.*

¶ Circumlatrare. Paullinus Nolanus Epist. 1. [al. 6] n. 2 *Si nos profana vel stulta quorundam secularium verba circumlatrent.* Et Avienus Perieg. v. 48 *totum hoc circumlatrat æstus.*

¶ Conlatrare, apud Senecam de Vit. beat. cap. 17 *Philosophiam conlatrare*, pro detrahere vel obtrectare, übel nachreden.

¶ Elatrare, herausschreyen / bellen. Horat. lib. 1. epist. 18. v. 18 *Acriter elatrare.* Et Tertull. de Pallio cap. 5 *Jura non conturbo, caussas non elatro.*

¶ Illatrare, hinein bellen. Silius lib. 13. v. 845

illatrat jejunis faucibus Orcus.

Et Lucanus lib. 6. v. 729 *Manibus illatrat.*

¶ Interlatrare. Paullinus Nol. epist. 4. [al. 41] n. 4 *inter nos & Deum peccatis interlatrantibus.*

¶ Oblatrare, entgegen bellen. Silius 8. v. 250

Intima dum vulgi fovet, oblatratque senatum.

¶ Oblatratrix, Widerbelberin. Plaut. Milite act. 3. sc. 1

Licuit uxorem dotatam genere summo ducere,
Sol nolo mihi oblatratricem in ædes intromittere.

LĀTRO, latrones, milites quondam dicebantur conducti, a λατρεύειν, inservire, qui nunc satellites sunt, Trabanten. Plaut. in Milit. a. 1. sc. 1. v. 75 *Rex Seleucus me opere oravit maximo, ut sibi latrones cogerem, & scriberem.* ¶ 2. Nunc *Prædones* dicuntur, publica itinera infestantes, vel quod a latere adoriantur, vel quod latenter insidientur. Brisson. in lexic. hac voce. Strassenräuber. *Vivere latronum ritu & tantum habere, quantum rapere possis*, Cic. 2. Philippica cap. 25. Et Martial. lib. 11. epist. 59

Quid si me tonsor, cum stricta novacula supra est,
Tunc libertatem divitiasque roget?

Promittam. Nec enim rogat illo tempore, tonsor: A
Latro rogat: res est imperiosa timor.
Sed fuerit curva cum tuta novacula theca.
Frangam tonsori crura manusque simul.

¶ Latrunculus, diminutivum. Cic. Provinc. conf. cap. 7 *Res in Sardinia cum Mastrucatis latrunculis à propraetore gesta.* Et

¶ Laterunculus. Quod nomen scrupis etiam illis est, quibus ludimus, die Steine im Schachspiel. *Ludere latrunculis*, Plin. 8. cap. 54. Hinc

¶ *Latruncularia tabula*, apud Senec. Epist. 117.

¶ Latrunculatores, judices, qui latronibus conquirendis, & supplicio afficiendis praesunt. Blutvogt. Lege 66 extrema Dig. de Judiciis.

¶ Latrocinor, latrocinari, latronum more praedari, auff der Strassen rauben. Cic. 1. Nat. D. c. 31 *Tot millia latrocinantur morte proposita.* Plinius lib. 9. c. 42 *latrocinari ex occulto.* Cum accusativo Eutropius lib. 3 cap. 2 extr. *Histri latrocinati naves Romanorum fuerant.* ¶ Etiam militare apud Plaut. Trin. act. 2. sc. 4. sub f.

¶ Latrocinatio, ipsa Latrocinandi actio: Plin. 19. cap. 4 *Coegit multitudinis innumerae saeva latrocinatio.* Strassenraub.

¶ Latrocinium, item. *Tueri fines ab excursionibus hostium & latrociniis*, Cic. pro Dejot cap. 8. für Streiffen der Feinde / und Strassenräuberey. *Latrocinia depellere*, ad Q. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 8. *Agitare latrocinia*, apud Tacitum lib. 12. c. 27. B

¶ Latrocinalis, e. räuberisch. Apul. lib. 2. Milef. *Quodcunque vel ignotorum miseratione, vel amicorum benevolentia extraximus, id omne latrocinalis invasit manus.* Ammianus 31. cap. 16 extr. *Latrocinales globi.* Et lib. 27 cap. 2 *latrocinalia castra.*

LĀTUS, a, um, *amplus*, weit / breit / cui opponitur, angustus. Virg. 8. Æn. v. 8 - - *latos vastant cultoribus agros.* Sic dicimus, *Latum unguem, digitum, culmum discedere*, eines Nagels / Fingers / Halms breit von etwas weichen. *Oratio liberior & latior*, Cic. de Clar. Orat. cap. 31. *Latissima taeda*, Juvenal. Satyr. 12. v. 59.

¶ Latè adverbium. *Latiùs actae praedae*, Livius lib. 2. c. 60. *Late longeque diffusa laus Pompeji*, Cicero pro Cornel. Balb. cap. 5. weit und breit. *Latius opinione disseminatum est hoc malum*, ist weiter kommen / als iemand gedacht. *Latissimè patere*, Cicer. 2. Fin. cap. 16. weit um sich greiffen / sich weit ausstrecken. *Latius se fundere*, Cicer. in Orat. c. 35. Et, *Fidei bonae nomen manat latissime*, Idem Offic. 3. c. 17. Sic, *Ingenii velis latissime vehi*, Plin. lib. 4. epist. 20. *Latius aliquid narrare*, est aliquid affingere addereque gestis dum enarrantur. Caesar lib. 2. de Bello civili cap. 17 *Atque haec ad eum latius atque inflatius Afranius perscribebat.* Id verò homines plerumque in rebus laetis exponendis facere solent. Cicer. Philipp. 1. cap. 3 *Fit plerumque, ut qui bonum aliquid volunt referre, affingant aliquid, quò faciant id, quod nunciant, latius.* Sed Gruterus ibi *laetius* legit. Tacitus id elegantissime *prosperitate rerum in vanitatem uti*, dixit Agric. cap. 58. C

¶ Perlāte, adverb. sehr weit / sehr breit. Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 4 *Id in sermonis nostri consuetudine perlate patet.*

¶ Latitūdo, die Breite. *Crescere in latitudinem*, Columella de Arbor. cap. 17 sich ausbreiten / in die Breite geben. *Immensitas latitudinum*, Cic. 1. Nat. D. cap. 11.

¶ Lātesco, latescere, latum fieri, breit werden / oder breit seyn / Manil. lib. 1. v. 680 *bis sex latescit fascia partes:* & Columella lib. 2. cap. 10 *Rapa non in ventrem latescunt.*

¶ Latifolius, ut, *Laurus, myrtus, latifolia*, mit breiten Blättern. Plin. 15. cap. 7.

¶ Latifundium, fundus latus, & amplus, ein breiter Grund oder Acker. Plin. 18. cap. 6. Senec. epist. 88.

¶ Latusclavus, laticlavi, vestis senatoria, vide *Clavus.*

¶ Laticlavii, Senatores Sueton. Aug. c. 38. vide *Clavus.*

¶ Laticlavialis, idem. Vet. Inscriptio apud Grut. pag. 180. n. 3 TRIBVNVS LATICLAVIALIS PRAEF. LEG. XIII.

¶ Lătipes, ĕdis, breitfüßig. Avienus Prognost. Arat. v. 358 D
Latipedemque anatem cernes &c.

¶ Dīlāto, dilatare, ausbreiten / erweitern. *Dilatare imperii fines*, weiter ausstrecken. *Dilatare orationem*, copiosam efficere. Cic. pro Flacc. cap. 5.

¶ *Collatata ac diffusa oratio* legitur apud Cicer. in Orat. cap. 56. a *Collatare.*

¶ Prolātare, idem quod dilatare, erstrecken / apud Cicer. Livium & Tacitum, *qui prolatare agros* dixit Histor. 1. c. 78. & lib. 6 Annal. *Ubi diem ex die prolatabant*, von einem Tage zum andern auffschieben: iste orat. 4 in Catilin. cap. 3 *Malum opprimi sustentando ac prolatando nullo pacto potest:* ille de Hannibale lib. 21. c. 5 *Nihil prolatandum ratus.*

¶ Prolatatio, actus prolatandi. Tacit. 3. Hist. cap. 82 *Omnem prolatationem ut inimicam victoriae suspectabant.*

LĀTUS, λάτος, piscis est marinus & Niliacus, coracino similis, de quo Athenaeus.

LĀTUS, ĕris, πλευρά, die Seiten. *Sedere ad latus alicujus*, vel *Lateri alicujus assidere*, einem an der Seiten sitzen. *A latere*, zur Seiten. Id κατ' ἐξοχὴν de satellitibus dicitur, & intimis ac familiaribus. Livius lib. 24 c. 5 *Ab latere inde eos nominat tyranni, quorum capita vilissima fingenti inter dolores gemitusque occurrebant.* Vide ibi Gronovium. Curtius quoque lib. 3. cap. 5 extr. *quum ad perniciem ejus etiam a latere ipsius sollicitaret hostis.* Sic, *Ensem lateri accingere*, den Degen an die Seiten gürten. *Latus alicujus tegere*, itemque *claudere*, est ad latus alicujus incedere, & quidem a laeva, neben einem zur Lincken gehen. Vide Torrent. in Hor. lib. 2. Sat 5. v. 17. & Sueton. Claudio c. 24. extr. *Latus alicui fodere*, in die Seite stoppen / quod facere solent, qui quem cujusdam monere volunt, Horat. lib. 1. Ep. 6. v. 50
Mercemur servum, qui dictet nomina, laevum
Qui fodiat latus, & cogat trans pondera dextram
Porrigere.

¶ *Latus mundi*, Horat. lib. 1. od. 22. Das Theil der Welt.

¶ *Tegere latus* dicebantur gladiatores, qui defendebant, ne inferretur ictus, cum id maxime peti soleret. Hinc *latere tecto discedere*, apud Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. v. 5. est tute & extra periculum discedere: Contra *nudum latus*, quod expositum periculis, adque ad ictus patet. Tibullus lib. 1. eleg 4. v. 46
Saepe dabis nudum, vincat ut ille, latus,
Sich bloß geben. Florus lib. 3. cap. 5 *Nudumque imperii latus ostentabant procul Marius & Sulla.* Contra, *Apertum latus* Sisenna apud Nonium dixit. *Latus praebere*, pro nudum latus dare, Seneca dixit Praefat. lib. 4. Quaest. Natural. cui & qui id faciunt, *patere* simpliciter eidem dicuntur. ¶ Pro laterone, seu eo, qui latus tegit, *latus* usurpat Martial. lib. 6. epigr. 68
Eutychus ille, tuum, Castrice, dulce latus.

¶ Etiam *latus* pro genere, familia. Plinius lib. 3 epist. 10 *a meo tuoque latere*, auff väterlicher und mütterlicher Seiten.

¶ Lătĕralis, e. ut, *Dolor lateralis*, Seitenwehe. Plinius lib. 21. cap. 21.

¶ Lătusculum, diminutivum, Lucret. 4, 311.

¶ Laterani, satellites, à latere, qui & *Laterones.*

¶ Laterarius, adj. Vitruv. lib. 10. cap. 20. ut, *Laterarium lignum*, ein Seitenbret.

LAUDO, laudare, significat nominatim citare, atque ad sui defensionem accersere. Plaut. in Captiv. act. 2. sc. 3. v. 66 *Jovem supremum testem laudo*, ich beruffe mich. Cicer. de orator. 3. c. 18 *Auctores certissimos laudare possum.* ¶ Laudo, id est, laudem tribuo, laude afficio vel orno. Loben. Cic. lib. 6. Fam. epist. 12 *Placet Hector ille mihi Naevianus, qui non tantum laudari se laetatur, sed addit etiam, a laudato viro*, loben / gelobet werden. Idem pro Roscio cap. 12 *Hunc pro dignitate laudare, nemo satis commode potest*, loben nach dem er wohl werth ist. *Lauda parce, Vitupera parcius.*

¶ Laudatus, adject. ex participio. Plinius lib. 12. cap. 8 *Saccaron & Arabia fert: sed laudatius India.* Ovid. 9. Metam. v. 718 *Virgo laudatissima formae dote.*

¶ Laudator. Cicer. pro Flacc. cap. 26 *His utitur laudatoribus Flaccus, his innocentiae testibus.* Plinius lib. 2. epist. 1. de funere Virginii Rufi: *Laudatus est a consule Corn. Tacito. Nam hic supremus felicitati ejus cumulus accessit, laudator eloquentissimus.*

¶ Laudatrix Cicer. in 3. Tuscul. cap. 2. *Vitiorum laudatrix fama popularis.* Et Ovidius Epist. Helenae v. 126
Laudatrix Venus est invidiosa mihi.

¶ Laudatio, differt a *laude*. Exigit enim vocem, ut Seneca ait epist. 102. eine Lobrede / Rühmung. *Laudationem alicui decernere*, Cicer. 6. in Verr. cap. 65. Et, *Laudatio funebris*, Quintil. lib. 3. cap. 7. eine Leichpredigt / darinne der Verstorbene gelobt wird.

¶ Laudabilis, e, Horat. de Arte P. v. 408
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quaesitum est, &c. löblich / das zu loben ist.
Comp. *Laudabilior*, Cic. in Orat. cap. 20. Et Livius 36. cap. 21 *Exercitus modestiâ post victoriam, quam ipsa victoriâ laudabilior.*

¶ Laudabilia dicebantur, loca auctorum notatu digna, & quorum usus esse egregius posset: Graece dicebantur χρηστά: unde & χρηστομάθειαι, ejusmodi selectae sententiae appellabantur. Vid. Joseph. Scalig. Notis ad lib. 1 Varronis de re rustica, itemque Casauboni notas ad lib. 3 Laërtii.

¶ Laudabiliter, ut *Recte, honeste, laudabiliter vivere*, Cicero lib. 5. Tusc. cap. 5.

¶ Laudabilitas. Lege 1 Cod. de metallariis, Comes metallorum hoc titulo ornatur: *Laudabilitas tua.*

¶ Laudātīvus, ut *Genus laudativum*, quod demonstrativum dicitur. Et Quintilianus 2. cap. 15 *Laudativa Rhetorices pars:* ac Ammianus lib. 16. cap. 1 *laudativa materies.*

Composita.

¶ Collaudare, cum aliis laudare, mit loben. Terent. in Eun. act. 5. sc. 9. v. 60 *Collaudavi secundum facta, & virtutes tuas.* Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 16. *Clementiam Caesaris per literas collaudavi*, schrifftlich loben. *Ab omnibus collaudari*, Idem lib. 1. fam. epist. 7.

¶ Collau-

¶ Collaudatio. Auct. ad Herenn. lib. 2. cap. 9 *Scriptoris collaudatione.*

¶ Collaudator. Augustinus Confession. lib. 4 cap. 14 extr. *nullo collaudatore mirabar.*

¶ Collaudabilis. Prudentius Hamartig. v. 692

- - nec bonus est, nec collaudabilis ille.

¶ Dilaudare. Cic. ad Att. lib. 6. epist. 2 *Quos tu dilaudas libros.* Hin und wieder / mannigfältiger Weise loben.

¶ Illaudatus, nomen, qui in omni re atque tempore laude omni vacat, quippe omnium pessimus deterrimusque habetur, Gell. lib. 2. cap. 6. & ibidem rursus: *Illaudatus est, quasi illaudabilis & innominabilis, qui neque mentione aut memoriâ ullâ dignus est,* einer so nicht werth ist / daß man seiner gedencke. Vid. *Busiris.* Plin. lib. 9. epistola 26 *Gubernator cum placido mari vehitur, tunc admirante nullo illaudatus, inglorius subit portum.* ungelobt.

¶ Illaudabilis. Gell. lib. 2. c. 6. ut dictum. Nicht lobens werth.

¶ Laus, Lob. *Laude dignus*, lobenswerth. *Afficere laude*, Cic. 2. offic. 13. loben. *Laudibus summis ad cælum extollere*, Cic. 9. fam. ep. 14. auffs höchste loben. *Laudem obterere* Nepos in Timoleonte cap. 1. n. 5. *deterere* Horatius dixit lib. 1. Oda 6. verkleinern. *Laude cumulari*, Cicer. lib. 1. de Orat. c. 26. Et, *Laudi alicui dare aliquid*, pro Plancio cap. 36. etwas an einem wolsprechen oder loben. *Fraudare aliquem debitâ laude*, Quintil. 2. c. 14. einen seines gebührlichen Lobs berauben. Cicero lib. 15. fam. *Nulla tam odiosa narratio, quàm sui ipsius laus*, es ist verdrießlich zu hören / wenn sich einer selbst lobet. Tribuit Themistio Stob. οὐδὲν οὕτως ἄκουσμα φορτικὸν, ὡς ὁ καθ᾽ αὑτοῦ ἔπαινος. Veram autem laudem ita notavit Cicero lib. 15. epist. 6 ad Caton. *Ea est profecto jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt.* Plinius lib. 7. Epist. 32 ex Xenophonte: ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος. ¶ 2. Porrò sicuti honor pro præmio ac munere, ita pro eodem & *Laudis* poni aliquando vocem, atque Horat. quidem lib. 1. Epist. 7. v. 24 sic posuisse contendit Marcilius. Verba Horatii sunt:

Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.

Id est, dignum præstabo me beneficio promerentis, hoc est, optime de me merentis patroni. Nam cum dicit *pro laude merentis*; tmesis est, pro *laude promerentis.* Sed optime etiam ad ipsum Poëtam referre hæc possumus; ita, ut *laudis* suam usitatam notionem retineat. Quasi dicat; efficiam, ut cum laude dicat meruisse, quæ contulisti in me.

LAVER, eris, neut. & fœm. apud Plin. 26. c. 8 herba est, quæ & *Sium*, σίον dicitur, Wassermerck / Wassereppig.

LĀVERNA, Dea Romanorum, quam fures precabantur, ut instituta sua prosperaret. Horat. lib. 1. Epist. 16. *Pulchra Laverna Da mihi fallere* &c. Ausonius epist. 4. extr. pro plagiario alienorum scriptorum posuit:

Hic est ille Theo Poëta falsus
Bonorum mala carminum Laverna &c.

Vide Festum & ibi Scaligerum. Acro in Horat. lib. 1. Epist. 17 LAVERNA *dicta est*, à LAVANDO: *nam fures* LAVATORES *dicuntur.* Quid si à LAVANDO potius dictam, ut E in A, euphoniæ causâ mutatum putemus? *Levare* enim furari est: & *Levatores* fures, de quo infra suo loco. Hinc

¶ *Lavernio*, id est, fur, apud eundem Fest.

LĀVĪNIA, Latini filia, Æneæ uxor.

¶ Lavinium, urbs Latii, ab Ænea condita, & uxoris nomine appellata.

¶ Lāvinius, & Lāvīnus, ut, *Arva Lavinia*, Virg. Æn. 4. v. 236. Et, *Lavina littora*, Æneid. 1 ineunte.

¶ Lavinius, prænomine *Luscius*, vetus Comœdiarum Poëta, Terentii Zoilus, & reprehensor perpetuus: itaque in omnium Comœdiarum Prologis maledicta ejus refellit, dissimulato tamen per modestiam nomine ejus. Hinc & B. Hieronymus calumniatores suos & Momos, Lavinios dixit. Ut lib. 1. Ep. 31 *Igitur & noster Luscus Lavinius fruatur testibus*, i. e. *fautoribus suis.* Item lib. 1. adversf. Ruffinum: *Sin autem contra invidos loquor & L. Lavinium vel Ann. Pollionem styli mei mucro convulnerat.* Vulcatius Sedigitus apud Gellium lib. 15. cap. 24 huic Luscio nonum inter Latinos Comicos locum dedit.

LAVO, lāvi, lavare, lavatum, lautum & lotum, est abluere, aquâ purgare, waschen / baden. Veteres aliquando & in tertia flexione *lavere* dixerunt, quanquam & Horatius ita posuit. Plaut. Amphitr. a. 5. sc. 1. v. 50 *Postquam peperit pueros lavere nos jussit.*

¶ Notanda est differentia inter *Lavare* & *Lavari* ex Varrone lib. 8. de L L. *Et* lavant *&* lavantur *dicitur separatim rectè in rebus certis: quod puerum nutrix* lavat, *puer a nutrice* lavatur. *Nos in balneis &* lavamus & lavamur. *Sed consuetudo alterutrum cum satis haberet in toto corpore potius utimur,* lavamur: *in partibus* lavamus: *quod dicimus* lavo manus: *sic pedes & cætera. Quare & in balneis non rectè dicunt* Lavi: Lavi manus *rectè* &c. Plautus tamen hoc non attendit, cujus in Truc. act. 2. sc. 3. ipso principio statim, versus isti sunt:

Pisces ego credo, qui usque dum vivunt, lavant
Minus diu lavere, quam hæc lavat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam lavant,
Omnes amantes balneatores fient.

Item Terentius Eun. act. 3. sc. 5. v. 47 *Cape hoc flabellum, & ventulum huic facito, dum lavamus: Ubi nos laverimus, si voles, lavato.* Ubi *lavere* pro *lavare*, de toto corpore dicitur, contra quam Varro faciendum existimavit. Similiter *tondere* dicuntur, qui tondentur: apud Virgil. & Horat. Vid. Taubm. ad Virgil. p. 9. & ad Plautum Trucul. act. 2. sc. 3. pag. 1190. B. Hieronymus lib. 1. Epist. 45 ad Asellam: *Tibi placet lavare quotidie: alius has mundicias sordes putat.* Ultimum addit, quod balnea aliquando luxuriæ notam traherent. Vide supra *Balneum:* & Casaubonum de Caldariis in Histor. Augustam.

¶ Lăvātio, balneum, ein Bad. Cic. lib. 9. fam. ep. 5 *Ante te certiorem faciam, ut lavatio parata sit.* Tertull. de Baptismo cap. 5. pr. *ipsos etiam deos suos lavationibus efferunt.*

¶ Lăvācrum, ein Bad. Claudian. 2. in Eutrop. v. 410 *Avidus splendere lavacris.* Et Gellius lib. 1. cap. 2 *lavacris nitidis.* Alcimus mediam corripuit contra originem. Est enim a *lavatum*, Supino. Vide ipse lib. 5. v. 702. & lib. 6. v. 191.

¶ Lautus, lotus. *Tene asymbolum venire unctum atque lautum e balneis?* Terent. in Phorm. a. 2. sc. 2. v. 25.

¶ Illotus, ungewaschen / *Illoto sermone uti*, unflätige Rede führen / Declam. in Sallustium. *Illoto versu*, id est rudi, incomto, Rutilio Numatiano lib. 1. v. 422 restituit ὁ πάνυ Grævius, cujus animadversionem relegere pretium omnino est. ¶ *Manibus illotis*, Plaut. Pœn. 1. sc. 2. v. 103. i. e. irreverenter, ohn Zucht / mit ungewaschenen Händen. ¶ Item, *Illotis pedibus ad sacra irrumpere.* Vide chiliad. wie eine Sau zum Troge.

¶ Semilautus. Catullus Carm. 55 *semilauta crura.*

¶ Lotura apud Plinium est pro ablutione, lib. 33 cap. 7 *prima lotura*; item, *sequens lotura*, qua aliquid fit dilutius.

¶ Lōtio. De manuum crebra lotione in conviviis Lipſ. lib. 2. Saturn. cap. 1. De lotionibus Deorum in charis sibi amnibus, Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 646. Vide v. gr. Silium lib. 8. v. 364.

¶ Elavare, elotus apud Columell. lib. 12. cap. 50 sub fin. *oliva elota.* Et Plautus *Elavare se bonis*, ausbaden und nichts behalten / dixit in Asinaria a. 1. sc. 2. v. 9.

¶ Prælavere. *Os prælavere*, den Mund voraus außspülen. Apul. Apol. p. 278 *Qui sese scit rationem promturum neque inutilem, neque injucundam, ejus merito os, ut bono potui poculum, prælavitur.*

¶ Composita, *Abluo, Diluo, Eluo*, &c. Vide in *Luo.*

¶ Lautus, nomen, *elegans, mundus*, reinlich / hüpsch / herrlich / ducta notio ex priore participii, quia quod lavatur, mundum fit atque nitidum. Terent. in Heaut. a. 4. sc. 5. v. 50 *Omnes te in lauta & bene aucta parte putant*, iederman hält dich für den / der seine Nahrung sehr wohl habe. Cicero pro Flacc. cap. 36 *Lautum patrimonium dissipare*, ein herrliches Gut ümbringen. *Cœna lautior*, Sueton. Galb. cap. 12. *Lautiores epulæ*, Stat. 1. Silv. 6. v. 32. *Lautissima vina*, Plin. lib. 14. cap. 13. ¶ 2. Dives. *Lautus eques Romanus*, Nep. Attico cap. 13, 6. *Lautissimi solent esse in iis locis* &c. Cic. pro Plancio cap. 26.

¶ Lautiusculus, diminut. Apulejus lib. 7. pag. 191 *vestem lautiusculam proferunt.* etwas ansehnlich / etwas köstlich.

¶ Prælautus, valde lautus, sehr herrlich. Suetonius Vitellio c. 2 *Prælautus alioqui famosusque cœnarum magnificentia.* Add. in Nerone cap. 30.

¶ Semilautus vide superius in propria vocis *Lautus* significatione, post *Illotus.*

¶ Laute, adverb. wohl / herrlich / köstlich. ut, *Laute esse vestitum*, reichlich und wohl gekleidet seyn. *Laute exornatus*, Plaut. Casin. 4. sc. 1. v. 10. *Laute munus administrato tuum*, lustig / Terent. in Adelph. act. 5. sc. 1. pr. *Laute vivere*, i. e. splendide, liberalius sibi indulgere. Nepos Chabr. cap. 3. *Villa lautius ædificata*, Cic. lib. 2 de Legib. cap. 1.

¶ Lautitia, elegantia, mundicies in cibo & vestitu, Pracht / Reinlichkeit. Sueton. Cæsar. cap. 46 *Lautitiarum studiosissimus.* & in Augusto c. 71 *invidiam lautitiarum refutare.* Plinius lib. 9. cap. 35 regina *lautitiam ejus omnem apparatumque obtrectans.* De luxu Antonii loquitur.

¶ Et Lautia, lautiorum, apud Livium legimus 28. cap. 39. & lib. 30. cap. 17. extr. & lib. 33. cap. 24, & lib. 45. c. 20. pro esculentis, supellectile aliisque ad victum lautiorem necessariis, quæ hospitibus dabantur, aut legatis. Vid. & Festum ibique Scalig.

LAVRENTIA Romuli & Remi nutrix, secundum quosdam, Faustuli pastoris uxor, propter pulchritudinem & rapacitatem corporis quæstuosi Lupa à vicinis dicta. Vide Liv. lib. 1. c. 4. Plutarch. Romulo p. 19. 20. & Lactant. lib. 1. cap. 20.

¶ Laurentalia, Laurentiæ festa. Vide Varr. lib. 5. de L L. & Scal. in Conject. itemque Plut. d. l. celebrantur X Kal. Junii. Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 10.

¶ Sed *Laurentum* oppidum Italiæ est. Λαύρεντον, à quo

¶ *Laurens*, qui ex Laurento est, vel quod ad Laurentum pertinet. *Laurentia arva*, Virgil. 9. v. 101. Martial. lib. 10. epig. 45

Ilia Laurentis cum tibi demus apri. A

LAVREOTIS, is, in, spodos, Vide *Spodos.* Plin. lib. 34. c. 13 *Fit in argenti fornacibus spodos quam vocant laureotin,* Koſt von Hüttenrauch.

LAVRVS, *Apollinea, Delphica, Phœbea,* a Poëtis vocatur, quòd Apollini ſacra fuerit, ein Lorbeerbaum. Plin. lib. 15. c. 30 pr. *Laurus triumphis proprie dicatur, vel gratiſſima domibus, janitrix Cæſarum pontificumque, ſola & domos exornat, & ante limina excubat.* ¶ *Lauri baccæ,* δαφνίδες Lorbeeren. Ceterum lauro vaticinandi vim tribuebant veteres: unde & Phæbades redditurae oracula lauri folia comedebant. Lycophron Caſſandra v. 3. Tibull. lib. 2. Eleg. 5. tangit & Juven. Sat. 7. v. 17. Hanc & afflari fulmine negabant. Vide Plinium itemque Suetonium Tiberio cap. 62. ¶ De Lauru Cæſarum domibus perpetuo affixa Barthius in Claudiani Panegyr. de 4. Conſ. Honorii v. 3.

¶ Laurea, folium lauri, & ex lauro corona, quæ in triumphis adhibebatur, ein Lorbeerkrantz. *Laurea magnis periculis parta,* Cicer. idem in officiis lib. 1. cap. 22

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.

Quem verſum in Piſon. c. 30 etiam ſic recitat:

Cedant arma togæ, concedat laurea laudi.

¶ Laurea & laurus pro victoria ſæpe ponitur: tum quod victoriæ laureatis literis nunciarentur, tum quod in Jovis Capitolini gremio *laurea* a victoribus deponeretur, etiam cum triumphus ductus haud eſſet. Suet. Domitiano cap. 6. & ibi Caſaubonus atque Torrentius. *Laurus Indica* pro victoriâ Indica apud Stat. lib. 4. Silv. Ita *Parthica Laurus,* Plin. Paneg. Trajani c. 14. B

¶ Laureatus, laureâ coronatus, ut, *lictores laureati,* Cic. 7. Attic. ep. 10. Et *Laureati faſces* de Divin. lib. 1. c. 28. *Poſtes laureati,* Quintil. 8. c. 6. p. 622 Pfoſten mit Lorbeerzweigen beſteckt. *Laureatæ tabellæ,* (Lamprid. in Alexand. c. 58.) ſeu litteræ res lætas notant: *pinnatæ* haſtæ res triſtes. Gronov. ad Stat. ſilv. p. 130. Barth. ad Claud. p. 308.

¶ Laureus, ut, *Laureus ramus.* *Laurea corona,* Plin. 15. cap. 30. von Lorbern.

¶ Laureola diminutivum. *Laureolam in muſtaceo quærere,* eſt ex frivolis negotiis famam captare haut præclaram, Ruhm ſuchen in einer unrühmlichen Sachen. Uſus eſt Cicero in epiſt. ad Att. lib. 5. epiſt. 20. Vide chiliad. ¶ Significat & *Laureola* qualemcunque triumphum, ein kleines Gepränge.

¶ Laurētum, ſilva laurorum, ein Lorbeerwald. Plin. lib. 15 extremo.

¶ Lauricŏmus, *Lauricomi montes,* Lucret. 6. v. 151.

¶ Laurĭfer, *Lauriferi currus,* Lucan. lib. 5. v. 332.

¶ Laurĭger, *Laurigeri triumphi.* Martial. lib. 3. epigr. 66.

¶ Laurīnus, *Oleum laurinum,* Lorbeeröhle / Plin. 23. cap. 4. *Laurina folia,* Idem Plin. 19. c. 8.

LAVREŎLVS, nomen latronis ſceleratiſſimi & ob id in crucem ſublati ac a feris laniati, ut Joſephus auctor eſt. Id argumentum frequenter tractatum mimis, ſuadent Sueton. Calig. cap. 57. Juvenal. Sat. 8. v. 186. & Martialis in Spectaculis Epig. 8. Sed Juvenal. Scholiaſtes argumentum Laureoli mimi aliter interpretatur, quam Joſephus exponit. C

Laus, laudis, vide in *Laudo.*

LAVS, diſſyllabum, fluvius Lucaniæ.

LAVSVS, Mezentii filius, Virgil. 7. v. 649. &c. ¶ Item Numitoris frater Iliæ Silviæ, quem Amulius patruus occidit. Ovid. Faſtor. 4. v. 55.

LAVSVS, nomen appellativum, quo veteres pro leſſu utebantur. Vide *Leſſus.*

LAVTVMIAE, quaſi λατομίαι, lingua Siculorum, ut Aſconius in Verr. de Præt. urb. refert, dicuntur lapicidinæ, id eſt loca excisis lapidibus exſecta. Præcipue ita nominatus eſt carcer Syracuſanus, quem Cicero ultima Verrina cap. 27 deſcripſit. *Opus eſt,* inquit, *ingens, magnificum regum ac tyrannorum. Totum eſt ex ſaxo in mirandam altitudinem depreſſo, & multorum operis penitus exciſo. Nil tam clauſum ad exitus, nihil tam ſeptum undique, nihil tam tutum ad cuſtodias nec fieri, nec cogitari poteſt.* Deinde quemvis carcerem & vincula publica ſignificat. Ulpianus Lege 1 § ult. de Alearoribus: *aut multâ multetur, aut in lautumias vel vincula publica ducatur.* Videtur tamen aliquid laboris duri, ut in lapicidinis eſſe ſolet, hoc verbo adnotari. Plautus Pœnulo act. 4. ſcen. 2. v. 5 *Vel in lautum iis vel in piſtrino mavelim ætatem agere.* Sidonius lib. 1. ep. 7 *lautumiis aut ergaſtulo inferri.* Siculas tamen lautumias ſimpliciter carcerem fuiſſe, præſertim elaboratas, non dubitatur. Scribitur & *Latomiæ,* de quo ſupra; & *Latumiæ:* ſed optimus quisque liber *Lautumiæ* præfert. D

LAXVS, a, um, idem eſt quod remiſſum, diſſolutum. Laxum, ſchlaff / weit / ut, *Funes laxi,* qui non contenti ſunt. *Laxus calceus,* Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 31. Ovidius lib. 1. de arte am. v. 516 *Nec in laxâ pes tibi pelle natet.* in weiten Schuhen ſchlurffen. Cic. de Amicit. cap. 13 *Commodiſſimum eſt quàm laxiſſimas habenas habere amicitiæ, quas vel adducas cùm velis, vel remittas,* ſehr ſchlaffe Zügel. *Laxiora ſpacia,* Columell. 4. cap. 20. Et *Laxior terra,* Pallad. lib. 1. cap. 8. *Laxior ſtomachus,* Idem lib. 11. c. 14, 12.

¶ Laxè, *Habitare laxe & magnifice voluit,* geraum und prächtig wohnen / Cicer. pro Dom. cap. 44. *Romanos, remoto metu, laxius licentiusque futuros.* Superl. laxiſſime. Plinius lib. 2. c. 16 *Ab his Mercurii ſtella laxiſſime,* ſubaudi *vagatur.*

¶ Laxo, laxare, eſt remittere, nachlaſſen / weit machen / cui opponitur *adducere* vel *adſtringere,* nach ſich ziehen / an ſich halten. *Laxare habenas cupiditatibus,* den Zügel laſſen. Raum geben / nachgeben. *Laxare forum & explicare,* Cicer. ad Att. lib. 4. ep. 16. erweitern. *Laxare animum à laboribus,* Livius lib. 32. cap. 5. pr. das Gemüth abhalten / abziehen. *Laxare ſe moleſtiis,* Lucejus ad Ciceronem lib. 5. ep. 14. *Laxari a vinculis,* Cicer. de Senectute, pro liberari, aus den Banden gelöſet werden. *Laxare vincula epiſtolæ,* Corn. Nepos Pauſ. cap. 4.

¶ Laxatus, ex participio nomen. *Lini membrana laxatior,* Plin. lib. 19. cap. 1.

¶ Laxĭtas, amplitudo, eine Weite / ut, *Laxitas domus.* Cic. pro Domo cap. 44 *Ut facile omnium domos laxitate ſuperaret.* Add. 1. Offic. cap. 39. Et *laxitas ſemitarum,* Columella lib. 4. c. 18. *Aëris laxitas,* Palladius lib. 1. cap. 5. De valle loquitur laxiore, ubi aer & venti montium altitudine & compreſſione vicina non impediantur.

¶ Laxāmentum, relaxatio. Trebonius Ciceroni lib. 12. epiſt. 16. *Ego nactus in navigatione noſtrâ puſillum laxamenti, concinnavi tibi munuſculum,* &c. Id Germani non ineleganter dicunt, ein wenig Lufft kriegen für Geſchäfften.

¶ Compoſitum a *laxo* eſt *Relaxo, relaxare,* Cic. ad Att. lib. 10. epiſt. 6. *Pater nimis indulgens, quicquid ego adſtrinxi, relaxat,* worinne ich ihn hart halte / darinne iſt ihm ſein Vater / der ihm ſeinen Willen zu viel läſt / zu weich / und giebt ihm viel nach. *Relaxare animum, & dare ſe jucunditati,* ſeinem Hertzen Lufft geben / und frölich ſeyn / in off. lib. 1. cap. 34. *Relaxare ſe occupatione,* ad Att. lib. 16. epiſt. 16.

¶ Relaxatio, ut, *Animi relaxatio,* remiſſio, Lüfftung / Erquickung des Gemüths / Cic. 2. de Fin. cap. 29.

¶ Prolixus, vide infra.

Lea, Leæna: vide *Leo.*

LEANDER & Leandrus, Λέανδρος, Erûs puellæ amator. Vide epiſtolas Ovidii, Leandri ab Ero, & Erûs ad Leandrum. Idem 3. Triſt. eleg. 10. v. 41

Si tibi tale fretum quondam Leandre fuiſſet,
Non foret anguſtæ mors tua crimen aquæ.

Inter Græcos hanc fabulam delicatiſſimo carmine proſequutus Muſæus, vel potius Onomacritus eſt.

¶ Leandrius, ut, *Helleſpontus Leandrius,* in quo Leander periit, apud Silium lib. 8 v. 622.

LĔBĔDVS, i, Ioniæ oppidum minus frequens: Horatius lib. 1. Epiſt. 11. v. 7 *Scis Lebedus quàm ſit Gabiis deſertior, atque Fidenis vicus.*

Vide & Strabonem, itemque Plinium & Melam.

LĔBES, ētis, λέβης, vas æneum, ein ehrner Tigel / oder Pfannen. Virg. Æn. 3. v. 466 *Stipatque carinis*

Ingens argentum, Dodonæosque lebetes.

Ubi Servius lebetem exponit pollubrum ſeu malluvium, ollamque æream. Alii *lebetes Dodonæos* interpretantur vaſa rebus variis apta, ex ære dodonæo & præſtantiſſimo conflata. *Lebes Dodonæus,* Adagium eſt in garrulos.

LECTVS, λέκτρον, cubile, eine Ruheſtätt / Bette. *Lectus cubicularis,* Cicer. 2. de Divinat. cap. 65 dixit, ad differentiam lecti in triclinio, in quo ſedebant cibum capientes. *Lectus genialis,* Horat. 1. epiſt. 1. v. 87. ein Brautbette. *Lectus ad ſtudendum,* ſive *lucubratorius:* Vid. Caſaub. ad Spartianum, & infra in *Lucubro.* *Lectum ſternere,* ein Bett zurichten / machen.

¶ Lectŭlus, dimin. Cic. ad Att. lib. 14. epiſt. 13 *A ducendâ uxore abhorret, ut libero lectulo neget eſſe quicquam jucundius,* h. e. eſſe liberum & ſui juris. *Lecto teneri,* decumbere ægritudinis causſa, zu Bett liegen / Cicer. in Verr. 7. cap. 7. De ratione lectorum apud Veteres fuse Salmaſius in Spartianum, itemque Caſaubonus, quos licet videre.

¶ Lectiſternium, quum Diis, placandi gratiâ, lectos ſternerent & epulum anteponerent, de quo paſſim Livius: v. gr. lib. 22. c. 10 *Curatum lectiſternium & per triduum habitum, decemviris ſacrorum curantibus: & pulvinaria in conſpectu fuere.* Vide & Turneb. lib. 30. Adverſ. cap. 32.

¶ Lectiſterniator, qui lectum ſternit, Plaut. Pſeud. a. 1. ſc. 2. v. 29 Ein Bettwarter.

¶ Lectīca ſedes, pulvinaribus & lecto ſtructa, qua divites & potentes ferebantur, (quamquam Tiberii ætate etiam mediocres iis uti ſolebant, de quo Caſaub. ad Suet. p. 142) eine Senffte / Græcè ἑξάφορος, quod a ſex ſervis portabatur. Plura de iis Lipſius in Electis lib. 1. c. 19. & Bernegg. ad Suet. Cæſ. c. 43. Servius Sulp. lib. 4. epiſt. 12 ad Cicer. *Coactus ſum in eadem illa lectica, qua ipſe delatus eram, meusque lecticariis in urbem eum referre.*

¶ Lectīcula, diminutivum. Livius lib. 24. c. 42 *Scipio lecticula in aciem illatus.* Sed *Lecticula elatus Atticus,* Nepos extr. Vita, ſc. Funebri λεχει. Græcis eâ nobiliores, & ditiores: cæteri ſandapilâ efferebantur, Kirchm. de Fun. lib. 2. c. 9.

¶ Lecti-

¶ Lecticarius, servus lecticam portans, ein Senfftenträger. vide *Lectica*.

¶ Lecticariola, quæ se associat lecticariis, quod vilissimum genus, seque iis substernit, Martial. lib. 12. epigr. 58.

LECYTHUS, λήκυθος, ampulla olei, ein Oelkrug. Quemadmodum autem *ampullæ* vox, ita & *Lecythi* ad rem oratoriam translata est. Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 14 *Quid multa? totum illum locum, quem ego variè meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valde graviter pertexui.* Et Plinius lib. 1. epist. 2. *Non tamen omninò Marci nostri* (Ciceronis) *ληκύθους fugimus, quoties paululum itinere decedere non intempestivis amœnitatibus admonebamur.* Ubi Buchnerum etiam poteris videre. ¶ *Oleum non est in lecytho*, hie ist keine Gnade noch Barmhertzigkeit. Vide Chiliadas.

LEDA, Λήδα, quæ & *Nemesis*, Tyndari regis conjux, cum quâ in figurâ cygni concubuit Jupiter, unde nata duo ova: ex quorum uno Helena, ex altero Castor & Pollux prognati. Vide Mythologos.

¶ Ledæus, *Fratres Ledæi*, Castor & Pollux, Ovidius ad Liviam v. 282. & Silius lib. 15. v. 83.

LEGIO, onis, à delectu dicta est, continet decem cohortes. Numerus autem militum in legionibus non idem semper, sed varius diversis temporibus fuit. Prima legio sub Romulo trium millium peditum, & trecentorum equitum fuit. Post Sabinos autem in civitatem receptos legionem duplicatam fuisse, scribit Plutarchus. eine Legion. Vegetio legio est, 6666. Sex millium, sexcentorum & sexaginta sex millium. Vide Lipsium de Milit. Rom. & Marcell. Donatum ad Tacit. 1. Annal. cap. 31. Manipuli autem in quâlibet triginta erant. Numerus legionum apud Romanos non unus fuit. Ipsæ verò distinguebantur vel ordine; ut *prima, secunda, tertia* &c. *Legio*; vel cognominibus: quæ vel ab institutoribus, ut *Augusta, Claudiana, Galbiana*, &c. vel à Provinciis devictis, ut *Parthica, Scythica, Gallica* &c. vel à Deorum nominibus, ut *Minerva, Apollinaris, Veneria* &c. vel ab eventibus, ut *Gemina, Victrix, Fulminatrix* &c. accipiebant. Vide Dionem Cassium lib. 55. Histor. præcipuè Onuphrium Panvin. Descript. Imperii Romani, qui liber 3. Commentar. Reip. Rom. pag. 379. & seqq. *Legionem constituere*, Cæs. 1. Gall. c. 42. ein Regiment richten. *Supplere legiones*, Livius 29. cap. 24. die Regimenter ergänzen. Legiones autem ex Romanis militibus constabant, auxilia sociorum erant. Veget. lib. 2. de re milit. cap. 2. Sed docuit P. Ciacconius ad columnam rastratam C. Duillii, legiones non tantum Romanorum, sed & aliarum gentium atque adeò Carthaginiensium ipsorum, à latinis dici exemplis. Liv. & Sall. Conf. Taub. ad Plaut. p. 28.

¶ Legiuncula. dim. Livius 35. cap. 49.

¶ Legionarius, ut, *Miles legionarius*, Asinius Ciceroni lib. 10. fam. ep. 32. *Centurio legionarius*, ein Hauptmann aus einer Legion. *Legionariæ cohortes*, Liv. 10. cap. 43.

LEGO, legare, legatum mittere, einen Legaten weise verschicken. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 49

Continuo Amphitruo delegit viros primorum principes.
Hos legat: Telebois jubet sententiam, ut dicant, suam.

Legare aliquem, einen verschicken. *Legare in Africam*, &c. *Legare aliquò*. ¶ 2. Significat & mandare. Plaut. Cas. a. 1. sc. 1. v. 12

Quin potius, quod legatum est tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abstines.

¶ 3. Est & militare verbum & significat aliquem sibi substituere, adjungere, qui belli & imperii sit administer & socius. Cic. lib. 15. ad Attic. epist. 11 *Dolabella me sibi legavit.* Idem lib. 6. Fam. epist. 6. *Cassium sibi legavit*, zu seinem General-Lieutenant gemacht. ¶ 4. Et *legare testamento*, relinquere est, vermachen/ bescheiden. Cic. ad Octavium: *Qui tanquam in dotali matrimonio Rempub. testamento legatam sibi obtineret.* Idem pro Cæcina c. 4 *Usum fructum omnium bonorum suorum Cesenniæ legat.* ¶ 5. Livius lib. 28. cap. 42 etiam pro adscribere, imputare &c. usus, ut *adversa fortunæ legare.*

¶ Legatum, donatio testamento legata, bescheiden Gut. Cic. Attic. lib. 7. cap. 3. *Hortensii legata cognovi.*

¶ Legatarius; *Provincia legataria*, quæ delegata est, apud Cicer. ad Att. quamquam alii aliter legant. ¶ *Legatarius*, cui legatum datum est. Paullus Lege 14 Dig. de Usurpationibus: *In re legata legatarius quodammodo heres est.* ¶ Rursus adjective, quod quis ex testamento & legatione debet vel facit. Tertullianus de Spectac. cap. 6 *Etiam privatorum memoriis legatariæ editiones* [munerum] *parentant.* hoc est in testamento mandatæ.

¶ Collegatarius, cui conjunctim cum alio legatum est. Lege 9 Dig. de usufr. adcresc.

¶ Legator, qui aliquid legat. Der ein Testament macht. *Voluntas legatoris*, Sueton. Tiber. cap. 31.

¶ Legatus, legati; quæ vox tripliciter accipitur & usurpatur. ¶ 1. De oratorib. qui publico nomine mitti solent. Ein Gesandter. *Legatos cum auctoritate mittere*, Cicer. lib. 1. Att. ep. 19. Legaten mit Befehl und Vollmacht abfertigen. *Mittere legatos de pace*, Livius lib. 2. cap. 18. Gesandten abfertigen des Frieds halben. *Legatum decernere, eligere, constituere*, Cicer. ad Lentul. lib. 1. Familiarium epist. 1. ¶ 2. qui exercitibus præerant atque militibus, aut Duces bellorum, aut Præfecti. Alii enim *Consulares* dicebantur, qui totis exercitibus bellisque administrandis præerant Principis sive Imperatoris vicem: General-Lieutenant: alii *prætorii*, qui singulis Legionibus præfecti, unde & *Legati legionum* appellati, Obristen. Suet. Vespas. cap. 4. *Claudio principe, Narcissi gratia legatus Legionis in Germaniam missus est.* Et hunc designat idem Scriptor, cum Tito cap. 4 scribit: Ex *quæsturæ deindè honore legioni præpositus, Tarichæum, & Gamalum urbes validissimas Judææ in potestatem redegit.* Utrorumque meminit Tacit. Agric. cap. 7. Vid. Lipsium in 2. Annal. Taciti p. 111. præcipue de milit. lib. 2. Dial. 11. ¶ 3. Provinciarum: qui & *Præsides* & *Rectores* alio nomine dicebantur. Non autem omnium provinciarum; sed earum tantum, quæ Cæsarum erant. Unde & *Legati Cæsarum* dicebantur. Vide Casaubonum & inprimis Salmasium ad Spartianum in Adriano, itemque Savil. Comm. ad lib. 1. Annal. Taciti p. 85. ¶ In libera Repub. *Legati* etiam dicebantur, quos Proconsules & Prætores ituri in Provincias consiliorum atque officii adjutores sibi adjungebant. De quibus Sigonius lib. 2. de antiquo jure Provinciarum cap. 2. C. Nepos vita Attici cap. 8 *Multorum Consulum Prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus: qui nec cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, assectam esse prætoris*, Apulejus lib. 2. Florid. *Quod qui legatus mittitur, Proconsul ad nos cito reversurus est.* ¶ *Legati nati*, itemque *Cancellarii nati* hodiè dicuntur, non quidem qui ita nascuntur, tales tamen, quorum muneri aut statui officium ejusmodi naturale, adeoque connatum est. Sic primi Archi-Episcopi Regnorum sunt *Legati Nati* in iisdem, h. e. Legatio Pontificia Archi-Episcopali muneri illorum connata, atque adeò, quia Archi-Episcopi sunt, simul Legatorum qualitatem induunt. Sic *Archi-Episcopus Salisburgensis est Legatus Natus* sedis Apostolicæ in Germaniâ, *Toletanus* in Hispaniâ, &c.

¶ Legatio, *Munus legationis obire*, sich der Legation anmassen/ und unterstehen. Et, *accipere*, Cic. pro Flacco c. 19. *Legatione fungi*, Quintil. lib. 3. c. 2. *Legationem obire*, Cic. 4. Acad. c. 2. *suscipere*, Nep. Themist. c. 6. *administrare*, Nepos Dione c. 1. *Legationem perferre pro aliquo*, Sueton. Claudio cap. 6. *Legatio legionis, provinciæ*, apud Tac. Agric. cap. 9. Suet. Tiberio cap. 31. *Prætor designatus legationem liberam impetravit.* Ubi *libera legatio* dicitur, quando quis solo legati nomine, veluti ornamento, decoratus ab urbe discedit, non tam Reip. quam privatorum commodorum causâ. Ulpianus l. 14. D. de Legationibus: *Qui libera legatione abest, non videtur Reip. causa abesse. Hic enim non publici commodi causa, sed sui abest.* Vid. JCtos & Beroaldum ad modo productum locum Suetonii. Est autem legationis jus sanctum apud omnes gentes. Vid. Grot. de Jure belli & pacis lib. 2. c. 18. Paschal. itemque Marselarium, qui hoc omne argumentum præ cæteris illustraverunt eximiè.

¶ Legativum, Legatorum viaticum dicitur, der Legaten Zehrbeutel. Ulpianus Leg. 2. Dig. de Legationib. *His, qui non gratuitam legationem susceperunt, legativum ex forma restituatur.*

Composita.

¶ Ablegare, aliò mittere, verschicken. Terent. Hecyr. act. 3. sc. 3. extr. *Aliquo mihi est hinc ablegandus, dum parit Philumena. Foràs ablegare*, Plaut. Milite 3. sc. 2. v. 55. *Pueros venatum ablegavit*, Livius lib. 1. cap. 35.

¶ Allegare, est mittere, einen beschicken/ zu einem abfertigen. Plaut. Prol. Cas. v. 52.

Pater allegavit villicum, qui posceret
Sibi istam uxorem.

Ter. Andr. act. 5. sc. 3. v. 28.

Hoc modo te obsecro, ut ne credas à me
allegatum hunc Senem.

Cicer. in 3. Verr. cap. 57. *petit à me, & amicos allegat, facile impetrat*, er begehret es von mir/ und schickt deshalben seine Freunde an mich. Sed hic animadverte, *Allegari* dici in rebus privatis; *Legari* autem in publicis. Apulej. de Deo Socratis: *Nullus, inquit, Deus humanis rebus intervenit: Cui igitur preces allegabo? cui vota nuncupabo?* Plautus Amph. 1. sc. 2. *Alium huic rei allegabo.* Et *allegare aliquem ad negotium aliquod*, in Epidico Act. 3. sc. 3 dixit, pro committere, ein Ampt aufftragen. ¶ Est & *allegare*, idem quod adferre seu adducere, quod vulgò dicunt, Citiren oder anziehen / fürwenden / ut: *adhibere preces, allegare exemplum*, sich auff etwas beruffen. Statius lib. 2. Achill. v. 225

Allegantque suos utroque à sanguine divos.

¶ Pro significare, nunciare, Plinius Paneg. Trajani, cap. 70 *Hoc Senatui allegandum putanti.* Symmachus lib. 7. Epist. 89 *Jamdudum literas meas in manus tuas credo perlatas, quibus allegavi, quod judiciis approbatum est, amicum meum Jucundum per valetudinem non posse proficisci.* Ita & lib. 9. Ep. 127 usus hoc verbo est.

¶ Allegatio, Abfertigung / Beschickung. *Allegationibus legationem expugnare*, Cicer. in 3. Verr. cap. 16.

¶ Collega, Collegæ, socii dicuntur, in legatione, magistratu, aut

aut quocunque tandem officio, dicti quasi una legati, unde & alteram productam habet, Gesellen/Companen/Zween oder mehr/ so in gleichem Ampt und Gewalt sind. *Collega in Pratura*, Cic. 1. offic. c. 40. *Collega in censura*, de Amicit. c. 11. A

¶ Collegium, societas ipsa collegarum, ut: *Collegium prætorum, sacerdotum*, der Rath/ Gesellschafft/ das Convent &c. *In Collegium cooptare*, Cic. in Orat. cap. 33. extr. einnehmen. *Ad Collegium deferre*, an das Convent gelangen lassen/ Cic. 2. Philip. Livius de Consulibus etiam dixit lib. 10. ad Urb. *Scire se, nihil concordi collegio firmius ad Rempubl. tuendam esse.* Sed & quævis Sodalitates, quibus jus coëundi erat, *Collegia* appellabantur. Ita Suet. Cæs. cap. 42 *Cuncta collegia, præter antiquitus constituta, detraxit*, i. e. sustulit, numero Collegiorum exemit. Plinius lib. 10. epist. 42 *Tu, domine, dispice, an instituendum putes collegium fabrorum, duntaxat hominum CL.*

¶ Delegare, est committere, demandare, imponere, aufferlegen/ aufftragen. *Delegare alicui curam, officium, provinciam*, apud Cic. & Quintil. frequenter. *Laborem alteri delegare* Cælius Ciceroni lib. 8. epist. 1. ¶ 2. Est & aliquando remittere sive rejicere quem ad aliquem: qua ratione & τῷ *relegare* utimur. C. Nep. Catone extremo: *Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.* Ubi malè Lambinus contra manuscriptorum librorum auctoritatem, *Relegamus*, substituit. Ita enim & JCti *Delegare creditorem debitori* dicunt, cum creditorem suum aliquis ad alium, qui sibi debeat, remittit, ut solvat. Vid. L. Nefennius 41. D. de re judicata. Seneca lib. 6. de Benef. cap. 5. *Delegatione & verbis solutionem perficere* dixit, durch Anweisung zahlen. Similiter *Delegationem recipere*, Anweisung annehmen / Idem dixit Epist. 27. Apulejus Apologia p. 493. *Magia ista quantum audio, res est legibus delegata, & ab iis damnata.*

¶ Delegatio. Vide Titulum Digestor. de *Novationibus & Delegationibus*, in primis Lege 11. Habet etiam Cic. ad Att. lib. 12. ep. 3. Adde quæ modo ex Seneca dicta sunt.

¶ Prælegare, Jurisperitorum verbum, quo significatur, aliquid præter hæreditariam portionem alicui heredi legare. Zum Voraus vermachen. Papinianus Lege 77 § 8. Dig. de Legat. & fideicommiss. lib. 2. *Arbiter conjectura voluntatis non patietur, eum partes coheredibus prælegatas restituere.*

¶ Relegare, separare, absondern. Cic. in 3. off. cap. 31 *Filium ab hominibus relegavit, & ruri habitare jussit.* Et, *Rejicere & longe a cæteris relegare*, verstossen / von ferne von andern Leuten hinweg thun / Cæsar lib. 5. Bell. Gall. cap. 30. ¶ 2. Et *Relegare*, quod *in exilium relegare*, Livius lib. 25. cap. 6 dicit, verweisen. Cicer. pro Sest. cap. 12 *Lamiam in concione relegavit, edixitque ut ab urbe abesset millia passuum ducenta.* Et lege 2 extr. de his qui sui vel alien. Ulpianus: *quandam matronam in quinquennium relegavit.* ¶ 3. Est & simpliciter aliquem aliquo remittere. Plinius lib. 7. cap. 1. extr. *Nec tamen ego in plerisque eorum obstringam fidem meam: potiusque ad auctores relegabo, qui dubiis reddentur omnibus.*

¶ Relegatio, quam exilio tamen minorem facit Ovid. lib. 2. Trist. v. 137 *Quippe relegatus, non exul dicor in illo.* C

Cic. pro S. Rosc. cap. 15 *Tot prædia tam pulchra, tam fructuosa, Sex. Roscius filio suo relegationis ac supplicii gratia colenda ac tuenda tradiderat?*

LEGO, legere, lesen/ aufflesen. Virg. ecloga 3. v. 92

Qui legitis flores, & humi nascentia fraga.

¶ 2. *Legere librum, scriptum*, lesen. Cic. lib. 6. fam. epist. 5. *Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter.* Idem de orat. lib. 2. c. 55 *Orationem alicui legendam dare*, zu lesen geben. Et ibidem lib. 1. cap. 34 *Omnium bonarum artium scriptores & doctores legendi, & pervolutandi sunt.* ¶ 3. Transire, Præterire, præternavigare, *Legere oram Italiæ*, Liv. lib. 21. cap. 51. Et, *Littoraque Epiri legimus*, Virg. Æn. 3, 292. Et ibidem v. 127

-- -- *legimus freta concita terris.*

Ubi Servius: PRAETERIMUS. *Tractus autem sermo à nautis, quod funem legendo, id est, colligendo, aspera loca prætereunt.* ¶ 4. Idem interdum etiam est, quod *Eligere*, ut, *legere Senatum*, Livius 40. cap. 51. pr. einen neuen Rath wehlen: *Legere milites*, Pompejus ad Coss. sub ep. 12. lib. 8 ad Atticum. Et Seneca Medea v. 255 *Generum exulem legendo.* ¶ 5. Est & quid clam vel furto auferre, stehlen. Unde & *Sacrilegii* appellatio est, quo respiciens Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 117 ait: *Et qui nocturnus Divûm sacra legerit.* Hinc *legere alicujus sermonem* furtim auscultando arripere, Plautus dixit Pseud. act. 1. sc. 2. v. 21. auffangen/ behorchen. ¶ *Pugno aliquem legere*, i. e. ferire, (mit Fäusten belesen) dixit Amph. act. 1. sc. 1. v. 160. Vide ibi Interpretes. D

¶ Lectus, nomen, lectior, lectissimus, selectus, außerlesen. *Lectissimus adolescens*, Cic. Div. in Verr. cap. 9. *Lectissimi atque ornatissimi viri*, Idem 3. Verr. cap. 6. *Lectis & illustribus verbis utendum est*, Cic. 3. de Orat. cap. 37 außerlesene und deutliche Wort/ Kornwort. *Lectissimi flores*, Cic. 6. Verr. c. 48. *Lectior femina*, & *lectissima uxor*, eod. c. 31. lib. 1 de Inventione Idem dixit.

¶ Lectè, lectissime, adv. Cic. in Orat. cap. 68 *Optimis sententiis verbisque lectissimè dicere.*

¶ Lectio, das Lesen. Quintil. lib. 1. cap. 8 ineunte: *In lectione puer sciat, ubi suspendere spiritum debeat, quo loco versum distinguere, ubi claudatur sensus, unde incipiat*, Im lesen &c. Et in cœna frequens veteribus. vide *Anagnostes*. ¶ 2. *Lectio*, i. e. electio, Kühr / Wahl. Suet. Aug. cap. 35 *Senatorum affluentem numerum ad modum pristinum & splendorem redegit duabus lectionibus.*

¶ Lectiuncula, dimin. *Matutina tempora lectiunculis consumere*, Cicero lib. 7. fam. ep. 1.

¶ Lector, Leser. Cic. lib. 5. epist. 12 ad Lucejum: *Nihil est aptius ad delectationem lectoris.*

¶ Lectitare, frequent. Cic. de Clar. or. cap. 31. *Lectitasse Platonem studiose dicitur.*

¶ Lecturio, lecturire, lesen wollen. Sidonius lib. 9. epist. 7 *cum merito lecturiremus.*

¶ Legulus qui uvas, oleas colligit, apud Caton. & Varron. de re rust.

Composita a *Lego*.

¶ Allêgo, allegere, adscribere in cœtum & quasi cooptare, zu oder neben andere erwehlen und außführen. *Allegere in ordinem*, Ulpian. Lege 3. § 2 Dig. de Decurionibus. Sic Sueton. Cæsare c. 41 *Senatum supplevit, Patricios allegit*, i. e. legit, quos patricios faceret, quos in patriciorum numerum referret. Tacitus *sublegere* item *adsciscere* vocat, ut ibi observat Casaubonus. Idem Augusto cap. 2. *Ea gens allecta in Senatum, mox à Ser. Tullio in patricias transducta. Ita in decurias allegere* idem dixit Tiberio c. 51. *Allegere* est legendo addere. B

¶ Allectio, Adlectio. Tertull. adv. Hæretic. cap. 43 *Cura sollicita & allectio explorata.* Idem 2. adv. Marc. c. 24 *circa Saulis allectionem.* Et de Monogam. c. 12 *allectio in clerum*, i. e. cooptatio ad sacerdotium.

¶ Collîgo, colligere, contrahere, samlen/ zusammen lesen/ aufftreiben ut, *Colligere exercitum*, Cic. 2. Catil. cap. 3. ein Kriegsvolck zusammen bringen. *Colligere stipem*, Livius 38. c. 45 zusammen betteln. *Naufragium Reipub. colligere, ac salutem communem reficere*, Cic. pro Sextio cap. 6. extr. wiederum auffraffen/ &c. *Colligere & conciliare sibi hominum benevolentiam*, Idem 9. fam. ep. 16. ihm Gunst und guten Willen machen. *Colligere vires ad aliquid agendum*, id est, acquirere, Livius lib. 29. c. 30. sich stärcken. *Colligere se.* Cic. in 4. Tusc. c. 36. *Quid est se ipsum colligere, nisi dissipatas animi partes rursum in suum locum cogere?* sich wieder ermannen/ wieder zu ihm selber kommen. Cicero ad Fabium lib. 5. fam. ep. 18 *Te colligas, virumque præbeas.* Et, *Colligere se & confirmare*, Cæsar 1. Civil. c. 14. *Colligere frigus*, id est contrahere, Horatius dixit lib. 1. epist. 1. v. 13. ¶ In codice utroque Titulus est, *De Seditiosis, & de his qui plebem contra Remp. audent colligere.* Ubi *colligere*, suscipere est. Ita enim ipsi Impp. Lege 1, *Si quis contra evidentissimam jussionem suscipere plebem & adversus publicam disciplinam defendere tentaverit.* Auffnehmen / hegen. Sic *puerum & puellam susceptam colligere*, id est, suscipere seu tollere, Lege 1. Tit. 6. lib. 5. Cod. Theodosiani dicitur. Concil. Vasense Can. 9, *De expositis processit querela, eos non misericordia jam, sed canibus exponi, quos colligere calumniarum metu mens humana detrectet.* Et paullo post: *Quisquis expositum colliget, Ecclesiam contestetur, & nisi intra dies X repetatur, sit ejus qui collegit.* ¶ Et *colligere*, schliessen/ abnehmen / quasi ratione subducta ita se habere aliquid, asserere. Nam & de ratiociniis & computationibus hoc verbum usurpatur. Tacitus de Germania c. 37 *Ex quo si ad alterum Imp. Trajani consulatum computemus, centum fermè & decem anni colligentur.* Petrus Chrysologus Serm. 155 *Sermo Evangelicus non humana loquitur, sed divina --- a Deo venientia, non a fato: non collecta numeris sed virtutibus acquisita.* Sic *Acute colligere*, lib. 1. de Orat. cap. 57. aus scharffen Verstand schliessen. *Apertissime colligere*, Quintil. procem. lib. 1.

¶ Collectio, Samlung. *Collectio dispersa*, Cicer. pro Leg. Man. cap. 9.

¶ Collectum, was man gesamlet und für sich gebracht. *Vivere collecto* contrarium huic, *vivere rapto.* Plin. lib. 11. c 37 sect. 60 de rostris ait: *Eadem rapto viventibus adunca: collecto, recta.*

¶ Item non diffusus, ad pauca contractus. Apulejus Apolog. p. 247 *Tanto beatior, quanto collectior*, ie weniger Güter und Geräthe / ie glückseliger. Et Tertull. de Monogam. c. 14 *Tempore collectiore.* ¶ Collecta symbola, was man aus vielen Beuteln zusammen scheust. *Collectam à convivis exigere*, Cicero 2. de Orat. cap. 57. Vet. Gloss. *Collecta* ἔρανος. Item: ἔρανος *stipes sodalium.* Vide Turneb.

¶ Conlector, qui simul legit, eosdem nobiscum auctores tractat. Augustinus Confession. lib. 1. cap. 17 *Mihi recitanti acclamabatur præ multis coætaneis & conlectoribus meis.* ¶ 2. qui colligit, einsamlet. Vulgaris notio. ¶ Conjector, qui colligit, muthmasset/ schliesset/ aus Zeichen. Vet. Gloss. Collector, ὀρνιθοσκόπος.

¶ Collectare, frequent. Glossæ Cyrilli: *Collecto*, συλλέγω. Inde

¶ Collectaneus, ut, *Æs collectaneum*, quod collectum est, Plinius lib. 34. c. 9. Et vetus Onomasticon: *Collectanea*, ῥαψῳδία.

¶ Collectarius, Wechsler / Wucherer / Aufkauffer. Lege 16 Cod.

Cod. Si certum petatur, *Si quis collectarius honoris pretium dederit ambienti.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 22. cap. 8 *cujusdam collectarii filius ægritudine extinctus est.* Acron Horatii scholiastes, in lib. 1. Satyr. 6 v. 86 ad verbum *Coactor* ita: COACTORES *dicuntur argentarii in auctionibus, quia pecunias cogant qui & collectarii nominantur;* Lege & quæ præcedunt verba. Suidas: Κολλεκτάριος, ἀργυραμοιβός, ἤτοι ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργύρου ἀλλασσόμενος, τραπεζίτης. Horum integrum corpus sive collegium Romæ erat. Symmachus lib. 10. epist. 42 Jureti ed. [Sciopp. 49] *Vendendis solidis, quos plerumque publicus usus exposcit, collectariorum corpus obnoxium est, quibus arca vinaria statutum pretium subministrat.*

¶ Collectitius, vel Collecticius, ut *Exercitus collectitius*, ein Hauffe von allerley Volck zusammen gelesen / apud Cicer. lib. 7. Familiarium epist. 3. *Ignis collectitius*, Seneca 7. Quæst. Nat. cap. 23.

¶ Collectivus, idem. Seneca 3. Q. N. cap 7 *collectivus humor.*

¶ Deinde schließlich. Quintil. lib. 7. cap. 2 *Ratiocinativa atque collectiva quæstio.*

¶ Recolligere, decompositum, wiederum zusammen lesen. *Recolligere vires è longa ægritudine*, Plinius 24. cap. 6. *Recolligere se a longa valetudine*, hoc est, reparare vires paullatim, Idem lib. 23. cap. 7. Et, *Æger se recolligit*, Idem lib. 20. cap. 5. der Krancke beginnet wieder umher zu gehen. ¶ 2. Sed, *Recolligere alicujus animum*, pro ab ira revocare, vel placare, einen wiederum zufrieden stellen / Cicero dixit ad Attic. lib. 1. epist. 5.

¶ Deligo, deligere, ersehen / auslesen / was uns zu unserm Fürnehmen bequem ist. *Deligit* imperator *milites* idoneos sibi, non eligit. *Deligere ex omni numero*, Cic. 4. in Verr. aus dem gantzen Hauffen auslesen. *Ex Senatu quosdam in consilium deligere*, Cic. pro Rosc. Amerino cap. 3. Idem de Pompejo pro Lege Man. c. 22 *Vos unum illum ex omnibus delegistis, quem bello prædonum præponeretis.* Atque sic plerumque in bonam partem sumitur, raro in deteriorem, ut apud Virg. Æn. 5. v. 716

Et quidquid tecum invalidum metuensque pericli est,
Delige.

¶ 2. Aliquando distractionem & avulsionem significat. Propertius lib. 2. eleg. 32. v. 50 *Altaque mortali deligere astra manu.* Ovid. Epist. Phædræ 4. v. 30 *Et tenui primam deligere ungue rosam.* Plautus Asinar. act. 3. sc. 3. v. 42 *ex ædibus quem deligere*, i. e. ejicere.

¶ Delectus, nomen, die Wahl oder Köhre. Cicer. in 4. Verr. cap. 50. *Omnium rerum delectum, atque discrimen pecunia sustulit*, Geld hat auffgehaben die Wahl und Unterscheid in allen Dingen. Cæsar dixit, *Delectum verborum originem esse eloquentiæ.* Refert Cicero de claris orat. cap. 7. *Habere, adhibere delectum*, illud 3. de Orat. c. 37; hoc in Oratore cap. 15. Unterscheid halten / und auslesen was das beste ist. *Sed delectum agere, facere*, eadem significatione dixit Quintilianus, ut, *Facere certum studiorum delectum nemo dissuaserit*, lib. 2. cap. 8. Quam formulam tamen impugnat Valla, quem vide lib. 5. c. 61. *Delectum militum habere*, Musterung fürnehmen oder halten / Cæsar lib. 1. Civ. cap. 11.

¶ Diligo, dilexi, *diligere*, minus est, quam *amare*, Valla teste. Cicero ad Brutum apud Nonium, cap. de Verbor. differentiis: *Sic igitur facies, & me aut amabis, aut quo contentus sum, diliges*, lieb haben / zum wenigsten nicht gram seyn. Idem lib. 9. ad Familiar. Epist. 14 *Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Diligere, carum habere, colere aliquem. Mirificè ab aliquo diligi.* Ovid. lib. 2. de Ponto Eleg. 3. v. 23

Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est.

¶ Dilectio. Gloss. Vet. *Dilectio*, ἀγάπη, ἐπιλογή. Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 27 *Olusculа decimantes* [Pharisæi] *& dilectionem Dei prætereuntes.*

¶ Dilector, ein Liebhaber / amator. Apulejus 2. Florid. *Atque ego me dilectorem tuum profiteor.* Tertullianus 4. contra Marcion. cap. 23 *parvulorum dilector.* & cap. 25. extr. *Consequetur vitam longævam dilector creatoris.* Ambrosius epist. 84. p. 261 *dilectores hujus seculi.* Et Augustinus epist. 32 *fratrem & dilectorem meum.* Idem de Vera religione cap. 40 *a suis dilectoribus amatur acerrime.*

¶ Diligens, nomen, studiosus. Eorum enim quæ amamus sumus studiosi. *Diligens in re hæreditaria*, fleißig / und der gute Achtung gibt / Cic. in 3. Verr. cap. 48. Et, *in omni genere diligens*, ad Attic. 12. epist. 33. Et, *Diligentior ritus patrii custodia*, Vellej. Pat. lib. 1. cap. 4. Utrumque autem dicitur: *diligens in re aliqua, & alicujus rei.* Cicero pro Cœlio c. 30 *Diligentissimus officii:* Nepos Conone cap. 1 *Nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperii.* Quanquam alii hic *imperator* legunt. Idem Epaminonda c. 3 *adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur.* Sic *diligentissimum vitæ* Mithridatem fuisse Plinius lib. 25. cap. 5 scribit.

¶ Diligentia, assiduitas. Fleiß. *Diligentia accuratissima*, Cic. ad Attic. ep. 3. pr. *Diligentiam adhibere*, lib. 5. fam. ep. 6. Fleiß anwenden. *Diligentiam ad aliquid conferre*, ibidem 10. ep. 2. *Magna cum cura atque diligentia scribere*, Idem lib. 1. de Invent. c. 39. Et lib. 2. de orat. cap. 35 *Diligentia in omnibus rebus plurimum valet: hæc præcipue colenda est nobis, hæc semper adhibenda, quæ nihil est quod assequatur, qua una virtute omnes reliquæ virtutes continentur.*

¶ Diligenter, studiose, accurate, mit Fleiß. *Benigne ac diligenter audire*, Cic. 1. Philipp. cap. 15. Idem lib. 10. ad Attic. ep. 12 *Omnia quo diligentiùs cogitata, eo facta sunt imprudentius.* Cæsar 2. Gall. c. 28 *diligentissime conservare:* & lib. 5. cap. 35 *præceptum diligentissime observare.*

¶ Indiligens, unfleißig. *Non indiligens paterfamiliàs*, Nepos Attico cap. 4. *Rerum memoriæ non indiligens*, Gell. lib. 15. cap. 28. *Si indiligentiores fuerint*, Cæsar 7. Bell. Gall. cap. 71.

¶ Indiligenter, adv. *Indiligenter facere*, Cic. ad Att. 16. ep. 3. *Indiligenter agrum curare*, Gellius lib. 4. cap. 12. *Bene parta indiligenter tutari*, Ter. Phorm. act. 5. sc. 3. v. 5. unfleißig / unachtsam. *Indiligentius servare præsidia*, Cæs. 2. Gall. c. 33.

¶ Indiligentia, negligentia, Unfleiß / Unachtsamkeit. Cic. ad fratrem lib. 1. epist. 2 *Litterarum missarum indiligentiam reprehendere.* Tacitus 4. Hist. c. 49 *indiligentia veri, & adulandi libido.*

¶ Perdiligens, sehr fleißig. Cic. 3. ad frat. epist. 5 extr. *Res operosa est, & hominis perdiligentis.*

¶ Perdiligenter, adverb. Idem de Clar. orat. cap. 3. extr. *Omnium rerum memoriam perdiligenter complexus est.*

¶ Eligo, eligere, unter vielen etwas erwehlen / erkiesen. *A, ex multis eligere commodissimum quodque*, Cicero lib. 2. de Invent. cap. 2. *Optionem alicui facere, ut eligat, utrum velit*, Idem Divin. in Verrem cap. 14. einem die Wahl und Macht lassen zu wehlen / welches er will.

¶ Electus, a, um, ex participio nomen. Auserlesen / gut. Cic. pro Quintio cap. 2 *Viri electissimi civitatis.* Catullus Carm. 36 *Electissima pessimi poetæ scripta.* Et Dialog. de Orator. c. 34 *electissimus præceptor.* Comparativo usus Augustinus de Civ. Dei lib. 20 cap. 29, *Potest*, inquit, *sensus alius, idemque electior inveniri.*

¶ Electus, ûs, subst. electio, Wahl / Erwehlung. Ovidius ep. 2, quæ Phyllidis est, v. 144

In necis electu parva futura mora est.

¶ Electio, idem. Köhrung / Erwehlung. Cic. lib. 4. de Fin. c. 17 *Ex initiorum electione virtus existit.*

¶ Electe, adverb. Cic. lib. 1. de Invent. cap. 30 *Discrete & electe in genus quodque caussæ, quid cuique conveniat, digeremus.* Gellius lib. 18 cap. 7 *Veteres, qui electiùs locuti sunt.*

¶ Elector, qui eligit, Erwehler. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 4 *Ipsi ab aliis potius eligendi, quam aliorum boni electores existimentur.* ¶ 2. Elector, hodie præcipue dignitatis post Cæsarem in Imperio nomen est. Illis enim principibus tribuitur, penes quos solos imperatoris creandi seu eligendi potestas est. Quorum septem fuerunt antea (unde *Septemviros Augustales*, h. e. Augustis seu Imperatoribus eligendis Strada in Historia Belgica dixit) nuper octo erant; nunc nonus accessit. De origine eorum varia opinio est. Receptissima ad Ottonis 3 imperium refert. Sed aliud facile persuadebitur, qui Onuphrium Panvinium legerit, quem vide libro de Comit. Imperatoriis cap. 6. ein Churfürst.

¶ Electoratus, das Churfürstenthum.

¶ Cicero, & *Elegans* ab eligendo dictum putat, de quo vide suo loco.

¶ Præeligere. Sidonius lib. 7. epist. 4 *Ego tamen morum illius æmulator esse præeligerem.*

¶ Illectus, id est, non lectus, Ovid. lib. 1. de Arte v. 469

Si non accipiet scriptum illectumque remittet.

¶ Interlegere, zwischen etwas auf- oder ablesen. Palladius Februario cap. 25 de malis: *Si spissa poma ramos onerabunt, interlegenda sunt quæque vitiosa.* Ejusdem compositionis, sed sensus diversi, aut translati potius est, quod sequitur,

¶ Intelligo, intellexi, intelligere, percipere, intelligentia assequi, cognoscere, verstehen / mercken / vernehmen. Suetonius in Augusto cap. 86 *Marcum quidem Antonium, ut insanum, increpat: quasi ea scribentem, quæ mirentur potius homines, quàm intelligant.* Donatus in Andr. Prolog. *Quod* CREDIMUS, *plerumque falsum: quod* INTELLIGIMUS, *certum est.* Itaque *intelligere*, est penitus nosse, & ita ut nihil ejus quod in aliquo notitiam nostram lateat. Similiter *Intelligi*, eleganter dicuntur, quorum ingenium nobis moresque ac instituta virtutesque nota sunt. Seneca de constantia Sapientis cap. 1, *Indigne ferebas, quod Catonem ætas sua parum intellexisset.* nicht gewust / was hinter ihm gewesen. Idem de Tranquillitate animi cap. 7 *Utraque enim turba* (bonorum & malorum) *opus erat, ut Cato posset intelligi. Habere debuit & bonos, quibus se approbaret, & malos, in quibus vim suam experiretur.* Idem de providentia cap. 4 *Gubernatorem in tempestate, in acie, militem intelligas.* Vellejus lib. 2. cap. 114 *Quem in quantum quisque aut cognoscere aut intelligere potuit, in tantum dilexit.* Et rursus cap. 116 *Quem virum, nec qui intellexit quidem, abunde miratus est.* Locutus ita & Plinius lib 8. Epist. 23. & lib. 6. Epist. 27

Intelligentem principis dicit, quem Tacitus *peritum cogitationum Principis* Agricola cap. 42 vocat.

¶ Intelligens, verständig. Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 2. pr. *Stulto intelligens quid interest? Judicium intelligens*, ein reiner und rechter Verstand / Cic. de opt. gen. c. 4. *Doctus & intelligens existimator*, Idem de clar. orat. c. 54. Comparativus, *Vigilantiore atque intelligentiore mente discutiat*, Augustini est lib. 1 Retractat. c. 19.

¶ Intelligentia, ut, *Rationis & intelligentiæ animus particeps est*, Cic. de Divinat. cap. 32 theilhafftig der Vernunfft und Verstands. *Anteire omnes intelligentiâ*, mit Verstand über alle seyn / Idem de Clar. Orat. c. 64.

¶ Intelligenter, mit Verstand / verständlich. *Intelligenter audire*, Cic. de Partit. cap. 8.

¶ Intellectus, aliud nomen. *Communis intellectus*, Quintil. lib. 2. c. 16. *facilis intellectus*, ibid. c. 5. ein behender Verstand. *Intellectus disciplinarum*, Idem lib. 1. c. 11. pro cognitione & scientia. *Amittere intellectum rei optimæ & dulcissimæ*, Senec. 3. de Benef. cap. 17.

¶ Intellectio. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 33 *Intellectio est, cum res tota parva de parte cognoscitur, aut de toto pars.* Rhetorica figura.

¶ Intellector, qui intelligit. Augustinus lib. 2 de Doctr. Christiana c. 13 *Quid obest intellectori, quod ita scriptum est*, &c. Idem lib. 8 de Genesi ad lit. cap. 2 *Intellector laudabilis.* Adde lib. 2 de morib. Manich. cap. 3.

¶ Intelligibilis, e, quod potest intelligi. Seneca epist. 124 *bonum intelligibile.* Et Macrobius Somn. Sc. lib. 1. c. 6 *corporis intelligibilis linea.*

¶ Intelligibiliter. Augustinus Soliloq. 1. cap. 1 *Deus intelligibilis lux, in quo, & a quo, & per quem intelligibiliter lucent, quæ intelligibiliter lucent omnia.* Idem epist. 218 *intelligibiliter cognosci potest.*

¶ Intellectualis &

¶ Intellectualitas, Philosophorum sunt, etiam Tertulliani de Anima cap. 38 extremo.

¶ Negligo, neglexi, negligere, est ne legere quidem, ac videre dignari: nicht achten / verachten / unterwegen lassen / aspernari, prætermittere. Cic. 14. famil. epist. 4 *Periculum fortunarum & capitis negligere pro amico*, nicht ansehen oder achten / ꝛc. *Negligere spem rerum amplissimarum*, Cic. 3. Catil. cap. 9. ungeachtet des grossen Nutzens / so zu hoffen war. *Non negligere aliquod negotium*, est diligenter illud curare, sich eines Dinges fleißig annehmen. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 4 *Amo te & non neglexisse habeo gratiam.*

¶ Negligens, unfleißig / nachläßig. Varie construitur. *Sociorum atque amicorum negligentior*, Cic. 5. in Verr. c. 62. Et, *Me in se negligentem putabit*, Cic. 13. fam. epist. 1. extr. *Negligentior circa deos ac religiones*, Suet. Tiber. c. 69. Et, *Qui fortasse de alieno negligentes, certe de suo diligentes erunt*, Plin. lib. 4. epist. 13.

¶ Negligentia, profectus omnis & studiorum turpissima pestis, Unfleiß / Nachläßigkeit / so alle Besserung hindert. *Inopiâ & cognatorum negligentiâ, coacta*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 44. daß die Verwandten ihrer nicht achteten. Columell. lib. 12. cap. 2 *In re familiari laboriosior est negligentia, quam diligentia*, in Haußhaltung macht Unachtsamkeit vielmehr Mühe / als Fleiß.

¶ Negligenter, unachtsam / nachläßig. *Adservare aliquid negligenter*, Cic. pro Cæcin. c. 26. übel verwahren / auffheben. *Minuta non negligenter tractanda sunt*, Idem in Oratore cap. 23. Et Plinius lib. 1. epist. 12 num. 12 *Vereor, ne negligentius vivam.*

¶ Neglectus participium nominale. *Apparatus neglectus*, Gell. lib. 13. cap. 11. nicht geachtet. Et Horatius Carm. Secul. v. 57 *Neglecta redire virtus audet.* Superlat. Statius Theb. 7. v. 165

Scilicet e cunctis ego neglectissima natis
Progenies.

¶ Neglectus, ûs, subst. nomen, Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 116 *Neutiquam hæc res neglectui est mihi*, kan die Sache nicht in Wind schlagen. Al. leg. *neglecta.*

¶ *Neglectius incedere*, sine cultu & ornatu, Hieron. epist. 25. cap. 1. ad Paullam de Blæsillæ obitu.

¶ Perlegere, durchlesen / auslesen. Cic. 1. de Divinat. cap. 5 *Perlegi tuum paullo ante tertium de natura Deorum.* Et Auson. de studio juvenili, sive idyll. 4. v. 45

Perlege quodcunque est memorabile, prima monebo.

¶ Eleganter Virgilius 6. Æneid. v. 34 pro inspicere & contemplari posuit de picturâ agens: ait enim:

-- -- quin protinus omnia
Perlegerent oculis.

PERLEGERENT, id est, ordine lustrarent.

¶ Prælegere, legendo præire, fürlesen. Quintil. lib. 1. cap. 8 *Pueris, quæ maxime ingenium alant, prælegenda*, den Knaben soll man / was ihnen zu Besserung und Verstand dienet / am meisten fürlesen.

¶ Prælectio. Quintil. lib. 2. c. 5 *Prælectio in hoc adhibetur, ut facile atque distincte pueri scripta oculis sequantur.* das Vorlesen.

¶ Prælector. Gell. lib. 18 c. 5 *Quid putatis, si magistrum aut prælectorem habuisset?* Vorleser.

A ¶ Relegere, wiederum lesen. Ovidius lib. 3 ex Ponto epist. 5 ad Max. Cottam: *Legimus*

Dicta tibi pleno verba diserta foro.
Quæ quanquam lingua mihi sunt properante per horas
Lecta satis multas, pauca fuisse queror.
Plura sed effeci, relegendo sæpe.

Idem de Remed. amor. v. 717 *Scripta cave relegas*: & mox: *scripta relecta movent*, Briefe mehr denn einmahl lesen. *Dicti religiosi ex relegendo*, Cic. Nat. D. lib. 2. c. 28. *Relegere iter, litus*, Poetæ dicunt, pro, per eandem viam redire, einen Weg zurücke gehen. Virgil. Æn. 3. v. 690

relegens errata retrorsum
Littora. Et Statius Achill. 1. v. 23
Culpatum relegebat iter.

¶ Sublegere, legere in transcursu, behend überlesen. ¶ 2. Et Colligere, auffheben. Horat. lib. 2. Sat. 8. v. 10

Puer alte cinctus, &c.
Sublegit quodcunque jaceret inutile.

At, *In demortui locum sublegere*, pro substituere, an des Verstorbenen statt setzen / wehlen. dixit Livius lib. 23. c. 23. Virgil.
B autem Eclog. 9. v. 21

Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper.

Id est, furto subripui, ausführen / stehlen.

LĒGULUS, qui aliquid legit, & uvas quidem & oleas maxime, Obst- oder Weinleser. Varro lib. 5. de L. L. *A legendo leguli, qui oleam, aut uvas legunt.* Calpurn. Eclog. 3. v. 49

- - - extremas legulus cum sustulit uvas.

Idem tamen Varro vocabulum *Leguli* ad oleam cumprimis restringit. Nam lib. 4 ita scribit: *Pleraque* (vocabula) *aperta: ut* LEGULUS *&* VINDEMIATOR. *Alter ab oleis, alter ab uvis* &c. ¶ Sed & qui purpuras legunt sic appellantur. Vetus apud Terentianum pag. 99

Purpuræ leguli senes
Intus hic ubi consitum est.

¶ Etiam *auri legulos* Paullinus dixit ad Nicetam v. 278.

LĔGUMEN, a legendo dictum est, allerley Gemüß / Hülsenfrucht / ut, *Faba, Pisa, Cicera, Lentes, Oryza.* A *legendo* nomen habent, quod non secantur, sed vellendo *leguntur*, ut Varro lib. 1. R. R. cap. 32 ostendit. Ejusdem libri c. 23 *cicer quoque legumen.* Et Virgilius Georg. 1. v. 74

lætum siliqua quassante legumen.

Idem Varro *Legaria* etiam *legumina* dicta affirmat eodem lib. 1. de re rust. cap. 32. *Legumenta* Gellius vocat lib. 4. cap. 6.

C LĒMĀNUS Galliæ lacus inter Helvetios & Allobroges, cujus longitudo octo aut novem adeò miliarium est. Hodie vocatur, der Genffer See. Cæsar Gall. lib. 1. c. 2 & 8.

LEMBUS, λέμβος, navicula, ein Kahn / kleines Schifflein. Virg. 1. Georg. v. 202

Non aliter quam qui adverso vix flumine lembum
Remigiis subigit.

Den Kahn wider den Strom aufwarts führen. Verius autem parva & velocissima navigia quam lintres fluviales & monoxyla, lembi. Hinc *piratici lembi* Curtio sunt lib. 4. cap. 5. n. 18. & Livius lib. 28 cap. 8 *quinqueremibus septem, & lembis viginti amplius*, &c.

¶ Lembŭlus, & Lembunculus, dimin. Tacit. annal. 14. cap. 5 *Lembunculorum occursus.* & Prudent. in Vincentio 455

Levique vectum lembulo
Amplum per æquor auferas.

LEMMA, λῆμμα, *sumtio*, ut exponit Cicero, vel *assumptio* seu *assumtum*, das man anzeucht / zur Beweisung eines Dings.

¶ 2. Pro inscriptione seu titulo sæpe usurpatur, die Uberschrifft und Innhalt. Ausonius Epistola ad Gregorium filium super *Cupidine cruci affixo*, Idyllio 7, *Mihi præter lemma, nihil placet.* Et præfatione super Parentalia: *Quosdam solet commendare materia, & aliquotiens fortasse Lectorem solum lemma solicitat tituli, ut festivitate persuasus, & ineptiam ferre contentus sit.*
D Martial. lib. 10. Epigr. 59

Consumpta est uno si lemmate pagina, transis.
Et breviora tibi, non meliora placent.

Et lib. 11. Epigr. 43

Vivida cum poscas Epigrammata, mortua ponis
Lemmata, &c.

Idem lib. 14. Epigr. 2

Lemmata si quæris cur sint adscripta, docebo:
Ut, si malueris, lemmata sola legas.

¶ Dilemma, δίλημμα. Vide suo loco supra.

LEMNISCI, plurale, fasciolæ dependentes ex coronis, die Schnür üm die Kräntze gewunden / Frantzen. Plin. lib. 16. c. 14 *Philyræ coronarum lemniscis celebres.* Vide Turneb. lib. 18. c. 3 & Scal. Lect. Auson. lib. 1. cap. 10. Casaub. ad Sueton. pag. 189 Ad illorum similitudinem Celsus, Ætius, Paulus aliique Medici Lemniscorum nomen indiderunt involucris quibusdam ligneis longis retortis, quibus in dilatandis vulnerum, nec non amplificandis aliquorum locorum angustiis oris utebantur. Lemniscos angustas vittas vocasse Syracusios, auctor est Hesychius. Vide Mercurialis Var. Lect. lib. 3. cap. 9.

¶ Lemni-

¶ Lemniscatus, *palma lemniscata*, apud Cic. pro Rosc. Ameri- no cap. 35.

LEMNOS, Λῆμνος, insula Ægæi Maris. Vide Geograph.

¶ Lemnius, *Terra Lemnia*, quæ & *Lemnia rubrica & Lemnium sigillum*, vulgus *Terra sigillata*, optimum & præstantissimum remedium in peste.

¶ *Lemnium malum*, λήμνιον κακὸν, de ingenti ac miserando malo; vide Chilladas.

¶ Lemniacus, aliud adjectivum. Martial. lib. 5. Epigr. 7 *Lemniacæ catenæ*, id est a Vulcano factæ.

LEMONIUM, rectius autem *Limonium*, λειμώνιον, herba nascitur in paludibus, foliis betæ, sed tenuioribus & longioribus. Plin. 25. c. 9. Sunt & *Limonia* mala.

LEMURES, mascul. *Spectra & larvæ nocturnæ*, Poltergeister/ Gespenst. Vide supra *Larvæ*. Persio Satyra 5. v. 185 *Lemures nigri*: Horatio *nocturni* appellati. Ita enim 2. Epist. 2. v. 209

Nocturnos lemures, portentaque Thessala ridet.

¶ Lemuria, sacra ad placandos Lemures, quæ prius *Remuria* appellata, Ovid. lib. 5. Fastor. v. 479. Vide & supra v. 420.

LENAEUS, Ληναῖος, Bacchus, ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, id est, lacu torculari vinario. Vide Diodorum Siculum. Virgil. 2. Georg. v. 4 *Huc pater, o Lenæe* &c.

B LENIS, lene, molle, tactu non asperum, facile, mite &c. *Lenis aura*, gelinde Lufft. *Lenes venti*, leise/ stille Winde. Ovidius sub fin. de Remed. amor.

Lenis alit flammam, grandior aura necat.

Ad Atticum Cicero lib. 7. epist. 2. pr. *Belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Onchesmites.* Sic *lenior amnis*, Panegyr. Constantino dictus cap. 8. *Lenes cibi*, Celsus lib. 2. cap. 22 weiche und gelinde Speisen. *Lene vinum*, Terent. Heaut. a. 3. sc. 1. v. 50. Et ibidem v. 29 *Lenis animus*, ein sanfftes Hertz. *Homo lenissimus, & natura & disciplina*, Cic. Verr. 3. cap. 32. sanfftmüthig von Natur/ und also gezogen. Plinius 9. Epist. 21 *Torqueris enim, cum tam lenis irasceris.* Ergo *Lenis* est, non qui plane non irascitur; sed qui regit iram, & ita cohibet, ne quid per eam turbide faciat, vide *Lenitas & Lentus*. ¶ Per translationem *lene jugum* Cæsari 2. de Bello civili cap. 24 dicitur, quod superatu facile est, & *aspero præruptoque* opponitur.

¶ Lene, pro Leniter, poetæ dicunt. Martialis lib. 1. epigr. 50

Tepidum natabis lene Congedi vadum.

Et Avienus orbis descript. v. 847 *Lene Notus spirat.*

C ¶ Leniter, ut, *Placide leniterque procedere*, sanfft und leise fahren / Hirt. B. Afr. cap. 70. *Lenius ac remissius dicere*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 60. Et Quintilian. lib. 9. cap. 4 *Quis dubitat, alia lenius, alia concitatius, alia sublimius, alia pugnacius, alia gravius esse dicenda.* Cicero rursus lib. 5. fam. epist. 2 *lenissime sentire*, & Sueton. Vesp. cap. 13 aliorum *libertatem & contumaciam lenissime ferre*.

¶ Leniusculus. In Plin. lib. 1. epist. 16 intrusit Catanæus, *Inserit, sed data opera, molliusculos, leniusculosque versus.* Sed antiquiores omnes *mollius, leniusque*. Vide Cellario ibidem notata.

¶ Lenitas, ipse habitus lenis hominis: mansuetudo, Gelindigkeit/ Sanfftmuth/ ἀοργησία: Vide post *Lenitudo*. *Dare se ad lenitatem*, Cic. 13. fam. ep. 1.

¶ Lenitudo, Idem. *Nimia in aliquem lenitudo*, Cic. 6. in Verr. cap. 61. gar zu fromm. *Lenitudo orationis*, Cicero Tusc. 5. cap. 16. Vid. Voss. lib. 2. Inst. orat. pag. 216.

¶ Lenio, lenire, mitigare, lindern/ besänfftigen. *Lenire miseriam*, Terent. in Heaut. 1. sc. 1. v. 75. trösten. *Lenire ægritudinem*, Cic. 2. de Divin. cap. 1. & *desiderium*, Idem 15. fam. epist. 21. extrem. *Lenire invidiam obsequio*, Nep. Dione cap. 6, 5. *Iræ leniunt*, Plaut. Mil. act. 2. sc. 6. v. 100. pro *leniuntur*, der Zorn legt sich.

D ¶ Lenimen, & Lenimentum, Linderung/ Sänfftung. Ovid. 11. Metam. v. 450 -- -- *addidit illis*

Hoc quoque lenimen.

Et *Lenimento dare* (graviora medicamenta) Plinius lib. 25. cap. 5 dixit.

¶ Adlenimentum, idem. Ammianus lib. 25. cap. 5. Ita & Valesf. legit pag. 480. ed. nov.

¶ Delinire sive delinere, id est demulcere: Cic. pro Milone c. 35 *Ut plebem non modo virtute flecteret, sed etiam tribus suis patrimoniis deliniret.* begütigen/ günstig und gewogen machen. Cicero ipse sui interpres addit: *cum plebem muneribus placarit.*

¶ Item decipere, Vide Taubmann. ad illud Plauti Amph. act. 1. sc. 2. *Delinitus sum ita, ut me, qui sim, nesciam.* Unde

¶ Delinimenta, ut *Voluptatum delinimenta*, Arnob. lib. 1. p. 35. id est, illecebræ. Unde *illecebræ delinimento flecti*, Ambrosius epist. 7 conjunxit. ¶ 2. delenifica dicta &c. Symmachus lib. 4. Epist. 42 *Jubet alios titulo Sublimitatis attolli. Ego magnificentiæ appellationem recuso: nisi forte me improbum putas, quod honori tuo eadem delinimenta non defero.* Livius *Delinimenta & Venena* conjungit lib. 39. c. 11. Afranius apud Nonium in *Senium*:

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.

A ¶ Delinitio, Sänfftigung. Cic. 2. off. cap. 16. *Delinitio multitudinis ad breve exiguumque durat tempus.*

¶ Delinitor. Cic. de Clar. orat. cap. 70 *Judicis delinitor debet esse orator.* muß begütigen.

¶ Delenificus, qui lenit, mitigat, blande capit, adjectivum. Plautus Mil. 2. sc. 2. v. 37 *dolos, delenifica facta, fraudes* conjungit. Symmachus lib. 3. epist. 6 *delenifica & suada facundia*. geschmierte Worte.

¶ Oblenire, idem quod lenire, delenire. Seneca de Ira lib. 3. cap. 9 *Lectio illum carminum obleniat.*

LENO, a quo Plaut. diminutiva fecit *Lenullus* & *Lenunculus*, ein Hurenwirth/ Kuppler. Terent. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 34 *Leno pernicies communis adolescentium.* Qui pueros, puellas, & mulieres in libidinis servitium venditabant, antiquo Romanorum vocabulo *Lenones* vocabantur; qui vero infantes in canistris, servos, eunuchos aliosque homines alterius operis gratia venales habebant, ἀνδραποδοκάπηλοι & ἀνδροκάπηλοι a Galeno, a Latinis *Mangones* vocati sunt. Mercurialis Var. Lect. lib. 2. c. ult.

¶ Lenullus & lenunculus, Dimin. Vide Plaut. Pœn. a. 2. sc. 1. v. 8, & act. 5. sc. 5. v. 7.

¶ Lena, fœm. respondens virili *Lenonis nomini*. Ulpianus enim Lege 43 § 7 Dig. de ritu nuptiar. *Lenas eas accipimus, quæ mulieres quæstuarias prostituunt.* & § seq. *quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercent.* Hoc vocabulo ad res inanimatas, aliasque utuntur boni scriptores, teste Barth. ad Claudian. p. 812, sive ad Nupt. Honor. & Mariæ v. 25, ubi *lena pictura* explicatur ex Prudentio, Ovidio &c.

¶ Lenonius, adj. ut *oppidum lenonium* Plaut. Pseud. act. 2. sc. 4. vers. ult. *Servitus lenonia*, ibid. act. 3. sc. 1. v. 1. Apulejus Apol. p. 335 *Aut ille puellæ meretriciis blandimentis, & lenonis patris illectamentis captus, & possessus*, &c. hürisch.

¶ Lenocinium, lenonis professio, disciplina meretricia. *Facere lenocinium*, unzüchtige Handthierung treiben / Suetonius Calig. cap. 40 extr. ¶ 2. *Lenocinium* etiam vulgo vocant, quicquid exornando corpori seu cuicunque rei adhibetur, Gepränge und Geschmück/ ut, *Lenocinia formæ*, quibus formam commendamus. Cicero de Nat. Deorum lib. 2. cap. 58 *Perspicuum est, quo corporum lenocinia processerint.* Et Suet. in Augusto cap. 79 *Omnis lenocinii negligens erat*, er achtet keines Schmucks/ keiner Hoffart. Cicero etiam *lenocinia cupiditatum*, dixit, pro illecebris aut blandimentis, in orat. pro Sextio cap. 66. ¶ 3. De orationis etiam verborumque fucatis ornamentis atque illecebris ponitur. Suetonius Calig. c. 39 *Cui instrumento distrahendo nihil non fraudis ac lenocinii adhibuit.* LENOCINIUM vocat blandimenta verborum quibus illiciebat captabatque emtores. Idem Claudio cap. 7 *Sub Cajo demum fratris filio secundam existimationem circa initia imperii omnibus lenociniis colligente*, &c. Tacitus 1. Histor. cap. 18 *Nec ullum orationi lenocinium additum.*

¶ Lenocinor, lenocinari, lenocinium exercere, & ¶ 2. per metaphoram, blandiri seu allicere, Schmeichelwort treiben/ liebkosen. Cic. Divinat. in Verr. cap. 15 *Tibi serviet, tibi lenocinabitur.* Plinius lib. 2. epist. 19 *Potest tamen fieri, ut libro isti novitas lenocinetur.* Symmachus lib. 9. epist. 87 *Ergo parce verbis lenocinantibus, & fuco oblitis, & ad gratiam comparatis.*

¶ Lenocinator. Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 22 extr. *gratiæ lenocinator*, Schmeichler. Vet. Gloss. *Lenocinator*, πορνοβοσκός, κάπηλος.

¶ Lenonice, adv. lenonum more. Lamprid. in Commodo cap. 15. *quæ gladiatorie, quæ lenonice faceret.*

LENS, lendis, lendes, Græce κόνιδες, sordes & excrementa pediculorum in capite, Nisse in Haaren. Vet. Gloss. *Hi lendes*, κόνιδες. Add. Plin. 28. c. 11.

LENS, lentis, legumen, Linsen. Apul. lib. 6 *Et hordeo, & milio, & papavere, & cicere, & lente, & faba, commixtisque acervatim confusisque in unum grumulum.* Virgil. 1. Georg. v. 228

Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis.

Dives factus desiit gaudere lente, Nachdem er reich worden/ achtet er armer Leute Kost nicht mehr. Ἐπειὴ πλουτεῖ, οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῷ. Vide Chil. *Lentes palustres*, Wasserlinsen. De lente Ægyptia Pererius ad cap. 25 Genes. cap. 6. Tom. 4.

¶ Lenticula, diminut. Plinius 27. cap. 12 *Lenticulæ dimidiæ figura.* Et pro cibo, ferculo hujus leguminis. Augustinus Civ. Dei lib. 16. c. 37 *Lenticulam, quam minor paraverat, major immoderatius concupivit.* De Jacobo & Esavo. ¶ In adagio, *Unguentum in lenticula*, lentem coctam seu pulmentum lentis significat. Vid. Turneb. lib. 21. cap. 4. ¶ Porro lentigo est seu faciei macula subrufa, aut leviter a lentigine distincta. Vid. Corn. Cels. lib. 6. cap. 5. ¶ Tandem in gemmis lenticula. Plin. 37. c. 12.

¶ Lenticularis, ut, *forma lenticularis*, Apulej. 2. Florid. ubi de ampulla olearia loquitur.

¶ Lentigo, macula subrufa in facie. Sommersprossen/ Sommerflecken. Serenus Sammonicus Carm. 12

Invida si maculet faciem lentigo decoram,

Adde Plin. lib. 20. cap. 20 & alibi.

¶ Lentiginosus, cujus facies lentigine maculosa est. Sommersprossig. *Sparso ore* Terentius dixit Heaut. act. 5. sc. 5. v. 17. Et Valer. Maximus lib. 1. cap. 7 *Prævalentem virum, flavi coloris, lentiginosi oris.* Vet. Gloss. φακοψὸς, *Lentiginosus, sparso ore.*

LENTISCUS arbor est, frequentissima in Italia perpetuo virens, & præter alium quendam liquorem in folliculis nutritum, etiam mastichen proferens: Ein Mastirbaum. Plinius lib. 14. c. 20. pr. *Lentisci fundunt resinam, quam & mastichen vocant.* Trifera est, sive ut Cicero ait 1. de Divin. c. 9.

Lentiscus triplici solita est grandescere fœtu,
Ter fruges fundens.

Quæ verba etiam Plinius laudavit lib. 18. cap. 25. extr. ¶ 2. Lentiscus pro fructu vel oleo lentiscino. Vid. Cato cap. 7. Plin. lib. 15. cap. 6. pr.

¶ Lentiscinus, ex lentisco. *Oleum lentiscinum*, Plinius lib. 23. cap. 2.

¶ Lentiscifer. Ovidius lib. 15 Metam. v. 713 *Linternum* [Campaniæ oppidum] *lentisciferum.*

LENTUS, a, um, flexibilis, zehe/schwang/zach. *Lenta salix*, Virgil. eclog. 5. v. 16. & *rami lenti*, Georg. 4. v. 558. & *Lenta vincula*, Plautus Menæch. act. 1. sc. 1. v. 18. Vide Muret. 3. Var. lect. c. 18. *Aurum* etiam *lentum* dicitur, quod ductile est. Ovid. 4. Metam. fabul. 1. extr.

Illic & lentum filis immittitur aurum. Vide locum.

Quintil. lib. 11. cap. 3 *Opus est spatiis lentioribus aut citatioribus.* Ovid. lib. 13. Metam. v. 801 *Lentior & salicis virgis.* Seneca epist. 70 *Venti segnes tranquillitatis lentissimo tædio lassant.*

¶ Sed *homo consideratus & lentus*, ein bedachtsamer Mann/der mit seinen Anschlägen langsam umgehet. Cicero lib. 5 de Republ. apud Nonium: *Marcellus ut acer & pugnax: Maximus* [Fabius] *ut consideratus & lentus.* Et Val. Maxim. lib. 1. cap. 2 *Lento quidem gradu ad vindictam sui divina procedit ira tarditatemque supplicii gravitate compensat.* Juven. Sat. 13. v. 100

Ut sit magna tamen certe lenta ira Deorum est.

¶ *Tu Tityre lentus in umbra*, &c. müssig/. Virg. Ecl. 1. v. 4. Id est, otiosus, securus, ut Servius ibi interpretatur. ¶ *Lentus* etiam segnis dicitur, & qui per stuporem ac tarditatem animi nunquam irascitur. Laberius apud Gell. lib. 16. c. 9

Nunc lentus es tu, nunc tu susque deque fers:
Materfamilias tua lecto in adverso sedet:
Servus sexcentis verbis nefariis utitur.

Vide Buchnerum ad Plin. lib. 9. epist. 21. num. 547.

¶ *Lentus ignis*, ein gemachsam und nicht gehlings Feuer. Horat. 1. Carm. od. 13. ¶ *Lentissima brachia*, quæ reluctantur, nolunt obsequi, Horat. lib. 1. Satyr. 9. v. 64.

¶ Lentŭlus, diminut. Cic. ad Attic. lib. 10. epist. 11 *lentulus aut restrictus.*

¶ Lente, adverb. gemach/langsam. *Lentè & securè aliquid ferre*, Suet. Nerone cap. 40. *Lentius agere*, Hirtius de Bell. Alexand. cap. 71. *Lentius subsequi*, Cæsar lib. 2. Bell. Civil. cap. 40. Et Seneca 7. Quæst. Nat. c. 29 *Stella Saturni iter suum lentissime efficit.* Columella lib. 2. c. 15 *Optimum stercus, quod asinus facit, quoniam id animal lentissime mandit, ideoque facilius concoquit.* ¶ 2. *Festina lente*, eile mit Weile. Σπεῦδε βραδέως, Augusti & Vespasiani symbolum, vel, Ἀεὶ σπεῦδε βραδέως. *Semper festina lentè.* *Lentè agere*, hoc est, segniter, & remisse, langsam und mit guter Musse mit etwas umgehen/ Liv. lib. 1. c. 10.

¶ Lentĭtia, mollitia, flexibilitas, Gefügligkeit. Plin. lib. 20. c. 7 *lentitia pituitæ*, zeher Schleim. Idem lib. 16. cap. 37. *Virga sequacis ad vincturam lentitiæ*, zache Treh-Wenden.

¶ Lentitudo, tarditas. Cic. in 4. Tuscul. cap. 19 *Quam lenitatem nos dicimus, vitioso lentitudinis nomine appellant.* Vitium illud quod ἀναλγησία Græcis dicitur. Vide Casaub. ad illud Suetonii Tiberio cap. 57 *Sæva ac lenta natura ne in puero quidem latuit*, itemque Buchnerum in Plinium dicto loco.

¶ Lentor, ōris, aliud substantivum, humorem significat tenacem, & glutinosum, zehe/klebrige Feuchtigkeit. *Lentor resinosus*, Plinius lib. 9. c. 36.

¶ Lentare, biegen/dehnen/a quo *lentandus* videtur fecisse Virgil. 3. Æneid. v. 384

Ante & Trinacria lentandus remus in unda est.

Hoc est, aut lente, aut diu ducendus. Aut *lentare remum* simpliciter navigare est. Vide Turneb. lib. 4. c. 22. & Scal. ad Catullum. Et Silius lib. 8 v. 11 *lentando fervida bella Dictator.*

¶ *Lentet opus*, pro eo quod est, lentum est, dixit Lucilius, à *Lenteo*, a quo usitatius est

¶ Lentesco, lentescere, lentum fieri, zehe/weich und klebrig werden. Virg. 2. Georg. v. 250

Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.

Et Columella lib. 2. cap. 11 extr. *Aquâ maceratur, dum lentescat.* De legumine quodam loquitur.

¶ Relentesco, rursus lentesco. Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 8. v. 76

Neve relentescat sæpe repulsus amor.

¶ Lentĭpes, tardus pedibus. Ausonius Epist. 21. v. 40

Spondeus ille lentipes ibat comes.

A LENUNCULUS, navigium piscatorium, ut Nonius exponit. Gloss. Vet. *Lenunculus*, πῖτυλος, σκαφίδιον. Legitur apud Cæsarem & Ammianum lib. 14. c. 7. Fischer-Kähnlein. Cæsaris locus est 2. de B. C. cap. 43. Ubi tamen in MSto pro *Lenunculus*, *Lembunculus* legitur, Ciacconio teste. Nonius ex Sallustii lib. 2 Hist. huc refert, *in lenunculo piscantis.* Adde Lindebrog. ad d. l. Ammiani p. 9.

¶ Lenuncularii, in Vet. inscript. apud Lindebr. c. l. navicularii sunt, qui lenunculis utuntur.

LEO, λέων, *fulvus, jubatus, magnanimus leo*, ein Löwe. Plinius lib. 8. c. 16 *Leoni præcipua generositas tunc, cum colla armosque vestiunt jubæ.* Cybelæ sacer erat, & Vulcano etiam ob vim igneam. ¶ 2. *Leonem ex unguibus æstimare*, an den Federn sehen/was er vor ein Vogel sey. Est ex minimis de summis aut toto judicare. Vide Chiliad. Et ibidem: *Mortuo leoni vel lepores insultant.* Νεκρῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί.

Audet vel lepus ex animo insultare leoni.

Ovid. lib. 3. Trist. Eclog. 5. v. 33

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.

Conf. Plin. lib. 8. c. 16. ¶ 2. Est & leo piscis ex cancrorum genere.

B ¶ Leæna, fœm. Virg. Eclog. 2. v. 63

Torva leæna lupum sequitur, &c.

¶ *Leænæ* nomine Athenis appellata & meretrix fuit. Meminit Lactantius lib. 1. cap. 20.

¶ Eadem & *Lea*, & Lucretio & Ovidio lib. 4. Metam. & 2. Fastor. v. 88. Valer. Flacco lib. 3. v. 736.

¶ Leonum simulacra in Heroum sepulcris statui solita, vetus Scholiastes Horatii ad Epod. 16. v. 14 observat. Quam in rem ibidem Torrentius Ptolemæi Hephæstionis locum notat: addens, tales leones in sepulcris tota Italia passim conspici. Sed in Germania quoque sepulcra ejusmodi videre licet, ut pedibus, prostratis infra leonibus, insistere videantur. Quod & antiquitùs obtinuisse, videtur suadere Æsopi fabula 223. Quæ ita habet: *Leo & homo faciebant iter una. Qui cum contenderent, uter fortior esset, offendunt columnas, in quibus Leones hominibus subjectos licebat videre. Quod cum pro se allegaret homo; respondit Leo: si scirent Leones fingere talia, homines leonibus subjectos intuereris.*

¶ Lĕōninus, *Leonina societas*, gefährliche untreue Gesellschafft. Ubi alius damnum tantùm, alter lucrum sentit. Vide Legem 29 § 2. Dig. pro Socio. Huc pertinet Fabula Æsopia apud Phædrum lib. 1. num. 5. Et *Leonina pellis.* Vide *Vulpes.* *Leonini versus*, qui sint, vide apud Scal. lib. 2. Poet. cap. 29.

LEONTICĒ, es, herba Plinio 25. cap. 11, & Dioscoridi eadem, quæ & *Cacalia* a Plinio dicitur, nascitur in Alpibus Apennini,

C folio tussilaginis, sed majore aversa parte candidiore &c. Vide & *Cacalia*, ejusque descriptionem integram apud Matthiolum.

LEONTIOS, gemma a leonis pelle sic dicta eidem, lib. 37. c. 11.

LEONTIUM, meretrix, Epicuri amica: cujus Plutarch. meminit, libello, *an recte dictum sit, latenter esse vivendum.* Item M. Tull. lib. 1. de Nat. Deor. c. 33 *Sed meretricula etiam Leontium contra Theophrastum scribere ausa est, scito quidem illa sermone, & Attico.* Theon etiam Progymn. cap. de laudatione: *Animum ad philosophiam applicasse scribit.* ¶ 2. Leontium Ptolemæo, urbs Siciliæ mediterranea, aliàs communi cum civibus nomine *Leontini* pluraliter appellata. Vide Cic. 5. in Verrem cap. 46, ubi & *Leontina civitas* vocatur. Nam

¶ Leontīnus, possessivum est, ut *Ager Leontinus*, Cic. ibidem & 1. de Divinat. cap. 33.

LEONTOPETĂLON, λεοντοπέταλον, herba, Plinio lib. 27. cap. 9. & Dioscoridi lib. 3. cap. 96. Löwentapp/Löwentatsche.

LEONTOPHŌNON, λεοντοφόνον, vermiculus, iis in locis nascens, ubi Leo gignitur, quem verò si gustet leo, extinguitur, Plin. lib. 7. c. 38.

D LEONTOPODIUM, λεοντοπόδιον, herba, Plinio libro 22. cap. 8, & Dioscoridi lib. 4. Sed ut incognita, ita nec magni usus, cùm ea alligatâ ad amatoria tantum usa fuerit antiquitas. Matthiol. Cordus.

LEOPARDUS, λεοπάρδαλις, animal ex *Pardo* & *Leæna* natum; valde iracundum, simile est leoni capite, & membrorum forma, minus tamen, ein Leopard. Vide *Panther.*

LEPIDIUM, λεπίδιον, herba, quæ & *Iberis* & vulgò piperitis dicitur, wilde Kreiß/ Vide *Iberis.* Matth. ex Democrate,

Herba hæc ubique multaque frequens nascitur.
Monumenta juxta antiqua murosque veteres,
Tritasque quondam publice pedibus vias,
Semper virescens folia habet nasturtii, &c.

LĔPĬDUS, adjectivum, quod à λεπὶς, *lamina*, seu *squama* Donatus format; elegans, fein/artig. *Puer lepidus ac delicatus*, fein und zärtlich erzogen/ Cic. 2. Catil. cap. 10. Sic Horat. Art. P. v. 273 *Lepidum dictum.* Plaut. Milite act. 3. sc. 1

- - - *Procreare liberos lepidum est onus.*
Pe. *Hercle vero liberum esse, id multo est lepidius.*

Lepidio-

Lepidiora carmina, Apulej. Apolog. p. 280. *Lepidissima conjux*, A
Catull. Carm. 79.

¶ Lepide, adverb. artlich. *Lepide ludere*, Cic. 3. de Orat. cap. 43. Plauto cumprimis familiare, qui etiam inde diminutivum fecit.

¶ Lepidulè, Pseud. act. 1. sc. 5. v. 115.

¶ Perlepide, sehr artlich. Plautus Casin. act. 5. scen. 2. v. 47 *perlepide narrat*.

¶ Illepidus, sine gratia. Gellius lib. 13. cap. 23. *illepida geminatio*. Unlieblich / nicht fein.

¶ Illepide, adv. *Non illepide existimatur*, Plinius lib. 8. cap. 51. *Non illepide fictum*, Gell. lib. 12. cap. 14.

¶ Lepidus, cognomen apud Romanos, quo quatuor inprimis nobiles, de quibus Rutilius Numatianus Itinerario, cujus versus illustrat declaratque Lipsius ad 14 Annalium Taciti p. 369.

¶ M. Lepidi, Conf. Rom. res gestas & bellum, quod cœpit, civile describit Flor. libr. 3. cap. 23. Plutarch. Pompejo, Appian. lib. 1. Valer. Max. lib. 2. cap. 3. Sueton. Cæsar. cap. 3.

LEPISTA, sive *Lepesta* vasis aquarii genus: vide Scal. ad Varron. item ad Festum, & Vossium inprimis in Etymologico. Gloss. Philox. *Lepista*, εἶδος χύτρας.

LEPONTII, Germaniæ populi, in Alpibus Rhæticis, Salassiis vicini, apud quos Rhenus oritur, ut testatur Cæsar 4. Gall. c. 10.

LEPOR, oris, festivitas, elegantia, dicitur de verbis, Lieblichkeit / Schertz. Cognatum cum *Lepidus*: sed an ejusdem originis, incertum. Vossius in Etymolog. pag. 285 dubitanter: *Lepidus creditur esse a* LEPORE. Hic sane verborum plerumque: καλλιέπεια in Onomastico. *Lepor admirabilis dicendi*, Cicero 4. Acad. Q. cap. 6. *Lepore ac venustate affluere*, Idem in Verr. 7. cap. 57. Et Plin. lib. 17. cap. 1 *Faceto lepore solers*. Nepos, *Lepor Nativus*, id est, suavitas linguæ naturalis, Attico cap. 4. B

¶ Scribitur & *Lepos*. *Lepos facetiæque & eruditio*, Cicer. de oratore lib. 1. cap. 5.

LEPUS, oris, animal notum, quod λέπορις, vocabulo antiquo, Æoles dixerunt. Ein Haaß. Terentius in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 36 *Lepus tute es & pulpamentum quæris*. Vide *Pulpa*. Was du selbst genug hast / das suchest du an einem andern. Horatius lib. 2 Satyr. 4. v. 44

Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos,

Et Martial. lib. 13 epigr. 92

Inter aves turdus, si quis me judice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

¶ *Duos insequens lepores, neutrum capit*, wer zu viel haben will / dem wird gar nichts. Dictum est negotiis susceptis urgendis C non distrahendis. *Lepos apparens inauspicatum facit iter*, es ist ein böses Zeichen &c. Φανεὶς λαγωὸς δυσυχῆς ποιεῖ τρίβους. Vide chiliad. Antiqua fabula est, septem diebus pulchros fore qui comedissent leporem. Martial. lib. 5. Epigr. 30

Si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis:
Septem formosus, Marce, diebus eris, &c.

Lampridius in Alexandro Severo cap. 38 *Et quoniam de lepusculis facta est mentio, quod ille leporem quotidie haberet, jocus poëticus emersit, idcirco, quod multi septem diebus pulchros esse dicunt eos, qui leporem comederint*. Vide ibi plura. *Leporum niveorum* mentio apud Calpurnium Eclog. 7. v. 58. ¶ 2. *Lepus marinus*, Piscis, qui Græcis & Latinis alius est, quam Germanis, venenatus nimirum, ein gifftiger Meerhaase / ein Kuttelfisch. Sed *Lepus marinus*, Germanorum, ein Seehase. Conradus Gesnerus.

¶ Lepusculus, ein Häßlein. Seneca epist. 124 *Par lepusculo non eris*. Usus & Cicero est lib. 1. de Nat. Deor. c. 31, extr. & Columella 9. cap. 1. extr.

¶ Leporinus, ut, *Lac leporinum*, Varro lib. 2. cap. 11.

¶ Leporarium, λαγωτροφεῖον, ein Thiergarten. Locus in quo non lepores solùm, sed & aliæ feræ pascuntur, Varr. auctore de re rust. lib. 3. cap. 3. & 12. D

LEPRA, λέπρα, elephantiasis, *malam scabiem* vocat Horat. in arte Poetica. Nascitur ex corruptione humorum, & membrorum eorum, quæ humoribus nutriuntur. Aussatz. Lepram & Elephantiasin eadem esse negat Beza c. 8. Matth. v. 2. Vide ibi & Casaubon.

¶ Leprosus. Gloss. Vet. *Leprosus*, λεπρός. ein Aussätziger. Ecclesiasticis usitatior vox, quam cæteris. Sedulius libr. 4. de leprosis Luc. 17

- - - *Decem maculosa gerentes*
Leprosi portenta viri.

Adjectivum autem est, &, si absolute ponitur, *vir*, *homo*, aut simile subauditur, uti ex Sedulio jam patuit. Prudentius passione S. Laurentii v. 285

Peccante nil est tetrius:
Nil tam leprosum aut putidum.

LERNA, lacus in Argivorum & Mycenæorum agro, in quo Poetæ fingunt hydram illam septem capitum constitisse, quam Hercules interfecerit, quæ nihil fuit aliud, quam palus ipsa exitiosas aquas evomens, cujus fontes Hercules igne occlusit. Aut arx munitissima regis Lerni, quam Hercules expugnavit.

¶ *Lerna malorum*. Λέρνη κακῶν, de malis plurimis in unum locum congestis: item de homine, omni turpitudinis genere contaminato. Vide Chiliad.

¶ Lernæus, ut, *Hydra lernæa*, quæ septem capitum erat, passim apud poetas. v. g. Lucretius lib. 5. v. 26

- - - - *Quid Lernæaque pestis,*
Hydra venenatis posset vallata colubris.

¶ *Lerniferum venenum*, quod ex Ovidii epist 9. v. 141 adferunt, docto antidoto infirmat Heinsius, legens *letifero Eveno*.

LESBONACTES, Λεσβώναξ, Græcus auctor, cujus orationes aliquot in opere magno orationum Græcarum edidit Aldus. Ex protreptico ejus adducunt illud, Ἀρετὴν πλεῖστον ἂν εὕροις αὐτὴν ἐπιδιδοῦσαν, ὅπου μεγίστην τιμὴν ἔχει σὺν ἄθλοις καὶ ἐπαίνοις. Hoc est, *Virtutem maxime invenias cultam & proficientem, ubi maxime honoratur laudibus & præmiis.*

LESBOS, Λέσβος, insula in Ægæo, Æoliæ Asiaticæ propinqua, cui etiam annumerata fere fuit. Metropolis in ea fuit Mitylene, & aliæ urbes insignes. Vide Geograph.

¶ Lesbius, &

¶ Lesbōus, adjectivum, *Lesbia vina*, Horat. Epod. 9. *Lesbium plectrum*, Idem libr. 1. Oda 26. Et, *Lesboum barbiton*, Idem 1. Oda 1. in quibus Lesbous optimum poesios Lyricæ significat, propter Lesbios Alcæum & Sappho, Lyrico carmine excellentes.

¶ Lesbides, puellæ, a *Lesbis* patronym. Ovid. Ep. 3. v. 36.

LESCHE, Pausaniâ in Phocicis auctore appellatus Delphis locus est juxta fontem Cassotidem, quod eò convenientes seria & joca inter se conferebant, ein Trösch- oder Plauder-Marck.

LESSUS, us, ui, ejulatio lugubris, seu lamentatio, ein Klaggeschrey. Usus est eo Plaut. in Trucul. act. 4. sc. 2. vers. 18 *Lamentando Lessum facere*, & Cicer. lib. 2. de legib. cap. 23. Antiqui pro *Lessu Lausum* dicebant, quo usus est Varro: cujus locum lege infra in *silicernium*.

LESTRYGONES, Λαιστρυγόνες, populi in Italia, quos Homerus scribit socios Ulyssis verubus transfixos, atque igni assos comedisse. Fuerunt autem latrones, dicti ἀπὸ τῆς λῃστρείας, a latrocinio. Juven. Satyr. 15. v. 18

Fingentem immanes Lestrygonas, atque Cyclopas.

¶ Lestrygonius, a, um. *Lestrygonià Bacchus in amphora*, Horat. 3. Oda 16. v. 34.

LETHARGUS, Λήθαργος, qui & *Lethargia* dicitur, Latine *torpor*, inexpugnabilis penè somni necessitas, ut Celsus describit lib. 3. cap. 20. pr. die Schlaffsucht. Horat. 2. Sat. 3. v. 145 *Lethargo grandi oppressus*.

¶ Lethargicus, lethargo laborans. Plin. 20. c. 4. & Horatius d. l. versu 30.

LETHE, es, Λήθη, fluvius apud inferos oblivionem omnium rerum inducens, λήθη enim oblivio est. ¶ 2. Fluvius tamen ejusdem nominis Africæ quoque est, Berenicen urbem alluens, *Infernis, ut fama, trahens oblivia venis*, quemadmodum Lucanus scripsit lib. 9. v. 355.

¶ Lethæus, adj. ut, *Amnis Lethæus*, Virg. Æn. 6. v. 705. *Lethæa papavera*, 4 Georgic. v. 545.

LETHUM, vel, *Letum* (utroque enim modo scribitur) mors, à λήθη, ut Varro putat: Sed Priscianus a supino verbi *Leo*, *Letum* deducit. Prisciani opinionem verisimiliorem: Varronis acutiorem censet Scal. in Conjectan. *Leto interire*, Cic. 1. de Divin. c. 26. *Leto affici*, Nepos in Regibus cap. 3 de eo, qui prœlio ceciderat. Horat. lib. 2. serm. satyr. 6. v. 94

- - - - - *nec ulla est,*
Aut magno, aut parvo leti fuga, &c.

Pers. satyr. 5. v. 153

Vive memor leti, fugit hora, hoc quod loquor, inde est.

Cornel. Gallus, vel quisquis sub hoc nomine latet, el. ult.

Omnibus est eadem leti via, non tamen unus
Est vitæ cunctis exitiique modus.

Statius lib. 9. Theb. v. 280

Mille modis leti miseros mors una fatigat.

Convenientius Poëtis, quam Oratoribus, est vocabulum. Vid. Buchn. de Commut. rat. dic. p. 231 Cicero raro habet.

¶ Lethalis, vel Letalis. *Letale vulnus*, Virg. lib. 11. Æn. v. 759. eine tödtliche Wunde. Plin. 11. cap. ult. *Letalis inedia*.

¶ Lethaliter. Plin. lib. 11. cap. 37. tödtlich.

¶ Letifer, ut, *Arcus*, *ensis*, *letifer*, hoc est, mortem præsentem inferens. *Letifer morbus* apud Columellam libr. 7. cap. 12. extremo.

¶ Letare, i. e. interficere, Virgil. in Culice v. 322 *Rursus acerba fremunt, Paris hunc quod letat*, &c. Ovid. 3. Metam. *Letataque corpora vidit*, Fab. 2. princ. v. 55.

LEUCACANTHA, Λευκάκανθα, *spina alba*, a qua tamen leucacantham differre, Matthiolus ostendit, weisse Gartendisteln. v. Dioscoridem lib. 3. cap. 427.

LEUCA, spatium, quo Galli terras sive itinera metiebantur, quale apud Persas *Parasanga*; apud Romanos, *Milliarium* dicebatur. Id mille & quingentorum passuum erat, ut in Glossario

fcribit Papias, & Petrus Pithæus lib. 1. Adverfar. c. 13 obfervat. Id clariffimis verbis confirmat quoque Ammianus Marcellinus lib. 16. cap. 23. *A loco*, inquit, *unde Romana promota funt figna, ad usque vallum barbaricum, quarta leuca fignabatur & decima, id eft, unum & viginti millia paffuum.* Barthius putat Leucam perperam fcribi & *Leuvam* potius dicendam, Nithardi auctoritate maxime adductus, quem vide ad lib. 2. Rutilii verf. 8. Sed rectius videtur *Leuca*, ut præclare Voffius obfervat, quem vide lib. 3. de Vitiis fermonis cap. 19. Valefius d. l. Ammiani p. 140 *Leuga* fcripfit.

LEVCANTHĚMIS, ĭdis, idem quod *anthemis*, Camillenblumen/ vide *Antheus*.

LĔVCASPIS, Æneæ focius, qui tempeftate in mari obrutus periit. Virg. 6. Æneidos v. 334

Leucafpim & Lyciæ ductorem claffis Orontem.

LEVCĀTES, æ, Λευκάτης, promontorium in Epiro, dictum a faxis candidis.

¶ Leucas, ădis, infula Ionii maris, Λευκὰς, olim peninfula, (hodie S. Maura dicta) Item oppidum ejusdem infulæ. Livius lib. 33. c. 17. De faltu, qui inibi eft, quo finiri amores credebantur, unde & Sappho defiliit, vide Strabonem lib. 10. Meminit & Servius in Eclog. 9 Virgilii, & nefcio quis apud Photium Bibliotheca, p. 49. extr. Statius Epicedio Patris lib. 5. Silv. 3. v. 154 - - - - - *faltusque ingreffa viriles*

Non formidatâ temeraria Leucade Sappho.

¶ Leucădius hinc poffeffivum eft. Livius d. l. 33. c. 17 *Eos acie in foro instructa aliquamdiu Leucadii fuftinuerunt*; id eft incolæ urbis Leucadis, cives. Et Ovidius lib. 3. Trift. eleg. 1. v. 42

An quia Leucadio femper amata Deo,

Hoc eft Apollini, cujus fanum ibidem erat.

LEVCOIVM, Λευκόϊον, nomen eft commune apud Græcos multis violis, ut *albæ*, *luteæ* & *purpureæ*, gelbe Violn/ weiffe Violn. Plin. 34. c. 12.

LEVCŌMA, Λεύκωμα, Album dicitur, hoc eft, tabula illa, in quam Judicum defcripta erant nomina. Tum inquam fingulorum annorum acta referebantur à Pontifice maximo. *Matricem* vulgo vocant, das Rathsbuch/ Stadtbuch/ Stadtregifter. ¶ 2 Accipitur & pro *Albo ovi*, & *albugine oculorum*, das weiffe im Ey/ und das weiffe in Augen.

LEVCŌNIVM, Λευκώνιον & *Leuconicum*, tomentum, Baumwollen/ Scherwollen. Martial. lib. 11. epigr. 21

Culcita leuconio quam viduata fuo.

LEVCŌPHAEVS, Λευκόφαιος, coloris appellatio, apud Plin. 32 cap. 10 vel fufci vel cineritii, fchwärtzlich oder afchenfarb/ à λευκὸς albus & φαιὸς, fufcus, pullus.

¶ Leucŏphæātus, λευκοφαιωτὸς, fufca vefte indutus, der eine graue Münchskappen an hat. Legitur apud Martialem lib. 1. Epigr. 97.

LEVCOSTICTOS, lapis ab albis fic dictus maculis feu punctis, Plinio libr. 36. cap. 7. Marmelftein mit weiffen Flecken.

LEVCOSȲRI, qui nunc *Cappadoces*, fic dicti ad differentiam fufci coloris Syrorum. Euftathius fchol. in Dionyf.

LEVCŌTHEA, Λευκοθέα, aurora, Ino Cadmi filia. Latini *Matutam* vocant, item *Albunam*, five *Albuneam*, de quâ fupra. Cic. 1. Tufcul. & lib. 3. de nat. Deorum. Vide Ovidium 6. Faft. v. 545. & Plutarch. in Camillo pag. 131. Ubi & de facrorum, quibus coli folita, ritibus habes. die Morgenröthe.

LĔVCTRA, æ, & Leuctra, orum, gen. neut. Λεῦκτρα, oppidum Bœotiæ. Hinc

¶ Leuctricus, ut, *Leuctrica pugna*, in qua, Epaminondâ Thebanorum duce, Lacedæmonii victi funt, omnisque eorum fracta potentia eft, quam nunquam poftea recuperarunt. Vide Diodor. Siculum lib. 15. cap. 55. feq. & Nepotem Vita Epaminondæ c. 6. Pœna fuit ea pugna libidinum, quod in eo ipfo loco, duo adolefcentes nobiles Spartani, Scedafi filias vi ftupraviffent, diffectasque in frufta, in puteum abjeciffent. Cujus flagitii pœna illa & oraculo denunciata antea v. Paufan. Facta eft autem pugna Leuctrica initio anni fecundi Olympiadis centefimæ fecundæ, die quinto Junii. Ejus iconem habes apud Job. Arcerium in notis ad Æliani Tactica.

Leuga vide paullo ante in *Leuca*.

LEVIDENSIS, veftimentum eft vile. Sic appellatum quod raro filo fit, leviterque denfatum, ut Ifidorus auctor eft libr. 19. Ein Kleid von groben und dünnen Futtertuch. Hinc *munus levidenfe*, orationem fuam parum elaboratam atque expolitam pro Dejotaro Cicero dixit lib. 9. famil. ep. 12 ad Dolabellam.

LEVIR, mariti, & uxoris frater fecundum Nonium & Feftum, ein Schwager meines Mannes/ Item meines Weibes Bruder. Lege 4. Dig. de Gradibus § 6 *Viri frater Levir: is apud Græcos δαὴρ appellatur.*

LĔVIS, adject. fine pondere, leicht/ leichtfertig. *Levis armatura*, leichte Rüftung. *Milites levis armaturæ*, apud hiftoricos & Ciceronem 10. Philipp cap. 6. qui id etiam eleganter ad orationis argumenta tranftulit lib. 2. de Divinatione cap. 10, *Hæc fuerit nobis tanquam levis armaturæ prima orationis excurfio.*

A Proprie, *Plumâ levior*, apud Plaut. Menæch. act. 3. fc. 2. v. 23. leichter als eine Feder. *Labor levis*, Heaut. act. 2. fc. 4, 19. *Cauffa levis*, Hecyr. act. 3. fc. 4, 12. eine geringe Urfache. Terent. Hecyr. act. 3. fc. 1. v. 30 *Pueri inter fe quam pro levibus noxiis iras plumbeas gerunt.* Et, *In levi habere*, id eft, parum curare, Tacitus 2. Hift. cap. 21, wenig achten. *Levi manu, brachio*, id eft, molli. Vid. Not. Varior. Quintil. pag. 167. *Leviores ufuræ*, funt tolerabiles. Sueton. Aug. c. 39 *Notavit aliquos, quod pecunias levioribus ufuris mutuati graviori fœnore collocaffent.* ¶ *Homo levis*, i. e. fibi non conftans, ein leichtfertiger/ unbeftändiger Menfch. Idem & *Inanis*. Vide fupra. *Mulieres levi fententia*, Weiber von unbeftändigem Sinn/ Ter. in Hecyr. c. 1. v. 32. Tacitus Hiftor. lib. 1. cap. 88 *Sapientibus quietis & reip. cura: leviffimus quisque & futuri improvidus, fpe vana tumens.* Cæfar libr. 5. c. 28 *Quid eft levius aut turpius, quam auctore hofte de fummis rebus capere confilium?* Qui *leves* fint, & quid *levitas* vide apud Gell. libr. 7. cap. 11. ¶ 2. Levis, etiam agilem, celerem, expeditum notat, gefchwind/ rafch/ hurtig. Corn. Nepos Iphicrate cap. 1 *Peltam pro parma fecit, ut ad motus & concurfus effent leviores.* Sic *levem moloffum*, Lucanus dixit lib. 4. v. 440. Virgilius 9. Æneid. v. 548 *Enfe levis nudo*, gefchwinde mit dem Degen. Idem Meffapum *Levem curfu*

B in 12. v. 489 vocat. Tacitus de Germania cap. 6 *Nudi aut fagulo leves.* ¶ 3. Tacitus 1. Hiftor. cap. 62 *Lætum augurium Fabio Valenti ipfo profectionis die aquila levi volatus, prout agmen incederet, velut dux viæ prævolavit*, LEVI, id eft, languido & remiffo: qui contento, & in quem omni incumbitur vi, opponitur. Pichena tamen pro *levi* maluit *leni*.

¶ Leviculus, gar leicht. Cicero 5. Tufc. c. 36 *Leviculus nofter Demofthenes.*

¶ Levĭtas, Unbeftändigkeit/ Leichtfertigkeit. Ei opponitur gravitas & conftantia. *Levitas* enim eft, cum repentino impetu & fine ratione certâ, veluti vento, rapitur animus atque impellitur in aliquid. Propert. lib. 2. Eleg. 13 *Vulgo*

Formofis levitas femper amica fuit.

Phædrus lib. 4 extr. ad Particulonem:

- - - - *ergo non levitas mihi,*

Sed certa ratio cauffam fcribendi dedit.

Cic. in off. lib. 1. cap. 26 *Ut adverfas res, fic fecundas immoderate ferre levitatis eft.* Vide & Gellium laudato loco.

¶ Leviter, levius, gering/ fchwächlich/ ut, *Studia leviter attingere*, Sueton. Gram. c. 9. Et, *Leviter aliquid tangere*, Cic. pro S. Rofc. cap. 30. löſslich/ fchwächlich berühren. *Leviter adfpergi*, Cic. 6. fam. epift. 6, etwas befprützet werden. *Homo leviter eruditus*, fchlecht gelehrt/ Idem de Orat. lib. 3. cap. 6. Sic, *Leviter ferre*, hoc eft facile & patienter, fich eines Dinges nicht groß annehmen. *Leviffime feram, fi forte his minus probaro*, Cic. de prov.

C Conf. cap. 20. ¶ *Levius cadere* dicuntur, quæ minus nocent, ac debilius allidunt. Cæfar lib. 3. Civ. B. cap. 92 *Levius quoque cafura pila fperabat* [Pompejus,] *in loca retentis militibus, quam fi ipfi immiffis telis occurriffent.* Quod a militia ad alios quosque, præfertim fortunæ, cafus tranftulerunt. Cicero enim lib. 2. de Divinat. cap. 10. *Addunt*, inquit, *omnia levius cafura, rebus divinis procuratis.* ¶ *Ut leviffime dicam*, formula eft, qua atrocitatem rei mitigamus. Cicero 3. Catilin. cap. 7 *Quod fi Catilina in urbe ad hanc diem remanfiffet, quanquam, quoad fuit, omnibus ejus confiliis occurri atque obftiti; tamen, ut leviffime dicam, dimicandum nobis cum illo fuiffet.*

¶ Perlevis, idem. *Perleve momentum*, Livius lib. 24. cap. 34. Sic & Cicero Agrar. 2. cap. 29 *An ignoratis, vectigalia perlevi fæpe momento fortunæ pendere?*

¶ Perlevĭter. Cicero ad Q. frat. lib. 2. epift. 6. pr. *perleviter commotus.* Et 3. Tufc. 25. extr. *Perleviter pungat animi dolor.*

¶ Lĕvifĭdus, Plaut. Perf. 2. fc. 3, 61. *Omnes funt lenæ levifidæ*, der nicht Glauben hält.

¶ Lĕvĭpes, Varro R. R. lib. 3. c. 12. &

¶ Levĭſomnus, canum epitheta, apud Lucret. lib. 5. v. 862.

D Lēvis, glatt/ vide fupra *Lævis*.

LĔVO, levare, erheben/ auffheben. *Levare manum*, Quintil. lib. 2. c. 12. *Levare in fublime*, empor heben/ Plinius lib. 2. c. 16. Hinc pofteriorum feculorum Scriptores, *levare in regem aliquem*, pro facere, five creare dixerunt. Receptum enim Francis, Gothis, & aliis quibusdam populis fuit, Reges, feu Duces fuos futuros, fcuto impofitos, humeris levare, five attollere, de quo ritu vide Pithæum libr. 2. Adv. cap. 6. & Lipfium ad 4. Hiftor. Taciti pag. 519. ¶ 2. Sed, *Levare aliquem onere*, eft exonerare, Cic. 3. fam. epift. 12, einem feiner Laft entledigen. Sic, *Levare ægritudine*, Cic. lib. 5. epift. 13. extrem. ad Lucejum: & *levare animum moleftiis*, lib. 4 epift. 4. ad Ser. Sulpicium. *Levare dolorem alicujus*, Cic. ad Brut. epift. 9. pr. erleichtern. *Inopiam alicujus levare*, eines Armuth zu hülffe kommen/ Cæf. 3. Civ. B. cap. 48 *Levare inopiam publicam opibus fuis*, Nepos Attico cap. 2. i. e. fublevare, fubvenire. *Levare viam fermone*, Virg. 8. v. 309. den Weg mit Reden kürtzen. *Vincula*, Idem 2. Æneid. v. 146. der Bande entledigen. *Nemus fronde*, 2. Georg v 400. das Laub abftreiffeln. Cic. lib. 6. famil. epift. 6 *Levat dolorem, communis quafi legis, & humanæ*

humanæ conditionis recordatio, das Bedencken des gemeinen Anliegens und Standes der Menschen ist eine Linderung des Betrübnüß. A Sic & ægroti dicuntur *levari*, qui liberantur morbo, quo graves antea fuerant sive gravati. Horatius Carm. Seculari de Apolline Medico v. 63

Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus.

Sic *animum levare*, pro recreare & revocare ab ægritudine Cicero dixit lib. 13 ad Atticum Epist. 13. Similiter *levari* dicuntur, quorum necessitati consulitur, adversitas emendatur. Cicero pro Balbo cap. 17 *Pop. Romanum* (Gaditani) *in caritate annonæ, (ut sæpe antè fecerant) frumento suppeditato levaverunt.* Mamertinus Paneg. Juliani cap. 7. *Omnes urbes quæ Danubium incolunt aditæ, omnium audita decreta* (malim *desideria* legere) *levati status, instaurataque fortunæ.* ¶ Horat. 2. Epist. 2. v. 10 *Multa fidem promissa levant*, &c. Hoc est, imminuunt, elevant, viel Zusagens schwächt und verkleinert den Glauben. ¶ Est & rapere, furari. Sidonius libr. 7. epist. 2. *Peracta circumscriptione legitima, & fraude solenni levat divitem conjugem pauper ad amores* &c. LEVAT. i. e. abducit. Vide ibi Savaronium. Hinc

¶ Levatores apud Petronium.

¶ Levatio, Erleichterung. Proprie Vitruvius lib. 10. cap. 8 *onerum facere levationes.* Deinde ad animum refertur. *Ea quæ levationem habent ægritudinum*, Cicer. libr. 1. Tusc. Quæst. extremo, tröstlich seyn. *Ægritudini levationem reperire*, Idem lib. 1. de Nat. Deor. cap. 4. Trost finden. B

¶ Levāmen, Entledigung/Trost. Cic. ad Attic. lib. 12. epist. 16 *Quid si esset aliquod levamen, id esset in te uno.* Virg. 3. Æneid. v. 709 *Omnis curæ, casusque levamen.*

¶ Levāmentum, ut *Levamentum miseriarum*, Cic. 5. de Fin. cap. 19. Linderung/Trost/Entledigung. Idem ad Attic. lib. 12. epist. 43 *Levamento esse*, eine Erleichterung geben.

Composita a Levo.

¶ Allevare, attollere. Ita *naves tabulatis allevare*, Erhöhen/ Florus dixit lib. 4. c. 2. Eidem tralate *allevari* dicuntur qui efferuntur & superbiunt eodem libro 4. c. 11. *Lapsum in aquam allevare*, Quintil. Quod exemplum producit Valla. Sic, *Allevare afflictum*, Quintil. idem Declam. 1. pr. *Allevare dictis aliorum ærumnam*, Cic. Tusc. 3 cap. 29. mit Trost lindern und leichter machen. *Onus alicui allevare*, Idem pro Sextio cap. 4.

¶ Allevatio, Erleichterung. Cic. 1. de Fin. cap. 12 *ut doloris diuturnitatem allevatio consoletur.*

¶ Allevamentum, idem. *In adversis sine ullo remedio atque allevamento permanere*, im Unglück bleiben ohne alle Hülffe und Linderung/ Idem pro Sylla cap. 23. C

¶ Allevator. Tertullian. 4. Tusc. c. 36 *Destructor superborum: allevator humilium.*

¶ Collevare, Entledigen oder leichter machen. Plin. lib. 22. c. 1. *Musium collevat renes, jecur, & interanea vesicæ.*

¶ Elevare, est extenuare, vel imminuere, verkleinern/schmälern/ verglimpffen/ ut, *Elevare auctoritatem alicujus*, eines Ansehen gering und unwerth machen. *Elevare verbis famam captæ urbis*, Livius lib. 20. cap. 1. extr. *Caussas suspicionum offensionumque tum evitare, tum elevare, tum ferre sapientis est*, Cic. de Amic. c. 24.

¶ Elevatio. Quintil. lib. 9.

¶ Rĕlĕvare, erleichtern. Ter. in Adelph. act. 4. sc. 4. v. 11 *Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore & miseria tabescit*, id est, eriges aut suscitabis animum. *Relevari molestiis, curâ, metu*, id est, liberari, benommen/entledigt werden/ Cicero 1. Catilin. cap. 13. Sic Ovid. lib. 3. de Ponto Eleg. 3. v. 17

Non est in medico semper relevetur ut æger.

¶ Sublevare, erigere, auffrichten/ auffhelffen. Oratione antequam iret exulatum: *Quem singuli stratum atque abjectum sublevastis.* ¶ Hinc & *sublevare*, idem quod auxilium præstare est, behülfflich seyn/Rettung thun. Cic. ad Attic. lib. 2. c. 18 *Hic statim una omnium voce gemitur, neque verbo cujusquam sublevatur.* D Idem in Philipp. 7. c. 9 *Vicinos suos facultatibus suis sublevabit*, seinen Nachbarn ist er mit seinem Gut tröstlich und behülfflich gewest. *Sublevare inopiam alicujus*, Cæsar lib. 3. Civ. cap. 80.

LEX, νόμος, quod ipsum à νέμω est, à quo lex dicitur, quod suum cuique tribuat. ein Gesetz. Stoici, Chrysippus lib. de LL. & ex eo JCtus L. 2 D. de legg. definiebant πάντων βασιλέα θείων τε καὶ ἀνθρωπείων πραγμάτων, *regem rerum omnium divinarum, humanarumque:* quique sit juxtim eos λόγος ὀρθὸς, προστακτικὸς μὲν τῶν ποιητέων, ἀπαγορευτικὸς δὲ τῶν οὐ ποιητέων. i. e. *ratio recta jubens ea, quæ facienda sunt, & prohibens non facienda:* quibus concinit illud Tullii Philipp. 11. cap. 12 *Est enim lex nihil aliud, nisi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibens contraria.* Quibus gemina legere est lib. 1. de legg. & 1. de Nat. Deor. Muretus in 1. Tusculanam Ciceronis p. 187 observat *Legis* nomen sex fere modis veteribus usurpatum. 1. Pro pacto & conditione: ut, *Ea lege exierat.* Cicero ad Attic. 2. Pro *mente divinâ* sive *summâ ratione in natura insita:* 3. Cum omne *jus scriptum* & *non-scriptum* significat: 4. Quando tantum *jus scriptum* notat: 5. Cum Romæ ea demum lex proprie dicitur, quam Senatorius aliusve magistratus rogaverat: atque à *plebiscito* distinguebatur. 6. Cum & *plebiscita* ita appellarentur. Præterea *Leges* dicuntur cujuscunque etiam artis præcepta. Ut *leges Grammaticorum, Dialecticorum*, &c.

¶ Cicero à *legendo* vel *delectu*, legem dictam putat. Sunt qui à *ligando*, hoc est, *obligando* (vom verpflichten/) *legem* denominatam existiment, Cicero lib. 1. de leg. Propertius cum Phyllide & Theia amicis à Cynthia deprehensus, lib. 4. Eleg 9. v. 45

- - - *Admissæ si vis me ignoscere culpæ,*
Accipe, quæ nostræ formula legis erit, &c.
Indixit leges: respondi, Ego legibus utar.

Legem ferre, constituere, promulgare, condere, statuere, sancire, ein Gesetz auffrichten/ordnen/setzen/geben. *Pareto legi, quisque legem sanxerit*, Ausonius de Sapientib. in Pittaco. *Lege* vel *legibus adstringi*, Cic. *Lege alligari*, Quintil. lib. 4. c. 5. Durch die Gesetze verpflicht werden. Sed & *Servare legem* apud Ciceronem lib. 2. Fam. Epist. 17 legitur. *Legem abrogare*, Ein Gesetz abschaffen. Cui contrarium est *rogare*. Ulpianus Tit. 1. Instit. § 2 LEX *aut* ROGATUR, *id est, prior fertur: aut* ABROGATUR, *id est, tollitur: aut* DEROGATUR, *id est, pars primæ tollitur: aut* SUBROGATUR, *id est, adjicitur aliquid primæ legi: aut* OBROGATUR, *i. e. mutatur aliquid ex prima lege.* A modo affigendi in tabulis dicimus *Leges figere, atque refigere*, Virgil. Æneid. 6, 622. anschlagen und abreissen/ hoc est, leges ferre & abrogare. Quem morem scite Plautus sugillat Trinum. 4 sc. 3. v. 32 *Eæ miseræ ad parietem sunt fixæ clavis ferreis, ubi malos mores affigi, nimio fuerat æquius.* Cicero *Legibus solvere aliquem*, mit einem dispensiren. add. Sueton. Cæsar. cap. 18. *Legibus fit judicium de* &c. Nep. Phocione cap. 3 Nach den Gesetzen. *Lege agere*, est actionem alicui intendere secundum legum præscripta. C. Nepos Timoleonte cap. 5 *Huic quidam Lamestius, homo petulans, & ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret*, &c. Sic *legibus experiri*, das Recht wagen/ Idem ibidem dixit. *Aliquem legibus aggredi*, Suetonius Aug. cap. 9. Vid. Brisson. libr. 5. Formul. & Sigon. de judic. libr. 1. cap. 7. & 9. LEGE etiam AGERE lictor seu carnifex dicebatur, cum sumebat pœnam de sontibus, quam leges jusserant. Vid. Brisson. libr. 5 Formularum Solennium. *Legibus eripere aliquem*, est pœnæ definitæ legibus vel judicio subtrahere, Sueton. Aug. cap. 56. Terent. Andr. act. 4. scen. ult. v. 4 *Ejus morte ad me lege redierunt bona*, von Rechtswegen. Cicer. pro Cluent. cap. 53 *Ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine lege suis partibus, ut nervis ac sanguine & membris, uti non potest.* De origine Legum insignis extat locus libr. 3. Annalium cap. 25 & seq. De legibus Romanis scripsit, sed brevissime Pomp. Lætus, qui propugnacula & muros otii & tranquillitatis eas dixit, a quo & leges ipsæ & earum auctores petantur. Vide de his & aliis pluribus Romanorum legibus libellum eruditum *Rivalli* Allobrogis, item *Antonii Augustini* doctissimi Tarraconensium Episcopi, & *Paulli Manutii*, qui in Antiquitatum volumine est liber sextus. Leges XII Tabularum, veteres Romani, Draconis & Solonis dixerunt leges, tametsi eæ separatim ab illis recenseantur, & Decemvirales, 12 tabularum leges ex Draconis, Solonis, aliorumque Græcorum sapientum decretis collectæ dicantur, quarum summam, cum laude earum eximia Cicero exponit libr. 1. de orat. cap. 43 *Præpotens & gloriosa*, inquit, *Philosophia fontes habet omnium disputationum suarum, quæ jure civili & legibus continentur, quarum auctoritate nutuque docemur domitas habere libidines, coërcere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere. Fremant omnes licet, dicam quod sentio, bibliothecas mehercule omnium philosophorum, unus mihi videtur XII tabull. libellus, si quis legum fontes & capita viderit, & auctoritatis pondere, & utilitatis ubertate superare.* ¶ 2. Leges etiam dicuntur conditiones, & capita, in quæ conveniunt fœdera, & paces. Virg. Æneid. 12. v. 314

- - - - *ictum jam fœdus & omnes*
Compositæ leges.

Livius libr. 33. cap 16 *Legati ab Româ venerant; quorum ex consilio pax data Philippo in has leges est.* Ter. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 45. *Tam facillime patris pacem in leges conficiet suas.* Sic *Hac lege*, est hac conditione. Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 2 *Lege hac tibi meam adstringo fidem.* Mit dieser Bedingung. ¶ 3. Lex aliquando & honestatem dicit, & bonos mores. Vid. Barth. Statii Silvas lib. 1. carm. 2. v. 35.

¶ Lĕgŭlejus, qui legum studia sectatur, einer der in den Rechten studieret/ procurator. Ita enim ab Jurisconsulto Cicero discernit in 1 de oratore cap. 55 *Legulejus quidam cautus, & acutus præco actionum.*

¶ Lēgĭtĭmus, legitimum, quod definitum, decretum, constitutum legibus est; quemadmodum *Ætatem legitimam ad petendum*

tendum consulatum Livius dixit. Ita *Legitimæ nuptiæ* secundum leges factæ. *Legitimi filii*, qui justo matrimonio orti. Apulej. lib. 7 *Ad Venerem collata facie Jupiter, Nec tu, inquit, filia quicquam contristare: nec prosapiæ tantæ tuæ, statuique de matrimonio mortali metuas. Jam faxo nuptias non impares, sed legitimas & jure civili congruas. Legitima uxor:* secundum leges ducta.

¶ Quod ad leges pertinet: Seneca *Verba legitima*, pro legis verbis dixit libr. 4 Controverf. p. 174. *Legitimam scientiam*, legum scientiam, Justinianus Imperator Proœmio Institut. ¶ *Legitima*, pro Solennibus legum & judiciorum, Nepos Phocione dixit sub f. *Inde judicio legitimis quibusdam confectis damnatus, traditus est undecim viris* &c. Eleganter Zeno Veronens. Sermone de Resurrectione *Legitimum diem* supremum vocat, quo judicaturus orbem sedebit DEVS. Tertullianus de fugâ in persecutione cap. 3. & de Oratione, Orationem Dominicam, *legitimam* vocat, quod pro lege ediscenda & in orando observanda esset: Sicut & *legitimum carmen* dicebatur, quod *necessarium* Cicero dixit lib. 2. de LL. cap. 23. Vide Scalig. ad Festum AXAMENTA. itemque Barth. lib. 60 Adverf. cap. 3. p. 2851 extr. ¶ *Legitimum* etiam dicitur quod verum, & cui nihil deest, quod & *Justum* consuevit dici, de quo supra Suetonius Claudio cap. 21 *Anniversarium in Castris Prætorianis, sine venatione apparatuque justum atque legitimum in septis. Ibidem extraordinarium & crebe* (subaudi, *munus*, sive *spectaculum*) *exhibuit.* IVSTVM & LEGITIMVM i. e. cui nec venatio nec apparatus deesset, & quantum satis, temporis tribueretur. Eodem libro supra cap. 5 *legitimos honores* dicit, non imaginarios, & qui non insignia tantum, sed rem haberent.

¶ *Illegitimus*, legi repugnans, nullum jus habens, nondum probatum est, Latinis priscis in usu fuisse. Vid. Curæ Poster. Cellarii, ubi Valerii Maximi exemplum, quod solum ex antiquitate superesse visum fuit, vindicatur pro contraria sententia.

¶ Legitimè, *Juste & legitime imperare*, Cicer. offic. lib. 1. cap. 4. Rechtmäßiger Weise.

¶ Legalis, e, gerichtlich. *Legale genus*, Quintil. lib. 3. c. 5.

¶ Item quod ad legem pertinet, ut, *promissio legalis* Theol.

¶ Legaliter, ut, *Legaliter provocare*, Cassiodor. lib. 4. Epist. 37. Nach Rechtes Gebrauch.

¶ Legĭfer, ut *Legifera Ceres*, Virg. 4. Æn. v 58. die Gesetze gegeben/Ordnung gemacht. Et, *Legifer vates*, Moses, Alcimus Avitus lib. 2 v. 295. Et Paullinus Nolanus Carm. 19 ad Jovium v. 39

Legifer antiquo venerandus nomine Moses.

¶ Legislator, Legislatio vide in *Fero, ferre*, quia distinctæ voces sunt, & transponi possunt, ut *lator legis*, 4. in Catilin. cap. 5.

¶ Lēgĭrŭpa, παράνομος, τοὺς νόμους παραβὰς, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 3. Perf. act. 1. sc. 2. quem

¶ Legirupionem vocat Rudente, act. 3. sc. 4.

¶ Legirŭpus adject. Prudentius Hamartig. v. 238.

Omnia legirupus quassantia viribus orbem.

¶ Legicrĕpa, qui leges crepat, ut Plautus loquitur in Mil. act. 3. sc. 1. Varro Atacimus apud Fulgentium:

Legicrepæ tundunt, latrant fora, classica turbant.

Composita à Lex.

¶ Exlex, exlēgis, qui sine lege vivit, Cicero pro Cluent. cap. 34 *non quo illi aut exlegem esse Syllam putarent.* Livius lib. 9. c. 34. *An hoc dicis, Appi, Æmilia lege populum teneri, te unum exlegem esse?*

¶ Illex, idem, Plaut. Perf. act. 3. sc. 3. v. 4.

¶ Privilegium, vide infra.

LEXIS, eos, λέξις, dictio, Lucilius apud Cic. 3. de Orat. cap. 43 *Quàm lepidæ lexes, compostæ ut tesserulæ omnes*, &c.

¶ Lexicon, Dictionarium, Ein Wörterbuch.

LIBADIVM. n. 2. Tausendgülden Kraut. Plinius lib. 25. c. 5.

LIBANIVS, Λιβάνιος, sophista fuit natione Syrus, patriâ Antiochenus, vixit Juliani Imperatoris temporibus, blasphemus, & Christianæ pietatis, perinde ut Julianus ipse, illusor. Antiochiæ Rhetorica profitentem, Gregorius Nazianzenus & Basilius audiverunt, quemadmodum Socrates testatur, & plures Epistolæ, quas Libanius & Basilius inter se scripsere. Docuit postea Libanius Constantinopoli, unde a pædagogis ejectus, Nicomediam concessit. Scripsit lamentationem Juliani. Et librum alium de ira Imperatoris. Edidit & argumenta in omnes orationes Demosthenis. Et orationes duas de laudibus Juliani. Epistolas item 400. Vide Socrat. lib. 4 Histor. Ecclesiast. & Suidam.

LIBANŌTIS, ĭdis, Λιβανωτὶς, herba, quæ Rosmarinum vulgo dicitur. Duorum est generum, quorum illud nobis notissimum est, quod *Libanotis coronaria*, λιβανωτὶς στεφανωματικὴ dicitur, Roßmarin. Alterum, *fœniculus porcinus* est, Beerwurtz. Vid. Dioscorid. lib. 3. c. 492.

LIBANŌTVS, alii Libonotus, ventus Plinio lib. 2. c. 47 est flans inter *Liba*, id est, *Africum* & *Nothum*, Sudwestwind.

LĪBĂNVS, Λίβανος, mons inter Arabes & Phœnices sacris & profanis historiis notissimus. *Libanus Veneris*, de loco amœno, apud Æthicum p. 21.

¶ Et *Libanus* arbor thus producens, quod inde *Libanum* dicunt, Weyrauch.

A LIBER, Bacchus dicitur, quod vinum mentes curis exsolvat & liberet, ut Grammatici volunt: etiam Seneca de tranquillitate animi cap. 15. Quos tamen ineptire Heinsius ait Notis in I. Silii. Non enim a *liberare*, sed a λείβειν quod est σκοτεινός, dicitur *Liber:* quo nomine eum Siculi indigitabant, quemadmodum iidem *Hecaten*, *Liberam*, appellabant, quæ tamen in Vet. Gloss. Σεμέλη exponitur. *Liberæ* meminit Cicero 2. de Natura Deorum, itemque 4. lib. in Verrem c. 47. quam cum Proserpina eandem facit. Columella eam cum Baccho conjungit lib. 12. cap. 18. Apud Ovidium Ariadne *Libera* dicitur lib. 3. Fastor. v. 512. Terent. in Eun. *Sine Cerere & Libero friget Venus.* Horatius libr. 1. oda 12. *Prœliis audax Liber* salutatur: Odâ 18. *Transilire munera Liberi*, est immodice vinum ingurgitare, & Libro 1. serm. satyr. 4. v. 89

Condita cùm verax aperit præcordia Liber.

In quibus exemplis metonymia est: pro *vino* enim accipitur.

¶ Liberalia, orum, libus, dies Libero sacer, quo virilem togam pueri ingenui sumebant, 16 scilicet Calend. Aprilis, den 17 Martii. Cic. famil. lib. 12. ep. 25. ad Cornificium: *Liberalibus literas accepi tuas*, &c.

B LĪBER, libera, um, liberior, liberrimus, qui sui juris, & in sua potestate est, frey/ledig und loß. Plautus Captiv. act. 1. sc. 2. v. 10 *Omnes profecto liberi lubentius sumus, quam servimus.* Et Persius Satyr. 5. v. 83

An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet, ut voluit?

Lectulus liber, Vide Lectus. Tiberius Imp. dicere consuevit, *In libera civitate linguas mentesque liberas esse oportere*, apud Sueton. cap. 28. *Literæ liberæ*, quæ liberius loquuntur, Cicero ad Attic. lib. 1. epist. 13. *Liberum arbitrium*, vide *Arbitrium. Liber a delictis*, Cicer. Agrar. 1 extr. & *liber religione*, Idem Arusp. Resp. cap. 6. pr. Utroque enim modo construitur: frequentius tamen cum præpositione. *Adolescentia liberior*, Cic. pro Cœlio cap. 18. pr. hoc est moribus laxa. Nam de morum licentia etiam Terentius Eun. act. 3. sc. 1. v. 40 *Dolet imprudenti adolescenti & libero.* Et Plautus *loca libera* vocat, ubi liberius voluptates sectari licet, Pœnulo act. 1. sc. 1. v. 49 & a. 3. sc. 2. v. 25. *Liberiore indignatione proscindere*, Val. Max. lib. 5. cap. 3. n. 3. sicut & Horatius *liberrimam indignationem* Epod. 4 v. 10 dixit apertam & sine fuco. *Liberrima otia*, Idem lib. 1. epist. 7. verf. 36.

C ¶ Libere, adverb. frey/ungescheut. Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 16 *Quæris ego me ut gesserim? constanter & libere.* Cæsar B. Gall. lib. 1. cap. 18. *Dicit liberius atque audacius:* & lib. 7 ineunte, *liberius atque audacius de bello consilia inire incipiunt.* Sed *libere educari*, est liberaliter & ut liberos decet. Terent. Andr. act. 5. sc. 4, 7. *Adolescentulos libere eductos, in fraudem illicis?*

¶ *Liberius vivere* morum licentiam notat Nepoti in Themistocle cap. 1.

¶ Præliber, valde liber. Prudentius Apotheos. v. 87

- - - liquido prælibera motu,

intellige, *Natura superni ignis*, de qua v. 84 prædixerat.

¶ Semiliber, halbfrey. Cicero lib. 13. ad Attic. epist. 31 *Abjiciamus ista, & semiliberi saltem simus.*

¶ Libertas, est potestas vivendi, ut velis, quemadmodum in Parad. 5 inquit Cicero. Quæ definitio Stoicorum est, ut ex Laërtio & Epicteto apud Arrianum constat. Quos & secutus Persius iis versibus; quos paullò antè produximus, quibus liberum hominem definivit. Justinianus *Facultatem* definit, *naturalem ejus, quod cuique facere libet, nisi quod vi aut jure prohibeatur:* quæ restrictio & apud Persium est eadem Satyra cum ait v. 89

Cur mihi non liceat, jussit quodcunque voluntas,
D *Excepto, si quid Masuri rubrica vetavit?*

Proprie voluntatem respicit, cui adeo *libertas* est propria, ut ne quidem sit voluntas nisi sit *libera*, i. e. spontanea. Est autem alia animi, alia corporis: illa naturalis dicitur Philosophis, veraque & solida est: hæc multiplex & in varias species distincta: in quibus clarissima, quæ ex jure venit: cujus rursus tria genera erant. Alia major & justa, quâ manumissi civitatem Romanam consequebantur: alia minor, quâ Latini fiebant: alia inferior, quâ in dediticiorum numero censebantur. Vide JCtos. Seneca cap. 15. extr. de Beata Vita: *Deo parere, libertas est.* ¶ 2. Sæpe *Libertas* παρρησίαν notat. Horatius lib. 1. Epist. 18. v. 6

Asperitas agrestis & inconcinna gravisque
Quæ se commendat tonsâ cute, dentibus atris,
Dum vult libertas mera dici, veraque virtus.

Dentes atros vocat conviciandi & arrodendi libidinem: in qua cum dediti nonnulli sunt, παρρησίαν videri id volunt. Virgilius *Libertatem fandi* vocat Æneid. 11. v. 346. Sed Curtius Tacitusque *libertatem* absolute haud semel: quomodo Callisthenes, Alexandri præceptor atque comes, *libertatis pœnas pependisse* dicitur Justino lib. 15. cap. 3. n. 6. Libertas etiam vocabatur licentia Saturnalitia. Vide Statium lib. 1. Silv. 6. v. 45, & ibi Barthium. ¶ 3. *Libertas* etiam nonnunquam pro Democratia auctoribus

auctoribus ponitur: quippe cujus præcipuus finis libertas est, ut A
Plato & Aristoteles monent. Tacitus princ. Annal. *Libertatem & Consulatum L. Brutus instituit.* Lucanus lib. 1. v. 269

Audax venali comitatur Curio lingua
Vox quondam populi libertatemque tueri
Ausus, & armatos plebi miscere potentes.

¶ *Libertatem suam tenere*, Cic. 1. de Orat. cap. 52. *Retinere libertatem*, ad Attic. lib. 15. ep. 13. *Tueri libertatem*, Lucan. lib. 2. v. 282. seine Freyheit verthädigen. *Libertatem adimere*, Cic. pro Domo cap. 9. *Amittere*, ibidem cap. 29. Die Freyheit nehmen/ verlieren. *Libertatem Reipubl. asserere*, die Freyheit retten/ Quintil. lib. 6. cap. 5. Hanc *potiorem metallis libertatem* vocat Horat lib. 1. Epist. 10. v. 39. Freyheit die mit Golde nicht zu bezahlen ist. *Aurea libertas toto non venditur auro*, qui versus Ennio tribuitur. *Fides, libertas, amicitia, præcipua animi humani bona sunt*, Tacit. 1. Histor. cap. 15.

¶ Libertas, Dea Romanis erat, cui Atrium dedicatum, quod Asinius Pollio refecit, ut Suetonius Augusto cap. 31 refert. Erat in Aventino: eoque dicti homines tanquam ad λέσχην conveniebant. Fuit ibi & tabularium, in quo acta publica servabantur. Vide Suetonianos Interpretes, & Taubman. ad Virg. p. 9. ubi *respiciens* i. e. felix, & propitia cognominatur.

¶ Libertus, qui ex servo liber factus est, ein freygelassener / oder mit Freyheit begnadeter Knecht. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 10 B

Feci è servo ut esses libertus mihi.

Libertus & *Patronus*, Relata. Sed præter eos, a quibus manumissi erant & dati in libertatem, alios quoque adsciscebant Patronos: quorum tamen non *Liberti*: sed *Clientes* appellabantur. Vide Casaub. Animadversionibus Suetonianis pag. 6. Hi raso capite pileum gestabant, libertatis insigne. Vid. in *Fileus*. De potentia libertorum in quorundam Cæsarum aula, Suetonius consulatur, Claudio cap. 28. Calig. cap. 56. &c. unde Plinius Panegyr. Trajani cap. 88. *Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquam libertis habes: abundeque sufficere his credis, si probi & frugi existimentur. Scis enim præcipuum esse indicium non magni principis, magnos libertos.*

¶ Liberta, fœm. Sueton. Aug. 65 *cum una ex consciis liberta suspendio vitam finiisset.* In vetustis lapidibus libertæ laudantur *carissimæ, optimæ, benemerentes, gratissimæ, sanctissimæ*, nec raro patronorum connubio honoratæ fuerunt. Permultæ enim inscriptiones hujusmodi visuntur: LIBERTA ET CONIVX: LIBERTAE ET VXORI BENEMERENTI: LIBERTAE CONIVGI CARISSIMAE BENEMERITAE, &c. ut passim apud Gruterum prostat, qui & p. 935. n. 13 hanc profert: CASSIAE DAMALIDI LIBERTAE KARISS. ET BENEMERENTI EIDEM CONIVGI &c. Alia formula, ex C
qua tertius pluratívi numeri casus intelligitur, maxime obvia est in lapidibus: LIBERTIS LIBERTABVSQVE POSTERISQVE EOR.

¶ Collibertus, composito, usus est Plautus Pœnulo act. 4. sc. 2. v. 88. Vet. Inscriptio apud Reines. pag. 869 PATRONAE BENE MERENTI FECERVNT ET COLLIBERTIS COLLIBERTABVS POSTERISQ. Scribitur sæpius *Conlibertus*, ut apud Gruterum sæpenumero est.

¶ Colliberta, Conliberta, fœm. Gruterus pag. 968 n. 9 CAECILIAE SPERATAE CONLIBERT. IDEM CONIVGI BENEMERENTI.

¶ Libertinus, vel libertus, vel ex liberto natus: opponitur *ingenuo*, qui ex libero natus est. Posterior enim ætas etiam *libertinos* vocavit, qui vetustioribus erant *liberti*, hoc est manu ex servitute missi, observante Casaubono ad Suetonii Aug. cap. 25. Olim autem ita distinguebantur, ut *libertus* manumissus esset; *libertinus* ex liberto natus. Sueton. in Claud. c. 24 *Ignarus libertinos dictos, non ipsos, qui manu mitterentur, sed ingenuos ex his procreatos*, von Freygelassenen gebohren. Seneca Epist. 31 fin. *Rectus bonusque animus tam in equitem Romanum, quam in libertinum, quam in servum potest cadere.* D

¶ Libertina, Horat. 1. Satyr. 2. v. 48 *Merx libertinarum.*

¶ Libertinitas, status libertinorum. Ulpianus Lege 14 Dig. de Probation. *Qui se ex libertinitate ingenuum dicat, - - - & si quidem in possessionem libertinitatis fuit.*

¶ Liberalis, qui se libero & ingenuo dignum præstat. Ad omnia applicatur, quæ libertatis sunt aut status ingenuorum. e. g. *Caussa liberalis*, in quâ de libertate agitur, eine Sache die Freyheit betreffende. Plautus Curcul. act. 4. sc. 2 princ.

Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri.

Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 40

- - Ego illum liberali assero caussa manu.

Ubi Donatus: *Juris verba: a quibus etiam* ASSERTORES *dicuntur vindices alienæ libertatis. Nam & caussa ipsa* LIBERALIS *dicitur, quæ actionem in se continet libertatis.* Vide integros titulos in Digest. juxta & Codice *de caussâ liberali* inscriptos. ¶ Sed *Liberale ingenium*, Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 50. ein munterer Kopff. *Liberalis facies*, ein erbares Gesichte. *Liberalis formæ & optimæque spei puer*, Val. Max. lib. 9. cap. 2. extern. 5. *Artes liberales*, quæ liberis, hoc est, ingenuis dignæ sunt, redliche freye Künste. *Liberalis & digna homine nobili doctrina*, Cic. 4. Acad. pr. *Studia liberalia*, Seneca vocat Epist. 88, quam vide. Tota enim huc pertinet. ¶ Et, *Liberalis* largus est, beneficus, munificus, freygebig / gütig / und milde. Cicer. pro Q. Rosc. c. 8 *Roscius semper liberalissimus, munificentissimus fuit*, ist allewege überaus milde und wolthätig gewest. *Fortunæ liberalior.* Sic Liv. lib. 22 cap. 26. pr. *Animum ad spem liberalioris fortunæ adjecit*, quod Gronovius ex membranis ita emendat: *animos ad spem liberalioris fortunæ fecit.*

¶ Illiberalis, contrarium in utraque significatione, unerbar/ unredlich / karg / nicht milde. *Illiberale facinus*, quod homine libero indignum est, eine unehrliche / unredliche That / Terent. Adelph. 3. sc. 4. v. 3. *Jocus illiberalis*, Cicero 1. Offic. cap. 29. Unerbarer Schertz. Et Cic. lib. 13. ep. 1 ad Memmium: *non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit.*

¶ Liberalitas, ingenuitas, bonitas. Ut *Liberalitas ingenii, Liberalitas artium*, &c. Ter. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 32

Pudore & liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quàm metu.

Ubi Donatus etiam *Liberalitatem*; *Bonitatem* interpretatur. Nec aliter Cicero hac voce usus est pro Marcello, & in altera pro Ligario. Nam quod ignovit plurimis Cæsar, qui contra se cum Pompejo fuerant: quod lenitate temperavit victoriam, quæ naturâ insolens, nec omnia egit pro suo jure, hoc *liberalitatem* vocat & omne illud bonitatis est. Hinc & pro *munificentia*, quæ ab ipsa bonitate est, ponitur; quæ vulgatissima vocis significatio est. Unde & quæ conferuntur per Liberalitatem in alios, *liberalitates* appellatæ, beneficia scil. & munera ipsa. Sic *revocare liberalitates*, id est, data, Suetonius dixit Claudio cap. 29. Idem in vita Horatii: *Unaque & altera liberalitate* (Horatium Augustus) *locupletavit.* Tacitus 1. Hist. c. 18. f. *Constat potuisse conciliari animos qualicunque parci senis liberalitate.* Et cap. 20 *appellari singulos jussit, decima liberalitatis parte apud quemque relicta.* ¶ Seneca de vita beata cap. 24. LIBERALITAS, *non quia liberis debetur, sed quia a libero animo proficiscitur, ita nominata est.*

¶ Illiberalitas, Kargheit. Cicer. ad Attic. lib 8. epist. 6 *Malo Tironis verecundiam in culpa esse, quam illiberalitatem Curii.*

¶ Liberaliter, comiter, humaniter, large, benigne atque benefice, freundlich / mildiglich / rc. *Liberaliter aliquem tractare*, einem gütlich thun. *Large liberaliterque æstimare*, Cicer. Verr. 5. cap. 88. *Liberalius accepi*, de hospitalitate, idem lib. 16. ad Atticum epist. 6. Et, *Dotem largiri liberalissime*, Apul. lib. 10. p. 250. Et, *Servire liberaliter*, Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 11, redlich dienen. *Ingenuus & liberaliter educatus*, Cic. de Oratore lib 1. c. 31 wol erzogen. *Aliquem accurate & liberaliter habere*, Sallust. Jugurth. c. 103. wohl halten/ tractiren. *Liberaliter eruditus*, Cic. Tusc. 2. c. 2. extr. ¶ Indulgenter, & licenter. Sallust. Catil. cap. 11. *Luxuriose aliquem, & nimis liberaliter habere.* Nep. Lysandr. cap. 4 *Liberaliter polliceri* i. e. prolixe, ample. Idem Nepos in Chabria cap. 3 *Vivebat laude, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere.*

¶ Illiberaliter, kärglich / unredlich. Cic. lib. 4. ad Attic. epist. 2 *superficiem ædium consules de consilii sententia æstimarunt H-S vicies; cætera valdè illiberaliter.* Et lib. 16. epist. 3 ad eundem: *De Xenone coram cognoscam, quanquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter* [factum.]

Liberare cum Compositis.

¶ Libero, liberare, est manumittere, in libertatem dare. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 9 *Ad extremum auxilium descenderunt, servosque omnes puberes liberaverunt.* Et rursus eodem cap. *Cum iis, quos nuper manumissos liberaverant.* ¶ 2. Item exsolvere, ex periculo eripere, erledigen / loß / ledig / frey machen. *Liberatus sum, Dave, hodie tua opera*, Terent. 2. sc. 2. v. 33. heute bin ich durch deine Hülffe aus aller meiner Noth kommen. Sic, *liberare metu quem*, ibidem v. 14. & *curâ*, Cic. 7. Verr. c. 5. & *errore animos hominum*, lib. 1. de Finib. c. 5. die Furcht / Sorge/ Irthum benehmen. *Prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis*, Cic. lib. 1. epist. 2. fam. ich zehle ihn loß aller Verdacht. *Liberari ære alieno*, Cic. ad Att. lib. 6. ep. 2. der Schulden loß werden. *Liberare periculo obsidionis*, Pompejus Marcello sub ad Att. lib. 8. ep. 12. Quod Livius dixit *liberare obsidionem urbis*, lib. 26. cap. 8, ut Gronovius feliciter restituit, quem videas ex lib. 36. cap. 25 id quoque confirmantem. *Liberare fidem suam*, seine Zusage halten/ Idem pro Flacco c. 20. ¶ Aliquando & Genitivo jungitur Græcâ ratione. Ulpianus Lege 50. Dig. de Legat. III *Puto & de eo sensum casu, quo curæ, & tutelæ liberetur.* ¶ *Liberare flumen* vel *mare*, est trajicere. Frontinus Strateg. lib. 1. cap. 4. n. 13 *Philippus nullo prohibente angustias freti liberavit.* Et cap. 5. n. 3 *si flumen liberasset.* Et lib. 4. cap. 7. n. 28 *Pelopidas cum flumen liberasset.* Hyginus fab. 257 *liberato flumine.* Vide Keuchen. ad Frontin. & Salmas. in Solin. pag. 9. ed. nov.

¶ Liberator. *Liberator patriæ*, Nepos Dione c. 10. *Liberator urbis*, Liv. lib. 1. cap. ult. Erlöser.

¶ Liberatio, Befreyung. *Liberatio culpæ*, Cic. pro Ligar. cap. 1. *Liberatio molestiæ*, ad Q. Frat. lib. 1. epist. 1. cap. 12.

¶ Delibero, deliberare, in Bedencken nehmen / bey sich berathschlagen. *Amplius deliberandum censeo*, Terent. in Phorm. 2. sc. 3. v. 17. weiter bedencken. *Tempus ad deliberandum sibi postulare*, Cic. post red. ad Quir. cap. 5. *Cum noctem*, inquit, *sibi ad deliberandum postulasset.* Bedenck-Zeit begehren. *Spatium deliberandi habere*, Cicero 1. Offic. cap. 33. Et, *Deliberare cum aliquo, cum amicis*, noti usus sunt. berathschlagen. *Deliberatum & constitutum est mihi*, Cic. 1. Agrar. c. 8. *Statutum cum animo, & deliberatum habere*, bey sich entschlossen haben / Idem in Verr. 5. cap. 41. ¶ 2. Nepos, & pro consulere, quærere posuisse videtur. Ut in Themistocle cap. 2 *miserunt Delphos consultum. Deliberantibus Pythia respondit, &c.* Item Miltiade c. 1 *Ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulerent Apollinem. &c.* Minuc. Felix p. 80 *Eos autem merito torqueri, qui Deum nesciunt, ut impios, ut injustos, nisi profanus nemo deliberat.* i. e. nemo dubitat. Deliberant enim, qui incerti sunt de aliqua re.

¶ Deliberatus, ex participio adjectivum. Cic. lib. 5. ep. fam. 2 *Neque illi quicquam deliberatius fuit, quam me evertere.*

¶ Deliberabundus. Liv. lib. 2. cap. 45 *Deliberabundi capita conferunt.*

¶ Deliberator, qui deliberat. Cic. pro Sextio cap. 34. extr. *Illi deliberatori merces duplicata est.*

¶ Deliberatio, ut, *Deliberationem alicujus rei suscipere*, Cicero Attico 14. epist. 13. *Ad deliberationem alios adhibere*, zum Rath und zum Bedencken ziehen / Idem 1. Philipp. cap. 1.

¶ Deliberativus, ut, *Caussa deliberativa*, eine Sache so auff Bedencken gestellt / Cicero 1. de Invent. cap. 55. Idem eod. lib. cap. 5. *Genus deliberativum, &c.*

LĪBĔRI, plural. à libertate regendi sunt dicti, auctore Donato, Kinder. Quamvis ergo non dubium sit, quin tanquam liberi homines & liberaliter educandi ab adjectivo *Liber* dicantur: tamen seorsum hic scribere, vitandæ confusionis caussa placuit. Jurisconsultis *liberi* etiam nepotes & pronepotes significant. Vide Leg. 10. Dig. de Grad. § 7 parentes. Sed recepta significatione contenti sumus. Cic. post red. ad Quir. cap. 1, *Quid dulcius hominum generi a natura datum est, quam sui cuique liberi?* Ser. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5. *Malum est liberos amittere*, es ist ein groß Hertzleid / wenn einem ein Kind stirbt. De Tulliola enim Ciceronis loquitur. Nam *Liberos*, ut ut plurale, etiam de singulari filio filiave dici fas est. Unde est quod interdum numerale nomen adjiciatur. Plinius lib. 1. epist. 10 *Liberi tres, duo mares, quos diligentissime instituit.* Er hat drey Kinder / darunter zwey Söhne rc. Vide Voss. de Analog. lib. 1. c. 42. & adde Munkeri in Hyginum observationem pag. 27. Et Augustinus Civ. Dei lib. 16. c. 40. *Latinæ linguæ consuetudine Liberi dicuntur pluraliter filii, etiamsi non sint uno amplius.* Plautus Aulularia act. 4. sc. 10. v. 5

- - - quid ego de te merui adolescens mali,
Quamobrem ita faceres meque meosque perditum ires liberos?

Loquitur Euclio ad Lyconidem adolescentem: Et dicit *Liberos*, cum tamen de sola filia, Phædra, intelligat, quam vitiarat Lyconides. Vide & Gellium lib. 2. cap. 13. Et, *Liberos tollere, suscipere*, idem quod accipere seu procreare est. Quam ob caussam; vide in verbis illis. ¶ *Jus trium liberorum* sæpe memoratur apud auctores. Quod quale fuerit, non alienum erit explicare hoc loco. Inter cætera igitur præmia, quæ lege Papiâ, maritis patribusque decreta fuerunt, hoc etiam fuit, ut in petitione magistratus præferrentur Candidati, quibus plures liberi essent: item ut in magistratu ipso præcederent tales: denique ut ante 25 annum ætatis contra legem annariam possent admitti. Quæ beneficia non nisi in illis locum habebant, quibus terni liberi nati essent; quibus pauciores, excidebant. Poterat tamen Princeps hoc, quod proprium alias illorum erat, qui trium liberorum parentes essent, peculiari quadam indulgentiâ tribuere iis, qui totidem liberos non genuissent. Hoc itaque privilegium Principis, IUS TRIUM LIBERORUM appellabatur, de quo multa Lipsius Excursu ad Legem Papiam Comment. in 3. Annal. Taciti pag. 50. & seqq. Vocat *jura parentis* Juvenalis Satyr. 9. v. 87. & *Jus liberorum* Plinius vocat lib. 7. Epist. 16. *Beneficium liberorum* Suetonius Claudio cap. 15. Conf. Alex. Neap. lib. 4. c. 8.

¶ Liber, singulariter, pro filio, est lege 33 princ. Cod. de inoffic. test. *Si quis suo testamento maximam quidem portionem libero relinquat, minusculam autem alii vel aliis, de sua stirpe progenitis* &c.

¶ Illīberis, ἄτεκνος, sine liberis, orbus, ohne Kinder. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 34 *Si frater illiberis decesserit.*

LĬBER, bri, subst. cortex interior ligno adhærens, die inwendige weiche Rinden. Virg. 2. Georg. v. 77

- - Huc aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inolescere libro.

Beckleiben in den inwendigen safftigen Rinden. Unde *delibratum* Nonio est *decorticatum*, de quo infra. ¶ 2. Et, *Liber*, βίβλος, & βιβλίον; Volumen, codex, ein Buch. *Librum legere, evolvere, componere, conficere*, obvia sunt & notæ significationis: *Librum edere, emittere*, Quintilianus procem. lib. 6. & ibidem

A cap. 3. ein Buch lassen ausgehen. Plinius dicere solebat, *Nullum esse librum tam malum, quin aliqua parte prodesset*, ut refert junior Plinius lib. 3. epist. 5. Seneca in epistola de varietate lectionis, quæ 2 est, *Distrahit animum librorum multitudo. Itaque cum legere non possis, quantum habueris, sat est habere, quantum legas.* Pro adagio est, *E libro gubernatores*, Buchgelehrte Regenten / Vide Chiliad. Juliani impii, boni tamen sunt hi versus de amore librorum:

Ἄλλοι μὲν ἵππων, ἄλλοι δὲ ὀρνέων, ἄλλοι
Θηρίων ἐρῶσιν, ἐμοὶ δὲ βιβλίων κτήσεως
Ἐκ παιδαρίου δεινὸς ἐντέτηκε πόθος,

Hoc est, *Alii quidem equorum, alii verò avium, alii rursus ferarum ardent amore; Me verò possidendi libros ingens a puero tenuit cupiditas.* De ornamentis librorum apud Priscos usitatis vide quæ scripsit Barthius lib. 22. Advers. cap. 18. & ad Statii Silv. p. 417. ¶ Cæterum liber non pro Codice tantum aut volumine (ein Buch) sed & pro breviore scriptura, exempli gratia, Epistolâ, ponitur. Ita Nepos Lysandro sub f. *Librum gravem multis verbis conscripsit, in quo summis eum effert laudibus*, &c. Per *librum* literas intelligit. Putant hoc nomen ab eo esse, quod Veteres in libris arborum sive corticibus scribebant. Sed aliter sentit Salmasius, qui ex Græco deducit, quem vide, si lubet, de modo usurarum cap. 10. pag. 404.

B ¶ Libellus, diminutivum, ein Büchlein. Catullus Carm. 1. *Cui dono lepidum, novum libellum?* Quintilianus lib. 1. cap. 7 extremo: *Messalla totos libellos non de verbis modo singulis, sed etiam literis dedit.* ¶ Sicut autem *liber*, ut diximus, pro quavis scriptura; ita & *libellus* usurpabatur. *Libellos* vocabant paucorum versuum carmina. Barth. ad Stat. Silv. p. 7. Item literas petitorias ad magistratum. Cicero ad Plancum sub 16. lib. 16 ad Attic. Atticus libellum composuit: *eum mihi dedit, ut darem Cæsari. - - - Eum libellum Cæsari dedi: probavit caussam;* rescripsit Attico, *æqua eum postulare* &c. eine Klage oder Supplication aufsetzen / übergeben. Ita *libellos supplices*, (eine Supplication) Martialis 8. epist. 31. *Postulationum libellos* Plinius lib. 10. epist. 81. *Libellum memorialem* (ein Memorial) Suetonius dixit Cæsare cap. 56. Hinc *a libellis*, officii genus. Lampridius Alexandro cap. 31 *Postmeridianis horis subscriptioni & lectioni epistolarum semper dedit operam, ita, ut ab epistolis, a libellis, a memoriâ assisterent.* ¶ Pro taberna libraria *Libellum*, sic, quasi *Medicinam* pro Medicamentaria Plautus, Catullus posuit Epigr. 52

Te campo quæsivimus minore,
Te in Circo, te in omnibus libellis.

Vide ibi Scaligerum, & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 131. In versu ultimo postrema in *te* non eliditur; sed corripitur propter sequentem vocalem: quod & alibi apud eum notare licet.

C ¶ Libellio, veteribus idem erat, qui nunc *Tabellio*. Ein Brieffträger / ut Nonius explicat, qui ex Varrone refert: *libellionem esse sciebant.* ¶ 2. qui minutos libros vendit, pauper bibliopola. Statius 4. Silv. carm. 9. v. 21

De capsa miseri libellionis.

¶ Libriger, qui libros portat. Item tabellarius. Paullinus Nolanus epist. 28 [al. 9] cap. 4 *Postulasti per eundem librigerum, ut tibi pluribus, si possim, essem molestior.*

¶ Librarius, qui libros transscribit: quomodo dici possunt etiam typographi, Setzer und Buchdrucker. Cicer. filius lib. 16. Epist. extrema 21 ad Tironem: *Peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus, qui mihi exscribat hypomnemata*, ein Copist oder Umschreiber. Et pater ad Attic. 6. epist. 6 *Legi literas non tuas, sed librarii tui.* Vid. Pignor. de Servis.

¶ Lībrāriŏlus, ein Schreiberchen. Idem ad eundem lib. 4. epist. 4 *Vellem mihi mittas de tuis librariolis duos*, &c.

¶ Lībrārius, adject. ut, *Taberna libraria*, ein Buchladen. Cic. in Philipp. 2. cap. 9 *Nisi se sub scalas tabernæ librariæ conjecisset.* Absolute *librariam* Gell. dixit lib. 5. c. 4.

¶ Librarium, gen. neut. Cicero pro Milone cap. 12 *Exhibe librarium illud legum vestrarum*, hoc est, cistam, thecam librorum sive tabellarum. Bücherkasten.

D ¶ Libellaticus, libellatici dicebantur, qui idolis non quidem accendissent thura, sed nomina per libellos dedissent, die sich schrifftlich zur Abgötterey und Heydenthum bekannten / aus Furcht der Straffe. Sic exponit Erasmus, in Cypriani illo lib. 4. Epist. 11 ad Antonianum, *Nec tu existimes frater, libellaticos cum sacrificatis æquari oportere.*

¶ Delibrare, ut supra diximus, Nonio Marcello est decorticare, schelen / ex notione illa *libri*, qua corticem significat. Palladius lib. 3. cap. 17 *Ramus ad modum foraminis delibratus.* Et Columella lib. 5. cap. 6 *Ante, quam radix ulmi in eximendo delibretur, recte seritur.* Idem lib. 4. cap. 24 *Cortex corpore tenus delibrandus est.*

LĪBET, libuit vel libitum est, verbum impersonale, es geliebet / gelüstet. Plauto, & aliis antiquorum, *Lubet* (ut & cetera quæ ab eo fiunt, ut, *Lubens, lubenter, Lubido*) dicitur. Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 18 *De Republ. non libet plura scribere*, vom Regiment habe ich nicht Lust mehr zu schreiben. Ausonius in Sapientibus, & quidem Periandro:

Faxis,

A *Faxis, ut libeat quod est necesse.*

Seneca in Troadibus v. 336 *Minimum decet libere, cui multum licet*, der soll sich das wenigste ge'üsten lassen / dem viel erlaubet ist. *Libet interponere hoc loco*, Nep. in Pelop. c. 3. quæ formula cum tacita velut προθεραπεία servit inserendis in historiam judiciis, observationibus, egressionibus, locis memorabilibus.

¶ Libens, lubens, volens, willig. *Animo libenti*, Cicero pro Cluent. cap. 2. *opinionem animus vestris aut libentibus, aut æquis remittatis.* Idem ad Attic. lib. 4. epist. 2 *Porticum demoliti libentissimis omnibus.* Cæsar lib. 1. Civil. cap. 15 *Cunctæ earum regionum præfecturæ libentissimis animis eum recipiunt.* Et, *Lubens merito* formula solennis in precibus, gratiarum actionibus, suppliciis, &c. Vide Brisson. Plautus Persa act. 1. sc. 3 *Jovi opulento bonas copias commendanti lubens vitulosque meritò*, &c.

¶ *Lubentes* Plauto dicuntur etiam læti & hilares; ubi Vid. Terentius Adelph. a. 4. sc. 7. v. 38 *Hilarem ac lubentem fac te in nati nuptiis*, mache dich frölich und lustig. Gellius etiam *Libentias conviviorum*, pro voluptatibus dixit lib. 15. cap. 2. Plautus similiter, *Lubentia* Sticho act. 2. sc. 2. princ. *onustum*, inquit, *pectus porto lætitia lubentiaque.*

¶ Libenter, æquo animo, gerne. *Studiose libenterque audire*, Cic. Div. in Verr. c. 12. *Non libenter erat ante oculos civium suorum*, Nepos Chabriâ cap. 3. Et, *Caussam puto, cur huc libentiùs venias*, Cic. 2. de Leg. c. 2. *Libentissime dare*, Idem 6. Verrin. cap. 27. Et, *Libentissime quem audire*, Seneca ep. 30. Horat. lib. 2. Epistola 1. v. 262

Dicit enim citiùs meminitque libentiùs illud,
Quod quis deridet, quàm quod probat, & veneratur.

¶ Libentia, vel Lubentia, προθυμία, gratia, voluptas. Gell. 15. cap. 2 *Cui libentiæ gratiæque omnes conviviorum incognitæ sunt.* Adde Plaut. supra in *Libens.*

¶ Adlubentia, idem. Vide infra in Compositis.

¶ Libīdo, sive *Lubido*, quilibet subitaneus motus animi, quo aliquid petimus, volumusque, die Lustseuche. Μέσον itaque est: & ita *bonam* juxta ac *malam libidinem* dixerunt. Sallustius 1. Orat. de ordinandâ Rep. ad Cæsarem extr. *Quod si tibi bona libido fuerit, patriæ parentibus gratificandi*, &c. Livius lib. 1. cap. 57. extr. *Ibi Sext. Tarquinium mala libido Lucretiæ per vim stuprandæ cepit.* Et, Plautus Epid. act. 2. sc. 2. v. 56 *Id libido est semel.* Terent. Heautont. act. 1. sc. 2. v. 27 *Fortasse aliquando iniquior, præter ejus libidinem*, id est, voluntatem. Sed magis in malam partem usurpatur, & absolute ita dicitur temeraria omnis & inconsulta agendi quidlibet voluntas aut cupiditas. Sic *Res libidine, non ratione gerere*, Cicero dixit pro Quint. cap. 4. Idem
C in oratore cap. 65, *Ubi libido dominatur, innocentiæ leve præsidium est.* Sallustius 1. Orat. de ordinanda Rep. pr. *Quia apud indignos sæpe erant, quasi per lubidinem data.* Idem Orat. 2. pr. *Plerasque res fortuna ex lubidine sua agitat.* Sic *Libidinem assentandi; adulandi: epularum* item & *sanguinis libidinem* Tacitus: *ulciscendi libidinem*, iram Cicero non semel 4. Tusculana appellat. ¶ Præcipue tamen incontinentia, sive Venerea cupiditas vel immoderatus coëundi appetitus *Libido* vocatur, Geilheit. Augustinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 16 *Cum sint multarum rerum libidines, tamen cum* LIBIDO *dicitur, neque cujus rei libido sit, additur, non fere assolet alia occurrere, nisi illa, qua obscenæ partes corporis excitantur*, &c.

¶ Libīdĭnōsus. Cicer. de Sen. cap. 9 *Libidinosa & intemperans adolescentia effœtum corpus tradit senectuti.* Vide *Fœtus.* Et, *Libidinosa voluptas*, Idem lib. 1. de Fin. cap. 18. unkeusche Lust. Compar. Idem in Pison. cap. 27. *Nihil scitote esse* [isto homine] *luxuriosius, nihil libidinosius.* Seneca inter otiosas quæstiones, Epist. 88, & hanc ponit, *libidinosior Anacreon, an ebriosior vixerit.* Superl. *libidinosissima mulier*, Cic. Verr. 5. cap. 33.

¶ Libidinose, adverb. *Facere aliquid libidinose, nefarie, crudeliter*, Idem in 1. Verrina seu Divinat. c. 12.

¶ Libidinari, pro libidine tentari, Suetonius Nerone posuit c. 28. & Martial. lib. 7. Epig. 56.

A *Libet* Composita.

D ¶ Allŭbet. Unde *Adlubentia* Apulejus lib. 1. de Asino post princip. *Jam allubentia proclivis est, sermonis & joci.*

¶ Allubescere Plauti Mil. act. 4. sc. 2. v. 13. & Apulejus lib. 9 post principium: *si aquis allubescerem.*

¶ Collĭbet, collibere, colli buit, collibitum est, idem quod libere, placere. Ter. in Eun. a. 5. sc. 8, 26 *Si quid collibuit, novi te. Collibitum mibi est*, es hat mich gelüstet.

¶ Prolubium, nomen: fit enim a libet, effusa cupiditas; Eine unmäßige Wilfertigkeit. Terent. in Adelph. 5. sc. 9. v. 28 *Quod prolubium? quæ istæc subita est largitas?*

¶ Perlubet. Plaut. Capt. a. 4. sc. 3. v. 53.

¶ Perlubens. Cic. ad Q. fratr. lib. 2. ep. 8 *in quibus me perlubente Servius allisus est.*

¶ Perlubenter. Idem de Clar. Orat. cap. 3 *Tum ille, legi, inquit, perlubenter epistolam, quam ad te Brutus misit ex Asia.* Et lib. 7. ep. 13. fam.

LIBETHRA, fons Magnesiæ, quæ Thessaliæ annexa est. Plin. lib. 4 cap. 9 princ. & Solin. cap. 8 extr. masc. *Libethrus*, qui fontem hunc *præsidium poetarum* dixit. Aliis in Macedonia locus est. Vid. Strab. & Hesych. Hinc

¶ Libethrīdes, Musæ, nymphæ. Virg. Eclog. 7. v. 21

Nymphæ, noster amor, Libethrides.

LĬBĪTĪNA, Dea Funerum apud Romanos, die Todtengöttin. Horat. lib. 2. Sat. 6. v. 19 *Auctumnusque gravis Libitinæ quæstus acerbæ.* Suetonius Nerone cap. 29 *Pestilentia unius auctumni, qua triginta funerum millia in rationem Libitinæ venerunt.* Vide ibi Interpretes. Dionys. Halicarnass. & Plutarchus in Romanis tradunt Venerem hoc cognomento Romanis cultam fuisse. [Vid. Rhodigin. lib. 19. cap. 18. ¶ 2. Significat & lectulum, in quo mortui efferuntur, ut exponit Acron ad illud Horatii lib. 3. ode ult. *Multaque pars mei Vitabit Libitinam.* Die Todtenbahre. Sidon. Epist. 8. lib. 2 *Sed cum Libitinam ipsam flentes omnes, externi quoque prensitarent, remorarentur, exoscularentur, sacerdotum propinquorumque manibus excepta, perpetuis sedibus dormienti similior illata est.* ¶ 3. Etiam *Vespillonia* sic dicitur. Ita Valer. Max. lib. 5. cap. 2, 10 *Libitinam exercere* dixit, pro vespillonem agere. Martial. lib. 10. Epigr. 97

Dum levis arsura struitur Libitina papyro,
Dum myrrham & casiam flebilis uxor emit:
Jam scrobe, jam lecto, jam pollinctore parato
Hæredem scripsit me Numa: convaluit.

B ¶ Libitinarius, qui libitinam exercet, Todtengräber. Apud Senecam de Benefic. lib. 6 cap. 38. & Ulpian. lege 5. § 8 de Instit. act. ubi ait *Libitinarium* esse, quem Græci νεκροθάπτην vocant. Vet. Gloss. *Libitinarius*, ἐνταφιαστής. Item: ἐνταφιοπώλης, *Libitinarius.* Item: νεκροθάπτης, *Libitinarius.*

LĪBO, libare, leviter degustare, & primis veluti vix labris attingere, ein wenig berühren. Quod de apibus proprie dicitur. Virg. 4. Georgicorum v. 54

Purpureosque metunt flores, & flumina libant,

Ein wenig kosten / oder an etwas nippen. ¶ 2. Hinc eleganti metaphora, *Libare*, Cicero dixit pro Excerpere legendo in Tusc. lib. 5. c. 29, *Libas ex omnibus, quodcunque te maxime specie veritatis monet.* Tacitus *Libare gustu*, annali 13. cap. 16 dixit pro gustu explorare vel prægustare, kosten / credentzen. ¶ 3. Et *Libare*, Sacrificare est. Livius lib. 39. cap. 43 *Ubi libare diis dapes, ubi bene precari mos esset.* Et, *Thura diis libare*, Ovid. 4 Pont. ep. 8. v. 39. Præcipuè verò hoc verbo usi veteres, quum de primitiis Diis oblatis sermo esset. Illæ enim de frugibus delibabantur, sive decerpebantur. Tibullus lib. 1. Eleg. 1. v. 19

Et quodcunque mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.

Item quum inter epulas in honorem alicujus Dei in mensam, vel inter sacra in aram aliquid vini de patera defundebant. Apulej. lib. 4 *Poculis aureis memoriæ defunctorum commilitonum vino mero libant; Dehinc, canticis quibusdam Marti Deo blanditi, paululum conquiescunt.* Virgilius de Didone Æn. 1. v. 736

Dixit, & in mensâ laticum libavit honorem.

Idem 8. Æn. v. 279

In mensam læti libant, divosque precantur.

Idem Æneid. 5. v. 77. *dum rite mero libans carchesia Baccho Fundit humi, &c.* Hinc veteres Gloss. *Libat*, ἀπάρχεται. *Libat* σπένδει. *Libare alienæ saluti*, Taubm. Eines andern Gesundheit trincken.

¶ Lībāmen, īnis: quod libatur. Ein Opffer. Ovid. 3. Fastor. v. 133 *Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen,*

Libaque, quod sanctis pars datur inde focis.

Unde nota, *Liba* & *Libamina*, a Libero patre sive Baccho, qui primus Jovi libavit, sic appellata. Vide ipsum locum.

¶ Libamentum, Cicero lib. 2. de Leg. cap. 12 *libamenta sacrificiorum.* Statius 3. Silvar. carm. 1. v. 163

Hæc ego nascentes lætus bacchatus ad aras,
Libamenta tuli.

¶ Libatio, degustatio. ¶ Item quod in sacris libatur. Ein Opffer. *Libationes sacerdotii*, Cic. Arusp. Resp. cap. 10. quo nomine & χοαί, quæ mortuis fiebant, appellatæ. Apulejus de mundo p. 74 *Diis sacrificatur: Geniis ministratur: obitis libatione profunditur.*

¶ Libum, i, genus cibi seu panis dulcis ex farre, melle & oleo, Honigkuchen / oder Fladen. Ovid. 3. Fastor. v. 735

Liba Deo fiunt, succis quia dulcibus ille
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

¶ Lībārius, qui liba vendit, Kuchenbäcker / apud Senecam Epist. 56.

Composita a *Libo* sunt

¶ Dēlībare, degustare, decerpere. Cicero pro Sextio c. 56, *Ut omnes undique flosculos carpam atque delibem*, abbrechen und heraus lesen. *Delibare de gloria alterius*, id est, detrahere, Cicer. 2. de Invent. c. 39. Et, *Quod de honestate delibatum, virtute aliquando recuperare*; Idem eodem libro, cap. penult. Nepos Datame cap. 6 *Quod prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de male re gesta fama ad suos pervenisset: ne cognita filii morte animi delibarentur militis.* DELIBARENTUR, id est, minuerentur.

¶ Illibatus, illibatum, integrum, incorruptum, unberühret / unverletzet. *Imperium illibatum*, apud Liv. lib. 3. c. 61. *Foederatori illibata*, eine reine Ehe / Lucanus lib. 2. v. 341. Et Val. Max. lib. 6. cap. 1. n. 4 *Ut non solùm virginitatem illibatam, sed etiam oscula ad virum sincera perferret.*

¶ Illibabilis. Lactant. lib. 2. Instit. cap. 7, *Illibabilis est* [sapientia] *tanquam lux.*

¶ Indelibatus, idem quod illibatus. Silius lib. 15. v. 271 *indelibata virgo.* Et Ovidius 1. Trist. eleg. 4. v. 28

Indelibatas cuncta sequuntur opes.

¶ Praelibare, praegustare, credentzen. *Superis praelibare verendum nectar*, Stat. Silvar. lib. 3. carm. 4. v. 60.

¶ Prolibare idem. Plinius 28. cap. 4 *Aquas prolibant novo fictili.* & lib. 35. cap. 12 *fictilibus prolibatur simpuviis.*

LĪBRA, λίτρα, idem omnino quod *As*, *Mina*, *pondo*; quemadmodum aliquot in locis Budaeus in libris de asse probat. Ein Pfund. Dividebatur libra in 12 uncias. ¶ 2. Nec ponderum solum, verum etiam mensurarum libra fuit. Et hanc quidem *mensuralem*, illam *ponderalem* appellant. Sic, ut *ponderalem libram*, *pondo*, *mensuralem libram*, *mensuram* dicerent. *Libra nummularia*, ein Marck. *Libra aromataria*, ein Krämerpfund. Per *as* & *libram emere* dicitur, cum emtionibus quae mancipii erant, libra interponeretur, Plinius lib. 33. cap. 3. Et, *Turres ad libram facta* apud Caesarem lib. 3. de B. C. cap. 11 dicuntur, quae aequatis fastigiis, sive ejusdem altitudinis sunt. Aliquando enim *Libra*, pro altitudine & fastigio sumitur, propter perlibrationes aquarum. Turnebus lib. 5. cap. 5. ¶ 3. Est & instrumentum fabrile. ¶ 4. Praecipuè verò instrumentum illud bilanx, quo res ponderantur, eine Wage. Partes ejus vide paullo inferius. Quo pertinet elegans translatio Plinii lib. 9. epist. 9 *Quam pari librâ gravitas comitasque?* scilicet in Pompejo Quintiano erant.

¶ Selibra, eine halbe Marck / halb Pfund. *Selibra panis*, ein halb Pfund Brodt. Martialis primam corripuit lib. 10. epigr. 57. quamvis sit ab ἡμίσυ, per syncopen.

¶ Libella, diminut. fuit nummulus argenteus valens decima denarii parte, idem quod *As*, ein Dreyer oder Vierling. Plautus Pseudolo a. 2. sc. 2. v. 34 *Tibi libellam argenti nunquam credam.* Ich wolte dir nicht einen Creutzer trauen. Romani enim minimam pecuniam significare volentes, *assem & libellam* dicebant, Bud. auctore libro 1. de asse. Lucret. 4. v. 516. *Et libellâ aliquâ si ex parte claudicat hilum.*

¶ Librālis, adject. pfündig. Plin. lib. 19. cap. 2 *librale pondus.* Et

¶ Librarius, unius librae pondus habens, pfündig. Vitruvius lib. 8 extremo: *Caementum de silice frangatur, ne gravius, quam librarium*, &c.

¶ Bilibra, ae, zwey Pfund. Liv. lib. 4. c. 15 *Frumentarium divitem bilibris farris sperasse se libertatem civium suorum emisse.* Ubi Gronovium vide, cui *bilibris* plurale est, quasi binis libris, sive in multos datas singulas bilibras.

¶ Bilibralis, zweypfündig. Gloss. Cyr. *Bilibralis*, διλιτριαῖος.

¶ Bilībris, idem Eodem Glossario: *Bilibris*, δίλιτρος. Martial. lib. 11. Epigr. 50

Nunc ut emam grandemve lupum mullumve bilibrem.

¶ Trilībris, dreypfündig. Horatius lib. 2. Satyr. 2. v. 33

- - *Laudas insane trilibrem Mullum.*

Gallienus in epistola apud Treb. Pollionem in Claudio cap. 17 *Misi ad eum pateras gemmatas trilibres duas: scyphos aureos, gemmatos trilibres duos.*

¶ Quadrilibris Plaut. Aulul. act. & sc. ult. v. 2 *Quadrilibris aula, auro onusta.*

¶ Aequilibrium, & Aequilibris &c. vide in *Aequus.*

¶ Librīle Festo *scapus libra*, der Wag-Balcken / unde lances pendent. ¶ 2. Synecdochice pro tota libra. Gellius 20. c. 1. *perpendi in librili.* ¶ 3. Est & aequamentum seu inclinamentum librae, die instehende oder überschlagende Wage. Onomasticum Vetus: Librile, ῥοπή, quae vox inclinamentum & propensionem significat. Aequamentum librae Seneca 3 Quaest. N. cap. 25 *aequilibrium* appellat, *quaedam ligna*, dicens, *ad aequilibrium aquae descendunt*, fahren halb unters Wasser / und bleiben halb heraus / cum alia vel tota submergantur, alia tota supernatent. Vide supra in Aequus. ¶ Instrumentum bellicum, de quo Paullus ad Festum: *Librilia appellantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachii crassitudinem in modum flagellorum loris revincta.* Pareus in Lex. Crit. huc Caesaris locum refert 7. Gall. c. 81 *fundis, librilibus sudibusque Gallos perterrent.* Aliis *fundae libriles* sunt, quae lapidem unius librae projiciunt.

¶ Lībrīpens, enis, Wagmeister. Veteres Glossae *Libripens* ζυγοστάτης, qui priscis fuerit, vide apud Plin. lib. 33. cap. 3. Cajus lib. 1. Instit. apud Priscianum extremo lib. 6, *Qui libram aeneam teneat, qui appellatur libripens.*

¶ Lībrārius, ut, *Frusta libraria*, id est, libralia, Colum. lib. 12. cap. 53 *Caro in frusta libraria conciditur*, pfündige Stücken.

¶ Libro, librare, erwegen / ponderare. ¶ 2 Item, wichtig und schwer machen. *Librare telum*, Virg. Aen. 9. v. 417. im schwang von sich werffen. *Aquila librat sese ex alto*, Plin. lib. 10. c. 3.

A schwingt sich. Et de Daedalo Ovidius lib. 8. Metam. v. 201. *geminas libravit in alas ipse suum corpus.* ¶ 3. aequaliter dividere. Columella lib. 10. v. 42

Et paribus Titan orbem libraverit horis.

¶ Librātus, aequatus, ponderatus. Comp. *Libratior.* Livius lib. 30. cap. 10 *Gravior & pondere ipso libratior superne ex onerariis ictus erat.*

¶ Libratio, librandi actus. Vitruvius lib. 8. cap. 6 *Qui Archimedis libros legit, dicet, non posse fieri veram ex aqua librationem.*

¶ Librator, Libratores: qui aquam dioptris aut libris aquariis aut chirobate librant deducuntque. Die das Wasser abwägen und wohin führen. Plinius lib. 10. Epist. 50 *Superest ut tu libratorem, sive architectum, si tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, sitne lacus altior mari &c.* Vide ibi Buchnerum. ¶ 2. Milites jaculatores. Tacitus 13. cap. 39 *Libratoribus funditoribusque attributus locus.* Vide *Librile* n. 4.

¶ Librāmen, libramentum. Livius lib. 42. cap. 65 de teli genere loquens: *ad libramen pinnae.* Metaphorice Paullinus Natal. 6. Felic. v. 306 - - *aequato libramine constet Judicium.*

¶ Libramentum, aequamentum. Vet. Gloss. *Libramentum*, ἰσοῤῥοπία. Columella lib. 1. c. 5 *temperatum libramentum ventorum*

B *hiemalium & aestivorum tenet.* ¶ 2. id quo libratur, ut, *libramentum aquae*, Plin. 31. cap. 6. Et Frontinus lib. 1. de Aquaeduct. *Ductus* [Anienis] *habet longitudinem, ita exigente libramento, passuum XLII millium.* ¶ In tormentis etiam libramenta erant plumbum, saxa, quibus aequatio motus fiebat facilior. Livius lib. 38. cap. 5 *libramenta plumbi aut saxorum.* Tacitus lib. 3. Histor. cap. 23 *vincla & libramenta tormentorum.*

¶ Collibrare. Cato cap. 19. gleich abwägen.

¶ Delibrare vide in *Liber*, hoc est cortex, unde est.

¶ Perlibrare. Seneca 3. Quaest. Nat. cap. 28 *Si quis excelsa perlibret, maria paria sunt*, id est, ad unum omnia libret. Et Vitruvius lib. 8 cap. 6 *Cum perlibratum ita fuerit.* Et Silius lib. 2. v. 89 *bipennem*

Perlibrans mediae fronti. Et lib. 5. v. 321

- - - - *fervidus hastam*

Perlibrat.

¶ Perlibratio. Vitruvius lib. 8. cap. 6 *Perductionis* [aquarum] *prima ratio est perlibratio. Libratur autem dioptris aut libris aquariis.* das Abwägen.

LIBS, libis, λίψ, ventus, qui & Africus, flat contra Aquilonem, Plinius. Apulejus de Mundo: *Africus, id est, λίψ, Vulturno reflat.*

¶ Libanōtus, vide supra.

C LĪBURNIA, Λιβυρνία, regio Illyrici inter Istriam & Dalmatiam veterem, & hodie ditionis est Venetorum.

¶ Liburnus, einer aus Liburnien. Plinius lib. 3. cap. 21 pr. *Gens Liburnorum usque ad flumen Titium.*

¶ Liburnus & Liburnicus, gentilia adjectiva, ut *Liburna rostra*, Propert. lib. 3. eleg. 11. v. 44. *Insula Liburnica*, Plin. lib. 3. cap. 26. Si *navis* subauditur, quasi substantive

¶ Liburna, & Liburnica, genus est navis bellicae velocissimae, ein leicht Rennschiff / quo Liburni Illyrici usi olim dicuntur in praedationibus per Jonium mare. Vide Appianum Alexandrin. in Bello Illyrico. Plin. lib. 6. epist. 16 *Jubet Liburnicam aptari mihi, si venire unà vellem, faciat copiam.* Horat. in Epod. 1

Ibis Liburnis intra alta navium,

Amice, propugnacula.

LĬBYA, & Libye, es, Λιβύη, Latinis proprie Africa illa est, quae circa Aegyptum est, non tota Africa, *Mareotis Libya Aegypto contermina est*, inquit Plin. lib. 5. cap. 6. Et Eutropius lib. 6. cap. 9 *Libya quoque Romano imperio per testamentum Apionis accessit*, hoc est Pentapolis Cyrenaica. Non raro tamen latius patet, poetis praesertim, Graecorum more, quibus Λιβύη *Africa* est: atque ita etiam Carthaginensem agrum comprehendit.

D ¶ Libys, yos, Λίβυς, ein Libyer / Africaner. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 685

Adfirmentque Libyn Collinae a cardine portae

Hannibalem Jovis imperio Martisque repulsum.

¶ Libyssa, foem. ut *Arena Libyssa*, Catull. Carm. 7. Hinc ambiguitas oraculi, quo Hannibal deceptus fuit. Nam & Bithyniae Libyssa est. Vide Scriptores de morte Hannibalis.

¶ Sed & *Libs*, invenitur eodem significatu. Sidon. carm. 9. v. 94, ubi labores Herculis recenset: *Nessus, Libs, juga, poma, virgo, serpens.* Est Phalaecius. Idem carm. 15. v. 143 de iisdem: *Cres, fluvius, Libs, poma, &c.* *Libs* autem Antaeus est.

¶ *Migdolips*, id est, mixtus Libys apud Plaut. Poen. act. 5 *Libes* in plurali idem. Sidon. Paneg. Majorani v. 46 *Arma Chalybs, frumenta Libys*, &c.

¶ Libyssīnus, ut, *Montes Libyssini*, Catull. carm. 61.

¶ Libystis, idis, patronymicum, Λιβυστίς. Et, *pelle Libystidis ursae*, Virg. Aen. 5. v. 37. De quo versu & Africae ursis lis magna est. Vide Lipsium 2. Elect. c. 4. & Vossium ad Melam p. 177. quorum

rum sententiæ Salmasius in Solin. p. 220 contrarium tenet. Et Avienus Periegef. v. 263 *terraque Libysfidis ora per Austrum.*

¶ Libycus, adjectivum. *Gentes Libycæ*, Virg. 4. Æn. v. 320. Et Horat. lib. 1. Carm. oda 1

Quicquid de Libycis verritur areis.

LICEO, licui, liceor, licitatus sum, à *Licitor*, frequentat. quanquam licitus sum, dixerit etiam Cic. in Verr. significatione differunt. *Licet* enim, quod venditur; *Licetur* emptor. Itaque *Licere*, geachtet / geschätzet werden / wenn ein Ding feil geboten wird / ut, *Quanti licet hic fundus*, wie theuer steht diß Gut zu kauff / wie theuer wird es geboten? *Parvo pretio licere*, Martial. lib. 6. epigr. 66. um ein gering Geld feil stehen / oder geboten werden. Cic. ad Att. lib. 12. epist. 23 *De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram.* Neutro-passivum est, ut *Veneo.*

¶ Sed *Liceri*, activam habet significationem, estque idem quod pretium polliceri, quemadmodum Valla ostendit lib. 5. cap. 28, auff die Wahr bieten oder setzen / ut, *Quantum tu liceris*, was beutest du mir drauff / was wilt du mir geben? Pomponius Lege 7. § 8 Dig. de Minoribus, *Si existat, qui plus liceatur*, wenn einer ist / der mehr geben wil. *Animosè liceri*, frisch drauff bieten / Paullus JCtus dixit lege 29. Dig. famil. hercisc. Persius Sat. 5. extr. *Et centum Græcos curto vix asse licetur.*

B Er beut kaum drey Pfennig auff hundert Griechen. Plaut. in Stich. a. 1. sc. 3. v. 69 *Jocos ridiculos vendo, agite licemini.* Sed *Contra aliquem liceri*, mehr bieten / denn ein ander / Cicero in officiis lib. 3. c. 15 *qui contra se liceatur*, scil. contra emtorem. Cæsar 1. Gall. B. cap. 18 *Vectigalia parvo pretio redemta; propterea quod illo licente, contra liceri audeat nemo.* ¶ Neque verò in emtionibus tantum hoc verbum, sed in conductionibus etiam usurpabatur. Sueton. Cæsare cap. 20 *Ne in locatione novorum vectigalium immoderatius licerentur, propalàm monuit.* Paullus JC. Lege 9 Dig. de publ. vectigalibus. *Locatio vectigalium, quæ calor licitantium ultra modum solitæ conductionis inflavit, &c.*

¶ Licitor, licitari, precium deferre, sive augere in auctione facienda, seu licendo contendere. Curt. lib. 4. cap. 1 *Impia bella geritis, &, cum habeatis arma, licitamini hostium capita*, quod ipse explicat: *percussorem in me emere voluisti.*

¶ Licitatio, precii in auctione oblatio, das Gebot auff ein Ding. *Facere licitationem*, ein Geld auff ein Ding setzen / Cic. ad Attic. lib. 11. epist. 15. *Admittere licitationem*, Lege 7. § quæsitum 8. Dig. de Minoribus.

¶ Licitator, der ein Gebot thut. Cic. 3. off. cap. 15 *Non licitatorem venditor opponet.*

C ¶ A liceor, unum est compositum, *polliceor, polliceri*, promittere, vel ultro, vel ex pactione, sich erbieten. *Benigne, liberaliter, prolixe*, redlich und nach der Länge zusagen. Cic. Att. lib. 5. ep. 13 *Liberalissime erat pollicitus tuis omnibus.* Et pro Domo cap. 11 *Quæ meum tempus postulat, satis prolixe mihi pollicetur.* *Polliceri suam operam*, Cic. Divinat. in Verr. cap. 6. sich seines Diensts oder Fleisses erbieten. *Pro certo hoc vobis polliceor atque confirmo*, Idem 2. Agrar. extr. das sag ich euch gewiß zu. *De caussa regia tantum habeo tibi polliceri, &c.* Cicero lib. 1. fam. epist. 5.

¶ Pollicitum, promissum, promissio. Ovid. 1. de art. v. 144

Pollicitis dives quilibet esse potest.

¶ Pollicitor, frequentativum. *Pollicitari*, viel verheissen / zusagen. *Pollicitando eorum animum lactas*, Terent. Andr. act. 5. sc. 4. v. 9.

¶ Pollicitatio. *Pollicitationes tuas hinc aufer*, hebe dich mit deinen grossen Worten / da nichts hinder ist / Terent. Phorm. act. 5. sc. 6. v. 17. Sueton. Nerone c. 13 *Regem magnis pollicitationibus solicitatum*, mit grossem Versprechen.

¶ Pollicitator, qui pollicetur. Tertullian. adv. Judæos cap. 11 *Habemus Deum idoneum pollicitatorem & fidelem sponsorem.* Et Augustinus de Morib. Manich. lib. 2 cap. 17 *pollicitatores rationis & veritatis.*

¶ Pollicitatrix. Idem Tertull. in Apolog. cap. 23 *Virgo cælestis pluviarum pollicitatrix.*

LICET, licuit, & licitum est, Cic. in Tusc. lib. 5. c. 19 *Id licere dicimus, quod cuique conceditur.* geziemen / erlaubt / zugelassen / frey seyn. *Peccare nemini licet*, Cicer. ibidem. Sünde thun / ist niemand erlaubt. *Licet tibi per me*, meinet halben ist dirs erlaubet / permitto, non impedio. *Statariam agere ut liceat per silentium*, Terent. in Prolog. Heaut. *Ut sibi liceret id de me discere*, Idem Eun. a. 2. sc. 2. v. 31. Et, *Modo liceat vivere, spes est*, Heaut. act. 5. sc. 2. v. 28. GOtt friste mir mein Leben / &c. Id. *Licet tibi esse virum bonum.* Et, *Licet tibi esse viro bono*, Quæ formula posterior usitatior est. Cicero Tusc. 1. cap. 15 *Licuit esse otioso Themistocli.* Plaut. in Trin. a. 4. sc. 3. v. 25 *Nunc mores nihil faciunt quod licet, nisi quod lubet*, jetzt thut man nicht was ziemlich ist / sondern allein was einem jeden gelüstet. Claudian. de 4. Conf. Hon. v. 265

-- -- -- *Sed comprime motus,*
Nec tibi quid liceat, sed quod fecisse decebit,

A *Occurrat, mentemque domet respectus honesti.*

Conf. Grot. de J. B. & P. lib. 3. cap. 4. § 2. pag. 456. 465.

¶ Eleganter hoc verbum, & in precationibus maxime interseritur. Horatius lib. 3. od. 27

Sis, licet, felix ubicunque mavis,
Et memor nostri, Galathea, vivas,

i. e. ubicunque hinc profecta degere malis, felix sis: atque id licet esse, & fas esse, nec ullum malum omen impediet. Ovidius in Narcissi fabula lib. 3. v. 404

Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens,
Sic amat ipse, licet, sic non patiatur amato,
Dixerat.

¶ Licitus, a, um, nachgelassen / erlaubt / ut, *Negociatio licita*, ziemliche Handthierung. Ulpian. Lege 2 de jure patron.

¶ Licito, adverb. Solinus c. 11 [al. 16] *Ædem Dianæ nudus vestigia nullus licitò ingreditur.* ist niemand erlaubt.

¶ *Licitè*, idem. Orosius lib. 6. cap. 20. *licitè usurpare.*

¶ Illicitus, a, um, was nicht ziemet. *Ille per illicitum*, Stat. 1. Theb. v. 223. *Illicitas tentare vias*, Valer. Flacc. lib. 1. Argon. v. 197. Superlat. *illicitissimus*, Augustinus epist. 202 dixit: *rem illicitissimam atque indignissimam prohibere.*

B ¶ Illicitè, adv. Lege 11. § 14 Digest. de Legatis & fideicommiss. lib. III, *Si quis illicite ædificasset, id est hoc, quod dirui constitutiones jubent.* Et Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 34 *Illicite dimissam, pro indimissa, [uxorem] ducens, adulter est.*

¶ *Liciturum esse*, Cic. dixit ad Attic. libro. 2. epist. 1.

¶ Licens, licentiosus ex participio adjectivum. Propertius lib. 4. El. 1. v. 26 *Unde licens Fabius sacra Lupercus habet.* Et Stat. lib. 1. Silva ult. *Quis spectacula, quis jocos licentes.* ¶ Hinc Licentior, licentius. Cic. 3. de Oratore cap. 48. *Inde illic licentior & divitior fluxit dithyrambus.* Et *licentior vita*, Val. Max. lib. 9. c. 1. n. 3. *Licentior accusatio*, ibid. cap. 2. n. 3.

¶ Licentia, est impunita facultas loquendi vel agendi quæcunque libuerint, impunitas, libertas immodica, & nimia permissio, zu viel Freyheit und Sicherheit. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 74 *Deteriores omnes sumus licentia*, wenn uns zu viel übersehen und nachgelassen wird. Idem in Adelph. a. 3. sc. 4. extr. *Nimia istæc licentia, profectò evadet in aliquod magnum malum*, daß ihme so gar viel nachgelassen wird / das wird einmal übel ablauffen. *Largiri, dare licentiam*, zu viel oder zu weit erlauben. Cic. in offic. lib. 1. c. 29 *Pueris non omnem licentiam ludendi damus.* Idem pro Flacc. cap. 7 *Græcia hoc uno malo concidit, libertate immoderatâ, & licentiâ concionum.* *Libertas* cum transcendit limites, *licentia* dicitur. Phædrus fab. 2.

C *Athenæ cum florerent æquis legibus,*
Procax libertas civitatem miscuit,
Firmumque solvit pristinum licentia.

Tacitus 2. Histor. cap. 10 *In civitate discordi & ob crebras principum mutationes inter libertatem ac licentiam incerta, parvæ quoque res magnis motibus agebantur.* Quam, *Verborum licentiam* appellavit Curtius lib. 8. cap. 2. quam alio loco *intemperantiam linguæ* dixit. Wenn man mehr redet / als man soll / und verantworten kan. Verùm non semper in vitio esse hoc verbum, & aliquando honestam potestatem significare ostendit Pontan. Vol. 1. progymn. dial. 17. p. 79. 80. Cui *dare licentiam* est ἐξουσίαν διδόναι, Erlaubnüß geben.

¶ Licenter, adverb. per licentiam, sicher und frey. *Licenter errare*, Cic. in Orat. cap 23. *Licenter eludere*, Liv. lib. 29. cap. 31. *Licenter verbo usus est*, Seneca Controvers. 10. Et, *Licentius abuti*, Cic. 3. Orat. c. 43. *Laxius licentiusque esse*, Sallust. Jugurth. cap. 87. *Licentius errare*, Virg. 7. v. 557.

¶ Prælicenter. Gell. lib. 16. cap. 7 *prælicenter verba fingere*, hoc est, nimis licenter.

¶ Licentiosus, a, um, der zu grosse Freyheit hat. Quintilianus lib. 1. cap. 6 *Quod non minus est licentiosum.* Arnob. lib. 4. p. 149 *tantum ibi licentiosi juris adsciscere.* Et Apulejus 4. Milef. p. 154 *lamentationes licentiosæ.*

¶ Illicentiosus, ungebührlich. Apulej. lib. 2. Milef. *Inter hæc per convivium illicentiosus cachinnus effunditur.*

D LICET, conjunct. adversativa, idem quod *quamvis*, & excipi solet verbo Conjunctivo. Juvenalis Satyr. 8. v. 19

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria; nobilitas sola est atque unica virtus.

In quo versu, *Tamen*, omissum est, quod alioqui has particulas sequi solet. JCti & cum Indicativo non semel junxerunt. Ulpianus L. cum hi 8. §. ult. transact. *Fructus habitationis præstatur, licet ruinæ vel incendio subjecta transactio est.* Ita & Modestinus L. 20. de accusat. & Julianus L. Si ei 2. §. 2. D. de Jure Codicill. posuit. ¶ *Licebit* alia conjunctio idem significans. Horat. Epod. 15. v. 19 *Sis pecore & multâ dives tellure licebit.* Idem lib. 2. Sat. 2. v. 59

-- -- -- *licebit,*
Ille repotia, natales, aliosque dierum
Festos albatus celebret.

¶ Sed hæc ex vulgi sententia, quod *Licet*, *Licebit*, Conjunctiones sint: doctioribus semper Verba sunt, post quæ *Ut* subaudiatur,

a quo ἰκετικῶς sequentis Verbi conjunctivus Modus pendeat. Vide Sanctii Minervam lib. 3. cap. 14. Indicativus Jurisconsultorum sæculi vitio & cadenti Latinitati imputatur.

LĪCHEN, ēnis, masc. & *Lichēne, es*, fœm. morbi genus, λειχὴν, Latine *mentagra*, quod a mento incipiat, & per faciem deinde omnem serpat, eine schupichte Räudigkeit im Gesicht. Dicunt & *impetiginem*. Martial. lib. 11. Epigr. 99

Non ulcus acre, pustulæque lucentes,
Non triste mentum, sordidique lichenes,
Nec labra pingui delibuta ceroto,
Nec congelati gutta proderit nasi.

¶ 2. *Lichenes* sunt etiam calli indurati in genibus, & super ungulas equorum, λειχῆνες ἵππων, *Lichenes equorum*, Sic vocat Dioscorides lib. 2. Die harte Schwullen an den Schenckeln der Pferde / zunechst den Knien. ¶ 3. Et *Lichen* herba est, quam *Hepaticam* vulgò dicunt, Steinleberkraut / oder Brunnenleberkraut / vocant & *pulmonariam*, quod pulmonis speciem referat, Matthiolus.

Liciniare, vide *Laciniare*, sub *Lacinia*.

LĪCIVM, licia, orum, fila sunt, quibus implicatur stamen, die Drůmer / daran die Weber das Garn oder Warff knůpffen. Apulejus Apologiâ: *Si Virgilium legisses, profecto scisses, alia quæri ad hanc rem solere. Ille enim, quantum scio, enumerat vitias molles, & verbenas pingues, & thura mascula, & licia discolora &c.*

¶ Trīlix, trilīcis, *Vestem trilicem*, dicimus tribus liciis constantem, ein Kleid von Dreylich. Virgil. 3. Æn. v. 467 *Loricam consertam hamis, auroque trilicem*, id est, triplicem.

¶ Sic & *Bilicem* dixit *loricam*, lib. 12. Æn. v. 375.

¶ Liciatorium, der Weberbaum oder Wendelbaum.

¶ Relicinus Apul. Apol. *Erat & comâ relicinus, & barbâ squalidus, & pectore hirsutus.* Jul. Floridus p. 763 exponit: *comis retractis crispus.*

LICTA, antiquum pro *Linea*. Vide in *Monogrammus*.

LICTOR, lictores, Consulis & Prætoris ministri, Stadtknechte / Häscher / Scherganten / *A ligando* dictos censet Gell. lib. 12. cap. 3. De his accurata Collectanea habes apud Lipsium lib. 1. Electorum cap. 23. & Rosin. lib. 7. Antiq. Roman. cap. 48. Augustas etiam usas lictoribus rursus Lipsius tradit ad lib. 1. Annal. Tacit. p. 14. Turneb. Adversf. lib. 15. cap. 10. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. c. 20. Barth. ad Stat. Silv. p. 54. *Proximus* autem *lictor* dicebatur, qui proxime magistratum, vel regem præcedebat. Consuli duodecim *lictores* erant: cæteris verò magistratibus (quales sunt Proconsules, Præsides, Prætores) sex. Hi fascem virgarum alligatum cum securi ferebant: unde *fasces* pro magistratu. Hunc autem morem ab Hetruscis sumptum tradunt, apud quos creato rege ex duodecim populis, singulis singuli populi lictores dabant.

¶ Lictōrius, ut *Lictorii fasces*, Plin. lib. 7. cap. 30.

LIEN, ēnis, & *Lienis*, idem quod splen, quod Græcum est, der Miltz. Plut. Curcul. a. 2. sc. 1. v. 29. *Ambula, id lieni optimum est.* Celsus lib. 4. c. 9. *At lienis ubi affectus est, intumescit.* Idem lib. 5. c. 18. *At si lienis torquet.* In plurativo numero Cato dixit cap. 157, *Lienes turgent.*

¶ Liēnōsus qui morbo lienis laborat. Miltzsůchtig. Plinius lib. 7. cap. 2 *Quorundam corpori partes nascuntur ad aliqua mirabiles, sicut Pyrrho regi pollex in dextero pede, cujus tactu lienosis medebatur.*

¶ Lienīcus, idem. Plinius lib. 29. cap. 3. *Sic & lienicis.* Ita vulgo legunt. Harduinus autem *Lientericis*, quod proxime sequetur.

LIENTERIA, morbus, alvi fluxus à melancholicis excrementis à liene per intestina descendentibus ortus, ταχεῖα διέξοδος ἀμεταβλήτων σιτίων, inquit Galen. id est, *celer transitus nutrimenti non commutati*, der rohe Bauchfluß / der Riet / oder Rietkuchen. Celsus lib. 2. cap. 1. *Fit lævitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur.*

¶ Lientericus, Bauchflůssig. Plin 29. cap. 3 pro vulgata lectione *lienicis*, Harduinus restituit *lientericis*. Vide emendationes ejus ad h. l. n. 15. p. 718.

LIGELLVM, apud Plautum legitur in Aulular. *De suo ligello fumus si qua exit foras*, quod Nonius tuguriolum exponit, ein Hůttchen / Häußlein. Sed rectius alii libri, tam editi, quam MS. *tigillo*, habent.

LĪGER, & Līgĕris, Galliæ fluvius, die Loire. Cæsar lib. 7. c. 5 *qui cum ad flumen Ligerim venissent*: & ibidem c. 55 *ad ripas Ligeris*: & eodem cap. *Liger ex nivibus creverat.* Tibull. lib. 1. eleg. 8. v. 11

Testis Arar, Rhodanusque celer, magnusque Garumna,
Carnuti & flavii cærula lympha, Liger.

LIGNVM, Holtz. *Ligna & sarmenta circumdare, ignem subjicere*, Cic. 3. Verrin. cap. 27. Adagii modo: *Non ex quovis ligno Mercurius fingitur*, ein Marienbild kan man aus einem jeden Holtz nicht schnitzen. Et, *Lignum pravum haud unquam rectum*, ein krumm Holtz ist übel gerade zu machen; Quod hemistichium apud Galen. legitur ξύλον ἀγκύλον οὐδέποτ' ὀρθόν.

¶ Ligneus, hǒltzern / von Holtz. *Ligneam materiam flammâ uri posse necesse est.* Cic. de inventione lib. 2. c. 57. *Lignea machinia* ænigmatice de navibus apud Corn. Nepot. 2, 2. 6.

¶ Ligneŏlus, diminut. Cic. lib. 3. ad Q. fratr. epist. 7 *Hæc scripsi ad lychnuchum ligneolum.* Apulejus de Mundo p. 70 *Qui in ligneolis hominum figuris gestus moveat.* Et Augustinus Confession. lib. 11. cap. 23 *circuitus ligneolæ rotæ.*

¶ Lignarius, adject. ut *faber lignarius*: & subst. ut Gloss. Vet. *Lignarius*, ξυλοκόπος, ὁ κόπτων ξύλα. Zimmermann / Holtzspälter. Livius lib. 35. c. 41 *Porticum extra portam Trigeminam inter lignarios fecerunt.*

¶ Lignosus, hart wie Holtz. *Radix lignosa*, Plin. lib. 12. cap. 7 extr. *Lignosiore callo induruit*, Idem lib. 16. c. 36. quamvis in MS. *limosiore* est.

¶ Lignor, lignari, holtzen / nach Holtz ausgehen. Hirt. B. Hisp. c. 7 *Dum lignantur, interfecti sunt.* Liv. lib. 10. cap. 25 *lignatum ire*, nach Holtz gehen.

¶ Lignatio, Holtzung. *Milites lignationis caussa in silvas discesserant*, Cæsar 5. Bell. Gall. c. 38.

¶ Lignator, miles qui lignatur. Livius lib. 10. c. 25 *Lignatores ei cum præsidio occurrunt.* Et lib. 41. cap. 1 *pabulatores & lignatores tueri*, die Fouragierer bedecken.

LĪGO, ligare, vincire, constringere, binden / hefften. *Ligare vulnera*, Wunden verbinden / Ovid. 7. Metam. v. 850. Et, *Ligata coma*, Lucan. 3. v. 280.

¶ Ligamen, quo quid ligatur, ein Band. *Salices ad ligamina vitium præparari possunt*, Colum. 11. cap. 2.

¶ Ligatura, Band / Bindung. Pallad. lib. 1. c. 6 *Ligatura in vitibus locum debet mutare.* ¶ Ligaturæ, φυσικὰ περίαπτα, quæ vocabant. Vide *Philacteria*. Usus Augustinus lib. 2. de Doctrina Christianâ cap. 20.

¶ Ligamen, Band. Propert. lib. 2. eleg. 29. v. 6 *Ligamina mitræ.*

¶ Ligamentum, idem. Tacitus lib. 15. c. 54 *Vulneribus ligamenta, quibusque sistitur sanguis, parare eundem monet.*

¶ Ligula, eine Nestel / Band / Senckel. Juvenalis Satyr. 5. v. 20 *ligulas dimittere.* ¶ 2. Mensuræ genus. Cœl. Apicius lib. 8. c. 6. sub fin. *Super trituram colabis lactis sextarios duos, mellis ligulas duas.*

Composita.

¶ Alligare, anbinden. Apul. lib. 6 *Luxuria puerilis nuptialibus pedicis alliganda est.* Et, *Alligare vitem palo*, vel, *ad palum*, den Wein an den Pfal hefften. *Alligari in re aliqua*, plus est aliquanto, quam *impediri*, gefangen genommen und gehindert werden. Cic. ad Att. lib. 8. ep. ult. *Cedendum celeriter est, ne forte qua in re impediar atque alliger.* Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 39 *Hic se furti alligat*, hoc est, *obnoxium facit*, er macht sich selbst zum Diebe. Plaut. Epidico act. 3. sc. 2. v. 33 *Ibi leno sceleratum caput suum imprudens alligabit. Alligare se ad præcepta, leges*, eleganter dixit Quintil. lib. 2. c. 13 pro *accuratissime observare leges.*

¶ 2. Pro obligare usus est Livius lib. 7. c. 24, *Consul vulnere alligato reversus ad prima signa.* Cicero Tusc. 2. c. 17 *Quiesce igitur, & vulnus alliga.*

¶ Alligator, Anbinder. Colum. 4. c. 13. *Alligatoris officium est, ut rectam vitem producat in jugum.* Et cap. 20 ejusdem libri, pr. *Sequitur alligatoris cura.*

¶ Alligatio, Anbindung. *Arbustorum alligatio*, Colum. 9. c. 2.

¶ Alligatura, das Hefften oder Binden. Idem cap. 8 de Arboribus. Usus hac voce sæpius B. Ambrosius, ut in Epist. 44 bis terve, & 1. Offic. cap. 3 &c.

¶ Circumlĭgo, ůmbinden / ůmwinden. Livius lib. 21. c. 8 *Stupa circumligabant, linebantque pice.*

¶ Collĭgo, colligare, constringere, zusammen binden. Terent. in Eun. a. 5. sc. 5. v. 13 *Colligavit eum primum miseris modis*, er hat ihm alle vier gebunden. Cic. pro Rab. cap. 4 *Lictor colliga manus*, binde ihm die Hände auff den Rücken. *Colligare in fasciculos*, Plin. 19. cap. 1.

¶ Colligatio. Cic. 1. offic. cap. 17 *Arctior colligatio est societatis propinquorum.*

¶ Deligo, deligare, idem quod alligare, *Deligare vulnus*, Quint. dixit lib. 2. cap. 17. quod ligare & alligare dicitur, eine Wunde verbinden.

¶ Illĭgo, illigare, anbinden. *Illigatæ post tergum manus*, apud Livium lib. 5. c. 27. Idem lib. 1. cap. 28 *in currus distentum illigat Metium.*

¶ Illigamentum. Salvianus lib. 7 de Gubern. p. 284 *fœmineis tegminum illigamentis capita velare.*

¶ Superilligare. Plinius lib. 30 cap. 7 *Quidam recentem* [lienem caninum] *superilligant.*

¶ Interligare. Statius 7. Theb. v. 571

— — alterno maculas interligat ostro.

¶ Oblĭgo, obligare, ůmher binden / verbinden / ut, *Obligare vulnus*, Cic. 3. Nat. Deor. cap. 22. ¶ 2. Significat & devincire, ut, *Beneficio, liberalitate sua aliquem sibi obligare*, verpflichten / an sich bringen. Quod & absolute *obligare*, Plinius dixit Paneg. cap. 28 *Populusque Rom. obligatus à tribunali tuo, non exoratus recessit*, id est, obstrictus beneficio. Ibidem cap. 60 *Sed in princi-*

pe

pe rarum, ac prope insolitum est, ut se putet obligatum, aut si putet, amet. ¶ 3. Aliquando oppignerare est, verschreiben / verpfänden. Suetonius Vespasiano cap. 4 *Rediit nihilo opulentior, ut qui prope labefactatâ fide, omnia prædia fratri obligarat.* ¶ 4. Est & veneficiis devovere, bezäubern / Paullus lib. 5. Sentent. Tit. 23. sent. 9 *Qui sacra impia nocturnave, ut quem obcantarent, interficerent, obligarent, fecerint, faciendave curaverint, aut cruci suffiguntur, aut bestiis objiciuntur.* Sic contra *solvi*, est veneficio liberari.

¶ Obligatus, particip. & nomen. Plin. lib. 8. ep. 2. extr. *Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit.*

¶ Obligatio. Cic. ad Brut. epist. 18 *Gravior est animi & sententiæ pro altero, quam pecuniæ obligatio.* Verbindung.

¶ Obligamentum. Tertullianus de Corona cap. 14. pr. *Caput ne velamento quidem obnoxium, nedum obligamento.* Idem de Idololatria cap. 15 *consecrationis obligamentum.*

¶ Obligatura, æ. Gloss. Vet. *Obligatura, καταδεσμός.*

¶ Obligatorius. Gloss. Vet. *Obligatorium, ἐνοχοποιόν.* Sic *mandatum obligatorium*, Instit. Tit. de Mandato § Illud quoque 8.

¶ Præligare, für oder an etwas binden. *Aridæ sarmenta præligantur cornibus boum*, Liv. 22. c. 16. Et, *Plagam* [deputati cacuminis] *foliis præligare*, Plin. lib. 17. c. 11. extr.

¶ *Præligatum pectus*, apud Plaut. Bacchidib. act. 1. sc. 2. quod Turnebus *insanum* exponit. Ducta metaphora ab his, qui veneficiis ceu vinculis ligare videntur.

¶ Sed *Præliganeam* Catonis c. 23 videtur a *Prælegendo* esse.

¶ Religare, hart anbinden. Cic. 1. Tusc. c. 43 *Traxit Hectorem ad currum religatum Achilles*, hat ihn geschleifft. *Religare robora catenis*, Lucan. lib. 2. v. 671. Holtz mit Ketten fassen und anbinden. *Religare religionibus alicujus bona*, est consecrare alicui Deorum, Cic. pro Domo sua cap. 47. sed *obligavit* alii legunt. Usurpatur non raro de navibus appulsis: quæ revinctæ in litore stare solent. Unde & *solvi* dicuntur, cum instituitur navigatio. Catullus Argon. sive 65. v. 174

Perfidus in Creta religasset navita funem.

Horatius lib. 1. Oda 32

Sive jactatam religarat udo
-- -- -- *Litore navim.*

¶ Religatio, Anbindung. Cic. de Senect. c. 15 *Adminiculorum ordines, capitum conjugatio, religatio, propagatio vitium.*

¶ Religamen, idem. Prud. Psychom. v. 359

Ut mitra cæsariem cohibens aurata virilem
Conbibat infusum croceo religamine nardum.

¶ Irreligatus, non religatus, nicht auffgebunden / ungebunden. Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 530

Nuda pedem, croceas irreligata comas.

¶ Religio, vide in suo elemento. Incerta enim hujus vocis origo est, ut ibi dicemus.

¶ Subligare, unterbinden / unten binden oder hefften. Virgil. 8. Æneid. v. 459

Tum lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.

¶ Subligar, subligaris, ein Niederkleid / Badekleid. Martial. lib. 3. Epigr. 87 *Transfer subligar in faciem.*

¶ Subligaculum, idem. Cic. 1. offic. c. 35 *Ut in scenam sine subligaculo prodeat nemo*, Vid. Casaub. ad Suet. p. 160.

¶ Subligatio. Palladius lib. 1. cap. 6 *Subligatio acerbis uvis facienda est.*

LIGO, ōnis, mascul. δίκελλα, instrumentum ferreum, quo vel veprium, vel arborum stipites eradicantur, eine Rodehauen / oder Hacken / Nam *bidens* vinitorum est, ein Karst oder Weinhacken. Horatius Epod. 5. v. 30 *Ligonibus duris humum exhaurire.* Ovidius lib. 1. ex Ponto 8. v. 59

Nec dubitem longis purgare ligonibus arva.

Statius Theb. 3. v. 589

Rastraque & incurvi sævum rubuere ligones.

LIGURIA, Italiæ regio, ad mare inferum Galliæ proxima. Situm præter alios describit Florus lib. 2. c. 3.

¶ Hinc Ligus, ūris, λίγυς, Liguriæ incola, com. ein Ligurier. *Ligur vanus*, Virg. Æn. 11, 715.

¶ Ligusticus. ut *mare Ligusticum*, pars maris Tyrrheni, Liguriæ adjacens, der Liguriter Meer. Plin. lib. 2. c. 47.

¶ 2. Ligusticum, herba, Vide paullo post.

LIGURIO, vel *ligurrio*, ligurivi, ligurire, suavia carpere, verlecken. a λιγυρὸν, quod suave significat, auctore Donato, in Terentii illud in Eun. act. 5. sc. 4. *Quæ cum amatore suo quum cœnant, liguriunt*, hoc est, cum fastidio se degustare simulant, mögen dieses / mögen jenes nicht. Horat. 2. serm. satyr. 4. v. 79

-- -- -- *Seu puer sanctus*
Tractavit calicem manibus dum furta ligurit.

Dieweil er verzehret / was er wöchentlich nicht essen darff. Cic. in Verr. 5. cap. 76 *Non leviter improbissima furta ligurire, sed devorare pecuniam.* Plautus etiam dixit *ligurire aliquem* außzehren / Capt. act. 1. sc. 1, 16. Vet. Gl. *Liguriunt λιχνεύουσι.* Vetustis libris R geminato *Ligurrio* scribitur.

¶ Liguritio, onis, aviditas, appetentia, Lust nach guten Bißlein. Cic. 4. Tuscul. cap. 11.

¶ Liguritor, gulosus, antiquis catillo dictus, ein Lecker / Näscher. Auson. Epigr. 128, in obsceno significatu.

¶ 2. Liguritor, piscis genus Macrobio lib. 2 Saturn. c. 12. extr.

¶ Veteres etiam *Ligurium* (fortean & *Ligurionem*) dixerunt, qui bona sua abligurit. Vet. Gloss. *Ligurius, Gulosus, Catillo λίχνος.*

Composita.

¶ Abligūrire, ligüriendo absumere, vernaschen / verfressen. Terent. in Eunuch. 2. sc. 2, 4. *Itidem patria qui abligurierat bona*, durch den Halß gejagt haben. Apulejus Apolog. p. 313 *Patrimonium omne jam pridem abligurivit.* ¶ In obscenum sensum nescio quis abusus legitur apud Suetonium de Illustr. Grammat. cap. 23. extr. Adde dicta in *Liguritor.*

¶ Abliguritio, actus abligüriendi. Vernaschung. Capitolinus in Macrino cap. 15 *Heliogabalus imperium dedecoravit vitiis ingentibus, luxuria, turpitudine, abliguritione*, &c.

¶ Abligurītor, ein Naschmaul / homo qui sua cupediis consumit. Ambrosius epist. 42 ad Sabinum: *Unusquisque se evîscerat luxuriosus, heluo internecat, abliguritor perimit.*

¶ Obligurire, idem quod abligurire. Cicero 2. Catilin. cap. 5 *fortunas suas obligurierunt.* Ita Gruterus & Lambinus ex optimis membranis: vulgo *abligurierunt.*

¶ Obliguritor, ein Schlemmer. Julius Firmicus lib. 5. Astrolog. cap. 5. n. 2 *In Tauro Mars si fuerit inventus, homines faciet audaces, temerarios, obliguritores.*

LIGUSTICUM, λιγυστικόν, Dioscorides lib. 23. c. 463. Sed Galenus λιβυστικόν, *Lybisticum* vocat, herba est in montibus Liguriæ nascens, ein wild Bergkraut / aliæ prorsus ab illâ, quam *Levisticum* Pharmacopolæ vocant, Lübestückel / *Hipposelinum.*

LIGUSTRUM, arbor, quam φιλλυρέαν Græci dicunt, Germani, Reinweiden / Mundholtz. Virg. Ecl. 2, *Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur*, Hoc est, *flores ligustri*, qui albissimi sunt. vid. ibi Taubm. p. 14. & 20. Martial. lib. 1. Epigr. 116

Quædam me cupit, invide Procille,
Loto candidior puella cygno,
Argento, nive, lilio, ligustro:
Sed quandam volo nocte nigriorem,
Formicâ, pice, graculo, cicadâ.

LILIUM, λείριον, planta, Lilien / *Lilia alba*, Virg. Georg. 4. v. 131. & *candida*, lib. 6. Æn. v. 709. Idem Ecloga 2. v. 45

-- -- *Tibi lilia plenis*
Ecce ferunt Nymphæ calathis.

Lilium rosæ nobilitate proximum, inquit Plinius: *Candor ejus eximius, foliis striatis, & ab angustiis in latitudinem paullatim sese laxantibus, effigie Calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo & semine, stantibus in medio crocis.* Locus est lib. 21. c. 5. Quomodo Calathorum figura lilio respondeat, vide supra in *Calathus.* Crocos appellat luteos illos apices qui de medio, sive ex ipso calyce surgunt. Nam & *Calyx* de Lilio dicitur, sicut de rosâ. vide *Calyx.*

¶ Liliaceus, ut, *Oleum liliaceum*, (quod & *lirinum* à Plinio dicitur, lib 21. v. 5) Lilienöhl. Pallad. lib. 6. c. 14. in lemmate.

¶ Lilietum, ein Liliengarten. Palladius lib. 3. c. 21 *nova lilieta formabunt.*

¶ Est & *lilium silvestre*, heydnische Lilien: item *Lilium convallium*, Meyenblumen.

LILYBAEUM, Siciliæ promontorium, Africæ oppositum: item oppidum ibidem.

¶ Lilybeïus. Virg. Æn. 3. v. 706

Et vada dura lego cæcis Lilybeia saxis.

Lilybætanus, idem. *Quæstor Lilybætanus, Cicero*, Ascon. Pedianus in Divin. Verrin. sub init.

LIMA, eine Feilen / *Opus lima polire*, Quintil. lib. 10. cap. 3 dixit, mit der Feilen glatt machen und polieren. Apul. 2 Florid. *Non eo inficias, nec radio, nec subula, nec lima, nec torno, nec id genus ferramentis uti nosse.* ¶ 2. perfectio, perpolitio. der letzte Schmuck. Plin. lib. 1. epist. 8 *lima persequi scriptum.* Idem lib. 5. epist. 11 *Perfectum opus absolutumque, non splendescit lima, sed atteritur.* Vellej. 2. c. 9 *Limæ plus in illis est.* Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 6. v. 30

Defuit & scriptis ultima lima meis.

¶ Limo, limare, limam addere, lima polire, feilen / glatt machen. *Limare cornua elephanti*, Plin. lib. 18. cap. 1. Et, *Politius limare aliquid*, Cic. lib. 1. Acad. Quæst. c. 1. Horat. lib. 1. Epist. 14. v. 37

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat.

id est, fascinat; & ita atterit atque evertit. Cicero lib. 3. Fam. ad Appium ep. 8 *De tua prolixa beneficaque naturâ limavit aliquid posterior annus*, id est, atterendo quasi detraxit. ¶ *Limare caput cum aliqua*, Plautus dixit & Turpilius in Leucadia, sich schnäbelen. Vide Nonium.

¶ Limatus, Limātior, poliert / glatt gemacht. *Oratione limatus*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 39. *Limatius dicendi genus*, Idem de Clar. Orat. cap. 34. Horatius lib. 1. Satyr. 10. v. 65

Comis & urbanus, fuerit limatior idem.

¶ Limatè, adverb. Comparativo usus est Ammianus lib. 15. cap. ult.

ult. *Constantinus cum limatius superstitionum quæreret sectas*, h. e. accuratius.

¶ Limātŭlus, Cic. lib. 5. fam. epist. ult. *Opus est huic limatulo & polito tuo judicio*, id est, terso & subtili, da alles gar accurat seyn soll.

¶ Limator. Gloss. Cyrilli: *Limator*, ῥινητής.

¶ Limatura, scobs, Feilstaub. Onomast. Vet. *Limatura*, ῥίνημα.

Composita.

¶ Delimare, idem quod elimare, abfeilen. *Scobs delimata*, Plinius lib. 34. c. 11.

¶ Delimator. Gloss. Cyrilli, *Delimator*, διαρινητής.

¶ Elimare, idem. abfeilen. *Scobs elimata*, Plinius lib. 34. c. 18. De Virgilio Gellius lib. 17. cap. 10 *Morbo oppressus oravit a suis impense, ut Æneida, quam nondum satis elimasset, adolerent. Commodiùs aliquid elimare*, auspolieren. Onomast. Vet. *Delimo*, ἀποῤῥινῶ.

¶ Elimata, expolita dicuntur. Cic. 4. Acad. c. 20 *Rationes latiore specie, non ad tenue elimatæ.* Et Severus ad Augustinum epistola (quæ in Augustinianis est 37) comparative, *elimatiores*.

¶ Elimator, Tertulliani est 4. adv. Marc. c. 35, nisi id a *Limus*, quod sordes significat, deducere velis. Vide infra in *Limus*.

¶ Oblimare, ex omni parte limare atque atterere sive consumere. Horatius lib. 1. Sat. 2. v. 61

-- -- -- *Bonam deperdere famam,*
Rem patris oblimare, malum est ubicunque.

Ubi vetus Interpres: *Tractum a lima, qua fabri utuntur.* Terentianus de metris pag. 2419. ed. Putsch.

Quum venit in medium vocesque oblimat adhærens.

¶ Alia notione tam *Oblimare*, quam *Elimare*, vide in *Limus*.

LĪMAX, ācis, cochlea terrestris; eine schwartze Schnecken / à limo, quod in eo generetur, & nutriatur, auctore Varrone & Festo. Vel potius a *limando*, quod plantas atque olera delimet sive corrodat. Unde & *Limaces* meretrices dictæ, quæ miseros amantes καταφαγῶσι. Scal. Conjectan. in Varr. lib. 6. de LL. Columella lib. 10. *Implicitus conchæ limax, &c.* Plautus vero apud Varr. dicto loco: *limaces lividas* in fœminino dixit.

LIMBUS, vestis instita, id est, fascia ambiens ejus extremitatem, ut Luctatius Placidius Scholiastes Statii ad Theb. 6. v. 367 describit, der Schweiff oder Strich am Rock. Virg. 4. Æn. v. 137

Sidoniam picto chlamydem circundata limbo,

Mit einem bundten Schweiff. A *Limus* deducit Donatus in Eun. act. 3. sc. 5. v. 53. itemque Hygenus de Limitibus constituendis pag. 161. Vide post in *Limus*. ¶ 2. *Orbis Oceani limbo circumseptus*, Oros. lib. 1. cap. 2. Metaphorice.

¶ Limbolarii, limborum textores, Schweiffmacher. Plaut. Aul. act. 3. sc. 5. v. 45.

LĪMEN, a *limo*. Eine Schwelle. Vide post in *Limus*. Est autem duplex, superum & inferum. *Superum* proprie *sublimen*, vel *sublimentum* vocatur. Propert. lib. 2. Eleg. 25. v. 17 *At nullo dominæ teritur sub limine amor, qui Restat, &c.* Vide Scal. in Varr. de re rust. Et, *Jam ut limen exirem, ad genua accidit*, Terent. Hecyr. 3. sc. 3. v. 18. wie ich über die Schwelle zur Thür hinaus schritte / etc. Et, *Exturbari limine templi*, Silius lib. 11. v. 103. hinaus gestossen werden. *In limine deficere*, vel *offendere*, bald forne im Eingange anstossen oder fehlen. Idem quod *in portu impingere*, Vide Chiliad. ¶ Limina etiam dicuntur *limites*, sive *fines*. Unde qui captus ab hostibus, in nostros fines iterum pervenit, *postliminio reversus* dicitur. ¶ *A limine disciplinas salutare*, Seneca dixit epistola 49, pro leviter degustare. schlecht / wenig studieren. Denique *limine submoveri*, eleganter dixerunt Juvenal. & Virg. 7. Æneidos pro, ab amicitia repelli. Juvenal. Satyr. 3. v. 124

Limine submoveor, perierunt tempora longi
Servitii &c. Ich werde abgeweiset / und ist alle Freundschafft aus. Clientes enim in vestibulis patronorum conveniebant ad salutandum & deducendum eos.

¶ A limen, est *Postliminium*, Scævolâ auctore, indicante Cicerone in Topicis cap. 8. *Quæ a nobis alienata sunt, cùm ad hostem pervenerint, & ex suo tanquam limine exierint, cum redierint ad idem limen, postliminio dicuntur redire*, wenn etwas / so entfrembdet gewest / wiederum an seinen rechten Herrn kommt. Sic, *Recipere postliminiò* dicimus, cùm id recipimus, quod vel bello, vel aliis casibus amisimus. Adeo ut *postliminium* nihil sit aliud, quàm reversio quædam.

¶ *Superliminare*, Plinio pars ostii superior est, Græcis ὑπέρθυρον Oberthür / Verb. composit. Nam lib. 29. cap. 4. *suspensum in superliminari*.

¶ *Superlimen*, idem est in Vet. Gloss. atque etiam per ὑπέρθυρον Græce vertitur.

¶ Elīmĭno, eliminare, secundùm Nonium est extra limen ejicere, zum Hause hinaus stossen. Sic Ennius apud eundem Nonium dixit in Medea, *extra ædes eliminare*. Horat. lib. 1. epist. 5. v. 25

-- -- -- *ne fidos inter amicos*
Sit, qui dicta foras eliminet, &c. aus der Schulen schwatzen.

A LĪMES, itis, ὅρος, terminus, & via transversa in agro, ein Grentzstein und Querweg durch einen Acker. Hygenus de limitibus constituendis pag. 160 *Primum duos limites constituerunt: unum, qui ab Oriente in Occidentem dirigeret: Hunc appellaverunt duodecimanum: ideo quod terram in duas dividat partes, & ab eo omnis ager nominatur. Alteram a Meridiano ad Septentrionem quem Kardinem appellaverunt a mundi Kardine.* Duodecimanum, *postea*, Decimanum *appellaverunt. Reliquos limites fecerunt angustiores, & qui spectabant in Orientem prorsos: qui ad Meridianum transversos appellaverunt.* Limites autem appellati a LIMO, antiquo verbo, id est, transverso. Nam & Limus (qui postea LIMBUS) cinctum, ideo, quod purpuram transversam habeat &c. Vide & alium Gromaticum veterem apud Rigaltium pag. 296. & alium pag. 336. In urbibus quoque & juxta illas in suburbiis viæ limites dicuntur, Gassen / breite Wege. Livius lib. 31 cap. 24 *Intra portam extraque latæ sunt viæ, ut & oppidani dirigere aciem a foro ad portam possent: & extra limes mille ferme passus in Academiæ gymnasium ferens, pediti equitique hostium liberum spatium præberet. Eo limite Athenienses, acie intra portam instructa signa extulerunt.* Atque ita fere Virg. lib. 9. v. 324

-- -- *lato te limite ducam;*

B nisi quod ipse viam inter hostes cædibus & strage faciendam intelligit, sicut ipse lib. 10. Æn. v. 514

-- -- -- *latumque per agmen*
Ardens limitem agit ferro.

Id quod *viam* Corn. Tacitus appellavit Annali 2. c. 21 *Cum miles* [Romanus] *viam strage hostium aperiret.*

¶ Limito, &

¶ Limitor, limitari, limitibus distinguere, Grentzen unterscheiden / austheilen. *Ager limitatus*, descriptus limitibus & finitus, apud Festum. *Quæstio limitata*, id est, terminata, absoluta, Varroni lib. 2. de re rust. c. 2.

¶ Limitatio. Colum. lib. 3. cap. 12. pr. *Limitatio terræ vinealis.* Unterscheidung.

¶ Limitaris, e, ut, *Limitare iter*, apud Varr. lib. 4. de L. L. pro semita modica, quæ relinquitur inter duo confinia.

¶ Limitanĕus, ut, *Limitanei milites*, qui in limitibus regni constituuntur in præsidio, Knechte / so auff die Grentzen zum Schutz gestellet werden. Sextus Rufus cap. 25 *reparato de limitaneis Daciæ exercitu.* Spartianus in Nigro c. 7 *Quum apud Ægyptum ab eo limitanei milites vinum peterent, respondit: Nilum habetis, & vinum quæritis?* Et Vopiscus in Probo cap. 14 extr. *Ut limitaneis militibus quinquagenos & sexagenos interfereret.*

¶ Collimitare. Ammianus lib. 31. c. 5 *Gelonis Agathyrsi collimitant*, grentzen mit einander. Utitur & Solinus cap. 15 [al. 25] ubi eadem verba deponentialiter aut passive: *Gelonis Agathyrsi collimitantur.*

C ¶ Collimitium, conjunctio vel coitio limitum, der Ort / da die Grentzen an einander rühren. Solinus c. 49 [al. 62] de amne Jaxarte: *Hoc est collimitium, in quo limes Persicus Scythis jungitur.* Ammianus sæpe *collimitia* pluraliter dixit. e. gr. lib. 15. c. 6 *Alemannicis pagis collimitia Romana latius irrumpentibus:* & lib. 26. cap. 16 *collimitia Thraciarum.* Adde lib. 31. cap. 26. &c.

¶ Elīmes, extra limites. Gloss. Vet. *Elimes*, ἀπεικος, παρόρειος.

¶ Limnesia, sive Limenia Venus, quæ portubus præest. a Gr. λιμὴν, *portus.* Vide Gallæum ad Lactant. lib. 1. c. 21. p. 119.

LĪMŌNIUM, λειμώνιον, herba non dissimilis betæ, nisi quod foliis est tenuioribus & longioribus. *Pyrolam* officinæ vocant, Holtzmangold / Wintergrün. Nomen inde accepit, quod in palustribus nascatur pratis, unde & *brassicam pratensem* nonnulli dixêre. Wiesenmangold / Bieberklee. Cordus.

LIMPĬDUS, limpidum, clarum, purum, lauter und klar. *Lacus limpidus*, Catull. Epigr. 4. *Vinum limpidissimum*, Colum. lib. 12. cap. 28. *Vox limpida*, eine reine Stimme / Plin. 34. c. ult. Et, *limpidæ gemmæ*, Plin. lib. 37. cap. 9. id est claræ, lucidæ.

¶ Limpitudo, der Ort / da das Wasser lauter ist / Plinius lib. 31. extr.

LĪMUS, cœnum, lutum, Schleim / Schlamm. *Limus ut hic durescit*, &c. Virgilius Eclog. 8. v. 80. Et Plinius lib. 35. cap. 7 *India*
D *conferente fluminum suorum limum.* Ac Horat. lib. 2. Sat. 4. v. 80 *Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.*

¶ Līmosus, schlammicht / kotticht. *Flumina limosa*, Ovid. 1. Metam. v. 634. Idem Remed. v. 124 *limosa canna.*

¶ Elimare, limum educere, distinctum ab altero, quod a lima est, & expoliendi significationem habet. Tertullianus de Pœnitentia c. 11 *Cedo pulverem dentibus elimandis.* Ubi Le Prieur: *Aptissime verbo ELIMARE usus est. nam LIMUS vocatur illa scabrities, seu sordes illæ dentibus adhærentes.* Hinc forte etiam

¶ Elimator est apud eundem lib. 4. adv. Marcion. c. 35, *Christus elimator humanarum macularum.* Comparatio ibi cum lepra est quæ non limâ abradi, sed ut limus & sordes abstergi ac elui postulat.

¶ Illīmis, e, fine limo, rein / ohne Schlamm. Ovidius Metamorph. 3. v. 407

Fons

Fons erat illimis, nitidis argenteus undis.

¶ Oblimare, i. e. Limo obducere, ut Virgilius loquitur, verschlämmen. Suetonius Augusto c. 18 *Fossas omnes, in quas Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere detersit.* Cicero *oblimatos agros* dixit lib. 2. de Orat. cap. 52. ¶ Alia notione *Oblimare* quære in *Lima*.

¶ Limĭcŏla, habitator limi. Ausonius epist. 7. v. 36

Junctus limicolis musculus ostreis.

¶ Limĭgĕnus, in limo natus. Idem Ausonius Mosell. v. 45

-- -- limigenis ripam prætexeris ulvis.

LĪMVS adject. quod & *Limis* dicitur, significat obliquum, transversum, überzwerch. Festus: LIMVS, *obliquus, id est, transversus, unde & LIMINA.* Donatus ad illud Terentii Eun. act. 3. sc. 5, *Ego limis specto:* LIMIS, inquit, *si nominativus singularis est, transversus significat: si septimus Pluralis, deest, OCVLIS. Nam LIMIS est transversus: unde LIMEN dicitur quoque, quod ingredientibus, exeuntibus transversum est. Cum igitur dissimulant homines se videre quod vident, & non recta facie, sed transversa intuentur, LIMIS dicuntur ASPICERE.* De LIMVS vide & Veteres Gromaticos, quos supra laudavimus in LIMES. *Limos oculos, transversa tuentes* ex Virgilii Eclog. 3 interpretari liceat. Hoc autem Libidinosorum esse, notavit Aristoteles in Physiognomicis. Hinc *Venerei* appellati Quintiliano lib. 11. c. 3. Ubi de oculorum gestu agit: *Lascivi*, inquit, *& mobiles, aut natantes, & quadam voluptate suffusi, aut limi, & ut sic dicam Venerei* &c. Vide & Cœlium Rhodiginum lib. 15. Antiq. Lect. cap. 10. & Lindebrochium ad supra citatum locum Terentii. ¶ 2. Faciunt & quidam *Limum* vestis genus, idque probare conantur illo Virgilii lib. 12. Æneid. v. 120

Velati limo, & verbena tempora cincti.

Ita enim hunc locum Caper & Higinus legendum censuere, qui *limum* exponunt vestem, quâ ab umbilico usque ad pedes prope tegebantur: ab eo sic appellatur, quod in extremo haberet purpuram, limam sive transversam & flexuosam, ut Servius auctor est. De qua veste & Gromatici veteres, quorum paullo ante mentionem feci. Sed Servius existimat Poëtam *Lino* scripsisse (uti & editur) idque summo judicio, quem vide.

¶ Limulus, diminut. *Limulis intueri*, apud Plaut. in Bacchidib. act. 5. sc. 2. v. 12.

¶ Faciunt a *limis*, Collimare. Volunt autem idem esse *collimare*, quod *collineare*, & limis oculis, quibus scopum intueri jaculatores solent, factum, zielen oder das Ziel treffen: sed vix probo exemplo confirmari potest, cum meliores libri pro eo habeant *collineare*, quod vide in *Linea:* & adde sis, quæ Antibarbaro diximus de hoc, uti videtur, sordidiore verbo.

LĪNEA, proprie est funiculus fabrorum, qui in rubricam intingitur, die Rötelschnur / Richtschnur / *Perpendiculo & linea uti*, Cic. ad Q. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 1. ¶ 2. Et Figura illa longa sine altitudine, & latitudine, die Linien. *Lineam ducere*, einen Zug oder Strich thun / mit der Farbe oder Federn. Plin. de Apelle lib. 35. c. 10 *Apelli fuit perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in proverbium venit.* Utile dictum: *Nulla dies sine linea.* Faustus Andrelinus:

Nulla dies abeat, quin linea ducta supersit,
Non decet ignavum præteriisse diem.

Ducere primas lineas, Quintil. lib. 2. c. 6. pr. *Aliquid velut primis lineis designare*, Idem lib. 4. c. 2. sub fin. etwas entwerffen. *A linea incipere*, forn anheben. Erant in circo quoque, itemque in stadio lineæ duæ creta signatæ, à quarum alterâ procurrebatur ad carceres: alterâ, ubi flectebatur ad metam, victoriæ nota. De quibus notat Buchnerus ad illud Prudentii Hymno de Natali Servatoris:

Scandit gradatim denuo
Jubar priores lineas.

Hinc interpretandum putaverim illud Terentii Eunuch. act. 4. sc. 2. *-- -- certè extrema linea*

Amare haud nihil est.

Id est, quamvis absim ab amica, & videndi tangendique copia haud sit, tamen ex longinquo etiam amare haud nihil est: hoc est, non extra spem potiundi positum est. *Extrema* enim *linea*, unde instituebatur cursus: primam enim & principem habebat alteram ad metam, a qua *extrema* ista longissime distabat. Hinc *extremâ lineâ amare* est ex longinquo. Proverbialiter *Alba linea* (λευκὴ στάθμη) qui res nullo discrimine habent, appellabantur. Qua locutione Plutarchus & Plato usi sunt, uti Casaub. ad Theophrasti Characteres observat pag. 130. Gellius lib. 20. c. 11 *Græci multa & varia lectitantes, in quas res cumque inciderent,* ALBA, *ut dicitur* LINEA, *sine cura discriminis solam copiam sectati, convertebant.* Namque linea illa, unde procursus, quoslibet sine discrimine admittit cursores: at altera ad metam discrimen facit, victoremque a cæteris separat atque distinguit. Huic *igitur* lineæ similes sunt, qui nullum rerum discrimen habent. ¶ 3. Martialis *lineam* funiculum dixit, ex quo piscatorum hamus dependet, eine Angelschnur / lib. 5. epigr. 57

Tremulaque captum linea trahit piscem.

A Hinc *lineam mittere*, den Angel werffen / Plautus dixit Mostell. act. 5. sc. 1. v. 22. ¶ 4. Linea idem quoque est quod longurius, vacerra: Ein Stallbaum. *Lineam poscere*, Cassius Severus urbane. vid. Ludov. Cresoll. Vacat. Autumn. lib. 11. cap. 12. sect. 3. pag. 383. Cœl. Rhodigin. lib. 5. cap. 14. Conf. Voss. lib. 6. Instit. Orat. cap. 11. pag. 529. ¶ 5. Et, *linea*, agnationis Gradus est Jure consultis Linien der Gesipschafft. ¶ 6. *Linea*, pro ordine subselliorum in circo apud Ovid. ut Lips. exponit Centur. 5. Miscell. Epist. 56. ¶ 7. *Lineam Margaritarum* Scævola dixit seriem margaritarum nexarum in filo, einen Strich oder Schnur angereyeter Perlen. *Margaritas in lino* Ulpianus dixit. ¶ 8. In Notitia Imperii, *Linea valli* dicitur tractus valli in directam longitudinem lineæ instar, productus. ¶ 9. Severus Sulpicius *Lineam lactis* dixit lac demanans ubere & lineam veluti signans, Dial. 2. cap. 3, *Ut solet ex uberibus caprarum aut ovium, pastorum manu pressis, longa linea copiosi lactis effluere.* ¶ 10. *Lineam* pro formidine dixit Seneca Hippolyto v. 46

-- -- Alius rarus
Cervice gravi portare plagas,
Alius teretes properet laqueos;
Picta rubenti linea pinna
Vano eludat terrore feras.

B Ubi Farnabius lineam hanc interpretatur formidinem, sive genus retis plumis versicoloribus iisdemque ustulatis intertextum, quod visu & odore feras terret & in plagas impellit.

¶ Linearis, ut *linearis pictura*, & *linearis* absolute Plinio lib. 35. cap. 3 dicitur, quæ sine coloribus, lineis tantum perficitur: quam Græci *Graphida* appellant, quo vocabulo idem Plinius atque Vitruvius usi sunt, Reißkunst / Reissen. Vide supra *Graphis*.

¶ Linealis, idem. Ammianus lib. 22. c. 40 [Vales. cap. 16] *Omnes ambitus lineales farina respersit.* Loquitur de metatione Alexandriæ, quam Curtius lib. 4. c. 8. n. 6 descripsit. *Ambitus* autem *lineales* sunt lineæ, quæ murorum ductum designabant, farina, quod calx defuerat, ut notiores essent operantibus, respersæ.

¶ *Lineamentum*, lineamenta notæ sunt, & quasi lineæ quædam ac fila corporis, ex quibus de forma judicatur, ejusque similitudine, cum alio corpore, ut, *Lineamenta faciei*, die Bildung und Gestalt des Angesichts / habitus ipse faciei. *Pythagoras ex lineamentis oris judicabat de ingeniis eorum, qui ad discendum sese obtulissent*, Gell. lib. 1. cap. 9. Et Cicero lib. 1. Nat. Deor. cap. 18 *Quæ compositio membrorum, quæ conformatio lineamentorum, quæ figura, quæ species, humana potest esse pulchrior?* Justinus lib. 1. cap. 2 *Lineamentorum qualitas matri ac filio similis*, sich ähnlich sehen.

C ¶ Lineare: unde

¶ Collĭneare, zielen / und das Ziel treffen. Cic. de divinat. lib. 2. c. 59 *Quis est, qui totum diem jaculans, non aliquando collineet?* Idem de finib. lib. 3. cap. 6 *Hastam aliquò, aut sagittam collineare*, etwa ein Ziel mit dem Spieß oder Pfeil treffen.

¶ Delineare, est rei primas lineas ducere, abreissen / entwerffen / einen Riß von etwas machen / ut pictores solent. Plinius lib. 35. c. 10 *Apelles arrepto carbone exstincto e foculo imaginem in pariete delineavit.* Apulejus 1. Florid. Solus Apelles coloribus delineavit. Arnobius lib. 1. p. 17 de Deo: *quem nulla delineat forma corporalis.*

¶ Delineatio, Abriß / Entwerffung. Tertullianus advers. Valentinianos cap. 27 *In delineationem superioris Christi.* &c.

LINGO, linxi, lingere, λείχειν, lecken. Plaut. Casin. a. 2. sc. 8. v. 21 *Mel mihi videor lingere.* ¶ 2. Et, aliquid paulatim deglutire, im Munde zergehen / und hinab in den Magen sincken lassen / in qua significatione apud Plin. aliquoties legitur, ut lib. 37. c. 10 *Lingentium calculos frangere.*

¶ Linctus nomen. Idem lib 31. c. 9 *Multi tussim veterem linctu salis discussere*, einen alten Husten mit Saltzlecken zertheilen. add. lib. 36. c. 17.

D ¶ Delingere, *Delingere salem*, Plautus Persa a. 3. sc. 3, 24.

LINGVA, maximum bonorum & malorum instrumentum, ὄργανον μὲν ἀγαθῶν, ὄργανον δὲ τῶν κακῶν μέγιστον, quemadmodum Pittacus scripsit. Dicta est vel a sensu gustus, hoc est, à *lingendo*, vel quod dentium septis, quasi vallo, munita ac ligata sit. Vide Gell. lib. 1. c. 15 *Linguam continere, cohibere*, die Zunge im Zaum halten. Cic. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. c. 13 *Lingua omnibus quam diligentissime continenda est.* Idem pro Flacco cap. 23 *Lingua quasi flabellum est seditione*, die Zunge richtet Uneinigkeit an / hilfft zur Auffruhr. *Immodicum lingua*, dixit Tacitus 3. Hist. cap. 53. qui licenter nimis loquitur, qui temperare sermonibus non potest. Namque & ipsum vitium *intemperantia linguæ* Curtio appellatur. Vide supra *Libertas:* item *Licentia. Petulantiam linguæ*, dicacitatem improbam impudentemque Suetonius dixit Tiberio cap. 61. extr. *Titubantiam* verò *linguæ* Claudio cap. 30, quam in Vitellio cap. 7 *Titubantiam oris* vocat, das Anstossen der Zungen. ¶ Linguam ψυχῆς ἄγγελον, Democritus dixit: ex sermone enim de sensibus & cogitatis animi constat. Horat. de arte Poetica v. 110. *Post effert*

animi motus interprete lingua. Et, *Interpretem animi* linguam A
Lucretius etiam lib. 6. v. 1147. itemque Prudentius Romano v. 771 dixit. *Cogitationis interpretem* Lactantius de ira Dei cap. 14.

¶ *Linguis favere*, jubebantur olim in sacris: quo aliquando silentium, aliquando εὐφημία significabatur, vide Brisson. lib. 1. Form. ¶ *Linguam* pro obtrectatione posuit Cic. in Epist. 2. ad Varronem lib. 9. famil. *Tibi idem consilii dedi, quod mihimet ipsi, ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus.*

¶ 3. Et *Linguæ*; Differentiæ sermonum, Sprachen/ *Lingua Græca, Latina* &c. Horat. 3. Carminum oda 8

Doctus sermonis utriusque linguæ, beyder Sprachen erfahren. Ovid. 2. de arte am. v. 121

Nec levis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Pro eloquentia lingua ponitur apud Apostolum 1. Corinth. 13. v. 1 *Si linguis Angelorum loquar.* ¶ 4. Linguæ etiam dicuntur promontoria a similitudine. Cæsar de bello Gallico lib. 3. cap. 13 *Erant ejusmodi fere situs oppidorum, ut posita in linguis promontoriisque neque pedibus aditum haberent, neque navibus.* Lucanus eleganter describit lib. 2. v. 613 de Brundusii situ agens:

Hanc latus angustum jam se cogentis in arctum
Hesperiæ, tenuem producit in æquora linguam,
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas.

Ex quibus intelligere licet, *linguam* appellari terram aliquam editiorem, quæ longo arctoque dorso, instar linguæ, porrigatur in mare. Vide Schottum lib. 3. observat. Human. cap. 28. B

¶ Lingula, diminut. quod & *Ligula* indifferenter fere scribitur, *Lingula* vel *ligula calcei*, das Zünglein im Schuhrincken. Martialis lib. 2. epigr. 29

Non hesterna sedet lunata lingula planta,
Coccina non læsum cingit aluta pedem.

¶ 2. Et *Ligula* instrumentum, ein Schäuffelein/ ein Schaumlöffelen. Columell. lib. 9. cap. 15. extr. *Liquatum mel transfertur in vasa fictilia, quæ paucis diebus aperta sint, dum musteus fructus defervescat, isque sæpius ligula depurgandus est.* ¶ 3. Et mensura, cochlear, quarta cyathi pars, ein Löffel voll. Plinius lib. 20. cap. 5 *duarum aut trium ligularum mensura.* ¶ 5. Pro ipsis cochlearibus posuisse Cato videtur. *Lingulas* (a *lingendo* videlicet) de re rustica cap. 84.

¶ Lingulatus. ut *lingulati tubi*, qui ad aquæ ductionem ita aptati sunt, ut palmi spatio unus in alterum possit intrare. Vitruv. lib. 8. cap. ultimo. Brunnröhren/ die sich in einander schliessen.

¶ Linguatus. Tertullianus de Anima cap. 3 *Apostolus Athenis expertus linguatam civitatem.* waschhafftig.

¶ Linguosus, idem. Petronius fragmento Tragur. p. 21 *Duræ buccæ fuit, linguosus, Discordia, non homo.* Et Hieronymus C
Epitaphio Paullæ [epist. 27] cap. 10 *Quam linguosam, garrulam, ac procacem, rixisque perspexerat delectari*, &c. Et Augustinus Confession. lib. 1. cap. 9 pr. *linguosæ artes.*

¶ Linguax, locutulejus, blatero, ein Schwäzer. Onomast. *Linguax*, λάλος, ἀθυρόγλωττος.

¶ Lingulăca, Plaut. in Casina act. 2. sc. 8. v. 63 *Uxor lingulaca est nobis domi, nam nunquam tacet*, dem die Zunge wohl gelöst ist/ ein Klappermaul. Et Gellius lib. 1. cap. 15 extremo: *Veteres nostri hoc genus homines, in verba projectos, locutulejos, & blaterones, & lingulacas dixerunt.* ¶ 2. Sed, *Lingulacam piscem*, Hermolaus, *soleam* esse, aut ab ea piscem non valde dissimilem voluit, ein Schollen. Ex eo jocus Plauti Casina act. 2. scen. 8. vers. 62

OL. *Vin Lingulacas?* (pisces scil.) ST. *quid opus est, quando uxor domi est?*
Ea lingulaca est nobis (satis loquax) *nam nunquam tacet:*

Lingulacæ nimirum sunt, qui Græcis λάλοι, B. Hieronymo *Linguosi*, aliis *linguaces.* Composita a *Lingua.*

¶ *Linguarium* apud Senecam 4 de Benef. cap. 36 est multa, vel vectigal pro lingua inconsideratius locuta, ut recte Muretus explicat in Variis. Vide & Lips. ad eum Senecæ locum. D

¶ Bilinguis, proprie duas linguas habens, quemadmodum Diodorus Siculus sub fin. lib. 2. p. 97 fabulose de incolis insulæ in australi Oceano tradit δίπτυχον αὐτοὺς ἔχειν τὴν γλῶτταν. ¶ 2. Duarum linguarum peritus, zweyer Sprachen kundig. Sic Bruttios Ennius *bilingues* apud Festum vocavit, quod Osce & Græce loqui fuerint soliti. Et Curtius lib. 7. cap. 5. n. 29 *bilingues* vocat, qui Græce & barbare loquebantur. ¶ 3. Qui lubrica & parum sincera fide loquitur. der mit zweyen Zungen redet/ διπλοῦς ἀνήρ, Vide Chiliad. Virgilius Æn. 1. v. 661

Quippe domum timet ambiguam Tyriosque bilingues.

¶ Trilinguis, trium linguarum, dreyzüngig/ ut apparere in serpentibus dicuntur. Prudentius Cathemer. 3. v. 127 ex protevangelio: -- -- *ut mulier*
Colla trilinguia caloe terat.

Vide VVeitzium ad Prudent. 1. contra Symmach. v. 28 pag. 723.

¶ Tergemini sermonis peritus, der drey Sprachen kan. Apulejus lib. 11 post principium: *Siculi trilingues Stygiam Proserpinam nominant.* Quod Cœl. Rhodig. extremo lib. 3. Antiqu. Lect. interpretatur, *initio barbare, mox Græce, postremo Latine locutos esse.*

¶ Elinguis, mutus, Sprachloß. Cic. pro Flacco cap. 10 *Convicit & elinguem reddit*, überzeuget/ daß er erstummen müssen.

LĪNIO, linire, apud Columellam subinde reperitur, pro quo tamen usitatius est *Lino*, livi, vel levi, linere, schmieren/ bestreichen/ überziehen. *Linere pice*, verpichen. Columella lib. 6. cap. 17 *Optimum est inurere, atque ita liquida pice cum oleo linire.* Idem lib. 12 cap. 50 *dolia gummi liverunt.* Et Ovidius Fast. 3. v. 760 *linit ora luto.* Altera forma Vitruvius lib. 7 cap. 3 *luto liniuntur.* Sed & *Auro sublimia tecta linuntur*, Ovidius de Medicam. faciei v. 7. Martialis lib. 3. epigr. 42

Lomento rugas uteri quod condere tentas,
Polla, tibi ventrem, non mihi labra linis.

Ubi *Labra linere*, das Maul schmieren/ betriegen. Apud Horat. *linere vinum* est condere. Oblinebantur enim pice vel gypso amphoræ, in quibus vinum recondebatur. Locus est lib. 1. ode 20. ubi vide Interpretes.

¶ Litūra, das überherschmieren/ auslöschen. *Litura in nomen alicujus*, Cic. pro Arch. cap. 5. subaudi *facta*, ausgestrichen. *Lituram facere*, Ovid. Epist. 3. v. 3. ausstreichen. Martialis lib. 4. epigr. 10

Non possunt nostros multæ, Faustine, lituræ
Emendare jocos: una litura potest.

Horat. de arte Poëtica v. 292

Carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit.

Claudius Imperator cum orantibus familiaribus appositam cuidam demsisset notam, *Litura tamen*, inquit, *exstat*, ut Suetonius auctor est ejus vita cap. 16. Significat autem notam quidem ignominiosam tolli posse, memoriam vero ipsius notati flagitii manere.

¶ Liturare, inducere, delere, apud Sidon. lib. 9. Ep. 3. extr. *Tunc certius te probasse reliqua gaudebo, si liturasse aliqua cognovero.* Ubi hæc ex veteri inscriptione Savaro laudat: CVM IN RE PRAESENTI INSPEXERIM LITVRATVM AGR. ET ERASVM, &c.

¶ Liturarius idem quod deleticius. Ausonius Præfat. in Centonem: *Hoc die uno & addita lucubratione properatum modo inter liturarios meos cum reperissem &c.* Ubi *liturarios*, ut Scaliger reponit, vocat codicillos, in quibus prima concepta scriptionis nostræ perscribimus, &, quæ displicent, inducimus, ut posteà chartæ puræ commendentur.

Composita a *Lino* sunt

¶ Allĭnere, adspergere, *Vitia sua alteri allinere*, dixit Seneca Epist. 7. pr. einem andern mit seinem Laster beschmitzen/ Horat. de Arte poet. v. 445

Vir bonus & prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Transverso calamo signum,

wird daben schmieren/ oder zeichnen.

¶ Circumlinere, umher beschmieren/bestreichen. Plinius lib. 21. cap. 14 *Circumlini alveos fimo bubulo utilissimum.* Unde

¶ Circumlĭtus, participium. Plinius c. l. *vasis melle circumlitis.* Et pro *circumdatus.* Horatius lib. 1. epist. 10. v. 7 *musco circumlita saxa:* Et Ovidius 11. Metam. v. 137 *auro circumlitus*, übergüldet. Et Quintilianus lib. 8 cap. 5 *pictura, in qua nihil circumlitum est.*

¶ Circumlitio. Seneca epist. 86 *In picturæ modum variata circumlitio* [parietibus] *prætexitur.* Ac Plinius lib. 24. cap. 7 *Oris circumlitiones.*

¶ Circumlinire, idem ac circumlinĕre. Columella lib. 6. c. 16 extr. *Vulnera medicamento circumlinienda.* Quintilianus lib. 1. cap. 11 *simplicem vocis naturam pleniore quodam sono circumlinire*, scilicet magister haud patietur.

¶ Collĭnere, beschmieren/ besudeln. Prudentius Cathem 5. v. 15

--- *Fila favis scirpea floreis*
Presso melle prius conlita fingimus.

Quod candelarum apud veteres genus erat. Sic filum cera collitum, ein Wachslicht. Metaphorice Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 3. v. 133 *Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt*, schönen Schmuck verstellen und besudeln schändliche Sitten unflätiger als Koth. Repetit Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 93.

¶ *Collinitum* facit Columella a *Collinio*, lib. 6. cap. 17. extr. *Semina melle collinita.*

¶ Delĭnere, fœdare, corrumpere. Cicero in quadam epistola, citante Prisciano, lib. 9. sub fin. *Tuli moleste, quod literæ delitæ mihi ante, redditæ sunt*, besudelter Brieff.

¶ Delītor. Accius Atreo, apud Priscian. c. l. *Scelerum fratris delitor.*

¶ Non autem huc pertinet *Delinire*, quod a *Lenis* est; nec *Delinimentum* Livii lib. 40. cap. 11. neque *Delinitio*, Cicer. 2. off. cap. 16. nec *Delinitor*, de Claris orat. cap. 70. De his supra in *Lenis.*

¶ Illinere, anschmieren/ anstreichen. Cicer. de orat. lib. 3. cap. 5.

cap. 52 *Color venustatis non fuco illitus, sed sanguine diffusus.* nicht geschminckt. *Aurum vestibus illitum,* Horat. lib. 3. od. 9. Et Livius *Illitum veneno donum* dixit lib. 5. cap. 2. A

¶ Illinire, idem. Plinius 20. cap. 17 *Phreneticis illinivit cum polenta* &c. Et lib. 25. cap. 12 extr. *Psyllion illinitum fronti.*

¶ Illitus, ûs, subst. das Anstreichen. Plinius lib. 23 extremo: *appositu, fotu, illitu.*

¶ Superillinere, drüber her schmieren. Idem Plinius lib. 30. cap. 12 *superillito butyro ovillo cum melle.* Celsus lib. 3. cap. 19 *Totum corpus superillinendum est.*

¶ Interlinere, delere. *Corruptæ atque interlitæ tabulæ,* durchstreichen und austhun. Cic. 4. Verr. cap. 42.

¶ Oblinere, verstreichen/ umher schmieren. Varro de re rust. lib. 3. cap. 7 *Aves decipiuntur, cum se obleverint visco,* wenn sie sich mit Leim umher beschmitzet haben. Cic. Philipp. 14. cap. 3. extr. *Libidine flagitiosâ oblita est Antoniorum vita,* beschmitzt und berüchtiget.

¶ Oblinire, verschmieren. Columella lib. 12. cap. 39 *Vasis oblinitis includere.* Scribonius Compositione 245 *Prodest & cinis de filice facta, aqua conspersa, oblinita.*

¶ Perlinere, wohl durchschmieren. Columella lib. 7. cap. 5 *Ulcera lavantur aceto, & pice liquidâ cum adipi suilla perlinuntur.* Plaut. *Unguentis perlitus ignave incedis,* in Casina act. 2. sc. 3. v. 23. Alii *unguentatus per vias,* legunt. B

¶ Prælinere, von aussen/ oder von fornen beschmieren. Gellius lib. 13. cap. 23 *Villas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuisse.* Seyen nicht getüncht gewesen. Et lib. 7. cap. 14 extr. Unumquodque *cum caste pudiceque ornatur, fit illustrius: cum fucatur atque prælinitur, fit præstigiosum.* angestrichen.

¶ Relinere, quod oblitum & obturatum fuit, aperire, aufsthun/ aufspinden. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 51 *Relevi dolia omnia,* &c.

¶ Sublinere, bestreichen/ aliquantulum illinire. Plinius lib. 33 cap. 5 *sublinunt atramento:* & cap. 6 de argento vivo: *Cum æra inaurantur, sublitum bracteis pertinacissime retinet.* ¶ 2. *Sublinere os,* proverbiale est, pro illudere, vanis promissis decipere. Plaut. Captiv. Act. 3. sc. 4. sub fin.

> *Nucleum amisi, reliquit pignori putamina.*
> *Ita mihi stolido sursum vorsum os sublevêre offuciis.*

& in Aul. act. 4. sc. 6. princ.

> *Fidei censebam maximam multò fidem*
> *Esse, ea sublevit os mihi plenissimè.*

Vide Taubm. ad Argumentum Epidici.

¶ Sublitio, der erste Uberzug/ erste Farbe.

¶ Sublinire, idem. Plaut. Milite a. 2. sc. 5. v. 57 *Sublinitur os custodi.* Et ibidem sc. 1. v. 75 *Sublinitum est os custodi mulieris.* C

¶ Subterlinere, von unten schmieren. Plinius 28. cap. 7 *Plantas ægri subterlinere,* die Fußsolen schmieren.

¶ Superlino, Plinius lib. 22. cap. 23 *visco superlitum, ut hæreat.*

LINQVO, linquere, deserere, relinquere. *Animo linqui,* in Ohnmacht fallen/ Sueton. Cæs. cap. 45. *Animum linquentem revocare,* Curtius lib. 9. c. 5. n. 11. sich wieder erhohlen.

Composita.

¶ Delinquere, prætermittere, quod prætermitti non oportuit: & peccare, versehen. Terent. Hecyr. act. 4. sc. 4, 41 *At quia non delinquunt viri,* können denn Männer kein Wasser betrüben? Cic. off. lib. 1. cap. 41 *Si quid delinquitur, fit nescio quomodo, ut magis in aliis cernamus, quam in nobumetipsis.* ¶ Veteres *delinquere* & pro deesse ponebant: unde *deliquum,* quod deest, dicebant. Sicut *reliquum* a relinquendo, quod remanserit. Plautus Casina act. 2. sc. 2. v. 32

> --- *Sine, quod libet, id faciat*
> *Quando tibi nil domi deliquum est.*

Vide ibi interpretes.

¶ Delinquentia, Tertullian. Resurr. Carn. c. 46 & 47.

¶ Deliquium, defectus, ut, *Deliquium solis,* Finsternüß/ Plin. lib. 2. cap. 12. *Deliquium animi,* Ohnmacht.

¶ Delictum, Versehung/ Sünde/ Cic. off. lib. 1. cap. 13 *Quæ parva videntur esse delicta, ab iis est diligentius declinandum,* für den Sünden/ so für geringe anzusehen/ soll man sich desto fleißiger hüten. Idem lib. 5. fam. ep. 17 *Homines sapientes delicto suo, non aliorum injuriâ commoventur.* D

¶ Delictor, peccator. Cyprian. Epist. 59 cap. 1 *gravissimis delictoribus, & in Deum multum ante peccantibus.*

¶ Relinquere, deserere, Terent. in Adelph. act. 3. sc. 4, 52 *Animam relinquam potius, quam illam deseram,* ehe ich sie verlasse/ so wil ich ehe mein Leben lassen. Idem in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 46 *At si talentum rem reliquisset decem,* nach sich lassen. Cic. pro Rosc. Amerino: *De patrimonio nihil relinquere.* Et, *Testamento relinquere aliquid alicui,* Idem Offic. lib. 3. c. 24 einem etwas bescheiden/ vermachen. *In medio relinquere,* Cic. 1. Acad. c. 10. in seinem Werth und Unwerth bleiben lassen. *Scriptum relinquere,* Nepos Conone cap. 5. nach sich beschrieben lassen. *Relinquere res,* est imperfectas deserere seu interrumpere res vix inchoatas. Nos dicimus, alles stehen und liegen lassen. Terent. Andr. act. 2. sc. 5. princ.

> *Herus me, relictis rebus, jussit Pamphilum*
> *Observare.*

Ubi Donatus: *Imponitur manus rebus, cum perficitur id, quod cœperit: ut Virgilius,* Imponit Regina manum. *Relinquuntur verò res, cum imperfectæ relinquuntur. Idem Virgilius:* ATQVE OPERE IN MEDIO DEFIXA RELIQVIT ARATRA. *Adeò præposuit hoc negotii rebus omnibus.* Cæsar 3. de B. C. cap. 102 *Cæsar omnibus rebus relictis, persequendum sibi Pompejum existimavit.*

¶ Relictio. *Desperationes & relictiones reipublicæ,* Cic. ad Attic. lib. 16. epist. 7.

¶ Reliquus, a, um, übrig/ überblieben/ quod vel restat, vel superest: ut, *Nihil est reliqui,* Cic. 2. Fin. c. 31. es ist nichts mehr übrig. Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 9 *Itane parasti te, ut spes nulla reliqua in te siet?* daß du keine Hoffnung mehr an dir selbst habest? *De reliquo velim tibi persuadeas,* Cic. lib. 6. ep. 21. fam. demnach ꝛc. *Reliquum est,* &c. nun ist es an dem. Nepos Attico cap. 21 *Quoniam nihil reliqui feci, quod ad sanandum me pertineret; reliquum est, ut ego mihi consulam.* weil nichts unterlassen ꝛc. so ists nun an dem ꝛc. Ubi, *Reliqui nihil facere* eleganter dicitur, pro, omnia facere, tentare, quibus simillima Cicero scripsit lib. 3. fam. ep. ult. *nullum munus officii cuiquam reliquum fecisse.* Sed *in reliquum tempus* est in posterum, hinfüro/ hernachmahls. Cæsar lib. 1. Gall. cap. 20 *Monet, ut in reliquum tempus omnes suspiciones vitet.*

¶ Reliquum, reliqua, quæ subductis rationibus, & computatis acceptis expensisque debita resident, & solvenda præstandaque supersunt: Ἐλλείμματα Græcis: item λοιπάδες, & λοιπογραφίαι, Reste. Terentius Phorm. act. 1. sc. 1. pr.

> *Amicus summus meus & popularis Geta*
> *Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula,*
> *Jampridem apud me reliquum pauxillulum*
> *Nummorum id ut conficerem.*

Cicero ad Atticum lib. 16. epist. 3 *Angit me ratio reliquorum meorum,* die Rechnung meiner Schulden. Plin. lib. 3. epist. 19 *Reliqua colonorum minuit,* die Schulden und Reste/ so auffgewachsen waren/ ꝛc. Atque ita etiam JCti absolute *Reliqua* vocant: perinde, ut *debita* dicuntur. Et ita alii quoque auctores. Spartianus Adriano cap. 7 *In provinciis verò etiam ex reliquis ingentes summas remisit.* In Nummis Adriani: RELIQVA VETERA HS. NOVIES MILLIES ABOLITA. Quintilianus lib. 6. cap. 4 ex emendatione Salmasii: *Dispensatori, qui cum reliqua non responderent, dicebat subinde &c.* Symmachus lib. 10. Epist. 47 *Adversum rescripta tot Principum, qui præfectis debita eruenda mandarunt: adversum relationem, quæ uberiorem summam docuit exclusam; reliquum verò secundum rectorum literas exsculpendum ab obnoxiis intimavit.* Vocantur & *Residua:* vide *Resideo,* in *Sedeo.* A priori est

¶ Reliquari verbum, Rest bleiben/ quo usus Scævola Lege 20 § 1 de fundo instructo: Adde infra in *Pagina.*

¶ Reliquatio. Gloss. Philox. Λοιπογραφία, *Reliquatio.* Et Tertullianus de Anima c. 56 *Ajunt & immatura morte præventas (animas) eo usque vagari isthinc, donec reliquatio compleatur ætatis, qua cum pervixissent, si non intempestive obiissent.*

¶ Reliquatores, qui quod alicui debent, ex asse & integro non persolvunt, sed alicujus partis debitores adhuc remanent: quod etiam ad illos referri potest, qui malam rationem reddunt. Crinitus de H. D. lib. 15. cap. 3. Vid. infra in *Pariare.* Scævola Lege 102 Dig. § 2 Valerius, de Solutionib. *superioris anni reliquator,* Restant aus vorigem Jahre.

¶ Reliquatrix. Tertullianus de Anima cap. 35 *Anima reliquatrix delictorum, donec exsolvat novissimum quadrantem.*

¶ Reliquiæ, quæ reliqua sunt, Uberbleibungen/ das Ubrige/ ut, *reliquiæ cibi, prandii, cœnæ,* was vom Essen übrig blieben. Sic *reliquiæ conjurationis,* Cicer. Paradox. die von den zusammen Geschwornen noch vorhanden. *Reliquiæ exercitus,* Hirtius Alex. B. c. 40. *Belli,* Vellej. lib. 2. c. 17, 1. Et, *reliquias cladis velut ex naufragio colligere,* Livius lib. 22 cap. 56. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 90 *Quam gaudet, ubi hujus generis reliquias restare video,* wie ist mirs eine Freude/ wenn ich sehe/ daß von dieser alten und guten Art noch jemands verhanden. ¶ 2. *Reliquiæ* dicuntur etiam Cineres & Ossa mortuorum. Suetonius in Domitiano cap. 8 *Monimentum diruit, ossaque & reliquias, quæ inerant, mari mersit.* De reliquiis sepultorum *transferendis,* scripsit epistolam ad Trajanum Plinius 73. lib. 10. *Reliquiæ,* die todten Cörper/ oder was von denselbigen noch nicht verweset. *Reliquiæ sanctorum* vel *martyrum,* Heiligthum. Vide Elmenhorst. ad Gennad. p. 168.

¶ Abrelinquo, idem quod relinquere, deserere. Tertullian. adv. Judæos cap. 1, *Divinitate abrelicta:* & eodem cap. *Deo abrelicto.*

¶ Derelinquo, idem, verlassen. *Communem caussam derelinquo,* Cic. pro Cæcina cap. 35. extr. *Agros deserere & totas arationes derelinquere,* Idem 5. in Verr. cap. 51. das Feld wüst liegen lassen/ darvon gehen.

¶ Derelictio, Verlassung. Idem lib. 3. Offic. cap. 6 *Communis utilitatis derelictio contra naturam est.*

A ¶ *Derelictui habere*, nicht achten. Gellius lib. 4 cap. 12 *Vineam derelictui habuerat*, id est minime curaverat. liegen lassen/ nicht abwarten.

LINTER, tris, masculinum & fœmininum, sed *fœmininum* frequentius, *scapha*, ein Kahn/ Fischerkahn. *Lintribus in insulam aliquid convehere*, Cic. pro Mil. cap. 27. *Amnem lintre transvehi*, mit einem Kahn übergesetzet/ übergeführet werden / Claudianus lib. 1. de laud. Stilic. v. 206.

¶ 2. Item, ein Trog. *Cavat arbore lintres*, Virg. 1. Georg. v. 262. Tibullus lib. 1. eleg. 5. v. 23

Hæc mihi servabit plenis in lintribus uvas.

¶ Lintrarius, qui lintri præest, der da überführet. Ulpian. Lege 1. § 4 Dig. Nautæ, Caupones &c.

LINTEUM, à *lino* dictum, ein leinen Tuch/ Badetuch/ Schweißtuch. *Linteum tepefacere*, Celsus lib. 3. c. 6. Et, *Merces fallaces & fucosæ chartis, & linteis, & vitro delatæ*, Cicer. pro Rab. Post. c. 14. ¶ 2. Velum nauticum sæpe Poetis est. Ovidius 13 Metam. v. 195

Orba suis essent etiamnum lintea ventis.

Virgilius 3. Æneid. v. 686

— — certum est dare lintea retro.

¶ Linteolum, leinen Tüchlein / Plin. 20. c. 17.

B ¶ Linteus, Leinin. ut, *Linteæ loricæ*, Nepos in Iphicr. cap. 1, 4. ¶ *Lintea vestis*, Cic. 7. Verr. c. 56. ein Kittel/ leinen Kleid. *Linteæ candidæ tunicæ*, Livius lib. 9. cap. 40. *Lintei libri*, cujusmodi fuêre *Sibyllini*. Plin. lib. 13. cap. 11. *In plumbeis linteisque libris scriptitatum constat*, Bücher von Leinwand.

¶ Linteatus, linteo indutus. *Senex linteatus*, Seneca de Vita beata cap. 27. *Linteata legio*, Liv. lib. 10. cap. 38. vide Interpretes.

¶ Lintearius. *Lintearia negociatio*, Leinwandhandelung. Ulpian. Lege 5. Dig. de Tribut. act. § 15 Si plures.

¶ Lintearius substantive: qui lintea conficit aut vendit. Lege 5. § 4 Dig. de institor. act. & Cod. Theod. Leg. 16 de murilegulis & gynæceariis: *Si quis ex corpore lintreariorum*; hoc est ex collegio illorum.

¶ Linteamen, idem quod Linteum. ein leinen Tuch oder Decken. Apul. lib. 11. pag. 261 *Candido linteamine cinctum pectorale*. Lampridius Heliogab. c. 26 *Linteamen lotum nunquam attigit, mendicos diceres, qui linteis lotis uterentur*. weisse Wäsche. Novis ergo semper, non lotis ille linteis usus fuit. P. Chrysologus Serm. 84 de Christi resurrectione: *linteamina resoluta sunt.*

¶ Linteo, onis, qui *linteamina* texit, ein Leinweber. Cod. Theodos. Lege 8. de murileg. & gynæc.

C LINUM, Λίνον, a λινέω, dictum antiquo verbo, quod est, *teneo*, Lein/ Flachs. *Herbam esse*, ait Plin. lib. 19. procemio *quæ Ægyptum Italiæ*, paucarum intervallo dierum, *admoveat, atque orbem terrarum ultro citroque portet*. De navigatione loquitur, cui vela serviunt ex lino facta.

¶ Ex lino autem contextas vestes habebant Isidis sacerdotes, unde *Linigeri* a Martiale appellantur. Lanam enim & Orpheus & Pythagoras profanum vestitum judicarunt, ut est apud Apul. in Apologia pag. 504. In quo videntur Gentes Judæos æmulatæ, apud quos Summi Dei scitis *Lineæ vestes* sacræ & sacerdotibus propriæ.

¶ Lineus, *vestis linea*, flächsin/ leinin. Summa elegantia Laberius apud Petronium vestem Coam, mollissimam ac pellucidam, *nebulam lineam*, vocat; quod per eam velut per nebulam corporis facies appareat,

Æquum est induere nuptam vestem textilem?
Palam prostare nudam in nebulâ lineâ?

¶ Līnĭger. Martial. lib. 12. Epigr. 29 de sacerdotibus Isidis:

Linigeri veniunt calvi sistrataque turba.

¶ Linamentum, alles was man aus Flachs oder leinen Tüchlein zusamen wickelt. Item, eine Wicke/ so der Barbier in die Wunde drehet. Colum. lib. 6. c. 11. ac 38. & Cels. lib. 5. c. 26.

D ¶ Linifarii &

¶ Linificii, linteones sunt in Cod. Lege 13 de Murileg. & Gynæc. & in Cod. Theod. eod. Tit. Lege 8 & 16, quanquam in literis quibusdam variata ibi scriptura librorum est.

LĪNUS, Λίνος, *Poeta Thebanus* fuit antiquissimus, qui Herculem *literas* & *Musicam* docuit. Quem cum objurgaret, adolescens iratus tabulam, in qua literas pinxerat, capiti Lini illisit, quo ictu, Linus mortuus est, Ælianus lib. 3. Var. cap. 32. Ejus versus aliquos annotavit Stobæus Sermone 37. & 261.

LĬPĀRA, æ, λιπαραὶ, Liparæ, *emplastra lenia* sunt apud Celsum lib. 5. c. 19, 25. gelinde Pflaster.

¶ Lipare, proprium nomen insulæ unius ex Æoliis inter Italiam & Siciliam, Vulcano sacra. Vid. Virg. 8 Æn. v. 417. Hinc

¶ Liparensis, ut, *testimonium Liparensium*, Cic. Verr. 5. c. 37. *Liparenses camini*, Sidonius Carm. 23. v. 202.

LIPPUS, qui oculos lacrymantes habet, &c. Dem die Augen stets trieffen. Plaut. in Persa act. 1. sc. 1. v. 11 *Lippo quasi oculo me herus meus manum abstinere haud quit*. Horat. 1. Serm. Sat. 7. v. 3 *Omnibus & lippis notum & tonsoribus*, &c. Es weiß es niemand/ denn die jungen Kinder und alten Leute.

A Idem lib. eodem satyr. 3. v. 25

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in animorum vitiis tam cernis acutum? &c.

Martial. lib. 8. epigr. 9

Solvere dodrantem nuper tibi, Quincte, volebat
Lippus Hylas: Luscus vult dare dimidium.
Accipe quam primum: brevis est occasio lucri,
Si fuerit cæcus nil sibi solvet Hylas.

¶ Lippulus, diminut. Arnobius lib. 7. p. 240.

¶ Sublippus. Gloss. Vet. *Sublippus*, ὑπόλημος.

¶ Lippitudo, *morbus ipse*, Augenwehe/ quanquam ab ὀφθαλμία differt. *Lippitudo perodiosa*, das sehr verdrießliche Augentrieffen / Cicero ad Attic. 10. epist. 17. Et Seneca lib. 2. ad Neronem de clementia cap. 6 *Imbecilles oculos esse scias, qui ad alienam lippitudinem suffunduntur.*

¶ Lippio, lippire, lippitudine laborare, Cic. ad Attic. 7. epist. 14 *Cùm leviter lippirem, has ad te dedi*. Tertullian. adv. Marc. lib. 1. cap. 2 *Lippientibus etiam singularis lucerna numerosa est*. Plaut. Curcul. a. 2. sc. 3. v. 39 *Lippiunt fauces fame*, der Schlund schäumet mir für Hunger.

LIQUET, liquere, impersonale, significat constare, manifestum & certum esse, öffentlich und am Tage seyn / klar seyn. Cic. lib.

B 1. Nat. Deor. c. 12 *Negat omnino de diis sese habere, quod liqueat*, von den Göttern sagt er / habe oder wisse er gar nichts / das da klar und gewiß sey. *De caussa mihi nondum liquet*, ich hab der Sachen noch keinen Grund / Cicero pro Cluentio. Donatus ad illud Terentii Eun. act. 2. sc. 3, *Illum liquet mihi dejerare*: LIQUIDUM, inquit, *est constans, manifestum & certum. Et sic* LIQUET, *pro liquidum est: ut* CLAUDIT, *pro claudum est. Est & LIQUET verbum juris, quo utebantur judices, quum* AMPLIUS *pronunciabant, obscuritate commoti caussæ magis, quàm negotii simplicitate*. Nimirum cum in caussa obscura atque ambigua versarentur, neque constaret, quid esset pronunciandum, tum dicebant, NON LIQUET: item AMPLIUS: quo significabatur, proferendum esse judicium, & amplius de eo judicio tractandum. Cicero in Cluentiana cap. 28 *Homines sapientes ex vetere illa disciplina judiciorum, qui neque absolvere hominem nocentissimum possent, neque eum, de quo esset orta suspicio pecunia oppugnatum, re illâ incognitâ, primò condemnare vellent*, NON LIQUERE *dixerunt*. Vide Brissonium in formulis.

¶ Liqueo, liquere, liquidum esse, weich seyn.

¶ A quo & *liquesco*, liquescere, *in liquorem solvi*, weich werden / zerrinnen/ zergehen / ut, *Cera liquescit igni*, Virgil. ecl. 8. v. 80. das Wachs zerschmeltzet vom Feuer. *Voluptate liquescere, &*

C *diffluere mollitia*, Cic. Tuscul. 2. cap. 22. gantz dissolut werden.

¶ Liquescere, & disparere est, evanescere, perire & abire in nihilum: Zerrinnen / verschwinden. Seneca Epist. 26 *Incommodum summum est*, inquit, *minui & deperire, & ut proprie dicam, liquescere*. Prudentius Hymno ante somnum extremo:

O tortuose serpens, &c.
Discede, CHRISTUS hic est,
Hic CHRISTUS est, liquesce.

Idem Apotheosi v. 1023

--- Sed cassa cadit, ventoque liquescit
Assimilis.

Laurentius Novariensis Homil. de pœnitentia: *Mens perdita obstupescit, spes depravata liquescit*. Verbo *deliquescere* ita usus Lactantius, & cum τῷ *perire* conjunxit lib. 8. Instit. c. 12. *Tam celeriter*, inquit, *etiam corpus adhuc spiritu in eo manente deliquesceret ac periret, quam celeriter anima discedet.*

¶ Colliquescere, composit. idem quod simplex. *Permisceto, dum ea, quæ addideris, in pice colliquescant, & unitas fiat*, Columella lib. 12. cap. 22. mit zerschmeltzen. *Malus cum malo colliquescit voluptate*. Refertur ab Aristotele inter adagia similitudinis, vide Chiliadas.

D ¶ Eliquescere, eadem significatione, apud Varr. legitur lib. 1. de R. R. cap. 55, *Olea alia ad cibum eligitur; alia, ut eliquescat, ac non solum corpus intus unguat, sed etiam extrinsecus.*

¶ Dēliquescere, Columell. lib. 12. cap. 41 *Ita coquuntur, ut omnia poma deliquescant cum musto*. Et Ovidius 4. Metam. v. 252

Protinus imbutum cælesti nectare corpus
Delicuit, &c.

¶ Item perire, diffluere. Vide supra in *Liquesco*.

¶ Liquĕfacere, schmeltzen/ weich machen. Catullus in Gellium Epigram. 89

Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Passivum est *Liquefieri*, ut, *æs liquefacta legum*, Cic. Catil. 3. cap. 8. die ehrne Tafel waren zerschmoltzen. *Saxa liquefacta*, apud Virgil. 1. Georg. v. 473. Silius lib. 11. v. 416

-- -- & carmina rursus
Pieriâ liquefacta lyrâ.

id est, suavissimo mollissimoque cantu deducta. Ita enim & *liquida vox* suavis & candida appellatur. Vide *Vox*. Et paullo post *Liquidus*.

¶ Colliquefacere, & passive

¶ Colliquefieri. *Venenum colliquefactum in potione*, Cicer. pro Cluentio cap. 62. A

¶ Liquo, liquare, *liquefacere*, flössen/schmeltzen/ut cum liquantur metalla. Martialis lib. 9. epigr. 3 *Nives liquantur*, der Schnee zerschmiltzt. *Liquare alvum*, Cels. lib. 4. c. 7. Den Bauch erweichen.

¶ Liquāmen, Colum. 7. cap. 4 sub fin. *Ovis tecta, quandocunque detonsa fuerit, ungi debet tali medicamine: Succus excocti lupini, veterisque vini fæx & amurca pari mensura miscentur, eoque liquamine tonsa ovis imbuitur.*

¶ Liquatio, actus liquandi, das Schmeltzen. Vopiscus Aureliano cap. 46 *Aurum per varios bractearum, filorum & liquationum usus perit.*

¶ Eliquamen, pinguedo liquefacta, geschmoltzen Schmeer/Schmaltz/Fett. Colum. 9. cap. 14.

¶ Est hinc *Deliquare*. Unde & *deliquium*. Varro lib. 6. de Lat. lingua: DELIQVIVM *dictum ab eo, quod* DELIQVATVR: *ut turpida quæ sunt*, DELIQVANTVR, *ut liquida fiant.*

¶ Eliquare, pro *liquidum reddere*, & ad aliquem usum purgare, lauter. Seneca 3. Quæst. Natural. cap. 26 *Est in Chersoneso Rhodiorum fons, qui post magnum intervallum temporis, fœda quædam turbidus ex intimo fundat, donec liberatus, eliquatusque est.* Prudentius Hamartigen. v. 259

- - - - *operta metalla* B
Eliquat ornatus, solvendi leno pudoris.

¶ Et *Colliquare*.

¶ A quo *Colliquiæ & colliciæ*, quæ sulci sunt majores, in quos, si exolvunt minores, dicuntur & *elices* Columell. Vitruvius *colluviaria* vocat, Wassergraben/Wasserfurchen/Plin. libr. 18. cap. 19. extr.

¶ Proliquare, Apulejus Apolog. *An ut alii Philosophi disputant, radii nostri, seu mediis oculis proliquati & limini extrario mixti, &c.*

¶ Līquor, liqui, deponentale, dissolvi, zergehen/auffthauen. Virgil. 1. Georg. v. 43

Vere novo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, &c.

¶ Liquidus, adjectivum, flüßig/*liquida mella*, Virgil. Georg. 4. v. 102. id est, pura, defecata, rein/lauter Honig. Cicer pro Cæcina cap. 28 *Quicquid inde haurias, purum liquidumque sit.* Virgil. *Liquidus aër, Liquidi fontes*, Georg 1, 404 & 2, 200. *Liquidissima tempestas cæli*, apud Lucret. lib. 4. v. 168. *liquidissimus æther*, lib. 5. v. 501. apud eundem. *Liquidissima veritas*, Augustinus Retractat. lib. 2. cap. 1. Et, *Oratio liquida*. Cic. de Clar. or. cap. 79 *ita pura erat, ut nihil liquidius*. In his purum & diffusile sonat. *Liquidum auspicium* bonum est apud Plautum Pseud. act. 2. sc. 4. v. 72, quod liquido, id est, puro sudoque cælo ostenditur. *Liquida vox*, pura, limpida, candida. Eine reine/unverfälschte und liebliche Stimme. Lucretius de avibus lib. 2. v. 145 C

Aera per tenerum liquidis loca vocibus opplent.

Horatius lib. 1. oda 24. de Melpomene Musa:

-- -- *Cui liquidam Pater*
Vocem cum cithara dedit.

Vide & *Vox*. Notandum autem primam in *liquidus* & *liquor* non semel produxisse Lucretium contra aliorum rationem. Ut lib. 1. v. 346 - - - - *permanat aquarum*
Liquidus humor.

Et lib. 3. v. 428 *quam liquidus humor aquai.*

Item libr. 1. v. 452
Pondus uti saxis, calor ignibu', liquor aquai.

Id inde factum, quia veteres haut raro vocalem brevem, si *q* & *v* sequerentur, producebant, quod & Beda notavit de metris cap. 18. Ita idem Lucretius alio in loco primam in AQVA longam facit.

¶ Liquidiusculus, pro leni, molli sive sereno usus est Plautus Milite act. 3. sc. 1. v. 79

Liquidiusculusque ero, quàm ventus est favonius. D

¶ Liquido, & *liquide*, manifestè, klar/rein. Cic. lib. 10. Fam. Epist. 10 *Lectis tuis literis, liquidiùs de toto sensu tuo judicavi*, habe desto klärer können urtheilen/was deine Meynung wäre. *Liquido dicere*, Cic. Verr. 5. cap. 59. *Liquido jurare*, Terent. Andr. act. 4. sc. 3. v. 14. id est, aperte, ohne Scheu/unverhindert/frey. *Siderum stellarumque observatio haudquaquam liquide consistit*, Gellius lib. 14. cap. 1. Et Superlative, *liquidissime constat*, Augustin. Soliloq. lib. 2. c. 13. Et, *liquidissime defendere*, Idem epist. 28 sub finem.

¶ Liquor, humor, Feuchtigkeit. ut, *liquor mellis*, Lucret. lib. 1. v. 936. *fluidus liquor*, Virgil. 3. Georg. v. 484. *liquores perlucidi amnium*, Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 39.

LĪRA, quæ & *porca* dicitur, pars agri elatior inter duos sulcos, quæ conseritur, ein Bett oder Furche. Videtur autem LIRA hortorum, agrorum verò PORCA esse. Vetus Gromaticus apud Rigaltium pag. 258. PORCA *quod in arando exstat*: LIRA, *quod defossum est.* Columella libr. 11. cap. 3 *Habet allium plures cohærentes spicas, eæque cum sint divisæ, liratim seri debent, ut in pulvinis posita minus infestentur hiemis aquis. Est autem* LIRA *similis ei* PORCAE, *quam in sationibus campestribus rustici faciunt, ut uliginem vitent*, &c.

¶ Lirare, egen/semina in agrum dejecta operire, quod fit per crates. Varro R. R. lib. 1. cap. 29. Veterum autem lirandi modum Plinius lib. 18. cap. 20 ineunte accuratius exposuit, quem videas.

¶ Liratim, adverb. per liras. Columella lib. 11. cap. 3. Furchen weise.

¶ Delirare, überzwerg führen/egen.

¶ 2. Per metaphoram, desipere, dementem esse, mente captum esse, rasen/wonsinnig seyn/schwermen. Quanquam hoc alii non a *liris* rusticorum, sed a Græcorum λῆρος deducunt: quos Plautus Latio donavit Pœn. act. 1. sc. 1. *Gerræ germanæ atque edepol liræ*, id est nugæ meræ. *Liræ*, ut *Adelphæ*, id est, Adelphi apud Terentium ex Ἀδελφοί. A *liris* ergo *lirare* (quemadmodum apud Græcos à λῆρος, ληρεῖν) id est ineptire: & *delirare*. Tò *de* enim auget. Cui originationi favent & Veteres Glossæ, in quibus hæc sunt: *Delerus* ληρῶν, παράληρος, *Delirat* παρακόπτει, ληρεῖ. E enim pro I antiquorum more positum. Alteræ Græco-Latinæ clarius: Λῆρος, *Delirus*. Frustra igitur est vir doctus, qui inter *Delirus* & *delirus* distinguit. De λῆρος etiam quædam ex Hesychio & Græcis Epigramm. Illustriss. Scal. in Varronem notat. Sed quæ proprie huc non faciunt. *Deliramus interdum senes*, Plautus Epid. act. 3. sc. 3. v. 11. *Senex delirans*, ein alter Narr/der nicht weiß was er thut/Terent. Hor. 1. Epist. 2. v. 14

Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.

Wenn sich die Herren räuffen/müssen die Unterthanen die Haar dazu leihen.

¶ Deliratio, *Deliramentum*, ein Schwarm. Cicer. de Senect. cap. 11. *Ista stultitia (quæ deliratio appellari solet) senum levium est, non omnium.* Et libr. 2. de Divinat. cap. 43. pr. *O delirationem incredibilem! Non enim omnis error stultitia est dicenda.*

¶ Delīrus, *Anus delira*. Cicer. lib. 2. de Divin. cap. 68. Apud eundem Hannibal libere de Phormione Philosopho, rei militaris præcepta jactante, judicabat: *Multos se deliros senes sæpe vidisse, sed qui magis, quam Phormio deliraret, vidisse neminem:* quæ leguntur lib. 2. de Orat. cap. 18. Comparativo usus est Lactantius lib. 3. cap. 18, *Quo quid delirius dici possit, non invenio* Et ex intervallo, eodem tamen capite: *Ego plane contenderim, nunquam dictum esse quicquam delirius.*

¶ Delirium, insania, Unsinnigkeit. Celsus lib. 3. cap. 18. extr. *Raro, sed aliquando tamen, ex metu delirium nascitur.*

¶ Deliramentum, deliratio, absurditas, Plaut. Amphitruone act. 2. scen. 2. v. 64 *deliramenta loquitur.* Redet ungereimte Dinge.

¶ *Deliritas* Laberii apud Nonium inusitatius est.

¶ Perdelīrus, valde delirus. Lucretius lib. 1. v. 693
Quod facit hic idem, perdelirum esse videtur.

LIRIS, fluvii nomen, qui Campaniam a Latio disterminat, olim *Clanius* apud Strabonem, & Plinium, hodiè autem *Garigliano* dicitur. Horatius lib. 1. Oda 31

- - - *Rura, quæ Liris quieta*
Mordet aqua, taciturnus amnis.

LIS, ītis, controversia, concertatio, *jurgio* tamen major & vehementior. *Lis* enim inter inimicos concertatio; *Jurgium* inter benevolos aut propinquos levior dissensio, ut docet Nonius ex Ciceron. lib. 4. de Rep. eine streitige Sache/Handel/Zanck/actio suscepta vel in *personam*, vel *rem aliquam*. *Lites serere*, Hader anrichten. *Lis litem serit*, Plaut. Pœn. act. 3. sc. 2. v. 10 ein unnütz Wort holet oder langet das ander. Phocylidis est, ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει. *Litem suscipere*, Quintil. lib. 4. c. 2. einen streitigen Handel annehmen/fürnehmen. *Litem instruere*. vide *Instruo* in *Struo*. *Dijudicare litem*, Horat. 3. Oda 5 extrem. einen Handel erkennen und richten. *Litem contestari*, einen Krieg bekräfftigen mit Zeugen/ja oder nein zur Sachen sagen. Prima autem *Petitio rei* est: deinde *litis contestatio*: hinc *Constitutio* sive *conjectio*. Vid. Gell. lib. 5. cap. 10. *Lites sequi*, Rechten/apud Terent. Andria act. 4. sc. 5. item Adelph. act. 2. sc. 2. v. 40. *Æstimare litem*: & *lis æstimata* frequenter reperitur apud auctores Veteres, de quo ita Asconius in 2 Verrin. quæ Procemium dicitur: LIS ÆSTIMATA, *hoc est, pecunia, de quâ lis fuit, & propter quam condemnatus est, in summam redacta, quæ de ejus rebus exigeretur. Duæ res enim consequebantur damnationem. Altera redditio pecuniæ iis ad quos pertinebat: in quo vel simpli, vel dupli, vel quadrupli ratio ducebatur: altera exilii.* Sermo est de peculatus crimine, & repetundarum judicio. Tunc igitur *æstimare litem*, est, quando damnato reo rationes ineuntur furtorum sive pecuniarum, quas peculatus rapuit, quasque repetunt socii, atque redigitur summa quæ restituatur. Aliquando & *æstimari lis* dicitur, quando definitur summa, quam absolutus quis capitis multæ nomine pendere debeat. Nepos Miltiade cap. 7 *Caussa cognitâ, capitis absolutus, pecunia mulctatus est, eaque lis quinquaginta talentis æstimata est, quantus in classem sumtus factus erat.* Cæsar lib. 5. de bello Gallico cap. 1. extr. *Arbitros inter civitates dat, qui litem æstiment, pœnamque constituant*, id est, quantum intulerint damni piratæ incursando

cursando vastandoque provinciam, quo nomine accusabantur à provincialibus, iis ut satisfieret; Vide & L. 21. § ult. D. de pignoribus &c. *Litibus distineri*, Nepos Attico cap. 9, 4. mit Rechtshändeln beladen seyn. *Litem dare*, vide *dare*. *Litium depector*, vide paciscor. *Litem perdere*, die Sache verlieren/ Plautus Cas. act. 3. sc. 3. v. 6. Quod & *lite cadere* dicitur. *Nostra omnis lis est : Vicimus.* Plautus eadem fab. act. 2. sc. 8. v. 73 Wir haben die gantze Sache erhalten. *Lis pendens*, eine Sache/ so noch am Gerichte hanget. A

¶ Lītigo, litigare, *disceptare*, streitig seyn/ zancken. Cicer. ad Quintum frat. lib. 2. epist. 9 *Litigarem tecum, si fas esset.* Et lib. 9. fam. ep. 25 *Noli pati litigare fratres.* Et Plautus Rud. a. 4. sc. 4. v. 16 *qua de re litigatis nunc inter vos?* Adagii vim habet, *Qui non litigat, cœlebs est.* Quia

Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet, &c. Juvenal. satyr. 6. v. 267.

¶ Dēlītigo, delitigare, vehementer litigare. Horat. in art. Poëtica v. 94 *Iratusque Chremes tumido delitigat ore.*

¶ Lītigium, idem quod *lis*. Plaut. in Casina a. 3. sc. 2. v. 31 *Ego quid contrahere cupio litigii inter eos*, einen Hader unter ihnen zu wege bringen. *Cum viro litigium natum.* Plaut. act. 5. sc. 2. v. 15. Er ist mit Zanck auff die Welt kommen. B

¶ Lītigiosus, haderhafftig/ *Disputatio litigiosa*, ein Gespräch so mit Hader angehet/ Cicer. 5. de Fin. cap. 26. Et, *Litigiosus ager*, Ovid. 2. Fast. v. 660, de quo litigatur. *Litigiosus dominus*, Horat. 2. Satyr. 3. v. 285. Superl. *litigiosissimus* Augustini est epist. 68.

¶ Litigator, ein Zäncker/ Haderer. *Rusticus illiteratusque litigator*, Quintil. libr. 2. cap. 21. *Litigatoribus defatigatus*, Cic. pro Domo cap. 44.

¶ Litigatio. Gloss. Vet. *Litigatio*, μάχη, ἡ διὰ λόγων.

¶ Vitilitigare ex *vitio* & *litigare* compositum, vide infra in litera V. suo loco.

Litania, vide infrà, *Litatio* in *Lito*.

LĪTERA a *litura* dicta est, significat *elementum*, seu minimas partes vocis, ex quibus Syllabæ conficiuntur. Buchstab. Scribitur tamen etiam *Littera*, elemento geminato, præsertim in antiquis monumentis. Literas invenerunt Cadmus, qui ex Phœnicia in Græciam primùm eas intulit, & Evander. Auxerunt Palamedes, & Simonides. Vide Plin. lib. 7. c. 56, Tacitum 11 Annal. cap. 14, & ibi Lipsium, itemque Scalig. ad Eusebium. *Literæ fidissimæ sunt memoriæ custodes. Literæ posteritatis caussa repertæ sunt, quæ subsidio oblivioni esse possunt.* Cicer. pro Sylla c. 16. *Ad literam*, den Worten nach. *Literis mandare*, *commendare*, beschreiben. C *Homo trium literarum*, Fur, Plaut. in Aul. *Literam ex se longam facere*, est *suspendio vitam finire*, Idem in eadem fabula. *Literæ exolescentes* Suetonio in Aug. cap. 7, sunt vetustate detritæ & vanescentes. *Grandes & maximæ Literæ* sunt, quas alias *Capitales*, item *Cubitales* appellamus, *cubitum longas* Plautus dixit duobus locis, quibus Romani in Inscriptionibus uti solebant, ut & nos hodie, si quid notari in scripto præ cæteris volumus. Petronius *quadratas* appellare videtur: *Unciales* Hieronymus vocavit Præfat. in Jobum. Grosse Versal-Buchstaben. Literarum sonum in artificio priscæ poeseos sæpius observat Barth. ad lib. 1. Theb. Stat. p. 3. 4.

¶ 2. Literæ plural. *Epistolam* significant. Quam significationem Poetæ singulariter etiam efferre consueverunt, ut Ovidius Epist. 3. Heroica pr.

Quam legis, a rapta Briseide litera venit.

Sic & lib. 1. Pontic. epist. 7. & lib. 2. epist. 7. & lib. 4. ep. 8 exorditur, ut *literam* ponat pro epistola. In prosa semper multitudinis numero. Ut, *Dare literas ad aliquem*, an einen schreiben. *Per literas cum aliquo colloqui. Literæ tenues & obscuræ notæ sunt voluntatis. Literæ scriptæ meâ manu. Literas reddere*, einen Brieff überantworten. *Literas consignare*, versiegeln/ Omnia hæc Ciceronis sunt. *Literas intercipere. Literæ non committendæ sunt ejusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi possint*, D Brieffe soll man in solche Gefahr nicht wagen/ daß sie entweder können verlohren/ oder geöffnet/ oder auffgefangen werden/ Idem ad Attic. lib. 1. ep. 13. *Literæ laureatæ* res lætas notant Gronov. ad Stat. Silv. pag. 310. Barth. ad Claudian. p. 308.

¶ 3. Sumuntur & pro Cautione seu Syngrapha: unde titulus in Jure Romano *de literarum obligationibus*. Notavit Grotius in Lucæ cap. 16. v. 5. ¶ 4. Literæ, disciplinæ humaniores, philologia, studia liberalia, quæ literarum monumentis continentur, gute Künste. *Literas attingere*, *leviter attingere*, *discere*. *Literis deditum esse. Literis imbutus. Literis aliquem instituere. Dare operam literis. Literis eruditus*, *initiatus*, *perpolitus*, *tinctus*, *in studiis humanitatis literarum versari*, *in literis ætatem agere*, studieren. *Homo sine ingenio, sine literis*, ungelehrt/ Cic. in Verrem 6. cap. 44. cujus etiam, aut Quintiliani, priora omnia sunt. *Unum est perfugium doctrinæ & literæ*, Cicero lib. 6. fam. ep. 12.

Γράμματα μαθεῖν δεῖ, καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν. *Literas discere oportet, & discentem mentem habere.* Græcus Senarius.

¶ Līterulæ, literæ breves. Cicero ad Attic. lib. 12 ineunte: *Postquam à te discesseram, hoc literularum ad te exaravi*, habe ich diß Brieflein an dich gefertiget. ¶ 2. Studia, παιδεία. Horat. lib. 2. Epist. 2. v. 7 *literulis Græcis imbutus*. Et Cicero lib. 16 ep. 10 ad Tironem: *Literulæ meæ sive nostræ tui desiderio oblanguerunt.*

¶ Līterātus, literis doctus, excultus, ornatus, gelehrt. Cicer. pro Corn. Balb. cap. 1 *Viri literati ac studiis doctrinisque dediti. Mediocriter literatus*, der mittelmäßig studieret hat. *Quid dulcius literato ocio?* Was ist lieblicher/ denn die Musse haben und studieren? Cicer. 5. Tuscul. cap. 37 *Frater tuus, quem literatissimum fuisse judico, facilè diceret, hic versus Plauti non est, hic est*, Idem familiarium libr. 9. ep. 16 *Pueri literatissimi*, quales in familia more eruditorum plures habuit Atticus Corn. Nep. 25, 13. 3. vid. Pignor. Comment. de servis p. 116.

¶ 2. Literis inscriptus aut stigmate notatus. *Silex literatus* in Veteri Inscriptione. *Frons literata*, notis threiciis exarata. *Lacinias auro literatas* Psychen in Junonis fano vidisse Apulejus fingit lib. 6. id est, aureis literis inscriptas. *Ensiculus literatus* Plautus Rudente act. 4. sc. 4. v. 112. & act. 2. sc. 5. v. 21 de *urna* Sceparnio inquit: *Hæc literata est: Ab se cantat cuja sit.* Ist gezeichnet/ und verräth sich selbst.

¶ Līterātē, *doctè*, *eruditè*. Cic. de clar. orat. c. 28 *Furius perbene Latine loqui putabatur, literatiusque quàm cæteri.* Idem in Pison. c. 25 *Literæ scite & literate scriptæ.* & de Clar. Orat. cap. 56 *Scriptorum veterum literate peritus.* Compar. Augustinus epist. 19 cap. 4 *Quod ineptiùs fortasse, quam literatius, a me commemoratum est.*

¶ Illĭtĕrātus, *contrarium*. Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 6 *Vir bonus & non illiteratus.* Et ad Pætum lib. 9. famil. ep. 16 *Incidunt in sermone varia multa, nec illiterata, nec insulsa*, so nicht ohn Kunst und ungeschickt ist. *Illiteratissimæ literæ*, Plin. libr. 1. Epist. 10. id est, incomtæ, inornatæ: quibus *literatæ literæ*, hoc est docta epistola, apud Sidonium opponuntur libr. 4. Epist. 17. pr.

¶ Literatulus, dimin. Hieronymus libr. 1. adversus Rufinum cap. 7.

¶ Literārius, ut *Ludus Literarius*, Schul. Plinius lib. 9. cap. 8. *in ludum literarium itare.* Quintilianus lib. 1. cap. 4 sub finem: *In verbis quis est adeo imperitus, ut ignoret genera, & qualitates, & personas, & numeros. Literarii pæne ista sunt ludi, & trivialis scientiæ.*

¶ Literosus. Ex Cassio Hemina adducit Nonius, *Homo mere literosus*, idque *literatus* interpretatur. Onomastic. *Literosus*, ἐγγράμματος.

¶ Literator, qui literas novit, vel docet, vel literis non perfecte imbutus est, Suetonio teste, quem vide de Illustribus Grammaticis cap. 4. Gellius lib. 16. cap. 6 *quispiam linguæ Latinæ literator.* Apulejus 4. Florid. de cratera Musarum: *Prima cratera literatoris ruditatem eximit: secunda Grammatici doctrina instruit: tertia Rhetoris eloquentia armat.* Ubi vides Literatorem esse, qui vix prima literarum rudimenta deposuit.

¶ Literio, idem vel contemtius aliquid. Ammian. Marcell. lib. 17. cap. 22 *Julianum carpentes appellantesque loquacem talpam, & purpuratam simiam, & literionem Græcum.*

¶ Literatura, Grammatica, ars de literis. Seneca Epist. 88 *Prima illa literatura, per quam pueris elementa traduntur.* ¶ 2. Item cognitio & scientia literarum. Cic. Philipp. 2. cap. 45 de Cæsare: *Fuit in illo ingenium, ratio, memoria, literatura, cogitatio, diligentia.*

¶ Obliterare, quasi ex literarum monumentis delere, obscurare, auslöschen/ austhun/ verstreichen. *Obliterare memoriam*, Liv. 21. cap. 29. Et, *Res obliterata vetustate*, Idem libr. 3. cap. 71. *Peccata obliterata repetere*, ibidem cap. 59. Et lib. 43. cap. 2 idem Livius: *præteritis silentio obliteratis.* Cicero post red. in Sen. cap. 8 *publici beneficii memoria privatam offensionem obliteraverunt.*

¶ Obliteratio, deletio. Plinius lib. 34. cap. 7. extr. *Æris obliteratio*, id est fundendi æris scientia obliterata. Et Arnobius *Vetustatis obliteratione celari* dixit libr. 6. pag. 194. Etiam Ammianus Marcell. lib. 30. cap. 22 *pacem cum præteritorum obliteratione suppliciter obsecrantes*, id est oblivione.

¶ Obliterator. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 26 *Commemorator, non obliterator vetustatum.* Paullinus Nolanus epist. 16 [al. 38] cap. 7 *quasi illos patriæ obliteratores de baccarum suavitate Lotophagos evita.*

¶ Inobliteratus, non obliteratus. Tertullianus de Anima cap. 24 *& homini oblivio sissimo inobliterata perseverabit scientia naturalium.*

LITHARGYRIVM, seu Lithargyros, λιθάργυρος, scoria argenti, Glett. Plin. lib. 26. cap. 10.

LITHIASIS, λιθίασις, calculi generatio in renibus aut vesica, der Lenden- oder Blasenstein.

¶ 2. Tubercula item candicantia in palpebris, harte weisse Blätterlein an den Augbraunen.

LITHOSPERMVM, λιθόσπερμον, herba, *milium Solis*, vulgo à barbaris dictum, Meerhirsen/ Steinsaamen/ a seminis duritia sic appellatum. Plin. 27. cap. 11.

LITHOSTRŌTOS, Λιθόστρωτος, locus lapidibus stratus, ein Pflaster oder Steinweg.

¶ Dicunt & *lithostrotum* genere neutro.

LĪTO, litare, non simpliciter sacrificare, sed sacrificando Deos placare amicosque reddere nobis atque propitios, glücklich opfern / versöhnen. Plaut. Pœnulo act. 2. v. 41

Si hercle istuc unquam factum est, tum me Jupiter
Faciat, ut semper sacrificem, nec unquam litem.

Martial. lib. 10. epigr. 73

Non quacunque manu victima cæsa litat.

Et sese credebant litasse Veteres, cum exta hostiarum luculenta & notis felicibus insignita essent. Suetonius Cæsare cap. 81 *Dein pluribus hostiis cæsis cum litare non posset, introit curiam spreta religione.* Pertinet huc & Livii locus infra in *Litatio.* Proprie autem dicimus, *Deum sacris litare*, non *Deo sacra litare*, si Servium audimus ad illud Virgilii 4. Æneid. v. 50

- - - Sacrisque litatis
Indulge hospitio.

Diis, inquit, *litatis debuit dicere. Non enim sacra, sed Deos sacris litamus, id est, placamus. Ergo nove dixit.* Ita tamen & Livius dixit, cujus verba post paullo in *Perlitare*, ex lib. 41. cap. 15 dabimus: & Suetonius Othone cap. 8 *Victimas Diti Patri cæsas litavit.* Itemque Seneca Medeâ sub finem:

- - - plura non habui dolor
Tibi quæ litarem.

Et Tertullianus de Patientia cap. 7 *Quem autem honorem litabimus Domino Deo?* Sed apud Senecam & Tertullianum, *litare* simpliciter sacrificare notat. *Molâ salsâ litant, qui thura non habent*, Plin. præfatione. arme Leute tragen arme Creutz. Plinius in præfatione. Vide interpretes Virgilianos de hoc verbo & Macrob. lib. 3. cap. 5. Eleganter hac voce usus est Apulejus lib. 3. Milesf. *Succurrite, & de latronis hujus sanguine legibus vestris & disciplinæ publicæ litate.*

¶ Litatio, glückliche Anzeigung im Opffer. Liv. libr. 27. cap. 23 *Per dies aliquot hostiæ majores sine litatione cæsæ, diuque non impetrata pax Deorum.* Et lib. 41. cap. 15, cum jecur hostiæ defluxisse narraretur, nec tribus posthac bobus perlitatum esse, *Senatus majoribus hostiis usque ad litationem sacrificari jussit.* So lange mit Opffern fortfahren / biß eines wieder gut und glücklich würde. Vet. Gloss. *Litatio*, Λιτανία. Quod Græcum nomen ad publicas rogationes & supplicationes in Ecclesiis translatum est & Latinitate donatum Sidonio lib. 5. epist. 7. itemque Bedæ & aliis. De re ipsa idem Sidonius dicti lib. 5. epist. 14. ibique Savaro: Vide & VValafridum Strabonem de rebus Ecclesiasticis cap. 28.

¶ Lītamen, sacrificium quo litatur. Prudentius Præfat. Hamartig. v. 50 de Caino immolante:

Cujus litamen sordet, & terram sapit.

¶ Litabilis. Lactantius lib. 1. Instit. Div. cap. 21 *Apud Lampsacum Priapo litabilis victima est asellus.* Litabilis, id est justa, grata, qua litatur & placatur.

¶ Litatò, quasi adverbium ex Ablativo participii, sub quo *Sacrificio* audiri potest. Livius lib. 5. cap. 38 pr. *Tribuni militum nec auspicato, nec litato instruunt aciem.*

¶ Perlitare, *recte litare*, Livius lib. 36. cap. 1. *hostiis perlitatum est.* Valer. Antias apud Gellium lib. 1. cap. 7. *Si hæ res divinæ factæ riteque perlitatæ essent.* Rursus Livius lib. 41. cap. 15 *Ceteris Diis perlitatum ferunt: Saluti Petilium perlitasse negant.*

LĪTUS, sive Littus, ŏris, non maris tantùm extremitas est (sicut fluminis ripa) verum omnis etiam terra, quæ mari fluminibusve alluitur, ein Land oder Strich so ans Meer oder einen Fluß rühret / ein Ufer am Meer. Nam & Aquillius JCtus, *Littus* definiit, *quà fluctus eluderet*, ut Cicero auctor in Topicis est cap. 7. Poetis *Litus arenosum*, Æneid. 4. v. 257. *Curvum*, Æn. 3. v. 16. *Sinuosum*, Val. Flacc. 2. v. 452. &c. ¶ 2. Et quia secedentes otii & voluptatis caussa, maritima loca quærebant cumprimis, propter jucundum prospectum in mare; idcircò *litora* non raro pro secessibus amœnis ponuntur auctoribus. Tacitus 3. Histor. cap. 63 *Vitellius de numero Servorum & electione litorum loqui.* Vide ibi Lipsium. Cicero 1. ad Atticum Epist. 15 *Metellus non homo, sed littus & aër & solitudo mera.* Quid *Litus* & *Ripa* different vide in *Ripa.* *Littori loqui*, proverbialiter à Græcis dicitur, de opera inani, αἰγιαλῷ λαλεῖν.

¶ Littŏreus. Virg. *Aves littoreæ*, Æn. 12. v. 248.

¶ Littŏrālis, *piscis litoralis*, Plin. 9. cap. 17. Et, *Dii litorales*, Catull. Carm. 4. v. 22.

¶ Litŏrosus, *Lapis litoroso mari similis*, id est, aquæ marinæ circa littus colorem referens, Plin. lib. 37. cap. 10.

LĬTUUS, buccina, eine Drompete / Zinck oder Schalmey. Ovid. 3. Fastorum v. 216

Jam lituus pugnæ signa daturus erat.

Claudian. lib. 1. de Stilic. laud. v. 168

Scilicet in vulgus manant exempla potentum,
Utque ducum lituos, sic mores castra sequuntur.

¶ 2. Erat & *lituus* incurvum, & leviter à summo inflexum bacillum, insigne auguratus, ein Bischoffsstab. Cicer. de divinat. lib. 1. c. 17 *incurvum & leviter a summo inflexum bacillum*; & Livius lib. 1. cap. 18 *baculum sine nodo aduncum* vocat. Quem vide: Itemque Gell. lib. 5. cap. 8. Virgil. 7. Æn. v. 187

Ipse Quirinali lituo, parvaque sedebat,
Succinctus trabea, lævaque ancile gerebat.

¶ Liticen, qui lituo canit, ein Zinckenbläser. Varro lib. 4. de Ling. Lat. cap. 16 *Tubicines à tuba & canendo: similiter* LITICINES. Nonius in Siticines: *Liticines à lituo, ut tubicines à tuba.* Ammianus lib. 14. cap. 8 *audito liticinum cantu*: Et lib. 16. cap. 34 *occinente liticine.*

LĪVEO, livēre, atrum esse, blau / schwartzbleich seyn. Nam & Tacitus *livens* & *suffuscum* conjungit Agric. cap. 12, *Gignit & Britannia Oceanus margarita, sed subfusca ac liventia.* ¶ 2. Invidere etiam est, mißgönnen / neiden. Martial. lib. 9. epigr. 24

Albanæ livere potest pia quercus olivæ,
Cinxerit invictum quod prior illa caput.

Lib. 6. epigr. 86

Possideat Libycas messes, Hermumque Tagumque,
Et potet calidam, qui mihi livet aquam.

Statius Epithalamio Stellæ v. 150

- - - - queis purpura sæpe
Oebalis, & Tyrii moderator livet aheni.

Ubi vide Gevartium.

¶ Liventer, adverb. ex *Livens*, participio. Sonat fuscè, vel ad modum lividi coloris. Paullinus Petrocor. lib. 4. v. 192

Liventer fracto nigrescunt gutture fauces.

¶ Livesco, erschwartzen / Todtenfarb bekommen. Lucret. lib. 3. v. 529 *- - - - - - Cernimus*

In pedibus primum digitos livescere & ungues,
Inde pedes & crura mori.

¶ 2. Invideo. Claudian. de Rapt. 3. v. 27

Haud equidem invideo, neque enim livescere fas est,
Vel nocuisse Deos, &c. Abgünstig / neidisch werden.

¶ Līvor, blau / oder Todtenfarb. *Livorem contrahere.* Juvenal. Sat. 2. v. 81

Uvaque conspectâ livorem ducit ab uva.

¶ 2. Līvor, invidia, Abgunst / Neid. *Malevolentia & livore impediuntur, ne quid faciant*, Brutus ad Ciceronem lib. 11. famil. epist. 10. Ovid. 1. Amor. 15. v. 39

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Die Abgunst weidet sich an lebendigen Leuten. Videant pueri carmen Virgilio tributum,

Livor tabificum malis venenum, &c.

¶ Livēdo, inis, idem. Apulejus lib. 9. p. 222 *Dii boni! quales illic homunculi vibicibus livedinis totam cutem depicti!*

¶ Līvidus, subfuscus, braun und blau. *Livida armis brachia*, Horat. lib. 1 Oda 8. *Ora livida*, Ovid. Epist. Acontii 20. v. 82. Et Virgilius de inferno fluvio lib. 6. v. 320

-- -- remis vada livida verrunt,

hoc est *nigra*, Servio interprete. Catullus Carm. 17

-- -- -- -- paludis
Lividissima maximeque est profunda vorago.

¶ 2. Invidus, malevolus, Martial. lib. 1. epigr. 41

Omnibus invideas, livide, nemo tibi.

¶ Lividulus, Juvenal. Satyr. 11. v. 110 *Quibus invideas, si lividulus sis*, ein Neidhart.

¶ Sublividus. Celsus lib. 5. c. 28. pr. *Pustulæ sublividæ.*

LIVIA, columba silvestris, eine Holtztaube / a *Lividis*, hoc est, nigricantibus plumis dicta.

LIVIUS, alter Andronicus fuit, de quo ita Gell. lib. 17. cap. ultimo: *Primus omnium L. Livius Poeta fabulas docere Romæ cœpit, post Sophoclis & Euripidis mortem, annis plus fere C. & LX post Menandri, annis circiter LII. Hujus Livii versus celebratur, ex Equo Trojano: Usquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.* ¶ 2. Alter Patavinus fuit T. Livius, cui *lacteam* tribuit *ubertatem, miram jucunditatem, clarissimumque candorem* Quintilianus, lib. 10. cap. 1, eumque pueris proponendum censet, lib. 2. c. 6. Cremutius *eloquentiæ & fidei præclarum inprimis* apud Tacitum 4. Annal. cap. 34; ipse Tacitus *eloquentissimum* Agricola cap. 10 vocat. Tantâ famâ vivus fuit, ut ad eum videndum ab ultimis Gadibus quidam Romam venerint, ut Plinius lib. 2. Epist. 3. & B. Hieronymus Epist. 103 cap. 1, tradunt. Scripsit Romanam Historiam ab Urbis initio ad suam usque ætatem libris 111, de quibus 45 habemus: Cæterorum vix Epitomæ supersunt. Quin plura alia, atque in iis etiam Dialogos, quæ tamen omnia perierunt. Vide Senec. Epist. 45 & 100, & Fabium Quintil. lib. 10. c. 1. Natus est, annis ante Ciceronem interfectum 18.

LIX, licis, cinis, vel aqua cum cinere confusa. Plin. lib. 36. c. 27.

¶ Lixivia, æ, vel Lixivium gener. neutro, aqua per cinerem colata, Laugen. Columell. lib. 12. cap. 16.

¶ Plin. lib. 14. c. 20. adjective etiam dixit. *Lixivius cinis*, Laugasche.

¶ Lixa, æ, qui exercitum sequitur coquendo & eluendo lucrum quærens. Vide Festum. Livius lib. 33. cap. 16. *Impedimenta subsequi jussit, calones, lixasque, & invalidos milites.* Feldkoch / Marckentender. Sane cum negotiatoribus conjungit,

git, & propter commercia pecuniamque augendam secutos castra A
Tacitus significat 2. Annal. c. 62.

¶ Semilixa, halberkoch/ apud Livium lib. 30. c. 28.

¶ Lixabundus. Plautus apud Festum, quod ipse exponit, *iter libere & prolixe faciens*, a more forsean lixarum.

¶ Lixus, a, adject. cujus compositum tamen

¶ *Elixus* usitatius est, significat aqua mollitum & percoctum, gesotten. *Elixa caro*, gesotten/oder gekocht Fleisch. Plaut. in Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 67 *Assum apud te eccum*, sihe da hastu einen Braten. Respondet alter, *At ego elixum volo.* Hor. 2. Serm. Sat. 2. v. 73 - - - - *at simul assis*
Miscueris elixa, simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent.
Gebratens und Gesottens untereinander essen. *Calcei elixi* per metaphoram ita dicti apud Varronem, quasi ita madefacti, ut est caro, quæ elixatur.

¶ Elixare, kochen/ in Brühe kochen. Apicius lib. 3. cap. 9 *Cauliculos elixatos mediabis.* Wenn sie gesotten haben/ so soll man sie mitten entzwey schneiden.

¶ Elixatim, adverb. Apicius lib. 5 extremo: *Elixatim sumto semine* &c. Siedend/ siedheiß/ gesotten.

¶ Perelixare, wohl sieden lassen. Idem Apicius lib. 7. c. 7 *Denuo eum* [aqualiculum] *perelixabis, ut coqui commode possit.*

LŌBA, æ, Λώζη, milium Indicum. Id enim *lobas* appellari, Plin. B scripsit lib. 17. cap. 7. *Melicam*, Matthiolus vocat, Türckischer Weitzen.

LOCRIS, idis, regio Græciæ inter Ætoliam, Phocida, & Bœotiam. Vid. Geograph.

¶ Locri, populi ejusdem regionis, qui pro situs diversitate triplicis ordinis erant, Ozoles, Epicnemidii, Opuntii. Vid. Geograph. Antiq.

¶ 2. Et, *Locri*, Urbs insignis in Brutiis, a Locris Ajacis sociis condita.

¶ Locrenses, cives ejus urbis. Cic. 7. Verr. c. 34.

LŎCUS, quicquid aliquid continet, plural. *Loci* & *Loca.* ein Ort. Proprie *locus* antiquitus idem, qui fundus postea. Vetus auctor de limitibus apud Rigalt. pag. 337. *Nostri &c. duodecim decempedas esse voluerunt. Exactum concivium locum primum appellatum, deinde dictum* FUNDUM. Sed locus manifeste mendosus. Legendum puto: Et *actum collimitium* LOCUM, &c. COLLIMITIUS ACTUS est modus agri quatuor terminis collimitantibus definitus. *Collimitantes termini sunt*, qui mutuo respectu limitem ostendunt. Vide infra & *Locuples.* Et, *Loci dejecti & inferiores*, Cæsar lib. 1. de B. Civ. cap. 46. Niedrige Oerter. *Locus communis* terra vel orcus Plauto dicitur Cas. Prol. v. 19. Senecæ lib. 1. Controvers. 2 *Lupanar* ita appellatur. *Loca & Lautia dare*: Quartier und Mahl geben/ frey halten/ Li- C vius 28. cap. 39. *Homo locum ornat, non ornat hominem locus*, Incerti auctoris dictum apud Charisium. Efferuntur plura cum hoc nomine oppido quam eleganter, & accipitur pro statu, & fortuna, ut *Pejore res loco non potest esse, quam in quo nunc sita est*, Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 46. es könte die Sache übler nicht stehen/&c. *Nostræ res meliore loco videbantur*, Cicer. Att. 11, 13. Et, *Perbono res loco est*, ad eundem lib. 6. ep. 1. Item, *Res in eum locum deducta*, lib. 16. fam. ep. 12. die Sache ist dahin gebracht. *Eo loci res est*, pro Sextio cap. 31. *Difficili loco res est*, 12. fam. ep. 28 die Sache läst sich schwerlich an. *Quem locum apud ipsum Cæsarem obtinuisti?* Cic. 2. Philipp. c. 29. was bist du bey dem Cäsare sonderlich geacht gewest? *Tenere locum oratorum*, Cic de clar. orat. cap. 36. *In maledicti & contumeliæ loco ponere*, in Pison. cap. 14. für Scheltwort und Hohn rechnen. *Locum relinquere alicujus admonitionibus*, Cic. libr. 1. fam. ep. 1. Et, *Principem locum & auctoritatem tenere*, pro Domo cap. ult. der Fürnehmste und in grossem Ansehen seyn. *Obtinere locum primum ac potentissimum*, Quintil. lib. 6. cap. 5. *In loco*, id est, oportune, da es gelegen ist/ da es Noth ist/ Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 26. & *Dulce est desipere in loco*, Horatius lib. 4. Carm. Od. 12. Pro natalibus & genere, ut, *Summo loco natus*, Livius lib. 1. c. 34. der hoher Ankunfft ist. *Infimo loco natus*, Cic. pro D Flacco c. 11. pr. von geringem Geschlecht und Ankunfft. Et, *Nobili, equestri, ignobili loco natus, ortus, Haud obscuro loco natus, &c.* Ac, *honesto loco natus*, Cic. pro Flacco cap. 8. Hic enim Locus *genus* vel *generis dignitatem ordinemve* significat. Plautus Capt. Prol. vers. 30. *De summo loco summoque genere.* Ubi *Locus* ordinem notat. Nam potest in summo loco impar genus esse. Gellius lib. 12. cap. 1 initio: *Is erat loci Senatorii.* Lampridius Alexandro Severo cap. 19 *Libertinos nunquam in equestrem locum redegit: asserens seminarium Senatorum equestrem locum esse.* ¶ Sæpius accipitur pro vice, an statt/ ut cum dicimus, *loco patris, loco fratris te habeo* &c. *Habere aliquem vetustissimorum familiarium loco*, Asinius Ciceroni lib. 10. epist. 31. *Fratris loco diligere*, Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 57. Et, *Te mihi fratris loco esse duco*, Metellus Ciceroni lib. 5. epist. 3. ¶ Aliquando pro occasione & facultate ponitur. Terent. act. 2. scen. 1. v. 22
Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.

¶ Sæpe etiam *Loci* dicuntur Auctorum librorumque certæ partes: ut, *iste ex Platone desumtus locus est.* Græcis χωρίον aliquando, & περιοχὴ ita usurpatur. Vide *Perioche.* Sed disciplinarum etiam seu doctrinarum partes seu capita *loci* vocantur, Τόποι Græcis. Ut, *Locus Physicus, Mathematicus, Dialecticus.* Cicero lib. 2. de Divinat. cap. 1 *Magnus locus Philosophiæque proprius.* Idem in Oratore cap. 48 extremo: *Est enim hic locus late patens, de natura usuque verborum.* ¶ Loci item dicuntur sedes argumentorum, ex quibus velut ex promtuario quodam argumenta petuntur. Et hoc sensu tantum masculino genere in plurali usurpatur. ¶ *Loci* etiam Genitalia vocantur: præcipue fœminarum. Plinius lib. 11. cap. 37 *Fœminis eadem omnia, præterque vesica junctus utriculus, unde uterus: quod alio nomine* LOCOS *appellant: hoc in reliquis animalibus* VULVAM. Et Columella lib. 6. cap. 27 *Quod si admissarius iners in Venerem est, odore perfricatur detersis spongia fœminæ locis & admota maribus equi.* De viris tamen & usus Lucretius lib. 4. v. 1032. & v. 1041. & 1043. Vet. Gloss. *Loci muliebres*, Ὕστερα, κόλποι, μήτραι. ¶ *Locus* & sepulcrum notat. Plura exempla in Inscriptionibus antiquis: ut Romæ: LOCUS OPORTUNI CIRCITORIS CONJUGISQUE EIUS ALBINAE, &c.

¶ Lŏcŭlus, diminutivum. ¶ 2. Sed *Loculi* plurale, pro *sacco* aut *marsupio*, Beutel. *Mendicorum loculi semper inanes*, der Bettelsack ist Bodenloß/ist nicht zu füllen. Vide Chiliad. *Nummum in loculos demittere*, in den Beutel stecken/ dixit Horat. lib. 2. epist 1. v. 175. ¶ 3. Et, *Loculus* Feretrum dicitur, cui mortui includuntur, ein Sarck. *Creator omnium rerum, quem tu fabri filium appellas, loculum Juliano jam parat*, er richt dem Juliano einen Sarck zu. Sic respondit ludimagister Antiochenus Libanio Sophistæ, Christianam religionem deridenti, & quærenti, quid fabri nunc faceret filius. Vid. Theodoretus lib. 3. Hist. Eccl. cap. 23, qui Græce γλωσσόκομον vocat. Latinum exemplum habes apud Plinium lib. 7. cap. 2. *Hunc, inquit, cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt, conditumque loculo in templo.* Loquitur de pollice pedis illo Pyrrhi, de quo supra in *Lienosus.*

¶ Lŏcellus, diminutivum aliud, quo Martialis usus est, lib. 10. Epigr. 88.

¶ Lŏcŭlāmentum. Loculamenta, Winckel in Häußern/ darinne Tauben und Vögel nisten/ Columell. lib. 8. cap. 8. & lib. 9. cap. 12. & Vitruv. lib. 10. c. 14. ¶ 2. Item *Thecæ* vel, *loculi*, libris digerendis compositi in bibliotheca, Buchschräncklein / Buchbretter. Seneca de Tranquill. cap. 9 *Librorum tecto tenus extructo loculamenta.*

¶ Loculosus, voll Fächlein. Plin. lib. 15. cap. 22 *Putamen* [juglandis] *loculosum.* Id est, loculis intus plenum.

¶ Loculatus, in loculos distinctus. Varro libr. 3. R. R. cap. ult. *loculatas piscinas* vocat, quibus dispares discluli habeantur pisces. Darinnen ein iedweder Gattung allein und besonders behalten wird.

¶ Lŏcālis, e, adjectivum. Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 34 *Esse aliquam localem determinationem, quæ sinus dicta sit Abrahæ.*

¶ Localiter, adverb. Idem Tertull. de Pallio cap. 2 *Mutat & nunc localiter habitus, cum situs læditur.* &c.

¶ Lŏco, locare, constituere, setzen / stellen / ut, *Fundamenta locant alii*, legen den Grund/ Virgil. 1. Æneidos v. 428. Et, Plin. 36. cap. 14 *Fundamenta instabili loco locare.*

¶ Sed, *Locare agrum, fundum*, ein Gut austhun / oder vermieten/ verdingen. Sic *marmora secanda locare*, Horatius dixit lib. 2. ode 18. *Beneficium locare apud gratos*, Livius lib. 7. cap. 20. seine Wohlthat bey Danckbaren legen. *Locare filiam*, eine Tochter ausgeben/ oder ausstatten/ Terent. Phorm. 4. sc. 3, 40. *Operam suam locare alicui*, Gell. lib. 3. c. 3.

¶ Locārius, Martial. lib. 5. Epigr. 25 *Hermes divitiæ locariorum.* Der da vermietet.

¶ Locarium, merces, quæ datur in stabulo & tabernâ, pro loco ubi consistunt. Varro lib. 1 de LL. Miet-Geld.

¶ Lŏcito, frequent. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 8. v. 26 *Agelli hic sub urbe est paululum, quod locites foris.*

¶ Locator, qui locat, & pretium accipit, aut rem arte factam. Ut, *Locator fundi*, Lege 35 Dig. Locati cond. der verpachtet. *Operis*, ibidem Lege 36. *Domus faciendæ*, ibidem Lege 60. § 3. der verdinget. Et, *locator funeris*, Plin. 7. cap. 52. Quibus *Conductor* opponitur, qui pretium dat; qui autem *Redemptor*, qui opus faciendum in se recipit. Vide Leges cit.

¶ Locatio est, qua alteri rem certo pretio utendam, aut faciendam damus. Cic. lib. 1. ad Att. epist. 17. *ut induceretur locatio, postulaverunt.* hoc est deleretur, aut minueretur.

¶ Locatarius, qui domum, aut fundum, aliudve in locationem conducit.

A Loco composita sunt

¶ Ablocare, vermieten. Suetonius Vitell. c. 7 *Satis constat, exituro viaticum defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut uxore & liberis, quos Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo abditis, domum in reliquam partem anni ablocaret.*

¶ Collo-

¶ Collocare, *Suo quidque loco collocare*, ein jeglich Ding an sei-nen Ort stellen und setzen. *Collocare legionem in aliquo loco*, Cæsar lib. 3. de B. G. initio, & sæpe alias. Et, *collocare rem militarem*, i. e. ordinare, Cic. lib. 2. Epist. 13. *In lecto illam collocant*, Terent. Eunuch. 3. sc. 5. v. 45. bringen sie zu Bette. *Collocare in tuto*, Cic. de Arusp. cap. 25. auff einen sichern Ort bringen / ins Treuge bringen. *Collocare beneficium apud aliquem*, Idem pro Cæcin. cap. 5. *Pecuniam collocare*, Geld anlegen und damit werben: oder austhun und auff Zinse verleyhen. Cicero pro L. Manilia cap. 7 *Homines navi & industrii partim in Asiâ negotiantur: partim suas & aliorum in ea provincia pecunias magnas collocatas habent.* Item pro Cæcina cap. 4 *Curavit, ut in eo fundo dos collocaretur*, id est, pecunia dotis data: alia ibidem habet exempla. Suetonius August. cap. 39 *Notavit aliquos, quòd pecunias levioribus usuris mutuati, graviore fœnore collocassent.* Et *Collocare insidias alicui*, Cic. pro Milone cap. 10. auff einen lauren / einem nachstellen. *Collocare in matrimonium filiam*, Cic. 1. Div. cap. 46. *Collocare nuptum*, & *nuptui*, Cæs. 1. Gall. cap. 18. Seine Tochter verheyrathen oder verehlichen: quod & absolute *collocare* dicunt. Nepos Aristide extremo: *Quo factum est, ut filiæ ejus publice alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur.* Similiter locutus in Epaminonda & Attico est. Suetonius Cæsare cap. 21 *Suamque Juliam Cn. Pompejo collocavit.* Ita & Claudio cap. 27 *Studium suum in doctrina ac sapientia collocare*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 10. seinen Fleiß anwenden. *Collocare spem suam in aliquo*, Hirtius B. Alex. c. 29. Et, *Horas male collocare*, übel anlegen. ¶ Tacitus 6. Annal. cap. 27. *De cujus moderatione atque sapientia in prioribus libris satis collocavi.* i. e. exposui, in loco dixi.

¶ Collocatio, *Collocatio filiæ*, Cicer. pro Cluent. cap. 56. extr. Ausstattung. *Ordo & collocatio argumentorum*, Idem lib. 2. de Orat. cap. 42. extr. Ordnung und Stellung. Et Vitruvius lib. 5. cap. 3 *collocationes mœnium.*

¶ Elocare, loco movere, ausheben. Cicero pro Flacco cap. 28 extr. *Quam cara illa gens* [Judæorum] *diis immortalibus esset, docuit, quod est victa, quod elocata, quod servata.* ¶ Et, *Elocare fundum*, idem quod locare. Cicer. in Verr. lib. 5. cap. 22. *Boves elocare*, Colum. 1. cap. 7. Vieh üm Zinß austhun.

¶ Oblocare, idem quod locare, elocare, verdingen: apud Sueton. Cæsare cap. 26, *quæ ad epulum pertinebant, macellariis oblocata.*

¶ Prælocare, voransetzen. Augustinus lib. 7 de Genesi ad lit. c. 17 *Sensus in sola facie prælocati sunt*, hoc est in anteriori parte.

¶ Relocare, wieder vermieten. Ulpian. Lege 13. Dig. 1. Locati & conducti: *Si lege operis locandi comprehensum esset, ut si ad diem effectum non esset, relocare id liceret, &c.*

LOCUPLES, dives, abundans, reich. Proprie qui plures possessiones seu fundos habet: quasi *Locorum plenus*: *Locus* enim antiquitus dictus, qui postea fundus: de quo supra. Gellius lib. 10. cap. 5, LOCUPLETEM *dictum ait Nigidius ex Compositis Vocibus, qui pleraque loca, hoc est, qui multas possessiones teneret.* Plinius lib. 18. cap. 3 *Hinc & LOCUPLETES dicebant LOCI*, hoc est, agri PLENOS: Ovidius 5. Fastorum v. 279

Cætera luxuriæ nondum instrumenta vigebant,
Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est, &c.

Nimirum significat veterum divitias omnes in agris pecoreque positas fuisse. Hinc *locupletes* pro divitibus ab agris; *pecuniam* ipsam quoque à pecore appellatam. *Locuples ac referta provincia*, Cic. 5. in Verr. cap. 19. reich und voll. *Domus locuples*, Horat. lib. 2. cap. 6, 101. *Locuples oratio*; verborum abundans, Cic. de orat. lib. 3. cap. 48. *Locuples & speciosa vult esse eloquentia*, von reichen und scheinbarlichen Worten / Quintil. lib. 5. c. 14. *Locuples auctor, testis*, hoc est certus, & magnæ auctoritatis, ein gnugsamer / vollständiger / ansehnlicher / gewisser Zeuge. Cicer. 3. off & de div. lib. 2. c. 58. *Pythagoras & Plato locupletissimi auctores.* Et Corn. Nep. Ages. cap. 3 *Locupletissima regio.* Horat. 1. Serm. Sat. 1. v. 113

Sic festinanti semper locupletior obstat.

Livius lib. 1. cap. 47 extr. *Census institutus, ut insignis ad invidiam locupletiorum fortuna esset.*

¶ Locupletissime, adverb. *Filia locupletissime dotata*, Epit. Victoris in Vespas. sehr reichlich.

¶ Locupletare, ditare, augere, reich machen / vermehren. *Fortunis aliquem locupletare*, an Gütern reich machen / Cic. 2. Agrar. cap. 26. *Excursionibus locupletare*, Nep. Miltiade cap. 2.

¶ Locupletator. Eutrop. lib. 10. c. 7. n. 9 *familiarium locupletator*, scilicet Constantius. Et nummo Hadriani apud Vaillantium Tom. 1. p. 66 LOCUPLETATORI ORBIS TERRARUM.

¶ Collocupletare, Idem Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 16 *Tu interea loci collocupletasti te, Antiphila*, hast dich wohl begraset / versorget / gebessert.

LOCUSTA, ἀκρίς, eine Heuschrecken. Sed *Locusta*, cancri species, κάραβος, *Carabus*, ἀκρὶς, dicitur, ein Meerkrebs. Nam cancros fluviatiles nostros, quos locustas suprà diximus, Gesnerus dicendos putat *Astacos* ἀστακὰς, quod nomen supra in suo elemento omissum hîc requiratur. *Astacus fluviatilis*, ein Krebs. *Astacus saxatilis*, qui minor est & brevior, ein Steinkrebs / ad cancros referuntur & *Squillæ*. Vide suo loco. Cæterum locustarum multitudine & terram, & solem obumbratum scribit Plin. lib. 11. c. 29. Earum appulsum fames comitatur, & pestis, si computruerint. Dausquejus ad Q. Calabrum p. 52. 53. 54.

LODIX, icis, ein Leinlach oder Bettdecken / Juven. Satyr. 7. v. 66

Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda.

¶ Lodicula, Dimin. Sueton. in Augusto cap. 83.

LOGUS vel logos, Latina enim literatura scripserunt, Cicero apud Nonium, & Terent. in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 8. *Logi*, dicta ridicula, nugatoria, inepta & contemnenda, lächerliche Wort oder Reden. Apud Plautum in Stich. a. 1. sc. 3. v. 68 *Logos ridiculos vendo.* In bonam tamen partem usus vocabulo isto Paullinus Jambo ad Cytherium, v. 425

Referensque paucos de tuis scriptis logos,
Quasi labra melle adsperserit.

Nisi potius legendum locos. Λόγος, Græcis, multa significat, ut, *verbum, sermonem, rationem, librum*, & in Johanne, *personam Filii Dei.*

¶ Logodædalus. Λογοδαίδαλος Socrates dixit, qui inanem verborum ornatum, non rerum pondera sectantur, vide Ciceronem in Oratore cap. 12.

¶ Logodædalia inde formatur. Ausonius Idyll. 12 in Grammaticomastige pr. *E logodædalia strides modo qui nimium trux.* Idem epist. 14 v. 26 Græce in Græco versu posuit.

¶ Logice, es, vel *Logica, æ*, λογικὴ, Philosophiæ instrumentum est. Cicer. de Fato cap. 1. *Logice, quam rationem disserendi voco*, die Kunst zu disputiren / die Vernunfft-Kunst.

¶ Logica, logicorum, λογικὰ, idem vocat disputationes subtiliores, subtile und scharffe Gedancken und Gespräche / 4. Tusc. cap. 14.

¶ Logarium, λογάριον, ein Register oder Rechenbüchlein tägliches ausgebens. Chartæ ad ratiunculam paratæ, vel adversaria, quæ fiunt caussa describendi, quod quotidie in victualibus expendatur. Usus est Ulpianus Lege 3. § 10 Dig. de Penu legata. Veteres dixerunt *diurnum.*

¶ Logeum pulpitum in scenâ, in quâ chorus Tragœdiarum & Comœdiarum ceterique personam non habentes, fabulæ subserviebant. Vitruv. lib. 5. c. 8.

¶ Logion, λόγιον, Græci oraculum vocant, præsertim soluta oratione editum: χρησμὸν enim nominant, quod carmine respondebatur. Rhodig. lib. 7. c. 6.

¶ Logista, Rationalis, qui reddendis rationibus præest. Rentmeister. *Logographi* enim dicebantur, qui rationum libros scribebant. Die Rechnung halten und schreiben. Utrumque vocabulum apud JCtos reperitur. In Veteri inscriptione Hispanicâ: LOGISTAE CIVITATIS SPLENDIDISSIMAE NICOMEDENSIUM, &c.

¶ Logistoricum, λογιστορικὸν, titulus fuit libri cujusdam Varronis, quem Gell. citat lib. 4. c. 19. à λόγος & ἱστορία.

LOLIGO, piscis, Græcis τευθὸς & τευθὶς, Blackfisch / ab humore atramento simili, quo sanguinis loco utitur. Plin. 9. cap. 15. Atramentum enim Germani ac Saxones fere, Black / vocant. *Loligo major*, ein grosser langer Blackfisch. *Loligo minor*, ein kleiner Blackfisch. *Sepia*, ein breiter Blackfisch. *Polypus*, ein Blackfisch mit Füssen / darauff er gehen kan / Gesnerus. ¶ Pro livore ac invido animo usus Horatius lib. 1. sat. 4. v. 100

– – *hic nigræ succus loliginis, hæc est*
Ærugo mera.

¶ Loligiuncula, diminutivum, fecit Plautus illud piscis nomen, in Casina act. 2. sc. 8. v. 57.

LOLIUM, αἶρα, segetibus inimica, Trespen / oder Lulch / Virg. 1. Georg. v. 153 *Interque nitentia culta*
Infelix lolium & steriles dominantur avenæ.

¶ *Lolio victitare*, apud Plaut. in Milite act. 2. sc. 3. v. 50. jocus proverbialis est in lusciosos & cæcutientes, schielen und stumpff sehen. *Lolio* enim vitium illud inest, ut caliginem oculis inducat. Ovid. 1. Fastorum v. 691

Et careant loliis oculos vitiantibus agri.

Servius in Eclog. 5. *Qui lolium manducant, cæcitatem patiuntur.*

LOMENTUM, λῶμα, farina fabacea, Bonenmehl. Plin. 18. cap. 12. Martial. lib. 3. Epigr. 42

Lomento rugas uteri quid condere tentas?

LONCHITIS, idis, λογχῖτις, herba foliis scolopendrio similis, sed quæ asperiora ipsa habet, majoraque, Speicanten / Großspicanten / Steinfahren / quæ *Lonchitis* altera est & *aspera* cognominatur. Duplex enim est, prior porri habet folia, sed latiora, flores nigros ceu galericulos schwartze Kappen / pueri vocant, Dioscorides cap. 567. & Plin. 25. cap. 11.

LONDINIUM, Λονδίνιον, Ptol. Londinum, metropolis Angliæ, London / de qua urbe jam tum Tacitus scripsit 14 annali cap. 33 *Londinium cognomento quidem coloniæ non insigne, sed copia negotiatorum & commeatuum maxime celebre.*

LONGABO, farris genus, quod longius, quàm duo hila, ut docet Varro lib. 4. de LL. Usus hac voce & Arnobius lib. 7. adversus Gentes. A

LONGANON, mascul. longanonis, intestinum rectum juxta anum excrementa emittens, κῶλον, der Mastdarm. *Longanones porcini.* Apicius.

LONGUS, a, um, porrectum, lang. *Longus pedes septem*, Plin. 6. cap. ult. *Agmen longum pascitur per valles, &c.* Virg. Æneid. 1. v. 186. *Iter longum*, Horat. lib. 1. Sat. 5. v. 94. eine ferne Reise. *Longi versus*, Diomedi lib. 3 p. 493 sunt epici, hexametri. Et, *Nimium longi sumus in rebus apertissimis*, Cic. 2. de Fin. cap. 27. pr. wir machen allzu viel Wort / &c. *Sed nolo esse longus*, lib. 1. Nat. Deor. cap. 36. ich will nicht mehr davon sagen. *Memini atque adeo longum est nos illum expectare dum exeat*, Terent. Andr. 5. sc. 6, 13. es will uns lang werden zu warten / biß er heraus gehet. *De omnibus longum est dicere*, Cic. 3. Verrina, cap. 69. formula præcisionis. *In longiorem diem conferre aliquid*, Cæsar 1. Gall. cap. 40. weit hinaus schieben. *Longior oratio*, Idem lib. 2. c. 21. *Longissimo agmine magnisque impedimentis*, ibid. lib. 5. cap. 31. & Juvenalis Satyr. 3. v. 284

- - *comitum longissimus ordo.*

¶ *Longus homo*, stolidus est Catullo: Martiali *magnus* dictus; Tales enim plerumque sunt, qui nimis proceri & vasti. Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orator. p. 73. B

¶ Longanimus a Theologis introductum hoc vocabulum, ut exprimerent μακρόθυμον.

¶ Et *Longanimitas*, μακροθυμία, ejusdem censuræ est, ad usus pertinens Theologorum.

¶ Longum, adverbialiter, in die Länge / auff lange Zeit. Claud. lib. 2. de Raptu Proserp. v. 234. *Sis memor, ô longumque vale.* Et, *Nec longum lætabere*, i. e. diu. Virg 10. Æneid. v. 740.

¶ Longe, procul. Ut *Longe a mari rus est*, Terent. Eunuch. 3. sc. 3, 13. weit vom Meer. *Non longe ab ædibus*, Cic. 1. de Legib. cap. 1. Et Plautus Caf. act. 2. sc. 6. v. 68 *Sin tu ruri esse ad villam longe?* Sic *Longe abesse*, Cic. de Senect. c. 16. weit von dannen seyn. *Longe gentium abest*, id est, quam maxime longe, Cicer. ad Att. lib. 6. epist. 3. *Longe lateque diffusum*, weit hin und wieder zerstreuet / Cic. de finib. lib 2. c. 34. Dicimus & *Longe doctior, longe doctissimus*, Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 3. *Græcorum longe doctissimus.* Et Cicer. lib. 1. de orat. cap. 11 *princeps longe omnium in dicendo gravissimus & eloquentissimus Plato.* Sic, *Longe aliter, longe secus*, weit oder viel anders. Cic. pro Domo cap. 16 *Longe aliter, atque a me dicta sunt, detulerunt.* Idem Partit. Orat. cap. 5 *Omnia longe secus.* Et *Longe ante videre venientia*, Cic. Tusc. 3. cap. 14. lange zuvorn / lange vorher. *Longe errare*, weit fehlen / Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 40. *Longiùs abire, longius abesse*, etwas weit von hinnen seyn. *Longiùs prodire*, Cæsar lib. 1. Gall. cap. 48. *Provinciæ longissime absunt*, ibid. cap. 1. Et, *Longissime abesse a vero*, Cicer. 4. Acad. cap. 11. C

¶ Virgil. 12. Æneid. v. 52 *Longe illi Dea mater erit:* id est nihil proderit, nihil juvabit, ut longè esse videatur. Absentes enim nihil opis possunt conferre. Plinius Paneg. cap. 49 *Longeque tunc illi divinitas sua.* Ita non semel & Florus usus est. Vide Lips. & Livinejum ad modo citatum Plinii locum: itemque Barthium ad Rutilium lib. 1. v. 335. ¶ Longius, diutius. Virg. Æn. 5. v. 461

- - *procedere longius iras.*

¶ Longiter pro longe Lucretius dixit: ut lib. 3. v. 682

Non, ut opinor, ea ab telo jam longiter errat.

Et lib. 5. v. 133

Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola, neque a nervis, & sanguine longiter esse.

Similiter alibi *Uniter* dixit.

¶ Longulus, diminut. Cicero ad Attic. lib. 16. epist. 13 *Longulum sane iter.*

¶ Longule, adverb. Plaut. prologo Menæch. v. 64. & Terentius Heaut. act. 2. sc. 2. v. 10 *Haud longule ex hoc loco.* Apul. Florid. 1, *Neque longule dissita*, nicht weit abgelegen. Ein wenig fern.

¶ Longiusculus, a *Longius* diminutivum, eben oder etwas lang. Cic. pro Archia cap. 10 *Epigramma alternis versibus longiusculis.* D

¶ Longitudo, die Länge und Weite. *Longitudo itineris*, Cic. Philipp. 9. cap. 1. & *orationis*, Idem Partit. c. 17. Et, *Consulere in longitudinem*, elegans apud Ter. locutio in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 10. Bedencken wo es heut oder morgen hinaus will.

¶ Longesco, longus fio vel frango. Ennius ap. Nonium:

Neque corpora firma longescunt quicquam. Idem:
Cum sola est, eadem faciunt longescere longe.

¶ Longurius, masc. pertica longa, ein Hebebaum / eine Stange / Item: Ein Baum so man zwischen die bösen Pferde einlegt / Varro lib. 2. cap. 7. & Cæsar 7. de B. G. c. 84 & lib. 2. de B. C. cap. 11.

¶ Longurionem idem Varro hominem vocat longæ staturæ, einen langen Schalck. Vide Nonium.

¶ Longævus, *Longævi senes*, alte Leut / so lang gelebt haben. Virg. Æn. 5. v. 715. De vocis hujus significatione disputatur apud Gellium lib. 2. cap. 16.

¶ Longævitas, grosses Alter. Macrobius lib. 7. Saturn. c. 5. *De longævitate eorum* [corvorum] *opinio fabulatur.*

¶ Longipes, longos habens pedes, *Scarabæus longipes*, Plinius lib. 30. cap. 4.

¶ Longinquus, remotus, distans, Ferne / weit. *Venire e longinquo*, Plin. 10. cap. 42. Et, *Homo longinquus & alienigena*, Cicero pro Dejotaro c. 3. id est longe habitans: quemadmodum eidem Ciceroni *propinqui* appellantur, qui propius habitant. *Longinquum tempus*, id est longum, diuturnum. Nepos Themistocle c. 4 *Qui si discessissent, majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum.* Similiter *Longinquam oppugnationem* Cæsar dixit lib. 3. de Bello Civ. cap. 80. Itemque Lucilius *bene longinquum morbum.* *Bene*, id est, valde. Eine langwierige Kranckheit. *Longinquiores civitates*, id est remotiores, Cæsar lib. 1. Civil. Bell. cap. 60. Nam etiam de loco dicitur, sicut *longinquæ provinciæ*, apud Tacit. 1. Hist. c. 76.

¶ Perlonginquus, valde longinquus. Plaut. Bacch. act. 5. sc. ult. v. 77 *Id quidem esse haud perlonginquum.*

¶ Longinquitas, temporis & loci. die Länge der Zeit / die Entlegenheit der Oerter. *Nihil est, quod longinquitas temporis efficere non possit*, Cic. lib. 1. de divinat. c. 7. lange Zeit vermag alles. Et in tertio Tusculan. cap. 16 *Est tarda illa quidem medicina, sed tamen magna, quam affert longinquitas & dies.* Et pro Lege Manil. cap. 9 de exercitu Romano in Asia militante: *nimia longinquitate locorum, ac desiderio suorum commovebatur.*

¶ Oblongus, fast lang. *Figura oblonga*, Plin. lib. 37. cap. 2.

¶ Oblongulus, diminut. Gellius lib. 17. cap. 9 *Surculi teretes, oblonguli.*

¶ Perlongus, sehr lang. Cic. Attico lib. 5. epist. 20 *Perlonga, & non satis tuta via.*

¶ Perlonge, adverb. Terentius Eunuch. a. 3. sc. 5. v. 61 *Perlonge est: sed tanto ocius properemus.*

¶ Prælongus, valde longus, *Homo prælongus*, Quintil. lib. 6. cap. 4. *Gladii prælongi*, Tacit. lib. 1. Hist. cap. 79. Et, *prælonga hastæ*, Livius lib. 31. cap. 39.

Composita Verba.

Hæc vulgatiora hodie sunt, quam pro usu veterum. Et quidem

¶ Elongare, ex Glossario Cyrilli & Onomastico damus: ibi ita μακρύνω, hîc ἀφίστημι Latine vertitur.

¶ Prælongare, Plinii est lib. 11. cap. 2, *Prælongavit pedum crura*, scil. natura insectis.

¶ Prolongare eidem Plinio Lexicorum auctores tribuunt, qui lib. 13. cap. 3 pr. dixerit: *Vestes prolongant tempus*: ubi libris est *prorogant.* Eadem ratio est loci Senecæ lib. 5. de Benef. cap. 17 *Ut prolongetur tibi dies mortis.* Nam meliores libri: *Ut prorogetur* &c. Usus tamen eo est Vulgatus Interpres Psalm. 128 [Hebr. 129] v. 3 *prolongaverunt iniquitatem suam.*

LOPAS, adis, λοπάς, fœm. Plauto videtur esse genus conchæ marinæ, in Rudente a. 2. sc. 1. v. 8.

LOQUOR, loqui, dicere. Varro ad etymologiam allusit, lib. 5. de ling. Latina: *Is loquitur*, inquit, *qui suo loco quodque verbum sciens ponit.* Et, *Loqui paucula*, Terent. Heaut. 4. sc. 6, 24; *Loqui apertè*, Idem Andr. 1. sc. 2. v. 31. *Plane & diserte loqui*, Plaut. Amph. 2. sc. 1. v. 30. deutlich und vernehmlich reden. *Loqui dilucide*, Cicer. de Orat. 1. cap. 32. *Loqui Latine, Grammatice*, Quintil. lib. 1. c. 6. *Rem loqui* Plauto est, verum, non nugas & verba loqui. Sed Ciceroni pro Milone cap. 20, *Res ipsa loquitur*, idem est, ac clara & manifesta res est. *Forma, lex, ratio, observatio loquendi.* Idem Plaut. in Epid. act. 1. sc. 1. v. 57 *Plus scire satius est, quàm loqui servum hominem, ea sapientia est*, nicht alles reden was man weiß. Ovid. lib. 2. A. A. v. 603

Eximia est virtus præstare silentia rebus;
At contra gravis est culpa, tacenda loqui.

¶ Loqui, pro referre, narrare, commemorare, ferre rumoribus, πεποιηκότας εἶναι est. Plaut. Men. a 2. sc. 2. v. 47 *Quos parasitos tu loqueris?* Ibidem act. 5. sc. 9. v. 7 *Quæso adolescens, loquere mihi tuum nomen.* Petronius:

- - - *quam Musa loquentibus annis*
Battiadæ veteris mirando tradidit ævo.

Sidonius Paneg. Anthemii v 192

- - - *nunquam sine laude loquendus.*

Vide & Livinejum ad Panegyric. 7. cap. 11.

¶ Loquitor, loquitari frequentativum Plaut. Bacch. 4. sc. 7. v. 5. & Apulejus in Floridis extremo lib. 2 de Pythagoræ disciplina: *Hoc erat primum sapientiæ rudimentum meditari, condiscere; loquitari, dediscere.*

¶ Loquentia, æ, λαλιά, Wäscherey. Ita apud Sallustium, pro *eloquentia* legendum, Valerius Grammaticus apud Gell. probat lib. 1. cap. 15. Sallustii verba erunt: *Satis loquentiæ, sapientiæ parum*, de Catilina cap. 5. Sic apud Plinium lib. 5. Epist. 20 Julius Candidus non invenuste solebat dicere, *Aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam.*

¶ Locu-

¶ Lŏcutio, eine Rede/Red-Art. *Locutio recta, emendata, latina,* Cic. de clar. orat. cap. 74. *Locutio Græca,* ibidem. Quintil. lib. 1. cap. 10 *Quid tam necessarium, quam certa locutio?* A

¶ Locutus, subst. idem. Apulejus 2. Florid. sub fin. *passis versibus, soluto locutu, libera oratione.*

¶ Lŏcūtor, *Importuni locutores,* Gell. lib. 1. cap. 15. Et Augustinus Confess. lib. 1. cap. 18 *Pacta litterarum & syllabarum accepta a prioribus locutoribus.*

¶ Lŏcŭtulejus, loquax, ein verdrießlicher Schwätzer. Λάλος Græcis. Vide Gellium lib. 1. cap. 15. extr. & Casaubonum ad Theophrastum περὶ λαλιᾶς.

¶ Lŏcūtius, qui & *Ajus locutius,* ab ajendo & loquendo, Deus apud Romanos. Nam quum noctu esset audita vox humana major, quæ juberet, ut monerent Senatum, Gallos adventare, providerent igitur, ne urbs caperetur; non dubitarunt Dei alicujus vocem esse. Cujus nomen quum dubitarent, è reipsa eum *Ajum Locutium* appellarunt templumque ei condiderunt. Livius lib. 5. cap. 50, & Cicero lib. 2. de divinat. cap. 32.

¶ Lŏquax, verbosus, Gespräch von vielen Worten. *Epistola loquax,* id est, longa & verbosa, Cicero ad Atticum lib. 4. epist. 14. *Senectus naturâ loquacior,* Cic. de Senect. cap. 16. Et, *Unus omnium loquacissimus, & minime aptus ad docendum,* Idem lib. 8. ad Attic. epist. 4.

¶ Lŏquācitas, garrulitas, Waschhafftigkeit/viel Wort. Cicero Torquato lib. 6. epist. 4 *Facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores epistolas.* Idem Attico lib. 7. epist. 13 *Loquacitati ignosces, quæ & me levat, ad te quidem scribentem; & elicit tuas literas.* In meliorem partem usus est pro facundia Sidonius Apollinaris Carm. 14 sive Præfat. Epithalam. B

Eja Calliope, nitente palma
Da sacri laticis loquacitatem,
Quem fodit pede Pegasus volanti &c.

¶ Lŏquaciter, Cicero pro Muræna cap. 12. *Loquaciter litigiosus.* Paullinus Nolanus epist. 39 ad Aprum cap. 8 *dum loquacius vos fatigo.*

¶ Lŏquācŭlus, loquacula. Lucret. 4, 1158.

¶ Lŏquēla, die Rede/*Loquela fallax,* Cic. lib. 4. de fin. cap. 25. ex Accio, ut Steph. citat. at Gruter. *fallaciloquentiæ* legit. Tamen Catullus Carm. 56 ad Camerium:

Verbosa gaudet Venus loquela.

Nomina a *loquor* composita sunt

¶ Brevilŏquens, qui breviter loquitur, der nicht viel Wort machet/kurtz redet. Cic. lib. 7. ad Attic. ep. 20. pr. *Breviloquentem jam me tempus ipsum facit.* Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 7 ex Laberio *Submissa placide blandiloquens oratio.* C

Ex Apollonio Stob. Sermone 133 Οἱ χρήσιμοι τῶν ἀνθρώπων, βραχυλογώτατοι, *Optimi, breviloqui.*

¶ Breviloquentia. Gell. 12. c. 2 ex Cicerone cujus quamobrem essent Lacedæmonii studiosi rogatus Lycurgus, respondit, *quia silentio finitimum est,* darum/daß kurtze Wort dem Stillschweigen am nechsten sind.

¶ Blandiloquentia, Schmeichelen. Cic. 3. Nat. D. c. 25. extr.

¶ Blandilŏquus, idem quod blandiloquens. Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 91

- - *Blandiloquæ* [puellæ] *vex exspectata revixit.*

¶ Dulcilŏquus. Ausonius Idyll. 20. v. 4

Dulciloquos calamos Euterpe flatibus urget.

Adde supra in *Dulcis* dicta.

¶ Doctilŏquus. Arator in Act. Apost. 16

- - - *Sic nocte fugata*
Doctiloquus convertit iter, scil. Paulus.

¶ Doctiloquax, idem. Dracontius lib. 2. v. 55 *Litera doctiloquax.*

¶ Falsilŏquus. Prudentius Apotheos. v. 107

Et jam falsiloqua est divini pagina libri.

¶ Falsiloquium. Augustinus prologo in libros Retractationum: *Incidunt ex multiloquio etiam in falsiloquium.*

¶ Grandilŏquus. Cic. Tusc. lib. 5. cap. 31. fin. *Isti grandiloqui contra hæc duo.*

¶ Magnilŏquus. Statius Silvar. lib. 5. carm. 3. v. 62

- - *Magniloquo non posthabuisset Homero.* D

¶ Magniloquentia. Cic. lib. 13. ep. fam. 15 *Ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta* Εὐριπίδου. grosse prächtige Wörter. Plura vide infra in *Magnus.*

¶ Maliloquium. Tertullian. de Spectac. cap. 2 *Non sumsimus* [i. e. accepimus] *linguam ad maliloquium, & aures ad exceptaculum maleloquii.* Adde eundem Apolog. cap. 45

¶ Multilŏquus Plaut. Cistellar. act. 1. sc. 3. pr. *Hæc & multiloqua & multibiba est anus.*

¶ Multiloquium. Symmach. lib. 1. epist. 50. *Facile erit angustiam scriptorum tuorum multiloquio repensare.* Adde dicta in *Falsiloquium.*

¶ Pauciloquium. Plautus Mercat. act. 1. sc. 1. v. 31 *multiloquio* opponit.

¶ Tardilŏquus, Seneca Epistola 40. extr. *Tardiloquum te esse jubeo.*

¶ Vanilŏquus, mendax. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 223 *Quia vaniloquus, vapulabis.* Et Livius lib. 35. cap. 48 pr. *Is* [legatus Antiochi] *ut plerique, quos opes regiæ alunt, vaniloquus.*

¶ Vaniloquium. Augustinus epist. 28 *Joviniani vaniloquia redarguens.* Et idem epist. 160 *vaniloquio solicitare animos imperitos.*

¶ Vaniloquentia, Praleren/Lügen. Livius lib. 34. cap. 24. pr. *Hæc vaniloquentia prætorem Achæorum excitavit.*

Verbalia Composita.

¶ Allŏqui, anreden/ansprechen/Plaut. Amph. 1. sc. 1. v. 232 *Alloqui te perparce liceat obsecro,* laß dich doch gar ein wenig ansprechen. ¶ 2. Consolari. Varro lib. 6 *Hinc ALLOCVTVM mulieres IRE ajunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi caussa.*

¶ Allocutio, Anredung. Plinius lib. 2. Epist. ult. *Mutat personam, vertit allocutionem.* ¶ 2. Sæpius & consolationem significat, quemadmodum & *alloquium.* Ita enim & Græci παραμυθίας voce, quæ *allocutionem* significat, usi sunt. Seneca Consolat. ad Helviam cap. 1 *Quid quod nobis verbis, nec ex vulgari & quotidiano sumtis allocutione opus erat homini ad consolandos suos:* Vide Petr. Victor. lib. 8. Var. Lect. cap. 23. Muret. lib. 2. V. L. c. 4.

¶ Allŏquium, Livius 1. cap. 34 *Blando alloquio & comitate invitare,* mit einem freundlichen Zusprechen an sich locken. *Blandioribus alloquiis prosequi* Plin. lib. 1. epist. 8. ¶ Pro Solatiis Horat. Epod. 13. extr.

Illic omne malum vino cantuque levato
Deformis ægrimoniæ
Dulcibus alloquiis.

¶ Anteloquium, Vorrede. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 4. pr. *Omnes Prætextato anteloquium detulerunt.*

¶ Circumlŏqui, umreden/weitläufftig beschreiben. Ausonius Epigram. 146 *Cum maxime nunc proloquor*
Circumloquentis ambitu.

Et Epist. 16. v. 8

Sed dulcius circumloquar.

¶ Circumlocutio. Apulejus Apolog. p. 296 *Virile marinum, nescio qua circumlocutione male & sordide nominavit.* Græci περίφρασιν vocant, cum una res non proprio nomine, sed verbis multis significatur. Usus & Latino Arnobius lib. 6. extremo, *sine ullis circumlocutionibus dicere.*

¶ Collŏqui, mit einem/mit einander reden/Cic. de orat. lib. 1. cap. 8. *Hoc uno præstamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos, & quod exprimere dicendo sensa possumus.* Et, *Colloqui cum aliquo per literas,* Idem ad Atticum lib. 6. epist. 1. *Colloqui per internuncios,* Nepos Alcibiade cap. 5. *Colloqui aliquem,* Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 53.

¶ Collocutio. *Blandissimæ cum aliquo collocutiones,* Cicer. in Philipp. 2. cap. 2.

¶ Collocutor. Tertullianus adv. Praxean cap. 5 *Collocutorem pateris sermonem.* Et Augustinus Confession. lib. 9 cap. 6 *ex persona collocutoris mei.*

¶ Collŏquium, Unterredung/Gespräch. *In congressum alicujus colloquiumque venire,* Cic. Phil. 9. cap. 1. Et, *Omnium colloquio in solitudine carere,* Idem ad Att. lib. 12. ep. 15.

¶ Elŏqui, ausreden/apte, ornate, composite, eleganter, copiose dicere, auctore Cicerone lib. 1. de Orat. cap. 11, *Oratoris,* inquit, *nihil vis esse, nisi composite, ornate, copiose eloqui.*

¶ Elŏquens, beredt. *Eloquens est, qui ad id, quodcunque decet, potest accommodare orationem,* Cic. in Orat. c. 36. Idem lib. 1. de Oratore cap. 14 *Socrates dicebat, omnes in eo, quod scirent, satis esse eloquentes.* Et eod. lib. cap. 5 *Antonius disertos ait se vidisse multos, eloquentem adhuc neminem.* Sueton. in Galba cap. 3 *Serg. Galba consularis, temporum suorum eloquentissimus.*

¶ Elŏquentia, dicendi facultas singularis, copia, gravitas, die Beredsamkeit. *Nihil enim est aliud eloquentia, quam copiose loquens sapientia, una de summis virtutibus, ingenii lumen, & domina rerum, pacis comes, ocii socia,* quemadmodum passim Cicero docet, v. g. Partit. Orat. cap 23. & alibi. Plato dixit: *Eloquentiam esse, Deo grata dicere.* Sed, *Eloquentiam nemini unquam plus profuisse, quàm obfuisse,* dixit in quadam declamatione Quintilianus. Cic. 2. off. cap. 14 *Nihil est tam inhumanum, quam eloquentiam a natura ad salutem, & conservationem datam, ad bonorum pestem, perniciemque convertere.*

¶ Eloquenter, adverb. Gloss. Vet. *Eloquenter,* λογίως. Plin. lib. 3. Epist. 18 *eloquentius scribere.* Idem *eloquentissime respondere,* lib. 2. Epist. 11. & *eloquentissime scribere,* lib. 6. Epist. 21.

¶ Elŏquium, sermo, facundia. Rede/Beredsamkeit. Statius lib. 4 Silv. 4 v. 65 *cui potentis eloquii virtus est,* ein beredter Mann. Silius lib. 3 v. 619 similiter:

Queis erit eloquio partum decus.

Et Juvenalis Sat. 10. v. 114

Eloquium ac famam Demosthenis, aut Ciceronis,
Incipit optare, &c.
Eloquio sed uterque perit orator.

¶ Elocutio, enarratio, est *idoneorum verborum & sententiarum ad rem inventam accommodatio,* Cic. 1. Invent. cap. 7. ein beque-

mes und zierliches Ausreden. Ad Herenn. lib. 4 cap. 12 *Elocutio commoda & perfecta, quæ maxime admodum oratori accommodata est, tres res in se debet habere, elegantiam, compositionem, dignitatem.* Hinc est, quod exornationem orationis, eam maxime, quæ per tropos & figuras fit, artifices *elocutionem* appellant.

¶ Elocutoria, &

¶ Elocutrix, Quintil. lib. 2. cap. 14 *Oratoria efferetur, ut elocutoria: oratrix, ut elocutrix.*

¶ Elocutilis, Eloquutulis. Apulejus lib. 11. p. 240 *Eloquutilis facundia.*

¶ Ineloquens, unberedt. Lactantius de Opific. Dei cap. ult. *M. Tullius, eloquentiæ unicum exemplar, ab indoctis & ineloquentibus, qui tamen pro vero nitebantur, sæpe superatus est.*

¶ Ineloquibilis, e, ineffabilis, unsäglich / unausspréchlich / Lactant. lib. 7. cap. 11 *Divinos & ineloquibilis immortalitatis suæ fructus capit.*

¶ Interlŏqui, Terent. in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 13 *Siccine mihi interloquere?* Sollstu mir also ins Wort fallen?

¶ Interlocutio, Unterredung. Gellius lib. 14. cap. 2 *Qui judicat, crebris interrogationibus, necessariisque interlocutionibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat.*

¶ Oblŏqui, entgegen reden / widersprechen. *Ferocissime oblocuti erant*, Curt. lib. 10. cap. 2. extr.

¶ Oblocutor, qui alteri detrahit, ein Nachreder. Plaut. in Milit. 3. sc. 1. v. 48 *Obloquutor non sum alteri.*

¶ Obloquium, contradictio, calumnia. Sidonius lib. 7. epist. 9 in subnexa concione: *Nosse vos par est, in quas me obloquiorum Scyllas turbo conjecerit.*

¶ Præloqui, præfari, die Vorrede thun / vorher reden. Plin. lib. 8 epist. 21 *quod mihi caussam præloquendi dedit.*

¶ Proloqui, profari, heraus reden / darthun. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 21 *Censen' ullum me verbum potuisse proloqui?* meinstu auch / daß ich ein Wort habe machen können? *Proloqui cogitata*, Idem Phorm. 2. sc. 1. v. 53.

¶ Prolŏquium, exordium, Ein Eingang oder Vorrede. ¶ 2. ἀξίωμα, propositio, Gell. lib. 5. cap. 10 *Proloquium disjunctivum:* & lib. 16. cap. 8 ex M. Varrone: *Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur.*

LORA, æ, δευτερίας, liquor ex uvarum folliculis, & acinis post mustum affusa aqua expressus, Laur / Laurwein / Triesterwein / [*Acinaceum* Ulpianus vocat] daturque servis pro potu. Vide Varr. de R. R. lib. 1. cap. 54.

LORĪCA, χιτών, à loris dicitur. Antiqui enim a loris *de corio crudo faciebant pectoralia*, Recte autem, *Pectoralia* Varro dixit: antiqui enim pectus tantum tegebant armis: tergum nudum relinquebant. Inde enim & *Thoracis* nomen est. Polybius καρδιοφύλακα hoc monumentum eâdem de caussâ vocat. Lutatii, Scholiastæ Statiani, in istam rem locum notavimus supra in *Cæcus:* ubi docemus, quos Maro *parietes cæcos:* & quod Sallustius *Cæcum corpus* dixerit. *Loricarum lintearum* mentio apud Suetonium in Galba cap. 11. ubi Casaubonus: itemque apud Nepotem in Iphicrate. Ein Pantzer / Brust-Harnisch. Cic. pro Flacco c. 17 *Mithridates ambulat cum loricâ, metuit enim.* Juvenalis Satyr. 11. v. 30 - - *Nec enim loricam poscit Achillis Thersites.*

¶ 2. *Lorica*, projectura & semifastigium est, quod parietibus imponitur, ein Schirmtächlein. Vitruv. lib. 2. cap. 8, & lib. 7. cap. 1. ¶ 3. Corium ex calce & arena, quod parietibus & pavimentis inducitur, ein Tünchwerck / Bewerffung. Vitruv. lib. 7. cap. 1. ¶ 4. Est & munimenti castrensis genus. Eine Brustwehr. Vide Lipf. lib. 2 Poliorceticon Dial. 2. itemque Stewechium ad Veget. pag. 275.

¶ Lorĭcula, diminutivum. Hirtius 8. Gall. bell. cap. 9. *quorum frontes viminea loricula munirentur.*

¶ Loricare, loricâ se induere, *Loricati milites*, Hirt. B. Hisp. cap. 4. *Loricata statua* Livius lib. 23. cap. 19. extr. & altera notione *Loricare parietes* Varro lib. 1. de re rust. cap. 24 dixit, pro incrustare, & calce obducere.

¶ Loricatio, ex architectonica significatione, actus, quo lorica seu incrustatio ædificio inducitur. Vitruvius lib. 7. cap. 1 *Coassatio clavis fixa præbeat contignationi loricationem.*

¶ Diloricare, loricam solvere, exuere: item vestes quascunque dissolvere. Apulejus lib. 7. p. 191 [Pric. p. 138] *Diloricatis statim pannulis.* Ubi Pricæus ex Hegesippi 1. cap. 15 addit: *Amictu diloricato.*

LORUM, λῶρον vel λῶρος, à recentioribus Græcis usurpatum, corrigia, ein Rieme. Terent. Andr. act. 2. sc. 1. v. 20 *Atque ibi usque ad necem operiere loris*, mit Peitschen gestrichen werden. *Loris cædere*, Cic. dixit 8. Phil. cap. 8. Multa eorum mentio apud Plautum. ¶ 2. *Lora* etiam habenæ dicuntur, Zügel. *Corripe lora manu*, Ovid. 2. Metamorph. v. 145. Eruditum est apud Plutarch. Ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνειν, *Ex ipso bove lora sumere*, Hoc est, *Quo lædis aliquem, ex ipso, quem lædis, sumere*, Vide Chil.

¶ Lorarius, lictor, tortor, Steckenknecht / Häscher / Peiniger. Gellius lib. 10 cap. 3 extremo: *Hi sequebantur magistratus, tanquam in scenicis fabulis qui dicebantur lorarii, & quos erant jussi, vinciebant, aut verberabant.*

¶ Lorare, loris constringere, verbum erat; unde superest participium

¶ Loratus, loris constrictus. Auctor Moreti extremo carmine: *Sub juga parentes cogit lorata juvencos.*

¶ Lōramentum, ligamentum ex loris. Justinus lib. 11. cap. 7. extr. *Cum capita loramentorum inter nodos abscondita reperire (Alexander) non posset, gladio loramenta cædit.*

¶ Lōreus, adjectivum, ut, *Loreus funis*, ein ledern Strick. Cato cap. 12.

¶ Loripes, der einen krummen Fuß hat. Juvenal. Satyr. 2. v. 23 *Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.* wer eines andern Gebrechen spotten will / soll nicht selbst gebrechlich seyn. *Carere* enim *debet omni vitio, qui in alterum paratus est dicere*, quemadmodum Cicero dixit in Sallustium.

¶ *Monoloris, Diloris, Triloris, Penteloris*, Vopisci verba sunt, Aureliano cap. 46. quibus vestes militares ex numero lororum distinguit.

LŌTIUM, urina, Netze / Harn. *Lotium reddere*, das Wasser lassen. Lucretio &, qui eum imitatus, Sammonico Sereno eleganter & verecunde *saccatus corporis humor* vocatur. Percolatur enim per corpus quasi sacco. Arnobius absolute, *saccatum* vocat. Vide infra in *Saccus.* Sic Cato cap. 122. *Si lotium difficilius transibit.* & cap. 7. *lotium suillum.*

LŌTOS, vel Lotus, λωτὸς δένδρον, arbor Africæ familiaris, ubi *Celtis* dicitur. Nomen accepisse fingitur à Loto nympha in eam commutata, qua de fabula, Ovid. lib. 9. Metam. Ceterum est pyri magnitudine, aut paullo minori, fructumque fert magnitudine fabæ, tanta dulcedine, ut advenas ibi morari longius & patriæ oblivisci faciat. Unde proverbium *lotum gustasti*, de iis, qui justo diutius in peregrinis regionibus hærent. Vide Chiliadas & Plin. lib. 13. cap. 17. Quidam volunt esse cannam sacchari, quam appellant γλυκοκάλαμον. Homer. Odyss. 9, 12. Plin. lib. 7. cap. 16. Theophrasto herba quædam est suavissima, & esculenta: de qua intellexisse videtur & Quintil. lib. 5. c. 8. Idem testatur Plinius lib. 22.

¶ 2. *Lotos* pro tibia Poëtis ponitur, quod illæ ex ligno arboris fieri solitæ. Festus: LOTOS *arboris genus, ex cujus materia frequenter tibiæ fiebant.* Ad cavandum enim apta. Ovidius Fast. 4 v. 190 *horrendo lotos adunca sono.*

Et Silius Italicus lib. 8. v. 505 de Marsya:

Mygdoniam Phœbi superatus pectine loton.

Sic, *strepere ad Phrygiam loton*, idem dixit lib. 11 v. 432. ¶ 3. Est & *Lotos Ægyptiaca*, & *Lotos urbana & silvestris* planta seu herba, *Melilotos*, μελίλωτος, & *Sertula Campana.* Steinklee / Taubenkröpfflein / welscher Steinklee / *Melilotus Italica.* Tragus *Trifolium* odoratum vocat, Siebengezeit / vera melilotos gratissimum habet mellis odorem, unde nomen ipsi.

¶ Lotophăgi, λωτοφάγοι populi Africæ minoris, loto arbore victitantes. Plin. 5. cap. 4. Eleganter Paullinus epist. 16. n. 7 *Lotophagos obliteratores patriæ* dixit. Vide supra in *Obliterator.*

¶ Lotophagia, Pharos insula: & ¶ Lotophagite insula alia *Meninx* ad minorem Syrtim, Plinio auctore lib. 5. cap. 7.

Lubet, Lubens, vide *Libet.*

LUBRĪCUS, lubricum, schlüpfferig / da man bald kan ausgleiten / und fallen. Silius lib. 3 v. 518

Tum qua durati concreto frigore collis
Lubrica frustratur canenti semita clivo,
Luctantem ferro glaciem premit.

Et Propertius lib. 4 eleg. 4 v. 49

Lubrica tota via est, & perfida quippe tacentes
Fallaci celat limite semper aquas.

Est & *Lubricus anguis* Virg. Æn. 5. v. 84. *In lubrico versari*, Cic. in Oratore cap. 28. in gefährlichem Wege gehen. *Oculi lubrici*, Cic. Nat. D. lib. 2. cap. 57. die im Kopffe hin und her gehen. *Ætas lubrica*, *Adolescentia lubrica*, per Metaph. h. e. prona in lapsus & errores. die Jugend die ihr selbst nicht mächtig / und bald zu verführen ist. Cicer. pro Cœlio cap. 17 *Lubricæ viæ sunt adolescentiæ, quibus illa insistere aut ingredi sine casu aliquo aut prolapsione vix potest.* Idem in Philipp. 5. cap. 18 *Dominandi cupiditas præceps & lubrica.*

¶ Lubricum linguæ, incontinentia. Modestinus Lege 7. §. 3. Dig. ad L. Jul. majestat. *Nec lubricum linguæ ad pœnam facile trahendum est.* Lubricitas autem sine exemplo dicitur. Classici aliter. Plin. lib. 2. epist. 3 *In hoc lubrico ætatis.* Tacit. Hist. lib. 2. c. 85, 5. *lubrico via.*

¶ Lubricare, lubricum efficere. Juven. Sat. 9. v. 173

Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem.

Vide ibi interpretes.

¶ Illubricare, idem. Apulejus lib. 2. Metam p. 117 [Pric. p. 25] *Membra sua leniter illubricans.* Ubi agilitas expedita & quasi lubrica significatur.

LUCA, Bos Luca antiquioribus Latinis elephas dicebatur: Ennius apud Varronem lib. 6 de Lat. Ling. *Prius pariet locusta Lucam bovem:* Lucret. lib. 5. v. 1301

Inde

Inde boves Lucas turrito corpore tetros,
Anguimanes belli docuerunt vulnera Pœni.

Auson. Epist. 15 ad Tetradium:

Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, ut Lucas boves
Olim resumto praeferoces praelio
Fugit juventus Romula?

Seneca Hippolyto v. 351

—— amat insani
Bellua Ponti, Lucaeque boves.

Cur autem Elephantes dicti sunt Lucae boves, non satis convenit. Ælius apud Varronem lib. 6. de LL. *Lucas*, quasi Libycos dictos censet: Virginius vero, quasi *Lucanos*: ab eo quod Latini nullum animal grandius bove viderant, & quod primum in Lucanis viderant bello Pyrrhi. Varro vero a *Luce* dictos censet, quod relucerent propter inauratos clypeos, quibus eorum ornatae erant turres. Virginii sententiam & Isidorus sequitur, lib. 12. Orig. quam & Scal. probat in Appendice ad Conjectanea, contra Varronem. Et videntur ei Lucani antea dicti *Lucae*; ut *Luca*, aut *Lucas* potius, & *Lucanus* idem sit. Observat & Lipsius quaedam, quae huc faciunt lib. 2. Elector. cap. 4.

¶ Luca etiam Galliae Cisalpinae urbs est: quam tamen Plinius lib. 3. c. 5 Hetruriae facit oppidum. Conf. Bernegg. ad Sueton. Caesar. cap. 24.

¶ Lucania, Italiae regio juxta inferum mare inter Campaniam & Bruttios. Vide Geographos. Horatio lib. 2. Satyr. 1. v. 38 *violenta Lucania.*

¶ Lucanus, Lucani, incolae. Livius lib. 22. cap. 42 *turma Lucanorum.*

¶ Lucanus, adjectivum, ut *Lucana pascua*, Horat. Epod. 1. v. 28. *Lucanum mare*, Statius 3. Silv. 1. v. 85.

¶ Lucanica, genus farciminis porcinis carnibus infarcti, Bratwürst. Martialis lib. 13. epigr. 35

Filia Picenae venio lucanica porcae.

¶ Lucanus, Poeta magni ingenii, magni spiritus. Natus est Cordubae in Hispania, patremque habuit Annaeum Melam, sive Mellam, Senecae Rhetoris filium, Philosophi fratrem. Floruit sub Nerone, cui primum carus & gratus, mox ut aemulus invisus & aversatus; denique retecta conjuratione Pisoniana, cujus & ipse socius, damnatus & mori jussus, permisso tamen libero mortis arbitrio. Scripsit praeter X illos Pharsaliae, quos habemus, libros alia plura: *Saturnalia, Tragœdiam Medeam, de Incendio Urbis, de incendio Troico, Silvarum* lib. X, *Orphea* & alia, quae Veteres Grammatici enumerant in ejus vita. Maxime illum sua aetas mirata est. Quintilianus *ardentem & concitatum & sententiis clarissimum, Oratoribus tamen magis, quàm Poetis annumerandum censet* lib. 10. cap. 1. Quo fortasse Martialis respexit hoc de Lucano Epigrammate 194 lib. 14

Sunt quidam qui me dicunt non esse Poetam:
At qui me vendit bibliopola putat.

Ille ipse Martialis honorificentissimam ejus mentionem passim facit, & tanquam summum Poetam admiratur. Auctor Dialogi de causis corruptae eloquentiae ita meminit: *Exigitur jam ab Oratore Poeticus decor: non Attici aut Pacuvii veterno inquinatus; sed ex Horatii & Virgilii & Lucani sacrario prolatus.* Nimius videtur fuisse Statius, qui eum non cum Homero & Virgilio componere solum, sed iis ipsis praeponere voluit in lib. 2. Silv. ult. *Nos non tam duri gestamus pectora Pœni.* Nostra aetate Scaligeri non ita bene de eo sensisse videntur. Sane pater Poësin ejus ut *tyrannicam*, & *taedii parentem*, saepe etiam *ineptam*; filius vero & Astronomiam exagitat. Mihi omnium candidissime de Lucano judicasse videtur Daniel Heinsius in de Constitutione Tragœdiae c. 12. Vide & Barth. lib. 53 Adversf. c. 6 cumprimis extremo.

LVCAR, aris, merces saltatorum & histrionum, veteres Glossae: *Lucar*, θεατρικόν. Tertullianus adversus Gnosticos cap. 8 de Johanne Baptista loquens: *Ipse clausula legis & prophetarum, nec prophetes, sed angelus dictus, contumeliose caede truncatur in puellae saltricae lucar.* Exstat haec vox & apud Liv. lib. 3. Vide & Festum in hac voce & ibi Scalig. Itemque Lipsium ad Tacitum p. 74. nec non Paull. Leopard. lib. 7. cap. 17. & Marcell. Donatum ad 1. Ann. Taciti c. 77. & Pamelium ad c. l. Tertulliani.

LVCARIA festa Romanorum, quae in luco magno, inter viam Salariam & Tiberim, colebantur: pro eo quod victi à Gallis fugientes in praelio ibi se occultarant, ut tradit Festus. Varro tamen non a *luco*; sed a *luce* dicta censet lib. 5. de LL.

LVCEIVS, sive potius Lucceius, ut in antiquis monumentis est, Historicus fuit Romanus, quem Cicero rogat, ut res in Consulatu gestas seorsim describat, lib. 5. epist. fam. 12.

LVCERES, prim. ancip. & med. brev. Hoc nomen fuit tertiae parti populi Romani sub Romulo. Sed cujus nominis caussam non liquere Livius scripsit. Joh. Annius de Rebus Etruriae in *Falucer* ita scribit: Lucerum nomen a Lucomone derivatur; Quod Varro doctissimus lib. 1. de L. L. probat auctoribus se antiquioribus & ratione derivationis Grammaticae. Doctores affert, ut Ennium, qui dicit Romam divisam in tres partes a Romulo, unde tribus dictae, & eas a tribus ducibus nominatas, Tatienses a

A Tatio, Ramnenses a Romulo, Luceres a Lucumone, ut ait Junius. Et haec sunt nomina Etrusca auctore Tolumnio Tragœdiarum Tuscarum scriptore. Propert. lib. 4. Eleg. 1. v. 31

Hinc Tities Ramnesque viri, Luceresque coloni,
Quatuor hinc albos Romulus egit equos.

LVCIANVS, λυκιανός, Samosatensis fuit sub Trajano Imperatore Christianae religionis blasphemus ac contumeliosissimus derisor, quam antea tamen fuerat professus. Libri ejus Graeci 171, argumenti omnino varii ac jucundi, exstant. Dedit blasphemiae suae pœnas & periit à canibus discerptus, quemadmodum Suidas scripsit, apud quem de Luciano vide plura.

LVCILIVS, Latinus fuit Satyricus, qui Diis, & hominibus non pepercit, cujus frequenter Horatius meminit in Sermonibus, sed non laudat admodum. *Sapientem* tamen vocat lib. 2. Serm. Sat. 1. eique libertatem in vitiis reprehendendis tribuit. Quintilianus verò, etiamsi in uno eum reprehendat verbo, tamen eruditissimum vocat hominem lib. 1. cap. 9. Et lib. 10. cap. 1, *In Lucilio*, inquit, *& eruditio est mira, & libertas, & abunde salis.* Cicero lib. 2. de orator. cap. 9 *C. Lucilius homo doctus & perurbanus dicere solebat, ea quae scriberet, neque ab indoctissimis, neque à doctissimis legi velle, quod alteri nihil intelligerent; alteri plus fortasse quàm ipse.* Vide ibi caetera: & adde Plinii locum Praefat. Historiae Naturalis, qui stili nasum eum condidisse scribit, B quia Satyram invenit. Lucilii versus aliquos recenset Nonius, ut,

Hunc laborem sumas, laudem qui tibi ac fructum ferat.

Et: *Amici animum quaerunt, parasiti divitias.*

Et: *Nihil est in vita proprium mortali datum.*

¶ Alius Lucilius, Senecae Epistolis clarus, & Natural. Quaestionum libris, quos ei inscripsit; fuit Procurator Siciliae, vir eruditus, & studiosus: post ista & Poëta insignis, ut ex eodem Seneca constat.

LVCINA, Juno dicta fuit, quod ejus beneficio partus edantur *in lucem.* Ter. in Andr. 3. sc. 1. v. 15 *Juno Lucina fer opem* &c. Catullus ad *Dianam* Seculari Carmine, 35

Tu Lucina dolentibus
Juno dicta puerperis:
Tu potens trivia, & notho es
Dicta lumine Luna.

Plautus Aulul. act. 4. sc. 7. v. 11

Juno Lucina tuam fidem!

Ovid. 2. Fastorum v. 449

Gratia Lucinae dedit haec tibi nomina lucus,
Aut quia principium tu Dea lucis habes.

Eadem ἐλείθυια sive εἰλείθυια, qua voce Ovidius etiam & Horatius usi. Quam tamen Junonis filiam, non ipsam Junonem Pindarus facit Nem. ode 12. pr. Vid. Taubm. ad Plauti Aulul. loco C laudato. *Lucretiam* etiam dictam ad Plin. lib. 16. cap. 44 Dalechampius observat, quem ibi vide. ¶ Pro partu ponitur apud Virgil. 3 Georg.

Lucinam justosque pati Hymenaeos.

¶ *Lucinas horas* elegantissime dixit Prudentius pro iis, quibus edimur in lucem. Locus est posteriore lib. contra Symmachum v. 222.

LVCRETIA, nobilis Romana, Collatini uxor, per vim stuprata à Sex. Tarquinio, Tarquinii Superbi, Romanorum regis filio, cultro in pectus defixo seipsam interemit, cùm paullò ante dixisset: *Quid salvi esse potest mulieri pudicitia amissa?* Livius in fin. lib. 1. ad Urbe. Vide & Ovid. 1. Fastor. v. 741. An seipsam interficiendo recte fecerit, disputat Augustin. lib. 1. de C. D. cap. 19. vide ibi Interpp. ¶ Pro pudica, & unius mariti amante accipitur in illo Petronii: *Cum ego clamarem, gladium strinxit, & , si Lucretia es, inquit, Tarquinium invenisti.* Martialis lib. 11. epigr. 165. in Uxorem:

Si te delectat gravitas: Lucretia toto
Sis licet usque die.

¶ Lucretius, Poëta Latinus, minor Cicerone 12 annis. Scripsit de natura rerum libros sex, qui exstant. Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 15

Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,
D *Exitio terras cum dabit una dies.*

Quintilianus lib. 10. cap. 1 *scriptorem difficilem esse, & qui non faciat ad φράσιν* dixit. *Arduum* vocat Statius, *Magnum* Serenus Sammonicus: Uterque ob materiae sublimitatem. Phavorinus vero apud Gellium, *ingenio & facundia praecellentem.* Caeterum valde proprie locutus est, & ob id vel maxime legendus. Periit furore, propinato sibi ab uxore Lucilla poculo amoris, pro quo furorem hauserat. De quo Politiani extat illud:

Hic qui Philtra bibit, nimioque insanus amore,
Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnem.

B. Hieronymus Chronico Eusebiano: *T. Lucretius Poëta nascitur: qui postea amatorio poculo in furorem versus, quum aliquot libros per intervalla insaniae conscripsisset, quos postea Cicero emendavit, propria se manu interfecit anno aetatis XLIV.*

LVCRINVS, Campaniae lacus, sicut & Avernus, inter Bajas & Cumas, a lucro ex piscibus sic appellatus, ut Festus tradit.

LVCRVM, quaestus, Genieß / Gewinn. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 4. extr. *Ne ille haut scit, hoc paullum lucri quantum ei damni* appor-

apportet, der weiß nicht wie grossen Schaden ihm dieser kleiner Gewinn zufüge. Idem a. 1. sc. 5 [al. a. 2. sc. 1.] v. 16 *in lucro deputare*, für Gewinn rechnen. *In lucro ponere*, Cic. lib. 8. fam. ep. 24. *Ad lucrum revocare*, Idem Philipp. 3. cap. 11. Et, *Lucro apponere*, Horat. lib. 1. od. 9. *Lucri bonus est odor ex re qualibet*, Juvenal. Satyr. 14. v. 204. Plautus Capt. act. 2. sc. 2. v. 75

Non ego omnino lucrum esse utile existimo.
Scio ego multos jam lucrum luculentos homines reddidit.
Est ubi profecto praestet damnum facere, quam lucrum.
Odi ego aurum, multa multis saepe suasit perperam.

Rem facere lucri dicitur pro facere lucrum alicujus rei: ut facere rem compendii *pro* facere compendium alicujus rei, Corn. Nep. Thrasyb. c. 1. n. 3 *Quae ille universa naturali quodam bono fecit lucri.* i. e. ut praeclare gesta non collegae, sed sibi tribuerentur.

¶ Lucrosus, lucrosior, da viel Gewinns bey ist. *Eloquentia lucrosa*, Dial. de causs. corr. eloq. cap. 12. *Neque est ulla fraus vitae lucrosior*, Plin. 37. cap. 12. extremo, de gemmis factitiis. *Annona utriusque anni uti est lucrosissimum*, Idem lib. 18. c. 31. extr.

¶ Lucrose, adverb. Hieronymus Epist. 22 de custod. virgin. c. 5 *Sub virginali nomine lucrosius pereant.* Mar. Victorius ibi *tutius* mavult.

¶ Lucellum, dimin. *Dare aliquid lucelli*, Cic. in 5. Verr. c. 30. *Facere aliquid lucelli*, ibid. c. 44. fin. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 102

Quid pure tranquillet; honos, an dulce lucellum.

¶ Lucrativum, Quint. ... lib. 10. cap. 7, *Neque vero tam ullus est dies occupatus, ut nihil lucrativae ..., ut Cicero Brutum facere tradit, operae ad scribendum, ... legendum, aut dicendum, rapi aliquo momento temporis possit.*

¶ Lucror, lucrari, lucrum facere, Gewinn treiben / erübrigen / gewinnen. Cic. in Verr. 7. cap. 24 extr. *certo pretio missos facere nautas: missorum omne stipendium lucrari.* Idem Offic. 2. cap. 24 pr. *Non si fuerit, ut locupletes suum perdant, debitores lucrentur alienum.* Statius 9. Theb. v. 779

-- -- *Quoniam usque moram lucrabere fati.*

Horat. Art. Poet. v. 238

Pythias emuncto lucrata Simone talentum.

¶ Lucrifacere, idem. *Lucrifacere injuriam*, est injuriam impune committere, unrecht thun / und damit frey ausgehen / Plin. lib. 7. cap. 39. Potest etiam dividi eleganter. Brutus Ciceroni lib. 11 epist. 20 *ut quam plurimum lucrifaciant.*

¶ Lucrifieri, passivum, erübert / gewonnen werden. Cicero Verr. 5. cap. 46 *Ostendo, in hac una emtione lucrifieri tritici modios C.* Ibidem cap. 75 *lucrifacta pecunia.*

LVCTOR, luctari, ringen. Virg. 6 Æn. v. 643

Contendunt ludo & fulva luctantur arena.

Cicero pro Sylla cap. 16 *Nondum statuo te virium satis habere, ut ego tecum luctari, & congredi debeam. Luctando exerceri*, Nepos Epaminonda cap. 2. extr.

¶ Luctator, ein Ringer / Kämpfer. Plautus, *vinum dolosum vocat luctatorem, quia pedes captat primum*, in Pseud. act. 5. sc. 1. v. 6. Ovid. in Ibin v. 393

Ut jacet Aonio luctator ab hospite fusus.

Prudentius Cathemer. 2. v. 74

Luctator audax Angeli.

¶ Luctatus, pro luctatione. das Ringen / Kampf. Plin. 32. cap. 2 *Quem luctatum ejus si forte alius scarus extrinsecus videat.* Tertullianus de Spectaculis cap. 29 pluraliter: *Vis & pugillatus & luctatus?*

¶ Luctatio, idem. Cicero de Fato cap. 6 *Cum Diodoro tibi magna luctatio est*, ein Ringen / Kampff. Seneca lib. 5. Q. Nat. c. 13. pr. *Nonnunquam conglobationem illam spiritus rumpit inclusi, & in exitum nitentis luctatio.*

¶ Luctamen, idem. Virg. lib. 8. v. 89

-- -- *remo ut luctamen abesset.*

Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 4. *Emendatio morum judiciorumque correctio, & difficile luctamen, & periculi plenum negotium est.* Et Lampridius Alexandro c. 30 *operam luctaminibus mollioribus dare.*

D ¶ Lucta, idem, ein Kampf. Onomast. *Lucta*, πάλη. Ausonius Epigram. 93

Ne quis Hylam castu, ne quis certamine luctae
Phegea, ne cursu te, Lyce, praetereat.

Sidonius lib. 2. epist. 2 *Palaestritarum luctas, si involvantur obscenius, casta confestim gymnasiarchorum lucta dissolvit.* Hyginus fab. 273 *Ajax vicit lucta.* Et Augustinus epist. 106 *lucta convincitur.* Habet & Capitolinus in Maximino cap. 6 *exercere luctam*, sed MSS. libri, Palatini praesertim, *luctamina*, ut Salmasius & Gruterus observarunt.

Composita:

¶ Adluctari, idem quod colluctari. Apulejus lib. 10 edit. Elmenh. pag. 247 *Me quidem mensam accumbere suffixo cubito & adluctari, & etiam saltare sublatis primoribus pedibus perdocuit.*

¶ Colluctari, luctando congredi. mit einem ringen. Plin. lib. 27. cap. 2 *Cum eo solo colluctatur.*

¶ Colluctatio, Kampf. Columella lib. 6. cap. 2. *Ne in colluctatione alter alteri noceat.*

¶ Colluctator, qui cum aliquo colluctatur. Kämpfer. Lactantius de Opific. Dei c. 1, *Ille colluctator & adversarius noster scis quam sit astutus, & idem ipse violentus.*

¶ Deluctari, idem. Plautus Persa act. 1. sc. 1. v. 4 *Cum Antaeo deluctari mavelim.*

¶ Eluctari, luctam superare, sich aus etwas ringen / einen Kampf überwinden. *Locorum difficultates eluctari*, Tacitus Agric. cap. 17. Idem 3. Hist. cap. 59 *nives eluctari.* Et Val. Flacc. lib. 8. v. 184 *eluctanda via est.* durchdringen / sich hindurch reissen.

¶ Ineluctabilis, e, quod lucta evinci nequit, daraus man sich weder winden noch ringen kan. ut, *Ineluctabile fatum*, id est, insuperabilis vis fati, Virg. 8. Æn. v. 334. Et lib. 2. v. 32

Venit summa dies, & ineluctabile tempus,
Dardaniae, &c.

¶ Illuctari, in quo luctari. Statius Theb. 4. v. 790

Et teneris meditans verba illuctantia labris.

¶ Obluctari, adversus aliquid luctari & niti, gegen einem streben und ringen. Virgil. 3. Æn. v. 38

Aggredior genibusque adversae obluctor arenae,

Et alii cum tertio casu componunt. Silius lib. 8. v. 10 *soli obluctandum Fabio.* Et, *obluctari oblivioni*, Curt. lib. 7. c. 1. n. 9. auff etwas vergessenes sich nicht besinnen können. Et lib. 6. c. 6. n. 27 *obluctari difficultatibus*, idem Curtius dixit.

B ¶ Obluctatio, Wiederstrebung. Arnobius lib. 2. p. 77 *Qui cum suis cupiditatibus pugnant, pertinaci moliuntur obluctatione virtutis.*

¶ Reluctari, repugnare, obniti, sich wiedersetzig machen / wiederstreben. Claudian. lib. 2. in Rufin. v. 354

-- -- *equites poscentia cursum*
Ora reluctantur pressis sedare lupatis.

hoc est, equorum cursum inhibent. *Ore reluctanti*, de equo, Ovid. 3. Amor. eleg. 4. v. 14. *Dracones reluctantes*, Horat. 4. od. 4. *Rebus reluctatis*, Claudian. de Raptu Pros. lib. 1. v. 42.

LVCVBRO, lucubrare, noctu studiis, vel aliis rebus operam dare ad lucernam, des Nachts bey Liecht studieren / schreiben / oder etwas anders fürhaben. Cic. in Parad. procemio: *Accipies hoc parvum opusculum lucubratum his jam contractioribus noctibus*, bey nächtiger weile bey Liecht geschrieben. Martial. lib. 4. Epigr. 90

Haec dat, nocturnis nox lucubrata Camenis.

Et *lucubrantes ancillas* Livius dixit lib. 1. cap. 57. Apulejus lib. 9 *Lucubrare farinam* dixit. bey Nacht mahlen: & lib. 6 *Latrones risu maligno nos salutant, & unus e numero sic appellat: Quorsum istam festinanti vestigio lucubratis viam nec noctis intempestae Manes Larvasque formidatis?* Bey Nacht reisen / wandern.

¶ Lucubratio, das Sitzen und Arbeiten bey Liecht. Plinius lib. 18. cap. 26 *Reliqua opera nocturna maxime vigilia constante: cum sint noctes tanto ampliores. Qualos, crates, fiscinas texere.* C *Faces incidere, Ridicas praeparare interdiu XXX. palos LX. in lucubratione vespertina ridicas V. palos X. totidem antelucana* &c. subaudi *lucubratione.* Colum. lib. 11. cap. 2. *ad lucubrationem vespertinam palos decem conficere, totidemque per antelucanam lucubrationem.* De lucubrationibus veterum vide Muretum in Var. Lect. lib. 18. c. 13.

¶ Lucubratiuncula, Gellius praefat. *Si cui forte nonnunquam tempus voluptasque erit, lucubratiunculas istas cognoscere.* Ubi pro re ad lucernam facta ponitur. Alibi pro tempore lucubrationis. Ausonius prosa epistolae 21 *Isti* [versus] *spatio lucubratiunculae unius effusi*, hoc est, vigilia unius noctis.

¶ Lucubratoria lecticula, in qua lucubrare solitus est Augustus, Sueton. ejus vita c. 78. ubi Casaub. videas.

¶ Elucubrare, ad lucernam elaborare. Cic. deponentaliter extulit ad Att. lib. 7. ep. 19, *Nihil habeo quod ad te scribam, quin etiam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi.* At participio usus est passive, de Clar. Orat. cap. 90 extr. *Orationes diligenter elaboratae, & tanquam elucubratae.* Val. Maxim. lib. 3. cap. 7. extern. 1, *cunctante stilo elucubratum opus.* Activa forma est Columellae praefat. lib. 10, *Quidquid est istud, quod elucubravimus, propriam sibi laudem non vindicat.*

¶ Lucubrum vocabant veteres quicquid ex materia arida erat ad concipiendum ignem apta, ut sunt sulphurata & arborum fungi putres ad ignem arefacti vel insolati. Scalig. in Moretum Catonis. Nomen a *luceo* est: Sicut a *Polluo*, *Pollubrum*: Ita a *Luceo lucubrum.* Salmas. Proleg. Exercit. Plinian. pag. 17. Vide Plin. lib. 16. c. 40. & ibi Dalech.

Luculentus, vide in *Lux.*

LVCVLLVS, clarissimus Romanus, praenomine Lucius, qui adversus Mithridatem bella gessit. Ejus vitam scripsit Plutarchus. Adde Cicer. pro Archia.

¶ 2. Alius Lucullus, praenomine Marcus, Lucii frater patruelis, Macedoniae proconsul, victor Thracum & Ponticae orae. Eutrop. lib. 6. cap. 6 & 8.

¶ Lucullea, Λευκόλλεια, festi dies Cyzicenorum, in L. Luculli honorem instituti, qui eos obsidione Mithridatica liberaverat. Vid. Appian. Alexandrin. in Bello Mithrid. p. 222.

¶ Lucullëus, ut *Marmor Lucullëum*, quod in Romam Lucullus invexit. Plin. lib. 36. cap. 6.

¶ Lucul-

¶ Lucullanus, idem. Sidonius Panegyr. Anthemii v. 511
Lucullanis freta cincta carinis.

LVCVMO, onis, per syncopen *Lucmo*, vocabulum Tuscum, quo Rex significabatur, ut Servius auctor est in 3. Æneid. Et ita videtur usus Sidonius lib. 5. Epist. 7 *Temperat Lucumonem nostrum Tranquil suo.* Loquitur enim de Chilperico rege. Annius de Rebus Etruriæ in *Luceres*, hunc in modum disserit: Lucumo fuit Etruscus, qui post Cœlium Tuscum fuit auxilio Romulo contra Sabinos, ut Dionysius Halicarnasseus in lib. 2 scribit. Cœlius enim primus cum manu sua venit auxilio Romulo contra Ceninenses & alios Latinos, uti Varro ait lib. 1. de L. L. Galeritus vero Arbanus Lucumo auxilio fuit Romulo contra Sabinos, & illos devicit, Propert. lib. 4. Eleg. 2. v. 51
Tempore quo sociis venit Lucomonius armis,
Atque Sabina feri contudit arma Tati, &c.
Idem Elegiâ 1 asserit Galeritum vicisse, posuisse prætoria Romæ primùm, indidisse tribubus nomina, & ita ejus auxilio quatuor triumphos Romulum egisse, cum ait v. 29
Prima Galeritus posuit prætoria Lucmo, &c.
Vide Annium loco laudato, & Quæstione 14. de Tusciâ, pag. 310. Ubi eidem *Lucumo* à *Luca* vocabulo Etrusco, *Senem* sive Senatorem, Et *Moni* supputatorem, dictatoremve significantibus derivatur: Adeoque Lucumo propriè *Senem dictatorem*, Latinè Viterbum, Græce Palæologum notat. Aliter Festus: LVCVMONES inquit, *homines insani dicti: quod loca ad quæ venissent infesta redderent.* Et inde Scaliger interpretatus est locum Ausonii Epist. ad Theonem:
Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen:
Quem vide lib. 2. Lect. Auson. cap. 12. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 176.

LVCVNTER, Græcè λυκάντηρ, ab adspersione albæ farinæ, placentæ genus: dicitur & *Lucuns* & ὑποκοβεστικῶς, *Lucunculus.* Varro: *Panis, pemma, lucuns, cibu', qui purissimu' multo est.* Apulejus lib. 1. Metam. *Panes, crustula, lucunculos & complura scitamenta.* Vide Scal. ad Fest. in *Lucunter*, & Turneb. 18. Advers. cap. 20.

LVCVS, i, silva densa, religiosa & alicui Divo consecrata, ein Hainwald / Wahlfart-Holtz. Græcè, ἄλσος est. Quo nomine Homeri interpres quemcunque locum arboribus consitum, habentem aquam, & Diis sacrum, appellari tradit. Conf. Barth. ad Stat. Silv. pag. 69. & 101. Cæterum *Lucos* omnes, etsi & aliis Diis dicati, Dianæ tamen nihilo secius sacros esse, Servius ad 3. Georgicorum, & Lutatius, Vetus Scholiastes Statii, ad 4. Thebaid. docet. *Lucus* dictus est per antiphrasin, quod minime sit lucidus, per religionem enim cædi non licuit. Alii tamen aliter. Vide quæ diximus in *Antiphrasis.* Annius de Rebus Etruriæ aliter sentit, cui certo certius a Luca, i. e. *sine*, seu Senatore Lucus derivari Aramee atque Etrusce videtur, ut Lucus proprie sit Senatorum curiæ templum, affirmatque Virgilium 7 Æneidos Etruscum hoc vocabulum definivisse his versibus:
Templum augustum, ingens, centum sublime columnis:
Horrendum silvis & religione parentum, &c.
Adi, si lubet, ipsum Annium p. 472. & seqq. Differt *lucus* a *silva*, *nemore* & *saltu*, vide Vall. lib. 4. cap. 56.

¶ Collucare. Ramos luci officientes amputare. Cato 139. cap. *lucum collucare.* Colum. lib. 2. c. 22 *arborem collucare.*

¶ Interlucare; idem, sive ramis inutilibus resecatis, lucem arboribus reddere, die Bäume beschneitteln und liecht machen / apud Plin. lib. 17. c. 23.

¶ Interlucatio. Plin. lib. 17. c. 27.

¶ A Luco & *oblucinare*, quod Festus *mente errare* exponit, Heinsius deducit Notis in lib. 1. Silii. *Antiquis*, inquit, LYMPHARE *idem quod* OBLVCINARE *erat, utrumque ἐνθουσιάζειν & furore corripi: ut enim* a luco oblucinare *dicebant, quod lucos sacros Diis æstimarent, & qui in iis multum versarentur Deorum occursu & præsentiâ furore agitari: Sic eum, cui conspectæ nymphæ essent, νυμφόληπτον vocant, & Lymphatum, furiosum nempe & furore divino percitum, &c.* Hæc ille. At vero Scal. non a *luco*, sed a *luce* videtur ducere, quem vide ad Festum in hac voce: vide & supra *Hallucinor.*

¶ Oblucinamentum pro caligine videtur usurpasse M. Anton. Sabellicus Coccius Oratione 4. de præstantia latinæ linguæ in Plautum: *Nemo est*, inquit, *ita rerum humanarum expers, ut Græcorum in hac parte oblucinamenta comparare audeat cum Theologica luce, quæ Romanarum literarum complexu continetur; nisi forte aliquis, ut Anaxagoræ tenebras miretur, &c.*

LVDVS, propriè quodvis ludicrum est, ad animi recreationem, corporis exercitationem fieri solitum. Kurtzweil / kurtzweilig Spiel. ut, *Ludus pilæ*, das Ballspielen. *Ludus tesserarum, talorum, ludus & lusus aleæ*, Brettspiel / Würffelspiel. Sed & quicquid fert adolescentia & juvenilis animi prolubium, ut amare, comissare, saltare, & alia hujus generis, *Ludus* & *Ludere* dicitur. Horat. lib. 1. Epist. 14. v. 36
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Lege & præcedentia. Inde cognosces quid *ludere* & *ludum* vocet. Terentius Eun. act. 2. sc. 3. v. 8
-- -- qui si amare occeperit ludum jocumque
Dices fuisse illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.
Ludum jocumque appellat, quæ longe minora & contemtiora sint, si comparentur cum aliis. Ita nos: Gegen dem ists lauter Kinderspiel. Livius lib. 28. c. 42. pr. *Ne sibi P. Cornelio cum ex alto Africam conspexeris, ludus & jocus Hispaniæ videbuntur.* Sed, *Ludum jocumque quem facere*, einen zum Narren machen. Vide supra *Jocus.*

¶ 2. Ludus etiam dicitur, ubi habebantur, alebanturque & exercebantur gladiatores: Cujusmodi plures erant Romæ: ut ille Æmilius, cujus Horatius meminit de arte Poëtica v. 32. Vide Torrentium apud Suetonii Cæsarem cap. 26. ¶ Sed & quævis aliæ Scholæ *Ludi* appellatæ etiam literarum. Livius lib. 6. cap. 25 *Vidit ludos literarum strepere discentium vocibus.* Hinc *ludum aperire*, Cic. lib. 9. epist. 18. eine Schule eröffnen / sive anfangen Schule zu halten. *Ludum habere*, Schule halten: *In ludum itare*, Plin. 9. cap. 8, in die Schule gehen. *Ludus palæstræ, ludus armorum*, item *Ludus musicus*, Singschule. *Ludus literarum*, Plin. 9. cap. 8. & *literarius*, Quintil. lib. 1. cap. 4. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 6 *In eodem ludo doctæ mihi omnes videntur ad malitiam.* Et ibidem: *Et ei ludo, si quis usquam est, magistram hanc esse satis certo scio*, über dieselbige Schule zu Lehrmeistern gesetzt. Hinc

¶ Ludimagister, & *magister ludi.* Valer. Max. lib. 6. extr. *Magister ludi factus ex Tyranno est*, de Dionysio. Martial. lib. 10. epigr. 62 *Ludimagister parce simplici turbæ.*

¶ Ludi, plurale, spectacula dicuntur publica, vel placandæ Deorum iræ, vel pro salute populi, aut gratiæ populi demerendæ caussa edita, ut, *Ludi Apollinares, Megalenses, Funebres, &c.* *Ludos magnificentissimos apparare* Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 8. extr. *Facere ludos Apollini*, Idem de clar. or. c. 20. Schauspiel halten. *Celebrare dies festos ludorum*, Idem pro Archia cap. 6. Et, *Ludos instituere*, Quintilianus lib. 3. cap. 8. Hinc *Ludos facere, ludos reddere, ludos præbere*, i. e. spectaculo atque irrisui esse, Terent. Andr. 3. sc. 1, 21 & Phorm. 5. sc. 7, 52. Ludorum apud Romanos in universum duo erant genera, *Circenses*, & *scenici.* Fuerunt & Ludi Sacri, &c.

¶ Anteludia, orum, Vorspiel. Apulejus lib. 11. post princ. *Ecce pompa magna paullatim procedunt anteludia.*

¶ Diludia, orum, Horat. dixit pro induciis quasi, & dilatione ludorum, Frist zu den Spieltagen. Lib. 1. epist. 19. extr.
Displicet ille locus, clamo, & diludia posco.

¶ Lusus, *voluptatis* est, inquit *Valla* lib. 4. cap. 16. Lustspiel / Kinderspiel. Quintil. lib. 1. cap. 3 *Nec me offenderit lusus in pueris. est & hoc signum alacritatis.* Et, *Dare venustissimos lusus*, liebliche Kurtzweil und Schertzerey machen / apud eundem lib. 5. cap. 13.

¶ Lusio, idem. Cicer. de Senect. c. 16 *Nobis senibus ex lusionibus multis talos relinquant & tesseras*, Kurtzweil. *Lusio pilæ*, Idem de oratore lib. 1. cap. 16.

¶ Ludio & *Ludius*, histrio, ein Spielmann / Springer / Gauckeler. Livius 7. cap. 2 *Ludiones ex Hetruriâ acciti, ad tibicinis modos saltantes.* Täntzer. Arnobius lib. 4. p. 148 *Si ludius constitit, aut tibicen repente conticuit.* Vide quæ de ludionibus hisce notant, Turneb. lib. 6. cap. 26. Scal. Pater lib. 1. Poët. cap. 4. & Filius ad Catull. Quem tamen notat Salmasius in Histor. August. quod apud Catullum Carm. 32 *Lydias undas* in *Ludias* corrigendo mutaverit. Cum & *Ludius* histrionem significat, non a *Ludendo*, sed a *Lydia* nomen acceperit. Nam ludicrum illud Lydorum inventum est, ut Halicarnass. auctor est.

¶ Ludia, fœm. eine Täntzerin. Martial. lib. 5. epigr. 24
Hermes cura laborque ludiarum.

¶ Ludo, ludere, spielen. ut, *tesseris ludere*, Ter. Adelph. 4. sc. 7. v. 21. Et, *Ludum consimilem ludere*, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 38. *Ludere par impar*, Horat. 2. Sat. 3, 248. quod etiam Suetonius Aug. c. 71 habet, *inter cœnam talis sive par impar ludere.* ¶ 2. Et Ludere, *Irridere* est, deludere & decipere. Ter. in Andr. 4. sc. 5. v. 48 *Hic ille est, non te credas Davum ludere.* Idem, *Ludere dolis*, pro deludere, Eun. a. 2. sc. 3. v. 94. mit einem betrüglich umbgehen. *Ludere operam* est perdere, Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. v. 18. ¶ 3. *Ludere versibus*, & *versus*, est scribere versus parum operosos & argumenti minime gravis & serii, ut amatorii sunt. Virg. 4. Georg. extr. *Carmina qui lusi pastorum.* Et Ovid. 3. Amor. eleg. 1 *Læta & juvenilia lusi.* Horatius 4. Oda 9 *Non si quid olim lusit Anacreon.* ¶ 4. Ludere etiam Venereum est. vid. Barth. ad Script. Venat. pag. 183. Catullus Epithal. v. 211 *Ludite, ut lubet, & brevi*
Liberos date.
Horatius lib. 2. Epist. 2 extrema:
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti,
Tempus abire tibi est.

¶ 5. Ludere etiam dicuntur, qui in scholis seu ludis gladiatoriis exercentur. Horat. Art. Poet. v. 379
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.
Ludere, id est per ludum, non serio, sed exercendi caussa tantum

tum pugnare. *Armis ludere* Vulcatius Gallicanus dixit. Claudianus de 4 Cons. Honorii v. 538

Simulacraque Martia ludis. Alius Poeta:
Maternis caussam qui lusit in ulnis.

Ubi *Caussam ludere* est declamando se ad caussas agendas exercere. ¶ Ludere etiam undæ dicuntur, quod motu perpetuo subsiliant, resiliantque, atque sic saltent quasi. Unde illa Aquilii *Littoris* definitio apud Ciceronem Topicis c. 7, *Littus esse* dicentis, *qua fluctus eluderet*, hoc est, desineret ludere. Et inde *Ludiæ undæ* Catullo dictæ carm. 32. *Ludiæ*, id est, χορεύουσαι, ut Scaliger præclare explicat. Virg. Ecl. 6. v. 27

Tum verò in numerum Faunosque ferasque videres
Ludere.

Id est, ad rhythmi, & cantelæ modum saltare, ut Servius interpretatur. ¶ Qua ratione de bellis hoc verbum dicatur, & præliis, vid. apud Corvin. Dubior. Philolog. fascicul. 3. dub. 6.

¶ Lusor, ein Spieler / Plauto Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 62. est fraudator, Betrieger: *Te ut deludam contra lusorem meum.* ¶ 2. *Lusor amorum*, id est scriptor, Ovid. 4. Trist. eleg. 10. pr. ¶ 3. Pro aleatore est in illo ejusdem Poetæ lib. 1. de Arte amandi v. 451

Sic ne perdiderit non cessat perdere lusor,
Et revocat cupidas alea sæpe manus.

¶ Lusorius, ut, *Alveus lusorius*, Plin. 37. c. 2. pr. ein Bretspiel. *Lusoria pila*, Plin. lib. 7. c. 56. Et, *Quæstio lusoria*, eine Frage vom Spiel / ibidem c. 53. *Lusoria arma*, Senecæ sunt Epist. 117, quibus exercentur tirones, quibus *decretoria* opponuntur. Vide Lipsium in Saturnalibus.

¶ Lusoriè, adverb. lege 50. § 1. Dig. de Legat. & fideicommiss. lib. 1. *Si hereditatis judex contra heredem pronunciaverit non agentem caussam, vel lusorie agentem.*

¶ Lusito, lusitare, frequentativum, Plaut. Capt. a. 5. sc. 4. v. 6 *quicum lusitent.*

¶ Ludibundus, spielend. *Omnia ludibundus perficies*, Cic. in Verr. 5. cap. 67. *Per lasciviam & jocum ludibundi rediere*, Livius lib. 24. cap. 16.

Composita:

¶ Ludificare, &

¶ Ludificari deponentaliter, (nam utroque usus Plautus est) per jocum, & ludum fallere, spotten / narren / hetzen. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 3 v. 3 *Tu me hic etiam nebulo ludificabere?* Et, *Aperte ludificari & calumniari*, Cic. pro Rosc. Am. c. 20. öffentlich spotten und lästern. Silius lib. 7. v. 646 *Ludificatus equo*, equo in gyros rapto, mit dem Pferd pravieren. Sed *Ludificari virginem* est stuprare. Vide *Illudere.* ¶ Activa forma Sallust. Jugurth. c. 36 dixit, *pacis mora consulem ludificare.*

¶ Ludificatio, Spötterey. Cic. pro Sestio c. 35. pr. *Cum mora, ludificatione, calumnia, senatus auctoritas impediretur.*

¶ Ludificatorius. Augustinus Civ. Dei lib. 11 cap. 46 *phantasiarum vel phantasmatum imaginatio ludificatoria.*

¶ Suaviludius, qui ludis delectatur. Ita Tertullianus Christianos appellat, qui a gentilium ludis non abstinebant. Vide de Spectac. c. 20. & de Corona c. 6. extr. Adde Rhenani not.

¶ Allūdere, ad aliquem jocari & ludere, gegen einem schertzen und Kurtzweil treiben. Sicut alludunt infantes parentibus & nutricibus. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 34. *Cœpit ad id alludere*, er hub an mit ihr zu schertzen. Suetonius Cæsare cap. 22. extr. *Proinde ex eo insultaturum omnium capitibus* (jactavit) *ac negante quodam per contumeliam:* FACILE HOC VLLI FAEMINAE FORE, *responderit quasi alludens* IN ASSYRIA QVOQVE REGNASSE SEMIRAMIN. &c. *Alludere* enim hic προσπαίζειν est, ut recte Casaubonus explicat. Nam Beroaldus audiendus non est. Videtur proprie de canibus dici: qui blandiendo & assultando ludos faciunt heris. Plin. lib. 9. c. 8 de delphino: *alludens natantibus.* Plauto *alludiare* est Pœn. a. 5. sc. 4. v. 62 AD. *Etiam me meæ latrant canes?* AG. *at tu Herclè alludiato.*

Item Sticho act. 2. sc. 2. v. 50

Quando adbibero, alludiabo: tum sum ridiculissimus.

¶ 2. *Sed alludere ad historiam* aliquam, *fabulam*, aut ejusmodi quodcunque, significat inter alia narranda, latenter se eo referre aut respicere, auff etwas sehen und sich dahin beziehen. Virg. lib. 3. Æn. v. 280. *Actiaque Iliacis celebramus littora ludis.* Dum enim narrat ludos Æneæ, alludit ad Augusti victoriam, quâ contra Anton. in his locis potitus est, Valla lib. 4.

¶ Contrarium ejus est, *Abludere*, quod est, absonum aut absimile esse, ungleich seyn / nicht übereinstimmen. Horat. 2. Serm. satyr. 3. v. 320 *Hæc a te non multum abludit imago.*

¶ Colludere, mit einander schertzen / und stocken. *Colludere cum aliquo*, ut cum actor & reus litem simulant. Cic. 4. Verr. c. 24.

¶ Colludium, *collusio*, Solin. c. 12. (al. 22.) de Delphinis: *post adsueta colludia.* Ammian. 18. cap. 9 *per colludia.*

¶ Collusio. *Per collusionem.* Seneca Controv. 31 sub fin. *Collusio cum aliquo*, Cic. 5. Verr. c. 13. id est, dolus compositus, ein angelegtes.

¶ Collusor. *Comprensores & collusores alicujus*, Cic. 2. Philippica c. 39. *Delphinus collusor puerorum*, Plin. lib. 9. epist. 33.

¶ Collusoriè, per collusionem, nicht mit Ernst. Leg. 50. §. 1 Dig. de Legat. & fideicommiss. lib. 1. *qui collusorie de hereditate litigavit.*

¶ Deludere, *deridere & decipere.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 32 *Ubivis faciliùs passus sim, quam in hac re, me deludier*, in allen andern Sachen könte ich mich leichter äffen und narren lassen / als in dieser. *Deludere dolis*, Idem Andr. a. 3. sc. 4, 4. Translate Propertius lib. 2. eleg. 15. v. 31

Terra prius falso partu deludet arantes.

¶ Eludere, est ad finem ludere, desinere ludere. Unde & JCti veteres *litus* definierunt, *quæ fluctus eluderet.* Vide Ciceronem in Topicis: & legem 96, item leg. 112 Dig. de verb. signif. itemque Isidorum. ¶ Ita & Gladiatores dicebantur *eludere.* Donatus ad illud Terentii Eunuch. act. 1. sc. 1. *Eludet, ubi te victum esse senserit:* ELVDERE, *inquit, gladiatorum est, cum vicerunt & ludo finem imposuerunt.* Plautus Curc. act. 5. sc. 2. v. 2 *Elusi militem in alea.* Ich habe ihn gantz fertig gemacht / daß er auffhören müssen zu spielen. Sic dicimus etiam *eludere aliquid alicujus*, id est, vincendo ludum aliquid ab aliquo obtinere. Einem etwas abspielen und abgewinnen. Plautus eadem fabula, iisdemque actu & scenâ v. 30

-- -- dicas unde illunc habeas annulum,
Quem Parasitus hic te elusit.

id est, quem in aleæ ludo lucratus est: quem tibi ludendo ademit victor. Nam *Te* antique pro *tibi* dixit. Quemadmodum & *me* pro *mihi* dicebant. Itaque eleganti translatione Propertius lib. 4. Eleg. 1. v. 139

Nam tibi victrices, quascunque labore parasti,
Eludet palmas una puella tuas.

i. e. extorquebit, eripiet. Similiter *Eludere gloriam alicujus* Livius dixit lib. 28. ¶ Sed & *Eludere* gladiatores dicuntur, cum adversarii petitiones flexu corporis declinant atque frustrantur. Martialis lib. 5. v. 163

Ille cito motu rigidos eludere cæstus,
Nunc exire levis missas, nunc mittere palmas.

Inde Horatius lib. 1. Epist. 17. *Mordacem Cynicum sic eludebat:* Ubi Lambinum, si lubet, vide. Hinc *eludere* pro elabi. Tacitus 3. Histor. c. 47 *Classi quoque faces intulit, vacuo mari eludens.* Impune fuit faces intulisse, quod nullæ Romanorum naves in mari, quæ ab eo sumerent pœnas. Eaque de caussa *eludere*, fallere & decipere est. Quod elusionibus istis sive declinationibus adversarii fallantur. ¶ Sæpe & pro *illudere* sive *ludere* ponitur. *Facete ab aliquo eludi*, höfflich von einem vexiret werden. Cicer. Acad. 4. cap. 39. *Sed & vos ab illo irridemini, & ipsi illum vicissim eludetis.*

¶ Elusio. Gloss. Vet. *Elusio*, ἐμπαιγμός.

¶ Illudere, das Gespötte aus einem treiben. Utrumque autem dicimus *illudere alicui & aliquem.* Virg. 2. Æn. v. 64

-- -- Certantque illudere capro.

Ubi Servius: *Et* ILLVDO TIBI, *dicimus, ut hoc in loco:* & ILLVDO TE, *ut:* VERBIS VIRTVTEM ILLVDE SVPERBIS. *Simile est:* INSVLTO TIBI, & TE. Terent. Heaut. act. 4. sc. 4. v. 19. *Dignam me putas, quam illudas.* Sed & dicimus ILLVDERE IN ALIQVEM. Terentius Eunuch. act. 5. sc. 4 extr. *Ut ne impune in nos illuseris.* Imo etiam IN ALIQVO ILLVDERE. Idem Andr. act. 4. sc. 5. v. 19 *Adeone videmur vobis esse idonei, in quibus sic illudetis?* Sed hic *in quibus* est *quibus.* Non raro enim Latini tertium casum cum præpositione ad istum modum circumloquuntur. Idem Comicus eadem fabula act. 5. sc. 1. v. 3 *Dum studeo obsequi tibi, pæne illusi vitam filiæ*, habe ich darüber meiner Tochter Heil und Wolfarth schier verschertzet. *Pecuniæ illudere*, Tacitus 2. Histor. c. 94 extr. liederlich durchbringen.

¶ Aliquando *illudere* in turpibus est, & pro stuprare sive vitiare ponitur. Tacitus 15. Annal. cap. 72 extr. *Sive C. Cæsar scortorum quoque cupiens, etiam matri ejus illusit.* Victor in Caligula: *Quin & sororum stupro & matrimoniis illudens nobilibus Deorum habitu incedebat.* Lactant. lib. 6. cap. 23 *Nihil amplius istos appellare possum, quàm impios & parricidas, quibus non sufficit sexus à Deo datus, nisi & suum profane & petulanter illudant.* ¶ Virgilius 2. Georg. v. 464 verbo *illudere* de acupictoribus usus *illusas auro vestes* dixit, in quibus artifex, seu acupictor ludens auro aliqua depingit, ut Servius interpretatur. Eum imitatus Paullinus Epist. 12 *musivo illusam cameram* dixit. Qui & verbo *ludere* de pictura usus Natali 9 Felicis v. 580 dixit

Propterea visum nobis opus utile, totis
Felicis domibus picturâ ludere sancta.

¶ Illusio, Spötterey. Cic. 3. de Orat. cap. 53 *Concisa brevitas, & extenuatio, & huic adjuncta illusio.*

¶ Illusor, ein Spötter. August. epist. 253 priore, *illusorem potius, quam veritatis doctorem fuisse.* Paullinus Natali 7. Felic. v. 77

Luderis illusor, dolus & tuus in tua cedit
Vincla tibi.

¶ Interludere, darzwischen spielen. Ausonius Mosella v. 75

Intentos tamen usque oculos errore fatigant
Interludentes examina lubrica pisces.

¶ Oblū-

¶ Oblüdere, gegen einem schertzen. Plautus Trucul. a. 1. sc. 2. v. 10 *Si videant quempiam se adservare, obludunt.*

¶ *Perlusorium judicium* Lege 14. pr. Dig. de Appellationibus, dicitur pro *prolusorio.* Verbum *Perludere* ex Propertio quidam arcessunt lib. 4. eleg. 4. v. 19, sed & ibi melioribus libris *proludere.*

¶ Præludere, vorspielen / vorher kurtzweilen. Seneca in Epist. 102 *Illi meliori vitæ longiorique præluditur.*

¶ Præludium, ein Eingang oder Vorspiel. Onomasticum Vetus: *Præludium,* προοίμιον. An etiam Ciceronis verbum sit, in controversia est. Vulgo adfertur ex Philippica 14. cap. 3 *Præludium illud & portentum L. Antonius.* Sed plures MSS. libri habent *proludium.* Ferrarius & Lambinus ex contextu divinant *propudium:* Gruterus *proluvium.*

¶ Prælusio, vorspiel. Plinius lib. 6. epist. 13 *Tu tamen æstima, quantum nos in ipsa pugna prœlii & certaminis maneat, cujus quasi prælusio atque præcursio has contentiones excitavit.*

¶ Proludere, ein Vorspiel oder Eingang machen. *Exordium quasi legitimi certaminis dare,* einen Vortrab machen. Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 80 *Ipsis sententiis, quibus proluserunt, pugnare.* Et Virgilius 3. Georg. v. 234

- - sparsa ad pugnam proludit arena.

¶ Prolusio, Vortrab / Vorspiel / Eingang. Sic, Cicero divinationem suam, *prolusionem* vocat Verrinæ accusationis, 1. Verr. cap. 14. extr. Et Macrobius 7 Saturn. cap. 5 post principium: *Est Rhetorica prolusio, communes locos in utramvis partem inventorum alternatione tractare.*

¶ Proludium pro *præludio* Gellius dixit lib. 5. cap. 10. Immo ubi vulgariter est *præludium* meliores libri *proludium* habent: etiam ipse Cicero 14 Philipp. cap. 3. L. Antonium *proludium & portentum* fratris Marci appellat. Vide tamen de h. l. ad *Præludium* dicta.

¶ Prolusorius. *Prolusorium judicium* Digest. Lege 14 de Appellationib. & Relat. Alii *perlusorium* legunt.

¶ Ludibrium, Spötterey / Gespött. *Ludibrio habere,* Terent. in Hecyr. 4. sc. 1. v. 11. *Ludibrio alicui esse,* Cicero ad Brut. epist. 2. *in ludibria vertere,* einen Possen draus machen / Tacit. lib. 12. c. 26. *Fortunæ ludibria,* opes & divitias Cicero 1. Paradoxo dixit, quod variis fortunæ casibus obnoxiæ sunt. ¶ *Ludibrii* vox & in obscenis est. Namque Terentius in Hecyra *quam ludibrio habere,* pro vitiare dixit. Ubi Donatus: *Honesto,* inquit, *verbo & pleno pudoris usus est: & nove, pro vitiare:* Imper. lege 5. Cod. de Episc. audient. *Mimæ & quæ ludibrio corporis sui quæstum faciunt.* LVDIBRIO, i. e. prostitutione corporis. Prudentius in Agnetem v. 29

Omnis juventus irruat, & novum
Ludibriorum mancipium petat.

Mancipium ludibriorum, id est, scortum.

¶ Ludibriosus, plenus ludibrii, ludibrio habitus. Ammianus lib. 15. cap. 13 *ludibriosa auspicia,* daraus man ein Gespött machet. Usus quoque Idem est lib. 17. cap. 22. & lib. 29. cap. 11.

¶ Ludibriose, adverb. Zu Spott. Ambrosius epist. 36 ad Sabinum: *Non ludibriose, sed gloriosissime denudatus.*

¶ Ludicrum, substantivum, non tam ludos histrionicos, & scenicos, quam quodcunque lusorium opus, seu quemcunque ludum, & rem, quæ joco & non serio fit, significans, allerley Kurtzweil / und Schimpffspiel / Leichtfertigkeit / Affenspiel. ¶ 2. Catullus pro oblectamento lusorio hoc nomine usus, in de Nuptiis Mallii v. 21 *Floridis velut enitens*

Myrtus Asia ramulis,
Quos Hamadriades Deæ
Ludicrum sibi roscido
Nutriunt humore.

Ihr Spiel und Lust daran zu haben. ¶ 3. Pro *Ludis* sive *Spectaculo* etiam ponitur. Sic Livius lib. 1. cap. 9 *Ludicrum* de ludis consualibus, & lib. 7 *Ludicrum Olympiæ* pro Ludis olympicis dixit. Tacitus 1. Annal. cap. 54. *Indulserat ei ludicro Augustus* &c. Loquitur de ludis Augustalibus, quorum jam modo meminerat. Ita & 1. Hist. cap. 32. & 3. H. cap. 62 usus est. Vet. Gloss. *Ludicrum,* θεατρικὸν, σκηνικόν.

¶ Ludicrus, a, um, *Ars, res ludicra,* kurtzweilig. *Certamen ludicrum,* Seneca Agamemn. v. 935. Spiegelfechten. Cicer. de nat. Deor. lib. 1. c. 37. pr. *Pueri exercitatione ludicrâ delectantur,* Kinder haben Lust zu kurtzweiligen Ubungen. Idem in Acad. lib. 4. cap. 2. *Clarorum virorum ludicros esse sermones non oportet.*

LVES, eine Seuche. Hominum, pecudum, aliarumque rerum est. *Dira lues,* Ovid. lib 7 Metam. v. 124. Et, *demissa cælo lues,* Statius Theb. 11. v. 274. Et, *morbi lues* Claudian. Gild. B. v. 39. Cicero quoque per metaphoram, de Aruspic. resp. cap. 11 *ut eos ludos hæc lues impura pollueret.* De vegetabilibus Virg. 3. Æneid. v. 138

- - miserendaque venit Arboribusque satisque lues.

Differt a pestilentia, ut a specie genus, *Lues* a λύειν, deduci potest, quod est, *solvere.*

¶ Luis, metri forsan caussa, etiam nominandi casu Prudentius dixit Hamartig. v. 249

A *Si terras luis incentiva fatigat.*

LVGDVNVM, Galliæ urbs, ad Araris & Rhodani confluentes. Lion. ¶ 2. Lugdunum Batavorum, Leyden.

LVGEO, lugere, in luctu esse, trauren / betrauren / Leid tragen. Cicer. in Philipp. 12. cap. 10 *Quis bonus non luget mortem Trebonii?* Idem in Pison. c. 8. extr. *Senatum Reipubl. occasum atque interitum lugere vetuisti.* Julius Paullus lib. 2. recept. Sentent. Tit. 21 *Qui luget, abstinere debet a conviviis, ornamentis & alba veste.* ¶ 2. Significat & μινυρίζειν, sive vocem flectere ad imitationem lugentium, apud Manilium lib. 4. v. 845.

¶ Hinc *lugescere* est acutum clamorem edere, Ammiano libro 31. c. 3 de Hunnis: *Utque ad pernicitatem sunt leves & repentini, ita subitò de industria dispersi lugescunt, & imposita acie cum cæde vastâ discurrunt.* At Vales. ex MSS. *vigescunt.*

¶ Luctus, Leidtragen / Trauren / vultu scilicet ipso, atque vestitu, doloris testatio. Cicer. in 4. Tusc. cap. 8 *Luctus ægritudo est, ex ejus, qui carus fuit, interitu acerbo.* Idem in Pison. c. 8 *Luctu afficere,* ein Trauren machen. *In luctum incidere,* Cic. 1. Offic. cap. 10. *In maximo luctu esse,* quod etiam plurativo numero usurpavit Cicero lib. 3. de Offic. cap. ¶. *Theseus in maximis fuit luctibus.* in grossem Trauren.

B ¶ Luctifer, *Bubo luctifer,* der Sterben und Trauren bedeutet / Seneca Herc. Fur. v. 687.

¶ Luctisonus, Ovid. 1 Metamorph. v. 733. *Luctisonus mugitus.*

¶ Luctuosus, *Res, bellum, victoria cruenta atque luctuosa,* voll Traurens. Cic. pro Quintio cap. ult. *Luctuosum est tradi alteri cum bonis: luctuosius, inimico.* Et, *Luctuosissimum bellum,* Cic. 2. Philipp. c. 23. *Luctuosissimum exitium,* pro Sylla cap. 11.

¶ Luctuose, adverb. cujus Compar. Livius usus est lib. 28. cap. 39 *Imperatores vestri luctuosius nobis prope, quam vobis perierunt.* zu grösserm Leidwesen. Positivo Augustinus usus est de Opere Monachor. c. 32 pr. *luctuosè ridiculum est.*

¶ Perluctuosus, gantz Trauervoll. Cic. ad fratrem lib. 3. epist. 8 *Funus perluctuosum fuit.*

¶ Luctificus, luctum inducens. Vetus Poëta apud Cicer. *Luctifica clades,* lib. 2. Tusc. cap. 10. Et Silius lib. 6. v. 557 *luctificus pavor.* Et Prudentius 2. adv. Symmach. 508

Luctifico camporum in pulvere.

¶ Luctificabilis. Pers. Sat. 1. v. 78

Antiope ærumnis cor luctificabile fulta.

¶ Lugubris, e, quod ad luctum pertinet, ut, *Lugubris ejulatio,* Cicer. 2. de Legib. cap. 23. ein traurig Heulen. *Cantus lugubris,* Horat. lib. 1. oda 24. Trauerlied. *Vestis lugubris,* Trauerkleidung / Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 45.

¶ Lugubria substantive, habitus lugentium, Seneca Consolat. ad Helviam cap. 16 *Nosti quasdam, quæ amissis filiis imposita lugu-*
C *bria nunquam deposuerunt.* Et, *lugubria induere,* Ovid. Metam. lib. 11. v. 669. Propertius lib 4. eleg. ult.

Et bene habet, nunquam mater lugubria sumsi.

¶ Lugubriter, adverb. Apulejus lib. 3. Miles. p. 132 *lugubriter ejulantes.*

Composita:

¶ Conlugere. Ambrosius principio libri ad Virginem lapsam: *Qui Ecclesiæ gaudio congaudetis, & tristitiæ conlugetis.*

¶ Elugeo, ēre, est luctum deponere, austrauren. Liv. lib. 34. cap. 2 *Quid aliud in luctu, quam purpuram & aurum deponunt? quid aliud, quum eluxerunt, sumunt?* Gell. lib. 10. cap. 5 *Eum luctum quoniam satis visus est eluxisse,* &c. Paullus Lege 10 de his qui notantur infamia: *Quæ virum eluget, intra id tempus sponsam fuisse non nocet.*

¶ Prolugeo, ere, forttrauern / über die Zeit trauern. Festus: *Prolugere dicuntur, qui solito diutius lugent.*

¶ Sublugere. in Cenotaphio Pisano Caji Cæsaris legitur: MATRONAS, QVAE IN COLONIA NOSTRA SVNT, SVBLVGERE &c. Nec vero, quod etiam doctissimus vir, Henr. Noris, ad illud Cenotaph. p. 368 observat, SVB, præpositio, minuendi ibidem vim habet. nam omnino maximus gravissimusque luctus describitur, quod manifesto apparet ipsam
D Cenotaphii inscriptionem contuenti & perlegenti.

LVMA, æ, Festo spinæ genus est. ¶ Unde *lumariæ* falces Varroni sunt lib. 4 de L L. c. 31, quibus *lumeta* purgantur. ¶ Apud Trebellium Pollionem in Zenobia *Luma* seu *Lumum,* sagum est; ex Græco λῶμα. Vide ibi Salmasium.

LVMBRICVS, ein Regenwurm. Columella lib. 7. cap. 9 *Sues effodiant lumbricos.* ¶ 2. Vermes item, qui ventribus puerorum ex cruditatibus nascuntur, lumbrici dicuntur, suntque *teretes* alii, alii *lati,* die Bauchwürme / Spulwürme. Cels. lib. 4. cap. 20.

LVMBVS, *Lumbi* circa renes sunt, quinque inferiores spinæ vertebræ, die Lenden. *Lumbos infringere* apud Horat. Epodo 11. *Lumbus vitulinus,* der Lenden-Braten vom Kalbe. *Lumborum tenus,* Cic. Arat. in Cepheo.

¶ Lumbulus, diminut. Plinius fecit lib. 28. cap. 11. Et Apicius lib. 7. c. 8 *lumbuli assati,* Lendenbrätgen.

¶ Lumbago, *lumborum debilitas,* Festo est, Lendenwehe.

¶ Lumbifragium, fractura lumborum. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 298

Si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.
Sollen dir die Lenden entzwey geschlagen werden.

¶ Delumbis, e, debile, lahm / schwach. Ideò quòd in lumbis corporis robur situm est. Plinius lib. 10. cap. 33 extr. *Perdix prægravem aut delumbem se simulans.* Translate mollis est & effœminatus. Sidonius lib. 8 epist. ult. *Dictio exossis, tenera, delumbis.* Persius Sat. 1. v. 104

Summâ delumbe salivâ Hoc natat in labris.

¶ Delumbare, debilitare, lähmen / schwächen. Plin. 28. cap. 4 *quadrupede delumbata.* ¶ 2. Cicero in Oratore cap. 69 *Delumbare sententias* per translationem dixit, pro *mutilare*, verstümpfen / verbrechen.

¶ Elumbis, e, & *Elumbus*, qui præ lumbi debilitate erigere se non potest, dem die Lenden gebrochen seyn. Dialog. de Orat. cap. 18 *tanquam fractum atque elumbem.* Festus Pompejus: *Elumbem, evulso lumbo.*

LVMEN, *Lux*, Liecht / Schein / Glantz / ut, *Lumen diurnum, Jucundum cæli lumen.* Ita Cicero 1. Catilin. cap. 6 *Potestne tibi hujus cæli spiritus esse jucundus?* Item, *Lumen de suo lumine accendere*, lib. 1. off. cap. 16. ex Ennio. *Ad lumina*, i. e. ad lucernas, bey Liechte / Sueton. Cæs. cap. 37. *Adscendit Capitolium ad lumina.* & Calig. cap. 45 *ad lumina reversus.* Et Quintilian. lib. 5. cap. 12 *In rebus apertis argumentari, tam sit stultum, quam in clarissimum solem mortale lumen inferre.* ¶ 2. Lumen pro *Oculo*, Poetis maximè usitatum est. Ovid. 1. Metam. v. 625

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.

Suetonius Vespas. cap. 7 *E plebe quidam luminibus orbatus.* i. e. visu: cœcus puta. *Lumina oculorum*, pro oculis Nepos Timol. c. 4. pr. Et Martial. lib. 6. epigr. 78

- - - - Lumine uno
Luscus Phryx erat, alteroque lippus:

Unde *Male luminati* Apulejo lib. 9 dicuntur, quibus fumo oculi sunt exesi. ¶ 3. Iidem Poëtæ *lumina* aliquando pro diebus ponunt. Ennius in Medeâ: *Si te secundo lumine hic offendero.* Catullus Coma Berenic. v. 90. *Placabis festis luminibus Venerem.* Virg. 6. Æn. v. 356

Vix lumine quarto prospicio Italiam.

¶ 4. Lumina etiam significant fenestras, sive capacitatem, per quam lumen immittitur. Apul. lib. 2. Milesf. *Intro vocat me, & conclave obseratis luminibus umbrosum demonstrat.* Frontinus lib. 1. de aquæduct. *Est autem calix modulus æneus, qui rivo vel castello inducitur: huic fistula applicatur; longitudo ejus habere debet digitos, non minus XII. Lumen, id est, capacitatem, quanta imperata fuerit.* Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 39 *mutare lumina.* ¶ 5 Significat & *expositionem clariorem*, eine deutliche Erklärung. Cic. lib. 7. famil. epist. 19 *Doctorem lumenque desiderant*, bedürffen eines Lehrers und Erklärung. quamvis *unum* alii, & forte rectius, legunt. *Lumen menti præferre*, fürleuchten und eingeben / rasâ & eleganti locutione dixisse Cicero creditur, antequam iret in exil. *Vos, vos obtestor, dii immortales, qui meæ menti lumina prætulistis.* ¶ 6. Sed, *lumen civitatis, familiæ &c.* Pro insigni aliquo & claro viro, qui sit tanquam ornamentum civitatis, domus, &c. Ein Schatz und sonderliche Ehre. Sic *lumina orationis* sunt *Ornamenta*, Zier und Schmuck / *Græci* σχήματα dicunt. ¶ 7. Lumen etiam pro vita ponitur. Lucretius lib. 3. v. 1047 - - - *donec*

Lumine ademto animam moribundo in corpore ponam.

Plautus Cist. act. 3. v. 12. *Lumen linque*, id est, morere, sed & *vitæ lumen* dixerunt. Lucretius lib. 3. v. 687

Tum cum gignimur & vitæ cum lumen adimus.

Similiter & *Lux* pro vita ponitur. ¶ 8. Lumen etiam de picturâ dicitur. Vide *pictum: & umbra.*

¶ Luminosus, klar / helle / scheinlich / ut, *luminosæ partes*, Cic. in oratore cap. 36. Sic Vitruvius lib. 6. c. 9 *Omnia ædificia luminosa ut sint, curari oportet.* Et Augustinus Confession. lib. 12. cap. 28 extr. *luminosum cælum suspicimus.* Idem epist. 137 extrema, *fructu olei luminosioris impleri.* Et epist. 144 *sanctæ operæ luminosissimæ caritatis.*

¶ Luminare, is, idem quod *lumen.* Cic. Philipp. 2. cap. 21 *Tot luminaribus exstinctis*, Nachdem so viel fürnehme Leute sind umkommen.

¶ Lumino, luminare, Martianus Capella lib. 1, *Amictus hyalinos, stellantibus oculis interdistinctos crebri vibratus ignium luminabant.* Et Apulejo lib. 9 *male luminatus* est male videns. Idem in Herm. Trismeg. p. 96 *Tibi, Deus summe, gratias ago, qui me videndæ divinitatis tuæ luminasti lumine.* Avienus in Prognost. Arati v. 127 de Luna:

- -* *Aërias quarta face luminat oras.*

Et Paullinus Nolanus epist. 41 (al. 26) cap. 2 extr. *Spiritu Sancto oculus interior luminatur.* Sed usitatius est

¶ Verbum *Illuminare*, illustrare, erleuchten / helle machen. Cic. de nat. Deor. lib. 2. c. 46 *Sol mundum omnem sua luce complet, ab eoque luna illuminatur.* Idem 3. de orat. cap. 54. extr. *Illuminare orationem* dixit, pro lucem orationi adferre. Apulejus lib. 3. Milesf. sub finem: *Cuncti gladiis & facibus instructi noctem illuminant.*

¶ Illuminate, adverb. apud Cicer. cap. 14. lib. 3 de oratore: *Distincte, explicate, abundanter, illuminate dicere*, id est, luculenter & perspicuè, vel ornatè.

¶ Illuminator. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 7 *illuminator nationum:* & ibidem cap. 17 extr. *illuminator religionis.* Et Lactantius lib. 6. cap. 18 *illuminator noster Deus.*

¶ Illuminus, sine lumine. *Illuminæ nuptiæ*, Apulejus lib. 6. sub initium, de Proserpina & inferis agens.

¶ Eluminare, lumine privare, Sidonius lib. 8 Ep. 11 *Quis ita gemino obtutu eluminatus, qui exanimati cadavere inspectionon statim signa vitæ colligeret extortæ?* Rarum verbum, quod tamen etiam videtur contrariam notionem sustinuisse. Nam inde est

¶ Eluminatio, quæ in Vet. Gloss. φωτισμὸς vertitur, eique *Inluminatio* & *Lux*, ut synonyma vocabula, adjunguntur.

¶ Colluminare. Apulej. de Deo Socrat. pag. 45 *ut Servius Tullius flamma colluminetur à capite.* Et Prudentius 2 adv. Symmach. v. 830 - - *Solis radius colluminat omnes*
Diffuso splendore locos.

¶ Præluminare. Tertullianus de Resurr. Carn. cap. 33 *Parabola a commentatore præluminata.*

¶ Reluminare, rursus luminare, lumen reddere. Idem Tertullianus Apolog. cap. 21 *Cum ille* [Christus] *cæcos reluminaret, leprosos purgaret*, &c. Et Paullinus Nol. epist. 30. (al. 8) cap. 4 *reluminare quod cæcatum fuerat.*

LVNA, σελήνη, quod jubar suum reparet, παρὰ τὸ σέλας νέον. Latinis a *lucendo*, cum alieno tamen, a sole nimirum recepto, lumine luceat, dicta est, der Mond. De ejus natura Plin. lib. 2. cap. 9. Solis filia, itemque soror dicitur Cœl. Rhodigin. lib. 11. cap. 6. Cælestium ultima & proxima terræ. Cicero in Som. Scipionis cap. 3 *Erant eæ stellæ & eæ magnitudines omnium, quas esse nunquam suspicati sumus, ex quibus erat ea minima, quæ ultima cælo, citima terris, luce lucebat aliena.* Sed *Luna nova*, quæ & *prima* Plinio, Novilunium, der neue Mond. *Luna crescens*, der Mond so zunimmt. *Luna plena*, plenilunium, der volle Mond. *Luna decrescens*, quæ *minuitur*, ut Plinius loquitur, quam & *senescentem* Varro dicit, der Mond / so abnimmt. *Conjunctio* vel *coitus lunæ* vel *interlunium*, triduum illud dicitur, quo luna nova nondum conspicitur. Quod tempus etiam *lunam silentem*, Plinius dixit lib. 16. c. 39. *Cornua lunæ*, die Ecken oder Spitzen des Monds / passim apud poetas: unde *bicornis* illa Horatio cognominata in Seculari carmine. *Defectus Lunæ*, Plin. 2. cap. 10. *Labores Lunæ* Virgilio 2. Georg. v. 478. Mondfinsterniß. *Luna aucta & damna*, zunehmen und abnehmen des Monds / Gellio lib. 20. cap. 7. Manil. lib. 2. v. 94

Ad lunæ motum variant animalia corpus,

nach dem der Mond ab oder zunimt / neu oder alt ist. De singulari lunæ vi in res animales vide Gellium lib. 20. cap. 7. de Deo *Luno* apud Carras, vide Spartianum in Antonino Caracalla. Lunæ orbem habitari quidam crediderunt, Lactantius lib. 3. cap. 22. Poëtæ maculas in Luna puerum esse fingunt, quem dilectum secum Luna ferat, præ pudore faciem celantem: Dalech. ad Plin. l. all. ¶ *Quartâ lunâ nati.* i. e. infelices; & laboriosi. Vid. Chiliad. ¶ De defectu ejus Plin. lib. 2. c. 10, quare tunc æra pulsaverint veteres, docebit Barth. ad lib. 2. Theb. Stat. pag. 436. 437.

¶ Lunula, diminutivum, res parva, in Lunæ modum incurvata. Plaut. in Epid. act. 1. sc. 1. v. 33. *Lunulam atque anellum aureolum in digito*, eine güldene Spange. Nobiles veteres lunulas in *calceis* gestabant, vel ut admonerentur rerum in vita instabilitatis. Primum enim luna obscurè prodit, deinde luce ac splendore impletur, & cùm clarissima facta sit, rursus deficit & ad nihilum redit; vel ut imperium æquo animo ferre discerent, sicut *Luna* meliori, ut *Soli* obsequitur ac *Solem* semper intuetur modestiæ atque obedientiæ exemplo, Plutarch. in Problematibus.

¶ Lunaris, ut, *Annus lunaris*, eine Mondzeit. *Globus lunaris.* Claudianus lib. 2. de Raptu Proserp. v. 298

Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis
Lunari subjecta globo.

Idem in 6. Consul. Honor. v. 499, Padi, in Adriam se evolventis, litora propter æstus ex mari redundantes vocat

Oceani lunaribus æmula damnis.

Lunaris cursus, Cic. Somn. Scip. cap. 5.

¶ Lunatici, qui aut insania aut alio quopiam morbi genere, certis lunæ temporibus agitantur, mohnsichtige. Morbum ipsum ita describit Juvencus lib. 1. v. 476

Et Lunæ cursum comitata insania mentis.

Vide de his plura apud Voët. part. 1. dispp. select. pag. 1039. 1040. 1056.

¶ Luno, *lunare, Poetis* idem est quod *curvare.* Ovid. 1. amor. eleg. 1. v. 23 *Lunavitque genu sinuosum fortiter arcum,*
Hoc est, *curvavit* vel *intendit*, den Bogen spannen. *Cauda lunata delphinorum*, Senec. Oedipo v. 465. der krumme oder gekrümmete Schwantz. *Mare obliquatur lunatis cornibus*, das Meer zeucht sich in die krümme. Frontinus lib. 2. Stratagem. cap. 3 *Corn. Scipio hostem lunatâ acie aggressus facile fudit.* Stat. Theb. 5. v. 145. *Lunatum agmen.*

¶ Illu-

¶ Illunis, e, Plinius lib. 6. Epist. 20 *Nox illunis & nubila.* Apul. lib. 4. p. 150 *Noctis illuni tempore, quo somnus obvius impetu primo corda mortalium validius invadit & premit.* A

¶ Illunus, a, um, alia forma, ut libri præferunt Apulejani. Nam 9. Milesiar. legitur: *tenebris illunæ caliginis impeditus.* Ita Elmenh. p. 232, & Pricæus p. 200.

¶ Interlunis. Ammianus lib. 19 cap. 12 *Nocte squalida & interluni.* Da kein Mond am Himmel ist. Quod tempus uno verbo dicitur

¶ Interlunium. Plinius lib. 18. cap. 32 *Humidis locis interlunio serito, & circa interlunium quatriduo.*

¶ Plenilunium, Luna plena, der Vollmond. Plinius d. l. *Cum occidente Sole orietur ex adverso* [Luna,] *ita ut pariter adspiciantur; tum erit plenilunium.*

LUNA oppidum maritimum in Etruriæ & Liguriæ confinio. Unde

¶ Lunensis, ut *Lunensis ara*, Sueton. Ner. cap. 50, quæ structa Romæ erat ex marmore Lunensi. *Caseus Lunensis*, Plin. lib. 11. cap. 42, de quo & Martialis legatur lib. 13. epigram. 30.

LUO, luere, *persolvere* est, gelten / entgelten / zahlen / bezahlen. *Luere peccata*, id est, delictorum supplicium ferre. Livius lib. 38. cap. 48 *Coacti luere peccata sua:* & *luere pœnas*, ibidem cap. 47 extremo: & Cicero ad Att. lib. 3. ep. 9 *Mei peccati pœnas luo*, id est, do vel fero supplicium, ich büsse / leide Straffe dafür. *Supplicia crucibus luere*, Justinus lib. 2. cap. 5. n. 6. mit dem Galgen bezahlen. Cicer. ad Brutum epist. 12 *Acerbum est parentum scelera filiorum pœnis lui.* ¶ Proprie nihil aliud quam *solvere* est, à λύω. Nam & *æs alienum luere*, pro solvere, Curtius dixit lib. 10. cap. 2. n. 25. Et Jurisconsultis, v. gr. lege 78 § Titia, 6, Dig. ad SC. Trebell. *luere fundum a testatore obligatum:* Et lege 6 Cod. de fideicommiss. *prædia obligata luere*, ubi *Luere* est, pecunia numerata rem obligatam liberare. Servius ad illud Virg. Æn. 10. v. 31 - - *invito numine Troes* B

Italiam petiere; luant peccata.

LUANT, inquit, i. e. *absolvant. Dicimus autem & LUO POENAM; sed melius est, LUO PECCATUM. Nam peccatum solvitur pœna. Qui enim crimine tenetur obnoxius, pœna eum a pristina liberat obligatione. Contra LUO, POENAM, non procedit: quasi pœna solvatur. Auctoritas tamen ista confundit licenter. More quo solet poni, vel a sequenti, quod procedit; vel à præcedenti, quod sequitur.* Idem alibi tradit Verbum LUERE proprium in pecuniis habere locum: inde ad alias, ac etiam capitis pœnas translatum. Quod omnes veterum pœnæ pecuniariæ fuerint.

¶ Luitio, Zahlung / Büssung. Ulpian. Dig. de suis & legit. hered. Lege 1. § 4 *Quod si filius apud hostes sit, quamdiu vivit, nepotes non succedunt: proinde etsi fuerit redemtus, nondum succedunt ante luitionem.* C

¶ Luela. Lucret. lib. 3. v. 1028 *Sceleris luela, carcer.*

Composita.

¶ Quæ a *Lavo*, alii formant, atque ad ejus verbi significationem propius accedunt, huc tamen, ut obvia magis sint, reponere nobis libuit. Sunt autem:

¶ Abluo, abluere, abwaschen / abwischen / Virg. 2. Æn. v. 719

Donec me flumine vivo Abluero.

¶ 2. Transfertur & ad animum, ut, Plin. lib. 3. Epist. 7 *Maculam veteris industriæ, laudabili otio abluerat.* De Silio Italico loquitur.

¶ Ablutio, Reinigung / Abwaschung. Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 1. *Corporis ablutione purgari.*

¶ Abluvium, pro diluvio, dixit Labienus, ut Gell. monet lib. 16. cap. 7.

¶ Superabluere. Avienus Periegesi v. 881

Caspinam late terram superabluit unda,

nisi velis cum anastrophe separare.

¶ Alluere, an etwas herfliessen / ut, *Fluvii alluunt urbes*, fliessen dran weg. Sic Cicero in Verr. 7. cap. 37 *Mœnia alluuntur à mari.* Et Plinius lib. 3. cap. 4. pr. *Narbonensis Gallia interno mari alluitur*, stösset an das Mittelländische Meer. D

¶ Alluvies, & *Alluvio*, inundatio, ein schnelles Gewässer. Livius lib. 1. cap. 4 *in proxima alluvie pueros exponunt.* Cic. 1. de Orat. c. 38 *jura alluvionum, colluvionum.* Avienus Phænom. Arat. v. 1249 *Alluvione sali.* Vide ibi Grot.

¶ Alluvius, a, um: quod ex alluvione est. Ut *ager alluvius*, quem paullatim fluvius in agrum reddit, ut Vetus Grammaticus describit.

¶ Circumluere, vel Circunluere, herum fliessen. Livius lib. 25. cap. 11 *Mari in peninsulæ modum pars major circumluitur.*

¶ Circumluvio, verbale, Cic. 1. de orat. c. 38.

¶ Colluere, spülen / waschen. *Dentes colluere*, Plinius lib. 24. cap. 7.

¶ Colluvies, & *Colluvio*, gesamleter Unflat / Spülwasser. *Colluvies peregrini & servilis sanguinis*, Sueton. Aug. cap. 40. ein loser Hauffe frembdes und unredliches Geblüts. Cicero de Senect. c. ult. *O præclarum diem, cum ad illud divinum animorum concilium cœtumque proficiscar, quumque ex hac turba, & colluvione discedam*, aus dieser schändlichen Grundsuppen der argen und bösen Welt. Sic *Colluvio gentium*, apud Livium lib. 4. cap. 2. Pluraliter Arnobius lib. 5. p. 172 *in quem spurcitiæ se omnes sentinarum colluvionibus derivant.* A

¶ Diluere, feuchtigen / läutern / durchläutern / abwaschen / vermischen / temperare, ut apud Persium satyr. 3. v. 14

Dilutas querimur geminet quod fistula guttas,

die Dinten sey zu dünne / fliße zu sehr. ¶ 2. Sed *Diluere crimen*, est purgare & refellere, sich einer Ubelthat entschuldigen / und sie wiederlegen / Cicer. pro Milone c. 27. Et pro Rosc. Amer. c. 15. *Infirmare res leves, & diluere*, wiederlegen.

¶ Dilutum, abgeläutert / abgeklärt / abgesäuget. Plinius 27. cap. 7. Compar. *Dilutior.* Cicero Fragmento pro Fontejo apud Ammianum lib. 15. c. 29, *Gallos post hæc dilutius esse poturos, quod illi venenum esse arbitrabantur.* Et Tertullianus de Anima cap. 24 *dilutioris divinitatis esse*, hoc est inferioris.

¶ Diluvium, inundatio, ein groß Gewässer / Sündfluth / Verschwemmung. Seneca Quæst. Nat. lib. 3. cap. 29 *Berosus conflagrationi atque diluvio* (ex cursu siderum) *tempus assignat.* Plin. lib. 8. epist. 17 *Hic assiduæ tempestates & crebra diluvia. Tiberis alveum excessit* &c. B

¶ Diluvies, idem. Horat. lib. 3. Carm. od. 29 *Fera diluvies quietos irritat amnes.*

¶ Diluvio, onis, fœm. idem. Censorinus de Die Nat. cap. 18 *Cujus anni hiems summa est κατακλυσμὸς, quam nostri diluvionem vocant.*

¶ Diluvialis, adjectivum, ad diluvium pertinens. Solinus c. 9 [al. 14] de Macedonia: *Quas solas* [montium eminentias] *diluvialis irruptio inaccessas reliquit.*

¶ Est & *Diluviare*, verbum apud Lucretium, pro inundare, verschwemmen / lib. 5. v. 388.

¶ Eluere, aquis expurgare, auswaschen / spühlen. *Eluere maculam vestium*, Plin. lib. 20. cap. 8. Flecken auswaschen. Cicer. de legib. lib. 2. cap. 10 *Animi labes nec diuturnitate vanescere, nec manibus ullis elui potest*, die Gebrechen der Hertzen lassen sich durch keine Hände waschen.

¶ Ab *Elutum* comparat. *elutius* etiam Horat. fecit 2. sermonum Sat. 4. v. 16 *Irriguo nihil est elutius horto.*

¶ Eluvius, gesamleter Unflat / der abfliesset. Plin. lib. 2. c. 82 *Oppida crebris ad eluviem cuniculis cavata*, Canale zu Abführung des Unflats. ¶ 2. Vorago a torrente facta, Graben / so das wilde Wasser gerissen. Sic Curtius lib. 5. cap. 4. n. 26 *eluviem* vocat, quam paullo ante n. 23 *voraginem* dixerat, *concursu cavatam torrentium.* Et lib. 8. cap. 11. n. 7 *voragines eluviesque prærupta.*

¶ 3. Translate pro vitiis. Cic. pro Domo cap. 20. extr. *Labes atque eluvies civitatis.* C

¶ Eluvio, onis, idem. Cic. Somn. Scip. c. 7 *propter eluviones exustionesque terrarum.* Idem 2. Offic. cap. 5 *caussæ eluvionis, pestilentiæ, vastitatis.*

¶ Eluibilis, quod elui potest. Unde

¶ Ineluibilis, quod nequit elui. Lactantius de Ira Dei cap. ult. *Ineluibiles sibi maculas inusserunt.* Unauslöschlich.

¶ Elutrio, elutriare, aus einem Faß ins ander ziehen / ut vinum, &c. huc Vossius referendum magis censet, quam & a *lura*, i. e. utre, elutriandi instrumento, putet derivari posse. Verbo usus est Plinius lib. 9. c. 38, & lib. 14. cap. 17. Gellius quoque ex Laberio adfert *elutriare lintea*, quod ipse in obsoletis & plebejis numerat.

¶ Elutia, id est, metalla elutis sordibus purgata, ex Plinii lib. 34. cap. 16 ostenduntur, sed Harduinus ibi *aluta* legit MSS. libris confisus, quem vide.

¶ Illuvies, ei, quæ ἀλουσία Græcis, ea Latinis similiter a non lavando *illuvies* appellatur, quæ ad δυσχέρειαν seu fœditatem pertinet: quam ἀθεραπευσίαν σώματος Theophrastus, id est, *incultum neglectumque corporis*, definit. Unflath / wenn man sich nicht reiniget und wäscht. Curtius lib. 4. cap. 1 *Elue corpus illuvie æternisque sordibus squalidum.* Terentius Heaut. act. 2. sc. 2. v. 53 - - - - - *pannis obsita,* D

Neglecta, immunda illuvie.

Lucretius lib. 6. extr.

Languida semanimo cum corpore membra videres
Horrida pædore & pannis cooperta perire
Corporis illuvie.

Plauto Mostell. act. 1. sc. 1. v. 39 convicii verbum est *illuvies*, ein Unflat.

¶ Illutus, sive inlutus, non lotus, unbenetzt. Arnobius lib. 1. p. 26. *Christus per altissimos gurgites pedem ferebat inlutum.*

¶ Interluere, interfluere. Livius lib. 41. c. 23 *quantum interluit fretum?* Solinus cap. 56 *Babylon amni interluitur Euphrate.* Et Virgilius 3. Æn. v. 418 de freto Siculo:

- - *arvaque & urbes*
Litore diductas angusto interluit æstu.

¶ Interluvies, aqua interluens. Solinus cap. 22 *Hebudes insulæ, quotquot sunt, omnes angusta interluvie dividuntur.* Vide ibi Salmas. p. 176.

¶ Perluere, durchreinigen / durchwaschen. *Os vino perluere*,

Columell. lib. 6. cap. 8. *Manus perluere fontana unda*, Ovid. 5. Fastorum v. 435. Heinsius tamen *proluit*.

¶ Polluere, contaminare, inquinare, besudeln / beschmitzen / beflecken. Cicer. pro Dom. sua cap. 40 *Ceremonias incesto, stupro, & flagitio polluere.* Et in 11. Philipp. cap. 12 *Inexpiabili scelere omnia jura Deorum hominumque polluere*, mit unversühnlichen Schanden und Lastern alle göttliche und menschliche Rechte beschmitzen. Sic, *polluere se libidine*, *vitiis*, *peccatis*, &c.

¶ Pollutus, unrein / besudelt. *Mensa cruore polluta*, Silius lib. 7. v. 183. *Polluta dolis fœdera*, Idem lib. 11. v. 323. *Pollutissimus dives*, Apulejus lib. 9. p. 234. Et rursum Silius lib. 11. v. 46

- - - temeraria pubes
Delicta augebat: pollutior ipsa senectus.

¶ Pollutio, Befleckung / Beschmitzung / Verunreinigung. Palladius lib. 9. c. 10 *Aqua omni labe pollutionis aliena.*

¶ Impollutus, unbefleckt. Tacitus lib. 14. cap. 35 *Virginitas impolluta:* & lib. 16. cap. 26 *intemeratus, impollutus.* Et Paullinus Nolan. Carm. 6. de Baptista, v. 227 *mens impolluta.*

¶ Proluere, wohl durchspühlen / schwemmen. Persius in Præfatione:

Nec fonte labra prolui Caballino.

Columella lib. 2. cap. 18 *Impetus aquarum proluit terram*, verschwemmet die Erden. Et Apulejus de Mundo p. 73 *Audivimus, abruptis imbribus prolutas esse totas regiones.* Metaphorice Gellius lib. 2. cap. 24 *pecuniam suam prandiorum gurgitibus proluisse.*

¶ Proluvies, Schlam / Unflat / *Alvi proluvies*, retrimenta, Columellæ lib. 12. cap. 38. pr. & *Ventris proluvies*, Virgilio Æneid. 3. v. 216.

¶ Proluvio, onis. Apulejus loco proxime laudato: *In Occidentis plagis scaturigines quædam ac proluviones easdem strages dederunt.*

¶ Prolŭvium, idem. Verschwälgerung / Verschwämmung. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 9. v. 28 *Quod proluvium? quæ isthæc subita est largitas?* Sed ibi Donatus: *Prolubium* agnoscit, & προθυμίαν interpretatur.

¶ Reluere, repignerare, wieder einlösen. Festus ex Cæcilio *Aurum & vestem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipsi opposuit pignori.* Turnebus lib. 17 cap. 8 ex Declamatione in Sallustium, quæ Ciceroni tribuitur, idem probavit, veteris libri auctoritate inductus.

¶ Subluere, von unten auff abwaschen / abspülen. Cæsar lib. 7 de B. G. cap. 69 *Cujus collis radices duo duabus ex partibus flumina subluebant.* Et Avienus Perieg. v. 556 *citus Hadria rursus Subluit hanc fluctu.*

¶ Subluvies, idem ac proluvies, Schlam / Unflat. Apulejus lib. 9. p. 221. *Via subluvie cænosâ lubrica.* Et Ammianus lib. 15 cap. 6 de Rheno: *limosa subluvie tardatur properans flumen.* ¶ 2. Subluvies morbus ovium. Columella lib. 7. cap. 5. *Subluvies & intertrigo pice per se liquida, vel alumine & sulfure atque aceto mistis rite, eruentur.*

¶ Subterluere, idem quod subluere. Claudianus 6. Consul. Honor. v. 177 *Gurgite sidereo subterluit Oriona.*
De Eridano cælesti sive sidereo intelligendus est.

¶ Subterluvio, subluvies. Claud. Mamertus de Statu animæ lib. 1. cap. 2 *Loca humoris assidui subterluvione cedentia.* Was unten dran hinfliesset.

LVPERCAL, locus Romæ consecratus Pani Arcadiæ Deo, ut ejus beneficio greges & armenta a *lupis* tuta essent. Seu quod ibi per caprum *lueretur*, hoc est, sacrificaretur. Hæc Servius in 8. Æn. v. 343.

¶ Lupercalia, λυκαῖα, sacra erant in honorem Panis, quæ in Februario celebrabantur. Vide Ovid. 2. Fast. 367. & seqq. plurimis item Dionys. lib. 1. & Livium: Plutarchum in Romulo pag. 31. Itemque in Cæsare pag. 736.

¶ Luperci, sacerdotes dicebantur Pani sacra facientes. Cicero in 2 Philipp. cap. 34 *Ita eras Lupercus, ut te consulem esse meminisse deberes.* M. Antonium intelligit. Lupercalibus autem Luperci discurrebant per urbem nudi & loris caprinis nuptas percutiebant fœcunditatis & facilioris partus augurio. Hinc proprie dicebantur *Currere*, ut nos Fastnacht lauffen. Sueton. Augusto cap. 31 *Lupercalibus vetuit currere imberbes.* Cæterum *Lupercorum* duæ sodalitates erant: quibus tertiam addidit Cæsar & *Julianam* appellavit. Dio Cass. initio lib. 44. & Sueton. in Cæsare. Vide Turneb. lib. 7. Advers. cap. 3.

LVPIA, Λουπίας, Germaniæ fluvius, die Lippe. Vid. Cluver. Germ.

LVPVS, rapax, infestus pecori, insatiabilis, λύκος. Olim Marti sacrum fuit hoc animal. Unde Horatius lib. 1. Od. 17 *Lupos Martiales* vocavit. Vide Plutarch. Romulo p. 19. qui tamen in libro, *cur Pythia oracula reddere desinat*, inter Apollinaria etiam refert p. 400. Vide & Justinum lib. 43. cap. 2. Plautus Asinar. act. 2. sc. 2. v. 88

Lupus est homo homini, non homo, cum qualis sit non novit.

Terent. in Eun. act. 5. sc. 1. v. 16. *Ovem lupo commisisti*, den Bock zum Gärtner gesetzt / ꝛc. *Non curat numerum lupus*, der Wolff frist auch wohl ein gezehlt Schaf. Lupus a dextro occurrens, ore pleno, felix omen. Voss. lib. 1. Instit. Orat. pag. 95. ¶ *Lupus in fabula*, Terent. in Adelph. act. 4. sc. 1. Servius ad illud Virgil. Ecl. 9, *Lupi Mœrin videre priores: Hoc physici*, inquit, *confirmant, quod vox detrahitur ei, quem primum lupus viderit. Unde etiam proverbium hoc natum est*, LVPVS IN FABVLA, *quoties supervenit ille, de quo loquimur, & nobis sua præsentiâ amputat facultatem loquendi.* Hæc ille. Vide & Donat. ad loc. Terentii & Plinium lib. 8. c. 22. & Albericum Gentilem Lection. Virgilian. cap. 18. Cicer. ad Attic. *De Varrone loquebatur, lupus in fabula, venit enim ad me*, hätten wir seiner ehe gedacht / so wäre er ehe kommen. ¶ *Lupus pilum mutat, non mentem*, Alter hilfft vor Thorheit nicht. ¶ *Auribus lupum teneo.* Id est, ejusmodi negotio involutus sum, quod neque relinquere integrum mihi est, neque tolerare possum. Sueton. Tiberio c. 25. & ibi Beroaldus. Alia notione illo adagio usus est Plutarchus πολιτικῶν παραγγελμάτων pag. 802, quam exposuimus Notis nostris ad Petri Cunæi orationem quintam p. 88.

¶ 2. *Lupus* piscis, sic dictus à rapacitate & voracitate, *Lucius* non est, ein Hecht / nisi quod cognatum quippiam cum eo habet, vorax enim uterque est, Gesnerus. Alii *lupum* eundem esse, qui sit *Lucius*, disputant. *Lupus* piscis Græcis λάβραξ dicitur, ὅτι λάβρως τὸ δέλεαρ καταπίνει, quia cum impetu & avidè escam devorat.

¶ 3. *Lupus*, ἅρπαξ, instrumentum, quo ex puteis, quæ inciderunt, extrahuntur, ein Sucher oder Bornhacke / Vide *Harpago.* Livius lib. 28. cap. 3 *Qui erexerant ad murum scalas, alii furcis ad idipsum factis, detrudebantur, in alios lupi superne ferrei injecti, ut in periculo essent, ne suspensi in murum extraherentur.*

¶ 4. *Lupus salictarius*, Plinio 21. cap. 15, & *Lupulus*, vulgo humulus est, Hoppen.

¶ 5. Ein scharff Gebieß / oder Brechzaum. Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 6. v. 3 *Tempore paret equus lentis animosus habenis,*
Et placido duros accipit ore lupos.

¶ Lŭpa, æ, fœm. *Rapidæ tradis ovile lupæ*, Ovid. 3. de art. am. v. 8 eine Wölffin. *Romulus & Remus, infantes finguntur esse nutriti a lupa*, id est, uxore parum honesta pastoris Fausti, Livius lib. 1. & Dion. Halic. lib. 1. ¶ 2. Nam & meretrices *lupæ* dicebantur ob rapacitatem. Plautus Epidico act. 3. sc. 3, *Divertunt mores virgini longe ac lupæ.* Catullus Carm. 100. al. 97 ad Juventium: *Tanquam comminctæ spurca saliva lupæ.* Apul. Apolog. *Ipse propudiosus, uxor lupa.* Hinc *Lupanar*, ubi meretrices prostabant, de quo infra.

¶ Lŭpīnus, *Lupina ubera*, Cic. Catil. 3. cap. 8.

¶ Lupini, *legumen*, Feigbonen / oder Wolffsbonen / pauperum cibus, de quo Culpurnius etiam Ecl. 3. extr. Pontanus in Ancone: *Post dulces quandoque epulas juvat esse lupinum. Circumagitur lupinus quotidie cum sole, horasque agricolis etiam nubilo demonstrat*, Plin. in lib. 18. cap. 14. Zeno difficilis erat & iracundus omninò inter amicos, multum autem bibens vini, suavis & placidus fiebat. Interrogatus igitur de hujusmodi consuetudinis ratione, *se lupinis valde similem esse dicebat, qui asperrimi priusquam irrigarentur, poti verò dulces essent & placidissimi*, ἔλεγε τὸ αὐτὸ τοῖς θέρμοις πάσχειν. καὶ γὰρ ἐκείνους πρὶν διαβραχῆναι πικροτάτους εἶναι, ποτισθέντας δὲ γλυκεῖς, καὶ προσηνεστάτους. Athen. lib. 2. cap. 15. p. 57, & D. Laërtius in Zenone.

¶ Lupini non in Comœdiis tantum, sed extra eas etiam, nummorum vice erant, ut Marcilius docet ad istud Horatii, *Nec tamen ignorat quid distant æra lupinis*, i. e. quid intersit inter veros nummos & illos lupinarios. Quanquam alii aliter eum locum & legant & explicent.

¶ Lŭpānar, & *Lupanarium*, domus inhonesta, fornix, *stabulum* Petronio: Senecæ Rhetori, *Locus communis*: ubi impune permittebatur libido. Ein Hurenhauß. Apulejus Apol. *Idem libidinum ganearumque locus, lustrum, lupanar.* Exemplum alterius formæ, *lupanarium*, habes Lege 27 § 1 Dig. de heredit. petit.

¶ Lupatum, frenum asperrimum, à lupinis dictum dentibus, juxta Servium, ein Brechzaum. *Frena lupata*, Horat. dixit 1. Carm. oda 8. Quæ & *Lupos* Ovid. dixit loco supra in *Lupus* num. 5. cit.

LVRCO, nepos, gulosus, Festo *capacis gulæ homo*; ein Prasser / Schlemmer. *Lurco edax*, Plaut. in Persa act. 3. sc. 3. v. 16. Lucilius apud Nonium:

Edite lurcones, comedones, vivite ventres.

Lenæus Grammaticus, ut auctor est Suetonius cap. 15, Sallustium *lastaurum*, & *lurconem*, & *nebulonem popinonemque* appellavit.

¶ Lurconianus, adject. Schlemmerisch. Tertullian. de Anima cap. 33 *Condimenta Apiciana & lurconiana.*

¶ Lurco, & Lurcor, *lurcari*, verbum, sauffen und fressen / Lucil. apud Nonium, quem vide.

¶ Collurcinatio, Apul. Apol. *Quæ omnia in paucis annis hic degulator studiose in ventrem condidit, & omnimodis collurcinationibus dilapidavit.*

LVRA,

LVRA, os culei, vel etiam utris. Festus. Vide mox in *Luridus*.

LVRIDVS, adject. supra modum pallidus, ut, *Color luridus*, Plin. 18. c. 10. Bleyfarb / qualis est membrorum, quæ vel loris cæsa sunt, vel gelu mortua, die da erfroren seyn. *Dentes luridi*, unflätige gelbe Zähn / Horat. 4. Carm. od. 13. Et in Epod. 17 *Pelle lurida amicta ossa.* Sic, *Pallor luridus*, Ovid. 4 Metam. v. 267. & *sulfura lurida*, 14 Metam. v. 797: idemque 1. Metam. v. 146 *Lurida aconita.* Est a Lura, secundum Festum, quod est os culei vel utris. Quanquam & utrem ipsum sive corium significet, ut Lambinus ex Lucilio ad Horatium lib. 3. ode 4. extr. observat.

¶ Lucretius, *Luror* etiam dixit, lib. 4. v. 333, pro *pallore*. Apulejus lib. 9. p. 222 *Lurore deformes* dixit; & pag. 131 *lurore buxeo*, quod lib. 8. p. 211 est *buxanti pallore*.

¶ Luridatus, squalidus. Tertullian. 4. adv. Marc. cap. 8 ineunte: *Qui retro luridati delinquentiæ maculis, & nigrati ignorantiæ tenebris.*

¶ Subluridus. Plautus (vel quisquis supplevit) Amphitr. a. 4. sc. 4. v. 64 *Coivit cicatrix rufula, sublurida.*

LVSCINIA, ἀηδὼν, philomela, sic dicta, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ ᾄδειν, quod sine intermissione fere, cum cœpit, canat. Nachtigal. Sappho eam appellat ἦρος ἄγγελον, *veris nunciam.* Apulej. lib. 3. Florid. *Lusciniæ in solitudine Africana canticum adolescentiæ garriunt.* Vide de cantu ejus locum elegantem apud Plin. lib. 10. c. 39. Proverb. *Neque picæ cum luscinia dormiunt.* De iis dictum, qui somni parcissimi sunt. Luscinias enim insomnes esse, Ælianus Var. Hist. 12. cap. 20 ex Hesiodo tradidit. *Pica cum luscinia certat*, proverbiale, de impari certamine. *Corvi lusciniis honoratiores*, κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι. Vide *Corvus.* Memorabile porro est, quod de lusciniis prodidit Plutarch. in libello de industria animalium, *Quod etiamsi innatam habeant, & natura cantus suavitatem, tamen nisi à matribus primum condocefiant, & in cœtu aliarum discant, canant inconcinniter.* Proverb. aliud, *Lusciniæ cantio deest*, q. d. mulieri desunt verba, Poëtæ versus, Oratori color, Sophistæ cavillum. Est & aliud; *Luscinia Musarum*, in hominem insigniter eruditum, præcipue in Poëtam carmine felicem, qui ab aliis μουσῶν ὄρνις, ab aliis Cygnus appellatur.

¶ Lusciniola, Plaut. in Bacchid. act. 1. sc. 1. v. 4. *Pol ego quoque metuo, lusciniolæ ne desuat cantio.*

LVSCVS, qui altero captus est oculo, Einäugig. Est à *luce*, τοῦ S interjecto, ut docet Scaliger ad Festum. Juvenal. Satyr. 10. v. 158

Cum Gætula ducem portaret bellua luscum.

Et Alanus class. 3. parab. 12

Lippo non lusco collyria nigra medentur,
Qui semel est luscus, non nisi luscus erit.

Vide *Collyrium.*

¶ Lusca, fœm. Martial. lib. 4. Epigr. 65

Oculo Philænis semper altero plorat.
Quo fiat illud quæritis modo? lusca est.

¶ Eluscare, *luscum facere*, ein Auge ausschlagen / apud Jurisconsultos legitur. Ulpianus Lege 5. § ult. Dig. ad Legem Aquil. *Julianus scribitur Aquilia teneri eum, qui eluscaverat discipulum in disciplina.* Marcellus Lege 27 Dig. de pignorib. vel hypoth. *Si servum interfecisset aut eluscasset.*

¶ Eluscatio. Gloss. Cyrill. *Eluscatio*, ἀποτύφλωσις.

¶ Lusciosus, Plin. 23. cap. 7. &

¶ Luscitiosus, μύωψ & νυκτάλωψ, der blöde und plinzende Augen hat / und des Abends schärffer sehen kan / als am Tage / Varro. & Lege 10. §. 4. Dig. de Ædilitio edicto & redh.

¶ Vitium ipsum *Luscitio* apud Festum dicitur, à Græcis, νυκτάλωψ, seu νυκταλωπία, blöde Augen. Vide *Nyctalops.*

LVSITANIA, Hispaniæ regio ad Oceanum Occidentalem fere in eo tractu, ubi hodie *Portugallia.* Dicitur à *Luso* Hispanorum rege. das Königreich Portugall.

¶ Lusitani, populus Lusitaniæ. Portugiesen.

LVSTRVM, ferarum habitaculum, ein Wildlager / Wildbahn. Virg. 2. Georg. v. 471

Non absunt illic saltus ac lustra ferarum.

¶ 2. Et Lustra *Lupanaria* dici Servius auctor est, item Vet. Schol. Horatii ad lib. 1. Sat. 6. v. 68. Huren und Buben Gelagk. Cic. pro Red. in Sen. c. 6 *Cur in lustris, & heluationibus hujus saltatoris eximia virtus tamdiu cessavit.* Et Philipp. 2. cap. 3 *vino lustrisque confectus.* ¶ 3. Et *Lustrum* Olympias est, quinquennale spatium; quum quadriennio exacto, quintus annus jam procurrit. Hinc sæpe lustrum pro absoluto quadriennio ponitur. Vide Scalig. lib. 5 de Emendat. temporum, item lib. 2. Auson. Lect. cap. 23. Et Cujacium lib. 2. Codicis de auro lustrali. Itemque Barth. ad Stat. Silv. p. 120. Dictum a *luendo*, quod quinto quoque anno vectigalia & tributa ex prædiis lui, hoc est, solvi juberentur, Varrone auctore. Sed *Lustrum condere* est censum finire, ut mox dicemus. ¶ 4. Denique *lustrum* sacrificii genus est, seu purgatio Livio lib. 2. de cujus ritu vide Peuceri Divinationes. *Lustra* autem alia *stata* erant, quæ quinto quovis anno iterabantur per censores, alia *piacularia*, quæ fiebant mense Februario. De priori genere intelligendus est Livius lib. 1. cap. 44 *Exercitum omnem suo, ove, taurilibus lustravit, idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est.* Idem lib. 40. cap. 46 *Agatis censum, lustrum condatis.* Et Cicero de Orat. lib. 1. cap. 40 *Quæritur is, qui domini voluntate census sit, si non sit conditum lustrum, sitne liber?* In his ergo *condere lustrum*, est lustratione & solennibus sacrificiis censum finire.

¶ Lustro, lustrare, activ. expiare est seu purgare, reinigen und versühnen. *Lustrare agros, urbem*, mit den Creutzen und Fahnen gehen. *Lustratum atque purgatum Capitolium*, Liv. lib. 3. c. 19.

¶ 2. Est & *lustrare*, circumire, peragere: quod lustrationes scilicet circumeundo fierent. *Lustrare agros, æquora*, durchwandern / ümher gehen. *Pythagoras Ægyptum lustravit*, Cic. lib. 5. de Finib. cap. 25. ¶ *Lustrare exercitum*, id est sacrificiis expiare. Quod fiebat, cùm Imperator ad novum exercitum veniret. Vide Ciaccon. ad Hirtium lib. 8. de B. G. N. 529. & Livium lib. 38. c. 12. Quo ritu id apud Macedonas celebraretur, apud eundem habes lib. 40. c. 6. itemque apud Curtium lib. 10. c. 9. n. 12. Musterung halten.

¶ Lustralis, e, ut, *Sacrificium lustrale*, Livius lib. 1. c. 28. pr. *Lustrale certamen*, Tacit. lib. 16. c. 4. quod c. 2 *quinquennale ludicrum* dixerat: *Aqua lustralis*, Sprengwasser oder Weyhewasser / Ovid. 3. Pont. Epist. 2. v. 73.

¶ Lustratio, expiatio, cujus ritus vide apud Casaub. in 2. Persii, & Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 1073. ¶ 2. Et Circuitio, ut apud Cicer. in Philipp. 2. c. 23, *Peragratio itinerum, lustratio municipiorum*, Durchzug und Besichtigung. *Lustratio exercitus*, Heerschau. Vide supra *Lustrare.*

¶ Lustramen, idem. Val. Flacc. 3. v. 409 *quæ dando forent lustramine cæsis.*

¶ Lustramentum, idem. Lege 3. § 3 Dig. ad Legem Cornel. de sicar. & venef. *quod lustramenti caussa dederint cantharidas.* Lustramenti, id est *purgamenti.*

¶ Lustror, lustrari, id est, in lustris sive lupanaribus ætatem & rem consumere, den Huren nachlauffen / apud Plaut. Pseud. a. 4. sc. 7.

Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod habent.

¶ Lustro, ōnis, homo ejusmodi rei deditus. Catull. epigr. pen. *Tamen ipse est maximus lustro.* Nævius: *Pessumorum pessume, audax, ganeo, lustro, aleo.*

¶ Lustricus, ut, *Dies lustrici*, secundum Macrob. lib. 1. Saturn. c. 16 erant, quibus infantes lustrabantur, & nomen accipiebant. Nonus scil. dies puerorum, & octavus puellarum, der achte und neundte Tag von der Geburt. Tertull. de Idololatr. cap. 16 *Nominalia* vocat. Vide Scal. ad Fest. in hac voce & lib. 2. Auson. 50. c. 22. Præcipue Casaubonum in Sat. 2. Persii, & Torrent. ad Sueton. Ner. c. 6.

¶ Lustrator, qui lustrat. Aulej. Apolog. p. 288 *Hercules lustrator orbis, purgator ferarum, gentium domitor.* Ubi *lustrator* est peragrator, sicut *lustrare* aliquando peragrare sonat, ut supra diximus. ¶ Deinde id nominis ad alias etiam notiones extendi potest, ut *lustrator infantis, lustrator exercitus* &c.

Composita:

¶ Bilustris, decennis, duorum lustrorum quod est. Ovidius 2. Amor. eleg. 12. v. 9

Pergama cum caderent bello superata bilustri.

Quod Sidonius imitatus est Carm. 23. v. 299

Seu quod carminis atque fabularum
Clausa ad Pergama dat bilustre bellum.

¶ Collustro, *Collustrare oculis*, Cic. 5. Tusc. c. 23. ümher besichtigen. Virg. Æn. 3. v. 651

Omnia collustrans, hanc primum in littore classem
Conspexi venientem.

Et Cicero 2. Nat. Deor. cap. 36 *Sol omnia clarissima luce collustrat.* Et, *Luna solis lumina collustrari putatur*, erleuchten / licht machen / Cic. 2. de Divin. cap. 43.

¶ Illustrare, lucem afferre, erleuchten. *Illustrari a Sole*, Varro lib. 1. de R. R. c. 12. Et, *Sol illustrat habitabiles oras*, Horat. 4. Oda 14. ¶ 2. Significat & declarare, perspicuum facere, clarum item ac celebrem reddere, erhellen / ausstreichen / berühmt und ansehen machen. *Patefacere & illustrare alicujus nomen. Tuam amplitudinem, mihi crede, illustrabit hominum injuria*, Cic. 1. fam. ep. 6. an Tag bringen / und beruffen machen. Idem 3 in Catilinam princ. *Quæ quoniam in Senatu illustrata, patefacta comperta que sunt.* Ibidem post: *Haruspices se sperare dixerunt, si illud signum, quod videtis, Solis ortum & forum curiamque conspiceret, fore, ut ea consilia, quæ clam essent inita contra salutem urbis atque imperii, illustrarentur, ut & S. P. Q. R. conspici possent.* C. Nepos in Themistocle: *Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur*, i. e. notus clarusque fieret. Salvianus lib. 4. de Gubern. p. 112 *Ut pauci illustrentur, mundus evertitur. Unius honor orbis excidium est. Ut illustrentur*; id est, ut ad honores & dignitates altiores adspirent, ex quibus illustres fiant, & appellentur.

¶ Illustratio, illustrandi actus, Erleuchtung. Quintil. lib. 6. c. 2 *Ἐνάργεια à Cicerone illustratio & evidentia nominatur.* Et Cicero lib. 1. de Nat. Deor. cap. 31 *Solis illustrationem, ejusdem incensam radiis menstruo spatio luna complet.*

¶ Illustramentum, idem. Quintilian. lib. 12. cap. 3 *illustramenta pronunciationis.*

¶ Illustrator. Lactant. lib. 2. Div. Instit. c. 9 *Deus luminis fons & illustrator rerum.* Et Hieronymus procemio Quæst. in Genesin; *Cicero Latinæ linguæ illustrator.* Usus & Augustinus Confession. lib. 12 c. 11 & 16. Inscriptio Vetus apud Reinesium Classe 6. n. 129 INLVSTRATORI PROSAPIAE SVAE.

¶ Illustris, nomen. splendidus, clarus, nobilis, hell / klar / berühmt / edel. *Civitas, locus illustris*, cui obscurus contrarium est, ein berüffener Ort / *Illustre notumque omnibus factum. Homo illustris honore ac nomine*, Cicer. *Illustriores legationes*, Corn. Nepos Dione cap. 1. *Ubi major atque illustrior incidit res*, Cæsar lib. 8. cap. 3. wichtige Sache. *Illustrissimum prælium*, Nepos Pausania cap. 1. ILLVSTRES in monumentis veterum appellabantur primi ordinis Senatores: Secundi SPECTABILES: tertii CLARISSIMI. Isidorus lib. 9. Orig. cap. 4. Sidonius lib. 8. epist. 6. ab inferiore ad summum gradum procedens: *Nicetius vir ortu clarissimus privilegio spectabilis, merito illustris:* Vide ibi Savaronem, & supra ad Concionem quæ lib. 7. Epistolæ 9 subjungitur pag. 450.

¶ Illustriùs, Illustrissimè. adverb. Cic. lib. 10. epist. 19. ad Plancum: *Video, quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper equidem, sed nunquam illustriùs.* Gellius lib. 5. cap. 1. *labores suos illustrissime narrare.* Et lib. 9. c. 13 *illustrissime descripsit.*

¶ Perillustris. valde illustris. Cic. lib. 5. ad Att. epist. 20 sub initium: *perillustres fuimus.*

¶ Perlustrare, fleissig alles besichtigen. Liv. lib. 25. cap. 9. *Discurrere circa vias, perlustrareque oculis omnia.* Cic. etiam *perlustrare animo dixit*, betrachten / Partit. Orat. cap. 11.

¶ Prælustris, nom. hoch / edel / ansehnlich / scheinbar / fürtrefflich / Ovid. 3. Trist. eleg. 4.

Vive tibi, quantumque potes, prælustria vita:
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.

¶ Sublustris, e, aliquid lucis habens, etwas liecht und deutlich. Livius lib. 5. cap. 47 *Nocte sublustri*, quod Paullinus 6 Nat. Felic. v. 373 *sublustri lumine noctis* dixit. Translate *Verba sublustria*, Gell. lib. 13. cap. 24. Et, *Nox sublustris*, Horat. lib. 3. Ode 27. v. 31, id est aliquantulum luminosa.

LVTETIA, Λουκοτεκία, Galliæ celeberrima, maxima & populosissima urbs, hodie *Parisii.* Cæsar *Lutetiam Parisiorum* dixit, Paris.

LVTRA & Lutris, ἐνυδρὶς, ἀμφίβιον est, ut, Castor, eine Fischotter / oder Natter / *Canem fluviatilem* etiam dici a quibusdam Gesnerus indicavit. vid. Rhodig. lib. 18. c. 40.

LVTVM, terra humore soluta, a λύειν, Koth. *In luto pervolvere, provolvere*, im Koth welzen. *In eodem hæsitas luto*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 2. v. 15. id est, in eodem, quo ego, versaris periculo, steckst so tieff / als ich. *Hærere in cœno*, dixit Horat. lib. 2. Serm. sat. 7. v. 26. ¶ *Extra lutum pedes habes*, ἐκ τοῦ πηλοῦ πόδας ἔχεις, quoties extra periculum quis est constitutus. Vide Chiliad. ¶ 3. *Lutum nisi tundatur, non fit urceus*, h. e. Nihil egregium sine labore est. ¶ *Lutum es*, ein unflätiger Mensch / convicium apud Romanos in hominem nequam & nullius rei. Lucilius: *Nihil parvi ac pensi utiliter edoceas lutum.* Sed & apud Græcos obtinuit hæc ratio. Unde Origenistæ olim Orthodoxos per contemtum πηλουσιώτας appellabant: quasi luteos: a πηλὸς *Lutum.* S. Hieronymus epist. 65. c. 3 *Pelusiotas nos appellant & luteos.* Ubi imperite Baronius *Pilosiotas* rescribi voluit, uti Casaubonus Prolegom. Exercit. contra Baron. pag. 20 animadvertit. Aliò Persii illud Sat. 3. v. 23 *Udum & molle lutum es*, interpretandum est. Ibi enim significatur ejusmodi indoles, quæ ad argillæ instar ductilis sit, & melioris cultus capax, sed multis hactenus disciplinis exculta, ut virtutis indueret formam. Vide infra & *Luteus.*

¶ Lutensis, ut pratensis. Plin. lib. 9. c. 37 *Purpuræ nomine alio pelagiæ vocantur. Earum genera plura &c.* LVTENSE *putri limo; &* ALGENSE, *enutritum algâ.*

¶ Lŭteus, ut, *Paries luteus*, von Koth / von Lehm. *Lutea vasa.*

¶ Est & convicium in vilem & sordidum. Plautus Trucul. act. 4. sc 4. pr. *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam*, Sie ist nichts werth. Juvenalis Sat. 10. v. 132 Vulcanum *luteum* vocat, quod oppletus cœno & sordibus esset. *Luteum negotium*, Cic. 6. Verr. cap. 14.

¶ Subluteus, non nihil luteus. Apulejus lib. 2 Florid. de Psittaco: *Non lacteus ille vel lividus, vel utrimque subluteus aut sparsus est: sed color psittaco viridis.*

¶ Lutosus, koticht. *Terra lutosa*, Plin. lib. 17. c. 19.

¶ Luto, lutare, mit Koth beschmieren. Martial. Apophoretis Epigr. 50 de Galericulo:

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

¶ Collutulare, Plautus in Trinummo act. 3. sc. 2. v. 67. Beschmieren / besudeln.

¶ Lutescere. Columell. lib. 8. cap. 17 *Stagna, quæ limo cœnoque lutescunt*, schlammicht werden.

¶ Lutamentum, ein Kleibwerck / Cato cap. 128.

¶ Lutulentus, luto plenus. *Sus lutulentus*, Declam. in Salluft.

A sub Cic. nomine. Et, *Amnis lutulentus*, ein unflätig / trüb Wasser / Ovid. 3. Amor. el. 6. v. 95. *Lutulenta vitia*, Cic. in Pison. principio.

¶ *Lutarias testudines*, Plinius vocat lib. 32. cap. 4, in luto degentes, Schnecken / die sich im Schlamm enthalten.

¶ Delutare, pro luto contegere, Cato de re rust. cap. 128, ubi docet quomodo instituenda delutatio sit, ne & aspergo noceat, nec cava faciant mures, neque herba nascatur, nec lutamenta scindant.

LVTVM, sive *Luteum*, Plinio *Lutea*, herba est, qua cæruleum inficiunt, auctore Vitruvio lib. 7. c. 17. Virg. Ecl. 4. v. 44 *Croceo mutabit vellera luto.* Cæsar 5. de B. Gall. cap. 14 *Omnes vero se Britanni luteo inficiunt, quod & cæruleum efficit colorem.* Sunt qui eam putent, quæ Græcis ἰσάτις, Italis *Glastum*, nobis Waidt / vocatur: Brodæus lib. 5. Miscell. cap. 1. Turneb. lib. 6. c. 17.

¶ *Luteum ovi* vitellus est, der Dotter. Plin. lib. 10. cap. 53 *Pullis cibus in luteo est.*

¶ Lūteus, a, um, Gelb / Goldfarb. *lutea viola*, Plin. lib. 21. c. 6. *Panis luteus*, Plaut. Menæch. a. 5. sc. 5. v. 19. gesaffert Brod. Virgil. lib. 7. v. 26

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

¶ Lūtĕŏlus, diminutiv. *Luteolæ violæ*, Colum. lib. 9. c. 4. *luteola caltha* Virg. eclog. 2. v. 50.

B ¶ Sublūteus, aliquantum luteus. Arnobius lib. 5. p. 164 *Illis color est purpurei luminis offectione subluteus.*

LVX, λύξ, λύκη, lumen, claritas, Liecht / Tag. Lux proprie cæli, siderum, diei est. Ovidius 2. Metam. v. 35 de Phœbo:

O lux immensi publica mundi.

Cic. de Divin. 2. c. 26 *Ante lucem galli cantant*, vor Tage. *Primâ luce*, Livius lib. 1. cap. 44: & Terentius act. 5. sc. 3. v. 55 in Adelphis *Cum prima luce*, mit dem frühsten. *Ad lucem*, tempus quod lucem antecedit. Suetonius Cæsare cap. 31 *Tandem ad lucem duce reperto per angustissimos tramites pedibus evasit.* Sic *ad meridiem, ad mediam noctem*, dicebant. *Lucem invocare*, nach dem Tage wünschen / Idem Sueton. Calig. c. 51. ¶ 2. Metaphora Vocis hujus varia est, v. gr. *Historia est lux veritatis*, Cicer. de orat. lib. 2. cap. 9. *Signa omni luce clariora*, Idem pro Cœlio cap. 9. Sic *Luce clarius*, heller denn das Liecht. *Proferre in lucem res occultas*, an das Liecht bringen / Idem Acad. 4. c. 19. Κλεπτῶν γὰρ ἡ νὺξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς. *Furibus idonea est nox, sed veritati lux*, Euripides Iphigeniâ in Tauris v. 1026. ¶ 3. Non raro lux & *vitam* notat. Virg. 4. Æn. v. 31

— — *ô luce magis dilecta sorori?*

Cicero 2. Tuscul. cap. 4 *Objiciebatur interdum animo metus, & dolor cogitanti, fore aliquando finem hujus lucis, & amissionem*
C *omnium vitæ commodorum.* Sic, *Lucis cupiditas*, Quintil. lib. 3. cap. 8. Et Cic. in Verr. 7. c. 29 *Cur piratis lucis usuram tam diuturnam dedisti?* warum hastu so lange leben lassen? *Edi in lucem*, auff die Welt gebohren werden / Seneca in Oedip. v. 939.

¶ 4. Lux etiam pro *die* ponitur cum poëtis, tum prosæ auctoribus. *Hodierna*, Ovid. 9 epist. Deianiræ extrema: der heutige Tag. *hesterna lux*, Idem 2. Amor. 2. v. 3. *Lux sacra*, Stat. 1. Achill. v. 287. *Luces festæ*, Horat. lib. 4. od. 6, 42. Ein heiliger / oder Feyertag. Gellius lib. 2. cap. 29 *Alia luce ortâ avis in pastum profecta est.* Plinius lib. 2. cap. 9 *Luce vicesima*, id est Die. Atque ita Cic. pro Milone c. 35 *Centesima lux est hæc ab interitu P. Clodii.* ¶ 5. *Lux doctrinarum altera Cicero*, Plinius dixit lib. 17. cap. 5. quo insigne quid & præstantissimum significatur. Ipse Cicero Catil. 4. cap. 6 *Hæc urbs lux orbis terrarum, arx omnium gentium.* Et Virg. 2. v. 281 de Hectore:

O lux Dardaniæ! spes o fidissima Teucris!

Cum *lucem* vocat, significat felicitatem atque securitatem patriæ in eo maxime tum fuisse. Ita enim *lucis* vocabulum ad læta & prospera aliquando refertur. Cicero pro L. Manilia c. 12 *Dii immortales! tantamne unius hominis incredibilis atque divina virtus tam brevi tempore lucem afferre Reip. potuit, ut vos, qui modo ante ostium Tiberinum classem hostium videbatis, nunc nullam intra Oceanum prædonum navem esse audiatis?* ¶ 6. Claritatem quoque conditionis, & honoris notat. *In luce Asiæ versari*, pro Lege Manil. c. 3. hoc est, in clarissima & cultissima Asiæ parte. Et Lege 3 Cod. de commerc. & mercat. *honorum luce conspicui.* Clau-
D dianus 4 conf. Hon. v. 273 *lux altissima fati*

Occultum nihil esse sinit,

hoc est, splendor dignitatis augustalis. ¶ 7. Pro oculis, ut *Lumina*, etiam ponitur aliquando. Statius Thebaid. 11. v. 585

effossæ squallent vestigia lucis.

¶ Luci, adverb. bey Tage. Plaut. Casin. act. 4. sc. 2 *Venire luci.* Cic. Philipp. 12. cap. 10 *Quin enim audeat luci?*

¶ Lūcŭlentus, adject. liechte / luce plenus, Cic. lib. 7. fam. epist. 10 *Camino luculento utendum censeo.* Apulej. lib. 4 *Facies luculenta.* ¶ *Patriæ fumus alieno igne luculentior est*, Vide Chiliad. *Forma luculenta*, hübsche Gestalt / Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 12. Et, *Luculentus scriptor*, Cic. Att. 7. ep. 17. ein herrlicher / guter Scribent. *Oratio luculenta*, ornata, elegans, Sallust. Catil. c. 31.

¶ *Luculenti* etiam dicuntur, divitiis conspicui & clari sive splendidi. Plautus Capt. a. 2. sc. 2. v. 76

Scio

Scio ego, multos jam lucrum luculentos homines reddidit. A
Idem Cistell. act. 2. sc. 3. v. 17
Ego te reduco & voco ad divitias, ubi
Tu collocere in luculentam familiam,
Unde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis.

Compar. *luculentioribus verbis rem comprehendere*, Cicero lib. 12. ad Atticum epist. 21.

¶ Luculente, & Luculenter, adverbia, hell/herrlich. ut *scribere luculente*, id est, eleganter, splendide, Cicero 14. ad Attic. ep. 21. ¶ *Luculentè habere diem*, est laute atque opipare se curare: ut, sicut Poëta loquitur,
— — *multo splendeat igne focus.*

In multo enim & magno apparatu ciborum multo igne opus est. Seiner wol warten und frölich seyn. Plautus Epidic. act. 1. sc. 2. v. 54 --- *eamus intro ad te, ut hunc hodie diem*
Luculente habeamus.

Ibidem act. 3. sc. 2. v. 5 *Dii mihi hunc diem dedistis luculentum!* Quod tamen ideò dicit, quia a sene argentum abstulerat. Itaque ibi *luculentus dies*, felix ac fortunatus est. *Vendere luculente*, theuer verkauffen. Plaut. Mercat. act. 2. sc. 3. v. 88.

¶ *Luculenter*, ut diximus, æque usitatum est. Cicero ad Q. fratr. lib. 3. epist. 5 *Sane opus texebatur luculenter.* Idem lib. 2. de Fin. c. 5 *cum Græce, ut videor, luculenter sciam.* B

¶ Luculentia, splendor, nitor. Glantz/Schein. Pluraliter, *Verborum luculentias sumere a Cicerone*, Arnob. lib. 3. p. 103.

¶ Lucerna, λύχνος, candela, ein Liecht/Kertzen. *Lucerna cubicularia*, Martial. lemmate Epigr. 39 Apophoret. Kammerlicht/Nachtlicht: *Cubicularis* etiam dicitur. *Lumen lucernæ obscuratur luce solis*, Cicer. 3. de Fin. c. 14. Et Apul. lib. 4 *Tædis, lucernis, cereis, sebaceis, nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebræ.* Persius Satyr. 5. v. 181
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

¶ *Olet lucernam*, proverbialiter de scripto elaborato dicitur. *Lucerna eadem hanc epistolam scripsissem, &c.* Cic. 8. Att. epist. 2. Bey demselben Liecht/und zu derselbigen Zeit. Primam autem brevem habet, quia ex Græco λύκη unde & *Lux*, & λύχνος est: à quo & Servius in 1. Æneid. deducit. *Græco* inquit, *sermone usus est. A lychno enim lucerna dicta est, unde & brevis est* LV. *Si enim à luce diceretur, non staret versus.* Sed & alia quantitate à primitivis divertunt. De lucernis, & lampadibus perpetuis Voëtius part. 1. dispp. Theolog. pag. 669. seqq.

¶ Lucernula, dimin. Hieronymus de vitando suspecto contubernio, quæ est Epistola 47. in fine: *Extemporalis est dictatio, & tanta ad lumen lucernulæ facilitate profusa, ut notariorum manus lingua præcurreret.*

¶ Lucernatus. Tertullianus lib. 2. ad Uxorem cap. 6, *Janua laureata & lucernata.* id est lucernis illustrata. C

¶ Lucidus, lucidum, clarus, perspicuus, liechte/hell. *Sidera lucida*, Horat. 1. oda 3. *Aer lucidus*, Lucret. 4. v. 341. Et *Gemma lucida*, Ovid. epist. Sapph. 15, 74. Et Virgil. 7. v. 626 *Et spicula lucida tergent.* Ovid. 13. Metam. v. 796 *Lucidior glacie.* Ac Vitruvius lib. 9. cap. 6. *lucidissima stella.* ¶ 2. Hilaris, lætus. Barth. ad Stat. Silv. p. 266. ¶ 3. Alia translatione de ingeniis & scriptoribus dicitur. Quintil. lib. 10. c. 1 *Philistus imitator Thucydidis, ut multo infirmior, ita aliquatenus lucidior.*

¶ Lucide, adverb. ut, *Lucide breviterque definire*, Cic. 2. de Orat. cap. 25. klar/deutlich. Compar. Seneca epist. 71 pag. 265 *Animus lucidius tranquilliusque inter divina mansurus.*

¶ Lucifer, quem Stellam *diurnam* Plautus in Menæchm. a. 1. sc. 2, 62 dicit, *Stella Veneris*, φωσφόρος, ἑῷος, der Morgenstern. Virgil. 2. Æn. 801
Jamque jugis summæ surgebat Lucifer Idæ.

Arist. 5. Ethic. κρατίστη τῶν ἀρετῶν ἡ δικαιοσύνη, καὶ οὔθ' ἕσπερος οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστός, *Pulcherrima virtutum justitia, & neque est Hesperus, ita, neque Lucifer admirabilis.* Conf. Plin. lib. 2. c. 8. & ibi Dalechamp.

¶ Lucifer, adject. ut, *Equi solis luciferi*, Ovid. Her. epist. 11. v. 46. *Lucifera faces*, Val. Flacc. lib. 5. v. 370. liechtbringend.

¶ Lucifugus, Liechtscheu. Cic. de Fin. lib. 1. c. 18 *Invidi, difficiles, lucifugi, maledici.*

¶ Lucifuga, masc. idem, Seneca dixit Epist. 122, sub finem, *lucifugarum turbam*, quos Pedo Albinovanus græca voce λυχνοβίους appellavit, apud eundem Senec. c. l. id est, qui noctu agunt omnia diurna opera, & quidem ad lucernam: interdiu se somno dant. Lege Senecam. Et Apulejus quoque *lucifuga* dixit lib. 5. p. 167. D

¶ Lucifugax, alia forma. *Latebrosa & lucifugax natio*, Minuc. Felix. in Octav. p. 75.

¶ Luciparens, idem quod lucifer. Avienus in Phænom. Arat. v. 854 *Luciparens nox.*

¶ Luceo, lucere, lucem emittere, leuchten/scheinen. *Luna lucet alieno lumine*, Cic. Somn. Scip. c. 3. Et Tibull. lib. 1. eleg. 1. v. 6
Dum meus assiduo luceat igne focus.

¶ In agendi significatu posuit Plautus. Ut *cereum lucere alicui*, i. e. præferre, Curcul. 1. sc. 1. v. 9. *facem*, Casin. 1. sc. 2, 30.

¶ Impersonaliter Cicero pro Rosc. Amer. c. 34 *Nondum lucebat, cum Ameriæ scitum est.* Es war noch nicht recht Tag. quod ibidem cap. 7 *primo diluculo* dixerat.

¶ Luciscit, luciscere, sive *Lucescit*, es wird Tag. Terentius Heaut. act. 3. sc. 1. v. 1 *Luciscit hoc jam. Hoc*, id est, cælum. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 45 *Eamus Amphitruo: luciscit hoc jam.* In Milite act. 2. sc. 2. v. 63 *Lucet hoc jam* similiter dixit. Designatur autem his locis diluculum, cum sole nondum orto jam lucet. Et HOC δεικτικῶς effertur. Livius lib. 4. c. 28 *Et jam lucescebat, omniaque sub oculis erant.*

¶ Lucubrare, quod hinc videtur esse, vide cum derivatis suo loco superius.

Composita:

¶ Allucere, adlucere. Seneca epist. 92 p. 425 *Nisi aliquis igniculus alluxerit.* Anscheinen. August. Confess. lib. 11. cap. 23 *Dilucescant allucente misericordia tua Domine.*

¶ Antelucio, ante lucem, vor Tage. Apulejus lib. 1. Milesi. pag. 107 *Itaque maturius quieti nos reponamus: & somno levatâ lassitudine noctis, antelucio aufugiamus istinc quam pote longissime.* Idem paullò inferius pag. 108 etiam.

¶ Anteluculo, dixit. *Anteluculo furtim evadere, & viam, licet trepido vestigio capessere.* Add. lib. 9. p. 223.

¶ Antelucanus, was früh vor Tag geschiehet. Symm. lib. 1. ep. 22 *Antelucanus somnus.* Sic *Studia, opera antelucana.* Cic. 4. Tusc. cap. 19 *Dolere se ajebat Demosthenes, si quando opificum antelucanâ victus esset industriâ.*

¶ Circumlucere, umherleuchten. Seneca Consol. ad Marciam c. 2 *Magnitudinis fraternæ nimis circumlucentem fortunam exosa, defodit se, & abdidit.*

¶ Collucere, *Cælum omnibus collucet*, Cic. de Univers. c. 9. leuchtet allen zugleich. *Collucet flammis tota acies*, über dem gantzen Heer ist es hell vom Feuer/ Livius lib. 38. cap. 6. Sic & Curtius lib. 3. cap. 3 *Castra ignis fulgore collucere ei visa sunt.* Fuisse idem verbum etiam tertiæ flexionis, Nic. Heinsius ad Prudentii Vincentium v. 10. ex antiqua scriptura probat:
Collucis insigni stola.

¶ Dilucere, durchscheinen/ Horat. lib. 1. epist. 4. v. 12
Inter spem, curamque timores inter & iras,
Omnem, crede, diem tibi diluxisse supremum.
Grata superveniet quæ non sperabitur hora.

Sed *Dilucet res*, hoc est, clara & aperta est, Livius lib. 3. cap. 16. pr. Idem lib. 25. cap. 29 *Dilucere, id quod erat, cœpit.* Et Apulejus Apolog. p. 317 *Cuivis clare dilucet, aliam rem nullam esse*, &c.

¶ Dilucescit, es wird Tag. Cicer. 3. Catilin. cap. 3 *Cum jam dilucesceret.* Livius lib. 36. cap. 24 *Jam dilucescebat, cum signum consul dedit.*

¶ Dilucidus, clarus, ut, *Oratio dilucida*, eine klare und deutliche Rede/ Cic. 3. de Fin. cap. 1. Comp. *dilucidior.* Cic. in Oratore cap. 5. extrem. *Omnia docentes, & dilucidiora, non ampliora facientes.*

¶ Dilucide, perspicue, adverb. Ter. Phorm. act. 2. sc. 3 v. 52 *Dilucidè expedivi, quibus me oportuit judicibus*, ich habe klaren Bericht gethan/für den Richtern/für den ichs habe thun müssen. *Dilucide docere*, Livius lib. 39. cap. 47. *Dilucide explicare*, Cic lib. 1. de Divin. cap. 51. Compar. *Quæstio dilucidius tractata*, Ulpianus Lege 19 § 1 Dig. de Peculio. Superl. *Dilucidissime* est apud August. Epist. 29 ad Hieron. col. 112 *Eorum vanitatem in Joviniano de scripturis sanctis dilucidissime convicisti.*

¶ Dilucidare declarare. Auct. ad Herenn. lib. 3. cap. 4 *Rei dilucidandæ caussa.*

¶ Diluculum, tempus diei lucentis, der Morgen/ wenn es beginnet zu tagen. *Primo diluculo venire*, so bald es beginnet zu tagen/ Cicer. pro Rosc. Am. cap. 7. Et lib. 16. ad Att. epist. 13 *Cum ante lucem surrexissem, venissemque diluculo ad pontem, qui est Minturnis*, &c.

¶ Diluculare. Gellius lib. 2. cap. 29 *Die crastini, ubi primum diluculabit.*

¶ Elucere, herfür leuchten/scheinen. Cicero de amicit. cap. 6 *Amicitia magis elucet inter æquales*, läst sich mehr spüren und kennen. *Ingenium in eo elucet*, thut sich herfür/ läst sich mercken/ Cic. pro Cœl. c. 19. Et, *Spes in pueris elucet*, Quintil. lib. 1. c. 1.

¶ Sed de *Elucescit*, quod ex analogia Scioppius tuetur, exemplis autem antiquis vix probari potest, vide Voss. de Vitiis Serm. & Cellar. Cur. Posterior.

¶ Illucere, illucescere, erscheinen/liecht werden/ Tag werden. Cicero pro Milon. c. 26. *Illucescit aliquando ille dies.* Plautus in Pers. *Pessimus hic mihi dies hodie illuxit.*

¶ Item active, pro illustrare, Plautus Bacchid. act. 2. sc. 3
Vulcanus, Sol, Luna, & Dies, Dii quatuor
Sceleftiorem nullum hoc illuxere alterum.

¶ Interlucere, unter etwas herfür leuchten/ Liv. lib. 29. cap. 14 *Duos Soles visos & nocte interluxisse.* Et Virgil. 9. v. 508
— — *interlucetque corona*
Non tam spissa viris.

¶ Sed *interlunare*, quære in *Luna*.

¶ Pel-

¶ Pellucere, & A

¶ Perlucere, vel Pellucere, **durchleuchten / gar durch helle seyn.** *Perlucentibus alis*, Ovid. 4. Metam. v. 411. *Oratio pellucens*, Cicero de Clar. Orat. c. 79. Idem Offic. lib. 2. cap. 9 *Decorum honestumque ex virtutibus maxime perlucet.*

¶ Pellucidus, & perlucidus, **das durchaus liecht und klar ist.** *Stella illustris & perlucida*, Cicer. 1. Divin. c. 57. *Vitro pellucidior*, Horat. lib. 1. Od. 18. extr. **durchsichtiger als Glas.**

¶ *Perlucidi* etiam dicebantur, qui pellucentes vestes, quales sericæ atque bombycinæ erant, induti essent: quod mollium atque mulierum erat. Seneca de Constantia Sapientis c. 18 *Hæc ipse perlucidus, crepidatus, armillatus.* Intelligit Caligulam cui parum virilem cultum exprobrat: Et sic vestiti *perlucere* ipsi etiam dicebantur: Juvenal. Sat. 2. v. 77

> -- -- *libertatisque magister*
> *Cretice, pelluces.*

Nam quia tenuissimæ istæ vestes erant, pæne nudi apparebant tales induti. Unde idem Seneca Epist. 90 *Vestem nihil celaturam* dixit. Vide & lib. 7. de Benefic. cap. 9.

¶ Pellucidulus, Dimin. Catull. Epigr. 70 *Pelluciduli deliciæ lapidis*, id est gemma.

¶ Pelluciditas, **Durchsichtigkeit.** Vitruvius lib. 2. cap. 8 *Parietes tectoriis operibus expoliti, ut vitri pelluciditatem videantur habere.*

¶ Pollucere, sacrificare, consecrare, **auffopffern / zueignen / geloben** / convivio lauto sacrificare. *Uti decumam partem Herculi polluceam.* **Dem Herculi ein herrlich Mahl zu Ehren anrichten** / vid. Macrob. lib. 3. Sat. c. 13. B

¶ Pollucibilem cœnam, opiparam & splendidam dixit Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 13. & Symmach. lib. 6. epist. 71. quam & *Polluctam* Plinius 32. cap. 2 vocat. Et Plaut. in Rud. a. 5. sc. 3. v. 63 *Neque sit quicquam pollucti domi.* Vide ibi act. 5. sc. 3. v. 63. Comp. *Pollucibilior*, Tertull. de Jejuniis cap ult.

¶ Pollucibiliter adverb. *Obsonare pollucibiliter*, Plaut. Mostell. 1. sc. 1. v. 23. Symmach. lib. 3. epist. 24.

¶ Polluctus, vide modo expositum in *Pollucibilis*, & adde Voss. Etymolog. p. 399, ubi accuratissime explicatur.

¶ Prælucere, lucem præferre. Et, *prælucere virtute sua majoribus*, Declam. in Sallust. **vorleuchten / die Vorfahren übertreffen.** *Prælucere bona spe*, Cic. de amicitia cap. 7. Et Martial. lib. 12. Epigr. 42 *Præluxere faces*, nuptiarum ritus. Sueton. Aug. cap. 29 *Cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam ejus fulgur perstrinxisset, servumque prælucentem exanimasset.*

¶ Prælucidus **sehr hell / sehr schimmernd.** Plinius 37. c. 6 *Arabicæ Sardonyches excellunt candore circuli prælucido.*

¶ Relucere, **ein Liecht und Schein von sich geben** / ut, *Flamma relucens*, Livius lib. 22. cap. 17. Et Plinius lib. 6. epist. 16 *E Vesuvio latissimæ flammæ altaque incendia relucebant.* Et, *Vestis fulgore reluxit*, Ovid. 11. Met. 617.

¶ Sublucere, aliquantulum lucere, **ein wenig herfür blicken / einen Schein von sich geben.** Ovidius epistola 21. v. 217 C

> *Candida nec misto sublucent ora rubore.*

¶ Sublucidus, **etwas licht.** Apulejus lib. 6 post princip. *sublucidus luci.*

¶ Sublucanus. Plin. lib. 11. c. 12 *Sublucanis temporibus.* **Nechst vor Tag.**

¶ Translucere, pellucere, **durchsichtig seyn / durchglänzen oder scheinen** / ut, *Corpus* vel *Cutis per vestem tenuem translucet.* Sic Plinius lib. 6. cap. 17 per ἐμφαίνεται: *Tam multiplici opere tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona transluceat.* De serico loquitur. Ovid. 4. Metam. v. 354 *In liquidis translucet aquis.*

¶ Translucidus, **durchschimmernd.** *Elocutio translucida & versicolor*, apud Quintilianum in Procemio libri 8.

¶ Pertranslucidus. Plinius lib. 13 cap. 12 *Charta indecoro visu pertranslucida.*

LVXO, luxare, frequentativum videtur esse à *Luere.* Imo a *luxum*, ut Nonius auctor est: vide paullo post in *Luxuria.* Significat solvere, aut loco suo movere, **verrücken / verrencken.** *Membra luxata*, Plin. lib. 25. cap. 28. **verrenckt.** Seneca Epist. 104 *Fregit aliquis crus, aut extorsit articulum? non vehiculum, navemque conscendit, sed advocat medicum, ut fracta pars jungatur, ut luxata in locum reponatur.* Prudentius Hymno matutino: D

> *Sub nocte Jacob cærulâ*
> *Luctator audax Angeli,*
> *Eò usque, dum Lux surgeret,*
> *Sudavit impar prælium.*
> *Sed cum jubar claresceret*
> *Luxante claudus poplite*
> *Femurque victus debile*
> *Culpæ vigorem perdidit.*

Ubi *luxante* passive dixit, pro luxato.

¶ Luxatio, **Verrückung.** Vet. Gloss. *Luxatio, σπάσμα.*

¶ Eluxare, *Fistulæ eluxatæ*, Plin. lib. 20. cap. 19.

LVXVS, quæcunque intemperantia, & profusio sumptuosa, **allerley Ubermaß und Uberfluß mit essen / trincken / kleiden / bauen.** Terent. in Adelph. act. 5. sc. 7. extr. *Adolescens luxu perditus*, **der im Luder liegt.** *In luxum effusus*, Tacitus Hist. 2. cap. 36. Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 35

> *Et luxus populator opum, quem semper adhærens*
> *Infelix humili gressu comitatur egestas.*

Et pluraliter Silius lib. 11. v. 402

> *Combibat illapsos ductor per viscera luxus.*

¶ Tacitus Hist. 4. cap. 14 pro libidine usus est, cum ait: *quem suapte natura gravem onerabant ministri avaritia & luxu.* Nam *luxum* vocat, ut impubes & forma conspicuos ad stupra traherent. Uti ibidem sequitur.

¶ Luxuria, & *Luxuries*, dissolutio morum, **Schwelgerey / Schlemmerey.** Nonius: LVXVM, *id est, vulsum & loco motum, quod nunc* LVXARI *ignari Latinè dicimus: Inde* LVXVRIA: *quia a recta vivendi via sit exclusa & ejecta.* Alibi ita scribit, *ut contra pudorem & supra modum profusionem* nominet. Boethius lib. 1. de disciplina Scholarium cap. 2, LVXVRIEM *Satyrici triplici partitione diviserunt. Aliquam in ornatu vestium dicentes consistere: aliam coitu: tertiam vero gulositatis assistricem.* Primæ & ultimæ notionis exempla passim obvia sunt. In secunda usus Terentius est Heaut. act. 5. sc. 1. v. 72

> *Egone? ut illius animam, qui nunc luxuria & lascivia*
> *Diffluit, retundam.*

Laurentius Novariensis Homil. de pœnitentia sæpius utitur hoc vocabulo, semper tamen in hoc significatu. Unde & *Luxuriæ* expiandæ exemplum Mariæ Magdalenæ proponit. Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 16 *Si quæ nunc concubitu ipso ætatis ac sexus necessitate, ne dixerim, libidine & luxuriâ caret, &c.* Et ita post binis vicibus isto vocabulo utitur. Isidorus quoque lib. 10 Ganeonem *luxuriosum* interpretatur. Cicer. 1. offic. c. 30 *Intelligimus, quam sit turpe diffluere luxuriâ, delicatè ac molliter vivere*, **in Schwelgerey oder Fressen und Sauffen gerathen.** Et ibidem cap. 34 *Luxuria cum omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est.* Et, *Luxuria gnata est inopia*, Plaut. in Trinum. prolog. v. 8. Claudianus lib. 2. de Laud. Stilic. v. 132

> *Luxuries prædulce malum.*

Blandum malum luxuria, quam accusare aliquanto facilius, quam vitare, Valer. Maximus lib. 9 ineunte. *Luxuria pullulans reprimenda*, Corn. Nep. in Catone cap. 2, 3. ¶ 3. Intempestiva abundantia, ut Nonius interpretatur, Virg. 1. Georg. v. 112

> *Luxuriem segetum teneris depascet in herba.*

Wenn die Saat zu geil und dicke stehet. Idem v. 191

> *Aut si luxuria foliorum exuberat umbra.*

¶ Luxuriosus, **schwelgerisch / dem Pracht und Wollust ergeben.** Cic. de finibus lib. 2. cap. 7 *Luxuriosi reprehendendi sunt ob eam ipsam caussam, quod ita vivunt, ut prosequantur cujusque modi voluptates.* Idem & *luxuriosa frumenta* dixit in Oratore cap. 24. Livius lib. 2. c. 21 *Eo nuncio* (Tarquinii mortui) *erecti patres, erecta plebs: sed patribus nimis luxuriosa ea fuit lætitia.* LVXVRIOSA FVIT, id est, Luxuriæ præbuit causam: fecit ut luxuriarent animi & impotentiâ ferociaque nimis efferrent se, unde seditionum gravissimæ caussæ nascerentur. Ita & *luxuriare lætitiam* dixit, de quo post. Comp. *luxuriosior.* Seneca Epist. 7, de turba vitanda: *Avarior redeo, ambitiosior, luxuriosior.* Plin. lib. 17. c. 13. *luxuriosius genus.* Marius tyrannus apud Trebellium Pollionem cap. 8 Gallienum appellat *luxuriosissimam pestem.*

¶ Luxuriose, adverb. *Luxuriosè vivere*, Cic. 2. de Fin. c. 7. **schwelgen / üppiges Leben führen.** Columella Procemio: *luxuriosius fercula struere.* Nepos Pausania c. 3. n. 2 *epulari luxuriosius.* Et Augustinus de Morib. ecclesf. cathol. c. 34 *luxuriosissime bibere.*

¶ Luxurio & Luxurior, luxuriari, est lascivire, **übermaß treiben.** Livius lib. 1. c. 19 *Animi otio luxuriare.* Idem lib. 23. cap. 12 *Vereor, inquit Hanno, ne hæc quoque lætitia luxuriet nobis & vana evadat*, id est, inani gaudio titillet animos, nullum de cætero afferat fructum. Sicut arbores fallere solent, nec poma ferre, quæ foliorum ramorumque luxuria nimis exuberant. Ovidius lib. 2. de Arte am. v. 436

> *Luxuriant animi rebus plerumque secundis,*
> *Nec facile est æqua commoda mente pati.*

Columella de Arbor. c. 11 *Luxuriantur arbores*, **bekommen viel Aeste.** *Litera joco luxuriata suo*, Ovid. Trist. 5. eleg. 1. v. 44.

¶ Eluxuriari, idem. Columella de Arbor. c. 3 *Si pingui agro validas vites deposueris, pampinis magis eluxuriabuntur, & qualemcunque fructum tulerint, ad maturitatem non perducent.*

LYAEVS, Λυαῖος, *Bacchus*, ἀπὸ τοῦ λύειν. Quia curam solvit. *Libare Lyæi latices*, Silius lib. 6 v. 138. Et Horatius eleganter dixit, 3. Carm. od. 21

> -- -- -- *tu sapientum*
> *Curas, & arcanum jocoso*
> *Consilium retegis Lyæo.*

¶ Lyæus, adjectivum. Virg. Æn. 1. v. 686

> *Regales inter mensas laticemque Lyæum.*

LYCAMBES, Thebanus fuit, quem Archilochus Poeta maledicu jambis ad laqueum adegit.

¶ Lycambeus, adject. Ovid. in Ibin v. 51

> *In te mihi liber Iambus*
> *Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.*

Martia

Martial. lib. 7. epigr. 11

Si qua Lycambeo sanguine tela madent.

LYCAON, rex Arcadiæ, ab Jove in lupum conversus. Ovid. 1. Metamorph. v. 198

Struxerit insidias notus feritate Lycaon.

¶ Lycaonius. Catull. Carm. 76, sive Coma Berenices, v. 66 *Callisto Lycaonia*: & Avienus Phænom. Arat. v. 118 *Lycaoniæ Ursæ*. Idem Periegesi v. 759 *in Lycaonias Arctos*.

¶ Lycaonis, Ovid. 2. Fastor. v. 173 *perjura Lycaoni*, Callisto, Lycaonis filia, vocandi casu.

LYCAONIA, Λυκαονία, Asiæ regio, inter Cappadociam, Pamphyliam, Pisidiam & Ciliciam asperam. Plin. lib. 5. c. 27.

¶ Lycaones, Lycaonier. Plin. lib. 5. c. 28. ¶ 2. Et *Lycaones* Lupi sunt jubati & varii Indiæ, Jndianische/ zötigte/ und bundte Wölffe/ Plin. lib. 8. cap. 34.

LYCEUM, Λύκειον, Schola Aristotelis, in qua inambulantes disputabant Peripatetici. Nomen ab Apolline Lyceo accepit, cui sacrum fuit, ut auctor est Lucianus de Gymnasiis. ¶ 2. Fuit idem etiam nomen gymnasii Ciceronis in Tusculano, de quo lib. 1. de divinatione cap. 5 pr. & alibi. ¶ Dicitur & de quovis gymnasio, sive loco colendis studiis idoneo.

LYCEUS, λύκειος, vel Lycæus, Λύκαιος, mons Arcadiæ, sic a frequentia luporum dictus. Unde *Jupiter Lycæus*. Plinius lib. 4. cap. 6 *Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido: item Cyllene: Lycæus, in quo Jovis Lycæi delubrum.*

LYCHNIS, λυχνὶς, *Lucernulam* transfert Gaza, herba est coronaria, & silvestris Dioscoridi lib. 3. cap. 520. & 521. Coronaria quæ *rosa Græca* Plinio est, Marienrosen / Margenröszlein; Silvestris vero, Wiederstöß/ Liedwerck/ Hadriano est. Nam hæ appellationes; Tausentschön/ Damernäglein/ Feldnäglein/ Graseblumen / *Lychnidi* non conveniunt. Vide descriptionem Matthioli. ¶ Et *Lychnitis*, herba alia Plinio lib. 25. cap. 10.

¶ 2. *Lychnitem* Gemmam etiam vocat Agricola, ein gelblicher Rubin. *Lychnites* rubinus noster est, Encelio. Vide Jacob. Philipp. Mausacum ad Plutarchi librum de fluminibus capite de Hydaspe.

LYCHNUS, λύχνος, lucerna, eine Leuchte. Candelis sebaceis olim non nisi pauperes utebantur: reliqui facibus, vel lucernis. Has Græci λύχνως vocant. Virg. Æn. 1. v. 726

Dependent lychni laquearibus aureis.

¶ Ellychnium autem, ἐλλύχνιον, funiculus est in oleo ardens. Ein Tocht in der Lampen. Stat. lib. 4. Silvar. carm. 9. v. 29

Non ellychnia sicca, non replicitæ
Bulborum tunicæ - - -

¶ Lychnuchus, λυχνοῦχος, lucernæ sustentaculum, ein Lampenstock/Leuchter. Cicero ad Q. fratr. lib. 3. ep. 7 *Hanc* (Epistolam) *scripsi ad lychnuchum ligneolum.* Et Sueton. Cæs. cap. 37 *Ascenditque Capitolium ad lumina, quadraginta Elephantis dextra, atque sinistra lychnuchos gestantibus.* Vide ibi Casaubon. & Torrent.

¶ Lychnobii, λυχνόβιοι, qui ad lucernam vitam degunt, præpostere sc. viventes, apud Senecam epist. 122 sub finem. Vide supra in *Lucifuga*. Adde Chiliadas, & P. Crinitum lib. 16. de D. H. cap. 6.

¶ Bilychnis, duos lychnos habens. Petronius Arbiter pag. 75 *Lucerna bilychnis de camera pendebat.*

LYCIA, Asiæ regio inter Pamphyliam & Cariam a *Lyco* rege cognominata. *Chimærifera Lycia*, Ovidio 6. Metam. v. 339, quia in ea regione mons Chimæra.

¶ Lycius, adject. ut, *Lycii montes*, Statius 1. Silv. 2. v. 222. *Deus Lycius*, id est, Apollo, Propert. lib. 3. eleg. 1. extr. *Lycia coma*, pro ea quæ promissior sit & comptior: proverbium est inde natum, quod Lycii studiose consueverint fovere comam, atque adeo, ut mulctam subire maluerint, quam eam præcidere, ut Aristotel. scribit. Sed adagii hujus originem plurimis refert verbis Cæl. lib. 16 Antiq. Lectionum cap. 19.

LYCISCA, dimin. a λύκος, canis nomen apud Virgil. Wölfichen. ut, *multum latrante lycisca*, Ecloga 3. v. 18. Quasi ex lupo & cane nata. Eugenius Toletanus Carm. 22

At lupus & catula formant coëundo lyciscam.

In canum nominibus & Ovidius posuit Metam. 3. v. 220.

¶ Lyciscus, pueri nomen Horatio Epod. 11. v. 36.

LYCIUM, λύκιον, arbor spinosa in Lycia, Cappadocia, Italia & Dalmatia nascens. ¶ 2. Medicamentum ex succo baccarum ejus arboris, quam Galenus *Pyxacanthum* πυξάκανθον vocat. Vide tum de arbore, tum de medicamento Dioscoridem lib. 1. cap. 114.

LYCOPHRON, Λυκόφρων, Grammaticus, & Tragœdiarum scriptor, quem sic nominatum ferunt, quod ænigmatice καὶ σκοτεινῶς scribat, quæ sua est lupis natura. Ovid. in Ibin v. 531

Utque cothurnatum periisse Lycophrona narrant.

Lycophronis autem sive hujus, sive alterius Poëma vetustissimum, inscriptum Cassandra, doctissimum illud quidem, ac copiosissimum fabularum atque historiarum oceanum, continens narrationem de rebus ab Hercule gestis usque ad tempora Alexandri Magni, Historiam item Argonauticam, bellique Thebani & Trojani, sed obscurissimum, unde Statius lib. 5. Silv. carm. 3. v. 157 *latebrasque Lycophronis atri* dixit; erudite exposuerunt Theodorus Canterus, & Joh. Meursius, quod Jos. Scaliger Carmine Jambico Latino, ad antiqui sermonis faciem accommodato divine, ut solet, transtulit.

LYCOPSIS, λύκοψις, herba anchusæ adeo similis, ut vix ab ea discerni possit. Quare & a Dioscoride inter anchusarum genera refertur lib. 4. Est autem *Anchusa*, rothe Ochsenzung. *Lycopsin*, cui à floribus, quorum hiantium faucium luporum figura est, hoc est nominis, vocant wilde Ochsenzung / oder scharffe Zung.

LYCURGUS, Λυκοῦργος, Λυκοῦργος, Rex & legislator Lacedæmoniorum. Reip. rationem & leges optimas Lacedæmoniis constituit, quibus usi illi ad quingentesimum usque annum bene habuerunt. Lycurgi instituta explicat & commendat elegantissime Xenophon libro de Repub. & legibus Lacedæmoniorum, & Plutarchus in vita Lycurgi: & Justinus lib. 3. c. 2 & 3, summam quandam earum dedit. ¶ Hinc pro severo Judice *Lycurgum* per antonomasiam non semel Ammianus dixit, ut lib. 22. cap. 23 *Verum ille judicibus Cassiis tristior & Lycurgis, caussarum momenta æquo jure perpendens, suum cuique tribuebat, nusquam à vero abductus.* Et lib. 30 cap. 29 *Judices nunquam consulto malignos elegit: sed si semel promotos agere didicit immaniter, Lycurgos invenisse se prædicabat & Cassios, columina justitiæ priscæ.*

¶ 2. Fuit & alius Lycurgus Thraciæ Rex, qui omnes vites in regno suo excidi jussit, cum temulentos aliquot conspexisset nimio mero pugnantes. Vide Servium ad illud Virgilii 3. Æneid. v. 14 - - - *acri quondam regnata Lycurgo*, item Vet. Schol. Sophoclis Antigone v. 967. itemque Philippum Poetam Græcum lib. 1 Anthologias εἰς ἄμπελον: inprimis Plutarchum lib. 4 de utilitate ex poetarum lectione capienda. ¶ 3. Lycurgus alius Rhetor Atheniensis fuit, cujus exstant orationes aliquot inter reliquas orationes Græcas multorum. Is dixit: Ἔπαινος μόνος ἆθλον τῶν κινδύνων τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐςὶ, hoc est, *Laus sola præmium bonis est viris.*

LYDIA, Λυδία, quæ & *Mæonia*, regio Asiæ mediterranea Crœsi regno, fortuna, opibus & rebus gestis celebris, tum etiam Pactoli fluvii auriferi famâ. Nomen a *Lydo* rege est, Tyrrheni fratre: Vide Servium in 8. Æneid. Virgil.

¶ Lydus, ein Lydier. Lydi Herodoto auctore lib. 1. primi aurum argentumque percussere, post hos Ægyptii. *Lydo viro negotium non erat, at ipse foras egressus paravit.* Ἀνδρὶ Λυδῷ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. De Crœso dictum, qui rebus florentissimis utens Cyrum in se provocavit. Aures habebant perforatas, sive annulatas, qui mos Afrorum etiam fuit. Plaut. Pœnul. act. 5. scen. 2. Voss. libr. 6. Instit. Orator. p. 477.

¶ Lydius adjectivum aliud, ut, *Aurifer amnis Lydius*, apud Tibull. lib. 3. eleg. 3. v. 29. *Lydius lapis*, vel Heraclius, ein Probierstein / pro acri & exacto judicio proverb. Vide Chiliad.

¶ Lydius sonus & modus quid sit, v. Micrælii Lexicon Philosoph. in Musica. Apul. lib. 1. Florid. *Seu tu velles Æolium simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum.*

LYMPHA, aqua, unius literæ mutatione factum ex Græco νύμφη. *Dant famuli manibus lymphas*, &c. Virg. 1. Æneid. v. 701. *Fluvialis lympha*, fliessend Wasser/ 4. Æneid. v. 635. Catull. epigr. 27

At vos, quo libet, hinc abite lymphæ,
Vini pernicies.

¶ Lymphaticus, νυμφόληπτος, furiosus, unsinnig. Cujus furoris caussa vulgo credita fuit, conspectus nymphæ, id est, spectri, in fonte aut aquis. Festus: *Lymphæ dictæ sunt à Nymphis: vulgo autem memoriæ proditum est, quicunque speciem quandam è fonte, id est effigiem Nymphæ viderint, furendi non fecisse finem, quos Græci* Νυμφολήπτες, *Latini* Lymphaticos *appellant.* Solebant autem qui furore eo agebantur, corpus jactare, & plerumque in aquam conjicere. Unde Pastor quidam apud Theocritum optat, si pejeret, *Lymphaticus* fieri, & in flumen desilire. Vide Heinsium ad illud Horatii lib. 1. Satyr. 5. v. 97.

-- -- *dehinc Gnatia lymphis*
Iratis exstructa dedit risusque jocosque.

Item ad Theocritum cap. 9. Prudentius Hymno Καθημερ. 9. v. 55 de Gergesenorum suibus malo genio percitis, seque in mare præcipitantibus:

Pulsa pestis lubricorum mille formis, Dæmonum
Corripit gregis suilli sordida spurcamina
Seque nigris mergit undis: fit pecus lymphaticum.

Ubi ὕστερον πρότερον est. Nam præcedere debet: *Fit pecus lymphaticum*; sequi verò, *seque nigris mergit undis*. Livius lib. 10. c. 28 *Lymphaticum pavorem* dixit. Apul. lib. 4. p. 153 Milesf. *Jam commodum conniverat, nec diu, cum repente lymphatico ritu somno recussa, longeque vehementius afflictare sese, & pectus etiam palmis infestis tundere, & faciem illam luculentam verberare incepit.* Ist im Schlaffe uffgefahren.

¶ Lympho, lymphare, verbum activum, & *Lymphari* passivum, pro,

pro, in furorem impellere, seu horrorem incutere, veteribus aliquibus in usu fuit, einen Greuel und Schrecken machen. Val. Flaccus lib. 3. v. 46

- - - *Deus ancipitem lymphaverat urbem.*

Et Statius 7. Thebaid. v. 662

It, lymphante deo, media inter millia longum
Vociferans. (i. e. deo in furorem agente.)

Et passive Plinius lib. 24. cap. 17 de herba quadam Indica: *Hac pota lymphari homines*, &c. Maxime ita participium usitatum est. Livius lib. 7. c. 17. *Tunc quidem velut lymphati & attoniti, munimentis suis trepido agmine inciderunt*, sie haben sich in ihre Festungen/ als die Unsinnigen/ und so von sich selbst nichts wüsten/ verkrochen. *Lymphati animi cæco pavore*, Tacitus lib. 1. Hist. cap. 82. Curtius lib. 6. cap. 2. *Discurrunt lymphatis similes. Mens lymphata Mareotico* (præstantissimi vini genus Mareoticum) apud Horat. lib. 1. carm. 37. Ubi vide.

¶ Lymphatio. Plinius lib. 34. c. 15 *nocturnæ lymphationes*, Nachtschrecken.

LYNCESTIS, aqua acidula in Paphlagonia, vini modo inebrians. Plin. libr. 2. c. 106. Ovid. 15. Metamorphoseon v. 329

-- -- *Lyncestius amnis,*
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

Lynceus, dissyllabum & trisyllabum, sub *Lynx* invenies.

LYNX, λύγξ, λυγκὸς, & *lupus cervarius*, ein Luchs. Helvetii nominant, einen Thierwolff/ animal est vario & maculoso tergore, visus acutissimi, cervis vehementer infestum, duorum autem generum. Minus etiam in Germania notum est, Gesnerus. Vide de iis & D. Hieron. lib. 1. epist. 4. ad Chrysogonum Monachum: ubi & iis a natura insitum refert, ut post tergum respicientes priorum obliviscantur. *Lynces variæ, maculosæ, imbelles, fugaces*, epitheta sunt. Propert. lib. 3. eleg. 17 ad Bacchum:

Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.

¶ Lynceus, dissyllabum, Λυγκεὺς, unus ex Argonautis accuratissimâ oculorum acie præditus. Hunc Varro centum triginta millia passuum prospexisse scribit, hat können sehen über zwanzig grosser teutscher Meilwegs weit. Tot enim milliaria germanica, non communia, sed magna numerus 130000. passuum efficit. Quin saxa truncosque transmittere visu creditus est. Plutarchus de communibus notitiis adversus Stoicos; qui & de alio docet, qui ex Lilibæo Siciliæ promontorio, navium numerum solventium Carthagine notare, & edicere potuerit, de quo & Strabo lib. 6. De utroque Ælianus Var. Hist. lib. 11. cap. 13. & Nazarius Panegyrico Constantini cap. 10. Ac ultimo quidem *Strabonis* nomen fuit, ut ex Varrone Plinius tradit lib. 7. cap. 21. Apulej. lib. 2. A. A. *Ineptias, inquam, mihi narras, & nugas meras. Vides hominem ferreum, & insomnem, certè perspicaciorem ipso Lynceo, vel Argo, & oculeum totum.* Horat. lib. 1. epist. 1. v. 28

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Senecâ Medeâ v. 228

-- -- *Munus est Orpheus meum*
Satique Borea, quique trans pontum quoque
Submota Lynceus lumine immisso videt.

¶ Lynceus tribus syllab. λύγκειος, ut, *Lynceis oculis contemplari*, apud Horat. 1. serm. satyr. 2. v. 90. Et Cicero ad Varr. lib. 9. fam. ep. 2 *Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nunquam incurrat*, wer ist doch so eines scharffen Gesichts und Verstands/ der in solcher grosser Blindheit und Finsternüß nirgend anstosse/ anlauffe und fehle? Boethius de Conf. Phil. lib. 3. Prosa 8 *Quod si, ut Aristoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus, illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus, turpissimum videretur?* Ovid. 5. Fast. sub fin. v. 709

Pectora trajectus Lynceo castor ab ense
Non expectato vulnere pressit humum.
Ultor adest Pollux, & Lyncea perforat hastâ.

In primo versu est Adjectivum, in tertio Accusativus Græcus à primitivo.

¶ Lyncurium, Λυγγούριον, gemma è lyncis urina coacta, colore succini, de quo Ovid. lib. 15. Metamorph. 413

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho,
E quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

¶ Dicitur autem & *Lyncurius* & *lapis lyncurinus*.

LYRA, dicta a λύρειν, ut Etymol. vel οἱονεὶ λύτρα λέγεται, Eustath. Lyra quasi lytra dicta est, quod est pretium pro redimendis. Mercurius enim, qui lyram primus (tensis super cochleam chordis) invenit, eam Apollini, cum pax inter illos post furtum facta esset, largitus. Pausanias in Eliacis prioribus, & Homerus Hymno in Mercurium. Estque instrumentum musicum, eine Leyer/ Lauten und Harffen. Alexander magnus cum Ilium venisset, Paridis lyram ostensam sibi admirari noluit, sed pluris se

A factum respondit, si quis ei monstraret lyram Achillis, Ælian. lib. 9. Variar. c. 38. Et Quintil. lib. 1. cap. de Musica: *Socrates jam senex institui lyra non erubescebat*, auff Seitenspielen lernen. Apul. lib. 2. Florid. *Poemata, omne genus apta virgæ, lyræ, socco, cothurno.* Lyræ cantu omnem circumscribere Musicam Poetas notat Barth. ad Claudian. p. 501.

¶ 2. Et, *Lyra*, Sidus est cæleste, Fides vel Fidicula. Ovid. 2. Fast. v. 75

Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultus,
Dicet, ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri?

¶ Lyricus, ut, *Poeta lyricus*, qui carmina sua ad lyram recitabat. Inter eos Poetas excellere se jactat Horatius, Od. 1. lib. 1

Quod si me lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice, &c.

Lyrici apud Græcos novem fuere, inter quos excelluit Pindarus. Vide *Pindarus*.

¶ Lyricen, ein Geiger / Seitenspieler. Onomast. vet. *Lyricen*, λυρῳδός.

¶ Lyristes, idem. Sidonius lib. 8. epist. 11. in carmine: *Alcæo potior lyristes ipso.* Et Plinius lib. 9 epist. 17 *cum lector, aut lyristes, aut comœdus inductus est*, puta in convivium.

LYRNESSUS, Λυρνησσὸς, Troadis urbs in Phrygia, ex qua Briseis

B fuit. ¶ 2. Alia urbs & illius quasi colonia in Pamphylia. Vide quæ ad Curtium 3. cap. 4. n. 10 notavimus.

¶ Lyrnessius, Virgil. 10. Æneid. v. 128, *Lyrnessius Acmon.*

¶ Lyrnessis, patronymicum seu gentile, Ovid. 4. Trist. eleg. 1. v. 15

Fertur & abducta Lyrnesside tristis Achilles.

Id est, *Briseide*.

LYSANDER, Λύσανδρος, dux fuit Lacedæmoniorum invictissimus, tempore Pausaniæ & Agesilai. Decessit admodum pauper, adeò ut ille, cui vivens filiam desponsaverat, retrocederet ac ducere nollet, quam ob caussam ab Ephoris punitus est, utpote qui amico mortuo gratiam non præstaret, & pactis fideque divitias potiores haberet, φίλῳ τε ἀποθανόντος ἀμνημονῶν, καὶ τῶν συνθηκῶν τὸν πλοῦτον προτιμῶν, Ælian. lib. 6. hist. Variæ cap. 4.

LYSIAS, Λυσίας, Syracusanus fuit genere, unus ex decem illis clarissimis oratoribus, quos una ætate Athenæ habuerunt, quem Cicero pluribus in locis egregiis ornat testimoniis. *Disertissimum* eum vocat, *venustissimum & politissimum scriptorem*, in Oratore cap. 9. *Subtilem* item atque *elegantem*, de clar. orat. cap. 9. quæ reperit Quintilianus lib. 10. cap. 1, additque, *nihil eo quæri posse perfectius*, &c. Lysiæ orationes aliquot in opere Aldi exstant, & seorsum quoque excusæ sunt.

LYSIMACHUS, Λυσίμαχος, Alexandri magni pædagogus fuit. Callisthenis auditor studiosus, cui, cum Alexandro invisus,

C in vinculis teneretur, poculum remediumque miseriæ optanti, propinavit, quamobrem leoni eum Alexander objecit, sed qui a Lysimacho in congressu interfectus est, Justin. lib. 15. c. 3. & Plutarch. in Alex. Magno. Periit in ultima pugna principum Alexandri (de quorum numero & ipse fuit) amissis ante a variis casibus quindecim libris, victus a Seleuco. Justin. lib. 17. c. 1.

¶ Lysimachia, urbs fuit in ore Chersonesi Thraciæ, condita a Lysimacho, Justinus ibidem.

¶ Lysimachiensis, gentile nomen ab hac urbe ductum. Livius lib. 33. c. 38.

LYSIS Philosophus Pythagoræus, quo magistro in Philosophia e Præceptore Epaminondas usus est. Vide Plutarchum & Nepotem in Epaminonda. Dictum de hoc etiam aliquid in *Aristippus*.

LYSIPPUS, Sicyonius fuit nobilis statuarius, de quo multa Plinius lib. 37. cap. 7. Et Cicero ad Lucceium lib. 5. famil. Epist. 12 *Alexander ab Apelle potissimum pingi, & a Lysippo fingi volebat.* Horat. lib. 2. epist. 1. v. 239

Edicto vetuit ne quis se præter Apellem
Pingeret, aut alius Lysippo duceret ære
Fortis Alexandri vultum simulantia.

LYSISTRATUS, Lysippi statuarii fuit frater, qui primus statuas

D e gypso finxit. Plin. lib. 35. c. 12.

LYTRON, λύτρον, ἀπὸ τῆς λύσεως, a solutione auri, Fest. estque pretium redemptionis, quod datur liberatoribus. Sicuti μαιεῦτρα obstetricibus, θρεπτήρια parentibus, δίδακτρα præceptoribus, σῶστρα servatoribus, ὀπτήρια, alicujus videndi, μήνυτρα indicii, εὐαγγέλιον boni nuncii præmia sunt. Vid. Rhodig. lib. 13. cap. 30. lib. 20. cap. 29. Rantzion/ Lösegeld.

LYTTA, λύσσα, vermiculus in lingua canum, qui si catulis eximatur, rabidi postea non fiunt, ein Hundswurm / Plinius lib. 29. cap. 5. λύσσαν, Græci *rabiem* vocant.

LLS. Sestertium antiqui his modis exprimebant IIS. HS. LLS. duarum librarum & semissis charactere; superposita lineola, millenarii index sestertium in neutro signif. Vide *Bud. & Glarean. de Asse.* item *Henisch.* & præsertim tabulas Scioppianas: eas, sed ad veriorem sententiam correctas, suis *de pecuniâ vetere* libris subjunxit Gronov. p. 889. seqq.

M Con-

M.

M Consonans liquida (quam literam mugientem Quintilianus vocat) transit in *n*, per derivationes (excepta *d, t, c, q*, ut, *Tantundem, itentidem*) *nuncubi, nunquis, nunquam, quicunque &c.* Et in his quidem, *anceps, anfractus*, quæ ex præpositione inseparabili *am* componuntur. Convenit rebus vastis & insuavibus, & cum literæ R. miscetur, murmur exprimit: ut Æneid. 1. v. 55

- - - magno cum murmure montis
Circum claustra fremunt.

Cum nimium, aut temere repetitur, Græcis μυτακισμὸς dicitur, teste Capella lib. 5. Sed Diomedi vitium est pronunciationis, cum M. profertur, ubi debet absorberi: ut si vocem claudat, & sequens dictio incipiat a vocali. Alii *motacismum* vocant, quod non improbat Vossius lib. 4. Instit. Orat. pag. 46. Nam literam hanc non μῦ tantum, sed μῶ quoque dixére, ut Eustathius ex lexico Rhetorico init. Commentarii in Iliad. γ testis est. ¶ 2. Majuscula, Marcum repræsentat, ut, *M. Manilius, M. Lepid. M. T. C. Marcus Tullius Cicero.* M' cum apostrophi signo, *Manii* nota est. ¶ 3. In numerorum notis, millenarium refert.

MACCUS. Maccos, ut Diomedes lib. 3 tradit, Attellanarum Poëtæ fecere personas sordidas, fatuas, stultas. Apulejus Apolog. p. 325 *Si cum hac una Ruffini fallacia contendantur, Macci prorsus & buccones videbuntur, &c.* Ita hunc locum emendavit Lips. lib. 2. Epist. Quæst. 22. Sed ante Lipsium ita Turnebus legit, & citat hunc locum lib. 17. Adverf. cap. 21. Idem ille, maximus literator lib. 29. cap. 20 *maccos* a surda quadam & stolidissima muliere, *Macco*, dictos putat. Unde & μακκοᾷν verbum Aristophanes fecit, & pro desipere, seu delirare posuit, ut Vetus Scholiastes interpretatur. Helladius Bisantinus apud Photium Cod. 279 Ὅτι τὸ μακκοᾷν ἀρχαϊκῶς ἐστὶ τὸ μὴ ἀκούειν. ἢ τὸ μὴ κοεῖν, ὅπερ τὸ νοεῖ ἐδήλου. Μακκοᾷν, *juxta antiquos est*, μὴ ἀκούειν. (non audire) *vel* μὴ κοεῖν, *quod* νοεῖν (intelligere) *significat.*

MACEDONIA, sic dicta a filio Osiridis, primus Emathia appellabatur ab Emathio filio Camesis, regio fertilissima inter Thraciam, Epirum & Græciam propriam: regnum quondam Philippi & Alexandri Macedonum, quinquaginta populorum frequentia, Plinio auctore lib. 4. c. 10 celebre. Dicta & fuit *Macetia* Gellius lib. 9. cap. 3. *Philippus Amynta terra Macetiæ rex.* Hesych. μακετία, ἡ μακεδονία.

¶ Macĕdo, ŏnis: & Macĕta, æ, Macedonier. Stat. lib. 4. Silv. 6. extr. de Alexandro:

Nec te regnator Macetûm - - -

Auson. in Alexandria:

Et vos ite pares: Macetûmque attollite nomen.

Et in his & in aliis Poëtarum locis corruptum fere hoc nomen: legiturque *Macedum*, non *Macetûm*, quod verum & genuinum. Est enim contractio, pro *Macetarum*: At *Macedum* pro *Macedonum* quis dicat? Primus *Macetarum* nomen restituit Scaliger ad Ausonium de clar. Urb. c. 3. Fuit Macedonum gens fortitudine virtuteque bellica inprimis celebris, quibus rebus & summum sibi imperium peperit. C. Nepos Eumene cap. 3 *Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti fortissimi, qui summâ imperii potirentur.* Cæterum de Imperio Macedonum vide Liv. lib. 45. cap. 109.

¶ Macedonius, & Macedonicus adjectiva, ut, *Mare Macedonicum*, Plin. 4. c. 11. Et *Macedonia sarissa*, Ovid. 12. Metam. v. 466, ubi secunda contra legem originis producta est, metri caussa.

¶ Macedoniensis, idem. Plautus Pseud. a. 4. sc. 4. v. 4 *Vir Macedoniensis.*

MACELLUM, ὀψοπώλιον, locus ubi veneunt quæcunque ad victum pertinent, ein Speisemarck. Cic. de divinat. lib. 2. cap. 27. extr. *Annona in Macello cara.* Vide Casaub. ad Cæsarem Suetonii cap. 26. Varro nomen ipsum a Macillo quodam Romano derivat Donato notante.

¶ Macellarius, qui necessaria ad victum vendit. Vet. Glossæ *Macellarius*, ὀψωνοπώλης. Garkoch. ¶ 2. Ein Metzger.

Maceo, vide paullo post in *Macer.*

MACER, cra, crum, macrior, macerrimus, exilis, extenuatus, dürr/ mager/ abgezehrt / a μακρὸν, longum, schlang / Horat. epist. 7. lib. 1. v. 33

Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.

Seneca Epist. 78 *Maximi dolores consistunt in macerrimis corporis partibus.* Columella lib. 2. cap. 9 *macerrima humus.* Et *macrior ager*, apud Caton. cap. 6. *Macrior vitis*, Columell. lib. 4. c. 24. *Loca macriora*, Columell. lib. 2. cap. 18. *Macerrima pars vineti*, Idem lib. 4. cap. 23.

¶ Macellus, diminutivum, *Homo non magnus, macellus*, Lucilius apud Nonium.

¶ Macritudo, ipsa macies. Plautus Captiv. act. 1. sc. 2. v. 32. *Ossa atque pellis sum miser macritudine.* Vide Nonium.

¶ Macritas. Vet. Gloss. *Macritas*, λεπτότης, & Palladius lib. 11. cap. 1, *propter macritatem semen aliud ferre* [terra] *non valet.* Et Vitruvius lib. 2. cap. 4 *macritatem arenæ* dixit.

¶ Macies, Dürrigkeit / φθίσις. Ovidius de Invidia, lib. 2. Met. v. 775 *Pallor in ore sedet, macies in corpore toto.*
& lib. 3. Metam. vers. 397

Adducitque cutem macies.

¶ Macilentus, hager / mager. Plaut. in Capt. a. 3. sc. 4. v. 114. *Macilento est ore, naso acuto*, er siehet dürr und spitz aus.

¶ Maceo, macere, Mager seyn. Plaut. Aulul. a. 3. sc. 6. v. 28 *curâ macet.*

¶ Macesco, macescere, macrum fieri, mager werden. Pallad. lib. 11. cap. 1 *semine macescunt arva.*

¶ Emacio, emaciare, quod pro macie conficere, aliquoties Columella usurpavit, ut, *Emaciatum armentum*, lib. 2. cap. 11, mager Vieh: *Vineæ emaciatæ*, ibidem cap. 10. pr. ausgemergelt. Et lib. 4. cap. 24 *Palmæ* [vitis] *emaciant stirpem suam.*

¶ Macresco, macrescere, idem quod macescere. Horatius lib. 1. Epist. 2. v. 57

Invidus alterius macrescit rebus opimis.

De *Marcesco*, vide infra in *Marceo.*

¶ Emacrare, macrum reddere. Plinius lib. 18. cap. 10. extr. *terram emacrari hoc satu existimantes.* Non tamen certa satis auctoritas, manuscriptis repugnantibus. Vide Harduinum.

¶ Emacrescere, mager werden / valde macrescere. Celsus lib. 2. cap. 4 *Mali morbi signum est, nimis celeriter emacrescere*: & cap. seq. *Ubi æger pro spatio parum emacrescit.* abnehmen und verfallen.

¶ Remacresco, idem. Hæc enim particula aliquando intendit, de quo suo loco monuimus. Sueton. Domit. cap. 18 *Quæ* (crura) *tamen longâ valetudine remacruerant.*

¶ A Macer est & *macerare*, id est, attenuare, mollificare, quod tamen primam producit: Horat. lib. 1. Carm. ode 13

— — — arguens
Quàm lentis penitus macerer ignibus.

Ovidius Epistola Acontii 20. v. 125

Maceror interdum quod sim tua causa doloris.

¶ *Macerari fame*, durch Hunger dürr und schmal werden. Sed, *Salsamenta hæc Stephanio fac macerentur pulchre*, Terent. Adelph. 3. sc. 3. v. 27. wässern/weichen. *Macerare sale*, einsaltzen/ Plin. 31. cap. 7. extr. *Calcem macerare*, Vitruv. 7. cap. 2. Kalck löschen. *Calx macerata*, Pallad. lib. 1. cap. 14. ¶ 2. Sæpius autem & ad animum transfertur. Terentius in Andr. 5. sc. 3. v. 15 *Tu modo, anime mi, noli te macerare*, kräncke dich nicht. Et ibidem, *Cur me excrucio? cur me macero?* ¶ 3. Et alia metaphora Florus 2. cap. 6, 28 *Fabius Cunctator per Falernos Gauranosque saltus maceravit Hannibalem*, hoc est, exercitum ejus fatigavit, vexavit.

¶ Maceratio. Vitruvius lib. 7. cap. 2 *Calx in maceratione diuturna liquore defervere coacta.*

¶ Permacerare. Vitruvius c. l. *Calculi in opere cum permacerantur, dissolvunt & dissipant tectorii politiones.*

¶ Præmacerare. Scribon. Largus Compos. 193 *Præmacerantur mala cydonia*, id est, ante macerantur.

MACERIA, æ, & Maceries, ei, τειχίον, paries, eine Wand / Leimwand. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 7. v. 10 *Hanc in horto maceriam jube dirui.*

MACHAERA, μάχαιρα, gladius, sica, ein Messer / Schwerdt. Apud Suetonium in Claudio cap. 15 carnifici tribuitur, ad præcidendas manus. Et Juvencus in Lucæ cap. 2

Atque tuam fulgens animam, mihi crede, machæra,

scilicet *percurret.* Proverbium: *Ne puero machæram*, subaudi *commiseris*, Kindern gehöret nicht / damit sie nicht wissen ümzugehen. Plutarchus sic, quemadmodum Stob. indicat, Μὴ παιδὶ μάχαιραν, ἡ παροιμία φησίν. Ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδεύτῳ δυναστείαν, Hoc est, *Ne puero gladium, proverbium ait. Ego vero dixerim, Ne puero divitias, neve viro imperitiam.*

¶ Machærophŏrus, μαχαιροφόρος, sicarius, gladium ferens, sic legitur apud Ciceronem lib. 2. ad Qu. fratrem ep. 9.

¶ Machæropœus, ein Messerschmiedt/ Schwerdtfeger.

MĂCHAON, Μαχάων, Medicus apud Homerum in Iliade. Et Propertius lib. 2. Eleg. 1. v. 59

Tarda Philoctetæ sanavit crura Machaon.

¶ Măchāŏnius, adject. Ovid. Remed. am. v. 546

Ille Machaonia vix ope salvus erit.

MĀCHĬNA, æ, μηχανὴ, molimen, opus, instrumentum. *Machina bellica*, eine Kriegsrüstung. *Machina lignea*, eine Rüstung von Holtz. *Machina Mundi*, Lucret. lib. 5. v. 97. das Gebäue der Welt. Proprie est instrumentum, quo commodius moles, in eum quem volumus locum, transfertur. Ita Horat. lib. 2. Epist. 2. v. 73 *Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina lignum.* Ejusmodi machinarum apparatus describit Vitruvius lib. 10. ¶ 2. Sed & de aliis rebus dicuntur *machinæ*; nam & *machina*

de mola usurpatur: unde *Asinus machinarius*, molendinarius est. *Machinam frumentariam* JCtus dixit lege 13 § 10. Dig. de Instructo vel instrumento locato. Vide Turnebum lib. 8. cap. 9. Magnus *machinarum* usus in theatris olim & tragœdiis fuit: per quas aut ex insperato superveniebant Dii, aut homines, cum effugere alias non possent, elaberentur. Unde solutionis in Tragœdiis species PER MACHINAM dicta. Et inde proverbia: E MACHINA DEUS, de repentino & insperato remedio: item ATTRAHERE MACHINAM pro elabi. Quo & Plutarchus usus est Themistocle p. 116. Vide Heinsium de Constitutione Tragœd. c. 12. Machinarum scientiam Archytas instituit & Eudoxus, quæ primùm cum Geometria conjuncta fuit: post separata contemtaque a Philosophis, jacuit, donec inter militares artes accepta ab Archimede in summum splendorem adduceretur. Plutarchus Marcello p. 305. Proverb. *Machinas post bellum adferre*, τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζειν. ¶ 3. Sed, Doli & machinæ, per metaph. Listige Anschläge. Cicero ad Brutum epist. ult. *Ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adolescentem*, alle Behendigkeit und Griffe brauchen. Plaut. Bacchid. act. 2. sc. 2. sub fin.

Ego hodie aliquam machinabor machinam,
Unde aurum efficiam,

Ich muß einen Ranck erdencken wie ich Geld mache.

¶ Machinalis, e, ut, *Machinalis scientia* apud Plinium 7. cap. 37. Et, *Machinale pondus*, apud Ausonium Epist. 21. v. 34.

¶ Machinarius, a, um, *Asinus machinarius*, id est, molendinarius, qui molam volvit & torquet, Alfeno & Ulpiano JCtis. Lege 60. § 3. Dig. de Legat. & fideicom.

¶ *Machinarius* verò substantivum Paulo JCto est, qui tractoria machinâ onera in altum collocat. Et Ulpiano *mensor machinarius*; idem, Lege 7 § 1 Dig. Si mensor falsum modum.

¶ Machinor, μηχανάομαι machinari, moliri, cogitare, invenire, per dolum aliquid moliri, mit etwas umgehen/ erdencken/ erfinden. *Machinari calamitatem alicui*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 8. zu Schaden trachten. Et, *Machinari pestem in aliquem*, Cic. de Divinat. c. 26. pr. quod etiam *moliri pestem*, initio secundæ Catilinariæ dixit. Et Livius lib. 1. cap. 51 pr. *Confestim Turno necem machinatur*, so bald gehet er damit um/ wie er den Turnum umbringe. Passive *machinatum strepitum* pro per *machinas effectum*, Sallustius dixit apud Nonium: *Praeterea sedenti transenna demissum Victoria simulacrum cum machinato strepitu tonitruum coronam capiti imponebat* &c.

¶ Machinamentum, idem quod machina, *machinamenta oppugnationum & astus*, Tacitus lib. 12. cap. 45. künstliche Wercke zu Belagerung und Bestürmung. Et Vegetius lib. 4 cap. 8 *Saxa maxima pondere, dimissa per praeceps, machinamenta confringunt.*

¶ Machinator, proprie Architectus, apud Tacitum 15. cap. 42. & Inscriptio vet. apud Gruter. pag. 642. n. 4 BAEBIO MUSAEO MACHINATORI. Livius 24. cap. 34 *Archimedes machinator bellicorum tormentorum.* Seneca Epist. 88 vocat *machinatores*, *qui pegmata per se surgentia excogitant.* Atque sic Deus *rerum omnium machinator* appellatur a Lactantio lib. 2. cap. 11 & lib. 4. cap. 6 ineunte. ¶ 2. translate cujusque auctor & inventor. *Machinator doli*, Tac. annal. 1. cap. 10, 2. Et, *Improbissimus machinator omnium scelerum*, Cicero 3. Catil. cap. 3.

¶ Machinatrix. fœm. Seneca Medea v. 266

Tu tu malorum machinatrix facinorum.

¶ Machinatio, idem. Cæs. 2. Bell. Gall. cap. 31 *tantæ altitudinis machinationes tanta celeritate promovere.*

¶ Machinatus, ûs, idem. Apul. Apolog. p. 321 *me suo machinatu reum postulatum.* Et Sidonius lib. 5. epist. 6 *tuo praecipue machinatu.*

¶ Machinosus, ut *Navigium machinosum*, id est, ita concinnatum arte, ut laxata machina solveretur: quare & paullo ante *solubilem navem* appellârat; Sueton. Nerone cap. 34.

Macies, vide supra in *Macer.*

MACHLIS, ein Rennthier. Plin. lib. 8. cap. 15. Cluv. lib. 3. G. A. cap. 47.

MACROBII, Μακρόβιοι, populi vivaces supra Ægyptum, Pomp. Mela lib. 3. cap. 10. vitæ spatium dimidio fere, quam nos, longius agunt. Sed illud nominis apud Græcos non certæ genti tantum proprium est, verum commune cum iis omnibus, qui præter solitum ætatem suam protraxerunt, & Lucianus Dialogum suum, seu dissertationem potius, de iis, qui longissimâ vitæ spatia confecissent, μακρόβιοι inscripsit: ubi plura longævorum exempla leges. Vide & Plinium lib. 7. cap. 48. & Valer. Maximum lib. 8. cap. 13.

¶ Macrobius, auctor Latinus, scripsit in Somnium Scipionis libros duos. Et libros alios septem Saturnaliorum, diversas materias & res ad literas & studia adolescentum maxime pertinentes, Gellii exemplo. cujus fur seu simia dictus est, ideo quod ex eo inter commentarios suos multa descripsit, Gellii nomine dissimulato.

MACROCHĒRA, pen. longa, μακρόχειρα, tunica manicata, ein

A Rock mit langen Ermeln / apud Ælium Lampridium in Alex. Severo cap. 33.

MACROCOLLUM, μακρόκολλον, seu *macrocollon* regia charta, Regalpapir / quemadmodum ex Plinio exponit Hermolaus. Budæus *novam chartam* exponit, ex illo Ciceronis: *Archetypum, tralatum in macrocollum, lege in Arcano convivis tuis*, lib. 16. ad Att. epist. 3. Ad eundem lib. 13. epist. 25 *Impensam fecimus in macrocolla.* Est a κολλᾶν, quia compaginatam & agglutinatam chartam significat. Vide interpretes.

Mactea, vide infra *Mattya.*

MACTUS, a, um, a *magis* & *auctus.* Sic *macta munera* luculenta & magna Sallustius; *mactum infortunio* Chremem Terentius: *Herbam mactam*, id est, adultam Cato dixit. Verum hæc non certissima exempla sunt, quia Sallustii Jugurthino c. 13 & 80 *magna munera*: Terentii Phormione act. 5. sc. 8. v. 39 *mactatum infortunio*, plerique legunt: certiora apud Catonem R. R. cap. 134 *mactus hoc ferto*: & Donatum p. 1750 ed. Putsch. *mactus virtute.*

¶ Macte, ut, *Macte esto*; qua formula applaudimus aliis, iisque de aliqua re gratulamur, simul apprecantes, ut propria sit & perpetua. Virgil. 9, 641 *Macte nova virtute puer.* Stat. 1. Silv. 2, 201 *Macte toris Latios inter placidissime vates.* Idem 1. Silv. 3.

B v. 106 *Macte bonus animi.* Seneca Epist. 66 *Macte virtute esto: Sanguinolentis & ex acie redeuntibus dicitur.* Et in plurali numero: Liv. lib. 7. cap. 36 *Macti virtute milites Romani estote.* Plin. lib. 2. cap. 12 *Macti ingenio cæli interpretes.* Cæterum hæc forma MACTE ESTO, a sacris tracta est. Vide Servium ad illud Virg. lib. 9. Æn. *Macte nova virtute puer*, &c. Josephus Scaliger in quadam Epist. ad Francisc. Vortumanum Doctorem Medicum: *De* MACTE, inquit, *quod petis, plane tractandum est nobis non κριτικῶς, neque ἱστορικῶς, sed τεχνικῶς. A significatione igitur* MACTUM *veteres Romani vocant auctum: herbam adultam Cato vocavit* MACTAM: *nempe quod ita aucta esset: quod verbenis aucta & coronata*, MACTA HOSTIA *quum frugibus & molâ aucta erat. Sic* MACTA ARA, *quod verbenis aucta & cumulata.* MACTARE HOSTIAM *postea, pro cadere hostiam dicebant κατ' εὐφημισμὸν, sc. cædem nominarent. Quare* MACTARE *pro cædere? quia nunquam cædebatur hostia, nisi frugibus macta esset: à præcedentibus consequentia, ut vulgò Rhetores & Dialectici Scholastici loquuntur: ut veteres Chrysippéi, ἀπὸ τῶν προηγουμένων τὰ ἐπιφερόμενα. Nunquam mactabant hostiam quin dicerent*, MACTA ESTO HAC MOLA SALSA. *Sic quum Deo alicui vinum libabant*: MACTE HOC VINO ESTO. *Sed cur vocandi casu MACTE? In hoc quoque est τεχνικὸν Grammaticorum. Nam MACTUS ESTO dicendum erat, sed utriusque linguæ auctores ita loqui solent. Theocritus*: ὄλβιε κῶρε

C *γένοιο dicendum erat* ὄλβιος. *Tibullus*, Huc venias hodierne, *hodiernus Persius*; Stemmate quod Tusco Ramum millesime ducis, *millesimus. Ausonius creber est in hoc genere loquendi. Quare & MACTE ESTO pro mactus. Propterea non mirum, si in Atticismo ἡ κλητικὴ confunditur cum ὀνομαστικῇ: cum contra hic videamus vocandi casum cum nominativo commutari. Sic igitur dictum*, MACTE ESTO VIRTUTE. Hæc Heros ille. Epistola ipsa legitur in Variis Opusculis a Casaubono primum editis. Utebantur hac forma ita Veteres, ut τὸ MACTE indeclinabile, nec certi generis esset, & interjectionis locum subiret. Livius lib. 2. cap. 12 extr. *Juberem macte virtute esse, si pro mea patria ista virtus staret.* Florus lib. 2. cap. 8 *Macte esse fortissimam & meo judicio beatissimam in ipsis malis civitatem asseruit.*

¶ Cum Genitivo junxit Stat. lib. 5. Silv. 1. v. 37 *Macte animi, notat ipse Deus*, &c.

¶ Macto, mactare: id est, augere. Sic *mactare quem infortunio, damno*, Plaut. & Terent. *Supplicio & morte*, Cicero Catilin. 1. extr. ¶ 2. Cædere & immolare: Cujus significationis caussa ex verbis Scaligeri modo adductis satis patet. Virg. 4. Æn. v. 57 *Mactant lectas de more bidentes.* Horat. lib. 1. Od. 19

D *Mactatâ venies lenior hostiâ.* Vossium adde lib. 4. Inst. Orator. p. 118. ein Schlächter.

¶ Mactator, occisor. Seneca in Troad. v. 1002 *Perge mactator senum, Et hic decet te sanguis.*

¶ Mactatus, ûs, Lucret. lib. 1. v. 98

— — *nubendi tempore in ipso*
Hostia concideret mactatu mœsta parentis,

Loquitur de Iphigenia, quam Iphianassam vocat.

¶ Mactabilis. Lucretius lib. 6. v. 805

Tum fit odor viri plagæ mactabilis instar.

Ita Lambinus, & recentissimus Thomas Creech: alii *manabilis*, qui & alia mutant.

MACTRA, æ, ein Backtrog / a μάσσω, vel μάττω, subigo, mollio, secundum Budæum. Vide *Magis.*

MACULA, labes, vitium, ein Flecken. *Maculæ albæ, nigræ, lividæ, discolores*, bunte Flecken. *Fullones maculas è vestibus tollunt*, Plin. waschen die Flecken aus den Kleidern. Cicero pro Cornel. Balb. cap. 6 *Est hujus seculi labes quædam & macula virtuti invidere*, i. e. vitium, ein Gebreche oder böse Gewonheit. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 8. v. 30 *Vitium commune omnium est,*

est, quod nimium ad rem in senecta attenti sumus. Hanc maculam nos decet effugere, id est, infamiam. Hinc illæ formulæ: *Maculã afficere, Inurere æternas maculas alicui. Maculis aspergere*, einen Schandflecken anhencken / Cicer. pro Roscio, Planco & in Sal luſt. Idem, *Delenda est vobis illa macula, Mithridatico bello superiore suscepta*, pro leg. Manil. cap. 3. Et, *Maculam eluere*, pro Sextio cap. 29. ¶ 2. Sunt & *maculæ* Foramina retis, die Netzelöcher. *Reticulum minutis maculis*, Cicer. in Verr. 7. cap. 11. Et Varro 3. R. R. cap. 11 *Septum totum grandibus maculis integitur, ne eò involare aquila possit, neve ex eo evolare aves*. Quo in loco *maculas* videtur pro ipsis retibus posuisse. Nemesianus Cynegetico v. 30

> - - - *longoque meantia retia tractu*
> *Addiscant raris semper contexere nodis,*
> *Et servare modum maculis.*

Auson. Epist. 21 ad Theonem:

> *An cum fratre vagos dumeta per avia cervos*
> *Circumdas maculis & multâ indagine pinnæ?*

¶ Măcŭlōsus, varius, maculis conspersus, flecficht/ bund/ sprenglicht/ ut, *Lynces maculosæ*, Virg. Æn. 1. v. 323. ¶ *Avaritiâ & libidine fœdus aliquis, & maculosus*, i. e. turpis, pollutus, Tacitus lib. 2. Hist. cap. 7. n. 2. & *omni dedecore maculosus*, lib. 3. Hist. cap. 38, 6. Et Lactantius lib. 1. cap. 10. sub fin. *Jupiter in expugnanda fœminarum pudicitia maculosus* mit Schandflecken beschmutzet.

¶ Maculo, maculare, macula afficere, beflecken. Cicero Arusp. Resp. c. 13 *Omni flagitio polluere, omni dedecore maculare*, mit aller Schande beschmitzen und besudeln. *Maculare gloriam turpi morte*, Corn. Nep. Pausania cap. 5, 4.

¶ Maculatio. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 15 *maculatione pollutus*. Et Apulejus Apolog. p. 306 *maculationibus convariat*.

Composita:

¶ Commaculare, idem quod simplex, beflecken. *Commaculare se ambitu*, per Metaph. Cicer. pro Cœlio cap. 7.

¶ Emaculare, Flecke auswaschen. Plin. 21. cap. 19 *Narcissus nigras vitiligines emaculat*, vertreibet die schwartzen Flecken. Apulej. Apol. *exotico pulvere dentes emaculare*. Zähne fegen.

¶ Immaculare, idem quod maculare. Firmicus lib. 4. cap 16 *nullus invidiæ livor immaculet*. Sed contrariam vim præpositio habet in *Immaculatus* & *Immaculabilis*. Nam

¶ Immaculatus sic usus est Lucanus lib. 2. extr.

> - - - - - *in orbe remoto*
> *Abscondat Fortuna nefas, Romanaque tellus*
> *Immaculata sui servetur sanguine Magni.*

¶ Immaculabilis, unbefleckt. Auson. ad Gratianum Imperatorem discipulum Gratiarum actione pro Consulatu: *Nullum te unquam diem ab adolescentiâ tuâ, nisi adorato Dei numine, & reus voti & illico absolutus egisti: Lautis manibus, mente purâ, immaculabili conscientiâ, & quod in paucis est, cogitatione sincerâ.*

MADAVRA, civitas Africæ in Numidiæ & Getuliæ finibus, patria L. Apuleji Philosophi Platonici.

¶ Madaurensis. ut, *Apulejus Madaurensis*, Augustinus epist. 49. quæst. ult.

MĀDĒO, mădēre, humidum esse, naß / feucht seyn. Cicero in Philipp. 2. cap. 41 *Natabant pavimenta vino, madebant parietes*, naß von Wein. *Madent genæ imbre tristi*, Catull. 68. ad Mall. v. 56. ¶ Madere etiam est esse ebrium. Plautus Mostell. act. 1. sc. 4. v. 7 *Madet homo*, Et, *Vino madere* dixit, Apul. lib. 2. Miles. ¶ Transfertur etiam ad alia perquam eleganter. *Madere metu*, id est, plenum esse, dicit Plautus Mostell act. 2. sc. 1. v. 48. &, *madere arte* Lucretius libr. 4. v. 793. *madere sermonibus Socraticis* Horat. lib. 3. od. 21. ¶ Madere pro coctum esse accipit Turnebus lib. 18. c. 15. in illo Virgilii Georg. v. 596

> *Et quamvis igni exiguo properata maderent,*

Plautus Men. act. 2. sc. 2. v. 51 *Jam ergo hæc madebunt faxo*, i. e. cocta sint. Aul. act. 1. sc. 3. v. 28 *Madida* pro coctis idem dixit.

¶ Madesco, madescere, humectari, feucht/ naß werden. Ovid. 1. Metam. v. 65 de australi terra: *Nubibus assiduis, pluvioque madescit ab austro.*

¶ Mădidus, adjectivum, imbutus. Cicer. ad Quintum fratr. lib. 2. epist. 11 *Ille fasciculus totus aqua madidus mihi redditus*. Et Plinius 27. cap. 5 *semina madidiora*. Eleganti metaphora Martialis lib. 1. epigram. 40

> *Si quis Cecropiæ madidus, Latiæque Minervæ*
> *Artibus*, &c.

¶ Ponitur pro ebrio etiam Plauti Amphitr. act. 3. sc. 4. v. 18. Similiter *uvidos* pro potis seu ebriis Horatius lib. 4. od. 5. extr.

> - - - *dicimus integro*
> *Sicci mane die: dicimus uvidi*
> *Cum sol oceano subest.*

Ut *siccos* pro sobriis; ita *uvidos* pro ebriis ponit.

¶ Semimadidus, halb feucht/ halb naß. Columella lib. 2. cap. 4 *Ager exiguis nimbis semimadidus.*

¶ Madulsa, antiquum, pro ebrio: apud Festum & Plautum Pseud. act. 5. sc. 1. v. 7.

¶ Mădido, madidare; madidum facere. Naß machen. Arnob. lib. 1 *madidata ex imbribus arva succrescunt*. Idem lib. 2 *Proluvie linerent & madidarent se suâ*. Claudian. libr. 2. de Raptu Proserpinæ v. 88

> - - - *madidantes nectare pennas Concutit.*

Apul. lib. 8 *Spongiæ madidatæ*, gefeucht/ genetzt.

¶ Mădor, pro humiditate apud Sallustium in fragm. legitur. Nässe/ Feuchte. Usi præterea sunt Ammianus lib. 17. cap. 15. & lib. 20. cap. 14. Arnob. lib. 2. p. 70.

Composita.

¶ Commădēre, prorsus madere, gar naß / feucht seyn. Cato cap. 156 *Brassicam coquito, usquedum ea commadebit bene.*

¶ Demădēre, Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 4. v. 40. Sed Heinsius emendat *emaduisse*. Vide mox *Emadere*.

¶ Demadescere, Scribon. Larg Compos. 73.

¶ Emadere vel Emadescere. Ita Heinsius ex plurimis MSS. restituit Ovidio 5. Trist. 4. v. 40 vocatque *elegans verbum*, quamlibet *rari usus*. Poeta emendatus ita:

> *Et te flente suos emaduisse sinus.*

¶ Immadere sive Immadescere potius, gefeuchtet werden. Plin. 17. cap. 5 *immaduit imbre*. Et Ovid. Metam. 6. v. 396 *Fertilis immaduit terra*: & lib. 1. Trist. eleg. 8. v. 34 *lacrymis immaduisse genas.*

¶ Permădēre, Permadescere, durchaus naß seyn. Seneca epist. 20. extr. *Deliciis permaduimus*. Et proprie Columella lib. 2. cap. 4 *Quasi hibernis pluviis terra permaduerit.*

¶ Permadescere, durchaus naß werden. Seneca de Provid. cap. 4 *Fugite enervatam felicitatem, qua animi permadescunt.*

¶ Madefacere, inficere, & humore aspergere, einnetzen/ naß machen/ Virgil. Æn. 5. v. 330

> *Virides madefecerat herbas.*

¶ Madefieri, Cicer. de divinat. lib. 1. cap. 32 *Vaticinatus est, madefactum iri minus triginta diebus Græciam sanguine*, Griechenland in Blut schwimmen solte.

¶ Madefactare, frequentativum. Venantius Fortunatus libr. 1. Carm. 21. v. 26

> *Si tamen est fluvius qui madefactat humum.*

¶ Permadefacere. Plautus Mostell. act. 1. sc. 2. v. 63 *Amor permadefecit cor meum.*

MAEANDER, Μαίανδρος, Mæandrus, fluvius Phrygiæ admodum sinuosis flexibus, unde ¶ 2. Per metaphoram *Mæandros*, ambages dicimus, & consilia obliqua. umschweiffige Rede und Anschläge/ damit man nicht gleich zugehet/ Räncke. Cicer. in Pison. cap. 22 *Quos tu Mæandros, quæ diverticula, flexionesque quæsisti?* Prudentius ante somnum:

> *O tortuose serpens,*
> *Qui mille per mæandros,*
> *Fraudesque flexuosas*
> *Agitas quieta corda.*

Et Columella libr. 8. cap. ult. *more Mæandri*, id est, flexuose. *Lentum* Claudianus 2. in Eutrop. v. 291 appellat cursus respectu: quam ob causam & paullo ante Mæandrum, & Marsyam, velocem fluvium, cum Rhodano, Arareque comparat: quorum ille admodum celer, hic lentus est. De fluvio flexuoso vide Livium 38. cap. 13, & Nicol. Heinsium ad Prudentii hymnum ante somnum, pag. 12. seq.

¶ Est & picturæ genus variis ambagibus implexum, Festo & Nonio, quod oris vestium addi solebat. Virg. 5. Æn. v. 250

> *Victori chlamydem auratam, quam plurima circum*
> *Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.*

Id est, victori præmium decernit, chlamydem pictam, vel variatam duplici latiniâ, in se recurrente, Mæandri modo, ein Rockrings ümher belegt mit zweyen Strichen von Purpur.

¶ Mæandrius, adject. ut *Mæandria gleba*, Avienus Perieges. v. 1000.

¶ Mæandratus, flexus, flexuose tortus. Vide Heinsium c. l. pag. 13 ad Prudentium, ex Varrone apud Nonium.

MAECĒNAS, Μαικήνας, plures extitisse, Mæcenatis nomine insignitos, ex bonis auctoribus constat. ¶ 1. Antiquissimus omnium, cujus apud Silium Italicum lib. 10 mentio, qui originem ex Etruriæ regum prosapiâ duxit. ¶ 2. Proximus ab hoc ille est, quem inter fortes equites, & robora Pop. Rom. recensuit Cicero Orat. pro Cluent. ¶ 3. Diversus ab istis Cajus Cilnius Mæcenas, ex eadem Tyrrhenorum seu Etruriæ regum prosapiâ oriundus, Augusti Cæsaris familiaris, & consiliorum moderator, cæterorumque omnium clarissimus. Fuit & ipse elegantissimè doctus, & doctorum hominum patronus. Hinc Martialis libr. 8 epigr. 56 ad Flaccum *Mæcenates* vocat eos, qui doctis favent, & eosdem fovent;

> *Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones*, &c.

Et lib. 12. Epigr. 4

> *Quod Flacco Varioque fuit summoque Maroni*
> *Mæcenas atavis regibus ortus eques.*

Et lib. 1. Epigr. 108

> *Otia da nobis; sed qualia fecerat olim*
> *Mæcenas Flacco Virgilioque suo.*

Sic enim beneficos & liberales in ſtudia, *Mæcenates* dicere omnes poſſumus, der Studierenden Wohlthäter/ Beförderer der Studien. *Laboravisse Mæcenatem perpetua febri, nec ullius horæ momento, triennio supremo, contigisse ei somnum*, Plinius tradidit lib. 7. cap. 2. ¶ Sed & pro mollibus ac effœminatis *Mæcenates* dixit Juven. ſat. 12. v. 39. Quippe & diſcinctus ipſe fuit, & ſoluta ejus oratio, qua de re Paterculus lib. 2. c. 88. Seneca Epiſt. 92. 114. & 120. Sueton. in Auguſt. cap. 66. & Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 4.

¶ Mæcenatianus, a, um, quod Mæcenatis eſt vel fuit. Ut, *Turris Mæcenatiana*, Sueton. Nerone cap. 38. *Horti Mæcenatiani*, Idem Tiberio cap. 15.

MAENA, æ, μαινίς, piſcis in Italiâ, quam Germaniâ notior, Heuting/ Geſner. *Mæna candida*, ein weiſſer Heuting. *Acipenserem manæ non anteponere*, Cicer. 2. de Fin. cap. 28. Et Arnobius lib. 3. pag. 118 *pistricum dominus atque manarum Neptunus*.

MAENADES, plural. μαινάδες, mulieres bacchantes, inſanæ, a μαίνεσθαι, furere. Catullus Carm. 64 de Aty v. 23

Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ.

¶ Mænas, dis, ſingul. Seneca Medea v. 382

Incerta qualis entheos cursus tulit
Cum jam recepto Mænas insanit Deo.

Et Catullus loco allegato v. 69

Ego Mænas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?

Et Silius Italicus lib. 3 v. 102 de Baccho:

Concutiens thyrso, atque armata Mænade Calpen.

MAENALUS, plur. Mænala, Arcadiæ mons altiſſimus, & amœniſſimus. Virg. eclog. 8

Mænalus argutumque nemus pinosque loquentes
Semper habet.

¶ Mænalius, ut, *Nemus Mænalium*, Statius 9. Theb. 719.

¶ Mænalis, idis, patronym. pro adjectivo *Mænalia*, Ovidius fecit, *Mænalis ursa*, 3. Triſt. eleg. 11. v. 8.

Mæniana, vide infra *Meniana*.

MAEONIA, Μαιονία, Lydia eſt, præſertim qua procurrit ad Ioniam atque Cariam. Vide *Lydia*, & adi Geographos antiquos.

¶ Mæones, populi ejus regionis.

¶ Mæonius, adject. ut, *Homerus Mæonius*, Horat. 4. Od. 9. *Carmen Mæonium*, Martialis de Βατραχομυομαχία

Perlege Mæonio cantatas carmine ranas.

Et quia Tyrrhenus ex Lydia advenit in Italiam, ut Vellejus lib. 1. cap. 1 tradit; fit, ut *Mæonius* ſit etiam Etruſcus. e. gr. *gens Mæonia*, Silius lib. 8 v. 484, & *Mæonius lacus*, apud eundem lib. 15. v. 35, Traſimenus.

¶ Mæonides, Μαιονίδης. Homerus, Martialis lib. 5. epigr. 10

Et sua riserunt secula Mæonidem.

Et *Mæonidum tellus*, Etruria, apud Silium lib. 6 v. 607.

¶ Mæonis, patronymicum, ut, Ovidius 6. Metam. v. 103 de Arachne Lydia:

Mæonis elusam designat imagine tauri Europen.

Avienus Perieget. v. 1002 *Mæonis hic etiam deducit turba choreas.* Muſas quoque *Mæonides* Ovidium 5. Metam. v. 268 dixiſſe vulgo adhuc creditum fuit, ad quem locum hæc Heinſii, viri conſummatiſſimi, cenſura eſt: *MAEONIDAS cur Musas appellet* [poeta] *nihil caussæ est.* Ipſe autem ex MSS. legit *Memnonidas*, de quo nomine ſuo loco.

MAEOTIS, Μαιῶτις, Scythiæ Septentrionalis palus, quæ nunc *Elmarnegro*, quemadmodum in Scholiis ſuis in Pomp. Melam indicavit Olivarius, dicitur. Africanus apud Ennium:

A Sole exoriente, supra Mæoti' paludes,
Nemo est qui factis me æquiperare queat.

Citat Cicero lib. 5. Tuſc. Qu. cap. 17.

¶ Mæotis, idis, patronymicum, quo pro adjectivo Ovidius aliquoties uſus eſt. Vide 3. Triſt. 12. pr. ſed Heinſium quoque ibidem adde: & Juvenalis Satyr. 15. v. 115

- - - Mæotide sævior ara,

Ara ſcilicet Dianæ Tauricæ, cui hoſpites immolabantur.

¶ Mæoticus, ut, *Palus Mæotica*, Plin. 2. c. 67. *Tellus Mæotica*, Virg. 6. Æn. v. 799.

¶ Mæotius, idem, ut *Lacus Mæotius*, Plin. libr. 4. cap. 12. ſect. 24.

¶ Mæotæ, accolæ illius lacus. Plin. d. l. ſect. 26 *Per oram* [Mæotidos,] *Tanaim usque, Mæotæ, à quibus lacus nomen accepit.*

¶ Mæotici, iidem qui Mæotæ. Pomponius Mela lib. 1. cap. 2 extr. *Ad lacum, Mæotici: ad Tanaim, Sauromatæ.* Et ſub finem libri 1. *Primi Mæotici γυναικοκρατούμενοι: regna Amazonum:* &c.

MAGALIA, quod nomen ex ἀντιστοίχου, pro *magaria* dictum, pars exterior Karthaginis, Byrſam amplectens. Corn. Nep. Fragm. 3, 2. *Magar* enim Pœnorum linguâ villam dici Servius contendit ſuper illo Virg. 1. Æneid. v. 421

Miratus molem Æneas, magalia quondam.

So vor Zeiten ſchlechte Hütten geweſen. Chariſius: *Magalia*, καλύβαι ἀγρῶν.

MAGIRISCIUM, neutr. gen. diminutivum videtur eſſe a μάγειρος, quod coquum ſignificat. Plin. lib. 33. cap. 12. *Fecit & coquos, magirìscia appellatos, &c.*

A MAGIS, magidis, μαγίς, idem eſt quod mactra, vas ſc. in quo farinæ ſubiguntur, ein Backtrog/ oder Knetefaß. Pollux lib. 6. cap. 10. n. 2 ἡ μάκτρα καὶ μαγὶς ὀνομάζεται.

MAGIS, & antique *mage*, μᾶλλον, adverbium, plus, Terent. in Heaut. act. 5. ſc. 1. v. 16 *Magis, si noris, putes ita rem esse*, du möchteſt es mehr dafür halten. Cicero pro Roſc. cap. 14 *Annos natus magis quadraginta.* Sic, *magis idoneus*, *magis ineptus*, *magis molestus*, *magis severus*, uſitata deſcriptio comparativi eſt. *Magis placebat*, i. e. potius, Nepos Themiſt. cap. 3. n. 1. *Eò, quò, tantò, quantò, magis*, je mehr/ deſto mehr. *Neque eo magis carebat suspicione*, Idem Nepos Pauſania cap. 3. n. 5. i. e. nihilominus ſuſpicionem habebat. *Quàm magis, tam* &c. Plautus dixit act. 1. ſc. 3. v. 6.

Quam magis te in altum capessis, tam æstus te in portum refert Et, *multò magis*, viel mehr. ¶ *Magis ac magis, magis & magis, magis magisque*, je mehr und mehr/ je länger je mehr/ eleganter dicitur & Græco more. Cicer. fil. lib. 16. epiſt. 21 *Enitar ut indies magis magisque hæc nascens de me duplicetur opinio.* Et pater Attico lib. 14. epiſt. 18 *De Græcia quotidie magis & magis cogito.* ¶ Aliquando abundat in oratione, videlicet quando Comparativis additur. Plaut. Pœn. Prol. *Nisi qui argentum dederit, nugas egerit; Qui dederit, magis majores egerit.* Virgil. Culice: *Qui queat optato magis esse beatior ævo.* ¶ Ali-

B quando contra deeſt & ſubintelligitur. Plaut. Rudente act. 4. ſc. 4. v. 70 *Tacita bona est semper mulier, quàm loquens.* Tacitus lib. 4. Annal. cap. 61 *Asinius Agrippa claris majoribus, quàm vetustis.*

¶ Maxime; ſuperlativus, *Maxime idoneus*, zum meiſten/ zum höchſten. *Maximè necessarium; Maxime indigere*, zum allermeiſten bedürffen. ¶ 2. Significat & præcipue, potiſſimum, ſonderlich/ fürnemlich. Cicer. ad Lentul. lib. 1. famil. epiſt. 9 *Quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi.* ¶ Habet & concedendi ſeu annuendi potius ſignificationem. Ter. in Andr. 4. ſc. 5. v. 23 *Duc me ad eam, quando huc veni. M. maximè*, ja.

¶ Maximopere, Vide *Magnus*.

¶ Cummaxime. Ter. Heaut. act. 4. ſc. 4. v. 40

- - - atqui cummaxime
Volo te dare operam, ut fiat.

Idem Hecyra act. 1. ſc. 2. v. 36

- - - hanc Bacchidem
Amabat, ut cummaxime, tum Pamphilus.

Cicero pro Cluentio: *Quæ multos jam annos, & nunc cummaxime, filium interfectum cupit.* Conſule de elegantiſſima hac compoſitione virum exactiſſimum J. G. Grævium in Suetonii Domit. cap. 10. & ad Auſonii Gratiar. act. p. 723.

C ¶ *Tum cummaxime*, Frontinus lib. 2. cap. 9. n. 5. Vide ibi Keuchenium.

MAGISTER, magiſtri. Vexatiſſima vox, quod ad originem attinet. Alii a *magis* & *ter*, ut magiſter ſit quaſi τρισμέγιστος; alii a *magis* tantum, ut *ter* ſit terminalis adjunctio, derivarunt. Iſidorus ſic dictum cenſet, quod ſit *major in statione*; quia Græcis, inquit, στάσις, *statio* dicitur. Qui omnia ex Hebraicis petenda autumant, a *Magis* Perſarum ſapientibus deducunt; ut ſit *Magister* quaſi μαγίστωρ ſive τῆς μαγίας ἵστωρ, & primario nihil aliud notet, quam σοφὸν ἐπιστημονικόν. Mihi omnium proxima & ſimpliciſſima videtur originatio Feſti, qui ab antiquo verbo *magisterare* deducit. Nam quemadmodum ab *arbitrari*, *arbiter*; ita a *magisterare*, *magister*. *Magisterare* autem procul omni dubio a *magis*. Verba Feſti hæc ſunt: *MAGISTERARE regere & temperare est: unde MAGISTRI non solum Doctores artium, sed & pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur, quia omnes hi ceteris magis possunt, unde &* magiſtratus, *qui per imperia potentiores sunt, quam privati, &c.* Ad ſignificationem, duplex fere eſt: vel enim eum notat, qui docet aliquid; vel qui imperium in aliquos exercet. Sive Magiſtri proprie dicuntur artium præceptores, pædagogi: & transfertur deinde hoc nomen ad omnes, quibus præcipua cura re-

D rum incumbit, ſive ad quoscunque præfectos: vel quod *magis* cæteris poſſunt, vel quod *magis*, quam cæteri, diligentiam & ſolicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Veteres Gloſſ. *Magister* ἐπιστάτης, ἔξαρχος, διδάσκαλος, Perſius Sat. 4. pr.

- - - barbatum hoc crede magistrum Dicere.

Apud Terentium Maurum κατ' ἐξοχὴν de Grammaticis frequenter uſurpatur *Magistri* vocabulum. Et ita Remmius Palæmon *Magister* apud Suet. de Illuſtribus Grammaticis cap. 23. Ita *Iso Magister*, qui Gloſſas in Prudentium ſcripſit. Cicer. de Oratore lib. 1. cap. 33 *Stilus optimus dicendi effector & magister.* Vide *Stilus*. Sic *mutos magistros*, libros dixit Gellius lib. 14. cap. 2. *Magister ludi, Ludimagister*, Schulmeiſter/ qui ludo præeſt. Sic *Magister tabernæ*, Ein Kauffherr; ut contra *discipulus*, ein Kramjunge/ apud Jul. Paullum libr. 2. Receptar. Sentent. Tit. 8. § 1 *Magister morum*, id eſt, Cenſor apud Cic. Epiſt. famil. lib. 3 extremo. Zuchtmeiſter. *Magister equitum*, Marſchall. *Magister scripturæ*, Idem Attico lib. 5. ep. 15. extr. Et *pro magistro in scriptura*, 4. in Verr. cap. 70. pr. Rentmeiſter.

ster. *Magister convivii* Apulejo & aliis, qui *Modimperator* Varroni, Horatio, *arbiter bibendi*, συμποσίαρχος, βασιλεὺς, Græcis: unde *regna vini* apud Horat. Vide Lips. 3. Antiq. Lect. *Sæpe in magistrum scelera redierunt sua*, Untreu schlägt ihren eignen Herrn / Seneca in Thyeste. Vid. Scip. Gentilis de significatu vario hujus vocis in Lect. Virgil. cap. 4. ¶ Magister etiam aliquando pro *Custode* accipitur. Terentius Phorm. act. 1. sc. 2. v. 22 *Me filiis relinquunt quasi magistrum*. Sie setzen mich zum Hoffmeister über ihre Kinder.

¶ Magistra, fœmin. Terentius in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 7 *Et ei ludo, si quis est, magistram hanc esse satis certe scio*. daß sie über dieselbige Schule zur Lehrmeisterin gesetzt sey/ &c. Quintil. lib. 1. cap. 6 *Certissimam loquendi magistram* vocat *consuetudinem*. Vetus sententia: *Paupertas est magistra morum*. Annotat ex Antiphane Stobæus, Πενία γὰρ ἐστὶν ἡ τρόπων διδάσκαλος. Martial. lib. 10. ep. 35 de Sulpicia:

Hac condiscipulâ vel hac magistrâ
Esses doctior & pudica Sappho.

¶ Magisterium, ἀρχὴ, imperium: item institutio, Meisterschafft/ Regiment. *Municipalia magisteria* Suetonius dixit Augusto cap. 2. ubi Casaub. & Torrent. videri possunt. *Equitum Magisterium*, idem Tiber. cap. 3. Et *Magisterium collegii* Domitiano cap. 4. Et Plautus Bacchid. act. 1. sc. 2 *Jam excessit mihi ætas magisterio tuo*. Ich bin der Ruthen entwachsen. Tibull. lib. B 3. eleg. 4. extr. *Quum mea ridebunt vana magisteria*. Columell. Præf. Libr. de re Rust. *Vulgaris existimatio, rem rusticam, sordidum esse negotium, quod nullius egeat magisterio præceptoris* &c. i. e. institutione seu disciplinâ. Arnob. lib. 1. *Nam quum hominum vis tanta, magisteriis ejus* (CHRISTI) *acceperimus ac legibus, malum malo rependi non oportere* &c. Idem eodem libro: *Oratores, Grammatici, Rhetores, Consulti Juris, Medici, Philosophiæ etiam secreta rimantes, magisteria hæc* (Christianam religionem) *expetant, spretis, quibus ante fidebant*. Cyprian. lib. 1. adversus Demetrian. *Non hoc sine magisterii divini auctoritate faciebam*. Apul. 10. de adolescente Paridem in scena repræsentante: *Pecuarium simulabat magisterium*, gab sich vor einen Hirten aus.

¶ Magisteria etiam dicebantur συμποσιαρχίαι, *Regna vini*, ut Horatius vocat lib. 1. Ode 4. Nam in conviviis vel sorte vel suffragio eligebatur, qui præesset & leges bibendi præscriberet. Hujus igitur *Magisterium*, sive imperium quoddam erat: unde & *Modimperator* dicebatur: Horatius *bibendi arbitrum* vocavit. Quin & *Magistri* appellabantur. Catullus Carm. 27 *Ut lex Posthumiæ jubet magistræ*. Vide & supra in *Magister*. Cicero Catone majore cap. 14 *Me vero & magisteria delectant, a* C *majoribus instituta, & is sermo, qui more majorum à summo magistro adhibetur in poculo*.

¶ Magistrari, magistrum agere. Hieronym. epist. 25. cap. 5. extrem. *Te magistrante*. Spartianus Hadriano c. 10 *Ipse inter manipulares vitam militarem magistrans*. Vide Casaub. ad h. l.

¶ Magistralis, ad magistrum pertinens. Vopiscus in Saturnino sub finem: *Romæ frequentaverat pergulas magistrales*.

¶ Magistratus, a magistris, vel magisterare potius cognominatus est, & vel personam vel honorem demonstrat, eine Obrigkeitliche Person oder Ampt. In phrasibus, *Magistratum gerere, obtinere*, vox *magistratus* significat officium: at in alteris *Magistratui tradere, Magistratuum largitiones*, ipsos homines denotat, qui magistratum gerunt. Sic *servitium* notat servorum statum, & ipsos deinde homines. Die Obrigkeit. Cic. 1. offic. cap. 34 *Est proprium munus magistratus, intelligere, se gerere personam civitatis, debereque ejus dignitatem, & decus sustinere, servare leges, jura describere, & fidei suæ commissa meminisse*. Idem de legibus lib. 3. cap. 1 *Magistratus lex est loquens*. *Magistratum gerere*, Cicer. pro Planc. cap. 3. & *Magistratum habere*, in Verr. 6. cap. 61. ein Oberkeitlich Amt führen. *Magistratum inire*, in Verr. 2. c. 10. Et, *in magistratum venire*, Lentulus Ciceroni lib. 12. epist. 14, zum Regiment kommen. *Abire magistratu*, Cic. 3. D de Leg. sub finem: &, *magistratu se abdicare*, Idem 2. de Divin. cap. 35, & Livius lib. 8. cap. 17. das Ampt der Obrigkeit übergeben. Ex Demosthene: *Magistratus virum indicat*, was der Mann kan/ zeigt das Ampt an. Ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσι. Vide Chiliadas. Magistratus Romæ, majores, minoresque erant: Majores *Consules, Prætores, Censores*: minores reliqui, ut *Ædiles, Quæstores, &c.* Vide Gell. lib. 13. cap. 15. Fenestell. de Magistrat. & Sacerdot. Rom. Joach Perion. de Roman. & Græcor. Magistr. Hinc Sueton. Cæsare cap. 41 *Senatum supplevit, patricios allegit: prætorum, ædilium, quæstorum, minorum etiam magistratuum numerum ampliavit*. *Minorum*, scilicet ædilium atque Quæstorum: Qui & ipsi in minoribus erant, uti notavimus. Ceterum, *Magistratus* nomine ii continebantur maxime, qui domi atque in pace administrarent Rempublicam. Namque de illis, qui bellis præessent, *Imperia* dicuntur: qua de caussa & Sueton. Cæsare cap. 53 *Imperia & Magistratus* distinguit. *Abstinentiam*, inquit, *neque in imperiis, neque in magistratibus præstitit*. Præsterne perpetuos, an ambulatorios esse Magistratus, disquirunt Politici. vid. Besold. libr. 2. Polit. cap. 3. Piccart. Observat. decad. 6. cap. 7. Bernegg. ad Suet. Cæs. cap. 10.

A MAGMA, atis, μάγμα, fex unguenti, secundum Plin. lib. 13. cap. 2. die Grundsuppen der Salben.

MAGNES, &, Magnites, æ, Μαγνίτης. Dioscor. libr. 5. cap. 922. lapis ferrum attrahens, sic dictus ab inventore, Plinio auctore, lib. 36. cui *Magno* nomen fuit, aut à *Magnesia* regione, ut Lucretius tradidit, ein Magnet. Dicitur etiam *lapis Heraclius*, ab Heraclia urbe, & *Sideritis* à σίδηρος, quod ferrum trahat arcana, ac nondum alicui Philosophorum comperta ratione, quod tamen non facit allii succo tinctus, sicut auctor est Plutarch. in Prob. *Gemma magnetica*, apud Claud. Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 188.

¶ *Magnetis more attrahere*, Vid. Chiliad.

MAGNESIA, Μαγνησία, Macedoniæ regio, Thessaliæ annexa, a qua *Magnetes*, & *Magnesii* populi, Centauriis Thessalis vicini. Theognis v. 1099

ὕβρις καὶ Μάγνητας ἀπώλεσε, &c.

Injuria etiam Magnetas perdidit, Unrecht schlägt auch grosse Gewalt. ¶ Fuit & Asiæ minoris Civitas Themistocli profugo patriâ in domicilium à Rege Persarum donata, de quo Thucydides itemque Nepos in vita Themistoclis cap. 10, 3. Sed hæc Magnesia ad Mæandrum fluvium. Præter hanc alia erat sub Sipylo monte, juxta quam Antiochus Magnus ab Romanis victus fuit: utraque in Lydia, sive Asia propria.

¶ Magnesis, idis, fœmininum.

MAGNUS, major, maximus, μέγας, μείζων, μέγιστος. groß. Cicero in orat. cap. 10 *Magnum opus & arduum, Brute, conamur*. Idem de nat. deor. lib. 2. cap. 66 *Nemo vir magnus sine aliquo afflatu divino unquam fuit*. ein grosser vornehmer Mann. *Quæ magna sunt, magnis etiam malis implicantur*, Euripidis apud Stob. τὰ μεγάλα, μεγάλα καὶ πάσχει κακά. Seneca: *Nihil magnum, quod non est placidum*, Quia, ut Ovidius canit 3. Trist. eleg. 5. v. 31

Quo quisque est major, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.

Sed, *Magnâ ex parte, maxima parte*, des mehrentheils/meistentheils. *Major natu*, Cic. 1. Tusc. 1. extr. älter oder betagter. *Maximus natu*, der älteste / Livius 21. cap. 19. Et, *Sexagenario major*, Capitolinus in Pertinace cap. 4. über sechzig Jahr/ älter als sechzig &c. Eleganter enim hic comparativus in ætatis descriptione ponitur.

¶ 2. *Magni* dicuntur *homines*, qui magnas res gesserunt: qua de caussa & Alexandro Philippi filio, & Cn. Pompejo MAGNI cognomen datum est: quoniam magna & excellenti virtute ingenioque fuerunt. Ex ambiguo lusit Martialis lib. 11. Epigr. 50, cum scriberet:

Ingenium mihi, Gaure, probas, sic esse pusillum,
Carmina quod faciam, quæ brevitate placent.
Confiteor, sed tu bis denis grandia libris
Qui scribis Priami prælia, magnus homo es.

Magnum etenim vocat, non quod res magnas ingressus scribere, sed stultum & stolidum, qui impar tantis rebus, inepte easdem proderet. ¶ Nimirum & *Magnus* aliquando pro stolido sumitur, sicut & *Longus*. Quod longi homines raro ingenio valeant, vide Barth. ad Claudian. Mamert. pag. 373. ¶ *Magnus* etiam pro potente & opulento ponitur: ut *amplus* etiam divitem notat: & utrique, *parvus* opponitur, id est, pauper. Suetonius Galba cap. 2 *Magnaque & vetere prosapia* &c. Quod utrumque cum Tacitus vellet exprimere, *vetus*, inquit, *in familiâ nobilitas, magnæ opes*. Sic *magnas propinquitates*, pro opulentis idem dixit Suetonius Othone cap. 1. Similiter *maximos cultus*, Florus dixit de Cleopatra, quos Poëtæ *divites* appellarent, quod magno constant. ¶ *Magni esse*, id est, æstimari, Nepos Conone initio: *In eoque* (bello) *ejus opera magni fuit*. Item Datame: *multis millibus hostium & regiorum interfectis magni fuit ejus opera*. Eodem sensu in Themistocle dixit cap. 6 *Magnus hoc bello Themistocles fuit, nec minor in pace*. Vid. Voss. de Construct. cap. 29. ¶ Suetonius Cæsare cap. 23 *Ad securitatem posteri temporis in magno negotio habuit obligare semper animos magistratus*, i. e. magno negotio se functum credidit: magnum quid præstitisse sibi visus est. Hat es für ein grosses gehalten. Ita Virg. lib. 5. Æneid. v. 537

- - - - *in magno numero Cisseus*
Ferre sui dederat monumentum & pignus amoris:

id est, magni muneris loco. Sed apud Suetonium vehementer Casaub. placebat legere, *in magno habuit*, quemadmodum Græci dicere solent, ἐν μεγάλῳ τίθεσθαι: & Tacitus, *in levi habitum* dixit. ¶ *Magna loqui*, vide infra *Magniloquus*.

¶ *Major*, comparativus, *Major res*, i. e. magni momenti, Nepos Themistocle cap. 1. Et, *Alia clariora sunt, alia majora*, Plin. lib. 3. epist. 16. Sic *Major herus* appellabatur paterfamilias: nam *minor* filius vocabatur. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 53

Nisi ista ego vestra hero majori facta denarravero.

Dominas minores pro filiabus ponit Augustinus lib. 9. Confess. cap. 8. § 5. ¶ In veteri Gall. Regum aula, qui loco à Rege proximo esset, & toti aulæ præfectus, *Major Domus* appellabatur. Eginhardus in Vita Caroli Magni: *Opes & potentia regni penes palatii Præfectos, qui* MAIORES DOMUS *dicebantur*,

tur, ad quos summa imperii pertinebat. Beatus Rhenanus ex Germanico Meyer/ quod præfectum notat, putavit deductum, ut Vincentius Lupanus observat lib. 1. de magistrat. Francorum cap. 4. Cui & Johan. Tilius de rebus Gallicis adstipulatur. Sed videntur cedente Latinitate, *majores domus*, in magnatum familiis, appellati: qui antiquitus ATRIENSES, & DIAETARII vel DIAETARCHI appellati: qui primi & honoratissimi inter servos erant, ut ex iis, quæ de hoc genere servorum Laurentius Pignorius Commentario de Servis notavit, constare potest. Qui nihil aliud, quam quos hodie Marschalcke/ item Hoffmeister vocamus. Ita Hieronymus ad Nepotianum de vita Clericorum: *Solus cum sola, secreto & absque arbitro vel teste non sedeas. Si familiaris est aliquid loquendum, habet nutricem, majorem domus, virginem, viduam, maritatam: non est tam inhumana, ut nullum præter te habeat, cui se audeat credere.* MAIOREM DOMVS: Hoffmeisterin. Sane fuerunt *majores domus* apud Francorum Reges initio, nihil aliud, quam aulæ præfecti, & sic primarii ministri aulæ, non eâ potentiâ ac vi, quàm postea sibi, socordiâ Regum & lenitudine, usurparunt & arrogarunt, de quo videre Isaacum Pontanum licebit libr. 6. Origin. Francicarum cap. 12.

¶ Majores, dicuntur qui a tritavo sunt, & ante hunc in infinitum. L. 10. §7. D. de gradibus, die Vorfahren oder alten Anherren. ¶ Majores etiam vocantur auctores doctrinæ, sectæ, quam aliquis sequitur. Gell. lib. 20. cap. 1 *Majores nostri conditores sectæ Stoicæ.* Apul. Apol. *Majores meos Aristotelem dico & Theophrastum,* &c. Item in Floridis: *At non itidem major meus Socrates, &c.* ¶ *Optimus maximus*, de Deo dicitur, & apud Gentiles fere de Jove tantùm. Exempla sunt obvia. Tamen etiam de hominibus, aliisque rebus. Papinianus Lege 30 Dig. de excusation. *Optimi maximique Principes nostri constituerunt* &c. Lege 69 Dig. de legat. 1. § 3 *Fundus optimus maximus.* Adde Leg. 126 de Verborum signif. *Homo, vir, maximi pretii*, ein Mann/ der mit Gelde nicht zu bezahlen ist/ Terent. Adelph. 5. sc. 6. v. 3.

¶ Majusculus, comparativus, diminut. aliquanto major. Refertur tam ad corpus quàm ad ætatem. Terent. in Eun. act. 3. sc. 3, 21 *Thais, ego quàm sum, majuscula est*, ist etwas älter als ich.

¶ Magnitudo, die Grösse/ ut *Magnitudo periculi*, id est, gravitas, *Magnitudo animi.* Quæ in quibus rebus posita sit declarat Cicer. 1. de off. cap. 20. Sic Seneca epist. 43 *Magnitudo non habet certum modum: comparatio illam aut tollit aut deprimit.*

¶ Magnities. Auctor Carminis de Phœnice sub f.

Magnitiem, terris Arabum quæ gignitur ales,
Vix æquare potest seu fera, seu sit avis.

¶ Magnātes, primates, optimates, die grossen Herren/ die obersten Regenten. Onomast. Vet. *Magnas, tes,* μεγιστᾶνες.

¶ Magnarius, a, um, ut, *Negotiator magnarius*, apud Apulej. lib. 1. Milesf. post principium. Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 283. n. 1. CORPVS CORIARIORVM MAGNARIORVM &c. Turnebus Adversf. lib. 27. cap. 21 *Hi negotiatores*, inquit, *videntur fuisse, qui multas magnasque merces coemere solebant.* Onomasticon: *Magnarius*, μεγαλέμπορος, prave. Legas autem μεγαλέμπορος. Nam ἔμπορος mercator est.

¶ Magnalia, vox parum Latina. Vulgatus interpres usus est Act. Apost. 2 v. 11. & Augustinus Confession. lib. 13. c. 27 *magnalia miraculorum.*

Composita a *Magnus.*

¶ Magnănimus, μεγαλόψυχος, μεγαλήτωρ, qui magno & excelso animo est, großmüthig. ut, *Magnanimus leo*, Ovid. 3. Trist. eleg. 5. v. 33. &, *magnanimi heroes*, Virg. Æn. 6. v. 647. Cicer. 1. offic. cap. 19 *Viros fortes & magnanimos, eosdem bonos & simplices, veritatis amicos, minimeque fallaces esse volumus.*

¶ Magnanimitas, μεγαλοψυχία. Cicer. 1. Offic. cap. 43 *Omnis honestas manat è partibus quatuor: quarum una sit cognitionis, altera communitatis, tertia magnanimitatis, quarta moderationis.*

¶ Magnidicus, vide infra *Magniloquus*, großsprecherisch.

¶ Magnĭficus, magnificentior, magnificentissimus, splendidus, qui magna facit, vel qui magnis in rebus pro dignitate in ludis, in sacrificiis, in ædificiis, in epulo publico sumtum facit, prächtig/ herrlich/ ut, *magnificus apparatus*, Cic. 1. Offic. cap. 8. Et, *Domus magnifica*, Plin. 17. cap. 1. ein stattliches/ prächtiges Hauß. *Cœna magnifica, & lauta*, Cicer. lib. 9. epist. 16 ad Pætum. *Verba magnifica*, Terent. in Eun. act. 4. sc. 4. v. 4. Grosse prächtige Wort. Vide infra *Magniloquus.* Cic. in Pisonem cap. 2 *Sed omitto &c. Magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum.* Superlat. *magnificentissimus triumphus, magnificentissimum spectaculum*, apud Vellejum lib. 2. cap. 40. & 56. qui & in aliis hâc usus est voce, ut delectatus eâ videatur. Nep. Attic. cap. 13 *Elegans, non magnificus.* Explicat h. l. Baptista Pius Annot. post cap. 8. Vide infra *magniloquus.*

¶ Magnificentia, Pracht/ Schein. *Magnificentia verborum & gloria*, Cicer. de Amic. cap. 6. Et *magnificentia epularum*, idem

A in Oratore cap. 25. Et pro Muræna c. 36 *Odit populus Romanus privatam luxuriam, publicam magnificentiam diligit.* ¶ Apud Cic. 1. de offic. cap. 21 *Magnificentia rerum humanarum* pro admiratione dicitur, quæ magnum quid iis tribuit, sive quæ eas magnifacit, cui *despicientia* opponitur. Verba ejus sunt: *Capessentibus autem Rempubl. nihilominus, quam Philosophis, haud scio, an magis etiam, & magnificentia & despicientia adhibenda sit rerum humanarum, &c.*

¶ Magnifice, adverb. ut, *Magnifice tractare aliquem*, nach aller Herrlichkeit mit einem umgehen. *Magnifice loqui*, Cicer. ad Brut. 16. epist. *Magnifice incedere*, Livius libr. 2. cap. 6. prächtig einhergehen. *Magnifice utilis*, i. e. mire, valde, Plin. lib. 23. cap. 7. Et, *Omnia excelsius magnificentiusque & dicet & sentiet*, Cicer. in Orat. cap. 34. Idem cap. 43 eodem Oratore: *Necessaria fiunt magnificentius, quam docentur.* Et libr. 4. epist. 7 ad M. Marcellum: *cum consulatum magnificentissime gesseris.*

¶ Magnificenter, idem. Vitruvius lib. 6 extremo: *Cum magnificenter opus perfectum adspicietur.*

¶ Magnifacere, extollere, erheben. Sic & *magnum aliquem facere*, hoc significatu dicebant. Terentius Andr. act. 3. sc. 3. extr. *Merito semper maximum feci.* Ita enim in plerisque MSS. legi;

B & qui in *maximi* mutarunt, hos antiquitatis imperitiam prodere, Georg. & Franciscus Fabricii auctores sunt.

¶ Magnificare, groß achten/ vel, magni, pluris, maximi facere. Plaut. Cistell. act. 1. sc. 1. *Quia me colitis & magnificatis.* Idem Men. act. 2. sc. 3. v. 19

- - - quia pol se unum ex omnibus
Venus voluit me magnificare.

Et Venantius Fortunatus lib. 2. Carm. 3

Et textis crucibus magnificatur opus.

Gloss. Vet. μεγαλύνω, *Amplio, amplifico, magnifico.*

¶ Magniloquus, qui magna sonat, loquitur, *omnia magna loquens*, ut vocatur Horat. lib. 1. Sat. 3. Plautus *Magnidicum* appellat, Milite act. 3. sc. 3. Ein Großsprecher/ Prahler/ Auffschneider/ μεγαλήγορος. Adde supra in *Loquor*, dicta.

¶ Magniloquentia, grosse Worte/Prahlerey/ Græcis hoc vitium μεγαληγορία dicitur. Cic. 4 Tusculan. *Superbiloquentiam* appellavit. *Verba magnifica*, Plaut. Curcul. act. 4. sc. 4. v. 23. itemque Terentius Eunucho act. 4. sc. 4. v. 4. Cui etiam *magnifice loqui* est μεγαληγορεῖν; & Tibullo lib. 2. Eleg. 7. Exemplum vocis *Magniloquentiæ* ex Cicerone supra datum in *Loquor.* Addo aliud ex Livii lib. 44. c. 15 pr. *Rhodiorum legati magniloquentiam vix curia ante ceperat.*

¶ Magnipendĕre, magnifacere, Terent. in Adelph. act. 5. sc. 4, 25 *Ego quoque a meis me amari, & magnipendi postulo*, ich will auch

C von meinen geliebt und groß geachtet seyn.

¶ Magnopere, maximopere, valde, etiam atque etiam. Hefftig. *Magnopere censeo tibi Romam properandum*, Cicer. lib. 15. epist. 14 ad Cassium. Ich achte es gar nöthig. *Magnopere miror*, mich nimmt es sehr wunder/ de Iuvent. 2. cap. 1. *Non magnopere laboro*, pro Rosc. Comœdo cap. 15. ich frage nicht sonderlich darnach. *Ab te maximopere pro nostra summa conjunctione etiam atque etiam quæso & peto, &c.* lib. 3. famil. epist. 2. Et Terent. in Eunuch. 3. sc. 4, 26 *Thais maximo te orabat opere, ut cras redires.*

¶ Maximitas. Arnobius lib. 6. p. 204 *porrigere se longius, atque in maximitatem producere.* Hausit ex Lucretio, cujus 2. libr. v. 497 est *immani maximitate.*

MAGO, Pœnorum Dux, frater Hannibalis, qui duo de triginta volumina de agricultura scripsit, quæ convertenda Latine per linguæ Punicæ peritos Rom. Pop. curavit. Plin. lib. 18. cap. 3. extr. Columell. lib. 1. cap. 1. Vide etiam Livium de 2 bello Punico, ubi & alii hujus nominis duces Carthaginienses commemorantur.

MAGONTIACVM, sive Maguntiacum, Tacitus 4. Hist. & Ammianus lib. 15 cap. 27 *Maguntiacus*, uterque *A* in prima scribunt: cæteri fere *Mogontiacum* vel *Moguntiacum* vocali quartâ;

D etiam Inscriptio apud Grut. p. 468. n. 3 MOGVNTIACI. Adde de diversa scriptura Hadr. Valesf. Notit. Gall. p. 340. Urbs Germaniæ superioris sive primæ, in ripa Rheni Gallica, haud longe a Mœni confluente. Hodie Maintz.

¶ Magontiacensis. Salvianus lib. 6. de Gub. D. p. 211 *Civitas Magontiacensium.*

MAGVDARIS, sive magydaris, μαγύδαρις. Plaut. in Rud. act. 3. sc. 2. v. 19 *Seu tibi confidis fore multam magudarim.* Radix est *Silphii* seu *Laserpitii.* Vide suo loco. Meisterwurtz.

MAGVS, μάγος. *Magos* Persæ eos vocarunt, quos Græci *Philosophos*, Latini *Sapientes*, Galli *Druydas*, Ægyptii *Prophetas*, sive *Sacerdotes*, die weisen und gelehrten Naturkündiger. Vide Barth. ad Claudian. pag. 590. Des. Herald. ad Arnob. p. 43. seq. Cic. de divin. lib. 1. cap. 23 *Sapientum & doctorum genus Magorum habebatur in Persis.* Apul. Apologiâ: *Persarum linguâ Magus est, qui nostra Sacerdos.* Porphyrius lib. 4 περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων: *Persæ*, inquit, *eos qui circa divina occupantur, Magos vocant, quod sua patria Linguâ idem sonat, quod apud nos* SAPIENTES &c. Vide locum pag. 398. & seq. Ubi etiam docet tria

eorum

eorum genera fuisse. Quando autem dicit circa τὸ θεῖον sapientes fuisse significat, non tantum circa Dei cultum occupatos fuisse; sed rerum quoque scrutatos naturam. Quam sibi præcipue inquirendam putabant. (Vide supra *Divinus*) Hinc Philo in libro, *quod omnis probus liber sit*, ita Magos describit, ut eos τὰ φύσεως ἔργα διερευνωμένους appellet, pag.678. Vide & post in *Magia*. ¶ 2. Et Magos incantator dicitur, ein Schwartzkünstler oder Zauberer.

¶ Magia enim (μαγεία) duplex est, altera *probata*, naturalis sc. Philos. apex: altera *improbata*, & infamis, Zauberey/ schwartze Kunst/ γοητεία, βασκανία, ad quam pertinent præstigiæ, fascinum. Ejus magiæ auctores fuerunt, Cham, filius Noæ, & filius ejus Misraim, quem gentes Zoroastrem dixerunt, & a Plinio lib. 30. cap. 1 primus artes magicas invenisse traditur, VVierus lib. 2. de præstigiis dæmonum cap. 3. De hac impura spuriaque magia ita Apulej. Apol. pag. 493 *Magia ista*, inquit, *quantum ego audio, res est legibus delegata, jam inde antiquitus XII tabulis propter incredendas frugum illecebras interdicta. Igitur & occulta non minus, quam tetra & horribilis, plerumque noctibus vigilata, & tenebris abstrusa, & arbitris solitaria, & carminibus murmurata &c.* Ea, Deo connivente, est vis Magiæ, ut ipsas cogitationes hominum penetret. Rupert. ad Flor. lib. 1. cap. 3, 3. pag. 108. Add. Tacit. Ann. lib.6. cap.21. Barth. ad Script. Venat. pag.140.

¶ Magice, ἡ μαγική, idem quod magia, Plinio lib. 30. cap. 1.

¶ Magicus, adject. ut, *Ars magica*, Plin. loco jam dicto. *Sacra magica*, Virg. 8. eclog. v. 66.

MAHOMETUS, Mahomet/ der Türcken grosser Prophet. Arabs fuit patre ethnico, & matre Ismaelitica natus, auctor sectæ Saracenorum, & regni Saracenici sive Chaliphatûs, cui Turcorum imperium successit. Initium collocatur in Annum Chr. 623. sub Heraclio. De occasione vide historias Turc. Arabice scribitur *Mohammed* vel *Muhammed*: nec diversum ab illo est nomen *Mechmet* Turcis perquam usitatum nomen.

¶ Mohammedanus, sive Mahometanus, ut *Religio Mohammedana* &c.

MAIA, Atlantis filia, Mercurii mater, &c. *Maja genitum demittit ab alto*, Virg. 1. Æneidos v. 297. Et 1. Georg. v. 225 *Multi ante occasum Majæ cœpere*, hoc est, ante occasum *Plejadum*.

¶ Majugena, i. e. Majâ genitus, Mercurius dicitur Poetis. Martianus Capella in choriambico, sub finem lib. 1

Nostri Majugenam pignoris incliti.

¶ Majālis, porcus castratus, ein geschnitten Schwein/ ein Borg/ Varro lib. 2. de re rust. cap. 4.

MAIESTAS a magnitudine dicta est, vox cum splendore suo nulli alii linguæ sese submittens, significat amplitudinem, decus, dignitatem, vel Senatus, vel Regis, vel Imperatoris, das Ansehen/ die Hoheit/ Majestät. Vid. Adami Theodori Siberi, Orationem de majestate, itemque Salmasium ad Trebell. Pollionem &c. Elegantissimam fabulam de majestatis origine ejusque vi, lege apud Ovid. 5. Fastorum ipso principio libri. *Minuere & imminuere majestatem*, Cic. 2. de Orat. cap. 25. & 39. Item, *lædere*, der Obrigkeit Hoheit und Ansehen schwächen. *Majestas imperatoria*, Tacit. annal. 1. c. 46. *Læsæ majestatis reus*, einer der sich an seiner Obrigkeit vergriffen. *Damnatus majestatis*, Cic. pro Cluent. c. 35. *Conservare majestatem*, Cicer. pro Rabir. cap. 7. *Majestas in oratione*, sublimitas dicitur vel gravitas, Ansehnligkeit/ Tapfferkeit. Cic. de Amicit. cap. 25 *Quanta illi fuit gravitas, quanta in oratione majestas? Afferre orationi majestatem quandam*, Quintil. lib.1. c. 6. pag.65, ein tapfferes Ansehen machen.

MAIUS, μάϊος, mensis, vel a *Maja*, vel à *majoribus* sic dictus, ut Ovidius censuit lib. 5. Fastorum v. 73

Hinc sua majores posuisse vocabula Majo.

Der Mey/ à frondibus. Carolus Magnus, der Wonnemonat/ id est, mensem amœnitatis olim nuncupavit.

MALA, malæ, contractum ex maxilla, die Backen/ Wangen. Plin. lib. 2. c. 37 *Infra oculos malæ homini tantum, quas prisci genas vocabant.* Pudoris hæ sedes, ibi maxime ostenditur, die Wangen. Virg. Æneid. 5. v. 435

- - - - Errat tempora circum
Crebra manus, duro crepitant sub verbere malæ.

¶ Maxilla, vide infra.

MALABATHRUM, & *Malobathrum*, μαλάβαθρον, καὶ φύλλον, *folium*, & *folium Indicum*, a nemine hac ætate visum. Nascitur in palustribus locis Indiæ, aquis innatans sine radice, lenticulæ aquaticæ modo. Vide Dioscoridem cap. 11. Matthiolum, & interpretes Horatianos ad illud odæ 6. lib. 1

- - - coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.

MALACIA, æ, μαλακία, in mari dicitur, quum stat, & sine ventis ac motu fere est, Windstille. Cæs. lib.3. bell. Gall. c.15 *Tanta subito malacia ac tranquillitas exstitit, ut se loco movere non possent.* Et Seneca Epist. 67 *Sed in otio inconcusso jacere, non tranquillitas est, malacia est.* Aurel. Victor de viris illustr. cap. 22 *Legati Deum vehentes Antium profecti sunt, ubi per malaciam maris proximum Æsculapii fanum petiit.* Ita enim legendum

A est, nec aliter habet vetus codex Mediolani anno ∞ Iↄ IX excusus. Vulgo: *per mollitiem* legitur, quod Glossema videtur. Quamquam Sulpitius Severus, elegantissimus auctor, ita usus hac voce Dial. 1. de virtutibus Monachorum Oriental. cap. 2. *Consalutatus (senex) accepit nos benigne, ejectosque nos in illud littus, exponimus, & ne statim repetere cursum possimus, maris mollitie attineri.* Quod ipsum tamen eruditis viris de glossemate suspectum est, & pro eo *malacia* substituendum videtur. De hac *malacia* maris, Virg. Ecloga 2. v. 25

Nec sum adeo informis, nuper me littore vidi,
Cum placidum ventis staret mare.

¶ 2. Est & stomacho *malacia*; languor scilicet, cibos fastidiens, der Eckel für dem Essen/ apud Plin. aliquoties. Apparentia absurdissimorum interdum eduliorum in prægnantibus, *pica*, κίττα, ab avis ejus versicolore varietate dicitur, schwanger Weiber Lust.

¶ Mălăcus, a, um, id est, mollis, ut, *malacum pallium*; &

¶ *Malacissare* emollire, Plaut. Bacchid. act. 1. sc. 1. *Nimium ferus es, malacissandus es.* Senec. Epist. 66 *malacissandos articulos* dixit. Pincianus legit *malaxando*. Laberius apud Gellium lib. 18. c. 7 *malas malaxari*. Vid. Taubm. ad Plaut. p. 539.

MĂLAGMA, neut. μάλαγμα, ein Weichpflaster/ dictum à μαλάττειν, mollire. Corn. Celsus lib. 5. c. 17 *Malagmata vero*
B *atque emplastra pastillique, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant, differunt eo, quod* MALAGMATA *maxime ex arboribus, earumque etiam surculis,* EMPLASTRA, PASTILLIQUE *magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde* MALAGMATA *contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem injiciuntur. Laboriosè verò conteruntur ea, ex quibus* EMPLASMATA PASTILLIQUE *fiunt, ne lædant vulnera cum imposita sunt.* Salvian. lib. 6. de Provident. c. 14 *Sicut optimi ac peritissimi Medici dissimilibus morbis curas dispares præstant, atque aliis per dulcia medicamina, aliis per amara succurrunt, & quosdam curant cauteriorum adustione, quosdam malagmatum placabilitate*, &c.

MĂLEA, æ, μαλέα & μάλεια, promontorium Laconiæ, ventis æstibusque turbulentum & sævum. Vide adagium, *Maleam legens, quæ domi sunt, obliviscere*, de periculo admodum præsenti, bleibe entweder darvon/ oder erwege dich deines Lebens. Virg. 5. Æn. v. 193 *Ionioque mari, Maleæque sequacibus undis.* Statius 7. Thebaid. v. 16

- - - & raucæ circumtonat ira Maleæ.

Vide ibi Lutatium Scholiasten, & Servium ad allegatum locum Virgilii.

C ¶ Maleus, ut *jugum Maleum*, Florus lib. 2. c. 9. & *Maleus sinus* lib. 3. cap. 6.

Malicorium, vide *Malum*.

MALLEUS, Hammer/ ἡ σφῦρα. Plaut. Menæch. a. 2. sc. 3. v. 52 *navem sæpe excussam malleo.* Paullus Lege 2. § 1. Dig. de Lege Rhod. *Si faber incudem aut malleum fregerit.*

¶ Malleolus: novus palmes in vite, ein Schoßreben/ oder Rebenschößlein. Sed pars in vite majori, ex qua malleolus nascitur, *Flagellum* dicitur, die alte Reben/ Vide *Vitis*. ¶ *Malleoli* etiam dicebantur manipuli spartei, pice tecti, qui incensi, aut in muros, aut in testudines jaciebantur, Nonius. Pechkräntze/ Feuerballen/ Granaten. Vide Ammianum Marcellinum lib. 23. cap. 10. Vegetium lib. 4. c. 18. Lipsium 5. Poliorcetic. Dial. 5. Casaubon. in Æneam Tacticum, pag. 103. & Stewechium ad Vegetium.

¶ Malleolaris, ut, *Virga malleolaris*, id est, malleolus, Columell. de Arbor. c. 3. ein jung Rebschoß.

¶ Malleator, malleo cudens, Martial. lib. 12. Epigr. 57 *paludis malleator Hispanæ*, i. e. lini, in paludosis locis nascentis, vel macerati. Gloss. Vet. *Malleator*, σφυροκόπος.

¶ Malleatus, *Libri malleati*, geschlagene Bücher/ Ulpian. Lege 52 § 5. *Unde*, Dig. de Legat. 3. Et, *spartum malleatum*, Columella lib. 12. c. 19.

MALLUVIUM, Handbecken/ Handfaß. Onomast. Vet. *Malluvium*, χερόνιπτρον. Vossio Etymol. *Malluviæ*, plur. fœm. Est autem quasi manuluvium, sicut *pelluvium*, quasi pediluvium,
D ποδόνιπτρον.

Malo, vide *Volo*.

Malobathrum, vide *Malabathrum*.

MALTHA, æ, Kleister und ander Glottwerck/ quicquid vim habet conglutinandi, quod maltha factitia dici potest. Nam quid maltha sit naturalis, docet Plinius lib. 36. cap. 24. Et lib. 2. cap. 104, ubi limum flagrantem maltham vocat. *Est autem* maltha *massa quadam ex calce recenti, vino, adipe & oleo confecta, quæ cum semel ignem concepit, retinet illum tenacissimè, & cum aliquid solidi attingit, ita adhæret, ut neque revelli, neque ulla arte restingui possit, nisi operitur terra & suffocetur*, Milich. in lib. 2. Plinii *Maltham*, Röthe/ reddit G. Agricola.

¶ Aliis Maltha est cera, qua tabella judicum illinebatur. Vide Turneb. lib. 6. cap. 9.

¶ A maltha est verbum *malthare*, quo vetus Scholiastes Juvenal. usus est ad illud Sat. 5. v. 48

- - *& rupto poscentem sulphura vitro:*
Sulphura, *quia hoc solent vitrum solidare, id est, malthare.* Conf. Salmas. ad Solin. pag. 1094. Barth. ad Stat. Silv. p. 258.

MALVA, æ, μαλάχη, utrumque a mollitie vocabulum factum, Pappeln. Martial. lib. 10. Epigr. 48
Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
Attulit, & varias quas habet hortus opes.
¶ Malvaceus, ut, *Caulis malvaceus*, eine Pappelstauden. Plin. 21. cap. 4.

MĀLUS, fœm. μηλέα, ein Apffelbaum.
¶ Mālum, ein Apffel/ Virg. eclog. 3 *Malo me Galathea petit*, &c. *Malum medicum*, vel *citreum*, ein Citrin-Apffel/ Vide *Citrus. Mala Limonis* vel *aurantia*, Pomerantzen/ *mala aurea*, Virgil. eclog. 3. v. 71. *Malum Punicum*, quod Plinius lib. 26. cap. 8 *Granatum* vocat, & aliquibus etiam *Citrium* est, ein Granatapffel. *Malum orbiculatum* seu *Epiroticum*, ein Scheibapffel/ Plin. lib. 15. cap. 14 *Malum cotoneum* seu *cydoneum*, κυδώνιον μῆλον, ein Quittenapffel/ a *Cydone* oppido Cretæ. Tria eorum sunt genera, *Chrysomela*, χρυσόμηλα, colore aureo, grosse Quitten. *Mala struthia*, kleine süsse Quitten. *Mala cydonia* vires pharmacorum lethalium odoris sui bonitate debilitant. Athen. lib. 3.
¶ *Malum terræ* Cylcaminus dicitur Gazæ, Erdäpffel/ Erdscheiben/ Säubrodt/ Plinio verò etiam aristolochia rotunda, malum terræ est, lib. 25. cap. 8. die Holtzwurtz.
¶ Mālifer, pomifer. Virgilius lib. 7. v. 740 *Malifera Abellæ.*
¶ Malicorium, putamen mali granati aut Punici. Plinius lib. 23 cap. 6 *Cortex ex acerbis* [malis Punicis] *in magno usu. Vulgus coria maxime perficere illo novit: ob id malicorium appellant medici.*
¶ Malogranatum, composita voce, est malum granatum, Latino interpreti Hagg. 2, 20. & Hieronymo ibidem in commentariis.

MĀLUS, masc. à malo arbore, arbor navis, der Mastbaum mitten im Schiffe/ qui in suprema parte antennam habet, ex qua dependent vela, das Creutz oben am Mastbaum daran die Segel hangen. Horat. lib. 1. Ode 14
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæque gemunt.

MĂLUS, mala, malum, adject. κακός, φαῦλος, absolute pro *improbo*, böse/ arg/ unartig. *Homo minimè malus*, Cicer. 3. offic. cap. 9. redlich/ fromm. Juvenal. sat. 4. v. 8 *Nemo malus felix*, es gehet keinem bösen Buben wol. *Malus ipse fies, si malis convixeris*, Græcus est senarius:
κακοῖς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός.
Plaut. in Trinum. a. 1. sc. 2. v. 25. *Nota res mala, optima est*, Quintil. lib 3. cap. 10 *Nec quisquam tam malus, ut videri velit*, Es ist niemand so böse und arg/ daß er dafür angesehen wolte seyn/ was er ist. *Mala manus*, id est, noxia & affligens. Plautus Persa act. 2. sc. 5. v. 12. *ubi quis malà tetigit manu.* ¶ 2. *Malo virgo* apud Plautum non semel pro invenusta, deformi dicitur. Sic *Mala facies* apud Quintil. lib. 4 deformis est. ¶ 3. Aliquando *malus* & *furtivum* significat Virgil. Ecl. 3. v. 11
Atque mala vites incidere falce novellas.
Tibullus lib. 3. eleg. 5. v. 19
Quid fraudare juvat vitem crescentibus uvis,
Et modo nata malà vellere poma manu.
Phallicorum Poeta carm. 86
Herique villulam, hortulumque pauperis
Tueor malasque furis arceo manus.
Ita *mala brachia* dixit Calpurnius Ecl. 3. ¶ 4. Malum etiam dicitur magicum, sive quicquid aptum ad artes magicas, Tibull. lib. 1. El. 2. v. 51 *Sola tenere malas Medeæ dicitur herbas*: loquitur de Saga. Silius lib. 8. v. 499 *Mala gramina primam monstravisse ferunt.* Sic in 12. tab. LL. *Malum carmen* est incantatio. ¶ 5. Malus; id est, infelix, inauspicatus. *Mala avis* Horat. Epod. 10. *Mala arbor* Calpurnius Ecl. 3. v. 89. ¶ 6. *Mala vita*, dura & aspera: ut mollis contra, & delicata, *bona*: ita & *mala mors* dura atque difficilis: quemadmodum *male mori* Plin. dixit lib. 3. epist. 16. *Mala ætas*, senectus est: quia plura incommoda affert. Exempla aliquot Plautus habet. Vide Nonium, apud quem elegantes hosce Afranii versus habes:
Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas, & corpus tenerum, & morigeratio.
Hæc sunt venena formosarum mulierum,
Mala ætas nulla delinimenta invenit.
Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 248. ¶ 7. Comparatio etiam pueris nota est. *Pejore res loco esse non potest*, Terent. Adelph. 3. sc. 2. v. 46. *Sors pessima rerum*, Ovid. 14. Metam. v. 489.
¶ Malum, substantive, infortunium, calamitas, ein Ubel/ ein Schade. Malum, etiam pro damno, detrimento ac pernicie sumitur. Unde *malo alicui esse*, nocere est, apud Nep. Alcibiade cap. 7. n. 3, & Cic. ad Attic. lib. 14. extr. Catullus Epigr. 78. pr.
Rufe mihi frustra, ac nequicquam cognite amice,
Frustra? Immo magno cum pretio atque malo.
Ita sæpe apud Plautum: *Cum magno malo.* Et ita *pessimum* etiam substantive dixit Livius lib. 2. cap. 1, *Neque ambigitur, quin Brutus pessimo publico reges exacturus fuerit.* Idem Plaut. voce *Mali* substantive pro pœna servili, ut plagis, pedicis &c. usus est. Ut Rud. act. 4. sc. 4. v. 81
Non ego te comprimere possum sine malo.
Item Persa act. 3. sc. 1. v. 33
Herus si minatus est malum servo suo.
Terent. And. act. 2. sc. 5. extr.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.
Ut me pro malefacto meo verberet. Idem Eunucho act. 4. sc. 4. v. 46 - - - *non potest sine*
Malo fateri, video.
Sine malo, id est, sine verberibus. Er bekennet nicht/ er bekommet denn Schläge. Sallustius Jugurtha cap. 100 *Pudore magis, quam malo exercitum coërcebat.* Vide Taubm. ad Plaut. p. 11. & 1447. Mala etiam dicuntur morbi, & ipsæ partes malo adfectæ. Barth. ad Script. Venat. pag 143. *Mala ultro adsunt*, man darff dem Unglück keinen Boten schicken. Plaut. in Stich. act. 1. sc. 2. v. 63 *E multis malis, malum quod minimum est, id minimum est malum.* Cic. in epist. ad Octav. *In duobus malis cùm fugiendum majus sit, levius est eligendum.* Memineris & proverbium harum locutionum: Ἰλιὰς, λέρνη, θάλασσα κακῶν. *Ilias*, seu *Lerna*, seu *mare malorum*, de malis cumulatis, & calamitatibus immensis. Vide Chiliad. *Mala ultrò adsunt*, das Unglück kommt ungeruffen. Vide ibidem.
¶ Malùm, interjectio, ut veteres Grammatici docent, detestantis & indignantis, sed per interrogationem. Terent. Eun. act. 4. sc. 7. v. 10. THRASO. *Ubi alii?* SANGA. *Qui (malum) alii?* Ubi Donatus: *Malum per παρένθεσιν suaviter infertur. Plautus in Epidico: Quæ malum! hæc impudentia est? Et non interponitur, MALUM, nisi oculis conversis ad eum, qui id, quod reprehendimus, dixerit. MALUM nunc interjectio est:* quod & ad alium locum pronunciat. At verò ad illud Phormione act. 5. sc. 7. v. 55
Quid vos, malum, ergò me sic ludificamini.
MALUM, inquit, *adverbium est, interpositæ indignationis.* Nimirum Græcorum more *Interjectionem* inter Adverbia refert: de quo & Priscian. lib. 15. observat. Vossius τὸ MALUM negat interjectionem, sed ἐπιφώνημα esse asserit, ut, *nefas* apud Virg. Æn. 8. v. 688
- - *sequiturque, nefas, Ægyptia conjux:*
Quem vide lib. 1 de Analogià cap. 2. & lib. 9. c. 28. Malum, Für der Drüse/ Fürn Teuffel/ ut nos diceremus. Cic. in Verrem *Quæ (malum) ista fuit amentia?* Plin. lib. 7. cap. 57 *Quæ (malum) ista dementia est, iterari vitam morte?* Ita contra pacati & lenes dicebant *bonum.* Apul. lib. 10. Mil. *Sciscitatus denique quid (bonum) videret familia.*
¶ Mălè, adverb. pejus, pessime, *Animo malè est*, Terent. Adelph. 4. sc. 5. v. 21. mir ist übel zu Muth. *Male sanus*, Cic. 9. ad Attic. epist. 15. übel bey Vernunfft. *Malè accipere, malè accipi*, mit Worten übel angelassen werden/ Lentulus Cic. lib. 12. famil. ep. 14. Et *Malè audire*, Cic. ad Att. lib. 1. ep. 17. einen bösen Nahmen haben. *Malè de aliquo cogitare*, gegen einem nichts guts im Sinn haben. *Male in aliquem consulere.* Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 28 *Pessimè istud in te atque in illum consulis*, bringst dich und ihn in Schaden. *Hæc me res malè habet*, verdreust mich. Sic Terent. in And. act. 2. sc. 6. v. 5 *Præter spem evenit, sentio, hoc male habet virum.* es kräncket ihn. *Beneficium malè locare*, Wolthat übel anlegen. Quandoque idem est quod infeliciter. *Malè rem gerere*, Nep. Miltiade cap. 3. Cicer. de off. 2. *Malè vertat*, imprecandi locutio, es müsse dir übel bekommen. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 37 *minus viginti tu illam emisti, quæ res tibi vertat male.* Sic pejùs accidere alicui, Cæs. 1. Gall. c. 31. ¶ *Pessime de Republ. sentire*, die allerärgsten Gedancken haben von dem Regiment/ Cicer. 4. Philippica. Et Sen. Epist. 72 *Male tibi esse malo, quam molliter. MALE nunc sic excipe, quemadmodum a populo solet dici, dure, aspere, laboriose. Male conciliare* apud Plaut. Pseud. a. 1. sc. 2. pr. est, care, magno pretio emere; & contra *bene conciliare*, vili emere. Hinc apud Cicer. *Domus male emta* est cara & pretiosa. Nos eodem modo dicimus, wol/ übel kauffen. *Male præcinctum puerum* Sylla vocavit Cæsarem, i.e. luxuriose ac effœminate, sive perverse cinctum, ut Sueton. auctor Cæsare c. 45. *Male dispar*, i. e. valdè dispar, Horat. dixit lib. 1. ode 17. Vide ibi Marcilium. MALE-DEUS, MALE-HOMINES, MALE-MATER quo sensu dicatur vid. apud Barth. ad Script. Ven. pag. 138. Sen. in Thyeste act. 1. sc. 1 *Quis male-Deorum Tantali vivat domos,*
Ostentat iterum.
¶ 2. Male significat simulate. Petron. *Consurrexi ad aurem male dormientis*, sich stellen/ als schlieffe man/ einen Hasenschlaff thun. & pag. 97 *Male repugnanti gaudium extorsi*, h. e. interprete Dousa in Præcidan. p. 258. simulate repugnanti sive obluctanti potius: idque ex disciplina adeo puellari, cui respondet Ovidianum istud lib. 1. Amor. eleg. 5. v. 15
Quæ cum ita pugnaret, tanquam quæ vincere nollet,
Victa est non ægre proditione suà.

Sic

Sic Horat. lib. 1. od. 9

Pignus dereptum lacertis
Aut digito mali pertinaci.

¶ Maledicere, maledicus, maledicentia, maledictum, &c. Vide *Dico*.

¶ Malefacere, zu Verdrieß thun / übel thun / Ter. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 10 *Neque tu verbis solves unquam, quod mihi re malefeceris.*

¶ Malefactum. Enn. apud Cic. de Offic. 2. c. 18 *Benefacta male locata malefacta arbitror.* Unum novi & illud quidem magnum, malefacta malefactori gravissimis compensatum iri malis, Ἓν δ' ἐπίςαμαι μέγα, τὸν κακῶς δρῶντα δεινοῖς ἀντιμείβεσθαι κακοῖς, Archilochus.

¶ Maleferiatus, quæ vera hujus vocis significatio, ostendit Reines. lib. 1. Var. Lect. cap. 4.

¶ Maleficus, ein schädlicher / böser Mensch / sceleratus, Plin. lib. 11. c. 17. *Maleficum frondibus animal capra*, id est, nocens. ¶ 2. Item invidus, malignus, Nepos Agesilao: *Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus; sic maleficam nactus est in corpore.* ¶ 3. *Malefici* per excellentiam dicuntur *Magni*, vel secundum Suidam, *Magi*, *Venefici*, *Sortilegi*, qui per mille artes hominum generi nocent. Cod. Tit. 18. Leg. 9 de Maleficis & Mathemat.

¶ Maleficium, quodlibet facinus improbe admissum. eine Ubelthat / unredliche böse That. *Admittere & committere maleficium*, Cic. pro S. Rosc. c. 22. ¶ Item quævis noxa, ac damnum. Cæsar lib. 2. de B. C. cap. 20 *Altera ex duabus legionibus, ex castris Varronis, adstante & inspectante ipso, signa sustulit, seseque Hispalim recepit, atque in foro & porticibus sine maleficio consedit*, id est, ita consedit, ut nemini injuriam ac damnum inferret; Ita *sine maleficio transire* eodem exercitus dicitur, qui innoxius transit. Wann ein Volck ohne Zufügung eines Schadens durchziehet. ¶ 3. Veneficium, Magorum artificium, quod atrocius omni homicidio, adulterio, & furto.

¶ Maleficiosus, & maleficiose, suspecta verba. *Maleficiose intendere*, Cic. pro Cæcin. cap. 7. sed Grut. *malitiose*.

¶ Maleficentia. *Assimulati maleficentiæ*, Plin. lib. 9. cap. 9.

¶ Malesuadus, ein böser Rathgeber / Virg. lib. 6. Æneid. v. 276 *Et metus, & malesuada fames.*

¶ Malevolus, invidus, abgünstig / Cicer. 2. famil. ad Curionem. *Qui malevolo sunt animo, deteriores sunt rogati*, die eines bösen und abgünstigen Gemüths seyn / die seyn noch ärger / wenn man sie um etwas bittet. *Malevolis sermonibus credere*, Cicer. 3. fam. ep. 10. Superl. *Malevolentissimæ obtrectationes*, Cic. lib. 1. fam. epist. 7. ex *Malevolens*, quod sequitur. Pro fascinatore *malevolus* etiam Latinis usurpatur. Vid. Barth. ad Script. Venat. p. 137. 138.

¶ Malevolens, *Est miserorum, ut malevolentes sint, atque invideant bonis.* Plaut. Captiv. a. 3. sc. 4. v. 51 abgünstig.

¶ Malevolentia, *voluptas est ex malo alterius, sine emolumento suo*, definiente Cicerone, lib. 4. Tusc. cap. 9. Abgunst / damit doch nichts verdienet oder gewonnen wird.

¶ Malignus, malus, invidus, boßhafftig und mißgünstig / Barth. loc. pr. alleg. Glossæ Vet *Malignus*, πονηρός, κακοήθης. Horat. 2. Carm. Oda 16 *malignum spernere vulgus.* Comparativ. *malignior.* Martialis lib. 4 epigram. 86 ad librum suum:

Nec ronchos metues maligniorum.

¶ 2. Significat & dubium, non verum, infidum. Virg. lib. 6. Æn. v. 270 *Quare per incertam Lunam sub luce maligna*
Est iter in silvis.

Martialis lib. 10. Epig. 96

- - - - - *tepet igne maligno*
Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.

Plin. lib. 7. cap. 1 *Incertum ac fragile est hoc munus naturæ quicquid datur nobis, malignum vero, & breve in iis etiam, quibus largissimè contingit, universum utique ævi tempus intuentibus*, übel gegönnet / genau / kurtz. Statius lib. 4. Silv. 3. v. 29

Sordebatque rotas maligna tellus.

Das unfeste Erdreich / so nicht hält oder trägt. ¶ 3. Aliquando *malignus* est δύσκολος, morosus, tetricus, difficilis. Nam proprie MALIGNVS dicitur, qui difficultatem sui præbet, ut Donatus interpretatur; cui BENIGNVS opponitur. Vide Buchn. ad Plin. lib. 8. Ep. 12. n. 394. Unde & pro parvo & modico ponitur, & *malignè*, parvè est. Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 27 *Pars tamen major, ut maligno ostio retenta, restagnat. Malignum ostium*, angustum, nec latum satis. Lucanus lib. 9. v. 500

- - - *Conspecta est parva maligna*
Unde procul vena.

Ovid. lib. 1. Amor. Eleg. 4. v. 66

Blanditiæ taceant sitque maligna Venus.

Superlativus quoque usu nonnunquam venit. Seneca de Vita beata cap. 18. *Malignissima capita & optimo cuique inimicissima.*

¶ Malignosus. Vet. Gloss. *Malignosus*, κακεντρεχής.

¶ Malignitas, κακοήθεια. Livius lib. 2. cap. 42 *Malignitas conferendi ex privato.* Val. Max. lib. 4. cap 7 *Nulla tam molesta felicitas est, quæ malignitatis dentes vitare possit*, id est, invidiæ.

Vide Buchnerum loco paullo ante laudato.

¶ Maligne, aus Boßheit / Abgunst. *Ager malignè divisus*, Livius lib. 8. cap. 12. ¶ Item parce, exigue, Livius lib. 39. cap. 9 *Malignè omnia præbentibus suis meretriculæ munificentiâ sustinebatur.* Comp. *Maligniùs habere sermonem*, Curtius lib. 8. cap. 1, 29.

¶ Malitia, κακία, perversitas, cum quis data opera malè agit, fürsetzliche Untugend und Boßheit. Sallust. Orat. 2. de Rep. ordin. *Malitia præmiis exercetur, ubi eadem feris, nemo omnium gratuitò malus est*, Boßheit wird geübt um Belohnung willen &c. Senec. in Epist. 82 *Malitia ipsa maximam partem veneni sui bibit*, die Boßheit thut ihr selbst den grösten Schaden. Hieronym. in apolog. adversus Ruffinum: *Malitia non habet tantas vires, quantos conatus.* Et Senecæ *malitia* vitiositas est, quæ virtuti opponitur, Ep. 31, *Si intellexeris bona esse, quibus admixta virtus est: turpia, quibus malitia conjuncta est.* Et mox: *honesta & turpia virtutis & malitiæ societas efficit.* Item epist. 106 extr. *Quicquid facimus, aut malitiæ, aut virtutis gerimus imperio.* Et Gell. lib. 18. cap. 1 *Cum essent malitia & virtus contraria, vita misera atque beata æque contraria* &c. Sed eam loquendi rationem improbat Cic. 4 Tusc. his verbis: *Hujus igitur virtutis contraria est VITIOSITAS. Sic enim malo, quàm MALITIAM appellare, quàm Græci κακίαν appellant. Nam MALITIA certi cujusdam vitii nomen est: VITIOSITAS omnium* &c. Interim tamen & Vetus Gloss. *Malitiam* κακίαν interpretatur.

¶ Malitiosus, fallax, böse und betrüglich. *Malitiosa interpretatio juris*, falsche und betrügliche Auslegung / Cic. lib. 1. offic. c. 10. Conjunctim *malum & malitiosum hominem*, Gellius dixit lib. 9. cap. 2.

¶ Malitiosè, dolose, fälschlich / betrieglich. Cicer. in Verr. 4. cap. 53 *Nihil sane vafre aut malitiose facere conatus est.* Idem pro Rosc. Am. cap. 38 *Si quis rem mandatam malitiosiùs gessisset sui quæstus aut commodi caussa.*

¶ Malitiositas. Tertullian. 3. adv. Marc. cap. 15 extr. *Aut diffidentiæ, aut malitiositatis consilium est.*

MAMMA, æ, τιτθίον, Zitze oder Brust. Ter. in Adelph. 5. sc. 9, 17 *Et quidem tuo nepoti, hujus filio, hodie primam mammam dedit*, zum erstenmahl gesäuget. *Puer lactens, in gremio matris sedens, mammam appetens*, Cic. de Div. lib. 2. c. 41. Festus auctor est, veteres mammam lacte deficientem *Minam* vocasse. At contra eam, quæ præbet lac, *munificem* eleganter dixit Plin. lib. 11. cap. 40. quod ad Varronem Scaliger observat.

¶ Mamma, & Græcum μάμμα, puerorum vox, qua nutrices, avias, matres appellabant; quemadmodum *Tatas* vocabant patres. Pers. Sat. 3. v. 18

- - - *& iratus mammæ lallare recusas.*

Hinc elegans jocus Martialis in Afram vetulam lib. 1. Epigr. 101

Mammas atque Tatas habet Afra: sed ipsa Tatarum
Dici & Mammarum maxima Mamma potest.

Vide Turneb. lib. 8. cap. 8.

¶ Mamilla, & mammula, dimin. Juven. Sat. 13. v. 163

In Meroe crasso majorem infante mamillam.

¶ Mammosus, wohl gebrüstet. *Mammosa pyra*, Plin. lib. 15. cap. 15.

¶ Mammillare, is, Brusttuch / Brustlatz.

¶ Multimammia, id est, multas mammas habens, Diana dicta, quæ Græcis appellata πολύμαστος, & apud Ephesios culta fuit. S. Hieronymus in Procem. Epist. Pauli ad Ephes. *Dianam colentes non hanc VENATRICEM, quæ arcum tenet, atque succincta est; sed illam MVLTIMAMMIAM, quam Græci πολύμαστον vocant, at scilicet ex ipsa quoque effigie mentiretur, omnium eam bestiarum & viventium esse nutricem.* Minucius Felix in Octavio: *Diana*, inquit, *interim est alte succincta venatrix, & Ephesia mammis multis*, &c.

¶ Unimammia, vel Unomammia, ficta Plauti vox, Curcul. act. 3. sc. un. v. 75.

MAMMONA, mascul. vox Syriaca, Opes significans, ut apud Græcos, πλοῦτος, der Mammon / allerley Reichthum / so übrig und ohne Nothdurfft ist / lucrum, Eras. in Matth. pronunciatur penultima longa. Augustin. Punice *lucrum*, esse dicit. vid. Ludov. Vives ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 10. Significanturque hâc voce omnia, quæ ad rem pecuniariam pertinent. Ang. Canin. cap. 8. de locis Hebræis.

MAMVRIVS, Veturius, faber ærarius, qui ancilia, Romæ quæ colebantur, item Palladis simulacra fecit: Vide Ovidium 3. Fastor. v. 382. & seq. & Servium in 2. Æneid. pag. 239.

MANACVS, Tarentinâ voce lineam eclipticam, Lunæ orbitam, *circulum manacum* veteres appellârunt, quasi maniacum. Vitruv. lib. 9. cap. 8. Unde Calendarium *Almanach* dictum putat Dalechamp. ad Plin. lib. 2. c. 9.

MANCEPS, conductor, redemtor, qui à populo aliquid emit, conductione; ejus rei quoniam sublatâ manu indicium facit, seque auctorem profitetur, *manceps* dicitur. Vid. Sigon. de antiqu. Jur. civ. Rom. lib. 2. c. 4. Der etwas zu sich mietet / kaufft oder löset / ein Vorkäuffer / *Propola*, ein Zöllner / *Decumanus* Ciceroni a decimis redemtis, *Portitor* a portu conducto, *pecuarius*,

rius, à pascuis publicis. Nepos Attico cap. 6 *Nullius rei neque manceps factus est.* Tacitus 3. Annal. cap. 31 *Idem Corbulo plurima per Italiam itinera fraude mancipum & incuria magistratuum interrupta & impervia clamitando* &c. Ubi *mancipes* vocat, qui vias reparandas & muniendas conduxerant, idque maligne & malitiosè fecerant. Vide ibi & Lipsium. ¶ 2. Prædem sive fidejussorem significat, Plaut. Curc. act. 4. sc. 2. Ein Bürge. A

¶ Mancipare, zu eigen übergeben / und einräumen. *Venditus atque mancipatus Tribunatus*, Cic. Philipp. 2. cap. 21. Et de Senectute cap. 11 *Senectus nemini mancipata*, hoc est, devincta, obligata, sed sui juris, niemand unterthan oder verpflichtet. Apulejus lib. 10 *Cum jam sententiæ pares, cunctorum stylis ad unum sermonem congruentibus, ex more perpetuo in urnam æneam deberent conjici: quo semel conditis calculis jam cum rei fortuna transacto, nihil postea commutari licebat; sed mancipabatur potestas capitis in manum carnificis.*

¶ Mancipatus, nomen. Plin. 9. c. 35 *In mancipatum venire*, in Eigenschafft übergeben werden.

¶ Mancipatio, & Emancipatio, id est, manus traditio, sive imaginaria venditio, quæ certis ritibus, certisque verborum formulis peragebatur. Vide Cajum Jct. lib. 1. Instit. Tit. 6. Ritus fuit Romanorum mancipia sibi vendicandi, Zueignung.

¶ Mancipium, ein Leibeigener / Erkauffter oder im Krieg gefangener Mensch. Terent. in Eun. a. 2. sc. 3. v. 72 *Ut mancipia hæc, ita ut jussit frater, deducam ad Thaidem*, diese zwo erkauffte Personen. Quintilianus lib. 5. cap. 12 *Negotiatores mancipiorum*, die Knechte und Mägde kauffen und verkauffen. Sic *mancipium Christi* in bonam partem pro Christiano dixit Prudentius Apotheos. v. 408. ¶ *Dare & accipere mancipio*, zu eigen geben / zu eigen annehmen. Plaut. Curcul. a. 4. sc. 2 v. 9 *Memini, & mancipio tibi dabo.* CUR. *Egon' ab lenone quidquam mancipii accipiam?* Et Ciceroni lib. 1. ad Attic. epist. 1 *mancipio accipere* est ita emere, ut venditor periculum præstet, cui opponitur *suo periculo emere.* Sic *accipere mancipio*, Cicer. ad Attic. lib. 1. ep. 1. Seneca Epist. 70 *Fortuna nihil dat mancipio*, das Glück giebt nichts zu eigen. Huc Lucretii illud pertinet, lib. 3. v. 985

Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.

¶ Mancipi, vel Mancupi, indeclinabile singul. & plur. *Res mancipi*, id est, propria. *Ædes mancipi*, Plaut. in Mostellaria a. 5. sc. 1. v. 43, quanquam & *mancipio* ibidem legant: *Emtio mancipi*, Plinius lib. 32. cap. 3.

Compositum.

¶ Emancipare, est per illam imaginariam venditionem addicere alicui, vel quovis modo alienare, & in alterius jura transferre, vel dono etiam dare. Nam cum Tacitus Hist. 1. c. 24 scribit Othonem Proculo de parte finium cum vicino ambigenti, *universum agrum vicini sua pecunia emtum dono dedisse*; Sueton. Othone cap. 4. eandem rem narrans *emancipasse* dixit. *Totum*, inquit, *agrum redemit emancipavitque*, aus seiner Gewalt lassen oder übergeben. Cicer. 1. de finib. cap. 7. *Filium in adoptionem alicui emancipare.* C

¶ Emancipator, qui emancipat. Prudentius Hymno Jejunant. v. 184 *Emancipator servientis plasmatis.*

¶ Emancipatio. Vide supra Mancipatio. Distinguit a manumissione Ulpianus Lege 1. § 4. Dig. Quando de peculio &c. quod Manumissio ad servos, emancipatio ad filios pertineat, quando hi sui juris fiunt, dimissi e potestate parentum.

¶ Scribitur etiam *mancupatio* (sicut etiam *mancupium*) v. g. Plin. 9. cap. 35. p. 335, uti ex MSS. ibi Harduinus legit, quem videas.

MANCUS, quasi manu carens, der nur eine Hand hat. ¶ 2. Deinde qui quoquo modo debilis est, lahm / gebrechlich / unvollkommen / schwach. Cicer. pro Rab. perduell. cap. 7 *Scævola mancus, ac membris omnibus captus ac debilis.* Idem in offic. lib. 1. c. 43 *Cognitio naturæ manca atque imperfecta.* Et pro Milone cap. 9 *Occurrebat mancam ac debilem præturam suam futuram Consule Milone.* Vet. Gloss. *Mancus*, κυλλός. Vide & supra *Debilis.*

¶ Emancare, id est manus præcidere aut debilitare, rarum verbum, quo Seneca usus est Controvers. 33 sub fin. *Gaudeo*, inquit ibi nescio quis, *me non omnes emancasse.* D

MANDELA, pagus seu vicus in Sabinis, ubi fundum habuit Horat. quem vide lib. 1. Ep. 18 extremâ.

MANDO, mandare, est gerendum aliquid alicui exequendumque committere, tradere, aufferlegen / befehlen / unde & *commendare*, est custodiendum dare, de quo infra. Nepos Phocione cap. 1 *Cum divitissimus esse posset, propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei a populo mandabantur.* Sic Lambinus legit: cæteri ex MSS. *dabantur.* Nec vero alterum contra Latinitatis indolem. Cic. 6. in Verr. cap. 37 *Populum Rom. hominibus novis atque industriis libenter honores mandare, semperque mandasse*, quod 7. in Verr. c. 14 dixit *magistratum alicui mandare*: & Livius lib. 24. cap. 8 pr. *ad mandandos, quibus velitis, honores.* Sic *honores alicui mandare*, est conferre. Eleganter Florus lib. 3. cap. 1 *Primum scelus mandat insidiis*, i. e. sceleris ordinem ab insidiis ducit: quibus initia peragenda mandat veluti, seu committit & tradit. Seneca Medeâ v. 150

- - *sile obsecro, questusque secreto abditos*
Manda dolori.

Verschmertzen. Terentius in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 18 *Huic mandes, si quid recte curatum velis*, wilt du etwas wohl bestellet und ausgerichtet haben / so befiehle es dem. *Animis & mentibus mandare*, in das Hertze bilden / zu Hertzen nehmen. Cicero in Catil. 1. cap. 11 *Percipite quæso diligenter quæ dicam, & ea penitus animis vestris mentibusque mandate.* Et, *Mandare memoriæ*, ins Gedächtnüß fassen / einschliessen. Cicero de Amicit. cap. 1. *Ejus disputationis sententias memoriæ mandavi.* Idem, *Literis, memoriæ mandare*, Cic. 1. Nat. D. cap. 4. pr. & de Amic. cap. 1. & lib. 2. offic. cap. 2. pr. *Monumentis mandare*, Idem 4. Acad. cap. 1. *posteritati, scriptis, monumentis mandare*, zu ewigem Gedächtnüß beschreiben. *Mandare terræ semina*, idem est, quod seminare, Columell. lib. 1. cap. 7. *Mandare se fugæ*, Cæsar lib. 5. Gall. c. 18, est fuga salutem sibi quærere. *Mandare quem humo*, Virgil. 9, 215, est sepelire, begraben. ¶ 2. Interdum *mandare*, est mittere, ablegare: Cicero pro Quintio cap. 15 *Is non modo ex numero viventium exturbatur; sed, si fieri potest, infra etiam mortuos mandatur.*

¶ Mandatum, Befehl / Gewerb. *Dare mandata ad aliquem alicui*, einem Befehl oder Gewerb an einen geben / Cic. 3. famil. epist. 11. *Dare mandata alicui de magnis rebus*, Idem in Philipp. 8. cap. 7. *Accipere mandata ad aliquem*, Quintil. lib. 3. c. 10. *Mandata conficere*, Cic. 9. Philipp. cap. 3. & *exsequi mandata*, ibidem cap. 4. extr. *Venire cum mandatis*, 4. Verrin. c. 64. *Habere mandata ab aliquo*, Cicero 2. Philipp. c. 34.]

¶ Mandator, ein Befehlhaber / Befehlgeber. Tertullianus lib. 3. adv. Marc. cap. 2 *Nec missus credetur, quem nunquam mandator designavit, nuncupaturus Pater & designaturus mandator si fuisset.* ¶ 2. Et, Impulsor, ein Anstiffter / ut, *Mandator delationis, cædis.* Sic enim Jureconsulti veteres utuntur, quos vide: itemque Sueton. Tito cap. 8 *Inter adversa temporum, & delatores mandatoresque erant ex licentia veteri.*

¶ *Mandatrix.* Claudianus 4. consul. Hon. v. 235 *Mandatrix operum.*

¶ Mandatus, mandatu, nomen, apud JCtos sæpius, idem quod mandatum. Ut, *Mandatu creditorum*, Lege 32 Dig. Mandati vel contra. *Mandatu meo*, ibidem Lege 45. pr.

Composita:

¶ Amandare, ablegare, cum mandatis mittere, abfertigen / etwa hin verschicken. Cic. ad Attic. 7. ep. 13 *De Ciceronibus nostris dubito quid agam, nam mihi interdum amandandi videntur in Græciam.* Idem ad Quir. post red. c. 4. extr. *Spiritu duntaxat vivit: re quidem inter omnes mortuos amandatus.*

¶ Amandatio, eine Abfertigung. *Relegatio atque amandatio*, Idem pro Rosc. Amerino cap. 15.

¶ Commendare, treulich befehlen / als einem Bekandten und Freunde / plus enim est, quam *committere.* Nam proprie nihil aliud est, quàm deponere, ut Ulpianus docet leg. 186. Dig. de verb. signif. & Papinianus Lege Lucius 24. Dig. depositi vel contra. Seneca Epist. 27 *Bona mens nec commendatur, nec emitur.* Malit tamen Lipsius *commodatur* pro *commendatur* legi: ut sensus sit, nec usu nec mancipio bonam mentem dari. Justinus lib. 35. cap. ult. *Initio belli Demetrii, duos filios apud Gnidium hospitem suum, cum magno auri pondere commendaverat, ubi belli periculis eximerentur, & si id fors tulisset, paternæ ultioni servarentur.* Ambros. lib. de Tobia cap. 20 *PIGNUS dicunt, quod pro mutuo ære susceptum est: COMMENDATUM autem & DEPOSITUM, quod custodiæ caussa alicui commissum.* Augustin. lib. 5 Dulciloquiorum cap. 18 *Veni ad partes ejus, ubi commendavi affectiones proximi mei*, id est, deposui. Terent. in Eun. a. 5. sc. 2. v. 47 *Ego tuæ commendo & committo fidei*, ich befehle und ergebe mich dir in deine Treue. *Commendo tibi ejus omnia negotia, liberos, opes, fortunas. Commendare se, filios suos alicujus fidei, virtuti, tutelæ*, Ciceronis sunt. *In clientelam alicujus se commendare*, Terent. Eun a. 5. sc. 8. v. 9 sich in eines Schutz und Schirm befehlen. *Perge, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati*, Cic. lib. 10. epist. 12 ad Plancum; ihm einen ewigen Nahmen machen. Frequenter & de morituris usurpatur hoc verbum, qui liberos aliosve suos tutandos fovendosque aliis tradunt. Cæsar 2. de B. C. cap. 41 extr. *Hi de sua salute desperantes, ut extremo vitæ tempore homines facere consueverunt, aut suam mortem miserabantur, aut parentes suos commendabant*, &c. Cicero lib. 3. de officiis cap. 10 *Et is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum caussa postulavisset.* Et Hirtius de bello Africano cap. 88 *Ipse omnibus rebus diligentissime constitutus, liberis suis L. Cæsari commendatis, ferrum in cubiculum tulit, atque ita se trajecit.* ¶ Sed, *commendo te apud Regem*, id est, laudo, probo, ich lobe dich bey dem Könige / Vall. lib. 3. cap. 45. Curius ad Cic. famil. epist. 30. lib. 7. *Quare mi Cicero, persevera constanter nos conservare, Sulpicii successori nos de meliore nota commendare*, zum treulichsten /

ſten / und beſten commendiren. Cic. de clar. orat. cap. 59 *Nulla re magis orator commendatur, quàm verborum ſplendore & copiâ*, wird ům keines Dinges willen mehr gerůhmet und gelobet / &c. Idem 1. de orat. cap. 59 *Eloquentiam vox maxime commendat*, macht angenehm. Sic, *Modeſtia, ſilentium, adoleſcentes maxime commendat*, macht beliebt.

¶ Commendatus. ut, *Habere aliquem commendatum*, ihm einen laſſen befohlen ſeyn. *Dignitatem tuam habeo commendatam*, Plancus & Trebon. ad Cic. lib. 10. & 11. fam. *Commendatioris famæ eſſe*, Plin. lib. 25. cap. 10. *Civitas commendatior*, lieber und angenehmer. *Rogo ut habeas eos à me commendatiſſimos*, Cic. ad Cornificium lib. 12. fam. ep. 26.

¶ Commendatio, Vorſchreibung / Vorſchrifft / Commendation-ſchrifft. Cic. ad Lentul. lib. 1. epiſt. 3 *Noſtra cæterorumque amicorum commendatione gratiſſimus in provincia fuit.* Idem 2 offic. cap. 13 *Prima commendatio proficiſcitur a modeſtia, pietate, &c.* id eſt, prima laus, das erſte Lob / die erſte Gunſt rc.

¶ Commendator. Symmach. lib. 1. Epiſt. 40 *Amicum meum promtus commendator inſinuo.*

¶ Commendatrix, ut, *Lex commendatrix virtutum*, Cic. lib. 1. de legibus c. 22. *Miraculorum ferax commendatrixque terra*, Plin. lib. 8. epiſt. 20.

¶ Commendatitius, ut, *Literæ commendatitiæ.* Cicer. lib. 5. fam. ep. 5. *Statueram nullas ad te literas mittere, niſi commendatitias*, Vorſchrifft / Lobeſchrifft / Vorbitt. Plato cum Heliconi cuidam Cyziceno ad Dionyſium literas dediſſet commendatitias, eumque ut humanum ac modeſtum laudaſſet, in fine adjecit: *Hæc tibi ſcribo de homine animante naturâ mutabili*, γέγραφα δέ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου ζώου φύσει εὐμεταβόλου, Plutarch. lib. de vitioſa verecundia.

¶ Commendabilis, e, růhmlich / das zu loben iſt. Livius lib. 42. cap. 5 *nullo commendabilis merito.* Et, *Quæ commendabilia apud Africanum erant*, Livius lib. 37. cap. 7. *Cantu commendabiles aviculæ*, Val. Max. lib. 9. cap. 1. n. 2. *Commendabiliorem injuria patientiam facit*, Nazarius Panegyr. Conſtantini c. 12.

¶ Incommendatus, non commendatus. Ovid. 11. Metam. v. 434

-- -- incommendataque tellus
Omnis, & omne fretum.

¶ Demandare, diligenter, prorſus mandare, gantz und gar befehlen / Liv. 8. ab urb. cap. 36 *Curam eorum nominatim Legatis, Tribunisque & præfectis demandabat.* Idem lib. 5. c. 27. pr. *Plures pueri unius curæ demandabantur.*

¶ Præmandare, prius mandare, zuvor befehlen. Legitur in Epiſtola Vatinii ad Cic. lib. 5. fam. ep. 9 *Dicitur mihi ſervus tuus Vardæis eſſe, de quo tu mihi nihil mandaſti, ego tamen terra marique, ut conquireretur, præmandavi.*

¶ Remandare, zurůck entbieten. Eutrop. lib. 2. c. 7. n. 6 *Remandatum Pyrrho a ſenatu eſt.* Uſus & vulgatus interpres Eſ. 28, 10. pro iterato mandare. *Manda, remanda*, &c.

MANDO, mandi, manſum, mandére, dentibus conficere, keuen. Virg. 4. Æn. v. 135

Stat ſonipes & frena ferox ſpumantia mandit.

Cic. 2. Nat. Deor. cap. 54 *Dentibus manditur, extenuatur & mollitur cibus.* Vet. Gl. *mandit*, μασᾶται.

¶ Manſum, Gekeuetes. Cic. 2. de Orat. cap. 39 *Qui omnia minima manſa, ut nutrices infantibus pueris in os inferant.*

Compoſita.

¶ Præmandére, vorkauen. Gellius lib. 4. cap. 1 *Si item mihi præmandere, quod ajunt, poſtulas.* Ciceroni id eſt lib. 2. de Orat. cap. 39 *Omnia minime manſa, ut nutrices infantibus pueris in os inſerere.* Ex utroque loco natum adagium: *Præmanſum in os inſerere*, quod Eraſmus commendat Centur. 5. n. 33. Einem was gantz deutlich einkauen und einſtreichen. Nam & Cicero lib. 2 de Oratore cap. 39, de inſtitutione doctrinæ locutus eſt, qui vero non *præmanſa*, ſed *minima manſa* habet.

¶ Remandere, wiederkeuen. Quintil. lib. 11. cap. 2 de memoria: *Pueri ſtatim quamplurima ediſcant, & quæcunque ætas operam juvandæ ſtudio memoriæ dabit, devoret initio tædium illud & ſcripta & lecta ſæpius revolvendi, & quaſi eundem cibum remandendi.*

¶ Supermandére, auff etwas eſſen / nachkauen. Plin. 31. cap. 6 *Raphanos ſupermandi jubent.* Man ſoll Rettich drauff eſſen.

¶ Mandibula, & mandibulum, quæ & maxilla. Kinback. Macrobius lib. 7 Saturn. c. 4 *Virtus* καθεκτικὴ *deorſum trahit cibaria confecta mandibulis.* Idem de Somn. Sc. lib. 1 cap. 6 *Poſt ſeptem menſes dentes incipiunt mandibulis emergere.*

¶ Manduco, manducare, idem quod mandere, eſſen. Suet. in Auguſt. *In balneo duas buccas manducavi prius quam ungi inciperem.* habe zween Biſſen Brodts geſſen.

¶ Manduci, manducones, mandones, edaces. Varro, *Magna ut tremiſcat Roma, & magna mandonum gula.* Pompon. *Magnus Camillus manducus cauterius.* Vide Nonium.

¶ Manducus apud Plautum Rudente act. 2. ſc. 6. v. 51 dicitur μορμολύκειον, quod in ludis circumferebatur inter ceteras ridiculas, & formidoloſas perſonas, maxillis magnis, latiſque dehiſcens, & clare crepitans dentibus, &c. Vide Scaligerum in Conjectan. Meurſium Mantiſſa ad lib. de luxu Roman. cap. 12. Boxhorn. ad Plaut. Rudent. pag. 924. ein Popelmann oder Ruprecht. Et ſupra in Acco.

¶ Mandūco, ōnis, idem qui manducus, edax. Apulejus lib. 6 ſub fin. *De iſto aſino, ſemper pigro quidem, ſed manducone ſummo.*

¶ Commanducare. Plinius 20. cap. 4, *mandendo commanducatum*: & lib. 24. cap. 4. & Scribon. Largus compoſ. 55 *commanducare herbam*, keuen.

MANDRA, mandræ, μάνδρα, ſtabulum & receptaculum quodcunque ſignificat pecudum; ſeu gregem ipſum. ein Viehſtall / Schaffhůrde. Martial. lib. 5. epigr. 22

Vixque datur longas mulorum vincere mandras.

Laur. Novar. Homilia de Pœnitentia: *Quæ ſunt iſtæ oves, quæ ſunt de mandra mea.* ¶ Martiali lib. 7. epigr. 72, & Panegyrici ad Piſonem auctori *mandræ* etiam dicuntur ſedes & ſepta, in quæ diſtinctæ tabulæ luſoriæ ſunt, atque in quibus diſcolores calculi collocantur. Vide Salmaſ. in Vopiſci Proculum.

¶ Archimandrita. Vid. in A.

MANDRAGŎRA, μανδραγόρας, herba, quæ & Circæa dicitur, Germanis Alraun. *Cujus inter venenum & ſoporem media vis eſt*, uti Frontin. lib. 2. Stratagem. cap. 5. n. 12 affirmat. Apulejus lib. 10 *Dedi non venenum, ſed ſomniferum mandragoram, illum gravedinis compertæ famoſum, & morti ſimillimi ſoporis efficacem.* Radix ejus humanam formam non refert, ſed ejusmodi forma ex aliarum plantarum radicibus, ab impoſtoribus fingitur. Matthiol. ¶ *Bibere mandragoram, Sub mandragora dormire*, eſt in negotio ſegnem eſſe & dormire, tråg / faul ſeyn. Luciani eſt, ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδειν. Ineſt enim mandragoræ vis ſomnifica. Vide Chiliadas.

MANE, πρωΐ, ἕωθεν: a *manando*: quod tum manet dies ab oriente. Niſi potius quod bonum antiqui *manum* dicebant. Varro lib. 5. de LL. Macrobius lib. 1. Saturn. c. 3 etiam à *manibus* deducit: quod tum Lux a *manibus* ſive inferioribus locis emergat. Inſtar Adverbii eſt, ſed tamen epitheta fert ut Nomen. *Multo mane*, Cic. lib. 5. ad Attic. epiſt. 4. *Clarum mane, Obſcurum mane*, vide paullo poſt. *Eo die mane*, Cic. lib. 11. Attic. ep. 12. *Hodie mane*, ad eund. lib. 13. epiſt. 9. heut frůh. *Bene mane hæc ſcripſi*, ibidem lib. 4. epiſt. 9 extrema. eben frůh. Revera autem primarioque nomen eſt. Mane etiam dicitur illud tempus, quod diluculum ſequitur, cum ſole orto jam lucet. Der helle Morgen. Perſius ſatyr. 3 pr.

Jam clarum mane feneſtras
Intrat, & anguſtas extendit lumine rimas.

Martialis lib. 1. Epigr. 50. v. 36

Sed mane totum dormire.

Sic *ſub obſcuro mane* Columella lib. 7. cap. 11. & *a mane diei* Hirtius, ſive Oppius dicit de bello Africano cap. 42. Donatus in Phorm. act. 1. ſc. 1. auctor, veteres in ſexto caſu *manu & mani* dixiſſe: ut *veſpere, & veſperi: luce & luci: tempore tempori*: Utrumque enim & *manus & manis* dixerunt pro bono. A *manis* igitur *mani* eſt.

¶ Matutinus, vide ſuo loco.

MANEO, manēre, μένω, loco inſiſtere, bleiben / fußhalten / ſtille ſtehen. *Pauliſper mane*, i. e. exſpecta, Terent. Adelph. a. 2. ſc. 2. extr. Warte ein wenig. *Mane pulvillum*, i. e. dum pulvillum apponatur, quo ſedeas, Plautus Sticho act. 1. ſc. 2. v. 37. Terentius Eunuch. a. 3 ſc. 3. v. 28 *Apud nos hic mane, dum redeat ipſa.* Item, *Maneas apud me cum tuis*, Cic. ad Att. lib. 4 extremo. *Domi manere oportet belle fortunatum*, Vide Chiliad. ¶ *Manere aliquem* expectare eſt, auff einen warten. Terent. in Phorm. a. 3. ſc. 1. v. 16 *Manſurus patruum pater eſt, dum huc adveniat*, wird auff den Vetter warten / biß rc. *Pœna te manet*, die Straffe wartet auff dich. Livius lib. 24. c. 22 extremo: *Periculum ingens manet, niſi communi concordiæ conſulitis*, habt euch groſſer Gefahr zu beſorgen. *Omne malum vindicta manet*, auff Ubelthat wartet GOttes Rach und Straffe / Herodoti eſt, ὡς οὐκ οἶδεν, μένει τὸ κακὸν δίκη. *Manere in officio*, ſich ſeiner Gebůhr verhalten nach wie vor. *In fide & officio manere*, Livius lib. 28. c. 24. ¶ 2. Manere pro inhibere ineptum, Plautus dixit Milite a. 5. v. 10. PE. *Mentitur: feri.* PY. *Mane, dum narro. Mane*, halt inne. ¶ 3. Sed, *Contentio mihi manet cum illo*, id eſt, durat, der Hader wåhret noch. Cicero Antonio ſub 13. lib. 14 ad Atticum.

¶ Manere etiam dicimur, ubi per noctem cubamus, ſive quieſcimus, unde & *manſiones* Latinis, quæ nobis Nachtlager appellantur. Sueton. Cæſare c. 39 *Tantum undique confluxit hominum, ut plerique advenæ, aut inter vicos tabernaculis poſitis manerent.* Idem Auguſto c. 72 *Eodem cubiculo hieme & æſtate manſit.* Et c. 72 *Matutina Vigilia offendebatur: ac ſi vel officii vel ſacri cauſa maturius evigilandum eſſet, ne id contra commodum faceret, in proximo cujuscunque domeſticorum cœnaculo manebat*, id eſt, cubabat. Horat. lib. 1. od. 1 *-- -- manet ſub Jove frigido*

Venator, teneræ conjugis immemor.

Hinc *manere cum aliqua*, ſive *apud aliquam*, concumbere eſt. Donatus ad illud Terentii Andria act. 2. ſc. 5. extr.

Si se illam in somnis, quam illum amplecti maluit:
Dicet, inquit, *quod vulgò dicitur*, Cum ILLA MANERE: Cum ILLA DORMIRE. Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 16 *Quàm invenies tàm miseram, tam sordidam, ut illi satis sit, unum adulterorum par? nisi singulis divisit horas & non sufficit dies omnibus? nisi apud alium gestata est, apud alium mansit?* Huic contrarium, *manere ab aliquo*, id est, secubare, (alleine schlaffen/) Capitolinus in M. Antonino cap. 7 *Per viginti & tres annos in domo patris ita versatus, ut ejus quotidie amor cresceret, nec præter duas noctes, per tot annos ab eo mansit diversis vicibus.* ¶ *Manere promissis*, est stare promissis, seine Zusage halten. Virg. 2. Æn. v. 160

Non modo promissis maneas, servataque serves
Troja fidem.

Ubi *Promissis manere*, Servius, *in promissis manere* interpretatur. Idem Virg. 8. Æneid. v. 643

-- -- *at tu dictis, Albane, maneres:*

Similiter Græci ἐμμένειν νόμῳ: ἐμμένειν ὅρκῳ dicunt: *legem & jusjurandum servare.* Vid. de his, & similibus formulis Pricæus ad Apulej. Milef. 2. pag. 110. & Gronov. ad Stat. Thebaid. lib. 6. v. 630.

¶ Mansio, das Bleiben/Beruhen. Terent. in Phorm. a. 5. sc. 8, 23 *Hæccine erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ Lemni?* bedeutet das das stete Reisen/ und lange aussenbleiben? ¶ 2. Et, Mansio, locus, ubi confecto itinere diurno per noctem quiescebant. Nachtlager. Apulej. lib. 1. de A. A. *Sumo sarcinulam: & pretio mansionis stabulario persoluto, capessimus viam*, Herbergeld. Plin. lib. 12. cap. 14 *Mansionibus octo distat.* Sulpitius Severus Dial. de Virtutibus Monach. Orient. cap. 4 *Bethleem ab Alexandrea sedecim mansionibus abest.* Vide Salmaf. Exercit. Plinian p. 495.

¶ Mansito, frequentativum, Tacitus Annal. 8. c. 44 *unà mansitasse:* & annal. 14. cap. 42 *sub eodem tecto mansitaverat.* Adde Tertullian. de Anima cap. 57.

Composita.

¶ Commănēre, inusitatiore verbo, usus est Augustinus de Civ. Dei lib. 22. cap. 8, post initium, *quocunque commanentium loco.* Et Macrobius Saturn. lib. 6 cap. 8 *qui in domo commanent*, bey einander bleiben.

¶ Emănēre, aussenbleiben. Gloss. Vet. *Emaneo*, ἐκκοιτῶ, ἀπομένω. Est fere militum extra castra manentium. Unde

¶ Emansor, &

¶ Emansio, sunt Jurisconsultorum Legibus Digest. de Re militari. v. gr. ejus Tituli Lege 3 § 2 Modestinus: *Emansor est, qui diu vagatus ad castra regreditur.* Et Lege 4. § 14 Arrius Menander: *Levius delictum emansionis habetur, ut erronis in servis; desertionis gravius, ut in fugitivis. Examinantur autem caussa semper emansionis, & cur, & ubi fuerit, & quid egerit.*

¶ Emĭnēre, exstare est, cæteris esse altiorem, herfürragen/ herfür gehen/ oben ausstehen. Plin. lib. 16. cap. 21 *Æsculus quantum corpore eminet, tantum radice descendit*, so hoch ein Eichenbaum über der Erden heraus stehet/ also tieff wächst er auch unter sich in die Erden/ Cic. in Oratore c. 29 *Inter omnes in omni genere dicendi unus eminet Demosthenes*, id est, *omnes excellit*, gehet über alle. Seneca in Octavia v. 472 *Pulchrum eminere est inter illustres viros.* Plautus Captivis act. 3. sc. 2. v. 5

Vix ex gratulando miser jam eminebam.

Id est, turba gratulantium, quo velut demersus ac obrutus latueram, me liberabam, ac emergebam veluti, ut conspici possem. Tacitus Agric. cap. 35 *A loquente adhuc Agricola ardor eminebat*, i. e. apparebat, conspiciendum se dabat.

¶ Emĭnens, ex participio nomen. hervorragend / vortrefflich. ut, *nasus eminentior* Suetonius Augusto cap. 79. *Magnanimitas eminentissima*, Seneca Epist. 115.

¶ Eminenter, adverb. Sidonius lib. 1. cap. 11 *non eminentiùs quam municipaliter natus*, nicht höhern Standes / als etc.

¶ Eminentia, was da fürgehet/ und scheinbar ist/ ut, *Eminentia in pictura*, Cic. 4. Academ. c. 7.

¶ Eminus, von ferne. Vide *Cominus.*

¶ Præemĭnēre. Tribuitur Tacito lib. 12. cap. 12 pr. *Cassius cæteros praeminebat peritia legum.* Ita etiam Julianus Pichon nuper vulgavit. Quod tuetur Jo. Pricæus ad Apulejum 6. p. 325: at Bernegg. & Ryckius *præminentes.* Pricæus c. l. producit etiam ex Augustini Confession. lib. 6. c. 9 *ad cancellos plumbeos, qui vico argentario desuper præeminent*: sed Frobenius *præminent* edidit.

¶ Supereminere. Virg. 6. Æn. v. 857. *Viros supereminet omnes.* Plinius 26. cap. 8 *paullum supereminens extra aquam.*

¶ Immineo, imminere, instare, impendere, vor der Hand seyn. Cic. 1. Tusc. cap. 38 *Mors propter incertos casus quotidie imminet*, um gewisser Fälle willen sitzt uns der Tod täglich auff dem Halse. *Imminet nobis periculum.* Gefahr ist vorhanden. Sic Plinius Paneg. cap. 18 *Princeps, qui sibi imminere putat, quod in hostes paratur*, h. e. tyrannus, qui semper sibi timet. *Imminere imperio*, nach dem Regiment stehen/ Cic. pro Balbo cap. 15, quod Tacitus 16. cap. 14 dixit *imminere rebus.*

¶ Superimminere. Virgil. 12. v. 306

Ense sequens nudo superimminet.

Avienus in Phænom. Arat. v. 963

Virgineusque pudens zonæ superimminet artus.

¶ Intermanere, zwischen etwas bleiben. Lucan. lib. 6. v. 47

Defessus Cæsar mediis intermanet agris.

¶ Permanere, überbleiben/ beharren/ perseverare. Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 25 *Ira inter eos intercessit, quæ tam permansit diu*, lange blieben/ gewähret. *Mos permansit*, Cic. de Leg. 2. c. 25. *Permanere in amicitia, in eadem mente, in sententia, in incepto, in proposito susceptoque consilio*, auff einem Sinn/ auff einer Meinung und Rath beharren/ Cic. passim. v. g. lib. 1 de Orat. cap. 6 *In qua permaneo, Catule, sententia.* Et Lucejus Ciceroni lib. 5. epist. 14 *Cupio deterrere, ne permaneas in incepto. Permanere in officio*, Cæsar lib. 5. Gall. cap. 4.

¶ Permansio. Cic. 2. de Invent. c. 54 *Perseverantia est in ratione bene considerata stabilis & perpetua permansio.*

¶ Præmineo, præminēre, præ aliis eminere. Seneca Medea v. 93

Hæc si virgineo constitit in choro
Unius --- *præminet omnibus.*

Tacitus cum quarto casu junxit. Ut Ann. 15. cap. 34 *Eo usque valuit, ut gratiâ, pecunia, vi nocendi etiam malos præmineret.* Adde 12 annal. cap. 12. pr. ut Bernegger & Ryckius legunt, de quo supra in *Præemineo* videas. Augustinus de Genesi ad lit. cap. 14 extremo, *literæ auctoritate præminentes.*

¶ Promineo, prominui, ut, *Eminui, Imminui*, Prominere, ultrà aliquid eminere, über etwas herfür ragen. *Prominent dentes*, die Zähne stehen heraus/ Plinius lib. 11. c. 37.

¶ Prominens participium, comparatur ut nomen. v. gr. *prominentiore cauda*, Plin. lib. 10. c. 3.

¶ Prominentia, æ, fœm. Vitruvius lib. 6 cap. 11 *habere summam prominentiam.* Et Solinus cap. 27. pr. *Africa extenta in duas prominentias*, id est, promontoria. Idem cap. 2 de Italia: *In cornua duo scinditur, quorum alterum Ionium spectat æquor, alterum Siculum. Inter quas prominentias* &c.

¶ Promĭnŭlus, prominens. hervorhangend. Idem Solinus cap. 27 extr. *mammis prominulis*: & cap. 30 *habere rictus caninos & prominula ora*, lange Schnautzen / auffgeworffene Mäuler. Capitolinus in Pertinace cap. 12 *Habitudine corporis pinguiore, ventre prominulo.*

¶ Remanere, zurücke bleiben. Cic. 1. Tuscul. c. 12 *Animi remanent post mortem.* Lucret. lib. 3. v. 403

At manet in vita, cui mens animusque remansit.

¶ Remansio. Cic. pro Ligario c. 2. *Profectio certe animum tuum non debet offendere. Num igitur remansio?*

¶ Remansor in militia idem qui Emansor. Lege 4 § 13 Dig. de re militari: *Edicta Germanici Cæsaris militem desertorem faciebant, qui diu afuisset, ut is inter remansores haberetur.*

MĀNES, manium, plural. animæ corporibus exutæ sunt Poëtis, quæ in corpore dicuntur *Genii*, Geister/ die Seelen der Verstorbenen/ ab antiquo *manis*, vel *manus*, quod bonum significabat, Festo auctore. De his Propert. lib. 4. eleg. 7. pr.

Sunt aliquid manes, letum non omnia finit,
Lucidaque evictos effugit umbra rogos.

Virg. Æn. 6. *Quisque suos patimur manes*, ein ieder hat seine Plage. ¶ Pro laboribus, *manes* posuit Silius lib. 2. v. 588

-- -- *ceu prodita tecta*
Expulsi fugiant Manes.

Vide ibi Heinf. De Manium evocationibus, seu sacro Romano inferis facto, Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii. pag. 1088. 1108. Accuratè de Manibus etiam Salmaf. ad Solin. pag. 412. quem vide.

¶ Mania, æ, mater Larum, quam capitibus allii aut papaveris placabant, aut effigie suspensa, cum olim capite humano placari soleret. Vide Macrob. Satur. lib. 1. c. 7.

¶ Maniæ [vel Maniolæ] etiam dicuntur infantum terriculamenta, der Popantz/ vide Fest. ¶ Item lactentium Dii Præsides. Cato de liberis educandis:

Hisce manibus lacte fit, non vino:
Cuninæ propter cunas, Ruminæ propter rumas.

MANES, Manētis, Μάνης, Persa fuit genere, hæreticus, dæmoniacus & insanus, quemadmodum nomen ipsum testatur. Fuit temporibus Aureliani & Probi Impp. sub annum Christi trecentesimum. Auctor fuit insani dogmatis, de Deo bono & malo. Vivus excoriatus est arundine à rege Persarum, cum filio ejus gravi & desperato morbo laboranti, incantamentis fretus, liberationem promisisset, sed is inter manus ipsius fuisset exstinctus, Epiph.

¶ A Manete, sectatores ejus *Manichæi* nominati sunt, quos in Græcia, vitandi insaniæ nomen caussa, *Manichæos*, hoc est, *Manna fundentes*, se dixisse Augustinus scribit. Manicheerketzer.

MANGANUM, μάγγανον, instrumentum ad jacienda tela, ut balista: item ad torquendum. Usus hac voce Hegesippus est. Vid. Casaub. ad Suetonium pag. 195.

MANGO, ōnis: propriè canum educator & altor: Vet. Gloss. *mango*, κυνοτρόφος. ¶ 2 Deinde longius tractum, & ita dicti puerorum, sive servorum negociatores, Seneca ep. 80 in fine [Vid. supra *Leno.*] Martialis lib. 1. epigr. 59

Millia pro puero centum me mango poposcit.

Mangones mulorum, Sueton. Vespasiano cap. 4 *Spadonum mango-*

mangones, Domitiano cap. 7. *Mangones gemmarum*, Plinius lib. ult. cap. ult. dixit, qui & verbo

A

¶ Mangonizare, pro ornare, usus est lib. 23. cap. 1 *Equos mangonizatos venire videmus*, geputzt / gestriegelt.

¶ *Mangonicus quæstus*, Suetonius Vesp. cap. 4.

¶ Mangonium, artificium ipsum, quod rebus facilius vendendis adhibetur, Putzwerck / Plinius 10. cap. 50.

MANIA, μανία, furor, insania.

MANĬCA, æ, pars vestis, quâ manus teguntur, Ermel / a manu enim derivatur. ¶ 2. Sunt & manuum vincula *manicæ*, Daumenstock / Handschrauben / χειροθῆκαι. Apulej. lib. 3. Florid. *Quid si manus manicis restringantur? quid si pedes pedicis coarctentur?* Virg. 2. Æneid. v. 146

-- -- Manicas atque arcta levari
Vincla jubet Priamus.

Ita usus & Plautus est Mostell. act. 5. sc. 1. v. 17. ¶ Lucanus *Manicas* dixit, quas alii *manus ferreas* appellant: quibus utebantur ad retinendas constringendasque naves. Locus est lib. 3. v. 565. ¶ 2. Et *manicæ* chirothecæ sunt, quibus adversus frigus manus muniuntur, χειροθῆκαι, Händschcken / ein Muff.

¶ Manicatus, ut, *Tunica manicata*, ein Rock mit Ermeln. Cic. in Catilin. 2. cap. 10. Eas apud Romanos veteres habere, flagitium erat, Augustino teste: militaribus enim viris parum conveniebant. Persis Curtius lib. 3. cap. 3. n. 13 tribuit, ut mollitiem notaret.

B

MANĬFESTVS, um, clarum, apertum, augenscheinlich / öffentlich / das am Tage ist. *Furtum manifestum*, Cicer. 4. Verrin. c. 20, öffentlicher Diebstahl. Gell. 1. cap. 11 extr. *Quò manifestior fieret securitas.* Et Quintilian. lib. 3. c. 8. *manifestius est, quam ut* &c. Et, *Manifestissimum scelus*, Idem Declamat. 14. Construitur sæpe cum Genitivo casu, *crimine, culpa*, vel simili vocabulo subintellecto. Sallustius Jugurth. cap. 35 *manifestus tanti sceleris.* Et Tacitus 2. annal. c. 85. n. 3 *manifesta delicti uxor.* Annali 15. c. 60. n. 3 *manifestus conjurationis.*

¶ Manifeste & manifesto, palam, perspicue, non obscure, ut, *Manifeste deprehendere*, Cicer. 3. Catil. cap. 11. *Manifesto compertum atque deprehensum facinus*, pro Cluentio cap. 14. öffentlich entdeckte That. Comp. *Manifestius*, Taciti est 4. Histor. c. 23, *quo discreta virtus manifestius spectaretur.* Idem lib. 1. Hist. c. 88 *manifestius pavidi.* Adde Virgil. 8. v. 16. Superl. *Manifestissime* Hieronymi Epist. 59 cap. 2 ad Avitum, & Apulej. in Apolog. p. 316 *Ut omnibus manifestissime pateat.* Et Augustinus Confess. lib. 12. c. 17 *manifestissime apparent.*

¶ Manifestarius, idem quod Manifestus. *Solœcismus manifestarius*, Gell. lib. 1. cap. 7. *Manifestarius fur*, Plaut. in Aul. a. 3. sc. 4. v. 10.

C

¶ Manifestare, manifestum facere, offenbahren / entdecken. Ovid. lib. 13. Metam. v. 106

Insidias prodet, manifestabitque latentem.

¶ Manifestatio. Sulpic. Severus Dial. 3. c. 4 *Perculsus miser tantæ manifestatione virtutis.* Gloss. Vet. *Manifestatio*, φανέρωσις, φανεροποίησις. Et Augustinus lib. 20 Civ. Dei c. 30 *præsentiæ manifestatio.*

MANIPVLVS, eine Handvoll / oder Armvoll / eine Garben. Fasciculus qui manu comprehenditur. *Colligare fœnum in manipulos*, in Bündlein. ¶ *Manipulus militum*, eine Rotte Knechte. Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 7. v. 6 *Ubi Centurio est Sanga, & manipulus furum.* Vegetius contubernium decem militum *manipulum* esse ait, eine Rotte von zehen Knechten. Donatus: *MANIPVLVS proprie est militis: cum Romani & Latini sub uno centurione bellum aggressuri deputabantur, sibi sertum vel coronam ex manipulo herbæ vel hujusmodi conficiebant, quod pro signo sequebantur.* Plutarchus a Romulo hanc repetit rem p. 22. itaque auctor de Origine gentis Rom. p. 17. Ovidius 3. Fastor. v. 113

Non illi (Romani) *cælo labentia signa tenebant;*
Sed sua (militaria) *quæ magnum perdere crimen erat.*
Illa quidem fœno, sed erat reverentia fœno,
Quantam nunc aquilas cernis habere suas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos,
Unde maniplaris nomina miles habet.

Vide infra in *Manus.*

D

¶ Manipularis, &

¶ Manipularius: *Miles manipularis*, Cæsar 7. cap. 50. add. Ovid. c. l. *Judices manipulares*, Cic. 1. Philipp. c. 8. Richter aus einer Rotte Knechte genommen. *Habitus manipularius*, Suet. Caligula c. 9. ein Feldtracht.

¶ Manipulatim, per manipulos, Rotten weise. Liv. 2. cap. 53 *manipulatim excurrunt*: & lib. 8. cap. 8 *manipulatim structa acies*, Adde Tacit. Hist. 1. cap. 82.

¶ Commanipulus, qui & Commanipulo, ut mox dicemus; socius manipularis, der mit in einer Compagnie ist. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 46. n. 10 REGRESSI CVM COMMANIPVLIS LIBENTES VOTVM SOLVERVNT. Et pag. 532. n. 1. TITVS COMMANIPVLVS ET HERES EIVS &c. Et contracte COMMANIPLVS p. 551. n. 4 apud eundem Gruter.

¶ Commanipulo, onis, idem. Spartianus in Nigro cap. 10. *decem commanipulones securi percuti jussit.*

¶ Commanipulatio, societas commanipulonum. Spartianus ibidem: *ut tota in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret.*

¶ Commanipularis, idem qui commilito, in eodem manipulo. Tacitus 4. Hist. cap. 46 *prensare commanipularium pectora.* Inscriptio apud Gruter. p. 521. n. 9. C. IVLIVS PROCVLVS COMMANIPVLARIS. & pag. 555. n. 7 CVRAM EGIT SEPVLTVRAE C. VARIVS OPTATVS COMMANIPVLARIS EVOK.

MANLIVS Torquatus, cum esset Cos. filium suum securi percussit, quod speculatum ab eo missus, cum interdictione pugnæ, hostem, a quo provocatus fuerat, occidisset, Liv. lib. 8. cap. 7, ob quod imperia aspera & immitia *Manliana* dicta sunt, ernste und scharffe Regiment / Gell. lib. 9. cap. 13. Nimirum maluit pater carere forti filio, quam patriam disciplina militari.

¶ Manlii plures alii, ut servator Capitolii contra Gallos, Livius lib. 5. cap. 47; Manlius Volso, Galatarum victor, Livius lib. 38; & Manlius Catilinæ apud Fæsulas præfectus militum, de quo Cic. 1 in Catilinam: & plures alii.

MANNA, æ, μάννα, ros seu liquor est suavis ex aëre veniens sublucanis temporibus, atque arborum ramis & frondibus, herbis, lapidibus, & solo interdum adhærescens, ac brevi temporis spatio in grumas coalescens, süsser Thau / so sich auff die Bäume und Kräuter setzet und hart wird. Vide Salmasii de Manna commentarium. Ecclesiastice vertitur Himmelbrod. ¶ 2. Sed *manna thuris*, micæ sunt thuris concussu elisæ, zermalmeter oder zertriebener Weyrauch / Matth.

MANNVS & Mannulus, equus pusillus. Horat. Epod. 4.

Et Appiam mannis terit.

Propert. lib. 4. El. 8. v. 15

Huc mea detonsis avecta est Cynthia mannis.

Schürkämmichen. Plin. lib. 4. epist. 2 *Habebat puer mannulos multos, & junctos & solutos*, kleine Rößlein. Vetus Scholiastes Horatii notat eos vulgo *burdos, burdones*, item *burichios* dictos. Vetus Gloss. *mannus*, βεϱίχος.

MĀNO, manare, trieffen / rinnen / fliessen / defluere. *Aqua manat e fonte*, quemadmodum Tibullus lib. 3. eleg. 5. pr.

-- -- manat quæ fontibus unda.

Et Silius lib. 7. v. 709

Manavere genis lacrymæ.

die Thränen lauffen über die Backen. Cic. de divinat. 1. cap. 34 *Herculis simulacrum multo sudore manavit.* Usitata & in hoc verbo metaphora est, *Serpit in urbe malum, & manat in dies latius*, Cicer. 1. Philipp. cap. 2. flicht sich weiter / bricht weiter aus / disseminatur. Sic, *Manat in tota urbe rumor*, Livius lib. 2. c. 49. pr. ein Gerüchte gehet in der gantzen Stadt. Cic. off. 3. cap. 17 *Fidei bonæ nomen manat latissime* Et, *Ulcera manantia*, quæ serpunt, Geschwer / so sich weiter flechten / apud Plin. 22. cap. 25. ¶ Active hoc verbo Horatius usus est lib. 1. epist. 19. v 44

-- -- fidis enim manare poëtica mella
Te solum,

quemadmodum & Plinius lib. 14 cap. 20 pr. *arbores succo picem resinamque manantes* dixit. Et lib. 37 cap. 10. de gemma quadam Indica: *in attritu sudorem purpureum manat.*

¶ Manatio, actus manandi. Augustinus lib. de Trinitate cap. 20 *Filius Dei est manatio claritatis omnipotentis Dei sincera.*

¶ Mānālis, e, ut *fons manalis*, id est, perpetuis aquis manans, perennis. Vide Festum.

¶ Mānābilis, facile manans. *Frigus manabile* apud Lucretium lib. 1. v. 535 est penetrans.

Composita à *Mano.*

¶ Dimānare, defluere, abfliessen / auskommen. Cic. pro Cœl. c. 3 *Meus hic forensis labor vitæque ratio dimanavit ad existimationem hominum paullo latius commendatione & judicio meorum.*

¶ Emānare, ut, *ex fonte emanare*, ausfliessen. Metaphorice Cic. 2. de Invent. cap. 2. extr. *Alii alio ex fonte præceptores dicendi emanaverunt.* Idem Attico 7. epist. 21. pr. *Mala nostra istinc emanant*, id est, oriuntur, herfliessen / herrühren / herkommen. Deinde eleganter de rumore & manifestatione. Cicer. pro Rosc. Am. cap. 1 Nequaquam *similiter oratio mea exire atque in vulgus emanare poterit.* Ubi *in vulgus emanare*, est auskommen / nachgesaget werden. Sic & Livius lib. 42. cap. 14 pr. *Silentio clausa curia erat. Bello denique perfecto, quæque dicta ab rege, quæque responsa essent, emanavere.* Ibidem cap. 16 *ne indicium emanaret.* Rursus Cicero ineunte 3 Verrina: *fama emanārat.*

¶ Permanare, pervenire, divulgari, durchfliessen. Cic. pro Rosc. Am. cap. 22 extr. *Ad animam permanat macula ex sanguine paterno aut materno concepta*, flicht sich biß auff das Hertz. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 4. v. 19 *Ne aliquando ad patrem hoc permanet*, daß es nicht für meinen Vater komme. Cic. pro domo sua cap. 46 *Effluunt multa ex vestra disciplina, quæ etiam ad nostras aures sæpe permanant.* zu Ohren kommen.

¶ Immanare, hineinfliessen. August. lib. 2 de Genesi ad lit. c. 4 extr. *minutioribus guttis, & levioribus immanare vaporibus.*

¶ Pro-

¶ Permananter, perenniter. Lucretius lib. 6. v. 916

Usque adeo permananter vis pervalet ejus.

¶ Promanare, quod pervulgatum hodie, desideratur apud antiquos. Senecæ enim quod quidam exemplum ferunt, falsum pravatumque est. Vide Curas posterior. Cellarii.

¶ Remanare, zurückflissen. Lucretius lib. 5. v. 270

Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris.

Tritt zurück / geht hinter sich. Quæ verba repetiit lib. 6. v. 635.

¶ Submanare, drunterhin flissen. Vitruvius lib. 8 cap. 1 *Aquæ ex montibus sub terra submanantes erumpunt in medios campos.*

MANSUETUS, auctore Nonio, mitis, placidus, a feritate alienus, quasi ad manum adsuetus accedere, manum patiens, sanffte / sanfftmüthig. Cic. de orat. lib. 2. cap. 49 *In moribus suis erga necessarios declarandis mansuetissimus visus est.* Cic. lib. 1. fam. ep. 9 *mansuetiores Musæ.* Valer. Max. lib. 2. cap. 7. n. 11 *mansuetissimum ingenium.* Rursus Cicero lib. 1. de Invent. c. 2 *Ex feris & immanibus mites reddidit & mansuetos.*

¶ Mansues antique idem ac Mansuetus. Varro ὄνος λύρας, apud Nonium: *Quadrupedem galli tympanis adeo fecerunt mansuem, ut tractarent manibus.* Accii addit & Plauti exempla, quanquam quod hujus est, non omnino certum sit. Apulejus quoque lib. 11. p. 261 *Vidi ursam mansuem.* Delectatur enim obsoletis, ut nemo magis. Unde lib. 7. p. 198 *mansuetos & mansues*, ut synonyma conjungit. *Multos ego*, inquit, *scio non modo asinos inertes, verum etiam ferocissimos equos, nimio libidinis calore laborantes, atque ob id truces vesanosque, adhibita tali detestatione mansuetos ac mansues exinde factos.* Sic etiam Pricæus legit p. 148.

¶ Mansuete, adv. placide, clementer, Sanfftmüthig. *Mansuete facere aliquid*, Cic. pro Marcello cap. 3.

¶ Mansuetudo, Gelindigkeit / Sanfftmuth. *Lenitas & facilitas morum.* Cicero in 7. Verr. cap. 1 *Clementia mansuetudoque imperii in crudelitatem inhumanitatemque conversa.* Et lib. 1. Offic. c. 9 *mansuetudo morum ac facilitas.*

¶ Mansuetarius, qui feras mansuefacit. *Leones & leopardi docti per mansuetarios*, durch die / so wilde Thiere zahm machen. Lamprid. Heliogabalo cap. 21.

¶ Mansuefacio, mansuefacere, domare, mansuetum reddere, zähmen / zahm machen. Livius lib. 3. cap. 14 *Paullatim permulcendo tractandoque mansuefecerant plebem.* Et Augustinus Confess. lib. 10. c. 36 *mansuefecisti jugo tuo cervicem meam.*

¶ Mansuefieri, passivum. Cic. Tusc. 1. c. 25. *A quibus mansuefacti & exculti ad elegantiora defluximus.* Apulejus de Mundo p. 72 *Leges ad mansuefaciendos homines sunt inventæ.*

¶ Mansuesco, mansuescere, mitescere, zahm werden. Columella lib. 6. cap. 2 de bubus domandis: *Per blandimenta triduo fere mansuescunt*, durch Streichen und Schmeichelwerck werden sie zahm. *Tellus mansuescit arando*, Virg. 2. Georg. v. 239.

¶ Immansuetus, ferus, wild / ungezähmt. Cic. lib. 1. de Legib. cap. 8 *Nulla gens est neque tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignoret, qualem habere Deum deceat, tamen habendum sciat.* Seneca lib. 2. de Ira cap. 16 *In frigora septentrionemque vergentibus immansueta ingenia sunt.* Idem lib. 1. de ira cap. 15 *bovem immansuetum cædimus.* Et ad Helviam cap. 6 *quid immansuetius?* Ovidius Epistola Her. 18. v. 37 ad Boream:

At tu de rapidis immansuetissime ventis.

MANTES, vel mantis, μάντις. Cic. de divinat. lib. 1. c. 43 *Divini sacerdotes, quos mantes vocant.* Wahrsager.

¶ Manteum, μαντεῖον, locus oraculis dicatus, da man ihm läst wahrsagen. Plin. lib. 5. cap. 29.

¶ Mantice, es, μαντική, ars divinandi, Wahrsagerkunst. Cic. 1. Nat. Deor. cap. 20 *Sequitur μαντικὴ vestra, quæ latine divinatio dicitur.*

MANTICA, æ, eine Satteltaschen / Wadsack / Rantzen. (*Hippopera* Senecæ Epist. 87) Apul. lib. 1. de A. A. *Et cum dicto manticam meam humero exui*, den Rantzen ablegen. Catull. Carm. 21

Nimirum idem omnes fallimur, neque est quisquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis: suus cuique attributus est error:
Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Id est, vitia nostra non perspicimus. Vide Chiliadas. Pers. satyr. 4. v. 24

Ut nemo in sese tentat descendere, nemo,
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Ad quem locum Casaubonus: MANTICAM, inquit, *volunt à manu deductam vocem: est verò peregrina vox, & propriè baltheum significat aut Zonam, quæ veteribus instar peræ cujusdam fuit. Frequens in libris Arabum, & tàm quod inde formârunt sibi verbum, quàm illud unde est ipsum deductum. Pro hippopera posuerunt Lucilius atque Horatius.* Horatii locus est, lib. 1. sat. 6. v. 106. Ubi & Vet. Schol. vide, qui Lucilii locum producit.

¶ Manticula, dimin. Festus.

¶ Manticularius, ein Beutelschneider / Spitzbube / Tertull. Apologet. c. 44.

¶ Manticulari, die Beutel spülen / abschneiden / dolose captioseque agere & furari. Vide Festum. Sic Apulej. Apol. *Ut olim Ulyssis socii thesaurum reperisse arbitrati sunt, cùm utrem ventosissimum manticularentur.*

A

MANTILE, mantele, mantellum, mantelium, μαν[illegible]λιον, Polluci, Hesychio, μανδύλιον, χειρόμακτρον, 1. est quod in mensis ad manus tergendas adhibetur: 2. Integumenti humeralis genus, quo brachium manusque involvebant; unde à *manu tergenda, terenda, tegenda* dici volunt Grammatici, Handquele / Salvet / Servet / Tellertüchlein. Virg. lib. 1. Æn. v. 701

Dant manibus famuli lymphas Cereremque canistris
Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis.

Plin. lib. 7. cap. 2 *Anthropophagos ossibus humanorum capitum bibere, cutibusque cum capillo pro mantilibus, uti Isogonus Nicæensis tradit.* Plautus Capt. act. 3. sc. 3 v. 6 *Nec mandaciis subdolis mihi usquam mantellum est meis*, ich habe nichts / da ich meine Lügen mit bemänteln könte. Vid. Cœl. Rhodig. lib. 16. Var. 50. c. 10. Scalig. in Conjectan. Casaubon. ad Athenæum lib. 9. cap. 16. & Hugon. Grot. in Arateis ad Imag. asterismorum pag. 62.

¶ Mantellum quoque pallii genus est, aut velamenti. Boxhorn. ad Plaut. p. 203.

MANTINEA, Μαντίνεια, Arcadiæ urbs, victoria Epaminondæ ejusque morte nobilis. Vide Diodorum Siculum lib. 15. & Corn. Nepot. c. 9.

B

MANTISSA, additamentum rei, quæ venditur, id est, pauxillum illud quod adjicitur ponderi, ita dictum, quod *manu* addatur. Zugabe. Festus: *Mantissa est additamentum lingua Tusca, quod ponderi additur:* & Lucilium advocat, qui scripsit alicubi: *mantissa obsonia vincit.* Simplici & geminato S invenimus expressum.

MANTO, Mantûs, Μαντώ, Tiresiæ vatis Thebani filia, à qua *Mantua*, Virgilii patria, civitas clarissima, dicta est. Eam enim Bianor, Mantûs filius, condidit, ut Servius in Eclog. 9 Virgilii auctor est. Vid. Nannii Miscell. lib. 6. cap. 1.

¶ Mantua, urbs Transpadanæ Galliæ clarissima, quæ jam tum a conditore, tum ab alumno poeta laudata fuit, cujus Ecl. 9. v. 28

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

¶ Mantuanus, ut, *Mantuanus Virgilius*, & *Baptista Mantuanus*, Carmelita, Poëta Latinus doctissimus, qui vixit ac scripsit sub Alphonso rege Arragonum, natus A. C. 1444. Libri Carminum ejus extant, de quibus non pauca suo loco adduximus.

¶ Mantous adj. idem quod Mantuanus. Ita enim Ecloga 6 quæ Cornix dicitur, de se Baptista:

Sic factum est servile genus, sic ruris & urbis
Inductum discrimen, ait Mantous Amyntas.

MANUCODIATA, der Paradießvogel.

C

MANUS, dextra, sinistra & læva, die Hand. *Manus non verterim*, pro eo, quod est, nihil omninò laboro, ich wolte nicht eine Hand darum umkehren. Usus hâc forma Apulej. in Apologiâ. Anaxagoras manum dixit sapientiæ caussam esse, nisi enim fabri haberent organa, neque doceri neque disci ullæ artes possent. Quanquam Plutarchus erudite interpretatur *manus*, id est, experientiam sapientiæ caussam esse. Xenophon, Τὴν χεῖρα ὁ θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλαις ἐποίησεν, hoc est, *Manus Deus, ut altera alteram juvet, creavit.* Sic, *Manus manum lavat*, χεὶρ χεῖρα νίπτει, proverbiale de mutua operâ præstanda. Seneca Ludo de morte Claudii: *Noli mihi invidere: mea res agitur: deinde si quid volueris, invicem faciam: Manus manum lavat.* eine Hand wäschet die andere. *Manus compressa in pugnum*, Quintil. lib. 2. c. 20, eine Faust. *Manus explicata*, sive *explicita*, ibidem, quæ palma est, eine flache Hand. *Vola*, media pars manus, der Handteller. *Manum admovere, Manum adhibere operi* vel *ad opus*, die Hand an die Arbeit legen. *Conferre manus*, Silio lib. 6. v. 600, est congredi, sich mit einem schlagen. Apul. lib. 1. de A. A. *Quam sanctissimè dejurantes, sese neque ei manus admolituros.* Sed, *Inferre manus*, est manus injicere, die Hände an einen legen. Cicer. in Catil. 1. c. 8 *Senatus vim ac manum intulit.* Et Plinius lib. 9, epist. 13 *Inter multa scelera multorum, nullum atrocius videbatur, quam quod in senatu senator senatori, prætorius consulari, reo judex manus intulisset.* Sed *Manus sibi inferre* vel *afferre*, sich selbst entleiben. *Tollere manus*, die Hände auffheben: quod diverso respectu dicitur. ¶ 1. In admiratione Cicero lib. 4. Acad. Quæst. *Hortensius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuo Lucullo loquente fecerat, ut etiam manus sæpè tolleret.* Idem lib. 7. ad Fam. Epist. 5. *Sustulimus manus, & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid, non fortuitum, sed divinum videretur?* Catull. Carm. 54

D

Admirans ait hæc, manumque tollens.

Prolatâ, & reductâ manu multa veteres indicârunt, jusserunt, permiserunt, petierunt, vetuerunt. Vid. Barth. ad Stat. lib. 1. Thebaid. p. 60. ubi explicat, quid sit *tollere manus.* Vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 162. 163. ubi de *porrectione manus in sublime*, cum suffragium ferrent. Adde eundem ibid. lib. 6. pag. 535. 536. Porrigebant etiam manus victi. Petrus Faber Agonist. lib. 1. cap. 8. ¶ 2. *Manum* etiam *tollere* dicebantur, qui victos se fate-

faterentur, quod à gladiatoribus tractum. Cicero apud Lactantium lib. 3. cap. 8. *Cedo, & tollo manum.* B. Hieronymus adversus Luciferianos: *En tolle manum, cedo, vicisti.* Idem est *dare manus.* Nepos Hamilcare: *Donec aut virtute vicissent, aut victi manum dedissent.* Vide ibi Andr. Schottum, & Savaron. ad Apollinarem, itemque Petrum Fabrum lib. 1 Agonistici c. 8. *Abstinere manus, continere manus*, est continere animi impetum, an sich halten/ die Hände bey sich behalten. Terent. in Adelph. *Non manum abstinens mastigia.* Cic. in Catil. 1. cap. 8 *Ego vix abs te jamdiu manus ac tela contineo.* *Continere manum intra pallium*, apud Athenienses pudoris & modestiæ signum erat. Hinc Quintilianus lib. 12. cap. 10. *Falli videntur, qui solos esse Atticos credunt tenues & lucidos, & significantes; sed quadam eloquentiæ frugalitate, & semper manum intra pallium continente.* Vide Casaubonum ad Diogen. Laërt. in Polemone. *Manus supinas ad cœlum ac Deos tendere*, Virgil. 3. Æn. 176 die Hände gen Himmel auffheben. *Supinas*, id est, expansas. Sic *manibus supinis accipere*, Seneca dixit lib. 1. de Benef. cap. ult. Et Cicero in Catilin. 4. cap. 9 *Supplex manus tendit patria communis*, streckt die Hände aus/ und bittet. *Tradere per manus*, ut, *Religio tradita per manus*, Livius lib. 5. cap. 51. Von den Vorfahren auf uns geerbet. Et, *Disciplina militaris tradita per manus, jam inde ab initiis urbis*, Livius. Quod vulgò de manu dicitur. Dicunt & *inter manus.* Plautus Mostell. act. 2. sc. 1. v. 39. *Abripite hinc intro actutum inter manus.* Cæsar lib. 2. de Bello Civili cap. 2 *Hinc agger inter manus proferebatur.* Virgil. etiam 2. Æneid. v. 681 *interque manus*: & 8. Æneid. v. 528. *inter nubem*: pro *per manus, per nubem* dixisse Servius auctor est. *Præ manu dare*, zuvor herausgeben/ fürstrecken/ Terent. in Adelph. act. 5. scen. 9. v. 23. *Esse sub manu*, zur Hand seyn. *Consilium nascitur sub manu*, Seneca Epist. 71. ein guter Rath so bald zu finden. Plaut. in milite act. 3. sc. 2. extr. *Lepide hoc succedit sub manu negotium*, dieser Handel gehet wohl von der Faust. Suetonius Augusto cap. 49. *Et quo celeriùs ac sub manum annunciari posset.* SVB MANVM, id est, facilè; Vide ibi Torrent. *Ad manum esse*, id est, in promptu, in Bereitschafft/ zur Hand seyn. Nepos Eumene cap. 1 *Ad manum habuit scribæ loco.* Sed, *In manu*, id est, in potestate. *In manu est meâ*, Plaut. Rud. act. 4. sc. 3. v. 44. es stehet in meiner Hand/ es ist in meiner Macht. Cicero lib. 14. epist. 2 *Verùm hæc non sunt in nostra manu.* Terentius Hecyra act. 3. sc. 5. *Tibi id in manu est, ne fiat*, daß es nicht geschehe/ stehet bey dir. C. Nepos Timotheo: *Et, ut si in suâ manu fortuna esset, quo contenderet, pervenit.* Tacitus 2. Histor. cap. 76. *Juxta Deos in tua manu est positum*, nechst GOtt stehet es bey dir. Vid. Taubman. ad Plaut. pag. 14. ¶ Sed & usus tritus & vulgaris hac formula, *in manu* esse significatur. Quintilianus lib. 10. cap. 1. sub fin. *Tum Seneca solus hic fere in manibus adolescentium fuit.* ¶ *Imponere summam*, vel *supremam manum alicui operi*, ein Werck fertigen und beschliessen/ Virgilius 7. Æneid. v. 572

> *Nec minus interea extremam Saturnia bello*
> *Imponit Regina manum.*

Ubi Servius: *id est, quod superest, perficit. Et est translatio à pictura, quam manus complet & ornat extrema.* Donatus ad Terentii Andr. act. 2. sc. 5. v. 1, IMPONITVR, inquit, MANVS REBVS, *cum perficitur, id quod ceperit*: ut Virgilius: IMPOSVIT REGINA MANVM. RELINQVVNTVR *verò* RES, *cum imperfectæ relinquuntur.* Idem Virgilius: ATQVE OPERE IN MEDIO DEFIXA RELINQVIT ARATRA. Petronius de Carmine: *Etsi nondum recepit ultimam manum.* Ubi plura Wowerius. *Manum ferulæ subducere*, Juvenal. Satyr. 1. v. 15. aus der Zucht seyn. Vide Chiliad. *In manibus omnium esse*, von jederman gelesen werden. *Manu venerari* est honoris alteri habendi caussa manum ori admovere & basiare: id enim vel adeuntes vel prætereuntes simulacra Deorum faciebant, cultûs & venerationis causa: Vide infra *Adorare*, & Vossium lib. 6. Instit. Orat. p. 539. Tacitus 16. Ann. cap. 4 *Postremo flexus genu cœtum illum manu veneratus, sententias judicum operiebatur.* Et Sueton. Claudio cap. 12 *Eosdem spectacula edentes voce manuque veneratus est.* Idem significat Tacitus 1 Histor. cap. 36, *Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, & omnia serviliter pro dominatione.* Gegen einem einen Reverentz oder Baselmanes machen. ¶ *Manum conserere*, id est, pugnare apud Nepotem non semel. Ubi & Lambinum licebit videre. ¶ Manus accipitur pro proboscide elephantis, quod eâ in decerpendo pabulo pro manu utatur elephas. Cicero lib. 2. Nat. Deor. c. 47 extr. *Manus etiam data elephanto, quia propter magnitudinem corporis difficiles aditus habebat ad pastum.* Vide & *Anguimanus.* ¶ *Manus adire alicui*, est lepide frustrari apud Plautum: De quo Muretus lib. 19. Var. Lect. cap. 19. Sed melius forte a Gladiatoria repetenda videtur loquendi forma. Similiter nos dicimus: Er ist stattlich angelauffen. ¶ *Manu agere*, est vi uti: cui contrarium, *jure agere.* Tacitus cap. 36 *Ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt.* Item Agricola cap. 9 *Castrensis jurisdictio secura & obtusior: ac plura manu agens, calliditatem fori non exercet.* Sic *manu reducere*: *manu opprimere* apud Florum est, vi armisque reducere, opprimere, lib. 1. cap. 11. & lib. 4. cap. 1. ¶ *Manu facere* dicimur, quorum caussæ a nobis ipsis petendæ: qua formulâ sæpe usus est Seneca. Ut Consolat. ad Marciam *orbitatem manu facere*, c. 19. Ubi vide Lipsium. Sic quæ non sponte suâ nascuntur & fiunt, sed nostro producuntur labore atque industria, *manu* dicuntur *fieri.* Cæsar 3. de B. C. cap. 44 *Multaque erant inter eum locum manu sata, quibus interim jumenta pascerentur.* Ubi per *manu sata* frumenta intelligit, quæ non sponte nascuntur, ut ex cap. 58. ejusdem libri constare potest. Plin. præfat. lib. 8. de Venenis: *Ne iis quidem quæ nascuntur, contenti quando plura eorum humanâ manu fiunt.* Seneca Epist. 52 *Quædam ingenia facilia, & expedita: quædam manu (quod ajunt) facienda*, id est, labore, disciplina. ¶ *De manu reddere*, selbst und aus seiner eigenen Hand geben. Sueton. Tiberio cap. 34 *Consueverat & quadruplam strenam & de manu reddere.* Lampridius Severo: *Nam semper de manu ministris convivii & panem & partes aut olerum aut carnis dabat.* ¶ *Manibus pedibusque*, id est, summa contentione, Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 133. & act. 4. sc. 1. v. 52. ¶ *Manu utraque amplecti*, id est, libenter ac prompte. Martialis lib. 1. epigr. 16

> *Hæc* (Gaudia) *utraque manu complexuque assere toto:*
> *Sæpe fluunt imo sic quoque lapsa sinu.*

Reperitur hæc formula & apud Petron. Similiter *ambabus manibus dicimus.* ¶ 2. *Manus ferrea*, machinæ genus quo in navalibus prœliis ad retinendas constringendasque naves utebantur, Græce *Harpagones* vocabantur. Curt. lib. 4. cap. 2. *Ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hostium injicerent, corvique & alia tuendis urbibus excogitata præparabantur.* Cap. seq. iterum meminit, & has à *corvis* separatim nominat. Appian. lib. 5. de bellis civil. p. 737. Lucanus *Manicas* vocat. Vide supra *Manica.* Livius *asseres ferreo unco præfixos*, HARPAGONAS interpretatur lib. 30. cap. 10. ¶ 3. *Manus* pro Chirographo, eigene Handschrifft. Cic. ad Attic. lib. 4 epist. 16 *Occupationum mearum vel hoc signum erit, quod epistola librarii manus est*, der Brieff ist meines Schreibers Hand. Quintil. lib. 1. cap. 7 *Quomodo & ipsum* (Ciceronem) *& Virgilium scripsisse, manus eorum docent.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 116. Similiter & Attici scripturam, χεῖρα appellabant. ¶ Sed & artificum opera, ab iisdem Græcis juxta Latinisque χεῖρες seu *manus* dicebantur. Ut picturæ: Petronius: *Nam & Zeuxidis manus vidi, nondum vetustatis incuriâ victas. Protegenis manus* apud Gell. lib. 15. cap. 31. vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 101. 102. 228. Item signa. Martialis lib. 8. Epigr. 51

> *Mentoris hæc manus est, vel, Polyclete, tua.*

Propertius lib. 3. Eleg. 21. v. 30

> *Sive ebore exactæ, seu magis ære manus.*

Notat & Salmasius de modis usurarum, itemque Rigaltius in Artemidorum pag. 7. & 18. ¶ 4. Notat & *manus*, pecuniam, quam quisque lusorum in lusum confert. Einen Satz. Einen Auffsatz. Augustus apud Sueton. vitâ suâ cap. 71. *Si quas manus remisi cuique, exegissem, & retinuissem, quod cuique donavi, vicissem vel quinquaginta millia.* Wann ich von einem jeglichen gefordert hätte/ was er zusetzen sollen/ und ich ihme erlassen/ &c. Sed & ipsi jactus, *manus* appellantur: Sicuti *manus* quoque Gladiatorum istas dici solebant. Vide ibi Casaubonum. ¶ 5. *Manus* pro multitudine. *Manus comitum*, Statius 5. Silv. 3. v. 262. Ein Hauffen Gefehrten. Virg. 6. Æneid. v. 660

> *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.*

Idem lib. eod. pr. - - - *Juvenum manus emicat ardens.* Vet. Gloss. *manus* χεὶρ, *manus* πλῆθος. Sed Cæsar & Hirtius in multitudinis numero pro copiis *manus* dicit: *Convenientes manus dissipare*, lib. 8. de B. Gall. cap. 6. *quam maximas manus cogere*, lib. 5. cap. 38. Sed singulari Corn. Nepos Dione cap. 4 *Manum comparare.* Idem Miltiade cap. 1 *Delecta manus.* Horatius Carmine Seculari v. 53

> *Jam mari terraque manus potentes*
> *Medus, Albanasque timet secures.*

¶ 6. Ponuntur etiam *manus*, pro famulis, sive operis, quibus utimur. Martialis lib. 1. Epigr. 101

> *Illa manus quondam studiorum fida meorum.*

Loquitur de Demetrio servo, cujus mortem ibi deflet. Ita Plinius lib. 9. epist. 37 Agriculturam *manus multas poscere* dixit: & lib. 10. epist. 50 *Sed hoc opus multas manus poscit &c.* Tacitus Agricol. cap. 15 *Æque discordiam præpositorum: æque concordiam subjectis exitiosam: alterius manus; centuriones alterius, vim & contumelias miscere.* Per præpositos intelligit Legatum, & Procuratorem provinciæ: ille juris dicendi caussa, hic exigendi reditus gratia præponebatur. Hunc per *manus*, id est, servos suos, illum per centuriones suos vim, & contumelias miscere ait. Vide ad eum locum Boxhornium.

¶ Mancipium, vide supra *Manceps.*

¶ Manicula, dimin. Plaut. Pseud. act. 5. sc. 1.

¶ Manipulus, a manu fit, & proprie significat manualem herbarum fasciculum, quem manu quis apprehendit metendo. Ponitur tamen pro exiguâ militum manu, quæ unum signum sequebantur. Vide supra suo loco, cum derivatis.

¶ Manualis, e, ut, *Manualis fasciculus*, ein Handbindel/ Plinius

nius lib. 19 cap. 1. Et, *Saxa manualia*, Tacit. lib. 4. Annal. cap. 51. Wurffsteine / so man mit der Hand tractieren kan. *Aqua manualis*, Handwasser / apud Tertullian. Apologet. cap. 39. Vide ibi Pamel. A

¶ Mánuarius, *Æs manuarium*, Handgeld / Gell. lib. 18. c. 13.

¶ Manuleatus, *Tunica manuleata*, id est, manicata, ein Rock mit Ermeln / Plautus Pseud. a. 2. sc. 4. v. 43, & Sueton. Calig. cap. 52. Seneca Epicurum *manuleatum* dixit epist. 33. hoc est, delicatum. Nam *tunicæ istæ* mollitiei notabantur: Unde & eas Trojanis exprobrat Virgilius 9. Æneid. v. 616.

¶ Manubrium, capulus cujuscunque rei, ein Hefft / Handhabe. *Eximere è manu manubrium*, pro, præripere alicui occasionem & facultatem quippiam agendi; Plaut. in Aulul. a. 3. sc. 4. v. 12. Vide Chiliadas. *Malleus sapientior manubrio*, apud eundem Plautum Epid. act. 3. sc. 4. extr.

¶ Manubriolum, diminutivum. Celsus lib. 7. cap. 6 sub fin. *Sculpelli manubriolo* [tunica] *diducenda a cute & carne est.*

¶ Manubriatus, manubrio præditus. Ammianus lib. 25. cap. 4 *manubriati cultri.*

¶ Manubiæ, plural. tantùm, præda ex hostibus, & pecunia ex præda vendita, coacta, auctore Nonio. Vide & Gell. lib. 13. cap. 23, itemque Asconium in Verrinam de Prætura urbana. Cicero in oratione prima pro lege Agraria c. 4. *Quod ad quemque pervenit, pervenerit ex præda, ex manubiis, &c.* Beute. Vet. Gloss. *Manubiæ*, σκῦλα ἀπὸ ζώντων ἀφαιρούμενα. ¶ *Manubiæ* etiam dicuntur spolia, & quæstus illiciti cogendæ pecuniæ. Ita usus Suetonius ea voce est Vespas. c. 16. ut interpretatur Torrentius. ¶ Jactus fulminum *manubiæ* etiam dicuntur, quas Hetrusci à tribus superioribus sideribus, Saturno, Jove, Marte, decidere putârunt: undecim manubias esse, ex his tres Jovi datas. Vide Senec. 2. Quæst. Nat. cap. 41, & Plin. lib. 2. c. 52. & ibi Dalechamp. p. 98.

¶ Manubialis, e. *Manubialis pecunia*, Geld aus verkauffter Beute gelöset. Sueton. Aug. cap. 30.

¶ Manubiarius, fructum & quæstum manubiarum afferens. Plautus Trucul. act. 4. sc. 4. v. 27 *Saltem amicus mihi esto manubiarius*, hoc est: si non ex animo; at fructuosus, utilis.

¶ Manupretium, quod datur pro eo, quod manufactum est, a *manibus & pretio*, ut Varro lib. 4. de LL. interpretatur. Isidorus lib. 11. cap. 1 *Abusivè* MANVS *etiam ars, vel artifex. Unde manupretium dicimus* Handlohn / Macherlohn. Livius lib. 34. cap. 7 *In auro præter manus pretium nihil intertrimenti est.* Am Golde verleurt man nichts als das Macherlohn. Plautus Menæchm. act. 3. sc. 3. v. 17.

AN. *Amabo, mi Menæchme, inaures da mihi*
Faciundas pondo duûm numûm stalagmia.
ME. *Fiat, cedo aurum, ego manupretium dabo.* C

Asconius ad orat. de præt. urb. observat, MANVPRETIVM dici, *ubi non tam materiæ ratio, quàm manus atque artis ducitur.*

¶ Manumittere, libertate donare, frey machen / loß geben. Cicero pro Cœlio cap. 29 pr. *Adsunt servi de cognatorum sententia manumissi.* Terent. Phorm. a. 5. sc. 5. v. 2 *Manu emitti* dixit. Et Plaut. in Curcul. act. 5. sc. 2. v. 18 *Mea ancilla, libera ut sit, quam ego nunquam emisi manu.* Dividitur etiam interposito alio verbo. Cicero pro Milone cap. 22 pr. *Manu vero cur miserit?* Cæterum manumissionis duæ species erant: una, cum vindicta, censu, testamento aliquis manumittebatur: hæc justam & plenam libertatem conferebat; altera, cum inter amicos, convivia, per epistolam quis mittebatur manu: unde non plena libertas erat: & metuendum habebant tales, ne rursus ad pristinum statum revocarentur: manebant itaque adhuc quodammodo servi. Unde Tacitus, *quos vindicta patronus non liberavit; veluti vinculo servitutis attineri* scribit Annal. 13. cap. 27.

¶ Est & aliud genus manumissionis liberorum, cum adoptandi a parentibus, quos natura dederat, manu emitterentur. Plinius lib. 8. epist. 18 *Curtius Mantia perosus generum suum Domitium Lucanum sub ea conditione, ut filiam ejus, neptem suam, instituerct heredem, si esset manu patris emissa. Emiserat pater: adoptaverat patruus.* Add. Titul. Digestor. *Si a parente quis manumissus sit.*

¶ Manumissio, Freylassung. Ulpianus Lege 1 § 4 Dig. Quando de peculio: *Alienatio & manumissio ad servos pertinet, non ad filios: emancipatio vero ad solum filium.* Ita ut plurimum distinguebant veteres: quanquam manumissio etiam de emancipatione invenitur, ut modo dictum fuit. D

¶ Manumissor, qui manumittit. Ulpianus Lege 1 § 5 Dig. Si a parente quis &c. usus est: ac Tertullianus lib. 5. adv. Marc. c. 4 *Nonne eum constituit manumissorem, qui fuit dominus?*

¶ A manus composita sunt, *Æquimanus*, qui *Ambidexter* a nonnullis dicitur: nempe qui utraque manu æque utitur. Ausonius Technopægnio:

Quis Myrmilloni contenditur? æquimanus Thrax.

¶ Dicitur & *ambimanus*: Gloss. Vet. *ambimanus*, περιδέξιος.

¶ Anguimánus, de elephanti proboscide, vide in *Anguis*. Adde Lactantium de Opific. Dei cap. 5.

¶ Centimánus, centum manus habens, Horat. 2. od. 17.

¶ Unimánus, Liv. lib. 35. cap. 21. & lib. 41. cap. 21. Utrobique *puer natus unimanus* traditur. Mit einer Hand.

¶ Manuinspex, in Gloss. vet. exponitur χειροσκόπος, id est chiromanta.

¶ Amanuensis, vide in elemento A.

MÁPALIA, orum, casæ seu domus dicuntur agrestes, linguâ Punica, Hirtenhäuser / Zelt / Feldhütten. Martial. lib. 10. Epigr. 20

Tecum ego vel sicci Gætula mapalia Pœni,
Et poteram Scythicas hospes amare casas.

Virg. 3. Georgic. v. 339

Quid tibi pastores Libyæ, quid pascua versu
Prosequar, & raris habitata mapalia tectis?

In 4 Æneid. *Magalia* vocat. Eadem enim *magalia mapaliaque* sunt: nisi quod alterum primam longam, alterum brevem habet, quod Servius ibi annotat. Plinius lib. 5. cap. 3 NVMIDAE *verò* NOMADES (appellati) *à permutandis pabulis*, MAPALIA *sua, hoc est, domos plaustris circumferentes.* Festus observat, hoc vocabulum & dissolute viventibus objici. MAPALIA inquit, *casæ Punicæ appellantur: in quibus, quia nihil est secreti, solet solute viventibus id vocabulum objici.* Ita Seneca ludo de Morte Claudii: *Ego*, inquit, *Patres conscripti, interrogare vobis permiseram, vos mera mapalia fecistis. Volo servetis disciplinam Curiæ.* B

MAPPA, linteum, quo sternebantur mensæ, manus tergebantur, Tischtuch / Handtuch. Horat. lib. 1. Epist. 5. v. 22

-- -- *ne sordida mappa*
Corruget nares.

Servius observat *mappas* non nisi in plurali secundùm artem dicendum esse: sed aliud introduxisse scriptorum auctoritatem. Seneca lib. 3. de ira cap. 30 *Taurum color rubicundus excitat: ursos leonesque mappa proritat.* Volunt autem differre à *mantilibus mappas*: quod illa lotis manibus inserviant: hæ cibo madidis sordidisque. Sed Servius ad illud Virgilii 1. Æneid. v. 702

- - - *tonsisque ferunt mantilia villis*,

videtur eadem habuisse. Et ita Vet. Gloss. *Mappa*, χειρόμακτρον. Item χειρεκμαγεῖον, *Mantela, mappa.* Item χειρόμακτρον, *Mantela.* In Veteribus Colloquiis Latino-Græcis: *Mappa*, μάκτρον: *Mantile*, ἐπιτραπέζιον redditur.

¶ *Mappa* enim dicebatur panniculus candicans, quem Prætor sive ludorum editor mittebat, sive attollebat, daturus signum committendis ludis: unde & Quintilianus lib. 1. cap. 5 *usurpatum circo nomen* appellitat. Vide Torrentium ad Suetonii Neronem cap. 22. Imaginem Prætoris seu Editoris mittentis mappam ex marmore antiquo Philippus Rubenius exhibuit lib. 1. Electorum cap. 30, unde res ipsa patere potest. Et inde *mappam mittere*, pro signum quodlibet dare, proverbialiter dixerunt. Tertullianus adversus Valentinianos cap. 16 *Quanto meliores, qui totum hoc tædium de medio amoliti, nullum aonem voluerunt alium ex alio per gradus revera Gemonios structum, sed mappa, quod ajunt, missa semel octojugem istam ex patre & Ennœæ ejus exclusam.* MAPPAM quod à manibus pendeat dictam volunt nonnulli. Sed Quintilianus lib. 1. cap. 5 Punicam vocem pronunciat.

¶ Mappula, diminut. Hieronym. epitaphio Paullæ, sive Epist. 27 cap. 13 pro linteo, quo ægrotantes tergimus, usus est, Schnupftuch / Serviet.

MÁRATHON, ônis, (μαραθών) campus & civitas Atticæ: pugna celebris, qua ingentes Persarum copiæ deletæ Miltiade duce. Vide Herodotum, Strabonem: itemque Plutarchum Nepotemque in vita Miltiadis.

¶ Marathonius, a, um. *Marathonia pugna* Corn. Nepos Themist. cap. 2. *Marathonium tropæum*, id est, pugna, seu pugnæ gloria. ibid. cap. 5.

MARATHRVM, μάραθρον, fœniculum, Fenchel / Vide *Fœniculum*.

¶ Marathrîtes, Fenchelwein. Colum. lib. 12. cap. 35.

MARCELLVS, cognomen apud Romanos: quo insignis maxime fuit M. Claudius Marcellus, strenuus, bellicosus vir, ideoque *Ensis Romanorum* appellatus. Hic primus vinci Annibalem docuit, ut de eo Victor scribit. Syracusas quoque stupenda obsidione per tres annos expugnavit, ut idem Victor in hoc viro tradit. Vide & Livium, & Plutarchum in ejus vitâ. Adde not. Lud. Viv. ad Coquej. ad August. de C. D. Lib. 1. cap. 5.

¶ Alius Marcellus, ex Octavia Augusti sorore natus, lætissimæ atque egregiæ indole juvenis, idque ab Augusto in spem imperii adoptatus: sed immaturo funere præreptus: cujus obitum Virgilius in 6. Æneid. sub fin. deplorat. De eo non semel Suetonius, item Vellejus lib. 2. cap. 93. Elogium ejus est & apud Senecam Patrem Consolat. ad Marciam cap. 2.

¶ Alius M. Marcellus, vir clarissimus, Ciceronis amicus, qui, victo Pompejo, in Asia exul vixit: tandem restitutus a Cæsare, in Piræeo interfectus fuit. Vide Ciceronem lib. 4. epist. fam. & in Oratione pro M. Marc.

¶ Marcellêa, festum Syracusanorum, in memoriam Marcelli honoremque, quod ab rebellibus urbem liberaverat, institutum. Cic. 4. in Verr. cap. 21.

MARCEO, marcère, contrahi marcore, putrere, welck seyn / dürr

därre seyn. ¶ Item languere, gravem ac tardum esse. Sic *vino martere: epulis marcere* dixerunt auctores. Suetonius Caligula cap. 58 *Cunctatus an ad prandium surgeret, marcente adhuc stomacho pridiani cibi onere.* Ubi *marcens stomachus* dicitur, qui crudus & gravis nihil appetit. Vet. Gloss. *Marcidus & Marcens* (ita enim legendum est) πιπνκός, νώθης ἀπὸ κραιπάλης.

¶ Marcesco, marcescere, idem fere quod *Macrescere*, a quo per metathesin differt. Vide *Macresco*, verwelcken / welck werden. *Desidia & otio marcescere*, für Faulheit stinckend werden / Livius lib. 28. cap. 35.

¶ Marcidus, putridus, welck / faul. *Otia luxu marcida*, Claudian. de 3. Consul. Hon. v. 40.

¶ Marcidulus, diminutiv. Martianus Capella lib. 7 sub init. *marcidulis luminibus conspicatur.*

¶ Marcor, putredo, languor, consumtio, tabes, Verwelckung / Dürre. Celsus lib. 3. cap. 20 *In hoc* (lethargo) *marcor & inexpugnabilis perdormiendi necessitas.* Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 27 *Inde vitium satis, & segetum sine fruge surgentium marcor.* Ad animum Seneca cap. 2 de Tranquillitate refert: *Inde mœror marcorque, & mille fluctus mentis incertæ.*

¶ Marcidare, activum; marcidum reddere. Gloss. Vet. *Marcidat*, τήκει, τήκεται.

¶ Marculentus, marcidus. Fulgentius lib. 2. Mytholog. cap. 8 *marculentæ calvities.*

¶ Marcescibilis: eique contrarium

¶ Immarcescibilis, e, quod nequit marcescere, Hieronymus in Psalm. 45. quæ 140 epistola ad Principiam est: *immarcescibilis gloriæ corona.* Et Paullinus 4. Natal. Felic. extremo:

Immarcescibilis redimivit honore coronæ.

¶ Commarceo. Ammianus lib. 17. cap. 19 *bellicosus ante hæc & industrius repente commarcuit.* ist laß und träg worden.

¶ Emarcescere, verwelcken / idem quod simplex. Plinius lib. 15. cap. 29 *Marsico bello languida auctoritas patrum facta est, ac paullatim in sterilitatem emarcuit majestas.*

MARCOMANNI, Μαρκόμανοι. Germanica Gens, antiquitus quidem ad Rhenum coluit, postea vero Maroboduo duce Bojohemum occupavit. Vellej. Paterc. lib. 2. c. 108. Vide Gluverium lib. 3. Antiquæ Germaniæ cap. 3. & cap. 30. Statius penultimam corripuit 3. Silv. 3. v. 170

Quæ modo Marcomanos post horrida bella vagosque
Sauromatas.

¶ Marcomanus Rhetor fuit, cujus meminit Sulpitius Victor. vid. Voss. Instit. Orat. p. 171.

MARCULUS, malleus, sive malleolus, ein Hammer. Plinius lib. 7. cap. 56 *Tegulas invenit Cinyra Agrippæ filius, & metalla æris, utrumque in insula Cypro. Item forcipem, marculum, vectem, incudem.* Vet. Gloss. *Marculus, Malleolus & Malleus*, Σφύρα σιδηρᾶ, καὶ κόπανον. Martial. lib. 12. Epigr. 57

Nec cogitandi, Sparse, nec quiescendi
In urbe locus est pauperi: negant vitam
Ludi magistri mane, nocte pistores,
Ærariorum marculi die toto.

Et Theodulfus lib. 2. Carm. v. 284

Marculus & parvus magna metalla polit.

MARCUS, Romanorum prænomen notissimum, per M. signari solitum. ¶ 2. Multorum nomen, ut Evangelistæ &c. ¶ 3. Hujus nominis hæreticus fuit, & magus, quique juxta Irenæum lib. 8. adv. Hæreses, *præcursor quasi vere exstitit Anti-Christi:* Irenæus ejusdem somnium de concentu cæli harmonico lib. 1 ejusdem libri refert. Nimirum statuebat primum cælum sonare α, proximum ε, tertium η, quartum sive medium ι, quintum ο, sextum υ, septimum ω. vid. Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 445.

¶ Marcion, hæreticus alius, contra quem Tertullianus quinque libros scripsit. Deum alium Christi patrem, alium mundi dicebat conditorem. Vide præter Tertullianum, Eusebii Hist. eccles. lib. 4. cap. 11.

¶ Marcionita, qui Marcionis hæresin sectatur. Et *Marcionita Deus*, apud Prudent. Hamartig. v. 129 est commentitius Deus Marcionis.

MARDI, populi Asiæ, de quorum dubio situ ad Curtii lib. 5. cap. 6. n. 17 notavimus. Videntur hoc nomine latrones & fugitivi significari. Vide ibidem.

MARDONIUS, dux Persarum, a Pausania ad Platæeas victus. Corn. Nep. in Paus. c. 1.

MARE, nomen est generale, sed varias & speciales appellationes recipiens a locis, ut, *Mare Indicum, Atlanticum, Tyrrhenum*, seu *inferum* & *Tuscum*; seu *superum* vel *Adriaticum, Ionium, Mare Caspium, Mare mediterraneum, &c.* De quibus appellationibus singulis, suis vide locis: *Mare violentum & vastum & jactabundum* apud Gellium lib. 19. cap. 1. quod & *hibernum* appellatur. Vide *Hiems.* Cui contrarium *placidum & stans.* Vide ad Virgil. Ecl. 2. v. 26. *Mare pigrum & grave navigantibus* Tacitus Agricola cap. 10: *Tempestivum ad navigandum* Cicero pro L. Manilia cap. 12 dixit. *Claudi mare*, & *clausum mare* dicebatur, cum navigationes cessarent per tempestatum acerbita-

A tem hiberno anni tempore, ex die 3. Id. Novembr. usque in diem Iduum Martiarum, ut Vegetius lib. 5. cap. 9 definit; ut Impp. Gratianus & Valentin. Lege *Quoties* 3. C. de *Naufragiis*, a Kalend. Octobr. ad Kalend. Apriles. Conf. Plin. lib. 2. c. 47. & ibi Dalechamp. pag. 95. Turneb. lib. 18. Adverf. cap. 24. De maris origine, æstu, salsedine, admirandis aliis multa Voet. p. 1. dispp. Theol. p. 640. seqq. Plautus in Pœnulo act. 3. sc. 3. v. 14

Viam qui nescit, qua deveniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem sibi.

Hoc est, Qui per se non sapit, obtemperet aliis, qui plus sapere videntur. Cic. Tiron. lib. 16. famil. epist. 9 *Mare magnum & difficile tibi restat.* Vatinius Ciceroni epist. 9. lib. 5 familiarium, *Terra marique conquirere aliquem*, zu Land und Wasser. Ea autem natura maris est, ut omne immundum, stercorosumque litoribus impingat: nec tantum tempestate fluctuque, sed tranquillum quoque & placidum purgatur. Vide Senecam 3. Quæst. Natur. c. 26. Ejusdem altitudinis, fastigiique mare cum terra esse idem dicit eodem libro c. 28. ¶ *Maris* nomen aliquando & amplioribus fluviis tribuitur. Ita Virgil. 1. Æneid. 250 *It mare præruptum*, de Timavo fluvio, cujus paullo ante meminerat. Vide ibi Servium & Turnebum lib. 10. Adverf. cap. 11. Franciscus Junius ad Genes. c. 4, 10 observat, hanc rationem loquendi Ebræis propriam quasi fuisse.

B ¶ *Mare malorum*, de malis immensis & multiplicibus proverbialis locutio. *Maria & montes polliceri*, Sallust. B. Catil. cap. 23. id est, res maximas. Catullus Carm. penult.

Mentula habet justa triginta jugera prati,
Quadraginta arvi cætera sunt maria.

Sic θάλαττα χρυσοῦ apud Græcos. Vide ibi Scaligerum. Nicolaus Rigaltius ad Geographorum rationem refert: qui ad incognita loca cum veniunt, fere ea adumbrare his verbis solent, *obstat mare magnum.* Vide ipsum ad Onosandri Strategicum pag. 4.

¶ Marinus adjectivum, quod in mari vel ex mari est. *Aqua marina*, Plin. 14. cap. 16. Sic & *piscis marinus.* Item *humores marini*, Cic. 2. Nat. D. cap. 16 Meerwasser. *Dii marini*, Ovid. 13. Metam. v. 964. Meer-Götter. *Monstra marina*, Meerwunder / Virg. 7. Æn. v. 780.

¶ Semimarinus, halb von Meer-Art. Lucretius lib. 5. v. 890

Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas.

¶ Transmarinus, ut, *Hospes transmarinus*, ein fremder Mann / der über Meer kommen ist. Plaut. in Mostell. a. 2. sc. 2. v. 66 *Ego transmarinus hospes sum Diapontius.* Et, *Vectigalia transmarina*, Cic. 2. Agr. c. 29. *Res transmarinas accersere*, die Dinge / so

C über Meer gewachsen / holen lassen / Cicero in 7. Verr. c. 18.

¶ Permarinus, ut *ædes Larium Permarinum*, apud Livium lib. 40 cap. 52; & extremo capite *ædem Laribus Permarinis vovit.*

¶ Maritimus, qui mare accolit, ut, *Gens maritima*, ein Volck das am Meer wohnet. *Homines maritimi*, Cicer. 7. in Verr. cap. 27. *Maritima domus*, Livius lib. 27. cap. 31. Et *Ora maritima* Cic. Tusc. 5. cap. 14. *Civitates maritimæ*, Seestädte. *Bellum maritimum*, quod ad mare commissum est, ein Krieg oder Schlacht / so am Meer geschehen ist / Cicero pro Lege Man. c. 19. Et, *Imperium maritimum*, Nepos Aristide c. 2. *prædo maritimus*, Idem in Themistocle cap. 2. n. 3. *fluctus maritimi*, C. Nep. Attico c. 6.

¶ A mari, est *Bimaris*, ut, *Bimaris Corinthus*, apud Horatium lib. 1. Oda 7. gelegen zwischen zweyen Meeren / Vide *Corinthus.* Sic *Calpe bimaris* apud Paullinum Nolanum Carm. 10. v. 230. Et Ausonius Epist. 24. v. 69

-- -- *bimaris juga ninguida Pyrenæi.*

MAREOTIS, Μαρεῶτις, Ægypti, sive ut alii volunt, Lybiæ pars Ægypto contermina, a quo *Mareotidas* vites, Virgil. dixit 2. Georg. v. 91, *Sunt Thasiæ vites, sunt & Mareotides albæ.*

¶ Mareoticus, ut *Vites Mareoticæ*, Columella lib. 3. cap. 2. Et *Vina Mareotica*, Statius lib. 3. Silv. 2. v. 24. & absolute *Mareoticum* pro vino, Horat. 1. od. 37.

¶ Est & *Mareotis* palus Ægypti prope Alexandriam. Vide Cur-

D tium lib. 4. cap. 7. n. 9.

MARGA, æ, terra alba ex pinguedine soli durata, qua ad agros stercorandos, non Britanni tantum, & Galli, sed in aliquibus etiam locis Saxones utuntur, & vocant, Mergel. Plin. lib. 17. c. 6.

MARGARIS, idis, μάργαρις, palmæ genus est Plinio lib. 13 cap. 4. Eine Art eines Dattelbaums.

MARGARITA, μαργαρίτης, unio, eine Perle. *Ornatus margaritarum*, Perlenschmuck. Varro apud Nonium:

Imperito nonnunquam concha videtur
Margarita, ut amethystus, smaragdus.

¶ Legitur & *Margaritum* neut. genere. Mæcenas apud Sueton. in Vita Horatii: *Nec præcandida margarita quæro.* Tacitus Agricola cap. 12 *Gignit & Oceanus margarita.* Sed fœmininum rectius est. Græce enim μαργαρίτης dicitur: atqui Græca in ης exeuntia, in a transeunt, & fœminini generis fiunt. Ut ὁ χάρτης, hæc charta: itaque & μαργαρίτης, hæc margarita, ut Charisius lib. 1 observat. Vide & Salmasium Exercitat.

 Plinia-

Plinianis pag. 1123. Quomodo nascantur margaritæ, vide apud Solinum cap. 53, & Plinium lib. 9. cap. 35. itemque Ammianum Marcellinum Histor. lib. 23. extr. Adde Scaligerum in Manilium pag. 441. itemque Salmasium Exercitat. Plinianis. A

¶ Margaritarius, ein Perlenkrämer. Item, Piscator margaritarum, apud Julium Firmicum lib. 7. cap. 16.

¶ *Margaritiferæ conchæ,* Plin. 22. cap. 11. Gignuntur enim margaritæ, à conchis marinis. Vide elegantem margaritarum historiam, apud Matthiolum.

MARGĪTES, Μαργίτης, stupidus dicitur, nullius rei, a μὴ & ἔργον, voce facta, quod ad nullam actionem sit utilis. ein Schlüngel: Vide Chiliadas. Condidit Poëma hoc nomine Homerus Heroicis Hexametris Jambicos submiscens, de quo præter alios etiam Victorinus lib. 1. extr.

MARGO, extremitas cujuscunque rei, der Rand / das Ufer. In masculino genere Ovid. posuit Metam. 1. v. 13

- - - - nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

In fœminino Juvenal. Sat. 1. v. 5. *Plena jam margine libri.* Item Æmilius Macer: *Fluviorum margine summâ.* Citat Sosipater Charisius lib. 1.

¶ *Marginare,* apud Livium & Plin. legitur pro margine munire. einen Rand schütten. *Tabula marginata,* Plin. lib. 35. cap. 12. *Viam marginare,* munire. Livius lib. 41. c. 27 *Censores vias sternendas silice in urbe, glarea extra urbem substernendas marginandasque primi omnium locaverunt.* B

¶ Commarginare verbo usus Ammianus Marcell. lib. 31. cap. 2, *commarginare pontes.*

¶ Emarginare, Plin. 28. c. 9 *emarginare ulcera,* i. e. sordes & crustas in ora ulcerum adimere.

MARIA, Μαριάμ, quo pacto latine etiam *Mariam* legendum indeclinabiliter contendit Valla, voce & accentu scilicet Hebræo. Penultimam corripuit Claudianus Fescenn. extrem.

Formosus Mariam ducit Honorius.

Choriambus est. Et Juvencus passim, ubi Deiparæ mentionem fecit. v. g. in Matthæi c. 1

Interea Mariæ sponso miracula mentem
Sollicitant.

Ac ita quoque Prudentius Psychom. v. 88

Nec mea post Mariam potis es perfringere jura.

Sedulius autem in Cap. 1 Lucæ produxit:

Angelus intactæ cecinit properata Mariæ.

MARĪCA, Nympha Laurens apud Virgil. Æneid. 7. v. 47. Eam, *Minturnensium litoris Deam,* ibidem Servius tradit. Lactantius lib. 1. Instit. Div. c. 21 *Circen* mortuam & consecratam ita appellatam prodit. ¶ Ab ea palus Minturnensium ita appellata est, in quam se Marius fugiens abdiderat arundineto latens, ut auctor Vellejus est lib. 2. c. 19. C

MARISCA, æ, ficus vilis, & insipida, geringe und unschmackhaffte Feigen / Plin. 15. c. 18, & Martialis lib. 7. epigr. 24. ¶ 2. Ex hujus fici similitudine podicis ulcus attritu genitum in iis, qui equo nudo insident, ex mina & natium astrictu, *mariscam & ficum* olim esse appellatum, observat Dalechampius ad Plin. lib. 15. c. 20. vide *Ficus.* Juvenal. satyr. 2. v. 13

Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.

Feigblattern und Feigwarzen.

¶ Sed *Mariscus* & *mariscum,* junci genus est, ex quo tegeticulæ texuntur, die grossen Semdden oder Binsen / Μαρίσκος, Plin. lib. 21. cap. 17.

MARĪTUS, conjux, uxoris vir, ein Ehemann / Bräutigam. *Sparge marite nuces,* Virgil. Eclog. 8. Aliquando pro eo usurpatur, qui nondum cognovit fœminam, sponsalia tamen facta. Ita Matth. I. v. 16 accipitur. vid. ibi Pricæus. Apul. libr. 4 *Votis nuptialibus pacto jugali destinatus tabulis etiam maritus nuncupatus.* D

¶ Marita, uxor, ein Eheweib. Livius lib. 27. cap. 31 adjective quodammodo *domos maritas,* conjugales dixit, eheliche Häuser / & Ovid. *fœdus maritum,* libr. 3. Pont. eleg. 1. Et Plaut. *Pecuniam maritam,* pro *uxoris dote,* in Epid. act. 2. sc. 1. v. 11. *Arbores* verò *maritas,* Plin. & Columella eas dicunt, ad quas vites, aut aliæ id genus applicantur, Bäume / an denen man den Wein wachsen läst. De Plinio vide post in *Maritare:* Columella libr. 11 cap. 2 *Si quæ in agris, aut vepribus singulares arbores maritæ a putatoribus relictæ sunt.*

¶ In qua significatione etiam verbum, *Maritare,* à scriptoribus rei rusticæ usurpatur, den Wein / oder Weinstock an einen Baum hinan weisen / lencken und wachsen lassen / ut *Ulmus arbor est maritandis vitibus idonea.* Vid. Columella lib. 5. c. 5. Sed & populus conjugio hujusmodi apta. Horatius Epod. 2. v. 9

- - - - adulta vitium propagine
Altas maritat populos.

Plinius libr. 14. c. 1 *In Campano agro vites populis nubunt, maritasque complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis geniculato cursu scandentes cacumina æquant.* E quibus ratio tralatitiæ significationis elucet. Sed Sueton. in Vespas. cap. 14 *Vitellii hospitis sui filiam splendidissime maritavit,* verehligen / verfreyen. Hinc Julia lex *de maritandis ordinibus,* quam non instituit Augustus, sed retractavit, revocavitque in usum, de quo Suetonius ejus vita cap. 33. Quid ea sancitum fuerit, aliaque ad eam quæ pertinent, vide apud Suetonianos interpretes, & qui Historiam legum Romanarum veterem composuerunt.

¶ Maritalis, e, ehelich / conjugalis. Columella ineunte libr. 12 *maritale conjugium.* Ovid. 2. de Arte v. 258 *vestis maritalis.*

MARIUS, vel C. Marius, Arpinas fuit, humili loco natus: sed exemplum postea factus utriusque fortunæ memorabile, multa & præclara, sed non sine tyrannide gessit, & atrocia pertulit. Consulatum septies administravit Romæ. A Sylla prælio infelici superatus Minturnis in fuga latuit, in carcerem deinde conjectum, cum lictor percussurus adiisset, vultus gravitate, & flamma ex oculis fulgurante, deterritus est. Ita in Africam delatus cum filio, Romam tamen denique rediit, ac in septimo consulatu illum & febris doloribus cruciatus diem suum obiit, natus annos 68. cum inter insomnia tristia & cruciatus, vocem illam crebro in auribus insonare sibi visus fuisset, *dura sunt leonis cubilia,* auff ein gewaltsam und böses Leben folgt ein hartes Lager und schrecklicher Tod. Plutarchus in vita Marii. Vide paullo ab his diversa in Sylla. ¶ Per antonomasian sive heterosin hoc vocabulum de homine, populari factioni addicto usurpatur: ut Berneggerus observat ad Sueton. Cæsar. c. 1. v. 3. Marii tropæa a Sylla disjecta Cæsar restituit: eaque hodie lapidea (aurea enim olim erant, Plutarch. Cæsare) in suggestum Capitolinum S. P. Q. R. transferri jussit. Rycquius de Capitol. Rom. cap. 28. Conf. Propert. lib. 3. Eleg. 9. v. 46

¶ Marianus, ut, *Miles Marianus, pugna,* & *Mariana rabies* Florus lib. 4. cap. 2. pr. *Marianæ fossæ,* in Narbonensi provincia. Vide Geograph. antiquam: & colonia *Mariana* insulæ Corsicæ. Plin. 3. cap. 6.

MARMARICA regio inter Ægyptum & Cyrenaicam: unde

¶ Marmaricus adjectivum. Silius lib. 2 v. 57

Marmaricus audax in bella Oenotria signis
Venerat Hasbite.

¶ Marmaridæ pop. ejus tractus. Idem Silius lib. 3. v. 300

Marmaridæ, medicum vulgus, &c.

hoc est, Psylli, serpentum veneno resistentes. Et *phalanx Marmaridum,* Idem lib. 5. v. 184.

¶ Marmaritis, herba Plinio 24 cap. 17.

MARMOR, μάρμαρος, lapis, Marmelstein. Aliud est candidum sive *Parium,* weisser Marmelstein / aliud *Laconicum,* id est, viride, grüner Marmelstein. De *marmore Luculleo,* vide supra. Plures species recenset Plinius libro 36. cui Sidonium addas lib. 2. epist. 2 scribentem: *Si marmora inquiras, non illic quidem Paros, Carystos, Proconnesus, Phryges, Numidæ, Spartiatæ rupium variatarum posuere crustas,* &c. unde de fodinis quoque præstantioribus judicari potest. *Ponere simulachrum e marmore,* ein Bild auffrichten von Marmelstein / Cicer. pro Dom. cap. 43. *In marmor incidere,* unde *incisa notis publicis marmora* Horatio sunt lapides inscriptionibus notati, vel subscriptiones statuarum, lib. 4. Oda 8. in Marmelstein hauen oder bilden. *Marmor expolire,* Quintilianus lib. 2. c. 19. fin. ¶ 2. Poëtis *marmor* sæpe pro *mari* ponitur. Virgil. *In lento luctantur marmore tonsæ.* Æn. 7. v. 28.

¶ Marmŏreus, um, quod ex marmore est, *Columna marmorea,* Cic. pro domo c. 24. *Opus marmoreum,* Ovid. 4. Metam. v. 674. ein Werck von Marmelstein. *Cervix marmorea,* ein weisser Nacke / Virgil. 4. Georg. v. 523. per metaph.

¶ Marmorare, marmore incrustare. Lampridius vita Alexandri cap. 25 *Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus, hoc est porphyretico & Lacedæmonio, primus instituit, Palatio exornato hoc genere marmorandi.*

¶ Marmoratus, ut, *Tectorium marmoratum,* Varro 1. de R. R. cap. 57. pr. Et Statius lib. 4. Silv. carm. 3. v. 96 *Ingenti via marmorata dorso,* id est, marmoribus strata.

¶ *Marmoratum,* substantive, ein Anstrich oder Tünchwerck von Marmelstein. Varro de re rustica 3. c. 7.

¶ *Marmoratio pavimenti,* Apulejus 4. Florid. pr.

¶ Marmorosum, hart wie Marmelstein. Plin. 35. c. 6.

¶ Marmorarius, qui marmora vel secat, vel polit, der Mermelstein arbeitet. Vet. Inscript. apud Gruter. pag. 640. n. 6 SEMPRONIO FELICI MARMORARIO. Seneca epist. 90 *Faber marmorarius.* Glossæ vet. *Marmorarius,* μαρμαρογλύφος, ἀγαλματογλύφος.

MARO, Μάρων, Virgilii cognomen, a patre derivatum. Juvenalis Satyr. 11. v. 178

Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.

¶ Mārŏneus, adject. Virgilianus. Statius 4. Silv. 4. v. 54

- - - Maronei sedens in margine templi.

MARRA, instrumentum ferreum, quo exciduntur herbæ, ein Grabeisen / Krauthacke. *Ne marra & sarcula desint,* Juvenal. satyr. 3. v. 311.

MARRUBIUM, πράσιον, Andorn oder Lungenkraut. *Marrubium nigrum,* μέλαν πράσιον, vel βαλλωτή, ballote, schwartz Andorn. Plin. 20. c. 22.

¶ Marru-

¶ Marrubium oppidum Marsorum in Italia, quod & Marruvium vocatur, situm ad Orientalem Fucini lacus ripam. vid. Cluver. Ital. lib. 2. c. 15. A

¶ Marrubii, seu Marruvii, pop. circa lacum Fucinum. Virgil. lib. 7. v. 750

Quin & Marrubia venit de gente sacerdos.

Plinius lib. 3. c. 12 *Fucentes, Lucenses, Maruvii; Albensium Alba ad Fucinum lacum.*

MARPESUS, mons insulæ Pari, unde

¶ Marpesius, ut, *Marpesia cautes*, Virg. Æn. 6. v. 471, ubi Servium videas. Dicitur proverbialiter de pertinaciter silente tam ab ipso poeta, quam ab Arnobio lib. 2. pag. 60. *Ut stipes* inquit, *aliquis, aut Marpesia, ut dictum est, rupes stabit elinguis & mutus.*

MARS, Planeta, stella Martis. Cic. de natura Deorum libr. 2. cap. 20 *Jovi proximum inferiorem orbem tenet πυρόεις, quæ Martis stella dicitur, eaque quatuor & viginti mensibus, sex, ut opinor, diebus minus, eundem lustrat orbem.* ¶ 2. Mars, Deus belli, ἄρης, *Mars cruentus, ferox, impius, torvus, belliger*, Mantuanus:

- - - Mars implacabile monstrum.
Dira lues hominum, mortisque Erebique minister.

Animalia Marti sacra recenset Vossius lib. 1. Instit. Orat. p. m. 94. 95. *Marti arma non sunt oneri.* Vel, *Mars non concurrit sua ipsius arma*, des Dings / so man gewohnet ist / fühlet man keine Beschwerung / Vide Chiliad. ¶ 3. Item fortuna belli & ipsum bellum. Cicer. libr. 6. fam. epist. 4 *Omnis belli Mars communis, & incerti semper exitus sunt prœliorum*, das Glück im Krieg ist ungewiß / rc. *Vario Marte pugnatum est.* Quem sermonem eruditum ait esse Quintil. lib. 8. cap. 6. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 115. ¶ 4. *Suo, nostro Marte*, proverbiale est, pro propriis viribus, sine alicujus adminiculo. Cicer. 2. Philipp. cap. 37 *Rex suo Marte res suas recuperavit*, ohne frembde Hülffe. Et lib. 3 Officior. cap. 7 *Hanc partem relictam explebimus nullius adminiculis, sed, ut dicitur, Marte nostro.* Est & hæc Latina locutio, *Aperto Marte*, auffrichtig / ohne List. Ovidius Metam. 13. v. 208 B

- - - nec aperti copia Martis
Ulla fuit.

Et, *æquo Marte*, ohne Vortheil. Curtius lib. 4. cap. 1. num. 8 *De regno æquo Marte, si vellet, contenderet.*

¶ Martius, adjectivum. *Campus Martius*, Romæ inter urbem fuit & Tiberim. *Legio Martia, Calendæ Martiæ, Martius mensis*, der Mertz- oder Lentzmonat.

¶ Martia, aqua Romana, de qua Plin. lib. 31. cap. 3 *Clarissima aquarum omnium toto orbe frigoris salubritatisque palma Martia est, &c.* C

¶ Marticola, Martis cultor, Ovid. 5. Trist. eleg. 3. v. 22 *Getes Marticola.*

¶ Martigena, Marte genitus, Ovid. 3. Amor. eleg. 4. v. 39. Et Silius 13. v. 582 *Martigena populus*, i. e. Romanus.

¶ Martianus, *Martianum fœdus*, Cicer. pro Corn. Balbo cap. 17.

¶ Martialis, ut, *Flamen Martialis*, Cic. Arusp. cap. 6. *Ministri Martiales*, qui Marti serviunt, Idem pro Cluent. cap. 15. pr. *Ludi Martiales*, in honorem Martis instituti. Et *lupi Martiales*, Horat. lib. 1. Oda 17.

¶ Mavors, per Epenthesin *Mars* dicitur, quod magna vertat.

¶ Mavortius, *Terra Mavortia*, Virgil. 3. Æneid. v. 13.

MARTIALIS, Poeta Latinus, scripsit libros epigrammatum 14, qui leguntur excusi. Eum verò Poëtam quamvis, ut ingeniosum & candidum, Plinius junior commendet, tamen in scribendo parum est verecundus, imò nimium spurcus & obscenus, ac talis omnino, ut a lectione ejus pias & honestas puerorum mentes arcendas censeam. Habet quidem doctas, breves & argutas sententias, sed quas ex stercore, veluti aurum, oportet colligi. Scripsit sub Domitiano. v. Petr. Crinitum de Poët. Latinis, cap. 71.

Ancus MARTIUS, quartus Romanorum Rex, religionis & æquitatis studio laudatus. Horat. lib. 4. carm. Oda 7 D

Quò pius Æneas, quò Tullus dives & Ancus?
Pulvis & umbra sumus.

MARSI, populus Italiæ supra Picenum inter Vestinos Pelignosque montibus incolens: parvus quidem, sed fortissimus: quippe qui duce Popedio acerrimum bellum concitavit Romanis. Quod ab auctoribus, *Marsicum*, a conjunctis aliis Italiæ populis, *Sociale*, itemque *Italicum* appellatum est. Funestius fere Italiæ, quam Civilia, si Plinio credimus lib. 2. c. 83. Hi excantandis non modo serpentibus, sed naturali quadam repugnantiâ contra serpentum venena, nobiles fuere: sicut Psylli Ophiogenes. Ovid. de medicamine faciei vers. 39

Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues.

Et Silius Italicus lib. 8. v. 496

Marsica pubes scil. norat
Et bellare manu, & chelydris cantare soporem,
Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem.

Adde Solinum, quem ad hunc Silii locum allegavimus. Plinius aliquot locis: Gellius lib. 16. cap. 11. Est de his & luculentus locus apud Alcimum Avitum lib. 2. de mundi origine v. 305. & seq. Atque hi etiam vendebant remedia contra serpentes. Arnobius lib. 2 adversus gentes: *Adversus ictus noxios & venenatos colubrarum morsus remedia sæpè conquirimus, & protegimus nos laminis, Psyllis Marsisque vendentibus, aliisque institoribus atque planis.* Quem locum frustra de medio suspectum habuere viri eruditi. Per *laminas* Phylacteria intelligit, quæ Psylli Marsique contra serpentum morsus vendebant. Quin omnes plani illi & circumforanei, qui serpentes tractabant innoxie (Schlangenfänger) quos Martialis lib. 1. Epigr. 41

Custodes Dominosque viperarum

appellat, *Marsi* (fortè & *Psylli*) appellabantur. Jul. Firmicus libr. 8. cap. 6 *Marsi erunt* (nempè sic nati, uti descripserat hactenus) *qui pestiferos angues sopitis & mitigatis aculeis opprimant.* Vet. Gloss. *Marsos*, ἀσπιδοθήρας, ὀφιοδιώκτας, Schlangenfänger.

¶ Marsus & Marsicus adjectiva. Ut *bellum Marsicum*, Cic. 2. de Leg. Agr. c. 33. *Marsi cantus*; apud Ovidium, vel si quis alius Carminis ejus auctor est, cujus versum supra laudavimus: item *Marsæ voces* apud Horat. Epod. 5. v. 76. *Marsa nænia* apud eundem Epod. 17. v. 29. pro incantationibus Marsicis.

MARSUPIUM, loculi, ein Beutel / Geldsack / μαρσύπιον. Nonius lib. de proprietate verborum ex Varronis libro, de liberis educandis adducit, *Majorem curam homines habere marsupii, quam vitæ*, die Leute versorgen und bedencken den Beutel fleißiger / als ihr Leben. *Exenterare alicui marsupium*, Plaut. Epidic. act. 2. sc. 2. v. 2. Einem den Beutel fegen.

MARSYAS, amnis Phrygiæ, Μαρσύας, à Marsya Satyro, qui victus canendi arte ab Apolline, in fluvium mutatus est. Fabulam eam habes apud Apollodorum, itemque Ovidium 6. Metamorph. & 6. Fastorum. ¶ Statua ejus Romæ fuit in foro, ubi caussæ agebantur. Horatius lib. 1. Satyr. 6, 120

- - - - Non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane, obeundus Marsya.

Vide Lips. Antiq. Lect. lib. 3. pag. 121. Fluvium describit Livius lib. 38. & Curtius lib. 3. princ. Vid. & Claudianus 2. in Eutrop. v. 265. Solent autem Latini in Græcis nominibus in AS finitis ultimum elementum abjicere haud raro, & in A terminare: ut & *Marsya* dicerent: quod apud Horatium libr. 1. Sat. 6. v. 120 legimus: & apud Martialem, & Juvenalem, quorum loca Torrentius ad Horatium notavit. Claudianus quoque citato loco Marsya dixit. Ita *Jarbas*, & *Jarba*: *Pterelas*, & *Pterela* dicebant, ut Vossius ostendit Addendis ad lib. 2. de Analogia cap. 2. pag. 245. n. 33. Similiter *Helia* pro *Helias* Prudentius dixit Jejunantium Hymno. Curt. lib. 3. c. 1, 5 *Marsyan & Lycum* confundit, quum *Marsyas Apameam* adluat, vel interfluat, *Lycus Laodiceam*: utraque urbs Phrygiæ est, quas fere semper jungit Strabo.

MARTELLUS sive Marteus, Gall. *Marteau*, malleus est, & novum diminutivum ex *Marculus*, de quo supra, quod ab insitatiore *Marcus* est. *Martellus* hinc appellatus est Carolus, Galliæ princeps, quasi malleus, quo hostes contundebantur. Vide Spelm. Gloss.

MARTES, animal. ein Marder. *Martes Scythica*, mustela Scythia, ein Zobel.

MARTYR, commune, μάρτυρ, testis, ein Zeuge / ein Märterer. Prudentius hymn. Epiphan. v. 125 de pueris ab Herode occisis: *Salvete flores Martyrum.* Martyres non pœna, sed caussa facit, Augustin. lib. 7. contra Crescon. Gramm. c. 48. Epist. 61. & 167. Eorum memoria iis in locis culta, ubi eorum reliquiæ, Ludov. Vives ad August. de C. D. lib. 1. c. 1.

¶ Protomartyr, πρωτομάρτυρ, martyrum primus, Stephanum puta.

¶ Martyrium, μαρτύριον, testimonium proprie, uti ex Græcismo notum est. ¶ 2. Supplicium sanctorum, pro confessione Christi & religione susceptum. Tertullianus de Spectacul. c. 29 *Ad martyrii palmas gloriare.* ¶ 3. Templum Constantini in Resurrectionis Dominicæ loco positum. Vide Henr. Valesii Epistolam ad amicum, commentariis Eusebianis subjectam. Etiam alia templa ita vocata, ut *Martyrium Eufemiæ*, Anastas. in Leone. Adde Gloss. Spelm.

MAS, maris, cui opponitur femina. Cic. de natura Deor. *Bestiæ aliæ mares, aliæ fœminæ sunt*, unter den Thieren seyn etliche männlichs / etliche weiblichs oder Mutter Geschlechts. Prudent. Hymno de Epiphan. v. 101

Mas omnis infans occidat.

Auson. Epigr. 110 in puerum formosum:

Dum dubitat Natura, marem faceretne puellam,
Factus es ô pulcher pæne puella puer.

¶ Auctores etiam non raro active usurparunt & *marem* pro forti ac virili, seu masculo, dixerunt. Apul. lib. 3. de A. A. post princ. *Maribus animis, & viribus alacribus dormientes aggrediamur.* Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 63

Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curiis & decantata Camillis.

Idem de arte Poet. v. 402

- - - *post hos insignis Homerus*
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

Idem *marem vitellum* lib. 2. Sat. 4. v. 14 dixit.

¶ Semimas, aris, castratus, ut, *Capri semimares*, Varro de R. R. lib. 3. c. 9. verschnitten. Et Ovidius 1. Fast. 588

Semimaris flammis viscera libat ovis.

¶ 2. Androgynus, ein Zwitter. Livius libr. 31. cap. 12 *Ante omnia abominati semimares, jussique in mare extemplo deportari.* Dicuntur ibi *ambiguo sexu* esse, *incerti, masculi an fœminæ sint.*

¶ Masculus, diminut. a *mas*, notatque virum, seu virilis sexus quod est. Livius l. d. *incertus, masculus an fœmina esset.*

¶ 3. Adjective *masculus*, ut *mascula proles*, Horat. 3. Oda 6, 37. *Mascula Sappho*, Idem lib. 1. Epist. 19. v. 28. *Masculum thus*, Plin. 12. c. 14. *Masculus animus*, ein unerschrocken Gemüth. Apul. lib 6. *Quin igitur tandem masculum sumis animum.* Ibidem *Ærumnas ingenio masculo sustinebat.*

¶ Masculinus, männlich. Plinius lib. 19. c. 5 *De rapis abunde dixisse poteramus videri, nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora vero & concava, fœminini.*

¶ Masculetum, Masculeta, Vites masculæ sunt Plinio, quæ non subiguntur, ut palmites alios emittant, sed in altum crescere sinuntur, lib. 17. c. 22.

¶ Masculescere, id est, masculum fieri, Plin. lib. 18. c. 13. *densiore satu masculescere.*

¶ Masculare, id est, masculum facere; unde

¶ Commasculare, Apul. Milesf. 2 *His cognitis, animum meum commasculo*, Fasse ich mir einen Muth.

¶ Emasculare autem est castrare, virilitate privare. Apulejus lib. 7. p. 198 *Possum amatorem istum dissectis femoribus emasculare, & quovis vervece mitiorem efficere.*

¶ Emasculator. Apulejus Apolog. p. 321 *Emasculatoribus suis ad omnia nefanda morigerus.*

¶ Semimasculus, semimas. Fulgentius Mytholog. lib. 3. cap. 5 *Berecynthia Attin castrando semimasculum fecit.*

MASINISSA, vel Masanissa, ut Suidas habet, μασανάσσης, rex Numidarum, avus Jugurthæ, pater Micipsæ, hostis primum capitalis populi Rom. deinde amicissimus ei factus, ad finem usque vitæ perseveravit. Multa de eo Livius lib. 7. bell. Pun. Ac meminit ejus etiam Cicer. de Senect.

MASŌRA, Doctrina Critica Ebræorum, quæ creditur a viris Synagogæ magnæ, quibus præsedit sapientissimus Esdras, confecta, qua observatum est, non modo quot commata & verba, sed etiam quot literas contineant libri singuli, quibus Canon Biblicus constat. Sepimentum, & munimentum quasi Sacrarum Scripturarum V. T. vocat Buxtorff. in Comm. Masoreth. cap. 13.

¶ Masorethæ, Ebræorum Critici, de quibus Heinsius Prolegom. in N. T. pag. 11. item in Aristarcho Sacro pag. 650.

MASSA, æ, μάζα, farina aqua subacta, ein Teig. Vetus Gloss. *Massa*, μάζα, φύραμα, μάγμα. Sed *massa auri, argenti, ferri*. Columell. lib. 12. c. 5. *Quidam ferri massas exurunt.* Et Virgilius 4. Georg. v. 170

Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
Cum properant.

Et Vet. Gloss. Massa, βῶλος ἀργύρου, ἢ ἄλλης ὕλης. Ein Klump Silber/ Eisen &c.

¶ Massula, diminutivum. Columella libr. 12. cap. 38 *Posthæc complures ex ea massulæ fiunt.* Sic *Massula nivea*. Ein Schneeball.

¶ Lucretius, etiam verbo, *Massare*, utitur, pro, in massam redigere, zu einem Klump fügen oder machen/lib. 1. v. 666, sed alii *mutare* legunt. Vide Pareum.

MASSAESYLI, Numidæ Occidentales, a Massylis, ut Orientalibus, distincti. Numidia Massæsylorum, regnum Syphacis. Vide Histor. & Geograph. Antiquam, & Harduinum in Plin. lib. 5. cap. 5. p. 527.

MASSĂGĔTAE, Μασσαγέται, populi Scythiæ Asiaticæ Orientem versus. *Massagetes* singulari numero dixit Claudianus lib. 1. in Rufin. v. 312.

MASSĬCUS, plural. Massica, mons Campaniæ vini optimi ferax. *Vina Massica*, adjective, Horatius lib. 2. Sat. 4. v. 51. Et: *Munera Massica Bacchi*, Virg. 3. Georgicorum v. 526.

¶ Massicum, substantivum, idem. *Veteris pocula Massici*, Horat. lib. 1. od. 1. v. 19.

MASSĬLIA, Μασσαλία, *secunda syllaba correpta*, urbs Galliæ Narbonensis, condita a Phocæensibus, sive Phocæis, civitate Ioniæ, qui relicta patria Phocæa eo demigrarunt, ut Strabo lib. 4. & Mela testantur. Horatius Epod. 16. v. 17.

- - - *Phocæorum*
Velut profugit exsecrata civitas.

S. Hieronymus Præf. lib. 2. in Epist. Pauli ad Galatas: *Massiliam Phocæi condiderunt.* Solinus a *Phocensibus* conditam prodit. Sed alii sunt *Phocæi*, alii *Phocenses*: sicut *Phocæa*, unde *Phocæi*, seu *Phocæenses* appellati; & *Phocis*, unde *Phocenses*, di-

A versa loca sunt, quæ confudit Solinus, cum ista de Massilia literis proderet. Etiam Seneca cum Consol. ad Helviam c. 8 scriberet, *Phocide relicta Graji, qui nunc Massiliam colunt, prius in hac insula consederunt.* Livius lib. 35. cap. 9 *Jam tum- - - - - duo oppida erant, muro divisa: unum Græci habebant, à Phocæa, unde & Massilienses oriundi; alterum Hispani. Græci à Phocæa, id est, Phocenses. Græculam civitatem* vocavit Florus libr. 4. cap. 2. *Grajam filiam*, Paullinus Jambo ad Cytherium v. 306. quod a Phocæensibus Græcis condita esset. Quod factum anno 1. Olymp. 45. ut Eusebius notavit, hoc est A. 153. post urbem conditam. Magna semper gloria ac fama hæc civitas fuit: tum ob optime constitutam Rempubl. legumque ac disciplinæ sanctitatem, tum ob Philosophiæ ac literarum studia, quibus adeo floruit celebrataque est, ut ipsis Athenis palmam propemodum faceret ambiguam. Quare Patricii quoque Juvenes Roma studiorum & morum fingendorum caussa eo mitti solebant; quod de Agricola etiam suo Tacitus refert. Et eam ob caussam Cæsar Massiliensibus, quamvis, ut pessime de se meritis, iratissimus esset, ignovit eosque conservavit, ut Cicero auctor est Philippica 9. & Cæsar ipse lib. 2. de B. C. c. 22. Luculentum Civitatis elogium habes apud eundem Ciceronem Orat. pro Flacco cap. 26. Vide etiam Strabonem libr. 4. Geograph. Situm ejus describit Cæsar lib. 2. de B. C. initio. Vide

B & Eumenium Rhetorem Panegyrico Constantini c. 19.

¶ Massiliensis. *Massilienses*, cives incolæ, apud Cæsarem cit. lib. sæpissime.

¶ Massilitanus. *Massilitani*, id est cives Massilienses, apud Vitruvium lib. 10. cap. ult.

¶ Massalioticus, ut, *Massalioticum os Rhodani*, Plin. lib. 3. cap. 4, Græca formatione.

MASSȲLIA, mediterraneo pars est Mauritaniæ, non procul ab Atlante, & hortis Hesperidum, auctore Servio, in illud Virgilii Æneidos 4. v. 483

Hinc mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos.

¶ Massylus, & Massylius. Idem ibidem:

Massylique ruunt equites, &c. Lucan. lib. 4. v. 682
Et gens quæ nudo residens Massylia dorso,
Ora levi flectit frenorum nescia virga.

Nec ephippiis enim, nec frenis hæc gens utitur.

¶ Massylēus, aliud adject. Martial. lib. 9. Epigr. 23

Et Massyleum virga gubernet equum.

MASTICHE, es, penult. brev. μαστίχη, lacryma lentisci, in Asia, Arabia, Græcia, Ponto & Italia. Plin. 12. c. 17. Mastixkörner/ resina, lentiscina. Vide *Lentiscus*.

MASTIX, mastigis, μάστιξ, scutica, flagellum, à μαστίζω, seu μαστίζω, flagello. Eine Peitsche.

C ¶ Hinc Homeromastix Zoilus, Homeri calumniator, Virgiliomastix, &c.

¶ Mastigophŏrus μαστιγοφόρος, Mastigophori, flagelliferi, lictores erant agonothetarum, qui turbam submovebant, & strepitum ac seditiones cohibebant, Steckenknechte / Scherganten.

¶ Mastigia, μαστιγίας, verbero, sive qui verberibus dignus est, ein Galgenschwengel/Henckermäßiger / apud Plaut. & Terentium Adelph. act. 5. sc. 2. v. 6.

MASTRVCA, vel Mastruga, vestis pellicea Sardorum & populorum Septentrionalium. Eine Kotze / Madratze. Cicero pro Scauro, *Quem purpura regalis non commovit, eum Sardorum mastruca mutavit*, Prudent. libr. 2. contra Symmachum v. 699 Gothis tribuit. Isidorus vero & Germanis: *Mastruca*, inquit, *vestis Germanica ex pellibus ferarum*. Vid. Barth. ad Claudian. p. 56.

¶ Mastrucatus, mastrucam indutus. Cicer. de provinc. Consul. cap. 6 *Res in Sardinia cum mastrucatis latrunculis gesta est.*

Masturbari, vide *Mastuprari*, in *Stuprum*.

MASTUS, μαστός, mamma. Vitruvius Latine extulit libr. 8. c. 3 *Masti salientes*, id est, Tubuli mammati, in balneis vel fontibus,

D Löwenköpffe oder andere auffgeblasene Bilder/ daraus das Wasser läufft über Brunnen und Röhrkasten. Sed alii *in asty* legunt pro *masti*.

MATARA, teli Gallici genus: & procul omni dubio Gallica etiam vox, apud Cæsarem 1. de Bello Gallico c. 26. Sed ibi Turnebus *Materes* legit. Vide Vossium de vitiis sermonis pag. 12.

MATEŎLA, sarculi Genus est Catoni de re rust. cap. 46. ein Hä-ckchen. *Malleola aut mateola adigere*, pflöcken oder hinein treiben.

MĀTER, μήτηρ, parens, genitrix. Mutter. Dicitur non tantum de humano genere, sed & brutis, de quo Buchnerus ad Venantium de resurrectione, v. 9. immo & rebus inanimatis. Cicer. de legib. lib. 1. cap. 22 *Sapientia omnium bonarum rerum mater est.* Idem lib. 2. de orat. cap. 40 *Luxuries, avaritiæ mater*, Geitz wächst aus Ubermaß. Ita Plautus Amph. act. 1. sc. 1. v. 274 *matrem vini* vitem vocat. Ita Virg. Laurum pullulantem *matrem* vocat libr. 2. Georg. v. 19. Apes *matres mellis* vocat Varro lib. 2. de re rustica cap. 5. ¶ 2. Est & honoris vocabulum. Solemus

lemus enim in compellatione seniores *matres* salutare Plaut. A Rudente act. 1. sc. 5, *Jubemus te salvere, mater.* Vide VVower. ad Petron. Apud Christianos id frequentissimum erat, ut ex Hieronymo & aliis constat. Vid. infra *Soror.* ¶ Deæ quoque honoris caussa appellatæ matres; ut Dii, *Patres.* Seneca lib. 4. controvers. 4 *Vesta mater, fortasse nullum sacerdotem haberes, nisi Metellum habuisses.* ¶ Mater, pro materno affectu Poëticum est. Seneca Medea v. 628

- - - - ira discessit loco,
Materque, tota conjuge expulsa, redit.

Mater, id est, στοργὴ in liberos. Similiter eodem versu, *conjugem,* pro odio conjugali dixit, quod Medea in Jasonem maritum conceperat. Ita & *Pater* pro paterno affectu ponitur. Claudianus de 3. consf. Honor. v. 157.

indue mente patrem.

¶ Mater etiam pro nutrice ponitur Plauto Prologo Menæchm. v. 19. Itemque Virg. Vide Nonium, & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 274.

¶ Matercula, diminut. Cicer. pro Flacco cap. 36 *Matercula suæ festivus filius.* Ein Mütterlein.

¶ Materfamilias, matrisfamilias, matresfamilias, matrumfamilias, &c. Haußmutter. Sumitur hoc vocabulum pluribus modis. Primum pro ea, quæ peperit ex marito, patre familias: B deinde pro ea, quæ tantummodo patrem familias habet, licet non pepererit: tertio, quæ convenerit in manum, i. e. per coemtionem nupserit: quæ sola in hæredis locum veniebat: quarto, quæ amiserit maritum, viduaque honeste vivat. Utrumque autem dicitur: *Materfamilias, matresfamilias,* & *Materfamiliæ, matresfamiliæ.* Vide P. Manut. in Epist. 10. Cicero lib. 5. ad Famil. Festus ab isto nomine excludit viduas, item quæ sine filiis sunt. Cicero Topicis cap. 3 *Genus est, uxor: ejus duæ formæ* (species) *una matrum familias earum, quæ in manum* (h. e. plenam viri potestatem) *convenerunt: altera earum, quæ tantummodo uxores habentur,* hoc est, in quas vir nullum jus, quam usum habet.

¶ Maternus, adject. Cicer. pro Cluent. cap. 5 *Nomen amantius, indulgentiusque maternum.* Et, *Animus maternus,* Terent. Heaut. a. 4. sc. 1. v. 24. mütterlich Hertz und Treu.

¶ A matre dicta est *Matrona,* eine eheliche/ehrliche Matron. *Matronæ primores civitatis,* Livius lib. 29. c. 14. Et Cicero Trebatio lib. 7. famil. epist. 6 *Opulentæ, optimates matronæ.* Justinus lib. 20. c. 4. n. 12 Pythagoram Crotonienses docuisse refert: *Vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse,* der rechte Schmuck der Weiber sey Zucht/ und nicht Kleider. Proprie autem *matrona* dicitur, quæ in matrimonium cum viro convenit, licet non peperit, Gellius lib. 18. c. 6. Hinc pro *uxore* ponitur. Ovidius lib. 6. Metam. v. 581 C

- - - - sævi matrona tyranni.

Id est, Progne, Terei Tyranni, uxor. Idem Epistola Oenones ad Paridem v. 87

Dignaque sum, & cupio fieri matrona potentis.

¶ Matronalis, ut, *Gravitas matronalis,* Plin. lib. 5. Epist. 16. *Decus matronale,* Liv. lib. 26. c. 49.

¶ Matralia, festa matronarum, a quibus famulæ excludebantur. In honorem *Matris Matutæ* quæ Græcis *Leucothea* appellata: de quibus Ovidius 6. Fastorum v. 475. & seqq. Alia *Matronalia* fuerunt, ob diremtum a matronis bellum cum Sabinis instituta a Romulo, de quo in ejus vita Plutarchus.

¶ Matrimonium, conjugium, der Mutterstand/Ehestand. *Matrimonii jus castum & legitimum,* Cic. pro Cluent. cap. 62. *Habere in matrimonio,* zu der Ehe haben/ Cicer. 3. Leg. c. 16. Et, *Ducere in matrimonium,* zu der Ehe nehmen/ idem pro Cluentio cap 44. *Jungere* & *conjungere secum aliquem matrimonio,* Curtius 6, 9. 30. & 8. c. 1, 9. *Uxor matrimonio exigitur,* bekömmt einen Scheidebrieff. Plaut. Merc. 4. 6. ¶ Matrimonium ponitur pro matrona sive conjuge, apud Livium lib. 23 *Matrimoniis convocatis.* Justinus lib. 3. cap. 3 *Ut severius matrimonia sua viri coercerent,* & cap. 5 *Servos manumitterent, hisque interfectorum matrimonia pollicerentur,* Vid. Sueton. Caligula cap. D 25. Per matrimonia autem non paucos promotos notat Piccart. observat. Polit. decad. 6. cap. 3. Bernegg. ad Sueton. Cæsarem cap. 21. Virdung. ad Tacit. Agricol. c. 7. ¶ Falso Cujacius Conanusque, & alii e JCtis existimarunt *Matrimonii* vocem materna etiam Latinis bona denotasse; sicut *Patrimonium,* paterna bona significaret. Nam eos corruptæ codicum Lectiones apud Suetonium, Valer. Maximum & Senecam deceperunt: de quo Casaub. ad Suetonium monuit. Vide Christoph. Colerum Parerg. c. 6.

¶ Matrimonialis, e, ut *tabulæ matrimoniales,* Ehestifftung. Jul. Firmicus lib. 7. c. 17.

¶ Matertera, μητροκασιγνήτη, matris soror, eine Muhmen/ der Mutter Schwester. Dicta quasi *mater altera.* Tacitus libr. 4. annal. cap. 71 *Agrippina matertera erat liberorum Asinii Galli.* Persius Satyra 6. v. 54

- - - - patrui sterilis matertera vixit.

¶ Promatertera, matertera major, Lege 1, § 7. Dig. de Grad. der Großmutter Schwester.

¶ Matrueles, ex matris fratre nati, der Mutter Brüder Kinder. Lege 1. Dig. ad Leg. Pomp. de parricid.

¶ Matrimus, puer, cujus mater adhuc superstes est. Sic & *patrimus,* legitur apud Liv. lib. 37. c. 3. & Ciceronem. *Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes matrimique ad id sacrificium adhiberi.* Tacitus 4. Histor. cap. 53.

¶ Matrix, matrices, Mutterthier/ die zur Zucht gehalten werden/apud Scriptores de re rust. Varro libr. 3 de Re rust. cap. 5 *Habeo tauros ad matrices septuaginta duos.* ¶ 2. Et matrix, μήτρα, organum conceptionis & generationis in utero materno, die Mutter. ¶ 3. Nominat & *matricem* Theophrastus cor seu medullam in medio ligni arboris, den Kern oder Marck im Holtz. ¶ 4. Item Index sive regestum, hoc est, Codex in quo certa nomina describuntur. Glossæ Philoxeni *Matrix,* σημεῖον ὀνομάτων. Tertullianus de fuga in persecutione: *Nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum & curiosorum inter tabernarios & lanios, & fures balnearum, & aleones, & lenones Christiani quoque vectigales continentur.* Sed usitatior hac notione, *Matriculæ* vox est.

¶ Matricula, Catalogus militum, apud Vegetium lib. 1. cap. 26. & lib. 2. cap. 6. Inde ad alios Indices translatum vocabulum est. Vide Vossium lib. 3. de vitiis Sermonis cap. 24. Ein Nahmens-Buch.

¶ Matricaria, herba, vide *Parthenium.*

¶ Matricida: ut *Parricida,* qui patrem: ita *Matricida,* qui matrem occidit. Utrumque autem secundam correptam habet, ut *officiperda* apud Dionys. Catonem. Horat. lib. 3. od. 29

Telegoni juga parricidæ.

Ausonius Cæsaribus per Tmesin:

Claudius ambiguo conclusit fata veneno,
Matrique cida Nero proprii vim pertulit ensis.

Vide & Vossium lib. 2. de arte Grammat. cap. 20. Vide etiam de hac voce Savar. ad Sidon. carm. 5.

¶ Matricidium, ut, *Orestes accusatur matricidii,* Cic. I. Invent. c. 13. habe seine Mutter umbracht.

¶ Bimater, Bacchi epitheton, apud Ovid. 4. Metam. v. 12

Ignigenamque, satumque iterum, solumque bimatrem.

MATERIA, & *Materies, ei,* ex qua aliquid fit, seu quicquid ad formam alicujus rei requiritur, ut, *Materia ædificii, lapides sunt & ligna,* materia calcei est corium, &c. Allerley Materien/ daraus etwas gemacht wird / wächst und entstehet. Præcipue tamen ligna significat. Vet. Gloss. *Materia,* ξυλεία. Unde & *Materiari, & Materiarii* de quibus infra. Jure Consulti tamen inter *Materiam* & *Ligna* distinguunt. *Ligna* enim vocant, quæ comburendi caussa; *materiam,* quæ ad ædificandum parantur. Tacitus de Germania cap. 16, ubi de Veterum Germanorum ædificandi ratione agit: *Materia ad omnia utuntur informi, & citra speciem ad delectationem.* Et Ovid. 2. Metam. v. 5 *Materiem superabat opus.* die Arbeit war mehr werth / als die Materi / oder das Zeug. ¶ 2. Significat & hypothesin seu argumentum, ut, *Ingens materia ad dicendum,* Quintil. lib. 2. cap. 4. *Scribere de integro materiam retractatam,* Idem lib. 2. cap. 4. Et Horat. de art. Poëtica v. 38

Sumite materiam, vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, &c.

Plaut. in Pœnulo act. 4. sc. 2. v. 93 *Proba materia est, si probum adhibeas fabrum,* die Materie ist gut / so du einen rechtschaffenen Meister darüber setzest. Sallust. Catil. cap. 10 *Cupido pecuniæ primo, deinde imperii crevit, ea quasi materies omnium malorum fuere.* Ursach und Gelegenheit. Et, *Ut lenta fuit materia,* Plaut. Milite a. 4. sc. 5. v. 4.

¶ Materialis, e, ad materiam pertinens. Macrobius lib. 1. de Somn. Scip. cap 12 *Priusquam materialis influxio in corpus venientes animas ebriaret.*

¶ Materialiter. Sidonius lib. 8. epist. 11 *In pectore viri iracundia materialiter regnans.*

¶ Materiarius, qui materiam confert vel præstat, der da verschaffet / was zum Gebäude von nöthen. Plautus Milite act. 3. sc. 3. v. 45

Adsunt fabri architectique, a me, a te, haud imperiti,
Si non nos materiarius remoratur, quod opu'st, qui det.

¶ Item *Faber lignarius,* ein Zimmermann. Inscriptio Vetus apud Gruter. pag. 642. n. 6 FVLVIVS L. F. QVINTIANVS FABER MATERIARIVS &c. Ex quo apparet ellipsin esse, cum *Materiarius* absolute, sine apposito fabri nomine, dicitur lignarius faber, ut in Onomastico vetere: *Materiarius,* τέκτων. Nam

¶ Materiarius adjectivum per se est. Plinius lib. 7. c. 56 *Fabricam materiariam Dædalus invenit, & in ea serram, asciam, perpendiculum, terebram, glutinum, ichthyocollam.* Eine Zimmer-Werckstat/ Tischer-Werckstat.

¶ Materiari, idem quod lignari, holtzen. Cæsar lib. 7. Bell. Gall. cap. 73 *Erat eo tempore & materiari & frumentari necesse,* nach Holtz und Getreide auslauffen.

¶ Materiatus, passivæ notionis, ut *Ædes male materiatæ ac ruinosæ,* Cicer. 3. Offic. cap. 13. daran das Holtz nichts taugt.

¶ Mate-

¶ Materiandus, aliud participium. Vitruvius lib. 5. extremo: *Ea ædificia minime sunt materianda propter incendia.* von Holtz bauen. A

¶ Materiatio, &

¶ Materiatura, Vitruvii sunt lib. 4. cap. 2. ut trabes, contignationes &c. in ædificiis.

MATHĒMA, ătis, &

¶ Mathēsis, μάθημα, μάθησις, disciplina, doctrina: τὰ παθήματα, μαθήματα, *Quæ nocent, docent*, mit Schaden wird man klug. Herodotus l. 1. Gellius lib. 1. c. 9 *Geometriam & Gnomonicam, Musicam cæterasque item disciplinas altiores μαθήματα veteres Græci appellabant.* ¶ 2. Recentiores auctores Latini *Matheseos* vocabulo pro Astrologiâ judiciariâ, sive Genethliace, usi sunt: sicut & eam profitentes, *Mathematici* appellati. Prudentius cum lib. 2 contra Symmachum, v. 888. eas artes recenset, quas Dæmon invenerit, eo & Genethliacen referens (quod & Tertullianus de Idololatria, & Apologetici cap. 35, itemque Lactantius lib. 2. Instit. Divin. cap. 16 facit) ait

Involvit (Dæmon) *mathesi, magicas impellit in artes.*

Quo loco secundam in *Mathesi*, non ignorantia (quod obiter in tyronum gratiam notandum duximus) naturæ elementi Græci Poëta corripuit, sed pro seculi sui consuetudine: quâ breves poni solebant syllabæ, ubi accentus non esset: & contra produci, ubi esset, licet literaturæ Græcæ ratio contra esset. B Sic Julius Firmicus libros, quibus hujus vaticinatoriæ Astrologiæ rationes explicat, *Matheseos* inscripsit: inque iis sæpe hac notione ea voce usus est. Vet. Scholiastes Juvenalis ad Satyr. 6. v. 574 *Thrasyllus multarum artium scientiam professus, postremo se dedit Platonicæ sectæ, ac deinde Mathesi, quæ præcipue viguit apud Tiberium.* Per *Mathesin* hic Genethliacen intelligendam & Scholiastes ipse in sequentibus ostendit, & adstruunt ea, quæ de Thrasyllo isto Suetonius, & Dio Cassius prodiderunt.

¶ Mathematici, μαθηματικοὶ, Lehrschüler / Gell. ibidem. ¶ 2. *Mathematici* genethliaci dicuntur astrologi, Chaldæi, Gelehrte in der Astrologie / die Nativitäten stellen. Juvenal. satyr. 14. v. 248 *Nota mathematicis genesis tua.*

Tacit. lib. 1. Hist. cap. 22 *Mathematici, genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax* &c. Quin & alibi hac notione isto vocabulo usus. Ac ita quoque Suetonius August. cap. 94 extr. & Tiberio cap. 36, & Caligula cap. 57. Origo vocabuli ex schola Pythagoræ petenda est. Ibi enim alii ἀκουστικοὶ, alii μαθηματικοὶ vocabantur. Inde Chaldæi sumserunt, & sibi imposuerunt tandem, ut magnifico nomine vanitatem artis exornarent, quemadmodum Sextus Empiricus lib. 5 adversus Mathematicos scribit. Vide Gellium lib. 1. cap. 9. C

MATRŌNA, fluvius Galliæ: Ausonius in Mosella v. 461

Non tibi se Liger anteferet, non Axona præceps,
Matrona non Gallos Belgasque intersita fines.

MATTA, æ, storia teges ex materia vili, eine Decken von Stroh oder Rohr geflochten / Ovid. 6. Fastorum v. 680

In plaustro scirpea matta fuit.

MATTYA, æ, ματτύη, edulium preciosum. Scribunt & *Mattea*, neut. plural. allerley niedliche Essen / Kuchen. Suetonius *Matteas* dixit Caligula cap. 38. Ubi vide Casaubon. atque Torrentium.

MĂTŬLA, æ, ein Nacht-Topff / Kammer-Topff. vas aquæ & urinæ. Plautus Mostell. act. 2. sc. 1. v. 39 *Ego vos pro matula habebo, nisi mihi matulam datis.* Ubi semel pro re vilissima accipitur, ich will euch vor &c. halten / wenn ihr nicht &c. Sic etiam in Persa act. 4. sc. 3. v. 64 *Nunquam ego te tam esse matulam credidi*, id est tam stolidum, insipidum.

¶ Matella, diminutivum, idem significat. *Cibum in matellam ne immittas*, quod inter Pythagoræ symbola recenset Eras. Vide Chiliad. *Indignus qui illi matellam porrigat*, er ist nicht werth / daß er ihm &c. Sic enim Martial. lib. 10. Epigr. 11

Dispeream, si tu Pyladi præstare matellam D
Dignus es, &c. Vide Chiliadas.

¶ Matellio, onis, aliud diminut. *Matellio Corinthius*, pro vase Corinthio, Cicer. in paradoxo 5. cap. 2.

MĀTŪRUS, maturior, maturissimus & maturrimus per contractionem: proprie de frugibus dicitur & coctum significat, & ad maturitatem perductum, reiff / zeitig / ut, *fruges maturæ*, Virg. eclog. 3, 80. *Uvæ maturæ*, eclog. 10. v. 36. Contrarium est *crudum*, rohe / unzeitig. ¶ 2. Transfertur ad alia multa, ut, *Puer maturus alicui rei faciendæ.* Sic Quintil. lib. 2. cap. 1 *Quando iis, quæ Rhetorice præcepit, percipiendis puer maturus esse videtur.* Sic & *maturus militiæ*, apud Livium lib. 42. c. 52, & *maturus ad arma*, apud Silium lib. 16. v. 656, hoc est, per ætatem idoneus. *Virgo matura viro*, Æneid. 7. v. 53. Mannbar. *Scribendi exspectandum est tempus maturius*, eine gelegnere Zeit / Cicer. ad Attic. lib. 15. epist. 4. Et de Senect. cap. 20 *Satietas vitæ tempus maturum mortis affert*, wer des Lebens müde ist / dem ist die rechte Zeit zu sterben. *Maturrimum robur ætatis*, Tacitus lib. 12. cap. 65. n. 5. Das rechte Manns-Alter. ¶ 3. Aliquando *maturum*, *sero* opponitur. Cæsar lib. 4. de B. G. cap. 20 *Et si in iis locis, ubi omnis Gallia ad septentrionem vergit, maturæ sunt hiemes* &c. Es wird zeitlich Winter. Celsus similiter *maturam senectutem* lib. 1. cap. 1 dixit, & *maturissimam ætatem*, auctor ad Herenn. lib. 4. c. 17. Et Pallad. lib. 1 cap. 34. extr. *Calidis regionibus* [satio] *autumnalis serior fieri potest, & verna maturior.* Sic *Maturum diem* perinde Auson. Eidyll. 14. de rosis v. 6. *Maturo cupiens me vegetare die.* De matutino enim tempore loquitur. ¶ 4. Non raro & plenum, & quod ad summum seu τὴν ἀκμὴν venit, τέλειον, ἀκμαῖον. Virgilius 10. Æneid. v. 256

- - - - - *revoluta ruebat*
Matura jam luce dies.

Matura lux, quæ eo venit, ubi incrementa omnia consumta sunt, & nunc deinceps imminuit. Similiter B. Hieronymus *Maturam noctem*, pro exacta dixit Epist. ad Innocentium de muliere septies icta. *Festinato*, inquit, *Sol cursu occidit, & misericordia Dei celerior maturâ nocte advenit.* Suetonius quoque Caligula c. 44 *Centuriones maturos* vocat, qui implevissent stipendia. Vid. Charis. lib. 2. Barth. ad Script. Venat. pag. 66. & ad Claudian. lib. 1. in Eutrop.

¶ Maturitas, tempus maturum. *Maturitas frugum*, Cic. Tuscul. 1. c. 28, *frumenti*, Cæsar B. Civ. 3. cap. 49. die Reiffung oder reiffe Zeit. *Maturitas ætatis*, Cic. lib. 4. epist. 4 ad Sulpic. vollkommen Alter. *Ingenium celeriter maturitatem assecutum*, ut fere Cicero ait lib. 2. de Orat. c. 21. ein Verstand / so behende zur Vollkommenheit kommen ist. Idem pro Cœl. c. 31 *Studia, quæ sunt in adolescentia, tanquam in herbis, significant quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industria sint futuræ.* ¶ Refertur & ad animum, & pro exacta sive adulta peritia ponitur. Vellejus lib. 2. c. 125 *Sed hæc omnia veteris Imperatoris maturitas brevi sopiit ac sustulit.* Tacit. 1. Histor. c. 87. de Licinio Proculo: *Is urbanæ militiæ impiger, bellorum insolens, auctoritatem Paullini, vigorem Celsi, maturitatem Galli, ut cuique erat, criminando bonos & modestos anteibat.* Ita *maturitas* in oratione gravitas est, ubi nihil juvenile & minus decens intercurrit. Auctor Dial. de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 26 *Cæterum si omisso optimo illo & perfectissimo genere eloquentiæ, eligenda sit forma dicendi, malim hercle C. Gracchi impetum, aut Gracchi maturitatem, quàm calamistros Mæcenatis aut tinnitus Gallionis.*

¶ Mature, adverb. tempestive, Zeit / zeitlich / beyzeite / quod neque *citius* est, nec *serius*, ut Nigidius explicat apud Gellium lib. 10. c. 11. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 4. v. 10 *Meretricum ingenia & mores noscere mature*, zeitlich innen werden / was sie im Schilde führen. *Mature fias senex, si diu velis esse senex*, Hoc est, mature abjicias stultitiam juvenilem & valetudinis tuæ curam agas, si velis esse vivax ac diuturna senecta frui. Commendat autem hoc Latinorum adagium, *Maturè fias senex*, &c, Cicero in libello de Senect. Germani in eam ferè sententiam dicunt, es muß sich zeitlich krümmen / was ein guter Hacke werden soll. Item, die Jugend soll erwerben / was das Alter muß verzehren. *Maturè decessit* Nep. Attico cap. 2. i. e. citò, ante tempus. Livius lib. 6. cap. 23 *Patere te vinci consilio, ut maturius bello vincas.* Et Juvenalis Satyr. 11. v. 88

- - - - *ad has epulas solito maturius ibat.*

Plinius lib. 8. Epist. 17 *quam maturissime sollicitudini meæ consulas.* Atque ita etiam lib. eod. Epist. 21. & lib. 10. Epist. 14. Et Apulejus lib. 10. p. 250 *quàm maturissime.* At Tacitus lib. 1. annal. c. 63 *pontes quam maturrime superare.* Sic pariter antiquiores variant. Cicero pro Cæcin. c. 2 *Quæque res turpissima maturrissimè judicanda est.* At Cæsar Gall. Bell. lib. 1. c. 33 *Rebus quam maturrime occurrere*, den Sachen aufs allerzeitlichste begegnen oder vorkommen. Sallust. lib. 1. Histor. apud Charis. lib. 2, *Ut Lepidus, & Catulus decretis exercitibus maturrimè proficiscerentur.*

¶ Maturare, præter propriam significationem, quæ est, ad maturitatem perducere, reiff machen / significat ¶ 2. accelerare, sed cum tarditate quadam & diligentia, vel non præpropere facere aliquid, neque serius quam oportet, σπεῦδειν βραδέως, quemadmodum exponit Gell. & ex eo Erasmus, eilends thun / und doch nicht übereilen / behende / gut und fleißig machen. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 87, *Id ut maturent facere*, daß sie bald thun / was sie thun wollen. Et Sallust. Catil. cap. 36 *Antonius Catilinam cum exercitu persequi maturet*, ihm nacheilen. ¶ Dicimus autem absolute *Maturare*, & *Maturare rem aliquam.* Virgil. Georg. v. 260

Multa forent quæ mox cœlo properanda sereno,
Maturare datur, &c. mit muſſe zu fertigen. Sic Livius lib. 24. cap. 13 *Maturare cœpta*, pro mature absolvere. *Maturare mortem* est accelerare, den Todt behende verursachen / Cicer. pro Cluent. cap. 61, & Celsus lib. 7. c. 26. Sed, *Maturato opus est*, Livius lib. 1. c. 58. es ist eilends von nöthen. Multa de hoc verbo Gellius lib. 10. c. 11. Passivum *maturari* est maturato fieri. Tacitus 12. c. 41 *Neroni virilis toga maturata fuit.* Item pro *maturescere*, Plin. lib. 15. c. 18 *Novissima sub hieme maturatur chelidonia.*

¶ Maturate, adverbium, idem quod festinanter, apud Livium lib. 32. cap. 16. *maturatè sequi.* eilig folgen.

¶ Maturatio. Lib. 3. ad Herenn. cap. 2 *Dolus maturatione consumitur.* Eile / geschwinde Verfertigung.

¶ Maturesco, maturescere, maturum fieri, reiffen/ reiff werden/ zeitig werden. *Maturescunt frumenta, mella, vites, partus.* Et Quintil. in epist. ad Thryphonem, *Libros*, inquit, *opinabar nondum satis maturuisse.* Seneca ad Marciam cap. 23 *Eripit se aufertque ex oculis perfecta virtus: nec ultimum tempus respectant, quæ in primo maturuerunt.*

Composita.

¶ Admātūrare. Cæsar lib. 7. cap. 54 *Horum discessu admaturari defectionem civitatis existimabat*, beschleunigen.

¶ Emātūrare. Eumenius Panegyr. Constantini, Flaviensium nomine, c. 10 *Fruges calor ematurat.* Reiff machen.

¶ Ematurescere, recht reiff werden. Plin. lib. 25. c. 4 *si non ematuruit.* Ovidius lib. 2. Trist. v. 123

- - - si modo læsi
Ematuruerit Cæsaris ira.

¶ Immaturus, unzeitig/ ut, *Immaturi fructus.* Frequenter metaphorice, ut, *Immaturum consilium*, quod ante tempus datur, apud Sueton. Aug. c. 8. Et, *Mors immatura*, Cicer. 4. Catil. c. 2. Idem de Clar. Orator. c. 33 *Damnum illius immaturo interitu res Romanæ Latinæque literæ fecerunt*, durch eines allzufrühen Tod Schaden nehmen. *Virgo immatura*, nondum nubilis. Die noch nicht mannbar. *Tempore ad navigandum immaturo*, Liv. lib. 35. c. 44.

¶ Immaturitas, ut *immaturitas sponsarum*, apud Sueton. Aug. c. 34.

¶ Immature. adv. Apulej. lib. 6. Miles. *Haud immaturius redito.*

¶ Permaturus, sehr reiff/ recht zeitig. Columella lib. 12. cap. 48 pr. *Olivæ cum jam nigruerint, nec adhuc tamen permaturæ fuerint.* Et Celsus lib. 6. cap. 13 extr. *non permatura mandere*, das noch nicht recht reiff ist.

¶ Permaturescere, wohl und durchaus reiff werden. Corn. Celsus lib. 2. c. 24 *Oleæ nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt.* Ovidius 4. Metam. v. 165

Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater.

¶ Permaturare an usus recipiat, dubitavit Cl. Munkius ad Hygini Fabul. 136, qui *permaturuit* substituit, cum antea legeretur, *permaturavit.* Vir tamen æque clarissimus Jo. Schefferus edidit: *arbori moro similem esse. nam primum album est; deinde rubrum; cum permaturavit, nigrum.*

¶ Præmaturus, nondum maturus, præcox, ut, *Fructus præmaturus*, zu zeitlich reiff/ noch nicht zeitig / Colum. 11. c. 3 *Mors præmatura*, der Todt/ so für der Zeit kommt. *Senilis juventa præmaturæ mortis signum*, Plin. lib. 7. cap. 51. *Præmatura postulatio*, eine unzeitige Klage oder Anmutung / Vall. lib. 4. cap. 107.

¶ Præmature, vor der Zeit.

MATŪTA, Græce, Λευκοθέα, Aurora, sic dicta à tempore matutino, cui præest. Ovidius 6. Fastor. v. 545

Leucothee Grajis: Matuta vocabere nostris.

Vide *Albunia*: item *Leucothea.*

¶ Matutinus, ut, *Tempus matutinum, Horæ matutinæ*, die Morgenstunden. Cicer. in famil. lib. 7. epist. 1, *Matutina tempora lectiunculis consumo*, die Morgenzeiten bringe ich zu mit lesen. Apud Plinium lib. 10 cap. 43 pr. *omnibus matutinis*, est singulo mane, alle Morgen. Apulej. lib. 1. de A. A. *Quin imus, inquam, & itineris matutini gratiam carpimus?* Virg. 8. Æneid. v. 465

Nec minus Æneas se matutinus agebat,

machte sich frühe herfür.

¶ Matutinalis, idem. Auctor Philomelæ v. 16, *matutinali tempore.*

MAURITANIA, Μαυρετανία, Μαυρουσία, & in antiquis monumentis *Mauretania*, Africæ regio extrema, occasum versus, dicta à μαυρῷ, nigrum, quod colonos nigros habet. Duas Mauritanias memorat Tacitus 1. Histor. c. 11. Harum altera *Tingitana*, altera *Cæsariensis* appellata. Quam divisionem Plinius Caligulæ; Dio Claudio adscribit. De utraque idem Tacitus 2. Hist. c. 58. & 59. Alteram autem productam habet Manilius lib. 4. v. 720

- - - & Mauritania nomen
Oris habet, titulumque suo fert ipsa colore.

A Μαυρὸς, *Maurus*, fit Μαυρίτης *Maurita.* Græca inflexione. Inde Latinis *Mauritanus*, & *Mauritania.*

¶ Maurus, Μαῦρος, Mauri, die Mohren oder Mauritanier. Auson. Parental. epigr. 5. de Æmilia Corinthia Maura:

Nomen huic joculare datum, cute fusca quòd olim
Æquales inter Maura vocata fuit.

¶ Mauritanus, & Mauritanicus, & Mauricus &

¶ Maurusius, Μαυρούσιος, ut, *Arundo Maurusia*, hoc est, telum Mauritanicum, apud Silium lib. 10. v. 401.

¶ Maurusiacus, idem, apud Martial. lib. 12. epigr. 67.

MAVSŌLVS, Μαύσωλος, Rex fuit Cariæ, cujus uxor Artemisia luctu atque desiderio defuncti flagrans, conservandæ memoriæ ejus caussa, sepulcrum illud condidit memoratissimum, relatum inter miracula mundi. De quo multa Plinius lib. 36. c. 5, & Gellius lib. 10. c. 18.

¶ Mausolēus, a, um, Propertius lib. 3. eleg. 2. v. 21

Nec Mausolei dives fortuna sepulcri.

¶ Mausolēum, substantive, sepulcrum magnificum & operosum, quale Mausoli illud fuit. Sane Regum & Cæsarum sepulcris id datum nomen. De quo Hieronymum videas lib. 1. adv. Jovinian. c. 27. p. 134. Hinc Florus lib. 4. c. 11 extr. *Quod ubi desperavit a Principe* (Cleopatra,) *servarique se triumpho vidit, incautiorem nacta custodiam in Mausoleum se* (*sepulcra Regum sic vocant*) *recipit.* Suetonius Vespasiano c. 23 *Cum inter prodigia cætera Mausoleum Cæsarum derepente patuisset.* Cæsarum, quod ei Cæsares inferri soliti; de quo & in Nerone mentio c. 46. Id autem primum Augusto exstructum fuit in campo Martio. Ejus rationem exponit Strabo lib. 5. Meminit & Suetonius vita ejus c. 100, *Reliquias legerunt primores equestris ordinis tunicati & discincti, pedibusque nudis, ac in Mausoleo condiderunt.*

MAXILLA, quod a *mala* diminutivum fecit Priscianus. Ein Kinbacken. Cum a *maxilla, mala* potius dicta videatur per detractionem mediarum literarum, Cicerone auctore in Oratore cap. 45, cum de suavitate vocum auriumque judicio agit: *Quomodo*, inquit, *vester*, AXILLA, ALA *factus est, nisi fuga literæ vastioris? Quam literam* e MAXILLIS & TAXILLIS, & VEXILLO & PAXILLO &c. *consuetudo elegans Latini sermonis evellit.* Sunt autem *maxillæ*, in quibus fixi sunt dentes, die Kinbacken. *Maxilla senibus scipionis est vice.* Vide *Scipio. Sub lentis maxillis esse*, apud Suetonium Tiberio c. 21 est lenta sævitia consumi. Vide ibi Casaub.

¶ Maxillaris, ut, *Dentes Maxillares*, qui & *Molares* sunt, Backenzähne.

MAXIMVS Tyrius, Philosophus Platonicus fuit. Exstant ejus sermones ac disputationes Græcè & Latinè.

MAZA, μᾶζα, massa farinæ, oleo & aqua subacta, aut etiam lacte, ein Kuchenteig. Latini *massa* pro eo dicunt. Gloss. Vet. *Massa*, μᾶζα, φύραμα. Sed Græca forma in expressis ex Græco sententiis retinetur. v. g. *Maza esurienti homini charior & auro & ebore.* Athen. Πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μᾶζα τιμιωτέρα χρυσοῦ τε καὶ ἐλέφαντος, Vide in Chiliad.

MAZARA, Sic apud Cæsarem legitur lib. 1. bell. Gall. c. 26. Videtur autem esse genus *teli*, ein Pfeil oder Geschoß. Sed ibi alii legunt *Mataras.* Vide supra.

MAZŎNŎMVM, μαζόνομον, aut μαζονομεῖον, lanx major quo cibi apponuntur, eine grosse Schüssel. Horat. 2. Serm. satyr. ultima v. 86 *Mazonomo pueri magno discerpta ferentes*

Ossa gruis.

MECHANICVS, μηχανικός, faber eorum operum, quæ ingenio simul ac manibus perficiuntur, ein künstlicher Handwercksmann / à μηχανάομαι, *machinor*, vel *excogito.* Abusu vulgari admodum contaminatur hoc vocabulum, dum hodie ad illiberalia fere opificia, & sellularias artes detruditur. Opera quidem manuum in mechanicis opus, sed magis ingenio. Sueton. Vespas. cap. 18 *Mechanicum* vocat, *qui grandes columnas exiguâ impensâ perducere in Capitolium pollicebatur.* Quod & adjective usurpatur, ut, *ars mechanica*,

¶ Quæ & *Mechanice* appellatur: Plutarcho ὀργανική, in Marcello. eine Kunst / die durch Räder/ Winden und dergleichen/ was schweres zuwegen bringt.

Mecænas, Mecœnas, prave scriptum nomen, vide *Mæcenas.* Sic enim scribendum est.

MECVM, pronomen, Prisciano; adverbium personale, Donato est. Terent. in Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 56 *Ut colloqui una mecum posset*, daß sie mit mir könte Gespräch halten. *Mecum facit*, Er hälts mit mir. *Verba hæc mecum faciunt*, Cicer. pro Cæcin. diese Wort seyn vor mich. Terent. in Andr. a. 2. sc. 1. v. 26 *Haud mecum sentit*, er hälts mit mir nicht. *Mecum* & *Tecum*, pro *Cum me, cum te*, quod refugerint dicere, Cicero ostendit in Oratore cap. 45 *Non olet, unde sit, quod dicitur*, CVM ILLIS? CVM *autem* NOBIS, *non dicitur, sed* NOBISCVM? *Quia si id diceretur, obscœnius concurrerent literæ; ut etiam modò, nisi* AVTEM *interposuissem, concurrissent. Ex eo est*, MECVM & TECVM: *non* CVM ME, CVM TE, *ut esset simile illis*, VOBISCVM *atque* NOBISCVM. Ex quibus manifestum, hæc verius provocabula, sive pronomina, quam adverbia esse.

Vide Priscianum lib. 12. cap. penult. de figura.

MEDALIA vulgò vocatur, quæ aliàs προτομή, Arabes etiam *Methalia*: quod ab illis ad Italos & Gallos delatum. Ita autem vocant numismata Christianorum, quæ expressum caput humanum præferunt. Verbum proprie significat εἰκόνα, item *ænigma.* Vetus Glossarium Latino-Arabicum ad verbum reddit, *monetum, ænigma. Clypeum* Latini vocant, in quo imago, sive προτομή, Imperatoris expressa erat thoracetenus. Adhelmus *imagines* vocat *Thoracidas*, quod in Germanico ad verbum dicitur, Brustbild. Ruffinus *Thomcas* vocat H. E. lib. 11. cap. 29. Vid. Scaliger. animadvers. ad Euseb. Chronic. p. 218.

MEDĒA, Μήδεια, Æetæ regis Colchorum filia, venefica insignis, Jasonis uxor, à quo repudiata, Ægeo regi Atheniensi postea nupsit, & ex eo filium suscepit *Medum* nomine, a quo *Media* provincia, & *Medi* appellati sunt, Justin. lib. 42. c. 2.

Μήδειαν Ἰάσων γαμέει, κέλεται δ' Ἀφροδίτη.
Id est: *Medeam ducit Jason, Venus aurea mandat:*
Versus inscriptus statuæ Jasonis & Medeæ, apud Pausaniam in Eliacis. De Medea lege Tragœdiam Senecæ. Hanc *sævus amor* docuit *commaculare manus natorum sanguine.* Virgil. Eclog. 8. v. 47.

¶ Mēdēis, īdis, Ovid. lib. 2. de arte amandi v. 101. *Medeides herbæ*, quibus usa Medea ad veneficium.

MĔDEOR, deponens, curo, Medicinam adhibeo, affero, heilen / gesund machen / rathen. Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 44 *Cum morbo alicui mederi vis, consuetudo valentis, & natura corporis cognoscenda est.* Sed veteres etiam accusativum junxere. Terentius Phorm. act. 5. sc. 4. v. 2. 3

Quam scitum est, ejusmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res adversæ sient, paullo mederi possit?

Agnoscit hanc rationem & Servius 1. in Georg. Sed *medeor illam rem* figuratum putat: *medeor*, rei proprium: quod non satis capio. Namque activæ significationis verba proprie accusativos adsciscunt. Vide infra & *Medicor.* ¶ 2. Metaphora in hoc verbo frequentissima est. Idem cont. Rull. orat. 1. cap. 9 *Huic malo pro se quisque nostrûm mederi debemus*, dem Unglück abhelffen. *Mederi afflictæ Reipubl.* Idem pro Sextio cap. 13. Et lib. 7. fam. ep. 28 *Dies etiam stultis mederi solet*, mit der Zeit vergessen auch unverständige ihres Leides. *Mederi satietati lectoris*, i. e. cavere, ne satietate obtundatur, Nepos Pelopida cap. 1.

¶ Medentes pro Medicis. Veteres enim Participiis pro nominibus uti solebant. Substantive Plinius Panegyrico Trajani cap. 22 *Te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes, ægri quoque neglecto medentium imperio, ad conspectum sui, quasi ad salutem sanitatemque prorepere.* Lucretius lib. 1. v. 834

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur.

Adjective Apulejus de philosophia, *Medentes manus adhibere* dixit: Locum integrum vide infra in *Medicus.*

¶ Medico, medicare, est medicamento inficere. Sic *medicare semina*, Virg. 1. Georg. v. 193. *Capillos medicare*, Ovidius 1. Amor. eleg. 14. pr. *medicatas sedes*, i. e. sapore herbarum infectas, Virg. dixit 4. Georg. v. 65. Pro *mederi* Silius lib. 6. v. 98

Marus instat vulneris æstus
Expertis medicare modis.

¶ Medicor, medicari, idem quod mederi, Dativo & Accusativo jungitur. Terent. in Andr. act. 5. sc. 4. v. 42 *Cum ego possim in hac re medicari mihi*, so ich mir doch selber Rath schaffen kan. Cum Accusativo jungit Virg. lib. 7. Æneid. p. 756, *Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictum Evaluit.* Ubi Servius: Medicor illam rem, & illi rei: sicut MODULOR. Sed quis auctorum *modulor* cum Dativo construxit? Itaque pro *Modulor* ego *Moderor* legendum puto. Id enim utroque casu gaudet. Ita *Palpari aliquem*, & *alicui*, *concitari aliquem*, & *alicui* dicimus. Idem Virg. 3. Georg. v. 135

- - - *Senibus medicantur anhelis.*

Atque hæc ratio usitatior est, quæ & in verbo *Mederi* obtinet. *Multo, quam finem, medicari initia præstat*, es ist besser im Anfang Rath schaffen / als am Ende. Refertur a Suida:

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον, ἢ τελευτήν.

¶ *Medicati fontes*, Plin. lib. 2. cap. 93. Heil-Brunnen. Sed de hoc plura post *Medicamentum.*

¶ Medicabilis, e, cui medicina adhiberi potest, dem zu helffen / oder das zu heilen ist. Ovid. 1. Metam. v. 123

Hei mihi quod nullus amor est medicabilis herbis.

Et Silius lib. 10. v. 416 *medicabile vulnus.* Active Prudentius hymn. ante somn. v. 23

Ut temperet laborem
Medicabilis voluptas.

¶ Medicabiliter, adverb. Palladius Februario c. 31 *Limum dysentericæ passionis medicabiliter asperare.*

¶ Immedicabile. das nicht zu heilen ist. *Malum immedicabile cancer*, Ovid. 2. Metamorph. v. 825. *Immedicabilis ira*, Silius lib. 1. v. 147.

¶ Mĕdicāmen, &

¶ Medicamentum, remedium, medicina. Artzney. Cic. in Pison. cap. 6 *Quod diceres vinolentis de quibusdam medicaminibus solere curari*, Artzney da viel Wein zu kommt. Et 2. Nat. Deor. c. 53 *Terræ plenæ medicamentorum salutarium.* Idem 3. offic. cap. 24 *Dare medicamentum ad aquam intercutem.* Et, *medicamento uti*, ibidem. Ac idem Cicero in Oratore cap. 23 *Fucati medicamenta candoris & ruboris*, Artzney zu gemachter Röthe und Milchfarbe. Est autem vocabulum *μέσον*, sicut φάρμακον apud Græcos, quod & *Venenum* significat. Curtius lib. 6. cap. 1 *Parmenio enim, cum audisset venenum à Philippo medico Regi parari, deterrere eum voluit epistola scripta, quo minus medicamentum biberet, quod Medicus dare constituerat.* Tacitus 12. Annal. cap. 68 *Ut temporum illorum scriptores prodiderint, infusum delectabili cibo boletorum venenum, nec vim medicaminis statim intellectam* &c. & *medicamentum innoxium* Seneca 3. de Beneficiis cap. 24. contra *medicamentum malum* Musa declamator apud Senecam dixit Controvers. 18. Zauberey. Vet. Gloss. *Medicamentum*, φάρμακον ἰάσιμον.

¶ Medicatus, ut, *medicata pocula*, Martial. lib. 9. epigr. 95. ein Artzneytrunck. *Medicatus sapor vel odor*, Plin. 8. epist. 20. n. 4. ein Schmack oder Geruch mit Artzney zugericht: *Vinum medicatum*, Kräuterwein. *Boletum medicatum*, pro veneno infecto, dixit Sueton. Claudio cap. 44. Et, *medicata veneno tela*, Silius lib. 7. v. 453. Gradus habet, & Comparativum quidem, ut Plin. 28 cap. 9 *Lac bubulum medicatius:* Superlativus ibidem cap. 7 *res medicatissimæ* i. e. aptissimæ ad medicinam. De *fontibus medicatis* supra in *Medicor.*

¶ Medicatus, ûs, subst. Ovidius epist. Medeæ 12. v. 165

Quaque feros pepuli doctus medicatibus ignes.

¶ Medicator, medicus, medens. Tertullianus 3. adv. Marc. cap. 17 extr. ubi Christum vocat *medicatorem.* Et Avienus in Ophiucho v. 216 - - - *Animæ rursum tepefacta calore*
Viscera mundanas revocat medicator in oras.

¶ Præmedicatus. Ovid. Epist. 12. Medeæ v. 15

Isset anhelatos non præmedicatus in ignes.
Immemor Æsonides.

Et Tertullianus de Jejun. cap. 12 *antidoto præmedicatus*, mit præservativ versehen.

¶ Medicabulum, quod medicinam affert. Ita Apulejus principio 3. Flor. thermas appellavit: *Gratissima prorsus sanis natabula, & ægris medicabula.*

¶ Medicamentarius, ein Apothecker. Plinius lib. 19. c. 6. de porro herbaceo: *quo utuntur medicamentarii.* Sic *Ars medicamentaria*, Apotheckerey.

¶ Medicamentosus, um, quod medicamenti vice est, gesund / heilsam. Cato de re rustica cap. 157 *De omnibus brassicis nulla est medicamentosior.* Vitruv. lib. 8. cap. 3 *aqua medicamentosa*, ut thermæ sunt.

¶ Meditrina, dea medicamentorum, Festus.

¶ Meditrinalia, sacra deæ Meditrinæ. Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 409.

¶ Medēla, æ, Artzney / Hülffe. Gellius lib. 12 cap. 5 *Medicos arcessit, collocutusque de facienda medela.* Idem pluraliter lib. 16 cap. 11 *facere medelarum miracula*, de Marsorum incantationibus. Idem lib. 17 c. 16 de Mithridate: *assiduo medelarum usu à clandestinis epularum insidiis cavisse.* Et Auson. Prof. Burd. Epigr. 15 *Medela nostri, Nepotiane, pectoris.*

¶ Medicina, remedium, Artzney. *Facere medicinam*, Cic. 14 epist. 7. *Adhibere medicinam reip.* Idem pro Sext. c. 65. Et, *afferre cui*, Catilin. 2. c. 8. *Exercere medicinam*, pro Cluent. cap. 65. practiciren. *Petere medicinam a literis*, lib. 5. epist. 15 ad Lucejum. Idem ad Attic. 16. epist. 15 *Desperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam*, da keine Hoffnung des Lebens mehr vorhanden / soll mans mit Artzneyen bleiben lassen. ¶ 2. Ipsa quoque medendi ars, sive scientia, ut quidam vocant, *Medicina* dicta; Celsus principio præfationis: *ut alimenta sanis corporibus agricultura, sic sanitatem ægris medicina promittit.* Apulejus lib. 10. Miles. *Non exitio, sed saluti hominum, Medicinam quæsitam esse didici.* Inventionem ejus cuidam Pœoni tribuit Homer. Odyss. δ, Ovidius Apollini, Galenus Æsculapio. Hæc olim *sapientiæ*, ut Celsus c. l. auctor est, hoc est Philosophiæ habita pars est, atque tractata etiam a Philosophis atque exercita, ac inter liberales numerata. Qua Aristotelem quoque instructum Plutarchus sentit in Alexandro pag. 668. Quem & vide de tuenda valetudine pag. 12. & Ælian. lib. 9. cap. 22. tum Apulejum Apologia p. 498. Primum Hippocratem separasse a sapientiæ studio, & disciplinam peculiarem constituisse, Celsus observat: quem vide præfatione operis, itemque Plinium lib. 29. cap. 1. Ubi historiam quandam hujus artis habes. Quanquam autem Hippocrates separavit à Philosophia Medicinam, alteram tamen conjungendam cum altera idem περὶ εὐσχημοσύνης monuit, adjiciens: Ἰατρὸς γὰρ φιλόσοφος ἰσόθεος, *Medicus Philosophus Deo æqualis est.* ¶ 3. Quin & Medicorum pergula seu officina sic appellata. Eine Artztstube / τὸ ἰατρεῖον. Plautus Amphitr. act. 4. sc. 1. v. 5

In medicinis, in tonstrinis, apud omnes ædes sacras.

Item Epidico act. 2. sc. 2. v. 13

- - *per omnem urbem quam sum defessus quærere,*
Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio atque in foro.

¶ Medicinalis, e, ut, *Ars medicinalis*, Cels. præfat. *Herba medicinalis*, ein Kraut so zur Artzney gebraucht wird. ¶ 2. Et digitum minimo proximum *medicinalem* appellari, Macrob. indicavit lib. 7. Sat. cap. 13.

¶ Medicinius. Auson. ad Symmachum epistolâ Gripho præfixa, *Librosque medicinios.*

¶ Medicus, adject. ut, *Medicas adhibere manus*, Virg. 3. Georg. v. 455. Et Ovidius Metam. 2. v. 618 *Medicas exercet inaniter artes.* Er richtet nichts aus mit seiner Cur. ¶ 2. Et substantivum, ein Artzt / qui medicinam facit. Ovidius ex Ponto lib. 1. epist. 3. v. 17 *Non est in Medico, semper relevetur ut æger,*
Interdum medica plus valet arte malum.

Apulejus de Philosophia Morali p. 21 *Optimi Medici conclamatis despe-*

desperatisque corporibus non adhibent medentes manus, ne nihil profutura curatio doloribus spatia promulget: ita eos, quorum animæ vitiis imbutæ sunt, nec curari queunt medicinâ sapientiæ, eos mori præstat. Namque eum cui nec ex naturâ, nec ex industria recte vivendi studium conciliari potest, vitâ existimat Plato esse pellendum: vel si cupido vitæ eum teneat, oportere sapientibus tradi, quorum arte quadam ad rectiora flectatur. Terent. in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 43 *Nemone medicum adduxit?* hat niemand den Doctor zu ihr geholet? *Adhibere medicum*, Cic. de Fato cap. 13. *Medico honorem habere*, Idem lib. 16. fam. ep. 9. Medici celebres fuêre, *Æsculapius, Hippocrates*, *Asclepiades*, qui medicinas communes, & efficaces esse professus est, *Abstinentiam cibi & interdum vini, corporis fricationem, ambulationem, gestationem*, Plin. lib. 26. cap. 2. Galenus, qui sub Marco Antonino vixit, &c. Livius lib. 22. cap. 18 *Medici plus interdum quiete, quàm movendo atque agendo proficiunt.* Divites olim Romæ in cæteris servis urbanæ familiæ & *Medicos* habuisse, præter alios etiam Pignorius docet commentario de Servis: quos Seneca de Constantia Sapientis principio, *domesticos & familiares Medicos* appellat. Idem Senec. lib. 3. de beneficiis cap. 24 *Imperavit Medico eidemque servo suo.* Augustus Epistola ad Agrippinam apud Sueton. Caligula cap. 8 *Mitto præterea cum eo ex servis meis Medicum* &c. Sed quod his atque aliis hujus generis auctoritatibus Robortellus omnes omnino Medicos Romæ servilis conditionis pronunciavit, in eo recessit a veritate: & merito ipsum eo nomine taxat castigatque Casaubonus ad Suetonii Cæsarem cap. 4. Itemque Bernegg. ibid. Conf. Tacit. Annal. 4. c. 3.

¶ Remedium, medicina. *Efficax, præsens remedium*, kräfftige Artzney. *Remediis acrioribus saluti suæ subvenire*, mit scharffer Artzney sein Heil retten / Cicero pro Cluent. cap. 24. Idem ad Octavium: *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ salutaria sunt.* Et Terent. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 10 *Quod remedium nunc huic malo inveniam*, Rath finden. *Quærere remedium ad aliquam rem*, Cic. pro Cluent. c. 9. Rath suchen. *Remedium sibi comparare*, Idem 7. in Verr. cap. 10.

¶ Remediare, remedio esse, heilen / helffen. Scribonius Largus Compos. 11 *Capitis dolorem in perpetuum remediat.* Et Hieronymus Vita Hilarion. f. 94 *remediantis animas.* Add. Tertull. 4 adv. Marcion. c. 35. Et passive *remediari*, sanari. Idem Scribonius Compos. 18 *Viros facilius mulieribus remediari.* Nec non Deponentaliter usurpatur, uti Cl. Munckerus probavit ad Hygini Fabul. 101, quem vide.

¶ Remediatio, sanatio, Heilung. Rursus Scribonius Compos. 11 *Torpor signum est remediationis.*

¶ Remediator, Artzt. Tertullianus lib. 4. contra Marc. c. 8 *Remediator valetudinum*: & c. 35 *remediator languorum.*

¶ Remedialis. Macrobius lib. 7. Saturn. extremo: *Inest æri vis quædam remedialis*, id est, vim remediandi habens.

¶ Remediabilis. Seneca epistola 95 *minora peccantes, & levi cura remediabiles.* h. e. qui facile sanari possunt.

¶ Irremediabilis, contrarium, apud eundem Senecam epist. 114 *tyranni irremediabilis factio.*

MEDIA, Asiæ regio *ab occasu transversa oblique Parthiæ occurrens*, ut Plinius de ea scribit lib. 6. cap. 26. Ejus caput *Ecbatana* à Seleuco Rege condita. Nomen a *Medea* inditum voluit, de quo & supra.

¶ Medus, Medi, ipse populus: qui summum imperium Chaldæis eripuit Pharnace duce, ut Vellejus; Arbace vel Arbacto, ut Justinus appellat, mox Persis cedendum. Horatius adjective usus lib. 1. od. 27 *Vino & Lucernis Medus acinaces*
Immane quantum discrepat.

¶ Medicus, a, um, adjectivum: ut *Medicum imperium: Medica vestis*, pro pellucida, Corn. Nepos Pausania cap. 3. Dicitur autem *Medica vestis* pro Persicâ. Vid. Freinshem. ad Curt. 6, 6. 4. Tertullianus de Pallio cap. 4 de Alexandro: *Vicerat Medicam gentem; & victus est Medica veste.*

¶ Medica, Μηδική, herba, pabulum jumentorum, Pferdfutter/ Germania ignorat: ex Media verò in Græciam, ut Plinius 18 cap. 16 bellorum occasione; inde in Italiam translata. *Fœnum Burgundiacum* vocant, Medischkraut / Burgundischheu / Ex genere trifoliorum est. Multa de ea habent scriptores de re rustica. Virg. 1. Georg. v. 215 *Tunc te quoque medica putres*
Accipiunt sulci, &c.

Adde Columellam lib. 2. cap. 11, *Eximia*, dicentem, *est herba Medica, quod cum semel seritur, decem annis durat: quod per annum deinde recte quater; interdum sexies demetitur.*

¶ Et Medica, malus est Assyria. *Malum medicum*, Vide *Malus.*

MEDIMNUS, μέδιμνος, ἐστὶ ξυρῶν μοδίων ἕξ, inquit Suidas, id est, *Medimnus est mensura aridorum, modios sex continens*, ist ein Getreide-Maß / und hält sechs Modios / ein Malter. *Medimnus Atticus.* de quo C. Nepos Attico cap. 2. n. 6 *Universos frumento donavit, ita ut singulis modii sex tritici darentur, qui modus mensuræ MEDIMNUS Athenis appellatur.*

¶ Dicimus & *Medimnum*, neutro genere. Cicero 5. in Verr. cap. 47 *In jugere Leontini agri medimnum fere tritici seritur.* Et ibidem: *Quot jugera sunt sata, totidem medimna decumæ debeantur.* Auson. in Gripho ternario:
Hinc Bromii quadrantal, & hinc Sicana medimna.

MEDIOLANIUM, Μεδιολάνιον, urbs Britanniæ, Manchester/ & Germaniæ illa quam Monasterium vulgo vocant, Münster/ Ptolemæo.

¶ 2. Sed *Mediolanum*, Galliæ Cisalpinæ, quæ hodie ad Italiam pertinet, urbs est, a Gallis Insubribus condita, aut occupata potius, ut Puteano videtur lib. 1. Histor. Insubricæ pag. 10. quam notis eruditis illustratam edidit rursus Rudolph. Gothofredus Knichen, Consiliarius Lignicensis. Vide & Gaudent. Merul. de Gallia Cisalpinâ lib. 3. cap. 12. & Bonaventuram Castillionæum de Gallorum Insubrum antiquis sedibus. Meyland. Ausonius de Clar. urb. *Et Mediolani mira omnia, copia rerum,*
Innumeræ cultæque domus, facunda virorum
Ingenia, &c.

¶ Mediolanensis. Cic. in Pison. cap. 26 *Mediolanensis præco.*

MEDITOR, meditari, cogitare est, & mente pertractare, tichten / betrachten / auff ein Ding gedencken. Servius in 1. Eclog. Virg. à Græco μελετῶ format per antistœchon. Ter. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 12 *Omnes, cum secundæ res sunt maxime, tum maxime meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant.* Quod autem Terentius *meditari secum*, id *animo meditari* Nepos dixit Agesilao cap. 4. n. 1. Nam & *meditari* exercere est: quod extra mentem, de quo mox. Cicer. de clar. orat. cap. 88 *Nullum patior esse diem, quin aut in foro dicam, aut mediter extra forum.* Et Terent. in Andr. act. 2. sc. 4. v. 3 *Venit meditatus aliunde ex solo loco.* Et Cic. in Verr. 4. cap. 6 *Meditati ad dicendum paratique venimus.* Quod participium in passiva etiam legitur significatione, apud Cicer. frequenter, ut, *Nihil feci non diu consideratum, & multo ante meditatum*, de Arusp. Resp. cap. 1. das nicht lange zuvorn betracht und bedacht worden. In Philipp. 2. c. 34 *Attuleras meditatum & cogitatum scelus.* Et in Tusculanis 3. cap. 14 *Sint semper omnia homini humana meditata.* ¶ 2. Meditari etiam exercere est. Plautus Sticho act. 2. sc. 1. v. 34 *Ad cursuram meditabor me.* Cum Accus. absolute, & interveniente præpositione construitur. Cic. 1. Catil. cap. 10 *Ad hujus vitæ studium meditati sunt labores tui.* Idem Cicero 1. de Orat. cap. 61 *Demosthenes perfecit meditando, ut nemo planius eo loqueretur.* Virgilius Ecloga 1
Agrestem tenui Musam meditaris avena.
i. e. Cantando exerces. Et Ecl. 6. extr. similiter:
Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus
Audiit Eurotas.
Meditante, i. e. canente, ut Servius interpretatur. Ita & μελετᾷν apud Græcos *declamare* est. Gellius lib. 9. cap. 15 *Erat adolescens tum quisquam è ditioribus cum utriusque linguæ magistris meditans & exercens ad caussas Romæ orandas Eloquentiæ Latinæ felicitatem.* Suetonius Nerone cap. 20 *Paullatim & ipse meditari exercerique cœpit.* ¶ 3. Meditari insidias, vindictam, dolum, est machinari, struere. Virg. Ecl. 5
Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis
Ulla dolum meditantur.

¶ Meditate, adverb. mit Nachsinnen / vorbereitet. Plaut. in Bacchidib. a. 3. sc. 6 v. 16 *Næ tu illorum mores perquam meditate tenes*, der du ihrer Weise lange nachgedacht hast.

¶ Meditator. VVeitzius legit in Prudentii Vincentio v. 266; sed Fabricius ibi atque Heinsius *meditatus.*

¶ Meditatio, consideratio, exercitatio, Ubung / Betrachtung. Tacit. Annal. 16. c. 27 *Cæterum ipse an in Senatum venire deceret, meditationi suæ reliquit.* Cicero 2. Tusculanarum c. 17 *Tantum exercitatio, meditatio, consuetudo valet*, also viel vermag Ubung/ Nachdencken und Gewonheit. Seneca lib. 2. de ira cap. 12 *Nihil est tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducet assidua meditatio.* Μελέτη πάντα δύναται, *Meditatio*, vel *cura*, vel *exercitatio potest omnia*, vide Chiliadas. Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 16 *Multi naturæ vitium meditatione atque exercitatione sustulerunt*, angebohrnen Mängeln durch Nachdencken und Ubung abhelffen. *Meditatio campestris*, Plin. Paneg. cap. 13, est exercitatio armorum, atque equestris, reiten / fechten / ringen.

¶ Meditamentum, idem. Tacitus 4. Hist. cap. 26 *Cæteris belli meditamentis militem firmabant.* Soldaten exercieren. Et

¶ Meditamen dicitur pro meditamento. Prudentius Psychom. v. 234 *Desidiam pigro rerum meditamine palpent.*

¶ Meditatus, ûs, u, Theodulfus lib. 2. Carm. v. 187.

¶ Meditabundus. Justin. 38. c. 3 num. 7 *Romanum meditabundus bellum.* Nam casum etiam Verborum suorum regere possunt, quæ in *undus* adjectiva participiorum æmula formantur.

¶ Meditativum, verbum, quod *desiderativum* dici commodius censet Valla lib. 1. c. 24. Gloss. Vet. *Meditativus*, σκεπτικός, μελετικός.

Composita:

¶ Commeditari, una meditari. Auct. ad Herenn. lib. 3. c. 18 *Locos, quos assumserimus, egregie commeditari oportebit.* Lucretius lib. 6. v. 111 *Et fragiles sonitus chartarum commeditatur.*

¶ Emeditor, unde Emeditatus Apulejo lib. 2. *Emeditatis ad hæc illa fletibus, quamque sanctissime poterat, adjurans cuncta nomina, tantum scelus abnuebat.* A

¶ Immeditatus, non meditatus, *Immeditatus incessus*, Apulej. lib. 2. Milef. sub init. Idem 3. Florid. *animalium immeditati sonores.*

¶ Immeditate, adverbium, sine meditatione præeunte. Gellius præfatione: *Nos, ut captus noster est, incuriose & immediate, ac prope etiam subrustice ex ipso loco ac tempore hibernarum vigiliarum* ATTICAS NOCTES *inscripsimus.*

¶ Præmeditari, ante cogitare & prospicere, zuvor bedencken/ ut, *Præmeditari, quid sibi usu sit venturum*, vorher bedencken / was einem begegnen wolle. Lib. 2. ad Herenn. c. 5.

¶ Præmeditatio, Vorgedancken, / vorhergehende Betrachtung. Cicer. 3. Tuscul. c. 14 *Præmeditatio futurorum malorum lenit eorum adventum.*

¶ Præmeditatorium, locus ubi meditatio fit & præparatio. Tertullianus de Jejun. cap. 6 *Totum illud domicilium interioris hominis, escis stipatum, vinis inundatum, decoquendis jam stercoribus æstuans præmeditatorium efficitur latrinarum.* Adde ibi Pamelium ex Hieronymo.

MEDIUS, a, um, μέσον, quod æqualiter distat ab extremis, das mitten inne ist / das Mittel. Horatius 1. Epist. 18. v. 9 B

Virtus est medium vitiorum utrinque reductum.

Id est, media inter duo extrema vitiosa. Vide *Virtus*. Cic. 1. Tuscul. c. 17 *In medio mundi terra sita est.* Sic, *Medium diei*, Liv. lib. 27. c. 49. der Mittag. *In medios dormire dies*, Horat. 1. Epist. 2. v. 30. *Medium accipere*, in der Mitten ergreiffen. *Mediam mulierem complectitur*, Terent. Andr. 1. sc. 1. v. 106. Sed *Afferre in medium*, hoc est, in communem usum, Cicer. in offic. lib. 1. c. 7. Virgilius, *In medium consulere*, dixit Æn. 11. v. 335, id est, in commune, der Gemeine zum besten. Idem Georg. 1. v. 126 *Nec signare quidem, aut partiri limite campum*

Fas erat; in medium quærebant.

In medium proferre, Cicer. 15. fam. epist. 2. auff den Platz bringen / darthun. *Ponere in medio*, Terent. in Prolog. Phormionis: *Is sibi hoc responsi habeat in medio omnibus palmam esse positam*, &c. daß einem ieden frey stehe zu gewinnen / wer da könne. *Esse in medio.* Idem Adelph. 3. sc. 4. v. 33. *Mater virginis in medio est*, stehet da / ist verhanden. Cicer. in 4. Verr. c. 42 *Tabulæ in medio sunt*, die Verzeichniß sind vorhanden. *Relinquere in medio*, locutio Latina & elegans est, pro nihil statuere, seu de re aliqua pronunciare, ein Ding in seinem Werth und Unwerth bleiben lassen. Sallust. Catilin. c. 19 *Nos eam rem in medio relinquimus.* Cic. pro Cœlio cap. 20 *Mulierem nullam nominabo: tantum in medio relinquam.* Sic *Tollere de medio*, est interficere, pro Rosc. Amer. cap. 7. *Recedere de medio*, ibidem cap. 38. beyseits gehen. *De medio aliquid removere*, hinweg räumen. *E medio excedere, æquum est*, Terent. Hecyr. a. 4. sc. 3. v. 14. aus den Augen gehen / sich verkriechen. Cicer. 3. offic. c. 8 *Pellitur è medio*, aus dem Lande jagen. ¶ 2. *Medius* etiam pro mediocri ponitur, qui præteriit quidem ultimos, in primis tamen haud est. Vellejus lib. 2. cap. 29 de Pompejo: *Innocentia eximius, sanctitate præcipuus, eloquentiâ medius* &c. Tacitus 1. Histor. cap. 49 de Galba: *Ipsi medium ingenium, magis extra vitia, quam cum virtutibus.* ¶ 3. *Medium erat Anco ingenium*, Liv. lib. 1. c. 32. i. e. ad utrumque paratum, tam ad pacis, quam belli artes. ¶ 4. Livius lib. 39. c. 39 *Medio responso*, pro dubio seu ancipiti, dixit. ¶ 5. *Medii* etiam dicuntur, arbitri & sequestri, qui lites certantium partium componunt, qui & *Mediatores* appellati: de quo Buchnerus ad Prudentium Salvatoris Natali v. 16 C

Mediator & duplex genus.

Quod vocabulum tamen extra usum sacrum, qui de Christo μεσίτῃ est, non videtur licitum purioris stili amantibus; *qui conciliatoris* vocabulum cum Nepote Attico cap. 12, 2 usurpabunt. ¶ 6. *Medii* etiam, qui hodie *neutrales* appellantur; quod neutrius partis sint: sive cum neutra parte faciant. Cicero lib. 10. ad Attic. Epist. 8 *Navigabit igitur* (Pompejus) *& ad Italiam accedet, in qua nos sedentes quid erimus? Nam medios esse jam non licebit*: Et Antonius Ciceroni in 10. lib. ad Attic. epist. 10 *Qui se medium esse vult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte judicare videtur.* Vellejus lib. 2. cap. 21 *Se dubium mediumque partibus præstitit.* Et Sueton. Cæsare cap. 75 *Ipse medius & neutrius partis.* Item Nerone cap. 2 *Consultante autem Pompejo de mediis ac neutram partem sequentibus.* D

¶ 7. Media vocabula, μέσα, nomina & verba illa dicuntur, quæ in bonam & malam partem accipi possunt, ut *facinus*, eine gute und böse That: *valetudo*, Gesundheit und Schwachheit: *Tempestas*, gut Wetter und Ungewitter: *Deprecor*: ut, *Deprecari culpam*, & *Deprecari facinus*, id est, detestari, Gell. lib. 6. cap. 16. Sed Horatius lib. 2. od. 19 *Pacis eras mediusque belli*, id est, in utrumque paratus: ad utrumque aptus. ¶ 8. Media pro *subsidiis*, aut *sumptibus* non raro ex Germanismi consuetudine dicuntur, Mittel. e. g. *media salutis, studiorum* &c. At substantive vix in usu est vocabulum pure Latinis: Adjective quid significet, jam dictum est: cujus Neutrum Genus *Mediam rem* Græcorum imitatione designat. e. g. *medio tutissimus ibis*, Ovid. 2. Met. v. 137. Et, *a medio ad summum*, Cic. de Univers. Vid. Antibarb. ¶ 9. Medium pro *dimidiâ parte* Capitolinus in Pio fin. cap. 4 scripsit: *Aurum quod oblatum fuerat, Italicis totum, medium provincialibus reddidit.* Casaubonus ad h. l. *Nove*, inquit, *medium pro alicujus dimidio.*

¶ Medie, adverb. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 22 *Nec plane optimi, nec oppido deterrimi sunt, sed quasi medie morati.* Eutropius lib. 7. cap. 8 de Claudio: *Hic medie imperavit*, id est, neque optime, neque pessime.

¶ Medietas, pro medio, Cicero scripsit, se vix audere dicere, lib. de Universitate cap. 7. Ipse vero c. l. habet: *in singulis esse bina media* &c. Usi tamen hac voce sunt Palladius, Apulejus, & his inferiores Ammianus, Eutropius, ut Curis Secundis nostris monstravimus. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 14 etiam pluraliter *medietates inter virtutes & vitia* dixit.

¶ Intermedius, interjectivus, das mitten ein / das zwischen etwas gelegen ist. Varro lib. 3. R. R. cap. 5 *Porticus sunt, primoribus columnis lapideis, intermediis arbusculis humilibus ordinatæ.* Adfertur etiam Cicero in Oratore dicens cap. 6, *Est quidam interjectus intermedius* &c. Sed Gruterus legit *inter hos medius.*

¶ Mediocris, mittelmäßig / ziemlich / contrarium *excellenti*. ut, *Orator mediocris*, Cic. de Clar. Orat. c. 16. *Status mediocris*, Idem ad Q. Fratr. ep. 1. ein ziemlicher Zustand. B. Ambros. in cap. 10 Lucæ: *Non mediocris ille Samaritanus*, i. e. non vulgaris, nicht ein schlechter Mann. Ter. Adelph. a. 5. sc. 9. v. 9 *Non mediocris hominis hæc sunt officia.* Et Cicero de Amic. cap. 17 *Nec verò negligenda est fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium.* Et, *Non mediocris est industriæ*, i. e. eximiæ, singularis, Nepos Attico cap. 13. n. 4.

¶ Mediocritas, der Mittelstand. Horatius *auream* vocat *mediocritatem*, Vide lib. 2. Od. 10. id est, longè pulcherrimam. *Mediocritas tutior in omnibus*, das Mittel halten ist überall sicher. Apollodori apud Stob. ἡ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα. Cicer. in offic. lib. 2. c. 17 *Mediocritas regula optima est.* *Mediocritas ingenii*, quam modestè sibi tribuit Cic. Philipp. 2. cap. 1.

¶ Mediocriter, ziemlicher weise / mäßig. *Mediocriter vestitus*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 45. *Mediocriter doctus*, Plin. lib. 1. epist. 10. Et, *Literatus mediocriter*, lib. 4. ad Herenn. cap. 4. *Non mediocriter conqueri*, Cic. pro Quintio cap. 18, id est, valde, vehementer. Et, *Non mediocriter doctus*, id est, egregie, excellenter.

¶ Permediocris, sehr gering / valde mediocris. Cic. 1. de Orat. cap. 51, *Permediocres ac potius leves motus.*

¶ Medianum, quod in medio est, ut, *Columnæ medianæ*, die mittel Säulen. Vitruv. lib. 3. cap. 1. De Menianâ, vide suo loco.

¶ Mediastinus, minister balnei, ut Nonius & Priscianus exponunt. Quo Plinius referri potest lib. 29. cap. 1. Sed latius patuit nomen eoque omnes, quibus certum officium non creditum esset, appellabantur Servi, quod in medio starent ad capessendas partes parati, quæ eis darentur, unde & dicti, ein Haußknecht. Quin & viliores cæteris erant. Vide Horatianos Interpretes, atque inprimis Torrentium ad lib. 1. epist. 14. v. 24

Tu mediastinus tacitâ prece rura petebas.

Itemque Pignorium de servis pag. 44. & pag. 103. ¶ 2. Vocant & *mediastinum* panniculum dividentem pectus per medium, & pulmonem, idem quod diaphragma, das Zwergnetze/ dividens thoracem in duos veluti ventriculos, das gleich als eine Wand das Hertz und Lunge von der Leber und Miltz unterscheidet.

¶ Medioximi Dii apud Plautum in Cistell. a. 2. sc. 1. v. 36 sunt, quos Græci Δαίμονας vocant; Apulejus *medias potestates inter homines & Deos* appellat lib. 1. Doctr. Plat. p. 8.

¶ Mediterraneus, mediterraneum, quod à mari remotum est, weit vom Meer gelegen. *Mare mediterraneum*, das Mittelländische Meer. *Oppidum mediterraneum*, Plinius lib. 6. cap. 23, quod a mari longius abest. Junior Plinius lib. 2. epist. 17 extr. *Villa nostra etiam mediterraneas copias præstat, lac in primis.* Quintilianus lib. 5. cap. 10 *Ducuntur argumenta & ex* LOCO. *Spectantur enim ad fidem probationis, montanus an planus, maritimus an mediterraneus &c. sit.*

¶ *Mediterranei* substantive, populi sunt a mari remotiores. Cic. 1. de Nat. Deor. c. 31 *Mediterranei mare esse non credunt.*

¶ Mediterraneum, neutro genere, pro tractu seu regione mediterranea. Plin. lib. 3. cap. 1 *Inter Bætim & Oceani oram in mediterraneo*, &c. Idem lib. 5. c. 27 *Comprehendit in mediterraneis*, scilicet Lycia.

¶ Meditullium, medium ipsum, auctore Cicerone, qui, *tullium*, extensionem dixit esse vocabuli nihil significantem, in Topicis cap. 8. das Mittel oder Mittel-Platz. Apulej. lib. 3. de A. A. *In ipso fere meditullio.* & lib. 5. princ. *Videt lucum proceris & vastis arboribus consitum: videt fontem vitreo latice placidum medio luci meditullio.* Idem de philosophia Morali pag. 15 *In meditullio quodam vitiorum sunt sitæ*; loquitur de virtutibus.

¶ Dimidius, dimidium, pars altera ex dimidiato, das halbe Theil / oder die Helffte von zweyen Dingen / so von einander getheilet sind / secundum Gellium, quem vide & disce discrimen inter

inter DIMIDIUM & DIMIDIATUM, lib.3.cap.14. Plaut. in Pſeudolo a. 1. ſc 5. v. 37

Bonus animus in re mala dimidium eſt mali.

Hæres ex parte dimidiâ, der das halbe Gut erbet / Horat. 1. Epiſt. 2. v. 40. Et Auſonius Epigram. 81

Incipe. dimidium facti eſt cœpiſſe.

Quocum vulgaris verſiculus convenit:

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

Dimidium plus toto. Πλέον ἥμισυ παντός. Ænigma proverbiale Heſiodi, quo commendatur mediocritas, es iſt beſſer zu wenig / als zu viel. Vide Chiliad.

¶ Dimidiatus, dimidiatum, quod in duas partes diviſum eſt, halb / ut, *Menſis dimidiatus*, Cic. in Tuſcul. lib. 2. c. 16. *Dimidiati verſiculi*, Tuſcul. 5. cap. 23. Et, *Luna dimidiata*, Plin. lib. 16. c. 39.

¶ Mediare, medium facere, medio dividere. Apicius lib. 3. c. 9 *coliculos elixatos mediabis.* Mitten entzwey ſchneiden. Palladius lib 4. cap. 10. ſect. de ficu, *Junio mediante*, id eſt, dimidio. Wenn der Monat halb iſt. Vide Cur. Poſterior.

¶ Mediator, eccleſiaſtici uſus vocabulum. Vide ſupra in *Medius* n. 5.

¶ Mediatrix. Alcimus lib. 5. v. 554

Ut mediatricis curet tutela columnæ.

MĒDIUS FIDIUS, adverb. jurandi, ſeu per Herculem Jovis filium, διὰ τὸν Διὸς υἱόν, per Jovis filium, ſeu per Deum fidium, qui fidei præeſt. Balbus Ciceroni ſub fin. lib. 8. ad Atticum: *Quod Lentulum voluiſti hic manere, mihi gratiſſimum medius fidius feciſti.* Ovid. Faſt. 6. v. 213

Quærebam, Nonas Sanco, Fidione referrem,
An tibi Semicaper: tunc mihi Sancus ait:
Cuicunque ex iſtis dederis, ego munus habebo.

Vid. ſupra in *Fides* & *Dius*.

MEDON, Codri Regis filius & primus Archon Athenienſium, claudus fuit: cujus imperium cum frater Nileus propterea negaret ferre ſe poſſe, res delata eſt ad oraculum Delphicum: quod Medonti adjudicavit imperium: eaque res occaſio fuit migrationis Joniæ, duce Nileo. Alios hujus nominis Ovidius memorat Epiſt. Penelopes, & 3. Metam.

MĒDULLA, dicta quod in oſſibus media ſit, das Marck in den Beinen. Cicer. eleganter dixit, *Hærere in medullis alicujus*, lib. 15. famil. epiſt. 16. einem ſehr lieb ſeyn. Et Philipp. 1. cap. ult. *In populi Rom. medullis ac viſceribus hærere.* Et 4. Tuſc. cap. 10. *In venus medullisque inſidere*, alſo tieff ins Hertz einſitzen / daß man ſein nimmermehr vergeſſen kan. *In mediis litium medullis verſantur*, Quintil. lib. 2. cap. 1. ſind mitten im Zanck begriffen. *Mellis medulla*, der rechte Kern vom Honig / pro re majorem in modum ſuavi. Vide Chiliad. Plaut. Sticho act. 2. ſc. 2. v. 16 *Cui medullam ventris percepit fames.* Juvenal. Sat. 8. v. 90

Oſſa vides regum vacuis exhauſta medullis,
Reſpice quid moneant leges, &c.

¶ *Medullula anſeris*, apud Catullum Carm. 25.

¶ Medullitus, adv. von Hertzen. Ennius lib. 3. Sat. apud Nonium:

Enni Poeta ſalve, qui mortalibus
Verſus propinas flammeos medullitus.

Uſus & Varro, itemque Plautus eodem Nonio obſervante. Apulejus Floridorum lib. 3 *Summis medullitus viribus contendunt ambo.* Idem 7 Metamorph. poſt initium: *medullitus ingemebam.* Et, *Alicui ſe medullitus oſtendere*, Plaut. Trinum. a. 2. ſc. 4. v. 85. Einem ſein gantzes Hertz offenbahren. Prudent. Hamartig. v. 391 -- -- *ferit ille medullitus omnes*

Nequitias, ſpargitque ſuos per membra miniſtros.

¶ Medullaris, ut *Dolor medullaris*, Apulejus lib. 7. p. 195 Wenn es biß in Marck und Beine weh thut.

¶ Medullatus, a verbo Medullare. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 21 *medullati artus.*

¶ Emedullare, medullam extrahere. Plinius lib. 22. cap. 22. *radix emedullata.*

MĒDUSA, Μέδουσα, cujus capilli in angues mutati ſunt, quam Perſeus peremit, Vide *Gorgon.* Ovidius 4. Metam. fab. ult.

¶ Meduſæus, ut *Meduſæus equus*, Ovid. lib. 5. Faſt. v. 8.

MĒGAERA, Μέγαιρα, una ex furiis, à μεγαίρω, invideo, quod quieti hominum invideat. Vide *Furia.*

MEGALENSES (ſubaudi *Ludi*,) ſeu Megalenſia, vel Megaleſia (ſubaudi *Ludicra*, tot enim modis reperitur apud auctores vocabulum iſtud) ludi erant, qui in honorem matris Deûm ſive Cybeles, quæ *Magna Mater* dicebatur, peragi ſolebant, idque ex inſtituto Junii Bruti, ut Livius auctor eſt lib. 36. Cicero Orat. de Aruſpicum Reſponſis c. 12. Quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio noſtri majores ante templum in ipſo Matris magnæ conſpectu Megalenſibus fieri celebrarique voluerunt. Nec aliter Varro ac Feſtus. Non audiendus itaque Donatus eſt, qui Prolegomenis in Terentium de Comœdia non magnæ matri, ſed univerſim magnis Diis hos ludos peractos literis prodidit. MEGALENSES, inquit, magnis Diis conſecrati quos Græci μεγαλεσίους appellant. Sed pro μεγαλεσίους in Pythœi, & Mureti libris μεγάλους σιούς legitur. Bene. Σιός enim Æolibus eſt, qui Θεός ceteris. Vide in dictione *Cybele.*

MĒGĂRA, Μέγαρα & *Megaræ*, *Megarorum*, urbs juxta Iſthmum
A Corinthiacum, patria Euclidis, qui Socratem Athenis audiendi cupidiſſimus ſub noctem pallium muliebre indutus & tunicam verſicolorem, eo ſe recepit, cum decreto graviſſimo Athenienſes caviſſent, ut ſi quis Megarenſium intuliſſe pedem Athenas deprehenſus eſſet, ei capitale id eſſet, Gell. lib. 6. cap. 10.

¶ Megaricus, Megarici. *Diſceſſerunt non multum a Platone Megarici*, Cicero 4. Acad. cap. 42. Philoſophi erant, ab Euclide Megareo, Socratis diſcipulo, nominati. Cicero ibidem.

¶ Megarēus, ut, *Euclides Socratis diſcipulus Megareus*, Cicero in Acad. 4. cap. 42.

¶ Et, Megareius, quinque ſyllabis, *Heros Megareius*, Ovid. 10. Metamorph. v. 659.

¶ Megarenſis. Gell. lib. 6. c. 10 *Athenienſes odio flagrabant hominum Megarenſium.* Proverbium: *Megarenſes obſonant, quaſi craſtina die morituri: ædificant, quaſi nunquam morituri.* Diogenes dixit apud Tertullianum Apol. cap. 39.

MEGISTĀNES, penult. prod. Viri ſummates & regni cujusque proceres, quibus permiſſum cum regibus epulari. Die Fürnehmſten. Nam & Herodes S. Marco cap. 6 ſcribitur, μεγιστᾶσιν convivium præbuiſſe: quos vetus interpres *principes* vertit. Uſus hac voce Seneca Epiſt. 21. Tacitus 15. Annal. c. 27. itemque Suetonius Calig. c. 5.

B MEIO, Mejēre, ſine præterito proprio, urinam emittere eſt, das Waſſer laſſen. Perſ. ſat. 1. v. 113

Sacer eſt, pueri, locus, extra mejite.

¶ Demejo, deorſum mejo, vel evacuo veſicam. Gloſſ. Vet. *Demejo*, ἀφουρῶ, ἐξουρῶ.

¶ Submejo, Marcell. Empiricus cap. 8.

¶ Submejulus, qui in lectulo mingit. Idem cap. 26.

MEL, μέλι. *Mella flava, liquentia, dulcia, fragrantia*, Honig. Plaut. Trucul. Act. 1. ſc. 2. v. 75

In melle ſunt linguæ ſitæ veſtræ atque orationes,
Lacteque: Corda felle ſunt lita atque acerbo aceto.

Mantuan. lib. 5. Silv. *Mel nulli ſine felle datur.* Hoc eſt, nihil dulce contingit ſine dolore vel difficultate, was ſüſſe iſt / kömmt ſauer an. Apul. in Floridis: *Nihil quidquam homini tam proſperum divinitus datur, quin ei tam admiſtum ſit aliquid difficultatis; ut etiam in ampliſſima quâque lætitiâ ſubſit quæpiam vel parva querimonia conjugatione quâdam mellis & fellis.* *Ubi uber, ibi tuber.* Boethius lib. 3. Metro 7

Habet omnis hæc voluptas,
Stimulis agit fruentes,
Apiumque par volantum,
Ubi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morſu.

C Mellis natura talis eſt, ut putreſcere corpora non ſinat. Vid. Plin. lib. 22. c. 24. Cæl. Rhodigin. lib. 27. cap. 28. Vide Nepotem extremo Ageſilao, & quæ nos ibi notavimus. ¶ Horat. lib. 2. ſat. 6. v. 32 *Hoc juvat & melli eſt.* Id eſt gratiſſimum ac jucundiſſimum mihi eſt. ¶ Aliquando & pro εὐτραπελία & ſermonis lepore ponitur. Auſon. Epiſt. 15. v. 5

Qui melle carmen atque felle temperans
Torpere Muſas non ſinis.

¶ Inſervit hæc dictio & blanditiis. Cœlius Ciceroni lib. 8. epiſt. 8. pr. *Scito Sempronium, mel ac delicias tuas, calumniam maximo plauſu tuliſſe.* B. Hieron. ad Nepotianum de vita Clericorum: *Mel meum, lumen meum, meum deſiderium, omnes delitias & lepores & riſu dignas urbanitates, & cæteras ineptias amatorum in comœdiis erubeſcimus, in ſeculi hominibus deteſtamur.* Utrum autem apes faciant magis, quam colligant mel, quærit Seneca Epiſt. 84. De origine mellis vide etiam, ſi lubet, Buchnerum ad Elegiam Venantii de reſurrectione. v. 28.

¶ Melliculum, Plaut. in Caſina a. 4. ſc. 4. v. 14.

¶ Mellarius, *Vaſa mellaria*, quæ & *apiaria*. Plin. 21. cap. 14.

¶ Mellarius, ſubſtant. μελιττουργός, ein Honigmacher. *Verno tempore & æſtivo fere ter in menſe mellarius inſpicere debet*, Varro lib. 3. de R. R. cap. 16.

D ¶ Mellarium, μελιτοτροφεῖον, melitrophium, ein Bienenſtock. De loco mellariis idoneo vid. Colum. lib. 9. cap. 5. Pallad. lib. 1. c. 37. Varro lib. 3. c. 16.

¶ Mellatio, mellis vindemia, ut, *mellatio æſtiva*, die Zeit im Sommer / wenn man das Honig ausnimmt / Plin. 11. c. 15. Et Columella lib. 11. c. 2. p. 376 *Differenda eſt in menſem Octobrem mellatio.*

¶ Melleus, *Melleus ſapor, odor:* dulcis, ſüß wie Honig. Plin. 15, 14. & 21, 14.

¶ Mellitus, mellitum, melle conditum, was mit Honig eingemacht iſt. *Placentulæ mellitæ*, Horat. lib. 1. epiſt. 10. v. 11. Honigkuchen. Cicer. ad Att. lib. 1. ep. 18 *Puer mellitus*, ein lieblicher Knabe. Superl. *mellitiſſimum ſavium*, Apulej. lib. 2. Metamorph. p. 119.

¶ Mellitulus, Apulej. lib. 3. p. 139 *Mea mellitula.*

¶ Mellifluus, ut, *Oratio melliflua*, hoc eſt, dulcis, jucunda. *Mellifluum carmen*, Drepanius. Vide in *Fluo.* Et, *Homerus melliflui oris*, Boeth. lib. 5. metr. 2. Et, *mellifluis ſub antris*, Avien. Perieg. v. 468.

¶ Mellifluens, idem. Ausonius epist. 16. v. 14 *Mellifluentem Nestora*, &c.

¶ Mellifico, Mellificare, Honig wircken. In vita Virg.

Sic vos non vobis mellificatis apes.

¶ Mellificus. *Apes ab opere mellifico evocatæ*, Columella lib. 9. c. 13 extr. *Locus mellificus*, eod. lib. cap. 8.

¶ Mellificium, Honigwerck. *Apes mellificiis student*, Columell. lib. 9. cap. 13 sub fin.

¶ Mellifer, ut *Mellifer exercitus*, apes, Claudian. de Raptu lib. 2. v. 127. *Melliferæ apes*, Ovid. 15. Metam. v. 385.

¶ *Melligenus succus*, qui mellis saporem refert, wie Honig geartet / Plin. lib. 16. cap. 7.

¶ Mulsus, & mulsum. Vide suo loco infra.

MELAMPHYLLUM, Μελάμφυλλον, herba est Plinio species acanthi, lib. 22. cap. 22. *Pæderota* ab aliis dicta, Bärenklau.

MELAMPODIUM, Μελαμπόδιον, nigrum ellebori genus, schwartz Niesewurtz / idem lib. 25. cap. 5.

MELAMPYRON, Μελάμπυρον, triticum exilius; Wachtelweitzen.

MELAMPUS, Amythaonis filius, Medicus & Vates, de quo Apollodorus libro 1. Bibliothecæ. Vide & supra *Amythaon*.

MELANCHOLIA Μελαγχολία, atra bilis: quæ nec parvis nec abjectis ingeniis accidit, & πάθος ἡμωικὸν est. Gell. lib. 18. c. 7. An possit esse caussa divinationis, & sermonis peregrini, & quidem de rebus antea ignotis, disputat Voetius part. 1. Dispp. Theolog. p. 1043.

¶ Melancholicus, μελαγχολικός, atra bile abundans. Cicer. 1. Tusc. cap. 33 *Aristoteles ait omnes ingeniosos melancholicos esse*. Vide Aristotel. Problem. Sect. 30. & Plutarchum de oraculorum defectu.

MELANCORYPHUS, μελαγκόρυφος, avis, quæ & *Atricapilla*, dicta quod κορυφὴν μέλαιναν, id est, verticem nigrum habeat, Schwartzkopff / Mönchlein. Vide *Atricapilla*.

MELANDRYS, μέλανδρυς, piscis ex Thynnorum genere, Athenæo; à quo *Melandrya salsamenta* dicuntur, Martial. lib. 3. Epigr. 77

Teque juvant gerres & pelle Melandrya cana;

groß gesaltzen Fischwerck.

MELANES, nigri montes, juxta deserta Arabiæ, hodiè mons *Sinai*, mons S. Catharinæ. Ptolem. lib. 5. c. 17.

MELANTHIUM, Μελάνθιον, herba vulgo *Nigella* a seminis dicta nigredine, schwartzer Römischer Kümmel. Statium est & silvestre. Sed *Pseudomelanthium* inter segetes nascitur, Raden / Kornrosen.

MELANURUS, μελανοῦρος, piscis sic dictus à cauda nigricante, ein Kulparsch. Antecellunt Melanuri percis, sind besser als die gemeinen Parsen. Qui ex illis rotundiore sunt corporis figurâ *Melanderini* dicuntur. Μελανδήρινοι, runde Kulbarse / quanquam diversos esse à *Melanuris* docuit Gesnerus; nimirum, eine Seebrachsmen Art / mit schwartzen Flecken am Schwantz. Lippius, Oppiani interpres, lib. 3. Halieutic.

Haud facili parvus melanurus fallitur arte.

¶ Melanurum Plaut. in Capt. a. 4. sc. 2. v. 70 *Ophthalmiam* dixit, id est, oculatam, ab oculorum magnitudine.

¶ Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, *Sequitur perca melanurum*, de tali societate, in qua minor ductor est majoris, Eber. Vide Chiliad.

MELAPIUM, melapia, poma apiana majora, grosse grüne Aepffel. Plin. lib. 15. c. 14. Oepffelbirn / rectius.

MELAS, anos, vitiliginis species, schwartze Flecken / oder Flechten am Leibe / vide *Vitiligo*. ¶ Est & fluvii nomen, cujus Plutarchus in Pelopida meminit; & Ovidius 2. Metamorph. v. 247

Mygdoniusque Melas, &c.

MELEAGRIS, Μελέαγρις, Meleagrides gallinæ Africanæ, de quibus Plin. 10. cap. 26, & Columella 8. cap. 2, quas alii interpretantur Auerhennen. Ova edunt maculis & punctis variata, ut phasiani, Eber. Alii *Meleagridas*, gallinis Africanis annumerant, quæ nunc *Pharaonis* dicuntur aves, Welsch- oder Indianische Hüner / ex Gesnero.

Meles, is, Vide infra *Melis*.

MELESIGENES, Homeri fuit nomen proprium; priusquam à cæcitate Homerus diceretur. Vide *Homerus*.

MELETEMA, μελέτημα, meditatio, à μελετᾷν, unde &

¶ Commeletare apud Hyginum Fab. 165 *Tibiis assidue commeletando sonum in dies suaviorem fecit*, scilicet Marsyas. Id est meditando, studendo.

MELIBÆI, urbs Magnesiæ, propinqua Thessaliæ, Virg. 5. Æn. v. 251

-- -- -- -- -- *quamplurima circum*

Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit, i. e.

Melibensis, à *Melibæus*, adjectivum.

MELICA, æ, milium Indicum, Türckisch Weitzen / Matthiolo est, vide *Milium*.

MELICERIS, idis & Meliceria, æ, tuberculum, in cubitis & genibus, humorem melli similem includens, ein gelber Schwer / Honigschwer.

MELILOTUS, Μελίλωτος, sertula Campana. Gratiano ἀείφρυγος, sempercustos dicta, quod ebrietatis fervorem sedaret, vid. Mercurialem lib. 3. Var. Lect. cap. 9. gelber Klee / Steinklee. Ovid. 4. Fastor. v. 440

A *Pars thyma, pars casiam, pars meliloton amant.*

MELIMELI; scribunt & melomeli, μηλομέλι, quod & *cydonomeli* dicunt, liquor est & sapor malorum Cydoniorum conditorum, Quittensafft / Quittenlatwerge / Dioscorid. lib. 5. cap. 24.

¶ 2. Sed *Melimelum*, μελίμηλον, *Melimela*, Poma sunt mustea seu dulcia, à μέλι & μῆλον, Honigäpffel / süsse Aepffel / à sapore melleo, Paradißäpffel. Martial. lib. 7. Epigr. 25

Infanti melimela dato, fatuasque mariscas.

MELINUM, μήλινον, oleum ex flore malorum, Plinius lib. 23. c. 6. Item ex malis cotoneis nondum planè maturis, Quittenöl.

¶ 2. Et *Melinum* coloris nomen est, Plin. lib. 35. cap. 6, sic dicti ab insula *Melo*, schöne weisse Farbe. Aliis vero color est *mali cydonii*, Quittengelbe Farbe / Apffelgrün.

MELINA, scortea, mantica, eine lederne Tasche / Plaut. Epid. a. 1. sc. 1. v. 21. Vide Scaligeri conjectanea. ¶ Item potio ex melle, vel ut alii legunt, *Mellina*. Plautus eodem loco, secundum Turneb. lib. 20. cap. 1.

MELIPHYLLON, & Melissophyllum, Μελίφυλλον, & μελισσόφυλλον, Latine *apiastrum* & *Citrago*, herba, Melissen- oder Bienenkraut.

MELIS & Meles, fœm. animal, vulgo *Tassus*, *Taxus*, vel *Taxo* dictum, μέλις, a melle, cujus avidissimum esse ferunt, ein Dachs. Martial. lib. 10. Epigr. 37

B *Venator captâ mele superbus adest.*

Conf. Plin. lib. 8. c. 38. Lotich. ad Petron. p. 392.

Melium, vide *Millus*.

MELISSA, Cretensium Regis Melissi filia, quæ una cum sorore Amalthea Jovem caprino lacte aluit. Vid. Columell. 9. c. 2. ¶ 2. Nympha, quæ melleficium primo invenit. ¶ 3. Periandri uxor, de quâ Laërtius. ¶ 4. Melissas mortuorum animas esse dictas, quibus melle, sicuti vivis felle, antiqui faciebant, scribit Porphyrius in antro Nympharum. Mortis enim symbolum mel est. Vid. Heinsium ad Silii lib. 13. pag. 474. ¶ 5. Sacerdotes Cereris sic appellatæ sunt. Callimachus Hymno in Apollinem v. 110

Δηοῖ δ' οὐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέουσι Μέλισσαι,

Cereri non ex omni fluvio aquam libant Melissæ.

¶ 6. Abusive Melissam Delphicam pro Pythia positam esse a Pindaro docet Scholiastes ad Pythionicarum oden 4. Vid. Rhodiginum lib. 12. cap. 1. lib. 22. cap. 3. Gyraldum Syntagm. 5. Hist. Deorum. ¶ 7. Denique Melissæ Hesychio sunt fœminæ omnis ætatis, dignitatis, & ordinis sacris initiatæ. Vid. Jonston. de Festis Junonis p. 95. ¶ 8. Melissa quoque herbæ genus est. Melissenkraut.

MELITE, es, & Melita, æ, Μελίτη, insula inter Italiam & Epirum Straboni, sive, ut Plinius ait lib. 3 extremo, inter Corcyram & Illyricum, in Adriæ sinu. Ab hac

C ¶ *Melitæi canes* vel *catuli*, ut ibidem Plinius cum Callimacho sentit, & Stephanus Byzantius dicuntur nominari kleine Spiel- und Schoßhündichen / quos Sybaritis vehementer in deliciis fuisse scribit Athenæus lib. 12. Meminit eorum & Aristot. sect. 10. probl. 14. indicans eos omnibus membris pusillos, gracilesque fuisse. Nostris quoque temporibus cum otiosis, delicatis matronis lusitant. Vid. Erasm. Chiliad. vid. *Canis*. Alii tamen ex altera Melite hos catulos cognominant. Hodie in neutra reperiuntur. Unde lis appellationis dubia. Vide Harduin. in d. l. Plinii.

¶ 2. Melite, alia insula inter Siciliam & Africam sita, de qua ita Vadianus: *Melita naufragio Pauli notata, medio fere pelago inter Lilybæum Siciliæ promontorium & Cernicinam Africæ insulam, quæ sinui magnarum Syrtium adjacet, ponitur, cum oppido ejusdem nominis.* *Malta* hodie vulgo dicitur. Meminit ejus Cicero actione in Verrem sexta cap. 46, ubi situm quoque ejus describit; & Ovid. lib. 3. Fastorum v. 567

Fertilis est Melite, sterili vicina Cosyræ,

Insula, quam Libyci verberat unda freti.

¶ Melitensis, gentile ex Melite Africani maris. Ut, *vestis Melitensis*, Cic. 4. in Verr. cap. 72. Nam celebris textrina in oppido ejus insulæ cognomine fuit, ut ex Cic. 6. Verrin. cap. 46 apparet. Silius quoque Italicus lib. 14. v. 251

-- -- *telâque superba*

Lanigerâ Melite.

Ubi Dausquejum adeas.

D MELITIDES, Atheniensis, unus est e felicissimis illis fatuis, quos Homerus suo carmine nobilitavit. Hic jam eversâ Trojâ venisse legitur auxilium laturus Priamo. Eustathius ad Odyss. 10. Comicorum quoque conviciis traducitur ob stultitiam, quibus non potuisse numerare supra quinque dicitur. *Melitide stultior*, proverb. Apul. Apolog. p. 289 *Quædam (gentes) stultitia vel solertia insigniores. Apud socordissimos Scythas, Anacharsis sapiens natus est: apud Athenienses catos Melitides fatuus.* Lucianus in Amoribus, Μελιτίδην, ἢ Κόροιβον οἴει με πρὸς θεῶν, *An Melitidem, aut Corœbum me putas per Deos?* vid. Chiliadas.

MELITITES, μελιτίτης, potio ex musto & melle, ein süsser Tranck / Honigtranck / Meet. Plinio est lib. 22. c. 24.

MELLIGO, inis, μέλιγμα, succus est, ex arborum lacrymis sive florum, quem ad mellificationem apes convehunt, Safft von Bäumen

Bäumen und Blumen/ den die Bienen einführen zum Honigzeuge / Plin. lib. 11. cap. 6. ¶ 2. Idem & succum uvæ immaturæ *melliginem* dixit lib. 12. cap. 27. A

MELO, ita dicebatur olim *Nilus*, teste Festo in vocibus *Alcedo*, *Alumento* atque *Melo*: & Servio in 4. Georg. & 4. Æneid. Hinc apud Auson. epist. 4 ad Theonem, *Melonis alba pagina*, vel rectius *filia* papyrum Niloticam notat. Ita autem Græci nomen Ægyptium reddiderunt à μέλας, *niger*, nempe a *nigris*, h. e. *turbidis aquis*, ut Jerem. 11. c. 18 vocatur *Schichor*, Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 207. seq.

MELŌNES, & Melopepones, genus peponum, Pfeben oder Melaunen / ἀπὸ τοῦ μήλου, hoc est, à malo cotoneo, quod ejus figuram referant. *Melonum* vox apud Palladium est.

MĔLOS, neut. indeclinabile: Persius prologo extremo:

Cantare credas Pegaseium melos.

Nam obliqui non nisi apud vetustissimos, & quosdam Christianos Poëtas, qui temere imitandi non sunt, invenitur. Der Gesang. Accius apud Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 35

— — — — *Silvani melo*

Consimilem ad aures cantum & auditum refert.

Ausonius Profess. Burdigal. Epigr. 10

Flebile Musa melum.

Venantius Fortunatus Elegiâ de resurrectione Christi, quæ vulgò Lactantio adscribitur, B

Fitque repercusso dulcior aura melo.

Ambrosius in Hymno Paschali:

Chorus novæ Hierusalem,

Novam meli dulcedinem

Promat - - -

Auson. Parental. Epigr. 37

Et amita Veneria properiter obiit,

Cui brevia mela modifica recino.

μέλος, τοῦ μέλεος, cantus, cantionis suavitas, Gesang.

¶ *Mele* in plurali, (μέλη,) ut alibi *pelage*, dixit Lucret. lib. 2. v. 504

Et cygnea mele, Phœbeaque dædala chordis

Carmina.

¶ Melicus, ut, *Poëma melicum*, hoc est, Musicum, Cicer. de optimo gen. orat. cap. 1.

¶ Melodia, μελῳδία, lieblicher Gesang / liebliche Art eines Gesanges / Melodey.

¶ Melōdus, a, um, apud cadentis Latinitatis auctores. Auson. de Profess. Carm. 16

Te fabulantem non Ulysses linqueret,

Linquit canentes qui melodas virgines.

Melodas virgines vocat Sirenas. Sidonius lib. 9. Epist. 15

Proculus melodis insonare pulsibus.

Prudent. Hymno 9. Cathemer. v. 2

Dulce carmen & melodum.

Significat canorum harmonicum, sive modulabile ut Isonis in Prudent. Glossæ explicant. C

MELOTA, æ, & Melote, es, gr. μηλωτὴ, vellus sive ovina pellis, ein Schaffspeltz. Bapt. Mantuanus Cornice sive Ecloga 6

— — — — — *& ad ilia vulpes*

Melotasque trahunt, maculosaque tergora lyncis.

MELPŎMĔNE, es, Μελπομένη, una ex Musis, à μέλπω, canto, ludo, vide *Musa*.

MELPŎMĔNE, es, Μελπομένη, una ex Musis μέλπω, canto, ludo, vide *Musa*.

MEMBRUM, membra, differunt ab artubus, quod hos dicimus ossa cum nervis & venis; *Membra* vero carnem artus contegentem. Attamen & singulæ corporis partes membra dicuntur, Glieder / Gliedmaß. Ter. Adelph. 4. sc. 4. v. 3 *Membra metu debilia sunt.* Et, *Membra componere*, Virg. 4. Georg. 438. sich setzen / legen: item sich geberden. *Infans membris expressus*, ein Kind mit seinen Gliedern gebildet / Quintil. lib. 2. cap. 4. *Membra teretia* vide *Teres*: *Membra compacta & firma*, dichte an einander gesetzt / starck / Sueton. Vespas. c. 20. ¶ 2. Membrum etiam κατ᾽ ἐξοχὴν de illa parte dicitur, quâ sexus discernitur. Poëta Phallicus Epigr. 69

Hujus & Alcinoi mirata est filia membrum.

Idem Præfat. Carminum:

Sed ruber hortorum custos membrosior æquo.

Ubi *Membrosior*, qui Carm. 36 *Mentulatior* dicitur. Hinc *virile*, *muliebre membrum*: quanquam & absolute, *Virilia*, *Muliebria* dicimus per ellipsin, de quibus suis locis. ¶ 3. Suetonius & statuarum partes *membra* dixit lib. eodem cap. 1. ¶ 4. Membrum in oratione est sensus numeris conclusus, sed a toto corpore abruptus per se, & nihil efficiens. Vid. Cic. in Oratore cap. 62, & Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 19. Differt ab inciso, qui sensus est non expleto conclusus numero, Valla lib. 6. cap. 10. Vide *Comma*, *Colon*. *Membrum*, ein Stück aus einem Text / darin von mehr Stücken oder Artickeln gehandelt wird. ¶ 5. Et partem domûs *membrum* vocant. Cicer. lib. 3. ad Quint. Fratr. Ep. 1 *Neque solet, nisi in his ædificiis fieri, in quibus est atrium majus: nec habere poterat adjuncta cubicula hujusmodi membra.* Et Plinius lib. 2. epist. 17 *Adhæret dormitorium membrum, tran-* D *situ interjacente.* Apulejus sub fin. lib. 3. Metamorph. *Singula domus membra cingit armata factio.*

¶ Membratim, in stückweise / von Stück zu Stück / idem quod *speciatim*. Unde & τῷ *Generatim* opponitur. Plin. Proœm. lib. 11 *Animalium omnium naturæ generatim membratimque ita se habent.* Sic, *Incise & membratim dicere*, in Stück oder Artickel weiß / Cic. in orat. cap. 63.

Composita a *Membrum*, sunt:

¶ Bimembris, Ovid. in epistola 9. Her. v. 99

Et malè confisum pedibus formaque bimembri.

Virgilius 8. Æn. v. 293 *Nubigenas bimembres*, Centauros; & Ovidius 15. Metamorph. absolute *Bimembres*, eosdem vocat. Et Silius lib. 3. v. 41 *bimembres Centauri.*

¶ Sic Trimembris, &

¶ Quadrimembris, ex analogia defenduntur. Ad hæc Vetus Onomasticon: *Quadrimembris*, τετραμερής.

¶ Membrana, pellis, quæ artus tegit, ein Fell / Haut. Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 57 *Natura oculos membranis tenuissimis vestivit*, mit sehr dünnen Häutichen. *Membrana ligni*, die dünne Rinden zu nechst am Holtz / Plin. lib. 16. cap. 14. Et membranæ, *Chartæ Pergamenæ* sunt, Pergamen / Operment / operimenta, quibus includuntur libelli. Tibullus lib. 3. Eleg. 1. v. 9

Lutea sed niveum involvat membrana libellum.

Horat. in arte v. 389

Membranis intus positis delere licebit,

Quod non ediderus, &c.

Membranæ autem æmulatione Ptolemæi Ægyptii & Eumenis Pergameni Regis inventæ sunt. Nam cum uterque amore librorum & bibliothecas condendi studio teneretur, Ptolemæus impediturus æmulum chartas Ægypto exportari vetuit. Sic membranæ, quæ Chartarum vice essent, Pergami repertæ; quæ & abindè *Pergamenæ*, quasi *Chartæ Pergamenæ* appellatæ, vide Plin. lib. 21. cap. 11. Et eo B. Hieronymus respexit Epist. 43 ad Chromatium, Jovinum & Eusebium scribens: *Etsi alicui Ptolemæus maria clausisset, tamen Rex Attalus membranas a Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur, unde & PERGAMENARUM nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est.* ¶ Membranæ appellatione serpentis exuviæ etiam veniunt, quæ & *senectus* appellantur. Ita non semel hac voce Plinius usus, & Ovid. 7. Metam. v. 272 *squamea membrana chelydri*, ein Schlangen-Balg. Vide & *Senectus*.

¶ Membranula, dimin. Celsus 7. cap. 7. Pro libro Cic. ad Atticum lib. 4. ep. 4.

¶ Neutro genere *tenue membranulum*, dixit Apulejus lib. 6. Ita Elmenh. p. 184, & Pricæus p. 127 legunt.

¶ Membranaceus, similitudinem habens membranæ. *Cortex membranaceus vitis*, Plin. lib. 16. c. 31.

¶ Membraneus. *Codex membraneus*, Ulpianus Lege 52 Dig. de legat. lib. III. *Codices membranei vel chartacei.*

¶ Membror, ari, per membra formari. Censorinus de Die Nat. c. 11 *Quinque & triginta diebus infans membratur.*

¶ *Membratura*, membrorum compositio. Vitruv. lib. 8. c. 5.

¶ Commembratus, compactus, conjunctus. Paullinus Nolanus epist. 44. [al. 31] cap. 4 *commembrata in corpore compago.*

MĔMĬNI, defectivum, ich gedencke / und habe gedacht. *Bene memini*, Horat. 1. Satyr. 9 v. 68. ich gedencke / oder weiß es sehr wohl. Ter. Andr. a. 2. sc. 5. v. 18 *Memini videre.* Cic. *Hoc me memini dicere*, ich weiß mich zu erinnern / daß ich solches gesaget. Virg. ecl. 9

Cantando longos memini me condere soles.

Aliquando tamen & cum præterito construitur. Cic. pro Rosc. Am. c. 42 *Meministis me ita distribuisse initio caussam.* Adde, si placet, Posterior. Cur. nostras p. 97. Virg. Ecl. eâdem v. 45

— — *Numeros memini, si verba tenerem.*

¶ *Meminisse alicujus rei*, vel *de aliqua re*, est mentionem facere, Quintil. lib. 11. c. 2, *Neque omninò hujus rei meminit usquam Poeta ipse*, gedenckt des Handels nirgend. Idem, *De quibus multi meminerunt.* Ab hac significatione fortassis est, *Mentio*, de quo vide infra. Vall. lib. 3. c. 58. ¶ Elegans formula in gratiis agendis: SEMPER MEMINERO, Ich wil Zeit meines Lebens diese Gutthat nicht vergessen. Plautus Cistell. act. 1. sc. 1. v. 9

Ita in prandio nos lepide atque nitide

Accepisti, apud te ut semper meminerimus.

Phædrus lib. 4. fab. 25 extr.

Dum sanitas constabit, pulchre meminero.

Plautus Pœn. a. 4. sc. 4. v. 24. *Faciam ut mei memineris, dum vitam vivas*, i. e. ut gratias mihi agas.

¶ Dememinisse, oblivisci. Vulgo ex Martialis lib. 2. epigr. 59 proferunt, *dememinisse mortis*: sed meliores ibi libri *te meminisse.*

¶ Rememinisse. Tertullianus 4. adv. Marc. cap. 1 *Ne rememineritis priorum.*

¶ Memor, qui meminit, eingedenck / windächtig. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 47 *Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esset sui.* Virgil. 4. Æneid. v. 539

Et bene apud memores veteris stat gratia facti.

Cic.

Cic. in famil. lib. 1. ep. 9 *Memorem in bene meritos animum præstare*, ein danckbares Hertz erzeigen. *Memorem me dices esse & gratum*, Terent. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 44. Livius etiam in neutro usus est lib. 1. c. 32 *Medium erit in Anco ingenium & Numæ & Romuli memor*, i. e. & belli & pacis artibus imbutum, atque exercendis utrisque par. Virg. Æn. 1. v. 4 *memorem iram* dixit. Horat. lib. 1. Oda 13

Impressit memorem dente laboris notam.

Ovid. de Ponto lib. 4. Eleg. 2. v. 7

Carmina sola tibi memorem testantia curam
Non data sunt: quid enim, quæ facis ipse, darem?

¶ In veteri Ecclesia receptissima formula erat, qua petebant ab aliis, VT SVI MEMORES ESSENT; aut, APVD DEVM MEMORES ESSENT. Quæ eo spectabat, ut orarent pro se. Augustin. de Civ. Dei lib. 21. c. 27 *Sed adjecit* (Virgilius) *atque ait:*

Quique sui memores alios fecere merendo.

Id est, qui promeruerunt alios, eosque sui memores merendo fecerunt. Prorsus tanquam eis diceret, quod frequentatur ore Christiano, cum se cuique sanctorum humilis quisque commendat, & dicit, MEI MEMOR ESTO. Licentius Carmine ad Augustinum:

Et cum Luciferos precis ordia vesper in ortus
Distulerit, sanctumve super benè dixeris ignem,
SIS MEMOR IPSE MEI.

S. quoque Cyprianus frequenter Epistolas hac clausulâ finit: *Opto vos semper in Domino bene valere, ET NOSTRI MEMINISSE.* Tertullianus de Baptismo, extremo: *Tantum ora, ut, cum petitis, etiam Tertulliani peccatoris, MEMINERITIS.* Exstat hæc formula & apud Chrysostomum Epist. ad Cyracium Exulem ipso fine: & Paullinum Nolanum de obitu Celsi v. 594 &c. Et B. Hieronymum epist. 55 ad Riparium, in fine.

¶ Immemor, qui non meminit, vergessen. Cicer. ad Att. 4. ep. 6 *Ne me immemorem mandati tui putes*, halt mich nicht dafür / als hätte ich deines Befehls vergessen. Idem in Phil. 2. cap. 23 *Hujus rei ne posteritas quidem omnium seculorum immemor erit*, wird nimmermehr vergessen werden.

¶ Memoria, μνήμη, quæ est, *per quam animus repetit illa, quæ fuerunt, recordatio superioris vitæ, custos ingenii, thesaurus rerum inventarum*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 5, & ad Herenn. lib. 3. c. 15 extr. Gedächtnüß. Vide eundem & 1 Tuscul. c. 24. & 25. Ubi divinitatem ejus dignis modis admiratur. Et lib. 2 de Orat. c. 86 *Non sum tanto ego*, inquit, *ingenio, quanto Themistocles fuit, ut oblivionis artem, quam memoriæ malim: Gratiamque habeo Simonidi illi Ceio, quem primum ferunt artem memoriæ protulisse.* Et Quintil. lib. 11 c. 2 *Omnis disciplina memoria constat, frustraque docemur, si quicquid audimus, præterfluat. Neque immerito thesaurus hic eloquentiæ dicitur.* Et ibidem: *Memoria excolendo, sicut alia omnia, augetur.* Et, *Nihil æque vel augetur curâ vel negligentiâ intercidit. Quare pueri statim quam plurima ediscant, & quæcunque ætas operam juvandæ studio memoriæ dabit, devoret initio tædium illud, & scripta & lecta sæpius revolvendi, & quasi eundem cibum remandendi. Memoria tenax, tenacissima*, Quintilian. lib. 1. cap. 1. ein gut Gedächtnüß. *Memoriam firmare*, das Gedächtnüß gewiß machen / Idem. *Memoriâ complecti* Cic. 2. Divin. c. 71. & *comprehendere memoriam rerum*, Idem de clar. or. c. 5. ins Gedächtnüß fassen. *Memoria tenere*, Cic. 7. fam. ep. 3. pr. im Gedächtnüß behalten. *In memoriâ habere*, Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 13. Et, *In memoriam redigere*, Cic. 1. ep. 9. & Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 36. *Memoriæ mandare*, 3. ad Herenn. c. 11. ihm einbilden / auswendig lernen. *Redire in memoriam*, sich besinnen / erinnern. Cic. in Verr. 3. c. 46 *Quæso redite in memoriam, judices.* Adde quæ mox ex Plauto dicentur. *Memoriam prodere alicujus rei posteris*, Cœlius Ciceroni lib. 8. ep. 3. etwas verzeichnen / auff die Nachkommen gelangen lassen. Item *Memoriam amittere, Memoria falli*, nicht recht gedencken. *Memoria vacillare*, mit dem Gedächtniß fehlen / Cic. ad Att. lib. 12 ineunte. *Memoriam alicujus rei adhibere*, id est, meminisse, gedencken. Nepos Epamin. cap. 7 *Nullam adhibuit memoriam contumeliæ; & exercitum obsidione liberatum, domum reduxit incolumem.* Et, *Immortali memoria recepta beneficia retinere*, idem dixit in Attico c. 11. Plautus Capt. act. 5. sc. 4. v. 25

Nunc demum in memoriam redeo, cum mecum recogito.
Nunc ædepol demum in memoriam regredior, audisse me &c.

Nun ich mich recht besinne / fällt es mir ein / das ich gehöret habe. Cic. lib. 10. fam. ep. 16 *Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius accidere vidi*, Bey Menschen Gedencken. C. Nepos Themistocle cap. 5, 3. *Maxima post hominum memoriam classis est devicta*, i. e. maxima earum, quarum homines meminisse possunt. Item Aristide: *Unus post hominum memoriam cognomine IVSTVS appellatus.* Sed, *Memoriâ nostra*, pro nostro tempore, zu unserer Zeit. *Superiore memoria*, Cic. pro Balbo cap. 11 extr. vor dieser Zeit / vor alten Zeiten. Idem pro Fontejo cap. 7 *Et nostrâ & patrum memoriâ*, beyde zu unser und unserer Vorfahren Zeit. *Omni memoriâ*, Et *in omni memoriâ*, id est, omni tempore, zu allen Zeiten / Idem de Arusp. resp.

Huic opponitur *oblivio*: inter utramque media est *recordatio*, alio nomine *reminiscentia*. ¶ 2. Memoriæ dicuntur Commentarii, quibus rerum olim gestarum memoria conservatur, antiquitates, ὑπομνημονεύματα. Gellius lib. 4. c. 6 *In veteribus memoriis scriptum est*: & alibi sæpius. Tertullianus: *Ite per memorias veteres*, &c. Minutius Felix: *Memoriæ & Tragœdiæ vestræ incestis gloriantur.* Arnobius lib. 6. adversus gentes MEMORIALIA SCRIPTA. Vide Casaub. ad Sueton. p. 105. Sic *memoria* relatio, traditio est. Nepos Hannibale c. 8. n. 2 *De Magonis interitu duplex memoria est.* ¶ 3. Appellantur quoque sepulcra *memoriæ*: præcipue cadentis Latinitatis & Christiani ritus scriptoribus. Vetus inscriptio apud Gruter. pag. 827. n. 8 SERVILIVS TROILVS SE VIVO COMPARAVIT MEMORIAM SIBI ET SVIS. Augustin. de cura pro mortuis c. 4 *Non ob aliud vel* Memoriæ *vel* Monumenta *dicuntur ea quæ insignita fiunt sepulcra mortuorum, nisi quia eos, qui viventium oculis morte subtracti sunt, ne oblivione etiam cordibus subtrahantur, in memoriam revocant & admonendo faciunt cogitari*, &c. Atque in hac significatione procul dubio etiam accipitur in vita S. Antonii ex Athanasio per Evagrium translata, & a Joh. Majore VVittenbergæ An. 1544 edita, p. 114. *Igitur S. Antonius secum reputans, oportere DEI famulum ex instituto magni Heliæ exemplum capere, & ad illud speculum vitam suam debere componere*, ad sepulcra *longe a villa constitutâ secessit: uni de cognatis mandans, ut statutis diebus sibi alimenta deferret. Et cum* in una memoria *supra dictus frater eum clausisset, solus ibidem morabatur.* &c. Nec aliter forte Augustinus Lege 22 de C. D. c. 8 circa med. quo tamen in loco per *memoriam* Basilicam intelligit Georg. VVicelius lib. 4. Epist. ad D. J. C. vid. & Cassandr. Consult. p. 185. & Coquæum in d. l. Augustini. Ibi Augustinus dicit Stephani *memoriam* fuisse in colonia Calamensi: sed ejusdem *memoriam* etiam apud Hipponem Regium postea. ¶ Honorificæ quoque mentioni mortuorum inservit hoc vocabulum. Sic *Beatæ memoriæ* Hieronymus dixit. Vide supra *Beatus*. Et Ambrosius Epist. 30 *a fratre clementiæ tuæ, augustæ memoriæ*: & Epist. 31 sub fin. *Constantius augustæ memoriæ*, nisi quod *Constans* ibidem legendum videtur ex Symmachi lib. 10. epist. 61.

¶ Memoriola, dimin. Cic. lib. 12. ad Att. Epist. 1 γεροντικώτερον *est memoriola vacillare.*

¶ Memorialis, ut, *Memorialis liber*, ein Gedenckregister / Memorial. Sueton. Cæsare cap. 56. Fuerunt & inter Palatina officia dicti *Memoriales*, quorum B. Ambrosius meminit Ep. 31. Hi in scriniis sacræ memoriæ militabant, de quibus vide L. 10. & 11. C. de proximis sacrorum scriniorum.

¶ Memorosus, & memoriosus. Vetus Glossar. Latino-Græc. *Memoriosus* μνήμων. Alterum Græco-Latinum: μνημονικὸς *memorosus, memorabilis.*

¶ Memoriter, mente memori, sine libro, Auswendig. Cic. 1 de Oratore cap. 19 *Memoriter pronunciare multa ex orationibus Demosthenis.* Et, *Memoriter recitare*, auswendig sagen / *Memoriter respondere*, Cic. in Vatin. cap. 4. *Memoriter salutare*, Sueton. Nerone cap. 10. hoc est, sine monitore. *Memoriter proferre*, Terent. *Orationem memoriter habere*, eine Rede auswendig thun / Cic. 4. Acad. cap. 19. quod eidem etiam est *ex memoria*, 3. in Catilinam c. 6. *Et quoniam nondum est præscriptum SC. ex memoriâ vobis Quirites, quid Senatus censuerit, exponam.* Et, *Memoria meminisse*, Plautus dixit Capt. a. 2. sc. 3. v. 33. quod a. 2. sc. 1. v. 53 *memoriter meminisse* dixerat.

¶ Měmŏro, memorare, est commemorare, narrare, dicere, erzehlen. Cicer. de legib. lib. 2. cap. 24 *Honoratorum virorum laudes in concione memorare*, öffentlich rühmen und erzehlen. *Memoriter memorare*, Plautus dixit Amph. a. 1. sc. 1. v. 161. Virg. Æn. 1. v. 8 *Musa mihi causas memora* &c. *Incredibile memoratu est*, id est, dictu, unglaublich zu sagen / Sallust. Catil. c. 6. & 7. Perperam hæc vox usurpatur, quando quibusdam idem est ac *memoriæ infigere.*

¶ Memoratus, a, um, particip. & nomen. Gellius lib. 10. cap. 18 *sepulcrum memoratissimum*, Mausoleum: & lib. 19. cap. 8 *Ennius in illo memoratissimo libro.*

¶ Memoratus, subst. nomen fecit Gell. lib. 10. cap. 4, *Versus assiduo memoratu digni*, hoc est, vel memoria, vel commemoratione.

¶ Memorabilis, e, memoria & commemoratione dignum, merck- und denckwürdig. Terentius in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 73 *Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.* Cicer. 13. Phil. c. 19 *Memorabilis & divina virtus.* Item, de clar. orat. c. 13 *Multa jam memorabilia in domesticis & bellicis rebus effecerat.*

¶ Memorandus, a, um. *Memoranda facta*, Ovid. 13. Met. v. 13.

¶ Memorator, Propert. lib. 3. eleg. 1. v. 33

Nec non ille tui casus memorator Homerus.

¶ Memoratrix. Valer. Flacc. lib. 6. v. 142

— — *Eoæ memoratrix tibia pugnæ.*

¶ Memoraculum, Apul. Apol. *Dixi me sanctissime tot sacrorum signa & memoracula custodire.*

Composita:

¶ Commemorare, recitare, erzehlen. Cic. de Senect. c. 11. *Pythagoreorum*

gorgeorum more, exercendæ memoriæ gratia, quod quoque die dixerim, audiverim, egerim; commemoro vesperi. Idem de amicit. cap. 20 *Beneficia meminisse debet is, in quem collata sunt; non commemorare, qui contulit.* ¶ Additur & præpositio interdum, ut, *Omnes de tua virtute commemorant*, Cic. ad Qui. frat. 1. Epist. 1. cap. 13. A

¶ Commemorabilis, e, dignum commemoratione, rühmlich. Cic. pro Marcell. cap. 4. *Vir optimus & commemorabili pietate ac virtute præditus.*

¶ Commemoratio, Erzehlung. Terent. in And. act. 1. sc. 1, 16 *Isthæc commemoratio, quasi exprobratio est immemoris beneficii*, diese Meldung ist gleich als ein Fürwurff einer Undanckbarkeit. Cic. in Verr. 3. cap. 39 *Verres in assidua commemoratione omnibus omnium flagitiorum fuit*, von seinen Ubelthaten hat jederman täglich zu reden gehabt.

¶ Commemorator. Tertull. 4. ad Marc. cap. 26 *Commemorator, non obliterator vetustatum.*

¶ Immemorabilis, e, quod memoria vel commemoratione indignum est. Plautus Prolog. Captiv. v. 65 *Versus immemorabiles.* Et Lucret. lib. 4. v. 192 *Immemorabile per spatium transcurrere posse.* Sed *Immemorabile*, Active usurpavit Plaut. Cistell. act. 2. sc. 2. de eo qui nihil vult memorare.

¶ Et, Immemoratus, *Immemorata ferens*, id est, non dicta, nova. Horat. lib. 1. Epist. 19, 33. *Immemoratus eris*, Auson. Parentat. Epigr. 20. B

¶ Rememorari, deponens, Tertulliani est 4. adv. Marcion. cap. ult. ut *rememoramini* respondeat Græco μνήσθητε Luc. 24, 6 ubi Vulgatus interpres *recordamini*.

MEMNON, Μέμνων, dux Æthiopum fuit, qui ex Oriente suppetias Trojanis cùm venisset, ab Achille interfectus est. Virgilius 1. Æneid. v. 489 *Et nigri Memnonis arma.* Hujus statua apud Ægyptios magicâ arte ita facta fuit, ut cithara, quam tenebat, certis horis musicum sonum ederet: quo factum, ut plurimi ejus videndæ caussa vel longinquas peregrinationes eò susciperent, ut ex Spartiani Severo, & Luciani Toxari discimus. Juven. sat. 15. v. 5

Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ.

Ubi notandus Vetus Scholiastes est, quod ex ære conflatam hanc statuam tradidit: nam de durissimo marmore fuisse Strabo lib. 13. cap. 5. & Plinius lib. 5. cap. 9 prodidêre. Etiam Tacitus 2. Annal. cap. 61 *Saxeam effigiem* vocat. Perperam Philostratus in vita Apollinis in Æthiopia hanc statuam ponit. Nam de Ægypto, omnes, qui meminerunt scriptores cæteri, consentiunt. Quod & ad Tacitum Lipsius monet. Conf. Andr. Schottus ad tabulam Ortelii, quâ Alexandri M. expeditiones adumbrantur & ex eo Freinshem. ad Curt. lib. 4. cap. 8, 4. C

¶ Memnonius, ut, *Aves Memnoniæ*, quas *Memnonidas* Ovid. 13. Metam. v. 619 vocat, quæ singulis annis ex Æthiopia ad Trojam adventantes, super Memnonis sepulcro decertant. Vid. Ælian. Hist. Anim. lib. 5. cap. 1.

¶ Memnonides Musæ Ovidio lib. 5. Metam. v. 268 dicuntur. Ubi Heinsium vide. Vulgo *Mæonides* lectum fuit, quod improbat vir laudatissimus. Sensus autem & nominis ratio eodem interprete est, quod sint Μνημοσύνης θυγατέρες, *filiæ Mnemosynes* sive memoriæ.

MEMPHIS, Μέμφις, urbs Ægypti, omnium ante Alexandriam clarissima, proxime divortium Nili, sedes regum Ægyptiorum, quæ Alexandriam postea translata. Veneri sacram fuisse Horatius tradit, lib. 3. ode 26. Fuit in ea *Apis* taurus Ægyptiorum Deus. Propert. lib. 3. eleg. 11. v. 33

Noxia Alexandrina dolis aptissima tellus,
Et toties nostro, Memphi, cruenta malo.

¶ Memphites, incola ejus urbis.

¶ Memphitis, ut, *Terra Memphitis*, Juven. Sat. 15. vers. 122. Et, *princeps Memphitidis aulæ*, i. e. Pharao, Alcimus lib. 5. v. 682.

¶ Memphiticus, *Memphitica sacra juvencæ*, Ovid. lib. 1. de arte am. v. 77.

MENAECHMI, fabula Plauti. Vide argumentum ejus. D

MENANDER, & Menandrus, Μένανδρος, Atheniensis, γνωμικώτατος Poëta, Comicorum princeps, cujus egregiam commendationem vide apud Quint. lib. 10. cap. 1. Comœdias scripsit 108, de quibus præter sententias paucas, a Philologis & Gnomologis passim annotatas, nihil habetur amplius. Menandri & Philistionis σύγκρισιν, sive libellum veteris cujusdam Grammatici, in quo Menandri & Philistionis, sive potius Philemonis, sententiæ de una re inter se opponuntur, ex Galliarum Regis bibliotheca primus edidit *Nicol. Rigaltius.* Sed proximis annis longe emendatiùs auctiusque Rutgersius, lib. 4. Variar. Lect. cap. 12. Est liber ille plane aureus.

¶ Menandrëus, Μενάνδρειος, adjectivum. Propert. lib. 2. eleg. 6. v. 3 *Turba Menandreæ Thaidos*, i. e. proci.

¶ Menandricus, idem. *Menandricus fluxus*, Tertullian. de Pallio cap. 4. Adde Salmas. ibi, p. 339. seq.

MENDA, æ, & Mendum, i, erratum, & corporis vitium, ein Fleck/ Schnitzer/ Fehler/ ein Versehen. Cicero ad Attic. lib. 13 epist. 23 *Librariorum menda tolluntur.* Et Cæcina Ciceroni lib. 6. Epist. 7 *Mendum scripturæ liturâ tollitur.* Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 5. v. 18

In toto nusquam corpore menda fuit,

ein Flecken / Verstellung. Idem lib. 1. de A. A. v. 249 *Nocte latent mendæ*, &c. des Nachts sind alle Kühe schwartz.

¶ Mendōsus, voller Fehler. *Exemplar mendosum*, Plin. lib. 10. Epist. 75. sub finem. falsch. *Nihil mendosum, sed recte atque integre scriptum*, Gellius lib. 18. cap. 9. Et, *Historia mendosior*, id est, plena mendis, Cicer. de Clar. orat. cap. 16. *Librarius mendosus*, Cic. 4. Verr. cap. 77. der falsch schreibt. *Facies mendosa*, voll Flecken und Unthätlein/ Ovidius lib. 12. Metam. v. 399.

¶ Mendose, adv. falsch / Cic. ad Quint. frat. lib. 3. ep. 5. *De Latinis quo me vertam nescio, ita mendosè & scribuntur & veneunt*, hoc est, inemendate, nicht übersehen / uncorrigiret. Pers. Sat. 5. v. 85 *Mendose colligis*, falso argumentaris. Cic. lib. 1. de Invent. cap. 6 *Ejus ars, quam edidit, mihi mendosissime scripta videtur.*

¶ Mendositas. Augustinus epist. 10. cap 3 *mendositatem corrigere.* Idem lib. 1. Retractat. cap. 1 *Mendositas nostri codicis me fefellit.*

¶ Emendare, mendas expurgare, corrigere, bessern / übersehen. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 16 *Me rogat, ut annales suos emendem.* Idem de legibus lib. 3. cap. 13 *Civitas emendari & corrigi solet principum continentia*, Vide *Inficio.* in Facio. ¶ 2. Plinius pro *Auferre*, hoc verbo frequentissime utitur, ut, *Dolores capitis emendantur contrito nasturtio*, lib. 20. c. 13. das Hauptweche wird vertrieben. *Gravitas aurium emendatur, nasturtio trito*, Idem lib. 20. cap. 13.

¶ Emendatus, Particip. & Adjectiv. ut, *Emendati mores*, Cic. de Amicit. cap. 17. *Emendatæ locutio & Latine*, de Clar. Orat. cap. 74. Hinc Comp. & Superlativus. Nazarius Paneg. Constantini cap. 34 *Nullam matronarum, cui forma emendatior fuerit, boni sui piguit.* Ausonius Gratiar. act. ad Gratianum: *Emendatissimi viri est, pigenda non facere.* Lactantius lib. 2. cap. 4 *emendatissimi libri.*

¶ Emendate, adverb. reinlich / correct. Cic. de opt. gen. orat. c. 2 *Perficiendum est, ut pure & emendate loquamur, quod est Latine*, rein und recht Latein reden. *Emendate loqui*, Quintil. 8. cap. 1. &, *emendate describere*, Vitruvius lib. 10. cap. 11.

¶ Emendator, ein Verbesserer / Corrector. Cic. pro Corn. Balb. cap. 8 *Sisenna quasi emendator sermonis usitati esse volebat.* Plin. lib. 7. Epist. 17 *Timor est emendator acerrimus.*

¶ Emendatrix, Cic. lib. 1 de legibus c. 22 *Vitiorum emendatricem legem esse oportet*, die Gesetze müssen die Laster ausfegen.

¶ Emendatio, quam *partem studiorum longe utilissimam* Quintilianus dixit lib. 10. cap. 4. Sed *nimiâ emendationis severitate deficere puerorum ingenia* sensit, lib. 2. cap. 4.

¶ Emendabilis, qui corrigi potest. *In errorem emendabilem lapsus*, Livius lib. 44. cap. 10.

¶ Inemendabilis, e, Val. Max. lib. 7. cap. 2 *Inemendabilis est error, qui violentia Martis committitur.* Loquitur de Scipione Africano, qui turpe esse ajebat, in re militari dicere, NON PUTARAM. Seneca lib. 3. de Ira cap. 41 *Inemendabilis affectus, cum ex ira in odium occalluit.*

¶ Inemendatus. Hieronymus lib. 3. adv. Rufin. cap. 9 *inemendatæ chartulæ.* Et Augustinus epist. 54 *Tanto minus volumus inemendatum interire vitiosum.*

¶ Emendatorius. Augustinus epist. 109 *emendatoriam sustinere vindictam.* [al. *disciplinam* legunt]

Mendax, Mendacium, vide in *Mentior.*

MENDĪCUS, pauper, proprii nihil habens, ein Bettler. Plautus Stich. a. 1. sc. 2. v. 76 *Placet ille meus mihi mendicus: suus rex reginæ placet.* ¶ Etiam adjectivum est, ut, *exiguum & mendicum instrumentum*, Cicero lib. 3 de Orat. cap. 24. & Superl. *Mendicissimus*, pro Muræna cap. 29, *Solos sapientes esse, si distortissimi sint, formosos: si mendicissimi, divites.* Comp. *Mendicior.* Ambrosii exemplum vide supra in *Egestuosus.* ¶ *Mendico ne parentes quidem amici sunt.* Quod proverbialiter magis Germani efferunt, an das Armuth will jederman die Schuhe wischen. Πτωχῷ πήρα οὐ πίμπλαται, *Mendici pera non impletur.* der Bettelsack ist Bodenloß. Hesiodus Ἔργ. v. 26

Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.
Mendicus mendico invidet, & cantor cantori.

Es ist dem Bettler leid / daß der ander für der Thür stehet. Vide Chiliad.

¶ Mendice, adverb. bettlerisch. Seneca epist. 33 *Non tam mendice tecum agam: sed plena manu fiet.* Compar. *Mendicius.* Tertull. de Pallio sub finem: *Credo ne mendicius patre cœnasset.*

¶ Mendicabulum, idem. Apulej. lib. 1. Florid sub finem: *Palliata mendicabula obambulant*, Vagant en. Plaut. Aulul. 4, 8. *Hominum mendicabula reges cæteros* appellat & præ se spernit Strobilus. Rursus Apulejus Apolog. p. 288 *Hæc tibi* [exempla Cynici &c.] *et quædam mendicabula sordent.*

¶ Mendico, mendicare, mendicando colligere, betteln. Ovid. Tristium lib. 5. eleg. 8.

Illa qui quondam miseris alimenta negavit:
Nunc mendicato pascitur ille cibo,

muß nun selbst das Bettelbrod essen. Plautus deponentis forma *mendicari* dixit in Captiv. & Aulularia, teste Nonio. *Mendicare malum ab aliquo.* Plaut. Einem die Schläge abbetteln.

¶ Mendicatio, Seneca Epist. 101 *fœda vita mendicatio.* Bettelen. A

¶ Mendicabundus, Augustin. epist. 140 *mendicabunda prece stipem rogare.*

¶ Mendicitas, Betteley. Cic. de fin. lib. 5. c. 11 *Mendicitatem multi perpetiuntur, ut vivant,* um des Lebens willen sind viel Bettler. *Emergere ex mendicitate,* reich werden / Cic. in Vatin. cap. 9.

¶ Mendicimonium, Laberius apud Nonium.

¶ Emendicare, erbetteln / ausbetteln. Sueton. Aug. c. 91 *stipem a populo emendicare.* Idem Cæsare cap. 54 *Emendicata pecunia.* Et Lege 14 Cod. de Accusation. *Emendicata suffragia,* erbettelte Stimmen / Beyfall.

MĔNĔLĀUS, Μενέλαος, Rex Spartæ, & Helenæ maritus, dux alter cum Agamemnone belli ad Trojam, cui breviloquentiam Homerus tribuit, 3. Iliad. v. 213

Μενέλαος ἐπιτροχάδην ἀγόρευε,
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος.

Hoc est, *Menelaus succincte dicebat, pauca quidem, sed valde acuta, siquidem non multis loquebatur verbis.* Cic. de clar. orat. c. 13 *Menelaum ipsum, dulcem illum quidem tradit Homerus, sed pauca dicentem.*

¶ Menelai portus inter Cyrenas & Ægyptum, de quo Nepos Agesilao meminit. B

¶ Menelaëus, adject. Propert. lib. 2. Eleg. 15. v. 13

Ipse Paris nuda fertur periisse Lacæna,
Cum Menelaëo surgeret e thalamo.

MĔNOECEUS, juvenis Thebanus, Creontis filius, qui pro patria sua oraculo edito, vitam profudit. Cic. 1. Tusc. c. 98, & Statius 10. Thebaid.

MĔNESTHEUS, Iphicratis filius, Nepos in vita Iphicratis extr. & in Timotheo, cujus gener fuit.

MENIANUM, Meniana, plur. *Podium* vel *Podiolum* dicitur, ein Ercker / Uberſatz / oder Eingang auswendig am Hause. Sueton. in Calig. c. 18 *Columna Meniana,* ein Pfeiler so unten her frey stehet / und auff sich ein Gebäu trägt / a Menio dictum utrunque. *Is enim domum suam vendens Catoni, jus sibi exceperat unius columnæ cui podium imponeret, ut ex eo spectare gladiatores posset,* Ascon. in Divination. Verr. Vide & Festum & Isidorum lib. 15. Orig. c. 3 cujus locum emendat Casaubon. ad Suet. p. 185. vid. & in *Mænia,* & Vales. in Ammian. 27. p. 497.

MENINGES, μήνιγγες, cerebri involucra, barbari *duram* & *piam matrem* appellant, das Hirnhäutlein.

MENIPPUS, Phœnix, Philosophus Cynicus, conditione servus, nihil dedit præter nænias aliquot, testamenta, epistolas, & id genus nugas crebris salibus, Cynicaque mordacitate refertos: Ad quarum imitationem M. Varro Satyras conscripsit, quas ab illius nomine Menippéas appellavit, ut tradit Macrobius. Hic ad rem augendam tam avidus fuisse dicitur, ut etiam nauticum fœnus exerceret. Ex quo immensam pecuniæ vim brevi congessit, eam ubi per insidias sibi ereptam comperisset, laqueo vitam finivit, Laërt. ¶ Ejus nominis fuit etiam Poeta comicus, Suidas. ¶ Alius Stratonicensis, tota Asia disertissimus. Cicero in Bruto. C

MENIS, Veteres ut in calce librorum coronidem appingebant, ita ut suspicor, in fronte lunulam ad ornatum designabant. Menis autem *lunula* est, quæ cum corniculata sit, idcirco & cornua Latini ea ornamenta librorum vocavêre. vid. Turn. lib. 22. cap. 10. Auson. Profess. *Coronide:*

Quos legis a prima doctores Menide libri,
Doctores patriæ scito fuisse meæ.

MENS, altior pars animi, dicta quasi eminens, qua homini Deus nihil contulit præstabilius, das Gemüth / die Vernunfft / Sinn / Rath / Gedancken. Jul. Cæsar Scalig. παρὰ τὸ μηνύω dictam censet Exerc. 307. Unde & μῆνμα postea. Est enim mens judicatrix rationum. Gerardus Vossius lib. 4. Instit. Orat. c. 13. p. 253. a Græco μένος deducit, quod *animum* significat. Qua origine nihil verius. Sic enim & *gens* a γένος. *Mentis compos,* der bey guter Vernunfft ist / Vide *Compos.* *Mentis alienatio,* Plinius lib. 21 cap. 21. Unsinnigkeit. *Mente comprehendere aliquid,* Cic. 3 Nat. Deor. c. 8 extr. begreiffen. *In mentem venire,* in den Sinn kommen. *Hoc in mentem venit, illius mihi rei in mentem venit, Venit mihi in mentem de hac re,* einfallen. *Mens illiberalis,* Quintil. lib. 1. cap. 3. ein unartig Gemüth. Idem lib. 2 cap. 4 *Doctoribus hoc esse curæ velim, ut teneras adhuc mentes more nutricum mollius alant, & satiari velut quodam jucundioris disciplinæ lacte patiantur.* Nepos Conone c. 4, 4 *Hâc mente magnam contrahunt classem.* Item Pelopida: *Hac mente amicis suis summas potestates dederant.* Id est, *hoc consilio* quemadmodum in Hamilcare loquitur. *Mente labi,* est ex morbo desipere, seu *linqui mente,* seu *capi mente,* Wahnwitzig seyn / Sueton. Aug. cap. 48. ¶ Aliquando accipitur *mens* pro voluntate, intentione. Virg. 1. Æn. v. 303 D

-- -- *inprimis regina quietum*
Accipit in Teucros animum, mentemque benignam.

Aliquando pro consilio. Idem d. l. v. 676

-- -- *nostram nunc accipe mentem*

Hâc mente, i. e. consilio. vid. supra.

¶ Mentem pro anima, qua vivimus, Prudent. dixit Hymno ad exequias v. 34. ¶ Mens Romanis Dea fuit & templo culta. Vid. Ovid. 6. Fast. v. 241. & Livius lib. 23 c. 31. Quæ & aliquando BONA MENS appellatur. Propertius lib. 3. Elegia 24. v. 19

Mens bona, si qua Dea es, tua me in sacraria dono.

Et Ovidius Fastor. lib. 6. v. 241

Mens quoque numen habet: Menti delubra videmus
Vota metu belli, perfide Pœne, tui.

Vide Passeratium ad laudatum Propertii carmen. Sed & *bona mens* dicitur sana, recta, justaque, nec illa intelligitur Dea. Ita Petronius, *Bonæ mentis sororem paupertatem* dixit. Seneca epist. 10 *Votorum tuorum veterem licet Diis gratiam facias: alia de integro suscipe: Roga bonam mentem.* Idem Præfat. lib. 4. Quæst. Natural. *Demetrium egregium virum memini dicere cuidam libertino potenti, facilem sibi esse ad divitias viam, quo die ipsum pœnituisset bonæ mentis.* Et Ovidius lib. 1. Amor. eleg. 2. v. 31 de Cupidinis triumpho:

Mens bona ducetur manibus post terga retortis
Et Pudor, & castris quidquid Amoris obest.

Elegantissimi sunt Senarii, quos in Oratione contra Leocratem affert Lycurgus: Ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάπτῃ τινὰ,
Τούτῳ τὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρενῶν
Τὸν νοῦν ἐσθλὸν εἰς τὴν χείρω τρέπει
Γνώμην, ἵν' εἴδῃ μηδὲν, ὧν ἁμαρτάνει.
Si indignatio divina læsura est aliquem,
Ei principio aufert è præcordiis
Mentem bonam, & in pejorem flectit
Sententiam, ne videat, ubi exerret.

¶ Mala contra *mens,* insana, stulta, vitiosa. Hinc qui aliquem dicto vel facto contumelioso læsissent, & jam de eo redituri in ejus gratiam, satisfaciebant ei, seque purgabant, dicebant SE MALA MENTE FUISSE. Tibullus 2. Eleg. 5. v. 101

Ingeret hic potus juvenis maledicta puellæ,
Postmodo quæ votis irrita facta velit.
Nam ferus ille suæ plorabit sobrius idem,
Et se jurabit mente fuisse malâ.

Paullo post vocat *insanam mentem,* quam hic *malam* appellat,

— — *tu me mihi dura precari*
Cogis, & insana mente nefanda loqui.

Vid. & Senec. 3. de Benef. c. 27. ¶ *Suæ mentis esse* dicuntur, qui sapiunt recte; Item, qui se unos respiciunt sequunturque, quos ἰδιογνώμονας Græci dicunt, *sui arbitrii* Suetonius dixit Tib. c. 18, alii & *sui sensus:* qui nihil probant, nisi quod ipsi senserint: id autem αὐθάδεια est. Eigensinnig / seines Kopffs / rc. *Suæ menti aliquem relinquere,* i. e. consilio, arbitrio, Silius dixit l. 11. v. 336

Et tu securis concede penatibus, & me
Linque meæ menti. laß mich meines Willens leben.

¶ Mentio, quam vocem a *Memini* Valla facit, sicut & *Mentem,* lib. 3. c. 13, *Recordationem* significat. *Facere mentionem alicujus rei,* Cicero passim, v. gr. in Pison. c. 10 *Tu etiam mentionem facies consulatus tui?* Et pro S. Rosc. c. 2 *Ejus rei mentio facta non est.* Idem sæpe cum *De* composuit, ut Agrar. 3 c. 2 pr. *De quo ego neque apud vos feci mentionem.* Et Philipp. 2 c. 15 suppresso verbo: *Nunquam ab eo* [Pompejo fugiente] *mentio de me, nisi honorifica, nisi plena amicissimi desiderii.* Et Nepos Epam. c. 4. n. 5 *de quo supra mentionem fecimus.* Etiam *inferre mentionem* idem significat. Livius lib. 4 ineunte: *Mentio sensim illata a tribunis, ut* &c. Omnia hæc vertas: eines Dinges erwehnen / gedencken. *In mentionem alicujus rei incidere,* Cic. de Amic. c. 1. auff ein Ding kommen / des zu gedencken. *Mentionem alicujus rei intermittere,* eines Handels nicht gedencken. *Mentionem de aliqua re movere* dixit Livius 28. c. 11.

¶ Amens, ἄνους, de statu mentis dejectus, stultus, quasi sine mente, Närrisch / Unweiß. Cic. 2. de fin. c. 22 *An me tam amentem putas, ut apud imperitos isto modo loquar?* Idem pro Rosc. Amer. c. 14 *Pater amens, qui odisset filium sine caussa.* Idem Philipp. 5. *Homo amentissimus.* Idem pro Rabir. cap. 8. extr. *quos amentissimus fuisset, si oppugnasset.*

¶ Amentia, ἄνοια, Unsinnigkeit. Ter. Andr. a. 5. sc. 3. v. 16 *Cur meam senectutem sollicito hujus amentia?* Cic. 2. Catil. c. 11 *Mens sana cum amentia confligit.*

¶ Dēmens, Aberwitzig. Idem fere quod amens. Quanquam alii distinguant: ut *amens* dicatur, qui omni sensu & ratione caret; *demens* vero sit, qui non est integra mente sana, retinet tamen communem vitæ cultum. At Cic. 3. Tusc. c. 5 confundit: *nec minus,* inquit, *illud acute, quod animi affectionem lumine mentis carentem nominaverunt* Amentiam, *eandemque* dementiam. Idem in offic. 1. c. 24 *in tranquillo tempestatem adversam optare dementis.* Idem de Arusp. resp. c. 27 *plenus inconsideratissimæ ac dementissimæ temeritatis.* Et in Pison. c. 20 *Dementior Tragico Oreste aut Athamante.* Lactant. lib. 5. c. 10 *Quid potest esse hac pietate dementius, quam mortuis humanas victimas immolare & ignem cruore hominum tanquam oleo pascere?* Idem de morte persecut. c. 31 *dementissimus tyrannus.*

¶ Dementia, stultitia, Thorheit. Cic. 4. Catil. c. 10 *dementia depravatus.* Cæs. lib. 4. Bell. Gall. cap. 13 *id summæ dementiæ esse judicabat.*

¶ Demen-

A ¶ Dementer, ftulte, infane. Thöricht / unbesonnener Weise. Cic. 3. in Catil. cap. 9 *Tanta res tam dementer credita.*

¶ Dementio, Dementire, desipere, insanire. Lucret. l. 3. v. 464

Quin etiam morbis in corporis avius errat
Sæpe animus, dementit enim deliraque fatur.

Usus & Tertullianus est Apolog. c. 23, ubi Pamelium vide: Et Apulejus Apolog. semel iterumque. Est autem quasi mente exire. Pro quo &

¶ Dementare Lactantius de Mort. Persecut. cap. 7. extr. dixit, *Ita semper dementabat*, id est Jo. Columbo interprete, insaniebat, furiosus & demens erat. Vetus Onomasticon: *Demento, as*, ἐξίσῶ. Quod etiam in Tertulliani locum irrepserat, ubi membranarum fide emendatum purgatumque est.

¶ A *Mens* videtur etiam *Meniscor* fluxisse, cujus composita supersunt

¶ Comminisci, quod est excogitare, aussinnen/erdencken/erdichten. Ter. Heaut. a. 4. sc. 6. v. 8 *Hujusmodi res semper comminiscere*, du erdenckest immer solche Räncke. *Ingeniosus ad comminiscendum*, ad Herennium lib. 2. c. 7.

¶ Commentum, res ficta atque excogitata. erdichtetes Ding. Ter. 1. sc. 3. v. 20 *Atqui ipsis commentum placet*, sie haben Gefallen an ihren eigenen Lügen. In quo passivi significatio est. Similiter *commenta funera* pro fictis & falsis dixit Ovidius 6. Metam. v. 565.

B ¶ Commentitius, fictitius, erdicht / *Commentitii & ficti Dii*, erdichtete und falsche Götter / Cic. 2. Nat. D. c. 28. Et, *Ficta & commentitia fabula* 3. Off. c. 9. *crimen commentitium*, pro Rosc. Am. cap. 15. Et *commentitia spectacula* apud Suet. Claud. c. 21. sunt recenter inventa, quæque usitatis opponuntur.

¶ Commentor, oris, pro *inventore* posuit Ovidius 3. Fast. v. 785. *uvæ commentor*, i. e. Bacchus. Erfinder.

¶ Commentor, commentari, cogitare, tractare, disputare. Cic. Tusc. lib. 3. c. 14 *Futuras mecum commentabar miserias*, ich bedachte und beherzigte bey mir selbst mein künfftiges Elend. *Commentandi caussa atque inter se colloquendi congregari*, lib. 1. de Divin. c. 41. zusammen kommen/ von Sachen mit einander zu reden und handeln. ¶ 2. Utuntur & pro *enarrare scribendo*, ut, *Acron in Horatium commentatus est*, hat geschrieben über den Horatium.

¶ Commentatus, a, um, passive. ut, *diu & multis lucubrationibus commentata oratio.* Quint. Cic. lib. 16. ep. penult.

¶ Commentatio, cogitatio, meditatio. *Accuratæ & meditatæ commentationes*, wohlbedachte Gedancken/ Cic. 1. de Orat. c. 60.

¶ Commentator, oris, mendax, der was erdichtet. Apulejus Apolog. p. 321. ed. Elmenh. *Omnium falsorum commentator, omnium simulationum architectus.*

C ¶ Commentarium, liber in quem memoriæ gratia capita & summas rerum annotamus, Verzeichniß/ Register. Senec. Epist. 33 *Zenoni* tribuit, *Turpe esse seni ex commentario sapere, experientia enim multa docet.* Seneca Pater in Excerpt. Procem. 3. Controv. *Sine Commentario nunquam dixit: nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponuntur* &c. Scripsit commentarios bellorum suorum aliquot Cæsar, h. e. non libros exacte explicantes & plene bellorum eorum historias, sed perstringentes & materiam scribendi aliis subjicientes, quemadmodum Valla indicat lib. 4. c. 21. Hinc historiam compendiosam & rudem *commentarium* dixit Cic. ad Att. 1. Ep. 16. & 17. & l. 2. Ep. 1. *Commentarium consulatus mei Græce compositum misi ad te*, &c. *Facere & conficere commentarios*, Ciceronis & Quintiliani locutiones sunt. Vid. 5. Fam. ep. 12. extr. Sic cum alii, tum Trajanus ad Plinium epist. 106. sub lib. 10. epistolar. Plinii dixere, *Referre in commentarios*, verzeichnen. ¶ 2. Est & expositio & interpretatio auctorum *Commentarius* vel *Commentarium. Conscribere, Componere, in auctorem aliquem commentarios, commentaria*, a Gellio dictum legitur lib. 2. c. 6. & lib. 14. c. 3. Vid. de hac voce plura apud Laur. Vallam lib. 4. Eleg. c. 21. Ramirez in Pentecont. pag. 127. Bernegg. ad Suet. Cæs. c. 56, 1. Buchn. ad Plin. l. 6. Epist. 22. & lib. 10 Epist. 96.

¶ *A Commentariis*, Latina phrasis est, significans eum, qui commentariis præest, quem *Commentariensem* vocant Asconius & Budæus, ein Buchhalter / der allerley Handlungen auffzeichnet/ Schreiber. D

¶ Commentariensis etiam is speciatim dicebatur, qui commentariis damnatorum seu carceris præerat. Jul. Firmicus lib. 3. Astrol. cap. 6 *Erunt commentarienses*, inquit, *quibus damnatorum cura committatur.* Lege 4. Cod. de Custodia reor. *Ad commentariensem receptarum personarum custodia observatioque pertineat.*

¶ Commentariolum. Cic. 4. de Fin. c. 4 *eisdem de rebus semper, quasi dictata, decantare, neque a commentariolis suis discedere.*

¶ Reminiscor, reminisci, recordari, sich erinnern / sich wieder besinnen/ ab antiquo *Meniscor* est. Genitivo & Accusativo jungitur, ut, *Reminiscebantur Calend. Januarii.* Cic. Att. 4. ep. 2. *Ea potius reminiscere, quæ digna tuâ personâ sunt*, Ser. Sulp. Ciceroni lib. 4. ep. 5. bedencke vielmehr das/ oder dencke an das/ &c. *Reminisceretur veteris incommodi*, Cæsar 1. de B. Gall. c. 13. Et Statius 12. Theb. v. 391. *miseros reminiscitur actus.* Deponens est, non Activum, eleganti epigrammate ostendit Ausonius num. 49.

¶ Reminiscentia; qua voce nonnulli ἀνάμνησιν illam Socraticam reddiderunt, ut Tertullianus de Anima c. 23, quod Cicero maluit *recordationem* vertere 1. Tusc. cap. 24. Nihil autem aliud est, quam progressio, qua ex aliquibus memoria comprehensis in ejus cognitionem venimus, quod nec *memoriæ* occurrebat, nec à *memoriâ* penitus exciderat. E. gr. Si quis heri librum in loco aliquo reposuit, cujus loci ei hodie in mentem non venit, & ut ipsum in memoriam reducat, loca ubi heri fuit, & eos, quibus cum locutus est, animo repetat, tandemque ex alicujus memoriâ occurrat menti locus, ubi librum reliquerat, dicitur locum illius *reminisci*, cujus antea simpliciter recordari non poterat.

MENSA, inde dicta, quod in medio poni solebat, μῆνσα τῆς ἐν μέσῳ θέσεως, quemadmodum Plutarch. scripsit in problem. *Acerna, querna mensa*, &c. ein ahörnin/ ein eichen Tisch. *Accumbere ad mensam*, zu Tische sitzen. *Mensas conquisitissimis cibis exstruere*, wohl speisen / Cicero 5. Tusc. c. 21. In Sallust. declamator, *Tu omnium mensarum assecla*, der du dich überall zu Gaste bittest. Seneca Thyeste v. 452. *Tutus mensa capitur angusta cibus*; est, frugali vel tenui. Plaut. in Trin. a. 2. sc. 4. v. 77 *Verecundari neminem apud mensam decet.* Eoban. Idyl. 14

Semper abundantes pariunt fastidia mensæ,

wenn die Maus satt ist/ schmeckt das Mehl bitter. *Jucunda post venationem mensa plena*, nach Arbeit schmecket das Essen wohl/ τερπνὸν, ἐκ κυνηγίας τράπεζα πλήρης. Euripid. in Hippolyt. *Mensæ secundæ*, dicuntur, quæcunque vel ex fructibus, vel aliis rebus post cibos loco postremo apponuntur. Confect/ Obst/ gebackene Kuchen / &c. Cic. singulariter extulit ad Attic. lib. 14. ep. 6 *Hæc ad te scripsi, appositâ mensâ secundâ.* Itemque Nepos Agesil. cap. 8 *Secundam mensam servis dispertiit.* De instructu hujus vid. Stuck. Antiqu. Convival. lib. 3. cap. 2. & Buleng. de Conviviis lib. 2. cap. 39. ¶ 2. Mensa etiam aliquando arulam, ἐσχάραν significat. Petron. *Enothæa mensam veterem posuit in medio altari, quam vivis implevit carbonibus.* Vide Festum & ibi Scalig. ¶ 3. Et *Mensa, Tabula* argentariorum est, Wechseltisch / Wechselbanck. *Mensa publica*, Cicero. Unde & ipsi *mensarii* dicti. ¶ *Mensam lanioniam* in carnificis instrumento Suetonius nominat Claud. c. 15. Ubi vide Casaub. & Beroald.

¶ Mensula dimin. Plaut. in Most. act. 1. sc. 3. v. 150 *Puer appone hic mensulam*, richte hie ein Tischlein zu. Et Apul. 2. Milef. p. 121 *Grabatulum meum adsistit mensula cœnæ totius honestas reliquias tolerans.*

¶ Mensālis, ad mensam pertinens. ut *Argentum mensale*, Vopisc. in Tacito cap. 10. *Vinum mensale*, Idem in Aureliano c. 9 ex epistola Valeriani.

¶ Mensārius, argentarius, trapezita, τραπεζίτης, ein Wechseler der mit Gelde umgehet. Livius lib 7. c. 21 *Quinque viris creatis, quos mensarios ab dispensatione pecuniæ appellarunt.* Pecunia enim in *mensa* numerabatur. Unde subjicit Livius ibidem: *mensis cum ære in foro positis.* Add. lib. 23. c. 21.

¶ Mensularius, idem. Gloss. Vet. *Mensularius*, τραπεζίτης. Usus & Seneca Controvers. 24.

MENSIS, tempus lunæ cursus, eine Monatzeit/ Monat. Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 27 *Lunæ cursus, quia mensa spacia conficiunt, menses dicuntur.* Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 34 *Mensis hic agitur jam septimus*, es ist nun der siebende Monat. Idem in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 57 *Hæc dum dubitas, menses abierunt decem*, seyn verlauffen oder hingangen. *Exacto mense*, Virgil. 3 Georg. 139. nach verlauffener Monatzeit. Cic. 5. fam. ep. 6 *Res tota in mensem Januarium rejecta est*, ist aufgeschoben biß auf den Jenner. Manilius lib. 3. v. 526

Non annis anni, non menses mensibus usque
Conveniunt, &c.

Ausonius de mensibus:

Æthereos menses, & tempora quattuor anni,
Quattuor ista tibi subjecta Monosticha dicent:
Martius, Aprilis, Majus sunt tempore veris.
Julius, Augustus, nec non & Junius, æstas.
Septembri, Octobri, autumnus totoque Novembri;
Brumales, Janus, Februarius, atque December.

Nomina mensium ad suum nomen transferre conabantur Impp. Rom. De Julio & Augusto res nota: de Neroneo, Suet. c. 55. & de Commodo mense Herodian. l. 1. c. 14, Lamprid. c. 11.

¶ Item pluraliter Fluxus mulierum, menstruum. Plinius lib. 7. c. 15 de mola: *Movetur*, inquit, *sistitque menses.*

¶ Bimensis, duo menses. Livius 45. c. 15 *ut anni & bimensis tempus prorogaretur.*

Adjectiva a *Mensis*, sunt

¶ Bimestris, e, duorum mensium, *Bimestris Consulatus*, Plancus Ciceroni 10. epist. 24. *Frumentum bimestre*, Plin 18. c. 7, quod intra duos menses maturescit. *Porcus bimestris*, Horat. 3. oda 17.

¶ Trimestris. Plin. 7. c. 15. *trimestri spatio largius.* & lib. 18. cap. 7 aliquoties. A

¶ Septemmestris. Ut, *Septemmestres infantes*, Censorin. c. 8. Sieben Monats = Kinder. *Partus septemmestris*, ibidem cap. 11. pr.

¶ Decemmestris. Idem cap. 11 *Partus decemmestris.*

¶ Semestris. *Regnum semestre*, ein Regiment von einem halben Jahr / Cic. ad Attic. lib. 10. epist. 8.

¶ Intermestris, ut, *Luna intermestris*, hoc est, interlunium, Plinius 16. c. 39.

¶ Quotmensibus, sicut *quotannis* compositum, Monatlich. Vitruvius lib. 10. cap. 7 *Hodie quotmensibus magistratus in eum locum proficiscitur.* Et Cato de R. R. c. 43 [Popma 44] *Semel in mense sulcos, & circum capita oleagina quotmensibus, usque donec trimæ erunt, fodere oportet.* Varro autem 4. de LL. cap. 8 *qua* [via] *sacra quotquotmensibus feruntur in arcem*, geminata vocula, quamvis & *quot* semel legatur, ut in margine editionis cum Scalig. &c. notis adscriptum est.

¶ Menstruus, ut, *Menstruum spatium.* *Ratio menstrua*, Cic. pro Q. Rosc. c. 3. eine Rechnung von vier Wochen. *Cibaria menstrua*, Idem in Verr. 5. cap. 30. Nahrung auff vier Wochen. Quod & *Menstruum* simpliciter Livius dixit lib. 44. c. 2, *Consul menstruum jusso milite secum ferre, profectus est*, id est, annonam mensis unius, Proviant auff einen Monat. ¶ *Menstrua* etiam *sacra* sunt, quæ quot mensibus pro exercitus incolumitate, & maxime salute suorum persolvi nescio an Romani, Barbari certe moris antiquitus fuisse videtur. B

¶ *Menstruum* substantive dicimus profluvium mulierum; quod singulis mensibus iis accidere soleat. Die Blume der Weiber. Tacitus 5. Hist. c. 6 *Sanguinem* vocat *quo fœminæ per menses exsolvuntur.* vid. Plin. lib. 2. c. 36. & lib. 7. c. 15.

¶ Bimenstruus, ut bimestris. Gloss. Cyr. διμηνιαῖος.

¶ Trimenstruus eodem Glossario, τριμηνιαῖος.

¶ Intermenstruum, luna extrema & prima. Varr. de re rust. lib. 1. cap. 37 pr. *Luna decrescit, quoad veniat ad intermenstruum: e quo die dicitur luna esse extrema & prima.* Et Ammianus lib. 20 cap. 3 *Intermenstruum lunæ ad idem revocatur initium certis temporum intervallis.*

¶ Menstrualis, menstruus: item singulis mensibus quod fit, aut aliquid patitur. Prudentius Lunam, quam *menstruam* dixit Hymno Epiphaniæ v. 10, vocat in Romano v. 538 *sphæram menstrualem*: *Sphæram ruina menstrualem destruet.*
Sic Plauto Capt. act. 3. sc. 1. v. 23 *menstruales epulæ* sunt, quæ vel in mensem satis essent. Plinius lib. 7 c. 15 pr. & ex eo Solinus cap. de Homine [1. vel 4] *Mulier solum animal menstruale est.* Rursus Plinius 19. c. 10 *mulier menstrualis*, menstruo laborans. C

¶ Mensurnus, menstruus, Priscianus sub fin. lib. 2 Ciceroni vindicat ex lib. 1. de invent. c. 26. ubi vulgo hodie *menstrui* legunt: sed etiam *mensurni* nonnullos MSS. codices referre testis Gruterus est. Cyprianus Epist. 34. extr. *Divisiones mensurnas æquatis quantitatibus partiantur.*

MENTA & Mentha, herba ab odore grato Græcis ἡδύοσμος, dicta, Müntze / Krausemüntze. Diversæ ejus species sunt. *Mentha rubea*, quam & *crispam* vocant, Krausemüntz. *Mentha Græca*, seu *Saracenica*, unser Frauen Müntz / oder Römische Salbey. *Calamintha*, καλαμίνθη. *Calamentum* vulgo, wilder Poley. *Mentha aquatica*, Bachmüntz / oder Fischmüntz. Mart. 10. Epigr. 47

In quibus est lactuca sedens, & sectile porrum,
Nec deest ructatrix mentha, nec herba salax.

¶ Mentastrum, seu rectius *Menthastrum*, mentha silvestris est, Pferdmüntz / Roßmüntz / Plin. Bord. Matth.

Μίνθην ἐν πολέμῳ μήτ' ἔσθιε, μήτε φύτευε.
Mentham nec comedas nec plantes tempore belli.

Hoc est, Ne quid alieno tempore facias, quod officiat. V. Chil. Mentham enim, propterea, quia membra refrigeret, audaciæ, fortitudinis, quibus in bello opus maxime est, retundere vires Aristoteles indicat in problematibus: Meminit Tiraquellus. D

Mentagra vide in *Mentum.*

MENTIGO, morbus est, velut ignis sacer agnorum lactentium, fœdis ulceribus obsidens, pastores *ostiginem* vocant, eine böse Räude üm das Maul der Lämmer / Columell. 7. cap. 5.

MENTIOR, mentiri, mendacium dicere, Lügen. Antiqui etiam *mentio* dixére auctore Prisciano lib. 8. p. 799, sed nullum exemplum adfert. Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 30 *qui mentiri aut fallere insueverit patrem, tanto magis audebit cæteros.* Idem in Heaut. a. 3. sc. 2. v. 38 *Non est mentiri meum*, man ist an mir keiner Lügen gewohnet. Cic. de orat. 2. c. 45 *De me nulla est caussa cur mentiar*, habe keine Ursach Lügen von mir zu sagen. Idem 3 offic. cap. 20 *In virum bonum mentiri non cadit emolumenti sui caussa.* Gell. ex Nigidio sic lib. 11. c. 11 *Vir bonus præstare debet, ne mentiatur* soll nicht unwarhafftig seyn. *Prudens ne mendacium dicat*, soll nicht nachreden was von andern gelogen. Sic enim inter *mentiri*, & *mendacium dicere*, discernit. Qui mentitur, alios fallit; Qui *mendacium* dicit, ipse fallitur. Quæ tamen sæpe confunduntur. Corn. Nep. Attic. *Mendacium neque dicebat, neque pati poterat.* Ubi *Mendacium dicere* nihil aliud est quam *mentiri.* Cic. ad Quint. fratr. lib. 1. ep. 1. cap. 5 *Natura, frons oculi, vultus, persæpe mentiuntur, oratio verò sæpissime*, die Augen und das Geberde triegen offt / die Rede aber sehr offt. ¶ 2. Mentiri aliquando est similitudinem alicujus referre, imitari, assimulare. Val. Flaccus lib. 7. v. 155

Non jam mentita vultum vocemque resumit,
Calliopes - - Idem lib. 7. v. 211
Sicut erat, mutata Deam, mentitaque victis
Vestibus, & Magicâ Circen Titanida virgâ.

Ita Virgil. Eclog. 4. v. 42

Nec varios discet mentiri lana colores.

Martial. lib. 3. Epigr. 43

Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis;
Tam subito corvus, qui modo cygnus eras.
Non omnes falles, scit te Proserpina canum;
Personam capiti detrahet illa tuo.

¶ Mentitus passive, pro falso & commentitio. Vetus Poëta apud Suetonium Othone cap. 3

Cur Otho mentito sit quæritis exul honore.

Conf. Barth. ad Scriptor. Venat. p. 78.

¶ Commentior, mentior, comminiscor. Apulejus Apolog. p. 314 *Lignum a me toto oppido quæsitum, non piguit vos commentiri.* Ita & Pricæus pag. 71.

¶ Ementior, ementiri, erlügen / palam mentiri. Cic. de opt. gen. orat. cap. 7. *Æschines legationem ementitus est*, hat die Legation mit Lügen ausgebracht / oder fürgewand. *Ementiri suum genus*, falschen Bericht thun von seiner Ankunfft / Idem pro Corn. Balbo cap. 2.

¶ Ementitus, passive, erlogen. Cic. Philipp. 2 c. 35 pr. *quod me de ementitis auspiciis putares esse dicturum.* Idem de N. Deor. 2 cap. 21 *ementita ea, & falsa, plenaque erroris.*

¶ Mendax, qui mendacium frequenter dicit, lügenhafftig / der gerne leuget. *Fama mendax*, Propert. 4. eleg. 2. *Forma mendax*, die offt betreuget / Ovid. 3. Metam. v. 439. *Parthis mendacior*, Horat. 2. Epist. 1. v. 112. ¶ *Mendaces facere, ut nec vera dicentibus credatur*; antiquum sermonem D. Hieronymus tradit Epist. 2. Quam verum ergo erit, quod Cicero dixit lib. 2. de Divinatione cap. 71, *Mendaci homini, ne verum quidem dicenti, credere solemus.* Nec minus illud tritum est: *Mendacem memorem esse oportet*, quod Apulejus Apolog. p. 318 non de nihilo ita dici existimat.

¶ Mendacium, eine Lüge. *magnum & impudens mendacium*, Cic. pro Cluent. c. 60. At *mendacium dicere* quotuplici sensu dicatur, vide supra in *Mentiri.* Rursus Cic. pro Muræna c. 30 *Improbi hominis est mendacio fallere*, Lügen und Trügen gehört keinem ehrlichen Manne zu. Plaut. Most. a. 3. sc. 1. v. 136 *Calidum, hercle audivi optimum mendacium.* Lactant. lib. 5. c. 3. pr. *Hæc est mendaciorum natura, ut cohærere non possint.* Οὐδὲν ἕρπει ψεῦδος εἰς γῆρας χρόνου. Hoc est, *Nullum mendacium veterascit*, keine Lügen wird alt / oder bestehet lange / Sophocles. De duplici mendacio, quorum alterum ex ignorantia, alterum ex malitia est, Vide Polyb. lib. 12. p. 68. Alias malitioso opponitur *officiosum*: & Augustinus quoque *officiosa mendacia* memoravit epist. 8. cap. 3, & epist. 9. cap. 3.

¶ Mendaciunculum, *Mendaciunculis aspergere*, legunt alii, *mendaciolis*, apud Ciceronem lib. 2. de orat. cap. 59.

¶ Mendaciter, adv. Solinus cap. 4 de Similitudine formæ: *Liquido manifestabitur, nihil te antiquitatem mendaciter prædicasse.* Augustinus Hieronymo epist. 9. c. 4 *nec mendaciter, nec incongrue faceret.* Arnobius lib. 5. p. 166 *mendaciter & falsitatis alicujus fictione composita.* Idem lib. 1. p. 33 *Conscriptores nostri mendaciter illa promserunt.* Superlative, *mendacissime affirmare*, Augustinus lib. 1 contra Julian. Pelagian. [al. 5] a Menardo in lucem producto, cap. 104. Idemque de Morib. ecclesi. cathol. cap. 17 *mendacissime dicere.*

MENTUM, quod homini tantum est, quemadmodum & malæ, Plinio teste, das Kinn / ab eminendo dictum, γένειον. Plin. lib. 11 cap. 45 *Antiquis Græciæ in supplicando mentum attingere mos erat.* Lactant. de Opif. c. 10 *Deductum clementer a genis mentum, & ita inferius conclusum, ut acumen ejus extremum signare videatur leviter impressa divisio.* Figurate bobus mentum Virgil. tribuit Georgicorum 3. v. 53

Et crurum tenus a mento palearia pendent.

¶ Mento, ōnis, majore mento præditus. Arnob. lib. 3. p. 108.

¶ Mentagra, morbus, quoniam a mento oritur, jocülariter primum, deinde usu confirmante, etiam sine joco ita appellatus. Vide Plinium lib. 26 ineunte. Elegantius Græco nomine *Lichen*, λειχήν, vel pluraliter nominatur *Lichenes.* Plinius ibidem. Der Ansprung.

MENTOR, mirus in vasis cælandis artifex, de quo Plinius lib. 33 cap. 2. Et Juvenalis Sat. 8. v. 102

Et cum Parrhasii tabulis, signisque Myronis,
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
Multus ubique labor: raræ sine Mentore mensæ.

Et Martial. l. 4 epigr. 38 *Argenti genus omne comparasti*
Et solus veteres Myronis artes,

Solus

Solus Praxitelis manus, Scopæque,
Solus Phidiaci toreuma cœli,
Solus Mentoreos habes labores.

Ponitur per metonym. pro *toreumate* apud Juvenal. dicto loco *Raræ sine Mentore mensæ.*

¶ Mentoreus, adj. *Opus mentoreum,* Propert. lib. 1. eleg. 14. pr. Adde Martial. jam laudatum.

MEO, meare, ultro citroque ire, gehen/wandern. Plin. lib. 10. cap. 38. extr. *Aves in volatu subrectæ, pronæ, obliquæ, resupinæ feruntur, ut si pariter cernantur plura genera, non in eadem natura meare videantur.* Lucanus lib. 3. v. 640

Discursusque animæ diversa in membra meantis.

¶ Meatus, ein Gang. *Aves vario meatu feruntur,* die Vögel haben mancherley Flug oder Gang/Plin. 10. cap. 38. pr. *Meatus siderum,* id est, cursus vel motus, Idem lib. 2. cap. 8. Est & meatus fluminum. Tacitus German. cap. 1 *Danubius in Ponticum mare sex meatibus erumpit.* Mit sechs Strömen/oder Armen.

¶ Meabilis, e, quod facile penetrat, ut, *Aer meabilis per cuncta rerum,* die Lufft/so leichtlich durch alles gehet/Plin. lib. 3. cap. 5. Idem lib. 6. cap. 1. de Bosporo: *vel bubus meabili transitu.*

Composita a *Meo.*

¶ Commeare, ausgehen/auswandern. Terent. Hec. 1. scen. 2, 100 *Senex rus abdidit se, huc raro in urbem commeat,* kommt selten hieher in die Stadt. Cic. pro Lege Manil. cap. 18 *omnes undique cum mercibus atque oneribus Delum commeabant.* Et, *Vicissim retro commeant omnia,* de N. Deor. lib. 3. c. 12. Idem ad Att. 8 ep. 9 *Crebro illius literæ ad nos commeant.*

¶ Commeatus, nom. est facultas ad tempus a militia aliove ministerio recedendi, militi ab imperatore data, Valla auctore. COMMEATVS, inquit Festus, *tempus illud significat, quo quis ire & redire possit.* Hoc spatium si excederet miles, *emansoris* aut *desertoris* loco habebatur. De quo JCti Dig. de re militari. Livius lib. 3 cap. 46 *Appius collegis in castra scribit ne Virginio commeatum dent; atque etiam in custodia habeant.* Paullo post: *Commeatu sumto profectus Virginius.* Sic *petere, dare, accipere, sumere commeatum* dicimus. Suetonius Tiberio cap. 12 *a commeatu repetentes castra:* est præterita commeatus die: Ita *ex commeatu redire* Seneca dixit lib. 1. de ira c. 16. Quamvis autem *commeatus* iste ad militiam pertinebat maxime: tamen extra eam non nisi data venia magistratus & alii ex urbe Italiaque abire poterant; ut ita quævis abeundi & peregrinandi facultas veniaque *commeatus* appellaretur. Vellej. Pat. 2. cap. 99 de Tiberio: *Dissimulata caussa consilii sui, commeatum a socero atque eodem vitrico* (Augusto) *acquiescendi a continuatione laborum petiit.* Id est veniam secedendi in otium. V. Suet. Tib. cap. 10. & 31. itemque Calig. cap. 29. nec non in Claudio cap. 20. & 23. Et Lipsium ad 12. Annal. Taciti pag. 304. Seneca præfat. lib. 3. Nat. Quæst. sub f. *Sine intervallo, sine commeatu,* i. e. absque vacatione. Id quod ad morbi vacationem eleganter idem Seneca transfert Epist. 54 pr. *Longum mihi commeatum dederat mala valetudo.* ¶ 2. Et commeatus in utroque numero, pro exercitus alimonia, aut hominis etiam privati, Proviant. Cic. pro leg. Manil. cap. 17 *Commeatu, & privato & publico prohibebamur.* Cæs. lib. 1. Bell. Civ. cap. 36 *Commeatus ad obsidionem urbis reservare.* Et Plinius Paneg. cap. 32 *Æternis commeatibus Orientem Occidentemque connectit.* id est frumentariis navibus, ultro citroque commeantibus. *Intercludere hostes commeatu & frumento,* Cæsar Gall. lib. 1. cap. 48. die Zufuhr versperren. Item Vet. Gloss. *Commeatus, σιτηρέσιον.* *Commercium* vocavit Frontinus. Vide infra in *Merx.* ¶ 3. *Commeatus* etiam dicuntur cum plures naves una aliquo appulerunt: Græcis στόλος, καταπλοῦς. Cæsar 5. de B. G. cap. 23 *His* (navibus) *deductis, quod & captivorum magnum numerum habebat, & nonnullæ tempestate deperierant naves, duobus commeatibus exercitum reportare constituit.* Suetonius Nerone cap. 20 *Captus modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo commeatu Neapolim confluxerant.* V. Casaub. ad Suet. Aug. p. 120.

¶ Commeator. Apul. lib. 11. p. 262 de Mercurio: *ille Superum commeator, & Inferum.* Quæ repetit in Apologia p. 315. Interpretis loco potest Claudianus esse lib. 1. de Raptu Pros. vers. 89. seq.

¶ Commeabilis. Arnobius lib. 7. p. 233 *Quidquid reciprocos halitus auræ commeabilibus ducit,* was Athem holet. Commeabile ergo, quod ultro citroque commeat, vel ubi licet ita commeare.

¶ Incommeabilis, non commeabilis. Ammianus lib. 16. c. 20 pr. *via clivosa & incommeabilis.*

¶ Demeare, deorsum meare, hinabgehen/herabgehen. Apulej. lib. 6. p. 180 *ad Tartarum Manesque demeare:* & lib. 10. pag. 254 *Corpus candidum, quod cælo demeat.*

¶ Demeaculum. Apulejus sub init. lib. 6 *Illuminarium Proserpinæ nuptiarum demeacula, & luminosarum filiæ inventionum remeacula.* Vetus Onomasticon: *Demeaculum, καταπορεία,* id est descensus.

¶ Immeare, Plin. lib. 8. cap. 25 *Delphini immeantes Nilo,* hoc est, in Nilo meantes, natantes.

A ¶ Permeare, durchwandern/durchgehen. *Permeare & transire per omnia,* Cic. 4. Acad. cap. 37. extr.

¶ Permeabilis, e, quod transiri potest. Solinus cap. 47 (al. 60) de Caspiis portis: *Latitudo vix est plaustro permeabilis.*

¶ Permeator. Tertullian. Apol. c. 21 *Permeator universitatis spiritus.*

¶ Prætermeare, vorbeygehen. Lucretius lib. 1. v. 319

Sæpe salutantum tactu præterque meantum.

Tmesis est non inelegans. Et Ammianus lib. 31. cap. 23 *quos* [tractus] *Ister prætermeat.*

¶ Remeare, redire, Virg. 2. Æn. v. 95

Si patrios unquam remeassem victor ad Agros.

Martialis lib. 1. Epigr. 16

Gaudia non remeant, sed fugitiva volant.

¶ Remeaculum, reditus, locus per quem reditur. Vide, quod præcessit, *Demeaculum,* ubi Apulejum auctorem laudavimus.

¶ Remeabilis. Prudentius Apotheosi v. 1053

Cum moritur Christus, cum flebiliter tumulatur,
Me video: e tumulo cum jam remeabilis adstat,
Cerno Deum.

¶ Irremeabilis. Virgil. 5. Æn. v. 591 *irremeabilis error:* & 6. Æn. v. 425 *irremeabilis unda:* & Silius lib. 5. v. 40 *irremeabile littus.*

B ¶ Subtermeare. Claudianus Eidyllio, cui *Aponus* nomen, v. 61

Et junctos rapido pontes subtermeat æstu.

¶ Supermeare. Plinius lib. 2. cap. 103 *Quædam dulces inter se* [aquæ] *supermeant alias.* h. e. non miscentur, sed supernatant, quod ex amnibus probat, qui se lacubus infundunt.

¶ Transmeare. Apulejus lib. 6 *limite transmeato,* ut Pricæus legit p. 120. Corrupte Elmenh. (p. 180) *transmeatam.* Et Ammianus lib. 27. c. 18 *Transmeato lentius freto.*

¶ Transmeabilis. Beda lib. 1. Hist. eccl. Angl. c. 25 *Transmeabilis fluvius.*

MĔPHĪTIS, mephitim, μέφιτις, terræ putor ex aquis nascens sulphuratis. Virgil. 7. Æn. de valle Amsancti in Hirpinis:

Sævamque exhalat opaca mephitin.

Pers. satyr. 3. v. 99

Gutture sulphureas lente exhalante mephites.

¶ Mephiticus, adjectivum. Sidonius lib. 3. epist. 13 *Exhalatus e concavo molarium computrescentium mephiticus odor.*

MERĀCVS, a, um, id est, merum, purum. *Vinum meracum,* Celsus lib. 5. cap. 27. reiner und ungemischter Wein. *Bibere*

C *meracius,* Idem lib. 1. cap. 3. *vinum meracius sumere,* id est, cui minus aquæ sit admistum, Cicero 3. N. Deor. cap. 31. Wein der etwas starck/milde ist/und ungemenget. Et Apulejus Florid. lib. 4 sub fin. *Musarum cratera, versa vice quanto crebrior, quantoque meracior, tanto propior ad animi sanitatem.* Propertius lib. 2. El. 33. v. 27 *Ah pereat quicunque meracas repperit uvas.*

¶ *Meraculum vinum,* Plin. libr. 20. cap. 19. extr. & Scrib. Larg. Composit. 134 per diminutionem.

¶ Meracius, adverb. Sidonius principio lib. 4 *Purius, fortius, meracius amat.*

MERCES, stipendium pro labore, a merendo, Lohn. *Conducere mercede,* Cic. Offic. 2. cap. 6. fin. um Lohn dingen oder miethen. *Mercede cum aliquo pacisci,* Livius lib. 25. cap. 33. pr. mit einem dingen/eins werden. Juvenal. sat. 7. v. 157

Nosse velint omnes, mercedem solvere nemo.

Silius lib. 13. v. 663

Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces.

¶ 2. Transfertur & ad pecunias, quæ pro conductis a nobis rebus penduntur. Cæsar 3. de B. C. cap. 21 *Duas* (leges) *promulgavit; unam qua mercedes habitationum annuas* (Jährlichen Haußzinß) *conductoribus donavit.* Græci ἐνοίκια vocant. Suetonius absolute *Habitationes* Cæs. cap. 38. JCti *obventiones,* ut ibi notat Casaubonus. Idem Sueton. Cæs. cap. 20 *mercedes*

D dixit, qua publicani pro vectigalibus pendebant. ¶ *Mercedes prædiorum* Cic. lib. 2. de Fin. c. 26 extr. dixit, Einkommen von den Gütern.

¶ Mercedula, dimin. Cic. 1. de orat. c. 45 *Infimi homines mercedula adducti præbent se ministros.*

¶ Mercenarius, operarius mercede conductus, ein Mietling/Taglöhner. Vet. Gloss. *Mercenarius, μισθωτός, μισθοφόρος.* Nec de operariis tantum, sed de aliis quibusque dicitur, qui mercede parantur. Cic. pro Font. cap. 10 *Potestis mercenarios gratuitis anteferre?* Quanquam hic adjectivum videtur esse, ut *gratuitis,* sub quo *homines* intelligantur. Nam

¶ Mercenarius revera adjectivum est. Vet. Gloss. *Mercenarius, μίσθιος;* & Onomasticon: *Mercenarius adject. ἔμμισθος.* Apulejus 7. p. 194 *mercenariis discursibus.* Et Cic. in Pison. cap. 21 *Gabinius tribuit se mercenarium comitem regi,* zum Gefertert um den Lohn. *Liberalitas mercenaria,* cui opponitur *gratuita,* Idem de Legib. lib. 1. cap. 18. *Mercenaria opera, mercenarii homines* &c. apud auctores passim non sine contemtu dicuntur. Nam, quod Cicero dixit Offic. 1. cap. 42. *illiberales & sordidi quæstus mercenariorum omnium:* & Corn. Nep. 18, 1 *Mercenarii scribæ.*

Mercor, mercari, cum derivatis, quære infra sub *Merx*.

MERCVRIVS, Planeta. Plin. lib. 2. cap. 8 *Proximum Soli Mercurii sidus.* ¶ 2. Item Majæ & Jovis filius Deorum nuncius & interpres. Qui & Palæstræ & mercaturæ, & eloquentiæ &c. præesse creditus. Vid. Prolog. Amphitr. Plautinæ, & ibi Taubm. pag. 10. itemque Horatium lib. 1. ode 10. ibique Interpretes: & Alexandrum expositione Tabulæ Heliacæ pag. 31. & seqq. quibus adde Lubin. ad Pers. p. 389. 814. Furum quoque Deus, & doctor erat. Gallæus ad Lactant. p. 50. 51. De eo Apulej. lib. 10 *Adest luculentus puer &c. quem caduceum & virgula Mercurium indicabat.* ¶ *Non ex quolibet ligno exsculpi debere Mercurium*, Pythagoræ monitum fuisse Apulejus auctor est Apologia pag. 302. Ὁ Ἑρμῆς ab ἑρμηνεία, interpretatio; item *Atlantides, Cyllenius* cognominatur. Plures Mercurios recenset Cic. lib. 3 de N. Deor. cap. 22. Adde Barth. ad lib. 4. Theb. Statii pag. 1114. 1115. ¶ 3. Fuit & alius Mercurius sive Hermes, apud Ægyptios Philosophus sapientissimus, idemque Sacerdos summus, & tandem Rex potentissimus, τρισμέγιστος, id est, *termaximus* appellatus. Fuit auditor Noachi, scripsitque libros longe plurimos ad divinarum rerum cognitionem pertinentes; quorum testimoniis sæpe usi sunt veteres Patres, *Justinus, Lactantius, Augustinus*, &c. Hodie tantum habemus duos ejus libros, quorum prior Pimander, alter Asclepius, a præcipua persona, sunt enim Dialogi, inscribitur. Edidit Marsilius Ficinus & egregio Commentario illustravit. Chalcidius tradit eum, quum morti vicinus esset, hæc verba pronunciasse: *Hactenus fili, pulsus e patria vixi peregrinus & exul, nunc incolumis patriam repeto. Cumque paullo post a vobis corporeis vinculis solutus discessero, videte, ne me, quasi mortuum lugeatis. Nam ad illam optimam beatamque civitatem regredior, ad quam universi cives mortis sorte venturi sunt. Ibi solus Deus est summus Princeps, qui cives suos replevit suavitate admiranda. At hæc, quam multi vitam existimant, mors est potius dicenda, quam vita.* Vide Casaub. Exerc. 1. contra Baron. sect. 10. Ubi plura habes de hoc Mercurio Trismegisto, & quid de libris ejus censendum sit. Nonnihil & Daniel Heinsius Epist. ad Balsacum p. 238. Pro ingenuitate eorum pugnat Athanas. Kircherus S. J. lib. 2. Obelisci Pamphilii cap. 3. Copiosissime & ex professo de Zoroastre, Hermete Trismegisto & Sanchoniathone scripsit Jo. Henr. Ursinus, & in Spicilegio suo Arnold.

¶ Mercurii etiam dicebantur statuæ viarum, ac pontium (de quibus Ammianus lib. 31.) quas *Hermas* Græci vocant, item acervi ex lapidibus à prætereuntibus ex tempore jactis, qui Mercurio sacri. V. Joseph. Scalig. Comment. in Ætnam, item Lips. Cent. Miscel. lib. 5. Epist. 5. & Aleandrum in Expositione Tabulæ Heliacæ pag. 43. & seqq.

¶ Mercuriolus, imago minuta Mercurii, apud Apulej. Apolog. p. 315.

¶ Mercurialis. *Mercuriales viri*, poetæ, docti, Horat. lib. 1. Carm. od. 17. ¶ 2. Videntur collegium certum fuisse. Cic. ad Q. Frat. lib. 2. epist. 5 *M. Furium Flaccum Capitolini & Mercuriales de collegio ejecerunt.*

¶ Mercurialis herba, eadem quæ *Linozostis*, λινόζωστις, est, Bingelkraut.

MERDA, excrementum, Menschenkoth. Horat. lib. 1. Satyr. 8. v. 37. *merdis inquinari.*

MERENDA, cibus pomeridianus, das Vesperbrodt. Veteres & prandium, quia medio die caperent, *merendam* dicebant, Festus. At Joseph. Scal. non a *meridie* sed a *merendo* deducit. Quod iis, qui merebant ære, id est, mercenariis, antequam labore mitterentur, à domino vel conductore dabatur. Quo nihil verius. Neque enim in meridiem, sed post meridiem sub vesperam scilicet *merenda* apponebatur. De quo diserte Calpurnius Eclog. 5. v. 60 *Verum ubi declivi jam nona tepescere sole*
Incipiet, seræque videbitur hora merendæ.

Itaque bene Isidorus lib. 20. Origin. cap. 2 MERENDA, inquit, *est, qui declinante die sumitur cibus.* Gloss. Vet. Δειλινή, *Merenda.* Vide Mercurial. Lect. lib. 4. cap. 17. Muret. V. L. lib. 4. cap. 12. Turneb. lib. 17. cap. 7. Voss. Instit. Orat. lib. 4 p. 222.

MEREO, ui, & Mereor, meritus sum, est in aliqua re dare operam, vel ex conducto, ut mercedem auferas, vel quæstus caussa, ut acquiras, vel ex officio, benevolentia, & cura honesti, ut profsis aliis, & laude, honore, gratia dignus fias. Quanquam & verbo hoc utimur cum pessime consulimus aliis atque incommodamus. Μέσον enim est, & in utramque partem vim habet, unde & *male & bene mereri de aliquo; malum & bonum meritum* dicimus, Sich wol und übel um einen verdienen. *Merere* autem de iis usitatissime dicitur, qui locant operas suas ac quæstum faciunt, um Lohn dienen und arbeiten: *merere & mereri* de iis, qui non tam mercede, quam præmio gratiaque digni sunt, atque in quibus non tam factum, sicut in mercenariis, quam animus spectatur. Unde & *Meritus* ἄξιος in Vet. Gloss. exponitur. Sic *merere milites* dicuntur, cum stipendia faciunt, seu belli operam Imperatori navant: quod idem est ac στρατεύειν seu militare. Livius 21. cap. 4 *Triennio sub Hasdrubale Imperatore meruit.* Aliquando & aliquid additur, quo modus merendi designatur. Ut *equo merere*, zu Rosse dienen: *pedibus merere*, zu Fuß dienen. Sed & *ære merere* dicimus, um Geld dienen. Lucanus lib. 10. v. 409 *Ære merent parvo.*

Item *stipendia merere*, apud Sueton. & Livium. Tacitus tamen 1. Annal. cap. 36 *Stipendia meritos* dixit. Neque vero *milites* tantum dicuntur *merere*, sive mercedes facere, sed & alii. Ut *Prostitutæ* quæ *meretrices* hinc appellatæ. Suetonius Caligula cap. 40 *Vectigalia nova atque inaudita per centuriones tribunosque prætorianos exercuit &c. Pro eduliis, quæ tota urbe venirent, certum statumque exigebatur &c. Ex gerulorum diurnis quæstibus pars octava: ex capturis prostitutarum, quantum quæque uno concubitu mereretur.* Horatius Epist. ad Pison. v. 345
Hic meret æra liber Sosiis.

id est acquirit Sosiis. Significat enim Sosios librarios ex tali libro magnum quæstum facere. Ubi nota verbum istud non de persona ipsa, quæ acquirit; sed re, per quam acquiritur, usurpari, quemadmodum & *demerendi* verbo Plautus usus, de quo infra. ¶ 2. Quanquam autem ut supra notabamus verbum μέσον est, & *bene* juxta ac *male merere* sive *mereri* dicimus: sæpe tamen, pro *bene mereri* absolute ponimus. In quo, & a *Commereo* distinguitur ex Donati sententia, qui ad Terentii illud Adelph. act. 2. sc. 1. v. 47 *Verum enim quando bene promeruit, fiat.* BENE, inquit, *i. e. multum PROMERVIT, adjuvit, profuit: cui contrarium est COMMERVIT. Nam MERERI & PROMERERI est præstare beneficium.* Virgilius [Æn. 6. v. 664]
Quique sui memores alios fecere merendo.

Et [Æn. 4. v. 334] - - - *nunquam regina negabo*
Promeritam.

Idem ad illud Hecyræ act. 3. sc. 5. v. 36
Quæ nunquam quicquam erga me commerita est pater.

Adverte, inquit, *Proprietatem expressit* COMMERITAM, pro male meritam, dici. MERERI vero in bonam accipi partem. Sed hoc discrimen perpetuum non est. Neque vero tantum dicimus *bene mereri de aliquo*: sed & *omni bono mereri*. Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 787. n. 5

I. BAEB. PARDVS OMNI BONO DE SE MERITAE FECIT.

¶ 3. Est & illa elegans forma: *non meream hoc vel hoc, ut hoc vel illud faciam.* Ich wolte nicht viel nehmen und dieses thun. Plautus Menæch. act. 1. sc. 3. extr. *Neque hodie ut te perdam meream Deûm divitias mihi.* Idem Mostellaria act. 4. sc. 2. v. 71. *Quid merear, quamobrem mentiar?* Et rursus Bacchid. act. 5. sc. ult. v. 65 *Quem quidem ego ut non excruciem*
Alterum tantum auri non meream.

Cicero 2. de finibus: *Quid merearis igitur, ut te dicas, in eo magistratu omnia voluptatis caussa facturum?* id est, quid pretii tibi postules dari &c. ¶ 4. Urbanissimæ modestiæ est, cum in delatione honorum & laudum, quæ fit ab aliis; vel ipsi cum aliquid petimus, SI MERVERO dicimus. Sueton. Augusto cap. 56 *Nunquam filios suos populo commendavit, ut non adjiceret*, SI MEREBVNTVR. Idem Nerone cap. 10 *Agenti Senatui gratias, respondit*, CVM MERVERO. ¶ 5. Notanda & Casauboni observatio est, qui ad lib. 1. Plinii Epist. 8. num. 14 ad verba: *si casu aliquo non sequatur, idcirco, quod gloriam non meruit, minus pulcrum est;* monet, verbum *mereri* veteribus non semper ἀξιοῦσθαι sive dignum esse: Sed τυγχάνειν etiam simpliciter, & factum notare, non jus: quod & Grotius ad Matthæum cap. 6. v. 1 observat. Quod in patrum scriptis recte accipiendis magnum usum habet adversus eorum corruptores sinistrosque interpretes. Prudentius de Maria Ἱεροπῆλῳ Hymno 3. καθημερ. sive Ante cibum, v. 151 *Edere namque Deum merita*
Omnia Virgo venena domat.

Alcimus Avitus de eadem ad Sororem v. 214
- - - - - - *quæ pondere casto*
Factorem portare suum, Dominumque perennem
Edere commeruit.

Id est, consecuta est, ut ederet. Itaque *mereri* hic est, non suo aliquo jure quem dignum fieri; sed sola gratiosa dignantis dispositione. *Meruit* itaque *Deum edere* virgo, non quod præstaret aliis; sed sola Numinis gratia quod esset dilecta ad id, atque in eo aliis prælata. Dracontius Hexaemero v. 125
Exsilit inde volans, gens plumea, læta per auras,
Aera concutiens pennis, crepitante volatu,
Ac varias fundit blando modulamine voces:
Ac, puto, collaudant Dominum meruisse creari.

MERVISSE dicit: non quod earum ullum exstaret meritum, quod obligaverit Deum, (neque enim exstiterant hactenus) sed quod rem dignam bonitate sua statuerat DEVS, si & aves crearet. Similiter *legatum mereri* dicitur Paulo L. 21. D. ad Leg. Falcidiam, qui accipit, sive consequitur: Et *donationem merere* Valentiniano & Valenti Impp. Lege 10 de Pistoribus Cod. Theod.

¶ Merens, nomen participiale, *Bene merenti*, passim in Inscriptionibus: etiam in Superlativo. Gruter. p. 932. n. 7 REGIVS ARISTIVS PRIMITIVVS ARISTIAE FILETENI PATRONAE BENEMERENTISSIMAE ET REGIVS HERMES VXORI MERENTISSIMAE. P. Adde Reines. Class. 16. inscr. 8.

¶ Meri-

¶ Meritus, nom. qui meruit. *Linguæ lauream merite*, Plin. lib. 7. cap. 30. de Cicerone. Virgil. 3. Æneid. v. 118 *Meritos aris mactavit honores*, pflichtige oder gebührliche Verehrungen/Opffer. Cic. de orat. lib. 2. cap. 50. *Iracundiam meritam ac debitam defendere.* Plinius lib. 5. Epist. 15 *meritissima fama frui.* & Vet. Inscript. apud Reinesium classe 5. n. 35 FILIAE MERITISSIMAE, &c. quod ideo adferre visum fuit, quia summus hujus vocis gradus tam in libris, quam lapidibus rarior, quam pro vulgari opinione est: & vix aliud in saxis conspicitur, quam *bene meritus*, *optime meritus*, *bene merens*, *bene merentissimus* &c. Index Adfectuum in Opere Gruteri. A

¶ Meritum, beneficium, officium, Verdienst/Wohlthat. Cic. ineunte epist. 1. lib. 1. ad Lentulum: *Tanta est magnitudo tuorum in me meritorum.* Et, *Divinum atque immortale meritum*, Idem Philipp. 3 cap. 6. grosse unvergeßliche Wohlthat. *Merita alicujus prædicare*, eines Wohlthat rühmen/ &, *prædicator meritorum alicujus*, Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 7. Ovidius Epist. 12. Medeæ v. 21 *Est quædam ingrato meritum exprobrare voluptas.* fürwerffen. *Meo merito*, aus meinem Verdienst oder Schuld. Vatinius Cic. lib. 5. fam. epist. 9 *Scis meam fortunam, nescio quo modo, facile obtrectatores invenire, non meo quidem mehercules merito.* *Pro*, &, *Ex merito*, dem Verdienst nach. Ovid. epist. 6

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Est autem & hoc vocabulum μέσον seu medium & bene juxta ac male factum notat. Macrobius lib. 1. in Somn. Scipionis cap. 1 *Consequens esse animadvertit, ut certa illis* (animis) *loca nexu corporis pro contemplatu probi improbive meriti deputata sint.* Lactantius lib. 5. Instit. cap. 23 *Jubet Deus nos exspectare patienter illum cœlestis judicii diem, quo ipse pro suis quemque meritis aut honoret aut puniat.* Et lib. 7. cap. 20 *Donec tempus adveniat, quo maximus judex meritorum faciet examen.* ¶ Aliquando & *meritum* significat, quod facta nostra consequitur, atque vel præmia notat, vel pœnam. B. Hieronymus in vita Paulli extr. *Cui si Dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Paulli cum meritis ejus, quam regum purpuram cum pœnis.* CUM MERITIS, i. e. præmiis: his enim POENAS opposuit. Præmia autem intelligit, quæ ipsemet meruit bene operando. Buchnerum ad illud Prudentii Hymno de Natali Christi extr. B

Meritis rependet congrua.

Egregie Prosper Præfat. in Ingratos extrema:

Sed bona quæ tibi sunt operante fatebere Christo
Non esse ex merito sumta, sed ad meritum.

Idem ipso opere v. 992 seu sub fin. operis:

Siquid enim recte gerimus, Domine, auxiliante
Te, gerimus; tu corda moves, tu vota petentis,
Quæ dare vis, tribuis; servans largita creansque
De meritis merita, cumulans tua dona coronis. C

De verbo *mereri*, & voce *meritum* egregia dissertatio est apud Radulph. Ardentem Homil. in Vigilia Ascensionis Dominicæ, qua docet solum Christum & *meruisse* & *mereri* potuisse: nec nisi divinam gratiam proprie *merita* vocari posse. Vid. p. 484. seq. Cæterum vocem hanc apud veteres usurpatam cum magna latitudine docet Dorscheus in relat. Anonymi de S. Marci corpore not. pag. 211.

¶ Est & *meritum*, quo quævis maxime censetur res, & dignitatem, excellentiam, pretiumque acquirit, seque reddit insignem. Gratius Cyneget. v. 249

Hoc ingens meritum est, hæc ultima palma tropæi,
Hagnon magne tibi Divum concessa favore.

Idem v. 370 - - - *exercitus ingens*
Æquali sub labe ruit: nec viribus ullis
Aut merito venia est.

Ovidius lib. 1. Fastorum v. 8

Et quo se merito quæque notata dies.

Martialis lib. 8. Epigr. 65

Grande loci meritum testantur & altera dona.

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 589

Nec rudis in tali suffecit gratia textu,
Auget acus meritum, picturatumque metallis D
Vivit opus.

Loquitur de vestimento: cujus pretium magnum quidem esse significat, si materiam æstimes; intendi id tamen atque augeri arte pingendi acu, qua mirum in modum excelleret. Marcianus JC. lege 18 § 5 Dig. de jure fisci: *Veterani quoque sacris constitutionibus delatores esse prohibentur propter honorem utique & merita militiæ.* PROPTER MERITA, id est existimationem & dignitatem sive ἀξίαν. Vet. Gloss. ἀξία, *Meritum, dignitas.* Palladius de Insitione, de pistaceis:

Quin & amygdaleos subeunt pistacea ramos.
Et meritum (ita legendum non *debitum*, ut vulgo) *majus de brevitate petunt.*

Significat pistacea ob ipsam brevitatem suam amygdalis præstantiora esse, seu majore pretio habenda. Ita hac voce & alii, præcipue Patres & Christiani Scriptores, Tertullianus, Hieronymus, Prudentius, Severus, Sidonius &c. usi sunt. Ausonius Prof. Burdigalens. Epigr. 13 *Quæ forma aut merito fueris quæ stirpe parentis.*

¶ Merito, non immerito, non injuria, billich. Terent. Eun. 1. sc. 2. v. 106 *Merito te amo*, Cicero in Verrem 5. cap. 68 *Quanquam merito sum iratus Metello, tamen hæc, quæ vera sunt, dicam.* ¶ *Meritissimo*, simili ratione dicitur. Idem 1. de orat. cap. 55 *Scævolæ te dedisti, quem omnes amare meritissimo pro ejus eximia suavitate debemus*, mit höchster Billigkeit. Aliquando tamen utrumque non adverbium est, sed nomen, atque ut technici loquuntur substantivum. Cic. lib. 14. Ep. 2 *Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum.* Plaut. Asinar. act. 3. sc. 3. v. 147

Meritissimo ejus, quæ volet, faciemus.

Pessimo publico similiter Livius dixit, de quo supra in *Malus*.

¶ Meritare, frequentat. Plin. 7. cap. 39 *Roscius histrio sestertia quingenta annua meritasse proditur.* Cic. 5. in Verr. cap. 50 *qui HS dena meritasset.* Et Silius lib. 10 v. 656

Damnatis Siculas longe meritare per oras
Impositum.

¶ Meritorius, um, quod meret, damit man Geld verdienet/ut, *Rheda meritoria*, Sueton. Cæs. cap. 57. Miethkutsche. *Vehiculum meritorium*, idem Calig. cap. 39. Et *Cœnaculum meritorium*, Vitellio cap. 7. *Scorta meritoria*, Claudio cap. 15 dixit. *Puer meritorius*, qui *Catamitus* Servio ad Ecl. 8. Sed *meritorii pueri* sunt, qui se mercede prostituunt: *Catamiti*, qui dominorum deliciæ, & concubini. *Taberna meritoria*, eine Garküchen/Wirthshauß/da um Geld jederman zehret.

¶ Et *Meritorium*, absolute Juvenal. Satyr. 3. v. 234 *Nam quæ meritoria somnum Admittunt?* Vet. Gloss. *Meritorium*, ξενοδοχεῖον. ¶ 2. Sumitur & pro cellâ meretricis. Ambrof. in Psal. 118 *An putas tunc primum te intrare meritorium, quum fornicem meretricis ingrederis?* Vide & Barth. lib. 48. Adversar. cap. 6.

¶ Mĕrētrix, eine Hure. *Meretricis amor turpis*, Horat. lib. 1. Satyr. 4. v. 111. *Mercabilis ære meretrix*, Ovid. 1. Amor. el. 10. Atticæ utebantur veste diversicolore, Romanæ vero togâ. Artemidor. lib. 2. cap. 3. Voss. lib. 1. Instit. orat. p. 168.

¶ Meretrīcula, diminut. Cic. lib. 1. Nat. D. c. 33 ein Hürchen.

¶ Meretricius, adject. Terent. And. 5. sc. 4. v. 10 *Meretricios amores nuptiis conglutinas.*

¶ Meretricium, substantive, quæstus meretricius est, ut *Lenocinium*, Lenonum; Suet. Calig. cap. 40.

¶ Mĕrĕtrīcor, meretricari, Huren. Columella lib. 11. cap. 1 *Plurimum affert mali, si operario meretricandi potestas fiat.* Vid. Barth. ad Briton. Aremor. p. 60. Ubi quomodo *meretrix*, & *prostibulum* differant, etiam docet.

¶ Meretricie, adv. hürisch. Plaut. Milite act. 3. sc. 2. fin.

Quam digne ornata incedit, haud meretricie.

Composita à Mereo & Mereor.

¶ Commĕrēre, idem quod mereri, verdienen/verschulden. Terent. Hecyr. act. 4 sc. 2, 4 *Ut nunquam sciens commerui, merito ut caperet illam odium mei*, wissentlich habe ichs nie verschuldet/ daß sie mir billich könte feind seyn. Et Andr. act. 1. sc. 1. v. 112 *Quid feci? quid commerui aut peccavi pater?* Plaut. in Aulul. a. 4. sc. 10. v. 8 *Fateor me peccasse, & me culpam commeritam scio.* Quæ auctoritates omnes pro Donato sunt: qui *commereri* in malam; *mereri* & *promereri* in bonam partem usurpari observat, de quo supra num. 2.

¶ Demerere idem quod *merere*. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 7. v. 90 *Quid mercedis Petasus hodie domino demeret?* Similiter usus hoc verbo Gellius est lib. 1. cap. 8. de Laide meretrice: *grandem pecuniam demerebat.* ¶ *Demereri* est merito aliquo sibi obligare, quemadmodum Valla exponit in Raudens. einen durch eine Wolthat an sich bringen und verpflichten. Quintil. Præfat. lib. 1 *Pleniori obsequio amantissimos sui demereri*, seine Freunde ihm verbundener machen. Livius lib. 3. cap. 18 *Demereri beneficio civitatem.* Sic, *Benevolentia*, *officiis demereri amicos*, &c. Tacitus Annal. 15. cap. 21 *Plura sæpe peccantur, dum demeremur, quam dum offendimus.*

¶ Emereri, idem interdum fere, quod simplex, ut, *Emereri judicium hominum*, Quintil. procem. lib. 1. der Leute Erkäntnüß und Urtheil verdienen oder überkommen. *Emereri aliquem obsequiis*, dixit Mamertus Panegyr. Juliani c. 19.

¶ Emeritus, qui jam merere, sive stipendia facere desiit, hoc est, defunctus militia est. Proprie enim *Milites*, dicuntur, *emeriti*. Vet. Gloss. *Emeritus*, ἀπολιτεργήσας, ἢ ἀποστρατευσάμενος. Iterum: *Emeritus* ἔντιμος κατὰ στρατιωτικὰς καμάτας. *Miles emeritus*, Lucan. lib. 1. v. 344. Ein alter Soldat/so ausgedienet hat. Martial. lib. 7. Epigr. 62

Emeritos Musis & Phœbo tradidit annos,

id est, effœtos, Seine alten abgelebten Jahre. *Emeritæ apes*, Bienen/die nicht mehr wircken/ Plin. lib. 11. cap. 11. Et, *Emeritum aratrum*, Ovid. 1. Fastor. v. 665. *Emeritum stipendium*, Livius 39. cap. 19. i. e. finitum: quemadmodum & *emeritam militiam* Suetonius dixit Caligula cap. 44. *Emeritam mortem*, pro peractâ, & ubi nulla ad vitam reliqua spes, eleganter dixit Lucanus lib. 3. v. 620,

- - - *crebrâ confixus cuspide perstat;*
Telaque multorum leto casura suorum
Emeritâ jam morte tenet.

¶ Eme-

¶ *Emeritum* substantivè pecunia dicitur, quæ dabatur emeritis, seu solutis militiâ. Modestinus L. 3. D. de re militari: *Qui militiæ tempus in desertione implevit, emerito privatur.* V. Lips. ad 1. Annal. Taciti p. 40. itemque Torrentium in Suet. Aug. c. 24. A

¶ Emerita, urbis Hispanicæ nomen. Integre *Augusta Emerita*, colonia Augusti Cæsaris in ripa Anæ Lusitanica, in quam emeritos milites deduxit.

¶ Emeritensis, qui hujus urbis est. Ausonius Epist. 24. v. 74

Emeritensis Anæ, lataeque fluenta Garumnæ.

¶ Immĕrens, unverdienend/unschuldig. Sueton. Vespasiano cap. 10 *Multumque conquestus, eripi sibi vitam immerenti. Neque enim extare ullum suum factum pœnitendum, excepto uno duntaxat.* Plin. 3. Epist. 9 *Honestissimum credidi non premere immerentem.*

¶ Immerenter, adverb. præter meritum, Valer. Max. lib. 6. cap. 2 *Mulier a rege temulento immerenter damnata.*

¶ Immĕritus, unverdient. Ovid. lib. 2. Trist. v. 274

Protegit hæc fontes immeritosque premit.

Livius lib. 4. cap. 14 *laudes haud immeritæ.*

¶ Immeritum, substantive. Plautus Asinar. act. 3. scen. 3. v. 18 *immerito meo.* ohne mein Verschuldung.

¶ Immeritò, adverb. unverdienter/unschuldiger Weise. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 11 *Meque abs te immerito esse accusatam, postmodum rescisces,* Idem in Phormione act. 2. sc. 1. v. 59 *Jamdudum te, omnes nos accusare audio immeritò, & me omnium horum immeritissimò.* B

¶ Permerere, multum & legitime merere. Statius l. 1. Silv. 4. v. 73

- - - - - *sole sub omni*
Permeruit jurata manus,

hoc est: multis expeditionibus, in variis regionibus, sacramento obstrictus miles interfuit.

¶ Promerere, Promereri, verdienen. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 47 *Verum enim, quando bene promeruit, fiat; suum jus postulat.* Et in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 31 *Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicabit.* Et Cicero *Bene promereri de multis,* id est, bene mereri, 2. offic. cap. 15. Ac, *Optime promereri de Republ.* Philipp. 3. c. ult. *Promereri* & *Mereri*, de bono dici Donatus observat, ut annotatum superius est. In malam tamen partem & poni solitum, Plautus vincit Amphitr. act. 2. sc. 1. v. 20 *Quid mali sum, here, tua ex re promeritus?*

Et rursus act. 5. sc. 1 *Haud promeruit, quamobrem vitio vertere.* Cicero 2. de Invent. cap. 27 *Reus levius punitus est, quam sit promeritus.*

¶ Promeritum, Verdienst. Cic. ad Quir. post red. cap. 4. pr. *Hoc majus est in nos vestrum promeritum.* Et, *Vestra in nos universa promerita,* Post reditum in Senatu, cap. 1. h. e. merita vel beneficia. C

MERGA, æ, furcula supra falcem, qua acervi frugum fiunt. Ein Korngabel/ Columella lib. 2. c. 21.

¶ Merges, itis, fœm. *spicarum manipulus,* eine Garbe. *Merges Cerealis culmi,* Virgil. 2. Georg. v. 517. Derivant utrumque à *Mergo.*

MERGO, ere, tauchen. *Mergere in aquam,* Cic. 2. Nat. D. cap. 3. unter das Wasser tauchen. *Aves se in mari mergunt & emergunt,* ibidem cap. 49. Et Livius lib. 9. cap. 18. pr. *Alexandrum mersum* dixit *rebus secundis,* id est, obrutum, eleganti metaphora. Et Juvenal. satyr. 11. v. 38

- - - *quis enim te, deficiente crumena,*
Et crescente gula, manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in ventrem, &c.

Wenn man alles durch die Gurgel gejagt.

¶ Mersio, actus mergendi, das Tauchen. Gloss. Cyrill. *Mersio,* βύθισις, δύσις ἐν ὕδατι.

¶ Merso, mersare, frequentat. schwemmen. Virgil. 1. Georg. 1. v. 272 *Balantumque gregem fluvio mersare salubri,* Schaafe schwemmen. *Fluctibus fortunæ mersor,* Catull. carm. 69 das Unglück schlägt über mir zu wie eine Wasserwoge. *Mersatus condimento,* Seneca Quæst. Nat. lib. 4. extr. D

¶ Mersito, frequent. aliud. Solinus 45. [al. 57.] *profundius nares mersitat in bibendo.*

¶ Mergus vide post paullo separato loco positum.

Composita a *Mergo.*

¶ Demergere, versencken/untertauchen. *Demergi in aqua,* Cic. 3. de Finib. cap. 14. Idem 2. Divin. cap. 68 *Equus, in quo vehebar, demersus una mecum rursus apparuit.* Idem pro Sylla cap. 31 *Patriam demersam extuli,* Ich habe ihm aus der Noth herausgeholffen. Sic, *ære alieno demergi,* in grossen Schulden stecken/ Livius dixit lib. 2. cap. 29.

¶ Demersus, ûs, subst. Untertauchung. Apulejus Apolog. p. 287 *Sunt in vita humana tempestates: levia sustentatur, gravia demersui.*

¶ Demersio, idem. Macrob. Somn. Sc. lib. 1. cap. 12 *Sua morte anima non exstinguitur, sed ad tempus obruitur: nec temporali demersione beneficium perpetuitatis eximitur.*

¶ Emergere, ausschwimmen/ wieder herfür kommen. *Emergere e flumine,* Cic. 2. de Divin. c. 31. Et, *Emergere ex palude,* apud Livium lib. 1. cap. 13. *Emergere se ex malis,* (namque & active ponitur) pro eluctari, Terent. eleganter dixit, Andria act. 3. sc. 3. v. 30. aus der Noth kommen. Corn. Nepos in vita Attici cap. 11 n. 1 *Quibus ex malis ut se emerserat.* Vide ibi Schottum. *Emergere ex mendicitate,* Cic. in Vatin. cap. 9. *Emergere, & ad bonam se frugem recipere,* idem pro Cœlio cap. 12. aus der Gefahr kommen/ und sich bessern. Et pro Cluent. cap. 65 *Multarum improbitate depressa veritas emergit,* kommt wieder herfür. Juvenal. Sat. 3. v. 164

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi, &c.

id est, non aspirant facile ad dignitates, arme Gesellen kommen nicht leichtlich zu Ehren. *Emergunt stellæ,* Plin. lib. 2. cap. 14, id est, oriuntur heliace.

¶ Emersus, ûs, nomen subst. Plinius lib. 22. cap. 22 *ab emersu earum,* puta serpentium: & de ortu heliaco lib. 18. cap. 25 *Emersum hoc melius, quam exortum, consuetudo dixisset:* & cap. 26 *Vindemitoris emersu,* id est ortu stellæ, quæ Vindemitor vocatur. *Emersum facere,* hervor kommen. Vitruvius lib. 10. cap. ult. *neque certum locum scire poterant, quo emersum facturi fuissent hostes.* De cuniculis loquitur & subterraneis fossionibus.

¶ Immergere, demergere se, sich einsencken. Virgil. 3. Æn. v. 605 *Vastoque immergite ponto.* *Immergere se in voluptates* Livius festiva dixit metaphora lib. 23. cap. 18. sich in Wollust vertieffen. Et Cic. pro Cluent. cap. 13 *Blanditiis se penitus in consuetudinem alicujus immergere.* Apulejus lib. 1. de A. A. sub fin. *Gladium sinu liberatum arripio, latrones involo, ac singulis altissime immergo.*

¶ Immersio. Arnobius lib. 2. cap. 47 *Oleum respuit immersionem in se pati.*

¶ Immersabilis ab *immersare,* dixit Horat. lib. 1. epist. 2. v. 22 de Ulysse, *Adversis rerum immersabilis undis,* h. e. qui fortunæ iniquioris fluctibus mergi non potuit, der sich aus allerley Nöthen tapffer loßgerissen hat.

¶ Submergere, versencken/ untertauchen. *Medio in fluctu submersus,* untergangen/ zu Grunde gesuncken/ Virgil. 1. Æneid. v. 585. *Submersæ puppes,* ibidem v. 69. *Submergi voraginibus,* in einem tieffen Tümpel versincken/ Cic. lib. 1. de Divin. c. 33.

¶ Submersio, untertauchung. ὑπόδυσις. Gloss. Vet.

¶ Submersus, ûs, idem. Tertullian. de Anima cap. 32 *submersu piscinarum.*

MERGUS, ab immergendo avis dicta. Victum enim ex aquis conquirit se immergens, Græci αἴθυιαν vocant. Estque nomen quodammodo generale plurimis commune speciebus, *Mergus,* ein Merg/ Taucher. *Columbus* vel *Urinatrix,* ein schwarzes Taucherlein. *Mergi* alii rubri sunt, alii nigri. *Celeres mergi,* Virg. 1. Georg. v. 361.

¶ 2. Mergus in vite, pars est vitis curvata, & ex alto scrobe submersa, evocata ad palum, ein Rebengesencke. Columell. lib. 4. cap. 15.

¶ Mergulus, ein Taucherlein oder Mergigeln/ Gesner.

MERĪDIES, quasi *medidies,* id est, medius dies, μεσημβρία, Mittag. Horatius lib. 3. od. 28

Inclinare meridiem sentis - - -

¶ Abusive Varro Marcipore apud Non. de media nocte: *Repente noctis circiter meridiem.* ¶ 2. Meridies etiam vocatur Australis mundi regio. Cicero 2. Nat. Deor. c. 19 *Sol cursum flectit tum ad septentrionem, tum ad meridiem.*

¶ Merĭdianus, a, um, *Sol meridianus,* Plin. 12. c. 19. *Orbis meridianus,* lib. 13. c. 4. *hora meridiana,* Mittagsstunde. *Meridianum mare,* die Sud-See. Plin. lib. 6. cap. 17, *Indorum gens non Eoo tantum mari adjacens, verum & meridiano.*

¶ Meridiani, gladiatorum genus, apud Suet. Claud. cap. 34, & Tertull. Apolog. cap. 15, qui sine arte & armis seminudi inter se pugnabant. Nomen habent a tempore. Nam sub meridiem dari solebant Lips. lib. 2. Saturn. cap. 15. & Torrentius ad Claudium Suetonii cap. 34.

¶ Meridialis, idem. Gellius lib. 2. cap. 22 *Meridialis ventus,* ut Salmasius Exerc. Plin. p. 1248 emendavit. Vulgo *meridionalis* legitur, quod summo huic viro male Latinum videtur. Tertullianus de Anima cap. 25 *Populi frequentiores apud Orientalem & meridialem* [aeris] *temperaturam, & ingenia expeditiora.* Ammianus 22. cap. 34 *a meridiali latere.*

¶ Meridionalis, Salmasio vix Latinum, quia non dicamus *Meridio,* sicut *Aquilo, Septentrio;* ut inde in ONALIS terminatio adjectivi formetur. Vide supra in *Meridialis,* & adde, si placet, Curas nostras Posteriores, ubi ex Firmico (lib. 2 cap. 12) *signum meridionale* produximus. Lactantius quoque lib. 2. cap. 9 *meridionalis plaga.* Ita Aldus, Thomasius, Thysius, & auctor novæ edit. Cantabrigiensis (1685) vulgarunt: at Th. Spark. ibidem *meridiana.*

¶ Mĕrīdiare, & Meridiari, est, in meridie dormire, seu intersitio somno, ut Varro appellat, interquiescere. Mittagsruhe halten. Catullus ad amicam Carm. 29

Jube, ad te veniam meridiatum.

Nos

Non enim epulas respiciebat Poeta, sed volebat cum amica dormire, ut satis sequentia arguunt. Ita usus hoc verbo Celsus est, itemque Sueton. Caligula cap. 39. itemque Nerone cap. 6. Vetus Glossarium: Μεσημβρίζω, *Meridio.*

¶ Meridiatio, pro quiete meridiana, Cicer. de div. lib. 2. cap. 68. *Meridiationes addidi, quibus uti antea non solebam.*

¶ Antemeridianus, quod ante meridiem est, ut *Ambulatio antemeridiana*, Cic. 3. de Orat. cap. 30. *Antemeridianus sermo*, eodem lib. cap. 6. Idem Attico lib. 13. epist. 23. pr. *Antemeridianis tuis literis heri statim rescripsi.* vormittägig.

¶ Postmeridianus vel *Pomeridianus*, quod fit post meridiem. Nachmittägig. *Postmeridianum tempus*, Cic. 3. de Orat. cap. 5. *Pomeridiana sessio*, ibidem c. 30. Et Quintil. lib. 3. cap. 1. *Pomeridianis scholis Aristoteles præcipere artem oratoriam cœpit.*

MERMESSVS, Lactant. *Marpessus*, vicus, Sibyllæ Hellesponticæ patria. Gallæus ad Lactant. p. 35.

MERO, pro Nerone per ludum atque convicium Tiberius Cæsar propter aviditatem vini appellatus fuit. Quemadmodum & *Caldius*, pro *Claudius*: *Biberius* pro *Tiberius* dictus fuit, ut Suetonius Tiberii vita refert cap. 42.

MĔROË, es, Μερόη, insula supra Ægyptum, omnium Nili insularum maxima. Vide Plin. lib. 2. c. 73.

MĔROPS, Μέροψ, avis, quæ & *apiaster* & *Apiastra*. Latinis dicitur, quia apibus vescitur, ein Bienenfraß/ oder Bienenfresser/ Albertus *picum viridem* dixit, ein Grünspecht/ Et Eberus, ein Krintz oder Windehalß/ vocat. Sed quod Gesnerus refutat. *Merops* enim *Ærops* dicitur, Plin. *Æropes dicuntur parentes suos alere, & in pennis gestare ut ciconiæ.*

¶ 2. Merops Clymenes maritus, & Phaëthontis pater putativus. Ovid. 3. Tristium eleg. 4. v. 30.

MĔRVLA, κόσσυφος, vel κόττυφος, avis tota nigra, cantu valens, eine Amsel. Vid. Cic. 5. Fin. cap. 15. & Plin. lib. 10. cap. 29. Dividuntur ita: *Merula fusca*, Bergamsel/ non est canora. *Merula silvatica*, Waldamsel/ habet lineam albam sub gutture collum totum ambientem, Ringamsel/ *Merula novalium*, eine Brachamsel/ Brachvogel/ Gesnerus. Dicitur quasi *mera*, id est, sola volans, juxta Varronem.

¶ 2. Est & piscis, *Merula*, saxatilis, laudatus, tincæ fluviali similis, colore nigro, sed quem mutat. Tincæ marinæ species, eine Art der Meerschleyen. Plin. 32. c. 11.

MĔRVS, a, um, solum, purum, immistum, rein und unvermischt. Festus: *MERVM antiqui dicebant SOLVM: at nunc MERVM, PVRVM appellamus.* Cic. 6. Attic. ep. 3 *Meræ nugæ*, nichts anders als Schwenckreden. Idem: *Dolabella suis literis merum bellum loquitur*, lib. 9 ad Attic. ep. 13 extr. er giebt nichts als eitel Krieg für. Et ibid. epist. 12. extr. *Scelera mera loquuntur*, h. e. nihil aliud quam scelera *Spes mera*, blosse Hoffnung. *Nihil habet nisi spem meram*, Ter. in Phorm. a. 1. sc. 2. v. 96. Et, *Merus pes* pro nudo apud Juven. Satyr. 6. v. 158. *Vinum merum*, ἄκρατον, Ovid. 15. Metam. v. 331.

¶ Et *Merum*, absolute, reiner/ klarer Wein. *Vinum* autem subauditur. v. g. *Nocturno certare mero*, Horat. lib. 1. Epist. 19. v. 11. Et Ovidius lib. 1. de arte am. v. 238

Cura fugit multo diluiturque mero, &c.

Ingurgitare in se merum, Plaut. Curcul. act. 1. sc. 2. v. 35. Et, *ingurgitare se mero*, sich voll Weins sauffen.

¶ Merobibus, Merobiba, fœm. Weinsäuffer. Plaut in Curc. a. 1. sc. 1. v. 77 *Nomen est lenæ multibiba atque merobiba.*

¶ Submerus. Plautus Sticho act. 1. extremo: *vinum submerum*, fast ohne Wasser.

MERX, quicquid emitur venditurve, allerley Wahr so gekaufft oder verkaufft wird. *Fallaces & fucosæ merces*, Cicer. pro Rab. Posth. c. 14. betriegliche und falsche Wahr. *Proba merx facile emtorem reperit*, Plaut. in Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 129 Gute Wahr findet wohl ihren Käuffer. Hor. lib. 2. ep. 2

Laudat venales qui vult extrudere merces.

Plaut. in Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 128 *Invendibili merci oportet ultro emtorem adducere.* Sic dicimus: *Merx ultronea putet*, angebotene Wahr ist verdächtig. Et, *officia ultro oblata ingrata sunt*, quod Germani dicunt, angeboten Dienst war nie werth. Vide Chiliad.

¶ Mercimōnium, antiquum, pro merce. Plaut. Prol. Amphitr. pr. *Emere, vendere mercimonia.* Usus est & Mostell. act. 3. sc. 3. v. 12. Et Tacitus lib. 16. cap. 38 *Ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, simul cœptus ignis*, &c.

¶ Mercor, mercari, deponens, emere, nundinari, mercaturam exercere, kauffen/ kauffschlagen/ handthieren. *Precio magistratum mercari*, ein Ampt ums Geld kauffen. Vid. hic Bernegg. ad Suet. Cæs. c. 9. *Mercari præsenti pecunia*, Plaut. Captiv. a. 2. sc. 2. v. 8. & *Mercari Græcâ fide*, um paar Geld kauffen. Plaut. in Asinar. a. 1. sc. 3. v. 46 *Diem, aquam, solem, noctem, hoc argento non emo, Cætera quæ volumus uti, Græca mercamur fide*, hoc est, pecunia numerata. Græcis enim, ob levitatem, fidei nihil habebatur, nisi præsentem pecuniam numerassent.

¶ Mercatio, Handlung. Gell. lib. 3. cap. 3 *Pecunia in mercationibus perdita.* Avienus Astron. v. 250

Hæc concessa etenim curvis mercatio velis.

¶ Mercator, qui mercaturam facit, ein Handelsmann/ Kauffmann. Cic. lib. 1. offic. cap. 42 *Sordidi putandi, qui mercantur a mercatoribus, quod statim vendant.* Horatius lib. 1. epist. 1. v. 45

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

¶ Mercātūra, Handel/ Kauffmannschafft. Cicer. Tuscul. lib. 5. cap. 31 pr. *Quæstuosa mercatura, fructuosa aratio dicitur.* Et, *Facere mercaturam*, Idem 7. in Verr. c. 28. *Verti in mercatura*, Plautus Mostell. a. 3. sc. 1. v. 109 Kauffmannschafft treiben. Tralatione eleganti Cicero initio lib. 3. offic. cap. 2 ad Marcum filium: *Suscepisti onus grave & Athenarum & Cratippi, ad quos cum tanquam ad mercaturam bonarum artium sis profectus, inanem redire turpissimum est, dedecorantem & urbis auctoritatem & magistri.* Cæterùm an honesta sit mercatura, & ex usu Reipubl. disputat Bernegg. ad Tacit. Germ. quæst. 17.

¶ Mercatus, nundinæ, ein Marckt/ Jahrmarckt. Donatus ad locum Terentii mox allegandum: *MERCATVS locum tempusque.* Tacitus lib. 3. Histor. c. 30 *Magna pars Italiæ stato in eosdem dies mercatu congregata.* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 23 *Nisi eò ad mercatum veniam, damnum maximum est.* Item, *Mercatus frequens*, Livius lib. 1. c. 30. ein grosser Marckt. *Instituere mercatum*, Cic. Phil. 3. c. 12. Jahrmarckt anlegen. *Indicere mercatum*, Cicer. 4. Verrin. c. 53. ausschreiben.

¶ Mercabilis. Ovid. 1. Amor. eleg. 10. v. 21 *are mercabilis.*

Composita:

¶ Commercium, libera est commeandi contrahendique facultas, ab iis qui merces ultro citroque convehunt appellata, ein Gewerbe/ Gewerbschafft/ Handel. Ulpian. *Homines rerum habent commercia*, Lege 34 Dig. de Verbor. oblig. Cicer. in Verr. 6. cap. 59 *Mihi commercium illius rei cum illo non est*, Ich habe nichts mit ihm zu schaffen. Et Verrin. 5. c. 40 *Commercium in eo agro nemini est*, da hat niemand nichts zu thun. Plinius in Panegyr. c. 29 *Diversas gentes miscere commercio.* ¶ 2. Hinc pro *usu* seu *consuetudine*, frequens est nomen commercii, ac tum præpositioni *cum* jungitur. *Ne sit tibi*, vel, *habeas commercii quicquam cum improbis*, halte keine Gemeinschafft mit bösen. Quin potius id commendatum adolescentibus sit, quod Cicero dixit lib. 5. Tusc. Q. c. 23, *Cum Musis, id est, cum humanitate & doctrina habere aliquod commercium.* Idem de Senect. c. 12 *Non habet ullum cum virtute commercium voluptas. Commercium literarum*, Brieffwechselung. Paullinus Nolanus epist 28 [al. 9] cap. 1 de tabellario: *ferens indefessus ac referens commercia literarum.* Symmachus lib. 4. epist. 54 *literale commercium* dixit. *Commercium strenarum* Suetonius Tiberio cap. 34. Et, *Commercium stupri* Calig. c. 36, pro consuetudine mittendi mutuo strenas; item pro consuetudine stupri mutuâ, dixit. Et Valerius Maximus lib. 5. cap. 3. ext. 3 *Dandi & accipiendi beneficii commercium. Commercia belli* negotiationes de pace inter arma susceptas Tacitus vocat 3 Hist. c. 81. extr. ¶ Pro commeatu sive annona usus est Julius Frontinus lib. 2. de stratagem. c. 5, *Tiberius Gracchus in Hispania certior factus hostem inopem commercio laborare, instructissima castra omnibus esculentis deseruit.*

¶ Commercari, zusammen kauffen. Sic *Captivos commercari* Plautus dixit Captiv. prolog. v. 27, & ibid. act. 1. sc. 1. v. 32.

¶ Præmercari, vor weg kauffen. in emtione prævenire. Plinius lib. 32. cap. 2. *Ni pretio minus parcerent, eaque præmercarentur.* Usus & Plautus Epidic. 3. sc. 3. v. 26.

¶ Promercalis, ut, *Res promercales*, Columella lib. 1. cap. 8. was man loß zu schlagen und zu verkauffen hat. Gellius lib. 4 cap. 1 extr. *promercalia* neutro genere dixit. Sueton. Cæs. c. 54 *aurum promercale per provincias dividere.* Idem de illust. Grammat. cap. 23 *officinam promercalium vestium exercere.*

¶ Promercium, negotiatio, ut promercii caussa haberi dicantur, quæ in hoc habentur, ut veneant. Was einem zu verkauffen ist. Lege 3. § 4 Dig. ad Leg. Corn. de sicar. *qui hominem libidinis vel commercii caussa castraverit.* Et Lege 41 § 5. de Legat. & fideicom. lib. 1. *promercii caussa aliquid habere.*

MESENTERIVM, μεσεντέριον, medium intestinorum, quo lactes involvuntur, ne contactu spinæ duro lædantur. Græci etiam μεσάραιον dicunt. Omnes enim venas, quæ ad ipsum ex hepate feruntur, una cum adjacentibus arteriis circumquaque ambit & complectitur. Das mittler am Gedärme/ Gekröß.

MESOCHŎRVS, μεσόχορος, fistulator in medio saltantium, ein Spielmann/ Pfeiffer/ Plin. lib. 2. Ep. 15. & Sidon. lib. 1. Epist. 2.

MESOMEDES, Μεσομήδης, Poeta Lyricus, Eusebio κιθαρῳδικῶν νόμων ποιητής. Jul. Capitolinus in Anton. Pio cap. 7 *Salaria multis subtraxit, quos otiosos videbat accipere, dicens, nihil esse sordidius, imò crudelius, quam si Remp. ii arroderent, qui nihil in eam suo labore conferrent. Unde etiam Mesomedi Lyrico salarium imminuit.* Vide ibi Salmas. pag. 69, 70.

MESOPOTAMIA, Μεσοποταμία, Asiæ regio media inter duos fluvios, Tigrim & Euphratem. Alexander Severus Imperator μεσοποταμίας vocabulum reddens, *Interamnam* dixit. Ad senatum enim scripsit: *Terras interamnas, Mesopotamiæ scilicet*, negle-

neglectas ab impura illa bellua, recepi, Lamprid. in Vita cap. 56. A Ubi *Mesopotamia scil.* glossema videtur Casaubono.

MESPĪLUS, fœm. μέσπιλον, & ἡ μεσπίλη, *Mespila*, arbor nota, Mispelbaum / Plin. 17. c. 24.

¶ Mespilum, fructus, quem *tricoccum* Galenus vocat, quod tria intus in universum grana dura contineat, Mispeln. Plin. l. 15. c. 20.

MESSĀLA, æ, vel Messalla, a civitate Siciliæ *Messana* victa, nomen fuit Valerio Corvino victori. A quo & *Messalarum* familia Romæ florentissima dicta fuit. Seneca de brevitate vitæ c. 13 Messala Corvinus proprii oblitus nominis fuit, teste Plinio l. 7. c. 24.

¶ Messalīna, Claudii Imperatoris uxor libidinis incontinentissimæ, de qua multa Juven. sat. 6. Add. Sueton. Claud. c. 26.

MESSĀNA, Siciliæ urbs prope fretum & Pelorum promontorium, condita a Messenis Peloponnesi, unde & nomen est. Hodie *Messina*, civitas ampla & dives. Vide Geogr.

MESSĒNA, Messene, Peloponnesi urbs, quam dirutam ac desertam Epaminondas restituit: Nepos ejus vita: vide & Diodorum Siculum & Strabonem.

MĒTA, κῶνος, proprie terminus est, quo agrorum mensores utebantur, post congeries quæcunque fastigiata, was unten breit und obenaus gespitzt ist. Qua forma poni solebant scopi seu metæ certantium, ein Ziel: & *Pervenisse ad metam* dicuntur, qui iter, aut aliquod aliud opus perfecerunt. Virg. Æn. 5. v. 129

Huc viridem Æneas frondenti ex ilice metam
Constituit.

¶ 2. Est & *meta* terminus ad instar metæ turbinatus. Frontinus de coloniis: *In campis vero statuerunt terminos cursorios, spatulas vel metas assignatas.* ¶ Hinc & quemcunque Terminum ac finem significat. Apulej. lib. 9 de A. A. *Ad ultimam salutis metam detrusum* eum vocat, de quo actum & pæne conclamatum est, vide *Incita.* Virg. 1. Æneid. v. 278

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Horat. de arte Poet. v. 12

Multa tulit fecitque puer, sudavit & alsit,
Qui studet optatam cursu contingere metam, &c.

Sic & *meta mortis* dicitur. Ovidius vel Albinovanus de morte Drusi ad Liviam v. 359

Tendimus huc omnes, metam properamus ad unam,
Omnia sub leges mors vocat atra suas.

¶ Plinius l. 28. c. 28, & Columella l. 2. c. 19 *Metam fœni* dixére acervum illum fœni in formam pyramidalem fastigiatum, ein Heuschober / Heuhauffen. Martial. lib. 1. Epigr. 45 *Metæ lactantes*, Quarck-Käse. ¶ Est & *molæ* pars *Meta*. Vide infra *Mola*.

¶ Metŭla, dimin. Plin. junior lib. 5. epist. 6. n. 35.

¶ Intermetium, locus inter metas, sicut *Intercolumnium*, spatium inter duas columnas. Gloss. Vet. *Intermetium*, τὸ μεταξὺ καμπτήρων. Add. Salmas. Exerc. Pl. p. 460, ed. nov.

¶ Metor, metari, vide infra.

METACARPIUM, μετακάρπιον, torus manûs, unde digiti exoriuntur, der Berg in der Hand.

METALEPSIS, μετάληψις, tropus poëticus, *Transumtio* dictus a Quintiliano l. 8. c. 6, quæ ex alio in aliud velut viam præstat. Virg. eclog. 1 *Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.*

Per aristas enim intelligit messes, per messes æstates, per æstates annos. Vide libellos de Schematibus, & Erasmi Copiam.

METALLUM, ein Metall / Ertzwerck. ab inquirendo dicitur, μεταλλάω enim scrutor vel inquiro est, ad quam Etymologiam allusisse videtur Ovid. Metamorph. lib. 1

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

Plinius ab eo nomen adduxit, quod una metalli vena aliam proxime post se ostendat, μετ᾽ ἄλλων. Sic enim l. 33 c. 11 *Ubicunque*, ait, *una inventa vena est, non procul invenitur alia.* Metalli species sunt: *Aurum, Argentum, Electrum*, Conterfey: *Stannum, Plumbum, Æs Cyprium*, Kupffer: *Orichalcum*, Meßing: *Ferrum*, quod notum. *Metallum gignitur*, das Ertz wächst / *metallum invenire*, Ertz treffen / *metallum fodere, effodere, eruere*, Ertz hauen / *metallum perfectum*, gediegen Ertz / *metallum aliquod sub summo cespite invenire*, Ertz am Tage treffen / *metallum torrere*, rösten / *metallum urere*, brennen / *tundere*, pochen / *molere*, mahlen / *lavare*, waschen. ¶ 2. Metalla etiam dicuntur ipsa loca, unde metalla effodiuntur, Ertzbrüche. Sic *Metalla auraria* dicit Plinius, pro aurifodinis lib. ult. cap. 12 Goldbrüche / Goldbergwercke. *Metalla æraria* pro ærifodinis apud Solinum cap. 20. C. Nepos 2. c. 2 *Pecunia publica quæ ex metallis redibat*, was aus den Bergwercken einkam. Item Cimone c. 1 *Magnas pecunias ex metallis fecerat.* Lucanus lib. 4. v. 223

Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerant.

Galgacus apud Tacit. vita Agric. cap. 31 *Neque enim arva nobis, aut metalla, aut portus sunt, quibus exercendis reservemur.* Quin & ad lapicidinas transfertur hæc vox. Lucanus 4. v. 303

Tunc exhausta super multo sudore juventus
Extrahitur, duris silicum lassata metallis.

Stat. lib. 1. Silv. 5. in Balneo Hetrusci, v. 36

Sola nitet flavis Nomadum decisa metallis Purpura.

Hinc *in metallum damnari*, est in lapicidinam damnari. Plin. lib. 10. Epist. 66. Vide & Castalionis Varias cap. 20.

¶ Metallicus, adject. *Natura metallica*, Plin. 27. cap. 4.

¶ Metallicus, subst. ein Bergmann. *Metallici*, Bergleute. Plinius l. 34. c. 16 *Lavant eas harenas metallici, & quod subsidit, coquunt in fornacibus.* ¶ Metallici etiam dicuntur in metalla damnati Lege 10. §. 1. Dig. de Pœnis. Est autem vere adjectivum, ut homo, vel aliud, subaudiatur. Sic *Dæmon metallicus*, das Bergmännlein. Georg. Agricola.

¶ Metallarius, qui metallum effodit vel sponte, vel sua conditione, apud JCtos. Vide Titul. Cod. de hisce.

¶ Metallĭfer, a, um. Silius lib. 15. v. 498 *Metallifera terra*, Länder / die Ertz tragen.

METAMORPHŌSIS, μεταμόρφωσις, transformatio, eine Aenderung oder Wechsel in eine andere Gestalt. Ovidius in initio operis fabulosi μεταμορφώσεως ἔτυμον exponit:

In nova fert animus mutatas dicere formas, &c.

METAPHŌRA, μεταφορά, translatio, figura, quæ vocem à genuina ac propria significatione ad non propriam transfert. Quæ quia non necessitatis solum, sed & ornatus gratia excogitata est, in lingua Latina latissime patet, quemadmodum Cicero ostendit lib. 3. de orat. *Nihil enim tam gratius est, tum delectat magis, quam metaphoræ in loco usurpatæ.* Vide Erasm. Copiam.

METAPLASMUS, μεταπλασμός, Transformatio est unius dictionis in carmine, quæ in prosa *barbarismus* dicitur. Constat B suis figuris, quæ dictionis dicuntur, *Prosthesi, Epenthesi, Aphæresi, Syncope*, &c.

METATHĔSIS, μετάθεσις, transpositio literarum est, ut, *Tymbre* pro *Tymber*, *Evandre* pro *Evander*, *Accerso*, *arcesso*, καρδία, κραδία.

MĔTELLUS, plures fuerunt Metelli, plebeji quidem sed victoriarum fortunâ celebres, ut, *Metellus Cæcus Pontifex Maxim.* 2. *Balearicus.* 3. *Numidicus.* 4. *Creticus.* 5. *Dalmaticus.* 6. *Macedonicus*, à Balearibus Hispaniæ populis, à Numidis, Cretensibus, Dalmatis & Macedonibus devictis. Hic ultimus ille Metellus est, qui in exercitu arcanum quiddam interrogatus, respondit, εἰ ᾤμην τὸν χιτῶνά μοι συνειδέναι τοῦτο ἀπόρρητον, ἀποδυσάμενος ἂν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πῦρ ἔθηκα, hoc est, *Si existimarem tunicam esse mihi conscìam hujus arcani, exutam eam in ignem conjicerem*, Plutarch. lib. de garrulitate. Idem ille id felicitatis consecutus est, ut præter amplissimos honores, a quatuor filiis illatus rogo uno prætorio, tribus consularibus, duobus triumphalibus, uno censorio, ut de ceteris liberis nepotibusque nihil dicam. v. Plin. l. 7. c. 13. & 44. Cic. 1. Tusc. c. 34. & A. Victor de vir. illustr. Val. Max. l. 7. c. 1. n. 1. ¶ Metelli milites, qui & Ærarii, hoc est, qui publico sumtu militabant. Vide Meurs. ad Cassandr. p. 335.

C METEMPSYCHŌSIS, transanimatio. Rationales creaturas fuisse in cœlestibus, & propter quædam antiqua peccata in corpora esse delapsa ad pœnas luendas delirarunt Pythagoras, Plato, & Origenes: qui ob dogma male sanum doctorum sermonibus lancinantur, & vapulant. Vid. Hieronym. in Epitaph. Paullæ matris, ad Eustochium Virgin. Tom. 1. epist. 27. c. 12. & ad Avitum Epist. 59. cap. 1. Isidor. Pelusiot. lib. 4. Epist. 163. Lipsius *reciprocum hunc discursum, & animarum recidivatum*, Tertulliani verbo, Pythagoræ somnium vocat Monit. Polit. pag. 183. Crediderunt eandem Judæi, qua de re Majol. Dier. Canic. p. 336. Hotting. Pentad. differt. miscell. p. 155. Kipping. ad Pappi Histor. Eccles. p. 158 Barth. ad Zachar. Mitylen. p. 297.

METEŌROS, meteoron, μετέωρον, Meteora, quorum materia sunt fumi vel exhalationes ex terra & aquis, alles was sich oben in der Lufft zuträgt / von Dünsten aus der Erden / oder aus dem Wasser. Hinc enim meteora alia *ignita* sunt, alia *humidis mixta* vel *aquosa*. *Ignita*, ut, *fulmina, tonitrua, stellæ cadentes, titiones, acontia*, schiessende Feuerflammen oder Straalen / *Chasmata* vel *hiatus*, wenn sich der Himmel auffthut / *Candelæ*, *Capræ saltantes*, hüpffende Lichtlein / &c. Quæ suis locis videnda sunt. *Meteora aquosa* dicuntur, *Ros, pruina, nix, grando, nebula, caligo.*

MĔTHŎDUS, μέθοδος, via compendiaria docendi, qualem mon-
D strat Dialectica, eine kurtze und richtige Art zu lehren.

¶ Methodice, es, pars Grammatices rationem loquendi complectens, Quintil. lib. 1. cap. 15.

¶ Methodĭcus. Celsus Procemio: *Methodici seculi nostri contendunt* &c. qui methodice res suas tractant.

MĒTIOR, metiri, μετρεῖν, mensurare, messen / abmessen / ermessen. *Intervallis æqualibus aliquid metiri*, gleich abmessen. *Metiri agrum*, Cic. 9. epist. 17. *frumentum*, in Verr. 5. c. 83. Idem in Pison. c. 28 *Epicurei omnes res, quæ sunt homini expetendæ, voluptate metiuntur.* Et de nat. Deor. l. 1. c. 40 *Omnia quæ ad beatam vitam pertinent, ventre metiri*, id est, æstimare, spectare. *Fidelitas, quam ego ex mea conscientia metior*, Plancus ad Cicer. lib. 10. famil. epist. 4. Boëth. lib. 3. Prosa 6 *Qui falso prædicantur, suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Quæ si etiam meritis conquisita sint, quid tamen sapientis adjecerint conscientiæ, qui bonum suum non populari rumore, sed conscientiæ veritate metitur.* *Metiri aliquem fortunâ, virtute*, C. Nepos Eumene pr. i. e. æstimare. Symmachus lib. 8. Epist. 12 *Religio magis fide animi metienda est, quam ostentatione verborum.* Horatius lib. 1. Epist. 7. extr. *Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.*

Martia-

Martialis lib. 12. Epigr. 100 ad Bætim:

Qui sua metitur pondera, ferre poteſt.

Vid. Barth. ad Claudian. p. 506. & ad Stat. ſilvas pag. 68. cui idem eſt quod actis expendere.

¶ Menſor, geometra, Feldmeſſer. Horat. lib. 1. Carm. od. 28

Te maris & terræ numeroque carentis arenæ
Menſorem &c.

Plin. lib. 10. Epiſt. 28 *Diſpice, Domine, an neceſſarium putes, mittere huc menſorem.* ubi architectum, dimetiendarum operarum peritum, ſignificat.

¶ Agrimenſor conjuncte & diviſe ſcribitur, ein Feldmeſſer. Ammianus l. 19. c. 24 *cum Innocentio quodam agrimenſore* &c.

¶ Menſura, menſio. Plinius cit. epiſt. *Videntur non mediocres pecuniæ poſſe revocari à curatoribus operum, ſi menſuræ fideliter aguntur.* Wenn fleißig abgemeſſen wird. Plinius l. 7. c. 56 *Menſuras & pondera Phidon invenit.* Et Cic. 1. Off. cap. 15 *Majori menſura reddere, quæ acceperis utenda*, mit gröſſerm Maß.

¶ Menſio, actus metiendi, das Abmeſſen. Cicero in Oratore cap. 53 *Aures, vel animus aurium nuncio, naturalem quandam in ſe continet vocum omnium menſionem.* Arnobius lib. 3. p. 107 *Deos formarum amplectimini menſione.* Auſonius in Sapientibus:

"*Ἄριστον μέτρον eſſe, dixit Lindius*
Cleobulus, hoc eſt, Optimus cunctis modus.

Maſſe iſt die beſte Weiſe. Heſiodus Ἔργ. v. 692

Μέτρα φυλάσσεσθαι, μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον
Menſuram ſerva: modus in re eſt optimus omni,

Maß iſt zu allen Dingen gut. Nomina menſurarum quibus veteres ſunt uſi, hæc ſunt: *Digitus*, is continet 4. grana hordei, ſecundum latitudinem. *Palmus*, quatuor digitos, & eſt manus transverſa. *Palmus major* 12. digitos, Græci σπιθαμήν, Latini *dodrantem*, ein Spannen. *Pes* quatuor palmos. *Cubitus* ſeſquipedes ſeu ulnam, hoc eſt, palmos ſex. *Paſſus ſimplex* ſeu greſſus, pedes duos & ſemiſſem. *Paſſus Geometricus* quinque pedes. *Pertica* decem pe des, *Stadium* 125 paſſus. *Stadia octo*, milliare Italicum, quod & 1000 paſſus habet. Germanicum commune 4 Italica, ſeu 4000 paſſus. De quibus hi ſunt verſiculi vulgares:

Ex granis digitus quatuor, formabitur unus,
Et quater in palmo digitus, quater in pede palmas;
Quinque pedes paſſum faciunt, paſſus quoque centum
Viginti quinque ſtadium dant, ſed miliare
Octo dabunt ſtadia, at duplatum dat tibi Leuca.

Id eſt, milliare Gallicum. De menſuris veterum earumquè generibus vide Fannii Carmen, & Gromaticos Scriptores Rigaltii p. 333. itemque Dalechamp. ad Plin. lib. 2. c. 23. p. 80. 81. ubi tabellam in hanc rem conſule. ¶ Pro æſtimatione dignitatis uſus eſt Tacitus 1. Hiſt. c. 52. *Nec conſularis Legati menſura, ſed omnia in majus accipiebantur*, i. e. non pro conditione & modo Conſularis Legati. B. Hieron. lib. 2. Epiſt. 13. p. 284 *Non eſt humilitatis meæ neque menſuræ judicare de Clericis. Menſuræ*, i. e. loci mei, conditionis.

¶ Menſurare, hoc eſt metiri aut metari, poſterioris ævi eſt, v. g. Veget. lib. 1. cap. 25. Unde

¶ *Menſurabilis* apud Prudentium Apotheoſ. v. 817.

¶ Et *Immenſurabilis* apud Salvianum lib. 2. de Avaritia p. 54. De ſingulis in Cur. Poſter. noſtris diximus.

Compoſita à *Metior:*

¶ Admetiri, *Frumentum admetiri*, meſſen oder zumeſſen/ Sueton. Aug. cap. 41. Sic & *Admetiri vinum emtoribus*, Cato cap. 154.

¶ Commetior, commetiri. Cic. lib. 1. de invent. cap. 26 *Oportet commetiri cum tempore negotium.* Idem de Univerſ. cap. 9 *ſiderum inter ſe ambitus commetiri.*

¶ Commenſus, ûs, nomen quo συμμετρίας vocem Græcam Vitruvius reddidit. Ut lib. 1. cap. 3, *Venuſtatis verò (habita erit ratio) cum fuerit operis ſpecies grata & elegans membrorumque commenſus juſtas habeat ſymmetriarum rationes:* ſive ratiocinationes ut alii legunt. Cæterum pæne eſt, ut hoc in loco *Symmetriarum* vocem, gloſſema putem. Tamen etiam procemio extremo lib. 6 *commenſus ſymmetriarum explicabo.* Idem lib. 3. cap. 1. *Ut etiam in operum perfectionibus ſingulorum membrorum ad univerſam figuræ ſpeciem habeat commenſus exactionem.*

¶ Demetiri, & Dimetiri, diligenter metiri, fleißig abmeſſen. Cic. de Seneſt. cap. 14 *Mori videbamus in ſtudio dimetiendi cæli & terræ, C. Gallum familiarem patris tui Scipio*, abrechnen und ausmeſſen die Gröſſe des Himmels und der Erden. *Demetiri & dinumerare ſyllabas*, Idem in orat. cap. 43. Et, *Linea dimetiens*, Plin. lib. 2. c. 23. eine gerade Linie/ ſo gleich durchgehet und theilet. Particip. paſſiv. *Dimenſus atque deſcriptus*, Cic. de Seneſt. cap. 17.

¶ Demenſum, victus vel cibus erat menſtruus, apud Romanos, quaterni ſcilicet modi frumenti, qui ſervis dabantur in menſem auctore Donato, in illud Terentii in Phorm. *Quod ille unciatim vix de demenſo ſuo, Suum defraudans genium, comparſit miſer*, was er von ſeinem beſcheidenen Theil erübriget hat: Servi enim frugales ex demenſo peculium ſuum augebant, ut Budæus inquit.

¶ Demenſio, & Dimenſio, Abmeſſung. *Dimenſio quadrati*, Cic.

A 1. Tuſc. cap. 24. Et Auſonius Epiſt. 5. v. 9

- - - - *jubet demenſio legum.*

¶ Indimenſus, immenſus. Ammianus lib. 19 cap. 3 (Valeſ. c. 2. f. 209) *Cernentes populos tam indimenſos*, id eſt immenſos, innumerabiles.

¶ Emetiri, meſſen/ ausmeſſen. *Emetiri iter*, Virg. 7. v. 160. &, *Emetiri uno die ſpatium ingens*, id eſt, conficere, ein groß Theil Wegs zurück laſſen/ Livius lib. 31. cap. 24. Et, *Multo major pars itineris emenſa*, ſignificatione paſſiva, Idem lib. 21. c. 30. Et Tacitus lib. 1. Hiſt. c. 49 *Galba quinque principes proſpera fortuna emenſus*, hat überlebet/ ausgehalten.

¶ Immenſus, adjectivum, unmeßlich/ unermeßlich/ überaus groß/ ut, *iter immenſum*, Livius lib. 21. c. 29. Cicero in Tuſc. lib. 1. c. 30 *Tanquam ratis in mari immenſo noſtra vehitur oratio.* Et, *Aër immenſus & infinitus*, Idem de nat. Deor. lib. 1. cap. 10. *Immenſa vorago vitiorum*, in 5. Verr. cap. 9. unergründliche Laſter. *Immenſa, infinita, immoderata cupiditas*, Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 22. *Immenſiſſimæ voluptates*, Spartianus Hadriano cap. 19.

¶ Immenſitas, *Immenſitas latitudinum, longitudinum, altitudinum*, unmäßliche Breite/ Länge/ Höhe/ apud eundem de nat. Deor. lib. 1. cap. 20. *Immenſitates camporum*, ibidem l. 2. c. 39.

B ¶ Permetiri, peragrare, durchwandern/ ut, *Iter durum permetiri*, Virg. 3. Æneid. v. 157

Nos tumidum ſub te permenſi claſſibus æquor, &c.

Tibull. lib. 3. eleg. 3. paſſive:

- - - *permenſo defunctus tempore lucis.*

Alt und abgelebet. Etiam in proſa oratione. Columella lib. 3. cap. 13 extr. *permenſum & perlibratum opus.* Et Apulejus lib. 8. p. 209 *aliquanto via permenſo ſpatio.*

¶ Remetiri, zurücke meſſen/ zurücke reiſen/ wiederholen/ ut, *Remetiri iter, pelagus.* Virg. 2. Æn. 181 *pelagoque remenſo*, paſſive, ut fere ſolent participia Deponentium. *Facta ac dicta remetiri*, pro cognoſcere, Seneca dixit, lib. 3. de Ira cap. 36. zurück denken/ was man gethan und geredt hat. Apulej. lib. 2 *Fabulam illam tuam remetire, ut & filius meus iſte Lucius lepidi ſermonis tui perfruatur comitatu.* Et, *Frumentum pecunia remetiri*, pro penſare, Quint. Declam. 12. p. 175, das Korn mit Gelde vergleichen.

¶ Supermetiri. Tertullianus de Anima cap. 38 *ſecundæ poſt diluvium geniture ſupermenſus eſt.*

METIVS Suffetius, dux Albanorum, a Tullo Hoſtilio rege, quòd contra fœdus ſocietatis in bello Fidenatum egiſſet, quadrigis diſcerpi juſſus, Liv. lib. 1. & Plutarch. in Parallelis.

MĔTO, meſſui, mĕtĕre, ſecare, ſchneiden/ erndten/ abbrechen/ frumenta, pabula, flores, Cic. l. 2. de orat. c. 65 *Ut ſementem feceris, ita & metes:* wie du ſäeſt/ ſo wirſt du auch erndten: id

C eſt, reportabis præmium factis tuis dignum. Plaut. in Epid. act. 2. ſc. 2. v. 80. *Mihi iſtic nec ſeritur, nec metitur*, hoc eſt, Res iſta ad me non pertinet, Vide de utroque Chiliad. Declam. anteq. iret in exil. *Serere beneficium, ut fructum metere poſſis, liberale eſt officium.* ¶ Elegans quoque metaphora eſt, quando *metere* ſignificat obtruncare in prœlio. Silius lib. 13. v. 218

Scipio & oblatam metit inſatiabilis agmen.

Idem lib. 14 v. 135 de prœlio Siculo:

Ite, gregem & metite imbellem, ac ſuccidite ferro.

Plura in Indice noſtro ad eundem poetam dedimus.

¶ Meſſio, das Erndten/ Schnitt. Vet. Onomaſt. *Meſſio*, θέρισις. Et Vulg. Interpr. Job. 29, 19.

¶ Meſſor, ein Schnitter/ Meder. Virg. Ecl. 2. v. 10 *rapido feſſis meſſoribus æſtu.* Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 382

- - *ſubitis meſſor gaudebit ariſtis.*

¶ Meſſorius, a, um, *Falx meſſoria*, Ulpian. Lege 8. Dig. de inſtructo vel inſtrum. legato. eine Sichel/ Senſe. *Corbis meſſoria*, Cic. pro Sextio cap. 38.

¶ Meſſis, metendi tempus & opera, die Erndte/ ut, *Sementis*, die Säezeit. Plautus feſtiva dixit metaphora in Epid. a. 5. ſc. 2. v. 53 *Ut eſt acerbum, pro benefactis, cum mali meſſem metas*, wie wehe thuts/ ſo man für Wolthat ein Hauffen Undancks einerndten

D muß. Perſ. ſat. 6. v. 25 *Meſſe tenus propriâ vive*, id eſt, fac ſumtum pro modo tuarum facultatum, ſtrecke dich nach der Decke. *Falcem in alienam meſſem immittere*, vide ſupra *Falx.* Et, *Tua meſſis in herba eſt*, de affulgente bonâ ſpe aliud proverbiale apud Ovidium Ep. Helenæ ad Paridem in fine.

¶ Demetere, metere, einerndten/ abſchneiden. Catull. Carm. 65. v. 353 *flaventia demetit arva.* Particip. *Flos demeſſus*, Virg. 11. Æn. v. 68. *Fructus demetendi*, Cicero de Seneſt. cap. 19. Etiam de interfectis prœlio, ut ſupra *Metere.* Silius lib. 4. v. 213

Demetit averſi Vesagus tum colla.

Et lib. 5. v. 286 idem Silius:

Enſe ferit tum colla viri, dextramque micantem
Demetit. Idemque lib. 16. v. 101
Tantum acies, hominumque ferox diſcordia ferro
Demetit.

¶ Præmetium. Feſtus: *Præmetium, quod prælibationis cauſſa ante præmetitur.* Primitiæ frugum. Onomaſticum: *Præmetium*, ἀπαρχή. Adde Salmaſ. Exerc. Plin. ſub fin. c. 16.

¶ Præmetivum, idem. Gl. Vet. ἡ πρὸ θερισμοῦ Δημήτρας θυσία. A

METOECVS, colonus. Eumenius Panegyr. Flavienſium nomine cap. 4, *Civitatem jacentem erigere, metœcis undique transferendis.* Suidas: Μέτοικοι, οἱ ἀφ' ἑτέρας πόλεως μεταστάντες, καὶ εἰς ἑτέραν οἰκοῦντες, qui aliam urbem inhabitant, priore relicta.

METONYMIA, μετωνυμία, denominatio ſecundum Ciceronem dicitur, vel nominis transmutatio, qua ut inventor pro re inventa ponitur, ut, *Sine Cerere & Baccho friget Venus*; vel, continens pro contento, ut, Virg. *Nunc pateras libate Jovi*; vel *contra*, ut, *Vina coronant, &c.* Reliqua quæ hujus ſunt figuræ, vide in libellis de Schematibus.

METOPA, architecturæ vocabulum, quod Vitruvius explicat lib. 4. c. 3.

¶ Semimetopia, apud eundem d. l. p. 67.

METOPOSCOPVS, Μετωποσκόπος, divinator ex inſpectione faciei, a μέτωπον frons, & σκοπὸς inſpector, ein Wahrſager aus der Geſtalt des Geſichts / apud Plin. l. 35. c. 5. & Suet. Tit. c. 2.

¶ Metopoſcopia, ars illa divinandi.

METOR, metari, a *meta* eſt: ſignificat enim metas ponere ſeu conſtituere: & ita locum ſeu ſpatium definire, ſive certis finibus terminisque circumſcribere, abſtecken / ausmeſſen. Valerius Cato in Diris v. 45 B

Pertica quæ noſtros metata eſt impia agellos.

Livius lib. 1. cap. 10 *Jupiter Feretri, hæc tibi Victor Romulus rex regia arma fero, templumque iis regionibus, quas modo animo metatus ſum, dedico.* METATVS SVM, id eſt, determinavi, finii. ¶ Virgilius 2. Georg. v. 274

- - - *ſi pinguis agros metabere campi:*

Id eſt, eliges, ut Servius interpretatur. Nam qui menſurantur agri, ſecernuntur à cæteris & ita eliguntur quaſi: Vel quod aſſignatione vel metatione non niſi ager cultus atque electilis, ut Apuleji voce dicam, dari ſolebat. ¶ Sic locum caſtris deligere, *metari* eſt: id enim fit metis poſitis ſive directis, das Lager abſtecken. Curtius lib. 3. cap. 8. n. 19 *eo ipſo loco metari ſuos caſtra juſſerat.* Vide & Feſtum. ¶ Tranſlatum hoc verbum denique eſt ad quævis hoſpitia & manſiones aſſignatas, de quo videndus eſt Lipſ. de milit. Rom. lib. 4. Dial. 12.

¶ Meto, metare, in forma activa Virgil. dixit Culice v. 173

Metabat ſeſe circum loca.

Inde paſſivum Horatio eſt lib. 2. ode 15

- - - *Nulla decempedis*
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton.

Et lib. 2. Sat. 2. v. 114 C

- - - *videas metato in agello*
Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum.

¶ Metatio, ut, *Metatio vinearum*, das anmeſſen oder austheilen der Weinberge / Columell. lib. 3. cap. 15.

¶ Metator, qui arbores diſponit & digerit. *Metator oliveti*, Plin. lib. 19. cap. 33. ¶ 2. Item deſignator hoſpitii, qui præparandi diverſorii cauſſa præcurrit, ein Fourier. ¶ 3. qui locum caſtris deſignat, Veget. lib. 2. cap. 2. der ein Lager abſtecket. Cic. Philipp. 11. cap. 5 *Caſtrorum antea metator: nunc, ut ſperat, urbis.*

¶ 4. Menſor, quem Cicero *Decempedatorem* a *Decempeda*, inſtrumento menſorio, dixit, Feld-Meſſer. Eleganti metaphora Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. cap. 8 extr. *Deus tam alienus ab initio & fine eſt, quam a tempore, arbitro, & metatore initii & finis.*

¶ Metatorius, ut *Metatoria pagina*, id eſt, Epiſtola quæ advenienti amico metatur hoſpitium, Sidon. lib. 8. epiſt. 11. Vide & Scalig. lib. 2. Lect. Auſon. c. 24. Item der Fourier-Zettel.

¶ Dimetari, metari. Cic. de Nat. Deor. lib. 2 c. 62 *Siderum curſus dimetati, maturitates temporum, & varietates mutationesque cognovimus.* Livius lib. 8. cap. 38 *locum caſtris dimetari juſſit.*

¶ Immetatus, ut *Immetata jugera*, unausgemeſſen Feld / Horat. lib. 3. Carm. od. 24.

¶ Præmetari, vorhermeſſen. Solinus cap. 40 *Dinocratem Alexandri juſſu Alexandriam in Ægypto præmetatum, ſupra expoſuimus.*

METRETA, μετρητὴς, idem, quod Cadus, menſura ſcilicet decem congiorum, etwas weniger als 30 Kannen. *Duæ metretæ*, ein Eymer fere. Conf. VVaſer. & Pontan. Progymn. ſacr. p. 623. D

METROPOLIS, μητρόπολις, urbs ex qua coloniæ deductæ ſunt, eine Hauptſtadt. Diogenes cupiditatem dixit eſſe, μητρόπολιν πάντων τῶν κακῶν, *metropolim omnium malorum*, Geitz ein Urſprung aller Laſter. In hiſtoria eccleſiaſtica Metropolis civitas eſt, quæ metropolitam habet pontificem.

¶ Metropolita, pontifex metropoleos, major epiſcopo. Vide Petr. Joſ. Cantelium in Hiſtoria Metropolitan. urbium, p. 15.

¶ Metropolitanus, oriundus ex metropoli, aut ad metropolim pertinens. *Eccleſia metropolitana*, archiepiſcopalis dicitur, quanquam inter Archiepiſcopum & Metropolitam aliquid diſcriminis ſit, de quo Cantelius c. l. p. 13. Deinde *Metropolitanus* abſolute ſæpe pro Metropolita ponitur.

METRVM, μέτρον, menſura verſus, duo pedes. Versmaß. Vid. Vet. Grammat.

¶ Hinc *Dimeter verſus*, duorum metrorum ſeu quatuor pedum.

¶ Trimeter, Senarius: Horat. A. P. 252. 259.

¶ Tetrameter, octonarius.

¶ Hypermeter, qui legitimum pedum & regionum numerum excedit, ſyllaba quæ in principium verſus ſequentis cogitur, ut Æneid. 4 v. 558 *Omnia Mercurio ſimilis vocemque coloremque,*
Et crines flavos, &c.

¶ Monometer.

¶ Multimeter. Sidonius lib. 8. epiſt. 11 *multimeter, argutus, artifex.*

¶ Centimeter. Idem Sidonius Carm. 9. v. 265

Sed nec centimeter Terentianus.

¶ Metricus, μετρικὸς, ut, *Compoſitio metrica, leges metricæ.*

METVO, metuere, in metu eſſe, timere. fürchten / ſich fürchten / beſorgen. Cicero lib. 1. fam. ep. 5 *Quanquam omnia ſunt metuenda, nihil magis, quam perfidiam timemus. Ab inimico periculum ſibi metuere*, Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 19. Et Cicero lib. 5. ep. 6 ad P. Sextium, *Inſidias ab aliquo metuere*: & ad Attic. lib. epiſt. 13 *Metuo malum Reipub. ab eo*, ich beſorge mich eines Schadens / ſo der Republic entſtehen möchte. Nam cum Dandi caſu, ſignificat timorem, ne alicui malum accidat. Plinius lib. 18. cap. 29 *Tria tempora fructibus metuebant*, furchten ſich vor drey Zeiten / die den Früchten möchten ſchädlich ſeyn. *Metuere de vita*, des Lebens halben Furcht haben. Cicero lib. 10. ad Attic. epiſt. 4 *Jacet in mœrore meus frater, neque tam de ſua, quàm de mea metuit.* lib. 6. ad Familiares Ep. 4. *Plus eſt in metuendo mali, quàm in illo ipſo, quod timetur.* Conſtruitur autem cum *ne* & *ut*, ſicuti *vereor*. Metuo, *ne fiat*, id eſt, *metuo futurum*: *metuo ut fiat*, id eſt, *futurum haud eſſe*. Idem Terent. in Heaut. a. 5. ſc. 3. v. 15 *Metuis, ne non, cum velis, convincas, &c.* Beſorgſt du dich / du möchteſts nicht können erweiſen / &c. Idem in Hec. a. 2. ſc. 2. v. 15 *Si metuis, ſatis ut meæ domui curetur diligenter.* Sed, *Oderint dum metuant*, vox tyrannica, quem verſum exſecrabilem, qui multos dederit præcipites, vocat Seneca lib. 1. de Clementia cap. 12 ad Neronem. Vide Chiliad. Cicer. 2. off. cap. 7 *Quem metuunt oderunt, quem quisque odit, periiſſe expetit.*

¶ Metuo, pro Caveo. Virgilius lib. 1. Georg. v. 246

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

Horat. lib. 2. carm. od. 2

Illum agat penna metuente ſolvi Fama ſuperſtes.

Ad quem locum plura exempla congeſſit Lambinus. Differunt autem *Metuere*, & *Vereri*. Nam *Veretur* liber, *metuit* ſervus. Donatus. Ita & Cicero pro P. Quinctio diſtinguit ſtatim in princ. Conf. Voſſ. l. 2. Inſt. orat. p. 35. ſeq. ¶ Pro *dubito* Plautus poſuit Amphitr. a. 5. ſc. 1. v. 53

- - - *ſi iſtæc vera ſunt divinitus,*
Non metuo, quin meæ uxori lætæ ſuppetiæ ſient.

¶ Metuens, particip. & nomen, a quo *metuentior*, comparat. fecit Ovidius aliquoties, ut, *metuentior unda*, Epiſt. 19. Her. v. 83. Et, *Quo non metuentius ullum Numinis ingenium*, lib. 6. Faſtor. v. 259 de Numa. Etiam alii, ut Silius lib. 8. v. 503 *metuentior hoſpes*: & Tacitus lib. 13 cap. 25 *Nero metuentior inpoſterum, milites ſibi circumdedit.*

¶ Metuendus. Virg. 4 Georg. v. 37

Utraque vis apibus pariter metuenda.

¶ Metus, *exſpectatio mali, ægritudo de futuro malo, ægritudinis futuræ ſolicita recordatio, opinio mali impendentis*, quemadmodum in Tuſcul. Cicero expoſuit lib. 4. cap. 37. & lib. 5. cap. 18. Sic, *Hoc metuere, alterum in metu non ponere*, Cic. 14. ad Attic. ep. 21. Et *Metum alicui afferre*, Cic. 4. Verr. c. 54, fürchtend machen. *Metum incutere*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epiſt. 4. eine Furcht in einen jagen. *Civitas metu ſuſpenſa*, Idem Agrar. 1. cap. 8. ſo für Furcht zappelt. *In metu eſſe* pro *metuere*, Ter. in Phorm. a. 1. ſc. 2. v. 7. Et, *Liberare aliquem metu, adimere, eximere metum*, Furcht benehmen. Cic. off. lib. 2. c. 7 *Malus cuſtos diuturnitatis metus*, was lange beſtehen ſoll / muß nicht mit lauter Furcht zugehen. Vide paullo ante *Quem metuunt, oderunt.* Et lib. 1. off. *Benevolentiæ vis maxima eſt, metus imbecillis.* ¶ 2. Accipitur aliquando & pro *furore* Græcorum more: quibus φόβος eſt ἡ μανία, ὁ ἐνθουσιασμός. Horat. lib. 2. od. 19. *Evæ recenti mens trepidat metu.* Sic *timores* pro inſania poſuit Græciſſans Silius lib. 2. v. 621

- - - *verbera Erinnys*
Incutit, æque atros inſibilat ore timores.

¶ 3. Pro *religione* ponitur, quod individuo nexu eidem junctum eſſe judicabant veteres. Certe Maro 7 Æn. de lauro dixit v. 60

- - - *multosque metu ſervata per annos.*

In quem locum ita Servius: METV i. e. *religione quæ naſcitur per timorem*: nempe juxta illud Arbitri:

Primus in orbe Deos fecit timor.

Quin θεὸς a δέος, i. e. metus eapſe de causâ deducitur à Grammaticorum vulgo. Voſſ. l. 6 Inſtit. Orat. pag. 451.

¶ Meticuloſus, formidoloſus, feige / furchtſam. Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 137.

¶ Per-

¶ Permetuere, sehr fürchten. Virg. 2. Æn. v. 572
-- -- *deserti conjugis iras*
Permetuens.

¶ Præmetuere, metuere, cavere. Cæsar lib. 7. Gall. c. 49. *Cæsar præmetuens suis.* Phædrus lib. 1. fab. 7 *dolum præmetuens.* Prudentius 2. adv. Symmach. v. 581
Præmetuit cultus inolescere Christi.

¶ Præmetuenter. Gronovius Observat. lib. 3. cap. 5, Lucretio restituit, lib. 4. v. 822, ubi vulgo legebatur *præmeditator*, *præmeditemur*, &c. Ita autem emendat ex MSS.
Effugere, errorem vitareque præmetuenter.

MEUM, vel Meon, herba anetho foliis & caule similis, Beerwurtz oder Hertzwurtz / Matth.

MĒVIUS, vel Mævius, pessimus Poëta, Virgilii & Horatii osor. Virgil. eclog. 3
Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mævi.

MEUS, mea, meum. *Meum* est, id est, mei officii, es stehet mir zu / gebühret mir. Cic. ad Att. lib. 5. epist. 13 *Intelligis, quam sit meum scire & curare, quid in Republica fiat*, wie hoch mir gebühret zu wissen rc. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 2. v. 38 *Non est mentiri meum*, Lügen ist wider meine Natur. Idem eadem fab. a. 4. sc. 5. v. 34 *Mea non est simulatio.* Sed *Meum hoc est dictum*, Idem Eunuch. 3. sc. 1. v. 39 das Wort habe ich erdacht. *Mea est descriptio*, Cicer. de Senect. c. 17. das habe ich geschrieben. *Mea sententia*, hoc est, *ut ego sentio*, meiner Meinung nach. *De meo nihil addo*, von den meinen. Plaut. Trin. act. 2. sc. 2. v. 74
LY. *Bene ego volo illi facere, si tu non vis.* PH. *nempe de tuo.*
LY. *De meo: nam quod tuum est, meum est: omne meum autem est tuum.*

Litera mea manu, Vide *manus*. *Meapte caussa*, von meiner selbst wegen / Terent. Plaut. *Meopte ingenio id reperi*, das habe ich aus meinem eigen Kopff gesponnen. ¶ *Meus est*, elegans forma de iis, quos inducimus sive decipimus. Plautus Curc. act. 3. v. 61 *Meus hic est, hamum vorat.* Idem Pseud. act. 2. sc. 2. v. 6 *Meus hic est homo, ni omnes Dii atque homines deserunt.* Ovid. lib. 4. Metam. v. 356
Vicimus, & meus est, exclamat Nais, & omni
Veste procul jacta mediis immittitur undis.

¶ *Meus dies est*; elegans formula, quando diem aliquem sumendum hilariter, & comburendum quasi, ut Plautus loquitur, nobis vindicamus. Quemadmodum & nos dicimus, der Tag ist mein. Corn. Severus apud Senecam Rhetor. Suas. 2 de militibus epulantibus:
-- -- *stratique per herbam*
Hic meus est, dixere, dies.

Vide Gevartium lib. 2. Papiniarum Lect. c. 18. ¶ Catull. Epigr. 17
Talis iste meus stupor nihil videt, nihil audit.
Ita comparatus est ille meus, de quo loquor, (quicum mihi negotium) municeps, est non stupidus magis, quàm stupor ipse. Terent. Eun. act. 2. sc. 1. extr. *Cum meo decrepito hoc Eunucho.* Vide & infra in *Noster*.

¶ Mei, substantivè, die Meinen / Meinigen / die mir zustehen. Cic. in Ep. sæpissime.

MEZENTIUS, Rex Etruriæ, de quo Virgil. Æn. 8. v. 482. *Hanc gentem Lydiam*, quæ jugis insederat Etruscis, multosque annos florentem, Rex superbo
Imperio, & sævis tenuit Mezentius armis:
Mortua quin etiam jungebat corpora vivis,
Componens manibusque manus atque oribus ora,
(Tormenti genus!) & sanie taboque fluentes
Complexu in misero, longa sic morte necabat.

MĪCA, æ. Micæ pulvisculi in arena, & panis omniumque aliarum rerum frustula, schimmernde Sandkörnlein / Brosamen. *Thuris mica*, Colum. lib. 6. cap. 30. *Auri micæ*, Lucret. lib. 1. v. 839. Et *Mica salis*, Saltzkorn. Catull. Epigr. 87. de Quinctia,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.

Vide Scal. ¶ Cœna tenuis & exigua Cæsaris appellabatur Mica, de qua Martialis lib. 2. Epigr. 59
Mica vocor quid sim cernis: cœnatio parva,
Ex me Cæsareum prospicis ecce tholum.

Ne micam quidem sapientiæ habet, pro ne minimum quidem.

¶ Mīco, micare, resplendere, schimmern / glänzen. *Stellæ micant.* Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 42 *Stella micans radiis* &c. *Gladii micant*, Liv. lib. 6. cap. 12. Et, *Crebris micat ignibus æther*, Virg. 1. Æn. v. 90. ¶ *Micare*, & *Micare digitis*, zu rathen geben / gerade oder ungerade spielen. Cic. off. lib. 3. cap. 19 *Cum fidem alicujus bonitatemque laudat dignum esse dicunt, quicum in tenebris mices.* Erasm. *Dignus, quicum in tenebris mices, dicitur, qui sit usque adeò certa fide, ut nec, si tutò possit, velit quempiam mendacio fallere*, der niemand betrieget. Casaubon. ad Suetonii August. cap. 12 SORTIRI & MICARE, inquit, *non aliter differunt, quàm ut genus & species.* *Glossar.* Micare, λαγχάνειν. *Sortitionis varii erant modi: MICARE de eâ dicitur, quæ fit per digitos subito expansos sub certo numero. Nonnus lib. 33 istum morem eleganter exprimit. Describit certamen inter Cupidinem & Hymenæum, quos inducit, miro jaculationis genere brabeuta Ganymede certare. Hinc dictum est* dimicare, *quod proprie est, sorte ac micatione finem imponere controversiæ. Deinde accipi cœpit pro tollere controversiam quoquo modo: Sed quia ferro id sæpe fit, propterea pro pugnare ponitur. Græci Magistri* πυκτεύειν *vertunt eleganter: nam propriè dicitur de ea pugna, quæ ex rixâ inter duos orta est. Fuit autem frequens apud veteres micationis usus in controversiis: nam etiam in contractibus faciendis, si de pretio aliave quâ re non convenerit, micatione controversiam tollebant. Sic res in foro, si carnes de lanio emebantur. Quod tamen posteà jure mutatum est, cautumque, ut sub exagio, hoc est,* πρὸς σταθμὸν, *non micatione, carnes emerentur. Cujus instituti auctorem facit vetus inscriptio omnibus nota Apronianum Præfectum Urbi.* [apud Gruter. p. 647. n. 6] *Ejus initium est:* EX AUCTORITATE TURCI APRONIANI V. C. PRAEFECTI URBIS RATIO DOCUIT UTILITATE SUADENTE CONSUETUDINE MICANDI SUMMOTA SUB EXAGIO POTIUS PECORA VENDERE, QUAM DIGITIS CONLUDENTIBUS TRADERE. *Varro Parmenone:* micandum erit cum Græco, utrum illius numerum, an ille meum sequatur. *Alludit Varro non ad lusionem, ut volunt: sed ad illam, quam notavimus, consuetudinem transigendi de pretio in emtione, & id genus aliis per micationem. Atque hinc potius ortum putem proverbium,* Dignus, quicum vel in tenebris mices, *quam ex lusu, quem ajunt quidam Græcis fuisse familiarem, & ab iis* ἐπάλλαξιν τῶν δακτύλων *appellatum. Somnia mera.* Hæc ille. Pertinet huc locus Suetonii Claudio cap. 21 *Oblatos victoribus aureos prolata sinistra pariter cum vulgo, voce digitisque numeraret.* Nam *digitis numerare*, micare est. Hoc est, digitis significare, quod aureos expectare victores deberent. Veteres enim non calculis tantum, sed digitis etiam numerabant. Eos enim fingebant varie, & figurabant nunc aperientes, nunc constringentes, aut componentes inter se diversis formis, ut numeros diversos exprimerent. Ac digitis quidem numerandi ratio altera illa longe antiquior, ut docet VVowerius de Polymathia cap. 7. qui omnino videndus: itemque Beda, qui de hâc computandi ratione, & variis digitorum schematis, peculiarem librum dedit: quem in compendium Ludovicus Berus Basileensis civis redegit olim, publiceque exhibuit Erasmus Appendice Schol. in lib. 1. Hieronymi adversus Jovinianum. Omnem quoque ordinem a Decem usque ad Mille Millia ære insculptum expressit Parisiis eleganter ad Bedæ præscriptum Ann. 1544. Jac. Bogardus: quam picturam in Conditoriis suis servasse se scribit Barth. Comment. ad Claudian. p. 1116. Conf. Scip. Gentil. in Apolog. Apul. p. 429. Petr. Faber lib. 3 Semestr. cap. 23. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 33. Voss. lib. 6. Inst. Orat. p. 537. Lips. Saturn. lib. 2. cap. 22. Politian. Miscell. cap. 42.

¶ Micans, splendidus, ex participio adjectivum. Prudent. καθημερ. Hymn. 5. sive ad incens. lucernæ, v. 44
Ducebat radius sole micantior.

Composita.

¶ Dīmĭcare, dimicavi & dimicui. Pugnare est, kämpffen / scharmützeln. Cic. 4. Tuscul. cap. 19 *Pro legibus, pro libertate, simul ac pro patria dimicare convenit.* Et ad Attic. lib. 7. Epist. 3 *De potentia sua dimicant homines hoc tempore, periculo civitatis.* Sic, *Dimicare prœlio, in acie*, & *acie*, gegen den Feind kämpffen / Schlacht halten. Cicero lib. 2. Nat. Deor. c. 2 *Quum A. Postumius cum Octavio Manilio Tusculano prœlio dimicaret.* Livius lib. 2. c. 49 *Cum Etruscis dimicant acie.* Ovid. 2. Amor. eleg. 13. extr.
Hac tibi sit pugna dimicuisse satis.

¶ Dimicatio, ein Scharmützel / Kampff. *Dimicationem subire*, in den Kampff treten / Livius lib. 2. cap. 13. *In aciem dimicationemque venire*, Cic. in Oratore cap. 13. extr.

¶ Emĭco, emicui, emicare, herfür schimmern / herfür leuchten. *Flamma emicat ex incendio.* Seneca lib. 2. de benefic. cap. 27. ¶ Tralate Virg. Æn. 5. v. 337 *Emicat Euryalus*, Et, *Juvenum manus emicat ardens*, thut sich herfür / springet herfür / Æneid. 6, 5. Et rursus lib. 5. v. 319
Longeque ante omnia corpora Nisus
Emicat,
raget herfür über die Personen alle. Florus lib. 1. cap. 18 *Hostem rati, emicant, sine discrimine insultant.* Fallen aus.

¶ Intermĭcare, darzwischen schimmern. Statius Theb. 12. v. 252
-- -- *e speculis moriens intermicet ignis.*
Lactantius lib. 6. cap. 20 *intermicantibus astrorum luminibus.* Claudianus conf. Prob. & Olybr. v. 26
-- -- *Plaustro jam rara intermicat Arctos.*

¶ Præmĭcare. Apul. lib. 11 ineunte: *Præmicantis Lunæ candore nimio completus orbis.* Et Prudentius hymno Calagurrit. v. 84
Qua viam patere cœli præmicando ostenderent.

¶ Promicare, hervor schimmern. Ex Nævio citat Nonius: *promicanda oratio.* Et Apul. lib. 3. Milef. p. 133 *lacrymis rursum promicantibus:* & p. 138 *promicant molles plumulæ.*

¶ Supermicare. Seneca 3. Benefic. c. 32 *Beneficia parentum supermicant.* Quamvis dubitet de lectione Lipsius: tamen vel ex Avieni Phænom. v. 846 verbo sua constare ratio potest:
-- -- *tepidumque supermicat austrum.*

¶ Superemicare. Sidonius Carm. 15, quod Polemii Epithalamium est, v. 75 A

Hinc fieri, ut terram levior superemicet unda.

MICROCOSMVS, μικρόκοσμος, parvus mundus, homo. Mantuan. lib. de contemnenda morte:

Omnia quæ in mundo fieri majore videmus,
In nobis simili cernimus esse modo.
Cor jecur atque caput, *cœli sunt, sidera*, sensus,
Est animus nobis, cum ratione Deus.

MIDAS, μίδας, Phrygiæ rex fuit ditissimus. Fabulæ stolidissimum quoque fuisse eum indicant: qui a Baccho (sive a Satyro, quod alii volunt, quos inter & Maximus Tyrius est Dissert. 30 qua totam fabulam eleganter interpretatur) impetravit, ut quicquid attingeret, aurum fieret. Cujus quum eum cepisset tædium, in silvis degit vitam & Pana coluit. Qui quum aliquando in certamen canendi Apollinem provocasset, victoria Apollini, & à Tmolo constituto judice, & cæteris silvarum Diis, attributa est. Id autem solus pro stultitia sua Midas improbavit, & Pana dixit victorem. Quâ re offensus Apollo Midæ aures in asininas convertit, ut ejus stultitia omnibus innotesceret. Fabulam narrat Ovidius lib. 11. Metamorph. Hinc factum, *Auriculas asini Midas habet*, Vide Chiliad. & Scholiast. Aristophanis in Plutum. Eidem parvulo in cunabulis formicæ grana tritici congessisse dicuntur, auctore Æliano lib. 12. Var. Histor. c. 45. Omine non vano, ditissimum eum fore: ut etiam est apud Sarisberiensem Policratici lib. 1. cap. 13. B

¶ Græcis autem, μίδας, vermiculi sunt fabas consumentes, Bonenwürmlein.

MIDIAS (leges & *Medias*, & *Medius*) calumniator fuit in aula Alexandri, qui dicere solitus est: *Calumniare audacter, quia semper aliquid hæret*, lästere getrost / es bleibt allzeit etwas kleben / Plutarch. *Ut enim maxime*, inquit, *sanet vulnus, qui delatus est, manet tamen cicatrix.*

MIGRO, migrare, conferre se alio ad habitandum, & conductoris propriè est, cum habitationem mutat, ausziehen / auff einen andern Ort ziehen / daselbst zu wohnen / Vall. lib. 5. c. 95. Virgilius primam semper producit, Manilius corripuit isto versu 79 lib. 3

Nascentum acciperent proprias, signisque migrarent.

Migrare ex urbe, domo, migrare de vita, & ex vita, aus dieser Welt ziehen / Cicero. *Migrare ex vita sicut ex domo in domum*, Nep. Attico cap. 22. ¶ 2. Interdum active ponitur & significat mutare. Cicer. lib. 1. offic. c. 10 *Promissa non facere, quæque pertinent ad veritatem & ad fidem, ea migrare interdum, & non servare sit justum.* Idem lib. 3. de Legibus cap. 4 *Quod quis earum rerum migrasset, noxæ par pœna est.* Gellius lib. 2. c. 29 *Cassita nidum migravit.* Hat anders wohin genistet. Hinc est, quod passive dixit Silius lib. 7. v. 431

-- -- *migrantur Rhæteia regna.*

¶ *Migratu difficile*, quod facile deportari nequit. Livius lib. 10. cap. 34 *Relicta, quæ migratu difficilia essent.*

¶ Migratio, Fortziehung. Migrationes populorum quare hodie infrequentiores, quam olim, exponit Bernegg. ad Tacit. quæst. 3. ¶ 2. *Mors, quasi migratio est, commutatioque vitæ*, Cic. 1. Tusc. cap. 41. C

Composita:

¶ Commigrare, Terent. in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 15 *Neque enim diu huc commigrarunt*, es ist nicht lange / daß sie anher gezogen seyn. *Romam commigravit*, Livius lib. 1. cap. 34.

¶ Demigrare, einen Ort räumen. *Demigrare ex agris in urbem*, Liv. lib. 1. *Demigrare ex ædificiis*, Cæsar lib. 4. cap. 4. *de oppidis*, ibidem c. 19. Et, *Ex hominum vitâ demigrare*, von der Welt abscheiden / sterben. Cic. 1. Tusc. cap. 30 *Vetat dominans ille in nobis Deus injussu hinc nos suo demigrare.* Stat. lib. 1. Silv. 2. v. 4 *Demigrant Helicone Deæ.*

¶ Demigratio. Corn. Nepos Miltiade cap. 1. *Cum multi ejus demigrationis peterent societatem.*

¶ Emigrare, ut, *Emigrare domo*, &, *ex domo.* ausziehen. *Emigrare e vita*, Cicero de Leg. 2. c. 19. *Emigrare se*, Titinnius dixit, cujus hos versus Nonius citat:

-- -- *quot pestes & jurgia*
Ex meis ædibus se emigrarunt.

¶ Immigrare, einziehen habitandi caussa, zuwohnen. Cic. Philipp. 13. c. 17 *Paucis diebus, & in domum & in hortos paternos immigrabit.* Sic Livius procemio: *Immigravit avaritia & luxuria in Remp.* Geitz und Ubermaß ist eingesessen in die Stadt. D

¶ Præmigrare, antea emigrare, voraus wegziehen. Plin. lib. 8. cap. 28 *Ruinis imminentibus musculi præmigrant.* Wenn was wil einfallen / ziehen die Mäuse zuvor heraus.

¶ Remigrare, in domum priorem reverti, wiederum einziehen. *In nostram domum remigremus*, Cic. Tusc. 1. cap. 49. *Romam tibi remigrandum est*, Cic. 9. fam. epist. 18.

¶ Semigrare, Cic. *Reprehendistis, a patre quod semigrarit, &c.* pro Cælio cap. 7.

¶ Transmigrare, sich etwa weit hin verziehen. Livius lib. 5. c. 54 *Aliam urbem quæsituri sumus, quo transmigremus?* Et Vitruvius lib. 1. cap. 4 *Ita transmigrabant, & mutabant regiones.*

¶ Transmigratio, der Fortzug. Etiam de exsilio, ut apud Vulgatum interpretem Matth. 1. v. 17 *Transmigratio Babylonis.* Et Prudentius Hamartig. v. 448

Hæc illa est Babylon, hæc transmigratio nostræ
Gentis, & horribilis victoria principis Assur.

MILES, *barbarus, ferus, impius, infestus*, apud Poetas, στρατιώτης. ein Soldat. Opponitur *Pagano*. Plin. lib. 10. epist. 17 *Et milites & pagani, a quibus justitia ejus & humanitas penitus inspecta est, certatim ei, qua privatim, qua publice testimonium pertribuerunt.* Vide & JCtos, & infra *Paganus*, in *Pagus*. Cæsar κατ' ἐξοχὴν de pedite dixit, ut lib. 2. de B. C. cap. 40. & 42. & lib. 3. c. 76, & aliis locis. *Miles subitus*, subito collectus, apud Tacitum 4. Histor. cap. 66. Nam *veteri* & *experto* opponitur, ein in der Eil auffgerafftes Volck. *Extrema pueritia miles fuit summi imperatoris*, Cic. pro Lege Man. cap. 10. Noch in zarter Jugend hat er vor einen Soldaten unter dem vortrefflichsten General gedienet. *Tirones*, Et, *Milites tirones*, junge Kriegsleute. *Milites veterani*, alte Knechte. *Legere milites*, Knechte zusammen bringen / Cic. ad Att. *Milites Fabiani*, *Iphicratenses* apud Corn. Nep. 11. cap. 2, 4. pro præstantibus.

¶ Commilito, onis, militiæ socius, *Commilitones*, die mit einander dienen. Val. Max. lib. 2. c. 2 de Leonida Spartano: *Tam alacri animo suos ad id prælium, quæ perituri, cohortatus est, ut diceret, sic prandete commilitones, tanquam apud inferos cœnaturi.* Cic. pro Dejot. cap. 10 *Hic adolescens meus in Cilicia miles, in Græcia commilito fuit.*

¶ *Commiles*, idem Plinio lib. 37. cap. 2 de triumpho Pompeji: *Reip. datum mille talentûm: legatis & quæstoribus H-S bina millia, commilitibus singulis quinquaginta.*

¶ Commilitium, belli societas. *Commilitio alicujus uti*, Quintil. lib. 5. cap. 10. sub fin. Et Ovidius 2. ex Ponto epist. 5. v. 72 *Et commilitii sacra tuenda putas.* Eleganter quoque Apulejus lib. 3. Floridor. *Jura amicitiæ a commilitio studiorum eisdem magistris inchoata honeste*, hoc est, *a condiscipulatu*, ut Nepos dixit in Attico.

¶ Militia, bellum, res militaris, Kriegswesen. *Dare nomen militiæ*, Cic. Philipp. 7. sich unterhalten lassen. *Militiam colere*, Ovid. Fast. 2. v. 508. ein Soldat seyn. *In militiam proficisci*, Sulp. Apollinar. in Periocha Heautont. Terentianæ. Item, *Proficisci in militiæ disciplinam*, Cicer. pro lege Manil. cap. 10. in Krieg ziehen. *Militiâ vacare*, ohne Dienst seyn / Quintilian. lib. 9. cap. 2. Sic *Militia pedestris: militia equestris*, quæ pedibus aut equo obitur. Sed apud Suetonium Claudio c. 25 *Equestris militia*, non eam significat, quæ pedestri opponitur; sed quam equestri loco editi juvenes qua pedibus, qua equo obeant. Vide supra in *Cohors*, & Buchnerum ad Plinium lib. 7. epist. 25. n. 314.

¶ Militiæ, genitivus adverbialis. Cic. in Tusc. lib. 5. c. 19 *Quorum virtus fuerat domi militiæque cognita*, daheim und in Kriegen. Idem de Oratore lib. 3. c. 33 *Iidem & domi & militiæ consilium suum fidemque præstabant.*

¶ Militiola, dimin. Auctor Vitæ Juvenalis, quæ Suetonii Rhetoribus adjuncta cum aliis est: *Satyra composita in pantomimum poetamque Cl. Neronis, ejus semestribus militiolis tumentem.*

¶ Milito, militare, militiam colere, merere stipendia, zu Felde liegen / dienen. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 1. v. 65 *In Asiam ad regem militatum abiit.* Et, *Militare sub alicujus signis.* Liv. lib. 23 c. 42 *Nostra juventus omnis sub signis militat tuis.* Horat. lib. 1. epist. 2. extr. -- -- *ex quo*

Tempore, cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus.

i. e. inservit, & persequitur feras, ut miles hostem. Recentioris Latinitatis auctoribus, non raro *militare*, pro munus seu ministerium aliquod obire dicitur. Exempla plura cum apud alios tum apud JCtos occurrunt. Quibus togatorum quoque & Palatinorum vita, *militia* dicebatur; nec *milites* tantum, qui contra hostem pugnabant; sed qui in foro atque palatio etiam munera & dignitates obibant. Sic ἀστυκὸς στρατιώτης, *urbanus miles*: i. e. qui civilibus negotiis atque officiis fungitur Themistio: *Palatinus miles* Prudentius Gennadio de viris illustribus appellatur. Ipse Prudent. Procem. in καθημερινῶν:

Tandem militiæ gradu
Evectum pietas Principis extulit
Assumtum propius stare jubens ordine proximo.

Quibus verbis significat, ut mihi videtur, ad Patriciatus dignitatem Poeta se fuisse evectum: quæ principali proxima habebatur.

¶ Permilitare. Ulpianus Lege 9. Dig. de Excusation. *Si tribunus in cohortibus prætoris permilitaverit.* Adde ibidem Leg. 8. § 9.

¶ Militaris, e, was zum Krieg gehöret. *Militaris industria*, Kriegsgeschicklichkeit. *Rem militarem discere*, Cic. de orat. lib. 1. c. 29. *Signa militaria*, Kriegsfähnlein / Liv. 22. c. 21. Et, *Ætas militaris*, Tacitus 2. annal. c. 60, 4, quæ ab anno 17 erat, uti ex Livii lib. 25. c. 5 constat. *Statura militaris*, Lege 9. Cod. Theodos. de desertor. & occultator. eorum, quæ media est inter

exiguam & grandem; Plauto *commoda* dicitur & Romanâ æstimatione fenum erat pedum vel certe quinum & denarum unciarum; ut conſtat e Vegetii lib. 1. c. 5. Comparativo Tertullianus uſus eſt, Apologet. c. 11. extr. *Quis juſtior & militarior Scipione?*

¶ Militariter, adv. militari more, auff Soldaten Manier. *Militariter gravis*, Livius lib. 4. c. 41. *Tecta militariter ædificare*, Idem lib. 27. cap. 3.

MILETUS, Μίλητος, urbs maxime celebris Ioniæ, ſic dicta a conditore ſuo Mileto, Apollinis & Deiones filio, de quo Ovidius lib. 9 Metamorph. fab. 11.

¶ Mileſius, *Thales Mileſius*, *Timotheus Muſicus Mileſius*, de quo Quintil. lib. 2. cap. 3. *Mileſia vellera* apud Virgilium Georg. 3. v. 306 pro pretioſiſſimis lanis. Mileti enim oves præ cæteris lanâ nobiles. Unde *mileſia ovilia* Tertull. celebrat de Pallio cap. 3. in fine. B. Hieronymus quoque in Ezechiel. cap. 27 auctor eſt, ex Mileto lanas præcipue ſolitas Tyrum deferri, ut non ſine cauſſa libuerit interpretibus ſeptuaginta apud eum Prophetam vertere, *Et lanas de Mileto*; cum tamen *Mileti* vocabulum in Hebræo nusquam comperiatur. Hinc Tertullianus de Habitu muliebri cap. 1 ſcribit: *Age nunc ſi ab initio rerum Mileſii oves tonderent, & Seres arbores nerent, & Tyrii tingerent, & Phryges inſuerent, &c.*

¶ Meleſiaca, & Mileſiæ, narratiunculæ ſive fabellæ ludicræ & amatoriæ atque laſcivæ. Μιλησιακοὶ λόγοι, quales Ariſtides ſcripſit, de quibus Lucianus in Amoribus & alii meminerunt: item Clodius Albinus, ut quidam volebant, de quo Capitolinus ejus vita. Sed & Severus Epiſtolâ ad Senatum, quæ in eadem Albini vita apud Capitolinum legitur, Apuleji libros Metamorphoſeon, quæ vulgo de *Aſino aureo* inſcribuntur, *Mileſias Punicas* appellat. Ipſe Apulejus principio ejus operis: *At ego tibi ſermone iſto Mileſio varias fabellas conſeram* &c. Vide & Politiani Miſcellan. c. 16. VVowerium in vita Apuleji p. 26. & Voſſ. lib. 3. de Hiſtor. in Ariſtide.

MILIUM, κέγχρος, Hirſen. *Milio venit annua cura*, Virg. Georg. 1. v. 216. *Milium Indicum*, Türckiſcher Weitzen / Vide *Melica*.

¶ Miliarius, ut, *Miliaria avis* Varr. lib. 3. cap. 5. quæ milio veſcitur. *Herba miliaria*, quæ milium necat, apud Plinium & Varron.

MILLE, ſubſtantivum & adjectivum, ut, Virg. ecl. 2

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Apulej. lib. 6 *Sic fatus, jubet Mercurium deos omnes ad concionem protinus convocare: ac ſi qui cœtu cæleſtium defuiſſet, in pœnam decem millium nummûm conventum iri pronunciare.* Sic *Octo millia nummorum*, Horat. lib. 2. epiſt. 2. v. 5. *Centum millia*, Idem 1. Satyr. 1. v. 45. hundert tauſend. *Mille hominum* recte dici oſtendit Gell. lib. 1. cap. 16. Et Cic. pro Milone c. 20 *Ante fundum Clodii, qui in fundo propter inſanas illas ſubſtructiones facile mille hominum verſabatur valentium.* Hic *mille* in ſingulari ponitur, & idem eſt, quod χιλιάς. Sic *mille drachmarum* Terent. Heaut. act. 3. ſc. 3. v. 40. & *mille nummûm*, v. 45 dixit. Vide Gell. lib. 1. cap. 16. & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 5. Gronov. de pecun. veter. lib. 1. c. 1. Ovid. de Pont. 2. eleg. 3. v. 11

Nec facile invenies multis e millibus unum,
Virtutem precium qui putet eſſe ſui.

hoc eſt, qui putet, virtutem per ſe, non præmii cauſſa, expetendam.

¶ Milleſimus, ordinale, der tauſendſte. *Annus milleſimus*, Cic. de Fato cap. 7.

¶ Milliarius, adject. *Apri milliarii*, hoc eſt, mille librarum, tauſendpfündig / Varr. de R. R. lib. 3. cap. 2. ¶ At vero *milliarius grex*, apud eundem Varronem lib. 2 R. R. cap. 10 ſub fin. eſt totidem capitum, eine Heerd von tauſend Stücken.

¶ Milliare, &, milliarium, μίλιον, ſpatium mille paſſuum, eine Welſche Meile. *Milliare Italicum*, *Germanicum*, *Perſicum*, *Gallicum, &c.* vid. & ſupra in *Lapis*, & in *Menſura*. Formam *Milliare* probant ex principio lib. 6. Cicer. ad Atticum, *Accepi tuas literas ad quintum milliare Laodiceæ.* Sed doctiſſimus quisque Criticorum *a. d. quintum Terminalia* legunt. Et rectiſſime. Altera, *Milliarium*, frequens & obvia, præſertim apud poſterioris ætatis ſcriptores. Nam vetuſtiores *M. P.* hoc eſt *mille paſſus* dicebant, aut *millia paſſuum*; vel per *lapides* ſignificabant locorum intervalla, ut ex Livio aliisque notum eſt. Ulpianus Lege 1. § 4 Dig. de offic. præf. Urbi, *intra centeſimum milliarium.* Idem Lege 4. Dig. de hered. inſt. § Puto: *a primo milliario Alexandriæ.* Eutropius lib. 1. cap. 3 *Albani ab urbe Roma duodecimo milliario abſunt.* Attamen Valerius etiam Maximus lib. 1. c. 8. n. 4 de Fortunæ Muliebris ſimulacro: *quod eſt viâ Latinâ ad quartum milliarium.*

¶ *Milliarium aureum* Romæ dicebatur columna, a qua omnes militares viæ per Italiam incipiebant, ac in eandem deſinebant. Vide Plinium lib. 3. cap. 5. circa finem, & Dion. Caſſ. lib. 54. Vocatur etiam *milliarium Urbis*. Lege 154 de Verb. ſignif. Macer: *Mille paſſus non a milliario urbis, ſed a continentibus ædificiis numerandi ſunt.*

¶ Milliaria ſive Miliaria erant etiam vaſa ad calefaciendam in

A balneis aquam, a mille ſive multis gyris & flexibus ita dicta. Vide Senec. Quæſt. Nat. lib. 3. cap. 24, & lib. 4. c. 9, & quæ ibi Muretus ac Th. de Juges. Vet. Gloſſ. *Miliarium*, θερμηγὸν, χαλκεῖον.

¶ Millenarius, adject. quod mille complectitur. Item ſubſt. pro tempore mille annorum, incertæ auctoritatis.

¶ Millies, adverbium. *Plus millies audivi*, mehr als tauſendmahl. Sic Cicero in off. lib. 1. cap. 31 *Millies oppetere mortem, quàm hæc pati maluiſſet*, er hätte lieber tauſendmal wollen des Todes ſeyn / denn ſolches leiden. *Bis millies*, Val. Max. 3. cap. 7. n. 1. zwey tauſendmahl. *Quinquies millies*, Plin. lib. 2. cap. 23. Sic *Decies millies*, &c.

Compoſita quædam a *Mille*.

¶ Millefolia, æ, quo nomine, Plin. 25. cap. 5. *Panaces heracleum*, ſua ætate appellatum ſcripſit, cum Aſclepium panaces, rectius fortaſſe, millefoliam dicendum ſenſiſſet, Vide *panax* vel *panaces*.

¶ Millefolium, herba, quæ & Myriophyllum, μυριόφυλλον, Schaffgarben / Tauſendblat. Plin. 14. c. 16.

¶ Millemodus & Millimodus. Venant. Fortunatus lib. 3. de Vita Martini v. 303

Hic ubi millimodas animalis adegerit iras.

¶ Millepeda, millepedæ, vermiculi, ὄνοι, vel ὀνίσκοι, Græcis,
B Germanis, Eſel / Kellerwürm / eine Art Raupen. Plin. 29. c. 6.

MILLUS, *collare canum venaticorum*, inquit Feſtus, *factum ex corio confixumque clavis ferreis eminentibus adverſus vim luporum. Scipio Æmilianus ad populum: Vobis, inquit, Reique publicæ præſidio eritis, quaſi millus cani.* Hæc Feſtus. Varro in neutrali poſuit, lib. 2. de re ruſt. cap. 9. Conf. Barth. ad Script. Venat. p. 135.

MILO, Romanus, cujus cauſſam, cum Clodium occidiſſet, Cicero diligentiſſime quidem, ſed infeliciter egit. De qua oratione quid Dio prodiderit literis, adjicere libet. Sed converſa Latine. *Milonis cædem defenſurus videt Pompejum armatis militibus præter conſuetudinem judicio adeſſe. Animo igitur collapſus ac perculſus nihil eorum, quæ præmeditatus erat, dixit, ſed brevi ac languidâ oratione contentus finem dicendi fecit. Quæ enim nunc pro Milone habita extat oratio, eam poſt illud tempus Cicero animo collecto per otium, ſcripſit: Fertur que Milo in exilium actus miſſam hanc ſibi a Cicerone orationem, cum legiſſet, reſcripſiſſe: Bene ſibi eveniſſe, quod eam is non in judicio pronunciâſſet. Nunquam enim futurum fuiſſe, ſi hoc modo pro ſe dictum fuiſſet, tantos ut mullos Maſſiliæ (eò enim exul ſe contulerat) ederet. Quod vero Milo non eo ſcripſit animo, quaſi præſenti ſtatu ſuarum rerum delectaretur (quippe multa reditus ſui cauſa impetrandi molitus eſt) ſed Ciceronem verbis exagitans, quod cum defenſionis tempore nihil cauſſæ
C conducibile dixiſſet, nunc demum orationes inutiles componeret, ſibique mitteret, quaſi vero nunc aliquid ab his juvari poſſet.* Hæc Dio lib. 40, non ſine obtrectatione in Ciceronem: cujus gloriæ & alibi ſe parum æquum fuiſſe homo Græcus oſtendit. Conf. de hac oratione quoque Voſſ. lib. 1. Inſtit. Orat. p. 119. & 344, & 345.

¶ Fuit alius *Milo* Crotoniates vel Crotonienſis, athleta robuſtiſſimus, qui in certamine Olympio taurum ictu nudæ dextræ jugulavit, totumque eo die devoravit, cum alioqui in cibum abſumere conſueviſſet carnium minas 20, totidemque panum: bibere verò tres vini choas, quemadmodum ex Theophraſto retulit Athenæus lib. 10. apud quem de Milone plura vide. Periit ſenex, manibus ejus retentis ab arbore caudice diſciſsâ, quam diſcindere penitus fuiſſet conatus. Vide Gell. lib. 15. cap. 16. Et Valerium lib. 9. cap. 12.

MILTIADES. Plures fuiſſe hoc nomine inſignes indicat Ælianus lib. 3. Var. Hiſtor. cap. 35. *Miltiadæ tres: unus, qui Cherſoneſum condidit, alter Cypſeli filius, tertius Cimonis*; quos Corn. Nep. in Vitis excellent. Impp. ex parte confundit. Vide Jani Rutgerſii Lectiones Varias. Athenienſes poſt pugnam Marathoniam, quam victor obtinuerat, perpetuo eum carceri addixerunt: factumque id colore iſtiusmodi tuebantur, quod præſtabilius eſſet, unum Miltiadem innoxium pœna affici, quam Rempubl. univerſam in perpetuo tyrannidis metu verſari.

D MILVIUS, & Milvus. Sic enim Terent. in Phorm. act. 2. ſc. 2. v. 16 *Non enim rete accipitri tenditur neque milvio.* Cic. de nat. Deorum lib. 2. cap. 49 *Milvo eſt quoddam bellum naturale cum corvo.* Avis eſt rapaciſſima, ein Weye / Wether / Hünergeyer. Perſius Satyr. 4. v. 26

Dives arat Curibus quantum non Milvus oberret,

Proverbiale de vehementer locuplete. Vide Chiliad. Giſanius ad Lucret. obſervat *milvius* non dici, neque id inveniri in MStis; ſed *Milvus*, & per diæreſin *miluus*. Idem ad Ovid. obſervavit Hercules Ciofanus. In Plauti quoque Aul. 2. ſc. 4. v. 40. Libros veteres conſtanter *miluus* habere pro *milvius* Lambinus & Gruterus teſtantur. Quapropter illud barbarum *milvius* ablegemus licet.

¶ 2. Milvus piſcis, qui & *Milvago* & *Lucerna*, eine Art vom Gornart oder Redfiſch / ſo bey Nacht ſcheinet / vel uno nomine ficto appellabimus, ein Scheinfiſch / Geſn. Subit in ſumma maria,

ria, piscis ex argumento appellatus lucerna, linguâque ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet, Plin. lib. 10. c. 27.

A ¶ Milvīnus, adjectivum, ut, *Pullus Milvinus*, apud Cic. ad Qu. fratr. lib. 1. ep. 2. ein junger Geißhals. *Milvinæ plumæ*, Weyhers Federn. *Oculi milvini.*

¶ *Milvinam* substantive, pro vehementi appetitione cibi, qualis in hoc avis genere voracissimo est, Plautus dixit Menæch. act. 2. sc. 1. v. 29.

MĪMALLŌNES, & Mīmallŏnīdes, Μιμαλλόνες, Bacchæ, mulieres cornutæ, a μιμέομαι dictæ, quod ad Bacchi imitationem cornua ferrent. Quæ & *Bassarides* & *Thyades*, & *Ogygides* vocatæ sunt, Schwarm-Frauen / Fastnachtsweiber. Priore vocis forma, *Mimallones*, usus Statius est lib. 4. Thebaid. v. 660. Patronymica alterâ (*Mimallonides*) Ovidius lib. 1. de Arte amandi v. 541.

¶ Mimallŏneus, adject. Pers. Sat. 1. v. 99

Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.

MIMNERMVS, vel Minermus, Μίμνερμος, elegiarum scriptor antiquissimus. Vixisse enim traditur temporibus septem sapientum, aut prius adeò. Stobæus hanc ejus annotavit sententiam serm. 61

Τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης.

Plutarchus eandem citat lib. περὶ ἀρετῆς ἠθικῆς. Sed ibi pro τίς δὲ βίος, &c. legitur, τίς δὲ χάρις, τί τὸ ἄνευ χρυσῆς, &c. Huc respexit Horat. lib. 2. epist. 6. v. 101

Si Mimnermus uti censet, sine amore jocisque
Nil est jucundum: vivas in amore jocisque.

Alia de humanæ vitæ miseriâ ex eodem citat Stobæus serm. 46. quæ eleganter admodum Latine vertit Joh. Livinejus apud Andr. Schottum lib. 2. Observ. Humanar. c. 52. Fuit Poëta iste Veteribus valde in deliciis. Unde Propert. lib. 1. Eleg. 11 de eo scribit:

Plus in amore valet Minermi versus Homero.

MIMĒSIS, μίμησις, Imitatio. Figura est, qua non verba solum, verum etiam gestum vocemque imitamur & fingimus. Eine Nachthuung. Vid. Rhetor.

¶ Mīmus, μῖμος, histrio, gesticulator & imitator dictorum, morumque hominum intra vel extra scenam, ein Possenreisser / Gauckeler / oder Narr im Spiel. Dicuntur ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι, eo quod imitarentur plerumque actiones obscenas; Græci μιμαλλόνας vocant, quam vocem & Ovidius, forma tamen patronymicâ, usurpavit lib. 1. de Art. Amandi v. 541. quod alii de Bacchis fœminis intelligunt, ut supra in illa voce dictum fuit. De obscenitate Juven. sat. 11. Arnob. lib. 2. Habebant & illi suas partes, ut Comœdiarum actores, *primas*, puta, & *secundas*, &c. qui & *Secundarii* dicebantur. Illi videlicet, qui primarum actores exprimebant, solaque imitatione oblectabant. Vide Torrentium ad illud Horatii lib. 1. epist. 18. v. 13

Ut puerum credas sævo dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.

C Mimos qui Deorum personas, quas gerebant, non referrent satis dignè, flagellatos ab agonum Præfectis, Lucianus Piscatore pag. 169 auctor est. ¶ 2. Et *Mimi* Poëmata sunt duplicis generis: alii enim *morales*: alii *ridiculi*, qui & sæpius obsceniusculi erant, unde Ovid. lib. 2. Trist. *Obscena jocantes, & imitantes turpia* mimos appellavit. Nomina ab argumento accipiebant. Ita *Laureolus Mimus* apud Sueton. Calig. 57. a Laureolo, latrone, qui in eo repræsentabatur. ¶ 3. Quia vero in mimis istis, sicut in aliis fabulis, ficta omnia erant & assimulata; ita ad alia etiam translata vox, quæ plus speciei ac simulationis haberent, quàm veritatis. Sic *vita mimum*, Augustus dixit apud Sueton. vitâ sua cap. 99. & Seneca epist. 80. Fictum & falsum triumphum Caligulæ *mimum* vocat Suetonius ejus vita c. 45. Idem Othone cap. 3 *Quare diducto matrimonio sepositus est per caussam legationis in Lusitaniam. Id satis visum, ne pœna acrior mimum omnem divulgaret.* Poppæa nupta erat Rufo Crispino formosissima fœminarum. Eam impense amabat Nero. Sed matris & conjugis reverentia impediebat matrimonio divellere, pellicemque inducere. Erat inter amicos intimos principis Otho. Hic abducit marito Poppæam nuptiarum specie; revera, ut ejus copia apud se fieri Neroni posset. Qui cum ægre ferret rivalem, Othonem præfecit Lusitaniæ; id agens, non ut afficeret honore, sed uti submoveret velut æmulum, quo posset Poppææ amori libere indulgere.

D Durius tractaturus Othonem, ni veritus, amores suos in Poppæam sic enotescere. Hoc ergo *Mimum* vocat. Vide Scalig. lib. 1. Poët. cap. 10. De histrionib. & Mimis, Vallam lib. 4. c. 31.

¶ Mimulus, dimin. Arnob. lib. 2. p. 69 *Quid pantomimos, quid mimulos, histriones, cantores.* &c.

¶ Mima, fœm. hoc est, gesticulatrix, die Gauckelwerck und Kurtzweil treibet / Cic. in Philipp. 2. c. 24.

¶ Mimula, dimin. eadem. Cic ibidem cap. 25 ineunte: *Venisti Brundusium in sinum quidem & complexum tuæ mimulæ.*

¶ Mimĭcus, adject. Cic. de orat. lib. 2. c. 59 *Vitandum est oratori utrumque, ne aut scurrilis jocus sit, aut mimicus*, lotterbübisch / grob und unschambar. *Mimicum nomen*, Idem Phil. 2. c. 24.

¶ Mīmŏgrăphus, μιμογράφος, mimorum scriptor. Sueton. de Grammat. cap. 18 *Hic initio circa scenam versatus est, dum mimographos adjuvat.* Mimographi Latini celebres fuerunt, *Publius*, cujus mimi selectiores, sententias graves & utiles continentes exstant, & ab Erasmo expositi sunt. Et *Laberius*, de cujus mimis quædam Gellius percensuit. Vide *Laberius.*

¶ Pantomīmus. Pantomimi & Pantomimæ erant histrionum genus, qui quicquid volebant, artifici motu gestuque corporis exprimebant, etiam historias fabulasque repræsentabant. Prudentius Romano v. 222

Saltat tonantem tauricornem ludius.

Intelligit enim de Pantomimo fabulam Jovis & Europæ saltando repræsentante. Primum omnium in scenam Romanam productus Pylades, ab Augusto ex Asia evocatus. Plura de his passim notârunt viri docti. Ut Scaliger ad Manilium, Rigaltius ad Artemidorum, Salmasius ad Histor. Augustam, ad Claudian. Barth. &c. Vide & Lucian. de Saltatione. Seneca Consol. ad Helviam cap. 13 *Quorum* (divitum, qui tales domi habere solebant, servas, vel libertinas, ut ex Plinio etiam constat lib. 7. epist. 24) *pantomimæ decies sestertio nubunt.*

¶ Pantomimicus, adjectivum. *Pantomimica ornamenta*, Seneca Epist. 29 extrema.

MĪNA, æ, & apud Plautum *Mna*, μνᾶ, idem quod libra & pondo, valebat drachmis Atticis centum. Decem verò drachmæ aureo uno coronato. *Mina* igitur decem coronis seu coronatis valuit, eine Summa zehen Cronen werth. Budæus. Esse autem *Minam* ipsam Græcorum Μνᾶν, Fannius docet de Ponderibus v. 32

-- -- -- *parvo quam nomine Graji*
Mnam vocitant, nostrique Minam dixere priores.

MĪNAE, plural. eminentiæ dicuntur murorum seu pinnæ, die Zinnen an der Mauer. Virg. 4. Æn. v. 88

Pendent opera interrupta minæque
Murorum ingentes.

¶ 2. Minæ, Comminationes, Dräuungen / Dräuwort. Cic. ad Att. lib. 2 ep. 19 *Minæ Clodii contentionesque modice me tangunt.* Dräuwort nicht achten. *Minas jactare*, groß dräuen oder pochen / Idem pro Quintio cap. 14. Et, *Clamore ac minis aliquem insequi*, groß Geschrey und Dräuwort über einen führen / Idem pro Cluent. cap. 8. Et de orat. lib. 1. cap. 58 *Virtus instituendo ac persuadendo, non minis & vi ac metu traditur.*

¶ Minor, minari, minis insequi, minas jactare, dräuen / bedräuen. *Malum alicui minari, mortem, &c. Nulla minantis auctoritas est apud liberos*, seine Bedräuungen haben kein Ansehen / Brut. & Cass. ad Anton. lib. 11. epist. 3. fam. Ciceronis: qui & pro Planc. cap. 40 *Mea domus ardore suo deflagrationem urbi minatur.*

¶ 2. Virgil. Æneid. 1. v. 162

-- -- -- -- *Geminique minantur*
In cælum scopuli.

id est, eminent, zweene Felsen reichen hoch hinan in die Lufft. Servius. ¶ 3. Promittere, præ se ferre. Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 9

Atque vultus erat pulchra ac præclara minantis.

Idem lib. 1. Epist. 8. v. 3

-- -- *multa & pulchra minantem.*

Phædrus lib. 4. fab. 22

-- -- -- *hoc scriptum est tibi,*
Qui magna cum mineris, extricas nihil.

Magna minari, est promittere de se. Horatius *grandia profiteri* dixit. Sic contra *promittere*, pro *minari* Virgilius dixit 2. Æn. v. 96. *Promisi ultorem & verbis odia aspera movi.* Ita enim ibi Servius. PROMISI: *minatus sum: Per contrarium.* MINAMVR *mala:* PROMITTIMVS *bona.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 228.

¶ Minanter, cum minis. Ovid. 3. de arte v. 582.

Multaque submisse, multa minanter agant.

¶ Minatio, Dräuung / Bedrohung. Cic. 2. de Orat. c. 71 *Colliguntur a Græcis alia nonnulla: exsecrationes, admirationes, minationes.* Gloss. Gr. Lat. Ἀπειλή, *Minatio.*

¶ Minator, qui minatur. Vide post paullo in *Minax.* ¶ Pro actore, compulsore, Treiber / vide sub *Minare*, quod sequitur; hoc est, pecus agere.

¶ Minatorius. Ammianus lib. 17. c. 16 *Terræ motus sonitu audiuntur minatorio.*

¶ Minabiliter. Gloss. vet. *Minabiliter*, ἀπειλητικῶς.

¶ Minĭtor, minitari, frequentativum, crebris minis insequi, für und für dräuen. *Minitari malum*, Terent. in Phorm. a. 5. sc. 6. v. 11. Et Cic. in Phil. 13. cap. 9. extr. *Hostis teterrimus omnibus bonis cruces ac tormenta minitatur.* Et initio Catilinar. 2 *Vobis atque huic urbi ferro flammâque minitatur.* Virgil. *Excisurum urbes minitans*, lib. 12. v. 762.

¶ Minitabundus, id est, minitans, Liv. lib. 39. c. 41 *Etenim tum quoque minitabundus petebat.* Et Tacitus 2. annal. cap. 9 *minitabundus Arminius.*

¶ Minax, trotzig und dräulich. Cic. 16. fam. epist. 10 *Cæsar minaces & acerbas literas ad Senatum misit*, zornige Dräu-Briefe. *Minacior, quam perniciosior*, Livius lib. 4. cap. 52. Et, *vi minacissimæ plebus*, Ammianus lib. 19. c. 21. pr. ¶ 2. Josephus Scal. ad Festum ex Catullo & Ausonio docet *minaces* antiquis dictos, quos *aretalogos* appellamus vulgo, qui multa cum minentur ac

ac jactent, nihil præstent tamen. ¶ Iidem & *minatores* dicebantur vulgò. B. Eligius Homilia 16 *Qui erat scurra, i. e. minator, turpia sectans, & immunda loquens.* De Aretalogis vid. supr. suo loc. A

¶ Minaciæ. Plaut. Mil. act. 2. sc. 4. v. 21, & Rudente act. 3. sc. 5
Minacias ego istas flocci non facio tuas. Drohworte.

¶ Minaciter, *Fremere minaciter*, zornig seyn / und dräuen / Liv. lib. 2. c. 6. *Terrere minaciter*, Cic. 1. de Orat. c. 20. Et, *Num putatis dixisse eum minaciùs, quàm futurum fuisse?* Philipp. 5. cap. 8.

Composita:

¶ Comminari, bedräuen / minari. Liv. lib. 10. c. 39. *Comminando magis, quam inferendo pugnam, dies absumebatur.*

¶ Comminatio. Liv. lib. 26. c. 8. *Fabius circumagi ad nutus comminationesque Hannibalis flagitiosum ducebat.* Et Cic. 3. de Orat. c. 54 pr. *Orationis comminatio.*

¶ Comminator. Tertullian. adv. Gnost. c. 9 *ignium comminator.*

¶ Comminabundus. Idem Tertull. lib. 4. adv. Marcion. c. 15 *In filias Sionis invehitur comminabundus per Esaiam.*

¶ Eminor, Plaut. in Capt. act. 4. sc. 2. v. 11
Eminor, interminorque ne quis obstiterit obviam.

¶ Eminatio. Plaut. ibidem v. 19.

¶ Interminari, mit Dräuworten verbieten / untersagen. Terent. in And. a. 3. sc. 2. v. 16 *Interminatus sum ne faceres.* Et in Eun. a. 5. sc. 2, 14 *Istæccine interminata sum hinc abiens tibi?* B

¶ *Interminatum cibum*, pro inhibito veritoque Horatius dixit Epod. Oda 5. v. 39.

¶ Præminari, valde minari, ut Elmenhorstius in Indice Apulejano interpretatur. Apulejus enim lib. 5. Milesf. p. 167 *Malum grande de vultus curiositate præminatur.* h. e. si curiose vultum ejus perscrutarer. Psyche enim ad sorores loquitur de ignoto marito.

¶ Mino, minare quoque huc pertinet, quod *agere* significat, & de jumentis aliave pecude dicitur, treiben. Nam & hoc minis plerumque fit, sive minitando. Germanicus Cæsar in Arateis:
Inde Helicem sequitur senior baculoque minatur,
Sive ille Arctophylax &c.

Tibullus lib. 1. eleg. 1. v. 12
Aut stimulo tardos increpuisse boves.

Veteres enim *Mino* & *Minor*, item *Minito* & *Minitor*, Prisciano auctore lib. 8 p. 799 dixerunt. Hinc factum, ut obsoletior illa forma rusticæ notioni relinqueretur; altera, deponentalis, serviret minis & increpationi. Vide Voss. Etymolog. p. 323, & Scalig. ad Manil. lib. 1. v. 317. p. 42. *Minare* ergo, activæ formæ, est verbum sequioris ævi scriptoribus frequentatum. [Locum Victoris Uticensis quære supra in Æthiops.] Apulejus lib. 3 Milesf. p. 141 *Nos duos asinos minantes baculis exigunt.* Auson. de bucula Myronis Epigr. 67, *Suam relinquens, minabat, ut suam.* Paulus Festi Epitomator: *Agasones equos agentes, id est, minantes.* Et paullo post: *agere modo significat ante se pellere, id est, minare.* Anianus ad Paullum JCtum: *Actus, qua pecora minare consuevimus.* Interpres Vulgatus Act. Apost. 18, 16 *minavit eos a tribunali:* translatione a pecoribus ad homines facta. C

¶ Minator, qui minat, compellit. Tertull. ad Nationes lib. 2. c. 3 *Per se moventur,* [animalia] *nullo extrinsecus apparente motatore eorum aut minatore.*

¶ Compositis *Comminare* &

¶ *Prominare* usus Apulejus. Ut lib. 7. Milesf. *Nec multo post adveniunt illi, vinarios utres ferentes & gregatim pecua comminantes.* Idem lib. 9 *Universa nos jumenta ad lacum proximum bibendi gratiâ prominabat.*

MINCIUS, Italiæ fluvius, Mantuam circumfluens, cujus in Bucolicis eclog. 7, 13 & Georgicis lib. 3. v. 15 meminit Virgilius, quem ab eo *Minciaden*, i. e. Mantuanum dixit Juvencus prooemio Evangeliorum:
Illos Minciadæ celebrat dulcedo Maronis.

MINERA, æ, matrix, seu vena terræ metallica: unde *Mineralia*, dicta Philosophis, quæ inde eruuntur. Est vocabulum barbarum, a *myne*, cuniculus: a quo & *minare* verbum est, cuniculos agere, minieren. Vide Vossium de vitiis sermonis lib. 2. c. 12. p. 246. Barth. ad Briton. Aremor. p. 106. D

MINERVA, *armifera, bellatrix, casta, innupta, operosa*, (hæc enim a Poetis epitheta tribuuntur) παλλὰς, Ἀθήνη, Ἀθηναία, Ἀθηνᾶ, quod ex Adonai factum videtur, Pallas verò non a πάλλειν, quæ ridicula Etymologia est, sed forsan a *Pale* voce Ebraica significante admirabile quiddam seu miraculosum. Casp. Peucer. Veteribus fuit disciplinarum Dea, vel a *minuendo*, vel *minitando* Ciceroni dicta. Sed ut Festus admonet, quod bene *moneat*: Belli & lanificii inventrix, Cicerone teste. Unde pro *lanificio* etiam ponitur Ovid. 4. Metam. v. 32. Apulej. de Deo Socratis extr. *Nec aliud te, quam qualis esse debeas, in eodem Ulysse Homerus docet; qui semper ei comitem voluit esse Prudentiam: quam poetico ritu Minervam nuncupavit. Igitur hâc eadem comitante, omnia horrenda subiit, omnia adversa superavit. Quippe eâ adjutrice Cyclopis specus intravit; sed egressus est: Solis boves vidit; sed abstinuit: ad Inferos demeavit; sed adscendit. Eadem sapientiâ comite Scyllam præternavigavit; nec abreptus est Charybdi & conseptus est; nec retentus est: Circes poculum bibit; nec mutatus est: Lothophagos accessit; nec remansit: Sirenes audivit; nec accessit.* Cur nata de Jovis capite dicatur ejusque, non tamen nolentis, exemta imperio, cum aliis quam plurimis huc facientibus vid. apud Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. pag. 640. seqq. & Lucian. festivo hac de re Dialog. ¶ *Pingui* seu *crassâ Minervâ dicere* aliquid vel *agere*, etwas grob und deutlich fürgeben. Eadem & arcium Dea habita, quod de Jovis capite nata esset, ut Serv. ad 2. Eclog. Virgil. docet. Catullus de ea in de nuptiis Pelei v. 8
Diva, quibus retinens in summis turribus arces.

¶ Pythagoræos triangulum ἰσόπλευρον *Minervam* vocasse Plutarchus auctor est de Iside & Osiride p. 381. De Minervæ sive Palladis statuâ, quæ *Palladium* vocata, & Trojæ culta fuit, Vide Julium Firmicum de errroribus profanæ religionis, itemque Servium in 2. Æneid. p. 239. ¶ *Invitâ* seu *repugnante Minervâ*, idem est, quod ingenio vel naturâ repugnante, infeliciter, ohne Vermögen / ohne Fortgang / Horat. in arte v. 385
Tu nihil invitâ dices faciesve Minervâ.

Et Cicer. ad Cornificium lib. 12. famil. epist. 25 *Quinquatribus frequenti Senatu caussam tuam egi, non invitâ Minervâ*, ging wol von statten. Idem in offic. lib. 1. c. 31. *Nihil dicet invitâ (ut ajunt) Minervâ*, id est repugnante & adversante naturâ, *Male enim respondent*, quemadmodum Seneca scripsit, *ingenia coacta.* Contrarium Martialis dixit lib. 6 Epigr. 64. *Tibi cor limante Minerva acrius*, hoc est, Minerva polivit ingenium tuum. ¶ *Sus minervam*, subaudi docet aut monet, Cic. 9. fam. epist. 18. Vid. Chil. ¶ *Cum Minervâ manum quoque move*, helfft euch selbst / so hilfft euch Gott / man muß Hand anschlagen.

¶ Minerval, seu Minervale, δίδακτρον, præmium, quod dabatur præceptoribus, aut cœnacula aut tale quiddam satis exiguum, quod & hodie Scholis & præceptoribus penditur, at vix tamen. Schul-Lehrgeld. Utitur Varro lib. 3. de re rustica 2. extr. *Axius, Merula mi, inquit, Recipe me quæso discipulum villaticæ pastionis. Ille: Quin simulac promiseris minerval, incipiam.*

MINGO, minxi, mingere, Mejere, das Wasser lassen. Martial. lib. 3. Epigr. 78.

¶ Micturio, Juvenal. Satyr. 6. v. 308. gerne das Wasser lassen wollen.

¶ Circummingo, Fragm. Petronii p. 41 *Si circumminxero illum:* & p. 49 *At ille circumminxit vestimenta sua.*

MINISTER, διάκονος, & *Ministra*, fœm. *Succincti ministri*, Lucan. lib. 1. v. 612. Et, *Omnes artes ministræ ac comites oratoris*, Cic. 1. de Orat. c. 17. ein Diener / Dienerin. Sed verè est adjectivum. *Lumina ministra*, Ovid. Epist. Her. 21. v. 114. Et, *Præbere se ministrum*, Cic. 1. de Orat. c. 45. *Magistratus ministri legum*, Idem pro Cluent. c. 53. hoc est, administratores. *Manus multarum artium sunt ministræ*, Cic. 2. Nat. D. cap. 60. pr.

¶ Ministra, fœm. vide in *Minister*.

¶ Ministerium, διακονία, ministri opera, ein Dienst / Tacit. Agric. c. 2. *In libros quoque sævitum, delegato triumviris ministerio, ut monumenta clarissimorum ingeniorum urerentur.* Id est, negotio dato, es war ihnen aufgetragen / befohlen. Notatque hæc vox non raro honestiorem aliquam operam, sive officium, quod Reip. præstatur. Valerius Maximus lib. 7. c. 3 *Idem ut Puteolos vertit perinde ac publicum ministerium agens* &c. Vellej. lib. 3. c. 39 *Quippe Senatus consulto, ministerio Catonis, Regis morte* (Cyprus) *facta provincia est.* MINISTERIO, id est, ductu, operâ. Et c. 45 *Idem P. Clodius, in senatu sub honorificentissimo ministerii titulo; M. Catonem a Rep. relegavit.* MINISTERII, id est, legationis. Nam lege a Clodio latâ missus in Cyprum Cato est, ut Regem Ptolemæum spoliaret regno, & Cyprum provinciam Romanam faceret. ¶ 2. Pro ministris usurpatur, sicut servitium pro servis, magisterium magistris &c. Apulej. l. 3. de A. A. *Tunc me per proscenium medium, velut quandam victimam, publica ministeria perducunt & orchestræ mediæ sistunt.*

¶ Ministro, ministrare, dienen / Dienst verwalten / Handreichung thun. Virgil. 1. Æneid. *Furor arma ministrat*, i. e. suggerit, objicit, wirfft zu / reicht dar. *Vinum verba ministrat*, Hor. lib. 1. epist. 15. v. 20. macht sprechend. *Ministremus nosmet inter nos*, Plaut. Stich. a. 5. sc. 4. v. 7. Wir wollen uns untereinander selbst aufwarten. ¶ Nove Columella lib. 12 c. 1 *Si quis ex familia cœperit adversa valetudine affici, videndum erit, ut is quàm commodissime ministretur*, Ist zu beobachten / daß er auffs beste bedienet werde.

¶ Ministratio. Tertull. de Pudic. c. 15 ita vertit Græcum διακονία. 2. Corinth. 4, 1.

¶ Ministrator, qui ministrat. Cic. 2. de Orat. c. 75 *Te objurgabam, quod ministratorem peteres, non adversarium.* Sueton. Vitell. c. 17 *Ministratorem se exhibere alicui.* *Cum auriganti*, inquit, *ministratorem exhiberet.*

¶ Ministratorius, Dienstbar / Martial. lemmate Epigr. 105. l. 14. *Urceoli ministratorii.*

Uuuu Compo-

Composita.

¶ Administer, & Administra, ministerio aliquo fungens, ein Diener so da einem zur Hand gehet. *Administer audaciæ, libidinis alicujus*, Cic. in Catil. 1. c. 3. *Administra & comes virtutis ars*, Id. pro leg. Manilia cap. 13.

¶ Administrare, zureichen. Cæs. lib. 7. Gall. c. 19. *Reliqua, quæ ad oppugnationem oppidi pertinebant, administrare instituit.* ¶ 2. Item, Gubernare, regieren und verwalten. *Administrare bellum, civitatem, rem familiarem, Rempublicam, leges, judicia, negotium, &c.* Cicero passim. Cæs. 3. de B. C. cap. 26. *Illi* [Cæsariani] *adhibitâ audaciâ & virtute, administrantibus M. Antonio & Fusio Caleno, naves solvunt.* ADMINISTRANTIBUS, id est curantibus. Illi quippe præerant, & cogendi habebant potestatem. Hinc & pro *peragere* ponitur: sic *administrare sementem, fœnificium, vindemiam*, alia, Columella dixit.

¶ Administrator, Verwalter. Cic. lib. 1. de Orat. c. 48 *Administrator belli gerendi.*

¶ Administratio, Verwaltung. *A curatione & administratione rerum vacare*, des Amtes und Dienstes benehmen / Cic. lib. 1. Nat. D. cap. 1.

¶ Administrativus. ut, *Ars activa vel administrativa*, Quintil. lib. 2. c. 18. extr.

¶ Comministrare, ex Plinio Cœlius annotavit, ostensa tamen simul lectione variante. Locus est lib. 28. c. 8, & vera lectio, etiam Harduini, *commonstrant*, non *comministrant*.

¶ Præminister, Auffwärter / Diener. Macrob. 3. Saturn. c. 8 *Mercurii vocabulo significant præministrum.* Tertull. de Orat. c. 1 *opus præministri*, Baptistæ scilicet præcursoris.

¶ Præministra, fœm. Macrobius dicto loco: *Camilla Dianæ præministra.* Et Apulej. Apolog. p. 278 *Lingua mendaciorum & amaritudinum præministra.*

¶ Præministrare. Idem Apulejus lib. 2. Milef. p. 119 *Assidue respiciens præministrantem Fotidem*, auffwarten / zu Tische dienen. Tertull. Apolog. c. 21 *Fabulas ad destructionem veritatis, istius æmulas, præministraverunt.*

¶ Subministrare, zur Hand reichen / zustecken. *Tela clam subministrantur*, Cic. pro Cœlio c. 9. Et, *Subministrare frumenta*, Cæs. B. Gall. lib. 1. cap. 40. *auxilia*, lib. 4. c. 20.

¶ Subministrator, Seneca in epistola 114 sub fin. *Subministrator libidinum*, der Vorschub thut. Tertull. Apolog. c. 23 *Æsculapius vitæ subministrator morituris.*

¶ Subministratio. Tertull. lib. 4. adv. Marc. c. 39 *Excepit pronunciandi subministrationem.* Et Apologet. c. 48 *subministratio incorruptibilitatis.*

MINĬUM, duplex est, alterum *nativum*, Bergzinnober: Alterum *secundarium*, Menning oder Rubricken. Plin. lib. 33. c. 7 *Minium in voluminum scriptura usurpatur.* Minio illitas Deorum facies, quorum proprius rubeus color, qui similitudinem ætheris refert: & ob id triumphantium quoque, qui omnia Jovis insignia habebant, miniatas fuisse, Servius ad Eclog. 5. & Ecl. 10 Virgilii notat.

¶ Miniaria, æ, locus in quo minium foditur, eine Menninggrube. Plin. 33. c. 7 *Miniaria Sisaponensia*, pluraliter.

¶ Miniarius, adjectivum, ex minio. *Metallum miniarium*, Plin. 33. cap. 7 *Miniaria expolitio parietum*, Anstrich von Menning.

¶ Miniaceus, idem. Vitruv. lib. 7. cap. 4 *Cuneis silaceis seu miniaceis interpositis.* Et eodem libro cap. 5 *miniaceorum cuneorum distributiones.*

¶ Miniare, minio tingere, roth färben / idem lib. 10. c. 42. Hinc

¶ *Miniatus*, ut, *Cera miniata & miniatula*, Cic. ad Attic. lib. 16. ep. 11. roth Wachs. *Miniatulâ cerâ notare*, unterstreichen oder zeichnen / daß es zu emendiren sey. Vide supra in *Cera*. ¶ *Funiculum fugiunt miniatum.* De illis qui officium faciunt non ex animo, sed metu notæ & mulctæ. Vide Chiliadas.

Minor, Minimus, quære in *Parvus*.

MĪNOS, Minōis, Μίνως, Rex Cretensium, Jovis, & Europæ filius, qui Cretensibus primus leges dedit, quas ex antro patris se proferre simulavit ad firmandum imperium. Lactant. lib. 1. c. 22. Videatur Platonis Minos, & Nicolaus Damascenus de moribus gentium in Cretensibus. Suet. Tiberio c. 70 *Quo primum die post excessum Augusti, curiam intravit: quasi pietati simul, ac religioni satisfacturus; Minois exemplo, thure quidem ac vino, verum sine tibicine, supplicavit; ut ille olim in morte filii.* ¶ 2. Judex item animarum apud inferos. Cic. 1. Tusc. cap. 5 *Inexorabiles judices apud inferos sunt, Minos & Rhadamantus.* Etsi autem tres judices sunt apud inferos, *Minos, Æacus* & *Rhadamantus* duo fratres, Minos tamen præcipuus est: Et si quid cæteris ambiguum, ipse dijudicat: Sed & solus aureum sceptrum gerit. Virgil. Æn. 6. v. 432

Quæsitor Minos urnam movet: ille silentum
Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit.

¶ Mīnōïus, Virgil. 6. Æn. v. 14

Dædalus, ut fama est, fugiens Minoia regna.

¶ Mīnōus, adject. Ovid. in Ibin v. 509

Si tua contigerit Minoas puppis arenas.

¶ Minōis, ĭdis, patronym. Idem 8. Metam. v. 174

¶ Minotaurus, soboles ex Pasiphaë, Minois uxore, & Tauro, ejusdem amasio. Virg. 6. Æn. v. 24. seq. & Catullus de nuptiis Pelei & Thet. a v. 76.

MĬNUO, μειόω, minuere, extenuare, detrahere, gering machen / verkleinern / schwächen. *Minuere dolorem, iram, laborem, fructum*, Terent. prolog. Heaut. v. 42, & in Phorm. a. 5. sc. 8. v. 24. *Auctoritatem alicujus minuere*, id est, elevare, eines Ansehen schwächen / verkleinern. *Majestatem P. R. minuere*, Cic. 2. de Orat. c. 39. *Minuere sumtus*, &c. Pro omittere, desinere, Veteres posuêre. Terent. Andr. act. 2. sc. 3. v. 18 *Neque tua ea caussa minueris hæc, quæ facis.* Et Phorm. act. 2. sc. 2. v. 88 *Minue verò iram.* i. e. desine irasci. Ita Lucret. lib. 2. v. 1027

-- -- *quòd non minuant mirarier omnes*
Paullatim.

¶ *Minuere religionem*, Cornel. Nep. Agesil. cap. 4. extr. id est violare.

¶ Minutus, minutum, parvum. *Fruges minutæ*, Cic. Verrin. 5. c. 7. klein Gewächse. *Pisciculi minuti*, Ter. And. 2. sc. 2. v. 32. *Minutioris est curæ*, ~~Quintilian. lib. 8.~~ c. 6. sind Kleinigkeiten. *Animalia minutiora*, Tertullian. 1. adv. Marc. c. 14. pr. *Minutissimi ictus*, Sueton. Vitell. c. 17. *Minutissima animantes*, Gell. lib. 14. c. 1.

¶ Minutio, Verkleinerung / Minderung. ut, *capitis minutio*, Gell. lib. 1. c. 12. hoc est diminutio dignitatis & status prioris. Et Tertullian. de Spectac. cap. 22 *Damnant ignominia & capitis minutione.*

¶ Minute, adv. in minutas partes. *Dens aratri minute diffindit humum*, Colum. lib. 2. cap. 4. & ¶ Comp. & Superl. quoque inveniuntur. Quintilian. l. 5. c. 14 *Minutius & scrupulosius scrutari omnia.* Cato R. R. c. 107 *quam minutissime per cribrum cernere.*

¶ Minutim, adverb. idem. Ein klein Bißgen. Colum. 4. c. 14. Gell. 17. c. 8.

¶ Et, *minutatim*, id est, perexigue, geringlich / allmählich. ¶ 2. Item in minutissimas particulas, ut, *Minutatim addere* aut *demere*, ein wenig und aber ein wenig zu oder ablegen / Cic. 4. Acad. c. 16. Et Senec. ad Marciam c. 8 *Tristitiam ætas minutatim eximet.*

¶ Minutia, minutiæ, partes sunt minutissimæ, einzele / kleine Stücklein. ¶ 2. *Minutia*, vel *Minitia* (nam & ita scriptum invenitur hoc nomen) est locus Romæ in Circi Flaminii regione auctoribus Rufo & Victore, ubi frumentum dividebatur populo: sic dictus vel a *Minutio*, cujus inibi ara, de qua apud Festum, ut Lipsio videtur lib. 1. Elector. c. 7. Vide & Scalig. ad lib. 5. Manilii.

¶ Minuties, ei, idem. Arnob. lib. 6. p. 204 *palmarum in minutiem contrahi.* Apulejus lib. 9. p. 195 *ad summam minutiem contero.*

¶ Minutulus, diminutiv. a Minutus. ut, *minutulæ quæstiones*, Macrob. lib. 7. c. 3. *Minutulæ literæ*, Vopisc. in Tacito c. 11. kleine Schrifft. *Pueri infantes minutuli*, Plautus prologo Pœnuli v. 28.

¶ Minūtal, condimenti genus ex rebus minutatim concisis, zerhackte Speise / Lungenmuß. Juven. sat. 14. v. 128

Hesternum solitus medio servare minutal
Septembri.

Plur. *Minutalia.* Tertull. de Anima c. 32 *Culices, formicæ, tineæ, & hoc genus minutalia.* Ergo de aliis etiam minutis rebus, non de cibis solum, hoc verbum dici potest, ut hoc loco de minutissimis bestiolis.

¶ Minuisco, minuiscere, weniger werden. Ausonius Ephemer. sub fin. -- -- *profugi minuiscunt crimina somni.*

Composita à *Minuo*.

¶ Comminuere, verringern / schwächen. *Frangere & comminuere*, Cic. 2. Offic. c. 11. Et *Comminuere vires ingenii*, Ovid. 3. Pont. 3. v. 34. id est, exhaurire, debilitare, schwächen. Cic. pro Quint. c. 6 *Nullum officium tam sanctum est, quod non avaritia comminuere atque violare soleat.* Ad Attic. lib. 4. ep. 3 *Re familiari comminuti sumus.*

¶ Deminuere, & Diminuere, in partes minutas confringere & attenuare. Ter. in Eunuch. act. 4. sc. 7, 33 *Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis*, den Kopff zudreschen. *Detrahere & diminuere de re aliqua*, Cic. 2. de Invent. c. 10. abkürtzen und abbrechen. *De bonis alicujus diminuere*, Cic. ad Qu. frat. 1. epist. 2. Idem de clar. Orat. princ. *Interitu talis auguris dignitatem nostri collegii diminutam dolebam*, ist unserm collegio ein grosses abgangen. *Diminutum quicquam ex regia potestate*, Liv. lib. 2. c. 1. ubi Gronovius *deminutum*: alii *diminutum*.

¶ Diminutus, particip. & adjectivum. Hinc Compar. *Diminutior* est. Tertull. adv. Marcion. lib. 2. cap. 9 *transire in aliquam diminutiorem qualitatem.*

¶ Diminutio, Verkleinerung / Abzug. *Diminutio civium*, Cic. 3. Catil. c. 10. *libertatis*, 2. de Lege Agrar. c. 7. Idem in offic. lib. 2. c. 21 *Ne de bonis privatorum publice diminutio fiat*, daß kein Abbruch öffentlicher Weise geschehe / rc. *Diminutio facta de imperio*, Servius ad Cic. lib. 4. ep. 5.

¶ Immi-

¶ Imminuere, attenuare, verringern/geringer machen. contrarium verbo amplificare. *Imminuere auctoritatem suam*, Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 18. sein Ansehen schwächen. *Imminuere alicujus laudem*, Idem Dolabellæ, lib. 9. epist. 14. einen verkleinern. *Attenuatum atque imminutum bellum expectatione Pompeji*, Idem pro Lege Manil. c. 11. Et, *Cupiditas imminuta atque debilitata*, Cicero Philipp. 12. cap. 3.

¶ Imminutio, Verringerung/Schmälerung. *Imminutio dignitatis*, Cic. 3. fam. epist. 8.

¶ A perminuere, videtur

¶ Perminutum legi, apud Cic. in Tusc. lib. 2. c. 13 *Omnia bona corporis & fortunæ perexigua & perminuta*, sehr gering/und sehr geschwächt oder geringert. Sed hoc & à *minutus* esse potest. Ut à *magnus*, *permagnus*, &c. Quanquam ne sic quidem certissimum hoc exemplum est, quod castigatiores libri simpliciter *Minutum* exhibent.

MINURIO, minurire. Veteres Glossæ: *Minurit*, μινυρίζει: id quod est tenui & deductâ voce canere, proprieque dicitur de avibus minoribus. Festus: *Minuritiones minorum sunt avium cantus.* Sidonius lib. 2. Epist. 2 *Philomelam* [quam volupe est audire] *inter frutices sibilantem*, *Prognen inter asseres minurientem!* Spartianus *minurire* palumbum proprium tradit in Antonino Geta circa finem.

¶ Minuritio apud Ciceronem lib. 1. de oratore c. 59. ut eum locum feliciter restituit Turnebus, quem vide lib. 1. advers. c. 12. Adde Festum modo in *Minurio* allegatum.

MINYAE, arum: Argonautæ, Jasonis socii. Servius ad Eclog. 4 *Socii vero Jasonis appellati sunt* MINYAE *vel ab Argo hujus nominis Colchorum: vel quod multi ex quadam* Minya *nati Jasoni se conjunxerunt:* vel *quod* Minya *Jasonia terra avia fuerit.* Sed in his verbis bis nonnulla corrupta & emendanda sunt. Itaque pro *Argo hujus nominis Colchorum*; legendum puto: *a rege hujus nominis Tolchorum.* Tolchi enim omnes *Minyæ* appellati, ut Diodorus Scapsius apud Scholiasten Apollonii tradit: procul dubio ab isto rege suo. Deinde pro *Jasonia terra avia fuerit*, lego; *Jasonia terra, patria fuerit. Jasonia terra*, Thessalia est, regnum Jasonis.

MIRMILLO, Mirmillones gladiatorum genus, quibus origo e Gallis. Vide Lips. lib. 2. Saturnal. c. 10. Cicero L. Antonium *gladiatorem* & *mirmillonem* sæpe vocat Philipp. 6. Vetus Schol. Juvenal. Sat. 8. v. 199 *Mirmillo armaturæ Gallicæ nomen, ex pisce inditum, cujus imago in galea fingitur.*

¶ Mirmillonium, genus armaturæ Gallicæ.

MIROR, Mirari, proprie est in admirationem rapi, re aliqua tanquam nova, obstupefieri. *Magnopere miror*, Cic. Acad. 4. c. 19. *Miror te ad me nihil scribere*, Pompejus Domitio sub 12. epist. 8 lib. ad Atticum. Ipse Cicero 10. ad Attic. epist. 5, *Satis mirari hominis negligentiam non possum, non queo. Mirari non desinam*, Cic. *Mirabar hoc si sic abiret*, Ter. And. a. 1. sc. 2, 4. es nahm mich wunder/ daß diß also solte hinaus gehen. *Se mirari*, sibi placere, Martial. 13. epigr. 2. ¶ Virgil. 8. Æneid. v. 517 *Primis & te miretur ab annis*, hoc est, tuas virtutes primum miretur, deinde imitetur, Servius MIRETUR; *imitetur*, Lucanus lib. 9. v. 807 - - - - *miratorique Catonis.*
Id est, IMITATORI. *Optima enim ingenia necesse est, ut ea, quæ mirantur, imitentur.* Idem Lucanus lib. 3. v. 106

- - - - *Superos mirata vetustas*,

i. e. imitata. Valerius Flaccus lib. 1. v. 68

- - - *te parvus lituos, & bella loquentem*
Miretur: sub te puerilia tela magistro
Venator ferat.

¶ Nonnunquam significat in deliciis habere, cum voluptate & delectatione intueri. Sallust. Catilin. c. 11 *Insuevit exercitus Pop. Rom. vasa cælata mirari.* i. e. in deliciis habere. ¶ Aliquando hoc verbum non simplicem admirationem significat, sed effectum aliquem; quando videlicet blanditiæ & adulationi inservit: cujus proprium est alios mirari. Cicero in Paradoxis: *Loquitur ad voluntatem: quicquid denunciatum sit, facit: assentatur, assidet, miratur.* Idem 2. de Divinatione: *Neque porro aut adulatus aut miratus sum fortunam alterius, ut me mea pæniteret.* Apud Græcos quoque θαυμάζειν abjecti animi verbum ac servile esse Casaubonus ad Theophrastum περὶ ἀρεσκείας observat. ¶ 2. Mirari, pro nescire, ignorare, in illo Plaut. Prol. Aulul. *Ne quis miretur qui sim, paucis eloquar*, Donatus accipit: quem vide ad Terent. Andr. act. 4. sc. 4. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. c. 7. n. 5. p. 122.

¶ *Miratu digna*, Senec. Epist. 94. p. 451.

¶ Miratio, Verwunderung. Cic. lib. 2. de Divin. c. 22 *Caussarum ignoratio in re nova mirationem facit.*

¶ Mirator. Martial. l. 10. Ep. 87 *Mirator veterum senex avorum.* Adde Lucan. cit. jam loco. *Mirator tantum sui*, Senec. Vit. beat. c. 8.

¶ Miratrix. ut, *Miratrix turba*, Juv. Sat. 4. v. 62. Et Seneca Hippolyto v. 742 *Fama miratrix senioris ævi.*
Et Lucan. lib. 4. v. 654 - - - *famosa vetustas*
Miratrixque sui.

¶ Mirandus, a, um: *admiratione dignum* Cic. ad Marcell. 15. famil. *Mirandum in modum gaudeo*, wunderbarlicher Weise. *Mirandum in modum concupiscere*, Idem ad Attic. lib. 9. epist. 7. *Quæ mihi minime miranda acciderunt*, Idem lib. 3. fam. ep. 10. darüber ich mich nicht wundere.

¶ Mirabundus, admirans, Liv. lib. 3. c. 38 *Plebs mirabunda.* Idem lib. 4. c. 33 *quum utramque mirabundam in se aciem vertisset.*

¶ Mirabilis, mirandus, dignus miratione. *Mirabile dictu*, Cic. 5. Paradox. c. 1. *Mirabilem in modum*, Idem lib. 5. ad Attic. epist. 13. wunderbar/ wundersam. Lucretius lib. 2. v. 1026

Nihil adeò magnum, nec tam mirabile quicquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paulatim.

Mirabilis cupiditas, C. Nep. Milit. c. 5. vehemens, ingens. Cic. lib. 2. de Orat. cap. 18 *Tum Catulus: Quo mirabiliora fecisti, eo me major exspectatio tenet.* Livius lib. 9. c. 18 *Mirabiliores, quam Alexander.*

¶ Mirabiliter, wunderlich/ wunder sehr. Cic. ad Brutum lib. 11. fam. epist. 14. pr. *Mirabiliter, mi Brute, lætor, mea consilia, measque sententias a te probari*, es ist mir eine wunder-grosse Freude. Idem lib. 4 epist. 13 ad Nigidium: *Familiares ejus mirabiliter de te & loquuntur & sentiunt.* i. e. præclare, honorifice.

¶ Permirabilis. Augustinus de Genesi ad liter. c. 10 *Immo vero id ipsum permirabile est, cum* &c.

¶ Miraculum, θαῦμα, res miranda, quæ admirationem afferre potest, quasi sit contra naturam, Wunderwerck/ Wunderthat. Plinius lib. 10. cap. 52 *Generatio avium simplex esse videtur, cum & ipsa sua habeat miracula.* Liv. lib. 25. c. 9 *Vigil incautius miraculo magnitudinis in eos, qui ferebant* [aprum prægrandem] *versus.* Ædificia quædam & moles admirandas, *Miracula mundi* vocat Plinius, ut, *Mausoli monumentum, Obeliscos, Pyramides Ægyptias, Labyrinthos, Hortos pensiles, Templum Dianæ Ephesi, Lapidem fugitivum, Ædificia quædam sine clavo*, &c. Vide ipsum lib. 36. c. 12. seqq.

¶ Miraculosum, miraculis plenum, priscis ignotum verbum.

¶ Mirio, onis: qui admiratur omnia, inque iis stupet, Tertull. de Præscription. cap. 1.

¶ Mirus, mirum, mirabile, admiratione dignum. Cic. ad fam. lib. 2. ep. 10 *Me mirum desiderium tenet urbis, incredibile meorum*, ich habe wundergroß Verlangen nach der Stadt. Notentur & istæ locutiones: Plaut. Amph. a. 1. sc. 1. v. 127 *Mira sunt, nisi invitavit sese in cœna plusculum*, es nähme mich wunder/ wenn er sich nicht ziemlich solte besoffen haben. Ter. Andr. act. 3. sc. 4. v. 19 S. *Ubi nunc est ipsius?* D. *Mirum, ni domi est.* Idem in Eun. act. 2. sc. 3. v. 52 *Mirum, ni hanc dicit, modo huc, quæ data est dono.* Alibi Plautus subjunxit particulam, *quin*, ut Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 118 *Mirum, quin te adversus dicat*, Es solte mich wundern/ wann er dir nicht widerspräche. ¶ 2. Gifanio in Indice Lucretiano videtur hoc nomen in remotiore quadam significatione posuisse veteres. Ut, pro *novo*, item *egregio*, Lucretium: pro *tristi* ac *duro* Cic. & Plaut. Vide ipsum.

¶ Mira, wunderbare Dinge. *Minime mirum tibi debet videri*, Cic. 10. fam. ep. 31. das soll dich nicht wunder nehmen. *Non, nec mirum*, es ist kein Wunder/ Idem. ¶ Comp. *Mirior, mirius*, Festus ex Titinio; Nonius ex Varrone attulerunt.

¶ Mire, adverb. wunderlich. Ter. Heaut. 5. sc. 1. v. 25 *Tuus Syrus mire finxit filium*, Cic. ad Att. lib. 16. epist. 11 *Puero municipia mire favent.*

¶ Permirum, valde mirum, überaus wunderlich. Cic. 3. ep. 10. famil. *Illud permirum mihi accidit*, ist mir sehr wunderlich gefallen. Idem de orat. lib. 1. c. 49 *Per mihi mirum visum est.*

¶ Mirificus, wunderschön/ wundergroß. *Mirificam cepi voluptatem*, Cic. 3. fam. epist. 11. *Agere gratias mirificas alicui*, Cic. ad Att. 14. epist. 13. *Cæsaris pueri mirifica est indoles virtutis*, Idem ad Brutum epist. 3. läst sich wunderfein an. ¶ Mirificissimum, Ter. in Phorm. 5. sc. 6. v. 32, ficte. At veriore forma Augustinus de Civ. Dei lib. 18 cap. 42 pr. *Post Alexandri Macedonis mirificentissimam, minimeque diuturnam potentiam.*

¶ Mirifice, admirabiliter, *Te ab eo mirifice diligi intelligebam*, Cic. 1. de Nat. D. c. 21. Et *Mirifice aliqua re delectari*, Cic 2. fam. ep. 11. *Studiis mirifice deditus*, Idem 1. de Orat. c. 13. sehr fleißig über'm Studieren. Nec tantum de lætioribus rebus, sed de tristibus etiam usurpatur. Cic. Attico lib. 6 epist. 3 sub finem: *Mirifice conturbatum vidi puerum.* sehr bestürtzt.

¶ Mirificare, mirabilem facere. Eugenius Toletanus Carm. 9

Gestit & athletam mirificare suum.

Tribuunt etiam Plauto Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 46. sed MSS. *rumificant*; Vide Lambinum: Nonius *rumiferant.*

Composita.

¶ Admirari, sich verwundern/ Cic. Attic. lib. 6. epist. 9. *Admiratus sum brevitatem tuæ epistolæ*, habe mich verwundert/ daß du mir so kurtz geschrieben. Idem in Acad. 4. c. 36 *Diodorum & admiror & diligo*, hoc est, veneror, suspicio, halte viel von ihm. Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 19. *Eorum ingenia admiror sæpe. De Dionysio sum admiratus*, Cic. ad Att. lib. 9. epist. 12.

¶ Admiranda, quæ admiratione digna sunt. Nepos Catone de ejus historiis reddens: *In iisdem exposuit, quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda*, id est, res admirandæ, quæ ibi viderentur. Sic Lipsius libros suos *de magnitudine Romanâ* ADMIRANDORUM nomine inscripsit.

¶ Admiratio, Verwunderung. Cic. off. lib. 2. c. 14 *Magna est*

 admira-

admiratio copiose sapienterque dicentis, man verwundert sich A
groß über einen 2c. Idem lib. 5. famil. epist. 12 *Varii casus habent admirationem*, tragen sich zu mit Verwunderung. Et de Fin. lib. 4. cap. penult. *Quid habent admirationis, si propius accesseris?* was findet sich bey ihnen / so verwunderns werth sey? *Afficere admiratione*, 2. Offic. c. 10. *Movere maximam admirationem alicui*, Idem lib. 10. Philipp. c. 2. Et, *In maximâ admiratione pinus est*, Plin. lib. 16. cap. 26. ist sonderlich wunderns werth. Apulej. de Deo Socratis: *Parit enim conversatio contemtum; raritas conciliat ipsa rebus admirationem.* Et Nepos Iphicrate cap. 3 *Ipso adspectu cuivis injecit admirationem sui*, i. e. reverentiam. Pluraliter Vitruvius lib. 7. c. 13 *Non minores sunt, quam ceterarum naturæ rerum considerantibus, admirationes.*

¶ Admirator. *Antiquitatis admirator*, Quintil. lib. 2. c. 5. Et Seneca Epist. 94. sub fin. *Irritamentum est omnium, in quæ insanimus, admirator & conscius.*

¶ Admirabilis, e, admiratione dignum, wunderbar / wundersam. *Res nova & admirabilis*, Cic. 2. de Divin. cap. 28. *Vir admirabilis in dicendo atque in omnibus artibus*, de orat. lib. 1. c. 2. Et, *Admirabilis ac singularis sapientia*, ad Cæsarem sub 9 ad Attic. ep. 10. *Admirabile fuit in eo*, Nep. Agesil. c. 7. i. e. insigne ad gloriam. *Tractatio rerum efficit admirabiliorem ora-* B
tionem, Cic. in Orat. c. 35. Et, *Magnitudo populi Rom. admirabilior prope adversis rebus, quam secundis fuit*, Liv. lib. 22. c. 37. pr. ¶ *Admirabilia* interpretatus est Cicero, quæ apud Græcos Stoici παράδοξα appellabant. Ipse lib. 4. de finibus sub f. *Hæc παράδοξα illi* (Stoici,) *nos ADMIRABILIA dicamus.* Idem Paradox. Præf. *Quæ quia sunt admirabilia, contraque opinionem omnium, ab ipsis etiam* (Stoicis Græcis) παράδοξα *appellantur.* Et Paradoxo 4 *Nec hoc tam re est, quam dicto inopinatum atque mirabile.* Eidem in Tusculana 4. c. 16 *admirabiliter dicere*, παραδόξως est.

¶ Admirabiliter, Cic. de nat. Deor. lib. 2. c. 53 *Mundus consilio admirabiliter gubernatur*, also / daß es zu verwundern ist. Adde modo dicta sub finem in *Admirabilis.*

¶ Admirabilitas, nam & hoc nomine Cicero usus est. *Admirabilitas cælestium rerum*, Cic. de N. Deor. lib. 2 cap. 36. pr. die wunderliche Gestalt und Art der himmlischen Creaturen. Et 2. offic. cap. 11. pr. *Hæc animi despicientia admirabilitatem magnam facit.*

¶ Demirari, valde mirari, sehr verwundern. Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 111 *At hoc demiror, qui tam facile potueris persuadere illi*, das nimmt mich groß Wunder / wie 2c.

¶ Emirari, pro demirari, Horat. lib. 1. Carm. oda 5. v. 8. *Emi-* C
rabitur insolens.

MISANTHRŌPOS, μισάνθρωπος, osor hominum, ein Unleutseliger / ein Menschenfeind / qualis Timon quispiam fuisse legitur, [de quo Lucianus] Vide *Timon.*

MISCEO, μίγνυμι, miscere, permiscere, temperare, confundere, mengen / vermengen / mischen. *Miscere vinum aquâ*, Plin. 7. c. 56. *Omnia turbare & miscere*, Cic. Arusp. c. 22. Sed, *Mare cælo miscere: miscere sacra profanis*, das hundert ins tausende werffen. Vide Chiliadas. ¶ Non infrequenter auctores de turbatoribus & per ambitionem ac impotentiam res novas molientibus uti solent. Nepos Pausania: *Qua victoria elatus plurima miscere cœpit, & majora concupiscere.* Cic. pro Milone: *Quando ille plura miscebat?* Phædrus Fab. 3 *Procax libertas civitatem miscuit.* ¶ Iidem de architectis fraudum & deceptionum. Terent. Heaut. 4. sc. 4. v. 33

Ita tu isthæc tua misceto, ne me admisceas.

Itaque nos diceremus: braue / koche wie du wilst: menge mich nur nicht darein. ¶ Usurpatur & in re Venerea. Virg. Æn. 7. v. 661 *Mista Deo mulier* Sulpic. Sever. lib. 1. H. S. c. 11 *Socero mista est.* Cic. 1. de Div. c. 29 *Corpus cum matre miscere.*

¶ Mistus, & mixtus. *Amor voluptate & molestia mistus*, Cic. de Univers. c. 12. vermengt mit Wol und Wehe / mit Lust und Unlust. *Mistus candore rubor, ea mixta ex dissimilibus erunt*, Cic. 1. Nat. Deor. cap. 27. Superlativo Vellejus Paterc. lib. 2. c. 98 *Mores vigore ac lenitate mixtissimi.* D

¶ Mistura, & Mixtura, ein Gemeng / Vermischung. Quintil. lib. 6. c. 3 *Frequentissima aliorum generum cum aliis mistura est.* Adde Varron. apud Nonium. Et Lucretius lib. 2. v. 977 *de rerum mistura dicere.*

¶ Miscellaneus, um, Gell. lib. ult. cap. 11 *Varia, miscellanea, & quasi confusanea doctrina*, aus mancherley zusammen gelesen / zusammen gebracht. *Æra miscellanea*, ex variis metallis mixta & confusa, ut *Corinthia* erant; de quibus copiose in Fragm. Petronii Tragur. p. 33 disseritur, ibique *miscellanea* vocantur. *Opus miscellaneum*, in quo variæ res commixtæ tractantur, ein Buch / darinn von mancherley zusammen gesuchten Dingen gehandelt wird. Apulejus lib. 3. de A. A. sub init. *Nec mora, cum magna irruptione patefactis ædibus, magistratibus eorumque ministris & turbæ miscellaneæ cuncta completa.*

¶ Juvenalis Satyr. 11. vers. 20 *Veniunt ad miscellanea ludi.* Ubi *miscellanea* Vetus Scholiastes interpretatur cibum gladiatorum, sic dictum, quod omnia, quæ apponuntur eis, misceant, & sic manducent. Sed *Miscellanea*, ludi genus Juvenalis appellat, quod ita dictum, quia ad nullum certum genus ludorum, seu argumentum spectet, seu apparatum scenæ, referri posset. *Ludos miscellos* Suetonius vocat Caligula c. 20. Ubi vide Torrentium itemque Scaligerum l. 5. de emendat. temporum p. 449.

¶ Miscellus, aliud adjectivum, ut, *Ludi miscelli*, i. e. mixti, de quibus paullo ante ex Suetonio. *Miscellum genus columbarum*, Varro lib. 3 de re rust. cap. 7. zahme und wilde untereinander. *Miscellæ vites*, quæ omni agro conveniunt, omnibus aliis vitibus utilibus miscentur, Varro R. R. lib. 1. c. 54.

Composita.

¶ Admiscere, zu etwas vermengen / ut, *Versus admiscere orationi*, Cic. 2. Tusc. c. 11. Et Ter. in Heaut. a. 4. sc. 5. v. 35 *Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.* Et ibidem act. 5. sc. 2. v. 22 *Ne te admisce, nemo accusat Syre te*, menge dich nicht drein. Cic. in Philipp. 12. cap. 7 *Ego ad id consilium admiscear? in hac legatione sim?* Idem de Universo c. 3 *Deus bonis omnibus mundum explevit, mali nihil admiscuit.*

¶ Admistio. *Admistione corporis liberatus*, Cic. de Senect. c. 21. *Sine admistione terreni*, Pallad. lib. 1. cap. 5.

¶ Commiscere, in einander vermengen. *Alterum cum altero commiscere*, eins mit dem andern vermengen. Cic. pro Marc. c. 2 *Nunquam temeritas cum sapientia commiscetur*, leiden einander nicht / stehen nicht beysammen.

¶ Commiscibilis. Tertullian. de Anima cap. 12 *commiscibilis animæ.*

¶ Incommiscibilis. Ibidem: *simplex & incommiscibilis animus.*

¶ Immiscere, in etwas mengen. *Immiscere aliorum colloquiis*, Liv. 21. c. 32. in anderer Gespräche sich mengen. *Se immiscere turbæ militum*, Liv. lib. 3. c. 50. *Immiscere se rei ad se non pertinenti, culpa est*, Pompon. 36. de divers. Regul. Jur.

¶ Intermiscere, zwischen etwas mit einbringen. Liv. lib. 4. c. 56 *Turbam indignorum candidatorum intermiscendo dignis.* Et Virg. ecl. 10. v. 5 *Doris amara suam non intermisceat undam.*

¶ Permiscere, *Confundere*, durch einander vermengen. *Permiscere cum materia*, Cic. de Univers. c. 7. Et, *Suas sordes permiscere cum clarissimorum virorum splendore*, Idem in Vatin. c. 5. *Fructus magnâ acerbitate permistos tuli*, Früchte oder Nutz mit vieler Bitterkeit vermenget / pro Plancio cap. 38.

¶ Permiste, adverbium, apud eundem 1. de Invent. c. 30 *Partes confuse & permiste dispersimus.*

¶ Permixtim, idem. Prudent. in Hippolyto v. 192.

¶ Permistio. Cic. de Univers. cap. 12 *permistionis reliquiæ.* Et Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. sub fin. *Intemperans & intemperata permixtio animal celeri exitio corrumpit*, ein übel Temperament.

¶ Impermixtus, unvermischt. Ambrosius Epist. 2. p. 72 *Sapientia impermixta atque incorrupta.*

¶ Promiscuus, um, confusum, incertum. Sallustius Catil. c. 12 *Divina atque humana habere promiscua*, eins halten wie das andere / für einerley halten. *Connubia promiscua*, Liv. lib. 4. c. 2. unordentliche Heyrathen.

¶ Veteres & *promiscus* dicebant. Gell. lib. 16. c. 13 *De hujus opinionis tam promiscæ erroribus* &c.

¶ Promiscue & antique promisce, vermenget / gemein / ohne Ordnung / ohne Zucht. *Pecudum ferarumque ritu promiscuè in concubitus ruere*, Liv. 3. c. 47. Et Gellius lib. 20. cap. ult. *Indistincte atque promiscue annotatum.* Iterum Liv. lib. 1. c. 43 *Suffragium eodem jure promiscue omnibus datum est.*

¶ Impromiscuus, unvermengt / iedes besonders. Gellius lib. 1. c. 7 *Verbum liberum undique & impromiscuum.* Idem lib. 12. c. 4 *Suavitas impromisca.* Utraque enim & hic forma valet, *impromiscuus* & *impromiscus*, sicut in simplici *promiscuus* & *promiscus* dicimus.

¶ Remiscere, wieder mengen / wieder mischen. Seneca epist. 71. p. 265 *Animus naturæ suæ remiscebitur*, hoc est, in sideream naturam redibit, si mansurus post mortem non est. Et Horatius arte Poetica v. 151 *Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet.* Hinc *remixto corpore*, Paullinus 6. Natali Felic. v. 80.

MISENUS, Æneæ fuit tubicen, Æoli filius, a quo & Æolides dictus est, quia sonus omnis vento creatur. Virg. 6. Æneid. v. 164

Misenum Æolidem quo non præstantior alter,
Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.

¶ Misenum, promontorium Campaniæ prope Cumas, nomen habens ab Æneæ tubicine, ibi sepulto. Silius 12. v. 155

Nec non Misenum servantem Idæa sepulcro
Nomina, scilicet *videt.*

¶ Subter promontorium egregius portus, Flor. lib. 1. c. 16. n. 4, atque ibi Classis Romana ad tutelam inferi maris ab Augusto collocata fuit, ut Suetonius ejus vita c. 49 refert. Vide & Vegetium. Huic Classi Plinius præfuit, ut ex sororis filio, Plinio Secundo constat lib. 6. epist. 16.

¶ Misenum quoque oppidum, juxta portum, Plin. cit. loco.

¶ Misenensis, denominativum, ut *Villa Misenensis*, Phædr. 2. fab. 6. *Classis Misenensis*, Tacitus 3. Hist. cap. 57. Et Misenenses, incolæ Miseni oppidi. Et

¶ Mise-

¶ Miseriates, iidem dicti apud Veget. lib. 4. de Re milit. cap. 31. A
MISER, calamitosus, ærumnosus, infelix, afflictus, flebilis, elend/ arm/ mühselig. Cicer. pro Plancio c. 34 *Ego miserus & laborantibus negare nihil possum.* Lucan. lib. 8. v. 535
Nulla fides unquam miseros elegit amicos.
Et, *Miseros convicia non decent,* Justin. lib. 14. cap. 4. *Misera fortuna,* ein elender Stand. Martial. lib. 11. Epigr. 57
Fortiter ille facit qui miser esse potest.
Miserrima est fortuna, quæ inimico caret, Publius. Miseri gratiosi, etiam quos injuriæ invisos faciunt. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 12. & ad Justin. lib. 27. c. 2. not. p. 378. ¶ Terentius Eun. act. 5. sc. 2. v. 4 *Miserrimus fui fugitando,* i. e. fatigatus, lassus & languidus sum, dum fugio, ut Donatus interpretatur. ¶ *Quem miserum habere,* est affligere, molestiam exhibere alicui. Plautus Cistell. act. 2. sc. 2 ineunte:
Anum sectatus cum clamore per vias
Miserrimam habui.
Cic. lib. 14. ad Famil. Epist. 7 *Omnes molestias & solitudines, quibus te miserrimam habui.* Comp. Miserior. Cicero lib. 1. Tuscul. cap. 34 *Vitam efficere deplorando miseriorem.* Hirtius 8. bell. Gall. cap. 7 *miseriore ac duriore conditione decertare.*
¶ Misellus, diminutivum, armselig. Cicer. ad Attic. lib. 3. B epist. 23. extr. *Ciceronem meum, cui nihil misello relinquo præter invidiam & ignominiam nominis mei, tuere quoad potueris.* dem armen Kind verlasse nichts/ als ꝛc. Idem ad Terent. 14. famil. epist. 4 *Illius misellæ & matrimonio, & famæ serviendum est.* Lucret. lib. 4. v. 1089 *Spes misella.*
¶ Miserulus, aliud diminut. quo Catullus usus apud Nonium in *Prosperiter.*
¶ Misere, adverb. jämmerlich/ elendiglich. Cic. ad Quint. frat. lib. 1. epist. 3. pr. *Tua me invidia, ac non ego te misere perdidi.* Sed, *Misere amare, misere invidere,* id est, valde, hertzlich lieb haben/ einen sehr neiden/ Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 16. & Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 22. Comp. *Nihil profecto gravius, nihil miserius, Roma, doluisti,* Nazarius Panegyr. Constantini cap. 4.
¶ Miseriter, idem, quod ex Laberio antiquatum, Nonius adfert. Sed & Catullus Carm. 64. v. 49.
Patriam allocuta est ita voce mœsta miseriter.
¶ Miseria, infelicitas, calamitas, afflictio, Elend/ Unglück. *Te miseriæ & ærumnæ premunt omnes,* Cic. Paradoxo 2. alles Elend und Jammer. *In miseriam nasci,* Cic. Tuscul. lib. 1. cap. 5. zu Unglück und Elend gebohren. *In miserias incidere,* In Philipp. 2. cap. 10. Et, *Levis est consolatio ex miseriis aliorum,* C lib. 6. fam. epist. 3. daß es andern auch übel gehet/ ist ein schlechter Trost. Signa miseriæ summopere misericordiam ciere solent. Vossius lib. 2. Instit. Orat. pag. 266.
MISEREOR, misereri, alicujus miseria affici, misericordia moveri, sich eines erbarmen/ jammern/ Mitleiden haben. *Nil nostri miserere,* Virgil. Eclog. 2. v. 7. *Misereri supplicum,* Cic. lib. 1. de Invent. cap. 30. Idem ad Att. lib. 4. epist. 5 *Qui misereri mei debent, non desinunt invidere.* *Misereri ætatis,* sc. senectutis, Corn. Nep. 19, 4. 1. subintell. vox *Caussa,* ut docet Voss. de Construct. cap. 27.
¶ Miseret, impersonale, ejusdem significationis. Idem enim est, *Miseret me tui,* mich jammert dein/ quod *Misereor tui.* Cicer. pro Mil. c. 34 *Eorum nos magis miseret, qui nostram misericordiam non requirunt, quam qui eam efflagitant.* Idem pro Ligario cap. 5 *Cave te fratrum obsecrantium misereat.*
¶ Miseresco, miserescere, idem quod misereri. Verbum Tragicum pronunciat Scalig. lib. 4. Poet. c. 17. Virg. 2. Æneid. v. 145
His lacrymis vitam damus, & miserescimus ultro.
Idem 8. Æneid. v. 573 *Arcadii miserescite regis.*
¶ Miserescit, impersonale, effertur perinde, ut *miseret.* Terent. in Heaut. act. 5. sc. 4. v. 3 *Atque inopis nunc te miserescat mei,* laß dich mein/ der dich ohne Hülffe gelassen/ jammern. D
¶ Composit. *Commiserescit.* Idem in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 54 *ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem, si adesset, credo tibi ejus commiseresceret,* mit ihm würde Mitleiden haben.
¶ Misericors, clemens, qui aliena calamitate afficitur, barmhertzig/ mitleidig. *Misericordem se præbere,* Cic. pro Cæcin. c. 10. Et, *Mitis & misericors animus,* Cic. 1. Invent. cap. 55. ein sanfftes und mitleidiges Hertz. *Misericordem judicem esse non oportet?* Cic. de finibus lib. 4. cap. 9. ¶ Comp. *Misericordior.* Plautus Rudente act. 1. sc. 5. v. 23
Misericordior nulla me est fœminarum.
Et Augustinus Civ. Dei lib. 21. cap. 17 *Sententia tanto verior, quanto misericordior.* Idem & lib. 1. Confession. cap. 4 *misericordissime Deus:* & ibidem lib. 6. cap. 8 extr. *manu validissima & misericordissima eripuisti.*
¶ Immisericors, unbarmhertzig. Cicer. lib. 2. de Inventione cap. 36 *Ipsum immisericordem, superbum fuisse.*
¶ Misericordia, quæ ægritudo est ex alterius miseria injuria laborantis. Item, ægritudo ex alterius rebus adversis, Mitleidung/ Erbarmung. Cic. pro Ligar. cap. ult. *Nulla de virtutibus tuis plurimis, nec gratior, nec admirabilior misericordia est.* Et, *Misericordia commoveri,* 4. Tuscul. cap. 8. *Misericordiam alicui impertiri,* Idem ad Brut. epist. 12. Et pro Plancio cap. 1 *Peto à vobis, ut ei vestram misericordiam, me deprecante, tribuatis.* Et pro Milone cap. 34 *Implorare & exposcere alicujus misericordiam,* um Gnade bitten. *Confugere in misericordiam alicujus,* Idem pro Quintio cap. 2. Et, *Aliena misericordia vivere,* pro S. Rosc. cap. 50 anderer Leute Gnade leben. Stoici misericordiam, virtutem esse, negarunt. Vide Senecam lib. 2. de Clementia cap. 4. & 5. itemque Lactantium, qui eos refutat, & hanc in homine singularem virtutem agnoscit, lib. 6. cap. 10. & 11. Plaut. Mostell. act. 3. sc. 2. v. 114
Lucri quicquid est, id domum trahere oportet,
Misericordias jam habere haud hominem oportet.
¶ *Misericordiam,* pro eleemosyna dixisse Christianos Scriptores Des. Heraldus Commentar. ad Tertull. Apolog. c. 42 observat.
¶ Misericordiæ Ara. Heraclidæ ab Eurystheo post Herculis obitum pulsi, cum facile ab Atheniensibus auxilium impetrassent, Aram Misericordiæ dedicârunt Athenis, quæ commune miseris confugium & asylum calamitosorum esset. De ea Statius Thebaidos lib. 12. v. 481
Urbe fuit media, nulli concessa potentum
Ara Deûm, mitis posuit clementia sedem.
Et miseri fecere sacram, sine supplice nunquam.
Illa novo, nulla damnavit vota repulsa,
Auditi quicunque rogant: noctesque diesque
Ire datum, & solis Numen placare querelis.
Apulej. lib. 11 *Multis & variis exantlatis laboribus, magnisque Fortunæ tempestatibus & maximis actus procellis ad portum Quietis & aram Misericordiæ tandem, Luci, venisti.* Vide de hac ara plura apud Cœl. Rhodig. lib. 6. Ant. Lect. cap. 17. Livinej. not. ad Panegyr. p. 325. Hug. Grot. lib. 2. de J. B. & P. cap. 21. Barth. ad lib. 12. Theb. Stat. v. 481. p. 1504. & ad Claudian. Bell. Gildon. v. 404.
¶ Misericorditer. Lactantius lib. 6. cap. 18 *Justus nunquam prætermittet, quo minus aliquid misericorditer faciat.* Hieronymus ad Augustinum Ep. 89. cap. 5. *Miselli & misericorditer deplorandi.* Habet & Augustin. epist. 5.
¶ Immisericorditer, unbarmhertziger Weise. Ter. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 28 *Factum à vobis duriter, immisericorditerque* &c.
¶ Miseror, miserari, est lacrymis aut verbis dolorem ex alicujus miseria declarare, deplorare, beklagen/ beweinen. Cicer. pro Muræn. cap. 27 *Non queo satis hujus eventum fortunamque miserari.* Virgil. lib. 12. v. 243
- - - - *Turni sortem miserantur iniquam.*
Misereri autem est reipsa misericordiam exhibere. Vetus Grammaticus de differentiis rerum: MISEREMUR *cum eodem tempore & dolet nobis de alicujus caussa, & subvenimus laboranti;* MISERARI, *consolari tantum est intra affectum doloris.* Talia & apud Festum legimus. Poetæ tamen hæc duo, *miserari,* & *misereri* plerumque confundunt, & altero utuntur pro altero indifferenter, Virg. 5. Æneid. v. 350
Liceat casum miserari insontis amici,
laß mich Mitleiden haben. Et paullo post v. 452
Æquævumque ab humo miserans attollit amicum,
aus Mitleiden. Neque Servius agnoscit discrimen, nisi Constructionis: cujus verba ad illud Poetæ Æn. 1. v. 597
O sola infandos Trojæ miserata labores
hæc sunt: Et MISEROR, *&* MISEREOR *unum significant: Sed* MISEROR *accusativum regit:* MISEREOR *genitivum.*
¶ Miseranter. Venant. Fortunatus lib. 4. de Vita Martini v. 114
Pervenit ut senior gressu miseranter anhelo.
¶ Miserandus, jämmerlich/ kläglich/ Cicer. de Provinc. Consul. c. 3. pr. *Miserandum in modum, milites populi Rom. capti, necati, deserti, dissipati sunt,* daß es zu erbarmen/ daß es einen Stein erbarmen möchte. Livius lib. 5. cap. 42 *Tantò ante alios miserandi.*
¶ Miseratio, significatio misericordiæ, qua ex alicujus infelicitate movemur, Beklagung. Cic. 2. de Orat. cap. 47 *Non sine lacrymis, non sine dolore miseratio.* Et in Oratore cap. 38. pr. *Miseratione mens judicum permovenda est,* mit mitleidigem Beklagen das Hertz erweichen.
¶ Miserator, qui opus aliquod misericordiæ exhibet in eum cujus miseretur. Onomast. *Miserator,* ἐλεῶν.
¶ Miseratrix. Prosper Aquitanicus de Ingratis c. 30
Et tamen ex istis miseratrix gratia quosdam
Eligit.
¶ Miserabilis, e, *Casus miserabilis,* ein jämmerlicher oder kläglicher Fall/ miseratione dignus. *Nihil tam miserabile, quam ex beato miser.* Cic. Partit. or. cap. 17. *Voces miserabiles exaudiebantur mulierum,* Liv. lib. 1. cap. 29. klägliche Worte. *Cædes miserabilis,* ibidem c. 59. & mox eodem cap. *Tricipitino morte filiæ caussa mortis indignior & miserabilior.* Juvenalis Sat. 9. v. 6
Non erat hac facie miserabilior Crepereius.
¶ Miserabiliter, kläglicher Weise. Cic. ad Att. lib. 14. ep. 10 *Cæsar in foro combustus, laudatusque miserabiliter.* Valer Max. lib 4. c. 1. extern. 4 *Vitam miserabiliter exigere.* Et Livius l. 45. c. 42 pr. *miserabiliter orbitatem suam deflere.*

Compoſita:

¶ Commiſerari, beklagen/ Conqueri. *Commiſerari fortunam alicujus*, ſcil. ſermone. Corn. Nep. Ageſ. c. 5. n. 2.

¶ Commiſeratio, das Beklagen. *Commiſerationem brevem eſſe oportet, nihil enim lacryma citius areſcit.* Auctor ad Herenn. lib. 2. extr.

MĪTHRA, Μίθρα, a Perſis Sol dicitur, teſtibus Xenophonte, Pauſaniâ, Curtio & aliis. Et ſimulacrum vultu leonis, cum tiara, Perſico habitu, utriſque manibus bovis cornua comprimens, colebaturque in antro quodam. Vide veterem Scholiaſten Statii ad verſ. ult. lib. 1 Thebaidos, ubi & allegorice interpretatur. Conf. ibid. Barth. p. 245. Freinshem. Indice Curtiano, hac voce. Martianus Capella lib. 2. de Nupt. Philol. & Merc.

Te Serapin Nilus, Memphis veneratur Oſirin,
Diſſona ſacra Mithram - - -

¶ Hinc *mithrica*, orum, ſacra Mithræ ſive Solis, de quibus Tertull. de Pallio, Hieron. Epiſt. ad Lætam, & Juſtinus Martyr Apol. 2. pro Chriſtianis, alii.

¶ Mithra & funis nauticus eſt, quo navis media vincitur, ut Iſidorus lib. 19. Orig. c. 4 docet. Tertullian. de Jona & Ninive v. 44 *Oblaqueare mithram* &c. Ita enim legendum eſt.

MĪTHRĬDĀTES, Μιθριδάτης, Rex Ponti, qui duarum & viginti gentium linguas tenuit, & locutus eſt. Invictum ſe adverſus venena fecit, ſubinde venena bibens. Ad quod alluſit Martialis l. 5. Epigr. 76 *Profecit poto Mithridates ſæpe veneno,*
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.

¶ Ab hoc Mithridate *Mithridaticum*, antidotum appellatum: Artzney wider Gifft/ Mithridat. Serenus cap. 62

Antidotus verò multis Mithridatica fertur
Conſociata modis. Sed Magnus ſcrinia regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Syntheſin, & vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis denum rutæ folium, ſalis & breve granum,
Juglandeſque duas terno cum corpore ficus,
Hæc oriente die modico conſperſa Lyæo
Sumebat, metuens dederat quæ pocula mater.

Vide Camerar. Cent. 1. Horar. ſubciſ. cap. 88. ¶ Alius Mithridatis meminit Nepos in Datame, cui Aſpis a Datame ad Regem captivus ducendus traditus fuerat. Notat ibi Lambinus, in nummis antiquis MITHRADATES, non MITHRIDATES ſcribi.

MĪTIS, e, manſuetus, lenis, placidus, gelind/gütig/ ſanfft. *Homo mitiſſimus atque leniſſimus*, Cicer. Catil. 4. cap. 5. Et, *Patientia dolorem mitiorem facit*, Idem in Tuſcul. lib. 2. c. 22. extr. Gedult lindert den Schmertzen. *Exilium mitius*, Ovid. 2. Triſt. v. 185. erträglicher. *Mitiſſima numina*, Idem 1. Triſt. el. 1. v. 73. ¶ 2. Uſurpatur & de fructibus. Virg. Bucolicis ecl. 1

- - - ſunt nobis mitia poma,

Mürbe/ quod ex maturitate eſt. Unde & Nonius MITEM, *maturum* interpretatur. Et ita Virgilius *vindemiam mitem* appellavit lib. 2. Georg. v. 522. Et Curtius lib. 7. c. 4. n. 26 *Vitis largos miteſque fructus alit.* Petronius:

- - - - - mitia ſorba
Inter odoratas pendebant texta coronas.

Item de terris, quæ teneræ, molles, faciſiſque culturæ: quibus notis optimam terram deſcribit Plinius lib. 17. cap. 5. Horat. lib. 1. Carm. 18 *Circa mite ſolum Tiburis & mœnia Catili.* Statius lib. 3. Silv. ult. v. 79 *Parthenope, cui mite ſolum, &c.* Curtius cit. loc. *mitiora ſola*, & n. 30. *mitior terra.* Nec alia ratione idem Poeta, *mite Tarentum*, iisdem Silvis dixit lib. 1. carm. 1. v. 102.

¶ Mitius, adverb. ut, *Ferre aliquid mitius*, gedültiger leiden. Ovid. 15. Metam. v. 494 *- - - Similes aliorum reſpice caſus;*
Mitius iſta feres.

Et lib. 3. de Pont. Epiſt. 7. v. 29
Mitiùs ille perit, ſubita qui mergitur unda.

Cæſar 7. bell. Gall. c. 43 *Cæſar, quam mitiſſime poteſt, legatos appellat.*

¶ Immītis, aſper, durus, unfreundlich/ wild/unreiff. *Dolor immitis*, Senec. Octavia verſ. 53. *Immite & turbidum cælum*, Plin. Jun. lib. 8. epiſt. 17. Et, *Fructum ferre immitem*, Plin. lib. 13. c. 4. pr. hoc eſt, ad maturitatem non perducere. Unreiffe Früchte/ übel zu eſſen. ¶ 2. Crudelis etiam eſt & immiſericors. Manil. lib. 5. v. 408 *- - - immitis tortor pœnæque miniſter.*

Tacitus Annali 1. cap. 20 *Antiquam duramque militiam revocabat, vetus operis & laboris, & eo immitior, quia toleraverat.* Atque ita etiam de ferocia beſtiarum. Plinius lib. 10. c. 74 *Serpentes, immitiſſimum animalium genus.* Ovidius lib. 13. Metam. v. 804 *- - - calcato immitior hydro.*

¶ Præmītis, valde mitis. Ven. Fortunatus lib. 3. carm. 12. v. 37
Horrea præmitis melius tua condita ſervans.

¶ Miteſco, miteſcere, manſueſcere, gelinde/ſanfftmüthig/ ſittig werden. *Hiems miteſcit*, Livius lib. 23. c. 19. Et, *Uvæ miteſcunt*, Colum. 3. cap. 1. Horat. libro 1. epiſt. 1. v. 39

Nemo adeo ferus eſt, ut non miteſcere poſſit,
Si modo culturæ patientem præbeat aurem.

Ovidius lib. 2. Pont. epiſt. 7. v. 79
Spes quoque, poſſe mora miteſcere Principis iram.

¶ Mitĭgo, mitigare, mitiorem facere, lenire, ſänfftigen/lindern. Cicer. 3. Att. epiſt. 15 *Dolores mitigantur vetuſtate*, gelindert durch

A

länge Zeit. Idem pro Cæl. c. 31 *Jam dies omnia, jam res, jam ætas mitigabit.* gelind machen. Et, *Mitigare alicujus animum*, id eſt placare, Cic. pro Fontejo cap. 12. begütigen/ friedſam machen/ verſöhnen. Idem ad Quint. frat. lib. 1. ep. 1. c. 7 *Severitatem acerbam multis condimentis humanitatis mitigare.* Idem 2. Nat. Deor. c. 60 *Mitigare cibum*, die Speiſe gar machen/ kochen.

¶ Mitificare, mitem efficere, gedultig und zahm machen. Plin. lib. 8. cap. 7 *Elephanti capti celerrime mitificantur hordei ſucco. In omne corpus diviſus & mitificatus cibus*, id eſt, coctus, Cic. de divin. lib. 2. cap. 26.

¶ Mitificus, a, um, quod facit mite. Prudent. Hamartig. v. 963
- - - mitificos incendia lenta vapores
Exhalent. Idem Tetraſticho 20
Regia mitifici fulgent inſignia David.

¶ Commitigare, Terent. in Eun. act. 5. ſc. 7. *Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput*, weich zublauet werden.

¶ Demitigare, Cic. ad Attic. lib. 1. epiſt. 13, idem eſt quod *mitigare. Quotidie*, inquit, *demitigamur.*

MĪTRA, Μίτρα, vocabulum barbarum, quo capitis ornamentum aut pileus ſignificatur, quo Mæonii primum uſi ſunt. Hinc *Mæoniam mitram* Virgil. dixit in Æn. 4. v. 216. Fuit fœminarum & meretricum *mitra* proprie, itemque mollium. Vide ad illum locum

B

Virgilii Servium & Iſidorum lib. 19. Orig. c. 31. Mercerum ad Alexandri Neapol. Geniales ſermones pag. 424. Paſſeratium ad Propertium, itemque Salmaſium ad Hiſtor. Auguſt. & in Exercit. Plinian. Eine Mütze/ Biſchoffshut.

¶ Mitella, Virg. in Copa pr. *Copa Syriſca caput Graiâ redimita mitellâ.* Ein Mützlein. Cic. pro Rabir. Poſt. cap. 10 *Nobiles adoleſcentes & quoſdam etiam ſenatores, non in hortis, ſed in celeberrimo oppido cum mitella ſæpe vidimus.* Et Apulej. lib. 7 p. 191 *mitella textili contecto capite.* Mit einem geſtrickten Häubgen.

¶ Mitrula, diminutiv. aliud. *Alba mitrula lineatus ſerpens*, ein weiſſes Käppichen oder Sträußlein / apud Solinum capite 27. [al. 40] de Africa.

¶ Semimitra, dimidiata mitra. Ulpianus Lege 25 § 10. Dig. de auro, arg. & mund.

MITTO, mittere, ut, *Mittere legatos, literas*, ſchicken / ſenden / abfertigen. Terent. in Andr. act. 3. ſc. 2, 34 *Miſſa ancilla illico obſtetricem accerſitum ad eam*, ſie iſt abgefertiget / die Wehmutter zu holen. *Mittere oratores petitum pacem*, Livius lib. 1. c. 15. Et, *Mittere in conſilium judices*, eſt dimittere ad conſultandum, Cicero pro Cluent. c. 30. quod eleganter ad Deos adhibet Plinius in Paneg. ad Trajanum c. 67. Sed, *Mittere ſanguinem*, zur Ader laſſen / das Blut ſpringen laſſen / Cicero ad Atticum lib. 6. ep. 1. Et Celſ. lib. 2. c. 10. princ. *Sanguinem inciſa vena mittere, novum non eſt.* ¶ 2. Mittere aliquando κατ' ἐξοχὴν eſt legatos mittere. Nepos Themiſtocle: *Miſerunt Delphos conſultum, quidnam facerent de rebus ſuis.* Phædrus lib. 1. fab. 3. v. 22

C

Altum rogantes regem miſere ad Jovem.

Tacitus 1. Hiſtor. cap. 74 *Rurſus ad utrumque Germanicum exercitum, & ad Legionem Italicam &c. ſpecie Senatus miſit.* ¶ 3. Aliquando pro *dimittere* ponitur. Ita enim *mittere noxiam* Terentius dixit Eun. act. 5. ſc. 2. v. 13. ¶ 4. Sic & *omittere* interdum ſignificat: ut apud Horatium haud ſemel. Terent. Andr. act. 5. ſc. 4. princ. *Mitte orare.* Et, *Mitte iram*, id eſt, *omitte*, Terent. Hec. act. 5. ſc. 2. v. 14. Zorn fahren laſſen. *Quin mittimus ambages*, hoc eſt, miſſas facimus, Livius lib. 34. c. 58 dixit. *Mitte male loqui*, Terent. Andr. act. 5. ſc. 3. v. 2. höre auff zu ſchelten. ¶ 5. Utimur hoc verbo & in talorum luſu, idemque eſt quod jacere. Werffen. Auguſtus apud Suetonium in vita ſua c. 71 *Ut quiſque canem aut ſenionem miſerat.* Seneca Ludo de morte Claudii: *Nam quoties miſſurus erat, reſonante fritillo,*
Utraque ſubducto fugiebat teſſera fundo:
Cumque recollectos auderet mittere talos &c.

¶ 6. Eſt & Circi verbum: nam *mitti agitatores* dicebantur cum procurrendi ex carceribus fiebat copia ſigno data; quod ſublevata mappa fiebat: quod ipſum & *mappam mittere* dicebatur. Et inde *miſſus* dicebantur illæ excurſiones, de quo infra.

D

¶ 7. Pro dejicere, deturbare Catull. Epigr. 17
Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum.

¶ 8. Mittere eſt nunciare, ſcribere. Corn. Nepos: *quin Attico mitteret, quid ageret:* in Vita cap. 20.

¶ *Miſſum, miſſam, miſſos, miſſas, miſſa facere*, nota phraſis accommodatur omnibus generibus ac numeris. *Miſſum me fac*, Terent. Andr. 4. ſc. 1. v. 56. laß mich zu frieden. *Miſſos nos face*, ibidem a. 5 ſc. 1. v. 14. *Miſſa hæc facio*, Cic. pro S. Roſc. c. 45. ſeyn laſſen / auffhören. *Miſſum facere amorem*, Plautus Mercat. act. 1. ſc. 1. v. 83. *iram*, Ter. Hec. 5. ſc. 2, 14.

¶ *Miſſa eſt*, ſcilicet concio, quid in eccleſiis fuerit, notum eſt, dimiſſio nempe populi, ſaltem Catechumenorum, finitis ſacris.

¶ Sed eadem vox etiam in prætoriis uſitata. Alcimus Avitus epiſt. 1. ad Gundobadum, Burgundionum regem: *In eccleſiis, palatiiſque, ſive prætoriis, MISSA fieri pronunciatur, cum populus ab obſervatione dimittitur.* Vide ibi Sirmondum.

¶ Miſſus, ûs, Abſchickung. Tacitus 1. Hiſtor. cap. 9 *Inferioris Germaniæ legiones diutius ſine Conſulari fuere: donec miſſu Galbæ, Vitellius aderat.* Et ita idem alibi non ſemel. *Ad quem legatus*

venerat missu Marsyæ Regis, Solin. c. 2. Et, *Missu Ephororum* Corn. Nep. 17, 4, 1. ¶ 2. In Circo *missus* dicebatur, singulæ procursiones & circuitiones equorum. Ein Rennen. Sueton. Claudio cap. 21 *Circenses frequenter, etiam in Vaticano, commisit, nonnunquam interjecta per quinos missus venatione.* Idem Nerone cap. 22 *Spectaculum multiplicatis missibus in serum protraxit.* Significat plures missus dedisse, quam alias esset receptum & constitutum. Legitimos enim missus 25 fuisse, Servius ad illud Virgilii princip. 3. Georgicorum:

Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.

ex Varrone observat. Postea vero C. exhibitos ex Suetonii Domitiano cap. 4 colligitur. Quo forte respiciens Maro *Centum quadrijugos* &c. dixit. Cæterum singuli missus septenis spatiis absolvebantur; nisi quod Domitianus ad quina illa redegerit, quo facilius centum missus peragerentur, ut Suetonius ejus vitâ refert cap. 4. Beroaldus nonnulla egregie notavit, quem videre, si lubet, potes. ¶ Dicitur & Ferculorum *missus*, ein Gang. Nam *mittere* hic est apponere, Uffsetzen / aufftragen. Capitolinus in Pertinace cap. 12 *Erat illiberalis ac prope sordidus, ut dimidiatas lactucas & carduos in privatâ vitâ convivis apponeret: & nisi quod missum esset edulium, quotquot essent amici, novem libras carnis per tres missus ponebat. Si autem plus aliquid missum esset, etiam in alium diem differebat.* ¶ Sed & telorum conjectio, *missus* vocatur. Livius lib. 9. cap. 19 *Pilum haud paullo, quam hasta, vehementius ictu missuque telum.* Sane & *telum mittere* dicimus. Similiter etiam *vocem mittere.* Nam in his *mittere*, jacere est. Vet. Gloss. *Mittit, βάλλει.*

¶ Missio, Sendung / Abfertigung. Cic. 7. Philipp. cap. 1 *missio legatorum.* Idem lib. 1. ad Attic. ep. 5 *De litterarum missione sine caussa abs te accusor.* ¶ 2. *Jactus*, ein Wurff. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Cæsar jussit extra telorum missionem eos circumvallari.* Weiter als ein Bogenschuß. Idem lib. 1. cap. 5 *telorum missionibus hostes rejicere.* durch Geschoß. ¶ 3. dimissio, ut, *missio ludorum*, Cic. lib. 5. fam. ep. 12. sub fin. Et Sueton. in Cæs. cap. 7 *Missionem continuò efflagitavit*, hat seinen Abschied begehret. Et Livius lib. 26. cap. 1 *Quibus Senatus missionem reditumque in patriam negasset ante belli finem.* Dicitur de militibus, cum solvuntur militiâ. Quorum *missio* triplex erat, *honesta, caussaria, ignominiosa.* Lege 13 Dig. de re militari. Lips. lib. 5. dial. 9. Sigon. lib. 1. de Antiq. jure civium Roman. cap. 15. P. Fabrum lib. 1. Semestr. cap. 17. *Honesta* cum implessent stipendia: *Caussaria*, quæ ob morbum seu valetudinem dabatur. Vide supra in *Caussa, Caussarius*: *Ignominiosa*, quæ cum pœna conjuncta erat.

¶ Missicius, missitius, veteranus, militiâ dimissus. Sueton. Nerone cap. 48 *Agnitus a quodam missicio prætoriano.* Vet. Inscr. TRIB. LEG. XI. AVG. ET MISSICIVS LEG. VI. AVG. Apud Gruterum p. 1109. n. 5.

¶ Missito, missitare, frequent. Plin. lib. 33. c. 1 *codicilli missitati*: & Livius lib. 9. c. 45 *missitaverant Samniti auxilia.*

¶ *Missiculare* apud Plaut. Epid. a. 1. sc. 2. v. 29 idem.

¶ Missilis, e, quicquid facile mittitur, was leichtlich zu werffen ist. Sic *lapides missiles*, apud Livium lib. 1. c. 43. Steine / damit man werffen kan. *Telum missile*, vel *globus missilis*, eine Bleykugel. *Res missiles*, Sueton. Aug. c. 98. & Propertius lib. 3. eleg. 14. v. 10 *missile pondus disci.*

¶ & *Missilia* substantivè, quæ sparguntur, ut diripiantur, ludicri & hilaritatis caussa. Sueton. in Calig. cap. 23 *Sparsit missilia variarum rerum*, was man ausstreuet / und in die Rapusen wirfft. Vide eundem & in Aug. c. 48. & Domitiano cap. 4. Erant autem variarum rerum, de quibus idem Suetonius Nerone cap. 11. Item Statius lib. 1. Silvarum carm. ult. ubi vide Gevartium & Crucæum. Vide & infra *Sparsio.* Pro telis etiam substantive Curtius lib. 4. c. 4. n. 9 *Rex portum intrare non potuit, cum procul è muris missilibus submoveretur.* Et Livius lib. 34. c. 39 *Lacedæmonii missilibus pugnabant.*

Composita a *Mitto.*

¶ Admittere, recipere, intromittere. *Consilium admittere auribus*, Livius 33. cap. 35. guten Rath hören / annehmen. Martial. lib. 1. Epigr. 26 *Ante fores stantem dubitas admittere famam.* ¶ 2. Perpetrare, committere. Ut, *Culpam admittere*, Livius 31. cap. 46. sive, *culpam in se admittere*, Plautus Trin. act. 1. sc. 2. v. 6. quod Cicero Philipp. 2. c. 19 dixit: *Ea in te admisisti, quæ* &c. & Terentius Adelph. act. 4. sc. 5. v. 48 *me hoc delictum admisisse in me.* Rursus Cicero Attico lib. 9. epist. 4 *Tantum mihi dedecoris admisisse videor.* Unde *Admissa* absolute, Delicta sunt. Tacitus 11. c. 4. n. 5 *Rogatus sententiam & Scipio: Cum idem, inquit, de admissis Poppææ sentiam, quod omnes; putate me idem dicere, quod omnes.* ¶ 3. admittere equum, est permissis frenis ad cursum incitare. Cicero lib. 2. de Finib. cap. 19 *Decius equo admisso in mediam aciem Latinorum irruebat.* Cæsar lib. 1. de bello Gall. c. 22 *Considius equo admisso ad eum accurrit.* Livius lib. 2. c. 19 *Tarquinius equum infestus admisit, ictusque ab latere,* &c. Ovid. de Ponto lib. 2. c. 6. extr.

Nil nocet admisso subdere calcar equo.

Admissus passus pro celeri & concitato, Ovid. lib. 1. Metam. v. 532

- - - - *admisso sequitur vestigia passu.*

¶ 4. Marem cum fœmina conjungere. *Admittere ovibus arietes*, zulassen / Columell. lib. 6. c. 37. Eodem significatu Lucretius & Virgilius *submittere* posuere.

¶ Est & inaugurale verbum *admittere.* Nam cum volatu aut voce faustum omen præbent, & ratum faciunt aves, *admittere* dicuntur. Plaut. Asinaria act. 2. sc. 1. v. 10

Impetritum, inauguratum est: quovis admittunt aves.

Usus & Livius lib. 1. cap. 36 extremo, & lib. 4. c. 18. Idem *addicere* est. Vide supra in *Dico.*

¶ Admissura, ut, *admissuræ idonei boves*, Colum. lib. 6. cap. 24. Plin. lib. 20. cap. 12. de Venere pecudum & armentorum.

¶ Admissarius. Ut, *Admissarius equus*, ein Schelhengst. Columell. lib. 6. cap. 27. Plin. lib. 28. cap. 15. ¶ Tralatitie Cicero in Pisonem cap. 28 *admissarium* vocat hominem pervagatæ libidinis: quo ipso, vel obsceniore etiam sensu, usus est Seneca lib. 1. Quæst. Nat. cap. 16.

¶ Admissio. *Amici primæ, secundæ admissionis*, id est, qui primo, vel secundo loco admittuntur ad salutationem apud Senecam lib. 1. de Clement. cap. 10. ubi Lipsium vide. Hinc *Admissionum magister*, Vopisco in Aureliano cap. 12. [qui & *Admissionalis* Lampridio in Alexandro cap. 4.] inter officia aulica. Suetonius *Admissionis officium* dixit Vespasiano cap. 14. Vide Lips. ad 6 Annal. Taciti, item Senecam lib. 6. de Benef. cap. 34. & Laur. Pignorium de Servis pag. 231. & seqq.

¶ Admissus, ûs, nomen, idem quod Admissio. Palladius lib. 6. cap. 2 *Admissu solis maturitati consulere.*

¶ Amittere, amandare, ἀποπέμπειν. Plautus in Capt. act. 2. sc. 2. v. 82 *Et te & hunc amittam hinc.* Virgil. lib. 2. v. 148 *amissos* (dimissos) *hinc jam obliviscere Grajos.* Ita Terentius passim. Ut Phormione act. 1. sc. 3. v. 23. & 24. & act. 2. sc. 2. v. 67. & act. 3. sc. 2. v. 22. &c. ¶ 2. Perdere, verlieren. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 84 *aut hæc cum illis sunt habenda, aut alia cum his amittenda sunt*, id est, perdenda, jenes mit diesem fahren lassen. *Amittere ex animis*, Cic. pro Rosc. Amer. extr. aus dem Sinne lassen / vergessen. *Amittere de manibus*, Cic pro Cœl. cap. 27. &, *è manibus*, Livius 29. cap. 32. aus den Händen oder unter der Hand verlieren. *Amittere occasionem*, Cic. ad Attic. 15. epist. 11. Et ad eundem lib. 8. ep. 3 *Necesse est servire tempori, & non est amittendum tempus, cùm sit datum.* Idem lib. 7. ad Attic. epist. 13 *Conditionum amissum tempus est*, die Zeit zum Vergleich ist verstrichen / aus den Händen. Plaut. in Bacchid. a. 5. sc. 2. v. 70

Quod Dii dant boni, cave culpa tua amissis. *Amissis* id est amiseris, antique.

Amissam incendio domum Suetonius dixit Claudio cap. 6. ¶ Significat etiam per negligentiam dimittere, sive omittere. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 217

Istam rem inquisitam certum est non amittere,

Et act. 4. sc. 1. v. 9

Nam me, quam illam quæstionem inquisitam hodie amittere,
Mortuum satius est.

¶ De morte etiam eleganter adhibetur non solum, *vitam amittere*, Cic. pro Marcell. cap. 7. & *animam amittere*, Nepos Epamin. cap. 9; sed etiam *amittere patrem, liberos* &c. Servius Sulp. Ciceroni lib. 4 epist. 5 *Malum est liberos amittere*, es ist ein grosses Hertzleid / wenn einem die Kinder sterben. Sueton. Tiberio cap. 7 *Drusum fratrem in Germania amisit.*

¶ Amissio, Verlust. Cic. lib. 4. epist. 3. ad Ser. Sulpicium: *Omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi.* Et in Pison. cap. 18. extr. *Amissio dignitatis.* Seneca Epist. 4 *Nullum bonum juvat habentem, nisi ad cujus amissionem præparatus est animus.*

¶ Amissibilis. Augustinus lib. 5 de Trinit. cap. 4 *Nihil accidens in Deo, quia nihil mutabile aut amissibile.* Ibidem lib. 15 de Trin. cap. 13 sub fin. *Nostra scientia amissibilis est & receptibilis.*

¶ Circummittere. Cæsar 3. Civ. B. cap. 55 *Circummissis legionibus.* Livius lib. 4. c. 18 *Qui inter dimicationem castra Romana aggrederentur, post montes circummisit.* hinter den Bergen herum lassen ziehen.

¶ Committere, est duos pluresve in certamen conjicere: sive potestatem certandi facere. Ut cum exercitus ad imperia Ducum & tubæ signum concurrunt. Vel cum in Circensibus agitatores mappa missâ contendunt ad metam. Hinc *bellum, prœlium, certamen committere*: item *ludos, spectacula committere* pro *edere* dicimus. Quo sensu etiam Eutropius absolute *committere* dixit, pro Prœlium committere, lib. 4 cap. 5. n. 4. & lib. 5. cap. 4. n. 3. & lib. 9. cap. 15. n. 7. Neque verò milites & quadrigarii tantum dicuntur *committi*; sed & Poëtæ ac Oratores, & si qui alii ingenii ac eloquentiæ certamen possunt instituere. Vide Torrentium ad Augustum Suetonii cap. 89, & infra in *Commissio.* Nec tantum dicuntur *Poëtæ* committi; sed & Poëtas ipsos *committere sua opera*, dicimus, cum edunt & recitant, ut comparentur cum aliis & censeantur. Suetonius Claudio cap. 41 *Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpitio vero Flavo etiam adjuvante scribere aggressus est. Et cum primum frequenti auditorio commisisset, ægre perlegit.* COMMISISSET, id est, recitasset. Anti-

Antiquus auctor in vita Juvenalis, quem alii Suetonium, alii Probum esse putant: *Diu ne modico quidem auditorio quicquam committere est ausus: mox magna frequentia, magnoque successu bis ac ter auditus est.* ¶ Committere etiam est, arcanum quoddam secretumque alicui credere; Einem etwas in geheim sagen und vertrauen. Cæsar 3. de B. C. cap. 60 *Cum paucis collocuti clientibus tantum facinus committere audebant.* Horat. lib. 1. epist. 18. v. 38 *Commissumque teges & vino tortus & ira.* Idem lib. 1. Sat. 4. v. 84 *commissa tacere Qui nequit.* Juvenalis Satyr. 10. vers. 337 *Hæc tu secreta & paucis commissa putabas.* ¶ Committere etiam est, servandum tuendumque aliquid alicui tradere: sive fidei alicujus committere. Terentius And. act. 3. sc. 5. v. 3 *Servon' fortunas meas me commisisse futili.* ubi Donatus: COMMITTIMUS, *quæ cum magno periculo volumus servata.* Sic *committere cui filiam*, pro collocare, in matrimonium tradere, Terentius dixit Heaut. act. 4. sc. 3. v. 36. Sic nos einem sein Kind vertrauen. ¶ Est & nauticum verbum *committere:* quod vela dare significat. Cæsar 3. de B. C. cap. 25 *Hiems præcipitaverat, neque Brundusio naves legionesque ad Cæsarem veniebant: ac nonnullæ ejus rei occasiones prætermissæ Cæsari videbantur: quod certe sæpe flaverant venti, quibus necessario committendum existimabat.* ¶ 3. Committere, Peccare est, versehen/ sündigen. Cic. pro Mil. cap. 23 *Non timent, qui nihil commiserunt.* Et, *Committere contra legem*, Idem pro Cluent. cap. 34. *Committere culpam, delictum, flagitium, adulterium*, &c. begehen. *Non committam, ut*, ich wils nicht geschehen lassen/ wils nicht versehen. Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 6 *Non committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis.* Idem epist. 20. ejusd. libri: *Non committemus, ut ea, quæ gessimus, fortuito gessisse videamur*, laß es darzu nicht kommen. Vide & infra *commissum*. ¶ 3. Committere, credere, commendare. *Committere alicui bona, famam, salutem*, befehlen und übergeben. Cic. ad Quint. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 9 *Eos, quos tuæ fidei potestatique Senatus commisit & credidit, diligas.* Idem in fam. lib. 13. epist. 5 *Cæsar rem magnam difficilemque tibi commisit*, hat dir befohlen und übergeben.

¶ Commissio, *Commissio ludorum*, Cicer. lib. 15. ad Att. epist. 26. *Ab ipsa commissione*, id est, initio ludorum. *Commissio Poëtarum;* quæ δεῖξις Græcis, ἐπίδειξις, item ἀγών dicebatur. *Certamen Latinæ Græcæque facundiæ* vocat Suetonius Calig. cap. 20. Erant autem duplicis generis: aliæ publicæ, quæ in theatro, amphitheatro, odeo &c. instituebantur: aliæ privatæ, cum sibi quisque committebat auctores, & comparabat inter se, pronunciabatque, in quibus alius alium vicisset ac superasset: Quæ proprie συγκρίσεις dicebantur. De tali Juvenalis Satyr. 6. v. 439

Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elisæ,
Committit vates & comparat, inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.

Vide Casaubonum ad Suetonii Aug. cap. 89. & Danielem Heinsium in Menandri & Philistionis Σύγκρισιν apud Rutgers. lib. 4. Variar. Lection. cap. 12.

¶ *Commissiones* pro scriptis ipsis, quæ in commissionibus edebantur, & Græce appellabantur ἀγωνίσματα, Caligula posuit; cum Senecam *Commissiones meras componere* argueret, ut Suetonius ejus vita cap. 53 refert. Notabat enim in eo dicendi genus, quod magis ad pompam & ostentationem (quam soleant spectare præcipue, qui committunt sua opera) quam gravitatem comparatum esset. Vide ibi Casaubonum: & Justum Lipsium in Judicio super Senecam ejusque scriptis, quod in Prolegomenis leges.

¶ Commissum, substantiv. pro delicto, ein Versehen/ was versehen und übel gethan ist. *Audax commissum*, Cic. pro Sylla c. 26. Sed Asconius constringit, & COMMISSA *facta contra testatoris voluntatem* interpretatur, de Jurisdict. & præt. Sicil. p. 117.

¶ Commissura, die Fuge oder Zusammenfügung. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 55 *Ossa subjecta corpori mirabiles commissuras habent.* Sic *commissura lapidum*, apud Senecam lib. 2. Quæst. Nat. cap. 6. Et Quintilianus lib. 7. extr. de Dispositione: *Non modo ut sint ordine collocati sensus, elaborandum est, sed ut inter se juncti, atque ita cohærentes, ne commissura pelluceat.*

¶ Commissarius, Jurisconsultorum verbum, ut *Fideicommissarius.* Lege 29 § 2 Dig. Quibus modis ususfr. *Marcellus notat, nihil hanc rem fideicommissario nocere.*

¶ Commissorius, apud eosdem, ut *Lex commissoria*, de qua integer titulus in Digestis est.

¶ Demittere, herab lassen. *Demittere in carcerem*, Livius lib. 34. cap. 44. extr. Et, *Demittere se in caussam*, Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 12. sich einlassen in eine Sach. *Ad minora me demittere non recusabo*, Quintilianus in proœm. lib. 1. Et, *Demittere oculos, vultum*, die Augen/den Kopff niederschlagen. *Demittere animum*, Cic. 5. de Fin. cap. 15. *Contrahere & demittere animum*, Idem lib. 1. ad Q. frat. epist. 1. cap. 1. den Muth verlieren/ kleinmüthig werden.

¶ Demissio, proprie Herablassung. Vitruvius lib. 5 cap. 10 extr. *Ex eo clypeum æneum catenis pendeat: per cujus reductiones & demissiones perficietur sudationis temperatura.* Tralate dein usurpatur, ut *demissio animi*, Cic. 3. Tusc. c. 7. Kleinmüthigkeit.

¶ Demissus. *Demissis humeris virgo*, von geraden oder schmalen Schultern/ Terent. Eunuch. act. 2. sc. 2, 22. *Demissis labiis homo*, Terent. in Eun. ibidem v. 44. dem die Leffzen herunter hangen. *Demissus animus: fracto ac demisso animo esse*, Cic. ad Lentul. lib. 1. fam. epist. 9. ungetrost/kleinmüthig/ verzagt seyn. *Demissa usque ad talos purpura, vestis*, so da lang herab gehen biß auff die Füsse/ Cic. pro Cluent. cap. 40. Comp. *Demissior.* Plin. lib. 8. epist. 18 *Tiberis demissioribus ripis alte superfunditur.* Niedrige Ufer. Ovidius lib. 8. Metam. v. 204

Icare, ait, moneo, ne, si demissior ibis,
Unde gravet pennas.

Cicero in Oratore cap. 24 *Orator ornamentis & verborum & sententiarum demissior.* Livius lib. 4. c. 44 *Demissiore animo*, kleinmüthiger.

¶ Demisse, Cic. 5. Tusc. cap. 8. extr. *ample loqui: humiliter demisseque sentire.* Val. Maximus lib. 9. cap. 13, 2. *Petiit demisse & flebiliter.* demüthig. Ovid. 3. Trist. eleg. 4. v. 23

- - - hic alte, demissius ille volabat.

Cæsar lib. 1. Civil. cap. 85 *Demississime atque subjectissime exponit.* Kleinlaut/demüthig/ unterthänigst.

¶ Dimittere, verschicken/ hin und wieder verschicken. Virg. Æneid. 1. v. 576 *Equidem per littora certos Dimittam*, &c. Gewisse Kundschaffer ausschicken. *Dimittere exercitum*, Suet. Cæs. c. 30 den Hauffen von sich lassen. Et, *Discedentem non sine magno dolore dimittere*, Cicer. 12. ad Attic. epist. 18. *Dimittere curam ex animo*, Livius lib. 30. cap. 3. Et, *Dimittere comitia, Senatum, concionem.* Cic. 2. ad Attic. ep. 24 *Dimissa concione*, von einander lassen. *Dimittere Scholam*, Sueton. de Clar. Grammaticis cap. 6.

¶ Dimissio, ἄφεσις. Cic. 7. Verrin. cap. 33 *Inops classis propter dimissionem propugnatorum atque remigum.* Deinde amandatio. Cic. Paradox. 6. cap. 2 *Dimissiones libertorum ad fænerandas diripiendasque provincias.*

¶ Dimissorius. *Dimissoria litera.* Leg. 106. de Verb. signif.

¶ Indimissus, non dimissus, unerlassen / nicht frey. Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 34 *Illicite dimissam* [uxorem] *pro indimissa ducens, adulter est.*

¶ Emittere, auslassen. *Emitti e carcere*, Cic. pro Planc. cap. 12. Et, *Emitti e custodia, & levari vinculis*, Cic. lib. 1. Tusc. cap. 49. Et, *Emittere aliquid dignum suo nomine*, etwas seinem Nahmen gemäß lassen ausgehen / unter die Leute kommen lassen/ idem ad Volumnium lib. 7. famil. epist. ult. *Emittere vocem*, Livius lib. 1. cap. 54. *verbum*, Horat. lib. 1. epist. 18. v. 71

Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

Cic. de orat. lib. 2. c. 54 *Facete dicta, statim ut emissa sunt, hærere debent*, Schertzwort sollen hafften so bald sie gefallen. Idem pro Planc. cap. 23 *Maledicto nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur*, wird leicht ausgestossen/ entfähret einem. *Emittere e manibus*, von den Händen kommen lassen/ Livius lib. 28. cap. 41.

¶ 2. *Emittere manu*, est manumittere, einen frey machen / apud Plautum & Terentium Phorm. act. 5. sc. 5. v. 2. ¶ 3. Emittere etiam est aquam deducere facto canali. Wasser abführen: unde & *Emissarium* dicitur, de quo & infra. Suetonius Claudio cap. 20. *Fucinum* (lacum) *aggressus est, non minus compendii spe, quàm gloriæ: cum quidam privato sumtu se emissuros promitterent.* Et cap. 21. extr. *Quin & emissurus Fucinum lacum naumachiam ante commisit.*

¶ Emissio. Auslassung. *Emissio anguis*, Cic. lib. 2. de Divin. cap. 29. Idem lib. 2. Tusc. Quæst. cap. 24 *Tormenta telorum eò graviores emissiones habent, quo sunt contenta atque adducta vehementius.* Et Vitruvius lib. 10 cap. ult. *citra sagittæ emissionem.* nicht gar einen Bogenschuß weit.

¶ Emissarius, ad calumniandum subornatus, ad invehendum paratus. Cic. lib. 7. famil. epistol. 2 *Persuaserat nonnullis invidis meis, se in me emissarium semper fore*, wolte immer auff mich abgericht seyn / mir in Haaren liegen. *Emissarii* enim *milites* dicuntur subornati ad excursiones subitas, quacunque occasione oblata. *Per emissarios suæ factionis*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 18.

¶ 2. Et, *Emissarius exercitus*, qui aciem præcedit ad lacessendum hostem. ¶ 3. *Emissarius equus, aries*, ein Zuchthengst/ Springhengst/ Schäler. *Emissarius palmes*, Reben/ die man gehn und schiessen läst/ Plinius lib. 17. c. 23.

¶ Emissarium, subst. ein Ausgang eines Teichs oder Sees/ Auslauff/eine Gosse/ Abzug. Locus qui aquam emittit, sistitve obicibus vel demissis, vel reclusis. Cicer. 16. famil. epist. 18 *Hortus nullo emissario, nulla materia, nulla casa*, ein Garten so keinen Ausfluß hat/ ꝛc.

¶ Emissitius, a, um: quicquid emittitur, *Oculos emissitios*, Plaut. dixit *vagos*, & *huc atque illuc spectantes*, unstete/ leichtfertige und vorwitzige Augen/in Aulularia act. 1. sc. 1. v. 2. Et Tertullianus de Pallio cap. 3 *circumspectu emissitii ocelli.*

¶ Immittere, einlassen / eingehen lassen / item, ausschicken / ut, *Servi in tecta nostra cum facibus immissi sunt*, Cic. ad Atticum lib. 14. epist. 10. Et, *Immittere se in medios hostes*, idem in Tuscul. lib. 3. cap. 48. Et pro Fontejo cap. ult. *Armatum se in hostium manum multitudinemque immittere.* Et Plinius lib. 8. epist. 4 *immissa*

immissæ terris novæ flumina. Cœlius Ciceroni 8. epist. 10 *hostes immittere in provinciam.*

¶ Immissio. Cic. de Senect. cap. 15 *sarmentorum immissio*, quæ amputationi opponitur in cultura vinearum.

¶ Immissarium, receptaculum, in quod aqua immittitur. Vitruv. lib. 8. cap. 7.

¶ Intermittere, unterlassen / darzwischen vorbey lassen. ut, *intermissa consuetudine*, Cic. lib. 3. fam. epist. 1. & *Intermisso triennio*, Pallad. lib. 11. c. 8. Et ad Attic. Cicero lib. 8. epist. 12. *Ne quis a me dies intermittatur.*

¶ Intermissio, Unterlassung. *Intermissio officii*, Cic. de Amic. cap. 2. Et, *Intermissio consuetudinis*, Idem lib. 5. fam. epist. 17. *Excusatio de intermissione literarum*, lib. 16. epist. 25. Et Frontinus lib. 2. de Aquæduct. *ut sine intermissione diebus noctibusque aqua fluat.*

¶ Intermissus, ûs, idem. Plinius lib. 9. c. 29 *Lusciniis diebus ac noctibus continuis XV garrulus sine intermissu cantus.*

¶ Intromittere, hinein lassen. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 40 *Heri nemo voluit visentem ad eam intromittere*, es hat sie niemand für sie kommen lassen. *Comissatum aliquem intromittere*, Cic. 1. famil. epist. 9.

¶ Omittere, unterlassen / etwas bleiben / fahren lassen. *Omitte ista, quæ nec percontari, nec audire sine molestia possumus*, Cic. Acad. 1. cap. 1. Et, *Omittere iracundiam, tristitiam*, Terent. Adelph. 2. sc. 4, 3. & a. 4. sc. 7, 36. *Consilium alicujus rei omittere*, Livius lib. 33. cap. 41. anstehen lassen. *Ut alia omittam*, i. e. prætermeam, daß ich von andern Stucken nichts sage / Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 4. v. 4, quanquam hîc alii *mittam* legunt. Cicero tamen pro Quintio cap. 22 *Ut alia omittam, hoc satis est.*

¶ Omissus, omissior, id est, remissus, ut, *Esse animo omisso*, unachtsam und nachlässig seyn / Terent. in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 9. Idem in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 45 *Ab re esse omissiorem paullo*, sich zur Nahrung nicht wohl anlassen / nachlässig seyn.

¶ Postmitto, quod Nizolius & Cœl. Secundus ex Cic. pro Cœlio cap. 22 arcessunt, falsum est, quia optimo quoque libro legitur *prætermitteret.*

¶ Permittere, ut, *Trans maria permitti*, Colum. lib. 7. cap. 8. id est, mitti, seu transmitti. Seneca de constantia Sapientis, c. 3 *Ego vero sapientem non imaginario honore verborum exornare constitui, sed eo loco ponere, quo nulla permittitur injuria.* i. e. quo nulla mitti & penetrare injuria possit. Alia exempla ad eum locum Lipsius notat. *Permittere se alicujus fidei*, Cæsar lib. 5. c. 3. extr. vel, *in fidem, in deditionem*, sich wagen / ergeben / Livius. *Permittere aliquid amico*, est *concedere*, erlauben / nachgeben / zulassen. *Tibi pater permittimus*, Terent. Adelph. extrem. wir stellen dirs heim. *Permittere omnia alicujus judicio*, zu eines Gutdüncken und Verstand stellen / Idem Phorm. 5. sc. 8. v. 56. *Leges permittunt*, Cic. 2. de Invent. c. 49 das Recht läst zu: *Vetant*, Contrarium. *Permittamus vela ventis*, Quintilian. epist. ad Tryphonem, operibus præmissa. laß uns wagen. ¶ *Permittere equum, canes*, lauffen lassen.

¶ Permissio. Cic. ad Qu. Fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 3 *Quod tibi mea permissio mansionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore & desiderio, tamen ex parte gaudeo.* Zulassung / Erlaubniß.

¶ Permissus, idem. Cic. de Arusp. Resp. cap. 12 *Omne servitium permissu magistratus liberatum.* Livius lib. 3. cap. 43 *Decemvirorum permissu.*

¶ Permissor, qui permittit. *Mali permissor*, Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 22. extr. der zuläſſet / gestattet.

¶ Præmittere, vorher / oder vor sich herschicken / vorher gehen lassen. *In Siciliam cum imperio præmittitur*, Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 15.

¶ Prætermittere, præterire, vel omittere, ignorantia scilicet, aut oblivione, aut negligentia. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 60 *Nihil prætermitto, consuefacio*, &c. Ich unterlasse oder versehe nichts. *Nihil quod ad rem pertinet, prætermittere*, Cic. 1. fam. epist. 5. Et, *Nullum locum laudandi tui prætermitto*, Idem 12. fam. epist. 24. *Nullum officium hominis amantissimi erga aliquem prætermittere*, Idem 1. fam. epist. 8. Et Corn. Nepos Cimone extremo: *Quotidie sic cœna ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes devocaret: quod facere nullum diem prætermittebat.* Ubi male Lambinus *intermittebat* emendat.

¶ Prætermissio. Cicero Topic. cap. 7 *sine ullius prætermissione.* Vorbeylassung.

¶ Promittere, polliceri, verheissen. *Vix videbar, quod promiseram, præstare posse*, Cic. ad Brut. epist. 18. halten was man zugesaget hat. *Promittere damni infecti*, apud Cic. Topicis cap. 3. item Dig. de damno infecto, est *nomine damni infecti promittere*: qui & *Cavere damni infecti* dixerunt. *Promittere ad cœnam*, de iis dicitur, qui invitati ituros ad cœnam se pollicentur: à quo diversum est *condicere ad cœnam*: de quo supra in *Dico*, vide *Condico*. Dicimus & absolute *Promittere.* Plautus Mostell. act. 4. sc. 3. v. 12 *Promisi foras*, ich habe mich ausser Hause verredet. ¶ Est & promittere *minari*, Virgil. 2. Æneid. v. 96. *Promisi ultorem.* vide ibi Servium & supra in *Minari*; Plautus Asinar. act. 5. sc. 2. v. 6 *Quin sarrepturum pallium promisit tibi* &c. minatus est. Terentius Heauton. act. 4. sc. 4. v. 6

BACCHIS. - - - *Syrus mihi tergo pœnas pendet.*
CLIN. *Satis scite promittit tibi*, i. e. minatur.

¶ Promittere barbam, capillum, lang wachsen lassen. Livius lib. 6. cap. 16 *Multos mortales capillum ac barbam promisisse.*

¶ Promissor, Horatius de arte Poetica v. 138 *Quid tanto feret hic promissor hiatu.* der viel verspricht.

¶ Promissio, pollicitatio, Verheissung / Versprechung. *Promissio auxilii*, Cic. lib. 4. fam. ep. 13. *Promissio provinciæ*, Idem ad Attic. lib. 8. ep. 9.

¶ Promissum, nomen, ut, *Servare promissa*, Cic. 3. offic. c. 24. Zusage halten. *Satisfacere promisso*, in Verr. 7. cap. 53. Et, *Stare promissis*, Cic. lib. 1. offic. cap. 10. *Fac promissa appareant*, Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 19.

¶ Promissus, a, um. *Promissa barba*, prolixa. Plin. lib. 7. Epist. 27. *Coma promissæ*, Livius lib. 38. c. 17.

Decomposita.

¶ Appromittere, neben einem andern verheissen. Reperitur hoc Decompositum aliquoties usurpatum a Cicerone. Lib. 5. ad Attic. epist. 1. & pro Rosc. Am. c. 9.

¶ Appromissor. Lege 43. Dig. de Solution.

¶ Compromittere, mit andern bewilligen und übergeben. Cic. 2. ad Q. frat. ep. 14. sub finem: *Tribunicii candidati compromiserunt.*

¶ Compromissum, Cicer. pro Rosc. Com. c. 4. *compromissum facere.*

¶ Expromittere, für einen andern geloben.

¶ Expromissor, der für einen andern eintritt und angelobet. Paulus JC. Reg. Jur. 110. sub An. Digest. Et Lege 7. § 8 Dig. de dolo malo.

¶ Repromittere, apud Plautum Curcul. act. 5. sc. 3. v. 67 idem quod promittere. Ut apud JCtos promittere & repromittere damni infecti eadem sint. Vide Leg. 9 § 7 Dig. quod met. caussa, &c.

¶ Repromissio. Tertull. adv. Hæretic. cap. 8 *Deum nationes non magis noverant, quam ullam repromissionem ejus.*

¶ Remittere, zurück schicken / wieder senden. Ovidius Metam. lib. 13. v. 702 *Nec leviora datis Trojani dona remittunt.*

¶ Aliquando *Remittere* idem est quod *mittere*, sive *permittere*. Ut *Nuncium remittere*, *Repudium remittere*, apud Ciceronem, & Terentium. Tacitus Ann. 3. c. 55 *Auditis Cæsaris literis remissa Ædilibus talis cura*, luxus videlicet reprimendi. REMISSA i. e. permissa: sive datum negotium Ædilibus est, ut de hâc ipsa re agens Suetonius loquitur Tiberio cap. 34. Idem 1. Ann. cap. 8 *Remisit Cæsar* Tiberius nempe, ut corpus Augusti ad rogum Senatorum humeris ferretur. Symmachus lib. 6. epist. 8 *Actores absentium, quibus res longinqua remittitur tanquam soluti legibus vivunt.* ¶ *Remittas me jam onerare injuriis*, laß ab / laß nach / &c. *Remittere animam*, est relaxare, Livius lib. 39 cap. 24 pr. *Nunquam remisit animum a colligendis in pace viribus.* hat nicht geruhet &c. *Remittere labores*, Martial. lib. 10. epigr. 82, est cessare à laboribus. *Animi curam remittere*, Cic. in Verrem 6. cap. 61. *Morbus, dolores remittunt*, die Wehtagen lassen nach. Sic, *Frigus remittit.* ¶ *Remittere de supplicio*, Cic. 7. Verr. cap. 65. nachlassen. *Remittere debitum*, Idem ad Attic. lib. 13. ep. 23 extr. die Schuld erlassen. *Caussam ad Senatum remittere*, id est, referre, gelangen lassen / oder an den Rath weisen / Tacit. *Nuncium remittere uxori*, Cicer. lib 1. ad Att. ep. 13. *Repudium remittere*, est repudiare, sich vom Weibe scheiden / Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 35.

¶ Remissus, a, um: *Remissius frigus*, gelindere Kälte / Cæsar lib. 5. c. 12. de bell. Gall. *Remissior ventus*, Idem lib 3. Civ. B. c. 26. & *Remissior ira*, Livius lib. 24. c. 39. hoc est lenior. ¶ 2. Remissus, hilaris, negotiis liber: quemadmodum contra *tristes*, adstricti appellantur. Similiter & nos de valde hilaribus dicimus: Er ist gar ausgelassen. Sueton. Claudio cap. 21 *Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat*, &c. Et in Augusto cap. 98 *Remississimo ad otium & ad omnem comitatem animo.* ¶ Remissus & *acri* opponitur ac *strenuo.* Nepos Iphicrate: *Sed in labore remissus nimis, parumque patiens.*

¶ Remissè, remissius, adverb. leniter, ut, *Remisse loqui*, schwächlich. *Remissè cum aliquo agere*, Cic. pro Cælio c. 14. *Remissius & placatius ferre* [molestias] Cicer. 6. fam. ep. 13. Et, *Nihilo remissius, atque etiam multo vehementius instabat*, Idem 6. Verr. cap. 34. Est & *remissè* per ludum & jocum: & τῷ *seriò* opponitur, Schertzweise. Suetonius Claudio cap. 33 *ingredientem destituebant poplites minus firmi & remissè quid vel seriò agentem multa dehonestabant.*

¶ Remissio, relaxatio, Ruhe / Ergetzung. ut, *Remissio animi*, Cic. lib. 5. ep. 2. *Danda est omnibus aliqua remissio*, Quintil. lib. 1. c. 3. Et, *Remissio vocis*, Nachlassung / Cic. de Clar. orat. cap. 91. *Remissio febris*, Sueton. Tiber. c. 73. *Remissio pœnæ*, Cic. 4. Catil. c. 6. extr. Erlassung der Straffe. *Remissio pensionis*, est diminutio. Sueton. in Cæsare cap. 20 *Publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte relevavit.* Erleichterung des Pachtgeldes.

¶ Remissibilis, &

¶ Irremissibilis, ecclesiastici usus sunt, sed oppido antiqui. Utrumque vides in Tertulliani de Pudicitia cap. 2.

¶ Submittere, unter sich halten. *Submittere se alicui*, sich einem unterwerffen. *Submittere animum*, den Muth fallen lassen/ Livius lib. 23. cap. 25. Et, *Submittere se ad mensuram dicentis*, sich herab lassen / Quintil. lib. 2. cap. 3. ¶ Est & rusticum verbum, & de pecoribus dicitur, quæ educantur ad fœturam & usum, das man zur Zucht auffzeucht und hält. *Submittere* enim est *in gregem compellere*, ut Varro loquitur: ejus verba lib. 2 de re rustica cap. 2 ista sunt: *Cum oblivione jam lactis* (agni) *non desiderant matrem, tum denique compellendum in gregem.* Idem eodem lib. cap. 3 *In nutricatu hædi trimestres cum sint facti, tum submittuntur, & in grege incipiebant esse.* v. Columella lib. 7. cap. 3 *Post fœturam deinde longinquæ regionis pascua petiturus opilio, ferè omnem sobolem pastioni reservet suburbanæ. Villicus enim teneros agnos lanio tradit, num adhuc herbæ sunt expertes: quoniam & parvo sumtu devehuntur, & iis summotis fructus lactis ex matribus non minor percipitur. Submitti tamen etiam in viciniâ urbis quandoque oportebit.* Ubi *submittere* & *Lanio tradere* opponuntur: *reservare pastioni* & *submittere* eadem sunt. Significat igitur non omnes agnos tradendos lanio, sed quosdam submittendos sive servandos esse, ne grex effœtus tandem fiat. Virg. 3 Georg. v. 157

Post partum, cura in vitulos traducitur omnis:
Continuoque notas, & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint submittere habendo,
Aut aris servare sacris, aut scindere terram
Et campum horrentem fractis invertere glebis.

Et ante eodem lib. 3. v. 71

Tu modò quos in spem statues submittere gentis
Præcipuum jam inde à teneris impende laborem.

In quibus locis *submittere* est ideo submittere, ut admissarii fiant, ut Servius interpretatur: quod Varro *ad admissuram submittere* lib. 3. c. 3 dixit. Columella etiam ad alia traduxit. Ad *vitem* cum lib. 3. c. 6 *Vitis autem fœcunda, cujus progeniem studemus submittere.* Ad *prata* lib. 11. c. 2 *Per hosce dies locis maritimis & calidis & siccis prata vel arva purgantur & in fœnum submittuntur.* SUBMITTUNTUR, i. e. intacta servantur, ut neque depascatur, neque secetur herba, sed in fœnum sinatur crescere, Werden geschonet und nicht betrieben. Illud Virgilii Ecl. 1

Pascite ut ante boves pueri, submittite tauros,

nonnulli pro jugo supponere interpretantur, quod Apulejo *subjicere* in Floridis dicitur. Nam de Gymnosophistis ita scribit: *Non illi norunt arva colere, vel aurum colare, vel equum domare, vel taurum submittere.* ¶ Est & clanculum immittere, *percussores submittere* apud Suetonium in Galba extremo.

C ¶ Submissum, eingezogen / niedrig. *Submissa voce canere, dicere, agere*, mit halber Stimme / mit leiser Stimme. Cicero pro Plancio: *Submissa voce agam, tantùm ut judices audiant.* Et Martialis lib. 8 epigr. 75

Hos comes invalidus submissa voce precatur.

Hirtius 8. de bello Gall. cap. 31 etiam Comparativo usus est *Non dubitabat*, inquit, *quin recenti calamitate* [civitates] *submissiores essent futuræ*, demütiger / nicht so trotzig. Et Seneca Controvers. 32 *submissioribus verbis.* Et magis propriè Livius lib. 44. c. 9 de testudine militari: *stantibus primis, secundis submissioribus, tertiis magis & quartis, postremis etiam genu nixis.*

¶ Submissio, Niederlassung. *Submissio vocis*, Cic. offic. lib. 1. cap. 41. *orationis*, Idem in Oratore c. 25.

¶ Submissè, adverb. Cicero in offic. lib. 1. c. 26 *Quantò sumus superiores, tantò nos submissius geramus*, ie höher wir sind / ie demütiger wir uns halten sollen. Idem 2. de Orat. cap. 53 *Qui aut breviter, aut submissè dicunt, docere judicem possunt; commovere non possunt.* Idem in Oratore cap. 8 *submissius a primo* [dicere] *deinde pressius.* &c.

¶ Submissim, idem. Sueton. Aug. c. 74 *Submissim fabulantes.*

¶ Supermittere. Apicius lib. 2. cap. 1 *& sic supermittes jecur:* & lib. 5. cap. 3 *pisa supermittes.* Drüber her thun. Oben drauff thun.

D ¶ Transmittere, hinüber schicken. *Transmittere mare*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 49. über Meer schiffen. Et, *Transmittere mari supero*, Cicer. ad Attic. lib. 9. epist. 3. *Bellum transmittere*, apud Livium lib. 21 cap. 20. Durchzug verstatten / ein Kriegsvolck durchlassen. pro quo & *exercitum transmittere* dici potest. Sed *Transmittere tempus* apud Plinium lib. 9 epist. 6 est die Zeit vertreiben / hinbringen. *Omne*, inquit, *hoc tempus inter pugillares & libellos jucundissima quiete transmisi.* Et major Plinius lib. 12. c. 12 *Papyrus transmittit literas*, h. e. bibula, das Papier schlägt durch. ¶ Transmittere & absolutè pro *transfretare* ponitur. Vide Gell. lib. 2. cap. 22.

¶ Inde *Transmissus* pro Trajectu apud Cæsarem lib. 5. Bello Gallico cap. 13. *Pari spatio transmissus atque ex Gallia est in Britanniam.*

¶ Transmissio. Salvianus lib. 4. contra Avarit. p. 166 *sibi opulenta rerum transmissione prospiciunt.* Et pro trajectu, Uberfarth / Uberschiffung / Capitolinus in Marco cap. 8 *audita Veri transmissione*, id est navigatione in Asiam ad bellum Parthicum.

MITYLĒNE, es, μιτυλήνη, urbs in Lesbo, μεγάλη καὶ καλή, *magna & pulchra*, ut Longus Sophista appellat lib. 1 Ποιμενικῶν. *Pulchram* & Horat. vocat lib. 1. Epist. 11. v. 17. Vide Strabon. lib. 13. Ejus expugnationem narrat Livius epit. 89. in fin.

MNA, μνᾶ, mina. Plinio libro 21. cap. 24 *Mna, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.* Vide supra *Mina.*

MNEMONICA, plur. neutr. μνημονικά, præcepta de memoria. *Qui mnemonica didicerunt*, Auctor ad Herennium lib. 3. cap. 17.

MNĒMŎSYNE, μνημοσύνη, mater novem Musarum, *Memoria.*

¶ Mnēmŏsynon, μνημόσυνον, memoriæ monumentum. ein Gedenckzeichen / Gedenckmahl / Catullus Epigr. 12.

MNESTHEUS, duabus syllabis, Trojanus est Virgilio ex Assarici regis familia. *Mnesthea, Sergestumque vocat*, &c. *Et genus Assarici Mnestheus*, &c. Virgil. 4. &c. 12 Æneid.

MODERNUS, *qui nostro vivit tempore.* Hoc sensu Prisciano, atque Cassiodoro, & Bedæ in usu est: quorum tamen auctoritas, nisi antiquior accesserit, tanta haud est, ut a barbarismo eos, qui hoc verbo frequenter hodie utuntur, liberare possit. Barth. ad Briton. Aremor. pag. 687 eam Latinam non esse, dudumque doctis explosam asserit. Et quid opus vocabulo sordido, cum non desint puriora: *recentiores, juniores* &c. Vid. Antibarb. Cellarii.

MŎDIUS, mensura duas & triginta heminas, vel sextarios sedecim, vel amphoræ partem tertiam continens. Est autem tum

B liquidorum, tum aridorum mensura. Liquidorum, zwey Stübichen / acht Kannen: Aridorum, ein Viertel. Cicer de amic. cap. 19 *Verum illud est, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiæ munus expletum sit.* Vid. Proverb. in Chiliadibus. *Nemini fidas, nisi cum quo prius modicum salis absumseris. Modius agri*, ein Stück Landes hundert Schuhe breit und lang / Varroni de re rust. lib. 1. cap. 10. ¶ Plinius etiam *modium* dixit genere neutro, *Modia vicena* lib. 18 cap. 16. Vetus auctor de mensuris apud Rigaltium: *Urnæ duæ amphoram complent, quæ sunt modia tria.* Et mox: *Modia quinque medimnum faciunt.*

¶ Modiolus, dimin. ¶ 2. Vitruvio etiam est, ein Brunnen-Eimer / Schöpffgelten / lib. 10. cap. 12. seq.

¶ Modialis: ut, *aulæ modiales*, id est, capaces modii, Plaut. Capt. a. 4. sc. 4. v. 8. darein ein Scheffel gehet.

¶ Semodius, dimidium modii. Martial. lib. 4. Epigr. 46. *Farris semodius*, halb Kornmaß. Columella lib. 2. c. 11. extr. *mediis tribus, interdum duobus ac semodio jugerum occupatur.* Dicitur quasi *Semimodius.* Glossæ vet. *Semodium*, ἡμιμόδιον.

¶ Semodialis. *Placenta semodialis*, Cato de Re rust. c. 76 extr.

¶ Trimodium, mensura trium modiorum. Plin. lib. 33. cap. 1, *Trimodia annulorum Carthaginem ab Hannibale missa.* Drey Korn-Maße voll Ringe.

¶ Trimodius, adjectivum. Columella lib. 12. cap. 50 *Corbulæ trimodiæ satoriæ.*

¶ Decemmodius, adjectiv. Columella ibidem: *Corbulæ decemmodiæ*, darein zehn Mäßgen gehen.

MŎDO, adverb. minùs significat, quam *nuper.* Cicer. in 6. Verrin. cap. 3 *Quid dico nuper? imo verò, modò, ac plane paullo ante vidimus*, neulich / ietzt / erst / allererst. Terent. in Eun. a. 4. sc. 4, 47 *Modò ait, modò negat*, ietzt saget er ja / ietzt nein. *Modò ut tacere possis*, id est, *Dummodò* vel *saltem ut*, so du nur schweigen köntest. Idem Phormione act. 1. sc. 2. v. 9. Et Heaut. act. 4. sc. 1. v. 4 *Utut satis contemplata modò sis.* Virg. 4. Æneid. v. 109

Si modò, quod memoras, factum fortuna sequatur.

Ter. in Eun. act. 4. sc. 4. v. 47 *Chærea aliquid inveni modò*, id est, saltem, vel tantummodò, vel tantùm. Suetonius Domitiano c. 5 *De Sarmatis lauream modò Jovi Capitolino retulit. Mediocriter modò consideres*, dencke ihm nur ein wenig nach. *Modò non*, id est, Tantùm non, hoc est, propemodum. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 18 *Senem per epistolas pellexit modò non montes auri pollicens.* Nota sunt *non modò, sed etiam* Cicer. pro Ligario: *Non modò cum Repub. secunda sperare, sed etiam si adversa omnia essent.* id est, non solùm &c.

MODUS, mensura, μέτρον, ratio jubens, ne quid nimis, sed cum moderatione omnia fiant, Maß und Weise. *Μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον*, Pythag. Phocyl. Hesiodi, omnium denique sapientum præceptum. Plaut. in Pœnulo Act. 1. sc. 2. v. 30 *Modus omnibus in rebus optimum est habitu: Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.* Et, Plin. lib. 26. c. 4 *Nulla in re modum humana ingenia noverunt*, Menschen wissen in keinem Dinge Maß zu halten. *Modum facere.* Cic. in 4. Verr. cap. 48 *Nos modum aliquem, & finem orationi nostræ faciamus*, Maß und Ziel treffen. *Statuere modum inimicitiarum*, Idem pro Syll. c. 17. *Statuere modum gravibus ærumnis*, Senec. Herc. Fur. v. 206. *Tenere & retinere modum*, Cicer. in offic. l. c. 29. Lucan. lib. 2. v. 380

Hæc duri immota Catonis
Secta fuit, servare modum finemque tenere.

¶ Significat & rationem seu viam, ritum ac morem, eine Art / eine Weise. Plaut. Amphitr. act. 3. sc. 4. v. 12

– – – *rectè facit animo quando obsequitur suo:*
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo fiat bono:

i. e. bo-

i. e. bona ratione: hoc est, juste ac licite. Idem Menæchmis act. 2. sc. 1. v. 8 *Nam quid modi futurum est illum quærere?* Auff welche Weise soll man ihn künfftig suchen? *Novo modo*, Cic. in Verr. 4. cap. 38. *Multis modis aliquem exspectare*, Terent. Hec. a. 2 sc. 3. v. 7. quod Donatus *vehementer* interpretatur. *Omnibus modis*, Ter. Eun. a. 2. sc. 3. v. 92. in alle Wege. *In modum*: ut, *Ferarum in modum*. & *Ferarum modo*, wie die wilden Thiere. *Hostilem in modum*, Livius lib. 1. cap. 5. feindseliger Weise. Horat. lib. 4. od. 2 - - - *ego apis Matinæ*

More modoque

Grata carpentis thyma:

Auff Art und Weise einer Bienen. *Majorem in modum*, Cic. lib. 11. fam. epist. 22. *Mirum in modum* lib. 15. epist. 9. *Miris modis*, wunderlich / wundersehr. *Miserandum in modum*, Idem de provinc. consul. cap. 3. ¶ Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 125. *Sine nunc meo me vivere interea modo*, i. e. voluntate & arbitrio meo, ut Donatus explicat. Idem Eun. act. 5. sc. 3. v. 11 *Spero me habere, qui hanc meo excruciem modo*, i. e. ut volo, sicut Donatus interpretatur. Plautus Men. act. 2. sc. 1. v. 25 *Molestus ne sis, non tuo hoc fiet modo*. Idem Terentius Andr. act. 1. sc. 1. v. 66

Nam qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi,
Neque commovetur animus in eâ re tamen,
Scias, posse habere jam ipsum suæ vitæ modum.

Habere modum vitæ, i. e. imperare, seu moderari vitæ; & quasi aliquam dare legem posse. sich gubernieren können. Viderturque hæc ratio à Musicis petita, qui cantilenas suas ad certam aliquam legem (*modum* Latini; Græci νόμον appellant) componunt. Nam & Horatius lib. 2 Epist. 2 eadem usus translatione dixit: *Nimirum sapere est abjectis utile nugis*

Et tempestivum pueris concedere ludum,
Ac non verba sequi numeris modulanda Latinis,
Sed veræ numerosque modosque ediscere vitæ.

i. e. rectè vivendi disciplinas ac leges. Idem lib. 1. Epist. 18. v. 59

Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas. Id est, contra decorum, ac recti legem.

¶ Modus igitur Musicorum est: In cantilenis enim *Modos* vocant, quos νόμους Græci dicunt. Aristoteles apud Suidam: νόμοι καλοῦνται οἱ μουσικοὶ τρόποι καθ' οὓς τὸν ᾄδομεν. Vetus auctor, qui cum Censorino edi solet cap. 11, MODUS *est lex quædam & ordo vocalium intervallorum & differentia: vel, ut Aristoxenus definit, non utcunque compositum vocalium temporum intervallum*. Idem principio capitis, Musicam ipsam *peritiam faciendorum & canendorum modorum* definit. *Modi* enim, sive τρόποι, varii fuerunt. Ut *Æolius*, *Lydius*, *Phrygius*, *Dorius* &c. Apulejus Floridis: *Tibicen quidam Antigenidas fuit, omnis voculæ melleus modulator & idem omnis modi* (ita legendum putat Salmasius non *omnimodis*) *peritus modificator. Seu tu velles Æolium simplex, seu varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum.* &c. Vid. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 22. Cicero: *Extra modum vox absona est.* In titulis Terentianarum fabularum legimus, *Modos fecit Flaccus Claudii*, i. e. præcepit, præscripsit, quos & Tibicen caneret, & actor sequeretur. Hoc autem præstabat peritus Musicæ: quæ eam ob causam & *faciendorum* juxta & *canendorum modorum peritia*, auctori veteri, quem citabamus paullò ante, definitur. Evanthius prolegomenis in Terentium: *modis canticum temperare.* Tertullianus, quod Salmasius ad Capitolinum observat, *Canticum musicis notis expedire* dixit. Apulejo in floridis *Modificator* cantor est. ¶ 3. *Modus agri*, pro certa mensura, ein gewiß Stück Landes oder Ackers / apud Horat. sat. 6. lib. 2. v. 1. *Modus agri non ita magnus*. Et Cic. pro Marcello c. 8 *Vitæ modum* dixit, i. e. spatium. vid. Rhodii Lexicon Scribonian. *Sic modum spatiumque plantæ* Gellius dixit lib. 1. cap. 1. & Vide Buchnerum ad Plin. lib. 8. Ep. 20. A quo non longe abludit, quando pro *termino* sumitur, uti de Herculis columnis Avienus Descript. Orb. v. 100 dixit *Hic modus est Orbis.*

¶ 4. Hinc & modus pro copiâ, sive instrumento ponitur *Vestis ingens modus*: item *ingens pecuniæ captivæ modus*, Curt. lib. 5. c. 6. n. 8. Seneca de Tranquillit. animi cap. 7. extr. *Optimus pecuniæ modus est, qui nec in paupertatem cadit, nec procul à paupertate discedit.* Apulej. lib. 6. Milef. *Erant & falces & operæ messoriæ modus omnis.* Frontinus de aquæductib. lib. 1 *Qui foderant, ingentem aquæ modum invenerunt.* A. Victor in Trajano: *Tantus erat in eo maximarum rerum modus.*

Ex *Modus* Composita sunt Adjectiva:

¶ Dulcimŏdus. ut, *Dulcimodi psalmi*, Prudent. Psychom. v. 666. Wohlklingende.

¶ Millemodus, vide supra in *Mille*.

¶ Multimŏdus. Idem Prudentius Cathemer. 3. v. 64 *fœta legumine multimodo.* Apulejus lib. 10. p. 153 *multimodæ ambages.* Auff vielerley Weise.

¶ Omnimŏdus. Ut, *Omnimodus ignis*, Lucret. lib. 1. v. 684. Et Apulejus Florid. 1. p. 342 *Tibicen quidam fuit omnis voculæ mellus modulator, & idem omnimodus peritus modificator.* Auff allerley Weise. Atque ita sæpe Lucretius *omnimodis*, pro Omnibus modis, quasi adverbialiter. Vide lib. 2, 488. & 699. & lib. 3. v. 407. &c.

A ¶ Omnimodò, adverb. omni modo. Lactantius lib. 6. c. 12. pr. *Tenendum est omnimodò, ut ab officio misericordiæ spes recipiendi absit.*

¶ Huc pertinent Genitivi compositi *Hujusmŏdi*, *Ejusmodi*, *Hujuscemodi*, qui sæpe vim Adjectivi habent. Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 98 *Hujusmodi, obsecro, aliquid reperi*, erfinde doch etwas von dergleichen Art. Cicero pro Lege Man. cap. 2 *Genus belli est ejusmodi*, &c. Inprimis

¶ Cujusmodi, welcher Art / welcherley / fœcundum est derivationibus. Hirtius Afric. cap. 31 *Cujusmodi victoria esset futura.* Unde

¶ Cuicuimodi, id est, qualiscunque, qualitercunque. Cicero Attico lib. 3. epist. 22 extrema: *Tu ad me velim omnia, cuicuimodi sunt, scribas.* Idem Tusculanis extremis: *Ubi melius uti possumus hoc, cuicuimodi est, otio?*

¶ Cujusmodicunque. Pro Cluentio c. 6 *Cujusmodicunque mater sit.*

¶ Sunt etiam, quæ dividi possunt, ut *Cujusquemodi*, Idem lib. 2. de Finib. cap. 1 *Torrens multa cujusquemodi rapit*: aut *cujusque modi*.

¶ Et *Cujusdammodi*. Lib. 4. de Finib. cap. 12 *Animus non esse solum, sed etiam cujusdammodi debet esse.*

B ADMŎDUM, adverb. idem quod mirum in modum, valde, ut, *Literæ tuæ admodùm me delectârunt*, hat mich sehr erfreuet / Cic. Attico 7. epist. 24. ¶ 2. *Admodum quam*, pro *admodum* Plautus dixit Amph. a. 1. sc. 3. v. 43, *ex amore hic admodum quam sævus est.* ¶ 3. Habet in responsione & annuendi vim, valetque idem, quod *omnino*, Ja / freylich / allerdings / Terent. Phorm. a. 2. sc. 2. v. 1. PH. *Itane patruis aus conspectum veritum hinc abiisse?* GE. *admodùm.* Vide ibi Donatum. Atque ita Plautus non semel, ut Trin. a. 2. sc. 4. v. 19. ¶ 4. Etiam extra responsionem fortiter atque asseverate affirmat interdum, idemque adeo valet, quod *omnino*, *plane*, *certe*, ut explanat Pareus in Lex. Crit. p. 42. Terent. Heaut. A. 1. sc. 1. *Quanquam hæc inter nos nuper admodùm notitia est*: gantz neulich. Gell. lib. 19. c. 12 *quia nihil admodùm super vite aut arbore colendâ sciret*: Weil er sich auff den Wein- und Gartenbau so viel verstund als nichts / i. e. gantz und gar nichts. Ac frequenter hunc in sensum hac particula uti amat Salvianus, de quo & Barthium consule lib. 29. Adverf. c. 3. f. 1352. ¶ 5. Vicissim tamen alicui trepide tantum, atque non prorsus determinate affirmat, ut idem sit quod *fere*, ut Pareus reddit in Lex. Crit. vel, quomodo Freinshemius quædam Justini loca in Indice exponit, *circiter*, (quæ tamen in Indice ad Florum ad rotundam illam & exactam asseverandi formam revocat.) Atque sic eleganter inservit numeris exprimendis, cum ad certum numerum nolumus adstringi. Cæsar lib. 5. de bello Gall. c. 40.

C *Turres admodum CXX excitantur incredibili celeritate.* Livius lib. 44. c. 43 *Secuti sunt eum admodùm quingenti Cretenses.* Epitom. lib. 55 *Alexandri filius Rex Syriæ decem annos admodum habens.* Wenn er alt war / so war er etwa 10 Jahr.

¶ Præmŏdum, idem, ex Livio poeta produxit Gellius lib. 7. cap. 7 extr. *Parcentes præmodum*: quasi *supra modum.*

¶ Modimperator, Varroni dicitur *Magister convivii*, qui modos legesque bibendi dabat, de quo Lips. lib. 3. Antiq. lect.

¶ Mŏdŭlus, Diminut. Horat. 1. epist. 7 v. 98

Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

sich halten nach seinen Maß und Vermögen.

¶ Mŏdŭlor, modulari, propriè metiri, mensurare, cum mensurâ, & numerorum ratione componere. Eine Weise geben. Gellius lib. 1. cap. 1 *In reperienda modulandaque status longitudinisque Herculisque præstantia.* ¶ Deinde ad modos canere: Virg. Eclog. 10. v. 51

Carmina pastoris Siculi modulabor avena,

auff der Pfeiffen singen oder spielen. Cicer. in Orat. cap. 18 *Ipsa natura modulatur hominum orationem*, giebt der Rede eine Weise.

¶ Modulatus, particip. quod passive sæpe usurpatur, ut, *modulata cantica*, apud Quintil. lib. 9. cap. 2. Et *modulata carmina*

D apud Suetonium Augusto cap. 57. & Caligula cap. 16 modis musicis instructa, sic, ut cani possint, appellantur. Florus lib. 2. c. 7 *Modulatissimum tibiarum aut fidium cantum* dixit. ¶ *Modulatum* pro concinno Apulejus dixit, vide infra *Musicus*. ¶ Comp. *Modulatiores animi*, id est, moderatiores, modum magis tenentes, apud Gellium lib. 1. cap. 11.

¶ Et nomen, *Canoro modulatu*, hoc est, *modulatione*, Seneca Herc. Fur. v. 263.

¶ Modulabilis, e, quod cani potest. Calpurn. Ecl. 4

- - - *Hyblea modulabile carmen avenâ.*

¶ Modulamen, ein Lied. Auctor Philomelæ v. 5

- - *aliæ volucres modulamina tentent.*

¶ Modulamentum, idem Gell. lib. 1. cap. 7.

¶ Modulator. *Hermogenes cantor tamen atque*

Optimus est modulator, Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 129 *Modulator cantus*, Columell. procem.

¶ *Modulatè canere*, nach der Weise oder Melodey singen / Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 8. Comp. *Ars modulatiùs incedendi*

dendi concinentibus fistulis, (vel fidibus,) Ammianus lib. 16. cap. 7. die Tantz-Kunst. A

¶ Commodulatio, i. e. proportio. Vitruvius lib. 3. cap. 1. pr. *Proportio est ratæ partis membrorum in omni opere totius commodulatio.* Ubereinstimmung.

¶ Commodule quære supra in C.

¶ Immodulatus. Horat. Arte Poët. v. 263 *Immodulata poëmata*, quæ suis numeris non constant.

¶ Modificus, modum servans. Auson. Parental. 27

Cui brevia mela modifica recino.

¶ Modifico & Modificor. Apulejus extrem. Florid. *orationi modificabor.* Et, *Verba modificata ab oratore, & inflexa quodammodo*, auff Gesangsweise gerichtet und gezogen / apud Cicer. in Partit. Orat. cap. 5.

¶ Modificatio, Seneca in epist. 88. post princip. *Versuum lex ac modificatio.* Add. Gell. lib. 10. cap. 3.

¶ Modificator, Apul. Flor. de Antigenida: *Omnis vocula melleus modulator & idem omnis modi peritus modificator.*

¶ Mŏdĭcus, modicum, mediocre, moderatum, pusillum, mässig/wenig. *Sume cibum modicè, modico natura fovetur.* Cicer. de Senect. cap. 11 *Utendum est exercitationibus modicis*, mässige Ubung des Leibes soll man gebrauchen. *Pecunia modica*, B Idem Paradoxo 6. cap. 2. *Modico contentus agebas*, begnüget an einem wenigen / substantive, apud Juvenal. Satyr. 9. v. 9. *Modicus dignationis: modicus originis*, pro dignatione, origine modicus, apud Tacitum lib. 4. annal. cap. 52. & lib. 6. c. 39. Idem 4. Hist. cap. 60 *Pauca & modica disseruit.* i. e. modesta.

¶ Modicellus, diminut. apud Sueton. Nerone c. 48 *Decubuit super lectum modicella culcitrâ instructum.*

¶ Modicè, adverb. mediocriter, moderate. *Modice facere*, Cic. 4. fam. epist. 4. *Dolorem modice ferre*, sich des Betrübniß nicht groß annehmen. Idem lib. 1. de Fin. cap. 14 *Sapientia ipsius fortunæ modice ferre docet injurias.* Et lib. 2. ad Attic. epist. 19 *Minæ, quæ mihi proponuntur, modice me tangunt.*

¶ Immodicus, icum, ohne Maß / zuviel. *Verbis & rebus immodicus*, Suet. Domit. cap. 22. extr. Et, *Immodicus linguâ*, Tac. Hist. 3. cap. 53. Item, *Immodicus sævitiâ*, Hist. 1. cap. 69. *Immodicus animi*, Idem Hist. 1. cap. 53. Græcâ ratione loquendi.

¶ Immodicè, unmässig / über die Weise. Cic. 4. Tuscul. cap. 17 *Cum id ferret immodice.* Palladius lib. 1. cap. 5. *Situs terrarum arduus tempestates immodice sentit.*

¶ Permodicus, admodum modicus. *Locus permodicus*, Sueton. Aug. cap. 6. ein kleiner / geringer Ort. *Permodica res familiaris*, Idem in Tiber. cap. 47. geringes Vermögen. C

¶ Permodice, adverb. Columella lib. 5. cap. 11 *Truncum acuto scalpello permodice findito.*

¶ Modero, active Plautus Milite act. 2. sc. 2. extr. *Ego voci moderabo meæ.* Gloss. Vet. *Mŏdero*, διοικῶ. Quod ex Sallust. Catilin. cap. 51 exemplum addunt, falsum est, nec *moderabit* in correctis libris legitur, sed *moderabitur.* Usitatius itaque & melius

¶ Moderor, moderari, modum vel moderationem adhibere, temperare, & gubernare. Mässigen / nach dem Maße halten. Accusativum, & Dativum adsciscit, sed hunc frequentius. Cic 5. Tuscul. cap. 36 *Cantus numerosque arbitrio multitudinis moderari.* Et Verr. 5. cap. 98 *Res rusticas venti & tempestates moderantur.* Idem in Epist. 7. libri 2. ad Curionem: *Te hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua.* Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 59

- - - - *Qui non moderabitur iræ*

Infectum volet esse dolor quod suaserit & mens.

Cic. ad Quint. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 13 *Moderari animo & orationi, cum sis iratus, non mediocris ingenii est.*

¶ Moderanter, mässiglich. Lucretius lib. 2. v. 1093

- - - - - *Quis habere profundi*

Endo manu validas potis est moderanter habenas.

Comparativus Ovidii 1. Metam. v. 510 putatur esse,

- - - - - *Moderantiùs, oro,*

Curre, fugamque inhibe: moderantius insequar ipse:

sed membranæ castigatiores habent tum hîc, tum aliis Ovidii locis, quos Cælius Secundus citat, *Moderatiùs.*

¶ Moderatus, nomen, temperans, bescheiden / sittig. Cicer. 12. D fam. epist. 27 *Temperati moderatique mores.* Et 2. de Orat. c. 37 *Ego ista studia non improbo, moderata modo sint*, allein daß sie eine Maß haben. *Nihil habere moderati*, Sallust. Catilin. cap. 12. nichts bescheidenes an sich haben. Cicero pro Font. cap. 10 *cupidos moderatis* opponit. Comparative: *Vita gestu moderatior*, Cic. Paradox. 3. extr. *Neque enim moderatior alter*, Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 8. Superlat. *Moderatissimi sensus esse*, Ciceroni Plancus lib. 10. epist. 24.

¶ Moderate, cum moderatione, modeste, Cic. lib. 6. fam. epist. 1. *Omnia humane & moderate feramus*, i. e. æquo animo, non impatienter, gedultig und bescheiden. Idem contra Rull. 1. cap. 6 *Copiam rerum moderatè ferre non possunt*, können keine Bescheidenheit halten. Idem de legib. lib. 3. cap. 5 *Res moderatissime a majoribus constitutæ.* Idem in Oratore cap. 52 *Isocrates festivitates moderatius temperavit.*

¶ Moderatio, Bescheidenheit / quæ & *Modestia*: de qua vide infra. *Novi moderationem animi tui & æquitatem*, de Senect. pr. Et, *Moderationem adhibere*, Masse halten / Idem 2. de Orat. cap. 59.

¶ Moderabilis, e, Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 6

Nox & amor vinumque nihil moderabile suadent.

rathen nichts vernünfftiges oder bescheidens.

¶ Moderator, rector, gubernator, Cic. in Tusc. lib. 1. c. 28 *Sol moderator est & dux temporum*, die Sonne regieret und führet die Zeiten. Idem lib. 1. fam. epist. 9 *Tu eris omnium moderator consiliorum meorum.* Et de Nat. Deor. lib. 2. cap. 35. extr. *Rector & moderator, & tanquam architectus tanti operis.*

¶ Moderatrix, gubernatrix. Cicer. in Philipp. 5. cap. 18 *Cæsar Rempubl. sibi judicem constituit, & moderatricem omnium factorum.* Et in Tuscul. 5 cap. 14 *Temperantia est moderatrix omnium commotionum*, Mässigkeit regieret alle Bewegungen und Affecten.

¶ Moderamen, idem quod mŏderatio, ut, *Moderamen navis*, Ovid. 3. Metam. v. 644. Et, *Sceptra & moderamen rerum capere*, 6. Metam. v. 687. *Moderamina mundi*, Claudian. de laud. Serenæ v. 46.

¶ Moderamentum, idem Gellius lib. 13. cap. 6 Accentus vocat *moderamenta vocum.*

¶ Emoderor, ari, idem quod moderor. Ovid. lib. 1. de remedio amor. v. 131 *Ille dolor verbis emoderandus erit.*

¶ Immoderatus, intemperans, nimius, ut, *Immoderata cupiditas*, ad Herenn. 2. c. 22. unmässig / unbescheiden / der ihm zu viel thut. *Immoderatæ tempestates*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 45 *Nihil est immoderatius, quam post longam tristitiam recens gaudium*, Nazarius Panegyr. Constantini cap. 32. *Motus animi immoderatiores*, Gell. lib. 19. cap. 12. ¶ 2. Immoderatus, i. e. immensus, Cicero in Versione Euripidis quorundam versuum lib. 2. de Nat. Deor. cap. 25

Vides sublime fusum, immoderatum æthera,

Qui tenero terram circumjecto amplectitur &c.

¶ Immoderate, Cic. in offic. lib. 1. c. 26. *Ut adversas res, sic secundas immoderate ferre, levitatis est*, sich in Unglück und Wolfarth unbescheidentlich halten. Augustinus de Trinitate lib. 2 extr. *ne immoderatius progrediatur secundi hujus voluminis longitudo.* Spartianus Severo cap. 20 *immoderatissime lætari.*

¶ Immoderatio, Unmässigkeit. Cicer. pro Sylla cap. 10 *Immoderatio verborum.*

¶ Immoderantia, pro Immoderatione. Tertullianus extremo lib. de Baptismo: *Plenitudo & immoderantia ventris.*

¶ Præmoderari. Gell. lib. 1. cap. 11 *Cretenses in prœlia ingredi solebant præcinente ac præmoderante cithara gressibus.* id est præmodulante.

¶ Mŏdestus, sittig und züchtig / eingezogen: quod nonnulli ad tectos occultosque animos, & qui insidiantur aliorum libertati, interpretantur. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 94

- - - - *plerumque modestus*

Occupat obscuri speciem.

Cicero *modestum* & *petulantem* opponit 2. ad Atticum Epist. 1. *Homo frugi & modestus*, Idem 13. fam. epist. 70. Et, *Modestior epistola*, ibidem lib. 3 extremo. *Modestissima adolescentia*, Idem pro Murænæ. c. 26. ¶ Tacitus 4. Annal. cap. 7 *Rari per Italiam, Cæsaris agri, modesta servitia*, i. e. modica, pauca. *Servitia* autem pro servis dixit.

¶ Modestia, *virtus est, per quam pudor honestus claram & stabilem comparat auctoritatem*, ut Cic. lib. 2. de Inventione cap. 54 describit. Idem Tusc. Quæst. lib. 3. c. 8 *Eam virtutem σωφροσύνην vocant, quam soleo equidem tum temperantiam, tum moderationem appellare, nonnunquam etiam modestiam* &c. Auctor Rhetor. ad Herenn. lib. 3. cap. 2. extr. MODESTIA *est in animo continens moderatio cupiditatum.* Vide & Cicer. 1. de offic. cap. 5. & 15. & lib. 2. de finibus c. 19. & Orat. pro Dejotaro *Modestia* & *temperantia* Synonyma sunt, Zucht/Mässigkeit/Bescheidenheit. Cicer. lib. 11. fam. epist. 28. *Vitæ modestia non parum valet contra falsos rumores.* Statius lib. 3. Silv. 5. v. 67 ad Claudiam uxorem: *Ingenium probitas, Artemque modestia vincit.*

¶ Aliquando *modestia* extra animum & mores statuitur & *magnitudini* opponitur. Tacitus Annal. 1. cap. 11 *Ille varie disserebat de magnitudine Imperii, sua modestia*, i. e. mediocritate. Item 12. Annal. cap. 43 *Magna Deum benignitate & modestiâ hiemis rebus extremis subventum.* Nobilitatem maxime ornare *modestiam* asserit Loccen. not. ad Corn. Nep p. 5. 6.

¶ Modeste, modestissime, Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 1. v. 36 *Quid tum postea, si modeste ac raro hoc fecit*, mit einer Maße. *Modeste ferre injurias fortunæ*, Cic. de fin. *In præturâ modestè se gessit & abstinenter*, Idem in Sallust. *Modestiùs in convivio esse*, Gracchus apud Gellium lib. 15. c. 12. *Modestius appetere*, Curt. lib. 10. cap. 6, 18. *Dignitate quam modestissime uti*, Plin. lib. 1. Epist. 19.

¶ Immodestus, unbescheiden. Ter. in Heaut. act. 3. sc. 3 *Heri in vino, quam immodestus fuisti.* Et Cic. 1. offic. cap. 29 *Ipsum genus jocandi non profusum, ac immodestum, sed ingenuum & facetum esse debet.*

¶ Immo-

¶ Immodeste. Livius lib. 22. c. 27. pr. *Immodice immodesteque gloriari.* unbescheiden.

¶ Immodestia. Unbescheidenheit. Plaut. Mercat. act. 1. sc. 1. v. 27 *Excors immodestia.* Et Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 9 *Immodestia cogit me.* Ἀμαθεία μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον ἢ δεξιότης μετ' ἀκολασίας, hoc est, *utilior est imperitia cum modestia, quam peritia.* Unbescheidenheit / Unvernunfft.

¶ Permodestus, valde modestus. Cic. ad Att. lib. 4. epist. 8 *permodestus ac bonæ frugi.* Tac. 1. annal. c. 7 *Verba edicti fuere pauca ac sensu permodesto.* sehr bescheiden.

MOECHUS, μοιχός, adulter. Terent. Andr. act. 2. sc. 1. v. 16 *Ut arbitretur te sibi paratum mœchum, si illam duxeris.* Ein Ehebrecher.

¶ Mœcha, fœmin. Catull. Carm. 43. & Juvenal. Satyr. 6. v. 277. Ehebrecherin.

¶ Mœchor, mœchari, μοιχεύειν, Ehebrechen. Catull. Epigr. 95.

MOENIA, τεῖχοι, a muniendo dicuntur, pluraliter, ab obsoleto *Mœne*, quo Ennius usus, ut Festus auctor est. Differunt à muris, Virg. 2. Æneid. v. 234

Dividimus muros, & mœnia pandimus urbis.

Ubi Servius *mœnia* cætera urbis tecta vel ædes interpretatur. At verò Pimpontius *muros* pro ambitu lapideo urbem cingente, Stadtmauren / *mœnia* pro propugnaculis & munitionibus, non urbis tantum, sed & castrorum & aliorum ædificiorum accipit, Wall und Pollwerck. Cæsar lib. 2. de bello civili c. 16 *Cum pene ædificata ab exercitu nostro in muris mœnia viderentur.* Vide & Varron. lib. 4. de LL. Et Vitruvius lib. 8. cap. 4 pr. *Zama est civitas Afrorum, cujus mœnia rex Juba duplici muro sepsit.* Ovid. tamen *mœnia* & *muros* pro iisdem habuit lib. 11. Met. v. 204

— — — — Phrygiæque Tyranno
Ædificas muros, pacto pro mœnibus auro.

Viri civitas sunt, non mœnia. Ἄνδρες πόλις, καὶ οὐ τεῖχοι. Sic respondit Agesilaus interroganti, quamobrem Sparta nullis esset mœnibus cincta. Tribuitur & Themistocli apud Justinum lib. 2. cap. 12, 14. & Niciæ apud Thucydidem lib. 7. p. 542. *Urbem mœnibus cingere*, Cic. 3. de Nat. D. cap. 40. die Stadt befestigen. Idem pro Sextio c. 42 *Domicilia conjuncta, quas urbes dicimus invento & divino & humano jure, mœnibus sepserunt.* *Mœnia dejicere, mœnia promovere.* Et Plautus Sticho act. 5. sc. 4. v. 13 *Nos tamen efficimus pro operibus nostris mœnia.* Quod Lambinus à civibus tractum ait, qui urbis suæ mœnia pro opibus suis faciunt. Ita nos: Kleine Vögel bauen kleine Nester. At verò Turnebus, *Mœnia* pro *munia*, sive *munera* accipit: quasi hoc Comicus eorum imitatione dixerit, qui pro opibus & facultatibus suis, se munera facere dicunt, quem vide lib. 16. Adversar. c. 11. Vide Chiliad. *Mœnia lignea* ænigmat. naves apud Corn. Nepotem Themist. cap. 2.

¶ A *mœnibus* etiam *Mœniana*, deducit Salmasius, id est, ædificia, quæ ultra columnas tigna extendunt. *Mœnia* enim sunt πρόβολοι. Nam quod a *Mœnio* quodam sic appellata Grammatici volunt, ac Festus inprimis; nugas magnas esse sibi habet persuasum. Vide ipsum ad Pescennium Nigrum, Spartiano pag. 155. sive cap. ult. Add. Sueton. Caligula cap. 18. Vitruvius lib. 5. cap. 1. pr. Leg. 242. de Verb. Signif. & singulare *Mœnianum* Lege 20. Dig. de Servitut. præt. urbana. Sed de his plura supra in *Menianum*, ubi vide.

¶ Submœnianus vel Summœnianus, sub mœnibus habitans. Martialis lib. 3. epigram. 82

Summœnianas cœnet inter uxores.

& lib. 11. epigr. 62

Summœnianis inquinatior buccis.

Utrobique meretrices intelligit. die hinter der Mauer wohnen.

MOENUS fluvius Germaniæ, etiam Tacito ita appellatus Germ. c. 28, & Plinio lib. 9 cap. 15. At *Mænus*, alia forma, apud Melam est lib. 3 cap. 3, uti Voss. & Gronov. ediderunt. Der Main.

MOEREO, mœrere, quod à *Marceo* Varro fecit, tristari, mœrore & dolore affici, trauren / betrübt seyn. *Mœrere calamitatem Reipub.* Cic. pro Sextio c. 14. *Mœrere filii mortem*, ibidem c. 17. betrauren. Et rursus Cic. 9. Philipp. cap. 5 *Nemo unquam unici filii mortem magis doluit, quam ille mœret patris.* Et Ser. Sulpicius lib. 4. epist. 5. ad Cic. *Amici tuo dolore mœrent.* Apul. lib. 4. de A. A. sub finem: *Mœretur, fletur, lamentatur diebus plusculis.*

¶ Mœror, ægritudo flebilis, ut ait Cicero 4. Tuscul. c. 8. Hertzeleid / Betrübniß / Trauren. Differt à *dolore*. Cicero ad Att. lib. 12. epist. 28 *Mœrorem minui, dolorem non potui.* Mœror ergo in gestum & fletum erumpit: dolor in animo residet. *Jacet in mœrore meus frater*, Idem ad Att. lib. 10. epist. 4. Et Seneca Troad. v. 77 *Nulla dies mœrore caret.* Rursus Cic. lib. 1. de Fin. c. 18 *Mœrores, qui animos exedunt, conficiuntque curis.*

¶ Mœstus, mœstissimus, ut, *Mœstus & conturbatus vultus*, lib. 3. ad Herenn. cap. 15. Traurig. *Quem videam æque mœstum, quasi dies dicta sit*, Plaut. Asinar. a. 5. sc. 1. v. 11. Et, *Mœstas promere voces*, Virg. 2. Æn. v. 280. *Mœstissimus Hector*, ibid. v. 270. *Vultu mœstissima*, scil. patria, Lucan. lib. 1. v. 187. *Camillus mœstior fortunâ publicâ, quam suâ*, Livius lib. 5. cap. 43. Et Cicero

A in Orat. cap. 22 *Cum, immolanda Iphigenia, tristis Chalcas esset, mœstior Ulysses*, &c.

¶ Mœste, adverb. Auctor ad Herenn. lib. 3. c. 14 *Modo acriter, tum clementer, mœste, hilariter in omnes partes commutabimus.*

¶ Mœstiter, idem. Plaut. Rud. a. 1. sc. 5. v. 7 *Mœstiter vestitus.*

¶ Mœstitia, mœror, Traurigkeit. *In mœstitia esse*, Cic. 2. Philipp. cap. 15. *Mœstitiam inferre*, Idem 1. Tuscul. c. 44. Traurigkeit zufügen. *Mœstitia animos incessit*, Livius lib. 29. cap. 3. Traurigkeit kommt das Hertz an. Idem Cicero lib. 1. de Finib. cap. 13 *Sapientia una est, quæ mœstitiam pellat ex animis*, Traurigkeit vertreiben.

¶ Mœstitudo, Plaut. Aulul. act. 4. sc. 10. v. 2. Et Pallad. lib. 1. c. 26 de turdis recenter captis: *Claudantur mistis aliquibus ante nutritis, quorum societate ad capiendos cibos pavidam novæ captivitatis mœstitudinem consolentur.*

¶ Permœstus, valde mœstus. Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 711

Nam cum Treverica permœstus ab urbe rediret.

¶ Submœstus, etwas traurig. Ammianus lib. 30. cap. 1. *Demisse ambulans, semperque submœstus.*

¶ Mœstificare. Augustinus epist. 121 *Si luctus mœstificat.*

B MOESIA, Europæ provincia, inter Danubium & Macedoniæ juga Thraciamque longissime procurrens. Divisa fuit in Superiorem, Pannoniæ conterminam, cui nunc Serviæ nomen est: & Inferiorem, quæ Thraciam & Pontum spectat, hodie Bulgaria. Servien und Bulgarey. Errant, Græculi præsertim, qui *Mysiam*, Μυσίαν, vocant, cum Mysia sit Asiæ regio juxta Propontidem: Mœsia, Μοισία, Europæ sub Danubio.

¶ Mœsi, incolentes Mœsiam. Eutropius lib. 4. cap. 4 *Sylla etiam Dardanos, Scordiscos, Dalmatas, & Mœsos partim vicit, alios in fidem accepit.* Quidam *Mœsios* appellant, tribus syllabis. Sextus Rufus cap. 7 *Dardanos & Mœsios Curio proconsul subegit.*

¶ Mœsiaci, iidem. Antiquus lapis, Mediomatricis repertus: EX ORDINE MOESIACORUM. Adi Valeſ. in Ammian. lib. 20 post principium f. 234.

Moguntiacum, vide *Magontiacum.*

MOLA, æ, μύλη, pistrinum, eine Mühle. Erant autem duplicis generis apud antiquos: aliæ *trusatiles*, quas jumenta: aliæ *versatiles*, quas homines agitabant. Earum mentio apud Catonem, Plin. 36. c. 18. Javolenus JCtus Lege 26. Dig. de Instruct. vel instr. *manuarias* & *jumentarias* vocat. Ad *manuarias* illud Calpurnii pertinet Eclogâ 3. v. 85

Vilia cum subigit manualibus hordea saxis.

Recentiores *Aquariæ*, quarum meminere Palladius de re rustica lib. 1. Tit. 42. & Justinianus Imp. Lege decernimus, Cod. de aquæduct. Sic, *Mola quæ ventorum flatibus agitatur*, eine Windmühle. *Molæ* autem partes duæ, *meta* seu *turbo* & *catillus*. Paulus JCtus L. 18. § 5. D. de instructo & instrum. legato: *Est autem*

C *meta inferior pars molæ, catillus superior.* Super quo loco Scaliger ad Manilium: *falsum*, inquit, *JCtus scripsit:* Est autem META, superior pars molæ, CATILLUS inferior. *Apud Veteres enim superior mola κωνοειδής fuit: inferior cava, instar catini, unde illi nomen.* META *instar turbinis inversi conveniebat in catillum, ut mas in fœminam, qua parte basis est, non qua mucro. Nam mucro superne pendebat, basis autem in catillo vertebatur* &c. Græci superiorem partem molæ, ὄνον: inferiorem μύλον appellant. Vide Salmasii Exercitationes Plinianas pag. 659. *Molam versare*, die Mühlen treiben / Juven. Satyr. 8. v. 67. *Molis operam dare*, Cic. 2. ad Att. epist. 1. Müller-Arbeit treiben. ¶ *Sero molunt Deorum molæ*, id est, Qui peccant, etiamsi serius, tamen aliquando dant pœnas. Vide Chil. Exstat inter Sibyllinos versus & iste:

Ὀψὲ θεοῦ μύλοι ἀλέουσι τὸ λεπτὸν ἄλευρον,
Nam molæ postremò pinset divina farinam.

¶ 2. Mola etiam *Far tostum*, & sale conspersum est, cujus in sacrificiis usus fuit. *Sparge molam*, Virg. ecl. 8, 82. Plaut. in Amph. a. 2. sc. 2, 108 *Aut mola salsa hodie, aut thure comprecatum oportuit*, Plin. in Præfat. *Mola salsa litant, qui non habent thura*, wer nicht Kalck hat / muß mit Leim mauern. Arme Leute tragen arm Creutz. Et *mola salsa supplicare*, Idem lib. 18. cap. 2. *Molam & vinum aspergere*, Cic. de divin. lib. 2. c. 16. Fiebant autem hæ

D molæ ex fruge hornâ, & horno sale, ut Servius docet ad modo dictam Virg. Ecl. 8. v. 82. Itemque ad Æn. 2. v. 133.

¶ Ab hac significatione factum videtur verbum *Immolare*, cum sacerdos molam salsam in caput victimæ deponebat addito thure: deinde vinum adspergebat. Qui ritus *immolatio* dicebatur, quasi molæ in caput victimæ collocatio. Unde *immolare hostias* est cædere. Quia nulla cædebatur hostia, nisi immolata, id est, mola salsa macta esset. De quo verbo paullo post in Compositis dicemus. ¶ 3. Et *mola* caro est informis in uteris mulierum, ein Affterbürden. Plutarchus Præceptis Connubial. pag. 145. Τὰ δὲ ἄμορφα κυήματα καὶ σαρκοειδῆ καὶ σύστασιν ἐν ἑαυτοῖς ἐκ διαφθορᾶς λαμβάνοντα, μύλας καλοῦσι. *Informis autem fœtus ac carnis moles, quæ ex corruptis humoribus in uteris coeunt*, MOLAS *vocant.* Vid. Plin. lib. 7. cap. 15.

¶ Molaris, adjectivum, ut, *Lapis molaris*, ein Mühlstein / *Dens molaris*, Backzahn. Juvenal. Satyr. 13. v. 212

A *– – – interque molares*
Difficili crescente cibo.

¶ Molarius, idem. Cato cap. 11 *Asinus molarius.*

¶ Mŏlŏ, molĕre, mola confringere, Mahlen. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 19 *Molendum usque in pistrino.* Plin. lib. 6. cap. 61 *Ceres frumenta invenit, quum antea glande vescerentur. Eadem molere & conficere in Attica.* ¶ *Nisi purges & molas, non comedes.* Quia molam qui vitat, farinam vitat. vide Chiliad.

¶ Molitura, das Müllerwerck / Plin. 18. cap. 9.

¶ Molitor, ein Müller. Onomast. vet. *Molitor*, ἀλητής.

¶ Molendīnum, idem quod mola. S. Bernh. Ep. 8.

¶ Molendarius, quod ad molendinum pertinet. Ut *meta molendaria* apud Paullum Jct. Lege 18 § 5. de instruct. & instrum. leg. Ammianus quoque lib. 17. cap. 8 *molendarias metas* dixit, ut Lindebrog. p. 101 edidit: Valesius autem p. 161 legit *molendinarias.*

¶ Molendinarius, qui molendino praeest, ein Mühlherr. Programma ab Ædesio Præfecto Urbis sub Janiculo affixum (anno Christi 369 & 374, ut patet ex Lege 20 & 22 Cod. Theod. Quorum appellationes non recipiuntur) VT OMNIVM MOLENDINARIOR. FRAVDES AMPVTENTVR. ap. Gruter. p. 114. n. 6.

B ¶ Molendinarius adjective, ut *meta molendinaria.* Sic Valesius legit apud Ammian. lib. 17. cap. 4. [Grut. cap. 8] p. 161. ubi Lindebr. *molendaria.*

¶ Molīna, idem quod mola, molendinum, apud sequioris Latinitatis scriptores. Ammianus lib. 18. cap. 20 *molinæ ad calles artandas ædificatæ.* Gloss. Vet. *Molina*, ὑδραλετία. Gregor. Turonensis lib. 3. cap. 19 de Divione scripsit: *Ante portam fluvius molinas mira velocitate divertit.* der Fluß treibet die Mühlen. Adde, quæ plura de his Valesius collegit ad d. l. Ammiani f. 204.

¶ Molinarius. Gloss. Vet. *Molinarius*, ὑδραλέτης.

¶ Moletrina, idem quod mola, molendinum. Nonius ex Catone adfert, explicatque ita: *Moletrina, a molendo, quod pistrinum dicimus.* Item die Werckstätt der Müller.

¶ Molile, is, Mahlrüstung / Mahlzeug / Cato cap. 11.

Composita.

¶ Commolere, zermahlen / Columell. lib. 12. cap. 50. *baccæ commolita & expressa.*

¶ Emŏlere, ausmahlen. Persius Satyr. 6. v. 26
- - - Granaria, fas est,
Emole.

¶ Emolumentum vide supra in lit. E.

¶ Permolere. Quo verbo per metaph. in obsceniore significatu usus Horat. 1. Serm. Sat. 2. - - - *alienas permolere uxores*, quemadmodum simplici usus Varro apud Nonium, imitatione Græcorum. Theocritus Eidyll. δ. sub fin.

C Εἰπ' ἄγε μοι κορύδων, τὸ γερόντιον ἦ ῥ' ἔτι μύλλει
Τήναν τὰν κυανόφρυν ἐρωτίδα, τᾶς ποτ' ἐκνίσθη;

Ubi vide Scholiasten. Adde Interpretes Petronii.

¶ Immŏlare, quid proprie sit, & quomodo huc pertineat, paullo ante diximus in *Molæ* significatione secunda. Opffern / Opffer schlachten. ut, *Hostias immolare*, Cic. 3. Tuscul. c. 26. Idem de Nat. Deor. lib. 3. cap. 36 *Pythagoras cum in Geometria quiddam novi invenisset; Musis bovem immolasse dicitur.* Et Horatius lib. 4 Carm. 11 *Ara - - - avet immolato spargier agno.*

¶ Immolatio, Opfferung. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 52. extr. *in ipso immolationis tempore.*

¶ Immolator, qui immolat, non tantum minister, qui mactat, aut sacrificulus, verum is etiam, cujus nomine immolatur. Cicero lib. 2 de Divinat. cap. 15 *Decessio capitis, aut accessio subitone fieri potest, ut se exta ad immolatoris fortunam accommodent?* Ita Gruter. & Gronovius, ut corrupti libri censeantur, qui *immolantis* legunt, v. g. Jo. Sturmii &c.

¶ Immolaticius, ut *Caro immolaticia*, Augustinus epist. 154. quæ immolatur vel immolata est.

MŌLES, is, sing. & plur. magnitudo, pondus, eine Last. Ovid. lib. 2. de Arte v. 467
Prima fuit rerum confusa sine ordine moles.

D Virgil. Æn. 1.
Tantæ molis erat Romanam condere gentem,

Id est, Tanti res negotii seu difficultatis, also grosse Mühe kostet es. Cicero Catilin. 1. c. 9. *Vix molem istius invidiæ sustinebo*, die schwere Last. *Non facile tantam molem mali à cervicibus depulsem*, Idem 3. Catil. c. 7. Sic, *Moles belli*, Tacitus 1. Histor. cap. 61. & lib. 2. cap. 16 *Totâ mole*, est totis viribus, sive tota belli mole. Florus lib. 2. cap. 6 *In Africam totâ mole conversus.* Vellejus Paterc. lib. 2 extremo: *Romani imperii moles.* ¶ Videntur moles proprie dici structuræ mari vel flumini injectæ. Horat. l. 3 Ode 1 *Contracta pisces æquora sentiunt*
Jactis in altum molibus - - -

Ovid. lib. 11. Metam. v. 728 *Adjacet undis Facta manu moles.* Hirtius de bello Alexandrino cap. 17 *Insulam molemque ad insulam pertinentem.* Iterum cap. seq. *Seque per molem in mare præcipitaverunt.* Sidonius Paneg. Anthemii v. 57 *itur in æquor Molibus*, &c. Cæsar 1. de B. C. cap. 25 *Qua fauces erant angustissimæ portus, molem, atque aggerem ab utraque parte litoris jaciebat, quod his locis erat mare vadosum.* Et, *Molem jacere*, idem dixit ap. Ciceron. lib. 9. ad Attic. Epist. 18. *Molem fundare* Sueton. Claudio cap. 20 extr. & *Objectus molium*, Tacit. 14. cap. 8. ein Damm. Ita vocabulo isto & usus Virgilius 2 Æneid. v. 497. Tacit. 1. Histor. c. 86. & Florus lib. 2. c. 1. ¶ Et extra aquas quævis magnifice structa ædificia *moles* vocantur. Horat. lib. 2 Oda 15
Jam pauca aratro jugera regiæ
Moles relinquent.

Cicero pro Milone cap. 31 de Clodianis ædificiis: *Substructionum insanæ moles.* ¶ Tacitus hac voce & de Amphitheatri Machina usus 2. Hist. cap. 21. Et Cicero 14. Philipp. c. 12 de monumento gloriæ, interfectis pro patria consulibus ponendo, *Erit*, inquit, *exstructa moles opere magnifico, incisæque literæ, divinæ virtutis testes sempiternæ.*

MŎLESTUS, molestum, grave, ingratum, odiosum, beschwerlich / verdrießlich. A *mole*, quanquam mutata quantitate, dictum. Terent. in Eun. act. 3. sc. 2. v. 31, *Ubi molestum tibi non erit*, wenn du deß kein Verdrieß oder Beschwerung tragen wirst. Cic. lib. 13. fam. epist. 73 *Si tibi grave non erit.* Idem de amic. c. 24 *Molesta veritas est, si quidem ex ea nascitur odium.* Ibidem c. 6 *Intempestiva & molesta nunquam est amicitia*, Freundschafft ist nimmer ungelegen und verdrießlich. Et ibidem cap. 20 *Sunt quidam, qui molestas amicitias faciunt, cum ipsi se contemni putant.* Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 1. v. 69 *Unum hoc scito nimio celerius venire, quod molestum est, quam id quod cupide petas.* Pallad. lib. 1. c. 5. *Molestiores venti.* Et Cic. lib. 5. fam. ep. 3 *Ne vobis multitudine literarum molestior essem.* Idem in Verr. Divin. cap. 11 *Omnis arrogantia odiosa est: tum illa ingenii atque eloquentiæ multo molestissima.*

¶ Molestia, est *ægritudo permanens*, ut Cicero definit 4. Tuscul. cap. 8. stete Unlust / Mühe und Beschwerung. *Esse in maximis molestiis*, lib. 4. fam. epist. 13. *Magnam animo molestiam capere*, Cic. de Amic. c. 24. *Epistola jucunda hoc molestiæ adspersit* lib. 2. ad Q. frat. epist. 10. hat mir diese Verdrießligkeit zugefüget. *Omnes molestias & solicitudines deponere*, idem lib. 14. ep. 7. Et, *Molestias omnes depellere*, Ibid. lib. 2. ep. 16. *Molestiam alicui exhibere*, Cic. ad Atticum lib. 2. epist. 1. *Tradere alicui molestiam*, Nepos dixit fragmento Orationis Corneliæ Gracchorum matris.

¶ Moleste, adverb. ægre, mit Beschwerung / mit Unlust. *Moleste ferre. Graviter molesteque tuli*, Serv. Sulpicius Ciceroni lib. 4. ep. 5. Et Cicero lib. 1. epist. 1 ad Quintum fr. sub initium: *Quoniam ea molestissime ferre homines debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt; est quiddam in hac re mihi molestius ferendum, quam tibi.*

¶ Permolestus, sehr beschwerlich. Cicero lib. 1. ad Atticum Epist. 18 *Hi non sunt permolesti, sed tamen insident atque urgent.*

¶ Permoleste, adv. Cicer. Verrina 6. cap. 58. extr. *Marcellus Archimedem requisisse dicitur, eumque cum audisset interfectum, permoleste tulisse.*

¶ Præmolestia, metus, Ciceroni *quasi dux consequentis molestiæ* dicitur, 4. Tuscul. Quæst. c. 30.

¶ Submolestus, Cic. ad Att. lib. 16. ep. 4. sub fin.

¶ Submoleste, nonnihil moleste. *Submoleste ferre*, idem lib. 5. ad Att. ep. 21. pr.

¶ Molesto, molestare, molestia afficere, Unlust machen. Modestin. JC. Lege 20 Dig. de liberat. legata, *fratri meo neminem molestari volo nomine debiti.* Et *Molestare* etiam est apud Apulejum lib. de Herb. cap. 71. *Qui herbæ Herbasci virgulam portaverit secum, hunc occursus mali non molestant.* Sequioribus seculis usitatius, non tamen illatini usus verbum censet Barth. ad Briton. Aremor. p. 580. Sane & Scribonius Largus Compositione 71, sed forsan ut plebejo sui temporis. Vide Curas nostras Posteriores.

MŎLIOR, moliri, primùm movere, *molem* significat, unde etiam dictum est: ut apud Livium lib. 9. cap. 3. *Num montes moliri suâ sede paramus*, verrücken / versetzen. Sic *fores moliri*, i. e. parare effringere Tacitus 1. Annal. cap. 39. & 2. Hist. cap. 22 dixit. ¶ Sane *moliri* est multum conari, & cum labore ac nisu multo. Unterstehen. Plautus Curc. act. 1. sc. 3. v. 31. *Vident ut misere moliuntur, nequeunt satis conari.* Tacitus 2. Histor. cap. 35 *Erat insula amne medio, in quam gladiatores navibus molientes, Germani nando prælabebantur.* Livius lib. 6. c. 34 *caussa moliundi*, pro moliendi. ¶ Non raro de operibus exstruendis usurpatur: Sic *arcem moliri* Virg. dixit 1. Æn. v. 424. Gellius lib. 19. cap. 10 *Assistebant fabri ædium complures balneis novis moliendis adhibiti.* Et Florus lib. 1. c. 7 *Molientibus ædem in fundamentis humanum repertum est caput.* Solinus de Scythis quibusdam c. 20 *Pocula de inimicorum capitibus moliuntur.* Ac Apul. Apol. *Plato Philosophus in illo præclarissimo Timæo cælesti quadam facundiâ universum mundum molitus.* In quibus locis *moliri* nihil aliud est, quam *condere*, *struere* vel *parare* &c. Cæterum sicut verbum *struere* ad formæ ornatusque studium translatum est, de quo

quo infra suo loco; ita & verbum *moliri* eò transtulit Terentius Heaut. act. 2. sc. 1. v. 11 *Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. Dum moliuntur*, i. e. dum instruuntur, finguntur, ornantur: πανηγικῶς enim verbo isto usus est, sicut & alius ejus generis. Similiter & *vultum moliri*, ac *demoliri*, pro *fingere*, *adstruere* dicebant. Hieronymus ad illud S. Matthæi c. 6. v. 16 ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα. *Verbum exterminant*, inquit, *quod in Ecclesiasticis scripturis vitio interpretum tritum est; aliud multò significat, quam vulgo intelligitur.* EXTERMINANTVR *quippe exules, qui mittuntur extra terminos. Pro hoc ergo sermone* DEMOLIVNTVR *semper accipere debemus, quod Græce dicitur* ἀφανίζουσι. DEMOLITVR *autem hypocrita faciem suam, ut tristitiam simulet & animo forte lætante luctum gestet in vultu.* Sic *moliri animum* est in certum statum componere. Ovid. lib. 2. de arte amandi v. 119

Jam molire animum, qui duret, & astrue formam
Solus ad extremos permanet ille rogos.

¶ *Moliri crimina*, id est, parare, instruere, Tacitus Annal. 12. c. 22. Et *moliri imperium*, i. e. agitare, sive parare, invadere, idem 1. Histor. cap. 5 dixit. *Moliri, petere*, Corn. Nep. Cic. ad Att. lib. 14. epist. ult. *Minime obscurum est, quod moliuntur*, was sie vorhaben / womit sie umgehen. *Moliri insidias alicui, aliquid mali, Moliri pestem patriæ*, dem Vaterland nach Schaden und Verderb trachten / *Moliri periculum*, Cicero passim. *Moliri fugam*, damit umgehen / daß man die Flucht gebe / Virg. 2. Æn. v. 109.

¶ Molitio, ipse conatus, machinatio, Unterwindung / das Unterstehen oder Fürnehmen. *Molitio valli*, Livius lib. 33. cap. 5. *Inter molitionem pii pariter ac fortis propositi oppressus*, Val. Max. lib. 3. cap. 3. n. 1. *Clandestina molitio*, Petron. Et, *dura molitio*, Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 30. *Molitio agrorum solique*, Columella proœmii fine, id est labor rusticus, agricultura.

¶ Molimen, & Molimentum, idem, Livius lib. 2. cap. 56. *Res suo ipsa molimine gravis.* Et lib. 5. cap. 22. *Parvi molimenti adminiculis moveri sede sua.* Et Seneca ad Marciam cap. 11 *Res magni molimenti est.*

¶ Molītor, qui molitur. Cic. de Univers. cap. 5 extr. *Effector mundi molitorque Deus. Molitores novarum rerum*, Sueton. Domit. c. 10. *Molitores scelerum*, Seneca Tranquill. c. 7.

¶ Molītrix, Sueton. in Nerone cap. 35 *Antoniam filiam Claudii, quasi molitricem novarum rerum interemit*, als die mit neuen Practiken umginge.

Composita à *Molior*.

¶ Amoliri, cum magno molimine è medio tollere, amovere, abschaffen / hinweg bringen. *Hinc vos amolimini*, Terent. Andr. act. 4. sc. 2. v. 24 hebt euch hinweg. *Periculum amoliri*, Plinius lib. 32. cap. 2. Et, *Singula amoliri*, id est refellere, wiederlegen / Quintil. lib. 5. cap. 13. Et Curtius lib. 8. cap. 5. n. 17 *Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in cœlum fama perveheret.*

¶ Amolitio. Gellius lib. 12. cap. 1 *Ubi infantis facta ex oculis amolitio est.* Aus den Augen gethan werden. De infante loquitur, qui a matre removetur, ut alieno lacte alatur.

¶ Admoliri, admovere, ut, *Admoliri saxum*, mit grosser Mühe herzu weltzen / herbey bringen. Curtius lib. 8. c. 10, 24 *Velut de industria rupes prealtas admolita natura est. Manus admoliri*, pro Adhibere, dixit Plaut. in Asin. act. 3. sc. 2. v. 24. Sic Apulej. lib. 1. de A. A. *Quam sanctissime dejerantes, sese neque ei manus admolituros*, sie haben hoch betheuret / sie wolten keine Hand an sie legen / oder sich an ihr vergreiffen. Idem lib. 6. p. 177 *Nec Psyche manus admolitur inconditæ illi & inextricabili moli, sed* &c.

¶ Commoliri, *Dolum aut machinam commoliri ad aliquem*. Cic. de Nat. Deor. lib. 3. cap. 29. Et Gellius lib. 3 extremo: *moleste atque odiose confabricatus commolitusque est originem vocabuli.*

¶ Demoliri, destruere, dejicere, zerbrechen / einreissen / abwerffen. *Demoliri domum*, Cicero 1. offic. c. 39. *Demoliri tectum*, Nepos Pausania cap ult. Et, *Partem muri*, Cassius Ciceroni lib. 12. epist. 13. *In pariete demoliendo*, Cic. Top. cap. 4. *Statuas demoliendas locare*, Idem in 4. Verr. cap. 67. ¶ Activa forma Lactantius lib. 4. c. 11 *Altaria demolierunt.* Quæ forma etiam in Jure Romano occurrit, ut Lege 12 Communi divid. *demolire parietem*, infinito modo: & Lege 30 pr. Locat. conducti, *insulam demolierat*, hoc est, ædificia in insula.

¶ Demolītio, ut *Demolitio statuarum*, Cic. 4. Verr. c. 67.

¶ Demolitor. Vitruv. lib. 10. cap. 19 *Corvum demolitorem* memorat, i. e. machinam demolitionis poliorceticam.

¶ Emoliri, verrichten / und ins Werck setzen. Plautus Bacchid. act. 4. sc. 5. *Insanum magnum molior negotium, metuoque ut hodie possim emolirier.* ¶ 2. Item exscreare, expellere Celsus lib. 4. cap. 9 *Sicca tussis quæ nihil emolitur*, ein treuger Husten / so nichts erhebt und auswirfft. Colum. lib. 8. c. 5 *Per nares emoliri pituitæ nauseam.*

¶ Immolitus, apud Livium est, pro ædificatus, *Quæ immolita privati habebant, demoliti sunt*, lib. 39. c. 44.

¶ Obmoliri, fürschieben / fürweltzen. *Arborum truncos & saxa obmoliuntur*, Curtius lib. 6. cap. 6. Et Livius lib. 33 cap. 5 *Arbore vulsa (vallum) portæ instar patebat, nec in promtu erat, quod obmolirentur.* Idem lib. 37. c. 32 *ad munienda & obmolienda, quæ ruinis strata erant, concurrerunt.*

¶ Præmoliri, præparare, vorher zurichten / bestellen. Livius lib. 28. c. 17 *Præmoliendam sibi ratus jam rem.*

¶ Remoliri, removere, Ovid. 5. Metamorph. v. 354

Sæpe remoliri luctatur pondera terræ.

Silius lib. 1. v. 36

- - - iterum instaurata capessens
Arma remolitur.

MOLLIS, e, tractabile, tenerum, weich. ut *Cera mollis*, Cic. 3. Orat. c. 45. *Infirma auricula mollior*, ad Quint. frat. lib. 2. ep. 14. Et, *Quodammodo molli brachio aliquem objurgare*, id est, leviter, straffen und nicht wehe thun. *Mollibus lenire verbis*, Horat. Epod. 5. v. 83. *Mollior cygni plumis*, Ovid. 13. Metam. v. 797. Et, *Tactus mollissimus*, Colum. lib. 6. cap. 1. extr. Seneca in Hercul. fur. v. 437 *Non est ad astra mollis e terris via.* ¶ Pro temperato. Florus lib. 3. cap. 3 *Quo fere tractu Italia mollissima est*, & lib. 1. cap. 16 de pulcherrima Campaniæ plaga: *Nihil mollius cælo*, & lib. 4. cap. 12 *Cælum ipsum mitius molliusque solito videbatur.* ¶ Apud Virg. Ecl. 4. v. 28 *Mollem aristam* Servius *fertilem* interpretatur. Ego potius maturescentem interpreter. Namque & dixit *Flavescet:*

Molli paulatim flavescet campus arista.

Si *campum mollem* dixisset, libenter *fertilem* acciperem. *Arista* ipsa fertilis dici vix potest. Idem Virgilius *Castaneas molles* de maturis Ecl. 1 dixit, quas tamen Macrobius *novas*, & *recentiores* interpretatur. Turneb. lib. 5. Adv. c. 12 certum earum genus posse intelligi putat, quod μαλακὸν appellant. ¶ *Mollissimæ aures* sunt verecundæ, Plin. Panegyr. c. 68. ¶ Aliquando molle opponitur arduo editoque, & quod ascensu difficile est. Sic *molle fastigium* Cæsar dixit lib. 2. de B. C. c. 10. ubi Ciaconium, si lubet, vide. ¶ Non raro *molle* pro artificioso & egregie effecto sumitur. Virg. Æn. 6. v. 847

Excudent alii spirantia mollius æra.

MOLLIVS, i. e. propius ad naturam, ut vivere atque spirare videantur. Ita contra *durum* pro rudi & inelaborato ponitur. Horat. lib. 2. Serm. sat. 3. v. 33

Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset.

Ac ita fortassis Claudianus *fugas molles* de 4. Conf. Honorii v. 540. id est perite & eleganter institutas dixit. Nam & fuga artem requirit atque solertiam. Quamquam Barthius aliter explicet. Horatius lib. 1. Serm. sat. 10. v. 44

- - - - - molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camenæ.

Ubi molle nihil aliud, quam exactum, elaboratum & summâ arte compositum est. Loquitur de Georgicis ejus, quibus nihil absolutius est. Vide supra *Durus*.

¶ Molles, pro pathicis, sive, qui muliebria patiebantur, item Eunuchis, dicuntur. Phædrus fab. 71

Rogavit alter tribades, & molles mares.

¶ Et *Molles*, pathici, ut dixi, sunt; quos S. Paulus etiam 1. ad Corinth. cap. 6. v. 9 μαλακοὺς appellavit. Petronius *Molles, veteres, Deliciaci manu recisi.* Ubi per *Veteres* dura & exoleta scorta mascula intelligit. *Molles & effœminatos*, conjungit Sueton. Calig. cap. 56. Hinc *Mollities*, ipsa fœditas illa, in qua operantur molles. Vide infra.

¶ *Ne quære mollia, ne tibi contingant dura*, Μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς, Phurnuti est, vide Chiliad. Sed, *Homo mollis*, id est, effœminatus, ein Weibischer Mensch. *Molles Sabæi*, die zarten / Virg. 1. Georg. v. 57. Et *Versus molles*, Ovidius *amatorios* dixit in Tristib. lib. 2. v. 307. Unzüchtige Buhllenlieder. Juvenal. satyr. 2. v. 47 *Magna inter molles concordia.*

¶ Mollĭcŭlus, Mollĭcellus, diminutiva: *Versus molliculi*, apud Catull. Epigr. 16. *Molliculus & morbosus*, Ammianus lib. 27. c. 22. Et iterum Catullus Carm. 25 ad Thallum, *nates mollicellæ.*

¶ Molliusculus, aliud diminutivum, ut, *Versus molliusculi* apud Plin. lib. 1. epist. 16, ut Catanæus cum sequacibus legit: alii veteres *mollius leniusque*. Vide nostram, Cellarii, editionem & notas.

¶ Mollĭtia, Mollities, die Weiche / Zärtligkeit. *Officia deserere animi mollitia*, darum / daß man zu feige und furchtsam ist / Cic. 1. Fin. cap. 10. Et Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 16 *Ejiciunda hercle hæc mollities animi est*, der weibische Sinn / das blöde und verzagte Hertz. *Mollitia* autem omne genus excedentis teneritudinis notat. Vellej. lib. 2. c. 18 de Mæcenate: *Simul verò aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitia pæne ultra faminam fluens.* ¶ Mollities, vitium ipsum mollium & obscenorum appellatur Senecæ de constantia Sapientis cap. 18, & Tacito 11. Annal. cap. 2.

¶ Mollitudo, idem. Cic. de natur. Deor. lib. 2. c. 55 pr. *In pulmonibus inest raritas quædam, & assimilis spongiæ mollitudo.* Lactant. lib. 5. c. 4 *Sicut infans solidi ac fortis cibi capere vim non potest, ob stomachi teneritudinem, sed liquore lactis ac mollitudine alitur,*

alitur, donec firmatis viribus vesci fortioribus possit: ita & huic Demetriano oportebat, quia nondum capere poterat divina, prius humana testimonia offerri, id est, Philosophorum & Historicorum, ut suis potissimum refutaretur auctoribus. Et apud Arnobium lib. 2. cap. 64 *corrumpi mollitudine vitiorum.*

¶ Molliter, mollius, adverb. ut, *Aves nidos mollissime substernunt, ut ova serventur*, füllen die Nester auffs allerweicheste aus / Cic. lib. 2. de Nat. D. c. 52. Sic mortuis bene precantes dicebant: *molliter ossa cubent*, ut apud Ovidium est 3. Trist. 3. v. 76. vel, *molliter ossa quiescant*, ut apud Virgil. eclog. 10. v.33. ¶ Metaphorice, *Molliter & delicate vivere*, Cic. in off. lib. 1. c. 30. zärtlich/und in Wollust leben. *Molliter se curare*, seiner wohl und mit Lust pflegen / Terent. in Adelph. act. 5. sc. 1. pr. Et, *Mollius aliquid interpretari*, ein Ding nicht zu harte annehmen / Tacitus lib. 2. Hist. cap. 96. Et Columella lib. 1. cap. 2 *Ager mollissime devexus*, hoc est, ita declinis, parumper, ut nec adscendenti, neque descendenti molestia sit: seu qui similis campestri positioni, ut ipse ibi Columella interpretatur.

¶ Præmollis vide post paullo in *Præmollio.*

¶ Mollire, molle efficere, weichen / weich / geschmeidig machen. Horatius lib. 1. Satyr. 4. v. 20

- - - - dum ferrum molliat ignis.

Cicero lib. 1. Nat. Deor. cap. 34 *Usu mollienda nobis dum verba sunt.* Ovidius 3. de art. am. v. 545

Scilicet ingenium placida mollitur ab arte.

wird gelinder / sittiger / durchs studieren. Cic. 5. Tuscul. lib. 2. c. 11 *Poetæ molliunt animos nostros*, hoc est, vel mites, vel effœminatos reddunt. ¶ Accipitur etiam *mollire*, pro sedare, mitigare, placare, ut, *mollire mare*, Accius apud Nonium. *Iras mollire*, Livius lib. 1. cap. 9, quod Virgilio Æn. 1. v. 57 est *mollire animos & temperare iras.*

¶ Mollimentum, pro lenimento, & mitigatione quadam dixit Seneca de tranquil. vitæ cap. 10. *Natura calamitatum mollimentum, consuetudinem invenit.* Gewonheit und Zeit lindert Elend.

¶ Mollesco, mollescere, Ovid. lib. 1. de Ponto Eleg. 6

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
Pectora mollescunt, asperitasque fugit.

Id est, mitescunt, humaniora fiunt, werden sittiger / freundlicher / leutseliger.

Composita.

¶ Emollire, erweichen. Ovid. lib. 2. de Ponto eleg. 9.

Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Hoc est, mores mites & humanos efficit.

¶ Præmollire. *Mentes præmollitæ*, vorher gelindert und erweichet / Quint. lib. 6. cap. ult. Idem lib. 4. cap. 3 *Si quid erit asperum, præmolliemus, quo facilius aures judicum admittant.*

¶ Nomen etiam, *Præmollis*, pro valde molli, apud Plin. legitur lib. 9. cap. 51, *Torpedo intra se parit ova præmollia:* & lib. 11. c. 37 p. 564 [ed. Hard.] *Cor præmolli firmoque opertum membranæ involucro.*

¶ Remollire. Columell. lib. 2. c.22 *In iteratione remolliri debet terra æqualiter.*

¶ Remollescere, idem quod mollescere, ut, *Cera sole remollescit*, Ovid. 10. Metam. v. 285. Et lib. 1. Metam. v. 377

Precibus si numina justis,
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum.

¶ Mollicomus. Avienus Descript. Orbis v. 1081

Mollicomis tellus insternitur herbis.

¶ Mollipes, quam vocem ex Arato vertit Cic. lib. 1. de divin. c. 9

Mollipedesque boves spectantes lumina cæli.

¶ Mollificare. Macer de Herbis lib. 4 cap. 14

Escis illius quia venter mollificatur.

Gloss. Vetus: *Mollifico*, ἁπαλύνω, μαλάσσω.

¶ Mollestra, pellis ovilis: &

¶ Mollicina, vestis, quæ Festus, & Nonius annotarunt.

¶ Mollusca, æ, prunum Persicum est Macrobio lib. 2. Saturn. cap. 14. Aliis nux est molli putamine.

¶ Sed Mollusculum, aceris arboris genus, Plinio est lib. 16. cap. 15. 16. Fladern.

MOLOCHINUS, μαλάχινος, color malvæ floræ similis, à μαλάχη, quasi malachinus, Papelnfarbe / aut à μολόχη, moloche, quod idem est, quod μαλάχη.

¶ Hinc *Molochinarium*, infectorum molochini dixit Plautus Aul. a. 3. sc. 5. v. 40.

MOLO, ōnis, Rhodius fuit, clarissimus dicendi magister causarumque actor, de quo non uno loco Cicero. Vide & Strabonem. Meminit & Suetonius Cæsare c. 4. Male hunc nonnulli cum Apollonio, & ipso Rhodio, dicendique magistro, confundunt. De quo Casaubonus videndus ad allegatum Suetonii locum.

MOLORTHUS, plumbum rectum, à μόλυβδος, plumbum, & ὀρθός, rectius perpendiculum, Richtschnur / Bleywag. Ita enim Joh. Baptista Pius in Annot Posterior. c.19. apud Stat. lib.3. Silv. 2.v.30. *Sint quibus exploret rupes gravis ante molorthus*, legendum censet, sed alii aliter legunt. Et nondum is locus recte constitutus est. Vid. quæ de hac voce notat Barth. ad Stat. Silv. p. 295.

MOLOSSUS, μολοσσός. Molossi gentes fuerunt Epiroticæ, fœcunditate canum generosorum celebres. *Canes Molossi*, Horat. epod. 6. *Acremque molossum, pasce sero pingui*, Virg. 3. Georg. v. 405.

¶ Adjective, Molossus, a, um. Ovid. 1. Metam. v. 226 *Gens Molossa.* Prop. lib. 3. El. 8 *Atque armillatos colla Molossa canes.*

¶ 2. *Molossus* Pes, tribus syllabis longis, ut, *Æneas*, à Pyrrho Molosso sic dictus.

MOLY, μῶλυ, neut. molyos, &c. *Herbarum laudatissima* Plinio lib. 25. cap. 4. sed ignota. Homerus a Mercurio monstratam eam scribit contra veneficia Circes lib. 10. Odysseæ v.302. Vide & Plinium lib. 25. cap. 4.

MOLYBDAENA, Μολυβδαίνα, plumbago, Bleyertz / Bleyweiß / Bleyschweiff / Glantz / multorum est colorum, ut nigri, cærulei, grauer Glantz / flavi, &c. Agricol. Vena communis plumbi & argenti, quam & *Galneam* Plinius vocat lib. 34. cap. 18.

¶ Molybdītis, Plumbi spuma, Bleyschaum / Plinio eidem lib. 40. c. 6.

¶ Molybdoīdes, μολυβδοειδής, lapis plumbarius Dioscoridi est, idem cum molybdæna.

MOMAR, Stultus Siculis, ut Festus auctor est.

MOMENTUM, temporis punctum, & mutatio subito nata; A *motu* dicitur, ein Augenblick. Unde & Cicero lib. 1. Tuscul. Q. c. 17 elementorum motus *momenta* vocat. Terentius Andria act. 1. sc. 5. v. 32 *Cum in dubio est animus, paullo momento huc illuc impellitur*, id est motu. *Translatio*, inquit Donatus, *hæc est à mole alicujus ponderis, quæ antequam in loco sederit, cùm incerta pendet, facillime commovetur.* Videtur hæc vox ad libram, sive stateram pertinere inprimis. Zeno Veronensis, elegans auctor, Sermone de præcepto ATTENDE TIBI &c. *Sicut stateræ momentum, si in unam partem depresseris, leviorem sine dubio alteram feceris; ita in hoc animæ & corporis jugo, cum in unam partem propensior eris, clam erit alterius & manifesta deminutio* &c. Nempe quod Græcis ῥοπή, Latinis *Momentum* est: & sicut ῥοπή Græcorum de statera juxta ac tempore dicitur: ita & *momenti* vox apud Latinos de utroque usurpatur. Seneca de tranquillitate animi cap. 2. *Horæ momentum interest solium & aliena genua.* Vetus Gloss. ῥοπή ἐπὶ ὥρας, *Momentum:* ῥοπή ἐπὶ ζυγοῦ *Incrementum.* Cic. lib. 6. fam. ad Trebat. epist. 10 *Omnia momenta observabimus, neque ullum prætermittimus tui juvandi, & levandi locum.* Idem in Philipp. 5. c.10 *Minimus momentis, maximæ inclinationes temporum sunt*, in einem Hui tragen sich merckliche Veränderungen der Zeiten und läuffte zu. Et Livius lib. 21. c. 33 *Tumultus momento temporis sedatur.* Sed, *Res magni, permagni, parvi, nullius momenti*, kein Ding daran groß oder viel / wenig / nichts gelegen. *Minimi momenti esse ad aliquid*, Cic. 4. Fin. c. 17. Et ibidem: *minimum momentum ad aliquid habere*, nichts zur Sache thun. *Magnum ad salutem momentum preces attulerunt*, Quint. lib.6.c.1. grosse Förderung oder Vorschub thun. *Officiorum omnium momenta diligentissime perpendebat Cato*, Cic. pro Muræn. c. 2. Et Livius lib. 27 c. 9 pr. *Ex parvis sæpe magnarum rerum momenta pendent*, aus kleinen Dingen pflegen sich wohl grosse Dinge zuzutragen.

¶ Momen, quod idem est: ut enim à *stratum, stramen, stramentum, à monitum, monimen, monimentum;* ita & à *motum, momen, momentum.* Lucret. lib. 3. v. 144

Cætera pars animæ per totum dissita corpus
Paret & ad numen mentis momenque movetur.

¶ Momentaneum, quicquid seu breve, seu singulis momentis mutationi obnoxium est. Ut, *Momentanea felicitas*, Fulgentius lib. 2. Mythol. c. 17. Et, *Momentaneus ardor*, Tertull. lib. 3. adv. Marcion. c. 17. *In oculi momentaneo motu*, adversus eundem lib. 5. cap. 10. Gloss. vet. *Momentaneus*, πρόσκαιρος.

¶ Momentarius, idem. Augenblicklich. Apul. lib. 5. p. 164 *momentarius maritus.* Idem lib. 9 post princ. *momentaria salus:* & lib. 10. p. 251 *momentarium venenum.* Ambros. 2. Offic. c. 5 *interitus momentarius*, ein geschwinder und plötzlicher Tod. Loquitur de Jobi filiis, ruina ædium oppressis. Onomast. Vet. *Momentarius*, ἀκαριής.

¶ Momentalis, idem, unde

¶ Momentaliter, hoc est, ictu oculi, brevissimo momento. Fulgentius lib. 2. Mytholog. c. 3 *Iris ornatus varios pingens arcuato curvamine, momentaliter refugit.* Sed

¶ Momentosus, aliud adjectivum, rem magni momenti esse significat. wichtig / von importantz. Quintil. Decl. 13 *Nunc autem differendum mihi est, quam momentosa sit hujus animalis rapina.* Id est, quanti momenti, h. e. quam magna & gravis. Nempe significat, leve & advertendum minime esse de floribus apes quod populantur. Quod in sequentibus declarat.

Momia, vide infra *Mumia.*

MOMUS, μῶμος, Deus reprehensor Hesiodo in Theogonia. Qui in hominis opificio illud potissimum notavit, quod artifex non in pectore fenestras, aut ostiola quædam addidisset, per quæ perspici, quid in corde lateret, posset, quod sinuosum multis alioqui recessibus finxisset. Vide Lucian. in Hermotimo. Vitruvius vero Præfat. lib. 2 id ipsi Socrati tribuit. *Momus*, einer der

alles

alles meistert / und an keinem Dinge / was andere thun / Gnüge haben kan. Hinc proverbiales locutiones non paucæ natæ: ut, *Momo ipsi satisfacere*, vel *Momo judice cum aliquo decertare*, *Nec Momum judicem recusarim*. Vel *inculpatior, quàm ut vel Momus possit carpere, &c.* De quibus in Chiliad. Erasmi plura. Μῶμος, reprehensio. Hinc, ῥᾴδιον μωμήσασθαι ἢ μιμήσασθαι, *facilius est reprehendere, quàm imitari.*

MŎNACHUS, Μοναχὸς, solitarius à μονάζειν, ein Münch. Eleganter Rutilius Numatianus Itinerarii lib. 1. v. 439

Processu pelagi jam se Capraria tollit,
Squalet lucifugis insula tota viris.
Ipsi se monachos Grajo cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.

S. Hieronymus ad Paullin. de institut. Monachi: *Sin autem cupis esse, quod diceris, monachus, id est, solus: quid facis in urbibus? quæ utrique non sunt solorum habitacula, sed multorum.* Habitarunt enim principio monachi non in urbibus, sed in locis desertis, procul à conservatione hominum. Progressu verò temporis in urbes commigrarunt. Primus in Occidente monasteria in civitatibus condidisse dicitur Eusebius Vercellensis Episcopus circa Annum Christi 360. Basilius circa annum Christi 370 in Oriente. Vide Ambros. Epist. 62.

¶ Monacha, fœm. eine Nonne. Hieronym. Epist. 25 de Blæsillæ obitu, cap. 5. matrem Paulam vocat *Christianam & monacham:* & cap. 6 *quia monacha esse noluerit.*

¶ Monachicus, adjectivum. Novella Constitut. 130 cap. 5. pr. *monachicum certamen superantes.*

¶ Monasterium, ein Kloster.

MŎNARCHA, μονάρχης, μόναρχος, qui solus cum summa potestate imperat, neque alium se superiorem agnoscit.

¶ Monarchia, μοναρχία, cum unus & solus imperat: *Singularis potestas* Cornelio Nepoti in Regibus cap. 2 appellata.

¶ 2. Speciali notione Monarchia est unum grande & vastum pæne totius Orbis imperium, quorum vulgo quatuor statuuntur, Assyriacum, Persicum, Græcum, Romanum.

MŎNAULUS, μόναυλος, tibia simplex, eine eintzele Flöten oder Pfeiffe. Martial. lib. 14. Epigr. 64

Sæpe duas pariter, sæpe monaulon habet.

MONEDULA, κολοιὸς λύκος, βωμολόχος, quorum nominum alterum à rapacitate, alterum a strepitu scurrili factum est, eine Thale oder Dale / Tholen. Sic dictam volunt à *moneta;* singularis enim illi avi auri argentique rapacitas inest. At verò Joseph. Scal. a *Moneta Dea*, quæ Juno est, dictam censet. In cujus tutela est *cornix* congener avis. Vide ipsum ad illud Tibull. l. 2. eleg. 2. v. 21 *Huc veniat natalis avis.*

Ovidius Metamorph. lib. 7. v. 470

Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.

Cicer. pro Flacco cap. 31 *Non plus aurum tibi, quàm monedulæ committebant.* Germani eam furacitatem *corvis* tribuunt. Sic enim de homine furace dicunt, er stilt wie ein Rabe.

¶ Et Pyrrhocoraxe graculorum seu monedularum genere est, eine Bergthole / oder wilde Thole. Vel. Vide *Graculus.*

MŎNEO, monere, commonefacere, erinnern / vermahnen. Minus est quam *hortari*. Cic. de amic. cap. 24 *Et monendi sæpe amici sunt, & objurgandi, & hæc accipienda amice cum benevole fiunt.* Sic *Monere atque hortari aliquem*, Cic. 10. fam. ep. 1. Et idem lib. 2. de Invent. cap. 22 *Pietas officium erga parentes conservare monet.* Et 11. ad Attic. ep. 16 *Te oro, ut Terentiam moneas de testamento.* Sic dicimus: *Multis, pluribus monere*, mit vielen Worten vermahnen. *Monere literis, per literas*, Schrifftlich ermahnen. *Moneo te hanc rem*, & *de hac re*. Terent. in Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 15 *Neque voce alia, ac res monebat, conqueri poterat*, nicht anders als es das Werck an sich selbst leiden wolte. *Qui monet, quasi adjuvat.* Plaut. Curcul. act. 3. extr. Ein guter Anreger ist ein halber Arbeiter. Horat. lib. 4. ode 7

Immortalia ne speres, monet annus & almum
Quæ rapit hora diem.

¶ 2. *Monere* etiam, item *Admonere*, pro castigare ponitur. Virgil. Æn. 10. v. 586 - - - *ut pronus pendens in verbera telo*
Admonuit bijuges.

i. e. percussit, ut & Nonius interpretatur. Statius 3. Silvarum carm. 3. v. 160 - - - *tonitru tantum lenique procella*
Contentus monuisse.

Valerius Maximus lib. 1. cap. 1 *digna visa est, quæ flagro admoneretur.* Ita *hortari quem verbere*, dicere liceat. Nam *hortamen verberis* Palladius dixit lib. 4. tit. 11. Similiter *stimulo increpare* Tibullus lib. 1. eleg. 1. v. 12. Et, *Flagro quem objurgare* Suetonius Othone cap. 2 dixit. Tacitus de Germania cap. 37 *Medio tam longi avi spatio, multa invicem damna. Non Samnis, non Pœni, non Hispaniæ, Galliæve, ne Parthi quidem sæpius admonuere.* Significat, ne cæteras gentes, quas nominat, nec ipsos Parthos, sæpius infestasse Romanum nomen, & percussisse veluti, & suæ virtutis admonuisse. Nihil enim mutandum est, ut visum nonnullis: quod & Pichena rectissime monuit. Seneca lib. 1. de Clementia cap. 14 *Qui (parentes) objurgare liberos nonnunquam blande, nonnunquam minaciter solent, aliquando admonere etiam verberibus.* ¶ 3. Aliquando & præcipere, docere, erudire est. Vitruvius Præfat. lib. 7 *Ex eo (Agatharcho) moniti Democritus & Anaxagoras de eâdem re scripserunt* &c. MONITI i. e. docti, eruditi. Valerius Flaccus principio Argonautic.

Prima Deûm magnis canimus freta pervia nautis
Fati dicamque ratem &c.
Phœbe mone.

i. e. doce me de istis rebus: memora mihi & subjice omnia quæ canenda sunt. Plinius Paneg. c. 26 *Labor parentibus erat, ostentare parvulos impositosque cervicibus adulantia verba blandasque voces edocere: reddebant illi, quæ monebantur.* Horatius lib. 3. ode 7 *Et peccare docentes*
Fallax historias monet.

¶ Monitio, Vermahnen / Rath. Apulej. lib. 8. de A. A. *Spreta salubri monitione.* Cic. de Amic. cap. 24 *Monitio acerbitate, objurgatio contumelia careat.*

¶ Mŏnitum, i, pro monitione. Cicer. lib. 5. fam. epist. 8 *Meis consiliis monitisque nituntur*, sie verlassen sich auff meinen Rath und Vermahnungen.

¶ Monitus, ûs, idem. Cic. 2. de Divin. cap. 41 *Fortunæ monitu.* Plinius Panegyr. cap. 76 *Una erat in limine mora, consultare aves, revererique numinum monitus.* Virgilius 4. Æneid. v. 464
- - - *Vatum prædicta priorum*
Terribili monitu horrificant.

¶ Mŏnĭtor, ein Anreger. Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1, 119 *Nihil opus fuit monitore*, des Anregens und Ermahnens hätte es nicht bedürfft. ¶ 2. Monitores dicebantur, qui in scena verba subjiciebant & dictabant, die einhulffen / wenn man fehlet. Festus: MONITORES non solum dicuntur, qui in scenâ moneant histriones, sed etiam libri commentarii. Vet. Gloss. *Monitor* ὑποβολεύς. Aliis *Secundarii* dicebantur, item *Subdicæ*, quod secundo dicerent, ut ad Propert. observat Scaliger. Similiter & pro *Nomenclatore*, sive qui nomina subjicit, usurpatur Ciceroni Orat. pro Muræna c. 36. Et Plinius Panegyr. c. 23 *Gratum, quod equestris ordinis decora honore nominum sine monitore signares.*

¶ 3. Monitores, dicebantur quorum fidei & curæ pueri committebantur, ut erant pædagogi & custodes: a præcipuo eorum officio, quod in monendo versatur, appellati. Horatius in arte v. 163 *Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.* Ita Terent. in Phorm. act. 1. sc. 5 *O facinus audax, ô Geta monitor!* Eundem enim & *Custodem* & *Magistrum* dicit. Adde Barth. ad lib. 12. Thebaid. Statii p. 1460.

¶ Monitorius, a, um, ut *monitorium fulmen*, quod de futuris moneat, Seneca 2. Quæst. Nat. c. 49.

¶ Mŏnenda, orum, Martiano Capellæ sacrificii genus, quo Dii monentur, ut succurrant mortalibus.

¶ Monimentum, ac de cæteris, quæ à *monendo* facta videntur, paullò vide post.

Composita.

¶ Admŏnere, ermahnen / erinnern. *illud te admoneo*, *illius te admoneo*, &c. *De illo te admoneo.* Cicer. lib. 4. fam. epist. 10 *Putavi ea de re te esse admonendum.* Idem ad Attic. lib. 7 extremo: *Quod me amicissime admones, gratum mihi est.* ¶ Admonere, pro castigare, excitare. Vide supra in *Moneo.*

¶ Admonitio, Erinnerung. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 4 *Quare si aut aliter sentirem, certè admonitio tua me reprimere, aut si dubitarem, hortatio tua impellere posset.*

¶ Admonitor. *Admonitore non eges*, Cic. Top. c. 1. ein Erinnerer / Anreger.

¶ Admonitum. Cicero de Oratore lib. 2. c. 15 *Cohortationes, consolationes, præcepta, admonita tractanda sunt omnium disertissime.*

¶ Admonitus, subst. ut, *Admonitu tuo perfeci libros ad Varronem*, ad Atticum lib. 13. epist. 18. *Admonitu Allobrogum*, Cic. 3. Catilin. cap. 3. auff Erinnerung / Ermahnung.

¶ Commŏnere. *Aliorum me exempla commonent.* Terent. Andr. act. 4. sc. 5. v. 17. Et *Amice aliquid commonere*, Quintil. lib. 6. cap. 1. sub fin. Erinnern / lehren.

¶ Commonitio. Quintilianus lib. 4. cap. 2. *Erit non inutilis in extrema parte commonitio.* Id est repetitio, quæ epilogi more breviter recolligat.

¶ Commonitorius, a, um. ¶ Substantive *Commonitorium* scriptum vel epistolam denotat, qua quis officii admonetur. Ita Vincentius Lirinensis libros suos ad Catholicos *Commonitorii* titulo præscripsit. Symmachus lib. 5. epist. 21 *Secundùm commonitorium, quo summatim muneri præparanda rescripsi.* & epist. seq. *Non graveris commonitorium strictim signatum percurrere.* Ammianus lib. 28. cap. 5. *Commonitorium repertum est, manu scriptum Hymetii.* Sidon. figuratè lib. 8. epist. 11. in carmine inserto v. 2 *Phœbus Commonitorium Thaliæ.*

¶ Est versus Phaleucus. Vet. Gloss. ὑπομνηστικὸν, *Commonitorium.*

¶ Commonefacio, commonefieri, idem quod Commonere, erinnern. Cicer. lib. 13. fam. epist. 72 *Procuratores scripserunt, te propter magnitudinem provinciæ, & multitudinem negotiorum, etiam esse commonefaciendum.* Idem 7. Verrin. cap. 43

Nemo est, quin tui sceleris & crudelitatis ex illa oratione commonefiat.

¶ Præmonere, zuvor warnen. Cic. in 2. Verr. cap. 8. extr. *Animo sane benevolo, ut magnopere caverem, præmonebat.*

¶ Præmonitus, us, subst. Warnung. Ovid. lib. 15. Metam. v. 804

Nec tamen insidias venturaque vincere fata
Præmonitus potuère Deum.

¶ Præmonitio, idem. Tertullian. lib. 2. adv. Marcion. cap. 4. extr. *Agnosce bonitatem Dei ex legibus & præmonitionibus bonis & benignis.*

¶ Præmonitor. Apulejus de Deo Socratis: *Incertis prospector, dubiis præmonitor, periculosis tutator.*

¶ Præmonitorius. Tertullianus de Anima cap. 3 *præmonitorium edictum.* Warnung.

¶ Submonere, latenter monere, eine kleine Erinnerung und Anweisung thun. Terentius in Eunuch. act. 5. sc. 3. v. 22. *Submonuit Parmeno ibi servus, quod ego arripui.*

MONĒTA, cognomen Junonis apud Romanos, à *monendo* inditum. Nam cum terræ motus factus essent, VT SVE PLENA PROCVRATIO FIERET, vox ab ejus templo in arce prodita est, ut Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 15 auctor est: cujus & lib. 2. c. 32 extr. meminit. Alio referre videtur Ovidius 6. Fast. v. 103, cum ait:

Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ,
Ex voto memorant facta, Camille, tuo &c.

Suidas auctor est inde *Monetæ* Junoni factum cognomen, quod bello Pyrrhi & Tarentino consulentes de pecuniarum inopiâ Romanos monuisset, PECVNIAM NON DEFORE IVSTITIAM ET ARMA COLENTIBVS, quem vide in Μονήτα, & Kipping. lib. 1. Antiq. ¶ 2. Inde *Monetæ* vox translata ad numismata est, quod in Junonis æde Capitolinâ cuderetur, ut idem observat. Quanquam alii sic dictam volunt, quod nos illius characterum de auctore, tum de illius pretio moneat. Propriè enim nota numinis impressa MONETA est. Die Müntze. Zeno Veronensis de somnio Jacob: *Denarii sunt duo sed una moneta impressi.* Vide & Salmasium ad Lampridium p. 218. ¶ 3. Ipse etiam locus, ubi Moneta cuditur, MONETA vocatur. Et ita non semel in Justinianeo Codice hæc usurpata legitur vox. Ammianus Marcellinus lib. 22. c. 28 *Dracontius monetæ Præpositus & Diodorus quidam veluti comes, injectis per crura funibus simul examinati sunt: ille quod aram in Moneta, quam regebat, recens locatam evertit* &c. *Moneta*, Müntze / Müntzhauß. *Monetæ Præpositus*, ein Müntzmeister. Vetus Inscriptio apud Gruterum pag. 74. n. 1

FORTVNAE AVG.
SACRVM.
OFFICINATORES MONETAE
AVRARIAE, ARGENTARIAE
CAESARIS &c.

¶ Monetarius, Müntzmeister / Müntzer. Eutropius lib. 9 c. 9 *Aureliano imperante monetarii rebellaverunt*: quod Vopiscus eodem Principe cap. 38 vocat *monetariorum bellum.* Suidas: Μονητάριοι, οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνῖται.

¶ Monetalis, e, ut, *Aurum monetale*, apud Apulejum lib. 7. *Monetalem* Cicero ad Attic. lib. 10. epist. 11 extr. dicit vel Triumvirum monetalem, vel nimium nummorum amatorem.

MONĒRIS, navium genus, quod uno seu simplice remorum ordine agitur, ut Tacitus 5. Histor. cap. 29 describit. Livius lib. 38. c. 38 de pacificatione cum Antiocho: *neve plures, quam decem naves actuarias habeto; neve monerem ex belli causa, quod ipse illaturus erit.* Gr. μονήρης, ut διήρης, τριήρης, *biremis, triremis* &c.

MONĪLE, ornamentum colli, virginum, vel juvenum ingenuorum, inde dictum, quod virtutis admoneat, ein gülden Halsschmuck / Halskragen / gülden Borten. Barthius omnem ornatum corpori appensum designare ait, ad Stat. Silv. p. 69. & ad lib. 2. Thebaid. v. 296. & lib. 162. Adversar. cap. 2. Tertullianus fœminis adsignat *monilia*, ut viris *annulos*. *Splendida ornamenta muliebria* exponit Vetus Scholiastes Prudentii. Ovid. 10. Metam. v. 264 *Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo.*

Erat enim præmium egregii alicujus facti. Vide de omnibus mulierum ornamentis eruditam indicationem Andreæ Tiraquelli in expositione Legum connubialium. *Monile ex gemmis: monile margaritis gemmisque consertum*, Sueton. Galba c. 18.

MONĪMENTVM & MONVMENTVM, quicquid ad memoriam debet spectare posteritatis, ut Cicero inquit, à *monendo* dictum, allerley Gedenckmahl / oder Gedenckzeichen. Vid. Buchner. ad Plin. lib. 10. epist. 40. pag. 254. Monumenta enim sunt, tituli, sepulcra, statuæ, fana, porticus, carmina, historiæ, libri, aliaque hujusmodi. *Insigne honoris, monumentum laudis*, Cicer. 3. Catil. cap. 11. Ehrengedächtniß. *Monumenta rerum gestarum, & vetustatis exempla oratori nota esse debent*, Idem de orat. lib. 1. cap. 46. *Monumenta odii publici sempiterna*, Idem ad Brutum epist. 15. Et, *Monumentis mandare*, etwas zum ewigen Gedächtniß beschreiben / auffrichten. Cic. pro Sextio cap. 48 *Hæc fama celebrantur: monumentis annalium mandantur: posteritati propagantur.* Sic idem, *Monumentis commendare res suas*, lib. 5. famil. Epist. 12. *Celebrare, consecrare amplissimis monumentis alicujus*, Idem ad Qu. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 15. Et Tacitus 2. Histor. cap. 101 *Scriptores temporum, qui potiente rerum Flaviâ domo, monumenta hujus belli composuerunt.* MONVMENTA id est Historiam. Sic aræ & lapides cum inscriptionibus sive titulis, memoriæ alicujus rei positi *monimenta* passim vocantur. Vetus inscriptio:

OB PERPETVVM REI GESTAE MONVMENTVM
POSVERVNT.
Alia:
AD AETERNAM GRATIAM ET MONVMENTVM
RERVM &c.

i. e. memoriam. Præcipue de sepulcris usurpatur. Varro lib. 5. de LL. MONIMENTA, *quæ in sepulcris. Et ideò secundum viam, quo prætereuntes admoneant & se fuisse, & illos esse mortales. Ab eo cætera, quæ scripta ac facta memoriæ caussa*, MONIMENTA *dicta.* Martialis lib. 1. Epigr. 35

Abscondunt turpes & monumenta lupas.

Namque in cryptis sepulcrorum lupæ, seu meretrices, sæpius stabulabantur, unde & *Bustuarias mœchas* idem dixit. Nam quia sepiri atque fornicibus extrui sepulcra seu tumuli solebant, receptacula & diversoria poterant præbere iis, qui aliud, quo se reciperent, non habebant. Sic plebs Romana vastata urbe incendio a Nerone *ad monumentorum bustorumque diversoria compulsa* fuit, ut Suetonius ejus vita scribit cap. 38. Hinc est *Monumentum ponere, facere*, &c. Et *Monumentum marmoreum*, id est sepulcrum, Ser. Sulpic. lib. 4. epist. 12. ad Cic. Et, *Monumentum sepulcri*, Idem 1. Tuscul. cap. 14. ¶ Monimenta etiam dicebantur, quæ cum infantibus exponebantur donaria atque crepundia, ut erant annuli, ensiculi, & alia: quæ Græcis λείψανα, σπάργανα, γνωρίσματα appellabantur. Vide Donatum ad Terentii Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 16. (v. 30. SIGNA appellat Comicus) itemque Eugraphium & Lindebrogium: nec non Victorium lib. 2. Var. Lect. cap. 3. & Isaac. Casaubon. ad Theophrasti Characteres pag. 158. ¶ Cæsar 2. de B. C. cap. 21 *Monumenta* vocat, dicata donataque templis, quæ ante cap. 18 ORNAMENTA dixerat.

¶ Monumentarius, ad monumentum sive sepulcrum pertinens, ut, *Ceraula monumentarius*, Apulej. lib. 1. Florid. Vide Choraula in *Chorus.*

¶ Monumentalis, idem. Vetus scriptor de Limitib. (in de Re Agrar. Gœsii p. 305) *monumentalis lapis.*

MONOCEROS, μονόκερως, unicornis, animal solitarium, in montibus excelsis vastisque solitudinibus errans, atrocissimum, armatum cornu inexpugnabili in media fronte, reperiri creditum in India, Indiæque vicinis desertis. Cornu Monocerotis præstantissimum adversus venena remedium præstat, ein Einhorn / vocant & *Carezonum. Cornu monocerotis*, Einhorn. Unicornes gemini asservari, & ostentari miraculi loco dicuntur in urbe Arabiæ Mecha, Mahometis delubro insigni, Gesnerus.

MONOCHROMATA, plur. μονοχρώματα, picturæ dicuntur unius coloris, Gemählde von einerley Farben / Plin. lib. 35. c. 8.

¶ Monochromatea, genera picturæ, adject. ibidem.

MONOGRAMMVS, μονόγραμμος, pictura primis tantum lineamentis deformata, ac nullis coloribus adumbrata: quæ & *sublicta* dicebatur. *Licta* enim veteribus linea, seu γραμμή, ut ex Vet. Gloss. docet Scal. ad Copam Virgilii, quem vide. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. c. 23 *Epicurus monogrammos deos, & nihil agentes commentus est*, arme / schwache Götter.

MONOPODIVM, μονοπόδιον, mensa fulta uno pede, ein runder Tisch mit einem Fuß / ein Dreh-Stuhl. Plin. lib. 34. c. 3.

MONOPŌLIVM, μονοπώλιον, potestas vendendi aliquid penes unum, eine Handthierung mit einer Wahr / so ein Kauffmann alleine treibet. Res minime admittenda in bonam Rempubl. ut valde opportuna fraudi: itaque & legibus vetita. Vide Titulum Codicis de *Monopoliis*, & Plinium lib. 8. cap. 37. Suetonius Tiberio c. 71 *Monopolium nominaturus prius veniam postulavit, quod sibi verbo peregrino utendum esset.*

¶ Monopola, qui jus monopolii, ut solus certas merces divendat, impetravit.

MŎNOPTŌTON, μονόπτωτον, unius casus, ut, *Tot, Quot*, adjectiva, &c.

MŎNOTESSARON, μονοτέσσαρον, liber concordantiarum, quas vocant, quatuor Evangelistarum, cujusmodi librum magno sumptu fieri curavit Ludovicus Pius Imperator, & quo Lutherus diu usus est. Asservatur in Paulina bibliotheca Academiæ Lipsiensis.

MONOXYLON, μονόξυλον, navigium ex ligno integro. Quanquam adjective videtur posuisse Plinius lib. 6. c. 33. *Piper monoxylis lintribus convehitur.* ein Kahn aus einem einigen Baum gehauen.

MONS, ὄρος, ein Berg. *Altitudo montium*, Cic. de prov. cons. c. 14. *Mons saxeus*, Florus lib. 3. c. 1. sub fin. Ein Felß. Tralate pro magna mole aut copia dicitur. *Montes frumenti*, Plautus act. 1. sc. 2. v. 55. Virgil. 1. Æneid. v. 105 *præruptus aquæ mons.*

Sic Ovidius: *montes solvuntur aquarum*, lib. 1. Trist. eleg. 2. v. 19. *Aureos montes polliceri*, Terentius in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 18. Et Pers. satyr. 3. v. 65 *Magnos promittere montes*, de immensis pollicitationibus, grosses Versprechen. *Montes mali* Plaut. Merc. act. 3. sc. 4. v. 32. ¶ *Mons cum monte non miscetur.* Vel, *Duo montes non facile junguntur*, id est, non convenit inter superbos, si unà vivant. Quemadmodum Germani dicunt, zwee ne harte Steine mahlen selten kleine. A

¶ Monticulus, diminut. Onomast. Vet. *Monticulus*, ὄρνιον, βωνός. Itinerarium Hierosolymitanum vetus p. 153 *monticulus Golgatha.*

¶ Montanus, ut, *Flumen montanum*, ein Wasserfluß / so aus einem Berge entspringt. Cicer. de lege Agrar. 2. cap. 35 *Ligures montani, duri, atque agrestes*, qui montes incolunt, die auf dem Gebirge wohnen. Livius lib. 21. c. 32 *Apparuerunt imminentes tumulos insidentes montani.* Adde cap. 33 & 35.

¶ Montana, plur. neut. ein Gebirge. Livius lib. 21. cap. 34. *Perventum inde ad frequentem cultoribus alium, ut inter montana, populum.*

¶ Montosus, ut, *regio montosa*, Cicer. pro Planc. cap. 9. bergicht. Item in montibus nascens, ut, *Montosa ulmus*, Plin. 16. cap. 17. quanquam utroque loco *montuosa* alii legunt, etiam in Cic. Gruterus, & in Plinio Harduinus. Atque ita de aliis quoque locis, quibus *Montosus* legi putatur, censendum est, nec Glossæ veteres aliter quam *Montuosus*, ut ita de *Montosus* dubitari possit, nisi præsidio essent poëtæ. Virg. 7. Æn. v. 744 B

Et te montosæ misere in prœlia Nursæ.

¶ Montuosus, aliud adject. Cic. Partit. orat. c. 10 *In locis* [spectatur] *plani, an montuosi*, &c. Cæsar 3. de B. C. cap. 42. *Loca aspera & montuosa*, quæ etiam lib. 1. c. 66 leguntur.

¶ Montigĕna, der auff dem Berge gebohren ist. Onomast. vet. *Montigena*, ὀρεσιγενής.

¶ Montĭvăgus qui per montes vagatur, *Cursus montivagi*, Silius lib. 3. v. 546. *Diana montivaga*, Statius Achill. 1. v. 450. Et, *montivagi Panes*, Seneca Hippolyto v. 784.

¶ Montĭcŏla, *Monticolæ Silvani*, Ovid. 1. Metam. v. 193.

¶ Promontorium, quasi prominens mons & in mare procurrens, ein Vorgebirg. Mela lib. 2. cap. 7. *Sicilia tribus promontoriis in diversa procurrens.* Cæsar 3. Gall. B. cap. 12 *oppida in extremis promontoriis posita.* Sed hæc ex vulgari sententia. Doctiores non a *Mons*, sed a *Promineo* Promontorium ducunt, ut sit *littoris prominentia*, etiam sine monte. Malunt etiam, secuti veteres libros, *Promuntorium* scribere. Isaacus Vossius ad Melæ lib. 1. cap. 13 pag. 70 *Multa passim sunt promuntoria, ubi tamen nulli sunt montes, nedum qui mari incumbant: multi vero montes mari incumbunt, ubi tamen nulla sunt promuntoria.* Quod si omnino a *Mons* est, dicetur ita, quod *pro monte*, hoc est *loco montis* sit, seu *vicem montis* teneat. Nam rupes primum, vel aliud in mare prominens, ita appellatum fuit, quod vicem montis adversus fluctus præstaret: postea etiam montes ipsi, maris fluctibus oppositi, hac appellatione comprehendi cœperunt. Vide Ger. Jo. Voss. Etymolog. p. 412. C

¶ Transmontanus, trans montem habitans. Livius lib. 39 cap. 2 *Subactis cis Apenninum omnibus, tum transmontanos adortus.* Plinius lib. 3. cap. 3 *Transmontani Astures.*

MONSTRO, monstrare, ostendere, zeigen / weisen / lehren. *Homo qui erranti comiter monstrat viam*, &c. Vide in Ennii versibus. Pers. Sat. 1. v. 28 *At pulchrum est digito monstrari & dicier, Hic est.* ¶ 2. Item docere, monere, præcipere. Plautus Curcul. act. 1 sc. 3. v. 43 *Bene monstrantem pugnis cædis.* Curcul. act. 2. sc. 3. v. 20. *Recte hic monstrat.* Statius lib. 2. Silvâ 1. v. 122

- - - *illa genas, & adultum comere crinem,*
Et monstrare artes, & verba refringere, quæ nunc

Plangimus. Tacitus 2. Histor. cap. 1. *Pueritiâ & juventâ, qualem monstravimus.* ¶ 3. Item judicare, deferre, angeben. Tacitus 1. Histor. cap. 88 *Nullum ob crimen, sed vetusto nomine & propinquitate Galbæ monstratus.* Et lib. 4. cap. 1 *Alii ab amicis monstrabantur.* Et cap. 41 *Ad Pactium Africanum transgressi, eum quoque proturbat, tanquam Neroni Scribonianos fratres concordia opibusque monstrasset.* Plaut. Menæch. a. 5. sc. 1. v. 42 *Monstra quod bibam*, reiche etwas zu trincken her. D

¶ Monstratio, Zeigung / Weisung. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 6. v. 2 *Ut, Syre, te cum tua monstratione magnus perdat Juppiter.* Et Vitruvius lib. 6. cap. 1. sub fin. *Habemus ab ipsa natura sollertem & expeditam monstrationem.*

¶ Monstratus, ûs, idem. Apulejus lib. 5. p. 171 *cujus monstratu puellam cognosceret.*

¶ Monstrator, Zeiger / Weiser. Virg. 1. Georg. v. 19. *Curvique puer monstrator aratri*, i. e. inventor, doctor

¶ Monstrabilis. Plin. lib. 6. epist. 21 *Nescio an noris hominem, quanquam nosse debes. Est enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate monstrabilis.*

Composita:

¶ Commonstrare, Terentius in Heaut. act. 5. sc. 4. v. 4 *Quod peto & volo, parentes meos ut commonstret mihi.* Zeigen / weisen. *Aurum defossum commonstrare*, Cicer. de oratore lib. 2. cap. 41. pr.

¶ Demonstrare, Terent. ibidem: *Audistin' homo iste, modo quam villam demonstravit.* mit Fingern zeigen / quod & Cicero dixit Somn. Sc. cap. 8 *Digito demonstrare.* ¶ 2. Item docere, exponere, declarare. *Breviter demonstrare*, Quintil. proœm. lib. 1. darthun. Cic. lib. 3. ad Famil. Epist. 4 *Mihi & Q. Fabius & C. Flaccus, demonstravit me à te plurimi fieri.* Sueton. Aug. cap. 9 *Quo distinctius demonstrari cognoscique possent.*

¶ Demonstratio, bona consequentia, immota & necessaria conclusio, ein gewisser Grund und Beweisung / die nicht umzustossen. Vide præceptiones Dialecticas. Cicero lib. 3. de Orat. cap. 54 *Gestus rem & sententiam non demonstratione, sed significatione declarans.*

¶ Demonstrator. Cicero lib. 2. de orat. cap. 86 *Simonides demonstrator uniuscujuslibet sepeliendi.* Columella lib. 3. cap. 10 *Hujus rationis demonstratorem magis esse me, quam inventorem, libenter profiteor.* Et Hieronymus Epist. 61 adv. err. Jo. Hierosf. cap. 4 *Esaias Virginis demonstrator.*

¶ Demonstrativus, *Syllogismus demonstrativus*, *Genus demonstrativum caussarum*, Vide præcepta Rhetorices. & Cic. 1. de invent. cap. 6.

¶ Demonstrabilis. Apulejus περὶ ἑρμηνείας, *Modos demonstrabiles* dixit: &

¶ Indemonstrabilis, itidem de Modis syllogismorum, eodem libro sæpius repertum est.

¶ Permonstrare. Ammianus lib. 18. cap. 13 [Valesf. c. 6. p. 197] *erupisse hostium vastatorias manus superato flumine permonstrantes.*

¶ Præmonstrare, Cic. de divin. lib. 1 c. 7. ex Poëta quopiam:

Atque etiam ventos præmonstrat sæpe futuros
Inflatum mare, i. e. prædicit, indicat. zeiget vorher.

¶ Præmonstrator, præceptor, magister, ein Führer und Anleiter. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 2

Adjutor meus, monitor, præmonstrator.

Ad quem locum Guyetus observat & Plautum verbo *præmonstrare* docere usum.

MONSTRUM, a moneo, quicquid inusitatum ac præter naturam accidit, ein Ungeheuer / oder ein ungeheurigs / ungewöhnlichs und unnatürlichs Ding / Servius in 2. Æn. v. 680. MONSTRUM τῶν μέσων *est & à* monstrando, i. e. monendo *dicitur. Et refertur ad præsens ejus significatio. Prodigium vero est, quod in longum tempus dirigit significationem.* Hactenus vetus ille interpres. De *rebus* ac *personis* dicitur. *Monstrum hominis*, convicium in admodum deformem, Terent. Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 29. Et, *Aliquid monstri alunt*, es ist ein Hund dahinter begraben / Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 16. Vide Chiliad. *Immanissimum & fœdissimum monstrum*, Cic. in Pison. c. 14. ein ungeheures und greuliches Muster. *Monstri, ita me Dii amant, simile*, id est, prodigii, Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 42. Et Cicero de Arusp. resp. cap. 12 *Periculum ex aliquo monstro significatum cavere.* Idem Cicer. lib. 2. ad Quint. frat. Ep. 6 *de Cæsare monstra promulgarunt*, sie haben seltzame und ungewöhnliche Sachen von Cäsare ausgeben. Ruffinus non contemnendus auctor, lib. 2. Histor. Ecclesiasticæ *monstrum* vocat, quod sacerdotis Ethnici filia B. Macarii navi terram contingente furore correpta fuerit, discurrensque immane clamarit. *Quumque ad spectaculum*, inquit, *tam ingentis monstri pervenitur ad naviculam*, &c. Nec aliter Ovidius lib. 7. Metam. v. 298

Viderat ex alto tanti miracula monstri.

Monstrum vocat, quod arte Medeæ Æson ex sene in juvenem recoctus esset. Juvenal. Sat. 2. v. 122

Scilicet horreres majoraque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum!

In bonam partem etiam sumitur apud Flor. lib. 1. cap. 6. vid. Gruter. ad Hist. Aug. p. 4. ¶ In illo Catulli Carm. 102, *sed tu cum Tappone omnia monstra facis*, videtur res turpis obscenaque significari. Vide Scalig. ad eum locum; item Conjectaneis in Varron. p. 156. Aliis est τερατολογεῖν, portentosa commenta de aliquo narrare. Vid. Philipp. Silv.

¶ Monstrosus, ut, *Partus monstrosus*, Lucan. lib. 1. v. 562. eine Mißgeburt. *Monstrosa lues*, Claudian. 2. in Eutrop. v. 549 *Conceptus monstrosiores.* Tertullian. de Anima c. 26. & *Quintilla monstrosissima*, Idem de Baptismo cap. 1. Sic &, *Oratio monstrosa*, seltzame und ungewöhnliche / unerhörte Worte / &c. Cic. 1. de Fin. cap. 17 conjungit *invidos*, *lucifugos*, *maledicos*, *monstrosos.* Sueton. Grammat. cap. 15 *vita scriptisque monstrosus*, scil. Sallustius. ungeheuer.

¶ Monstruosus, idem. *Monstruosæ libidines*, Sueton. Calig. cap. 16. *Monstruosissima bestia*, Cic. 2. de Divinat. c. 32. Et, *Omnium, quæ monstra dicuntur, monstruosissimum*, Gellius lib. 17. cap. 10. extr. Prudentius in Laurentio v. 7 de Roma Christo dedita:

Nunc monstruosis idolis
Imponis imperii jugum.

¶ Monstrose, & Monstruose, adverbia. Cic. lib. 2. de Divin. c. 71 *Nihil tam incondite, tam monstruose cogitari potest.* Ungeheuere / seltzame Dinge gedencken.

¶ Monstrifer, Plin. 4. cap. 30 *Monstriferæ animalium effigies.*

Et,

Et, *Monstrifer tumultus*, Lucanus lib. 2. v. 3. *Monstrifer annus*, Claudian. 2. in Eutrop. v. 3.

¶ Monstrificus, idem, ut, *Monstrifica hominum ingenia*, hoc est, monstrosa, aut monstris res similes cogitantia, wunderseltzame Köpffe / so seltzame Dinge fürgeben / Plinius lib. 21. cap. 5.

¶ Monstrifice, wunderseltzamlich. Plin. lib. 28. cap. 11, *monstrifice repræsentare.*

¶ Monstrigĕnus, seu Monstrigĕna. Avienus Descript. Orbis v. 789

Anæ monstrigenis hostem licet inferat æstus
Fluctibus.

Monumentum, vide *Monimentum* supra.

MŎRA, dilatio, cunctatio, Verzug / Verweilung. Ter. in Andr. a. 5. sc. 6. v. 7 *Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam.* Ciceronis sunt: *Afferre, Inferre moram & impedimentum alicui. Injicere, interponere moram*, Verzug / Hinderung fürwerffen / einem in den Weg werffen. v. gr. lib. 1. de Inventione cap. 9 *Ne, si diutius in hoc constiterimus, moram atque impedimentum reliquis præceptis intulisse videamur.* Idem pro Cæcin. c. 2 *Sperarunt id, quod adsecuti sunt: se injecturos vobis caussam deliberandi, & judicandi justam moram.* Et principio 10. Philippicæ: *Ne minimam quidem moram interposuisti, quin quamprimum* &c. *Moram facere*, aufziehen / verziehen. Livius lib. 31. cap. 32 *Nullam dimicandi moram facturus.* Sic *nectere moras*, Senec. 3. de Ira cap. 39. *Trahere moras*, Virgil. 10. Æn. v. 888. *Tollere moram*, Quintil. lib. 4. c. 4. Et, *Rumpere, pellere moras*, poetica sunt. *In mora esse alicui*, Terent. Andr. a. 3. sc. 1. v. 9. einen auffhalten. *In me mora est*, es fehlet an mir / Terent. in Andr. act. 2. sc. 5. v. 9. *In me mora non erit ulla*, Virg. 3. ecl. v. 52. *Sine mora*, ohne Verzug / ohne Verhinderung. *Per hunc nulla est mora*, Ter. Andr. act. 3. sc. 4. v. 14 dieses halben hat man sich keines Verzugs oder Hinderung zu befahren. *Moras orbium*, id est rotarum, Apulejus lib. 3. Floridorum: *Moram ætatis*, dixit Petronius. *Longæ*, inquit, *ætatis moram tremulis vocibus cœpit accusare.* ¶ Eleganter & figurate *Mora* dicitur ipse homo, qui aliquam rem remoratur. Livius lib. 23. cap. 9 *Restituendæ Romanis Capuæ mora & impedimentum tu es.* Vetus Poeta apud Senecam Suasor. 2

Ite triumphantes; belli mora concidit Hector.

Et Seneca Troad. v. 124

Columen patriæ, mora fatorum.

Ita Florus Antonium, *Scopulum, & moram, & nodum publicæ securitatis* appellat, lib. 4. cap. 9. Prudentius Hamartig. v. 211

Pugnæ nodumque moramque.

¶ Morula, diminut. eine kleine Weile / kurtzer Verzug. Augustinus Confession. lib. 11 cap. 15 *Præsens tempus ita raptim a futuro in præteritum tempus transvolat, ut nulla morula extendatur.* Et ejusd. libri cap. 23 *morula solis super terram.*

¶ Mŏror, morari, moram facere, retardare. verziehen / verzögern / auffhalten. Terentius in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 120 *Egomet convivas moror*, ich halte die Gäste selbst auff. Cicero Philipp. 5. cap. 9. extr. *Belli celeritatem morari.* Et 3 de Orat. c. 20 *Diutius morari*, länger auffhalten / verziehen. *Ne multis morer*, Idem Verr. 6. c. 46. damit ich nicht länger auffhalte. Et Plin. lib. 7. cap. 49 *Ne pluribus moremur in re confessâ.* &c. *Non moror*, id est, non repugno, ich bin nicht darwider / ich bin deß zu frieden / Terentius in Eunuch. act. 3. sc. 2. v. 7. ¶ Aliquando morari etiam accipitur pro *curare*, vel *laborare.* Plaut. Aulul. act. 2. sc. 1. v. 47. *Nihil moror magnas istas dotes dapsiles.* i. e. nihil curo, nihili facio. *Nihil moror rationes tuas*, nach deinem Bedencken frage ich nichts. Et Livius lib. 3. cap. 54 *Nihil ne ego quidem moror, quo minus decemviratu abeam.* Pro quo vulgo dicunt, *Nihil curo.* Horat. lib. 1. Sat. 4. v. 13

Scribendi recte: nam ut multum, nil moror.

Et lib. 1. Epist. 15. v. 16

- - - *nam vina nihil moror illius oræ.*

Plautus Capt. Prol. vers. 19 *Alieno uti nihil moror.* ¶ NIHIL VOS MORAMVR PATRES: Formula qua mittebatur Senatus, apud Capitolinum in Antonino. ¶ *Morari cum aliquo*, est vivere, agere, conversari cum aliquo. Seneca Epist. 32 *Ab omnibus sciscitor, qui ex istâ regione veniunt, quid agas, ubi & cum quibus moreris.* Idem Epist. 2 *Primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari:* id est, non in plura diversaque vota cupiditatesque externarum rerum distrahi, sed sibi constare, sibi similem semper, atque æqualem esse. Horatius id, *secum esse* dixit lib. 2. Satyr. 7. v. 112

Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere, teque ipsum vitas fugitivus & erro.

Corn. Nepos Catone cap. 2. *Morari alicubi.*

¶ Aliquando expectare significat. Cicero lib. 12. famil. epist. 15 *Diutius morari aut expectare præsidium non necesse habui.* ¶ Morari, etiam pro delectari ponitur; sicut & *Tenere.* Horatius lib. 1. Epist. 14. v. 6 *Me quamvis Lamiæ pietas & cura moratur.* Item Epist. ad Pisones de Poetic. v. 321

Valdius oblectat populum meliusque moratur

¶ Moratio, Verweilung / Verzug. Vitruvius lib. 9 c. 4 *morationibus impediri.* Et mox: *Faciunt eæ stellæ regressus & morationes.*

¶ Morator. *Morator publici commodi*, Livius lib. 2. cap. 44.

¶ *Moratores* olim appellati rabulæ quod morarentur caussas. Vide Cujac. lib. 4. observat. cap. 40. *Moratores forenses* Ammianus dixit lib. 30. cap. 10. pag. 448. ex verissima emendatione Lindebrogii, quem ibi vide: vulgo, etiam Valesii, legunt oratores.

¶ Moramentum. Apulejus Florid. lib. 4 *His moramentis qui volunt devitari, advectorem sibimet equum deligunt.* Pro mora & impedimento.

¶ Moratim, tarde, mit Weile. Solinus cap. 3. (al. 9) pr. *ut moratim insularum omnium oras legamus.*

Composita.

¶ Commorari, verharren / warten / verziehen. Cic. lib. 3. fam. epist. 5 *Fuit mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum.* Et, *In vita misera commorari* Idem ad Quint. Frat. lib. 1. ep. 3. Et de Senect. cap. ult. *Ex hac vita ita discedo, tanquam ex hospitio, non tanquam e domo. Commorandi enim natura diversorium nobis, non habitandi dedit.* Sic, *Pluribus verbis in re aliqua commorari*, viel Wort von einem Dinge machen / pro Cluentio cap. 19. Activa forma *commorare*, Plinius dixit lib. 19. c. 6. extr.

¶ Commoratio, Verbleibung / Wohnung. Cic. 6. ad fam. epist. 19 *Amœnitas illa commorationis est, non diversorii.*

¶ Dēmŏrari, auffhalten. *Diutius aliquem demorari*, Cic. de orat. lib. 2. c. 58. *Detinere & demorari aliquem*, lib. 12. fam. epist. 15. Et Silius lib. 10. v. 289 - - *Quid enim te demoror æger,*

Lentule, conquestu?

¶ Immŏrari, moram trahere, diutius in re aliqua morari, beharren. *Immorari honestis cogitationibus*, mit guten Gedancken umgehen / Plin. lib. 1. epist. 8. Et Columella lib. 8 cap. 5 de gallinis incubantibus: *Juxta ponendus est cibus, ut saturæ studiosius nidis immorentur.* auffm Nest bleiben. Et, *terrenis immorari* (puta, exemplis, quæ iis opponuntur, quæ de cælo sumimus) Quintilianus lib. 2. cap. 16.

¶ Rĕmŏrari, retardare, hindern / hemmen / auffhalten. Terent. in Andr. a. 4. sc. 3. extrema: *Ne quod vestrum remorer commodum*, auff daß ich euch keinen Nutz hemme oder verhindere. Cicer. pro Leg. Man. c. 14 *Hæ res, quæ cæteros remorari solent, non retardarunt.*

¶ Rĕmŏra, nomen, retardatio. *Remoram facere*, auffhalten / Plaut. Pœnul. 4. sc. 2. v. 106. & Lucilius.

¶ Rĕmora, pisciculus, navem retinens, ein Schiffheber / Schneckfisch / Vide *Echeneis.* ¶ *Remoræ* etiam dicebantur aves infelices, & quæ auspicium impediebant, sive remorabantur, Scal. in Conject.

¶ Remoratio: &

¶ Remorator, ac

¶ Remoratrix, ex veteri Glossario, quod Cyrilli inscribitur, desumta sunt, quo istud ἀναστροφή, διατριβή, illud παρελκύστης; hoc παρελκύστρα, latine vertitur.

MŎRA, μόρα sive μοῖρα: Ordinatio hominum militaris apud Lacedæmonios ex 500 vel 700 vel 900 militibus. Diodorus lib. 15 τὴν δὲ μοῖραν ἀναπληροῦσιν ἄνδρες πεντακόσιοι. *Mœram sive Moram implent viri quingenti*, vid. *Meurs.* lib. 1. Lect. Atticar. cap. 15. Nepos Iphicrate cap. 2 *Hoc exercitu Moram Lacedæmoniorum intercepit: quod maximè totâ celebratum est Græciâ.* Vide Plutarch. in Pelopidâ p. 286. Nomen, à μείρω partior est: Sicut à φθείρω φθορά. Vide Etymologicum, & Interpretes Nepotis.

MORBVS, habitus corporis contra naturam, imbecillitas, ægrotatio, invaletudo, affectio alicujus membri à præveniente excitata caussa, lædens ejus actionem, Leibs-Schwachheit / Kranckheit. *Morbi supplicia luxuriæ*, Seneca Epist. 95, ubi il latius exponit. *Morbo ægrum esse*, Cic. 1. Catil. cap. 13. Et, *Morbo affligi*, Idem in Pison. c. 35. *Cadere in morbum*, 1. Tuscul. cap. 32. *Incidere*, lib. 13. fam. ep. 30. Item, *Implicari morbo*, Livius lib. 5. c. 31. &, *in morbum*, Nepos Agesilao extremo. Adde, *in morbum delabi, Morbo affici, corripi: Morbo tentari, nancisci morbum:* mit einer Kranckheit angestossen werden. Cic. passim. cujus & *Laborare morbo* est, 1. de Finib. c. 18, kranck seyn. *Morbus aggravescit, ingravescit*, Cic. 1. in Catil. cap. 13. die Schwachheit nimmt überhand. *Morbus amplior fit, augetur*, Terentius in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 50. 54. *Morbo levari*, der Schwachheit Linderung fühlen. *Morbum depellere*, Cic. 7. fam. epist. 27. & *Morbos curare, Morbis mederi*, heilen. *Morbo explicari*, gesund werden / vide *Plico. Venienti morbo occurrere*, Pers. satyr. 3. v. 64. Et Cicero ex Eurip. Tuscul. 3. cap. 25 *Mortalis nemo est quem non attingat dolor morbusque.* Cornelius Gallus: *Non intellecti nulla est curatio morbi.* Item, *Morbus acer & durus*, eine harte und schwere Kranckheit / Plaut. Men. act. 5. sc. 2. extr. *Morbus tenax*, Sueton. Claudio cap. 2. anhaltende Kranckheit. *Morbus cæcus*, cujus caussas neque Medici ipsi possunt perspicere, apud Columell. lib. 1. c. 5. *Anniversarii morbi & certo tempore recurrentes*, die einen jährlich zu gewisser Zeit anstossen / Sueton. August. cap. 81. *Morbus patrius, hæreditarius*, qui parentum vitio obtingit. Eine angeerbte Kranckheit. Plin. lib. 1. epist. 12 *Tertio & tricesimo anno pedum dolore correptus est. Patrius hic illi. Nam plerum-*

plerumque morbi quoque per successiones quasdam, ut alia, traduntur. Caussam Aristoteles aperit Problem. 22. Sect. 4. *Morbo obire*, an einer Kranckheit sterben / Idem Sueton. Claudio cap. 1. Et, *Morbus regius*, Celsus lib. 3. c. 24. die Geelsucht. *Morbos animi, inveterata vitia* Seneca vocat Epist. 85 p. 355, & ab affectibus distinguit Epist. 75. Sallust. in Cicer. *Graviter, & iniquo animo maledicta tua paterer, M. Tulli, si te scirem judicio magis, quam morbo animi, petulantiâ istâ uti.* Horat. 2. Serm. sat. 3. v. 121

Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.

¶ Morbidus, morbo infectus, morbo obnoxius, siech / gebrechlich. *Apes morbidæ*, Varro 3. de re rust. c. 16. *Morbidum corpus profluvio sanguinis exonerare*, Plin. lib. 8. c. 26. Versus proverbialis: *Morbida facta pecus totum corrumpit ovile*, &c. ein räudig Schaaf macht die gantze Heerde räudig.

¶ Morbosus, morbo obnoxius, valetudinarius, ungesund / gebrechlich / ut *Iracundi soli morbosi sunt*, Cic. Tusc. lib. 4. cap. 24. extr. *Servus morbosus*, Cato cap. 2. extr.

¶ Morbilli, qui Plinio *Vari* sunt, Græcis ἐξανθήματα, pustulæ, in summâ cute extuberantes, pueritiæ admodum infestæ, *albæ*, sed in ambitu *rubræ*, die Masern. *Affligi morbillis*, an den Masern kranck liegen. *Varioli*, vel *papulæ*, die Blattern / oder Pocken. Sic enim infantum & puerorum morbos hosce discernere Medici solent.

¶ Morbonia, fictum, & proverbiali sermone tritum vocabulum. Nam cum imprecari alicui male vellent; *Morboniam* eum *abire* jubebant, i. e. *in malam crucem.* Suetonius Vespasiano cap. 14 *Trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quærentemque* QVIDNAM AGERET, *aut* QVO ABIRET, *quidam ex officio admissionis simul expellens*, ABIRE MORBONIAM *jusserat.* Xiphilinus dum id ponit, ἐς κόρακας vertit. Quod nos: Geh an Galgen. Similiter Itali cui male volunt, morbum imprecantur, quod ad Sueton. Torrentius observat.

MORDEO, momordi, mordere, est dentibus lædere. *Canes & latrare & mordere possunt*, Cicer. pro Rosc. Amer. c. 20. *Mordere frenum*, vide *Frenum.* ¶ 2. Detrahere est & calumniari. Terent. Eun. a. 3. sc. 1. v. 21 *Invidere omnes mihi, mordere clanculum*, id est, detrahebant, sie mißgunnten mirs alle / und stachen heimlich auf mich. *Morderi falsis opprobriis*, Horatius dixit lib. 1. epist. 16. v. 38. *Jam dente minus mordeor invido*, ich werde jetzt nicht mehr so geneidet / Idem lib. 4. Carm. od. 3. ¶ Cicero ad Attic. lib. 11. epist. 7. extr. *In bonam partem accipiam, si qua sint in tuis literis, quæ me mordeant*, hoc est, quæ molestia me afficiant, mich verdriessen könten. Terent. Eun. a. 3. sc. 1. v. 55 *Par pari referto, quod illam mordeat.* Et Cic. 4. Tusc. c. 20 *Morderi est optimum conscientiæ, post commissum facinus*, im Gewissen gebissen werden nach begangener Missethat. Utimur & eo verbo pro corrumpere, Horat. lib. 1. epist. 8. v. 5

- - - oleumve momorderit æstus.

¶ Dicitur & de frigore, cum urit, sive affligit. Idem Horat. lib. 2. Sat. 6. v. 45

Matutina minus cautos jam frigora mordent.

Auson. Idyll. 14. princ.

Ver erat, & blando mordentia frigora sensu
Spirabat croceo mane revecta dies.

¶ Horat. lib. 1. Oda 31 *Amnis mordet rura*, id est, radit, detrahit ripis. Reisset weg von Feldern.

¶ Morsus, ein Biß. ut, *Morsus serpentum*, Cicer. 1. Divin. cap. 10. & *Morsus viperinus*, 2. Tusc. cap. 7. ein Schlangenstich / Otterbiß. Ovidius 9. Metam. v. 384

A pecudis morsu frondes defendite nostras.

Propertius lib. 4. eleg. 9, 39 *morsu cruentare*, wund beissen. *Non inest remedium adversus Sycophantæ morsum*, Vide Chiliad. *Acer morsus doloris*, Cic. lib. 2. Tusc. cap. 22.

¶ Morsiuncula, dimin. Plaut. in Pseud. act. 1. sc. 1. v. 65 *molles morsiunculæ.* Et Apulejus lib. 8. p. 211 de formicis: *numerosis & continuis morsiunculis inhærentes.*

¶ Morsicare, frequent. Apulejus lib. 7. p. 197 *ore improbo compulsat ac morsicat.*

¶ Morsicatim, adv. Varro ap. Non. *Labellis morsicatim ludunt.*

¶ Mordax, beißig. *Homo mordax*, detractor, der um sich beisset und verleumbdet. *Lacerat mordax Memmius*, Cic. de orat. lib. 2. cap. 59. Et Horat. lib. 1. Carm. od. 18 *Solicitudines mordaces* dixit, Sorgen so da beissen und qvälen. *Curæ mordacissimæ*, Augustinus Confession. lib. 7. cap. 5. sub finem. *Verum mordax*, die bittere Warheit. Persius Satyr. 1. v. 107

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas?

¶ Mordacitas, das Beissen. Plin. lib. 21. cap. 15. fin. de urticis: *Mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur.* Et Palladius lib. 2. c. 16 *Ne germen extinguat ex multo melle mordacitas.*

¶ Mordaciter, adverbium, beißig. Macrob. lib. 7 c. 3 *Ait mimus ille mordaciter.* Comparativo usus Lactantius est lib. 5. c. 2 *Alius eandem materiam mordaciùs scripsit.*

¶ Mordicus, adv. mit den Zähnen / feste / ὀδὰξ, ut, *Mordicus tenere.* Cic. in Acad. 4. c. 16 *Perspicuitatem mordicus tenere debemus.* feste drob halten. *Mordicus arripere*, Plaut. Curc. a. 5. sc. 1. v. 7. mit den Zähnen ergreiffen. Apulej. lib. 3. de A. A. *Mox alium, pedibus meis mordicus inhærentem, per scapulas ictu temperato, perimo.* Horatius lib. 1. Satyr. 8. v. 27

- - - pullam divellere mordicus agnam.

¶ Mordicitus, aliud adverbium. Apulej. lib. 3. sub fin. *mordicitus adpetens.* Ita Elmenhorst. & Pricæus. Alii *mordicibus*, quod jam explicandum sequitur.

¶ Mordices, pro dentibus, ut, Catullus, *nutrices* pro mammis, videtur posuisse Plautus illo Aulul. *Asini me mordicibus scindant, boves incursent cornibus.* Ita *mordicibus appetere* Apulejus lib. 3. de Asino p. 140, ubi alii *mordicitus* legunt, ut prædictum: alii *mordicus.* Vid. Taubm. ad Aulul. act. 2. sc. 2. v. 57. & Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 344.

Composita à *Mordeo.*

¶ Admordere, anbeissen / abnagen. *Admorso signata in stirpe cicatrix*, Virg. 2. Georg. v. 379.

¶ Commordere, beissen. *Commorsi à cane, rabiem sentiunt*, Plin. lib. 24. c. 11. Et Seneca de Vita beata c. 21 *Gemite, & infelicem linguam bonorum exercete convicio, instate, commordete*, &c.

¶ Commorsicare, frequent. Apulej. lib. 7. p. 195 *totum me commorsicat.* Vide integra verba supra in *Equus*, sub fin.

¶ Demordere, morsu auferre, abbeissen. Persius Satyra 1. v. 106 *Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.* Hoc est, scribit incogitanter, & negligenter. Qui enim intenti & cogitabundi quippiam scribunt, vel ungues *demordendo*, vel caput *scabendo*, cogitandi atque emendandi moram sibi sumunt. Horatius, *Vivos rodere ungues*, dixit lib. 1. Satyr. 10. v. 71.

¶ Demorsico. Apul. lib. 3. de A. A. p. 140 *Rosis tantum demorsicatis exibis asinum.*

¶ Præmordere, ex Plauti Trigeminis adfert Gellius lib. 7 c. 9 his verbis: *Idem Plautus in Trigeminis non* præmordisse, *neque* præmemordisse *dixit, sed* præmorsisse. NI FVGISSEM, *inquit*, MEDIVM, CREDO, PRAEMORSISSET. von vornen abbeissen.

¶ Remordere, wieder beissen / wieder bekümern und wehe thun. *Quando hæc te cura remordet*, Virg. 1. Æn. v. 261. Lucret. lib. 3. v. 840

Præteritis admissa malis peccata remordent.

MŌRĒTUM, quodvis intritum. Veteres Glossæ: *moretum*, τρίμμα. Ovidius 4. Fastor. v. 367

Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum.

Vide Scalig. itemque Taubm. & Salmas. Exercit. Plinian. p. 379 ad illud carmen quod *Moretum* inscribitur, & Virgilii, quanquam ejus non est, nomine vulgo præscribitur. Donatus & ¶ *Moretarium* dixit pro *moreto.* Vide & post *Mortarium.*

Morior, vide mox sub *Mors.*

Morio, onis, fatuus, vide sub *Morus.*

Morosus, vide in *Mos.*

Morphea, Vide *Vitiligo.*

MORS, excessus e vita, *extremus vitæ dies*, *supremus dies*, mutatio loci, non animæ exstinctio, der Todt / tödtlicher Abgang / das Absterben. Cicero sic definit: *Discessus animi à corpore, dissolutio, migratio, commutatioque vitæ. Migratio in eas oras, quas, qui è vita excesserunt, incolunt. Finis vitæ miseræ*, in Tusc. 1. c. 9. & 41. *Extremum omnium rerum*, lib. 6. famil. epist. 21. Et Horat. lib. 1. Epist. 16. extr. *ultima linea rerum.* Sed rectius Christiani definiunt:

Securus morte est, qui scit se morte renasci,
Mors ea non dici, sed nova vita potest.

Quem versum pie & eleganter Germani reddunt, wol sterben / ist nicht verderben / id est, Mori piè non est interire. *Mors turpis, immatura, honesta.* Cic. pro Quintio cap. 15 *Honesta mors sæpe vitam exornat, vita turpis ne morti quidem honestæ locum relinquit.* At, *Consciscere sibi mortem*, Cic. lib. 7 epist. 3 sich selbst entleiben. *Mortem oppetere, mortem occumbere*, sterben. Cicero lib. 1. Tusc. Quæst. cap. 42. extr. *Qui pro patria mortem non dubitaret occumbere.* Idem lib. 4. epist. 7. ad Marcellum: *ei oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quam in externis atque alienis locis.* Sic & *mortem obire.* Cic. in 5. Philipp. cap. 17 *Macedo Alexander, quum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, tertio & tricesimo anno mortem obiit.* Et, *Morte extremum diem conficere*, Idem de finib. lib. 3. extrem. *Vitam cum morte commutare*, Servii est locutio ad Ciceronem lib. 4. fam. ep. 5. Et, *Ad mortem dare*, id est occidere, Plaut. Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 177. Nævius in Plauti Epitaphio apud Gell. lib. 1. cap. 24. *Postquam est morte datus Plautus comœdia luget.* *Morte* dixit pro *morti.* Lactant. de opif. cap. 4 *Mors sequela morborum est*, Et, *Morte immaturâ multari*, ibidem. *Mors quasi saxum Tantalo, semper impendet*, Cic. lib. 1. de Fin. c. 18. Lucan. lib. 8. v. 395 *Mors ultima pœna est, Nec metuenda viris.*

Senec. in Theb. v. 151

Ubique mors est, optimè hoc cavit Deus:
Eripere vitam nemo non homini potest:
At nemo mortem, mille ad hanc aditus patent.

Martial. lib. 2. Epigr. 59

Ipse jubet mortis te meminisse Deus:

Mors bona, lenis & facilis: *Mors mala*, difficilis ac dura. Vide

Bonus, Malus. *Mors voluntaria* illicita, vid. Augustin. lib. 1. de C. D. cap. 17. & ibi Coquejus pag. 62. 63. *Mors pura* eorum vocabatur, qui ense occidebantur. Eustathius in Odyss. X. Nam, uti hodie, ita olim etiam, honestum censebant, gladio perire; inhonestum, laqueo. Isidorus lib. 2. Origin. cap. 2 *Tria sunt genera mortis; acerba, immatura, naturalis: acerba infantum, immatura juvenum, naturalis senum.* A

¶ *Suâ morte mori* dicitur, qui non ipse sibi fabricatus est mortem, sed natura & fato, ut Cicero loquitur, obiit. Sueton. in Cæsare extremo: *Neque sua morte defunctus est.* Seneca Ep. 69. extr. *Bella res est mori sua morte*, Idem est *die sua mori* in veteri Epigr.

Inviolatus artus
Die suâ peremtus
Hoc situs est in agro.

Eines natürlichen Todes sterben. Tacitus 6. Annal. cap. 10 *Per idem tempus L. Piso Pontifex, rerum in tantâ claritudine, fato obiit*, i. e. suâ morte.

¶ Mortes plurale etiam usitatum. Cic. 1. Tusc. c. 48 *Claræ mortes pro patria oppetitæ.* Et lib. 2. de Finib. cap. 30 *Præclaræ mortes sunt imperatoriæ.* Virg. 10. Æn. v. 854

Omnes per mortes animam sontem ipse dedissem.

Id est, Per omnia mortis genera. Sæpius ita Tacitus. Gargonies apud Senecam Suasor. 7. extr. *Juba & Petrejus mutuis vulneribus concurrerunt & mortes fœneraverunt.* Inter cœnandum Cæsar interrogatus, quænam mors esset optima, ἀπροσδόκητος, respondit, hoc est, *inexspectata*, Plutarchus. Vide & Suet. Cæs. cap. 82. extr. Conf. Plin. lib. 7. cap. 53. B

¶ Morta, una Parcarum: Gellius lib. 3. cap. 36. Vide & infra in *Parca.*

¶ Mŏrior, mortuus sum, mori, diem suum obire, sterben. Cicero lib. 6. fam. ep. 3 *Mori nemo sapiens miserum dixit*, sterben hat nie kein Verständiger für Elend gehalten. Idem de Senect. cap. 23 *Æquissimo animo moritur sapientissimus quisque, stultissimus iniquissimo.* Et, *Mori ex vulnere*, Pollio Ciceroni lib. 10. fam. ep. 33. Et Plautus in Bacchid. act. 4. sc. 7. v. 18 *Quem dii diligunt, adolescens moritur.* Sic de verbo expressit *Menandri* illud: Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν, ἀποθνήσκει νέος. Seneca in lib. de brevitate vitæ cap. 7 *In tota vita discendum est mori.* Et ibidem: *Quid est novi, hominem mori, cujus tota vita nihil aliud, quam ad mortem iter est?* Idem Epist. 24 *Quotidie morimur, quotidie enim demitur pars vitæ;* & *nunc quoque cum crescimus, vita decrescit.* Proverbii speciem habet illud Virgilii Ecloga 3, *Et si non aliqua nocuisses, mortuus esses.*

¶ *Moriar* jurandi verbum, quemadmodum, *Dispeream*, Cicer. ad Attic. lib. 8. ep. 6 *Moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset*, ich sey des Todes / oder der Todt hole mich.

¶ Mortuus, todt / gestorben. Cicero de clar. orat. cap. 11 *Concidit mortuus veneno*, puta Themistocles, ex falsa Clitarchi sententia. Et in Pison. cap. 36 *Exsanguis & mortuus concidisti*, todt niederfallen. *Mortuo verba facere*, Terentius in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 26. Et, *Excitare aliquem a mortuis*, Cicer. 1. de orat. c. 57. Cæsar, Athenienses cum post multa delicta in deditionem ultro venissent, *servari a mortuis* dixit, id est, propter majores, eorumque gloriam & virtutem ὅτι πολλὰ, inquit, ἁμαρτάνοντες ὑπὸ νεκρῶν σώζοιντο, διὰ τοὺς προγόνους καὶ διὰ τὴν δόξαν τήν τε ἀρετὴν αὐτῶν, cum omnibus ipsis injuriis remissis parceret. Dion. C

¶ Mortualia, neniæ, præficarum carmina, Plauto Asinar. act. 4. sc. 1. extr. Vide Scalig. Conjectan. in Varron. p. 142. ¶ Nævius *mortualia* appellat vestimenta, quæ in luctu sumebantur. ¶ *Mortualia Glossaria* Cato appellavit Philosophos, quod res tetras & inanes ac frivolas, & similia præficarum carminibus, quæ unde voces essent, differerent, Gellius lib. 18. c. 7. Sed plures ibi *mortuaria* legunt. Hi vero

¶ Mortuarius eodem modo interpretantur, quo alii *Mortualis.*

¶ Mŏrĭbundus, non qui similis morienti est, sed qui moritur, ein Sterbender. Sic Livius lib. 2. c. 20 *Moribundus Romanus, labentibus super corpus armis, ad terram defluxit.* Prudentius lib. 2. advers. Symmach. v. 136

- - - quantum moribundus & æger
Corporis ac vitæ volucris sibi posceret usus.

Vox moribunda, Statius 8. Theb. v. 643. *Hostia moribunda cecidit*, Virg. 3. Georg. v. 488.

¶ Mortĭcīnus, a, um, θνησιμαῖον, quod absque amissione sanguinis vitam mittit; ut *morticinæ carnes*, von Aaß / quæ & absolutè *morticina* vocantur, Græcis κενέβρεια. Varro lib. 6. de LL. *Scortea ea quæ ex corio & pellibus sunt facta. Inde in aliquot sacris ac sacellis scriptum habemus:* NE QVID SCORTEVM ADHIBEATVR, NE QVID MORTICINVM ADSIT. Hoc Ovidius in Fastis ita expressit & interpretatus quasi est lib. 1. v. 629 D

Scortea non illi fas est inferre sacello,
Ne violent puros exanimata Deos.

Veteres Glossæ, *Morticina*, Θνησιμαῖα. Vetus interpres Bibliorum Levit. cap. 22. v. 8 *Morticinum aut captum a bestia non comedent.* Ita & aliis locis. Et Tertullianus Apologet. cap. 9 *Suffocatis & morticinis abstinemus.* ¶ Erat & *morticinus* convicium in homines tetros, & exsangui, sive cadaverosâ, ut Terentius vocat, facie. Plaut. Persa act. 2. sc. 4. v. 12 *Non hercle si os præciderim tibi, metuam, morticine.* Observat Scaliger ad supra citatum Varronis locum in Conject.

¶ Moriturire, quo verbo Ciceronem usum, testis est D. Augustinus in Grammat. de verbis meditativis agens.

Composita à *Morior.*

¶ Commŏri, simul cum aliquo mori, mit sterben. *Eam commorientes Plautus fecit fabulam*, Terent. Prol. Adelph. De gallorum pugnacitate Plin. lib. 10. c. 21 *Nec sinus sæpe commorientibus.*

¶ Dēmŏri, idem quod simplex *mori*, hinsterben / wegsterben. Cic. 4. in Verr. cap. 50 *Cum esset ex veterum numero quidam senator demortuus.* Livius lib. 5. c. 31 *in demortui locum sufficitur.* Idem lib. 9 cap. 34 *demortuo collega.* ¶ 2. Plauto est valde amare, ut *Depereo.* Mil. Gloriof. a. 4. sc. 1. v. 23 *Ea demoritur te.* & sc. 2. v. 49 *quæ te demoritur.*

¶ Emŏri, ut simplex. Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 18 *Emori cupio.* Cic. in off. lib. 3. cap. 32 *Aut vincere aut emori.* Idem in Parad. 2 *Quorum laus emori non potest.*

¶ Inēmŏri, idem quod *immori.* Horat. Epod. 5. v. 34 *Inemori spectaculo*, id est mori in spectaculo, vel ex spectaculo cibi.

¶ Superēmŏri, super quo mori. Plin. lib. 10. cap. 2 de Phœnice ave: *Senescentem casiæ thurisque surculis construere nidum, replere odoribus & superemori.*

¶ Immŏri, über etwas sterben. Horat. lib. 1. epist. 7. v. 85

Immoritur studiis, & amore senescit habendi.

sich zu tode geitzen / oder darüber alt werden. *Immori ferro*, Seneca Herc. Oet. v. 869. *Immortuæ reliquiæ conjurationis*, id est, mortuæ vel exstinctæ, Cic. lib. 1. epist. 14. ad Attic.

¶ Intermŏri, gantz ersterben / vergehen. *Intermoritur officium alicujus apud aliquem*, Bithynicus Ciceroni lib. 6. epist. 16. famil. *Memoria intermortua*, id est, abolita, Cic. pro Mur. c. 7. Suetonius Nerone cap. 42 *Diu & sine voce & prope intermortuus jacuit.* ¶ Plinio *intermori* non plane mori est, sed animo linqui ac exanimari. *Vituli*, inquit lib. 32. cap. 10, *marini adeps instillatur naribus intermortuarum vulvæ vitio.*

¶ Præmori, ante mori. Ovid. epist. 8. extrema:

Aut ego præmoriar primoque extinguar in ævo,

vor / zuvor oder ehe sterben. *Pudor præmortuus*, Livius lib. 3. extrem.

Derivata à *Mors.*

¶ Mortalis, e, contrarium æterno. *Vita mortalis*, Lucret. lib. 3, 882. das zeitliche oder sterbliche Leben. *Corpora mortalia*, Cic. de Senect. cap. 22. Horat. de arte v. 68. *Mortalia facta peribunt.* Virg. Æn. 9. v. 95 *Mortaline manu factæ immortale carinæ,*

Jus habeant?

Ubi eleganter Servius: *Non possunt æterna esse, quæ ab hominibus facta sunt. Nam sicut animi facta immortalia sunt, ita corpora pereunt.* Lactantius lib. 7. c. 15 *Nihil est humanis viribus elaboratum, quod non humanis æquè viribus destrui possit: quoniam mortalia sunt mortalium opera.* Et, *Mundum mortalem fecit Pronœa*, Cic. de natur. Deor. lib. 1. cap. 8. extr. vergänglich. Ovid. lib. 3. Trist. eleg. 7. v. 44

nil non mortale tenemus
Pectoris exceptis, ingeniique bonis.

¶ *Vulnus mortale*, Virgil. lib. 12. v. 797. ubi Servium consulas, non uno modo interpretantem. Comparativo usus est Plinius lib. 36 cap. 15 *aliquid ipso homine mortalius.*

¶ Immortalis, e, unsterblich / unvergänglich / ewig / ꝛc. *Mens, anima immortalis.* Cicero de legib. lib. 2. cap. 11 *Animi omnium immortales sunt, sed fortium virorum divini.* Idem pro Balbo cap. 17 *Memoria immortalis.* Et Sallust. Jugurth. cap. 85. extr. *Nemo unquam ignaviâ immortalis factus est.* Horat. lib. 4. Carm. od. 7 *Immortalia ne speres, monet annus, & almum*

Quæ rapit hora diem.

Immortales gratias agere, Cic. lib. 10. fam. ep. 13.

¶ *Immortales* milites Persarum, quorum numerus (decem millia erant) ita conservabatur integer, ut perpetuo novi sufficerentur iis, quos casus aut mortalitas interceperat. Vid. Curtius lib. 3. c. 3. n. 13. Herodot. lib. 7. c. 83.

¶ Mortalis, substant. *homo.* Cic. de Arusp. R. c. 26 *Unus omnium mortalium, sine ulla dubitatione deterrimus.* Et Sallustius Catil. cap. 12 *nostri majores, religiosissimi mortales* &c. Declam. Anteq. iret in exil. *Miserrimi mortalis casum subire.* zum elendesten Menschen werden.

¶ Mortalitas, mors, finis. Cic. de nat. Deor. lib. 1. c. 10. extr. *Omne quod ortum est, mortalitas consequitur*, was einen Anfang hat / drauff folget auch ein Ende. *Mortalitate intercipi*, Plin. lib. 10. Ep. 50. ¶ Mortalitas, *mortalis vitæ conditio*, Sterbligkeit / das vergängliche Wesen dieses Lebens. Plin. lib. 35. cap. 11 *exuere mortalitatem.* ¶ Pro ipsis hominibus *mortalitatem* dixit idem Plinius lib. 2. cap. 12. *In Luna*, inquit, *beneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu dissono auxiliante* &c. Curt. lib. 8. cap. 4 *Omnium tamen oculos convertit in se* (Roxane,) *maxime Regis, minus jam cupiditatibus suis imperantis inter fortunæ obsequia, contra quam non satis cauta mortalitas est.*

¶ Mor-

A ¶ Mortaliter. Augustinus Enchirid. c. 64 *Filii Dei, quamdiu mortaliter vivunt, cum morte confligunt.*

¶ Immortalitas, immortalis vitæ conditio. das ewige Leben / Unsterbligkeit. Terentius in Andria act. 5. sc. 5 *Mihi immortalitas parta est, si nulla ægritudo huic gaudio intercesserit*, ich bin im Himmel / mir ist nun ewig geholffen / &c. Cicero de Senect. cap. 20 *Non est lugenda mors, quam immortalitas consequitur*, dieweil auff den Todt ein ewiges Leben folget / ist er nicht zu betrauren. *Mandare, commendare immortalitati*, Cic. pro Dom. c. 29. verewigen. *Socratis sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit*, Cic. de orat. lib. 3. cap. 16. Pluralem suum quoque Cicero fecit lib. 3. Nat. Deor. c. 18 *Vide igitur*, inquit, *ne virtutibus hominum isti honores habeantur, non immortalitatibus.*

¶ Immortaliter. Cicero ad Quint. frat. lib. 3. Epist. 1. c. 3 *Quod scribis, te a Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo.*

¶ Mortifer, & Mortiferus. *Cum in manibus jam mortiferum illud teneret poculum*, Idem 1. Tuscul. c. 29 extr. de Socrate. *Mortifera potio*, Quintil. lib. 7. cap. 3. ein Gifftrunck. *Vulnus mortiferum.* Liv. lib. 2. c. 47 *mortifero vulnere ictus.* Et, *insanabilis & mortifera plaga*, Cic. pro Sextio cap. 19. *Mortifer æstus*, Claud. 3. Rapt. Pros. v. 237. *Dolor mortiferus*, Cels. lib. 4. c. 2.

¶ Mortiferè. Ut, *mortiferè ægrotare*, apud Plin. lib. 3. ep. 16.

¶ Denique, & verbum, *Mortificare*, *Mortificatio* Biblica magis, quàm Latina sunt. *Mortificare*, tamen habet Prudent. καθημερ. 10. v. 101.

B ¶ Mortificus autem est etiam Valer. Maximi lib. 5. cap. 6. n. 1, *mortifico vulnere*, ut quidam legunt, etiam Cantelius: at Vorstius *mortifero.*

MORTARIUM, ein Mörser / à *mortando*, quo verbo veteres usi pro conterere, Festus. Sed Scal. *mortarium* dictum putat, quasi *moretarium*: quod in eo tunderentur herbæ, unde moretum fieret. *Mortaria Cypria* Plinius 33. cap. 5. küpfferne Mörsel. *Mortaria ærea*, Idem lib. 34. cap. 11. *Lapidea*, ibidem cap. 18. ¶ 2. Mortarium etiam architectonibus dictum, quod subigitur ex calce, aut arena, aut marmorato. ¶ 3. Item locus ipse in quo tereretur aut pinseretur. Scaliger ad Moretum.

MŌRUS, Μωρὸς, morio, fatuus, insipiens. Plaut. in Trin. act. 3. sc. 2. v. 43 de amore. *Is hominum*, inquit, *mores moros & morosos efficit*, die Liebe macht närrische Köpffe. Idem Milite act. 2. sc. 4. v. 17 *Ego stulta atque mora multum.*

¶ Mōrŏlŏgus, μωρολόγος, stultiloquus. Idem Persa act. 1. sc. 1. v. 50 *Nunc tibi morologus fio.*

¶ Mōrio, ōnis, μωρίων, ein Narr. Augustinus epist. 28 *Quidam tantæ sunt fatuitatis, ut non multum a pecoribus differant, quos MORIONES vulgo vocant.* Martialis lib. 8. epigr. 13

Morio dictus erat: viginti millibus emi.

C Et lib. 12. epigr. 95

Parvum basiat usque morionem.

¶ Hinc verbum *morari*, primâ productâ, finxit Nero, cum Claudium mortuum designaturus *morari desiisse inter homines* diceret, dementiam ejus atque vecordiam irridens. Vide Suet. Nerone cap. 33.

MŎRUS, Dioscoridi cap. 181. μορέα, συκάμινος, *arborum sapientissima*, ein Maulbeerbaum / Plin. lib. 16. cap. 25.

¶ Mŏrum, mora, συκάμινον, *mori fructus*, Maulbeeren / μαυρὸν, *nigrum*, Hor. 2. Serm. satyr. 4. v. 21

Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet.

¶ Sycomŏrus, συκόμορος, *ficus* est *Ægyptia*, *moro* quidem similis, sed pomum ex caudice pariens magnitudine *ficus*, Egyptischer Feigenbaum / Matthiolus. Vide Dioscor. lib. 1. c. 182.

MOS, consuetudo, institutum, disciplina, ritus, mores. Sitten / Gewonheit / Gebrauch. Festus, *Mos est*, inquit, *institutum patrium, pertinens ad religiones, cæremoniasque majorum.* Sic, *Mos est hominum*, Cic. de clar. Orat. c. 21. es ist der Leute Gewonheit und Weise. *More hominum evenit*, Terent. Andr. a. 5. sc. 6, 3. es ist nach gemeinen Lauff gangen. *Moris est*, wie der Brauch ist. Cicero in Verr. 3. c. 26. *Negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres.* Et, *moris antiqui fuit*,

D Plin. lib. 3. epist. 21. Et, *Ferarum more*, Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 109 wie das Vieh. *Meo more*, nach meiner Weise und Gewonheit. Plautus Trin. act. 2. sc. 2. v. 16 *Meo modo & moribus vivo.* Sic, *De more*, *Ex more*, *In morem*, nach Gewonheit. Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 280

Ex more imponens cognata vocabula rebus.

Et Virg. 1. Æn. v. 318

- - - Humeris de more habilem suspenderat arcum.

Sic & *ad morem* dicimus, auff Art und Weise. Quintil. lib. 4. c. 1. p. 277 *ad morem actionum prosequuntur*, führen es durch wie rechte Sachen. Persius Satyr. 3. v. 31

Non pudet in morem discincti vivere Naccæ.

In morem venire, Livius lib. 42. cap. 21. extr. auffkommen. *Mihi semper moris fuit*, Quintil. lib. 2. cap. 13. *Morem diu servasse*, Pomp. Mela lib. 3. c. 5. Et, *Romanarum epulis fides ac tibias adhibere, moris fuit*, Quint. lib. 1. c. 10. *Moris boni, mali, compositi, probati, lepidi, mites, perditi*, gute / böse / verderbte Sitten / Wandel. *Congruere cum alterius moribus*, Cic. de Amicit. c. 8. *Conveniunt mores*, Terent. Andr. 4. sc. 2. v. 13. meine und ihre Weise kommen überein. *Suis cujusque fingitur moribus fortuna*, Nepos Attico c. 11. *Mores alicujus oratione exprimere*, Cic. 2. de Orat. c. 43. ¶ *Morem gerere*, obsequi, zu willen seyn / propriè lenonis & meretricis esse censet Taubman. ad Plautum p. 16. 458. Terent. in Eunuch. 1. sc. 2, 108 *Mos gerendus est Thaidi.* *Morem gerere voluntati Regis*, i.e. obedire Nep. Datame cap. 4. *Animo suo morem gerere*, seinem Müthlein hoffiren. Plaut. Prolog. Amphitr. v. 131. *Ut mores sunt, ita fortuna respondet*, wie man sich hält / so hat man Glück / &c. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, *Mores bonos convictus inficit seu corrumpit improbus*, böse Gesellschafft verderbet gute Sitten / Menandri dictum, quod S. Paulus usurpavit. *Præfectus morum*, Corn. Nep. 22, 3. 2. hodie tales appellari amant Hoffmeister. ¶ Non raro *mores* pro virtutibus ipsis ponuntur. Propertius lib. 4. Eleg. ult. *Moribus & cælum patuit.* Et Manilius lib. 4. v. 18

- - - Moresque creati Et vitia.

Dionysius Cato in Distichis:

Maxima enim morum semper patientia virtus.

¶ *Mos* etiam jus est, consuetudine longâ, inveterato consensu populi introductum. Unde Cicero Topic. cap. 5, cum partes juris civilis recenset, *Morem* etiam nominat. Alibi *mores* dixit, ut in Orat. pro Cæcina non semel. *Jus sine scripto* Imperator vocat Institut. ¶ Contra pro vitiis sumitur vox apud Tacitum, 3. Histor. c. 72 *Propitiis, si per mores nostros liceret, Diis.* Nempe, *mores* vivendi rationem notat, quæ vel præclara ac recta secundum virtutem, vel prava ac vitiosa est.

¶ Morātus, adjectiv. moribus præditus. Terent. in Hecyr. a. 4. sc. 4. v. 22 *Quid mulieris uxorem habes, aut quibus moratam moribus?* was hat sie für Sitten / führt eine Art an sich? *Bene, optime, male, pessime moratus.* Sic, *Bene morata & bene constituta civitas*, Cicer. de clar. orat. cap. 2. *Bene morati reges*, Idem lib. 2. offic. c. 12. ¶ Transfertur & ad alia. Ovid. lib. 15. Metam. v. 94

- - - placare voracis
Et male morati poteris jejunia ventris.

Plautus Asinar. a. 2. sc. 3. v. 10

Ita hæc morata est janua: extemplò janitorem
Clamat, procul si quem videt ire ad se calcitronem.

Sed istud Comicum est & joculare.

¶ Morālis, e, ut, *Philosophia moralis*, ἠθική, mores formans, sed ad mores pertinens. Seneca Epist. 89 *Philosophiæ tres partes esse dixerunt & maximi & plurimi auctores: MORALEM, NATURALEM, ET RATIONALEM.* *Lex moralis*, Decalogus.

¶ Morigĕrare Plautus dixit Captiv. a. 2. sc. 1. v. 4, quanquam plures & hic *morigerari* legunt, quemadmodum Cic. in Oratore c. 48 *Voluptati aurium morigerari debet oratio*, obsequi, satisfacere, die Rede soll nach dem Gehöre gerichtet seyn. ¶ *Morigerari alicui*, Suetonio Tiberio cap. 94, in turpibus est.

¶ Morīgĕrus, adj. obsequens. gehorsam / zu Willen. Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 59 *Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus*, zu willen und gehorsam seyn.

¶ Morigeratio, Afranii est apud Nonium pag. 2.

¶ Morosus, qui moribus est difficilibus & fastidiosis, närrisch / wunderlich / mit dem es bald zu verderben ist. *Qui nimis exactè nimisque ad unguem fieri omnia postulat, ut aliquando ob id indignetur*, Valla lib. 1. cap. 21. Cicer. in Orat. c. 29 *Usque eò difficiles & morosi sumus, ut nobis non satisfaciat ipse Demosthenes.* Idem de Senect. c. 18 *Sunt morosi & anxii & iracundi, & difficiles senes.* Suetonius Cæsare cap. 45 *Morosior circa corporis curam*, i. e. curiosior, diligentior, ut nunquam tamen sibi faceret satis. His contrarii *indifferentes* vocabantur. Die es nicht so genaue nehmen. Idem Suetonius Cæsare cap. 53 *Circa victum C. Oppius adeò indifferentem docet &c.* Ubi vide Casaubonum. Comp. Gellius lib. 18. cap. 7 pr. *homo natura intractabilior & morosior.* Superl. *morosissimus* est Tertulliani de Corona sub init.

¶ Submorosus, aliquantulum morosus. Cic. l. 2. de Orat. c. 69.

¶ Morositas, ein wunderlicher Sinn / seltzame Weise. *Morositas tamen habet aliquid excusationis*, Cic. de Senect. c. 18. Et Sueton. Tiber. c. 70 *Affectione & morositate nimia obscurabat stylum: ut aliquando ex tempore, quam a cura præstantior haberetur.*

¶ Morose, adv. c. gr. *Piso respuebat ineptias hominum, sive morose ut putabatur, sive ingenuo liberoque fastidio.* Cicer. de clar. Orat. c. 67. aus einem eckeln und wunderlichen Sinn. *Judicium alicujus morosissime pensitare*, Sueton. Aug. c. 66.

MOSCHUS, μόσχος, seu *Muscus*, odoramentum notum, ex sanguine crassiore in umbilico animalis cujusdam similis natum, Biesem oder Thiesem / à *Tebeth* regione Africæ, in qua animalia multa sunt *moscum* vel *muscum* producentia. *Capreolus moschi*, ein Biesemthier. Ges. Matthiol.

¶ Moschus Poëta Græcus Bucolicus, Syracusus in Sicilia natus, Ptolemæo Philometori coætaneus, cujus aliquot hodieque Idyllia legimus. Delicatissimum est *Amor Fugitivus*, & Epigramma in *Amorem Arantem.*

MŌSES,

MŌSES, Mosis, vel rectius *Mose*, ab Ebraico *Maschach*, id est, extractus vel servatus ex aqua. Græci per ωυ scribunt *Moyses*. Clem. Alex. lib. 1. Strom. p. 252. Edit. Heinf. Τίθεται τῷ παιδίῳ ὄνομα ἡ βασιλὶς Μωυσῆν, ἐτύμως, διὰ τὸ ἐξ ὕδατος ἀνελέσθαι αὐτόν. ubi de eo plura. Juvenalis sat. 14. v. 102 A

Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.

Sedulius de Transfiguratione Christi:

Quid? quod & Eliam, & clarum videre Moysen.

Mōysen, tribus syllabis.

MŌTĂCILLA, avis ab assidua caudæ vibratione sic dicta, eine Bachsteltz / à nigro & albo colore, Gesn. σεισοπυγὶς, Græcis, eadem quæ Latinis est etymologia.

MŎVEO, movere, ciere, motum facere. Terent. in Andr. act. 4. sc. 3. v. 16 *Move ocius te*, gehe bald fort. Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 16 *Si nondum profectæ sunt, nihil est quod se moveat*, sich auffmachen / verrücken. Quod & *movere* simpliciter dixit, ib. lib. 9. epist. 1. *Hæc ego scribebam pridie, &c. Postquam ille Canusio moverat*, war auffgebrochen / hoc est, discesserat. Estque Castrense fere verbum. Suetonius Cæsare cap. 60 *Prœlia non tantum destinato, sed ex occasione sumebat: ac sæpe ab itinere statim, interdum spurcissimis tempestatibus, cum minime quis moturum putaret.* Lucanus lib. 2. v. 528

Jamque secuturo, jussurus Classica Phœbo,
Tentandasque ratus moturi militis iras. B

Movere autem per ellipsin dicitur. Nam integrum est *castra movere*, quo Cæsar est usus, itemque Cicero, Corn. Nepos 14, 8. 4. & 18, 12. 4. *Bellum movere*, id est, excitare, erregen / erwecken. *Movere controversiam, indignationem, lacrymas, misericordiam, risum, suspicionem*, passim obvia. *Movere mentionem*, Livius lib. 28. c. 11. Et, Suetonius Cæsare c. 75 *Motis apud Ilerdam conditionibus*, i. e. mota conditionum mentione. *Movere alicui stomachum*, Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 3. zu Zorn bewegen / in Harnisch jagen. *Mente ac sensibus moveri*, Cic. 4. Acad. c. 31. *moveri animo, lacrymis, fletu*, &c. *nihil moveor* &c. Propertius lib. 3. eleg. 25. v. 5

Nihil moveor lacrymis, &c.

Res magnæ moventur, id est, commoventur, excitantur, es wird groß Ding erreget / Cicer. ad Q. frat. lib. 2. epist. 3. *Movere ac moliri aliquid*, Liv. lib. 23. c. 39. ¶ Movere etiam *persuadere* est. *Moveri auctoritate alicujus* scil. ad fidem habendam, Corn. Nep. Conone cap. 4. *Moveri consilio alicujus*, Idem in Dione cap. 1. n. 3. ¶ *Moveri quæ possunt*, vulgò, *mobilia bona*, Nep. 2, 2. 8. 10, 4. 2. Fahrende Haabe. ¶ *Moveri* etiam de terræ motu dicitur. Livius lib. 35. c. 40. extr. *Terra dies duodequadraginta movit*, Erdbeben.

¶ Mobilis, e, quod facile movetur, beweglich. *Lubrici & mobiles oculi*, Cic. lib. 2. Nat. D. c. 57. *Homo mobilis*, inconstans, unstät / unbeständig. *Mobili esse animo*, einen unbeständigen Sinn haben / Metellus Ciceroni lib. 5. epist. 1. *Mobile ingenium*, Livius lib. 2. c. 37. Claudianus 4. Conf. Hon. v. 301 C

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Comp. & Superl. apud Ciceronem & alios sunt: lib. 2. Nat. Deor. cap. 11 *Mundi fervor pellucidior, mobiliorque multo.* & mox: *acerrimo & mobilissimo ardore teneri.* Livius lib. 6. c. 6 pr. *populus mobilior ad cupiditatem.* Et Gell. lib. 15. c. 22. extr. *quanquam id genus hominum esset mobilissimum*, hoc est inconstans & ad novandas res proclive. Et Tacitus 1. Histor. cap. 24 *mobilissimus quisque ingenio.* ¶ Aliquando tamen *mobilis* animus etiam in bonam partem dicitur, & tardo stupidoque opponitur. Vitruvius lib. 5. c. 7 *Architectus erit usu peritus: præterea ingenio mobili, solertiaque non fuerit viduatus.*

¶ Mobilitas, Beweglichkeit. *Celerrima mobilitate sunt sidera*, Cicer. de nat. Deor. lib. 2. c. 15. Et, *Mobilitas linguæ*, Idem lib. 1. de Orat. c. 28. *Fama viget mobilitate*, Virg. 4. Æneid. v. 175. Item: *Quid est inconstantiâ ac mobilitate turpius?* Cicer. 7. Philippica cap. 3. *Mobilitas fortunæ*, Nepos Dione cap. 6. inconstantia, varietas.

¶ Mobiliter, beweglich. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. c. 9 *Animadversum sæpe est, cum cor animantis alicujus evulsum, ita mobiliter palpitaret, ut imitaretur igneam celeritatem.* Cæsar lib. 3. de B. Gall. c. 10 *Cum intelligeret, omnes fere Gallos novis rebus studere, & ad bellum mobiliter celeriterque excitari.* D

¶ Mobilitari, promoveri apud Lucret. legitur lib. 3. v. 249

- - - *Inde aer, inde omnia mobilitantur.*

¶ Immobilis, unbeweglich. *Immobilibus oculis contueri solem*, Plin. lib. 7. c. 2. *Immobilior scopulis*, Ovid. Metamorph. lib. 13. v. 802.

¶ Immobilitas, Unbeweglichkeit. Apul. in Trismeg. p. 95 *Deum agitari credibile est in seipsum eadem immobilitate stabilitatis.* Lactantius lib. 6. c. 17 *Qui immobilitatem animi adserunt, privare animum vita volunt, quia vita actuosa est, mors quieta.* Arnob. lib. 1. p. 26 de Christi miraculo: *Articuli immobilitates jam ingenitas explicabant.*

¶ Motio, Bewegung. Cic. de fato cap. 19 *Qui protrusit cylindrum, dedit ei principium motionis, volubilitatem non dedit.* Idem lib. 1. Acad. Q. c. 8 *Animi motiones* affectus dixit.

¶ Motiuncula, diminutivum, kleine Bewegung / kleiner Anstoß. qua voce de valetudine usus Suetonius Vespas. cap. 24 pr. *Tentatus motiunculis levibus.* Et Senecæ epist. 53 *Levis aliquem motiuncula decipit: sed cum creverit & vera febris exarserit*, &c.

¶ Motus, us, motio, Bewegung. Motus autem duplex est, alter qui secundum rectam fit lineam, alter circularis. *Motus cœli & siderum*, Cic. de Univers. c. 6. des Himmels Lauff. *Quod animatum est, id motu cietur interiore*, Cic. 1. Tusc. cap. 23. was das Leben hat / das reget und beweget sich von inwendig heraus. *Omne quod est calidum, & igneum, cietur & agitatur motu suo*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. c. 9. ¶ 2. Motus, commotio, Bewegung / Empörung. *Motus populi factus est*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 48. *Afferre motum Reip.* Idem 2. in Catilin. cap. 2. extr. Unruh / Auffruhr machen. ¶ *Motus animi*, perturbationes sunt, idem in offic. lib. 1. cap. 36. *Dulcem motum afferunt sensibus res quædam*, Idem de finibus lib. 2. cap. 3. ¶ Motus & Movendi verbum etiam de Enthusiasmo usurpant auctores. vid. Barth. ad Claudian. p. 520. de Poetarum sive furore, sive ἐνθουσιασμῷ Idem ibid. p. 862 ostendit.

¶ Mōtor, qui movet. *Motor cunarum*, Martial. lib. 11. Epigr. 40

Cunarum fueras motor, Charideme, mearum,
Et pueri custos, assiduusque comes.

Du hattest mich gewieget.

¶ Motorius, a, um. Ut, *fabula motoria* quæ *statariæ* opponitur. Vide infra in *Sto*.

¶ Moto, motare, frequentativum. Virg. Ecl. 6. v. 28 *tum rigidas motare cacumina quercus*, (videas)

¶ Motator, motor. Tertullian. 2. ad Nation. c. 3 *Per se moventur* [animalia] *nullo extrinsecus apparente motatore.* Et ibidem: *motator cœlestium rerum.* Et Arnobius lib. 3. p. 118 *Neptunus tremebundi motator sali.* Et rursus Tertullian. de Anima c. 12. pr. *Qui universitatis motatorem animum decernunt.*

¶ Motatio, motio. Idem Tertullianus de Anima c. 45 *perpetuitas motationis.*

¶ Motamen, idem. Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 681 *motamine caudæ.*

Composita a *Moveo*.

¶ Admŏvere, hinzu rücken / hinzu thun. *Aurem admovere*, Cic. 2. de orat. c. 36. *Admovere manum operi, alicui rei*, die Hand anlegen / Cic. 1. Agrar. cap. 4. Proverbii vicem habet: *Manum admoventi fortuna est imploranda*, Vide Chil. *Quasi faces doloris alicui admovere*, Cic. 2. Tusc. cap. 25. extr. *Admovere quem in convivium: ad aleæ lusum*, Suetonius Claudio c. 39.

¶ Admotio, das Anhalten / Zufügen. Cic. 2. Nat. Deor. c. 60 *Ad nervorum eliciendos sonos, ac tibiarum, aptæ manus admotione digitorum.*

¶ Admotus, ûs, Plin. lib. 24. c. 11. pr. *Arundo* [Judææ odorata] *ciet menstrua admotu.* (*admota* alii legunt, etiam Harduinus.)

¶ Subadmovere. Columella dixit lib. 6. c. 36. sub fin.

¶ Amŏvere, compositum contrarium, abschaffen / abthun / abräumen / ut, *Amovere ex aliquo loco saxum, lignum, &c.* Ter. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 14 *Age, tamen ego hunc amovebo*, ich wil ihn doch hinweg schaffen. *Amovere metum, opinionem*, Id. And. a. 1. sc. 2, 10, & a. 3. sc. 2, 30. *Amovere à se culpam*, Livius lib. 4. c. 42. von ihm ablehnen / von sich wältzen. *Amovere aliquem ab officio*, quod & *removere* dicitur, von einem Ampt entsetzen. Cic. de Arusp. resp. *Quæstorem a sua frumentaria procuratione Senatus amovit.* ¶ In furtis quoque locum habet. Ita enim Horatius lib. 1. Ode 10, *Boves per dolum amotas* dixit. Idque verecunde: ne Deum (de Mercurio enim loquitur) furti reum videretur agere. Eodem ὑποκορισμῷ filiusfamilias, si quid patri surripit, non *furari*, sed *amovere* in Jure dicitur, quod ad Horat. Rutgersius observat. Entwenden.

¶ Amotio, ut, *Amotio doloris*, Cic. 2. de finib. cap. 3. Abwendung / Vertreibung.

¶ Commŏvere, bewegen. *Animum cujuspiam aut oculos commovere*, Cic. 4. in Verr. c. 34. *Exspectationem sui commovere*, Idem 1. ad Attic. epist. 4. pr. erregen. *Discendi aut scribendi studium commovere*, Idem 1. Nat. D. cap. 4. *Invidiam, misericordiam, miserationem, iracundiam, odium, suspicionem in aliquem, tumultum, bellum commovere*, Cicero passim. *Miseriis ac periculis alicujus commoveri*, pro Fontejo c. 16, sich lassen zu Hertzen gehen. *Commoveri misericordiâ*, Idem. *Ab aliquo loco se commovere*, auffbrechen. *Nec me Thessalonica commovi*, Cicer. ad Attic. lib. 3. epist. 13. Idem lib. 2. de orat. cap. 44 *Facilius est currentem (ut ajunt) incitare, quam commovere languentem*, einen Krancken oder Faulen auff die Beine bringen. *In aliquâ commoveri*, in eine verliebt werden / Terent. Eunuch. a 3. sc. 5. v. 19. *Commotus ingenio*, qui facile movetur, *irasci facilius*, ut Horatius loquitur, apud Tacit. Ann. 6. cap. 45. extr. Der leicht auffzubringen.

¶ Commotus, a, um. *Graviter commotus*, i. e. iratus. Virg. Æn 1. v. 126. Comp. *commotior*. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 37 *Potestne actio esse vehemens, & gravis, & copiosa, nisi est animus ipse commotior?* Livius lib. 6. c. 14 *Addita alia commotioris ad omnia turbanda consilii res.*

¶ Com-

¶ Commotio, Bewegung/ Cicero lib. 3. Tuscul. Q. cap. 4 *Quid? tibi omnisne animi commotio videtur insania?*

¶ Commotiuncula, diminut. Cic. lib. 12. ad Attic. epist. 11 *Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω.*

¶ Demovere, de loco movere, abrucken/ abwenden. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 16 *Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam demoveas tuos*, deine Augen von meinem Gesichte verwendest. *Demoveri & depelli de loco*, Cic. pro Cæcin. c. 17. Et Tacitus ann. 6. c. 30 *in insulas demoti sunt*, h. e. relegati. Livius lib. 6. cap. 32 *Quantum Romana se invexit acies, tantum hostes gradu demoti*, id est pulsi de loco & statione. habens sich treiben lassen/ sind gewichen.

¶ Dimovere, idem ferme, aut in diversa movere, ut, *aratro terram dimovere*, Virg. 2. Georg. v. 513. Quod ad animum quoque & alias res transferri potest. Sic Cicero Paradoxo 1. extrem. *Voluptas mentem ex sua sede & statu dimovet.* Et pro Domo cap. 26, *Labem a Repub. dimovere*, abschaffen/ abweisen.

¶ Emovere, herauswegen/ hinaus schaffen. *Plebem de medio emovere*, Livius lib. 6. c. 38. *Multitudinem è foro emovere*, den Hauffen vom Platz treiben/ hinweg bringen/ Idem lib. 25. cap. 1. *Emoti cardine postes*, Virg. 2. Æneid. v. 493. ausgehaben. Valer. Max. lib. 2. cap. 4. n. 5 *pertinaci spiritu flammam emovere*, Feuer anblasen/ auffblasen.

¶ Immotus, a, um, quod non movetur, fest/ standhafftig. *Mens immota manet*, Virg. 4. Æn. v. 449. Et ibid. v. 15

Si mihi non animo fixum immotumque maneret.

Tacitus 1. Histor. cap. 86 *immotum diem* eum dixit, quo venti nulli spirant. Ein stiller Tag.

¶ Permovere, durchaus bewegen. Cicer. in Orat. cap. 38 *Miseratione mens judicum permovenda est.* Ibidem c. 28 *permovere animos.* Sic *Permotus metu*, pro Cæcin. cap. 17. Item *iracundia, dolore, lacrymis*, &c.

¶ Permotio. Cic. lib. 2. de Orat. cap. 53. extr. *Quæ aut conciliationis caussa leniter, aut permotionis, vehementer aguntur.* Hic affectuum significat concitationem. ¶ Permotio mentis etiam raptus fatidicorum dicitur. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 40 *Priamus Helenum filium & Cassandram filiam divinantes habebat alterum auguriis, alterum mentis incitatione & permotione divina.*

¶ Promovere, förder oder weiter bringen/ heben/ rücken/ Vorschub thun. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 3. v. 3 *Move verò ocius te nutrix.* *Moveo. Video, sed nihil promoves*, du kömmst aber nicht förder. Idem in Andr. act. 4. sc. 2. v. 28 *Quantum huic promoveo nuptias*, id est, producam, protraham, auffziehen/ auffhalten. Quintil. lib. 2. cap. 13 *Cornua aciei utrinque permovere*, id est, extendere, zu beyden Seiten weiter ausstrecken/ erweitern. Sic *promovere mœnia* Sueton. dixit Nerone cap. 16. Et Ovid. lib. 2. Amor. eleg. 9

Roma nisi immensum vires promôsset in orbem.

Terentius in Hecyra act. 4. sc. 4. v. 18 *Abibo hinc, præsens quando promoveo parum*, hoc est, proficio, dieweil ich wenig ausrichte/ wenig Nutzen schaffe. Idem Andria act. 4. sc. 1. v. 16 *Nihil promoveris*, id est, proficies. Apulejus Apol. *Sed nihil ab eloquentia metuant; quam, si quid omnino promovi, potius spero, quam præsto.* Idem Floridis: *Quod, quis, videbatur paulò largius in arte promovisse.* Gellius lib. 5. cap. 10. *Cum in studio facundiæ abunde promovisset.* ¶ *Promovere quem in ampliorem gradum*, id est, provehere, Suet. Othone cap. 1. *Promotus ad amplissimas procurationes*, Plin. lib. 7. epist. 31.

¶ Promotio. Jul. Firmicus lib. 3. c. 7. n. 5 de certo stellarum positu: *Argumenta vitæ promotionesque, sed cum maxima largitur infamia.* & n. 9 *promotionibus adornantur, & ex his rebus augmenta patrimonii consequuntur.*

¶ Removere, hinweg thun/ abschaffen. *Oculos removere & se totum avertere*, Cic. pro Balb. c. 5. die Augen hinweg wenden/ etc. Idem 16. famil. epist. 12 *Accipimus conditiones, sed ita, ut removeat præsidia ex his locis, quæ occupavit.* Et, *Removere de medio*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 8. extr. Item, *Suspicionem à se removere*, 2. de Leg. Agrar. cap. 8. Verdacht von ihm abweisen. *A negotiis publicis se removere*, gemeiner Händel sich entziehen/ Idem in offic. lib. 1. cap. 20. Sic *Removere se ab alicujus amicitia*, Idem de Amicit. cap. 21. *A Repub. aliquem removere*, Cæs. lib. 3. Civil. B. cap. 31. absetzen.

¶ Remotus, remotior, remotissimus, qui longius abest. *Apulia ab impetu belli remotissima*, Cic. 8. ad Attic. epist. 3. *A vulgari intelligentia remotiora sunt*, Idem lib. 2. de Invent. cap. 22. Et, *Sermo a forensi strepitu remotissimus*, Cicer. in Oratore cap. 9. extr. Sic apud eundem lib. 15. fam. epist. 4 *Remotus ab inani laude & sermonibus vulgi*, id est, vel abhorrens, vel alienus, vel nihili faciens. *Procul remotus ab oratoris officio*, Idem de Invent. lib. 1. cap. 6. Et, *Remoti ab injuriis magistratuum*, Idem 4. Verr. c. 66. *Remoto joco*, ohne Schertz/ Idem 7. fam. ep. 11.

¶ Remote, adverb. unde Superl. *remotissime* apud Augustinum est de Trinit. lib. 12. cap. 5.

¶ Remotio, ut, *Remotio criminis*, die Ablehnung deß/ so man beschuldiget wird/ cum crimen, quod ab adversario infertur, in alium dimovetur, ut ipse Cicero interpretatur lib. 2. de Invent. c. 29.

¶ Semoveo, removeo. beyseit schaffen. Cicero de Orat. lib. 3 cap. 5 *Neque res lumen habere possunt, si verba semoveris.* Idem de Arusp. c. 12. extr. *Qui antea voce præconis a liberis semovebantur.*

¶ Semotus, a, um, ut, *a curis semotus*, Lucret. lib. 1. v. 46. Et, *Arcana semotæ dictionis*, Dialog. de Orator. cap. 2. heimliche Gespräche. Compar. *Nihil a sapientiæ ratione semotius*, Lactantius lib. 5. cap. 15.

¶ Submovere, vel Summovere, aus dem Wege schaffen. Item, heimlich abschaffen. *I lictor, submove turbam*, Livius lib. 3. cap. 48. Et lib. 4. cap. 50 *Cum summoventes lictores vexarent turbam.* Hoc enim proprie verbo lictorum illud munus appellatum fuit. Idem Livius lib. 45. cap. 7 *Donec consul lictores misisset, qui summovendo iter ad prætorium facerent.* Unde Horat. lib. 2. Oda 16 *consularis summovet lictor.* Plin. Paneg. Trajani cap. 76 *Nemo submovebatur.* Vide integrum locum. Omnium autem elegantissime Seneca Epist. 94 ad mores & vitia transtulit: *Non est*, inquit, *quod feliciorem eum judices, cui summovetur, quàm quem lictor semità dejicit. Si vis exercere tibi utile, nulli autem grave imperium, SUMMOVE vitia.* Sic, *Arcere, & submovere*, Plinius Paneg. c. 55. *Submovere insidias*, Propert. lib. 1. eleg. 20. v. 30. Et, *A Consulatu aliquem submovere*, absetzen/ oder nicht zulassen. Sic Plinius lib. 2. epist. 12 *Summotus a proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesserat.*

¶ Submotor, qui submovet. *Submotor aditus*, id est lictor, apud Livium lib. 45. c. 29. pr.

¶ Transmovere, transferre, fort bewegen/ fort setzen. Ter. in Eun. act. 3. sc. 1. v. 9. *Labore alieno magnam partam gloriam, verbis sæpe in se transmovet.*

MOX, statim, bald/ alsbald. *Mox huc revertar.* Item, paullo post, ut, *Expecto, quam mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem*, wie bald/ so bald/ Terentius Phorm. 1. sc. 3. v. 9. ¶ 2. Aliquando idem quod *deinde*: bald darauff/ hernach. non enim continuatam modo temporis successionem, sed & ordinem qualemcunque significat, Auctor Panegyrici ad Constantin. cap. 18 *Sancte Tibris quondam hospitis monitor Æneæ, mox Romuli conservator expositi. Mox*, id est deinde. Nam inter Æneam & Romulum quatuor fere secula intercesserunt. Florus lib. 3 cap. 19 postquam de servili tumultu, quem Appius Herdonius Sabinus anno urbis conditæ CCXCIV concitavit, exposuisset, subjungit: *Mox imperio per diversa terrarum occupato, quis crederet Siciliam multo cumulatius servili, quam Punico bello, esse vastatam.* Atqui Punicum, de quo loquitur, bellum A. U. CCCCXIIX cœpit. Ergo *Mox* pro *deinde* posuit. Usus ita particula hac Suetonius etiam est Cæsare cap. 1, Augusto cap. 47, Nerone cap. 6. Item Othone cap. 10, & Tacitus de German. c. 34. in fin. Et Plinius lib. 36. cap. 8 *Probatissimus in Carmania: mox in India.* Loquitur de *Alabastrite* lapide. Et optimum esse qui in Carmania nascitur, significat. Deinde, quem India mittit. Etiam localiter Plinius lib. 6. cap. 19. *Mox oppidum parvum est.* Eleganter quoque cum *Deinde* conjungi potest. Tibullus lib. 1. eleg. 7. v. 35

- - - - *mox deinde recurrit.*

MU, sive, *Mut*, μῦ, interjectio, inde *mutire* & *mussare*. Varro lib. 6. de LL. *Mussare dictum, quod muti non amplius quam mu dicunt: à quo idem* (Ennius) *dicit.* Quod minimum est neque ut ajunt, mu facere audet. Apulejus in proverbiis, ut Sosipater Charisius citat, *mut non facere audet*, Lucilius apud eundem Charis. *Nec laudare hominem quendam nec mu facere unquam.* Scal. in Conject. notat *mu* canum esse, unde dicuntur *mutire*: sicut γρῦ porcorum, unde *Grunnire.*

MUCOR, lanugo, quæ situ diutino contrahitur, der Unflat auff einem Dinge/ so da beschlägt oder verschimlet. *Situ penora mucorem contrahunt*, Küchenspeise wird schimlich/ wenn sie lang liegen bleibt/ Columella lib. 12. cap. 4. Est & *mucor vini*, Lege 4. §. 1. Dig. de Peric. & commodo rei vend. Kahn/ wenn der Wein anlaufft/ kahnicht wird.

¶ Mucidus, adjectivum, verlegen/ schimlich/ verschlagen. Juven. satyr. 5. v. 69 - - - *Solidæ jam mucida frusta farinæ*, Klumpffe Mehls so da verschimlet seyn. *Vinum mucidum*, kahnicht Wein/ Martial. lib. 8. epigr. 6.

¶ Plin. etiam *vitem emucidam* dixit, lib. 17. c. 22, sed *ejuncidam* Harduinus legit, cujus emendationem consulere non pigebit.

¶ Muceo, Cato de R. R. c. 148 *Vinum neque aceat, neque muceat*, soll weder sauer/ noch kahnicht seyn.

¶ Mucesco, mucescere, mucidum reddi. Plin. lib. 14. cap. 20 *Proprium est vino, mucescere, aut in acetum verti*, kahnicht oder zu Essig werden.

MUCRO, cuspis & acumen ensis ac telorum, die Spitze eines Messers/ Degens etc. & per Synecdochen ipse gladius. Cic. in Catil. 3. cap. 1 *Gladios in Rempub. districtos retudimus, mucronesque eorum à jugulis nostris rejecimus.* Idem in Philipp 14. cap. 3 *Mucronem in cive aut hoste figere.* Idem, *Mucronem defensionis* per metaph. dixit, das schärffste in der Verantwortung/ pro Cæcin. cap. 29. *Ardescere mucro* dicitur, qui summe acutus. Vide in *Ardeo.* ¶ 2. *Mucrones*, quarumvis rerum summitates, ut, *Mucrones herbarum*, die Wippel. Virgil Æneid. 12. v. 663

Strictisque seges mucronibus horret.

¶ *Mucronata folia*, id est, mucronum similia, Blätter wie Messerspitzen/ Plin. lib. 25. c. 13.

MVCVS, seu Muccus, i, κόρυζα, narium pituita, der Rotz und Unflat in der Nasen. Catullus Carm. 23

A te sudor abest, abest saliva,
Mucusque & mala pituita nasi.

Celsus ferè in plurali numero usus est, ut lib. 4. c. 18 *Descendunt autem pituitæ mucisque similia.* Juven. Sat. 10. v. 199 *madidi nasi infantiam* hoc vitium vocat.

¶ Muccedo, Apulej. Apolog. pag. 496 *Enimverò si perniciosa illa muccedo intus cohibita, & bili atra sociata venis omnibus furens pervasit.*

¶ Mucosus, rotzig. *Mucosa ventris proluvies*, Colum. lib. 6. cap. 7.

¶ Mucculentus, idem. Ut, *munctiones mucculentæ*, Arnobius lib. 3. p. 107.

¶ Muccinium, linteum est, quo exceptatur nasi Muccus, ein Schnuptuch. Arnobius lib. 2. p. 59 *Indicet, in quos habitus vestis stragula facta sit, mitra, strophium, fascia, pulvinus, muccinium*, &c. Add. Turneb. lib. 13. c. 14.

¶ Muco, onis, μύξων sive μύξινος, piscis est ex mugilum genere, Gazæ.

MVGIL, & mugilis, piscis plurimorum generum & nominum, *Marinus* alius, *fluviatilis* alius. Mugilum marinorum hæ sunt species. *Capito*, κέφαλος, ein Alet/ Harderen. *Cestreus*, Cephalo similis, sed capite minore, ein Harderen mit einem kleinen Kopff. Hoc piscis genus in puniendis mœchis, cum deprehendebantur, adhiberi solebat. Juvenalis sat. 15. v. 317

- - - *quosdam mœchos & mugilis intrat.*

Ubi vetus Scholiastes: MVGILIS *piscis grandis capitis, postremis exilis: qui in podicem mœchorum immitti solebat.* Huc respexit Catullus Epigr. 15. extr.

Quem attractis pedibus, patenti porta
Percurrent raphanique mugilesque.

MVGINOR, muginari, verbum vetus. Cic. ad Attic. lib. 16. epist. 12 *De ocella dum tu muginaris, neque mihi rescribis, cepi consilium domesticum*, id est, tarde conaris, gehest langsam mit der Sachen um. Vid. P. Crinit. d. H. D. lib. 18. c. 5.

MVGIO, mugire, verbum factitium a sono boum, *Mugiunt boves*, brüllen. Liv. lib. 1. c. 7 *Cum actæ boves ad desiderium relictarum mugissent.* Propert. lib. 2. eleg. 28 v. 17 de Io in vaccam versa:

-- -- *primos mugiverat annos.*

& lib. 3. eleg. 12. v. 29 *mugisse juvencos.* ¶ Transfertur hinc eleganter ad terræ motum, qui cum mugiente sono solet fieri. Virgil. 4. Æn. v. 490 - - - *mugire videbis*
Sub pedibus terram.

Suetonius Galba c. 18 *Urbem & palatium ingressum excepit terræ tremor, & assimilis quidam mugitui sonus.* Treb. Pollio in Gallienis cap. 5 *Auditum tonitruum terra mugiente, non Jove tonante: quo motu multæ fabricæ devoratæ sunt cum habitatoribus.*

¶ Mugitus, ûs, das Brüllen. *Mugitus boum*, Virgil. 2. Georg. v. 470.

¶ *Mugitus edere*, Ovid. lib. 1. Metam. v. 637. *Fremitus & mugitus terræ*, Cic. de divinat. lib. 1. c. 18. nempe ad omnem amplissimum sonum ducitur. Barth. ad Stat. Silv. p. 35.

Composita.

¶ Admugire, anbrüllen/ zubrüllen. Ovid. 1. de arte v. 279
Mollibus in pratis admugit fœmina tauro.

¶ Demugire. Ovid. 11. Metam. v. 375
-- -- *demugitæque paludes.*

¶ Emugire, cum mugitu proferre. herausbrüllen. Quintilianus lib. 2. cap. 12 *Clamant ubique, & omnia, levata manu, emugiunt.*

¶ Immugire. Virgilius 3. Æn. v. 674
-- -- *curvis immugiit Ætna cavernis.*

Erbrausen und sausen. *Mœsto immugit regia luctu*, Idem Æneidos 11. v. 38. Et Silius lib. 5. v. 63 *rauco immugire sono.*

¶ Remugire, cum mugitu respondere, wiederbrüllen. Virg. 3. Georg. v. 45 *Et vox assensu nemorum ingeminata remugit.*

MVLCEO, mulcere, est mollire, mitigare, schlichten/ erquicken/ streicheln/ zu frieden stellen. Plin. lib. 8. c. 12 de cervis: *Mulcentur fistula pastorali & cantu. Mulcere fluctus*, Æn. 1. v. 66. stillen. *Carmina mulcent mentes*, Ovid. 10. Metam. v. 301.

¶ Mulcedo, Boeth. Lib. 3. Prosâ 1 *Jam cantum illa finierat, cum me audiendi avidum stupentemque arrectis auribus carminis mulcedo defixerat.* Et Sidonius lib. 5. epist. 17 *Cultu peracto vigiliarum, quas alternante mulcedine monachi clericique psalmicines concelebraverant.*

Composita.

¶ Circummulcere. Plinius lib. 28. cap. 3 *circummulcentibus linguis*

¶ Commulcere, idem quod simplex. *Aures commulcere*, Arnobius lib. 1. p. 35. Idem lib. 7. p. 233 *Thus commulcet sensum.*

¶ Demulcere, delinire, freundlich schlichten. Terent. in Heaut.

A act. 4. sc. 5. v. 14 *Non possum pati, quin tibi caput demulceam*, id est, leniter destringam. Id enim fieri solet illis, qui placent. Vide ibi Eugraphium.

¶ Permulcere, idem. *Permulcere atque allicere*, schlichten und an sich bringen/ Cic. 2. de Orat. c. 78. *Sonus & numerus permulcent*, Idem in Oratore c. 49. thut den Ohren wohl. *Permulcere iras* Liv. lib. 7. c. 40. Et lib. 39. c. 23 *permulsit iram ejus consul.* Priscianus lib. 9 ex Sallustii lib. 4 Histor. fragmentum servavit: *Dein lenitâ jam irâ, postero die liberalibus verbis permulcti sunt.*

¶ Præmulcere, &

¶ Promulcere. Utriusque participiis usus est Apulejus lib. 1. Floridor. p. 342, & una quidem sententia: *Crines ejus præmulsis antiis, & promulsis capronæ antevėntuli & propenduli.*

¶ Remulcere, wiederum stillen und schlichten. Statius 8. Theb. v. 93 *Corda stimulata remulcere.* Et Virg. Æn. 11. v. 812

Occiso pastore lupus, magnove juvenco
Conscius audacis facti, caudamque remulcens,
Subjecit pavitantem utero, &c.

MVLCIBER, beris, quanquam & Mulciberus secunda declinatione apud Martianum legitur lib. 6. c. 1. *Vulcanus* dictus est, à *mulcendo*, id est, *molliendo ferro.* Voss. lib. 3. Instit. Orat. p. 37. Ovid. 2. de arte v. 562

B *Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.*

MVLCO, are, zerblauen/ abdreschen/ idem quod mulceo (à quo & est) sive mollio: quod male nonnulli cum *multare* confundunt, de quo Vossius monuit lib. 3. Instit. Orat. c. 5. Sect. 8. Isidorus in Gloss. *Mulcat, percutit.* Petronius: *Harundinem ab ostio rapuit iterumque nihil respondentem mulcavit.* Tacitus 1. Annal. c. 32 *Prostratos verberibus mulcant*, ubi Lipsius ex Cicerone & Livio exempla adducit & illis locis τὸ *multat*, non æque probat. (Vide & infra *Multare* in *Multa.*) Addimus Livium l. 3. c. 11 *Mulcatus nudatusque abibat:* & cap. 12 *alii se suosque mulcatos querentes.* Tacit. lib. 1. annal. cap. 70 *nudo aut mulcato corpore.* Sueton. Julio Cæs. cap. 17 *male mulcatum & pro Rostris pæne discerptum conjecit in carcerem.* Ubi J. G. Grævii, viri exactissimi, annotamentum vide.

Mulcta, Mulctare, vide infra *Multa.*

MVLGEO, mulgere, lac è mammis exprimere, melcken/ Græci ἀμέλγειν. *Bis mulget in hora*, Virg. Eclog. 3. *Mulgere hircos*, de re palam absurdâ proverbialiter dictum est eadem Eclog. 3. v. 91. Theocritus Idyllio 11. quod Cyclops inscribitur:

Τὰν παρεῦσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;
Præsentem mulge, quid enim fugientem sectaris?

¶ Mulctra, æ, & *Mulctrum* in Neutro: item *Mulctrale* vas, in quo lac mulsum excipitur, Melckfaß. Virg. Ecl. 3. v. 30

C *Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus.*

Ubi Servius: *Et fœmineo genere dicimus*, HAEC MVLCTRA: *vas, in quo mulgetur; & Neutro:* HOC MVLCTRALE. *Unde in Georgicis:* IMPLEBVNT MVLCTRALIA *vaccæ. Alii faciunt discretionem, ut sic* MVLCTRA *tempus quo mulgentur animalia.* MVLCTRALE *vas, in quod mulgentur.*

¶ Mulctrum in neutro Horatius dixit Epod. 16. v. 49, *Illic injussæ veniunt ad mulctra capellæ.*

¶ Mulctrale. Georgic. 3. v. 177. Verba modo, Servio auctore, prodita & explicata in *Mulctra.*

Composita.

¶ Emulgere, ausmelcken/ Colum. l. 7. c. 3. & Catull. Carm. 81.

¶ Immulgere, auff etwas melcken. Virgil. Æneid. 10. v. 572
Teneris immulgens ubera labris.

¶ Caprimulgus vide in *Caper.*

¶ *Equimulgæ Geloni*, Sidonius lib. 4. epist. 1.

MVLGO, mulgare, inusitatum apud Plautum legitur in Cistellaria. Offenbar machen. Incertus & suspectus quidem locus: tamen compositum huc referre visum fuit

¶ Promulgare, quod est proponere, palam pronunciare, publicare. *Promulgantur leges, cum in vulgus eduntur*, Gesetze ausruffen/ anschlagen. Cic. ad Q. fratr. lib. 2. epist. 3. *Cato legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando.* Idem pro Muræna

D c. 14 *Prœliis promulgatis, tollitur e medio sapientia.* Quod si suspectum est *mulgare*, quod Plauto quidam tribuunt; alias origines hujus verbi apud Vossium in Etymologico licet investigare.

¶ Promulgatio. *Illæ leges nulla promulgatione latæ sunt &c.* in Philippica 1. c. 10.

MVLIER, ieris, fœmina, ein Weibsperson/ Plaut. Stich. a. 1. sc. 2. v. 64 *Qui potest mulieres vitare, vitet.* Varie autem accipitur vox. ¶ Aliquando enim communiter de sexu dicitur, & omnem ætatem ac conditionem ejus complectitur. Itaque & de puellis usurpatur. Vide L. 81. § 1. D. de Legat. 3. L. 25. § 9. D. de auro, argento: Præcipue Tertullianum de Velandis Virginibus c. 4. & seqq. ¶ 2. Juvencula, sive viripotens, vel ut Virgilius loquitur, matura viro, & plenis nubilis annis *mulier* vocatur. Ulpian. L. 13. D. de verb. Signif. MVLIERIS *appellatione etiam virgo viripotens continetur.* Huc pertinent, quæ Tertullianus dicto Libro de velandis Virginibus c. 10 disputat. ¶ 3. *Mulier* appellatur

A tur virum passa & sic opponitur *Virgini*, quo sensu Cicero irrisus, quod sexagenarius virginem duxisset, dixit apud Quintilianum lib. 6. c. 3, *cras mulier erit*. Ulpianus L. 14. § 7. D. de ædilitio edicto: *Mulierem ita arctam, ut mulier fieri non possit, sanam non videri constat*. Ubi primam & tertiam miscuit. Nam *mulierem fieri*, est virum pati. Et Lactantius lib. 1. Institut. cap. 17 de Junone: *si adolevit, si virgo fuit primo, postea mulier.* ¶ 4. Hinc *mulier* denique pro nupta, sive uxore ponitur. Tertullianus, de velandis Virgin. cap. 5 *Ipsa divinitas animæ in usum sermonis eduxit nescientibus uti*, MULIERES NOSTRAS, *dicamus uxores*. Scævola L. 43 § 1. D. de Legat. 3, *Semproniæ mulieri meæ, reddi jubeo ab hæredibus meis C. aureos &c.* Cato in Distich.

Nil temerè uxori de servis crede querenti:
Sæpe etenim mulier, quem conjux diligit, odit.

Ita hac voce etiam Horatius usus est, Epod. 2. v. 39. itemque Sueton. Vitellio cap. 2. Contra *Vacua mulier* libera est, nullo matrimonio copulata, apud Tacit. Annal. 13. cap. 44. *Vulgaris mulier* appellatur, quæ vulgo nubit, prostibulum: Eine gemeine Hure. *Mulieres infames*, Lampridius Alexandro Severo, *Famosas* Livius lib. 39. cap. 44 appellat, quæ ob libidines, & ob impudicitiam audiunt malè. ¶ 5. Non raro hæc vox reprehensionem atque convicium habet: cum impotentiam sexus B & alia vitia mulieribus exprobramus. Eine feige Memme. Plautus Casina act. 2. sc. 2. v. 36 *I foras, mulier*. Item Amphitruone act. 2. sc. 2. v. 209 *Mulier es, audacter juras*. Terent. Heaut. act. 5. sc. 3. v. 3 *Pergin' mulier esse?* id est, mulierum more rixari. Ita Amphitruo apud Plautum act. 2. sc. 2. v. 217. per contumeliam veluti Alcumenæ ait: *Mulier, istam rem inquisitam certum est non amittere*. Et bene Eugraphius Terentii Scholiastes: *Aliud est*, inquit, MULIEREM, *per naturam dicere, aliud per vitium*. Vide & Passeratium ad Propertii lib. 3. Eleg. 24. Scal. Conjectan. Varron. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 600. seq. Cic. pro Mur. cap. 12 *Mulieres omnes propter infirmitatem consilii majores in tutorum potestate esse voluerunt. Mulieribus ornamento silentium est*, Weibern stehet stillschweigen wohl an. Sophocl. est in Ajace, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.

¶ Muliercula, diminut. Ser. Sulpicius Ciceroni lib. 4. Epist. 5 *In unius mulierculæ animula si jactura facta est*. Et Cic. 2. in Catil. cap. 10 *Num suas secum mulierculas sunt in castra ducturi?*

¶ Muliebris, weibisch/nach Weiber Art. ut, *Vox, audacia, fraus muliebris*, Weiber-oder weibische List. Citat ex Ennio Cic. 1. off. c. 18 *Vos etenim juvenes animum geritis muliebrem*. Idem in Tuscul. lib. 2. c. 6. *Enervata muliebrisque sententia*, feige und weibisch.

C ¶ Muliebria, per ellipsin (*membra* enim subaudienda) pro natura muliebri, substantive ponuntur. Tacitus 14. Annal. c. 60 *Ex quibus una instanti Tigellino, castiora esse muliebria Octaviæ respondit, quam os ejus*. ¶ *Pati muliebria* sæpius sumitur pro præpostera libidine, cum quis sexus sui oblitus, alterius libidini obsequitur, & mulieris quodammodo partes suscipit. Curtius lib. 6. c. 6. n. 8.

¶ Muliebriter, effœminate. Horatius lib. 1. Carm. oda 27 *Nec muliebriter expavit enses*. Cic. 2. Tusc. c. 21 *Si se lamentis muliebriter, lacrymisque dedet*. Weibisch/ wie ein Weib.

¶ Mulierosus, addictus & indulgens mulieribus. Onomasticon Vetus: *Mulierosus*, φιλογύνης. Cicero de Fato cap. 5 *Hunc scribunt ipsius familiares, & ebriosum, & mulierosum fuisse*. Ein Frauen-Mann.

¶ Mulierositas, φιλογύνεια, utitur & hoc Cic. in 4. Tusc. c. 11. Ita enim Græcam illam vocem censet interpretandam esse. Weibersucht.

¶ Muliero, mulierare, γυναικίζειν, & *mulieratus*, in Glossis vetustis reperiuntur.

¶ Mulierarius, ut, *manus mulieraria*, ein Hauffe weibischer Leute / Cic. pro Cœlio c. 28. pr. Et Capitolinus in Albino c. 11 *Mulierarius inter primos amatores*. Treb. Pollio in Victorino tyranno: *cupiditas mulieraria voluptatis*.

D MULLEUS, calceamenti lunati genus, quo reges primum Albanorum, postea & patricii Romani usi sunt, dictum à *mullando*. *Mullare* autem *Suere* est, a Græco μυλλεῖν. Vopiscus in vita Aureliani c. 49 *Calceos mulleos, & cereos, & albos, & hederaceos viris omnibus tulit, mulieribus reliquit*. TULIT, pro abstulit, id est, ademit, dixit. Vide de his calceis Plutarchum in Quæst. Rom. Suidam in voce χλαμύς, item Festum & Isidorum lib. 20. Vet. Schol. Horatii ad lib. 1. Sat. 5. v. 27 *Zanchas* appellat, de quibus Casaubonus ad Trebell. Pollion. p. 500. Vide & Torrentium ad locum Horatii citatum.

MULLUS, τρίγλη, *Trigla*, piscis qui & *Barbo* dicitur, ein Barben oder Barmen. Juven. Sat. 11. v. 37

Nec mullum cupias, cum sit tibi gobio tantum
In loculis.

GOBIO, id est, tantum pecuniæ, qua præstinare gobionem possis. Kauff keine Barme/ wenn du kaum ein Köbichen bezahlen kanst.

Legitur ibidem &, *Mulum*, Vide *Barbo*.

¶ Mullulus, *Barbatulus mullulus*, apud Cic. in Parad. 5. c. 2. diminutivè, ex *Mullus barbatus*, *Mullus marinus*, ein Meerbarben.

MULSUM, οἰνόμελι, potio ex vino & melle, Weinmeet. Plin. lib. 22. c. 24 *Multi senectam longam mulsi tantum nutritu toleravere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo, quem centesimum annum excedentem cum divus Augustus interrogaret, quanam ratione maximè vigorem illum animi corporisque custodisset? ille respondit, intus mulso, foris oleo*. Cic. Tuscul. lib. 3. c. 19 *Huic calix mulsi impingendus est, ut plorare desinat*. Martial. lib. 3. Epigr. 108 de mulso:

Attica nectareum turbatis mella falernum,
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

¶ Mulsus, adjectiv. ut, *Aqua mulsa*, Meet / ὑδρόμελι, μελίκρατον. *Lac mulsum*, Plin. lib. 10. c. 22.

¶ Mulseus, adjectiv. ut, *Sapor mulseus*, ein süsser Honigschmack. Columella lib. 12. c. 45.

¶ Promulsis, idis, fœm. antecœna: ideo, quod daretur ante mulsum. Nam antiqui in conviviis non temere primam sitim nisi mulso sedabant. Vide Lips. lib. 3. Antiq. Lect. & Petronianos interpretes. Cic. ad Pætum lib. 9. fam. epist. 16. *Neque est quod in promulside spei ponas aliquid &c.*

¶ Promulsidarium. Petronius pag. 77 *in promulsidari*: quod VVowerus & alii legi volunt *in promulsidario*. Ulpianus Lege 19. § 10. Dig. de Auro, arg. &c. legato, *scutellas & promulsidaria* conjungit, & in vasis numerat, ut promulsidarium sit vas promulsidis. Glossæ Isidori *Pransorium* per *Promulsarium* interpretantur, ubi VVowerus quoque legit *promulsidarium*. Vide hujus ad Petron. adnotationes.

MULTA; Scribunt & *Mulcta*, *æ*. Sed male: à *Multus* enim est: significat pœnam pecuniariam: Geld-Busse oder Straffe. Varro lib. 4. de LL. MULTA *pecunia, quæ a Magistratu dicta, & exigi possit ob peccatum. Quod singulæ dicuntur appellatæ* MULTAE: *quod olim unum, dicebant*, MULTA. *Itaque cum in dolium aut culeum unum addunt rustici, prima urna addita, dicunt etiam nunc* MULTA. Ad quem locum Scaliger: *Varro*, inquit, *obviam it objecturis, quare singulæ*, Multæ *ita appellatæ essent, cum* Multus *adjectivum multitudinem significet: cujus rei caussam magis subtilem, quam veram reddit. Olim enim* unum *dixisse* multa. *Sed nimis tenuis &* λεπτολόγος *est in hac etymologia Varro. Nam Veteres cum plures culeos in dolium unum indituri essent, primo addito dicebant* MULTA: *hoc est*, NUMERA. *Pro quo Galli dicunt* enprun, *id est*, en pro uno. *Id enim multare verbum. Plautus Sticho* (act. 3. sc. 2. v. 19.) cum quo multas multavi miserias, *id est*, ἐξηριθμησάμην. *Quanquam propriè* multare *est polliceri in auctionibus*, πλειστηριάζειν *&c.* Mehr bieten. Olim ovium, boumque impendio dicebatur, *maxima* 30 bobus, & duabus ovibus, *minima* ove una. Romani Reges homicidio convictos *ariete* multabant. Dalechamp. ad Plin. lib. 18. cap. 3. *Solvere*, vel *pendere multam*, die Busse geben. *Multam committere*, Cic. pro Cluent. cap. 37 bußfällig werden. *Multam irrogare*, pro Milone cap. 14. *Multam dicere*, Idem 11. Philipp. cap. 8. eine Straff ernennen / aufflegen. *Multam legis sufferre*, pro Cæcin. cap. 33. außstehen / leiden. *Multam remittere*, itidem 11. Philipp. c. 8. erlassen. *Multa aliquid detrahere*, Corn. Nep. 13, 4. 1. etwas nachlassen.

¶ Multatitius, ut, *Pecunia multatitia*, Livius lib. 10. c. 23 extr. & lib. 24 c. 17. Busse oder Straffgeld. *Argentum multatitium*, Idem lib. 30. c. 39. extrem.

¶ Multo, multare, propriè numerare, imo plus polliceri sive πλειστηριάζειν, de quo supra ex Scaligero monuimus. ¶ Deinde multa punire, büssen/ straffen. Quamvis autem de pecunia dicatur propriè, tamen ad quamvis etiam aliam pœnam transfertur auctoribus. Plaut. in Rudente prolog. v. 20 *Majore multâ multat (Deus) qui litem adferunt*, die den Hader anrichten / straffet GOtt am schwersten. *Multare exilio, morte*. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 43 *Vitia hominum atque fraudes damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte multantur*. Nepos etiam *multari pecunia* aliquoties dixit, Miltiade c. 7. n. 6. & Cimone cap. 1. Idem, *Lex morte multat*, Epaminonda cap. 7, 5. *Stultitia multatur famâ*, Cæcina ad Cic. 6. fam. epist. 7. Et Plaut. Amph. act. 2. sc. 2. v. 222 *Numquid caussam dicis, quin te hoc multem matrimonio*, id est, de solutione matrimonii, sive repudio & missione dotis. Ita enim in adulteras olim animadverti solebat, de quo Lipsius ad 4. Annal. Taciti pag. 210. Et, *Multantur bonis omnibus exules*, id est, privantur, Cic. 5. Tusc. cap. 37. werden gestrafft mit Verlust ihrer Güter. Suetonius deponentis forma *multari* dixit August. cap. 21 *Neque aut crebrius aut perfidiosius rebellantes graviore unquam multatus est pœna &c.* ¶ Aliud est *mulco mulcare*, de quo supra dictum.

MULTITIA, plur. orum, indumenta minutissimis filis contexta, vel *vestes sericæ* tenuissimæ, à multis filis, ac propterea tenuibus, sic appellatæ, weiche und zarte Kleider von kleiner Leinwand. Erant fœminarum & mollium. Juvenalis ea Cretico objicit Satyr. 2. v. 66

— — *sed quid*
Non facient alii, cum tu multitia sumas
Cretice? Et paullo post v. 76
Quæro an deceant multitia testem?

MVLTVS, plures, plus, plurimus, plurimum, viel. *Unus de*, vel *è*, vel *ex multis*, Horat. 3. od. 11, 33. & lib. 1. Ep. 6. v. 60. *Nimis, nimium multi*, Cic. 4. fam. ep. 14. *Minime multi*, *Multo mane*, Idem lib. 5. ad Attic. ep. 4. *Multa nocte*, Virgil. 4. Georg. v. 180. tieff in die Nacht. Tacitus 2. Histor. c. 44 *Multâ adhuc die castra ingressus*, i. e. cum multum adhuc de die superesset. Idem 4. Hist. cap. 35 *Qui ubi rursus missos Novesium frumentatores, velut multâ pace, ingredi accepit.* Et, *Multa opinio*, id est, vulgata & a multis recepta, apud Gellium lib. 3. c. 16. *Multus est in ea re*, Cic. 4. Acad. c. 6. er macht viel Worte davon. *Multus est in alicujus admiratione*, Plin. lib. 25. c. 2. *Multus est in labore, studio*, hoc est, assiduus, er hält stets an mit Arbeit &c. Salluft. Jugurth. cap. 96. de Sylla: *In operibus, in agmine, atque ad vigilias multus adesse*, scil. cœpit. *Multis modis te exspecto*, *Multis modis aliquod reprehendere*, id est, vehementer. Lucanus lib. 3. v. 707

— — *multus sua vulnera puppi*
Affixit moriens, & rostris abstulit ictus:

Id est, *multi*. Ita Horatius lib. 1. Oda 7. v. 1

Plurimus in Junonis honorem
Aptum dicet equis, Argos, ditesque Mycenas.

¶ Plures, viel mehr / oder ihr mehr. ut *plures civitates*, Cæs. 3. Gall. c. 10. & passim alibi exempla prostant, ac nota sunt.

¶ Plus, ut, *Plus virium habet alius alio*, Cic. 1. de Legib. c. 2. einer hat mehr Stärcke als der ander. *Plus decem*, über zehen. *Plus quingentos colaphos infregit mihi*, Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 46. Et, *Plus annum obtinere provinciam*, Cic. ad Att. lib. 6. ep. 6. über ein Jahr / länger als ein Jahr. Et, *Plus duobus mensibus*, *Anno plus tecum vixit*, pro Quintio c. 12. Et pro Sextio c. 39 *Plus viginti vulneribus acceptis jacentem vidistis.* Et, *Dies triginta, aut plus eo, in navi fui.* Ter. Hec. a. 3. sc. 4. v. 7. In quibus omnibus τὸ *quam* subaudiendum est, Ita & τὸ *amplius* poni solet. *Ego te nimio plus diligo*, Antonius Ciceroni lib. 10. ad Attic. sub epist. 8. ich liebe dich mehr als zu viel. *Plus satis, plus quàm sat erat*, Terent. Phorm. 5. sc. 3, 14. mehr als zu viel. *Plus paullo, paullo plus*, ein wenig mehr / zu viel. *Is mihi ubi adbibit plus paullo*, Terent. in Heaut. act. 2. scen. 1. v. 8. *Plus minus*, ut, *Dies plus minus triginta*, id est, *circiter*, ohngefehr bey dreissig Tagen / mehr oder weniger. *Plus facere* pro πλεονεκτεῖν apud Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 15 interpretatur Francisc. Fabricius. *Pluris esse, pluris habere, æstimare, facere*, mehr achten. Cic. ad Attic. lib. 12. ep. 28 *Mea mihi conscientia pluris est, quàm omnium hominum sermo.* gilt mehr bey mir / als &c. *Facio pluris omnium hominum neminem*, ad eund. lib. 8. ep. 2. *Pluris ædificare*, id est, majore sumtu, kostbarer / apud Columell. lib. 1. c. 4. ¶ Plus adverbialiter etiam aliquando, pro Magis ponitur. Latinus Pacatus Paneg. Theod. c. 8 *Severi patres his, quos plus diligunt, filiis tristiores sunt.* Vide & infra *Multum*. Hoc quoque notandum, Veteres *plura* æque & *pluria*: & *Compluria*: item

¶ Adverbialiter *Pluries* & *Compluries* dixisse; de quo vide Gellium lib. 5. cap. ult. Cæs. lib. 1. B. C. cap. 79 *Expeditæ cohortes novissimum agmen claudebant, pluriesque in locis campestribus subsistebant.*

¶ Plusculus, Terent. Phorm. 4. sc. 3. v. 60 *Plusculâ supellectile opus est*, sie müssen ein wenig mehr Haußrath haben. Lucretius 4. v. 620 *Plusculum habent rationis.*

¶ Plurimus, sehr viel / Plurimi, die meisten. *Plurima salute impertire*, Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 2, 39. *Labor plurimus*, Horat. lib. 4 od. 2. v. 30.

¶ Multùm, plus, plusculum, plurimùm, adverbia. *Multum & diu cogitare*, Cic. de Divin. lib. 2. ineunte. Et, *Longe omnes multumque superare*, Cic. 7. Verr. c. 44. *A teneris consuescere multum est*, Virg. 2. Georg. v. 273. *Plusculum amori nostro largiare*, paullo plus, etwas mehr / Cic. 5. fam. ep. 12. *Plurimum diligere. plurimum posse*, sehr viel vermögen. *Plurimum valeat amicorum bene suadentium auctoritas*, Cic. de amic. cap. 13. Et Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 17 *Domum ire pergam, ibi plurimum est*, id est, sæpius, da ist er zum öfftersten / am meisten.

¶ Multo, adverb. amat post se hæc fere: *Multò aliter*, id quod longe aliter, viel anders. Ter. in prolog. Andriæ: *Verùm aliter evenire multo intelligit.* Et Cic. lib. 4 epist. 9 ad Marcellum: *quod non multo secus fieret, si* &c. Sic *Multo ante*, Ter. Eun. 4. sc. 5. v. 7 lang zuvor. *Multò ante mala providere. Multò post*, lang hernach. *Non ita multo ante, post*, kurtz zuvor / bald hernach. *Multo præstat*, ut apud Sallustium Jugurth. c. 31 extr. *Multo præstat beneficii, quam maleficii memorem esse*, es ist viel besser &c. *Multò magis, multò prius, multò præstantius. Multo minoris vendidit, quam tu*, Cic. in Verr. 5. c. 16. extr. Gaudet & superlativo, ut, *Multò omnium fortunatissimus*, Terent. Heaut. 4. sc. 8. pr. Et, *Conspectus vester multò jucundissimus*,

A Cic. pro Leg. Manil. c. 1. *Multò maxima pars*, ibidem c. 18. Et, *Multò elegantissimus Poeta*, Nep. Attic. c. 12. *Multò locupletissima regio*, Idem Agesil. c. 3.

¶ Pluratìvus, pluralis. Gellius lib. 1. c. 16, & lib. 5 c. 21, & lib. 19. c. 8 *pluratìvum numerum* vocat, qui multitudinis est, & vulgo *Pluralis* a Grammaticis dicitur.

¶ Pluralis, e, adject. nota vox Grammaticorum, nec modo recentium, sed antiquorum etiam, Vide Charisium, Diomedem, Priscianum &c. Gloss. vet. *Pluralis*, πληθυντικός.

¶ Pluraliter. Eædem Glossæ: *Pluraliter*, πληθυντικῶς.

¶ Complures. *Dies complures*, Cic. lib. 2. fam. 8. Et lib. 2. de Orat. c. 26 *Ambiguorum complura genera sunt.*

¶ Complusculi, idem, aut cum diminutione quadam. Terent. Hecyr. 1. sc. 2. v. 102 *dies complusculos.* Et Gellius lib. 7 cap. 11 *Verba complus cula.*

¶ Compluscule, adverb. Gellius lib. 17. c. 2 *Veteres compluscule ita dixerunt.*

¶ Compluries, offt / vielmahl. adverb. Cato apud Nonium & Gellium lib. 5. c. 21, & ipse Gellius lib. 7. c. 3. *quæ compluries in cœtibus populi acta dictaque erant.*

¶ Permultus. Cic. 3. de Leg. cap. 14 *Permulti imitatores principum*
B *existunt.*

¶ Perplures. Plin. lib. 13. c. 24, si salva scriptura. Libri enim plerique aliter.

¶ Permultò, Permultùm. Cic. 2. de Divin. cap. 61 *permulto clariora.* Idem lib. 3. epist. 11 ad Appium: *Etsi permultum ante certior factus eram literis.*

¶ Multitudo, frequentia, numerus, die Menge / Anzahl / Vielheit. Ut, *multitudo tormentorum*, Cæsar lib. 2. Civ. c. 2. *Helotum magna multitudo*, Nepos Pausan. c. 3. n. 6. Atque ita sæpe idem est quod Multi. Nepos Eumene c. 7. n. 1. *Macedonum ibi erat multitudo*, id est multi Macedones. ¶ 2. Plebs, populus, οἱ πολλοὶ, qui principibus & magistratibus opponuntur. Idem Alcibiade c. 3. n. 3 *Magnus multitudini timor est injectus.* Cic. 1. off. cap. 19 *Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, hic in magnis viris non est habendus. Multitudo imperatorum Cariam perdidit*, viel Köche versaltzen den Brey / kochen selten wol.

¶ Multangulus, vieleckigt. Lucret. lib. 4. v. 655.

¶ Multibibus, Plaut. Curcul. 1. sc. 1. v. 77. *multibiba lena.*

¶ Multicàvus, ut, *pumex*, Ovid. 8. Metam. v. 561.

¶ Multicaulis, e, von vielen Stengeln / Plin. lib. 21. c. 16.

¶ Multicŏla, qui multos colit. Fulgentius adversf. Arianos, *multicolæ pagani.*

C ¶ Multicŏlor, mannigfärbig. Plin. l. 37. c. 10 bis occurrit. Et Prudent. Cathem. 3. v. 104 *prata multicolora.*

¶ Multifarius, mancherley Art / allerhand. *Militares coronæ multifariæ*, Gell. lib. 5. c. 6. De hoc & sequentibus plura in *Fari* diximus.

¶ Multifarie, adverb. Plinius lib. 18. c. 7 *Panis multifarie fit.* Solin. c. 18. pr. *Ortygia clarissima in Cycladum numero multifarie traditur.*

¶ Multifariam. Liv. lib. 3. c. 5 *Hostes carpere multifariam vires Romanas aggressi sunt.* Plin. lib. 18. c. 18 *Multifariam in Italia octoni boves ad singulos vomeres anhelant.*

¶ Sic & plurifarius, plurifariam, id est, pluribus locis, & pluribus modis. Suetonius Tiberio c. 43 *Cubicula plurifariam disposita.* Idem Galba c. 19 *Statuit se Legionariorum firmare præsidiis, qui multifariam diversèque tendebant.* Idem Augusto c. 46 *Operibusque ac vectigalibus plurifariam* (id est, pluribus modis) *instruxit* (Italiam.)

¶ Multifacio apud Festum.

¶ Multifer, ferax, fertilis. Plin. 19. c. 8 *genere multifero.*

¶ Multifĭdus, in multas partes fissus, so viel Spalten hat. *Pedes multifidi, Dens multifidus*, Martial. lib. 14. epigr. 25.

¶ Multifluus. Juvencus in Matth. 6

Multifluisque diem verbis ducendo fatigant.

¶ Multiforis, & Multiforus, a, um, *Specus multifores* apud Plin. lib. 8. c. 55. *multifora tibia* apud Sen. Agamemn. v. 348. voll Lö-
D cher. *Multifidus Ister*, Lucan. lib. 3. v. 202.

¶ Multiforabilis. *Tibiæ multiforabiles*, Apul. lib. 10. Milef.

¶ Multiforatilis idem. Sidon. Apollinaris lib. 8. epist. 9 *Qui tibi solent per musicum palati concavum, voce variata tinnientes, quasi tibiis multiforatilibus effundi.* Usus & hac voce Apulejus lib. 1. Floridorum.

¶ Multiformis, varius, mancherley Gestalt. *Partus multiformes*, Plin. lib. 8. c. 16. Adde supra in *Forma.*

¶ Multiformiter, apud Gell. l. 9. c. 5, *Plato multiformiter differuit de voluptate*, auff mancherley Art und Weise. Plinius lib. 36. cap. ult. *multiformiter auxiliari.*

¶ Sic & *Pluriformis*, apud Apulejum lib. 1. Floridorum.

¶ Multigĕner, & Multigeneris, multorum generum, Plin. l. 11. c. 1. Vide supra in *Genus.*

¶ Multigeneris, apud Plaut. aliquoties. *Milites multigeneres* in Captivis act. 2. sc. 1. v. 56.

¶ Multijŭgis, & multijugus, um, multiplex & varium numerosum, Cic. ad Att. lib. 14. ep. 9. *De repub. multijuges a te acceptas literas*

literas uno tempore, viel und mancherley Brieffe. Livius lib.28. A
c. 9. *Iret alter consul sublimis curru, multijugis equis.*

¶ Multilaudus, qui multæ laudis, apud Ammian. 21. cap. 18.

¶ Multilŏquus. Plaut. Pseud. act. 3. sc. 2. v. 5 *Coquum multiloquum, gloriosum*, &c. Et in Cistell. 1. sc. 3. pr. *multiloqua anus*. waschhafft.

¶ Multiloquium. Idem Mercat. prolog. v. 31 *Multiloquium, pauciloquium* &c.

¶ Multimĕter, vide in *Metrum*.

¶ Multimŏdus, mannigfaltig. Liv. lib. 21. c. 8. Vide *Modus*.

¶ Multinŏdus, knötigt. Prudent. Hymn. Jejunant. v. 139 de propheta Jona:

Tectus flagellis multinodi germinis.

¶ Multinominis, πολυώνυμος, Apulej. lib. 11. p. 268 *multinominis Dea.*

¶ Multinubus. *Salomo multinubus*, Hieronym. lib. 1. advers. Jovin. cap. 15. ineunte.

¶ Multinuba, fœm. *Uxor multinuba*, Hieronym. Epist. 11. ad Ageruchiam de Monogamia.

¶ Multinummus, *Asini multinummi*, id est, multos nummos sua opera quærentes, so viel Gelds erwerben/ Varro lib. 3. de re rustica cap. 17.

¶ Multipartitus, vielfältig getheilet. Plin. 6. c. 19. *Vita multipartita degitur.* B

¶ Multipes, vielfüßig. Plin. lib. 11. c. 45.

¶ Multipĕda, insectum, quod & *millipeda* dicitur, asellus, vide *Millepedæ*.

¶ Multiplex varium, copiosum. *Sermones multiplices variique*, vielerley/ mancherley Reden/ Cicer. in Orat. cap. 3. *Multiplex ingenium*, Idem de Amic. cap. 18. Et Vell. Paterc. lib. 2 c. 105 *multiplex virtutibus vir.* Ac Silius lib. 5. v. 544 *multiplicem proavis* dixit antiquitate generis florentem.

¶ Multipliciter, auff mancherley Art und Weise. Gell. lib. 14. cap. 1. *Tam sæpe, ac tam multipliciter eadem ipsa non eadem stellarum facie denotantur.* Compar. *Multiplicius periculosa tentationis forma*, Augustinus Confession. lib. 10. cap. 25 pr.

¶ Multiplicare, multiplex efficere, vervielfältigen. *Æs alienum multiplicare*, der Schuld viel machen. Cæs. 3. Civil. cap. 32. *Auctus exercitus, auxilia multiplicata*, gestärckte Hülffe/ Planc. Cic. 10. fam. ep. 8. *Multiplicandis usuris crescit æs alienum*, id est, dum multiplicantur, Corn. Nep. 25, 3. 5.

¶ Multiplicatio, Vermehrung. Columella lib. 3. cap. 2 *Multiplicatione frugum reditus augetur.*

¶ Multiplicator, Vermehrer. Paullinus Nolanus epist. 44 [al. 31] n. 4, de parabola Matth. 25, *Herilium talentorum multiplicator.* C

¶ Multiplicabilis, e, quod multiplicari potest, das viel und gemehret werden kan. Cic. 2. Tusc. cap. 9. ex poëta.

¶ Multipŏtens pectus, Plaut. Bacch. a. 4. sc. 4. v. 9.

¶ Multiscius. Apulej. lib. 9 *Et si minus prudentem, multiscium certe reddidit.*

¶ Multisŏnus, Stat. 8. Theb. v. 25 *multisona catena*. Vide infra in *Sonus*.

¶ Multisonōrus, Claudian. Epigr. 1. *esseda multisonora.*

¶ Multivăgus, ut, *Avis multivaga columba*, so hin und wieder fleucht/ Plin. lib. 10. cap. 37. *Multivagus Lunæ flexus*, Idem lib. 2. cap. 10.

¶ Multivira, (mulier,) Minucius Felix in Octavio pag. 226. ed. Ouzel. *Alia sacra coronat univira, alia multivira, & magna religione conquiritur, quæ plura possit adulteria numerare.*

¶ Multivŏla mulier, multa volens. Catull. Carm. 69. in Mallium, v. 128.

¶ Multopere, sicut magnopere, Plaut. Mercat. 1. sc. 2. v. 65.

¶ Multoties a recentibus frequentatur: veteres ignorant. Vide Cur. Poster. Cellar.

¶ Aliquammultus, i. e. aliquanto multus, vide supra in *Aliquis*. D

MVLVS, ἡμίονος, est enim ex asino & equa, Maul/ Maulesel/ Maulthier. *Mulus clitellarius*, Cic. Topic. cap. 8. ¶ *Mulus*, imago est ingratorum, lacte enim materno saturatus, matrem calcibus petit. Hinc tecto sermone Plato Aristoteli ingratitudinem objiciens, *Mulum* eum nominare solebat. Ælian. lib. 4. cap. 9. Est & convicium in ἀναισθήτους, seu stupidos ac vecordes. Catullus: *Mule nihil sentis.* Lysippus Comicus de Athenarum urbe apud Dicæarchum:

εἰ μὴ τεθέασαι τὰς Ἀθήνας, στέλεχος εἶ,
εἰ δὲ τεθέασαι, μὴ εὐαρεστήσας δ', ὄνος.
εἰ δ' εὐαρεστῶν ἀποτρέχεις, κανθήλιος.

Ubi κανθήλιος jumentum clitellarium est sive *Mulus*.

¶ *Cum mula pepererit*: Sermo proverbialis de re nunquam futura, apud Sueton. Galba cap. 4. Ubi vide Beroaldum.

¶ *Mutuum muli scabunt*, sive *Mulus mulum scabit*, Vide Chiliades.

¶ Mūla, ἡμίονος, etiam est ex equo & asina. Plin. lib. 8. cap. 44.

¶ Mularis, e, das zur Maulesel-Zucht dienet/ Columell. lib. 6. cap. 27.

¶ Mulio, onis, ein Eseltreiber. Martialis lib. 13. Epigram. 11. de hordeo: *Mulio quod non det tacituris, accipe, mulis.* Seneca Ludo de morte Claudii: *perpetuarius mulio*, hoc est, qui ad magna & longinqua itinera, non ad paucas proximas mansiones seque & mulas probet. Adi Gronov.

¶ Mulionius, ut, *Penula mulionia*, ein Eseltreibers Rock/ Cic. pro Sextio cap. 38.

¶ Mulomedicus. Firmicus lib. 8. cap. 13. Vide supra *Equitiarius*.

MVMĪA, bitumen est pissasphaltum, quo humana cadavera condiebantur. ¶ 2. Deinde & liquor quidam, qui ex infarcto fit humanorum corporum, myrrha scil. aloe, & humiditate, quam exudant humana corpora, *Momia* seu *Mumia sepulcrorum* dicitur. Matthiolus.

MVNDVS, adject. tersus, elegans, sauber/rein/reinlich. Terent. in Eun. act. 5. sc. 4. v. 12 *Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius, nec magis compositum quicquam.* Catull. Carm. 98 *Mundior & melior.* Et Livius lib. 8. cap. 15 *mundior cultus.* Columella lib. 7. cap. 3. *quala mundissima*: & cap. 9 extr. *mundissimum cubile.*

¶ Mundulus, dimin. Plaut. Trucul. act. 3. sc. 1. v. 13 *Mundulos, urbanos, amasios.*

¶ Immundus, impurus, unrein/ unflätig. Catull. ibidem:

Nil immundius hoc, nihiloque immundius illud.

Seneca lib. 5. Quæst. Nat. cap. 4 *immundius aliquid timere.* Plinius lib. 10. Epist. 99. *immundissima adspectu cloaca.*

¶ Munditia & Mundities, lautitia, elegantia, Reinligkeit. Cicer. in offic. lib. 1. cap. 36 *Adhibenda munditia est, non odiosa, neque exquisita nimis.* Plautus Men. act. 2. sc. 3. v. 4 *Munditia illecebra animo est amantum.* Gellius lib. 1. cap. 5 *Hortensius quod multa munditia & circumspecte compositeque amictus esset &c. maledictis compellationibusque probrosis jactatus est.* Hic *munditia* ad vestes pertinet; At verò Sueton. Cæs. cap. 46 ad exquisitam ædificiorum elegantiam refert: quem vide. Idem Othone cap. 12 vulsuram corporis, galericuli situm, & faciei rasuram, ad munditias interpretatur. ¶ Observa autem *munditiem*, sing. & *munditias* plur. usitatissimum esse bonis auctoribus. Sallust. in Orat. Marii: *Ex parente meo, & aliis sanctis viris ita accepi, munditias mulieribus, viris laborem convenire.* Ovidius 3. Art. am. v. 133

Munditiis capimur: non sint sine lege capilli.

¶ Immunditia, impuritas, Unflätigkeit. Frontinus lib. 2. de Aquæduct. *Immunditiarum facies, & impurior spiritus, & caussæ gravioris cæli*, &c.

¶ Munde, adverb. Columella lib. 12. cap. 51 *Aromata in pila quam mundissime contundito.*

¶ Munditer, reinlich. Plaut. Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 26

Nam cum sedulò munditer nos habemus,
Vix, ægreque amaturculos invenimus.

¶ Mundule, Apulej. lib. 2. A. A. *Ipsa linea tunica mundule amicta, & russea fasciola prænitente altiuscule sub ipsas papillas succinctula.*

¶ Mundicina, *Mundicinæ dentium*, medicina ad munditiem & nitorem dentibus conciliandum. Apul. Apolog. p. 277.

¶ Mundo, mundare, mundum efficere, reinigen. Plinius lib. 15. cap. 6 *Vasa mundanda.*

¶ Mundator. Jul. Firmicus lib. 8. c. 19. extr. *cloacarum mundator.* Repetit. cap. 29. parte 13.

¶ Emundare. Columella lib. 3. c. 15. pr. *Vinea emundata*, rein machen/ausputzen.

¶ Immundabilis. Tertullian. de Pudicit. cap. 20 *immundabile vitium.*

¶ Permundus. Varro lib. 3. cap. 8. Rei rust. de columbis: *Permundæ sunt hæ volucres.*

¶ Mundus, substantive instrumentum illud mulierum appellatur, quo mundiores fiunt, vel unde se mulier mundiorem, cultioremque efficit. *Mundus muliebris*, dicitur: Weiber-Schmuck: & differt ab ornatu, ut ex Ulpiano potest patere Lege Argumento 25 § Ornamenta 10. Dig. *de auro, argento, mundo.* Tertullianus de habitu muliebri cap. 3 *Habitus fœminæ duplicem speciem circumfert CVLTVM & ORNATVM. CVLTVM dicimus, quem MVNDVM MVLIEBREM vocant: ORNATVM, quem IMMVNDVM MVLIEBREM convenit dici. Ille in auro & argento, & gemmis & vestibus deputatur. Iste in cura capilli, & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahunt &c. Mundus virginalis*, Accius, *Mundum iis omnem muliebrem ademit*, Livius lib. 34. cap. 7 *Munditiæ & ornatus, & cultus, hæc fœminarum insignia sunt: his gaudent & gloriantur, hunc mundum muliebrem appellarunt majores nostri.* Varro lib. 6. de LL. *MVNDVS MVLIEBRIS dictus a MVNDITIA. ORNATVS quasi ab ore natus. Hinc enim maxime sumitur, quod eam deceat.* Distinguit autem Varro ab *ornatu Mundum*: quod & JCti faciunt. Vide Julium Paullum lib. 3. receptarum sententiarum cap. 6. Similiter & Tertullianus *cultum*, quem eundem *mundo* facit, ab *ornatu* distinguit. Locum ipsum & supra in *Cultus*, & modo adduximus.

¶ Mundus, universi compages: *communis quasi deorum atque hominum domus aut urbs utrorumque*, Cicer. 2. de Nat. Deor. cap. 62. Himmel und Erde/ die Welt. Apulej. de Mundo: *Mundus omnis societate cæli & terræ constat, & eorum naturis, quæ utriusque sunt.* Nomen à pulchritudine & absolutissima elegantia est. Plin. lib. 2. cap. 4 *Quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellaverunt, eum & nos a perfecta absolutaque elegantia mundum.* Cicer. de Univers. cap. 10 *Varietate distinctum bene Græci κόσμον, nos lucentem mundum nominaremus.* Lucret. lib. 5. v. 69 *Una dies dabit exitio, multosque per annos*
Sustentata ruet moles, & machina mundi. A

De mundi ætatibus & duratione legitur apud Platonem in Philebo prope finem Orphei versiculus, sumtus, ut quidam suspicantur, ex Eliæ dicto de sex millibus annorum mundi:

Ἕκτῃ ἐν γενεᾷ καταπαύσατε κόσμον ἀοιδῆς.

ubi quidem alii sic malunt: κόσμος καταπαύσατ' ἀοιδῆς. Id est: *In sexto millenario mundus cessabit, &c.* Vide Seberi Florileg. Græco-Lat. pag. 75. De formâ & motu Plin. lib. 1. H. N. cap. 2. 3. 4. & ibi Dalechamp. Philo de incorruptibilitate mundi principio, tribus potissimùm modis apud Græcos κόσμου seu *mundi* vocabulum sumi tradit. Primò enim ita vocari universitatem rerum. 2. Cælum. 3. Essentiam quandam. At verò Scaliger ad lib. 5 Manilii observat sexfariam κόσμου vocabulum usurpari Græcis. 1. de complexu cæli & terræ. 2. De domicilio Deorum. 3. De Deorum & hominum corpore. 4. de Æthere. 5. de orbe stellarum inerrantium. 6. de Providentia: & tot modis *Mundi* vocabulo usum Manilium. Stoicis sane *Deus, fatum, providentia, mundus* unum erant. Vide Senecam 2. Quæst. Natur. cap. 45. Idem 3. Nat. Quæst. cap. 28. extr. *Ergo quandoque res novæ placuere mundo* &c. id est, quandocunque Deo placuit mundum renovari &c. Nam paullo ante dixerat: *Cum Deo visum ordiri meliora, vetera finiri.* Cæterum de *cælo* frequenter utuntur Poetæ: modo ἁπλῶς; Ut Claudianus lib. 2. in Ruffin. v. 3 B

Auctor ab adjecto fulgebat sidere mundus.

Idem lib. 2. de raptu Proserpinæ v. 47

Firmior Herculeâ mundus cervice pependit.

Lucretius lib. 5. v. 1376

At vigiles mundi magnum & versatile templum
Sol & Luna suo lustrantes lumine circum.

modò cum Epitheto declarando discrimini: Tibullus lib. 3. Eleg. 4. v. 17 *Jam nox æthերiùm nigris emensa quadrigis*
Mundum, cæruleas laverat amne rotas. C

Seneca Medea v. 401

Dum terra cælum media libratum feret,
Nitidusque certas mundus evolvet vices.

Conf. Barth. ad Claudian. pag. 1190.

¶ Mundānus, Weltlich/ von der Welt/ Cicer. 5. Tusc. cap. 37 *Interrogatus Philosophus Socrates cujas esset*, mundanum *se esse respondit.* ¶ Avienus Arateis v. 47 *Mundanum* pro cælesti dixit, sicut & *Mundanas oras* eodem significatu, v. 216.

¶ Extramundanus. Martianus Capella lib. 9 *Extramundana intelligentia.*

¶ Ultramundanus. Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. pag. 8 *Deus ille summus, ultramundanus.*

¶ Mundialis, idem quod Mundanus. Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 4 *Mundialium elementorum derogatio.* Salvianus præfatione libror. de Gubern. Dei, *Literarum scriptores mundialium.* Et Prudent. 1. Cathem. v. 90 *mundialis gloria.* Et Ambrosius de mysterio paschæ cap. 2 *in ornatum mundialis fabricæ.*

¶ Mundialiter. *Vivere mundialiter*, Tertullian. de Resurr. carn. c. 46. extr.

¶ Supermundialis. Idem Tertull. de Anima cap. 18. D

¶ Intermundium, spatium inter fictos Epicuri mundos. Cicero 1. Nat. Deor. cap. 8. pr. *Tanquam modo ex Deorum concilio, & ex Epicuri intermundiis descendisset.* ein Ort ausser der Welt.

MVNGO, mungĕre, mucum ex naribus extrahere, schneutzen. Onomast. Vet. *Mungo*, μύσσω.

¶ Munctio, das Schneutzen. *Munctiones mucculentæ*, Arnob. lib. 3. p. 107.

¶ Emungere, ausschneutzen/ die Nase wischen. Gloss. Vet. *Emungo*, ἀπομύσσω. Et Onomast. *Emungo*, ἀπομύττω. *Cubito se emungere*, est sordidum quæstum exercere, unflätige Handthierung treiben. *Homo emunctæ naris*, qui acri est exactoque judicio, ein Mann eines fertigen Verstands/ Horat. lib. 1. Satyr. 4, 8. Vide de utraque paræmia Erasmi Chiliadas. Hinc Attici *limati & emuncti* Quintiliano lib. 12. cap. 10 dicuntur. Est & *emungere* aliquem defraudare, circumscribere, einen ums Geld bringen. Plautus Epid. act. 3. sc. 4. v. 57 *Qui me emunxisti, mucidum minimi pretii.* Et Terentius Phorm. act. 4. sc. 4 *Emunxi argento senes.* Horatius de arte Poetica v. 398

- - - - - - - *audax*
Pythias emuncto lucrata Simone talentum.

¶ Emunctio, Quintil. lib. 11. cap. 3 *Emunctio frequentior non sine caussa reprehenditur.* das Schneutzen.

¶ Emunctorium, eine Liechtschere/ Liechtputze.

MVNIO, munire, (etiam *Mœnire* veteres scripserunt) est firmare, instruere, verwahren/ vest machen/ ut, *Munire castra*, Cæs. 2. Gall. cap. 5. &c. *Præsidiis, custodiis, vigiliisque munire coloniam*, Cic. Catil. 1. cap. 3. Et *Tenere & munire se benevolentia multorum*, Idem 2. de Finib. cap. 26. Et, *Munire viam*, die Wege bessern und bauen. Quo tralate sæpe usus est Cicero, ut lib. 1. ad Attic. ep. 17 *Munitur quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, via.* Idem pro Muræn. cap. 23 *Hæc omnia tibi accusandi viam muniebant*, Gelegenheit und Vortheil zu etwas geben. *Munire*, absolute pro muros struere, Nepos 2, 6. 5. Similiter Curtius 4, 2. 13 *Munientibus coria velaque jussit obtendi.* Translate est firmare vim dominationis, *Munire imperium singulare*, Nepos in Regib. cap. 2.

¶ Munitus, vest/ *Nihil tam munitum, quod non expugnari possit*, Cicero in 2. Verr. cap. 2. *Oppidum munitissimum oppugnare*, Idem lib. 2. fam. Epist. 10. eine Vestung belagern. *Munitissimi portus*, in Verr. 2. cap. 5. *Munitissima pars insulæ*, Livius lib. 24. cap. 22. Et *Sapientiâ munitum pectus gerere*, hoc est, instructum, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 22. *Munitior legatio*, id est tutior, Idem libr. 2. ad Atticum ep. 18. Sic & lib. 2. offic. cap. 4. extr. *Ex quo leges moresque constituti, effectum, ut esset vita munitior.*

¶ Munītio, actus muniendi. die Bevestigung/ Fortification. Cæsar lib. 1. Bell. Gall. cap. 49 *Quæ copiæ nostros perterrerent, & munitione prohiberent.* Nepos Themistocle cap. 7. num. 2. *cum audisset, non multum superesse munitionis*, es sey nicht viel mehr zu arbeiten am Vestungs-Bau. ¶ 2. Pro opere & munimento, Schantze/ Mauren/ Bollwerck/ Batterien. *Munitionibus urbem sepire*, Cicero Philipp. 13. cap. 9. Et, *Munitiones disjicere*, schleiffen/ Nepos Eumene cap. 5. *Munitioni, quam fecerat, legatum præfecit*, Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 10.

¶ Mūnīmentum, opus munitionis, Schantze/ Mauern/ Wall/ &c. Curtius lib. 3. cap. 1. *cum extra munimenta se* (fluvius) *evolvit.* Cæsar lib. 2. de bello Gall. cap. 17 *Instar muri sepes munimenta præbent.*

¶ Mūnīmen, idem. Lucanus lib. 6. v. 22

Sed munimen habet nullo quassabile ferro.

¶ Mūnītor, Schantzer/ Schantz-Gräber. Livius lib. 7. cap. 23 *Hastati pro munitoribus intenti armatique steterant*, die Schantzer bedecken. Tacitus Annali 1. cap. 64 *Barbari perfringere stationes, seque inferre munitoribus nisi.*

¶ Munīto, munitare, frequentativ. Cic. pro Rosc. cap. 48 *Quam viam munitet, quod iter affectet, videtis*, wo er hinaus gedenckt.

Composita:

¶ Circummunire, ümher bevestigen. Cæsar lib. 1. de Bello Civ. cap. 18 *Oppidum vallo castellisque circummunire instituit.* Plautus in Captiv. act. 2. sc. 2. v. 4

Ita vinclis custodiisque circummœniti sumus.

¶ Circummunitio. Cæsar c. l. cap. 19 extr. *oppidi circummunitione.* Bevestigung.

¶ Communire, bevestigen/ verwahren. *Communire castella* Cæsar 1. de B. Gall. cap. 8. *Communire caussam*, per Metaph. ut, *communita caussa Roscii firmissimis & sanctissimis testimoniis*, Cic. pro Roscio Comœdo cap. 15.

¶ Emunire, idem quod munire, vel altius munire, den Vestungs-Bau hoch führen. Livius lib. 24 cap. 21 extr. *Locus saxo quadrato septus arcus in modum emunitus.* Fortificiret. Tacitus Agricola cap. 31. *Corpora ipsa ac manus, silvis ac plaudibus emuniendis, verbera inter ac contumelias conterunt.* Virg. 8. Æneid. v. 228.

- - - *fultosque emuniit obice postes.*

Translate Seneca Controv. 17 *adversus metus emunire animum.*

¶ Immunītus, ut *immunita via*, non munita, Cicer. pro Cæcin. cap. 19. ungepflastert/ nicht ausgebessert. *Immunita castella*, Liv. 22 cap. 11. unverwahret. *Immunita Sparte*, Ovidius 10. Metam. v. 169. ohne Mauern.

¶ Præmunire, vor etwas eine Schantz legen/ vorher verwahren/ unterbauen. Cæsar lib. 3. Civ. cap. 55 *Rutilius, qui Achaiam, missus a Pompejo, obtinebat, Isthmum præmunire instituit.* Et cap. 58 *Cæsar aditus duos magnis operibus præmunivit.* Per metaph. Cicero pro Cœlio, cap. 8 *Illa quæ ex accusatorum oratione præmuniri & fingi intelligebam, fretus vestra prudentia, judices, non pertimesco.*

¶ Præmunitio, Verschantzung/ Verwahrung. Cic. 2. de Orat. cap. 75.

¶ Permunire, wohl bevestigen. Tacitus 3. Histor. cap. 9 *Castra permuniit.* Livius lib. 7. cap. 16 *Cum ante mœnia sua, castris permunitis, consedissent.*

MVNVS, quod per liberalitatem ac benevolentiam datur alteri. Vetus Gloss. *Munus* φιλοτιμία, φιλοξεί, Δῶρον: Ubi φιλοξεί corruptum est. An φιλοξενία legendum? Eine Gabe/ ein Geschenck. Donatus in Eunuch. Terent. act. 5. sc. 8, DONVM, inquit, *præmium est*: & MVNVS, *præmium.* Sed DONVM *prami-*

præmium Diis datur: MVNVS, *præmium hominibus. Nam separatim* DONVM *Deorum est:* PRAEMIVM *virorum est fortium:* MVNVS *hominum. Et* DONVM MVNVS*que, tam ante factum, quam post factum datur.* PRAEMIVM *non nisi post factum est:* DONVM & MVNVS *voluntarium:* PRAEMIVM *debetur.* Hæc ille. *Munera militaria* erant Centurionatus, Præfecturæ, Decurionatus &c. *Dona militaria*, quæ militibus singulis virtutis ergo dabantur, ut coronæ, quæ multifariæ erant, Muralis, Triumphalis, Civica &c. JCti *Munus* dicunt, quod ex caussa datur. Lege *Inter donum,* Dig. de Verbor. signif. *Dare, largiri, offerre munus.* Cicer. *Dare, offerre aliquid muneri,* Quintilian. lib. 1. cap. 10. p. 85. **etwas zum Geschenck geben / schencken.** ξενίων θυμὸς ἄριστος, *Munerum animus optimus,* **man muß den guten Willen für die That nehmen.** Martial. lib. 5. Epigr. 18

> *Odi dolosas munerum & malas artes:*
> *Imitantur hamos dona. Namque quis nescit,*
> *Avidum vorata decipi scarum musca?*

Porro de Modestia in muneribus ac delectu, dictum est illud, οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων. *Nec omnia, nec ubique, neque ab omnibus.* In Pandectis ex Epistola Severi & Antonini Imperatorum. ¶ *Aliquem sui muneris*, sive *beneficii facere*, est ita mereri de aliquo, ut sibi omnia debeat. Æneas apud Ovidium lib. 14. Metam. v. 124

B

> *Numinis instar eris semper mihi, meque fatebor*
> *Muneris esse tui.*

Tacit. lib. 15. Annal. cap. 52 *Plerique Vestini quoque consulis acre ingenium vitavisse Pisonem crediderunt; ne aut libertatem moliretur, vel, delecto Imperatore alio, sui muneris Rempubl. faceret.* Vide Gruterum lib. 1. Suspic. cap. 13. In Justino etiam loquendi hoc genus notavit Casaubonus ad Suetonii Claud. cap. 23. Et Horat. lib. 4. ode 3

> *Totum muneris hoc tui est,*
> *Quod monstror digito prætereuntium*
> *Romanæ fidicen Lyræ:*
> *Quod spiro, & placeo, si placeo, tuum est.*

¶ Hinc & spectacula appellata *munera* sunt, quod ambitiosa liberalitate & maximis sumtibus edi solerent: vel, quod ad officium seu munus, quod mortuis debetur, pertinere existimabatur. Mortuis enim ita litari obtinebat opinio. Lege Tertullianum de spectaculis, & Lipsium lib. 1. Saturnal. cap. 7. itemque si munerum origines, & ritus nosse velis, Petr. Fabr. lib. 2. Semestr. p. 139.

¶ 2. *Munus*, functio, **Gebühr oder Ampt.** *Tuum hoc est munus, tuæ partes*, Cic. lib. 11. fam. epist. 5. Idem lib. 3 de Orat. cap. 30 *Me ad munus meum, pensumque revocabo*, **wil mich zu dem halten / das mir befohlen / mir zustehet.** *Fungi, perfungi munere. Curare munus suum*, Plaut. Truc. 2. sc. 4. v. 76. Et, *colere & efficere munus*, Cic. 1. de Leg. cap. 5. *Exsequi munus*, Idem de Senect. c. 10. extr. **ein Amt verwalten / ausrichten.** *Munus suscipere*, Quintil. procem. lib. 4. *Muneri alicui præponere aliquem*, Cic. 2 de Orat. c. 10. **einen über ein Amt setzen.** Cæterum JCti id *Munus* esse volunt, quod cum magna dignitate conjunctum non est, sed cum sumtu. L. *Honor.* D. *de Munerib.* Vide & quæ summus Vir Hugo Grotius in Florum Sparsione de hac voce eleganter disserit ad L. *Munus* D. de verb. signif.

C

¶ Munusculum, diminutivum, donum parvum, **klein Geschenck.** Cic. 1. ad Attic. ep. 9 *Tulliola tuum munusculum flagitat.* Catull. Carm. 65. sive Argonaut. v. 103 *Non ingrata munuscula.*

¶ Munerarius, *muneris exhibitor*, **Verehrer.** Quam vocem Augustum primum usurpasse, Quintil. scripsit lib. 8. c. 3. ¶ 2. Est & qui ludos gladiatoris sive spectacula præbet populo, quæ & ipsa *munera* appellantur, apud Suet. Domitiano cap. 10. & Senecam Patrem, ut docebamus, Præfat. lib. 4. Controverſ. Florus lib. 3. cap. 21 *Muneratores* appellat.

¶ *Muneralem legem*, Plautus dixit, qua munera prohibentur, quam Cincium tulisse attestatur Festus.

¶ Munero, *Muneror munerari*, deponentale, munere afficere, **begaben / beschencken / verehren.** Cicero pro Dejotaro cap. 6 *Locus erat quidam, in quo erant ea composita, quibus Rex eum munerare constituerat.* Seneca epist. 119 *Inani me lance muneras.* Plautus Captiv. a. 5. sc. 1. v. 15 *Munerare beneficium*, pro gratum se pro beneficio præstare, sive referre gratiam dixit. Rursus Cic. ad Attic. 7. epist. 2 *Alexion me opipare muneratus est.* Adde Gellium 18. cap. 12 sub fin.

D

¶ Munerabundus. Apulejus 11. Metam. p. 265 *Quisque munerabundi ad meum festinant illico reducem ab inferis conspectum.*

¶ Munerator, vide in *Munerarius* paullo ante.

¶ Remunerare & Remunerari, quod est, munus munere vicissim compensare, **vergelten / wiederum begaben.** *Quibus officiis beneficia remunerabor?* Cicer. post red. in Sen. c. 12. pr. *Ad remunerandum nihil suppetit, præter voluntatem*, Idem lib. 15. fam. ep. 13.

¶ Remuneratio, **Vergeltung.** *Nihil est remuneratione benevolentiæ jucundius*, Idem de Amicitia cap. 14. Et lib. 2. offic. cap. 20 *A quo expeditior & celerior remuneratio fore videtur, in eum*

A

fere est voluntas nostra propensior. Gloss. Vet. Remuneratio, ἀντίδωσις.

¶ Remunerator. Interpres Vet. Epist. ad Ebræos c. 11. v. 6.

¶ Remunerabilis, unde

¶ Irremunerabilis, ut, *Irremunerabili beneficio pigneratus*, Apulej. lib. 11. p. 269.

¶ Irremuneratus. Cassiodorus lib. 2. epist. 16. extr. *Si hanc sobolem irremuneratam relinquere debuimus.*

¶ Munis, ad officium seu munus obstrictus. Plautus Mercatore a. 1. sc. 1. extr. *Dico ejus pro meritis gratum & munem fore.* *Munes* itaque, qui munia faciunt sive tenentur facere. Quibus opponuntur

¶ *Immunes*, sine munere, qui liberi sunt, & munere vacantes, ut Festus interpretatur. **Steuer- und dienstfrey.** Cicer. de leg. Agrar. 5. cap. 2 *Conditione commodiore sunt immunia, quam illa, quæ pensitant*, **freye Güter sind besser als zinßbare.** *Sine fœdere immunes & liberæ civitates*, Idem in Verr. 5. cap. 6. Et, *A malis nemo est immunis*, **Unglücks ist niemand überhoben /** Sophocl. in Oedip. Κακῶν δυσάλωτος οὐδείς. Livius etiam sine præpositione dixit, *Immunis militia. Una*, inquit lib. 1. cap. 43, *centuria facta est immunis militiâ.* Et Seneca Hippolyto v. 1054 *immunis metu.* Nimirum *munia* sunt, quæ publice præstantur: *Ut tributa, vectigalia, &c.* In militia *valli, fossæ exstructio: pabuli, lignorum &c. aggestus.* Hæc qui facere cogebantur, appellati MVNIFICES: liberi ab his, IMMVNES, aut BENEFICIARII. Nam vacationem horum muniorum beneficio Imperatoris milites consequebantur. Vide Grotium loco citato. Hinc *immunis* pro otioso & ἀσυμβόλῳ apud Horat. lib. 4. Ode 12 v. 23. Pro pura & vacua scelere, *immunem manum* idem dixit lib. 3. Ode 23. v. 17. Vide ad utrumque locum Torrentium. ¶ Construitur etiam cum secundo casu. Virgil. lib. 12. v. 559 *urbs immunis belli.* Et Ovid. lib. 3. Metam. v. 11

> *Nullum passa jugum, curvique immunis aratri.*

¶ Immunitas, vacatio à muneribus & oneribus, **Freyheit.** *Dare immunitatem*, Cic. 12. fam. ep. 1 *Alios immunitatibus juvare*, Tacitus 3. Histor. cap. 55.

¶ Emunitas, idem fere quod Immunitas, levi differentia, quam ostendit Rigaltius ad Tertullian. de Resurrect. cap. 58. Ibi enim hoc vocabulo usus fuit Tertullianus.

¶ Munia, orum, plur. tantùm, officia, quæ publice præstantur, **Amt und Pflicht.** *Suis cervicibus munia sustinere*, Cic. pro Sextio cap. 66. Et Livius lib. 1. cap. 42 *Belli pacisque munia non viritim, sed pro habitu pecuniarum fiant.* Tacito frequens vocabulum, cujus sunt: *Munia consulatus obire*, 2. Annal. cap. 26. *Urbis & militiæ munia simul obire*, Annali 6. cap. 8. &, *implere ducis munia*, lib. 1. Hist. cap. 62.

¶ Municeps, qui munera civilia sustinet, sed aliunde in civitatem receptus est, **ein Mitgenoß der Bürgerschafft / Mitbürger / Burger.** Justin. lib. 2. cap. 12 *Themistocles persuadet omnibus, patriam, municipes esse, non mœnia, civitatemque non in ædificiis sed in civibus positam.* Breviter, *municeps* est, qui in sua patria munus, id est, officium publicum capere potest: & *incolæ* opponitur, id est, indigenæ sive advenæ. Namque & Cicero *incolas* cum *peregrinis* conjungit. Vide Ulpianum Lege 1. Dig. *ad municipalem*, & ibi Grotium in Florum Sparsione: itemque Onuphrium Panvinium lib. 3. Descript. Imperii Romani pag. 325. & pag. 354. & inprimis Pompejum Festum, diversas vocabuli notiones in suo de Verborum significatione libro interpretantem.

¶ Municipes etiam socios ejusdem municipii appellamus. Sic Cicero C. Marium vocat *municipem suum*, quia uterque Arpinas, seu Arpino municipio oriundus. Post red. ad Quir. cap. 8 *Vidi ego*, inquit, *fortissimum virum, municipem meum, C. Marium* &c. **Mein Landsmann** :c.

¶ Municipium, certum genus oppidorum, in Italia præsertim, jure suo & magistratu utentium, ideoque distinctarum a coloniis & præfecturis. **Eine Freystadt.** Cicero pro Roscio cap. 6 *Roscius municeps fuit, genere & nobilitate sui municipii primus*, Vide Grotium atque Onuphrium Panvinium laudatis locis. *Municipia dicebantur civitates suo jure, & legibus gaudentes, muneribus tamen Pop. Romani & honoribus gaudentes.* Gellius lib. 16. c. 13. quem vide.

¶ Municipalis, *Homines municipales*, Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 13. **Mitbürger.** *Jus municipale*, **Bürgerrecht / Stadtrecht.**

¶ Municipaliter. Sidon. Apollinaris lib. 1. epist. 11. *Non eminenti.us, quam municipaliter natus:* hoc est, cujus majores nullam publicam dignitatem attigerunt.

¶ *Municipatim dividere*, id est, *per municipia*, **in die Gemeinen austheilen.** Sueton. Cæsare cap. 14.

¶ Municipatus, us, nomen, jus municipale. Tertullianus de Corona mil. cap. 13 ita vertit Apostoli πολίτευμα Philipp. 3, 20. *Tu peregrinus es, mundi hujus civis supernæ Hierusalem. Noster*, inquit, *municipatus in cælis.* Imitatur Hieronymus sæpe idem Apostoli verbum ita vertendo, Epistola 1. ad Heliodorum, & 3. ad eundem, sive Nepotiani Epitaphio: & 13. ad Paulinum: & Epist. 58 ad Damasum extrema, &c.

¶ Munificus, **freygebig.** Cic. lib. 2. offic. c. 18 *Convenit tum in dando*

dando munificum esse, tum in exigendo non acerbum. Et pro Rosc. A Comœdo cap. 8 *semper liberalissimus munificentissimusque fuit.* Festus Pompejus: MVNIFICIOR *à munifico identidem Cato dixit, cum nunc* MVNIFICENTIOR *dicamus; quamvis munificens non sit in usu.*

¶ Immunificus, Plaut. in Trin. act. 2. sc. 2. v. 69 *Immunifico scis, quid cantari solet, quod habes, ne habeas. Et illud, quod nunc non habes, habeas malum; Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.*

¶ Munificè, *Munifice & aeque tueri,* Cic. lib. 5. de finib. c. 23. *Munifice adjuvare rem alicujus,* Livius lib. 22. cap. 37.

¶ Munificentia, liberalitas, Mildigkeit. *Sine munificentia quem præterire,* Livius lib. 22. cap. ult. Idem lib. 7. cap. 16 *Ad copiam rerum addidit munificentiam, quod nihil in publicum secernendo; augenti rem privatam militi favit.*

¶ *Munifices* dicebantur milites infimi ordinis, quibus omnia militiæ munia incumbebant, quibusque tribuni & centuriones in modum servorum utebantur. Hi opponebantur *Beneficiariis,* qui vocationem munerum militarium habebant, Casaubon. ad Sueton. August. vide & supra in *Munus.* Usus hac voce, ut militari, Vegetius lib. 2. cap. 7. extr. & Ammianus lib. 16. cap. 5 *munificis militis vili & fortuito cibo contentus.*

MVNYCHIA, portus Atticæ, ut Stephanus ait, seu ut Strabo lib. B 9, collis Chersonesi speciem præbens, introitum habens oris angusti. Nepos Thrasybulo: *Hinc in Pyræeum transit, Munychiamque munivit.* Clem. Alexandr. lib. 1. Strom. pag. 253. C. Θρασυβούλῳ στῦλος ὁδηγὸς γίνεται διὰ τῶν ἀτρίβων ἰόντι, νυκτὸς ἀσελήνου καὶ δυσχειμέρου τοῦ καταστήματος γεγονότος, πῦρ ἐφαίνετο προηγούμενον, ὅπερ αὐτοὺς ἀπταίστως παραπέμψαν, κατὰ τὴν Μουνυχίαν ἐξέλιπεν' ἔνθα νῦν, ὁ τοῦ Φωσφόρου βωμός ἐστι, *Thrasybulo per invia eunti columna dux facta est. Nam sub noctem illunem & intempestam ignis visus est antecedens, qui, ubi eos inoffense deduxisset, juxta Munychiam defecit: Ibi nunc Phosphori ara est.* Vide Lambinum ad Nepotem & Joh. Meursium, qui peculiari Commentario de illa egit.

¶ Munychius, adjectivum. *Agri Munychii,* Ovid. 2. Metam. v. 709. *Rura Munychia,* Statius 12. Theb. v. 616.

MVRAENA, Μύραινα, piscis marinus, *anguillam* magnitudine & figura referens, sed qui corpore paullo est crassiori, eine Murene/ Muraal/ Prick. Cum serpentibus non miscetur aut generat, sed marem habet proprium, qui *Myrus* dicitur, serpenti similis. Hinc fabulæ ejus origo. *Murænæ flutæ,* summis aquis perpetuò innatant, Gesnerus. Vide *Fluta.* Martial. lib. 10. epigr. 30

Natat ad Magistrum delicata Muræna.

Conf. Macrob. lib 3. Saturn. cap. 15. Plin. lib. 9. c. 55. C

¶ Murænula, eine Neunauge. ¶ 2. Est & *Murænula* catena collaris ex auri lentescentis segmentis flexibilis, ein Schnürlein. Vet. Interpr. Esa. 3, 20.

¶ Muræna etiam cognomen Romanum. L. Muræna Consul, pro quo Orationem habuit Cicero, quæ exstat.

MVRCIA, olim *Murtia,* a myrto dicta auctoribus Varrone, Plinio & Plutarcho, Dea amoris, sive Venus. Item Dea segnium, ut Arnobius vocat lib. 4. De ea ita Augustin. lib. 4. de Civ. D. cap. 16 *Vocaverunt Deam Murciam, quæ præter modum non moveret, ac faceret hominem, ut ait Pomponius, murcidum,* id est, *nimis desidiosum & inactuosum.* Murciæ Deæ sacellum erat sub monte Aventino, qui antea Murcus vocabatur. Festus. Vide Juretum 10. miscell. in Symm. ad Epist. 22.

¶ Murcidus, vel *muricidus,* faul/ schläfferig. Plaut. Epidic. act. 3. sc. 1. v. 12.

¶ Murcus, qui ut refugeret necessitatem subeundæ militiæ, manus sibi debilitavit. Vide Leg. 4. Dig. de re militari: & Leg. 4. & 5 Cod. Theodos. de tironibus: itemque Cujacium lib. 15. Observat. cap. ult. Rei ipsius & Suetonius meminit Augusto cap. 24. Ejusdem autem originis & *Murcus,* & *Murcidus* in Etymolog. fecit Vossius.

MVREX, *piscis marinus,* cujus species est concha, eine Stachelschalen/ oder Stachelschneck/ Gesner. Ex cujus sanguine color efficitur purpureus. ¶ 2. Hinc pro *purpura* interdum id nomen usurpatur. Virg. 4. Æneid. v. 262 *Tyrioque ardebat murice lana,* sein Rock glänzet von Purpurfarbe. *Imperatorius murex,* Ammianus lib. 15. cap. 21. ¶ 3. *Muricem* saxi etiam asperitatem, Virgilius dixit 5. Æneid. v. 205

Concussæ cautes & acuto murice remi
Obnixi crepuere;

scharffe Ecken am Felsen. Et Silius lib. 17. v. 281

- - - - tum murice acuto
Dissiliens sonuit rupta compage carina.

¶ 4. Et *Murices machinulæ* sunt ferreæ aculeatæ, quas τριβόλους Græci dicunt, Fußeisen/ Fußangel. *Murices ferreos in terram defodere,* apud Curtium lib. 4. c. 13, 36.

¶ Murilegulus, qui *purpuras & murices* perquirit. Vet. Gloss. *Murilegulus,* κογχυλευτής. Est & in Codice titulus *de Murilegulis &c.* Ein Schneckenfischer.

¶ Muria, æ & *muries,* salsamentum ex piscium liquamine, eine Brühe von Fischtron. ¶ 2. Item *aqua salsa,* vel *Salsugo,* Herings-Lacke/ Salzwasser. *Muria condire,* apud Columell. lib. 12. cap. 25. Et Cato cap. 88 *Ea muries erit, qua carnem, vel caseos, vel salsamenta condias.*

¶ Muriatica, salsamenta, Hering/ Stockfisch. Vide Taubmanni Collectanea ad illud Plauti Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 32

Quasi falsa muriatica esse autumantur.

¶ Muricatus, formam muricis habens. Plin 20. cap. 23 *Utrique carduo* [silvestri] *folia panda, spinosa, muricatis cacuminibus.*

¶ Muricatim, muricis modo & more. Plinius lib. 9. c. 33 *Vertice muricatim intorto.*

MVRMVR aquæ & cujuscunque rei strepitus nomen est fictitium, Quintil. ein Gethöne/ Geräusche/ Murmeln. *Maris murmur,* Cic. 3. de Orat. cap. 40. Virg. 4. Æn. v. 160

Magno misceetur murmure cælum.

¶ Murmuro, murmurare, murmur edere, murren/ brummen. Cic. 5. Tuscul. Quæst. c. 40 *fremitus murmurantis maris.* Ovid. 11. Metam. v. 52 *- - - - flebile lingua*
Murmurat exanimis.

¶ Murmuratio, das Murmeln. Plin. lib. 10. cap. 3 de aquilæ genere, quæ Valeria dicitur; *Sola sine clangore, sine murmuratione.* ¶ 2. Murmuratio, Unwillen/ Ungedult/ Anmurren. Seneca in Epist. 107 *Optimum est, Deum, quo auctore cuncta proveniunt, sine murmuratione sequi.*

¶ Murmurator. Gloss. vet. *Murmurator,* γογγυστής. Augustinus lib. 2 Retract. c. 20 *non illis adversus Deum murmuratoribus.*

¶ Murmurabundus. Apulejus lib. 2. Metamorph. *indigna murmurabundus.*

¶ Murmurillum, dimin. a. murmur, Nonius ex Rudente Plauti act. 5. sc. 3. v. 48 affert. alii divisis vocibus *murmur ullum* legunt.

Composita.

¶ Admurmurare, quod est submisso quodam murmure dicenti applaudere. Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 13 *Admurmurante Senatu.* Idem in Verr. 7. cap. 16 *Memoria tenetis, judices, quam valde universi admurmurarint,* hoc est, murmure adstrepuerint. Mit Murmeln seinen Beyfall zu verstehen geben.

¶ Admurmuratio. Cic. pro Lege Manil. cap. 13 *Vestra admurmuratio facit, ut agnoscere videamini, qui hæc fecerint.* Idem ad Q. frat. lib. 2. epist. 1 *Claudium accusavi, multis & secundis admurmurationibus.*

¶ Commurmurare. Plinius lib. 10. c. 23 de ciconiis: *congregatæ inter se commurmurant.* Silius lib. 15. extremo:

- - - - clauso commurmurat ore.

¶ Immurmurare, *Silvis immurmurat Auster,* Virg. 4 Georg. 261 brauset durch den Wald. Et Silius lib. 5. v. 333

admorsæ immurmurat hastæ.

¶ Obmurmurare, widerbellen. Ovid. Epist. Leandri 18. v. 47

- - - precibusque meis obmurmurat ipse.

¶ Remurmurare. Statius lib. 5. Silvar. Carm. 1. v. 153 *pinus Deficit, & nulli spoliata remurmurat auræ.*

Fortunatus lib. 3. extr. de Vita Martini:

Et vitiata tibi quod lingua remurmurat.

¶ Submurmurare, paullulum murmurare. Augustinus Confess. lib. 6. cap. 9 *Submurmuraverunt argentarii.* Usus & eodem verbo est lib. 8 Confession. cap. 11, *submurmurabant.*

MVRRHA, μύῤῥα, gemma, ex qua pocula fiebant, Chalcedonier. Hoc enim non ut Germanicum, sed ut notius ei tribuit Agricola. Alii aliter censent, & multi murrhina pocula *porcellana* credunt fuisse, in quibus & Salmasius est & Scaliger pater. Contra fossilem materiem esse, & ex terra effodi, Harduinus ex Plinii præfat. in lib. 33 probat, quam inspicias, & laudati viri Notas.

¶ Murrhinus, ut, *pocula murrhina,* Senec. 7. Benef. cap. 9 & Epist. 123 absolute *Myrrhina;* & *calix myrrhinus,* Sueton. Aug. c. 71. de quibus peculiari libro Nicol. Guiberthus Lotharingus, Salmas. ad Solinum p. 203. Barth. ad Stat. Silv. v. 330.

¶ Murrheus; adjectivum aliud. Propert. lib. 4. Eleg. 5. v. 26

Murrheaque in Parthis pocula cocta focis.

Etiam Seneca epistola 119 dixit *murrheum poculum,* quod epist. 122 appellat *myrrhinum.* Pompeji Mithridatica victoria primum myrrhina in Urbem inducta esse, Plinius auctor est lib. 37. c. 2.

¶ *Murrhina,* vinum conditum, vide in *Myrrha.*

MVRSA Pannoniæ oppidum ad Dravum fluvium, fere in loco, ubi nunc Esseck est. Scribitur & *Mursia,* sed male, & contra Veterum monumenta. Crebra ejus mentio in historia Constantii apud Zosimum lib. 2. cap. 43, & Eutropium lib. 10. cap. 6. n. 8. Adde eundem lib. 9. cap. 6. n. 6.

¶ Mursensis, ut, *prœlium Mursense,* apud Ammian. lib. 15. c. 14, & *Mursiensis episcopus,* Hieronymus adv. Luciferian. cap. 7. ex altera forma *Mursia.*

MVRVS a *muniendo* dictus, eine Maur. Justin. lib. 14. cap. 5 *Murus urbis, civium virtus.* Vide *Mœnia. Murum ariete percutere,* Cic. 1. offic. cap. 11. *In planum effundere muros,* hoc est, diruere, solo æquare, Lucan. lib. 1. v. 383. ¶ Aliquando pro quovis præsidio ac tutela. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 109 *Non dubitis murum sceleri,* id est præsidium & securitatem. Etiam de fortibus viris, in quibus præsidium gentis vel civitatis est, *murus* apud probatos scriptores dicitur. Ovidius Metamorph. 13. v. 281 *quo Grajûm murus Achilles.*

Et

Et Silius lib. 16. v. 68 de Laro Cantabro:

Qui postquam murus miseris ruit, &c.

Ubi plura a nobis adnotata vide.

¶ Muralis, ut, *Herba muralis*, in muris crescens, *helxine*, Plin. 24. cap. 19. *Pila muralia*, quæ de muris dejiciuntur, Cæsar lib. 7. cap. 82. *Corona muralis*, quâ ab Imperatore donabatur, qui primus muro superato in hostium oppidum ascendisset, eine Sturmkrone / apud Plinium 16. cap. 4. & Livium lib. 23. c. 18. *Tormentum murale*, ein Mauerbrecher. Virg. 12. v. 921.

¶ Intermuralis, ut, *intermuralis amnis*, ein Wasser zwischen zweyen Mauren / Livius lib. 44. extrem.

¶ Antemurale, exterius propugnaculum, apud Vulg. interpretem Thren. 2, 8. & Hieronym. Homil. 2. in Cantic. ex Origene versa, sub fin. An etiam apud antiquiores? non liquet.

¶ Antemuranus, idem. Ammianus lib. 21. c. 22 [Valef. p. 280] *Antemuranum vallum.*

¶ Circummuranus. Ammianus lib. 14. c. 14. *Populus R. annis fere trecentis circummurana pertulit bella.* Adde lib. 21. c. 25.

¶ Extramuranus, &

¶ Intramuranus, Lampridii sunt Heliogabali vita cap. 27. Ambrosius Epist. 33. pr. ad Marcellinam: *Extramurana basilica.* Ibidem: *Basilica intramurana.* Antiquior his Asconius in Orat. de Prætura & jurisdict. Sicil. p. 115 *magistratus intramuranus.*

B ¶ Intermuralis, idem quod intramuranus. *Amnis intermuralis*, Livius extremo lib. 44.

¶ Muratus, muro circumdatus. Vegetius lib. 1. c. 21. de castris munitis: *quasi muratam civitatem videntur secum ubique* (milites) *portare.* Adde lib. 3. c. 8. extr. & vide supra in *Castrum.*

¶ Pomœrium, vid. suo loco.

MVS, μῦς, eine Mauß. Plaut. in Trucul. act. 4. sc. 4. v. 15 *Cogitato, mus pusillus quam sit sapiens bestia, ætatem qui uni cubili nunquam committit suam*, sie weiß mehr als ein Loch. *Mures antiquæ domus ruinam imminentem præsentiunt & fugiunt.* Ælianus lib. 1. Allusit huc Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 9, *Tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ rimas agunt. Itaque non solum inquilini, sed mures migraverunt.* Murium variæ appellationes. *Mus major domesticus*, vulgo *Rattus* Germanis, Hispanis, Italis, & Anglis, eine Ratte. *Mus aquaticus*, Wassermauß. *Mus agrestis*, Feldmauß. *Mus silvaticus*, Waldmauß. *Mus avellanarum*, Haselmauß. *Sorex*, Spitzmauß. *Mus Ponticus, Venetus*, seu *Varius*, eine bundte Mauß oder Bech. *Mus alpinus*, seu *montanus*, plurimum dormit, ein Murmelthier. *Mus araneus*, Zißmauß. Ex Gesnero. *Mures rodunt*, zernagen / zerbeissen. *Derosi a muribus clypei*, Cicer. de divinat. lib. 2. c. 27. Satyrice & risus captandi caussa Seneca Ludo de morte Claudii: *Venisti huc, ubi mures ferrum rodunt.* id est, ubi magna rerum, locique muratio atque diversitas est, ut Rhenanus explicat. Aliud proverbiale ibidem paullo post: *Hic mures molas lingunt*, de iis, qui optima & delicatissima sequuntur. vide ibi Rhenanum. Murium encomium inter antiquos Polycrates scripsit: in quorum laudibus juxta Aristot. lib. 2. Rhetor. reposuit hoc, quod corrosis atque absumtis hostilium arcuum nervis, auxilium tulerint sive Ægyptiis contra Arabes, & Assyrios, ut vult Herodotus lib. 2. c. 141. sive, ut apud Aristotelem est, Troadis incolis: qui ob beneficium à σμίνθος, quomodo murem vocabant, *Apollinem Smintbium* dixere, ut ex Polemone testatur Clem. Alexandrinus.

¶ Musculus, diminut. Mäußgen. Cic. 2. Divin. c. 14 *Musculorum jecuscula bruma dicantur augeri.* Et Apulejus lib. 2. Milef. p. 125 ad mustelam: *Quin abis, impurata bestia, teque ad tui similes musculos recondis.* ¶ 2. Quod *nomen* etiam *partibus organicis*, quæ carne, nervis & venis constant, in corpore tribuitur, die Mauß. ¶ 3. Musculus *Piscis*, dux *Balænarum*, qui inter Saxosa & brevia balænarum corpulentiam, ut Sidonius loquitur, gubernat. Vide Plin. lib. 11. c. 63. Hunc intelligit Claudianus, cum lib. 2. in Eutrop. v. 425 scribit:

Sic ruit in præceps amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas cui prævius edocet undas &c.

D *Piscis sodalis*, musculus: *Bellua*, balæna est. ¶ 4. Musculus etiam machina bellica erat, sub quâ milites tecti murum perforarent, aut fossata implerent. Veget. lib. 4. c. 16. Ein Sturmdach. ¶ 5. Item, *Conchæ* species.

¶ Musculosus, musculis plenum. Celsus lib. 4. cap. 1 *Cor natura musculosum.* Et lib. 5. cap. 26 *locus corporis nervosus aut musculosus.* Columell. lib. 6. cap. penult. *pectore musculoso esse.*

¶ Murinus, ut, *Color murinus*, Columella lib. 6 cap. penult. Mäusefahl. *Hordeum murinum*, quod & *Chœnix*, Mäuseforn. Plin. lib. 22. c. 25.

¶ Muscerda, Mäusedreck. Plin. lib. 29. c. 6. pr. *Murinum fimum, quod Varro muscerdas appellat.*

¶ Muscipula, eine Mäusefalle. Varr. R. R. lib. 1. c. 8 *Nisi totas vineas oppleveris muscipulis.* Phædrus lib. 4. fabul. 1 *Mus qui sæpe laqueos & muscipulam effugerat.*

MVSA, μῦσα, *vestigatio* seu *inquisitio* Latine dicitur, eine Erforschung / Trachten. Sic enim Phornutus in lib. de nat. Deor. Καλοῦνται δὲ μοῦσαι ὑπὸ τοῦ μῶσθαι, ὅ ἐστι ζητῆσαι, id est, *appellantur*

A *Musæ ab inquisitione. Hæc enim artes quæ per Musas significantur, peperit.* ¶ 2. Sunt qui à *convenientia*, seu nexu disciplinarum, & *encyclopædia*, Musas quasi ὁμοῦσας dictas putent. ¶ 3. Euseb. in præparat. Evangelica, à μυέω *Musæ* nomen deducit. Id significat *Instituo, Instruo.* ¶ 4. Jul. C. Scal. lib. 1. Poët. 2. ἀπὸ τοῦ μαθεῖσθαι, quod iis inventio tribuatur, Platonem secutus deducit. Vel ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, unde *Mysta* & *Mysteria*, quo verbo *judicium* designatur. ¶ 5. Dan. Heinsius Aristarcho Sacro & Gerhardus Johann. Vossius lib. 1. de Orig. & progressu Idololatriæ cap. 13. ab Ebræo *Musar* seu *Mosar* (unde Dorice μῶσα) quod disciplinam significat, derivant. *Musas* Poëtæ *Jovis*, id est, intellectus & *Memoriæ* filias fecerunt. His enim rebus eruditio constat. *Musarum* autem nomine omnes artes liberales continentur: quippe quæ ab iis inventæ creditæ sunt. Plutarchus lib. 8. Symposiac. Quæst. 14. Hinc Cicer. MVSAS *humanitatem & literas* interpretatur in Tusc Qu. & pro Archia. Gell. lib. 9. cap. 3. *A liberali tamen Musa & à studiis humanitatis nunquam abfuit.* Idem: *Ejusdem Musæ*, id est, studii seu disciplinæ: & *ejusdem Musæ æmulum esse*, lib. 9. c. 10. & lib. 20. cap. ult. dixit. Fannius de ponderibus v. 54

Ut docuit tenui scribens in pulvere Musa.

Id est, Arithmetica, vel Mathematica. Idem v. 161

Quod tibi mechanica promtum est depromere Musa.

Musam Platonis pro Philosophia, Boethius dixit lib. 3. Metro 11. Et lib. 1. Prosa 1. *Poeticas musas* ad differentiam aliarum dixit, de quo & Barthius lib. 6. Advers. cap. 20. extr. *Musas forenses* pro causarum studio, Auctor Dialogi de caus. corruptæ eloq. dixit cap. 12. Præcipue tamen *Musarum* voce *Poesis* & *Musica* designabantur. His enim artibus primum omnium pueri imbuebantur. Hinc *Amusos*, id est, imperitus Musicæ apud Vitruvium: & *Amusia* pro imperitia canendi Varroni dicitur: de quibus supra. Imò omnis antiquitus sapientia hoc nomine censebatur. Barth. ad Claudian. pag. 1094. Vulgò sedem Musarum Heliconа Parnassumque montes constituunt: Sed in Cælo Hesiodus locat, itemque Horatius lib. 3. Ode 4. & lib. 4. Ode 3. Vide Macrobium lib. 2. in Somnium Scipionis cap. 3. Ubi & SIRENAS appellat. Initio tres fuere; postea novem: quarum 7 circa res cælestes versarentur; una terrestres mulceret, ex turbulento errore revocans, ut Plutarchus tradit de procreatione animæ pag. 29. D. Vide eundem supra citato loco ex Augustino lib. 2 de Christianâ doctrinâ cap. 20. Itemque Fragmentum incerti scriptoris, qui cum Censorino edi solet cap. 12. De nominibus & inventis earum hoc Epigramma Ausonii est Eidyll. 20

C *Clio gesta canens transacti temporis edit.*
Melpomene Tragico proclamat mæsta boatu.
Comica lascivo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe *flatibus urget.*
Terpsichore *affectus citharis movet, imperat, auget.*
Plectra gerens Erato *saltat pede, carmine, vultu.*
Carmina Calliope *libris heroica mandat.*
Uraniæ *Cæli motus scrutatur & astra.*
Signat cuncta manu, loquitur Polyhymnia *gestu.*
Mentis Apollineæ vis has movet undique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

Musæ nusquam ab ullo vel pictore vel fictore armatæ exhibitæ sunt. Quo significatur, *id genus vitæ quod in literis erigitur, placatum & mansuetum esse oportere*, Ælianus lib. 14. cap. 37 de Varia historia. Eobanus Eidyll. 2

Musæ noster amor, dulces mea gaudia Musæ,
Dicite, quæ potior, quæ major in orbe voluptas,
Quàm Musas colere, & Musarum amplexibus uti.
Vivere apud Musas, doctis se tradere Musis.

Cicer. in Tuscul. lib. 5. cap. 23 *Cum Musis*, id est, *cum humanitate, & literis habere aliquod commercium*, Studiren. Et ad Atticum lib. 2. epist 4. *Delectare se cum Musis*, seine Lust in Büchern und Studiren haben. *A Musis aversus*, hoc est, alienus vel abhorrens, ἄμουσος, pro Arch. cap. 9. Ἀφθονοι μουσῶν θύραι, *candidæ vel expertes invidentiæ sunt Musarum januæ*, Et, *Apertæ Musarum januæ*, ἀνεῳγμέναι &c. Vide Chiliad. Pueri & Theocriti hujus versus meminerint ex Eidyll. 16, 58

Ἐκ Μοισᾶν ἀγαθὸν κλέος ἔρχεται ἀνθρώποισι.

Musarum epitheta sunt, *Camenæ, Heliconiades, Parnassides, Aonides, Pierides, Pegasides, Pimpleides, Aganippides, Thespiades, Libethrides, Castalides &c.* quæ omnia suis vide locis.

¶ *Musa* ob ingenii solertiam per antonomasiam, Palamedes ab Euripide appellatur: *Musa Attica* Xenophon a sermonis dulcedine. Imò ut in vitâ Orbilii Eunapius refert, nomen hoc tributum fuit omnibus, qui Athenis nati, eloquentiâ præcellerent. Unde Anatolius, præfectus prætorio Illyrici, cognomine hoc etiam Milesium Smyrnæum donavit: ut apud eundem leges in Proæresii vitâ.

¶ Musica, æ. Et *Musice*, es, μουσική, ars canendi, Singkunst. *Musicam invenit Amphion*, Plin. lib. 7. c. 56. *Musicam tractare*, Cic. de Orat. lib. 3. c. 33. μουσικὴν ἔρως διδάσκει, *Musicam*, hoc est, literas *docet amor.* Quemadmodum Germani dicunt, Lust und Lieb zum Ding / macht alle Müh gering. Vetus auctor fra-

fragmenti Censorino additi cap. 11 *Musicam* definit *peritiam faciendorum & canendorum modorum, cujus partes* HARMONICA, ORGANICA, CRUSMATICA &c. Boethius alia ratione triplicem facit: MUNDANAM, quæ in cælo, itemque compage elementorum & varietate temporum spectatur: HUMANAM, quæ est in harmonia animæ & corporis humani: & denique quæ in vocibus ac instrumentis consistit lib. 1. de Musica cap. 2. Musicæ magnam vim in humanum animum esse, ejusque rationem temere non mutandam, idque severe vindicasse veterem Græciam docet Cicero lib. 2. de LL. Vide & Polybium lib. 4. pag. 289. & Maximum Tyrium Dissert. 4. extr. Scheffer. item ad Ælian. p. 392. Senec. lib. 3. de Irâ cap. 9. De divinitate, præstantia atque utilitate ejusdem, vide eundem Maximum Dissert. 21. Alexandr. Aphrodis. Probl. 79. & 122. item Quintil. lib. 1. c. 17. Macrob. lib. 2. in Somnium Scipionis cap. 3. & Boeth. lib. 1. de Musica cap. 1. &c. ¶ *Musicæ* nomine omnem doctrinam liberalem complexum fuisse Aristophanem Muretus ad 1. Tusculanam pag. 198 observat. ¶ *Musicam* de Poesi dici Turnebus observat lib. 3. Adversar. cap. 20. ¶ *Occultæ Musicæ nullum respectum esse;* Græcorum proverbium fuit, quod sæpe jactavit Nero, v. Sueton. cap. 20. & ibi Beroald.

¶ Musicus, adjectivum. Ut, *Ars Musica.* Et *Tractare artem Musicam*, Terent. dixit in Prologo Phorm. pro, scribere Comœdias. Nam & *Poesis* & *Musica* numeris constant. Quomodo & *studium* dixit *Musicum* in Proleg. Heaut. Ausonius Epist. 11 *Nam qui ipse facundus & Musicus*, id est, Poeta, vel poeticis literis eruditus. *Musicus sonus*, Phædrus lib. 4. fab. 19. ¶ Daniel Heinsius ad Maximum Tyrium observat, Platonicos omne concinnum *Musicum* appellasse. Et ita Apulejus Platonicus de dogmate Platonis pag. 17. de structura hominis loquens: *Audi tu vero*, inquit, *quid homini magnificentius potuit evenire? Per quem prudentiam sapientiamque condisceret, numerosque orationis metiretur, ac modos faceret; fieretque totus ipse modulatus & Musicus.* Sidonius Narbone v. 122

Musas vix mage musicas putares.

id est, Poeticas artes æquè doctas. Ita Ausonius ep. 16. v. 10

Hunc dico, qui fando potens,
Minorem Albidam præterit
Orando pauca, & musica.

¶ Musicus substant. qui *Musicam* tractat vel docet, ein Musicant/ Sänger. *In Græcia Musici floruerunt*, Cic. 1. Tusc. c. 2. Et Quintil. lib. 1. cap. 10 *Quis ignorat Musicen tantum jam tuis antiquis temporibus non studii modò, verum etiam venerationis habuisse, ut iidem musici, & vates, & sapientes judicarentur?*

¶ Musica, orum, neutr. Terent. in Eun. act. 3. sc. 2. v. 24 *Fac periculum in Musicis.*

¶ Musicè, μουσικῶς, *Musice vivere*, id est, delicate. Plautus in Mostell. act. 3. sc. 1. v. 99 *Musice agere ætatem*, dixit, schlemmen und wolleben.

¶ Musæus vel Muséus, adject. ut, *museus lepor.* Lucret. l. 1. v. 932

- - - *museo contingens cuncta lepore.* Et v. 945
Et quasi museo, dulci contingere melle.

¶ Muséum, μουσεῖον. MUSEA dicebantur ædificia seu loca, ubi aut degebant aut conveniebant homines circa disciplinas versantes: quæ hodie in Academiis *Auditoria* appellantur. Sic *Museum Alexandriæ* nominat & describit Strabo lib. ultimo: meminit & Suetonius Claudio cap. 42, & Spartianus Hadriano cap. 20. Ad utrumque vide interpretes. Plutarchus scribit, veteres *Musea* quam maxime procul ab urbibus collocasse, ne qua re assiduitas & studia interpellarentur, lib. de curiositate. Eine Studier-Stube.

¶ Musīva, sunt pavimenta sectilibus scutulis aut tessellis structa & ad regulam exacte perfricata, quæ Græci ψηφοθετητὰ vocant, Latini *tessellationem* & *opus tessellarium.* Ut enim ab ἀχαιὸς *Achivus*, ita à *Museus Musivus*, *Musiva* autem dicta à concinnitate: in eam enim partem Græci μοῦσαν, ἔμμουσον & μουσικὸν accipiunt. *Cameram musivo illusam* Paullinus dixit Epist. 12. de Basilicorum structuris. ¶ *Musivarii* dicuntur artifices talium operum, tessellatores & ψηφοθέται. Vide Jos. Scal. ad Manil. lib. 5. v. 513. Item Casaubon. ad Ælii Spartiani Pescennium Nigrum pag. 276. Frid. Morell. ad Statii Silvas lib. 1. Silv. 3.

¶ Ἄμουσοι, *indocti* dicuntur *à musis alieni*, ungelehrte Esel. Vitruvius Latinum fecit, & *Amusum* pro imperito Musicæ dixit lib. 1. cap. 1. *Non enim*, inquit, *debet, nec potest esse architectus Grammaticus, ut fuit Aristarchus: Sed non agrammatos, nec Musicus ut Aristoxenus, sed non amusus.* Unde & *Amusiam* Varro dixit, de quo supra in A.

¶ Et ἀμουσολογία, *inerudita fabula*, eine ungelehrte und ungeschickte Rede. Vide Chiliad.

MUSA, viri cognomen. Ut Antonius Musa, Augusti Medicus. Vide supra *Antonius:* Et Torrent. ad Suet. Aug. cap. 59.

MUSCA, μυῖα, insectum notum. eine Fliege. *Muscas abigere*, depellere. ¶ *Ne musca quidem*, Vibii Crispi Oratoris in Domitianum Cæsarem jocus, Vide Sueton. in Domitiano, & Chiliad. Aliud proverbium: *Ne muscam excitare potest*, Seneca ludo de morte Claudii. ¶ *Muscam* de curioso dixit Plautus Mercatore act. 2. sc. 3. v. 26. De impudente, Homerus.

A ¶ Muscula, diminut. Augustinus lib. 3 de Trinit. cap. 7 *Magorum potentia, quæ serpentes facere potuit, ubi ad muscas minutissimas ventum est, omnino defecit. Cyniphes enim musculæ sunt brevissimæ, qua tertia plaga superbus populus Ægyptiorum cædebatur.* Gloss. Vet. Cyrilli: *Muscula*, μυῖα ὑποκοράσιον.

¶ Muscarius, a, um. Ut *araneus muscarius*, qui muscas captat. Plin. lib. 29 cap. 6.

¶ Muscarium, flagellum, ein Fliegenwedel. *Muscarium pavoninum*, ein Fliegenwedel von einem Pfauen-Schwantz/ Martial. lib. 14. Epigr. 67. in Lemmate.

MUSCULUS, pars corporis carnosa, item piscis, vide supra in *Mus*, utrumque.

MUSCUS, lanugo in arborum corticibus, in fontibus & locis aliis humidis, Mooß. *Muscus mollis*, Ovid. 8. Metam. v. 564. *Muscus virens*, Idem 3. Fast. v. 297. *Musco circumlita saxa*, Horat. lib. 1. epist. 10. v. 7. vel *circumdari*, ut Virgil. eclog. 6. v. 62 dixit, mit Mooß bewachsen. ¶ *Saxum sæpius volutatum non obducitur musco.* Vid. Chiliad.

¶ Muscosus, um, *muscosi fontes*, Virg. Ecl. 7. v. 45. Moosig. Comp. Muscosior. Cic. 3. ad Q. fratr. ep. 1. cap. 2 *Apodyterio nihil muscosius.*

B ¶ Emuscare apud Columellam legitur lib. 11. cap. 2. pro, muscum auferre, à musco purgare, das Mooß abschaben/ vom Mooß reinigen. *Oleæ putantur, & emuscantur.*

MUSÆUS, Μουσαῖος, *Poeta* fuit antiquissimus Orphei tempore, qui primus scivit, ab eodem omnia proficisci, & in idem resolvi omnia, teste Laertio lib. 1. Meminit hujus Maro lib. 6. Æn. v. 667. Ubi Servius: *Theologus iste fuit post Orpheum: Et sunt de eo variæ opiniones. Nam alii Lunæ filium, alii Orphei volunt, cujus eum constat fuisse discipulum. Nam ad ipsum primum carmen scripsit, quod appellatur* CRATERA. Hæc Servius. Vossius de arte poeticâ nunquam Musæum extitisse putat, sed esse nomen ab antiquâ Phœnicum lingua, qua Cadmus usus &c.

¶ Fuit & alius Musæus recentior, Grammaticus, æqualis fortasse Nonni temporibus. Ei carmen illud Græcum multò elegantissimum de Herone & Leandro tribuunt docti. Vide Casaub. ad Laert. p. 3. Suidas tres enumerat hujus nominis Poetas celebres.

MUSĪMON, ōnis, Strabo μούσμων, duabus syllabis scripsit, animal Sardiniæ, pelle & pilis corvo simile, cornibus arieti sed retro circa aures flexis, cervi magnitudine, quod incolæ *Mussonein* vocant, ein Muffel-Thier, Gesner. Nonius Marcellus pag. 137 *Musimones*, inquit, *asini, muli, aut equi breves.* Lucilius ibi vocat *equum Musimonem.* At Strabonis Sardinienses Μούσμωνες sunt
C κριοὶ, *arietes.* Vide hunc lib. 5. p. 156. Et huc Cato pertinet apud Nonium: *Asinum, aut musimonem, aut arietem.* Videtur etiam mediæ formæ inter capram & arietem fuisse. Eugenius Toletanus Carm. 22

Musmonem capra ex verveno sanguine gignit.

MUSĪNOR, ari: verbum fictum a *Musa*, sicut a *Muges, muginari; a vulpes, vulpinari.* Significat scribere, commentari. Plinius Præfat. Naturalis Historiæ: *Dies vobis impendimus, cum somno valetudinem computamus: vel hoc solo præmio contenti, quod dum ista (ut M. Varro ait) musinamur, pluribus horis vivimus. Profecto enim vita vigilia est.* Ante Plinium etiam Varro hoc verbo usus est. Nos dicimus kalmeusern.

Mussare & Mussitare vide in *Mutio.*

MUSTĀCEUM, vel *mustaceus*, tertium genus Lauri, cujus foliis suppositis, *libi* quoddam genus, quod ab eo *mustaceum* dicebatur, coquebatur, eine Art von Fladen/ so auf Lorbeerblätter formiret und gesetzet worden. *Laureolam in mustaceo quærere*, Cic. 5. ad Att. ep. 20. hoc est, ex re frivola & exigua laudem. De formatione *mustacei*, Cato lib. de agricultura c. 121. Conf. Barth. ad Statii Silvas p. 149. & Dalechamp. ad Plin. lib. 15. c. 30.

MUSTĒLA. eine Wiesel. Apulejus lib. 2. de Asin. p. 125 *Repente introrepens mustela contra me constitit.* Duorum est generum. Alia *domestica*, alia *silvestris* vel *rustica*, Plin. lib. 29. c. 4.

¶ 2. *Mustela* piscis, sic dictus a tergoris superioris subluteo colore, cujusmodi in *mustela* quadrupede est, vulgo *Lampredam & Lampretam* vocant. Sed revera mustela alia & diversa. Vide Jo-
D seph. Scalig. ad Auson. & Ludovicum Nonium in Ichthyophagia. Quidam & *Lumbricum fluviatilem*, eine Lampreten oder Langbrück (quod nomen in Germania inferiori usitatum est) dicunt, *mustelæ marinæ* sunt, & *fluviatiles.*

¶ 2. Sed *Mustelus* piscis alius est, nimirum *Galeus*, ein Hundfisch/ plurimarum specierum. Gesnerus.

¶ Mustelīnus, ut, *color mustelinus*, gelbliche Farbe / Ter. in Eun. 4. sc. 4. v. 22.

MUSTRICŎLA, æ, formula sutorum, ein Schuchleisten/ cui calceus novus insuitur. Ita ex Afranio exponit Festus, *Mustricolam in dentes indam tibi.*

MUSTUM, vinum recens, Most. Virg. 1. Georg. v. 295 *Mustum dulce.* Ovid. 2. de Arte v. 695 *Musta nova*, & 3. Trist. 10. v. 71 *Musta fervida.* Propert. lib. 3. El. 17. v. 17

Dummodo purpureo spument mea dolia musto
Et nova pressantes inquinet uva pedes.

¶ *Urceus mustarius*, ein Mostkrug / Cato cap. 11.

¶ Musteus, adjectivum, dulcis, recens. *Mala mustea*, süsse Aepffel-

Aepffel. *Caseus musteus*, recens, Plin. lib. 2. cap. 4. ein frischer süsser Kese. *Musteus liber*, Plinius lib. 8. epist. 21. ein neu Buch.

¶ *Mustulentus* dixit Plautus eadem significatione, Cistell. act. 4. sc. 2. v. 90 *Ita mustulentus æstus nares attigit*. Ita Lambinus p. 323; hæc verba, & Pareus Lex. Critico. Operarius illa prætermisit. Præterea Apulejus lib. 2. p. 116 *mustulentus autumnus*.

Muta, Dea vide infra *Mutus*.

MVTILVS, um, truncatum & comminutum, verstümpfft/ krüppel/ unvollkommen. *Bos cornibus mutilus*, Cæsar 6. Gall. c. 26. Et *Mutila & hiantia loqui*, Cicer. in orat. cap. 9. *Mutilum pecus*, quod sine cornibus est. Columella enim *Cornuto* opponit Præfat. lib. 1. *Dissimilem*, inquit, *rationem postulat Tarentinum, atque hirtum, aliud caprinum: Et id ipsum aliter curatur mutilum & raripilum: aliter cornutum & setosum*. Qui *mutili brachiis* erant, *Hermas* appellatos Casaubonus ad Strabonem observat pag. 251. Ubi & exempla habes eorum, qui suis manibus pedibusque difficillima præstiterint.

¶ Mutilo, *mutilare*, verstümpffen. Ter. in Hecyr. act. 1. sc. 1. v. 8 *Quin spolies, mutiles, laceres, quanquam nacta sis*. Cicer. in Philipp. 3. cap. 12 *Antonius in Galliam mutilatum ducit exercitum*. Mutilatos a sacerdotio prohibitos testatur Heraldus ad Martial. lib. 7. Epigr. 86.

B

¶ Demutilare, Columella de arborib. cap. 11 *Cacumina virgarum, ne luxurientur, demutilato*.

Mutinus, sive Mutunus, vide in *Muto*, *onis*, substantivo nomine.

MVTIO, mutire, *signo, nutu*, aut *submissa voce* aliquid prodere. Ter. in Andr. a. 3. sc. 2. v. 25 *Itaque hercle nihil jam mutire audeo*, ich darff nicht mucken/ darff nicht ein Wort sagen. Idem in Hecyr. sc. ult. *Neque opus est adeo mutito*, es ist nicht Noth/ daß mans so gar heimlich hält. Ubi *mutito*, participium est, eadem syntaxi quâ, *opus consulto, maturato* &c. pro, *Neque opus est adeo mutire*. Phædrus lib. 4. fab. 25 *Palam mutire plebejo periculum est*. Scalig. *a Mu* deducit, quod canum est, unde *mutire* dicuntur: sicut γρῦ porcorum, unde *Grunnire*. Nec aliter Varro & Nonius. Quod sc. muti nihil amplius quàm μῦ vel μῦ dicunt. In Gloss. Vet. tamen & *Muttum* legimus, atque per γρῦ explicari.

¶ Mussare, & Mussitare, frequentativa duo: Mummeln. Significat autem *Mussare* mutire, id est, hæsitare, tergiversari, & pauca vel nihil propemodum; certè nihil diserte & clare proloqui; wenn man stutzt/ nicht raus will/ und heimlich etwas verbeißt. Plin. Epist. 1. lib. 7 *Quum mussantes medicos repente vidissem, caussam requisivi*, daß die Aertzte zusammen murmelten. Virg. 11. Æn. v. 344 - - - *cuncti se scire fatentur*

C

Quid fortuna ferat patriæ, sed dicere mussant.

Vbi Servius *Modo* inquit, VERENTVR vel TIMENT, significat; *Aliàs* DVBITANT: *ut*

- - - *mussat Rex ipse Latinus*

Quos generos vocet.

Interdum SVSVRRANT: *& de apibus dicitur, & proprie* obmussare *est obmurmurare & queribundum, l & x velut muto esse vicinum. Aliàs* TACENT *aliàs* QVIESCVNT. In illo ejusdem libri: - - - - *fremit arma juventus*,

Flent mœsti mussantque Patres:

MVSSANT, *queruntur*, interpretatur. Sed potest & pro *tacere*, *quiescere* accipi. Idem ad illud 12 Æneid. *Mussat Rex ipse Latinus*: MVSSAT, inquit, *modo* dubitat. *Veteres* MVSSAT *pro* timet. *Ennius* MVSSARE pro tacere *posuit*. *Clodius Tuscus* (forte *Clodio Tusco*) MVSSARE *est ex Græco comprimere oculos: Græci* μῦ *dicunt*. Liv. lib. 7. c. 25 *Mussantes inter se rogitabant* &c. befragten sich unter einander mit leisen Reden/ Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. extr. *Accipiunda & mussitanda injuria adolescentum est*, hoc est, dissimulanda tacendo, verbeissen/ in sich fressen/ gedencken/ als hätte einen ein Hund gebissen. Donatus ad eum locum: MVSSITANDA *patienda*, *consideranda cum silentio*, *& ut in amatore putanda*, *atque per hoc perferenda*. MVSSITARE *enim propriè est, dissimulandi caussa tacere: dictum vel à* MOTO: *vel ab* M, *quæ litera est nimium pressæ vocis ac pæne nullius* &c. Plautus Pseud. act. 1. sc. 5. v. 85 *Non a me scibas pistrinum in mundo tibi*,

D

Cum ea mussitabas?

Apulejus Apolog. pag. 320 *Hunc illa timorem mussitabat, adversari propalam non audebat*.

¶ Mussitatio. De canibus venaticis Apulejus lib. 8. post principium: *Tacitaque prius servata mussitatione, signo sibi repentino reddito, latratibus fervidis dissonisque miscent omnia*.

¶ Mussitator. Vet. Gloss. *Mussitator*, ὑπογογγυστής.

¶ Mussitabundus. Onomast. Vet. *Mussitabundus*, μύζων.

MVTO, *mutare*, ändern/ verändern/ anders machen. *Mutare animum*, Terent. Phorm. 5. sc. 2. v. 9. *sententiam* Cicer. 9. Att. epist. 2. *Consilium*, ad eund. 7. epist. 23. *mores* Ter. Adelph. 5. sc. 9, 27. Et, *Locum* Cicer. 2. de Leg. c. 1. *Sedem*, Plin. 2. cap. 37. *Mutari in horas*, Horat. 2. Satyr. 7. v. 10. alle Stunden anders gesinnet seyn. *Naturam mutare pecunia nescit*, Horat. 1. Epist. 12. v. 10. *Vestem cum aliquo mutare*, Ter. Eunuch. a. 3. sc. 5. v. 24. Kleider mit einem wechseln. Idem in Adelph. act. 4. sc. 7. v. 19 *Factum hoc non placet, si queam mutare*, so ichs ändern könte/ id est, corrigere. *Mutare jumenta*, frische Pferde nehmen. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 11 *Mutatis ad celeritatem jumentis ad Pompejum contendit*. Sed, *mutare arma*, Nepos Iphicr. cap. 1. n. 3 est alia & nova invenire. ¶ Eleganter etiam activa forma pro passiva ponitur, e. g. Livius lib. 39. cap. 51 *Mores populi Rom. quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit*. ¶ *Mutare quid cum aliquo*, umwechseln/ umsetzen/ vertauschen. Quam phrasin injuste, Latio expulit Acidalius. Ita enim Plautus Captivis prolog. v. 28 *Si quam reperire posset, cum quo mutet suum illum captivum*. Ita Sallustius in Jugurth. cap. 44 dicit: *Albani milites pecora & mancipia cum vino advectitio mutasse*. Medea apud Ovidium Metam. 7. v. 59

Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,

Æsoniden mutasse velim.

¶ Mutatio, Enderung/ Cic. in Philipp. 12. cap. 2. extr. *Optimus est portus pœnitenti mutatio consilii*, andere resolution. *Mutationem facere*, Idem in off. lib. 1. cap. 33. ändern. *Mutationes temporum*, Idem in 2. Nat. D. cap. 19. Spartianus in Severo cap. 14 *Omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est*, alle Dinge währen eine weil.

¶ Mutatus, ûs, idem. Tertullian. de Pallio cap. 4 *incredibili mutatu*.

¶ Mutator. Lucanus lib. 8. v. 854 *mercis mutator Eoæ*. Arnob. lib. 3. p. 119 *mercium commerciorumque mutator*.

¶ Mutatorium, quo vel vestimentum subauditur, ut apud Vulg. Interpretem Esa. 3, 22. add. Car. du Fresne Glossarium: vel ædificium, ut *Mutatorium Cæsaris*, Lusthauß. Vide Bellorium in Vestig. Vet. Romæ.

¶ Mutabilis, wanckelmüthig. Virg. 4. Æneid. v. 569

Varium & mutabile semper Fœmina.

Livius lib. 2. cap. 7 *Mutabiles vulgi animi*.

¶ Mutabilitas. Ut, *Mutabilitas mentis*, Cic. lib. 4. Tusc. c. 35. Wanckelmüthigkeit.

¶ Mutabiliter. Varro apud Nonium: *Quibus instabilis animus, ardens mutabiliter habet habere & non habere*.

Composita à *Muto*.

¶ Commutare, verändern/ verwechseln/ tauschen. Ter. Eunuch. act. 5. sc. 5. v. 3 *Ubi satietas fieri cœpit, commuto locum*, wo ich eines Orts überdrüßig werde/ so verrück ich auff einen andern. *Commutare verba cum aliquo*, Wort wechseln/ zancken/ Idem in Andr. a. 2. sc. 4. v. 7. Et in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 33. *Ut est ille bonus vir, tria non commutabitis verba hodie inter vos*. Et, *Commutare vitam cum morte*, Sulpitii ad Cic. famil. 4. epist. 5. *Cum patriæ caritate, constantiæ gloriam commutare*, Cicer. pro Sextio cap. 16 den Ruhm der Beständigkeit ihm lassen lieber seyn/ denn sein Vaterland.

¶ Commutatio, Veränderung. ut, *commutatio morum aut studiorum*, Cic. de Amic. c. 21. *Horum adventu tanta commutatio rerum est facta, ut* &c. Cæs. lib. 2. de B. Gall. c. 27. ¶ 2. Commutatio talis etiam dicitur Sententiæ figura, ἀντιμεταβολή, v. g. *Esse oportet, ut vivas; non vivere, ut edas*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 33.

¶ Commutabilis, veränderlich. Cicer. pro Milone c. 26. *Vide, quam sit varia vitæ commutabilisque ratio*. Idem de Amicit. c. 25 *Animus varius, commutabilis, multiplex*.

¶ Incommutabilis, unveränderlich. Ambrosius Epist. 84 *Æterna & incommutabilis voluntas*. Paullinus Nol. Epist. 13. ad Pammachium n. 24 *incommutabilis Dei veritas*. Et Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 9 *Voluntas avertitur ab incommutabili bono ad commutabile*.

¶ Incommutabiliter. Augustin. ep. 3 *incommutabiliter immortalis*. Et extremo lib. 11 Confessionum: immutabiliter æternus. Adde de Civ. Dei lib. 5. cap. 9. &c.

¶ Incommutabilitas. Idem Augustin. lib. 7 Confession. cap. 19 *Novit hoc omnis, qui novit incommutabilitatem verbi tui*. Idem lib. 12 Confession. cap. 12 *æternitas & incommutabilitas*.

¶ *Commutativa Justitia* Ethicis est, quæ æqualitatem rerum efficit sine respectu personarum.

¶ Demutare, idem quod simplex, Plaut. Men. 5. sc. 2, 118. *Imperium tuum demutat*.

¶ Demutatio. Tertull. 4. adv. Marcion. cap. 1 *Omnis demutatio veniens ex innovatione*. Et lib. 5. cap. 10. extr. *Demutatio carnis resuscitatæ*.

¶ Demutabilis. Prudentius Apotheos. v. 276

Non convertibilis, nec demutabilis unquam

Est Deus.

Tertullianus de Anima cap. 21 *Omnium natorum atque factorum convertibilis & demutabilis est natura*.

¶ Indemutabilis. Tertullian. adv. Hermogen. c. 12 *Naturam oportebit esse apud Deum inconvertibilem & indemutabilem*. Adde eund. de Pudicit. c. 12. extr. Prosper Aquitanicus de Providentia v. 728 - - - *indemutabilis instat Finis*.

¶ Emutare, Quintil. lib. 8. c. 2 *Emutatis in perversum dictis*.

¶ Immutare, anders machen/ ändern. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 19 *Adeon' homines immutari ex amore?* Idem in Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 9. *Vultum earum sensi immutari omnium*.

Et Cicer. pro Flacc. cap. 14. extr. *Aliquid immutare de institutis priorum.* Sed Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 7 *Id immutavit, quoniam me immutatum videt*, h. e. non mutatum, dieweil er siehet/ daß ich nicht wancke.

¶ Immutabilis, unwandelbar/ unveränderlich. *Immutabilis æternitas*, Cic. de Univers. cap. 2. *Res stabilis & immutabilis*, ibidem. *Omnia in præteritis necessaria sunt, quia sunt immutabilia*, Idem de Fato cap. 7.

¶ Immutabilitas. Beständigkeit. Cic. de Fat. cap. 9 *in factis immutabilitas apparet.*

¶ Immutabiliter. Celsus JC. Leg. 99 de Verbor. obligation. *Immutabiliter verum fuit.* Et Augustin. Civ. Dei lib. 22. cap. 9 *immutabiliter & incorporaliter.*

¶ Immutatio, Veränderung. *Immutatio verborum*, Cic. 4. Acad. cap. 6. *Immutatio ordinis*, Idem lib. 3. de Orat. c. 44.

¶ Immutator, qui immutat. Orosius lib. 7 cap. ult. de Arhaulpho Gothorum rege: *Haberetur apud posteros Romanæ restitutionis auctor, postquam esse non poterat immutator.*

¶ Permutare, umwechseln/ verwechseln/ ex alio loco in alium transferre, cum commutare aliud sit pro alio substituere. Cicer. in off. lib. 2. c. 4 *Dando & accipiendo, & permutandis facultatibus nulla re egere.* Idem, *Permutare pecuniam*, 2. fam. epist. 17. Geld durch den Wechsel gehen lassen. *Permutare mercibus*, tauschen/ stechen mit Wahr um Wahr/ Plin. lib. 9. cap. 55.

¶ Permutatio. Wechsel/ Umschlag. Cic. lib. 3. fam. ep. 5 *Dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur*, Wechsel empfahen.

¶ Submutare, vel Summutare. Cicero in Orat. c. 27 *quia quasi summutantur verba pro verbis.* in etwas ändern.

¶ Transmutare, versetzen/ von einem zum andern verwechseln. Horat. lib. 3. Carm. ode 29

Fortuna sævo læta negotio
Ludum insolentem ludere pervicax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.

MVTO, ōnis: penis, mentula. Horatius lib. 1. Sat. 2. v. 68

Huic si mutonis verbis mala tanta timentis
Diceret hæc animus.

Ubi Vet. Scholiastes: MVTO *dicitur membrum virile:* Lucilius lib. 8. *Luna manu lacrymas mutoni abstergat amica.* Hinc

¶ Mūtīnus, sive *Motonus* aut *Mutunus*, Deus Romanis dicebatur, qui *Priapus* Græcis, super cujus pudendis nova nupta sedere jubebatur, ut ejus pudicitiam Deus prior delibasse videretur, Lactantius lib. 1. c. 20. sub finem. Arnobius lib. 4. Et Augustinus lib. 4. cap. 11. & lib. 6. de Civitate Dei cap. 9. ¶ Item ipsum membrum virile. Poeta Phallicus Carm. 73 - - *rubro*

Priape furibus minare mutino.

¶ *Muttonius*, & *Muttonium.* Vet. Glossæ: *Muttonium* προβασκάνιον, λύχνος. *Muttenius* προβασκάνιον. *Mutonium* πρόσθεμα: quod & ipsum *fascinum* accipio. *Fascinus* autem mentula. Iisdem Gloss. *Mutonium*, ἀκυδώνιον exponitur.

¶ *Mutoniatus*; bene vasatus, probe peculiatus. Poeta Phallicus Carm. 52 *Ad partem veniet salax asellus*
Nihilo deterius mutoniatus.

Ubi nota primam in *Mutoniatus* correptam. Ut primam itaque ancipitem statuere oporteat, aut vere brevem potius, ut eum prima producitur, *Mutto*, *Muttinus*, scribendum sit, ut in veteri Glossario reperitur.

Mutunus vide supra *Mutinus*.

MVTVS, βωβός, ἄφωνος, ἄλαλος, sprachloß/ stumm/ Plaut. in Aul. act. 2. sc. 1. v. 6 *Nec mutam profecto repertam ullam esse hodie dicunt mulierem ullo in seculo.* Cic. Philipp. 3. cap. 9 *Mutum esse satius est, quam quod nemo intelligat, dicere.* Idem post Red. in Sen. cap. 3 *Forum mutum, elinguem civitatem, tacitam & fractam civitatem videbatis.* Et, *Formosa facies muta commendatio est.* Publius in Mimis. Schönheit lobt sich stillschweigends. *Mare mutum*, Plaut. Milite act. 3. sc. 1. v. 69. ein stilles Meer.

¶ Muta, Dea, quæ & *Lata* & *Larunda*, Larium mater. Una ex Najadibus: quam ob intemperantiam linguæ Jupiter mutam fecit, unde & hoc nomen. Vide Ovidium lib. 2. Fastorum v. 583. & seqq. Meminit & Lactantius lib. 1. Instit. Div. cap. 20.

¶ Immutescere, verstummen. Quintil. l. 10. c. 3 *Immutescamus alioqui, si nihil dicendum videatur, nisi quod non invenimus.*

¶ Obmutescere, mutum fieri, erstummen/ verstummen. Cic. lib. 2 de orat. c. 7 *Ego neque Antonium verbum facere patiar, & ipse obmutescam, nisi prius à vobis impetraro.*

MVTVVS, mutuum, δάνειον, das eins ums ander ist/ das wieder vergolten wird/ geliehen/ ut, *Amor mutuus*, Cicero lib. 12. ep. 17. sub finem, is est, quo ab eo vicissim amor, quem ego amo. Et, *Pro mutuo inter nos animo*, Metellus Ciceroni, ut hic lib. 5. fam. epist. 2 refert. *Officiis mutuis commune commodum gubernatur*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 38. Dienst gegen Dienst/ Hülffe gegen Hülffe. Et Terentius Phorm. act. 1. scen. 5. v. 37 *Tradunt operas mutuas*, einer hilfft dem andern über. *Par & mutua voluntas*, Cicero Planco sub epist. 16 lib. 16 ad Atticum. Item, *Da mihi mutuum testimonium*, pro Flacc. cap. 4. hilff mir

A zeugen/ ich will dirs wieder thun. *Odio mutuo inter se flagrare*, Plin. lib. 9. cap. 62. *Mutuum cum aliquo facere*, Plautus Curc. act. 1. sc. 1. v. 47. *Mutuum muli scabunt*, Proverbium, cum improbi & illaudati se mutuo mirantur & prædicant. Vide Chiliad. *Mutuum frumentum dare*, leihen/ vorstrecken. Cic. 2. Agrar. c. 30. Et, *Mutuam pecuniam dare*, borgen/ vorstrecken. Quod *fœnore dare* opponitur. Sicut & *mutua sumere*, & *fœnore sumere* opponuntur. Plautus Asinar. act. 1. sc. 3. extr. *Nam si mutuas* (pecunias) *non potero, certum est, sumam fœnore.* Sed Nonius pro *mutuas*, legit, *mutuo*, & *Mutuum* interpretatur *sine usuris*. *Fœnus* verò *cum usuris*. Eleganter & Plautus *mutua sumi* dixit, quæ in nobis non sunt, simulantur tamen, Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 137. ubi vide interpretes. *Mutuum sumere*, & Cicero dixit lib. 11 epist. 28. entleihen/ auffnehmen.

¶ Mutuè, Mutuò & Mutuùm, adverbium, significat vicissim, invicem, ut: *Amamus nos mutuò*, & *Amamus nos invicem*, Vall. lib. 2. c. 59. & lib. 3. c. 74. Cic. 10. fam. epist. 9 *Fac valeas, meque mutuò diligas*, liebe mich/ wie ich dich. Idem lib. 5. epist. 7 *Officiis mutuò sibi respondere*, unter einander Dienst beweisen.

¶ Mutuo, mutuare, Mutuor, mutuari. Sed, *qui mutuat pecuniam, dat mutuo: Qui mutuatur, mutuo accipit*, leihen/ entleihen/ entlehnen/ borgen/ Vall. lib. 5. c. 25. Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 15; Item, *Cum abundare debeam, cogor mutuari*, *Mutuari*

B *auxilia ad rem aliquam*, Hirt. 8. Bell. Gall. cap. 21. Hülffe leihen. Volck zu einem Krieg borgen. *Ab amore temerarium, atque impudens mutuatur consilium*, h. e. petit vel sumit. Livius. *Mutuari nomen, verba ab aliquo*, Cicer. in Tuscul. lib. 2. c. 18. *A viris virtus nomen est mutuata.* Idem ad Attic. lib. 8. epist. 6. *Tironem video in sumtum ab aliis mutuatum.*

¶ Mutuatio, das Borgen/ Entlehnung. Cic. Tuscul. Q. lib. 1. c. 42 *Lacedæmonius quidam, cum ad mortem duceretur, damnatus ab ephoris, dixissetque ei quidam inimicus: Contemnunc leges Lycurgi? respondit: Ego vero illi maximam gratiam habeo, quod me ea pœna multaverit, quam sine mutuatione, & sine versura, possem dissolvere.* Idem pro Flacco cap. 20 *cum multos minutis mutuationibus fraudasset.*

¶ Mutuatitius, a, um, quod mutuo sumitur. Ut *pecunia mutuatitia* apud Gellium lib. 20. cap. 1. entlehntes Geld.

¶ Mutitare antiquum verbum, quod mutua convivia agitare significat. Gell. lib. 2. c. 24 *Legi adeo nuper in Capitonis Attei Collectaneis Senatus decretum vetus C. Fannio & M. Valerio Messalâ* COSS. *factum, in quo jubentur principes civitatis, qui ludis Megalensibus* mutitarent, *id est, mutua inter sese convivia agitarent, jurare apud Coss. verbis conceptis*, &c.

C ¶ Promutuus, a, um. Ut *promutua pecunia*, quæ in antecessum datur, sive prænumeratur ante diem, apud Cæsarem lib. 3. de bello civili cap. 31. & 32. ita enim ibi legendum. Ubi & *Vectigal promutuò* sive *promutuum*, ut Scaliger legit, *tollere* i. e. ante diem dixit. Vide Cujacium lib. 8. Observ. cap. 34.

MY, *Ne my quidem facere audet*, i. e. metu ne hiscere quidem audet, er darff nicht mucken. Vide Chiliad.

MYCALE, Μυκάλη, promontorium Ioniæ, e regione insulæ Sami, juxta quod Persæ a Græcis superati. Diod. Sicul. lib. 11. c. 35.

¶ Mycalæus, adject. Claudianus in Eutrop. lib. 2. v. 264

Icarium pelagus, Mycalæaque littora.

MYCĒNAE, arum, urbs Peloponnesi, in Argolide, regia Agamemnonis.

¶ Mycēnensis, Cic. 2. de Finib. cap. 6 ex poeta:

Omnes Danai, aut Mycenenses, Attica pubes.

¶ Mycēnæus, idem. Ovid. 2. Trist. v. 400

Teque Mycenæo Phœbas amata duci.

Duci Mycenæo, i. e. Agamemnoni.

MYCŌNE, es, & Mycōnus, μύκονος, insula una ex Cycladibus. Statius 1. Achill. v. 205. & Strabo lib. 10.

¶ *Myconii calvi* dicuntur proverbialiter, ideò, quod Myconi incolæ calvi fuerint omnes, auctore Strabone lib. 10. p. 335. Lucilius, *Myconi omnis calva juventus*, apud Donatum in Terent.

D Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 26. Et, *Myconius conviva*, ein ungebetener Gast. Et, *Myconius vicinus.* vide Chiliad. ¶ 2. Et *Myconii*, vel *Myconiorum more venire*, ad convivia aliorum est venire invocatum, ungebeten kommen. Vide Chiliadas Erasmi.

Myinda, æ, Ludus, die blinde Kuh.

Myobarbum, poculi genus: Vox ex Græco & Latino joculariter composita. Vide Joseph. Scal. lib. 2. Auson. Lect. 128.

MYOPARO, Raubschiff/ Jageschiff/ navicula piratarum, a longitudine sic dicta, ut Scaliger ad Festum censet, quem vide, & Nonium in hac voce. Cic. in Fragment. lib. 3. de Republ. *Nam cum quæreretur ex eo* (pirata) *quo scelere compulsus mare haberet infestum uno myoparone? Eodem, inquit, quo tu* (Alexander) *orbem terræ.* Valer. Max. lib. 2. c. 8. n. 5 *myoparonum piraticarostra.* Seneca Controv. 2, *Jacuisti in piratæ myoparone.*

MYOPS, is, myōpes, Μύωπες, lusciosi qui nisi oculis quam proxime admota contueri queunt, die ein blöd Gesicht haben/ Vide *Lusciosus.*

MYRIAS, adis, f. 3. Tausend. Græcum est, μυριάς.

MYRĪCA, vel Myrice, es, μυρίκη, tamarix arbor, Tamarisken

oder

oder Porst. *Myricæ humiles*, Virg. eclog. 4. pr. *fragiles*, Ovid. 3. de arte am. v. 691. *tenues*, Idem 10. Metam. v. 97. Sed Heyden oder Heydenkraut / *Erica* est, ἐρείκη Matthiol. Vet. Gloss. *Genista*, μυρίκη.

MYRIOPHYLLUM, μυριόφυλλον, herba, quæ & Millefolium, Schaffgarben.

MYRMECION, tuberculum in palmis aut inferioribus partibus pedum, ingentem dolorem ciens, das Adel / so man an den Händen kriegt. ¶ 2. *Myrmecion*, caverna formicarum est, ein Ameißhauff. Μυρμηκιὰ ἀγαθῶν, *Myrmecia bonorum*, Prov. de ingentibus bonis. Ein Vorrath und Schatz von Gütern / Vide Chil. ¶ 3. Μυρμήκιον, araneus capite formicis similis, Ebero.

MYRMECIDES, statuarius, de quo Plin. lib. 36. c. 5. *Sunt & in parvis*, inquit, *marmoreis famam consecuti, Myrmecides cujus quadrigam cum agitatore cooperuit alis musca*, &c.

MYRMIDONES, μυρμιδόνες, Græci, Achillis socii. Virg. 2. Æn. v. 7 *Myrmidonum Dolopumve*, &c.

MYROBALANUS, μυροβάλανος, *glans unguentaria*, & glans Ægyptia. Indis tantum nota: fructus est arboris cujusdam myricæ similis, magnitudine nucis avellanæ, Plin. lib. 12. c. 22. Dioscor. lib. 4. *Ben*, officinis dicitur. Celsus lib. 4. c. 12 *Fit ex unguentariis glandulis, quas μυροβαλάνους Græci vocant.*

MYRON, ōnis, insignis statuarius, inter cujus opera præcipuum fuit bucula, ab Ovidio, Propertio, Statio, Ausonio, aliis celebrata. Vide *Mentor*: & Ovid. 3. Pont. ep. 1.

MYROPOLA, μυροπώλης, unguentorum venditor, ein Salbekramer / Apotheker. Plaut. Casin. a. 2. sc. 3. v. 10.

¶ Myropolium, Apotheken. Idem Amphitr. a. 4. sc. 1. v. 3.

¶ Myrothecium, μυροθήκιον, unguentorum repositorium; pro *ornamentis oratoris* posuit Cicero ad Att. lib. 2. epist. 1. *Myrothecium*, inquit, *Isocratis totum consumsi*, &c.

MYRRHA, σμύρνα, arbuscula, & gutta ex ea stillans amara, quæ corpora à putrefactione servat, nascitur in Arabia, sicut *thus*, Myrrhen. Plin. 12. c. 15.

¶ Myrrheus, myrrha delibutus. Inde *Myrrhea coma*, Tibullo lib. 3. Eleg. 4. v. 28, & Horatio *coma myrrhea*, sive *murrea* lib. 3. ode 14. v. 22. Sed in Tibulli MSto Codice Scaliger *myrtea coma* scriptum invenit. Apud Horatium quoque lib. 3. od. 14 *myrteum crinem* Vetus Scholiastes agnoscit, & ad colorem refert. Vide paullò post in *Myrtus*.

¶ Myrrhinus, adjectivum, ut *Vinum myrrhinum*, myrrha conditum, Wein mit Myrrhen zugerichtet.

¶ Myrrhina sive Murrhina, subst. vinum aromaticum seu myrrhæ odore conditum, ut Plinius lib. 14. c. 13 exponit, ubi ex Fabio hunc versum citat:

Mittebam vinum pulchrum, murrhinam.

¶ *Myrrhina pocula*, vide in *Murrha*.

MIRRHIS, idis, μυῤῥίς, herba est cicutæ similis Dioscoridi lib. 4. *Cicutariam* vulgò vocant, Wilderkelbel / Buschmören / ab arbusta enim nascitur.

MYRTOUS, Oenomani auriga, a quo *Myrtoum* nomen accepit mare, in quod præcipitatus ille fuit. Alii vero a *Myrtilo* Mercurii filio: alii a *Myrtone* muliere appellatum volunt, quod Pausaniæ in Arcadicis maxime placet. Vide Horatianos interpretes ad illud lib. 1. Ode 1 *Myrtoum pavidus nauta secet mare.*

Cæterum *Mare Myrtoum* Ægæi pars est, auctore Plinio lib. 4. c. 5. extr. & cap. 11. circa finem, ubi nomen ei a parva quadam insula tributum prodit.

MYRTUS, σμυρσίνη, arbor frequens in Italia. *Sativa* est & *sponte provenien*s; *alba* quoque & *nigra*, welsche Heidelbeeren. Myrtus silvestris, *Ruscus* est Dioscoridi, Vide *Ruscus*. In templum bonæ Deæ non inferebatur. Gallæus ad Lactant. p. 128. Conf. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 1012. seq.

¶ Myrtum, Neutr. Myrti fructus est. Virg. Georg. 1. v. 306

Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta.

¶ Myrtidanus. *Vinum Myrtidanum*, Plin. 15. c. 29.

¶ Myrtatus. *Myrtatum obsonium.* Idem ibid.

¶ Myrteus, quod ex myrto est; vel myrti colorem refert. Quem Vetus Scholiastes Horatii medium inter flavum & nigrum interpretatur. Vide Scal. ad paullo ante citatum locum Tibulli in *Myrrheus* &

¶ Myrteus, &

¶ Myrtinus, ut *oleum myrteum*, & *myrtinum*, Plin. lib. 23. c. 4.

A Idem & *fruticem* dixit *myrtuosum*, id est, densum & ramosum, quemadmodum Myrtus, lib. 12. c. 13.

¶ Myrtuosus, jam expositum in *Myrteus*.

¶ Myrtaceus, aliud adject. ut, *ad similitudinem myrtacei folii*, Corn. Celsus lib. 7. c. 17.

¶ Myrtētum, locus in quo myrti proveniunt. Virg. Georg. 2. v. 112. *Littora myrtetis lætissima.* Sallust. Jugurth. c. 48 *Collis vestitus oleastro & myrtetis.*

¶ Myrtites, *Vinum*, welsch Heydelbeerwein / Colum. lib. 12. c. 37 *Vinum myrtiten sic facito*, &c. Palladius lib. 13. cap. 2 *myrtite vinum.*

MYSCAE, *Myiæ*, *Myes*, *Myaces*, *Mytali*, & *Musculi*, conchæ sunt, Muscheln. Gesner.

¶ Myites, Muschelstein. Agricola.

MYSIA, Asiæ regio juxta Propontidem & Hellespontum. Vide Geographos, & quæ supra in Mœsia, quæ perperam cum hac confunditur, dicta sunt.

¶ Mysi, populus Mysiæ. *Mysus juvenis*, Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 65. Sed *Mysorum ultimus* vel *postremus*, Proverb. in hominem vehementer despectum, utitur Cic. pro Flacco c. 27. *Mysorum postremus es*, du bist ein Aschenbrödel. Idem *Mysios & Phrygios* pro contemtissimis quibusque dixit lib. 1. Epist. 1. ad Quintum Fratr. *Barbaros Barbarorum* Florus Mysos vocat lib. 4. c. 12.

B MYSO, Philosophus, Apollinis judicio omnium hominum sapientissimus, eo nomine habitus ignobilis est, quod ex vico obscuro natus esset. Laertius.

MYSTERIUM, μυστήριον, *arcanum*. Ein Geheimnüß. Erant *mysteria* sacra, arcana & seclusa Cereris apud Eleusinen, *magna* & *parva*, in quibus quæ agerentur à sacerdotibus, summo silentio occultabantur. Alio nomine *Initia*. Vid. Justin. 5, 1. 1. Brisson. lib. 1. Formul. Alex. ab Alex. lib. 6. G. D. c. 19. *Mysteria facere*, Corn. Nep. 7, 3. 6. Cic. ad Att. lib. 4. epist. 18 *Epistolæ nostræ tantum habent mysteriorum, ut eas ne librariis quidem fere committamus.* Idem de orat. lib. 3. c. 17 *Tanquam mysterium, tacitum aliquid tenere*, etwas verschwiegen halten / als geheime Sachen. *Mysteria aperire*, Idem in 4. Tusc. c. 25. Vide Exercitat. Casauboni contra Baronium, itemque Scaligerum ad illud Tibulli lib. 3. Eleg. 5. v. 7 *Non ego tentavi nulli temeranda virorum,*

Audax laudandæ sacra docere Deæ.

De Etymologiâ vocis vide Clement. Alexandrinum Protreptico ad Gent. p. 7. extr.

MYSTA, vel Mystes, æ, μύστης, *sacris initiatus*, *sacra discens*. Ein Priester. Vide supra *Epopta*.

¶ Symmysta, Symmystes Sacrorum eorundem particeps & collega. *Symmystæ Liberi*, Apulej. Apol.

¶ Protomysta, primarius mystarum. Sidonius lib. 2. epist. 9.

C ¶ Mystagōgus, μυσταγωγός, sacrorum princeps. Symmach. lib. 5. epist. 64 *Amicitiæ meæ Scipio, te mystagogo usus, accessit.* Et lib. 6. ep. 25 *Hunc in amicitiam tuam, tanquam mystagogus, induco.*

¶ Mysticus, *adjectivum*, μυστικός, arcanus, facer, *Mystica sacra*, Virg. 1. Georg. v. 161 *Arbuteæ crates, & mystica vannus Iacchi.* Hoc est, quæ in *Bacchi* sacris vel mysteriis simul erat, & arcani quippiam significat. Arator in Actor. c. 5

Fama ciet populos ad mystica signa salutis.

¶ Mystice, adverb. Solinus de Ægypto c. 32 (al. 45.) *Delubra, quibus succedit aut incubat* (Apis,) *mystice thalamos nominant.* Et Augustinus lib. 2. de Doctr. Christiana c. 16 *Translate ac mystice posita in scripturis.*

MYTHOLOGIA, μυθολογία, fabulæ allusio, significatio, & doctrina, die Lehre durch Fabel oder Gedicht.

¶ Mytholŏgus, scriptor Mythologiæ.

MYUS, Myuntis, urbs Ioniæ. Vide præter Geographos, Corn. Nepotem Themistocle cap. 10. n. 3.

MYXA, & *Myxaria*, μύξα, μυξάρια, fructus sunt exigui, *pruni* magnitudine, ex arbore pruno valde simili, gustu dulces, *Sebestena* etiam vocant. Et nomen, Sebesten / in officinis Pharmac. notum est.

MYXUS, μύξος, prominens pars lucernæ, cui inferitur *ellychnium*, die Dille / das Röhrlein in der Lampen / darin der Tocht steckt / Martial. lib. 14. Epigr. 41 *Illustrem cum tota meis convivia flammis,*

D *Totque geram myxos, una lucerna vocor.*

Alii malunt legere *myxas*, & ipsa ellychnia interpretantur. Vide Suidam.

N.

CONSONANS liquida est, quæ in derivationibus & compositionibus in alias atque alias consonantes, ob pronunciationem faciliorem transit. In *l.* ut *unus*, *ullus*, *nullus*; *vinum*, *villum*; *bonus*, *bellus*; *catinum*, *catillum*. 2. In *m*, ut *imbecillus*, *immotus*, *improbus*, *impiger*, *imbibo*, *immineo*. Seneca de brev. vit. c. 13 *Valerius Corvinus primus Messanam vicit, & primus ex familia Valeriorum, urbis captæ in se translato nomine* Messana *appellatus est, paulatimque, vulgo permutante literas*, Messala *dictus est*. 3. In *r*, ut *corrigo*, *corrumpo*, *irrigo*, *irriguus*. 4. In *t*, ut *canis*, *catulus*, *catellus*.

¶ NON. *Nonus* vel *Nonis*. NR. *Nero*. NEP. SAC. *Neptuno Sacrum*, *&c.* Si judici caussa videretur obscura, probationesque & argumenta non satis idonea ad caussam dijudicandam, in tabellâ scribebat ampliationis nomen, N. L. quibus literis significabatur, *Non liquet*. ¶ N, quia sonum vocalis additæ intus cohibet, ea exprimit, quæ intus sunt, ut inquit Plato in Cratylo. Observat id Maro in illo 1. Æneid. v. 168

- - - - *Hic fessus non vincula naves*

Illa teneat, unco non alligat anchora morsus. Vossius.

NABATHAEI, Arabiæ felicis incolæ. Vide Geographos. Nabathæos pro *toto Oriente* dixit Ovidius 1. Metam. v. 61

Eurus ad Auroram, Nabathæaque regna recessit.

NABIS, fœm. animal, Plin. lib. 8. c. 18 ab Æthiopibus *Nabin* vocari scribit Camelopardalim, animal collo simile equo, pedibus & cruribus bovi, capite Camelo &c.

NABLIVM, instrumentum musicum, idem quod psalterium. Ovid. lib. 3. de arte v. 327

Disce etiam duplices genialia nablia palmâ
Vertere, den Psalter greiffen.

NACCA, Persius Satyr. 3. v. 31

Non pudet ad morem discincti vivere Naccæ.

Sed in membranis & nummis *Natta* legitur. Proprie sic appellabantur, qui sordidas artes exercebant, ut fullones. Postea ad animum translata vox est, & dissolutæ vitæ ac intemperantis homines sic appellati. vide Casaubon. ad Persium.

NAE, ναί, adverb. affirmandi. Terent. in Andria prolog. v. 17 *Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant.* Idem, quod certe, eigentlich / gewißlich. Cic. in Catilin. 2. cap. 3. extr. *Næ illi vehementer errant,* gewißlich fehlen die weit.

Nænia vide *Nenia.*

NAEVIVS, poeta Comicus vetustissimus, de quo Horat. lib. 2. ep. 1. v. 53 *Nævius in manibus non est, & mentibus hæret*

Pæne recens, adeò sanctum est vetus omne poema.

Vide Gellium lib. 17. cap. ult. & Ciceron. 1. Tuscul. it. de Senect. hanc citat Nævii sententiam: *Temeritas est videlicet florentis ætatis, sapientia senectutis.* Et Nonius hanc: *Ut quisque est, meritus pretium pro factis ferat.* Gellius ejusdem epigramma de se ipso superbe compositum exponit lib. 1. cap. 24. Nomen ipsum à *nævo* est. Nam qui nævis seu maculis insigniti essent, *Nævii* appellabantur. Arnobius lib. 3 *Ergo esse, dicendum est, quosdam Capitones, Silunculos, Frontones, Labeones, in his alios Mentones, Nævios atque Nasicas.*

¶ *Nævianus*, ut, *Hector Nævianus*, apud Cicer. lib. 5. epist. 12 ad Lucejum.

NAEVVS, genuina corporis macula, ein Flecken / ein Mahl am Leibe. Olim *Gnæus* dicebant. Festus: *Gnæus, & corporis insigne, & prænomen, à generando dicta esse, & ea ipsa ex græco γίγνεσθαι apparet.* Salmasius tamen f. 38. ad Solin. mavult derivare ἀπὸ τοῦ κνάω, nempe quod nævi soleant resecari. Verrucas intellexit, quæ ex cute excrescunt. Nam & hoc sensu usurpatum priscis videtur. Alias maculam notat. Ovid. 5. Tristium:

Nullus in egregio corpore nævus erit.

Cicero 1. de Natura Deorum cap. 28 *Nævus in articulo pueri delectat Alcæum: at est corporis macula nævus.* ¶ 2. Et *Nævi*, mendæ, vel vitia, Gebrechen.

¶ Nævulus, dimin. Apul. de Mundo pag. 59 *Minores insulæ, ut nævuli quidam, per apertas ponti sunt sparsæ regiones.*

NAIAS, Najades, fontium Nymphæ vel fluminum. Aliquando tamen generaliter quaslibet nymphas hoc nomen designat. Sane Virg. Ecl. 10. v. 20 *Najades*, pro *Oreades* dicit. Vide ibid.

NAIS, nomen nymphæ, *cærula Nais*, *candida Nais* Virg. ecl. 2.

NAM. Conjunctio caussalis præpositiva, reddens caussam ejus, quod præcessit. Subservit exordiis narrationum eleganter. Ter. in Andr. sc. 1. *Nam is postquam excessit ex ephebis Sosia.* ¶ Inservit & continuationi. Cicero pro Dejotaro: *Nam de statua quis queritur?* Item interrogationibus non modo in compositione, (ut *quisnam*, *quidnam*, *undenam &c.*) sed & per se cum præponitur scilicet. Plautus Cistell. act. 4. sc. 1. v. 16 *Nam, obsecro, unde hæc gentium?* Virg. 12. Æn. v. 637

Nam quid ago? aut quænam spondet fortuna salutem?

¶ Aliquando & adversativa est, & pro *sed* sive *autem* ponitur: ut contra *sed* & *autem* pro *nam*, *enim*. Quemadmodum & apud Græcos δὲ & γὰρ mutuas vices obeunt. Marcell. JCtus Lege 6. § 1. D. de auro & arg. leg. *Nam qui fieri potest, ut legatum vel fidei commissum durare existimetur, cum id, quod Testamento dabatur, in sua specie non permansit, nam quodammodo exstinctum sit.*

¶ Namque, idem est, quod siquidem. Virg. 1. eclog.

Namque erit ille mihi semper Deus, &c.

NANCISCOR, nancisci, assequi, obtinere, acquirere, adipisci, erlangen und behalten. *Pisces ex sententia nactus sum*, Terent. Adelph. 3. sc. 3, 66. *Boni aliquid fortuiti nancisci*, Cic. 3. Nat. D. cap. 36. Et, *Cato sic abiit e vita, ut caussam moriendi se nactum esse gauderet*, Idem in Tusc. lib. 1. c. 30. Et, *Nancisci potestatem per scelus*, Idem 3. Nat. D. c. 35. Utimur verbo maxime in iis, quæ aut fortuito nobis eveniunt, aut quorum eventus incertus est Cæsar 3. de B. Civ. cap. 8 *nactus circiter XXX (naves) in eas vehementiæ ac doloris iracundiâ erupit.* Ubi *nancisci* forte fortuna xceipere est, ohne gefähr ertappen. Similiter locutus est c. 23. Idem lib. 2. eorundem commentar. cap. 22 *Nactus turbidam tempestatem*; & lib. 3. c. 54. *Noctem subnubilam nactus.* Sallust. lib. 1. Hist. *Sertorius nactus obscuram noctem.* Ita *morbum nancisci* Nepos dixit Attico cap. 21. itemque *nancisci caussam idoneam*, i. e. opportune, commode oblatam, in Themist. cap. 6. Ejus elegantiæ est locutio Floriana lib. 2. c. 4 *Hostes nivalem nacti diem* &c. scilicet tempestatem ejus diei in consilium verterunt.

A ¶ Nactus, passive. Hygin. Fab. 8 *Ea occasione nactâ, fugæ se mandavit.* Et fabula 28 *Qui ab Apolline nacti, sunt interfecti.*

NANNACVS, Rex Phrygum fuisse legitur ante Deucalionem, qui diluvium futurum præviderit. *Cannacum* alii scribunt, aut *Cannacam*, item *Annacum.* Erasmum vide Adag. Noachum intelligi suspicatur Læl. Bisciola Tom. 1. subsec. lib. 19. c. 13. Jo. Heinr. Ursinus fabulam Cannacæ fictam putat ex historia Mathusalem Gen. 5. Nam cum obiisset (vixisse autem scribitur trecentis annis,) Deucalioneum diluvium sequutum, morsque ejus solenni luctu omnium deplorata est: quod oracula consulta: *Quousque victurus esset?* respondissent: *Mortuo Cannacâ peritura universa.*

NANNIVM: meretriculæ cujusdam nomen, quæ, ut scribit Athenæus lib. 13, *proscenium* est cognominata, quoniam extrinsecus formosissima videretur instar proscениorum theatralium, cum alias fœdissima foret. Vide Francisc. Philelph. Epist. ad Saxol. Pratens. (quam exhibet Goldast. Centur. Philol. Epist. p. 24) & Cœl. Rhodig. 8 (al. 5.) Lect. antiq. c. 8. f. 413. Atque inde emendare voluerunt illud Plautinum Prolog. Amphitr. v. 91

Etiam histriones anno cum in proscenio hic
Jovem invocarunt, venit.

legique jusserunt: - - - *Nannio in proscenio.* Sed vide ibi notas Taubmanni p. 15.

B NANVS, νάνος, pumilio, ein Zwerg. Fest. Νάνος dictus est quasi μὴ αὐξόμενος, παρὰ τὸ ἄνω, ὃ δηλοῖ τὸ αὐξάνω, quod non excrescat in altum. *Nanus cum sis, cede*, aus dem Wege was geringe Leute seyn. Vide Chiliadas. Aristoteles dixit *Nanos* sive pumiliones mente deficere: quod usquequaque verum haud esse Beroaldus ostendit ad Suetonii Domitianum cap. 4. De Nano bipedali minore librarum XVII idem Suetonius Augusto c. 43. ubi vide Casaubonum & Torrentium. Ejus descriptionem habes apud Stat. lib. 1. Silv. 6. v. 57. ubi vide Barthium.

¶ Nani etiam equulei vel muli humiliores dicebantur. Gellius lib. 19. c. 13.

NAPEAE, vel Napææ, fontium Nymphæ, auctore Servio. Virgil. 4. Georgicorum v. 335

Tende petens pacem & faciles venerare Napeas.

NAPHTHA, bitumen, quod igne admoto facillime accenditur. vide Plin. lib. 2. c. 108. *Petroleum* scripsit esse Encelius. Vide Hesychium, & Suidam in Νάφθα. Plin. lib. 2. c. 105. & lib. 35. c. 15. Ammian. lib. 23. c. 23. Bell. Rer. Antiq. lib. 3. Olearium Itinerar. Pers. lib. 6. cap. 9. Naphthæ genus oleo cedrino simile.

NAPVS, rapi genus, Steckelrüben / Plin. lib. 20. c. 4.

¶ Napina, ein Rübenfeld / Columell. lib. 11. c. 2.

NARBO Martius, Galliæ urbs, prope sinum mediterranei maris, qui Pyrenæos montes prospectat: vulgò *Narbona*, a qua *Galliæ Narbonensis* appellatio. Vide *Gallia.* Laudes ejus Ausonius ha-

C bet de Claris urbibus cap. 13.

NARCISSVS, Νάρκισσος, flos, Hornungsblumen / Zeitlosen / Matthiolus. ¶ De Narcisso juvene in florem istum mutato vide Ovidium lib. 3. Metam. fab. 6.

¶ Narcissinus, ut *oleum narcissinum*, apud Plin. lib. 21. c. 19.

NARDVS, fœminino, & *nardum* neutro genere & nardinum, frutex est odoratus, Græcis νάρδος & νάρδου στάχυς, id est, *nardi spica*, Indica est & Syriaca, Germanis, edelfrembd / wolriechende Spicknardi. *Nardus Italica*, gemeine Spicknardi / cujus generis planta etiam illa est, quam *Lavendulam* vulgo vocant, Lavendel. ¶ 2. Est & *Celtica Nardus.* ¶ 3. *Nardus pistica* dicebatur: quæ sincera & absque vitio esset, ἀπὸ τῆς πίστεως, a fide; & plane ἄδολος, hoc est, germana, ut ait Erasmus, & nulla arte vitiata, unverfälschte und rechtschaffene Spicknardi. *Nardum purum* JCtus appellat Lege 21. Dig. de auro & arg. leg. vide & Salmasii Exercitat. Plinianas.

¶ Nardinus, a, um. *Unguentum nardinum*, Nardenbalsam / Plin. lib. 13. cap. 1.

NARICA, nomen piscis minutuli, Festus *Naticam* veteres scripsisse ait, a *natando.*

NARIS, fœm. Plural. *nares*, organa sunt olfactus, Nasenlöcher. *Emunctæ naris versus* Horatius elegantes dixit & decentes lib. 1.

D Serm. Sat. 4. v. 8. Ad quem modum *emunctæ naris* homo, sagax, intelligens, in judicando acer dicitur. Satyra præcedente 3 *acutas nares* dixerat v. 29

Iracundior est paullo minus aptus acutis
Naribus horum hominum.

i. e. Nasutis istis. Sic nos de tali dicimus: Er hat eine dünne Nase. His opponuntur *obesæ nares.* Idem Epodon 12

Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis nec firmo juveni, nec naris obesæ?

Id est, nec inverecundo, (nam impudentis est munera temere, & conditiones oblatas accipere) nec stupido & parum intelligenti. Vide & Torrentium ad eum locum. Idem lib. 1. Epist. 19. v. 45 *naribus uti*, dixit pro judicare & sub censuram vocare aliorum dicta & facta; atque adeo vel subsannare, seu *naso suspendere adunco*, ut Persius loquitur: Atque hoc ipse Persius *naribus indulgere* Satyra 1 dixit v. 40

- - - *rides, ait, & nimis uncis*

Naribus indulges. A
quod *detorta nare* Apulejus dixit lib. 8. p. 213. *Nare*, inquit, *detorta magistrum suum varie cavillantur.* Sed *Humentes nares*, triessende Nase / apud Suetonium Claudio cap. 30. *De nare loqui*, durch die Nase reden / Idem Persius dixit Sat. 1. v. 33.

¶ Narinosus, apertis naribus odorans. Ita MSS. libris Lactantii lib. 5. cap. 12 extr. *Dii narinosi*, quod odoribus thuris colantur, appellari videntur: ubi alii legunt *cariosi*; alii *variçosi*.

NARRO, narrare, exponere, recitare, erzehlen / sagen. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 5. extr. *Tu isti narrato omnem rem ordine.* Et Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 43

Navita de ventis, de tauris narrat arator.

¶ Narratio, quæ rei est gestæ expositio, Vermeldung / Erzehlung zugetragener Dinge / cujus summa virtus perspicuitas est. Cic. de Orat. lib. 2. c. 19 *Narratio verisimilis sit, aperta, brevis.* Narrationum ejusmodi exempla aliquot Terentius, qui narrandi artifex egregius est, proponit. *Arida & jejuna narratio*, so weder Krafft noch Schmack hat / Quintil. lib. 2. c. 4. *Narratio obscura totam occæcat orationem*, Cic. 2. de Orat. cap. 80, ubi Narratio pars est totius orationis ab Exordio & Confirmatione &c. distincta.

¶ Narratus, ûs. Ovid. 5. Metam. fab. 8. v. 499 B

- - - *veniat narratibus hora*
Tempestiva meis.

¶ Narratiuncula. Quintil. lib. 1. cap. 9 *Narratiunculas à poetis celebratas notitiæ caussa, non eloquentiæ tractandas puto.*

¶ Narrator, qui narrat; ut *Faceti narratores*, die kurtzweilig von Händeln reden können / Cic. de Orat. lib. 2. c. 54.

¶ Narrabilis, das sich melden läst. Ovid. 2. de Ponto Eleg. 2

Lingua sile, non est ultra narrabile quicquam.

¶ Denarrare, Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 51. *Hæc adeo ego illi jam denarrabo*, hoc est, ordine & ad finem usque narrabo.

¶ Enarrare, Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 11 *omnem rem modò seni, quo pacto se haberet, enarramus ordine*, nacheinander vermelden.

¶ Enarratio, *Diligens Enarratio*, Quintil. lib. 1. c. 8. Idem lib. 2. cap. 5. pr. *Exigitur a Grammaticis Poetarum enarratio*, Auslegung / Erklärung.

¶ Enarrator. Gell. lib. 18. c. 9 *enarrator Sallustii*, id est interpres: & cap. 6, *idonei vocum antiquarum enarratores.*

¶ Enarratus, deutlich erzehlet. Unde

¶ Enarratè, adv. cujus Comp. *Enarratiùs* aliquoties Gellius usus est. Lib. 10. cap. 1. *Tiro enarratius scripsit.* & lib. 13. c. 12 *enarratiùs scriptum invenimus.*

¶ Inenarratus, Gell. lib. 12. c. 6. & lib. 19. c. 14. unerzehlt.

¶ Enarrabilis. Vet. Gloss. *Enarrabilis*, διηγηματικός. Quintil. lib. 6. cap. 3. post init. *Non ratione aliqua sed motu quodam, nescio an enarrabili, judicatur.*

¶ Inenarrabilis, unsäglich / unaussprechlich. Seneca 3. Nat. Quæst. c. 22. *Fluminum inenarrabilis natura est.* Quintil. circa finem lib. 11 *latens quædam ratio & inenarrabilis.* C

¶ Inenarrabiliter. Livius lib. 41. c. 15 *Jecur omne inenarrabiliter absumtum.*

¶ Pernarrare. Glossæ Cyrilli, *Pernarro*, ἀφηγοῦμαι.

¶ Prænarrare, Ter. in Eun. a. 5. sc. 5. v. 12 *Oportuit rem prænarrasse me*, ich hätte ihn des Handels zuvor sollen unterrichten.

¶ Renarrare, ante facta narrando repetere, vel explicare. Virgil. 3. Æneid. extremo:

Sic Pater Æneas, intentis omnibus, unus
Fata renarrabat divûm.

NARTHECIUM, ναρθήκιον, repositorium medicamentorum, Ein Würtz-Lädichen / Artzney-Schachtel / à νάρθηξ, ferula, è qua olim fiebant narthecia, ut nunc ex ebore, vide *Ferula*. Cic. de finib. lib. 2 cap. 7 *Doloris medicamenta tanquam de narthecio promere.*

NĂSĂMŌNES, Africæ supra Syrtes populus, spolians miseros, qui vadis illis detenti fuerant. Strabo lib. 17. Plin. 5. c. 5. atque ita

- - - *toto commercia mundo*
Naufragiis Nasamones habent,

ut Lucanus de illis lib. 9. v. 443 censuit. Curtius 4. c. 7 rectè *gentem Syrticam* vocat, errabundus autem ad Hammonem usque removet. Vide ibi notata.

¶ Nasămōnius, Afer, Africanus, synecdochice. Syrticis enim proprie gentibus debetur. Sidonius autem poetica licentia ad Numidas usque transmovet. Carm. 9. v. 257 D

Et vinctum Nasamonium Jugurtham.

¶ Nasamoniacus, idem. Silius lib. 16. v. 630

In Garamantas iter Nasamoniacosque triumphos.

NASCOR, natus sum, nasci, edi in lucem, introire in vitam, auff die Welt kommen / gebohren werden. *Ex me is natus est*, Terent. Heaut. 5. sc. 4, 7. er ist mein Sohn. *Natus patre, matre.* Sic, *Orpheus matre Musa natus*, Cic. de Nat. D. lib. 3. c. 18. *Natus summo loco*, Cic. 11. fam. ep. 22. hoher Ankunfft. *Vir ad dignitatem & gloriam natus*, pro Sextio cap. 42. *Ad honestatem natum est genus humanum*, Idem Partit. Orat. c. 27. Et, *Ad omnia summa natus Pompejus*, de Clar. Orat. cap. 68. zu allen höchsten Tugenden gebohren. *In literis nati Græci*, Cicero de Orat. 3. c. 32. bey dem Studieren herkommen seyn. Et cum Dandi casu, in Pison. cap. 17 *natus abdomini, non laudi atque gloriæ.* Et, *Iterum mihi natus videor, quòd te reperi*, mir ist / als wäre ich neu gebohren / Plaut. in Pœnulo a. 5. sc. 2. v. 117. Idem Capt. act. 4. sc. 2. v. 10 *Iterum natus videor, si vera audiam.* Sermo est hominis impense lætantis; præcipue superato aliquo malo. Apud eundem *natus nemo* eleganter pro *nemo* ponitur. Cistell. act. 2. sc. 1, 56 *Tanquam intus natus nemo in ædibus habitet.* Idem ibidem sc. 2. v. 21 *Natus nemo in ædibus servat.* Manilius lib. 4. v. 16

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

Philonis est, πᾶν τὸ γινόμενον καταθανεῖν ὀφείλεται. Cic. 1. Tusc. cap. 48. pr. *Silenus a Mida cum captus esset, hoc ei pro sua missione dedisse scribitur: Non nasci homini longe optimum est; proximum autem, quam primum mori.* Imo nasci longe optimum est. Vide Chiliad. *Natus annos decem, quinquaginta.* Zehen Jahr alt ꝛc. passim obvia, ubi *Ante* subauditur, vel *Ad*, ut expressum est pro Cluentio c. 40 *cum annos ad quinquaginta natus esset.* ¶ *Qui mortui nascuntur, neque nati neque procreati videntur*, ait Paulus JCtus Lege 138 de V.S. Quem ad locum Brechæus ita commentatur: *Cùm hominem dicere haud liceat eum, qui & animo, & naturalibus facultatibus, sensu item, atque motu prorsus caret, & spiritûs sit expers: fit sane, ut qui ejusmodi egeritur à pariente, (quoniam nasci proprium est eorum, quæ & motum, simul etiam sensum habent,) natus non censeatur.*

¶ 2. Transfertur ad alia quoque non rarò & pro *oriri* vel *fieri* ponitur: quemadmodum aliquando *fieri*, pro *nasci* poni solet. Statius Hercule [3. Silv. 1.] v. 28

Huc ades, & genium templis nascentibus infer.

Lucilius apud Porphyrionem in Horat. lib. 1. Odam 27

Judicis Hortensi est ad eam rem nata palæstra.

Columella lib. 11. cap. 3 *Et auctumno & vere plura feruntur: melius tamen vere riguis locis; quoniam & nascentis anni clementia excipit prodeuntia semina, & sitis æstatis restinguitur fontibus.* Plinius lib. 16. cap. 25 *Arborum flos est pleni veris indicium, & anni renascentis.* Et Cicer. Orat. post reditum ad Quir. c. 2 *A parentibus, id quod necesse erat, parvus sum creatus: à vobis natus sum consularis.* De quo & Turnebum, si lubet, vide lib. 22. cap. 4. Cic. 2. de Fin. c. 24 *Ipsum a se oritur, & sua sponte nascitur.* Et, *Nunc demum isthæc nata oratio est*, Ter. Adelph. a. 5. sc. 3. v. 19. ist diese Rede ietzt erst neu. Cic. 2. Off. cap. 5 *Nulla tam detestabilis pestis est, quæ non homini ab homine nascatur*, entstehen könne. *Luna nascens*, der neue Mond / Horatius 3. Carm. od. 23. Immo interdum nil nisi *existere* significat. Cæs. lib. 2. de B. Gall. c. 18 *Ab eo flumine pari acclivitate collis nascebatur.*

¶ Nascentia, γένεσις: Geburt. Vitruvius lib. 9. c. 7 *Postea eludens Antipater, itemque Achinapolus, qui etiam non è nascentia, sed ex conceptione, Genethliologiæ rationes explicatas reliquit.*

¶ Natus, & Nata, quod nomen nonnunquam G. adsciscit sibi, *Gnatus*, *Gnata*, Sohn / Tochter. Valla lib. 3. c. 10 *Oratores sæpius dicunt filius, quàm natus.* Si soluto sermone usurpare velimus, multitudinis Numerus, quam singularis, convenientior videtur. Cicero de Amicit. cap. 8 *Ex ea caritate, quæ est inter natos, & parentes.* Unitatis numero tamen usus C. Nepos Epaminond. cap. 10. n. 1 videtur, *qui talem ex te natum relicturus sis:* nisi & ibi participium est. ¶ Nati, orum, pl. liberi, Kinder. Vide Cicer. c. l. de Amicitia: & Horatius 3. Oda 5. v. 42 *parvi nati.*

¶ Natus, ûs: nomen substantivum, cujus Ablativus in usu mansit, ut: *Grandis, major, grandior, minor, maximus, minimus natu.* Cic. de Sen. cap. 4 *Eum colere cœpi non admodum grandem natu*, da er noch nicht sonderlich alt war. Terent. in Adelph. a. 5. sc. 4. extrem. *Id mea maxime refert, qui sum natu maximus*, der ich der älteste bin. *Minimus natu*, der Jüngste. *Majores natu.* i. e. Seniores, Nepos in Themistocle cap. 2. Idem Hannibale cap. 3 *Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natu Imperator factus.* Solemus & ita loqui: *Homo magno natu &c.* Idem Timotheo cap. 3 *Hic cum esset magno natu & magistratus gerere desiisset.* Idem Datame cap. 7 *Ab hoc tamen viro Scismas, maximo natu filius, descivit.* Et Livius lib. 2. c. 7 *Creatus Sp. Lucretius Cos. qui magno natu, non sufficientibus jam viribus, ad consularia munera obeunda intra paucos dies moritur.* Idem lib. 21. c. 34 *magno natu principes.*

¶ Natio, Natalis, Nativitas, Natura, cum derivatis, vide post Composita.

¶ Nascibilis. Tertull. 3. adv. Marcion. cap. 19 *Mortalem negat, quem nascibilem confitetur.*

¶ Innascibilis, pro eo, qui nasci non potest; Tertullianus de præsc. adv. hæret. cap. 46 *Secutus est Saturnius, dicens, innascibilem virtutem, id est, Deum in summis & illis infinitis partibus, & in superioribus manere.* Et Maximus Taurinensis de Diversis, in Symboli expositione, de Deo Patre: *in Deo natura innascibilis.*

Composita a *Nascor.*

¶ Adnasci, anwachsen / ut, *Viscum in quercu adnascitur*, Plin. lib. 16. c. 44. Scribitur & ¶ Agnascor, agnasci, D præpositionis

nis in G euphoniæ caussa mutato. Quod verbum jurisperitis est nasci post testamentum factum, hernach gebohren werden/ wenn das Testament geschlossen. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 57 *Constat agnascendo rumpi testamentum*, hat nicht Krafft/ wenn noch Kinder darnach gebohren werden. *Membra agnata*, superflua sunt, seu quæ abundant, Gliedmaß/ so zu viel sind. Plin. lib. 11. c. 52 *Membra animalibus agnata mutila sunt, sicut sextus homini semper digitus.*

¶ Agnati, Freunde oder Verwandte des Vaters halben. Sub quibus etiam cognati continentur, ut patruus *agnatus* & *cognatus*, dicitur; Matris vero frater, id est, avunculus *cognatus* tantum, non *agnatus*. Tacitus de Germania c. 19 *Agnatos* pro liberis dixit: vide ibi Lipsium: præcipue verò Colerum N.109.

¶ Agnatio, Freundschafft vom Vater her. Cic. lib. 1. de Leg. c. 7. extr. *Homines Deorum agnatione & gente tenentur.*

¶ Circumnasci. Plin. lib. 2. c. 103 *Lacus circumnascente absinthio inficitur;* um was herum wachsen.

¶ Cognatus, cognatione alicui junctus, Freund/ Verwandter. *Propinqui cognatique optime convenientes*, Cicer. pro Roscio Am. cap. 34. Et, *Affines atque cognati*, post red. ad Quir. c. 3. ¶ Sed *cognata rebus vocabula*, id est, convenientia. Horat. lib. 2. sc. 3. v. 280. gemäß/ bequem. Et Cic. de orat. lib. 3. cap. 51 *Nihil est tam cognatum mentibus nostris, quàm numeri atque voces.*

¶ Cognatio, Verwandschafft. *Amplissima cognatio*, ein sehr grosses Geschlecht/ Freundschafft. *Serpit foras cognationibus domus & affinitatibus*, Cic. 5. de Fin. c.23. weitläufftig Geschlecht durch Befreundung und Schwägerschafften. *Conjunctum esse cognatione cum aliquo*, Idem in Verrem 6. c. 33. *Habere cognationem cum aliquo*, Quintil. lib. 1. cap. 10. sub finem. *Propinquâ cognatione alicui esse conjunctum*, Sueton. in Nerone cap. 3. Et, *Frater cognatione patruelis: amore germanus*, Cic. 5. de Fin. ineunte. *Felicibus cognatus est vel quilibet.*

¶ Denasci, ἀπογίνεσθαι, mori, sterben. Varro lib. 4. de LL. *qui denascitur, ignem amittit ac frigescit.* Cassius Hemina apud Nonium: *quæ nata sunt, ea denasci ajunt.*

¶ Enasci, auswachsen / aus etwas wachsen/ entspringen. Cic. ad Atticum lib. 11. ep. 2. *Ex multis meis miserrimis curis una est enata.* Et Varro de R. R. lib. 1. cap. 41 extr. *ex semine tardius enascebatur.*

¶ Superenasci. Plinius lib. 19. cap. 3 *superenato caule.* Drüber heraus wachsen.

¶ Innasci, angebohren werden. Terentius in Andria act. 4. sc. 1. v. 2. *Tanta vecordia innata cuiquam ut siet*, ists auch gläublich/ daß ein solche Boßheit einem Menschen solte angebohren seyn? *Vitium omnibus innatum*, Idem in Hecyr. act. 4. sc. 1. v.28. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 37

Neglectis urenda filix innascitur agris.

wurtzelt ein. *Insitum & innatum*, eingepflantzet und angebohren. Cic. de finib. lib. 4. cap. 2 *Insitam quandam vel potiùs innatam scientiæ cupiditatem habemus.* Proprie in loco natum esse. Justinus lib. 2. c. 4 de Atheniensibus: *Quippe non advenæ, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit, sed eodem innati solo, quod incolunt*, &c.

¶ Innatus, angebohren. Vide præcedentia. Superlativum *innatissimus* usurpavit Basilius Groning. lib. 7. de orat. c. 8. *Innatissimum* (bono filio) *illi* (patri) *semper cohærere.* ¶ 2. alio sensu innatus Tertulliano est, non natus: advers. Valentinianos cap.15, *Materia, quam innatam volunt.* Et Prudentius Apotheos. v. 246 *natum Scimus ab innato.*

¶ Innascibilis, pro eo, qui nasci non potest; supra ante Composita dedimus.

¶ Internasci, mitten in / oder zwischen etwas wachsen. *Herbæ internascentes*, Plin. lib. 23. cap. 16.

¶ Obnatus, ab obnascor, apud Livium lib. 33. c.19 legitur. *Obnata ripis salicta*, h. e. circum vel ad ripas nata.

¶ Prognatus, natus. Terent. Phorm. a.1. sc. 2. v. 65 *Civis Attica, bona, (bonis) prognata;* fromm / und frommer Leute Kind.

¶ Renasci, wieder wachsen. Cicero ad Attic. lib. 4. epist. 2 *Qui mihi pennas inciderunt, nolunt easdem renasci*, die mir die Federn verschnitten haben/ wollen nicht/ daß sie mir wiederum wachsen sollen. *Primi cujusque mali excidendi caussa est, quod aliud renascitur illo pejus*, Idem ad Brut. epist. 4. *Bellum istic renatum homines mirantur*, Idem fam. lib. 11. ep. 11.

¶ Subnasci, succrescere, dabey auffwachsen. Plin. lib. 12. c. 3 *Malus Assyria omnibus horis pomifera est, aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis vero subnascentibus.* Nomina à *Nascor* derivata.

¶ Natio, procreatio, soboles: ¶ 2. Item qui unius familiæ, generis, aut sectæ sunt: unde & populi ipsi seu gentes hoc nomine comprehenduntur. Vet. Gloss. *Natio*, γένος, ἔθνος. Item: γενεά, *seculum, generatio, natio, nativitas, propagatio, progenies.* Festus: NATIO *genus hominum, qui non aliunde venerunt, sed ibi nati sunt. In pecoribus quoque bonus proventus fœturæ* BONA NATIO *dicitur.* Sane Prudentius Hymno de natali Domini v. 83 de bruto pecore:

Adorat excors natio,
Vis cujus in pastu sita est.

Natio ardelionum apud Phædrum lib.1. fab. 6; *Natio Scholasticorum* apud Virgilium in Catalectis, &c. Id est genus. Vide Buchnerum ad modo citatum Prudentii carmen. *Natio bellicosa* Cic. pro Lege Man. c. 10. *Erudita natio Græcorum*, lib. 2. de Orat. c. 4. Et, *Servituti nata Judæorum & Syrorum nationes*, Cic. de Provinc. Consul. cap. 5. Et, *Exteræ nationes & gentes*, Idem pro Font. c. 11. ¶ 3. Quamvis autem *Natio* & *Gens* revera nihil differant; (ut enim illud *a Nascendo*; ita hoc a *Gignendo* est) aliquod tamen inter has voces discrimen Tacitus fecit; ita quidem, ut *Nationis* vocabulum angustius; *Gentis* latius esset. Nam cap. 2 Germania scribit: *Cæterum Germaniæ vocabulum recens & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc Tungri, tunc Germani vocati sint: ita nationis nomen, non gentis evaluisse paullatim &c.* Et cap. 38 *Nunc de Suevis dicendum est, quorum non una, ut Cattorum Tencterorumque gens: majorem enim Germaniæ partem obtinens, propriis nationibus nominibusque discreti.* Quibus locis *gentis* vocabulum generale, speciale *nationis* est, & partem gentis significat. Vide & Cluver. lib. 2. antiquæ German. cap.20. ¶ 4. Nationes Tertulliano passim sunt, quos alias appellare solemus ethnicos, vel gentiles, die Heyden. Loci sunt innumeri: paucos adscribemus. De præscr. adv. hær. cap. 20 de Christo: *Duodecim præcipuos lateri suo adlegerat destinatos nationibus magistros.* Ibid. cap. 23 unde videbis, nationes & ethnicos idem esse: *inter se distributionem officii ordinaverunt, non separationem Evangelii: nec ut aliud alter, sed ut aliis alter prædicaret, Petrus in circumcisionem, Paulus in nationes. Cæterum si reprehensus est Petrus, quòd cùm convixisset ethnicis, postea se a convictu eorum separabat, &c.* De Idolol. cap. 22 *Benedici per Deos nationum, maledici est per Deum.* De orat. cap. 12. *Est quorundam positis penulis orationem facere: sic enim adeunt ad idola nationes.* Paullo ante gentiles vocaverat.

¶ Natio quoque Deæ nomen est, quæ nascentibus credebatur præesse. Cicero 3. de Nat. Deorum c. 18 *Quod si tales dii sunt, ut rebus humanis intersint*, Natio *quoque dea putanda est: cui, cum fana circumimus in agro Ardeati, rem divinam facere solemus. Quæ quia partus matronarum tueatur à nascentibus,* NATIO *appellata est.*

¶ Natalis, natale, & natalitium; dies, quo quis natus est, der Geburtstag. *Tertio nonarum [Januarii] natali meo*, lib. 7. ep. ad Attic. epist. 5. Et, *natalis dies.* Idem ad eundem lib.9. epist. 5. pr. *Natali die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilii.* Et, *Agere natalem suum*, lib.2. de Fin. c.31. seinen Geburts-Tag begehen. *Hora natalis*, die Geburts-Stunde / Horat. lib. 2. oda 17. *Solum natale*, Vaterland. Ovid. lib. 1. de Ponto epist. 3. v. 35

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit.

Solebant non hominum tantùm; sed urbium quoque natales festâ lætitiâ celebrari. Ut *Romæ:* item *Constantinopoleos*, de quo Zonaras Tomo 3 Annal. p.7. ¶ In priscâ Ecclesia *Natales Martyrum* dici solebant, non quibus nati erant, sed quibus passi de seculo abierant. Lege Petr. Chrysologum Sermone 129. & Casp. Sagittarii de Martyrum Natalibus dissertationem. ¶ Solebant etiam *natales* non ineleganter quarumvis rerum Origines appellari. Sic *impatientiæ natales*, Tertullianus de patientia c. 4. & *agnitionis natales* lib. 1. adversus Marcionem c. 10 dixit.

¶ Natales, ium, plural. τὰ γενέθλια, conditio sanguinis, & familiæ, ut *Generosi natales*, edler Stamm oder Geschlecht. Plin. lib. 8. epist. 18 *mulier natalibus clara, moribus proba.* Et Tacitus 1. Hist. c. 49 *claritas natalium.* Idem 11 Annali cap. 21 de Curtio Rufo, qui gladiatore genitus credebatur, *dedecus natalium*, unehrliche Herkunfft.

¶ Natalitius, ut Dies *natalitius*, natalis. *Sidera natalitia*, Cic. 2. de Divinat. cap. 43. quæ natali cujusdam hora oriuntur. *Notant*, inquit, *sidera natalitia Chaldæi.* Nativität stellen. & ipsæ illæ divinationes cap. præcedente *natalitia prædicta Chaldæorum* appellantur.

¶ Natalitium, & plur. Natalitia, substantivum præter natalem diem aut nativitatem, ut in veteri hymno *Christi natalitia;* significat quoque donum, quod die natali mittitur. Censorinus præfatione ad Q. Cerellium: *Quodcunque hoc libri est, meis opibus comparatum, natalitii titulo tibi misi.* De more autem munusculorum, natali die ab amicis missorum, Lindenbrogius ad d. l. Censorini videatur. Item convivium quod natali die instituitur. Unde *Dare natalitia*, seinen Geburts-Tag verschencken oder begehen. Cic. Philipp. secunda cap. 6 *Hodie non descendit Antonius, cur? dat natalitia in hortis*, h. e. convivia ad celebrationem diei natalis instituta præbet. Solebant enim natalitia, non sacris tantum sed epulis etiam & aliis voluptatibus celebrari. Servius ad illud Virgilii Eclog. 3

Phyllida mitte mihi: meus est natalis, Iola:

Amicam, inquit, *communem caussa natalis diei: in cujus tantum sacrificio licebat voluptatibus operam dare. Nam in aliis sacrificiis erat castitatis observatio &c.*

¶ Nativus, ut *Nativi montes salis*, Berge/ so von Natur Saltz an sich haben. Plin. 31. cap. 7. ¶ 2. *Color Nativus*, Plin. 26. cap. 4, qui non est ascititius, non fictitius, natürliche Farbe. Sic *Nativi*

tivi mores, ut, *nativos mores occultare, difficile*, quod proverbii instar est, ex Pindaro. *Coma nativa*, Ovid. Amor. 1. eleg. 14 extr. selbst gewachsen Haar. *Sententia nativa*, germana, der rechte Verstand / den die Worte selber geben. Sic Cic. Arusp. R. cap. 9 *domestico nativoque sensu*, quamquam de Italica natione, non de verbis, loquitur. ¶ 3. Nativum etiam Cicero & Lucretius dixerunt pro eo, quod aliquando, cùm non esset, esse cœpit; quod nascendi oriendive principium habet. Nasci enim idem esse, quod *oriri*, vel *fieri*, supra dictum. Cic. lib. 1. de nat. Deor. cap. 10 *Anaximandri opinio est, nativos esse Deos, longis intervallis orientes, occidentesque.* Lucret. lib. 5. v. 66

Ut mihi mortali consistere corpore mundum,
Nativumque simul, ratio reddunda sit, esse.

¶ Nativitas, ut, *Annus, dies nativitatis.* Inscriptio vetus apud Gruter p. 712. n. 11. VARIAE IVCVNDAE DEFVNCTAE ANNO NATIVITATIS XVIII. Ulpian. Leg. 1. Dig. ad municipal. *Municipem facit aut nativitas, aut manumissio, aut adoptio.* Minucius Felix p. 143 (ed. Ouzel.) *Deus nativitatem omnibus præstat.* Tertullianus de Anima cap. 39 *Spiritus nequam ab ipsa janua nativitatis animas aucupabundus.* Et Claud. Mamertus (vulgo Venantius) in hymno: *Pange lingua gloriosi* &c.

Et rigor lentescat ille, quem dedit nativitas.

¶ Nativitùs, adverb. à nativitate. Tertullianus loco proxime cit. B *Quæ omnia nativitùs animæ collata*, &c. Iterum Tertullianus eodem de Anima cap. 12 *ingenitum insitum, & nativitus proprium.*

¶ Natura, *Mater parens communis, opifex rerum*, quemadmodum eam Cicero vocat, Deus ipse, das ewige / Göttliche und allmächtige Wesen / so alle Dinge erschaffen hat. Silius Italicus l. 4. v. 794

Heu primæ scelerum caussæ mortalibus ægris,
Naturam nescire Deum.

Sed exaudienda hæc sunt ex mente Gentilium, qui passim creaturam cum Creatore confundentes, *Naturam esse Deum ipsum* censebant immani errore. Scholastici non male hìc, licet barbaris vocabulis, distinguerent inter *Naturam naturantem* (quæ Deus est,) & *naturatam*. Vid. Barth. ad Claudian. p. m. 515. quamquam & *Deûm*, pluraliter & secundo casu Silius locutus videri possit. ¶ 2. Forma atque affectio, qua quodque est natum, das Wesen der Creaturen an ihm selber / angebohrne Art und Eigenschafft. *Natura mundi, aëris*, Cic. 1. Off. cap. 31 *Adversante & repugnante naturâ nihil decet.* Idem 1. de Leg. cap. 6 *insitum esse naturâ*, von Natur eingepflantzet seyn. *Ut fert natura, facere*, Terent. in Andr. act. 4. sc. 4. extr. wie es sich selbst giebt und zuträgt. *Præter naturam*, unnatürlicher Weise / Idem in Adelph. act. 5. sc. 5. v. 4. Et Juvenal. Sat. 10. v. 303

- - - *cura natura potentior omni*, Sat. 12. v. 239 C
Ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa & mutari nescia. Quo & Horatii illud pertinet, quo Juvenalis forsan respexit:
Naturam expellas furcâ, tamen usque recurrit.

Terentius Eun. act. 2. sc. 3. v. 24 *Tametsi bona est natura, reddunt curaturâ junceas.* Ubi *natura*, temperamentum, unde succus nitorque corporis est; guter Art / gesund und wohl gewachsen. Nam & Donatus, *plenam, magnam & pinguem* interpretatur. *Natura loci*, quæ aliàs *ingenium* appellatur. Cæsar 1. de Bello Gall. cap. 21 *Qualis esset natura montis, & qualis in circuitu adscensus, qui cognoscerent, misit.* Et ita non semel locutus Livius est. Sallustius in oratione Marii: *Mihi, qui omnem ætatem in artibus egi, benefacere jam ex consuetudine in naturam vertitur*, ich habe mich gantz und gar darzu gewöhnet. *Cedere naturæ*, vel *Concedere*, der Natur ihren Lauff lassen / sterben / Idem de Rep. ordinanda. ¶ *Secundum naturam vivere* quid sit, vide apud Cicer. lib. 5. de finibus cap. 30, & Senecam de vita Beata cap. 8. ¶ 3. *Naturæ* nomine & genitalia membra (quæ & *Naturalium* nomine veniunt) quibus discernuntur sexus, appellantur in hominibus juxta ac brutis. Rutilius Lupus lib. 1. de figuris Sentent. *Virilis naturæ membra, quæ non possumus honesta nominare.* B. Hieronymus, seu quisquis auctor est Epistolæ de Circumcisione ad Therasiam, quæ 20 est in 9 Tomo: *Videamus, quæ caussa est, ut eam partem corporis, quæ secretior & occultior est, quæ à Græcis φύσις, a nostris dicitur natura, ad circumcidendum Dominus elegerit.* Varro lib. 2. de re rustica cap. 7 *Si fastidium saliendi est, scillæ modicum conterunt cum aqua ad mellis crassitudinem: tum ea re naturam equæ, cum menses ferunt, tangunt.* Sic Atellanarum Poeta apud Suetonium Tiberio cap. 45 *Hircum vetulum capris naturam ligurire* dixit.

¶ Naturalis, natürlich / ut, *Naturalis atque insita in animis nostris notio*, Cic. 1. de Finib. cap. 9. *Lex naturalis naturâ nota, atque omnium mentibus insita*, das natürliche Gesetz. ¶ *Pater naturalis*, Cic. in 3. Philipp. cap. 6, pro quo Terentius dixit, *pater naturâ*, in Adelph. act. 1. sc. 2. v. 46 *Naturâ tu illi pater es, consiliis ego.* Opponitur hìc *naturalis*, *adoptivo patri*, quemadmodum & filiis hoc tribuitur. Livius lib. 42. cap. 52 *Major Philippus naturâ frater, adoptione filius: Minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat.* Idem lib. 44. cap. 44 *P. Scipio is erat, naturalis Consulis Paulli, adoptione Africani nepos.* Sueton. Tiberio cap. 52 *Filiorum neque naturalem Drusum, neque adoptivum Germanicum patria caritate dilexit.* Ita & Ulpianus L. V. D. de Senatoribus. ¶ *Naturale bonum* apud Nepotem Thrasybulo εὐφυΐα est: *naturalem bonitatem* in Attico vocat cap. 12. Cicero pro Cœlio cap. 5. *Qua in ætate nisi qui se ipse suâ gravitate & castimoniâ & cùm disciplinâ domesticâ, tum etiam naturali quodam bono defenderet, &c.* *Bonitatem naturæ* Orat. post reditum in senatu vocat. Seneca de Clementiâ cap. 1. *Difficile hoc fuisset, si non naturalis tibi ista bonitas esset.* Sed ibi, *Bonitas* strictius pro Clementiâ sumitur: quam *naturalem* dixit, ut non fictam & temporariam significaret, ut sequentia ostendunt. ¶ Jovem *naturalem*, eum puta, qui vere quondam, ut homo, exstiterit in rerum natura, *fabuloso*, i. e. ei, quem Gentilium commenta ex homine Deum fecerunt, opponit Lactantius lib. 1. cap. 2 *Philosophi, quod ea, quæ de Jove feruntur, minimè in Deum convenire videbant, duos Joves fecerunt, unum naturalem, alterum fabulosum.*

¶ Substantive *Naturalia* dicuntur loca corporis, per quæ excrementa funduntur. Celsus lib. 4. cap. 21 *Est etiam circa naturalia vitium nimia profusio seminis.* Columella lib. 8. cap. 5. de pullis gallinaceis agens: *plumulæ sub cauda clunibus detrahendæ, ne stercore coinquinatæ durescant, & naturalia præcludant.* & cap. 7 *Loca naturalia*; lib. 6. cap. 30 *Naturales exitus* vocat. Onomast. Vet. *Naturalia*, αἰδοῖα.

¶ Naturaliter, von Natur / natürlich / angebohren. Cic. de Sen. cap. 9 *Quod homini naturaliter insitum est, eo uti decet.* Cæsar 3. Civil. cap. 92 *Alacritas naturaliter innata.*

¶ Naturalitas. Ut, *Naturalitas somni*, Tertull. de Anima c. 43.

¶ Extranaturalis, quod vulgo *Supernaturalis* dicitur, ejusdem Tertulliani est d. l. *naturalium & extranaturalium discretio.*

¶ Naturabilis, naturalis. Apulejus fine 2. Florid. *Pythagoras fertur naturabilia commentatus.*

NASO, cognomen Romanum à *naso*: videntur enim *Nasones* appellati, qui magno naso essent. Plura enim cognomina a partibus corporis assumserunt: ut *Capitonum, Frontonum, Labeonum* &c. Nobile inprimis hoc redditur nomen in P. Ovidio ingeniosissimo & disertissimo Poetarum.

NASSA, æ, ein Fischreusen. Scribitur etiam *Naxa* in antiquis libris. Vide Orthogr. Claud. Dausq. Formam nassæ eleganter Silius lib. 5. v. 47 *piscator ad undas*

Ore levem patulo texens de vimine nassam
Cautius interiora ligat, mediamque per album
Sensim fastigans, compressa cacumina nectit.

Plautus Milite act. 2. sc. 6. v. 98 *Nunquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.* Cic. 15. ad Attic. epist. 20 *Ex hac naxa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis melioris.* Vet. Gloss. *Nassa* κύρτος ἁλιευτικός. Erasmus in similibus: *Ut in nassam facilis illapsus est, sed exitus difficilis: Sic declive iter in vitia, reditus verò ad meliorem frugem non perinde facilis est.* Stobæus de Socrate lepidum sane retulit Apophthegma lib. 2. Is enim consulentibus se de ratione matrimonii contrahendi, respondere consuevit: Οἱ ἰχθύες οἱ περὶ τοὺς κύρτους, οἱ μὲν ἔξωθεν ὄντες βούλονται εἰσελθεῖν, οἱ δὲ ἔνδον ὄντες, βούλονται ἐξελθεῖν. Id est: *pisces, qui circa nassas sunt, volunt intrare: qui jam autem intus sunt, volunt exire*; Quod nos Germani de gallinis corbi inclusis dicere consuevimus.

¶ Nassiterna, [Festus S geminat] vide *Nasiterna* sub *Nasus*.

NASTURTIUM, κάρδαμον, herba a naribus torquendis, Varrone auctore, dicta, & Plin. lib. 19. cap. 8, ubi *Nasturtium*, inquit, *nomen accepit à narium tormento*, Kressen / oder Gartenkreß. Cic. in 5. Tusc. c. 34 *Adhibent ad panem nihil præter nasturtium Persæ.* Quod de Xenophonte affert, quem etiam laudat. Inter viliores & plebejos cibos Plutarchus etiam *nasturtium* refert libello de virtute ac vitio sub fin.

NASUS, Cic. lib. 2 de Nat. Deor. cap. 57 *Nasus ita locatus est, ut quasi murus oculis interjectus esse videatur.* ¶ *Nasus aduncus*, eine krumme Habichts-Nase / apud Suetonium Galba cap. 21. Nam alia ratione *aduncum unum* Horatius dixit loco infra adducendo. Græcis, qui ejusmodi naso sunt, γρυποὶ appellantur: quales Persæ præcipuè amarunt, propter Cyrum, qui talem nasum habuit, supra Reges omnes ab iis amatus: de quo Plutarchus Apophtheg. Huic ferme opponitur *nasus collisus*, qui & *simus* est, qualis Silenis tribuebatur, apud Senecam lib. 3. de ira cap 22. Eine eingedruckte / verniffelte Nase / als die Affen haben. ¶ Aliquando pro sagacitate & lepore in notandis irridendisque hominum vitiis ponitur. Martialis lib. 1. Epigr. 42

Non cuicunque datum est habere nasum,

die Leute höflich anzapffen. Sane in irridendo fingitur varie & occupatur veluti nasus: ut meritò eum irrisioni olim dicaverint. Plinius lib. 11. cap. 37 *Altior homini tantùm, quem novi mores subdolæ irrisioni dicavere, nasus.* Hinc *naso adunco*, ut Horat. lib. 1. Sat. 6. v. 5. sive *excusso*, ut Persius Sat. 1. v. 118 loquitur, *suspendere aliquem*; est irridere & subsannare. Hinc idem Plinius præfat. operis, *Lucilium primum condidisse stili nasum* scribit, quem primum mordacitatis & irrisionis satyricæ auctorem seu conditorem fuisse significat. Vid. Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 239. Sic *nasum Atticum*, Atheniensium irrisoriam vernilitatem

tem Seneca vocat suasoriâ 1. ¶ Nasum quoque iræ sedem esse observat Raderus ad illud Martialis lib. 6. Epigr. 64

— — — rabido nec perditus ore,
Fumantem nasum vivi tentaveris ursi.

Quod proverbii speciem habet, quo moneantur homines, ne irritent. Theocr. Idyll. 1. v. 18 χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. Et Persius Sat. 5. v. 91 *Disce, sed ira cadat naso, rugosaque sanna.*

¶ Nasus etiam ad res instar nasi prominentes, ut ansæ sunt, transfertur. Sic *calicem nasorum quatuor* dixit Juvenalis Satyr. 5. v. 47. Adde ibi interpretes, & infra in *Nasiterna* quæ dicentur.

¶ Nasus denique piscis in Danubio, ein Nasen.

¶ Nāsūtus, der eine grosse Nasen hat. qui & *Nasones*, ut opinor, appellati. Unde & inter Romanorum cognomina venit: de quo supra suo loco. ¶ Item reprehensor, irrisorque, sive qui naso suspendit, ein Klügling/ Spottvogel. Phædrus lib. 4. fab. 6

Tu qui nasute, scripta distringis mea
Et hoc jocorum legere fastidis genus.

Martialis lib. 13. ad Lectorem:

Nasutus sis usque licet, sis denique nasus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas,
Et possis ipsum tu deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plura meas.

Et superl. *Homo nasutissimus*, apud Senec. Suasor. 7. Nam adjectivum est, & aliis verbis accommodari potest. Eugenius Toletanus præfatione Carminum:

- - - - nasutas fingere sannas.

¶ Nāsūtulus, adjectivum diminutum, ut, *nasutula mulier atque dicacula.* Steph. ex Apul.

¶ A naso *Nasīca* est, quod cognomen Scipionis fuit. Alias ita dicebantur, puto, qui acuto contractoque naso essent, illis, quibus displosæ nares, oppositi. Arnobius lib. 3. *Ergo esse dicendum est quosdam Capitones, simunculos, frontones, labeones: in his alios mentones, nævios, atque nasicas. Illos displosis naribus, illos resimis &c.* Item lib. 6, *Potest ut hic flavus sit, in veritate habeat oculos cæsios: displosas ut gestitet nares, quem esse vos facitis figuratisque nasicam.* ¶ Nec aliud *Nasonum* cognomen. *Nasones* enim, qui probe nasati.

¶ Item *Nasiterna*, quod genus vasis aquarii, a *nasis*, id est, ansis ternis sic dicti. Plautus Sticho act. 2. sc. 2. v. 28 *Ecquis huc effert nasiternam cum aqua.* Vide Festum & ibi Scaligerum. Onomast. *Nasiterna, ὑδρία.*

¶ Denasare, verbum apud Plautum legitur Capt. act. 3. sc. 4. v. 73.

NĂTES, fœm. plural. quas à nitendo dictas volunt nonnulli; sustinent enim corporis sedentis molem, der Hinder/ darauff man sitzet. Martial. lib. 14. epigram. 18

Alea parva nuces, & non damnosa videtur,
Sæpè tamen pueris abstulit illa nates.

NATEX, cochlea parva marina, quæ & *nerites* dicitur, eine Art kleiner Meerschnecken/ à *natando* dicta.

Nato, natare, vide *No.*

NATRIX, ĭcis, gen. commun. serpens qui & hydrus Chersidrus, eine Natter/ Wasser-Schlange. Nonius Marcellus: *Natrices dicuntur angues natantes.* Cic. 4. Academ. cap. 38 *Cur Deus, omnia nostri caussa cum faceret, tantam vim natricum viperarumque fecit?* Metaphorice *natricem*, id est pestiferum & noxium hominem, Tiberius Cajum Caligulam, populo Rom. futurum prædixit apud Sueton. in Vita Calig. cap. 11. Alia metaphora Lucilius apud Nonium:

Si natibus natricem impressit crassam & capitatam.

Ubi per *natricem* virgam intelligit aut scuticam, quæ serpentis instar curvetur & mordeat.

Natta, vide Nacca.

NAUCI, nucis putamen, aut olivæ nucleus, was man von den Nüssen abschälet und wegwirfft: vide Festum. ¶ 2. Item der Kern von einer Oliven. v. eundem Festum. ¶ Hinc *nauci hominem*, nihili dicimus, ein loser unnützer Mensch. Plaut. in Mostell. act. 5. sc. 1. pr. *Qui homo timidus erit in dubiis rebus, is nauci non erit*, wird nicht untüchtig oder verworffen seyn. *Nauci facere*, Plaut. Bacchid. act. 5. sc. 1. v. 16.

NAUCRATES, Rhetor, apud Cic. 2. de Oratore cap. 22.

Naulum, τὸ ναῦλον, v. in Navis.

NAVIS, Schiff; quæ aut *oneraria* est & velis tantum incitatur, ein Last-Schiff/ quæ & *frumentaria*; aut *longa* vel *actuaria*, quæ remis agitur, ein Ruder-Schiff. *Navis vectoria*, eine Fähre oder Schiff/ damit man überfähret. *Navicula vectoria* Suetonio Cæsare cap. 63. *Navis piscatoria*, ein Fischer-Kahn. *Piratica, prædatoria navis*, ein Raubschiff. *Navis regia, prætoria.* Leguntur hæ navium differentiæ apud Livium, Cæsarem & Quintil. Conf. Joh. Schefferus de milit. navali. *Naves rostratæ:* quæ & *æratæ* apud Cæsarem lib. 2. de bello civ. cap. 3. Sunt enim rostra ex ære. *Naves tectæ, constratæ, apertæ*, apud eundem Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 56. & lib. 2. cap. 3. & 23. *Naves claudæ & mutilatæ* schadhaffte Schiffe/ apud Livium lib. 37. cap. 24, qui easdem & *vulneratas* sæpius dixit. Vide v. gr. c. l. & lib. eodem cap. 30. Lucretius *clauda navigia* appellat lib. 4. v. 441. *Exarmata navis* est armamentis spoliata apud Senecam Consol. ad Helv. extr. *Tabellariæ naves*, quæ adventantis classis nuncium ferebant, Jagten / apud Senecam Epist. 72. *Naves efficiendo ponti* apud Tacitum 5. Histor. cap. 19. *Navem ædificare*, Plaut. *Ex integro fabricare*, von neuem bauen/ Suet. Aug. cap. 16. quod τῷ *reficere* opponitur. *Navem* vel *in navem conscendere*, Cic. lib. 14. epist. 7. *Navem ascendere*, Nepos Hannibale cap. 7. n. 6, & *in navem ascendere*, Idem Themistocle cap. 8, ubi quidam codices eleganter legunt *escendere*, ut alibi laudatur: vide Jo. Andr. Bosium ibidem: alii & absolute *conscendere* dixerunt, de quo suo loco: zu Schiffe gehen. Huic contrarium *egredi navi*, & absolute *egredi*, aussteigen: apud Terent. Heaut. act. 1. sc. 3. v. 6. & C. Nep. Datame. *Navem incitare.* Vid. *Cieo. Navem statuere*, i. e. sistere apud Plaut. Bacchid. act. 2. sc. 3. v. 57. *Navem tenere in ancoris*, vor Ancker liegen / Nepos Themistocle cap. 8, & alii. *Navem deprimere, supprimere*, versencken / Cicero, Nepos. Unde *Naves depressæ* apud Tacitum 4. Histor. cap. 79. *Navem frangere*, Terentius Andr. act. 1. sc. 3. v. 17. Schiffbruch leiden. *Navis sidit*, das Schiff sincket. Vid. *Sido. Elidi* etiam *dicitur navis*, cum perit. *Navis in noctem conjecta*, id est, oppressa nocte, Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 28. *Navem applicare ad terram*, Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 101. *Navem in terram ejicere*, Cæsar l. 3. de B. C. 25. & 28. anfahren/ landen. Vide ibi Ciaccon. *Subduci naves* dicuntur, quæ peracto cursu navigationis in terram subducuntur, *Deduci* contra, quæ accinguntur itineri. Vide & in *Duco*. *Navem exercere*, zu Schiffe handeln/ Paullus JCtus lib. 2. Recept. Sentent. Tit. 6. *Navi advehi*, Sulpic. Ciceroni lib. 4. ep. 12. zu Schiff ankommen. *Navibus venire*, Livius lib. 26. cap. 17. Et, *Salvâ nave in portum pervenire*, Quintil. lib. 2. cap. 17. *Conficit optime cursum navis, quæ scientissimo gubernatore utitur*, Cic. 1. de invent. cap. 34. *Una est navis jam bonorum omnium*, Idem lib. 12. famil. Epist. 24. i. e. fortuna. einerley Zustand. Similiter lib. 1. epist. 5 dixit, *In eadem esse navi.* Et Horatius lib. 2. epist. 1. v. 114 *Navem agere ignarus navis timet.* ¶ Naves antiqui Diis, Deabusque consecrabant, eorum tutelæ committebant, & insignia navibus præponebant. Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 3. vers. 110

- - - pictos verberat unda Deos.

¶ In navi sunt, *Malus, antenna, velum, carina, sentina, remi, funes, rudentes, camelus, contus, anchora, rostrum, prora, puppis, gubernaculum, clavus, temo, camera, tectum, statumina, &c.* de quibus vide alibi.

¶ Navicula, ein Schifflein. *Navicula trajicere*, post red. ad Quir. cap. 8. übersetzen. Et extremo lib. 4. Acad. Quæst. *Nos ad naviculas nostras descendimus.*

¶ Naucula, per syncopen pro navicula. Paullin. Epist. ad Cyther. v. 247 *Saliens in illam decidisset nauculam.*

¶ Naucella, idem, Lege 17 § 1 Dig. de instruct. vel instr. leg. *Instrumento piscatorio contineri naucellas, quæ piscium capiendorum caussa comparatæ sunt.* Quasi Navicella.

¶ Navicella, Bauhus. lib. 3. Epigr. 38

Decurrit mea navicella cursu.

¶ Nāvĭgium, omne genus navis, quo in mari utimur, allerley Schiff- und Fahrzeug. Cic. 4. Acad. cap. 31 *Probo navigio, bono gubernatore ac tranquillitate.* Et Cæsar 4. B. Gall. cap. 26 *Speculatoria navigia.* ¶ 2. Posteriore ævo pro Navigatione sæpe. Rutilius Numatianus lib. 1. v. 541

Tempora navigii clarus reparaverat Eurus.

Atque ita Servius in Georg. 1. v. 139 *navigio invento*, hoc est navigatione. Ad quem modum in eodem Servii commentario plura loca Gronovius, Observat. ad Script. Eccles. cap. 25, ex duobus membranaceis codicibus restituit. v. g. in Georg. 2. v. 44, ubi editum, *ad navigandum*, reposuit laudatus vir MSStorum fide *ad navigium.* Et exordio in 4 Æneid. pro, *navigationum pericula*, reposuit unum verbum, *navigium.*

¶ Navigiolum, dimin. Lentulus Senatui lib. 12. fam. epist. 15 *Nos vix ipsi singulis cum navigiolis reciperemur.* Hirtius B. Afric. cap. 63 *navigiolum parvum conscendit.*

¶ Navalis, ut: *Apparatus navalis*, Cic. 10. ad Attic. epist. 8. Rüstung zum Schiffe gehörig. *Socii navales*, remiges sunt, Liv. lib. 21. cap. 50. *Disciplina navalis*, Cic. pro Lege Man. cap. 18. Kunst und Wissenschafft mit Schiffen ümzugehen. *Corona navalis*, quæ ei donabatur, qui primus in hostium navem armatus transiliisset, Gell. lib. 5. cap. 6. *Bellum navale*, Krieg zu Wasser. *Navalis belli peritissimus*, Corn. Nep. in Themist c. 2. n. 3.

¶ Navale, substantive apud Ovidium Epist. 18 Leandri v. 207

- - - - aptum nostræ navale carinæ:

& 3. Metamorph. v. 661 *siccum navale.* Frequentius & usitatius in plurativo *Navalia*: locus, ubi texuntur naves; aut ubi subducuntur. Quanquam de isto nonnulli maxime capiunt. Servius ad Æneid. 11. v. 326 *Quidam* TEXAMUS *proprie dictum tradunt: quæ loca, in quibus naves fiunt, Græcis ναυπήγια, Latine* TEXTRINA *dicuntur. Ennius dicit:* Idem campus habet textrinam navibus longis. *NAVALIA enim non esse ναυπήγια*, sed νεώρια. Hæc Servius. Virgilius 4. Æneidos v. 593

Diripient-

Diripientque rates alii navalibus, &c.

Cæsar 2. de B. C. cap. 3 *Ex navalibus eorum unam* (navem) *deduxit.* Et cap. 4 *Ex navalibus productas naves referant.* Genitivum pluralem Vitruvius lib. 5 extremo *navaliorum* ex alio ordine formavit.

¶ Navarchus, ναύαρχος, navis princeps, der Schiffherr / Schiffmeister / gubernator. Cic. 5. Verr. cap. 80. Adde Leg. 6. Cod. de Navicular.

¶ Nauclerus, ναύκληρος, navis rector. Plaut. Mil. a. 4. sc. 3, 16. & Lege 4. Cod. de Navicular.

¶ *Nauclerius* & *naucleriacus ornatus*, Wasserttracht / apud Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 54.

¶ Naufragus, qui navem frangit, hoc est, naufragium facit, ein Schiffbrüchtiger / der Schiffbruch leidet. *Naufragorum ejecta & debilitata manus*, Cic. 2. in Catil. c. 11. Et, *Dare naufrago tabulam*, Seneca 3. Benef. c. 9. *Puppis naufraga*, Ovid. 2. epist. Phyllidis v. 16. Et, *Corpora naufraga*, Virg. 3. Georg. v. 542.

¶ Et active, *Mare naufragum*, Horat. lib. 1. Oda 16. *Naufraga tempestas*, Val. Flaccus lib. 1. v. 584.

¶ Poetæ etiam *Navifragus* dicunt pro *Naufragus*. Prudentius præfat. 1. adv. Symmach. v. 9

Et vim navifragi pertulerat Noti.

Et Auson. ep. 7. v. 405 *Non hic navifrago quæritur æquore.* Statius 5. Theb. v. 41 *saxa navifraga.*

¶ Naufragium, Schiffbruch. ut, *Naufragium facere*, Cic. 16. epist. 9; *pati*, Seneca Herc. Oet. v. 118. *Naufragium commune omnibus solatium*, κοινὸν ναυάγιον τοῖς πᾶσι παραμύθιον. Vide Chiliad. *Naufragium rei familiaris, fortunarum*, Schaden und Abbruch der Nahrung / eleganti metaphora dixit Cic. lib. 1. fam. epist. 9. & pro Rabirio perd. c. 9.

¶ Naufrago, vel naufragor, pro naufragium facio, ignota vox ex classicis scriptoribus, itaque vitiis sermonis adnumeratur à Vossio lib. 4. p. 716. Usurpavit interpres Bibliorum vetus haud dubie verbum volens verbo reddere, 1. Tim. 1. v. 14. περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν: *circa fidem naufragaverunt.* Hæsit hic locus in mente Augustini, cum ex alio (1. Tim. 6. v. 10) hæc citaret Apostoli verba lib. 1. de morib. Eccles. cathol. c. 19, *Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam sequentes naufragaverunt a fide:* quanquam ibi non ἐναυάγησαν est in fontibus, sed ἀπεπλανήθησαν, quod vetus interpres reddidit, *erraverunt.* Cyprianus quoque de Lapsis cap. 10, *naufragaverunt a fide.* Iterum Augustinus Epist. 48 *sine ullo lactamine naufragatis.* Et c. 24. Meditat. *Loca periculosa Scylla & Charybdis, & alia innumerabilia, in quibus naufragantur incauti.* Sidon. 4. epist. 21. *Quo plus industrius quisque æquor frequentat, hoc minus naufragat.*

Ultimus ingressis per currum naufragat undis.

Paullinus ad Cytherium v. 154

Namque ante, pelago quàm periret naufragus,
Jam mente naufragaverat.

¶ Naviculor, naviculari, navi vehi, schiffen. Pro eo *nauculor* Martialis dixit lib. 3. Epigr. 20.

¶ Naviculator, idem qui *Nauclerus.* Cicero *Naviculatores* cum mercatoribus conjungit, Orat. pro Lege Manilia c. 5. ein Schiffer.

¶ Navicularius, idem. Cic. 4. Verrin. cap. 55 *aratores, mercatores navicularii.* Idem lib. 16. epist. 9. extrema ad Tironem: *Cum honesto aliquo homine* [naviges,] *cujus auctoritate navicularius moveatur.*

¶ Navicularius, adjective, pertinens ad navigandi artem & usum. Ut, *navicularia functio*, Lege 3. Cod. de prædiis navicularior. *Onus navicularium*, Lege 2. & 12. Cod. Theod. de Navicularis.

¶ Navicularia, ars navis regendæ. *Naviculariam facere*, Cic. in Verrem 7. c. 17.

¶ Nāviger, a, um, Lucretius lib. 1. de Venere, v. 3. *Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentes concelebras.* Vegetius lib. 3. c. 7. *navigeri amnes.* Ammian. 23. c. 20 *Adiabene sita inter navigeros fluvios.*

¶ Nāvigo, navigare, segeln / über Wasser reisen / schiffen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. pr. *Non hercle verbis dici potest, quantum reipsa navigare incommodum est.* Cic. ad Attic. lib. 5. epist. 12 *Negotium magnum est navigare.* Et, *Probo navigio, bono gubernatore navigare*, Cic. lib. 4. Academ. cap. 31. *Navigare plenissimis velis*, Idem pro domo sua c. 10. mit vollem Winde segeln. Et, *navigare in portu*, est a periculo abesse, Terent. in Andr. a. 3. sc. 1. extr. ¶ Eleganti translatione *navigare* dicuntur, quorum magna celeritas est, Cicero pro Lege Manilia c. 12 *Quis unquam tam brevi tempore tot loca adire, tantos cursus conficere potuit, quam celeriter, Cn. Pompejo duce, belli impetus navigavit?* ¶ Navigari passive. Tacitus Germ. c. 34 *ambiunt immensos lacus Romanis classibus navigatos.* Plinius lib. 2. c. 67 *A Gadibus columnisque Herculis, Hispaniæ & Galliarum circuitu, totus hodie navigatur Occidens. Septentrionalis Oceanus majori ex parte navigatus est auspiciis divi Augusti.* Impersonaliter Cic. pro Lege Man. c. 11 *Quum aut hieme, aut referto prædonum mari navigaretur.*

A ¶ Navigatio. Schiff-fahrt. *Secunda navigatione pervehi*, Tacit. 2. Annal. c. 8. glücklich schiffen. Cic. de Senect. c. 19. extr. *Quo propius ad mortem accedo, eo citius quasi terram videor videre, aliquandoque in portum ex longa navigatione esse venturus.* Adagii vim habet: *Jucundissima navigatio juxta terram, ambulatio juxta mare*, Plutarchi est in primo Sympos. πλοῦς μὲν ὁ παρὰ γῆν, περίπατος δὲ ὁ παρὰ θάλατταν ἥδιστος. Diem anni, quo navigationem auspicabantur veteres, feriis publicis celebrabant. Veget. Turneb lib. 18. c. 24.

¶ Navigator, ein Schiffer. Quintil. Declamat. 12 *infelix navigatores, cujus votis auræ non respondent.* Paullinus Nolanus ad Cytherium v. 397 *Qui veste trita navigator venerat.*

¶ Navigabilis. *Flumina navigabilia*, Senec. 3. Benef. c. 8. Sic Livius lib. 35. c. 44 *Simul primum anni tempus navigabile præbuisset mare.* Schiff-reich / das beschiffet werden kan.

¶ Innavigabilis, unschiffbar. Livius lib. 5. c. 13 *Insignis annus hieme gelida ac nivosa fuit, adeo ut via clausa, Tiberis innavigabilis fuerit.*

Composita.

¶ Adnavigare, vel, Annavigare, anschiffen / herzuschiffen. Plin. lib. 35. c. 10 *Rhodum quum Apelles adnavigasset.* Idem lib. 36. c. 12

B *Pyramides conspicuæ undique adnavigantibus.*

¶ Circumnavigare, herum schiffen / umher schiffen. Vellej. Paterc. lib. 2. c. 106 *Classis, quæ Oceani circumnavigaverat sinus.*

¶ Enavigare, die Schiffahrt vollenden. Plinius lib. 6. cap. 17 *Proditur, Alexandrum non potuisse ante menses quinque* [Indum] *enavigare.* Et lib. 9. cap. 3 *Sinus enavigatus.* Horatius lib. 2. Oda 14 *Unda* [inferorum] *omnibus enaviganda.* Symmachus lib. 8. epist. 61 *enavigato Malæo.* ¶ Tralate Cicero 4. Tusc. cap. 14. *E quibus tanquam ex scrupulosis scopulis enavigavit oratio.*

¶ Pernavigare, durchschiffen / Plinius lib. 2. c. 67 *Ex Indico mari pars pernavigata est Macedonum armis.*

¶ Prænavigare, vorbey schiffen. Plin. lib. 6. c. 28 *Duo oppida Tigri prænavigari tradunt.* Pomp. Mela lib. 2. c. 3 *Ad Surium tendentibus illa prænaviganda.*

¶ Prænavigatio. Plinius lib. 6. c. 31 *Statius Sebosus a Gorgonum insulis prænavigatione Atlantis dierum XL ad Hesperidum insulas cursum prodidit.*

¶ Præternavigare. Vet. Gloss. *Præternavigo*, παραπλέω. fürüber schiffen.

¶ Præternavigatio, apud Plin. lib. 4. c. 12 *Æginæ XX mill. pass. præternavigatio est.*

¶ Renavigare, apud eundem lib 6. c. 23 *Ex India renavigant mense Decembri:* & Cic. ad Atticum *In Puteolana & Cumana regna*

C *renavigare*, lib. 14. ep. 16. zurück schiffen / heimschiffen.

¶ Supernavigare. Gloss. Cyr. *Supernavigo*, ἐπιπλέω.

¶ Transnavigare, überhinschiffen. Sulpicius Severus Dialog. 1. de Monach. Orient. c. 1. *Tot maria transnavigavimus.*

¶ Naumachia, ναυμαχία, pugna navalis ludicra, ut, *Naumachiam committere* apud Sueton. Claudio c. 21. ¶ Item locus, ubi ejusmodi pugnæ fiebant: qua ratione *Præclusam Naumachiam* idem Suetonius dixit Nerone c. 27.

¶ Naumachiarius, ἐπιβάτης, qui prœlium navale committit, Suetonius Claudio c. 21. &c. *Pontem naumachiarium* Plinius adjective dixit lib. 16. c. 39. & 40.

¶ Naulum, ναῦλον, pretium pro vectione in navi, Schifflohn / Fehrgeld. Juvenalis Satyr. 8. v. 97

-- -- post omnia perdere naulum.

Hoc *Portorium* Plautus Asin. act. 1. sc. 3. v. 6 dixit.

¶ Nauta, & Nāvita, ein Schiffmann. Cicero ad Atticum lib. 9. epist. 2. *Navitam ipse audire videor jam evocantem.* Cæsar lib. 5. bell. Gall. c. 10. *quod neque anchoræ funesque subsisterent, neque nautæ gubernatoresque vim tempestatis pati possent.*

¶ Nauticus, zur Schiffahrt gehörig. ut, *clamor nauticus*, Virg. Æn. 3. v. 128. *Cantus nauticus*, hoc est, in navi, vel inter nau-

D tas exortus, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 35. Et, *Verbum nauticum*, Idem ad Atticum lib. 13. ep. 21 *Panis nauticus*, Schiffbrodt / Plin. l. 22. c. 25. *Castra nautica*, Nep. Alcibiade c. 8, 5.

¶ Nautea, aqua de sentinis, ut Nonius ait. Plautus Asinar. a. 5. sc. 2. v. 45 *Nauteam bibere malim, quam* &c. Aliunde Festus ducit, quem videas.

NAVO, navare, Budæus hoc verbum a nautis deducit, quod sint auxilio aliis in navibus gubernandis: sed potius est, à *navus* derivari. *Navus*, seu *Gnavus* studiosum & strenuum significat. *Navare* igitur, studiose & strenue aliquid facere seu præstare est. Hinc *navare operam*, sive *studium alicui* apud Ciceronem sæpius legitur: quod est studio atque opera sua aliquem studiose strenueque juvare. Fleiß anwenden. Livius, *fortiter in acie operam navare* dixit lib. 7. c. 16. sich in der Schlacht wohl halten. Tacitus *bellum alicui navare*, 4. Hist. cap. 25 dixit. Idem 4. Histor. c. 59 *Interfectorem Voculæ aliis ordinibus, cæteros ut quisque flagitium navaverat, præmiis attollit:* id est, ut quisque in exsequendo flagitio, sive interficiendo Vocula contulerat operam, seque præbuerat strenuum.

¶ Enāvo, are, ad finem navo. *Enavata opera*, apud Tacitum

 Hist. 3.

Hist. 3. c. 74. n. 3. *Præmia enavata operæ petebant:* ubi vulgati libri *navatæ* habent. Vide Theodori Ryckii animadversionem.

NAVSEA & Nautea, ναυτία, ναυτίασις, stomachi concitatio ad vomitum, Eckel/ das Grausen/ Grauen. Cicer. ad Tiron. 16. famil. *Festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger.* Idem ad Attic. lib. 5. ep. 13 *Navigavimus sine timore & nausea.* Et, *nausea abiit*, Cic. ad eundem lib. 14. epist. 10. Et Plinius 30 cap. 14 *nauseam inhibere*, quod *coercere* Horatius Epod. 9. v. 35 dixit. das Brechen stillen.

¶ Nauseŏla, dimin. Cicer. ad Attic. lib. 14. ep. 8.

¶ Nauseosum, nauseam efficiens. *Radix nauseosa*, Plin. lib. 26. cap. 8.

¶ Nauseo, nauseare, nauseam facere. Horat. 1. Epist. 1. v. 93 *æque nauseat ac locuples.* Eckel haben und sich brechen. *Ructare & nauseare*, sich würgen und brechen/ Cic. 12. fam. epist. 25.

¶ Nauseabundus. Senec. Epist. 108 *Gubernator in tempestate nauseabundus.*

¶ Nauseator, Idem Seneca Epist. 53 *nauseator erat.*

NAVTILVS, ναυτίλος, piscis, polypus testaceus, ein Schifffüttel. Plin. lib. 9. cap. 29.

NĀVVS, item *Gnavus*, strenuus, wacker/ rüstig. A navis velocitate Donatus & Festus deducunt. *Navus & industrius homo*, Cicero 5. in Verr. cap. 21. *Timor navus*, qui vehementer sollicitat ad fugam &c. Silius lib. 7. v. 349

- - - - stimulatque ruentes
Navus abire timor.

¶ Nāvitas, industria, Hurtigkeit. Cic. 10. fam. ep. 25 *Istam operam tuam, navitatem, animum in remp. celeritati præturæ anteponendam censeo.*

¶ Navè, & Naviter, adverb. Plaut. citante Festo: *Nave agere oportet, quod agas non ductaric.* Et, *Naviter perficere*, Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 1. *Bellum gerere naviter*, Livius lib. 24. cap. 23.

¶ Ignāvus, cujus contrarium *fortis* est, *Ignavus miles ac timidus*, Cic. 2. Tusc. cap. 23 faul und furchtsam. Ovidius 1. Pont. 5. v. 5

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus.

Comparationis Gradus quoque ferre potest. *Homo inertior, ignavior*, Cic. 4. Verrina extrema. Et, *Pejor, an ignavior sit, deliberari non potest*, Sallust. orat. L. Philippi contra Lepidum. *Ignavissimus & fugacissimus hostis*, Livius lib. 5. cap. 28. Idem lib. 9. c. 4 *ab ignavissimo ad opera ac muniendum hoste clausi.* ¶ *Ignavis semper feriæ*, desumtum ex Theocriti Eidyll. 15 v. 26, 'Αεργοῖς αἰὲν ἑορτά, wer nicht gern arbeitet/ hat bald einen Feyertag gemacht. Vide Chiliad.

¶ Ignavia, Faulheit. Cic. pro Rabir. cap. 7. *Ignaviam suam tenebrarum ac parietum custodiis tegere.* Idem de Invent. lib. 2. c. 54 *Contraria sunt, fortitudini ignavia; justitiæ justitia.*

¶ Ignave. *Ne quid timide, ne quid ignave faciamus*, Cic. 2. Tuscul. cap. 23. Comp. *ignavius.* Virg. 3. Georg. v. 465

- - - carpentem ignavius herbas.

¶ Ignaviter, idem. Ut, *facere aliquid ignaviter.* Hirtius Ciceroni sub 15. ad Attic. epist. 6. qui & Bello Afric. cap. 81. *castra non ignaviter munire.*

¶ Ignavescere. Tertullian. de Anima cap. 43 *Anima nec quiescit, nec ignavescit.*

NAXIVM, ita vocantur cotes in insula Cypro genitæ, Plin. lib. 36. cap. 7. *Lapis Naxius*, & *Cos Naxia*, ἀκόνη Ναξία, Dioscorid. ein Schleiffstein/ Wetzstein aus Cypern.

NAXVS, Νάξος, insula in Ægæo, una ex Cycladibus, *Dionysias* alio nomine dicta a vinearum copia, Plinio auctore lib. 4. cap. 12. *Bacchica Naxos.*

¶ Naxius, adject. *Naxia turba*, Propert. lib. 3. eleg. 17.

NĒ, adverbium prohibendi; *Ne metuas*, Terent. Eun. 4. sc. 7, 16. *Ne fugite hospitium* Virgil. 7. Æn. v. 202. *Ne quis illud admiretur*, Cicer. 3. de Orat. cap. 50. In his igitur ac similibus NE adverbium est prohibendi seu vetandi: quod distinguere jubet Quintilianus ab adverbiis negandi, lib. 1. c. 9. (al. 5.) *Ne ac non adverbia* (sunt:) *qui tamen dicat pro illo, ne feceris, non feceris, in vitium incidat, quia alterum* (non) *negandi est, alterum* (ne) *vetandi.*

¶ 2. Sciendum tamen, in aliis loquendi formulis certis etiam NE adverbium esse negandi. *Te obsecro, ut ne dicas*, hoc est, *ne dicas*, vel *ut non dicas*; nam & apud Quintilianum, *ut non*, reperias. lib. 12. c. 10 *ut non dicam pinguioribus, fortioribus certè verbis.* Cicero utrumque simul adhibuit 2. de Fin. cap. 8 *Ex quo efficitur, non ut voluptas ne sit voluptas, sed ut voluptas non sit summum bonum.* Plura vide infra in *Ut.* Observatione dignus hic Ovidii locus est, qui ordine inverso, quo carminis metro consuleret, *ne ut* usurpavit, pro *ut ne*, lib. 1. de Pont. Eleg. 2. v. 113

Et ne, si superest aliquis post funera sensus,
Terreat ut manes Sarmatis umbra meos.

Quanquam ita locutus est & Tacitus 4. Histor. c. 13. Ita *utinam ne* valet, *utinam non.* Notum illud Ennii apud auctorem ad Herenn. lib. 2. cap. 22

Utinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa cecidisset abiegna ad terram trabes,

quod & Cicero affert de Fato cap. 15. Ita *ne vivam; ne valeam; ne sim salvus*, pro *non vivam* &c. qui modi sunt asseverandi cum obtestatione aut devotione. Cicer. ad Attic. lib. 16. epist. 13 *Ne sim salvus, si aliter scribo ac sentio:* quod ferociores nostri dicunt: GOtt straffe mich. Etiam composita *ne* servant pro *non.* Tale est *nefrendes*, de quo vide in *Frendeo.* Gell. lib. 13. c. 21 extremo: *Nerio dictum, quasi neirio, hoc est, sine ira. Ne enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in latina quoque lingua, privativa est.*

¶ Ne quidem, pro nec quidem. *Ne istius quidem laudis sum cupidus*, Cic. pro Rosc. Am. c. 1. *Ne hoc quidem tacebit Parmeno*, Terent. Eun. a. 1. sc. 2. v. 49. *Ne id quidem*, ibidem a. 2. sc. 3. v. 30. *Ne tantillum quidem commotus est*, Cicero apud Donatum in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 9. Er hat sich auch das geringste Dinglein nicht bewegen lassen. *Ne pilum quidem*, Idem 5. ad Attic. ep. 20. Nicht ein Härichen. ¶ *Nedum tu possis*, id est, tantum abest, ut tu possis, ich geschweige denn/ daß du es soltest vermögen. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 43 *Satrapes si siet amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat, nedum tu possis.* Postponitur autem & *nedum* & *ne modò* plerumque, ut in allegato Terentiano loco, item in isto Horatiano, Epistola ad Pisones de arte Poet. v. 68

-- -- -- Mortalia facta peribunt
Nedum sermonum stet honos, & gratia vivax.

Aliquando tamen utrumque ei præponitur, quod in Actio suo Jo. Jovianus Pontanus pag. 110 observat. Cicero ad Atticum: *Tu quoniam quartana cares, & nedum morbum removisti, sed etiam gravedinem, te vegetum nobis in Græcia siste.* Locus est lib. 10 ep. 16. extr. Gruterianæ editionis: quæ in vulgatis Edit. modò 17 modò 18 est. Ubi tamen pro *nedum* legitur, *non modò.* Sed & Grævius, vir acutissimi judicii, *ne dum* æque legit ac Gruterus. Oppius quoque & Balbus ad Ciceronem lib. 9. ad Atticum: *Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu, non ex voluntate à plerisque probari solent:* Plura apud ipsum Pontanum vide. ¶ 3. Alias *ne* conjunctio caussalis est, valetque idem, quod *ut non.* *Ne amicis nihil tribuamus, epulamur.* Ne nihil, id est, ut non nihil, seu ut aliquid tribuamus: Damit wir unsern Freunden etwas zu willen seyn/ etwas einräumen/ Cic ad Pæt. lib. 9. famil. epist. ult.

¶ 4. Nè, interdum dubitativum aut interrogativum est. *Estne hic Crito sobrinus Chrysidis?* Ter. Andr. 4 sc. 5. v. 6. Et Cic. 1. Off. c. 3 *Honestumne factu sit, an turpe dubitant.* Plaut. in Capt. 3. sc. 5. v. 55 *Emitteresne nec ne eum servum manu?* Ob du denselben Knecht frey liessest oder nicht? *Fiat, nec ne fiat, id quæritur*, Cicer. Plautus & ante verbum suum ponit. Ut Captivis act. 1. sc. 2. v. 24. *Visam, ne nocte hac quicquam turbaverint*, pro *turbaverint ne quicquam.* ¶ 5. Interdum παρέλκει, nec aliud quicquam sonat, quam adjectio syllabica, qualis est Græcorum γε, Horat. 1. Sat. 10. v. 21

-- -- -- O seri studiorum, quine putetis
Difficile & mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit. - - -

Vide ibi notas Xylandri pag. 142. qui observat, similiter eundem Horatium dixisse *uterne* 2. Sat. 2. v. 107; *quone & quantane*; ib. Sat. 3. v. 295. & 317; Terentium item *anne*, de quo dictum in *An.*

¶ *Nec, neque, neve*, vide infra suis locis.

NEAERA, puellæ formosæ nomen, quam amavit Tibullus Poeta, quod ex libro 3 patet. Hanc illustrissimus Scaliger eam esse existimat, quam *Glyceren* Horatius appellavit lib. 1. ode 33. Solent enim Poetæ amores suos fictis nominibus celebrare. Sed & Horatius amicam suam ita vocavit Epod. 15. Unde sequioris seculi poetæ hoc vocabulo sic, quasi amicam aut pellicem significaret, fuerunt usi. Ita enim Prudentius Omphalem, *Herculis Neæram* Romano n. 240. & lib. 1. contra Symmach. v. 139. Ariadnen, *Bacchi Neæram* vocat, quam Iso in Glossis *pellicem* aut concubinam interpretatur. Plura vide apud Georg. Fabric. expos. in Prudent. Rom. qui & hæc addit: *Neæra Ægonis Pastoris apud Virgilium, & aliorum multorum apud Athenæum. Neæra Autolyci uxor dicitur à Pausaniâ, quæ nomine proprio Metra ab Ovidio, quia aliis se prostituit. Neæram scripsit Lucinius Imbrex* (adi Gellium lib. 13. cap. 21) *estque convicium proverbiale in quamvis procacem & petulantem. Vocis origo Ebraica est.*

NĒAETHVS, Νήαιθος, ποταμὸς κρότωνος, ὠνόμασται δὲ, παρόσον ἐν αὐτῷ νῆας ποτὶ κατακαῆναι ἑλληνικάς, Scholiastes Theocr. ad Idyll. δ. Fluvius Crotonis, inde sic appellatus, quod aliquando naves Græcorum in eo sint exustæ.

NEANTHES, Cycizenus, scripsit tum alia, tum libros περὶ τελετῆς: eos μυστικὸν λόγον vocat Harpocratio in Ἄττις. Eo explicabat ritus mysticos gentilis superstitionis. Scripsit etiam librum περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν, *de viris illustribus*, ut censet Voss. lib. 1. de Hist. Græc. cap. 15. pag. 98. Maussacus tamen notis in Harpocr. pag. 115 adhuc quærit, an Illustrium hic scriptor sit idem cum scriptore μυστικοῦ λόγου.

NEAPOLIS, Campaniæ in Italia celeberrima & antiquissima urbs: *Parthenope* prius a Sirene ejus nominis ibi sepulta; postea vero, cum Chalcedonenses Græci & Athenienses (unde & *Græca urbs* Tacito & Statio Epicedio patri nominata) eò demigrassent, *Neapolis*, quasi nova urbs appellata: de quo Strabo lib. 5.

¶ 2. Neapolis alia in Thraciæ finibus, sive inter Strymonis & Nessi

Nessi ostia, ubi Paulus appulsus est, cum primum ex Asia in Europam trajiceret. Act. 16, 11. ¶ 3. Iterum alia Palæstinæ, antea Sichem dicta, de qua plura in Collectan. nostris Histor. Samaritanæ tradidimus. ¶ Plura hujus nominis oppida Geographia Antiqua monstrabit.

¶ Neapolitani, cives & incolæ non modo dictarum urbium, sed aliarum etiam ejusdem nominis. v. g. Plin. lib. 3. cap. 7 memorat *Neapolitanos* Sardiniæ. ¶ Et Adjectivum Neapolitanus, ut *civitas Neapolitana, regnum Neapolitanum*, &c.

NEARCHUS cum Alexandro militavit, deque eo historiam scripsit, Voss. 1. de hist. Græc. cap. 10. pag. 60. qui hunc esse illum censet Nearchum, cui post Alexandri obitum Lyciæ & Pamphyliæ præfectura obtigit, ut scribit Justinus lib. 13. ¶ 2. Nearchi cujusdam Tarentini mentio fit apud Ciceronem de Senect. cap. 12. ¶ Apud Horatium lib. 3. od. 20 Nearchus juvenis cujusdam eximiæ pulchritudinis nomen est.

NEBRIS, nebridis, νεβρὶς, *Damarum* sive *hinnulorum* pellis: qui Græcis νεβρὶ. Ein Rehböckleins Fell. ¶ Item vestis Bacchica ex pellibus hujusmodi concinnata. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 606 *Talis Erythræis incinctus nebrida gemmis*
Liber agit currus.

Statius 2. Thebaid. v. 664 de comitatu Bacchi loquens:
Nebridas & fragiles thyrsos portare putastis
Imbellem ad sonitum.

Ubi Vetus Scholiastes NEBRIDAS, *pelles damarum, quæ Græce νεβρίδες appellantur. Ac per hoc indumenta Baccharum significat, quibus sacrificiorum tempore uti consueverunt.* Adde Senec. Oedip. v. 438. & Silium 3. v. 395.

NEBULA, vapor ex terra atque aquis surgens, qui in nubem convertitur, Nebel. Apulejus de Mundo pag. 61 *Nebula constat aut ex ortu nubeculæ, aut ex ejus reliquiis. Est autem exhalatio vaporata, & humore viduata, aere crassior, nube subtilior, cui serenitas abolitionem infert.* Hæc Apulejus. ¶ *Per nebulam scire*, item *audire*, est leviter atque obscure, non satis clare ac certe. Plautus Capt. act. 5. sc. 4. v. 26
Nunc ædepol in memoriam regrediot audisse me
Quasi per nebulam Hegionem patrem meum nominarier.

Nos dicimus, wie/oder als im Traum. Item Pseud. a. 1. sc. 5. v. 47
Sunt, quæ te volumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nosmet scimus atque audivimus.

Sed & mollia *nebulæ* comparantur. Plautus Cas. act. 4. sc. 4. v. 21
Nebula haud est mollis atque cutis hujus est.

¶ Hinc Laberius apud Petronium *nebulam lineam* pro tenui & pellucido amiculo dixit, quod nebulæ raritatem imitetur. Versus ejus hi sunt: *Æquum est induere nuptum ventum textilem;*
Palam prostare nudam in nebula linea?

C ¶ Sed & obscuras poëtarum fabulas, quæque levia per se sola specie magna sunt, *nebulas* Latini vocant. Ita Persius Sat. 5. v. 7
Grande locuturi nebulas Helicone legunto &c.

Ubi vide Casaub.

¶ Nebulosus, ut *aër nebulosus*, Plin. 21. cap. 7 dunckele und trübe Lufft/nebelicht. *Nebulosum & caliginosum cælum*, Cicer. 1. Tuscul. c. 25. *Nebulosa palus*, Silius lib. 8. v. 381. *Locus nebulosior*, Cato R. R. cap. 6. extr.

¶ Nebulositas. Arnobius lib. 7. p. 334 *Cælum redundantium vaporum nebulositate cluditur.*

¶ Nebulare, verbum, quo Tertullianus usus est Apolog. cap. 35. *Elatissimis*, inquit, *& clarissimis lucernis vestibula nebulabant*, hoc est, fuligine implebantur, quam etiam clarissimæ lucernæ edunt.

NEBULO, nequam, vanus ut nebula, ein Bube/Schelm. *Nos ab illo nebulone facete illudimur*, Cicer. pro Roscio Am. cap. 44. Terent. Eun. act. 2. v. 38 *Nebulonem hunc certum est, ludere.* Ubi Donatus: NEBULONEM, inquit, *vel* FURUM, *quia nebulas objiciat; vel* MOLLEM, *ut nebulam; vel* VANUM, *ut nebula est.* Quas duas ultimas acceptiones & vetus Glossarium repræsentat: & simul aliam addit, qua *Nebulo*, luxuriosum & nulli frugi denotat. Ita enim ibi legitur: *Nebulo*, μάταιος: ὁ τὰ ἴδια λάθρα κατεσθίων, οἰκογενής: λάθρα ἄσωτος: Ac eam ob caussam Horatius D *avaro* opposuit lib. 1. Satyr. 1. v. 103
-- -- -- -- *Non ego avarum*
Cum veto te fieri, vappam jubeo, ac nebulonem.

Et ita sequ. satyra dixit v. 12
Fufidius vappæ famam timet, ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.

Item lib. 1. Epist. 2. v. 28
Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoique;
In cute curanda plus æquo operata juventus.

Ubi vetus scholiastes Varronem observat, NEBULONES obscuro loco natos dixisse: sed quia NEBULO & μαλακὸς sive *mollis* est, idcirco & *Viro* opponitur. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 15.
Sane, quod tibi nunc Vir videatur esse, hic nebulo magnus est.

NEC, conjunctio disjunctiva, negationem significans. Cicer. de Amicit. cap. 2 *Nec enim melior vir fuit Africano quisquam, nec clarior*, weder frömmer noch berühmter. Terent. in And. act. 1.

A sc. 1. v. 9 *Id volui, nos sic nec opinantes duci falso gaudio*, hoc est ne quidem, vel non opinantes. Idem in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 61 *Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit*, es ist wol etwas/ aber doch nicht alles/ &c. *Nec ne*, oder nicht/ Cicer. 2. Famil. ep. 17 *Parthi transierint, nec ne, præter te video dubitare neminem.* ¶ *Nec dum*, id est, nondum vero, nondum tamen. Virg. eclog. 3 *Nec dum illis labra admovi* &c. Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 1. *Nec dum erant allatæ Bibuli literæ.* Et Sueton. August. cap. 10. *Se candidatum ostendit, quanquam Patricius, nec dum Senator.* At, *Nec non*, id est, Et, quod ipsum tamen quandoque adjicitur. Suet. Tiberio cap. 5 *Suppliciter nec non & minaciter efflagitantes* (Vide & *neque*.)

NECEPSIUS, Astrologus Ægyptius, artem suam ab Æsculapio & Anubi, quorum magister Mercurius Trismegistus fuit, edoctus. Tradidit & mundi genesin. Vide Julium Firmicum præfat. lib. 3. & lib. 4. præfat. Plura de eo quære apud Petr. Crinitum lib. 19. de hon. disc. cap. 12.

NECESSE, & necessum, quod vi aliqua fit cogente, quod vitari non potest, was noth/ und nicht zu umgehen ist. Differre ab *opus* esse, hoc ipsum, *necesse esse*, indicat Catonis præceptum apud Senecam Epist. 94 *Emas non quod opus est, sed quod est necesse*, kauffe nicht/ was du wol bedürffest/ sondern was du nicht entbehren kanst. *Corpus mortale aliquo tempore interire necesse* B *est*, Cic. 2. de Invent. cap. 57. muß ein Ende nehmen. *Mori necesse est, sed non quoties volueris.* Terent. Eunucho act. 5. sc. 5. extr.
Non dubium est, quin mihi magnum ex ea re sit malum:
Nisi quia necesse fuit hoc facere.

Ubi Donatus: NECESSE *est nomen: Nam* NECESSUS, NECESSIS, & NECESSE, NECESSUM *lectum est.* Hæc Donatus. ¶ At etiam *necesse habere* Latine dicimus. von nöthen haben/ müssen. Cicero de opt. gen. Orat. cap. 5 *In quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere.* Et Quintilianus lib. 7. cap. 2 *Reliqua non necesse habet dicere.*

¶ Altera forma, *necessum*, non modo apud Plautum frequens, ut Stich. act. 1. sc. 3. v. 66
Foras necessum est, quidquid habeo, vendere;

verum etiam apud Livium lib. 34. cap. 5 *Necessum est paucis respondere.*

¶ Necessarius, a, um, quod necesse est, ut *Ferrum ad agros colendos res est necessaria*, nöthig/ nothwendig. *Inquirere omnia, quæ ad vitam necessaria sunt*, Cicero 1. Offic. cap. 4. Durus est Comparativus, quo Tertullianus utitur de Habitu mulier. cap. 5, *necessariores operæ*: & alibi, ut de Anima cap. 4. &c. Sed malim *magis necessarius* dicere, quemadmodum Cicero lib. 2. epist. 6. ad Curion. *maxime necessarius*, pro Superlativo.

¶ Necessarius, necessarii, familiaritate & necessitudine aliqua conjuncti, nahe verwandte Freunde. Cicer. lib. 13. fam. epist. 29 *In necessariis, qui tibi a patre relicti sunt, ego tibi sum vel conjunctissimus.* Hinc, *Mortem necessarii graviter ferre*, Ciceroni Matius lib. 11. epist. 27.

¶ Pernecessarius, sehr nothwendig. Ulpianus Lege 11 § 4 Dig. de Minoribus, *emere sibi rem pernecessariam.*

¶ Necessarie. Cicer. 1. de Invent. cap. 29 *necessarie demonstrantur ea.* Et Papinianus Lege 51. de Hereditat. petitione: *tam necessarie, quam utiliter.* Adde Tertull. de Jejun. c. 11.

¶ Necessario, nothwendig. Cicer. 4. Tusc. cap. 4 *Disciplinæ legibus in philosophia necessario pareamus.*

¶ Necessitas, necessitudo, idem sunt, ut *suavitas, suavitudo*. Gellius lib. 13. cap. 3. Noth/Nothwendigkeit. Plaut. in Rud. act. 2. sc. 1. v. 3 *Necessitate quicquid est domi, id sat est habendum.* Et, *Necessitate coactum, & invitum aliquid facere*, Cic. pro Quintio cap. 16. aus Noth und ungern was thun. *Quæ necessitas tanta premebat?* Cic. pro Rosc. Am. c. 34. extr. was trieb dich darzu? Et lib. 4. famil. epist. 9 *Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum.* Et Livius lib. 4. cap. 28 *Ultimum ac maximum telum necessitas*, Muß ist ein bitter/ herbes Kraut. *Adversus necessitatem ne dii quidem pugnant*, Noth bricht Eisen/ Ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται, Simonidis est. Vide Chiliad. Seneca pater lib. 4. controvers. 27 *Necessitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium est.* Idem Excerptis Controvers. lib. 4 *Necessitas est, quæ navigia jactu exonerat. Necessitas est, quæ ruinis incendia opprimit. Necessitas est lex temporis.* ¶ 2. Pro necessitudine sive vinculo, qui cognati invicem obligati sunt, (de quo post) Cæsar posuit lib. 1. de Bello Civ. cap. 8. per *privatas* enim *necessitates* conjunctionem affinium intelligit. Similiter & vocabulo isto usus est Oratione pro Bithynis apud Gellium lib. 5. cap. 13. extr. ¶ 3. Necessitas, quocunque opus ad vitæ cultum usumque est. Tacitus de Germania cap. 15 *Mos est conferre principibus vel armentorum vel frugum, quod pro honore acceptum, & necessitatibus subvenit.* Vide ibi Lipsium. ¶ 4. pro necessariis expensis idem 1. Annal. c. 11 *Tributa aut vectigalia: Et necessitates ac largitiones.* Quem ad locum plura cumulat Lipsius num. 67. ¶ 5. Etiam casum & adversitatem, in quam incidimus, & ferre necesse est, denotat Sueton. Cæsare cap. 48 *Famem & ceteras necessitates toleraverat.* Item Tiberio cap. 47 *Paucorum Sena-*

Senatorum inopia sustentata, ne pluribus opem ferret, negavit se alijs subventurum, nisi Senatui justas necessitatum caussas probassent. Similiter pro inopia & ære alieno *necessitatem* Tacitus 2. Annal. cap. 27. & pro quæstione per tormenta, 15 Ann. cap. 57 posuit. Sic mortem, *supremam & ultimam necessitatem* non semel dixit.

¶ 6. Necessitates etiam sunt, quæ muneris aut officii caussa necessariò obeundæ sunt. Celsus lib. 1. cap. 1 *Nam & intermissus propter civiles aliquas necessitates ordo exercitationis corpus affligit.*

¶ Necessitudo, inis: quam a NECESSITATE Grammatici distinguunt. Cornel. Fronto de differentiis vocum, NECESSITVDO *vel sanguinis vel meritorum cum præceptoribus, amicis.* NECESSITAS *immutabilis res est.* Sosipater Charisius lib. 1. p. 76 NECESSITAS *imperii est:* NECESSITVDO *sanguinis conjunctio. Sallustius tamen*, NECESSITVDINEM (etiam Tacitus, Sallustii æmulus) *ponit, nec unquam* NECESSITATEM *pro* NECESSITVDINE, *aut ipse aut quisquam veterum.* In quo tamen falsus est. NECESSITATEM enim pro NECESSITVDINE, sive conjunctione sanguinis dixisse Cæsarem supra probavimus. Et docuit jamdudum Gellius lib. 13. cap. 3 nihil discriminis in his duobus vocabulis revera esse: interim tamen dissitendum non est, *necessitudinis* vocem, quam frequentissime propinquitatem ac conjunctionem significare, Verwandschafft/ Freundschafft. *Habere necessitudinem cum aliquo*, Cic. in Oratore cap. 55. mit einem in Freundschafft stehen. *Necessitudinem cum aliquo conjungere*, Cic. 6. Verr. cap. 65. sich mit einem befreunden. *Summa necessitudine aliquem attingere*, einem sehr nahe zugehören. *Necessitudo fraterna*, Idem pro Quintio cap. 4. Recte verò Fronto non ad sanguinem tantum, sed & ad merita amicosque *necessitudinis* vocabulum retulit. Ita enim Cicero Orat. pro Dejotaro extr. *Laboro equidem Regis Dejotari caussâ: quo cum mihi amicitiam Resp. conciliavit: hospitium voluntates utriusque conjunxit: familiaritatem consuetudo attulit: summam verò necessitudinem magna ejus officia in me & in exercitum meum effecerunt.* Vet. Gloss. *Necessitudo*, ἀνάγκη, κατὰ φιλίαν χαρῖκον. ¶ Necessitudines, pro ipsis necessitudine conjunctis dixerunt etiam auctores. Tacitus 3. Histor. cap. 59 *Atque Vitellius respectu suarum necessitudinum nihil in Domitianum atrox parabat.* Et Suetonius Augusto cap. 17 *Remisit tamen hosti judicato* (Antonio) *necessitudines amicosque omnes.* Similiter Tiberio cap. 11. sub fin. & cap. 50 hoc vocabulo usus est.

¶ Necessitare, Philosophorum est, barbare loqui non erubescentium. v. gr. *Astra inclinant, non necessitant.* Latine dixeris, *necessitatem afferre*, vel *imponere.*

NECO, necavi, necare, interimere, interficere, necem afferre, würgen/ tödten. Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 25 *in eum, qui parentem necavisset, nullum supplicium constituit Solon.* Sic *Necare ferro, fame, veneno.* Horatius 2. Satyr. 7. v. 58 *uri virgis ferroque necari.* Sallust. Jugurth. cap. 14 *Alter eorum necatus:* & cap. 46 *uti Jugurtham maxume vivum: sin id parum procedat, necatum sibi traderent.* Ennius & *necui* dixit. Priscianus lib. 9 de 1. Conjug. ex illo refert:

Hos pestis necuit, pars occidit illa duellis.

Supin. *nectum*, seu *nectus* Particip. ibidem Priscianus habet, & Diomedes lib. 1. p. 362, sed sine exemplo & auctoritate.

¶ Necator. Vet. Gloss. *Necator*, φονεὺς, ἀγχονιστής. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 12 *Marti dicatus, deo plerumque hominum necatori.*

¶ Necis, necem, nece, quanquam & *nex*, sed raro, reperiatur. der Tod/ Todschlag. *Latroni quæ potest afferri injusta nex?* Cicero pro Milone cap. 4. *Necem sibi ipsi consciscere*, Cic. 2. N. Deor. c. 3. sich selbst entleiben. Ovid. lib. 1. de arte v. 655

- - - *Neque enim Lex justior ulla est,*
Quam necis artifices arte perire suâ.

Festus observat *neci datum* proprie de illo dici, qui sine vulnere interfectus est, ut veneno aut fame. Sed contra Suetonius Cæsare cap. 14 *armatos equites Cæsari comminatos necem* dixit; ubi sane *necis* vocabulo ita est usus, ut cædem & vulnus designaret. Itaque *Nex*, quævis non naturalis mors: quanquam & de naturali hac voce usus Justinus, observante Berneggero, lib. 42. c. 1, & ad Sueton. Cæsar. cap. 5, 2. Adde Freinshem. ad Florum lib. 3. c. 23. n. 7. Plural. *neces*, apud Val. Flacc. 3. v. 381

Fas ideo miscere neces.

¶ Seminex, seminĕcis, halb getödtet. Ammianus 31. cap. 45 *semineces aliqui.* Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 800 *corpora seminecum.* Sedulius de homine manu arida:

Seminecem membris, non totum vivere.

¶ Enecare, tödten. Unde *Enectus* est, ut, *enectus fame* Cic. 2. de Divin. cap. 35. *Siti enectus*, 1. Tuscul. cap. 5. Et, *Inopiâ enectus*, 1. de Divin. cap. 29. Hungers/ Frosts/ Armuths halben gestorben. *Enecas me*, Idiotismus est hominis, ab aliquare abhorrentis, ut observat Casaub. ad Theophrast. Characteres pag. 135. & sequ. Terent. Andr. act. 4. sc. 1. v. 36 *Cur me enecas? hoc audi;* was marterst du mich? Similiter Phormione act. 2. sc. 3. v 57. Ph.

Eho tu sobrinum tuum non noras? D. *Enecas.*

A Sic *rogitando aliquem enecare*, Eunucho dixit act. 3. sc. 5. v. 6.

¶ Internecare, internectus apud Plaut. legitur Amphit. act. 1. sc. 1. v. 34. & Prudent. Præfat. Apoth. v. 49

Ne forte culmum fibra inanis spiceum
Simul revulsa internecet.

¶ Internecio, onis, occisio, vitæ privatio. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 20 *Neque resisti sine internecione arbitramur.* Crebro historici: *ad internecionem cædi*, Vell. Paterc. 2. cap. 110. *trucidari*, ibid. c. 119. *Ad internecionem persequendus*, Curtius lib. 4. c. 11, 18. *Internecio gentis*, Tacit. 2. annal. cap. 21. hoc est, excidium. Eutropius lib. 4. cap. 6 *Pseudophilippus Rom. prætorem ad internecionem vicit.* gäntzliche Niederlag.

¶ Internecinus, *Bellum internecinum*, quâ altera pars funditus deletur, verderblicher Krieg/ Liv. lib. 9. cap. 25. extr. *Internecivum* dixit Ammianus, lib. 28. cap. 33, *Leptitanoque agro & Oensi internecivâ populatione transcursis:* das Land mit Raub und Mord durchstreiffen. Ita Lindebr. & Valesius.

¶ Internecive, adverb. Idem Ammianus lib. 27. cap. 20. *Internecive cuncta disperdere.* [Valesf. cap. 9. p. 495]

¶ Pernĕcare. Silius lib. 4. v. 611

- - - *Sitne in terris domitare quod ensis*
Non queat Ausonius, Tyrrhenaque pernecet hasta.

Et Augustinus Serm. 17 de Temp. (Tom. 10. fol. 605) *Moses Regem Pharaonem freto biante subduxit, non diabolum cum suis legionibus pernecavit.* B

¶ Pernicies vide infra in suo elemento.

NECROMANTIA, Νεκρομαντεία, *sive Necyomantia*, νεκυομαντεία, divinandi genus ex mortuis, quod sine sanguine, illoque humano, & pueri maxime, peragi haud poterat. Vide Varronem apud Augustin. lib. 7. cap. 35. & ibi Coquejum pag. 707. Lucanum lib. 6. v. 710, Statium 4. Thebaid. v. 450. Senecam Oedipode v. 150. & seqq. Itemque Heliodorum in Æthiopicis. Vet. Gloss. νεκυομαντεία, *Inferorum consultatio.* Revera diaboli illusio est: mortui nequaquam corpus, sed phantasticam solum imaginem ostentant, quemadmodum ex historiâ Samuelis clarum est.

¶ Necromanticus, ein Schwartzkünstler.

NECTANĔBIS, seu *Nectanebus*, Ægypti Rex, de quo præter alios, Plutarchus & Nepos in Agesilao. *Nectabis* Plinio dicitur lib. 36. cap. 9. Nisi ibi *Nectanebis* aut *Nectanebus* legendum. Sed Nectabis etiam apud Tertullianum reperio cap. 57 de anima.

NECTAR, aris, νέκταρ, Homero potio est deorum, ut cibus, *ambrosia.* Götter Tranck. Ita dictum volunt Grammatici a νη & κτείνω, ut intelligatur, potum esse immortalium. Sed hanc & similes etymologias ridet Georg. Horn. lib. 1. hist. Philos. cap. 4. & vocabulum ex Hebræis fontibus derivat, quò significetur voluptas, quæ ex contemplationibus oritur. Hoc certum ea voce notari beatorum suavissimam potionem. ¶ 2. Hinc usurpatur pro omni, quod gustu vel odoratu dulce est. Nam pro *melle* Virgilius in illo dixit 4. Georg. v. 164

- - - *Et dulci distendunt nectare cellas.*

Alibi pro *vino* dixit, quod *Bacchæum nectar* Statio 2. Silvar. carm. 2. v. 99. De *odore* Prudentius hymno in Natal. Domini v. 68 *fragrasse nardo & nectare:* & Lucretius lib. 2. v. 847

Et nardi florum, nectar qui naribus halant.

¶ Nectaris flos, νεκταρῶ ἄνθῷ, de cibis lautioribus, vide Chiliadas.

¶ Nectareus, νεκτάρεῷ, ut *Nectareum Falernum;* apud Martialem lib. 13. Epigr. 108. *Nectarei fontes*, Claudian. de nupt. Honor. & Mar. v. 209.

¶ Nectarites, apud Plin. pro potu dulci legitur lib. 14. cap. 6.

NECTO, nectere, ligare, jungere, knüpffen/ zusammen fügen. *Caussa caussæ nexa, rem ex se gignit*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 55. *Nectere dolum alicui*, Livius lib. 27. cap. 28. Præteritum est *nexui*, & *nexi.* Sed illud antiquum puto. *Innexui* apud Virgilium est lib. 5. Æneid. v. 425.

¶ Nexilis, e, das sich knüpffen und binden läst/ut, *corona nexilis*, ein gewundener Krantz/apud Senecam Agamemnone v. 362. Et Silius lib. 5. v. 140 *loricæ squama nexilis*, Pantzer. Et Prudentius Cathem. 3. v. 75 *Nexilis inscia connubii.*

¶ Nexibilis, idem. Ammianus lib. 29 cap. 13 [Valesf. 2. fol. 559] *nexibili adseveratione*, id est mendaciis callide connexis.

¶ Nexus, ûs, nomen, copulatio, ein Bund/ Flechtwerck/ Bande. ut, *Nexu vinctum esse*, Livius lib 2. cap. 23 *nexu vincti solutique se undique in publicum proripiunt;* &, paucis interjectis, additum: *ostentare vincula sua.*

¶ *Nexus*, etiam & *Nexum* juris verbum est. Festus: NEXVM *est, quod per æs & libram geritur.* NEXVM AES *dicebatur pecunia, quæ per* NEXVM *obligatur.* Id ita fiebat. Manceps i. e. qui vendebat rem, & abalienabat, h. e. in alterius jus seu dominium tradebat, stipulabatur ab altero: DARE SPONDES? alter respondebat: SPONDEO, simulque dicis causa spondentem alligabat, & nectebat. Hinc *mancipio & nexu* alicujus esse dicitur, quod factum proprium est. Hinc Cicero lib. 7. ad Famil. Epist. 30 *Atticum nostrum, cujus quando proprium te esse scribis, man-*

mancipio & nexu, meum antea usu & fructu. Respicit id, quod initio præcedentis Epistolæ Curio Ciceroni scripserat: *Sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipium illius.* Idem Cicero inter abalienationis species, & *traditionem nexu* vocat cap. 5. Topicorum. Plura apud Sigonium lib. 2. de antiquo jure civium Romanorum cap. 11. ¶ 2. *Nexi* Justino lib. 21. cap. 1. & eod. lib. cap. 2 sunt vincti captivi. Hoc sensu Florus etiam in Epitome Livii lib. 6 *nexos exsolvere* dixit. Quæ notanda tamen potius sunt, quam promiscue usurpanda.

¶ Nexo, nexare, frequent. Virg. Æn. 5. v. 279 *nexantem nodis.*

¶ Annectere, alligare, anknüpffen/ anhencken/ ut, *Scapham annexam puppi, & ad puppim* (Sic enim præpositionibus Cic. libenter utitur) *funiculus trahit,* Cic. lib. 2. de Invent. cap. 51. *Ad linguam stomachus annectitur,* Idem 2. Nat. D. c. 54.

¶ Circumnectere, umher bewinden und binden. Seneca lib. 1. Quæst. Nat. cap. 2. pr. *Fulgor, qui sidera circumnectit.*

¶ Connectere, zusammen binden/an einander knüpffen. *Connectere orationem,* an einander fügen. Cic. lib. 1. de Fin. cap. 20 *Amicitia cum voluptate connectitur.*

¶ Connexio. ¶ 2. Quo nomine conclusionem etiam Quintilian. dixit lib. 5. cap. 14, *Connexio aut vera negatur, aut nihil ad quæstionem dicitur pertinere.*

B ¶ Connexus, us, nomen, connexio. Lucretius lib. 1. v. 626. *varios connexus.*

¶ Connexus, adject. ex participio, unde compar. *Connexius,* vel *ἀρχαϊκῶς, connectius,* apud Lucretium est libr. 3. v. 557.

¶ Connexivus. *Conjunctio connexiva,* Gell. lib. 10. cap. ult. ex usu Grammaticorum. Cicero *Ratio connexi,* in Academic. l. 4. c. 30.

¶ Innectere, verknüpffen/ an etwas knüpffen. *Palmas amborum innexuit armis,* Virgil. 5. Æn. v. 425.

¶ Internectere, darzwischen knüpffen/ unterbinden. Statius 8. Theb. v. 168 --- *Efflantes libet internectere plagas.* hoc est, letalia & animam quasi exspirantia vulnera futuris nectere ac ligare.

¶ Obnectere, obligare. Pompejus Festus.

¶ Pronectere, apud Statium est, 4. Silvarum carm. 3. v. 145 pro, producere, erstrecken / erlängern / fortknüpffen.

Vide quam seriem morantis ævi
Pronectant tibi candidæ sorores.

C ¶ Renectere. Avienus in Phænom. Arat. v. 475

Cornipedis simul hunc lux indiscreta renectit.

¶ Subnectere, *subnectit fibula vestem,* zusammen halten / unten einziehen / Virgilius 4. Æneid. v. 139. Et, *Subnectere aliquid superioribus,* id est, subjungere, mit anhencken. Quintilianus lib. 3. cap. 3 *His adjecerunt quidam sextam partem, ita ut Inventioni Judicium subnecterent.*

Necubi, Necunde, vide *Ubi, Unde.*

NECYDALUS, νεκύδαλος, insectum, quod ex bombyce fit, ex ipso verò sex mensibus bombyx, die Raupen oder Raupen-gesäm / daraus ein Seidenwurm wächst / Plin. lib. 11. cap. 22.

Necyomantia, vide supra *Necromantia.*

Nefarius & Nefas, vide *Fas.*

NEFRENS, dis. ein Sugfärckel. Varro libr. 2. Rei R. cap. 4. Vide supra in *Frendeo.*

NEGO, negare, ire inficias, recusare, Nein sagen / leugnen/ verleugnen/ versagen/ abschlagen. *Modo ait, modo negat;* Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 4. v. 47. Ovid. in Epistola Sapphûs 15. v. 31

Si mihi difficilis formam natura negavit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.

D ¶ Observavit Raderus ad Curt. lib. 4. cap. 1 elegantissimum hujus vocis usum apud cultissimos scriptores, Cæsarem, Ciceronem, Plautum, Terentium, alios pro eo quod vulgo teritur, *dicere quod non.* Quibus quidem locis observa, ut accurate sensum teneas, à *dicendi* vocabulo abjungendam esse *negandi particulam,* & in comma sequens transferendam. Curtii verba sunt lib. 4. cap. 1. n. 17 *Negaverunt, quenquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regiâ stirpe ortum,* id est, dixerunt, non quenquam, seu, neminem &c. sie sagten / es würde niemand darzu genommen/ etc. Terent. in Andr. a. 2. sc. 3. v. 5 *Si tu negaris ducere* &c. wirstu sagen / du wilt sie nicht freyen. Livius lib. 28 *Negate, vos id omnes fecisse* (id est, Dicite vos id non-omnes fecisse,) aut factum voluisse, milites; paucorum enim furorem atque amentiam esse. Sprechet nur / ihr habt nicht alle drein gewilliget. ¶ Imò ab eodem *negandi* verbo pendent interdum duo commata, quorum alterum sit exaudiendum negative, alterum affirmative. Cic. lib. 13. Epist. fam. 29 *Non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare, eum affuisse, sed non plus duobus aut tribus mensibus.* Clarior in hanc rem est Lactantii locus lib. 5. c. 21. (al. 20) prope fin. *Epicurei quidem esse Deos, sed curare quicquam negant:* pro: Epicurei dicunt, esse quidem Deos, sed non curare quicquam.

¶ Negatio, inficiatio. Cicer. 1. de Invent. cap. 28 *Disparatum est, quod ab aliqua per oppositionem negationis separatur.* Verneinung/ Leugnung.

A ¶ Negator. Prudent. Cathem. 1. v. 58. de Petro:

Flevit negator denique
Ex ore prolapsum nefas.

¶ Tertullianus adv. Hæretic. cap. 11 *Fidem meam deferens, negator invenior.* Et de Fuga in persec. cap. 1. *discernens frumentum martyrum, & paleam negatorum.* Ex quo apparet, negatorem esse ecclesiasticis apostatam, Mamluck. Quippe eodem de Fuga libro c. 12 Tertullianus dixit: *Negatio est martyrii recusatio.*

¶ Negatrix. Prudentius Apotheos. v. 549

- - - - - - - triumphat
Gens insida prius: Christi sed victa negatrix
Subditur imperio.

¶ Negabundus. Festus Pompejus auctor est, veteres, ut Catonem, dixisse *Negabundus.* Onomast. *Negabundus, ἔξαρνος.*

¶ Negantia, plur. apud Ciceronem legitur in Topic. cap. 11, *Sunt negantia contraria ajentibus.*

¶ Negativus, ut *Propositio, particula negativa,* id est, negans.

¶ Abnegare, renuere, recusare, verleugnen / absagen / verschweren / abschlagen / Horat. lib. 1. Carm. od. 35. *comitem abnegat.*

¶ Abnegator. Verleugner. Tertullian. de Fuga in persec. cap. 12 *Quis talem abnegatorem spernat?*

B ¶ Denegare, idem propemodum, quod simplex. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 6. *Quid Chremes, qui denegarat se commissurum gnatam suam uxorem.* Et, *Auxilium alicui denegare,* Hirt. 8. Gall. B. cap. 45. *Denegare naturæ omnia jucunda,* alle Lust vorhalten und entziehen/ Cic. in Verrem 7. c. 11.

¶ Pernegare, omninò vel constanter negare, stracks Nein zu einem Dinge sagen/ Terentius in Prologo Eunuch. *Sed eas fabulas factas prius Latinas, id verò pernegat.*

¶ Subnegare, nonnihil negare, zum Theil absagen / abschlagen. Cicero Trebatio lib. 7. famil. ep. 19 *Quod præsenti tibi prope subnegarem, non tribuerem certe, id absenti debere non potui.*

Negotium, vide *Otium.*

NELEUS, Neptuni filius fuit ex Tyro nymphâ, filia Salmonei Regis: cujus undecim filios Hercules occidit, totamque ejus domum, patriamque evertit.

NEMAUSUS, urbs Galliæ Narbonensis trans Rhodanum, hodie *Nismes,* Amphitheatrum Romanum ad nostra tempora conservans. Vid. Lips. de Amphitheatro. Plinio 3. cap. 4 *Nemausum,*

C neutro genere est.

¶ Nemausiensis. Plin. ibidem cap. extremo: *Nemausiensibus attributa oppida.*

¶ Nemausiacus, idem. Theodulfus lib. 1. Carm. v. 131

Inde Nemausiacas sensim properamus ad arces.

NĔMĔA, æ, & Nemĕe, es; oppidum Arcadiæ, juxta quod silva ejusdem nominis, in qua Hercules leonem miræ magnitudinis confecit. In cujus rei memoriam postea sacra ibi Herculi & ludi instituti. Vid. Plin. lib. 4. cap. 6. & Virgil. lib. 8. v. 295.

¶ Nemeæus, a, um, ut, *Leo Nemeæus,* quem Hercules occidit, de quo Hyginus fab. 30. *Nemeæum vellus,* Ovid. 9. Metam. v. 235.

NĔMESIS, νέμεσις, indignatio, Jovis filia Euripidi, dea ulciscens immoderatos & insolentes: unde ejus iram deprecabantur, qui loquebantur de se. Vide Callimachum Hymno in Cererem v. 56. Euripidem Phœnissis v. 189. Itemque Ausonium Eidyllio 5. v. 66. & Eidyll. 8. v. 40. Dicta est à νεμεσάω succenseo, seu à νέμω, quod bona & mala distribuat. Dicta fuit & *Adrastéa,* ab *Adrasto* rege, qui primus ei templum posuit, & *Rhamnusia* à *Rhamnunte,* oppido Asiæ, in quo templum habuit. Itemque *Leda,* Lactant. lib. 1. Institut. cap. 21.

NEMO, quasi ne homo quidem. *Nemo hominum,* Ter. Eun. 4. sc. 6, 19. *nemo omnium,* ut Cic. 8. ad Attic. epist. 2 *Neminem omnium hominum pluris facio.* Et, *Nemo quis, quam,* Terent. Hec.

D a. 1. sc. 1. v. 10. *Nemo de, è, ex nobis, nostris. Nemo de tanto populo, Nemo ex hoc numero,* Virg. 5. Æn. 305. &c. Sic enim cum præpositionibus illis effertur. *Nemo mortalium omnibus horis sapit,* Plinius libr. 7. cap. 40. *Vitiis nemo sine nascitur,* Horatius 1. Satyr. 3, 68. *Nemo non,* iederman. *Nemo non Atticum in magno periculo fore putavit,* Nepos. ¶ Usurpatur aliquando adjective, pro *nullus.* Ita Terentius Eun. a. 3. sc. 5. pr. *Nemo homo est.* Cicero lib. 13. Epist. Fam. Ep. 55. *ut hominem neminem pluris faciam.* Sic *auctorem neminem unum sequar,* dixit Plinius lib. 3. ineunte: *Diem neminem,* id est, nullum, Prudentius Romano v. 744.

NEMPE, nimirum, adverb. confirmandi, quod cum interrogatione quandoque, interdum sine interrogatione ponitur.

¶ Cum interrogatione, ut Cicero 5. Tuscul. cap. 5 *Nempe negat ad beate vivendum satis esse virtutem?* so sagstu nun/ daß etc. ¶ Sine interrogatione, Terent. in And. 2. sc. 3. v. 13 *Nempe hoc sic esse dicturum patrem,* eigentlich ist das mein Gedancke/ es werde der Vater etc. ¶ Elegantissimè autem interrogationibus cum responsione subjicitur. Cic. in Philipp. 1. c. 7 *Pompeji consulatus, in quibus actis consistit? nempe in Legibus.* Terent. in Andr. a. 3. sc. 5 v. 11 *Expedies? nempe ut modo.* Vid. Valla lib. 2. c. 22. ¶ Eleganter etiam cum *ergo* jungitur. Terentius And. act. 1. sc. 2. v. 21

S. Nem-

S. Nempe ergo aperte vis, quæ restant, me loqui?
D. Sane quidem.

NĔMVS, a νέμω, pasco, silva est amœna, ein Lustwald / Spatzierwald. Differt a *silva*, quæ cædua est; a *luco*, qui religiosus est; a *saltu*, in quo jumenta pascuntur, Valla auctore. Vide de singulis suis locis. *Nemus opacum*, *umbrosum*, *arduum*, *argutum*, Poëtarum Epitheta sunt. *Nemus omne virebit*, Virg. 7. eclog. v. 59.

¶ Nĕmŏrōsus, ut, *colles, montes nemorosi*, Höltzicht / mit Holtz oder Bäumen bewachsen. Ovid. 3. A. A. v. 427.

¶ Nĕmŏralis. *Templum nemorale Dianæ*, apud Ovid. 1. de Art. v. 259. eine Wald-Kirche. *Umbræ nemorales*, apud eundem lib. 3. Amor. eleg. 1. v. 5. Et Avienus Orbis descript. v. 936

Vellera per silvas Seres nemoralia carpunt.

¶ Nĕmŏrensis, ut, *mel nemorense*, Columella lib. 9. cap. 4. Waldhonig / quod in nemoribus apes conficiunt.

¶ *Aper nemorivagus*, apud Catullum Carm. 64.

NENIA, quam per diphthongum *Nænia* Festus scribit, alii vocali simplice; est cantio funebris, quæ in laudes defunctorum à Præficis ad tibias canebatur. ein Trauer-Lied / Leich-Gesang. Græci νηνίατον vocarunt ejusmodi Carmen & νήνιαν, unde *nenia* est. Cicero 2. de LL. cap. 24 *Honoratorum virorum laudes in concione memorentur: easque etiam cantus ad tibiam persequatur, cui nomen* NENIAE: *quo vocabulo etiam a Græcis cantus lugubres nominantur.* Suetonius Augusto cap. 100 *canentibus neniam principum liberis.* Apud Sidonium lib. 7. Epist. 17 *Nenia sepulcralis*, est carmen sepulcro inscriptum. Vide ibi Savaronium. *Neniam dicere*, Plaut. Trucul. act. 2. sc. 1. v. 3. zu Grabe singen. Vet. Gloss. *Nænia*, ἐπικήδειος ᾠδή. ¶ 2. Nenia etiam nutricum cantio dicitur, qua pueris inducunt somnos subinde repetendo, *Lalla, Lalla*, Arnob. lib. 7. *Ut somno occupari possint, lenes audiendæ sunt neniæ.* ¶ 3. Nenia dicitur omne dictum vulgatum & nugatorium. Sic Horatius illum versum:

Rex eris, si recte faxis; si non faxis, non eris;

vocat *puerorum neniam* libr. 1. Epist. 1. v. 62. Vide Scaligerum in Conjectan. pag. 142. & 143. item lib. 2. Lection. Auson. c. 1. Hieronymus Epist. ad Riparium, adversus Vigilantium, extr. *Si volueris longiorem nos adversum eum scribere librum, mitte nenias illius, & ineptias.* Paucis versibus ante similiter *Cantilenas* per contemtum vocat: *Si librorum*, inquit, *ipsius ad nos voluisses mittere cantilenas.* Prudentius Passione Laurentii v. 513

Quicquid Quiritum sueverat
Ornare Nenias Numæ.

Ubi *Nenias* vocat, ridicula illa à Numa conficta numina, sive Idola. Paullo ante v. 496 *Nugas* appellarat. Et observat Scaliger, *Nugas* propriè appellatas, quæ in mortuorum laudem canebantur: quæ *næniæ* erant. Vide ipsum Conjectaneis Varronianis d. l.

NEO, nere, νέω est, lanam torquendo in fila ducere, spinnen. Justinus lib. 1. c. 3 de Sardanapalo: *Invenit eum inter scortorum greges purpuram colo nentem.* PVRPVRAM i. e. lanam purpurâ, sive murice infectam. Ovidius de medicamine faciei v. 14 *Assiduo durum pollice nebat opus.* In tertià Tibullus hoc verbo usus est lib. 3. Eleg. 3. cum ait v. 36

Stamina quæ ducunt, quæque futura neunt:

Ubi *neunt* pro *nent* positum est. Sed quæ ratio ita flectendi? Josephus Scal. ad eum Tibulli locum ita commentatus: Neunt *non à* Neo, *sed à* Neeo, *ut* Abnueo *Ennius:*

Certare abnueo, metuo legionibu' labem.

Et quamvis sic secundæ conjugationis videatur, tamen abnueo non facit abnuent, ut docent, sed abnueunt. Sic hic neunt, non nent. Hic Grammatista volui esse, quia hoc non est in aliis scriptoribus vulgare. Hæc ille. Verùm nescio an hac via res accurate procedat. Nam si exemplum verbi *abnueo* hic valere patimur, non paucioribus syllabis efferri debet tertia pluralis, quam prima singularis. Ut ergo ab *abnueo* est *abnueunt*, sic a *neeo* flectendum erat tribus syllabis *neeunt*, non duabus, *neunt*. Quod si sic dicamus potiùs: ut quarta nominum declinatio contractio quædam est secundæ, (ex *fructuis* enim factum apparet *fructûs*:) ita secundam verborum conjugationem esse contractionem tertiæ: veteres igitur *doceis*, *doceunt*, dixisse, pro quibus postea *doces*, *docent*, obtinuerit. Quamobrem similiter à *neo* (non ut Scaliger, a *neeo*,) dictum olim *neunt*, quod retinuit Tibullus. Nihil tamen affirmo. ¶ *Nevi* à *neo* dixère Ovidius, Silius, alii. Iste 2. Fastor. v. 771 *stamina nevit*: hic (Sil. l. 7. v. 81 *Quod nostræ nevere manus*, *venerabile donum.* Supinum *Netum* usurpat Corippus lib. 1. de laudibus Justiniani Aug. c. 15 *Justinianorum series ubi tota laborum*

Neto auro insignita fuit, gemmisque corusca.

Ita legi is locus debet, ubi vulgò, *necto auro*, editum est: Voss. lib. 3. de analog. c. 24. p. 89.

¶ Passive Plinius extulit lib. 33. cap. 3 de auro loquens: *Netur & texitur*, inquit, *lanæ modo.* Inde *Lana neta* apud Ulpianum Lege *Si cui lana* de legatis 3.

NEOPTŎLĔMVS, Νεοπτόλεμος, novus miles; cognomen Pyrrhi Achillis filii.

¶ *Neoptolemi*, vel *Neoptolemita vindicta* (νεοπτολέμειος τίσις) ubi quis idem patitur, quod in alios fecit. Siquidem Neoptolemus, Achillis filius, qui Priamum in ipsis Palatii focis occiderat, ipse vicissim apud Delphos ad Apollinis Aram interfectus est. Vide Chiliadas.

¶ 2. Fuit & isto nomine Tragœdus, de quo Suetonius Caligulâ cap. 107. ubi Torrentius videri potest.

NĔPA, æ, & Nepes, is, Scorpius, Signum cæleste. Legitur apud Plautum, Cicer. Columellam, & Manil. Festus Africum esse vocabulum ostendit. Cic. 2. Nat. Deor. c. 42 in carmine, *pectusque Nepai.*

NĔPENTHES, neutr. νηπενθὲς herba Homerica tristitiam depellens, *Nobile nepenthes*, Plin. 25. c. 2. Sunt qui eandem esse cum Buglosso suspicantur; propterea, quod in vino injectum, hilaritatem inducat, Plin. c. l. Alii tamen aliter exponunt. Becmanni vide origines p. 729. Nec desunt, qui rem totam ad allegoriam revocant. Copiose de hac re scripsit Petrus la Seine, operè, quod inscripsit: *Homeri Nepenthes, seu de abolendo luctu liber.* appellatum est à νὴ & πένθος, *luctus.*

NEPHETA, herba, pulegium agreste, secunda species calaminthæ: vide *Calamintha*, wilder Poley.

NĔPOS, ex filio, filiave natus, Sohns-Kind / Tochter-Kind / Enckel / quod ab ἔγγονος est: Sicuti latinum Nepos etymologi deducunt a Græco νέπες, νέποδος, qua voce nepotes interdum significari, docebit post alios Casaubon. cap. 28. Lect. Theocr. p. 127. Ac proferuntur in hanc sententiam tres præcipue loci, unus Theocriti Idyll. 17. v. 25. alter Apollonii lib. 4. haud procul à fine: tertius Callimachi, quem tamen frustra quæras in integris ejus συζόρβοις: ne fragmenta quidem ab H. Stephano collecta eum exhibent Servavit eum Pindari Scholiastes ad Isthm. β.

- - - - - - - - ὁ γὰρ ἐργάτην τρέφω
Τὴν μοῦσαν, ὡς ὁ Κεῖος, Ὑλλίχου νέπους.

¶ Fuit autem olim nepos generis communis, ut intelligis ex versu Ennii, quem profert Nonius Marcellus:

Ilia dia nepos, quas ærumnas tetulisti.

Postea, *ut neptis dicamus*, *in jure est propter discretionem successionis admissum:* Isidor. lib. 9. Orig. cap. 5. ¶ Porro tametsi nepos propriè filii filiæve, uti diximus, natus est: aliquando tamen latiùs extenditur vocabulum. Nam apud JCtos *nepotes ex fratre: nepotes ex sorore* reperiuntur. Sed alii auctores *fratris*, *sororis filios* nuncupant: ut Nepos; & Tacitus de Germania cap. 20. Cum Jure consultis tamen locutus est Ovidius lib. 3. de Ponto eleg. 3

Cæsar, ab Ænea qui tibi fratre nepos.

Sic Ambrosius Lothum vocat nepotem Abrahami lib. 1. offic. c. 24. Et apud Petrum Blesensem Epist. 131 nepos & avunculus relata sunt.

¶ 2. Nepos, id est, Luxuriosus, prodigus, dissolutus. Cicero 2. in Catilin. cap. 4 *Quis ganeo? quis nepos? quis adulter?* Horat. Epod. 1 - - - - - *haud paravero,*

Quod, aut avarus ut Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam ut Nepos.

Lactant. lib. 3. c. 22 *Viri, qui multas mulieres habent, nihil aliud dici possunt, quam luxuriosi atque nepotes.* Vide Casaub. ad Persium Commentar. pag. 508. Fuit autem fortasse quis ex Nepotum gente, qua & Cornelius Nepos, nobilis ille historicus oriundus, cujus perdita & dissoluta vita occasionem proverbio dedit. Sic & *Catones* dicti omnes sancti & serii viri a Catone Censore, qui talis. Aliter tamen Paullus Festi Epitomator. Cum quo & facit magnus Casaubonus ad Sat. 6. Persii. Seneca Epist. 95 *In Rhetorum ac Philosophorum scholis solitudo est: at quam celebres culinæ sunt, quanta circa nepotum focos juventus premit.*

¶ Nĕpōtulus diminut. Plaut. Milite act. 5. v. 20 & 28.

¶ Neptis, Fœmin. *Neptis ex aliquo*, Nepos Attico c. 19.

¶ Nepticula, diminut. Symmachus lib. 6. epist. 32.

¶ Nĕpōtīnus, a, um. Ut *Nepotini sumtus*, i. e. profusi, immodici, quales luxuriosorum sunt, apud Sueton. Caligula c. 37.

¶ Nepotalis, idem. Ammianus lib. 31. cap. 13 *In nepotali mensa ludicris concrepantibus diu discumbens.*

¶ Pronepos & proneptis, nepotis filius, filia, meines Sohns oder Tochter Sohn / Tochter-Kind. Cicer. Phil. 13. c. 7. Et *Proneptis* apud Pers. Satyr. 6. v. 53.

¶ Abnepos, pronepotis filius. Seneca de Morte Claudii, verbis jam indicandis.

¶ Trinepos. Lege 10 § 9 Dig. de in jus vocando, *ultra trinepotem.*

¶ Proneptis & Abneptis, fœm. Seneca dicto ludo de Morte Claudii p. 854 ex persona Divi Augusti: *Hanc mihi gratiam retulit, ut duas Julias proneptes meas occideret: unum abnepotem L. Silanum.*

¶ Nĕpōtor, nepotari; prodige & luxuriose vivere, schlemmen / prassen / Seneca lib. 1. de Beneficiis cap. ult. *Veto liberalitatem nepotari*, i. e. profundere, dilapidare.

¶ Nĕpōtātus, us, ipsa actio, Vet. Glossæ: *Nepotatus*, ἀσωτία.

NEPTVNVS, Opis & Saturni filius, maris Deus, à nando dictus auctore Cicerone lib. 2. de Natura Deorum. Sed Scaliger pater

pater [lib. de Plantis ἀπὸ τοῦ νίπτειν deducit. Nam ut [a *Verto Vertumnus*: ita a νίπτω *Neptunus est*. Varroni à *nubendo*, quasi *Nuptunus*: quod mare terras obnubat atque præcingat. lib. 4. de LL. Conf. Voss. lib. 4. Inst. Orator. p. 135. Sed Bochartus, lib. 4. Geogr. sacræ, suspicatur nomen Neptuni deductum à verbo Ægyptio, νέφθυν, de quo Plutarchus in de Iside & Osir. Νέφθυν δὲ καλοῦσι τῆς γῆς τὰ ἔσχατα, καὶ παρόρεια, καὶ ψαύοντα τῆς θαλάσσης. *Nepthun verò appellant terræ extrema & promontoria, & quæ maria attingunt.*

¶ 2. Pro piscibus accipitur in illo Nævii:

Coquus edit Neptunum, Venerem, Cererem.

¶ Neptunales ludi, Tertullian. de Spectac. cap. 6.

¶ Neptunicŏla. Silius lib. 14 v. 444

Et Neptunicolæ transverberat ora Telonis,

id est mare vel insulam inhabitantis. Potest etiam esse, qui Neptunum veneratur.

NEQUAM, improbus, ein Schalck / und schalckhafftig / arg. *Servus nequam*, ein Schalckknecht. *Nequam atque improbus homo*, Cicero pro Cœlio cap. 4. ein Böſewicht. Vet. Gloss. *Nequam*, ἀχρεῖος, der zu nichts nütze: nichts taugt. In neutro genere Publius Syrus in Mimis: *Bonum quidem supprimitur; nequam extinguitur.* ¶ Nēquior, nequissimus, Horat. 3. carm. ode 6

Ætas parentum pejor avis tulit
Nos nequiores.

Et, *Homo omnium nequissimus*, Cicer. ad Brutum lib. 11. fam. epist. 21. pr. *Quid est nequius, aut turpius effæminato viro?* Cic. 3. Tusc. cap. 17.

¶ Nequiter, nequiùs, nequissime, schalckhafftig. *Turpiter & nequiter aliquid facere*, Cicero in Tuscul. itidem lib. 3. c. 17. Prudentius Cathem. 2. v. 29 *Qui mane sumtis nequiter*
Non erubescit poculis.

Livius lib. 41. c. 7 *Utrum bellum susceptum sit nequiùs, an inconsultius gestum, dici non potest.* Apulejus Apolog. p. 292 *Epistolæ perperam lectæ, & nequiter interpretatæ.* Et Plinius lib. 12. c. 25 *Nequissime gummi* [balsami vitiatur] *quoniam inarescit in manu inversa, & in aqua sidit*, [atque ita difficillime deprehenditur.]

¶ Nequitia, improbitas, malitia, fraus, Schalckheit / Boßheit. Phædrus lib. 2. fab. 7

Vis & nequitia quicquid oppugnant, ruit.

Ulpianus L. cum autem § capitalem D. de Ædilitio Edicto: *Capitalem fraudem admisisse accepimus dolo malo & per nequitiam.* In Vet. Inscriptione Hispan. OPUS PATERNUM NEQUITIA PUBLICANORUM ET MORTE VESPASIANI INTERRUPTUM, &c. CONFICI IUSSIT. *Fenestram ad nequitiam patefacere*, Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 72. *Officina nequitiæ & flagitiorum omnium domus*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 46. ein Auffenthalt loser Buben. ¶ 2. Item libido, intemperantia, luxuria. Ovidius 1. Fastor. v. 411

Te quoque inextinctæ, Silene, libidinis urunt (Najades)
Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.

Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 3

Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam ad nequitiam abducere.

Ubi Donatus: NEQUITIA *proprie libidinosa inertia dicta est: quod nihil queat, nullique rei sit: vel a non agendo.* Vide & Cic. 3. Tusc. cap. 8. & Gellium lib. 7. c. 11. & in eum animadvers. Phil. Caroli pag. 369. Seneca Epist. 95 *Nondum in tantum nequitia processerat.* NEQUITIA, i. e. luxuria, ut ex sequentibus patet. ¶ Aliquando lasciviam, & petulantiam venustate quâdam, & vernilitate conjunctam notat. Barth. ad Claudian. p. 806. Vetus Gloss. ἀχρειότης, ἀχρειοσύνη: *Nequitia, Nugacitas.*

¶ Horat. *Nequities* dixit, in Sermonibus lib. 2. Sat. 2, 131.

NEQUE, particula negativa & disjunctiva. Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 34 *Ne temere facias, neque tu haud dicas tibi non prædictum*, &c. Noch auch. ¶ 2. Interdum sæpius repetitur in sententiis distributivis, ut, *nulla vitæ pars, neque publicis neque privatis, neque forensibus neque domesticis in rebus* &c. *vacare officio potest*, Cic. 1. Offic. cap. 2. weder / noch. ¶ 3. Neque dum, nec dum, noch nicht. Cicer. ad Q. fratr. lib. 3 ep. 8 *Sed ejus rei maturitas neque dum venit, & tamen jam appropinquat.* ¶ 4. Neque nihil, *Neque nihil, neque tantum tamen, quantum postules, consequi*, Cic. pro Rosc. Com. cap. 4. nicht gar nichts / oder etwas. ¶ Asconius Pedianus in Orat. Ciceronis pro M. Scauro, NEQUE, inquit, *conjunctio disjunctiva est, & semper postulat ut rursus inferatur. Ut cum dicimus:* NEQUE HOC, NEQUE ILLUD. Atqui apud auctores non ipsa infertur semper: sed non raro copula sequitur. Terentius Eunuch. act. 5. sc. 5. v. 23 *Quid agas, ne neque illi prosis, & tu pereas.* Cicero ad Atticum lib. 1. Epist. 17. *Id neque amoris mediocris, & ingenii summi ac sapientiæ judicio.* (Vide & supra *Nec*) Valla non recte dici: *Neque autem*, sed semper *neque verò* putat.

¶ Neve, neu, Terent. in Andria, act. 1. sc. 5. v. 56 *Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras*, du wolleſt ſie nicht von dir ſtoſſen / noch ſie verlaſſen. Fiunt hæc omnia ab adverbio *Ne*.

Neque, vide *Queo*.

NEREUS, duab. syllab. Νηρεύς, Deus marinus, Oceani & Tethyos filius. Ein Meer-Gott. Virg. 2. Æn. v. 419

A

- - imo Nereus ciet æquora ponto.

¶ Nēreides; Patronymicum, maris nymphæ, Meerfräulein. *Æquoreæ Nereides*, Catull. de nupt. Pel. & Thet. v. 15. Singulariter Ovidius 13. Metam. v. 858 vocandi casu

Nerei te vereor &c.

Νηρεΐδες belluæ sunt marinæ, habentes speciem aliquam conformem homini, Gesn. ex Philostrato. An dentur? disputat Voëtius part. 1. Dispp. Theolog. pag. 742.

¶ Nerīne, media longa patronymicum aliud. Virg. Eclog. 7. v. 37

Nerine Galathea, thymo mihi dulcior Hyblæ.

¶ Nērĕius, adjectivum. Ovid. 13. Met. v. 162

Præscia venturi genetrix Nereia leti. i. e. Thetis.

NERIENE, Martis uxor, apud Plaut. Trucul. a. 2. sc. 6. vide & Gellium lib. 13. cap. 21.

NERITA, æ, & Nerite, es, ex concharum est genere, eine Art Meerschnecken / à νέω, *nato*, unde & *naticem*, vertit Gaza, vide *Natex*.

NĒRIUM, νήριον, frutex est foliis quàm amygdala longioribus, quem & *Rhododaphnen*, & *Rhododendron*, ῥοδοδάφνην & ῥοδόδενδρον, Græci vocant, Germani, Olander.

NĒRO, Νέρων, Nerōnis: Sabinum vocabulum est, quod virtutem

B

& fortitudinem significat. Itaque ex Claudiis, qui ex Sabinis oriundi fuerunt, qui erat egregia atque præstanti fortitudine, NERO appellatus: quod in posteros Cognomen descendit. Vide Gellium lib. 13. c. 21. itemque Suetonium Tiberio cap. 1. & ibi Casaubonum. Qui Claudio 4. Imperatori Romano, Claudius Domitius Nero successit, flagitiosissimus ac crudelissimus omnium Imperatorum Romanorum fuit, quo rapinas publicas & sacrilegia plura nemo exercuit, nemo libidinosior & profusior exstitit, adeo, ut aurato piscaretur reti. Matrem & amitam suam interfecit, imo & uxorem, affines & necessarios, virosque illustres alios multos, Senecam Præceptorem ad necem compulit, Romam incendit. Quam improbitatem ejus Domitius Pater tum ex suis, tum uxoris Agrippinæ moribus olim prædixerat, quemadmodum Xiphilinus scripsit, ἀδύνατον εἶναι ἄνδρα τινὰ ἀγαθὸν ἐκ τε ἐμοῦ καὶ ταύτης γεννηθῆναι, id est, *Fieri nullo modo potest, ut ex me & illâ vir bonus nascatur.* Tandem cum ab omnibus derelictus esset, ex urbe fugit. Sed quæsitus, ut ad supplicium vivus attraheretur, ferrum jugulo adegit, ac sic defecit, exstantibus rigentibusque oculis ad horrorem usque formidinemque visentium, eodem die, quo Octaviam quondam e medio sustulerat. Suetonius. Imperavit annos 13, menses 8. *Nero calvus* Domitianus dictus ob crudelitatem. Juvenal. Sat. 4. v. 38

- - Et calvo serviret Roma Neroni.

Ubi *calvus* discriminis caussa additum.

C

¶ Nērōnĕus &

¶ Neronianus, adjectivum. *Quid thermis melius Neronianis?* Martialis lib. 7. epigr. 33. Et Statius lib. 1. Silv. 5. v. 62

Neronea lotus in unda.

NERVUS, νεῦρον, νεῦρα, à quo nomine *nervum* Latinum factum esse Gellius ostendit, eine Spannader oder Seenader. Nervis enim vis inest sentiendi, oriuntur ex cerebro. *Nervis artus continentur*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 23. *Nervorum valetudo* Suetonius Vespasiano cap. 7. Wann man contract iſt. *Nervorum labores* Vitruvius vocat, lib. 8. c. 3. *Namque sulphuriosi fontes nervorum labores reficiunt.* Hoc qui laborant morbo *Nervicos* idem appellavit eo ipso loco paulo post; *Igitur*, inquit, *nervi inflatione turgentes, ex longitudine contrahuntur, & ita aut nervicos aut podagricos efficiunt homines.* ¶ 2. Et *Nervus, nervi* per Metaphoram, robur significant & vires, Stärcke und Krafft / ut, *Nervi belli pecunia & equitatus*, Cic. 5. Philipp. cap. 2. Et, *Nervi Reipubl. vectigalia*, idem pro L. Manilia cap. 7. *Nervi sapientiæ, nil temere credere.* Vide *Credo*. Et *Omnes nervos in re aliqua contendere, intendere, & omnibus nervis contendere*, est summâ vi, summoque studio conari, alle ſeine Stärcke und Vermögen an etwas ſetzen. Cic. in Verr. 2. c. 12 *Opus dignum, in quo omnes nervos ætatis industriæque meæ contenderem.* Terentius in Eunuch. act. 2. sc 3. v.

D

20 *Sive adeò digna res est, ubi tu nervos intendas tuos.* Sic, *Frangere nervos & mentis & corporis*, Quint. lib. 1. c. 2. Vide *Educatio*. *Incidere nervos*, hoc est, vim & robur frangere, ſchwächen. *Incidere nervos populi Romani*, Cicero Agrar. 2. c. 18. ¶ 3. Nervus, *Amentum* vel chorda arcus, die Sehne am Bogen oder Armbruſt. *Sagittam nervo aptare, accommodare, imponere*, den Boltzen aufflegen. Terentius Phormione act. 2. sc. 2. v. 11. *Vereor, ne istæc fortitudo in nervum erumpat denique.* Ubi Donatus: *Ex consuetudine Romana dixit: quia sæpe in nervum conjiciebantur, ex aliquo maleficio in carcerem missi. An nunquid proverbium à sagittariis natum est: quod immoderatæ plerumque vires adducendo arcu non telum incitent, sed nervum rumpant? An ex eo, quod sæpe fortius nitentes, nervum sibi aliquem lædant?* Ego primam interpretationem primariam, hoc est, omnium optimam atque verissimam statuo. ¶ 4. *Nervus* enim & vinculi lignei genus est, in quod pedes arctabantur, ut Tertullianus loquitur. In Leg. 12. Tabular. SECUM DUCITO: VINCITO: AUT NERVO, AUT COMPEDIBUS QUINDECIM PONDO &c. Vet. Gl. *Nervus*, ξυλοπέδη. Nec aliò trahendum illud Terentii eadem fabula act. 4. sc. 4. v. 14

Cum

Cum argentum repetent, nostra caussa scilicet
In nervum potius ibit.

Nam quod Terentius *ire in nervum*; hoc Plautus *in nervum correpere* dixit Rudente act. 3. sc. 6. v. 34. ¶ 5. Nervus, sicut νεῦρον Græcis, αἰδοῖον, etiam est, sive pudendum virile, mentula. Tibullus Carmine ad Priapum:

Repente nervus excitat libidinem.

Alius Poëta in Phallicis carm. 63

Libidinoso tenta pyramis nervo.

Et ita Juvenalis etiam Sat. 9 & Sat. 10 usus est. Quamobrem in phrasi illa, *nervos intendere*, sive *contendere*, κατέμφατον statuerunt: hoc est illud dictionis vitium, cum mala consuetudine in obscenum intellectum sermo detorquetur. De qua re vide Vossium lib. 4. Institut. Oratoriar. cap. 6. Tmemate 10. p. 105. ¶ 6. Et *nervi* Fides sunt. *Cithara intenta nervis*, Quintil. lib. 2. c. 8 extremo. mit Saiten bezogen. *Nervos percutere*, idem l. 1. ¶ *Nervias* Suetonius dixit apud Gellium lib. 9. cap. 7. extr. Adde Nonium.

¶ Nervulus, *nervulos suos adhibere*, seine kleine Stärcke darzu brauchen. Cicero Capitoni sub ad Att. lib. 16. epist. 16.

¶ *Nervicus*. De hac voce dictum in *Nervus* signif. 1.

¶ Nervosus, Aдericht/voll Adern/ und darin viel Stärcke ist. Celsus lib. 4. cap. 1 *Sub corde atque pulmone transversum ex valida membrana septum est, quod à præcordiis uterum diducit, aque nervosum, multis etiam venis per id discurrentibus.* Et post paullo: *Stomachus nervosus a septima spina vertebra incipit.* Et ibidem: *Vesica in ipso sinu nervosa & duplex.* ¶ Translate firmus, validus. Cicer. de clar. orat. cap. 31 *Quis Aristotele nervosior? Theophrasto dulcior?* puta oratione.

¶ Nervositas. Plinius lib. 19. cap. 1. de lino: *Nervositas filo æqualior pæne, quam arnneis.*

¶ Nervose, adverb. firmiter. Ciceroni Plancus lib. 10. epist. 23 *Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, ut vigilanter nervoseque nos, qui stamus in acie, subornes*, hoc est instruas iis rebus, quæ necessariæ ad bellum sunt, & quidem summa cura & industria id facias. Cicero in Oratore cap. 36 *Aliquanto nervosius dicere:* & lib. 3. offic. cap. 29 *qui ista nervosius disserunt*, id est accuratius, mit Krafft und Nachdruck.

¶ Enervis, e, sine nervis & viribus, Krafftloß. *Spectaculum non enerve*, apud Plin. in Panegyr. cap. 33. Et Quintil. lib. 9. cap. 4. sub fin. *effæminata & enervis compositio.* Et Valer. Maximus lib. 8. c. 8. pr. *ne vitam enervem exigant*, faul werden. Ita Pighius e MSS. & Cantelius: at Vorstius *inertem*.

¶ Enervo, enervare, nervos frangere, debilitare, schwächen / krafftloß / matt machen. Cic. de Senect. cap. 10 *Ut vos videtis, non plane me enervavit senectus.* Virgilius, sive quisquis auctor carminis est de Venere & Vino:

Ut Venus enervat vires, sic copia Bacchi.

Mollis & enervata ratio & oratio, Cicero 4. Tusc. cap. 17.

¶ Subnervare, nervos incidere, lähmen. Tertullian. adv. Judæos cap. 10. *Subnervaverunt taurum*, vertens verba Genes. 49. v. 6. Et Vetus interpres Latinus Josuæ 11. v. 6 *equos subnervabis.* Græci LXX utrobique νευροκοπεῖν. Tralate Apulejus Apolog. p. 327 *Calumnias, ne corroborentur tempore, præcipitasti, & nulla impertita mora subnervasti.*

NĔRYLLĪNUS, Νηρυλλῖνος, vir clarus, cui Troadenses erexêre statuam. Meminit Athenag. legat. pro Christ. p. 242. additque suo eum seculo claruisse.

Nescio, vide *Scio.*

NESSOTROPHIUM, Νησσοτροφεῖον, locus ubi anates clausæ aluntur, ein Endtenstall / νῆσσαι, anates. Colum. l. 8. c. 15.

NESSUS, inter Centauros celeberrimus fuit: quem Hercules, Deianiram conjugem sibi rapere volentem, sagitta transfixit.

¶ Item fluvius Thraciæ. v. Geogr.

NESTOR, Νέστωρ, Rex Pyli sapientissimus & eloquentissimus, qui consiliis suis & prudentia regit ubique apud Homerum Agamemnonem, & universum Græcorum exercitum consilio & verbis; quemadmodum ipse inquit: βουλῇ καὶ μύθοισι, Iliad. δ. Cicero Dolabellæ lib. 9. epist. 14 *Non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regi fuit honestum, aliquem in consiliis capiendis Nestorem habere.* ¶ *Nestoris eloquentia*, *Nestoris anni*, *ætas*, *senecta*, proverbiis locum fecerunt. Exegisse autem Nestorem tria secula vivendo Homerus prodidit, ad quod alludit Juvenal. Satyr. 10. v. 246

Rex Pylius, magno si quicquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit à cornice secundæ.

Homeri versus de Nestoris vitâ is est Odyss. γ. 245

Τρὶς γάρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν.

Nævius ipsum *Trisseclisenem*, quanquam duriùs, apud Gellium l. 19. c. 7 appellavit. Quam ob caussam de eodem Horatius l. 2. od. 9 *At non ter ævo functus amabilem*
Ploravit omnes Antilochum senex Annos.

Antilochus enim Nestoris filius fuit. Sed nondum sic certi satis sumus, quot annos exegerit Nestor; cùm *seculi*, *ætatis*, *ævi*, γενεᾶς, vocabula sint ambigua. Et Ovidius quidem ac Tibullus existimant, *trecentos annos* vixisse Nestorem. Sed Homeri Scholiastes monet, *ætatem* unam ex veterum sententiâ *triginta annorum spatio* definiri, quâ ratione *nonagesimum* annum tantum attigisset Nestor. Sic intelligit ætatem Nestoris Acron & alii non pauci, quos citat Raderus ad 8. Epigr. Martial. 2. f. 544. ¶ Quem eundem & de scypho seu poculo Nestoris consule ad ejusd. libri Epigram. 6. f. 549. ¶ 2. Antiphon Rhetor propterea, quod esset ingenio promptus (ἀγχίνους,) Nestor fuit cognominatus. Testis Plutarchus in ejus vitâ. ¶ Nestores scriptores, vide apud Voss. de Hist. Gr. l. 2. c. 4.

¶ Nestŏreus, ut, *Nestorea senecta*, Stat. 1. Silv. 3. extr.

Neu, Neve, vide in *Neque.*

NEVRŎBATA, νευροβάτης, ambulans super nervis, à νεῦρον & βαίνω, *funambulus*, der auff einem Seil oder Leinen gehet. Exstat hoc nominis apud Julium Firmicum. Item apud Hyginum cap. 273 Mytholog. cujus locum expendit Turnebus lib. 11. Adversar. cap. 15.

NEVROSPASTON, νευρόσπαστον, illud est, quod Horatius ἀπὸ φράζων vocat *nervis alienus mobile lignum*, lib. 2. Sat. 7. v. 82. Est enim à νεῦρον & σπάω, quia nervo trahi potest. Imaguncula eo artificio confecta, ut si occultum funiculum trahas, ad speciem hominis vivi movere membra, quin & totum corpus videatur. Vide, præter interpretes Horatianos, Muretum Comm. in 1. B Platon. de Rep. pag. 649. Cœl. Rhodig. lib. 7. (al. 4.) antiq. Lect. cap. 16. Favorinus Gellii lib. 14. c. 1 *Ut plane homines non, quod dicitur, λογικὰ ζῶα, sed ludicra & ridenda quædam neurospasta esse videantur, si nihil sua sponte, nihil arbitratu suo faciunt, sed ducentibus stellis, & aurigantibus.* Hinc

¶ Neurospastes, Νευροσπάστης, circulator, qui tales icunculas lucelli atque quæsticuli caussa circumfert. Vide præter jam citatos Budæ. comm. ling. Græc. f. 466. Pseud-Aristoteles de Mundo: οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὦμον, καὶ ὀφθαλμόν· ἔστι δὲ, ὅτε πάντα τὰ μέρη μετά τινος εὐρυθμίας. Hæc Apulejus lib. de mund. ita extulit: *Illi, qui in ligneolis hominum figuris gestus movent, quando filum membri quod agitari solet, traxerint, torquebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad ministerium præsto erunt, nec invenustè totus videbitur vivere.* Non refugit Græcam vocem Muretus Volum. 2. Orat. 5, *Demus hanc veniam Sophistis, ut tanquam Neurospastæ inter pueros ludant.*

C ¶ Neurospastos, herba, quam alii *cynosbaton*, alii *cynospaston* vocant. *Folium habet vestigio hominis simile. Fert & uvam nigram, in cujus acino nervum habet, unde neurospastos dicitur:* Plin. lib. 24. cap. 14.

NEVTER, neutra, neutrum, neutrius, de duobus dicitur, der beyder oder zweyer keiner. Ex *Ne* & *Uter*. Visum tamen est hoc loco apponere. *Quid bonum, quid malum, quid neutrum sit*, &c. Cicer. 2. Divinat. cap. 4. id est, indifferens. *In neutram partem moveri*, Idem 4. Academ. cap. 42. Et, *Neutrius partis*, qui nunc neutrales appellantur. *In neutris partibus esse* Seneca dixit lib. 2. de Irâ cap. 23. extr. Vide supra in *Medius.*

¶ Livius lib. 5. c. 26 *Neutrò* adverbialiter fecit, pro, in neutram partem, ut, *Neutrò inclinata spes est*, auff keinen Theil gerichtet.

¶ Neutralis, ut *Nomina*, *Verba neutralia.* Quintil. l. 1. c. 4. & 5.

¶ Neutraliter, Grammaticorum adverbium. Charisius l. 1. p. 55 [ed. Putsch.] *Gellius* FORA *navium neutraliter dixit.*

¶ Neutrŭbi, in neutro loco, an keinem beider Orten. Plautus Aulul. a. 2. sc. 2. v. 56. *Neutrubi habeam stabile stabulum.* Ammianus lib. 19. c. 5. *Neutrubi prœlio inclinato.*

NEVTĬQVAM, à ne & utique, utiquam; idem est, quod nequaquam, nullo modo, mit nichte / gar nicht. Cic. ad Attic. lib. 9 ep. 10 *Cui te socium neutiquam puto esse oportere.*

Nex, necis: vide supra in *Neco.*

Ni, vide *Nisi.*

NICAEA, Νίκαια. Plures hujus nominis urbes; Stephanus Byzantius octo nominatim enumeratis, addit: εἰσὶ καὶ ἄλλαι, *Sunt etiam aliæ.* Clarissima Bithyniæ, mater urbium Bithyniæ quondam dicta, in qua Synodum illam Oecumenicam Constantinus Imperator coëgit, & in qua CCCXVIII Episcopi Arii blasphemum dogma refutârunt, anno Domini CCCXXIV. ¶ Aliæ D celebriores sunt: *Nicæa* in Italiæ Galliæque collimitio, Massiliensium colonia, Nizza hodie: *Nicæa* Locrorum ad Thermopylas: *Nicæa* Indiæ ab Alexandro condita, Curt. 9. c. 3, 23. Alia, octava Stephani, *Nicæa* Thraciæ.

¶ Nicænus, ut, *Synodus Nicæna*, *Symbolum Nicænum.* Scribitur & *Nicenus*, sicut ipsa urbs Bithyniæ *Nicea*, apud Plin. lib. 10. epist. 48. *Nicænus* Holstenio ad Steph. male contractum videtur ex *Nicaënus*, Νικαηνός.

NICAGORAS Cyprius inter eos fuit, qui, cum Deorum gentilium historiam paullo curatius cæteris scrutati deprehendissent, quos pro Diis coleret vulgus, revera homines fuisse, idque palam enunciassent, per calumniam sunt habiti athei, ut intelliges ex Arnob. lib. 4. p. 147. (ed. Lugd. 1651.) & Clem. Alex. Protrept. f. 11. ed. Heins. quanquam apud Clementem pro Nicagorâ vocatur *Nicanor:* quanquam & apud Arnobium sic legi docebit Voss. lib. 4. de hist. Græc. p. 521. ¶ 2. Alios Nicagoras, Atheniensem, Zelitam, Leucadium, Rhodium, memorabit Jonsius lib. 3. Hist. Philos. c. 14. p. 283.

NICANDER, Poeta Colophonius, inquit lib. I. de Orat. Cicer. *scripsit de rebus rusticis*. Sed hæc ejus *Georgica* ad nos non pervenerunt. Pervenerunt *Theriaca*, hoc est, remedia adversus serpentes & animalia, quæ vel morsu, vel ictu venenum infligunt; & *Alexipharmaca*, id est, antidota adversus cetera venena, quæ in cibo nocent aut potu. Quæ præterea scripserit, cognosces è Vossio de Poet. Græc. pag. 68. & lib. 4. de Histor. Græc. cap. 14. p. 473. 474. Rutgersio item lib. 4. Var. Lect. c. 18.

NICANOR, Alexandrinus Grammaticus: fortasse idem, qui Alexandri M. Historiam prodidit. ¶ 2. Alius Nicanor Samius, qui de fluviis scripsit. ¶ 3. Nicanor Cyprius. Vide *Nicagoras*. De his autem tribus Vossium leg. p. 520. 521. *de Hist. Græc*. ¶ 4. Nicanor unus è septem Diaconis primis Actor. 6. v. 5. de quo Baron. Martyrol. sub 10. Januar.

NICEROTIANVM, odoramentum videtur esse aut unguentum delicatius, sic dictum à *Nicerote* quopiam ejus artifice. Legitur apud Martial. lib. 6. Epigram. 55 *Fragras plumbea Nicerotiana*. Et rursus lib. 10. epigr. 38 *Nimbis ebria Nicerotianis*.

NICETERIA, plur. νικητήρια, præmia sunt victorum, & epulum post victoriam partam institutum. Kleinod und Freuden-Fest nach erlangten Sieg. Cujus notionis passim exempla apud Græcos sunt, v. g. Ælian. Var. Hist. lib. 2. c. 41. extrem. ¶ 2. Niceteria etiam remedia dicebantur incantatoria, quæ Gladiatores & Agitatores suballigabant aut suspendebant, ut vincerent; cui rei & sacrificia magica faciebant. De quo Augustinus lib. 4. Confession. cap. 2. & B. Hieron. vitâ Hilarionis: *Hic itaque æmulo suo habente maleficum, qui Dæmoniacis quibusdam imprecationibus hujus impediret equos & illius incitaret ad cursum, &c.* Juvenalis Sat. 3. v. 68 *Et ceromatico fert niceteria collo:* Ad quem locum vide veterem Scholiasten.

NICIAS, homo clarus Atheniensis fuit, Reipubl. post Periclem gubernator primarius. Post pugnam infelicem contra Syracusanos, captus, & in carcerem conjectus, manus sibi intulit: Plutarch. apud quem & Aristophanis facetissimum in eum dicterium legere poteris. ¶ 2. Nicias alius pictor Atheniensis est, Plin. lib. 35, qui in artem pingendi tantâ incubuit diligentia, quemadmodum Ælianus tradidit lib. 3. cap. 31, ut cibum sumere sæpenumero sit oblitus. ¶ 3. Nicias tertius, Cous fuit Grammaticus, Pomponio, & Ciceroni, qui ejus meminit lib. 7. Epist. ad Atticum. ¶ 4. Idem & Niciam quendam Smyrnæum se complecti scripsit, ad Qu. fratr. lib. 1. ep. 2.

NICIPPVS, Coorum tyrannus, cui, cùm adhuc privatam ageret vitam, ovis in pascuis ejus leonem pariens, regnum portendere visa est. Ælian. lib. 1. Hist. var. cap. 20.

NICOCLES, filius Evagoræ, Salaminis Cypriæ Rex, notus e scriptis Isocratis. ¶ 2. Alius Nicocles Grammaticus, citatus Varino voce σκάλοψ.

NICOMACHVS, Poëta fuit Tragicus. ¶ 2. Et alter Machaonis medici filius Æsculapii nepos. ¶ 3. Alii rursus aliquot ejus fuêre nominis, quos enumerat Suidas. E quibus minime prætereundus Aristotelis filius, cui decem Ethicorum libros pater inscripsit, qui ideò vocari solent *Nicomachea*. ¶ 4. Nicomachus Gerasenus, scripsit libros duos ἀριθμητικῶν θεολογουμένων, quorum excerpta habes apud Photium cod. 187. f. 419. item Isagogen Arithmeticam, quam commentariis suis exposuerunt præter Asclepium Trallianum, Jamblichum, Proclum, etiam Philoponus, cujus ἐξήγησιν manuscriptam scimus fuisse in Bibliothecâ Reinesianâ. Epitomen velut ejus quasi dederunt Apulejus, Boëthius, Cassiodorus, & è junioribus Joachimus Camerarius in Logistica sua. Apparet autem omnino ipsum fuisse Pythagoræum: unde suspicari licet, de hoc loqui Eusebium lib. 4. Histor. Eccl. cap. 18. & Niceph. lib. 5. cap. 13. cum Origenem narrant diligenter evolvisse commentarios Nicomachi Pythagoræi. Vid. Jons. lib. 3. de script. hist. philos. cap. 13. pag. 280.

NICOMEDES, Νικομήδης, Rex Bithyniæ, à quo *Nicomedia* Civitas, Bithyniæ clarissima. Vid. Plin. lib. 10. ep. 42. &c.

NICOPOLIS, Νικόπολις, multarum urbium nomen. Celeberrima Epiri a victoria Augusti sic appellata, cum Cleopatram & Antonium apud Actium bello superasset. Plin. lib. 4. cap. 1. & Sueton. Aug. cap. 18, ubi Casaubonum legas de situ accuratius differentem. Aliæ sunt in Thracia; nobilis quoque in Mœsia ad Danubium: rursus alia in Bithynia: & in Armenia Minore, Pompeji opus: & ad Sinum Issicum, monumentum Alexandri: & in Palæstina, vetus Emmaus. Vide Geograph.

¶ Nicopolitanus. Ut *Nicopolitana civitas*, Plin. lib. 4. c. 1. *Nicopolitanus episcopus*, Alcimus Avitus epist. ult.

Nicostrata, eadem, quæ *Carmenta*: ubi vide.

NICTO, nictare, & *Nictor*, *nictari*, quod fit palpebrarum & ciliorum continuo motu, wimpern oder nicken mit den Augen. Plin. lib. 11. c. 37 *Qui nictare non cessant, pavidiores accepimus*. Est autem *nicto* frequentativum ab absoluto verbo, *niveo*, a quo est *conniveo*: vide *conniveo*. Sed

¶ Nicto, nictĕre apud Festum, verbum aliud, Bessen / bellen.

¶ Nictatio, actus nictandi. Solinus cap. 27 [al. 40] de Crocotta, monstroso in Africa animali: *Nunquam cohibet aciem orbium, sed in obtutu sine nictatione contendit*. Idem cap. 40 [al.

A 53] de Chamæleonte: *subducti oculi, & recessu concavo introrsum recepti, quos nunquam nictatione obnubit*.

¶ Nictus, idem. Consule Festum, qui hæc duo facit Synonyma. Laurentius Valla annotationibus in N. T. p. 168. in 1. ad Corinth. 15. v. 52. ubi legitur *in ictu oculi* (ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, in einem Augenblick/) putat dici oportere, *in nictu*. Sed nondum satis est caussæ, cur receptam ibi lectionem mutemus.

NIDOR, ōris, odor cujuscunque rei adustæ. *Nidor culinæ*, Martial. lib. 1. Epigr. 93. Küchen-Geruch / vom kochen und braten. *Nasum nidore supinare*, den Geruch zu sich in die Nasen ziehen / dixit Horatius in Serm. lib. 2. Sat. 7. v. 38. Et Suetonius Claudio cap. 33 *Nidore prandii ictus*. Et, *Exi nidor e culina*, Plaut. Mostell. act. 1. sc. 1. v. 5. Lecker aus der Küche. *Nidor impudicitiæ*, Salvianus lib. 7. p. 278.

¶ Nidorosus, plenus nidoris. Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 5 *Holocaustomata nidorosa*.

¶ Rēnīdeo, renidēre, fulgere, splendere, schimmern / glänzen. Statius 10. Theb. v. 654 [al. 660]

Emicat effigies, & sparsa orichalca renident.

Horat. 2. carm. Ode 18

Non ebur neque aureum
Meâ renidet in domo lacunar.

B *Renidet oratio*, hoc est, ornata est, & afficit, apud Quintil. lib. 12. cap. 10. *Os renidens*, Ovid. 8. Metam. v. 197. ein frölich Angesicht.

¶ Renidescere apud Lucretium lib. 2. v. 327

- - - - totaque circum
Ære renidescit tellus.

NIDVS, avium receptaculum. ein Nest. Cic. de Orat. lib. 2. cap. 6 *Fingunt & construunt nidos procreationis atque utilitatis suæ caussa volucres*, Nester bauen und machen. *Texere nidos*, Quintilianus dixit lib. 2. c. 16. ¶ 2. Pro fœtu avium, metonymicè. Virgilius lib. 12. v. 475 de hirundine:

Pabula parva legens nidisque loquacibus escas.

Seneca Herc. Fur. v. 148 *querulos inter nidos*, h. e. inter pullos. ¶ 3. Eleganter de quovis receptaculo, sive secessu usurpatur. Ita Virginius villam suam Alsiensem *nidum senectutis suæ* vocare est solitus, ut Plinius refert lib. 6. Epist. 10. Hesiodus Ἐργ. v. 501

Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς.
Æstas non semper fuerit, componite nidos.

Versus proverbialis, de occasione oblatâ arripiendâ.

¶ Nidulus, Ein Nestlein. Cicer. 1. de Orat. cap. 44 *Patriæ tanta est vis, ac tanta natura, ut Ithacam illam, in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam, sapientissimus vir* (Ulysses) *immortalitati anteponeret*. Arnobius lib. 2. p. 55 *Nidulorum sibi construere mansiones*.

C ¶ Nidamentum Arnobius quoque dixit pro nido, lib. 6. p. 202, *Non videtis sub istorum simulacrorum cavis stelliones, sorices, mures, blattasque lucifugas nidamenta ponere, atque habitare?*

¶ Nīdicus, a, um. Varronis fragmentum:

Ad quos tùm volucres venit pusillos
Usque ad limina nidica esca velis.

Sed non certissimum hoc adjectivum. Ita quidem, ut scripsimus, Popma p. 75 fragm. Varr. dedit, nec non Scaliger, qui vero alias quoque lectiones adponit in margine: Nonius autem, conservator fragmenti unicus, tam in *Limen*, quam in *Vile*, habet *indica* pro *nidica*: atque ita Godofredus altero; Mercerus utroque loco, ediderunt, & ante hos quoque H. Stephanus in fragminibus poetarum: altero loco Godofredus legit *nitida*.

¶ Nidificus, a, um: Seneca Medea v. 714 *Quodcunque tellus vere nidifico creat*.

¶ Nidulor, nidulari, nisten. Varro apud Nonium in hoc verbo: *Halcyones hieme in aqua nidulantur*. Gellius lib. 2. cap. 29 *Cassita habitat nidulaturque in segetibus*.

¶ Nidificare, idem. Notum quoque verbum ex Epigrammate, quod Virgilio tribuitur, *Sic vos non vobis nidificatis aves*. Et Plinius lib. 10. cap. 39 *Cypselli nidificant in scopulis*.

D ¶ Nidificium, das Nisten. Apulejus lib. 8 pag. 211 *In carioso stipite inhabitantium formicarum nidificia burriebant*. Ita & Priscus, nisi quod hic *cariosa* legit muliebri genere.

¶ Internidificare, zwischen etwas nisten. Plin. lib. 10. c. 33 *Ripas excavant, atque ita internidificant*.

NIGER, sive *Nigir*, fluvius Africam ab Æthiopia dirimens juxta Plin. lib. 5. c. 1. & 2. Ptolem. in Geogr. lib. 4. c. 6. Ab hoc flumine *Nigritæ* dicti, qui amplam regionem a Nilo, & Meroë insula ad ostia Nigri usque & oceanum incolunt. Plin. lib. 5. c. 8. Fontem quoque in interiori Æthiopia *Nigrin* citat Plin. lib. 5. c. 9. Sed hæc veteres dubii & incerti. Certiora de hoc fluvio ὁ πάνυ Ludolfus profert ex Geographo Nubiensi aliisque monumentis, esse Nili alveum sinistrum, qui in Occidentem feratur, & in Atlanticum mare se exoneret. Vide ejus Hist. Æthiop. l. 1. c. 8.

¶ Nigrītæ, pop. vide jam in fluminis, a quo dicuntur, expositione.

NĬGER, obscurus, ater, fuscus, schwartz. *Pice nigrius*, Pechschwartz. Nam & *Nigrior* Martialis dixit lib. 12. Epigr. 34. & Plinius lib. 24. c. 15 *folia nigriora*. adde Columellam lib. 3. c. 2. Pro-

verbialiter Cic. lib. 2. de Divinat. c. 3 *Quæ alba sunt, nigra dicere*, verkehrte Dinge reden. *Nigrum in candida vertere*, Juvenal. Satyr. 3. v. 30. ¶ 2. Et niger, improbus est, insincerus. Horat. 1. Serm. Satyr. 4. v. 81 A

- - Absentem qui lædit amicum,
Qui non defendit alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum famamque dicacis,
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Et rursus eodem Carmine v. 90

Hic tibi comis & urbanus liberque videtur
Infesto nigris.

Cicero pro Cæcina c. 10. de Clodio: *Nec minus niger, nec minus confidens, quam ille Terentianus Phormio.* Nempe color candidus ad naturam boni; ater, seu niger ad malum spectat. Hinc Catullus Epigr. 94 *Nil nimium studeo, Cæsar, tibi velle placere;*

Nec scire utrum sis albus an ater homo,

i. e. bonus an malus.

¶ Subniger, braun/ schwartzbraun. Plautus Merc. 3. sc. 4. v. 55 *subnigris oculis.* Celsus lib. 5. c. 26. n. 31 *subnigræ pustulæ.*

¶ Obniger est quidem apud Plin. lib. 20. c. 23. pr. sed suspecta lectio. Vide Harduinum. B

¶ Nigellus, diminutivum. Schwärtzlich. Ausonius Epist. 4. v. 72 literas dixit *Cadmi nigellas filias.*

¶ Nigella, vide *Melanthium.*

¶ Nigredo, Schwärtze/ schwartze Gestalt. Ex semibarbaro Jornandis seculo originem habere hanc vocem Vossius putat: sed Antoninorum, & DD. Fratrum tempore in usu fuisse ex Apul. 2 de A. A. constat: *corvina*, inquit, *nigredine cærulos columbarum colli flosculos æmulantur.*

¶ Plin. lib. 10. c. 36 etiam *nigritudinem* & *nigritiam* dixit, *Nigritiem* Celsus lib. 8. cap. 2.

¶ Et Nigror, nigrorem, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 14. ex Pacuvio: nec non Cornel. Celsus lib. 2. cap. 1.

¶ Nigrescere, in nigrum verti, schwartz werden. Virg. l. 11. v. 824

- - - tenebris nigrescunt omnia circum.

Plinius lib. 12. cap. 22 *Phœnicobalanus nigrescit.*

¶ Poëtæ *Nigrare* etiam dicunt, pro esse, aut reddere nigrum: sed maxime in participiis. ut, *Nigrantes terga juvenci*, Virgilius lib. 5. Æneid. v. 97. *Antra nigrantia*, Statius 10. Theb. v. 129. Et Silius lib. 9. v. 225

Corpora ab immodico servans nigrantia Phœbo.

Et passivum *nigratus.* Tertullian. lib. 4. adv. Marcion. c. 8. pr. *nigrati ignorantiæ tenebris.*

¶ Et hinc compositum, *Denigrare*, schwartz machen/ schwärtzen. C Plinius de Palmæ quodam genere lib. 23. c. 5 *Capillum denigrat suffitu.* Et Scribon. Largus compos. 208 *ligulæ calceolorum denigrantur.*

¶ Item, *Internigrare*, ut *maculæ internigrantes*, apud Statium 6. Thebaid. v. 336.

¶ Et Nigrico, nigricare, quod est, nigrum aliquantulum esse, schwärtzlich seyn. Plin. lib. 10. cap. 3 *colore nigricans.*

¶ Nigrefacere. Onomast. *Nigrefacio*, μελαίνω.

NIHIL, & nihilum, a *ne* & *hilum*, quasi dicas, *ne hilum quidem*, Nichts. *Nil*, quod ex *nihil* concisum est, unde *Nilum* apud Lucretium. Pers. Satyr. 3. v. 84

De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Nil ad illum, illud, ad hanc rem, nichts gegen dem/ Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 69. *Nihil ad rem*, Cic. in Oratore cap. 64 es thut nichts zur Sachen. *Nihil aliud quàm*, i. e. duntaxat, more Græco, μηδὲν ἄλλο, usitata phrasis Suetonio in Cæsare cap. 20. Augusto cap. 83. Claudio cap. 10. Nerone cap. 43. Vespas. cap. 10. Domit. cap. 21. Et, *Nihil admodum literarum sciebat*, Cic. de Clar. orat. c. 58. *Nihil minus*, nichts weniger. *Nihilominus*, nichts desto weniger. *Nihilò magis*, nichts desto mehr. Plin. l. 7. Epist. 27 de Athenodoro domum spectro infestam conducente: *audito pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus omnia docetur, ac nihilo minus, immò tantò magis conducit.* Sed, *cui minus nihilo est*, der ich weniger als nichts habe. *Non hoc de nihilo est*, diß kan so gar ohne Ursache nicht seyn: non frustra est. Propertius lib. 2. eleg. 3 v. 16 *Non sum de nihilo blandus amator ego.* Idem lib. 2. Eleg. 16. v. 52 D

Nec si de nihilo fulminis ira cadit.

Macrob. 5. Saturn. 9 *Hanc Virgilius non de nihilo fabulam fingit:* nicht umsonst/ nicht vor die lange weile. *Nihilo fecius*, Terent. Andr. 3. sc. 2. v. 27. idem quod, nihilominus. *Nihil non*, omne. *Nihil incommodi, gratiæ, lucri*, &c. Atticismi sunt. *Nihil cari, nihil sancti, nihil pensi est:* Sallustianæ locutiones. Livius l. 21. c. 8 *Nihil clari, nihil sancti est: in omnium vicem regni unius insatiabilis amor successit.* *Nihil est*, quando quid elevamus, aut negamus. Terentius Andria, act. 2. sc. 2. v. 3. *Lætus est, nescio quid.* C. *Nihil est.* Item Heaut. act. 4. sc. 1. v. 56 *Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere, Nihil est.* Ita & nos: Es ist nichts. *Nihil pol falsi dixi, mi senex*, Idem Terent. Andr. a. 4. sc. 4. v. 49 *Ex nihilo oriri, in nihilum interire, occidere, venire, recidere*, Cicer. *Redigi, reverti ad nihilum*, zu nichts werden/ gar aus seyn/ Lucretius lib. 1. v. 238 & 791.

¶ Nihil & sæpe pro *non* ponitur: Cicero lib. 4. Tuscul. Quæst. c. 8 *Æmulatio autem dupliciter quidem illa dicitur, sed ea nihil hoc loco utimur.* Tibullus lib. 1. El. 9. v. 24 *Forma nihil magicis utitur auxiliis.* Item Stat. lib. 1. Achill. v. 104 *Illa nihil gavisa locus.* Et alibi sæpius.

¶ Nihili, ut, *Homo, res nihili.* Plautus in Pseudol. act. 4. sc. 7. pr. *Servus nihili est, suum qui officium facere est immemor, nisi adeò monitus*, der ist ein unnützer und loser Knecht/ der ꝛc. *Nihili facere, nihili pendere*, non curare, nichts darnach fragen/ nichts achten. Cic. de Finib. lib. 2 cap. 27 *At eum nihili facit.* ¶ Nihilo etiam, nihili homo, sive nullà re æstimandus. Vet. Gloss. οὐδαμινός, *Nihilo: nugatorius, gerra.* Nihilo, indeclinabile est. Der nichts taug/ nichts werth ist.

NILUS, Νεῖλος, *Cadmus*, a nigredine, itemque *Melas* & *Melo*, de quo supra, quibusdam appellatus, de quo Petr. Cunæus ad Nonni Dionysiaca notat. Fluvius Ægypti, unus de majoribus totius Orbis fluminibus, unde κατ' ἐξοχὴν *flumen* appellatus non Ciceroni tantùm pro Dejotaro, & Juvenali, sed & Mosi Exodi cap. 7. Habet ostia septem, ad quæ respexit Juvenalis Satyr. 13. v. 26

Rari quippe boni, vix sunt numero totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

De *Nilo* hæc Seneca lib. 4. natural. Quæst. cap. 2 *Quantum crescit*, inquit, *Nilus, tantum spei est in annum: nec computatio fallit agricolam, adeò ad mensuram fluminis respondet, quam fertilitatem facit Nilus. Is arenoso & sitienti solo & aquam inducit & terram; nam cùm turbulentus fluat, omnem in siccis & hiantibus locis fecem relinquit, & quicquid pingue secum tulit arentibus locis illinit. Mira itaque natura fluminis, quod cùm cæteri amnes abluant terras & eviscerent, Nilus tanto cæteris major adeo nihil exedit, nec abradit, ut contra adjiciat vires &c.* Ubi revera ortum habeat, quæque caussa incrementi ejus, veteribus minus exploratum & cognitum fuit. Hinc tanta auctorum super ea re discrepantia, quam Diodorus notat, lib. 1. Antiq. rerum cap. 3. item Seneca lib. 6. Qu. Nat. cap. 8. Atque hoc ipsum clariorem magisque augustum hunc fluvium reddidit: unde eleganter Alcimus Avitus lib. 1. de eo canit v. 262

Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur, ignoto cunctis plus nobilis ortu.

Cui illud Sidonii prorsus concinit Panegyrico Aviti v. 44

- - ignotum plus notus Nile per ortum.

Vide & Scalig. Exerc. 17. & Petri Gassendi Philosophiam Epicuri in de Meteorologia: Certiora prodiderunt Isaacus Vossius de Nili & fluminum origine cap. 15, & Jobus Ludolfus Histor. Æthiop. lib. 1. cap. 8, oriri non ultra Æquatorem in Australi hemisphærio, sed cis Æquatorem in regno Habessinorum, sive Christianorum Æthiopum. Magna religione hic fluvius cultus ab Ægyptiis: quippe qui illis omnia est, καὶ ποταμὸς, καὶ γῆ, καὶ θάλασσα, καὶ λίμνη, *& fluvius, & terra, & mare, & palus*, ut est apud Achillem Tatium lib. 4. Hinc etiam *Patrem, Servatorem, Opificem*, (δημιουργὸν) appellabant: eique quotannis sacra omnium maxime solennia, *Niloa* dicta, peragebant, ut scribit Heliodorus lib. 9. Æthiopic. Add. Barth. Comment. ad Carm. Claudiani de Nilo, & ad Stat. Silv. p. 301. 302. ¶ 2. Dicitur & *Nilus*, quum rivuli plures in piscinam confluunt. Cicero ad Quintum Fratrem lib. 3. Epist. ult. *Imagines enim istæ, & palæstra & piscina & Nilus, multorum Philotimorum est, non Diphilorum.* Item lib. 2. de Legib. princ. *Ductus vero aquarum, quos isti Nilos, & Euripos vocant, quis non, cum hæc videat, irriserit?*

¶ Niliacus, adjectivum. *Lens Niliaca;* apud Martial. lib. 13. Epigr. 9. Et Prudentius 2. adv. Symm. v. 865

Vilia Niliacis venerantur oluscula in hortis.

Et Cathemer. 5. v. 45 *Rex Niliaci litoris.*

¶ Niloticus, idem. *Aqua Nilotica*, Seneca Quæst. Nat. l. 3. c. 25.

¶ Nilotis patronym. ut, *Acus Nilotis;* apud Lucanum l. 10. v. 142.

¶ Niligenus apud Ovidium lib. 1. de Arte am. v. 77. sed *linigeræ* pro Niligenæ doctiores legunt, præsertim Heinsius, quem consulas. Nihilominus, alia quamvis & virili forma, Macrobius l. 1. Saturn. c. 16 p. 269 dixit *argutus Niligena*, id est Ægyptius.

¶ Nilicola pro Ægyptio apud Prudent. 2. adv. Symmach. v. 493.

NIMBUS, vis venti cum pluviâ, ungestümer Regen mit Wind/ pluvia præceps, Platzregen/ Schlagregen. Livius lib. 1. cap. 16 *Subito coorta tempestas cum magno fragore tonitribusque, tam denso regem operuit nimbo, ut conspectum ejus concioni abstulerit.* Et Virgil. 2. Æn. v. 113 *Toto sonuerunt æthere nimbi*, id est, venti. ¶ 2. Translate *nimbus* ponitur pro quavis densa subitâque sparsione, sive multitudine, quæ in modum imbris aut procellæ, sive nimbi contingit. Sic *nimbum florum* Statius & Claudianus dixere; *Saxorum manualium nimbos*, Ammian. Marcellinus; *Nimbos equitum* Prudentius lib. 2. adversus Symmach. v. 702. Et Florus lib. 3. c. 8, *Ingenti*, inquit, *lapidum saxorumque nimbo classem operuerunt:* & Sextus Rufus cap. 27 *Nimbo sagittarum obruti sunt:* Ac Silius l. 12. v. 176 *- - - - fundite portis*

Telorum in campos nimbum.

Plura dabit Casp. Gevart. cap. 13. ad 1. Silv. Statii. Qui & cap. 7. ad lib. 5 *nimbum orationis* eleganter pro vehementi & præci-

præcipiti quodam orationis genere usurpatum veteribus docet.
A ¶ 3. Est & *nimbus vasis* genus, quo vinum spargebant apud Martialem, lib. 14. Epigram. 92. ¶ 4. Dicitur & *nimbus* divina nubes, sive fluidum illud lumen, quod Deorum capita tinguit, Gr. μηνίσκος, ut notat Servius ad illud Virg. lib. 2. Æn. v. 615

Jam summas arces Tritonia (respice) Pallas
Insedit, nimbo effulgens.

Plura monebimus paullo postea. ¶ 5. Denique *Nimbus est fasciola transversa ex auro assuta in linteo, quod est in fronte fœminarum*, Isidoro lib. 19. Orig. c. 31. Quare nimbi vocem Barthius animadvers. in Claud. p. 122. & Philipp. Pareus Lex. Crit. pag. 788 quibusdam Scriptorum locis reddunt, quæ aliàs migraverat in *Limbum*. Vide & Taubman. ad Plaut. pag. 1055. Plauto enim ab hoc sensu

¶ *Nimbata meretrix* est fascià frontali, seu nimbo tecta, Pœnul. act. 1. sc. 2. v. 135

Quàm magis adspecto, tàm magis est nimbata.

Quem locum etiam Isidorus observaverat. ¶ Quod autem sequitur mox apud Isidorum: *Nam & lumen, quod circa angulorum capita pingitur, nimbus vocatur*, emendatione putem opus habere, proque *angulorum* legendum *angelorum*. Interpretor enim de ea nimbi significatione, quam suprà habes quartam. De qua aliàs & VVeitzium consule ad Prudent. 2. adv. Symm. v. 576. & 760. & Taubm. ad Virg. p. 474. 506. 866. Lips. ad lib. 1. Ann. Ta-
B cit. Dempst. ad Rosin. lib. 1. A. R. pag. 68. Freinsh. ad Flor. lib. 4. cap. 2.

¶ Nimbosus, ut, *Bruma nimbosa*, der ungestüme Winter. Stat. lib. 1. Silv. 3. v. 89. *Nimbosus Orion*, Virg. 1. Æn. v. 535.

¶ Nimbifer, ut *nimbiferæ nubes*, apud Avienum in Arat. Phæn. v. 858. Et Ovid. 4. Pont. 8. v. 60

Ad styga nimbifero vindicis igne datos.

Ut Heinsius ex MSS. legit, & ante hunc Scaliger, pro vulg. *nubifero*.

NIMIRUM, nempe, certe, sine dubio. Terent. in Eun. *Nimirum hic homines frigent*, eigentlich ist hie bey den Leuten nicht viel zum besten. Horat. lib. 1. Epistola 14. v. 11

Cui placet alterius suà nimirum est odio sors.

Subjicitur interrogantibus eodem modo, quo *nempe*. Quintil. lib. 12. cap. 1. *Uter melior dicetur Orator? nimirum, qui homo quoque melior.* Cicer. pro. Flacc. cap. 28. pr. *Hoc nimirum est illud*, Das ist nemlich das. Terent. Eun. a. 3. sc. 3. v. 2

Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum.

Ad quod Donatus: NIMIRUM, *& fac*, NON EST MIRUM: *Et statim consequens erit per ἀσύνδετον ista sententia, quasi dixerit:* NON EST MIRUM. *Nam* NI, NE *significat:* ET NE, NON. NI *pro* NE Virgilius. NE *pro* NON *Plautus* &c. Vetus Gloss. *Nimirum*; εἰ μὴ θαυμαστὸν σφόδρα.

C NIMIS, allzu sehr / gar zu viel / adverbium jungitur adjectivis, adverbiis, & verbis, ut *Nimis acer.* Cicero pro Arch. cap. 11 *De meo quodam amore gloriæ nimis acri fortasse, verumtamen honesto, vobis confitebor.* Sic, *Nimis longum tempus, nimis serò*, allzu spat oder langsam. *Nimis antique*, Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 66. Et Cicer. 3. de Leg. principio: *Tu vero eum nec nimis valde unquam, nec nimis sæpe laudaveris. Nimis citò*, Cic. de Amic. c. 21. Et, *Nimis delectarunt literæ tuæ*, Cic. ad Attic. 7. ep. 24. *Nimis dixi*, Plinius Panegyr. cap. 45. *Ne quid nimis*, μηδὲν ἄγαν, zuviel zerreist den Sack / quam juvenum dixit esse virtutem Socrates, velut retulit Laërtius. Interrogatus enim, quænam juvenum esset virtus? respondit: τὸ μηδὲν ἄγαν.

¶ Nimius, a, um, quod modum excedit, gar zu groß / zu viel. Cicero pro Milone c. 24 *Diligentiam nimiam nullam putabam*, man könte nicht zu fleißig seyn. Neutro substantivi naturam induit. Ut, *Te nimio plus diligo*, Antonius Ciceroni sub 8 epist. ad Attic. lib. 10 mehr als zu viel. Seneca de Tranquillit. cap. 9 *Vitiosum est omne, quod nimium est.* Et Cic. in Orat. c. 53 *Nimium quod est, offendit vehementius, quam id quod parum est.* Livius his etiam locutionibus delectatus est: *Nimius animi* lib. 6. cap. 11. *Nimius imperii*, lib. 3. cap. 26. Cicero ad Brutum ep. 15 *Nimium esse in re aliqua*, einem Dinge zu viel thun.

¶ Sic *nimii*, impotentes, superbi, & contumaces, ut ita modestis opponantur. Sæpe ita usus Tacit. est, ut Agricola c. 7. de Legione vicesimà: *Legatus quoque Consularibus nimia & formidolosa erat.* Item 3. Historiarum cap. 52 *Erant inter Duces, qui nectèrent moras, quippe jam nimius Antonius.* Item 4. Histor. c. 23 *Præferoces initio, & rebus secundis nimii.* Florus lib. 3. c. 15 *Jamque nimius & potens altero Tribunatu.* Sic de Tarquinio Superbo Manilius lib. 1. v. 776

Tarquiniique nimii reges.

hoc est, nimii regni, sive imperii: seu qui Regnum in superbum dominatum atque tyrannidem vertunt. Sed Jos. Scaliger & Mich. Fayus ex MS. restituerunt, *Tarquinioque minus reges.*

¶ Nimiùm, adverb. idem quod Nimis. Cicero in Catilin. 1. c. 5. *Nimium diu te imperatorem illa tua Manliana castra desiderant.* Ovidius 7. Metam. v. 14

Nam cur jussa patris nimium mihi dura videntur?

Virg. Eclog. 2. *nimium ne crede colori.*

¶ Nimie, adverb. aliud. Augustinus Confess. lib. 2 cap. 9 *Si aliquid nimie ridiculum vel sensibus occurrerit, vel animo.* Idem lib. 3 de Genesi ad lit. c. 4 *cum corpus nimie frigescit.*

¶ Nimietas, Uberfluß / allzu grosse Menge. Columella lib. 6. c. 24 *Nimietate verni pabuli pecudes exhilaratæ lasciviunt.* Palladius lib. 7. c. 7 *sanguinis nimietatem prohibet.* Et Macrob. 7 Saturn. c. 6 *vini nimietas.* Qui præterea usi sunt, Curis Secundis nostris declaravimus.

¶ Nimiopere, contractum ex nimio opere. Sed meliores libri dividunt, *nimio opere*, ut Cic. Paradox. 5. cap. 2 *Quos ædificia magnifica nimio opere delectant.*

¶ Nimium quantum, vide de hac locutione Manutium ad Cicer. lib. 4. de Finib. p. 106. Ciceronem imitati sequiores. Gell. lib. 16. cap. 6 *Sed nimium quantum audacter inquit* &c. Eumenius Gratiar. actione ad Constantinum Flaviensium nomine, cap. 5 *qui locus nimium quantum plus mihi suppeditaret orationis, si fas esset, audiente te, rebus tristioribus immorari.*

¶ Prænimis. Gellius 19. cap. 10 *Hoc prænimis plebejum est.*

¶ Pernimius. Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 25

Pernimium sentiret onus.

NINGO, ninxi, ningere. schneien. Virgil. 3. v. 367 Georgicorum: *Interea toto non secius aere ningit.* ¶ 2. Metaphoricè usus Lucretius est lib. 2. v. 627

- - - ninguntque rosarum Floribus:

i. e. ut ibi rectè Lambinus exponit pag. 225, tantam rosarum copiam diffundunt, ut ningere videantur. Vide & Gevart. ad 1. lib. Silv. Stat. cap. 13. ¶ Veteres pro ningo dixerunt *ninguo*, pro tingo, *tinguo*. Atque hinc est

¶ Ninguidus, idem quod nivosus, de quo postea. Prudentius Apotheos. v. 665 *ninguidus Boreas*; & Cathemer. 5. v. 97 *Implet castra cibus ninguidus*, id est Manna. Ausonius Epist. 24 quæ est ad Paulinum, v. 68

- - - - - - - me Punica lædit
Barcino, me bimaris juga ninguida Pyrenæi.

Et v. 124 ejusdem epistolæ:

Ecce tuus Paulinus adest, jam ninguida linquit
Oppida Iberorum. - - -

Ac Epist. 25. v. 51 *ninguida Pyrenæi hospitia.*

¶ Ningor, nomen, das Schneyen. Apulejus de Mundo p. 61 *Eam tempestatem nos ningorem vocamus.*

¶ A ningo etiam est *Nix, nivis*, vapor à frigore resolutus molliterque conglobatus & congelatus. der Schnee. *Aquarum cælestium spumam* Plinius vocat lib. 17. c. 2. *Candida, cana, gelida, hiberna nix*, apud poetas. *Nix cumulata vento*, Curt. lib. 5. c. 4. n. 18. Wind-Wehen / zusammen geweheter Schnee. *Nive discussa*, Idem 7. cap. 3. n. 10. Wenn der Schnee zerschmoltzen. *Nives altæ*, tieffer Schnee / ibidem n. 11. *Nivibus pruinisque obrui*, Livius lib. 5. cap. 2. beschneiet werden. *Pruinas ac nives perferre*, Cic. 2. Catil. c. 10.

¶ Nivalis, schneeicht. *Nivalia loca*, Plin. 16. c. 8. *Nivalis dies*, in qua nix plurima delabitur, Livius lib. 21. c. 54, & Seneca 4. Quæst. N. c. 4. *Nivale Osculum*, Martial. lib. 7. epigr. 95. i. e. frigido & madido.

¶ Nivarius, Adjectivum aliud in lemmatis lib. 14 Martialis Epigr. 103. 104. & 116. *Colum nivarium, Saccus nivarius, Lagena nivaria.*

¶ Nivatus, nive refrigeratus. Suetonius Nerone cap. 27 *Refotus sæpius calidis piscinis, ac tempore æstivo nivatis.* Seneca 4. Quæst. nat. extremo, *nivatæ potiones.*

¶ Niveus, a, um, quod ex nive est: μεταφορικῶς pro candido ponitur, schneeweiß. *Niveus color*, Horat. 2. Oda 4. *Nivei lapilli*, Idem lib. 1. Satyr. 2. v. 80. *Pecus niveum*, i. e. oves candidæ, Virg. eclog. 2. v. 20.

¶ Nivosus, um, nivibus abundans, voll Schnees. *Hiems nivosa*, Livius lib. 5. c. 13.

¶ *Niviferæ valles*, Salvianus Lib. 6. v. 196.

NINNUS, sive *ninnius*, parvus equus, qui & *Hinnius* dicebatur, ex Græco γίννος, ut docet Scalig. ad lib. 5 Manilii. Hesychius Νίννον τὸν καβάλλην ἵππον. Glossar. Vetus: *Popus*, νίννον. Mecænas ad Horatium:

D *- - - tu tuum sodalem*
Ninnio videat strigosiorem,

Quemadmodum εὐστόχως hunc locum Tiliobroga emendavit.

NINUS, Νῖνος, primus Rex Assyriorum. Justinus lib. 1. Diod. Sicul. lib. 2. Oros. lib. 1.

¶ A quo Ninive, es, Νινευὴ, ingens civitas, sacris scriptoribus ita dicta: profanis & ipsa Νῖνος, *Ninus*, Diodor. Sic. lib. 2. cap. 3, & Herodot. lib. 2. c. 150. Tigride alluebatur. Herodot. ibidem.

¶ Hinc *Ninivitæ*, incolæ. Tertull. lib. 5. adv. Marc. c. 11. pr. *Deus misericordiam Ninivitis exorantibus præstitit.*

NIOBE, Tantali filia fuit, luctu ex liberorum orbitate in saxum, hoc est, luctum æternum conversa: Fabulam Ovid. habet lib. 6 Metamorph. Et Cicero in 3. Tuscul. c. 26 *Niobe fingitur lapidea, propter æternum, credo, in luctu silentium.* Homer. Iliad. lib. ultimo. Sunt, qui fabulam Niobes ex historià de uxore

Lothi deducunt. Sed magis hic probem expositionem Ciceronis modo prolatam. Nec male Gilbertus Cognatus lib. 1. Silv. narrat. p. 62 propterea fictum hoc ait à Poetis perhiberi, quod ipsa post occisos liberos immodico dolore diriguerit, suamque ipsius lapideam statuam super liberorum monumento posuerit. Etiam velut in proverbium res abiit apud Hieronym. ad Ocean. Epistola 83 *Secundò ac tertiò sciscitari cœpi. Nioben putares, quæ nimio fletu in lapidem versa est.* Nos ita solemus: Antwortet ein Stein/ so ꝛc. Vide & Hadr. Jun. adag. 68. *Niobes archetypum.* De numero liberorum *Niobes* non consentiunt auctores. Homerus Iliad. ult. XII prodidit: quem secutus Propertius lib. 2. Eleg. 16. Ovidius vero 6. Metam. & Seneca Medea v. 955 XIV ponunt: alii rursus vel pauciores. vid. Ælian. lib. 12. ποικίλης ἱστορίας c. 36. Et Gellium lib. 20. c. 7.

NIPHĀTES, fluvius & mons Armeniæ. Virg. 3. Georg. v. 30

Addam urbes Asiæ domitas, pulsumque Niphatem,

id est Armenios, νιφὰς, ἀδος, nivem significat.

NĪREUS, Νιρεὺς, Græcorum ad Trojam pulcherrimus. Hom. Iliad. β. v. 673

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

Nireus, qui pulcherrimus vir sub Ilium venit.

Subjungit tamen Poeta *mollem fuisse.* Unde factum Galenus Suasor. ad artes cap. 5 putat, quòd ejus semel tantum meminerit Poëta, ut indicaret, formæ nullam esse utilitatem, nisi res ad usum vitæ necessariæ ei adjunctæ sint. Propertius lib. 3. elegia 18. v. 27

Nirea non facies, non vis exemit Achillem, &c.

¶ Niræus, derivativum à Nireus, ut a Theseus Thesæus; ab Orpheus, Orphæus: vel potius absque diphthongo, tribus tamen syllabis & productâ penultimâ, Nirēus, ut Thesēus. Atque hanc vocem Catullo reddit Bernardinus Rutilius c. 8. decur. Locus est Epigr. ad Aurel. 21 - - - *esurire*

Nireus puer & sitire discet.

Nireus puer, id est, pulcherrimus, & Nireo Homerico similis. Alii tamen aliter legunt. Nobis Rutilii conjectura non penitùs aspernanda videtur: sed è diphthongo fecimus vocalem, quæ respondeat Græcorum ει.

NISAEUM, Νισαῖον, campus sive planicies Mediæ, magnis equis nobilis, qui *Nisæi* inde appellati, ut Eustathius Dionysii Scholiastes tradit. Celerrimos prodit Aristoteles 9 de Histor. animal. De iisdem Herodotus. Vide & Ammianum Marcellinum lib. 23. c. 21. extrem.

NĪSI, conjunctio, verbis præponitur Indicativis & Conjunctivis, idem quod *si non*; ut, *Nisi me animus fallit*, Terent. Heaut. 4. sc. 1. pr. *Nisi quis nos Deus respexerit*, Cicer. ad Attic. lib. 1. ep. 16. *Nisi forte, nisi verò. Nisi fortè volumus Epicureorum opinionem sequi*, Cic. de Fato c. 16. es wäre denn Sache/ oder/ es wäre denn / daß ꝛc. quasi dicat, quod esset absurdum.

¶ 2. Inservit exceptionibus & idem est, quod præterquam. Terent. Andr. a. 2. sc. 1. v. 6 *Nihil aliud nisi Philumenam volo.* Niemand anders als nur allein. Cicer. de Amic. cap. 5 *Nisi in bonis, non potest esse amicitia.* Ovid. 4. Trist. El. ult.

Si tamen extinctis aliquid, nisi nomina, restat.

Aptiùs apud Senecam Suasor. 2 *Ideo Taygeti montis, nisi Laconibus, difficillima juga.* Solet autem ista particula non nisi similia ejusdem generis excipere. Contra quod Plautus Prol. Menæchm. v. 59

Liberorum, nisi divitiæ, nihil erat.

¶ *Nisi si*, pro *nisi*. Terentius Andr. a. 1. sc. 5. v. 13 *Nisi si id est, quod suspicor.* Ita & Plautus locutus est Menæchm. a. 1. sc. 2. v. 22. L. Florus lib. 4. c. 7. extr. Quintil. lib. 1. c. 9 *Poetas metri necessitas excusat, nisi si quando nihil impediente in utroque modulatione pedum alterum malunt.* Columella lib. 4 extremo: *Nisi si dumosi glareosique montes glandem magis, quam castaneam, postulabunt.*

¶ Nisi pro *sed*, non semel Terentius posuit, ut; Adelph. a. 1. sc. 2. v. 73 *Ecce autem de integro: nisi quicquid id est, volo scire.* Et Eun. a. 3. sc. 4. extr. *Nisi quicquid hic est, procul hunc.* Similiter locutus & Plautus est. Cajus JCT. 1. Instit. Tit. 6. § ult. *Succedere is naturalis pater non potest, nisi fiduciarii, à quo manu missi sunt.*

¶ Ex *Nisi*, per Apocopen factum est *Ni*, pro si non. Terent. Andr. 3. sc. 4, 19 *Mirum ni domi est*, so er nicht zu Hause ist/ ists Wunder. *Quod ni ita se haberet*, &c. hoc est *nisi*, so es nicht also darum gelegen/ Cic. 5. Tusc. c. 39.

¶ Quidni, interrogativa locutio. *Quidni ista meminerim?* Cic. 3. de Orat. c. 67. warum solte ich deß nicht gedencken? *Quidni possim?* Cic. Tusc. 5. cap. 5. ¶ Ponitur etiam absque societate alterius vocabuli. Quod loquendi genus Afris scriptoribus usitatum observat Desid. Heraldus p. 178. Comm. in Apol. Tertull. c. 46. & hinc Tertullianum non semel emendat. Apulejus: *Nec hercules laborum me, sumtuumque quicquam pœnituit. Quidni? Liberali Deum providentiâ jam stipendiis forensibus bellè fotum.* Sensus est: und zwar nicht ohne Ursach.

NISIBIS, urbs Mesopotamiæ antiquissima, a Lucullo capta, & ad Joviani tempora Romanorum ditioni subdita, eorumque contra barbaros satis tutum propugnaculum. Vid. Ammian. lib. 25. c. 31. Philostorg. lib. 8. c. 1.

A ¶ Nisibēnus, Nisibeni, gentile nomen, Ammian. lib. 25. c. 38.

NĪSUS, rex Megarensium, cui comam purpuream fatalem filia Scylla abscidit, & hosti Minoi à se adamato tradidit. Tibullus lib. 1. Eleg. 4. v. 57

Carmine purpurea est Nisi coma &c.

¶ Nisus alius, Euryali indivulsus amicus, inter vera amicorum paria numerandus, de quo copiose Virg. Æn. 9.

¶ Nisum avem alii *haliæetum* dicunt esse, einen Fischarn. Is enim Ovidio *Nisus* est, alii *accipitrem minorem*, einen Sperber/ qui *Nisus* recentiorum dici possit. Dicitur a *nisu*, id est, conatu ad prædam. Gesner. David tamen Chytræus enarr. in cap. 11 Levit. f. 384 forte nominatum scribit a Latinis nisum ab Hebr. נֶשֶׁר *aquila.* Avenarius & Schindlerus, Becmanno p. 519. de orig. citati, deducunt a נֵץ, quod 70 reddiderunt ἱέραξ, i. e. accipiter.

NĬTEO, nitēre, splendidum, politum esse, gleissen/ glintzen/ glänzen / blanck seyn. Ovid. Medic. fac. v. 52

Candida quo possint ora nitere modò.

Et Cicero Catil. 2. c. 3 *qui nitent unguentis.* Et, *Nitens galea*, Virg. 9. Æn. v. 457. *Arma nitentia*, blancker Harnisch / *Nitens oratio*, id est, exculta & elaborata, scheinlich / Cicer. de clar. or. c. 67. Utimur etiam hoc verbo de armentis ac pecoribus, quæ boni habitus, plenaque ac pinguia sunt, ac strigosis opponuntur.

B Die glatt und wohl bey Leibe seyn. Phædrus lib. 3. fab. 8

Cani perpasto, macie confectus Lupus,
Forte occurrit: Salutantes dein invicem
Ut restiterunt: unde sic quæso nites,
Aut quo cibo fecisti tantum corporis?

Vide paullo post *Nitidus*, & *Nitesco.*

¶ Nitescere, nitidum fieri, glänzend / blanck werden. Cic. 1. Tusc. cap. 28 *Non intermittit suo tempore cœlum nitescere.* Et de pecoris curatura, ut *Niteo*, de quo diximus. Plinius lib. 2 epist. 17. n. 3 *Multi greges ovium, multa ibi equorum boumque armenta: quæ montibus hieme depulsa, herbis & tepore verno nitescunt.* ¶ Et per Metaphoram, *ingenio, doctrinâ, præceptione, natura nitescit*, Auctor ad Herennium lib. 3. c. 16.

¶ Nitor, ōris, nomen, Glantz. ut, *Corporis nitor*, hübsche Gestalt / Reinligkeit / Sauberkeit / apud Terent. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 11. *Nitor orationis*, Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 19. extr. Lieblichkeit. Idem de clar. orat. c. 9 *ad hanc ætatem oratorum, in qua naturalis inesset, non fucatus nitor.* Item splendor vitæ & elegantia cultus. Statius Lacrimis Hetrusci, 3. Silv. 3, 149

Testis adhuc largi nitor inde assuetus Hetrusci.

Item in Protreptico Crispini, lib. 5. Silv. 2. v. 73

- - - *& frons tranquilla nitorque*
Luxuriæ confine tenens.

C ¶ Nitidus, nitens, blanck / schön / gleissend. *Nitida pictura*, Cicer. in Oratore cap. 11. *Colles nitidissimi viridissimique*, Idem in Verr. 5. cap. 18. Inprimis de verborum orationisque ornatu eleganter dicitur. Quintilianus lib. 8. cap. 3 *Aliis alia sublimiora, nitidiora, jucundiora, vocaliora:* & mox: *A sermone tenui sublime nitidumque verbum discordat.* Et Cicero lib. 1 de Oratore cap. 18 *Genus quoddam verborum nitidum ac lætum*, feine und lustige Wort. ¶ *Nitida* etiam dicuntur animalia pinguia & bene habita. Nepos Eumene cap. 5. n. 6 *Quo factum est, ut jumenta æque nitida ex castello educeret, ac si in campestribus & planis locis ea habuisset.* Horatius Epist. 4. extr.

Me pinguem & nitidum bene curata cute vises,
Si ridere voles Epicuri de grege porcum.

B. Ambrosius serm. 32 *Videas nimirum in nonnullorum domibus nitidos & crassos canes.* Palladius lib. 1. cap. 21 *Boves nitidiores.*

¶ *Nitidi* etiam dicebantur homines elegantiæ atque splendoris in omni cultu studiosi. Unde Horatius *nitidum* & *rusticum* opponit lib. 1. Epist. 7. v. 83, *ex nitido fit rusticus.* Capitolinus Maximino Juniore: *Vestibus tam accuratus fuit, ut nulla mulier nitidior esset in mundo.*

¶ Nitide, adverbium. Plautus Trucul. a. 2. sc. 4. v. 3

Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!

Idem Cistellar. a. 1. sc. 1. v. 11

Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.

D ¶ Nitidiusculus. Plaut. Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 84 *Nitidiusculum caput*, unctum oleo.

¶ Nitidiuscule, adverb. Ibidem a. 3 sc. 1. v. 8 *Ut curet tandem nitidiuscule.*

¶ Nitido, nitidare, nitidum facere. Columella lib. 12. c. 3 *Ferramenta detersa nitidentur atque rubigine liberentur.* Pallad. lib. 1. c. 17. *Plagam ferramentis acutis nitidamus.*

¶ Subnitidare, vide mox in Compositis.

¶ Nitelæ, micæ sunt auri colori resplendentes ex arena, die glänzenden Sandkörnlein. Solinus c. 36 de Hispanis: *Depurgant in minium nitelas pulveris.* Atque hunc in sensum *auream* quoque *nitellam* Martialis exponere solent ejus interpretes. Locus est lib. 5. Epigr. 38. de Erotio puella:

Quæ crine vincit Batici gregis vellus,
Rhenique nodos, auream que nitellam.

Quem ad locum Raderus f. 396, *Nitella*, inquit, *aurea, pulvis aureus*

aureus fuit, aureaque ramenta, quibus illuminarunt capillos. Sed repugnat syllabæ quantitas. Cum enim eo sensu *nitella* sit à verbo niteo, primam syllabam corripi postulat. Eam verò produxit Martialis. Ergo nobis hîc sequendus Salmasius Exerc. Plin. fol.316.seq. qui *nitelam* legit & sciurum interpretatur, ita dictum, non quod niteat, sed quòd nitatur in scandendis arboribus. Ut adeò rutilos puellæ crines comparet Poëta cum lana Bætica, capillis Germanorum & pilis nitelæ. Quod & Vossius probat Etymol. f. 343. Vide de Nitela, in *Nitor*.

¶ Nitedula, mus subterraneus, vel agrestis, Feldmauß / Servio auctore. Cic. pro Sextio c. 33 *Fatum illud civitatis fuit, ut illa ex deprecculis extracta nitedula Rempub. conaretur arrodere.* ¶ 2. Est & Nitedula insectum illud, quod *cicindela* aliàs dicitur, (& Lampyris) noctu lucens, vide *Cicindela*. Sed negat Vossius fol. 343. etymol. *nitelam* vel *nitedulam* (utrumque enim scribitur,) hoc sensu reperiri unquam. De *Nitela* verò plura quære in *nitor*.

Composita:

¶ Enitere, eminere, einen Glantz von sich geben / scheinen / leuchten. *Decus enitet ore*, Virg. 4. Æn. v. 150. *Athenæ in Græcia enitebant*, Cic. pro Flacco cap.7. waren der Glantz. Idem pro Muræn. c.14. *Quo quidem in bello virtus enituit egregia Catonis.* Et Plinius Paneg. c. 4 *Enituit aliquis in bello, sed &c.*

¶ Enitescere, idem. Columella lib. 9. cap. 14 *Mel optimæ notæ enitescit autumni æquinoctio.* Et Gellius lib. 17. cap. ult. *Jam fama virtusque felicitatis Romanæ apud exteras gentes enitescere inceptabat.*

¶ Internitere, dartzwischen schimmern. Plinius lib. 37. c. 5 *tellure internitent*, de Smaragdis. Curtius lib. 3. c.3. *gemmæ internitentes*: & lib. 5. c. 4. n. 25 *etiamsi qua sidera internitebant.*

¶ Prænitere. vor andern hervor leuchten. item, valde nitere. *Prænitens Catonis virtus*, Vell. Paterc. lib. 2. c. 35 *Devictarum gentium titulis forum Augusti prænitet*, ibidem c. 39.

¶ Renitere, resplendere, apud Plinium lib. 37. c. 6. sed quidam *renidente* legunt: Harduinus *ridente*, quem vide sect. 23.

¶ Subnitidare. Venantius Fortunatus lib. 8. carm. 5. de Angelis, quæ Mariæ ministrent,

Credo alter cuperet plantis substernere plantas,
Ille excussâ alâ subnitidare viam.

¶ Nitefacio. Juvencus in Matth. cap. 6

- - - - grato crinem nitefactus olivo.

NITOR, præterit. nisus & nixus sum, niti, est multum & magno cum opere conari, ut *cacantes*, item *parturientes* solent. Unde & parturientium conatus laboresque *Nixus* dicuntur, de quo infra. Sueton. Vespasiano c. 20 *Statura fuit quadrata, compactaque vultu veluti nitentis. Unde quidam urbanorum non infacete: Siquidem petenti*, ut & in se aliquid diceret: DICAM, *inquit*, CUM VENTREM EXONERARE DESIERIS, & cap.24. *Alvo repente usque ad defectionem solutâ*, IMPERATOREM, *ait*, STANTEM OPORTERE MORI. *Dumque consurgit ac nititur, inter manus sublevantium exstinctus est.* NITI, Drücken. ¶ Hinc ad alia transfertur, in quæ cum labore multo studioque incumbimus. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 51 *Quapropter nitar, faciam, experiar*, ich will mich bemühen. Cicero de Senect. c. 23 *Optimi cujusque animus maximè ad immortalem gloriam nititur*; id est, contendit, streben nach ewigen Ruhm und Lob. Quintil. proœm. lib. 1 *Niti ad summa.* Et *Niti pro aliquo*, est multum laborare, atque contendere, apud Tacitum 1. Histor. c. 55. Atque ita etiam Livius lib. 35. cap. 10 *Cum Africanus pro C. Lælio niteretur.* Et Ovid. 3. Pont. 1. v. 40 *Te niti pro me nocte dieque decet.* Et *contra* aliquid. Cicero Cæsari sub lib. 9. epist.11 *contra cujus honorem niti.* Gerund. *in nitendo*, i. e. cum niteretur. Nepos Attico c. 15 *In nitendo, quod semel annuisset, tantâ erat curâ, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere.* ¶ Huic affinis illa notio, qua vehementer suadere significat. Nepos Miltiade c. 4 *Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent:* er drung hart darauff. Sic e contrario *Reniti* est vehementer dissuadere, de quo infra. ¶ *Niti* etiam *iis* dicimur, quibus freti sumus maximè, & velut fulcimur. Cic. 1. Offic. c. 34 *Est adolescentis majores natu vereri, ex husque diligere optimos & probatissimos, quorum consilio atque auctoritate nitatur*, hoc est, fulciatur, gubernetur. Atque ita tam absolute Ablativo conjungitur, quam interveniente IN præpositione. *Niti alicujus consilio, & auctoritate, & exercitu*, Cicer. 12. fam. epist. 10. beruhen und sich verlassen. *Partim innocentiâ freti, partim nobilitate nixi*, Declam. Antequam iret. *Viribus suis Respub. nititur*, singulari ad Brutum libro Brutus Ciceroni ep.4 extrema. Ipse Cicero 5. Tusc. cap. 1 *Virtutis fiducia nitendum nobis est ad spem beate vivendi.* Et Claudianus 4. conf. Hon. v. 219 *Virtute decet non sanguine niti.* Cic. in Som. Scip. c.2 *Tu eris unus, in quo nitatur civitatis salus.* Idem de Divinat. lib. 2. c. 26. pr. *Divinatio in conjectura nititur*, bestehet auff blossem Muthmassen.

¶ Nisus, nomen, conatum significat, eine Bemühung. Cicer. in Tusc lib. 2. c. 21 *pedetentim ire & sedato nisu*, mit leiser Bewegung. Pluraliter Augustinus de Civ. Dei lib. 22. c.13 *misericordia Dei meis nisibus opem ferente.*

¶ Nixus, nomen idem, quod nisus. Quintil. lib. 2. c. 12 *Totius corporis nixu in aliquid incumbere*, an etwas setzen mit gantzer Leibes-Macht. ¶ 2. Poëtæ pro *partu*, etiam hoc nomine utuntur. Virgil. de apibus, *Haud fœtus nixibus edunt*, 4. Georg. v. 199.

¶ Nixus genibus, Nixus pede, est sidus Herculis, Engonasi, apud Avienum Arateis v. 2107 & 1222.

¶ Nitibundus. *Animorum conspiratu tacito nitibundi*, Gell. lib. 1. cap. 11.

¶ Adniti, vel Anniti, est ad aliquid, cui innitaris, tendere, sich nach etwas bemühen / dare operam. Cicer. de amicit. c. 23. extr. *Natura solitarium nihil amat, semper ad aliquid adnititur, tanquam adminiculum.* Et Liv. lib. 21. cap.8 *Pœno, cepisse jam se urbem, si paululum adnitatur, credente.* Sallustius Jugurth. c. 43 *Ad ea patranda omnis civitas summo studio adnitebatur.* Et sine præpositione Plinius lib. 6. epist. 18 *Quod ego, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar.*

¶ Conniti, simul & vehementer niti, Hülff und Fleiß zusammen setzen. Livius lib. 1. c. 33 *Connixus omnibus copiis Ancus aciem primam vicit.* Et, *Animo conniti & labore contendere*, Cicer. 3. Offic. cap. 2. ¶ *Gemellos silice in nuda connixa reliquit*, hoc est, *enixa*, Virg. eclog. 1. Imitatus est Baptista Mantuanus lib. 1. Dionys. v. 10. de Virgine Matre: *Quæ connixa Deum.*

¶ Eniti significantius aliquanto verbum, quam niti. Ter. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 17 *Corrigere mihi gnatum porro enitere*, kehre weiter Fleiß an. *Eniti & contendere*, Cicer. 3. off. cap. 10. Et, *Illud pugna & enitere*, Cicer. 3. fam. epist. 10. Et Curtius lib. 8. cap. 11 *Nihil tam altum natura constituit, quo virtus non possit eniti.* ¶ 2. *Eniti*, & *eniti partum*, parere est, vel partu levari. Quintilianus lib. 5. cap. 13. p. 410 *Adulterii rea est, quæ cum anno vidua fuisset, enixa est.* Suetonius Caligula cap. 25 *Quam enixam, vario nomine dignatus est.* Et Valer. Max. lib. 8. c. 1. *Materfamilias Smyrnæa virum & filium interemit, cùm ab iis optimæ indolis juvenem, quem ex priore viro enixa fuerat occisum comperisset.* Livius lib. 40. c. 4 *Theoxena principi gentis Æneatum nupsit, & apud eum plures enixa partus, parvis admodum relictis omnibus, decessit.* Sedulius hymno de Christo:

Enixa jam puerpera est,
Quem Gabriel prædixerat.

¶ Enixus, particip. & adject. Tacitus lib. 14. c. 27 *fratris opibus enixus.* Plinius lib. 9. c. 8. sub fin. *conscii sibi enixioris operæ.*

¶ *Sus fœtus enixa*, Virg. 3. Æn. v. 391.

¶ Enixus, us, subst. pariendi actus, die Geburt. Plin. lib. 10. c. 63 de equabus: *post unum ab enixu annum.*

¶ Enixè, adverb. cum conatu. hefftig. *Enixe suscipere*, Cic. pro Sextio cap. 16. *Enixe quid præstare*, Livius lib. 31. cap. 11. Et, *Enixiùs adjuvare*, Idem lib. 29. cap. 1. *Enixiùs opem ferre*, Sueton. Tiber. cap. 50. *Enixissime juvare*, Idem vita Jul. Cæs. cap. 5.

¶ Inniti, incumbere est, auff etwas liegen / beruhen. Varie construitur. Stat. 12. Theb. v. 144 *fractæque innititur hastæ.* At Livius lib. 4. c. 19. *hastâ innixus.* Cicero de Arusp. Resp. c. 27. extr. *innixa in omnium nostrum humeris.* Plinius lib. 7. c. 53 *in fratrem innixus.*

¶ Obniti, contra niti, obluctari, sich gegen etwas steuren / auff lehnen / auffhalten. Livius lib. 6. c. 12 *Obnixus impetum hostium excepit.* Vell. Paterc. lib. 1. cap. 9 *Triumphum Paulli impedire obnitebantur*, id est conabantur, ἀντηγωνίζοντο. *Obnitens repugnavit*, Idem 2. cap. 89.

¶ Obnixe, adv. mit gantzer Krafft und Gewalt. *Manibus pedibusque obnixe omnia facere*, Ter. Andr. a. 1. sc. 1. v. 134. *Obnixiùs argumentari*, Claud. Mamert. lib. 1. de Statu animæ, c. 3.

¶ Obnixum eodem sensu, Græcorum more neutrum adjectivum pro adverbio usurpans, dixit Ausonius Epist. 25. v. 28

Obnixum, Paulline, taces. i. e. constanter taces.

¶ Riniti, reluctari, adversum niti, wider etwas streben / sich darwider legen. Plinius lib. 2. c. 82 *Postes alterno pulsui renitentes.* Livius lib. 5. c. 49 *cum illi renitentes, pactos dicerent sese.* Celsus lib. 5. c. 28 *si magis id renititur.* Hoc etiam dissuadendo fieri potest. Ammian. lib. 18. c.3 *Omnes venêre Moguntiacum, ubi Florentio & Lupicino destinate certantibus, per pontem illic constitutum transiri debere, adnitebatur firmißime Cæsar, asserens, pacatorum terras non debere calcari:* Er stritt hefftig darwider. Respice ad simplex, *Nitor*.

¶ Subniti, idem quod niti, nisi quod verbum sonantius præpositio efficit: Maxime participium in usu est, ut, *Axe subnixus mundus*, Manil. lib. 1. v.376. *Fulgore gloriæ subnixus*, Val. Max. lib. 8. cap. 1. n. 11. Et, *Per omnia subnixum Deo vadere* Nazarius Panegyr. Constantini cap. 18. *Subnixus, & fidens innocentiæ animus*, Liv. lib. 4. c. 42. A verbo Nitor etiam est

¶ Nitela, cùm murem agrestem (eine Feldmauß) vel sciurum, (ein Eichhorn) denotat. Qua de re dictum jam supra sub verbo Niteo in *Nitela* & *Nitedula*. Nos hic ipsa Salmasii verba adscribemus è f. 316. ad Solin. *Vocarunt Nitelam veteres Latini, quem Græci σκίουρον & ἐλειὸν μῦν. Notat Servius, nitelam esse murem agrestem, quem Græci μῦν ἀρουραῖον appellant. Mulorum Galli appellant*

appellant vulgò, & colore rubeus est, qui color etiam est Sciuri. Hinc & nitelam pro Sciuro vetus auctor glossarum interpretatur. De ea nitela accipiendus Martialis (locum quære suprà in *Niteo, Nitela,*) *quod nemo adhuc animadvertit.* A

NITRUM, νίτρον, durum est, lapidi simile, ac cæditur in terra, aliorum fossilium modo, Plin. 31. cap. 10. Tincar oder Niter / non Salpeter / Bergsaltz. Salpeter tamen vocat Encel. ¶ 2. *Acetum in nitro*, qui cantat carmine pessimo, proverb. de Oratione ingratâ & permolestâ. ¶ *Asini caput ne laves nitro*, vide Chiliad. ¶ *Nativum* aliud est, *factitium* aliud, ex quo conficitur *Chrysocolla*, Borras.

¶ Est & *Aphronitrum*, ἀφρόνιτρον, quasi ἀφρὸν νίτρου, id est, nitri spuma, nitri factitii species. Martial. lib. 14. Epigr. 58 *Spuma vocor nitri, dicor & Aphronitrum.* Statius in Silvis lib. 4. carm. 9. v. 37 *Et panes viridantis Aphronitri.* Agricol. *Nitrum in areis multo ante tritis, in rupibus, cellariis, muris, nitrum spumosum*, Salpeter / der an der Mauren und Felsen wächst / Mergel / Encel.

¶ Nitrosus, ut *aqua nitrosa*, Plin. lib. 31. cap. 6. & alibi. *Nitrosus locus*, Idem lib. 20. cap. 19. Salpetrich.

¶ Nitratus, idem. *Aquæ nitratæ*, apud Martialem lib. 13 epigram. 18.

¶ Nitraria. Locus, ubi nitrum invenitur. Salpeter-Grube. Plin. lib. 31. cap. 10.

Niveo, antiquum, unde *Nicto*, frequentativum, & *Conniveo* compositum, vide in *Conniveo* & *Nicto*. B

Niveus, Nivosus, &

Nix vide in *Ningo*.

NO, nas, nare, piscium proprium est, im Wasser gehen / schwimmen. Unde participio *nantium greges*, pisces dicuntur apud Apulejum de Mundo pag. 70. De ipsis fluminibus tamen usurpavit Statius lib. 9. Theb. v. 437 frequentativum:

- - - *Non Strymonis impia tanto*
Stagna cruore natant.

¶ 2. *Nare sine cortice*, apud Horat. 1. Sat. 4 proverbiale est, pro se ipsum per ætatem jam posse regere, sine opera custodis aut præceptoris. Vide Chiliad.

Compos. ab eo sunt:

¶ Adnare, ut, *Paulatim adnabam terræ*, Virg. Æn. 6. v. 358. anschwimmen / ans Land schwimmen. *Plures adnabunt thynni*, Horat. lib. 2. Satyr. 5. v. 44.

¶ Enare, enatare, heraus schwimmen / ans Land schwimmen. Livius lib. 33 cap. 41 *Multæ naves ejectæ: multæ ita haustæ mari, ut nemo in terram enaverit.* Et Cicero lib. 3 de Finib. cap. 19 *is qui enat e concha, pinnoteres vocatur.* Et Valer. Flaccus lib. 5 v. 316 de Argonautis:

tantumque fretis enavimus Orbem.

De Dædali volatu metaphorice Virgil. Æn. 6. v. 16

Insuetum per iter gelidas enavit ad Arctos.

¶ Innare, in oder auf was schwimmen. Livius lib. 21. cap. 26 *Innare aquæ*, auff dem Wasser schwimmen / Et, *Fluvios innare rapaces*, apud Virg. 3. Georg. v. 142. C

¶ *Innabilis unda*, apud Ovid. 1. Metam. v. 16. Et Virg. 6. Æn. v. 438. *palus innabilis undâ tristi*, da sichs nicht schwimmen lässet.

¶ Renare, zurück schimmen. Ovidius vel Albinovanus ad Liviam v. 432 *Nullaque per Stygias umbra renavit aquas.*

Horatius Epod. 16. v. 25

- - - *Simul imis saxa renarint*
Vadis levata.

¶ Supernare. Gellius lib. 9. cap. 9 *Gaudia in summo pectore supernantia.* Oben auffschwimmen. Macrobius lib. 7. cap. 12 ed. Gronov. p. 617 *Mellis pars, quæ in imo est, utique præstat pondere, & ideo supernante pretiosior est.* al. leg. *supernatante.*

¶ Tranare, überschwimmen. Livius 21. c. 27 *flumen tranavere.* Ita Gronovius: at Gruterus *transnatavere.*

¶ Nato, natare, frequentativum. *Natarunt æquore damæ: & natantia monstra*, Horat. 1. od. 2. & 3. ¶ Eleganter & de incertis labentibusque & parum sibi constantibus usurpatur. Ovid. 6. Fast. v. 673 *Nox erat & vinis oculique animique natabant.*

Horatius 2. Serm. Sat. 7. princ.

Pars hominum vitiis gaudet constanter & urget
Propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia. D

Tibullus panegyrico ad Messalam v. 44. de libra:

Qualis, inæquatum si quando onus urget utrinque,
Instabilis natat alterno depressior orbe.

Similiter *natare pes* dicitur, si quando calcei nimis laxi sunt, nec probe conveniunt: sive cum

- - - *male laxus*
In pede calceus hæret,

ut Horatius loquitur. Ovidius de arte amandi lib. 1. v. 516

Nec vagus in laxâ pes tibi pelle natet.

Sidonius lib. 8. epist. 11 in subjecto carmine:

Laxo pes natet altus in cothurno.

Aristophanes similiter νεῖν ἐν ταῖς ἐμβάσιν, *natare in soccis* dixit, ut Casaubonus ad Theophrastum περὶ ἀγροικίας observat. Ad rusticitatem enim hoc pertinet. Sed & *natare oculi* dicuntur soluti & fluidi Lucretio & Virgilio: *putres* ejusmodi oculos Horatius dixit lib. 1. od. 36. extr. ubi vide Torrentium.

¶ Natatus, us, nomen, das Schwimmen. Pallad. lib. 1. cap. 17 de cisternis: *Anguillas piscesque fluviales mitti in his pascique conveniet, ut horum natatu aqua stans agilitatem currentis imitetur.* Et Claudianus lib. 3. de Raptu v. 333

- - - *Lacus, quem candida præfert*
Sæpe mari, pulchroque secat Galatea natatu.

Idem 4. Cons. Hon. v. 347

- - - *liquidos tu scinde natatu*, scil. fluvios.

Pluraliter Statius lib. 1. Silv. 5. v. 25

Quas præceps Anien, atque exceptura natatus
Virgo juvat.

Virgo, aqua hujus nominis, in urbem ducta.

¶ Natator, ein Schwimmer. Ovid. Remed. amor. v. 122

Pugnat in adversas ire natator aquas.

¶ Natatilis, e, quod natare potest. Prudentius in Romano v. 332

Feras, volucres, reptiles, natatiles.

¶ Natatile, subst. locus quo natatur. Varro lib. 3. de Re rust. c. 5. Sed *navalia* pro *natatilia* Scaliger legit.

¶ Natatoria, i. e. piscina, ein Teich. Utitur hâc voce interpres Joh. c. 9. v. 7. & 11. nempe quia Græcum est κολυμβήθρα, quod à κολυμβάω, *nato*, descendit. Idem tamen c. 5. v. 4 & 7, ubi eadem Græca vox reperitur, *piscinam* reddit. Ambrosius autem hic modò *natatoriam* exhibet, modò piscinam: *Angelus Domini descendebat secundum tempus in natatoriam, & movebatur aqua, & qui prius descendisset in natatoriam post commotionem aquæ, sanus fiebat à languore, quocunque tenebatur. Hæc piscina in Hierosolymis erat* cap. 4 de iis, qui myst. init. Sidonius lib. 2. epist. 2 *per exteriora natatoriæ latera.*

¶ Natatura, in Gloss. Cyr. κολυμβήθρα vertitur.

¶ Natabulum, vel potius plural. Natabula, locus ubi natatur. Onomasticum vetus: *Natabula*, τὰ νηχεῖα. Apulejus principio 3. Florid. *Persiaca aquæ gratissima prorsus & sanis natabula, & ægris medicabula.*

¶ Adnatare, natando aliquo pervenire, ut, *Adnatare insulæ*, Plin. lib. 8. c. 25. *Adnatat natanti*, Plin. Junior lib. 9. epist. 33. *Adnatare ad littus*, ans Land heran schwimmen. Silius lib. 10. v. 609

- - - *ex æquore sospes*
Adnatet.

¶ Denatare, apud Horat. lib. 3. od. 7. v. 28 *Tusco denatat alveo.* herabschwimmen.

¶ Enatare, ausschwimmen / zu Lande kommen. *Si fractis enatat exspes Navibus &c.* Horat. Art. Poet. v. 20. Et, *Ad oppidum enataverunt*, Hirt. B. Alex. cap. 18.

¶ Superenatare. Lucanus lib. 4. v. 133

- - - *tumidum superenatat amnem.*

Et Alcimus lib. 4. v. 240

- - - *fluctus superenatet omnes.*

Nisi forte dividendum est, *super tumidum amnem &c.*

¶ Innatare, in oder auff etwas schwimmen. Plin. lib. 31 cap. 7 *Sal fontibus quibusdam innatat.* Idem lib. 12. cap. 25 *olei modo innatat.* Et Cic. de Nat. Deor. lib. 2. c. 48 *cum pisciculi parvi in concham hiantem innataverint.*

¶ Obnatare, ümher schwimmen. Virgilio tribuunt, in Catalectis forte, *Obnatet umbra foris.*

¶ Prænatare, vorschwimmen / voran schwimmen. *Prænatante pisciculo*, Plin. lib. 9. c. 45. Virg. lib. 6. v. 705 *domos qui prænatat amnis*, hoc est præterfluit, Servio interprete.

¶ Renatare, zurück schwimmen. Augustin. Vide mox *Transnatare.*

¶ Subnatare. Silius lib. 14. v. 483

- - - *Pars subnatat unda*
Membrorum, pars exstat aquis.

¶ Subternatare, idem quod subnatare, unten schwimmen / drunter hin schwimmen. Solinus c. 32 de Ægypto: *Delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersique astu fraudulento tenera ventrium subternatantes secant, & interimunt.*

¶ Supernatare, oben schwimmen. Plinius 28. cap. 9 *Quod supernatat, butyrum est.* Solinus cap. 5. de Sicilia: *In lacu Agrigentino oleum supernatat.* Rursus Plinius lib. 7. cap. 15 *supernatans bitumen*, scil. in lacu asphaltite.

¶ Transnatare, durchschwimmen / überschwimmen. Plinius lib. 6. c. 27 *nec e Tigri pisces in lacum transnatant.* Augustinus 18. de Civ. Dei c. 17 *Varro commemorat de Arcadibus, qui forte ducti transnatabant quoddam stagnum, atque ibi convertebantur in lupos, & cum similibus feris per illius regionis deserta vivebant. Si vero carne vescerentur humana, rursus post novem annos eodem renatato stagno reformabantur in homines.*

NOBILIS, a nosco fit, & ita dicitur, quia notus est (unde & *Ignotum* pro *Ignobili* Horatius dixit, 1. Sat. 6. v. 6) Clarus, insignis, excellens, summo loco natus, illustri loco natus, beruffen / berühmt / edel. *Magnus & nobilis rhetor Isocrates fuit*, Cicer. 2. de Invent. cap. 2. Et, *Adolescens adeo nobilis*, Terent. Eun. 2. 1. sc. 2.

sc. 2. v. 124. *Nobili genere natus*, Sallust. Catil. cap. 5. *Nobilior animo, quam gente*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 112. *Quod optimum, est nobilissimum*, ibidem cap. 128. *Nobilissimæ inimicitiæ*, notissimæ sunt & insignes. Livius lib. 39. cap. 4. *Cum sint nobilissimæ sibi cum consule inimicitiæ*. Vide Gronov. ¶ Nobilis Substantive de eo, qui nobili genere natus est. Livius lib. 22. cap. 58 *Missus cum his Carthalo; nobilis Carthaginensis*. Plinius lib. 5. Epist. 17 *Mireque cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum nisi imagines habeant*. ¶ Ceterum non in bonam tantum, sed & in malam partem sumitur. Sic Cicer. 4. Verr. cap. 33 *nobile facinus*. Et Livius lib. 39. cap. 9 *nobile scortum*, dixit. Vide Jan. Meller. Palmer. Spicileg. p. 30. qui observat etiam Apulejum, *rem sibi non nobilem*, pro, *ignotam*, dixisse. ¶ NOBILISSIMI CAESARES, dicti Imperatorum filii, qui & IVVENTVTIS PRINCIPES appellati. Notat ad Ammianum Lindenbrogius pag. 5. Add. Zosim. lib. 2. cap. 39.

¶ Ignobilis. Obscurus, ungeacht / unberuffen. *Inglorius & ignobilis*, Cicer. 3. Tusc. cap. 24. *Vulgus ignobile*, der gemeine Pöbel / Virg. Æn. 1. v. 149. ¶ Item *ignotus*, quod jam initio monuimus. ¶ Ignobilior, ignobilissimus. Gellius lib. 17. cap. 2. extr. *ignobilius verbum*, hoc est inusitatius, quod *celebratiori* ibidem opponitur. *Ignobilissimi homines & despicatissimi*, Idem lib. 15. cap. 4.

¶ Prænobilis, valde nobilis. Apulejus lib. 3. Floridor. *Prænobilior proprio ingenio, quam patrio consulatu*.

¶ Pernobilis, idem. *Epigramma Græcum pernobile*, Cicero in Verr. 6. cap. 57.

¶ Nobilitas, generis claritas. Adel. *Præstantes nobilitate familiæ*, Cic. 1. Divin. c. 41. *Genere ac nobilitate sua civitatis facile primus*, pro Rosc. Am. cap. 6. Juvenal. Satyr. 8. v. 20

Nobilitas sola est atque unica virtus.

Tugend ist der einige und beste Adel. ¶ 2. Tacitus 1. Annal. cap. 29 *Drusus orto die, & vocatâ concione, quanquam rudis dicendi, nobilitate ingenita, incusat priora, probat præsentia*, &c. Quo in loco *nobilitatem ingenitam*, pro nobiliore naturâ, quæ altiore loco natos comitatur plerumque, videtur dixisse. Solet enim talibus fere major quædam vis, majoresque impetus inesse, quibus concitati, per se efficiunt, quæ aliis studio, & disciplinâ comparanda. Significat itaque Tacitus Druso eloquentiæ loco nobilioris naturæ, quam ipso ex genere traxerit, fuisse beneficium: ut licet dicendi rudis esset, rei tamen indignitate commoto facile verba suppetierint, quibus libere, & efficaciter & incusaret priora, & approbaret præsentia. ¶ *Nobilitates* idem scriptor in plurali Ann. 12. cap. 20 pro ipsis *Nobilibus* dixit. *Atque Claudius*, inquit, *quanquam nobilitatibus externis mitis, dubitavit tamen, accipere captivum*, &c. NOBILITATIBVS EXTERNIS, i. e. externi qui magno & nobili genere orti sint.

¶ Ignobilitas, ut *Ignobilitas generis*, geringe Ankunfft. Cicero pro Muræna cap. 8. pr. *Multis viris fortibus ne ignobilitas objiceretur generis, meo labore est perfectum*. Et Ovid. Metam. 6. v. 319 *Res obscura est ignobilitate virorum*.

¶ Nobiliter, egregie, laudabiliter &c. Vitruvius præfatione lib. 7 *Ædem Jovis Olympii, civis Romanus Cossutius nobiliter architectatus*. i. e. ita architectatus est, ut magnam ex eo laudem, famam, ac celebritatem sive nobilitatem sit consecutus. Valer. Max. lib. 3. cap. 7. extr. *Nobiliter Spartanus increpitus a quodam, quod in aciem claudus descenderet; pugnare, non fugere propositum sibi esse respondit*. Epitoma Livii 54 *Viriatus ab exercitu suo comploratus ac nobilissime tumulatus*.

¶ Ignobiliter. Solinus cap. ult. *Ædes ignobiliter fastigatæ*.

¶ Nobilito, nobilitare, nobilem facere, Edel machen / zum Ritter schlagen / beruffen machen. Cic. in Tusc. lib. 1. cap. 15 *Poetæ post mortem nobilitari volunt*, wollen nach ihrem Tode gerühmet seyn. Idem Partit. Orat. c. 10 *rerum gestarum vestigiis nobilitati*. Et in malam partem: *Flagitiis aliquem nobilitare*, Terent. Eunuch. act. 5. sc. 6. v. 20. Et Plaut. in Rudent. act. 3. sc. 2. v. 5 *Qui se scelere fieri volunt nobiles*. Sic: *Phalaridis nobilitata crudelitas*, apud Cicer. in Offic. lib. 2. cap. 7.

¶ Innobilitatus, ignobilis. Lampridius Heliogabalo c. 4. *Quæ nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitatæ remanerent*.

NOCEO, nocēre, obesse, officere, schädlich seyn / schaden. *Non licet sui commodi caussa nocere alteri*, Cic. Off. lib. 3. cap. 5. *Quæ nocent, docent*: mit Schaden wird man klug. Et passive seu impersonaliter. Cæsar lib. 5 Gall. B. cap. 19 *ut, in agris vastandis incendiisque faciendis, hostibus noceretur*. Et ibidem cap. 38 *ipsi nihil nocitum iri*.

¶ Nocens, & Nociturus, participia. Prius, Comparatione induit naturam nominis. Ut, *ferro nocentius aurum*, Ovid. 1. Metam. v. 141. Et, *Mores nocentissimi*, Quintil. lib. 2. cap. 15. sub fin. *Declinare, quæ nocitura videantur*, Cicer. Offic. lib. 1. c. 4.

¶ 2. Nocens, Reus. ein Ubelthäter. Cicer. 2. Verrin. cap. 17 *nocenti reo*, conjungit: & cap. 16. *homo nocentissimus damnari possit*. Plin. Paneg. cap. 35 *Iisdem, quibus antea cautibus, innocentissimus quisque, tunc nocentissimus affigebatur*. Et Lactantius lib. 5. cap. 9 *Nulli nocentiores habentur, quam qui sunt ex omnibus innocentes*. hoc est, Christiani.

¶ Nocenter, schädlich / adv. *Nocenter armatus*, Columell. lib. 8. cap. 2. de gallis.

¶ Innocens, unschuldig. *Vir bonus & innocens*, Cic. de Cl. orat. cap. 48. *Damnare innocentem*, Cicer. Tuscul. lib. 1. cap. 42. *Pater innocentissimus*, Cicero 4. Verr. cap. 33. *Innocentissimus servus*, Seneca Controvers. 21. ¶ Salutaris, non noxius, de cibis. unschädlich / gesund. Plinius lib. 22. c. 23 *Noxii erunt fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores, qui nitro addito coquentur: tutiores fient cum carne cocti*. Et lib. 19. cap. 4. *innocentiore victu*. Et lib. 23. cap. 7 [sect. 67] *Non est alius eis pomis* [prunis Persicis] *innocentior cibus*.

¶ Innocenter, adv. *Spes in futurum innocenter victuri*, Quintil. lib. 7. cap. 4. *Vita innocentissime acta*, Declamat. in Sallustium. Et hæc quidem de morali notione. Alterius est Plinii illud lib. 18. c. 32 *Omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decrescente luna, quam crescente fiunt*.

¶ Innocentia, integritas, affectio animi ejusmodi, quæ nemini noceat, Frömmigkeit / Unschuld. *Summâ integritate, & innocentia vir*, Cicer. in Philipp. 3. cap. 10. Et Sallust. in bell. Jugurth. c. 31. pr. *Innocentiæ plus periculi, quam honoris est*. Cic. in Orat. cap. 65 *Ubi libido dominatur, innocentiæ leve præsidium est*. ¶ Aliquando idem est quod *Abstinentia*, & *Avaritiæ* inprimis opponitur. Cicero pro L. Manilia cap. 13 *Quantâ innocentiâ debent esse imperatores, quantâ deinde in rebus omnibus temperantia*, &c. Innocentiam autem in his ponit; *centurionatus non vendere: pecuniam ex ærario in belli sumtus depromtam, non in privatos usus convertere: per itinera atque hiberna abstinere rapinis*, &c. ut ex sequentibus patet. Et ita supra dixerat: *Utinam Quirites virorum fortium ac innocentium copiam tantam haberetis*, &c. *Innocentes* enim abstinentes sunt, & alieni ab omni avaritia ac rapacitate. Cæterum *Innocentiam* nomen nullum habere apud Græcos, posse tamen nominari ἀϐλάϐειαν, Cicero monet 3. Tusc. cap. 8.

¶ Nocīvus, Nocivum quod nocet. Phædrus Fab. 29 *Et sibi nocivum concitant periculum*. Plin. lib. 20. cap. 2 *pecori nocivum*.

¶ Nocuus, noxius. Eugenius Toletanus Carm. 20

- - *frugi nocuas frondique locustas*.

¶ Innocuus, innocens; unschädlich. *Ludere verbis innocuis*, Martial. lib. 7. epigr. 11. niemand zu Schaden. Et Lucanus lib. 3. v. 481

- - - *ut grandine tecta*
Innocuâ percussa sonant.

¶ Aliquando sensu passivo usurpant Poëtæ, pro illæso, unbeschädigt. Virg. 10. Æn. v. 301. 302

- - - *sedere carinæ*
Omnes innocuæ.

Quem ad locum Servius observat, *innocuum* & *innoxium* a Poëtis plerumque confundi. Claudianus in 4. Consul. Honor. v. 195

- - *Subitâ cum luce comarum*
Innocuus flagraret apex.

Paullinus contra Poëtas Paganos de Jonâ Propheta:

- - - - - *Spaciosa bellua rictu*
Cepit, & innocuum vastâ ructavit ab alvo.

Quem locum Comment. in Claud. p. 602 adjecit Barthius. Imitatus est etiam in proso scribendi genere Muretus Vol. 2. orat. 2. de Johanne Evangelista: *Longus sim, si cætera sigillatim persequi velim, - - ut mortiferum poculum innocuus obduxerit*.

¶ Innocue, adverb. ohne Schaden / unschädlich. Sueton. Domit. cap. 19 *Sagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum (pueri manum dispassam pro scopulo præbentis) innocue evaderent*.

¶ De *Noxius* & *Innoxius* vide infra in *Noxa*.

NOCTVA, γλαῦξ, sic dicta; quia lucifuga est, & quia *seros exercet noctua cantus*, ut Virg. ait 1. Georg. v. 402. ein Kautz / Käutzlein. Nam *ululæ*, seyn die grossen Nachteulen / Vide *Ulula*. *Noctua aurita*, ein Ohrkautz. *Noctua saxatilis*, Steinkautz / Gesner. ¶ *Noctuas* (non ululas) *Athenas*, subaudi mittere, γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, Wasser in einen Brunnen tragen. Usus est Cicero ad Qu. Frat. lib. 2. Epist. 15. extr. item lib. 6. Fam. Epist. 3. & lib. 9. Epist. 3. ¶ *Noctua inter cornices*, Proverb. aliud, ubi stupidior aliquis in petulantes ac dicaces incidit. die Eule untern Krähen.

NŌDVS, ligatura firma, & difficilis resolutu, ein Knote. *Nodum connectere*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 43 extr. *Solvere nodum*, Horat. 3. Carm. 21. v. 22. *Nodus Herculeus*, pro indissolubili, Vide Chiliad. *In nodum difficilem incidere*, Cælius ad Cicer. 8. Famil. epist. 11 est in difficultatem incidere, in Noth und Beschwerung gerathen. Et Cicer. ad Brutum Epist. 18 *Maximus in Republ. nodus est inopia rei pecuniariæ*. Nam quicquid moram & difficultatem affert, *Nodus* dicitur. Florus lib. 4. cap. 9. *Nodus & mora publicæ securitatis Antonius* &c. Prudentius Hamartig. v. 211 *Ense ferit Dominum pugna nodumque moramque*. Quod de Virgilii 10. Æneid. v. 428 ait. *Nodus* nempe quod firmat continetque pugnam, nec finit dirimi. Servius ibidem: *NODVS proprie est densa peditum multitudo: Sicut TVRMA, equitum, ut lectum est in disciplina militari. Modo a. NODVM pro difficultate posuit, quia vix possit resolvi*. ¶ 2. *Nodi* etiam articulo-

ticulorum sunt, die Knöbel an den Händen. ¶ 3. *Nodus in arbore*, ein Knorren. Columella de Arborib. cap. 3 *Ejus imam partem, quam in terram demissurus es, acutissima falce juxta nodum sic, ne gemmam lædas, rotunda plaga amputato.* ¶ 4. *Nodi arundinis*, die Absätze oder Knötlein am Rohr. Claudianus in Torpedine seu 3 Eidyllio v. 21 A

Transit arundineos arcano frigore nodos.

¶ Nōdulus, dimin. Plin. lib. 21. cap. 5. extr. *Nudantibus se nodulis*, Knöpffgen.

¶ Nōdōsus, Knorricht/knötigt. Ovid. Epist. 10 Ariadnes v. 101 *nodoso stipite*: & de Ponto lib. 1. eleg. 3. v. 23

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Metaphorice *nodosæ & anxiæ quæstiones*, apud Macrob. lib. 7 Saturn. c. 1. quo modo & Augustinus Enchirid. cap. 20 *nodosissimam quæstionem* dixit: & extremo lib. 4 Confession. *nodosissimos libros enodare.*

¶ Nodositas. Idem Augustinus lib. 2 Confess. extremo, *tortuosissima & implicatissima nodositas.*

¶ Nōdo, nodare, in nodos ligare. Virg. 4. Æneid. v. 138 *Crines nodantur in aurum*, die Haar werden geflochten in Gold. Hinc

¶ Nodatus, knötigt. *Ferula nodata geniculatis scapis*, Plin. 13. cap. 22. B

¶ Nodatio. Vitruvius lib. 2. c. 9 *propter nodationis duritiem.*

¶ Abnōdare, nodos abrumpere. Columella lib. 4. c. 24 *Nunc palmitem, tanquam æmulum diligenter amputant, & abnodant.*

¶ Connōdare, in nodos constringere. Prosper Aquitanicus lib. 1. de Prædiction. cap. 6 *Facinus suum Cain multis etiam vinculis connodavit.*

¶ Enōdare, auffknüpffen. *Enodare laqueos*, Gellius lib. 13. cap. 10. hoc est nodis exsolvere. ¶ 2. Per metaphoram est *Explicare*, klärlich darthun. Auctor ad Herenn. libro 2. cap. 10. extr. *Contrariæ legis enodabimus voluntatem.* Add. Gell. lib. 1. cap. 4. & lib. 13. cap. 10.

¶ Enodatus, particip. nominascens. Cic. de Invent. 2. c. 2 *præcepta enodata diligenter exposuit.* Et Augustinus epistola ad Aurelium Carthaginiensem, libris de Trinitate præmissam: *sententiæ enodatiores atque planiores.*

¶ Enodatio, explicatio. Cicero lib. 3. de Nat. D. cap. 24 *Explicatio fabularum & enodatio nominum.* Erklärung.

¶ Enodatè, adverb. *Enodate narrare*, Cic. 1. de Invent. cap. 21. extr. Et, *Enodatiùs explicare.* klar/deutlich. Cicer. 5. de Fin. cap. 9. extr. *Hæc nobis enodatiùs explicanda sunt.* Et Superl. Augustinus lib. 2 Retract. cap. 57 *Quod utrum enodatissime fecerim, nescio.* Idem Confession. lib. 5 cap. 6 *enodatissime expedire.* C

¶ Enodator. Tertullianus de Pallio, extremo libro: *primus enodator vocis.*

¶ Enodabilis, unde

¶ Inenodabilis, unaufflößlich. Cicero de Fato cap. 9 *res inenodabiles.* Apulejus Apolog. p. 276 *Capillus inenodabilis diutina incuria non modo comendi, sed saltem expediendi & discriminandi.* ein verwirrt Haar.

¶ Innōdare, in nodum inserere, nodo constringere. Ammianus lib. 28. cap. penult. *Innodato gutture laquei nexibus interiit.* Eadem lib. 30. cap. 7. extr.

¶ Renodare, nodo rursus, vel retro constringere. Horatius Epod. 11. extr. *pueri longam renodantis comam.* hinter binden.

Hæc de Compositis Verbalibus: ex Verbo *Nodare*:

Nominalia ex *Nodus* sunt:

¶ Enōdis, e, sine nodo, schlecht/ohne Knoten. *Truncus enodis* apud Virg. 2. Georg. v. 78 & Plin. lib. 12. cap. 14. Metaphorice Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 12 *Ipse quæstionem enodem reddidit.* aufflösen.

¶ Multinōdis & Multinodus, multos nodos habens. knötig. Prudentius hymno jejunantium v. 139 de propheta Jona:

Tectus flagellis multinodi germinis.

Apulejus lib. 5. pag. 166 *Immanis coluber, multinodis voluminibus serpens.* Idem lib. 8. p. 214 *multinodis commulcat ictibus.* D

¶ Renōdis, renodatus. Capitolinus in Clodio Albino cap. 13 *Fuit statura procerus, capillo renodi & crispo.*

¶ Trinōdis, tres nodos habens. Ovidius epist. Phædræ 4. v. 115

Ossa mei fratris, clavâ perfracta trinodi,
Sparsit humi.

¶ Internodium, spatium inter duos nodos, ut in arundinibus. ein Glied am Rohr oder Stengel zwischen zweyen Knoten. Plinius lib. 7. cap. 2 *Arundines tantæ proceritatis, ut singula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant.* Et Columella de Arbor. cap. 3 *Brevia internodia habent.* Ovidius etiam ad crura transtulit lib. 6. Metam. v. 256

Mollia nervosus facit internodia poples.

¶ Internodius, virili genere, Columellæ est lib. 3. cap. 2, *internodius rarior.*

NOĒMA, νόημα, cogitatio, allusio ad sententiam sive ad locum communem, neque integra tamen sententia, ut,

Fortique viri tulit arma disertus; Item
Tum pudor incendit vires, &c. Virg. 5. Æneidos v. 455.

¶ 2. Sunt qui Scomma sententiosum *noema* esse velint. Vide libellum de Schematibus.

NOLA, urbs Campaniæ, ex bello Hannibalis, & Marcelli defensione: nec non Augusti excessu satis nota. Vide Silium lib. 12 v. 161. & Sueton. Aug. c. 99.

¶ Nolanus, natus vel habitans Nolæ. Ut *Nolana plebs*, Livius 24. cap. 13. Et *Paullinus Nolanus*, episcopus, cujus epistolæ exstant & elegantissima carmina.

NOLA, æ, tintinnabulum, eine Schellen/Glöcklein. Quintil. lib. 8. cap. 6 ænigmatis instar a quodam prolatum dicit: *In triclinio choa; in cubiculo nola.*

Nōlo, vide *Volo.*

NŌMADES, νομάδες: Nationis nomen, sed in diversis gentibus. Nam & in Scythia, & India, & Africa *Nomades* commemorantur apud Plinium. Scytharum *Nomades* sunt, qui Tartari hodie appellantur. Dicuntur autem in illis gentibus ita armentarii vagi, atque cum pascuis mansiones suas subinde mutantes. Unde & nomen factum est. Νομεύειν enim pascere seu pabulari est. Plinius lib. 5. cap. 3 *Numidæ vero Nomades a permutandis pabulis Mapalia sua, hoc est, Domus plaustris circumferentes.* Virg. 3. Georg. v. 343 - - - - - - *Omnia secum*

Armentarius Afer agit, tectumque laremque
Armaque Amycleumque canem &c.

Silius lib. 3. de iisdem v. 290

Nulla domus, plaustris habitant, migrare per arva
Mos, atque errantes circumvectare penates.

Illustris de his Nomadibus locus apud Hippocratem est, libro de aëre, locis & aquis, Sectione 3 ubi mores eorum & plaustra &c. describit. Notatque mulieres ipsorum in curribus, mares equis vehi, cum migrant. Nec inelegantem Nomadum descriptionem suppeditabit Ammianus Marcellinus lib. 31. cap. 6. Singulari aliquoties usus est Silius, *Garamasque Nomasque*, lib. 5. v. 194, & lib. 6. v. 705.

NŌMAE, νομαί, τὰ νεμόμενα τῶν ἑλκῶν, ulcera serpentia, quæ & *nomata* & *carcinomata* dicuntur, Geschwer/die üm sich fressen wie der Krebs.

Nomarcha vide *Nomos.*

NŌMEN, ὄνομα, rei nota, ut Cicero ait, appellatio, vocabulum. Quanquam inter NOMEN & VOCABULUM Varro distinguit, ut illud *proprium* sit, hoc *appellativum* sive *commune*. Quod discriminis tamen non observarunt auctores. Vide *Vocabulum.* *Invidiosum nomen voluptatis*, Cicer. 4. Acad. cap. 45. *Alicui rei imponere nomen*, Nahmen geben/ Quintil. lib. 2. c. 1. Sic Cicero 3. Fin. cap. 1. *Imponenda nova novis rebus nomina.* Sed *profiteri nomen apud quem*, Livius lib. 2. c. 24; &, *dare nomina*, Idem lib. 4. c. 26. sich angeben/einschreiben lassen. *Edere suum nomen*, seinen Nahmen sagen/sich melden. Ovidius 9. Metam. v. 532 *pudet edere nomen.* Et Cicero 4. Philipp. cap. 2 *traxisse nomen a quo*, von etwas hergenennet werden. Idem, *Nomen tuum dic quod est: Nomen est mihi &c.* *Nomine tantum notus aliquis*, Horat. lib. 1. Satyr. 9. v. 3. *Nomen immortale*, laudem significat & decus. *Pervenit ad me aliquod nomen ingenii*, Quintil. lib. 6. cap. 2. extr. *Vir nominis sui*, der den Nahmen nur der That hat. Spartianus in vitâ Severi cap. 14 *Damnabantur plerique cur jocati essent; alii cur tacuissent; alii cur pleraque figurata dixissent, ut esset Imperator verè nominis sui, vere Pertinax, verè Severus.* Trebell. Poll. in Claudio cap. 5 *Gallus Antipater, -- historicorum dehonestamentum, principium de Aureolo sic habuit:* Venimus ad Imperatorem nominis sui. *Magna ejus videlicet virtus, ab auro nomen accipere.*

¶ 2. Sed in his locutionibus, *Meo, tuo, suo, illius, alterius &c. nomine: Amicitiæ nomine aliquid petere*, Cassius Ciceroni 12. fam. ep. 12. *Negligentiæ nomine alicui esse suspectum*, Cic. 2. fam. ep. 1. ineunte; *nomen* pro caussa usurpatur, von meinet wegen/üm Freundschafft willen/Unfleißes halben. *Eo nomine*, deßhalben/etc.

¶ 3. *Nomina Debitores* interdum, *Debitum* etiam nonnunquam ipsum, significat: Hinc *nomina facere*, id est, debitores comparare, ut Hadrianus exponit, Schulden an sich bringen. Seneca lib. 1. Benef. cap. 1. *Nomina facturi diligenter in patrimonium & vasa debitoris inquirimus.* Et Columella lib. 1. cap. 7 *Optima nomina non appellando fiunt mala.* ¶ 4. Et, nomina simpliciter, Verschreibungen Geld belangende. *Nomina exigere*, Schuld einmahnen/Cicer. in Verr. 3. cap. 10. *Nomina idonea*, gewisse Schuld/gute Bezahler. v. gr. Lege 19. Dig. ad SC. Vellej. § 4 *Cum de adeunda hereditate dubitaret Titius, quod parum idonea nomina debitorum viderentur.* Sic, *Nomina impedita*, alte verwirrete Schulden/apud Livium, ut contra, *Expedita, explicata nomina*, richtig/&c. vide Grotium Florum Sparsione ad Jus Justinianeum pag. 234. ¶ 5. Notandum autem hoc loco, *Nomen* pro re ipsa sæpius ponere auctores. Ita Tibullus lib. 3. eleg. 4

- - - *nec fidum fœmina nomen.*

Cato in Diris:

- - *Et felix nomen agelli.*

Ubi vide Scaligerum. Est autem hæc Græca loquendi ratio. Hinc iidem καλεῖσθαι, pro εἶναι, sæpius ponunt, sicuti in Homerum Eustathius notat. ¶ 6. Nomen etiam de personis, ali-

quan-

quando & de gente usurpatur. Ita Valerius Flaccus lib. 4. v.224 Jasonem & Herculem *maxima nomina* appellat. Idem lib. 5. v. 118 - - - *nova dux accedere gaudet Nomina.* i. e. Socios. Livius lib. 1. cap. 10 *Nomen Cæninum in agrum Latinum*, &c. i. e. Cæninenses: *Sic nomen Volscum: nomen Latinum*, &c. apud eundem: pro gente Volscorum, Latinorum. Tacitus 4. Histor. cap. 18 *Pulsum Batavorum insula Romanum nomen.* Ausonius Epist. 16

Ausonius nomen Italum: id est, Italus.

¶ *Inferioris personæ*, scribit Servius in 1. Æn. *reverentia est majorem meritis appellare, non nomine: contra majoris est minorem nomine tantum vocare. Qui ordo non nisi per indignationem corrumpatur*, &c. Sane nomine proprio appellare familiaritatis est. Terent. Andria act.1. sc.1. v.107 *Mea GLYCERIVM:* ubi Donatus: MEA, inquit, *quasi amator;* GLYCERIVM, *quasi familiaris dixit.* Vide eundem ad illud Eunuchi act. 3. sc. 2 *Salve, mi Thraso:* & ad illud Adelphis act. 2. sc. 2. v. 2 *Quid istuc Sanio est?* Aliquando & comitatis ac popularitatis est. Ita Imperatores milites suis propriis appellabant nominibus, amoris & benevolentiæ conciliandæ caussa. Vide Plutarchum Themistocle pag. 114. Polybium lib. 10. pag. 592. Tacitum 1. Histor. cap. 23. Plinium panegyr. Trajani cap. 23. Nam Superborum est, ne meminisse quidem. Paullinus in obitum Celsi v. 515

B

Tu, cui sordet inops, qui nomine Divitis excors,
Triste levas crispâ fronte supercilium:
Nec dignaris nos homines vel nomine fari,
Quos simili luxu non fluitare vides.

¶ Cæterum nominibus aliquam vim inesse, & creditum olim fuit, & nunc quorundam opinio est. Quapropter non modo deliberabant diligenter de illis, cum imponenda primum essent: sed & si quos cui rei adhibere volebant, dispicere solebant, quam bene ominatis nominibus essent. Vide Origenem contra Celsum lib. 1. pag. 19, Festum in *Lucrinus*, & ibi Scaligerum: & Patrem Scaligerum Exercitat. 266. Lipsium item, ad 4. Hist. Taciti pag. 526. nec non Grotium Prolegomenis in Phœnissas Euripidis pag. 20. Caussinum denique de Eloquentia lib. 4. c. 39. & Vossium lib. 1. Instit. Orator. cap. 5. sect. 17. pag. 69. Huc pertinet etiam ex parte Homilia 154 Petri Chrysologi. ¶ De ratione nominum apud Romanos veteres, præter ea, quæ Sigonius lib. 2. Emendat. itemque Beroaldus & Torrentius ad Suetonium aliique prodiderunt literis, vide peculiarem librum Onuphrii Panvinii *de antiquis Romanorum nominibus* inscriptum. Nempe omnibus seculis in hominum nominibus & varietas, & licentia fuit. Græci uno nomine contenti erant: quemadmodum & servi apud Romanos unicum habebant nomen: Romani vero πολυώνυμοι, nam & nomine familiæ & prænomine & cognomine & agnomine honorabantur.

C

¶ Agnōmen, quid sit, & quomodo a cognomine ac prænomine differat, vide mox in *Prænomen.* Cicero lib. 2. de Inventione c. 9 *Nomen cum dicimus, cognomen quoque & agnomen intelligatur oportet.* ¶ Nec ineleganter *Adnomen* scribitur, quod æque προσηγορίαν sonat. Capitolinus in Vero cap. 3 *Nec aliud ei honorificentiæ adnomen adjunctum est, quam quod Augusti filius est appellatus.* Adi Salmasium eo loco.

¶ Agnomentum, idem. Apulejus Apolog. pag. 310 *Agnomenta ei duo indita.*

¶ Cognōmen, idem, Zunahme. Cic. 3. officior. cap. 31 *Manlius, ad Anienem Gallo, quem ab eo provocatus occiderat, torque detracto, cognomen invenit.* Idem Somn. Scipion. cap. 2 *hereditarium cognomen.*

¶ Cognōmentum, idem. Cic. pro Milone cap. 17 *C. Cassinius, cognomento Scola.* Idem lib. 2. de Finibus cap. 5 *Heraclitus, cognomento qui σκοτεινὸς perhibetur.*

¶ Prænōmen, quæ omnia propriis tribuuntur, hoc ordine *P. Cornelius Scipio Africanus. Publius*, prænomen est, quod ita dicitur, quia proprio seu gentilitio nomini præponitur; *Cornelius* nomen est gentilitium, vel familiæ; *Scipio* cognomen est, proprium scilicet, quod gentilitio subjungitur; *Africanus*, agnomen est, quod ex aliquo facto seu eventu accedere solet. Sic *M. Portius Cato Censorius.* Raro prænomen literatura integra nominibus præponitur, sed aut una litera majuscula, aut duabus, aut tribus, ut, C. *Cajus;* M. *Marcus;* Cn. *Cneus;* Sex. *Sextus.* Vide Diomed. lib. 1. Horat. lib. 2. sermonum Satyr. 5. v. 32

D

- - *gaudent prænomine molles Auriculæ.*

¶ Pronōmen, Pars orationis. Priscian. Charis. &c.

¶ Nōmino, nominare, nominatim compellare, mentionem facere, mit Namen nennen. *Suo certo ac proprio vocabulo rem aliquam nominare*, Cicer. pro Cæcin. cap. 18. Terent. Heaut. 2. sc. 3. v. 62. *Quid ait, ubi me nominas?* Was sagt sie/ da du meiner gedachtest? *Nominare nomen alicujus*, Idem Phorm. a. 5. sc. 1. v. 12. ¶ 2. *Nominare* etiam est, nomen alicujus ad magistratum deferre criminis caussa, sive indicare. In Senatus Consulto apud Livium lib. 31. cap. 17 *Si quisquam ad se deduxisset nomenve absentis detulisset, qui nominatus profugisset, diem certum definituros: ad quem nisi citatus respondisset, absens damnaretur. Si quis eorum, qui tum extra terram Italiam esset, nominaretur, ei*

A

laxiorem diem daturos. Ita & Suetonius usus Cæsare cap. 17. & cap. 20. item Tiberio cap. 72. & Plinius Junior lib. 10. Epist. 97. ¶ 3. Est & ad obeundum aliquod munus quem designare. Qua ratione proprie de sacerdotibus usurpatur. Plinius Panegyrico Trajani cap. 71 *Jam quo assensu Senatus, quo gaudio exceptum est, cùm candidatis, ut quemque nominaveras, osculo occurreres?* Plinius lib. 2. epist. 1. *Sic illo die, quo sacerdotes solent nominare, quos dignissimos Sacerdotio judicant, me semper nominabat.* Ita & lib. 4. Epist. 8. quem locum paullo post adducemus. Suetonius Claudio cap. 22 *In cooptandis per Collegia Sacerdotibus, neminem nisi juratus nominavit.* ¶ 4. *Honoris caussa nominare*, elegans dictio est, qua in honorifica alicujus mentione utuntur. Cicero pro Rosc. Am. cap. 2. *L. Sylla, quem honoris caussa nomino:* & cap. 6. *quas, ut æquum est, familias honestatis amplitudinisque gratia nomino.*

¶ Nominatus, ex participio nomen. Ut, *Nominatissimi Græciæ auctores*, Priscianus de Versibus Comicis libro p. 1327. ed. Putsch. Comp. Augustinus Civ. Dei lib. 16. cap. 2 *Quid nominatius Christo?*

¶ Nominatio: Tacitus 6. Annal. cap. 45 *Sed æstimando cujusque detrimento quatuor progeneri Cæsaris delecti, additusque nominatione consulum P. Petronius.* De Sacerdotibus Cicero Philipp. 13 de Pompeji filio loquens: *In paternum auguratus locum, ut quod a patre acceperam, filio reddam, mea nominatione cooptabo.* Plin. lib. 4. Epist. 8 *Qui me nominationis die per hos continuos annos inter Sacerdotes nominabat.*

¶ Nominativus, casus. Grammaticorum verbum, sed antiquum, quo jam tum Varro usus est lib. 7. de L. L. cap. 29.

¶ Nominatim, adverbium, Namentlich / mit Namen. *Nominatim aliquem appellare*, Cæsar 2. Gall. c. 25. *Nominatim proferre*, Cicero pro Rosc. Am. cap. 16. Idem ad Sulpitium lib. 13. Famil. epist. 28 *Duo te nominatim rogo*, hoc est, expresse. Sic, *excipere aliquem nominatim.* ad Attic. lib. 11. epist. 7 *Tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Lælium nominatim, quod sane nollem, poterat enim sine nomine, re ipsa excipi.* Corn. Nepos Milt. c. 1, *Consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi imperatorem sumerent.*

¶ Nominalia, dies, quo puero imponebatur nomen. Vet. Gloss. *Nominalia*, ὀνοματοθεσία. Gregor. Nazianzenus ὀνομαστήρια vocat. Tertull. de Idololatria: *circa officia verò privatarum & communium solennitatum, & togæ puræ, ut sponsalium, ut Nuptialium, ut Nominalium.* Vide Scaligerum ad Festum in *Lustricus dies*, item lib. 2. Auson. Lect. cap. 22. Præcipue Casaubon. in Pers. Sat. 2. ubi fusius totam rem explicat.

¶ Nominalis, ad nomen pertinens. *Nominalis gentilitas*, Varro 7 de Lat. Ling.

¶ Nominaliter. Arnob. lib. 2. p. 80 *Nominaliter annuerimus.*

¶ Innominabilis, ἄῤῥητος. Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. p. 3. & Tertullianus adv. Valentinian. cap. 27.

¶ Agnominatio, παρονομασία, figura, quæ similitudine literarum deflectit vocem in contrarium, ut, Terent. And. a. 1. sc. 1. v. 13 *Inceptio est amentium, haud amantium.* Cicer. in Verr. *Sicilia te non prætorem, sed prædonem habuit.*

¶ Binominis, e, ut *Ister binominis*, so da zweene Namen hat. Dicitur enim & *Danubius*, Ovidius 1. Pont. epist. 8.

¶ Cognominis, *cognomines*, qui ejusdem sunt cognominis, die eines Zunahmens seyn. *Duæ germanæ cognomines*, Plaut. Bacchid. act. 1. sc. 1. v. 5. Et Virg. 6. Æneid. v. 383

- - *gaudet cognomine terra*,

ubi Servium adeas, qui de Recto casu ita censet: *Facit Hic & Hæc COGNOMINIS. Quod autem communi genere in E misit ablativum, metri necessitas fecit.* Hæc Servius. Plinius lib. 6. cap. 2. pr. *Ab Henetis in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi.* Suetonius Vitell. cap. 2 *Quator filios cognomines, ac tantum prænominibus distinctos, reliquit.*

¶ Cognominare, mit dem Zunahmen nennen. Plin. lib. 21. c. 3 *Serapio cognominabatur propter similitudinem suarii cujusdam negotiatoris.* Cicero Partit. orat. c. 15 *Verba plena, sonantia, juncta, facta, cognominata, non vulgata.*

¶ Denominare, nomen imponere. Ad Herennium lib. 4. c. 32 *Ab eo quod continet id, quod continetur, denominabitur.* Hinc

¶ Denominatio, *quæ à propinquis & finitimis rebus trahit orationem, qua possit intelligi res, quæ non suo vocabulo sit appellata.* Ibidem initio cit. cap. ¶ Grammaticis nomen aliud ex alio deducere, *denominare* est.

¶ Hinc *nomen Denominativum*, ut *Ferrum, ferreus: Quercus, Quernus*, adjectivum scilicet ex Substantivo.

¶ Multinominis, πολυώνυμος. *Multinominis Dea*, Apulej. lib. 11. p. 268.

¶ Transnominare, aliud nomen imponere, nomen mutare. Suetonius de Grammat. cap. 18 *L. Crassicius, cognomine Pasides, mox Pansam se transnominavit.* Adde Tertullian. 4. adv. Marcion. c. 39. pr.

¶ Nomenclator, a *nomen* & καλέω, qui nomina recitat; *Servum*, qui *dictet nomina* Horatius vocat lib. 1. Ep. 6. Cicero *monitorem* dixit pro Muræna, der eines Namen ansaget. Quintil.

& Suetonius *Nomenculatorem* dixerunt, quod plenum & integrum est. *Nomenculator* enim à nomine calando, sive vocando dicitur: quippe qui Græcis etiam ὀνοματοκλήτωρ appellatur. Nisi fortasse simplicius est, a *Nominare* dictum putare, sicut *Missiculare* a *Mittere*. Vet. Gloss. Ὀνοματοκλήτωρ, *Nomenculator*. Ita Martialis quoque lib. 10. Epigr. 30

Nomenculator mugilem citat notum.

Ubi Raderus inter alia hæc notat: Idem valent *nomenclator* & *nomenculator*, ut *templum* & *tempulum*. Usus est Suetonius hoc eodem verbum *Nomenculatoris*. Aug. c. 19. & Calig. 14. Cæterum adhibiti NOMENCLATORES, tum ob prensationes, tum ob salutationes fuerunt. Nam Candidati magistratuum commendaturi se tribubus in suffragia, ut quemque civium suo appellare nomine possent, habebant servos, qui vocabula eorum, quæ ignorabant, sæpius sibi subjicerent. Sed magistratus etiam & alii potentiores ob frequentiam adeuntium ac salutantium, ut sua iis reddere possent nomina, de iis a nomenclatoribus ut admonerentur necesse erat. His enim memoriter omnium tenere nomina, qui Dominos adire ac salutare vellent, incumbebat. Quanquam servorum quoque ipsorum caussa hoc genus servorum haberi solitum, Plinius auctor est lib. 33. c. 1. *Hoc*, inquit, *profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ut servorum quoque caussa Nomenclator adhibendus.* Nam cum in tantâ multitudine tenere omnium nomina domini haud possent, habendus erat, qui ea ipsis dictaret, ut Horatius loquitur. Eosdem *Fartores* etiam appellatos Festus observat, qui etiam rationem appellationis adjicit: FARTORES, inquit, NOMENCLATORES, *qui clam velut infarciunt nomina salutatorum in aurem Candidati.* Ubi pro *Salutatorum*, *salutandorum* malim legere. Salutandorum, id est, eorum, quos salutare atque ambire pro impetrandis eorum suffragiis Candidatum oporteat. Iidem citabant etiam reos ex memoria in foro, convivas domi. Plura suggeret Tit. Popma de operis servor. p. 38.

¶ Nomenclatio, & Nomenclatura, nominum recitatio, appellatio. Columellæ prius est lib. 3. c. 2 sub finem: posterius Plinii proœmio lib. 3.

NOMOS, νομὸς, præfectura, regio, ein Gebiete oder Pflege/ Nomen Ægyptiis proprium Plinius facit lib. 5. cap. 4. *Dividitur (Ægyptus) in præfecturas oppidorum, quas NOMOS vocant.* Vide eundem & lib. 36. cap. 13. Signatè igitur Trajanus apud Plinium majorem lib. 10. Epistola 23 *Tu ex quo nomo sit, notum mihi facere debes.* Nam de Ægypto loquitur. ¶ Hinc apud Plinium majorem lib. 5. cap. 14 *Nomarcha* Nomi præfectus. ¶ 2. In Musicis *Nomus*, (νόμος) est, qui alias τρόπος, Latine *Modus* appellatur. Ut *Dorius*, *Phrygius*, *Lydius*, &c. Vide Plutarchum & Boethium lib. 3. de Musica, cap. 14. Suetonius Nerone c. 20 *Ac ne concusso quidem repente motu terræ theatro ante cantare destitit, quàm inchoatum absolveret nomen*, i. e. cantilenam ad certum modum seu nomen institutam. Nam pleræque cantilenæ νόμοι dicebantur, ut Aristoteles observat Problem. 28. Sect. 19. & cur id fiat, ibidem quærit.

¶ Nomarcha, Nomi præfectus, vide jam in *Nomos* expositum.

NOMOTHETA, æ, vel Nomothetes, æ, νομοθέτης, qui legem fert, ein Gesetzgeber / Legislator, cujusmodi fuerunt Agesilaus, Lycurgus, Solon &c. à νόμος, & τίθημι.

NON, adverb. jungitur omnibus modis, excepto Imperativo: (hic enim *ne* poscit, de quo supra.) *Non aliter. Non adeo inhumano sum ingenio*, Terent. Eun. a. 5. sc. 2. v. 41. ich bin so unfreundlich nicht. *Non ab re esse, mihi videtur*, Livius lib. 35. cap. 32, nicht ungereimt zu seyn. *Non ita multis ante annis*, Cic. pro Rosc. Am. c. 23. *Non ita multo post*, Liv. lib. 35. c. 11. nicht so gar lange darnach. *Non temere est*, Terent. Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 60 nicht ohn Ursach. *Non modò, non solùm, non tantùm*, nicht allein. Quibus respondent, *sed etiam, verùm etiam*, sondern auch. ¶ Sed *tantùm non, modò non*, est, *propemodum*. Vide *Modò*. ¶ *Non modò, non solum*, pro *non modò non, non solùm non*, scriptoribus elegantissimis haud infrequenter usurpari, jam dudum est, quod viri docti animadverterunt. Lege Paul. Manut. Comm. ad 1. fam. Cic. 9. pag. 143. Sim. Bos. ad 13. Epist. Cic. ad Att. 5. p. 190. Budæum annot. prior. in Pand. p. 541. (ubi observat, etiam Græcorum imitatione hoc factum, de quo ipsum porrò consule comm. ling. Græc. f. 479.) Muret. lib. 10. Var. lect. c. 7. ubi nescio cujus viri docti huic observationi obloquentis sententiam confutat; Tursellin. de partic. cap. 108. *Regnum non modò Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile*, Cic. 10. ad Attic. ep. 7. Et Livius lib. 28. c. 29 *adeò torpentibus metu, qui aderant, ut non modò ferocior vox adversus atrocitatem pœna, sed ne gemitus quidem exaudiretur.* Idem lib. 30. c. 11 *Masæsuli non modò primum impetum, sed ne conspectum quidem signorum atque armorum tulerunt.* Hoc idem valet in *Neque modò* ac similibus. Cic. 5. Tusc. c. 33 *Tertias (cupiditates,) quod essent plane inanes, neque necessitatem modò, sed ne naturam quidem attingerent, funditùs ejiciendas putavit:* (Epicurus.) Vides autem in hâc loquendi forma sequi solere, *sed ne quidem*, aut aliud quid ejusmodi, quod negationem haud obscure præ se ferat: quale est etiam, *sed vix*. Cic. pro Cæl. *Hæc genera virtutum non solum in moribus nostris, sed vix jam in libris reperiuntur.* Neque nulla tamen sunt exempla, in quibus negationem sequentem desideres. Tale hoc est, quod e Cic. 1. in Catil. cap. 3 profert Muretus: *Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas, quod ego non modo audiam, sed etiam videam, planeque sentiam.* Sed omninò in alteram istam partem crebriora sunt exempla. Itaque Casaubonus not. ad lib. 3. Diog. Laert. cùm hoc Apuleji (de dogm. Plat. pag. 250. ed. Colv.) protulisset: *ita suos libros explevit, ut primus tripartitam Philosophiam copularit, sibique invicem necessarias partes neque pugnare inter se tantummodò, sed etiam mutuis adjuvare auxiliis ostenderit:* nescire se ait, an alibi loquendi hoc genus apud Latinos reperiatur. Atque postulat omnino ratio, ut si quo in commate negandi particula desit, possit ea beneficio constructionis ex alio commate conjunctionis elici, vel ita verborum connexio institui, ut intelligatur, semel positam negationem sensui sufficere. Ut si Ciceronis illud, quod primo ponebamus loco, sic interpretere: *Regnum non est tolerabile*, (seu est intolerabile,) *non modò Romano homini, sed etiam Persæ.* ¶ Vicissim alicubi putes evenire, ut abundet negatio, quæ tamen censenda potius est, majoris emphaseos gratiâ altero in commate repeti. Quintil. lib. 9. c. 1. *In dicendo irasci, dolere, misereri, timere, confidere, contemnere, non sunt figuræ, non magis, quàm suadere, minari, rogare, excusare.* Pro quo dici concisiùs potuisset semel tantùm negatione adhibitâ: *non sunt magis figuræ, quàm suadere, &c.* ¶ Porrò meminerint elegantiæ studiosi aliquando æquipollere negationem affirmationi, aliquando valere plus, non raro & minus, de quo & Hermogenes alibi monuit. (1) Aliquando, inquam, æquipollet. Cicero: *Non erat obscurum, quid homo improbus cogitaret.* i. e. manifestum erat. Corn. Nepos Conone: *Neque vero non fuit apertum.* (2.) Plus valet: ut cum Cicero ad Brutum scribit, *Varronem non sine industria versari in studiis.* Intelligit enim, ipsum industriâ maximâ in studiis versari. Nam paullo ante eundem *Virum summa industria appellarat.* Horatius lib. 3. od. 4

Non sine Dis animosus infans.

Id est, maxime animosus cum Diis. Sulpitius apud Ciceronem lib. 4. Famil. Epist. *Etsi scio non jucundissimum me nuncium vobis allaturum.* i. e. multò tristissimum. Ita Apulejo Apologiâ, *non disertissimus*, maxime infans est, non indisertus tantùm, uti ex præcedentibus patet. (3.) Aliquando tamen & minus valet, & medium quiddam significat. Columella lib. 11. c. 3 *Chærephyllum itemque olus atriplicis circa calendas Octobr. obrui oportet non frigidissimo loco*, Id est, temperato, hoc est, nec calido nimis, nec nimis frigido. Nepos Agesilao: *Comites omnes vestitu humili & obsoleto, ut eorum ornatus non modo hus regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet. Non beatissimum*, pro *non ditissimo* dixit: hoc est, qui non in magnâ quidem re, ut Cicero loquitur, neque pauperrimus tamen ac infelicissimus omnium esset. Inservitque hæc ratio modestiæ, ac verecundiæ, præcipuè de nobis ipsis cum loquimur. Cicero 1. Fam. Epist. 9 *Sed certè & ego te auctore amicissimo & sapientissimo, & tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem & benevolo certè usus esses.* ¶ *Unus non*, pro, *ne unus quidem.* Florus lib. 2. c. 18. extr. *Oppressa civitas nullum de se gaudium hosti reliquit. Unus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenus duceretur.* Nicht ein einiger. ¶ Totam periodum negandi particulâ claudi, rarum est apud Latinos. Exemplum invenies apud Senec. Epist. 103. (al. 102.) *Fama utique vocem desiderat, claritas non.* ¶ Aliquando geminatur eleganter hæc negatio. Catull. Epigr. 14 *Non, non hoc tibi salse sic abibit.* Plura collegit Manut. ad lib. 1. Epist. 9. Cic. ad Atticum.

¶ Nondum, non adhuc. Terent. in Andria a. 1. sc. 2. v. 30 *Quid hoc, intellextin' an nondum etiam?* noch nicht. *Nondum omnium dierum Sol occidit*, es ist noch nicht aller Tag Abend / Livius lib. 39. cap. 26.

¶ Nonne, annon, interrogandi adverb. ist dem nicht also? *Nonne oportuit præscisse me ante?* Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 3.

¶ Nonnihil, aliquantum, etlicher massen / zum Theil. *Etsi nonnihil molesta hæc sunt mihi*, Ter. Adelph. a. 1. sc. 2. v. 62.

¶ Nonnullus, aliquis; Nonnulli, etliche. Plinius lib. 7. epist. 20 *nonnullius in literis nominis.*

¶ Nonnunquam, aliquando, bißweilen / zu Zeiten. Cicero de nat. Deor. lib. 3. c. 37 princ. *Nonnunquam bonos exitus habent boni.* Adde Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 76

¶ Nonnusquam, in aliquibus locis, Plinius lib. 14. c. 19 *Nonnusquam vini fæce acetove condiunt.* an etlichen Orten.

NONACRIS oppidum Arcadiæ, juxta quod Stygium venenum stillabat, quo periisse Alexandrum, creditum fuit. Plutarch. in Alexandro extremo. Hinc Tertullianus adv. Valentinian. cap. 15 *Nonacris Alexandrum occidit.* Adde eundem de Anima cap. 50.

NONAE, νῶναι, sex dies, qui primum in mense sequuntur, *Martio* sc. *Majo, Junio, & Octobri*, in reliquis vero mensibus quatuor primùm sequentes dies. *Pridie Nonarum vel Nonas, Nonæ Januariæ, Decembres*, &c. Dicuntur *nonæ*, quod ante nonum mensis diem sint. His diebus populus ex agris in Urbem conveniebant,

veniebat, in arce, ibique Rex sacrorum prædicebat singulas ferias menstruas, de quibus vide Rosin. Antiquitat. lib. 4. cap. 3.

NONNUS, Panopolites, Poeta Christianus. Scripsit carmine Græco Paraphrasin Evangelii Johannis, item Dionysiaca. Floruisse eum Theodosio imperante arbitratur Vossius p. 79. de Poet. Græc.

¶ Est autem *Noni, Nonnæque* vocabulum alias appellativum, quo significatur Monachus vel Monacha. Vocem Ægyptiam esse, ab Hebr. נין *Nin*, i. e. filius, docet Voss. lib. 1. de vit. serm. c. 6. pag. 26, quem vide & lib. 2. cap. 13. p. 251. & lib. 1. de orig. Idol. c. 24. Usurpant alicubi Scriptores Ecclesiastici. Etiam ad Germanos transiit. Virginem enim sacram seu Monialem vocamus eine Nonne.

NORICUM, veteris Illyrici pars, Rhætis Vindelicisque finitima, inque plures civitates olim divisa. De quo videndus legendusque Cluverius est peculiari libro de Vindelicia & Norico.

¶ Noricus, adjectivum. *Castella Norica*, Virg. 3. Georg. v. 474

Tum sciat aerias Alpes & Norica si quis
Castella, &c.

NORMA, γνώμων, angulorum regula. *Squadra* vulgo appellata, refert figuram literæ L. Duo vero brachia, ex quibus constat, *Ancones* vocantur: de quibus supra, ein Winckelmaß. Lucret. lib. 4. v. 516 *Denique ut in fabrica si prava est regula prima,*
Normaque si fallax rectis rationibus exit.

¶ 2. Item lex quædam & præscriptio: ut, *Norma juris, formula judicii*, Cicer. 2. de Oratore cap. 42. *Jus & norma loquendi*, Hor. Art. P. v. 72. Et, *Vitam ad rationis normam dirigere*, Cic. pro Muræn. cap. 2. pr. Et Plinius lib. 9. epist. 26 *Demosthenes, ille norma oratoris & regula.*

¶ Normalis, e, Manilius lib. 2. v. 289

Quorum designat normalis virgula sedes.

Hoc est κάθετος, perpendiculum. Vide ibi Scaligerum p. 125. *Rigores normales*, Aggenus de limitib. agror. vid. Rigalt. Sic *angulum normalem* Quintilianus lib. 11. cap. 3. (p. 844. edit. varior.) rectum & perpendicularem dixit.

¶ Normaliter. Frontinus de limitib. *Quæ normaliter ex rigore aguntur.* Ammianus Marcell. lib. 20. cap. 4 *Cum Luna è regione (solis) normaliter steterit, lumine pleno fulgebit.*

¶ Normo, normare. Diomed. Grammat.

¶ Normatus, ad normam compositus. *Ad perpendiculum normatus.* Columell. lib. 3. cap. 13.

¶ Normatio. Fragmentum agrarium de limitibus: *Proximam quamque extremitatem per omnes angulos, facta normatione complectimur.*

¶ Normatura. Innocentius de Caussis liter. p. 221. ed. Gœs. *Quæ res semper normaturam suam consequitur.*

¶ Abnormis. Horat. lib. 2. Sat. 2. v. 3

Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva,

id est, ut interpretatur Lambinus, sapiens quidem, sed non ad istorum Philosophorum normam. Legitur & *abnormi*, ut cohæreat cum *Minerva*.

¶ Denormare, Horat. dixit, pro inæqualem reddere. *Angulus iste denormat agellum*, lib. 2. serm. Sat. 6. v. 9.

¶ Enormis, e, normam excedens, was über die Maß und Weise ist. *Enormes colossi*, Statius lib. 1. Silvar. carm. 3. v. 51. über die Maße groß. Plinius lib. 9. epist. 26 *Acri intentione dijudicandum est, immodicum sit, an grande; altum an enorme.* Et, *enormes umbræ* Plin. major lib. 17. c. 12. Spartianus in Ælio Vero cap. 1. *Enormior prologus, quam fabula.*

¶ Enormiter, apud Plin. lib. 37. cap. 6 *Si ex alio colore in se admittat aliquid enormiter.*

¶ Enormitas. *Qui rusticitatis enormitate, incultique sermonis ordine sauciant, imò deformant ex amussim normatam orationis integritatem*, Diomed. præf. librorum suorum. Et Tertullianus de Anima cap. 43 *Omnis natura aut defraudatione aut enormitate rescinditur.*

¶ Inenormis, non enormis. Apulejus lib. 2 Miles. sub initium: *inenormis proceritas*, lange Statur / doch nicht über die Maße. Ita Elmenh. & Pricæus legunt.

NORMANNI, septentrionales populi, apud Eginhardum & alios recentiores scriptores; *Sitones* Tacito. nunc *Norvagii*: Nomen Germanicum à regione mundi est, ubi siti sunt. Septentrionem enim Nord appellamus.

NOSCO, novi, noscere, Et *Novi, novisse*, vel *nosse*, est agnoscere, scire, kennen / wissen / à Græco γινώσκω. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 3. v. 9 *Novi animum tuum*, Ich kenne deinen Sinn wol. *Novi de facie*, id est, leviter cognitum habeo, nur von Gesicht. Cicer. in Pison. c. 32. extr. *Virtutem tu ne de facie quidem nosti*, hoc est, ne tenuiter quidem. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 2. v. 16 *Egomet me novi.* Sy. *pauci istuc faciunt homines, quod tu prædicas, Nam in foro vix decimus quisque est, qui ipsus sese noverit.* Juvenal. Sat. 11. v. 27 *E cælo descendit* γνῶθι σεαυτόν. *Nosce teipsum*: id est, quemadmodum Cicer. interpretatur in 1. Tusc. quæst. c. 22. *Nosce animum tuum*, hoc est, explora & considera tuam imbecillitatem. Vide eundem lib. 5. de finibus & lib. 1. de Legibus: Menand. γνῶθι σεαυτόν, γνῶθι καὶ τοὺς ἄλλους. *Nosce teipsum: Sed & alios quidem cognosce.* Id enim non minus utile est.

¶ Notus, notior, notissimus. bekandt. *Improbitate & vitiis notus omnibus est*, Cic. pro Cluent. *Res nota atque apud omnes pervulgata*, idem 4. Verr. c. 34. ruchtbar. Et in Oratore cap. 31. extr. *Videmus non te solum hæc esse lecturum, qui ea multo, quam nos, habeas notiora: sed* &c. Val. Maximus lib. 4. c. 7 *Orestes Pylade pæne amico, quam Agamemnone patre, notior est.* Idem lib. 8. c. 3. n. 2 *notissimum evasit exemplum.* Cæs. 4. Gall. B. c. 24 *notissimus locus.* Et Ovid. A. A. lib. 2. v. 561 *fabula notissima.*

¶ Pernotus. *Pernotum est.* Minuc. Felix p. 117.

¶ *Adnotum* pro valde notum, Suetonius dixit illustrib. Grammatic. cap. 1.

¶ Noti, etiam sunt amici. Virg. in Ciri: *Nec mihi notorum deflectunt lumina vultus.* Catull. Carm. 79 *Nec tria notorum basia reppererit.* Vide ad ista loca Scalig.

¶ Notor, γνωστήρ, qui ignoti notitiam dat. Seneca epist. 39 *Qui notorem dat, ignotus est.* Idem in Ludo: *Si quis a me notorem petiisset, te fui nominaturus, qui me optime nosti.* Ciceroni & *Cognitor*, de quo infra.

¶ Notio: quam Cicero *conformationem quandam, & impressam intelligentiam* vocat Topicis cap. 5. Græci ἔννοιαν & πρόληψιν dicunt, ut idem ibidem tradit cap. 7.

¶ Notitia, Wissenschafft / Erkäntnüß / Cic. de legibus lib. 1. c. 8. *Dei notitiam, nullum animal est, quod habeat præter hominem.* Idem Off. lib. 2. c. 24 *Valetudo conservatur notitia sui corporis.* Et Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1 ineunte: *Hæc inter nos notitia nuper admodum est*, Kundschafft. Seneca epist. 28 *Initium salutis notitia peccati est.* Nepos Dione c. 9 *Propter notitiam intromissi*, h. e. tanquam noti. ¶ *Notitiam fœminæ habere*, apud Cæsarem quid sit, vide in *Cognosco*.

¶ Notities, idem, apud Vitruv. præfatione lib. 6. *Notities parum est adsecuta.*

¶ Noscentia, idem, apud Symmach. lib. 6 epist. 11, *Fortasse quæratis*, inquit, *quid etiam nunc referri in noscentiam meam postulem.*

¶ Noscibilis, e, quod cognosci potest. Augustinus lib. 9 de Trinit. cap. 5 *Mens noscens, vel nota, vel noscibilis.* Et ejusd. libri cap. ult. *Amor sibi noscibilis.*

¶ Noscitare, frequent. quo Plautus & Livius usi. Hic enim lib. 6. cap. 25. pr. *In recensendis captivis cum Tusculani aliquot noscitarentur.*

¶ Noscitabundus. Gell. lib. 5. c. 14 *Leo tanquam noscitabundus ad hominem accedit.*

¶ Notescere, notum fieri, bekand werden. *Malis facinoribus notescere*, Tacit. 12. ann. c. 8. n. 3.

¶ Enotesco, idem. Plinius lib. 2. epist. 10 *Enotuerunt tui versus.* sind unter die Leute kommen.

¶ Innotesco, idem. *Sceleribus innotescere*, Valer. Max. lib. 8. c. 14, 3. extern. Ovidius 3. Amor. 12. v. 7

- - - An nostris innotuit illa libellis?

¶ Pernotesco, ubique notum fieri, sehr bekand / gantz laut werden. Tacitus 1. Annali c. 23. n. 2 *Neque illi fuisse unquam fratrem pernotuisset.* Et Annal. 13. c. 25 *Ubi Cæsarem esse, qui grassaretur, pernotuit.*

¶ Notificare, notum facere. Nonius Marcellus ex Pomponii Atreo: *notifices mihi*, quod is interpretatur: *nota facias.* Et Ovidius 1. de Ponto Eleg. 2. v. 12

Atque modum culpæ notificare meæ.

¶ Notorium, ut, *Notorium crimen*, so gar bekandt / keines Beweises bedarff.

¶ *Notoria*, epistola est notificans, Bericht. Gallienus apud Treb. Pollionem in Claudio c. 17 *Nihil me gravius accepit, quam quod notoria tua intimasti*, &c.

A *Nosco* Composita sunt:

¶ Agnoscere, erkennen und annehmen. Cic. lib. 4. fam. epist. 3 *Dolorem tuum, meum quodammodo agnosco.* Idem in Tusc. lib. 1. c. 29 *Deum ex operibus suis agnoscere*, recognoscere, quæ novimus ante. *Cognoscere* propriè, nosse incipere hactenus ignota. Unde Donatus in illo Terentii Eun. a. 5. sc. 2. v. 7

- - - - - ita miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.

ἀκυρολογίαν notat, quia *cognosceret*, pro *agnosceret*, dixisset. Sed ita eadem fabula a. 5. sc. 3. v. 12 *cognitionem* pro agnitione dixit. Et Heaut. a. 4. sc. 1. v. 44 *Cognovi* pro agnovi. Quod tamen substitui voluit Guyetus nulla necessitate.

¶ Adnotus, vide supra sub *Notus* in *Nosco*.

¶ Agnitio. Cicero principio de Nat. Deor. *Quæstio de natura Deorum ad agnitionem animi pulcherrima est.* Erkäntnüß.

¶ Adagnitio. Tertull. 4. adv. Marc. c. 28 *Revelatio & adagnitio Dei.*

¶ Cognoscere, erlernen / erkennen / mercken. De proprio significatu vide in *Agnosco*. Ter. in Andr. a. 3. sc. 4. v. 7 *Tandem cognosti, qui siem.* Et, *Cognoscere ex aliquo aliquid*, Cic. lib. 1. ad Lentr. ep. 8. erfahren. Sic, *cognoscere ex literis*, pro certiorem fieri, Cic. 1. fam. epist. 5. Et, *de toto statu rerum communium ex aliquo cognoscere*, ibidem ep. 8. *Cognoscere leges, libros*, lesen und lernen. ¶ 2. Est & judicum *cognoscere*. Sic *cognoscere in foro*, Suet. Claud. c. 33 dixit: & in Nerone c. 15 *In cognoscendo eum morem tenuit* &c. Seneca Medea v. 194

 Si

Si judicas, cognosce: si regnas, jube.
Caussa cognitâ judicare, statuere, Ulpian. Lege 2. § 6. Dig. de Judiciis. nach erkandten Sachen urtheilen. ¶ Usurpatur de re Venerea etiam: ut & *Noscere.* Tacitus 4. Hist. c. 44 *Octavius Pontiam Postumiam stupro cognitam, & nuptias suas abnuentem, impotens amoris interfecerat.* Statius 2. Achilleid. v. 223 A

- - - tacito nam cognita furto
Deiodamia mihi est.

Cæsar 6 de bello Gallico cap. 21. de Germanis: *Intra annum vero XX fœminæ notitiam habuisse, in turpissimis habent rebus:* Id est, concubuisse cum fœmina. Sic usurpatur & in sacris literis Genes. 4. v. 1. & alibi passim. Etiam Plutarchum sæpe sic loqui Græce, docebit Xylander annot. ad hæc ejus verba Romulo: ἐγνως ἐγνω τὴν Λαρεντίαν: *Hic Larentiam cognovit.*

A *cognitus* Comparativus *Cognitius* apud Ovid. 14. v. 14
Quanta sit herbarum, Titani, potentia, nulli,
Quam mihi, cognitius.

Superl. *Cognitissimus* apud Catull. Epigram. 4.

¶ Cognitio, *In rerum cognitione versari*, Cicer. in Oratore cap. 35. nachforschen / über was studieren. Et de Finib. lib. 5. cap. 12 *ea cognitionem habent faciliorem.* Sic, *Cognitionem alicujus rei dare*, Licht geben. Cicero Capitoni sub ep. 16 lib. 16 ad Attic. *quæ lex earum rerum, quas Cæsar statuisset, decrevisset, egisset, consulibus cognitionem dedit:* nisi forensi significatu velis interpretari. Usurpatur enim & de judiciis, ita tamen ut Juri ordinario opponatur. Unde *Jurisdictio*, & *Cognitio* Suetonio Vita Neronis cap. 15 separantur: Nam *Jurisdictio* ordinaria & magistratuum est; *Cognitio* extraordinaria, Principis puta, eorumve, quibus negotii id Princeps dedit. Suetonius Tiberio c. 31 *Cætera quoque per magistratus & Jure ordinario agebantur &c.* Idem Claudio cap. 15 *Negantemque cognitionis rem, sed ordinarii Juris esse, agere caussam confestim apud se cogit.* Ubi vide Torrentium, itemque Cujacium ad Jul. Paullum lib. 1. Sent. 2. *de Cognitionibus.* B

¶ Cognitor, qui cognoscit, vel qui notitiam alicujus habet. Græcis γνωτὴρ, Latinis & *Notor*, de quo supra. Cicero in Verrem 6. cap. 65 *Adeunt ad ea loca, quæ nunquam antea viderant: ubi neque noti esse iis, quò venerant; neque semper cum cognitoribus esse possunt.* Et paullo post: *Ut qui neque tibi notus esset, neque cognitorem locupletem daret.* Sic *Cognitores* appellati, qui testes alicui aderant in judicio, cui status movebatur quæstio, & caussam ejus tuebantur. ¶ 2. Est & aliâ ratione forense vocabulum, eumque significat, qui defendit alterum in judicio, & in præsentis causam venit, & sic tuetur, ut suam, sicut Asconius interpretatur. Nam *Procurator* eidem is dicitur, qui absentis negotium suscepit. Vide Torrentium ad Horatii lib. 2. Serm. sat. 5. v. 38. *Per se litigare & dare cognitorem*, item *aliquem in suam litem dare cognitorem*, Cicer. pro Rosc. Comœdo cap. 18. pr. Quia autem hi *Cognitores* alienas lites non raro suscipiebant turpis quæstûs caussa, idcircò eorum nomen non semper optime, ut & *sectorum*, audiit: indeque *Sectores* & *Cognitores* conjunxit Manilius lib. 5. v. 316. quem locum Barthius observat lib. 5. Adversar. c. 4. Etiam Suetonius *sectiones* & *cognituras* copulat in vita Vitellii c. 2. *Cognitura* enim cognitoris quæstus est. ¶ 3. *Cognitor* & Judex extraordinarius est. Vide *Cognitio.* C

¶ Cognitura, modo exposita est ex Suetonii Vitellio cap. 2, ubi Grævius cum Gronovio explicat, quos summos viros pretium est ut adeas, eorumque relegas interpretamenta.

¶ Cognitionalis, officii genus, ut Rationalis. Vide Symmach. lib. 10. epist. 62. extr.

¶ Cognobilis, e, quod bene cognosci potest. Onomast. vet. *Cognobilis*, εὔγνωστος. Gellius lib. 20. cap. 5 Aristotelis epistolam interpretans de acroamaticis libris: *His solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt.* Secutus autem, ut ibidem fatetur, Catonem est, qui 6 Origine *cognobiliorem cognitionem dixerat.*

¶ Incognitus, unerkant. Cic. 1. Offic. cap. 6 *Vitandum, ne incognita pro cognitis habeamus.* Et 1. de Orat. cap. 11 *Natura hominum incognita.*

¶ Incognoscere, penitius cognoscere. Apulejus 4. Florid. p. 362 *Propius accessit, ut etiam incognosceret.* Imitatus est Jo. Picus Mirandulanus Epist. 4. p. 34 *Sed amabo, incognoscamus, quid isthæc sit Latinitas.* D

¶ Percognoscere, Præcognoscere, Recognoscere, vide paullo inferius.

¶ Dignoscere, cognitione discernere, von einander unterscheiden. Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 29 *Curvo dignoscere rectum.* Et Juvenal. Sat. 10. princ.
- - - pauci dignoscere possunt
Vera bona.

¶ Dignoscentia, discretio. Augustinus de morib. eccl. cathol. c. 24 *Ad prudentiam dignoscentia pertinet appetendorum & vitandorum.* Et lib. 2 de Genesi contra Manich. c. 9 extr. *Ex ligno, in quo est dignoscentia boni & mali, non edat.*

¶ Ignoscere, dare veniam, condonare, zu gut halten / verzeihen. Ter. Adelph. a. 3. sc. 4. v. 28 *Ignotum est, tacitum est*, impersonaliter, man hat es ihm vergeben. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 3 *Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.* Cicero pro Ligar. c. 6. *Non hominis, nec ad hominem vox est: Cave ignoscas.*

¶ Particip. *Ignoturus*, ex Cicerone Priscian. l. 10 adfert: &, *Ignoscenda excusatio*, Symmach. l. 1. ep. 19. Adde l. eodem, ep. 26.

¶ Ignoscens, ignoscentior, apud Terent. in Heaut. a. 4. sc. 1. v. 32. *Animus ignoscentior*, id est, ad ignoscendum facilis.

¶ Ignoscentia, apud Gell. lib. 7. cap. 3. *Ignoscentias utiles esse rebus humanis docet.* Verzeihung.

¶ Ignoscibilis, e, quod facile veniam invenit. Tertull. lib. 2. ad Uxorem cap. 1 [Non sustinere continentiam] *ignoscibile videri potest. Difficilium enim facilis est venia.*

¶ Ignotus, est incognitus, unbekandt. *Gens ignotior*, Livius dixit lib. 5. c. 32. *Ignotioribus verbis*, Quintil. lib. 7. c. 3. p. 532. Et, *Ab ignotissimo Phryge nobilissimum civem vindicare*, Cic. pro Flacc. c. 17. *Haud ignotissima inter nymphas*, Ovid. lib. 5. Metam. v. 540. ¶ 2. *Ignotus* active, qui non novit. Nepos Agesilao c. 8 *Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti, faciem ejus cum intuerentur, contemnebant. Qui autem virtutes ejus noverant, non poterant admirari satis.* vide ibi Lambinum.

¶ Ignorare cum derivatis, quære in sua litera.

¶ Internoscere, inter alia noscere & noscendo distinguere. Prudent. Psychom. v. 792
Rimante ingenio docte internoscere.

¶ Pernoscere, perspicere, exactè noscere, recht kennen / wissen. *Non satis me pernosti, qualis sim*, &c. Terent. in Andr. a. 3. sc. 2. v. 23. Et Cic. de Fato cap. 5 *Hominum mores, naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoscere*, fertig erkennen. *Agricolationem pernoscere*, Columella præfatione operis.

¶ Percognoscere. Plin. lib. 4. c. 14 *Germania multis postea annis, nec tota, percognita est.*

¶ Prænoscere, vorher erkennen / wissen. *Futura prænoscere*, Cic. lib. 1. de Divinat. c. 38. Et, *Futura prænosci non possunt*, Plinius lib. 18. cap. 24. extr. Statius 3. Theb. v. 490
Venturumque sinas cœlo prænosse laborem.

¶ Prænotio, ut, *Prænotio Deorum*, apud Ciceronem lib. 1. Nat. D. c. 17.

¶ Præcognoscere, præcognitus. Cic. lib. 10. ep. 15 *Si latro præcognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere cœperit, &c.*

¶ Prognosticon, προγνωστικὸν, ut peregrinum, vide in sua litera.

¶ Recognoscere, agnoscere, ut, *Amorem erga me tuum in literis recognosco*, Cassius ad Cic. lib. 12. fam. epistola 12. Proprie est, denuo cognoscere, auffs neue wieder kennen. Cic. 1. Tusc. c. 24 *Se non tam illa discere, quam reminiscendo recognoscere.* Loquitur de ἀναμνήσει Platonica. ¶ Item recensere. Ita Suetonius Aug. c. 29 *Decurias Judicum recognoscere:* c. 32 *Ergastula recognoscere:* c. 27 *Turmas equitum recognoscere*, (Mustern) dixit. Transfertur & ad alia, quæ emendandi caussa retractantur. Ut *leges, scripta recognoscere*, wieder übersehen und bessern.

¶ Recognitio, recensus. Cic. 6. Verr. c. 50. pr. *Animus est in recognitione scelerum.* Columella lib. 11. cap. 1. de recensenda festis diebus rustica supellectile & instrumentis: *Frequens recognitio nec impunitatis spem, nec peccandi locum præbet.* Das Durchsehen / Umzehlung.

NOSOCOMIUM, Νοσοκομεῖον: Locus publicus, in quo ægrotantes curantur: ein Lazareth / Siechenhauß. Reperies in Scriptoribus Ecclesiasticis. Hieronymus Epitaphio Fabiolæ, quæ Epist. 30 ad Oceanum est, c. 2 *Prima omnium* νοσοκομεῖον *instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumta languoribus atque inedia miserorum membra foveret.*

NOSTER, nostra, um. *Nostri*, qui ejusdem familiæ aut patriæ sunt: & alienis opponuntur. Plautus Milite act. 2. sc. 5. v. 20
- - - - perscrutari hic volo,
Sceledre, nos nostri simus, an alieni.

Item Cistell. a. 4. sc. 2. v. 48. *Hæc mulier nostra est*, i. e. de familiâ nostrâ. Terent. Eun. a. 2. sc. 3. v. 21 *Haud similis virgo est virginum nostrarum.* Ubi Donatus: NOSTRARUM: *Civium scilicet:* id est, *terræ ac patriæ nostræ:* ut Virgilius 2. Georg. v. 89
Non eadem arboribus pendet vindemia nostris.

Et Sallust. Jugurth. c. 38 *Nostri fœda fuga &c.* Hinc Imperatores recipientes transfugas dicere solebant: QUISQUIS ES, NOSTER ERIS: ut Servius ad illud Virgilii 2. Æn. v. 148
Quisquis es, (amissos hinc jam obliviscere Grajos)
Noster eris,

annotat. Sunt enim Priami verba Sinonem in fidem recipientis, & cooptantis veluti in Trojanorum gentem. Composita

¶ Nostrapte, ut *Nostrapte culpa facimus &c.* Es ist unser eigen Schuld. Terent. a. 5. Phorm. sc. 2. pr.

¶ Nostras, gentile, der unsere / unser Landsmann. Cicer. lib. 9. fam. epist. 15 *Facetiis maxime nostratibus capior:* Idem 5. Tusc. c. 32 *nostrates philosophi.* Commune est, sed neutris tamen etiam tribuitur, ut, *verba nostratia*, unserer Landart gemeine Worte / apud Cicer. lib. 2. Fam. ep. 11.

NOTA, a nosco est, character, signum, Merckmahl / Kennzeichen. unde *Nota nummi*, apud Suetonium Nerone cap. 25. *Nota naturalis*, ein angebohrnes Mahl / apud Justin. lib. 15. c. 4. quod Ausonio in urbibus Carm. 3. v. 11 *Signum ingenuum;*

Genitiva nota Suetonio Aug. cap. 80 appellatur. *Notæ literarum*, *Notæ musicæ*. *Apponere notam ad malum versum*, Cicer. in Pison. c. 30. *De meliore nota commendare*, Curius ad Cicer. lib. 7. famil. epist. 29. auff die beste Form oder Weise. Virg. 3. Georg. v. 427. de serpente:

- - - *notis longam maculosus grandibus alvum.*

Hoc est maculis, bundte Plätzlein. *Homo omnis turpitudinis notis insignis*, Cicero pro Rabirio perduell. c. 9. sändtlich an Schandflecken. Idem in 4. Verr. c. 47 *Notas & vestigia scelerum suorum multis in locis relinquere*, einen Stanck hinter sich lassen. *Notam turpitudinis inurere*, id est, *ignominiam*, Idem in 1. Catilin. cap. 6. ein Schandmahl anheingen. Respicit autem hæc formula ad morem veterum, qui servorum frontibus inurere solebant notas. ¶ 2. Et *nota* reprehensionem significat, ut, *Nota censoria*, Quintil. lib. 5. cap. 11. *Censoriæ severitatis nota*, Cic. pro Cluent. cap. 46. Erat autem *Nota* censoria, quando Senatori interdicebatur curiâ, equiti adimebatur equus, plebejo jus suffragii eripiebatur. Vide Sueton. Claudio c. 16. & Gellium lib. 3. c. 13. & 20. Propert. lib. 1. eleg. 18. v. 8

Nunc in amore tuo cogor habere notam.

Ad cœnam, non ad notam invito, Plin. lib. 2. epist. 6. Sic *allevare notam*, Tacitus dixit 1. Hist. cap. 52. wieder redlich machen. ¶ 3. Habebant & Critici veteres certas notas quibus Scriptorum loca insigniebant, quæ vel probanda, vel improbanda existimarent. De quibus multa Scaliger ad Varronem de re rustica, Casaubonus ad Diogenem Laërtium, item VVowerius de Polymathiâ cap. 13. Huc pertinet illud Senecæ Epist. 6 *Mittam itaque ipsos tibi libros: ac ne multum operæ impendas, dum passim profutura sectaris, imponam notas, ut ad ea ipsa protinus, quæ probo & miror, accedas.* ¶ 4. *Nota* vini est titulus sive inscriptio amphoræ, quæ continebat & patriam vini, & nomen Consulis, sub quo conditum, ut de ætate ejus constare posset. Horat. lib. 1. Serm. 10. v. 24 *Chio nota si commista Falerni est.* Ubi Scholiastes Vetus: Nota *ideo, quod aut vina notantur in lagenis, aut Consules.* Ejusmodi inscriptionem habes apud Petronium Satyrico: *Allatæ sunt*, inquit, *amphoræ diligenter gypsatæ, quarum in cervicibus pittacia erant affixa cum hoc titulo*, FALERNUM OPIMIANUM ANNORUM CENTUM. Hinc Proverbiale illud dictum apud Ciceronem & Catullum, *homines de meliore notâ*. Nisi ibi potius ad nummos respicitur, ut putat Scaliger, in quibus *Nota* est, quicquid inscriptum impressumque est, das Gepräge. Sic *nummi malæ notæ* quæ πονηροῦ κόμματος, παράσημοι, &c. Aristophani, böse Geld. At vero Casaubonus proverbiale illud DE NOTA MELIORE, ad illas notas refert, quibus in commendatitiis literis Romani proceres utebantur. Nam cum propter ambitionem suam multos quotidie amicis provincias obtinentibus commendare cogerentur ac sæpe etiam vix leviter notos, ferias commendationes à perfunctoriis distinguebant nota apposita, quæ convenerat. Vide Notas in Æneæ Tactici cap. 31. ¶ 5. *Notæ* etiam literæ singulariæ sunt sine coagmentis syllabarum ad fallendum. Suetonius Cæsare c. 56. *per notas scripsit.* Item Aug. c. 88. qui Locus præcipue videndus itemque Gellius lib. 17. c. 9. princ. ¶ 6. *Notam* pro nomine posuit Ovidius 1. Fastor. v. 596

Ille Numantinâ traxit ab urbe notam,

i. e. nomen. Loquitur de Scipione Æmiliano, qui Numantinus est cognominatus.

¶ Notare, est insignire aliqua re, sive notam aut signum apponere. zeichnen / bemercken. *Notare res novis nominibus.* Neue Nahmen geben. Sic & notari *infamiâ, ignominiâ* dicimus. vid. Cic. 7. Phil. c. 9. &c. ¶ 2. Est videndo observare, wahrnehmen / in acht nehmen / ut, *observare & notare signa.* Item *Notat & designat oculis ad cædem unumquemque nostrum.* Cicero 1. Catilin. cap. 1. Statius lib. 1. Silv. 4. v. 39

- - - *quæ tum Patrumque Equitumque notavi*
Lumina?

Frequenter hoc verbo usus ita Petronius est: *Dum hæc diligentius audio, non notavi mihi Ascylti fugam.* Item: *cum notasset sibi lumen inter monumenta clarius fulgens* &c. ¶ 3. Significat & reprehendere. Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 24

Stultus & improbus hic amor est, dignusque notari.

Ita & alibi videtur hoc à censorum nota petitum. ¶ 4. Notare est compendioso scribendi genere excipere, quod dicitur & *notis scribere & excipere.* Quintil. procem. lib. 1. Vide ibi not. Variorum p. 3.

¶ Notatus, particip. & adject. unde *Notatissimus* formavit Cicero pro Domo sua cap. 9. *Omnium scelerum libidinumque maculis notatissimus L. Piso.* ein Berüchtigter.

¶ Notabilis, præ aliis conspicuus, & insignis, mercklich / sändtlich / scheinbarlich. Tacitus 3. Hist. cap. 54 *Notabilis constantia.* Item Agricola cap. 40 *Ne notabilis celebritate & frequentiâ occurrentium introitus esset.* Suetonius Cæsare cap. 45. *Etiam cultu notabilem ferunt.* Ubi & Casaubonum licebit videre. Comp. *Notabilior.* Dialog. de Orator. cap. 8. *Quo sordidius & abjectius nati sunt, quoque notabilior paupertas* &c.

¶ Notabiliter. Mercklich / sändtlich. Plinius lib. 5. Epist. 17 *Tam notabiliter pro fratre recitante primum metus ejus, mox gaudium eminuit.* Apulejus Apolog. p. 312 *Notabiliter cui obtrectare.* Suetonius Aug. c. 87 *Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum, literæ ipsius autographæ ostentant.* Comp. *Notabilius turbantes*, Tacit. 1. Hist. c. 55.

A

¶ Notatio Ciceroni est, quæ ἐτυμολογία Græcis; aliis *veriloquium*: quod tamen eidem Ciceroni minus placet. Vide eum in Topicis.

¶ Notarius, qui per notas & compendia celeriter scribit: ipsa ars *Notaria* Fulgentio appellata. Vide Brodæum lib. 4. Miscellan. c. 9. Scaligerum Ausonianis Lectionibus lib. 2. cap. 13. præcipuè Lipsium Cent. 1. ad Belgas Epist. 27.

¶ Annotare, notam ad aliquid adjicere, etwas zeichnen / anzeichnen / *Legere, annotare, excerpere aliquid ex libro*, Plin. lib. 3. ep. 5 *Indistincte atque promiscue annotare*, Gellius præfat. *Hæc annotanda esse existimavimus*, Idem lib. 19. c. 1. extr. ¶ Est etiam inscribere, titulum præscribere. Lactant. lib. 5. c. 3. p. 311 *Ausus est libros suos nefarios ac Dei hostes* φιλαλήθεις *annotare.*

¶ Annotator: Pro observatore maligno & insidioso, Plinius posuit Panegyr. c. 49. *Non*, inquit, *ante medium diem distentus solitaria cœna spectator adnotatorque convivis tuis immines.*

¶ Annotatio, Anmerckung / Auffzeichnung / Erläuterung. Gell. præfat. *Facta in commentariis eadem disparilitas, quæ fuit in annotationibus pristinis.*

B

¶ Annotatiuncula, dimin. Idem lib. 17. extremo.

¶ Annotamentum, annotatio. Idem Gellius lib. 1. c. 7 *Veterum locutionum copiam his annotamentis inspersimus.*

¶ Circumnotare. Apulejus lib. 11. p. 269 *Quaqua viseres, colore vario circumnotatis insignibar animalibus.*

¶ Denotare, idem quod simplex, indicare. Cicer. pro Lege Manil. c. 3 *Mithridates uno nuntio atque una literarum significatione cives Rom. necandos trucidandosque denotavit.* Apud Tertullianum sæpius arguere est, & velut culpæ notâ defigere, ut de Oratione: *Uno igitur genere aut vocabulo & Deum cum suis honoramus, & præcepti meminimus & oblitos patris denotamus.*

¶ Denotatus, denotatior. Tertullianus lib. 1. adv. Nation. c. 10. *tanto denotatior ad contumeliæ morsum.*

¶ Enotare, außzeichnen. Plinius lib. 1. Epist. 6 *Meditabar aliquid, enotabamque.*

¶ Prænotare, ante notare, vorher bezeichnen / bemercken. Pallad. lib. 9. cap. 8 *Signo aliquo vicinæ stirpis aut arboris* (locum) *prænotabis.* Prudentius Romano v. 629

Crux prænotata, crux adumbrata est prius.

id est in veteri Testamento præfigurata.

¶ *Prænotare librum*, einem Buche eine Uberschrifft geben. Hieron. ad Ctesiph. adv. Pelag. cap. 2. de Evagrio Pontico: *librum Xysti Pythagorei, hominis ubique Christiani atque Ethnici, immutato nomine Sixti Martyris, & Romanæ Ecclesiæ Episcopi prænotavit.*

C

Paullo post: *Fecerat hoc & in Sancti Pamphili Martyris nomine, ut librum primum sex librorum defensionis Origenis, Eusebii Cæsareensis, (quem fuisse Arianum nemo est qui nesciat,) nomine Pamphili Martyris prænotaret.* Augustin. lib. 8. de Civ. Dei c. 14 *De quâ* (amicitia Dæmonis) *usque adeo & ipse Apulejus erubuit,* (ita legendum ex trita negatione,) *ut de Deo Socratis prænotaret librum* (antea dixerat: titulum esse voluit de Deo Socratis) *quem appellare de Dæmone Socratis debuit.* Et Apulejus lib. 11. p. 268 *Libri literis ignorabilibus prænotati.* Et Augustin. Retractat. 2. c. 14 *Liber hoc titulo prænotatus.*

¶ Subnotare. *Vultu, digitoque subnotare*, Martial. lib. 6. Epigr. 82. *Et non sobria verba subnotasti*, hoc est, subscripsisti. Idem lib. 1. Epigr. 28. *Subnotare libellos*, unterschreiben / Plinius lib. 1. Epist. 10.

¶ Subnotatio. Hieronymus præfat. in Evangelia, quæ Epistola 123 ad Damasum est, sub fin. *Subnotatio canonum.*

NOTHUS, νόθος: Quintilianus lib. 3. c. 8. sub f. *Nothos, qui non sit legitimus, Græci vocant, Latinum rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatur, non habemus: ideoque utimur peregrino.* Aristoteles Politic. lib. 6. cap. 4. & Plutarchus in Themistocle princ. tradunt, Athenienſibus γνησίους cives appellatos, qui utrumque parentem Atheniensem habuissent; νόθους, qui patrem aut matrem peregrinam. Vid. Voss. lib. 1. Institut. Orator. p.m. 651. Hinc eleganter poëtæ *nothum lumen* tribuunt Lunæ, i. e. peregrinum & alienum: quippe quod a Sole mutuatur. Catullus Carm. seculari v. 15

D

Tu potens Trivia, & notho es
Dicta lumine Luna.

Lucretius lib. 5. v. 575

Lunaque sive notho fertur loca lumine lustrans,
Sive suam proprio jactat de corpore lucem.

Vet. Gloss. νόθος, *spurius.*

NOTUS, Νότος, Auster, der Sudwind / ab humiditate sic dictus, quæ Græcis νοτὶς est. Ovidius 1. Metam. v. 264

- - - *madidis Notus evolat alis.*

¶ 2. Poëtæ interdum pro quovis utuntur vento, ut Virg. *Tendunt vela noti* &c. Æn. 3. v. 268.

¶ Notius, adject. australis, à νότος, Notus, apud Hyginum lib. 1. cap. 5. lib. 4. cap. 11. &c.

¶ Notialis, idem. Avienus Phænom. v. 551

- - *jacet*

- - - *jacet in Notialia nubila pronus.*

NOVEM, numerale, Neun. *In novem & dies & libros distributus sermo*, Cic. ad Qu. Fratrem lib. 3. epist. 5.

¶ Noveni, Neune. Livius lib. 27. c. 37. *Decrevere Pontifices, ut virgines ter novenæ per urbem euntes carmen canerent.*

¶ Novendialis, ut *Novendiales feriæ*, quæ diebus novem celebrabantur, Cic. 3. ad Q. fr. ep. 5 *Novendiale sacrum*, quod defunctis fiebat nono, post sepulturam, die, Livius lib. 1. c. 31. Vide Taubmanni ad Plaut. Collectanea Aulul. act. 2. sc. 4. Lambin. ad Horat. Epod. 17. p. 402. Lips. ad 6. Annal. Tacit. n. 18. Cerd. ad 5. Æn. Virgil. v. 104. Petr. Gregor. Tholos. lib. 8. Comm. in Syntax. art. mir. lib. 1. c. 10. p. 176. Apud Augustinum legas *Novendial* lib. 1. Qq. super Genesin cap. penult. (Tom. 4. oper. f. 125) *Nescio utrum inveniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum novem dies, quod apud Latinos* Novendial *appellant. Unde mihi videntur ab hâc consuetudine prohibendi, si qui Christianorum istum in mortuis suis numerum servant, qui magis est in gentilium consuetudine.* Sed rescribendum videtur *Novendiale*, quod & Index Augustini repræsentat. Ad hunc ipsum Augustini locum respiciens Alcuinus *Novendialem diem* vocat lib. de div. off. c. 50. (oper. f. 1133.) *Quod apud aliquos nonus dies celebratur, & vocabatur* Novendialis, *Augustinus in libro Quæstionum redarguit, maximè cum nullus sanctorum hoc fecisse probatur; cum si non consuetudo Gentilium.*

¶ Novies, Neunmal. *Novies styx interfusa.* Virg. 4. Georg. v. 480. *Hoc ter novies cantare jubet*, Varro lib. 1. de Re rust. c. 2. sub fin.

¶ Nonus: ordinale, der Neunde. Juvenal. Sat. 13. v. 28

Nona ætas agitur, pejoraque secula ferri
Temporibus, &c.

¶ *Nona* & una Parcarum appellata. Gellius lib. 3. c. 16.

¶ *Nonæ.* De his supra suo loco.

¶ Nonaginta. *Annos nonaginta natus Masinissa*, Cic. de senectute cap. 10.

¶ Duodenonaginta, Acht und achtzig. Plin. lib. 3. c. 16.

¶ Undenonaginta, Neun und achtzig. Livius lib. 37. c. 30 *classis undenonaginta navium.*

¶ Nonagesimus. Cic. de Senect. cap. 5 *Isocrates quarto & nonagesimo anno scripsisse dicitur.*

¶ Nonagies, adverb. Neunzigmahl. Cic. in Verr. 5. c. 70 *ferme ad nonagies sestertium.*

¶ Nonagenarius, ut, *senex nonagenarius*, ein alter Mann von 90 Jahren. *Motus* (Martis stellæ) *nonagenarius*, Plin. lib. 2. cap. 15.

¶ Nongenti, Neunhundert. *Homerus cornicem annis vivere nongentis fabulatus est.*

¶ Noningenties, Neunhundertmahl. Vitruvius lib. 1. cap. 6 *noningenties mille passus.*

¶ Nonarius, unde *petulans nonaria*, meretrix, apud Persium Satyr. 1. extrema. Vide ibi interpretes.

¶ November, mensis, der Wintermond / id est, mensis hibernus. Wintermond eum appellavit Carolus M. Saxones Schlachtmond. Nomen apud Latinos accepit, quod à Martio, unde annum inchoarunt antiquitus, nonus ipse esset. Ausonius in Eclog. de Mensibus:

Sidera præcipitas pelago intempeste November.

Et ibidem:

Septembri, Octobri autumnus totoque Novembri.

Cato etiam *Novembris* recto casu dixit apud Priscianum lib. 6. p. 696 *Mense Octobri fecimus: Novembris reliquus erat.* Scilicet vera Adjectiva sunt mensium nomina, quibus, si nude ponuntur, *mensis* subauditur. Sicut ergo *pedester* & *pedestris*, *saluber* & *salubris* dicimus digniori genere: ita veteres etiam *November* & *Novembris.*

¶ Novenarius, a, um: ut *Novenarius numerus*, quem Musis sacratum Plutarchus lib. 9. Symposiac. Quæst. 3. & Censorinus de die natal. c. 14 tradiderunt.

¶ Novensiles quoque dii a *novenario* numero appellati videntur, quanquam alii a *novitate* malunt ita dictos. Sed quinam hoc nomine censendi veniant, ne quidem heic controversiâ caret. Qui a *numero* nomen eorum repetunt, alius interpretatur novem in Sabinis apud Trebiam constitutos Deos; alius novem Musas; alius Deos novem, quibus solis Jupiter potestatem jaciendi sui permiserit fulminis; alius non tam ad numerum novenarium, quam ad vim ejus respicit, quæ in movendis rebus potentissima semper habeatur & maxima: qua ratione parum referet, sive novem eos numeremus, sive plures paucioresve, modo maximæ cujusdam fateamur esse potestatis. Qui deflectunt id nominis a *novitate*, differuntur & hi sententiis. Est qui novitatum præsides velit intelligi; est qui numina peregrina, atque sic nova; est qui ex hominibus divos factos, ut Herculem, Romulum, Æsculapium, Liberum, Æneam. Intelliges hæc omnia ex Arnobii lib. 3. adversus Gentes p. 122. qui ex hac inconstantia vanitatem arguit Ethnicæ Religionis. Consulendus & Varro lib. 4. de Ling. Lat. qui *Larem, Vestam, Salutem, Fortem, Fortunam, Fidem*, Novensiles vocat. Esse, qui Novensiles appellatos putent, quod novissime in Deorum numerum recepti sint, quasi *novissime salientes*, prodit Gyrald. Syntagm. 1. Hist. Deor. f. 19. (cui confer Cæl. Calcagn. lib. 1. epist. 29. quem Voss. fol. 346. Etymol. non recte videtur intellexisse,) ubi addit, etiam *Novensides* appellari. Quâ de re Mar. Victorinum vide lib. 1. art. Gramm. cap. de orthograph. extremo: cui & hoc debemus, Novensiles à Græcis συνεννέα dici.

NOVERCA: *mala, sæva, injusta, scelerata, dira, tristis*, epitheta sunt ejus apud Poetas, eine Stieffmutter. Virg. ecl. 3. v. 33

Est mihi namque domi pater, est injusta noverca.

Loquendi formulæ notentur: *Novercam inducere liberis*, Plin. lib. 6. epist. 33. & *superducere*, Capitolin. in Marco extremo. Vide *Superduco*. Hesiodus metaphorice Ἔργων extremo:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca est.

Id est, Non omni die benè esse potest, sed aliis diebus bene est, aliis male. ¶ *Flere ad Novercæ tumulum*, est luctum simulare, cum re gaudeas. De utroque vide Chiliadas. ¶ 2. Novercæ quoque dicebantur loca iniqua, aspera, lapidum congerie rudia; alio nomine Canabula, Canabulæ. Vid. Jan. Guil. Laurenb. Antiquar. p. 65. voce *Canabula.*

¶ Novercalis, adjectivum, ut, *Odium novercale*, bitterer Haß / Tacit. Ann. 1. c. 6. ubi plura Marcellus Donatus. *Novercali animo in aliquem esse*, Trebell. Pollio in Herode Tyranno. Et Seneca Controv. Excerpt. lib. 4. Declam. 6 *Quid alterum novercalibus oculis intueris?* Avienus Phænom. Arat. v. 380 in Cancro:

Juno novercales ut semper proderet iras.

NOVUS, νέος, recens, Neu. ut, *Luna nova*, &c. *Nihil novi auditur*, Cic. 8. Attic. ep. 14. man hört nichts neues. *Res nova & inusitata*, Idem ad eund. lib. 3. ep. 24. *Novo modo contumelias facere*, Terent. in Phormion. a. 5. sc. 7, 79. Et, *Nova ars*, Nepos Milt. cap. 5. n. 3, & *novum consilium* apud eundem Eumene c. 8, 4 eleganter dicitur, significatione inventi tam solliciti, quam necessarii. ¶ In illo Virgilii Eclog. 3. v. 86

Pollio & ipse facit nova carmina.

Servius NOVA, *magna mirandaque* interpretatur. Conf. Barth. ad Claudian. p. 1101. 1102. ¶ 2. *Homines novi* dicebantur, qui nullos claros majores habuerant, quique ipsi primi lucem generi suo intulerant, & publicas dignitates in urbe erant assequuti. Cicero ad T. Fadium lib. 5. Epist. 18 *adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quæ plurimi homines nobilissimi.* Vide Plutarchum Catone Majore principio: itemque Bœclerum ad Vellejum Paterculum, pag. 245. ¶ 3. *Res novæ*, mutatio status publici, rebellio. *Novis rebus studere* Cic. 1. Catil. c. 1.

¶ Novissimus, postremus, quod quæ recenter fiunt, ultimum locum habent. *Esse in novissimis*, einer von den letzten seyn / Cic. pro Rosc. Comœdo c. 11. Usus & aliis locis, uti notant Andreas Schottus lib. 3. Nodorum Cicer. c. 17. Muretus Comment. in Catull. epigramm. de Fasello p. 22. & Francisc. Florid. Sabin. lib. 1. Lect. subcis. c. 2. apud Grut. Tom. 1. Lamp. Crit. p. 1022. Philipp. Carol. animadv. in Gell. p. 433. Contra Gellium, qui hanc Ciceroni vocem abjudicat lib. 10. c. 21. Usi eâ & alii Ciceronis æquales, ut sunt, M. Cato, M. Varro, C. Cæsar, Sueton. Cæsar. c. 29. & 39. C. Sallustius, &c. Virg. quoque lib. 6. Æneid. & Catullus epigr. de Fasello. Ovid. lib. 3. Metam. fab. de Narcisso:

Reddere de multis ut verba novissima posset.

Quintil. lib. 2. cap. 1 *Hinc accidit, ut quæ alterius artis prima erant opera, facta sint alterius novissima.* Conf. Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 17. *Novissimo tempore*, Nepos Eumene cap. 1. n. 6, ultima ætate, zuletzt.

¶ Nove & Noviter adverbia. Auctor ad Herenn. lib. 1. c. 9 *Ne quid ambigue, ne quid nove dicamus.* Apulejus ineunte lib. 3. Dogm. Plat. *Nova, usitata, nove proferre.* Inscriptio Romana apud Gruter. p. 171. n. 7. (ex seculo, ut Reinesius judicabat, Christiano quarto, sive anno 376) BASILICAE NOVITER REPARATAE. Ex Plinii Paneg. c. 34 etiam vulgo accersitur, sed *non iter*, ibi pro *noviter* legendum. Fulgentius lib. 3. Mythol. c. 1. *Amor noviter venit.*

¶ Novissime, ad postremum, Plancus Ciceroni lib. 10. fam. Ep. 24. Zuletzt. Quintil. lib. 2. c. 10. *Quæ ut ex omnibus novissime* (zu jüngst / am neulichsten /) *est inventa, ita est multò utilissima.*

¶ Primum; deinde, novissime: zum ersten: ferner: endlich oder letzlich. *Dicam primum, quemadmodum in iram non incidamus; deinde, quemadmodum ab illâ liberemur; novissimè, quemadmodum irascentem retineamus, placemusque*, Senec. lib. 3. de Ira c. 5. Geminus locus est Plinii lib. 7. Ep. 17.

¶ Novellus, diminutivum: *Arbor novella*, Cicero de Finib. lib. 5. c. 14. *Vitis novella*, Virg. eclog. 3. Opponitur veteri. Varro de re rust. lib. 2. c. 23 *Novella* (ætas caprini generis) *quàm vetus utilior. Novellum imperium*, i. e. recens institutum, apud Vopiscum in Tacito, principio. *Novellas animas*, de pueris Prudentius dixit de Epiphan. v. 112.

¶ Novellare, novas vites pangere, Suetonius Domitiano cap. 7. Wein anlegen.

¶ Novelletum, vinea novella apud Paullum JCt. lege 6. de impensis in rebus dotalibus factis. Ein neu gepflantzter Weinberg. Gloss. vet. *Novelletum*, νεοφυτεῖον.

¶ Novi-

¶ Novitas, cujus *naturâ avidos homines esse* Plinius dixit lib. 12. cap. 1. Neuerung. *Rei novitate perculsus*, Cicero 1. Divin. cap. 42. *Grata novitas*, Vide Chiliadas. *Gratiam novitatis exuere*, alt/abgeschmack werden/ Plin. lib. 1. epist. 2. Plural. *Novitatibus excitari*, ibidem epist. 4. Et Ammianus lib. 22. cap. 2 *Solet fama novitates augere*.

¶ Novitius, ein Neuling. *puellæ novitiæ*, Terent. Eun. act. 3. sc. 5. v. 34. i. e. imperitæ & simplices. *Novitium inventum*, ein neuer Fund. Plin. lib. 17. cap. 21 *Invento novitio finditur malleolus*.

¶ Servi etiam Venales *novitii* dicti. Cicero orat. in Pisonem pr. *Syrum nescio quem de grege novitiorum*. i. e. venalium. Quintil. lib. 8. cap. 2 *Item quod commune est, & aliis nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur: ut VRBEM, Romam accipimus: & VERNALES novitios* &c. Nam recens capti bello & pro servis venundati, novitii erant ac ministeriorum servilium rudes. Plaut. Capt. act. 3. sc. 5. v. 60

Quid tu unâ nocte postulavisti & unâ die
Recens captum hominem, nuperum & novitium
Te perdocere.

¶ *Adnovitium ærario*, quem Sim. Bosius 12. ad Attic. epist. 21 asseruit, & Gruterus quoque retinuit, explosum vide à Grævio τῶ πάνυ, ad eandem epistolam.

¶ Novacula, culter tonsorum, quod novet seu mutet formam pristinam, radendo puta. Nam veteres *novare membra* pro radere dicebant, ut Scaliger in Ætnam Severi v. 57 observat: ein Schermesser. Cic. lib. 1. de Divin. cap. 17. & Livius lib. 1. cap. 36 *cotem* alicubi *novacula esse discissam*, prodiderunt. Græcis est ξυρὸς, ut in dicto illo Theocriti, Βέλτιον ἐπὶ ξυρῶ, ἢ ὄγκω βαίνειν. Hoc est, *præstat super novacula, quàm super fastu ingredi*. Hoc enim in dicto additum est, μετὰ ϖροληψεως, cum præsumtione.

¶ Novalis, e, primùm agrum significat requietum, qui annis alternis conseritur, Virgilio auctore, Brachland/Brachacker. Georgic. 1. v. 71 *Alternis tonsas cessare novales*.
Servius ad hunc locum: TONSAS NOVALES, *agros messos. Dicimus autem & has novales, & hæc novalia*. Ager vero qui singulis annis reseritur, *restibulus est*, Acker den man alle Jahr besäet. ¶ 2. Deinde agrum, ubi silva excisa, atque nunc primum proscissum: neu Land Acker. Servius ad d. l. Georg. 1. v. 71 *Proprie Novales sunt arva primum proscissa, & primùm segetem ferentia*. Sic Virg. 1. Eclog. v. 71

Impius hæc tam culta novalia miles habebit?

Vide & ibi Servium, & Taubm. p. 12.

¶ Novo, novare, erneuen/ neu machen/ ut *Agrum novare*, *Ager novatus*, novalis, Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 30. Idem lib. 3. de Legibus cap. 5 *Nihil habui, quod putarem novandum in legibus*, hoc est, immutandum, ändern oder anders setzen. *Fortuna fidem mutata novavit*, Virg. 5. Æn. v. 604. *Novare*, enim est, pristinam formam mutare, ut paullo ante in *Novacula* diceba-mus. Manilius l. 4. v. 580

Scilicet in piscem sese Cytherea novavit.

Sic qui præsenti statu rerum contenti non sunt, & novis rebus student, *novare* dicuntur. Curtius lib. 7. cap. 7 *Haud dubium, quin eorum operâ redigi possent in potestatem, coercendos, qui novaverant*.

¶ Novator. Gellius lib. 1. cap. 15 Sallustium *novatorem verborum* dixit.

¶ Novatrix. Ovid. lib. 15. Metam. v. 252

- - - *rerumque novatrix*
Ex aliis reparat natura figuras.

¶ Novatio, Neuerung. Gloss. vet. *Novatio*, καινισμός. Scævola JC. Lege 57. Dig. de administr. & peric. tutor. *ad novationem faciendam cogere*. Et Tertull. 4. adv. Marc. cap. 1. *Luce ipsa clarius novatio prædicatur*.

¶ Novamen. Idem Tertullianus lib. 1. adv. Marc. cap. 30 usus est. *Hoc novamen, illas vetustates* &c.

¶ Enovare. Petronius p. 107 in carmine:

Et pictis anas enovata pennis.

Alii *enotata* malunt. Vide Interpretes.

¶ Innovare, verneuern. Cic. in Pison. cap. 36 extremo: *Quo te modo ad intemperantiam scelerate innovasti?*

¶ Innovatio, Erneuerung. Apulejus in Trismeg. p. 95 *Ordo & tempus innovationem omnium rerum, quæ in mundo sunt, per alternationem faciunt*. Et Tertullian. principio lib. 1. contra Marcionem: *Emendationis* (libri) *necessitas facta est: innovationis ejus occasio aliquid adjicere persuasit*. Arnobius lib. 1. p. 7. *Rerum innovatio*. Idem lib. 3. p. 104 *successionis perpetuæ innovatione durare*.

¶ Renovare, wiederum verneuern. *Renovare & instaurare*, Cic. 2. Verr. c. 4. Et, *Animus renovatur*, Hirt. B. African. cap. 18. *Animum à fatigatione renovare*, Quintil. lib. 6. c. 3. pr.

¶ Renovatio, Erneuerung. Cic. lib. 11. fam. ep. 18 *Renovatio timoris magnam molestiam affert*. Idem de clar. or. c. 71 *Consolari se usurpatione & renovatione doctrinæ*.

¶ Renovamen, apud Ovidium 8 Metamorphos. v. 729 *& in hoc renovamine mansit*.

A NOX, noctis, die Nacht. *Nocte latent mendæ*, Ovid. 1. de arte am. v. 249. des Nachts sind alle Kühe schwartz. *Nox media*, Cic. lib. 4. ad Attic. epist. 3 *Milo mediâ nocte magna manu in campum venit*. um Mitternacht. *Nocte concubia*, Idem 1. de Divinat. cap. 27 wenn die Leute im tieffesten Schlaff liegen. *Nox multa*. Ut, *Multa de nocte profectus est ad Cæsarem*, Cic. ad Att. lib. 7. ep. 4. da es schon tieff in die Nacht war. *Nox provecta, adulta*, weit in die Nacht/ über Mitternacht. Tacitus 13 Annal. cap. 20 *Provecta nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur*. Idem 3. Hist. cap. 23 *Adulta nocte, luna surgens ostendit acies*. Sed *Nox obducta*, est, valde tenebrosa, apud Nepotem Hannibale cap. 5. *Nox opprimit*, Cic. de Senect. cap. 14. *Nocte opprimi*, von der Nacht überfallen werden. *Noctem in somnem ducere, peragere, noctem pervigilare*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 35. Ovidius 1. de Arte v. 735

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes.

Eleganter Apulejus lib. 1. Miles. *Noctem in diem ire* dixit, quum jam lucifcit, wann es taget. *Noctes diesque, Noctesque & dies*, Plaut. Terent. ¶ *In nocte consilium*, ἐν νυκτὶ βουλή, celebre apud Græcos proverbium fuit, admonens consilium non præcipitandum. Germani sic, wir wollens heinte beschlaffen / kömmt Zeit kömmt Rath. ¶ 2. Tralate nox, pro cæcitate mentis, sive ignorantiâ poëtis sumitur. Ovid. lib. 6. Met. v. 472

B *Proh superi, quantum mortalia pectora cæcæ*
Noctis habent!

¶ 3. Item pro concubitu & furto venereo. Plaut. Trinum. act. 2. sc. 1. *Nox datur*. Et Apulejus Apol. *Magno quidem pretio noctium computarat*. Sic *promittere, condicere noctem*, Ovid. de remed. amoris lib. 2. v. 113. Et ita poëtæ passim. Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 124

- - - *miserum quendam offendi ibi militem*
Ejus noctem orantem.

¶ 4. Ponitur & pro morte, vel mortuorum statu, quod in tenebris degant. Unde illa apud Plautum: *Stat ante tenebras, persequi tenebras*: i. e. mortem oppetere. Cicero 1. Tusc. cap. 40 *Quam multi dies reperiri possunt, qui tali nocti anteponantur, cui similis futura est omnis perpetuitas consequentis temporis?* Horat. l. 1. od. 4

Jam te premet nox fabulæque manes.

Et od. 28 *Omnes una manet nox*,
Et calcanda semel via leti.

Hinc inferos, mortuorum sedem, *sine Sole domos*, Virgilius dicit 6. Æneid. v. 534.

¶ Nox pro noctu, antiqui dixerunt, ut Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 4 ex 12 Tabularum lege probavit: SEI NOX FVRTVM

C FACTVM ESIT &c.

¶ Noctu, bey Nacht. *Die noctuque tentare*, Sallustius Jugurth. cap. 38. *Die noctuque fatigare animum*, ibidem cap. 70. *Noctu ambulabat in publico Themistocles*, Cic. lib. 4. Tuscul. c. 19. Videtur ablativus casus prisci obsoletique nominis esse, Unde *hac noctu, qua noctu, concubiâ noctu*, ex Ennio Macrobius profert lib. 1. Saturn. cap. 4, & ex Quadrigario *de noctu*, ibidem.

¶ Nocturnus, a, um, ut, *Hora nocturna*, Cic. pro Rosc. Am. c. 7. Nacht/oder nächtige Stunden. *Labores diurni, nocturnique*, Idem de Senect. c. 23. Et, *Quies nocturna* Seneca Hippol. v. 100.

¶ Nocturnus, substant. apud Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 116; sive ut ex Augustino & Capella volunt quidam, *Nocturninus* DEVS noctis. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 20. pag. 70. ¶ 2. Item Vesper apud Statium Theb. 6. v. 240 ubi Lucifero *Nocturnus* opponitur. Vide Turneb. lib. 24. cap. 27.

¶ Nocturnalis, ut nocturnus, sicut ab Æternus, *Æternalis*; a Perpetuus, *Perpetualis*; a Vernus, *Vernalis*, sequiore saltem ætate, derivatum fuit, de quibus suo loco invenies. Alcimus Avitus ep. 33 *in contenebrati recessus nocturnali habitatione*.

¶ Noctuabundus. Cic. lib. 12. ad Attic. 1 *Cum complicarem hanc epistolam, noctuabundus ad me venit cum epistola tua tabellarius*.

D ¶ Noctescere in Furio Antiate Gellius notavit lib. 18. c. 11.

¶ Noctifer pro Vespere apud Catull. carm. nuptiali 63. v. 7.

- - - *Æthereos ostendit Noctifer ignes*.

Et Calpurnius Ecloga 5 extrema:

Frigidus æstivas impellit Noctifer horas.

¶ Noctiluca, pro Luna, apud Horat. lib. 4. od. 6. Ita & Veneris stella appellata cum Hesperus est. Dalech. ad Plin. lib. 2. c. 8. p. 68. ¶ 2. Varro pro *Lucerna* posuit in Bimarco, ut observat Scalig. in Conjectan.

¶ Noctícolor, ater. Ausonius Technopæg. de Diis v. 11 *nocticolor Styx*.

¶ Noctivagus, a, um, apud Statium 10. Theb. v. 192. *Noctivagi vis blanda Dei*.

¶ Noctividus, noctu videns. *Noctivida ales*, noctua, Mart. Capella princ. lib. 6. in metro.

¶ *Noctuvigila Venus* Plautus dixit Curcul. act. 1. sc. 3. v. 40.

¶ Abnocto, abnoctare: integram noctem abesse, foris pernoctare. Marcianus JCtus L. 15. D. de officio præsid. *Ne quis provinciam regit, fines ejus excedat, nisi voti solvendi caussa, dum tamen abnoctare ei non liceat*. Seneca de Vita beata c. 26 *Poetæ*

Jovem adulterum induxit, & abnoctantem. Tribunis plebis *jus abnoctandi ademtum* scribit Gellius lib. 13. c. 12. Sic enim est in codicibus emendatis, pro quo perperam in edit. Basil. Henric. Petrina legitur, jus *ad se vocandi.* A

¶ Pernocto, pernoctare, über Nacht bleiben/verharren. Cic. pro domo sua, *propter inopiam tecti in foro pernoctare.* Idem pro Arch. cap. 7. *studia pernoctant nobiscum, peregrinantur.* Et 2. Tusc. c. 17. *Pernoctant venatores in nive.*

¶ Pernoctatio. Ambrosius Sermone 90. de Passione Agnes pag. 394 *Dum parentes beatæ Agnes assiduis pernoctationibus vigilarent ad sepulcrum ejus.*

¶ Pernox, nomen, omnis generis, der die Nacht durchaus wachet/ das über Nacht stehet. Livius lib. 5. cap. 28 *prælium ante lucem, sed Luna pernox erat, commissum est,* der Mond hat die gantze Nacht geschienen. add. lib. 21. cap. 49. Et Ammianus lib. 31. cap. 3 *pernox & perdius.*

¶ Binoctium, spatium duarum noctium. Tacitus 3 Annal. c. 71, 4 *Ut plus quam binoctium abesset.* Adde Ammian. 30. cap. 1.

¶ Trinoctium, spatium trium noctium. Fabius Pictor apud Gellium lib. 10. cap. 15 *De eo lecto trinoctium continuum non decubat.* Ipse Gellius lib. 3. cap. 2 *non posse impleri trinoctium.* Ammianus lib. 16. cap. 26 *per triduum & trinoctium flumen transisse Germanos.*

¶ Trinoctialis. Martialis lib. 12. epigram. 78 *trinoctiali domicœnio.* B

NOXA & Noxia, omne delictum, Verwirckung/ Mißhandlung. Fronto facit discrimen, ut NOXA culpam; NOXIA culpæ pœnam significet. Sed utrumque idem significat; & *noxia* pro *noxa* per Epenthesin dicitur. Donatus ad illud Terentii Phormione act. 1. sc. 4. extr.

Meministin' olim, ut fuerit vestra oratio,
In re incipiunda ad defendendam noxiam.

NOXIAM, inquit, *nunc* culpam: *aliàs* pœnam. *Et est* ἐπένθεσις, *ab eo, quod est,* Noxam: *Et hoc factum est propter jambum.* Idem Comicus Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 3 *Unam hanc noxiam mitte:* id est, mitte, condona culpam. *Noxam admittere,* Lege 41. § 3 de Furtis. *Noxâ aliquem liberare,* Quintil. lib. 5. cap. 12. der Straff entledigen. *Noxæ esse cui,* Livius lib. 34. cap. 19. schädlich seyn. *In noxa esse,* Ter. Phorm. 2. sc. 1. v. 36, schuldig und sträfflich seyn. *Noxiam remittere,* Plautus Mostell. scen. ult. v. 47. die Schuld verzeihen. Cic. de legibus lib. 3. cap. 4. *Noxiæ pœna par esto.* Sunt qui *Noxiæ* vocabulum non Latinum censeant, contra quos disserit Jacob Nicol. Loens. lib. 5. Epiphyllidum cap. 11. Pro quo Terentius & Donatus.

¶ Noxitudo, obsoletum, Accii est apud Nonium.

¶ Noxialis, e, quod a noxa est, tum quod noxam affert, sive nocet; apud Prudentium legitur Cathem. 9. v. 18 *Lex noxialis.* Et hymno Mamerti: *Pange lingua gloriosi* &c. v. 5 C

Quando pomi noxialis morte morsu corruit.

¶ Noxalis, idem. Lege 1. Dig. Si ex noxali caussa, *noxalis actio:* & Lege 3, eodem tit. *judicium noxale.*

¶ Noxius, criminis compertus, nocens, schuldig/ schädlich. Lactantius lib. 4. c. 18 de Christo Salvatore nostro: *Suspenderunt eum inter duos noxios medium, qui ob latrocinia damnati erant:* zwischen zween Ubelthätern. Ubi vim habet *substantivi. Adjective* usurpatum passim reperies. *Noxissimum animal,* supremo gradu, Seneca dixit lib. 1. de Clement. cap. 26. In scriptis libris est etiam *noxiosissimum,* nec id male.

¶ Innoxius, qui minime nocet, unschädlich. Plaut. in Capt. act. 3. sc. 5. v. 7 *Decet innocentem servum atque innoxium, confidentem esse.* Corn. Nepos extrem. Milt. *Maluit populus eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.*

¶ Obnoxius, unterworffen/ ut, *obnoxius injuriis, crimini, ludibriis,* hoc est, expositus. Plinius lib. 3. epist. 14 *Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis simus obnoxii.* Sic dicimus: *Obnoxia ærumnis multis. Obnoxium morbis corpus,* &c. Suetonius Domitiano cap. 12 *Sed cum obnoxium se barbaris per hoc animadverteret,* i. e. expositum barbarorum incursionibus.

¶ Item qui aliis devinctus est, & aliquid debet, vide Gell. lib. 7. cap. 17. Itaque libero interdum opponitur. Livius: *Si reticeam aut superbus aut obnoxius videar: quorum alterum est hominis alienæ libertatis obliti, alterum suæ.* Seneca lib. 3. de benefic. c. 20 *Corpora obnoxia sunt, & adscripta dominis; mens quidem sui juris.* Hinc D

¶ Obnoxie, adverb. ut, *obnoxie dicere sententias,* Livius lib. 3. c. 39. pr. nicht frey.

¶ Pernoxius, valde noxius. Pompon. Mela lib. 1. cap. ult. de Ponticis gentibus: *pernoxii appulsis.*

¶ Noxiosus, noxius. Seneca epist. 70. sub finem: *Animi perditi noxiosique.* De Superl. *noxiosissimus* in *Noxius* modo dictum fuit.

¶ Obnoxiosus apud Plautum legitur Trin. act. 4. sc. 3. v. 31.

¶ Obnoxiare. Claud. Mamerti est lib. 2. de An. Statu cap. 9. *Alienis semet noxiis obnoxiantes.*

NVBES, vapor humidus in sublime elatus, eine Wolcken. *Nube solet pulsa clarior ire dies,* Ovidius lib. 2. Trist. v. 142. Fuit & divinationis genus ex nubibus, quam mulier Anthusa Leonis Imperatoris tempore invenit, ut Damascenus in Jamblichi vita, auctor est apud Photium pag. 1042. ¶ 2. Ponitur etiam pro fastu atque tristitia. Horat. lib. 1. Ep. 18. v. 94

Deme supercilio nubem.

Wenn man sauer aussiehet. ¶ 3. Pro multitudine densa. Tacitus 3. Hist. c. 2. *Nunc XVI aliarum conjuncta signa pulsu sonituque, & nube ipsa operient & superfundent oblitos præliorum, equites equosque.* Hieron. lib. 2. adv. Jovinian. cap. 6 *Orientales & Libyæ populos, quia per desertum & calidam eremi vastitatem locustarum nubes reperiuntur, locustis vesci moris est.* Etiam Græci sic loquuntur. γεράνων νέφος, *gruum nubem,* habes in Epigr. Antipatri lib. 3. Anthol. c. εἰς πτηνάς, ubi de Ibyco loquitur; Et, νέφος μαρτύρων, *nubem testium* Hebr. 12. v. 1. Vide utrobique notas, illic Brodæi f. 403. hic Erasmi Schmidii in N. T. f. 1335. itemque Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 457.

¶ Nubecula. Dimin. Plin. lib. 18. cap. 35 *Nubecula, quamvis parva, ventum procellosum dabit.* Apulejus de Mundo pag. 61 *Nebula constat aut ex ortu nubeculæ, aut ex ejus reliquiis.* ¶ Ad irati habitum Cicero transfert, cum *frontis nubeculam* dixit in Pison. cap. 9. sicut *nubila fronte* apud Martial. est lib. 2. epist. 11.

¶ 2. Nubecula in morbis ponitur & corporis vitiis. Plin. 27. cap. 12 *Purgat cicatrices & nubeculas.*

¶ Nubifer, *Noti nubiferi,* Ovid. Epist. 3. Briseidis vers. 58. Idem 2. Metamorph. v. 226

Aëriæque Alpes, & nubifer Apenninus.

¶ Nūbĭfŭgus, ut, *Boreas nubifugus,* id est, nubes fugans & dissipans, Columell. lib. 10. v. 288.

¶ Nubĭgĕna, ut, *Nubigenæ Centauri,* ex nube geniti, Stat. 5. Thebaid. v. 263. qui & *nubigenæ bimembres,* Æneid. 8. v. 293. Et, *Nubigenæ amnes,* idem Stat. 1. Theb. v. 365.

¶ Nubivăgus, inter nubes vagans. Silius lib. 12. v. 102 de Dædalo: *Hic pro nubivago gratus pia templa meatu*
Instituit Phœbo.

¶ Innūbis, ut, *Dies innubis,* id est, clarus vel sine nubilo, ein heller klarer Tag/ apud Senecam Hercule Oetæo v. 238.

¶ Nubilus, trübe/gewölckig. *Nubilo die,* Plin. lib. 2. c. 35. Ovidius 1. Trist. eleg. 8.

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

ubi tamen *Nubila tempora* pro tristibus & adversis ponuntur per metaphoram.

¶ Nubilum, Substantive pro ipsa nube, seu aëre tristi. *Nubila cæli,* Virg. 4. Georg. v. 166. *Densa inter nubila,* 6. Æneid. v. 592. ¶ Refertur & ad animum, atque tristitiam significat. Plinius lib. 2. cap. 7 de Sole: *Hic cæli tristitiam discutit, atque etiam humani animi nubila serenat.* Statius Epicedio patris lib. 5. Silvar. carm. 3. v. 12

\- - - - *Quis Apolline merso*
Frigida damnatæ produxit nubila menti?

¶ Innubilus, clarus, serenus. Lucret. 3. v. 21 *innubilus æther.* klar/ heiter/ ausgewölckt.

¶ Obnubilus, ut *Obnubila & obsita tenebris loca,* Cic. 1. Tusc. cap. 21. ex poeta.

¶ Obnubilare, vide paullo post in Verbis.

¶ Prænubilus, valde nubilus. Ovidius 3. Amor. eleg. 13. v. 7

Stat vetus & densa prænubilus arbore lucus.

¶ Subnubilus, aliquantum nubilus. Cæsar 3. Civ. cap. 54 *Nox subnubila.* Ovidius Remed. v. 599

Limes longa subnubilus umbra.

¶ Nubilosus, plenus nubilorum. Apulejus lib. 11. p. 260 *Cælum, nubilosa caligine disjecta, nudo sudoque luminis proprii splendore candebat.*

¶ Nūbilarium, locum significat tectum, in quem propter nubila, & incertam aëris constitutionem frumenta comportantur, ein Feld-Schöppen/ Wetterhütten. Columella lib. 2. cap. 21 *Si falcibus seges cum parte culmi demessa sit, protinus in acervum, vel in nubilarium congeritur, & subinde solibus oportunis torrefacta proteritur.*

¶ Nubilo, nubilare, nubilum inducere, zuwölcken. Varro R. R. lib. 1. cap. 13 *si nubilare cœperit.* Et metaphorice Plinius lib. 37. cap. 7 *Fulgor carbunculi extremo visu nubilans.* Paullinus Nolanus Carm. 10. v. 38

Lucem [divinam] *figmenta vatum nubilant.*

¶ *Nubilatur,* impers. Cato cap. 88, *Ubi nubilabitur, noctu sub tecto ponito.*

¶ Adnubilare, apud Stat. in Silvis lib. 5. carm. 1. vers. 149

\- - - *Velis adnubilat aura secundus.*

Ammianus lib. 27 cap. 14 *Virtutem ejus adnubilabant actibus pravis.*

¶ Enubilare, apud Paullinum Jambo ad Cytherium v. 667

Enubilatam veritatem cernimus.

Tertullianus de Anima cap. 3 *Ea erunt Christianis enubilanda.* Auswölcken/ erklären.

¶ Obnubilare, mit Wolcken überziehen/trübe machen. *Serenitas vultûs obnubilatur ægritudine,* Gell. lib. 1. cap. 2.

¶ Obnūbilus, adjectivum, vide supra paullo sub *Nubilus.*

NVBO,

NVBO, nupsi, nubere, proprio primarioque significatu est, tegere, velare, καλύπτειν. Ita vetus Poeta in Pervigilio Veneris v. 22 *Ipsa*, (Venus) *jussit mant ut udæ Virgines nubant* (velent, tegant virgines) *rosæ*. Arnobius lib. 3. p. 118 *quod aqua terram nubat, appellatus est, inquiunt, Neptunus.*

¶ 2. Hinc *nubere* etiam nuptias facere significat; quod scilicet nova nupta flammeo nuberetur sive velaretur. Ambros. exhort. ad virg. Tom. 1. f. 108 *A nubibus verbum nubentium tractum arbitror. Denique operiuntur ut nubes, cum acceperint nuptura velamina.* Unde proprie puella *nubere* dicitur, adolescens *ducere*. B. Hieronymus ad illud Matthæi cap. 22 *In resurrectione neque nubent, nec nubentur: Latina*, inquit, *consuetudo Græco idiomati non respondet, NVBERE enim proprie dicuntur mulieres: & viri VXORES DVCERE.* Ovidius lib. 9. Metamorph. extr. de Iphi puellâ, sed quam pro mare pater habuerat hactenus, & ei formosissimam virginem desponderat:

Pronuba quid Juno? quid ad hæc, Hymenæe, venitis
Sacra, quibus qui DVCAT abest, ubi NVBIMVS ambæ.

Claudianus in Eutropium Eunuchum lib. 1. v. 222

Quo struis hos auri cumulos, quæ pignora tantis
Succedunt opibus? nubas, ducasve licebit,
Nunquam mater eris, nunquam Pater.

Quando verò de viris hoc verbi usurpant auctores, de hominibus uxoriis, id est, sub imperio uxorum viventibus fere loquuntur, ut observat Scal. in Catalect. Poet. Vet. Comment. Et ita signate Martialis lib. 8. Epigr. 12

- - - *Uxori nubere nolo meæ.*

Sed neque hoc perpetuo observant auctores. Vide Barthium lib. 6. Advers. cap. 14. item ad Claudiani paullo ante citatum locum, p. 1315. Scheurl. stat. Mercur. Part. 1. cap. 2. pag. 47. Taubman. ad Plaut. p. 15. ¶ 3. Aliquando *nubere* concumbere est, coire. Plautus Cistell. act. 1. sc. 1. v. 45, Lena de meretricula:

Hæc quidem quotidie viro nubit, nupsitque hodie,
Nubet mox noctu, nunquam ego hanc viduam cubare sivi:
Nam si hæc non nubat, lugubri mihi fame familia pereat:

Atque huc referendum puto illud Vestalis Carmen apud Senecam Excerptis Controversiar. lib. 6. Controvers. ult.

Felices nuptæ: moriar, nisi nubere dulce.

Eadem ratione & *nuptias facere* dicebant, de quo infra.

¶ Etsi autem rectius & elegantius dicitur *nubere alicui*: quomodo locutus est Ovidius in epist. Her. 9. v. 32

Si qua voles apte nubere, nube pari:

veteres tamen & *nubere cum aliquo* dixerunt: Plautus Amphitr. prol. v. 97 - - - *in illisce habitat ædibus,*

Amphitruo natus Argis ex Argo patre,
Qui cum Alcumena est nupta Electri filia.

Vide ibi collectanea Taubm. & Albericum Gentilem 2. de Nuptiis cap. 3. Gell. lib. 7. cap. 1 *Matrem ejus diu sterilem existimatam tradunt, Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos desperavisse.* Terentius Andria & in Adelphis: nec non & Nepos aliquot locis, *nuptum dare* pro tradere in matrimonium dixit. v. gr. in Pausania cap. 2. n. 3 *Des ei filiam tuam nuptum*: & Dione cap. 1 *Priorem* [filiam] *Dionysio nuptum dedit.* Ausstatten/ eine Tochter vergeben. Justinus lib. 23. cap. 2 *Nubendo non prosperæ tantum, sed omnis fortunæ initur societas.* Passive, *nubentur*, est apud sacros scriptores, ex Marci c. 12 v. 25. de quo supra ex Hieronymo.

¶ Nubilis, filia, virgo. Mannbar. Virgil. 7. Æn. v. 53 *Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.*

¶ Nupta, nova nupta, quæ nupsit. Ovid. 2. Fastor. v. 794. *nupta pudica.*

¶ *Nupta verba*, pro obscenis, Plautus in Dyscolo, ut citat Festus.

¶ Nupturire, zu freyen Lust haben. Apul. Apol. p. 319 *Sponte eam dicens sine ulla magia jam olim nupturisse.*

¶ Nuptiæ, eheliches Beylager/ Hochzeit. *Nuptias apparare*, Terent. act. 4. sc. 1. v. 32. *In diem aliquem constituere*, ibidem act. 1. sc. 5. v. 34. ansetzen. *Exornare nuptias*; pro apparare, Plautus dixit Aulul. act. 4. sc. 10. vers. 54. zuschicken. *Nuptias conciliare*, Heyrath stifften/ Corn. Nepos Attico cap. 5. apud quem & *Conciliatorem nuptiarum* legas. *Nuptiarum officium celebrare*, auff der Hochzeit seyn/ einen Hochzeit-Gast geben/ Sueton. Claudio cap. 26. extrem. ¶ Transfertur vocabulum & ad libidines illicitosque & clandestinos concubitus. Sic *Clandestinas nuptias* Plautus dixit Casina act. 5. sc. 3. v. 6. *Innuptas nuptias* eleganter Poeta vetus apud Ciceronem lib. 3. de Oratore sub fin.

Qua tempestate Paris Helenam innuptis sibi junxit nuptiis

Ita non semel Petronius *nuptias facere*, pro συνουσιάζειν. Justinus lib. 31. cap. 6. de Antiocho: *Rex ipse per hiemem in luxuriam lapsus, novis quotidie nuptiis deditus erat.* Vid. Dan. Pareum Comment. in Musæum pag. 137. Gonsal. ad Petron. pag. 283.

¶ Nuptialis, ut, *Cœna nuptialis*, ein Hochzeit-Mahl. Plaut. Curcul. a. 5. sc. 2, 62. *Faces nuptiales*, Braut-Fackeln: & *Dona nuptialia*, utrumque Cic. pro Cluentio cap. 6. & 9. *Nuptiale festum amici exercere*, Symmach. lib. 7 epist. 19.

¶ Nuptus, ûs, nomen, nuptiæ. *Filiam nuptui collocare*, Columella lib. 4. cap. 3. extr. Et sexto casu, *solenni nuptu filiam locare*, Aurel. Victor de Viris illustr. cap. 59. in Hostilio Mancino. Sed *nuptum collocare*, apud Cæsar. lib. 1. Gall. B. cap. 18. & *nuptum dari adolescenti*, Terent. Andr. act. 2. sc. 1. pr. ex forma Supini sunt secundum vulgares Grammaticos. Attamen nominaliter Statius lib. 5. Silv. carm. 1. v. 45

Illa quidem nuptumque prior tædasque marito,
Passa alio.

¶ Nuptiator, qui facit aut adstruit nuptias. Hieronymus ep. 11 ad Ageruchiam de monogamia: *secundus nuptiator*, qui secundas nuptias facit post viduitatem.

¶ Connubium, jus est legitimi matrimonii, das eheliche Verbündniß/ die Ehe. *Conjungere connubia*, sich mit einander verehlichen. Cic. lib. 1. de Oratore cap. 9 *Romulus Sabinorum connubia conjunxit consilio & sapientia singulari.* Quod poeta *Connubio jungam stabili* dixit Æneid. 1. v. 73. verehligen/Heyrath stifften. *Connubium inire*, Ovid. 2. Amor. 7. v. 21. heyrathen. *Concelebrare connubia*, Livius lib. 1. cap. 9. Hochzeit halten. *Cui connubii jus non est*, seu, ut Gruterus legit, *quicum connubium non est*, Cic. Topic. cap. 4. Cæterum anceps secunda est. Vide Virgil. c. l. Æn. 1. v. 73, & lib. 4. v. 535.

¶ Connubialis, ut *Vincla connubialia*, Statius lib. 5. Theb. v. 112. *Carmen connubiale*, Claudian. 4. cons. Hon. v. 649. *Vectigal connubiale*, Idem epist. ad Serenam v. 18. Hochzeit-Geschenck. *Fœdus connubiale*, Salvian. lib. 7. de Gubern. p. 244.

¶ Denubere, idem quod nubere, enubere. Tacitus 6. Annal. c. 27 *Julia denupsit in domum Rubellii.* Adde Annal. 15. cap. 37. Et Apulejus lib. 5. Miles. p. 166 *Deo denupsit*: & in Apolog. p. 319 *fratri tuo denupturam.*

¶ Enubere, aus dem Geschlecht in ein andern ungleichen Stand freyen. Hac significatione usus Livius lib. 10. cap. 23 *Virginiam, Auli filiam Patriciam, plebejo nuptam Volumnio Cos. matronæ, quod enupsisset patribus, sacris arcuerant.*

¶ Enuptio, jus nubendi extra gentem, apud Livium lib. 39. cap. 19, Ut *Feceniæ Hispalæ gentis enuptio esset*, quod ei, ut præmium, decretum constitutumque fuit. Vi vocabuli latius quoque intelligi potest, de quibusvis extra gentem & ordinem nuptiis, & quocunque verbum *enubere* potest retrahi.

¶ Innubere, Livius lib. 1. cap. 34 *Ea, cum innupsisset.* i. e. in mariti domum transisset. Vide Festum.

¶ Innupta, non nupta, unverehlicht/ ledig. *Innuptæ puellæ*, Virgil. Æn. 2. v. 238. At ¶ *Innuptas nuptias*, Poeta vetus apud Cicer. l. 3. de Oratore sub finem eleganter dixit inconcessam & meretriciam conjunctionem. Verba ejus supra dedimus. *Caninas nuptias*, Hieronymus vocat Epist. ad Oceanum.

¶ Innubus, a, um, ἄγαμος, unverehlicht/ apud Poetas. Sic *innuba laurus*, Ovidio dicta lib. 10. Metam. vers. 92 propter Daphnes fabulam. Sic *innuba Pallas*, Auson. Epigram. 106. *Innuba Vestalis*, Prudent. 2. adv. Symmach. v. 1072.

¶ Obnubo, sequitur primigeniam notionem, quæ velandi, tegendi est. verhüllen/ bedecken. Cicero pro Rabir. perduell. c. 4 *I lictor, colliga manus, caput obnubito, arbori infelici suspendito.* Et Virgil. Æn. 11. v. 77

- - - - *comas obnubit amictu.*

¶ Obnuptus, velatus. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21 *Simulacrum hujus Deæ fingitur capite obnupto*: & paucis interjectis: *Terra nubibus obnupta.*

¶ Pronuba, quæ nuptiis præest, ut *Pronuba Juno*, apud Virgil. 4. Æneid. v. 166. & 7. Æneid. v. 319 *Bellona manet te pronuba.* Ehestiffterin. Est autem vere Adjectivum, & variis rebus, quæ nuptias conciliant, saltim eo pertinent, apponi potest, ut, *nox pronuba*, Claudian. 4. cons. Hon. v. 642, & *flamma pronuba*, Idem lib. 1. de Raptu Proserp. v. 131.

¶ Pronubare. Hieronymus Vitâ Malchi p. 99 *pronubante nobis mæstitia.*

¶ Multinubus, ut *Salomo multinubus*, Hieronymus lib. 1. adv. Jovinian. c. 15. pr. Et *uxor multinuba*, Idem epist. 11. ad Ageruchiam de Monogamia.

¶ Multinubentia, Tertulliani verbum de Pudicit. cap. 1. *Criminum*, inquit, *remedia præstituunt multinubentiæ jure.*

Nucleus. Vide post, *Nux*.

NVDIVS tertius, adverb. de tempore præterito, compositum ex *nunc* & *dies*, quasi dicas, nunc est dies tertius, vorgestern/ ehegestern. *Nudius tertius dedi ad te epistolam longiorem*, Cic. ad Atticum lib. 14. epist. 11.

¶ Nudius quartus, vor vier Tagen/ ac sic deinceps. Plautus Mostell. act. 4. sc. 2. v. 40 *Heri & nudius tertius, quartus, quintus, sextus, usque.* Idem Trucul. act. 2. sc. 6. v. 28 *Here nudius quintus natus ille est*, h. e. heri à quinque diebus. Quid? quod etiam *nudius tertius decimus* dixit Cicero in 5. Philipp. cap. 2, *Recordabimini qui dies nudius tertius decimus fuerit, quantus consensus vestrum* &c. Itaque *nudius quintus decimus* dixit Perpinianus init. Orat. 15, *Modestiâ singularis, quâ me nudius quintus decimus audistis.*

NVDVS, a, um, γυμνός, nackend/ *Nudo vestimenta detrahere*, Plaut. Asinar. a. 1. sc. 1. v. 79. quod sperare ab eo emolumentum est, cui

cui ne sit quidem, quod auferri queat. *Nuda silex*, Virg. Eclog. 1. lapis qui nullo gramine obductus, atque vestitus veluti est. ¶ 2. Per metaphoram non ineleganter dicitur, *Urbs nuda præsidio*, Cic. 7. Attic. ep. 13. Et, *Respublica nuda à magistratibus*, pro destituta, pro Domo cap. 22. Item, *Nudus a propinquis*, post redit. ad Quir. c. 3. Et, *Nuda verba*, vel *aperta*, apud Plinium lib. 4 epist. 14, vel *satis explicata*, apud Cic. in Paradoxis.

¶ Nudulus, diminut. Hadrianus imperator carm. supremo apud Spartian cap. 25 *Animula, pallidula, rigida, nudula.*

¶ Nuditas, Blösse / inopia, Quintil. lib. 10. cap. 2 *Si tenuitas aut nuditas in asperis gravibusque caussis ponderi rerum parum respondeant.* Gloss. Vet. *Nuditas*, γυμνότης.

¶ Nudo, nudare, entblössen / ut *Nudare corpus*, Ennius apud Cic. 4. Tusc. cap. 33. *Nudare vagina gladium*, Cornel. Nepos Datame extremo. id est, distringere. Metaphorice Livius lib. 35. cap. 32 *Jam, & id magis in dies, Ætoli defectionem nudabant*, id est palam præ se ferebant, non tegebant, ut antea.

¶ *Nudare*, spoliare, entblössen. ut, *Nudata interitu Consulum Respub.* Planc. ad Cic. lib. 10. famil. epist. 17. Et, *Nudatus defensoribus murus*, Cæsar 2. Gall. cap. 6. Sed *Nudati equites* dicebantur, quibus nota Censoria ademti equi, ut ad Suetonium Casaubonus observat pag. 26.

¶ Connudare, idem, apud Plinium lib. 28 cap. 7, *Connudata in mense*, sc. mulier. entblösset.

¶ Denudare, *Spoliare atque denudare aliquid ornatu suo*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 55. berauben. Proprie, *Denudari à pectore*, um den Leib entblösset werden / idem in Verr. 7. cap. 13.

¶ Denudatio. Vet. Gloss. *Denudatio*, γύμνωσις.

¶ Denudator. Ibidem, *Denudator*, γυμνωτής.

¶ Enudare, idem quod simplex. ¶ 2. Sed *res obscuras enudare*, exponere est Ciceroni lib. 1. de legibus cap. 9.

¶ Renudare, rursum, vel retro nudare. Apulejus lib. 8. pag. 214 *Brachiis humero tenus renudatis.* Die Arme biß hinter auffgestreifft. Idem lib. 2. Milef. p. 122 laciniis cunctis renudata.

¶ Nudipedalia, sacra nudis pedibus celebrata. Tertullianus de Jejun. cap. 16. & in Apologet. cap. 40. Adde Hieronymum in Cap. 4. ad Galatas.

¶ Seminudus, halb nackend. Livius lib. 24. cap. 40 *prope seminudus fugiens.* Adde lib. 31. cap. 35.

NUGAE, proprie sunt, quæ canebantur in mortuorum laudem. Plautus Asin. act. 4. sc. 1 *Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.* Et sane id origo declarat. Nam *nugæ* Hebraicum & Syriacum vocabulum. Id sonat mœrorem, sicut *Nenia*, planctum, eadem linguâ, Scal. Conject. in Varr. Donatus vero a *non agendo dictas* putat. Vide supra *Nequitia*. ¶ 2. Nugæ φλυαρίαι faul und lose Geschwätz / unnütze Schwäncke. *Nugis delectari*, zu Gabelwerck Lust haben. *Nugis armatus*, Horatio lib. 1. Ep. 18 dicitur, qui levibus, nugatoriis argumentis nititur. *Nugas agere*, est aliquid stulte agere apud Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 78. Idem Menæchm. Prologo v. 52

Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit:
Qui dederit, magis majores egerit.

Sic *nugas postulare*, stulte quid postulare eidem est Trinum. act. 2. sc. 4. v. 40. ¶ 3. *Nugæ* etiam de rebus Venereis & scortationibus dicuntur. Horat. lib. 1. Sat. 9. princip.

Ibam forte via sacra (sicut meus est mos)
Nescio quid meditans nugarum,

i. e. scortillum aliquod lepidum quærens, ut Torrentius ad Epod. 4. v. 7 interpretatur. Unde *nugator*, pro scortatore, ut brevi post dicturi sumus.

¶ Nugax. Gloss. Vet. *Nugax*, εἰκαῖος, σαπρὸς, ἀχρεῖος, φλύαρος.

¶ Nugacitas, Gloss. ἀχρειότης, ἀχρειοσύνη, *Nequitia*, *Nugacitas*. Et Augustin. epist. 67 fin. *Omnis ab eo deleta est nugacitas.*

¶ Nugo, nomen, pro nugatore, Apulejus dixit lib. 5. circa fin. *Sed utique præsumis nugo & corruptor.*

¶ Nugiger, a quo *manum nugigeram* Cicero dixisse fertur ad Attic. lib. 4. epist. 5. sed locus in mendo jacet. Vide Grævii edit. pag. 378.

¶ Nugigerulus apud Plautum, ein Mährleinträger / Lügenträger / in Aulul. act. 3. sc. 5. vers. 51.

¶ Nugivendus apud eundem.

¶ Nugor, nugari, nugas agere. Cic. lib. 2. de Divinat. cap. 13. pr. *Democritus non inscite nugatur.*

¶ Nugator, qui nugas i. e. nihil serii agit. Cic. pro Flacc. cap. 16 *Neque in istum nugatorem, tanquam in aliquem testem, invehar.* Vet. Gloss. *Nugator*, ἀχρεῖος. ¶ Item Scortator; Prudentius Hymn. 2. καθημερ.

Quis mane sumtis nequiter
Non erubescit poculis
Cum sit libido, temperans,
Castumque nugator sapit.

Idem Psychomachia v. 434. *Nugatricem aciem*, de luxuriæ copiis dixit. Luxuria enim in gulâ & Venere est.

¶ Nugatrix. Jam dictum ex Prudentio.

¶ Nugatorius, *Res infima, & nugatoria*, voll unnützes Narrenwercks / Cic. pro Cæcina cap. 23.

¶ Nugamentum, idem quod nugæ, Apul. 1. Metam. sub fin. *A quo istorum nugamenta hæc comparasti?* Postea vocat *frivolos pisces*, elende geringe Fische. Pisciculos enim Lucius emerat.

¶ Nugalia, pro nugamentis aut nugis dixit Gell. lib. 3. cap. 16. *Alii alia quædam nugalia* scil. proferebant. brachten andere Possen / oder alber Zeug vor. Est autem ab

¶ Nugalis, adjectiv. quod Onomast. φλυαρώδης interpretatur: unde &

¶ Nugalitas, σαπρότης, in Vet. Gloss.

Nullus, vide *ullus*, in *unus*.

NUM, interrogandi Adverb. quod soli indicativo jungitur, negatione subintellectâ. Ter. Andr. a. 5. sc. 3. v. 7 *Num ejus color pudoris signum usquam indicat?* Virgil. 4. Æneid. *Num lacrymas victus dedit, aut miseratus amantem est?* Et, *Num furis?* Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 58.

¶ Numnam, ut, *Numnam periimus?* idem quod, *num* vel *an*, apud Terent. Andr. 3. sc. 4. v. 12.

¶ Numquando, num aliquando, ob auch iemahls. Cic. 5. Philipp. c. 11 *Nunquando perditis civibus vexillum, quo concurrant, defuturum putatis?* Sed meliores libri omnes *Num quando*, divise.

¶ Numquis, numquid, Terent. Phorm. 3. sc. 3. vers. 32. *Nunquid est, quod operâ meâ vobis opus sit?* Numquid non, pro, annon. Senec. epist. 90. (al. 91.) *Nunquid non pelles ferarum, & aliorum animalium à frigore satis abundeque defendere queunt?*

NUMA Pompilius, Romanorum Rex alter à Romulo, justitia & pietate insignis, qui annum in duodecim menses divisit. Hunc Numam Pythagoræ discipulum fuisse tradiderunt nonnulli: sed tempora non conveniunt. Cicero 4. Tusc. Quæst. cap. 1 eo id factum putat, quod prisci illi eos, qui sapientia excellerent, Pythagoræ auditores fuisse crediderunt. Vide eundem & lib. 2. de Oratore cap. 37, & Plutarch. in Numa pag. 60. qui & alium Pythagoram, Spartiaten refert, qui, cum Italiam peragraret, versatus cum Numa sit. Quo factum, ut Numa multa Lacedæmoniorum instituta Romanis miscuerit. De priore multa Lactantius lib. 1. c. 22. ¶ 2. Per ἀντονομασίαν hominem sanctum notat, & innocentem. Barth. ad Stat. Silv. p. 118.

NUMANTIA, urbs Hispaniæ in Celtiberia, a Scipione posteriore deleta, & diuturno obsidio, & ultima fame, & versa in furorem constantiâ inclita. Lege Florum lib. 2. cap. 17. &c.

¶ Numantinus. Propert. lib. 4. Eleg. ult.

Afra Numantinos regna loquuntur avos.

Numella, vide infra in *Numus*.

NUMEN, proprie & naturâ suâ nihil aliud, quam *nutus* est, a *nuo*: ut *motus*, & *momen*, unde *momentum*, a *moveo*: *flatus*, a *flo*, a *fluo flumen*, & alia similiter. Lucretius lib. 2. de Curetibus v. 632

Terrificas capitum quatientes numine cristas.

Capitum numine i. e. nutu, vel motu. Et lib. 3. v. 144

Cætera pars animæ per totum dissita corpus
Paret, & ad numen mentis, momenque movetur.

Plinius lib. 7. Epist. 27 *Perquam velim scire, esse Phantasmata, & habere propriam figuram, numenque putes:* Id est, vim potentiamque movendi se. ¶ Κατ' ἐξοχὴν de nutu potentiaque ac voluntate seu providentia Dei, vel Deo ipso usurpatur. Lucanus lib. 3. v. 448

- - - - - *Servat multos Fortuna nocentes,*
Et tantum miseris, irasci numina possunt.

Numina i. e. Dii Virgil. 4. Georg. princ. *Si quem Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.* Et ita frequentissime idem aliis locis. Idem 11. Æneid. v. 232 *Fatalem Ænean manifesto numine ferri Admonet ira Deûm.* Manifesto numine, id est, decreto instinctuque divino. Sæpissime διακριτικῶς, seu distinctionis caussa, aliquid additur, unde constet, de quo numine sermo sit. Cicero pro domo sua: *Divino numine redditus Reipubl. sum.* Virgil. 2. Æneid. v. 777

- - - - *Non hæc sine numine Divûm Eveniunt.*

¶ Romani & Imperatores suos *Numinis* appellatione, sub figura quadam, honorabant, quod secundi a summo numine essent, & ejus vicem fungerentur in terris. Hinc illa formula: DEVOTUS NUMINI MAIESTATIQUE EIUS. Symmachus lib. 10 Epist. 21 ad Theodosium & Arcadium Imperatores: *Præcipua quidem beneficia numinis vestri Populus Romanus exspectat.* Atque ab hac loquendi ratione nec ipsi Christiani abstinebant. De quo videndus Vossius lib. 3. de Orig. & progressu Idololatriæ cap. 17. & Jo. Henr. Bœclerus egregio libro de Auspicio Regio cap. 3. § 5. ¶ Pluraliter *numina*, de uno Deo, sive persona, Silius lib. 1. v. 93 *Ennææ numina Divæ*, id est Proserpinæ: quod secus apud Christianos habet. Vide Prudent. Hamartig. v. 350.

NUMENIUS, Apameensis Syrus, Philosophus fuit Pythagoricus & Platonicus, cujus scripta passim citantur ab Origene, Eusebio, Theodoreto. Sub Antonio Pio videtur floruisse. Vid. Jons. lib. 3. de Script. Hist. Philos. pag. 23. seqq. Ubi & hoc eodem nomine alios memorat.

NUMERUS, quantitas collecta ex unitatibus, eine Zahl. ut *numerus*

merus par, impar. *Non curat numerum lupus*, der Wolff friſ- A
ſet auch ein gezehltes Schaff. *Magnus numerus frumenti*, Cic. 4 Verr. cap. 72. eine groſſe Menge. *In numero ſuorum aliquem habere*, id eſt, in cœtu, grege ſuorum, ſeu inter ſuos, Cic. 13. fam. epiſt. 6. unter ſeine Freunde rechnen. *Numero beatorum aliquem eximere*, Horat. lib. 2. oda 2. Et, *In aliquo numero eſſe*, hoc eſt, in honore vel exiſtimatione, Cic. in Oratore c. 61. in einem Anſehen ſeyn. Horatius lib. 1. Epiſt. 2. v. 27 *Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati*, id eſt, ſumus turba ſine nomine, ſine virtute ac dignitate: nullius loci, ordinis, claſſis. Nam qui præſtant aliqua re, notis quibusdam & numeris diſtinguuntur, ut alius primus, alius ſecundus, &c. pronuncietur. Qua ſignificatione & *ἀριθμὸς* apud Græcos ponitur, nec tantum de pluribus, verùm etiam de uno, ut apud Euripidem annotavit Scalig. Comment. in Ætnam Severi. *In nullo eſſe numero*, Cic. 3. de Orat. c. 56. Et, *In numeros referre*, in ordinem, Cic. 2. de Divin. cap. 1. ¶ Magnam numeris vim attribuere veteres, Pythagoras inprimis, Vide Plutarch. de procreatione animæ, item de Iſide & Oſiride: Sextum Empiricum libr. 3. Pyrrhoniarum Hypotypoſ. cap. 18: Platonis Timæum ejusque interpretes; Cenſorinum de die natali. De ſacris numeris Hieron. in Jeſaiam c. 3, 3. & Matth. cap. 15. v. 33. in Ezechiel. cap. 41. in Epiſt. ad Gal. c. 1. v. 18. Ambroſium libr. 7. in Lucam cap. 11. Auguſt. B
Epiſt. 119. De *Senario* & ſex millium numero Scaliger Opuſculis poſtumis Epiſt. 31. De *quaternario* Eumenius Panegyrico Conſtantii cap. 4. ¶ *Numerus quadratus* dicitur, qui gemina dimenſione in æqua concreſcit: ut bis duo, ter tres, quater quatuor &c. ita Boëthius libr. 2. de Muſicâ cap. 6. vid. & Gell. lib. 1. cap. 20. ¶ 2. Numerus, orationis harmonia modus numeris alligatus. Cicer. in Academ. lib. 1. c. 3. *Varium & elegans omni ferè numero Poema.* ¶ 3. Numerus, Verßweiſe / Reimweiſe / Geſangweiſe. *Numeris orationem adſtringere*, Cic. 3. de Oratore cap. 44. *Numeri Oratorii*, de quibus Rhetores ex Quintilian. 9. cap. 4. ¶ 4. *Numerus* palæſtræ verbum in moribus illis flexuque membrorum quaſi lex quædam ac regula. Seneca libr. 7. de Beneficiis cap. 1. *Quemadmodum magnus luctator eſt, non qui omnes numeros nexusque perdidicit, quorum uſus ſub adverſario rarus eſt, ſed qui in uno & altero ſe diligenter exercuit, & eorum occaſionem diligenter exſpectat.* Quintilianus lib. 12. cap. 2 *Et ut Palæſtrici doctores illos, quos numeros vocant, non idcirco diſcentibus tradunt, ut his omnibus in ipſo luctandi certamine utantur; ſed ut ſubſit copia illa, ex qua unum aut alterum, cujus ſe occaſio dederit, efficiant.* Atque hinc fluxit ille proverbialis ſermo, *omnes numeros implere*, *omnibus numeris perfectum eſſe* & ſimilia. Vide Lipſium ad laudatum Senecæ locum. *Omnibus numeris abſolutum* Plin. lib. 9 epiſt. 38. Et, *Perfectum,* C
expletumque omnibus ſuis numeris & partibus, Cic. 2. Nat. Deor. c. 13. extr. durchaus vollkommen. Eleganter Plinius lib. 4. Epiſt. 11 *Omnibusque numeris pudoris*, πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν. ¶ 5. Similiter & in muſicis dicebantur *numeri*, qui iidem fere cum *modis* ſeu *nomis*, quos appellabant: unde hæc duo frequenter junguntur. Horatius lib. 2. Ep. 2. v. 143

Ac non verba ſequi fidibus modulanda Latinis
Sed veræ numerosque modosque ediſcere vitæ.

Quintilianus lib. 9. cap. 4 *Quod ſi numeris & modis ineſt quædam tanta vis* &c. Nam de cantilenis ibi loquitur. Lucretius lib. 2. de Curetibus v. 631

Ludunt, in numerumque exſultant.

Iterum v. 636

Armati in numerum pulſarent æribus æra.

Virgilius Eclog. 6. v. 27

Tum vero in numerum Faunosque feras que videres
Ludere.

Ludere & Lucretio & Virgilio *Saltare* eſt. *In numerum* i. e. ad cantum perite atque ex arte, ut modus pedum rhythmo canticoque reſpondeat: cui contrarium *extra numerum* eſt. Cicero Paradoxo 3, *Hi[illegible]o ſi paullò ſe moverit extra numerum, exſibilatur.* Horatius lib. 1. Ep. 18. v. 59

Quamvis nil extra numerum feciſſe modumque Curas.

i. e. imperite, inepte. Sic *numeri*, Carmina, quæ certis legibus conſtricta: quibus opponuntur *numeri innumeri*: vide in- D
fra. ¶ *Numerus* & τάξις, militaris eſt cohors, Tacitus Agricola cap. 18 *Sparſi per provinciam numeri, præſumta apud militem illius anni quies.* Suetonius Veſpaſiano cap. 6 *Et tunc quidem compreſſa res eſt, revocatis ad officium numeris.* Sic *in numeris* ſive *per numeros diſtribuere militem* apud Plinium legimus lib. 10. Ep. 38. & 39. Vide Lipſ. ad lib. 1. Hiſtor. Tac. n. 25. & Buchner. ad Plin. lib. 10. Ep. 38. n. 653. ¶ Significat & Catalogum ſive breviculum militum, die Rolle. Unde *referre in numeros*; Plin. 3. epiſt. 8. n. 4. *manere in numeris* &c. apud JCtos. Vide Torrentium ad paullo ante laudatum locum Suetonii. ¶ Numero, der Zahl nach / oder an der Zahl. Juvenal. Satyr. 13. v. 26

Rari quippe boni, vix ſunt numero totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.

Item *Numerò*, pro nimium citò, non ſemel dixit Plautus & alii antiquiorum. Hinc *Numeri* dicti, qui celeriter naſcebantur.

A Vide Feſtum in *Numero* & ibi Scaligerum: Et *numerò dicere* pro nimis citò.

¶ Numerōſus, magno numero; ut *Exercitus numeroſus*, ſeu, ut Valer. Flaccus dicit lib. 1. v. 436, *numeroſa phalanx*, ein groß Kriegsvolck. *Oratio numeroſa*, Cic. in Oratore c. 65. quæ numeris egregie conſtat, völlig und wohl geſetzt. *Pylio numeroſior ævo*, Martial. lib. 4 ineunte. *Oculi in homine numeroſiſſimæ varietatis atque differentiæ*; Plinius lib. 11. cap. 37, ſeu ſect. 53. *Numeroſiſſima ſuffragia*, Idem lib. 7. cap. 29. ¶ 2. Laxus, amplus; Plinius lib. 2. Epiſt. 14 *Hoc pretio quamlibet numeroſa ſubſellia implentur.* Idem lib. 2. Epiſt. 9 *numeroſiſſimam cauſſam*, ampliſſimam dixit, quæ plura capita ac quæſtiones habeat. Idem lib. 10. ep. 48 *Iidem Nicenſes Gymnaſium incendio amiſſum, ante adventum meum reſtituere cœperunt, longè numeroſius laxiusque quam fuerat.* Nam *numeroſum* & *laxum* Synonyma ſunt. Etiam apud Columellam libr. 10. principio *numeroſus hortus*; ſpatioſus & amplus eſt, quanquam Barthius libr. 1. Adverſ. c. 2 aliter interpretatur. Nam & lib. 6. cap. 29 *Numeroſum pectus*, i. e. latum & amplum: *& genua numeroſis toroſisque feminibus* in Equâ perinde dicit & laudat.

¶ Numerose; ut, *circumſcripte & numeroſe dicitur*, Cicer. in Orat. c. 66. *Sententia numeroſè cadens*, Idem de Clar. Orat. c. 8.
B nach der Menſur. *Diſtinctius numeroſiusque omnia dicere*, Gellius lib. 7. cap. 3. Et, *Sententias numeroſiſſime verſare*, Quintil. lib. 10. cap. 5. *Familias numeroſiſſime comparare*, hoc eſt, plurimos famulos, Apulej. de Deo Socr. ſub fin.

¶ Innŭmĕrus, adject. innumerabilis; unzehlich. Cic. de Orat. lib. 2. cap. 22 *Ludò Iſocratis, tanquam ex equo Trojano, innumeri principes exierunt.* ¶ 2. *Innumeros numeros* Plautus in Epitaphio ſuo apud Gell. lib 1. c. 24 verſus dixit, quos Horatius *lege ſolutos* appellat. Eo videlicet modo, quo apud Græcos γάμος ἄγαμος, δῶρα ἄδωρα, apud Latinos, ut Ciceronem, *innuptæ nuptiæ; funera nec funera*, apud Catullum Argonaut. v. 83. *juſta injuſta* apud Ovid. dicuntur. Vide Scal. Lect. Auſon. l. 2. c. 22. *Innumeri*, i. e. ſine certâ lege numerorum. ¶ *Innumerum* etiam pro vano ponitur, & quod habendum nullo numero eſt. Barthius 1. Adverſar. cap. 2.

¶ Numeroſitas, multitudo. Vox poſterioris, ut videtur, ævi. Oroſius lib. 4. cap. 5. extr. *numeroſitas miſeriarum.* Sidonius l. 7. epiſt. 2 *nepotum numeroſitate gaudere.* Idem Carm. 23. v. 151 *Varro numeroſitate ſcriptorum verendus.* Adde Macrobium l. 1. cap. 22. Et Auguſtinus de Doctr. Chriſtiana lib. 2. c. 14 *interpretum numeroſitas.*

¶ Numero, numerare, per numerum recenſere, zehlen. *Numerare pecuniam*, Cic. Planco ſub 16. ep. 16 lib. ad Attic. priore.
C Geld auszahlen. *Stipendium militibus numerare*, Idem in Piſon. c. 36. beſolden. ¶ *In Sapientibus numerari*, eſt haberi, ſeu cenſeri. Cic. Parad. 1. *Neque non laudabo ſapientem illum Biantem, qui numeratur in ſeptem.* Vide Grævium ibi. Idem cum *inter* efferri poteſt. Ovid. 4. Pont. 9. v. 35

præſentes inter numerarer amicos.

gerechnet werden. Cic. de Fin. 2. c. 28 *Socrates voluptatem nullo loco numerat.* nichts werth achten. Livius lib. 2. cap. 1 *Vt haud immerito omnes conditores numerentur*, id eſt, exiſtimarentur. Et paullo poſt: *Libertatis autem originem inde numeres.* Sed, *Habere in numerato*, ſignificat promptum atque ad manum habere, in Bereitſchafft/oder zur Hand haben/im Griffe haben/ꝛc. Vt *ingenium in numerato habere*, apud Quintilianum libr. 6. cap. 3. extremo. Quæ loquendi ratio petita eſt a præſente pecunia, quæ & ipſa *numerata* dicitur: Baar Geld. Unde *in numeratò relinquere*, baar hinterlaſſen / Plinius dixit lib. 38. c. 10. Pari metaphora Tertullianus eodem ſenſu *in confiſcato habere* dixit, de quo ſupra in *Fiſcus.*

¶ Numeratio. Zehlung. ¶ Perſolutio, Zahlung. Seneca Epiſt. 18 *Ab iſto fiet numeratio.* Et Columella lib. 1. cap. 8 *Vbi numeratio exigitur, rem pro nummis oſtendit.*

¶ Numerator. Auguſtinus Confeſſ. lib. 5. cap. 4 extr. *Numerator ſiderum.*

¶ Numeralis, ut, *ſcientia numeralis, nomen numerale.*

¶ Numerabilis, e, das zu zehlen iſt. *Populus numerabilis*, Horat.
D Art. poet. v. 206, qui parvus, exiguus eſt, ut facile numerari poſſit.

¶ Innumerabilis, e, unzehlich / ut *pecunia innumerabilis*, Cic. pro Quintio cap. 11. *Democritus innumerabiles finxit mundos* Idem 4. Acad. cap. 17.

¶ Innumerabiliter. Lucretius lib. 5. v. 275 *Innumerabiliter privas mutatur in horas.*

¶ Innumerabilitas. *Democritus innumerabilitatem mundorum dixit*, Cic. 1. Nat. Deor. cap. 26. *Innumerabilitas atomorum*, ibidem cap. 39.

¶ Annumerare, zuzehlen. Plaut. in Mercat. prologo v. 88 *Mihi argentum ipſe annumerat ſuâ manu.* Cicer. Divinat. in Verr. c. 17 *Pecuniam ex ærario promere, & per ſingulos denarios alicui annumerare.* ¶ *Annumerare*, ad numerum aliorum adjungere. Cicero lib. 2. de Divinat. cap. 1 *His libris annumerandi ſunt ſex illi de Repub.* Sic etiam dicimus, *una cum aliquibus annumerari.*

Et, *In grege aliquorum annumerari*, Cicer. pro Roscio Am. cap. 32.

¶ Connumerare, inter alios annumerare, vel in aliis, unter andere rechnen oder zehlen. Glossæ Cyrilli: *Connumero, συναριθμῶ.* Ulpianus Lege 43 § 3 de ritu nuptiar. *debuisse his connumerari.* Et Lege un. Cod. de Professor. in urbe CP. *inter statutos connumerati.* Et in Novella 30 cap. 6 *Prætoriorum præfectis connumeremus.* Arnobius sub finem lib. 5. p. 187 *Si Attis sol est, quemadmodum connumeratus & dicitus.* Et Ammianus libr. 25. cap. 11 *Vir profecto heroicis connumerandus ingeniis.* Nec sequioris tantum ætatis hoc verbum est, sed Ovidio etiam vindicat Arundel. Codex, libr. 5. Trist. eleg. 4. v. 20

Se quoque in exemplis connumerare solet.

Vulgo *annumerare* legitur. Vide Heinsium. Hæc ideo numerosius probanda erant, quia hoc verbum in vulgatis Lexicis neglectum est.

¶ Denumerare, pro dinumerare, enumerare. Gloss. Vet. *Denumero, καταριθμῶ, ἀπαριθμῶ, ἐξαριθμῶ.* Plautus Mostell. act. 3. sc. 3. v. 18 *Mihi denumerato: ego porro illi denumeravero,* intellige argentum seu pecuniam. Auffzehlen / herzehlen.

¶ Denumeratio. Gloss. Cyrilli: *Denumeratio, ἐξαρίθμησις.*

¶ Dinumerare, ut alii scribunt, idem est, quod Denumerare, nach einander zehlen. *Dinumerare exercitum*, Plin. lib. 4. c. 11 *Dinumerare & dimetiri syllabas*, abzehlen und ausrechnen/Cicer. in Orat. cap. 43. Et, *Dinumerare pecuniam*, Geld abzehlen/ Terent. in Adelphis a. 5. sc. 7. v. 17.

¶ Dinumeratio. Cic. 3. de Orat. cap. 54 *Et dinumeratio, & alia correctio.* Et Quintilian. lib. 9. cap. 3 *Quædam omnino non sunt figuræ, sicut ordo, dinumeratio, circumscriptio.*

¶ Enumerare, ausrechnen / die Rechnung machen. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 28 *Jamne enumerasti, quid ad te rediturum putes?* Hastu nicht überschlagen / was du daran gewinnen wirst? ¶ *Enumerat miles vulnera*, id est, recenset, erzehlen. Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 44.

¶ Pernumerare gantz oder gar zehlen. *Pernumerare argentum*, Plaut. Epidico act. 5. sc. 1. v. 26. *Pernumerare pecuniam*, Livius lib. 28. cap. 34.

¶ Renumerare, wieder auffzehlen/wieder heraus geben. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 52 *Renumeret dotem huc; eat.*

¶ Supernumerarius, qui supra numerum ordinarium accedit. *Milites supernumerarii.* Vegetius lib. 2. cap. 19 *Accensi, hoc est postea additi, quam fuisset legio completa, quos nunc SVPERNVMERARIOS vocant.*

NVMĪCIVS sive Numīcus, fluvius Latii, quo Æneas submersus fuit. Hic postea decrevit in fontem: & Vestæ libari, non nisi de eo, fas fuit. Vide Servium ad illud Virg. lib. 7. Æneid. v. 150

- - - *hæc fontis stagna Numici.*

Et Ovid. lib. 3. Fast. v. 647

Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis
Creditur.

NVMĪDIA, regio Africæ, sub mediterraneo mari inter propriam Africam seu Carthaginensis ditionis, ac Mauritaniam late extensa, etiam in Austrum longius & ad Getuliæ fines procurrens.

¶ Nūmida, Numidæ, incolæ, die Numidier / quasi *Nomades* à νομεύειν pasco, vide *Nomades.* Celebrati Numidæ equites in comitatu divitum Romanorum fuerunt, de quo legendus Lipsius ad lib. 2. Histor. Taciti, itemque Torrentius ad Suetonii Neronem cap. 30.

¶ Nūmīdicus, ut *Equi Numidici*, apud Livium lib. 30. c. 6. *Gallinæ Numidicæ*, de quibus Columella lib. 8. cap. 2. *Africana*, inquit, *gallina est, quam plerique Numidicam dicunt, meleagridi similis, nisi quod rutilam galeam, & cristam capite gerit, quæ utraque sunt in meleagride cærulea.* Commendat Sallustius Jugurth. cap. 94 *scuta Numidica*, minimi ponderis, ex coriis facta.

¶ Numidicus & proprium honoris nomen, Q. Cæcilio Metello, ob res in Numidia contra Jugurtham præclare gestas, impositum. Vid. Cic. 6. in Verr. cap. 66. & 1. ad Attic. epist. 16. item Aurel. Victor de Viris illustr.

¶ Numidianus, aliud Adject. ut, *Numidiana pyra*, Plin. lib. 15. cap. 15.

NVMĪTOR, filius Porcæ Albanorum Regis, pater Rheæ Silviæ, Romuli & Remi matris, vide & initium lib. 1. Livii.

NVMVS vel Nummus, moneta, sic dicta à νόμος, ex quo νοῦμος, ut ex ὄνομα οὔνομα, lex, quod ejus usus lege introduceretur. *Aureus nummus*, ein güldene Müntz. *Nominibus certis exponere nummos*, Geld ausleihen. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 105. *Dolosi spes refulget nummi*, Pers. prologo. *Nummus asper* apud Senecam Epist. 19, & Suetonium in Nerone cap. 44, quis sit, nondum certum satis est. Alii novum; alii veterem, sed in thesauris servatum hactenus interpretantur. *Asperum nummum* & Persius dixit Sat. 3. v. 69. Vide Lipsium ad Senecam. *Nummo addicere alicui aliquid*, um Bezahlung. vide supra *Addicere*. Et, *In nummo exigere aliquid*, est pretium rei exigere, non rem: Vide supra *Adærare* in Æs. *Salarium in sextenis numum accipere*, Eumenius orat. pro restaurand. Scholis Menianis c. 11. *Numos scribere* est obligare se de numis solvendis apud Plaut. Asin. act. 2. sc. 3. v. 34. ¶ 2. *Numus* nomen speciale idem est quod *Sestertius*, acht oder achthalbe Meißnische Pfennige. ¶ 3. Dicitur & *Numus Sestertius*: *Decem millia numum*, Idem quod *decem millia sestertium*, CCL aurei coronati, dritthalb hundert Kronen. Cæterum scias, sibi non constare in hoc vocabulo vetustos libros, aut lapides inscriptionibus signatos, sed quosdam mutam M geminare, alios simplicem tenere, & his videtur origo favere; quod vel a *numerus* est, vel a *Numa* rege, vel ex νόμος. Alteram scriptionem tuetur receptior usus, quem & Manutius & Dausquejus in Orthograph. probant, quos consulas.

¶ Nummulus, diminutivum, exigua pecunia. Cic. lib. 1. ad Atticum ep. 16 *Numulis acceptis, jus & fas omne delere.*

¶ Nummatus, adject. abundans nummis. Geldreich. Horat. in Epist. 6. lib. 1. v. 38

Et bene nummatum decorat suadela Venusque.

Comp. *Nummatior* apud Apulej. lib. 1. Metam. post initium, *Nummatior revertor.*

¶ Nummatio, tractatio aut possessio pecuniarum. Cicero Philipp. 2. cap. 45 *Lætitiam senatus populique Rom. confer cum nummatione tua tuorumque: tum intelliges, quantum inter laudem & lucrum intersit.* Wucherey.

¶ Nummarius, ut, *Res nummaria*, Cic. 3 Offic. cap. 20. Müntzwesen/ Handthierung mit Gelde. *Ratio numaria*, lib. 10. ad Attic. epist 13. Geldrechnung. *theca numaria*, lib. 4. ad Attic. epist. 7. Geld-Kasten.

¶ Nummularius, ein Geldhändler/ Wechsler. Sueton. Galba c. 9 *Numulario non ex fide versanti pecunias, manus amputavit, mensæque ejus affixit.*

¶ Nummulariolus, diminutivum. Seneca de morte Claudii pag. 852 *Proximus interrogatur sententiam Diespiter Vicæ Potæ filius, & ipse designatus Cos. numulariolus.*

¶ Numisma, atis, νόμισμα, idem quod nummus, eine Müntze. Horatius in epistola 1. lib. 2. v. 234

Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

Et Martialis lib. 1. epigr. 12 bis quina numismata. ¶ 2. Specialiter nummum aureum significat, qui *Solidus* dicebatur. Vide ibi. ¶ 3. Prudentius pro charactere, seu formâ nummi (Gepräge) posuit. Ita enim Hymno B. Laurentii 2. peristeph. v. 95

En Cæsar agnoscit suum
Numisma nummis inditum,

Numisma suum, i. e. imaginem suam numis impressam. Vide & Salmasium ad Alexandrum Lampridii pag. 218.

¶ Numella, machinæ genus ligneum ad discruciandos noxios paratum, cui collum & pedes immittunt, ut Nonius auctor est. Hinc Plautus inter carnificis instrumenta numerat Asinariâ act. 3. sc. 2. v. 5. Festus genus vinculi interpretatur, quo deligantur quadrupedes: itaque usus est Columella libr. 6. c. 19, & lib. 7. cap. 8, qui tamen in masculino *Numellos*, non *Numellas* dixit. Et verò nomen traxisse videtur à formâ numorum, quos articuli sive ligamenta mutuo juncta repræsentant. Quæ Becmanni (pag. 746 Orig.) conjectura, nec Vossio displicet Etym. f. 347.

¶ Multinumus seu Multinummus, multæ pecuniæ qui est, vel possessæ, vel acquirendæ & promerendæ. Sic *asinos multinummos* Varro de R. R. lib. 3. cap. 17 dixit, ex quibus multum lucri est domino. Mit welchen man viel Geld verdienet.

NVNC, νῦν, adverb. temporis, ut Cic. Philipp. 7. cap. 5 *Erat tunc excusatio oppressis, misera illa quidem; sed tamen justa: nunc nulla est.* Nun/ ietzo. Tamen sine temporis significatione interdum ponitur, & conjunctionis adversativæ vim habet, ut Cic. de divinat. c. 29, *Quæ quidem multò plura evenirent, si ad quietem integri iremus; nunc onusti cibo & vino confusa & turbata cernimus.* Valla lib. 1. cap. 2. *Nunc primum.* Nun erst/ nun zum erstenmahl. *Nunc primum audio, quid illo sit factum*, Terent. in Andr. a. 5. sc. 4. v. 33. Et, *Nunc demum*, nun allererst. Idem Heautont. a. 2. sc. 3. v. 3 *Ego vero audio nunc demum.* Ibidem v. 12 *Nunc demum intelligo.* Geminatum quoque non ineleganter. Horat. Epod. 5. v. 53 *Nunc, nunc adeste.* Virgil. 5. Æn. v. 189 - - - - *nunc, nunc insurgite remis.*

¶ Nuncubi, an vel numquid alicubi. Terent. in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 83. *Nuncubi meam benignitatem sensisti in te claudier?* Hastu auch jemahls gespüret/ rc.

Nuncius & Nuncio, vide post *Nuntius.*

NVNCVPO, nuncupare, est appellare, enarrare, nennen/ namhafftig machen/ klar darthun. *Nuncupare aliquem suo, alieno, vel quocunque nomine.* Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 28 *Dii per alia poterunt intelligi, qui qualesque sint, quaque eos nomine consuetudo nuncupaverit.* ¶ *Nuncupare* etiam est, concepta & constituta apud se testari præsentibus, rataque habere, & referre in tabulas. Sic *vota nuncupare*, (de quo Rutgersius lib. 5. Variar. Lect. cap. 5.) apud Cic. 3. Philipp. cap. 4. Et, *Testamenta nuncupare*, Plin. libr. 14. cap. ult. ubi de vino gravatis loquitur, qui arcana prodant omnia. *Adoptionem nuncupare*, apud Tacitum 1. Histor. cap. 17.

¶ Nuncupatio. Plin. lib 9. c. 35 *Nuncupationem tabulis probare*, id est appellationem. Name / Benennung.

¶ Nun-

¶ Nuncupator. Apulejus sub fin. 2. Florid or. *Pythagoras primus philosophiæ nuncupator & conditor.* A

¶ Nuncupatim, nominatim, adverbium. Claud. Mamertus lib. 2. cap. 9 de Statu Animæ: *Eruentur mihi atque extrahentur etiam nuncupatim ex abditis tenebellarum, qui hactenus delituere.*

¶ Prænuncupare, ante nominare. Prudentius Hymno Jejunantium v. 179

Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuel est, sive nobiscum Deus.

NVNDINAE, plurale, a *nono die* dicebantur Romæ, ein Wochenmarckt / Jahrmarckt. Nam nono die rustici urbem adibant ad mercatum & judicia, & ad leges denuo cognoscendas, postquam octo integros dies operi rustico impenderant. *Nundinas instituere*, einen Jahrmarckt anrichten / Plin. lib. 5. epist. 4.

¶ Nundinalis. Plaut. Aulul. act. 2. sc. 4. v. 45. *Nundinalis coquus.* Vide ibi interpretes.

¶ Nundinarius, ut *Forum nundinarium*, Plin. 8. c. 51.

¶ Nundinari, Jahrmarckt halten / kauffschlagen / kauffen. Et venditare est, & emere. Gloss. Cyrilli: *Nundino*, καπηλεύω. Adde tralaticiam, quæ sequitur, notionem. Et Cic. 4. in Verr. cap. 49 *Pueri annorum senûm septenumque denûm senatorium nomen nundinati sunt*, h. e. pretio adquisiverunt, emtitarunt. B

¶ 2. Nundinari etiam dicuntur, qui corrupti muneribus jura pervertunt, Sueton. Tito cap. 7 *Constabat, in cognitionibus patris nundinari præmiarique solitum.*

¶ Nundinatio, mercatura, ut *Nundinatio juris*, Krämerey und Kauffschlagen mit dem Recht / Cic. 1. Agrar. c. 3.

¶ Nundinator. Gloss. *Nundinator*, ἀγοραῖος, καπηλευτής.

¶ Trinundinum, vel trinum nundinum, dicebatur tertiarum nundinarum dies. Sic enim loquimur, *Trinundino, & tertiis nundinis, & in trinundinum*, h. e. tertias nundinas. ¶ Valla *trinum nundinum*, rogationem aut comitia tribus in locis uno die celebrata, appellatum putat lib. 3. cap. 5. Exempla sunto: Livius lib. 3. cap. 35 pr. *Postquam vero comitia decemviris creandis in trinum nundinum indicta sunt.* Et Cicero pro Domo c. 16 *Si quod in ceteris legibus* [promulgandis] *trinundinum esse oportet, id in adoptione satis est trium esse horarum.* Idem Philipp. 5. c. 3 *Ubi promulgatio trinundinum?* elliptica locutio. Et lib. 16. ep. 11 ad Tironem: *ad consulatus petitionem se venturum: neque se jam velle, absente se rationem haberi sui: se præsentem trinundinum petiturum.* Et Quintil. l. 2. c. 4. p. 120 *Aut de ipsius rogationis jure dubitari potest, quod est varium, sive non trino forte nundino promulgata, sive non idoneo die*, &c.

NVNQVAM, nullo tempore, niemahls / nimmer. Sallustius Jugurth. c. 95 *Nunquam super industriam fortuna fuit.* Sed *Nunquam non* Semper significat. Suetonius Tiberio cap. 69 *Turbatiore cælo nunquam non coronam lauream capite gestavit.* C

NVNTIVS, sive Nuncius, ἄγγελος, ein Bote. *Per nuntium certiorem facere, quid actum sit*, Cic. 11. ad Attic. epist. 24. ¶ 2. Res nuntiata. Ut, *nuncium accipere optatissimum*, Cic. l. 2. fam. ep. ult. pr. *nuntium exoptatum afferre*, Cic. pro Rosc. Am. c. 7. Pro eo & frequenter in genere Neutrius *Nuncium* vulgariter dicitur. An recte, disputatur. Valla lib. 6. c. 15 prorsus negat, cumque eo & alii, in his Bonciarius Ep. p. 362. Ego vero etsi facile dedero, melius & consuetudini Latinorum auctorum convenientius, *nuntium*, in Masculino dici: tamen concedere vix possum, illud alterum prorsus Latio excludendum esse. Si rem recte putamus, *nuntius* adjectivum est; namque Ovid. epist. Paridis 16 v. 10 *nuntia verba*; Tibullus l. 3. eleg. 4. v. 5 *nuncia exta* dixit, ut alia prætereamus. Quare, in quocunque genere id absolute ponitur vocabuli, necesse est aliquid subaudiamus. Si igitur *nuntius* pro ἀγγελία recte dicitur subintellecto videlicet vocabulo *sermo*, vel simili; cur *nuntium* rectum non erit, si *Verbum* vel aliud tale subaudiamus? Sane ad istum modum *Sertam* & *Sertum* Latine dicimus, commodo utrobique subintellecto vocabulo. Nam & illud revera adjectivum est. Atqui auctoritates urgent. Nec istæ prorsus deesse videntur. Certe Catullus in Attyne omnium librorum consensu, scripsit v. 76 D

Geminas Deorum ad aures nova nuntia referens.

Atqui Scaliger, inquiunt, aliter legit. Nos verò non videmus, cur Scaligeri emendationem, quæ ex Conjectura est, præ illâ lectione admittamus, quæ omnium librorum auctoritate nititur, præcipuè quum sensus bene habeat. Et notum est, multa Heroëm illum sibi permisisse in illis auctoribus, quæ docti mirantur magis, quam probant. Quod si concedamus illis in Catulliano isto loco auctoritate Scaligeri pugnare in nos: concedent & ipsi quoque nobis in alio Plautino Gruteri auctoritate in se uti. Is ergo Curculione act. 5. sc. 2 ita legit: *Opta ergo ob istuc nuntium quidvis tibi?* Quæ quidem emendatio eò magis admittenda est, quod auctores habet libros manuscriptos. Sed & in hoc genere *nuntium* posuisse videtur Apulejus, quando in de Deo Socratis scribit: *Quippe etiam semotis arbitris una cum Phædro extra Pomerium, sub quodam arboris opacæ umbraculo, signum illud & nuncium sensit*, &c. Accedit quod *hoc nuntium* Servius & Isidorus agnoscunt. Adjiciamus & Sedulii, Christiani, non antiquissimi quidem, Latini tamen poetæ, carmen l. 2. v. 74

Eoi venere Magi, sævumque tyrannum
Grandia solicitus perturbant nuntia dictis.

Vide tamen, si lubet, Cellarii Curas Posteriores cap. 5. ejusdemque Discussionem Appendicis Danicæ p. 74, ubi hæc omnia copiosius examinantur. ¶ *Nuntium mittere*, & *remittere* dicuntur conjuges, cum alter alterum repudiat. *Nuntius* enim libellus repudii dicitur, quem conjuges solebant mittere, qui ab se invicem divertere vellent: cujus solennis formula erat HABE TIBI RES TVAS. Addebantur & causæ, quas propter divortium fieret. Cicero Topicis cap. 4. *Si viri culpâ factum est divortium, etsi mulier nuntium remisit* &c. Et mox: *Si mulier fuisset nupta cum eo, qui cum connubium non esset, nuntium remisit* &c. Et ita etiam JCti: ubi REMITTERE pro MITTERE ponitur. Solent enim sæpius Latini composita, simpliciaque commutare, & alterum ponere pro altero. Nec aliter Nonius REMITTERE in hac locutione interpretatur. Similiter Plautus *renuntiare repudium*, pro *nuntiare* Aulularia dixit act. 2. sc. 10. v. 53. Hinc ad alia eleganter transfertur. Cic. lib. 15. epist. 16 ad C. Cassium: *Biennium aut triennium est, cum virtuti nuntium remisisti, delinitus illecebris voluptatis.* Quod ille quidem per jocum de mutato philosophiæ genere intelligit, quod Cassius ex Stoico aut Academico Epicureus factus fuerat.

¶ Nuntia, eine Ankündigerin / subst. *Historia nuntia vetustatis*, apud Cic. de Orat. lib. 2. cap. 9. nisi & hic pro adjectivo malis habere.

¶ Nuntio, nuntiare, nuntium afferre, exponere, Botschafft bringen / ankündigen / ansagen. *Nuntiare salutem*, Cic. 4. Attic. epist. 10. grüssen. *Romam nuntiatur*, Idem 11. fam. ep. 12. Et Plin. lib. 3. ep. 7 *Nuntiatus est Silius Italicus vitam inedia finisse.* Et, *Nuntiare ad aliquem aliquid*, Plaut. dixit Mostell. a. 1. sc. 3. v. 76.

¶ Nuntiatio. Ex augurali notione est apud Cic. Philipp. 2. cap. 32. *Nos nuntiationem solum habemus: consules & reliqui magistratus etiam inspectionem.*

¶ Nuntiator. Arnob. lib. 1. sub fin. *Christus rei maximæ nuntiator.* Verkündiger / Botschaffter.

¶ Nuntiatrix. Cassiodorus lib. 2. epist. 14 *Nuntiatrix redeuntis anni ciconia.*

Composita.

¶ Annuntiare, ansagen / aufkündigen / verkündigen. *Annuntiare salutem*, Cic. ad Attic. lib. 12. epist. 1.

¶ Annuntiatio. Cic. de Fato cap. 12. *Hæc annuntiatio vera esse non potest.*

¶ Annuntiator. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 7 *Indignum, ut Romulus adscensus sui in cælum habuerit Proculum affirmatorem; Christus vero Dei, descensus de cælo sui non invenerit annuntiatorem.* Et Augustinus Tom. 10. Serm. 14 de Sanctis, sive de Pauli conversione: *Paulus ex persecutore Christianorum annuntiator factus est Christi.*

¶ Adnuntius, compositum, idem quod simplex, nuntius: quomodo passim idem quoque sunt verba, nuntio & annuntio. Apulej. de Deo Socr. p. 52 ed. Elmenh. *Sub quodam arboris opacæ umbraculo signum illud adnuntium sensit.* Ambros. 5. hexaëm. 9. (Tom. 4. Oper. f. 57) *Echinus tempestatis aut tranquillitatis adnuntius navigantibus.* Dictum autem eâdem formâ, ut *prænuntius.*

¶ Denuntiare, prædicere, ankündigen / zuvor sagen / zu wissen thun. *Multò ante denuntiare*, Cic. de Senect. cap. 6. *Denuntiare alicui periculum*, Idem lib. 2. ad Attic. epist. 20. *Denuntiare & indicere bellum*, Cic. 1. Offic. cap. 11. Et, *Denuntiare alicui testimonium*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 38. est ad testimonium dicendum vocare. Quod Plinio est *testibus denuntiare* lib. 6. epist. 5. n. 2.

¶ Denuntiatio, Ankündigung, ut, *Denuntiatio & significatio calamitatum*, Cic. lib. 2. de Divinat. cap. 25. *Denuntiatio belli*, Idem Philipp. 6. cap. 2. Et Livius lib. 38. cap. 14. *Hac denuntiatione deterritus.*

¶ Denuntiator. Gloss. Vet. *Denuntiator*, παραγγελεύς. Et vetus inscriptio apud Gruter. p. 254 num. 4 DENVNCIATORES PVTEOLANI.

¶ Indenuntiatus, unangekündigt. *Arma indenuntiata*, Senec. Suasor. 5. Idem Suasor. 2 *Indenuntiata forte rapimur.*

¶ Enuntiare, exponere, pronuntiare, aussagen / ausskündigen. *Commissa enuntiare*, Cic. 2. Tuscul. cap. 13. Et, *Consilia amicorum adversariis enuntiare*, Idem 2. Agrar. c. 34. verrathen / entdecken.

¶ Enuntiatio. *Propria, dilucida, & breviter comprehensa verbis enuntiatio*, Quintil. l. 7. c. 3. kurtze und deutlich gefaste Aussrede. *Ratio enuntiationum, quæ Græci ἀξιώματα vocant*, Cic. ineunte lib. de Fato.

¶ Enuntiatum, Cic. propositionem vocat, de Fato cap. 9.

¶ Enuntiator, unde fœmininum est

¶ Enuntiatrix. Quintilianus l. 2. c. 15 *Ars enuntiatrix*, i. e. Rhetorica. Prudentius in Romano v. 770

Digna est fidelis lingua quæ sit hostia,
Interpres animi, enuntiatrix sensuum,

Cordis

Cordis ministra, &c.

A ¶ Internuntius, ein Gesandter von einem zum andern/ein Unterhändler. Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 56, *Ne quis forte internuntius clam à milite ad istam cursitet.* Et, *Internuntios ultrò citroque mittere*, Cæsar lib. 1. B. C. c. 20. Et, *responsa per internuntios dare*, Justin. lib. 1. c. 2.

¶ Internuntiare, Reden und Antwort von einem zum andern bringen/apud Livium l. 42. c. 39, *Postquam in conspectu steterunt* [Rex Perseus & Q. Marcius &c. collocuturi] *dirimente amne, paulisper internuntiando cunctatio fuit, utri transgrederentur.*

¶ Obnuntiare. Terent. Adelph. act. 4. sc. 2. v. 7.

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:
Primus porro obnuncio:

ubi Donatus: *Qui malam rem nunciat, OBNUNCIAT, qui bonam, ANNUNCIAT. Nam propriè dicuntur augures OBNUNCIARE, qui aliquid mali ominis scævumque viderint. Ergo OBNUNCIO, quasi OMEN NUNCIO. Inde enim ἐτυμολογία hujusce verbi est.* Sed frustra est, cum ab *omine* derivat. OBNUNCIARE enim est, obloquendo nuntiare: & ad auguria pertinet. Non poterat agi cum populo auspicato, si tonuisset. Quod si igitur quis haberet comitia, & perrogare aliquid vellet, non poterat, si magistratus aliquid aut augur nunciaret, se audisse tonitru, fulgurve vidisse. Hoc igitur OBNUNCIARE vocabant. Poterantque id facere magistratus & augures cum coram atque in os: tum per edicta, si coram obloqui non auderent. Cui rei testimonio est Suetonii locus Cæsare c. 20. Vide Nicolaum Gruchium de Comitiis l. 1. c. 4. p. 64. & seqq. & Bernegg. ad l. c. Suet.

B ¶ Obnuntiatio. Cic. lib. 4. ad Attic. epist. 16 *Obnuntiationibus per Scævolam interpositis.*

¶ Prænuntiare, Terent. in Phorm. a. 5. sc. 2. v. 12 *Abi, prænuntia hanc venturam*, gehe hin/und bringe ihm die Botschafft voran/ꝛc. Cicero lib. 1. Divin. cap. 6 *Inflatu divino futura prænuntiare*. Inde, *prænuntiandæ futuræ res*, apud Augustin. ep. 19. c. 3.

¶ Prænuntiatio. Augustinus Retractat. lib. 1. cap. 22 *In veteri testamento prædicatio & prænuntiatio novi est.* Et Tertullianus de Anima cap. 46 *Beneficia admonitionum & prænuntiationum*. Warnung.

¶ Prænuntiator. Gloss. Cyr. *Prænuntiator*, προάγγελος. Et Augustinus Confession. lib. 9. cap. 5 *Esaias prænuntiator evangelii apertior.* Idem de Gen. ad lit. lib. 8. c. 4 extr. *prænuntiator rerum futurarum.*

¶ Prænuntiatrix. Prudentius Passione B. Laurentii v. 29

Extrema vox Episcopi
Prænuntiatrix gloriæ.

¶ Prænuntiativus aliud adjectivum, ejusdem significatus. Plinius lib. 2. cap. 71 *Propter piraticos terrores in speculis prænuntiativi ignes accensi.*

¶ Prænuntius, nomen adjectivum, idem quod prænuntians, ut *Clari prænuntia Solis Aurora*, Cicer. in Arati Capricorno v. 300 ed. Grot. *Lucis prænuntius ales*, id est, gallus, apud Ovid. 2. Fast. v. 767. *Chasmata ingentium malorum sunt prænuntia*, Plin. lib. 2. cap. 27.

¶ An etiam *Prænuntium* substantive dicatur, in controversia est. Affirmat Analectis Olaus Borrichius pag. 43. exemplis Senecæ atque Plinii innixus. Ille enim lib. 3. de Ira cap. 10 *procellarum sunt quædam prænuntia:* hic libr. 2. Hist. Nat. cap. 27 *Hæc ingentium malorum fuere prænuntia.* Idem cap. 84 ejusdem lib. *Nunquam urbs Roma tremuit, ut non futuri eventus alicujus id prænuntium esset.* Verum non repugnat, quin singula hæc adjective accipias hoc sensu: *Quædam res sunt prænuntiæ procellarum, malorum, futuri eventus.* Vide Curas Posterior. Cellarii.

C ¶ Pronuntiare, recitare, *Memoriter pronuntiare*, Cic. lib. 2 de Divin. c. 5. auswendig hersagen. Idem lib. 1. de Orat. cap. 61 *uno spiritu pronuntiare multos versus*, in einem Athem hersagen. *Pronuntiare perperam*, Plin. lib. 3. epist. 5. n. 12. unrecht aussprechen. *Pronuntiare sententiam*, Cic. de Fin. 2. cap. 12. ein Urtheil sprechen. Et *Pronuntiare* simpliciter, urtheilen/richten. Suetonius Nerone cap. 15. *Quid ipsi libuisset, perinde ac pluribus idem videretur, pronuntiabat.* Hinc *pronuntiari ad bestias*, est damnari Lege 6. Dig. ad L. Juliam peculatus. Vid. Buchn. ad Plin. lib. 6. Epist. 31. n. 234. Nempe *pronuntiare*, est palam nuntiare seu dicere. Suetonius Claudio extremo: *In ultima cognitione pro tribunali ACCESSISSE AD FINEM MORTALITATIS semel atque iterum pronuntiavit.* Unde & de mandatis, quando eduntur & significantur, hoc usurpari verbum solet. Cæsar lib. 2. de B. C. cap. 25 *Interim adventu longarum navium Curio pronuntiari onerariis jubet, se in hostium habiturum loco, quæ non e vestigio ad castra Corneliana vela direxisset*, befiehlt auszuruffen. Item de promissis: Curtius l. 3. c. 5. extr. *Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum pronunciari jusserat.* Suetonius Cæsare c. 19 *Nummos de suo communi nomine per Centurias pronunciavit.* Idem Nerone cap. 24 *Quæ beneficia e medio stadio Isthmiorum die sua ipse voce pronuntiavit.*

D ¶ Pronuntiatum, substantivum, idem quod enuntiatum, ut *Pronuntiatum verum* aut *falsum*, Propositio. Cicer. 1. Tuscul. cap. 8.

¶ Pronuntiatio, quæ moderatio est vocis, vultus atque gestus cum venustate, ut auctor ad Herenn. lib. 1. cap. 2 definit. Et Quintilianus lib. 3 cap. 3 *Cuncta corrumpit ac propemodum perdit indecora vel voce vel gestu pronuntiatio.* Die Aussrede. Hæc de Oratoria significatione. ¶ 2. Est & judicialis sententiæ prolatio. Cicero pro Cluent. cap. 20 *Lege & pronuntiatione nondum condemnatus.* Gerichtlicher Ausspruch. ¶ 3. Vox ipsa. Valer. Max. lib. 7. cap. 4. ab init. *Illa pars calliditatis egregia, & ab omni reprehensione procul remota, cujus opera, quia appellatione nostrâ vix aptè exprimi possunt, Græcâ pronuntiatione Strategemata dicuntur:* id est Græcâ voce.

¶ Pronuntiatus, ûs, subst. idem. Gellius l. 4. c. 17 *Et numerus in versu, & ratio in pronuntiatu manet.* Idem l. 15. c. 3 *quo fieret vox pronuntiatu auditu que lenior.*

¶ Pronuntiator. Cicero de clar. Orat. cap. 83 *Thucydides rerum gestarum pronuntiator sincerus.*

¶ Pronuntiabilis. Apulejus l. 3. Doctr. Plat. ineunte, *Oratio pronuntiabilis*, h. e. propositio, enuntiatio Logica.

¶ Renuntiare, referre, vermelden/wiedersagen. Terentius in Andr. act. 3. sc. 2. v. 28 *Id ego nunc tibi renuntio, here, futurum*, id est, aperte nuntio. *Postea quam mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ*, Servius Ciceroni lib. 4. fam. epist. 5. ¶ 2. *Amicitiam alicui renuntiare*, Tacitus 2. Annal. cap. 70. Freundschafft auffsagen. *Civilibus officiis renuntiare*, Quintilian. lib. 10. cap. 7. pr. abdancken. *Illus repudium renuntiet, hanc ducat*, Terent. Phorm. a. 4. sc. 3. v. 72. die Ehe wieder auffsagen. Nam *renuntiare* est vel nuntio vel verbis irritum facere, de quo convenit, ut rectè explicat Jan. Gebhard. ad Cornel. Nep. Alcibiad. n. 56. ¶ 3. Renunciantur etiam consules, tribuni, magistratus &c. id est, lecti vel creati declarantur, sie werden ausgeruffen und publiciret/abgekündiget. Cicer. pro Lege Man. cap. 1 *Prætor primus centuriis cunctis renuntiatus sum.* Et lib. 2. de Orat. c. 64 *renuntiare consulem.*

¶ Renuntiatio, testimonium. Cicero 5. in Verr. cap. 39 *Cæsio renuntiat se dedisse. Cognoscite renuntiationem ex literis.* ¶ 2. Declaratio dignitatis. Cic. pro Muræna cap. 8 *Non idem est ordo dignitatis, & renuntiationis*, &c.

¶ Renuntiator. Tertullianus de Anima cap. 57 *Dominus ex persona Abrahæ* (Luc. 16) *sanxit, non posse inde* [e cælo] *relegari renuntiatorem dispositionis infernæ.* Idem de Pallio cap. 4. extremo: *Deduc oculos suadeo, reverere habitum unius interim erroris tui renuntiatorem.*

¶ Abrenuntio. Salvianus lib. 6. pag. 208 hanc profert baptismi formulam: *Abrenuntio diabolo, pompis, spectaculis & operibus ejus.* Et auctor Comment. Epist. ad Roman. [Tom. 8. Hieronymi] cap. 7. v. 6 *Mundo abrenuntiaverunt.* Absagen.

NVO, nuere, est capitis motu vel gestu voluntatem suam ostendere, wincken. Et inde *Numen* est, ut à *fluo, flumen*, de quo supra.

¶ Nutus, verbale, significat voluntatem, & summam quidem, quovis indicio patefactam, potentium potissimum, & magnatum inter homines, qui dicuntur *nutu movere agmina, nutu imperare.* Hinc *Ad alicujus nutum, voluntatemque se totum convertere*, Cic. lib. 3. fam. ep. 10. sub fin. nach eines Willen und Gefallen sich richten. *Auctoritate nutuque legum docemur coercere cupiditates*, Idem de oratore lib. 1. cap. 43. ¶ 2. Et *nutus*, proclivitas est rei alicujus in aliquam partem, der Hang. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 39. pr. *Terra undique in se se nutibus suis conglobata.*

¶ Nūto, frequentat. nutare. *Nutant ædificia*, quæ ruinam minantur, sie sencken sich/hangen für sich. Lucan. lib. 1. v. 494

- - - - - aut jam quatiente ruina
Nutantes pendere domos.

Ovidius lib. 2. de Arte am. v. 263

- - - - dum rami pondere nutant.

Livius lib. 4. c. 37 *Nutant circumspectantibus galeæ.*

¶ Nutatio. Plin. lib. 11. cap. 37. *Capitis nutatio.* Et junior Plinius Paneg. cap. 5 *nutatio reipublicæ*, Wanckung.

¶ Nutamen, idem. Silius lib. 2. v. 399

Albentes niveæ tremulo nutamine pennæ.

De cristis galeæ loquitur.

¶ Nutabundus, wanckend/wackelnd. Solinus de Africa cap. 27 *capite nutabundo.* Salvianus lib. 6. de Gubern. p. 229 *adgressum nutabundi.*

Composita.

¶ Abnuere, recusare, abschlagen/absagen/sich weigern. Cicero de Fato c. 2 *Nihil unquam abnuit studio meo voluntas tua.* Livius lib. 9. cap. 17 *Haud equidem abnuo, egregium ducem fuisse Alexandrum.* Ich bin nicht in Abrede. Pro *abnuo* veteres dixisse *abnueo*, annotavit Diomedes lib. 1. tit. de dubia verborum positione: provocatque ad Ennii versum 8. Annal.

Certare abnueo, metuo legionibu' labem.

Scipio tamen Gentilis Comm. in Apul. apolog. n. 323. p. 150 legere mavult *Abnuto.* Est autem

¶ *Abnu-*

¶ *Abnutare*, sæpe abnuere, interprete Festo. Vetus Poëta apud Cic. 3. de Orat. c.41 *Quidnam est obsecro, quid te adiri abnutas?* Sed addit ibi Cicero: *melius esset, vetas, prohibes, absterres.* Nempe obsoleta illa vox est. Qua tamen usus est Plautus Captiv. act.3. sc. 4. v. 79 *Quid mi abnutas?* Ty. *Tibi ego abnuto?* Et Arnobius extremo libro 2 *abnutemus verum.* A

¶ Annuere, nutu assentiri, affirmare, approbare, willigen / Plinius lib. 1. epist. 22 *Superest, ut promissis DEVS annuat:* id est, faveat, ea approbet & firmet. Aliquando & active ponitur. Horat. lib. 4. od. 6

Ni tuis victus Venerisque gratæ
Vocibus, Divûm Pater annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.

Valerius Flaccus 1. Argonaut. v. 40

Hanc mihi militiam, veterum quæ pulchrior actis,
Annue. i. e. concede.

¶ Et, *Annuere* inter signa, quibus amicæ amatoribus suis se approbant. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 5. v. 31.

¶ Annutare, Adnutare, frequentativum. Apulejus lib. 10 sub finem: *sensim annutante capite cœpit incedere.*

¶ Innuere, nutu aliquid significare, wincken. *Abiens innuit mihi*, Terent. Eunuch. act. 4. sc. 5. v. 9. B

¶ Renuere, respuere, recusare, ausschlagen / verschlagen. *Quin nullum convivium renuerit*, Cic. pro Cæl. cap. 11.

¶ Renutus, verbale, *Simili nutu renutuque alicujus voto respondere*, Plin. lib. 1. epist. 7.

¶ Renūtare, frequent. Lucret. lib. 4. v. 601 - - *Vox*
Incolumis transire potest, simulacra renutant.

Prudentius Hamartig. v. 774. de Lotho & uxore:

Ille gradum celerat fugiens; contra illa renutat.

NVPER, nuperrime, non ita multo ante, unlängst. *Admodum nuper*, Terentius Heaut. principio scenæ 1. sehr neulich. Pro quo *nunc nuper* Idem dixit Eunuch. prol. v.9. Ubi Donatum vide. De aliquot seculis usurpari auctor est Rupertus ad Pomponii Enchirid. p. 247. Superl. Cic. lib. 1. de Invent. c. 17 *quod ille nuperrime dixerit.*

¶ Nūperus, a, um, apud Plaut. Capt. act. 3. sc. 5. v. 60 *Recens captum hominem, nuperum & novitium.*

¶ Pronūper, vorlängst. Plautus Trinummo a.2.sc.4. v.26 *Quas* [drachmas] *sponsione pronuper tu exactus es pro illo adolescente.*

NVRVS, fœm. filii uxor, Sohns Weib oder Schnur. Terent. in Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 4 *uno omnes animo socrus oderunt nurus*, Apud Poëtas pro *quavis fœmina* sumitur. Vide Ovid. Met.2.v.366.

¶ Pronūrus, pro uxore nepotis, apud Ovid. in Epistola Helenæ 17. v. 206 *Pronurus & magni Laomedontis ero.* C

Nusquam, vide *usquam.*

NVTRIO, nutrire, alere, fovere, nehren / erhalten. *Mammis fœtum nutrire*, Plin. lib. 11. c. 40. Et Ovidius de Remed. am. v. 807 *Nutritur vento, vento restinguitur ignis.* Idem 1. Fastor. v. 704 *Pax Cererem nutrit.* Et Declamator in Sallustium, *privatorum audacias nutrire*, metaphorice.

¶ Nutrīmentum, alimentum, Nahrung. *Arida nutrimenta ignis*, Virg. 1. Æneidos v. 176. *Nutrimentorum locus*, id est nutricationis, educationis, apud Suetonium Augusto cap. 6. & ita usus est Caligula cap. 9. Metaphorice Cicero in Oratore cap. 13 *Nutrimentis epidictici generis educata eloquentia est.*

¶ Nutrīmen, idem, apud poëtas. Ovidius lib. 15. Metam. 354

Naturæque suum nutrimen deerit edaci.

Et Juvencus in Matth. 25. de 10 virginibus:

Ne desint claræ nutrimina pinguia flammæ.

¶ Nutrītor, qui nutrit & alit. Suetonius de Clar. Grammat. c. 7 *M. Antonius Gnipho, ingenuus, in Gallia natus, sed expositus, a nutritore suo manumissus institutusque.* Dracontius in Hexaem. v. 565 *Et generata vigent sub nutritore Tonante.*

¶ Nutritorius. Augustinus Confession. lib. 12. cap. 27 *nutritoriæ cunæ.*

¶ Nutrix, eine Amme. Cic. de Amic. c. 20. *Nutrices & pædagogi jure vetustatis plurimum benevolentiæ postulant.* Et, *Errorem pæne cum lacte nutricis suxisse videmur*, Idem in 3. Tusc. cap. 1. D

¶ 2. Nutrices pro *papillis* sive *uberibus* dixit Catullus Carm. de Nupt. Pelei v. 18, ubi nymphas ait visas esse

Nutricum tenus exstantes e gurgite vasto.

quanquam sunt, qui legant ibi: *Jam crurum tenus*, quod & Josephus Scaliger in suo liquide scriptum fuisse testatur; Reatino autem pro *Nutricum* placuit *Umblicum.* Sed locum Poëtæ, qualem dedimus, Crotone saniorem pronunciat Vossius lib. 5. Instit. Orat. cap. 6. pag. 344.

¶ Nutrīcula, diminutivum, eine Amme / Seugamme. Suetonius Aug. c. 94 *Repositus vespere in cunas a nutricula, loco plano; postera luce non comparuit.* Item eine Nehrerin / Verpflegerin / aut quæ quocunque modo rem alit & educat. *Musicæ nutricula*, Apulej. lib. 6. p. 178. Juvenalis Satyr. 7. v. 148

- - - *Nutricula caussidicorum Africa.*

¶ Nutrīcare, nutricis munere fungi, nutrire, nehren / erhalten. Unde Tertullianus lib. 1. ad Uxor. cap.5 *prægnantes & nutricantes*, schwangere und seugende / conjungit. Apulejus in Trismegisto p. 98 *Terra parturit fruges, & eadem partu nutricat suo.* Arnobius lib. 1. p. 32 *Quidquid malefici graminis nutricant terrarum sinus.*

¶ Et *nutricor*, deponentali voce apud Cicer. 2. Nat. Deor. c. 34, *Mundus omnia, sicut membra sua nutricatur & continet.* Apul. Apologia: *Eum paupertas ab incunabulis nutricata est.*

¶ Nutricatio, ut *Munus nutricationis*, Gellius lib. 12. cap. 1. das Säugen / Kinderstillen. Pluraliter Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 27 *Puerorum nutricationes.*

¶ Nutricatus, ûs, idem. Varro lib.1. de R. R. cap. 47 *Herba non avellenda in nutricatu.* Et Macrobius lib. 5. cap. 11 *ex ipso nutricatu.*

¶ Nutricium pro nutricatione, seu nutricatu, Seneca posuit Consolat. ad Helviam cap. 17 *Illius pio maternoque nutricio per longum tempus æger convalui.*

¶ Nutricius, qui nutrit, ein Pfleger / Ernehrer. *Nutricius ejus pueri eunuchus*, Cæs. lib. 3. de B. Civ. c.108. Scriptura reges *nutricios* vocat *Ecclesiæ.* Adjective usurpavit Columella lib. 3. c. 13 *Nutricio sinu recipere.*

¶ Nutricia, orum, τροφεῖα, merces nutricis, Seugammen Lohn. Ulp. lege 1. Dig. de var. & extraord. cognit. *Nutricia eo usque producemus, quo ad infantes uberibus aluntur.* Græcis θρεπτήρια sunt. Artemidorus lib. 3. Onirocritic. cap. ultimo extremo. Hinc & Angelus Politianus, eruditissimus majorum ætate, egregium illud Poëma de Poëtica novissime *nutricia* inscribere voluit, ad quod vide Joh. Alex. Brassicanum.

Composita:

¶ Enutrire, idem quod simplex. Columella lib. 3. cap. 3 *Sata non ita enutriunt, ut convalescant.* Plinius lib. 12. cap. 1 de platanis: *Tantum honoris increvit, ut mero infuso enutriantur.*

¶ Innutrire. Seneca Epist. 2 *Certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliquid trahere*, id est, certis auctoribus. Idem Consol. ad Polybium cap. 21 *Animus liberalibus disciplinis*, hoc est, educatus.

¶ Renutrire, rursus nutrire. Paullinus Nolanus epist. 23 [al. 3] ad Severum cap. 9 *quem ex rusticanis receptum domi renutrimus.*

NVX, nŭcis. Generaliter *Nuces* dicuntur omnia corio duriore, ut: *avellanæ, amygdalæ, juglandes, castaneæ*; sicut *poma* contra dicuntur omnia molliora: scribit in Eclogam 2. Servius. ¶ Significat autem arborem & fructum simul, eine Nuß und Nußbaum. Dicta esse videtur, quod noceat, umbrâ scilicet suâ, segetibus, *quoniam sata lædere dicor*, &c. Ovid. canit de Nuce v. 61. *Nucum* appellationes sunt: *Nux Myristica*, eine Muscaten Nuß. *Nux juglans* vel *regia*, welsche Nuß. *Nux avellana*, Hasel-Nuß. *Nux Indica*, eine Indianische Nuß. Virg. eclog. 2. v. 52 *Castaneas* etiam *nuces* dixit. *Nux pinea*, Zirbelnuß. *Nucem frangere.* Plaut. in Curc. act. 1. sc. 1. v. 55 *Qui è nuce nucleum esse vult, nucem frangit*, id est, qui commodum aliquod appetit, eum & laborem, quo id quæritur, fugere non oportet. *Nuce vitiosa, cassa emere.* Idem. Vide *Cassus.* *Nux solida: fressa:* vide *Faba.*

¶ *Nuces relinquere*, die Kinderschue vertreten. apud Persium Satyr. 1. v. 10, - - - *Et nucibus facimus quæcunque relictis*
Cum sapimus patruos.

Nucum sparsionis in nuptiis poëtæ passim mentionem faciunt. Ejus rei caussas varias recenset Servius ad illud Virgilii Ecloga 8. v. 29 *Mopse, novas incide faces: Tibi ducitur uxor.*
Sparge marite nuces:

Plinius lib. 15. cap. 22 *Nec non & honor his* (nucibus juglandibus) *naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, pulvinati primum calycis, mox lignei putaminis. Quæ caussa & eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito: quod est verosimilius, quam quia cadendo tripudium sonumve faciant.*

¶ Nŭceus, a, um, ut *nucea materia* apud Plinium lib.16. c.39.

¶ Nŭcētum, Nußgarten. Statius in Silvis lib. 1. Carm. 6. v. 12
Quidquid nobile Ponticis nucetis.

¶ Nucamentum, idem quod nux, aut nuci simile est. Plin. lib. 16. cap. 10 *Nucamenta* [abietis] *squamatim compacta.* Tannzapffen.

¶ *Nucifrangibulum*, Plautus per jocum dixit dentem, in Bacchidibus a. 4. sc. 2, 16 Nußbeisser / Zahn.

¶ Nŭcleus, id quod in nuce inclusum esui est, der Kern. *Qui è nuce nucleum esse vult*, &c. Vide paullò ante in *Nux* ex Plauti Curculione. Idem Captiv. act. 3. sc. 4. extr.

Nucleum amisit, reliquit pignori putamina.

Nucleus autem ex *Nuculeus* est, quod in Plautinis Manuscriptis reperitur teste Grutero. ¶ 2. Sunt & alii nuclei, die Zienen am Knoblauch. Plin. lib. 19. c. 4.

¶ Enucleare, nucleum a putamine extrahere, auskernen. Apicius lib. 4. extremo: *Duracina enucleabis.* ¶ 2. Item *Declarare, explanare*, eigentlich darthun / per metaphoram. Cicer. Partit. orat. cap. 17 *Nec quidquam in amplificatione enucleandum est*, hoc est cum nimia cura & judicii acrimonia tractandum.

¶ Enucleatus. Cic. 3. de Orat. cap. 9 *Genus dicendi acre, acutum, enucleatum.*

¶ Enucleate, adverb. ut *eleganter, enucleateque dicere*, fein deutlich und reinlich reden / Cic. in Orat. cap. 9. Item, *Enucleate & polite*, de Clar. Orat. c. 30.

NYCTALOPS, νυκτάλωψ, ōpis, penult. long. idem quod *Lusciosus*, qui vel acrius vesperi cernit, quam interdiu, vel vesperi exiliter cernens, interdiu tantùm videt: sic enim *Lusciosi* significationem Nonius & Festus confundunt. ¶ 2. Sed Plinius lib. 8 c. 50 *nyctalopas*, νυκτάλωπας dixit, qui acie vespertina destituuntur, die des Abends ein blöde Gesicht haben / übersichtig.

¶ Nyctalopia νυκταλωπία, vitium ipsum est, vide *Lusciosus & Myops*.

NYCTĔRIS, νυκτερὶς, vespertilio, sic dictus à nocte, Speckmauß oder Fledermauß.

NYCTICŌRAX, νυκτικόραξ, corvus nocturnus, ein Nachtrabe/ avis est loca amans deserta & ruinosa, dicta inde, quod noctu vel clamet, vel cibum sibi venetur. ¶ 2. Sunt qui noctuis adnumerant. Qua significatione ex Psalmo 102 v. 7 Græcorum & Latini *Nycticorax* interpretatus est Lutherus ein Käutzlein. Fuit, qui non *nycticorax* in Psalmo legendum suaderet, sed *nycticora*, ingeniosâ magis suspicione, quàm, ut opinor, vera. Adscribemus eam huc tamen ex epistola 40 Paullini Nolani ad Sanctum & Amandum cap. 6, *Quod nycticorax scriptum est, nycticoram esse verius, asserebat*, (quidam sanctus & doctissimus vir) *idque probabili ratione videbatur ostendere, cum illam avem hoc loco positam diceret, quam appellamus noctuam, quia secretò noctibus cantus exerceat & volatus, & obscuritate tenebrarum, qua fere cuncta caligant animalia, luminetur unde nycticora aptiùs, quàm nycticorax dicitur: quia nycticorax, nocturnus corvus, interpretatio est, nycticora autem nocte videns, eo quod pupilla oculi core* (κόρη) *Græcis vocetur: nihil autem noctuam simile corvi habere, manifestum est*.

NYCTĔLIUS, cognomen Bacchi. Ovidius l. 1. de Arte am. v. 567

Nycteliumque patrem, nocturnaque sacra precare.

Hinc *Nyctelius latex*, pro vino, apud Senecam Oedipo v. 492.

¶ Nyctelia, sacra Bacchi nocturna, a νὺξ & τελεῖν, quod noctu perficiebantur. Vid. Taubm. ad Culic. Virg. p. 70.

NYCTIMUS, filius Lycaonis, quem interfectum Jovi se invisenti epulandum præbuit. Clem. Alexandr. adm. ad gent. f. 18.

NYMPHA, νύμφη, appellativum, Græcis sponsam significat, in qua tamen significatione, ut alterâ pro quavis puella, qua vulgò ponitur, Scal. Latinis poni negat. Sed ita sane posuit Ovid. Ep. Penelopes ad Ulyssem v. 25

Grata ferunt nymphæ pro salvis dona maritis.

ubi *nymphæ* uxores sunt. ¶ 2. Præcipue autem *nymphæ* numina

A quædam muliebria habebantur fontium, fluminum, silvarum &c. Varia enim earum genera erant, ut *Najades, Napeæ, Oreades, Dryades* &c. de quibus suis locis. Vide Servium ad Eclogam 10. ¶ 3. Sed & de Musis usurpatur istud vocabulum. Virg. Ecloga 7. v. 21 *Nymphæ noster amor, Libethrides.*

Illic vide Servium: itemque ad illud Eclog. 10. v. 9

Quæ nemora, aut qui vos saltus habuere puellæ Najades.

¶ Nymphēum, (νυμφεῖον) locus oraculo celebris ad Apolloniam in Epiro: Dio Cassius lib. 41. ¶ Item portus cujus Cæsar meminit lib. 3. de B. C. cap. 26. ubi vide Ciacconium. ¶ Est & *Nympheum*, ὑδρεῖον, sive ὑδραγωγεῖον: Latinis *Aquarium*, itemque *Aquagium*, *saliens puta*, seu *fons*, minusculus & aquam ejaculans. Capitolinus Gordiano tertio cap. 32 *Opera Gordiani Romæ nulla exstant, præter quædam nymphea & balneas.* Vide ibi Salmasium. ¶ Item νυμφῶν ἱερὸν, fanum nympharum.

¶ Nymphæa: νυμφαία, herba nascens in paludibus & lacubus; gelbe und weisse Seeblumen / oder Haarwurtz.

NYSA, urbs Arabiæ, à qua *Nysæus* duabus syllabis, & Nysæus, & Dionysius, Bacchus cognominatus fuit. Vide Diodor. Siculum lib. 3. cap. 64, & lib. 4. c. 2. Ibi enim fingitur in antro a nym-

B phis educatus. Adde supra dicta in *Dionysius*.

¶ 2. Nysa urbs Indiæ vel condita a Baccho vel eidem dedicata, ob educationis memoriam. Vide Justinum lib. 12. cap. 7, 6. Alii confundunt cum Nysa Arabica, & in India tradunt Bacchum enutritum. Ita Mela lib. 3. cap. 7. Curtius lib. 8. cap. 10, 12.

¶ 3. Mons quoque Indiæ *Nysa*, Baccho sacer. Virg. 6. Æn. v. 806

Liber agens celso Nysæ de vertice tigres.

¶ Sunt præterea aliæ hujus nominis urbes a Stephano Byzantio enumeratæ, in Caria, Thracia &c. Et alter e verticibus Parnassi dicitur *Nysa* nomen habuisse. Vide interpretes ad Juvenalis Satyram 7. v. 64. Unde Parnassus Lucano lib. 5. v. 73 est

Mons Phœbo Bromioque sacer.

¶ Nysæus, adjectivum, quo, quæ Bacchi sunt, notantur. Propertius lib. 3. eleg. 17. v. 22

Indica Nysæis arma fugata choris.

& Silius lib. 7. v. 198

Festas Nysæo redimivit palmite mensas.

¶ Nysēius, idem. Lucanus lib. 8. v. 801

Et juga tota vacant Bromio Nyseia.

C ¶ Nysigĕna, ut *Nysigenæ Sileni*, quod cum Baccho in Nysa educati sunt, apud Catullum Nupt. Pel. & Thet. v. 252.

NYSSA, vel Neissa, civitas Silesiæ, sedes aliquando Episcopi Uratislaviensis.

O.

Litera, quando corripitur, rebus insubitis maxime locum habet. Virgil. extremo lib. 5. Æneid. ad signandum subitum Palinuri mortem:

O nimium cœlo, & pelago confise sereno.

At cum producitur, affectibus indicandis inservit: Cicer. Catil. 1. *O tempora, ô mores!* Etiam sublimem, ac grandem efficit orationem. Conf. exordium 4. Catilin. Vossius.

O, ὦ, Interjectio vocantis, admirantis, ut, *O faciem pulchram!* ¶ 2. Exclamantis, ut, *O cælum, ô terra, ô maria Neptuni, ô audaciam!* ¶ 3. Dolentis, *ô Mysis, Mysis, etiam nunc mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis*, ach meine liebe 2c. Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 48. Et Lucretius lib. 2. v. 14 *O miseras hominum mentes, ô pectora cæca!*

¶ 4. Irridentis, ut *O præclarum custodem ovium, ut ajunt, lupum!* Cic. 3. Philipp. cap. 11. ¶ 5. Exultantis, ut *O factum bene, beasti me*, &c. Ter. Andr. act. 1. sc. 1. v. 78. ¶ 6. Desiderantis vel optantis, *O si, O utinam.*

O mihi præteritos referat si Jupiter annos! Æn. 8.

O utinam libeat mecum tibi sordida rura,
Atque humiles habitare casas. Virg. eclog. 2.

¶ Sequente vocali producitur juxta & corripitur: Tibullus lib. 2. eleg. 4. v. 7 *O ego non possem tantos sentire dolores.*

Ovidius Epist. Penelopes v. 5

O utinam, tum cùm Lacedæmona classe petebat
Obrutus insanis esset adulter aquis.

Contra Virg. Ecl. 2. v. 65 *Te Corydon, ô Alexi*, &c.

Correptionis ratio Græca est. ¶ Per signum exclamationis egregie quasi suspenditur. vid. Taubm. ad Virgil. p. 20.

OASIS, locus desertus inter Ægyptum & Libyam, quo sontes exsilii caussa deportabantur. Vide Zosimum lib. 5. cap. 9. n. 7. & Leg. ult. § 2. Cod. de Pœnis. Hinc

¶ *Oasena deportatio*, Lege unica Cod. Theod. de Nili aggeribus.

OAXIS, ὄαξις, Cretæ fluvius. Virgilius Eclog. 1.

- - - *Et rapidum Cretæ veniemus Oaxen.*

Vid. hic Taubm. p. 11.

¶ Sed Oaxus, Ὄαξος, civitas est Cretæ. Steph. Byz.

OB, præpositio, idem quod propter, *Precium ob stultitiam fero*, Terent. in Andr. a. 3. sc. 5. v. 4. wegen meiner Thorheit. *Ob delictum pœnas dii expetunt*, Cicer. pro Marcell. c. 6. Interdum significat coram: Ut, *Ob oculos versari*, Idem pro Sextio cap. 21. für Augen schweben. Sallustius Jugurthæ cap. 31 *Ob rem* τῷ frustra opposuit. *Ego*, inquit apud eum Memmius, *libertatem, quæ mihi a parente meo tradita est, experiar: verum id frustra, an ob rem faciam, in vestrâ manu situm est, Quirites.*

¶ In verbis compositis pro *ad* sæpe ponitur. Sic *occensi* pro *accensi*, *obmovēto*, pro *admovēto* Ennio: *occurrere* pro *accurrere* Lucretio: *obtulemt* pro *attulerat* Catullo: *obligatus* pro *alligatus* Horatio dicitur. *Obstetrix* quoque ab *obstare*, quo pro *adstare* sive *adsistere* veteres Latini utebantur, appellatur. ¶ Aliquando tamen & quid contrarii, noxiique significat. Ut in *Obsto*, *Obscenus*, *Obsum*.

Obæratus, vide *Æs*.

OBBA, poculi genus vel ligneum, vel textile ex sparto, ein hölzern Trinckgeschirr / eine Schleifkanne. *Sessilem obbam* dixit Pers. Satyr. 5. v. 148. Legitur & apud Varronem, auctore Nonio Marcello. Tertullianus Apolog. c. 13 *Differt a simpulo obba.*

D ¶ Obbatus, instar obbæ. Apulejus lib. 10. p. 254 *Cassides obbatæ*, id est formam obbarum habentes.

Obduco, obduro, vide *Duco, Duro*.

OBĔDIO, obēdis, obedire, ab *ob* & *audio*, parere est, obtemperare, gehorchen. *Obedire & parere voluntati Dei*, Cicero lib. 1. Nat. D. cap. 8. *Obedit Rex illis*, i. e. horum consilio potissimum utitur. Nepos Datame cap. 5.

¶ Obediens, adject. gehorsam. Cic. 3. offic. cap. 5 *Homo naturæ obediens, homini nocere non potest.* Livius lib. 8. c. 8. pr. *Fecit atrocitas pœnæ obedientiorem duci militem.* Idem lib. 7. c. 13 *imperiis obedientissimus miles.* Tralate Plinius lib. 16. cap. 43 *Obedientissima quocunque in opere fraxinus*, lässet sich wohl arbeiten. Dicitur etiam secundum originem suam *Obaudiens*. v. g. Ambrosius oratione quæ epistolæ 32 subnexa est, sub finem: *Quid obaudientius potest esse, quam ut Christi sequamur exemplum?* Sed de hoc supra in *Audio*.

¶ Obedienter, obsequenter, gehorsamlich. *Obedienter imperata*

rata facere, Livius lib. 21. cap. 34. *Obedienter venire*, Idem lib. 3. cap. 39. pr. Et Superlative Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 8 *obedientissime paruit*.

¶ Obedientia, quam matrem felicitatis dixit esse Æschylus, Πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας μήτηρ. Cicero Paradox. 5 cap. 1. extr. *Si servitus sit, sicut est, obedientia fracti animi, & abjecti, & arbitrio carentis suo.* Idem lib. 1. offic. c. 29 *Obedientiam relinquere & abjicere*, ungehorsam werden.

¶ Obeditio, obedientia. Ambrosius Epist. 19 media, interpretatur Bethaniam *locum obeditionis*. Usus est & vetus Interpres ad Romanos 5. v. 19.

¶ Inobedire, non obedire. Ambrosius Serm. 1. Epiphaniæ: *A paradiso recessistis superbiendo, inobediendo, & cibum prohibitum comedendo.* Hinc

¶ Inobediens, &

¶ Inobedientia posterioris Latinitatis sunt, & fere ecclesiasticæ. Vide Curas nostras posteriores, quibus adjectivum ex Cassiodoro 2. epist. 14 (*inobediens filius*:) substantivum ex Hieronymi Quæst. Ebr. in 2. Reg. 1 probavimus, qui Saulum *per inobedientiam suam periisse* dicit.

¶ Inobedienter, ejusdem notæ & pretii. Augustinus Civ. Dei 14 cap. 17 *Adversus damnatam culpam inobedientiæ, voluntatem libido inobedienter movebat.*

A

OBELUS, ὀβελός, veru, & virgula rectè jacens ; inter notas Criticas, dictionem redundantem quasi jugulans. *Obelo notare*, ὀβελίζειν, ein Wort auslescħen / als unrecht zeichnen. Contrarium ἀστερίσκος, hoc est, stellulis signare vel illustrare, zeichnen/ was wohl und fein gesagt ist. vide Chiliad. Sic Auson. Præfatione Ludi septem Sapient.

B

Pone obelos igitur spuriorum stigmata vatum
Palmas, non culpas esse putabo meas.

Vide Isidor. lib. 1. cap. 20. Hieronymus extrema præfatione in Paralipomenos libros, quæ Epistola 108 est, Obelum quidem æque ac Asteriscum de additione usurpat, non autem eodem auctore. *Ubicunque*, inquit, *asteriscos, id est stellas radiare in hoc volumine videritis, ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur: ubi vero obelus, transversa scilicet virga præposita est, illic signatur, quid LXX interpretes addiderint.*

¶ Obeliscus, ὀβελίσκος, diminut. Veru minutum. Et inde est Criticum signum, ut *Asteriscus*. Vide modo dicta in *Obelus*: & adde Augustini verba supra in *Asteriscus* producta, quibus *Obeliscum* etiam in signis Criticorum numerat. ¶ 2. Et moles lapidea, inferius lata & quadrata, paulatim in gracilitatem & metæ figuram assurgens, minor tamen Pyramide, Soli sacrata, ein steinern Pfeiler oben zugespitzt und glatt. Vide Plinium lib. 36. c. 8. extr. 9. 10. & 11. Ammianum Marcellin. lib. 17. cap. 7, & Tacitum 2. Annalium cap. 60. Aristoteles lib. 7. Politicorum cap. 2 auctor est, tot numero obeliscos circa bellicosorum virorum tumulos figi solitos, quot hostes quisque interfecisset.

C

OBEX, obicis, & objicis poëtice, significat pessulum & cujuscunque rei obstaculum seu objectionem, ab *objiciendo* dictus, ein Riegel / oder Fürschub / oder das Schloß / sunt *lignei, ferrei, ære obices*, ut ostendit Casaubonus ad Æneam Tacticum pag. 53. *Firmo objice portas claudere*, Ovidius Metam. 14. v. 780. Quamvis frequentissime apud auctores in Masculino genere legatur *Obex*, tamen in Fœminino etiam reperitur. Virg. Æneid. 10. v. 377

Ecce maris magna claudit nos objice Pontus.

Ubi Servium vide. Plinius Panegyrico Trajani cap. 47 *Nullæ obices, nulli contumeliarum gradus.*

OBII, mortui. Apulejus de Mundo p. 74 *Geniis ministratur, obiis libatio profunditur.* Ita ex MSS. Elmenhorstius legit: in vulgatis est *obitis*.

OBITER, adverb. præter propositum, beyfälliger Weise. Plin. præloquio Hist. Natur. *Ut obiter caveam istos Homeromastigas*; & lib. 18. cap. 10 *Major pars Italiæ utitur rotis, quas aqua verset obiter, & molat.* Juven. Satyr. 3. v. 241

Aut obiter leget, aut scribet vel dormiet intus.

OBLIQUUS, obliquum, cui contrarium est rectum, über zwerch/ über eine Seite / schlim / transversum, ut, *Ordo* obliquus. Scaliger ad Fest. in voce *sublices*: Sublicus *vel* oblicus, inquit, *vel* Subliquus *&* obliquus, *Composita sunt: quorum simplex* liquus *vel* liquis. *Vetus auctor loquens de figuris & lineamentis: Omnem autem summitatem metiundi observationes sunt duæ*: Enormis *&* liquis. Enormis, *quæ in omnem actum rectis angulis continetur*: Liquis, *quæ minuendi laboris caussa & salva rectorum ratione angulorum, secundum ipsam extremitatem extenditur.* Sic translate *Obliqua insectatio* apud Tacitum lib. 19. Annal. c. 11. quæ non directè & palam sed ex transverso velut & per insinuationem ac artem intenditur. Ita Florus lib. 4. cap. 2 *Catonem adversus potentes semper obliquum* dixit: id est adversantem, obtrectantem potentibus. Statius lib. 2. Silv. 6. v. 102

D

- - - Obliquoque notat Proserpina vultus,

id est, invido: quod doleret se forma a Pileto vinci, de quo ibi Poëta agit. Aut impudico potius & libidinante quasi capta illius pulchritudine & amore ejus incensa. Nam *obliquum vultum habere*, seu *limis aspicere*, vel, ut Virgil. loquitur, *transversa tueri*, (schielen/ schäl sehen) non æmulorum tantum & invidentium, verum amantium quoque & libidinantium est. De quo alio loco. Apud eundem Statium in Epithalam. Stellæ v. 27 *obliquum carmen* est poëmation, dissimulato & mutato ejus nomine, de quo vere scriptum est, compositum. Intelligit enim versus Stellæ, quibus ille Violantillam amicam suam, dissimulato ejus vero nomine Asteridem appellans, ne quam illi infamiæ labem contraheret, celebraverat. Ita *obliquas orationes* dicit Suetonius de Domitiano agens, qui Titum fratrem dissimulato nomine sæpe apud populum carpebat. Aurelius victor junior sive Epitom. in Vespasiano *obliqua dicta*, vocat. Et Gellius lib. 7. cap. 17, ubi Grammaticum dissimulanter irridet: *Tum vero*, inquit, *permotus ego agendum jam oblique, ut cum homine stulto, existimavi.* Etiam ipse Statius de Polynice agens, qui bellum quidem dissuadebat, animo tamen optabat, sic 3. Thebaid. v. 381

- - variis prætentat pectora dictis,
Obliquasque preces.

Sic apud Rhetores *ductus obliquus simplici* opponitur. Fortunatianus 1. Rhet. *Ductus orationis sunt quinque*, simplex, *subtilis*, *figuratus*, obliquus, *mixtus*. Simplex, *cum simpliciter quid agimus; ita, ut in themate propositum est.* Obliquus, *cum palam dicere pudor impedit.* Hæc e Gevart. Lect. Papin. ad 1. Silv. cap. 14. Conf. omnino Barth. ad Stat. Silv. p. 48. 49.

¶ Oblique, adv. cui opponitur *recte*, überzwerch/ schlimm. Cic. lib. 1. de Finib. c. 6 *Atomi, quæ oblique feruntur.* Cato cap. 41 *Vitis latus alterum præradito oblique.* Translate est dissimulanter. ut, *oblique admonere*, mit verblümten Worten erinnern/ Gellius lib. 3. c. 2. extr. *Oblique agere*, Idem lib. 7. cap. 17.

¶ Obliquitas, Krümme. Plinius lib. 3. cap. 5 *Obliquitas in latus digredi videtur.*

¶ Obliquare, obliquum efficere, überzwerch lencken / krümmen. *Obliquare sinus in ventum* apud Virgilium princ. 5. Æn. est, quod nos lovtren appellamus. De quo infra in *Pes.* Tacitus de Germania cap. 38 *Insigne gentis, obliquare crinem nodoque substringere.* Ovid. 7. Metam. v. 413 *obliquans oculos.* Adde Stat. 3. Theb. 382 supra in Obliquus productum & explicatum, qui *preces obliquare* dixerat.

¶ Obliquatio. *Hedera thyrso per obliquationem circumfusa*, Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 1.

Obliterare, vide *Litera*.

OBLIVISCOR, oblivisci, memoriam alicujus rei amittere. vergessen. *Nescio quid oblitus sum ac volui dicere*, Terent. Andr. a. 5. sc. 1. v. 22. *Oblivisci veteris contumeliæ, injuriarum*, Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 14. Et, *Oblivisci suæ consuetudinis & instituti sui*, Cic. lib. 4. ad Att. epist. ult. ¶ Et cum Accusativo, *Oblivisci artificium, & studium deponere*, Cicer. pro Rosc. Amer. c. 17.

¶ Participia habet etiam passiva. *Obliviscendus*, Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 11. Et *oblita carmina*, Virg. eclog. 9. & Augustinus: *Et canis dominum jam suis hominibus oblitum recognovisse prædicatur*, lib. 4. de Music. cap. 4.

¶ Oblivio, memoriæ defectus, Vergessenheit. Publ. *Injuriarum remedium est oblivio*, Vulgo dicunt: Rerum irrecuperabilium remedium optimum est oblivio. *Dare oblivioni*, vergessen / Livii locutio est lib. 1. c. 31. *Cepit me oblivio alicujus rei*, Cic. in Officiis lib. 1. c. 8. *Venire in oblivionem*, Ejusdem nomine Declamator in Sallustium, in Vergessenheit gestellet werden. *Laudem alicujus ab oblivione hominum vindicare*, Cic. 2. de Orat. c. 2. nicht lassen in Vergessenheit kommen. ¶ 2. Apud Suetonium Claudio c. 39, vitium *reminiscentiæ* contrarium est, quam Græci μετεωρίαν dicunt: quæ ἀναισθησίας species est. Vide ibi Casaubon. & Heinsium dissertatione de Senecæ Apocolocynthosi. Laborantem hoc vitio P. Victor *immemorem* in Claudio vocat.

¶ Oblivia, plurale neutrum, idem ac oblivio, poëticum est. Virg. 6. Æn. v. 715 *Securos latices & longa oblivia potant.* Ovid. 1. Trist. eleg. 7. v. 11 *Te cepere oblivia nostri.*

¶ Obliviosus, vergessen / der leicht ein Ding vergisset. *Obliviosi senes*, Cic. de Senect. cap. 11. Superlativo usus est Tertullianus de Anima cap. 24, *Obliviosissimo etiam homini inobliterata perseverabit scientia naturalium.*

¶ Oblivialis, was vergessen macht. Prudentius hymno ante somnum:

Mens æstuans procellis,
Curisque sauciata,
Totis bibit medullis
Obliviale poclum.

¶ Inoblitus, memor. Ovid. lib. 2. Pont. epist. 15. v. 37

Semper inoblita repetam tua munera mente.

OBOLUS, ὀβολός, moneta parva. Terent. Andr. act. 2. sc. 2. v. 32 *Olera & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.* Ferre obolo, id est minimo pretio emtos afferre. *Quantum ubique possunt duo oboli?* was thut nicht das schnöde Geld? Aristophanis est in Ranis: ὡς μέγα δύνασθον πανταχοῦ τὼ ὀβολώ;

¶ Semiobolus, dimidius obolus. Rhemnius Fannius de Ponder. & mensur. v. 8 *Semioboli duplum est obolus.*

¶ Triobolus, ab altera parte Jovis, ab altera noctuæ effigiem habebat, ap. Atticos. Plaut. in Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 168. *Non ego homo trioboli sum*, bin nicht drey Heller werth.

¶ Apud eundem & *Diobolaris*, ibidem legitur. *Diobolares* autem vocabantur, qui minimi essent pretii. Vide Chiliades.

¶ Tetrobolus, qui & ipse ab altera parte effigiem Jovis, ab altera noctuas duas habebat, διώβολος, τετρώβολος, πετρώβολος, Bud. lib. 5. de asse.

OBRUSA, vel *Obrussa:* monetæ vocabulum, auri argentique per ignem examen sive explorationem atque probationem significans. Cicero in Bruto cap. 74 *Adhibenda, tanquam obrusa, ratio est.* Senec. epist. 13 *Sic verus ille animus, & in alienum non venturum arbitrium, probatur: hæc ejus obrussa est.* Suetonius Nerone c. 44 *Exegitque ingenti fastidio & acerbitate numum asperum, argentum postulatum, aurum ad obrusam,* das die Probe hält. Vide ibi interpretes.

OBRYZUM, ὄβρυζον, obryzon, aurum sincerum, fein Gold / ἄπεφθον Theognis vocat, hoc est, coctum, purgatum. *Obryzum* autem ab Ophir, loco apud Indos, apud quos aurum optimum nascitur. Ita enim dici potuit, quasi Ophirysum, Hieronymo teste in Hieremiam. vide Torrentium ad Sueton. Ner. c. 44. & Harduin. in Plin. 33. c. 3. p. 38.

OBSCENUS, adjectivum, turpis, immundus, unflätig / unschambar / spurcus. Quibusdam a κοινόω, *inquino*, est, qui per OE scribunt. Servius verò, cujus locum infra adducemus, ab *occanendo* deducit: qua ratione *obscenus*, scribendum esset: quomodo & passim reperitur exaratum in monumentis vetustis. Quæ ratio recta quoque & vera erit, si à *scæna* veniat, quæ Varronis sententia. Veteres tamen per *æ*, *Obscænus* scripsisse idem innuit, quippe qui sæpius A ante E ponere soliti fuerint. Verba ejus, uti legenda videbantur, lib. 6. de L. L. ista sunt: OBSCAENUM, *dictum à Scena, ut Græc. (iis enim σκηνὴ dicitur) Ea, ut Accius scribit,* SCAENA. *In pluribus rectis A ante E alii ponunt, alii non. Ut quod partim dicunt* SCAEPTRUM, *partim dicunt* SCEPTRUM &c. *Quare turpe id OBSCAENUM? Quòd nisi in Scena palam dici non potest.* Nota est licentia Scenarum ac Theatrorum turpitudoque insignis; ut mirum non sit, inde *Obsceni* vocem derivatam. Namque & Græcis ἐπίσκηνον, ἀπρεπὲς, est, ut Scaliger observat. Sed aliam originationem ibidem affert Varro, cum pergit dicendo; *Potest vel ab eo, pueris turpicula res* (Fascinus seu pudendum virile, de quo suo loco dictum,) *in collo quædam suspenditur; ne quid obsit; bonæ scævæ caussa* &c. *Quod dixi* SCAEVUM, *bonum omen est:* OBSCAENUM *verò turpe*, &c. vide & paullo post *Obscæna verba.* *Genus jocandi obscenum*, Cic. 1. offic. cap. 29. garstiger Schertz. ¶ Obscenior, obscenissimus. Cic. 5. Tuscul. cap. 38 *Illud Antipatri est quidem paullo obscenius: sed non absurda sententia est.* Et ad Qu. frat. lib. 2. epist. 3 *versus obscenissimi.* Et Vell. Paterc. lib. 2. cap. 83 *Obscenissimarum rerum & auctor & minister.* Lactantius lib. 5. cap. 8 *Victum sibi obscenissimum quærere*, de meretricibus.

¶ Obscena, substantive partes eæ, quibus sexus discernitur: quæ & *pudenda*, item *verenda* appellantur. Pomp. Mela lib. 3. c. 7. *Pars nudi agunt, pars tantum obscena velati.* Pro *podice* usus Sen. Epist. 70. circa f.

¶ Obsceni etiam, qui muliebria paterentur, qui & *impudici* appellati: unde & Seneca præfat. lib. 4. Controv. in Excerptis, *impudicos & obscenos* conjungit sub finem. ¶ Veteres etiam *obscenum* dicebant, quod mali ominis erat. Sic Virg. lib. 3. Æn. 241 Harpyas *obscenas aves* dixit. Ubi Servius: OBSCENAE AVES *sunt, quæ canendo adversa significant.* Hinc *Obscenum & funestum omen* Martius dixit apud Varronem. *Obscenum ostentum* Suetonius Galba cap. 4. Festus: *Alliensis dies dicebatur apud Romanos obscenissimi ominis*, i. e. funestissimi, pessimi. ¶ Et hac de caussa *Obscenus* & infelicem, infaustum, significat: Catull. Eleg. ad Mallium 68. v. 99

Sed Troja obscena, Troja infelice sepulcrum
Detinet.

¶ Et *Obscenare* quoque, quod μολύνω in Onomastico vertitur, ex altera notione est βλασφημεῖν, sive ut ex Plauto interpretatur Casaubonus ad Theophrastum, *omen vituperare alicui*, sive *male ominatis verbis uti:* Verbum cætera usus rarioris.

¶ Obscenitas, ut, *Rerum turpitudini adhibere verborum obscenitatem*, Cic. 1. offic. cap. 29. *Verborum turpitudinem, & rerum obscenitatem vitare*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 59. extr. *Orationis obscenitas*, lib. 1. Offic. cap. 35. In strictiore significatione OBSCENITAS appellata veteribus fœda illa venus est, qua ori illudebatur. Suetonius Tiber. cap. 45. & Claudio cap. 15. Nec aliter accipienda est vox Lege 2. § 8 Dig. de officio præf. Urbis. Vide & Festum in *Oscis.*

¶ Obscene, adverb. *Obscene dici*, Cic. 1. Offic. cap. 35. *Obscenius excitata natura Mercurii traditur*, Idem lib. 3. Nat. Deor. cap. 22.

¶ Subobscenus, etwas grob und unzüchtig. Cic. in Orat. cap. 26 *Ridiculo sic utatur orator, ut nec nimis frequenti, ne scurrile sit: nec subobsceno, ne mimicum: nec petulanti, ne improbum.*

OBSCURUS, caliginosus, sine luce, dunckel. ut *nox obscura*, Æn. 2. v. 420. Et, *infernis tenebris obscurior*, Claud. in Eutrop. 2. v. 231. Sed *oratio*, *sententia obscura*, id est, non aperta, non perspicua, dunckel und unvernehmlich. *Non obscura benevolentia*, id est nota & manifesta, Cic. lib. 13. fam. epist. 70. nicht heimlich.

A *Fama est obscurior annis*, Virg. Æn. 7. v. 205. *Videre res obscurissimas*, Cic. 2. de Orat. cap. 36. hoc est sagacem esse. Idem 4. Verr. cap. 37 *Non erat obscurum, quid homo improbus cogitaret*, es war unverborgen. *Nomen obscurum; Homines obscuri*, h. e. ignobiles, non celebres. *Majoribus obscuris ortus*, Cic. 1. off. cap. 32. *Obscurissimis initiis natus* Vell. Paterc. lib. 2. cap. 76. Horatius lib. 1. Epist. 18. v. 94

- - plerumque modestus
Occupat obscuri speciem.

Ubi *obscurus*, tectum & minime apertum significat: alibi *fictum astutumque* vocat. Ein Dockmäuser / der hinter dem Berge hält. Cic. *occultum* vocat. Modesti enim dum tacent, & verecundantur, videntur simulare pudorem ac disciplinam, & insidiari aliorum simplicitati.

¶ Obscure, ut, *Non obscurè ferre aliquid*, eines Dinges keine Schen tragen: Cic. pro Cluent. cap. 19 *Neque id obscurè ferebat, neque dissimulare ullo modo poterat.* Idem, *Malum obscure serpens*, 4. Catilin. cap. 3. das heimlich sich ausbreitet.

¶ Perobscurus. valde obscurus. *Perobscura quæstio est de natura Deorum.* Cic. principio de N. D. *Perobscura fama*, Livius lib. 1. c. 16.

B ¶ Subobscurus. ubi *sub* minuit, sicut *per* augebat. Cic. de Clar. Orat. cap. 7. extr. *Grandes verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves, & ob eam ipsam caussam interdum subobscuri.* etwas undeutlich.

¶ Subobscure, adv. Gellius lib. 3. cap. 14 *Subtiliter quidem, sed subobscure explicas.* Idem lib. 10. cap. 1 *breviter & subobscure.*

¶ Obscuritas, quæ in rebus & caussis, unde dubitatio & difficultas judicandi nascitur, ut Cic. describit, Dunckelheit. Cic. 3. de Orat. cap. 13 *Tanta insolentia ac turba verborum, ut oratio, quæ lumen adhibere rebus debet, ea obscuritatem & tenebras adferat.* Pluraliter Arnobius lib. 1. p. 38 *Incredibile dictu est, & cæcis obscuritatibus involutum.* ¶ 2. Et ignobilitas, Cic. 2. off. cap. 13 *Propter humilitatem & obscuritatem in hominum ignoratione versari*, wegen geringes Standes.

¶ Obscuro, obscurare, obscuritatem inducere, verdunckeln / ut, *Nox tenebris rem obscurat*, Cic. 1. Catil. cap. 3. *Oblivio obscuratura laudes*, pro M. Marcello cap. 10. Et occultare, ut, *Quod obscurari non potest, præ nobis ferendum est*, Idem pro Arch. c. 11.

¶ Obscuratio, Verfinsterung. Fragm. Cicer. apud Augustin. 3. Civ. D. cap. 15 *Romuli interitus in obscuratione solis factus est.* Idem Cic. lib. 4. de Fin. cap. 13 *Tum licebit otiose quærere de istis ipsis obscurationibus, quæ propter exiguitatem vix, aut ne vix quidem appareant.* ubi dubiæ & abstrusæ res significantur.

C ¶ Inobscurare, idem quod obscurare. Cicer. Philipp. 9. cap. 5 *Nulla ejus legationem posteritatis inobscurabit oblivio.*

Obsecro, obsecrare, vide in Compositis a *Sacro*, sub Sacer.

Obsecundare, quære in *Secundus.*

OBSES, idis, qui traditur imperio alicujus, ea conditione, ut si dator obsidis a fide recedat, recipienti sit jus in corpus, & vitam obsidis, Vall. lib. 6. c. 31. ein Geissel / Pfandsmann. Inde dictus, quod obsidionis caussa dari solebat, vel quod *ob fidem* detur, secundum Festum. Obsides sunt (Jurisconsulti dicunt) qui dati sunt à populi Rom. hostibus pro captivis redimendis, vel pro pace componenda. *Obsides imperare, poscere, dare, accipere*, Cicer. & alii boni scriptores passim dixerunt. v. g. pro Lege Man. cap. 12 *Pompejus spem deditionis non ademit, obsidesque imperavit.* Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 31 *Obsides nobilissimi cujusque liberos poscere.* Ibidem cap. 14 *Divico respondit: Ita Helvetios a majoribus suis institutos esse, ut obsides accipere, non dare consueverint.* Et cap. 9 ejusd. libri, *inter se obsides dare*, hoc est, mutuos. Idem 6. Bell. Gall. cap. 2 *Obsidibus de pecunia cavere*, mit Bürgen versichern / caution stellen. ¶ 2. Cicero per metaphoram eleganter dixit in Catil. 4. cap. 5 *Habemus à Cæsare sententiam, tanquam obsidem perpetuæ in Remp. voluntatis.* Et, *Obsidem rei esse*, Nepos Phocione cap. 2. h. e. obligare fidem suam hoc futurum vel non futurum esse.

¶ Obsidatus, ûs, ipsa obligatio obsidum. Ammianus Marcellinus lib. 16. cap. 27 *obsidatus pignore tentus in Galliis.* Idem lib.
D 18. cap. 15 *obsidatûs sorte in Syria detentus:* & lib. 25. c. 24 *obsidatus specie viri celebres altrinsecus dantur.*

Obsoleo, vide *Oleo.*

OBSŌNIUM, vel potius *Opsonium.* Ab ὄψον enim est: quo, quicquid in cibum coëmitur ex macello, significatur, eingekauffte Speise / Vorrath. ὄψον ἄριστον πόνος τῷ γήρᾳ: *Obsonium optimum senectuti labor*, vide Chiliad. Xenoph. περὶ παιδείας Κύρου lib. 7 exeunte: οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς, *Labores obsonium bonis sunt viris.* ¶ Quanquam autem obsonium, uti dictum est, omne id significat, quicquid in cibum emitur, sive, quicquid cum pane editur, tamen signatè id veteres de piscibus dixerunt. Nam & apud Græcos ὄψον & ὀψάριον, non temere nisi de piscibus dicitur, ut ad Aristophanem Florens Christianus observat. Ausonius Mosella v. 127 ita

- - Obsonia plebis alosas,

signate dixit: & Apulejus Apol. de piscibus loquens, *Sicinius*, inquit, *suomet obsonio discit*, &c. Nec aliter accipiendum putaverim

verim illud Nepotis Themistocle: *Myuntem, ex qua obsonium haberet.* Nam Myús ad mare valde piscosum sita fuit. Vide & Ludovicum Nonium Ichthyophagias cap. 9. ¶ Militum quoque stipendia obsonia dicebantur.

¶ Obsōno, aut potius *Opsono*, med. long. obsonare, in die Küchen einkauffen/einmarcken. Plaut. Aul. 2. sc. 4. v. 1 *Postquam obsonavit herus, & conduxit coquos.*

¶ Et obsōnor. Terent. Andr. act. 2. sc. 6. v. 20 *Vix drachmis obsonatus est decem.*

¶ Obsonator, Einkäuffer. Seneca Epist. 47 *Obsonatoribus dominici palatus subtilis notitia est.*

OBSTETRIX, quæ parturientibus fert opem, Wehemutter oder Hebamme. Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 64 *Obstetricem accerse.* Donatus ibi: *Quæ opem tulerit parturienti, OBSTETRIX dicitur. Unde & parturientes, FER OPEM, clamant.*

¶ Obstetricius, adjectivum, ut, *Manus obstetricias quærere*, Arnobius lib. 3. p. 106.

¶ Obstetricium, officium obstetricis. Plinius lib. 35. cap. 11 *Jove Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiscente, inter obstetricia Dearum.*

OBSTINATUS, obfirmatus, fest auf einem Sinn/verstockt. *Animo obstinato aliquid agere*, Livius lib. 3. c. 47. *Animi obstinati ad decertandum*, Idem lib. 6. c. 3. Et, *Voluntas obstinatior*, Cic. ad Atticum lib. 1. epist. 11. *Obstinatior adversus lacrymas*, Livius lib. 2. cap. 40. Et, *Popularium virtus pro regno suo obstinatissima*, Seneca Epist. 71. Item, *Rex obstinatissimus*, Ammianus lib. 17. extremo.

¶ Obstinatio, obfirmatio, ein steiffer und vestgefaster Sinn und Wille. *Obstinatio sententiæ*, Cic. Provinc. cons. c. 17. *Obstinatio fidei* apud Tacitum 3. Hist. c. 39. Pluraliter *Obstinationes* Tertullianus dixit lib. 1. ad Nation. cap. 17 ineunte.

¶ Obstinate, adverb. beständig/fürsetzlich. Terent. in Andr. 1. sc. 5. v. 8. *Itane obstinate operam dat, ut me a Glycerio miserum abstrahat*, so steiffen oder halsstarrigen Sinn. *Obstinatius omnia agere*, Sueton. Cæs. c. 29. *Obstinatissime recusare*, Suet. Tib. c. 67. Et in meliorem partem Idem Tito cap. 8 *In cæteris desideriis omnium hominum obstinatissime tenuit, ne quem sine spe dimitteret.*

¶ Verbo ipso *Obstinare*, pro obfirmato & perseveranti animo expetere, ut Festus explicat, Plautus usus est Aulul. a. 2. sc. 2. extr. & Livius lib. 23. cap. 29 *Obstinaverant animis, vincere aut mori.* Dicitur fortassis ab *Obstina*, sicut a *destina*, *destino*. *Destina* autem vinculum sive nexus in ædificio, Vitruvius lib. 5. c. ult. vide supra in litera D.

Obstrigillum, & obstrigillare, vide in *stringo*.

OBTURARE, occludere, verstopffen. Varro lib. 3. c. 16 de Re rust. *Extra ostium alvei obturant omnia.* Horat. 2. epistol. 2. v. 105

Obturem patulas impune legentibus aures.

¶ Obturamentum, quo aliquid obturatur. Plinius lib. 33. c. 4 *obturamentum stagni.*

¶ Returare, recludere est, vel aperire, ut sit contrarium ejus, quod est obturare. Varro Agathone: *Pueri obscenis verbis novæ nuptæ aures returant.* Priscum hoc verbum & obsoletum servavit nobis Nonius Marcellus. Utrumque autem verbum, tam *obturandi*, quam *returandi* rectius absque adspiratione scribitur. Quanquam enim sunt, qui ἀπὸ τῆς θύρας, ab *janua* derivent, eoque scribere jubeant *obthurare*: magis tamen placet originatio Vossii f. 351. Etymol. à *ture* (nam & hoc rectius carebit adspiratione) derivantis. Erat olim hic mos sacerdotum, ut aures ture opplerent sacra facturi, ne audientes alia turbarentur: ac rursum perfecto sacro negotio tus eximerent.

¶ Præobturare. Vitruvius lib. 10. cap. 12 *Præobturantes foramina.* vorher verstopffen.

Obvio, vide *Via*.

OCCO, occare, est crate inducta glebas confringere, ac semina profundius condere, egen/zuegen. Plaut. in Mercat. prologo v. 71 *Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis.* Idem in Capt. act. 3. sc. 5. v. 5 *Semper occant prius, quam sarriunt rustici.* Ex *Occæcare* est. Cicero de Senectute cap. 15 *Quæ (terra) cum gremio mollito, ac subacto sparsum semen excepit, primum id occæcatum prohibet: ex quo OCCATIO, quæ hoc efficit, nominata est.* Adde Nonium supra in *Occæcare*.

¶ Occa, instrumentum occationis, eine Ege. Onomasticum: *Occa*, βωλοκόπημα.

¶ Occillo Plauti est Amphit. act. 1. sc. 1. v. 28, *Advenienti os occillet probe.* einem das Maul klopffen. Est enim ab occare diminutivum, quod sonat glebas diminuere. Onomasticum Vetus: *Occilare*, συγκόπτειν: & Gloss. Cyrilli: *Occilio* [leg. *Occillo*] βωλοστροφῶ; &

¶ *Occillator* ibidem βωλοκόπος vertitur.

¶ Occatio, opera occatoris. Plin. lib. 18. c. 20. pr. *Aratione per transversum iterata, occatio sequitur.*

¶ Occator. Columell. 2. cap. 13, proprie; & Plaut. Capt. a. 3. sc. 5. v. 4 metaphorice.

¶ Occatorius. *Opera occatoria*, Columell. lib. 2. c. 13.

¶ Inoccare, unteregen/unterbringen. Columell. lib. 2. c. 8.

Occæco, vide *Cæcus*.

OCCASIO, tempus actioni opportunum, actionum anima, Græci εὐκαιρίαν dicunt, quæ omnium consilia superat. Gelegenheit. Hippocrates παραγγελίαις initio: χρόνος ἐστὶν, ἐν ᾧ καιρὸς, καὶ καιρὸς ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολύς. *Tempus est, in quo occasio: Occasio in quo non multum temporis est.* Cæsar, *temporis opportunitatem* vocat: aliquando & absolute & κατ' ἐξοχὴν *Tempus*, de quibus infra. Rectene satis εὐκαιρία dicatur nonnullis, disputat Scaliger Exercit. 364. sect. 2. Simulacrum Occasionis pingunt Himmerius apud Photium Biblioth. Cod. 353. pag. 1127. Callistratus apud Philostratum de Statuis, & Posidippus in Anthologia, quod Epigramma Ausonius Latine vertit. Qui omnes fronte capillatam, postica parte calvam fecerunt: significantes, cum adest præsto, prehendi; cum elapsa tergum vertit, rependi haud posse. Quo illud Catonis in distichis pertinet:

Rem, tibi quam nosces aptam, dimittere noli:
Fronte capillata est, postica occasio calva est.

Vide & Phædrum Fab. 89. *Occasionem arripere, amplecti*, sich der Gelegenheit bedienen. Plinius lib. 2. epist. 13. pr. *Tu occasiones obligandi me avidissime amplecteris.* Et, *Occasionem amplam nancisci*, Cic. 4. in Verr. cap. 25. geraume Gelegenheit überkommen. *Occasionem habere, tenere, Occasio data, oblata, ostentata*, Cicer. *Occasionem opprimere* Plautus dixit Asin. act. 2. v. 15. *Occasio premenda est.* *Occasionem amittere*, Cic. pro Cæcin. cap. 5. Et Portius Latro declamatione in Sallustium: *Num in gerendis negotiis ignoras sequendas esse temporum opportunitates. Et in occasione rerum desidiam ac tarditatem omnem quam diligentissime fugiendam?* ¶ *Oleæ est rara occasio*, Colum. man kan gar selten Oelbäume haben.

¶ Occasiuncula, dimin. Plaut. Trinum. a. 4. sc. 2. v. 132

Nimis argute obrepsisti in eapse occasiuncula.

Occiput, Occludo, vide *Caput*, *Claudo*.

OCCULO, occulere, abscondere, verbergen/bedecken. Cic. ad Attic. lib. 5. epist. 15. *Appii vulnera non refrico, sed apparent, nec occuli possunt.*

¶ Occultus, occultior &c. abditus, reconditus, verborgen/heimlich. *Occultum, intestinum & domesticum malum*, Cic. in 3. Verr. c. 15. Et ibidem: *Nullæ sunt occultiores insidiæ, quam hæ, quæ latent in simulatione officii.* Idem lib. 4. Acad. Quæst. cap. 19 *Res occultissimas aperire & in lucem proferre.* Et Sallust. Jugurth. cap. 38 *occultiora delicta.* Idem Bell. Catil. cap. 23 *Occultum aliquid habere*, heimlich halten/verschweigen. Plaut. in Capt. act. 1. sc. 2. v. 62 *Ut sæpe summa ingenia in occulto latent!* Idem in Trinum. act. 3. sc. 2. v. 86. *Nihil ego in occulto agere soleo, meus ut animus est, eloquor*, nichts unter dem Hütlein spielen. *Occultus homo*: fictus, astutus, dissimulator, der den Schalck bergen kan. Cic. lib. 3. ep. 10 *Sin autem me astutum & occultum libet fingere.* Tacitus 2. Histor. cap. 38 *Pompejus occultior, non melior.*

¶ Occulte, ut, *Neque id occulte fert*, &c. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 2. v. 30. es hat ihn kein hehl. *Occultissime aliquid agere*, Cic. in Verr. 2. cap. 6. *Occultius conari*, Idem pro Dejotaro c. 6. Et Gellius lib. 1. cap. 11 *Stetisse in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula brevi graviusculum sonum inspiraret.* Livius lib. 9. cap. 2 *Castra, quam potest occultissime, locat.*

¶ Occulto, occultare, frequentativum. *Latebris se occultare*, Cic. pro Lege Man. cap. 3. Idem: *Quæ natura occultavit, eadem omnes, qui sana mente sunt, removent ab oculis*, 1. Offic. cap. 35. Et, *Occultare caussam alicujus rei*, heimlich halten/Idem 3. Verr. cap. 31.

¶ Occultatio. Verbergung. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. c. 50 *Cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones, aliæ (bestiæ) fuga se, aliæ occultatione tutantur.*

¶ Occultator. ut, *Occultator, & receptor latronum, locus*, Idem pro Milone cap. 19. Verberger.

OCCUPO, occupare, einnehmen/überfallen/sich etwas mit Gewalt anmassen. ut, *occupare regnum, regiam, locum, primum locum*, Cicer. *occupare honores*, Horat. lib. 1. Oda 12. Terror, timor occupat. Cæsar 1. Gall. c. 39 *Tantus subito timor omnem exercitum occupavit.* Furcht und Schrecken überfället einen. *Occupari in aliqua re*, vel, *studio*, elegans locutio est, begriffen seyn. Cicer. in Off. c. 17 *In eadem funditus delenda occupati fuerunt*, waren mit beschäfftigt. Terent. in Prol. Hecyr. *Populus in funambulo animum occuparat.* Et Cæs. 3. de Bello Civili cap. 109 *Quorum alter accepto vulnere occupatus, per suos pro occiso sublatus, alter interfectus est.* OCCUPATUS vulnere, id est, oppressus; vel ante alterum, atque sic prior, dejectus est. Nam occupare & prævenire alium est: de quo mox sequitur. *Ne quod te ad aliud occupes negotium*, id est, prius applices, Plautus Pseud. act. 1. sc. 5. v. 135. ¶ 2. Significat & antevertere, prævenire. Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 39 *Occupabo adire.* Livius lib. 1. c. 14 *occupant bellum facere.* Et ibid. c. 30 *Occupat Tullius in agrum Sabinum transire.* Horat. lib. 2. od. 12 *occupat rapere oscula.* Vide & Nonium. Itaque *præoccupare*, & *occupare ante*, quo Plautus usus, per pleonasmum dicitur. Quo & pertinet illud Horatii lib. 1. Epist. 7

 --- *Vul-*

- - - - - *Vultejum mane Philippus*
Occupat & salvere jubet prior:

Nam τὸ *prior* addere necesse haud erat. Inprimis elegans est formula in præveniendi notione, si dicimus: *Prius me dies supremus occupet, quàm* &c. Columella ita procemio Operis: *Vereor, ne supremus ante me dies occupet, quam universam disciplinam ruris possim cognoscere.* Der Tod möchte mich eher überfallen / als ꝛc.

¶ 3. *Occupare pecuniam* eleganter dicimus, pro fœnori locare. Cicero Verrina lib. 3. cap. 36 *præterea pecunias occuparat apud populos & syngraphas fecerat.* Ausonius epist. ad Symmach. Gripho præmissa: *Improbum nummum malui occupare quam condere*, &c. Sic *Occupatum argentum* Plautus dixit Epid. act. 2. v. 13. Contra *pecunia vacua* dicitur, quæ nullas usuras confert. Lege Q. Cæcilius 28 Dig. depositi. Neque verò *pecunia occupari* tantùm dicitur, quæ in fœnore ponitur, sed quæ impenditur etiam in promercalibus rebus, unde aliquid acquiras: wenn man Geld anlegt / und damit wirbt. Columella lib. 11. cap. 1 *Pecuniam domini neque in pecore, neque in aliis rebus promercalibus occupet: hæc enim res avocat villici curam & negotiatorem potius facit, quam agricolam.*

¶ Occupatus, qui negotio aliquo detentus, non potest negotio alterius operam dare. Sic Valla exponit lib. 5. cap. 57. mit Geschäfften beladen seyn / der zu thun hat. Contrarium *otioso*. Sic Cato procemio: *in eo* [agriculturæ] *studio occupati.* beflissen. Cicero pro Cælio cap. 19 *occupatum & impeditum nunquam hunc tenuerunt amores.* Et lib. 1. de Invent. c. 22 *Animum in aliqua re occupatum habere.* Et Cælius Ciceroni lib. 8. ad fam. ep. 4 *Comitiorum dies occupatiorem me habebant*, die Convents-Tage gaben mir etwas zu schaffen. *Nam dubito, quin occupatissimus fueris* &c. Idem ad Atticum lib. 12. epist. 38.

¶ Occupatus, subst. est occupatio. Claud. Mamertus ad Sidonium [in hujus lib. 4. epist. 2] *Ecquo tam ex occupatu unquam usspiamve implicabere, quin illud in aliorum commoda revergat?* Sed

¶ Occupatio, usitatius verbum, estque diligens vacatio, Geschäfft. Cic. in Orat. cap. 10 *in maximis occupationibus nunquam intermittere studia doctrinæ.* Et, *Occupatione distineri*, ad Attic. lib. 2. epist. 23. *Maximis occupationibus impediri*, Idem ad fam. lib. 10. epist. 28.

¶ 2. Occupatio, προκατάληψις, figura Rhetorica est, cum respondemus tacitæ objectioni, hoc est, cum ipsi animadvertentes, quid obsit nobis, prius diluimus, quam objici possit. Vide Rhetoric. ad Herenn. lib. 4. cap. 27. pr.

¶ Occupatorius, &

¶ Occupaticius, de agris dicuntur, qui deserti a cultoribus propriis, ab aliis occupantur. Vide Festum Pompejum in *Occupaticius*, & Siculum Flaccum de Condit. Agr. p. 3, ac ibi Guil. Gœsium p. 127. Adde supra in *Arcifinalis* sub *Finis* dicta.

¶ Anteoccupo, ut præoccupo. Cic. in Oratore cap. 40 *Ut anteoccupet, quod putat opponi.*

¶ Anteoccupatio, præoccupatio. Cic. lib. 3 de Oratore c. 53 *in hilaritatem impulsio, anteoccupatio.*

¶ Præoccupare, prævenire, für andern einnehmen / einem andern zuvor kommen. Cicer. in Philipp. 10. cap. 1 *Præoccupare alterius partes.* Cæs. lib. 6. cap. 40 *Præoccupavit animos timor.* Nepos Dione cap. 4 *ne, cum inter se timerent, alteruter alterutrum præoccuparet.* Item Datame cap. 7 *Hic ne intrare posset saltum, Datames præoccupare studet.* In quibus Pleonasmus est, ut supra monebamus. Livius lib. 21. cap. 20 *Præoccupatos jam ab Hannibale Gallorum animos esse.*

¶ Præoccupatio πρόληψις, figura syntaxeos, & schema. Beda Presbyter de Schem. & Tropis, principio: *πρόληψις præoccupatio sive præsumtio dicitur. Figura est, quando ea, quæ sequi debent, anteponuntur.*

OCEANUS, ὠκεανὸς, mare magnum, quo tota cingitur terra, ab ὠκὺς, ut putatur, quod est velox, & ναίεσθαι fluere. das grosse Welt-Meer. *Belluosus Oceanus*, Horat. 4. Oda 14 v. 47. Secundum Poëtas Oceanus Cæli & Vestæ fuit filius, maritus Tethyos, quem maris Deum esse asserunt. ¶ Sortitur nomina à litoribus etiam, ut, *Oceanus Atlanticus, Gaditanus, Persicus, Indicus, Germanicus* &c. Poëtæ *Oceanum* pro quocunque mari usurpant. ¶ Quia vero rerum principium Thales aquam statuerat; idcirco Claudianus secutus Sophum, Oceanum, *rerum principem*, dixit Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 23. ubi Barthius videri potest. Hanc eandem gloriam Ægyptii Nilo suo asserebant, Deorum generationem illi attribuentes. Ac reperies quoque Nilum dictum Oceanum. Consule Euseb. lib. 3. de præpar. Evang. c. 2. Kircher. Oedip. Tom. 1. cap. 1. *Orbis vinculum, terrarum custodiam* vetus Rhetor apud Senecam Suasor. 1 vocat.

¶ Quidam adjective usurpant. Catullus carm. 63. v. 7 ex emendat. Scaligeri: *Nimirum Oceano se ostendit Noctifer imbre.* Juven. sat. 11. v. 94 *Qualis in Oceano fluctu* &c. & paullò post: *Litore in oceano.* Venantius Fortunatus lib. 3. Carm. 7 de Resurr. v. 4

Qui (Sol) vagus Oceanas exit & intrat aquas.

Sic Fabricius edidit: Browerus autem: *Qua vagus Oceanus* &c. Alibi tamen & ipse Browerus adjective, nempe lib. 7. carm. 12. v. 56

A *Quicquid ab Oceanis circulus ambit aquis.*

¶ Oceanitis, itidis, filia Oceani Virg. Georg. 4. v. 341.

Ocella: Ocellus, vide *Oculus.*

OCHRA, ὤχρα: terra acris adusta, colore luteo. Quæ & *lutea* Latine dici possit. Duplex est, *Ochra nativa*, Berggelb. *Ochra factitia*, sive plumbaria, Bleygelb. Agricola.

OCHRUS, rex quispiam fuit, qui cum diu regnasset, & moriturus tandem a filio natu majore regni successore interrogaretur, quidnam faciens regnum tot annos custodivisset? respondit, τὰ δίκαια πράττων πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους καὶ θεοὺς, hoc est, *Justa erga omnes homines deosque faciens.* Athen. lib. 12.

Ocium, vide *Otium.*

Ocior, ocissimus, vide *Ocyor.*

OCNUS, Bianor à Virgilio dictus, Mantuæ conditor, Æn. 10. v. 198.

¶ Ocnus quidam pictus a Socrate, qui spartum sive funem torquet, quem asellus arrodit. Hinc proverb. *Ocnus funem torquet*, in eos, qui non profuturam in aliqua re operam collocant. Vide Chiliades Erasmi. item Pauf. Phocicis, Plinium lib. 35. c. 11. Nat. Com. lib. 7. Mythol. cap. 16, ubi de Polygnoto pictore agit: nam & hic Ocnum pinxit. Propertius lib. 4. eleg. 3. v. 21

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno
Æternusque tuam pascat aselle famem.

B Quanquam vero ὄκνος Græce pigrum notat, ipse tamen Ocnus gnavus homo & industrius fuisse perhibetur, sed eo infelix, quòd uxor ejus prodiga & sumtuosa profunderet, quicquid ipse opere faciundo per summum laborem quæritasset. Hæc illa pictura.

OCRA Alpium pars humillima, quâ ad Carnos accedunt. ¶ 2. etiam Urbs Venetorum, Plinio lib. 3. cap. 19. ¶ 3. *Ocra* in pigmentis seu colorum materiis numeratur ab Isidoro lib. 19. Orig. cap. 17.

OCREA, calceamenti genus, quo crura teguntur, Stiefel. *Ocreæ ferreæ*, Bein-Harnisch. Livius lib. 9. c. 40 *Sinistrum crus ocrea tectum.* Varroni 4. de L. L. dicitur quasi *ob crus*, quod crus tegat. Isidorus lib. 19 cap. 34 *Ocreæ, tibialia calceamenta, dicta quod crura tegant.*

¶ Ocreatus, nomen: Ocreas indutus, gestieffelt. Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 234

In nive Lucana dormis ocreatus.

Et Plinius lib. 19. cap. 2 *ocreatis cruribus.*

OCTAVIA, gens, e qua Octavius Augustus: Vide Bernegg. ad Sueton. August. cap. 1. & 2.

¶ *Octavia*, Neronis fuit uxor, quam interfecit: a qua

¶ Octavia, Tragœdia Senecæ. ¶ 2. Et *Octaviæ porticus* duæ erant Romæ. Vellej. lib. 1. c. 11. Suet. Aug. 29.

¶ Octavianus, ut *Bellum Octavianum*, Cic. 1. de Divin. c. 2. Porro Octavius, qui *Cæsaris*, deinde & *Augusti* cognomen assumsit,

C natus M. T. Cicerone & Antonio Coss. dictus *Octavianus* est post adoptionem, cum ante adoptionem esset Octavius. Vide Dion. Cassium lib. 46, & quæ inde ad Eutropium lib. 7. cap. 1. n. 3 notavimus.

OCTO, ὀκτὼ, numerale cardinale. Acht. *Temo pedes protentus in octo*, Virgil. 1. Georg. v. 171. Acht Schuh lang.

¶ Octies adverb. Achtmahl. Cicer. Somn. Scip. c. 2 *Ætas tua septenos octies solis anfractus reditusque convertit.*

¶ Octavus, ordinale. *Sapientum octavus*, Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 296.

¶ Octavùm, adverbialiter, sicut *tertiùm, quartum*, zum achten mahl. Livius lib. 6. cap. 36 *Sextius Liciniusque jam octavùm tribuni plebis refecti.*

¶ Octodecim, an Latine dicatur, dubius est Vossius. Cic. Acad. 2. cap. 26. *Mathematici solem amplius duodeviginti partibus confirmant majorem esse, quam terram.* Florus lib. 2. c. 6 *Punicum II bellum decem & octo annos habet.* Plura de hoc in Curis Poster. Cellarii.

¶ Octoni, distributivum, quod tamen pro Cardinali, quemadmodum & cætera numeralia ejus generis, sæpe numero usurpatur. Plin. lib. 8. cap. 32. de cervis: *Octonis mensibus ferunt partus*, 8. Monat. Palladius lib. 1. cap. 35 *octonis diebus peractis.*

¶ Octonarius. *Octonarius numerus*, Macrob. lib. 1. Somn. Scip. cap. 5.

D ¶ Octoginta, Achtzig. Cic. de Senect. cap. 19 *Octaginta regnavit annis.*

¶ Undeoctoginta, Neun und siebenzig. Horat. 2. Satyr. 3. v. 117

- - - *Si & stramentis incubet unde-*
octoginta annos natus.

¶ Octogeni, idem quod octoginta. Plinius lib. 9. c. 51, *Torpedo octogenos fœtus habens invenitur.* Livius lib. 10. c. 30 extr. *Data ex præda militibus æris octogeni bini.*

¶ Octogenarius. Plin. lib. 6. epist. 33 *octogenarius senex.* Eumenius panegyrista de restaurandis scholis cap. 17 *major octogenario*, über achtzig Jahr alt.

¶ Octogesimus, der Achtzigste. *Quartum annum ago & octogesimum*, Cic. in Catone cap. 10.

¶ Octogies, Achtzigmahl. Cic. in Pison. cap. 35 *Sestertiûm centies & octogies.*

¶ Octio-

¶ Octingenti. Cicero pro Plancio cap. 25 *quem magistratum jam octingenti fere consecuti sunt.* Achthundert.

¶ Octingentesimus. *Annus octingentesimus*, Cic. de senect. c. 2. Achthunderste.

¶ Octingenarius. *Grex ovium octingenarius*, Varro 2. de R. R. c. 10. extr. eine Heerde von 800 Stücken.

¶ Octennis, Achtjährig. *Puer octennis*, Ammianus lib. 18. c. 13. (Vales. c. 6.) ein Knab von acht Jahren.

¶ Octojuges, octo conjuncti, Livius lib. 5. cap. 2.

¶ Octipes, ut *octipedes cancri*, Ovid. 1. Fast. v. 313.

¶ Octuplus achtfältig. *Pars octupla*, Cicer. de Univers. c. 7.

¶ Octuplicatus, apud Liv. lib. 4. cap. 24.

¶ Octussis, nummus octo assibus valens, apud Horat. in Sermonibus lib. 2. Satyr. 3. v. 156.

¶ October, mensis, quòd octavus a Martio, unde suum annum veteres auspicabantur Romani, Weinmonat / mensis vindemialis. Quæ appellatio Carolo Magno tribuitur: Saxones vocant, den Saatmonat / a semente. Vellejus Paterc. lib. 2. c. 56 *Cum Cæsar mense Octobri in urbem revertisset, idibus Martiis interemtus est.*

¶ Octophorum, ὀκτοφόρον, lectica, quæ ab octo servis portabatur, apud Cic. ad Q. fratr. lib. 2. ep. 9. & Martial. lib. 6. epigr. 84. Delicatorum erat, Suet. Calig. c. 43. & ibi Beroaldus.

OCULUS, ab occultando, sub palpebris enim quasi latet, ein Auge / in quo sunt *iris*, vel *uvea*, der Stern im Auge / & *pupilla*, der Augapffel. *Oculi nocturni*, glauci, Plauto inter convicia, Curc. act. 1. sc. 3. Idem *herbei* eidem Curc. act. 2. sc. 1. *Cæsii* alias: unde *Cæsia* apud Ter. Heautont. act. 5. sc. 5. v. 18. Ubi vide. *Oculi molles*, Ovid. lib. 1. de remedio amoris v. 340. die immer thränen. *Oculi recti*, Senecæ de Const. Sapientis c. 5. Ubi vide Lipsium, itemque Suetonio Augusto cap. 16. *Irretortos* Horatius vocat lib. 2. od. 2. extr. qui non conniventac nutant, steiffe / unverwandte Augen. *Oculi contenti & tumentes*, Suet. Tiber. c. 7. *Oculi exstantes rigentesque* apud eundem Nerone cap. 49. Et, *oculi nigri & vegeti*, eidem in Cæsare cap. 45. ubi Casaubonus. *Oculi natantes*. Vid. *Nare*. *Oculos in terram dejicere*, (1.) verecundiæ est apud Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 132. Item (2.) mœroris, Plutarchus de vitioso pudore princ. Item (3.) pavoris, Horat. lib. 1. Epist. 6. v. 14 *Oculis uti*, non falli videndo. Plautus Epid. act. 1. sc. 1. v. 3 *Oculis usurpare aliquid*, id est, videre. *Lumina oculorum*, i. e. visus. Nepos Timoleonte cap. 4 *Hic cum ætate jam provectus esset, lumina oculorum amisit*, hat das Gesichte verlohren. *Restituere alicui oculos*, i. e. visum, Suetonius Vespasiano c. 7. *Ferre in oculis* est carum habere, Cic. 3. ad Q. fratr. epist. 1. cap. 3. lieb und werth haben. Quod *gestare in oculis* Ter. dixit Eun. act. 3. sc. 1. Et, *esse in oculis alicui*, Cicer. 2. Tuscul. cap. 26. *Ponere in oculis*, ad Quint. fratr. lib. 1. ep. 1. cap. 2. Ac *Oculis subjicere*, Quintil. lib. 6. cap. 3. *Obversari ante oculos*, Cic. pro Sextio cap. 3. für Augen schweben. *Pascere oculos, animumque exsaturare alicujus cruciatu, supplicio*, Idem 7. in Verr. c. 26. Augen weiden / sättigen. Contrar. *Oculis dolere*. vid. Petr. Victor. Var. Lect. lib. 2. c. 5. Turneb. Adv. lib. 12. c. 17. Et Ovid. 13. Metam. v. 70

Adspiciunt oculis superi mortalia justis.

De fascinis oculorum Barth. ad Script. Venat. p. 137. Turneb. lib. 9. Adv. cap. 28. Casaub. ad Pers. p. 202. ¶ 2. Sunt & surculorum in arboribus, & vitium *oculi*, qui & *gemmæ* dicuntur, apud Catonem & Columellam. Radicibus etiam *oculos* Plinius tribuit lib. 17. cap. 20.

¶ 3. *Oculos* dicimus, quos ad delicias amamus. Neque enim oculis nobis quicquam carius ac amabilius est. Unde *pretiosissimam partem corporis & quæ lucis usu vitam distinguit a morte*, Plinius appellat lib. 11. cap. 37. ubi plura de oculis leges. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 47 *Bene vale, ocule mi.* Sic Sextus gloriatus se *par oculorum* in amicitia M. Antonii Triumviri exstitisse, auctore Suetonio de Claris Rhetoribus c. 5. Atque hinc

¶ *Oculissimum*, pro multò carissimo Plautus dixit joculari atque ad risum composita voce, in Curcul. act. 1. sc. 2. v. 28. Ut *oculitus*, adverb. pro, carissime, de quo postea.

¶ 4. Sed & quæ singulari ornamento decorique sunt, *oculi* vocantur. Ita Cicero lib. 3. de Nat. Deor. sub fin. *Corinthum & Carthaginem duos oculos oræ maritimæ*, vocat. Catullus Epigr. 28

Peninsularum, Sirmio, Insularumque
Ocelle.

Similiter Pindarus Agrigentum, *Siciliæ oculum* appellavit. Vide Petrum Victorium lib. 9. Var. Lect. cap. 9. Obert. Gifan. observ. in ling. lat. p. 257.

¶ Ocellus, diminutivum, parvus oculus, ein Aeugelein. Martial. lib. 1. epigr. 93 *Sæpe mihi queritur non siccis Cestus ocellis.* ¶ 2. Per metaphoram res, quæ peculiari est ornamento, ut modò exposuimus. Apud Plautum Mostell. act. 1. sc. 3. v. 11 amica de suo: *Volo placere meo ocello.* ¶ 3. Ocellæ, vel ut alii *Ocelli*, dicebantur apud Romanos, qui oculis parvis nati, Plin. lib. 1. c. 37. Quod in cognomen etiam abiit, ut & alia vitia corporis.

¶ Servii Ocellæ mentio apud Ciceronem lib. 2. famil. epist. 15. & ib. 8. epist. 7. & lib. 10. ad Attic. epist. 12. & 25.

¶ *Ocellus Lucanus*, Philosophus Pythagoreus Aristotele prior, qui mundum statuit æternum. Qua ratione & Philo ejus meminit: quem vide libro, quod mundus sit incorruptibilis, non longe ab initio. Cujus nomine inscriptus liber περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, *de universi naturâ*, supposititius videtur.

¶ Ocellata apud Varronem & Suetonium Aug. cap. 83, ut Casaubonus explicat, sunt globuli vel lapidei: vel eburnei, quibus olim puellæ lusitabant.

¶ Oculeus. Plaut. in Aul. act. 3. sc. 6. v. 19. *Argus totus oculeus fuit*, voll Augen.

¶ Oculitus, ut, *oculitus aliquam amare*, id est instar oculi, carissimam habere, Plautus apud Nonium dixit, vel finxit potius.

¶ Ocularius, ut, *Medicus ocularius*, ein Augen-Artzt / Celsus lib. 6. cap. 6. & Inscript. Grut. p. 634. n. 2. & *Chirurgus ocularius* apud eundem pag. 400. inscriptione 7. Sic, *Euphorbiæ succus proficit ad ocularium claritatem*, Solinus cap. 37.

¶ Et *Ocularius* simpliciter, & quasi substantive, pro medico ab oculis, apud Scribon. Largum compositione 37. & seq. ein Oculist.

¶ Oculare, i. e. oculorum usum dare, vel reddere, sæpe invenitur apud Patres. Sehend machen. Tertull. de pœnitentia c. 12, *Ibi hirundo si excæcaverit pullos, novit istos oculare rursus de Chelidonia sua.* Quæ eadem postea Pacianus in Parænesin suam de pœnitentia transcripsit. Cyprianus de Idol. vanitate: *Cæcos & ignaros ad agnitionem veritatis ocularet.* Hinc

¶ Oculatus. Plaut. in Truculento act. 2. sc. 6. v. 8

Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem.

Quia ὤτων πιστότεροι ὀφθαλμοί. *Oculis magis habenda fides quàm auribus*, sehen geht für hören sagen. *Male oculatus*, Suet. Gramm. cap. 5. *Oculati circuli*, de maculis pantherarum apud Solinum cap. 27. *Oculatior Deus*, i. e. plura videns quam homines, Tertull. lib. 2. adv. Marc. cap. 25. *Oculatissimus locus*, id est summe conspicuus, apud Plinium lib. 34. cap. 6.

¶ Oculata, genus piscis apud Plinium.

¶ Inoculare verbum significat inserere, äugeln / pfropffen. Columell. lib. 11. cap. 2. ¶ Tralatè Macrob. lib. 1. Comment. in Somn. Scip. cap. 1. *ad hunc igitur justitiæ affectum pectoribus inoculandum.*

¶ Inoculatio, insitio, quæ fit gemmis insitis intra lignum & corticem, quam vocant *emplastrationem*, Plinius lib. 17. cap. 14.

¶ Inoculator. Plin. lib. 18. cap. 33.

¶ Exoculatus, oculis privatus, apud Apul. 8. Milef. p. 207 *Thrasylli convulnerat tota lumina, eumque prorsus exoculatum relinquens*, &c.

¶ Unoculus, einäugig. Gellius lib. 3 cap. 11 *Unoculus Cyclops.*

OCYMUM cum y, pabuli genus est, sic dictum, quod citiùs cæteris pabulorum generibus vere primo adolescat, ut Varro interpretatur lib. 1. R. R. c. 31. In cujus libris tamen melioribus *Ocinum*, vel *Ocynum* legitur. Persio Satyr. 4. v. 22 *cantare ocyma*, inter convicia est. Vide interpretes.

OCYOR, ocyssimus, ὠκίων, ὤκιστος, à positivo ὠκύς, quo Latini carent, celerior, celerrimus. Disputant Grammatici per *y*, an per *i* scribi hæc vox debeat. Gifanius pertendit, per *i* simplex scribendam, auctoritate omnium librorum veterum, ipsiusque Prisciani, si vel sit ab ὠκύς. Adstipulatur Vossius lib. 2. de analog. c. 26. pag. 369. & Etymol. fol. 352, cui primum est illud argumentum, quod Græca etiam ὠκίων, ὤκιστος, eàdem exarentur vocali. Sed possunt, qui dissentiunt, provocare vicissim non modò ad Græcorum positivum ὠκύς, sed ad comparativos quoque alios ὠκύτερος, ὠκύτατος. Itaque pro altera parte validius argumentum dixerim, ab auctoritate veterum librorum quod petitur. Qui autem Græcarum vocum scripturam urgeat, his respondere potest, non insolens Latinis fuisse veteribus, vocalem Græcam mutare in latinam. Fecerunt hoc in *silva*, quod est à Græco ὕλη. Sic in veteribus libris legi *nimfa*, *limfa*, *mirtus*, *cignus*, testis est Vossius f. 507. etymol. Accedit, quod *ior* & *issimus* terminationes non Græcorum sunt, sed Latinorum. Hæc ita cùm sint, non tamen eos damnabimus, qui originis Græcæ contemplatione *ocyor* & *ocyssimus* scribunt, non magis, quàm eos, qui *nympha, lympha, myrtus, cygnus*. Alterum veteribus placuit; alterum amant recentiores. *Et fulminis ocyor alis*, Virgil. Æn. 5. v. 319. *Ocyor Euro*, Idem lib. 8. v. 223. Plinius de Mercurii astro lib. 2. cap. 8 *Inferiore Circulo fertur novem diebus ocyore ambitu.* Idem lib. 16. c. 31 *Senectus ocyssima.*

¶ Ocyus, ocyssime, adverbium. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 61 *Perlonge est, sed tanto ocyus properemus.* Sallust. Jugurth. c. 25 *quam ocyssime provinciam accedat.* Apulejus etiam positivo *Ocyter* usus est, lib. 1. Metam. p. 113.

¶ Quantocyus, contractè ex *Quanto ocyus*, apud Sulpicium Severum 3. Dialog. cap. 8, *Discede quantocyus.*

OCYPETE, Ὠκυπέτη, una ex Harpyiis, ab ὠκύς, & πέτομαι *Volo*, vide *Harpyia*.

ODA, æ, vel Ode, es, ᾠδή, cantio, carmen. Auctor Elegiæ de Philomela v. 25

Et meruлus modulans tam pulchris concinit odis.

¶ Odeum, ᾠδεῖον, pars ædificii, cantilenarium, der Sänger oder Pfeiffer

Pfeiffer Platz / Musicanten-Hauß. Cicer. lib. 4. ad Attic. epist. 16, ubi tamen in emendatioribus hodie exemplaribus, *forum*; legitur, non *Odeon*, quod Nizolius legit. Vide Casaub. ad Theophrast. p. 133. Salvianus lib. 6. de gubernat. Dei p. 199 *Longum est nunc dicere de omnibus amphitheatris, scilicet odeis, lusoriis, pompis*, &c. Ubi adi notas Rittersh. p. 189. Habet & Eutropius lib. 7. extr.

ŌDI, odisse, odio habere, prosequi, feind seyn. *Acerbe & penitus aliquem odisse*, Cic. pro Cluent. cap. 61. *Aperte vel odisse magis ingenuum est*, &c. Vide *Frons*. *Quem metuunt, oderunt, quem quisque odit, periisse expetit*, Cic. in off. lib. 2. cap. 7. vide *Metuo*. Cæterum non ita defectivum est, ut sibi persuaserunt Grammatici: cum & plura inveniantur tempora, quæ contrarium ostendunt. Ut *Odio, odiet, odient, odivi, odivit, odite, odientes, oditur*, ab *odior*, &c. Vide Vossium lib. 3. de Analog. cap. 39. In perfecto sub deponentis forma *osus sum*, Plautus dixit & Gellius, Vide Voss. ibid. ¶ *Oditur* passive dixit Tertull. Apolog. cap. 3.

¶ Osor. Plautini Pœnuli argum. *osor mulierum*. Et Pacatus Panegyr. Theodosii c. 20 *Regii nominis Brutus osor*. Hasser.

¶ Odium, prima brevi, ira inveterata, Groll / Haß / Feindschafft. *Odium immane, crudele, hostile, intestinum, recens, vetus, diuturnum, inveteratum, capitale*, apud Cic. & alios epitheta sunt. *Odio alicujus flagrare*, Seneca Octavia v. 132. *Odium in aliquem concipere*, Cic. ad Quir. post red. cap. 1. Et, *Odium alicui conciliare*, Plin. lib. 28. cap. 8. sect. 29. *In aliquem concitare odium*, Quintilian. lib. 6. cap. 1. einem Feindschafft machen / erregen. *Odio alicui esse*, Virg. eclog. 8. v. 38. *In odio esse omnibus*, Cic. 2. Attic. epist. 21. pr. *Odio esse apud omnes*, pro Lege Manil. c. 22. von jederman gehasset seyn. *Venire in odium*, Idem 2. de Finib. cap. 24. Haß verdienen. *Cepit me odium rei alicujus*, Idem 2. Philipp. cap. 36. Multitudinis numero non tantum poetæ utuntur, ut *premi odiis* apud Claudian. est 2. in Rufin. v. 13; verum & alii, ut Livius lib. 21. cap. 1. *odiis prope majoribus certarunt, quam viribus*: & Curtius lib. 4. cap. 11. n. 4 *Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt?* ¶ 2. pro fastidio, tædio, Terentius posuit, Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 15. & act. 5. sc. 5. v. 2.

¶ Odiosus, qui in odio est, dem man nicht gut ist / dem man gram ist / verdrießlich. Terent. Hecyra act. 4. sc. 3. v. 13

Odiosa hæc est ætas adolescentulis.

Cicer. de Senect. cap. 2 *Senectus sic plerisque senibus odiosa est, ut onus se Ætna gravius dicant sustinere.* Idem de amicit. c. 20 *Odiosum sane genus hominum, officia exprobrantium*, es sind verdrießliche Leute. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7, 44 *Enimvero si porro esse odiosi pergitis*, &c. verdrießlich seyn. *Odiosiores gestus*, Cic. lib. 1. offic. cap. 36. Et, *Ad reliqua aliquanto odiosiora pergamus*, Idem 3. de Orat. cap. 13. extr. *Nihil odiosius est affectatione*, Quintil. lib. 1. cap. 6. *Odiosissima aliis natio*, Phædrus lib. 2. fab. 6. Et Capitolinus in Albino c. 11 *Uxori odiosissimus fuit.*

¶ Perodiosus. Cic. lib. 13. ad Attic. epist. 22.

¶ Subodiosus, aliquanto odiosus, ibidem lib. 1. epist. 5.

¶ Odiose, adverb. Cicero de clar. orat. cap. 82. *Si quis eos, qui nec inepte dicunt, nec odiose, nec putide, Attice putat dicere; is recte nisi Atticum, probat neminem.* Nazarius Panegyr. Constantini cap. 16. *odiose obloqui.*

¶ Odibilis, idem, quod odiosus. Lampridius Heliogabalo c. 18 *Vitâ, moribus, improbitate ita odibilis, ut ejus nomen Senatus eraserit.* Usus & Ambrosius Epist. 14. sæpe.

¶ Exosus, active plerumque significat, quia odio habet, vel habuit, der da feind ist. Virgil. Æn. 5. v. 687

- - - *si nondum exosus ad unum*
Trojanos.

¶ Perodisse, sehr hassen. Manilius lib. 5. v. 409 *Quisquis vero favit, culpamve perodit.*

¶ Perosus, Livius lib. 3. cap. 34 *Plebs Consulum nomen haud secus, quam regum perosa erat.* Comp. *perosior* Tertulliani est de Anima c. 1. *Veritas*, inquit, *tanto perosior, quanto plenior.*

ŎDOR, ὀδμή, Geruch. *Odor suavis, jucundus, gravis, insuavis, fœdus, teter*, & quæ alia ejus genera sunt. *Odor evanescit*, Plin. 13. cap. 1. vergehet. Juvenal. Sat. 14. v. 204

- - - *Lucri bonus est odor ex re*
Qualibet. - - -

Quod in Vespasianum Poëta dixit, qui reprehendenti filio Tito, quod etiam urinæ vectigal commentus esset, pecuniam ex primâ pensione admovit ad nares, sciscitans, *num odore offenderetur?* Suetonius vitâ c. 23. ¶ 2. Res odorata, quæ odorem de se spargit, per metonymiam caussæ. Lampridius Heliogab. cap. 31 *Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas zetas jubebat incendi.* Rauchwerck. ¶ 3. Per metaphoram ponitur pro tenuissimo rei alicujus gustu, ut Barth. lib. 17. advers. cap. 2 extremo interpretatur. Lactant. lib. 6. cap. 12. de Philosophis: *quasi odore quodam veritatis retenti propius aberraverunt*: haben es etlicher massen gerochen.

¶ Odōrus, a, um, quod odorem spirat, ut *flos odorus*, Ovid. 9.

A Metam. v. 87. eine wolriechende Blume. Virg. 4. Æneid. v. 132 *& odora canum vis*, hoc est, canes odore vestigantes, seu vestigatores. Spürhunde.

¶ Odōratus, adjectivum aliud; quod vel proprium, vel aliunde acceptum odorem spirat. *Cedrus odorata*, Virgil. 3. Georg. v. 414. *Rosa odoratæ*, Tibull. lib. 1. eleg. 3, 62. *Serta odorata*, Ovid. 5. Trist. eleg. 3. v. 3. Hinc *odoratior* & *odoratissimus*. Plinius lib. 21. cap. 7 *Hortensium odoratissima, quæ sicca: quædam vetustate odoratiora, ut cotonea*, &c. Apulejus de Mundo p. 74 *Cupressorum odoratius lignum*: & rursus Plinius lib. 15. c. 29 *Myrtus odoratissima.*

¶ At subst. *Odoratus*, ûs, der Geruch. Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 7 *de gustatu & odoratu loqui.* Item lib. 2. de nat. Deor. cap. 63 *Pomorum odoratus etiam, & adspectus dubitationem affert.*

¶ Odōro, odorare, θυμιᾶν, odore replere. riechend machen. Ovidius 15. Metam. v. 734

Thura super ripas, &c. *odorant aera fumis.*

¶ Odōror, odorari, olfacere, riechen. Columella lib. 6. cap. 2 de bobus domandis: *Nares perfricato, ut hominem discant odorari.* ¶ 2. Cic. hoc verbo metaphorice frequentissime usus est; ut *sagacissime odorari, quid existiment judices*, lib. 2. de orat. c. 44. mercken / gewar werden. *Pervestigare & odorari*, Idem in Verrem 6. cap. 13.

¶ Odoratio, vis odorandi. Cic. 4. Tusc. cap. 9 *Voluptas odoratio*B*num.*

¶ Odoramen & odoramentum, quicquid odoris gratia tenemus, wolriechende Specerey / Rauchwerck. Macrob. Præfat. lib. 1. Saturn. *Confusura omnium succos odoraminum in spiramentum unum.* Plinius lib. 21. cap. 7. pr. *Omnium odoramentorum differentia est in colore & odore & succo.*

¶ Odorarius, ut *Myrrha odoraria*, Plin. lib. 12. c. 16. ¶ 2. Item, qui odores vendit, aromatopola.

¶ Odōrifer, ut *Arabia odorifera*, so viel wolriechende Dinge giebt. Plin. lib. 5. cap. 11. Et Silius lib. 16. v. 309

odoriferis adspergit floribus aras.

¶ Inŏdōrare, odore inficere. Columella lib. 11. cap. 3. de allio: *mandentium halitus inodorat*, machet einen stinckenden Othem. At

¶ Inŏdōrus, sine odore, quod apud Gellium lib. 7. cap. 6 in veteribus libris (nam *inora* hodie vulgatum est, de quo infra in *Os*, dicemus) reperitur, & apud Nonium in *Inauditus*.

ŎDYSSĒA, ὀδύσσεια, Homeri Opus de erroribus Ulyssis, viginti quatuor libris absolutum, ab Ὀδυσσεύς, *Ulysses*.

OEAGER, pater Orphei. Hinc

¶ Oeagrius, ut *Oeagrii nervi*, Silius lib. 5. v. 464.

OEBĂLUS, Οἴβαλος, Rex Oebaliæ, quæ Laconia est, Statius lib. 1. Achill. v. 20

Solverat Oebaliæ classem de littore pastor
C *Dardanus* &c.

¶ Oebălides, patronymicum, apud Ovidium in Ibin v. 588

Quo puer Oebalides ictus ab orbe cadas.

Id est, Hyacinthus, qui Lacon fuit.

¶ Oebălis, ĭdis, ut *Oebalis purpura*, apud Statium l. 1. Silv. 2. v. 150

- - - - - - *Queis purpura sæpe*
Oebalis, & Tyrii moderator livet aheni.

hoc est, ostrum Laconicum & murex Tyrius.

¶ Oebălius, adjectivum. Item Statius 9. Theb. v. 690

Ipse bis Oebalio saturatam murice pallam, &c.

¶ Oebălus, alius Telonis regis Caprearum Insulæ prope Neapolim, filius fuit, de quo Virg. 7. Æneid. v. 733

Oebale, quem generasse Telon Sebethide nympha
Fertur &c.

¶ Oebalia enim altera in Italia est prope Tarentum Calabriæ. Virg. 4. Georg. v. 125

- - - *sub Oebaliæ memini me turribus altis.*

Quod ipsum ex priori notione emanavit. nam Tarentum Lacedæmonii condiderunt.

OECHĂLIA, æ, pars Laconiæ, & civitas in ea, de qua Virgil. 8. Æneid. v. 290

Ut bello egregias idem disjecerit urbes,
D *Trojamque Oechaliamque ut duros mille labores*, &c.

OECŎNŎMUS, οἰκονόμος, distributor vel administrator rei familiaris, ein Haußhalter / Schaffner.

¶ Pro *Oeconomus* in Jure Pontificio & Novell. Justinian. legitur passim *Iconomus*. Quam scriptionem defendunt Alciat. lib. 9. Parerg. cap. 3. & Gifanius apud Muret. lib. 2. Epist. 23, nempe quod οι Græcorum pronunciari soleat ut ι Latinorum. Videtur & hic aliis seculis aliud placuisse. Cur autem nos ab ea scriptione, quæ jam maxime probatur eruditis, recedamus, caussa non est.

¶ Oeconomia, Οἰκονομία, procuratio vel administratio rei domesticæ, die Haußhaltung. ¶ 2. Est ordo, & dispositio quædam argumenti, ut omnia inter se quadrent nec pugnent priora cum posterioribus; Sulpitio Victori dicitur *dispositio artificiosa, pendens à consilio auctoris.* Sic *Oeconomia orationis, caussa*, dispo-

dispositio dicitur, Ordnung und richtige Theilung / apud Ciceronem principio lib. 6. ad Att. Quintilianus l. 3. c. 3 *Quæ elocutionis sunt, Hermagoras subjicit œconomiæ, quæ Græce appellata ex cura rerum domesticarum, & hic per abusionem posita, nomine Latino caret.*

¶ Oeconomicus, οἰκονομικός, rei familiaris procurandæ peritus, der sich auf Haußhaltung verstehet.

¶ Oeconomica, libri Oeconomici, Bücher von der Haußhaltung. *Oeconomicus Xenophontis*, *Oeconomica Aristotelis*. Vid. Cic. 2. offic. cap. penult.

¶ Servius in Virgil. *Proœconomiam* pro dispositione aliquoties dixit.

OECUMENICUS, οἰκουμενικός, universalis, ut *Synodus Oecumenica*, ein allgemein Concilium der gantzen Christenheit. Ὀικουμένη, orbem terrarum significat: frequentissime Romanum imperium Luc. 2. v. 1. vid. Conring. de Concil. th. 11. & D. Ziegler ad Lancellot. Jur. Canon. p. 267. seqq. *Episcopus Oecumenicus*, quæ appellatio scelesta olim, & invisa fuit. Calixt. in Apparat. p. 268.

OEDIPUS, Oedipi & Oedipodis, filius Laji regis Thebarum, sic dictus à tumore pedum, contracto ex suspendio ab arbore, pedibus gladio perforatis, cum infans pastori occidendus a patre traditus fuisset, ab οἰδέω, *tumeo*, & πούς, *pes*. Terent. in Andria a. 1. sc. 2. v. 23 *Davus sum, non Oedipus*, ich bin ein schlechter Gesell und kein Doctor. Oedipus enim Sphingis ænigma dissolvit, ad quod Plaut. allusit Pœnulo a. 1. sc. 3. v. 34, *Oedipo conjectore opus est.* Fabulam Oedipi habes apud Sophoclem, Oedipo Tyranno v. 1052. & seqq. itemque Euripidem in Phœnissis vers. 27. & seqq.

¶ Oedipodes, οἰδιπόδης, idem. Statius Thebaid. 1. v. 17

- - - - *Limes mihi carminis esto*
Oedipodæ confusa domus.

¶ Oedipodionius, adject. *Oedipodioniæ Thebæ*, apud Ovid. 15. Metamorph. v. 429

Oedipodioniæ, quid sunt nisi fabula, Thebæ?

¶ Oedipodionides, οἰδιποδιονίδης, patronymicum, apud Statium 1. Thebaid. v. 313.

OENANTHE, οἰνάνθη, herba Dioscoridi, Theophrasto & Plinio, nascens in petris. Non autem *Filipendula* est, ut multi existimarunt, ist nicht der rothe Steinbrech oder Erdreichen / Matthiol.

¶ Oenanthinus, ut, *Oleum Oenanthinum*, apud Plinium lib. 23. cap. 4. ¶ 2. Et *Oenanthe* vitis silvestris Dioscoridi est, wilde Reben oder Holtztrauben.

OENEUS, duab. syllab. Ὀινεύς, rex Calydoniæ fuit, pater Deianiræ, in cujus agros aprum vastantem Diana immisit, quod ab eo in sacrificiis neglecta fuisset. Vide Ovid. 8. Metamorphoseos Fab. 4.

¶ Oeneus, adject. tribus syllabis. Idem ibid. v. 281

Inquit, & Oeneos ultorem spreta per agros
Misit aprum &c.

¶ Oenides, Patronym. Idem ibid. v. 415 *At manus Oenidæ variat*, &c. id est, Meleagri, Oenei filii.

¶ Oeneius denique, quatuor syllabis, apud Statium 5. Theb. v. 661 *Oeneius heros.*

OENOMAUS, Martis filius, Elidis & Pisæ rex. Hic oraculo acceperat, se a genero suo interfectum iri. Igitur quum ejus filia Hippodamia a multis ambiretur, curule certamen procis proposuit, ea lege, ut qui vinceret, præmium Hippodamiam duceret; qui verò vinceretur, morte afficeretur. Victis igitur & occisis 13, Pelops tandem, Tantali filius, Myrtili aurigæ dolo adjutus, vicit; & Hippodamiâ simul & regno potitus est. Vide Hyginum.

¶ 2. Oenomaus, Cynicus Gatarensis, Porphyrio paullò superior juxta Suidam, οἰνόμαος; cum Plutarcho, Sexto, Agathobulo sub Adriano A. celebris, teste Eusebio, Hieronymo, in Chronicis. Mentio ejus apud Socratem libr. 3. hist. Eccles. cap. 19. Nicephor. lib. 10. c. 36. Euseb. de præpar. Evang. lib. 5. c. 10. & lib. 6. cap. 6. quibus è locis patet, eum de falsitate quoque oraculorum scripsisse.

OENOPHORUM, οἰνοφόρον, vas ad vina ferenda aptum, ein Weingeschirr. Cic. de finib. lib. 2. cap. 8 *Vinum diffusum è pleno œnophoro.* Martialis lib. 6. epigr. 89

Reddidit œnophori pondera plena sui.

OENOPIDES, (quem & *Inopidem* & *Enopiden* scribi invenies) patriâ Chius fuit, celebris Geometriæ studio, quem discendi cupiditate incensum Ægyptios adiisse cognoscimus è Diod. Sic. l. 1. parte 2. c. 6. cujus etiam verba repræsentat Eusebius lib. 10. de præp. Evangel. c. 2. Oenopides cum videret adolescentulum multos libros conquirentem, dixit: μὴ τῷ χιβωτῷ, ἀλλὰ τῷ στήθει, *non cistæ, sed pectori*, Anton. Monach. lib. 1.

OENOPOLA, vini venditor, οἰνοπώλης, ein Weinschenck.

¶ Oenopolium, οἰνοπώλιον, taberna vinaria, ein Wein-Hauß / Weinkeller. Plautus Asinar. act. 1. sc. 3. v. 48

Quum a pistore panem petimus, vinum ex œnopolio.

OENOTRIA, Ὀινωτρία, Italia, sic vel ab *Oenotro*, vel à vini feracitate dicta.

A

¶ Oenotrius, adject. Virgil. Æn. 1. v. 532 *Oenotri coluère viri*, contracte. Et, *Oenotria tellus*, Idem 7. v. 85.

OESOPHAGUS. m. 2. der Speiseröhr.

OESTRUM, οἶστρος, insectum, equis infestum, quod est *Asilus* & *Tabanus*, die Roßbremen. Hoc, quæ agitantur armenta, eo impetu ferri solent, ut furere videantur. ¶ Hinc *Oestrum* pro furore sæpius ponitur. Vet. Gloss. *Asilus, furor*, οἰστρομανία. Vide Virgilium 3. Georg. v. 148 ibique Servium: & supra *Asilus*. Nam sola dialecto differunt, ut poeta ibidem docet,

- - - - *Cui nomen asilo*
Romanum est, œstron Graji vertere vocantes.

OESYPUM & Oesypus, οἰσύπη καὶ οἴσυπος, sordes adhærentes lanis succidis, Unflath / so an der Wolle hanget. ¶ 2. Item lana ipsa recens detonsa, nondum purgata, vellus succidum, schmutzige Wolle an Schaffen / quasi οἰὸς ῥύπος, hoc est, *Ovis sordes*, Plin. lib. 29. c. 2. Ovid. 3. de arte v. 213

Oesypa quid redolent, &c.
Demtus ab immunda vellere succus ovis?

Et rursus lib. 1. de remed. amoris v. 353

Pyxidas invenies, & rerum mille colores,
Et fluere in tepidos oesypa lapsa sinus.

OETA (scribunt & Oetha, sed minus recte) nomen commune:

B

Virg. Culice v. 202 *Et piger aurato procedit vesper ab Oeta.* Idem in Ciri v. 350 *Egelidum Oetam* dixit. Seneca Herc. Oetæo v. 861

Hæc, hæc renatum prima qui videt diem
Oeta eligatur.

& in Hercule Fur. v. 132

Jam cæruleis evectus equis
Titan summâ prospicit Oetâ,

ut in codice Florentino legitur. Et rectè. Nam τὴν Ὀίτην Græci appellant. Mons est inter Thessaliam & Macedoniam, morte & sepulcro Herculis clarus. Vid. Augustin. de C. D. l. 18. c. 4. Plinius a Parnasso, usque Pindum, partem in Thermopylas vergentem, *Oetam* proprie dici scripsit libr. 25. cap. 5. & Livius l. 36. cap. 15 scribit, *extrema in Orientem Montanorum Græciæ juga Oetæ nomine vocari.* Ad cujus radices *Heraclea* quondam ab Hercule condita insignis fuit, sed ipse mons excessu Herculis nobilior, de quo Silius lib. 6. v. 453

Vix dum summa dies summa lustrabat in Oeta
Herculei monumenta rogi.

C

Et lib. 3. v. 43 idem:

Inter quæ fulget sacratis ignibus Oete,
Ingentemque animam rapiunt ad sidera flammæ.

¶ Quod Virgilius dixit eclog. 8. v. 30 *tibi deserit Hesperus Oetam*, ita accipiendum, quòd in eo monte stellæ videantur occidere, sicut in *Ida* nasci. Hæc Servius. Imò potius id Virg. dixit, quod ab Oetâ oriantur. Vide Turneb. lib. 37. c. 25. & Gevart. ad Statium lib. 5. c. 8.

¶ Oetæus, adjectivum, ut *Hercules Oetæus*, Tragœdia Senecæ. *Oetææ favillæ*, Statius lib. 4. Silv. 6. v. 53.

OETUS, sunt & quibus *Oeteus* scribitur, aliis *Otus*, frater Ephialtæ, cum quo filius fuit Aloei. De quibus Virg. 6. Æneidos v. 582

Hic & Aloidas geminos immania vidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere cælum
Aggressi, superisque Jovem detrudere regnis.

OFA & OFFA, frustum carnis, (unde *offatim* apud Plautum, *frustatim* est) ein Stück Fleisches. Sueton. Claudio cap. 40 *Cum de laniis & vinariis ageretur, exclamavit in curia*, ROGO VOS, QUIS POTEST SINE OFFULA VIVERE? Proprie autem suilla dicitur. Varro lib. 4. de LL. PERNA *a pede suis. A nomine ejus* (Suis) OFFA & OFFULA, *offa minime in sue.* Quomodo verò *offa* a *sue* dicatur, alius conjecerit. Columella lib. 12. cap. 53. de salsura carnis suillæ: *Deinde offulæ carnis spisse componuntur & alternis sal ingeritur.* Ita & Varro *offulam* de suillâ dixit lib. 2. de Re rustica cap. 4. Plautus Milite

D

act. 3. sc. 1. v. 165, & Nævius apud Festum *offam penitam*, offam porcinam cum cauda vocavit. Vide Festum & ibi Scaligerum. ¶ A Carnibus ad alia transfertur. *Sordidi panis offas* Columella lib. 9. cap. 7 extremo dixit. Idem lib. 12. cap. 14 *Quidam lectis ficis pediculos adimunt* &c. *tum pedibus lotis in modum farinæ proculcant* &c. *hæc cum bene conculcaverint*, & *totam massam comminutæ fici permiscuerint, modicas offas foliis ficulneis involvunt.* In panificio *tractas* vocant pastillos in longum productos, ut contra *offas*, pastillos in rotundum glomeratos. Jos. Scalig. l. 1. Epist. 16. p. 107.

¶ Offula, dimin. Sueton. Claud. 40 *Quis potest sine offula vivere?* Apulejus lib. 6. pag. 181 *unius offulæ prædâ.* Minucius Felix in Octavio p. 89 *Canis jactu offulæ ad impetum & saltum provocatur.*

¶ Ofella, carnis frustulum. Martialis l. 14. epigr. 221

Parva tibi curvâ craticula sudet ofella:
Spumeus in longâ cuspide fumet aper.

& Libr. 12. epigram. 48

Me meus ad subitas invitet amicus ofellas.

¶ Offatim, Bissen-weiß / Stück-weiß / in eintzelen Bissen.

Onomaſticum Vetus: *Offatim*, λεπτομερῶς. Plautus Trucul. act. 2. ſc. 7 v. 52 *Ego te hic hac* [machæra] *offatim conficiam.* in Stücken zerhauen. A

Offendere cum derivatis vide ſub antiquo *Fendo.*

Officio, officere, Verbum, quære ſub *Facio.*

OFFĬCĬVM, καθῆκον, Gebühre/ Pflicht/ Schuldigkeit / munus, adminiſtratio. *Officium* quaſi *efficium.* Donatus: Officium *ab efficiendo: ab eo, quod quæritur, quid efficere in eo unumquemque conveniat pro conditione perſonæ.* Ambroſius quoque lib. 1. Officior. cap. 8 OFFICIVM, inquit, *ab* EFFICIENDO *dictum putamus, quaſi* EFFICIVM: *ſed propter decorem ſermonis una immutata litera* OFFICIVM *nuncupari.* Et Cæſar III de B. C. cap. 5 *præerat Ægyptiis navibus Pompejus filius, Aſiaticis D. Cælius & C. Triaſius; Syriacis C. Caſſius &c. toti tamen officio maritimo M. Bibulus præpoſitus cuncta adminiſtrabat.* Idem cap. 8 *Expoſitis militibus naves eadem nocte Brundiſium a Cæſare remittuntur, ut reliquæ legiones equitatusque tranſportari poſſent. Huic officio præpoſitus erat Fuſius Galenus;* &c. In quibus exemplis officium adminiſtrationem univerſam rei cujusdam ſignificat, quæ per plures geritur, ſed quibus omnibus unus aliquis præeſt ac imperat, qui quidem *princeps officii,* Lampridio in Alexand. cap. 32 vocatur: ubi vide Salmaſium. B Similiter corpus judicum, cui præpoſitus prætor eſt, *officium* appellatur: unde *Cavere officio* vel *apud officium*: item *deponere apud officium* apud JCtos legimus, Gerichtlich angeloben/ beylegen ꝛc. *Exſequi ſtudia & officia ſua, Fungi officio ſuo, amici; Officio ſuo ſatisfacere; Omnia officia amicitiæ diligenter ſancteque ſervare,* was einem zuſtehet / fleißig thun und halten. *Eſſe in officio*, Cicer. 15. fam. ep. 20. Plaut. in Sticho act. 1. ſc. 1. v. 38 *Omnes ſapientes ſuum officium æquum eſt colere & facere.* Idem in Trinummo act. 3. ſc. 2. v. 71 *Is eſt honos homini pudico, meminiſſe officium ſuum.* Contra, *Officium ſuum deſerere*, Cic. 1. Offic. cap. 9. *Diſcedere ab officio*, ibidem cap. 10. *Deeſſe officio ſuo*, Idem lib. 7. fam. ep. 3. *Ceſſare in officio*, ſeine Gebühr nicht thun / apud Livium lib. 41. in orat. Rhodiorum. *Ab officiis redire*, Horat. lib. 1. epiſt. 7. v. 47. ¶ 2. *Officium* beneficium eſt, Dienſt / Wolthat. *Mea in te omnia officia conſtabunt*, Cicer. lib. 3. fam. epiſt. 4. *Officia meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, non commemorare, qui contulit*, Idem de Amicitia cap. 20. Et Cæſar lib. 3. de B. C. cap. 110 *Monuitque ut ex præteritis officiis reliqua ſperarent.* Cato lib. 1. diſticho 15

Officium alterius multis narrare memento,
Atque aliis cum tu benefeceris, ipſe, ſileto.

Ceterum hâc notione *Officium* proprie illud beneficium appellatur, quod a neceſſitudine conjunctis præſtatur. C Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 18 *Sunt, qui ita diſtinguant: quædam* BENEFICIA *eſſe, quædam* OFFICIA, *quædam* MINISTERIA. BENEFICIVM *eſſe, quod alienus det:* ALIENVS *eſt, qui potuit ſine reprehenſione ceſſare.* OFFICIVM *eſſe filii, uxoris, & earum perſonarum, quas neceſſitudo ſuſcitat, & ferre opem jubet.* MINISTERIVM *eſſe ſervi, quem conditio ſua eo loco poſuit, ut nihil eorum, quæ præſtat, imputet ſuperiori.* ¶ 3. *Officium* quoque dicebatur, quum quis honoris cauſſa alteri aderat, puta ſponſalibus, nuptialibus, funeribus, &c. Juvenalis Sat. 2. v. 132

- - - - - - - - *officium cras*
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ cauſſa officii? quid quæris? nubit amicus.

Suetonius Caligula cap. 25 *Liviam Oreſtillam C. Piſoni nubentem cum ad officium & ipſe veniſſet, ad ſe deduci imperavit.* Item Nerone cap. 28 *Puerum Sporum cum dote & flammeo per ſolenne nuptiarum celeberrimo officio deductum ad ſe pro uxore habuit.* CELEBERRIMO OFFICIO, i. e. magna eorum frequentia, qui officii & honoris cauſsâ eò venerant. Alibi *deductionis officium* appellat. Qui etiam ita *novorum conſulum officium* dixit Cæſare cap. 57. Plinius lib. 1. Epiſt. 9 *Si quem interroges hodie,* QVID EGISTI, *reſpondeat* OFFICIO *togæ virilis interfui, ſponſalia aut nuptias frequentavi*, &c. D Quæ *privata officia* appellat Cæſar I. de B. C. cap. 8. *Urbana*, Nepos in vitâ Attici cap. 5. itemque Martialis lib. 1. Epigr. 56 de ſalutationibus matutinis loquens. Ad ſepulturam illud pertinet Petronii: *Cruciarii unius parentes ut viderunt laxatam cuſtodiam, detraxere nocte pendentem ſupremoque mandaverunt officio*, h. e. juſta ſolverunt, ut explicat ibi Gonſalius pag. 183. quem vide, Nos dicimus, den letzten Ehrendienſt beweiſen. ¶ 4. Officia etiam ipſi homines dicuntur: *puta apparitores*, ſive *officiales*, de quibus vide JCtos & Marcell. Donatum ad Tacit. Annal. 16. cap. 12. Suetonius Nerone cap. 15 *De quibusdam rebus rationes ad ſenatum miſſas, Præterito Quæſtoris officio, per COSS. plerumque recitabat.* QVAESTORIS OFFICIO. i. e. Quæſtore. Idem Veſpaſiano cap. 21 *Deinde pellectis epiſtolis, officiorumque omnium breviariis*, i. e. omnium, qui Palatinis officiis præpoſiti.

¶ Officialis, miniſter, apparitor. Apulejus lib. 1. Mileſ. *Ædiles jubet officialem ſuum inſuper piſces inſcendere, ac pedibus ſuis totos obterere.* Spartianus cap. 6 Caracallam tradit *non ignorantibus pleriſque officialium* interfectum eſſe. A Gruterus Inſcript. p. 422. n. 7 OFFICIALES EIVS (conſulis) PROVINCIAE AQVITANIAE. Add. infra *Apparitor* in *Pareo.*

¶ Deinde adjective *Officialis* eſt ad officia pertinens ſive de officiis tractans. Lactantius lib. 6. c. 11 *Tullius in officialibus libris.*

¶ Officĭoſus, officioſior &c. officii ſeu beneficii reddendi ſtudioſus, dienſthafftig/ willfertig. *Eſſe in aliquem officioſum*, Cic. 3. in Verr. c. 24. *Diligens & officioſus*, Idem 13. ad Attic. epiſt. 45. Nec homines tantum, ſed & alia dicuntur *officioſa.* Idem pro Mil. cap. 5 *officioſi labores.* Et Senec. Epiſt. 99 *officioſa pietas.* Comp. *Officioſior.* Cic. 14. fam. epiſt. 16 *Volumnia debuit in te officioſior eſſe, quam fuit.* Et pro Roſc. Comœdo cap. 6 *Eſtne quisquam, qui tibi humanior, officioſior, liberaliorque videatur.* Superl. *Officioſiſſima natio candidatorum*, Cic. in Piſon. c. 23. ¶ 2. Subſtantive *Officioſus* & is, qui ſervile officium ſeu miniſterium præſtat, appellatur. Petronius: *At ego ne veſtimenta quidem mea ab officioſo recepiſſem, niſi notorem aediſſem.* Ubi *officioſus*, ſervus dicitur, qui veſtimenta in balneis ſervabat, *Capſarius* alias dictus. Vide ibi Interpretes. ¶ 3. Impudicos etiam & obſcenos h. e. qui muliebria paterentur, *Officioſos* dictos, ex Senecâ Patre Præfat. lib. 4. Controverſ. in Excerptis diſcimus. B

¶ Inofficioſus, unbehülfflich / undienſthafftig. Cicero ad Attic. lib. 13. epiſt. 27 *Aliter fuiſſemus in hos inofficioſi.* Et Apulejus Apolog. p. 336 *inofficioſus privignus.* ¶ Inofficioſum teſtamentum, quod contra officium pietatis fit. Quintilianus Declam. 264 *arguere teſtamentum tanquam impium & inofficioſum.* Apulejus Apolog. pag. 337 *Cape iſtud matris tuæ teſtamentum, vere hoc quidem inofficioſum.*

¶ Officioſè, adv. dienſtlich. *Officioſe factum*, Cicer. de amic. cap. 20. *Officioſius facere*, Cicer. lib. 6. ad Attic. epiſt. 1. ſub fin. Sidonius lib. 2. epiſt. 12. de malis medicis: *Languidos multos officioſiſſime occidunt.* Apulejus Apolog. p. 335 *In quo* [teſtamento] *mei officioſiſſime & honeſtiſſime meminit.*

¶ Officioſitas, ſtudium præſtandi officia, eſt apud Sidonium Carm. 23. v. 478

Seu nos eximii ſimul tenebat
Nectens officioſitas Marini.

¶ Perofficioſe. Cic. lib. 9. ad fam. epiſt. 20 *qui me perofficioſe & peramanter obſervant.*

¶ Officina, æ, Taberna Paullo JCt. lib. 2. receptarum ſententiarum Tit. 8. Sent. 3. Locus videlicet, in quo officia ſua faciunt, quibus operis aliquid efficiendum commiſſum eſt, eine Werckſtadt/ ut, *Officina æraria*, Plin. lib. 18. cap. 10. pr. Schmeltz-Hütten. C *Chartaria*, Papier-Mühle. *Chirographorum officina*, Cic. Philipp. 2. cap. 14. Schreib-Stube. *Officina pictoris*, Plin. 35. cap. 10. de Apelle, Mahler-Stuben. *Ex eâdem officina exire*, Cic. Procœmio Paradoxor. extremo, eines Muſters oder Gattung ſeyn. *Officina armorum* apud Nepotem Ageſ. c. 3. & Tacit. 2. Hiſtor. 82. ein Zeug-Haus. *Officinas promercalium veſtium exercere*, Suetonius dixit de illuſtr. Grammat. 32. Ceterum Voſſio *taberna* & *officina*, quæ eadem Paullo, differunt, cum *officina* ſit, ubi artifices opus faciunt; *Taberna*, ubi merces venduntur. *Officinæ* magiſter; *Tabernæ* inſtitor præeſt. Sic *officina libraria* erit, ubi compinguntur libri. *Taberna libraria*, ubi divenduntur tantùm. Vide eum libro 1. de vitiis ſermonis cap. 30. ¶ 2. Per metaphoram feſtive dicitur *officina vitiorum, flagitiorum, nequitiæ*, Cic. pro Roſc. Am. cap. 46. Ein Ort da man alle Schande und Laſter treibet. Contra *Inſtruxerunt quaſi officinas ſapientiæ Philoſophi.* Cic. 1. de Leg. c. 13. *Domus Iſocratis officina habita eloquentiæ eſt*, Cic. in Oratore cap. 13.

¶ Officinator. Gloſſæ Græcolatinæ: Ἐργαστηριάρχαι, *Officinatores, Inſtitores.* Uſus & voce hac Apulejus eſt lib. 9. poſt principium: *Forenſi negotio officinator noſter attentus, ferias nobis fecit.* Et Vitruvius l. 6 extremo ab architecto diſtinguit.

D ¶ Officiperda, ſive *officiperdus*, qui perdit officium, ſive beneficium, dum gratiam non reddit. da nichts angewendet iſt. Exſtat apud Dionyſ. Catonem in diſtichis lib. 4. diſtich. 43

Gratior, inquit, *officiis, quò ſis mage charior, eſto:*
Ne nomen ſubeas quod dicitur officiperdæ.

Quam compoſitionem duriorem, cenſuit Scaliger Pater ad Hiſtoriam animalium Ariſtotelis. Ita tamen *domiportam teſtudinem* vetus Poëta apud Ciceronem: alii *Junonem domiducam* dixerunt. Nec alia ratio in *Cælicola* eſt.

OFFV̄CIAE, plural. à *fuco* dictæ, ſunt deceptiones & fallaciæ, angeſtrichene Farbe/ Teuſcherey/ Betrug. *Præſtigiæ atque offuciæ*, Gell. lib. 14. cap. 1. *Stolido mihi os ſuu ſublevere offuciis* Plautus in Captivis a. 3. ſc. 4. v. 123. Et vetus Poëta:

Sperne mores transmarinos, mille habent offucias.

Eſt verſus trochaicus. ¶ Plautus Moſtellaria & in ſingulari *offucia* dixit act. 1. ſc. 3. v. 107.

OGMIVS. Ita vocatus eſt à Gallis Hercules, quem eloquentiæ ſapientiæque Deum exiſtimabant. Effingebant autem ut ſenem calvum & rugoſum, leonino tergore indutum, qui dextera clavam tenet, arcum ſiniſtrâ, pharetram ex humeris pendulam haberet,

hominum verò confertissimam multitudinem traheret, catenulis quibusdam tenuissimis è linguâ suâ in ipsorum aures pertingentibus. Luciano huic enim fabulæ conservationem debemus. Nomen Ogmii, (Ὄγμιος) corruptum esse censet Reinesius ac reformandum in Ὄγκιον, Ὄγγιον, vel etiam Ὠγύγιον, in linguæ Punicæ ἱερῶν. lit. K. 2.

OGYGES, æ, conditor & rex fuit Thebarum Bœotiæ, sub quo diluvium ingens fuisse Varro scribit, in Attica sc. regione, ex maris exundatione.

¶ Ogygius, ut *Mœnia Ogygia*, & *Ogygia insula*.

OH. interjectio est Comica diversarum significationum, quarum exempla Terentii & Plauti Comœdiæ suppeditant.

¶ Ohe, *Ohe jam desine Deos uxor gratulando obtundere*, laß es doch einmahl gut seyn / höre doch auff / ꝛc.

¶ Oho apud Plautum, Interjectio lamentantis, & flentis est.

OÏLEVS tribus syllabis, rex Locrorum, pater Ajacis. Virgil. 1. Æn. v. 41 *Unius ob noxam & furias Ajacis Oilei.*

¶ Oilides, Patronymicum, Propert. lib. 4. eleg. 1. v. 117

Victor Oilide rape nunc & dilige vatem.

OLĔA, ἐλαία, arbor duorum generum: altera sativa, ein rechter Oelbaum / altera silvestris. *Olea prima omnium arborum est*, Columell. lib. 5. cap. 8. pr. *Folia oleæ*, Plin. 21. c. 4. & *Rami oleæ*, Statius lib. 12. Theb. 468. Olim castitati hæc arbor consecrata fuit: vide in *Oliva*. ¶ Varro & Columella ipsos etiam fructus *Oleas* dixerunt. *Olea conditanea*, quæ ad conditurarn asservatur, apud Varr. de R. R. lib. 1. cap. 24. pr. Et Horat. l. 2. epist. 1. v. 31 *Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri*, Proverbialiter dixit in concessa negantes & manifesto falsa pro veris affirmantes, Vide Chiliad. Hinc *Olearum ossa* Suetonius dixit Claudio cap. 8. Ex olea arbore & termini ponebantur. Siculus Flaccus de Conditionibus agrorum: *In quibusdam regionibus palos pro terminis observant. Alii iliceos, alii oleagineos, alii junipereos* &c. Vide & Arcadii Fragmenta Terminalia, & Innocentium de Casis literatis apud Rigaltium. Hinc *extra oleas vagari*, est extra fines legitimos sive terminos vagari. Vide Scholiastem Aristophanis in Ranas act. 4. sc. 1. sub fin.

B ¶ Oleaceus, ut *liquor oleaceus*, apud Plin. l. 35. c. 15.

¶ Oleāginus, ut *Radix oleagina*, Virg. 2. Georg. v. 31. *Oleaginæ virgulæ*, apud Nepotem Thrasyb. cap. 4.

¶ Oleagineus, idem. *Corona oleaginea*, Gellius lib. 5. cap. 6. *Oleaginea femina*, Varro R. R. lib. 1. cap. 40. *Folia oleaginea*, Plinius lib. 12. cap. 26.

¶ Olearis, e, ut *oleares cotes*, quæ oleo, non aquâ adspergüntur. Plin. lib. 33. cap. 14 *Cum in exacuendo* (ferro) *oleares cotes aquariæque differant, & oleo delicatior fiat acies.*

¶ Olearius, ut *Olearia ampulla*, apud Apulejum 2. Florid. post principium, ein Oelkrug / Oelfläschel. *Olearia cella* apud Cic. Topic. cap. 3. Oelkammer. *Dolia olearia*, Plin. libr. 15. cap. 8. pr. Oel-Tonnen. *Olearii fructus*, Vitruv. lib. 6. c. 9.

¶ Olearius substantivum, qui oleum facit, vel vendit. Columella lib. 12. cap. 50. *Diligentes olearii baccam integram prælo non subjiciunt.*

¶ Oleaster, olea silvestris, ein wilder Oelbaum. Virg. Georg. 4. v. 20. - - - *ingens oleaster obumbret.*

Cic. Verrin. 5. cap. 23. *Hominem corripi ac suspendi jussit in oleastro quadam.*

¶ Oleastellus, dimin. Columell. lib. 12. c. 49. extr. *Oleam Calabricam quidam propter similitudinem oleastellum vocant.*

¶ Oleum, ἔλαιον, Oel. *Oleum camino addere*, Horat. lib. 2. sat. 3. v. 321 proverbialiter dixit pro malo fomentum suppeditare. Sicut *& incendium oleo restinguere* eadem figura dicitur, übel ärger machen. *Oleum & operam perdere*, est operam & sumtum perdere, Mühe und Unkosten verlieren. Plaut. in Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 119. *Pol ego & oleum & operam perdidi.* Et Cicero lib. 2. ad Attic. ep. 17 *ne & opera & oleum philosophiæ nostræ perierit.* Ratio ducta a re culinaria est. Namque cum veteres omnes fere cibos cum oleo coxerint, coci, qui corrupissent cibos, *oleum & operam*, item *impensam* perdidisse dicebantur. *Impensa* autem fartura dicebatur, ut ex Apicio constat. Ita proverbium Jacobus Nicolaus Loensis interpretatur libr. 7. Epiphyllid. cap. 2. Barthius verò ad nocturnum oleum, hoc est, vigilias & lucubrationes refert, quem vide lib. 22. Adversar. c. 21.

¶ Oleōsus, a, um, oleo plenum. Plin. 27. cap. 12 *semen oleosum.* Idem lib. 28. cap. 9 *Butyrum est oleosum naturâ*, hoc est, vim olei habet, pingue instar olei est.

¶ Oleamen, & Oleamentum, quod ex oleo factum, ut unguentum. Utroque usus Scribonius Largus, illo Compositione 269. hoc, 222.

¶ Oliva, olea ipsa & fructus, Oliven / cujus recrementum expressum *amurca* est. Palladi, quæ perpetuo virgo credita, & castitati olim hæc arbor sacra fuit. Palladius lib. 1. de re rustica cap. 6 *Græci jubent olivam, cum plantatur & legitur, à mundis pueris atque virginibus operandum: credo recordati arbori huic esse præsulem castitatem.* vid. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. pag. 653. Sed & Paci sacra olea fuit. Unde *mitis oliva*, Ovidio 7. Metam. v. 277. *placita paci*, Virgilio Georg. 2. v. 425; *Imbellis* Valerio Flacco lib. 5. v. 361 appellata. Hinc qui petebant pacem supplices, olivæ ramum præferebant. Virgilius Æn. 8. v. 116

Paciferæque manu ramum prætendit olivæ.

Inde Statius 12. Thebaid. *supplicem* vocat. Ubi Vetus Scholiastes: SVPPLICIS, *per quam pax petitur supplicando.*

¶ Olivarum porro alia *Orchas* est seu *Orchites* rotunda scilicet, Oliven / alia *radius*, hoc est, *Oliva oblonga*: alia *pausia*, id est, nigricans præ maturitate: alia *regia* seu *majorana* seu *phaulia*, φαυλία, *oliva conditanea*, eingemachte Oliven. *Drupa*, oliva immatura est, *Sansa* vel *Samsa*, ossiculum olivæ est, der Kern. Plin. Columella.

¶ Olivum, pro oleo dixit Virgil. 2. Georgic. v. 466, *Corrumpitur usus olivi.* Et Horatius lib. 1. Satyr. 6. v. 123 *Ungor olivo.* Eidem lib. 1. Oda 8 *olivum* palæstritarum unguentum, ex cera oleo subacta factum, significat.

¶ Olivētum, ein Oelgarten. Colum. lib. 5. cap. 9. extr. *De olivetis hactenus dixisse satis est.* Horatius lib. 2. Oda 15 *oliveta fertilia.* Adde post paullo in *Olivitor.*

¶ Olētum, idem, apud Catonem R. R. cap. 3. Alia notione vide proxime post in *Oleo.*

¶ Olivarius, a, um, ut *Mola olivaria.* Lege 21. Dig. de Instructo vel instrum. legato.

¶ Olivĭtas, tempus legendarum olivarum apud Columellam l. 12. cap. 50. pr. *Media est olivitas plerumque initium mensis Decembris.* Idem lib. 1. cap. 1 *largissimæ olivitates.*

¶ Olīvitor, qui colit oleas. Apulejus lib. 2. Floridor. *Ager frumento piger, aratro irritus: fœcundior oliveto, nec vinitori, nec olivitori scalpitur.* Et Sidon. libr. 2. epist. 9 *Colles exercentur vinitori & olivitori.*

¶ Olivo, olivare, olivas legere apud Plinium libr. 15. c. 3.

¶ Olīvifer, ferax olivæ. Ovidius 3. Fastor. v. 151 de Numa:

Primus oliviferis Romam deductus ab arvis.

Prudentius Tetrasticho 44

Montis oliviferi Christus de vertice sursum

Ad Patrem rediit.

OLĔNVS Achajæ oppidum, ubi Jovem ferunt educatum lacte capræ Amaltheæ, quæ inde dicta *Olenia*. ¶ 2. Alia hoc nomine urbs Bœotiæ, cui nomen fecit. ¶ 3. Olĕnus, Vulcani filius. ¶ 4. Olĕnus Calenus, Hetruriæ celeberrimus Vates, Plinio lib. 28. cap. 2.

¶ Olĕnius, possessivum. Ovid. 5. Fast. v. 113

Nascitur Oleniæ signum pluviale Capellæ.

Quod Statio 3. Theb. v. 25 *astrum Olenium* est. Rursus Ovid. c. l. v. 251 - - - *Oleniis flos missus ab arvis.*

C ŎLEO, ŏlui, ŏlēre, proprio & primario suo significatu crescere est, augeri πρὸς τὸ ὅλον, ut Scaliger censet: inde *adoleo, indoleo & indoles*, id est incrementum: *suboleo*, unde suboles, quod succrescit patri. Vide infra *Adoleo.* Hoc significatu verbo *olere*, usus est princeps Christianorum poëtarum Prudentius hymno de incensu Cerei Paschalis:

Nectar, inquit, *de liquido vertice fervidum*

Guttatim lacrymis stillat olentibus.

Ibi enim Iso Magister in Glossis: *Olentibus, i. e. crescentibus.*

¶ 2. Olere est, odorem spirare, einen Geruch von sich geben / riechen. *Bene, jucunde, male olere.* Martialis lib. 2. epigr. 12 *Posthume, non bene olet, qui bene semper olet.* Hoc est, qui mollitiei student, non satis student probitati, & integritati vitæ. *Olet lucernam*, multo studio elucubratum est. Vid. Chiliad. *Olere hircum*, Horat. libr. 1. Satyr. 2. v. 27. Et *olere nardo*, cum ablativo, apud Propertium lib. 4. eleg. 7. v. 32,

Cur nardo flammæ non oluere meæ?

¶ Etiam Olēre, tertia conjugatione, antiqui dixere, ut *Olat, Olant*, Afranius & Pomponius apud Nonium. Adde Plauti fragmentum, quod supra in *Arabice* ex Diomede produximus.

¶ Olētum, nomen, stinckender Unflat / Dreck. Persius Satyr. 1. v. 112 - - - *Veto, quisquam faxit oletum.*

¶ Olenticētum, idem. Apulejus Apolog. p. 278 *Semper in fœtutinis & olenticetis suis jacet.*

D ¶ Olentica, mali odoris loca. Paullus, Festi interpolator.

¶ Ŏlidus, adject. wolriechend und stinckend / ut *Olidæ vestes murice*, Et *olidæ vulpes*, apud Martial. lib. 1. epigr. 50. & lib. 10. epig. 37. *Olidissima basia*, Petronius p. 66.

Composita ab *oleo* præteritis nonnulla variant. Sunt autem

¶ Adŏleo, adolere; augere, cremare, incendere. Virg. Ecl. 8 *Verbenasque adole pingues* &c. Ubi Servius: ADOLE, *i. e. incende. Sed κατ᾽ εὐφημισμὸν dicitur. Nam ADOLE est auge.* Idem 1. Æn. v. 705 - - - *Et flammis adolere penates.*

ADOLERE, inquit idem Servius, *id est, colere, sed* ADOLERE *proprie augere. In sacris* ADOLERE *per bonum omen dicitur*, &c. vide Festum in SVBOLES: & Nonium in ADOLEO.

¶ Adolesco, adolescere, incendi, ut, *Adolescunt ignibus aræ*, Virg. 4. Georg. v. 379. ¶ 2. Item ætate augeri, crescere, aufwachsen / quam significationem Festus a Græco ἀδολεσχία natam tradidit. *Vix credibile memoratu quantum superbiæ socordiæque adoleverit Vitellio*, Tacitus 2. Histor. cap. 73.

¶ Adolescens, adject. crescens. Tertullianus ad Nation. lib. 1. ineunte: *Adeo quotidie adolescentem numerum Christianorum ingemitis.* Ammianus lib. 22 cap. 18 *Borysthenes concursu multorum amnium adolescens.* Unde quoque Comparativus est. Cic. libr. 9. fam. epist. 8 *Nostri os illius adolescentioris Academiæ*, hoc est impudentiam Academicorum novorum. Et Hieronymus epist. 23 pr. *Benjamin adolescentior.* A

¶ Adolescens, subst. ein Aufschößling/ junger Gesell/ der noch in die Länge wächst. Cic. lib. 1. off. cap. 34 *Est adolescentis majores natu vereri, exque his deligere optimos & probatissimos, quorum consilio & auctoritate nitatur: ineuntis enim ætatis inscitia, senum constituenda & regenda prudentiâ est.* Adolescentes autem veteribus ab anno XV ad usque trigesimum appellatos Censorinus auctor de die natali cap. 14. Hinc Livius Tarquinios *adolescentes* appellat, qui mariti jam erant lib. 1. cap. 3. Sic Cæsar Curioni Tribuno plebis *adolescentiam* tribuit lib. 2. de bello civili cap. 38. Scipioni Livius lib. 30. cap. 30. qui jam XXIX annum ætatis excesserat. Atque vel XXX annis majores esse *adolescentes* vocatos, Manutius ostendit ad Cicer. lib. 2. ad Famil. Ep. 1. extr.

¶ Adolescentulus, dimin. idem. *Imberbis adolescentulus*, Cic. pro Domo sua cap. 14. Et Nepos Præfatione: *Laudi in Græcia ducitur adolescentulis, quamplurimos habere amatores.* Nam virilis generis id nomen esse, exemplum Alcibiadis, ad quod respicit auctor, cap. 2 ostendit. Adde Hieronym. Magii in Præf. Nepotis commentationem. B

¶ Peradolescentulus, Nepos Eumene cap. 1.

¶ Adolescentula, fœm. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 91 *Forte unam adspicio adolescentulam.*

¶ Adolescentia, Jugend. *Vitia ineuntis adolescentiæ magnis emendare virtutibus*, Nepos Themist. c. 1. *Studia adolescentiam alunt*, Cic. pro Arch. c. 7.

¶ Adolescenturire, Laberius apud Nonium: *Incipiunt adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.*

¶ Adolescentiari, idem. Varro apud eundem Nonium: *Tu quoque adhuc adolescentiaris*, h. e. petulanter & juveniliter agis. kälbern.

¶ Adultus, qui adolevit, erwachsen. *Ætas adulta, ætate adulta puer*, Cic. Verr. 5. cap. 68. *Ver adultum.* Sic & cæteræ partes anni, ut *Æstas adulta*, Tacit. 2. an. cap. 23. adde Servium ad 1. Georg. v. 43. die mittele Zeit des Lenzens / Sommers/ ꝛc. Vide infra *Ver.* Et *Nox adulta*, apud Tacit. 3. Hist. c. 23. Comp. *adultiores pulli* (avium) Plin. lib. 10. c. 33.

¶ Coadolescere. Tertullianus de Anima cap. 16 *Quod accidit ex serpentis instinctu, ipsum illud transgressionis admissum, exinde inolevit & coadolevit in anima ad instar jam naturalitatis.* Ibidem cap. 19 *Coalescens & coadolescens robori suo, donec ætas impleat habitum, quo natura fungatur.* C

¶ Aboleo, abolere, abschaffen/ abthun. ut *Igne abolere*, Tacit. 16. c. 6. verbrennen. Virgil. 4. Æneid. v. 497

- - - - abolere nefandi
Cuncta viri monumenta jubet:

Livius lib. 3. cap. 38 *Haud ignari tentationem eam fore abolendi sibi magistratus*, hoc est abrogandi, absetzen. Quintilianus l. 1. cap. 5. pag. 45 *Si consuetudo vicerit, vetus lex sermonis abolebitur.* Idem lib. 1. cap. 10 *abolita atque abrogata retinere, insolentiæ cujusdam est.* Etiam absolute & neutraliter pro exolescere. Livius lib. 9. cap. 36 *Cladis Caudinæ nondum memoria aboleverat.* war noch unvergessen. Idem l. 3. c. 55 *Cujus rei prope jam memoria aboleverat.*

¶ Virgilius etiam, *abolescere*, dixit 7. Æneid. v. 232 *Tantique abolescet gratia facti*, hoc est abolebitur.

¶ Abolitio. Abschaffung. *Abolitio legis*, Suet. Aug. cap. 34. Et Ulpianus ad SC. Turpil. Lege 13 *Interveniente publica abolitione ex senatus consulto.*

¶ Abolitor, qui abolet. Tertullianus lib. 1. de cultu fœminæ. (seu Habitu mul.) cap. 3 *Non putaverunt scripturam Enochi ante cataclysmum editam, post eum casum, omnium rerum abolitorem, salvum esse potuisse.*

¶ Abolefacio, aboleo. Idem Tertull. dicto loco: *Abolefactum violentia cataclysmi.* D

¶ Exolesco, Exolescere, vetustate deficere, veralten/verriechen/ verwelcken. Sueton. Aug. cap. 7. *literis pæne jam exolescentibus scriptum*, mit verblichener Schrifft. Plautus Fragm. *Reliqui domi exoletam virginem.* Et, *Exolescere vetustate*, Quintil. l. 1. cap. 6. Et, *Odium exoletum vetustate*, Livius lib. 2. c. 35. extr. *Exolescente metu*, Macrob. 2. Saturn. c. 13.

¶ Exoletus, obsceno sensu, scortum masculum. *Exoletus omnia pati doctus*, Seneca cap. 3. de provid. Prudentius in Romani passione v. 233

Quid vult sigillum, semper adfixum Jovi,
Avis ministra? nempe velox armiger
Leno, exoletum qui tyranno pertulit.

¶ Inolesco, inolescere, succrescere, bekleiben / anwachsen. Virgil. 2. Georg. v. 76

- - - - aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inolescere libro.

bekleiben zwischen den safftigen Rinden. Atque hic neutrali sensu accipitur. Gellius jam active, jam passive usus est. Active lib. 12. cap. 5 *Natura induit nobis inolevitque in ipsis statim principiis, quibus nati sumus, amorem nostri & caritatem:* Hat uns die eigen Liebe eingepflantzet. Passive lib. eod. cap. 1. *In moribus inolescendis magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenet.* Est igitur Gellio *inolesco* idem, quod *insero*.

¶ Indoles, quod huc referunt, vide in sua litera. Sed

¶ Inolens, non olens. Lucretius lib. 2. v. 849

Quoad licet, ac potis es reperire, inolentis olivi
Naturam, nullam quod mittat naribus auram.

¶ Oboleo, obolere, entgegen riechen/ anstincken; *Obolere allium*, Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 1. v. 38. Quod etiam unguentis nitido adolescenti Vespasianus respondit: *Maluissem allium oboluisses*, apud Sueton. in Vita cap. 8.

¶ Obsoleo, obsolere, ab *ob* & *oleo*, S. interposito: est inveterascere, ab usu recedere, veralten / nicht mehr gebräuchlich seyn. Cic. 2. Philipp. cap. 41 *In homine turpissimo obsolebant dignitatis insignia.*

¶ Obsolescere, idem. Cic. pro Sextio cap. 28 *Virtus splendet per se semper, neque alienis unquam sordibus obsolescit.* Curtius lib. 9. cap. 6. n. 14 *Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus.* Rursus Cic. pro lege Manil. cap. 17 *Obsolevit jam ista oratio*, die Rede ist/ darum daß sie zu alt/ nicht mehr bräuchlich. Idem lib. 1. de Invent. c. 26 *Propter vetustatem obsoleverunt.*

¶ Obsoletus, a, um, alt/ verlegen. *Abjecta & obsoleta verba fugiat orator*, Idem 3. de Orat. cap. 37. Et, *Paullo obsoletior oratio*, ibidem cap. 9. Livius etiam *vestem obsoletam* dixit, pro detritâ & sordidâ, ein abgerissenes altes Kleid/ sicut & Cicero 2. Agrar. cap. 5 *obsoletiorem vestitum:* & Apulejus lib. 4. Florid. *obsoletissimos vestitu.* Et, *Obsoletos honores*, pro invulgatis & multo usu velut detritis & imminutis Nepos dixit Miltiade; eosque *raris & gloriosis* opposuit.

¶ Obsolefieri, apud Valerium Maxim. lib. 3. c. 5 *Prætura candida toga, turpitudinis maculis obsolefacta*, id est, inquinata. Et Senec. epist. 29 *Auctoritas obsolefacta*, hoc est contemta. Idem epist. 90. *Rivi coacto itinere obsolefacti.*

¶ Obsolete, adverb. cujus compar. est in Cic. 3. Verrina cap. 58. *obsoletius vestitus.*

¶ Obsoletare, pro Obsolefacere. Tertullianus adv. Gnostic. c. 6 *Qui vestitum obsoletassent nuptialem.* Et Zeno Veronensis Sermone de Job: *obsoletatus sordibus*, id est, inquinatus.

¶ Peroleo, perolere, starck riechen. Lucilius apud Priscian. l. 9 sub finem:

Quis totum scis corpus jam perolesse bisulcis.

Perolesse, pro *perolevisse*, κατὰ συγκοπήν.

¶ Redoleo, redolere, nach etwas riechen. Cicer. in Philipp. c. 25 *Antonius vomens frustis esculentis vinum redolentibus totum tribunal implevit.* Idem de clar. Orat. c. 21 *Oratio antiquitatem redolens*, per metaph. eine Rede von alter Art / nach alter Weise. Prudentius Cathem. 3. v. 103 *Ver ubi perpetuum redolet.*

¶ Suboleo, subolere, aliquantulum olere, von ferne riechen.

¶ Per metaphoram præsentiscere, mercken. Terent. Phorm. act. 3. sc. 1. v. 10 *Nunquid patri subolet?* merckt auch der Vater etwas? Tametsi in usu Germanica etiam sit metaphora, reuchstu das/ so hastu den Schnuppen nicht/ si tibi id subolet, pituitâ non laboras. ¶ Proprie est *succrescere:* unde quemadmodum ab *indoleo*, *indoles*; ita ab *suboleo*, *suboles* dicitur, quod scilicet patri succrescat. Vide plura in S. Exinde etiam

¶ Subolesco inchoativum est, itidem crescendi notione. Livius lib. 29. cap. 3 *Romanis Latium juventutem præbuisse; majorem semper frequentioremque pro tot cæsis exercitibus subolescentem.*

¶ Suboles, vide *Soboles* in S.

OLFACIO, olfacere, odorari, riechen. *Cernere, audire, gustare, olfacere, tangere aliquid*, Cic. Tusc. 5. cap. 38. ¶ 2. Significat *præsentire*, per Metaphor. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 43 *An non sex totis mensibus prius olfecissem, &c.* ein halb Jahr zuvor gemerckt haben.

¶ Olfactus, nomen subst. sensus odoris; das Riechen. Plin. l. 8. cap. 4. *subsistere ab olfactu.* Et lib. 29. cap. 4 *Basiliscus olfactu necat.*

¶ Olfactorium, fasciculus florum vel odorum, olfactus gratiâ comparatus. Plin. lib. 20. cap. 9 *Aridæ* [silvestris brassicæ] *farina in olfactorio collecta, odore tantum naribus rapto, vitia earum graveolentiamque sanat.*

¶ Olfactoriolum, diminutivum, apud Veterem Interpretem Esa. 3, 20. Isidorus Originum lib. 19. cap. 31 extr. *Olfactoriola vascula sunt muliebria, in quibus odoramenta gestantur.* Balsam-Büchslein.

¶ Olfactare, frequentativ. ab Olfacere. Plinius lib. 20. cap. 17 de aniso: *Parere facilius, olfactantes.* Idem lib. 28 cap. 16 *Membrana partus asinarum olfactata, accedente morbo comitialium resistit.*

¶ Olfactrix. Plinius lib. 17. cap. 24 extr. de vite usurpat, quæ raphanum & laurum odore sentiat, fugiatque inimicum sapo-

saporem. Sic autem ex MSS. Harduinus legit: vulgo *olfactatrix*.

OLIM, adverbium omnium horarum, ut Taubmannus ait ad Virg. pag. 836. Nam quodlibet tempus significat, præsens scilicet, præteritum & futurum. Servius ad Æneid. 1. v. 203. ietzund. Virg. eclog. 10. v. 34

Vestra meos olim si fistula dicat amores.

¶ 2. Vorzeiten. Terent. in Eunuch. 2. sc. 2. v. 15. *Olim isti fuit generi, quondam quæstus apud seclum prius.* ¶ 3. mit der Zeit. Quintilian. lib. 10. cap. 1 *Sunt clari hodieque & qui olim nominabuntur.* ¶ 4. Horatius pro *aliquando* posuit in Sermonibus lib. 1. Sat. 1. v. 25 - - - *ut pueris olim dant crustula blandi Doctores.*

zu Zeiten/ bißweilen. ¶ 5. *Olim jam nec perit quicquam mihi, nec acquiritur*, Senec. epist. 77. (al. 78.) i. e. jam à longo tempore: schon eine geraume Zeit her.

OLLA, pro qua *Aulam* veteres dixerunt, ut ex Plauto apparet, vas est fictile, ein Erdin Gefäß/ ein Topff. Fragile fuisse vas, & itaque ex luto Plautus adstruit: eaque de caussa Columella lib. 12. cap. 43 extr. *bibulas, & male coctas ollas* dixit. Vetus tamen Interpres ap. Siracidem cap. 13. v. 3 Græcam vocem (quæ æneum vas) *ollam* Latine vertit. Nec fictiles tantum, sed & aheneas fuisse Avienus ostendit fab. 11. *Ollæ vestigium in cinere turbato*, id est, nullum iracundiæ vestigium relinquas, sed memoriam ejus omnem tolle. Vide Chiliadas. Item de amicis parasitis: *Fervet olla, vivit amicitia.*

¶ Ollaris, adject. ut *ollares uvæ*, quæ in ollis asservantur, apud Statium 4. Silv. 9. v. 42.

¶ Ollarius. Unde *ollaria æris temperatura*, vase hoc nomen dante, apud Plinium lib. 34. cap. 9.

¶ Ollula, diminutivum, apud Varronem lib. 1. de re rust. c. 54.

OLLUS, a, um, pro *Ille, a, um*, dixerunt antiqui. *Olli subridens* &c. ap. Virgil. 1. Æn. v. 254. & lib. 8. v. 94. & 595. &c.

OLOR, Cygnus, quasi ὅλ☉ ὡραῖ☉, totus pulcher, ein Schwan/ vide *Cygnus*. *Argutos interstrepit anser olores*, Virg. eclog. 9. vers. 36.

¶ Olorinus, ut, *pennæ olorinæ*, Virg. lib. 10. v. 187. & *Cantus olorinus*, Sidon. Apollinaris lib. 8. epist. 9.

¶ Olorifer. Claudian. ad Serenam epistola:

Cycnus oloriferi vexit ab amne Padi.

OLUS, omnis herba & planta sativa, quæ esui est, ut, *rapæ, malvæ, betæ, brassicæ, lactucæ*, &c. Allerley Küchenkraut. Horatius lib. 1. epist. 5. pr.

Nec modica cœnare times olus omne patellâ.

Proverbium, *Syrorum multa olera*, Plinius indicat lib. 20. cap. 5. quod in hortis colendis operosissimi Syri fuerint. ¶ 2. κατ' ἐξοχὴν tamen aliquando auctoribus *olus* brassica vocatur; Auctor Moreti: *Hic olus & latè fundentes brachia betæ.*

Sic Plin. lib. 27. cap. 4 *florem oleris* de brassica dixit. Usus ita & Varro de re rustica, ubi vide Scaligerum pag. 198. Oleribus olim, ut tenui cibo, qui optimè sumitur in morbis, victitasse ægrotos Plautus indicat Captivis act. 1. sc. 2. extremâ. Sanè *languentium cibos* OLERA Hieronymus vocat Epist. ad Marcellum non procul ab initio: eamque ob caussam illorum comestione in somnis morbum portendi, Astrampsychus onirocrites observat. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 137.

¶ Olusculum, diminut. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 6. v. 64

Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo;

ein feist gespücktes Kräutlein. Et Juvenalis Satyra 11. v. 78

- - - *Curius, parvo quæ legerat horto*

Ipse focis brevibus ponebat olusculâ.

¶ Olitor, ein Gärtner/ Kohlgärtner. Cic. 16. fam. ep. 18 *Parhedrum excita, ut hortum ipse conducat. Sic olitorem ipsum commovebis.* Columella lib. 10. v. 83

Ipse ferens olitor diductos pondere qualos.

Gellius lib. 2. cap. 6 prodit antiquissimum versum, qui vicem proverbii habuerit:

Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπε.

Erasmus in Adag. Latine ita vertit:

Sæpe etiam est olitor valde opportuna locutus.

Allusit ad hunc versum Cicer. Philipp. 7 extrema: *Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus à vectoribus admoneri solent.* Vide & Sophoclis Trachin. v. 60.

¶ Olitorius, ut *Forum olitorium*, Liv. lib. 21. cap. 62.

¶ Olerator, idem qui Olitor. Gloss. Vet. *Holerator*, λαχανοπώλης. Nam veteres & *Holus* scribebant.

¶ Olerarium vel Holerarium ibidem λαχανάριον Græce vertitur.

¶ Olusatrum. Ita *Hipposelinum* à Latinis appellari Dioscorides scripsit, Liebestöckel/ vide *Hipposelinum*. Vet. Gloss. tamen *Olusatrum*, πετροσέλινον interpretantur.

OLYMPIA, Ὀλυμπία, urbs Græciæ in Elide Peloponnesi, in qua Jupiter Olympius colebatur. De quo, & unde hoc ejus cognomen, vid. Torrentium ad Sueton. Aug. c. 60.

¶ Olympia, orum, ludi & certamina Gymnica, quæ apud *Olympiam* seu *Pisam* urbem, quinto quoque anno celebrabantur. Ennius apud Ciceronem de Senectute cap. 5

Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo Vicit olympia, nunc senio confectu' quiescit.

Nepos tamen in Alcibiade in fœminino videtur usus, *Olympiæ victores*, cap. 6. Vide ibi Schottum.

¶ Olympiacus, adjectivum. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 3 *Si quis ad Olympiacum venerit cursum.* Et Statius 6. Theb. v. 554

Nuper Olympiacis umbravit tempora ramis, id est oleagina corona.

¶ Olympionîces, ὀλυμπιονίκης, victor in certamine olympiaco. Cic. 1. Tuscul. cap. 46 *Nobilis olympionices Diagoras.* Idem de Invent. lib. 2. cap. 49 *Qui tyrannum occiderit, olympiacarum præmium capito.* De quo honore vide supra in *Hieronica*: adi & copiose de his agentem Paschalium lib. 11. de Coron. cap. 7. 8. Add. P. Fabii Agonist. lib. 2. c. 23.

¶ Olympias, ὀλυμπιὰς, spatium quinque seu quatuor potius annorum, vier Jahr lang/ vide Scalig. lib. 2. Auson. Lection. c. 23. & lib. de Emendat. temporum. Seneca Hercule Furente v. 839

Quantus (Populus) *Eleum coit ad Tonantem, Quinta cum Sacrum revocavit æstas.*

Manilius lib. 3. v. 592

- - - *numero nisi deesset Olympias una.*

Per Olympiades Græci tempora numerare cœperunt paullo ante Romam conditam. Eutropius principio Breviarii: *Romulus urbem exiguam in Palatino monte constituit XI. Kal. Maji, Olympiadis sextæ anno tertio.* Alii paullo aliter de Urbis conditu, ejusque vero natali, quorum sententias Solinus cap. 1 collegit.

¶ 2. Et Olympias nomen fuit matris Alexandri Magni.

OLYMPUS, Ὄλυμπ☉, inter Thessaliam & Macedoniam mons, omnium toto orbe terrarum altissimus; adeò, ut supra ejus verticem nulla avium sublimetur, ut Apulejus de eo loquitur libello de Deo Socratis pag. 46. Hanc ob caussam & ipsi cælo hoc nomen tribuitur, quo nihil altius est. Quanquam aliis ὄλυμπ☉ quasi ὁλολαμπὴς sic videatur dictum *cælum*, quod totum luceat. Apulejus de mundo sub fin. *Hujus* (DEI) *locum quærimus, qui neque finitimus est terræ contagionibus, neque tamen medius in aere turbido, verùm in mundano fastigio, quam Græci οὐρανὸν rectè vocant; ut qui sit altitudinis finis. Et iidem eâ ratione ὄλυμπον nominant, quam ab omni fuscitate & perturbatione vident liberum. Neque enim caliginem nubium recipit, vel pruinas & nives sustinet, nec imbribus cæditur. Hæc enim olympo, qui est celsitudinis summæ, contingere poeta*, (Homerus) *his verbis cecinit &c.* Ex quibus verbis intelligere licet, non omne cælum, sed ejus altissimam tantùm & remotissimam partem, in qua Deorum sedes, *Olympum* antiquis appellatam. Quemadmodum & Homerus hac voce usus est. Et inde Seneca ludo, seu satyra de morte Claudii, quem Apocolocynthosin inscripsit: *Placet*, inquit, *in eum severe animadverti, eumque quam primùm exportari, & cælo intra dies XXX excedere, olympo intra diem tertium.* Lactantius lib. 1. de falsa religione cap. 11 ex Euhemero, Jovem, quem hominem fuisse docet, maximam vitæ partem in monte Olympo coluisse scribit. Hinc igitur fieri potuit, ut Olympus diceretur Deorum sedes. De summa serenitate ac tranquillitate, quæ in olympi montis vertice est, extat & Claudiani elegantissimum Carmen Paneg. de Manlii Theodori Consulatu v. 205. & seqq. item apud Lucanum lib. 2. v. 269.

¶ Olympius, adjectivum, ut *Jupiter Olympius*, Cic. 2. Tuscul. c. 17, & in antiquis inscriptionibus. Vid. Reines. pag. 171. Unde hæc appellatio originem trahat, Lactantius modo docuit lib. 1. de Falsa Relig. cap. 11.

OLYBRIUS, plures hujus nominis recenset H. Conring. dissert. de Stud. liberal. V. R. & C. p. 6. 7. Conf. Barth. ad Claud. Panegyr. de Consulat. Probini & Olybrii.

OLYNTHUS, Ὄλυνθ☉, urbs, ut Cicero 3. in Verr. cap. 21 vocat, *antiqua, & omnibus rebus aucta & ornata*: Sita in Macedoniæ finibus prope Ægæum mare: sed alieni juris, ut ex Curtio etiam 8. cap. 8. n. 19 apparet. Plutarchus de cohibenda ira pag. 458 *Cum Philippus Olynthum excidisset, quidam dixit*: ἀλλ' οὐκ ἂν οἰκίσαι γε πόλιν ἐκεῖν☉ δύναιτο τηλικαύτην; *At certe tantam is urbem condere non potest.* Quod ille de Ira quoque dicendum esse addit, quæ evertere possit ac dejicere, non autem erigere aut servare.

OLYRA, æ, ὄλυρα, frumentum, quod Plinio *arinca* est, unde Germanica appellatio, Rocken/ Amelkorn.

OLYSIPPUM, Ὀδύσσεια πόλις, Ulyssis civitas, Lusitaniæ urbs, Plinio est *Olysippo* lib. 4. cap. 22. *Municipium*, inquit, *civium Romanorum OLYSIPPO Felicitas Julia cognominatum*, Lyßbon.

OMASUM, i, intestinum pinguius, atque crassius bubulum, der feiste Darm an einem Rinde/ seu pars potius ventriculi crassior & opimior, das dicke/ und niedliche an einem Rindsmagen. *Patinas cœnabat omasi Vilis &c.* Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 34. Ubi vide Torrent. Vocabulum Gallicæ originis est. Vet. Gloss. *Omasum*, βόειον κόπρον λιπαρὸν τῇ τῶν γάλλων γλώττῃ.

OMEN, præsagium, significatio, quæ fit ore. Germanicum vocabulum simplex & idoneum propemodum nullum dari potest. *Dextrum, sinistrum, faustum, bonum, triste*, ejus adjectiva sunt, passim

passim obvia. ein gutes oder böses Zeichen/ gute und böse Prophezeyung. Cic. in Philipp. 11. cap. 5 *Hoc detestabile omen avertat Jupiter.* Idem ad Brut. epist. 10 *Quod dii omen avertant*, da GOtt für sey. *Quod dii omen obruant*, Idem de Arusp. resp. cap. 20. *Accipere aliquid in omen magni terroris*, etwas für ein böses Zeichen halten. De superstitione veterum in ominibus vide Barthium ad Claudianum lib. 1. in Eutropium vers. 125. itemque Pontanum ad Macrobium pag. 694. A

¶ *Omina* etiam dicuntur faustæ precationes. Unde *optimis ominibus aliquem prosequi* (einem alles gutes wünschen/) Cicero dixit 3. ad Famil. Epist. 12. Et Tacitus 1. Annal. cap. 35 *Fuere etiam, qui legatam a D. Augusto pecuniam reposcerent, faustis in Germanicum ominibus.* Idem 2. Hist. cap. 74 *Fausta Vitellio omina precantem.* Hinc & *ominari*, precari est, de quo infra.

¶ *Omina* pro auspiciis posuit Virg. 2. Æneid. v. 178.

¶ Ominosus, ominosum, das was bedeutet. Plin. lib. 3. epist. 14 *Notabilis, atque etiam, ut exitus docuit, ominosa res accidit.*

¶ Ominor, ominari, augurari, Prophezeyen/ etwas zukünfftiges ihm ahnen lassen. ¶ Item precari, optare, Plinius lib. 4. epist. 15 *Optamus tibi, ominamurque in proximum annum Consulatum.* Plinius lib. 28. cap. 2 *Primum anni incipientis diem lætis precationibus invicem faustum ominamur.* Livius lib. 26. cap. 18 *Clamore & favore ominati extemplo sunt felix faustumque imperium.*

¶ Ominator, conjector. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 90

Ob istud omen ominator capies, quod te condecet.

¶ Inominatum, pro infelici, vel inauspicato, apud Horatium Epod. 16. v. 15. B

¶ *Inominalis dies*, id est infelix, apud Gellium lib. 5. cap. 17, & Macrob 1. Saturn. cap. 16.

¶ Abominor, abominari, exsecrari, & ut rem mali ominis detestari, einen Greuel und Abscheu für etwas haben. Livius l. 30. cap. 30 *Quod igitur nos maxime abominaremur.* Proprie est malum omen aversari. Apud eundem Livium lib. 30. cap. 25. extr. Hannibal, Italia relicta, Africam repetens, cum exscensurus audisset, *Sepulcrum dirutum* illum locum appellari; *abominatus, prætervehi jusso gubernatore, ad Leptim appulit.*

¶ Abominandus, detestandus, passive. Liv. lib. 9. cap. 38 extr. *Licinius tertia clade abominandam eam curiam facit.*

¶ Abominabilis, idem, sed cadentis Latinitatis. Hieronymus usus est in Jerem. 22, 30, & Gloss. Cyrilli *Abominabilis*, βδελυκτός.

¶ Abominatio, ejusdem ætatis vocabulum. Lactantius lib. 1. cap. 17. extr. *Quid equorum tam pertinax abominatio?* Et Vetus Bibliorum interpres aliquoties usus est, & Gloss. vet. *Abominatio*, βδέλυγμα, ἀποτρόπαιμός.

¶ Abominamentum, idem, vel res abominanda. Paulus Orosius lib. 2. cap. 5 *Duo vel maxima malorum abominamenta, fames & pestilentia, fessam urbem corripuere.* Eodem lib. extremo: *Omnium abominamentorum quod immissa per hostem flamma non adiit, missus e cælo ignis evertit.* ein Greuel. C

¶ Obominor, contra ominor, diras devotiones in aliquem precor, apud Apulejum est lib. 9, *Crurum ei fragium obominata.* Ita Pricæus p. 192 & alii: Elmenh. autem *abominata*. Sed alterum ad seriem & textum verborum propius accedit.

OMENTUM, tunica est, seu panniculus nervosus multis venis & arteriis constans, cui circumfusa est pinguedo copiosa, oritur à diaphragmate, & tegit interiorem ventriculi partem & intestina, ac porrigitur usque ad pubem. Plinius lib. 11. cap. 37, sect. 80, *Ventriculus atque intestina pingui ac tenui omento integuntur.* Utilitas ejus est, ut innatum ventriculi calorem conclusum teneat, das Netze/ so auff dem Eingeweide liegt. Græcis est ἐπίπλοον. ¶ 2. Pro cerebri membranâ, quam μήνιγγα Græci vocant, posuisse Macrobius quibusdam videtur lib. 7. Saturn. cap. 9. Ait enim: *Cerebrum, quod tactu sui hominem vel torquet, vel frequenter interimit, non suo sensu, sed vestitus sui, id est, omenti, hunc importat dolorem.* Hinc occasio nata Vossio, vocem ipsam Latinam derivandi à Græca μήνιγξ, à cujus videlicet primâ syllabâ, si O præmittas, fit *omen*, ac postea *omentum*, eâ forma, qua *momentum* à *momen*: quanquam huic rationi non ipse sic inhæret, ut non alias quoque originationes tanquam verosimiles admittat, quas apud ipsum vide. Sed hæc etymologia certè minimum habet probabilitatis. Merito enim suspectus ille locus est Macrobii, placetque hic sententia Hier. Mercurialis, qui lib. 6. Var. Lect. cap. 8 illa verba, *id est, omenti*, delenda putat. Videntur enim e scioli cujusdam glossemate in textum irrepsisse, qui hanc eandem vocem cùm in verbis paullò præcedentibus legisset, hîc etiam infarciendam est ratus. Quod si maxime Macrobium ipsum sic scripsisse arbitremur, caussa tamen non est, cur aliam hic significationem voci huic imponamus, quàm habuerat paullo ante, ubi non membranam *cerebri*, sed generali sensu *quamvis*, atque adeò etiam ossis, denotabat. Clara sunt Macrobii verba: *ut os secetur, omentum quod impositum est ossi, cruciatum, dum sectionem patitur, importat.* Ubi *omentum* certè idem est, quod in genere quodvis *operimentum*. Atque *operimenti* voce usum quoque Macrobium suspicatur Mercurialis, quia nec alius quisquam, nec alibi Macrobius ipse omentum eâ notione usurpaverit. Ac sunt, qui *omentum* ipsum ita dictum putent quasi *operimentum*. Quorum sententia hoc Macrobii loco adjuvari videtur posse, si in *omenti* voce nihil apud ipsum mutemus. Dicemus enim, intellexisse vim originis Macrobium, eaque propter *omentum* dixisse tegumentum quodlibet, licet haud ignarum, id vulgò non aliter, quam per synecdochen generis usurpari pro illo membranoso reti, quod stomacho est & intestinis suprapositum. D

OMNIS, omnes, universi, cuncti. Alle/ iedweder. *Omne cælum, tota terra, cum universo mari.* Cicer. lib. 2. de Finib. cap. 34. *Omnes ordinum homines*, Idem in Pison. cap. 22. *Omnibus partibus*, Idem lib. 1. de Invent. cap. 34. Et, *omnibus modis*, Idem 1. de Lege agrar. cap. 5. durchaus/ allerding. *Omnibus precibus orare*, Cæsar 7. de Bello Gallico cap. 78. so sehr als man kan bitten. *Omnem fidem interponere*, Idem 1. de Bello Civili cap. 86. ¶ Crebrò *omnis* ponitur, pro *toto*, *totus* pro *omni*, cum tamen *totus* proprie respiciat corpus, quod quantitas est continua, & *omnis* dicatur ratione numeri, qui quantitas est discreta: quæ κατάχρησις est reciproca: sunt enim ἀντίστροφα, sive utrimque commutabiles. Voss. lib. 4. Instit. Orat. cap. 12. pag. 227. *Equitatui omni præfuit*, Corn. Nep. Hannibal. cap. 3, i. e. toti. Servius ad illud Virg. 1. Æneid. v. 185

- - - *hos tota armenta sequuntur:*

Inter TOTUM inquit & OMNE hoc interest, quod Totum *dicimus, unius corporis plenitudinem:* Omne *de universis dicimus. Ut puta:* Totum auditorium habet Scholasticos, i. e. plenum est auditorium Scholasticis. Omne auditorium habet Scholasticos, *hoc est*, omnia auditoria. *Usurpant tamen Poetæ & ista confundunt, ut hoc loco TOTA ARMENTA, pro omnibus posuit: & contra pro toto, omnem posuit: ut est:* Omnemque reverti per Trojam. *Et Statius* [Theb. 1. v. 81] Et totos in pœnam ordire nepotes: *id est*, OMNES, &c. Sic Plautus Epidico act. 2. sc. 2. v. 29. *Quantus in urbe omni fuit.* Horatius lib. 3. oda ult. *Non omnis moriar.* Macrobius lib. 2. de Somnio Scipionis cap. 13 *Omnis hic locus de Phædro Platonis ad verbum à Cicerone translatus est.* Apulejus Floridis: *Prorsus omnes virtutes tuas ita effingit & repræsentat.* Hieron. Epist. ad Helvid. qu. 10. (Tom. 4. fol. 67.) *Omnis* i. e. tota *ad Romanos epistola interpretatione indiget.* Augustin. lib. 10. Confess. cap. 28 *Cum inhæsero tibi ex omni me*, i. e. ex me toto; nec necesse fuit, pro his scribi: *ex memoriâ*, ut est in marg. Dulciloquiorum Augustini, quæ excerpta sunt quædam ex libris confessionum lib. 2. cap. 19, pag. 101. *nusquam erit mihi dolor & labor.* *Omnia facere* proverbialis sermo, de quo Barthius in Cirin. *Omnia alicui esse*, apud Lucianum Tyrannicida pag. 392. Quibus loquendi formulis usurpatur in modum substantivi. Quo loco observes, non alio numero sic poni solere, quam plurativo. Quamobrem reprehendit Bonciarius p. 362. Epistol. ad Jacob. Sensium, illud non neminis: *Nempe Deum, quem qui possidet, omne tenet.* Dicendum enim fuerat, omnia. *Omne* enim, inquit, *numero singulari adjectivum semper est, nunquam substantivum.*

¶ Omninò, prorsus, gäntzlich/ allerding/ überall. *Omnino nihil*, Horat. extremo lib. 2. Satyrar. gantz und gar nichts. *Nusquam omninò*, Cic. de Amic. cap. 6. gar nirgends. Cæsar 3. de B. C. cap. 46 *Nostri verò quinque suorum omnino amissis, quietissimè se receperunt.* C. Nepos Pelopida: *Cùm omnino non essent amplius centum.* Suetonius Claudio cap. 17 *Expeditionem unam omnino suscepit:* Nicht mehr als eine.

¶ Omnicŏlor. *Omnicolor pictura*, Prudentius passione Petri & Pauli v. 39.

¶ Omnifariam, Gellius lib. 12. cap. 13 *Oceanus terras omnifariam & undique versum circumfluit.*

¶ Omnifer, ferens omnia. Ovidius lib. 2. Metam. v. 275

Sustulit omniferos collo tenus arida vultus.

Sed alii aliter legunt. Vid. Heins.

¶ Omniformis, vide *Forma*.

¶ Omnigĕnus, allerley Art. Virgil. 8. Æn. v. 698. *Omnigenumque Deûm monstra.* Claudianus Gigantomach. v. 51. *omnigenis coeuntia numina formis.* Prudentius 1. in Symmachum v. 13. *patris omnigeni.*

¶ Omnimŏdus, idem. Apulej. Apolog. *omnimodis maculationibus convariat.* Adde supra in *Modus*.

¶ Omnimŏdò, Celsus lib. 1. cap. 7. & lib. 7. cap. 4. Gellius lib. 18. extremo, quæ vero divise quoque *omni modo* scribi possunt.

¶ Omnimŏdis, adverbialiter, Lucretius lib. 2. v. 699.

¶ *Omnipărens terra*, Lucretius ib. v. 259. & Virgil. 6. v. 595.

¶ Omnipollens, omnipotens. Prudent. Apotheos. præfat.

Statum lacessunt omnipollentis Dei
Calumniosis litibus.

¶ Omnipotens. Virgil. passim. v. g. Æn. 2. v. 689 *Juppiter omnipotens.* Allmächtig.

¶ Omnipotentia. Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 16 *Fortuna omnipotentiam tribuit.* Allmacht.

¶ Omnivăgus. *Diana omnivaga*, Cic. 2. Nat. D. cap. 27.

¶ *Omnivolus Jupiter*, Catull. Carm. 69. v. 140 ad Manlium.

¶ Omni-

OMPHACIUM, Ὀμφάκιον, succus est uvæ acerbæ nondum maturescentis, Agrest/ oder Safft aus unreiffen Weinbeeren. *Omphaces* enim uvæ sunt & fructus immaturi.

¶ Omphacinum oleum, quod ex olivis nondum maturis expressum est, Plin. lib. 23. cap. 4.

OMPHALE, es, Ὀμφάλη, regina Lydiæ: cui Hercules amoris caussa servivit. Terent. in Eun. a. 5. sc. 7, 3

Qui minus quam Hercules servivit Omphalæ.

Propertius lib. 3. eleg. 11. v. 17

Omphale in tantum formæ processit honorem.

Ubi secunda contra indolem producta est.

ONAGER, ὄναγρος, ὄνος ἄγριος, asinus ferus vel silvestris, ein Wald-Esel. Cic. 6. Att. epist. 1.

¶ Onagra, ὀνάγρα, frutex est Dioscoridi. ¶ 2. Et Machina bellica, eadem quæ *Scorpio*. Veget. lib. 4. cap. 9. & 22.

Onasimus: Vide *Onesimus*.

ONCA. Sic apud Thebanos appellata fuit Minerva, ut ex Æschylo intelligi datur. Vide Guilielm. Canter. lib. 6. nov. lect. cap. 1. qui sanat inde quendam Pausaniæ, & alterum Sophoclei Scholiastæ locum.

ONESIMUS, Probi vixit ætate, inquit Vossius, ac diligenter vitam ejus Cæsaris exposuit, lib. 2. de Hist. Lat. cap. 4. pag. 184. Meminit ejus aliquoties Vopiscus. Qua lingua scripserit, nescio sitne compertum satis. Ac Vossius quidem Latinis eum historicis inserit. Sed Petrus Crinitus (cui per typographi, credo, errorem *Onesius* est,) Græcum auctorem vocat, lib. 9. de honest. disc. cap. 2. Hoc certum, vocem Græcam esse, ὀνήσιμος. Suidas: ὀνήσιμος, ὠφέλιμος. καὶ ὄνομα κύριον. Cujus hominis nomen illud proprium fuerit, non addit. In præcedentibus verò memorat *Onasimum* quendam Cyprium aut Spartanum, qui historicus juxta fuerit, ac Sophista, vixeritque temporibus Constantini. Hunc ipsum Robertus & Carolus Stephani *Onesimum* scribunt in Lexicis suis. Vossius lib. 4. de hist. Græc. cap. 19. pag. 456. *Onasimum*.

ONETOR, Philosophus, scripsit librum, cui titulus, εἰ χρηματιεῖται ὁ σοφός; h. e. ut interpretatur Casaubonus, an is, qui verè fuerit sapiens, pecuniæ comparandæ operam dabit? Citatur à Diog. Laert. in vita Plat. p. 192. ¶ 2. Alius, de quo Suidas in Ὀνήτωρ, ad quem Demosthenes scripsit. ¶ 3. Alius, Pater Phrontidis ejus qui Menelai nauclerus fuit, & inde Homero ὀνητορίδης vocatur Odyss. 5. de quo & Pausan. in Phoc.

ONISCUS, vermis terrenus, Multipeda, Millepeda, Centipeda alias dictus. Græce ὀνίσκος. Repit arcuatim multis pedibus. Plin. lib. 29 sub fin.

ONOCHOETES, fictus ab Judæo nebulone Christianorum Deus, auribus asininis, & pedibus ungulatus, apud Tertullian. Apolog. cap. 16. & lib. 1. ad Nation. cap. 14. Adde ibi Rigaltium, qui de variante quoque scriptura, quæ mirabilis in ficto & peregrino vocabulo est, testatur.

ONOCROTALUS, ὀνοκρόταλος, avis est aquatica, ansere major, ab ὄνος & κρόταλον, crepitus. Sonus enim ejus, quem capite sub aquas demerso edit, rugitui asini similis esse dicitur, ein Esel-schreyer/ Kropvogel/ Schneegans / Gesnerus.

ONOMACRITUS, quem omnium eorum, qui leges scripsissent, antiquissimum habuere quidam, patriâ Locrus, familiaris Thaleti: Aristot. lib. 2. Polit. cap. 10.

¶ Onomacritus, Atheniensis Poeta, Pisistrato, Atheniensium tyranno, ejusque filiis Hipparcho & Hippiæ σύγχρονος. Hujus Onomacriti poemata sunt ea, quæ Orphei dicebantur, item χρησμοί, sive responsa, quæ Musæo adscribebantur. Vid. Voss. de Poet. Græc. cap. 4. p. 23. Lambec. prodr. hist. liter. lib. 2. c. 4. f. 177. seqq. & infra in *Orpheus*.

ONOMARCHUS, secundus Phocensium dux fuit in bello, quod sacrum vocant, cujus initium incidit, auctore Diodoro Sic. lib. 16. in Philippi Macedonis (qui Pater fuit Alexandri M.) annum imperii septimum. De bello Justinum vide lib. 8. Diodor. Sicul. lib. 16.

¶ 2. Alius Onomarchus, Catanæ tyrannus, quem narrat Ælianus leonem suæ mensæ convictorem adhibuisse cap. 39. extremo 5. de hist. anim.

ONUS, Last/ Bürde/ Beschwerung. *Oneri esse*, Livius lib. 23. cap. 43. beschwerlich seyn. *Onus sustinere*, Cic. de Senect. cap. 2. *onus suscipere*, Cic. 5. Verr. cap. 4. *Onus alicui imponere*, Idem 13. fam. epist. 56. Last auflegen. *Deponere onus officii*, pro Sylla cap. 23. *Opprimi onere*, pro Rosc. Amer. cap. 4. *Liberare aliquem onere*, Quintil. lib. 5. cap. 6. In quibus locutionibus *onus* idem fere est, quod munus, seu officium. ¶ *Onera* etiam sumtus dicuntur, qui gravant: itemque alia cum molestiâ aliquâ & impensa præstanda: allerley Aufflagen/ de quo JCti. Suetonius Caligula cap. 42 *Filia nata paupertatem, nec jam imperatoria modo, sed & patria conquerens onera, collationes in alimoniam ac dotem puellæ recepit.* Idem Domitiano cap. 11 *Neque eo secius in explicandis oneribus omnibus hæreret.* ¶ Non raro etiam fœtum notat in utero materno. Ovidius Metam. lib. 10. vers. 481

Vixque uteri portabat onus.

Et ibidem v. 506 *Tendit onus matrem* &c. Et Statius Thebaid. 2. v. 615 *Hunc utero - - -*

Rapta repente choris, onerisque oblita ferebat.

¶ Onerosus, a, um, quod oneri est, schwer. *Onerosa præda*, Virgil. 9. v. 384. Ovid. 1. Metam. v. 52

Imminet his aer, qui quanto est pondere terræ,
Pondere aquæ levior; tanto est onerosior igne.

Onerosus creditor, in Lege 25 Dig. de pignorat. act. dicitur, qui sit durus & acerbus, quales Julii Cæsaris apud Sueton. in ejus vita cap. 18. Plutarch. in vitâ Cæsar. Et, *onerosiores sarcinulæ*, Fulgent. Contin. Virg. p. 142.

¶ Onerose, adverb. Paullinus Nolanus epist. 11 [vet. ed. ep. 5] n. 6 *Cur in nos onerose loqueris?*

¶ Onustus, a, um, cui onus impositum est, beladen / beschwert: ut, *onusta frumento navis*, Cicer. 1. Off. cap. 34. Et, *onustus cibo & vino*, Idem de Divin. lib. 1. cap. 29. *onustus præda*, Livius lib. 3. cap. 29. Horat. lib. 2. sat. 2. v. 77

- - - Corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat unà,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

¶ Onero, onerare, onus imponere, beladen/beschweren. *Onerare mensas epulis*, Virg. 4. Georg. v. 378. *Onerare aliquem maledictis*, Plaut. Pseudolo act. 1. sc. 3. v. 122. Et, *Onerare injuriis*, Terent. Andr. act. 5. sc. 1. v. 8. *Catenis quem onerare*, Horat. lib. 4. Oda 11. v. 45. ¶ Est & Cicer. idem 3. fam. ep. 10. *onerare mendaciis*. ¶ Est & in invidiam adducere. Tacitus 2 Hist. cap. 64. *Et Triaria licentiam, modestum à proximo exemplum onerabat.* Item 4. Hist. cap. 14 *Delectum naturâ gravem onerabant ministri avaritia & luxu.*

¶ Onerarius, ut, *Navis oneraria*, quæ oneratur, ein Lastschiff. Cic. 1. Divin. c. 32.

¶ Coonerare. Tacitus Germ. cap. 30. n. 4 *Super arma, ferramentis quoque & copiis coonerant*, mitbeschweren.

¶ Deonerare, onus deponere, abladen. Cic. in Verr. Divinat. cap. 14 *Quid cum commisereri, conqueri, & ex illius invidia deonerare aliquid, & in te trajicere cœperit?* Arnobius lib. 7. p. 249 *aversabili fœditate corpus deonerare*. den Leib erleichtern / seine Nothdurfft thun.

¶ Exonerare, entledigen/ ledig machen. *Exonerare aliquem metu*, Livius lib. 2. cap. 2. *Exonerare conscientiam*, Curt. lib. 6. c. 8. sein Gewissen befreyen. Seneca Epist. 4 *Quidam, quæ tantum amicis committenda sunt in quaslibet aures, quicquid eos urit, exonerant.*

¶ Exoneratio. ut, *Exoneratio mercedis*, Papinianus Lege 15. § 7 Dig. Locati cond.

ONYX, ὄνυξ, dubii generis, unguis & gemma habens candorem unguis humani, Onychel/ Chalcedonius/ Agricola. *Ex Onyche amphoræ & urcei*, Nepos Fragm. 8, 7. Martial. lib. 12. Epigram. 50

Calcatusque tuo sub pede lucet onyx.

¶ Onychinus, ut, *Vasa Onychina, & pyra, pruna onychina*, hoc est, unguis formam habentia, Plin. & Columella.

¶ Sardonyx, Σαρδόνυξ, gemma, quæ & *Sarda*, in Sardinia primum reperta, coloris rubei & subcandicantis, Plin. lib. 37. *Sarda cum Sardonyche nomen communicavit.*

¶ Sardonychus: idem Juvenal. Satyr. 13. v. 139

- - - gemmaque princeps
Sardonychus, loculis quæ custoditur eburnis.

¶ *Sardonychata manus*, hoc est, Sardonyche ornata, Martial. lib. 2. Epigr. 29.

OOGALA, ὠόγαλα, puls ex ovis & lacte, eine Eyer-Milch/ Junius.

OOSCYPHIUM, poculum in ovi formam oblongum, cujusmodi figurâ hodie pocula formantur ex nucibus Indicis, eine Indianische Nuß.

OPACUS, a, um, umbrosum. *Arbor opaca*, Virg. 6. v. 136. Sic *Fontes, montes opaci*, schattig. *Opacissima nemorum pascua*, Columella lib. 6. cap. 22. Idem lib. 8. cap. 17 *Multi putant, specus esse fabricandos, quò sint opaciores æstuantibus latebræ.* Et Plinius lib. 5. Epist. 6 *Hippodromi limes cupressis ambitur & tegitur, densiore umbra opacior nigriorque.*

¶ Opacitas, Columell. lib. 8. cap. 17 *plus nocet putris unda, quam prodest opacitas.*

¶ Peropacus, sehr schattig. Lactantius lib. 1. Div. Instit. c. 21. pr. *Erat quædam spelunca peropaca.*

¶ Opaco, opacare, obumbrare, umbrâ tegere, beschatten/schattig machen. Cic. de orat. lib. 1. cap. 7 *Platanus ad opacandum hunc locum patulis est diffusa ramis.* Et Silius lib. 13. v. 331

- - - opacat tempora pinus.

Et Venantius Fortunatus lib. 1. Carm. 20

Pinguis & altricem palmes opacat humum.

¶ Inopacare, idem. Columella lib. 8. cap. 15 *quæ inopacant avium receptacula.*

OPERA, diuturnum officium, actio, Tag-Arbeit / Fleiß / Hülffe/ Dienst. Sed opus operæ finis est. Valla lib. 4. cap. 76. de quo infra. Columella lib. 11. cap. 1 de Ischomacho quodam, quem sic ait dixisse: *Malo unius agilem atque industriam, quam decem*

hominum negligentem & tardam operam. Sic dicimus, *Dare operam amori, studio, literis discendis, valetudini, honoribus,* sich befleissigen/ warten/ mit etwas umgehen. Et *nunc id operam do,* Terentius Andr. act. 1. sc. 1. v. 130. jetzt hab ich das für / gehe damit um. Suetonius *edere operam,* pro dare; dixit Vitellio, cap. 10. *In aliquid operam dare.* Cicero 1. Tusc. cap. 4. *In quam exercitationem nos studiose operam dedimus.* Et, *Impendere operam,* Columell. 12. cap. 1. Mühe und Arbeit an etwas legen. *Operam in aliquid conferre,* & *Operam,* seu *multum operæ in re aliqua ponere,* utrumque Cicero 1. Offic. cap. 6. *Sumere operam inanem,* Horat. de Arte P. v. 443. vergeblich arbeiten. *Operam frustra consumere, conterere,* Mühe und Arbeit übel anlegen. *Operam ludere, perdere, oleum & opera perit,* es ist Hopp und Maltz verlohren / Vide *Oleum.* Similiter dicitur *opera & impensa perit.* Utrumque a re culinaria est. Nam cum veteres omnes ferè cibos cum oleo coxerint, hinc coci, qui cibum corrumperent, *oleum & operam,* item, *impensam* dicebantur perdidisse. *Impensa* autem farctura est. *Datâ operâ,* Plin. lib. 7. epist. 12. n. 6. &, *deditâ operâ,* Cic pro Rosc. Am. cap. 36, id est, de industria, quod vulgò dicunt, studiose, fürsetzlich / mit Fleiß und Fürsatz. ¶ *Operam dare alicui,* est adesse, einem helffen / einem zu Diensten seyn. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 2. v. 24 *Amico dedi operam, dum emunt unguenta.* Item Aul. act. 4. sc. 7. v. 29 *Si mihi dat operam, me illi irasci injuria est.* Et Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. ult. *Dissolvi me otiosus ut tibi operam darem.* Et rursus Eunucho act. 2. sc. 2. v. 50 *Tum tu igitur paullulum da mihi operæ, fac, ut admittar ad illam.* Ubi Donatus: *Proprie sic dicitur ADIVVA,* biß in meinen Diensten. Quod & *operam navare* dicitur. Cic. ad Brutum epist. 8 *Tibi omnes navare operam & studium volunt,* iederman will das beste bey dir thun/ dir dienen. *Operam alicui suam commodare, condicere. Operam alicui locare.* Gellius lib. 3. cap. 3. extr. *quum operam pistori locasset.* in eines Dienste sich begeben. Sich vermieten. ¶ *Operam alicui dare,* est & auscultare, quod plene dicitur *audiendi operam dare.* Sic Plaut. Curcul. act. 2. sc. 2. v. 9 *Da mihi igitur operam:* videlicet narraturo somnium: id est, ausculta. Idem Prologo Captiv. v. 6 *Id ego hic apud vos proloquar, si operam datis* ¶ Corn. Nepos Catone cap. 1. *Inde ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis, magnique ejus opera æstimata est in prælio apud Senam.* Sein Dienst ist hochgeschätzt worden. Per ellipsin idem Cononis pr. *Conon Atheniensis Peloponnesio bello accessit ad Remp. in eoque ejus opera magni fuit.* Idem Datame cap. 1. n. 4 *Hic multis millibus hostium & regiorum interfectus magni fuit ejus opera.* Et Columell. Præfat. lib. 12 *Itaque nec villici quidem, aut villicæ magni erat apera, cum ipsi domini quotidie negotia sua reviserent atque administrarent.* ¶ 2. Interdum *operæ* dicuntur ipsi homines, quorum operâ utimur: ut *Mercenariæ operæ,* i. e. multitudo conducta, Cic. 1. Philipp. cap. 9. *Prohibere operas aditu,* Idem 4. ad Attic. epist. 3. Arbeits-Leute/Taglöhner. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 16 *Ipse dominus dives operis, & laboris expers, &c.*

OPERIS, id est, operariis, servis. Horat. lib. 2. sat. 7. extr.

-- -- -- -- *ocyus hinc te*
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

i. e. nisi facessis hinc illico, vinctus traderis in agrum Sabinum, ut pro mancipio ibi opus facias. Servorum enim erat, agrum fodere. ¶ 3. Operæ vocabulum etiam in re sacra veteres adhibuerunt pro sacrificio, nempe quia operari idem ipsis fuit, quod sacrificare, de quo infra. Afranius apud Nonium in Operari: *jubeo hominem tolli, & collocari, & confoveri, solvo operam Dianæ.* Ubi *solvere operam* eodem sensu dictum, ut *votum solvere,* quod loquendi genus apud Nonium præcesserat quoque. Ideo Turnebus lib. 6. cap. 9 interpretatur, sacra facere, & solvere rem divinam, quæ debebatur.

¶ *Operæ precium,* decens, fructuosum, non alienum ab aliquo, der Mühe wol werth. Cic. in Verr. 4. cap. 53. pr. *Censores quemadmodum creati sint operæ precium est cognoscere.* Idem pro S. Rosc. cap. 37 *Facere aliquid quod sit operæ precium.* Livius in principio sui operis: *Facturusne operæ precium sim* &c. *nec dum scio,* &c. Et lib. 25. cap. 6 *Operæ precium habent libertatem civitatemque.*

¶ Operula, dimin. Apulej. lib. 1. Metam. post princ. *Operulas, quas adhuc vegetus merebam* &c. quas lib. 4. p. 148 *pannosas resculas* vocat, scil. opera & labore suo partas. At proprie de exigua opera Arnobius lib. 4. p. 147 *Non istam suscepimus vel operulam, vel voluntatem.*

¶ Opella, diminutivum aliud. Horatius lib. 1. Epist. 7. v. 8

Officiosaque sedulitas & opella forensis.

¶ Operosus, *Senectus non iners, sed operosa, & semper agens aliquid,* Cic. de Senect. cap. 8. geschäfftig/arbeitsam. *Operosissima securitas mortis,* Plinius lib. 7. cap. 53. Sed *res operosa,* quæ multâ operâ constat, multo artificio, werklich / künstlich. Cic. lib. 2. de Leg. cap. 26 *Lege sanctum est, ne quis sepulcrum faceret operosius, quam quod decem homines effecerint triduo.* Item quod multo labore & molestia paritur. Sic *operosiores divitias* Horatius dixit lib. 4. oda 1. extr. Et Val. Maximus lib. 4. cap. 1. n. 2 *Multo seipsum, quam hostem superare, operosius est.* Ovidius Epist. Phyllidis 2. v. 63

Fallere credentem non est operosa puellam Gloria.

¶ Operose, operosius. Cic. in Orat. cap. 44 *ut fiat quasi structura quædam, nec tamen fiat operose.* Plinius lib. 18. cap. 26 *Dicemus mox paullo operosius.* Et Seneca Brev. Vitæ cap. 9. pr. *operosius occupati sunt.*

¶ Operositas, difficultas. Mühsamkeit. *Operositas supervacua,* Quintil. lib. 8. cap. 3. Et Tertullianus lib. 2. de Cultu fœm. c. 7. pr. *ordinandi crinis operositas.* Ita Rigaltius: alii *onerositas.*

¶ Operari, est opus facere: operam in aliqua re ponere. würcken. Vet. Gloss. *Operatur,* ἐργάζεται. Lucretius lib. 4. v. 982

Et quibus in rebus consuerunt esse operati.

Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 29

In cute curanda plus æquo operata juventus.

Seneca de brevitate vitæ cap. 12 *Quid illi, qui in componendis, audiendis, discendisque canticis operati sunt?* Jungitur & cum Dativo. Virgil 3. Æn. v. 136

Connubiis arvisque novis operata juventus.

Sic Tacitus 3. Annal. cap. 43 *Operari liberalibus studiis,* & 5. Histor. cap. 20 *cædundis materiis operari* dixit. Boëth. lib. 4. de Consolat. Metro 7. cum Accusativo:

Bella bis quinis operatus annis.
Ultor Atrides.

¶ 2. Est & sacrorum verbum *operari.* Virg. lib. 1. Georg. v. 338

- - - - - *annua magnæ*
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis.

Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 95

Tunc operata Deo pubes discumbat in herba.

Juvenalis Sat. 12. v. 92 *Et matutinis operantur festa lucernis.* Ubi Vetus Scholiastes: *Operantur, id est, sacrificant. Ut Virg. lætis operatus in herbis.* Vide Brisson. lib. 1. form. p. 16. Turneb. lib. 6. Adv. cap. 9. & Xylandrum annot. ad Horat. lib. 3. od. 14, qui & *operationes* esse sacrificia, docet a Porphyrione. Lampridius Heliogabalo cap. 8 *Omne magorum genus aderat illi, operabaturque, quotidie hortante illo, & gratias diis agente, quod amicos eorum invenisset, cùm inspiceret exta puerilia, & excruciaret hostias ad ritum gentilem suum.* Quod autem Muretus Comment. in lib. 6. Ethic. Arist. cap. 4. pag. 469 arbitrari se ait, nullum omnino alium usum apud veteres hujus verbi fuisse, quam pro eo, quod est sacra facere: id assentiri nos ipsi vetant ea, quæ de hoc verbo supra sunt allata. Plura dicentur paullo post, in operatio. ¶ 3. Apud Christianos Scriptores *operari,* caritatem exercere est, & eleemosynas conferre, Almosen geben: qui actus κατ' ἐξοχὴν quoque *opus* iisdem & *operatio* appellatur. Cyprianus de opere & eleemosynis cap. 9 *Si vereris & metuis, ne, si operari plurimum cœperis, patrimonio tuo largâ operatione finito, ad penuriam forte redigaris.* Et cap. 11 *metuis, ne patrimonium forte deficiat, si operari eo largiter cœperis.* Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 16 *Major est bonitas, quæ operatur in extraneos.* Ambrosius 2. de officiis cap. 16 *Quo plus operari viderit populus, plus diligat.* Vide & Desid. Heraldum lib. 2. digression. cap. 3. sub fin.

¶ Participia hujus verbi moveri quoque & comparari per gradus solent, ut *Bonitas operantior,* Tertullian. 2. adv. Marcion. cap. 4. Idem de Anima cap. 57 *Non alia fallaciæ vis est operatior.* geschäfftiger.

¶ Operatio, Würckung. Plin. lib. 11. cap. 24 *Aranearum genus eruditâ operatione conspicuum.* Operationis nomen Muretus loco, quem in *operor* citabamus, priscis illis Latini sermonis auctoribus (quorum quidem in censu Plinium non habent,) ignotum prorsus, quantum è scriptis eorum constet, & inauditum fuisse asserit: ac *putatur,* inquit, *alicubi legi in epistolis ad Atticum, sed locus depravatus est.* Respicit ad ista verba lib. 6. ad Attic. epist. 3 *Hujus nebulonis operatione si Brutus moveri potest, licebit illum solus ames.* Ubi pro *operatione* quidam legunt *oratione:* Simeon Bosius (qui de hac voce mire inter se digladiari Lambinum & Gruchium testatur,) *obiratione. Operationem* tamen retinet Manutius & interpretatur turpem instigationem. Esto tamen, nec eo in loco apud Ciceronem, nec alio ista vox reperiatur, placet hic illud Audomari Talæi, hanc ipsam de *operandi operationisque* vocabulo controversiam attingentis, in admon. ad Adr. Turnebum: *Sunt in Cicerone permulta, quæ semel in eo leguntur, quæ si propterea tollas, violentus videare. Quid si verbum nullo apud Ciceronem loco reperiretur, an Ciceronianum propterea negaveris?* &c. Jam Pareus (qui tamen idem propemodum sentire cum Mureto videtur,) pag. 855. Lex. Crit. e fragmentis Plauti hoc affert: *ut isthæc operatio crimen expiet.* Quo loco tametsi *operatio* sacrificium est, tamen eo satis refellitur illa superior opinio Mureti.

¶ Operator. Tertullian. Exhortat. ad castit. cap. 3. *Indulgentia patrocinatur operatori.* Hieronym. Epist. 151. extr. ad Algasium: *Mittet illis Deus non operatorem, sed operationem, fontem erroris.* Jul. Firmicus lib. 3. cap. 9. n. 7 *Artes, ex quibus vigiliæ perpetuæ operatoribus exiguntur.*

¶ Ope-

¶ Operatrix. Tertullianus de Anima cap. 11 *Sancti Spiritus vis, operatrix prophetiæ.* Et cap. 52 *Operatrix mortis.* A

¶ Cooperari, mitwürcken. Gloss. Vet. *Cooperor*, συνεργάζομαι. Ecclesiasticis scriptoribus & hoc verbum, & derivata nomina usu recepto tria sæpiùscule sunt. nempe

¶ Cooperatio, & quod crebrius occurrit,

¶ Cooperator. Hieronymus Epist. 79 ad Alipium & Augustin. *Cooperatoribus & auctoribus vobis hæresis Celestiana jugulata est.* Ambrosius Epist. 84 p. 260 *cooperatores gratiæ Dei.* Paullinus Nolanus Epist. 37 [al. 27] ad Victricium n. 6 *Cooperator Patris.*

¶ Operarius, ut, *Homo operarius*, ein Handwercker / Cic. ad Attic. lib. 7. ep. 2. *Lapides operarii*, Plin. lib. 36. cap. 22. sect. 47. Werckstücke. *Dies operarius*, profestus, ein Wercktag / apud Catonem cap. 2. si certa scriptura est.

¶ Et operarius, substantiv. ein Arbeiter / Taglöhner. *Operarii aut bajuli deesse non possunt*, Cicer. de Clar. or. c. 73. extr. Apud Varronem R. R. lib. 1. cap. 17. Cassius scripsit, *Operarios parandos esse, qui laborem ferre possint, nec minores annorum XXII, & ad agriculturam dociles.*

¶ Operaria, eine Taglöhnerin. Plautus in Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 41 *Nimium pretiosa es operaria.*

¶ Opus, operæ finis, ut *opera auctorum*, i. e. libri: & *opera publica*, ipsa ædificia publica. Sueton. Tiberio cap. 30 *De extruendis reficiendisve operibus ad P. C. referebatur.* Wercke / Gebäude. Hinc *operum publicorum curatores*, apud eundem Sueton. August. cap. 37. ubi vide Casaubon. Quin urbes quoque & castella, conditoris respectu, opera dixerunt. Plinius lib. 3. cap. 3 *Colonia Tarraco, Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum.* ¶ De agricultura speciatim *Opus* optimi scriptores dixerunt. Seneca epist. 86 *Exercebat opere se, terramque (ut mos fuit priscis) ipse subigebat.* Florus lib. 1. c. 11 de L. Quinctio dictatore; *Patricium virum lictor in ipso opere deprehendit.* Unde ibidem *Dictator ab aratro* appellatur. Plinius lib. 8. c. 45 *excellentes in opere boves*, gute Pflüg-Ochsen. Ovidius lib. 7. v. 539 de pestilentia: B

Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.

De arte factis quibusque Quintilianus lib. 10. cap. 3 *Nihil rerum ipsa natura voluit magnum effici cito, proposuitque pulcherrimo cuique operi difficultatem.* Sic, *Habere magnum opus in manibus*, Cic. 1. Acad. cap. 1. fürhaben / unter Händen haben. *Opus facere*, Terent. Eun. 2. sc. 1. v. 14. arbeiten. *Opus procedit*, Quintil. proœm. lib. 4. das Werck gehet fur sich. Virg. 10. Æn. v. 468

- - Sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus, id est, non nisi virtus efficere potest.

Opus censorium, nota censorum, sive animadversio dicebatur. Suetonius Cæsare cap. 41 *Nudatos opere censorio, aut sententia judicum condemnatos restituit.* Columella lib. 12. præfat. extr. *Verùm, ne videar intempestive censorium opus, objurgandis moribus temporum nostrorum, suscepisse: jam nunc officia villicæ prosequar.* Et, *Opera pistoria*, gebackenes / apud Suetonium Tiberio cap. 34. ubi vide interpretes. *Opus rusticum*, Feld-Arbeit. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 89 C

- - - corrasi omnia
Ancillas, servos; nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile victum exercerent suum.

Sed & absolute *opus facere*, pro operari in agro dicebant, ut supra explicatum est: Item, pro munire, exstruere. C. Nepos Themistocle cap. 6. n. 5 *Interim omnes servi atque liberi opus facerent.* Loquitur de exstructione murorum Atheniensium. Idem paullo post: *Cum Lacedæmonii quærerent, opus nihilo minus fieri*, daß der Bau noch immer fortgienge. Cæsar de bello Gallico lib. 5. cap. 21 *Locum reperit egregie naturâ & opere munitum:* OPERE, id est, manuum labore & opera. Suetonius Augusto cap. 18 *Fossas omnes, in quas Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere detersit*, i. e. operante, vel opus faciente milite: vel labore militari, ut Victor in eadem re loquitur. *Cælatum opus*, eingegrabene Arbeit. Censorinus cap. 2 *Munera quæ ex argento nitent, cælato opere quam materia cariora &c.* Sed & vallum, fossæ, aggeres & alia munimenta militaria, OPERA appellantur. Corn. Nepos Miltiad. c. 7 *urbem operibus clausit.* Et paullo post: *Incensis operibus, quæ statuerat, &c.* Sic nos munitiones vocamus, Wercke. D

¶ Opus est, indigentiam notat, so man was bedarff / oder von nöthen hat. Quanquam verò reddi solet, von nöthen: aliquando tamen plus est *necesse esse*, quam *opus esse.* Nam *opus* dicitur, quod usui quidem, non necessarium tamen est, *necesse* quò carere non potes. Ut in illo Catoniano apud Senecam Epist. 94. (al. 95.) *Emas, non quod opus est, sed quod necesse est.* Refertur ergò hic ad *utile*, quod a *necessario* distinguere jubent Philosophi quoque. Distinxit a necessario etiam Seneca, sed ita, ut is, cui aliquâ re opus est, simul intelligatur ejus utendæ peritiam habere. *Volo tibi*, inquit Epist. 9, *Chrysippi quoque distinctionem indicare. Ait, sapientem nulla re indigere, & tamen multis illi rebus* opus esse. *Contra, stulto nulla re* opus est, *nulla enim nescit uti, sed omnibus* eget. *Sapienti & manibus & oculis & multis ad quotidianum usum necessariis* opus sit, *sed eget nulla re: egere enim* necessitatis *est, nihil autem necesse sapienti est.* Ubi vides *egere* & *indigere necessitatem* aliquam includere; his autem *opus* opponi cum significatione scientiæ utendi. Fuit autem subtilitas hæc Stoicorum, de qua & Plutarchum vide lib. de communibus notitiis adv. Stoic. f. 1068. ¶ De ipsa phraseos constructione nota Grammaticorum est regula, jungi eam dativo personæ, nominativo vel ablativo rei acquirendæ: ablativo tamen (de quo & Gellius lib. 17. cap. 2 obiter monuit,) frequentius, ut *Expedito nobis homine opus est*, Cic. Philipp. 11. c. 10. Et, *præsidio firmiori opus est ad istam provinciam*, Idem lib. 3 epist. 3 ad Appium. Et Sallustius Catil. c. 1 *consulto opus est:* & *properato*, Cic. pro Milone c. 19: & *maturato*, Livius lib. 1. cap. 58. &c. Nominativo, ut, *Dux & auctor nobis opus est*, Cic. lib. 2 epist. 6. Et Pluraliter, de Inventione lib. 2 cap. 19 *Nobis exempla permulta opus sunt.* Atque nominativus hic, ut alias, migrat in accusativum, si oratio finita vertatur in infinitam. Ter. 5. sc. 1. v. 18 *Nam ubi desponsam nunciasti filio,*

Continuò injecisse verba tibi Dromonem, scilicet
Sponsæ vestem, aurum, atque ancillas opus esse, &c.

Vide Vossium lib. 7. de arte Grammaticâ, qui de constructione inscribitur, cap. 8. ubi accurate adversus Alvarum disputat, *opus* in his loquendi formulis non adjectivum esse, sed substantivum. E quo & illud adstruit, aliorum more substantivorum, genitivum regere. Plancius apud Ciceronem lib. 10. famil. epist. 8 *Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impensæ opus fuit, ut quæ Reipubl. bonusque omnibus polliceremur, exitu præstaremus.* Nisi forsan ab neutro *aliquantum*, substantive posito, illi genitivi, ut sæpe fit, reguntur. Construitur & cum infinitivo. Cicer. lib. 7. ad Atticum Epist. 8 *Quid opus est de Dionysio tam valde affirmare?*

¶ Peropus, valde opus. Terentius Andr. act. 1. sc. 5. v. 30 *Sed nunc peropus est*, &c.

¶ Opusculum, opus minutum. *Lucubratum opusculum*, Cicero proœmio Paradoxor.

¶ Magnopere, maximopere, idem quod majorem in modum, sehr fleißig. Cicer. lib. 2. fam. ep. 6 *Cum has ad te literas quamprimum perferri magnopere vellemus.* Et lib. 3. epist. 2 *A te maximopere peto & quæso.* Quæ eleganter etiam dividi interdum possunt, ut *magnoque opere, maximo te orabat opere*, Terent. Eunuch act. 3. sc. 3 v. 26. Pro eo & Plautus *opere* absolute dixit. Truculent. act. 2. sc. 7. v. 27. ÔPERE i. e. operose, diligenter.

¶ Quantopere, wie sehr. Cæsar lib. 2. bell. Gall. cap. 5 *Æduum magnopere cohortatus, docet, quantopere reip. communisque salutis intersit, manus hostium distineri.*

¶ Tantopere, so sehr. Cæsar lib. 1. bell. Gall. cap. 31 *Hi cum tantopere de potentatu inter se multos annos contenderent.*

¶ Opifex, ab *opus* & *facio*, ein Werckmeister / artifex, ut, *Opifex ædificatorque mundi Deus*, Cicer. lib. 1 Nat. D. cap. 8. Idem 7. famil. epist. 25 *Urge igitur nec transversum unguem a stilo. Is enim est dicendi opifex.* Vet. Gl. *Opifex*, Δημιουργὸς, χειροτέχνης. Cic. Tuscul. 4. c. 19 *Demosthenes dolere se ajebat, si quando opificum antelucana victus esset industria.* Handwercksleute.

¶ Opificium, Werck / Handwerck. Varro lib. 3. Rei rust. c. 16 de apibus: *nisi opificii eas urget tempus.* Lactantius elegantem librum prænotavit, *De opificio Dei.*

Operio, Operior, cum derivatis vide in Compositis a *Pario, parere.*

OPHIDION, piscis longus & lævis, annumeratur mustellis. Gesnerus.

OPHIOGĔNES, gens Pharia, medendis serpentum morsibus celebris, sicut *Psylli.* Varro lib. 1. Rerum humanarum, apud Priscianum lib. 10. in *Pungo: Ut habent Pharii, qui vocantur OPHIOGENES, ut in Africa PSYLLI: quorum* Ophiogenes, *cum arbitrantur suppositum esse aliquem in stirpe, ei admovent, ut pungat, colubram. Cum pupugerit, si de genere sit, vivere; si non sit, mori.* Vide infra *Psylli.*

OPHIOGLOSSON, Ὀφιόγλωσσον, herba, *lingua serpentina* appellata, vulgò Natter-Züngleîn.

OPHIOPHĂGI, Arabiæ populi, ab ὄφις *serpens*, & φάγω *edo*, dicti, quos *serpentibus vesci adsuetos* Plinius lib. 6. cap. 29 interpretatur. De iis & Solinus videatur Polyhistore cap. 33.

OPHIOSCŎRŎDON, Ὀφιοσκόροδον, *allium est silvestre* Dioscoridi, *argutum* vocant *allium*, wilder Knoblauch / oder Schlangen Knoblauch.

OPHĪTES, lapis, λίθος ὀφίτης ab ὄφις, serpens, Schlangenstein / valet contra ictus serpentium. ¶ 2. Est & marmoris genus *Ophites*, Plinio, *serpentium maculis simile*, l. 36. c. 7. In Bœotia effoditur, ideo *Thebanus ophites* Lucano lib. 9. v. 714 dictus.

OPHIUCHUS, ὀφιοῦχος, cæleste sidus inter Herculem & Scorpionem, hominis figura serpentem manibus prementis. Latinis *Serpentarius* est & *Anguitenens.* Cæsar Germanicus in Versione Arati de hoc sidere:

Lux tenuis manibus, per quas elabitur Anguis,
Pressus utraque manu medium cingens Ophiuchum.

OPHIUSA, Rhodos quæ dicta postea est. Plin. lib. 5. c. 31. Vide & *Rhodos*. ¶ 2. Insula Hispaniæ in mediterraneo mari, Pityusarum altera, serpentibus maxime infestata. Plin. lib. 3. c. 5.

OPHTHALMIA, ὀφθαλμία, ægritudo oculorum, Augen-Wehetag.

¶ Ophthalmicus, ein Augen-Artzt. Martialis lib. 8. Epig. 74

Hoplomachus nunc es, fueras Ophthalmicus ante.

¶ Et Ophthalmia seu *Ophthalmias* potius, piscis est. Plinio, *oculata*, dictus, idem qui *melanurus*, Kulpars / Gesnerus.

OPICUS, a, um, sordidum, fœdum, & putidum, unflätig / stinckend. Plinius lib. 29. c. 1 Catonis verbis: *Nos quoque* (Græci) *dictitant barbaros, & spurcius nos, quam alios opicos appellatione fœdant.* Et Juvenal. Satyr. 3. v. 207 *opici mures.* Usus præterea hoc verbo est Tiro libertus apud Gellium lib. 13. cap. 9, *ut nostri opici putaverunt*, id est, plebeji, rudes, sordidi: & ipse Gellius lib. 11. cap. 16. ¶ 2. *Opicus* etiam est ἀῤῥητοποιὸς, infandæ libidinis: ab *Opicis* populis, quibus frequens rerum turpium usus. Vide Scalig. ad Fest. & Auson. item 1. Lipf. l. 5. ep. Qu. Ep. 6.

Opidum vide *Oppidum.*

OPILIO, ein Schäfer / Schafhirt. Columella lib. 7. cap. 3 *Post fœturam deinde longinquæ regionis pascua petiturus opilio.* Metri caussa, Servio judice, Poetæ *upilio* scribunt, *Venit & upilio*, &c. Virg. eclog. 10. v. 19.

OPIMIUS, Lucius Opimius, consul Romanus, qui C. Grachum, & M. Fulvium, perniciosos cives, interfecit, & præterea amplius tria hominum millia necavit. Vide Vell. Paterc. lib. 2. cap. 7 & 8.

OPIMUS, opimior, pinguis, fett / ut, *opimi boves*, apud Varron. R. R. lib. 2 cap. 1. quos superante gradu Tertullianus ad Nationes lib. 2. c. 8, de Josephi somnio loquens, *boves opimissimos* dixit. Et Gellius lib. 5. c. 14 *membra opima*, id est pinguia & carnosa. Festus in hac voce: *Hostiæ opimæ, præcipue pingues.* Rursus Tertullianus de Anima cap. 6 *Non substantiæ ipsi alimenta proficiunt studiorum, sed disciplinæ: quia nec opimiorem animam efficiunt, sed ornatiorem.* Hinc ad alia transfertur, ut, *opimus & fertilis ager*, Cic. Agrar. 2 cap. 19. & *opimior fructus*, Apulejus lib. 5. p. 166. Et *præda opima*, Curt. lib. 5. c. 1. n. 4. reiche Beute. Sed omnium nobilissima fuerunt *Spolia opima*, quæ dux duci hostium detraxit, ut Festus describit, quem pluribus explicantem vide. Livius lib. 4. cap. 20 *Cossus spolia opima regis interfecti gerens:* item: *Spolia in æde Jovis Feretrii prope Romuli spolia, quæ prima* OPIMA *appellata ea tempestate erant, dono fixit.* De iis spoliis accurate disputat Rutgers. lib. 4. Var. Lect. c. 7. ¶ Dicunt & absolute *Opima*, ut Plin. Paneg. cap. 7. Adde quæ ad Curtium lib. 3. cap. 11. n. 7 diximus. Adde Silium lib. 12. v. 280.

¶ Opimitas, Solinus cap. 59. & Ammian. Marcellinus lib. 19. c. 22 *Expletus prædarum opimitate exercitus.* Plautus etiam pluraliter *opimitates* dixit Captiv. act. 4. sc. 1. v. 2. & Asinar. act. 2. sc. 2. v. 16.

¶ Opime, adverb. Plautus Bacch. a. 3. sc. 1. v. 6 *Domus instructa opime & opipare.* herrlich / köstlich.

¶ Opimare, verbum, pingue reddere. Columell. lib. 8. cap. 7 *Tempus opimandi*, die Mast-Zeit. Et cap. 9 ibidem: *Offæ panis, vino madefactæ celerius opimant.* Machen bald fett. Apulejus de Mundo p. 68 *Terra imbribus madefacta, ad educandos fœtus suos opimatur.* Tralate Ausonius Epist. 15. pr.

O qui venustos uberi facundia
Sales opimas Tetradi.

¶ Præopimus, valde opimus. Tertullianus de Pœnitent. cap. 8 *immolat vitulum præopimum.*

OPINOR, opinari, opinionem habere, wähnen / Gedancken haben / sich düncken lassen. *Non opinor*, ich halte es nicht davor. *Ut opinor*, wie ich mich bedüncken lasse. Terent. Andr. act. 2. sc. 2. v. 29 DA: *Num videntur convenire hæ nuptiis?*

PAM: *Non opinor Dave.* DA. *opinor narras?*

Ubi Donatus: *Quoniam argumenta sunt, & conjecturæ* OPINOR, *dixit. Nam contra opinionem, certa res est: quæ autem opinamur, putamus: quæ putamus, incerta sunt.* Cicero pro domo sua cap. 40 *Falso multa in vita homines opinantur.* Et, *Opinari de aliquo*, ut: *De nobis Senatus opinatur, non secus ac de hostibus*, Cic. in Pison. c. 20. ¶ Verbo *opinari*, non semel Suetonius pro criminari, usus est. Ut in Aug. c. 51 *Cum Æmilio Æliano Cordubensi inter cætera crimina vel maxime objiceretur, quod male opinari de Cæsare soleret.* Ad quem locum Casaub. OPINARI, inquit, *est δοξάζειν, intra se aliquid sentire: hic vero male opinari, male dicere significat, & ad λόγον προφορικὸν referri debet, non ad ἐνδιάθετον, nisi malus ad utrumque* &c. Vide ipsum. Idem Suetonius Caligula c. 27 *Nec omnes* (ferro dissecuit) *gravibus ex caussis, verum male de munere suo opinatos.* Sane & *opinio* nonnunquam vituperatio est. Mamertinus Panegyrico Juliani c. 4 *Et quum sancti Principis mores atque instituta falsarum opinionum licentiam submoverent.* Ubi vide Livineium & Acidalium.

¶ Opinabilis. Cic. lib. 1. de Divin. cap. 14 *Artes, quæ conjectura continentur & sunt opinabiles.* Et eodem cap. *Omnis opinabilis est divinatio: conjectura enim nititur.*

¶ Opinatio, opinio, opinandi actus. Cicero 4. Tusc. c. 11 *Opinatio est, judicare se scire quod nesciat.* Valer. Maximus lib. 1. cap. 8. extern. 8 *Sophista ineptæ & mordacis opinationis.* Arnobius lib. 3. p. 103 *Tullius ingenue, constanter & libere, quid super tali opinatione sentiret, pietate cum majore monstravit.* Ineptas opiniones ethnicorum notat, quam de diis suis habuere.

¶ Opinator. Cic. 4. Acad. cap. 20 *Ego vero ipse & magnus quidem sum opinator, (non enim sum sapiens) & meas cogitationes sic dirigo, &c.*

¶ Opinato, adv. nach Bedünckung. Livius lib. 3. cap. 15 *Propius aliud novum malum, nec opinato, exortum.*

¶ Opinio, Wahn / Gedancke / Bedünckung. Terent. Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 3 *Concurrunt multæ opiniones*, Cicer. ad Octavium: *Quantum te, popule Romane, de me fefellit opinio?* Gedancken haben gefehlet. *Opinione celerius venturus dicitur*, Cic. 14. fam. epist. 23. ehe denn man gedencket. Sic *Opinione duci*, pro Muræna cap. 30. *Opinione augurari*, ibidem cap. 31. seinen Gedancken nachgehen. *Ut mea fert opinio*, Idem 6. in Verr. cap. 10. Meiner Meinung nach. *In opinionem mihi venit*, Corn. Nep. 25, 14. 6. ¶ 2. Sed *opinio magna hominum de aliquo*, Cic. 1. fam. epist. 7. est fama, existimatio. Sic Cæsar 7. de B. G. cap. 60 *Quæ civitas in Gallia maximam habet opinionem virtutis.* Publ. Mimus: *Bona opinio homini tutior pecunia est.* Sic *optimæ opinionis viros* dixit Grajus JC. lege 7 Dig. Testam. quemadm. aperiantur. Hinc *opinatos* Ennius apud Gellium l. 11. c. 4 (ita enim legendum est) dixit, quos Euripides δοκοῦντας vocat. Sic ipse Gellius *opinatissimos auctores*, qui in magna existimatione & fama &c. Vide Alciat. lib. 8. c. 12. *Exit opinio*, es ist ein Geschrey / ein Gerücht auskommen / Suet. Nerone c. 53. ubi Casaubonum vide. ¶ 3. Opinio, eine falsche Einbildung / cum veritati vel rei veræ opponitur. Cic. Læl. c. 26 *Ego autem non de virtute* (vera) *nunc loquor, sed de virtutis opinione.*

¶ Opiniuncula. *Si profutura ea tibimet vel tenui opiniuncula judicares*, Salvian. Massil. lib. 4. contra avar. p. 156. *Diversas opiniunculas* etiam lego apud Radulf. Ardent. homil. in Evang. fest. Petri Apostol. p. 178.

¶ Opiniosus, abundans opinionibus. *Opiniosissimi homines*, apud Cicer. 4. Acad. c. 47. Positivum habet Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. c. 35 *Si cui tam opiniosus videbitur.*

¶ Inopinans, participium sine verbo, seu nomen potius. Cæs. lib. 6. c. 29 *Multos in agris inopinantes deprehendit*, id est, non, vel nec-opinantes. add. Livius 27. cap. 48.

¶ Inopinanter, subito & præter expectationem, plötzlich / und unversehens. Sueton. Tiber. cap. 60 *inopinanter offerre alicui aliquid:* & Vet. Gloss. *Inopinanter*, ἀπροσδοκήτως.

¶ Inopinatus, inopinatum, quicquid accidit præter opinionem, ut, *Res nova, inopinata, improvisa, insperata, repentina*, unbedacht / unversehen. *Nova tibi hæc sunt & inopinata?* Cic. 4. in Verr. c. 8. Ibidem c. 28 *cum hoc illi improvisum atque inopinatum accidisset.* Sueton. Galba c. 10 *Repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt.* ¶ Superl. Augustinus lib. 7 de Trinitate cap. 1 *Ex quo conficitur inopinatissimus sensus.*

¶ Inopinato, adverb. quasi, vere per ellipsin pro *ex inopinato*; præter opinionem. Livius lib. 26. cap. 6 *Cum inopinato in castra Romana Numidæ Hispanique cum elephantis irrupissent.*

¶ Inopinabilis, apud Gellium 11. c. 18. lib. 17. c. 9. Et Aur. Victor in Diocletiano: *Quæ res post memoriam humanam nova & inopinabilis fuit.* unvermuthlich.

¶ Inopinus, pro inopinatus apud Poetas. *Inopina quies*, Virg. 5. Æneid. v. 857. *Inopina siccitas*, Plin. Paneg. cap. 30. *Inopino turbine*, Silius 12. v. 185.

¶ Necopinus idem quod *inopinus*, aliquoties Statius usus est. Thebaidos 6. v. 592 - - *brevemque fugam necopino fine reponunt.* Ibidem v. 778 - - *& manibus necopinum interserit ictum.* Et Silius lib. 14. v. 189

Et struit arcana necopina pericula cura.

¶ Necopinatus, idem, sæpe apud Livium. v. g. lib. extremo 26. *Necopinato adventu ac prope furto unius diei urbem interceptam.* Et l. 27. c. 33. extr. *in necopinatam fraudem lapsos esse.* Idem l. 33. c. 7 *ab necopinato visu:* & lib. 39. c. 49. *pro necopinato gaudio.* Quanquam enim dividi possunt *nec* & *opinatus:* tamen in accuratissimis etiam libris conjuncta leguntur.

¶ Necopinato, adverb. Livius l. 7. c. 17. *Castra quoque, necopinato aggressus, cepit.* Quod tamen etiam divisum scribi potest, etiam adjectivum cum præpositione pro eo poni. Idem Livius lib. 4. cap. 27. *Unde ex necopinato aversum hostem invadat.*

OPIPARUS, a, um, reichlich / herrlich / köstlich / (quasi *ope paratum*) Plaut. Captiv. act. 4. sc. 1. v. 2. *Maximas opimitates opiparasque offers mihi.*

¶ Opiparis, alia forma, unde *opipares cibi*, apud Apulejum l. 2. Milef. p. 123 ed. Elmenh. & 33 ed. Pricæi. Uterque enim ita expresserunt.

¶ Opipare, adv. Cic. ad Attic. l. 13 extr. *Edit & bibit jucunde, opipare, & apparate.* Idem de off. lib. 3. c. 14 *opipare apparatum convivium.* Senec. de morte Claudii, *boletus opipare conditus.*

OPIS, opem, ope, singul. defectivum, Hülffe. ut, *Ferre, afferre alicui opem*, Cicer. 4. fam. epist. 1, & Ovid. 8. Met. v. 601. einem helffen.

helffen. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 1 *Quantum Dii dant tibi opis*, so viel dir GOtt hilfft. *Opem alicujus implorare*, Ovid. 8. Met. 269. Et Nepos Cimone: *Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis ejus indigeret, haberet, quod statim daret.* der Hülffe bedürffen. Sed & plurale, *opes*, ita usurpatur, de quo infra. Dicitur ab *Ope* dea, quæ terra est: ea enim omnia hominibus tribuit. Interdum vim notat, ut Sallust. princ. Catilin. *Summa ope niti decet*, id est, viribus summis. Vide mox plura.

¶ Opifer, opem ferens, Ovid. 15. Metam. v. 653

Cum Deus in somnis opifer consistere visus.

¶ Est ab hac significatione verbum *Opitulor, opitulari*, opem ferre, ut, *Subvenire & opitulari patriæ*, zu Hülffe kommen / helffen. Cornelia apud Nepotem in Fragmentis: *Ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin & mihi adversaris & Rempubl. profliges.*

¶ Opitulatio, eine Hülffe. Ulpian. Lege 1. Dig. de minor. vigintiq. ann. *Prætor pollicitus est adversus captiones opitulationem.* Arnobius lib. 4. p. 129 *gratiosis opitulationibus præsto esse.*

¶ Et nomen *Inops*, Hülffloß / omnium ope destitutus, pauper. *Inops auxilii*, Livius lib. 3. cap. 7. *Consilii*, Idem 26. cap. 18. ohne Rath. *Inops mentis*, Ovid. 2. Met. v. 200. *Inops animus*, infacundus, Horat. lib. 1. Sat. 4. v. 17

Dii benefecerunt, inopis me, quodque pusilli
Finxerunt animi, raro & perpauca loquentis.

Inops criminum, Auctor de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 1. Ovidius Met. 14. Fab. 9. v. 429

- - *viderunt inopem somnique cibique.*

¶ Inopia, contrarium copiæ, egestas, fames, Mangel / Dürfftigkeit. ut *Inopia frumenti*, Cæsar 3. Gall. cap. 7. *Cibariorum*, ibidem c. 18. *Frugum*, Cic. pro Domo c. 7. *Rei frumentariæ*, ibidem c. 3. Publius: *Instructa inopia est in divitiis cupiditas.*

¶ Inopiosus pro Inops, apud Plautum est Pœnulo a. 1. sc. 1. v. 2. ubi *Res dubias, egenas, inopiosas consilii* dixit.

¶ Opes, Plural. divitiæ. Güter. *Homo præditus magnis opibus*, Cicer. pro Cluent. cap. 55. reich / grossen Vermögens. *Confirmare opibus & copiis potestatem aliquam*, Idem de Leg. Agrar. 2. c. 13. *Opes alicujus evertere*, Virg. 2 Æn. v. 603 einen ruiniren. *Opibus mores tradere*, Vide, *tradere*, in *Do*. Senec. in Herc. Fur. v. 166 *Ac nullo fine beatas componit opes.* Horat. in epist. lib. 1. epist. 18. v. 29 *Stultitiam patiuntur opes.* Significat autem quid majus divitiis: quæ pecuniâ maxime censentur. *Opes* autem & possessiones significant & de rebus terrestribus dicuntur. ¶ 2. *Summis opibus* i. e. summopere, omni conatu, omnibus viribus, dixit Plaut. Mostell. act. 2 ineunte. Ita Ennius:

- - *Summa contendere opum vi.*

Ergo non semper opes divitiæ, ut Grammatici censent. Sane & pro *Ope* sive *auxilio* non rarò *opes* dicuntur. Nepos Iphicrate cap. 3 *Eurydice, mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est.* Item Timoleonte cap. 2 *Utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii sæpe adjuti fuerant.* Horatius lib. 3. od. 3. v. 26

- - *nec Priami domus*
Perjura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit.

Item lib. 1. epist. 10. v. 34

Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis frenumque recepit.

¶ 3. Quin & magnam vim potentiamque *opes* significant. Vetus Poeta apud Ciceronem 1. Tusc. c. 35 *Stante ope Barbaricâ*, i. e. imperio Phrygum. Claudianus de 4. Conf. Honorii v. 42

- - *margine cæli Clausit opes*,

i. e. imperium. C. Nepos Miltiade: *Nulla unquam tam exigua manus tantas opes prostravit.* eine so grosse Macht. *Opes* enim ibi exercitus copiæ sunt. Ita idem Conone cap. 4 *Nam ducem fortem & prudentem regiis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant: quem neque consilio neque copiis superare possent.* ¶ 4. Opes etiam locus Romæ in foro Trajani, ubi pecuniæ deponi solitæ. Juvenalis sat. 10. v. 23 *Prima fere vota, & cunctis notissima templis Divitiæ, crescant ut opes, & maxima toto Nostra sit arca foro.* Ad quem locum vetus Schol. *Usque*, inquit, *ad Cerealem Præfectum, in foro Trajani arcas habuerunt Senatores, in quibus argentum aut pecunias intus deponebant. Propterea & locus ipse, in quo erant arcæ positæ*, OPES *dicta* &c.

¶ Opulentus, opibus abundans, dives. reich / vermögend. *Regia opulenta*, Catull. Carm. 65. v. 43. *Provincia pecunia opulenta*, Tacitus 2. Histor. cap. 6. n. 6. Et, *Opulentior Arabum thesauris*, Horat. 3. Carm. od. 24. pr. *Pars provinciæ agro virisque opulentior*, Sallust. Jugurth. cap. 16. *Opulentissimi in terris populi*, Livius lib. 23. cap. 33. Et, *Rex Asiæ opulentissimus, Crœsus*, Cicer. de divinat. lib. 2. cap. 56. *Civitas opulentissima*, 3. Nat. Deor. c. 33. Plautus in Aulul. a. 3. sc. 4. v. 2 *Facinus audax incipit, qui cum opulento pauper cœpit rem habere aut negotium.* Proprie *Opulenti* dicuntur, qui rebus terrestribus copiosi, ut Vossius auctor est.

¶ Veteres etiam *opulens* dixerunt: ut *Gracilens & Gracilentus*:

A *Violens & Violentus*. Sallustius Jugurtha cap. 69 *Civitas magna, & opulens.* Ambrosius oratione de obitu fratris: *Neque ut opulens exultavit in divitiis; neque ut pauper exiguum, quod habuit, judicavit.* Ausonius Idyll. 2. v. 7

Non opulens, nec egens: parcus sine sordibus egi.

Idem in Profess. Burdig. Epigr. 19. v. 5

Illic conjugium natique opulensque senectus.

¶ Opulentia, Reichthum. *Opulentiam ex aliorum miseriis parare.* Sallustius in Cic. Et verus Sallustius Catilin. cap. 6 *Invidia ex opulentia orta est.* Lactantius de Ira cap. ult. *Opulentia libidinum incitatrix.*

¶ Opulenter, adv. Reichlich. *Se opulenter colere*, sich gütlich thun / wohl warten. Sallustius oratione Marii: *Neque milites arcte colam; me opulenter.* Livius lib. 1. c. 35 *Tarquinius ludos opulentius instructiusque, quam priores reges, fecit.*

¶ Opulentare, verbum, opulentum facere, Horatius lib. 1. ep. 16. princ. - - *Fundus meus, optime Quincti,*

Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ.

Vide ibi Torrentium.

B ¶ Opulescere pro *opulentum fieri*, dixit Furius Poeta vetus apud Gellium lib. 18. cap. 11.

OPISTHOGRAPHVS, ὀπισθόγραφος, liber utrâque paginâ scriptus, auff allen Seiten vollgeschrieben / paginâ nimirum aversa & adversa, ab ὄπισθεν retro, & γράφω, scribo. In hac significatione nomen hoc apud Plin. legitur lib. 3. epist. 5. n. 17. etiam pro ejusmodi. Rectissime autem *Opistographum*, ὀπισθόγραφον, dicitur, quod in chartam deletitiam perscriptum est, & in novam postea describitur. *Adversaria* dixit Cicero, quia adversantur opponunturque chartæ novæ, ut pro Rosc. Comœdo cap. 2 *Perscriptionem & lituraram suarum adversaria proferre.* Et rursus: ὀπισθόγραφα dicuntur, *quæ in chartam novam relata sunt.* Vide Joseph. Scalig. Animadvers. in Guillandini Commentar. de Papyro.

OPISTHOTONVS, ὀπισθότονος, morbus, cum rigidi nervi corpus totum in posteriorem partem flectunt, wenn man gar hinderaus starret. Plin. lib. 28. c. 12 *Dolorem inflexibilem, (opisthotonum vocant)* &c. Add. lib. 20. cap. 21, & lib. 24. c. 12. Quo vitio & deformitate laborans, dicitur *Opisthotonicus* apud Plin. lib. 20. cap. 18. Vitium contrarium, *Emprosthotonus*, dicitur, ἐμπροσθότονος, cum rigidi nervi in partem anteriorem propendent, wenn der Hals und Häupt vor sich starret / ab ἔμπροσθεν & τείνομαι, in anterius distendor. *Tetani* sunt duæ species.

OPITERGIVM, oppidum Venetorum, nunc Oderzo.

C ¶ Opiterginus, gentile nomen: & Opitergini, incolæ, de quorum rate in civili Cæsaris bello Florus lib. 4. cap. 2. n. 33 consulatur. Et Lucanus lib. 4. v. 462

Hic Opiterginis moles onerata colonis Constitit.

OPIVM, ὄπιον, succus papaveris, Mahn-oder Magsaamen-Milch oder Safft. Plin. 20. cap. 17.

OPOBALSAMVM, succus balsami. Plinius lib. 22. cap. 25. Dioscorid. lib. 1. c. 18. Aliud *opiobalsamum*. Vid. Barth. ad Statii Silv. p. 306.

OPOPANAX, ὀποπάναξ, succus herbæ panacis. Succos enim Græci omnes ὀποὺς vocant.

OPOROTHECA, ὀπωροθήκη, locus in quo fructus autumnales asservantur, ein Herbstkeller / Obstkeller / Varroni lib. 1. de R. R. cap. 59. ὀπώρη enim *autumnus*.

OPORTET, opus est, sic enim a necesse differt. Quintilianus lib. 1. c. 1. *Non oportet modo fieri, sed etiam necesse est.* Cicero tamen hæc duo, *oportet*, & *opus est*, distinxit l. 4. ad Attic. Ep. 6, *Ego verò, qui si loquor de Republ. quod oportet, insanus; si, quod opus est, servus existimor, quo dolore esse debeo?* Observavit hoc Lambin. annot. ad l. 30. *sunt aliqua, quæ fieri non oportet, etiam si licet, certe non oportet.* Vide Grot. l. 3. de Jure Bell. c. 4. n. 2. Qui postea tamen ejusd. c. n. 10 animadvertit, *oportere* dictum alicubi

D a Donato pro *licere*, cum ad Ter. Adelph. act. 2. sc. 1 servos dictos ait, qui servati essent, *quùm eos occidi oporteret jure belli*, i. e. liceret. ¶ Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 2 *Ne quid fiat secus, quam volumus, quamque oportet. Oportet legere libros, evolvere auctores, cognoscere plurima* &c. Quæ locutio verò magis effertur Grammatice per verba passiva, *Oportet legi libros, evolvi auctores, cognosci plurima*, Valla lib. 3. c. 49. Est & hæc Latina locutio, *Oportet factum*, & *oportuit esse factum*, es hätte geschehen sollen. Ter. Andr. a. 1. sc. 5. v. 5 *Nonne prius communicatum oportuit?* hätte er es nicht zuvor mit mir bereden sollen? Idem Heaut. act. 1. sc. 2. v. 26 *mansum oportuit:* man hätte bleiben sollen. Et act. 2. sc. 2. v. 6 *non oportuit relictas.* Et Adelph. act. 2. sc. 2. v. 6 *Adolescenti morem gestum oportuit.* ¶ Personaliter per Archaismum, Idem Heaut. act. 2. sc. 2. v. 25 *Hæc facta ab illo oportebant.* Et ita in Andr. a. 3. sc. 2. princ. *Quæ assolent, quæque oportent.*

Oportunus vide *Opportunus* sub *Portus*.

Opperior, vide compositis à *Pario*.

OPPIANVS, Ὀππιανός, Poeta Cilix fuit, scripsit Halieutica, hoc est, de piscibus & piscatione libros quinque. Quatuor item de Venatione, qui exstant. *Halieutica* tanti fecisse legitur Severus Imperator, ut pro quolibet carmine aureum ei dono dederit nummum.

OPPIDUM, (quod & opidum scribunt, derivant enim ab *ope* vel *opibus* Grammatici) omnis urbs præter Romam. *Oppidum frequens*, eine volle oder volckreiche Stadt. *Oppida florentissima* Ser. Sulpic. ad Cic. lib. 4. epist. 5. *Oppidum constituere*, Cæsar 1. Civil. cap. 15. eine Stadt anrichten / bauen. *Oppidum muro munire*, befestigen. Plaut. in Persa act. 4. sc. 4. *Id quod vidisti, ut munitum muro tibi visum est oppidum?* ¶ 2. Scaliger in Appendice Conjectan. notat quotiescunque Romani Historici *oppidi* mentionem faciunt, nihilque præterea addunt, non dubium esse antiquam Romam intelligi, quam quadratam Ennius vocat. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 178. Nepos Athenas *oppidum* absolute in Miltiade, nec non Themistocle extremo, *Thebas* in Pelopida appellat. ¶ 3. Quanquam *urbem & oppidum* ita solent vulgo distinguere Grammatici, ut urbs aliquid nobilius atque præstantius sit oppido: tamen hæc duo vocabula sæpe reperies usurpata promiscue: quomodo Corn. Nepos in eadem re jam urbis vocabulo, jam oppidi utitur, ut Miltiad. c. 3. *Quibus singulis ipsarum* urbium *perpetua dederat imperia. Sic enim putavit, facillime se Græcâ linguâ loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis* oppida *tuenda tradidisset.* Et cap. 7 *Copias e navibus eduxit,* urbem *operibus clausit.* Mox: *cum jam in eo esset, ut* oppido *potiretur.* Sæpe vocabulum universale oppidum adjicitur singularibus seu individuis, ut *Oppidum Amphipolim constituit*, apud Nepot. Cimone cap. 2, 2. *In oppido Citio est mortuus.* ibid. cap. 3. extremo. ¶ Festus etiam auctor est, *oppidum* dictum, locum in circo, unde quadrigæ emitterentur.

B

¶ Oppidulum, ein Städtlein. Cic. lib. 10. ad Attic. epist. 7 *Melitæ aut alio in loco simili oppidulo.*

¶ Oppidānus, oppidani incolæ, Stadtvolck / Stadtleute. Cæsar 2. Gall. cap. 33 *Milites oppido excedere jussit, ne quam noctu oppidani a militibus injuriam acciperent.* Atque sic sæpe alibi.

¶ Et Adjectivum *Oppidanus*. Ut, *Senex quidam oppidanus*, Cic. lib. 2. de orat. c. 59. *Jus oppidanum,* Idem pro Plancio c. 12.

¶ Oppidātim, per singula vel varia oppida, durch alle Städte / oder von einer zur andern. Sueton. Aug. c. 59 *Provinciarum pleræque ludos quinquennales pæne oppidatim constituerunt.* Et in Galba cap. 18 *cum oppidatim victimæ cæderentur.*

¶ Oppidò, adverbium, significat *valde*. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 4. v. 12 *Dic me hic oppidò esse invitam atque servari*, daß ich sehr ungern hie sey. id est, illicò, alsobald. Idem Amph. act. 1. sc. 1. v. 143 *Oppidò interii.* Ammian. lib. 16. cap. 11 *oppidò pauci*, quod etiam Apulejus dixit principio libri de Mundo. Rursus Plautus Mostell. a. 1. sc. 2. v. 56 *Illico oppidoque venit ignavia.*

OPPĪLO, oppilare, obstruere, vel claudere, verstopffen / versperren. Cic. Philipp. 2. c. 9. *oppilatis scalis*, id est occlusis.

¶ Oppilatio, vitium oppilati epatis, aut aliorum viscerum, Verstopffung der Leber / oder anderer Glieder.

OPPIUS, historicus Romanus, cui prænomen fuit Cajo. ¶ 2. alius Oppius Chares Grammaticus. De utroque Vossium vide lib. 1. de histor. Lat. cap. 13. pag. 67. 68. è Sueton. cap. 56. Jul. & cap. 13. de Illustr. Grammat. &c.

C

Oppleo, vide antiquum *Pleo.*

Opportunus vide sub *Portus.*

Opprobrium quære in *Probrum.*

OPS, ŏpis, soror & uxor Saturni, quæ & Rhea, & Cybele. *Ædes opis*, Cic. 1. Philippica cap. 7. Est autem nihil aliud, quàm terra, quæ Græcis Ὦπις: unde *Opis* Latinorum, ut in Conject. docet Scalig.

Opsonium: vide supra *Obsonium.*

OPTO, optare, cupere, desiderare, habere in votis, wünschen / begehren. *Optare & expetere fortunam*, Cic. in Pison. cap. 14. *Optat ephippia bos piger*, &c. Horat. lib. 1. Epist. 14, 43. ¶ 2. Est & eligere. Virg. lib. 1. Æneid. v. 425 *Pars optare locum.* Super quo Scaliger lib. 4. Poet. cap. 16. *Legunt* aptare *ex antiquis exemplaribus, sed inepte. Est enim militare verbum* optio. *Cum locus peteretur a principe, dicebatur* OPTARI. *Sic in III, Optavitque locum regno* &c. Ad quem locum Cerda f. 289. *Hæc vox pro*, elegit, *usurpata multis, & fortasse nullum verbum in declamationibus Quintiliani frequentius. Inde Optio, quæ Græcis* αἵρεσις. *Ad simplicis significationem alludunt, coopto, & adopto.* Referemus nos huc & Terentii locum in Eunuch. act. 5. scen. ult. *Quodvis donum & præmium a me optato, id optatum feres:* Eise dir nur aus / und wehle / was du wilst. Ubi Donatus: *Dictum militariter. Nam & OPTIO dicitur, & OPTARI a militibus ut alibi: VIR FORTIS OPTET QUOD VOLET PRAEMIUM.* Et sane est hæc propria hujus verbi notio. Secundariò verò est εὔχεσθαι. Omne enim votum electio præcedit. ¶ 3. Petere, bitten und begehren. Plin. lib. 10. Epist. 20 *Quum Patronum me Provinciales optassent contra Marium Priscum.* Ubi Buchnerum vide n. 623. Apulejus lib. Florid. de Cratete: *Adeo is cupiebatur, ut virgo nobilis, spretis junioribus ac ditioribus procis, ultrò eum sibi optaverit.*

D

¶ Optatus, a, um, optatius, &c. *Mihi nihil fuit optatius*, Cic. 9. ad Att. epist. 15. Et lib. 2. ad fam. extremo: *Mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit.* Ibidem principio epist. ultimæ: *Cum optatissimum nuntium accepissem.* Et ad Q. frat. lib. 2. epist. 7. *frater optatissime.* Horatius Art. Poet. v. 412 *Optatam cursu contingere metam.*

¶ Neutrum *Optatum*, quasi substantivum: ut, *Optata loquere*, tröste besser / Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 50. *Respondet optatis meis fortuna*, Cicer. 2. famil. ep. 1. *Dii tibi omnes, oro, omnia optata semper offerant*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 9. v. 21. Gott gebe dir / was dein Hertz begehret. *In optatis esse*, Cicer. 2. fam. ad Cæl. ep. 13. *Cur mihi non in optatis sit complecti hominem?*

¶ Inoptatus, contrarium. Seneca lib. 8. Excerpt. controv. ultima: *Lacryma est indicium inoptatæ rei.*

¶ Optato, adverbialiter, gewünscht / nach Wunsch. ut, *optatò advenis*, Terent. Andr. act. 3. sc. 3. pr. Et, *Nisi quid te impediet, mihi optatò veneris*, ein angenehmer Gast seyn / Cic. 13. ad Attic. epist. 28. extr.

¶ Peroptatò, valde optato. Cic. 2. de orat. cap. 5 *Peroptatò nobis datum est.*

¶ Optabilis, e, expetendum. Cic. 1. de Orat. cap. 51 *Quæ vulgo expetenda atque optabilia videntur.* Comp. *optabilior vita*, Idem lib. 4. de Fin. cap. 23. *Vox generosior, quam optabilior*, Val. Max. lib. 6. c. 4. externo. 4.

¶ Inoptabilis, contrarium. Apulejus lib. 9. p. 222. *inoptabilis officinæ disciplina.*

¶ Optabiliter, adverb. cujus comparativus apud Val. Maximum est lib. 5. cap. 1. extrem. *Ut optabiliùs in patria, ita speciosius pro patria* &c.

¶ Optio, electio, die Wahl / Köhr. *Dare, permittere optionem*, die Wahl geben. Cic. pro Cæcin. cap. 23 *Si mihi optio detur, utrum malim defendere* &c. Idem lib. 1. de Finib. cap. 10 *Soluta nobis est eligendi optio.* Idem de Fato cap. 2 *Optio sit tua*, habe du die Köhr. ¶ 2. Est & militare vocabulum *optio*, ut supra dicebamus; quo designabatur is, qui antiquis *accensus* dicebatur, qui dabatur centurioni adjutor a Tribuno, ut Festus docet. Hinc *optio* dicitur pro eo, qui alteri quamcunque vicariam operam præstat. Vide Godscalc. Stewechium Commentar. ad Vegetium lib. 2. c. 7. Sigonium de antiquo Jure provinc. p. 130. & Cujac. lib. 6. Observat. cap. 33. Posterior ætas diverso paullùm sensu *optiones* vocat, qui velut custodes quidam, arbitri & inspectores; Plutarchus διοπτῆρας nominat. Vide Lips. ad lib. 1. annal. Tacit. p. 12.

¶ Adoptare, eligere, adsciscere, ut, *Adoptare sibi patronum, defensorem*, Cic. Divin. in Verr. cap. 16. extr. ¶ *Adoptare filium*, est, in suam familiam, & in locum adeo filii assumere alienum filium, einen an Kindes statt erwehlen. *Adoptare ab aliquo filium*, ut, *Scipionis filius, is, qui hunc minorem Scipionem a Paullo adoptavit*, Cicer. de claris orat. cap. 19. Quin *Adoptare* fuerit simpliciter pro *Optare*, non sinit nos dubitare Ciceronis locus lib. 16. fam. epist. 21 ineunte: *quorum mihi fuit adventus adoptatissimus.* Ita meliores omnes libri, præsertim Palatini Codices. Ritum adoptandi graphice & eleganter describit Henr. Noris in Cenotaph. Pisan. pag. 85.

¶ Adoptio, Erwehlung an Kindes statt. *Dare in adoptionem alicui filium*, Quintil. lib. 3. cap. 6. Et Plin. lib. 5. epist. 8 *Avunculus meus, idemque per adoptionem pater.* Proprie autem *adoptio* de iis dicebatur, quorum patres adhuc viverent: nam *arrogatio* dicebatur, cum adoptarentur, qui parentum suorum morte patresfamilias effecti essent. Et fiebat *adoptio* privatim: *arrogatio* publice. vide Torr. ad Suet. Aug. c. 64. itemque Chr. Coler. Parerg. cap. 7.

¶ Adoptatio nemo forsan ex antiquis dixit, præter Gellium lib. 5. cap. 19. Cæteri omnes *Adoptio.*

¶ Adoptivus filius, Gellius lib. 5. cap. 19. pro se & ex Scipionis oratione.

¶ Adoptaticius, ex adoptativo natus. Festus. Talem Isidori Glossæ *Adoptarium* vocant.

¶ Adoptator. Gellius l. 5. c. 19 *pater adoptator.*

¶ Redadoptare, iterum adoptare. Lege 41. Dig. de Adoption. *quem denuo redadoptavit.*

¶ Cooptare, eligere inter pares duos, wehlen und annehmen. ut, *Milites cooptant, quem volunt ducem.* Vide Vallam. *Cooptare in collegium & ordinem*, Cic. pro Cœl. c. 2. *In vacuum locum cooptari*, Liv. lib. 5. c. 10. ¶ Videtur hoc verbum proprie de sacerdotibus usurpatum. Suetonius Claudio cap. 22 *In cooptandis in collegia sacerdotibus, neminem, nisi juratus, nominavit.* Item Nerone c. 2 *Pontificibus offensior, quod alium, quàm se, in patris locum cooptassent.* In Nummo Neronis: CLAVD. CAES. DRVSVS GERM. PRINCEPS IVVENT. SACERD. COOPT. IN OMN. CONL. SVPRA NVM. EX S. C. i. e. *Sacerdos cooptatus in omnia Collegia supra numerum ex Senatus consulto.*

¶ Cooptatio. Annehmung / Erwehlung. *Cooptatio in patres*, hoc est in senatorium ordinem, Liv. lib. 4. cap. 4. *Cooptatio tribunorum*, Idem lib. 5. cap. 12.

¶ Deoptare, idem ac Optare. Hyginus Fabul. 191 *Midæ Liber pater deoptandi dedit potestatem, ut quidquid vellet, peteret a se.*

¶ Exoptare, optare etiam atque etiam, hefftig wünschen oder begeh-

begehren. Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 6 *Multis de caussis te exopto quam primum videre.*

¶ Exoptatus, um. *Nihil exoptatius adventu meo, nihil carius*, Idem 5. ad Attic. ep. 15. *Exoptatissima gratulatio*, ad eundem lib. 4. epist. 1. *Exoptatum nuncium afferre*, Idem pro Roscio Amer. cap. 7. gewünscht.

¶ Perexoptatus, apud Gellium, qui tamen hic tmesin adhibuit, l. 18. c. 4. *Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc venis.*

¶ Exoptabilis. Silius lib. 11. v. 387 *exoptabile tempus.*

¶ Praeoptare, potius optare, vielmehr oder lieber wünschen. Terent. in Hec. a. 4. sc. 1. v. 17 *Adeone pervicaci esse animo, ut puerum praeoptares perire, &c.* Nepos Attico cap. 12 *praeoptaret equitis Romani filiam generosarum nuptiis.* Livius lib. 9. c. 45 *Suas leges Romanae civitati praeoptare.*

¶ Redoptare, wieder wünschen. Tertullian. de Resur. Carn. c. 4. extr. *mors redoptanda.*

OPULUS, arbor similis corno, Columellae, lib. 5. c. 6.

Opus vide supra *Opera.*

ORA, ae, rei cujuscunque extremitas, der Rand/ das äusserste eines Dinges. *Ora vestimentorum*, der Saum an Kleidern/ apud Festum. Lucret. lib. 1. v. 934

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore.

¶ 2. Sed & regionum terrarumque fines, & maritimae ipsae regiones *orae* dicuntur, die Grentzen und Landschafften am Meer. *Quacunque in orâ ac parte terrarum*, Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 66. *Ora Asiae*, Nepos Alcibiade cap. 5. n. 6. *Urbes, quae in ora sitae sunt Asiae.* ¶ 3. Ora Pontano funis nauticus est, quo navis ad terram religatur. vid. eund. Progymn. Vol. 3. p. 2 dial. 30. not. p. 653. das Schiffseil. *Oram solvere*, apud Quintilianum epist. ad Tryphonem: *Permittamus vela ventis, & oram solventibus bene precemur.* die vom Land abschiffen.

¶ Orarius, a, um: ut *Navis oraria.* Plin. lib. 10. Epist. 26 *Nunc destino partim orariis navibus, partim vehiculis provinciam petere.* Ad quem Plinii locum ita Buchnerus n. 639 *Orariam* apud Plautum Fulgentius in glossis *naviculam modicam piscatoriam* interpretatur. Quam vocem ab ora deducunt nonnulli, quod hoc navicularum genere orae litorum tantùm legi solerent, quo Catanaeus *orarias* istas Plinianas interpretatur. An *orarias* interpretabimur naves illas, quas Suetonius Caesare c. 43 *vectorias* appellat, & *orarias* dictas, quod praestolarentur ad oram vectores, ut transportando mercedem facerent?

Oraculum, vide *Oro.*

Orarium, vide *Os.*

ORATA, idem quod Aurata, de qua suo loco. Est autem piscis nomen. ¶ 2. Atque hinc factum cognomen est Sergio cuidam, de quo Macrobius lib. 3. Sat. c. 15 *Sergius Orata cognominatus est, quod ei pisces, qui auratae vocantur, carissimi fuerint. Hic est Sergius Orata, qui primus balneas pensiles habuit, primus ostrearia in Bajano locavit, primus optimum saporem ostreis Lucrinis adjudicavit. Fuit autem aetate L. Crassi illius diserti, quisquam gravis & serius habitus sit, etiam Cicero docet.* Mentio Oratae etiam apud Cic. lib. 2. de finib. cap. 22.

ORBĪLIUS, Grammaticus fuit, Horatii praeceptor, vehemens in discipulos, & plagosus, Horat. 2. Epist. 1. v. 71

Memini quae plagosum mihi parvo
Orbilium dictare.

In senectute omnem memoriam amisit, adeo, ut & literarum oblivisceretur, unde a Bibaculo *literarum oblivio* vocatus. Vide Sueton. Illustribus Grammaticis. Conf. Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 519.

ORBIS, circulus, ein Kreiß/ Ring. Cicero Somn. Scip. cap. 3 *Stellae circulos suos orbesque conficiunt celeritate mirabili.* Sic *Signifer orbis*, 2. Nat. Deor. c. 20, &, *in orbem torquere*, Idem de Univers. c. 7. &, *orbem facere*, einen Kreiß machen/ schliessen. Ovidius 3. Metam. v. 77 de serpente:

- - - immensum spiris facientibus orbem.

Adde mox dicenda in militari significatione. *Saltatorium orbem versare*, Cicero in Pison. cap. 10. tantzen/ den Reihen umkehren. ¶ 2. Sic & *Orbem orationis*, continuam seriem Cicero dixit, eine Rede/ so auff einander folget/ und sich in einander fein schleust. In Oratore c. 71 *In Thucydide orbem orationis desidero:* & 3. de Orat. cap. 51 *Circuitus & quasi orbis verborum.* ¶ 3. Est & militare verbum, ordinem militum signans, in orbem consistentium, ut eos hostis ex nulla parte aversos inveniat. Caes. lib. 4. c. ult. *Cum illi, orbe facto, se se defenderent.* Liv. lib. 4. c. 39 *tumulo quodam occupato, in orbem se tutabantur.* Et Sallustius Jugurth. cap. 97 *Denique Romani veteres novique & ob ea scientes belli, si quos locus aut casus conjunxerat, orbes facere* [coeperunt] *atque ita ab omnibus partibus simul tecti & instructi, hostium vim sustentabant.* Curtius lib. 4. cap. 13. n. 31 *Ultimos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe muniret.* ¶ 4. Et *Orbis* mundus est, à rotunditate. *Si fractus illabatur orbis*, Horat. lib. 3. od. 3. Plin. in Praefat. lib. 3. *Terrarum orbis universus, in tres dividitur partes* &c. der Erdkreiß/ die Welt. Augustinus verò cum orbem a Mundo distinguit, Mundi nomine non solam terram, sed & caelum complectitur: *Vitam beatam etiam socialem perhibent esse, quae amicorum bona propter se ipsa diligat, sicut sua, eisque propter se ipsos hoc velit quod sibi, sive in domo sint, sive in loco, ubi domus ejus est, sicuti est urbs; sive in toto orbe, ut sunt gentes, quas ei societas humana conjungit; sive in ipso mundo, qui censetur nomine caeli & terrae: sicut esse dicunt deos, quos volunt esse amicos homini sapienti.* Aliquando tamen non orbem universum, sed Romani Imperii terminum notat. Virg. Eclog. 1. *- - - toto divisos orbe Britannos.* Britannia autem insula, olim etiam alter Orbis dicta, vid. Taubm. ad Virgil. p. 12. Sic Tacitus Germ. cap. 2 *Adversus Oceanus raris ab orbe nostro navibus aditur.* At pro ipso imperio Rom. de Antonio & Octaviano Cornel. Nepos Attico cap. 20 *Cum se uterque principem orbis terrarum esse cuperet.* Quod alii restrictius *orbem Romanum* dicunt. Salvianus lib. 5. pag. 171 de Bagaudis eorumque similibus: *Quos per universum Romanum orbem fecit Romana iniquitas jam non esse Romanos.* Sic & aliae mundi partes συνεκδοχικῶς appellantur *Orbes.* Idem lib. 7 de Gub Dei p. 275 *Carthaginem dico, in Africano orbe quasi Romam.* De eadem urbe Prudentius Peristeph. 4. sive Caesaraugustanorum martyrum passione, v. 61 dixit:

Vix parens orbis populosa Poeni, &c.

Ubi *parens orbis Poeni* est metropolis Africae. Cognata huic significationi est, qua multitudinem hominum ingentem sonat. Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 173

Nempe ab utroque mari juvenes, ab utroque puellae
Venere: atque ingens Orbis in urbe fuit.

¶ 5. Orbes etiam rotae sunt curruum. *Ferrati orbes*, Virg. 3. Georg. v. 361. beschlagene Räder. Et illarum partes extimae, *rotarum orbes* dixit Plinius lib. 8. cap. 16, quando de leone ait: *Hoc saevum animal rotarum orbes circumacti currusque inanes terrent.*

¶ 6. Et quemadmodum rotae conversio ad suum principium redit: ita omnis vicissitudo & recursus ad principia *Orbis* appellatur. Tacitus 3. Annal. cap. 55 *Forte rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur.* Hinc *in orbem ire*, est Reihe herům gehen. Livius lib. 3. cap. 36 de Decemviris: *Ita servarunt, ut unus fasces haberet, & hoc insigne regium in orbem, suam cujusque vicem, per omnes iret, &c.*

¶ 7. Et *orbis* dicitur, super quo cibos in mensa tractamus, ein Teller. Quo illud Martialis referunt lib. 2. epigr. 43

Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes:
Fulcitur testa fagina mensa mihi.

Quanquam alii ipsas mensas rotundas *Libycos orbes* interpretantur. Vide commentatores.

¶ Semiorbis, semicirculus. Seneca Quaest. Nat. lib. 1. c. 8 *In semiorbe nihil prohibet adspici totam pilam.* Et Ammianus lib. 20. cap. 4 de Luna: Διχότομος *forma semiorbem ostendit.* Halber Kreiß/ halber Circul.

¶ Orbiculus, parvus orbis, Kreiß oder Rädlein. *Vitis per cannas sarmentis ligatis in orbiculos flectitur se sequentes*, Pallad. lib. 3. cap. 11. *Minutis orbiculis superpictae panthera*, Solin. c. 27. [Salmas. c. 17] de ora Caspii maris. Et Apulejus 2. Florid. post principium: *Ipse ejus annuli orbiculum circulaverat.* Adde Vitruvium lib. 9 extremo.

¶ Orbiculatus, ut *mala orbiculata*, runde Scheibäpffel/ Colum. lib. 5. c. 10. Et Plinius lib. 27. c. 13. pr. *Capitibus caulium orbiculatis.* Et Ammianus lib. 31. cap. 6 *orbiculata figura.*

¶ Verbum, unde hoc participium est, servarunt Glossae veteres, in quibus est: *Orbiculatur*, κυκλεῖναι.

¶ Orbiculātim, per orbes seu circulos, Ringsweiß. Macrob. lib. 7. Sat. cap. 9 *orbiculatim rotatur.* Et Plinius lib. 11. cap. 37 [sect. 67] *Cervix e multis vertebratisque orbiculatim ossibus flexilis.*

¶ Orbicus, adjectivum pro circulari. Varro γνῶθι σαυτὸν apud Nonium: *Ut sidera caeli Divum, circum terram*
Atque axem quae volvuntur motu orbico.

¶ Orbīle, is, circumferentia rotae, quae radiis fulcitur, & canthis cingitur, das äusserste am Rade/ so mit Eisen beleget wird. Varr. 3. Rei Rust. cap. 5 *In insula est columella, in qua intus axis, qui pro mensa sustinet rotam radiatam, ita ut ad extremum, ubi orbile solet esse acutum, tabula cavata sit ut tympanum, &c.*

ORBITA, ae, vestigium rotae decurrentis, eine Wagenleise. *Vix impressam orbitam videre*, Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 21. Et Juvenalis per metaphoram, cum de pravis majorum exemplis juventuti nocentibus satyr. 14. v. 32

Corrumpunt vitiorum exempla domestica, &c.
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpae.

¶ 2. pro orbe, vel in orbem circumacto cursu. Corn. Severus in Aetna v. 230 *Solis scire modum, & quanto minor orbita Lunae.*

¶ Exorbitare apud Theologos Latinos legitur, ex orbitâ discedere, aus dem rechten Wege schreiten und irren. Tertulliani, Sidonii, Firmici exempla posterioribus Curis exhibuimus. Addi possunt ex Tertulliano alia. Lib. 3 adv. Marcion. cap. 2 *Suspectum habebitur omne, quod exorbitarit a regula.* Et lib. 2. ad Nation. cap. 2 *exorbitantes ab initio sapientiae, id est metu in Deum.*

Deum. Et Lactantius lib. 2. cap. 5 *Exorbitare stellæ à præstitutis itineribus non licet.* Antiquiores non habemus.

A

¶ Exorbitatio. Tertullianus de Anima cap. 24 *Agnoscimus animam a primordio exorbitationis capacem.* Idem de Idololatria c. 14 *Exorbitatio disciplinæ.* Ausschreitung.

¶ Exorbitator, qui exorbitat. Idem Tertullianus lib. adv. Marcion. c. 13 extr. *Lex aliud obsecutori proposuit: aliud exorbitatori.*

ORBUS, qui vel oculis, vel alia re cara privatus est, ut, *Luminibus orbus*, apud Plin. lib. 9. cap. 42. der seines Gesichtes beraubet ist. Sic &, *Respubl. orba*, Cic. 3. fam. epist. 11. Et cum casu, *Rebus omnibus orbus*, Cic. lib. 4. fam. ep. 13. Sic *Orbus, orbi parentibus*, Waisen. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 16 *Orba patre virgo.* Et Vet. Gloss. *Orbi, ἄτεκνοι, Orbitas ἀτεκνία.* Orbus homo *gaudium hæredis sui*, ut Phædrus de avaro dixit lib. 4. fab. 19, veluti extranei heredes etiam hodie Germanis appellantur *ridentes, non flentes.* ¶ Orbum pro exheredato bis posuit Plinius lib. 5. Epist. 1. & lib. 8. epist. 18, ubi Buchneri notas vide n. 114. & 437. Enterbt. *Orbus auxilii*, Plaut. Rudente act. 2. sc. 3. v. 19. hülffloß.

¶ Orbitas, ut *orbitas luminis*, hoc est perditio oculi, Beraubung des Gesichts. Plinius lib. 7. cap. 37 *Magna Critobulo fama est, extracta Philippi regis oculo sagitta, & citra deformitatem oris curata orbitate luminis.* At cum Cicero dixit: *Bonum liberi, misera orbitas*, de finib. lib. 5. c. 28; orbitas ἀτεκνία est, wenn man ohne Kinder ist. Ea interdicta, & vetita olim LL. Romanis. Conf. Vertranium Maurum de jure trium liberorum, Lipſ. ad lib. 3. Ann. Tac. Et Statius 4. Silv. 7 ad Maximum Junium v. 33

B

Orbitas omni fugienda nisu:
Quam premit votis inimicus heres &c.

Alexander apud Curtium lib. 6. cap. 9 *Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, spernitur.* Plur. *Orbitates*, Solin. cap. 11 de Asia cis Taurum, *Sipylus*, inquit, *Tantalis antea dictus, & in illam vocabuli orbitatibus datus Niobæ.* Et Arnobius sub fin. lib. 5. *in vinculis, orbitatibus, planctibus.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 22. c. 22 *calamitas ab orbitatibus atque luctu.*

¶ Veteres etiam *Orbitudo* dixerunt, Accius, Pacuvius, Turpilius apud Nonium: & Vetus Gloss. ἀτεκνία, *Orbitudo, orbitas.*

¶ Orbo, orbare, re quacunque carissimâ privare. berauben. *Mater orbata filio*, Cic. pro Cluent. c. 15. extr. Et Plinius lib. 12. c. 8 de pestilente frutice: *pæne equitatu orbavit Alexandrum.* Sic Cicero lib. 4. fam. epist. 9 *Respubl. multis claris viris orbata*, so viel tapffere Leute verlohren. Idem QQ. Acad. lib. 4. cap. 19 de falsa philosophia: *omnibus orbat sensibus.*

¶ Orbefacere, orbare, sicut vacuefacere ab Vacuus. Vetus Onomasticum: *Orbefacio*, ὀρφανόω.

C

¶ Orbatio, Beraubung. Seneca ad Marciam cap. 7 *Paupertatem, luctum, orbationem alius aliter sentit.* Sed aliter libri manu scripti, e quorum vestigiis *abitionem* pro *orbationem* Gronovius legit. Tamen Epist. 87 idem Seneca, *Paupertas*, inquit, *non per positionem, sed per detractionem dicitur, vel, ut antiqui dixerunt, per orbationem: Græci dicunt: κατὰ στέρησιν.* Gloss. Vet. *Orbatio*, στέρησις, τύφλωσις.

ORCA, Ὄρχη, bellua marina, nomen hoc sortita a vasis olearii vel vinarii similitudine, quam refert, ein Walschwein oder groß Meerschwein / Gesn. Vide & Plin. lib. 9. cap. 6. ¶ 2. *Orca* deinde multorum vasorum appellatio est, ut, *olearii, vinearii, ficarii*, eine Oel-Tonne / Weinfaß / Feigen-Korb / apud Varr. lib. 1. rei rust. cap. 13. & Columell. lib. 12. c. 15. ¶ 3. Cadus item salsamentarius Persio Satyr. 3. v. 76 eine Herings-Tonne. ¶ 4. Eidem Persio ibidem v. 50. & *orca* est pyrgus sive turricula illa, per quam in ludo aleæ mittebantur tali, sive tesseræ, de qua multis Daniel Souterius in nuper edito Palamede.

¶ Orcula, vas minutum, eine Gelte. Cato cap. 117.

ORCADES, seu Orchades, Ὀρκάδες, insulæ in Oceano Boreali, quas triginta dixit esse Pomponius Mela lib. 3. cap. 6. Parent hodie regi Scotorum.

ORCHESTRA, ὀρχήστρα, medium theatri, qui locus erat editior, in qua senatores considebant, & scenicæ exhibebantur actiones, ab ὀρχέομαι, *salio.* De ea plene Lipsius in Amphitheatro cap. 14. *Hinc jus spectandi in orchestra*, apud Suetonium Augusto cap. 35.

D

ORCHIS, ὄρχις, vel Orchites, is, oliva testicularis, quæ ad escam melius, quam liquorem stringitur. Oliven die man isset / Columell. lib. 5. c. 8. ¶ 2. Et *Orchis* vel *orbis* Piscis Niliacus & marinus, non edulis, Gesner. ¶ 3. Et Orchis planta, Knaben-Kraut.

ORCUS, inferi Poetici, die Hölle / ἕρκος, *septum*, vel ὅρκος, *juramentum*, quod per Stygiam paludem Dii jurarent: sive etiam ὀρχός, *fovea*, in qua conduntur mortui. Sane & veteres Latinos *Orchus* dixisse, testimonio est Nævii Epitaph. apud Gellium lib. 1. cap. 24, in quo *Orchius* vel *Orchivus thesaurus* mortui dicuntur. Gronovius tamen *Orcinus* præfert, de quo proxime dicemus. Sic & *orca* & *orcha* dicebatur ac ὄρκη. Vide Casaub. ad Suetonium p. 74. ¶ 2. Orcum Plautus, Ennius, Laberius, Horatius, Tibullus, pro ipso rege inferorum, qui & *Dis* & *Pluto* dicitur, posuerunt. Etiam Cicero in Verrem 6. cap. 50. & Apulejus lib. 3. de Asino p. 133 *Jam in peculio Proserpinæ & Orci familia numeratus.* i. e. morti aut neci vicinus. ¶ 3. Orcum etiam pro Morte accipi contendit Jacob. Nicol. Loensis lib. 3. Miscell. c. 4. apud Gruter. Tom. 5. Lamp. p. 341. ubi de hoc vocabulo reperies plura.

¶ Orcini vel orcivi ab *Orcus*, dicebantur olim ignobiles, quos alias terræ filios appellabant. Sic Senatores ignobiles, qui in curiam irrepserant, *Orcinos* appellatos Sueton. scribit in Augusto c. 35. Nisi potius *Orcini* dicti, non ob ignobilitatem, sed quod post necem Cæsaris, ut ibid. tradit Suetonius, allecti. Quemadmodum scilicet, *orcini liberti* dicebantur, qui ex testamento libertatem consecuti & patronum non vidissent. Vide JCtos, v. g. lege 22. Dig. de peculio legato, &c. & Bernegg. ad Sueton. August. c. 35.

¶ Orcinianus, ut *sponda orciniana* apud Martial. lib. 10. epigr. 5

Vocet beatos, clamitetque felices
Orcinianâ qui ferantur in spondâ.

Ubi *orcinianam spondam* pro *sandapila & feretro mortuorum* simpliciter accipiunt quidam. Sed Jac. Nicol. Loens. lib. 3. Miscell. cap. 3 illud feretrum interpretatur, quo interfecti in arenâ gladiatores seu bestiarii item cadavera noxiorum efferebantur, non ad sepulturam, sed ut in spoliarium abjicerentur, h. e. in publicam quandam cloacam & sentinam. Putat enim e quodam loco Tertulliani (quem reperies c. 15 Apologet.) colligi posse, aliquem petulantem Pantomimum personam Orci indutum, solitum sandapilam illam cum malleo præcedere, cadaveraque interfectorum gladiatorum aut bestiariorum deducere, quæ ob id per jocum orciniana sponda dicta sit. Verba Tertulliani hæc sunt: *Risimus, inter ludicras Meridianorum crudelitates, Mercurium mortuos cauterio examinantem. Vidimus & Jovis fratrem* (Orcum videlicet, seu Plutonem) *gladiatorium cadavera cum malleo deducentem.*

ORDIOR, ordiri, incipere, anfahen. *Ordiri orationem*, Cic. in Oratore cap. 35. *Ordiri ab initio*, Epist. ad Octavium. Et, *initium vitæ alterius ordiri*, lib. 4. epist. 1. extrema ad Atticum. *Ordiri altiùs*, weit her anheben / Cic. 6. Verr. c. 47. *Ordiri reliquos*, Nepos Alcib. extr. ¶ Propriè est texere, telam incipere. Sic *exordiri telam* Plautus Pseudolo dixit. Sic *Orsum* pro texto, Virg. posuit. Hinc *redordiri* apud Plin. lib. 6. c. 17 est telam in fila dissolvere. Vide Lipſ. lib. 2. Epist. Quæst. cap. 24.

¶ Ordiundus. Livius extrema Præfatione: *ab initio tantæ ordiundæ rei.* Cicero Ordiendus dixit 1. de Orat. c. 21, *Crassus princeps ejus sermonis ordiendi fuit.*

¶ Ordium, principium, origo: unde & primordium est, de quo suo loco. Lucretius lib. 4. v. 32

Quove modo distracta rediret in ordia prima.

¶ Orsa, orum, incepta, initia, Livius præfatione Deos precatus est, *ut orsis tanti operis successus prosperos darent.* Prudentius καθημερ. 4. v. 96 *vatis pia præcinentis orsa.* Manilius lib. 2. v. 57

Nostra loquar: nulli vatum debebimus orsa.

¶ Dicitur & *Orsus, ûs*, in Masculino. Virg. Culice v. 2

Atque ut araneoli tenuem formavimus orsum.

¶ Exordior, exordiri, idem, quod simplex. Cic. lib. 2. de Oratore cap. 33 *Pertexe, quod exorsus es*, führe hinaus / was du angefangen hast. *Exordiri à principio*, Cic. 2. de Divin. c. 48.

¶ Exordium, initium, ut, *Exordium vitæ*, Cic. de Finib. lib. 5. cap. 7. Anfang. Et Apulejus lib. 5. Milef. p. 167 *exordio somni prementis implicitus*, im ersten Schlaff. ¶ 2. Orationis principium, quo animus auditoris quasi præparatur, der Eingang der Rede. *Capere exordium scribendi à tempore*, Cic. de legib. lib. 1. cap. 3. *Ducere exordium ab aliqua re*, Quintil. lib. 4. c. 1.

¶ Exorsus, nomen, ut, *Exorsus orationis meæ*, Cic. pro Leg. Man. cap. 4. der Anfang / Eingang.

¶ Exorsa, plur. neut. idem. Virg. 2. Georg. v. 46

Atque per ambages & longa exorsa tenebo.

¶ Primordium, principium, a quo primum ordimur, ein Anfang. *A Jove Musarum primordia*, Cic. lib. 2. de Leg. cap. 3. *Primordia dicendi*, Quintil. lib. 1. cap. 9. Et *Mundi primordia*, Ovid. 15. Metam. v. 67. Et 3. de Arte am. v. 337

- - - *altæ primordia Romæ.*

Tacitus de Germania cap. 39 *Stato tempore in silvam auguriis patrum & prisca formidine sacram, omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coëunt, cæsoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia.* Ubi PRIMORDIA sacra dicuntur, quæ propter primordia, sive originem gentis celebrantur Deo, à quo genus se ducere existimabant.

¶ Primordialis, ut *Lex primordialis*, Tertullian. adv. Judæos c. 2. *Verbum primordiale*, ὁ Λόγος, Idem Apologetico c. 21. Et *primordialis caussa*, Ammianus lib. 30 ineunte.

¶ Redordiri, Plinius aliquoties dixit, pro retexere, von neuem wiederum anheben. ut, *redordiri fila rursumque texere*, l. 6. c. 17.

¶ Primordialiter. Augustin. lib. 3 de Trinit. c. 9 *Ista quippe originaliter ac primordialiter in quadam textura elementorum cuncta jam creata sunt.*

ORDO, dispositio, series, collocatio singulorum suo loco. Ordnung / Reihe. *Ordine aliquid dicere*, Terent. Phorm. 4. sc. 1. v. 14.

Ordine rem narrare, Idem Eun. 5. sc. 5. v. 28 nach einander / wie es ergangen. *Redigere in ordinem*, 3. ad Herenn. cap. 9. pr. in eine Ordnung fassen. Cic. lib. 2 de Orat. c. 86 *Affert maxime lumen memoriæ ordo.* Xenophon in Oeconomico: ἔςι δ' οὐδὲν οὕτως οὔτε εὔχρηςον, οὔτε καλὸν ἀνθρώποις, ὡς ἡ τάξις. *Nihil hominibus præstantius, neque utilius, ordine.* Vide Columell. lib. 12. de re rustica cap. 2. ¶ Hinc *ordo* & de fato, ac serie caussarum, quæ sic divinitus compositæ sunt, usurpatur, & *Forti* vel *Casui* opponitur. Manilius lib. 1. v. 531

Non casus opus est, magni sed Numinis ordo.

Vide & Casaubonum ad illud Persii Sat. 3. v. 66

- - - causas cognoscere rerum,
Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus.

¶ 3. Ordo genus vitæ, seu status, ut vulgus vocat, ein Stand. Exactis Regibus populus Romanus in tres ordines distributus est; in Senatorium, Equestrem, & Plebejum. Ausonius in Gripho sive 11. Eidyll. v. 78

Martia Roma triplex, Equitatu, Plebe, Senatu.

ut, *ordo Senatorius*, der Raths-Herrn-Stand. Cic. pro Flacco c. 18 *adeptus ordinem senatorium*: & Vellejus Paterc. lib. 2. c. 69. n. 5 *vir senatorii ordinis.* Sed *Ordo equester* vel *equestris*, die Ritterschafft. Cic. pro Domo c. 28 *Proximus est huic dignitati ordo equester.* Et Nepos Attico cap. 19 *contentus ordine equestri.* Hinc, *utriusque ordines viri*, Vellej. lib. 2. c. 100, i. e. senatores & equites. Cum vero dicuntur, *omnium ordinum homines*, apud Nepot. Attico c. 13. n. 6. aut *omnis ordinis homines*, ut est apud Vellejum 2. c. 130, plebeji etiam includuntur. Κατ' ἐξοχὴν de Senatorio, & Decurionibus, qui loco Senatus in provinciis erant, non rarò legitur. V. Lexic. βουλὴ, ἐπὶ συςήματος, *Curia, Ordo*, Item: βουλευτήριον, *Curia, ordo.* Sic *ordinem Mutinensem* de decurionibus Tacitus dixit 2. Hist. cap. 52. Sic ORDO SINGILIENSIVM in Veteri inscriptione; & in aliâ, ORDO MVNICIPII dicitur: eamque ob causam ORDO & POPVLVS distinguuntur. Vetus Lapis Oretanus: PETENTE ORDINE & POPVLO IN HONOREM DOMVS DIVINAE PONTEM FECIT &c. Aliquando tamen aliquid additur ad differentiam significandam. Ut *Amplissimus* ordo apud Plinium lib. 10. Epist. 3. & alibi. Item Suetonium Othone cap. 8. & Vespasiano cap. 2 *vel Splendidissimus.* Vetus Inscriptio: MAECILIAE. P. F. HERENNIANAE T. ALIVS CLODIANVS VXORI CARISSIMAE ACCEPTO LOCO AB SPLENDIDISSIMO ORDINE SIARENSIVM PECVNIA SVA POSVIT. Prudentio 1. in Symmach. v. 571 *excellentior ordo*, Senatus vocatur. *Ordo amplissimus*, Senatorius, Cicer. de Provinc. consf. cap. 10.

¶ 4 Dicitur & de militibus, ut, *Ordines ducere*, militibus præesse, ein Officierer seyn / Cic. 1. Philippica cap. 8. *Ordines* enim classes dicebantur militum, quibus distincti erant per gradus, & alii aliis antelati: unde *gradus* quoque vocabulo ea in re Suetonius usus Othone cap. 1, *Quamvis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum à Claudio sciret.* Tacitus 4. Hist. cap. 59 *Interfectorem Voculæ altis ordinibus, cæteros ut quisque flagitium navaverat, præmiis attollit.* Sic *dare ordines*, in certum militiæ ordinem adscribere est Sueton. Cæsare cap. 75. Sicut autem *dare ordines* inter præmia militaria erat; ita contra in pœnis, *ordines adimere.* *Reddi* autem *ordines* dicebantur, cum in pristinum locum restituerentur. Tacitus 1. Hist. c. 52 *Redditi plerusque ordines, remissa ignominia, allevatæ notæ: Plura ambitione, quædam judicio: in quibus sordem & avaritiam Fonteji Capitonis, adimendis assignandisque militiæ ordinibus, integre mutarat.* *Relinquere ordines*, est deserere. Liv. lib. 2. c. 59 *Centuriones duplicariosque, qui reliquerant ordines, virgis cæsos securi percussit.* ORDO autem & COLLEGIVM in talibus ita differunt: quod *ordo* plurium, *Collegium* paucorum est; quod vel tres possunt facere: observat Gutherius lib. 1 de vetere Jure Pontificio cap. 3. Et quia nemini apud Romanos impune erat ordines deseruisse (nam vel vitibus vel fustibus cædebantur, qui id fecisset) abinde *in ordinem quem cogere*, vel *redigere* videtur dictum, pro castigare. Plinius lib. 1 epist. 23 *Potestatem tribunitiam in ordinem cogi a nullo decet.* Idem lib. 2. epist. 6. n. 5 & *redigere in ordinem* dixit. ¶ 5. Aliquando ad fortunam, & genus vitæ refertur. Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 3 *Conversi hodie adveniens quendam mei loci hinc, atque ordinis:* id est, pauperem quemadmodum ego. *Ordinis inferioris* amici dicuntur qui sunt infimæ conditionis, ap. Cicer. de Amic. c. 19. ¶ 6. Præterea elegantes multas hoc vocabulum formulas parit, ut in primis est *Recte atque ordine facere*, h. est, secundum leges, ut decet, laudabiliter, Recht und löblich thun. Sallustius B. Catilin. cap. 51. in oratione Cæsaris: *Quæ majores nostri recte atque ordine fecere.* Cicer. 3. Philippica cap. ult. *Brutum, exercitumque ejus, municipia colonias provinciæ Galliæ recte atque ordine, exque rep. fecisse & facere.* Et Livius lib. 24. c. 31 *Scriptum erat, Recte eum* [Marcellum] *atque ordine fecisse, quod in Leontinus nulli pepercisset.* Idem eleganter dixit lib. 11. cap. 57 *omnem ordinem consilii turbare*, einem das Concept verrücken.

¶ Ordinarius, ordinarium, das nach der Ordnung gehet oder gesetzt ist / ut *ordinariæ vites* Colum. lib. 3. c. 16. *Ordinarium officium*, Seneca 3. Benefic. c. 28. *Ordinarii gladiatores*, Idem Epist. 7. hoc est, qui legitimo tempore, loco & apparatu inducuntur. Vide Lipsium ibi. Sic & *Ordinarii pugiles*, Suet. Aug. c. 45. *Ordinarius consulatus*, apud eundem in Galba c. 6. imperio extraordinario oppositus, quod suscipiebant in aliorum locum, principis præsertim, in consulatu suffecti. ¶ *Ordinarium hominem* vocabant Veteres, quem Græci ἀγοραῖοι dicebant, qui totos dies forum conterit: *Subrostranum* Cicero: Plautus Capt. a. 4. sc 2 *Subbasilicanum* appellat, ad quem locum vide Taubm. Collectanea.

¶ Extraordinarius, a, um, quod præter ordinem fit, ut *Extraordinarii honores*, Cic. ad Brut. ep. 4. Et, *Extraordinarium imperium*, Idem Philipp. 11. c. 7, quod non ordinario magistratui demandatum erat. Außerordentlich. Et de Clar. Orat. c. 63 *consulatus petitio extraordinaria.*

¶ Pro adverbio *Extraordinarie*, quod ignotum veteribus fuit, dicimus *extra ordinem*; quemadmodum nec simplex *Ordinarie* probari adhuc potuit.

¶ Ordino, ordinare, in ordinem redigere, ordine distribuere, disponere, ad plures pertinet. Nam & Agricolarum est. Horat. lib. 3. Od. 1 *Est ut viro vir latius ordinet*
Arbusta sulcis.

Sic *ordinare vineam, ordinare solum, ordinare locum vitibus*: apud Columell. lib. 3. c. 13. & lib. 5. c. 3. ¶ 2. Et militare verbum est. *Ordinare milites*, Livius lib. 29 ineunte: *Ordinare aciem*, Curt. lib. 3. c. 8, 24. Sic Corn. Nepos Iphicrate cap. 2 *In eam consuetudinem adduxit* (copias) *ut cum prœlii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opere sic ordinatæ consisterent, ut singuli ab peritissimo Imperatore dispositi viderentur.* Horat. Epod. 17

In quem superbus ordinarat agmina Mysorum.

Florus lib. 3. c. 19 *Familiam ergastulo liberatam sub signis ordinat.* ¶ 3. Est & civile verbum, & ad constituendam publici status rationem pertinet. Curtius lib. 7. c. 3 *Ipse sexaginta diebus Evergetarum gentem ordinavit.* Sueton. Cæsare c. 40 *Conversus hinc ad ordinandum statum Reipubl.* Item Augusto c. 13 *Partitis post victoriam officiis, cùm Antonius Orientem ordinandum, ipse veteranos in Italiam reducendos recognovisset.* Florus lib. 2. c. 16 *Igitur Metello ordinanti tum maxime Macedoniam, data ultio.* Suet. rursus Galba c. 7. *Africam Proc. biennio obtinuit, extra sortem electus ad ordinandam provinciam. Ordinavitque magnâ severitatis ac justitiæ curâ etiam in parvulis rebus.* Idem Suetonius & *ordinare magistratus* dixit, pro constituere, qui ordine succedant, Cæsare c. 76, & Vespasiano c. 23 *Dispensatorem ordinare* dixit. Denique quicquid Principes constituunt, *Ordinare* dicuntur: unde *Ordinationes Principum*, Fürstliche Verordnungen / vide infra. ¶ 4. Refertur & ad mensas: Sidonius lib. 9. Epist. 13 *Dum Rex convivii circa ordinandum moras nectit oxygarum.* ¶ 5. Item ad scriptores, qui quid ordine explicant sive componunt: Sic *ordinare libellos, ordinare testamenta* apud JCtos. v. g. Lege 5. Dig. de Inofficioso testamento: *Quum testamentum inique ordinaret.* ¶ Tandem ad alia: ut *Ordinare literas syllabarum*, Priscian. Buchstabieren.

¶ Ordinatum, quicquid recte atque ordine constitutum est. *Ordinatæ acies*, quæ in acie stant, Nepos Iphicr. c. 2 ut modo prædictum fuit. *Ordinatius aliquid proferre*, Hieronymus ad Marcellam epist. 17. Paullæ & Eustochii nomine. *Dictio ordinatissima*, Sidonius lib. 9 epist. 7. *Ordinatissimi meatus*, Apulejus de Deo Socrat. post principium.

¶ Ordinate, ordentlich. Cornific. ad Herenn. lib. 4. extr. *Distincte & ordinate disponens.* Comp. Ordinatiùs. Tertullian. adv. Marcion. lib. 1. c. 19 *Quo plenius & ordinatius retractentur.* Superl. *ordinatissime.* Augustinus Retractat. lib. 1. c. 24 *Ordinatissime itaque subjunxit.* Et lib. 2 de Genesi contra Manich. c. 12 *Ordinatissime caput mulieris vir est.*

¶ Ordinatim, ut, *Petere ordinatim honores*, wenn die Ordnung an einen kommen ist / Servius ad Cic. familiarium l. 4. ep. 5. Et D. Brutus Ciceroni lib. 11 epist. 13 de fugiente Antonio: *Ille iit passim; ego ordinatim.* in guter Ordnung marchieren.

¶ Ordinatio, Constitutio, Verordnung. Ita *ordinationem novissimi judicii* in Cod. legimus. Similiter *Ordinationes principum* dicuntur: quæcunque super rebus constituerunt. Nerva Imperator ad Plin. lib. 10. Epist. 67. *Cum rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ, consummatæque, observanda sit, tum Epistolis etiam Domitiani standum est.*

¶ Ordinator. Seneca epist. 19 *Advocatus, & ordinator litis.* der die Sache dirigiert. Et Augustinus Civ. Dei lib. 19. c. 12 *Leges summi illius creatoris ordinatorisque.*

¶ Inordinatus, sine ordine, unordentlich. *Ex inordinato in ordinem adducere*, Cic. de Univers. cap. 3. *Inordinati atque incompositi milites*, Livius lib. 22. cap. 50. *Inordinatissimi palpebrarum pili*, Plinius lib. 22. cap. 22. sect. 45.

¶ Inordinate, adverb. Corn. Celsus lib. 3. cap. 3. extr. *Febres inordinate redire.*

¶ Inordinatim. Ammianus lib. 19. cap. 14 *Densatæ acies non inordinatim incedebant.*

¶ Inordinatio, Unordnung. Apulejus ad Asclep. p. 92 *Senectus*

nectus mundi, irreligio, inordinatio, irrationabilitas bonorum omnium. A

¶ Interordinium, spatium inter ordines. Columella lib. 3. c. 15 *interordiniorum spatia.* Et lib. 4. cap. 16 *palus medio interordinio pangetur.*

¶ Subordinare, ordini subjungere, Philosophis tritum & vulgare verbum.

¶ Superordinare, ordinationi superaddere. Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 4, & Interpres Vulgatus Galat. 3, 15 *Hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.* Græce ἐπιδιατάσσεται.

OREA, oreas antiqui frenos dixerunt, ab eo, quod ori adhiberentur, das Gebiß am Zaum. Citatur ex Titinnio & Cæcilio. Vide Festum, & ibi Scalig. Usus & Ausonius est Eclog. de Solstitio:

Inde floridum reflexis ver revisit oreis.

OREADES, Ὀρειάδες ab ὄρος, Nymphæ sunt montium, Dianam sequentes, Virg. 1. Æn. v. 500

Hinc atque hinc glomerantur Oreades, &c.

OREOSELINUM, Ὀρεοσέλινον, apium montanum. Est & *petroselinum*, πετροσέλινον, *Macedonium* dictum. Et *Eleoselinum*, ἐλεοσέλινον, id est, *apium palustre*, Eppich. Et *Hipposelinum*, ἱπποσέλινον, quod & *levisticum* vulgò vocant, Liebestöckel / vide *Apium* & *Hipposelinum*. B

ORESITROPHUS, ὀρεσιτρόφος, canis nomen apud Ovid. quasi dicas in montibus nutritus, ein Berg-Hund.

ORESTES, æ, Ὀρέστης, Agamemnonis regis & Clytemnestræ filius, matricida, ut Alcmæon & Nero. Refertur a Cicerone cum Pylade inter paria amicorum in lib. de amicit. & lib. 2. de finib. Unde & apud Thraces iis sacrificia fieri solita, ut Lucianus refert in Toxari. *Scelerum furiis agitatus Orestes*, Virg. 3. Æn. v. 331, de quo & Juvenalis Satyr. 1. v. 5

- - - Aut summi plena jam margine libri
Scriptus & in tergo, nec dum finitus, Orestes.

Id est, Tragicæ nugæ de Oreste, quibus pleni sunt multi prolixi libri. Scriptus autem in tergo (legunt alii & rectius *à tergo*) hoc est ὀπισθόγραφος, id est, pagellis utrinque scriptura plenis.

¶ Orestēus penult. long. ὀρέστειος, adject. *Sacra Orestea Dianæ*, Ovid. 15. Metam. v. 489.

OREXIS, ὄρεξις, appetitio, esuritio, ab ὀρέγομαι appeto, Begierde zu essen. ¶ Juvenal. pro vomitione posuit Sat. 11. v. 27

Hinc surgit orexis, Hinc stomacho bilis.

ORGANUM, ὄργανον, instrumentum, ein Werckzeug. ¶ 2. Organa, omnia instrumenta musica similariter appellavit. * Quintilianus, ut lib. 9. cap. 4, *Organorum soni*, Et, *animi organis afficiuntur*, Idem lib. 1. cap. 10. p. 87. ¶ Sunt autem *organa* sive instrumenta musica triplicia, ἐμπνευστὰ, quæ flatu complentur, so geblasen werden. ἐντατὰ, vel ἐγχορδα, quæ nervis intenduntur, so Senten haben. Et κρουστὰ, quæ pulsantur, darauff man schlägt. Primi ordinis sunt, *Tuba, Tibia, Fistula, Buccina & Lituus.* Secundo ordini debentur, *Lyra, Cithara, Testudo, Psalterium, Sambuca, Pandora, Barbiton, Naulium & Pectis.* Ad tertium referuntur, *Tympanum, Sistrum & Cymbalum*, Junius.

¶ Κατ' ἐξοχὴν, *Organa* dicuntur, quæ cunnis diversis constant, quibus inflandis folles adhibentur: qualia hodie in templis nostris visuntur: Orgeln. De quibus vide, quæ ad Claudianum Barthius notat p. 178. Sed apud Veteres non pneustica tantùm, sed & hydraulica fuerunt organa, quæ concitatione aquarum ventum concipiebant, ut ederent sonum, aut horas indicarent, cujus generis organa Vitruvius descripsit lib. 9 & 10.

¶ Organarius, qui organa tractat. Vet. Gloss. *Organarius* ὑδραύλης. ὑδραύλης autem, quia veterum organa hydraulica plerumque erant, hoc est aquarum agitatione ventum concipiebant, non ut pneustica nostra, follibus. Vid. Jos. Scalig. Comment. in Ætnam Severi.

¶ Orgănĭcus, Lucretio est, quem vulgò *Organistam* dicunt. Versus sunt lib. 2, 112. seq.

Ac musæa mele, per chordas organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant.

Et lib. 5. v. 335

- - Modo organici melicos peperere sonores. D

hoc est, dulces sonos invenerunt.

¶ Adjective *Organicus* apud eundem legitur lib. 3. v. 133 *ab organico saltu Heliconis*, id est ab nemore Heliconio.

ORGIA, ὄργια, Bacchi sacra trieterica, quia tertio tantum anno celebrabantur. Dicta orgia vel ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id est, *à montibus*, ad quam etymologiam allusit Virg. 4. Æn. v. 303; vel ab ὀργὴ furor, Vide *Bacchanalia, Dionysia*, & Clementem Alexandrinum Protreptico ad Gentes p. 7. extr.

¶ Transfertur hoc nomen ad alia etiam sacra. Et sanè notat ad 4. Æneid. v. 302 Servius, *Orgia*, apud Græcos omnia sacra dici, sicut apud Latinos *ceremoniæ* dicuntur. Ita μυσῶν ὄργια Aristophanes in Ranis, *Pieridum orgia* Statius lib. 5. Silv. 5. v. 4 dixit. Itaque Græcis ὀργιάζειν & ὀργιάζεσθαι, est in communi, rem divinam facere: κατοργιάζεσθαι initiari divinis mysteriis, quæcunque illa sint. Quo factum, ut orgia sint, qui ἀπὸ τοῦ εἴργειν deducant, ab *arcendo*, quod ab his sacris profani arcerentur. Erant enim ea mysteria quædam, quæ nisi ab initiatis aut spectari, aut audiri fas non erat. Vid. Joh. Lud. de la Cerd. ad lib. 5. Georg. v. 529. & Muret. in Catull. de nupt. Pel. p. 191. Quare sic dicendum potius, primam Orgiorum notionem generalem esse; posteà κατ' ἐξοχὴν sic appellata sacra Bacchi.

ORGYIA, ἡ ὀργυιὰ, eine Klaffter / mensura, quæ inter manus expansas continetur. Hesychius: Ὀργυιὰ, ἡ τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασις.

ORIA, navis piscatoria Plauto esse videtur, ein Fischer-Kahn. Fulgentius Planciades in Expos. Serm. antiquorum: *ORIAM dicunt navicellam modicam piscatoriam. Plautus Cacisto: Malo hunc alligari ad oriam, ut semper piscetur, &c.*

ORICHALCUM, fit ex ære & Cadmia fossili. Cadmia enim in montibus foditur, Meßing. Vetus Schol. Horatii ad illud de arte Poetica v. 202 *Tibia non ut nunc orichalco vincta:* Ὄρος, inquit, *Græce, mons est Latine:* χάλκον *æs:* Ὀρίχαλκον *æs montanum, quod in montibus colligitur. Vel* AURICHALCUM *quasi æs auri.* Servius 11. Æneid. *Apud majores*, inquit, ORICHALCUM *pretiosius omnibus fuit metallis. Namque, sicut Lucretius dicit, cum primùm homines silvas incendissent, nullarum adhuc rerum periti, terra casu fertilis omnium, ex incendii calore desudavit metalla: inter quæ* ORICHALCUM *pretiosius visum est, quod & splendorem auri, & æris duritiem possideret. Namque de auro primùm securis facta displicuit caussa mollitiei: simili ratione & argenti contemtus est usus, mox etiam æris. Orichalcum placuit, donec veniebat ad ferrum. Unde etiam secula ita dicuntur fuisse distincta* &c. Vide supra & *Aurichalcum.*

ORICUS vel Oricum, oppidum Epiri, cujus multa mentio in bello civili Cæsaris. Vide lib. 3. &c.

¶ Oricius, adject. Avienus Descript. Orbis v. 551

Oriciumque
Pulsant flabra solum.

ORIGANUM, ὀρίγανον, cunila, auctore Dioscoride herba est, Wolgemuth. *Origanum silvestre*, Dosten / *Heracleticum & Hispanicum* cognominatur.

ORIGENES, Ὠριγένης, Adamantinus dictus ob studiorum & laborum tolerantiam: Episcopus fuit Alexandrinus, cujus sex millia librorum se legisse alicubi scripsit B. Hieronymus. Mortuus est in summa paupertate anno Christi 255. De doctrinâ ejus hæc breviter annotavit Epiphanius: κακῶς δογματίσας τὰ περὶ πίστεως, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν γραφῶν κακῶς φράσας. Hoc est, *Qui male de fide docuit, plurimas etiam scripturas male interpretatus est.* Sed hæc alibi suo loco.

Origo, vide *Orior.*

Oriolochia, vide *Orsiloche.*

ORĪON, Ὠρίων, Poetis venator est & satelles Dianæ, inter sidera relatus. Fuit autem auditor Atlantis qui doctrinam de cælestibus motibus & stellis ex Libya in Græciam attulit. Nomen Orionis quidam ab ὥρα, quod significat differentias temporum anni, *ver, æstatem*, &c. Grammatici derivant ab οὖρον, id est, *urina*, quia cosmicus occasus Orionis in Novembri ciet sævas tempestates, unde Virg. dixit lib. 7. Æn. v. 719 C

Sævus ubi Orion hibernis conditur undis.

Et inde apud eundem *aquosus* appellatur Æn. 4. v. 52. Sed aliam caussam affert Lutatius, Vetus Scholiastes Statii, in 3. Thebaidos v. 27. Fabula ita habet: Pelasgus Jovem, Neptunum, Mercurium susceperat hospitio. Qui referendæ gratiæ copiam dedere precandi, quod vellet. Pelasgus orbus filium optavit. Dii in corium bovis, quem immolaverat Pelasgus, mingunt: defossumque post novem menses tolli jubent. Tum igitur natus Orion, ab urina accepit nomen. Vide ipsum. Hic fingitur in cælum translatus. Unde *Orion* fidus, der Jacobs-Stab. Prima syllaba anceps est. Nam ab οὐρίων, si altera auferatur vocalis, relinquitur ὀρίων; postea ex ὠρίων, quod Doricum est, o longum est. Id verò magis est mirum, quòd ω, in penultima aliquoties Ovid. corripuit, ut lib. 5. Fastorum v. 493

Quorum si mediis Bœoton Oriona quæres.

¶ Nicandro ὠαρίων dicitur: Quem secutus Catullus Carm. de Coma Berenices 67. extremo

Proximus ait, Hydrochoo fulgeat Oarion.

Vocatus & *Jugula* veteribus, de quo vide suo loco.

¶ Orion quoque nomen proprium Grammatici fuit, cujus majores apud Ægyptios sacerdotali munere functi fuerant. Inter Procli præceptores eum memorat Marinus Neapolitanus in vita Procli.

ORIOR, oriri, nasci, surgere, entspringen / auffgehen / entstehen / herkommen / erwachsen. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 35 *Tibi a me nulla orta est injuria.* Livius libr. 26 cap. 6 *Loco obscuro, tenuique fortuna ortus*, von geringer Ankunfft. *Ortus ex concubinâ*, Sallust. bell. Jugurth. c. 108. *Sol oritur, Stellæ oriuntur*, auffgehen. Ovidius lib. 1. Fast. v. 295

Quid vetat & stellas, ut quæque oriturque caditque,
Dicere?

Plinius lib. 4. Epist. ult. *Fons oritur in monte: per saxa decurrit*, &c. quillet / entspringet. ¶ 2. Oriri apud antiquos *surgere*

gere frequenter significabat, ut apparet in eo, quod dicitur: *Oriens consul magistrum populi dicat*, quod est, surgens: Velius Longus de orthograph. p. 2234. Grammaticorum Puschii. A

¶ Ortus, nomen, Ursprung/ Ankunfft. Statius lib. 2. Silvarum carm. 1. v. 218

Ortus quicquid habet, finem timet; ibimus omnes,
Ibimus &c.

Sic *nobilis ortu*, Silius lib. 1. v. 77. edel gebohren. *Cato Tusculanus ortu*, Cic. 2. de Legib. cap. 2. De astris, Aufgang. Catullus principio Com. Berenices:

Qui stellarum ortus comperit, atque obitus.

Et Virgil. eclog. 9. v. 46

- - - *Quid antiquos signorum suspicis ortus?*

¶ Origo, Ursprung. Cicero de univers. c. 2. *Nullius rei, caussâ remotâ, reperiri origo potest.* Virg. 6. Æneid. v. 730

Igneus est ollis vigor & cælestis origo.

¶ Originalis, Ursprünglich/ des ersten Ursprungs. *Originalis sententia*, Apulejus lib. 10. sub finem. Idem lib. 11 sub initium: *Ceres, alma frugum parens originalis.* Et Tertullianus adv. Hæretic. cap. 21 ecclesias Apostolicas vocat *matrices & originales fidei.*

¶ Originaliter. Augustinus lib. 1. Retractat. c. 15 *peccatum ex Adam originaliter trahere.* Adde supra in *Primordialiter.* B

¶ Originarius, idem quod Originalis. Ambrosius sub fin. Sermonis 17 de Calend. Januar. *Inveteratum & originarium malum est.*

¶ Originatio, *Notatio* Ciceroni, etymologia. Vid. Quintilian. lib. 1. c. 9.

¶ Originitus, adverb. Ursprünglich. Ammianus l. 31. c. 6. *Unde etiam Persæ, qui sunt originitus omnes Scythæ.*

¶ Oriundus, originem trahens, bürtig/ der seine erste Ankunfft hat. Livius l. 24. c. 6. *Nati Carthagine, sed oriundi a Syracusis.* Idem l. 1. c. 49 *Ab Ulysse Deaque Circe oriundus.* Et ibidem c. 20 *sacerdotium Alba oriundum.* ¶ Et cum adverbio, ut, *Ego sum inde oriundus, unde tu*, Vall. lib. 3. c. 57. Qui ad leg. 190. ff. de V. S. commentantur, observare solent, *oriundum* aliquem dici respectu originis non suæ, sed majorum suorum; *ortum* autem respicere ad locum nativitatis. Vide ibi Alciatum. Fornerius tamen ad eandem legem ait, subtilem hanc differentiam juris auctores promiscue usurpando sustulisse.

¶ Ortivus, a, um, ab ortu, a plaga Orientis. Manilius l. 3 v. 189

- - - *Ortivo totidem de cardine duces.*

Ubi *Ortivus cardo*, horoscopus est, ut Scaliger interpretatur.

Ab *Orior* composita sunt

¶ Aborior, aboriri, zur Unzeit gebohren werden/ nasci ante partûs maturitatem. Priscis tamen Latinis nihil aliud erat, quam intermori, occidere, contrarium videlicet τῷ *oriri.* Lucretius lib. 3. v. 156 *infringi linguam, vocemque aboriri.* Idem & verbo *aborisci* eadem significatione usus est, ut Pareus legit. Hinc & Manilius lib. 1 *abortum* pro occasu stellarum posuit v. 140. Adde dicenda in *Abortire.* C

¶ Aborisci, idem. Ita, ut modo diximus, Pareus legit in Lucret. 5. v. 732

Inque dies privos aborisci quæque creata.

Gifanius Indice tuetur consensu librorum. Gassendus *aboriri.* At Fayus cum Lambino & Creechio *abolescere.*

¶ Abortus, nomen, partus immaturus, eine unzeitige Geburt. *Abortum facere, pati*, zur Unzeit gebähren/ apud Plinium lib. 21. c. 18. & l. 28 c. 7.

¶ Abortio, idem. Jul. Paullus lib. recept. sent. Tit. 23. sent. 7. *Qui abortionis, aut amatorium poculum dant, &c.* Poculum abortionis, ein Tranck/ womit die Leibsfrucht vor der Zeit abgetrieben wird.

¶ Abortium pro abortu vel abortione dixit Hieronymus Epist. 26. cap. 1. ad Pamm. super obitu Paulinæ (Tom. 1. f. 74) *Dum crebris abortiis & expertâ fœcunditate conceptum non desperat liberos*, es war ihr offt unrichtig gangen.

¶ Abortio, ire, verbum, significans idem quod abortum facio. Tribuitur Plinio lib. 8. cap. 51, *propter facilitatem abortiendi.* At Harduinus *aboriendi* legit, defenditque consensu MSS. librorum. Pro eo D

¶ Abortare dixit Varro lib. 2. de rust. cap. 4 *Haram facere oportet, eâ altitudine abs terra, ne dum exilire velit (sus) prægnans, abortet.* Usus est & Firmicus l. 3. c. 7. n. 6.

¶ Abortivus, adjectivum, quo Plinius sæpe usus est, tam pro eo, quod vim abigendi fœtum habet, ut lib. 20. c. 21 *Malvas cum adipe anseris abortivas* dicit ex quorundam sententia: quam pro ipso abortu, ut lib. 18. c. 17 *Evanescit quodam abortivo*, i. e. abortu. Ita omnes MSS. libri, teste Harduino. Nam &

¶ Abortivum substantive pro abortu dicitur. Gloss. Vet. *Abortivum*, ἔκτρωσις.

¶ *Aborticium* & *Aborticiosum* etiam in antiquis Glossis leguntur, iisque vertuntur ἐκτρωματικὸν, ἐκτρωματιαῖον.

¶ Adorior, adoriri, invadere quovis modo, anfallen/ antasten/ ut *Adoriri aliquem jurgio*, Ter. Adelph. a. 3. sc. 3. v. 50. *Adoriri aliquem gladio*, Cicer. pro Sextio cap. 37. überlauffen mit blossem Degen. *Adoriri a tergo, ex insidiis*, von hinten zu/ aus Hinterlist einen anfallen/ Cic. pro Mil. cap. 10.

¶ Coorior, cooriri, simul oriri, zugleich entstehen/ ut, *Cooritur bellum*, Cæsar lib. 3. B. Gall. c. 7. *Cooriuntur subito maximæ tempestates*, Cic. 3. in Verr. c. 18. es erhebt sich ein Ungewitter. Virg. 1. Æn. v. 148 - - - *In populo si quando coorta est Seditio.*

¶ Exorior, exoriri, nasci, erwachsen/ entstehen. *Exoriri subito*, Cic. 1. fam. epist. 5. *Dies exoritur*, Lucan. lib. 1. v. 234. *Injuria unde exorta est, ad eum plerumque revertit*, Lucret. lib. 5. v. 1152. Et, *A mea uxore hæc sunt exorta omnia*, diß alles entspinnet sich oder kömmet von meinem Weibe/ Terent. in Hecyr. a. 4. sc. 4. v. 10. *Timor exoritur ex conscientia peccatorum*, Cic. in Parad. 5. cap. 3. *Fama exoritur*, es erhebt sich ein Gerüchte/ Livius l. 6. c. 21.

¶ Exortus, ut, *Exortus solis*, der Sonnen Auffgang/ Plin. lib. 12. cap. 11. Et

¶ *Exortiva pars*, das Theil gegen Auffgang/ Plin. l. 18. c. 34. *Exortivus Oceanus*, Idem lib. 37. c. 2.

¶ Oborior, oboriri, præter expectationem nasci vel oriri, plötzlich und unter den Händen entstehen. *Tanta hæc lætitia oborta est*, Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 2. *Lux oboritur*, Silius 17. v. 481. Et, *Nox oborta est*, Seneca Herc. Fur. v. 823. Item, *Terræ motus obortus*, Lucret. lib. 6. v. 586. Et Cic. pro Ligar. cap. 3 *Vide, quanta liberalitatis & sapientiæ tuæ mihi apud te dicenti oboriatur.*

¶ Suborior, suboriri, idem fere quod oriri. Plin. 2. cap. 93 *Metallorum opulentia tot seculis suboriens.* Lucret. l. 1. v. 1035

Ex infinito suboriri copia posset.

¶ Subortus, us, nomen: contrarium τῷ *Ortus.* Manilius libr. 3. v. 326 *Stans veri stellarum ortus verique subortus.*

ORIX, vel oryx, orygis, masculinum. Nam *sævus oryx* Martialis l. 13. epigr. 95 dixit; ὄρυξ animal est ex genere caprarum silvestrium, Plin. l. 9. c. 1. eine wilde Ziege.

ORNITHIAE, ὀρνιθίαι, venti septentrionales sunt Columellæ l. 9. c. 2. De quibus Plinius l. 2. c. 47 *Spirant a bruma, qui vocantur ornithiæ, sed leniores & paucis diebus.* Sic autem dicti ab avium videntur adventu. Budæus.

ORNITHON, onis, ὀρνιθών, aviarium, ein Vogel-Haus/ Varroni proœm. l. 2. & l. 3. c. 5.

¶ Et Ornithoboscium, ὀρνιθοβοσκεῖον, locus, in quo gallinæ & aves aluntur, ein Hüner-Haus/ Hüner-Korb/ eidem l. 3. c. 9. de Re rust.

¶ Ornithogalum, ὀρνιθόγαλον, planta frequens in agris, radice nucibus castaneis suaviore. Vide Dioscor. l. 2. c. 138.

ORNO, ornare, ornatum adferre, honorare, zieren/ schmücken/ ehren. *Munus ornare verbis*, rühmen/ mit Worten ausstreichen/ Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 8. *Ornari honore, dignitate, eximia laude*, Cic. 2. fam. epist. 15, & pro Planc. cap. 9. Et, *Ornatus aliquis clarissimorum virorum testimoniis*, Idem de Arusp. resp. c. 13. *Homo ornatissimus loco, ordine, nomine, virtute, ingenio, &c.* Idem 3. in Verr. cap. 48. extr. ¶ 2. Significat etiam *instruere, apparare.* Festus: ORNATUS *dicitur bene aptus, ut miles, aut gladiator, aut acturus fabulam.* Sic *classem ornatam armis*, Lucret. lib. 2. non procul a principio. *Ornatum Elephantum*, i. e. instructum, Corn. Nepos in Hannibale dixit, ubi Lambinum & Gebhardum vide. *Ornare atque instruere copias omnibus rebus*, pro Lege Manil. c. 8. Idem Catilin. 2. c. 11. *ornamenta*, pro apparatu belli vel armis videtur dixisse. *Neque vero*, inquit, *ceteras copias, ornamenta, præsidia vestra, cum illius latronis inopia ac egestate debeo conferre.* Idem, *Exercitum auxiliis ornare*, dixit libr. 2. ad Famil. Ep. 10. Et, *Exercitum ornatum ad prælium* Tacitus 3. Hist. cap. 63. ita enim legendum ex MS. monuit Lipsius. Quod *exornare aciem* Sallustius dixit Jugurtha cap. 52. Sic *Classem ornare*, idem Cicero pro L. Manilia, & Livius libr. 26. c. 37 dixerunt. *Ornare fugam*, Ter. Eun. act. 4. sc. 4. v. 6. Quæ verbi notio, in τῷ *Adorno*, maxime apparet. Sic *ornare provinciam*: *Ornare magistratum*, est rebus necessariis instruere. De quo Casaubonus itemque Torrentius in Sueton. Cæsarem cap. 17. Livius lib. 42. c. 1 *Ita magistratus multis tabernaculisque & omni alio instrumento ornabantur.* Et, *Penum ornare* Plautus dixit Capt. act. 4. sc. 4. vers. 12. ¶ 3. Significat & beneficiis cumulare, quæ ornamento & gloriæ sint. Cicero pro Dejotaro: *Deinde eum Regem, quem ornare antea cuncti cum Senatu solebamus &c.* Item pro Roscio Amerino cap. 47. extr. *Non modo non lædetur caussa nobilitatis, si istis hominibus resistetis; verum & ornabitur.* Idem l. 7. ad Famil. Epist. 5 *M. Furium, quem mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel Leptæ Legatum. Si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem.* Plin. diceret, *beneficiis ornare.* Ita *ornatissimum beneficiis* eadem Epistola legas, quemadmodum & Cic. 3. in Verr. c. 13 *ornare aliquem beneficiis officiisque omnibus* dixit. Non dissimiliter *ornare divitiis*, pro locupletare, Nepos dixit Themistocle. ¶ 4. Superioribus exemplis adscribere & illud Ciceronis aliorumque dictum de Augusto liceat, quo *eum ornandum tollendumque* jactabant, ut Suetonius auctor est Augusti vita cap. 12. Sed præstat ibi *ornare* pro laudare accipere.

 Ita

Ita enim Vellejus interpretatur lib. 2. c. 62 extremo. *Hoc est*, inquit, *illud tempus, quo Cicero, insito amore Pompejanarum partium*, CAESAREM LAVDANDVM ET TOLLENDVM *censebat. Cum aliud diceret, aliud intelligi vellet.* Ultima verba Paterculi ad ambiguum sensum verbi *tollere* pertinent. Nam *tollere* & *attollere quem*, laude ac gloria evehere est; & sustollere, sive opprimere, & enecare. Volebat enim videri Cicero *tollendum*, id est honorandum Cæsarem Augustum dixisse; quem in occulto tollendum de medio intelligebat. ¶ 5. Pro simpliciter vestire usus Vitruvius Præfat. lib. 6 de Aristippo loquens: *Ibique de Philosophia disputans multis muneribus ornatus est: ut non tantùm se ornaret, sed etiam eis, qui unà fuerunt*, (in naufragio) *vestitum & cætera, quæ opus essent, ad victum præstaret.* Quanquam non ad vestitum tantùm, sed cætera etiam, quibus ad vitam tuendam opus erat, respicere potuit: ad eum tamen cum maximè respexit. Nam & *ornamenta* dicimus, quæ gestamus corpore induti. ¶ 6. *Ornare fugam*, Terent. Eunuch. a. 4. sc. 4. v. 6. sich zur Flucht gefast machen.

¶ Ornatus, a, um, adjectivum participiale. Cic. pro Cornel. 1. apud Ascon. *Adolescentia ad summam laudem omnibus rebus ornata.* Idem de Senect. cap. 16 *Agro bene culto nihil potest esse nec usu uberius, nec specie ornatius.* Tacitus lib. 14. cap. 4 *Navis inter alias ornatior.* Cic. Divin. in Verr. cap. 9 *lectissimus atque ornatissimus adolescens.* Pro lege Man. principio: *locus ad dicendum ornatissimus.* geziëret.

¶ Ornate, zierlich. *Ornate & copiose dicere*, Cic. pro Cæcin. cap. 18. *Ornatiùs caussam suam dicere*, Idem lib. 1. de Oratore c. 53. Et, *Ornatiùs caussas agere*, libr. 9. fam. epist. 21. *Ornatissime de aliquo loqui*, lib. 1. ad Attic. epist. 14.

¶ Ornatus, nomen, Zierath/ Schmuck. ut, *Ornatus militaris*, Cic. 1. Offic. cap. 18. extr. *Ornatus regalis*, Idem 2. de Fin. c. 21. *Ornatum afferre orationi*, Idem in Oratore cap. 39. Et Plautus Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 93 *Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.* Differt à *cultu*. Vide supra in *Colo*.

¶ Ornator, qui ornat. Gloss. Vet. *Ornator*, κοσμήτης. Cassiodor. lib. 1. epist. 2 *Acervus* (conchyliorum) *Neptunius generator florentis purpuræ, ornator solii.*

¶ Ornatrices dicebantur ancillæ, quæ dominarum crinem componebant: qualis *Nape*, *Cypassis* apud Ovidium, *Latris* apud Propertium. Juvenali *Cosmetæ* appellantur. Vide, si lubet, Torrentium ad Claudium Suetonii cap. 40, ubi *liberta ornatrix* dicitur: itemque Pignorium de Servis, nec non VVowerium ad Petronium. Ovid. de Arte am. l. 3. v. 239 *Tuta sit ornatrix.*

¶ Ornamentum, Zierde/ Ehre. ut, *Orationis ornamenta*, Cic. 1. de Fin. cap. 5. *Lumen & ornamentum Reipubl. Hortensius*, pro Milon. cap. 14. *Non modo temporibus nostris, sed ipsis etiam literis ornamento futurus*, Plin. lib. 6. epist. 11. *Vir optimus & inter præcipua seculi ornamenta numerandus*, Idem lib. 8. ep. 12. ¶ 2. *Omne instrumentum* & ita appellatur, unde adornari aliquid potest. Unde *arma* vocantur *ornamenta* apud Senec. præfat. lib. 4. Natur. quæst. *Sic ergo formare, ut scias, te non posse consequi, ut sis impetrabilis: cum omnia caveris, per ornamenta feriet.* Lipsius *per ipsa arma* explicat loco mox allegando. Unde & Scenicorum apparatus, qui Græcis σκευὴ, *Ornamentorum* nomine venit. De quo Casaubonus ad aliud Suetonii in Tito cap. 9, *Oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit.* Ubi tamen *ferramenta* malim legere, quod MSSti libri habent. Nam Victor uterque in eadem narratione *gladios* vocat. Et *Ornamenti* vox nimis late significat. Magis itaque structior, *ferramenti*, convenit. Lipsius quidem pro vulgata est 2. Saturnal. c. 17, ubi ostendit *arma* gladiatorum *ornamenta* dici auctoribus. Vere id quidem: sed aliud *arma*, aliud *tela* sunt: De *telis* autem Suetonius loquitur. Sed Lipsius *ornamenta* defendit, ex altero Senecæ Epist. 14. ibi: *Ars ei constat; qui per ornamenta percussus est.* Certe cum *ornare* generatim significet *instruere*, *ornamenta* pro *armis* tum demum accipientur, ubi pro præsenti materiâ alius apparatus intelligi non potest. Plaut. Amphitr. Prol. v. 84

Quive, quo placeret alter, fecisset minus,
Eis ornamenta & corium uti conciderent.

Ornamenta i. e. vestes scenicas. Sic Pseudolo act. 1. sc. 3. v. 108 *sine ornamentis*, nudam significat. Sic *Ornamenta triumphalia, consularia, senatoria* &c. dicebantur cultus cæteraque insignia triumphantium, Consulum, Senatorum &c. de quibus suis locis.

¶ Adornare, quod, quam simplex, venustius est. *Adornare aliquem insigni veste*, Livius lib. 1. cap. 20. Et, *Adornare verbis benefacta*, rühmen. Plinius lib. 1. Epist. 8 *Ii, qui benefacta sua verbis adornant, non ideo prædicare, quia fecerint; sed ut prædicarent, fecisse creduntur.* ¶ 2. præparare. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 34 *Continuo hæ adornant, ut lavet*, i. e. apparant, sich schicken zum Bade. *Adornare bellum*, Livius l. 10. c. 38. *Adornare naves*, Schiffe ausrüsten/ Cæsar l. 1. c. 26.

¶ Superadornare. Seneca 4. Quæst. Nat. c. 2. *Nullum materia superadornata manet operimentum.*

¶ Exornare, magnifice ornare, zieren/ butzen/ herrlich herausstreichen. Cic. in Tuscul. lib. 5. cap. 4 *Pythagoras præstantissimis institutis & artibus exornavit magnam Græciam.* Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 3. v. 132 *Mulier nequaquam exornata est bene, si morata est male.* ¶ Item instruere. Sic *exornare aciem*, Sallustius Jugurtha cap. LII. *Exornare nuptias*, Plautus dixit Aul. act. 4. sc. 10. v. 54. ¶ 3. Terent. Heaut. act. 5. sc. 1. *Quem adeo exornatum dabo, adeo depexum, ut dum vivat meminerit mei*: i. e. probè verberatum. Similiter nos: Ich wil ihn schön zurichten.

¶ Exornatus, a, um. *Exornatus varia veste*, Terent. Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 16. *Exornatissima auro cithara*, Auctor ad Herenn. l. 4. c. 47. wohl gezieret.

¶ Exornatio, Auszierung. *Exponere aliquid simpliciter sine ullâ exornatione*, Cic. lib. 2. de Invent. cap. 3. *Vasa, quæ ad exornationem pertinent*, id est splendidior, non autem necessaria, supellex, Colum. l. 12. c. 3.

¶ Exornator, ornator. Cic. l. 2. de Oratore c. 12. extr. *Cæteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerunt.*

¶ Inornatus, sine ornatu, unzierlich. ut, *inornati capilli*, Ovid. 5. Metam. v. 472. *Inornata verba*, Horat. Art. Poet. v. 234. *Nuda atque inornata inventio*, ad Herenn. l. 4. c. ult.

¶ Inornate, adv. Idem ad Herenn. auctor l. 4. c. 31 *Hoc pacto non inornate poterimus & in laudando & in lædendo, aut in corpore, aut in animo, aut in extraneis rebus dicere.*

¶ Perornare, durchaus schmücken. Deinde nimium laudare. Tacitus l. 16. c. 26 *Detraheret potius senatui, quem perornavisset, infamiam tanti flagitii.* Et Paullinus 7. Natal. Felic. v. 304

- - - *defecta in parte perornant.*

¶ Perornatus. Cic. de clar. orat. c. 43 de Crassi eloquentia: *Quod difficile est, idem & perornatus, & perbrevis.*

¶ Subornare, aliquantulum ornare, vel honorare. Seneca Ep. 24 *Vides hominem non eruditum, nec ullis præceptis contra mortem aut dolorem subornatum.* ¶ 2. Et latenter contra aliquem adducere seu allegare, heimlich zu etwas anstifften. ut, *Falsum subornavit testem Roscius*, Cic. pro Q. Rosc. cap. 17. *Accusatores instructi & subornati*, Idem in Vatin. cap. 1. *Pecunia aliquem subornare*, Idem in Philippica 13. cap. 16.

¶ Subornator, qui subornat. Ammianus 15. c. 8 *subornatore & conscio præfecto prætorii.* der es angestifftet hatte.

ORNVS, arbor, Haimbuche. *Ornus antiquâ, annosa*, Virg. 2. Æn. 626. & 10. v. 766. & 2. Georg. v. 111

- - - *steriles saxosis montibus orni.*

ORNYTION, filius Sisyphi, frater Glauci, Thersandri, & Almi, pater Phoci, ut e Corinth. sive l. 2. Pausan. p. 86 cognoscimus. Præter Phocum etiam Thoas ipsi filius fuit, quod docebit Scholiastes in Oresten Euripidis p. 255. qui tamen ipsum pro Ornytione vocat Ornytum.

ORNYTVS, de quo modo dictum. ¶ 2. Alius, de quo Clemens Alexandr. Protr. f. 17 Πολέμων τὴν Ἀθηνᾶν ὑπὸ Ὀρνύτε τρωθῆναι λέγει. *Polemo dicit, Minervam fuisse vulneratam ab Ornyto.* Fabulam hanc copiosius narrat Pausan. Arcad. seu lib. 8. p. 459. qui addit alio nomine *Teuthidem* appellatum.

ORO, orare, rogare, bitten. Quorum utrumque minus est, quam obsecrare & obtestari. *Etiam atque etiam te oro*, Cic. lib. ad Attic. ep. 1. *Multis & supplicibus verbis orare*, ad Attic. 12. ep. 32. Et Livius l. 21. c. 6. *Legati missi, auxilium ad bellum, jam haud dubie imminens, orantes.* Item, *Orare alicui aliquid* für einen um etwas werben. Ter. Andr. act. 3. sc. 2. v. 48. *Orabo uxorem gnato*, &c. *Orare aliquem aliquid* i. e. petere ab aliquo aliquid. Sueton. Vespasian. cap. 16 *Qui negata sibi gratuità libertate, quam imperium adeptum orabat*, &c. ¶ Sed *orare caussam*, agere vel dicere caussam est, für Gericht reden/ Sachen führen. Terent. Phorm. a. 2. sc. 1. v. 62 *Servum hominem caussam orare, leges non sinunt.* *Scientia orandi*, Quintil. lib. 1. cap. 10.

¶ Oratum, substant. pro re orata, Ter. Hecyr. a. 4. sc. 1. v. penult. *ne orata nostra nequeat diutius celare.*

¶ Oratio, omnis locutio secundum Ciceronem. Ter. Phorm. a. 1. sc. 4. v. 47 *Meministin' olim, ut fuerit vestra oratio?* was ihr für Wort geführet? Et Andr. act. 1. sc. 1. v. 114 *Honesta oratio est*, i. e. speciosum est, quod dicitur. Idem act. 1. sc. 5. v. 16 *Oratio hæc me miseram exanimavit metu.* Ubi Donatus: *Etiam pauca verba veteres Orationem dicebant.* Sic Principum mandata decretaque & constitutiones *Orationes* sæpe appellabantur, quemadmodum hac voce usus Suetonius Tito est cap. 6. In Nerone, cap. 15, *rationes* vocat. Alii & *Epistolas* dixerunt, de quo suo loco. Vide & Casaubon. in Capitolinum. Cæsar I. de B. C. cap. 35 *Cujus orationem legati domum referunt.* Sed *Oratio perpetua* sive *continens* est, quæ *interpellatæ* opponitur. Vide infra *Perpetuus*. *Qualis homo ipse esset, talem ejus esse orationem, orationi autem facta simillima, factis vitam*, Socrates differebat, Cicer. 5. Tusc. cap. 16. Et *Animo ægrotanti medicus est oratio*, ψυχῆς νοσούσης ἐστὶν ἰατρὸς λόγος. Vide Chiliad. *Flexanima atque omnium rerum regina oratio*, Cicer. lib. 2. de orat. cap. 44. *Habere orationem contra aliquem*, Quintil. l. 2. c. 17. *Scribere orationem*, ibidem. *Orationes intervertere*, ausschreiben/ Vide *Verto*.

¶ Ora-

¶ Oratiuncula, dimin. Cicer. 3. de Nat. Deor. cap. 17. *Lælius in illa aureola oratiuncula dicit*, &c.

¶ Orator, qui *bonus est, dicendi peritus*, quemadmodum Quintiliano definitur, Æschinem Catonemque secuto: non optime, Vossio censente, quem vide de naturâ & constitut. Rhetoricæ, sub finem cap. 1. ein Redner. *Proprium oratoris est, apte, ornate, & distincte dicere*, Cic. in offic. 1. cap. 1. *Orator ad vos venio*, Terent. in prologo 2. Hecyr. *Formare oratorem*, Quintil. lib. 1. cap. 1. ¶ 2. Olim *Oratores* dicebantur, qui nunc *Legati*. Livius l. 1. c. 15 *Vejentes, pacem petitum oratores Romam mittunt*. Et Virgil. l. 11. v. 331. *Centum oratores primâ de gente Latinâ, Ire placet*. Vide Festum & Varron. lib. 6. de LL. ¶ 3. Et Oratores, qui Rhetoricam & Eloquentiam docebant magnatum liberos. Sidonius lib. 5. Epist. 5 *Pueritiam tuam competenter Scholis liberalibus memini imbutam, & sæpe numero acriter eloquenterque declamasse coram oratore satis habebo compertum*. Unde ad discrimen *Caussidici* forenses Oratores dicebantur, Barth. ad Claudian. p. 76.

¶ Oratrix. Plaut. Milite a. 4. sc. 2. v. 80 *Quum me oratricem haud sprevisti, sivistique exorare ex te*. die bittet. Alio & oratorio sensu Quintilianus lib. 2. cap. 14. pr. RHETORICEN *in Latinum transferentes tum* ORATORIAM, *tum* ORATRICEM *nominaverunt*.

B ¶ Oratorius, ut, *Ornamenta oratoria*, zierliche Worte der Wolredner/ Cic. de clar. or. c. 75.

¶ Oratoriè, adverb. ut, *pulchre & oratorie dicere*, wol und nach der Kunst reden/ Cicer. in Oratore cap. 68.

¶ Oratorium, εὐκτήριον, locus precationis, templum, ein Bet-Haus/ Kirchen. Hac enim significatione utuntur frequenter Scriptores Ecclesiastici.

Composita ab *Oro* sunt:

¶ Adorare, anbeten. *Adoraturi sedeant*, hoc est, orationi sint toti intenti. Hoc præceptum Plutarchus adscripsit Numæ, Vide Chiliad. Adorantes manum dextram admovebant ori, & osculantes se circumagebant, de quo mox in *Adoratio*. Id autem non apud Deos tantum, sed apud alios etiam fiebat, quos honoratos vellent: quod etiam *adorare* dicebant: Eine Reverenz machen. Vetus Epigrammatarius de pantomimo:

Ingressus scenam populum saltator adorat.

Suetonius Nerone cap. 12 *Citharam autem a Judicibus delatam adoravit, ferrique ad Augusti statuam jussit*. Tacitus 1. Histor. cap. 31 *Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula* &c. Alibi hoc idem *manu venerari* dixit. Ut Annali 16. cap. 4 *Postremo flexus genu & cœtum illum manu veneratus, sententiam judicum operiebatur*. Nam & quovis modo venerari aliquem, *adorare* dicebant: quemadmodum & Græci suo προσκυνεῖν leguntur usi, de quo Grotius loco mox indicando.

C B. Hieronymus de vita Malchi: *Pervenimus ad interiorem solitudinem: ubi dominam liberosque ex more gentis adorare jussi, cervices flectimus*. Sic Eumenius Panegyr. pro restaurat. Schol. cap. 11. *Hoc ego solatium, quantum ad honorem pertinet, adoratum accipio*. Quam lectionem & Livineius sequitur, & confirmat Gruterus, quanquam alii, inter quos ipse etiam Scaliger est, *adæratum* legant. Vide supra in *Æs*, *Adæro*. ¶ 2. Tribuitur & mutis interdum *adoratio*: ut, *Elephanti regem adorant, genua submittunt*, Plin. lib. 8. cap. 1. ¶ 3. Adorare pro orare (compositum pro simplici) sive optare dixit Propertius in illo lib. 1. eleg. 4. extr.

- - - - - - - *manent sic, semper adoro,*
Nec quicquam ex illâ, quod querar, inveniam.

¶ *Adorare* autem ab *ador, adore* derivat Priscianus. Sed rectius ab *ad* & *ore*: Hic enim habitus adorantium erat, ut dextram ad os referrent & totum corpus circumagerent, ut Plinius docet lib. 28. cap. 2. Apulejus Apolog. *Si fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratiâ manum labris admovere*. Sueton. Vitellio cap. 2 *C. Cæsarem adorari ut Deum constituit: cum reversus ex Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato, circumvertensque se deinde procumbens*. Vide P. Pithœum Advers. lib. 1. Subcisiv. Lection. cap. 7. & Lips. lib. 2. Elect. cap. 6.

D VVoweriunt ad Minut. Felic. p. 107. Grotium denique Explicatione Decalogi p. 35.

¶ Adoratio, Anbetung/ Anruffung. Plin. lib. 28. cap. 2. *Cur fascinationibus adoratione peculiari occurrimus alii, Græcam Nemesin invocantes?* Et Apulejus lib. 4. Metam. p. 155 *Venerem religiosis adorationibus venerabantur*.

¶ Adorator. Tertullianus de Spectac. c. 8 *Si Capitolium, si Serapeum sacrificator & adorator intravero*.

¶ Adorabilis, dignus adoratione. *Adorabile beneficium*, Apulej. lib. 11. p. 265. ed. Elmenh.

¶ Coadorare. Ambrosius lib. 3 de Spiritu S. cap. 12 *Per unitatem potestatis ejusdem coadoratur in Deo Spiritus, dum Deus adoratur in spiritu*.

¶ Exorare, orando obtinere, erbitten. *Sine, te exorem*, Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 105. *Facile exorari*, Cic. pro Dejot. c. 3. sich leicht erbitten lassen. Statius Genethliaco Lucani v. 121

Unum quæso diem Deos silentum
Exores.

A ¶ Exorator. Tertullianus de Pudicit. cap. 19 *Horum ultra exorator non erit Christus*.

¶ Exorabulum, argumentum, quo exoramus. Plautus Trucul. a. 1. sc. 1. v. 6 *Quotquot exoretur exorabulis*. Apulejus 4. Florid. *Cuncta exorabula judicantium facile perdidicit*.

¶ Exorabilis, a quo facile obtinemus quod oramus, der zu erbitten ist. *Minus exorabilem aliquem experiri*, Cic. ad Attic. l. 1. epist. 3. extr. Et Horatius l. 2. epist. 2. v. 179

- - - *non exorabilis auro Orcus.*

Propertius lib. 2. eleg. 30. v. 11

- - - *Si pecces, Deus exorabilis ille est.*

Seneca lib. 2. de Clement. cap. 20, *in suis, quam in alienis exorabilior injuriis*.

¶ Inexorabilis, ut, *Inexorabilis judex*, Cicer. 1. Tusc. c. 5. Et, *Nimium te inexorabilem præbuisti*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 2. Et, *Leges, res surda, inexorabilis sunt*, Livius l. 2. c. 3. der nicht zu erbitten ist.

¶ Inexoratus, a, um, quod non rogavimus, unerbeten. Arnobius l. 3. p. 114 *Hoc est proprium Dei, inexorata beneficia præbere fessis atque invalidis rebus*.

¶ Inoratum, *Res inorata*, davon nichts geredet oder gehandelt worden/ vel non perorata sive non impetrata. *Legati re inorata reverterunt*, Cic. pro Roscio c. 9.

¶ Perorare, orationem habere, de aliqua re verba facere, idem quod simplex. Cic. de Legibus lib. 2. extremo: *Omnis oratio Platonis de legibus perorata est uno æstivo die*. Et cum propositione, *Perorare in aliquem*, eine Rede oder Anklage wider einen halten. Quintilianus lib. 2. cap. 4. pag. 117 *Moris est citra personas in ipsa vitia perorare*. ¶ 2. Item, Orationis facere finem, beschliessen. Cic. in Acad. lib. 4. cap. ult. *Quoniam satis multa dixi, est mihi perorandum*. Et, *Brevi perorare*, Idem de Invent. l. 1. c. 48. Et Propertius l. 4. Eleg. ult.

Caussa perorata est: flentes me, surgite testes.

Quintil. Declam. 3. in fine: *Caussa, Imperator, ut mediocritas mea tulit, perorata est*. Sic *perorare narrationem* pro finire, Cornificius dixit 1. Rhetor. ad Herennium cap. 10.

¶ Peroratio, epilogus, constans repetitione præcipuorum argumentorum, eorumque quæ dicta sunt, der Beschluß. Cic. 2. de orat. cap. 19 *Conclusionem orationis & quasi perorationem collocant*. Idem de Clar. Orat. cap. 33 *Exstat ejus peroratio, qui epilogus dicitur, qui tanto in honore pueris nobis erat, ut eum etiam edisceremus*. De Galba Servio loquitur.

¶ Oraculum responsum, & oratio Deorum certa: Hinc enim appellari Cicero scripsit in Topicis cap. 20. ein Göttliche Antwort. Vel, *Oraculum est voluntas divina, hominis ore enunciata*, Seneca auctore præfat. libr. 1. Controvers. p. 66. Sed Ethnicorum oracula intricata, flexiloqua, & plane ænigmatica fuerunt. *Dare, edere oracula*, wahren Bericht thun. Cic. l. 2. Off. cap. 22 *Apollo Pythius oraculo edidit, Spartam nullâ re aliâ, nisi avaritiâ esse perituram*. Idem ad Brutum epist. 2. extrema: *Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil potest esse verius*. Idem 1. Tuscul. c. 48 extr. *oraculo edito*. Ergo *edi* quoque *oraculum*, non solum, *oraculo*, recte dicimus. Sed *Petere, consulere oraculum*, um Bericht ansuchen. Cic. 1. de Divinat. c. 34 *Cum oraculum ab Jove Dodonæo petivissent*. Virg. 2. Æn. v. 114

- - - *Scitatum oracula Phœbi Mittimus.*

¶ 2. Oraculum, locus ipse, in quo eduntur oracula. *Est enim sine dubio domus Jurisconsulti totius Oraculum civitatis*, Cic. 1. de orat. cap. 45. extr. Idem pro Fontejo cap. 10 *Hæ sunt nationes, quæ quondam tam longe ab suis sedibus Delphos usque ad Apollinem Pythium, atque ad oraculum orbis terræ vexandum ac spoliandum profectæ sunt*. ¶ Oracula porro antiquissima celeberrima fuere; *Dodonæum*, in Epiro; *Jovis Hammonis*, in Libya; *Pythium* Delphis; *Apollinis Dyndimæi*, &c. Quæ colligi & disputari de Oraculis solent, post alios multos collegit nuper Antonius van Dale, quem consulas.

¶ 3. Est & oraculum, celebre alicujus, ac veluti divinum dictum, ut, *Illud verum est M. Catonis oraculum: Nihil agendo homines malè agere discunt*, Columell. lib. 9. cap. 1. Itaque & Oraculorum appellatio frequens Principalibus literis aut mandatis. Symmach. lib. 2. Epist. 13 *Neque enim te exhauserit, quod adeuntium preces indefesso absolvit affatu, quod venerandi principis mentem loqueris & oracula*. Vide Barth. ad Claud. p. 80. qui plura his dabit.

OROBANCHE, ὀροβάγχη, ervi angina, herba strangulans & enecans ervam & legumina *Scandulaca*, Schmerkraut/ Sommerwurtz. Plin. 22. c. 25.

OROBITIS, color luteæ herbæ Plinio, gelbe Farbe von Hederich/ lib. 33. cap. 5.

ORONTES, Trojanus, unus ex Æneæ sociis de quo Virgil. 1. Æneid. v. 113

Unam, quæ Lycios fidumque vehebat Oronten.

¶ 2. Orontes etiam nomen fluminis in Syria. Propertius lib. 2. El. 23. v. 21

Et quas Euphrates, & quas mihi misit Orontes.

Vide Plin. & Strabon. lib. 16.

¶ Orontēus, pro Syrio: Propert. lib. 1. eleg. 2. pr.

Aut quid Orontea crines perfundere myrrha,

ſcilicet juvat. Ubi tamen *Orontea myrrha*, dicitur, non quod naſcatur in Syria, ſed quia camelis Antiochiam Syriæ deferebatur.

ŌRŌPVS, Ὠρωπὸς, civitas in confinio Atticæ, & Bœotiæ, controverſiarum multarum inter Athenienſes & Thebanos parens, ut Strabo obſervat, ejusque ſitum accurate deſcribit l. 9. p. 275. Addi poteſt VVolſſius Tom. 5 operis Demoſthenici p. 335.

OROPYGIVM, ſeu *Orropygium* & *Uropygium* (ubi vide) ὀῤῥοπύγιον, ὀῤῥοπύγιον, extrema pars ſpinæ, in ſacrum os deſinentis, prodicique incumbentis, der Burtzel.

OROSPEDA, mons Hiſpaniæ Tarraconenſis. De quo placet audire Io. Geneſ. Sepalvedam Epiſt. 48. quæ eſt ad Quignonium. p. 188 *Hunc eſſe montem aſſeverabam, qui ex media fere Idubeda circa Saguntiam urbem profectus, in occaſum excurrit, Segobrigenſes & Segobienſes Avelenſelesque fines a Carpetanis diſterminans, deinde in meridiem flexus Luſitanos a Toletanis derimit, tum Spartarium campum, & ex altera parte Bætariam prætergreſſus Carthaginenſibus montibus conjungitur, & per oram interni maris atque ad fretum Herculeum excurrit.* Ubi Strabonem auctorem laudat, publicumque errorem caſtigat exiſtimantium omnem Oroſpedam ora maris Hiſpanici contineri.

ORPHĂNVS, Græcum eſt, ὀρφανὸς, qui caret patre, præſidioque paterno, ein Waiſe. Latine *Pupillus eſt*, cui adhibetur tutor, Vall. lib. 4. c. 33.

¶ Orphanotrophium, ein Waiſen-Haus. Lege 22. Cod. de SS. Eccleſ.

ORPHEVS, Ὀρφεὺς, Poeta Thracius antiquiſſimus & ſapientiſſimus, Calliopes & Apollinis vel potius Oeagri filius, ſcripſit Argonautica & hymnos, cum libello de lapidibus, quæ omnia extant excuſa ab Aldo cum Muſæo, & nuperrime Trajecti ad Rhenum recuſa ſunt cum H. Stephani & Scaligeri notis curante Andr. Chr. Eſchenbachio. Genuina ſint, nec ne, magna lis eſt & dubitatio. Ovidius 3. de arte am. v. 321 *Saxa feraſque lyrâ movit*, i. e. homines agreſtes manſuetiores effecit ſapienti quodam orationis genere. Paſſim horum Orphicorum meminit Plato. Hymni autem & alia carmina, quibus Orphei nomen præſcribitur, & *Orphica* olim appellata fuerunt, non antiquiſſimi hujus Orphei ſunt, ſed aliorum, qui ab Orpheo tradita mirabantur, ut eruditus Grotius lib. 1 de veritate Chriſtianæ Religionis obſervat. Cicero 1. de Natura Deorum c. 38 *Orpheum Poetam docet Ariſtoteles nunquam fuiſſe: & hoc Orphicum Carmen Pythagoræi ferunt cujusdam Cercopis:* ita enim legendum eſſe, non *cerdonis*, viris doctis Petro Victorio caſtig. ad hunc Ciceronis locum p. 523. Hadriano Junio Adag. 638. f. 250. & Voſſio cap. 13 de nat. Poet. §. 3. p. 79. (qui plura de Orpheo præclara ſuggeret,) obſervatum eſt ex his Suidæ verbis in Ὀρφεύς: λέγονται δὲ (ἱερὸι λόγοι τοῦ Ὀρφέως) εἶναι θεογνήτου τοῦ θεσσαλοῦ οἱ δὲ κέρκωπος τοῦ πυθαγορείου. Quæ ergò nomen Orphei præ ſe tulerunt, ſuppoſititia fuere omnia, nec ea tamen unius auctoris, ſed ſic ſatis multorum, quorum nomina quære apud Suidam. ¶ Cæterum, Orphei plures, quos liberali copiâ nobis annumerat Suidas, videntur ad binarium cogi debere. Sane Orpheum *Lebethrium* ſive *Argonautam*, Orpheum *Ciconæum*, & Orpheum *Regem Thraciæ*, de quibus ille, tanquam tribus diverſis viris agit, unum & eundem hominem fuiſſe, contendit Petr. Lambec. lib. 2. Prodr. lit. c. 4. f. 179. qui de Orpheo copioſe agit in præcedentibus. Neque niſi duos Orpheas ex Herodoro memorat Apollonii Scholiaſtes p. 2. quorum alter ſocius fuerit Argonautarum. Atque hic *Argonauta* (pertexemus enim rem verbis Voſſii lib. 1. de orig. Idol. c. 39. f. 145.) *vixit triginta circiter annis ante excidium Trojanum. Alter ille, vel potius Onomacritus, cujus pleraque ſunt Orpheo tributa, claruit temporibus Hipparchi & Hippiæ, filiorum Piſiſtrati, ut Tatianus etiam ſcripſit adverſus gentes.* Nempe hic eſt, quem Orphea Crotoniaten vocat Suidas, & ex Aſclepiade facit æqualem Piſiſtrati. Vide *Onomacritus*. Voſſius Orphea nunquam fuiſſe exiſtimat, & probat teſtimonio Ariſtotelis ex Cicer. lib. 1. de natur. Deor. Origenes etiam ulla Orphei ſcripta ſuo ævo extitiſſe negat lib. 1. contra Celſum.

¶ Orphei nomen per alluſionem Q. Hortenſius ſervo ſuo dedit, qui in θηροτροφείῳ ſive leporario cervos, apros, capreas, cæteraſque quadrupedes convocabat, ut videre eſt apud Varronem libr. 3. de R. R. cap. 13.

¶ Orphicus, ut *orphicum Carmen* Cic. ante cit. lib. 1. de N. D. cap. 38.

¶ Orphēus, idem. Ovid. principio lib. 10

- - - *Orpheâ nequicquam voce vocatur.*

¶ Orphaicus. *Liberum Patrem Orphaici* νοῦν ὑλικὸν *ſuſpicantur intelligi*, Macrob. lib. 1. in Somn. Scip. c. 12.

ORSILOCHE: nomen Tauricæ Dianæ. Ammian. lib. 22. p. 233 *Immolantes advenas Dianæ, quæ apud eos dicitur Orſiloche.* Græce ὀρσιλοχείαν eam vocari παρὰ τὸ ὀρνύειν τὴν λοχείαν, a promovendo partûs labore, atque ſic apud Ammianum legi debere, cùm alias eſſet *Orſilodia*, ſentit Hadr. Jun. lib. 4. animadv. c. 23. Ὀρσιλοχίαν, *Orilochian* nominat Antonius Liberalis Metamorph. κζ p. 37. Nam quòd Iphigeniæ, cùm in divarum ea numerum recepta fuiſſet, nomen hoc inditum ait: ſciendum e Gyraldo Synt. 12. hiſt. deor. f. 357, Iphigeniam eandem eſſe cum Tauropolo Diana.

ORSILOCHVS, filius Diodei interfectus ab Ænea, Homer. Iliad. 2.

ORTHAGORAS, Sicyoniorum rex, Ariſtot. lib. 5. Polit. c. 12. ¶ 2. Orthagoras Thebanus, tibicen Platon. Protag. f. 222.

ORTHODOXVS, ὀρθόδοξος, qui recta eſt de fide ſententia. Hieronymus Epiſt. 144 ad Damaſum: *Commentaria a noſtris, hoc eſt, orthodoxis viris ſcripta.* Rechtgläubiger.

ORTHOĔPIA, ὀρθοέπεια, emendata cum ſuavitate vocum explanatio, eine Art recht und lieblich auszureden. Quintil. lib. 11 cap. 9.

ORTHOGŌNIVS, ὀρθογώνιος, ut, *ager orthogonius*, id eſt, rectis angulis conſtans, atque ex omni parte æqualis, Columella lib. 5. cap. 2.

ORTHOGRAPHIA, ὀρθογραφία, ratio rectè ſcribendi, cujus inprimis diligentiſſima eſt habenda ratio in omnibus linguis. Conſtat autem in legitima collocatione vocalium & conſonantium, adſpirationis & diphthongorum, die Kunſt recht zu ſchreiben. Caſſiodorus libri de Orthographia, ex variis collecti, concluſione: *Orthographia, quemadmodum ſcribi debeat, deſignat.* Adde Quintilianum lib. 1. cap. 7, ubi Græcum vocabulum interpretatur *recte ſcribendi ſcientiam.*

¶ Orthogrăphus, artis orthographicæ peritus. Caſſiodorus dicto loco: *Artigraphos de Orthographia tractaſſe, & iterum Orthographos de partium declinatione diſſeruiſſe.*

¶ Orthographicus, ὀρθογραφικὸς, ſecundum artem orthographiæ.

ORTHOPNOEA, ὀρθόπνοια, difficultas ſpirandi vel anhelitus, ein ſchwerer Athem. Corn. Celſus l. 4. c. 7. n. 2.

¶ Orthopnoicus, ὀρθοπνοικὸς, qui eo vitio laborat.

ORTHOSTĂTA, ὀρθοστάτης, maſcul. quo nomine dicuntur arrectaria pila ſeu fulcimenta, apud Vitruv. lib. 2. c. 8. Säule in der Wand.

ORTHRAGORISCVS, ὀρθραγορίσκος, piſcis qui & *Luna*, & *Porcus* dicitur, Monfiſch oder Saufiſch / piſcis longus latusque tereti figura, cujus extremum corporis Lunæ in cornua curvatæ ſimile eſt, grunnit porci modo cum capitur, Geſn.

ORTYGIA, Ὀρτυγία, inſula in mari Ægæo, inde dicta, quod in ea primum viſæ ſunt (teſte Solino) coturnices, quas ὄρτυγας Græci vocant. Vid. Virg. 3. Æn. 124. & 143. ¶ 2. Alia hujus nominis fuit inſula circa Siciliam, de qua Virgil. dicto lib. 3. Æn. v. 694.

Oryx, vide *Orix.*

ORYZA, ὄρυζα, legumen, Reiß. *Ptiſanarium oryzæ*, Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 155. *Oryzaminon*, Schwaden / legumen milio tenuius.

OS, ōris, concavum intra quod dentes ſunt, & lingua, der Mund / das Maul. *Impuriſſimum os*, ein unverſchämtes Maul / Cic. Philipp. 5. c. 7. Eurip. in Bacchidibus:

Ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τ' ἀφροσύνης τὸ τέλος δυστυχία.

Id eſt, *Infrenis oris & iniquæ vecordiæ finis ſeu vectigal eſt calamitas.* Citatur à Gellio lib. 1. cap. 15. *Os ſublinere*, apud Plautum frequenter legitur, einem das Maul ſchmieren / dare verba & arte quadam decipere. In Aulular. act. 4. ſc. 6. v. 2. *Fidei cenſebam maximam fidem eſſe, Ea ſublevit os mihi peniſſime.* id eſt, penitus me decepit. *Uno ore*, i. e. uno conſenſu, einhellig / Terent. in Andria act. 1. ſc. 1. v. 69. Et, *Habere aliquid ſemper in ore*, Cic. 6. famil. epiſt. 19. immer und gern von etwas reden. *In ore eſt omni populo*, Terent. Adelph. a. 1. ſc. 1. v. 13, hoc eſt, Fama eſt, rumor eſt. Et Cic. 3. in Verr. c. 46 extr. *in ore vulgi atque communibus proverbiis verſari*, in aller Mäuler ſeyn. ¶ 2. *Os* non illam partem tantùm ſignificat, unde loquimur; ſed totam inferiorem faciei partem, in qua ſunt *oculi, genæ, pudoris ſedes, naſusque & mentum:* uno verbo, vultum, ſeu frontem. Hinc *lacrymis totum os opplere*, Terent. Heauton. act. 2. ſc. 3. v. 65. & *os præbere*, id eſt, buccas, Adelph. act. 2. ſc. 2. v. 7. quod Tertullianus, *os contumeliis alaparum objicere*, de Spectaculis dixit. Sic eidem Terentio *Sparſum os*, lentiginoſa facies dicitur (Sommerſproßig) de quo vide in *Spargo.* Tacitus 4. Hiſtor. c. 13 *Civilis ultra quàm barbaris ſolitum, ingenio ſolers, & Sertorium ſe aut Hannibalem ferens ſimili oris dehoneſtamento* &c. *Dehoneſtamentum oris* dicit, quod luſcus, ſeu altero captus eſſet, perinde uti Sertorius & Hannibal. Ovid. 1. Metamorph. *Os homini ſublime dedit, cælumque videre*
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Senec. l. 3. de Irâ cap. 17 de Lyſimacho: *Teleſphorum Rhodium, amicum ſuum, undique decurtatum, cum aures illi naſumque abſcidiſſet, in cavea, velut novum animal aliquod & inuſitatum: diu pavit, cum ORIS detruncati mutilatique deformitas humanam faciem perdidiſſet.* Jam cùm in vultu hominis & pudoris ſit ſedes, factum inde ut alibi os ſumatur cum reſpectu ad pudorem ac verecundiam, ut, *os durum*, i. e. inverecundum & obduratum

quaſi

quasi mendaciis, ein unverschämtes Lügenmaul/ Terent. Eun. act. 4. sc. 7. vers. 36. quod *impudens* eadem fab. act. 5. sc. 1. v. 22 appellat; *ferreum* Licinius Crassus apud Suetonium Nerone cap. 2. Huic *molle*, i. e. verecundum opponitur apud Senecam epist. 11. *Duritiem oris* idem vitium ipsum dixit, de Constantia Sapientis cap. 17. Quin & *sine ore* dicebantur *esse*, qui omnem pudorem deposuissent. Cato apud Senecam lib. 3 de Ira cap. 38 *Affirmabo omnibus, Lentule, falli eos, qui te negant os habere.* Hinc & *oris verecundiam* pro rubore genarum, pudoris indice, Suetonius dixit, Domitiano cap. 18. Terentius Heauton. act. 4. sc. 2. v. 22 *Quo ore appellabo patrem?* Sic Phormione act. 5. sc. 7. v. 24 *Quo ore redibo ad eam, quam contempserim?* i. e. quâ fronte, vel audacia, mit was Unverschämtigkeit oder Künheit? Et Cicer. 6. Verr. cap. 29 *Os hominis, insignemque impudentiam cognoscite.* ¶ Ad oculos quoque refertur, & conspectum seu præsentiam significat. Cic. pro Rosc. Amer. cap. 6 *Erat Roscius Romæ frequens, atque in foro & in ore omnium quotidie versabatur.* Et Tacitus 3. Hist. cap. 77, 4 *in ore ejus jugulatur*, hoc est, in conspectu. Sallustius in Fragmentis: *A prima adolescentiâ in ore vestro privatus & in magistratibus egi.* Terentius Heaut. act. 3. sc. 3. v. 11 *At certo concedes ab eorum ore paulisper.* Florus lib. 2. cap. 17 *Classem sub ipso ore urbis incendit.* Tacitus 3. Histor. cap. 36 *Non in ore vulgi agere, sed in hortis abditus:* ubi & Lipsium licebit videre. *Ora*, interdum anteriorem hominis partem significant, cui opponuntur *Terga*. Curtius lib. 4. cap. 15. *Alexander mutato equo, quippe plures fatigaverat, resistentium ora fodiebat, fugientium terga.* ¶ 4. *Ora* denique ostia sunt maris, aut fluminum, Ein- und Ausflüsse. Virg. 4. Georg. de Nilo v. 292

- - - *Septem discurrit in ora.*

Livius lib. 1. cap. 33 *In ore Tiberis Hostia urbs condita.* Curtius lib. 9. cap. 9. n. 23 *os amnis.* Florus lib. 2. cap. 17 *Victor ad Gades & Oceani ora pervenit.* Sed ibi *ora* pro *oras* potuit etiam dixisse. Siculus Flaccus de conditionibus agrorum: *In his ergò littoribus Romani colonos miserunt, qui ora Italiæ tuerentur.* ¶ *Os specus* pro ingressu seu aditu Tacitus dixit 4. Annal. cap. 59, & Curtius lib. 7. cap. 11. n. 3. Nam omne patens scriptoribus *Os* perhibetur. Barth. ad script. Venat. p. 5. Sic *ora vulneris, matricis &c.*

¶ Ab *os, oris*, etiam deducitur *orarium*, in quo vocabulo explicando valde sudat Lipsius lib. 2. Elector. cap. 10. Omnium accuratissime fusissimeque de eo docet Casaubonus ad Aurelianum Flavii Vopisci, qui omnino videndus, ipsique jungendus Vossius lib. 3. de vit. Serm. cap. 30. pag. 523. Est autem recentior vox, & proprie significat linteum ori tergendo paratum. Vopiscus Aureliano cap. 48 *Sciendum tamen, ipsum primum donasse oraria populo Romano, quibus uteretur populus Romanus ad favorem.* Ambrosius de Lazaro, quem Christus suscitavit, loquens: *Audivit ergò defunctus, & exivit foràs de monumento, ligatus pedes & manus institis, & facies ejus orario colligata erat:* Lib. de fide Resurr. (Tom. 3. Op. f. 34.) mit einem Schweiß- oder Schnuptuch. Desumsit enim hoc Ambrosius ex historiâ sacrâ Joh. 11. v. 44. ubi Græca hæc sunt: ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Vulgatus interpres: *Facies illius sudario erat ligata.* Utramque vocem ex Hieronymo conjunxit Saresber. lib. 7 Policrat. cap. 23 *Ridiculum & plenum dedecoris est, referto marsupio, quod sudarium & orarium non habeas, gloriari.* Ubi hæc duo distinxisse eum patet. Deinde verò & vestem sacerdotalem. Vide Voss. de vitiis sermonis lib. 3. cap. 30.

¶ *Inora animalia*, quæ os non habent. Gellius lib. 7. cap. 6. Sed alii *inodora* malunt. Vide Gronovium in h. l.

¶ Osculum diminut. ein Mündlein. Horat. lib. 1. ode 13

- - - *Dulcia barbare*
Lædentem oscula.

Auson. Epist. 25 *Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet.* Ubi pro ore simpliciter ponitur. Petronius pag. 172 *Nares paullulum inflexæ: & osculum, quale Praxiteles habere Dianam credidit.* Vide ibi animadv. VVowerii p. 470. & Gonsal. ad Petronii locum alium p. 292. ¶ 2. *Basium* est ein Kuß. Servius inter *basium* & *osculum* ita distinguit, ut dicat *osculum* religionis esse, *basium* voluptatis. Paullo aliter Donatus ad Terent. Eunuch. act. 3. scen. 2. *Tria*, inquit, *osculandi genera sunt:* OSCVLVM, *scilicet*, BASIVM, & SVAVIVM. OSCVLA *officiorum sunt:* BASIA *pudicorum affectuum:* SVAVIA *libidinum & amorum.* Sed hæc non semper observant auctores. De varia osculorum ratione apud Veteres vide Lipsium lib. 2. Electorum cap. 6. *Osculum præbere, figere, jungere, dare*, locutiones sunt Poeticæ. *Osculo aliquem excipere*, Suetonius Othone cap. 6, qui & *osculum ingerere* de Grammat. cap. 23 dixit. Plaut. in Amph. act. 2. sc. 2. v. 169 *Jam illud non placet principium de osculo.* ¶ *Osculum labratum*, quo soli Impp. salutabantur, quid sit, docet Salmasius in Vopisci Probum cap. ult. Gloss. Vet. *Labratum*, φίλημα βασιλικόν.

¶ Oscillum, aliud diminutivum, parvum os. Onomasticum vetus: *Oscillum*, στομάτιον. ¶ 2. Oscilla imagunculæ ad humanam effigiem factæ, quæ Diti & Saturno sacrificabantur, Töcklein/ Macrob. lib. 1. Saturn. c. 7. item Servius ad illud Virgil. 2. Georg. v. 389

Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

Item Scalig. Lection. Auson. lib. 2. cap. 26. ¶ 3. Sed *oscillum*, aut *oscillatio*, lusus puerilis & rustici genus est, quo religatis de tigno arboreve funibus, in aëre librati subvectantur, quod *oscillo jactari* dicitur, αἰώραν seu αἰώρησιν, dixerunt Græci. ¶ 4. Unde Oscillum pro ipsa libratione & agitatione, etiam extra hoc ludicrum genus. Tertullianus de Pallio cap. 1 *Arietem* [machinam bellicam] *dicitur Carthago prima omnium armasse in oscillum penduli impetus.* Vide ibi Salmas. p. 130, qui aliunde derivat, quando αἰώραν & librationem significat, nempe a *Cinus* seu diminuto *Cillus*, quod νεῦμα Glossæ interpretentur: unde *cilleo* antiquum, i. e. movere, inclinare: & compositum *obscilleo* seu *oscilleo* &c. Vide ipsum.

¶ Osculor, osculari, osculo excipere; *venerari & osculari*, Cic. 6. in Verr. cap. 43. *Amplecti & osculari*, Idem 16. ad Attic. epist. 5.

¶ Osculatio, Kuß/ das Küssen. Cic. pro Cœlio cap. 20. *complexu, osculatione* &c.

¶ Osculabundus, küssend. Sueton. Vitell. cap. 2. Et Apulejus lib. 11. post principium: *velut manum sacerdotis osculabundus.*

¶ Deosculari, idem quod simplex. Martial. lib. 8. Epigram. 81

Hos amplectitur, hos deosculatur.

Alii *perosculatur* legunt.

¶ Exosculari, idem. Sueton. Nerone cap. 28 *Sporum identidem exosculans.* Gellius lib. 2. cap. 26 *Scientiam, verborumque ejus elegantiam exosculatus*, hoc est, blande approbans.

¶ Exosculatio. Plin. lib. 10. cap. 12. & 34. de columbis.

¶ Obosculari, contra osculari, aut idem ac simplex, quia omnis osculatio est rei oppositæ. Petronius pag. 171 *Viderint matronæ, quæ flagellorum vestigia obosculantur.* hoc est, servos.

OS, ossis, ὀστέον. *Ossa mirabiles commissuras habent, & ad stabilitatem aptas, & ad artus finiendos accommodatas, & ad motum, & ad omnem corporis actionem*, Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 55. Bein/Knochen. Plaut. in Aulul. act. 3. sc. 6. v. 28 *Ossa atque pellis totus est*, es ist nichts an ihm als Haut und Knochen. *Os inest orationi illi*, ὀστοῦν ἔνεστι τῷ λόγῳ. Vide Chiliad. es hat Hände und Füsse/ was der Mann redet. ¶ *Ossa terræ*, lapides sunt. Vide infra *Exossatus*. *Os ligni*, der Ast im Holtze. *Ossa arborum*, Plinius lib. 17. cap. 27.

¶ Cæterum veteres, etiam antiquissimi, dixerunt *Ossum*, *ossi*, pro *os ossis*, & in plurali, *ossua*, pro *ossa*, unde *Ossuarium*, de quo post. Vid. Lauremb. Antiquar. p. 314. Vetustum marmor Romæ ap. Delr. Comm. in Herc. fur. Senec. p. 230

Sed quid ego hæc cerno, mea sunt hic ossua in olla
Condita. Vive hospes dum licet, atque vale.

Addit Delrio: Pœni forte hoc epitaphium. Nam temporibus Augustini etiam & Arnobii in Africa non *os*, sed *ossum*, nec *ossa*, sed *ossua* dicebant, ut testatur Augustinus in Psalm. 138. [Ebr. 139] v. 15, significans id Grammaticorum sui temporis conviciis excipi solitum. Immerito. nam antiquos *ossum* & *ossu*, ut Cornu, dixisse, Charisius lib. 1. p. 23, & Priscian. lib. 7, auctores sunt.

¶ Ossiculum, os parvum, ein Beinlein. Gellius lib. 6. cap. 1. *Cum natura corpora humana fingeret, ratio subtilior & utilitas ipsa operis postulavit, ut tenuissimis minutisque ossiculis caput compingeret.* Add. Plin. lib. 30. cap. 15, qui limacis lapillum in dorso *ossiculum* dixit. ¶ 2. Quo nomine etiam dicitur os penetrale fructuum, qui nucleos habent, ut, *cerasa, pruna*, das Harte/ damit der Kern beschlossen wird.

¶ Osseus, adjectivum, Knöchig/ beinern. *Manus ossea*, Juvenal. Sat. 5. v. 53. eine dürre Hand.

¶ Ossuaria, æ, locus, in quo reponuntur ossa defunctorum, ein Beinhauß. Ulpianus Lege 2. Sepulcr. violat. Onomasticum vetus: *Ossuaria*, ὀστοδοχεῖα. Et *Ossuariæ ollæ* in antiquis inscriptionibus leguntur, Voss. Etymol. f. 359. Nempe quia veteres *ossua* dicebant, pro *ossa*.

¶ Ossilegium ὀστολογία erat, quum post crematum cadaver ossa legerent, ut conderent postea. Unde Virgil. 6. Æn. v. 228

Ossaque lecta cado texit Corinæus aheno.

Totam rem luculenter descripsit Tibullus lib. 2. El. 3. Vide & Desid. Heraldum Advers. lib. 1. cap. 7. & Kirchmannum. Philoxeni Glossæ: ὀστολόγιον, *Ossilegium:* Et Onomast. vetus: ὀστολογία, *Ossilegium.*

¶ Ossilĕgus, qui legit ossa. Idem Onomasticum: *Ossilegus*, ὀστολόγος.

¶ Ossifrăgus, qui ossa frangit. Seneca Controv. 33 sub initium: *In quemque sæviens ossifragus iste, alterius brachia amputat, alterius enervat: alium distorquet, alium delumbat.*

¶ 2. Ossifrăgus, vel Ossifraga, aquilæ genus a frangendis ossibus ita dictæ. Plinius lib. 30. cap 7. *Unum est ossifrago intestinum mirabili natura, omnia devorata conficienti.*

¶ Ossipaga, sic enim legendum existimant Stewechius, atque alii quidam, apud Arnobium, cum impressum sit *Ossilago*, quod quidem & Gyraldus retinet synt. 1. histor. deor. f. 48. Significatur enim Dea ossium solidatrix, à *pago*, antiquo verbo, quod est pango: Quamobrem & *Ossipanga* Stewechio non displicet.

Verba Arnobii leguntur lib. 4. p. 131, *Nam quæ durat & solidat infantibus parvis ossa, Ossilago esse memoratur.* Dubium, an eadem voce uti voluerit lib. 3. p. 118. ubi hæc habemus: *Nulla Pomona, nulla Ossipagina, nulla Februtis, Populonia*, &c. *Opigena* enim ibi pro *Ossipagina* legendum esse, placet Meursio lib. 3. Crit. Arnob. cap. 6. p. 67. Nec displicet Heraldo ad Arnob. p. 147. Alii tamen utrobique malunt *Ossipagam* aut *Ossipangam*. A

¶ Exos, exossis, adject. sine osse, ἀνόστεος. Quo nomine Polypum piscem dicit Hesiodus, quod cartilagine potiùs, quàm ossibus carnes ejus constent, ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, &c. Postremam corripuit Lucretius lib. 3. v. 721

- - - - *animantum copia tanta*
Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.

¶ Exossus, idem. Apulejus lib. 1. Metam. post principium, *enervam & exossam saltationem* dixit, quæ mollior est incessu. Et in Apologia: *saltandis fabulis exossis & enervis.* Ita Elmenhorstius, cujus Emendationes vide p. 125. *enervem & exossem saltationem*, tertia declinatione edidit.

¶ Exosso, exossare, ossa removere, aus den Knochen reinigen. *Exossare pisces*, apud Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 24. Lucretius lib. 4. v. 1264

Atque exossato ciet omni pectore fluctus.

id est, pectore ita inflexo & incurvato, ut ossibus carere videatur. ¶ *Exossatus ager* Persio Satyr. 6. v. 51 est lapidibus purgatus. Vide ib. Casaub. pag. 501. Nam, ut ait Ovid. lib. 1. Metam. in fabula Deucal. v. 393

Magna parens terra est, lapides in corpore terræ
Ossa reor dici.

Itaque & lib. 4. Metam. cum Atlas in montem mutaretur, v. 660
Ossa lapis fiunt.

OSCI, populi Italiæ. Servius ad illud Virgilii lib. 7. Æneid. *Oscorumque manum; Capuenses*, inquit, *dicit, qui ante Osci appellati sunt, quod illic plurimi abundavere serpentes.* Vide & Plin. lib. 3. cap. 5. *Ultra Circejos Volsci, Osci, Ausones, unde nomen Latii processit ad Lirim amnem.*

¶ Oscè, adverbium. *Osce loqui*, Gell. lib. 17. cap. 17. id est Oscorum impura lingua. Unde in proverbium abiit, quo protervi & impuri sermones notantur.

OSCĬNIS, ĭnis, vel oscen. *Oscines aves* sunt, quæ ore vel cantu auspicium faciunt, ut *præpetes*, quæ pennis. Plinius lib. 10. cap. 19 *oscines* vocat omnes aves, quæ canunt, Gesang-Vogel. Inde augurium. Cicer. lib. 6. fam. epist. 6 *Non e cantu sinistro oscinis auguror, ut in nostra disciplina est.* Weissagung aus Vogel-geschrey.

OSCĬTO, oscitare, & *oscitari* deponentaliter, Gehnen. Lucret. lib. 3. v. 1079 *Oscitat extemplò, tetigit cum limina villæ.* Est rictu os diducere seu somnolentiâ, seu alia ex caussa, gehnen. C *Oscitante uno oscitat & alter.* Hoc est, uno aliquo duce scelus audente, audent & cæteri. Vide Chiliadas. Cum casu Augustinus de Vera relig. cap. 3 extremo: *Quid adhuc oscitamus crapulam hesternam?* Ubi *propter* vel simile subaudiendum.

¶ Oscitans, negligentem & securum significat, unachtsam. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. v. 10 *Id voluit, nos oscitantes opprimi.* Et, *Oscitans & dormitans sapientia*, Cic. de Orat. lib. 2. cap. 33.

¶ Oscitatio, das Gehnen. Plin. lib. 7. cap. 6 *Oscitatio in enixu letalis est.* Gell. lib. 4. cap. 20 *oscitatione vinci*, Nachgehnen.

¶ *Oscitabundus*, in lemmate dicti cap. Gelliani; & Sidonius lib. 2. epist. 2 *Discipulis exponere oscitabundus ordiris.*

¶ Oscitanter, negligenter. *Oscitanter aliquid agere*, Cic. de clar. or. c. 80. Nachlässig / unachtsam.

¶ Oscēdo, vitium frequenter oscitantis, die Gehnesucht / Gell. lib. 4. cap. 20.

OSĪRIS, ĭdis, Jovis filius, ab Ægyptiis pro Deo cultus. Eusebius *multoculum* interpretatur, & referri putat ad Solem. Adstipulatur Diod. Siculus lib. 1. cap. 2 *Osiridem Græca interpretatione, ut qui suis radiis, veluti pluribus oculis terram ac mare lustraret multos oculos habentem* (πολυόφθαλμον) *dixere.* Vid. & Heurn. Philos. Barb. p. 41. & 57. Aliis tamen alia placuit originatio. Selneccero annot. ad cap. 11. Sapient. *dictus est Osiris ab Hebræo Haschor, quæ vox Hebræis bovem significat, Schor addito articulo.* Putat enim esse eundem qui & *Apis*. At Reinesius in Punicis K. 3. *ex Ebr. Mitzraim, Mesraim*, inquit, *Ægyptii, qui eorum conditor, abjecto* מ *fecere Ozri, Osri, & ex hoc Græci Latinique Osiris.* Agriculturam Ægyptios docuit, quod beneficium occasio procul dubio fuit, quamobrem pro Deo cultus sit. Tibull. lib. 1. eleg. 8. v. 29 *Primus aratra manu solerti fecit Osiris.*

Plura de eo vide in Plutarchi libello de Iside & Osiride: item apud Synesium de Providentia, & Servium ad illud Virg. 1. Georg. initio: *Uncique puer monstrator aratri.*

OSROES, idem qui Chosroës. Vide ibi.

¶ Osroëne hinc est, regio Mesopotamiæ septentrionalis, cujus Edessa caput fuit. Scribitur & *Osdroëne.* Eutropius lib. 8. cap. 11 de Caracalla: *Defunctus est in Osdroëne, apud Edessam.*

OSSA, Ὄσσα, mons Thessaliæ, Centaurorum stabulum. Unus ex montibus, quos expugnando cælo gigantes cumulasse, & alterum alteri imposuisse finguntur. Ovidius 1. Metam. de Gigantomachia ab Jove dissipata:

- - - *excussit subjectum Pelion Ossæ.*

Ἔργον μέγα, τῆς Ὄσσης καὶ τοῦ Ὀλύμπου ὑψηλότερον, *opus magnum, Ossa Olympoque sublimius*, proverbiali specie dixit Maxim. Tyr. dissert. 18.

¶ Ossæus, adjectivum, ut, *Rupes Ossæa*, Lucanus lib. 6. v. 334.

Ossifrăga, & ossifragus, vide in *Os*, ossis.

OSTANES, qui & Osthanes, ab aliis Hostanes, Hosthanes, scribitur, Persa & Magus. De quo Plinius lib. 30. cap. 1. *Primus extat, (ut equidem invenio) commentatus de ea* (Magia) *Osthanes, Xerxem Regem Persarum bello, quod is Græciæ intulit, comitatus, ac velut semina artis portentosæ sparsit, obiter infecto, quacunque commeaverat, mundo.* Mentionem ejus faciunt & Apulejus Apolog. p. 326. edit. Colv. Tertull. de anim. cap. 57. Minuc. Felix Octavio p. 61. & ibi VVower.

Ostendo. Vide *Tendo.*

Ostentum, ibidem.

OSTIA, urbs Italiæ in ostiis Tiberis, ab Anco Martio condita. Scribunt & *Hostia.* Livius lib. 1. cap. 33 extr. *In ore Tiberis Hostia condita.* Hinc

¶ Ostiensis, vel Hostiensis, possessivum. Ut *Ora Ostiensis*, Plinius lib. 9. cap. 17. & ibidem cap. 6 *Portus Ostiensis.*

¶ Et Ostia, porta Romæ, Ostiam versus ducens.

Ostigo. Vide, *Mentigo.* Est enim idem.

OSTIUM, janua, fores, ab *obstando*, vel ab ὠθεῖν, hoc est, repellere; vel ab *os*, quod per illud domum aut locum ingredimur. B *Ostium aperire*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 23. *Ostium obserare*, *ostium pessulo obdere*, Terent. Eun. act. 3. sc. 5. v. 55. & act. 4. sc. 6. v. 25. die Thür verschliessen / verriegeln. ¶ *Ostium fluminis*, der Ausfluß eines Wassers ins Meer. Cic. 2. Philipp. cap. 11 *ad ostium fluminis Cydni.* Sic & *Oceani ostium* idem fretum Herculeum dixit pro Lege Manil. cap. 12, quia ille se Oceanus in medias Europæ, Africæ & Asiæ terras infundit. Et pluraliter *Ostia*, de fluminis exitu. Virgil. Æn 5. v. 281

- - - *plenis subit ostia velis.*

Vide & supra in *Os.*

¶ Ostiŏlum, diminutivum. Columella lib. 8 cap. 14 *Aditus firmis ostiolis munire.* De hara anserum loquitur. ein Thürgen. Usus & Plinius est lib. 19. cap. 8.

¶ Ostiarius, ostii custos, Thürhüter. Seneca de const. Sapientis cap. 14 *ostiarii difficultas*, scil. non admittentis: & cap. 15 *Limen vacuum, & ab ostiariis liberum.* Et Vitruvius lib. 6. cap. 10. pr. *cella ostiarii.*

¶ Ostiarium, tributi genus, quod ostiorum nomine pendebatur. Cæsar 3. de bello civili cap. 31. & Cicero lib. 3. ad Familiares epist. 8.

¶ Ostiatim, adverbium, von Hauß zu Hauß. Cicer. 6. in Verr. cap. 22 *Nolite exspectare, dum ego hoc crimen agam ostiatim.* Ibidem cap. 24 *ostiatim totum oppidum compilavit.* & Quintil. lib. 5. cap. 10 *ostiatim pulsare.*

OSTRĔA, æ, & *Ostreum*, gen. neut. ὄστρεον, Ostrea vel ostrea pisces bivalvii, testa duriori contecti, plurimorum generum, Oestern / Austern / oder Meerschnecken. Vid. Gell. lib. 20. cap. 8.

¶ Ostracias, ὀστρακίας, id enim nominis ab ostreis Plinius fecit, gemma est, Lursaphier / lib. 37. cap. 10.

¶ Ostracītes, λίθος ὀστρακίτης, lapis vel alius vel idem, qui ostracia, Topffstein / Tofffstein. His enim appellationibus Germanicis distinguit Georg. Agricola. Plin. lib. 36. cap. 19.

¶ Ostracismus, ὀστρακισμὸς & ἐξοστρακισμὸς, exilium, ostracorum seu testularum, id est, calculorum. Relegationis erat genus, non propter improbitatem, sed propter potentiam nimiam & divitias, Plutarchus in Aristide, & Themistocle, Cornel. Nepos passim. Vid. & Jos. Scaliger in Euseb. pag. 94. De auctore ostracismi idem ad eundem disputat pag. 47. De quo tamen aliter sentit Maussacus in Harpocrationis Lexic. pag. 93. & seq. Telum id adversus dominatum: sed, ut est genius popula-

D ris libertatis, intemperanter haberi cœptum, atque in virtutis clarissimæ injurias conversum: στασιαστικῶς γὰρ ἐχρῶντο αἱ πόλεις. vid. Sigon. de Rep. Athen. lib. 2. cap. 4. Petitus Comment. ad Leg. Att. p. 366. seqq.

¶ Ostrăcum, ὄστρακον, testa & pavimentum testaceum, cui appellatio Germanica respondet, ein Estrich.

¶ Ostracium, diminutivum, ὀστράκιον. Quo nomine etiam *Onychen* a quibusdam vocari scripsit Plinius.

¶ Ostrearium, locus ubi servantur ostrea. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 11 *Sergius Orata primus ostrearia in Bajano locavit.*

¶ Ostreōsus, a, um. *Cyzicus ostreosa*, Poeta Phallicus Carm. 77. Et Catullus in Priapejo Carm. 18 - - - *ora*

Hellespontia cæteris ostreosior oris,

id est, abundantior, feracior ostreis. Adde Vinetum ad Ausonii Epist. 9. v. 28.

¶ Leiostrea, vel Liostrea. Lamprid. Heliogab. *Primus fecit de piscibus isicia, primus de ostreis, & leiostreis, & aliis hujusmodi marinis conchis.* Quem ad locum Joh. Bapt. Egnatius: *Sunt*, inquit, *liostreæ læves ostreæ, dictæ à lævore, cum alia tracheæ, id est, asperæ dicantur.* Λεῖος, lævis, τραχὺς, asper.

¶ Ostrum

¶ Ostrum, sic enim dicitur, quod ex ostrearum seu conchæ arum testis eximitur, Meerschnecken Blut/Purpur-Farbe. ὄστρον. Describsit Vitruvius lib. 7 cap. 13. Passim apud Poetas pro purpura ponitur. *Instratos ostro alipedes*, Virg. lib. 7. v. 277. A

¶ Ostrinus, ut, *Ostrinæ vestes*. Vide Nonium. *Ostrinus torus*, Propert. lib. 1. eleg. 14. v. 20.

¶ Ostrifer, ὀστρεοφόρος. Virgil. 1. Georg. v. 207

Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.

¶ Ostricolor, purpureus. Sidonius Carm. 5. v. 18 *Ostricolor pepli textus.*

OSYMANDVAS, rex Ægypti antiquissimus, primus eorum, qui bibliothecam feruntur collegisse, cui inscripsit: ψυχῆς ἰατρεῖον, *Animæ medicina.* Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 49.

OSYRIS, Ὄσυρις, frutex est Dioscoridi, quem linariam Itali dicunt, Harn-Kraut/ Matthiolus.

OTHO, cognomen Romanum. *L. Roscius* Otho Tribunus Plebis, Legis theatralis auctor: quâ proximi XIV Ordines Equiti ad spectandum assignari, cautumque, ne quis libertinus ibi consideret. Unde Horatius Epod. 4 in Mænum superbum illum Pompeji libertum: *Sedilibusque magnus inprimis eques*

Othone contemto sedet.

OTHONE CONTEMTO, h. e. contemta lege theatrali Othonis. B *Fortem* virum Othonem istum appellat Cicero Orat. pro Muræna, ubi etiam de lege hac habes: de quâ & Liviana Epitome lib. 119. & Tacitus 15. Annal. cap. 32.

¶ M. Salvius Otho, interfecto Galbâ, invasit imperium: quod semet ipsum cum peremisset, Vitellio reliquit. Ejus vitam Suetonius & Plutarchus scripserunt.

¶ Othonianus, frequens vox apud Tacitum, ut *Othoniani duces*, 2. Hist. c. 24. *Othonianæ partes*, ibidem c. 33.

OTHRYS, mons editissimus Thessaliæ, sedes Centaurorum. Strabo lib. 9. p. 298 juxta Phthiotidem locat. Virgilio 7. Æn. v. 675 *nivalis* est: & *nubilus* Statio Achill. 1. v. 238. *pinifer* Alcimo Avito lib. 4. v. 516.

OTIS, idis, fœm. ὠτίς, avis quæ inter gallinas feras seu silvestres refertur. ein Trapp. ¶ Sunt qui *Tardam* etiam vocari scribant, ein Haselhun/ Longol. Sed cum magnitudo, tum aliæ notæ *Otidis*, gallinulæ silvestri, cui nomen illud a corylis est, non respondent. Genere igitur eandem cum *Tardâ* vel *Tetrace*, esse putant, ein Trapp/ Trappgans. Gesnerus.

¶ De *Otus*, quæ avis est diversa, vide infra.

OTIVM, vel *ocium*. Video enim observari utramque orthographiam. Sed illam veram & germanam pertendit Pierius in Virgilium, auctoritate scriptorum Codicum, & lapidum veterum: qui tamen & pro scribendi altera ratione haud minus stant, de quo Muretus ad illud Terentii Heaut. act. 3. sc. 1. extr. & Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 252. Μέσον ipsum vocabulum est, & significat vel honestam vel turpem cessationem, seu vacationem, Musse/Ruhe/ Müssiggang. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 65 *Non hercle otium est nunc mihi auscultandi*, ich habe nicht Weile oder Musse. Cic. lib. 10. famil. ep. 28. extr. *Plura scribam, si plus otii habuero.* Idem 3. famil. epist. 7. princ. *Otium nancisci.* Et, Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 23 *Tantumne ab re tua est otii tibi &c.* Hastu denn so viel Zeit übrig von deinen Geschäfften? Idem in Phormion. act. 5. sc. 5. v. 4 *Otium a senibus ad potandum ut habeam.* Et Cic. de orat. lib. 1. cap. 13 *In angulis consumendi otii caussa disserunt*, die Zeit zu vertreiben/ vor die lange Weile. Et *abundare otio*, ibid. lib. 1. cap. 6. *diffluere otio*, ibid. lib. 3. cap. 32. Idem 2. Agrar. cap. ult. *Vivere in otio*, gute Tage haben. Item pro Sextio cap. 45 *optabile est otium cum dignitate*, id est, tranquillitas, quies. ¶ 2. *Otium* in malam partem. Catull. ad Lesbiam Carm. 51 C

Otium reges prius & beatas

Perdidit urbes.

Galba apud Suetonium in Galba cap. 9 *Nemo rationem sui otii reddere cogitur.* Quam rationem tamen viro magno indignam, & perniciosam Reipubl. ibi significat Casaubonus. Aliter Justinus sentit præfat. § 5 cum Catonis auctoritate: *ut & otii mei*, inquit, *cujus & Cato reddendam operam putat, apud te ratio constaret.* ¶ 3. *Otium* & pacem notat. Cæsar 1. de B. C. c. 5. extr. *Si qua hominum æquitate res ad otium deduci posset.* Tacitus 15. Annal. cap. 6 *cur deserta per otium, quæ bello defenderant?* Et 12. Ann. c. 12 *Militares artes per otium ignotæ.* D

¶ Otiolum, dimin. Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 3 *Ubi delectem otiolum meum, non habeo.*

¶ Otiosus, otio deditus, otio fruens, securus, bey Musse/müssig. *Quin tu otiosus es*, Terent. Adelph. 4. sc. 1. v. 17 seyd du zu frieden. *Animo jam nunc otioso esse impero*, Idem Andr. act. 5. sc. 2. pr. ohne Sorge und guter Dinge seyn. Cicer. 3. off. cap. 1 *Scipio dicere solebat, nunquam se minus otiosum esse, quam quum otiosus; nec minus solum, quam cum solus esset.* Attilius apud Plinium lib. 1. epist. 9 eruditissime simul & facetissime dixit: *Satius est otiosum esse, quam nihil agere*, id est, quiescere, aut literis vacare, quam rebus implicari inanibus. Hoc enim est *nihil agere.* Vide Catanæum. Plutarchus in Apophth. ita retulit, *Scipionem, cum se ad otium are militari & Reipubl. gubernatione convertisset, dicere consuevisse, ὁπότε σχολάζοι, πλείονα πράττειν*; hoc est, *se, quando otiosus esset, plura facere.* Cic. 2. Agrar. cap. ult. *Etiam istos, quibus otiosi negotium fecissemus, otiosissimos reddam.* Plinius lib. 1. Epist. 13 *Otiosissimus quisque, multo ante rogatus, & identidem admonitus, non venit*, puta ad audiendas declamationes, aut recitationes poetarum. *Dies otiosus*, ein Feyertag/ Idem Cic. ad Quint. fratrem lib. 3. ep. 8. ¶ *Otiosa pecunia* dicitur, quæ condita est, & domino fructum nullum affert. das nichts erwirbt. Plin. lib. 10. Epist. 62 *Pecuniæ publicæ & exactæ sunt, & exiguntur, quæ vereor, ne otiosa jaceant.* Scævola lege 63. § 1. Dig. de usur. *Quæsitum est, an judicio negotiorum gestorum, vel mandati pro pecunia otiosa usuras præstare debeat?* Vocatur ab eodem alibi & *vacua*, ab Ulpiano *sterilis.* Huic opponitur *occupata pecunia*; de qua supra. Tacitus Annal. 13. cap. 3 *Annotabant seniores, quibus otiosum est vetera & præsentia contendere*; id est quibus vacuum est, vel vacat. *Otiosissimæ occupationes*, Plinio lib. 9 epist. 6 sunt inutiles, nugatoriæ. ¶ Cicero in Bruto sive de Clar. orat. cap. 24 *otiosum* dixit ἀπαθῆ, sedatum & affectibus liberum animum habentem: *Ut ipsi*, inquit, *Galbæ, quem fortasse vis non ingenii solum, sed etiam animi, & naturalis quidam dolor incendebat, efficiebatque, ut & incitata, & vehemens, & gravis esset oratio: deinde quum otiosus stilum prehenderat, motusque omnis animi, tanquam ventus hominem defecerat, flaccescebat oratio.* ¶ Est & Oratoris ac sermonis vitium, si dicatur esse otiosus. Auctor Dialogi de Oratoribus cap. 18 *Legisti utique Calvi & Bruti ad Ciceronem missas epistolas: ex quibus facile est deprehendere, Calvum quidem Ciceroni visum exsanguem & attritum, Brutum autem otiosum atque disjunctum.* Ubi tamen Lipsius in notis n. 54 suspicatur *odiosum* scribi debere. Sed vulgatam lectionem, quæ *otiosum* facit Brutum, defendit Gevart. lib. 4. Lect. Papin. cap. 12. p. 223. ex eo, quod apud Statium quoque lib. 4. Silv. 9 invenimus *Bruti senis oscitationes.* Sic Quintil. lib. 1. cap. 1 *Otiosas sententias* vocat vulgares & tædiosas. Idem lib. 8. cap. 2 *At ego otiosum sermonem dixerim, quem auditor suo ingenio non intelligit:* Hæc Gevartius. Addo alium ex eodem Dialogo locum cap. 22, ubi priores Ciceronis orationes negat carere vitiis antiquitatis: nam *lentus est*, inquit, *in principiis, longus in narrationibus, otiosus circa excessus:* quo loco otiosum interpretor loquentem ea, quæ nihil ad rem faciant.

¶ Otiose, sine solicitudine, Müssig/ohne Sorge. *Otiose domi vivere*, Cic. 3. offic. cap. 26. *Otiose inambulare*, Liv. lib. 23. cap. 7. Et, *In aurem utramvis otiose dormire*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 101. *Segniter, otiose, negligenter omnia agere*, Livius lib. 2. cap. 58.

¶ Inotiosus, ἄσχολος, unmüssig. Quintilianus lib. 11. c. 3. extr. ex Lena Popilio, *inotiosa actio.*

¶ Otiari, verbum, otiosum esse, vacare, müssig seyn. *Otiandi caussa se quo conferre*, Cic. lib. 3. offic. c. 14.

¶ Otiabundus, otiosus. Sidonius lib. 4. epist. 18. *multis diebus otiabundus.*

¶ Negotium, occupatio, ein Geschäfft/ Gewerb. *In otio esse plus, quam in negotio*, Terent. Prolog. Hecyr. v. 18. mehr müssig seyn denn zu schaffen haben. *Negotiis implicari*, Cicer. 1. Nat. D. cap. 20. mit Geschäfften beladen seyn. *Negotium dare*, Idem pro Domo sua cap. 20. & *Dedere cui negotium*, Terent. Andr. act. 5. sc. 4. v. 50. quod est committere, befehlen/ zu schaffen geben. *Negotium alicui exhibere*, Cic. 1. Nat. D. cap. 30. extr. & *facessere negotium*, Idem 3. fam. ep. 10. id est, molestiam, einem Mühe machen. pro quo Julius Paullus JCtus, *comparare negotium* dixit. Vid. supra *Calumniosus.* *Suscipere, administrare, conficere negotium*, Cic. conjunxit lib. 13. fam. epist. 10. & 11. Sic etiam dicimus: *Est mihi negotium.* Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 8. *Mirabar quid hic esset negotii tibi*, mich wundert was du allhier zu schaffen hättest. *Pompejo cum Cæsare est negotium*, Cælius ad Cicer. 8. epist. 8. sub fin. *Nullo negotio, absque ullo negotio*, id est, facile, ohn alle Mühe. Idem Cicero 1. Tusc. cap. 6 *Quid est negotii, hæc Poetarum ac pictorum portenta convincere?* Was wird es für Mühe kosten? *Legare cui negotium*, id est, mandare, Plautus Casina act. 1 sc. 1. v. 2. quod *allegare quem ad negotium* idem dixit Epid. a. 3. sc. 3. v. 46. Et Cic. pro Quint. c. 19 extr. *Negotium gerere*, i. e. administrare. *Decidere negotia*, absolvere, apud Horat. lib. 1. Ep. 7. v. 59. & Sueton. Vespasiano c. 21. ¶ Plaut. Capt. act. 3. sc. 3. v. 10. *Neque de hac re est negotium, quin occidam.* i. e. caussa. Similiter sc. 5. v. 11 *Sed quid est negotii, quamobrem succenseas mihi?* ¶ Hinc & ad judicia trahitur, & litem seu controversiam, item accusationem significat. Vide JCtos. Tertullianus ad Scapulam circa fin. *Quod aliud negotium patitur Christianus, nisi suæ sectæ?* ¶ Significat & mercaturam Handlung. Sic *Bithyna* & *Cibyratica negotia* Horatius dixit lib. 1. epist. 6. v. 33. Hinc *negotiari* mercari est, & *Negotiator* mercator. Ennius apud Gellium lib. 19. cap. 10

Otio qui nescit uti, plus negotii habet,

Quàm cum est negotium in negotio.

¶ Negotiolum, Cic. ad Q. frat. lib. 3. ep. 4. fin. *Erit nescio quid negotioli.*

¶ Nego-

¶ Negotiosus, voll Geschäfft/voll Mühe/ ut, *Negotiosa & molesta provincia*, Cic. pro Mur. cap. 8. *Res negotiosa, multi negotii*, difficilis, ein mühseliges Ding/ Plaut. Stich. act. 2. sc. 3. v. 31. Comp. *negotiosior*. Seneca lib. 2. de ira cap. 13 *Quid ira laboriosius? quid clementia remissius? quid crudelitate negotiosius?* Superl. *negotiosissimum opus*, Augustinus Retractat. lib. 1. cap. 18. Et, *Vir negotiosissimus*, Idem epist. 54.

¶ Negotiositas. Ita Gellius lib. 11. cap. 16 interpretatur Græcum πολυπραγμοσύνη.

¶ Negotialis, geschäfftig. Cic. 1. de Invent. cap. 11, & lib. 2. c. 21 *Constitutio negotialis, quæ in ipso negotio juris civilis implicatam habet controversiam.*

¶ Negotior, negotiari, geschäfftig seyn/ schaffen/ handthieren. *Otiandi non negotiandi caussa aliquo se conferre*, Cic. 3. off. c. 14. Item mercari. Cic pro L. Manilia cap. 7 *Deinde cæteris ex ordinibus homines navi & industrii partim in Asia negotiantur* &c.

¶ Negotiator, ein Handthierer/ Kauffmann. *Sordidæ mercis negotiator*, Quintilian. lib. 1. c. 12. der mit unflätiger Wahre handelt. *Negotiator vestiarius* apud Scævolam JCtum Lege 45. Dig. de operis libert. *Frumentarii negotiatores*, Lege 9. Dig. de vacat. & excusat. mun. Kornhändler. *Negotiator magnarius* apud Apulejum lib. 1. Metam. post initium. Laurentius Novariensis Homil. de pœnitentia: *Sine hoc vitio* (avaritiæ) *negotiator aut rarus, aut nullus est.* Negotiator autem is dicitur, qui non minutim, sed ut locupletiores solent, generatim mercaturam aliquam exercet, der mit gantzen Stücken handelt.

¶ Negotiatrix. Tertullian. lib. 2. adv. Marcion. cap. 3 *Bonitas, appariturí boni negotiatrix.*

¶ Negotiatio, mercatura, Handthierung/ Kauffmannschafft. Suetonius Vespas. cap. 16 *Negotiationes quoque vel privato pudendas propalam exercuit.* Sic *negotiationes Asiaticas* Cicero 6. fam. epist. 8. Et, *negotiationem sagariam* Ulpianus Lege 52. § 4 Dig. Pro socio: *Negotiationem lignariam* (Holtzhandel) Capitolinus Pertinace cap. 1 dixerunt.

¶ Negotiatorius, ad negotiationes pertinens. *Naves negotiatoriæ*, Kauffarthey-Schiffe apud Vopiscum in Firmo & Saturn. cap. 3.

OTUS, ὦτος, noctua aurita, eine Ohreul/ Gesner. eine Schleiereul. Eberus, Bubone minor est, & noctua major. ¶ 2. Otus nom. propr. Vide Oetus.

OVIDIUS, cognomento *Naso*, patria Sulmonensis fuit, ex equestri familia natus, dives, ingenio ad poesin felicissimo, sicut ipse testatur lib. 4. Trist. eleg. 10

Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos,
Et quod tentabam scribere, versus erat.

Uxores tres habuit, quarum duabus repudiatis cum tertia amantissime & conjunctissime vixit. Cum autem Augustum imprudenter offendisset, in Scythas relegatus est, natus annos quinquaginta: cujus exilii, de quo ubique tristissime queritur, caussas fuisse duas testatur, alteram quod libros de arte amandi composuisset, alteram errorem quendam in Augustum; sed cujusmodi fuerit, ut ubique ipse dissimulat, & supprimit, ita nec divinari quidem potest, nec sciri ipse etiam voluit, sicut inquit, *Et quid præterea peccarim quærere noli*, &c. Scripsit *Epistolas Heroidum*; de *Amoribus* vel *Elegiarum* libros quinque; *de arte amandi* libros tres; *de remedio amoris* libros duos: *Metamorphoseon* libros quindecim, quos in Tomis, ubi exulavit, à se exustos, descriptos tamen antea alii ab interitu conservarunt: *De tristibus* libros quinque, quos in exilio ad uxorem scripsit, cum jam de reditu ad urbem desperare cœpisset; *de Ponto* libros quatuor; *Fastorum* libros duodecim, quorum sex tantum ad nostra tempora pervenerunt. Cœpit & *de piscibus* librum, quem non absolvit. Carmen de *nuce*, & *de medicamine faciei*, puer adhuc composuisse videtur. Cætera vero, quæ libris ipsius adjecta sunt, ut de *Philomela* carmen, de *Cuculo*, de *Pulice*, de *Aurora*, de *Limace*, de *Vetula*, de *quatuor humoribus*, Ovidii non sunt. Videtur & Tragœdias scripsisse. Namque Medeam ejus Quintilianus lib. 10. cap. 1 laudat. Exilium cum annos octo, & menses aliquot pertulisset, in eo tandem mortuus est anno Tiberii Imp. quinto. Sepultus est apud oppidum Tomos, ut Eusebius tradidit.

OVIS, ὄϊς, ein Schaf/ marem significat & fœminam, Valla lib. 4. cap. 13 censente. *O præclarum custodem ovium, quod ajunt, lupum!* Cicer. in Philipp. 3. cap. 11. *Lupo ovem committere*, Terent. Eun. act. 5. sc. 1. v. 16, quod nos dicimus: den Bock zum Gärtner setzen. Propert. lib. 2. eleg. 5. v. 19

Non solum taurus ferit uncis cornibus hostem,
Verum etiam instanti læsa repugnat ovis.

Oves glabræ, scabræ, Plaut. Trin. act. 2. scen. 4. v. 40. *Oves rejiculæ*, quæ, quod aut ætate defectæ, aut morbo tentatæ, removentur a *rejiciendo* sic appellatæ: Mertz-Schafe/ Varro lib. 2. de re rustica cap. 1. ¶ 2. Aliquando & stolidi ac simplices, *Oves* dicuntur. Plautus Bacchid. act. 5. sc. 1 *amabo, quis has huc oves adegit?* Sic nos, er ist ein einfältig Schaff. *Oves aureo vellere opertas*, Demosthenes appellavit divites & rudes, ut Galenus auctor est Suasoria ad artes cap. 3. Quod Laertius Diogeni Cynico tribuit. Caligula quoque M. Silanum *auream pecudem* sive *ovem* vocavit, quod dives quidem, cæterum ignarus esset & hebes: Tacitus Annal. 13. pr. & Dio Cassius lib. 59, qui id ad laudem male interpretatur, & quod probrum diserte Tacitus agnoscit.

¶ Ovinus, ad oves pertinens. Serenus Samonicus cap. 15 de dentium vitio:

Aut tu sume pilam, quæ caudis hæret ovinis.

¶ Ovillus, idem, ut, *Pellis ovilla*, ein Schaffell. *Fimus ovillus*, Plin. lib. 17. c. 9, Schafmist. *Grex ovillus*, Livius lib. 22. c. 10.

¶ Ovile, ein Schaffstall. Ovid. 1. Tristium eleg. 5

Incustoditum captat ovile lupus.

¶ 2. Romæ peculiaris erat locus in campo Martio cancellis conclusus, qui *Ovile* appellabatur, de quo vide Beroald. Annot. in Serv. ad Bucol. (Tom. 1. Lamp. Grut. p. 278) Gruch. lib. 1. de Comit. Rom. f. 685. Rosin. lib. 6. Antiq. Roman. cap. 14. Plurali usus hac in re est Lucanus lib. 2. v. 197

Tunc flos Hesperiæ, Latii jam sola juventus,
Concidit, & miseræ maculavit Ovilia Romæ.

loquitur de cæde, quæ Syllæ jussu eo in loco fuit commissa.

¶ Oviaria, æ, ovium multitudo, Varr. prolog. lib. 2. de R. R. *In Apulia oviarias habui grandes.*

¶ *Oviarium pecus*, Columell. lib. 7. cap. 6. Schafvieh.

¶ Ovicula, ein Schäflein. Sic Q. Fabius Cunctator *Ovicula a clementia morum dictus*, apud. Aurel. Victorem de Vir. illustr. c. 43. Onomast. vet. *Ovicula*, προβάτιον. Et August. de Doctr. Christian. lib. 3. c. 21 *Oviculam exhibuit manducandam.*

OVO, ovare, lætari, freudig seyn/ im Sprüngen gehen. Livius lib. 1. cap. 25 *Romani ovantes ac gratulantes Horatium accipiunt.* ¶ Est & triumphare, minus tamen, vide post in *Ovatio*. Grammaticis defectivum verbum est, quod solam tertiam personam & participium usus ferat. Vide Phocam, veterem Grammaticum, pag. 1718. ed. Putsch. Forte injuria est temporum, quod reliquarum personarum auctoritatem non habemus. Quæ autem supersunt flexiones, pretium est observare, ut si plures forte occurrant, annotari possint, & defectus suspicione magis magisque verbum optimum liberari. Sunt autem hæc fere: *Ovat*, Val. Flacc. lib. 2. v. 507. *Ovet*, Stat. 4. Silv. 1. v. 8. *Ovaret*, Idem 1. Theb. v. 153. *Ovandi jus*, Sueton. Claud. cap. 1. *Victor ovans*, Silius 11. v. 260. *Ovanti*, Idem 10. v. 477. *Ovantibus victoriâ*, Livius 27. cap. 45. *Ovatum aurum*, i. e. triumphatum, Persius Satyr. 2. v. 55. &c.

¶ Ovatio, lætitia; & minor triumphus. Fuit enim *Ovatio* triumphi genus, sed minus tamen triumphali honore, quippe qui ob insignes & excellentes victorias concedebatur victoribus, cum *ovatio* ob leviores daretur. Itaque duo hæc manifeste distinguit, Livius lib. 5. cap. 30, *Valerio triumphus, Manlio, ut ovans ingrederetur urbem, decretum est.* Vide Rosin. lib. 10. Antiq. Rom. cap. 38. Alex. ab Alex. lib. 7. G. D. cap. 22. & lib. 6. cap. 18. Nomen ab *ove* est: quam ovantes sacrificabant, cum triumphantes taurum immolarent, ut Plutarchus Marcello, & Servius in Æneid. 4 nos docent. Et incedebant ovantes equo singulari vecti, cum contra quadrigis & curru uterentur: Servius dicto loco, itemque Tibullus lib. 1. Eleg. 1. Gellius lib. 5. cap. 6. extremo: Symmachus lib. 10. epist. 2. Tiberius tamen veterem, uti videtur, aspernatus morem curru ovans vectus est, Suetonio teste ejus vita cap. 9. Florus lib. 3. cap. 19 *Fuitque de servis ovatione contentus, ne dignitatem triumphi servili inscriptione violaret.* Usi præterea sunt *Ovationis* verbo Sueton. Tiber. cap. 1. & Claud. c. 24. & Gellius lib. 5. cap. 6. fin. ¶ Alia notione & origine vide in *Ovum*.

¶ Ovatus, ûs, nomen, clamor vincentium. Valer. Flaccus lib. 6. v. 187 - - - *barbarici glomerantur ovatus.*

¶ Ovalis, e, ut, *Corona ovalis*, quæ myrtea erat, & quam gestabant, qui ovantes incedebant: apud Gellium lib. 5. c. 6.

OVUM, ὠόν, ein Ey. Cibus optimus, & saluberrimus. *Vitellus*, vel *luteum ovi*, Eyerdotter. *Album*, vel *ovi album*, das Weisse im Ey. *Ovi testa*, aut *putamina* Columellæ 8. cap. 5. aut *cortex ovi*, Sereno cap. 30. Eyerschale. *Ovum durum, molle, sorbile*, vel *tremulum*, harte/ weiche Eyer. *Ovum hypenemium*, seu *irritum*, Plin. 10. cap. 60, ein Wind-Ey. Vide suo loco. *Ovum Zephyrium*, idem. *Ova urina* vel *cynosura*, Plin. c. l. irrita, ex incubatione derelicta. *Ovum geminum*, δίδυμον Aristoteli, mit zweyen Dottern. *Ovum decumanum*, ein gar groß Ey. *Ovum recens*, ein frisch Ey: *requietum*, non recens, ein verlegen Ey: *Ovum frixum*, Eyer im Schmaltz. *Ova gallinis supponere*, Cic. 2. Nat. D. cap. 48. *Ovis incubare*, über den Eyern sitzen/ brüten. *Ova parere, gignere*, Ibidem cap. 51. Eyer legen. *Non tam ovum ovo simile*, de rebus indiscretæ similitudinis, vide Chiliadas. Horatius 2. Sat. 4. v. 12

Longa quibus facies ovis erit, illa memento
Ut succi melioris, & ut magis alba rotundis
Ponere.

Ab ovo usque ad mala, id est, a principio usque ad finem, proverbiale apud Horatium lib. 1. Sat. 3. v. 6. Poma enim claudebant cœnam: ova incipiebant. Unde illud Ciceronis lib. 9. ad Famil. ep. 20 *Integram famem ad ovum affero.* Vide Horatianos Interpretes.

¶ Ovatio,

¶ Ovatio, tempus quo gallinæ ova pariunt, Plin. lib. 29. cap. 3. Sed pluribus libris *operationem* non *ovationem* legimus.

A

¶ Ovatus, a, um, instar ovi. *Ovatæ species*, Plin. lib. 15. c. 21.

¶ Ovipăra animalia, quæ per ova fœtum procreant. *Ovipari pisces*, apud Apulejum Apolog. p. 298.

OXALIS, idis, fœm. Ὀξαλὶς, herba, quam vulgus *acetosam* vocat, Saueramppfer / rumex. *Oxalis minuta*, klein Saueramppfer. Et *Oxys*, ὀξὺς, trifolium acetosum est, Hasenamppfer/Sauklee/Guckgauchklee. Plin. 20, 21.

OXYACANTHA, Ὀξυάκανθα, spina acuta, Hagdorn. Spina ea tonsilis, quæ passim extimas hortorum pomœriorumque oras ambit, rubentibus baccis fœcunda.

Ab ὀξὺς & ὄξος Composita.

¶ Oxybaphum, ὀξύβαφον, acetarium, vasculum scilicet, aut catini genus, in quo acetum aut embamma apponitur, ein Commentschüßlein.

¶ Oxygala, vel Oxygalum, ὀξύγαλα, lac acidum vel acetosum, Saurmilch / Buttermilch / Plin. lib. 28. cap. 9.

¶ Oxygarum, garum ex aceto, eine sauere Fischbrühe / apud Martialem lib. 5. Epigr. 97. Apponebatur primo missu: Sidonius lib. 9. Epist. 13. ubi vide Savaronem. ¶ 2. Jus gelatum, eine Gallerte.

¶ Oxylapathum, ὀξυλάπαθον. Vide *Lapathum*.

¶ Oxyměli, seu Oxymel, oxymellis, vel oxymelitis, ὀξύμελι, acetum mulsum, Essig mit Honig und Wasser abgesotten. Plin. 14. cap. 17.

B

¶ Oxymyrsine, ὀξυμυρσίνη, ruscus silvestris, agrifolium, Stechpalmen / Walddisteln. Plin. 26. c. 11.

¶ Oxymōron, ὀξύμωρον, sententia ita acute & affectate enunciata, ut fatua videatur. Virg. 7. Æneid. *Num capti potuere capi?* Vide Rhetoric.

¶ Oxypōrum, ὀξύπορον, remedium cito penetrans, cujusmodi ex junipero fiunt. Plin. 20, 23. ¶ 2. Columellæ 12. cap. 57 *Oxypora*, cibi sunt, aceto conditi. Condimenta acetata, quæ & *Oxygala* dicuntur, saure Salsen.

¶ Oxyporopōla, ein Essig-oder Senfffrämer. Plin. 20. c. 7.

¶ Oxyliparon, ὀξυλίπαρον, embamma aut moretum acidum, quod piscibus adhibetur, eine saure Fischsalsen.

¶ Oxylepes, panis acetum habens admixtum, Saurbrodt.

¶ Oxyrinchus, ὀξύρυγχος, piscis, mugil fluviatilis, eine Art von Weißfischen / Gesnerus. ¶ 2. Oxyrinchus etiam Ægypti urbs, sic ab oxyrincho pisce dicta, cui templum erat in eâ conditum. Strab. lib. 17. Hinc

¶ Oxyrinchites, Ægypti nomos seu præfectura, Plinius lib. 5. c. 9.

OXYDRACAE, Indiæ populus apud Curtium lib. 9. cap. 9. & 14. Strabonem lib. 15. Pausan. lib. 1.

OXYLVS, Æmonis filius, ex Ætolia profugus regno Elidis potitus est: Strab. lib. 10. Pausan. lib. 5. Hujus lege quadam cautum fuisse scribit Aristotel. lib. 6. Polit. c. 4. ne cui fœnore feudum alterius occupare liceret.

OZAENA, Ὄζαινα, piscis de polyporum genere, qui & ὀσμύλος vel ὀσμύλη, & ὄζολις dicitur. Plin. lib. 9. cap. 30. *Ozæna* autem inde appellatur, quod ex fistula in capite tetrum odorem emittat ab ὄζειν. ¶ 2. Hinc & *Ozæna* morbus dicitur, cum ulcera circa nares generantur, odorem fœdum habentia, Nasen-Geschwär. Cels. lib. 6. c. 8.

Ozymum. Vide *Ocimum*.

P.

P MVTA litera, adspiratione assumta, ad potestatem accedit literæ Græcorum φ. ut, *Phidias, Phidippus, Philippus*, &c. Vide infra PH.

¶ In prænominibus, majuscula sola posita, idem sonat quod *Publius*, ut, *P. Virgilius Maro*, lege Publius; sed *P. F.* Publii filius. At *P. R.* est *Populus Romanus*. *P R. K.* valet Pridie Kalendas. *P. M.* Pontifex Maximus. *P. P.* Pater patriæ. Et *P. C.* patres conscripti. Valerius Probus de literis antiquis. ¶ Cum fiat labiis arcte compressis, repetitio ejus compressionem aliquam notabit; ac vel temporis continuitatem exprimet, ut in illo Maronis Æn. 4. v. 238 - - - *Ille patris magni parere parabat Imperio:*

vel ad violentiam referetur, ut in hisce Statii Cæcilii:

C

- - - *Aut per ferbolum*
Percutias pavidum, postremo à parco patre
Quod sumas, quanto dissipas libentius!

Confert etiam exprimendis flatibus: ut docet Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 46.

PABVLVM, cibus herbaceus, paleaceus & stramenticius pecudum, Viehe-Futter. Valla a *pasco*, ait descendere lib. 4. cap. 62. Virg. Eclog. 1 *Nec insueta graves tentabunt pabula fœtas.* Sed *Pabulo distendi*, wohl ausgefüttert werden/zunehmen/Quintil. lib. 2. c. 10. ¶ Cicero per translationem dixit in Academ. lib. 4. c. 41. *Animorum ingeniorumque naturale quasi quoddam pabulum, consideratio, contemplatioque est.*

¶ Pabularis, ut, *vicia pabularis*, so man füttert / oder für Futter giebt / Columella lib. 2. cap. 14.

¶ Pabulor, pabulari, Futter zusammen suchen / fouragieren. Cæsar 3. Civil. cap. 37 *quo in loco nostri pabulari consueverant.* Idem lib. 1. Civ. cap. 40 *Milites pabulatum bis pontibus mittebat.* &c.

¶ Pabulator, Fouragierer. Hirtius 8. Bell. Gall. cap. 11 *Equites præsidio pabulatoribus mittit.* Livius lib. 27. cap. 43 *vagi per agros pabulatores.*

¶ Pabulatio, Gräsung. Et, *Pabulatio idonea*, id est, pastus, bequeme Weyde oder Fütterung / apud Varr. lib. 3. de re rust. c. 16. Et Cæs. 7. Gall. c. 16 *Hostis pabulationes nostras observabat.*

D

¶ Pabulatorius, a, um, adject. *Corbis pabulatorius*, vel *pabulatoria*. Sic enim apud Columellam lib. 6. cap. 3 etiam sequiore genere legitur, ein Futter-Korb / Grase-Korb. Vide supra *Corbis*.

¶ Pabulosus, pabulo plenus. Solinus cap. 35 de Britannia: *Ita pabulosa, ut pecuaria, nisi interdum æstate à pastibus arceantur, in periculum agat satias.*

PACHYNVS, Πάχυνος, promontorium Siciliæ, ab aeris densitate sic dictum: παχὺ, densum, crassum. Vide Sicilia. Virg. 7. Æn. v. 289 *Dardaniam Siculo prospexit ab usque Pachyno.* Ovid. primam etiam produxit 13 Metamorph. v. 726

Et quibus imbriferos versus Pachynus ad Austros.

¶ Priscianus verò de situ orbis secundam corripuit:

Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum.

PACIDIANVS, gladiator nobilis. Vid. *Æserninus* in *Æsernia*.

PACISCOR, pactus sum, pacisci, convenire, ein Geding und Vertrag machen. *Pacisci & constituere diem*, Cic. 1. Catil. c. 9. wegen eines Tages sich vergleichen. *Pacisci sibi aliquid*, ut, *Gabinius sibi pactus erat provinciam*, Cic. pro Sextio cap. 25. Et, *Pacisci inducias cum hoste*. Vide *Inducia*. Item, *Mercede cum aliquo pacisci*, Livius lib. 25. c. 33. des Lohns einig werden. ¶ Est & matrimoniorum verbum. Tacitus 2. Annal. cap. 42 *Silaus filia Neroni vetustissimo liberorum pacta erat.* Nam cum facta mentio nuptiarum tantùm, tum *sperata* dicebatur puella; Cum convenisset de nuptiis certis conditionibus, tum *Pacta*; quæ mox celebratis sponsalibus *sponsa* denique appellabatur. Vide Hotomanni de vetere nuptiarum ritu cap. 1.

¶ Pactum, duorum consensus atque conventio, ein Vertrag / oder Vereinigung / Bund. *Conditio atque pactum*, stipulationes, Cic. 2. in Verr. cap. 6. *Pactum servare*, Idem in off. lib. 3. cap. 24. Et, *ex pacto*, Nepos Milt. i. e. ex conventione. *Pacto non stare*, Livius lib. 9. cap. 11. den Vergleich ümstossen. Sed: *Quo pacto, Eo pacto*, i. e. modo, welcher Gestalt / wie / auf diese Weise / also. Cic. Catil. 1. cap. 7 *Servi, mehercle, mei si me isto pacto metuerent*, id est eo modo. Idem pro Quintio cap. 17 *Quemadmodum natus, & quo pacto educatus sim, memini.*

¶ Pactio, idem, Verwilligung / Vereinigung / Vertrag. *Facere pactionem cum aliquo de aliquo*, Cicer. pro Quinto Rosc. cap. 14. Item, *Si res non venit ad pactionem* Cic. lib. 9 epist. 10 ex Attici epistola: wenn es nicht kan zum Vergleich kommen. Idem Attico lib. 5. epist. 13 *In nostra provincia confectæ sunt pactiones*, scilicet inter publicanos & provinciales. *Interposita pactione*, Frontin. lib. 4. cap. 7. n. 25. *Fœdus pactione, pactio sponsione* firmior, atque stabilior est.

¶ Pactor, ein Unterhändler, ut, *pactores societatis*, Cic. 7. in Verr. cap. 21.

¶ Compactum a compaciscor, ein angelegter Handel. Plaut. Capt. act. 3. sc. 1. v. 23 *Scivi extemplo de compacto rem geri.* Unde v. 27 *Omnes compacto rem agunt.* Et Suetonius Cæsare c. 20 *Ut productus pro rostris auctores ex compacto nominaret*, wie sie es mit einander abgelegt hatten.

¶ Depecisci, verb. composit. Pactione transigere, vel pacisci, sich vertragen. *Depecisci cum hoste*, Cicero pro S. Rosc. c. 38. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 3. v. 14 *Jam depecisci morte cupio*, wolte mich meines Lebens erwegen *ꝛc.* Apulejus Apologia p. 525 *Cum creditoribus depeciscitur.* Idem *Depectorem litium* etiam dixit pro redemptore. Quod leges vetant fieri. Et vero Ulpianus L. 3. Dig. de Calumn. *Depectum*, turpiter pactum interpretatur. Quod in universum verum haud est. Namque & *depecisci honeste* licet.

PACTŌLVS, Πακτωλὸς, fluvius Lydiæ aureis arenis abundans. Quem eam ob caussam nonnulli χρυσοῤῥόαν appellarunt, Solino auctore cap. 43. Horat. Epod. 15

Sis pecore & multâ dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat &c.

PACVVIVS, Poeta fuit Brundusinus, Ennii ex sorore nepos.

Scri-

Scripsit Tragœdias, quibus sententiarum gravitatem, & pondera verborum Quintilianus tribuit; doctrinam Horatius, cum ait lib. 2. ep. 1. v. 56 - - - - *aufert*

Pacuvius docti famam senis, Attius alti.

Dictio tamen ejus antiquitatis vitiis laborat, non elegans ac tersa satis. Unde *Pacuvii veternum* Quintilianus dixit Dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ. Hinc ejus lectione & imitatione antiquarii delectabantur: de quo Persius Sat. 1. v. 77. & Martialis lib. 11. Epigr. 91. Citarunt nonnullos ejus versiculos Gellius, Cicero, & Nonius. ut: *Ego odi homines ignavâ operâ, & Philosophâ sententiâ*, Gell. lib. 13. cap. 8. Item: *Conqueri fortunam adversam, non lamentari decet; id viri est officium, fletus muliebri ingenio additus*, Cic. 2. Tusc. c. 21. Nonius servavit & hos versus: *O flexanima, atque omnium regina rerum oratio.*

Item: *Tamen obfirmato animo mitescit metus.* Et,

Patior facile injuriam, si est vacua à contumelia.

Et: *Munificus nemo putatur, nisi & volens.*

¶ Pacuvianus, possessivum. Cicer. 1. de Divinat. cap. penult. *Ille Pacuvianus, qui in Chryse physicus inducitur.*

PĂDUS, quem Græci Ἠριδανὸν vocant, fluvius est maximus & celeberrimus Italiæ, der Po / vide *Eridanus*.

¶ Ab hujus vicinitate *Padua* urbs elegantissima dicta est, quæ & *Pătăvium*, T. Livii & Valerii Flacci patria. Hanc Antenor Trojanus condidit, ut Virgilius docet lib. 1. Æneid. v. 251.

¶ Circumpadanus, Pado utrimque adjacens. *Circumpadani campi*, Livius lib. 21. cap. 35. Item circa Padum quod nascitur aliturve. Ut, *Circumpadanæ lanæ*, vel *oves*, Plin. lib. 8. c. 48.

PAEAN, παιὰν, hymnus Apollinis, & omnium deorum; Servius ad illud Æneid. 6. v. 657

- - *lætumque choro pæana canentes:*

Proprie, inquit, *Pæan* Apollinis laudes: *abusive omnium deorum*. Est quoque Titulus & argumentum operis Pindarici: & Apollo ipse, ut in illo Juvenalis Satyr. 6. v. 171

Parce precor Pæan, & tu depone sagittas.

PAEDĂGŌGUS, παιδαγωγὸς, cui ducendi & regendi pueros provincia tradita est, ein Zuchtmeister. Erant rectores monitoresque ac custodes additi ingenuis pueris, quos semper sequebantur, unde & *Comites* appellati. *Vultus Pædagogi* pro tristi & severo apud Suet. Nerone cap. 37. Cicer. de Amicit. cap. 20 *Pædagogi negligendi non sunt, sed quodammodo colendi*, Kinderlehrer soll man wohl und ehrlich halten. Idem de dignitate pædagogorum lib. 2. de Divinat. cap. 2. quam sententiam obiter huc annotare visum mihi est: *Nullum munus Reipublicæ afferre majus meliusve possumus, quam si doceamus atque erudiamus juventutem, iis præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnium opibus refrenanda atque coercenda sit.*

¶ Pædagōga, fœm. Hieronymus ad Gaudentium Epist. 12. *Sit ei magistra comes, pædagoga custos.*

¶ Pædagogium, παιδαγωγεῖον, locus in quo pueri ministratorii versabantur, Plinius lib. 7. Epist. 27. ¶ Item ipsi administratorii pueri, & qui in deliciis dominis erant. Vide Torrentium in Neronem Suetonii cap. 23. itemque Pignorium de Servis. Add. Senec. de vita beata cap. 17.

¶ Pædagogianus. *Puer pædagogianus*, Ammian. lib. 26. cap. 17. add. lib. 29. cap. 18.

¶ Pæderastia, obscœnum crimen, cujus meminit Paulus Rom. 1. v. 27. olim Romanis usitatissimum. Vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 2. Gallæus ad Lactant. p. 53.

PAEDEROTA, æ, acanthus crispus & lenis Plinio est lib. 22. c. 22. Beerenklau. Matthiol. Legunt alii *Pæderos, otis*.

PAEDIA, παιδεία, eruditio, puerilis ætas.

¶ Pædotriba, παιδοτρίβης, præceptor, ein Kinderlehrer.

PAEDOR, ōris, *Pædore horrida membra*, Lucret. lib. 6. v. 1267. squalor & illuvies in homine vel animali, collecta ex continua quiete aut aliis caussis, der übele Geruch und Unflat an einem Menschen oder Viehe / so lang still gelegen. Dictus à sordibus puerilis ætatis. *Situm* exponit Valla lib. 6. cap. 25. Lucan. 2. v. 73. *Longusque in carcere pædor.* Cicer. 3. Tusc. cap. 12 *Barba pædore horrida. Obsitus pædore*, mit Unflat beladen / Seneca Agamemnone v. 991.

Pæcma, vide *Pegma*.

Pænula, vide *Penula*.

Pæon, Παίων, medicus, Homerus.

¶ A quo *Pæonia*, herba laudatissima nomen accepit, Peonien oder Patonen / Pfingstrosen / παιωνία.

¶ Pæon, Pes, quadruplex est. Primus, Qui ex longa & tribus brevibus constat, - ∪∪∪, ut, *conficere*. Secundus, Qui ex brevi, longa, & duabus postremis brevibus ∪-∪∪, ut, *resolvere*. Tertius, Ex duabus prioribus brevibus & longa & brevi posterioribus, ∪∪-∪, ut, *sociare*. Quartus, Ex tribus brevibus & longa, ∪∪∪-, ut, *domuerint*, *sonipedes*. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 435. seq.

PAEŌNES, populi qui ad Rhodopen montem & Macedoniam maritimam, quos malè nonnulli cum *Pannonibus confundunt*. Dio Cassius lib. 49.

PAESTUM, παῖςον, Lucaniæ oppidum, Græcis Posidonia appellatum, ut Plinius auctor est lib. 3. cap. 5. Bis ibi rosæ provenie-

A bant anno uno. Unde Virgilius (quod hemistichium Ovidius quoque & Martialis suum fecerunt) Georg 4. v. 119

- - *biferique rosaria Pæsti.*

¶ Pæstānus, a, um, ut *Pæstanus sinus*, Cic. ad Att. lib. 16. ep. 6. *Pæstanus cultus*, Ausonius in Rosis:

Vidi Pæstano gaudere rosaria cultu.

PAETUS, pæti, ab oculorum vitio dicti. Horatius lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 44 - - - *Strabonem*

Appellat Pætum pater.

id est: non fastidit pater non solum filiorum vitia, sed & extenuat, & vel ad laudem transfert. Ex quo intelligitur minus vitii habere *pætum*, quàm *strabonem*. Vetus scholiastes Horatii ad laudatum locum: STRABO *dicitur, qui est distortis oculis:* PAETUS, *qui leviter declinatis, cujus huc ac illuc tremuli volvuntur*. Schiel. Hoc autem venereum. Et inde Venus ipsa *Pæta* vocatur. Ovidius lib. 2. de Arte v. 659

Si pæta est, Veneri similis: si flava Minervæ.

Et proprium cognomen Romanæ familiæ *Pæti*. Plin. lib. 11. c. 37 *Uni animalium homini depravantur* (oculi) *unde Strabonum*

B *& Pætorum cognomina.*

¶ Pætulus diminut. apud Ciceron. 1. de Nat. Deor. cap. 29. pr. *Redeo ad Deos, ecquos si non tam strabones, at pætulos esse arbitramur?*

¶ Subpætulus, nonnihil pætulus. *Oculi subpætuli.* Varro.

PĂGĂSAE, oppidum maritimum Thessaliæ, Pheræorum navale. Unde

¶ Pāgăsæus, ut *Pagasæa puppis*, Ovid. principio lib. 7. Metamorph. id est Argo navis.

¶ Pagasicus, idem. ut *Sinus Pagasicus*, Plin. lib. 4. c. 8.

PAGINA, pars utraque folii, à pangendo, id est, figendo vel describendo dicta, eine Seite / ein Blat. Martialis lib. 1. epigr. 5

Lasciva est nobis pagina, vita proba est.

Complere utramque paginam, Cic. ad Att. lib. 13. ep. 34. Et, *Fortuna utramque facit paginam*, Plin. lib. 2. cap. 7. id est, omnia feruntur accepta fortunæ, am Glücke liegt alles. Quod rationibus tractum est. De quo ita Scaliger Animad. in Guilandi Comm. de papyro: *Adversaria dicuntur, quæ in adversa parte scribuntur, qualia erant quotidiana vita & ephemerides. At in aversa solebat & scribi: unde* Opistographorum *nomen. Sed in adversa rationes dati & expensi perscribebantur, in aversa accepti. Quando aversa pars conveniebat adversæ*, h. e. *cum rationes accepti congruebant cum rationibus expensi & dati, tunc hoc dicebatur* utramque paginam facere, *quod* & pariari *dicitur. Cui contra-*

C *rium* reliquari. *Nam villicus, qui non pariat, reliquari dicitur: Id* paria facere *dicunt etiam.* Hæc ille. ¶ 2. *Paginam* pro epistola non semel Sidonius & alii illorum temporum scriptores posuerunt.

¶ Pagella, diminut. Cicero lib. 11. fam. ep. 25 *Non imitor λακωνισμὸν tuum? altera jam pagella procedit.*

¶ Paginula, dimin. aliud. Cic. 4. ad Attic. epist. 8 *Longas in codicillorum fastis paginulas habere.*

¶ A Pagina, *Paginare* verbum finxerunt medii ævi Scriptores, Paullinus Jambo ad Cytherium v. 353

Solidoque navem paginatam robore,

Ad pervehendum præparat.

¶ Compaginare. Idem Epist. 12. [nov. ed. Paris. epist. 32. n. 10] *Hac igitur ratione persuasus, basilicas nostras tuis, sicut & operis tempore, & voti genere conjunctæ sunt, ita & literis compaginari curavit.* Zeno Veronensis Sermone de Præcepto ATTENDE TIBI &c. *Talis namque natum ipsa verbi Spiritu compaginante formata est.* COMPAGINARE, conjungere, copulare, compingere. Prudentius in Romano v. 890 *Aut fracta nodis sarciens compaginat.* Et Augustinus Serm. 1. feria III Pentecost. *Unius corporis membra dispersa, ad unum caput Christum compaginata.*

¶ Propaginare vide in *Propago*.

D PĂGO, pepigi, pagere, verbum antiquum, idem quod *pacisci*. Legitur apud Plaut. & auctorem ad Herennium. Vide *Pango*.

PAGRUS, & Phagrus, πάγρος, φάγρος, quasi φάγος, id est, vorax, piscis. grosse rothe Meerbrasme. Gesn.

¶ Sed *Pagurus*, Πάγουρος, cancri marini species, eine Meerspinne / Seefrebs.

PĀGUS, proprie significat societatem vicorum, vicos plures ditione quadam conjunctos, eine Pflege oder Gemeine aus vielen Dörffern. Vicus enim tantùm villarum est congeries, sine mœnibus, ein Dorff. Hac significatione *pagus*, apud Cæsarem & Tacitum legitur. Videnturque in plano fuisse pagi. Inde enim Cicero *Paganos* a *montanis* distinguit orat. pro domo c. 28. ¶ 2. Vocant & *pagum* vicum, sed improprie, ein Dorff / a πηγὴ fons, quod pagi circa fontium rivos collocarentur, vel quod eâdem aquâ uterentur, ut Festus voluit.

¶ Pāgānus, rusticus. *Fercula pagana*, Propert. lib. 4. eleg. 4. v. 76. *Foci pagani*, Ovid. 1. Fast. v. 670. ¶ 2. *Pagani* JCtis dicuntur omnes, qui non sunt milites, Plin. lib. 10. Epist. 18. Veget. l. 2. c. 23. Buchn. ad Plin. lib. 7. Epist. 25. Bernegg. ad Sueton. August. cap. 27. unde & *paganum peculium*, *castrensi* opponitur: itemque *paganus cultus militari*, apud Plinium lib. 7. Epist. 25. Tacitus 3. Histor. cap. 24 *Vos nisi vincitis, pagani*, i. e. pro paga-

paganis, non pro militibus habebo. Ita & alibi *pagani* eidem, non milites sunt, ut 2. Histor. cap. 14. ubi & Pichena quædam notavit. ¶ 3. Hinc & *Pagani* veteribus Christianis dicebantur gentiles: quod Christi milites non essent: Heyden. unde & *Paganismus* pro gentilismo. Vide Heraldum ad Arnobium. Aliter Baronius ad Martyrolog. sentit.

¶ Semipaganus, pro semidocto, inexercitato aut imperfecto. Persius in Procemio: *Ipse semipaganus*
Ad sacra vatum carmen adfero nostrum.

¶ Pāgānĭcus, adject. dorffhefftig. Martial. lib. 14. epigr. 45. *paganica pluma.* ¶ 2. Christianis scriptoribus Paganicus est quoque heydnisch. Salvianus principio lib. 1. de Gubern. *incredulitas paganica.* Idem lib. 1. contra Avar. p. 25 *impia & paganica sollicitudo.*

¶ Pagatim, per singulos pagos. Livius lib. 31. cap. 26 *templa pagatim sacrata.* Ibidem cap. 30 *pagatim habitantes.*

¶ Paganalia, festa rusticorum, Bauerkirchmeß. Onomast. Vet. *Paganalia*, κωμηπκά. De his videtur Ovidius intelligendus lib. 1. Fastor. v. 669
Pagus agat festum: pagum lustrate coloni,
Et date paganis annua liba focis.

PĀLA, æ, instrumentum fossorum, ein Spatten/ Grabscheid/ Schauffel/ à *pangendo* dictum, ut, *juncosum agrum pala vertere*, Plin. lib. 18. cap. 6. ¶ 2. Et instrumentum aliud, quo in furnum panis mittitur, Brod-Schauffel. Quo quidem referunt *palas ligneas* Catonis cap. 11. extr. de Re Rust. quæ vero videntur aliud instrumentum quod numerus *quadraginta* arguit, fuisse. ¶ 3. Item aliud, quo ventilantur & purgantur frumenta, eine Wurffschauffel. Tertullianus de persecut. cap. 2 *Hæc pala illa, quæ & nunc dominicam aream purgat, Ecclesiam scilicet, confusum acervum fidelium eventilans, & discernens frumentum martyrum & paleas negatorum.* ¶ 4. Pala denique σφενδόνη est, hoc est, plana & latior pars annuli, cui vel insigne insculpitur vel gemma inseritur, der Ballen am Ringe/ der Kaste. Cic. 3. Off. cap. 9 *Gyges cum palam ejus annuli ad palmam converteret, a nullo videbatur* &c. ¶ 5. *Pala auri & æris*, id est, massula, & quidem selibralis, ein stücklein Golds/ Plinius lib. 34. cap. 6. Sed meliores omnes libri *palea* habent, non *pala*.

¶ Bipalium, instrumentum fodiendi. Columella lib. 3. cap. 5. *Ager bipalio subigi debet.* Adde Caton. cap. 6.

PALÆMON, Grammaticus fuit Romæ Quintiliani ætate, tantæ arrogantiæ, ut, sicut Suetonius auctor est, *secum & natas & morituras literas jactaret*, item M. Varronem, Romanorum longe doctissimum *porcum* appellaret. Vide & Quintil. lib. 1. c. 4. *Palæmonis* artem pro Grammatica dixit Juvenal. Satyr. 6. v. 451. Adde Voss. de Poetis Latin. p. 42.

¶ 2. Palæmon etiam dictus fuit, Inûs & Athamantis filius, qui & Melicerta, Latinis *Portunus*; in cujus honorem Ludi Isthmici instituti. ¶ 3. Est & pastoris nomen apud Virgilium ecloga 3.

¶ Pālæmŏnius, adjectivum. Claudianus de Cons. Mallii Theodori v. 289
Cuncta Palæmoniis manus explorata coronis.

Ubi ad mediam significationem, seu Palæmonem illum respicitur, cui ludi in Græcia dicati erant, quorum præmia, coronæ, exploratæ & probatæ manui, i. e. catervæ, dabantur.

PALÆSTĪNA, regio Syriæ australis, præsertim illa quæ ad mare est mediterraneum, olim Philistæa. Deinde omnis Judæorum regio. Plin. lib. 5. cap. 12. das gelobte Land.

¶ Pălæstīnus, a, um, ut *Gens Palæstina*, Silius lib. 3. v. 606. &

¶ Palæstini, incolæ regionis. Spartianus in Severo cap. 17. pr. *In itinere Palæstinis plurima jura fundavit.*

¶ Palæstinensis, aliud adjectivum. Spartianus ibidem cap. 9 *Neapolitani Palæstinenses.*

PĀLÆSTRA, παλαίστρα, (quæ & *Pale*, vide infra) pugna, luctatio, à πάλιν, *iterum*, & παίω *ferio*, seu potius à πάλλειν. ein Fechter-Kampff/ Fecht-Schul. Virg. 6. Æn. v. 642
Pars in gramineis exercent membra palæstris.

Huic dedita olim maxime fuit Laconica juventus, itemque Virgines Lacænæ, notante Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 980. Vid. Hier. Mercurial. de art. gymn. lib. 1. cap. 6.

¶ Palæstrīta, παλαιστρίτης, qui palæstræ dat operam, ein Fechter. Cic. 4. in Verr. cap. 57.

¶ Palæstricus; ut, *Ars Palæstrica*, Quintil. lib. 2. cap. 21. *Motus palæstrici*, Cic. 1. offic. cap. 36. Et, *Facies succi palæstrici plena*, Apulejus Apolog. p. 315. starck und fett. ¶ 2. Et *Palæstrici* erant, qui palæstram docebant. Unde Quintiliano lib. 12. cap. 2 sunt *palæstrici doctores.*

¶ Palæstrice, adverb. palæstritarum more. Cic. de opt. gen. orat. cap. 3 *palæstrice spatiari in xysto.*

¶ *Motus apalæstri*, dicebantur incompositi & indecentes, non respondentes palæstræ, (ita enim etiam decentiam in motu & flexu corporis appellabant) ungeschickte/ tölpische Sprünge.

PĀLAM, manifeste, in omnium conspectu, öffentlich. Terent. Adelph. 3. sc. 2. v. 30 *A Lenone ipsius eripuit palam.* Sic, *Divulgare palam*, Cicer. post red. in Sen. cap. 5. ausbreiten/ ruchtbar machen. *Palam est*, Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 24. es ist nicht heimlich. *Aperte ac palam aliquid facere*, Cic. in Oratore cap. 12. *Aperte palamque dicere*, 2. in Verrem cap. 7. *Palam ante oculos omnium*, 7. in Verr. cap. 26. Et *Palam beatus*, Terentius Phorm. a. 1. sc. 3. v. 17. scheinbarlich / glückselig. *Palam re facta*, Nepos Hannib. cap. 7. *Palam facere alicui*, ibidem cap. 11.

¶ Propālam, idem, *Tabulæ & signa propalam collocata*, Cic. de orat. cap. 35. frey / öffentlich. Sic Livius lib. 34. cap. 33 extr. *Hæc propalam dicebat: illa tacita suberat cura.*

¶ Propalare, divulgare, verbum cadentis Latinitatis. Orosius lib. 6. cap. 5 *propalata veritas.* Mamertus lib. 1. de anim. c. 2. *pagina propalatur.*

PĀLAMĒDES, Παλαμήδης, Nauplii, Eubœæ regis filius, inventor quatuor literarum Græcarum, θ ξ χ φ, in bello Trojano, Plin. lib. 7. c. 6. De ejus morte vide Serv. in 2. Aen. item Xenophontem Apol. Socratis p. 705.

PĀLANGAE, fustes teretes, per quos naves in mare attrahuntur, vel ad littus subducuntur, Rollen / Waltzen / Hebebäume / apud Varronem. Græcis φάλαγγες & φαλάγγαι, unde & Cæsar *Phalangas* dixit 2. de B. C. cap. 10. Lib. 3. ejus operis cap. 39 *Scutulas* vocat.

PĀLAS, antis, & Palanteum, vide *Pallas, Pallanteum.*

B PĀLATIVM, unus ex septem montibus Romæ: cujus appellationis ratio variè explicatur. De nominis origine vide Varronem lib. 4. de Lat. Ling. cap. 8. De eo Cicero 1. Catilin. cap. 1 *Nihilne te nocturnum præsidium Palatii movit?* Adde, qui Romanæ urbis Historiam dederunt. ¶ Item domus Cæsarum seu Imperatorum, Kayserliche Pfaltz: passim apud Augusteos Scriptores, quam notionem egregie explanat Dio Cassius lib. 53. p. 507, cujus summa est, quod Augustus Cæsar in Palatino monte habitaverat. Poetæ, ut primam producere possent, τὸ L. geminare solent, & *Pallatia* dicere. Unus Martialis plura suppeditabit exempla.

¶ Pālătīnus, a, um: quod ad aulam Imperatoriam pertinet. Sic *Palatini*, qui in palatio ministrant: ut *Palatinus Atriensis*, Sueton. Calig. cap. 57. *Palatini ludi*, qui in Palatio triduo celebrantur circa templum Palatinum in honorem Augusti, de quibus Josephus in rebus Caji meminit, & Suetonius Augusto cap. 56. ubi vide Casaub. Quare *Clodiam* Cicero *Medeam Palatinam* dixerit, leges apud Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 137.

PALATHA, παλάθη, massa ficorum, ein Hauffe Feigen auff einander gedrückt / teste Hesychio.

PĀLĀTVM, (Cicero etiam lib. 2. de Fin. cap. 8 *palatus* dixit gen. mascul.) interioris oris cavitas est, der Gaume. Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 18 *Epicureus dum palato quid sit optimum, judicat, cæli palatum, ut ait Ennius, non suspexit*, hoc est, non fuit memor beatæ voluptatis in cælo. Horat. 2. epist. 2. v. 61
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato. Juv. sat. 10.

C *Et quibus in solo vivendi caussa palato est*, die allein üm Essens und Trinckens willen leben. Seneca Consol. ad Helviam cap. 9. extr. *o miserabiles, quorum palatum, nisi ad pretiosos cibos, non excitatur.* *Templum linguæ palatum*, elegantissima tralatione dixit Lucretius lib. 4. v. 625.

PĀLĒA, æ, granorum folliculi, Spreuen / Kafft / Heckerling / pabulum jumentorum. *Levis palea*, Virg. 1. Georg. v. 368. Hinc

¶ Paleatus, ut, *Lutum paleatum*, quod paleam habeat admixtam, Leimen mit Spreuen vermenget und zugerichtet / Columella de Arbor. cap. 8. & lib. 12. cap. 44.

¶ Palearium, ein Spreuboden. Idem lib. 1. cap. 6, *Pars*, inquit, *villæ fructuaria dividitur in - - - fœnilia paleariaque, & apothecas, & horrea.*

¶ 2. Et *palea*, Cartilago est dependens a collo galli, des Hahnes Bart / das rothe Läpplein. Varro 3. Rust. cap. 9.

¶ 3. *Palea æris*, Ertz-Schaum. Plin. 34. cap. 13.

¶ Sed *Palear*, seu *palearia* potius plur. pellis est dependens a gutture boum, die Wampen. Virg. 3. Georg. v. 51
- - - - optima torvæ
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
Et crurum tenus a mento palearia pendent.

PĀLĒ, πάλη, lucta, unde & *palæstra* dicta est. Nominis rationem

D diversam prodiderunt auctores. Vide Mercurialem de Gymnastica lib. 2. cap. 8. Scaliger a concussione πάλην dictam censet lib. 1. de re Poëtica c. 22. Statius 6. Thebaid. de Tydeo v. 824
Ille quidem & disco bonus, & contendere cursu,
Nec cæstu bellare minor, sed corde labores
Ante alios, erat uncta Pales.

ubi *Pales* pro *Pale* est: quam Vetus scholiastes *palæstræ studium* interpretatur.

¶ Aliud *Pale* est apud Sidonium lib. 9. Epist. 13. cum ait:
Bimari remittat urbe
Thymelen Palenque docta
Tepidas ad officinas
Citharistrias Corinthus.

Ubi per *Palen* videtur Saltationem intelligere.

PĀLES, pabuli Dea, quæ cum Apolline νομίῳ a rusticis colebatur. Unde & conjungit Virgilius Ecl. 5. v. 35
Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Kkk kk 2 Item

Item Tibullus lib. 1 Eleg. 1. v. 15

Hic ego Pastoremque Deum lustrare quotannis,
Et placidam soleo spargere lacte Palem.

Nam *Pastor Deus* Apollo νόμιος est. Alii vero *Palem* Deum fecerunt. Vide Servium lib. 3. Georg. princ.

¶ Palilia & Parilia, plur. festa Deæ Palis: celebrabantur II. Calend. Maji. Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 19

Annuaque accenso celebrare Palilia fœno.

Et Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 87

At madidus Baccho sua festa palilia pastor
Concinet: a stabulis tunc procul este lupi.

Et Ovidius 4. Fast. v. 719

- - - - - *Palilia poscor;*
Non poscor frustra si favet alma Pales.

Ad quem locum Heinsius observavit, *Parilia* in plerisque libris antiquis esse, quod etiam de Plinio (lib. 19. cap. 5. sect. 24) Harduinus tradit, ubi vulgo *Palilia*; in MSS. *Parilia* legi.

¶ Hinc *Palilicium*, sidus cæleste, Oculus Tauri, stella primæ magnitudinis, una ex Hyadibus sive Suculis. Plinius lib. 18. cap. 28 *Hoc est vulgo appellatum sidus Palilicium, quoniam* &c. Ubi idem Harduinus annotavit, in MSS. *parilicium* legi. Scilicet *Parilia* non a Pale, sed a *pariendo* putant dici, quod sub Parilicii exortum Cosmicum omnia parturiant.

PALIMBACCHIVS, παλιμβάκχειος, pes, qui & *antibacchius*, constans duabus syllabis longis, & tertia brevi - - ᴗ, ut, *Augustus*.

PALIMPSESTVS, παλίμψηστος, membrana iterum abrasa, charta deleticia, seu potiùs membrana, vel tabella rasilis, cujusmodi est abacus calculatorum, eine Eselshaut/ Schreibetaffel. Ejusmodi enim quiddam hodie fit ex pelle asinina. Dicitur a πάλιν, *rursus*, & ψάω seu ψάω rectius, *rado*. Scribunt & *palinxestus* rectissime à ξέω, eadem significatione. Usus est hac dictione Cicero lib. 7. famil. epist. 18, *Nam quod in palinxesto, laudo equidem parsimoniam; sed miror quid in illa chartulâ fuerit, quod delere malueris, quàm hæc scribere.*

PALINODIA, παλινῳδία, recantatio, seu retractatio. *Palinodiam canere*, est diversum ab his, quæ priùs dixeris, dicere, wiederruffen/ παλινῳδεῖν. ¶ Macrobius lib. 7. cap. 5 *Nec abnego potuisse me quoque tanquam palinodiam canere.* Vide Chiliadas & Interpretes Horatianos ad lib. 1. od. 16. extr. ubi *recantata opprobria* memorantur.

PALĪNŪRVS, gubernator classis Æneæ, à πάλιν & οὖρος. Martialis lib. 3. epigr. 78

Mejere vis iterum, jam Palinurus eris.

PĀLIŪRVS, fœm. παλίουρος, frutex spinosus, eine Art von Disteln. Virg. 5. Ecl. v. 39

Carduus & spinis surgit paliurus acutis.

¶ Non est autem spina alba, ὀξυάκανθα, Weißdorn/ Matthiol.

PALLA, ein Frauen-Mantel/ propria mulierum, ut Marcilius ad Tertullianum de pallio ostendit. Virg. 1. Æn. v. 648

- - *pallam signis auroque rigentem,*
Ornatus Argivæ Helenæ, quos illa &c.

¶ Item virorum sed citharœdorum & saltatorum. Vide Suetonianos Interpretes in Caligula cap. 54. & Barth. ad Claudian. p. 736. ¶ Videntur & Galli eâ usi. Martialis lib. 1. epigr. 93

Dimidiasque nates Gallica palla tegit.

¶ Pallula, diminut. Plaut. Truc. 1. sc. 1. v. 32

¶ Pallium, vestitus erat Græcorum, viris ac fœminis communis, ein Mantel. *Corpus pallio tegere*, Cicer. 2. de Divinat. cap. 69. Plaut. in Trinum. act. 5. sc. 2. v. 30 *Tunica pallio propior est*, das Hembde ist mir näher als der Rock. *Colligere pallium*, den Mantel zusammen fassen/ ùm den Arm schlagen/ Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 9. quod ejus est, qui pugnam molitur: vide & sc. seq. v. 9. seqq. *Conjicere pallium in collum*, idem dixit Epid. act. 2. sc. 2. v. 10. quod festinanti tribuit. Plura de pallio Salmasius in Hist. August.

¶ Palliolum. Cic. 3. Tuscul. c. 23. ex Cæcilio, *Sæpe est etiam sub palliolo sordido sapientia.*

¶ Palliatus, ut, *Græci palliati, Comœdia palliata*, repræsentantes scilicet actus Græcorum palliatorum. *Judex palliatus*, Cic. Philipp. 5. cap. 5. Et Sueton. Cæsare cap. 48 *Uno triclinio sagati palliative; altero togati discumbebant.*

¶ Palliolatus, idem, dimin. Suetonius Claud. cap. 2.

¶ Palliastrum, pallium sordidum, lacerum. Apulejus lib. 1. Metam. post initium: *Humi sedebat, scissili palliastro semiamictus.*

¶ Utuntur & verbo, *Palliare*, pro astute & insidiose celare & dissimulare, bemänteln/ fucare, Apul. *Nec palliari tam aperta res potest.*

Pallaca. vide *Pellex*, in *Lacio.*

PALLADIVM, arcanum Deorum apud Trojanos depositum, quo salvo salus imperii constabat. Quid fuerit, apud multos in ambiguo est. Arnobius lib. 4. p. 143 *ex reliquiis Pelopis compactum esse palladium*, gentiles ipsos prodidisse scribit: hoc est *ex ossibus Pelopis a Scytha quodam fabricatum & Trojanis venditum*, ut Julius Firmicus de err. profanæ relig. interpretatur p. 31. ed. Oisel. Vid. Camerar. Cent. 1. Hor. Subc. c. 60. & Barth. lib. 60. A Adversf. c. 2. pag. 2843. Alex. Neapol. lib. 28. G. D. c. 6. Natal. Com. Mythol. lib. 4. c. 5. Tomasinus de Donariis p. 33. qui innumera ex ligno in urbe Palladia fuisse asserit. Memorabilis quoque de eo locus apud Herodian. in Commodo lib. 1. c. 14. quem vide & ibi Bœcler. p. 377. ¶ 2. Palladium quoque forum fuit Athenis, ubi de cæde non voluntaria agebatur.

Pallas, ădis. vide *Minerva.*

¶ Pallas, antis, Rex Arcadiæ, proavus vel avus Evandri, qui ab eo nomine urbem suam ad Tiberim conditam *Pallanteum* appellavit. Virgil. 8. Æn. v. 54

- - *posuere in montibus urbem*
Pallantis proavi de nomine, Pallanteum.

¶ 2. Alius *Pallas* Evandri hujus filius, a Virgilio lib. 8 & alibi laudatus.

¶ Pallanteum, oppidum Evandri, de quo in *Pallas* modò dictum est. Ejus nomen in *Palatium*, qui collis Romanus est, mutatum fuisse, auctor est Dionysius Halicarn. lib. 1. Antiq. R. p. 25.

PALLOR, bleiche Farbe/ oder Gestalt/ Bleichheit/ ut, *Terrorem pallor sequitur*, Cicer. Tusc. 4. c. 8. *Magno cum tremore & pallore aliquid dicere.* Idem pro Flacco cap. 4. Nascitur, cum se ad præcordia fugiens contrahit sanguis, juxta Servium ad 3. B Æn. Virg. v. 30.

¶ Pallidus, bleich. ut, *Mulier pallida*, Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 129. *Ora buxo pallidiora gerens*, Ovid. 4. Metam. v. 134. Idem lib. 1. de Ponto epist. ult. *Membraque sunt cera pallidiora nova.* Plinius lib. 2. cap. 25 *pallidissimæ stellæ.*

¶ Perpallidus, sehr blaß. Corn. Celsus lib. 2. cap. 6. pr. *color perpallidus.*

¶ Subpallidus, etwas blaß. Idem Celsus lib. 2. cap. 4. extr. *id, quod excernitur, si est subpallidum.*

¶ Pallidulus, dimin. Catull. carm. 66. ad Ortalum:

Pallidulum manans alluit unda pedem.

¶ Palleo, pallere, pallidum esse, blaß oder bleich seyn. *Quoniam pallet, necesse est eum ægrotasse*, Auct. ad Herenn. lib. 2. c. 25.

¶ Active pro timere usus Horatius est. Ut lib. 3. Ode 27. v. 27

- - - *mediasque fraudes Palluit audax:*

Aliter Propertius lib. 1. Eleg. 15 *multos pallere colores* dixit. Id enim est, in alios, aliosque colores mutari, ut male conscii solent. Persius rursus aliter Satyr. 1. v. 124

Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles.

Id est, propter Eupolidem; sive ex assidua Eupolidis lectione palles, Horatius *pallere alicui* (quemadmodum & *timere* alicui dicimus) dixit lib. 1. Epist. 7. v. 7

Dum pueris omnis pater & matercula pallet.

¶ Pallescere, pallidum fieri, erblassen/ bleich werden/ erschrecken. C Horatius lib. 1. Epist. 1. v. 60

- - - *hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

¶ Expallere, vel,

¶ Expallescere Composit. totum vel vehementer pallescere, gar verblassen. *Expalluisse signum est conscientiæ*, Auct. ad Herennium lib. 2. cap. 5.

¶ Impallere, idem. Statius lib. 6. Thebaid. v. 805 *eventu impalluit ipse secundo.*

¶ Obpallere. Prudentius Peristeph. 1. de Calagurritanis v. 92, *stupore obpalluit.*

PALMA, manus explicata, vel dilata, ut Cicero loquitur, eine flache Hand. Nam *pugnus*, manus est contracta. *Porrecta palmâ ferire*, Plautus Casin. act. 2. sc. 6. v. 53. Maulschellen geben. Cic. de finib. lib. 2. c. 6 *Zeno Rhetoricam palmæ, dialecticam pugno similem esse dicebat.*

¶ Palmula, diminutivum, ein Händgen. Apulejus lib. 3. Miles. p. 138 *Unguedine palmulis suis adfricata.* Idem lib. 8. p. 205 *Decora brachia sævientibus palmulis converberat.* ¶ 2. Palmula, remus. Festus: *Palmulæ appellantur remi, a similitudine manus humanæ.* Sidonius Epist. ult. in metro v. 5

Solvit antennas, legit alta vela,
D *Palmulam ponit manus*, &c.

¶ Palmipes, a palma manus, planos pedes habens, ut anseres & cæteræ aves aquaticæ. Breitfüßig. Plinius lib. 11. cap. 47 *Avium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes*, &c. ¶ Alia notione vide in *Palmus.*

¶ Depalmare, i.e. palma manus probe quem verberare, einen mit Ohrfeigen wohl empfangen. Gellius l. 20. c. 1 *Quidam Lucius fuit, egregie homo improbus atque immani vecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus sua palma verberare. Eum servus sequebatur crumenam plenam assium portitans: & quemcunque depalmaverat, numerari statim secundum XII Tabb. asses jubebat.*

¶ 2. Palma φοῖνιξ, arbor nobilissima illa, quæ nulli cedit ponderi, sed contra assurgit, & reluctatur, ein Dattelbaum. Plinius lib. 16. cap. 42. Gell. lib. 3. cap. 6. Erasmus in similibus: *Ut palma, quia cortice sit cultellato, difficilis quidem est ascensu, sed fructum habet dulcissimum: Itidem eruditio & virtus aditum habent difficilem, sed fructum dulcissimum:* Fructus autem Palmæ *dactyli:* Latinis & *palmulæ* dicebantur. Suetonius Augusto cap.

A cap.76 *Panem & palmulas gustavimus.* Sulpicius Severus Dial. 1. de virtutibus monach. Oriental. c. 7 *Cum plenam palmulis manum obtulisset, accurrit bestia, accepitque tam libere, quam nullum animal domesticum, & cum comedisset, abscessit.* Sexu dignoscitur hoc arborum genus & quædam quasi connubia exercet. De quo Ammianus lib. 24. & ibi Lindenbrogius p. 142. item Philostratus lib. 1. Icon. in Paludibus. Claudianus de nuptiis Honorii v. 66 - - - *nutant ad mutua palmæ*
Fœdera.

Palma pro dono victoribus apud Græcos initio, post & apud Romanos in Circensibus cessit. Sueton. Nerone cap. 5 *mercede palmarum aurigarios fraudavit.* Vide ibi Torrentium, tum c. 22.

¶ Et inde *palma* pro victoria. Terentius Phormione prolog. v. 17 *Palma in medio posita est, &c.* es stehet einem jeden frey zu gewinnen/ wer da kan. Idem in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 31. *Huic equidem consilio palmam do*, ich gebe ihm gewonnen. *Deferre palmam* Cic. de Orat. 2. c. 56. *Palmâ aliquem donare*, Ovid. 2. de Arte am. v. 3. Et, *Palmam ferre*, victorem esse, gewonnen haben/ Cic. 4. ad Attic. ep. 15.

¶ Palmāris, ut, *Statua palmaris*, quæ alicui propter victoriam ponitur, ein Siegbilde/ Cic. in Philipp. 6. cap. 5. ¶ Deinde ex notione manus, *palmaris* est, Handbreit/ spannengroß. Arnob. lib. 6. p. 204 *Videmus ab artificibus hæc signa modo parvula fieri, & palmarem in minutiem contrahi: modo in immensum tolli.* B Adde post paullo in *palmus*.

¶ Palmārius, palmâ dignus. Terent. in Eunucho act. 5. sc. 4. v. 8 *Id vero est, quod mihi puto palmarium me reperisse;* damit ich gedenck Ehr einzulegen. Aliam notionem mox invenies in *Palmus*.

¶ Palmatus, ut, *Toga palmata* vel a *palmis* pictis sic appellata; vel quod eâ uterentur, qui *palmam* h. e. victoriam meruissent. Livius 30. cap. 15.

¶ Palmeus, ex palma, ut, *tabulæ palmeæ*, Vitruv. lib. 10. cap. 20. Et, *Teges palmea* Colum. lib. 5. c. 5. *vinum palmeum*, Dattelwein/ Plin. lib. 24. c. 17.

¶ Palmētum, ein Dattel-Garten/ Palmen-Wald. Plin. lib. 5. c. 14 Hierichunticam regionem dicit *palmetis consitam*.

¶ Palmĭceus, a, um, ut, *Sporta palmicea* apud Sulpitium Severum Dial. 1. de virtut. Monachor. Oriental. cap. 5. & 8. *Palmicea* ex palmarum foliis texta. Hieronymus in vitâ Pauli sub fin. *Tunicam ejus sibi vindicavit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat.*

¶ Palmosus, palmis abundans. *Palmosa Selinus*, Virg. 3. Æn. v. 705. *Palmosa toga*, id est, palmam habens intextam, quæ triumphantium fuit, ex Livii lib. 10. cap. 7 citatur vulgo, sed meliores ibi libri *palmata* exhibent.

¶ Palmifer; ut *Pharos palmifera*, Ovidius lib. 2. Amor. eleg. 13.
C Et, *Idume palmifera*, Silius lib. 3. v. 600.

PALMES, ĭtis, vitis surculus, eine Rebe oder Rebeschoß. virga vitis luxuriantis. *Palmes pampinarius*, Columell. 4. c. 24, qui ex duro provenit, & primo anno plerumque frondem sine fructu affert, Rebeschoß ohne Trauben. *Palmes fructuarius*, qui ex anniculo palmite procreatur, fructuque protinus induitur. *Palmites annui*, ein Jahr-Gewächs. *Novelli palmites*, Rebeschößlein/ Plin. 17. c. 22. *Palmes focaneus*, Colum. 4. c. 24 eine Bengerten/ Heurling. *Nemorosus palmite Gaurus*, Statius 3. Silv. 1. v. 147. *Palmes orbus*, eine blinde Reben ohne Augen/ Colum. lib. 5. Dicti sunt autem *palmites*, quod in modum palmæ humanæ virgulas quasi digitos à se explicent.

¶ Palmare, palmites alligare, die Reben hefften/ Columellæ lib. 11. cap. 2.

PALMUS qui major, hoc est, duodecim; & minor, id est, quatuor digitorum est, einer Hand breit. Major σπιθαμὴ vocatur, & *Dodrans* Latinis, eine Spanne.

¶ Palmāris, &

¶ Palmarius, ut, *Virgulæ palmares*, Varro lib. 1. de R. R. cap. 35. *Per spatia palmaria*, Columella lib. 8. cap. 3. sub fin. quod dubium, sitne a *palmaris*, an *palmarius*.

D ¶ Palmipedalis, e, mensura pedis & palmi, eines Schuchs und Handbreits lang. Columell. lib. 3. cap. 19 *Malleolus palmipedalis.* Et Vitruvius lib. 10. c. 20 *crassitudine quoque versus palmipedales.*

¶ Palmipes, mensura ex palmo & pede, viginti digitorum. Definitur spatio à cubito ad digitos extremos extensos. Plinius lib. 17. c. 20 *palmipede intervallo.*

¶ Bipalmis, e, zweyer Hand breit. *Spiculum bipalme*, Livius lib. 42. cap. 65.

PĀLOR, ari, deponens, πλανᾶσθαι, ῥέμβεσθαι, passim vagari: hin und her schweiffen/ proprium militum prædantium. Livius lib. 1. cap. 11 *Palantes milites in agris oppressit.* Virg. lib. 5. Æneid. v. 265 *Demoleus, cursu palantes Troas agebat.* Et, *Palantes polo stellas*, Idem dixit lib. 9, 21. Tacitus 3. Histor. cap. 80 *Palantur comites; occiditur proximus lictor.* & alibi. Nec tantum victoriæ fiducia dispersos hoc verbum notat, ut sæpissime; verum etiam fuga & metu disjectos. Livius lib. 8. cap. 24 *contrahens suos ex fuga palatos.* Et Silius lib. 2. v. 161 *palantesque fuga* &c.

Idemque lib. 5. v. 446 *palantum in terga*, id est fugientium.

¶ Palabundus. Cyprian. Epist. 42. cap. 4 *palabundæ & errantes oves.* Et Tertullianus Apolog. c. 21 *Judæi dispersi, palabundi, & cæli & soli sui extorres vagantur per orbem.* Zerstreuet.

¶ Palitari, errare, Plaut. Bacchid. act. V. sc. II. v. 5 *Oves eunt a pecu palitantes.*

¶ Dispalari, idem quod simplex, apud Sallustium legitur de ordinand. rep. itemque Nepotem in Hannibale cap. V. ubi *multitudinem jumentorum dispalatam immisisse* Hannibal dicitur, die zerstreuet hin und her lauffen. Passive Ammianus lib. 16. cap. 22 *dispalato terrore.*

PALPĔBRAE, βλέφαρα, quibus oculi teguntur, die Augenliede/ sic dictæ à motu, hoc est, palpitatione. *Resectis palpebris M. Regulum illigatum in machina, vigilando necaverunt Carthaginenses*, Cic. in Pison. cap. 19. pr.

¶ Palpebralis, ut, *setæ palpebrales*, Prudent. Hamartig. v. 872.

PALPO, palpare, & palpor, palpari, deponentaliter, a *palpus*, unde *palpo percutere* & *palpum obtrudere* apud Plautum legimus. Est blande tangere, seu demulcere, unde & pro adulari ponitur. streicheln/ schmeicheln. Plaut. in Amphitr. a. 1. sc. 3. v. 9
Observate, quam blande mulieri palpabitur.

¶ Præpalpare, valde vel ante palpare. Paullinus Nolanus epist. 49 [vet. ed. 36] n. 3 *molli manu ante præpalpans.*

¶ Subpalpare, leniter palpare. Symmach. lib. 1. epist. 90. *Non dicam dolo, utpote subpalpandi nescius.* Et Plautus Milite a. 2. sc. 1. v. 28 *Occepit ejus matri subpalparier;* ex deponentali forma.

¶ Palpator, id est, adulator, ein Schmeichler. Plaut. Rud. act. 1. sc. 2. v. 37.

¶ Palpatio. Plaut. in Menæch. a. 4. sc. 2, 43. *Aufer hinc palpationes*, laß dein Streicheln und Schmeicheln.

¶ Palpamen, idem. Prudent. Hamartig. v. 303
- - - - - - - - - - *tactus*
Palpamen tenerum blandis e fotibus ambit.

¶ Palpus, subst. idem. Ut, *palpo percutere*, Plautus Amphitr. a. 1. sc. 3. v. 28. & *Palpum obtrudere*, pro blandiendo decipere, idem in Pseudolo a. 4. sc. 1. v. 35.

¶ Palpito, palpitare, est leniter, & frequentius moveri, estque proprie *cordis palpitatio*, das Hertzklopffen/ Zittern oder Zappeln. Verbum habes in Cic. 2. Nat. Deor. c. 9 *Cor animantis evulsum mobiliter palpitat.*

¶ Palpitatio. Plinius lib. 11. cap. 4 *Insectis divulsis præcipua vivacitas, & partium singularum palpitatio.*

¶ Palpitatus, ûs, idem. Plin. lib. 9. c. 30 *ne palpitatu ejiciatur.*

PALUDA, ita Pallas Latinis dicta, ut Græcis τριτογένεια, quia nata & educata sit juxta Tritonem, Bœotiæ fluvium. Ennius apud Varronem lib. 6. de LL. & Probum:

Corpore tartarino prognata Paluda virago, &c.

Quamvis Varro ita nominatam putet a *paludamentis*, quia eadem sit, *Paluda* & *Bellona*. Vide in *Paludamentum*.

PALUDAMENTUM, chlamys imperatoria, id est, eorum, qui exercitus ducebant, erat alba aut purpurea, ein Generals-Rock/ unde *imperatoria paludamenta*, apud Plinium lib. 22. c. 2. Quanquam & militum erant paludamenta, Livius lib. 1. cap. 26. Est Varroni 6. Lat. Ling. a *Paluda*, quæ ibidem interpretatur *insignia militaria*.

¶ Hinc Paludatus, ut *Paludati duces*, id est paludamenta, & ornamenta militaria induti, die ihren Feldschmuck angelegt haben. Cicer. lib. 15. epist. 17. famil. *Pansa noster paludatus profectus est*, &c.

PALUMBES, Palumbus, & Palumba apud Martialem lib. 13. epigr. 67 legitur, sed *palumbes* usitatius est. Significat *columbam silvestrem torquatam*, eine Ringeltaube/ grosse Holtztaube. Nam *Liviæ* vulgares sunt columbæ feræ, gemeine Holtztauben. Vulgo *Tetas* vocatas Servius auctor est ad Eclog. 1 Virgilii, de quibus Turneb. lib. 21. Advers. cap. 1. Palumbes vivax est, vivit 30, 40 annis. Mares fœminam non deserunt usque ad mortem, neque fœminæ rursus mares. Sed ubi viduus relinquitur, alter absque conjugio vivit. Idem & corvi, monedulæ & cornices faciunt. Athenæus.

¶ Palumbīnus, ut, *Caro palumbina*, Plin. lib. 30. c. 12.

PALUS, ūdis, aqua non fluens, neque perpetua: item locus aquosus, eine Pfütz/ Pfüel oder Lachen. *Stantes paludes*, Horat. lib. 3. Carm. oda 27. *Siccare paludes*, Cic. Philipp. 5. c. 3.

¶ Pălūdosus sümpfich. *Humus paludosa*, Ovid. 15. Metam. v. 268. *Paludosus Nilus*, Statius lib. 3. Silv. 2. v. 108. Et, *paludosa Ravenna*, Silius 8. v. 602.

¶ *Paludicolæ Sicambri*, Sidon. Apollinar. lib. 4. epist. 1.

¶ Paludifer. Auctor Philomelæ v. 44
Inque paludiferis butio bubit aquis.

¶ Paludivăgus. Avienus Descript. Orbis v. 312
Mœsta paludivagos Germania flevit alumnos.

¶ Pălūster, & palustris, ut *locus palustris*, Cæs. 7. Gall. cap. 20. *Juncus palustris*, Ovidius 8. Metam. v. 337.

PALUS, i, lignum acutum quod in terram defigitur, ein Pfahl/ Zaunpfahl/ Weinpfahl. *Teneram palis adjungere vitem*, Tibull. lib. 1. eleg. 7. *Pali ustulati*, Vitruv. lib. 12. cap. ult. gebrante Pfähle.

Pfähle. Primam productam habet; Sed *palus paludis*, primam brevem. Cic. in Verrem 7. cap. 5. *Damnati producuntur & ad palum alligantur*, an einen Stock oder Pfahl. *Exercere ad palum*. Vide mox in *Palaria*.

¶ Palaria, exercitii militaris genus, quo disciplinam pugnandi addiscebant tirones, ad palum institui solitum. Charisius lib. 1. Institut. Grammaticarum: *Hæc* PALARIA inquit, *cum milites ad palos exercentur:* Id ejusmodi erat. Statuebatur palus, seu stipes in terram rectus ac fixus, qui emineret pedes sex in modum hominis: eumque hinc illinc tiro assiliebat & variis ictibus, astante magistro, seu campidoctore, impetebat. Vide Vegetium de re militari lib. 1. cap. 11. & lib. 2. c. 23. Seneca Epist. 18 *Exerceamur ad palum, & ne imparatos fortuna deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris.*

¶ Palare, verbum apud Columell. legitur lib. 11. c. 2. quod est palis fulcire, mit Pfählen unterstämmen. Etiam Palladius lib. 4. cap. 7 *Palandæ & ligandæ sunt vites.* Idem lib. 12. cap. 15 *Alnus necessaria, si humidus locus ad accipienda fundamenta palandus est.*

¶ Et *Palatio*, quæ & *fistucatio*, dicitur, id fundamenti est genus, quod fit palis dimissis in aquam aut locum uliginosum, eine Grundfest / so man unter das Wasser setzt mit Pfählen / ein Heerdt. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Alnus in palustribus locis infra fundamenta ædificiorum, palationibus crebre fixa, recipiens in se, quod minus habet liquoris, permanet immortalis ad æternitatem, & sustinet immania pondera structuræ.* Ad ejusmodi enim fundamenta pali ex alnis utilissimi & immortales, ellerne Pfähle.

¶ Palificatio, palorum conseptum, Thuano, arcendis hostium accessibus ad propugnacula factum, dicitur lib. 133. Paltsaden.

¶ Depalare, idem quod palare, aut deorsum palis affigere. Tertullianus adv. Hermogen. cap. 29 pr. *Incultis primo elementis depalans quoddammodo mundum*, mit Pfählen bevestigen. Idem Apologet. cap. 10, *Civitas, quam depalaverat.* ¶ Barbaram notionem, a *Palam* ductam, pro manifestare, refutat Vossius de Vitiis Serm. lib. 4. c. 5.

¶ Depalatio, Bevestigung mit Pfählen. Vitruv. lib. 9. c. 8. pr. *Horologiorum depalationes.*

PAMPHȲLIA, παμφυλία, regio minoris Asiæ inter Lyciam & Ciliciam, Pamphylien. Stat. 1. Silv. 4. v. 77

Hunc quoque perque novem timuit Pamphylia messes.

¶ Pamphylius, qui est ex Pamphylia, Cic. lib. 1. de Divin. c. 15. Item ad Pamphyliam pertinens. Plinius lib. 5. c. 26 *Mare Pamphylium Cilicio jungitur.*

PAMPĪNUS, folium & ramusculus vitis virens, ein Weinblat/und Weinreblein samt den Blättern. *Pampini* Weinlaub. *Defendit pampinus uvas*, Virg. 1. Georg. v. 448. *Uva vestitur Pampinis*, Cic. de Senectute cap. 15.

¶ Pampinarius, ut *Palmes pampinarius*, apud Columell. lib. 4. c. 24. Vide *palmes.*

¶ Pampĭneus, ut *Vites pampineæ*, Ovid. 10. Met. v. 100. *Autumnus pampineus*, Virg. princ. 2. Georg.

¶ Pampinosus, ut *Vitis pampinosa*, dicke von Laub/ Colum. lib. 5. c. 5. *Folia pampinosa*, Plinius lib. 23. cap. 1.

¶ Pampinaceus, aliud adjectivum, ut, *Succus pampinaceus*, Safft von Weinlaub. *Cripa pampinacea*, Columell. l. 12. c. 20.

¶ Pampino, pampinare, pampinos decerpere, das Weinlaub abnehmen / abblaten. *Pampinare vineas*, Plin. 17. c. 22. & lib. 18. c. 29.

¶ Pampinatio, Abblatung des Weinlaubs / Colum. 4. cap. 6. & 14.

¶ Pampinator, Laubbrecher. Colum. lib. 4. c. 27.

PAN, Panos, vel Panis, masculinum, Πάν, Arcadibus cultus, præses ovium & equorum: inde ejus religionem Evander in Italiam traduxit. Ovid. 2 Fastorum v. 271. Unde *Pan Deus Arcadiæ*, *Pan curat oves, ovium custos*, &c. Virgilio appellatur in eclog. 2. &c. Habitum ejus elegantissime descripsit Silius l. 13. v. 326. seqq. Naturæ universæ symbolum est: unde τὸν τῆς ὕλης κύριον, *universæ substantiæ materialis dominum*, Arcades indigitarunt. Vide Macrobium lib. 1. Saturnal. cap. 19. item Phornutum Speculatione de deorum natura, & Servium in Eclog. 2 Virgilii. At Val. Flaccus lib. 3. v. 48 *Pan nemorum bellique potens.* BELLIPOTENTEM, ut opinor, vocat, propter repentinos terrores, quos ille immittere credebatur.

¶ Panicum, πανικὸν, terriculamentum subitum sed inane, à *Pane* dictum, quem credidit vetustas terrores repentinos immittere, ein unversehenes und plötzliches Schrecken. Mali autem ominis habebatur: Plutarchus Cæsare p. 728. E. De eo & Dionys. Halicarnass. lib. 5. cap. 16. & Politianus Miscell. cap. 28. Rationem reddit Polyænus lib. 1. Stratag. Conf. Barth. ad lib. 11. Theb. Statii pag. 1296. seq. ¶ 2. Panicum frumenti genus, infra suo loco: neque enim huc pertinet.

¶ *Terror panicus*, vide in Chiliad. Proverb. *Panicus casus*, Cicero ad Attic. lib. 7 extremo: *Ego bellum fœcundissimum futurum puto, nisi qui panicus casus extiterit.* Sed *Parthicus casus* in libris melioribus, non *Panicus*. Attamen lib. 14 ad Attic. epist. 3 πανικὸν de repentino terrore usurpavit. Vid. Corrad. & Manut.

A ¶ Panisci, Πανίσκοι, dii silvestres, quasi parvi Panes: diminutivum. Cic. 3. Nat. D. cap. 17. *Nymphæ, Panisci & Satyri.*

PĂNĂCES, neutrum, πάνακες, vel *Panax* fœmininum, vel *panacēa*, penult. longa, herba dicta, ἀπὸ τοῦ πάντα ἀκεῖν, quòd omnia sanet; triplex est, *Heracleum*, *Asclepium*, & *Chironium*, πάνακες Ἡράκλειον, Ἀσκλήπειον, χειρώνειον. Artzney wider alle Kranckheiten.

¶ Ejus succus *Opopanax*, ὀποπάναξ dicitur.

PANĂRĔTUS, πανάρετος, omnibus virtutibus præstans, Martial. 6. epigr. 89.

PANATHENAEA, orum, plur. Παναθήναια. Quinquatria erant Minervæ festa. Pausanias sub init. Arcad.

¶ Panathenaicus, liber Isocratis. Cic. in Bruto.

PANCHAĪA, Παγχαία, regio Arabiæ thurifera, Virgil. 2. Georgicorum v. 139 *Totaque thuriferis Panchaia pinguis arenis.*

¶ Panchaius, adject. ut, *Panchaia cinnama*, Claudian. in nupt. Hon. & Mar. v. 94.

¶ Panchāicus, adjectivum aliud, *panchaica tellus*, Ovid. 10. Met. v. 309.

¶ Panchæi, populi Libyæ, Ophiophagi.

PANCHRESTUM, πάγχρηστον, medicamentum omnibus affectionibus utile, eine Artzney für allerley Kranckheit. Cic. in 5. Verrina cap. 65.

B PANCHRISTARII, artifices operis dulciarii, Pfefferküchner. Arnobius usus est lib. 2. pag. 70. Vide Elmenhorst. h. l. & Turneb. lib. 13. Advers. cap. 14.

PANCRĀTIUM, παγκράτιον, ludus gymnicus, qui advocatis omnibus corporis viribus, omniumque nervorum contentione transigitur. Propert. lib. 3. eleg. 13

Et patitur duro vulnera pancratio.

Erat autem duplex: alterum quod ex *lucta* & *pugilatu* compositum erat: neque enim pugnis tantum commissi hoc genere se feriebant invicem, sed & comprimere & continere, ibique dejicere studebant. Quorum alterum pugilatus, alterum luctæ est, & eo referendus Propertii locus paullo ante laudatus. Alterum volutatorium dicebatur & luctæ species erat. Eo enim sternebantur humi atque invicem complicati, seque mutuo convolventes alter alterum subjicere nitebantur. Vide Mercurialem de arte Gymnastica lib. 2. c. 8. & 9.

¶ Pancratiastes, παγκρατιαστής, qui pancratio certat, Gell. lib. 3. cap. 15. *Diagoras tres habuit filios, unum pugilem, alterum pancratiastem, tertium luctatorem.*

¶ Pancraticè, adverb. ut, *Pancratice valere*, pro firmâ esse valetudine, gesund und starck seyn / Plautus in Bacchidibus act. 2. sc. 3. v. 14.

PANDECTAE, libri dicuntur nihil non continentes, ex quibus possis velut copiæ cornu, quicquid velis, depromere, à πᾶν & δέχομαι, ut *Pandectæ legum*, quæ omne jus complectuntur, Bücher / darinnen man allerley Gattung findet. Sunt qui pertendant, hoc vocabulum in Masculino debere efferri, non fœminino, quia & apud Græcos ὁ πανδέκτης dicitur. Sed illi non at-

C tendunt, talia ex Græco sumta in fœminina transire. Sic ὁ χάρτης, *hæc charta*, ὁ γαυσάπης, *hæc Gausapa* &c. quæ & Prisciani ratio est lib. 7. quem & Casaubonus sequitur Castigationibus ad lib. 5 Strabonis. Eam tamen tum demum valere Vossius putat, cum in vocabulis non intelligitur aliud nomen, unde suum genus accipiant: non item in illis, ubi κατ' ὑπόνοιαν respicitur aliquod substantivum. Ex quo pronunciat, *Pandectas* masculinum videri. Nam cum πανδέκτης dicitur, ὁ λόγος subintelligitur. Vide ipsum lib. 1. de Analogiâ c. 19 & Dilher. Tom. 1. Dispp. Philolog. p. 364.

PANDIA, gemma varios colores spectantibus exhibens: De qua & Cassiodorus lib. 5. Ep. 34.

PANDĪON, Πανδίων, Erichtei Athenarum regis filius, cujus filiæ fuerunt Progne, & Philomela. Pausan. Attic.

¶ Pandīonius, Atticus. Claudian. lib. 2. de Rapt. v. 19

Et Pandionias, quæ cuspide protegit arces.

PANDO, pandi, passum & pansum, pandere, est aperire, explicare, öffnen / ausbreiten. Virg. 10. Æn. princ.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi, &c.

Velorum pandimus alas, Æneid. 3. v. 520. Cic. in Tusc.

D 5. cap. 27. *Longe lateque se pandunt divina bona.* Idem, *Pandere vela orationis*, metaphorice dixit, der Rede ihren freyen Lauff geben / in 4. Tuscul. cap. 5.

¶ Passus & pansus, particip. ut, *Passa vela*, *passus capillus*, Haare so zu Felde geschlagen / *Crines passi*, apud Cæs. lib. 1. B. Gall. c. 51. *Passis manibus*, apud eundem lib. 2. Gall. c. 19.

¶ Pandiculor, ari, sich dehnen / Plaut. Menæch. act. 5. sc. 2. v. 39. adde Festum.

¶ Expandere, extendere, ut, *Expandunt alas aves*, Plin. lib. 10. cap. 38. ausbreiten / ausstrecken.

¶ Oppandere, entgegen strecken. Gratius Cyneget. v. 55

Illa vel ad flatus Helices oppande serenæ.

Et Prudentius Psychom. v. 242 *Cornibus oppansis.*

¶ *Oppansum* subst. habet Tertull. de Anima c. 53 *Anima de oppanso corporis erumpit in apertum & puram & suam lucem.*

¶ Præ-

¶ Præpando, prætendo. item aperio. Cic. Arat. v. 274

Et post hiberni præpandens temporis ortus.

Et Lucretius lib. 1. v. 144

- - - - quo carmine demum
Clara tuæ possim præpandere lumina menti.

¶ Repando, aperio. Apulejus lib. 4. Milef. p. 150 *Clavi subtracta fores januæ repandit.*

PANDORA, Πανδώρα, simulacrum illud Hesiodi, minus scil. omnium deorum, quod ad homines decipiendos Jupiter in terram misit. Significat voluptatem, caussam omnium malorum hominibus. Vide Hesiodum v. 80. & Heinsium in eum cap. 12. 13. 14. & 15.

PANDURA, instrumentum musicum, idem ac τρίχορδον, ut Pollux auctor est: meminit Varro, Isidorus. Vet. Scholiastes Horatii, nomen barbarum & Assyrium putat. Cujus gentis inventum quoque res ipsa fuit, sicut Pollux tradit lib. 4. c. 9.

¶ Pandurizare, pandurâ canere apud Lampridium in Heliogabalo cap. 32.

PANDUS, adject. incurvus, krum / gebogen. *Juga panda boum*, apud Ovidium lib. 1. Amor. eleg. 13. v. 16. *Rostrum pandum*, 14. Metam. v. 287. *Pandi delphines*, lib. 3. Trist. el. 10. v. 43.

B ¶ Panda & Deæ nomen, quæ in veteri Glossario εἰρήνης θεὸς exponitur. Arnob. lib. 5. *Quod Tito Tatio Capitolinum, ut capiat collem, Caulam pandere atque aperire permissum est, dea* Panda *est appellata vel* Pandica.

¶ Repandus, idem, apud Plin. 14. cap. 12 *Pectorosa cervicis repandæ ostentatio.* Idem lib. 9. c. 8 de delphino, *dorsum repandum:* & Solinus cap. 43. (al. 30) de Rhinocerote: *cornu repandum.*

¶ Pando, pandare, verb. incurvare, sich einwarts krümmen / contrarium τῷ fornicari. Plin. lib. 16. c. 42 *Populus ad omnia inferiora pandatur*, krümmet sich unter sich. *Pandare* enim oneri cedere est. Quintil. lib. 11. c. 3 (pag. 836) *manus leviter pandata.* Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Ulmus & fraxinus celeriter pandant.* ubi Philandr. vide.

¶ Pandatio. Vitruvius lib. 7. cap. 1 *Contignationes pandatione sidentes.*

PANEGYRIS, fœm. πανήγυρις, solennis & publicus conventus, cujusmodi quinto quoque anno celebrabantur Athenis, & in quibus certatim habebantur orationes de laudibus Græciæ. Cicer. lib. 1. ad Attic. epist. 14 *Erat in eo ipso loco illo die nundinarum πανήγυρις.* Πανήγυρις, dicta est à πανηγύρω, congrego. Claudianus laudatoria sua carmina, quibus Imperatores & vivos Principes celebravit, quæ & *Panegyrici* appellantur, *Panegyres* inscripsit, perinde, ut *Conciones* vocantur non ipsi conventus C tantùm, sed & quæ orationes in conventibus habentur.

¶ Panegyricus, πανηγυρικός, ut λόγοι πανηγυρικοὶ, Orationes panegyricæ, laudationes. Substantive, suppresso λόγυ vel *Sermonis* vocabulo, Quintilianus lib. 10. cap. 4 extremo: *Panegyricum Isocratis, decem annis dicunt elaboratum.* Et notus Plinii *Panegyricus dictus Trajano.* Sic enim inscribi solet. eine Lob-Rede.

¶ Panegyrista, auctor sermonis panegyrici, apud Sidonium lib. 4. epist. 1.

PANGO, pepigi (quod tamen præteritum a *Pago* fieri, Quintilianus monuit lib. 1. non à *pango*) pangere, significat figere, & plantare. Festus, PANGERE *figere est: unde plantæ* PANGI *dicuntur, cùm in terram demittuntur: &* VERSUS PANGI, *id est, figi in cera.* *Ramulum pangere* Suetonius Galba cap. 1. quod Plinius *serere* dixit lib. 15. cap. ult. Neque enim de seminibus tantum id verbi dicitur, sed & de plantis ramisque, qui figuntur terra. Ita apud Tibullum lib. 1. eleg. 1. v. 17 *stipes desertus in agris*, depactus est, & *malleos pangere* dixit Columella lib. 3. cap. 3. sub fin. einschlagen / einsencken / setzen oder pflantzen. Græcis πήγνυμι, *jungo* significat vel *conglutino*, a quo & *pango*, ut videtur, natum est. Apud Livium, qui hoc verbo peculiariter delectatus est, etiam hæ leguntur formulæ, lib. 27. c. 30 *Pangere inducias*, id est facere, Stillstand machen. *Pangere pacem cum aliquo populo*, lib. 24. cap. 29. *Pangere societatem*, Idem lib. 34. cap. 30. in Gesellschafft treten. *Pangere versus*, Horat. de Arte Poet. v. 416 *Ego mira Poemata pango*, Verß schreiben. Cicer. 16. famil. epist. 18 *An panges aliquid Sophocleum*, &c. At *Clavum pangere*, Liv. lib. 7. c. 3, quod & *figere* ibidem dicitur, peculiaris ritus erat, explicatus supra in *Clavus*.

¶ Pactilis, e, junctum, zusammen gesetzt. *Corona pactilis*, Plin. lib. 21. cap. 3.

¶ Circumpango ex Plin. 17. c. 13 adducitur in vulgaribus Lexicis, qui dixerit *ramis terra circumpactis.* At Harduino monitore, ex MSS. *circumfartis* legendum est.

¶ Compingo, compingere, est componere, coagmentare, zusammen fügen / setzen. Virgil. Eclog. 2. v. 36

Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula.

Compactum & robustum corpus, fest in einander gesetzt / Plin. lib. 7. epist. 24. *Compacta & firma membra.* Sueton. Vespas. cap. 20. Sed *compingere in vincula*, est detrudere, compellere. *Detrude-*

A *re & compingere in pistrinum*, Cicero de Oratore lib. 1. c. 11.

¶ Compactio, Zusammengattung. ut, *Compactio membrorum*, Cic. de Fin. lib. 5. cap. 11. *Spissius compactionibus solidatus*, Vitruvius lib. 2. cap. 7.

¶ Compactura, idem, Vitruv. lib. 4. cap. 7.

¶ Compactilis, e, compactum. Plin. lib. 11. c. 18 *Apices breves & in rotunditatem compactiles.* Vitruv. lib. 4. cap. 7 *compactiles trabes.* Idem lib. 10. cap. 20 *postes compactiles.*

¶ Est hinc nomen *Compages*, quod & *compago* dicitur, sed posterius absque ullo obliquo, ut Grammatici volunt. Nam *compagis*, *compagi*, *compagibus*, &c. tantùm dicitur, ut Servius censuit in poetæ locum mox indicandum. At Augustinus Civ. Dei lib. 16. cap. 2 extr. *compaginibus organorum* dixit. Significat compositionem, commisturam, eine Zusammenfügung / eine Fuge. ut, *Discussa compage*, Lucanus lib. 2. v. 487. & *Compagem solvere muri*, Idem lib. 3. v. 491. Pluraliter Virg. 1. Æn. v. 293

- - - - Compagibus arctis
Claudentur belli portæ.

sie werden feste zugethan werden. Cic. de Senect. c. 21 *Dum sumus in his inclusi compagibus corporis, munere gravi perfungimur.* Et Seneca Thyeste v. 1013 *compagibus revulsis.*

¶ Compagus, compagi, calceamenti genus barbaricum, intercisum sive superiori parte perforatum. Unde *reticulos* Gallienus vocavit. Trebellius Pollio in vita Gallienorum cap. 16 *Caligas gemmatas annexuit, quum compagos reticulos appellaret.* Adde Casaub. & Salmas.

¶ Compaginare. Augustinus Confess. lib. 13. cap. 30 *Quæ tu contraheres, & compaginares, atque contexeres.*

¶ Depango, depangere, pro defigere apud Lucret. 2. v. 1085

Quandoquidem vitæ depactus terminus alte, &c.

¶ Impingo, impingere, illidere, anstreichen / anschmeissen / ut, *Impingere colaphum*, *pugnum alicui*, Plaut. Bacch. 4. sc. 7. v. 2. Ohrfeigen geben. *Fustem cui impingere*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 8. Et, *Caput parieti impingere*, Plin. lib. 3. epist. 16. Et, *Dicam impingam tibi gravem*, Terent. in Phorm. 2. sc. 3. v. 92. *Culpam omnem post impingito*, Plaut. in Mil. a. 3. sc. 3. v. 54. sed alii hìc *imponito* legunt. Seneca de benef. lib. 1. cap. 1. *Gratus adversus eum quisquam esse potest, qui beneficium aut superbe injecit, aut iratus impegit?* aus Hoffart oder Zorn zuwerffen / für die Füsse werffen. *In portu impingere*, ἐν τῷ λιμένι προσκρούειν, est vel in ipso operis ingressu, vel post negotium benè confectum, in extremo peccare. Vide Chiliadas.

¶ Impages. Vitruv. lib. 4. c. 6 *Super medium medii impages collocentur.* Et mox: *latitudo impagis:* item, *de impage dimidia.*

¶ Oppango: Plautus Curcul. act. 1. sc. 1, 59

- - - - - ut quæque illi occasio est
Surripere se ad me: ubi suavium oppegit, fugit.

¶ Propago, Vide suo loco infra.

¶ Repangere. Columella de Arborib. cap. 22 *Ibi semen ferulæ repangito.* Eadem l. 5. c. 10 leguntur ab eodem tradita. Hinc

¶ & *Repagulum* est, quod tamen à *pago* Festus facit, ein Fürschub / ein Baum oder Riegel / den man fürscheubt. Plaut. in Cistell. a. 3. v. 18 *Occludite ædes pessulis, repagulis.* Cicer. act. in. Verr. 6. cap. 43 *Convulsis repagulis effractisque valvis labefactare conantur.* Et de natura Deor. cap. 26. lib. 3 *Recludere iram repagulis*, ex poëta.

¶ Subpingo. Plaut. Trinum. a. 3. sc. 2. v. 94 *Fulmentas jubeam subpingi soccis*, hoc est fulcimenta subsui, unten dran hefften. Plautus Bacch. a. 2. sc. 3. v. 98 *Qui soccis habeat auro subpactum solum.*

¶ A pango est *Pagmentum*, ut Vitruv. lib. 4. cap. 6 *ante secundum pagmentum:* &

¶ Antepagmentum, eodem capite sæpe. Sunt autem *Antepagmenta*, eadem quæ *Antæ.* Catoni vero cap. 14. de R. R. & Festo, valvarum ornamenta, ut, *bullæ*, die vergüldeten Band und Nägel an den Thüren / sic dicta, quòd antis adpangantur, hoc est, adfigantur. Vide Plautinos Interpretes Asinar. act. 2. sc. 4. v. 20. & Salmas. Exercitationibus Plinianis f. 1217.

D PANICUM, vel potius *Panica*, nam & Græcis πάνικα est, frugibus annumeratur: Cæsar lib. 2. de B. Civ. c. 22 *Pestilentia conflictati ex diutina conclusione & mutatione victus. Panico enim vetere atque hordeo corrupto omnes alebantur.* Et Plinius lib. 18. cap. 7 *Milium ac panicum parvus avibus exposita sunt.* Semina rudibus continet panniculis, dense confertimque acervata, alias ruffa, candida alias & nigra, Heydelpfenig / Buchweitze / welscher Hirsen. Eber. Matthiolus.

¶ 2. Panicum, πανικὸν, aliud est de quo supra in *Pan.*

PANIS, à pascendo dictus veteribus, ideo, quod divina providentia corpori humano cognatus est, & in succum corpori convenientem statim convertitur. *Panis albus*, vel *similaceus*, *mundus*, qui procerum est, weiß Brodt. *Panis secundarius*, Sueton. Nerone cap. 77, vel *cibarius*, Haußbackenbrod. Item *sequens*, *secundus*, *sordidus*, *fiscalis.* Vide Rigaltium ad Artemidorum c. 31. *Panis malus* apud Senecam Epist. 123. Idem Epist. 18 *Panem durum ac sordidum* dixit, id est, non recentem & mollem, sed mucidum etiam fortè. *Panis lapidosus*, id est, durus æque ut lapis,

lapis, apud eundem lib. 2. de Benefic. cap. 7. Et Cicer. 1. Tusc. cap. 34 *Ptolemæo peragranti Ægyptum, comitibus non consecutus, cum cibarius in casa panis datus esset, nihil visum est illo pane jucundius.* Et, *Panis siligineus*, klar Weitzenbrodt/ quem *plebejo* opponit Seneca Epist. 119. *Panis furfureus*, Kleyen-Brodt. *Panis fermentatus, non fermentatus*, ἄζυμος &c. *Panis acerosus*, spältzig Brodt. *Panis nauticus*, bis coctus, Zweybach/Schiffbrodt: qui *Buccellatus* antea dictus, vide *Buccea*. *Panis crocatus*, croco & ovi luteo imbutus, Eyerkuchen. *Panis dulciarius*, Pfefferkuchen. *Panis subcinericeus*, Aschenkuchen. *Panis mucidus*, situm resipiens, schimlich Brodt. Horat. 2. serm. sat. 2. v. 17

- - - - - *cum sale panis*
Latrantem stomachum bene leniet.

¶ Pane cultores formæ, ad nitidandam faciem, usos Suetonius significat Othone cap. 12. Romanis pueris ejus usus ignotus olim, sole pulte victitabant, itemque Cimbris. Flor. lib. 3. cap. 3. Gallæus ad Lactant. p. 120.

¶ 2. Panes etiam vocant auctores materiam quamcunque in morem panum formatam. Sic *panes ærei* apud Plin. lib. 34. cap. 11. *panes aphronitri* apud Stat. lib. 3. Silv. 9. v. 37. *Panis ex fimo bubulo factus*, apud Marcellum Empiricum.

¶ Panifex, ἀρτοποιός, ein Becker. Onomast. Vet.

¶ Panificium, Backwerck/ allerley Art Brodts. Nam & ad placentas refertur. Ita enim usus Suetonius est Vespasiano cap. 7. Ubi *panificii* nomine *popana* designat, quæ Serapidi offerebantur, de quibus infra suo loco. Vet. Gloss. *Panificium*, πόπανον.

¶ Panarium, vas, quo panes consueverunt ferri, Speisekorb/ Brodtkorb. Sueton. Domitiano cap. 4 *Septimontiali sacro quidem Senatui Equitique panariis, plebi sportellis cum obsonio distributis initium vescendi primus fecit.* Ubi nota, *Panaria* honestiora fuisse *sportulis*. Plinius lib. 1. Epist. 6 *Proinde cum venabere, licebit, auctore me, ut panarium & lagunculam, sic etiam pugillares feras.* Statius lib. 1. Silv. 6. v. 31.

Hi panaria candidasque mappas
Subvectant, epulasque lautiores. Vid. Stuck. Antiq. Conv. pag. 150.

¶ Diminutivum *Panariolum* apud Martialem legitur lib. 5. epigr. 50.

¶ Panarius, ἀρτοπώλης, ut Vet. Gloss. interpretatur.

PANNONIA, Παννονία, à Pannone rege, cujus apud Methodium fit mentio, accepisse nomen videtur. Alii tamen *Pannoniam* & *Pannones* a *pannis* dictos arbitrantur, quod vestes gererent ex variis pannis ac plagulis consutas. Vid. Casaubon. ad Sueton. August. cap. 21. Duplex est, *Pannonia Superior*, quæ & *Prima* dicta, quæ Germaniam spectat, in Austriam usque procurrens, cui & Austriæ pars adscripta fuit: & *Inferior* sive *secunda*, Macedoniam versus. Utraque autem Danubio fuit terminata, nec quicquam de Transdanubiana parte, ubi Superiorem hodie Hungariam appellamus, duæ hæ Pannoniæ tenuerunt. Vide Geographos.

¶ Incolæ *Pannones*, *Pannonii*: quos male nonnulli *Pæones* vocant, ut Dio animadvertit lib. 49. p. 413. Græci tamen plerique *Pæonas*, Παίονας, appellant, quos Latini vocant *Pannonios*.

¶ Pannonicus. *Pannonicum bellum*, Suet. Aug. cap. 20.

PANNUS, vestis lanea, Tuch. Horatius lib. 1. Epist. 17. v. 25

Contra quem duplici panni panno patientia velat.

Ubi *duplex pannus* crassus est, & *tenui* opponitur. *Pannus undulatus*, Tobin. *Xylinus*, Barchet. ¶ Idem Epist. ad Pisones de arte Poetica v. 15

Purpureus late qui splendeat, unus & alter
Assuitur pannus.

Quo in loco *pannus* plagula est, ein Strich. Ex hujusmodi varii coloris plagulis sive pannis, quod olim consutas vestes haberent Pannonii, nomen & inde acceperunt, ut Dioni videtur lib. 49. Hinc & Valerius Maximus lib. 7 Diadema, seu fasciam regiam *pannum* appellat. Sed & infantium σπάργανα sive fascias, *pannos*, vocârunt. Prudentius Apotheosi v. 676

Estne Deus, cujus cunas veneratus Eous
Lancibus auratis regalia fercula supplex.
Virginis ad gremium pannis puerilibus offert.

¶ Panni etiam ῥάκη sunt, Lappen/ Lumpen. Hinc mendicis & egenis tribuuntur. Petronius:

Sola pruinosis horret facundia pannis.

Lactantius carmine de Phœnice:

Luctus acerbus adest, & egestas obsita pannis.

Terent. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 52 *Pannis obsita*. Sueton. Calig. c. 35. Sane & linteamina, quibus vulnera obligantur, *pannos* Columella dixit lib. 6. de re rustica cap. 12. *Deinde*, inquit, *pannis aceto & sale & oleo madentibus inculcatis, mox axungia veteri & sevo hircino pari pondere decoctis ad sanitatem reducitur.* Docet ibi, quomodo claudicanti bovi medicinam facere oporteat.

¶ Veteres & in neutro genere *pannum* dixerunt. Nævius apud Nonium: *Pannum positum in purpura est.* Vetus Lexicon ῥάκος, *Pannum*.

¶ Pannulus. Ammianus lib. 31 de Hunnis cap. 3 *Sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur, aut mutatur, quàm diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata*, biß sie in Stücken zerrissen. Et Apulejus lib. 7. p. 191 *Diloricatis statim pannulis.*

¶ Panniculus, diminut. aliud. Juvenal. Sat. 6. v. 259.

¶ Panneus, ut, *Panneæ vestes*. Onomast. *Panneus*, ῥάκινος.

¶ Pannosus, pannis obsitus, der in Lumpen gehet. Ein Bettler. Ita *pannosi aridam faciem*, Seneca dixit l. 2. de Clement. c. 6.

¶ Persius eadem significatione *Pannucium* dixit, Satyr. 4. v. 21. *Pannucia Baucis*. Et Petronius p. 59 *Pannuciam ne centonibus quidem bonis dignam.*

PANOMPHAEUS, Jovis epitheton, quod vel omnium vocibus celebretur, vel omnium voces audiat, à πᾶν & ὀμφή, vox. Ovid. 11. Metam. v. 198 *Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.*

PANOPE, Πανόπη, & *Panopæa*, Πανόπεια, una ex Nereidibus, nympha marina.

PANORMUS, & Panormum, Πάνορμος, metropolis Siciliæ, *Palermo* hodie vocatur, civitas antiquissima, ab ὅρμος portus, quod eò naves appellant, denominata.

¶ Panormita, & Panormitanus, incola.

PANSA, cui læti & pansi sunt pedes, vel cujus capilli sunt expansi, ut putat Cassiodorus. ¶ 2. Inde cognomen familiæ Romanæ, in qua clarissimus fuit C. Pansa, Ciceronis epistolis laudatissimus consul, qui in Mutinensi prœlio mortem occubuit. Adde Cic. 14 Philippicam.

PANTHEON, Πάνθεον, templum Romæ omnibus diis sacrum, hodie templum D. Mariæ rotundæ.

PANTHER, ēris, mascul. Πάνθηρ, animal, quod lupis annumeratur. Quidam *lupum cervarium* esse volunt, Thier-Wolff. Idem animal etiam *Pantherion*, πανθήριον, & *Lycopantheros*, λυκοπάνθηρος, dicitur. Ab hoc diversa est, Πάνθηρα, quæ & *Pardalis*, Πάρδαλις, bestia maculosa tota, variis notis, quæ & *Leopardus* dicitur, ein Leopart. Nam quod quidam scribunt, Panterthier/ à recentioribus fictum puto, eundem pantheræ leopardum esse nescientibus. Gesner. Pantherarum pelles heroibus in usu erant. Virg. Æn. 8, v. 460 de Evandro:

Demissa ab læva pantheræ terga retorquens.

¶ Pantherīnus, πανθήρινος, ut, *Pantherina pellis*, Plin. lib. 35. cap. 11.

¶ Pantheron, sive Pantherum, πάνθηρον, retis genus est, ex eo dictum, quod omnes aves concludat: θήρα venatum significat, aucupum, *Pantheron*, ein Zuggarn. Ulpianus fœminino genere usus est Lege ult. Digest. de Action. emti & venditi, §. ult. *Cum futurum jactum retis a piscatore emimus, aut indaginem plagis positis a venatore, vel pantheram ab aucupe, &c.*

PANTHUS, contractum ex *Panthous*, Trojanus. Virgil. 2. Æneidos v. 319, & 322

Panthus Otriades, arcis Phœbique sacerdos.

Et, *Quo res summa loco, Panthu?*

PANTICES, plur. fluxum ventris significant, ut Festus exponit, sed nescio quàm rectè. *Pantices* enim verius echinum significant, hoc est, ventriculum bovis, & intestina pelliculata, ut Nebrissensis vult. *Panticibus* respondere videtur Germanica appellatio Wanst/ Unterbauch. Ita enim pelliculatum illud in ventriculo bubulo lanii vocant. Usi sunt Plautus in Pseudolo a. 1. sc. 2. v. 51, *Vino vos vestros pantices madefacitis*: & Martialis lib. 6. epigram. 64 *Quod cum panticibus laxis*, &c. Jacob. Dalechampius ad Plin. notat, Plautum lactes prisco & obsoleto verbo *pantices* appellasse. Josephus Scaliger ad catalecta dicit: *Pantices* esse quod vulgo *Farcin* vocant, corrupte a *farcimine*. Nominativus singularis *Pantex* in veteri Glossario invenitur & explicatur, ἔλκος ἐπὶ τραχήλου κτηνῶν. Tibullus in Priapum:

Latet jacente pantice abditus specu.

Pantomīmus, vide supra in *Mimus*.

PANURGUS, πανοῦργος, versutum significat & veteratorem, ein listiger Schalck.

¶ Panurgia, πανουργία, versutia improba, Schalckheit.

PANUS, à quo *panula* & *panicula*, instrumentum est textorum, cui subtegmen involvitur, eine Weberspule. Scaliger in conjectan. *Panum* πολύπην explicat, quod Latinis *glomus* est. ¶ 2. *Panus* Tumor sub faucibus, auribusque, & inguinibus, Geschwulst am Halse oder in den Ohren. ¶ 3. *Panus in arboribus*, ein Baumschwam. Plinius lib. 16. cap. 8.

¶ Panicula, rursus, seu paniculus, est illa coma in juglandibus & corylis, quæ ante florem dependet ac decidit, Idem lib. 16. cap. 10.

PAPA; Patrem venerabilem notat, Πάπα πατρὸς ὑποκόρισμα, Hesychius: fuitque nomen hoc pastoribus omnibus commune, usque ad Gregor. 7. quo tempore per peculiarem ἐξοχὴν Episcopo Romano tandem attributum est. Vid. Joh. Diecmann. dissert. de Vocis PAPAE ætatibus.

PAPAE, παπαί, interjectio admirantis cum irrisione. Terent. Eun. a. 2. sc. 3. v. 25 *Papæ, nova figura oris.*

PAPAVER, sativum, Mohn/ Magsamen/ album id est, & nigrum. *Papaver erraticum*, Klapperrosen. Est & *papaver* corniculatum. Vim soporiferam habet. Unde Nocti, quæ somni est, de papa-

papavere coronam Ovidius tribuit 4. Fastorum v. 659. In plurali Virgilius Ecl. 2. v. 47 A

- - - - & summa papavera carpens.

Livius l. 1. c. 54 *Summa papaverum capita baculo decussit.*

¶ Păpāvĕreus, de papavere. ut, *Comæ papavereæ*, ap. Ovid. 4. Fastor. v. 438.

¶ *Papaveratæ vestes*, id est, candidæ, apud Plin. 8. c. 48.

PAPHLAGONIA, Παφλαγονία, Asiæ minoris regio, Bithyniam inter & Pontum regionem sub Ponto Euxino sita, dicta ita a Paphlagone Phinei filio, ut auctor est Stephanus.

¶ Paphlăgon, Paphlagŏnes, ipsa natio: vilis & contemtim habita olim, ut *Mysi*, *Phryges* &c. Curtius l. 6. c. 11. *Ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasque & Paphlagonas appellatos* &c. Flegel. Freinsh. Ind. Curt.

PAPHOS, vel Paphus, Πάφος, Cypri urbs, in qua Venus culta est. Ex quo Horatius eam *Paphi reginam* appellat lib. 1. Od. 30, *O Venus regina Gnidi Paphique.* Sed suâ ætate Hieronymus scribit tantum vestigia ejus extitisse.

¶ Paphius, adjectivum possessivum. Ut, *myrthi Paphiæ*, Ovid. 3. de arte am. v. 181. *Venus Paphia*; cujus templum & religionem Tacitus describit 2. Histor. cap. 2. Vide & 3. Ann. c. 62.

¶ Paphiacus idem. Avienus Descript. Orb. v. 227 B

Cespite Paphiaco prodit saxosa Carambis.

Sed ibi de Paphlagonia agitur.

PAPIA, Insubrum civitas, dicta quondam *Ticinum*, Paphi in Italien. Vide *Ticinum*.

¶ Lex Papia Poppæa de conjugiis, nobilissima monumentis veterum. De eâ Diatriben edidit Torrentius & Commentario Horatiano subjunxit. Dicta à M. Papio Mutilo & Q. Poppæo Secundo Consulibus, qui tulerunt.

PAPĪLIO, vermiculus est alatus, imbecillis, relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur, ein Sommervogel / ein Zwiefalter. Plin. l. 11. c. 19. Ovid. l. 15. Metam. v. 374 *feralis papilio* dictus. Sed qui circa lychnum volitat noctu, Papilio sc. minor, *Hepiolus* est, Ἠπίολος, Liechtwurm.

¶ 2. *Papilio* Tentorium etiam est, ein Gezelt / apud Plin. l. 5. c. 3. [al. *pabulis* leg.] Certiora sunt apud Vegetium l. 1. c. 23. Spartian. in Nigro cap. 11. Lamprid. in Alex. cap. 51. Gloss. Vet. *Papilio*, σκήνωμα.

¶ Papiliunculus, diminutivum. Tertullianus de Anima cap. 32 *Siccitatibus gaudent locustæ, papiliunculi, chamæleontes.*

PAPINIANUS, Jureconsultus, Severo principi gratissimus, cuique moriens filios suos commendavit. Securi percussus tandem est ab Antonino Bassiano Caracalla Imperatore, propterea, ut quidam volunt, quod parricidium in fratre Geta commissum diluere in Senatu & apud populum noluisset, sed respondisset, C *Non tam facile parricidium excusari posse, quam fieri.* Sed hoc non convenire, ait Spartianus in Anton. Caracalla: Aurelius quoque Victor ait *improbe absurdum esse.* Neque enim Præfectus poterat dictare orationem; & constat eum quasi fautorem Getæ occisum. Vide ipsos.

PAPPA, πάππα, infantum & puerorum cibus, Kinderbrey.

¶ Pappare, balbutie puerili patrem appellare, Pers. Sat. 3. v. 17:

Et similis regum pueris pappare minutum
Poscis, &c.

¶ 2. Plaut. pro cibum sumere, usurpat in Epid. a. V. sc. 2, 62

Novo liberto opus est quod pappet. P. *dabitur.*

¶ Pappus, πάππος, avus. Auson. Protrept. v. 18

- - - - Pappos aviasque trementes,
Anteferunt patribus seri nova cura nepotes.

¶ 2. Pappus, flos carduorum, & lanugines illæ per aëra volutantes in autumno, das stäubige auf der verblüten Distelblüt. ¶ 3: item, die weissen Wüllichen / so im Herbst fliegen / der Sommer.

¶ 4: Denique *Pappus* herba est Plinio, quæ *Senecio* & *Erigeron*, à Græcis ἠριγέρων dicitur, Creutzwurtz.

¶ Pappas, pater, apud Juvenal. sat. 6. v. 632

Timidus prægustet pocula pappas.

PĂPULA, æ, pustula, Hitzblatter: papulæ, fervidæ eruptiones, rubidæ corporis asperdines, boa, Hitzblätterlein / Masern / Pocken. Vide Celsum lib. 5. cap. 28. n. 18. Vet. Gloss. *Papula*, ψυδράκια. Seneca de vitâ beatâ cap. 27. sub fin. *Papulas observatis alienas, ipsi obsiti pluribus ulceribus.* D

¶ Papillæ, diminutivum, capitulum mammæ, per quod lac trahitur & transit, die Wartzen an der Weiber Brüsten. Ovid. 1. Am. el. 5. v. 20.

¶ 2. Ipsa item *Mamma*. Virg. lib. 11, 803.

PĀPȲRUS, fœm. & hoc *Papyrum*, πάπυρος, planta Ægyptia duo cubita non excedens, quæ & βίβλος seu βύβλος dicta, ex qua chartæ olim fieri consueverunt, Egyptisch Schilff / das man zum schreiben zugerichtet. A papyro igitur nomen chartis in omnem inhæsit ætatem. *Papyrus emporetica*; Maculatur / oder Kramer-Papier / inutilis scribendo, & involucris tantum mercium usum præbens, vide *charta*. ¶ 2. Poëtis sæpius pro libro ponitur. De Papyro peculiarem librum sive commentar. in cap. 11 & 12 & 13 lib. 13 Plinii Melchior Guilandinus scripsit: Cui rursus alium opposuit Josephus Scaliger. Vide & Salmasium in Vopiscum pag. 444. & Exercitat. Plinian. & supra *Charta*.

¶ Păpyrăceus. Plin. l. 6. c. 22. *papyraceæ naves.*

¶ Păpyrĭfer, Nilus, apud Ovid. 15. Metam. v. 753

Perque papyriferi septemflua flumina Nili.

PAR, substant. numerus duorum, quasi inter se parium, ein Paar. Cicer. de Amicit. cap. 4 *Ex omnibus seculis vix tria aut quatuor nominantur paria amicorum.* Idem de Opt. gen. or. cap. 6 *Par gladiatorum.* Et 4. Verr. c. 19 *Paria scyphorum*, quæ nobis doppelt dicuntur.

¶ Par, păris, adjectivum, gleich. *Par ætate*, Ovid. 7. Metam. v. 514. *Par ingenium nancisci*, Terent. Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 95. eine gleiche Art und Weise antreffen. Idem *Par referre*, Adelph. a. 1. sc. 1. v. 48. & *Par pari referre*, Eun. act. 3. sc. 1. v. 55. Siculi dicunt μοῖτον ἀντὶ μοίτου, ut ibi Lindebruchius notat. Uno verbo *reddere* Terentius dixit Eun. act. 5. sc. 7. v. 18. mit gleicher Wahr bezahlen. *Paria paribus respondere*, id Cicero dixit l. 6. ad Attic. ep. 1. Quod Plauto simpliciter est *parem esse*. Captiv. act. 2. sc. 2. v. 65 *Bene merenti bene profuerit: male merenti par erit*, id est, æqualia reddentur. Et *Mihi omnia cum illo paria sunt*, Idem pro Ligario cap. 9. *Noxiæ pœna par esto*, Idem de legib. lib. 3. cap. 20. Sed *parem esse alicui rei, negotio*, est satisfacere posse, einem Ding gnugsam seyn / es auszurichten. Ut, *Non parem esse oneri ferundo.* Item bastand und gewachsen seyn. Pompejus Ciceroni alterâ, quæ sub lib. 8. epist. 12 ad Attic. est, *Nos disjecta manu, pares esse adversariis non possumus.* Et epist. sequente: *Videndum, ne distracti pares esse adversario non possimus.* ¶ Est etiam idem ac Æquum, Justum. *Par est; pro eo ac par est; Ut constantibus hominibus par est*, hoc est, decens, æquum est, convenit, es gebühret sich / ist billich. *Paria facere*, vide infra *Pariare*. ¶ *Par non est*, Nepos in Eumene cap. 8, 4. i. e. æquum non est. Superl. *parissimam talionem* Gellius dixit lib. 20. cap. 1. ¶ 2. Sæpe pro simili ponitur. Sic Capitolinus *pares amicos* dixit, qui ætate aut moribus similes. Seneca act. 2. extr. Troad. *Et par sollicito fabula somnio*, Boëthius l. 3. metr. 7

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit furentes,
Apiumque par volantum
Ubi grata mella fudit,
Fugit & nimis tenaci,
Ferit icta corda morsu. Vid. Freinsh. ad Curt. 5. 5, 7.

¶ Cæterum observandum, veteres Poëtas, Classicosque *Par* cum Compositis *Compar, Dispar, Impar*, semper produxisse, ut ex Catullo, Lucretio, Horatio & aliis constat: cum contra, qui Theodosii temporibus & post vixerunt, ut Ausonius, Prudentius, Prosper, Martianus Capella, alii, fere corripuerunt. Quod hic monere voluimus, ne illorum auctoritas junioribus imponat.

¶ Pariter, adverb. simul, zugleich. Cicero Offic. lib. 2. cap. 13 *Tua laus pariter cum Republ. cecidit.* ¶ 2. Æqualiter, gleicher Gestalt / Weise. Ter. Phorm. a. 3. sc. 3. v. 3 *Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum re opitulata es*, dergestalt / wie vor langs / 2c.

¶ Compar, compăris, ut, *connubium compar*, gleiche Ehe / Livius lib. 1. c. 9. *Compari Marte*, Idem lib. 36. cap. 44. id est pari.

¶ 2. *Compar*; substantiv. pro socio seu conjuge.

¶ Hujus originis verbum *comparare*, quando de gladiatoribus ponitur. Nam qui depugnaturi inter se essent, in paria componebantur, quod *comparare* Quintilianus in Declamationibus dixit, ut Lipsius l. 3. Saturn. c. 19 observat.

¶ Æquipar, idem. Ausonius Monosyllab. cap. Per interrog. & resp. *Bissenas partes quis continet æquipares? As.*

¶ Æquiparare vide supra in *Æquus.*

¶ Dispar, dissimilis, ungleich. Cic. 1. Offic. c. 34. *Ætatibus disparibus, non eadem officia tribuuntur.*

¶ Impar, non par, inæqualis, ungleich. ut, *impar benevolentia* Cic. lib. 5. ep. 8 ad Licinium. *Certamen impar*, Ovid. 11. Metam. v. 157. Et Virgil. ecl. 8. v. 75

- - - numero Deus impare gaudet.

¶ *Par impar*, ludi genus. *Ludere par impar*, gerade oder ungerade spielen. Sueton. in Augusto, & Horat. l. 2. Sat. 3. v. 248.

¶ Impariter, adverb. ungleich. Horat. de Arte P. v. 75

Versibus impariter junctis.

¶ Separ, separatus, absonderlich. Valerius Flaccus lib. 5. v. 58 *Ossaque nec tumulo nec separe contegit urna.* Statius lib. 4. Thebaidos v. 482

- - - - - tu separe cœtu.

Fortassis hæc vox & Phœdro restituenda est Fabula 30. Nam pro illo, quod est in Pithœano Codice,

Est ratio separata, ait, ac diversum genus,

legendum puto,

Est ratio separ, ait, ac diversum genus.

ut metrum constet.

¶ Suppar, id est, fere par, fast gleich. Cicero de Clar. Orat. c. 7 *Huic ætati suppares Alcibiades, Critias, Theramenes.* Et Apulej. 3.

Doctr. Plat. p. 37 *Inter suppares & incongruas* [propositiones] *pugna dividua est.* Ammianus lib. 31. cap. 7 *Alani Hunnis per omnia suppares.*

¶ Parilis, æqualis, ut, *parilis ætas*, Ovid. 8. Metam. v. 631. Idem lib. 1. Trist. eleg. 7.

Accipere, & parili reddere voce Vale.

¶ Parilitas, æqualitas apud Gell. lib. 14. cap. 3 *Æquiperatio ipsa plerumque & parilitas virtutum inter sese consimilium, etiamsi contentionis studium & voluntas abest, speciem tamen æmulationis creat.*

¶ Comparilis, apud Ausonium Eclogar. 2. v. 38

Nescit compariles laterum formare figuras.

¶ Disparilis, idem quod dispar. Cicero l. 1. de Divin. c. 36 *Ex cœli varietate, & ex disparili adspiratione terrarum.*

¶ Disparilitas, Ungleichheit. Gellius præfat. *Disparilitas rerum.* Idem l. 7. c. 3 *disparilitas collationis.* Salvianus lib. 2. de Gubern. p. 50 *meritorum disparilitas.*

¶ Dispariliter. Varro de re rust. lib. 1. cap. 6. extr. *Hæc ad colendum dispariliter habent momentum.*

¶ Imparilis, e, idem ac dispar. Aur. Victor in Hadriano: *In remisso ingenio suspectam æstimantes societatem ævi longe imparilis.*

¶ Imparilitas. Gellius lib. 5. cap. 20. *Solœcismus aliis imparilitas appellatus.* Idem lib. 14. cap. 1. *imparilitas hæc turbat observationem.*

Verba à *Par* deducta atque composita sunt:

¶ Pariare, quod rationum verbum est: nam quum rationes accepti cum rationibus expensi congruebant, dicebatur hoc, *pariari*: contrarium huic, *reliquari.* Vide supra in *Pagina.* Ulpianus Lege 4. D. de manumissi. *Proinde etsi nummos prorogavit emtor, cum ei pariaverit, poterit ad libertatem pervenire.* Columella, *paria facere cum rationibus* dixit lib. 11. c. 1. *Parem rationem facere*, idem Præfat. lib. 12. Alii simpliciter *paria facere* dixerunt. Plinius sub figura Panegyr. Trajani c. 6. extr. & Nazarius Panegyrico Constantini c. 13.

¶ Pariatio, scriptura, quâ rationibus redditis satisfactum esse creditori aut domino appareat, & quâ quadrare rationes cavetur. Sic Lege ult. §. 3 Dig. de Condict. indebiti: *pactum quod in pariationibus adscribi solet.*

¶ Pariator, qui ita rationes retulit, ut quadrent. Lege 81 Dig. de Condit. & demonstr. *An Sticho mortuo, antequam rationes redderet, vel pariatore, vel reliqua habente,* &c.

¶ Æquiparare cum derivatis vide in *Æquus.*

¶ Compărare, conferre, assimilare, vergleichen / gegen einander halten. Dicimus comparare *alicui, cum quo, ad quid,* & *inter se.* etiam absolute *res quasdam comparare.* Cicer. de Senect. cap. 5 *Equi fortis & victoris senectuti comparat suam.* Plinius Panegyr. ad Trajanum cap. 44 *Quis comparari tibi non reformidet.* Sed usitatius præpositio *Cum* intervenit. Cicer. pro Domo cap. 51. pr. *Quæso, Pontifices, & hominem cum homine, & tempus cum tempore, & rem cum re comparate.* Et lib. 3. fam. epist. 6. pr. *Quum meum factum cum tuo comparo,* &c. Sed nec inelegantes sunt aliæ præpositiones. Terentius Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 14 *Nec comparandus hic quidem ad illum est.* Cicer. lib. 1. de Offic. cap. 43 *Hæ* [honestatis partes] *in diligendo officio sæpe inter se comparentur, necesse est.* Et Livius lib. 24. cap. 10 *Consules compararent inter se, uter censoribus creandis comitia haberet.* Absolute *conferre pugnantia, comparare contraria* Cicero dixit in Oratore cap. 12; & *comparare similitudines*, libr. 1. offic. cap. 4. ¶ Est & arenæ verbum: nam eum inducti eò gladiatores in paria ordinarentur, qui inter se pugnarent, non *componi* tantùm, sed *comparari* etiam dicebantur, ut notat Lipsius lib. 2. Saturnal. cap. 19. Hinc Ciceroni etiam *conjungere & comparare* Synonyma sunt Timæo, cum ait: *Ita contigit, ut inter ignem & terram, aquam Deus animamque poneret, eaque inter se compararet atque conjungeret* &c. Sed de hoc aliquid diximus in *Compar.*

¶ Comparare pro Acquirere, apparare, vide in compositis à *Paro, parare.*

¶ Comparatio, assimilatio, Vergleichung eines gegen dem andern. *Comparatio parium*, Cicer. Topic. cap. 18. *Similium*, Quintil. lib. 1. cap. 6. *In comparatione vis rerum cernitur*, Cicer. c. l. Plinius lib. 7. epist. 30 *Quum lego, ex comparatione sentio, quam male scribam.* Est igitur *comparatio*, quam Græci ἀναλογίαν vocant, & ita Cicero in de Universo. Seneca Epist. 43 *Quicquid inter vicina eminet, magnum est illic, ubi eminet. Nam magnitudo non habet certum modum: comparatio eam aut tollit, aut deprimit.*

¶ Comparabilis, e, quod similem rationem in diversis habet, vergleichlich / das sich vergleichen lässet. Cicer. lib. 1. de Invent. cap. 28 *Simile ex specie comparabili: comparabile autem ex conferenda atque assimilanda naturâ judicatur.* Et Livius lib. 39 cap. 52 *Trium clarissimorum suæ cujusque gentis virorum non magis tempore congruente comparabilis mors videtur esse, quam quod nemo eorum satis dignum splendore vitæ exitum habuit.*

¶ Incomparabilis, cui nemo comparari potest, unvergleichlich. *Incomparabilis magister*, Quintilianus l. 1. c. 2. *Incomparabilis invicti animi sublimitas*, Plin. l. 7. c. 25.

¶ Incomparabiliter. Augustinus Hieronymo epist. 9. cap. 4. *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quam Helena Græcorum.* Adde eundem de Civ. Dei lib. 21. c. 9 *incomparabiliter plura.*

¶ Disparare, separare, sejungere, von einander scheiden / absondern. Gellius lib. 11. cap. 11 *Varie ac lepide tot sententias in eandem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disparavit.* Arnob. l. 3. p. 105 *Divinitas ab omni turpitudinis labe separata atque abjuncta.* Prudentius Romano v. 888

Vel nexa nervis disparare vincula.

Paullinus Nolanus Carm. 12. v. 20

Perque orbem, magni, qui nos procul æquore ponti
Disparat.

¶ Hinc *Disparatum est id, quod ab aliqua re per oppositionem negationis separatur, hoc modo*, SAPERE & NON SAPERE, Cicer. de Invent. lib. 1. cap. 28. ¶ Dialectici species inter se prorsus adversas & contrarias *Disparata* vocant, ut, *Homo, bos.*

¶ Disparatio, separatio. Vitruvius l. 2 c. 9 *ad disparationem procreationis.*

B ¶ Sĕpăro, separare, a Separ, ut a Compar *comparo*; a Dispar *disparo*; significat sejungere, ut dissimilia sejungimus. von einander schaffen / absondern. Cicer. lib. 5. epist. 12 *A perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separaverunt.* Idem 1. Offic. c. 27 *cogitatione magis, quam re separari ab aliquo.* Idem 2. Agrar. cap. 32 *Duo maria* [apud Corinthum] *pertenui discrimine separantur.*

¶ Separatus particip. & nomen. Augustinus de immortalitate animæ cap. 6 *Origo inferior, & ordo separatior.*

¶ Separare. Comp. *Separatius* est Ciceronis 2. de invent. c. 51. extr. *separatiùs quædam adjungere.*

¶ Separatim, adverbium, sonderlich / peculiariter, seorsim. *Nihil accidet ei separatim à reliquis civibus*, Cic. 3. famil. ep. 16, Cæsar sæpe usus est, v. g. de B. Gall. lib. 1. cap. 19 *quæ separatim quisque de eo apud se dixerit.* Et ibidem cap. 29 *separatim pueri, senes, mulieresque.*

¶ Separatio, Trennung / Absonderung. Gellius lib. 2. cap. 8 *Separatio animi & corporis in morte evidens est.* Et Gloss. vet. *Separacio*, χωρισμός, διαχωρισμός.

¶ Separator. Eædem Glossæ: *Separator*, χωριστής, διαχωριστής.

¶ Separatrix. Augustinus l. 11 de Trinit. c. 10 *Voluntas conjunctrix ac separatrix hujuscemodi rerum.*

¶ Separabilis, e, das sich trennen / scheiden oder absondern lässt / ut, *Anima a corpore separabilis est*, Cicero in Tuscul. l. 1. c. 10.

C ¶ Inseparabilis. *Inseparabilis fratrum caritas*, Cyprianus Epist. 57. cap. 1. Et Comparative *Inseparabilior Trinitas*, Augustinus de Trinit. l. 15 cap. 23.

¶ Inseparabilitas, Unzertrennligkeit. Augustinus cit. loco, cap. ineunte: *In Trinitate tanta est inseparabilitas, ut* &c. Idem epist. 19 *Illud de inseparabilitate virtutum.* Adde ejusdem epist. 268.

¶ Inseparabiliter. Macrob. l. 1. somn. Sc. c. 22 *Quæ inseparabiliter involuta rerum in se necessitas vinxit.* Et Lactantius l. 3. c. 11 *Inseparabiliter connexa.*

¶ Disseparare, idem ac simplex. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 2 *Quæ temporibus disseparata sunt, animorum præsumtione junguntur.* Ita Livinejus, Acidalius, Gruterus: una ed. Vienn. *disparata.* Vide de la Baune.

¶ Supparare, quodammodo simile reddere. Ita videtur Tertullianus usus esse adv. Valentin. c. 4 *Lupæ fœminæ formam quotidie supparare solenne est.* Aliam notionem vide in *Parare.*

PARABŎLA, παραβολή, similitudo, comparatio, Cicero *collationem* vocat. Παραβολαῖς plurimas in Evangelio Christus attulit, quod tum vulgò etiam in familiaribus colloquiis essent usitatæ: inprimis verò Palæstinis, ut monuit Hieronymus in Matthæi cap. 18.

¶ Parabolicus, apud Ecclesiasticos. Unde

D ¶ Parabolicè, adverb. ut, *Parabolice & figurate dictare*, Sidonius l. 5. epist. 17. extr.

PARABOLANI, & Parabolarii apud JCtos (vide Leg. 18. Cod. de Episc. & Cleric.) dicti, qui ægrotis pauperioribus curarent, eosque, si morerentur, efferrent. Dicti videntur a Græco παράβολος, quo denotatur homo projectæ audaciæ & ad pericula adeunda præceps & temerarius. Vid. Vossium l. 4. Instit. Orat. cap. 9. p. 216. Unde &

¶ *Paraboli* dicebantur, qui bestiis certabant, alio nomine *Confectores* appellati, ut docet Scaliger ad libr. 4. Manilii. Cassiodorus lib. 11. cap. 17 Tripart. *Crudeli bestiæ artifex parabolus pugnet.*

PARACENTĒSIS, παρακέντησις, curatio chirurgi; quæ fit acu vel hamulo, das Schneiden des Wundarztes / oder Oeffnung mit einem Eisen. Plin. lib. 25. c. 13.

¶ 2. Sunt qui *paracentesin* quoque id vocant, cum perforatur venter hydropicorum aquæ educendæ gratia.

PARA-

PARACLETUS, παράκλητος, advocatus; patronus, deprecator, consolator, παρακαλέω, ein Fürsprecher / Beystand / Tröster.

PARACLYTUS, παράκλυτος, infamis, übel berüchtiget/ à παρὰ & κλυτός.

PARADIASTOLE, παραδιαστολή, figura, qua res similes discernuntur. Virg. Ecl. 3

Triste lupus stabulis, maturis frugibus imber,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis ira.

PARADIGMA, παράδειγμα, exemplum, quod Cicero ait esse facti alicujus aut dicti præteriti cum auctoris nomine accommodationem, quæ orationem ornatiorem, apertiorem, & probabiliorem soleat facere. Virgil. 1. Æn. v. 39

Pallasne exurere classem, Argivum potuit, &c.
Ast ego quæ Jovis, &c.

Vide libellos de Schematib. & lib. 2. Copiæ Erasmi, de ratione tractandi exempla.

PARADISUS, παράδεισος, vox Persica, hortum significat diligentissimè cultum & amœnum, apud Xenophontem in Oeconomico, de hortis sive viridariis Regum Persarum & Cyri inprimis loquentem, ein Lustgarten. ¶ 2. Quo nomine etiam Moses vocat locum illum, in quo primi homines conditi egerunt, in Eden, quod ab ἡδονή, id est, *voluptas* nonnulli deducunt. Mansit is hortus fortassis usque ad diluvium, sed per illud postea vastatus & dirutus est. ¶ 3. Hinc paradisus etiam dicitur, locus ille æternis gaudiis abundans, quo piorum animæ, sejunctæ corporibus, recipiuntur. Nam & Christus ipsemet ita latronum alteri dicebat; *Hodie mecum eris in paradiso.* Tertullianus Apologetico cap. 47. *Etsi paradisum nominamus locum divinæ amœnitatis, recipiendis sanctorum spiritibus destinatum* &c.

¶ Paradisiacus, adject. Alcimus Avitus l. 1. v. 300
In paradisiaca ponuntur sede parentes.
Et Venantius Fortunatus lib. 6. carm. 8
Et paradisiacas spargit odore rosas.

¶ Paradisicola, Prudent. Hamartig. v. 928, *Paradisicolæ post ulcera dira beato*, id est Lazaro.

PARADOXUS, παράδοξος, Paradoxa, *admirabilia dicuntur quæque contra omnium opinionem.* Sic enim Cicero interpretatur, Wundersame Dinge / so wider gemeine Meinung seyn, ut, *Quod bonum id sit solum, quod honestum sit. Quod virtus sola viam beatam efficiat. Quod solus sapiens dives sit,* &c. Cic. in Paradoxis. ¶ Paradoxi etiam Mimi dicuntur. Vide Schol. Juven. ad Sat. 8. v. 184. SIPARIUM *velum est, sub quo latent paradoxi cum in scenam prodeunt.* παραδοξολόγους eosdem dictos Salmasius ad Vopiscum observat.

PARADROMIS, idis, fœm. παραδρομίς, locus deambulationis, prope tectum, ein offner Spazier-Platz / Vitruv. l. 5. c. 11 extr. *Designentur hypæthræ ambulationes, quas Græci παραδρομίδας, nostri Xysta appellant.* Adde Lexic. Vitruvian. in *Xystus*, & Salmas. de Pallio p. 272.

PARAENESIS, παραίνεσις, admonitio, præceptio.

¶ Parænecticus, παραινετικός, admonitorius, à παραινέω, ut *Philosophia Parænetica* (quam *præceptivam* vertit Seneca) & *dogmatica*: vide Senecam Epist. 94. & 95.

PARAETACA, orum, urbs Mediæ: apud Steph. Byzantium. Notior regio est

¶ Parætacene, inter Persidem & Mediam sita, cujus & Curtius meminit l. 5. c. 13. n. 2.

¶ Parætacæ, arum, populus illius tractus, apud Arrianum l. 3. de expedit. Alex. p. 205.

PARAGAUDES, & *Paragauda,* accessorium vestis ornatûs caussa, videlicet fascia vel plagula. Cujus mentio in Codice, Vopisco & Trebellio Pollione. Vid. Vopisc. in Aureliano cap. 15. & 46. & Trebell. in Claud. c. 17. Turnebus l. 9. Adverſ. cap. 11 semigræcam & semilatinam dictionem censet, ex παρὰ, & *gaudium* vel *cauda.* Sed Casaubonus ad Pollionem illam puram putam Syrorum esse ostendit. Vide ipsos.

¶ Paragaudius, adject. ut *vestes paragaudiæ, paragaudiæ interulæ,* apud eundem Vopiscum, v. gr. in Aureliano cap. 46 *Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit.* Ubi *Paragaudias* mavult Casaubonus.

PARAGOGE, παραγωγή, figura dictionis, quæ & προπαράληψις Proparalepsis dicitur, Appositio scilicet ad dictionis finem, ut,
At pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est.

PARAGRAPHE, παραγραφή, annotatio in margine, Scholium.

¶ Paragraphus, παράγραφος, inter notas criticas erat, quibus in distinguendis versibus utebantur: erat linea quædam brevis, punctum quasi quoddam in extremitate habens, ut Scholiastes Aristophanis docet in Plutum act. 2. sc. 1. Hinc JCti versus legum, paragraphos appellant & versum vocant, quicquid sub una sententia clauditur, ut Marcianus Cossias, antiquus Pandectarum Interpres docet. Sed quo vox efferenda genere sit, quæritur. Græci semper in fœminino leguntur usi. Non quia tale esset per se, sed ratione convenientis. Est enim revera adjectivum. Cæterum Adjectiva Substantive usurpata ejus generis sunt, cujus est substantivum subintellectum. Quia igitur hic γραμμή subintelligitur; idcirco παράγραφον in fœminino efferebant. *Paragraphus* enim per γραμμὴν definitur. Sic *Atomos* fœmininum est, quia οὐσία vel ἰδέα, subintelligitur. Vulgatissime tamen in masculino *hic Paragraphus* dicitur. Quæ ratio ita excusari possit, si dicamus, tum non γραμμὴν, sed σχηματισμὸν subintelligendum. Gloss. Gr. Lat. παραγραφή, *Exceptio, præscriptio.* Et παράγραφος, *Præducta l.* Ubi *L* fortasse *linea* significat.

PARALLELUS, παράλληλος, Paralleli, lineæ dicuntur, æqualiter distantes & in eodem polo convenientes; Linien oder Circkel/ so gleich nahe oder weit voneinander stehen. Plinius lib. 6. cap. 33 extr. *Segmenta mundi, quæ nostri circulos appellavere, Græci parallelos.* Et muliebri genere, ut Græcum παράλληλος, quia adjectivum commune est. Vitruvius lib. 9. cap. 8 *Ducatur linea parallelos.*

PARALYSIS, παράλυσις, *resolutio nervorum*, ut Celso appellatur, die Gicht-Lähmung der Glieder / quæ *hemiplexia* & *paresis* alio nomine dicitur, quoties scilicet resolutio in alteram tantùm corporis partem incumbit. Vide Celsum. Dicitur & *Sideratio.* Scribonius Largus compos. 101 *Facit ad tremulos & sideratione tentatos utralibet. Una enim ex contractione, altera ex remissione nervorum conspicitur: παράλυσιν hoc utrumque vitium Græci appellant.*

¶ Paralyticus, gichtbrüchig / παραλυτικός.

PARANYMPHUS, παράνυμφος, pronubus, qui nuptiis præest. Veteres *auspicem* dicebant, ein Braut-Diener / Freywerber.

PARAPHERNA, orum, plural. peculium dicuntur, quod datur præter dotem, à παρὰ & φερνή, dos. Was über die Mitgifft der Braut gegeben wird.

PARAPHRASIS, παράφρασις, interpretatio liberior, sed non sine mutatione & additione, cujusmodi est Themistii in Aristotelem, Nicephori in Eusebium, Erasmi in novum Testamentum, & Chaldæorum interpretum in S. Biblia, præsertim posteriorum.

¶ Paraphrastes, æ, παραφραστής, enarrator, interpres.

PARARIUS. Utitur hoc nomine Seneca pro conciliatore à *parando*, lib. 2. de beneficiis cap. 23 *Quidam volunt nomina secum fieri, nec interponi pararios,* &c. ein Mäckeler / Unterhändler. Dubium sitne a *Par*, quia inter duos est medius: vel a *Parare*, quia utrimque præparat & conjungit animos. Vide Voss. Etymolog. p. 370.

PARASANGA, æ, παρασάγγης, modus spatii, quo Persæ itinera sua metiebantur, eine Persische Meile oder 30. stadia. Herodotus & Xenophon 30 stadiis definiunt. Justiniani temporibus Iberi & Persæ uno tantùm supra 20 æstimabant. Idemque Lazos sentire, qui tamen ἀναπαύλας, seu mansiones, vocabant, Agathias observat & approbat lib. 2. Histor. Justiniani. Plinius quoque tradit, non unius generis parasangas fuisse. Lib. 6. cap. 26 *Persæ*, inquit, *schœnos & parasangas alii alia mensura determinant.*

PARASCEVE, es, παρασκευή, præparatio, à παρασκευάζω, *præparo*, eine Vorbereitung/ Zurichtung. ¶ 2. Dies item passionis & mortis Salvatoris, der Charfreytag. Vide Casaub. contra Baron. Exercit. 16. sect. 17.

PARASELENE, ein Neben-Mond. Lunæ replicatio in nube cava se reflectentis. Græca vox a παρὰ & σελήνη, *Luna.* Vide Hier. Vital. Lex. Mathem.

PARASIOPESIS, παρασιώπησις, schema Rhetoricum, Latine præoccupatio, cùm quid reticere nos dicimus, quod tacitum tamen intelligitur.

PARASITUS, παράσιτος, κόλαξ, alienæ mensæ assecla, vivens alienâ quadrâ, ein Schmarutzer/ Heuchler/ Tellerlecker. Horum tria nominarunt veteres genera. Primum eorum erat, qui dictis factisque ridiculis sibi victum parabant, qui & *scurræ* appellati. Græci γελωτοποιοὺς vocabant. Plautus & Horatius etiam *derisores* dixerunt, Possenreisser. Alterum illorum, quos ficta voce *plagipatidas* Plautus appellat, quod paterentur plagas, & alapas sibi per ludum incuti, die aufblasen/und Nasenstieber aushalten. Tertium assentatorum seu adulatorum erat, Schmeichler/ Liebkoser: quod omnium noxium maxime deterrimumque ostendit Plutarchus præclaro libello de discrimine Amici & Adulatoris. De primo & secundo genere Terent. Eunucho act. 2. sc. 2. v. 13 dum Gnathonem, hujus commatis hominem, ita introducit loquentem: *Ego infelix neque* (1) RIDICULUS *esse, neque* PLAGAS PATI *possum.* De tertio verò, quod semet ipsum instituisse jactat, v. 16. subjicit, cum ait:

Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt; hos consector: hisce ego non paro me ut rideant;
Sed eis ultrò arrideo, & ingenia eorum admiror simul:
Quicquid dicunt, laudo &c.

Cic. de amicit. c. 26 *Assentatio parasitorum in comœdiis nobis faceta non videretur, nisi essent milites gloriosi.*

¶ Parasita, æ, fœmin. Horat. 1. Sermonum 2. v. 98.

¶ Plautus & *Parasitari* fecit verbum, pro *parasitum agere*, παρασιτεῖν, à quo &

¶ Parasitatio est apud eundem Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 23. &

¶ Supparasitari, ibidem act. 3. sc. 4. v. 10.

¶ Parasitaster, parasiti imitator, secundum Vall. ein junger Schmarutzer/ Ter. Adelph. act. 5. sc. 2. v. 4.

PARASTATA, adjutor, παραστάτης, ein Beystand und Gehülffe. ¶ 2. In ædificiis verò *parastatæ* sunt lapides pilarum modo adpositi columnis. Plin. 33. cap. 3. & Vitruv. lib. 5. cap. 1. Quanquam *parastaticas*, pro *parastatis*, in hac significatione, legere maluit Budæus.

¶ Parastades, lapides sunt, utrumque ostii latus munientes, Thürsteine/ Vitruvius l. 10. c. 15.

PARASTICHIS, idis, series literarum aliquod nomen conficientium. Gellius l. 14. c. 6 *Id etiam istis scriptum fuit, qui sint apud Homerum versus* isopsephœ, *& quorum ibi nominum* parastichis *reperiatur.* Usus & Suetonius de illustr. Grammat. c. 6.

PARAZONIUM, παραζώνιον, gladii genus, qui ad zonam accingebatur. Habet nomen hoc Lemma Martialis libr. 14. Epigr. 32.

PARCAE, dictæ per Antiphrasin, quod nemini parcant, quemadmodum ad ἔτυμον illud allusisse videtur Martialis, cum ait lib. 4. epigr. 54

Lanificas nulli tres exorare puellas
Contigit, observant quem statuere diem.

Quanquam contra Scaliger sic dictas velit, quod maxime parcant, lib. 3. Poët. cap. 90. Pro altera tamen ratione & S. Hieronymus est Epist. ad Onasum, sive, ut Erasmo placet, Bonasum: *An ideo*, inquit, *tibi bellus videris, quod fausto vocaris nomine? Quasi non &* lucus *ideo dicatur, quod* minime luceat; *& Parcæ, quod* nequaquam parcant; & Eumenides, Furiæ, *quòd* non sint benignæ, *& vulgò* Æthiopes *vocentur* argentei. Varro verò immutata litera T. à *Partu* dictas voluit, quas nominavit *Nonam, Decimam, Mortam.* Vide Gellium libr. 3. cap. 16. Et inde ¶ *Partula* apud Tertullianum, quod Turnebus observat lib. 18. c. 34. ¶ Aliis *Parcarum* nomina sunt, *Clotho*, quæ colum gestat, à κυλίω volvo, die es anbringt / *Lachesis* quæ net, à λαγχάνω quod significat casum, sortem, die es läst fortgehen/ *Atropos*, quæ filum abrumpit: significat immutabilitatem. Porrò per *Parcas* poëtæ nihil significarunt aliud, quam fatum, cursum vitæ, & mutationem rerum omnium; quodque res regantur divina ordinatione, quam homines non intelligant. Vide Apulejum de mundo sub finem, itemque Lactantium l. 2. c. 11. & ibi Gallæum p. 56. 57.

PARCO, peperci, cùm significat abstinere, seu veniam dare, sed *parsi*, cum significat conservare, sparen/ kargen/ an sich halten/ auctore Donato. Sed quam differentiam non servavit Plautus, in Aul. a. 2. sc. 8. v. 10 *Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi peperceris.* Et, *Sibi parcere*, Terent. a. 1. sc. 1. v. 112 seiner schonen. *Suo labori parcere*, Idem Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 29. *Parcere operæ*, Cic. 13. fam. epist. 27. *Valetudini*, Idem 11. fam. epist. 27. *Petit, ne cui rei parcat*, id est, ne quid omittat vel negligat, Nepos Pausania c. 2, 5. ¶ Virg. Ecl. 3. v. 94

Parcite oves nimium procedere: non bene ripæ
Creditur.

Id est, fugite, cavete, nolite. Nam oves ipsas alloquitur. Severus Aetna v. 585

Parcite avara manus dites attollere prædas.

Servius tamen illud *parcite* prohibere interpretatur, & ad custodes ovium refert, qua ratione id verbi cum accusativo construitur. Quasi dicat: *o pueri parcite oves*, id est, prohibete, ne nimium procedant. Et sane ita locutos veteres ostendit sacrificiorum formula, qua operantes *parcere linguam*, id est, continere, hoc est, tacere jubebatur, apud Festum. Nam malè ibi *pascite*, pro *parcite linguam*, Salmasius dudum monuit. Plautus Curcul. act. 3. v. 10

Qui homo mature quæsivit pecuniam,
Nisi eam mature parsit, mature esurit.

Symmachus lib. 1. Epist. 33 *Istius muneris operam non reparcam.*

¶ Est &, ubi cum præpositione jungitur. Livius l. 25. c. 25 *precantes, ut a cædibus & ab incendiis parceretur.*

¶ Comparco, comparsi, comparcere, zusammen sparen. *Unciatim demenso suo comparcere*, Ter. in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 9.

¶ Imparco, id est, valde parco, Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 2. Cas. act. 4. sc. 4. v. 12.

¶ Reparco, id est, non parco. Lucret. l. 1. v. 668

Scilicet ex ulla facere id si parte reparcent.

Ita & Plautus Trucul. act. 2. sc. 4. v. 25. Adde Gifanium in Indice Lucretiano, vim verbi & compositionis copiose interpretantem.

¶ Parcus, adject. frugalis, sumtibus parcens, sparsam/ karg. *Parcus & tenax pater*, Cic. pro Cœl. c. 15. *Colonus parcissimus, frugalissimus*, Cic. l. 2. de oratore cap. 76. *Parcissimus beneficiorum suorum æstimator*, Plin. Panegyr. cap. 21. *Parcior meritò ira*, Ovid. lib. 1. Pont. Epist. 2. v. 98. *Manu parcâ offerre*, mit karger Hand geben. Horat. 3. Carm. od. 16

- - - - - - multa petentibus
Desunt multa, bene est, cui Deus obtulit
Parcâ, quod satis est, manu.

¶ Parcus, ab Avaro quid differat vide supra in *Avarus.*

¶ Deparcus, id est, valde parcus, sordidus apud Sueton. Nerone cap. 30, qui dixit, *sordidos ac deparcos esse, quibus ratio impensarum constaret.* Et Apulejus Apolog. p. 290 *Accusatis unum servum, ut deparci: tres libertos, ut profusi.*

¶ Præparcus, valde parcus. Plinius lib. 11 c. 20 *Aves præparcæ.* Idem l. 22 c. 24 *Animi esse humilis & præparci*, quos Græci μικροψύχους vocant.

¶ Triparcus. Plautus in Persa act. 2. sc. 3. v. 14 *triparcos homines* dixit sordidos & tenaces, karge Knicker.

¶ Parce, adverb. kärglich. *Parce ac duriter agere*, Terent. And. act. 1. sc. 1. v. 47. Et, *Parce, continenter sobrieque vivere*, Cic. 1. off. c. 30. Lucret. lib. 5. v. 1117

Divitiæ grandes homini sunt, vivere parce
Æquo animo.

Horat. lib. 1. Carm. od. 25. *Parcius junctas quatiunt fenestras*, hoc est rarius. Plin. Panegyr. cap. 38 *Parcius, quam decuit principem.* Ibidem cap. 54 *Honores parcissime delibare.* Quintilianus l. 10. c. 4. extr. *Panegyricum Isocratis, qui parcissime, decem annis dicunt elaboratum.*

¶ Perparce, Terent. Andr. act. 2. sc. 6. v. 24.

¶ Parcitas, abstinentia. *Parcitas animadversionum*, Senec. l. 1. de Clement. c. 21. *Parcitati beneficium ministrat luxuria*, Pallad. lib. 1. cap. 26.

¶ Parsimonia, moderatio sumtuum, Rathsamkeit/ Sparsamkeit. Extrema habet, *Luxum* & *sordes*, quæ immoderata sunt. Cicer. in Parad. 6. cap. 3 *O dii immortales, non intelligunt homines, quam magnum sit vectigal parsimonia.* Idem in offic. lib. 2. cap. 24 *Res familiaris conservatur diligentia & parsimonia, iisdem etiam rebus augetur.*

¶ Parciloquium. Apulejus l. 5. p. 164 *Fidei atque parciloquii mei perpendisti documenta.*

PARDUS, cujus fœmina *pardalis* vel *pordalis* dicitur. Plin. lib. 8. cap. 17.

¶ Leopardus. Mixtum genus ex Leæna & Pardo, Plinius lib. 8. cap. 16. Vide & Philostratum de Pardorum cum Leænis concubitu lib. 2. de vita Apollonii cap. 7. Claudianum Panegyr. Mallii v. 300.

¶ Pardalianches, caro aconito perfricata, & venenum illud, quo Pantheræ capiuntur, sic dictum, quod fauces earum illicò occupet, ab ἄγχω, suffoco, Plin. l. 7. c. 27.

¶ Pardalion, παρδάλιον, unguentum pardalis odorem reddens, Plinius lib. 13. cap. 1.

PAREAS, ὁ παρείας, serpentis genus. Hesychius: παρεῖαι, ὄφεις, &c. Lucanus lib. 9. v. 721

Et contentus iter cauda sulcare pareas.

PARECBASIS, παρέκβασις, digressio, excursus ab instituto, ad utilitatem tamen caussæ faciens. Vide *Digressio* in *Gradior.*

PARELCON, Παρέλκον, dictio aut adjectio abundans, Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 63 *Comperiebam nihil ad Pamphilum quicquam attinere*, pro, nihil attinere, ut *quicquam* abundet. Donat. Virg. 1. Æn. v. 207

Durate & vosmet rebus servate secundis.

Pro *vos*, ut *met* parelcon sit, Servius.

PARELIUS, παρήλιος, est imago Solis a latere ejus in nube densâ & aquosa apparens. Die Neben-Sonne. Aliquando diversi soles duo, vel tres apparent. vid. Plin. l. 2. c. 31. Exempla recenset Corn. Gemma Cosmocrit. l. 7. c. 8.

PARENS, Vater und Mutter/ parentes, Eltern. *Carissimos parentes habere debemus* Cicer. post red. in Senat. cap. 1. *Observare & diligere aliquem ut alterum parentem*, Idem 5. famil. ep. 8. Quintil. lib. 2. cap. 10 *Discipulos id unum moneo, ut præceptores suos non minùs, quàm ipsa studia ament; & parentes esse, non quidem corporum, sed mentium credant. Multum hæc pietas studio confert.* ¶ 2. Nam & sic transferimus: *Ceres alma frugum parens*, Apulejus lib. 11 ineunte. Et, *Philosophia bonarum artium parens est*, Cic. 1. de Orat. c. 3. Et, *Philosophiæ parens Socrates jure dici potest*, Idem 2. de Finib. c. 1. Et Plin. 7. c. 30 *Parens patriæ primus appellatus Cicero est.* ¶ 3. Capitolinus, Lampridius, Vopiscus & alii ejus ævi scriptores sæpius *parentem* pro cognato, amico vel etiam patrono posuerunt. Exempla notat Casaubonus ad Capitolin. in M. Anton. Philos. cap. 5. ad verba: *Adoptatus in aulicam domum, omnibus parentibus suis tantam reverentiam, quantam privatus exhibuit.* At qui genuerant, pridem concesserant fatis. Ergo cognati & propinqui intelliguntur.

¶ Parentela, quod apud Jul. Capitolinum legitur in Gordiano nepote cap. 23. pro cognatione parentum aut soceri cum liberis. *Duxit*, inquit, *uxorem filiam Misithei, doctissimi viri, quem caussa eloquentiæ dignum parentela sua putavit.*

¶ Paren-

¶ Parenticida. Plautus Epidic. act. 3. sc. 2. v. 13 *Ego tuum patrem faciam parenticidam.* Sed libri *perenticidam* habent, vocem a *pera* fictam, id est *peræ cæsorem*, ut joco alludatur ad *parenticida*, pro quo *parricida* usitatius est. Vide Lambinum ibi.

¶ Parento, parentare, est justa parentibus celebrare, der verstorbenen Eltern Gedächtnüß begehen. Seneca *parentari* passive dixit Epist. 122. Vetus lapis : VOS FILII IN VIVENTEM PARENTEM PIENTISSIMI, IN MORTVVM PII MAGIS PATERNOS CINERES EX HISPANIA EXPORTATE COMMVNIQVE SEPVLCRO CONDITE. QVO AVITIS CINERIBVS IMMIXTI SACRO GAVDEANT ANNIVERSARIO PARENTARI. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 6.

¶ *Parentare* etiam est cædem suorum ulcisci. Livius lib. 24. cap. 21 *Parentandum regi sanguine conjuratorum esse. Manibus alicujus parentare*, Flor. lib. 2. cap. 6, 8. & Justin. 13. cap. 3. extr. Pari fere modo Petronius pag. 90 *Noxio sanguine parentabo injuriæ meæ.* Eleganter Seneca de Vita Beata cap. 11. extrem. *parentare luxuriæ* dixit, ubi Lipsii interpretamentum licebit legere.

¶ Parentatio, parentandi actio. Tertullianus de Spectaculis cap. 12 *Quod mortuis litabatur, utique parentationi deputabatur.*

¶ Parentalis, e, quod ad parentes pertinet, ut *parentales curæ*. Alcimus Avitus lib. 1. v. 186. de Conjugali amore pietatem in parentes superante : *Ista parentales non rumpant vincula curæ.*

¶ 2. Quod parentationis est, ut, *dies parentales*, Ovid. 2. Fastor. v. 548.

¶ Parentalia, dies & festivitates inferiarum. Auson. Præfat. Parentalium: *Titulus libelli* est: PARENTALIA : *antiquæ appellationis hic dies, & jam inde ab Numa cognatorum inferiis institutus.* Idem & ita describit præfatione Parentalium metrica :

Annua ne tacitus munera prætereas :
Quæ Numa cognatis solennia dedicat umbris :
Ut gradus aut mortis postulat aut generis.

¶ Cunctipărens, &

¶ Omnipărens vide in compositis Nominibus a *Pario*.

PARENTHĔSIS, παρένθεσις, quæ & διάλυσις, interpositio est, quâ remotâ, sermo tamen manet integer. Notas suas habet duo semilunia ( ) Virgil. 1. Æn. v. 644

Æneas (neque enim patrius consistere mentem
Passus amor) rapidum ad naves præmittit Achatem.

¶ Sed hîc parenthesis & apostrophe conjunguntur 8. Æneidos v. 642 *Haut procul inde citæ Mitium in diversa : quadrigæ*
Distulerant, (at tu dictis Albane maneres)
Raptabatque viri mendacis viscera Tullus.

PĀREO, ui, parēre, interdum idem est quod apparere, qua in significatione non semel usi JCti. erscheinen. Unde Petronius:

Jurisconsultus PARET, NON PARET, habeto.
Atque esto, quicquid Servius aut Labeo.

Sic Cato lib. 3. Distich.

Fortunæ donis raro parere memento.

Parere enim est ostentare se, πομπεύεσθαι, ἐλλαμπρύνεσθαι, ut Scal. explicat, pralen/wollen gesehen seyn. ¶ 2. Plerumque autem obtemperare, obedire significat; unterthan/ gehorsam seyn/ folgen/ ut *parere legibus*, Cic. 2. Offic. cap. 11. *Necessitati*, lib. 4. fam. epist. 9. *Consiliis alicujus*, lib. 8. ad Attic. epist. 12. *Præceptis*, Virgil. 2. Æn. v. 607. Et, *Modeste qui paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse*, Cicer. lib. 3. de legib. cap. 2 *Oppidum illud paret regi*, Plin. lib. 6. cap. 28. *Parere institutis patriæ*, Nepos Agesil. cap. 4.

¶ Parens, nomen Participiale, obediens, subjectus. Sallustius Jug. cap. 102 *Parentes abunde habemus*, wir haben Unterthanen genug. Cicero lib. 1. Offic. cap. 21 *Ob has ipsas caussas* [Lacedæmonii] *& parentiores habuerunt exercitus, & fortiores.*

¶ Appāreo, apparere, conspici, eminere, manifestum esse. Virgil. 1. Georg. v. 404

Apparet liquido sublimis in aere nisus,

er läst sich sehen. *Res apparet*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 9. v. 7. es weiset sich selbst aus. *Ut apparet*, wie sichs ansehen läst/ wie es scheinet. *Ex eo apparet*, daraus ist zu sehen/Cicero passim. Et cum infinitivo, *Apparet servum hunc esse domini pauperis*, Terent. Eun. 3. sc. 2. v. 33. *Jam ego apparebo domi*, Plaut. Captiv. a. 2. sc. 3. v. 97 Ich will stracks wieder zu Hause seyn.

¶ 2. Apparere etiam dicuntur, qui cui ad manum præsto sunt, auffwarten. Nepos Eumen. c. 13 *Cum VII annos Philippo apparuisset*, Virgil. Æn. 12 v. 849

- - - in limine Regis
Apparent.

¶ Apparĭtor, is, Apparitores, statores sunt vel ministri magistratuum, Stadt-Knecht/Auffwarter. *Apparitores regii*, Liv. lib. 1. cap. 40. Vet. Gloss. *Apparitores*, ἀποδέκται. Εἰσὶν δὲ ὑπηρέται τοῖς ἄρχουσι προσεδρεύοντες. Ἐκβιβασταί. Iidem & *Officiales*: de quorum variis generibus vide Codicis lib. 12. Tit. 53. & seqq. Et illud ipsum corpus apparitorum *Officium* vocabatur, ut ex Notitia imperii locis innumeris constat. Ubi & habes; qui in cujusque magistratus officio militarent. Vide supra *officium*.

¶ Apparitio, Auffwartung. Cicer. lib. 13. famil. epist. 54 *Marcilii, in longa apparitione, singularem fidem & abstinentiam cognovi.* Fuerat autem Marcilius Ciceronis in provincia interpres. *Apparitionis præfecturæ prætorianæ princeps*, Ammianus lib. 15. cap. 5. Et Augustinus epist. 75 pr. *Vir spectabilis venit ad ecclesiam apparitione paucorum suæ potestati congrua comitatus.* ¶ Item Erscheinung. Onomast. *Apparitio*, ἐπιφάνεια.

¶ Apparitura, idem. *Apparituram magistratibus facere.* Sueton. de Grammat. cap. 9. Auffwarten.

¶ Apparentia, Erscheinung. Tertullianus lib. 1. adv. Marc. cap. 19 extr. *Ab apparentia Christi usque ad audaciam Marcionis.*

¶ Compāreo, comparēre, idem quod apparere, ut, *Nulla scintilla comparet incendii*, Auctor declam. Antequam iret in exil. Et poëta de morte Drusi ad Liviam v. 407

Lucifer in toto nulli comparuit orbe.

¶ Et comparere, erscheinen/ sich einstellen. Cicer. pro Cluent. cap. 64 *Omnis suspicio in eos servos, qui non comparebant, movebatur.*

¶ Dispāreo, disparere, quod rarissimum tamen est, verschwinden. Lactant. lib. 3. cap. 10 *Latibula sibi parant, in plures exitus disparentia.*

PĀRERGON, πάρεργον, operis appendix vel ornatus, seu corollarium; quod adjicitur præter necessitatem, ein Nebenwerck/ neben her Verrichtung. Plin. lib. 35. cap. 10 *Adjicit parvulas naves, quæ pictores parerga appellant.* Vitruvius lib. 9. cap. ult. *reliqua parerga.* Agathon :

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
Τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Hoc est, Rebus ipsis necessariis neglectis, aliena plerumque & non necessaria curamus.

PĂRĬES, qui inter unam & alteram domum, seu conclave, interjacet, eine Wand. *Ducere parietem per vestibulum*, Cic. pro Mil. c. 27. eine Wand durchführen. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 84

Nam tua res agitur, paries cùm proximus ardet,
Et neglecta solent incendia sumere vires.

Cicer. lib. 4. famil. epist. 14 *Nihil mihi intra parietes meos tutum, nihil insidiis vacuum video*, in meinem eigenen Hause. Idem pro Quintio cap. 11 *Intra parietes experiri & disceptare.* hoc est privatim, inter amicos componere.

Una fidelia duos dealbare parietes.

Proverb. vide supra in *Fidelia*. Item : *Duos linis parietes*, Adag. Du trägst auff beyden Achseln. ¶ Cicero Topic. cap. 4 *Omnibus est jus parietem directum ad parietem communem adjungere, vel solidum, vel fornicatum* &c. Ubi cum *directus paries*, communi opponitur, *directum* interpretari liceat, qui unius est : in jure enim *directum* dicitur, quod simplex & per se est, nec aliunde sustinetur. SOLIDVS est, qui uno perpetuoque ductu constat, das gerade/ und gleich auffgehet/ und keine Schwiebogen hat. FORNICATVS, qui interstinctus fornicibus est. Das Schwiebogen hat.

¶ Parietĭna, paries vetustus & considens, eine alte verfallene Wand/Cicer. lib. 13. fam. epist. 1. & Plin. lib. 22. c. 17 *Austericum nascens in tegulis parietinisque.* Rursus lib. 4. fam. epist. 3 *in parietinis reipublicæ.*

¶ *Parietina herba*, quæ mox dicetur *parietaria*. Sic per jocum propter innumeras operum suorum inscriptiones, vocatus est Trajanus, apud Ammianum lib. 27. cap. 5.

¶ Parietaria, herba, quæ & vitriola Græcis ἑλξίνη, helxine dicitur. Tag und Nacht. Nascitur in parietinis sepibus & maceriis; Maurkraut.

¶ Parietarius, structor parietis. Jul. Firmicus lib. 8. c. 24 *Virginis pars XIX in horoscopo inventa architectos faciet, structores, parietarios, vel marmorarios.*

PĂRIO, peperi, partum, părere, fœtum emittere : *pariunt fœminæ*, gebären. *Ovum parit gallina*, Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 18.

¶ 2. Usitata valde Metaphora Latinis auctoribus idem significat, quod acquirere vel comparare, & creare, erwerben/ erlangen. *Parere sibi beneficium*, Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 32. *Dignitatem & salutem aliquibus suis laboribus parere*, Cicer. in Catil. 4. cap. 1. Et, *Dolorem parere*, Idem 1. de Finib. cap. 15. *Peperit nobis injuria curas*, Propert. lib. 1. eleg. 18. v. 23. *Gratiam apud aliquem sibi parere*, Livius lib. 34. cap. 44. ihm Gunst und Freundschafft machen. *Victoriam parere*, Idem lib. 30. cap. 14. *Parere verba*, id est, nova fingere, Cic. 3. de Finib. cap. 1. Neue Worte erfinden. ¶ In qua significatione passive etiam legitur, apud Ciceron. de fin. lib. 1. cap. 16 *Voluptates injuria pariuntur.* Et, *Mihi immortalitas parta est*, Terent. Andr. act. 5. sc. 5. Hinc, *Res partæ honeste, male*, id est quæsitæ. *Libertas, plurimo sudore, & sanguine majorum parta*, Cic. 2. Agrar. cap. 6. so viel gekost/ zu erlangen. Terent. Phorm. act. 5. sc. 3. v. 5 *Etenim mei patris bene parta indiligenter tutatur*, mit Ehren erworben. *Male parta, male dilabuntur*, Cicero 2. Philipp. cap. 27. ex Plauto, cujus est in Pœnulo act. 4. sc. 2. v. 22 *Male partum, male disperit*, übel gewonnen/ übel zerronnen.

A ¶ Pariendus, particip. Augustinus Serm. 67 de Tempore: *Virginalem uterum, sine dispendio virginitatis, pariendus introivi.* Sub Christi persona loquitur.

¶ Parens, pater, mater: vide supra seorsum positum.

¶ Partus, substant. Geburt/Geburts-Stunde. *Partus appropinquat,* Cicero pro Cluent. cap. 11. *Postremo partu parere &c.* Idem 3. de orat. ex poëta. Zum letzten mahl gebären. ¶ 2. Ipsa item proles. *Partum edere,* Plin. 10. cap. 63. die Frucht zur Welt bringen. *Partus monstrosi,* Wundergeburt/Lucan. lib. 1. v. 562.

¶ Partura, genitura, fœtura. Varro lib. 2. de R. R. cap. 1. circa fin.

¶ Partitūdo, Plautus Aulular. act. 1. sc. 1. v. 36 *Propinqua partitudo cui appetit.*

¶ Partio, idem. Gellius lib. 3. cap. 16 de generatione hominis: *Hippocrates cum tempus ipsius partionis nono aut decimo mense definisset.* Et Varro lib. 3. de R. R. cap. 9 de gallinis: *Hæ ad partiones sunt aptiores.*

¶ Partūmējus, exstat apud Horatium Epod. 17

Tibi hospitale pectus, & puræ manus
Tuusque venter partumejus.

Ita enim ibi legendum esse omninò assentior eruditissimis viris, qui explosis aliis lectionibus istam Horatio asseruerunt. Turnebus lib. 30. cap. 2. quem & Lambinus secutus est, a *partu* & B verbo *mejo* conflatum putat. Quasi Canidia tam facile pariat, ut sine magno nixu, *mejere* potius, quam *parturire* videatur. Ego simplex putaverim, & à *partu* quidem deductum nomen, sed ita tamen, ut τὸ *mejus* tantùm additamentum sit, & terminatio, quæ per se nihil significat. Ut in propriis *Pactumejus* ap. Paull. JCt. Lege ult. D. de hered. instituend. & *Posthumejus* in Nicanoris versibus ap. Sueton. de illustribus Grammat. cap. 5

Sævius Posthumejus idem sed Marcus docebit.

Quanquam & in appellativis hæc terminatio reperiatur. Ita enim & *hordejus* pro *hordeaceo*; & *triticejus* pro *triticeo* ap. Plaut. legitur Casina act. 2. sc. 8. v. 60. Item *impetejus*, pro eo quem βίαιον Græci appellant, in Glossario Veteri. Sanè videntur veteres; ut, *Pactumius* & *Posthumius*, sic & *Partumius*: deinde *Partumejus* dixisse; uti & *Pactumejus* & *Posthumejus* dicebant. *Partumius* autem seu *Partumejus venter*, qui concipere partum & edere potest: sive qui partui aptus.

¶ Parturire, e dolore partus laborare, mit dem Gebähren umgehen. Terent. Adelph. act. 3. sc. 4. v. 42. ¶ 2. Cicero per metaphoram dixit pro Muræna c. 39 *Periculum conceptum Respubl. parturit.* Et in Philipp. 2. extrema: *Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jam diu parturit.*

¶ Parturitio. Augustinus Confession. lib. 8 cap. 6 *Turbidus parturitione novæ vitæ.* Idem epist. 34 *conceptio & parturitio.* C

¶ Reparturire. Alcimus ad Sororem v. 70

Grande bonum, teneris dum virtus creditur annis,
Teque reparturiens melius, quam corporis alvo.

Nomina composita cum *Pario:*

¶ Cunctipărens. Prudentius Hamartig. v. 931

O Dee cunctiparens, animæ dator, o Dee Christe.

¶ Omnipărens, idem. Virgil. 6. Æn. v. 595

- - - *Terræ omniparentis alumnum.*

Et Avienus Phænom. Arat. v. 795

- - - *nutu Jovis omniparentis.*

¶ Frugĭpărens. Fortunatus lib. 3. carm. 11

- - - *frugiparensque manet.*

¶ Frugipărus, idem. Avienus Phænom. Arat. v. 1054

Singula frugiparos attollunt tempora vultus.

¶ Lucipărens. Idem in Phænom. Arat. v. 854 *luciparens nox.*

¶ Ovipărus, ova pariens, & fœtum ovis excludens. Apulejus Apolog. pag. 298 *Discrevit natura viviparos & oviparos.* Et Fulgentius lib. 1. Mytholog. cap. 12 *oviparos fœtus pullulare.* Ausonius Mosella v. 133

Præpinguis, teres, ovipară congestior alvo, scil. Gobio.

¶ Viviparus, vivos fœtus sine ovo pariens. Apulejus c. l. cujus D verba modo adduximus in *Oviparus.*

Composita, quæ A in E mutant:

A Pario Priscianus lib. 8 & 10 deducit Composita verba *Aperio, Comperio, Operio* & *Reperio*; etiam Deponentia *Experior* & *Opperior*, singula cum derivatis suis; cui magnus quoque Vossius in Etymologico pag. 34 consentit, solo verbo *Experior* excepto, cujus originem in antiquo *Perior* (unde *periculum* superfit) ingeniose quærit. Cætera tam ratione formæ, quam notionis, mirifice omnia, ut solet sua, illustravit, quæ relegisse non pœnitebit. Ex Ennio enim, Prisciano & Diomede docet, veteres *Parire* pro Parĕre dixisse, unde Composita antiquam formam secuta sint quartæ conjugationis. Sunt autem

¶ Aperio, aperire, ex *ad* & *pario*, quod partu aperiantur in lucem edita, quæ latebant in uteri tenebris. *Aperire fores,* Terent. Adelph. act. 2. scen. 1. v. 13. die Thür auffthun. *Aperire viam,* Livius 6. cap. 2. einen Weg machen. *Aperire epistolam,* einen Brieff erbrechen/ Cicer. lib. 5. ad Attic. epist. 11. extr. Et, *Dionysius Corinthi dicitur ludum aperuisse*, Idem 9. fam. epist. 18. eine Schule anstellen. *Aperire caput,* i. e. *nudare,* den Hut abnehmen/ apud Cicer. Phil. 2. cap. 31. Sed apud Juvenalem Sat. 9. v. 98. *Fuste aperire caput,* vulnerare est. *Aperire se*, apud Terentium in And. act. 4. sc. 1. v. 8 sich an den Tag geben. *Aperire fores amicitiæ*, apud Cicer. lib. 13. famil. epist. 10. einem den Eingang machen zur Freundschafft. *Aperire alicui suos sensus,* id est, manifestare apud Nepot. 10, 8, 2.

¶ Apertus, offen. *Apertus campus,* Virgil. 2. Georg. v. 280. das freye Feld. *Aer* vel *æther apertus*, Æneid. 1. v. 587. freye Lufft. *Homo apertus*, Cic. 1. fam. epist. 9. id est, simplex, non simulator, ein auffrichtiger Mensch. *Pectus apertum*, apud Cicer. in Lælio cap. 26. ein Hertz ohne falsch. *Aperta & lucida narratio,* eine klare/ deutliche und vernehmliche Rede. Apertior, Cicer. pro Cluent. cap. 17. *Quis apertior in judicium adductus est?* Et Pallad. 1. cap. 5 *campus apertior.* Apertissimus, in Verr. 6. cap. 20 *Nihil tam clausum, neque tam reconditum, quod non istius cupiditati apertissimum, promtissimumque esset.*

¶ Apertum, quod patet, absolute. Livius lib. 1. cap. 33 *castris in aperto positis.* Sallust. Jugurth. cap. 5 *Pauca supra repetam: quo omnia illustria magis, magisque in aperto sint.* Tacito tamen, imitatori Sallustianæ dictionis, *in aperto*, dicitur, quod facile est. Ut lib. 3. Hist. cap. 56 *Cum fessos hieme atque inopiâ hostes aggredi in aperto foret.* Idem Agricolâ cap. 1. *Apud priores agere memoratu digna pronum, magisque in aperto erat.* Et cap. 33 *Vota virtusque in aperto.*

¶ Inapertus, contrarium τῷ *apertus.* Silius lib. 7. v. 26

- - - *fraudique inaperta senectus*, i. e. non patens.

¶ Semiapertus. Livius lib. 26 cap. 39 *semiapertis portarum foribus.*

¶ Aperte, adverb. öffentlich / offenhertzig. Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 24 *aperte, ita ut res sese habet, narrato.* Cic. de Amic. cap. 18 *Aperte vel odisse alium magis ingenuum est, quam fronte occultare sententiam.* Idem pro Rosc. Com. cap. 15 *planius atque apertius dicam.* & 16. ad Attic. epist. 3 *ad Balbum scribam apertiùs.* Idem in Verr. 4. cap. 64. extr. *ut posset multas istius & varias injurias quam apertissime planissimeque explicare.*

¶ Apertio, Oeffnung/ das Aufftuhn. Pallad. lib. 1. cap. 6 *In vite vel arbore quæ facienda sunt, perage ante apertionem floris & gemmæ.*

¶ Apertularius, Isidoro *effractor*: sive *qui operta aperit.* Vet. Gloss. *Apertularius*, θυρεπανοίκτης.

¶ Apertura. Vitruv. lib. 4. cap. 6 *Ipsaque forium ornamenta non fiunt cerostrata neque bifora; sed valvata & aperturas habent in exteriores partes.* Machen sich nauswarts auff.

¶ Adăperire, idem quod aperire. Livius lib. 25. cap. 30 *Ex improviso adorti semiplenas stationes, & adapertas fores portæ.* das offenstehende Thor. *Adapertæ vites,* Columell. lib. 5. c. 5. Wein stöcke so ungedeckt liegen. *Adaperta sella*, i. e. ex parte aperta, apud Sueton. Aug. cap. 53. ut ibi Beroaldus legendum censet, probante Casaubono, quem vide. *Adaperire caput* Seneca dixit Epist. 64. extrema.

¶ Adapertio. Augustinus Octogintario quæst. 61 *Legis adapertione & disputatione.*

¶ Adăpertilis, apud Ovid. in Trist. lib. 3. Eleg. 11

Adspicis a dextra latus hoc adapertile tauri.

¶ Compĕrio, cŏmperi, comperire, erfinden / erfahren. *Comperire ex aliquo.* Terent. Heaut. act 1. sc. 1. v. 69. Et, *Comperire per exploratores,* Cæsar lib. 4. cap. 19. Certius aliquid significat, quam quod ex rumore est. Cic. lib. 5. epist. 5 ad C. Anton. *Ex multis audivi: nam comperisse me non audeo dicere.*

¶ Passivum participium *Compertus* elegantes quoque formulas parit. *Compertum habere de re aliqua*, Cic. pro Cluent. cap. 45. ¶ 2. Sed *compertus stupri*, Livius 22. cap. 57, *flagitii*, Tacit. 1. Annal. cap. 3, vim habet verbi accusandi, überzeuget/auff frischer That erfunden/ quod & dicitur *Compertus in stupro*, Sueton. in Tiberio cap. 25.

¶ Incompertus, unversucht/unerfahren. Livius 4. cap. 23 *Inter cetera vetustate incomperta; hoc quoque in incerto positum.* Et lib. 9. c. 26 *incompertum dicere.* Prudentius 2. adv. Symmach. v. 363

Adsciscendo deos majoribus incompertos.

¶ Comperior, Depon. idem quod Comperio, apud Sallustium Jugurth. cap. 45. pr. & 108.

¶ Expĕrior, iri, deponens, quod quidam huc referunt, vide cum derivatis suis infra sub antiquo *Perior*, post *Periodus.*

¶ Ŏpĕrio, operire, significat claudere, tegere. *Ostium operire,* die Thür zuschlagen/ zuschliessen/ apud Terent. in Phorm. act. 5. sc. 3, 33. *Caput operire,* das Haupt bedecken/ Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 37. Idem lib. 1. Epist. 5. v. 16

Quid non ebrietas designat? operta recludit.

¶ Operimentum, ein Deckel/Stürtze/ Cato de R. R. cap. 10. extr. Prudentius Psych. v. 463 contraxit metri lege in *opermentum.* Pro eo

¶ Opertorium Seneca dixit epist. 87. post principium.

¶ Operculum, idem, Cato cap. 10 *aheni operculum.* Plin. 8. c. 39 *adhærente operculo ejusdem testæ.* Prov. *Dignum patella operculum,* auff einen solchen Topff gehöret eine solche Stürtze.

¶ Inde

¶ Inde *Operculare* verbum est; operculis claudere, munire. Columella lib. 12 c. 30 *Ab eo die, quo primum dolia operculaveru.* Idem alibi *operculatos favos*; & *operculata vasa* dixit.

¶ Opertanea Sacra, quæ in operto, non sub dio fiebant, apud Plin. lib. 10 cap. 56.

¶ Sed Operior, seu Opperior potiùs, deponentali significatione, exspectare est, warten/ harren. Ter. in Phorm. 3. sc. 2. v. 29 *Unam praeterea horam ne opertus sies*, nicht eine Stunde weiter zu warten haben. Ibidem: *Hic ego interea vos operior*, hie wil ich euer warten. Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 71

Nec tardum opperior, nec praecedentibus insto.

¶ Adoperire, idem quod operire, bedecken. *Capite adoperto*; Livius lib. 1. cap. 26. extr. mit verhülletem Haupt. Tibullus lib. 1. eleg. 1. v. 84

- - - *tenebris mors adoperta caput.*

¶ Cooperire, idem. Livius lib. 4. cap. 50 *Ut tribunus militum ab exercitu suo lapidibus cooperiretur.* Usus eadem phrasi Cicero 3. Verr. cap. 46. Sic *miseriis coopertus*, id est, *miser*, Sallustius Jug. cap. 14 dixit.

¶ Cooperculum. Apulejus lib. 6. p. 181 *Somnus cooperculo revelatus invadit eam.* Idem quod Operculum.

¶ Cooperimentum. Gabius Bassus apud Gellium lib. 5. cap. 7, *os cooperimento personae tectum*, verlarvet. Et Augustinus de Genesi adv. Manich. lib. 2. cap. 16 *cooperimenta mendacii.*

¶ Deoperire, pro aperire, Ambrosius dixit cap. 1. de Isaac & anima, (Tom. 4. f. 213.)

B ¶ Inopertus. *Capite inoperto*, Seneca Vit. Beat. cap. 13. mit unbedecktem Haupt. Idem de Otio Sap. cap. 30 *Inoperta ac confessa veritas.* bloß/auffgedeckt. Prudentius Cathem. 3. v. 117

Post epulas inoperta vident Corpora.

¶ Reperire, invenire, finden. Sed inter *reperire* & *invenire*, ita distinguunt Grammatici, ut *inveniantur quaesita; reperiantur oblata forte.* Quod attendendum non est. Nam aliter sæpius iis verbis usi autores. Nam & *reperire*, ex inquisitione cognoscere est, ut infra docebimus. Nec juvat illud Ovidii 1. Metam. in Fabula Jus: - - - *tu non inventa reperta es.* Nam *non* - - - *inventa, non* - - - *invenibilis* est, ut rectè Turnebus interpretatur. Quasi diceret: Quam ego nunquam inveniri posse credidi, ea nunc reperta mihi est. Itaque indifferenter *reperiri* dicuntur, tum quæ se forte offerunt; tum quæ in quæstione nobis fuerunt. ¶ 2. Pro cognoscere per metaphoram, Plaut. Capt. 3, 4, 93 *Hoc si secus reperies, nullam caussam dico, quin mihi & parentum & libertatis apud te deliquio fiet:* Wo du es anders erfahren wirst/ ꝛc. Sæpe ita Cæsar: ut lib. 2. de Bell. Gall. cap. 4 *Cum ab his quaereret, quae civitates, quantisque in armis essent, & quid in bello possent, sic reperiebat*, &c. Et lib. 6. cap. 9 *Cognita Caesar causa, reperit ab Suevis auxilia missa.* Pari modo C & verbo *invenire* Plautus est usus; de quo suo loco. ¶ 3. Sic reperire aliquando & excogitare est, fingere, comminisci est. erfinden/erdencken. Ter. Heaut. 3. sc. 2. v. 22. *Aliquid reperiret, fingeret fallacias:* & act. 3. sc. 3. v. 35 *Reperisti tibi quod placeat.* Corn. Nepos Themistocle cap. 1 *Celeriterque quae opus erat reperiebat.* Lampridius Heliogabalo cap. 11 *Ferunt multi, ab ipso primum repertum, ut in vindemiarum festivo multa in dominos jocularia & audientibus dominis dicerentur, quae ipse composuerat, & Graeca maxime.* Hinc de Poëtis hoc verbo usus est Plautus Captiv. extr.

Hujusmodi paucas Poëtae reperierunt Comoedias.

Phædrus præfatione:

Aesopus auctor quam materiam reperit,
Hancce ego polivi versibus senariis.

¶ Reperta, inventa sunt. Lucret. lib. 1. v. 732 *Praeclara reperta*, stattliche Erfindungen. Sic *divina reperta* princ. lib. 5 leges. Superl. Apulejus Apolog. p. 309 *Per me licet fuerit repertissimus.* nam nomen participiale est.

¶ Repertor, inventor, auctor, εὑρετής. Erfinder/ Schaffer. Virg. Æn. 12. v. 829 *Olli subridens hominum rerumque repertor.* Quemadmodum & *Orbis repertorem* Prudentius Deum appellat D Hymn. 4. Cathem. v. 9. *Repertores doctrinarum* Lucretius dixit lib. 3. v. 1050. Vet. Gloss. εὑρετής, *Inventor, Repertor.*

¶ Repertrix. Apulejus Apolog. p. 285 *Paupertas omnium artium repertrix.*

¶ Repertorium, vulgò *Inventarium* dicitur. Ulpian. Lege 7. § 1. D. administrat. & peric. tutor.

¶ Irrepertus, non repertus. Horatius lib. 3. Oda 3. v. 49 *Aurum irrepertum* dixit, quod nondum effossum est ex latebris terræ.

PARIS, idis, Πάρις, Priami filius, sic nuncupatus a παρελθεῖν, hoc est, transeundo, quod post matris Hecubæ somnium, quasi facem Trojam adurentem pareret, à pastoribus exponi jussus (de quo Apollodorus lib. 3. Bibliothec.) in Ida monte tamen servatus & educatus fit. Alexandri cognomen habuit ab opitulatione, h. e. ab ἀλέξω, auxilior, & ἀνήρ, ut Ovidius expressit in Epistola ipsius ad Helenam v. 357

Pene puer caesis abducta armenta recepi
Hostibus, & caussam nominis inde tuli.

A Helenam Menelao rapuit, atque eo ipso facto, fax revera, & incendium patriæ fuit, de qua re diversæ apud Auctores, Herodotum maxime, opiniones leguntur, quas hic consulto prætерimus. Vide Servium ad illud Virgil. Æn. 10. v. 91 *& foedera solvere furto.* Cicero id nomen non sine gratiâ transtulit ad Octavium in epistola: *Ego Remp. fefelli, cum te Junonium puerum, & matris tuae partum aureum esse dixi. At te fata patriae Paridem futurum praedicabant, qui vastares urbem incendio, Italiam bello*, &c. ¶ 2. Fuit & Pantomimus Neronis hoc nomine, cujus mentio apud Sueton. Sæpe & illum perstringit Juvenalis, v. g. Satyr. 6. v. 87 - - *ludos Paridemque reliquit.*

PARISII, Παρίσιοι, Galliæ Lugdunensis populi, quorum urbs tenuis quondam, hodie frequens, & populosa adeo est, ut cum maximis Europæ urbibus certet. Vide *Lutetia.*

¶ Parisiacus. Venantius Fortunatus lib. 4. de vita Martini:

Inde Parisiacam placide properabis ad arcem.

PARLAMENTUM, Ita Galli vocant senatum sive curiam, quo caussæ & controversiæ omnes deferuntur. Vox barbara & mere Gallica, à verbo *parler*, quod colloqui est.

PARMA, æ, scutum breve peditum juxta ac equitum, pelta tamen majus, ein kleiner runder Schild. Nepos: *Iphicrates peltam pro parma fecit.* Livius lib. 38. cap. 21 *parma tripedalis.* Vide Manut. Quæsitis per Epist. part. 3. Epist. 6. & Lips. Milit. Rom. 3, 1. & 2.

¶ Parmatus, Livius lib. 4. c. 39. princ.

¶ Parmula, Horatius 2. Carm. od. 7. & Frontinus lib. 4. strateg. cap. 7. n. 29.

¶ Parmularius, scutorum faber. Quintilianus lib. 2. cap. 11 *Aelius* (Rhetoricæ artis magister) *percontanti Theodoreus, an Apollodoreus* (duæ Rhetorum sectæ erant, de quibus idem Fabius lib. 3. cap. 1.) *esset, ego inquit, parmularius sum.* ¶ 2. Parmularii etiam dicti qui Threcibus (gladiatorum factio erat) faverent, quorum armatura parma erat, ut docet Lipsius lib. 2. Saturnal. cap. 8. Ita accipienda hæc vox in Domitiani dicto apud Suetonium ejus vita cap. 10. Vide eundem Lipsium eodem lib. 2. cap. 24.

PARNASUS, vel Parnassus, Παρνασσός, mons Phocidis, Musis sacer, in quo fons Castalius, & Apollinis fuit templum. Gemino jugo erat, quorum alterum Helicon appellatum Phœbo sive Apollini; alterum Cytheron dictum Baccho sacrum erat; qui Poëtarum Dii. Hinc biceps Parnassus apud Persium. Vide Servium in 7. Æn. Hic mons & creditus fuit in mundi medio situs. Lucanus lib. 5. v. 71

Hesperio tantum, quantum semotus Eoo
Cardine, Parnassus gemino petit aethera colle,
Mons Phoebo Bromioque sacer.

¶ Parnasius & Parnassius, ut, *Parnassia rupes*, Virgil. ecl. 6. *Parnassia laurus*, Idem 2. Georg. v. 18.

¶ Parnasseus idem. Avienus Phænom. Arati v. 620

Ut Parnasseo munus memorabile Phoebo.

PARO, parare, instituere, adornare, moliri, Terent. in prol. Phorm. *Maledictis deterrere, ne scribat, parat*, er gehet damit um/ er unterstehet sich/ ꝛc. *Parare in animo*, i. e. constituere, Ter. Adelph. act. 1. sc. 1. *Parare copias, bellum, prandium, coenam*, nota sunt & obvia. *Abi prae, curre, ut sint domi parata*: Terent. Eunuch. act. 3. sc. 2. v. 46. Daß alles zu Hauß bestellet und fertig sey. *Parare fugam*, Idem Phorm. act. 1. sc. 4. v. 14. *Parare se*, sich anstellen. Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 9. *Itane parasti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi? v. 18. bisce ego non paro me ut rideant, sed eis ultro arrideo.* Et, *Parare se ad discendum*, Cicer. in Oratore cap. 35. *Parare divitias, amicos*, est acquirere, vel comparare, Güter erwerben/Freunde machen. *Amicos res opimae parant, tristes probant.* Publ. *Paratus exercitu, omni re, &, ab exercitu, ab omni re*, gerüstet / geschickt/ Plancus & Cœl. ad Cic. 8. epist. 10. & lib. 9. epist. 8. ¶ Per ellipsin absolute Virgil. 2. Æn. v. 120

Obstupuere animi, gelidusque per ima cucurrit
Ossa tremor, cui fata parent, quem poscat Apollo.

PARENT, subaudi, mortem. ¶ 2. Non raro ad emtionem transfertur; & *parari* dicitur, quod ære numerato nostrum fit. Catullus Epigr. 10 *Nec possum octo homines parare rectos*,
Ubi Muretus: qui in Terentii tamen loco falsus est, ut Scaliger notat. Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 34

- - - - *namque hercle nemo posset, sat scio,*
Qui haberet, qui pararet alium (servum) *hunc perpeti.*

¶ Paratus, paratior, paratissimus ad dicendum, fertig und bereit. Cicer. pro Quint. cap. 11 *Cum paratus meditatusque venisses.* Idem in Pison. cap. 9 *Se advocato aut adstipulatore paratiorem fore putabat.* Idem 2. de finib. cap. 23 *Consulatus tibi paratissimus est.* Sic etiam Cæsar: *paratiores ad pericula subeunda*, lib. 1. Gall. bell. cap. 5 *Naves paratissimae, atque omni genere armorum ornatissimae*, lib. 3. ejus operis cap. 14. *Paratum animo esse*, id est, præsenti animo esse, idem Cæsar dixit 3 Comment. de B. C. cap. 85. Sic Cicero *hominem acrem & paratum ad omne facinus*, id est, audacem ac promtum. *Paratum sceleribus* Tacitus dixit 12. Annal. cap. 47 sceleribus, id est, ad scelera;

lera. Sic *paratam incestu* 14. Annal. cap. 2 dixit. *Paratus literis*, id est, instructus, Auson. Professſ. Burdegalenſ. Epigr. 3. v. 13. ¶ 2. Apud Terent. Andria act. 5. ſc. 4. v. 6 *paratus*, subornatus est & dolo compositus, ut Donatus interpretatur. Hinc *Parate* apud Plaut. Epid. act. 3. ſc. 2. v. 38 est callide, docte: ut nunquam hæsitet, nunquam impingat, quo minus fallat, der fertig/ behend und abgericht einen zu hintergehen. Male id Acidalius in *perite* ivit mutatum. Sic *paratum & meditatum*, Cicero conjunxit Orat. pro Quintio. *Paratus*, qui mendacia, dolos & fraudes in parato & promtu habet. ¶ 3. Nam & *paratum* dicitur, quod in promtu atque ad manum & velut obvium est, & sine negotio acquiri, sumi, invadi potest. Sic *obvius & paratus humor*, Plinius lib. 2. Epist. 17. & *paratus fructus* apud eundem ejusdem libri Epist. 10. & *parata oblivio mortuorum* lib. 6. Epist. 10. *Parati honores*, quos facile consequi licet, lib. 7. Epist. 24. Petronius:

Nolo quod cupio statim tenere,
Nec victoria mi placet parata.

i. e. quæ venit ex facili, & nullo labore atque discrimine constat.

¶ Parate, adverbium. Seneca de vita beata cap. 8 *Quicquid aget, in bonum exibit facile & parate, & sine tergiversatione agentis.* Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 23 *sumpto spatio ad cogitandum, paratius atque accuratius dicere*: & 2. Philipp. cap. 32 *Invectus est in istum paratius Dolabella, quam nunc ego.* Plin. lib. 3. epist. 9 *paratissime respondere.*

¶ Paratum, substantive dixit Terent. in Eun. act. 3. ſc. 4. *Parati nihil est*, nichts bestellt/ zugerichtet.

¶ Paratus, nomen pro apparatu, ut, *Copiosos verborum paratus*, reiche Bestellung/oder Vorrath von Worten/Quintil. lib. 10. c. 1. *Funebris paratus*, Tacitus lib. 13. cap. 17. Statius 1. Achilleid. v. 97 - - - *alios iterum commenta paratus.*

Tacitus lib. 2. Histor. cap. 59 *Ipse* (Vitellius) *Arare flumine devehitur, nullo principali paratu* &c. Et cap. 71. extr. *Tantum simul peditum equitumque, & æmulantium regum paratus, speciem fortunæ principalis effecerant.* Valer. Flaccus lib. 2. v. 652

Stant gemmis auroque tori mensæque paratu
Regifico

¶ Paratio idem. Sallust. Jug. cap. 31 in oratione Memmii: *Fuerit sane regni paratio, plebi jura sua restituere.* Ita MSS. libri: Vulgo *reparatio.*

¶ Paratura Tertullianus formavit pro paratu, apparatu. Ut *paratura materiarum*, de Pallio cap. 3. *Spectaculorum*, de Spectac. cap. 4.

¶ Imparatus, adjectivum, non instructus, ungerüstet/ ungeschickt. *Imparati sumus, cum a militibus, tum a pecunia*, Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 15. so wohl mit Volck als Geld übel versehen. *Imparatissimus omnibus rebus*, Cæs. lib. 1. Civ. cap. 30.

¶ Parabilis, e, was zu überkommen ist/ ut, *Parabilis cultus corporis*, Curtius lib. 3. cap. 5. n. 2. *Parabili victu*, Idem lib. 6. cap. 2. n. 3. Item: *Natura divitias, quibus contenta sit, parabiles habet*, Cicer. de finib. lib. 1. cap. 13. extremo.

¶ Pararius, vide supra suo loco.

Composita.

¶ Apparare, sich gegen etwas geschickt machen/rüsten/ anrichten/ ut, *Apparare bellum*, Nepos Alcib. cap. 3. *Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius*, Publ. *Apparare ludos*, Cic. 3. ad Q. fratr. epist. 8. extr. *Iter apparare*, Idem pro Milone cap. 10. *Apparare nuptias*, Terent. And. act. 4. ſc. 1, 32.

¶ Apparatus, a, um, adornatus. zubereitet. *Apparata verba*, ad Herenn. lib. 1. cap. 7. *Domus instructior & apparatior*, Cicero lib. 1. de Invent. cap. 34. *Spectaculum apparatissimum*, Idem 1. Philipp. cap. ult. Et, *Inter apparatissimas epulas luxusque regales*, Seneca epistola 83. sub finem.

¶ Apparatus, us, subst. Zurüstung/ Zubereitung. *Apparatus ludorum*, Cicer. 2. offic. c. 16. *epularum*, Idem in Oratore cap. 25.

¶ Apparatio, idem. *Apparatio popularium munerum*, Cicer. 2. off. cap. 16. Et Vitruvius extremo lib. 2 *Quoniam de apparationibus est explicatum*, &c.

¶ Inapparatio, contrarium. Cornificius lib. 2. ad Herenn. cap. 4 *Si ex altera parte vires, pecunia, consilium, scientia, apparatio videbitur fuisse: ex altera parte imbecillitas, inopia, stultitia, imprudentia, inapparatio demonstrabitur fuisse.*

¶ Apparate, adverb. cum apparatu. *Ludi magnifice apparateque facti*, Livius lib. 31. cap. 4. *Apparatius cœnare*, Plin. lib. 1. epist. 15.

¶ Apparatorium, locus, ubi rogus apparabatur. Inscriptio vetus, HOC ADPARATORIVM PERTINET AD MONVMENTVM Q. AQVILI DIONYSI &c. apud Reinesium p. 818. quem hic accurate interpretantem invenies.

¶ Comparare, schaffen/ machen. *Comparare sibi aditum ad aliquam rem*, Cic. 2. ad Attic. epist. 17. einen Weg oder Zugang zu etwas machen. *Comparare exercitum*, Cic. Philipp. 5. cap. 13. Volck auffbringen. *Comparare sibi laudem ex artibus*, Cic. 2. fam. ep. 4. *Gloriam ex rebus bellicis*, Idem 2. Offic. cap. 13. Lob/ Ruhm erlangen. *Auctoritatem sibi ex aliquâ re bene gestâ comparare*, Cæsar lib. 5. Gall. cap. 53. ihm ein Ansehen machen. *Ex alterius incommodis sua comparare commoda*, Terent. Andr. act. 4 ineunte. *Comparare se*, Idem Eun. act. 1. ſc. 1. v. 2. sich stellen/ sich gefaßt machen. Cicero ad Quint. fratr. lib. 1. *Illud te admoneo, ut te ante compares, quotidieque meditere, resistendum esse iracundiæ.* ¶ 2. *Comparare frumentum*, Livius lib. 2. cap. 9. id est, emere, quomodo etiam Donatus ad Terent. Eunuch. a. 2. ſc. 3. v. 63 explicat. *Comparare carius*, id est majori pretio, Suetonius Calig. cap. 27. ¶ 3. Comparare de gladiatoribus etiam dicitur: de quo vide supra in *Par*: inde enim in ea significatione, non à verbo istoc *parare* est. Reliqua quoque, quæ conferendi & assimilandi significationem habent, (vergleichen) ibidem invenies.

¶ Comparatio, apparatio, Zurüstung. *Comparatio novi belli*, Cicer. pro Lege Man. cap. 4. ¶ 2. Emtio. Gloss. Vet. Comparatio, ἀγορασία. ¶ 3. Collatio. Sed de hoc supra in *Par* actum.

¶ Comparator. Gloss. Vet. *Comparator*, συνωνητής.

¶ Comparabilis vide in *Par*, quia illa tantum notio cognita est.

¶ Disparare vide ibidem in *Par.*

¶ Imperare, plus est, quam jubere, Befehl thun/ gebieten. Terent. in Eunuch. act. 2. ſc. 3. v. 97 *Jubeo, cogo, atque impero.* Proprie Ducum, & qui bellis præsunt, est. Unde & acclamatio militum assentientium Duci erat, IMPERET, QVAE VELLET, Cæsar 3. de B. C. cap. 6. Sic *arma, naves, pecunias imperare*, est cum imperio cogere, ut arma, naves, pecunias conferant in belli usum. Nepos Conone cap. 4 *Ad mare missus est, ut Cypriis & Phœnicibus, cæterisque civitatibus naves longas imperaret.* Idem Attico cap. 9 *Victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret.* Et Cæsar 1. de B. C. cap. 6 *Tota Italia delectus habetur, arma imperantur, pecuniæ à municipiis exiguntur.* Sic *tributum imperare* Plautus dixit Epid. 2. ſc. 2. v. 43. ¶ 2. Imperare, regieren/ das Regiment führen. Cicer. de Legib. lib. 3. cap. 2 *Qui bene imperat, paruerit aliquando necesse est.* Sed, *Imperare sibi*, Terent. Eunuch. 2. ſc. 2, 21. sein mächtig seyn. *Imperare animo suo*, Livius lib. 34. cap. 31. *Cupiditatibus imperare*, Cic. de Amic. cap. 22. an sich halten. ¶ Eleganter & hoc verbum ad ea transfertur, qui excoluntur studio & labore, ut votis nostris respondeant, quemadmodum verbo *Jubere* etiam usi nonnulli. Virgilius 1. Georg. v. 99

Exercetque frequens tellurem, & imperat arvis.

Imperat arvis agricola, dum exercet, & colit, & eo labore tanquam cogit, ut frumenta ferant. Columella de nimio cultu & studio hoc verbo circa vites usus est: quo fiat, ut plurimum quidem vini ferant, sed citò emoriantur. Locus est lib. 3. cap. 3 *Sic imperant, inquit, vitibus, & eas multis palmitibus onerant, ut posteritati non consulant.* Seneca de Tranquillitate animi cap. 15 *Ut fertilibus agris non est imperandum: citò enim exhauriet illos nunquam intermissa fœcunditas.* Hoc *nimis imperare* Plinius dixit lib. 5. Epist. 19. *Dum*, inquit, *per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sanguinem reddidit*, NIMIS IMPERAT VOCI. i. e. supra modum exercet, plus ab ea exigit, quam valetudo permittit.

¶ Imperatus, imperatu, substant. ut, *imperatu Gratiani*, Ammian. lib. 31. cap. 19.

¶ Imperatum, mandatum, ut, *Imperata facere*, Nepos Eumene cap. 9. n. 2. sich dem Befehl nach halten.

¶ Imperitare, frequentativum. Horat. lib. 1. Satyr. 6. v. 4 *Olim qui magnis legionibus imperitarint.*

¶ Imperator, dux exercitûs, administrator provinciæ, penes quem imperii summa est, ein Regent/Feldhauptmann/ Kayser. *Exercitui imperatorem præponere*, Cicero lib. 1. de Invent. cap. 34, Zum Feld-Marschall setzen. Idem pro leg. Manil. cap. 10 *In summo Imp. quatuor has res inesse oportet, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem.* Plaut. in Amphitr. act. 1. ſc. 3. v. 6 *Ubi summus imperator non adest ad exercitum, citius, quod non facto est usus, fit, quam quod facto est opus.* Vespasianus dixit, *Imperatorem stantem oportet mori*, αὐτοκράτορα ἑστῶτα ἀποθνήσκειν δεῖ, Xiphilinus. ¶ Appellatio IMPERATORIS, inquit Casaubonus ad Suetonii Cæsarem, *in Historiâ Romanâ trifariam accipitur. Primùm pro ἡγεμὼν στρατηγὸς: Hoc sensu Imperator à militibus nominatus, qui imperium belli suis auspiciis administrandi à pop. accepisset. Veteres Prætorem vocabant.* ¶ 2. *Deinde pro* victor & νικητής. *Nam qui res magnas bello gesserat, & lege definitum numerum hostium* (notant Dio lib. 37. Cicero Philipp. ult. alii) *occiderat, à militibus* Imperator *solitus salutari.* ¶ 3. *Postremò Imperator à Julio Cæsare idem significare cœpit, ac rex.* Vide ipsum p. 53. De numero occisorum hostium, hoc quidem significat Dio, certum eum & definitum fuisse: sed quantus fuerit, diserte non addit. Neque Cicero id fecit. Locus est cap. 5 initio: ubi cum *mille*, & *duo millia* nominat, non ad legem veterem loquitur; sed vero pro consuetudine recepta. Qui multo pauciores etiam hostes, quam lege definitus numerus exprimeret, qui occidisset, Imperatores dicerentur; *At si quis*, inquit, *Hispanorum, aut Gallorum, aut Thracum mille, aut duo millia occidisset, non eum hâc consuetudine, quæ increbuit, Imperatorem appellaret Senatus?* Quod & ex ipso Dionis loco cognoscere est. Unde patet veterem illam legem tam stricte serva-

servatam minime fuisse, & *Imperatores* appellatos adeò, qui minus confecissent hostium, quam constitutum erat. Enimvero crescente ambitu & pronis in adulationem animis, eo deducta res fuit, ut *Imperatores* dicerentur, qui duo millia aut mille, aut pauciores etiam occidissent. Sane Curio sic appellatus est, qui vix dum CXX ceciderat, vide Cæsarem lib. 2. de B. C. cap. 25. & 26. Desiisse verò id honoris genus sub Principibus, sive Cæsaribus, ut Duces bellorum cæsis hostibus Imperatores appellarentur; nec cuiquam alteri post Jun. Blæsum, qui sub Tiberio fuit, tributum, Justus Lips. ad 3 Taciti Annalem observat. At vero Appianus lib. 2. de Bellis Civilibus, cum Curionis in Siciliâ persequitur res, diserte tradit, id sua adhuc ætate (vixit autem sub Adriano) duràsse; sed privato Duci nulli concessum, nisi cæsis hostium decem millibus. Ex quo conjicere est, non desiisse quidem plane; non nisi raro ac difficulter datum tamen. Rectè verò ibidem notat Lipsius, *Imperatoris* appellationem, quando Principibus tribueretur, præponi, tanquam prænomen; cum victorem belli notaret, & privatis etiam tribueretur, postponi, tanquam cognomen, solitam. Ut, IMPERATOR CAESAR AVGVSTVS. contra: M. TVLLIVS CICERO IMPERATOR. IVN. BLAESVS IMPERATOR. Atque signate Suetonius Cæsare cap. 77 *Recipit insuper prænomen Imperatoris, cognomen Patris Patriæ.* Idem Claudio cap. 12 *In semet augendo parcus atque civilis, prænomine* IMPERATORIS *abstinuit.* Cæterum qui Rei sive Imperio Romano præerant, respectu militum *Imperatores*; civium verò *Principes* dicebantur: Unde Plin. Panegyr. Trajani cap. 22 *Fœminas etiam tunc fœcunditatis suæ maxima voluptas subiit, cum cernerent, cui Principi cives, cui Imperatori milites peperissent.* Hinc per civilitatem & deprecandæ invidiæ se Tiberius non nisi a militibus appellari Imperatorem patiebatur, *Dominum* servorum, *Imperatorem* militum, cæterorum se *principem* dictitans, ut auctor est Dio lib. 57. Imperatores autem Romani *Principes* maluerunt se, quàm *Reges*, appellari; quòd istud odiosum, illud autem in libertate etiam non ignotum fuisset. De quo & Synesius meminit Orat. de regno p. 19.

¶ Imperatrix, eine Regentin. Cic. pro Cœlio cap. 28 *Fortes viros ab Imperatrice insidiis atque in præsidio balnearum locatos.* Sic *imperatrix Italia*, apud Plin. lib. 26. c 3. *Imperatrix civitas*, Constantinopolis, Lege 39 Cod. de Episc. & Cler. Hodie Imperatoris ita uxor appellatur, Keyserin / cui olim *Augustæ* nomen sufficiebat.

¶ Imperialis, e, ab imperio tractum appellativum. Epitome Aur. Victoris in Tiberio, *imperialis molestiæ magnitudinem declinare.* ¶ *Civitas imperialis*, eine Reichs-Stadt.

¶ Imperatorius, ut, *Laus Imperatoria*, Cic. 4. Acad. cap. 1. *Manubiæ imperatoriæ*, Idem Orat. lib. 3. cap. 3.

¶ Imperium, das Reich / Regiment / Gebiete / Herrschafft / ut, *Romanum imperium*, das Römische Reich. *Populi Romani imperium finit Rhenus*, Cæs. 4. Gall. cap. 16. das Gebiet. *Sub populi Rom. imperium redigere*, Idem lib. 5. Gall. B. cap. 29. unter Gewalt und Herrschafft bringen. *Accipere imperium*, Befehl annehmen / gehorchen. *Intentus ad imperia accipienda*, Livius lib. 25. c. 9. Et, *Imperia exspectare*, Curtius lib. 4. c. 13, 21. auf Ordre warten. *Capessere imperia alicujus*, Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. v. 19 eines Befehl annehmen. Sed etiam, *capessere imperium*, sich des Regiments anmassen. *Imperium habere in quem*, Terent. Eun. 3. sc. 1. v. 25. *Esse cum imperio*, eine verordnete Obrigkeit seyn / elegans dicendi modus, apud Ciceronem in familiarib. *Crassus tres legatos decernit ex iis, qui cum imperio sunt*, lib. 1. Epist. 1. *Neque in Provincia cum imperio fuerat*, Idem lib. 8. Epist. 9. *Imperio potiri*, Cæsar Gall. 1. c. 2. *Sub alicujus imperio esse*, Terent. Heaut. a. 2. sc. 2. v. 4. unter eines Gewalt oder Regiment seyn. *Imperium consulare, regium*, hoc est, potestas, Königliche Macht und Gewalt. Sic, *alicujus imperium perferre*, Cæsar 5. de B. Gall. c. 52. *Facile est imperium in bonis*, Plautus Milite act. 3. sc. 1. v. 17, fromme Leute seyn leicht zu regieren. Seneca in Troadibus v. 258

> *Violenta nemo imperia continuit diu:*
> *Moderata durant.*

Sallust. Oratione Cottæ extrema, quæ in fragmentis est, *Multa cura summo imperio inest, multi ingentes labores.* ¶ 2. Imperium, i. e. Ducatus, sive potestas, qua quis bello & exercitui præest, ἡγεμονία. Cicero pro Marcello sub finem: *Obstupescent posteri certe imperia, provincias, Rhenum, Oceanum, Nilum, pugnas innumerabiles, triumphos audientes & legentes tuos.* Nepos Aristide c. 2 *Idem prætor fuit Atheniensium apud Platæeas in prœlio, quo Mardonius fusus, barbarorumque exercitus est interfectus. Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum, quàm hujus imperii memoria.* Ita Cæsar hâc voce 1. de B. C. cap. 5. & 6. & aliis locis usus est. Suetonius Cæsare cap. 54 *Abstinentiam neque in imperiis, neque in magistratibus præstitit.* Ubi nota *Imperia* de potestate militari; *Magistratum*, de civili dici. ¶ 3. Sed & Medicis *imperium* tribuitur. Plinius Paneg. c. 22 *Ægri quoque neglecto medentium imperio, ad conspectum tui, quasi ad salutem sanitatemque prorepere.* IMPERIO. i. e. præcepto sive præscripto.

A ¶ Imperiosus, der Gewalt hat / und sich der Gewalt überhebt. Plaut. in Asin. a. 2. sc. 4. v. 4 *Nimis imperiosus est*, er macht sich gar zu gewaltig. Cicero in Parad. 5. cap. 3 *Dura domina, imperiosa, vehemens cupiditas.* Et, *Imperiosissima & superbissima familia*, Livius lib. 9. c. 34. *Eques Gelonis imperiosior*, Claudian. Fescennin. v. 3. *Vis imperiosissima*, Quintilian. lib. 6. c. 3. *Imperiosissimi fasces*, Valer. Max. lib. 2. c. 7. n. 7.

¶ Imperiose, adv. Herrisch. Comparativus est apud Nonium in *Distrahere*, ex Varrone: *Metium Fufetium propter perfidiam interemit pæne imperiosiùs, quam humanius.* Et Augustinus lib. 2 de Trinit. cap. ult. *nullus imperiosius egisse dictus est.*

¶ Præparare, utilia quæ sint aut fore videantur, antea parare, zuvor bereiten. Cicer. de Invent. lib. 1. c. 29 *Pœnæ apud inferos sunt impiis præparatæ.* Horatius 2. Carm. Od. 10

> *Sperat infestis, metuit secundis:*
> *Alteram sortem benè præparatum*
> *Pectus*,

id est, adversus omnes eventûs sapienter instructum, das Hertz / das sich wohl gerüstet und vorbereitet hat gegen allerley Glück

B und Unglück. ¶ 2. Est & verbum τεχνικὸν ad πραγματικὰ Rhetorum & caussidicorum pertinens, quo significatu & aliquando simplex usurpatur. Seneca Pater Procem. lib. 2. Controvers. *Ambitiosæ sunt curæ; foroque se & honoribus præparant.* Vet. Schol. in Vita Juvenal. *Ad mediam ætatem declamavit, animi magis caussa, quam quod foro aut scholæ præpararet.*

¶ Præparatio, Vorbereitung. Cic. 1. Off. c. 21. extr. *Diligens præparatio in omnibus rebus, priusquam aggrediare, adhibenda est.*

¶ Præparatus, ûs, idem. Vell. Paterc. lib. 2. c. 76 *Adventus in Italiam Antonii, præparatusque contra eum Cæsaris, habuit belli metum.* Gellius lib. 10. cap. 11 *in præparatu rei rusticæ.*

¶ Præparator. Tertull. 4. adv. Marcionem cap. 33 *Joannes antecursor & præparator viarum Domini.*

¶ Reparare, wiederschaffen / erstatten / ut, *Reparare bellum*, Liv. 30. c. 7. *Reparari labore ac refici*, Plin. Panegyr. cap. 77.

¶ Reparatio. Ex Sallustii Jug. cap. 31 *regni reparatio* vulgo affertur: sed verior ibi lectio ex MSS. est *paratio*, ut editum à Crispino est Lutetiæ.

¶ Reparator. Stat. 4. Silv. 1. v. 11. *reparator maximus ævi.*

¶ Reparabilis, ut *Damnum reparabile*, Ovid. 1. Amor. el. 14. extr. Et Seneca de Brevit. Vitæ cap. 6 *Vitam abire, ut rem supervacuam & reparabilem, sinitis.*

¶ Irreparabilis, e, unwiederbringlich. Virgil. 3. Georg. v. 284. *irreparabile tempus.*

C ¶ Separare cum derivatis vide supra in *Par.*

¶ Suppărare, leniter & molliter apparare, adjungere. Tertullian. lib. 2. de Cultu fœmin. c. 7 *ne exuvias alieni capitis, forsan immundi, nocentis & gehennæ destinati, sancto & Christiano capiti supparetis.* Idem de Anima c. 25 *labem corpori & animæ supparare.*

¶ Supparatura, æ, ejusdem est de Resurr. Carn. c. 61. *generis supparatura.* Vide Rhenan.

PARO, onis, navigium piraticum Festo est, ein Raubschifflein. Ciceronis apud Isidorum versus est l. 19. c. 1 Originum:

> *Tunc se fluctigero tradit mandatque paroni.*

¶ Myŏpăro, Isidoro c. l. *quasi minimus paro*, vide supra in loco suo.

PARŎCHVS, πάροχος, qui necessaria peregrinis & hospitibus præbebat, ein freyer Wirth für frembde Gäste. Sic Acron exponit, à παρέχω, præbeo. Horat. 1. Serm. satyr. 5. v. 46

> *Præbuit, & parochi quæ debent ligna salemque.*

Legatis scilicet; quibus ii salem & ligna suppeditabant, vide ibi Torrentium. ¶ 2. Idem & pro Convivatore, qui cœnam præbet, usurpavit lib. 2. Serm. satyr. 8. v. 35

> *- - - - Vertere pallor*
> *Tum parochi faciem nil sic metuentis, ut acres*
> *Potores.*

D ¶ Hinc factum videtur, ut episcopi *Parochi* quoque dicantur, quia virtutem illam, φιλοξενίαν nimirum, ab illis Paulus requirit, ein Pfarrer oder Pfarrherr.

¶ Parochia, pro qua voce Budæus legit *Paræcia*: quod verum & rectum est: alterum enim ex hoc corruptum. Est autem *paræcia*, sive παροικία quasi vicinia sacra, sive conventus eorum, qui sunt unius fani consortes, zusammen gepfarrete: πάροικοι verò, de quibus & paullo post, ipsi vicini seu accolæ. Vide Vossium lib. 1. de vitiis sermonis cap. 11. & lib. 3. cap. 32.

PARŒCVS, πάροικος, Parœci ejusdem fani accolæ & consortes, die in eine Pfarr oder Kirchspiel gehören / Pfarrkinder. Πάροικοι enim etiam πρόσοικοι dicuntur, id est, vicini, Latine magis proprie *curiales*. Et *curia*, sacra vicinia, ein Pfarr. De hac, & parœciæ voce vide Grotium in Lucæ cap. 24. pag. 832.

PARŒMIA, παροιμία, proverbium, adagium, dictum celebre, & aliqua novitate insigne, Erasm. ein Sprichwort.

PAROMŒON, παρόμοιον, Assimile, quoties plura verba ab eodem incipientia elemento conjunguntur, ut: *Mala mali malo mala contulit omnia mundo.*

A

PAROMOLOGIA, παρομολογία, Schema, Concessio, cùm multa adversario permittimus, unum tantum excusamus factum: vel cùm interroganti, per confessionem quandam respondemus, ut, *Esto, sane fueris aliquando amicus, unà militaveris, sint aliqua tua in eum beneficia, quid tum? An non potuit dissilire gratia?* Item, *Occidisti Clodium Milo? occidi; sed insidiatorem, & eversorem Reipublicæ.* Vide libellos de Schematibus.

PARONOMASIA, παρονομασία, Agnominatio, cum jucunda quædam fit vocum collusio, in contrarium deflexa, ut, *Inceptio est amentium, haud amantium.* Cic. in Verr. *Sicilia te non prætorem, sed prædonem habuit. Novem convivium, septem convicium.* Hac figura in joculari & parum severo scripto nihil gratius, at in serio, nihil ineptius, præsertim si frequentetur, quâ tamen affectatione multi hodie sibi mirifice placent. Nempe ut Nævius ait:

- - *Oratores novi, stulti adolescentuli.*

PARONYCHIA, æ, (quanquam Plinius lib. 24. cap. ult. & lib. 28. cap. 8, neutro etiam genere utitur *Paronychium*,) penult. prod. παρωνυχία, abscessus circa radices unguium, ein Geschwär um die Nägel an Fingern / und Zeen der Füsse / à παρὰ & ὄνυξ, unguis. Petronius p. 76 *Altis insequentibus ad pedes, ac paronychia cum ingenti subtilitate tollentibus.* Ubi ipsi ungues supercrescentes intelligi videntur.

¶ 2. Est & herba, παρωνυχία, Paronychias sanans, Mauerrauten. Dioscorid.

B

PAROPSIS, idis, fœmininum, παροψίς, patina concava, eine tieffe Schüssel. Juvenal. satyr. 3. v. 142

- - *Quam multa magnaque paropside cœnat.*

PAROS, Πάρος, insula una ex Cycladibus, a qua Parius lapis, marmor candidum, weiß Marmelstein. Hinc *nivea Paros* Virg. Æn. 3. v. 126. & *Marmorea Paros* Ovid. 7. Metam. v. 466. Quapropter *opibus elata* dicitur Nepoti in Miltiade c. 7. Adagii vim habet Ἐν δὲ Πάρῳ ψυχρὸν μὲν ὕδωρ, καλαὶ δὲ γυναῖκες, Id est, *in Paro frigida quidem est aqua, sed pulchræ mulieres.* Cum significamus dispendia compendiis sarcienda esse. Vide Chiliad.

¶ Parius, denominativum, de quo modo diximus. Horatius lib. 1. Oda 19 *Splendentis Pario marmore purius.*

Crimen Parium, culpa non expugnati in hac insula oppidi. Nepos Miltiade c. 8.

¶ Parii, incolæ & habitatores hujus insulæ. Nepos ibid. c. 7. n. 4.

PAROTIS, idis, παρωτίς, apostema circa aurem, à παρὰ & ὦτα, auris, ein Ohren-Geschwär. Plin. lib. 20. cap. 1.

PARRA, avis inauspicata, & mali cantûs, unde Paullinus Epist. 2 ad Ausonium: *Sic confers fulicas cygnis, & aëdona parræ.* Meminit Horatius lib. 3. Od. 27. Plin. lib. 4. cap. 29. & Festus. Vet. Gloss. *Parra*, Μύστις ὄρνεον, κορυδαλλὸς ἢ αἰγιαλικός. Ideo vero inauspicata habebatur, quod mali cantûs esset, alias ratione sitûs auspicata habebatur. Erat quippe *parra* in oscinibus juxta & alitibus, ut Festus auctor est.

C

PARRHASIA, Παῤῥασία, regio in Peloponneso, Arcadia.

¶ Parrhasis, patronym. ut, *Parrhasis ursa*, Ovid. Epist. Her. 18. v. 152. *Parrhasides stellæ*, Idem 4. Fastor. v. 577. Vide fabulam de Calisto in ursam mutata, & in sideribus reposita.

¶ Parrhasius, adjectivum. *Parrhasius axis*, Senec. Herc. Oet. v. 1281.

¶ 2. Parrhasius, pictor, qui cum Zeuxide certavit. Plin. lib. 35. cap. 10. qui & obscœnas picturas ipsum fecisse notat: quod & Suetonii locus arguit Tiberio cap. 44.

PARRHESIASTES, à παῤῥησία, ob nimiùm procacem linguam appellatus Demochares est, Seneca lib. 3. de ira cap. 23.

Parricida, vide *Pater*.

PARS, partes, in quas totum quippiam secatur vel dividitur, ein Theil / ein Stück. Terent. in Prol. Adelph. v. 23 *Senes qui primi venient, hi partem aperient.* Item, *Pars æqua amoris*, in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 12. Vellejus lib. 2. c. 38. de Hispania: *Inde varie possessa, & sæpe amissa partibus, ductu Augusti facta stipendiaria.* Significat non totam, sed partes saltem aliquas amissas fuisse. Nam *partes* & *universum* opponuntur. Idem paullo ante: *ut quæ facilius, quam partibus, universa conspici possint.* PARTIBUS, i. e. in partibus. *Majorem partem noctis vigilare*, Cicer. lib. 1. de Divin. c. 28. Et, *magna ex parte*, Idem Attico 7. ep. 3 & D. Brutus Ciceroni lib. 11. ep. 4. Et, *majore ex parte*, Cic. 2 de Divin. c. 9. Et, *multo maxima ex parte*, de Arusp. resp. cap. 6. guten / grössern / meistentheils. *Ex omnibus partibus*, Cic. Lucejo lib. 5. ep. 15. pr. At, *ex parte*, Quintil. 6. cap. 3. zum theil. *Ex parte dimidia*, Cic. pro Domo c. 14. die Helfft. *Ex altera parte*, in Verr. 3. c. 53. auff einer Seiten. *Ex omni parte diligentissime aliquid considerare*, Cic. lib. 2. de Divin. cap. 13. auff allen Seiten. *In eam partem accipio*, Terent. Eun. a. 5. sc. 2. v. 37. ich wils dahin verstehen oder deuten. *Hærere in parte aliqua apud aliquem*, Idem eadem fabulâ a. 5. sc. 9. v. 25. *In utramque partem*, Cic. 15. Att. ep. 23. barbare, Pro & contra. *Neutram in partem*, Idem Off. 2. cap. 6. Et, *In optimam partem aliquid accipere*, Cic. 11. Attic. epist. 7. extr. etwas zum besten deuten oder auslegen. *Mitiorem in partem interpretari*, Cic. pro Muræn. cap. 31. zum gütlichsten auslegen. *Rapere in pejorem partem*, übel oder zum ärgsten auslegen. Istæ autem loquendi rationes a scena fere traductæ sunt. *Partes* enim ibi Scenicorum officia muneraque appellabantur. Quorum quidem aliæ primæ, aliæ secundæ &c. dicebantur: de quibus cum alii, tum etiam Torrentius ad Horatium lib. 1. Epist. 18. v. 14.

¶ Pertinet ad mensas etiam vocabulum *partium*. Nam quæ de cibis apponebantur convivis, vel ex cœna ad amicos & caros mittebantur, vocabantur *partes*. Suetonius Caligulâ c. 18 *Qua epulatione equiti Romano contra se hilarius avidiusque vescenti, partes suas misit.* Item Domitiano cap. 11 *Securum hilaremque dimisit: partibus etiam de cœna dignatus est.* ¶ *Pro mea parte, pro sua quisque parte*, ein ieder nach seinem Vermögen. *Primas partes agere*, Terent. Prol. Phorm. v. 28. die fürnehmste Person seyn. *Esse primarum partium*, in Verr. Divinat. cap. 15. der Fürnehmsten einer seyn. *Priores partes apud aliquem habere*, Terent. Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 71. den Vorzug haben / oben an sitzen. *Primas partes alicui tribuere*, einem den Vorzug lassen. Cic. ad Qu. fratr. lib. 3. epist. 4 *Tibi istius generis in scribendo priores partes tribuo, quam mihi.* Idem de Claris Orat. cap. 21 *Etsi utrique primas, priores tamen libenter deferunt Lælio*, subaudi *partes*, ut sæpe fit. den Vorzug geben. ¶ Aliquando hujus voculæ vis in aliis latet, ut, *Summas amphoras operit auro & argento*, h. e. summas amphorarum partes. Nep. Hannibale cap. 9. *Reliquum oppidum relinquunt*, Idem Themistocle cap. 2. n. 8. i. e. reliquam partem oppidi. *Infimi montes*, Idem Eumene cap. 9. n. 3. i. e. infima pars montium. *Quis est, quem video in ultima platea?* h. e. in ultima parte plateæ, Terent. Phorm. act. 1. sc. 4. ¶ Sed, *Meæ partes sunt*, id est, meum officium. Cic. ad Att. lib. 7. epist. ult. *Si nerit bellum, ut video fore, meæ partes non desiderabuntur*, soll an meinem Fleiß nicht mangeln. Sic *agere alicujus partes*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 5. v. 7. eines Amt vertreten. *Duras fratris partes prædicas*, Idem in Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 62. aufflegen. Antonius Ciceroni sub lib. 10. ad Att. ep. 8 *Judicabam duriores partes mihi impositas esse ab offensione nostra.* einem was aufftragen / befehlen. *Suscipere alicujus partes, sustinere*, auff sich nehmen / auff sich haben. Cic. 6. in Verr. c. 36, *Cur ego tuas partes suscipio? cur tuum onus sustineo?* & cap. seq. *Suscipiam partes, quas alienas esse arbitrabar.* Pro eodem Quintilianus lib. 6. c. 1 dixit *Partes subire*, sich eines Amts unterstehen. ¶ Sæpius etiam sumitur pro factione, sed hoc fere in plurali numero: ut apud Ciceron. pro Quintio cap. 21 *Erat*, inquit, *illarum partium.* Sic, *trahere quem in partes alicujus*, Tacitus 4. Annal. c. 60. & *Studium partium*, Idem 1. Hist. c. 76. Unde dicitur *homo bonarum*, aut *malarum partium.*

¶ Particula, ut, *tenuissimæ particulæ*, Cic. 2. de Orat. c. 39. *Minutæ rerum particulæ*, Quintil. lib. 3. c. 11. Et Horatius lib. 1. od. 28 *arenæ particulam ossibus & capiti inhumato dare.*

¶ Particulatim, per partes, in einzele Stück / Stückweise. Colum. 7. c. 5 *Particulatim facilius, quam universus convalescit*, scilicet grex ovium. Et Seneca epist. 24 med. *particulatim excarnificare*, durch alle Glieder. Idem epist. 67 *Cum vota particulatim fiunt.*

¶ Particularis, e, *propositio particularis. Signum particulare*, apud Dialecticos.

¶ Particulariter. Augustinus lib. 1. Retract. cap. 5. extr. *Per animam corpus subsistit, & eo ipso est, quo animatur: sive universaliter, ut mundus; sive particulariter, ut unumquodque animal intra mundum.*

¶ Partilis, divisus in partes. Idem Augustin. lib. 12 de Trinit. cap. 9 *in curam partilem traditur.*

¶ Partiliter. Augustinus ibidem: *partiliter possidet.*

¶ Partim, adverb. ex parte, zum Theil. Geminari fere solet in oratione. Cic. ad Qu. frat. lib. 1. epist. 3 *Partim deseruerunt me amici, partim prodiderunt.* Aliquando tamen, pro altero *partim*, substituebatur *Alius*, contra quam Budæus in Pandect. 5 putat. Vid. Alciat. Parerg. lib. 7. c. 20. Nepos Pelopida c. 1. n. 4 *Alterius factionis principes partim interfecerant, alios in exilium ejecerant.* Sallustius Jugurth. c. 19 *Super Numidiam Gætulos accepimus, partim in tuguriis, alios incultius vagos agitare.* Cicero de natura Deorum lib. 1. c. 37 *Bestiarum autem terrenæ sunt aliæ, partim aquatiles, aliæ quasi ancipites* &c. Alibi solum posuit. Ut lib. 2. accusat. in Verr. (vulgo 4. Verr.) c. 65 *De quo homine hoc auditum est unquam, quod tibi accidit, ut ejus in provincia statuæ in locis publicis positæ, partim etiam in ædibus sacris, per vim & per universam multitudinem dejicerentur?* Partim & in commune opponuntur. Latinus Pacatus Panegyr. Theodosii c. 21 *Quæ in medio constituta & non partim, sed in commune conducunt.* Est contra, ubi quater *Partim* repetitum est. Cic. pro Cluent. c. 32 *Ego me ad omnia confirmavi, & sic paravi, ut docerem, quæ facta postea judicia de illo judicio dicerentur, partim ruinæ similiora aut tempestati, quam judicio & disceptationi fuisse: partim nihil contra Avitum valere: partim etiam pro hoc esse: partim esse ejusmodi, ut neque appellata unquam judicia sint, neque existimata.* ¶ Veteres etiam dicebant *partim hominum*, pro pars hominum. Vide Gellium lib. 10. cap. 1.

D

¶ Particeps, theilhafftig / Mitgenosse / contrarium *experti*: ut, *Consilii particeps*, der ein Wissen trägt ihm eines Anschläge.

Bru-

Brutus & Cassius Antonio [lib. 11. fam. epist. 2] *Digni sumus quos habeas consilii tui participes.* Cic. pro Font. cap. 17 *Fortunarum omnium socius & particeps.* Et Idem de Univers. cap. 8 *Compos & particeps rationis animus.* Et, *Facere aliquem participem suæ voluptatis*, Idem lib. 10. famil. epist. 12. Terentius Heaut. act. 1. sc. 1. v. 98 *Nisi ubi ille huc salvus redierit particeps meus.* Id est, filius, qui bonis meis mecum ex æquo debebat frui: sive, quem pariter uti his decuit, ut ipse paullo ante dixerat. *Alicui alicujus rei participem esse*, Curtius dixit l. 6. c. 7, 6, quomodo & Quintilianum in Declamationibus locutum Raderus ibi & Sam. Pitiscus observant. A

¶ Participo, participare, est participem facere & fieri, theilhafftig machen und werden. ¶ Quum *participem facere* significat, genitivo cum accusativo jungitur. Plautus Cistell. act. 1. sc. 3. v. 17 *Paternum servum sui participat consilii.* Hellenismum hic esse Vossius notat lib. 5. Arist. cap. 33. Vel ablativo cum accusativo: ut, *participare quem sermone*, Plaut. Mil. a. 2. sc. 2. v. 108. Interdum accusativo & ablativo cum præpositione *cum:* Livius lib. 3. cap. 12 *Suas laudes participare cum Cæsone, memorare pugnas* &c. Apulejus lib. 9. p. 228 *Mensam nobiscum participat.* ¶ Quum *participem fieri* significat, cum accusativo tantùm construitur. Cicer. Tusc. lib. 2. cap. 17 *Qui alteri exitium parat, eum scire oportet, pestem ut participet parem.* Vide *Exitium.* B

¶ Participatio. Spartianus in Juliano cap. 6 *participatio imperii.* Et Augustinus Octingentar. quæst. 24 *Omne quod mutabile est, non per se ipsum, sed boni immutabilis participatione bonum est.*

¶ Participatus, ûs, idem. Spartianus Severo cap. 8 *Quum* [Julianus] *Severum ad participatum vocaret.*

¶ Participalis. Lege un. pr. Dig. de Præf. Prætor. *adsociati participales curæ*, id est participes.

¶ Participium, apud Grammaticos, quod ea pars Orationis partem capiat nominis & verbi.

¶ Expers, vacuus, omnis gen. unfähig / leer. *Expers & ignarus eruditionis*, Cic. de Orat. lib. 2. cap. 1. *Expers humanitatis*, Idem 2. de Divin. cap. 38. wild / unfreundlich. *Expers turpitudinis, periculi.* Idem Horat. 3. Od. 9

Vis consilii expers mole ruit suâ.

Animantia rationis expertia, Cic. 1. de Leg. c. 7. Sic, *Facere expertem*, berauben / Cic. pro Corn. Balbo cap. 8. Cum ablativo junxit Plautus Amph. act. 2. sc. 2. v. 81 *Eo more expertem te factum adveniens offendi domi.* Idem *expertem metu*, Asinar. act. 1. sc. 1. v. 31. *domo expertem*, Persâ act. 4. sc. 3. v. 40 dixit. Lucretius lib. 2. v. 1090 *Diis agere expers.* Catullus de Coma Berenices v. 77 *quondam fuit omnibus expers.* Hoc quoque notandum, τὸ *expers* ex illorum numero esse, quæ contrarias significationes admittunt, & communiter quidem, *expertem* dici, qui alicujus rei particeps factus nunquam est; & contra aliquando, quanquam rariùs, qui factus est particeps. Vet. Gloss. *Expers*, ἄμοιρος καὶ ἔμπειρος. Persius Sat. 6. v. 8 C

- - - *postquam sapere urbi*
Cum pipere & palmis venit nostrum hoc maris expers,

Hoc *sapere maris expers*, id est, hæc sapientia Græcanica & transmare cum pipere & palmis advecta. Itaque *expers maris* est, mare expertum. Vide ibi Casaub.

¶ Partior, partiri, dividere; partiri cum aliquo, ut, *Cicero cum Hortensio caussas partiebatur*, Cic. de Clar. Or. cap. 51. mit einem theilen. *Cum Scipione honorem partitur*, Cæs. lib. 3. Civ. cap. 82. *Partiri aliquid in membra*, Cic. de Univers. cap. 7. zertheilen. Et, *Officia inter se partiuntur*, unter sich theilen. Idem 14. Philipp. cap. 6 *Partiebantur inter se, qui Capitolium, qui Rostra, qui urbis portas occuparent.* Virg. Æn. 1. v. 194

- - - *Socios partitur in omnes.*

¶ Legas & in significatione passivâ, sed raro. Cicer. 3. de Orat. c. 30 *Paullo secus a me atque ab illo partita sunt.* Idem *Partiendæ invidiæ caussa*, dixit in Orat. pro Sylla cap. 3, & in Vatinium cap. 5. *partiendæ merces.*

¶ Partitio, divisio, *Æquabilis prædæ partitio*, gleiche Theilung der Beute / Cicer. in off. lib. 2. cap. 11. D

¶ Partiarius, cum quo aliquid commune habemus, ut: *Partiarius colonus*, qui *fruges* fructusque cum domino æque partitur. der um die Helfft bauet. Vide Caton. cap. 137.

¶ Partite, adverb. Cic. Orat. cap. 33 *partite, definite, distincte dicere.*

¶ Bipartior, apud Columell. lib. 11. cap. 2. in duas partes divido.

¶ Passive usus Cicero 3. Catil. c. 2 *Atque ibi in proximis villis ita bipartiti fuerunt, ut Tiberis inter eos, & pons interesset.*

¶ Bipartito, adverb. Cic. de Invent. lib. 2. c. 29 *Id fit bipartito*, hoc est, duobus modis. *Classis bipartito distributa*, Cicer. pro Flacco cap. 14.

¶ Tripartitus, ut, *Divisio tripartita*, Cic. 3. Offic. c. 2. & *Caussa tripertita*, [nam & secunda vocali scribitur] 3. in Verr. c. 5.

¶ Tripartito, adverb. Livius lib. 21. c. 7 *urbem tripartito aggreditur.* Et Cic. 5. Tusc. cap. 14. pr. *Bona dividit tripartito.*

¶ Quinquepartitus, Quinquepertitus. Augustinus lib. 15 de Trinit. cap. 5 *Habet vita pecoris sensum quinquepertitum: sed intellectum habet nullum.*

¶ Multipartitus. Plinius lib. 6. cap. 19 *Vita mitioribus Indorum populis multipartita degitur.* Et Tertull. adv. Hæret. c. 7 *Sapientia humana, varietate sectarum in suas hæreses multipartita.*

¶ Dispertio, dispertire, & dispartire, in partes diversas dividere, austheilen oder zertheilen. *Prædam æquabiliter dispartire*, Cic. 2. Off. c. 11. *Dispertire exercitum per oppida*, Livius lib. 29. c. 1. in die Städte vertheilen. *Dispertitus*, passive, zertheilet. *Existimo vos dispertitos, & in speculis esse*, Cic. ad Att. lib. 9. ep. 10. *Cùm regna dispartirentur*, Nepos Eumene c. 2.

¶ Dispartibilis, divisibilis, apud Tertull. adv. Hermogen. c. 39.

¶ Impertio, & impertior deponentaliter, mittheilen. Sic construitur; *Impertio tibi salutem, &, impertio te salute.* Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 40 *Parmenonem summum suum plurima salute impertit Gnatho.* Cic. de amicit. c. 19 *impertiri aliis fortunam.* Et, *Impertire laudem*, Idem pro Lege Manil. c. 8. Et Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. v. 22 *Sed cesso malo impertire herum propere?* Passive Sueton. in Claudio c. 4 *nullo honore impertitus.*

¶ Portio. Id enim omnino a *parte* vel a *partiendo* factum videtur, ein Stück. Juvenalis Sat. 9. v. 127

Flosculus angustæ miseræque brevissimæ vitæ
Portio. Vide *Flos.*

¶ Portiuncula, dimin. Oros. lib. 6. cap. 7 *Historiæ Suetonii competentes portiunculas decerpsimus.*

¶ Proportio, comparatio duarum rerum secundum quantitatem. Cicero de Univers. c. 4 extr. *Id optime adsequitur, quæ Græce ἀναλογία, Latine (audendum est enim, quoniam hæc primum a nobis novantur) comparatio proportiove dici potest.* Et sequenti cap. 5 *aqua terræ proportione*: & mox: *corpus ea constructum proportione.* Gleichheit / Vergleichung / Aenligkeit.

¶ Proportionatus. Firmicus Maternus lib. 4 cap. 13 *corpus satis proportionatum.*

PARTHENIAE, non Parthenii, ut vulgo, ita dicti Tarentini, Lacedæmone profecti, ob notam materni pudoris: quâ de re Justinus lib. 3. cap. 4, 7. & lib. 20. cap. 1, 15. ubi spurios vocatos ait. Add. Lactant. lib. 1. cap. 20. qui aliter non nihil refert. Ὀ παρθενίας planè respondet nostrati, ein Jungfrauen-Kind.

¶ Parthĕnium, Παρθένιον, herba notissima; vulgo *matricariam* vocant, Metran oder Mutterkraut.

PARTHĔNŎPE, Παρθενόπη, una ex Sirenibus, a qua Parthenope Neapolis dicta fuit. Silius lib. 12. v. 33, in hujus urbis descriptione:

Sirenum dedit una suum, & memorabile nomen.
Parthenope, muris, Acheloias, æquore cujus,
Regnavere diu cantus, cum dulce per undas
Exitium miseris caneret non prospera nautis.

Vide *Neapolis.*

¶ Parthĕnŏpēius, adject. sex syllabarum, *Parthenopeia mœnia*, Ovid. 14. Metam. v. 106.

PARTHIA, Παρθία, regio Assyriaca, quam *Parthienem* Curtius vocat lib. 6. c. 2, ubi & docet Parthos Scytharum progeniem esse, quod & Dionysius testatur. Fuit initiò obscura & minus valida gens, deinde nobilissima & potentissima evasit, potita summo imperio post Persas: quibus tamen id cedere rursus volventibus fatis fuerunt coacti. Vide Dionem Cassium lib. 40 in rebus Crassi, ubi accuratè de iis exponit: è Junioribus verò Onuphr. Panvinium lib. 3 Commentar. Reip. Roman. pag. 425.

¶ Parthi, populus, ex Romana historia notissimus.

¶ Parthicus, ut, *Dominatus Parthicus* Tacit. annal. 6. c. 34 *Equitatus Parthicus*, Flor. lib. 4. c. 9.

Partula. Vide *Parcæ.*

Partumejus: vide supra in *Pario.*

PĂRVM, adverbium, wenig. ut; *Parum diligenter aliquid facere*, Cælius Ciceroni sub epist. 9 lib. 10 ad Attic. *Parum firma sunt, quæ de fratre meo scribis*, ipse Cic. ad Attic. lib. 10. ep. 11. Et Plaut. Rud. 4. sc. 4. v. 59 *parum intelligere*, &c. *Primo processit parum*, Ter. And. act. 4. sc. 1. v. 47. zum erstenmahl hat es wenig wollen für sich gehen. *Parum successit quod ago*, ibidem v. 55. Rursus Plautus Pseud. act. 1. sc. 5. v. 62 *Cum apud te parum olet fides.* Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 117 *Mihi parum habeat fidem.* Et Phorm. act. 5. sc. 7. v. 27 *Itane parum mihi fidem esse apud te?* Seneca Procem. in Controvers. *Parum in illis habueris fiduciam.*

¶ Parumper, refertur ad tempus, eine kleine weile / ein wenig. Terent. Andr. 4. sc. 2. extr. *Dum exeo, parumper operire hic.* Et Cic. ad Attic. lib. 9. ep. 4. extr. *Abducere parumper animum a molestiis.* sich des Unmuths und Sorgen entschlagen.

PARVVS, klein. Contra regulam comparatur, minor, minimus, quanquam & *parvissimus* apud Lucret. inveniatur, ut lib. 1. v. 609

- - - *parvissima quæque*
Corpora cœnabunt,

& alibi. Usus & Varro apud Nonium in Rictum. *Minimissimus* apud Arnobium exstat lib. 5. p. 166. Ter. in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 117 *Forsitan hic mihi parvam habeat fidem*, dürffte mir wenig glauben. *Beneficium suum non parvum commemorare*, Cic. pro Cæcin. c. 10 *Rem parvo precio vendere*, Idem 6. in Verr. cap. 60, um geringes Geld verkauffen. *Parva sunt foris arma, nisi est consilium domi*, Id. in off. 1. c. 22. Et Horatius lib. 2. Sat. 2. pr.

Quæ virtus & quanta bonis sit, vivere parvo,
Discite. A

Idem lib. 1. Ep. 10. v. 41 *Serviet æternum qui parvo nesciet uti.* Sed, *Parvi facere, æstimare, pendere, putare*, gering achten. Plautus Mil. a. 4. sc. 8. v. 41 *Parvi ego illos facio.* Et Ter. Hec. 3. sc. 5. v. 63 *Quæ dico, parvi pendunt.* Et, *ducere parvi, putare parvi.* Cic. pro Arch. cap. 6 *pericula mortis & exsilii parvi esse ducenda.* Et Catullus Carm. 23. v. 25

Noli spernere, nec putare parvi.

Et *parvi esse* dicimus. Nepos Eumene cap. 10 *omnes præ illo parvi futuros.* Et, *Herus meus operam meam parvi deputat esse precii*, Ter. Hecyr. act. 5. sc. 3. v. 1. *Parvi refert*, es ist nicht groß oder wenig daran gelegen. Sed *parvi quid curare*, sordida formula est, Latine quidem sic, & similes Genitivi apponuntur verbis *æstimandi*, & *facio*, non tamen id in *curandi* verbo concessum. ¶ Est & ubi pro *parum* ponitur. Lucanus lib. 4. v. 239

- - - - *Si torrida parvus*
Venit in ora cruor, redeunt rabiesque furorque.

Parvus cruor, id est, parum cruoris. Similiter Sedulius de Christo infante:

Parvoque lacte pastus est,
Per quem nec ales esurit.

Id est, non multo lacte: exigua lactis copiâ. Sed duriusculè hæc dicta videntur. ¶ 3. Aliquando *parvus* pro brevi ponitur, & tempus notat. Sic Lucanus *parvam mortem* dixit lib. 4. v. 476. & 528. Terentius Andr. act. 1. sc. 1. v. 83 B

Sic cogitabam: hem, hic parvæ consuetudinis
Caussâ mortem hujus fert tam familiariter.

Parvæ, id est, brevis, non diuturnæ consuetudinis.

¶ 4. *Parvus* aliquando pauperem & humilem, sive, non multo illustrem & clarum significat. Horatius lib. 1. Epist. 3. v. 28

- - *parvi properamus & ampli.*

Servius ad illud Eclog. 7. *tibi Delia parvus* &c. *vel puer*, inquit, *vel humilis vel pauper.* Hirtius de bello Africano cap. 57. *Aquinium hominem novum, parvum Senatorem.* ¶ 5. Puerum etiam significat. Cicero Catil. 3. c. 8 *Romulus, quem inauratum in Capitolio parvum atque lactantem, uberibus lupinis inhiantem fuisse meministis.* Valerius Flaccus, de Achille sub Chironis magisterio loquens, lib. 1. v. 269

- - *te parvus lituos & bella loquentem Miretur.*

Stat. lib. 1. Silv. ult. v. 44

Parvi, fœmina, plebs, eques, Senatus.

Et iterum lib. 7. Thebaid. v. 520

- - *liquistis enim parvosque senesque.*

Conf. Barth. ad Stat. Silv. p. 152. 153. qui perperam Latino usu damnari à sciolis hanc vocem notat. Eodem modo & *parvulus* accipitur. De quo sequentibus.

¶ Perparvus. Plin. lib. 5. cap. 7 *perparva insula.* Cicero pro Dejot. cap. 3 *perparva culpa.* C

¶ Præparvus, idem. Juvencus extremo lib. 2. in Matth. 13

- - *Simile est, cordis si panditis aures,*
Præparvi grano regnum cæleste sinapi.

¶ Parvulus, Virg. 4. Æneid. v. 328

Si quis mihi parvulus aulâ Luderet Æneas.

Parvula manus peditum, Brutus Ciceroni lib. 11. fam. ep. 10. *A parvulo*, Ter. Andr. a. 1. sc. 1. v. 8, & *a parvulis*; von Kindheit auff. Et Cæsar l. 6. B. G. c. 20. *A parvulis duritiæ & labori student.* Quod Livius lib. 1. cap. 39 *à parvo* dixit. ¶ 2. Usurpatur sæpe pro *puero*, præcipue sequioris ævi scriptoribus. Quintil. Declam. 24. *O manus olim mea, quæ me parvulum sæpe gestasti.* Alia exempla vide apud Barthium ad Ceirin v. 139. Hinc patet inique Erasmum Veterem Interpretem Bibliorum Latinum reprehendisse, quod apud Matthæum cap. 18. v. 2 παιδίον *parvulum* vertisset: quippe quem *puellum* reddere debuisset, cùm *parvulus* potius staturæ, quam ætatis ratione dicatur.

¶ Perparvulus. *Sigilla perparvula*, Cicer. in Verr. 6. cap. 43. sehr klein.

¶ *Parvitas*, apud Cic. legitur pro substantia parva, lib. de Univers. cap. 13, *Quæ cerni non possent propter parvitatem.* Gellius lib. 1. cap. 3 *Has tamen & parvitates rerum & magnitudines.* ¶ 2. Pro tenuitate, imbecillitate ingenii viriumque posuit Valerius Maxim. in Prologo: quem locum nolim à Lipsio solicitatum. D Ita enim & Hieronymus Epist. ad Tranquillinum: *Et quia meæ parvitatis quæris sententiam* &c.

¶ Minor. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 113 *Quasi istic minor mea res agitur quam tua*, id est, quasi non tam mea interfit, quam tua, als wäre mir weniger dran gelegen als dir. *Minoris facere, æstimare, vendere.* Cic. 5. in Verrem cap. 64 *Negare non potest, se minoris, quam potuerit, decumas vendidisse.*

¶ Minores, posteri, majoribus oppositi. Virg. Æn. 1. v. 532

- - - - *nunc fama, minores*
Italiam dixisse.

Sic *Minor natu*, jünger. Et, *Minor natu aliquot annis*, Idem in 4. Acad. Quæst. cap. 19.

¶ Minimus, Plaut. Sticho a. 1. sc. 2. v. 63 *E malis multis, malum quod minimum est, id minimum est malum. Minimo emere, redimere*, um das geringste wieder an sich lösen. Idem Epidic. a. 2. sc. 2. v. 110 *Quanti emi potest minimo?* Sed, *Minimus natu*, Cic. 2. de Orat. cap. 14, der jüngste.

¶ Minimùm, zum wenigsten. Apul. Floridis: *Eodem die in palæstra adeò vehementer talum inverti, ut minimum abfuerim, quin articulum defringerem.*

¶ Minusculus, dimin. a Minor. *Minuscula epistola*, Cicero lib. 3. ad Q. fratr. epist. 1. cap. 4. pr. ein klein Brieflein. *Minuscula villa*, Idem Attico lib. 14. epist. 13. *Minusculus Canis* [sidus] Vitruv. lib. 9. cap. 7.

¶ Minus, nomen & adverbium. Nomen, ut neutrum a *Minor*, supra expositum, v. g. in formula *minoris vendere*, ubi *pretium* subauditur. Cætera vim adverbii habent. *Multo minus*, Cic. 13. fam. epist. 1. &c. viel weniger. *Minus diebus XXX*, i. e. minus quàm &c. Nepos Themistocle cap. 5. n. 2. nicht gar in dreyßig Tagen. *Minus potens*, i. e. impotentior. Sic omnibus positivis jungi potest, præstatque periphrasin comparativi. Sæpe non comparativum est, sed idem ac *Non* valet. Ut, *minus bene vestitus*, Nepos Cimone c. 4, 2. *Minus prospere*, improspere, Idem Datame c. 6. pr. Et, *Miserum? quem minus credere est*, Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 18. *Minus intelligo*, Terent. Eun. 4. sc. 5. v. 11. hoc est, non intelligo. *Minus minusque mihi obtemperat*, ie länger / ie weniger / Ter. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 33, quod *minus & minus* est Ovidio 2. Pont. 8. v. 73. Et, *Minus dicere*, est non omnia dicere, quæ erant dicenda. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 17

Nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet.

Terentius Andr. 1. sc. 2. v. 26 *Quo minus nuptiæ fiant.*

¶ Nihilominus, nichts destoweniger. Terent. Phorm. a. 4. sc. 2. v. 7 *Ubi Phædria se ostenderet nihilominus amicum esse.*

¶ Minime, mit nichten. *Spectaculum minime gratum*, Livius lib. 1. c. 25. gar nicht ein angenehm Spectakel. *Minimè mirum est*, Ter. Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 23, id est, non, nequaquam. *Minime gentium*, bey Leib und Leben nicht/ Idem Eunucho a. 4. sc. 1. v. 11.

¶ Paullus, a, um, sive Paulus, aliud diminutivum a parvus est. Titinnius apud Nonium in Trua: *Cocus magnum ahenum, quando fervit, paullâ confutat truâ.* Terentius in Andriâ act. 5. sc. 3. extr. *Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri.* Ibidem act. 1. sc. 5. v. 31 *Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.* Et in Adelph. act. 5. sc. 4. v. 22 *paulo sumtu.*

¶ Paullum vel paulum, neutrum genere, crebro adverbiascit. v. g. *Abesse paulum ab aliquo loco*, Cic. lib. 1. Acad. cap. 1. *Admodum paulum.* Et, *Paulum modo aliquid ostendere*, lib. 1. fam. epist. 5. nur ein wenig sehen lassen. *Post paullum*, bald/oder über ein kleines hernach.

¶ Paullo, Paulo, per se Ablativus, unde etiam Comparativis eleganter apponi solet, ut, *Literæ paullo liberiores*, Cic. 2. Att. ep. 13. *Civis haud paullo melior, quam isti nostri*, ibidem ep. 12. viel oder weit frömmer. *Non paullo gratius id est. Operam navabis non paullo meliorem*, &c. hoc est, multis modis utiliorem, so weit nützlicher seyn wird / &c. * Quæ locutio Latina est & elegans. Alibi propius ad naturam Adverbiorum accedit, ut, *Paullò ante*, kurtz zuvor/ *Paullò prius. Paullò post*, & *post paullò*, apud Cæsar. lib. 1. B. C. c. 20. bald hernach/ nicht lang darnach: *Verba paullo magis prisca*, id est, nimium prisca, Cicer. de clar. orat. cap. 21. *Paullo minus prudens & consideratus paterfamilias*, ein wenig zu unvorsichtig und unbedachtsam / Idem. Utrumque autem dicitur & *paullo minus* absolute, & cum particula *quam*, de quo Casaubonus ad Sueton. pag. 141. *Paullo secius*, ein wenig anders / Cic. de orat. lib. 3. cap. 30.

¶ Paululum, diminutiv. à *paullum*, *Paululum quiddam*, etwas weniges. *Paululum huic deest ad beatam vitam*, Cicer. Tusc. 5. cap. 8. *Hoc paululum mane exaravi*, das wenige habe ich frühe geschrieben / Cicer. ad Brutum. *Paululum respirare*, ein wenig Lufft kriegen / Idem pro Quintio cap. 16.

¶ Perpaulum, sehr wenig / Cicer. lib. 1. de finib. cap. 6.

¶ Perpaululum, Cic. 2. de oratore cap. 35.

¶ Paulatim, adverb. diminutiv. à *paulum*, significat sensim, leniter, mehlich / langsam. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 6, 10 *Paulatim plebem primulum facio meam*, allsachte. *Omnia paulatim crescunt*, Lucret. lib. 1. v. 190.

¶ Paululatim, Apulejus lib. 2. Metam. p. 121 dixit, *paululatim labellis minuens.* Atque ita etiam alibi. Vide Indicem Elmenhorstii. Nec aliter Pricæus vulgavit. Vide p. 31. &c.

¶ Paulisper, paulum admodum, ein wenig. *Paulisper mane*, Ter. Heaut. act. 2. sc. 2. extr. *Commoratus est paulisper, dum se uxor comparat, Milo*, Cicer. pro Milone cap. 10.

¶ Pauxillum, diminutivum aliud à *Paulum.* ut, *Ossa pauxilla atque minuta*, Lucretius lib. 1. v. 835. *Res pauxilla est*, Plautus Pœnulo a. 3. sc. 1. v. 62.

¶ Pauxillulus, idem. Terent. in Phorm. a. 1. sc. 1. v. 3 *Erat ei apud me reliquum pauxillulum nummorum*, er hatte noch bey mir gar ein weniges stehen. Gellius præfatione etiam *pauxillulas admonitiones* dixit: & Plautus Stich. 1. sc. 3, 9 *pauxillulam famem.*

¶ Pauxillùm, adverbialiter. *Pauxillum contentus*, Plautus Captiv. act. 1. sc. 2. v. 73.

¶ Per-

A ¶ Perpauxillum, ibidem v. 74.

¶ Pauxillatim, paulatim. Plautus Epidic. a. 2. sc. 2. v. 63 *Cœpi ad illas pauxillatim accedere.*

¶ Pauxillisper, pro Paullisper, Idem Plautus Trucul. a. 5. v. 21

Plus decem pondo amoris pauxillisper perdidi.

¶ A Paullus, paullum, nomen Romanum *Paullus* est, ut *Æmilii Paulli* &c. indeque

¶ Paullinus, quo nomine insignis ille Nolanus episcopus est, cujus Carmina & Epistolæ supersunt: & alter, Petrocorius a patria, Aquitaniæ oppido, cognominatus, & ipse poeta, qui Vitam S. Martini scripsit, ab Jureto & Barthio commentariis illustratam.

PARVS, i, avis multarum specierum, eine Meise. *Parus major*, vel *fringillago*, Spiegelmeise. *Parus ater*, Kolmeise. *Parus cæruleus*, vel *Montanus*, Meelmeise. *Parus palustris*, Reitmeise / capite prorsus est nigro. *Parus cristatus*, Heubelmeise / Straußmeise / cristam enim in capite nigro fert retro extensam. *Parus caudatus*, Schwantzmeißlein. *Parus silvaticus*, Waldmeißlein / Thannenmeißlein. Gesn.

¶ 2. Est & insula *Parus*, una è Cycladibus, candido marmore celebris. Vide *Paros*.

PASCHA, ătis, πάσχα, & pascha, æ, vel, quod rectius est, indeclinabile. Vide Vossium de Analogia lib. 1. cap. 20. Significat transitum ab Ebraico *Phase* vel Chaldaico *Pasha*, Ostern / id est, Resurrectio, Urstend. De varia hujus vocis significatione vide B Casaubon. contra Baron. Exercitat. 16. sect. 11. & seqq. De ritibus & ceremoniis solennitatis Paschatis vide Scaligerum de emendatione temporum, Bezam ad c. 26. Matthæi v. 2. itemque Brisson. ad Codic. de Feriis. Clasen. in Exercitat. ad Passion. Dominic. lib. 1. cap. 2.

¶ Paschalis, Oesterlich. Sedulius exordio opusculi:

- - - *Hæc est via namque salutis,*
Hæc firmos ad dona gradus paschalia ducit.

PASCO, pascere, pecudum est, sicut vesci hominum, Vallâ auctore. Ponitur quandoque absolute. ut apud Ovid. 4. Metam. v. 635

Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Pascebant &c. weiden.

Nisi heterosin quis malit esse, *pascere* pro *pasci*. Est enim activum, *Pascere boves, bestias*, füttern. Virg. eclog. 1. v. 45 *Pascite, ut ante boves, pueri* &c. Item *Pascere crinem*, das Haar wachsen lassen / vide *Crinis*. ¶ 2. Veteres proprie de servorum familia dicebant: ut apud Catonem *Bene vestire, & bene pascere.* Quo respexit Apulejus Apol. *parcius pasco, levius vestio.* Juvenal. Satyr. 3. v. 141 *Quot pascit servos?* Spartianus in Adriano c. 11 *Ante omnes tamen enitebatur, ne quid otiosum vel emeret aliquando, vel pasceret.* ¶ 3. Pro edere etiam veteres usurparunt. Martial. lib. 9. epist. 81 *pascit Gellius.* ¶ 4. Transfertur eleganter ad oculos & animum. *Pascere animum*, Virg. 1. Æn. v. 464 *animum pictura pascit inani*, belustigen. *Oculos pascere suos in aliqua re*, Cic. 11. Philipp. c. 3. extr. seine Lust sehen.

¶ Pascor, pasci. Ovid. extremo lib. 1. amorum:

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

¶ Pastus, ûs, nomen, Weide oder Fütterung. Cic. 2. Nat. D. c. 47 *Comparavit pastum animantibus large, & copiose natura.* Et *Pastus animorum*, Hertzenlust und Weide. Idem in 5. Tusc. c. 23 *Suavissimus pastus animorum oblectatio solertiæ.*

¶ Pastio, pecudum alimentum, & actio ipsa pascendi. Cic. pro Lege Man. c. 6 *Asia magnitudine pastionis omnibus terris antecellit.* Hygin. fab. 254 *in pastionem boves mittere.*

¶ Pascuus, adjectivum, ut, *Silva pascua*, Lege 30 § ult. de Verb. signif. *Pascuus ager*, Plautus Trucul. a. 1. sc. 2. v. 47. *Rura pascua*, Lucretius lib. 5. v. 1247, quæ pascuis destinata sunt, Viehetrifft / Weideplatz.

¶ Pascuum, & *Pascua*, neut. eine Weide. *Læta pascua*, Horat. lib. 4. Oda 4. v. 13. *Herbosa pascua*, Ovid. 2. Metam. v. 689. Utrobique numero plurali. ¶ Sed & in fœminino *pascua, pascuæ* dicitur, non antiquis modo, sed & posterioris ævi scriptoribus. Tertullian. Apologet. cap. 22 *Et quæ illi accuratior pascua est, quam ut hominem è cogitatu veræ divinitatis avertat præstigiis falsis?* Sane revera adjectivum est: itaque cum *pascua* dicitur, subintelligi terra debet; cum *pascuum*, subintelligendum *arvum*. D Et male Grammatici negarunt *pascuum* in singulari exstare. Nam Varro l. 2. de re rustica c. 12 *viride pascuum:* Columella l. 7. c. 1 *Rus, quod pascuo caret;* & cap. 12 *agrum sine pascuo*, dixit.

¶ Pastor, cui pecoris pascendi cura commissa est, ovium vero proprie. A bubulco enim discernit Juvenal. sat. 11. v. 151

Pastoris duri est hic filius, ille bubulci.

Et Suetonius Tiberium provinciarum præsidibus rescripsisse tradit; *Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere.* ¶ Pastores etiam dicuntur, qui pecuariam exercent. Vide *Arator* in *Aro.* Metaphorice Pastores *Reges* apud Homerum erant, qui frequenter λαῶν, *populorum* addit, v. g. Iliad. B. v. 85 ποιμένι λαῶν, ubi Didymus: ποιμένι, βασιλεῖ.

¶ Pastōrius, a, um, quicquid ad pastorem pertinet, apud Ovid. lib. 2. Metam. v. 682 *pastoria pellis.* Idem Calpurn. Ecl. 5. v. 105

Gnavaque sedulitas venit, & pastoria virtus. Et,

Pastorius habitus, apud Florum lib. 1. cap. 17. & c. 20. ibid. *Pastoria Pales.*

¶ Pastoralis, ut *Pastoralis habitus*, apud Livium lib. 9. c. 36. *Pastoralis cantus*, apud Claud. lib. 1. laud. Stil. v. 182. *Tectum pastorale*, Hirten-Hauß / apud Statium 12. Theb. 268.

¶ Pastoraliter. Venant. Fortunatus in epist. quæ inter 14 & 15 carmen est, lib. 8.

¶ Pastoricius, a, um, ut: *fistula pastoritia*, Cicer. ad Attic. vide *Fistula.* Et, *Fera quædam sodalitas & plane pastoritia atque agrestis*, apud eundem pro Cœlio cap. 11. *Pastoritius canis*, Apulejus lib. 9. p. 233.

¶ Compascere, *compasci*, simul pasci, Plin. lib. 9. cap. 54.

¶ Hinc *ager compascuus*, ein gemeiner Weideplatz. Cicero in Topicis cap. 3, *Si compascuus ager est, jus est compascere.*

¶ Compastor. Hygin. fab. 187.

¶ Depasco & Depascor, deponens. abweiden / abfressen. Columella lib. 7. cap. 5. sub fin. *Si hædi rosidas herbas depaverint.* Virgilius 3. Georg. v. 458

- - - *artus depascitur arida febris.*

Item 2. Æn. v. 215 *miseros morsu depascitur artus.*

¶ Depastus, passive, *Depastæ segetes*, Plin. lib. 18. c. 17.

¶ Depastio. Idem lib. 17. c. 24 *Depastio animalium.*

¶ Compescere, quasi intra pascua continere, coërcere, cohibere, inne halten / zurück halten / zähmen / ut, *Animum, mentem compescere*, Horat. 1. epist. 2. v. 62

Ira furor brevis est, animum rege, qui nisi paret,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catena.

Digito compesce labellum, Juven. satyr. 1. v. 160.

¶ Dispescere; Festus: DISPESCERE *proprie est, pecus a pastione diducere, ut compascere, una pascere, & in uno loco continere.* Hinc pro disjungere, separare ponitur. Plin. lib. 5. cap. 9 *Inde Africam ab Æthiopia dispescens.*

¶ Impascor, idem quod pascor. Columella lib. 6. cap. 5. *Loca, quibus nullum impascitur pecus.* Sed

¶ Impastus, ungefüttert / hungrig. Virg. 9. Æn. v. 339

Impastus ceu plena leo per ovilia turbans.

Silius Italicus lib. 7. v. 129 *impasta turba luporum.* Et Prudentius Cathem. 4. v. 99

Impasti licet irruant leones.

¶ Repascere. Paullinus Nolanus Jambo ad Cytherium v. 853

Ut pullus aquilæ dicitur repascere
Curâ parentes mutuâ.

Idem Epist. 44. (vet. ed. ep. 31) cap. 1. *Quid agam? a quo mihi tribui petam impendia, quibus possim divitem pauper repascere?* wieder speisen / wieder füttern.

PĀSĬPHAE, es, Πασιφάη, Solis filia, uxor Minois regis Cretæ & Mater Minotauri. Martial. Spectac. carm. 5

Pasiphaen junctam Dictæo credite tauro.

C ¶ Pasĭphāēĭus, sex syllabar. *Pasiphaëiam Phædram* dixit Ovidius filiam Pasiphaes lib. 15. Metam. v. 500.

PASSAGIVM, ita prolapsa Latinitate dicebatur expeditio in terram sanctam. Scripsit ea de re pecul. dissert. Bœclerus.

PASSER, eris, στρουθὸς, avis notissima & turpissima, ein Sperling. *Passer silvestris* seu *torquatus*, ein Ringelsperling / Waldsperling / à torque albo, quo à passeribus communibus differt. *Passer alius silvestris magnus*, ein Gerst-Hammer / hordeum enim & triticum depascit. *Passer aquaticus*, nidificat in arundinetis, ein Rohrsperling. *Passer Troglodytes*, sic dictus, quod in arborum cavernis nidificet, ein Baumsperling / τρυγλοδύτης, cavernas subire significat; Gesnero avicula est regulo similis. *Marinus passer*, pro struthio camelo, apud Plaut. Pers. act. 2. sc. 2. *Passer*, quia avis: *marinus*, quia peregrinus. Sic enim & Celsus *pastinacem marinam* pro peregrinâ dixit, Scaligero observante. ¶ 2. *Passer vetulus non illaqueatur*, Italorum proverbium est, Gesnerus.

¶ Passerculus, dimin. Cic. 2. de Divin. c. 30.

¶ Passeres, pisces, *Rhombi* vel *soleæ*, Halbfisch / Schollen / Platcislein / Butten. Cognatæ enim videntur esse species, tametsi differant. Vide Gesner.

PASSIM, à passu, hin und wieder / vulgo, undique. *Huc & illuc passim vagari*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 38, de avibus. Idem pro Murzen. c. 35 conjunxit *vulgo, passim.* Et pro Sylla cap. 15. pr. *Describi ab omnibus statim librariis, dividi passim, & pervulgari, atque edi populo Rom. imperavi.* hin und wieder ausbreiten.

¶ Ab hoc adverbio *Passivum*, id est, commune, promiscuum, vulgare, & *Passivitas* deduxit Tertullianus, quibus passim utitur.

PASSVM, i, substant. liquor est ex uvis sole siccatis expressus, gesotten Wein. Vide Voss. lib. 1. Inst. Orat. p. 169.

¶ Et *Passus*, adject. ut, *Uva passa*, Rosin / quod in siccando solem sit passa. vide Nonium in hoc verbo. *Racemi passi*, Virg. 4. Georg. v. 269. *Lac passum*, gewellte Milch / apud Ovidium 14. Metam. v. 274. Lucilius *passos senes*, id est, exsuccos dixit apud Nonium.

PASSVS, us, mensura. *Passus simplex*, qui pedes duos & semipedem continet, ein Schritt. *Passus Geometricus*, qui pedes quin-

que continet, ein Maaß/ fünff Schuhe lang. *Peragrare passibus* A *disjunctissimas terras*, Cic. pro M. Marcello cap. 2. durchwandern. Idem lib. 3. ad Q. frat. ep. 1. cap. 2 *Se se mensum pedibus ajebat passuum CCCC.* zu Fuß durchreiset. Sic *Mille passuum* &c. His veteres namque metiebantur suos lapides, & milliaria. Facere autem 1000 passus unum lapidem Ital. 4000 passus unum milliare Germanicum vulgò traditur. Ovid. 5. Trist. eleg. 8

Passibus ambiguis fortuna volubilis errat, &c.

PASTILLUS, massam significat, cujuscunque materiæ, orbicularis formæ. *Pastilli*, τροχισκοί, runde Küchlein/ Trazisken. Pilulas unguentarias exponit Erasmus in illo Horatii lib. 1. Satyr. 2, 27 *Pastillum Rufillus olet*, &c. Vide Chiliadas. Quid sit, Celsus explicat lib. 5. c. 17.

¶ Pastillicare, pastilli figuram rotundam repræsentare. Plinius lib. 21. cap. 8 *Luteus bellio pastillicantibus barbulis coronatur.*

PASTĬNĀCA, σταφυλῖνος, herba seu olus potius, quod etiamnum in culinis sub hoc nomine notum est. Sed variæ species: *Pastinaca agrestis; Pastinaca erratica*, Plin. lib. 25. c. 8. & *pratensis*, lib. 21. cap. 15. ¶ 2. *Pastinaca* Piscis, *Pastinaca marina*, caudam habet oblongam, & in eâ aculeum seu radium, quo nihil est venenatius, Plinio auctore lib. 9. c. 47. Græcis τρυγὼν θαλασσία est, Germanis inferioribus, ein Peilstert/ hoc est, cauda sagittata.

PASTĬNUM, ferramentum bifurcum vinitorum, ein Karst oder Weinhacken/ apud Columellam lib. 3. c. 13. cui & fodere *pastinare* B est, hacken.

¶ Pastinatio, ibidem cap. 12. extr. *pastinationem suscipere*, das Behacken vornehmen.

¶ Pastinator, ein Winzer oder Weinhacker. ibid. cap. 13.

¶ Perpastinare, wol durchhacken. Tralate Tertullianus de Cultu fœm. lib. 2. c. 9 *perpastinantes divitiarum vel elegantiarum usum*, id est evellentes, abdicantes. Ita Rigalt. legit: sunt qui & *repastinantes*.

¶ Repastinare, refodere. ut, *Vineam repastinare*, auffs neue ümhacken/ Columell. lib. 4. c. 32. *Repastinare ungues*, Tertullianus dixit de Pœnitent. cap. 11. Vide *Unguis*. Idem & *vitam repastinare* dixit pro renovare, de Anima cap. 50. Verba sunt: *Nec magiæ dabit quisquam, ut eximat mortem, aut repastinet, vitis modo, vitam, ætate renovata. Hoc enim ne Medeæ quidem licuit in hominem, etsi quidem in vervecem.*

¶ Repastinatio, Cic. de Senect. cap. 15. *Quid agri fossiones repastinationesque proferam?*

PASTŌMIS, idis, fœmininum, παστομὶς, instrumentum ferreum, seu ligneum, quo equi in naribus aut ore coërcentur, ein Knebel oder Nasenband. Legitur apud Lucilium:

Pastomides huic ingentes de naribus pendent.

PATAGIUM, ornamentum est illud, quod tunicæ summæ assultur, eine Wulst oder Gebräme üm den Rock. Ita Festus exposuit, & C usus est Apulejus pag. 119, *crines sinuato patagio residentes.* Nonius Marcellus: *Patagium aureus clavus, qui pretiosis vestibus immitti solet*, quod vero similius est. Nomen à maculis habet. *Petagus pestilens*, qui nullum indicium morbi relinquit præter nævulos in parte corporis. Vid. Scal. Append. ad Conject.

PĂTĂRA, Lyciæ urbs, Apollini sacra, ubi & sex hibernis mensibus oracula reddebat. Servius ad illud 4. Æn. v. 143 *Qualis ubi hibernam Lyciam*, &c. & Lutatius Scholiastes Statii ad 1. Thebaid. sub fin.

¶ Pătăreus, trisyllabum, cognomen Apollinis apud Horatium lib. 3. Ode 4. v. 64.

¶ Patareïs, fœm. Avienus Descript. Orbis v. 684

Qua frons tenta salo Patareidos eminet arcis.

PATAVIUM. Vide *Padus* & *Padua*, urbs Italiæ in Venetis ad Adriaticum mare, ab Agenore condita, patria T. Livii.

¶ Patavīnus, denominativum. ut *Livius Patavinus*. Et, *Patavinorum aquæ calidæ*.

¶ Patavinitas, quam in Livio Pollionem deprehendisse Quintilianus refert lib. 1. cap. 5. de qua clarissimi viri D. G. Morhofii eruditissimus liber, ut legatur, dignus est.

PĂTEO, patere, apertum, patentem esse, offen stehen. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 8, 28 *Postulo ut tua mihi domus, te præsente, absente pateat.* Idem ejusd. fab. act. 1. sc. 2. v. 9. *Semper tibi patent fores hæ.* Virg. 6. Æn. v. 127 D

Noctes atque dies patet atri janua ditis.

Cic. de som. Scip. cap. 3 *Huc tibi aditus patere non potest*, hieher kanst du nicht kommen. *Omnium querelis aures tuæ patent*, Cic. ad Q. frat. lib. 1. ep. 1. c. 8. du hörest aller Leute Klagen gerne. *Late, latissime patere*, sich weit erstrecken. *Avaritia latissime patet*, Cic. 1. off. cap. 7. extr. Eleganter Cicero pro Dejotaro c. 5 *Domum se contulit, teque Alexandrinum bellum gerente utilitatibus tuis patuit*, i. e. nihil negavit tibi, nihil veluti clausum tibi esse voluit, quod usui esse posset. Ita Lambinus legit: alii *paruit utilitatibus.* Propertius lib. 4. Eleg. 7. v. 73

Nutrix in tremulis ne quid desideret annis:
Parthenie: patuit, nec tibi avara fuit.

Commendat Cynthia Poëtæ amatori Partheniam nutricem suam, ne gravis senectâ egeat. Ei rei argumenta duo ducit: primò quod ei *patuit*; hoc est, facilis ei fuit, & libenter annuit votis ejus, cum aditum ad amicum peteret. Secundo, *quod non avara fuit*, hoc est, non care vendidit ei ad amicum aditus. Hinc & obsceniusculum verbum est, & de illis dicitur, qui florem ætatis abutendum aliis præbent. Tibullus in Priapejo:

- - - nec tibi tener puer
Patebit ullus.

Ovidius lib. 14. Metam. Fab. 4. v. 133

Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.

Ovid. lib. 1. de arte amandi v. 361

Pectora dum gaudent nec sunt adstricta dolore,
Ipsa patent, blandâ tunc subit arte Venus.

¶ *Patere ictibus* dicitur, qui nullo modo repellit ictus, sed recipit. Virg. Culice v. 194

- - - - fœdique patentis
Ictibus ossa ferit - - -

Hinc Celsus dixit *Senectutem longis morbis patere* lib. 2. c. 1, pro obnoxiam esse. Dicitur &, *præbere latus.* Vide *Latus.* ¶ Patens, patentior, patentissimus. *Campi patentes*, Virg. 4. Georg. v. 77. freye offene Felder. *Patentior vallis*, Livius lib. 21. c. 7. *Patentior via*, Idem lib. 34. c. 39. *Patentissimis locis*, Sueton. Claud. c. 32.

¶ Patenter, patentiùs, adverb. frey. Cic. de Inventione lib. 2. c. 23. pr. Comp. *patentiùs* usus est. Vide in *Expedite* sub *Pes.*

¶ Patesco, patescere, patentem fieri, auffgethan oder geöffnet werden. Virgil. 2. Æn. v. 483

Apparet domus intus, & atria longa patescunt.

Et ibidem v. 309 *Danaumque patescunt insidiæ*, hoc est, manifestæ fiunt, der Griechen Hinterlist kömmet an den Tag. Verbum Poëticum, quo tamen usi & Historici, & Oratores, ut observat Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 453. Livius lib. 22. c. 4 *Deinde paullo latior patescit campus.*

¶ Pator, ris, nomen, quod hiatum & apertionem sonat. Apulejus sæpe usus est. Vide Indic. Elmenhorst. v. g. lib. 1. de Asino p. 111 *Vulnus dehiscit in profundum patorem*: & lib. 10. p. 253 *in quadratum patorem cuneati.*

¶ Pătŭlus, patulum. quod semper patet, ut, *Patula arbor*, id est, longe lateque ramis suis diffusa, ein Baum/ der sich weit ausgebreitet. *Patulis ramis diffusa platanus*, Cic. de Orat. Horat. 1. epist. 18. v. 70

Nec retinet patulæ commissa fideliter aures.

Servius ad illud Virgilii Eclog. 1 *Tityre tu patulæ* &c. PATULUM, inquit, *dicitur, quod patet naturaliter, ut* NARES, ARBOR, CRUX. PATENS *verò est, quod clauditur & aperitur*, ut OSTIUM, OCULI &c.

¶ Patălis bos Plauto dicitur, qui diversa & patula cornua habet, ut Festus explicat. Græci quoque ejusmodi boves πατάλας vocant, ut Scal. in Conject. observat.

¶ Prŏpătŭlus, late patens, ut, *Apertus ac propatulus locus*, Cic. 6. in Verr. cap. 49. ein gar freyer und offener Ort. *In propatulo*, id est, palam, frey und öffentlich. Nepos Hannibale cap. 9 *Statuas in propatulo domi abjicit.* Sallustius Catil. cap. 13 *pudicitiam in propatulo habere* dixit.

¶ Et *Propatulo* sine præpositione, quasi adverbium, pro *in propatulo.* Pomp. Mela lib. 1. cap. ult. de Mosynis: *propatulo vescuntur.* Ita clarissimi viri ediderunt, Isaacus Vossius & Jac. Gronovius.

¶ Bĭpătens, ut, *Bipatentes portæ*, apud Virgilium 2. Æneid. v. 330

Portis alii bipatentibus adsunt, hoc est, geminis.

Et lib. 10. Æneid. v. 5

Considunt tectis bipatentibus, incipit ipse, i. e. apertis.

¶ Semipătens halb geöffnet. Sidonius lib. 7. epist. 6 *semipatentibus jacere vestibulis.*

¶ Interpătēre, darzwischen offen seyn. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 18 *Ei Deo ædes dicata est specie rotunda; cujus medium interpatet tectum.* Et Vegetius 3. de re mil. cap. 15 *Senos pedes a tergo inter singulas acies in latum diximus interpatere debere.* Et Martianus Capella lib. 6. c. de quarto sinu Europæ: *Inter Bosporos, id est Cimmerium & Thracium latus, interpatent millia quingenta.*

¶ Subpătere, von unten offen seyn. Apulejus sub finem lib. 7 *immitto me campis subpatentibus.* Et lib. 8. p. 210 *[illegible]: Fovea fruticibus imis subpatet.*

¶ Patefacere, aperire. *Hostibus portas patefacere*, Livius lib. 2. c. 15. den Feinden die Thor öffnen. *Fenestram ad nequitiam patefacere.* Vide *Fenestra. Aditum alicui ad aliquid patefacere*, Cic. 13. fam. epist. penultima. Et Terent. in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 23 *Meas injurias nullo unquam patefecit loco*, offenbahren. Sic Cic. ad Attic. lib. 11. ep. 13 *Odium suum in aliquem patefacere*, seinen Groll gegen einen an den Tag bringen. *Verum patefacere & illustrare*, die Warheit ans Liecht bringen/ Idem in Lælio c. 26.

¶ Patefio, geöffnet werden / offenbahr werden. Ter. Phorm. act. 5. sc. 4. v. 6 *Sin patefit*; opponitur τῷ celari. *Patefiunt noctu fenestræ*, Propert. lib. 3. eleg. 20. extr. *Patefactus equus* [Trojanus] Virg. 2. Æn. v. 259. Et, *Veritas patefacta*, Cic. pro Sylla cap. 16. pr. Et *patefaciendus* invenitur. Arnobius lib. 1. pag. 38 *Inexplicabilis ratio fati, clausis patefacienda mysteriis.*

¶ Pate-

¶ Patefactio, Eröffnung/Offenbahrung. Cicero de finib. lib. 2. c. 2. *patefactio rerum opertarum.* A

PĂTER, πατὴρ, parens, genitor, qui ex se genuit liberos. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 7. v. 4 *Tuus Hercle vero, & animo & naturâ pater.* Ibidem a. 1. sc. 2. v. 46 *Naturâ tu illi pater es*, leiblicher Vater. *Patre usus est diligente*, Nepos Attico princ. einen fleißigen Vater haben. *Pater familias*, Haußvater/Haußherr. Quo nomine Suetonius pro cive usus est, Domitiano cap. 10. ubi vide Casaubon. & Torrentium. *Patrem gerere*, pro, paterno affectu esse, Claudianus dixit Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 92. vide supra & *Mater*. ¶ 2. Patrum nomine etiam veniunt avi, soceri: denique auctores omnes generis. Plinius lib. 7. cap. 3 *Q. Metellus Macedonicus cum VI relinqueret liberos, XI nepotes reliquit, Nurus vero generosque & omnes, qui se patris appellatione salutarent, XXVII Patres majoresque nostri: patrum nostrorum memoriâ:* zu unserer Vorfahren Zeit. ¶ 3. Erat & honoris ac reverentiæ vocabulum: cum bene meritos suos patres vocarent. Plautus Rudente act. 4. sc. 8. princ.

- - - - mi Trachalio,
Mi liberte, mi Patrone, mi Pater.

Horatius ad Mæcenatem lib. 1. Epist. 7. v. 37

Sæpe verecundum laudasti: Rexque Paterque
Audisti coram; nec verbo parcius absens.

Nempe sunt patroni Clientibus quasi patres, unde & appellati. ¶ Sic & boni rectores & præsides civitatis, *Patres patriæ* appellantur: quod genus honoris primùm Ciceroni datum est, patefacta elisaque nefaria conjuratione Catilinæ. Quæ appellatio postea communis Imperatoribus omnibus fuit. Quam multi tam cupide & ambitiose expetierunt, ut primò statim Imperii die assumerent: contra, quam graves ac sapientes; principes fecerunt: qui illud nominis vel detractare maluerunt, quàm temere, nec satis meriti (ut sibi videbantur, quod nimis arduum esset implere, accipere: ut Augustus, Trajanus &c. Vide Plinium Panegyrico Trajani c. 21. & ibi Lipsium. Sed qua de caussa Principes dicti *Patres patriæ*, pulchre docet Seneca lib. 1. de Clementia c. 14. quem vide. ¶ Sed & Romulus a cura paterna, qua Rempubl. deberent tueri, Senatores *Patres* appellavit. De quo Florus lib. 1. c. 1 *Romæ & Senatores vocabantur Patres: quod sic consulere civibus, ut patres liberis, deberent.* Sallustius de primo civitatis Romanæ statu Catil. c. 6 *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientiâ validum erat, Reipubl. consultabant. Hi verò ætate, vel vitæ similitudine* PATRES *appellabantur.* Quid quod & ipsi Dii Patres appellati: ut *Jane Pater, Mars Pater* &c. Est enim religionis nomen, Diis omnibus commune, ut Servius auctor est. Quin Jupiter ipse *summus Pater*, & absolutè atque κατ' ἐξοχὴν *Pater* appellatur. Virg. 1. Georg. v. 283 B

Ter Pater exstructos disjecit fulmine montes.

Et plurimis aliis locis. Horat. lib. 1. Od. 2

Jam satis terris nivis atque diræ
Grandinis misit pater.

Aristoteles lib. 8. Ethic. Nic. cap. 10 auctor est Jovem ab Homero πατέρα appellatum, ut innueret paternum esse debere regnum. Quibus similia & Dio Chrysostomus Oratione de Homero in fine scripsit. Aliter tamen & *Pater* dictus est Jupiter, & nobis quoque vocatur Deus, quia pater auctorque omnibus est. Unde & Plato *communem Patrem* appellavit. Vide Max. Tyrium, & Boethium lib. 3. Metro 6. ¶ *Pater* Senior est, & magister in quaque re. Vid. Barth. ad lib. 3. Theb. Stat. p. 815. Hinc ¶ Philosophi quoque sectæ suæ auctores ac Principes *Patres* vocabant. Horat. lib. 1. Satyra 3. v. 126 C

- - - - non nosti, quid Pater, inquit,
Chrysippus dicat.

Lucretius lib. 3. init. ad Epicurum:

Tu pater, & rerum inventor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta.

Similiter quoque Horatius lib. 1. Epist. 19. & Propertius lib. 3. Eleg. 2 Ennium *Patrem* dixerunt. Nec alia ratione veteres & primos religionis nostræ doctores appellamus *Patres*. ¶ Solebant & salutaturi *Patres*, qui ætate præcederent: æquales enim *fratres*, minores *filios* appellabant. Horatius lib. 1. Epist. 6. v. 54

- - - - Frater, Pater, adde
Ut cuique est ætas.

Vide ibi Torrentium, itemque Casaub. ad Characteres Theophrasti pag. 125. Fuit enim hæc ratio non Latinis tantùm, sed Græcis etiam usitata. Quin Ebræis quoque; ut 1. Samuel. cap. 24. v. 12. & Actor. cap. 6. v. 2. aliisque locis plurimis patet. Estque dubio procul gentibus omnibus communis. ¶ 4. *Pater patratus* dicebatur Princeps fecialium, ut Servius interpretatur, cujus opera in bellis indicendis pangendisque fœderibus prisci utebantur Romani: sic appellatus, quòd ad jusjurandum patrandum, id est, faciendum, adhiberetur. Livius lib. 1. cap. 24. Vide & Servium in 9. Æneid. D

¶ Compăter, *Patrinus* aliis, qui infantem de sacro fonte levat. Utrumque non satis Latinum. Melius, *Sponsores fidei*: & *Offerentes*, & *Susceptores* vocantur. Vide Vossium de Vitiis sermonis lib. 2. & Richard. Montacut. de Orig. Eccles. part. 1. pag. 83. 104. 115.

¶ Cunctipăter, Deus, ut *Cunctiparens*, quo usus est Prudentius. Vide supra in Compos. a *Pario*. Theodulfus lib. 1. Carm. v. 69 de Hiskia rege:

Cui tria cunctipater voluit superaddere lustra.

¶ Omnipăter, idem. Prudentius passione Eulaliæ v. 70

Omnipatremque negare Deum.

¶ Sēmipăter, ex Ovid. 6. Fastor. v. 214 vulgo affertur. Libri habent *Semo pater*, atque ita etiam inscriptio Reatina apud Grut. p. 96. n. 7 SANCO FIDIO SEMO PATRI. Vide *Semo*.

¶ Patricii, qui ex patribus, sive primis Senatoribus, quos legerat Romulus, nati ducebant genus. Livius lib. 1. cap. 8. extr. PATRES *ab honore*, PATRICII *qui progenies eorum, appellati.* Postea verò cum ceteris sub Regibus aut ampliandus aut supplendus esset Senatus; illorum quoque qui tum allecti inter Patres ex clarissimis civium essent progeniti, *Patricii* appellati. Sed cum discrimine aliquo: nam qui ex Romuli Patribus oriundi essent *majorum gentium*; hi postremi, *minorum* appellati fuerunt. Quanquam ab hoc nonnihil abire videatur Tacitus, qui *minorum gentium patricios* ad eos refert, qui à L. Bruto creati patres. Quem locum tamen (qui est 11. Annal. cap. 25) corruptum putavit Ludovicus Vives, ut Lipsius observat, quem ibi vide. Sed sub Cæsaribus, cum deficere cœpissent patriciorum familiæ, ex clarissimis & vetustissimis Senatoribus, quique in patricias gentes fuerunt transscripti. Quo accidit, ut neque Senatores omnes patricii, ut sub Regibus; nec omnes Patricii Senatores essent. Post Reges enim plures de plebe in Senatum adoptati atque ad magistratus admissi fuerunt. Vide Sigonium lib. 1. de antiquo Jure Civ. Rom. c. 7. & Onuphrium Panvin. in 1. Fastorum p. 42. & seq. Adde Pithœum lib. 2. Advers. c. 7. Itemque Casaubon. ad Suetonii August. cap. 10. Patricios inde dictos volunt, quod patrem ciere possent. Quo illud Livii pertinet Orat. P. Decii Muris lib. 10. cap. 8. *En Romæ unquam fando audistis patricios primo esse factos, non de cælo dimissos, sed qui patrem ciere possent*: id est, nil ultra, quam ingenuum. Ego puto τὸ cius, non a cieo, sed merum additamentum esse; ut a *Faber Fabricius*, ita à *Pater Patricius*. Sed sæpe in adducendis originibus vocum lusere veteres: sic *testamentum* voluerunt dici nonnulli, quasi testans mentem: cum a testamen sit, ut a fundamen fundamentum: à monimen monimentum, &c. Hæret patriciorum vel illa, vel similis quædam, in quibusdam hodie adhuc Germaniæ urbibus appellatio, Geschlechter. Imperator dictus *primus Patricius Romanus*, ut & alii Principes Imperatori non subjecti: qua de re Tiraquell. Tract. de Nobilitat. cap. 20. Barth. ad Claud. p. 1344. & ad Stat. Silv. p. 60. ¶ Diversi generis *Patricii* fuerunt illi, qui a Constantino Magno instituti fuerunt, & sequentium Imperatorum temporibus celebrantur. Hi enim amici & consiliarii principum erant, & proximi gradu censebantur. Adde, ut honor iste ac dignitas aliis omnibus anteferretur. De eo intelligendum illud Prudentii opinor, cum de seipso præfat. in suos libros scribit: *Tandem militiæ gradu*

Evectum, pietas principis extulit,
Assumtum, propius stare jubens ordine proximo.

Vide Meursium Glossario Græco-barbaro in voce πατρίκιος. Hinc

¶ Patriciatus, ipsa dignitas patriciorum. Ammianus lib. 29. c. 13 *Patriciatûs columina.* Adde Cassiodor. lib. 8. epist. 9.

¶ Patrīmus, qui patrem adhuc superstitem habet, sicut *Matrimus*, qui matrem. Vide *Mater*. *Patrima virgo* Minerva dicitur Catullo Epigr. 1. Ubi vide Scal. Tacitus 4. Hist. c. 53 *Dein virgines Vestales cum pueris patrimis matrimisque aqua rivis & fontibus, amnibusque hausta abluere.*

¶ Patrītus, a, um. *Patrita & avita Philosophia*, hoc est, quam Patres & Avi nostri professi sunt, apud Ciceron. lib. 1. Tusc. c. 19. Vide Nonium.

¶ Păternus, adject. *Bona paterna, hæreditas paterna.* Ter. in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 4

O Æschine, pol haud paternum istuc dedisti.

Et, *Haud canit paternas cantiones*, Vide Chiliadas. Latini sæpe utuntur adjectivis, ubi possent uti Substantivis, ita hic dicitur *paternus amicus*, pro *amicus patris*. Germani contra. Sic *fraternus sanguis*, pro *fratris sanguis*, apud Nepotem Timoleonte cap. 1.

¶ Paternitas. Augustinus epist. 232 *episcopali paternitate ecclesiæ providere.*

¶ Patrius, aliud adjectivum. *Patria bona abligurire* Terent. Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 4. *Patrius animus in liberos*, Cicer. pro Roscio Am. cap. 16. *Hoc patrium est*, id est, patris, vel paternum officium. Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 49. ¶ 2. Quod patriæ est. Ut, *patrii ritus*, Cic. 2. de Legib. c. 9. *Mos patrius occiderat*, Idem Paradoxo 4. hoc est leges & disciplina. *Sermo patrius*, Cic. 1. de Fin. c. 2. pr. *Circum muros patrios*, Virg. 2. Æn. v. 279. Quidam geminum adjectivum *patrius* faciunt, alterum a *pater*; a *patria* alterum deducentes; sed sine caussa ita distinguunt, cum & ipsa patria, πατρὶς, per se Latine adjectivum fit, sub quo *terra* audiatur, quemadmodum Virgilius Æn. 6. v. 508 plenius dixit

- - - patriâ decedens ponere terrâ.

¶ Patria, πατρία, πατρὶς, communis omnium parens, Vaterland. Cic. in Tusc. l. 5. c. 37 *Patria est ubicunque bene est.* Sive:

Omne solum forti patria est.

Quod eleganter admodum Germani dicunt, Biedermans Erbe liegt in allen Landen. Cicer. in Catil. 4. cap. 12. extr. *Patria solum cum omnibus est charum, tum verò dulce atque jucundum.* Præclare ille apud Plutarchum Præceptis Polit. p. 809. φιλῶ τέκν' ἀλλὰ πατρίδ' ἐμὴν μᾶλλον φιλῶ: *Amo liberos; sed patriam meam amo magis.* *Patriâ carere*, de exule.

¶ Repatriare, pro redire in patriam, dixit Solinus, non opt. auctor Latinitatis, cap. 40.

¶ Patrissare, patris mores imitari, sich Vätern/ des Vaters Weise an sich nehmen/ Terentii est in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 25 *Laudo, Ctesipho, patrissas*, &c. Et Plautus Pseud. a. 1. sc. 5. v. 27 *Id tu miraris, si patrissat filius?*

¶ Patricīda, vel quod usitatius *Parricida*, patris interfector, item matris, avi, fratris, sororis &c. Paullus lib. 5. Recept. Sent. Tit. 24. Sent. 1 *Lege de Pompeja, de parricidiis tenetur, qui patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem, Patronum, patronam occiderit. Hi etsi antea insuti culeo in mare præcipitabantur, hodie tamen vivi exuruntur vel ad bestias dantur.* ¶ Duodecim Tabb. legibus *parricidæ* etiam dicti, qui civem seu liberum hominem datâ operâ occidissent, ut Torrentius notat ad Suetonii Cæsarem c. 42. ¶ Sed & qui impii in patriam, *parricidæ* vocati. Sic, quod invasisset imperium, & bellum inferret patriæ, Vitellius, *Parricida* vocatus, de quo Tacitus 1. Hist. cap. 85. Et Cicero 1. in Catil. c. 12 *Hoc parricida civium interfecto.* Solon interrogatus, quam ob rem contra parricidas legem nullam tulisset? respondit, διὰ τὸ ἀπελπίσαι, hoc est, quia desperasset hujusmodi scelus, hoc est, non putasset hominem tàm atrox unquam adeò facinus audere posse. Diog. Laert. Sub Impp. lex erat, ut, qui patrem interemisset, culeo cum gallo gallinaceo, viperâ & simiâ insueretur, & vectus plaustro, nigris bubus juncto, in mare præcipitaretur; aut flumen, si mare vicinum non esset. Instit. tit. ult. lib. 4. § Alia deinde &c. Et lege un. Cod. de his qui parentes. Et lege 9. ff. de lege Pompeja de Parricid. Vid. Coler. parerg. cap. 3.

¶ Parricīdalis, e, Mörderisch. *Vultus parricidali ardore suffusi*, Quint. declamat. 16. *Parricidale bellum*, apud Florum lib. 3. c. 21. *Parricidali manu gladium stringere*, Petron. pag. 87. Scribitur & *Parricidialis*, sex syllabis. Vid. Justin. 39 cap. 3. pr. edit. Græv. & Vorst.

¶ Parricidialiter. Augustin. epist. 168 *parricidialiter frendens.*

¶ Parricidium, ein Vatermord. *Parricidio se inquinare*, Cic. 4. de Fin. cap. 23. *Parricidium patriæ*, proditio patriæ, conjuratio contra patriam, apud Cicer. 2. Philipp. cap. 7. Adde 11. Philipp. cap. 12.

¶ Patriarcha, Græcum vocabulum, qui princeps est patrum. ein Ertzvater. Ecclesiæ ritu id nomen certis episcopis datum fuit, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano: etiam in Occidente Aquilejensi. Vide Cantelii Histor. Metropol. Urbium parte 1. Differt. 1. cap. 2. ¶ 2. Metaphorice pro auctore rei præcipuo Tertullianus posuit, cum de Anima c. 3 dixit: *Philosophi patriarchæ hæreticorum.*

¶ Patrimonium, hæreditas à patre relicta. Väterliches Erbe. *Lautum, copiosum patrimonium*, Cic. pro Rab. Post. c. 14. *Dissipare patrimonium suum lautum conviviis*, pro Flacc. c. 36 sein Erbtheil durchbringen. *Patrimonium effundere*, 2. Offic. c. 15. verprassen. *Patrimonium exhaurire*, Quintil. lib. 5. c. 10. *Honestus rumor alterum patrimonium est*, Publius.

¶ Patrimonialis, apud Jurisconsultos. ut *fundus patrimonialis*; Lege 2. Cod. de his ipsis Fundis patrimonialibus, etiam in Rubrica ita appellatis.

¶ Patruus, patris frater, Vaters Bruder. Terentius Phorm. 2. sc. 1. v. 33 *Nihil fecit, patrue, quod succenseas.* Adde Leg. 1. Dig. de Grad. ubi & *patruus magnus* dicitur, qui avi paterni frater est.

¶ 2. Horatius adjectivum fecit lib. 3. Ode 12. *Patruæ verbera linguæ*, id est, objurgationes severiores, quales patruorum esse solent: qui non æque, ut patres, nepotibus indulgent: vide ibi Torrent. Manilius lib. 5. v. 455

- - - - - laudabunt verba Catonis
Tutorisque supercilium, patruumque rigorem.

D ¶ Patruelis, patrueles, fratrum duorum filii & filiæ, zweyer Brüder Söhne und Töchter/ Bruder-Kinder. *Patrueles fundos*, adjective dixit Martial. lib. 5. epigr. 36.

¶ Patronus vide infra suo loco.

PĂTĔRA, æ, poculum amplum ac patens. Inde etiam dictum est, ein breiter Becher oder Trinck-Schalen.

Implere pateram mero, Virgil. 1. Æn. 730. Et,
Nunc pateras libate Jovi, precibusque vocate. 7. Æneid. v. 133. *Paterâ sanguinem excipere*, in einem Becher aufffangen/ Cic. de Clar. Orat. cap. 11.

PATHOS, πάθος, perturbatio, animi ægritudo, affectio.

¶ Hinc Patheticus, παθητικὸς, ut, *Oratio pathetica*, eine Rede/ die zu Bewegung des Gemüthes dienet.

A PĂTĬBULUM, crux, ein Galgen/ furca. *Patibulo affigi.* Sallustius fragm. apud Nonium. Et Tacitus annal. 4. c. 72, 4 *Milites patibulo affixi.* Gloss. Vet. *Patibulum* σταυρός.

¶ Patibulare, Patibulatus. Plaut. Most. a. 1. sc. 1. v. 53.

PĂTĬNA, æ, eine Schüssel/ Pfanne. Nam & ad coquendum patinis utebantur, quemadmodum ex Plinio probari potest. *Patinas eluere*, Plaut. Captiv. 4. sc. 2. v. 66 spühlen/ auffwaschen. *Jam dudum animus est in patinis*, Terentius proverbialiter dixit in Eun. a. 4. sc. 7. v. 46.

¶ Pătella, lanx parva, diminutivum a patina, ein Schüsselgen. Ideo enim modicam & exiguam dixère poetæ. Horatius lib. 1. epist. 5. v. 2

Nec modicâ cœnare times olus omne patellâ.

Et Juvenalis Satyr. 5. v. 85

Ponitur exigua feralis cœna patellâ.

¶ 2. Et *Patella* Morbus est arborum, foliis scilicet exustio, quæ & *clavus* & *fungus* dicitur, der Brand an Bäumen.

¶ *Patellarii dii* per jocum, minorum gentium dii Plauto appellantur: ut sunt Lares, & Penates. Varro apud Nonium: *Oportet bonum civem legibus parere, & Deos colere, in patellum dare μικρὸν κρέας.* Ex quo loco ratio nominis patet.

B ¶ Pătinārius, ut *struices patinariæ*, apud Plaut. Menæch. a. 1. sc. 1. v. 26. Apud eundem *patinarius piscis*, asso opponitur Asinar. a. 1. sc. 3. v. 28.

¶ Tripatĭnum, trium patinarum seu ferculorum epulæ. Plinius 35 cap. 12 ex Fenestella: *Tripatinum appellabatur summa cœnarum lautitia.* Vide ibi latius expositum.

PĂTIOR, pati, ferre, tolerare, sustinere, gestatten/ zu frieden seyn/ dulden/ leiden. Cicer. in Catil. 1. cap. 5 *Non feram, non patiar, non sinam.* Sic, *Facile, facilius pati*, wol zu frieden seyn. Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 32 *Ubivis facilius passus sum, quam in hac re, me deludier.* Et, *Pati æquo animo*, Cic. 12. Philipp. c. 4. *Dolores toleranter pati*, Idem 2 Tusc. c. 18 gedultig leiden. *Servitutem pati*, Idem 6. Philipp. extr. *Imperium alicujus pati*, Liv. præfat. Oper. *Pati supplicium*, Cæs. 2. Civ. cap. 30. *Pati repulsam*, Ovid. 3. Metam. v. 289. abgewiesen werden. Ita eleganter hoc verbo utitur Latinitas, cum quid velut invitus quis perfert: Exempla vide apud Barth. ad Rutil. p. 194. ¶ 2. *Pati* pro vivere non semel posuisse videntur auctores. Virgil. Eclog. 10. *Certum est in silvis inter spelæa ferarum Malle pati.* Lucanus lib. 5. v. 313 *Disce sine armis posse pati.* Ad quem locum alia exempla adducit Grotius & ἰδιωτισμὸν esse ostendit. Seneca Thyeste v. 468 *Immane regnum est, posse sine regno pati.* ¶ 3. Horat. pro *facere* etiam posuisse videtur. Od. 3. lib. 1. *Audax omni perpeti*, &c. Huc referre etiam liceat illud Terentii Heaut.

C a. 5. sc. 5. v. 13 *- - - - non possum pati,*

Quin tibi caput demulceam,

i. e. non possum me continere, quin tibi caput demulceam. *Pati* hic καρτερῶν est.

¶ *Se pati* eleganter dicuntur, qui minime inquieto & ambitioso animo sunt, sibique vivere, & suâ contenti esse fortunâ possunt. Seneca 4. Natural. quæst. princ. *Scio, quam sit ambitioni alienus, familiaris otio ac literis.* *Turbam rerum hominumque desiderent, qui se pati non possunt.* Nempe *se pati* qui ita dicuntur, componunt adducuntque animum, ut acquiescat præsentibus, nec evagetur longe, plura petens & ambiens, Plaut. in Pœnul. a. 3. sc. 3. v. 82. *Si quidem potes esse pati te in lepido loco &c.*

¶ Pătiens, gedultig/ vertragend/ ut, *Laboris, ærumnarum patiens* passim inveniuntur. At Compar. & Superlativus inprimis elegantes. Cic. ad Qu. fr. lib. 1. ep. 1. c. 14 *Meæ literæ te patientiorem, lenioremque fecerunt.* Et, *Aures patientissimæ*, Idem pro Ligario c. 8. *Patientissima justi imperii civitas*, Livius lib. 6. c. 16.

¶ Patienter, non repugnanter, gedultig. Cicero de amic. cap. 25 *patienter accipere*, admonitiones puta. Ovid. 4. Trist. el. 6. v. 37

Nos quoque quæ ferimus, tulimus patientius ante.

Valer. Maximus lib. 4. c. 3. n. 11 *Ista patientissime Cato toleravit.*

¶ Patientia, quæ *rerum est arduarum ac difficilium voluntaria ac diuturna perpessio*, Cicer. de Invent. lib. 2. c. 54. *Patientia famis, frigoris, inopiæ*, &c. Idem 1. in Catil. cap. 10 *Patientiam præstare*, Gedult beweisen. *Patientiâ uti, patientiâ alicujus abuti.* *Patientiam alicujus tentare*, Cic. de Lege Agr. 2. c. 7. Idem 1. Offic. c. 34 *Adolescentia à libidinibus arcenda est, exercendaque in labore patientiaque & animi, & corporis.* ¶ Tertullianus lib. de patientia non semel *æquanimitatem* vocat. Nepos in Agesil. c. 7. n. 4 vel *libidini*, κατ' ἐνθυμίαν; vel certè *luxuriæ*, κατὰ χλιδὴν, opposuit, cùm ait: *Quam* (domum Agesilai) *qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat; contra plurima patientiæ atque abstinentiæ.* Ut sic *patientia*, quasi labor apud Terentium (quem ferre libenter patientiæ proprium) opponatur *libidini*: vel *luxuriæ* etiam, quatenus ad patientiam durities victûs & continentia seu temperantia pertinet. Vide Lambinum ad illum Nepotis locum. Cognata *Constantia*: minor tamen, si Ciceronem audimus, qui in Orat. pro Ligario c. 9 ita scribit: *Quæ fuit igitur in ullo homine tanta constantia! Constantiam dico? nescio, an melius patientiam possim dicere.* Horat. 2. carm. Od. 24

Durum,

Durum, sed levius fit patientiâ,
Quicquid corrigere est nefas.

¶ Non raro Latinis auctoribus ea lentitudo atque ignavia *Patientiæ* nomine venit, qua mariti adulterari uxores suas æquo animo ferunt. Porcius Latro apud Senecam lib. 2. Controverf. 15 *Quanquam eò prolapsi sunt mores, ut nemo ad suspicanda adulteria nimium credulus videri possit; tamen ego adeo longe ab eo vitio semper fui, ut etiam timeam, ne quis in me aut nimiam patientiam, aut nimium stuporem arguat, quod seram querelam* (de adulterio uxoris) *detuli.* Plin. l. 1. Epist. 31 *Sed maritum non sine aliqua reprehensione patientiæ amor uxoris retardabat: quam quidem etiam post delatum adulterium domi habuerat, quasi contentus æmulum removisse.* Alia vide apud Herald. ad Apologeticum Tertulliani c. 47.

¶ Pătibilis, e, tolerabile, *Patibiles dolores*, Cic. 4. Tusc. cap. 23. Et, *Omne animal patibilem habet naturam*, leidlich/ so was leiden kan/ de natur. Deor. lib. 3. cap. 12. *Anima patibilis & pœnæ sentiens*, Lactantius lib. 7. cap. 20. Nam active & passive usurpatum legimus.

¶ Passio, sive πάθος, *affectum*, sive *perpessionem malorum* significet, non satis tutò usurpari poterit. Pure enim Latini hoc vocabulum vix agnoscunt. Corn. Gallus, si modo is auctor est carminis, quod circumfertur, Eleg. 5. v. 42

Quæ nihil imminuit passio, nulla fuit.

Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 192. In altero significatu frequens est Ecclesiasticis. Prudent. Peristeph. 2. v. 292. *mortis exitu omnis peracta est passio.* Sever. Sulpit. 2. Hist. c. 32, *Extant mandata literis præclaræ martyrum passiones.* Tamen & alii, quamquam raro, utuntur. Apulejus in Trismeg. p. 93 *Incredibiles post delicta cogentur credere, non verbis, sed exemplis, nec minis, sed ipsa passione pœnarum.*

¶ Passus, us, *uva passa*, vide *Passum.*

¶ a Passus, Arnobius lib. 2 *Passivum* dixit pro patibili. Vet. Gloss. *Passivum*, παθητικόν. ¶ De alio sensu vocabuli hujus vide in *Passim.*

¶ Passibilis, quoque Ecclesiasticorum fere est. Hinc iidem formant

¶ Passibilitas, Arnob. l. 2. p. 62. &

¶ Passibiliter, Tertullian. de Anima cap. 45.

¶ Impassibilis, Lactant. l. 1. c. 3. extr. *Deus incorruptibilis esse debet, perfectus, impassibilis.* Prudentius Apotheos. v. 84 *Ardua vis est impassibilis.*

¶ Impătĭbilis, id est; intolerabilis, so nicht zu erleiden ist. Cic. l. 2. de finib. c. 17. extr. *dolorem impatibilem facitis.* Active, pro eo, qui nescit pati, dixit Lactantius l. 2. c. 8.

¶ Impătiens, ut, *Laboris impatiens*, Ovid. 3. Trist. 2. v. 10. *frigoris*, Plin. 8. c. 10. der Arbeit/ Frost/ nicht leiden/ oder vertragen kan. *Impatientissimæ famis esse*, Columell. l. 7. c. 11. sehr hungrig seyn. *Marius quietis impatientissimus*, Vellejus l. 2. c. 23. ein unruhiger Kopff. *Impatientissima sollicitudo*, Gell. lib. 12. cap. 1. extr. Lucanus lib. 1. v. 92

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

¶ Impătientia, Ungedult/ quâ quis pericula, & labores sustinendos fugit: & in defectu patientiæ opponitur. *Æstus impatientia*, Plin. lib. 9. c. 16. *Impatientia frigorum*, Idem lib. 11. c. 23. *Impatientia Veneris*, Apulej. l. 2. Metam. qua se quis non continere potest.

¶ Impătienter, adverb. ungedultig. *Impatienter requiro*, Plin. l. 2. epist. 7. *Impatientissime dolere*, idem l. 4. ep. 22. *Impatientius desiderare*, Quintil. Declam. 11. sub fin.

¶ Perpĕtior, perpeti, perferre, fortiter ferre, ausdulden/ vertragen. *Facile omnes perpetior & perfero*, Cicer. 2. de Orat. cap. 19. ich kan mich mit einem jeden wol leiden. *Perpeti dolorem*, Idem 1. de Finib. cap. 14. Et 2. fam. epist. 16 *Quidvis perpessurus sim* &c. *Perpeti contumelias*, die Länge leiden/ Terent. Eun. a. 1. sc. 1. v. 3. Et, *Asperum & difficile perpessu*, Cic. 4. Fin. c. 26.

¶ Perpessio. Cic. 2. de invent. c. 54 *laborum perpessio.*

¶ Perpessitius, παθητής, πολυτλήμων, der viel vertragen kan. Seneca Epist. 53. *Levis aliquem motiuncula decipit: sed cum creverit, & vera febris exarserit, etiam à duro & perpessitio confessionem accipit.* Item Epistola 104 *Socratem perpessitium senem, per omnia jactatum* &c.

PATMOS, Πάτμος, insula in Ægæo, in qua Johannes Apostolus exul scripsit Apocalypsin. Ad Sporades pertinet.

PĂTRO, patrare, designare est, conficere, perficere, begehen/ ausrichten/ vollenden/ ut, *Patrare facinus*, Livius lib. 23. cap. 8 extr. eine Ubelthat/ einen Mord begehen. *Patrare promissa*, id est, præstare, vel perficere; Cicer. ad Attic. I. ep. 14. Ita *patrare bellum* pro conficere, finire, Sallustius, Vellejus, Tacitus, & Florus dixerunt. *Patrare jussa*, Tacitus 4. Histor. c. 83. Idem cap. 81 ejusdem libri *patratum remedium* dixit, & *irrito* opposuit. Idem 2 Annal. c. 66 *Patratum & inceptum* opponit: etiam Sallustius Jugurth. cap. 21, & auctor incertus Panegyr. Constantini cap. 6. Conf. Barth. ad Script. Venat. pag. 71. 73. *Pater patratus*, princeps dicebatur fecialium, qui bellum in hostium finibus indicebat, & qui ad patranda, hoc est, peragenda vel confirmanda juramenta mittebatur. Vide *Fecialis* & supra in *Pater.* ¶ 2. Videtur proprium locum habere in rebus turpibus. Unde Pers. satyr. 1. v. 18

- - - *patranti fractus ocello:*

Ubi Vetus Scholiastes, *Par ratio*, inquit, *est rei venereæ perfectio vel consummatio, unde & Patres dicti, eo quod patratione filios procreant.* Hæc ille. Quibus similia Isidorus scribit. Hinc nonnulli illud *Patrare bellum* apud Sallustium irriserunt, culpâruntque, tanquam κακέμφατον; quod sanctè & antique ab ipso dictum Fabius Quintilianus statuit l. 8. c. 3. κακέμφατον enim est, cum in obscenum intellectum sermo torqueri potest. Vide & mox *Expatrare.*

¶ Patrator, qui patrat, auctor rei. Tacitus lib. 14 cap. 62 *maternæ necis patrator Anicetus.* Et Avienus in Arat. Phænom. vers. 20

Auctor agendorum, propriique patrator.

¶ Expatrare. Catullus Carm. 29. v. 17 *Parum expatravit? an parum helluatus est?* Ubi Scaliger, *Hunc locum*, inquit, *habebat in animo auctor Glossarii, quum scribebat: Patrat μασᾶται κακεμφάτως, ὡς ἐπ' αἰσχρῶν. Nam non semper significat μασᾶσθαι. Sed expatrare est scortando μασᾶσθαι, imò ἀφεδεύειν. Sed omnium linguarum felicissime Germanica*, verhuren. In vetusto Glossario Latino-Arabico: *Patratio est rei venereæ consummatio.* Aliæ Glossæ: ἐκχέω ἐπὶ συνουσίας, *Expatro.* Similiter *effutuere aurum* pro futuendo prodigere, apud Suetonium in Cæsare legimus cap. 51.

¶ Impĕtro, quod proprie est perficio. Plaut. Pœn. act. 5. sc. 2. v. 14 *Incipere multò est, quam impetrare, facilius*, ubi vide Taubmann. Postea id verbi ad auspicia translatum est: in quibus id fuit, quod in sacrificiis *litare*: in qua notione plerumque tamen pro *impetrare*, *impetrire*, dicebant. Vide Taubm. ad Plaut. Asin. act. 2. sc. 1. Quia itaque *impetrare* erat, quum id, cujus caussa auspicati fuerant, consequerentur; quemadmodum *litare*, sacrificando a Diis, quod volumus, obtinere, significat: hinc communiter pro obtinere, consequi usurpari cœptum est. Plaut. Curcul. a. 1. sc. 1. v. 65 *Neque quicquam queo æqui & boni ab eo impetrare*, &c.

¶ Impetratio. Cic. ad Attic. lib. 11. epist. 22 *Illud molestius, istas impetrationes nostras nihil valere.* Et Augustinus ineunte l. 12 Confess. *Longior est petitio, quam impetratio.*

¶ Impetrabilis. Livius lib. 39. c. 29 *Magnitudo rerum gestarum triumphum ei impetrabilem faciebat.* Tacitus 4. Histor. cap. 69 *impetrabilis venia.* Leicht zu erlangen. Comp. *impetrabilior* Plauti est Merc. 3. sc. 4. v. 20.

¶ Perpetrare, perficere; begehen/ ausrichten. Tacitus 4. Histor. cap. 51. extr. *Validissimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Judaici belli perpetranda*, i. e. finienda, conficienda. Et Suetonius Calig. c. 46 *Quasi perpetraturus bellum, directa acie in litore Oceani* &c. Plautus Pseud. act. 5. sc. 1. v. 24 *Postquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hostibus fugatis.* Tacitus rursus 4. Histor. cap. 115 *Legati ad Civilem & Velledam missi cum donis, cuncta ex voluntate Agrippinensium perpetravêre.* Livius lib. 33. c. 21 *Pace nondum perpetrata.* Idem lib. 44. cap. 37 extr. *sacrificio rite perpetrato.* Idem l. 1. c. 6 *perpetrata cæde.*

¶ Perpetratio. Augustinus 13 de Trinit. c. 6 *non de ullius mali perpetratione vel adeptione gaudere desiderat.*

¶ Perpetrator. Idem Augustinus epist. 5 *Tot stuprorum auctor & perpetrator, quem Iovem nominant.* Et de Civ. Dei l. 20. c. 1 *peccati magni perpetratores.*

¶ Perpetrabilis. Tertullianus l. 2. ad Uxor. c. 1 *Nubere in Domino impetrabile est*, id est, facile impetratu, permissum.

PATRŎCLES, Πατροκλῆς, Atheniensis quispiam fuit impense parcus sordidusque adeo, ut ne quidem in omni vita laverit. Unde proverb. natum, ἐκ Πατροκλέους, *E Patroclis domo venit*, in sordidos. Vide Chil. ¶ Patroclus alius, Achilli conjunctissimus ad Trojam ab Hectore in pugna interfectus occubuit. De hoc multa Homerus. Unde non minus Alexander propter Patrocli amicitiam, quam ob Homeri præconium, Achillem fortunatum judicavit. Plutarch. in Alex.

PATRŌNUS, proprie qui agit caussam, sed accusati, non accusantis, ein Beschirmer/ Fürsprecher. Nomen a Romulo inventum fuit. Nam cum potentiores secrevisset a plebe, & plebejos illis tuendos regendosque commendasset; illos *Patronos*; hos *Clientes* appellavit, a cura paterna scilicet & solicitudine, quâ suos clientes deberent complecti, & ea omnia præstare clientibus, quæ Patres filiis solent præstare: non a *Patrono* quodam defensore inopum ac vindice, qui Evandrum Arcadem secutus fuerat, ut quidam voluere. Vide Plutarchum in Romulo pag. 24. & 25. & Dionys. Halicarnass. lib. 2. cap. 9. 10. & 11. Ubi etiam habes de utrorumque officiis juribusque. Neque verò singuli homines tantum potentiores sibi adoptabant Patronos; sed integræ civitates etiam; nec viros tantùm, sed & matronas. Sic Bononiensium Patronus Antonius; sic Lacedæmonii in Claudiorum tutela fuerunt, ut Sueton. Aug. c. 17. & Tiber. c. 6 testatur.

Docet Asconius quoque in Verrinis, & Halicarnasseus supra citato loco. B. Hieronymus in vita Malchi: *Viculus hic, post multos vel* DOMINOS *vel* PATRONOS, *dum ego adolescentulus morarer in patria, ad Papæ Evagrii, necessarii mei, possessionem devolutus est.* Ad fœminas quod attinet, exstat in Antiquitatis monumentis decretum Vetus Pactuinorum, quo se in Nummiæ Variæ, Sacerdotis Veneris, domusque ejus clientelam tradiderunt. Atque hinc Tutelares etiam Deos PATRONOS vocarunt. Vetus Inscriptio apud Gruter. pag. 46 HERCVLI DEO INVICTO ET REIPVBL. ARVCCITANAE PATRONO. ¶ 2. Sed & Liberti dominos suos, a quibus manumissi erant, PATRONOS vocabant. Hinc Tacitus 1. Histor. cap. 2 *Odio & terrore corrupti in Dominos servi, in Patronos liberti, & quibus deerat inimicus, per amicos oppressi.* Erant & hi inter se certis juribus invicem obstricti. Namque & operas liberti debebant patronis, & alimenta si egerent; denique testamento semissem, de quibus JCti & Lipsius aliquid ad 2. Histor. Taciti pag. 494. ¶ 3. Et quoniam id quoque in veterum Patronorum officiis fuit, ut Clientibus adessent in judicio, & jura eorum tuerentur: idcirco id nominis denique ad omnes eos translatum est, qui accusatorum caussas agerent: (Nam & hi ipsi, quorum caussæ agebantur, *Clientes* vocati;) cum discrimine tamen ab *Advocatis*. Asconius in Divinat. Ciceron. *Qui defendit alterum in judicio, aut* PATRONVS *dicitur, si orator est; aut* ADVOCATVS, *si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico; aut* PROCVRATOR, *si absentis* (ita legendum est) *negotium suscipit; aut* COGNITOR, *si præsentis caussam novit, & sic tuetur ut suam.* Suetonius Claudio cap. 6 *Equester ordo bis Patronum eum perferendæ pro se legationis elegit: semel cùm deportandum Romam corpus Augusti humeris suis a COSS. exposceretur; iterum cum oppressum Sejanum apud eosdem gratularetur.* Ubi *Patronus* nihil aliud, quam Orator est. ¶ 4. Sed & qui præclare meriti essent de aliis, eorum *Patroni* dicebantur. Ita enim Livius Drusus ob eximiam adversus Gracchos operam PATRONVS SENATVS dictus fuit, ut Suetonius auctor est Tiberio cap. 3. Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 6. v. 32 *Huic opus est patrono, quem defensorem paro.* Sed, *Patronum alicui adhibere,* Q. Cic. lib. 16. epist. penult. einem einen zufügen/ der ihm sein Wort rede. *Patronum alicui caussæ constituere*, Cicer. pro Muræn. cap. 2. *Patronus justitiæ*, Idem de Amic. cap. 7, der der Gerechtigkeit beystehet.

¶ Patrona, Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 48 *Te mihi patronam cupio.* Martial. l. 7. epigr. 71

Ut vocem mihi commodes patronam.

Vetus Inscriptio apud Grut. p. 353 n. 2 PATRONAE PERPETVAE &c. Multa idem Gruterus exempla habet pag. 931. seq. Et Hieronymus epist. 8 ad Demetriad. *Exemplum patronæ & dominæ secuta est clientum turba atque famularum.* Et Augustinus Confession. lib. 5. cap. 8 *nisi consuetudo patrona sic.*

¶ Patrocĭnor, patrocinari, defendere, alicui adesse defensorem, beystehen/ schützen mit Worten und Wercken. Hirtius Bello Hisp. c. 29 extr. *Nostri pede presso propius rivum quum appropinquassent, adversarii patrocinari loco iniquo non desinunt.* h. e. non cessant tueri iniquum locum. Plinius lib. 14. cap. 4. *patrocinante vicinitate.* Quintilianus l. 2. c. 4 *non homini, sed crimini patrocinari.*

¶ Patrocĭnium, tutela, defensio, Beystand/ Schutz. Plin. lib. 13. cap. 3 *Patrocinia quærimus vitiis.* Et, *Voluptas plurimorum patrociniis defenditur*, Cic. 1. Paradox. c. 4. *Voluptatis patrocinium repudiare*, Idem de Fin. 2. c. 21. *Suscipere patrocinium alicujus caussæ, controversiæ, disciplinæ*, Cic. 1. de Nat. Deor. c. 3. Ovid. 1. Tristium eleg. 1. v. 26

Caussa patrocinio non bona, pejor erit.

PATRONYMICVM, Πατρωνυμικὸν. Patronymica nomina sunt derivata à propriis patrum, matrum, fratrum, regum, urbium, gentium, &c. finita terminationibus fere a, as, es, e, is, ut, *Æneida, Romulida, Cecropida, Troas, Ilias, Tydides, Priamides, Atlantiades, Chryseis, Thebais, Æneis, Theseis, Nerine, Adrastines*, &c. Quorum formationem, & genera ex Grammaticis pete, & Prisciano lib. 2.

PAVCI, pauciores, paucissimi, paucæ, pauca, singularis enim numerus Latinis in hac voce exoletus est. Hyginus tamen Fab. 194 *Paucum* in singulari dixit. *Post paucum*, inquit, *tempus nunciatur Pyrantho*, &c. Pauci, ihr wenig/ minus multi, rari, Virg. 6. Æn. v. 129

pauci, quos æquus amavit

Juppiter atque ardens evexit ad æthera virtus.

Rem in pauca conferre, Plautus Pœnulo a. 5. sc. 4. v. 54. es kurtz fassen. *Paucis complecti, constringere*, subaudi verbis. *Paucis, in paucis diebus.* Et, *Paucis interpositis diebus*, innerhalb oder nach wenig Tagen/ Cicer. de Clar. orat. c. 22.

¶ Pauculi, a, diminut. Terent. in Heaut. a. 4. sc. 6. v. 24 *Loquitur paucula.* Et, *Pauculos dies alicubi esse*, Cicer. 9. Attic. epist. 15.

¶ Perpauci, sehr wenig. Livius l. 43. c. 11 *Patres perpauci Italici generis.*

A ¶ Perpauculus, idem, Cicero lib. 1. de Legib. cap. 20 *perpauculis passibus.*

¶ Paucitas, die wenige. *Paucitas amicorum*, Declam. Antequam iret. *Magna Oratorum est, semperque fuit paucitas*, Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 2. extr. *Ad paucitatem redigi*, Curtius 3. cap. 3. extr. *Paucitate suorum erubescere*, Idem lib. 4. cap. 5. n. 4.

PAVEO, pavere, plus esse videtur quam *timere.* zittern/ erschrecken. *Id paves, ne ducas tu illam*, &c. Terent. in Andr. act. 2. sc. 2. v. 12. das fürchtest du.

¶ Pavesco, pavescere, pavefieri, in Furcht und Schrecken gejagt werden. Gellius l. 19. c. 1. extr.

¶ Pavito, pavitare, freq. Ter. in Hecyra a. 3. sc. 1. v. 42 *Uxorem Philumenam pavitare nescio quid dixerunt*, ich weiß nicht was für ein Greuel und Schrecken die Philumenam soll ankommen seyn. Silius lib. 11. v. 24

Juravit pavitans Tyrio sua prælia Marti.

Et Prudentius l. 1. adv. Symmach. v. 374 --- *putare*

Esse Deam, quæ corda hominum pavitantia figat.

Ubi Dianam paganorum stringit.

¶ Pavitatio, trepidatio. Furcht/ Zittern. Apulejus de Mundo p. 65 *Palmatiæ appellantur, quorum pavitatione quæ trepidant, sine inclinationis periculo nutabunt.*

B ¶ Pavefactus. Silius lib. 6. v. 178 *pavefacti corde.*

¶ Pavibundus, fürchtend. Arnob. lib. 7. p. 221. *pavibundæ trepidationes.*

¶ Pavor, *metus, loco movens mentem*, Cicer. in 4. Tuscul. cap. 8, grosse Furcht/ Entsetzen. Cujus ædem Tullus Hostilius figuravit extra urbem, & cum Pallore coluit. ut apud Livium lib. 1. c. 27 est. *Pavor me cepit*, Livius lib. 24. c. 42, & *Pavor occupat*, ibidem c. 40. Schrecken ist mich ankommen. *Pavorem incutere*, Idem l. 27. c. 42, Furcht und Schrecken in einen jagen. *Pavores induere*, Tacitus 4. Histor. c. 38.

¶ Păvĭdus, qui semper timet, allzeit furchtsam. Ita enim Servius ad illud 2. Æneid. v. 489 *Tum pavidæ tectis matres*, &c. *PAVIDVS*, inquit, *est semper timens: PAVENS, ex caussa.* Sic *cervi pavidi*, Idem 3. Georg. v. 372. Metonymice & metus dicitur *pavidus*, quia pavidos efficit. Ovid. 1. Fastor. v. 16

Deque meo pavidos excute corde metus.

Sic & *fuga pavida*, apud Silium 13. v. 133. qui etiam superante gradu *Pavidissimus* l. 10. v. 65 dixit.

¶ Pavide, meticulose. *Pavide fugere*, Livius 5. c. 39.

¶ Impavidus, intrepidus, unerschrocken. *Pectus impavidum*, Livius lib. 21. c. 30.

¶ Impavide, audacter, intrepide. Livius l. 39. c. 50 *Poculo* [veneni] *impavide exhausto.*

C ¶ Expăvēre, &

¶ Expavescere, idem quod simplex, aut cum augmento significationis, sehr erschrecken. Commune horum Præteritum *Expavit*, perquam usitatum est: Præsens *Expavet*, vix reperitur: *Expavescit* modico numero. v. gr. Statius 8 Theb. v. 638 *Tumultu Expavit domus.* Et cum quarto casu Horatius lib. 1. Oda 37 - - - *nec muliebriter Expavit ensem.*

Et Silius lib. 1. v. 67

Expavere trucem per vasta silentia vocem.

Nec solis poetis vindicamus, sed Livius quoque libr. 6. cap. 34 *Quum ad id expavisset minor Fabia.* Ubi & illud observes, cum præpositione jungi, quod argumento est, si nudum accusativum habet, *AD* vel *PROPTER* subaudiri. Præsentis formæ exempla sunto: Seneca Thyeste v. 40

Fratrem expavescat frater, & gnatum parens.

Et Plinius sub finem lib. 10, *Aquatilia ad tumultum aliquem expavescentia.*

¶ Expavefactus, erschrecket. Hyginus Fab. 47 *Equi expavefacti, Hippolytum distraxerunt.*

PAVIO, pavire, antiquum verbum. Cato de R. R. cap. 18 *De testa arida pavimentum struito, ubi structum est pavito.* Plin. l. 9. c. 10 *Terra pavita & complanata.* Id autem *tundere* significavit, a παίειν, *ferire.* Hinc

D ¶ Păvīmentum dictum est, ein Estrich/ Boden. Juvenal. sat. 14. v. 60

Verre pavimentum, & nitidas ostende columnas.

Cicer. in Philippica 2. cap. 41 *Natabant pavimenta vino*, auf der Erden schwamm der Wein. *Facere pavimentum*, Cic. ad Qu. Frat. l. 3. ep. 1. c. 1. ein Estrich schlagen. De luxu Veterum in pavimentis vide Casaubonum ad Suetonii Cæsarem c. 47.

¶ Plinius etiam *Pavimentare* fecit, pro pavimento sternere, l. 17. c. 4 *Pavimentandum, ubi sata aloe.* Et Cicero ad Q. frat. lib. 3. ep. 1. c. 1 *Porticus pavimentata.*

¶ Păvĭcula, æ, instrumentum, quo terra complanatur, ein Schlegel/ Rammel. *Pavicula coæquare*, Cato cap. 129. mit Schlegeln und Rammeln gleich machen. Et Columella l. 11. c. 3. *His diebus ozyma seruntur: quorum semen cum obrutum est, diligenter inculcatur pavicula vel cylindro.* Waltzen. Vet. Gloss. *Pavicula*, ὁμαλιστῆρες.

¶ APa-

¶ A Pavicula est verbum *Paviculare*, i. e. pavicula planare & contundere. Gloss. Vet. *Paviclat*, παίζει, ἐδαφίζει, per syncopen.

Composita:

¶ Circumpavire. *Circumpavita area*, Plin. l. 12. c. 14.

¶ Depavire, idem quod simplex. Usus est Solinus c. 2 *Parcius depavita levibus vestigiis inviare*. Pro quo, (mutata vocali, ut ex *Calco* Conculco)

¶ Depuvire Festus ex Lucilio legit, qui dixit

- - - *palmisque misellam*
Depuvit me.

Vide Salmasium in Solinum pag. 41. edit. iteratæ.

¶ Oppuvire, idem. Vide eundem Salmas. c. l.

Paulum vel Paullum vide supra in *Parvus*.

PAVO, ταώς, ein Pfaue/ *avis Junonis*, *Junonia*. Ovidius lib. 1. de arte am. v. 627

Laudatas ostentat avis Junonia pennas,
Si tacitus spectes, illa recondit opes.

Juvenalis Satyr. 7. v. 30

- - - *didicit jam dives avarus,*
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Ut pueri Junonis avem.

Ejus descriptio festiva apud Dionem Chrysostomum Orat. 12. in pr. Lucianum Orat. de Domo: Brevissima, nec illepida apud Tertull. lib. de Pallio. Conf. Turneb. lib. 7. Adverf. cap. 20. Huic natura formæ e volucribus dedit palmam, ut Varro scribit lib. 3. de re rustica cap. 6. Eoque pertinet Fab. 57 apud Phædrum. Fuerunt pavones in magno pretio olim, & voluptatis caussa in viridariis habiti. Unde subreptum pavonem tam ægre tulit Tiberius, ut militem, qui surripuerat, capite puniverit, ut Suetonius ejus vita auctor est cap. 60. Primus in adjiciali cœna Sacerdotii Orator Hortensius Pavonem apposuit, ut Varro dicto loco & Plinius lib. 10. cap. 20 observant: qui ibidem *gloriosum juxta hoc animal & malevolum* notat. De pavonum educatione & cura, Columella legatur libr. 8. cap. 11, qui distincte ibi de sexu loquitur, *pavo masculus*, *pavo fœmina*.

¶ Pavus, pava, idem, pro discrimine generis. Ausonius epigram. 69

Pavaque de pavo constitit ante oculos.

¶ Pavoninus, ut, *Ovum pavoninum*, ein Pfauen-Ey/ Pallad. l. 1. cap. 30.

PAUPER, tenuis fortunæ, cui cum necessaria non desint plane, nihil tamen superest atque abundat. Arm/ von geringen Mitteln. Est igitur inter *egenum* & *divitem* medius. *Dives* enim plus habet, quam opus est, ut alterum etiam juvare possit; *egenti* vero opus est aliena ope. Hoc eleganter ostendit Martialis l. 11. Epigr. 33, quod ita conclusit:

Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

Ex paupere dives factus es, Cicer. in Vatinium c. 12. Martial. l. 5. epigr. 82

Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane,
Dantur opes nullis nunc nisi divitibus.

Ovid. 1. Fastor. v. 218 - - - *Pauper ubique jacet.*

Pauper domus, Virgil. l. 12. Æneid. v. 519. *Pauperes res*, Plaut. Rudente act. 5. sc. 1. v. 17. *Pauper lingua*, Sidon. Ep. 1. Et Ter. Andria act. 4. sc. 6. princ.

Quæ sese inhoneste optavit parare hic divitias
Potius, quam in patria honeste pauper vivere.

Ita enim Probus, Servius & Priscianus legunt, qui observant Veteres in fœminino etiam genere dixisse *pauper*. Plautus tamen *Paupera* etiam in fragm. dixit: cujus auctoritate fretus Franciscus Fabricius *paupera vivere* in Terentio retinuit; quod eam lectionem in vetustis libris repererat.

¶ Gradus, *pauperior*, *pauperrimus*. Martial. lib. 14. epigr. 103 *pauperiore mero*. Horatius lib. 1. Satyr. 1. v. 111 *turba pauperiorum*. Val. Maxim. libr. 4. cap. 3. n. 6. *Fabricius honoribus & auctoritate omni cive temporibus suis major; censu par unicuique pauperrimo.*

¶ Pauperculus, paupercula, *Advena anus paupercula*, Terentius Heaut. a. 1. sc. 1. v. 44. *Paupercula res*, Plaut. Persa a. 3. sc. 1. v. 17.

¶ Paupertinus, idem quod pauper. *Paupertinum ingenium*, Symmacho lib. 1. Epist. 14. *Paupertinæ literæ*, Gellius lib. 14. c. 9. *Paupertinus calamus*, Sidonius l. 2. ep. 10. eine schlechte Art zu schreiben/ geringer stylus. Varro apud Nonium: *Paupertina sunt, sine elegantia.*

¶ Pauperius, adverb. Comparativum. Tertullian. lib. 2. de cultu fœm. cap. 11. extr. *Ex quo facta est Christiana, pauperius incedit.*

¶ Paupertas, tenuitas, inopia, rei familiaris angustia. Nothdürfftigkeit/Armuth. Publius Mimus: *Hominem experiri multa paupertas jubet.* Horatius l. 2. ep. 2. v. 51

Ut versus facerem, paupertas impulit audax.

Plaut. in Sticho a. 1. sc. 3. v. 24 *Paupertas omnes artes perdocet.* Idem, veluti ex eo citat Sextus Pompejus: *Ubi ad paupertatem accessit infamia, paupertas gravior fit.* Ejus luculentum encomium habes apud B. Chrysostomum Homil. 5. de fide Annæ, & Apulejum Apolog. Et Basilius *Philosophiæ nutricem* vocat Epist. 169. quæ ad Olympium scripta est. Vide & Senecam Consolat. ad Helviam cap. 9. 10. 11. & 12. *Sed facilius est paupertatem laudare, quam ferre*, ut Arellius Fuscus ait apud Senecam Controvers. 9. Seneca Filius Epist. 87 *Paupertas est, non quæ pauca possidet, sed quæ multa non possidet.* Vide supra in Egestas.

¶ Pauperies, idem. Horat. 3. Carm. Od. 24

Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis & facere & pati. ist ein Vorwurff.

¶ Pauperare, pauperem facere, Plaut. Pseud. a. 4. sc. 7. v. 27.

Boni viri me pauperant: improbi alunt.

Et Horatius l. 2. Satyr. 5. v. 35

Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemtum cassa nuce pauperet.

Cives pauperati, Sidon. lib. 6. Epist. 12. Alexander Severus dixit, *Fures à Republ. repellendos & pauperandos esse*, auctore Lampridio cap. 22.

PAUSA, æ, παῦσις, Ennii, Plauti, Lucilii & Lucretii est pro cessatione vel quiete. Cornelia apud Nepotem in Fragmentis: *Denique quæ pausa erit, & quando desinet familia nostra insanire?* Et Apulejus sub init. l. 11 *Tu sævis exantlatis casibus pausam pacemque tribue.* ¶ Et Pausa, musica Nota est.

¶ *Pausare* Plauto quiescere est, in Trinummo act. 1. sc. 2. v. 150. Vetus Gloss. *Pausat*, ἀναπαύεται καὶ ἀναπαύει. still halten.

¶ Pausarius, qui remigibus modum dat, & nunc pergere imperat, nunc quiescere sive pausare: alias *Portisculus* dicitur. Vide infra. Seneca Epist. 56 *Sed jam me ad omnia ista duravi, ut audire vel PAUSARIUM possim voce acerbissima modos dantem.* Ovid. 3. Metamorph. v. 619 ita describit:

- - - *& qui requiemque modumque*
Voce dabat remis animorum hortator Epopeus.

PAUSANIAS, Παυσανίας, Lacedæmoniorum dux, multa aliquamdiu sapienter, feliciter & modeste gessit. Sed cum ex successu insolens & crudelis factus esset, fortuna cum animo ejus immutata est. Vide Nepotem. ¶ 2. Pausanias alius fuit Cæsariensis historicus, qui Geographiam scripsit universæ Græciæ, cum ejus historiis. Romæ is vixit Hadriani Imperatoris tempore.

PAUSIA vel Pausea, æ, olivæ genus Columellæ l. 5. c. 8 est, eine Art von einem Oelbaum oder Oliven. Virgil. 2. Georg. v. 86

- - - *Et amara pausia bacca.*

PAX, tranquillitas, tranquilla libertas, otium, concordia. Friede. *Paci consulere*, Cic. 1. Off. cap. 11. zum Friede rathen. *Pacem facere, dare, confirmare, servare*, obvia sunt & Ciceroniana, e quibus tantum primi, *pacem facere*, exemplum indicamus, ne pro Germanismo tirones habeant, quæ consonantia linguarum est. Cicero 3. Offic. cap. 30 *Pacem cum Samnitibus fecerant.* Atque sic passim apud historicos. *Pacem impetrare*, Livius l. 30. cap. 35 extr. Frieden erhalten. *Componere pacem*, Livius libr. 2. cap. 13. Friede machen. *In spem pacis venire*, Cæsar Oppio sub lib. 9. epist. 13. ad Attic. gute Hoffnung zum Friede haben. *Pacem inter aliquos conciliare*, Cicer. lib. 10. fam. ep. 27. Friede machen/ stifften. *Pacem cum quo habere*, Idem 7. Philipp. cap. 8. extr. Friede mit einem haben. Et Philippica 13 ineunte: *Dulce nomen pacis, res vero ipsa tum jucunda, tum salutaris.* Silius lib. 11. extr.

- - - - - *Pax optima rerum,*
Quas homini novisse datum est, pax una triumphis
Innumeris potior, pax custodire salutem,
Et cives æquare potens &c.

Quem locum procul omni dubio in animo habuit Prudentius, cum Psychomachia v. 769. & seqq. scriberet:

Pax plenum virtutis opus: pax summa laborum:
Pax belli exacti pretium est, pretiumque pericli,
Sidera pace vigent, consistunt terrea pace,
Nil placitum sine pace Deo.

Livius lib. 30. cap. 30 *Melior, tutiorque est certa pax, quam sperata victoria: hæc in tua: illa in deorum manu est.* Cicer. ad Attic. lib. 7. ep. 14 extrem. *ad pacem hortari non desino, quæ vel injusta utilior est, quam justissimum bellum.* Statius Theb. 7. v. 554

- - - *sævis pax quæritur armis.*

¶ Pax Dea habita olim Romanis & ara culta, de qua Ovidius 1. Fastorum extr. Athenis ei tum aræ primum positæ & institutum pulvinar est, cum Lacedæmonii à contentione diutina destitissent, concesso Atheniensibus principatu, ut Nepos in Timotheo auctor est: quanquam ea de re aliter tradiderit Plutarchus. ¶ Ποιητικῶς illud Flori est lib. 4. cap. 2 *Sed ubi pax fluminis rediit:* id est, cum desiit obundatio, & flumen non amplius infestum fuit obsidentibus & bellum veluti intulit, in campos erumpens incrementis vernis tumidum &c. Similiter *Pax* ventis tribuitur a Poëtis, cum ex tempestate silent. ¶ Terent. in Eunuch. a. 3. sc. 2. v. 13 *Pace quod fiat tua*, hoc est, venia,

permiſſione, mit Vergünſtigung wolleſt mir zu gut halten. *Pace tuâ dixerim*, vel *dicam*, Cicer. pro M. Marc. cap. 2. *Pace horum dixerim*, Idem 1. de Orat. cap. 17. Et, *pace diligentiæ Catonis dixerim*, Vellejus Paterc. lib. 1. cap. 7. Inde *pacem a Diis petere*, eſt veniam petere, Plauto Curcul. act. 2. ſc. 2. v. 19. Livius libr. 7. cap. 2 *Pacis Deûm expoſcendæ cauſſa lectiſternium fuit.* Similiter *pacis* vocabulo de venia & reconciliatione paterna uſus Terentius eſt Heaut. act. 5. ſc. 2. v. 45. & ſc. 5. v. 2. A

¶ 2. Pax, Interjectio eſt apud Plautum, Terentium, Auſonium: quam male Grammatici admirantis voluerunt, cum ſit illius potius, qui ſibi ſilentium imponit vel alteri, ſermonemque ejus interpellat. Ex Græco enim πάξ i. e. παῦε, *deſine*, ſubaudi, *loqui*. Vide Scaligerum lib. 1. Auſoniarum lectionum c. 19. itemque Guyetum ad Terentii Heautont. act. 2. ſc. 3. v. 50. Voſſium denique l. 4. de Analog. c. 28.

¶ Pācifer, a, um, *Pacifera laurus*, Plin. lib. 15. cap. 30. *Paciferæ Minervæ*, *Pacifero Herculi*, in nummis antiquis eſt. Vide Vaillantium Num. Cæſ. Tom. 1. p. 160, & Tom. 2. p. 85. *Paciferæ olivæ ramus*, Alcimus l. 4. v. 581. Tertullianus quoque Chriſtum *paciferum* appellavit l. 3. adv. Marc. c. 21.

¶ Pācalis, adject. *pacales oleæ*, Ovid. 6. Met. v. 101.

¶ Pacĭfico, pacificare, pacem conciliare, Friede machen.

¶ 2. Item *de pace tranſigere*, vom Friede handeln / Liv. libr. 5. c. 23 *Legati pacificatum venerunt.* ¶ 3. Pro placare, delinire, demulcere uſurpavit Claudian. Præfat. lib. de Bello Gildonico: *Pieriis aures pacificare modis.* Et Silius lib. 15. v. 421 *Pacificans divos.* B

¶ Pacificatio. Cicer. lib. 7. ad Attic. epiſt. 8 *Quæris ecqua ſpes pacificationis ſit*, ob auch Hoffnung zum Vertrag ſey.

¶ Pacificator, ein Friedmacher. Cicer. ad Attic. lib. 15. cap. 7 *Servius pacificator videtur obiiſſe legationem.* Livius libr. 27. cap. 30 *Adhibitus ab Ætolis pacificator Amynander, rex Athamanum.* Talis hodie *Mediator*, ſed minus Latine, appellatur.

¶ Pacificatorius, ut, *Legatio pacificatoria*, Cicer. in Philippica 12. cap. 1.

¶ Pacĭficus, friedlich / friedfertig. Cicer. lib. 8. ad Attic. ep. 12 *Ecqua pacifica perſona deſideretur.* Et Lucanus l. 3. v. 304

- - - *duramque viri deflectere mentem*
Pacifico ſermone parant.

¶ Pacifice, adverb. Cyprianus epiſtola 41 extr. *pacifice ſibi ac fideliter conſulere.*

¶ Pāco, pacare, placare, zu frieden ſtellen / friedlich machen. Cæſar 7. Gall. cap. 65 *civitates pacaverat.* Idem 1. Civ. c. 7 *Hortatur* [Cæſar milites,] *cujus imperatoris ductu Galliam Germaniamque pacaverint, ut ejus exiſtimationem dignitatemque ab inimicis defendant.* Et ſub finem ejus libri, c. 85, *ad pacandas Hiſpanias.* In primis

¶ Pacatus, participium valde uſitatum eſt. Friedlich / Ruhig. Cæſar 2. Gall. B. extremo: *omni Gallia pacata.* Cicero 15. fam. epiſt. 4 *vici male pacati.* Id quod ſæpe vim nominis induit, & per gradus movetur; ut, *Pacatiſſima provincia*, Idem pro Ligar. cap. 2. *Pacatiſſimæ gentes*, idem pro domo ſua cap. 23. *Oratio pacatior*, idem de clar. orat. cap. 31. extr.

¶ Pacate, adverb. Comparative Auguſtinus epiſt. 111 *pacatius & diligentius inquiramus.* Idem Soliloq. 2. c. 7 extr. pacatiſſime & commodiſſime placuit.

¶ Impacatus, male pacatus. feindſelig / unruhig. *Impacati Iberi*, Virg. 3. Georg. v. 408. *Impacata quies pelagi*, Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 71. *Mens impacati pectoris*, Prudent. Pſychom. v. 776. Et, *impacati populi*, Avienus Deſcript. Orbis v. 863.

¶ Pacator, ut, *Orbis pacator*, Senec. Herc. Oet. extr. Claudian. 2. conſ. Stilic. v. 13 *Rheni pacator & Iſtri.* Silius l. 2. v. 483 *Nemeæ pacator*, id eſt Hercules.

¶ Perpacare, Liv. l. 36. c. 21 pr. *Paucos per dies omnibus perpacatis.* Et cap. 42 ejusd. libri: *Omnia in Græcia perpacata erant.* Aurel. Victor de Viris illuſtr. in M. Curio Dentato n. 33 *Samnites usque ad mare ſuperum perpacavit.*

PAXILLUS, a palus: Ab eo enim Priſcianus diminutivum hoc facit, ein Pflock oder Pfal. ¶ *Paxillum paxillo pellere*, πάτταλον παττάλῳ ἐκκρούειν, hoc eſt, malum malo, dolum dolo repellere. Vide Chiliad.

PECCO, peccare, delinquere, labi, es verſehen / ſündigen. *Peccare in aliquem*, Cic. 3. ad Attic. ep. 15. *In re aliqua peccare*, 4. in Verr. c. 3. Et Seneca epiſt. 97 *Maxima peccantium pœna eſt peccaſſe*, Id eſt, Conſcientiæ inquietis cruciatus poſt peccatum commiſſum maxima pœna eſt. ¶ Aliquando ſtricte ſumitur, & ſcortari ſignificat, quemadmodum Tibullus uſus libr. 1. eleg. 7, 16. Et Corn. Severus Ætna v. 86

Norunt bella Deûm: norunt abſcondita nobis
Conjugia, & falſa quoties ſub imagine peccant.

Horat. l. 1. Sat. 2. v. 63 - - - - *inter*
Eſt in matrona, ancilla peccesne togatâ.

Martialis lib. 1. Epigr. 35
Incuſtoditis & apertis Lesbia ſemper
Liminibus peccas, nec tua furta tegis:
Et plus ſpectatur, quàm te delectat adulter:
Nec ſunt grata tibi gaudia, ſi qua latent.

Lactantius lib. 5. cap. 19 *Quid enim latro ſacrificans, aut gladiator roget, niſi ut occidat? Quid venenarius, niſi ut fallat? Quid meretrix, niſi ut plurimum peccet?* Hinc *mulier peccatrix* in Evangelio Lucæ cap. 7. pro meretrice, ad quem locum vide Caſaub. Notas.

¶ Tertia perſona, ut in aliis neutris, paſſive interdum legitur, ut, *in Republica multa peccantur*, Cicer. 1. Offic. c. 10. Et 3. Paradoxo extr. *Quicquid peccatur, perturbatione peccatur rationis atque ordinis.*

¶ Peccatur, impersonale, Horat. lib. 1. epiſt. 2. v. 16
Iliacos intra muros peccatur & extra, i. e. ubique.

¶ Peccatum, culpa, factum contra officium, Verſehung / Ubelthat / Sünde. Cicer. ad Attic. lib. 3. epiſt. 14 *Scio nos noſtris multis peccatis in hanc ærumnam incidiſſe.* Idem de amicit. cap. 12 *Turpis excuſatio, & minime accipienda, cum in cæteris peccatis, tum ſi quis contra remp. ſe amici cauſſa feciſſe fateatur.* Seneca Epiſt. 28 extr. *Initium eſt ſalutis notitia peccati*, quod ut Epicuri ſententiam laudat.

¶ Peccator, ein Sünder. Lactantius lib. 3. cap. 25 *Injuſtus & inſipiens peccator.*

¶ Peccatrix, eine Sünderin. Tertullian. de Spectac. cap. 3 *gens peccatrix.* Et 4. contra Marcion. c. 18 *peccatricis fœminæ argumentum.* Paullinus Nolanus epiſt. 23. ad Sever. c. 15 *proles peccatrix.*

¶ Peccamen, peccatum. Prudentius Apoth. v. 915 de anima:
- - - *Tincta malo peccamine principis Adæ.*

Et Cathemer. hymn. 9. v. 95
Diſſolutis priſtinorum vinculis peccaminum.

¶ Peccatus, ûs, ſubſtant. Cic. extrema Verrina de Siciliæ juriſdict. *in manifeſto peccatu teneri.* Quod etiam Gellius l. 13. c. 20 tuetur, ne putes peccatum ſcribarum eſſe.

¶ Inſolentior vox eſt *Peccatela*, ſicut Corruptela, apud Tertull. de Anima cap. 40. Nec tolerabilior

¶ Peccantia, æ, apud eundem adv. Judæos cap. 10.

¶ Impeccantia Hieronymus dixit l. 3. adv. Pelag. c. 4.

¶ Impeccabilis. Gellius l. 17. c. 19 extr. *Is erit impeccabilis, vitamque vivet tranquilliſſimam.*

C PECTEN, maſculinum, inſtrumentum textorum quo fila implicant, κτείς, der Kamp / oder das Blat am Webegezeug.

¶ 2. Item, quo explicamus & ornamus capillos. *Attondere per pectinem*, die Haare durch den Kamp verſchneiden / Plaut. in Capt. a. 2 ſc. 2. v. 18. ¶ 3. *Pecten* denique cratis dentatæ genus eſt, & agricolarum inſtrumentum, eine Egen / eine Hechel / & inſtrumentum, quo pannus recens textus raditur. ¶ 4. *Pecten* etiam plectrum eſt. Virgil. 6. Æneid. v. 647
- - - *pectine pulſat eburno.*

Vet. Gloſſ. *Pecten*, πλῆκτρον, κίνησμα. ¶ 5. *Pectines*, marinæ ſunt conchæ, Muſcheln. Plinius l. 9. c. 33, ubi de teſtis & conchis agit: *Saliunt pectines & extra volitant.* Et Horatius lib. 2. Satyr. 4. v. 34
Pectinibus patulis jactat ſe molle Tarentum.

¶ 6. In arboribus verò *pectines*, fibræ ſunt ſeu lineæ, die Jahr-Striemen im Holtz. Plinius l. 16 c. 38 *Fagus pectines transverſi in pulpa.* Vide ibi Harduinum.

¶ Pectunculus, diminutivum, piſcis genus, ſed in concha vel cum illa. Unde Columella lib. 8. cap. 16 *Limoſa regio idonea eſt conchyliis, muricibus & oſtreis purpurarumque, tum concharum pectunculis.* Plinius quoque lib. 9. cap. 29 *Loligo volitat, extra aquam ſe efferens: quod & pectunculi faciunt ſagittæ modo.*

D ¶ Pectino, *pectinare ſegetem*, hoc eſt, pectine ſubigere, untereggen / Plin. 18. c. 21. Unde *Juba probe pectinata*, apud Apulejum lib. 6. Metam. p. 185. wol ausgekämmete Mähne.

¶ Pectinator, ein Kämmer. Gloſſ. Cyr. *Pectinator*, κτενιστής.

¶ Pectinatim, in morem pectinis. Plin. extremo l. 32 *Dentes pectinatim ſpiſſati.* Et Vitruv. l. 1. c. 5. *fundamenta pectinatim diſpoſita.*

¶ Pecto, pexui & pexi, pectere, ut, *Pectere capillos*, id eſt, diſcernere, explicare, kämmen. Ovidius l. 13. v. 738
- - - *dum pectendos præbet Galatea capillos.*

¶ Metaphorice Plautus Rud. a. 3. ſc. 2. v. 47 *Pectere quem pugnis*, einem Ohrfeigen geben: & Captiv. act. 4. ſc. 2. v. 116 *pectere fuſti*, abprügeln. Sed *Pexæ veſtes*, quibus pili lanugo adhuc conſtat: die noch gute Wolle haben / nicht abgetragen ſeyn. *Pexa* enim *tritis* opponuntur. Horat. 1. Epiſt. 1. v. 95
- - - *ſi forte ſubucula pexa*
Trita ſubeſt tunicæ.

Vide Turnebum lib. 5. Adverſ. c. 14.

¶ Pexatus, id eſt, pexâ ejusmodi indutus. Martialis libr. 2. Epigr. 58
Pexatus pulchre rides mea, Zoile, trita;
Sunt hæc trita quidem, Zoile, ſed mea ſunt.

¶ Pro

¶ Pro Pexus *pectitus*, est apud Columellam lib. 10. v. 94

Verum ubi jam puro discrimine pectita tellus.

Tellus autem *pecti* dicitur, cum foditur & paratur sationi. ibid. v. 147 -- -- -- -- *ferroque bicorni*

Pectat, & algentem sulcis exterminet herbam.

Idem lib. 12. c. 3 *Præparatæ sunt, & pectitæ lanæ*, gehechelt.

¶ Depectere, ut *Crines depectere*, Ovid. 6. Fast. v. 229, idem quod *pectere*. Sic *Juba depexa*, Ovid. lib. 1. de arte am. v. 630. Et Plinius 12. cap. 14 *Quod in arbore hæsit, ferro depectitur*, wird abgestrichen/ abgekratzet / abgeschabet. Virgil. 2. Georgic. v. 121

Velleraque ut foliis depectunt tenuia Seres.

Terent. in Heaut. act. 5. sc. 1. extr. *Eum ego, si vivo, adeò exornatum reddam, adeò depexum, ut usque dum vivat, meminerit semper mei*; ich will ihn also zurichten und zerblauen / daß er ꝛc.

¶ Impexus, ut, *Barba impexa*, non pexa. Virgil. 3. Georg. v. 366. *Impexa antiquitas*, Dialog. de Orator. c. 20.

¶ Oppexus, subst. Apulejus lib. 11. p. 261 (Pric. p. 244) *flexu digitorum ornatum atque oppexum crinium regalium fingerent.*

¶ Propexus, gleich unter sich gekämt. ut, *Barba propexa*, Ovid. 1. Fast. v. 259.

¶ Repectere, Claudianus in cons. Prob. & Olybr. v. 3

\- - - - *crinemque repexi*

Blandius elato surgent temone jugales.

Ovid. 3. de Arte am. v. 154 *Coma repexa modo.*

B PECTUS, pars animalis anterior, a gula usque ad ventrem. die Brust. Plin. lib. 11. cap. 37 (sect. 82) *Pectus homini tantùm latum, reliquis carinatum, volucribus magis* &c. ¶ 2. Pro animo frequenter *pectus* usurpatur, ut, *Apertum*, Cic. de amic. cap. 26. *Fidum pectus* Horat. 2. Od. 12. v. 16. & *Castum*, Senec. in Hippolyto v. 130. *Amicum pectus*, Ovid. 3. Art. am. 737. *Amicum pectus*, ein auffrichtiges/getreues/keusches Hertz. *Toto pectore*, von gantzem Hertzen. Cic. de Legibus lib. 1. c. 18 *Ubi illa sancta amicitia, si non ipse amicus per se amatur toto pectore, ut dicitur?* Ergo proverbialis & trita locutio fuit. Liv. lib. 1. cap. 59 *Stupentibus miraculo rei, unde novum in Bruti pectore ingenium.* Idem de eodem: *Oratio habita nequaquam ejus pectoris ingeniique, quod simulatum ad eam diem fuerat.* Horat. lib. 1. epist. 4. v. 6

Non tu corpus eras sine pectore, id est, fine intelligentia, prudentia. ¶ 3. *Pectus amicitiæ* pro amico, eleganti periphrasi dixerunt Manilius lib. 2. v. 598

\- - - - *nihil ex semet natura creavit,*

Pectore amicitiæ majus, nec rarius usquam,

& Statius lib. 4. Silv. 4. cum Martiale lib. 9. epist. 15. Eodem modo & Zeno Veronensis, ni fallor, alibi *pectus fidei* pro fideli posuit. C

¶ Pectusculum, dimin. Hieronym. epist. 22. cap. 13. ad Eustoch. de cust. Virginit.

¶ Pectorosus, a, um, wol gebrüstet. Colum. 8. cap. 2. de gallinis: *Sint matrices probi coloris, robusti corporis, quadratæ, pectorosæ.* Et Carm. Priap. 36

Nemo est feroci pectorosior Marte.

¶ Pectorale, substantivum, ein Brust-Harnisch/ und was man sonst an die Brust zeucht. Plinius lib. 34 cap. 7 *Fecit* [Sp. Carvilius statuam Jovis] *ex pectoralibus eorum* [Samnitum,] *ocreis, & galeis.*

¶ Expectorare, verbum, quod Fabius lib. 8. Institut. Orator. cap. 3, ut antiquum nimis, repudiat, ex pectore educere significat. Ennius apud Ciceronem 4. Tusc. cap. 8 *Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat.* Accii exempla vide apud Nonium, qui verbum interpretatur, *extra pectus ejicere.*

¶ Tripectorus, ut Tricorpor. Lucretius lib. 5. v. 28

Quidve tripectora tergemini vis Geryonai.

PECULIUM, quod a pecore faciunt, quo nomine primùm omne patrimonium, deinde servorum tantùm appellatum est. Servius ad Eclog. 1 *Omne patrimonium apud antiquos* PECULIUM *dicebatur à* PECORIBUS, *in quibus eorum constabat universa substantia: unde etiam* PECUNIA *dicta est. Aut certe & hoc ad morsum temporum pertinet. Nam modò, tantùm* SERVI, PECULIUM *dicimus* &c. Vid. Taubman. ad Virgil. pag. 9. Vet. Gloss. *Peculium*, περιουσία, περίκτησις, ἴδιον, σφέτερον, οὐσία δούλου. Item, *Peculium*, κτῆσις τοῦ ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐξουσίᾳ ὄντος τοῦτ' υἱοῦ ἢ δούλου. Virg. Eclog. 1. *Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.* *Castrense peculium*, Gut im Krieg gewonnen / Vid. Titulum hujus nominis in Pandectis. *Pecunia sine peculio fragilis est*, Geld ohne Vorrath gehet bald dahin / Celsus Jurisconsultus dixit Lege 79 de Legat. & fideic. 3. Et, *peculium re, non verbis augetur*; schöne Worte füllen den Sack nicht / Pompon. Jureconsultus. D

¶ Apud Petronium & alios *peculium*, inter vocabula improba est, mentulamque significat. Unde *peculiatus*, bene mentulatus in Priapeis Carmine 52.

¶ Peculiaris, e, quod in peculio alicujus, & proprium ejus est. Plautus Prolog. Captiv. v. 19

Hic postquam hunc (servum) *emit, dedit eum gnato suo*

Peculiarem, quia quasi una ætas erat.

Item Mercatore act. 3. sc. 1. v. 26

A *Quin etiam tibi ancillam dabo natam annos sexaginta*

Peculiarem.

Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 151.

¶ Hinc *Peculiaris* & specialis est: Eigentlich / absonderlich. Suetonius Cæs. cap. 76 *Monetæ publicisque vectigalibus peculiares servos præposuit.* Vetus Gloss. ἰδικός, *peculiaris, specialis.*

¶ Peculiariter, præcipuè, sonderlich / ut, *Medicina peculiariter efficax*, Plin. lib. 22. cap. 7. sonderlich kräfftig. Et Quintilianus lib. 8. cap. 2 *Commune nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur, ut URBEM, Romam accipimus.*

¶ Peculiosus, peculio abundans. Plautus act. 1. sc. 2. v. 24 *Peculiosum esse decet servum & probum.*

¶ Peculiatus, aliud adject. Asinius Pollio lib. 10. ep. 32. pr. *Balbus trajecit se se in regnum Bogudis, plane bene peculiatus*, id est, pecunia multa instructus. Vetus Glossarium: *Peculiatus*, κτήσιος, πολυκτήμων. ¶ Alium, eumque obscenum significatum, vide in *Peculium* sub finem.

¶ Peculor, &

¶ Depeculor, furari ea est, quæ ad Rempubl. seu Principem, seu sacra pertinent, Gemeine Gut bestehlen. *Peculari Remp.* Florus lib. 3. cap. 17. *Depeculari fana*, Kirchen bestehlen / Cicer. in Verr. 2. cap. 4.

¶ Peculator, &

¶ Depeculator, publicæ pecuniæ fur. Cic. 3. Offic. c. 18 *Sicarii, fures, peculatores non verbis sunt & disputatione philosophorum, sed vinculis & carcere fatigandi.* Idem in Verr. 2. cap. 1 *Depeculator ærarii*, der der Gemeine etwas stiehlet.

¶ Peculatus, furtum rerum ad Rempubl. pertinentium. *Accusari peculatûs*, Auct. ad Herenn. lib. 1. cap. 12. *Damnari peculatûs*, Cic. pro Flacco cap. 18. *Reus peculatûs*, Victor de illust. viris in Salinatore.

PECUNIA, Geld. Plin. lib. 33. cap. 3. *Servius Rex primus signavit æs. Signatum est notâ pecudum, unde* pecunia *appellata.* Servius verò inde *pecuniam* a *pecore* dictam censet, quod omnis substantia veterum in pecore constaret: verba ejus supra produximus in *Peculium.* Ea & Columellæ mens fuit, cum Præfat. lib. 6 scriberet: *In rusticatione antiquissima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima. Propter quod nomina quoque &* PECUNIAE *&* PECULII *tracta videntur à* PECORE: *quoniam id solum veteres possederunt: & adhuc apud quasdam gentes unum hoc usurpatur divitiarum genus.* Et vero *pecuniæ* nomine omnes res veniunt, quæ in possessione alicujus sunt. Ulpianus Lege Pecuniæ 178. Dig. de Verb. significat. & Hermogenian. Lege Pecuniæ 222. Dig. eodem. Ita Scævola in definitione hæreditatis genus ejus pecuniam facit apud Ciceron. Topicis cap. 6. Cicer. de finib. lib. 2. c. 17 *effectrix multarum & magnarum voluptatum pecunia est*, Geld richtet viel grosse Lust an. Idem ad Quint. frat. lib. 1. ep. 1. cap. 5. *Omnes vias pecuniæ norunt Græci, & omnia pecuniæ causâ faciunt.* Seneca de Tranquillitate animi cap. 3 *Optimus pecuniæ modus est, qui nec in paupertatem cedit, nec à paupertate discedit.* Hinc, *Pecuniam agere, conficere*, Geld auffbringen. *Facere pecunias*, dixit Nepos Cimone cap. 1. *Magnas pecunias ex metallis fecerat*, er hatte grosses Gut aus dem Bergwerck erlanget. *Quærere pecuniam, Pecunias acerbè conquirere*, Tacitus Hist. 3. cap. 76. *Pecuniam avertere*, (quod & *intercipere* & *intervertere* dicunt) Idem 1. Histor. cap. 53 *Mox compertum, pecuniam publicam avertisse, ut peculatorem flagitari jussit.* unterschlagen. *Imperare pecunias*, vide *Impero*, in *Paro.* *Versare pecunias*, vide *Verso.* *Pecunia occupata, vacua*; vide in *Occupo.* *Collocare pecuniam*, Geld anlegen / das Werbe oder Zins trage. Cicero pro L. Manilia cap. 7 *Pecunias magnas collocatas habent.* Suetonius Augusto cap. 39 *Notavit aliquos, quod pecunias levioribus usuris mutuati, graviore fœnore collocassent.* At, *Pecunia abire & proficisci*, eleganter ac lepide dicitur, quæ dilapidatur. Vide ad Plautum Trinum. act. 2. sc. 4. v. 17. *Mutuas pecunias sumere*, Cic. 3. in Verr. cap. 10. Geld auffborgen. *Pecuniam in loco negligere maximum interdum est lucrum*, Terent. Adelph. act. 2. sc. 2. v. 8. *Pecuniam numeratam accipere*, Nepos Timoth. c. 1. Nostri baar Geld. Juvenal. Sat. 6. v. 297

Prima peregrinos obscena pecunia mores

Intulit, & turpi fregerunt secula luxu

Divitiæ molles.

¶ Pecuniam quidem qui primum ad Lacedæmonios invexerunt, morte mulctati sunt, ideo, quod oraculum Lacedæmonii accepissent: ἡ φιλοχρηματία Σπάρτην ὀλεῖ, hoc est, *Avaritia Spartam perdet*, Plutarch. in Apoph. Cic. 2. off. cap. 6 *Male se res habet, cum id, quod virtute effici debet, tentatur pecunia.* Plaut. in Epid. act. 2 sc. 1. v. 10 *Pulchra edepol dos pecunia est*, Geld ist eine gute Losung.

¶ Pecuniosus, pecuniis & possessionibus abundans, πολυχρήματος, ut Vet. Gloss. exponunt. reich. C. Nepos in Vita Attici c. 13 *Cum esset pecuniosus, nemo illo fuit minus emax.* Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 20 *Tanto vir quisque melior, quò pecuniosior habetur.* Sueton. August. cap. 25 *viris fœminisque pecuniosioribus indictum.* Superlativo *pecuniosissimus* etiam Cicero usus est 4 in Verrem cap. 14. & actione 7. cap. 9. &c.

¶ Pecuniārius, ut, *Res pecuniaria*, Vorrath von Geld. *Inopia rei pecuniariæ*, Cicer. ad Brut. lib. 1. epist. 18. *Lis pecuniaria*, Quintil. lib. 6. cap. 1. *Caussa pecuniaria*, eadem quæ Lis pecuniaria, Lege 9. pr. Dig. de Offic. proconf. eine Geld-Sache/ Streit wegen Geld. *Jure pecuniario possidere*, Augustinus ep. 89. A

¶ Pecuniaris, idem, ut *pecuniaris damnatio*, Macer Lege 10. extrema Dig. de Pœnis.

¶ Pecuniarie, adverb. modo in caussa pecuniaria usitato. Ulpianus Lege 10. §2 Dig. de Compensat. *Si in ea* [caussa] *pecuniarie agitur*.

¶ Pecuniariter, idem. Lege ult. Dig. de Privat. delict. *pecuniariter agere*.

PĔCUS, pĕcŭdis, fœminin. & Pĕcus, pecŏris, neutr. omne, ut Valla ait, animal, quod sub imperio hominis pabulo terræ vescitur, greges nimirum & armenta, allerley Viehe. *Pecudes rationis expertes*, Cic. 2. Offic. cap. 3. *Pecus mutilum*, *Cornuto* opponitur; *Raripilum*, *setoso* apud Columellam Præfat. lib. 1. ¶ 2. Pecus neutr. plerumque gregales pecudes significat, oves maxime, quod πέκος seu lanam gestant, unde & ipsa appellatio est, quod & Scaliger Pater de Lingv. Latina, & Filius in Conjectan. ad Varronem observat. Plinius lib. 8. cap. 49 *suis fœtus sacrificio die quinto purus est: Pecoris* (ovis) *die sexto: boum tricesimo*. Justinianus Imperat. lib. 2. Institut. *Sed etsi pecorum vel ovium usus legatus sit, neque lacte, neque agnis, neque lana utetur usuarius*. Quintilian. Declam. 13. p. 188 *in usum vestium sæpe pecori lana detrahuntur*. *Pecus* tamen pro equo, qui ex armentis est, dixit Avienus Arat. v. 477. Et *pecus equinum* Virgil. 3. Georg. v. 72. ¶ Interdum sumitur pro quibusvis animalibus. Sic *fuci* a Virgilio appellantur *pecus*, 4. Georg. v. 168

Ignavum fucos pecus a præsepibus arcent.

¶ Est & convicium in stolidos & tardos: quos *oves* quoque & *Verveces* solemus vocare. Horatius lib. 1. Epist. 19. v. 19

O imitatores servum pecus.

¶ Veteres & *Pecu* in genere neutro dixerunt: Unde *Pecua* & *pecuum*, Cato. Vide Servium & Festum. Varro lib. 2. de re rust. cap. 1 *Cum homines & pecua semper fuisse sit necesse*. Livius lib. 35. c. 21 *In agris passim inundatis pecua ablata*; Et lib. 26. cap. 34. *pecua captiva*. Et Apulejus lib. 6. p. 182 *gregalia pecua*.

¶ Pĕcŏrōsus, ut, *Ver pecorosum*, der Lenz / so viel junges Viehes giebt. Statius lib. 10. Theb. v. 229

Cui fœtura gregem pecoroso vere novavit.

Et 4. Thebaid. v. 45

- - - - *pecorosaque Phyllos*,

Arcadiæ regio.

¶ Pecorarius, qui rem pecuariam curat, mit Vieh umgehet. Onomast. Vet. *Pecorarius*, κτηνοτρόφος, adjective.

¶ Pecuarius, der mit Viehzucht umgehet. *Res pecuaria*, Viehzucht. *Res pecuaria, ampla, culta, fructuosa*, Cic. pro Quint. cap. 3. *Pecuariam facere*, Suetonius Cæsare cap. 42. Hinc *Pecuarii*, publicanorum genus, qui & *Pastores* appellati, vide *Pastor*, & Asconium in Divinat. Verrin. *Canis pecuarius*, ein Schaff-hund/ Columell. lib. 7. c. 12. C

¶ Pecuaria, pecuariorum, Plur. Pecorum multitudo, gantze Ställe voll Viehes. Virgil. 3. Georg. v. 64

Solve mares, mitte in Venerem pecuaria primus.

¶ 2. *Pecuaria*, id est, pecora sive armenta. Auctor ad Herennium lib. 4. c. 34 *Cum canes funguntur officiis luporum, cuinam præsidio pecuaria credemus?* Sed Gruterus legit *pecua*.

¶ Pecuaria, æ, singularis grex pecorum, ein Hauffen Viehes. Varro lib. 2. Præfat. *Et ipse pecuarias habui grandes, in Apulia oviarias, & Reatino equarias*. Schäffereyen/ Stutereyen.

¶ Pecuīnus, quod pecorum est, Viehisch/vom Viehe. Apulejus lib. 8. sub fin. *pecuinis ossibus catenatum flagrum*.

¶ Pecualis, idem. Sedulius lib. 1. de Bileami asina:

Edidit humanas animal pecuale loquelas.

Et Fortunatus de Vita Martini lib. 2. v. 146

Et mihi præda jacet pecuali capta ministro.

Pedica, compes, vinculum, vide in *Pes*.

PĒDO, pepēdi, pedĕre, crepitum ventris emittere, einen Wind lassen. Horatius in Serm. lib. 1. Sat. 8. v. 46 D

Nam displosa sonat quantum vesica pepedit.

¶ Oppēdere, pro adversari, idem dixit lib. 1. Satyr. 9. v. 70 *Curtis Judæis oppedere*.

PĔDUM, baculus incurvus, quo utuntur pastores ad comprehendendas oves aut capras a pedibus. Vide Festum. ein Hirten-stab/Schäferstock. Virgilius ecloga 5. sub fin. *At tu sume pedum*, &c. A *pede* volunt derivatum.

PĔGASUS, πήγασος, equus alatus Poeticus, ex sanguine capitis Medusæ amputati natus, de quo Natal. Comes Mytholog. lib. 7. cap. 11. & lib. 9. c. 4. & ¶ 2. Sidus cæleste. Germanicus Cæsar in hoc sidere:

- - - *sed Pegasus æthere summo*
Veloces agitat pennas, & sidere gaudet.

¶ Pĕgăsēus, ut, *Gradus*, *Volatus Pegaseus*, id est, celerrimus. Catullus Carm. 55. v. 24 *Non si Pegaseo ferar volatu.*

Et Seneca Troade v. 385 *Ætas Pegaseo corripiet gradu.*

¶ Pĕgăsis, patronymicum fœmininum, ut, *Pegasides Musæ*, a fonte, quem in Helicone Pegasus e saxo ungula excitavit; πηγὴ enim fons est, a quo *Pegasus*. Vide Aratea Avieni v. 495. Ovid. in Epist. 15. v. 27 *At mihi Pegasides blandissima carmina dictant.*

PEGMA vel Pagma, πῆγμα a πήγνυμι, *pango* vel *exstruo*. *Pegmata* quid fuerint, declarat his verbis Seneca ad Lucil. Epist. 88 *His annumeres machinatores, qui pegmata per se surgentia excogitant, & tabulata tacita in sublime crescentia, & alias opinato varietates, aut dehiscentibus quæ cohærebant, aut quæ distabant sua sponte cohærentibus, aut his, quæ imminebant, paulatim in se residentibus*. *Pegma* igitur nihil aliud erit, quam contabulatio, quæ sponte sensim surgebat, & deprimebatur, &c. Vide de illis plura apud Lips. de Amphitheatro cap. 22. Joseph. Scal. ad lib. 5. Manilii, Casaub. ad Sueton. Hujusmodi pegmatum multum usum in ludicris Romanorum, inque Arena arguit Suetonius Caligula cap. 26. & Claudio cap. 37. extr. & Claudianus paneg. Mallii v. 323. *Pegmata atriorum* simpliciter pro tabulatis videtur dixisse Ausonius Epist. 25.

¶ Pegmaris, e, *Pegmares gladiatores* in pegmate exhibiti, Sueton. Caligula cap. 26.

Peiero. Vide *Juro*.

PĔLĂGUS, πέλαγος, profundum maris, & ipsum mare. *Fervet æstu pelagus*, das Meer brauset / Cicero de Oratore lib. 3. c. 39. ex poeta. ¶ *Pelage*, in plurali Græco more, Lucret. lib. 6. v. 619. B

¶ Pĕlăgius, adject. ut, *Pelagii greges piscium*, Varr. lib. 3. rei rust. cap. 3. *Phaleras pelagias*, Laberius apud Petronium dixit. Et Columella lib. 8. c. 16 *Arenosi gurgites pelagios* [pisces] *melius pascunt*.

¶ Pelagicus, idem. *Pisces saxatiles aut pelagici*, Columell. sub fin. lib. 8. Nec mirum sit eundem modo *Pelagius* dixisse, modo *Pelagicus*. Nam Græci etiam utroque modo formant πελάγιος & πελαγικός.

¶ Sed *Pelagiæ, arum*, πελαγίαι, purpuræ sunt, magnæ & scabræ, Purpurschnecken.

PĒLAMYS, ydis, fœm. Πηλαμύς, piscis, qui & *Thynnus* dictus, παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μύειν, quod in cœno se occultet. Gaza *limariam* vertit: Plin. *limosam* lib. 9. cap. 15. *Limosæ a luto pelamydes incipiunt vocari, & cum annuum excessere tempus, thynni*.

PĔLASGIA, Πελασγία, Græciæ Regio, *Pelasgi*, Πέλασγοι, populi Græciæ vetustissimi, qui & *Danai* dicti fuere. Strabo lib. 5. die alten Griechen.

¶ Pĕlasgus, adject. ut, *Classis Pelasga*, Ovid. 13. Metam. v. 268.

¶ Pĕlasgias, ădis, patronym. *Urbes Pelasgiades*, Ovid. Epist. 9. Dejaniræ, v. 3.

C ¶ Pelasgis vero, Πελασγὶς, Arcadia est, a *Pelasgo*, rege. Plin. 4. cap. 6. pr.

PELECINUM, planta inter triticum, hordeum & vicias nascens, das Unkraut in Wicken und Linsen. *Hedysarum* appellat Dioscorides, ἡδύσαρον, & *securidacam*, quod ancipitem securim siliquæ ejus, in quibus semen fert, imitentur: πέλεκυς, securim significat.

PĔLETHRŎNIUM, Πελεθρόνιον, oppidum Thessaliæ, a quo *Pelethronii Lapithæ*, qui primi equorum domandorum rationem invenerunt. Virg. 3. Georg. v. 115

Frena Pelethronii Lapithæ, gyrosque dedêre.

PĔLEUS, Πηλεύς, Æaci filius, pater Achillis, a quo

¶ Pelides, Πηλείδης, Achilles, &

¶ Pēlias, iădis, *Pelias hasta*, qua usus est Achilles, Ovidius epistola Briseidis 3. v. 126.

¶ Pelēius, adject. Silius lib. 13. v. 803 *æquantem Peleia facta*, id est gesta Achillis.

PELECANUS, Πελεκάν, Πελεκᾶνος, avis, ein Leffner / oder Schüfler/ a rostri latitudine, de ardearum videtur esse genere.

¶ 2. Pelecanus, ein Pelecan. Pullos a serpente occisos, sanguine ex lateribus suis excusso, in vitam revocat, quod experimento tamen nullo affirmari potest, sed pictorum magis inventum est. Ceterum vulturem Ægyptium ita ardenter pullos suos amare ajunt, ut per CXX dies ex eorum loco nusquam in aera ad venandum cibum se commoveat, sed si alimenti facultas desit, femori suo vulnus infligat, ac sanguine effluente ipsos pascat, Gesner. Pelecanus rostro sibi fodiens pectus, & sanguinem in pullos fundens, cum adscriptione hac, *Pro lege & pro grege*, Symbolum fuit Alphonsi regis Aragonum. Quo significavit, bonum Principem debere cum periculo vitæ religionem & subjectos ditioni suæ defendere, Philippus. ¶ 3. Pelecanum Chirurgi vocant organum, quo dentes apprehensi extrahuntur, ein Zahnbrecher/ Gesnerus.

PĒLIGNI, populi vicini Marsis, ex quibus originem duxisse se testatur Ovid. 3. Amor. Eleg. 1.

Pelignæ gentis gloria dicar ego.

Sulmo enim Pelignorum fuit metropolis, Ovidii patria.

¶ Pelignus, a, um, ut, *Rus Pelignum*, Ovid. 2. Amor. eleg. 16. pr.

PĒLION, Πήλιον, mons Thessaliæ, *Pelium nemus*, Cicer. pro Cœlio cap. 8. Hinc

¶ Pēliā-

¶ Pēliăcus, ut *Peliacus apex*, Ovid. 1. Fast. v. 308. *Peliacus vertex*, Idem 2. Amor. eleg. 11. v. 2. Et, *Peliaca juga*, Statius Achill. 1. v. 321. A

PĒLLA, Πέλλα, Macedoniæ oppidum clarum quondam alumnis Philippo & Alexandro.

¶ Pellæus, Juvenal. sat. 10. v. 168

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis.

Pellax, pellex. Vide *Pelliceo*, in *Lacio*.

PELLIS, detracta est; Nam cutis corpori adhæret, eine abgezogene Haut / ein Fell. *Pellis caprina*, *ovina*, vel *ovilla*, &c. *In propria quiescere pelle*, Horatius dixit lib. 1. Satyr. 6. v. 22, pro, intra suam se continere sortem. Idem & *pellem alicui detrahere* dixit, pro animum detegere, den Schalck auffdecken / lib. 2. Serm. sat. 1. v. 64.

¶ Pelles etiam dicebantur tentoria scortea, sub quibus antiquitus hiemare solebant Romani, quod primum in Vejentium obsidione fieri cœptum, Florus lib. 1. cap. 12 auctor est. *Sub pellibus agere, retineri*, über Winter zu Felde liegen. Tacitus lib. 13. c. 35 *Retentus omnis exercitus sub pellibus, quamvis hieme sæva.* Sic *sub pellibus scribere*, est in castris studere. Ammianus lib. 25. cap. 5. de Juliano: *Ad æmulationem Cæsaris Julii, quædam sub pellibus scribentis obscuræ noctis altitudine sententiis cujusdam philosophi tenebatur.*

¶ Pellĭcŭla, diminutivum. *Intra tuam te pelliculam contine*, ex Martial. lib. 3. epigr. 16

Sed te, mihi crede, memento,
Nunc in pellicula cerdo tenere tua,

warte deß deinen / bleib in deinem Beruff. B

¶ Pelliceus, ut, *Vestis pellicea*, ein Beltz. *Stragulum pelliceum*, Lege 24. Dig. de auro & arg. legato. Sed in neutro plurali dicebant *pellicea* absolute. Vide Hier. Magium Miscell. lib. 3. cap. 7. Voss. de Hist. Græc. p. 394. Bernegg. ad Justin. lib. 2. cap. 2.

¶ Pellio, onis, ein Kürschner. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 3. v. 63.

¶ Pellitus, id est, pellibus tectus, vestitus. Horatius lib. 2. Ode 6, *Dulce pellitis ovibus Galesi Flumen.* Loquitur de Tarentinis ovibus; quas & *Græcas* vocabant: *pellitas*que appellat, quod pellibus adversus aeris injuriam, ne corrumperentur, quod molliores cæteris essent, tegerentur. Vide Varron. lib. 2. Rei rust. cap. 2, Columell. lib. 7. cap. 4, & Plinium lib. 8. cap. 47. Propertius lib. 4. El. 1

Curia prætexto quæ nunc nitet alta Senatu
Pellitos habuit rustica corda Patres.

Ubi significat primos Senatores non prætextatis togis usos fuisse, sed pellibus rusticorum more fuisse vestitos. Pelles enim rusticorum vestes olim. Idem Propertius paullo post.

Verbera pellitus setosa movebat arator.

Verbera setosa, flagellum sive scuticam ex pelle caprina appellat. C

¶ Sunt & barbarorum pelles propriæ. Unde *pellita juventus* de barbaris, apud Claudianum de 4. Cons. Honorii v. 466. Et Hieronymus Epitaphio Nepotiani: *Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum.* Paullinus ad Nicetam v. 528

- - - *& uterque Dacus,*
Qui colit terræ medio, vel ille
Divitis multo bove pelleatus
Accola ripæ.

Ubi nota *pelleatum*, pro *pellito* dici.

PELLO, pellare, obsoletum verbum, quod notionem loquendi habuit, ut ex Compositis, quæ supersunt, manifestum est. Hinc enim sunt

¶ Appellare, id est, nominare, vocare, Nennen. Ut, *Appellare nomine* vel *nominatim*, bey Namen nennen. *Appellare unamquamque rem sub nomine*, Cicer. 9. fam. ep. 22. ¶ 2. Significat & alloqui, ansprechen / zusprechen. *Appellare blande*, Plaut. Casin. act. 2. sc. 3. v. 12 *Appellare literis aliquem.* Cicer. ad Trebon. lib. 15. Epist. 20 *Quo tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos literis appellato*, Schreibe uns offt. ¶ 3. Item, Implorare, orare, Cicer. pro Quint. cap. 30 *Quid agendum est? qui Deus appellandus est?* um Hülffe anruffen. Nepos D Attico cap. 8 *Itaque appellatus est a C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet;* angesprochen oder gebeten worden. *Appellare de stupro aliquem*, Quintil. 4. cap. 2. Val. Max. 6. cap. 1. n. 7. vel *stupri caussa*, ibid. n. 11. est sollicitare sive *attentare pudicitiam alterius*, ut Val. Maximus alibi loquitur, Unzucht anmuthen. ¶ 4. Item *debiti admonere*, der Schuld halben ansprechen / mahnen. Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 8 *Tulliola tuum munusculum flagitat, & me ut sponsorem appellat.* mahnet mich als Bürgen. Valerius Maximus lib. 4. cap. 8 *Neque de sorte quemquam debitorum suorum, neque de usura a suis appellari passus est.* Sic *de pecunia aliquem appellare*, Cicero Philipp. 2. cap. 29 dixit. Seneca Consol. ad Marciam cap. 10 *usus fructus noster est, cujus tempus ille arbiter muneris sui temperet: nos oportet in promtu habere, quæ in incertum diem data sunt, & appellatos, sine querela reddere.* Loquitur de externis rebus, quæ commodantur a Deo tantum nobis, non dantur propriæ; sed reddendæ tempore, cum reposcit. Alphius fœnerator apud Columellam 1. cap. 7 *vel optima nomina non appellando fieri mala* dixit. ¶ 5. In jus vocare. Cicer. 1. Offic. cap. 25 *Cavendum, ne major pœna, quam culpa sit: & ne iisdem de caussis alii plectantur, alii ne appellentur quidem.* ¶ 6. Appellare postremo est a sententia judicis inferioris ad superiorem provocare, quod vulgo dicunt appelliren / ut *appellare a Prætore ad Senatum, vel magistratum superiorem*, von dem Richter appelliren an den Rath / rc. Cic. pro Quintio cap. 20 *Cujus procurator a prætore ad tribunos appellare ausus sit.* Et Suetonius Cæs. c. 23 *appellato collegio*, scilicet tribunorum. Nam etiam *appellare quem* hoc sensu dicitur, hoc est in auxilium superiorem vocare. Cic. pro Planc. cap. 10 *Appellavi populum: tribubus submisi me.* Et Lege 1. § 3. de Appellat. & rel. *Appellare majorem judicem.* Sed plerumque cum præpositione hæc notio est. Ut *Appellare ad Imperatorem*, Lege 39 Dig. de Minoribus. *A præfectis*, ibidem Lege 16. *Appellare adversus sententiam præsidis*, Lege 18. Dig. de Accusationib.

¶ Appellatio, nominatio, vocabulum, nomen. Sic *appellatio probrosa*, ein böser Name / apud Gell. lib. 1. cap. 5. Plin. lib. 7. cap. 13 *Omnes qui se patris appellatione salutarent.* Gellius lib. 10. cap. 25 *Appellationes navium & telorum vocabula.* Ubi vides *appellationem* & *vocabulum* Synonyma haberi: cum tamen alii inter hæc duo discrimen fecerint, dixerintque, *vocabula* nomina eorum esse, quæ corpus & speciem habeant; *appellationes* contra, quæ non habeant; de quo Quintilian. lib. 1. cap. 6. Et existimavit eruditissimus Heraldus, ut Casaubonus notat, huc respexisse Cæsarem, illo dicto, quo, *nihil esse Remp. appellationem modo sine corpore & specie*, pronunciavit, ut Suetonius ejus Vita cap. 77 refert. ¶ 2. Pronunciatio; unde & *literarum appellatio* apud Ciceronem de Clar. Orat. cap. 74. *Lenis*, inquit, *appellatio litterarum bene loquendi famam confecerat.* Die liebliche Außsprach. ¶ 3. Provocatio ad Judicem alium: quæ res in libera Rep. Romæ minus frequens, sub Principibus in immensum crevit. Suetonius Caligula cap. 16 *Magistratibus liberam jurisdictionem, & sine sui appellatione concessit.* Et in Nerone cap. 17 *Ut omnes appellationes a judicibus ad senatum fierent.* Sed primus ordinavit Augustus Suetonio auctore lib. 2. cap. 33. ubi inprimis Torrentius videndus, itemque Digestorum Titulus de appellationibus. Dicimus autem non solum *appellationem facere ad quem*, ut Lege 1. Dig. An per alium; & *fieri*, supra ex Suetonii Nerone cap 17: verum etiam *interponere appellationem*, Lege 24. § 1. de Appellation. & Lege ultima ejusd. tituli, principio. *Admittere appellationem*, ibidem Lege 6. *Recipere*, vel *non recipere*, Titulo hujus rei singulari in Pandectis.

¶ Appellator, qui a judice ad alium provocat. Cicero Verr. 6. cap. 65, cum dixisset *Prætor appellatur* contra libertatem populi Syracusani; addit, *nihil ægrius factum esse, quam ut manus ab illo appellatore abstinerentur.* Et Lege 7. Dig. Quando appelland. *nihil nocere appellatori.* Et Lege 23 Cod. de Appellation. *judicium sacrum appellator observet.* Et Lege unica Dig. Si pendente, *Appellatore defuncto.*

¶ Appellatorius, ad appellationem pertinens, ut, *libelli appellatorii*, Lege 1. Dig. de Appellationibus: & *appellatoria tempora*, Lege 5. Dig. de Appellat. recip. § ult.

¶ Appellitare, frequent. Apulejus Apolog. *Hoccine est, quod appellitabatis dæmonium?* Et Festus Pompejus: *Appellitavisse, appellasse.*

¶ Compellare, est *alloqui*, anreden. *Blande aliquem compellare*, Plaut. Pœnul. act. 3. sc. 3. v. 72. mit freundlichen Worten ansprechen. *Compellare nominatim*, ad Herenn. 1. c. 14. ¶ Aliquando idem fermè, quod accusare. C. Nepos Alcibiade cap. 4. *Hoc crimine in concione ab inimicis compellatus:* Als er dieser Schuld von seinen Widerwertigen öffentlich bezüchtiget war.

¶ Idem Timoleonte cap. 1. n. 5. *quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret; quo loco idem est ac increpare, convitio objurgare.* Sic apud Sueton. Cæsare cap. 17. extr. *Compellare majorem potestatem*, deferre Casaub. interpretatur.

¶ Compellatio, Zuredung / Zusprechung. Cicero 12. Fam. epist. 25 *Crebras vel potius quotidianas compellationes meas non tulit.*

¶ Interpellare, einem ins Wort fallen / und ihn verhindern. Cicer 1. Tuscul. cap. 8 *Nihil te interpellabo, continentem orationem audire malo.* ¶ Etiam impedimentum sine verbis & sermone aut irruptam rem significat. Matius Ciceroni lib. 11. ep. 28. extr. *sin casus aliquis interpellarit.* Curtius 4. cap. 6 de cuniculis: *nec saxa cotesque, quæ interpellent specus, obstabant.* Et lib. 6. cap. 6. n. 12 *otium interpellandum erat bello.*

¶ Interpellatio, Einspruch / Hinderniß. Cic. Partit. Orat. cap. 8 *Si interventus alicujus, aut interpellatio dederit occasionem.* Idem lib. 6. Fam. ep. 18 *in literis sine ulla interpellatione versor.*

¶ Interpellator, der darzwischen redet / oder einen hindert. Cicer. 15. ad Attic. epist. 13 *interpellatores illic minus molesti.* Et 3. Offic. cap. 14 *Dictabat se hortulos aliquos velle emere, quo invitare amicos, & ubi se oblectare sine interpellatoribus posset.*

¶ Interpellatrix. Hieronymus Epist. 3. ad Heliodorum, sive Nepotiani

Nepotiani Epitaphio p. 8 *Interpellatrix duri judicis vidua*, ad Christi verba Luc. 18, 5 respiciens.

A

PELLO, pepuli, pellere, tertiæ conjugationis; abigere, extrudere, fugare, treiben/vertreiben. Ter. Eun. act. 2. sc. 1. v. 9 *Istum æmulum, quod poteris, ab eo pellito*. Sic, *Pellere aliquem domo, regno, sedibus, possessionibus, patria, civitate*, verjagen. *Pellere in exilium*, Cicero 2. de Orat. c. 13. *Pelli foras*, Ter. act. 5. sc. 8. v. 11. *Pellere animum*, treffen/bewegen/ Cicer. in Oratore cap. 53. *Pellere metum*, 4. de Finib. cap. 5. *Auro pulsa fides*, Propert. lib. 3. eleg. 13. v. 51. ¶ 2. Ferire, percutere. *Tune has pepulisti fores?* Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 3. ¶ 3. Pellere est movere, concitare, sicut adfectus solent. Livius lib. 30. cap. 14 pr. *Hæc cum dixisset, non mediocri cura Scipionis animum pepulit*.

¶ Pulsus, nomen, ein Treiben/Bewegen. *Pulsus venarum*, Plin. lib. 2. cap. 97. Der Pulß. Idem lib. 11. c. 37 *Arteriarum pulsus, in cacumine maximè membrorum evidens, index fere morborum*. Pluraliter Silius lib. 14 v. 488

- - - senis ductor Rhœteius ibat

Pulsibus, puta remorum. ¶ Est & Astronomorum vocabulum. Nam quod τρόποι (unde *circuli tropici* dicti) Græcis; id *pulsus* Latinis appellatur. Vide Grotium ad Aratea Avieni v. 691.

¶ Pulsio, idem. Arnobius lib. 4. pag. 129 de Pellonia dea: *Si utrisque favorem ac suffragium commodarit, nominis sui vim perdet, quod partis unius in pulsione formatum est*.

B

¶ Pulso, Pulsare, frequentativum, quod etiam

¶ *Pultare* apud Comicos est, percutere, klopffen/ blauen/ schlagen. *Pulsare* & *Pultare ostium*, Plaut. & Terentius Heaut. act. 3. sc. 1. v. 1. *Pulsare terram pedibus*, Horat. lib. 1. od. 37.

¶ 2. Non raro *pulsari* dicuntur, qui vapulant. Virg. 4. Æn. v. 608

Hic quibus invisi fratres, dum vita manebat,
Pulsatusve parens aut fraus innexa clienti &c.
Inclusi pœnam exspectant.

Tacitus 4. Histor. cap. 45 *Manlius Patricius ordinis Senatorii, pulsatum se in colonia Seniensi querebatur*. *Pulsamur* autem manu; *cædimur* aut *verberamur* fustibus, flagris: Itaque *verberari* gravius, quam *pulsari*: unde & JCti discrimen faciunt, de quo vide Christoph. Coleri Parerga cap. 36. Barthio auctore ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 1109. 1110. *Pulsari* omnia dicuntur, quæ sollicitantur, evocantur, & quocunque modo poscuntur, quod multis ibi ostendit.

¶ Pulsatio. Cicero pro Cœlio cap. 10. *de seditionibus Neapolitanis, de Alexandrinorum pulsatione Puteolana*, Vertreibung. Livius lib. 31. c. 39. *Majore cum sonitu, quam vulnere ullo, pulsatio scutorum succedentes Romanos tenuit*. das Schmeissen.

¶ Pulsator, *Citharæ pulsator Apollo*, Valerius Flaccus in Argonaut. lib. 5. extrem. Harffen-Schläger. Et, *pulsator aurium mearum*, Augustinus Confession. lib. 10. cap. 31. der einem in Ohren liegt.

C

¶ Pulsabulum, pecten quo fides pulsantur. Apulejus Florid. lib. 2. p. 351 *Dextera psallentis gestu suo pulsabulum citharæ admovet, ceu parata percutere*.

¶ Appellere, ut, *Appellere navem*, anfahren. *Navis appellitur*, vel *appulsa est*, non autem *appellit*, das Schiff kommt an. Cic. 7. in Verrem cap. 25 *Appellitur navibus Syracusas*. Et 3. de Nat. Deor. cap. 34 *Cum ad Peloponnesum classem appulisset*. Apud Livium tamen lib. 8. cap. 3 absolute legitur, *Alexandrum Epiri regem in Italiam classe appulisse constat*. Terent. Andr. act. 4. sc. 6, 12. *Haud auspicato huc me appuli*, ich bin zu keiner guten Stunde hieher kommen. Idem prolog. Andr. *Appellere animum ad scribendum*, pro adjungere, applicare, sich auff das schreiben begeben. Et Cic. *Appellere animum ad Philosophiam*, de Oratore lib. 2. cap. 37.

¶ Appulsus, nomen, pro accessu, qui fit navigio, das Ankommen. *Classem a litorum appulsu arcere*, die Schiffe nicht lassen anfahren/ Livius lib. 27. c. 30.

¶ Aspellere, ab *abs*, Plaut. in Capt. act. 3. sc. 3. v. 4 *Neque adeo spes, quæ mihi hunc aspellat metum*: & Cicer. in Tuscul. lib. 2. cap. 10. ex poeta: *Sed longe a læto aspellor nomine Jovis*: id est, pellor vel repellor.

D

¶ Compellere, cogere, congregare in unum locum. treiben. Virgil. eclog. 7. pr.

Compulerantque greges Corydon & Thyrsis in unum.

Domum aliquem vi & armis compellere, Cicer. pro Milon. c. 27. einen in sein Hauß jagen. *Compellere in angustias*, Idem 4. Acad. cap. 35. in die Enge treiben. *Compellere Tyrannum ad mortem*, Quintilian. 7. cap. 3.

¶ Compulsor. *Compulsor bovis*, Palladius lib. 7. cap. 2. Cassiodorus lib. 1. cap. 2. *Non compulsorem ad te mittimus, sed ultorem*. Ammianus 22. cap. 8. (Valesf. c. 6. pr.) *Si compulsori quidquam dederit, ut levari debito possit*, ubi vide Valesium interpretantem pag. 302, quod nimirum is sit, qui fiscalia debita exigit, & lentos debitores ad solvendum compellit. ein Exequirer. Horum mentio fit etiam Lege 15. Cod. Theod. de Exactionibus. Ennodius lib. 7. epist. 10 *Compulsoris functus officio*. Ubi Sirmondum adde pag. 32.

¶ Compulsare, frequentativum. Apulejus lib. 7. p. 197 *ore improbo compulsat & morsicat*. Tertullianus Apolog. cap. 20 *Regnis regna compulsant*.

¶ Compulsatio. Tertullianus ibidem cap. 21 *Compulsatio inter nos & illos est*.

¶ Depellere, arcere, abigere, prohibere, abhalten/ abtreiben. *Periculum à se depellere*, Cic. pro Cluent. cap. 6. *Depellere morbum*, Idem 7. fam. ep. 27. extr. *Depelli sententiâ*, Cicer. 2. Tusc. cap. 6. *De sententia*, pro Ligario cap. 9. *Spe depellere*, Livius lib. 31. c. 25. *De spe*, Cic. 2. Catil. cap. 7. ¶ Est & rusticum, & de pecoribus dicitur, quæ ablactantur, wenn sie abgestossen/ abgesetzet/ entwehnet werden. Virg. Eclog. 7. v. 15

Depulsos à lacte domi quæ clauderet agnos.

Hos *prohibere à matribus*, idem dixit 3. Georg. v. 398. Varro lib. 2. cap. 2. *Cum depulsi sunt agni à matribus*.

¶ Depulsio, *Depulsio servitutis*, Cic. 8. Philipp. cap. 4. *doloris*, lib. 5. de Finib. cap. 7. pr. Abtreibung.

¶ Depulsor. Cic. 2. Philipp. cap. 11. *Depulsor dominatus*.

¶ Depulsorius. *Numinibus per sacra depulsoria supplicans*, Ammianus lib. 25. cap. 5. Sunt autem *depulsoria sacra*, quibus mala depelluntur. Abwendungs-Opffer.

¶ Dispellere, in diversum pellere, hin und wieder verjagen/treiben. *Pecudes dispulsæ sui generis sequuntur greges*, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 7. *Dispellere caliginem ab animo*, idem in Tusculanis lib. 1. cap. 26. vertreiben.

¶ Expellere, ejicere, extirpare, ausstossen/ ausjagen/ut, *Expellere domo, finibus, civitate, regno*. *Expellere bonis & fortunis omnibus*, Cic. 4. in Verr. cap. 25. von Hauß und Hoff verjagen. *Expellere è patrimonio*, pro Rosc. Am. cap. 50. ausschliessen vom Erbtheil. *Expulit helleboro morbum*, &c. Horatius 2. Epist. 2. v. 137.

¶ Expulsare, Martial. lib. 14. Epigr. 46.

¶ Expulsio, *Civium bene meritorum expulsiones*, Cicer. lib. 2. offic. cap. 6.

¶ Expulsor. Cic. pro Quintio cap. 8. pr. *Acerrimus bonorum possessor, expulsor, ereptor*. Et Lactantius lib. 5. cap. 10. sub fin. *Expulsor patris sui Jupiter*.

¶ Expultrix, ut, *Philosophia expultrix vitiorum*, Cic. Tuscul. 5. cap. 2. Fabr. Cod. *excultrix*. Vide Gruter.

¶ Impellere, urgere, incitare, mit Gewalt treiben/ stossen/ dringen. *Ad scelus aliquem impellere*, pro Rosc. Am. c. 14. *Barbaros ad bellum impellere*, Cic. pro Sylla cap. 13. *Ad quodvis maleficium homines impellit avaritia*, Auctor ad Herennium lib. 2. c. 22. *Impulistis me in hunc casum*, Cic. ad Attic. lib. 3. epist. 9.

¶ Impulsus, nomen, Antreibung/Getrieb. *Sua sponte, non externo impulsu*, Cic. 2. Nat. D. c. 11. Sic *impulsu meo, tuo, nostro*, &c. id est, suasu & cohortatione. Terentius in Hecyra act. 2. sc. 1. v. 45 *Ubi duxere vestro impulsu*, auff euer vieles Anhalten und Treiben/ ꝛc.

¶ Impulsio, idem. Antreibung. Cic. de Univers. cap. 5 *Omnis coagmentatio corporis vel calore vel frigore, vel aliqua impulsione vehementi labefactatur & frangitur*.

¶ Impulsor, Antreiber/ Anreitzer. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 5. v. 18 *Me impulsore hoc non fecit*, hoc est, meo impulsu, durch mein Anregen. *Suasor & impulsor profectionis meæ*, Cic. 16. ad Attic. epist. 7. *Impulsore Chresto*, Sueton. Claud. cap. 25.

¶ Perpellere, inducere, auff etwas bringen und bereden / zu was bewegen. Terent. in Andria 4. sc. 1, 38 *Suadere, orare, usque adeo donec perpulit*. Livius lib. 1. cap. 59 *Incensam multitudinem perpulit, ut imperium regi abrogaret*, brachte und beredete dahin/daß ꝛc. *Perpellere ad deditionem*, Idem lib. 32. c. 14. Et lib. 2. c. 61 idem Livius: *Illum* [Ap. Claudium] *non minæ plebis, non senatus preces perpellere unquam potuere, ut* &c.

¶ Propellere, procul amovere, von sich treiben / ut, *Hostem à castris propellere*, Livius lib. 7. c. 24. *Impetum inimicorum propellere*, Declam. Antequam iret. Der Feinde Anlauffen von sich zurücke treiben. *Navem remis propellere*, Cic. 4. Tuscul. cap. 5.

¶ Propulsor, nomen. Venantius Fortunatus lib. 3. de Vita Martini v. 301 *Cornigeri pecoris propulsor*, i. e. bubulcus.

¶ Propulsus, ûs, subst. Seneca lib. 5. Quæst. Nat. c. 14 *Ventum propulsu suo concitare*.

¶ Propulsare, frequentativum Latinis frequens, wegschlagen/ abtreiben. ut, *propulsare hostem*, Cæsar 1. Gall. c. 49. Et, *Bellum mœnibus propulsare*, Livius lib. 3. c. 69. *periculum propulsare*, Cic. pro S. Rosc. cap. 3.

¶ Propulsatio. Cic. pro Sylla c. 1 *propulsatio periculi*. Abtreibung.

¶ Propulsator. Val. Max. lib. 7. cap. ult. n. 7. *Propulsatores odio insecutus*. Arnobius lib. 7. p. 249 de Æsculapio: *Valetudinum pestigarum propulsator*.

¶ Repellere, rejicere, propellere, zurück halten / jagen / treiben. *Hostem armis repellere, fugare, avertere*, Cic. pro Cæcin. cap. 12. *Dolorem a se repellere*, lib. 1. de Finib. cap. 9. von sich abweisen. *Repellere vim vi*, pro Sextio cap. 17. *Repellere a consulatu*, Cicer. 1. Catil. cap. 10.

¶ Repulsus, a, um, participium: inde nomen, *Repulsior*, Cato apud Festum comparative formavit.

¶ Repul-

¶ Repulsus, nomen, das Zurücktreiben/ Abhalten. *Scopulorum repulsu*, Cic. 1. Divin. c. 7. extr. Et Claudian. B. Gild. v. 433 *an Mauri fremitus raucosque repulsus Umbonum, & vestros passuri cominus enses?* Hoc est, repercussus & pulsationem scutorum num sustinebunt Mauri, qui Gildoni militabant.

¶ Repulsa, rejectio a magistratu, das Abweisen / abschlägliche Antwort. Sic autem dicimus: *Accipere repulsam*, quod nos dicimus, conatu suo frustrari, repudiari, einen blossen schlagen. Cic. pro Plancio cap. 21 *Marius duabus ædilitatis acceptis repulsis, Consul est factus.* Et, *Repulsam ferre*, Cic. ad Attic. lib. 5. epist. 19. *Scribis libenter repulsam tulisse eum* &c. er sey des Abschlagens wol zu frieden gewesen. Contra, *sine repulsa magistratum assequi*, Cic. in Pisonem cap. 1.

¶ Repulsare, Frequentativ. Lucret. lib. 4. v. 583 *Verba repulsantes:* & v. 912 eod. lib.

Vera repulsanti discedas pectore dicta.

¶ Repulsorius. ut *Cohortes repulsoriæ*, Ammianus 24. cap. 12 (Valef. c. 4.) quæ dispositæ sunt ad hostium incursiones repellendas. die einen Ort / Fouragirer / oder Arbeitende bedecken sollen.

PELLUVIUM, vas ad abluendos pedes, ein Fußbecken / a pedum lotione, ut, Malluvium, a manibus. Festus.

PĔLOPS, ŏpis, Πέλοψ, Tantali, Phrygum regis filius, a quo

¶ *Pelopidæ*, a Pelope oriundi. Ob Atrei, & Thyestes scelera, *Pelopidæ* pro quibusvis tyrannis dicuntur: ut cum Cicero e veteri poëta Epist. 11. lib. 15 ad Atticum ait,

Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam,

quem etiam versum respexit Epist. 12. lib. 14. ad Attic. & in Fam. lib. 7. Epist. 28. & 30, utraque ad Curionem.

¶ Pĕlŏpēĭus, ut *Arma Pelopeia*, Ovid. 8. Metam. v. 625.

¶ Pelopēus, ut, *Mœnia Pelopea*, Virg. 2. Æneid. v. 193.

¶ Pelopēis, idis, & Pelopēias, adis, patronymica fœminina.

¶ Peloponnesus, πελοπόννησος, peninsula Achaiæ, quæ *Morea* hodie dicitur, si veterem gloriam spectes, nulli terræ nobilitate postferenda. Nomen habet a Pelope, cum ante Apia, aut Pelasgia appellata fuerat. Vide Plin. lib. 4. c. 4. pr. & ibi Harduin.

¶ Peloponnesius, *Civitates Peloponnesiæ*, Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 2.

¶ Peloponnesiacus, *Bellum Peloponnesiacum*, Idem 1. Offic. cap. 24. quod altera forma Nepos Conone cap. 1. n. 2 *Peloponnesium* dixit. Illud vero ex Græco Πελοποννησιακὸς est. De ipso bello 27 annorum, Thucydidem legas, qui accuratissime perscripsit.

PĔLŌRIS, idis, fœm. πελωρὶς, conchylii genus, eine Art von Meerschnecken. Martialis lib. 6. epigr. 11

Tu Lucrina voras, me pascit aquosa peloris.

PĔLŌRUS, πέλωρος, Siciliæ promontorium. Silius lib. 14. v. 79

Celsus arenosa tollit se mole Pelorus.

¶ Peloris, idis, fœm. Πελωρὶς, idem. Avienus Descr. Orbis v. 636 *celsa Peloris.* Dionysius Afer v. 472 ἠνεμόεσσα Πελωρίς.

¶ Pelorias, dis, alia forma. Ovid. Fast. 4. v. 479

Jamque Peloriaden, Lilybæaque, jamque Pachynon Lustrarat.

PELTA, πέλτη, scutum brevissimum, ein kurtzer runder Schild/ Virgil. *Peltas lunatas* dixit, quia forma earum lunæ crescentis similitudinem referret, 1. Æneid. v. 491

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

Vide Aldum Manutium Quæsitis per Epist. part. 3. Epist. 6. Adde Alex. ab Alex. lib. 6. c. 22. & expressas peltarum figuras apud Pier. Hieroglyph. l. 42. It. Lipf. analect. milit. Rom. 3. n. 2.

¶ Peltatus, pelta utens, Livius lib. 28. cap. 5. Et Ovid. 2. Amor. eleg. 14. *peltatæ puellæ.*

¶ Peltifer, idem. Statius lib. 12. Theb. v. 761.

¶ Peltasta, idem. Nepos Iphicrate cap. 1. *Peltastæ pedites.* Livius lib. 31. c. 36. pr. *Cetratos, quos peltastas vocant, in insidiis abdiderat.* Nam, ut idem lib. 28. cap. 5 ait, *pelta cetræ haud dissimilis est.* Adde iis Rigalt. in Glossario Tactico p. 143. ein Schildträger.

PELVIS, ein Becken. *Patulas effundere pelves*, Juvenal. Sat. 3. v. 277.

PĒLŪSIUM, Πηλούσιον, ostium Nili extremum, Arabiam versus: & civitas Ægypti ad dextram illius ripam.

¶ Pēlūsius, & Pelusiacus. Martialis lib. 13. epigr. 9

Accipe Niliacam, Pelusia munera, lentem.

Virgil. 1. Georgicorum v. 128

Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis.

Cæterum *Pelusiacam lentem* dixit: vel quod ibi primum inventa lens; vel quod optima ibi nascitur, ut Servius interpretatur. B. Hieronymus, *Pelusiacam lentem* Virgilio dictam accepit, non quod ibi genus hoc leguminis gignatur vel maxime, sed quòd è Thebaide & omni Ægypto per rivum Nili illuc plurimum deferatur. Sic Statius lib. 4. Silv. ult. *Niliacum thus* dixit, non quod ibi nascatur (in sola enim Arabia provenit) sed quod interpoletur ibi & inde Romam deportetur, de quo Plinius lib. 12. c. 14. *Pelusiaca palus*, Prudent. 2. adv. Symmach. v. 924.

PĔNĀTES, plural. masculin. Dii domestici, tutelares: Omnes Dii, qui domi coluntur, ut Servius interpretatur. Tertullianus lib. 1. ad Nation. c. 10 *Deos, quos Lares & Penates domestica consecratione perhibetis.* Distinguuntur tamen Lege 12 Cod. Theod. de pagan. sacrif. & templ. *Larem igne, mero Genium, Penates nidore veneratus.* Vet. Gloss. *Penates*, πατρῷοι θεοί. Hinc, *Dii patrii ac penates*, Cicer. 6. Verr. cap. 8. Terentius in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 82 *At ego Deos penates hinc salutatum domum divertar*, Haußgötzen / Haußgötter. Cic. 2. de natura Deorum cap. 27 *Nec longe absunt hâc vi Dii penates: a PENU ducto nomine (est enim omne,) quod PENITUS INSIDENT.* Ex eo igitur & PENETRALES Poëtis vocantur. Senec. Thebaid. act. 2. v. 340 *Ferte arma facibus: petite penetrales Deos.* Et ita Tacitus etiam vocat 2. Annal. cap. 10.

¶ Penates Poëtæ sæpius pro domo, quam incolimus. Ut, *Desolati penates*, Statius 2. Silv. 1. v. 67.

¶ Pĕnātiger, ut *Penatiger Æneas*, Ovid. 15. Metam. v. 450.

PENDEO, pendēre, neut. suspensum esse, hangen. ut, *Poma pendent ex arbore.* Et patibuli sensu, *ex arbore pendere* Cic. Verr. 5. cap. 26. *Sagittæ pendent ex humero* Idem Verr. 6. c. 34. Et, *Vita omnium pendet ex unius salute*, pro Marcell. c. 7. an ihm ist aller Wolfahrt gelegen. *Respubl. pendet e Bruto*, Idem ad Att. lib. 14. ep. 20. *Pendere aliunde*, lib. 5. fam. ep. 13. an ander Leute gebunden seyn / auff andere sich verlassen. *Pendere ex fortuna*, Idem in Parad. 2. *Ex arbitrio alterius pendere*, Livius 35. c. 32. eines andern Willen unterworffen seyn. *Animus pendet*, Ter. Adelph. 2. sc. 2. v. 19. & *Animis pendere*, Cic. 1. Tusc. c. 40. & *Animi pendeo*, Terent. Heaut. a. 4. sc. 4. v. 5. id est, ambigere, ungewiß seyn und im Zweiffel stehen. Seneca Epist. 61. *Fruor vitâ, quia quamdiu futurum hoc sit, non nimis pendeo*, i. e. solicitus, anxius sum. ¶ Florus lib. 1. cap. 13. *Sex mensibus circa montem unum pependerunt, nec diebus modò, sed noctibus omnia experti.* PEPENDERUNT dixit, primo quia montem obsidebant: sic enim Martialis & *capreas de rupe* dixit *pendere*, lib. 13. Epigr. C. & Virgilius *capellas* Eclog. 1. Deinde quia ab eventu dubii erant: namque & tales dicuntur *pendere.* Ita enim *rei* dicuntur *pendere* Suetonio, qui nec damnati, nec absoluti sunt, & inter spem metumque versantur, Domitiano cap. 9. ubi vide Casaubon. & Beroaldum. ¶ *Venales pendere* eidem dicuntur Suetonio Claudio cap. 9 quorum bona publice venum exposita sunt: vide ibi Torrentium.

¶ Pendŭlus, a, um, quod pendet, hangend. ut, *pendula tela*, Ovid. Epist. 1. Penelopes, v. 10. *Pendula retia*, Sedulius Histor. Resurrectionis. *Pendula loca*, i.e. declivia, Columella lib. 2. c. 18. *Pendulum vinum*, Wein/ der sich anzeucht/ oder zehe ist. Horat. lib. 1. Epist. 18, 110 *dubiæ spe pendulus horæ.*

¶ Antependulus, vorwarts hangend. *Antependuli crines*, Apulejus lib. 2. Milef. p. 125.

¶ Pensilis, e, suspensum & sublime. hangend / schwebend. *Uva pensilis*, Horat. 2. Sat. 2. v. 121. *Hortus pensilis*, Curt. lib. 5. c. 1. & Plinius lib. 36. c. 14. pr. Vide *Miracula* mundi. *Lychni pensiles*, id est suspensi, vel in aëre pendentes, Lampen in die Höhe auffgehenckt. Valla.

¶ Pendīgo, ĭnis, velamen simulacri, vulgari interpretatione. Arnobius lib. 6. p. 201 *Utinam liceret in simulacri alicujus medias introire pendigines.* Videntur potius juncturæ intelligi & nexus partium aut cohæsiones. Vegetius Mulomed. lib. 2. c. 44 *Inter nervos & commissuras pendigines faciat.*

Composita:

¶ Circumpendeo, circumpendēre, herum hangen. Curtius lib. 8. cap. 9, 24 de Indorum rege: *Aurea lectica, margaritis circumpendentibus, recubat.*

¶ Dependēre, herab hangen. *Dependent lychni laquearibus aureis*, Virgil. in Æneid. 1. v. 726. Sueton. Galb. c. 11 *Dependente a cervicibus pugione ante pectus.*

¶ Impendēre, oben überhangen. *Nubes impendent*, die Wolcken hangen oder schweben über uns. *Mors, quasi saxum Tantalo, semper impendet*, Cic. 1. Fin. c. 18. der Todt schwebet über uns / &c. ad imitationem ejus, quod idem 4. Tusc. cap. 16 dixit: *Poëtæ impendere apud inferos saxum Tantalo faciunt.* Sic *impendet procella Reip.* Cic. Arusp. R. cap. 3. *Mala adsunt atque impendent*, id est, imminent, Cicer. pro Quint. cap. 14. Unglück dräuet uns / schwebet über uns. *Ilias malorum impendet*, Unglück ist mit Hauffen fürhanden / Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 11. Et Plaut. Epid. act. 1. sc. 1. sub fin. *Absumtus es: tantæ in te impendent ruinæ.*

¶ Superimpendeo. Catullus Carm. 64 de nupt. Pel. & Thet. v. 286 *Tempe, quæ silvæ cingunt superimpendentes.*

¶ Præpendēre, für etwas herhangen. Vitruvius lib. 4. cap. 6 *Ancones exsculptæ dextra ac sinistra præpendeant.* Cæsar 2. Civ. cap. 9. *tegumenta præpendent.* & Martial. lib. 9. epigr. 48

Præpendit mento nec tibi barba minor.

¶ Propendēre, für sich hangen. *Lanx in libra propendet*, Cic. in Tuscul. 5. cap. 17. überwäget. *Ex graviore parte bona propendent*, ibidem cap. 31.

¶ Propensus, id est, suâ sponte aliquo inclinans, proclivis, geneigt / ut, *omnes ad discendum propensi sumus*, Cic. de finibus lib. 3. c. 20. Et, *Animus paullo ad lenitatem propensior*, Cic. pro Muræn. cap.

cap. 31. *Ad voluptatem propensior*, Idem 1. offic. c. 30. Et, *Ut natura ad aliquem morbum proclivior, sic animus altus ad alia vitia propensior est*, Idem 4. Tusc. cap. 37. *Propensissima voluntas*, Hirt. B. Alex. cap. 26. A

¶ Propense, willig und geneigt. Lentulus ad S. P. Q. R. lib. 12. famil. epist. 15 *Conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propense factam esse.*

¶ Propensio, animi inclinatio, Zuneigung. *Propensio ad summum bonum*, Cic. 4. de finib. c. 17.

¶ Subterpendeo, unten hangen. Palladius Martio cap. 10. de pomis: *Mala sine terræ tactu subterpendentia.*

¶ Superpendēre, drüber hangen. Livius lib. 37. c. 27 *Exesæ fluctibus* [promontorii] *rupes, ita ut superpendentia saxa plus in altum, quam quæ in statione sunt naves, promineant.*

¶ Suppendeo, idem quod subterpendeo, unten anhangen. Columella lib. 4. cap. 26. extr. *ita colligare, ut solo vimine suppendeat.*

PENDO, activum, pendĕre, est æstimare, pondus efficere, erwegen / schätzen / achten. Cic. in Oratore cap. 16 *In Philosophia res spectatur, verba non penduntur*, die Worte werden nicht geacht. Proprie significat pondero, quoniam ea, quæ ponderantur, a libra pendent. Per similitudinem autem, ut dictum, ponitur pro æstimo, considero. Hinc sunt B

¶ Magnipendo, ich halte hoch. Plaut. Stich. act. 1. sc. 2. v. 78 *latrones & mendicos homines magnipendere.*

¶ Parvipendo, ich achte gering. Terent. Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 63 *Quæ dico, parvipendunt.*

¶ Floccipendo. *Ego non Floccipendo*, Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 21. *Nihil pendo. Pater id nihili pendit*, acht nicht / Adelph. act. 3. sc. 4. v. 6. Sed hæc & similia possunt etiam separatim scribi atque intelligi, *magni pendo; parvi pendo* &c.

¶ Sed *Tributum, vectigal, pecuniam, precium pendere*, idem est, quod solvere, zahlen / erlegen. Quæ significatio inde deducta est, quia antequam signatus esset nummus, cumque Romani adhuc gravi ære utebantur, non numerato ære, ut hodie; sed penso utebantur. Inde tot vocabula ponderum in re monetaria mansere, &c. *Pendere pœnas*, Straffe leiden / büßen. Cic. ad Attic. lib. 11. epist. 8 *Maximas pœnas pendo temeritatis meæ.* Et ibidem epist. 11 *Nos stultitiæ nostræ gravissimas pœnas pendimus.*

¶ Pensio, onis, solutio, item tributum, Tagzeit / Zahlung / Lieferung. *Pensionem ante diem solvere*, Cic. lib. 16. ad Attic. ep. 2. ehe betagt sind. *Tertia pensio*, ibidem. Et Livius lib. 31. c. 13 *Tertia pensio debebatur eo anno*, die dritte Tagzeit solte diß Jahr abgeleget werden. Idem lib. 33. cap. 30 *Mille talentum daret pop. Romano: dimidium præsens; dimidium pensionibus decem annorum.* Die Helffte baar / die andere Helffte auff Termine. C

¶ Pensiuncula, diminut. Columell. præfatione lib. 10 ineunte: *Fœnoris tui, quod stipulanti spoponderam tibi, reliquam pensiunculam percipe.*

¶ Pensor, qui pendit, expendit, pensitator. Augustinus Confess. lib. 5. cap. 4 extr. *Mensor cæli, & numerator siderum, & pensor elementorum.*

¶ Pensum, manipulus est lanæ, vel lini ex colo pendens, ein Rocken / Wollen oder Flachs. *Trahere, carpere pensa*, Poëtarum locutiones sunt: Spinnen. Vide Ovid. 2. Fast. v. 743 & Horat. lib. 3. Od. 27. v. 64. *Pensum* autem a pendo est. Heræ enim lanam ancillis appendebant, nendam per diurnum opus, reddendamque in filo eodem pondere, deductis quisquiliis, & burrhis, si non respondissent, multabantur. Titinnius apud Nonium in PUTARE: *Date pensam lanam: qui non reddit tempori. Putatam recte, facite, ut multetur malo.* Quod siquid deliquissent ancillæ, augebantur pensa pœnæ loco; nisi eodem tempore, quo cæteræ, conficerent, plectendæ. Propertius eo dixit l. 3. El. 15. v. 15

Ah quoties famulam pensis oneravit iniquis.

Idem lib. 4. Eleg. 7. v. 41

Et graviora rependit iniquis pensa quasillis,
Garrula de facie si qua locuta mea est. D

¶ Hinc *pensum* pro parte sui muneris, aut pro officio etiam oratoribus familiare est, Tagarbeit / allerley fürgenommene Arbeit. Cic. 3. de Orat. c. 30 *Me ad meum munus pensumque revocabo*, wieder an seine Verrichtung gehen. *Pensum suum absolvere*, Varro 2. R. R. cap. 2. seine Tagarbeit ausrichten. *Pensum conficere*, idem. Plautus Persa a. 2. sc. 4. pr. *Pensum meum, quod datum est, confeci.* Et, *Pensum exigere*, Cic. 5. in Verr. cap. 46. von einem fordern / was ihm zu thun befohlen. *Pensa imperare*, Quintilian. lib. 3. c. 7. ¶ 2. Pensum, pensi, cogitatum, ut, *Pensi esse, habere.* Livius lib. 34. c. 31. *Vobis, quid faciatis, minus pensi est*, ihr bedenckt wenig / was ihr thut. *Nihil pensi habere*, in den Wind schlagen / nichts achten. Sallust. in Catilin. cap. 5 *Neque id, quibus modis assequeretur, unquam pensi habebat.* Idem ibid. cap. 52. sub f. *Quibus si quicquam pensi unquam fuisset, non ea consilia de Republ. habuissent.* Plautus Trucul. a. 4. sc. 2. v. 52 *Nec mihi adest tantillum pensi jam*, i. e. neque jam curo, &c. *Nec pensi duxerat*, Val. Max. lib. 2. c. 9. n. 3.

¶ Est & adjectivum *Pensus*, unde comparativum formavit Gellius lib. 12. c. 5. *Nihil quicquam est carius pensiusque nobis, quam nosmetipsi.* Et Plautus Sticho act. 1. sc. 2. v. 61 *Utra sit conditio pensior, virginemne an viduam habere.*

¶ Penso, pensare, diligenter pendere, fleißig erwegen. ut *Amicos factis pensare, non ex dictis*, Livius lib. 34. c. 49. aus den Wercken die Freunde schätzen. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 29

Romani trutina pensantur eadem
Scriptores.

Pensare beneficia, est compensare, vergelten / Seneca l. 3. Benef. cap. 9. *Pensare maleficia benefactis*, Livius lib. 37. c. 1. böses mit gutem vergelten. ¶ 3. Gleich machen / wieder einbringen. Calpurnius Eclog. 3. v. 83 *Dicitur & cocto pensare legumine panem.* Et Eclog. 4. v. 141 Idem Calpurnius:

Sic Deus, & nolit pensare palatia cælo.

Seneca Hercule Oetæo v. 692

Male pensantur magna ruinis.

Tacitus 4. Histor. c. 72. *Ipsis sufficere ignes, quibus tot castrorum excidia pensavimus.* Florus lib. 4. c. 9 *Sic Crassianam cladem Pacori cæde pensavimus*, i. e. æquavimus, habens wieder eingebracht. Livius lib. 26. c. 37 *Transmarinæ res quadam vice pensatæ.* Vetus Gloss. *Pensat*, ἰξισοῖ, ἀντιλογεῖ, καὶ σταθμίζει.

¶ Pensator, &

¶ Libripens, ein Wagmeister. Plinius l. 33. c. 3. *Stipendiorum, hoc est stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur.*

¶ Pensito, pensitare frequentativum. Plin. lib. 7. c. 7 *Is demum profecto vitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit*, recht betrachten und ermessen. *Pensitare vectigalia*, Cic. pro Lege Man. cap. 6, est solvere, zahlen.

¶ Pensitator. *Verborum pensitatores subtilissimi*, die alle Worte genau ansehen / und auff die Goldwage legen / Gell. lib. 17. c. 1.

¶ Pensatio, idem quod *pensio*. Vide *Canon.*

¶ Pensitatio, idem. Plinius lib. 19. c. 6. *properare præteriti temporis pensitatione.*

¶ Pensiculare, idem quod *pensitare*, Gellius lib. 13. c. 20.

¶ Appendĕre, est tum suspendere, ut, *appendere uvas*, tum & lancem stateramve ponderare, auffhencken / aufflegen und wägen. *Pecuniæ appenduntur, non numerantur*, Cic. 2. Philipp. cap. 38. scil. præ multitudine.

¶ Appendix, quicquid alicui est adjunctum, ein Anhang / was an einem hanget / & quicquid accedit rei, ut pars sit ejus, ut uva in vite, Bud. Sic Cicer. in Hortens. *Appendix animi corpus.* De quantitate penultimæ in obliquis videatur Borrichius in Analect. parte 2. pag. 30. seq. Hic enim producendam esse contra vulgarem usum contendit.

¶ Appendicula, ut, *Appendicula caussæ judicatæ & damnatæ*, Cic. pro Rabirio Postum. cap. 4. pr.

¶ Compendĕre in usu non est: inde tamen *Compendium* (de quo supra suo loco) ut a *Dispendere, dispendium*: & *compensare*, quod sequitur.

¶ Compensare, tribuere, respondere officio, beneficio &c. Vergleichen / erstatten / vergelten. ut, *Labores compensantur gloria*, Cic. 3. de Orat. c. 4. *Vitia senectutis diligentiâ compensanda sunt*, Idem de Senect. cap. 11. *Dissolvere & compensare damna*, Idem in Verrem 7. c. 13. Et Val. Maxim. lib. 1. c. 1 *Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat.* bringts wieder ein. ¶ 2. Et cum præpositione. Cic. de finibus lib. 2. c. 30 *Compensabatur cum summis doloribus lætitia.*

¶ Compensatio, comparatio, Vergleichung / Vergeltung. Cic. lib. 1. Nat. Deor. c. 9. extr. *Quæ sunt incommoda in vita, sapientes commodorum compensatione leniunt.*

¶ Dependĕre, idem quod pendere, aut solvere, ut, *Dependere mercedem*, lohnen / ablohnen. *Is dependi facile patitur, pro quo spoponderis*, Cic. ad Brutum epist. 18. *Dependere pœnas*, Cic. pro Sextio c. 67. Straffe leiden. ¶ 2. Item examinare, vide Scal. Aus. Lect. lib. 1. c. 17.

¶ *Depenso parare*, id est immenso pretio parare, theuer kauffen / Apul. Apolog. p. 293.

¶ Dispendĕre, distribuere, hin und wieder verspenden / vertheilen. Columella l. 8. c. 2. de gallinis cohortalibus: *Parandi modus est ducentorum capitum, quæ pastoris unius curam dispendant.*

¶ Dispendium, damnum, Verlust / Schaden. Plaut. in Menæchm. a. 3. sc. 2. v. 20. *Minore nusquam bene fui dispendio*, mit weniger Unkosten. Ter. in Hec. a. 5. sc. 2. v. 29 *Ut gratiam ineat sine suo dispendio*, ohne seinen Schaden. *Dispendia famæ*, apud Claudianum de 6. Conf. Hon. v. 452. Apulejus Apolog. p. 276 *Impenso labore, diuque noctuque, cum despectu & dispendio bonæ valetudinis eloquentiam quæsissem.* ¶ 2. Dispendium, via obliqua & per ambages, ein Umweg / contraria *compendio*, apud Lucanum lib. 8 ineunte:

Hæmoniæ deserta petens dispendia silvæ.

¶ Dispendiosus, nachtheilig / schädlich. Columella lib. 2. c. 21. pr. *Cunctatio dispendiosa est*, Säumen ist schädlich. Sextus Rufus c. 29 *Conditiones pacis dispendiosæ*, Nachtheilige Friedens-Vorschläge.

¶ Dispensare, distribuere, disponere & ordinare est, vertheilen / jedes an seinen Ort austheilen / rathsam anstellen / ordnen / ut, *Dispensare rem domesticam*, Cic. 11. ad Att. epist. 1. die Haushaltung

tung einrichten. Seneca lib. 1. de beneficiis cap. 10 *in petulantiam & audaciam erumpet malè dispensata libertas.* A

¶ Dispensator, servi genus: qui domini rationes atque pecunias curabat & disponebat, sive dispensabat, ein Verwalter. Cicero apud Nonium in AERA. *Quid? tu, inquam, soles, cum rationem à dispensatore accipis, si æra singula probasti, summam, quæ ex his confecta est, non probare?* Passim eorum mentio, cùm apud alios, tum apud Suetonium, itemque in Lapidibus vetustis. Vet. Gloss. *Dispensator*, Οἰκονόμος, ἐπιδιαπανητής. Item Οἰκονόμος, *Dispensator, Oeconomus.* Vetus Scholiastes Persii ad Sat. 2. v. 59 *Fuit autem assis libralis & dipondius, quod hodie in usu remansit, & solebat pensari potius, quam numerari; unde & DISPENSATORES dicti prorogatores.* Nimirum qui tum *Prorogatores* appellabantur, hos ante *Dispensatores* dictos, significat. Neque vero *Dispensatores* pecunias tantum, sed & alias res dominorum tractabant. Nam & conservis τὸ σιτόμετρον, sive τὴν τροφὴν, hoc est, demensum præstare solebant. Unde Zeno Veronensis Serm. 1. ad Neophytos: *Joseph promotus, ad mensuram prorogat cunctis annonam.* Neque vero *Dispensatores* in privatis familiarum, sed Palatinis, hoc est, Principum ministeriis erant: Schatzmeister / Cammermeister / rc. Cujusmodi munere apud Domitianum functus Hetruscus, de quo Statius 3. Silvarum Carm. 3. v. 86 - - - *creditur uni*
Sanctarum digestus opum, partæque per omnes
Divitiæ populos, magnique impendia mundi &c. B

Cum itaque omne patrimonium Principis curarent dispensatores, facile licet conjicere, lucrosum admodum id muneris genus fuisse. Qua de caussa nescio quis servus Othonis, qui apud Galbam id impetraverat sibi, decies sestertium, hoc est, 25000. Coronat. dedit, ut Suetonius refert Othonis vita c. 5. Atque hi *Dispensatores ordinarii* vocantur Suetonio Galba c. 13. Vide Torrent. Othone, dicto loco, itemque Statianos interpretes, Gevartium & Crucium, nec non Pignorium de Servis. Provinciarum quoque erant Dispensatores, quemadmodum Claudii quendam servum Plinius 33. cap. 11 *dispensatorem Hispaniæ citerioris* vocat.

¶ Dispensatrix. Hieronymus Quæst. Hebr. in 1. Paralip. 1. *Mezaab filia aurificis, quæ duos patres habere describitur, ad significandum mysterium sub una interpretatione nominum: ut aurifex genuerit dispensatricem, dispensatrix genuerit benignitatem Domini.* Et Ambrosius lib. 1. Offic. c. 12 pr. *Plerique revocantur ab officio dispensatricis misericordiæ.*

¶ Dispensatio, ipsa dispensatoris functio, seu munus. Suetonius Othone c. 5 *Servo Cæsaris pro impetrata dispensatione decies sestertium expresserat.* Item Vespasiano cap. 23. *Quendam e caris ministris dispensationem cuidam, quasi fratri, petentem &c.*

¶ *Dispensatio ærarii* apud Ciceronem in Vatin. c. 15, administratio est. Gloss. Vet. Οἰκονομία, *Dispensatio, administratio.* C

¶ Sicut autem Græci Patres οἰκονομίας vocabulo de incarnationis Christi mysterio ejusque humanâ naturâ (unde & θεολογίαν & οἰκονομίαν aliquando opposuerunt, quod & Heinsius in Aristarcho sacro observat) ita Latini eadem in re *Dispensationis* fuerunt usi. Ut Fulgentius lib. 1. de incarnatione Christi cap. 1. &c. Alii & *disponendi* verbo usi leguntur. Alcimus Avitus ad Sororem, v. 207 *Solus qui carnis proprium disponeret ortum.* Caussam appellationis Cyrillus aperit Epist. ad Successum Isauriæ Episc. quod λόγος, sive verbum carnem sibi unierit, non conversione naturæ factus homo, ut nos, sed dispensatoria voluntate. *Voluit enim*, inquit, *fieri homo, quod non erat; secundum naturam tamen quod erat Deus, nequaquam abjiciens.*

¶ Dispensatorius. *Dispensatoria simulatio*, Augustinus Hieronymo (inter Hieronymi Epist. 97.)

¶ Indispensatus, non dispensatus. Silius lib. 16. v. 341
Indispensato lassantem corpora nisu,
hoc est, immoderato.

¶ Expendere, auswägen. *Expendere atque æstimare pecuniam*, Cicer. in Verr. 7. cap. 9. Plaut. in Mercat. act. 2. sc. 4, 19 *Hunc hominem decet auro expendi*, der Mann ist Golds werth. Inde examinare est, considerare. Cic. pro Flacco cap. 5 *testem diligenter expendere.* Idem Off. 1. c. 31 *quæ contemplantes expendere oportebit.* Et de Oratore lib. 2 cap. 76 extr. *argumenta caussarum expendere*, erwegen. ¶ Dein ad pœnas refertur. Tacitus 12. c. 19 *pœnas capite expendere*, mit dem Halß bezahlen. Virgil. lib. 11 v. 258 *scelerum pœnas expendimus omnes.* D
Contra apud Silium lib. 7. v. 713 *dignum pretium expendere*, est belohnen / vergelten.

¶ Expensum &

¶ Expensa, æ, Ausgabe. *Codex accepti & expensi*, ein Verzeichniß der Einnahm und Ausgab / Cicer. pro Rosc. Com. c. 3. *Expensam ferre*, est, vel annotare pecuniam expensam, vel pecuniæ datæ chirographum exhibere, Cicer. in 3. Verr. *Te elapsurum omni suspicione arbitrabare, si, quibus pecuniam credebas, iis expensum non ferres, neque in tuas tabulas ullum nomen referres.* Sed, *Expensum aliquid alicui ferre*, einem etwas zuschreiben / oder bekennen / daß man es von ihm bekommen. Plin. de fortunâ, *Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta*, lib. 2. c. 7.

¶ *Expensilatio*, apud JCt. & Gell. lib. 14. cap. 2. Vide supra *Acceptum* in *Capio.*

¶ Impendere, insumere, anlegen / anwagen / ut, *Impendere pecuniam, sumtus*, Geld / Unkosten an etwas wagen. Cicer. in Verr. 5. c. 98. de agricultura: *Ad incertum casum & eventum certus quotannis labor & certus sumtus impenditur.* Sic, *Impendere tempus*, Plin. lib. 3. epist. 5. *Laborem impendere studiis*, Idem lib. 6. cap. 20. *Curam impendere*, Columell. præfat. Operis: *Operam*, Idem lib. 12. cap. 1. Quæ per se omnes usitatæ Latinorum locutiones sunt. *Impendere vitam famæ*, Statius 5. Silv. 1. v. 63. das Leben dran setzen / seinen ehrlichen Nahmen zu erhalten.

¶ Impendium, impensa, Anlage / was man auff etwas wagt. *Instituere quæstum sine impendio*, gewinnen wollen / Cicer. pro Quint. c. 3. Idem ad Att. l. 6. ep. 1 *Fœnus & impendium recusare.*

¶ Impendiosus, qui nimium impendit, der zu viel ausgiebt / auffwendet. Plaut. in Bacchid. a. 3. sc. 2. v. 12
Nimio præstat impendiosum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni, hunc etiam ipsi culpabunt mali.

¶ Impendio, adverbium, idem quod *impensè*, sehr. Ter. Eun. a. 3. sc. 5. v. 39 *Impendio magis animus gaudebat mihi*, id est, multo magis: da ward mein Hertz noch viel freudiger. Additur enim comparativis, ut, *Impendio loquacior*, Gellius lib. 1. c. 2. Tamen etiam sine Comparatione. Apulejus Apolog. p. 75 *Etiam hi, qui sibi delicti alicujus conscii sunt, tamen cum male audiunt, impendio commoventur & obirascuntur.*

¶ Impensa, *facere impensam in rem aliquam*, hoc est, sumtum, Unkosten auff etwas wenden oder wagen / Cic. Philipp. 6. cap. 5. *Impensæ parcere*, Livius lib. 35. c. 44, mit Unkosten an sich halten. *Periit & opera & impensa*, Item, *Operam & impensam perdere*, Unkost und Arbeit verlieren. Ubi *impensa* fartura est; vide supra in *Oleum* & *Opera.*

¶ *Majore impensu*, alia forma, Symmachus pater dixit lib. 1. epist. 12.

¶ Impensus, a, um, id est, magnum: ita *impensum pretium* pro grandi Cæsar dixit lib. 4. de B. G. c. 2. Et Tacitus 1 Hist. c. 31 *Longa navigatione ægros impensiore cura Galba referebat.* Et, *Impensæ preces*, magnæ. Apulejus Apologia sub finem: *impensis precibus oravi.* Et, *impenso labore*, ibidem post principium. *Impensa operâ invenire*, Gellius lib. 9. c. 14. *Impensiore damno*, Idem lib. 20. cap. 1. *Cura impensior*, id est major. Ovid. lib. 2. Metam. v. 406 - - - - *Arcadiæ tamen est impensior illi*
Cura suæ.
Sic *impensioribus verbis laudare*, est majore studio, apud Val. Max. lib. 4. cap. 3. extern. 1. *Impensissimæ preces*, Sueton. Tib. c. 13.

¶ Impense, admodum, valde. sehr. ut, *Vir impense doctus*, Gell. lib. 10. c. 24. *Impense invidere*, Terent. Eun. act. 3. sc. 1. v. 23. Et, *Impensius legatos supplices mittere, pacem orare*, Sallust. Jug. c. 47. *Impensius rebus suis diffidere*, ibidem c. 75. Et, *Impensius petere*, Sueton. Claud. c. 11. *Incendio absumta impensissime reparare*, hoc est magnis impensis, Idem in Domitiano c. 20.

¶ Interpendium, idem quod compendium, metaphora a ponderibus sumta, cum in utraque lance paria sunt. Vide Salmas. in Solin. p. 708. (ed. nov.) ubi ex Glossis refert: *Interpendium*, παράλληλον, ubi Labbæus *interpondium* edidit tam in Græcolatinis, quam Latinogræcis Glossis.

¶ Interpensivus. Vitruvius lib. 6. c. 3, ab interpensivis onerari, quæ quid sint, disputant Interpretes. Vide Lex. Vitruvian.

¶ Perpendere, diligenter expendere, considerare, betrachten / ausrechnen. *Acri judicio perpendere*, Lucret. lib. 2. v. 1040. scharff nachdencken. *Diligentissime perpendere momenta officiorum*, Cic. pro Muræn. c. 2. Proprie, *perpendere in librili*, wägen / apud Gellium lib. 20. cap. 1.

¶ Perpensus, consideratus, accuratus, exactus. Arnobius lib. 2. pag. 52 *Homo. Homo examinis judiciique perpensi.*

¶ Perpense, adverb. cujus comparativo usus est Ammianus lib. 25 extremo: *perpensius judices electurus.* Idem lib. 26. c. 12 *Utilitate rei perpensius cogitata.*

¶ Perpensare, frequentativum, erwegen. Idem Ammianus lib. 19. c. 24 *altis mentibus perpensantes:* & lib. 24. c. 8 *instantiam obsidentium perpensantes.*

¶ Perpensatio, Erwegung / Betrachtung. Gellius lib. 2. c. 2. *perpensatio honorum atque officiorum.*

¶ Perpendiculum, regula erectæ staturæ, das Loth / Bleyschnur. *Ad perpendiculum columnam dirigere*, Cæs. 4. de B. Gall. c. 17. *Ad perpendiculum esse*, gleich oder nach der Schnur gerichtet seyn / Cic. in Verr. 3. c. 51. *Ad perpendiculum fieri*, Plin. l. 35. c. 14.

¶ Perpendicularis, e, das Schnur gleich auff etwas fället oder gerichtet ist. Vet. Gloss. *Perpendiculare*, ἐπικάθετον.

¶ Perpendiculator. Epitome Victoris in Hadriano: *Ad speciem legionum militarium fabros, perpendiculatores, architectos, genusque cunctum exstruendorum mœnium, seu decorandorum, in cohortes centuriavit.*

¶ Perpendiculatus, ad perpendiculum factus. Martian. Capella lib. 6.

¶ Rependere, compensare, vergleichen / erstatten. *Dona, præmia,*

mia, gratiam rependere, Poëtis familiaria sunt. Statius 9. Thebaid. v.658 *Hæc sola rependo Dona pio comiti.* Ibidem v.50 *Has tibi grates, hæc præmia digna rependi?* Et Ovidius 2. Metam. v. 694 *Neu gratia facto Nulla rependatur.* Idem in epist. Sapphûs 15. v.31 *Si mihi difficilis formam natura negavit,*
Ingenio formæ damna rependo meæ.

¶ Repensare, frequentat. Columell. lib. 3. c. 2 *Id tamen incommodum repensant uvarum multitudine.*

¶ Suspendere, anhencken / auffhencken / anhefften. Virg. 4. Georg. v. 307 *Tignis nidum suspendit hirundo.* *Telas suspendit araneus.* *Suspendere se e fico*, Quintil. lib. 6. c. 3. *Suspendere se de arbore*, Cic. lib. 2. de orat. cap. 69. sich erhencken. *Suspendere in furcas*, an Galgen hencken / Ulpian. ¶ *Rem suspendere* est, einen Handel auffschieben. Livius lib. 39. c. 29. *Detinere aliquem suspensum*, Cicer. 10. ad Attic. ep. 1 id est, incertum, dubium, im Zweiffel stehen lassen.

¶ Nam *Suspensus* & adjectivi formam habet. Sic *Animus suspensus & solicitus*, Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 18. *Suspensus exspectatione rerum novarum*, lib. 15. famil. ep. 1. *In suspenso relinquere*, Plin. lib. 10. epist. 40. ad Trajanum, unerörtert lassen. *Suspensa manu commendare* Plin. lib. 6. epist. 12 pr. hoc est dubia. Comparativ. *Suspensiore animo*, Hirtius B. African. c. 49.

¶ *Suspenso gradu ire*, leise gehen / schleichen / Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 28. *Suspensum vestigium* similiter dixit Plinius Panegyr. c.22. *Suspenduntur* autem *vestigia* & *gradus*, quando molliter atque cum cura ac solicitudine reponuntur pedes, ne sonum temere fixi excitent: Unde *suspensum & insanum* vestigium Apulejus dixit 3. Milesiar. Virgilius Ciri v. 212
Tum suspensa levans dignis vestigia primis
Egreditur. Vide Lindebruchii notas.

¶ Suspendi etiam structuræ dicuntur fornicati operis. Cicero Topicis c. 3 *Ejus operis* (fornicis) *vitio, quod ita ædificatum est, ut suspendi non posset*, i. e. fornicari firmiter, solideque. Ita *suspensam saxis rupem* Virgilius dixit, 8. Æn. v. 190.

¶ Suspense, adverb. cujus comparativo Augustinus usus est lib. 10 Confess. cap. 34 extr. *quia suspensius incideram.*

¶ Suspendiosus, qui sibi ipsi laqueo fregit gulam. Varro apud Servium in 12. Æn. v. 603 SUSPENDIOSIS, *quibus justa fieri jus non sit, suspensis oscillis veluti per imitationem mortis parentatur.* Usus & Plinius lib. 28. c. 4.

¶ Suspendium: Cassius Hemina apud eundem Servium citato loco scribit, *Tarquinium Superbum, cum cloacas Pop. facere coegisset, & ob hanc injuriam multi se suspendio necarent, jussisse corpora eorum cruci affigi: Tunc primum turpe habitum est, mortem sibi consciscere* &c. Reperitur & apud Plautum *ad suspendium adigere*, Aulul. act. 1. sc. 1. v. 11. *Suspendio vitam amittere*, Gellius lib. 15. c. 10.

PĔNĒ, vel Pæne, prope, propemodum, fast / bey nahe. Cicer. 1. famil. ep. 4 *Bibulum habuimus multo justiorem, pene etiam amicum.* Superl. Penissime. Apulejus lib. 8. p. 203 *Pænissime ibi, quam devoverat, reddit animam.*

PĔNĔLOPE, Πηνελόπη, Ulyssis conjux, laude pudicitiæ, in diuturna mariti absentia custoditæ, celebris. Unde & pro casta qualibet & pudica ponitur. Martialis lib. 1. Epigr. 63
Incidit in flammas, juvenemque secuta relicto
Conjuge, Penelope venit, abit Helene.
Vide tamen Fr. Florid. Sabinum lib. 3. Lect. Subcisiv. c. 2. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 123. ¶ *Penelopes telam texere*, est destruere illa, quæ effeceris. Proverbium natum ex fabula de Penelope illudente procos pollicitatione telæ absolutæ, einen auffhalten und auff ungewiß Ding vertrösten. Vide Chiliadas.

¶ Penelopæus, ut, *Penelopæa fides*, Ovid. 5. Trist. eleg. ult. v.36.

PENELOPS, is, πηνέλοψ, avis circa paludes & amnes versans, vario colore, collo puniceo, anas fortassis illa fera, quam Germani ein Rothals vocant. Gesner.

PĔNES, Præpos. quæ potestatis, aut possessionis, aut administrationis significationem habet. *Esse penes aliquem*, significat in alicujus manu & potestate esse, zu eines Gewalt stehen. Cic. de leg. Agraria c.19 *Agrorum omne judicium, & potestas penes Pompejum est.* Justinus principio operis: *Imperium penes reges erat.* Et Plaut. in Amph. act. 2. sc. 2. v. 21 *omnia bona adsunt, quem penes est virtus*, id est, a quo virtus quodammodo possidetur, wer Tugend hat/ der hat alle Güter. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 34 *Hæc jam penes vos psaltria est?* id est, apud vos.

PĔNĔTRO, penetrare, quasi penitus, intus intrare; inwendig hinein gehen / durchgehen / durchdringen. *Penetrare in urbem*, Livius lib. 2. c. 53. *in portum*, Cic. 7. Verr. c. 37. *in cælum*, Idem 2. Nat. Deor. c. 61. pr. Et, *In extremos penetrare Indos*, Catullus Carm. 11. *Penetrare in animos*, Cicer. de clar. or. cap. 38. *Penetrare inter ceremonias*, Sueton. Cæsare cap. 6.

¶ Plautus non semel active usus est. Ut, *penetrare se in fugam*, Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 94. *penetrare pedem in ædes*, Menæch. a. 5. sc. 2. v. 64. Unde passivum bonis scriptoribus superest. Vellejus lib. 2. c. 5. n. 1 *penetratis gentibus*: & cap. 40 de Pompejo: *penetrata cum victoria Media, Albania, Iberia.*

¶ Pĕnĕtrabilis, e, quod facile penetrat, vel penetratur, ut, *Pe-*

A *netrabile frigus*, durchbringende Kält. Martialis l. 4. eleg. 19
Ne madidos intret penetrabile frigus in artus.
Passive Statius lib. 3. Silv. 5. v. 21 *caput haud penetrabile Nili.* Compar. *Penetrabilius in venas vinum*, Macrob. l. 7. Sat. c. 12.

¶ Impenetrabile, quod penetrari non potest, ut, *Impenetrabilis ferro silex*, Livius lib. 36. c. 25. *Tergus impenetrabile*, Plin. 8. c. 25. eine Haut / dadurch man nicht stechen kan. *Superior pars corporis Crocodili impenetrabilis*, Senec. 4. Quæst. Nat. cap. 2. *Impenetrabilis blanditiis vitiorum*, Idem ejusdem libri præfat. Sic *pudicitia impenetrabilis*, quæ expugnari non potest, apud Tacitum 4. annal. cap. 12.

¶ Penetrale, significat omnem partem interiorem domus vel templi: seu omne quod in intimis est partibus, ein innerlich Gemach / das inwendige im Hause. Valla lib. 6. *Arcana tecti penetralia*, Stat. 5. Theb. v. 313. Festus ait *penetralia* penatum esse sacraria.

¶ Penetralis, e, adjectivum, ut, *penetrales Dii*: de quibus jam dictum in *Penates*. *Abditi & penetrales foci*, id est, interiores, Cicero de Arusp. resp. cap. 27. *Penetrales tenebræ*, Solin. c. 58. (Salmas. 46) de Assyria. *Penetrale chaos infernæ gehennæ*, Sedulius in Lucæ 8.

¶ Penetratio. Apulejus 4. Florid. p. 360 *Paribus utrinque aculeis, simili penetratione.* Durchdringung.

B ¶ Penetrator, qui penetrat. Durchdringer. Augustinus epist. 199 *domus alienæ penetratores.* Paullinus Nolanus epist. 29 [al. 10] n. 2 *Divinarum aurium penetrator*, hoc est, qui ardenter orat. Et Prudentius Hamartig. v. 874 - - - *ignis*
Trajector nebulæ, vasti & penetrator operti est.

PĒNIS, cauda, interprete Festo, ein Schwantz. Nævius apud eundem: *Lares peni pinxit bubulo*, hoc est, penicillo grandi, ex bubula cauda facto. Unde *Offa penita*, offa porcina cum cauda, eodem auctore. ¶ 2. Est & in obscenis hoc vocabulum, & id significat, quo viri sumus. Sic *adolescentes peni deditos*, Piso dixit. Vide Ciceron. lib. 9. ad Famil. Epist. 22. Sic Cato lib. 4. Distich. *Indulgere gulæ noli, quæ penis amica est.*

¶ Pēnĭtus, caudatus. *Offa penita*, Festus. Vide paullo ante in *Penis*.

¶ Pēnĭcŭlus seu Peniculum, diminutivum. Festus: *Peniculi, queis calceamenta tergentur, quod e caudis extremis faciebant antiqui, qui tergerent ea.* ein Kehrbürste / Schuhbürste. ¶ 2. Instrumentum item pictorum, quo colores ducunt, ein Pinsel / Plin. lib. 30. cap. 10. de Apelle: *Arrepto peniculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam.* ¶ 3. Peniculus etiam spongiam significat, *peniculo abstergere vulnera*, die Wunden mit einem Schwamm wischen oder trucknen / Terent. in Eunuch. a.

C 4. sc. 7, 7.

¶ Pēnĭcillus sive Penicillum, diminutivum aliud. Quintilianus lib. 2. extremo: *Opifex desiderat instrumentum, ut cælator cælum, pictor penicilla.* Pinsel. Metaphorice Cicero 2. ad Q. fratr. epist. 14 *pingam coloribus tuis, penicillo meo.*

¶ Pēnĭcŭlamentum. Arnob. lib. 5, *Peniculamenta decurtantem canteriorum*, id est caudas. Ennius pro laciniis tractis vestium posuit, ut docet Scalig. ad Catalecta p. 162.

Peninsula. Vide *Insula*.

PĔNĬTUS, adverbium, gar drinnen / inwendig / in intima parte, prorsus, omninò, durchaus / gäntzlich / loci & qualitatis adverbium. *Effodere aurum & argentum penitus abditum*, Cicer. 2. Offic. cap. 3. extr. *Periculum inclusum penitus in venis atque visceribus Reipubl.* Idem in 1. Catilin. cap. ult. Et ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 5. *Explicari mihi consilium tuum plane volo, ut penitus intelligam*, gründlich verstehen. *Victoriam penitus amittere*, 2. offic. cap. 8. gantz und gar. *Penitus præcepta animo figere*, Tacit. Agric. cap. 45, 6. tieff zu Hertzen nehmen. *Penitus haurire philosophiam*, Dialog. de Orat. cap. 30.

¶ Revera adjectivum est. Dicebant enim antiqui *Penitus, penita, penitum, penitior, penitissimus.* *Penitum* autem intimum erat. Sic ex *penitis faucibus* Plautus Asinaria act. 1. sc. 1. v. 28.

D Idem in Cistellaria a. 1. sc. 1. v. 65 *penitissimum pectus*; in Persa a. 4. sc. 3. v. 71 *Barbariam penitissimam* dixit. *Penitissimos Scythas* Gellius lib. 11. c. 4. Et Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 19 *De Græcorum penitissimis literis hanc historiam eruit Maro.*

¶ Hinc antiquum adverbium *penite* apud Catull. de nuptiis Mallii v. 178, ut quidem eum locum ex antiquis codicibus restituit Scaliger.

PĔNNA, ein Federkiel / Federstock / cujus molle, quo vestitur, *pluma* proprie est. Seneca in Epist. 42 *Dixi te pennam tenere, mentitus sum, plumam tantum tenebas.* ¶ *Pennas nido majores extendere*, proverbiali locutione Horatius & eleganter dixit lib. 1. epist. 20. v. 21, pro amplius se efferre, quam fortunæ nostræ ferant, höher fliegen wollen / denn die Federn gewachsen seyn. Et Cicero 4. Attic. epist. 2 *Qui mihi pennas inciderant, norunt easdem renasci*, die mir die Federn verkürtzet haben / wollen nun nicht / daß sie mir wiederum wachsen sollen. Hoc est, qui auctoritatem & potestatem mihi imminuerunt meam, nolunt eandem me recuperare. Horatius *Pennas decidere* dixit lib. 2. epist. 2. v. 49

Unde

Unde simul primùm me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis.

Plaut. Pœnulo a. 4. sc. 2. v. 49 *Sine pennis volare haud facile est,* sonder Federn ist nicht gut fliegen.

¶ Pennulæ, pullorum, Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 52 *Cum pulli pennulis uti possunt, tum volatus eorum matres prosequuntur.*

¶ Pennatus, a *Pennare*, quo Dracontius usus est Hexaem. v. 146. *Pennantur tunc membra - - -* i. e. pennis induuntur. Loquitur de creatione avium. *Pennatum telum*, Plin. lib. 34. c. 14. *Pennati amores*, Claudian. lib. 2. de Stilic. laud. v. 356. gefiedert/ geflügelt.

¶ Pennulatus, dimin. Tertullianus ad Nation. l. 1. c. 10. *Mercurius in calvitio pennatulus*, i. e. galero pennato indutus.

¶ Pennifer, idem quod pennatus. Sidonius Carm. 2. v. 309
Flectis penniferos hederis bicoloribus armos.

¶ Penniger, ut, *Sagitta pennigera*, (*pennatum telum* modo dictum) ein gefiederter Polß/ Silius lib. 8. v. 375. *Animal pennigerum*, Cicero de Univers. cap. 10.

¶ Pennipes, pennatus pedibus. Catullus Carm. 55 ad Camerium v. 25 *Pennipes Perseus.*

¶ Bipennis etiam, & hoc bipenne, adjectivum, ut *Ferrum bipenne*, Virgil. 11. v. 135. i. e. securis: & Plinius facit. *Insectorum quædam binas gerunt pennas ut muscæ. Nullum cui aculeus in alvo, bipenne est*, hoc est, duabus pennis volans, so da zwey Flügel hat/ wie zwo Federchen/ lib. 2. c. 27. Adde Priscian. lib. 5. p. 652.

¶ Bipennis substantivum, telum nempe, securis, ex utraque parte aciem habens, eine Helleparte. Tibull. lib. 1. eleg. 7. v. 53
Illa bipenne suos cædit truculenta ministros.

¶ Bipennifer. Ovid. 5. Trist. eleg. 3. v. 39
Ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi.

Sed *Bipennis*, Bipennifer alii a *Pinna* deducunt. vide infra. Isidorus tamen a *Penna*.

PENNINUS, Deus Alpinorum, quem in summo vertice colebant. Livius lib. 21. cap. 38. Hinc pars certa Alpium

¶ *Alpes Penninæ* dictæ, quas perperam quidam *Pœnas*, quasi a transitu Pœnorum, Hannibale duce, appellant.

PENTADŌRON, Πεντάδωρον, lateris genus Plinio est, sic dictum à mensurâ quinque palmarum, eine Art breiter Ziegel/ Plin. lib. 35. cap. 14.

PENTAPHYLLON, Πεντάφυλλον, herba, Quinque folium, Fünfffinger-Kraut. Plin. 25. cap. 9.

PENTAPOLIS, Πεντάπολις, regio inter Palæstinam, & Arabiam, appellata hoc modo à quinque civitatibus, inter quas *Sodoma* fuit & *Gomorra*. Prosper Aquitanicus de Providentia Dei v. 254
Aut cum in Pentapolim descenderit igneus imber.

¶ 2. Pentapolis alia in Palæstina, mari mediterraneo propior, constans ex quinque urbibus Philistæorum, *Gath, Accaron, Azotus, Ascalon, Gaza.* Vide 1. Samuel. 6, 17. ¶ Sed omnium celeberrima Pentapolis Cyrenaica in Africa, quæ etiam uno nomine Cyrenaica appellatur. Habuit quinque clarissimas urbes, *Cyrenen*, unde nomen regioni: *Apolloniam, Ptolemaida, Arsinoen, & Berenicen.* Hinc

¶ Pentapolitanus, ut *Pentapolitana regio*, quæ est ipsa Cyrenaica apud Plin. lib. 5. c. 5. pr.

PENTATHLUS. Erant in ludis Delphicis, *Pentathli*, quinque certaminum professores, videlicet disci, cursus, saltûs, palæstræ, & jaculationis, fünffkünstige/ Plinius lib. 34. cap. 7. ἆθλος, certamen, πένταθλον, quinquertium. ¶ Pentathli, *quinquertiones*, à quinque artibus.

PENTATEUCHOS, vel um, πεντάτευχον, Quinque libri Mosis, τεῦχος, volumen. die fünff Bücher Mosis.

PENTĒCOSTE, es. Pfingsten/ dies quinquagesimus post pascha. Vide Josephum 2. de Bello Jud. c. 5. Gr. [Lat. c. 2.] p. 778.

PENTELICUS, mons Atticæ, unde *Pentelicum marmor.* Pausanias Atticis c. 32 Ὄρη δὲ Ἀθηναίοις ἐστὶ, Πεντελικὸν, ἔνθα λιθοτομίαι, &c. Hinc *Hermæ Pentelici*, statuæ, apud Cic. lib. 1. ep. 8 ad Att.

PENTĒRIS, πεντήρης, navis quinqueremis. Hirtius bell. Alexand. c. 47 *Capit ex eo prœlio penterem I, triremes II, dicrotas VIII.*

PENTHEMIMERIS, Πενθημιμερὴς, cæsura semiquinaria, ut
Arma virumque cano,
Omnia sunt hominum, &c.

PENTHĒSILĒA, Πενθεσίλεια, Amazonum regina, fuit auxilio Trojanis contra Græcos, Virg. in Æn. 1. v. 491.

PENTHEUS, Thebarum Rex: qui non initiatus cum inspexisset Baccharum sacra irrisissetque, a matre, uxore, sororeque minutatim discerptus periit. Vide Euripidis Bacchas, & Ovid. 3. Metamorph. itemque Horat. lib. 2. Sat. 3. meminit & lib. 2. Carm. Ode 19. v. 14. Nomen habet a πένθος, i. e. luctus, Theocrit. Idyll. 26. v. 26 Ἐξ ὄρεος πένθημα, καὶ οὐ Πενθῆα, φέροισαι.
Ex monte luctum, non Penthea, reportantes.

PENŪLA, (vel potius *Pænula*: est enim a φαινόλης) ein Regenmantel. Quintil. lib. 6. cap. 3 p. 479 *Si non pluit, non est opus tibi penulâ. Penula scortea*, ein rauher oder gefütterter Mantel. Vide Torrentium ad Horat. lib. 1. Epist. 45. v. 18. & ad Sueton. Calig. cap. 52, itemque Salmasium ad Histor. Aug. pag. 6. & 7. ¶ *Penulam scindere*, est impensius retinere. Contra, *penu-*

A *lam non attingere*, nicht fest auffhalten oder nöthigen. Usus utroque Cicero est ad Att. lib. 13. epist. 33, *Horum ego vix attigi penulam, tamen remanserunt.*

¶ Penulatus, Cic. pro Milone c. 10 *Cum uxore in rheda veheretur penulatus.* id est penula tectus.

¶ Penularium, Kleiderkasten. Nonius.

PENUS, mascul. & fœm. secundæ & quartæ declinat. est quicquid ad victum pertinet, allerley Vorrath von Essen und Trincken. *Est enim omne quo vescuntur homines*, PENUS, inquit Cicero de natura Deorum lib. 2. c. 27. Lucilius apud Nonium:
Magna penus parvo spacio consumta peribit.

Sed hoc genus rarius est.

¶ *Penus, penŏris*, neut. idem. Horat. lib. 1. Epist. 16
Annonæ prosit, portet frumenta penusque.

Sed hoc Terentii Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 18 dupliciter legi Donatus ait. *Cum in cellulam ad te patris penum omnem (& omne) congerebam clanculum.* ¶ Dicta autem *penus*, quod ibi intus & penitus habeantur, quæ usui omnino sint. Vide Gellium lib. 4. cap. 1. & supra in *Cellarium.* ¶ *Penus multiplex* Sueton. Nerone cap. 11. Gellius lib. 4. c. 1. extr. *Ea sola esse penoris putat.*

¶ *Penum* in gen. neutro. Plaut. Capt. a. 4. sc. 4. v. 12.

¶ Penuarius, ut, *Cella penuaria*, ein Speißkeller/ Speißkammer/

B Cic. de Senect. cap. 16. Legunt & *penaria*, & in neutro genere *Penarium.*

PĒNŪRIA, inopia, Mangel/ earum rerum præcipue quæ ad penu pertinent, inde enim vox ducta est, ut Festus auctor est. Sed quia Virg. primam producit Æn. 7. v. 113, sunt, qui putent hoc nominis a Græco πεῖνα, *fames*, potius deduci. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 88 *Illiusmodi jam nobis magna civium penuria est*, derer giebts nicht viel. Et Cic. de Amic. cap. 17 *Constantium amicorum magna est penuria.* Idem, *Magna sapientium civium bonorumque penuria est*, de Clar. Orat. cap. 1. *Penuria cibi*, Lucret. lib. 5. v. 1005. *Penuria consilii*, Plin. 8. cap. 6. Mangel an gutem Rath.

PEPLION & Peplis, idis, πέπλιον, & πεπλὶς, herba, portulaca silvestris est Dioscoridi, nascitur in maritimis.

¶ Sed *Peplus*, πέπλος, herba alia est eidem, quam vulgò esulam rotundam vocant, provenit in vinetis & agris incultis, lacteo succo, grosse Wolffs-Milch.

PEPLUS, & Peplum in neutro: vestis genus, quod quinto quoque anno Athenis Minervæ Panathænaicis magnis a matronis consecrabatur solenniter. In quo intextæ erant res a Minerva gestæ, præcipue Gigantomachia, ut Virgilius in Ciri describit v. 21. & aliquot sequentibus. Meminit & Plato Euthyphrone: Idem Virgil. 1. Æneid. v. 479
Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
C *Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant*
Suppliciter tristes.

Ubi Servius: *PEPLUM proprie est palla picta fœminea Minervæ consecrata: ut Plautus: NUNQUAM AD CIVITATEM VENIO, NISI CUM INFERTUR PEPLUM. Hodie multi abutuntur nomine.* Hæc ille. Apud Statium tamen 10. Thebaid. v. 56 Junoni Peplum matronæ solenne donum consecrant: ubi Vetus Scholiastes: PEPLUM, inquit, *vestis candida est, aureis clavis picta, sine manicis, quod simulacris fiebat. Sed hoc peplum primum est ab Atheniensibus institutum, quod matronæ suis manibus faciebant, & inter triennium Numinibus offerebant.* Scaliger ad Cirin Virgilianam ex Aristophane observat, in illo Minervæ peplo præter victorias Pallados & strenuorum Ducum gesta intexta fuisse, eamque ob caussam Aristotelem librum suum, quem de Heroum tumulis consecrat, PEPLUM vocasse.

PĔPO, ŏnis, πέπων, Pfeben/ genus cucumeris: qui magnitudine enim excesserunt, *pepones* vocantur, ut Plinius auctor est lib. 19. c. 5. Vide eundem & lib. 20. cap. 2. De usu peponum & medicina contra nephriticos dolores lege Gassendum de vitâ Peirescii lib. 2. p. 161. & lib. 6. p. 491.

¶ Mesopepones, Melonen. Sed, *anguriæ*, Gurcken.

PEPTICAE, medicinæ coctionem juvantes, quæ foris applicantur, Däupflaster/ a πέψις, coctio, πέπτω, digero, Plinius lib.
D 20. c. 18.

PER, aliud cum nominibus aliis conjunctum significat. *Per alium ostendere suam sententiam*, durch einen andern seine Meinung anzeigen/ Terent. Heaut. a. 2. sc. 1. v. 7. *Per alium transigam*, Cic. pro Rosc. Am. c. 38. ich wils durch einen andern verrichten. Adverbiis circumscribendis inservit. Horat. lib. 1. Od. 10
- - - olim nisi reddidisses
Per dolum amotos.

Per avaritiam aliquid appetere, aus Geitz nach etwas stehen/ Idem pro Rosc. Comœdo cap. 8. *Per insidias interficere*, Idem pro Domo c. 23 hinterlistig/ mit List. *Per literas cum aliquo colloqui*, Idem ad Att. lib. 6. epist. 1. *Per illa tempora perraræ literæ fuerunt*, zu denselbigen Zeiten/ illis temporibus, Livius lib. 6. c. 1. *Per me, te, nos* &c. *Per me tibi licet*, meinethalben ist dirs ungewehrt/ Terent. *Per legem illam hoc mihi licet*, Cic. *Per ætatem*, Terent. Eunuch. a. 1. sc. 2, 34. Alters halben. *Per occasionem*, Livius lib. 1. cap. 11. nach Gelegenheit. *Per otium*, Cic. 1. de

Invent. cap. 3. mit Müsse. *Per valetudinem cum posses venire, tamen noluisti*, Idem Principio 7 fam. epist. der Gesundheit halben. *Per te stetit, quo minus hæ fierent nuptiæ*, Terent. in Andria 4. sc. 2. v. 16. an dir ist gelegen gewesen. *Per tempus advenis*, hoc est, tempestive, ibidem sc. 4. v. 44. zu rechter Zeit. *Posse aliquid per se*, Cic. de Amic. cap. 8. von ihm selbst. *Per se sibi quisque carus est*, ibidem cap. 21. von Natur. *Per se ipsa probitas parum tuta est*, Sallust. Jugurth. c. 14. von ihr selbst / vor sich. *Per eum honores cepit*, i. e. illius ope, beneficioque, Nep. Attico cap. 7, 2. *Neque per senatum efficere potuit*, Idem Catone cap. 2, 1. i. e. propter senatum, senatu obstante. *Per Deos*, Cic. pro Rab. Post. c. 13. um Gottes willen. *Per dextram, fidem tuam*, modi sunt deprecandi, Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 54. 55. *Per fortunas*, similis formula, Cic. 3. ad Attic. ep. 20. So lieb dir ist / ꝛc. Vide ibi Manutium. ¶ 2. Elegans interpositio illa, *Per ego te Deos oro*, &c. Terent. Andr. a. 5. sc. 1. v. 15. Et Livius lib. 23. cap. 9. pr. *Per ego te, fili, quæcunque liberos jungunt parentibus, precor quæsoque &c.* Et, *Per enim magni æstimo, tibi factum nostrum probari*, Cic. ad Att. lib. 10 ineunte. *Per hoc mihi mirum visum est, te hoc illi concedere*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 49.

¶ Observa autem, *Per*, præpositionem, seu cum nominibus, seu adverbiis significationem eorum intendere. Ut *Perbenignus, perabsurdus, perarduus, peracutus*, & quæ alia sexcenta sunt hujus notæ, quæ in simplicibus eorum invenies; in compositione verò verborum continuationem quandam notare: Ut *persedere* apud Sueton. Claud. cap. 34 est totum diem sedere usque ad finem: *perspectare*, ad finem usque spectare, Domitiano c. 4.

PĒRA, πήρα, sacculus, eine Taschen. *Pera viatoria*, ein Proviantbeutel / Satteltaschen. *Ultra peram sapere*, proverbialis locutio ex Luciano apud Erasmum in Chiliadibus, quam ille in philosophos vel Christianos dixerat. Martial. lib. 14. epigr. 81

Dormiat & tetrico cum cane, pera rogat.

Pera cum baculo: inter Philosophorum insignia, præcipue Cynicorum, qui pauperes & omnium rerum contemtores. Apulejus Apolog. p. 287 *Proinde gratum habitum, ad contumeliam diceretis, rem familiarem mihi peram & baculum fuisse.* Et paullo post p. 288 *Peram & baculum tu Philosophis exprobrares?* Et mox: *Veruntamen hoc Diogeni & Antistheni pera & baculus, quod Regibus diadema, Imperatoribus paludamentum &c.*

¶ Hinc *Bactroperitæ* Philosophi per jocum, quod præter baculum & peram nihil haberent, appellati. B. Hieron. in c. 11. Matth. v. 10 *Ex hoc præcepto arguit Philosophos, quod vulgo BACTROPERITAE appellantur, quod contemtores seculi & omnia pro nihilo ducentes, cellarium secum ferant.* Βάκτρον baculus est.

¶ Pērŭla, diminut. apud Senecam epist. 90 *Fregit exemtum è perula calicem.* Apulejus lib. 5. pag. 165 *Quantum putas boni nobis geris in ista perula?*

PERCA, Πέρκη, & Περκὶς, piscis, ein Parsch. *Perca marina*, Meer-Parsch. *Perca fluviatilis minor*, Kaulparsch.

Percello vide in antiquo *Cello*.

Percutio, vide *Quatio*.

PERDICIUM, herba Plinio lib. 21. c. 17 eadem quæ *helxine*; ἰλξίνη, *parietaria*, Tag und Nacht. Περδίκιον. Dicta herba a *perdicibus*, quod ea perdices præcipue vescantur.

¶ Perdix, īcis, πέρδιξ ἀπὸ τοῦ περισσῶς ἄδειν, avis silvatica, nota, ein Rebhun / oder Feldhun. Plin. lib. 10. c. 33. *Perdix major*, ein welsch Rebhun. *Perdix rustica*, quæ *rusticula*, ein Schnepff. De Turcarum perdicibus cicuribus Busbequius Epist. 3. Legat. Turcicæ p. 165. seqq. De perdice voces humanas edocta, Plutarch. in Sympos.

Perdo, vide *Do*.

PĔRĔGRĪNUS, cognomento Proteus, Philosophus: qui cum vitâ statuisset digredi, sibi construxit rogum, eoque quinquennali Olympiæ certamine conscenso in ore totius Græciæ se flammis immisit conficiendum. Lege Lucianum in Peregrino & Demonacte, itemque Ammian. Marcell. lib. 29. Meminit & Tertullianus ad Martyres cap. 3. Hunc se vidisse Athenis Gellius diversantem in quodam tugurio extra urbem lib. 12. c. 11 prodidit. Ubi hoc dictum ejus refert: *Virum sapientem non peccaturum, etiamsi peccasse eum Dii hominesque ignoraturi forent.*

PĔRĔGRĪNUS, quod a *peragrare* faciunt, significat advenam, qui non civis est, ein Frembder / Ausländer / Vide Vallam lib. 4. cap. 2. Cic. in Off. lib. 1. c. 34 *Peregrini officium est, nihil præter suum negotium agere, minimeque esse in aliena Repub. curiosum.* Et lib. 1. de Orat. cap. 50 extr. *peregrinus atque hospes in agendo.* unerfahren.

¶ Adjectivum per se est peregrinus, fremd / ut *Aves peregrinæ*, Plin. lib. 10. c. 26. *Divitiæ peregrinæ* Horat. lib. 2. epist. 1. v. 204. Et, *cælum peregrinum* Ovid. 4 Trist. 8. v. 25.

¶ Veteres *pereger* & *peregris* dicebant, unde postea *peregrinus*; quemadmodum a *pauper*, *paupertinus*, &c. Auson. Epist. 17, quæ ad Symmachum est, soluta oratione: *In comitatu tibi vetus fui: nedum peregrem me existimes composita fabulari.* Ulpianus Titulo 17, qui de Caducis est: *Si ante tabulas apertas decesserit, vel pereger factus sit.* Tertullianus 2. ad Uxor. c. 4 extr. *Si*

A *pereger frater adveniat.* Ita Rigaltius: Froben. *peregre*.

¶ Peregrīnor, peregrinari, reisen / wandern / an frembden Orten seyn. *In aliena civitate peregrinari*, Cic. pro Rab. Perduell. c. 10. *Longe lateque peregrinari*, Idem de Nat. Deor. lib. 1. c. 20. Et, *Aures vestræ peregrinantur, neque in hoc pervagato civitatis sermone versantur*, Idem pro Milone c. 12.

¶ Peregrinatio, das Reisen an frembden Oertern. *Peregrinatio transmarina*, Quintilianus lib. 7. cap. 3. Et Seneca Epist. 104 *Peregrinatio non facit medicum, non oratorem: Nulla ars loco discitur.* Plato in Axiocho: κοινὸν τοῦ καὶ θεὸς πάντων θρυλλούμενον, παρεπιδημία τίς ἐστιν ὁ βίος, *Vita nostra peregrinatio est.*

¶ Peregrinator, ein Wanderer / der gerne reiset. Cic. lib. 6. fam. epist. 18. [al. 19.] *Non sum tam peregrinator jam, quam solebam.*

¶ Peregrinabundus. Livius lib. 28 c. 18. *Non peregrinabundum, neque circa amœnas oras vagantem ducem Romanum in Africam trajecisse.*

¶ Peregrinitas, frembde Sprach und Sitten. Cic. 9. fam. ep. 15 *Infusa est in urbem nostram peregrinitas.* ¶ 2. Apud Suet. Claudio cap. 15. & 16. *Peregrinitas*, peregrini status est. Vide ibi Torrent.

¶ Peregre, adverbium, ut, *Peregre abire*, vel *exire*, Horat. 1. Satyr. 6. v. 102. über Land reisen. *Peregrè redire*, Terent. Phorm. 2. sc. 1. v. 13. von der Reise wieder kommen. *Epistola peregre allata*, Plaut. in Asin. a. 4. sc. 1. v. 16. Et, *Peregre accire*, Livius
B lib. 2. c. 6. Et Horat. lib. 1. epist. 12. v. 13 *dum peregre est animus*, in weiten Gedancken.

PĔRENDIE, adverbium, significans diei crastino proximum, übermorgen / Cic. ad Att. lib. 12. epist. 44 *Scies fortasse cras, summum perendie.*

¶ Pĕrendīnus, ut, *Dies perendinus*, abhinc tertius, Cicer. pro Muræn. c. 12. extr. & Ascon. in Verr. de Pr. Urb. p. 76. *In perendinum*, subaudi *diem*, idque idem est ac *perendie*. Plautus extremo Trinummo: *Tu in perendinum paratus sis*, auff übermorgen.

¶ Comperendīnare, procrastinare, in longum differre, von einem Tage zum andern auffziehen. *Comperendinare reum*, dem Beklagten Frist geben / Cic. in Verrem 2. c. 11. *Comperendinare sermonem* pro differre, dixit Chrysologus Homil. 149.

¶ Comperendinatio, mutua denunciatio litigatorum in tertium diem, ut Asconius d. l. definit. Plinius lib. 6. epist. 2 *Leges tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur.* Seneca epist. 97 *intra comperendinationem.*

Perennis, vide *Annus*.

Pereo, vide *Eo*.

PERGĂMUS, Πέργαμος, Asiæ urbs, vicina Troadi, Galeni patria, ubi chartæ repertæ sunt, ut ex Varrone Plinius prodit lib. 13. c. 11.
C ¶ Item ἀκρόπολις Ilii sive arx. Ilium autem urbs, Trojani regni caput. Hesychius. Et inde Græci omnia ὑψηλὰ *Pergama* vocarunt: vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 137.

¶ Pergămēus, ut, *arces Pergameæ* apud Virgilium, id est, Trojanæ, lib. 5. Æn. v. 744. Et *Vates Pergamea* apud Propertium lib. 4. eleg. 1. v. 51 pro Cassandra, Priami Trojanorum Regis filia fatidica.

¶ Pergamēnus, ut, *civitas Pergamena*, Cicero pro Flacc. c. 30. extr. & *Pergamenus rex Eumenes*, Nepos Hannibale c. 10. *Pergamenæ naves*, ibidem c. 11.

¶ Absolute *Pergamenæ* pro chartis sive membranis pergamenis dicuntur, Pergament. Hieron. Epist. 43. ad Chromatium: *Etsi alicui Ptolemæus maria clausisset, tamen Rex Attalus membranas a Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur, unde* Pergamenarum *nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est.* Vide supra *Membrana*.

Pergo, Vide *Rego*.

PERGULA, æ, pars domus exporrecta & propendens, accommodata exponendis rebus venalibus, ein Ercker oder Laden. Plin. lib. 35. c. 10. de Apelle: *Perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia, quæ notarentur, auscultabat.* Lucil. ap. Lactantium lib. 1. cap. 22

Pergula pictorum, veri nihil, omnia falsa.

Commode usurpari potest de vita humana. ¶ 2. Aliquando &
D *pergula* casula est, tuguriolum: vide Scaligerum lib. 2. Auson. Lect. cap. 12. Vetus Gloss. *Pergula*, ὑπερῷον καὶ ἰκρία, Item *Pergula*, μεσόδμη, ὑπερῷον, ὀροφή, στοὸν οἴκημα. *Pergulæ magistrales*, sunt scholæ, quia in pergulis Romæ magistri artium docebant. Vopiscus in Saturnino c. 10 *In Africa Rhetoricæ operam dederat: Romæ frequentaverat pergulas magistrales.* adde Salmasium.

¶ 3. Pergula in vineis est, eine Weinlauben / oder Gebäud / darüber der Wein gezogen wird.

¶ *Pergulanæ vites*, quæ pergulis sustinentur. Columell. lib. 3. cap. 2.

PERIANDER, Περίανδρος, unus e septem sapientibus, cujus multæ egregiæ sententiæ sunt apud Laertium. Ausonius de eodem: *Nunquam discrepat utile à decoro,*

Plus est sollicitus magis beatus.

Mortem

Mortem optare malum, timere pejus.
Faxis ut libeat quod est necesse.
Multis terribilis caveto multos.
Si fortuna juvat, caveto tolli;
Si fortuna tonat, caveto mergi.

PĔRĬCLES, Atheniensis orator, qui suggestum adscensurus precari solebat, ne quod sibi verbum in mentem veniret, quo populus offenderetur. Quintil. lib. 12. c. 9. Ælian. lib. 4. cap. 10 histor. variæ. *In ejus labris Comici leporem habitasse ferunt*, ut Cic. ait de Orat. lib. 3. cap. 34. Fuit temporibus Thucydidis & Alcibiadis. Cum amicus eum rogaret, ut pro caussa ejus falsum dejeraret, respondit Δεῖ με συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν, legunt alii βωμῶν. *Oportet me juvare amicos, sed usque ad deos*, vel *aram*, Gellius lib. 1. cap. 3. Ob eloquentiam *Olympium* dictum memorat Plutarchus in ejus vitâ.

PERICLIMĔNON, περικλύμενον, herba quam vulgo Matrisilvam dicunt, Geißblat.

PĔRĬCVLVM, discrimen salutis, κίνδυνος, Gefahr. Faciunt a *pereo*, Salmasius ex Græco deducit. Græcis enim περίβολον est: pro quo Æoles πεΐραλον dixere: unde *periculum* est. Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 46 *Si periculum ullum in te est, periisse me una haud dubium est.* Et, *Pericula adire*, Idem Andria 4. sc. 1. v. 53. *Obire pericula*, Livius lib. 1. c. 54. *Periculum sumere*, etwas wagen / uff sich nehmen. Tacitus 3. Histor. c. 69. *Consilium ab omnibus datum: periculum pauci sumserunt.* Ejusdem lib. cap. 76 *Periculum audere* dixit. Suetonius Augusto c. 84 *Ac ne periculum memoriæ adire, aut in ediscendo tempus absumeret; instituit recitare omnia.* i.e. necesse haberet experiri memoriæ fidem, haud absque periculo, ut hæsitaret, aut obmutesceret penitus, deserente memoria &c. C. Nepos Dione c. 2 *Quæsivit a medicis Dion, quemadmodum se haberet* (Dionysius tyrannus) *simulque ab his petiit, si forte majori periculo esset, ut sibi faterentur.* So es sondere Gefahr hätte. *Cum periculo accedere ad flammam*, Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 103. *In periculum venire*, Cic. pro Mur. c. 27. *Periculum subterfugere*, Cic. 15. fam. ep. 1. sich der Gefahr entziehen. *Aliis aliunde est periculum*, Terent. Phorm. 2. sc. 2. v. 19. *Nihil tibi pericli est à me, mulier;* Idem Hecyr. a. 5. sc. 1. v. 9. ¶ 2. *Periculum* etiam significat id, quod fit ab artifice experiundi tantùm & periclitandi ingenii gratiâ: seu, quod primò ab artifice excogitatur atque efficitur, ut expoliatur postea, & accuratiùs elaboretur. Cicer. lib. 1. de LL. de Poëtis differens: *Sed tamen*, inquit, *nonnulli isti, TITE, faciunt imperite, qui in isto periculo non ut à Poeta, sed ut à teste veritatem exigant.* Hinc *periculum facere*, id est, experiri, versuchen / Terent. in Hecyr. a. 5. sc. 1. extrema. Idem Heaut. act. 1. sc. 2. v. 36 *Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu siet.* ¶ 3. *Periculum* etiam pro libello sive tabellâ, in quâ aliquid consignatur, sumitur. Unde titulus Codicis: *De Sententiis ex periculo recitandis:* & *pericula magistratuum* apud Ciceronem. C. Nepos Epaminondâ cap. 8 *Unum ab iis petiit, ut in periculo suo conscriberent* &c. IN PERICVLO i. e. in elogio sive titulo sepulcrali. Vide Cujacium lib. 5. Observat. c. 25. (contra quem frustra Hotomannus disputat lib. 3. Observat. c. 20.) præcipue Salmasium de modo usurarum cap. 15. pag. 66. & seqq. H. Grotius mavult *pariculum* in Sparsione florum pag. 30.

¶ Perĭcŭlosus, a, um, cum periculo conjunctum, gefährlich. ut, *Periculosa alea*, Horat. lib. 2. Od. 1. *Consilium periculosum sequi*, Plancus Ciceroni lib. 10. fam. ep. 18. Et, *Bellum grave & periculosum*, pro Lege Man. c. 2. *Eò periculosior ira est compositis ac remissis moribus, quo plus in iis mutat*, Senec. lib. 3. de Ira c. 5. pr. *Periculosissimus annus*, Livius lib. 27. c. 35. *Periculosissimæ dimicationes*, Hirtius Alex. B. c. 22.

¶ Periculosè, ut, *Navigatur periculose hieme*, Cic. 16. fam. ep. 11. des Winters schiffen ist gefährlich. *Periculose ægrotare*, Idem Attic. lib. 8. epist. 2. *Periculose facere aliquid*, pro Milone c. 4. *Periculosiùs navigare*, Hirtius Alex. bello c. 64.

¶ Periclitor, periclitari, in periculo versari, in Gefahr stehen / ut, *Periclitari famâ, siti*, quemadmodum Plinius dixit lib. 17. c. 24 *Arbores gelu periclitantur*, stehen wegen Kälte in Gefahr. Et Cic. 1. in Catil. c. 5. *Non est sæpius in uno homine salus summa periclitanda reipublicæ.* ¶ 2. Et *periclitari*, periculum facere est, versuchen. ut, *Periclitari ingenii vires*, Cicero lib. 1. de Orat. c. 34. *Tentare & periclitari belli fortunam*, Idem in Verrem 7. c. 50. Idem lib. 3. de Orat. c. 36 *Mihi non sit difficile periclitari.*

¶ Periclitatio, Versuch. Cicero 2. Nat. Deor. c. 64 *Quarundam stirpium & herbarum utilitates longinqui temporis usu & periclitatione percipimus.*

¶ Periclitabundus. Apulejus lib. 5. de Psyche: *Puncto pollicis extremam sagittæ aciem periclitabunda.* versuchend.

PERIERGIA, περιεργία, quæ & μακρολογία, dicitur oratio longior justo. Exempla vide in libellis de Schematibus.

PERILLVS, artifex ænei tauri sub Phalaride. Plin. lib. 34. c. 8 *Perillum nemo laudat, sæviorem Phalaride Tyranno, cui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne subdito, & primus eum expertus est, justiore sævitiâ. Itaque unâ de causâ servantur opera ejus, ut quisquis illa videat, oderit manus.*

A ¶ Perillēus, adjectivum, Ovidius in Ibin v. 437
Ære Perilleo veros imitere juvencos.

PERIOCHA, περιοχή, argumentum brevibus comprehensum, der Inhalt eines Spiels / Buchs / kurtz gefasset. Vetus Gloss. Περιοχὴ βιβλίου, *Argumentum*. Περιοχὴ πόλεως ἢ τόπου, *Periocha, circuitus.* Periochas fabularum Terentii scripsit Sulpitius Apollinaris Grammaticus, præceptor Pertinacis Imperatoris; Periochas in Iliadem Homeri Ausonius. ¶ Sumitur & pro loco quodam auctoris, quemadmodum hoc voce usus Lucas in Actis, c. 8. v. 32. Ubi vide Casaubon.

PERIŎDVS, περίοδος, plena sententia, eine gantz vollkomene Rede / *ambitum, circuitum, comprehensionem, continuationem cum absolutione sententiæ*, Cicero vocat. Periodi partes, *commata* dicuntur & *Cola*. Vide suo loco, & Quintilian. l. 9. Periodi aliæ sunt bimembres, aliæ trimembres ac sic deinceps. ¶ Sunt & temporum, regnorum, morborum, &c. *Periodi.* *Fatales Imperiorum periodi*, h. e. tempus destinatum a Deo cuique imperio, &c.

Periœci. Vide *Antœci.*

PERIOR, verbum deponens, & obsoletum, quod conari, tentare, discere significasse, ex reliquis ejus derivatis apparet. Videtur esse a πειρᾶν, vel πειρᾶσθαι, eliso jota, Ionum more. Πειρᾶν enim & *periri* idem erant significatione. Vide Vossii Etymolog. p. 34. Hinc

B ¶ Pĕrītus, ex participio verbi Periri, doctus, exercitus, tentatus, erfahren / versucht. Cic. de Clar. Orat. c. 21 *Fabius Pictor & juris, & literarum, & antiquitatis bene peritus.* Ibidem c. 56 *Scriptorum veterum literate peritus.* Et 1. Offic. cap. 41 *usu peritus.* Idem pro Fontejo cap. 15 *Vir ad labores belli impiger; ad pericula fortis; ad usum ac disciplinam peritus.* Paullo ante, eodem cap. *belli gerendi peritissimus.* Et pro Cluentio c. 38 *Quis ingenio prudentior? jure peritior?* Cæsar 3. Civil. cap. 61 *periti- ores rei militaris:* ibidem cap. 73 *peritissimi atque exercitatissimi duces.*

¶ Perite, weißlich. Cic. lib. 1. de orat. c. 11 *callide & perite versari in re.* Sic, *Peritissime disputare*, Val. Max. lib. 8. c. 11. *Peritissime scribere*, Gellius lib. 1. c. 17. *Peritissime & callidissime*, Cic. 4. in Verr. cap. 54.

¶ Peritia, Erfahrung / Verstand / Plin. 14. cap. 1. *peritia domini.* Et, *peritia locorum* Sallust. Jug. c. 46. *Peritia morum Tiberii*, Tacit. annal. 1. c. 69. Et, *peritia legum præminere*, Idem lib. 12. cap. 12.

¶ Imperitus, rudis, ignarus, unverständig / ungelehrt / grob. *Vulgus imperitum*, Plin. 34. cap. 14. *Multitudo imperita*, Cic. 3. in Verr. c. 54. unerfahren. *Homine imperito nunquam quicquam injustius*, Terent. Adelph. act. 1. sc. 2. v. 17. *Imperitus omnium rerum homo*, Cic. 3. in Verr. cap. 51. *Concio ex imperi-*

C *tissimis constans*, Cic. de Amic. cap. 25. *Imperitissimæ gentes*, Corn. Celsus initio præfationis.

¶ Imperite, ungeschicklich / indocte. *Imperite multa differere*, Plin. lib. 35. c. 10. *Quam illud est imperitissime dictum*, Cic. pro Balb. cap. 11. pr.

¶ Imperitia, Unerfahrenheit / Unverstand. Plin. 17. cap. 2 *Contra Circium serere, imperitia existimatur.* wird vor einen Unverstand gehalten. Ibidem c. 22 *magno imperitiæ errore.*

¶ Pĕrīculum, πεῖρα, tentamen, ein Versuch; & quia tentaminis eventus dubius est, κίνδυνος, eine Gefahr / ab eodem verbo *Periri* peritissime derivatur, quod autem supra, in tironum gratiam, ut facilius inveniatur, seorsum est expositum, ubi videas.

¶ Expĕrior, iri, deponens: ἀποπειρᾶσθαι: tentare, periculum facere, versuchen / erfahren. Virg. Ecl. 3. v. 28
Vis ergo inter nos, quid possit uterque, vicissim Experiamur?

Corn. Nepos Hamilcare extremo: *Eo est perductus, ut interire, quàm non Romanos experiri mallet.* i. e. non explorare vellet commisso bello, quid possent Romani. Terent. Phorm. act. 3. sc. 3. v. 5 *Quin cum opus est beneficium, rursum ei experiamur reddere.* Sed, *Experiri jus*, sich unterwinden zu rechten / Plaut. Mostell. a. 5. sc. 1. v. 41. Sic *Legibus experiri* etiam dicebant, vide *Lex.* Florus lib. 3. c. 20. *Cum fugam in Siciliam pararent,*

D *neque navigia suppeterent, ratesque ex cratibus & dolia connexa virgulis in rapidissimo freto frustra experirentur, &c.* Plaut. Amph. 2, 2. 7. *ego id nunc experior de me*, ich erfahre es an mir selbst. *Re ipsa experiri*, in der That erfahren / apud Terent. Adelph. a. 5. sc. 5. v. 7. *Experiri periculo*, Cic. 9. Attic. ep. 10. Sic & *sine periculo*, mit Schaden / ohne Schaden erfahren. *Extrema experiri*, Sallust. Cat. c. 26. das eusserste wagen. *Omnia experiri*, nichts unversucht lassen / Terent. And. 2, 1. 13. Ubi vide Donatum. Publii Syri mimiambus est:
Hominem experiri multas paupertas jubet.

¶ Experiens, adjectivum ex participio. *Vir experiens*, Horat. lib. 1. epist. 17. v. 42, i. e. strenuus, industrius. Itaque *fortem & experientem* Cicero conjunxit 3. Verrina cap. 11. Ovidius lib. 14. Met. v. 159 - - - *comes experientis Ulyssei*,
h. e. multa experti, der viel versucht und erfahren hat. *Experientissimus homo*, Cic. 5. in Verr. c. 21. pr.

¶ Expertus, aliud ex participio nomen, quod est πεπειραμένος, ex-

perientia

perientia doctus, erfahren / fundig. *Vir expertæ virtutis*, Livius lib. 3. c. 44. *Homo expertæ audaciæ*, Idem lib. 38. c. 25. *Expertus belli miles*, Tacit. 4. Hist. cap. 76, ein versuchter Soldat / quales & Virgilius 10. Æneid. v. 173 *expertos belli juvenes* dixit. Suetonius autem Vespaf. c. 4 *industriâ expertus*, secundum codices quosdam. Est enim Græca loquendi ratio cum Genitivus pro sexto casu ponitur, qui Latinorum est. Et ita Tacit. 4. Hist. c. 42 *expertum defensionibus ingenium*, id est, probatum; quemadmodum & Plinius Paneg. c. 61 *virum expertum honoribus* dixit. Nec vero, dum aliis casibus, secundo & sexto jungitur, vim verbi sui, unde est, amittit penitus, sed, ut participium, cum quarto etiam casu componi potest. Livius lib. 42. c. 63 *Quidam vim superbiamque experti, læti eam famam accepére.*

¶ Expertor. Silius Italicus lib. 12. v. 502 *Turbarum expertor.* Sed plerisque suspectus locus. Vide Dausquejum, qui ne nuce licendam lectionem vocat. Adde nostra ex Barthio adnotamenta.

¶ Experientia, ἐμπειρία, ἀγχίνοια. Erfahrung. Columella lib. 1. cap. 1 *Usus & experientia dominantur in artibus.* Cic. pro Rabir. postumo cap. 16 *experientiæ patrimonii amplificandi.* Alcman apud Pindari interpretem: Πεῖρα τοι μαθήσιος ἀρχά: *Experientia disciplinæ principium est.*

¶ Experimentum, eine Probe. *Experimentum capere*, etwas probieren. Plinius lib. 13. cap. 2. extr. *Experimentum unguentorum inversa manu capitur, ne carnosæ partis calor vitiet.* Quintilianus lib. 3. c. 8. p. 250 *Facillime ad consentiendum homines ducuntur experimentis.* Et Plinius Panegyr. c. 49 *Discimus experimento:* & paullo ante cap. 43 *probabitur experimento.*

¶ Expertio, probatio. Vitruvius lib. 8. cap. 5. pr. *Expertiones & probationes eorum sic sunt providendæ*, &c.

¶ Inexpertus, unerfahren / unversucht. Ut, *Legiones civili bello inexpertæ*, Tacitus lib. 2. Histor. cap. 75. Et passive, *Inexperta remedia*, Curtius lib. 3. cap. 5. n. 15. unprobierte Artzneyen. *Inexperta fides*, Idem lib. 6. cap. 7. n. 9. Et, *Nihil inexpertum omittere, relinquere*, Idem lib. 4. cap. 4, 2. & lib. 9. cap. 2. n. 27. Plinius lib. 8. epist. 14 *Genus quæstionis arbitror illis non satis tritum, aut etiam inexpertum fuisse.*

PERIPATETICI, περιπατητικοί, Philosophi, quorum princeps extitit Aristoteles. Docebant inambulando. Inde enim nomen habuerunt: περιπατέω, deambulo. Cic. 1. Academ. Quæst. c. 4. PERIPATETICI *dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lyceo.* Et passim alibi Aristotelicos Cicero hoc nomine appellavit. ¶ Hinc transfertur ad alia. Paullinus Nolanus Epist. 16 ad Jovium, cap. 7 *Esto Peripateticus Deo: Pythagoreus mundo.*

PERIPETASMA, atis, περιπέτασμα, aulæum, ein Fürhang oder Teppich. Peripetasmata, Plautus *peristromata* dixit.

PERIPHRASIS, περίφρασις, circuitio, eine Umbschreibung / circumlocutio, copiosior rei descriptio. *Scholæ peripateticæ princeps*, pro Aristotele. Virg. 4. Æn. v. 584

Et jam prima novo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Pro, *Dies incipiebat oriri*, aut *illucescere.*

PERIPNEUMONIA, περιπνευμονία, morbus, exulceratio pulmonis, die Lungensucht / πνεύμων, pulmo est.

¶ Peripneumonicus, περιπνευμονικός, Lungensüchtig. Plin. 20. c. 17.

PERISCELIS, idis, fœm. περισκελίς, & περισκελῆς, Perisceles, τὰ περισκελῆ, ornamenta circa femora. ¶ 2. Item Knie-oder Hosenbänder / Bud. Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 56

Sæpe periscelidem raptam sibi flentis, &c.

In mundo fœmineo numerat *Periscelides* Pollux lib. 2. c. 16.

¶ Periscelium, Tertullianus de cultu fœminarum lib. 2. extr. *Nescio*, inquit, *an crus periscelio lætatum, in nervum se patiatur artari.* Vide Rigalt.

PERISSOLOGIA, περισσολογία, supervacua adjectio verborum. Livius: *Legati non impetratâ pace, retrò domum, unde venerant, reversi sunt.* Hic enim superflua sunt, *retrò, unde venerant:* περισσὸν superfluum est.

PERISTEREON, vel peristereos. Sic enim legit Plin. περιστερεών, vel περιστερεὼν ὀρθός, herba *verbenaca*, seu *verbenaca recta*, Eisenkraut / Plin. 25. c. 10.

¶ 2. Peristereon, & peristerotrophium, περιστερεών, περιστεροτροφεῖον, columbarium, ein Taubenhauß / Taubenschlag / Varr. lib. 3. de R. R. c. 7. περιστερά, columba.

PERISTROMA, στρώννυμι, sterno, idem quod *Peripetasma*, ein gemahlter Tuch oder Teppich üm eine Wand. *Campanica peristromata*, Plaut. dixit in Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 13 *Peristromata picta Campanica.* Cic. 2. Philipp. c. 27 *Conchyliatis Cn. Pompeji peristromatis, servorum in cellis lectos stratos videres.*

PERISTYLIUM, locus columnis clausus, quæ στῦλοι Græcis sunt, Porticus, ein Saal / Creutzgang / Cic. Orat. pro dom. suâ c. 44, *amplissimum peristylium.* Suet. Aug. c. 82. *Sæpe in peristylio saliente aqua, atque etiam ventilante aliquo cubabat.* Vide Vitruv.

PERITONEUM, τὸ περιτόναιον, das Eingeweide / Netze.

Peritus cum derivatis vide paullo ante sub inusitato *Perior.*

Perjurus. Vide *Juro.*

PERIZOMA, atis, τὸ περίζωμα, eine Schürtze / ein Fürtuch. Usus est Vulgatus Interpres Genes. c. 3. Adde Isidor. lib. 19 Orig. c. 22.

A PERIZONIUM, τὸ περιζώνιον, castula, eine Badeschürtze / Badetuch / Varro.

PERMESSUS, fluvius Heliconis, sive de Helicone cadens. Virgil. Ecl. 6. v. 64

Tum canit, errantem Permessi ad flumina Gallum
Aonas in montes ut duxerit una sororum.

Vide ibi Servium.

¶ Hinc Patronymicum *Permessis*, *Permessidis* est. Martialis lib. 1. epigr. 77 *quid tibi cum Permessidos unda:* Jan. Gul. leg. *Permesside lympha.*

¶ Permessius, adject. Claudianus Laude Serenæ v. 8

Fons Aganippea Permessius educat unda.

PERNA, πέρνα, tam prior quam posterior coxa porcina, ein Schincken. Martial. 13. epigr. 55, *Petasonem* dixit. Plautus in Persa a. 1. sc. 3. v. 26 *Pernam quidem jus est apponi frigidam postridie.* ¶ 2. Pro homine stolido accipitur, Plaut. Trucul. a. 2. sc. 2. v. 39.

¶ Perna, Piscis e concharum genere, qui & *pinna minor*, kleine Steckmuscheln. Sic dicitur a similitudine pedis porcini, Gesnerus. A *perna* est

¶ *Suppernare*, id est, pernas succidere sive poplites: Subnervare, suffraginare. Catull. Carm. 17

- - - - - - - sed velut alnus
In fossa Liguri jacet suppernata securi.

B ad quem locum vide Scaliger. item Casaub. & Scip. Gentilem ad Apulejî Apologiam.

¶ Compernis, qui genibus plus justo conjunctis est, ut Festus explicat, γονυκρότης. Exstat apud Plaut. Milite Glor. a. 3. sc. 1. v. 128, & Lucil. Varron. &c.

PERNICIES, exitium, pestis, ein Verderb / Ter. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 34. *Leno sum fateor, pernicies communis adolescentium*, Cic. 4. Catil. c. 5. *De pernicie Reipubl. & exitio urbis cogitare.* Idem 1. Catil. c. 5 *Videbam, perniciem meam cum magnâ calamitate Reipubl. esse conjunctam.*

¶ Pernicialis, e, ut, *Perniciales morbi*, qui perniciem afferunt, Livius lib. 27. c. 23. *Cato perniciali odio Carthaginis flagravit*, Plin. lib. 15. c. 18.

¶ Perniciosus, verderblich / schädlich. *Consilium perniciosum Reipubl.* Cic. pro Domo cap. 43. Et Quintil. lib. 2. cap. 2. *Humanitas invicem qualiacunque laudandi, perniciosissima studiorum hostis est.* Val. Max. lib. 3. cap. 1. extrem. *Alcibiadis nescio, utrum bona, an vitia patriæ perniciosiora fuerint.* Idem lib. 9. cap. 5. pr. *perniciosissimas reipubl. leges introducere.* Seneca lib. 2. Quæst. Nat. cap. ult. *Nullus perniciosior hostis est, quam quem audacem angustiæ faciunt.* Et vetus Inscript. apud Gruter. pag. 245. n. 1 SUBLATO HOSTE PERNICIOSISSIMO.

¶ Perniciose, adverb. verderblich / schädlich. Cic. lib. 2. de Leg. cap. 5. *Multa perniciose, multa pestifere sciscuntur in populis.* Comp. Idem 3. de Legib. c. 14 *Perniciosius de rep. merentur vitiosi principes.* Et Superl. Augustinus epist. 39 *Rebus mortalibus validissime & perniciosissime compediri.*

C ¶ Perniciabilis, Tacitus 4. annal. cap. 34, *Id perniciabile reo.* Schädlich / idem quod pernicialis.

PERNIO, onis, masc. τὸ χείμεθλον, affectatio calcanei ex nimio frigore. wenn die Füsse erfrieren und auffbrechen. Plin. lib. 20. c. 3. *Rapum perniones fervens impositum sanat.*

¶ Perniunculus, diminutivum. Plin. lib. 26. c. 11.

PERNIX, icis, perseverans, beharrlich. Virg. 3. Georg. v. 229

- - - - - & inter
Dura jacet pernix instrato saxa cubili.

¶ Item, Celer, geschwind / behend. Idem 4. Æn. v. 180

Pedibus celerem & pernicibus alis.

Et Horatius de arte poet. v. 165

Amata relinquere pernix.

Sic *Vento pernicior*, Stat. 4. Thebaid. 312. *Pernicior unda Garumnæ*, Claudian. 2. in Rufin. v. 113. *Pernicissimæ quadrigæ*, Columell. lib. 3. cap. 9. Et, *Temporis pernicissimi celeritas*, Seneca epistola 108.

¶ Pernicitas, velocitas, celeritas, Behendigkeit. *Pernicitas pedum Papyrio inerat, quæ ei cognomen etiam dedit Cursoris*, Livius lib. 9. c. 16.

¶ Perniciter, adverbium, geschwind. Plin. lib. 8. cap. 14 *Alites alte perniciterque supervolantes.* Apulejus lib. 6. p. 177 *è conspectu perniciter abeunt.* Comparativ. *Pernicius* legitur apud Paullinum Petrocor. lib. 4. v. 206

D *Ad rhedam rediere viri, pernicius inde*
Præcipiti cogunt jumenta erumpere saltu.

PERO, onis, calceamentum rusticum, à πήρη, unde & *pera.* *Perones*, halbe Stieffeln / hohe Schuhe. Budæus *tibialia laxa rusticorum* reddit, weite Bauren-Stieffeln. Juvenal. sat. 14. v. 185

- - - quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi.

¶ Peronatus. Perf. Satyr. 5. v. 102 *Peronatus arator.*

PERORIGA, mascul. qui equas curat & admittit, Stutmeister / Varro lib. 2. de re rust. c. 7. Apud Plin. in vetustis exemplaribus, ut Scaliger auctor est, *Pruriga* dicitur. Recte: a *prurigine* scilicet admissuræ. Unde penultima producenda videtur.

PERPENSA,

PERPENSA, æ, ita baccharim herbam à quibusdam dici, Plin. indicavit lib. 2. c. 16.

PERPERAM, adverbium, idem quod falso, prave, vitiose. *Perperam judicare*, Cicer. pro Cæcin. cap. 24. *interpretari*, Livius lib. 1. cap. 23. unrecht urtheilen oder deuten. *Perperam pronunciare*, Plin. lib. 3. epist. 5. falsch aussprechen. *Perperam & nequiter facere*, böse und fälschlich / Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 3. Contrarium, *Recte facere*. Livius lib. 29. cap. 17 *Scipio omnium nobis recte perperamque factorum est testis*. Est ex Græco πέρπερος, quod & Latini suum fecere. Vet. Gloss. *Perperus*, πέρπερος, προπετής. Plautus quoque *perperas oves* dixit Trucul. a. 3. sc. 1. v. 9. quas Scalig. ἀχρήστους interpretatur.

PERPES, ĕtis, perpetuus. *Perpetem noctem dormire*, Plautus Amph. act. 1. sc. 1. *Nocte perpeti alea ludere*, Capitolinus in Vero cap. 4. Et Solinus cap. 65 [al. 52] *Gymnosophistæ perpetem diem alternis pedibus insistunt*. Et Lactantius de Mort. Persecut. c. 33 *per annum perpetem*.

¶ Perpĕtuus idem, immerwährend / stätig / ut *Tempus perpetuum*, hoc est, continuum, non interruptum, aut intermissum. Terent. in Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 12 *Biennium tibi perpetuum illum tuli*. Sic, *Firma & perpetua amicitia*, Q. Cic. de Pet. cons c. 7. beständige und stete Freundschafft. *Perennes & perpetui cursus stellarum*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 21. stete Bewegung der Sternen. *Oratio perpetua*, quæ non interrumpitur, & *interpellatæ* opponitur, eine Rede / die immer auf einander folget. Cic. 1. Tusc. cap. 5 & *continentem* appellat. *Perpetua palus*, Cæsar 7. Gall. cap. 57. *Perpetuæ vigiliæ*, Idem 1. Civ. B. cap. 21. & *perpetuæ munitiones* lib. 3. Belli Civ. cap. 44, quæ *continuæ* sunt. Sic *cratem perpetuam* Lucanus dixit lib. 3. v. 485. Apud Nepotem Miltiade *Perpetuum Imperium* temporario opponitur. Plaut. in Cistell. a. 1. sc. 3. v. 46 *Ut sunt humana, nihil est perpetuum datum*, nichts Beständiges. *In perpetuum*, für und für / immerdar. Cicer. pro Planc. cap. 37 *Respubl. in perpetuum præsidium salutis suæ perdidisset*. Comp. *Perpetuius*, & Superl. *Perpetuissimus*, utrumque Cato apud Charisium l. 3. p. 601.

¶ Perpĕtuo, &

¶ Perpĕtim, adverbia. ohne Unterlaß. *Perpetuo sub alicujus ditione & imperio esse*, Cæsar lib. 1. Gall. B. cap. 31. *Jam anno perpetim assiduo convictu spectavi illam*, Apulej. Apologia pag. 321.

¶ Perpĕtuo, perpetuare, ut, *Perpetuare verba*, id est, continuare, immer auff einander setzen. Cic. de Orat. lib. 3. cap. 46. *Dii te perpetuent*, acclamationis formula apud Lamprid. in Alexand. cap. 6. i. e. æternum sospitent. Arator extremo lib. 1. in Act. Apost.

- - - His est tibi Roma catenis
Perpetuata salus.

¶ Perpĕtuitas, continuatio, Stetigkeit / ut, *Vitæ perpetuitas*, Cicer. 1. Offic. cap. 33. *Perpetuitas consequentis temporis*, Idem 1. Tusc. cap. 41. & *Laudis*, Idem 10. fam. epist. 25. *Voluntatis* 3. ad Q. fratr. epist. 5. Idem 2. Offic. cap. 7 *Fidelis ad perpetuitatem benevolentia est*. Pluraliter Vitruvius lib. 2. cap. ult. *Apennini pars continetur umbrosis & opacis perpetuitatibus*.

¶ Perpetuarius, perpetuus conductor, ein Erbsasse. *Perpetuarius mulio*, Senec. ludo de Claudii morte, vide *Mulio*.

¶ *Perpetuale* Quintilianus libr. 2. cap. 13 vertit καθολικόν.

Perplexus, vide *Plecto*.

Persĕphone, Περσεφόνη Proserpina.

PERSES, Rex Macedoniæ, qui a Paullo Æmilio devictus, & in acie captus, ductus & in triumphum Romam cum liberis, periitque in carcere, mœrore animi confectus. Vide Livium lib. 45.

Persevero. Vide *Severus*.

PERSEVS, duabus syllab. Περσεύς, Cephei *Æthiopum regis gener*. Andromedam ceto expositam liberavit & duxit, ob quam pietatem inter sidera relatus est; Ovid. lib. 5. Metamorph. *Pennipes* vocatur Catullo. ¶ 2. *Perseus* etiam multis vocatur, qui modo *Perses* appellatus fuit, rex Macedoniæ, ab Æmilio Paullo in triumpho ductus. Nam & hic Græcis Περσεὺς est.

¶ Persēis, idis, patronymicum Apollonio Rhodio itemque Ovidio ita vocatur Hecate: quippe quam Persei filiam in Theogonia Hesiodus facit. De eadem Seneca Medea v. 814

Caussa vocandi, Persei, tuos
Sæpius arcus.

¶ Et inde *Herbæ Perseides* pro magicis, Ovid. de Remed. am. v. 263. Nam Hecate Dea Magica est.

PERSIA, seu Persis, idis, Περσὶς, orientalis regio ad mare rubrum, regnum quondam omnium Asiæ maximum & potentissimum, Persier-Land. Plautus Persâ act. 4. sc. 1. extr. *usque e Persia*: & scen. 3. v. 28 *Tabellæ e Persia allatæ*. Sed plurimi alii malunt Græca forma *Persis*, *idis*, uti. Curtius lib. 5. cap. 3. n. 16 *Montium perpetuum dorsum in Persidem excurrit*. Virgilius 4. Georg. v. 290

Quaque pharetratæ vicinia Persidis urget.

¶ Persa, æ, incola Persidis, ein Persianer: Persæ, arum, die Persier oder Persen. Ut, *Persarum imperium*, Curtius 4. cap. 14. n. 20. ¶ 2. Gentis nomen pro regione. *In Persas proficisci*, Corn. Nep. in Pelopida cap. 4. n. 3. i. e. in Persiam. Tale est apud eundem Eumene cap. 8. n. 4. *Via, qua ex Medis ad adversariorum hibernacula possit perveniri*. *Ex Medis* idem quod *ex Media*. Gubernatores habuerunt Reges cum Magis, qui artium rerumque in naturæ varietate eximiarum cognitione excelluerunt. Vide *Magus*. Adolescentibus nota esse debet narratio de disciplina juventutis Persicæ, quæ apud Xenophontem exstat lib. 1. de Pædia Cyri. Persarum Regi cubicularius excubitor quotidie in cubiculum diluculo ingressus dicebat, ἀνάστα, ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν ὁ θεὸς ἠθέλησε, id est, *Surge, rex, atque ea curâ negotia tua perage, quæ jussit Deus*, Plutarch. in lib. de doctrin. principum.

¶ Persĭcus, ut, *Sinus Persicus* Plin. lib. 6. cap. 24, ad mare rubrum, quem Persæ semper accoluere. Horat. 1. Carm. Oda 38 *Persicos odi, puer, apparatus*, id est, luxuriosos & magnificos; cujusmodi utebantur Persæ, apud quos laudi erat luxuriose vivere, ut testatur Corn. Nepos in Alcibiade in fine. *Malum Persicum*, ein Pfersing. Plin. lib. 13. cap. 9.

¶ Persĕpŏlis, Persiæ fuit metropolis, & Regum Persicorum sedes. Vide Curtium l. 5. c. 6.

PERSIVS, prænomine Caji, doctissimus Romanorum suâ ætate. Fuit coævus Lucilio Poetæ. Vide de eo Cicer. lib. 2. de oratore: item Plinium Præfat. suæ Historiæ &c. ¶ 2. Persius & Poeta Satyricus, sub Nerone fuit, Volaterris Hetruriæ oppido natus. Vixit igitur 28 annis, minus novem circiter diebus, ut Casaubonus supputat ex veteri scholiaste. Quintil. lib. 10. cap. 1. *Multum & veræ gloriæ, quamvis uno libro, Persius meruit*. Scaliger Pater in Hypercritico ejus stilum morosum & ineptum censet; illique idcirco & Juvenalem & Horatium præponit. Quos tamen contra à Persio superari Casaubonus censet; quem vide in Prolegomenis in Persium. Cui id omne debet Persius, quanti hodie æstimatur a doctis. A quo tamen rursus dissentit Heinsius, qui Flaccum præfert. Vide ejus librum de Satyra Horatiana.

PERSŌNA, πρόσωπον. Personam Valla vocat, qualitatem, qua homo ab homine differt, corpore, animo, & fortuna, ut Hector ad Priamum *persona filii est*; ad Astyanactem *persona patris*; ad Anromachen *persona mariti*; ad Paridem *persona fratris*; ad Sarpedonem *amici*; ad Achillem *inimici*. Vall. lib. 6. cap. 84. Vide & Scalig. cap. 72. de LL. C. Bassus apud Gellium lib 5. cap. 8 à *personando* format: sed rectius Scalig. lib. 1. Poet. cap. 13 quasi περὶ σῶμα; est enim habitus fictus, qui veram personam imitatur. Cicer. ad Cæsarem sub lib. 9. epist 11. ad Atticum: *Ad eam rationem satis aptam esse existimabam naturam & personam meam*. Idem in Philippica 8. cap. 10 *Magnum est in Repub. tueri personam principis*, sich halten wie einem Regenten gebühret. *Personam alicujus suscipere, imponere alicui, personam alienam ferre*; hoc est, officium seu officii habitum competentem. Cicer. pro Sylla cap. 3 *Vehementem & acrem personam, quam mihi tempus & Respubl. imposuit; jam voluntas & natura ipsa detraxit*. Sic enim pro Muræn. cap. 3 *Has partes lenitatis & misericordiæ, quas me natura ipsa docuit, semper ego libenter, illam vero gravitatis severitatisque personam non appetivi*. C. Nepos Præfat. *Non dubito fore plerosque Attice, qui hoc genus scripturæ leve & non satis dignum summorum virorum personis judicent*. PERSONIS, id est, conditione & loco. Item Epaminonda cap. 1 *Scimus enim Musicen moribus nostris* (ROMANORVM) *abesse a principis persona*. Corn. Celsus Præfat. *Quos ego ideo nihil tentasse judico, quia nemo in splendida persona periclitari conjecturâ suâ voluerit*. ¶ 2. In doctrina de Deo, persona substantia est individua, intelligens, & incommunicabilis, ὑπόστασις, ὑφιστάμενον, ut, *Una est essentia Dei vel divinitatis, sed tres personæ*. ¶ 3. *Histrionum personæ* in scenis, Facies sunt fictæ, seu apposititiæ, quas *larvas* vulgo vocant, Larven. De Persona ejusmodi accipiendum illud Juvenalis est Sat. 3. v. 174

- - - - - - tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans:

Ubi nota, hujusmodi personas sive πρόσωπα, quibus in Tragœdiis utebantur, ad insignem deformitatem, colore pallido, hiante ore effictas fuisse: quod & Lucianus significat de Saltatione pag. 113. qui habitus in signo illo æreo etiam expressus; cujus typum Pignorius de Servis p. 99 adducit. Prudentius 2. contra Symmachum v. 645

Ut tragicus cantor ligno tegit ora cavato,
Grande aliquod cujus per hiatum crimen anhelet.

Cavatum lignum, larvata *Persona* est ex ligno cavato. Seneca ep. 24 *Non hominibus tantum, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua*. Die Larve abziehen. Suetonius Nerone cap. 21 *Tragœdias quoque cantavit personatus: Heroum Deorumque, item Heroidum ac Dearum personis affictis ad similitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamque diligeret*. Publius Mimus: *Heredis fletus sub persona risus est*, des Erben Weinen / ist ein

ist ein verdecktes Sachen. ¶ Hinc pro externa specie & apparatu. Tacitus Agricola c. 9. *Ubi officio satisfactum, nulla ultra potestatis persona.* Id est, nihil in vultu, nihil in cæteris rebus ejus conspiciebatur, quod potestatem, qua erat, argueret ac approbaret. ¶ Sed & illi ipsi actores partium scenicarum, *Persona* appellabantur. Unde illud Nepos transtulit Pelopida cap. 4. n. 3 *Hic fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda: ita ut proxima esset Epaminondæ.* Nimirum erant in fabulis primæ, secundæ, tertiæ partes. Significat itaque Epaminondam Nepos, in Thebanorum Republica, tanquam in fabula, primas partes egisse, hoc est, primo loco fuisse; secundo & proximo Pelopidam. A

¶ Persolla, diminutivum, ut *Corolla* a Corona. Plautus usus est Curcul. a. 1. sc. 3. vers. 36. Vide ibi Jac. Operarium, & Parei Lex. Crit. Sonat autem larvulam, sive personam minorem. Alii tamen, ut Lambinus, legunt *persolæ*, a Persolus, quod vide in *Solus*.

¶ Personatus, larva indutus, vermummet/ verlarvt. Cicer. l. 3. de oratore cap. 59 *Nostri senes personatum, ne Roscium quidem, magnopere laudabant.* Seneca Epist. 80 *personata felicitas*, hoc est fucata, fallax.

¶ Personalis, ad personam pertinens. *Personale beneficium*, Ulpian. Lege 63 Dig. § 1. pro socio. B

¶ Personaliter. Grammaticorum notio apud Gellium est lib. 15. cap. 13. Aliter Arnobius lib. 3. pag. 124 *Etiamsi personaliter ignoramus, qui sunt Lares, qui sint Novensiles, qui Penates* &c.

¶ Personata, prosopis, idis, planta est; vulgo *lappam majorem* vocant, grosse Kletten.

Perspicio, Vide *Specto*.

PERTICA, æ, eine Stangen. Vetus Gloss. Græco-Latin. κοντὸς *Pertica, Sudes, Camax.* Item κάμαξ *Ritica, pertica.* ¶ 2. Item instrumentum, quô agros metabantur. Eine Meßruthe. Valerius Cato in Diris v. 45

Pertica, quæ nostros metata est impia agellos.

Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 130

Abstulit excultas pertica tristis opes.

Habet autem pertica decem pedes, unde & *Decempeda* dicebatur. Vetus auctor de limitibus, apud Rigalt. p. 297 PERTICA *habet passus duos, id est, pedes decem.* PERTICA *autem a portando dicta, quasi* PORTICA. Vet. Gloss. *Pertica*, κοντὸν, κάμαξ. Hinc proverbiale *non una pertica tractare, non uno modulo metiri*, sive non una ratione tractare, apud Plin. l. 8. epist. 2. ¶ 3. Pertica etiam ipse ager, metatus perticâ & assignatus. Aggenus: *Pertica quatuor regionibus æqualiter divisa.* Frontinus: *solum autem quodcunque coloniæ est assignatum, id universum* PERTICA *appellatur.* Vide Salmasium Exercitat. Plinianis pag. 681. & aliquot sequentibus. Ubi pluribus de perticis veterum & tota dimetiendi ratione disputat. C

¶ Perticalis, ut, *salix perticalis*, id est, ex qua fieri possunt perticæ, Columella l. 4. c. 31. *Perticale* etiam dicitur, quod decem pedes sive perticam longum est.

Pertinax, vide sub *Pertineo*, in *Teneo*.

PERVICAX, qui constanti & infracto animo rem gerit: *Pertinax*, qui obstinate tenet & perpendit id, in quo non debet pertendi. Illud laudem, hoc vituperationem meretur. Atticus apud Nonium, ad etymon simul alludens:

Nam pervicacem dici me esse & vincere,
Perfacile patior, pertinacem nil moror.

Hæc (*pervicacia*) fortes sequitur, illam (*pertinaciam*) indocti possident. Vetus Scholiastes ad illud Horatii Epod. 17

Heu pervicacis ad pedes Ulyssei:

PERVICACES dicuntur, qui in aliquo certamine ad vincendum perseverant: sicuti PERNICES *a* PERNITENDO. Tacit. 4. Hist. c. 5 de Helvidio Prisco: *Opum contemtor, recti pervicax, constans adversus metus.* Vet. Glossæ: *Pertinax*, Βίαιος, δυσέρεστος, σφοδρὸς, μονότροπος, ἐπίμονος, φιλέρις. *Pervicax* φιλόνεικος, μονότροπος. Sed non semper hoc discrimen attenditur. Et sæpe *pertinax* in bonis; *pervicax* in malis ponitur. Terentius Hecyra a. 4. sc. 1. v. 17 *Adeone pervicaci esse animo*, &c. halßstarrig seyn. Livius l. 25. c. 14. pr. *Vicit tamen omnia pertinax virtus.* Apulejus Apolog. sub finem, *vir pertinax justitiæ.* Superl. *pervicacissimi hostes*, apud Florum l. 1. c. 11. D

¶ Pervicacia, Hartnäckigkeit. Cic. 4. Tusc. c. 11 *Ægrotationi subjecta sunt mulierositas, pervicacia, liguritio* &c. Et Plinius lib. 17. c. 20 *perdurandi pervicacia*, de castanea arbore.

¶ Pervicacitas, idem. Gloss. Vet. *Pervicacitas*, μονοτονία.

¶ Pervicaciter. Lege 3 § 16 Dig. de Suspect. tutor. *neque pecuniam deponere pervicaciter perstant.* Comparativ. *Pervicacius oblaturos esse annulum* [Perdiccas] *credebat*, Curt. lib. 10. cap. 6. n. 18.

PES, ποὺς, totum illud quod est à femore ad calcem usque, der gantze Schenckel/ von der Hüffte an biß auf die Fußsolen. Virgil. 3. Georg. v. 55

Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.

Propertius lib. 2. Eleg. 6. v. 38

Quæ nunquam supra pes inimicus eat.

Accidere ad pedes, Cicer. Attic. 1. epist. 14. *Abjicere se ad alicujus pedes*, ad eundem lib. 8. epist. 9. *Projicere se ad pedes*, pro Sextio cap. 11. einem zu Füsse fallen/ Fußfall thun. *Pedem porta efferre*, Cicero ad Attic. lib. 7. epist. 2. *Quocunque pedes ferent*, wohin mich die Füsse tragen/ Vide Chiliad. *Pedem referre*, Ovid. epist. Sapph. 15. v. 186 zurück treten. *Pedibus*, zu Fusse. Ut, *Pedibus iter facere*, Cicer. lib. 5. ad Attic. epist. 9. Et Epitoma Victoris in Hadriano: *Immensi laboris, quippe qui provincias omnes pedibus circumierit.* Sic, *Pedibus merere*, Livius lib. 24. cap. 18. zu Fusse dienen / ein Fußknecht seyn. *Pedem trahere*, pro claudicare, Ovidius dixit 1. de remed. amoris v. 379. *Pedibus aliquo pervenire*, est itinere terrestri pervenire, apud Cæsarem lib. 2. de B. C. cap. 21. Vide infra in *Pedester*. *Nec pes, nec caput:* proverbiale de inconditis confusisque. Plautus Asinaria act. 3. sc. 3. v. 138 *Quin nec caput nec pes apparet.* Item Captiv. act. 3. sc. 4. v. 28 *Garriet, quod neque pes unquam, neque caput appareat.* Proverbialiter etiam *Ante pedes esse* dicuntur, quæ præsentia sunt. Terent. Adelph. act. 3. sc. 4. v. 23

Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt.

Ubi Lindebruchium, si lubet, vide.

¶ Est autem polysemum *pedis* nomen & ad plura alia transfertur. Quod Seneca notat 2. de Beneficiis cap. 34 *Ingens*, inquit, *copia est rerum sine nomine, quas non propriis appellationibus notamus, sed alius commodatisque. PEDEM & nostrum dicimus, & lecti, & veli, & carminis: canem & venaticum & marinum & sidus &c.* ¶ *Pedes lectorum* fulcra sunt: nec non mensarum. Ovid. 8. Metamorph. v. 660

- - - mensam succincta tremensque
Ponit anus, mensæ sed erat pes tertius impar.

Hinc *mensa tripes*, Horat. l. 1. Satyr. 3. v. 13.

¶ *Pedes velorum*, pars utraque inferior, quibus tenditur velum: & pro utroque latere, *dexter* alter, alter *sinister*, Lucan. l. 5. v. 427

- - - & flexo navita cornu
Obliquat lævo pede carbasa.

Hinc *pedem facere* nautica phrasi est, vento dimidio navigare, laviren/ apud Virgil. 5. Æn. v. 830. quod in princ. v. 16 *obliquare sinus* dixit. Vid. Scaligerum ad illud Catulli Epigr. 4

- - - Sive utrumque Jupiter
Simul secundus incidisset in pedem.

qui *pedem* funiculum interpretatur, cui angulus veli religetur: nec non Turnebum l. 20. c. 4. & l. 25. c. 21.

¶ *Pedes carminum*, sunt compositiones aliquot syllabarum, ut, *Spondæus, Jambus, Dactylus, &c.* Sed & ad plura alia transfertur.

¶ Nam & decursus sive lapsus aquarum, *Pedis* nomine designantur Poëtis. Virgilius Culice v. 17

Castalia & resonans liquido pede labitur unda.

Horatius Epod. 16. v. 48

Levis crepante lympha desilit pede.

Imò & de aliis liquidis fluentibusque *pes* dicitur. Cornel. Severus in Ætna v. 13

Ipse suo flueret Bacchus pede.

Vide Nonium in *Revocare pedem*, qui idem ex Virgilii 9. v. 126 confirmat. ¶ Item accessus, adventus. Sic *dexter pes*, felix accessus. Silius l. 7. v. 172

Attulit hospitio pes dexter & hora Lyæum.

Sic fere etiam Virgilius 8. v. 302 ad Herculem:

- - - & tua dexter adi pede sacra secundo.

Augustinus epist. 44 ad Maximum grammaticum, ubi etiam ad hunc Virgilii locum provocat: *Namphanio quid aliud significat, quam* BONI PEDIS HOMINEM, *id est cujus adventus adferat aliquid felicitatis: sicut solemus dicere,* SECUNDO PEDE INTROISSE, *cujus introitum prosperitas aliqua consecuta sit.* ¶ Et quia standi fundamentum *Pes*, ut Varro lib. 4. de LL. scribit: inde cujusquemodi rei fundamentum, *pes:* Et *qui fundamentum instituit*, idem Varro ait, PEDEM PONIT. Hinc & in ædificiis in area, PES MAGNUS dicitur. PES MAGNUS, inquit Scaliger, *constratus est*, *Ita vocabant Veteres* ἐπίπεδον τὸ ἐπὶ μῆκος καὶ πλάτος. Sic in libris de militibus agrorum legitur: PLANUM *est quod Græci* ἐπίπεδον *appellant: nos* CONSTRATOS PEDES: *in quo longitudinem & latitudinem habeamus: per quem etiam agros, ædificiorum sola, & quibus altitudo & crassitudo ponitur &c. intelligimus.* Ausonius eruditè in Mosella v. 327

Quin etiam riguis humili pede condita pratis.

Humili pede, i. e. solo vel situ, die niedrig liegen. Seneca de tranquillitate animi cap. 10 *Exigua sæpe area in multos usus describentis arte patuere: & quamvis angustum pedem dispositio fecit habitabilem.* Hic *Pes* nihil aliud est, quam solum, sive *area*, ut paullo ante appellarat.

¶ Sed & imas montium partes, quæ & radices appellantur, *pedes* vocarunt Latini juxta ac Græci. Vid. Suidam. Ammianus Marcel-

Marcellinus l. 14. c. 26 *Has autem provincias, quas Orontes ambiens amnis, imosque pedes Cassii montis illius celsi prætermeans, funditur in Parthenium mare.*

¶ Pes etiam mensura est, quam Frontinus Exposit. Formarum, *palmis IV, unciis XII* definit pag. 43. De *Pede Ptolemaico, Monetali*, & *Drusiano* Hygenus de limitibus Constit. p. 219. Horatius l. 1. Epist. 7. extr.

Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

Quo Poëta monet, id ut sequamur vitæ genus, quod cuique aptum maxime est.

¶ *Pes Gallinaceus*, herba: καπνὸς, i. e. fumaria; Plinius libr. 25. cap. 13.

¶ Pedes etiam vermiculi, quos *pediculos* appellamus. Plautus Curcul. act. 4. scen. 2. v. 13

Item genus est Lenonum inter homines, meo quidem animo,
Ut muscæ culicesque pedesque pulicesque.

Varro lib. 3. de re rustica cap. 4 *Quando de clunibus habere cœperint pinnas* (pulli gallinacei) *e capite, & e collo eorum crebro eligendi pedes. Sæpe enim propter eos consenescunt.*

¶ Pediculus, ein Füßlein. Plinius lib. 9. cap. 28 de Piscium generibus: *Mollia sunt, loligo, sepia, polypus, & cætera ejus generis. His pediculi octoni omnibus.* ¶ 2. Et *pediculi* sunt, quibus poma omnia, ut, mala, pyra, pruna, ficus, sustinentur, die Stiele/ ut, *pediculus piri*, ein Pirnstiel. Plinius lib. 15. cap. 28 *Dependent alia pediculis, ut pira: alia racemis, ut uvæ, palmæ.* Columella lib. 12 cap. 45 *Poma sic componi debent, ut flosculi sursum; pediculi deorsum spectent.* Agit de pomis longiore tempore servandis, vom Währ-Obst. ¶ 3. *Pediculi* item vermiculi sunt in capitibus & corpore animalium, qui & *Pedes* appellantur, Läuse/ ut modo dictum probatumque fuit. Columella lib. 8. cap. 7 de gallinis farciendis: *Pluma omnis e capite, & sub alis atque clunibus detergetur. Illic ne pediculum creet; hic ne stercore loca naturalia exulceret.*

¶ Pedicellus, aliud ὑποκοριστικὸν, minutus pediculus. Petronius fragm. Tragur. p. 42 *In alio pedicellum vides: in te ricium non vides?*

¶ Pediculosus, plenus pediculis, lausig. Onomasticum vetus: *Pediculosus*, φθειρῶν. Martialis libr. 12. epigr. 59 *menti dominus pediculosi.*

¶ Pediculo, pediculare, pediculos venari, lausen. Gloss. Vet. *Pediculo*, φθειρίζω. Quod a φθεὶρ, *pediculus*, est.

¶ Pediculatio in aliis Glossis vertitur φθειρίασις.

¶ Pedicularis, ut, *Morbus pedicularis*, Phthiriasis, die Läusesucht. Vide *Phthiriasis*. Gloss. Vet. *Pedicularis*, φθειρικός.

¶ Pedalis, ut, *Spatium pedale*, eines Fusses lang oder breit. *Pedalis longitudo*, Columell. l. 8. c. 3 *Pedalia ligna*, Cæsar l. 2. de B. C. cap. 2. hoc est, crassitie integrum pedem æquantia. eines Schuhes dick.

¶ Bipedalis, e, zwey Werck-Schuhe groß. *Bipedalis latitudo*, Columella l. 8. c. 3. *Trabes bipedales*, Cæsar 4. Gall. c. 17. Zwey-Schuh-starcke Balcken. Metaphorice Horatius lib. 2. Satyr. 3. vers. 309

Ad summum totus moduli bipedalis,

hoc est, homo tenuissimæ fortunæ.

¶ Tripedalis, drey Werck-Schuh-groß. *Parma tripedalis*, Livius 38. c. 21. *Caulis tripedalis*, Plin. 27. c. 12. drey Schuhe lang. *Tripedalis altitudo*, Idem l. 17. c. 22. pr.

¶ Semipedalis, halben Schuh groß. Ut, *Semipedale intervallum*, Plinius 19. cap. 8. *Arrectaria semipedalia*, Vitruvius lib. 10. cap. 19.

¶ Sesquipedalis, anderthalb Schuh groß. *Sesquipedalis crassitudo*, Plin. lib. 16. cap. 40, & Vitruvius lib. 10. cap. 21. qui & *sesquipedales tegulas* lib. 5. cap. 10 dixit. Tralate *Sesquipedalia verba*, magnifica, pralende Worte/ apud Horatium de Arte Poet. v. 97.

¶ Pedaneus, a, um, Idem. Columella: *Nemo minorem pedanea scrobem vitibus comparet.* ¶ *Pedaneus judex*, qui a Præside constituitur, ut minora judicia discernat. Is enim magistratus non vehebatur curru, sed pedibus proficiscebatur in forum. Sed & alias caussas appellationis ejus alii afferunt. Vide JCtos.

¶ Bipedanus &

¶ Bipedaneus, bipedalis, duorum pedum. Columella l. 2. c. 2 *Bipedanea humus.* Idem l. 4. c. 1 *bipedanea scrobe*: & l. 5. c. 5 *latitudo bipedanea.* Add. Plin. 17. c. 20.

¶ Tripedaneus, tripedalis. Columella l. 5. c. 5 *Scrobs in longitudinem altitudinemque defossus tripedaneus abunde est.*

¶ Semipedaneus, semipedalis. Idem Columella l. 4. c. 1 *Abunde est, semipedaneam consitis resolutam vitibus terram subjicere.*

¶ Pedarius, pedarii dicebantur, qui pedibus in sententiam ibant, hoc est, sententiam in Senatu non dicebant, sed ab alio dictam accessione suâ ad illam partem comprobant. Cic. ad Attic. l. 1. ep. 19 *Raptim in eandem sententiam pedarii cucurrerant*, die Ja-Herren. Aliam rationem affert Gellius l. 3. c. 18.

¶ Pedes, itis, qui pedibus rem peragit. Curtius 8. cap. 1. n. 18 *Scivere, ne pedes venaretur.* zu Fuß. Virgilius libr. 6. v. 880

- - - *seu cum pedes iret in hostem.*

¶ Miles, qui pedibus meretur. ein Fußknecht / Musquetierer. Cæsar 2. Gall. cap. 24 *Levis armaturæ pedites.* Tacitus Germ. cap. 6 *Plus penes peditem roboris*, Singulari pro numero multitudinis. ¶ 3. *Pedites* etiam sunt, quos nos Schantzgräber / appellamus. Severus in Ætna v. 139

Cernis & in silvis spatiosa cubilia rutro
Antraque demissis pedites fodisse latebris.

Ubi Scaliger: *Pedites, quos vulgo Peones dicimus corruptè, pro Peditones, qui militare opus faciunt, aggerem, fossas.*

¶ Peditatus, peditum copiæ, Fußvolck. Cic. 15. fam. ep. 4 *Equitatu & peditatu paratus.* Cæsar l. 4. c. 34 *magna multitudo peditatus equitatusque coacta.*

¶ Pedester, & Pedestris, e, ut, *Pedester exercitus, Pedestres copiæ.* Nepos Eumene cap. 4. n. 3 *Equitibus profligatis pedester exercitus pacem petiit.* Curtius libr. 4. cap. 7, 3 *pedestribus copiis Pelusium petere jussis.* Sic *scutum pedestre* Livius dixit libr. 7. cap. 10.

¶ *Pedestre iter* apud Cæsarem 2. de B. C. cap. 32 & Hirtium de bello Alexandrino cap. 26 est, quod idem Hirtius paulo ante *terrestre* vocat, eine Reise zu Lande. Sic *pedibus ire, pedibus venire, pedibus profugere*, est terrâ ire apud eundem Cæsarem libr. 2. de B. C. cap. 21. & 23. Inde & apud Ciceronem Orat. in Vatinium cap. 5 *Pedibus iter conficere, & navigare* opponuntur: *Cum*, inquit, *illud iter Hispaniense pedibus ferè confici soleat: aut si quis navigare velit, certe sit ratio navigandi.* Etiam Nepos *pedestres copias* in Alcibiade & Conone principio illas dixit, quæ in terra rem gerunt, *navalibusque* opposuit, quas Polybius inde πεζικὰς δυνάμεις lib. 1 dixit; quod & Casaubonus notat. Apud Tacitum quoque *pedestris pugna*, *navali* opponitur Annal. 12. cap. 57. Item Hirtius eodem loco, quem supra citavimus, *pedestrem accessum* pro terrestri posuit contra *maritimum*. *Ægyptus*, inquit, *maritimo accessu, Pharo, pedestri, Pelusio, velut claustris munita existimatur.* ¶ Sed *pedestris oratio* dicitur, quæ quidem metrica & poetica non est, attamen numerosa. Quintilianus libr. 10. cap. 1. p. 745 de Platone: *Multum supra prosam orationem, & quam pedestrem Græci vocant, surgit.* Horatio autem de Arte P. v. 95 *sermo pedestris* est humilis, atque ita etiam *Musam pedestrem* dixit l. 2. Satyr. 6. v. 17.

¶ Pedetentim, adverb. gemach / leise / Fuß für Fuß. Terent. Phorm. act. 3. sc. 3. v. 19 *Dii bene vortant, quod agas, pedetentim tamen.* Cic. pro Quint. c. 16 *Timide & pedetentim istuc descendunt.* Idem l. 9. epist. 14 ad Dolabellam: *Ita pedetentim & gradatim tum accessus a te ad caussam facti, tum recessus*, &c. Idem 1. Offic. c. 33 *sensim pedetentimque facere*: & pro Cluentio c. 42 *caute, pedetentimque omnia dicere.*

¶ Pedica, æ, laqueus, quo pedes volucrum implicantur, ein Schleiffen/ Sprinckel/ Aufschlag. Virgil. 1. Georg. v. 307 *Tunc gruibus pedicas & ponere retia cervis.* Livius libr. 21. cap. 36. extr. *Jumenta, velut pedicâ capta, hærebant in durata & alte concreta glacie.* Metaphorice Apulejus l. 6. p. 182 *nuptialibus pedicis alligari.*

¶ Hinc verbum *impedicare*, pedicis constringere. Ammianus l. 30. cap. 15 *casibus mille impedicant.*

¶ Pedissequus, famulus dominum sequens. *A pedissequis conculcari*, Cic. pro Domo cap. 42. Et, *semper Cimonem pedissequi cum nummis sunt secuti*, Nepos c. 4.

¶ Pedissequa, eine Hofemagd/Zoffe. *Virtutis pedissequæ sunt divitiæ*, Auctor ad Herenn. l. 4. c. 14.

¶ Pedo, pedare, ut, *Pedare vites*, unterstützen/ oder mit Pfalen bestecken. *Vitis pedata*, Plin. l. 17. cap. 21. *Vineæ pedandæ cura*, Columell. lib. 4. cap. 12. Adde mox in *Pedamen* dicenda.

¶ Suetonius Othone c. 12 *Fuisse traditur male pedatus scambusque*, übel zu Fuß.

¶ Pedamen, &

¶ Pedamentum, sustentaculum quod arbusculis aut vitibus adhibetur, eine Stütze oder Steg/ Pfal/ a verbo antiquo *pedare*, quo pro fulcire vites vel arbusculas, Columella usus est, (stützen) & nomine *pedationis*, utroque c. 12. l. 4. *Pedamen* vero est itidem Columellæ l. 4. c. 15. *Pedamentum* Plinii lib. 14. cap. 1. lib. 17. cap. 20. &c.

¶ Pedatio, Pfählung/ Stützung. Vide modo dicta in *Pedamen*.

¶ Pedatus, substantive, ut: Plautus Cistell. act. 2. sc. 1. vers. 50 *Nisi pedatu tertio omnes afflixero.* Id est, impetu, coitione sive incursu.

¶ Pedatura, vide *Adæro* in *Æs*.

¶ Repedare, antiqui dicebant, pro redire, ut & *pedare*, pro ire posuisse videri possint. *Repedare* verbo usi Lucilius atque Pacuvius. Vide Festum & Nonium in hoc verbo. Impp. Honor. & Theod. L. si quis 11. Cod. de Cohortibus: *Si ad pristina sacramenta precum miseratione maluerit repedare.* Usus hoc quoque verbo Juvencus est, Poëta Christianus, sæpenumero, v. g. de Maria post visitationem domum revertente:

Ad propriamque domum repedat, jam certa futuri.

Idem in cap. 2 Lucæ post Purificationem:

Ad patriam læti repedant, puerumque reportant.

Ammianus quoque lib. 24. cap. 17 *Ad signa repedavit ocyus miles.*

Composita, quæ *Pes* retinent:

¶ Bipes, duos habens pedes, adjectivum. Cicero pro domo sua c. 18 *Minister omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimus.* Virgilius etiam *equos bipedes* memorat, sed marinos, posteriore parte pisces, 4. Georg. v. 389.

¶ Tripes, ut, *Mensa tripes*, ein Tisch / so auff dreyen Füssen stehet / Horat. 1. Sat. 3, 13. ¶ Item, ein Dreyfuß. ¶ Item sella rustica: quæ & *Tripetia* vulgo dicta. Vide supra in *Cathedra* & Savaron. ad Sidon. Apollinar. l. 4. Epist. 24.

¶ Quadrupes, adjectivum & substantivum. *Vasta quadrupes*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 44 in Arati versione, ein groß hoch Thier / substantivum enim fœmininum est, quia *bestia* vel *bellua* subauditur. *Nihil inter te atque inter quadrupedem interest*, Cic. in Parad. 1. cap. 4. Et, *Quadrupedem constringere*, einem alle vier binden / Terent. Andr. a. 5. sc. 2, 24.

¶ Quadrupedans, quatuor pedibus incedens. Virgil. de equo Æn. 8. v. 596

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

B Usus & Plautus est Captiv. a. 4. sc. 2. v. 34 *quadrupedanti advehi*, quem eodem versu *cruciantem canterium* vocat.

¶ Senipes, sex pedum. Sidonius Carm. 23. v. 131 de Menandro:

Hic dum senipedem stilum polibat,

Versus sex pedibus constantes scribens.

¶ Septipes, septem pedum. Idem Sidonius l. 8. ep. 9 in metro:

Hic Burgundio septipes frequenter
Flexo poplite supplicat quietem.

Septipes, quasi giganteæ staturæ. Idem Carm. 12. ad Catulinum: *Spernit senipedem stilum Thalia:*

Ex quo septipedes videt patronos.

Adde Casaubonum in Sueton. Tiber. cap. 68, ubi plura de hac re.

¶ Octipes. Ovidius 1. Fastor. v. 313

Octipedis frustra quærentur brachia Cancri.

¶ Decempes, in proverbio *Decempes umbra*, Δεκάπους σκιὰ ἐστί, occurrit, quo hora cœnarum ex umbris solarii numerata, significatur. Auctor est Lucianus. Vide Chiliades Erasmi.

¶ Centipes, piscis genus apud Plinium l. 9. c. 49.

¶ Multipes, multos pedes habens. Plinius l. 11. c. 45 *Sic & multipedibus*, &c. hoc est, araneis, muscis, apibus, ut ex Aristotele Harduinus ibi interpretatur.

C Præter hæc numeralia cum variis Pes componitur, ut

¶ Æripes, cervorum apud poetas epitheton. Virgil. 6. v. 802

Fixerit æripedem cervam licet. i. e. celerem.

Volunt enim per syncopen pro *Aëripes* dictum esse. Alii simpliciter ab *Æs* deducunt, quasi χαλκόποδα cervam poeta dixerit. Vide supra in *Aër*.

¶ Alipes, celer, velox. vide in *Ala.* Et Silius lib. 15 v. 554 *alipedes turmæ.*

¶ Antepedes, anteambulones, Juvenalis Satyr. 7. v. 143 *togati antepedes.* Salmasius in Trebellii Claud. cap. 14 pag. 390 conjungit: alii dividunt *ante pedes.*

¶ Circumpes, minister a pedibus, ein Laquey / Auffwärter. Cic. 3. in Verr. cap. 36 *Circumpedes homines formosos & literatos suos esse dicebat.* Gruterus divise scripsit: *Circumpedes autem homines formosos*, hoc est, qui circum dominorum pedes erant sive a pedibus: quod sane eleganter ita dividitur. Nam & Curtius in ministerii descriptione *Circa* usus est, lib. 4. cap. 15. n. 10, *Lætique circa Sisygambim*, h. e. spadones. Vide ibi annotata. Dubia ergo compositio est, nec ex solo Ciceronis loco potest confirmari.

D ¶ Compes, edis, fœm. pedica, vinculum pedis. Fessel / Fuß-Eisen. Sed singulari numero vix alium casum, quam sextum, usus fert. Hic autem non poetis modo placuit, ut *dura compede* Horatio Epod. 4. *compede magna*, Juvenali Satyr. 11, 80. *compede exsoluta*, Statio l. 1. Satyr. 6. v. 4. sed Columella quoque l. 8. c. 2 extr. dixit: *ea quasi compede cohibentur feri mores.* Vide, quæ Th. Ryckius ad Taciti lib. 12. cap. 47. n. 4 notavit. Pluralis integrior. Cicero pro C. Rabir. c. 7 *ille ex compedibus atque ergastulo.* Val. Max. l. 3. c. 2. n. 3 *Xerxes Neptuno compedes minitans.* Justinus l. 1. c. 6 *demtis compedibus.* Et Cato apud Gellium l. 11. extremo non minus scite, quam vere: *Fures privatorum furtorum in nervo atque in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque in purpura.* Sed *Aureæ compedes* proprie sunt, quibus vel reges aliquando constricti fuerunt, ut Curtius l. 5. c. 12. extr. de Besso & Nabarzane refert: *Ne tamen honos regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt:* vel metaphorice sunt splendida molestia, de quo Erasmus Adagio *Compedes aureæ*, videatur. ¶ 2. In ornamentis mulierum *compedes* erant. Plinius l. 33. c. 12 *Argentum succedit aliquando & auro, luxu fœminarum plebis compedes sibi ex eo facientium, quas induere aureas mos tritior vetat.*

¶ Compedire, vide post paullo in Verbis compositis.

A ¶ Cornipes, ut *Cornipedes equi*, Virgil. 7. Æneid. v. 779. Vide plura in *Cornu* supra.

¶ Fissipes, fissos pedes seu ungulas habens. mit gespaltenen Klauen oder Füssen. Metaphorice Ausonius Epist. 7. v. 49

Nec jam fissipedis per calami vias
Grassetur Cnidiæ sulcus arundinis.

¶ Ignipes, ut *ignipedes equi*, Solis puta, Ovid. 2. Metam. v. 392 & Stat. 1. Thebaid. v. 27. Et *ignipedes tauros* Martialis Spectac. 27 dixit fictos illos aurei velleris in Colchide custodes.

¶ Lātipes, breitfüssig. Avienus in Prognost. Arat. v. 358

Latipedemque anatem cernes excedere ponto.

¶ Lentipes, langsam gehend. Ausonius Epist. 21. v. 40 *Spondeus lentipes.*

¶ Lōripes, pedem instar lori tortum habens, der einen krummen Fuß hat. Plautus Pœn. 3. sc. 1. v. 7 *Nequicquam hos procos mihi elegi loripedes tardissimos.* Juvenalis Sat. 10. v. 308

Nec prætextatum rapuit Nero loripedem.

Et Satyr. 2. vers. 23 loripedem *recto* opponit. Vide supra in *Lorum.*

¶ Mollipes, molles pedes habens. Cic. l. 1. de Divinat. c. 9 ex Arato vertit *mollipedes boves.* Vide supra in *Mollis.*

B ¶ Nudipes, unde

¶ *Nudipedalia sacra*, de quibus supra in *Nudus.*

¶ Planipes, sine socco, cothurno aut calceo. *Planipedes* genus mimorum aut comicorum. *Planipedi saltanti incinere*, Gellius l. 1. c. 11. Adde infra in *Planus* dicenda.

¶ Sēmīpes, duo palmi. ¶ Item medii pedis longitudo. Vitruvius lib. 5 cap. 5 *Aperturæ relinquantur longæ pedes duos: altæ semipedem.* Solinus cap. 47 [al. 34] *Verticuli spinæ ipsius* [belluæ] *latitudinem semipedem sunt supergressi.* Palladius l. 4. c. 1 *semipedis spatio.* einen halben Schuhe.

¶ Semipedalis, vide paullo ante sub *Pedalis.*

¶ Sesquipes, anderthalber Schuh. Pallad. l. 1. c. 34 *sesquipedis altitudine:* & l. 3. c. 10 *sesquipedis spatio distare.*

¶ Sesquipedalis vide supra sub *Pedalis*, in hoc ipso de *Pes* capite.

¶ Serpentipes, gigantum epitheton, vide infra in *Serpens.*

¶ Solidipes, solidos pedes habens. Plinius l. 11. c. 46 *Talos asinus Indicus, unus solipedum habet.*

¶ Sŏnipes, equus, a pedum ex celeritate dictus sonitu. Virgil. 4. Æn. v. 134

- - - *ostroque insignis & auro*
Stat sonipes.

C Addunt epitheta ut substantivo. Silius lib. 1. v. 222

Martius huic sonipes campos hinnitibus implet.

Et Seneca Hippolyto v. 1002

Celsos sonipedes ocyus subigit jugo.

¶ Tardipes. *Deus tardipes*, Vulcanus. Catullus Carm. 36 in annales Volusii:

Puella vovit,
Scripta tardipedi deo daturam
Infelicibus ustulanda lignis.

Composita Nomina ex obliquo *Pedis:*

¶ Bipĕda, æ, duorum pedum lapis aut simile aliquid. Palladius lib. 1. cap. 40 *Aream bipedis sternis:* & paucis interjectis: *Bipedas constitues ferreis anchoris colligatas.* Idem lib. 6. cap. 11 *Bipedas, quæ per omnia latera canaliculos habeant digitales, jungemus, ita ut calce viva ex oleo temperata, bipedarum canales, qui inter se connectendi sunt, impleantur.* ein grosser zweyschuhiger Backstein / Mauerziegel.

¶ Decempĕda, æ, pertica, Meßruthe. Cic. pro Milone cap. 27 *Cum architectis & decempedis villas hortosque peragrabat.* Horat. l. 2. Oda 15 *decempedis metata porticus.*

¶ Decempedator, agrimensor, Feldmesser. Cic. 13. Philipp. c. 18 *æquissimus agri privati & publici decempedator.*

¶ Centipĕda, & ¶ Millepĕda, & ¶ Multipĕda, æ, Plinius conjungit lib. 29. cap. ult. *Millepeda*, inquit, *ab aliis centipeda, aut multipeda dicta, animal est e vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens.*

D ¶ *Fluxipeda vestis*, usque ad pedes dependens. Avienus Astronom. v. 288

Nec stat certa gradum, viduataque vertice summo
Fluxipedæ vestis vestigia.

Verba a *Pes* Composita:

¶ Compedire, est compedibus stringere. Varronis apud Nonium in *Compedes* est: *Domo exeo, intro, & pedes corrigiis compedio.* Et Augustinus epist. 39 *Timeo, te rebus mortalibus perniciosissime compediri.* Hinc *Compediti* servi sunt apud Catonem de R. R. cap. 56, & Plautum in Captiv. a. 5. sc. 1. v. 24; & Veterem Bibliorum Interpretem, ut B. Hieronymus Epist. ad Chromatium citat in illo: *Dominus solvit compeditos: Dominus illuminat cæcos.* Seneca de Tranquill. animi cap. 10 *Cogita, compeditos primo ægre ferre onera, & impedimenta crurum: deinde ubi non indignari illa, sed pati proposuerunt, necessitas fortiter ferre docet; consuetudo facile.* Et *Compeditos criminum* i. e. servos dixit Petrus Chrysologus Serm. 5.

¶ Expe-

¶ Expedire, est impeditum exsolvere, lösen/ loß machen. *Herem, nisi tu me expedisses*, Cic. in Pison. cap. 30. *Expedire se ærumnis*, Terent. Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 8. *Curâ se*, in Phormione act. 5. sc. 4. v. 4. *Se crimine*, rursus in Hecyra act. 5. sc. 1. v. 28. Et, *ab omni occupatione se expedire*, Cic. ad Attic. lib. 3. epist. 20. sich loß reissen/ aller Geschäffte sich entledigen. Virgil. 2. Æn. v. 602 - - - *tela inter & hostes Expedior*. A

Expedire arma, Virgil. 4. Æn. v. 592. *Naves*, Cæsar 2. Civil. c. 4. fertig machen. *Expedire alicujus caussam*, Cicer. Arusp. resp. cap. 9. pr. *Negotia*, Idem 13. fam. ep. 26. die Sache austragen/ Geschäffte ausrichten. *Expedire arcu alimenta sibi*, parare, impetrare est, apud Tacit. Annal. 6. cap. 43. ¶ *Dilucide & perspicue expedire*, klar und deutlich darthun / berichten. *Paucis, uno verbo, expedire*, Terent. Phorm. act. 1. sc. 4. v. 20. ¶ *Expedire nomina & exsolvere*, zahlen was man schuldig ist/ Cic. lib. 16. ad Atticum epist. 6. Sic *rationes expeditæ*, quæ liquidæ sunt, & minime conturbatæ, richtige Rechnung/ eidem lib. 10. ad Famil. epist. 25. Contra *impeditæ rationes*, quum plus debemus aliis, quam alii nobis, ac ita solvendo non sumus. Vide & Turneb. lib. 4. cap. 5. ¶ Est & verbum militare, & in bellum proficisci sive se bello accingere, significat. Tacitus libr. 1. Hist. cap. 10 *Nimiæ voluptates, cum vacaret; quoties expediret, magnæ virtutes*. Et cap. 38 *Comitum specie secum expedire jubet*. Plautus quoque *expedire se*, de eo dixit, qui pugnæ sese accingit. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 152. Est autem in his ellipsis: integrum enim est: *ad bellum, ad pugnam expedire se*. Idem Tacitus 2. Hist. cap. 99 *Tandem irruptione hostium atrocibus undique nunciis territus, Cæcinnam & Valentem expedire ad bellum jubet*.

¶ Expedit. Impersonale, utile est, es ist gut/ nütz. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 96 *Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum*. Seneca Hercule Furente v. 368

Pacem reduci velle victori expedit,
Victo necesse est.

¶ Expeditus, a, um, solutum, non implicatum, wol zu Fuß / fertig/ rüstig/ leichtfertig. *Expeditus exercitus*, Cicer. 15. fam. ep. 4. & *Legio expedita*, Livius lib. 24. cap. 41. eine fliegende Armee. *Expediti equites*, Sallust. Jugurth. cap. 68, leichte Reuter. *Iter expeditum*, Pompejus ad Domitium postrema, quæ sub lib. 8. ad Attic. epist. 12 est. ein gleicher und richtiger Weg. *Consilia expedita*, Cic. 9. ad Attic. ep. 12. Et ad fam. 1. ep. 3 *Negotia expedita*, nicht verwirrete Händel. *Expedita & facile currens oratio*, Idem de clar. orat. cap. 63. die wohl vom Munde geht. *Expeditior ratio est*, Palladius lib. 4. cap. 9. *Motus navium expeditior*, Cæsar 4. Gall. cap. 25. *Expeditissima pecunia*, Cic. 11. fam. epist. 24. extr. *Dimicatio expeditissima*, Plancus Ciceroni lib. 10. ep. 24. *Hoc expeditissimum est*, Corn. Celsus præfatione.

¶ Inexpeditus, difficile. Arnob. lib. 5. p. 182 *Quia cuncta, quæ scripta sunt, inexpeditissimum vobis est traducere, invertere, derivare; eligitis quadam vestræ convenientia voluntati*, &c. Etiam non promtum & impeditum notat. Idem lib. 7. pag. 247 *Rusticus, senior, inexpeditus in rebus obeundis*.

¶ Expedite, adverb. behend / fertig. Cic. de clar. orat. cap. 67 *quod proposuerat, explicans expedite*. Idem lib. 2. de Invent. c. 23 *Non implicite & abscondite; sed patentius & expeditius recti & non recti quæstionem continet*. Vitruvius lib. 10. cap. 9. *Tympanum* machina aquæ exhauriendæ: *exhaurit expeditissime multitudinem magnam*. Plinius libr. 6. Epist. 22 *expeditissime defensus*.

¶ Expeditio, perfectio, Verrichtung/Ausmachung der Geschäffte. Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 54. extr. *Habet paucis comprehensa brevitas multarum rerum expeditionem*. ¶ 2. Apparatus militaris, Kriegsrüstung/ Kriegszug. *In expeditionem mittere*, Cæsar 5. Gall. cap. 10. *Exercitum in expeditionem educere*, das Kriegsvolck ausführen/ Cicero lib. 1. de Divin. c. 33.

¶ Expeditionalis, castrensis, ad militiæ expeditionem pertinens. Spartianus in Nigro cap. 10 *Jussit omne argentum submoveri de usu expeditionali*. D

¶ Impedire, implicare, involvere, verwirren/ verbum contrarium superiori. Terent. in Andr. act. 3. sc. 5. v. 11 *Viden' me tuis consiliis miserum impeditum esse*. Cic. pro Rab. Posth. cap. 9 *Sapientis est, quum stultitia sua impeditus sit, quoquo modo possit, se expedire*. Et, *Impediri malis domesticis, occupationibus, morbo, pudore*, verhindert werden. *Nihil impedit, quo minus*, &c. Et, *Casus quidam, ne facerem, impedit*, Cic. de Fato cap. 1. *Iter impeditum*, Stat. 4. Silv. 3. v. 32. ein unrichtiger Weg. *Tempora Reipubl. impedita*, Cic. in Pison. cap. 1 verwirrete / schwere Zeit. *Impedire se in plagas*, id est, in retia illaqueare, Plaut. Mil. act. 4. sc. 9.

¶ Impeditus, particip. & nomen. *Impeditior saltus*, Livius lib. 9. c. 2. *Impeditiora loca*, Cæsar 3. Gall. c. 28. *Impeditissimæ silvæ*, Hirt. 8. de B. Gall. cap. 18. Et, *Impeditissimus ad iter faciendum*, D. Brutus Ciceroni lib. 11. ep. 13.

¶ Perimpeditus, Hirtius B. Afric. c. 58 *Locus perimpeditus ante aciem Scipionis*.

¶ Impedimentum, Hindernüß. *Impedimento esse*, Cic. pro S. Rosc. cap. 4. hinderlich seyn. *Superabat impedimenta naturæ diligentiâ Socrates*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 61. *Impedimenta in exercitu*, arma sunt, sarcinæ, jumenta, & alia necessaria, Rüstwagen/ Mäuler/ Küchen-Geräthe/ Gesinde / &c. Sic *amissa impedimenta*, Curt. 4. c. 15. *direpta*, ibid. *sequuntur agmen*, ibid. cap. 12. &c.

¶ Impedimentosus, abundans impedimentis, Cassiodor. lib. 1. epist. 35.

¶ Interpedire, ejusdem significantiæ, Macrob. lib. 7. c. 12. extr. *Gustatum linguæ fervor interpedit*.

¶ Præpedire, a quo est præpeditus, idem propemodum, quod impeditus, auffgehalten / verhindert. *Gaudio nimio aut ægritudine præpediti*, Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 100. Et, *Præpeditus morbo*, Cicer. pro Rabir. cap. 7. Nec solum participium Latini usus est. Livius lib. 9. cap. 6 *Pudor præpediebat*.

¶ Impræpedite, Ammianus lib. 27. c. 21. extr. [Vales. pr. cap. 10.] *impræpedite abduxit*, hoc est, nemine impediente. Et lib. 22. c. 30 *Cum impræpedite liceret*. Pro eo &

¶ Impræpedito Idem dixit lib. 26. c. 16 [Vales. p. 458 extr.] *Ut impræpedito ipse pergeret, quo tendebat*.

¶ Præpedimentum, idem quod impedimentum. Plautus Pœnulo act. 3. sc. 2. v. 28 *ne fallaciæ præpedimentum objiciatur*, id est, ne dolus impediatur. B

¶ Suppeditare, proprie & primarie est pedibus subjicere. Vetus inscriptio: *Mors omnia calcat, suppeditat* &c. ¶ 2. Deinde suggerere est, subministrare, præbere, darreichen/ darstrecken. Ter. in Eunuch. act. 5. sc. 9. v. 46 *Necesse multum accipere Thaidem, ut tuo amori suppeditare possit*. Et in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 57

Nam si illi pergo suppeditare sumtibus
Menedeme, mihi illæc vere ad rastros res redit.

Si illi pergo suppeditare sumtibus, subaudi faciendis, id est, si pergo illi dare quod insumat. *Sumtibus* autem tertius casus est. *Sumtibus suppeditare*, igitur dicitur, ut *dono, muneri dare: arrhaboni relinquere*; & alia hujus generis. *Suppeditare frumentum*, Cic. 4. in Verr. cap. 2. extr. mit Getreid außhelffen. Idem de Amicit. cap. 23 *Omnium rerum abundantiam & copiam alicui suppeditare*. *Otium studio suppeditare*, Auctor ad Herenn. lib. 1 ineunte. ¶ 3. Aliquando *Suppeditare*, est sufficere & parem esse sustinendæ rei. Plautus Asinariâ act. 2. sc. 4. v. 17 *Labori non queo suppeditare*, Cic. Catilin. 2. cap. 11 *Sed si omissis his rebus omnibus, quibus nos suppeditamus*. ¶ 4. Item pro *Suppetit*, Suppeditat est. Livius lib. 28. cap. 27 *Apud vos quemadmodum loquar, nec consilium nec oratio suppeditat*, id est, suppetit. Ich habe weder Rath noch Wort. Et Cicero de clar. orat. cap. 70 *Si vita suppeditasset*. Tacitus 4. Histor. cap. 40 *Publio neque animus in periculis, neque oratio suppeditavit*. Idem Annal. 15. cap. 16 *Cæterum obsessis adeo suppeditavisse rem frumentariam constitit, ne horreis ignem injicerent*. Rutilius Lupus lib. 1. de figuris sentent. in ANACLASI. *Aristoteles dicitur dixisse, ejus esse vitam beatissimam, cujus & fortuna sapientiæ, & sapientia fortunæ suppeditet*. C

¶ Suppeditatio, Cicer. lib. 1. Nat. Deor. cap. 40 *Suppeditatio bonorum, nullo malorum interventu*.

PESSULUS, obex, ein Riegel/ ex Græco πάσσαλος, non à pede, ut volunt Grammatici. Sulpicius, quod *ori vasis obditur*, interpretatur, ut observat Casaubonus in Æneam Tacticum p. 52. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 37 *Anus foribus obdit pessulum*, sie schiebet den Riegel für.

¶ Hinc *Oppessulatas fores*, Plaut. in Amphitr. suppos. & Petronius p. 114 *oppessulatas invenit fores*: & Apulejus lib. 9. pag. 231 *foris diligentissime oppessulatæ*. & Ammianus 31. cap. 39 *januæ oppessulatæ*.

PESSUM, adverbium veteribus idem significavit quod deorsum. Pessum enim quasi sub pedes projectum, unter sich/ut, *Pessum ire*, unter sich duncken: contrarium ei est, *innatare*, apud Columellam lib. 12. cap. 6. extremo. Seneca 3. Quæst. Natur. cap. 25 *Sic evenit, ut in quibusdam stagnis ne lapides quidem pessum eant. De solidis, & duris loquor*. Lucretius lib. 6. v. 588

- - - *multæ per mare pessum*
Subsedere suis pariter cum civibus urbes.

Pessum sidere Lucano dicuntur corpora quæ concidunt, lib. 3. v. 674. Plautus *pessum ire*, dixit pro perdi, in Dreck gehen/ Cistellar. act. 2. sc. 1. v. 12. Et *pessum dejicere*, idem quod *pessundare*. Apulejus lib. 5. p. 163 *Nec jam mulier, nec omnino spiro, nisi eam* [sororem Psychen] *pessum de tantis opibus dejecero*.

¶ Pessundare, zu Boden stossen. Val. Max. lib. 7. cap. 2 *Honores concupiscis, qui complures pessundederunt*. Vide de hoc verbo in *Do, dare*.

PESTIS à πέσω vel pessum, proprie omne noxium est, quod rem aliquam, sive animatam sive inanimatam, affligit & perdit funditus. Sane pro toxicis sive venenis posuit Seneca Medeâ v. 681

Pestes vocat, quæcunque ferventes creat
Arena Libyæ &c. Et v. 720
Æmonius illas contulit pestes Athos,
Has Pindus ingens.

Pestem textilem eleganter dixit Cicero vestem venenis imbutam, quam periit Hercules, in 2. Tuscul. c. 8. *Alicui pestem minitari*,

minitari, Livius lib. 2. cap. 49. Et Plaut. Capt. act. 4. scen. 3. v. 3 *Quanta pernis pestis veniet! quanta labes larido!* Quâ significatione de homine etiam usurpatur, &c. Ter. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 34 *Pernicies communis adolescentium, perjurus, pestis,* de Lenone. Sic, *Pestis ac pernicies civitatis,* Cic. pro Rab. perduell. cap. 1: *Pestis in amicitia nulla major, quam adulatio.* &c. idem de amicit. cap. 25. Et in Offic. 2. cap. 5 *Tam detestabilis pestis nulla est, quæ non homini ab homine nascatur.* ¶ 2. Deinde propritim & absoluto sensu significat luem contagiosam, Pestilentz. Vid. Barth. ad Statii Thebaid. lib. 2. p. 433. Ennius apud Priscianum lib. 9. in verbo *Neco* sub. 1. Conjugatione: *Hos pestis necuit.* Lucanus lib. 6. v. 89 *fluidæ contagia pestis.* Et ita Ovidius, Silius, Statius. Male itaque Gifanius, & Ausonius Popma, quibus & Scioppius accedit, eos barbarissare, & parum pure loqui volunt, qui pestem pro morbo dicunt. Vet. Gloss. *Pestis,* λοιμός, φθορά. Lexicon Cyrilli λοιμός, *Pestilentia, pestis, lues.* Sane Plautus cum Amph. act. 2. sc. 1. v. 33 ait: *pestis te tenet:* de morbo loquitur, qui caput & mentem tentat. Apulejus verò Apologia de comitiali morbo *pestis* vocabulo usus est: *Cum illa pestis in caput redundarit.* Pro morte ipsa *pestem* dixit Plautus Capt. act. 3. sc. 3. v. 11. Plurali *pestes* usus est Silius lib. 14. v. 623

Et minuere avidæ mortis contagia pestes.

¶ Pestilentia. Livius 27. cap. 23 *Incidit pestilentia gravis per urbem.* ein Sterben. *Gravi pestilentia conflictari,* Cæs. lib. 2. Civ. cap. 22. *Animorum labes & pestilentiæ,* Gellius lib. 1. cap. 3. Catullus Carm. 44. v. 11

Orationem in Attium petitorem
Plenam veneni & pestilentiæ legit.

¶ Pestilens, adject. Pestem inferens, schädlich/ verderblich. *Locorum alii sunt salubres, alii pestilentes,* gesunde und ungesunde Oerter/ Cic. de fato cap. 4. Et, *Ventus pestilens,* Catullus Carm. 26. *Pestilentior annus,* Livius lib. 4. cap. 21. *Gravissimus & pestilentissimus annus,* Cicero lib. 5. fam. epist. 16. Et, *pestilentissimæ regiones* Vitruv. lib. 1. c. 4.

¶ Pestilentiosus. *Locus pestilentiosus,* Ulpian. Lege 2. § 29. Dig. Ne quid in loco publ. aut itin. Et Augustinus Confess. lib. 5. c. 10 *Ex hoc initio pestilentioso cetera sacrilegia sequebantur.*

¶ Pestibilis. Lege 4 Cod. de ædilic. action. *pestibilis fundus, id est pestibiles herbas vel letiferas habens.* Est Diocletiani & Maximiani.

¶ Pestifer, & nonnunquam *Pestiferus,* idem. Cic. pro domo sua cap. 32 *Tu unus pestifer civis.* Claudianus Bello Gild. v. 514

Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aër
Sævit. &c.

Altera forma est Celsi lib. 2. cap. 6 *Sudor frigidus in acuta febre pestiferus est.* Ita Lindenius & Almelov. ediderunt. Ibidem: *Vomuisse in febre pestiferum est.* Sic *Bellum pestiferum,* id est perniciosum, Cic. 8. Attic. ep. 14. *Venenata & pestifera vipera,* Cic. de Arusp. resp. cap. 24.

¶ Pestĭfĕrè, adverb. quo Cicer. usus est 2. de legib. c. 5. Itemque Sueton. Cæsare cap. 53. schädlich.

¶ Pestĭlĭtas pro peste, pestilentiâ, pernicie Lucret. lib. 6. v. 1096. Ubi de caussis morborum & pestilentia agit. Pestilentz.

¶ Pestimus λοιμοφόρος in Gloss. Vet.

PĔTĀSĬO, & Pĕtăso, ōnis, perna vel coxa porcina, ein Schincken. Sipontino est, ein Schweinen Riebbraten. Martial. lib. 13. Epigr. 55 *Nam mihi cum vetulo sit petasone nihil.*

¶ Pĕtăsunculus, dimin. Juvenal. satyr. 7. v. 119 *siccus petasunculus.* Alia notione vide in *Petasus.*

PĔTĂSUS, πέτασος, pileus viatorius, solem defendens, ein breiter Schaubhut/ à πετάννυμι, extendo. Apulejus pilei umbraculum vocat: eadem est caussa. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 287 *Itidem habet petasum ac vestitum: tam consimile'st atque ego.* ¶ 2. Item fastigium galeri forma ædificiis impositum. Plinius lib. 36. c. 13 *Supra id in quadratum pyramides stant quinque, quatuor in angulis, in medio una, ita fastigatæ, ut in summo orbis æneus, & petasus unus omnibus sit impositus.*

¶ Petasunculus, diminutivum quoque a *Petasus* est, non a solo *Petasone.* Arnobius lib. 6. pag. 198 *Mercurium rursus arripiat, atque in Solis faciat demigrare delubrum (uterque enim a vobis glaber atque ore confingitur levi) detque huic radios, Solis capiti petasunculum superponat; quibus modis internoscere poteritis, utrumne Sol iste sit, an ille Mercurius.* Quem hic petasunculum dicit, paullo ante (p. 197) *petasum* vocaverat. *Cum petaso,* inquit, *gnatus Majæ formatur, tanquam vias aggredi præparet, & solem pulveremque declinet.*

¶ Petasatus. Sueton. in August. cap. 82 *Domi non nisi petasatus sub dio spatiabatur.* Maxime id pilei genus tabellarii & peregrinantes amabant. Cicero lib. 15 epist. 17 ad Cassium: *Præposteros habes tabellarios: cum a me discedunt, flagitant literas: cum ad me veniunt nullas adferunt. Atque id ipsum facerent, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt, comites ad portam exspectare dicunt.* Petasati, id est parati & accincti ad iter ingrediendum.

¶ Petasites, πετασίτης, planta, Pestilentzkraut. Dioscor.

A **PĔTAURUM,** gesticulatorum ludus, & instrumentum, seu machina, circa quam agilitatem suam exercent, cujusmodi sunt hastæ, circa quas se volvunt, funes in quibus ambulant, circuli per quos se transmittunt, allerley Gauckler-zeug/ das Uberwerffen/ in die Lufft springen/ &c. Martial. in Lydiam libr. 11. epist. 22

Quam rota transmisso toties impacta petauro.

Vid. Turneb. lib. 4. Advers. cap. 8. & Scal. ad Manil. lib. 5.

¶ Petauristæ, Lufftspringer/ oder Seilgänger/ sic dicti, quod πρὸς ἀέρα πετῶνται, id est per aëra volitent, die sich durch einen Reiffen schwingen. Vide de his Scal. ad Fest.

PĔTĪGO, scabies in facie, eine Räudigkeit im Antlitz/ Flechte/ ab impetendo dicta, vid. *Impetigo.* ¶ Cæterum quis voce *petigo* usus sit, nescio. Nam in illo Lucilii apud Nonium p. 180

Illuvies, scabies, oculos huic deque petigo,
Conscendere - - - -

Tmesis est; usitata figura illi Poëtæ. Nam &

¶ *Depetigo* dicitur. Cato de R.R. *Depetigini porcæ impone.* Gloss. Cyrilli: λέπρα, lepra, depetigo.

¶ Hinc *depetigiosus,* qui eâ laborat. Eædem Glossæ: λεπρός, *Leprosus, depetigiosus,* & *depetigosus.*

¶ Impetigo, ut Depetigo. Corn. Celsus lib. 5. cap. 28. n. 17 pr. *Impetiginis species sunt quatuor,* &c. Plinius sæpe usus est. v. g.
B lib. 22. c. ult. sect. 73 de ervo: *corrigit impetigines.* Gloss. Vet. *Impetigo,* λιχὴν, ἄλφος.

¶ Impetigosus, in Gloss. Vet. λιχηνωτός, *Impetigosus.*

PĔTĪLUS, antiquum, tenuis, λεπτός. Vid. Nonium & Scalig. ad Varr. de R. R. p. 216.

PĔTO, petivi, & petii, petere, humiliter est & precibus postulare, bitten/ begehren. Habetque in hac significatione fere ablativum personæ cum *à* vel *ab,* accusativum rei. *Omnibus precibus ab aliquo aliquid petere,* Cæsar 5. Bell. Gall. cap. 6. *Petere aliunde sibi auxilium,* Terent. Phorm. act. 5. sc. 1. v. 2. *Præsidium ab aliquo,* Cic. de Fato cap. 9. um Hülff bitten. *Pacem suppliciter petere,* Cæs. lib. 1. B. Gall. cap. 27. *Consulatum petiit nunquam,* Cic. de Amic. cap. 3. hoc est, appetiit. Sic *petere honores,* Q. Cic. de pet. cons. extr. um ein Ampt anhalten. *Præturam,* &c. Cic. 2. Verr. cap. 8. *Unde mihi petam cibum?* Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 25. woher soll ich zu essen nehmen? *Consilium à se ipso petere,* den Rath bey ihm selbst nehmen/ Quintilian. Præfat. lib. 7. *Delectatio ex studiis petitur,* Cic. pro Arch. cap. 7. wird gesucht/ wird genommen aus &c. *Insidiis aliquem petere,* Livius 40. cap. 55, auff einen lauren. *Petere salutem fugâ,* Nep. Hannib. cap. 11. Sed *naves onustæ petunt Rhodum,* Cic. 3. Offic. cap. 12, die beladenen Schiffe gehen nach Rhodis &c. ¶ Est & gladiatorum verbum *petere,* id est, ictum inferre; cui contrarium *vitare,* quod est impetum declinare. Virgil. lib. 9. v. 439
C
Volscentem petit, in solo Volscente moratur.

Ubi Servius: *Petitiones,* inquit, *proprie dicimus impetus gladiatorum.* Cicer. in Oratore circa finem: *Ut enim athletas, nec multò secus gladiatores videmus nihil nec vitando facere caute, nec petendo vehementer &c. sic oratio nec plagam gravem facit, nisi petitio fuerit apta; nec satis rectè declinat impetum, nisi etiam in cedendo, quid decet, intelligit.* Idem 1. in Catilin. 1. cap. 6. *Quot ego tuas petitiones ita conjectas, ut vitari nullo modo possent, parva quadam declinatione, &, ut ajunt, corpore excessi?* Curtius lib. 6. princ. de Agide loquens: *Undique nunc cominus nunc eminus petebatur diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, alia corpore vitabat.* In his omnibus *petere* est ὁρμᾶν, quemadmodum & Vet. Gloss. interpretatur. *Peto,* αἰτῶ, καὶ στέλλομαι, καὶ ὁρμῶ ἀξιῶ, καὶ μέτειμι. Glossæ Cyrilli: ὁρμῶ, *Impetum facio, peto, ruo.* Virg. eclog. 3. v. 87 *Bos cornu petit,* der Ochse stösst. Ovid. de Nuce principio:

A populo saxis prætereunte petor.

Sic *Gladio petere quem,* Ovid. lib. 5 v. 185 auff einen zuhauen/ oder stossen. Quemadmodum autem jaculatores eo dirigunt arcum, quod volunt ferire seu petere; ita & cupiditas eò intendit se, quo cupit potiri. Itaque *petere* etiam pro cupere, optare, ponitur: quemadmodum & *jaculari* verbo Horatius usus.
D Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 75

Quodcunque inciderit in mentem, volet, neque id
Putabit, pravumne an rectum sit, quod petet.

¶ Petitio, Bitt/ Werbung/ ut *Petitio consulatus,* Cicero pro Muræna cap. 22. ¶ 2. Item gladiatorum impetus, sive invasiones, qua significantiâ non semel Cicero usus est. v. g. in Catil. 1. cap. 6 *Quot ego tuas petitiones ita conjectas, ut vitari posse non viderentur, parva quadam declinatione, &, ut ajunt, corpore effugi?* Duplicis autem generis hæ *petitiones* sive *manus,* ut Quintilianus loco mox adducendo appellat, erant: aliæ *adversæ & rectæ,* quas observare & cavere facile erat; aliæ *aversæ & obscuræ* seu *tectæ.* Quintil. lib. 9. cap. 1 *Ut in armorum certamine adversos ictûs & rectas & simplices manus cum videro, tum & cavere ac propulsare facile est: aversæ tectæque minus sunt observabiles: aliud ostendisse, quam petas, artis est; Sic oratio, quæ astu caret, pondere, mole, & impulsu præliatur: simulanti, variantique conatus,*

tus, in latera atque in terga incurrere datur, & arma advocare, & velut nutis fallere. Vegetius lib. 1. de re militari cap. 11 *Contra illum palum tanquam contra adversarium, tiro tum crate illa ac clava, velut cum gladio se exercebat & scuto: ut nunc quasi caput, aut faciem peteret, nunc a lateribus minaretur,* &c.

¶ Petitiuncula, diminutivum. Gloss. Vet. *Petitiuncula*, δεησίδιον.

¶ Petitor, qui petit: de candidato, sive honorem petente, usus est Horatius 3. Oda 1, *Descendit in campum petitor.*

¶ Petitus, us, Apul. Apol. *Servi petitu tuo adsunt.*

¶ Petisco, & *Petesso*, pro peto, antiqua sunt; *Petesso* tamen apud Ciceronem Divinat. legitur lib. 1. cap. 11.

¶ Petiturio. Cic. lib. 1. ad Att. Epist. 14. extrema: *Video hominem valde petiturire.*

Nomina etiam Composita a *Peto* formantur:

¶ Agripeta, æ, masc. qui alienas possessiones affectat & invadit. Cicero lib. 15 extremo ad Atticum: *agripetas ejectos à Buthrotiis.*

¶ Cornupeta, qui cornu petit, feritque. Onomasticum vetus: *Cornupeta*, κορυπτιλ⊗. Et in Gloss. Cyrilli *Cornupetit*, κορύπτει, & *Cornupeto*, κερατίζω, exponitur. Sed Verbum divise scribi potest: Nomen autem certæ compositionis est.

¶ Honoripeta, honores petens, ambitiosus. Apulejus l. 2. Dogm. Platon. pag. 20 *Culpabilium virorum quatuor formæ sunt; quarum prima honoripetarum est; sequens abstemiorum: tertia popularis; tyrannicæ dominationis est ultima.*

Verba Composita:

¶ Appetere, cum affectu qualicunque petere, Valla inquit, mit Lust oder hefftig begehren. Cicer. 4. Tuscul. cap. 6 *Ut bona natura appetimus, sic a malis natura declinamus.* von Natur Lust haben zum Guten. Seneca in Thyeste v. 471 *Nec abnuendum, si dat imperium Deus, nec appetendum.* Sic, *Ferro atque insidiis appetere*, Cic. pro S. Roscio cap. 11. *Lapidibus appetere*, Idem pro Domo cap. 5. einen anfallen/angreiffen. Eutropius lib. 7. cap. 12 de Vitellio: *Stercore in vultum & pectus ab omnibus obviis appetitus.* Mit Koth werffen. ¶ Sed, *Tempus, nox appetit*, id est, instat, adventat. Livius lib. 5. cap. 44. die Nacht fällt ein/ ist vorhanden. *Judicii dies appetit*, der Gerichts-Tag ist vorhanden/Plin. lib. 5. epist. 1.

¶ Appetens, begierig, ut *Appetens gloriæ*, Cic. pro Lege Man. c. 3. *Alieni appetens, sui profusus*, Sallust. Catil. cap. 5. andern stund er nach dem ihren / das seine verschwelgete er. *Sumus natura studiosissimi appetentissimique honestatis*, Cic. 2. Tusculanarum cap. 24. *Nihil est appetentius similium sui, nihil rapacius, quam natura*, Idem de Amic. c. 14.

¶ Appetentia, ut *Appetentia cibi*, Plin. lib. 20. cap. 17. Lust und Begierligkeit zu essen. *Libido effrenatam appetentiam efficit*, 4 Tusc. cap. 7. Et Lactantius lib. 6. cap. 23 *Cupiditas & appetentia* [Veneris] *in homine vehementior & acrior invenitur.*

¶ Appetitio, conatus, quo aliquid appetimus, das Trachten nach einem Dinge/ut *Appetitio alieni*, Cic. in Offic. lib. 3. cap. 6.

¶ Appetitus, est immensa, & immoderata cupiditas, hefftige Lust und Begierde/ der man sich nicht enthalten kan/Vall. lib. 5. cap. 7. Cicero lib. 1. Offic. cap. 29 *Efficiendum ut appetitus rationi obediant.* Et ibidem: *Appetitus omnis contrahendi sedandique.*

¶ Appetitor, qui appetit. Arnobius lib. 4. p. 136 *Quæ Pallantem occidit patrem, incestorum appetitorem, est* [Jovis progenies] *quinta.* Et Augustinus Serm. 1. in feria 2 Pentecost. de Christianis: *præsentium hospites, futurorum appetitores.*

¶ Appetibilis. Apulejus lib. 2. Dogm. Platon. p. 19 *Sollicitudinem & laborem appetibiles ducebat esse.*

¶ Competere, est honorem vel conjugium simul petere, cum duobus vel pluribus scilicet, zugleich um etwas werben. ¶ Hinc Competentes in Veteri Ecclesia dicebantur, qui secundo inter Christianos gradu censerentur. Primi enim *Catechumeni* erant, rudiores illi, & qui fidei elementa tantum docebantur. *Competentes* vero secundo loco, qui Catechumenis dimissis, in mysteriis religionis Christianæ instituebantur. *Fideles* denique, qui facti sacramentorum participes, τελέιως jam Christiani. *Competentes* igitur appellati quod sacramentum baptismi simul peterent, ut Augustinus Sermone CXVI tradit. Vide de iis & eruditissimum Vossium de tribus Symbolis pag. 16. ¶ 2. Item quadrare, convenire, sich schicken/ gemäß seyn/ gleich eintreffen. Et utrumque dicitur, *Competere alicui*, & *in aliquid.* *Competit in eum actio* apud Quintilianum lib. 3. cap. 4. *Si cuncta competunt voto* Columell. lib. 4. c. 10. Sed & *cum aliquo competere* reperitur. Tacitus 2. Histor. cap. 50. extr. *incolæ memorant & tempora reputantibus initium finemque miraculi cum Othonis exitu competisse* i. e. concurrisse, in idem tempus incidisse. ¶ 3. Seneca, pro accidere, contingere posuit Epistola 75 *Non quærit æger medicum eloquentem, sed sanantem: sed si ita competit, ut idem ille, qui sanare potest, compte de his, quæ facienda sunt, disserat, bene consulet.* ¶ 4. Nonius inter cæteras acceptiones hujus verbi, & *rei cujusque meminisse, aut constanter valere* significare observat: atque pro ea affert Sallustii locum 1. Histor. *Hic vero quasi formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut lingua competere.* Nec aliter usus hoc verbo Tacitus, Sallustii æmulus, 3. Annal. cap. 46 *Inconditique ac militiæ nescii oppidani neque oculis, neque auribus, satis competebant.* Item 3. Histor. cap. 73 *Dux segnis & veluti captus animi, non lingua, non auribus competere.*

¶ Competitor, Competitores, qui in honoribus aut magistratibus petentibus concurrunt. Cic. 1. offic. cap. 12. *Cum competitore certamen honoris & dignitatis est.*

¶ Competitrix. Idem pro Muræn. cap. 19.

¶ Competitio. Sidonius lib. 2. epist. 9 *inter aleatoriarum vocum competitiones.*

¶ Competentia, id est, convenientia, ἀναλογία, quæ & proportio dicitur. Gellius lib. 1. cap. 1 *Comprehensa mensura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei mensuræ conveniret, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam modificatus est.* Idem lib. 14. cap. 1 *Si tam parvum atque rapidum est momentum temporis, ut in eodem illo puncto sub eodem circulo cæli plures simul ad eandem competentiam nasci non queant* &c.

¶ Competenter. Prudentius Romano v. 118

Persona quæque competenter plectitur.

Symmachus lib. 9. epist. 128 *competenter ulcisci.* Hieronymus advers. Helvidium cap. 2 *Adversus quos in alio loco competentius differemus.* Et Apulejus Apolog. p. 316 *Competentissime videor usus Platone.*

¶ Depetere, Tertulliani est lib 4. adv. Marcion. cap. 20, *Non depetunt ab alio, quod meminissent petendum sibi a creatore.*

¶ Depetigo, vide supra *Petigo.*

¶ Expetere, ihm erwehlen/begehren. Terent. Andr. 4. sc. 2. v. 13 *Hanc mihi expetivi.* Proprie autem *expetuntur honesta planeque bona*, inquit Valla. *Deposcere & expetere aliquem imperatorem ad bellum*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 11. *Summi cupiditate expetere aliquid*, Idem 6. Verrin. c. 49. Et rursus pro Lege Manil. cap. 11 *Italia a Pompejo auxilium absente expetivit.* Et, *Expetere pœnas ab aliquo*, pro M. Marcello cap. 6. einen in die Straff nehmen. *Amicitia per se & propter se expetenda*, Idem de Amic. cap. 21. Et pro Arch. cap. 6 *Nihil est in vita magnopere expetendum, nisi laus & honestas.* ¶ 2. Accidere, usu venire. Plaut. Amph. act. 1. sc. 1. v. 10 *In servitute expetunt multa iniqua;* & sc. 3. v. 23 *Nequiter pene expetivit prima parasitatio*, Ist übel ausgeschlagen. ¶ 3. Idem recidere. Plaut. Amph. act. 1. sc. 2. v. 32 - - - - - - *delictum suum*

Suamque culpam expetere in mortalem ut sinat.

Et actu 3. sc. 2. v. 14

- - - - - *nunc autem insonti mihi*
Illius ira in hanc & maledicta expetent.

Ubi nota, cum Dativo id verbi construxisse. Quemadmodum & præcedentis scenæ v. 11 dixerat Jupiter:

Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,
Id Alcumenæ si innocenti huic expetat.

¶ Expetibilis, e, Tacitus Annal 16. cap. 21 *Quodque Juvenalium ludicro parum expetibilem operam præbuerat.*

¶ Impetere, an einen setzen/ einem zusetzen/ invadere. *Impetentes a se ejiciunt fucos*, Varr. 3. rei rust. c. 16. Onomast. Vet. *Impeto*, ἐπεισάλλω.

¶ Impetibilis, e, quod peti non debet. Vet. Gloss. *Impetibile*, ἀνεπιχείρητον, ἀνεπιτήδευτον. ¶ 2. Quod petitori obnoxium, quod facile impeti potest. Solinus de Chamæleonte: *Impetibilis est coraci*, &c. i. e. impetitur. ¶ 3. Usurpatur denique de re turpi & reprehensioni obnoxia. Ita *Impetibile scelus*, Apul. Apol. ad quem locum vide Casaub.

¶ Impetus, ûs. *Impetum facere in aliquem*, Cæs. 1. Gall. cap. 25. *in alicujus fortunas, bona*, Cic. 3. Verr. cap. 36. einen gewaltsamen Einfall thun. *Impetum alicujus excipere*, Cæsar 1. Gall. cap. 52. Et, *Impetum cujus sustinere, hostium impetum*, ibid. cap. 24. Sed *continere impetum*, Livius lib. 7. cap. 37, & *comprimere*, Cic. de Arusp. resp. cap. 1. eines Gewalt dämpffen/brechen. *Contundere* Horat. 3. Oda 6. v. 10 dixit. *Inhibere impetum*, unterhalten/Senec. Medea v. 413. *Tota mente omnique animi impetu in Rempubl. incumbere*, Cic. 10. fam. epist. 5. *Furentes ac violenti impetus*, Idem de Arusp. resp. cap. 22. *Primo impetu*, incursione, im ersten Sturm/Aurel. Victor de Vir. illustr. in Horatio Cocle.

¶ Impete, ablativus antiquus, pro *impetu*, ut, *Impete vasto fertur*, Ovid. 3. Metam. v. 79. Et Silius lib. 2. v. 243 *impete vasto:* & lib. 13 v. 248 *procursus impete.*

¶ Impetuosus, a, um, *Impetuosus animus*, ein stürmiger Sinn. Ita vulgo ex Plinii lib. 35. cap. 10 affertur, sed Harduinus auctor est pag. 220, nihil hujus in MSS. reperiri, & ipse hæc & alia verba, ut spuria & adsuta, prætermisit, ut ita parum præsidii huic vocabulo ex Plinii auctoritate, quæ adhuc sola fuit prodita, accedat.

¶ Oppetere, ut, *Oppetere mortem*, in den Todt gehen/sterben/ qui accusativus interdum subauditur. Virgil. Æneid. 1. v. 97

- - - - *O terque quaterque beati!*
Queis ante ora patrum, Trojæ sub mœnibus altis,
Contigit oppetere.

Cic. 1. Tusc. c. 48 *Clara mortes pro patria oppetitæ.*

¶ Repe-

¶ Repĕtere, restituendum petere, wieder fordern. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 11 *Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quicquam precii*, ich begehre nichts wieder davor. *Res suas repetere*, Cic. de offic. lib. 1. cap. 11. *Gratiam pro beneficio repetere*, Livius lib. 1. cap. 47. Et, *Repetere somnum*, Cic. 13. Attic. epist. 38. *Castra repetere*, Livius lib. 31. cap. 21. wieder nach dem Lager ziehen. *Studia sua repetere*, est ad studia intermissa redire, Cic. de Fato cap. 2. *Alte & a capite repetere*, Idem lib. 1. de Legib. cap. 6. pr. fern her/von fern her etwas wiederholen. Item, *Ab ultima antiquitate repetere*, Idem 1. de Fin. cap. 20. *Repetere memoria*, sich erinnern/besinnen. *Cogitare & memoria repetere vetera*, Idem de oratore lib. 1 ineunte. ¶ Sed & homines dicuntur *repeti*. Ut gladiatores, qui icti, novo ictu feriuntur. *Toxico quem repetere* dixit Suetonius Claudio cap. 44. pro, post prius venenum aliud alicui propinare. Nam sicut *petere* arenæ verbum est, ita & *repetere*, de quo Lipsius 2. Saturnal. cap. 20. item *Rei*, cum accusabantur de novo: vide *Reus*.

¶ Repetitio, Wiederholung. Cic. 3. de orat. cap. 54. *crebra repetitio*.

¶ Arnobius lib. 2. pag. 62 etiam *Repetentiam* dixit. *Quod*, inquit, *rebus ingressis priorum repetentiam detrahit*.

¶ Repetitor. Ovidius Epist. Heroid. 8. v. 19

Sit socer exemplo, nuptæ repetitor ademtæ.

id est Menelaus Helenam repetens.

¶ Repetundarum, & Repetundis, ut, *Verres accusatus est repetundarum*, vel *de repetundis*, id est propter pecunias in magistratu inique ex publico surreptas, aut etiam ab aliis. Vide Leg. 1. Dig. de Lege Julia repetundarum. Sic, *Repetundarum insimulari*, Quint. lib. 4. cap. 2. *Repetundis damnari*, vide in *Damno*. *Repetundarum convinci*, überwiesen werden/ Sueton. Cæsare cap. 43. Convicti autem primùm exilio puniebantur & æstimatione: Lege Julia autem iidem amittebant & ordinem. Vide Casaubonum Torrentiumque ad locum citatum Suetonii. *Repetundarum* autem sive *repetundis* per ellipsin dicitur, subaudiendum enim pecuniarum sive pecuniis est: qua integra phrasi Cicero usus plerumque est. v. g. pro Cluent. cap. 53 extr. *Clames, te lege pecuniarum repetundarum non teneri*. Et de clar. orat. cap. 27 *L. Piso Tr. pl. legem primus de pecuniis repetundis tulit*. Vide & Vallam lib. 1. cap. 34.

¶ Suppetere, a quo composito tertiæ tantum personæ in locutionibus auctorum Latinorum reperiuntur, ut *Abundè ei suppetunt facultates*, id est, in promptu sunt, er hat guts vollauff. Horatius lib. 1. Epist. 12, 4

Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus:

Si vita suppetet, Cic. 1. de Fin. c. 4. so ich leben werde. *Suppetunt vires*, Cæs. lib. 7. cap. 85. extr. *Non suppetit consilium*, Livius lib. 4. c. 48. es mangelt an Rath.

¶ Suppetiæ, auxilium, præsidium, *Suppetias ferre*, Plaut. Epid. 5. sc. 1. v. 52. Hülffe thun. *Venire, advenire suppetias*, zu Hülffe kommen. Hirt. B. Afric. c. 5 *Nuntiabantur auxilia magna equitatus oppidanis suppetias venire*. Ibidem c. 25 *suis finibus oppidisque suppetias profectus est*. Et cap. 39 *suis fugientibus suppetias ire contendit*.

¶ Suppetiari, Deponens, auxiliari. Apulejus lib. 8. p. 210 *Facile est suppetiari miserrimo seni*. Et paullo ante p. 209 *pastorem illum suppetiatum ciet*; & lib. 7. p. 190 *omnem viciniam suppetiatum convocans*, zu Hülffe ruffen.

PĔTŌRĬTVM, vel Petorritum, genus carri quadriroti. Nam *πέτορες* quatuor, ut docet Scaliger ad Varronem. Vide eundem, & in Catalect. Gellius nomen Gallicum esse ex Varrone tradit lib. 15. cap. 30. Ein hangender Wagen. Horat. 2. Epist. 1. v. 192

Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves.

PĔTŎSVRIS, Astrologus quidam. Vide supra *Necepsius*. Pro quovis Astrologo sive Chaldæo Juvenalis posuit Satyr. 6. v. 579.

PETRA, Πέτρα, saxum, rupes, ein Felß. Plin. lib. 10. c. 32 *Gaviæ in petris nidificant*.

¶ Petrōsus, steinigt/felsicht. Plinius lib. 9. cap. 31. pr. de locustis: *vivunt petrosis locis*.

¶ Petricosus, idem. Martialis lib. 3. epigr. 63. v. ult. *Res petricosa* est, id est, difficilis. Sed ibi malunt quidam *pratricosa*, aut *pertricosa*. Vide Interpretes.

¶ Petrones, rustici, a petrarum asperitate, grobe/ungeschliffene Bauren. Vide Festum & ibi Scalig. Festi locum, qui huc pertinet, emendat Barthius lib. 26. Adverf. cap. 25.

¶ Hinc nomen Petroniorum familiæ, quæ equestris fuit, ut ex Plinio constat. Ex qua fuit Petronius Arbiter, auctor Satyrici: a quo scripto si obscenitas abesset, nihil purius, venustius, elegantius in toto Latio exstaret. Unde Hispanus quidam, *impurissimæ puritatis auctorem* vocavit.

¶ Petroselīnum, Πετροσέλινον, apii genus, saxosa loca amans. Plin. lib. 20. cap. 12.

PĔTVLANS, improbus, contumeliosus, immodestus, procax, muthwillig/frevelhafftig/unverschämt. Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 2 *modesto* opponit. *Petulans & improbus scurra*, pro Cluent. c. 13, ein muthwilliger böser Bube. *Aures alicujus convicio petulantiore pulsare*, Arnobius sub finem lib. 4. Et Declamator sub Ciceronis nomine in Sallustium: *Desine bonos petulantissimâ consectari linguâ*, ein unverschämtes Maul. Et Cic. pro Muræn. cap. 6. *Dictum petulans nullum in vita proferatur*. Gloss. Cyrilli, *Ἄτακτος, Inquietus, inordinatus, petulans*.

¶ Petulantia, *κόρυ ἔκγονος*, id est, *saturitatis proles*, quemadmodum dixit Philo, unverschämte Leichtfertigkeit und Muthwillen/ damit man einen andern beschweret. A *petendo* autem & *petulans*, & *petulantia* dicuntur. Est modestiæ & pudori contrarium. Unde Cicero 2 Catilin. sub fin. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia*. Nimirum *petulantia*, sive lascivia, seu licentia est cum injuriâ & obscenitate conjuncta. Sic cum Nero per ludum & jocum & quoddam prolubium animi, vagatur per urbem noctu, cædit obvios, & vestibus mulctat, *Petulantiam* vocat Suetonius, ejus vita cap. 26. quam eam ob caussam & *Comitatus excessum* Plinius lib. 8. Epist. 21 (*Comitatus* enim est jocari & ludere, sed honeste & innocenter, quos terminos *petulantia* transilit) facit. Plinius refert, cum lib. 9. Epist. 17 scribit: *Si quid petulans à scurra profertur*. PETVLANS. i. e. obscenum, & dictu turpe.

¶ Petulanter, ut, *Vivere petulanter*, Cic. pro Cœl. c. 16. in Muthwillen leben. *Petulanter in aliquem invehi*, Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 19. Comp. Petulantiùs. Paullinus Nolanus Epist. 23 n. 24 ad Severum: *Hi petulantius infirmiora vasa pertentant*. Et Augustinus epist. 254 *Si petulantius locuti sunt*.

¶ Petulcus, lascivus, geil und muthwillig. *Agni, capri petulci*, die da stußen / Columella lib. 7. c. 3. *Petulcam vaccam*, quæ cornu petit, Severus Sulpitius dixit Dialogo 2. cap. 9.

PEVCEDANVM, πευκέδανον, planta, quæ & *fœniculum porcinum* dicitur, Haarstrang.

PEZITA, pezitæ, πεζῖται, ita a Græcis fungos dici, qui sine pediculis nascantur, Plinius tradidit lib. 19. cap. 3. Schwämme/so ohne Stiele wachsen.

PH. An omnia vocabula scripta per ph. sint originis Græcæ? & contra, an talia, ut latinitati vindicentur, scribi debeant per F. disputat Corvinus dubior. Rhetor. 10. dub. 9.

PHAEAX, Phæāces, φαίακες, populi Corcyræ sub Alcinoo, luxu infames fuerunt, quemadmodum ex Homero videre est in Odyssea 2. Unde & Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 24 *Phæacem* pro bene habito & ex luxuria obesiore dixit, der sich mit guten Bißlein wol ausgemestet. Et Epist. 2. v. 28 ejusd. libri:

\- - - - - *nebulones, Alcinoique*

In cute curanda plus æquo operata juventus.

Juventus Alcinoi, i. e. Phæaces: quippe quorum rex Alcinous fuit.

¶ Phæācius & Phæācus adjectiva. Tibullus lib. 4. eleg. 1. v. 78

Finis & erroris miseri Phæacia tellus.

Et Propertius lib. 3. eleg. 2

Nec mea Phæacas æquant pomaria silvas.

PHAECASIVS sive Phæcasium, genus calceamenti Græcanici, cujus mentio apud Plutarchum, Appianum, Hesychium. Seneca lib. 7. de Benef. cap. 21. *Pythagoricus quidam emerat à sutore Phæcasiâ rem magnam, non præsentibus nummis*.

¶ Phæcasiatus, phæcasiis calceatus. Apud Senecam in Epistola 113, & Juvenalem Sat. 3. v. 218, quanquam loca aliter legat Pithœus. Petronius quoque Satyrico p. 91 *Age in exercitu vestro phæcasiati milites ambulant?* Vide ibi Interpretes.

PHAEDON, φαίδων, Elidensis servus & auditor Socratis, postea ejus sectæ Philosophus insignis. Platoni valde fuit amatus, unde & divinum illum de animæ immortalitate librum ejus nomine præscripsit. Vide de eo Gellium lib. 2. cap. 18.

PHAEDRA, φαίδρα, filia Minois regis ex Pasiphae, uxor Thesei, quæ privignum Hippolytum parenti detulit, quasi stuprum sibi offerre conatus fuerit, quod ipsa ab illo frustra petierat. Unde patris precibus pœna Hippolyto ex Neptuno. Ovid. 6. Fast. v. 737

Notus amor Phædræ, nota est injuria Thesei:

Devovit natum credulus ille suum.

Adde Hygin. Mythol. Fab. 47.

PHAEDRVS, φαῖδρος, discipulus Platonis, & Platonis ejusdem liber nobilis.

¶ 2. Hoc nomine & quidam Tiberii libertus fuit, qui Æsopicas fabulas versibus jambicis elegantissime exposuit. Primus eas Pithœus vulgavit: postea Rittershusius, Rigaltius, alii Notis expolierunt. Ejus oratione nihil purius, castigatius, suavius est, in quâ nativa illa sermonis Latini indoles ita effulget, ut cum Lucretio, Catullo, Terentio comparari possit: Quo magis miror eruditissimum virum, Petrum Scriverium Animadversion. in Martialem lib. 3. Epigr. 20. harum fabularum auctorem indignum judicasse, qui ad optimum illud, quod præfert, ævum referatur: multo enim recentiorem fœtum esse, cui Nicolaus Perottus, Sipontinus pontifex, fuerit pater, adductus iis, quæ ille in Cornucopia ad Martialis lib. 1. Epigr. 76 de fabellis suis ex Avieno conversis refert, atque producit. Quis possit putare Perottum inter primum renascentes litteras tam latine, tam terse ac eleganter scribere potuisse? Sane Veterum Phædrum fabellarum auctorem esse, vincit etiam marmor vetus Albæ Juliæ apud Gruterum, in quo Phædri de fabula 56 versus NISI

fabulâ 56. versus NISI VTILE EST QVOD FACIAMVS STVLTA EST GLORIA legitur. Et solent in Inscriptionibus hujusmodi non rarò auctorum optimorum inveniri Chriæ.

¶ 3. Fuit & alius Phædrus Epicureus Philosophus, cujus non semel Cicero meminit.

PHAËTHON, φαέθων, Solis filius. Cic. in off. lib. 3. c. 25 *Phaëthonti filio Sol facturum se esse dixit, quicquid optasset. Optavit ut in currum patris tolleretur: sublatus est, atque is antequam constitit, ictu fulminis deflagravit. Quantò melius fuerat ei hoc promissum patris non esse servatum?* Ovidius l. I. Trist. eleg. I. v. 79

Vitaret cælum Phaethon si viveret, & quos
Optavit stulte, tangere nollet equos.

Fabulam prolixam vide lib. 2. Metam. ¶ Poetæ Græci Phaethontis nomine frequenter ipsum appellant Solem ἀπὸ τοῦ φάεος, à luce, αἴθω, uro. Virgil. Æn. 5. v. 105

Auroram Phaethontis equi jam luce vehebant,

Ubi Servius: *Phaethontis, Solis.* ¶ Tiberius naturam sævam probrosamque in Caligulâ animadvertens sæpius prædicavit: *Exitio suo omnibusque Cajum vivere: & se natricem Pop. Romano, Phaethontem orbi terrarum educare,* Sueton. Calig. c. II. extr.

¶ Phaethontius, adjectivum. Silius lib. 7. v. 149 *Phaethontius amnis,* id est Eridanus, sive Padus, in quem fingitur adustus Phaethon decidisse.

¶ Phaethonteus, idem. Ovid. 4. Metam. v. 246

Post Phaethonteos vidisse dolentius ignes.

¶ Phaethontis, ĭdis, fœm. Avienus Phœnom. Arat. v. 793

Illum prolixis duræ Phaethontides ulnis
Planxerunt. id est, sorores Phaethontis.

¶ Phaethontias, ădis, idem. Virgilius eclog. 6. v. 62

Tum Phaethontiadas musco circumdat amaræ
Corticis.

¶ Phaëthusa, Solis filia, soror Phaethontis. Ovidius 2. Metam. v. 346 - - - *e queis Phaethusa sororum Maxima,* &c.

PHAGEDAENA, φαγέδαινα & φάγαινα, exulceratio est usque ad ossa celeriter depascens, cum inflammatione saniem male olentem emittens, & ad mortem perducens, der Wurm / ein böß fressend Geschwär / à φαγεῖν edere. Plinius 23. cap. 1.

¶ *Phagedænica ulcera*, Plin. lib. 24. cap. 4.

PHAGO, ōnis; Græcanica vox, Latinè *Edo*: qui multum vorat, Vielfraß. Vide Nonium ex Varrone. Vopiscus in Aureliano cap. ult. *Vehementissimè delectatus est phagone, qui eo usque multum comedit, ut uno die ante mensam ejus aprum integrum, C. panes, vervecem & porcellum comederet.* Suetonius talem vocat *Polyphagum*, Nerone cap. 37. Plura *phagonum* hujusmodi sive *Edonum* (& Potorum) exempla Lipsius collegit atque exhibuit Centur. Miscellan. Epist. 51.

PHAGRVS, φάγρος, eine Art von Prassen / Vide Gesnerum.

PHALACROCŌRAX, φαλακροκόραξ, corvus aquaticus est, ein Wasserrabe / sic dictus à calvitie naturali, ut Plin. testatur lib. 10. c. 48. φαλακρὸν enim Græci *calvum* dicunt.

PHALAE, ligneæ turres, ex quibus ludi spectabantur, ein hohes Gerüst von Holtz. Ennius apud Nonium:

Malos diffindunt, fiunt tabulata phalæque.

Et Juvenal. Satyr. 6. v. 589 *Consulit ante phalas* - - -
Festo & Nonio *Falæ* per F.

PHALAECVS, Poëtæ nomen, unde genus carminis Phalæcium appellatum. Terentianus Maurus cap. 71.

PHALANGA, vel Phalanges, æ, Scribunt & *Palanga*, lignum aut fustis, quo onera aut loco moventur, aut gestantur, aut naves in portum subducuntur, Schiffwalen / eine Waltzen / Hebebaum. Plin. lib. 7. cap. 56. *Prælium Afri contra Ægyptios primum fecerunt fustibus, quos vocant Phalangas.* ¶ Item pertica, vectis. Ambrosius T. 5. Serm. in festo S. Cypriani de historia Num. 13 v. 24, *Botrum exploratores in phalanga ad filios Israel propriis humeris detulerunt.* Vers. Vulg. *in vecte.* Adde supra *Palanga.*

¶ Phalangarius, a phalanga, est bajulus qui fusti, seu pertica, onus portat. Vitruvius lib. 10. cap. 8 *Onerum maxima pondera, cum feruntur a phalangariis hexaphoris, & tetraphoris, examinantur per ipsa media centra phalangarum.* &c. Gloss. Vet. *Phalangarii*, οἱ ταῖς δοκοῖς ἀπαιωροῦντες βάρη καθαπτόμενοι ἅμα βαστάζοντες. Adde supra in *Palanga.*

PHALANGĪTES, æ, vel Phalangium, φαλάγγιον, herba, quam & *leveanthemon* vel *leucacanthum*, ab aliis dici Plin. observat lib. 27. c. 12. Graßilgen. Cordus *Liliaginem* vocat, Gesnerus *Asphodelum Germanicum*, propter florum & radicum similitudinem. ¶ 2. Aliam notionem *Phalangitæ* vide post paullo in *Phalanx.*

¶ Et *Phalangium*, araneus est, multorum generum, quorum nocentissimum *Tarantula* est, eine gifftige Erd-Spinne. Plin. lib. 29. c. 4.

PHALANX, φάλαγξ, acies Macedonica quæ octo continebat peditum armatorum millia. *Phalangas* enim Macedones, quas Romani dixere *Legiones.* Phalanga Macedonicam & ejus disciplinam egregie depingit Curtius lib. 3. cap. 2. Conf. quæ ad 5, 13 Freinsheimius notat. Nero legionem, quam ex tironibus Italicis senum pedum conscripserat, *Alexandri Magni Phalanga* appellavit; Suetonius ejus vitâ cap. 19.

¶ Phalangarii, milites ex phalange. Lampridius in Alexandro Severo cap. 50 *Fecerat & phalangem triginta millium hominum, quos phalangarios vocari jusserat.* ¶ 2. pro bajulo, vide paullo ante in *Phalanga.*

¶ Phalangītæ, de quibus sic Livius lib. 37. c. 37. c. 40 *Decem & sex millia peditum more Macedonum armati fuere, qui phalangitæ appellabantur.*

PHĂLĀRICA, æ, & Falarica, machina bellica, seu teli potius genus, ferro, plumbo & igne constans, quæ per machinam aliam in hostem ex turribus jaciebatur, a quibus *phalaricam* dictam Servius scribit. *Phalæ* enim turres veteribus dicebantur. Virg. 9 Æneidos v. 705

Sed magnum stridens contorta phalarica venit,
Fulminis acta modo. Lucanus lib. 6 v. 198
Hunc aut tortilibus vibrata phalarica nervis Obruit.

Clarius eandem descripsit Silius lib. I. v. 351

Librari multa consueta falarica dextra.
Horrendum visu robur, celsisque nivosæ
Pyrenes trabs lecta, cui plurima cuspis
Vix muris toleranda lues, sed cetera pingui
Uncta pice, atque atro circumlita sulfure fumant.

PHĂLĂRIS, φάλαρις, Agrigentinorum tyrannus omnium crudelissimus, ut eum Cicero vocat in Verr. 6. c. 33, qui & φαλαρισμὸν ab eo pro tyrannide dixit lib. 7. ad Attic. Epist. 12. Juvenal. Satyr. 8. v. 79

Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer, ambiguæ si quando citabere testis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro.

De tauro ideò Poëta meminit, quod Phalaris in taurum æneum mittere homines supplicii caussa solebat & flammis subjectis enecare: quò tamen ipse, qui invenerat, Perillus inclusus novissime periit: de quo Cicero Verrina 6 & lib. 2. de Officiis: itemque Heraclides Ponticus de Politiis, & Plin. 34. c. 8.

¶ 2. Phălăris, φάλαρις, herba, milium silvestre putat esse Matthiolus.

¶ 3. Est & avis, *Phalaris*, ein Muttvogel / Eber. Gesn.

PHĂLĔRAE, φάλαρα, quanquam & singulare reperitur, ornamenta sunt equitum nobilium & ipsorum equorum, schöne Reuterrüstung und Pferdeschmuck. Virgilius Æn. 5. v. 310

Primus equum phaleris insignem victor habeto.

Livius lib. 22. cap. 52 *Argenti plurimum in phaleris equorum erat.* ¶ Phaleras inter insignia principatus fuisse observat Barth. ad Claudianum Paneg. de 4. Cons. Honor. v. 549. Quod simpliciter ita accipiendum non est, quasi *Phaleræ* non nisi Principibus ac Imperatoribus competierint, exclusis equitibus: quorum & ipsi equi omnino phalerati fuerunt, sed non tam splendide & pretiose, ut principales. In Flori loco, quem allegat, non Regum aut Imperatorum tantùm, sed ordinum quoque aliorum insignia enarrantur. Aliàs & annuli etiam, de quibus ibidem memorat, non nisi Principum fuissent. Herodianus quoque, quem ibi citat, cum φάλαρα βασιλικὰ dixit, eas intelligit phaleras, qualibus uterentur Reges & Principes: non quia Regum ac Principum unice essent.

¶ Phaleratus, phaleris ornatus, ut *Phaleratus equus*, Livius lib. 30. c. 17. ¶ 2. fucatus, & ad speciem ornatus per metaph. *Phalerata dicta*, glatte / geschmierte Worte. *Ut Phaleratis dictis tuis ductas me*, &c. Terent. in Phormione act. 3. sc. 2. v. 15. ¶ Verbo *Phalerare* usus D. Ambrosius in Lucam lib. 2. c. 18. *Plebem Dominus simplicem requirebat, quæ phalerare audita & fucare nesciret.*

PHĂLLVS, φαλλός, simulacrum virilium pudendorum. Usus eorum in turpissimis Bacchi sacris. Vide Suidam in hoc verbo, & Herodotum lib. 2. c. 48.

¶ Phallicus, adjectivum, ut *Poeta phallicus*, auctor Priapeorum carminum.

¶ Triphallus hinc nomen Priapi in carmine Tibulli Priapeo [83. v. 9.] ubi alii *Priape* legunt, alii *Tripalle.* Vide ibi Scaligerum p. 211.

¶ Phallovitrobolum, obscœnæ figuræ poculum apud Capitolinum in Pertinace cap. 8. Vide ibi Casaubonum: quanquam lectionem Salmasius sollicitat.

Phanaticus, Vide *Fanum.*

PHANTASIA, φαντασία, animæ nostræ pars, quæ rerum imagines recipit, qua læsa, desipiunt homines, de quo insaniæ genere Celsus l. 3. c. 18. *Insaniæ genus est*, inquit, *cum imaginibus, non mente falluntur: qualem insanivisse Ajacem vel Orestem Poetarum fabulæ memorant.* Quantum in formatione Phantasia possit, de eo luculentum locum apud Oppianum habemus lib. 1. κυνηγ. v. 330. Vide ibi & Rittershusium, si lubet, eine Einbildung von einem Dinge. Sic *Phantasias* vocant Rhetores conceptus mentis, cum fingunt aliquid, quod circa rem aliquam contingere possit, quamvis minime contingat. Seneca Suasoriâ 2. CESTIVS *cum descripsisset honores, quos habituri essent, si pro patria cecidissent, adjecit:* PER SEPVLCRA NOSTRA IVRABITVR. NICETAS *longe disertius hanc phantasiam movit.* &c. Conf. Voss. lib. 6. Instit. orat. p. 447.

¶ Phantasma, φάντασμα, imaginatio rei falsæ, ein Fantasey oder falsche Einbildung. Augustinus de Trin. lib. 8 cap. 6 *Alexandriam cum eloqui volo, quam nunquam vidi, præsto est apud me phantasma ejus. Cum enim a multis audissem, & credidissem, magnam esse illam urbem, sicut mihi narrari potuit, finxi animo meo imaginem ejus, quam potui.* ¶ 2. Spectrum. Plin. 7. Epist. 27. pr. *Perquam velim scire, esse aliquid phantasmata, an* &c. ubi alii *phasmata* malunt legere. Alcimus Avitus lib. 2. v. 68 de Satana:

Delusos fugiens vano phantasmate tactus.

PHARAO, Pharaonis, est dignitatis nomen, quo primitus Reges Ægyptii appellati fuere, ut ex Eucherio ad Sidonium Savaro observat. De origine & notione vocabuli vide Bochartum in Phaleg. lib. 2. c. 26. extr.

PHARETRA, φαρέτρα, ein Köcher / oder Pfeilsack. Hinc *sagittiferæ pharetræ*, Statio lib. 1. Achill. v. 416. Et Horat. 1. carm. od. 22

Integer vitæ scelerisque purus,
Non eget Mauri jaculis, nec arcu,
Nec venenatis gravidâ sagittis,
Fusce, pharetrâ.

Penultima poetis anceps est.

¶ Pharetratus, pharetram gerens. *Pharetratus miles*, Silius lib. 7. v. 636. *Pharetratus puer*, Cupido, Ovid. 10. Metam. v. 525. *Virgo pharetrata*, Diana, Idem lib. 1. Amor. eleg. 1. v. 10.

¶ Pharetriger, idem. Silius lib. 14. v. 287

Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas.

PHARIA insula Illyrici maris cum oppido, Plin. lib. 3. cap. 26. Hanc Strabo *Pharum*, Φάρον, vocat lib. 7. pag. 218, adferens olim *Parum* appellatam fuisse, quod oppidum ejus insulæ Pariorum esset colonia.

PHARISAEVS, Φαρισαῖος, separatum significat, ab Ebræo, *Parasch*, quod est dividere; quod separati a vulgo agerent sanctimonia vitæ: quam originationem aliorum præfert Casaubonus, qui ab interpretatione Legis sic appellatos existimabant, ad Acta Apostolorum cap. 22. v. 3. De hac Judæorum secta & ejus dogmatibus, Josephus & Suidas videndi. Ex Junioribus Scaliger Trihæres. Nic. Serrarii Elencho cap. 8. Fullerus Miscell. sacr. 2. cap. 3. itemque Grotius ad Matthæum cap. 22. v. 27. & 28. De Phylacteriis eorum & Decalogo in fimbria vestis inscripto Hieronymus in cap. 22. & 23 Matthæi: quem notat tamen Scaliger paullo ante laudato loco.

¶ Pharisaicus. Hieronymus adv. Vigilantium sub epist. 53. p. 160 *Sepulcra Pharisaica foris dealbata sunt, cum intus immundo cinere sordeant.*

PHARMACVM, φάρμακον, vocabulum μέσον, medicamentum, & venenum significans, Arzney und Gifft. Cajus JC. Lege 236 de Verb. signific. *Quod nos venenum appellamus, Græci φάρμακον dicunt: apud illos quoque tam medicamenta, quam quæ nocent, hoc nomine continentur.*

¶ Pharmacopola, φαρμακοπώλης, qui Pharmaca vendit, ein Apotheker. ¶ Veteribus Pharmacopolæ dicebantur agyrtæ medicamentarii, qui circulati per regiones dicto medicinas, reverâ mendacia venditabant, Thiriacks-Krämer / &c. Unde *Pharmacopolam circumforaneum* Cicero dixit Orat. pro Cluent. cap. 14. Et Cato apud Gellium libro 1. cap. 15 *Itaque auditis, non auscultatis, tanquam Pharmacopolam. Nam ejus verba audiuntur: verum ei se nemo committit, si æger est.* Glossæ Cyrilli φαρμακοπώλην *Aconitarium* interpretantur: quod Pharmacopolæ isti non rarò aconita, seu toxica, miscebant & propinabant redemti: qualem L. Clodium apud Ciceronem legimus pro Cluentio c. 14. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 2. princ.

Ambubajarum collegia. Pharmacopolæ, &c.

¶ Pharmacopolium, die Apothecke.

¶ Pharmacevtice, & φαρμακευτική, medicina quæ per medicamenta curat.

¶ Pharmacevtria, φαρμακεύτρια, Virgilii Ecloga 8. de veneficiis, venefica.

PHARMACVSA, insula ad littus Asiaticum, supra Miletum, hodie *Parmosa* corrupte dicitur, auctore Bellonio. Sueton. Cæsare c. 4 *Circa Pharmacusam insulam a prædonibus captus est.*

PHARNACES, is, Mithridatis filius, quem in bello adversus Pompejum Cæsar vicit, ac de eo postea illud jactavit, *veni, vidi, vici*, Suetonius in Cæsare v. 37

PHARSALVS, oppidum Thessaliæ, a quo Pharsalia regio circa illud. Vide Strabonem lib. 8. & 9. Catullus de nupt. Pel. v. 37 *Pharsalum coeunt*, &c. Vide post paullo in *Pharsalius*. Ad illud oppidum patentes campi sunt, in quibus Cæsar memorabili clade Pompeium vicit, unde *Pharsalia* ipsa illa clades dicta est Lucano. Sed & opus suum de clade illa & bellis inter Cæsarem & Pompejum gestis *Pharsaliam* Lucanus appellavit. Sic enim ipse l. 9, 985 scribit:

- - Pharsalia nostra
Vivet, & à nullo tenebris damnabitur ævo.

¶ Pharsalius, &

¶ Pharsalicus, adjectiva. Catullus de nupt. Pel. & Thet. v. 37

Pharsalum coeunt: Pharsalia tecta frequentant.

Et Lucanus lib. 5. v. 391 *Pharsalicus annus*, quo prœlium in campis Pharsalicis commissum fuit. *Pharsalica pugna*, Cicer. 14. Philipp. c. 8.

A PHARVS, insula prope Alexandriam Ægypti: in qua turris ingens fuit albo lapillo a Sostrato Gnidio Ptolemæi Philadelphi auspiciis exstructa, in qua noctu accensæ faces navigantium cursus dirigebant, quæ & ipsa *Pharus* dicta: quod nominis ad cæteras postea speculas in ejusmodi usum exstructas transivit. Plin. lib. 36. c. 12. Strabo lib. 17. Exempla habes apud Suetonium Tiberio c. 74, Caligula cap. 46, & Claudio c. 20. extr. De Pharo Ægypti ita Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 112 *Pharus est in insula turris, magna altitudine, mirificis operibus exstructa, quæ nomen ab insula accepit.* Pharus enim insula objecta Alexandriæ, molibus & ponte cum oppido conjungitur, & portum efficit, ut ibidem Cæsar docet. Eleganti metaphora Tertullianus Pœnitentiam & Exomologesin *dicas humanæ salutis Pharos* appellavit lib. extremo de Pœnitentia. Sed de lectione Rigaltius dubitat, quem videas. ¶ 2. Synecdochice pro Ægypto, regno Ægyptio. Lucanus lib. 8. v. 443 *petimus Pharon arvaque Lagi.* Statius 3. Silv. 2. v. 102 *Regina Phari.*

¶ Pharius, adjectivum, pro *Ægyptius* & *Alexandrinus*, apud poetas, ut *Pharius rex*, Lucanus lib. 6. v. 308. *Pharia unda*, Idem lib. 3. v. 260. id est Nilus. *Pharia puppis*, Stat. 5. Silv. 5. v. 66.

B Sed hæc κατὰ συνεκδοχήν. Proprie Lucanus lib. 9. v. 1005 *Pharias flammas* illum ignem dixit, qui ex turri Pharia navigantibus portum Alexandrinum ostendebat.

PHASELVS, φάσηλος, genus naviculæ brevioris, quo Ægyptii voluptatis caussa in Nilo flumine utebantur: Cujusmodi Veneti *Gundolas* vocant. Virgilius 4 Georgicorum v. 287

Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum
Et circumpictis vehitur sua rura Phaselis.

Ubi Servius: PHASELIS, *brevibus phaselis, quibus utuntur, cum stagnaverit Nilus.* Parvas fuisse has naviculas præter Virgilium & Martialis lib. 10 Epigr. 30, & Juvenalis Sat. 15. v. 125 testantur. Sed Juvenalis etiam *testaceos*, seu *fictiles*, fuisse ostendit. De his intelligendus est locus Strabonis lib. 17. cum in descriptione Canopi ante omnia memorabilem turbam eorum tradit, qui ad festivos conventus per fossam Alexandria descendunt. *Nam singulis diebus*, inquit, & *navicularum plena est fossa viros ac mulieres vectantium, qui extrema cum lascivia cantant atque tripudiant.* Quibus similia de lacu Bajano Seneca prodidit Epistola 51. Nonio Faselus est *navigium Campanum*: nec tantum minoris generis, sed omnino etiam grandioris. Affert enim Sallustii hæc verba ex 3 Historiarum: *Et forte in navigando cohors una, grandi faselo vecta, a ceteris deerravit.*

¶ Phaselus, Phaseolus, legumen vide *Faselus*.

PHASIS, idis, fluvius Colchidis. Ovid. 7. Metam. v. 6 de Argonautis: *Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.*

C Et Val. Flaccus principio operis:

Fatidicamque ratem, Scythici quæ Phasidos oras
Ausa sequi.

¶ 2. Phasis urbs Colchorum ad ostium cognominis fluvii. Mela lib. 1. c. 19 *Hic sunt Colchi: hic Phasis erumpit: hic eodem nomine, quo amnis est, a Themistagora Milesio deductum oppidum.*

¶ Phasiacus, Colchicus, seu quod Phasidis fluminis est, ut *Phasiaca aqua*, Ovid. Epist. Medeæ v. 10. & *Phasiacæ gramina terræ*, Idem de Remed. am. v. 261. Et, *Phasiaco stetisse portu*, Sidonius Carm. 9. v. 63.

¶ Phasianus, aliud adjectivum, unde *Avis Phasiana* dicitur, ein Fasan / Fasan-Huhn. Plin. l. 10. c. 48 *Phasianæ in Colchis.* Nam a Phaside fluvio nomen habent, quod vel plures ibi, quam in cæteris locis: vel inde primum per Argonautas in Græciam invectæ. Martialis lib. 13. epigr. 72, quod *Phasianus* virili genere inscriptum est, sed rectius muliebri legitur, ut ex ipso epigrammate constat:

Argoa primum sum transportata carinâ,
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

¶ Nihilominus etiam viriliter *Phasianus* legitur pro ave illa apud Lampridium in Alexandro cap. 41 *Aviaria instituerat pavonum, phasianorum, gallinaceorum*, &c.

PHASMA, atis, φάσμα, apparitio, spectrum. Plinius lib. 7.

D epist. 27 *Perquam velim scire, esse aliquid phasmata, an inania & vana ex metu nostro imaginem accipere.* Ita plures legunt: alii *phantasmata*, ut supra sub *Phantasia* in *Phantasma* quoque dictum fuit. ¶ 2. Et fabulæ nomen apud Menandrum. Terent. in Prol. Eun. *Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.* Vide ibi Donatum. Et Juvenalis Satyr. 8. v. 186

- - clamosum ageres ut phasma Catulli.

PHATTAGES, animal Indicum, species crocodili terrestris. Gesnerus.

PHELLVS, φελλός, Latinis suber est, Pantoffel-Holtz / alias ψίφος. Vitruvius lib. 9. cap. 9 Latine usus est pro horologii parte ex hoc ligno facta.

PHENEVM, urbs Arcadiæ, juxta quam est lacus, cujus aquæ nocturno tempore perniciosæ, interdiu salubres. Ovid. l. 15 Metamorph. v. 332. Ibi & nascitur Molus herba, contra omnia venefica præsens remedium. Plin. lib. 4. c. 4. & lib. 21. cap. 9.

PHEN-

PHENGĪTES, φεγγίτης, lapis durus, marmoris instar candidus, atque translucens, ein Gläßlein. Plinius lib. 34. cap. 22, Sueton. Domitiano cap. 14. à φέγγος, splendor.

PHĔRĔCYDES, Φερεκύδης, Philosophus Syrius, Pythagoræ magister. Qui primus animum sempiternum dixit, Cicer. lib. 1. Tusc. Q. cap. 16, & lib. 1. de Divinat. c. 50. Obiit copiâ serpentium e corpore ejus erumpente, Plin. lib. 7. cap. 51. (ita enim phthiriasin circumscribit) Laërt. & Heraclides de Politiis in Samiorum Rep.

Pheretrum, vide *Feretrum*.

PHĬALA, φιάλη, vas vini vel aquæ aureum, ein gülden Trinckgefäß / Schalen / à πίνειν. Martialis lib. 8. epigr. 51 *Quis labor in phiala*. Juvenalis etiam ex electro habet phialas Satyr. 5. v. 38

- - - inæquales beryllo

Virro tenet phialas; tibi non committitur aurum.

¶ Phiale, impudicæ mulieris nomen. Juvenal. Sat. 10. v. 238.

PHĪDĬAS, pictor & statuarius, artifex nunquam satis laudatus, Plin. lib. 36. c. 5 & alibi. De cujus miro artificio vide Apulejum de Mundo pag. 72. Hunc speciem suam sive imaginem in Clypeo Minervæ inclusisse, cum inscribere non liceret, ut nobilitaretur a morte, Cicero auctor est Tusc. 1. c. 15. ¶ *Signum Phidiæ*, proverbialiter pro re elaboratissima & summæ perfectionis. Cicero extrema præfatione Paradoxorum: *Hoc opus in acceptum ut referas, nihil postulo. Non est enim, ut in arce poni possit, quasi illa Minerva Phidiæ.* &c.

¶ Phīdiăcus, adjectivum possessivum. ut *Phidiaca manu*, Martial. lib. 6. epigr. 73. *Phidiaci toreuma cæli*, Idem lib. 10. epigr. 87. Juvenalis Satyr. 8. v. 103

Phidiacum vivebat ebur,

hoc est, ad vivum expressa erat & sculpta ex ebore statua.

PHIDITIA, orum, convivia parca & cœnationes Lacedæmoniorum, mäßige Collationen / φειδὼ, Parsimonia. Cic. 5. Tusc. c. 34 *Vitium Lacedæmoniorum in Phiditiis nonne videmus?*

PHILADELPHUS, φιλάδελφος, Ptolemæus ille dicebatur rex Ægypti, qui bibliothecam Alexandriæ, libros 50000 continentem, instruxit, & libros Mosis in Græcum per 70 interpretes transferri curavit.

PHILAENI, duo Carthaginenses fratres, qui pro ampliandis finibus patriæ vivos se passi sunt sepeliri. Vide Sallust. Jugurtha c. 79. Iis eo in loco, quo sepulti sunt, Carthaginenses, ne eximia in patriam pietas ulla temporum injuria oblivioni traderetur, duas constituerunt aras, quæ *Philænorum aræ* dictæ, & Siculo Peloro oppositæ in media quodammodo Syrtium tellure positæ sunt.

PHILANTHRŌPOS, φιλάνθρωπος, humanus, Leutselig. ¶ 2. Et herba aparine, *Philanthropos*, dicitur, Klebkraut / quod vestibus adhærescat. Plin. 24. c. 19.

PHILAUTIA, φιλαυτία, sui ipsius amor, quem omnium peccatorum caussam esse, Plato dixit lib. 5. de legib. Τὸ δὲ ἀληθείᾳ γε πάντων ἁμαρτημάτων, διὰ τὴν σφόδρα ἑαυτοῦ φιλίαν αἴτιον ἑκάστῳ γίγνεται ἑκάστοτε, Id est, *Revera nimius in se ipsum amor, omnium peccatorum omnibus semper est caussa φιλαυτία.* Laßdünckel / Selbst-Liebe. Cicero 13 ad Attic. epist. 13 *Nisi forte me communis φιλαυτία decipit.*

PHILĒMON, Φιλήμων, Poëta Comicus, proximus Menandro, Quintiliani judicio lib. 10. cap. 1. p. 743. Sententias ejus quasdam annotavit Stobæus, de quibus est:

Ἄνθρωπος ὢν τοῦτ᾽ ἴσθι καὶ μέμνησ᾽ ἀεί.

Homo cum sis, id fac semper intelligas, & memineris.

PHILĒTAS, Poëta Græcus, Elegiacus: patriâ Cous. Tanta macie (quam ex vigiliis & quæstiunculis propositis sibi contraxerat) ut solum calceorum ferro vel plumbo, ut alii volunt, suppactum haberet, ne vento raperetur: ut Athenæus & Ælianus de eo prodiderunt. Propertius cum Callimacho eum componit lib. 3. eleg. 1. pr. *Callimachi manes, & Coi sacra Philetæ*

In vestrum quæso me sinite ire nemus.

¶ Græci & fures ac Latrones *Philetas* dicebant. Hesychius, φιλήτης, κλέπτης, λῃστής, φιλήτης, *fur, latro.* Festus: PILARE & COMPILARE, *sunt, qui Græcæ originis putent, Græci enim fures*, PILETAS, *Æolice nempe* πιλήτας (*vocant.*) Seneca Ægyptiorum vocabulum tradit. Sed tunc loqui Ægyptii Græce cœperunt, postquam in ditionem demum venerant. Verba Senecæ sunt Epist. 51 extr. *Voluptates præcipue exturba, & invisissimas habe latronum more, quos* PHILETAS *Ægyptii vocant. In hoc nos amplectuntur, ut strangulent.* In quo & etymologiam aperire videtur; quasi ideo sic appellati, quod amplecterentur homines, quasi amici & blandi, cum tamen id facerent, ut strangularent; φιλεῖν enim amplecti est. Quanquam aliam originem Eustathius affert, quod Lipsius observat. Quem vide ad eum Senecæ locum, si libet.

PHĬLIPPI, Φίλιπποι, Macedoniæ urbs trans Strymonem in veteris Thraciæ parte, in cujus campis ab Octaviano & Antonio victi, aut potius a fortuna deserti sunt C. Cassius & M. Brutus; Florus lib. 4. cap. 7. De eodem prœlio Virgilius (quanquam commiscens Pharsalicæ & Philippensis pugnæ loca) 1. Georg. v. 490

Romanas acies iterum videre Philippi.

A Fuit Colonia Juris Italici. Vide Actor. cap. 16. v. 11. & 12. ibique Casaub.

¶ Philippensis, ut *Philippense prœlium*, Plin. lib. 7. cap. 45. quod apud urbem Philippos commissum est.

PHĬLIPPUS, Φίλιππος, Rex Macedonum, Amyntæ filius, pater Alexandri, cui erudiendo Aristotelem præceptorem præfecit. Vixit annos 45 ac feliciter imperavit. Sed insolentiâ victus, cum Athenienses ad Chæroneam superasset, ac paulo post inter Deos coli voluisset, & obscenis voluptatibus se dedisset, a satellite quodam Pausania interfectus est, Vid. Diodor. Sicul. lib. 16. & Justin. lib. 8. & 9. Unoculus fuit, de quo vid. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 77.

¶ Lucius Philippus Orator & Caussidicus Romæ. Horatius lib. 1. epist. 7. v. 6. Vide ibi Interpp.

¶ Philippēus, φιλίππειος, seu *Philippicus* aut *Philippus* etiam, aureus fuit nummus, cujus frequens apud Plautum mentio est. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 234

Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

¶ Philippicæ, φιλιππικοὶ λόγοι, orationes Demosthenis in Philippum regem, & ad illarum imitationem Ciceronis in Antonium purissime scriptæ.

PHĬLISTIO, ōnis, mimus valde nobilis. Martialis lib. 2. epigr. 41 *Mimos ridiculos Philistionis.* Suidas eum Socratis temporibus

B vixisse scribit. Falso procul dubio. Nam non nisi recentiores ejus meminerunt. Eusebius Tiberii temporibus vixisse tradit, quod verisimile est. Unde in illo & elegantissimo libello, qui Menandri & Philistionis σύγκρισις inscribitur, pro Philistionis, Philemonis reponendum videtur viris doctis. Vide Rutgers. Variar. lib. 4. c. 12.

PHILLYRA, Phĭlyra, φιλύρα, mater Chironis Centauri, a qua Chiron Phillyrides dictus fuit, præceptor Achillis, Ovid. 1. de arte am. v. 11 *Phillyrides puerum citharæ præfecit Achillem,*

Atque animos molli contudit arte feros.

¶ Hinc Phillyrius.

¶ Et Philyrejus, quatuor syllabis. Ovid. 7. Metam. v. 352

- - - Fugit alta superque

Pelion umbrosum, Philyreia tecta.

¶ Philyre, apud Græcos & arbor est, Latinis tilia, eine Linde. Transfertur & nomen ad tenues tunicas inter corticem & lignum (Bast) multiplici membrana, unde vincula olim ad corollas texendas sumebant. Unde Horatius lib. 1. od. ult.

Displicent nexæ philyra coronæ.

Ubi vide interpretes, & Politian. Miscell. cap. 72.

PHILO, Judæus Alexandrinus, Platonis æmulus, & alter Plato, quemadmodum de eo Græci testantur: ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει, *aut Plato Philonem imitatur, aut Philo Platonem.*

C Vide Chiliad. Fuit Cæsaris Caligulæ, ad quem legationem subiit, temporibus. Scripsit vitas illustrium Hebræorum, & alia, quæ exstant.

PHILOCTETES, hæres Herculis, & funerator, pro quo munere, ejus accepit sagittas. Lege Servium ad lib. 3. Æn. & Lactant. lib. 1. cap. 9. extr. & ibi Betulejum.

PHILOGRAECUS, qui Græcis dictionibus delectatur. Varro l. 3. de re rust. c. 10. pr. *Illud genus vos Philograeci vocatis* ἀμφίβιον.

PHILOLOGIA, quæ γραμματικὴ, ἱστορικὴ est: *Philologi*, qui ei dediti. *Eruditionem variam* Suet. vocat Aug. cap. 89. *Eruditionem* absolute, Caligula cap. 53. *Multiplicem variamque doctrinam* de Illustribus Gram. cap. 10. Vide Casaub. ad locum Suetonii Augusto: & Johann. Wowerium Polymathias c. 20. Seneca epist. 108 *Quæ philosophia fuit, facta philologia est.* hoc est: Verba sectamur, ponderamus: res, præsertim morales, negligimus.

¶ Philolŏgus modo adumbratus est. Seneca ibidem paucis interjectis: *Cum Ciceronis libros de Republica prehendit hinc philologus aliquis, hinc grammaticus, hinc philosophiæ deditus; alius aliò curam suam mittit.* &c.

¶ 2. Adjective, ut *Philologus rebus delectari*, Vitruv. procem. l. 6.

PHILOMĒLA, φιλομήλη, luscinia, vide *Luscinia*.

PHILOMŪSUS, φιλόμουσος, Musis amicus, ein Liebhaber der Künste. Martial. lib. 3. epigr. 10.

D PHILOSOPHIA, φιλοσοφία, studium sapientiæ, mater & procreatrix omnium bonarum rerum & artium, bene vivendi disciplina, ut eam passim Cicero appellat. Et veræ Philosophiæ est non tam scire, quam agere recta. Idem Cicero & *medicinam animi* appellat l. 3. Tusc. c. 3. quia virtutis præcepta dat, quæ menti sanitatem adferunt & confirmant. Platoni triplex est Philosophia. Λογικὴ, quæ dicendi artes complectitur; φυσικὴ, quæ rerum naturas explicat; ἠθικὴ, quæ præcepta de virtutibus, & œconomica & politica gubernatione tradit. Seneca *legem vitæ* vocat, Epist. 14. *Philosophiam profiteri*, Cicer. in Pison. c. 29. Quoniam Philosophi proprium est, veritatem rerum inquirere, idcirco aliquando Philosophia pro disquisitione; *Philosophari* pro disquirere, sive investigare rem ponitur. Cicer. 1. Tuscul. Quæst. c. 36 *Quamquam quid opus est in hoc philosophari, cum rem non magnopere indigere Philosophia videamus. Philosophia contemplativa, activa.* Seneca Epist. 95.

¶ Porro uti sapientiæ vocabulum ad omnes artes & disciplinas olim extendebatur, ita & de Philosophiæ voce factum videmus. Vetus auctor de limitibus apud Rigalt. pag.272 *Si quis novit Geometricæ artis philosophiam*: i.e. doctrinam, seu disciplinam.

¶ Primus autem & Philosophiæ & Philosophi nomen instituit Pythagoras, de quo plura Tullius 5. Tusc. Quæst. cap. 3.

¶ Philŏsŏphus, φιλόσοφος, qui studet omnium rerum humanarum vim, naturam, caussasque nosse, & omnem bene vivendi rationem tenere, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 49. Philosophorum scholæ, sectæ, quæ quatuor fuerunt, *Aristotelica, Epicurea, Stoica*, & *Academica*. De falsis Philosophis, & qui habitu tantum profitebantur sectam, disputantesque de virtute magnifice, vitâ & moribus luxuriosi & improbi erant, vide Plauti locum Curcul. act. 2. sc. 3. v. 9. & seq. itemque Gellium lib. 9. cap. 2. cum pluribus aliis. Hos tales *Aretalogorum* nomine intelligit Suetonius Augusto cap. 74. extremo, ut ibi Casaubonus interpretatus est, quem vide. *Cathedrarios Philosophos* dixit Seneca, qui verbo, atque in cathedra, non opere & vita philosophantur. Vide supra *Cathedra*. De miro dissensu inter Philosophos, vide Quintil. Declamat. 282. Arnobium lib. 2. adversus Gentes non procul. a princip. &c. Seneca Ludo de morte Claudii: *Facilius inter Philosophos, quam horologia conveniet*.

¶ *Philosopham sententiam* adjective, pro Philosophica, Pacuvius apud Gellium dixit 13. cap. 8,

Ego odi homines ignava operâ, philosopha sententiâ.

¶ Philosophicus. Cic. extremo lib.5. Tusc. *A Bruto impulsi sumus ad philosophicas scriptiones.*

¶ Philosophice, adverbium. Lactantius lib. 3. c. 14 sub finem, *philosophice vivere* dixit.

¶ Philosophari, differere, seu disputare de artibus, de natura rerum, von der Weißheit reden. Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 37 *Decrevi philosophari potius, ut Neoptolemus apud Ennium paucis, nam omninò haud placet*, mit wenigen von der Klugheit reden.

PHILOSTRĀTUS, φιλόστρατος. Duo fuerunt Philostrati, senior & junior. Senioris exstant scripta Græce lib. 8. de vita Apollonii Tyanei Philosophi Pythagoræi. *Icones* etiam, quæ sunt accuratæ, elegantes & tanquam depictæ variarum rerum florido stilo descriptiones. *Heroica* præterea, id est, Heroes, qui ad Trojam pugnarunt, & *vitæ Sophistarum*. Exstant & junioris Philostrati icones. Vide Suidam.

PHILOXĔNUS, Musicus apud Plutarchum. ¶ Item Pictor apud Plinium lib. 35. cap. 10. ¶ Item heluo, qui optabat sibi gruis guttur, quò diutius cibi potusque voluptate frueretur, de quo Aristoteles 3. Ethicor. cap. 11.

¶ Fuerunt & alii hoc nomine, de quibus Suidas.

PHILOTECHNUS, a φίλος & τέχνη, *ars*. Vitruvius procem. lib. 6 *philotechnis rebus me delectans*.

PHILTRA, orum, φίλτρον, poculum amatorium, in rabiem agens. Ein Liebes-Tranck. *Philtra exhibere*, einem die Liebe geben. Ovid. lib. 2. de arte amandi v. 106

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Et Juvenalis Satyr. 6. v. 609. seq.

Hic magicos adfert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Verùm non potiones amatorias tantum philtrorum nomine venire; sed alias quoque res, Lælii, sive Lævii potius versus ab Apulejo in Apologia citati testari possunt: nàmque *temia* ibi eo nomine etiam comprehenduntur, quæ *Licia* Virgilio sunt. Et inde Cyrilli Glossario: φίλτρον, *Amatorium*, generaliter exponitur de eo, quod amorem facit, non amatorium poculum.

¶ 2.Est *Philtrum* cavum illud in labro superiori sub naribus quod *Lacunam* Lactantius dixit, das Grüblein unter der Nasen.

Philyra, vide supra *Phillyra*.

PHĪMUS, φιμὸς, fritillus: usus Horatius est lib. 2. Serm. Sat. 7. uti quidem in MStis libris is locus concipitur. Vulgo tamen pro *phimum*, *pyrgum* legitur: male, ut recte pronunciavit Torrentius. Vide & supra *Fritillus*.

Phintias, Pythagoræus: vide supra *Damon*.

PHISON, seu *Pison*, unus ex fluviis, paradisum rigantibus. Genes. 2. Sic autem ibi vocatur *Ganges*, ex vulgari opinione, quæ Paradisum non circa Euphratis scissi & Tigridis confluentes locat, sed latissime per Indiam & Ægyptum extendit. Alcimus Avitus lib. 1. v. 290

Quartus Phison erit, quem possidet India Gangem.

PHLĔBOTOMIA, φλεβοτομία, incisio venæ, quæ φλὲψ Græcis est, das Aderlassen.

¶ Phlebotomon, φλεβοτόμον, scalpellum, quo vena secatur, das Laßeisen / Flieten.

PHLĔGĔTHON, φλεγέθων, fluvius infernalis, φλέγω, ardeo. *Tartareus Phlegethon*, Virg. 6. Æn. v. 551.

¶ Phlegethontēus, adjectivum. Prudentius Hamartig. v. 827 *Phlegethonteo sub gurgite*. Et Ausonius Epigr. 108. extr.

Ad Phlegethonteas sese jam præparat undas.

¶ Phlegethontis, idis, patronymicum. Ovidius 5. Metam. v.544

- - - *Sparsumque caput Phlegethontide lympha.*

PHLEGMA, tis, φλέγμα, pituita, humor aquosus, frigidus & A humidus, redundans in corpore propter infirmam coctionem, das wässerige Geblüt/ oder Feuchtigkeit. ¶ 2. quæ ore & naribus excernuntur, Schleim im Leibe.

¶ Phlegmaticus, φλεγματικὸς, Phlegmate abundans.

¶ Apophlegmatismus, ἀποφλεγματισμὸς, quicquid ore exigendi ex capite phlegmatis aut humoris causâ manditur, ut grana mastiches, pyrethrum.

PHLEGMŎNE, φλεγμονὴ, incensio cum tumore, & ulcere, Entzündung des Geblüts / daraus ein Geschwär wird.

PHLĔGON unus ex equis solis, φλέγων à φλέγειν, ardere. Ovid. 2. Metam. v. 154.

PHLEGRA seu Phlegræus campus, juxta Cumas, in quo Gigantes ab Hercule victi sunt, Plinio lib. 3. cap. 5, & Strabone auctoribus, à φλέγειν ardere; est enim terra sulphurea. Add. Silius lib. 8. v. 539. ¶ 2. sunt *Phlegræi campi* in Græcia, de quibus idem Silius lib. 9. v. 305, & nos ad ipsum.

¶ *Prœlia Phlegræa*, Statius lib. 5. Silv. 3. v. 196. *Tumultus Phlegræi*, Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 39.

PHŌCA, æ, vitulus marinus vel canis marinus, ein Seehund / oder Meerhund. *Phoca Oceani*, ein Meerkalb. Ejus pellis, ut Hyænæ, fulmine non tangitur juxta Plin. lib. 2. cap. 55.

¶ Sed *Phocæna*, vel Tursio, Piscis alius est, parvus delphinus, ut Ephesius interpretatur, ein Meerschwein / Gesnerus.

B PHOCAEA, Φώκαια, Atheniensium in Ionia colonia, ut Strabo auctor est. Quæ cum oppugnaretur a Persis, cives ejus, ne servitutem inciderent, asportatis liberis, conjugibusque & rebus cæteris, quas possent, in naves profugerunt, & urbem vacuam reliquerunt Persis: diris devotionibus obstricti invicem, de patria nunquam repetenda, quæ omnia pluribus Herodotus lib. 1 explicat. Atque hi illi sunt, qui postea Massiliam condiderunt: de quo suo loco diximus. Situm urbis Phocææ apud Livium habes lib. 39. cap. 31.

¶ Phocæus, & Phocæensis. Plinius lib. 3. cap.4. *Massilia Græcorum Phocæensium fœderata*. Græcis φωκαεὺς, φωκαιεὺς, φωκαΐτης, Stephano teste.

¶ Phōcaicus, ut *Phocaicus murex*, Ovid. 6. Metam. v. 11.

¶ Phōcias, ădis, ut, *Juventus Phocias*, Lucanus lib. 3. v. 301

Phocais in dubiis ausa est servare juventus.

Massilienses intelligit.

¶ Sed Phōcis, idis, regio parva Græcorum est, in qua Delphi fuerunt, civitas Apollinis oraculis celebris & mons Parnassus; inter Bœotiam & Locrida sita, ut Strabo describit, quem lib. 9 de eâ vide.

¶ Phōcenses, (Φωκεῖς, φωκικοὶ, Græcis) Justinus lib. 8. c. 1.

¶ Phocaicus etiam à Phocide format Lucanus lib. 5. v. 144

C *Candida Phocaicâ complectitur infula lauro.*

id est, Phocensi, Delphica.

PHOCAS Imperator Constantinopolitanus, Mauricii interfector & successor, cujus nomen secundo casu Beda *Phocatis* flectit extremo lib. 1. Hist. Eccles. Angl. sed Zonaras τοῦ Φωκᾶ.

PHOCION, φωκίων, Atheniensis, ex optimis illis Græcis, quos pauperrimos fuisse Ælianus scripsit, unus, post multa in Rempubl. Atheniensium merita, pro laude invidiam, pro gratia odium reportavit. Damnatus mortis cum aliis, veneni sibi sumendi solutionem, cùm id solvere se posse carnifex negaret, ab amico impetravit. Idque antequam biberet, filio mandavit, ne quid harum memoria rerum Atheniensibus irasceretur. Ejus ingenua illa ad Antipatrum vox fuit: οὐ δύνασαί μοι καὶ φίλῳ χρῆσθαι, καὶ κόλακι, τοῦτ᾽ ἐστὶ καὶ φίλῳ καὶ μὴ φίλῳ, Id est, *Non potes me simul & amico uti & adulatore, hoc est, amico & non amico*. Plutarchus in Apophthegmatibus. Adde de laudibus ejus Corn. Nepotem in Vita.

PHOCYLIDES Milesius, Poëta antiquus: cujus Elegia nuthetica legitur, tantâ sententiarum gravitate & sanctitate, ut Christiani Scriptoris opus Illustrissimus existimarit Scaliger: quod etiam Heinsio fuit persuasum lib. 16. Exercit. Sacr. in N. T. c. 3. Eruditissimus Barthius tamen dubitare videtur: qui argumenta in contrarium non insuper habenda censet, cæterum divinum Poë- D ma appellat: idque & cultu orationis & numerorum aptitudine nulli optimorum vatum concedere arbitratur. Vide eum lib. 27. Adversf. cap. 9.

PHOEBUS, φοῖβος, Apollo, divinationis & sapientiæ Deus, Musarum præses, lux vitæ, à φῶς & βίος. Ad Solem enim refertur. Idem qui Apollo. Hinc sæpe conjungitur *Phœbus Apollo*. Vide Virg. Æn. 3. v. 251. &c. Idem repertor Medicinæ, & artis poeticæ, ac vaticinationis. Ovidius de Remed. am. v. 76

Carminis & medicæ, Phœbe, repertor opis.

Et Lucanus lib. 5. v. 70

Delphica fatidici reserat penetralia Phœbi.

Poetis pro Sole ponitur. Horatius lib. 3. Oda 21 extrema:

Dum rediens fugat astra Phœbus.

¶ Phœbēus, adjectiv. ut Virg. Æneid. 4. v. 6

Postera Phœbeâ lustrabat lampade terras Aurora.

¶ Phœbēius, idem. Ovidius lib. 15. Metam. v. 642

Quam colat, explorant, juvenis Phœbeius urbem.

Is est Æsculapius, filius Phœbi.

¶ Phœ-

¶ Phœbē, es, φοίβη, luna, Virg. 1. Georg. v. 431

Vento semper rubet aurea Phœbe.

Et Lucanus lib. 1. v. 538

Jam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe.

Descriptio plenilunii.

¶ Phœbas, ădis, sacerdos Phœbi fatiloqua, Phœbeo numine correptâ, Lucanus lib. 5. v. 128. Et Silius lib. 15. v. 282 de Cassandra:

Sanctius Iliaca servata est Phœbade virgo.

PHOENĪCIA, vel Phœnīce, es. φοινίκη, Asiæ regio, in quâ Tyrus & Sidon sunt urbes, & montes, Carmelus ac Libanus thuriferi. Phœnices ipsi primi perhibentur literarum fuisse inventores, Plinio auctore, itemque Lucano lib. 3. v. 220. & Avieno Orbis terræ descript. v. 1159. Sed multis id approbare contendit illustrissimus Scaliger ad Euseb. Idem Plinius & navigationem invenisse Phœnicas auctor est.

¶ Phœnissa, non tantum fœmininum est, uti pro Didone ponitur apud Virgil. 1. Æn. v. 671. nec adjective tantum in fœmineo genere, ut *Phœnissa juventus*, apud Silium lib. 17. v. 636: sed alio etiam, ut *Phœnissa metuuntur agmina*, eod. lib. v. 147.

¶ Phœniceus, adject. color, braun Purpurfarbe. Purpura enim laudatissima in Tyro tingebatur. Scribitur & *Pœniceus* sine adspiratione. Ovid. lib. 12. Metam. v. 104 *Pœnicea vestes.*

PHOENĪCOPTĔRVS, φοινικόπτερος, avis palustris, colore puniceo, ciconiâ paullo major, Gesner. a rubentibus pennis sic appellata: cujus lingua in deliciis ciborum habita fuit, idque Caligulæ, Vitellio, & Heliogabalo maxime apposita, Suetonio Lampridioque auctoribus. Vide Plinium lib. 10. cap. 48. Martialis Xeniis Epigram. 68

Dat mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis
Nostra sapit, quid si garrula lingua foret.

Mirum autem tantum phœnicopteri carni tribuisse veteres, quæ saporis exquisiti non sit, & piscem oleat, aquaticarum aliarum instar; unde & a provincialibus in Gallia utplurimum abjicitur. Vide Petrum Gassendum lib. 2. extr. de vita Peirescii, & lib. 4. pag. 201. ubi habes, cur Phœnicopterum Juvenalis *ingentem* dixerit Satyra 11. v. 139.

PHOENIX, φοῖνιξ, comes Achillis, quem docuit

Μύθων τε ῥητῆρ᾽ ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

Hoc est, *Rhetorem esse verborum, operum autem effectorem*, Homer. Iliad. Jota v. 443.

PHOENIX, φοῖνιξ, avis Arabica, solitaria aquilæ magnitudine, auri fulgore circa collum, cætera purpurea, cœruleam roseis caudam pennis distinguentibus &c. Vide Plin. lib. 11. cap. 2. & Horapollinem pag. 96. Vivere secundùm alios proditur annis trecentis quadraginta, juxta alios sexcentis, secundùm alios denique mille quadringentis & sexaginta annis. Maxime vulgatum, quingentos annos vivere. Seneca Epist. 42. *Nam ille aliter fortasse* (sapiens) *tanquam Phœnix, semel anno quingentesimo nascitur. Nec est mirum, ex intervallo magna generari. Eximia enim ipsa raritate natura commendat.* Ipse se reseminat. Ovid. 15. Metam. v. 392

Una est quæ reparet, seque ipsa reseminet ales,
Assyrii Phœnica vocant, &c.
Hac ubi quinque suæ complevit secula vitæ, &c.

Quod si vere dicuntur, quæ de Phœnice traduntur auctoribus, præclaram imaginem resurrectionis hæc avis omnino præbet. Et vero argumenta resurrectionis ab ea non pauci Patrum ducere solent. Ut Tertullianus de resurrectione c. 13. Ambrosius de fide resurrectionis: itemque l. 6. in Hexaëm. c. 23. Zeno Veronensis de resurrectione & alii. Sed & non pauci profanorum auctorum addicunt, ut Plinius, Tacitus, Dio, Victor, Mela, alii. Qui & visam hanc avem tradunt, & ejus descriptionem exhibent. Dubitat Gregorius Nazianzenus Orat. 37, quæ de Spiritu Sancto est: itemque Origenes contra Celsum lib. 4. Sed B. Maximus plane negat lib. ad Petrum Illustrem apud Photium pag. 306. Vide & Donati Marcelli disputatiunculam de hac avi ad 6 Annal. Taciti cap. 33.

¶ 2. Est & Phœnix, herba, *lolium murium* alias dicta, Mäusekorn. ¶ 3. Arbor denique palma, *Phœnix* etiam Græce dicitur. Theophrastus libro de Odoribus φοινικα etiam appellat unguentum palmeum, sive ex palma confectum.

¶ 4. Phœnix, Amyntoris filius, Achillis magister, & comes fuit, qui docuit eum & *benefacere*, & *benedicere*,

Μύθων τε ῥητῆρ᾽ ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

Homer. Iliad. Iota v. 443. Adde Lud. Viv. ad Augustin. de C.D. lib. 1. cap. 4.

PHONASCVS, φωνασκός, qui vocem & pronunciationem format, ein Sangmeister / Stimmenmeister / à φωνέω, loquor. Extat apud Quintil. lib. 11. c. 3 *Non est eadem cura oratoribus, quæ phonascis.* Et Sueton. in Aug. c. 84 *Dabat assiduè phonasco operam.*

¶ Est & Phonascus, præcentor in choro. Vide VVowerium cap. 5. de Polymathiâ.

PHORBAS, antis, φόρβας, comes Æneæ, Virg. 5. Æn. v. 842.

PHORCOS, & Phorcys, φόρκυς filius Neptuni Virg. 5. Æn. v. 824.

¶ 2. Alius fuit *Phorcys* Medusæ pater, a quo *Phorcynis*, nidis, & Phorcys, idis, patronymica pro ipsa Medusa. Ovid. 5. Met. v. 231. & Propertius lib. 3. eleg. 22. v. 8.

A PHORMIO, Philosophus. Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 18. ¶ 2. Item Dux Atheniensis, de quo Gellius lib. 17. cap. 21. ¶ 3. Parasitus Terentii, à φορμός tegeticula. Vide supra *Aero* & Salmas. Exercit. Plin.

PHŌRŌNEVS, φορωνεύς, tribus syllab. rex Argivorum, à quo dicti ipsi sunt *Phoronei*.

¶ Phŏrŏnides, φορωνίδης, patronym. masc. Senec. Thyest. v. 115 & *Phoronis, idis*, φορωνίς, fœm. quod de Io Inachi filia, Phoronei nepte usurpant Poëtæ, Vid. Ovid. 1. Metam. v. 668.

¶ Phorōnĕus, a, um, ut, Stat. lib. 3. Silv. 2. v. 101

Isi Phoroneis quondam stabulata sub antris.

PHOSPHŎRVS, φωσφόρος, stella Veneris, Lucifer. vide *Lucifer.* Martial. lib. 8 epigr. 21

Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris?

PHRĂHATES, sive Phraates Parthorum Rex, quo expulso ob tyrannidem, Tiridates regnum occupavit. Quo tamen rursus dejecto restitutus Phrahates ab Augusto fuit. Vide Justinum lib. 42. & Dionem Cassium lib. 54. extr. Hinc Horatius lib. 2. Od. 2. v. 17

Redditum Cyri solio Phrahaten
Dissidens plebi numero beatorum
Eximit virtus.

B ¶ Hinc Phrahates Filium cognominem habuit, de quo Tacitus 6 Annal. cap. 31.

¶ Sed plures Phrahates in regibus Parthorum: & quartus fuit hujus nominis, qui Augusto æqualis erat. Vide Hist. Antiq.

PHRĂSIS, φράσις, forma loquendi, ἀπὸ τοῦ φράζειν, loqui, eine Weise zu reden / Redens-Art. Quintilian. lib. 8. c. 1. pr. *Quam Græci φράσιν vocant, Latine dicimus Elocutionem.*

PHREATTIVM, forum erat Athenis, in quo agebatur caussa, si quis reus cædis involuntariæ, præterea cædem commisisset voluntariam.

PHRĔNES, φρένες, præcordia, propriè sunt membranæ, quibus cerebrum & cor involvuntur; etsi Eustathius ita vocet τὸ διάφραγμα. Vide *Diaphragma.*

¶ Phrenītis, φρενῖτις, seu *Phrenenitis*, & *Phrenesis*, pen. prod. φρένησις symptoma, & morbus ægrotantium, cùm desipere videntur & furiosa loquuntur, wenn die Krancken im Haupte irre werden. Juvenal. satyr. 14. v. 136

Cum furor haud dubius, cùm sit manifesta phrenesis.

Licenter Sammonicus alteram corripuit cap. 8

Ex vitio cerebri phrenesis furiosa movetur.

Item Prudentius Hamart. v. 125

Imò hæc attoniti phrenesis manifesta cerebri.

¶ Phrenētĭcus, φρενητικός, Phrenesi laborans, der irr im Haupt ist. Cic. 1. de Divin. c. 38 pr. *Ego haud scio, an nec cardiacis hoc*

C *tribuendum sit, nec phreneticis.* Adde Martialem lib. 11. epigr. 29 secundum multorum codicum lectionem.

PHRȲGIA, φρυγία, regio minoris Asiæ pluribus vicis, quàm urbibus frequens, ut de ea Curtius scribit lib. 3. c. 1. Duplex etiam fuit, major & minor. Vide Geographos, & Claudianum lib. 2. in Eutrop. v. 238. & seqq. ubi eleganter describit.

¶ Phryx, φρύξ, Phrygis, Phryges, qui & Phrygii, Cicer. lib. 7. fam. epist. 16. pr. *In equo Trojano scis esse in extremo, serò sapiunt Phryges*; Narren werden mit Schaden klug. Per *Equum Trojanum*, intelligit vetustissimi Poëtæ Livii Andronici tragœdiam. ¶ *Phryx plagis emendatur*, adagium aliud de hominibus servili ingenio, qui neque pudore neque monitis, sed verberibus demum adacti officium suum faciunt. Sanè in commune Phryges agrestis & inurbani ingenii habiti; nec mirum, qui paucas urbes colerent, ut Curtius significat, cujus locum supra laudavimus. Urbes enim cultiora & acutiora ingenia alere solent. Hinc iidem Phryges in magno omnium contemtu: atque sic appellati, qui despectui erant. Curtius lib. 5. cap. 11. ex persona Belonis Philetam deferentis, *ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasque & Paphlagonas appellatos*: & Cicer. lib. 1. ad Quintum Fratrem Epist. 1. *Nisi forte me Paconii nescio cujus hominis ne Græci quidem aut Mysii, aut Phrygii potius, querelis moveri putas.* Phædrus Præfat. lib. 3

D *Si Phryx Æsopus potuit, si Anacharsis Scythes,*
Æternam famam condere ingenio &c.

Id est, si neque Æsopo, neque Anacharsi patria obfuit, quo minus ingenio excellerent, quamvis alter inter vilissimos Phryges, alter inter socordissimos Scythas natus esset. Et verò Phryges κατ᾽ ἐξοχὴν quoque dicti Barbari. Ut cum *Barbarus* absolute diceretur, *Phryx* significaretur. Vide supra in *Barbarus.*

¶ Phrygio, onis, qui acu pingit, ein Seidenstícker. Phryges enim texturam illam primi invenerunt, Plinio auctore lib. 8. c. 48. Vid. & Serv. in 3 Æneid. *Phrygionis* vocabulo usus Varro apud Nonium, & Plautus Aul. 3. sc. 5. v. 34

Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius.

Dicitur & *Barbaricarius.* Phryges enim κατ᾽ ἐξοχὴν Barbari, de quo paullò ante.

¶ Phrygius, adjectivum, ut *Phrygium æquor*, Virg. Æn. 1. v. 381. *Phrygiæ arces*, Ovidius 13. Metam. v. 44.

¶ Phrygianus, idem. *Vestes Phrygianæ*, Plinius lib. 8. cap. 48.

gestickte Kleider. Ad quem locum Harduinus notat, MSS. omnibus libris esse *Phrygioniæ*, ut a Phrygio, ōnis, adjectivum formatum sit. Verba Plinii sunt: *Acu facere id Phryges invenerunt, ideoque Phrygioniæ appellatæ sunt*, subaudi Vestes.

¶ Phrygionius, adjectiv. a *Phrygio*, *Phrygionis*, formatum, de quo modo dictum est.

PHRYNE, es, Meretrix Thespiaca, tanta pulchritudine, ut ad ejus similitudinem simulacra Veneris universâ Græciâ fingerentur, ut Arnobius auctor est lib. 6. adversus Gentes. Hinc accusata impietatis, non tam eloquentiâ Hyperidis patroni, quam formæ excellentiâ absoluta fuit. Narrant Athenæus lib. 4. Sextus Empiricus lib. 2. adversus Mathemat. itemque Plutarchus in Hyperide, & Quintilianus lib. 2. cap. 15. Hæc tantam pecuniæ vim quæstu corporis redegit, ut Thebas ab Alexandro Magno excisas denuo condiderit & instaurarit, Athenæus lib. 13. Plin. lib. 34. c. 8. & Propertius lib. 2. Eleg. 6. ¶ Apud Horatium Epod. 14. extr. *Phryne* pro quovis scorto ponitur.

PHRYXUS, Athamantis Bœotiæ regis filius. Hic a Nephele sorore aureo vellere arietem, Mercurii donum, acceperat: quem dominus postea Jovi sacravit: pellem vero auream Æetæ Colchorum Regi, socero suo (ejus enim filiam Chalciopem duxerat) dono dedit. Vide Apollodorum lib. 2. Biblioth. Item Hygini Astronom. Poët. lib. 2. Nam hujus arietis effigiem inter sidera retulisse Jupiter fingitur. Meminit hujus Arietis & Tacitus 6. Annal. cap. 34.

¶ Phryxeus, a, um, φρύξειος. Ut *aries Phryxeus*, Seneca Medea v. 471 *Vellus Phryxeum* apud Ovid. 7. Metam. v. 7.

PHTHIA, Φθία, oppidum Thessaliæ; Achillis patria, a qua *Phthium Achillem* Horat. dixit 4. Oda 6.

¶ Phthiota, æ, Phthiæ incola, φθιώτης, *Senex Phthiota*, Cic. 1. Tuscul. cap. 10.

PHTHIRIASIS, φθειρίασις, morbus pedicularis: a φθείρ, φθειρός. Die Läusesucht. Glossæ Cyrilli: φθειρίασις, *Pediculatio*. Periit eo morbo Sylla Romanus, Pherecydes Philosophus, post alios & Philippus II. Hispaniarum Rex, Caroli V. filius, ut Baudius Jamborum Funebr. libro, carmine in Philippi obitum testatur. Cui & hanc notam adjecit, non meminisse se quemquam excelsæ dignitatis principem tali genere mortis interiisse, nisi qui vel sæviendo, vel divinos honores affectando humanitatem exuisset. Vide ejusdem & Epos 5. Heroicorum Part. 1. & ad id calce libri appositam notam.

PHTHISIS, φθίσις, tabes, exulceratio pulmonis, dicta ἀπὸ τοῦ φθίνειν, *tabescere*, die Schwindsucht. Columella lib. 6. c. 14. pr. *Cum pulmones exulcerantur, inde tussis & macies, & ad ultimum phthisis invadunt.* Juvenalis Sat. 13. v. 95

Et phthisis, & vomicæ putres.

Adde Celsum lib. 3. cap. 22.

PHTHORIA, medicamenta facientia abortus, quæ & *ecbolia* dicuntur ab ejiciendo.

PHU, φοῦ, herba Valeriana, Baldrian / Matthiolus.

PHY, interjectio mirantis, Terentio Adelph a. 3. sc. 3. v. 59.

PHYLACISTA, æ, Ein Kerckermeister. Plaut. Aulul. a. 3. sc. 5. v. 44 *Treceni cum stant phylacistæ in atriis.* Id est, custodes mancipiorum in ergastulis. Est a φυλακίζειν, in carcerem conjicere.

PHYLACTERIUM: remedium avertendis morbis & incantationibus paratum: a custodiendo seu servando sic dictum. Græcum enim est, φυλακτήριον, *Servatorium*, *Amolimentum*, *Amoletum*, *Prohibia*, Vet. Gloss. *Amoletum*, φυλακτήριον. Erant autem hæc remedia ferme magica & præcantatoria, superstitiosa certè, & nullis naturæ caussis nixa: unde & vetita Christianis, & sacrilega, quemadmodum Augustinus appellat de catechisandis rudibus cap. 25, de iis agens, qui pro Christianis habendi non sint, quales *ebriosos*, *avaros*, *fraudulentos*, *aleatores*, *adulteros*, *præcantatores*, *denique remedia sibi sacrilega alligantes* recenset. Isidorum adde lib. 8. Orig. c. 9. Quoniam autem hæc remedia alligabantur, ideò & *Ligaturæ & Alligaturæ appellata.* Gaudentius Brixiensis Tractatu 4. de Lectione Exodi: *Partes ideo idololatriæ sunt, Veneficia, præcantationes, suballigaturæ.* Habes exemplum & apud Augustinum epist. 73. Huc pertinent laminæ illæ pro colubrarum ictibus, quas Marsi & Psylli vendebant, de quibus Arnobius lib. 2. p. 39. & 50. Item illud ABRACADABRA, a collo suspensum, de quo Serenus Sammonicus cap. 53, & Selden. de Diis Syris lib. 1. cap. 2. pag. 120. Item *Ephesiæ literæ*: & *Niceteria*, quæ dicebantur; de quibus supra suis locis. Item numismata aurea Alexandri Magni, quæ circumligari fuisse solita Chrysostomus Hom. 21. ad Pop. Antiochen. scribit. Et quoniam artifices talium, eorum efficaciam ad quandam arcanam naturæ vim referebant, idcirco favorabiliore vocabulo φυσικὰ περίαπτα appellabant. Augustinus laudato lib. 2. cap. 20 *Quæ mitiore nomine PHYSICA vocant, ut non quasi superstitione implicare, sed naturâ prodesse videantur* &c. Conf. Voss. de Idololatr. lib. 1. cap. 8. Scip. Gentil. in Apolog. Apul. p. 307. Lubin. ad Persium p. 692.

¶ Phylacterius, (Phylacterii vocabantur,) qui phylacteria ista, seu amuleta conficiebant præbebantque. De quibus ita Balsamo

A (quod Lindebruchius ad Ammiani lib. 19. & Casaubonus ad Antonium Diadumenum Lampridii observat) ad Canon. 61. Concilii in Trullo: φυλακτήριον, *hoc est, remediorum seu amuletorum præbitores dicuntur, qui fraude Dæmonis eis, qui à se decipiuntur, vincula quædam ex sericis filis contexta, quæ & πιττάκια dicuntur, præbent. Quæ aliquando quidem intus habent scripturas, aliquando vero falsa quædam alia, quæcunque inciderint. Dicunt autem hæc juvare, si ex collis eorum, qui illa accipiunt, perpetuò pendeant, ad omne malum vitandum.*

¶ Phylacteria apud D. Matthæum cap. 23. v. 5 appellantur *pittatia illa* sive *membranæ* Pharisæorum, in quibus Decalogum habebant perscriptum; has complicantes ligabant in fronte & quasi coronam capiti faciebant. Vide ibi Hieronymum, itemque Scaligerum Elencho trihæresii c. 8. & Samuelem Petitum lib. 2. Var. lect. c. 3. itemque Fagium in Exod. c. 13. Drusium de Sectis Jud. pag. 103. Fuller. Miscell. lib. 5. c. 7. alios. Quod quia gloriæ caussa faciebant, idcirco πλατύνειν τὰ φυλακτήρια proverbialiter, pro ostentare se captandæ inanis laudis gratia dici est cœptum. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. p. 215. extr. οὐκοῦν πλατύνειν τὰ φυλακτήρια χρή ποτε κενοδοξίαν ζηλοῦντας. *Non oportet ergo unquam dilatare phylacteria vanam ambiendo & magnifaciendo gloriam.*

PHYLE, castellum Atticæ, Corn. Nep. 8, 2. 1. de quo vid. Meurs. lib. de populis Atticæ p. 144.

B PHYLLIS, idos, Sitonis Thracum Regis filia, Demophoonti Thesei Regis filio adamata, petitaque in conjugium. Quæ amatore suo procoque profecto, quòd se spretam putaret, laqueo sibi fregit gulam, vel, ut alii volunt, amatoris impatientiâ mœroreque animi exspiravit, in amygdalum arborem demùm conversa. Unde & Palladius de Insitione v. 61. & v. 149 *Phyllida* pro amygdalo dixit. Vide Ovidii Epistolas Heroid. itemque Servium ad Eclog. 5. & Hyginum Fabula 59. ¶ 2. Sed in illo Virgiliano Ecl. 5

- - - - Si quos aut Phyllidos ignes
Aut Alconis habes.

Phyllis puellæ rusticæ, sicut Alcon pueri, nomen est: ut Ecloga 7. extr. & Eclog. 10. v. 44.

PHYLLITIS, φυλλῖτις, planta, *lingua cervina*, vulgò Hirschzungen.

PHYMA, tis, φῦμα, tuberculum, furunculo simile, sed rotundius, ac planius, eine Hitzblatter. Vide Celsum lib. 5. cap. 28. n. 9.

PHYSEMA, φύσημα, Physemata dicuntur abortus concharum, qui inde contingunt, si tempore generationis earum incidant tonitrua. Plin. lib. 9. c. 35.

PHYSETER, φυσητήρ, Belua marina admirandæ magnitudinis ex genere balænarum, Gesnerus ex Gellio, ein Sprützwal. Avienus Arateis v. 308

C *- - - cano nutrit sub gurgite Nereus*
Delphinos virides & Physeteras anhelos.

PHYSIS, φύσις, natura, die Natur.

¶ Physicus adject. naturalis, ad naturam pertinens. *Physica ratio*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 21.

¶ Physicus, subst. Cic. 1. Nat. D. c. 30. pr. *Physicus, id est, speculator venatorque naturæ.* Naturkündiger.

¶ Physica, æ, φυσική, scientia rerum naturalium. Idem 3. de Fin. c. 21 *Ad eas virtutes Dialecticam adjungunt & Physicam.*

¶ Physica, orum, idem. Cic. 1. de Fin. c. 6. pr. *Epicurus in Physicis, quibus maxime gloriatur, totus est alienus.*

¶ Physice, adverb. Idem 3. Nat. Deor. c. 7 *Quæ a te physice dicta sunt de vi ignea.*

¶ Physiologus, physicus, physicæ scientiæ deditus, seu de natura differens.

¶ Physiologia, æ. Cic. 1. de Div. c. 41 *Naturæ rationem, quam Physiologiam Græci appellant, notam esse sibi profitebantur.*

¶ Physiognōmon, quasi naturam cognoscens, præsertim ex vultu, oculis, lineamentis aut signis similibus. Cic. de Fato cap. 5 *Quid? Socratem nonne legimus quemadmodum notarit Zopyrus Physiognomon, qui se profitebatur hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoscere.*

¶ Physiognomonia, φυσιογνωμονία, inspectrix naturæ ex vultu & corporis habitu: Cui suus quoque locus debetur, magni alicu-
D jus Theologi judicio. Etiamsi enim non ad artes certas, fallere & falli nescias, ad στοχαστικὰς tamen pertinet.

¶ Physiculare, a Physicare pro φυσικεύεσθαι. Martianus Capella dixit: hoc est, rimari atque inquirere, quod in naturâ abditum. Cic. Timæo, principio, *investigare res, quæ a natura involutæ sunt*, dixit. Hoc magi jactabant: item aruspices & divinatores alii. Ita *Physiculandi solertiam* i. e. divinandi dixit Saxo Grammaticus lib. 1. Histor. Daniæ. Vide Scaligerum ad Priapeja, & Grotium ad Martian. Capellam lib. 1.

PICA, dicta ἀπὸ τοῦ ποικίλου, *hoc est*, a coloris varietate, avis nota est, ein Aglaster / Aelster. *Pica loquax, garrula*, apud Poëtas. vide Martial. lib. 14. epigr. 76. ¶ *Pica glandaria*, garrulus est, ein Häher oder Holtzschreyer / vide *Garrulus*.

¶ Pica etiam, in gravidis mollities est, & languor dissoluti & omnia fastidientis stomachi, das Gelüsten der schwangern Frauen.

Frauen. *Libidinem gulæ* Tertullianus appellavit. Vide supra *Fastidium*. A

¶ Picus, avis alia, ein Specht oder Baumhäcker. *Picus maximus* vel *niger*, ein grosser schwartzer Specht. *Picus varius*, ein Maurspecht. *Picus viridis*, ein Grünspecht. *Picus cinereus*, ein Nußhacker/Nußbicker. *Picus muralis*, ein Maurspecht.

¶ Picos pro gryphibus dixit Plautus Aul. 4. sc. 8. pr.

¶ Picus etiam Latinorum rex fuit Fauni pater, Latini avus, auguriorum peritissimus. Fingitur in avem sui nominis a Circe immutatus. Vide Ovid. lib. 14. Metamorph. Fab. 7. & Servium in 7. Æn.

PĪCEA, πεύκη, πίτυς, arbor ejusdem cum pinu generis, ein rother Tannenbaum. Virg. *Piceam nigrantem* dixit 9. Æn. v. 87.

PĪCĒNUM, Italiæ regio, trans montem Apenninum, ab ipsis montibus usque ad mare Adriaticum extensa. Ab Ancona, celeberrimo emporio, Marchia Anconitana hodie dicta.

¶ Picēnus, adject. *Tellus Picena*, Silius lib. 8. v. 425.

¶ Picentinus. *Picentina Ceres*, Martial. lib. 13. epigr. 47.

¶ Picentes, & Picentini incolæ. Singul. *Picens* Prudentii est in Hippolyto v. 206. Plura in Geograph.

PICRIS, fœm. πικρίς, herba, intubus sylvestris, seu Cichorium, seu Seris silvestris, Wegweiß oder Wegwartz/ vide *Cichorium*, & *Intybus*.

PICTŌNES, Galliæ populi Ptolemæo, quorum metropolis quondam *Pictavia* fuit seu *Pictavium*, urbs celebri hodie Academia insignis. Vulgo, Poictiers. Ab urbe B

¶ Pictāvi, iidem qui Pictones. Paullinus Petrocor. lib. 1. v. 287

Dum Pictavorum doctor floreret in oris.

¶ Pictŏnicus, adjectivum. Paullinus Nolanus Carm. 10. v. 249

- - - Pictonicus tibi fertile rus viret arvis.

PĪERIA, μεγάλα, mons Bœotiæ Musis sacer, & civitas.

¶ Piērius, ut, *Carmen Pierium*, Lucret. lib. 1. v. 945. *Pierius juvenis, Minister*. i. e. Poëta. Omnem humanam literaturam hac voce notant Poëtæ. Barth. ad Statii Silv. p. 65. 66. 98.

¶ Et Piērides, ipsæ Musæ, quæ amœnitatibus montium & silvarum gaudent. Ovid. Fast. 6 v. 599 *Dicite Pierides*. Singulare *Piĕris*, *ĭdis*, ô Pīĕrĭ, est Horat. lib. 4. oda 3.

PĬGER, ignavus, tardus, faul/ langsam/ verdrossen. *Manè piger stertis*, Pers. Sat. 5. v. 132. Plaut. in Rudente a. 4. sc. 2. v. 15

Nihil est, qui piger est: nimisque id genus ego odi: mane vigilare

Decet hominem, qui vult sua tempore conficere officia.

Horat. 1. epist. 1. v. 21 *Annus piger*, das langsam hingehet. *Impetus tardior pigriorque*, Val. Maxim. lib. 7. cap. 3, 10. Et, *Gens pigerrima ad militaria opera*, Livius lib. 21. cap. 25. *Arar pigerrimus undæ*, Silius 15. v. 504.

¶ Pigre, adverb. cujus comparativo usus Plinius est lib. 10. c. 34 de columbis: *Amor sobolis æqualis: sæpe & ex hac caussa castigatio, pigriùs intrante fœmina ad pullos*.

¶ Pigritia, & Pigrities, quæ metus est laboris consequentis, ignavia, Faulheit/ Verdrossenheit. Cic. ad Attic. lib. 16. Epist. 15 *Facere me pigritiâ noli putare, quod non mea manu scribam*. *Ingenuam pigritiam*, pro liberali otio Martialis dixit lib. 12. Epist. 3. C

¶ Pigrēdo, idem quod pigritia. Interpres Vulg. Proverb. 19, 15 *Pigredo immitti soporem*.

¶ Pigrĭtas, idem. Vet. Gloss. *Pigritas*, ἀργία.

¶ Pigrari, verbo, Cicer. semel utitur ad Att. lib. 14. epist. 1. *Scribere ne pigrere*, id est, ne moreris. Lucretius lib. 1. v. 409

Quod nisi pigraris, paullumve recesseris ab re.

Ubi activa figura *Pigro* dicitur. Et ita Actius etiam usus, Vide Nonium. Gloss. Cyr. *Pigro*, ὀκνῶ.

¶ Pigresco, pigrescere: pigrum effici & lentum, faul werden. Plin. lib. 18. c. 18 *Nilus pigrescit in Virginem transgresso sole*.

¶ Impiger, unverdrossen/ unfaul/ strenuus, diligens. *Impiger ad labores belli*, Cic. pro Fontej. c. 15. *Patientem atque impigrum se præbere*, sich gedultig und unverdrossen erzeigen/ in Verrem lib. 7. cap. 10.

¶ Impigre, adv. Livius lib. 2. c. 47 *Impigre milites secuti sunt*. Val. Max. lib. 2. cap. 1. n. 9 *Corpora & animos ad publica officia impigre sustinenda roborarunt*.

¶ Impigritas, quod ex Ciceronis de Republ. libris citatur à Nonio Marcello. D

¶ Repigrare verbo, pro retardare, usus est Zeno Veronensis Sermone de resurrectione N. 13. Et hoc antiquior Apulejus lib. 8. p. 208 *Ipso lumine dirarum bestiarum repigratur impetus*. Mit anbrechendem Tag werden die wilden Thiere scheu und furchtsam.

PĬGET, pigēre, idem plerumque significat, quod pœnitere, & molestum esse. *Num facti piget?* Terent. Andr. a. 5. sc. 3. v. 7. gereuet ihn auch solche That? Cic. pro domo cap. 11 *Me non solum piget stultitiæ meæ, sed etiam pudet*. Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 3. v. 47 *Nimio id, quod pudet, facilius fertur, quàm illud, quod piget*. Et in Trinum. a. 2. sc. 2. v. 64 *Pudere quam pigere præstat totidem literis*.

¶ Pigitum est, idem quod Piguit. Silius lib. 7. v. 173

Nec pigitum, parvosque lares humilisque subire

Limina cælicolam tecti.

¶ Pigendus, pigendum. Gerundio usus est Cicero de Clar. Orat. cap. 50, *ad pigendum induci*: Participio passivo Ovidius Heroid. epist. 7. v. 110

- - - Caussas habet error honestas.

Adde fidem; nulla parte pigendus erit.

PIGNUS, pignŏris, & Pigneris, ὑποθήκη, quod ob debiti fidem datur & accipitur, ein Unterpfand. *Pignori opponere*, versetzen/ verpfänden/ apud Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 56, & Plautum Pseud. a. 1. sc. 1. v. 15. Pro quo absolute Catullus *opponere*, dixit Carm. 23 *Furi, villula nostra non ad Austri*

Flatûs opposita est, nec ad Favoni,

Nec sævi Boreæ aut Apeliotæ,

Verum ad millia quindecim & ducentos.

Opposita ad millia quindecim, auff 15000. versetzt. Seneca lib. 7. de Beneficiis cap. 14 *Rebus meis in securitatem creditoris oppositis*. *Pignus dare in aliquid cum aliquo*, mit einem um etwas wetten. Plautus Casinæ Prologo v. 75

Id ni fit, mecum pignus, si quis volt, dato

In urnam mulsi.

Idem Epid. a. 5. sc. 2. v. 35 *- - - ni ergo matris filia est*

In meum nummum, in tuum talentum pignus da.

¶ 2. Ab istis Sponsionibus sumta metaphora *pignora* pro Argumentis sive rationibus ponuntur, quibus obtinetur aliquid ac vincitur. Quomodo non semel hac voce usus est Severus in Ætna: ut v. 133 *- - - certis tibi pignora rebus*

Atque oculis hæsura tuis dabit ordine tellus.

Et v. 418

Certaque ventura præmittit pignora flammæ.

Et v. 474

Sed signum commune leve est, atque irrita causa,

Quæ trepidat: verum certo tibi pignore constet.

Et supra v. 40 dixerat:

- - - turpe est sine pignore carmen,

Id est quod fabulosum prorsus est, nec quicquam certis atque idoneis rebus verum probare ac vincere potest. Ubi & Scaligerum vide. Ovidius 3. Fastor. v. 71

Arbiter armorum, de cujus sanguine natus

Credor, & ut credar pignora multa dabo.

Seneca Pater Procem. lib. 2. Controvers. *Est & hoc ipsum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate ejus, ut illo male utaris*. Conf. Buchn. ad Plinii Epistol. lib. 10. epist. 11.

¶ 3. Sed & liberi, passim dicuntur pignora. Quod iis parentum amor ac fides obligatur invicem, & velut vinculo quodam aut pignore adstringitur. Vide Albericum Gentilem de nuptiis lib. 2. c. 3. Aliquando tamen & latius sumitur vocabulum, & ad parentes ipsos ac propinquos extenditur. Quintil. lib. 6. c. 1 *Affert in his momentum & ætas, & sexus, & pignora: liberi, dico, & parentes & propinqui*. Et aliquanto post: *Quare & obsecratio illa judicum* PER CARISSIMA PIGNORA, *utique si reo sint liberi, conjux, parentes, utilis erit*. Ovid. 3. Met. v. 134

- - - & pignora cara nepotes.

Lucanus lib. 3. v. 33

Abscindis frustra bello tua pignora.

Id est, Frustra affinitatis jura bello paras extinguere, quibus per me, conjugem tuam, devinctus Cæsare &c. Loquitur enim hoc Juliæ umbra per somnium ad Pompejum maritum. Agrætius, vetus Grammaticus, *pignera* rerum, *pignora* filiorum, & affectionum esse putat. Sed & *pignera* pro liberis simul & uxore, aliisque necessitudinibus sumit Tacitus lib. 15. c. 57, 4. & lib. 16. c. 26, 4. Germ. c. 7, 4. & Agricol. c. 38, 2. proprie tamen *liberi* sunt eidem lib. 12. c. 2, 1. Claudian. in Eutrop. 1, 1.

Semiferos partus, metuendaque pignora matri,

hoc est, monstra, monstrosi fœtus. Adde Bernegg. ad Sueton. August. cap. 21.

¶ Pignorare, active, & Pignerari deponentium forma: quæ tamen non promiscuè unum & idem significant. Nam PIGNERARE, unde & *oppignerare* est, est dare pignori sive pignori opponere, versetzen. Suetonius Vitellio c. 7. *Satis constat exituro viaticum defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut uxore & liberis, quos Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo abditis domum in reliquam partem anni ablocaret: utque ex aure matris detractum unionem pigneraverit ad itineris impensas*. PIGNERARI vero est capere pignus, sive quem sibi accepto pignore obligare, & suum quasi facere. Cicero Philipp. 14. c. 12 *In fuga, fœda mors: in victoria, gloriosa. Etenim Mars ipse ex acie fortissimum quemque pignerari solet*. Idem Suetonius Claudio c. 10. *Primus Cæsarum fidem militis præmio pigneratus*.

¶ Pigneratitius, a, um: ut, *Creditor pigneratitius*, der auff Pfand leihet. *Actio pigneratitia*, apud JCtos.

¶ Oppignerare, pignori dare seu relinquere, verpfänden/ versetzen. Terent. in Heaut. a. 4. sc. 5. v. 46. *Num illa oppignerare filiam meam, me invito potuit?* Martialis lib. 2. epigr. 57

Oppigneravit Claudii modò ad mensam

Vix octo nummis annulum, unde cœnaret:

Claudius, fœnerator est. *Per mensam*, trapeziticam intelligit.

¶ Oppi-

¶ Oppignerator. Auguſt. epiſt. 215 *ab oppigneratoribus urgeri.*

¶ Præpignerare. Ammianus 29. c. 12, [Valeſ. p. 558] *colloquiis præpigneratus abſtruſis.*

¶ Repignerare, verbo *pignerare* contrarium: ſignificat enim pignus luere, ſeu liberare, das Pfand löſen. Ulpianus L. Si ut certo V. Rem tibi dedi 12. D. commodati: *Rem tibi dedi, ut creditori tuo pignori dares. Dediſti, non repigneras, ut mihi reddas.* Feſtus: RELVERE, *ſolvere, repignerare.*

PĪLA, æ, vas concavum in quo frumentum contundebatur, ein Trog oder Gefäß / darinn man etwas zuſtöſſet / ein Mörſel. In hac ſignificatione apud Catonem legitur, *Pila lignea*, c. 10. de re ruſtica.

¶ 2. Et, Pila, columna eſt ædificata ex lapidibus cæſis, ein auffgemaurter Pfeiler von Quaderſteinen. Columna enim ex ſolido eſt ſeu lapide ſeu ligno. Ejusmodi pilæ lapideæ inciſa devotio Alcibiadis apud Corn. Nep. 7, 4. 5. qui mos infamiæ conſciſcendæ apud Athenienſes uſurpatus.

¶ 3. Pilæ in aquas etiam dejiciuntur, Pfeiler im Waſſer / moles. Vide Lipſ. ad 14. Annal. Taciti: dicebantur & *Faleriæ* de quo ſuo loco. Ab hoc *Oppilare* poteſt eſſe, de quo mox in *Pilare.*

¶ Pilatim, adverbium etiam hujus originis eſt & notionis, per pilas, mit Seulen. Vitruvius lib. 6. c. 11 *quæ pilatim aguntur ædificia.*

¶ 4. Pila, priori brevi, σφαῖρα eſt, ein Ball oder Kugel. *Pila luſoria*, Plin. lib. 7. cap. 56. *Pila ludere*, Cic. 1. de Orat. cap. 16. *Pila exercere ſe*, Celſus lib. 1. cap. 6. *Ad pilam ſe conferre*, Cic. 3. de Orat. cap. 15. des Balles ſpielen / den Ball ſchlagen. *Pilam excipere*, den Ball auffahen. *Pilam aptè & expeditè remittere*, den Ball wieder zuwerffen. Seneca 2. de Benef. cap. 32 *In luſu eſt aliquid, pilam ſcite ac diligenter excipere; ſed non dicitur bonus luſor, niſi qui apte & expeditè remiſit, quam exceperat.* Ejusdem artis ſunt, *Pilam dare, jactare, mittere*, werffen; item *accipere, repercutere*, de quibus modo diximus. *Capere pila* dicitur, cum excidit, hoc eſt non excipitur remittiturque, Seneca lib. 2 de beneficiis c. 17. Qui *datores* & *factores* in pilæ luſu: item quid *datatim*, quid *raptim ludere*: vide ſupra in *Dator*, & *Datatim* in *Do*. Vet. Gloſſ. *Pila* κρητὶς, καὶ ὄλμος καὶ πυργωτὰς καὶ σφαῖρα. Conf. Mercurial. de Arte Gymnaſt. & Horat. lib. 1. Sat. 5. qui *Principum* etiam fuiſſe *exercitum* ait. Add. Fabr. Agoniſt. lib. 1. cap. 6.

¶ 5. *Pilæ* etiam dicebantur effigies hominum laneæ, quæ Laribus ſuſpendebantur: videlicet *Oſcilla*. Vide Feſtum. Item fænei illi ſive ſtraminei homines, quibus in venationibus feræ proritabantur. Martialis ſpectaculis Epigr. 9

Quantus erat cornu, cui pila taurus erat?

Et iterum Epigr. 22

Namque gravem gemino cornu ſic extulit urſum,
Jactat ut impoſitas taurus in aſtra pilas.

¶ Pilula. Pilulæ, medicamenta in globulos formata; Pillen. Plin. lib. 16. c. 7.

¶ Pilarius, præſtigiator, ein Gauckeler. Pilularum enim jactatione ludit. Utitur hac voce Quintil. lib. 10. cap. 7.

¶ Pilicrĕpus, numerator in luſu pilæ. Seneca epiſt. 56 *Si vero pilicrepus ſupervenerit, & numerare cœperit pilas.* Vide ibi Lipſium, & adde Turneb. 7. Adverſ. c. 4, quamlibet aliter paullo, ac Lipſius fecit, interpretantem. Hadr. Junius a *pilus* deducit, ut Lipſius ibidem enarrat ac repellit.

PĪLENTVM, petoritum, vehiculum penſile, ein hangender Wagen / der in der Ketten gehet. *Mollia* enim *pilenta* Virg. dixit à molli vectione, Æn. 8. v. 666

Pilentis matres in mollibus.

PĪLEVS, & *pileum*, capitis tegumentum. *Vocari ad pileum*, apud Livium, Suetonium, & alios eſt, ad libertatem vocari. Nam cum manumitterentur ſervi darenturque in libertatem, reſecari capilli, & calvo capiti pileus imponi ſolebat. Hinc *Pileus* libertatis ſymbolum. Plaut. Amph. a. 1. ſc. 1. extr.

Ut ego hic hodie raſo capite calvus capiam pileum.

Perſius Sat. 5. v. 82

Hæc mera libertas: hoc nobis pilea donant.

Hinc interfecto Nerone multi geſtarunt pileos tanquam libertatem conſecuti eſſent, ut Dio notavit lib. 63. ſub fin.

¶ Pīleŏlus, diminutiv. Horat. 1. Epiſt. 13. v. 15

Ut cum pileolo ſoleas conviva tribulis,

ſcilicet *portat.*

¶ Pileolum, idem. Hieronymus Paullino epiſt. 153 extr. *Pileolum textura breve, caritate latiſſimum, ſenili capiti confovendo, libenter accepi.*

¶ Pileatus, *pileo veſtitus.* Sueton. Nerone cap. ult. *Plebs pileata. Turba pileata*, Seneca epiſt. 18.

PĪLO, pilare, merum Græcum eſt à πιλόω cogo. Verbo *Pilare* pro ſpoliare uſus Ammianus eſt lib. 31. c. 14 *pilando villas & incendendo.* Et Petronius Fragm. Tragur. p. 23 *ſingulos pilabat.* Sed uſitatiora ſunt compoſita, *Compilo*, *Expilo.*

¶ Pilatim. Scaliger mox in *Compilare* ex Scauro adfert.

¶ Compilare. COMPILARE, inquit ad Feſtum Scaliger, *verbum militare eſt, pro cogere. Nam pilatum agmen dicebatur, preſſum ac denſum. Scaurus:* pilatim exercitum duxit, i, e. *ſtrictim ac denſe: Ab eo* pilare *eſt premere, cogere.* Pilatim & paſſim iter facere *opponuntur. Ab eo igitur* compilare: *non ut Aſconius* a pilis: *quem ſaltem modulus debuiſſet inducere, ut aliter exiſtimaret. Qui igitur omnia preſſim colligit, dicitur* compilare, cogere, *& in unum condere, ut Feſtus exponit.* Hæc ille. ¶ 2. Beſtehlen. Horat. lib. 1. Sat. 1. extr.

- - - ne me Criſpini ſcrinia Lippi
Compilaſſe putes.

Et Apulejus Apolog. p. 334 *compilare domum alicujus.*

¶ Expīlo; idem, beſtehlen. Cicero pro Lege Man. cap. 19 *Socios ſpoliare, ærarium, provincias expilare & deripere.* Sueton. in Cæſare cap. 54 *In Gallia fana templaque Deum donis referta expilavit.*

¶ Expilator, Cic. ad Quint. frat. lib. 1. epiſt. 1. cap. 2. extr. *Cum domus hoſpitem, non expilatorem, recepiſſe videatur.*

¶ Expilatio. *Expilatio direptioque ſociorum*, Cic. offic. lib. 2. c. 21. Beſtehlung / Plünderung.

¶ Oppilo, obſtruo, occludo, apud Ciceronem Philippica 2. c. 9. *ſcalis tabernæ oppilatis.* die Treppen und Eingang verrammelt. Et Lucretius lib. 6. v. 725

Fluctibus adverſis oppilare oſtia contra.

¶ Suppilo, Plautus Aſinar. a. 4. ſc. 2. v. 6 *Suppiles clam domi uxorem tuam:* & Menæch. a. 5. ſc. 1. v. 40.

¶ Piletæ, Græci fures: pro quo *Philetæ* apud Senecam Epiſt. 51. Vide ſupra *Philetas.*

PĪLVM, πῖλος, vel πίλος, telum ſeu haſtile miſſile, ein Wurffſpieß. Proprium Romanorum telum. Servius in 7. Æn. v. 664 *Pilum haſta Romana, ut Geſa Gallorum, ſariſſæ Macedonum.* Vet. Gloſſ. *Pilum*, ὑσσὸς καὶ ῥωμαϊκὸν δόρυ. *Torquere pila*, Lucan. lib. 1. v. 364. *Adigere alicui pilum*, Val. Max. lib. 3. cap. 2. Plautus Moſtellar. a. 3. ſc. 1. v. 43 *Pilum injeciſti mihi*, id eſt, aggreſſus es. Ejus formam laborârunt præpingere doctiſſimi viri, non tamen ſatis fecerunt animo ſagaciſſimo & perſpicaciſſimo Joſephi Scaligeri, cujus ultimum conatum in terris aiunt fuiſſe veram, ipſius judicio, hujus teli delineationem. Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 930. & ad Silvas ejuſd. p. 316. Ex nummo veteri telum hoc ſpectandum exhibet Jac. Gutherius lib. 3. de Jure Pontificiali Vet. Roman. c. 16. p. 329.

¶ 2. Pilum etiam pro piſtillo ponitur, Plinius lib. 18. c. 10, *Pinſente pilo præferrato.* der Stempel.

¶ Pilus primus ordo triariorum: unde *pilum ducere:* quod qui faciebat,

¶ *Primipilus* & *Primipilaris* dicebatur. Livius lib. 25. c. 19 *Inſignis inter primipili centuriones.* Cæſar lib. 5. Gall. c. 35 *qui ſuperiore anno primum pilum duxerat.* Et lib. 6. c. 37 *primum pilum apud Cæſarem duxerat.* Sic *primipilus legionis* dicitur apud Gruter. p. 347 inſcriptione 1.

¶ Primipilaris idem videtur, qui primipilus. Quintilianus lib. 6 c. 3. p. 486 *An primipilaris ei teſtamento ſuaderet* &c. Vetus Inſcriptio apud Grut. p. 416. n. 1. PRIMIPILARI LEG. VIII hoc eſt legionis octavæ: & p. 429 n. 1. PRIMIPILARI ALAE.

¶ Legitur & *primopilus*, Gruter. Inſcr. p. 349. n. 4 &c. ac *primopilaris*, ibidem p. 50. n. 6. Vide Aldum Manutium Quæſitis per Epiſt. lib. 3. Epiſt. 3. & infra in *Princeps.*

¶ Pilānus. Ovid. lib. 3. Faſtorum v. 129

Et totidem princeps, totidem pilanus habebat
Corpora.

Nam *Pilani*, ut Varro lib. 4. LL. docet, triarii, qui poſt principes & haſtatos ſtabant, unde & illi *Antepilani* dicebantur. *Pilani* pilis (hoc eſt, telis Romanis) pugnabant: *Antepilani* a principio gladiis utebantur.

¶ Antepilanus. Livius lib. 8. c. 8 *Antepilanos* deſcribit *XXX manipulorum agmen, ſcutatos omnes inſignibus maxime armis.* Mentio illorum & cap. ſeq. Adde jam dicta in *Pilanus.* Metaphorice *antepilanum* Ammianus lib. 28 cap. 10 pro inſigni paraſtata & auxiliatore dixit. *In cruento certamine cum Maximino, velut antepilano ſuo, contendens.* h. e. certans cum illo in ſuppliciis ſontium inſontiumque.

¶ Præpilatus, adjectiv. ut, *Præpilata miſſilia*, Livius lib. 26 c. 51. Et, *Haſta præpilata*, id eſt, ferrea cuſpide exacuta, forn zugeſpitzt / Plin. lib. 8. c. 6. Metaphorice Quintilian. lib. 5. c. 12 *Declamationes ad pugnam forenſem velut præpilatæ.*

¶ Propilare, pila emittere, pilis pugnare. Ammianus lib. 16 c. 29. [Valeſ. c. 12. p. 144] *Dato æneatorum occentu ſolenniter ſigno ad pugnandum, utrinque magnis concurſum eſt viribus. Propilabantur miſſilia* &c.

PĪLVS, i, generale eſt, Haar des Menſchen und Thier. *In capite cunctorum animalium homini plurimus pilus*, Plin. lib. 11. c. 37. ſect. 47. Hard. *Vir boni pilum non habere*, eleganter Cicero dixit pro Q. Roſcio c. 7. nicht ein Härichen / oder Aederchen von einem ehrlichen Mann haben. *Hic capite & ſuperciliis ſemper eſt raſis, ne ullum pilum viri boni habere videatur.* ¶ *Pili non facere. Ne pilo quidem melior. Ne pilo quidem minus*, familiares cidem hyperbolæ ſunt.

¶ Pilōſus, *Genæ piloſæ*, härig / fäſelig / Cic. in Piſ. c. 1. *Folia piloſiora*, Plin. l. 20. c. 16. *Urſis aſperior piloſiorque*, Priapeo carm. 46.

¶ Pilo,

¶ Pilo, pilare, pilos tum emittere, tum detrahere, Haare gewinnen/ und Haare ausrauffen. Afranius apud Nonium: *Corpus pilare cœpit.* Paullus Festi interpolator: *PILAT, pilos habere incipit: alias pro Detrahit pilos: a quo Depilari.* Martialis lib. 6. Epigr. 57 A

Exstirpa mihi crede pilos de corpore toto:
Teque pilare tuas testificare nates.

Unde *pilatus* pro depilatus, calvus, idem dixit l. 10. epigr. 48. v. 2 *Atque pilata redit*, &c.

¶ Depilare, à quo *depilatus*, apud Martialem legitur l. 9. epigr. 28. dem die Haare ausgerauffet seyn. Seneca de Const. Sapient. c. 17 *In senatu flentem vidimus Fidum Cornelium, illum Corbulo struthiocamelum depilatum dixisset.* Vet. Gloss. *Depilat*, μαδίζει. *Depilatus est* ἐμαδίσθη.

¶ Depilis, depilatus. Apulejus l. 7. p. 191 *depiles genæ*, id est glabræ, imberbes.

¶ Horripilare, i. e. pilis horrere, oppletum esse, Apul. Vide supra in *Horrere*.

¶ Raripilus. *Pecus raripilum*, Columella proœmio oper. pag. 9. dünnhäricht/ dünn von Haaren.

PIMPLA mons Bœotiæ prope Heliconem, quocum Strabo conjungit, & cum Pieria, l. 10. p. 324. Hinc

¶ Pimplæus vel Pimpleus, adjectivum, ut *Pimplæum scandere montem*, Catull. Carm. 103. B

¶ Pimplea, Musa. Horat. lib. 1. Oda 26 *Necte coronam Pimplea dulcis.* Nam mons Musis sacratus fuerat. Vid. Strab. c. l.

¶ 2. Videtur fons Musis sacer Pimpleâ notari in illo Statii 1. Silvar. 4. v. 26

Excludat Pimplea sitim.

¶ Pimpleis, idis, fœmin. pro Musa. Martialis l. 11. epigr. 4

Non urbana mea tantum Pimpleide gaudent Otia.

Et Paullus, Festi interpolator: *Pimpleides Musæ, a fonte Macedoniæ dictæ.*

PINACOTHECA, æ, πινακοθήκη, locus ubi tabulæ pictæ (unde & nomen: πίναξ enim tabulam significat, vid. Dalechamp. ad Plin p. 7) statuæ & alia hujus generis visenda asservabantur. Petronius: *In pinacothecam perveni, vario genere tabularum mirabilem. Nam & Zeuxidis manus vidi, nondum vetustatis injuria victas, & Protogenis rudimenta* &c. Kunstkammer. Ejus situm & collocationem Vitruvius lib. 6. cap. 7 descripsit. Scaliger ad Festum *Tablinum* interpretatur, quasi idem sit: quod & Philander ad Vitruvium fecit. Quamvis autem *Tablinum* a tabulis dicatur; unde & *pinacothecarum* nomen est, ut diximus: Latini tamen *Tablina* de illis dixerunt, ubi non tabulæ pictæ, sed acta & rerum gestarum Commentarii, qui in tabulas referebantur, custodiri solebant, quæ & *Tabularia* appellata, ut eruditissimus Petavius animadvertit. Quem vide Notis in Dionem Synesii pag. 27. Idem & Bernardinus Baldus notavit de Verborum Vitruvianorum significatione. C

PINCERNA, ὁ οἰνοχόος, ein Einschencker. Interpres Vulgatus Genes. 40, 1 *Pincerna regis Ægypti*, ubi LXX Græci, ἀρχιοινοχόος. Asconius Pedianus in orat. Cic. de Præt. Urbana p. 89 *Provocant se invicem: majoribus autem poculis poscunt a pincerna.* Et Lampridius in Alexandro c. 41 *Pistores & pincernæ, omnes castrenses ministri* &c.

PINDARUS, Πίνδαρος, Poëta Thebanus fuit temporibus Xerxis Persarum Regis, Princeps Lyricorum novem celebrium Græcorum; qui fuere, Alcæus, Sappho, Stesichorus, Ibicus, Bacchylides, Simonides, Alcman, Anacreon, & nonus Pindarus. Quintilianus gravitatem ipsius Poemati tribuit & Horatius virtutem inimitabilem, lib. 4 Carm. Scripsit multa, ut Olympia, Isthmia, Pythia, Nemeæa. Eum melle pro lacte esse nutritum Ælianus scribit l. 12. Var. c. 45.

¶ Pindaricus, *Os Pindaricum*, Propert. l. 3. eleg. 17, 40. *Pindaricæ fidicen lyræ*, Ovid. 4. Pont. 16. v. 28.

PINDUS, Πίνδος, mons Græciæ ex Molosside incipiens, & longo jugo in Thessaliam procurrens, habitaculum variarum gentium, Perthæborum maxime. Plin. proœm. l. 4. Apud poetas Musis & Apollini sacer est. Virgil. eclog. 10. v. 11

Nam neque Parnassi vobis juga, nam neque Pindi
Ulla moram fecere, neque Aonia Aganippe. D

PINGO, pingere, picturâ exprimere, mahlen. Cicer. lib. 5. ep. 12 Famil. *Alexander ab Apelle potissimum pingi volebat*, gemahlet werden. *Pingere tabulas*, Idem dixit lib. 2. de Invent. ineunte, Gemählde machen. Et ad Q. fratr. lib. 2. ep. 14 ait metaphorice: *Pingam coloribus tuis, penicillo meo.* Idem de Clar. Orat. cap. 37. extr. *Pingere verba, & illuminare sententias*, per translationem, die Worte schmücken und mahlen. Transfertur ad vestes pulchre variegatas, (gestickte oder verbremte Kleider) & alia. Virgilius Æneid. 1. v. 715 *Pictum croceo velamen acantho.* Sic *toga picta*, apud Propertium l. 4. eleg. 4. v. 53, id quod *acu pingere* dicitur Ovid. 6. Metam. v. 23, sticken. Varro Satyra Marcipore apud Nonium in *Meridiem*:

Cum pictus aer fervidis late ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet:

Pictus ignibus, i. e. stellis ornatus.

¶ *Pictior*, comparativ. Cic. de Clar. or. c. 85 *Lysia nihil potest esse pictius.*

¶ Pictor. Mahler. Cic. Acad. lib. 4. cap. 7. *Vident multa pictores in umbris & in eminentia, quæ nos non videmus.* Horatius Art. Poet. v. 9

- - - - Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

¶ Pictorius, adjectiv. zur Mahlerey gehörig. Tertullianus advers. Marcion. l. 1. c. 3 *Poetica & pictoria licentia.*

¶ Pictura, Gemählde. *Animum picturâ pascit inani*, Virgil. 1. Æneid. v. 408. *Oculi pictura tenentur, aures cantibus*, Cicer. 4. Acad. c. 7. *Pictura textilis*, gewircket Mahlwerck/ Idem in Verrem 6. cap. 1. Nimirum *Pictura* & artem & opus significat. Ars quomodo inventa sit, Athenagoras Oratione pro Christianis pag. 371. & seqq. docet. Eam liberalibus (a quibus tamen excludebat Stoicorum severitas, & Seneca ex iis Epist. 88) connumerat, discendamque pueris Galenus præcipit Suasoria ad artes extrema: Vide & Aristotelem lib. 8. Polit. cap. 3. Quando pars institutionis puerilis facta, docet Plin. lib. 35. cap. 10. Ubi & tradit, *semper ei honorem fuisse, ut ingenui eam exercerent, mox ut honesti, perpetuo interdicto, ne servitia docerentur.* Vide ibi plura, quæ huc faciunt. Plutarchus de Gloria Atheniensium libro pag. 346 ad gloriam urbis interpretatur hoc quoque, quod plures atque præclaros dedisset pictores. Romæ in tanta dignitate fuit, ut & Patricii ei navarent operam, & sibi cognomina inde peterent: exemplo Fabius est. Vid. Plin. lib. 35. cap. 4.

¶ Picturatus, adject. *Vestes picturatæ*, Virgil. Æneid. 3. vers. 483. angestrichen/ gemahlet. *Picturato gyro*, Stat. 5. Silv. 1. vers. 104.

¶ Pictilis, idem. Apulejus l. 10. p. 247 *pictilibus baltheis.*

¶ Pigmentum, Farbe/ Mahlwerck. *Aspersa temere pigmenta in tabula oris lineamenta efficere possunt*, Cicer. libr. 1. de Divin. cap. 13. Deinde colores Rhetorici pigmenta dicuntur, quo fere modo *Aristotelica pigmenta* dixit lib. 2. ad Attic. ep. 1. Tandem etiam fuci atque fraudis notionem subit. Cicero l. 2. de Orat. c. 45 *sine pigmentis fucoque puerili.*

¶ Pigmentarius, qui pigmenta vendit. Vet. Gloss. *Pigmentarius*, μυρεψοπώλης, φαρμακοπώλης, καὶ μυρεψός. Item: *Pigmentarius*, χρωματοπώλης.

¶ Pigmentatus, pigmento obductus. Tertullianus extremo lib. 2. de Cultu fœmin. *Taliter pigmentatæ Deum habebitis amatorem.*

Composita:

¶ Appingere, an oder bey etwas mahlen. Horat. de art. Poet. v. 30 *Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.*

¶ Depingere, abmahlen. *Mens nostra quidvis cogitatione potest depingere*, Cic. l. 1. Nat. Deor. c. 15.

¶ Expingere, mit einem Gemählde darthun. *Motus hominum expicti*, Cic. in Tuscul. lib. 5. cap. 39. Et Tertullianus lib. 2. de Cultu fœm. c. 12 *Thamar se expinxerat & ornaverat.* & eod. cap. ineunte: *si impudicarum ritu procedatis cultæ & expictæ.* geschmincket.

¶ Repingo. Fortunatus lib. 1. de Vita Martini: *oculos pupilla repingit.*

¶ Subpingo. Avienus Prognost. Arat. v. 132

- - - ignito suppinxerit ora rubore.

¶ Superpingo. Idem Phænom. Arat. v. 907

Cuncta superpingunt rutilam sua sidera noctem.

¶ Tripictus. Prudentius Apotheos. v. 381. de titulo crucis Christi:

Pilatus jubet ignorans: I, scriba, tripictis
Digere versiculis, quæ sit suffixa potestas.

PINGUIS, feist/ fett. *Gallinæ pingui in cervice cute*, Plin. lib. 10. c. 50. *Agni pingues*, Virg. 1. Georg. v. 341. Glis *pinguior* hieme, de quo Martialis l. 13. epigr. 59

- - - - - pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Juvenal. Satyr. 11. v. 65. *pinguissimus hœdulus.* Sed *pingue solum, pinguis ager*, id est, fœcundus, fruchtbar. Virgil. 1. Georg. v. 64 *Terræ pingue solum fortes invertant tauri.* Idem l. 2. v. 92 de vitibus diversi generis:

Pinguibus hæ terris habiles, levioribus illæ.

¶ *Pingui Minerva*, crasse, ruditer: Vide *Minerva.* Nam & pro imperito & invenusto dicitur. Poeta:

- - - - pingui nil mihi cum populo.

Sic *pinguis toga*, crassa & duplex: cujusmodi in hieme utebantur, apud Sueton. Aug. 82. Et *pingues lacernæ*, apud Juvenalem Sat. 9. Item Sueton. Nerone c. 20. *Pinguem comam* de densa dixit, ut Torrentius interpretatur.

¶ Pingue, substantive, die Feistigkeit/ das Feiste. *Denso distendere pingui*, Virg. 3. Georg. v. 124.

¶ Pinguiusculus, aliquantum pinguis. *Pinguiuscula corpora*, Solinus c. 18. [Salmas. c. 11.]

¶ Pinguiter, pinguius, adverb. Columella lib. 2. cap. 2. *Solum pinguiter densum.* Comp. *Pinguius* exstat Lege 14. pr. Dig. de Except. rei judicatæ.

¶ Pinguedo, Fettigkeit. Plin. l. 23. c. 8 *pinguedo corporis.* alii *pinguitudo* legunt. Tradit enim Cl. Gronovius Plinium nunquam dixisse pinguedinem; & ubi vulgo ea vox legatur, in melioribus libris *pinguitudinem* esse.

¶ Pinguitudo, *Laborare nimiâ pinguitudine*, Quintil. l. 1. c. 11. zu starck/ zu grob seyn.

¶ Pinguitiam pro pinguedine dixit Arnob. l. 7. p. 226 *Non videtis, albas esse hostiarum carnes, ossa, dentes, pinguitias?*

¶ Pinguities, idem. Apulejus l. 10. p. 245 [Pric. p. 221] *corpus obesa pinguitie compleveram.*

¶ Pingueo, pinguere, pinguem esse: &

¶ Pinguesco, pinguescere, pinguem effici, feist werden. Columell. 2. c. 11. *Armentum ex medica pinguescit.*

¶ Pinguefacere, pinguem efficere, mesten/ feist machen. Plin. lib. 16. c. 44.

¶ Legas & *impinguare*, sed quod non satis est Latinum. Tertullianus tamen dixit de Jejuniis c. 6 *cui cor impinguatum.* Et Onomastic. Vetus: *Impinguo, παχύνω.*

¶ Nominis composita sunt

¶ Præpinguis. Virg. 3. Æn. v. 698 *præpingue solum:* &

¶ Subpinguis, Celsus l. 6. c. 4 *densa cutis & subpinguis.*

PINNA, penna, πτερὸν proprie quæ pluma, id est mollior penna, non est, eine Schwing- oder Flügelfeder/ oder grobe Feder. Suetonius Claudio cap. 33 *Nec temere unquam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens; & ut statim supino & per somnum hianti pinna in os inderetur ad exonerandum stomachum.* De re ipsa vide eruditissimos interpretes Casaub. & Torrentium.

¶ 2. Pinnæ piscium sunt, quibus natant, die Floßfedern. Plin. l. 9. c. 20 *Pinnæ pedum vice datæ sunt piscibus.*

¶ 3. Est & pinna propugnaculi genus. Glossæ Cyrill. ἔπαλξις, *Pinna, propugnaculum.* Erantque hæ pinnæ in muris & vallo. Curtius lib. 9. cap. 4 *Angusta muri corona erat. Non pinnæ sicut alibi, fastigium ejus distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum sepserat.* *Coronam* vocat summam partem muri, quam mox *fastigium* appellat, die Zinnen. Hanc non distinctam pinnis fuisse, sed continua, sive perpetua lorica exstructam significat. Ergo *pinnæ* erant per intervalla & de summo muro sublatæ partes, ita ut interjecta vacua spatia transitum præberent: qui in lorica perpetua nullus relinquebatur. Itaque *pinnatus murus* erit [figure] Perpetua lorica exstructus [figure]: Cæsar 7. de bello Gallico cap. 72 *Post eas* (duas fossas) *aggerem & vallum XII pedum exstruxit. Huic loricam, pinnasque adjecit grandibus cervis* &c. Vide Lipsium l. 2. Poliorceticon Dial. 2. Eumenius Paneg. Constantini, qui 9 est, c. 19 *jam intervalla pinnarum uncis manibus invaserant.*

¶ 4. Pinna, πίννα vel πίνη, Conchæ genus, eine Art von Perlemuscheln. Plin. l. 9. c. 42.

¶ Pinnula, parva pinna, Columell. l. 8. c. 5 *Inhibetur cupiditas incubandi, pinnula per nares trajecta,* & summum auris, das Obrist am Ohr.

¶ Pinnaculum, fastigium ædificii, in acumen tendentis, πτερύγιον, der Giebel/ Zinne. Tertullian. contra Judæos c. 8. pr.

¶ Pinnatus, *Cauda pinnata*, hoc est, pinnas vel pennas habens. Citat ex Poeta quopiam Cicero de nat. Deor. libr. 1. cap. 47

Jovis altisoni pinnata satelles, de Aquila.

¶ *Pinnatus murus*, quid sit, paullò ante in *Pinna* dictum n. 3. *Pinnatus nuntius*, i. e. celer, Prudent. Apotheos. v. 615. *Pinnatus coluber*, idem Psychomach. v. 791.

¶ Pinniger: *Piscis pinniger*, Ovid. Metamorph. 13. v. 963.

¶ Pinnirapus, pro gladiatore, pinnam, hoc est galeæ summitatem adversario rapiente, apud Juvenalem Satyra 3. v. 158.

¶ Bipennis, securis anceps, securis Romana, *Amazonia* Horatio l. 4. oda 4, eine Helleparten/ ein Beil so zu beyden Seiten hauet. Virg. 2. Æn. v. 479

Ipse inter primos correptâ dura bipenni
Limina perrumpit.

¶ Bipennifer, Ovid. 8. Metamorph. v. 391

Ipse furens contra sua fata bipennifer Arcas.

Sed de *Bipenni* etiam supra in *Penna*, unde Isidorus deducit, actum: quod vero pluribus ea vox a *Pinna* est; hic quoque repetenda erat. Vide Voss. Etymolog. p. 71.

PINSO, pinsere, item piso, pisere, & piso, pisare, tot enim modis hoc verbum efferebant veteres, ut Diomedes auctor est l. 1. Servius & *pindere* dixisse observat in fragmentis, & exponit *pilo* (id est pistillo) *tundere.* Stampffen / zerstossen. Vet. Gloss. *Pisat* πτίσσει. Auctor Panegyrici in Pisonem v. 17 *Humida callosa quum pinseret hordea dextra.* Persius Sat. 1.

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit.

Plinius l. 18. c. 10 *pinsente pilo.* Vide & Nonium.

¶ Sed & *pinsire* dixerunt. Ennius apud Varronem lib. 4. de L. L. cap. 4

In terram cadentes cubitis pinsibant humum.

Nisi potius *pinsabant* legendum, ut Turnebus ex MS. observavit l. 20. Advers. c. 29. Nam veteres &

¶ Pinsare dixerunt. Varro R. R. lib. 1. cap. 63 *ut in pistrino pinsetur ac torreatur.* Scaliger ibi legit *pisetur.* Nam &

¶ *Piso, pisere*, pro pinso, pinsere, scribitur. Vide Harduini Plinium l. 18. c. 10. sect. 23. ubi sæpius ita scriptum recurrit. ut, *pinsente pilo: nisi pisant: cum pisitur spica*, &c.

¶ Pistor, oris, primùm dicebatur, qui farinam faciebat, Varro l. de vita Pop. Rom. apud Non. *Nec pistoris nomen erat, nisi ejus, qui ruri far pinsebat.* ¶ 2. Deinde Pistores dicti ἀρτοποιοὶ Brodbecker. Glossæ Veteres: *ἀρτοποιὸς, pistor, panificus.* Martial. utrumque conjunxit l. 8 Ep. 16

A pistore, Cipere, non recedis;
Et panem facis, & facis farinam.

Pistor dulciarius, ein Honigkuchen-Becker / Leb-Küchler.

¶ Pistrix, fœm. Lucilius apud Varronem de L. L. lib. 4. c. 31. ubi de pilo & pistrino agit.

¶ Pistorius, a, um, ut, *pistorium opus*, Plin. 18. cap. 11. & Cels. l. 2. c. 28. pr. Gebackenes. Sic dicimus, *Ars pistoria*, das Beckerhandwerck.

¶ Pistura, artificium pinsendi, Backwerck. Plin. 18. c. 10.

¶ Pistrina, taberna pistorum. Hinc *opera pistrinarum* dixit Plin. l. 19. cap. 8. & alibi.

¶ Pistrinum, ubi far pinsitur, Mahlmühle. Varro 4. de LL. cap. 31 *Pilum, quod eo far pinsunt. Id ubi fit pistrinum.* Hinc *in pistrinum detrudere, dare*, Terent. & Plaut. quæ servorum pœna fuit. Terentius Heaut. act. 3. sc. 2. v. 19 *Homo pistrino dignus.* Cicero l. 1. de Orat. cap. 11 *tanquam in aliquod pistrinum detrudi & compingi videbam.*

¶ Veteres etiam *Pistrinam* dixisse, fœmineo genere, sicut *textrina, tonstrina*, & aliæ officinæ dicuntur; Donatus ad Terent. Adelph. act. 4. scen. 2. vers. 45 ex diminuto *pistrilla* conjectat.

¶ Pistrilla, diminutivum, modo expositum est. Verba Terentii c. l. sunt: *Est pistrilla, & exadversum est fabrica.*

¶ Pistrinensis, e, quod ad pistrinum pertinet. Ut *jumenta pistrinensia* apud Suet. Calig. cap. 39 significat mulos vel caballos, quorum in pistrino usus est. De mulis Suetonius Cæsare cap. 32. de Caballis Servius JC. de Legatis, Mühl-Esel/ Mühl-Roß.

¶ A *Pinso* etiam est *Piso*, aliquot Romanorum nobilium cognomen, de quo infra. Proprie mortarium significat. Marcellus Empiricus cap. 8 *Radices betæ maximè nigræ ex aqua tepida lavabis, & expressas sabano siccabis, deinde tundes in pisone marmoreo.*

PINUS, i, & us, πίτυς, arbor, ein Hartzbaum/ Kienholtz/ Fichten. Non autem silvarum tantum hæc arbor; verùm hortorum etiam fuit. Unde Virgil. Ecl. 7. v. 65

Fraxinus in silvis pulcherrima, pinus in hortis.

Vide ibi Gvellium Pimpontium. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *pinu* format in sexto casu. ¶ 2. Pinus & flos est, Chamepitys videlicet. Virgilius 4. Georg. v. 112

Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis.

Vide ibi Taubmannum, & quos ad illum locum alios nominavit auctores. ¶ *Pinorum erucæ*, πιτυοκάμπται sunt Græcis, die Würm von Fichten/ Plin. 23. c. 2.

¶ Pineus, ut, *Pinea corona*, qua apud Isthmum victores coronabantur, Plinio auctore l. 15. c. 10. *pinea nux*, eine Zirbelnuß. *Pinea tæda*, Ovid. 2. Fast. v. 558.

¶ Pinaster, pinus silvestris. Ein wilder Zirbel-Baum. Plin. 16. c. 10. ¶ 2. Est & pinus maritima.

¶ Pinifer, ut, *Piniferum Atlantis caput*, Virg. 4. Æn. 249.

¶ Pinetum, ein Fichten Wald. Plin. 27. c. 8 *Chrysolachanum in pineto nascitur.* Ovid. 15. Metam. v. 604

Murmura pinetis fiunt.

PIO, piare, purgare, satisfacere, söhnen/ stillen / sich von seiner Sünde reinigen. *Culpam miserorum morte piabunt*, Virg. 2. Æn. v. 140. Censorinus c. 22 *Est februum quicquid piat purgatque.* Vet. Gloss. *Piatur, ἁγνίζεται καὶ καθαίρεται.*

¶ Piatio, Reinigung/ Sühnung/ Plinius 28. cap. 2 de cibo pontifici inter sacras epulas decidente: *In mensa id reponi, adolerique ad larem, piatio est*, id est, expiatio, averruncatio mali ominis.

¶ Piatrix, *sacerdos, quæ expiare erat solita*, ut Festus Pompejus describit.

¶ Piamen, Ovid. 2. Fast. v. 19. & Prudent. καθημερ. 9. v. 33. Poeticum est: at

¶ Piamentum etiam aliorum. Senec. ad Helviam c. 16 *dolituræ domus piamentum.* Plin. l. 37 c. 1 *Satis piamenti in unius gemmæ voluntario damno.* Ein Sühnopffer.

¶ Piaculum, sacrificium seu cultus pro satisfactione, ein Sühnopffer. *Ea prima piacula sunto*, Virgil. Æn. 6. v. 153. Et Livius lib. 6. cap. 21 *Auctores defectionis ab Romanis, piacula iræ Romanorum dederentur.* ¶ 2. Item Crimen, vel peccatum expiatione dignum, eine Todtsünde. Virgil. ibid. 569

Distulit in seram commissa piacula mortem.

Hinc

Hinc *ſolvi piaculo*, i. e. crimine, peccato, Tacitus 1. Annal. cap. 30. *Piaculum mereri*, id eſt, culpam contrahere, Livius lib. 2. cap. 38.

¶ Piacularis, *Victima piacularis*, *Sacrificium piaculare*, ein Sühnopffer/ Seelmeſſe. Livius lib. 29. cap. 11 *Piaculare ſacrum facere.* Idem lib. 42. cap. 3 *ut piacularia Junoni fierent*, abſolute, ſacrificiorum voce ſubaudita, ſicut integre lib. 1. cap. 26 *piacularia ſacrificia* memorantur. Plaut. Epid. act. 1. ſcen. 2. verſ. 35 *Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?* Plinius Panegyr. Trajani cap. 34 *Agnoſcebamus & fruebamur, cum velut piaculares publicæ ſolicitudinis victimæ ad lenta ſupplicia ducerentur.*

¶ Piaculariter. Tertullianus extremo lib. de Pudicit. *piaculariter negare.* Quidam malunt *peculiariter.*

¶ Pĭābilis, *Fulmen piabile*, Ovid. 3. Faſt. v. 289. hoc eſt, expiari poteſt, & Jupiter placari. Nam addit: *& ſævi flectitur ira Jovis.*

¶ Expio, expiare, ausſühnen/ ausfegen/ ausbüſſen. *Expiare crimen, cædem, errata, injuriam.* Sic Cicero in Piſon. cap. 35 *Tua ſcelera dii immortales in noſtros milites expiaverunt.* Idem de Aruſp. reſp. c. 16 *Nomen populi Rom. tanto ſcelere contaminavit, ut id nulla re poſſit, niſi ipſius ſupplicio, expiari.* Sed, *Luxum populi expiare ſolent bella*, id eſt, punire. Sic Plinius cum luxum majorum enarraſſet, ſubdit lib. 33. c. 11 *Quæ omnia expiavit bellum civile Syllanum.* Livius de Horatio ſororis interfectore, lib. 1. c. 26 *Ut cædes manifeſta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri, filium expiaret pecunia publica.* Geldbuſſe. Plinius lib. 8. Epiſt. 10 *Quem errorem magnis detrimentis expiavit, in ſummum periculum adducta.* De uxore loquitur, quæ abortum inſcientia gravitatis fecerat.

¶ Expiatio, Ausſöhnung. Livius l. 5. c. 17 *Unam expiationem eorum eſſe, ut* &c. Et l. 9 ineunte, *expiatio fœderis.* Cicer. de Aruſp. reſp. c. 10 *Diis violatis expiatio debetur.*

¶ Expiator, qui expiat, ein Ausſühner. Tertullianus de Pudicit cap. 15 extr. *impuritatis expiator.* Carmine de nomine Jeſu, quod Barthius Adverſ. 34. cap. 1 vulgavit, & Paullino cenſet vindicandum eſſe, v. 71 *Expiator criminum.*

¶ Expiatrix. Feſtus in *Piatrix*, quam ſacerdotem fuiſſe ſupra diximus; *Alii*, inquit, *ſagam, alii expiatricem vocant.*

¶ Expiatorius, ut *Expiatoriæ pœnæ*, Auguſtin. Civ. D. l. 21. c. 13.

¶ Expiabilis, e, quod expiari poteſt. Unde

¶ Inexpiabilis, contrarium. Ut, *Inexpiabile bellum*, Cic. 13. Philipp. cap 1. ut Manut. & Lambin. & Gruterus legunt; nec audiendi, qui indidem *expiabile bellum* indicunt. Livius quoque l. 4. c. 35 *inexpiabile bellum* dixit, quod pertinax eſt, unverträglich: & *inexpiabile odium*, l. 39. c. 51.

¶ Inexpiabiliter, Aug. l. 11 de Geneſi ad lit. c. 13 uſus eſt.

¶ Inexpiatus. Auguſt. epiſt. 56 *dedecus inexpiatum manet.*

¶ Impiare pro polluere, contaminare, Sidon. libr. 3. epiſt. 12. Apul. lib. 1 *Miles cruore humano aſperſus & impiatus.* *Impiare ſe*, peccato obſtringere: Plautus Rudente a. 1. ſcen. 3. verſ. 8 *Si erga parentem aut deos me impiavi.* Et Apulejus poſt init. lib. 3. Metamorph. *Reus tot cædibus impiatus.* Pacatus Panegyr. Theodoſ. cap. 43 *ne oculos iſtos omnibus ſalutares homo funebris impiaret.* Ac Prudentius hymno ante ſomnum verſ. 53

- - - qui coinquinatum
Vitiis cor impiavit.

¶ Impiatum eſt, imperſonaliter. Minucius Felix in Octavio p. 229 ed. Ouzel. *Toties Romanis impiatum eſt, quoties triumphatum.*

PĬPER, πέπερι, εως, *piper rugoſum*, Perſius Satyr. 5. v. 55 Pfeffer.

¶ Pĭpĕrātus, a, um, gepfeffert. Apicius lib. 8. cap. 8 *Lepus in piperato liquamine*, Haſen-Schwartz. *Acetum piperatum*, Columella lib. 12. cap. 47. h. e. conditum pipere. Tralate, *piperata dicta*, i. e. mordacia: item *piperata facundia*, i. e. mordax, apud Sidon. l. 5. ep. 8.

¶ Piperitis, idis, herba, cunila, thymbra & ſaturela, Pfefferkraut/ Saturey.

PIPO, pipare, antiquum verbum. Scal. in Conject. *Pipare*, inquit, *Oſci dicebant pro eo, quod eſt ejulabunde conqueri. Videlicet a pipatu pullorum.* Hinc

¶ Pipilum, quod pro convicio, ploratu, ſumitur. Iſidorus in Gl. *Pipilo*. i. e. convicio, ploratu. *Pipulo differre*, apud Plaut. Aul. a. 3. ſc. 3 eſt diffamare, einen ausſchreyen/ austragen. Eidem *pipulo poſcere*, contumelioſa appellatione poſcere, Merc. a. 2. ſc. 3. Et Cn. Mattius in Mimiambis:

Dein docenti vaſa cuncta dejectas;
Nequamve ſcit amunta pipulo poſcit.
Alii: *Nequamve ſutamenta pipulo poſcit.*

¶ Pīpĭlo, pipilare, paſſer dicitur. Schirpen. Catullus Epigr. 3 de paſſere Lesbiæ:

Sed circumſiliens modo huc, modo illuc,
Ad ſolam dominam usque pipilabat.

¶ Pipio, pipire, itidem pullorum eſt, gallinaceorum præſertim. Columella 8. cap. 5 *Auſcultetur, ſi pipiant*, nempe pulli in ovis.

¶ Pipio, ōnis, maſc. pullus avium, columbarum maxime. Lampridius in Alexandro c. 41, *ſervos ex pipionibus alerent.*

PĪRĀTA, πειρατής, prædo in mari, ein Meerräuber/ oder Schiffräuber/ à περᾶν, tranſire. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæſar. c. 4. Sic Cic. 7. Verr. c. 29 *piratam vivum tenuiſti.* Et Vell. Paterculus l. 2. c. 31 *Piratæ orbem claſſibus terrebant.*

¶ Archipirata, prædonum princeps. Utitur Cicero in 7. Verr. cap. 26. &c. Item cap. 29 *qui pro archipirata ſecuri feriretur.*

¶ Piratica, Meerräuberey. *Egeſtate & improbitate coactus piraticam fecit*, Cic poſt Red. in ſen. cap. 5. Eam in laude ponebant Normanni teſte P. Æmilio l. 3. de geſtis Francorum: quod de priſcis Græcis quoque memorat Thucydides l. 1.

¶ Piraticus, ut, *Navis piratica*, ein Raubſchiff/ Quintil. l. 2. c. 14. *Bellum piraticum*, Cic. cit. loco.

PĪRAEVS, πειραιεύς, Piræum, Piræeum, & Piræa ac Piræea plur. Sic enim apud Ovid. 4. Faſt. v. 563 legitur:

- - - Piræaque tuta receſſu Linquit.

Et diſputat Cicero ad Attic. 7. epiſt. 3, an Latine *Piræea* dici poſſit. Portus & oppidum Athenienſium. Propertius etiam *portum Piræum* adjective dixit l. 3 eleg. 21. v. 23, & *litora Piræa* Ovid. 6. Metamorph. v. 446. Piræum portum exſtruxit Themiſtocles, Nepote teſtante ejus vita. Strabo deſcribit l. 9.

Pirene, vide infra *Pyrene.*

PĪRĬTHŎVS, rex Lapitharum, cum Theſeo par amicorum conſtituit. Horat. l. 4. Oda 7 extrema:

Nec Lethæa valet Theſeus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

PĬRVS, arbor, ein Birnbaum: *Pirum*, fructus, eine Birn. Sic enim *I* ſimplici potius, ut plane Latina vox, quam per *Y* ſcribitur: quamlibet a πῦρ, cujus pyramidalem formam repræſentet fructus, deduci velint Grammatici. Alia eſt ratio *Pyramidis*, quo verbo Græci etiam utuntur: ſed *pyri* vocabulo nunquam, pro quo illis eſt ἄπιος & ἄπιον. Ut taceam eſſe, qui ex hac Græca voce potius, quæ idem ſignificat; quam a πῦρ derivata velint Latina *Pirus* & *Pirum*. Vide Voſſii Etymologicum. Virgil. eclog. 1

Inſere nunc Melibœe piros.

Horatius Epod. 2. v. 19

Ut gaudet inſitiva decerpens pira.

Genera pirorum admodum varia. Vide Plin. lib. 15. cap. 15. Pauca dabimus: *Pira ſuperba*, Muſcatellerbirn. *Pira cruſtumina*, rothe Lägerbirn. *Volema*, groſſe Lägerbirn/ Speckbirn. *Meſpilacea*, ſteinichte Birn/ Sommerbirn. *Pira præcocia*, Jacobbirn. *Turbinata*, Zappenbirn. *Muſtea*, Honigbirn. *Pira ſylveſtria*, Holtzbirn/ Eberus.

PISA, æ, ſingulare, urbs Elidis in Peloponneſo, ita antiquis temporibus everſa, ut quidam negaverint unquam extitiſſe. Hinc

¶ Piſæi, populus ejus regionis, Plin. l. 4. c. 5. Sed

¶ Piſæ, arum, urbs Etruriæ, Livius 21. c. 39. Unde

¶ Piſani dicuntur incolæ. Plin. lib. 2. cap. 103. & Livius lib. 40. cap. 43.

PISCIS, ein Fiſch. *Capiuntur hamo piſces*, Cic. de Senect. c. 13. Et, *Hamo ſuſpendere piſcem*, Ovid. Metamorph. 15. v. 101. *Ludunt in aqua piſces*, Terent. Adelph. a. 3. ſc. 3. v. 23. *Piſces ex ſententiâ nactus ſum*, ibidem v. 66. *Piſcis nequam eſt, niſi recens*, Plauti eſt Aſinar. a. 1. ſc. 3. v. 26. vide Chiliad. *Piſcis primum a capite fœtet.* Vide easdem. *Piſcis patinarius* & *aſſus* opponuntur apud Plautum Aſinaria act. 1. ſc. 3. v. 30. De ſacris in Lydia piſcibus Varro lib. 3. de re ruſtica cap. ultimo.

¶ *Piſcium vitam vivere* dicuntur potentes, qui eos, quibus antiſtent, non damno ſolùm mactant, ſed bonis quoque plane exuunt. Scite hanc rem expreſſit M. Varro apud Nonium in *Comeſt*:

Naturâ humanis omnia ſunt paria,
Qui poti, plus urget: piſceis ut ſæpe minutos
Magnu' comeſt, ut aves enecat accipiter.

¶ *Magis mutus, quàm piſcis*; parœmia alia de infantibus aut valde taciturnis.

¶ Piſces, plur. Signum Zodiaci. Vide Avieni Aratea a v. 541.

¶ Piſciculus, Cic. Nat. D. l. 2. c. 48 *piſciculi parvi.* Et Terent. Andr. a. 2. ſc. 2. v. 32 *piſciculi minuti.* Fiſchlein.

¶ Piſcor, piſcari, piſcibus inſidiari. fiſchen. Cicer. 3. Offic. c. 14 *Piſcatores ad ſe convocavit, & ab iis petiit, ut ante ſuos hortulos poſtera die piſcarentur.* Plinius lib. 19. cap. 1 *retia in piſcando durantia.* Sed *Piſcari in aere*, eſt operam ludere, Plautus Aſinar. a. 1. ſc. 1. v. 86.

¶ Expiſcor, expiſcari. ausforſchen / ausfragen. Terent. in Phorm. a. 2. ſc. 3. v. 35 *Proinde expiſcare, quaſi non noſſes.* Cic. l. 9. famil. epiſt. 19 *Neſcis me ab illo omnia expiſcatum?* Idem in Piſon. c. 28 *Nihil expiſcatus es.*

¶ Piſcator, ein Fiſcher. Cic. 3. off. cap. 14 *Piſcatores ad ſe convocavit.* Vide *Piſcari.* *Piſcator ictus ſapit*, mit Schaden wird man klug. Proverb.

¶ Piſcatrix. *Ranam piſcatricem*, Plin. l. 9. c. 42.

¶ Piscatorius. ut *Navis piscatoria*, apud Cæs. 2. Civ. c. 4. *Lina piscatoria*, Plin. 24. cap. 9. Fischer-Netz: saltem materia, unde retia conficiuntur. *Arundo piscatoria*, Idem lib. 16. cap. 36. sub fin. eine Angel-Ruthe. *Piscatorio artificio quæstum facere*, Lactantius l. 5. c. 2. extr.

¶ Piscatio & Piscatus, Fischeren. *Et in piscatu voluptas maxime testudinum*, Plin. lib. 6. c. 22. Hieronymus Epist. 4. ad Rusticum: *Apostoli de piscatione lacus Genezareth ad piscationem hominum transierunt.* Et Lege 9. § 5. Dig. de Usufr. & quemadm. *piscationes* pluraliter.

¶ Piscarius, a, um, ut *Hamulus piscarius*, Plaut. Sticho act. 2. sc. 1. v. 17. *Forum piscarium*, apud eundem in Curcul. a. 4. sc. 1. v. 13, quod & *piscariam* substantive, Varro dixit: & Ulpianus, sed alii *picaria* legunt, de qua in *Pix*.

¶ Piscosus, *Amnis piscosus*, Ovid 3. Fast. v. 581. *Piscosum profundum*, Martial. l. 10. epigr. 37. Fischreich.

¶ Pisculentus, idem. *Loca pisculenta*, Plaut. Rud. 4. sc. 2, 2. *Pisculentissima stagna*, Solin. c. 4. de Sardinia. *Pachynum pisculentissimum*, ibid. c. 4. de Sicilia.

¶ Piscina, in qua pisces aluntur, ein Teich / Vivarium, ein Halter. *Piscina publica*, Cic. 3. ad Q. frat. ep. 7.

¶ Piscinarius, qui piscinis delectatur. Sic Cicero Lucullum & Hortensium *piscinarios* appellat, l. 1. ad Attic. ep. 19. Vide Varr. lib. 3. cap. ult.

¶ Piscifluus. *Piscifluus Rhenus*, Theodulf. l. 2. Carm. v. 579.

PISĪDIA, regio Asiæ inter Pamphyliam & Phrygiam majorem, ut Lydiam Lyciamque quodammodo contingat. Vide Geograph.

¶ Pisidæ, arum, incolæ ejus regionis. Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 241

Finibus obliquis Lydi Pisidæque feroces
Continuant australe latus.

Et ibidem v. 465

Pamphylos Pisidasque rapi.

PĪSINNUS, antiquum vocabulum, puerum significans. Labeo apud veterem Schol. Persii ad Sat. 1.

Crudum manduces Priamum Priamique pisinnos.

Martial. lib. 11. epigr. 73

Drauci Nata sui vocat Pisinnam,
Collatus cui Gallus est Priapus.

PISISTRĂTUS, Πεισίστρατος, Atheniensis Tyrannus eloquentia clarus, tempore Servii Tulli regis Romani.

Piso, pisere, vide *Pinso, pinsere.*

PĪSŌNES, nobiles Romani, ex Numæ Pompilii familia, sic dicti vel a *piso*, ut a lente Lentuli: vel a *pisendo*, uti Plinius censet: cum quo & auctor Panegyrici in Pisonem facit, quando scribit:

- - - - nam quid memorare necesse est,
Ut domus a Calpo nomen Calpurnia ducat?
Claraque Pisonis tulerit cognomina prima,
Fumida callosa cum pinseret hordea dextra?

Fuit Calpurniæ gentis cognomen.

¶ Pisonianus, a, um, ut, *Pisonianum vitium*: id est, mira libido loquendi, quo vitio laboravit L. Piso. B. Hieronymus ad Oceanum epist. 83 *Primum spinosulus noster obmutuit: deinde Pisoniano vitio, cum loqui nesciret, tacere non potuit.* Hoc vitii genus Græcis λαλιά; & eo qui laborarent λάλοι, Latinis *Linguaces, Lingulacæ, Locutuleji* appellati. Vide Theophrasti Characteres & ad eos Casaub. itemque Gellium l. 1. c. 15.

PISSASPHALTUS, πισσάσφαλτος, pix bitumine mixta, à πίσσα & ἄσφαλτος, bitumen, Bergwachs / Plin. libr. 35. cap. 15. vide Epitomen.

PISSELAEON, πισσέλαιον, oleum ex pice, Plin. l. 24. c. 5, *Fit ex eo* [cedri succo] *oleum, quod pisselæum vocant.*

PISSOCĒROS, πισσόκηρος, melligenis genus ex cera & pice sive resina mistum. Plin. lib. 11. cap. 7 de apum mellificio. *Prima fundamenta operis comosin vocant periti, secunda* pissoceron, *tertia* propolin.

PISTACIUM, πιστάκιον, Pistacia vel Pistacea, nucis genus sunt, welsche Pimpernüß. Matthiol. Hæc amygdalis fructum breviorem, sed nobiliorem faciunt. Palladius de insitione v. 157

Quin & amygdaleos subeunt pistacia ramos,
Et meritum majus de brevitate petunt.

PISTILLUM, instrumentum, quo in pilam seu mortarium imposita contunduntur, der Stösser im Mörsel. Colum. lib. 12. cap. 55.

Pistrinum vide in *Pinso.*

PISTRIX, sive Pistris, marina bellua, quæ & Pristis & Physeter, & Physalus, φυσητήρ, φύσαλος, dicitur. Vide *Pristis.* Flor. lib. 3. cap. 5. n. 16. de nuncio obsessam Cyzicum adnatante: *videntibus procul quasi marina pistrix evaserat.*

¶ 2. Sidus item cæleste, quod & Cetus dicitur. Cicero in Arat. v. 664 ed. Grot. *Et fera pistrix labitur*; i. e. occidit. Avienus in Phænom. v. 775

- - - rutilat subter Nereia pistrix.

Obliquis differunt Pistrix & Pistris. Cicero ibidem v. 398

A *Pistricis spinæ valida cum luce refulgens.*

Et Germanicus Cæsar in Arat. cap. de Pisce Notio:

E quibus una magis sub cauda flamma relucet
Squamigeræ Pistris.

¶ 3. Pistris, navis nomen apud Virgil. lib. 5. Æn. v. 154 &c. alii *Pristis* legunt, quod idem est. ¶ 4. Pistrix fœm. a *Pistor*, vide in *Pinso.*

PISUM, πίσον, pisa, legumen notum, Erbsen. Plin. l. 18. c. 12. *Ex leguminibus Novembri feruntur lens, & in Græcia pisum.* Et paucis interjectis: *Pisum in apricis seri debet, frigorum impatientissimum. Ideo in Italia & in austeriore cælo non nisi verno tempore, terra facili ac soluta.* Adde Columell. l. 2. c. 10. Ex quibus apparet, delicatius pisum, quam ervum esse, & fere respondere illi generi, quod in hortis plantamus. Garten-Erbsen. De Ervo, ut vulgari legumine, Columella dicto cap. sub finem. Adde supra in ipso illo vocabulo.

PITHAULES, ut *Ascaules*, de quo supra dictum. Proprie qui doliolo vel cado cantat. Usus Seneca est epist. 76 post princ. *Quis sit pithaules bonus, judicatur.* Et Vopiscus in Carino c. 19 de ludis: *choraulas centum: etiam pithaulas centum: pantomimos & gymnicos mille.* Ubi Salmasium vide. Nostro more est fere ein Sack-Pfeiffer.

B PĪTHĒCUS, πίθηκος, simia, unde Pithecusam insulam dictam volunt nonnulli atque in iis Ovidius lib. 14. Metamorph. Fab. 3. quos tamen castigat Plinius, qui à figlinis doleariorum sic appellatam docet l. 3. c. 6. Sane πίθος dolium est. ¶ De *Cercopitheco*, vide supra suo loco. ¶ Plautus ab hac appellatione *Pithecium* deformem dixit mulierem, in Milite act. 4. sc. 1. v. 42. Ein ungeschaffen Weib.

PĪTHO, πειθώ, persuadendi dea, Suadela, ut a Quintiliano & Horatio 1. Epist. 6. v. 38 nominatur. Cicero de Clar. Orat. cap 15 *πειθώ quam vocant Græci, hanc Suadam appellavit Ennius.*

PITHOEGIA, πιθοίγια, festum quo vini dolia primum relinebantur, a πίθος, *dolium*, & οἴγω, *aperio.*

PĪTISSO, pitissare, modice vel paullatim degustare, apud Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 48. *Pitissando modo mihi quid vini absumsit?* Kosten / meilich schmecken / schlärffen. Vet. Gloss. ἀπογεύομαι, *Pitisso, degusto.* Vide Scaligerum ad Manilium p. 455. & Guyetum ad Terentii paullo ante productum locum: qui *pitisso* scribit. Scaliger *Pytisso.* Inde *Pitysma*, sive *Pytisma* est apud Juvenalem. Vide *Pytisma.*

PITTACIUM, πιττάκιον, epistola brevis & modica, ut Isidorus exponit. Vet. Gloss. πιττάκιον, *Pittacium, Brevis.* *Breves* enim substantive, ut loquuntur Grammatici, pro brevibus libellis, epistolis, ein Zettel. Petron. Satyrico p. 80 *Statim allatæ*
C *sunt amphoræ vitreæ diligenter gypsatæ, quarum in cervicibus pittacia erant affixa cum hoc titulo, FALERNUM OPIMIANUM ANNORUM CENTUM.* Pro *albo* sive *brevi*, (*brevis* enim proprie album) posuit Lampridius in Severo cap. 21. *De promovendis*, inquit, *etiam sibi annotabat & perlegebat cuncta pittacia.* Ubi Casaubonus: *Pittacia, id est, breves, ut modo dixit. Sed* pittacia *dicuntur pice vel malthâ illitæ breves tabulæ, in quibus elogia scribebantur & id genus alia, quæ paucis verbis possunt comprehendi. Ut illa Polybiana pittacia, de quibus aliquid ad Suetonium notare meminimus* l. 2. *Vox est origine Græca πιττάκια ἀπὸ τῆς πίττης, usu vero Romanorum*, &c.

¶ 2. Apud Celsum lib. 3 cap. 3 *pittacium* pro panniculo medicamento illito, qui capiti vel præcordiis applicatur, ponitur. Ein Pflaster.

PĪTTĂCUS, Πιττακός, Mytilenæus de numero septem fuit Græciæ sapientum, Crœsi regis tempore, cujus hæc de moribus præcepta Ausonius dat in Sapientibus:

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.
Bono probari malo, quam multis malis.
Pareto legi, quisque legem sanxeris,
Plures amicos re secunda compara;
Paucos amicos rebus adversis proba.

Idem cum Reipub. summæ aliquando præfuisset, ab ea recedens,
D *Quam difficile*, pronunciavit, *est bonum virum esse*, ὡς χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, Plutarch. in convivio 7 Sapientum. Legem etiam sanxit, ut ebrii peccantes majori pœna afficerentur, quam sobrii. Aristot. libr. 2. Polit. cap. ult. Laertius, Suidas, uterque in Pittaco.

PĪTUĪTA, φλέγμα, humor redundans, & ex ore naribusque fluens, catarrhus, der Unflath / so man aus Maul und Nasen auswirfft. Prima autem in *pituita* semper producitur. Nam in illo Horatii l. 1. epist. 1. extrema:

Præcipue sanus nisi cum pituita molesta est:

συνίζησις, & *pituita* trisyllabum est: & in illo Persii Sat. 2, 57

Somnia pituita qui purgatissima mittunt.

Sane Catullus produxit Epigr. 20

Muciusque & mala pituita nasi.

¶ Pituitosus, rotzig / schnupffig. catharrosus. Cic. de Fato c. 4 *Videmus in aliis* [locis] *esse pituitosos, & quasi redundantes: in aliis exsiccatos atque aridos.*

PIUS,

PIUS, qui Deo fidit, Deum metuit, colit; qui officium suum præstat parentibus, cognatis, amicis, patriæ. Gottseelig/ Gottsfürchtig/ fromm. *Pium ac pudicum ingenium*, Terent in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 77. *Piæ preces*, ein andächtiges Gebet/ Livius lib. 34. cap. 3. ¶ 2. Significat & benignum atque clementem. Claudianus ad Honor. 4. conf. v. 275

Sis pius inprimis; nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deus æquat clementia nobis.

Hinc Antoninus Imperator a clementia, *Pius* cognominatus est. Marcus Philosophus in Epistola ad Faustinam apud Vulcatium in Avidio Cassio: *Non enim quicquam est, quod imperatorem Romanum melius commendet gentibus, quam clementia. Hæc Cæsarem Deum fecit, hæc Augustum consecravit, hæc patrem tuum inprimis PII nomine ornavit.* Vide & Capitolinum in Pio. Quamquam alii sic dictum volunt a pietate in Socerum, quem senem & fessum ætate manu sublevasset. Quemadmodum Metellus etiam, & primus quidem *PII* cognomen meruit, quod patrem lacrymis & assiduis precibus ab exilio revocavit. Similiter & Tiberium nonnulli *Pium* appellare voluerunt, quod ex Illyrico revocari se nullis modis passus est, priusquam id formidolosissimum bellum confecisset. De quo lege Suetonium ejus vitâ cap. 16. & 17. ¶ 3. Sic & pro blando & quod non grave, sed jucundum potius & amœnum est, usurpatum. Sic *pium cælum* Germanicus Cæsar Arateis dixit v. 266. & v. 633. ut quidem H. Grotius locum utrumque corruptissimum emendavit. Quem vide. Martianus Capella lib. 1. de Jove, ad ejus planetæ naturam respiciens:

Tene igitur, illo quo benignus numine es
Deposco, cæli blanda temperatio,
Piumque culmen.

Idem lib. 6. metro 2

Moxque imitata pium lactea luna diem.

¶ 4. Pius etiam suavis est, non pugnax. Barth. ad Stat. Silv. p. 63. Sed aliunde non probat, quam ex Catulli loco, quem mox sub altera seu *docti* notione suppeditabimus. Addit, ut firmior sententia sit, Dusæ patris interpretationem. ¶ 5. Pium pro docto Catullus posuit in illo Carm. 16

Nam castum esse decet pium Poetam
Ipsum, versiculos nihil necesse est.

¶ *Piissimus*, superlativus a *pius*. Cicero 13. Philipp. cap. 19 vocat *verbum novum, quale omnino nullum in Linguâ Latina sit.* Verum parvi hanc censuram æstimarunt sequentis temporis Scriptores, Curt. 9, 6, 17. Seneca Rhetor Controv. 27. & Philosophus Consolat. ad Polyb. cap. 26. Sulp. Severus Dial. 3. cap. 16, qui omnes *piissimus* dicere non sunt subveriti. Ut innumeras inscriptiones antiquas taceamus, quibus vel parentes, vel liberi, vel fratres *piissimi* laudantur. v. g. apud Gruter. pag. 575. n. 5 PATRI PIISSIMO ET INDVLGENTISSIMO. & p. 689 n. 1. FILIO PIISSIMO BENE MERENTI, &c.

¶ *Pientissimus* etiam frequens in antiquis inscriptionibus, ut Operum Gruteri & Reinesii indicibus, qui appellationes adfectuum continent, probatissimum est. Pauca exempla sufficiant. Gruter. pag. 369. n. 5 PATRI PIENTISSIMO: & pag. 752. n. 3 MATRI PIENTISSIMAE: & p. 636. n. 7 FRATRI OPTIMO PIENTISSIMO: & pag. 600. n. 8 FIL. OPT. PIENTISS. &c.

¶ Pie, ut, *pie, humane facere*, id est, clementer, vel ex officio; Terent. in Adelph. 3. sc. 4. v. 13. *Piissime*, Senec. ad Polyb. c. 34 de Cajo Cæsare fratris Lucii obitum lugente: *piissime & fortissime tulit.* Adde quæ mox in *Impie* dicemus.

¶ Pietas, *gravissimum & sanctissimum illud nomen, fundamentum omnium virtutum*, quemadmodum Cicero inquit pro Plancio cap. 12. *Regula virtutum pietas, & principium quidem*, quemadmodum Philo dixit, *sicut Deus ipse auctor omnium est.* Verba ipsius lib. de Decalogo ista sunt: ἀρχὴ δ᾽ ἀρίστη πάντων τῶν ὄντων θεός, ἀρετῶν δ᾽ εὐσέβεια. Est igitur pietas in Deum, parentes, liberos, cognatos, patriam, &c. Gottseligkeit/ Frömmigkeit/ Gehorsam gegen die Eltern/ Treue gegen das Vaterland 2c. Cicer. lib. 1. ad Famil. Epist. 1. princ. *Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus, mihi ipse nunquam satisfacio.* Ubi plura Manutius affert. Idem 2. de Invent. cap. 22 *Pietas erga patriam, aut parentes, aut alios sanguine conjunctos officium conservare monet.* Lipsius lib. 1. de Constantia cap. 11 *Legitimum debitumque honorem & amorem in Deum ac parentes* definit. *Colere pietatem*, Cic. somn. Scip. thun/ was man Eltern/ Freunden schuldig ist. *Vultu sæpe læditur pietas*, Idem pro S. Rosc. cap. 13. ¶ 2. Justitia item, benignitas, clementia, *Pietatis* nomine significatur passim apud auctores. Vide Fabri Semestria. Unde Claudianus *rigori* opponit Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 513.

¶ Impius. Compositum, a pietate alienus, Græci ἄθεον, dicunt, Gottlos. Et, *Filius impius in patrem*, &c. ungehorsam. *Impia bella suscipere*, Curtius lib. 4. cap. 1. *Impiissimus*, Auson. ad Gratian. Et Hieronymus epist. 26 ad Pammachium, cap. 2 *Rex impiissimus.* ¶ 2. Item immitis, sævus. Horatius Epod. 5. v. 13

Impube corpus, quale posset impia
Movere Thracum pectora.

A ¶ Impie, *Impie facere*, i. e. contra officium. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 16 *Qui astra videt, non indocte solum, verum etiam impie faciat, si deos esse neget.* Idem lib 5. Tuscul. cap. 2 *Vituperare quisquam vitæ parentem* [philosophiam] & *hoc parricidio se inquinare audet? & tam impie ingratus esse, ut eam accuset, quam vereri deberet?* Superlativus *Impiissime.* Salvianus lib. 3. de Avar. p. 98 *Nunc impiissime nullis omnino a suis minus relinquitur, quam quibus ob Dei reverentiam plus debetur.* Invehitur in eos parentes, qui liberos religionem professos hereditate excludunt. Vide Rittershusium ad h. l. Et Marcellus ac Faustus libello precum ad Imperatores pag. 26 ed. Sirmondi: *Advertit sapientia vestra, Ariminensem Synodum piissime cœptam, sed impiissime terminatam.*

¶ Impietas, das Gottlose Wesen. Cic. de finibus lib. 4. cap. 24 *Etsi impietas molita quidpiam est, quamvis occulte fecerit, nunquam tamen confidit, id fore semper occultum.* ¶ 2. Aliquando & crimen læsæ majestatis sic appellatur. Tacitus 6. Annal. cap. 47 *Dein multorum amoribus famosa Albucilla defertur impietatis in principem.* Ita & Deo ἀσεβείας voce non semel est usus, ut in Tito: itemque in Nerva pr.

PIX, icis, πίσσα, resina ex pinu, Pech. *Pix ferventissima*, vide mox in *Picare*, heiß Pech. *Pix liquida*, Plin. 16 c. 11. zerlassen Pech. *Cælum pice nigrius*, Ovid. epist. Leandri 18. v. 7. der Pechschwartze Himmel. *Picem calidam bibito*, sauff höllisch Pech/ Plaut. Mercat. act. 1. v. 29. Est quoque in tortorum instrumentis. Plautus Captiv. act. 3. sc. 4. v. 65 *Atra pix agitet te*

B *apud carnificem.* Lucretius lib. 3. v. 1030

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.

¶ Piceus, adjectivum. *Piceus nimbus*, Stat. lib. 1. Theb. v. 97. *Picea caligo*, Virgil. 2. Georg. v. 309. *Piceæ nubes*, Pechschwartze Wolcken. De nigrore enim fuliginis hoc verbum sæpius dicitur. Ovidius 11. Metam. v. 549

- - - inductâ piceis e nubibus umbrâ
Omne latet cælum.

¶ Picare, pice illinere, verpichen. *Dolia picare*, Suet. Claud. cap. 16. & Columella lib. 12. c. 18 *Dolia cæteraque vasa picanda sunt.* Et paullo post: *ferventissima pice infusa picatur.*

¶ Picatus, ut, *Dolium picatum*, Colum. 11. cap. 2. *Vinum picatum*, Martial. lib. 13. epigr. 107. Qui &

¶ *Piceatus*, dixit in furem lib. 8. epigr. 59

Non fuit Autolyci tam piceata manus.

Eine Hand/ die ankleben läst.

¶ Picaria; vel ubi foditur pix (est enim pix quædam fossilis, Plinio teste) vel ubi coquitur, eine Pechhütte. Cicero de claris oratoribus cap. 22. *Nam cum in silva sua facta esset cædes, notique homines interfecti, insimularenturque familia, partim etiam*

C *liberi societatis ejus, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio Coss. redemisset &c.* Ulpianus L. inter publica 17 D. de Verbor. significat. *Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiscus capit. Quale est vectigal portus vel venalium rerum, item salinarum & metallorum, & picariarum.*

¶ Impicare, pice illinere, Colum. lib. 12. c. 29 *Amphoram novam oblinito & impicato diligenter.*

¶ Oppicare, verpichen. Cato de R. R. cap. 120 *In amphoram mustum indito, & corticem oppicato.*

PLACENTA, æ, πλακοῦς, libum farinaceum, ein Kuchen. Plin. 7. cap. 53 *Cum in cæna placentam appeteret.* Placentarum differentiæ multæ sunt, ut, *Teganitæ*, τηγανῖται, Pfannkuchen. τήγανον, sartago. *Placentæ tortiles*, στρεπτοὶ ἢ στρεπτίκιοι, Sprützkuchen/ &c. Vide Athenæum lib. 2. Ὀβελίαι, Spießkuchen.

¶ Placentarius, qui placentas conficit. Vet. Gloss. πλακουντάριος, *Placentarius, dulciarius*, ein Kuchenbecker.

PLACEO, placere, gratum esse, gefallen. Ovidius 2. de Amore eleg. 4. v. 20

- - Cui placeo, protinus ipsa placet.

Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 1 *Exspecto, quid istis placeat de epistola ad Cæsarem. Neque Jupiter, seu pluat, omnibus placet, seu*

D *sit serenus*, Theognidis est v. 25

οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὔθ᾽ ὕων πάντεσσ᾽ ἁνδάνει, οὔτ᾽ ἀνέχων.

Wer kans allen recht machen?

Placere sibi, viel auff sich halten/ sich seines Thuns freuen. Cicer. 2. de Orat. cap. 4. *Ego nunquam mihi minus, quam hesterno die placui.*

¶ 2. Usurpatur sæpius impersonaliter, *placet, placuit* & *placitum est.* Ut *doctissimis, sapientissimusque placuit*, id est, doctissimi censuerunt, für gut ansehen/ Cic. lib. 1. de Divin. cap. 49. Et, *Postridie placuit, ut breviter sententias diceremus*, Idem lib. 1. famil. epist. 2. *Placitum est mihi*, hoc est, visum est mihi. D. Brutus 11. fam. epist. 1. *Placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi.* ¶ 3. Elegans usus hujus verbi in expostulationibus. Tibullus in Priapejo:

Placet Priape? qui sub arboris comâ
Soles sacrum revinctus pampino caput
Ruber sedere &c. Vide ibi Scaliger.

¶ Placentia, Latinis veteribus dictus habitus animi vitiosus ille est,

le est, qua semper studemus placere: Græcis *ἀρέσκεια* appellatur; de qua Theophrastus in Characteribus & ibi Casaub. in Glossis Cyrilli & A

¶ *Placor* vocatur, Ἀρέσκεια, *hic placor.*

¶ Placitus, adject. Ovid. Epist. Helenæ v. 98

Est virtus placitis abstinuisse bonis.

Superlativum *Placitissimus*, Justino lib. 18. c. 3, 9. Gronovius & Grævius, viri summi, vindicarunt: ille etiam Statio 12. Thebaid. v. 302. idem autem est, quod gratissimus, acceptissimus.

¶ Placitum, placita dicuntur decreta. *Medicorum placita*, Satzungen/ Ordnung/ Plin. lib. 14. c. 22.

¶ Placibilis. Tertullianus Resurr. Carn. cap. 47 θυσίαν εὐάρεστον Rom. 12. 1, vertit *hostiam placibilem Deo.*

¶ Complacere, ut simplex Placere. Atque ita sæpe passive. Ut, *Postquam me amare dixi, complacita est tibi*, Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 21. Et Plautus Rud. act. 1. sc. 3. v. 3 *Hoc Deo complacitum est*, hoc est, placuit. Gellius lib. 1. cap. 21 *Neque id soli Hygino, sed doctis quibusdam etiam viris complacitum.* Proprie pluribus una placere, ex compacto & conventione placere & approbari. Idem Gellius lib. 17. cap. 9 *Quænam vero* [litera] *pro qua scriberetur, ante iis complacebat.* Quod paullo ante dixit: *Erat conventum inter eos clandestinum* &c. Sie warens unter einander einig worden. B

¶ Perplacere, sehr wohlgefallen. *Lex mihi perplacet*, Cic. 3. Att. epist. 23.

¶ Displicere, minùs placere, nicht gefallen/ mißfallen. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 2 v. 28 *Prius quæso disce quid sit vivere, ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.* Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 18 *Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore*, bin mir selber gram. Gellius lib. 1. c. 21 *Cum ei displicita esset insolentia & insuavitas illius.*

¶ Displicentiam quoque Seneca dixit, lib. de tranquillitate vitæ cap. 2, *Tædium & displicentia sui*, der Verdrieß/ und Ungefallen an ihm selbst.

PLĂCĬDUS, ut, *mare placidum*, Virg. eclog. 2. v. 26, *venti placidi*, id est, quieti, Æn. 5. v. 763 stille. *Cum fervet maxime, tam placidum ut ovem reddo*, Terent. Adelph. act. 4. sc. 1. v. 18. Nam etiam de pecoribus dicitur. Sic Columella lib. 6. c. 20 *tauros membris amplissimis, moribus placidis laudat*, hoc est, tractabiles, qui cornu non petant. Hominibus ergo & feris commune est. Cicer. pro Cæcin. cap. 10 *Placidum mollemque aliquem reddere*; Et Seneca extremo lib. 1. de Ira: *Neque quicquam magnum est, nisi quod simul & placidum*, sanfftmüthig/freundlich. *Nihil eisdem placidius erat*, Livius lib. 3. cap. 14. *Loca placidiora*, Palladius lib. 1. cap. 6. *Placidissima unda arenosi Tibridis*, Ovidius 1. Fastor. v. 241. Et *Somnus deorum placidissimus*, Idem 11. Metam. v. 623. C

¶ Placide, sine tumultu, quiete, in der Stille / gedultig. *Dolorem placide sedateque ferre*, Cic in Tuscul. lib. 2. c. 24. *Loqui placide sedateque*, mit Glimpff/ ohne Zorn. *Placide ire*, sachte gehen / Plautus Pseud. act. 1. sc. 3. v. 14. ¶ Placidiùs Compar. Sallust. Catilin c. 39 *quò plebem in magistratu placidius tractarent.* Et Superl. Augustinus Confession. lib. 6. cap. 1 *promiseras placidissime.*

¶ Placiditas, lenitas: Glimpff. Gellius ex Servio Claudio lib. 13. c. 21. extr. NERIO *dictum quasi NEIRIO, hoc est, sine ira & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precamur.* Ammianus Marcell. lib. 29. c. 10. *Alypius quoque ex Vicario Britanniarum placiditatis homo jucundæ.* Idem ante lib. 27 *placiditatem corporum* dixit. Pecudibus tribuit Lactantius lib. 6. c. 15. Locutus de Stoicis, qui affectus homini ereptum eant, addit: *Quod tale est, quale si velint aut metum detrahere cervis, aut venenum anguibus, aut iram feris, aut placiditatem pecudibus.*

¶ Implacidus, sævus, non placidus. Horat. 4. Od. 14

Drusus Germanos, implacidum genus, D

Dejecit, &c.

Et Martem alloquitur Statius principio 9. Thebaid. *Divûm implacidissime.*

¶ Placitare, Verb. frequent. Plautus Bacch. act. 4. sc. 10. v. 5 *Neque placitant mores*, id est, non placent, non probantur.

PLĂCO, placare, mitigare, lenire, mitem ac placidum reddere, zu Frieden stellen / versühnen / stillen / ut, *placare sibi aliquem*, Cic. 13. fam. ep. 1. ihm einen zum Freunde machen. *Placare odia improborum*, Idem pro Domo c. 17. *Nostræ sunt inter nos iræ, discordiæque placandæ*, Idem de Arusp. resp. extrem. Et, *Impius ne audeto placare donis iram Deorum*, Idem de leg. lib. 2. c. 9.

¶ Placatus, ex participio factum adjectivum. Plin. lib. 2. c. 63. extr. *placatiore Deâ.* Livius lib. 2. c. 60 *placatior patribus exercitus rediit.* Et lib. 37. c. 45 *Placatiore eo & sua & regis spe invento.* Cic. 1. Tuscul. cap. 41 *Mors somno similis est, qui nonnunquam, etiam sine visis somniorum, placatissimam quietem affert.*

¶ Placate, adverb. sine perturbatione, ohn Ungedult / versöhnlich. *Omnia humana placate & moderate feramus*, Cic. 6. fam. epist. 1. Et comparative, *Remissius & placatius ferre aliquid*, eod. libro, epist. 13 ad Ligarium.

¶ Placatio, Befriedigung. Cicero 3. Nat. Deor. cap. 2 *Nostra civitas nunquam profecto sine summa placatione deorum immortalium tanta esse potuisset.* A

¶ Placabilis, e, qui facile placatur. Ovid. 3. Trist. eleg. 5

Quo quisque est major, magis est placabilis iræ,

Et faciles motus mens generosa capit.

¶ Placabilitas, Sanfftmuth/ Lindigkeit. Cic. 1. Off. cap. 25 *Nihil laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate atque clementiâ.*

¶ Placamen. *Placamina cælestis iræ instituere*, Livius lib. 7. cap. 2. &

¶ Placamentum, pro re, quâ quis placatur, Sühnopffer. *Placamenta Deorum*, Plin. 8. c. 47. Et, *placamenta hostilis iræ*, Tacitus Hist. 1. cap. 63.

¶ Complacare, idem quod simplex, Conciliare, ut *complacare judices*, Gell. lib. 7. cap. 3.

¶ Deplacare, valde placare; De enim auget. Zeno Veronens. Sermone 1. de Abraham: *Hæc mihi victima placet, hoc me sanguine deplacabis.*

¶ Implacatus, nicht gestillet/gesättiget. Ovid. 8. Metam. v. 851

- - - - - *implacatæque manebat*

Flamma gulæ.

¶ Implacabilis, unversöhnlich/ ut *ira implacabilis*, Ovid. 3. Pont. 3. v. 63. *Implacabilem se alicui præbere*, Cicer. in Pison. cap. 33.

¶ Implacabiliter, *Implacabiliùs irasci*, hart und unversöhnlich zürnen/ Tacit. 1. annal. cap. 13.

PLĀGA, πληγή, percussio, ein Schlag/ ein Streich. *Plagas pati*, Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 13. *perferre*, Cic. 2. Tuscul. cap. 17. Schläge vertragen. *Plaga injecta est cui*, pro Muræna cap. 23. *Infligere plagam mortiferam*, Idem in Vatin. cap. 8. *plagas ingerere*, Apulej. 9. p. 222. schlagen/verwunden. *Imponere*, idem est: & *Accipere*, pati. Cic. pro Sextio cap. 19 *Si mihi uni pereundum fuisset, ac non accipienda plaga mihi sanabilis, illis mortifera, qui eam imposuissent*, &c. *Vulnerari aliquot plagis*, etliche Wunden bekommen. Nepos Eumene cap. 4. Rursus Cic. 9. fam. epist. 16 *Levior est plaga ab amico, quam a debitore.* Idem pro Flacco cap. 27 vocat vetus proverbium, *Phrygem plagis fieri solere meliorem.*

¶ Plāgōsus, plagis plenus, ut *dorsum plagosum*, Apulejus lib. 9 pag. 222. h. e. vibicibus notatum. ein Buckel voll Schläge. ¶ Deinde active, qui infert crebro plagas, der gern zuschlägt/ quomodo Horatius Orbilium, magistrum suum, *plagosum* dixit lib. 2. epist. 1. v. 70.

¶ Plāgiger, plagas ferens, patiens seu ad plagas natus & damnatus. *Plagigera genera hominum*, Plautus Pseud. act. 1. sc. 2. v. 20.

¶ Plagigerulus, idem. Plautus Mostell. 4. sc. 1. v. 19 usus est.

¶ Plagiator, idem qui plagosus active. Hieronymus Epist. 6. ad Florentium: *Magistrum pueri tui, plagiatorem ejus esse, non dubium est.*

PLĂGAE, correpta priore, & plurale, retia dicuntur. Unde *disponere plagas*, Seneca Thyeste v. 491. Et *Tendere plagas*, Cic. 3. Off. cap. 17. Netze stellen: & metaphoricum illud, *in plagas incidere* apud Ciceron. 7. Verrin. c. 58, pro in periculum incidere. Servius ad illud Virgilii 6. Æneid. *Retia rara plagæ* &c. *Sciendum*, inquit, *PLAGAS propriè dici FUNES illos, quibus retia tenduntur, circa imam & summam partem.* Vetus Glossator: *Plaga*: κυνηγετικὰ λίνα. Alius Vetus Glossator pro perticis seu furcis videtur accipere, quibus tolluntur & sustinentur retia, quæ *σάλικες* Græcis appellantur. Ita enim ille: *σάλικες τῶν δικτύων αἱ στάσεις*, *Plaga.* additque: *Singulare non habet.*

¶ Plagium pro reti Gratius Cyneg. dixit v. 24.

Armorum casses plagiique exordiar astus.

Vide Barthium ibi.

¶ 2. Plāgæ, (etiam Singular. *Plaga*) in cæli terræve divisione dicuntur certi spatii tractus, Virg. lib. 7. Æn. v. 227

- - - - *dirimit plaga Solis iniqui.*

Et Statius 1. Silv. 2. v. 51

- - - *qua stat plaga lactea cæli*,

hoc est Via Lactea. Ovid. lib. 1. Metam. v. 48

- - - - *totidemque plagæ tellure premuntur.*

Vet. Gloss. *Plaga*, ζώνη οὐρανία καὶ γῆς.

¶ Plagulæ, chartarum folia: Vide *Charta.* Plinius enim lib. 13. cap. 12 de papyro Ægyptia: *Premitur prælis, & siccantur sole plagulæ.* ¶ Deinde genus peristromatis aut vestimenti est. Livius lib. 39. cap. 6 *Luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Asiatico invecta in urbem est. Ii primum vestem stragulam pretiosam, plagulas, & alia textilia advexerunt.*

¶ Plagusiæ, piscis genus apud Plautum Rudente act. 2. sc. 1. v. 9. Quod illud sit, incertum. Quidam *Pelagias* interpretantur: & ita Colvius legendum putat.

PLAGIUM, Menschen-Raub/ Lege 5. § 2 Dig. de re militari: *Si plagium factum, vel adgressura, vel abigeatus, vel quid simile accesserit.*

¶ Plagia-

¶ Plagiarius, ein Menschendieb. Cicero lib. 1. epist. 2. ad Q. frat. Licinium *plagiarium* appellat.

¶ Sed *Plagium* pro reti, vide paullo ante sub *Plagæ*.

PLANCVS, qui pedes planos habet, der gerade und schlechte Füsse hat / à *planta* seu *plancia*, quod vocabulum tabulam planam significare Festus ait, qui & Plautos *Plancos* dictos scripsit. Planci Romani Epistolæ luculenter scriptæ, inter familiares Ciceronis extant. Vet. Gloss. *Plancus*, πλατύπους.

PLANĒTA, πλανήτης, stella erratica, seu vaga potius dicta; non quidem à motu erroneo (cum motum certissimum habeant Planetæ) sed quod diversis spatiis ac intervallis moveantur. *Errones* has stellas dixit Nigidius, ut Gellius auctor est lib. 14. cap. 1. Planetæ septem sunt: *Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna*. De quibus pueri notent versum memorialem: *Post SIM SVM sequitur, ultima* Luna *subest*. ¶ A Planetis etiam est appellatio dierum hebdomadalis, *Dies Solis, Lunæ* &c. oppido antiqua. Dio Cassius lib. 37. pag. 37 Ægyptiorum institutum vocat, vetustis Græcis quidem ignotum, quod vero νῦν *nunc* [Dionis ævo] τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχωριάζει, *apud omnes gentes, & ipsos Romanos receptum usitatumque sit*. Caussam distributionis & appellationis geminam adfert. Vel enim dictos ita dies esse, quod cæli stellarumque ordo credatur talis esse, qualis in Musica harmonia, ubi ἡ διὰ τεσσάρων τὸ κῦρος συνέχειν πεπίστευται, *quæ per quatuor sonos fit, primas partes teneat*. Quodsi ergo hac ratione per ordinem Planetarum, pro dierum præsidio, decurras; novum illum ordinem oriri, quem in diebus ita appellatis observamus, ut Saturnum Sol; Solem Luna; hanc Mars &c. excipiat. Altera ratio, quam ex traditione Dio prodit, æque aut magis superstitiosa est. Nam XXIV horas diei naturalis ita distribuit, ut singulis horis suus Planeta ordine, quo in cælo locati sunt, adsignetur, primæ Saturnus, secundæ Jupiter &c. quo fit, ut vigesimam quartam Mars obtineat, & novum diem Sol auspicetur, ac terminet Venus; atque ita Luna initia det sequentis diei, &c. Adde Scalig. Proleg. de Emend. Temp.

¶ Planetarius, astrologus. Augustinus Confess. lib. 4. c. 3 pr. *Illos planetarios, quos mathematicos vocant, consulere non desistebam*.

PLANGO, plangere, proprie tundere, ferire, a *plaga*: unde primitus *plago*, deinde *plango*, ut, *tago* & *tango*, dicebatur. Lucret. lib. 2. v. 1154 *Nec mare nec fluctus plangentes saxa crearunt*. Ovidius 2. Metamorph. v. 584

Plangere nuda meis conabar pectora palmis.

Et lib. 9. Metam. v. 636

- - - *planxitque suos furibunda lacertos*.

¶ 2. Deinde quia ita in luctu palmis plangebant, id est, tundebant pectus, ab eo plangere pro lugere usurpari cœptum est, beweinen / betrauren / sich für Leid übel gehaben. Statius 11. Theb. v. 117 - - - *plangunt sua damna coloni*. Idem 12. Thebaid. v. 383 *mea funera plangis*. ¶ 3. *Plangunt & littora* apud Virgil. 1. Georg. v. 334. thönen wieder.

¶ Planctus, proprie percussio. Lucanus lib. 1. v. 24

Exigit ad sævos famulorum brachia planctus.

¶ 2. Lamentatio, luctus. Seneca Herc. Oet. v. 1545

Planctus immensus resonet per urbes.

Et *Segnes planctus*, Claudianus bell. Getic. v. 273 dixit vanos, inutiles, qui timidorum sunt & nihil agentium.

¶ Plangor, nomen aliud, percussio, planctus. Cicer. Philipp. 2. cap. 34 *Diadema imponebas cum plangore populi*: mit Betrübnüß und Weheklagen des Volcks. Virgil. Æneid. 2. v. 487

- - - *Fœmineis ululant plangoribus ædes*.

¶ Deplangere, idem quod simplex plangere, aut cum intentione. Ovid. 4. Metam. v. 545

- - - - *Cadmeida palmis*

Deplanxere domum.

PLANTA, tota superficies pedis inferior cum digitis, die gantze Fußsolen. ut *Plantæ alatæ*, Virg. 4. Æn. v. 259. *Pernices plantæ*, 11. Æn. v. 718. *Ancipiti figens vestigia planta*, Juvenal. 14. v. 272. Et, *plantis sidera contingere*, Propert. lib. 1. eleg. 8, 43. quæ felicitatis descriptio est. *Plantas ægri subterlinere*, Plin. lib. 28. c. 7. die Fußsolen mit was bestreichen. Hinc

¶ Plantaris, adjectivum, ad plantas pedum pertinens. Statius 1. Theb. v. 304 de Mercurio:

Summa pedum propere plantaribus illigat alis.

¶ Supplantare, pede supposito in terram dejicere, einen über ein Bein fallen lassen / ein Bein setzen. Cic. 3. Offic. cap. 10 *Qui stadium currit, supplantare eum, qui cum certet, aut manu depellere nullo modo debet*. Persius Sat. 1. v. 35

- - - *tenero supplantat verba palato*.

Proprie luctantium verbum est.

¶ Supplantator, qui supplantat. Hieronymus Epist. 83. cap. 3. ad Oceanum: *Rachel supplantatoris osculo salutatur*, id est Jacobi. Et Ambrosius epist. 60 *Ille est supplantator, qui usurarum captat emolumenta*. Adde Chrysolog. Serm. 154.

PLANTA, alia notione est φυτόν, herba, seu frutex, ein Gewächs / Pflantze. *Plantas ex seminario transferre in aliud*, Plin. lib. 17. cap. 11. pr. Item surculus, qui transfertur, ein Reiß oder Zweig / den man pfropfft oder versetzt. Virg. 2. Georg. v. 23

Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum

Deposuit sulcis.

Plantâ ponere, i. e. plantare, setzen / pflantzen: *Semine ponere*, i. e. serere. Columella lib. 11. cap. 3 *Mense autem Februario vel plantâ, vel semine*, (ruta subaudi, quod ex præcedentibus repetendum) *recte ponetur*. Palladius lib. 4. sive Martio, tit. 9 *Nunc & sinapis & caules optime seruntur vel plantantur*. id est, plantâ ponuntur. *Planta quæ sæpius transfertur, non coalescit*. Vide Chiliad. Αὐτίκα καὶ φυτὰ ἄλλα ἀ καρπιμά ἐςι γινέσθαι. Quintilianus lib. 8. cap. 3. *Generosioris arboris planta statim cum fructu est*.

¶ Plantarium, ipsa planta, & plantarum locus, seminarium. eine Pflantze / oder Setzreiß. Item Pflantzbeete. Plin. lib. 13. cap. 4 *plantaria instituere*.

¶ Plantārius, *plantaria arbuscula*, Columell. lib. 5. cap. 9.

¶ *Soliqua plantigera*, apud Plin. lib. 13. cap. 8 etiam legitur, Sanct Johannis Brod / so da Pflåntzlein von sich setzt. Vide *Siliqua*.

¶ Planto, plantare, pflantzen. Plin. lib. 17. cap. 10 *Punicæ plantantur*. Opponitur ei *serere*. Vide quæ paullo ante in *Planta* ex Palladio diximus.

¶ Plantatio. Pflantzung. Idem lib. 21. cap. 4. *plantatione proficiunt*.

¶ Plantator, ein Pflantzer. Augustinus epist. 112 *plantator & rigator*. Et Prosper Aquitanicus de Ingratis cap. 20

- - - *agro cum plantatore ministret*.

¶ Complantare. Vet. Gloss. *Complanto*, φυτεύω, καταφυτεύω. Ambrosius epist. 42 sub fin. *complantatus virtutibus*. Usus & Vulg. Interpres ad Roman. 6, 5 *Si complantati facti sumus similitudini mortis ejus*. Græce, σύμφυτοι γεγόναμεν.

¶ Complantatio. Eædem Glossæ: *Complantatio*, καταφύτευσις.

¶ Deplantare, *Ramum deplantare*, Colum. lib. 2. cap. 2. Et Plinius lib. 17. c. 16 *Quæ cortice nituntur tantum, vel leni aura ocyssime deplantantur*.

¶ Explantare, aussetzen. Columell. lib. 4. cap. 14 *Explantari ventis*.

¶ Transplantare, in alium locum plantam transponere, fortsetzen / anderswohin pflantzen. Sedulius lib. 1. cap. de idolorum cultoribus:

Nonnulli venerantur olus, mollesque per hortos

Numina sicca rigant, verique hac arte videntur

Transplantatorum cultores esse deorum.

PLANTĀGO, herba, quæ major est, & minor seu acuta, Schaffszunge / ἀρνόγλωσσον, *plantago major*, breit Wegerich / *plantago minor*, Spitzwegerich. *Plantago aquatica*, Wasserwegerich. Vid. Plin. 25. cap. 7.

PLANVDES, Monachus fuit, unus ex conservatoribus linguæ Græcæ. Transtulit Græce libellum de moribus regendis, qui Catoi inscribitur. Convertit & in eandem linguam opera Augustini annis aliquot ante Constantinopolim captam. Dicitur & fabulas, quæ Æsopi nomine circumferuntur, collegisse. E Latino certe in Græcum transtulit Ovidii Metamorphoses, Heroidas, Macrobii Saturnalia, & Somnium Scipionis. Collegit & libros septem Epigrammatum Græcorum, qui exstant. Mortuus est, antequam Constantinopolis a Turcis capta est, Maximus Planudes dictus. Vide Genebrard. Chronic. & Voss. de Poet. Græc.

PLANVS, planior, planum, æquabile, gleich und eben / ut, *Area planissima campi*, apud Ovid. Metamorph. 10. v. 86. *Area planior*, Palladius lib. 11. cap. 11. *Planus & æquus locus*, Cicer. *Plani pisces*, breite Fische / Plin. lib. 9. cap. 24. *Narratio plana*, aperta & perspicua dicitur, Cicer. Top. cap. 26. eine deutliche Erzehlung. Plautus in Persa act. 2. sc. 2. pr. *Satin' hæc tibi sunt plana, & certa?* Et, *Planum facere*, est declarare, klar darthun / Cicero in Verr. 2. cap. 14 *Cum planum facere multis testibus possim*. Item: *Planiore probatione videtur esse perspicuum*, Quintilian. lib. 2. cap. 20.

¶ Apud JCtos DE PLANO, & PRO TRIBVNALI opponuntur. Nam *de plano* cognoscit judex, cum in via atque in transitu, cum vel agendi gratia, aut alia de caussa magistratus prodierit, cognoscit. Tribunal autem editum erat levatumque. Itaque *pro tribunali* cognoscere, est ex superiore loco cognoscere. Nam *de plano* est ex æquo, non exaltato & sublimi loco. Ausonius Gratiarum actione ad Gratianum: *Has ego literas, quas in omnibus pilis atque porticibus, unde de plano legi possint, instar edicti pendere mandavero*. Vide Brissonium, itemque Cujacium lib. 7. Observ. cap. 29. nec non Torrentium ad Suetonium Tiberio cap. 33.

¶ Plane, aperte, clare, deutlich / unverblümt. ut, *plane & aperte loqui*, Cic. 2. de Fin. cap. 5. *plane & perspicue aliquid expedire*, 3. de Finib. cap. 5. extr. Et, *plane & dilucide loqui*, lib. 1. de Orat. c. 32. *apertissime & planissime aliquid explicare*, klar und deutlich darthun / eigentlich berichten / Cic. 4. Verr. c. 64.

¶ 2. Plane,

¶ 2. Plane, idem interdum etiam quod *omnino* est, gäntzlich/ durchaus. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 5. *Ad restem mihi quidem res rediit planissime*, da wird nichts anders aus. Sic *perfectè, planeque eruditus*, Cic. de Clar. Orat. cap. 81. Suetonius Claudio cap. 21 *Illud quoque planè quantumvis salubriter & in tempore* &c.

¶ Planiloquus, Plaut. Trucul. act. 4. sc. 4. v. 11 der ein Ding redet/ wie es ihm ums Hertz ist.

¶ Planipes, qui pedibus planis, hoc est, nudis incedit. Ita autem dicebantur Mimi: propterea quod nudis pedibus agerent. Vide Scal. ad Festum. *Planipes saltans*, Gell. lib. 1. cap. 11. *Planipes impudica & prætextata verba jaciens*, Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 1. Flachfüssig.

¶ Et *Planipedia*, comœdia argumenti humilis, cujus actores nudis incedebant pedibus. Donat. Diomedes.

¶ Planities, loci æqualitas, ein eben/ breites und flaches Feld/ die Ebene. Cicero lib. 1. Divin. cap. 1 *Assyrii propter planitiem regionum, quas incolebant, cœlum* &c. *observarunt*. Livius lib. 9. c. 31 *Postquam prima signa planitiem summam cœperunt, sensitque acies, æquo se jam institisse loco*.

¶ Vitruvius *Planitia* formavit. Lib. 7. cap. 3 *Planitiæ coronarum sunt periculosæ*. Et lib. 9 cap. 8 *quæ est in planitia*: & mox, *planitiæ æquilatatio*.

¶ Planitas, idem. Metaphorice perspicuitas, simplicitas. Auctor Dial. de causs. corr. eloq. cap. 23 *sententiarum planitas*.

¶ *Planula*, ein Tischerhöbel. Sed Onomast. Vet. *Planula*, ἐγχοπις.

¶ Planescere, planum fieri. Paullinus Nolanus Carm. 6. v. 314 de Baptista ex Esa. 40 - - - *totum coget planescere mundum*.

¶ Complanare, gleich/ schlecht und eben machen. *Domum complanare*, Cic. dixit pro domo sua cap. 38, pro demoliri aut solo æquare.

¶ Complanator. Apulejus Apologia p. 277 (ed. Elmenh.) *pulvisculus complanator tumidulæ gingivulæ*, Zahnpulver.

¶ Explanare, planum facere, declarare, erklären/ klar darthun. *Apertius explanare*, quod non intelligatur, Cic. 2. fin. cap. 19.

¶ *Vox explanabilis*, eine vernehmliche deutliche Rede/ Seneca lib. 1. de Ira cap. 3.

¶ Explanatio, interpretatio. Cicer. lib. 1. de divinat. c. 51. *Quod erant multa obscura, multa ambigua, explanationes adhibitæ sunt interpretum*.

¶ Explanator, interpres. Cicer. cit. loco: *Sunt explanatores oraculorum & vaticinationum, ut grammatici poetarum*. Et Lactantius lib. 6. c. 8 *Neque est quærendus explanator aut interpres ejus alius*.

¶ Explanate, aperte, deutlich/ vernehmlich. *Explanate scriptum*, Gellius lib. 16. cap. 8. *Explanatiùs definire*, Cic. in Oratore cap. 33.

¶ Inexplanatus, non explanatus. *Inexplanatæ linguæ esse*, Plin. lib. 11. cap. 37. sect. 65. schwere Zungen haben / unvernehmlich reden.

PLANVS, brevi priore, pro impostore, Græcum est, πλάνος, ein Teuscher und Betrüger. Vet. Gl. *Planum, Fallacem*, ἀπὸ τοῦ πλανᾶν. Aliæ Glossæ: πλάνος, *erroneus, erraticus seductor*. Petronius: *Notavit me miles: sive ille planus fuit, sive nocturnus grassator*. Idem sub f. Satyrici: *Unde plani autem, unde levatores viverent, nisi aut lucellos aut sonantes ære sacellos pro hamis in turbam mitterent*. PLANVS, erro, qui sine noxâ discurrit; GRASSATOR, qui molitur cædes aut prædam captat. Cicer. pro Cluentio cap. 26 *Hic ille planus improbissimus quæstu judiciario pastus*. Quod & Gellius observat lib. 17. cap. 7. Usus & Horat. lib. 1. ep. 17. Arnob. lib. 2. pag. 39. & Tertull. lib. 3. contra Marcion. c. 15. extr.

PLASMA, ătis, Græcum est, πλάσμα, à πλάττω, fingo, formo. *Plasma*, figmentum, ein Gemächt / Töpfferwerck. Ausonius Ep. 10. pr *Si qua fides unquam falsis adhibenda figuris,*
Nec plasma semper allinunt.

Persius Satyr. 1. v. 17
Sede leges celsa, liquido cum plasmate guttur
Collueris.

Ubi plasma sorbitiuncula est, quâ colluebantur fauces, ne raucedine asperæ vocem corrumperent. Vide ibi Casaubonum. Quintilianus lib. 1. cap. 8 *Sit autem inprimus lectio virilis, & cum suavitate quadam gravis, & non quidem prosæ similis, quia carmen est, & se Poetæ canere testantur: non tamen in canticum dissoluta, nec plasmate (ut nunc à plerisque fit) effœminata*. Ergo hæc plasmata recitantes adhibebant, non tam ut tuerentur vocem, naturamque ejus, quàm ut inflecterent & delicatiorem efficerent. Quod idem Persius paullo post *eliquare*, & *tenero palato supplantare verba* v. 35 dixit. Vox, quæ hoc modo emendata non est, ἄπλαστος Plutarcho dicitur. In primis hoc verbo delectantur Christiani scriptores, & quidem pro corpore creato seu creatura usurpantes. Prudentius hymno omnis horæ v. 91
Quid tibi, profane serpens, profuit rebus novis
Plasma primum perculisse?

A Qui scriptor & alibi usus est, ut Cathem. 7. v. 184
Emancipator servientis plasmatis.

Alcimus itidem de creatione hominis lib. 2. v. 89
- - - *subitum consurgere plasma.*

¶ Hinc *plasmare* verbum est iisdem ecclesiasticis. Hieronymus Epist. 61 ad Pammachium adv. err. Joann Hierosolym. c. 5 *Antequam Adam plasmaretur de terra*. Et Prudentius Apotheos. v. 869 *plasmasse corporis effigiem*. Adde, si lubet, Curas nostras Posteriores.

¶ Plasmator, id est creator, inde dixit Tertullianus adv. Judæos cap. 2. pr. *Deus universitatis conditor, mundi totius gubernator, hominis plasmator*, &c.

¶ Plastes, æ, & plasta, æ, πλάστης, figulus, fictor, ein Töpffer und Bilder. Plin. 35. cap. 12 *plasta laudatissimus*. Tertullianus de Idololatr. cap. 3 *Plastes effingit idolum*.

¶ Protoplastus, πρωτόπλαστος, primò creatus, der erste Mensch/ Adam. Tertullianus Exhortat. Castitatis cap. 2 *Est diabolus quid vult te velle, quod Deus non vult; non tamen facit, ut & velis, quia nec tunc istos protoplastos ad voluntatem delicti subegit; immo neque invitos, neque ignorantes quid Deus nollet*. Alcimus Avitus lib. 2. v. 35
His protoplastorum sensum primordia sacra
Continuere bonis.

B Ita Sirmondus: at *protoplastûm* Fabricius & Zehnerus, forte ne prima ex ω orta corripere necesse esset, quod autem non insolens fuit Christianis poetis.

¶ Primoplastus, idem. Prudentius hymno Omnis horæ v. 17
- - - *ne gens periret primoplasti ex germine.*

¶ Plasticus, adjectivum, vim fingendi habens. *Plasticæ manus*, Tertullian. lib. 1. ad Nationes cap. 12. Adde Vitruvium mox indicandum.

¶ Plastice, es, πλαστική, ars fingendi similitudines ex argillâ, gypso, rubrica, cretâ &c. *Rationem plasticam* Vitruvius vocat lib. 1. cap. 1. Vide Plin. lib. 35. c. 12 das Töpfferhandwerck.

¶ Ipsos artifices Firmicus *Plasticatores* vocat lib. 8. cap. 16.

PLATANVS, πλάτανος, arbor silvestris, foliorum amplitudine & umbrâ grata, ein Ahorn: Sunt qui Maßholdern/ exponant. *Platanus alta, umbrifera*, Cicer. 2. Divin. cap. 30. Hinc

¶ Platanīnus, adjectivum, quod de platano est, ut, *Folium plataninum*, Colum. lib. 12. cap. 16.

¶ Platanetum, quod

¶ Platanona cum Græcis vocarunt Petronius & Martialis. Hic enim lib. 3. epigr. 19
Exornant ficta qua platanona feræ.

Etiam Plinius lib. 1. epist. 3. πλατανὼν opacissimus.

PLATĔA, πλατεῖα, subintellige via, eine Gasse/ Strasse. Terent. Andr. a. 4. sc. 6. pr. *In hac habitasse platea dictum est Chrysidem*. Nec tantum in publico plateæ, sed in ædibus etiam majoribus. Lampridius Elagab. c. 24 *Stravit saxis Lacedæmoniis ac porphyreticis plateas in palatio*. Horatius 2. epist. 2. v. 71 per figuram secundam corripuit.
C *Puræ sunt plateæ, nihil ut properantibus obstet.*

PLATĔA, avis, quam Cicero *platalea m* vocat, lib. 2. de nat. deor. cap. 49. pr. Est autem Pelecanus, ubi vide.

PLATO, πλάτων, philosophus Atheniensis, sub finem secundæ fuit Monarchiæ, sic appellatus ab humerorum latitudine: nam prius *Aristocles* appellatus fuit, ut Laertius & Apulejus testantur. Curvum fuisse Plutarchus tradit de discrimine adulatoris & amici pag. 53. Vir unus totius Græciæ facile doctissimus, princeps ingenii & doctrinæ, magister intelligendi ac dicendi. Cui parvulo in cunis dormienti, cum in labellis apes consedissent, responsum fuit, singulari eum fore orationis suavitate, Cicero 1. de divinat. Athenis primum à Socrate eruditus est. Deinde in Italiam profectus, Pythagoreos audivit. Accessit & Ægyptum, ubi libros Mosis legisse eum, creditum est. Aristotelem, quod is ab eo optimis quibusque instructus, scholam contra ipsum aperuisset, mulum appellavit. Muli enim lacte materno saturati, calcibus matrem petunt, Ælian. Anno ætatis
D LXXXI placidissimo decessit obitu inter scribendum, ut Cicero & Seneca tradunt; ut Laertius ex Hermippo annotat, in nuptiis discumbens. Alii majorem Ann. LXXXI tradiderunt. Vide Laertium. Cæterum ad tam grandem ætatem parsimoniâ, & diligente sui tutelâ pervenisse, Seneca Epist. 58 circa finem auctor est. Tanti eum fecit Cicero, ut dixerit, malle se cum Platone errare, quam cum aliis verum dicere.

¶ Platonicus. *Platonici Philosophi*, Gell. lib. 15. cap. 2. Et *Schola Platonica*, Salvian. 1. Gub. D. p. 5.

PLAVDO, plaudere, manus collidere, & strepitum ciere, frolocken/ und die Hände zusammen schlagen. Qui gestus vel in gratulationibus, vel derisionibus, & in fine actionum designari solebat. Quintil. lib. 6. c. 2 *Tunc est commovendum theatrum, cum ventum est ad ipsum illud, quo veteres tragœdiæ comœdiæque clauduntur*, PLAVDITE. Apulejus Apolog. *Habet in istis quod sibi plaudat*, Id est, propter quod sibi gratuletur. ¶ 2. Est & percutere, idque cum sono: Kloppen. Martialis lib. 12. epigr. 50
Pulvereumque fugax hippodromon ungula plaudit.

Hinc

Hinc *plausa cervix.* Conf. Barth. ad Statii Silv. p. 72.

¶ Plausus, participium passivum. Manilius lib. 5. v. 421
Et plausâ resonabit aquâ - - -
Ausonius Præfat. Ludi 7 Sapient.
Novit equus plausæ sonitum cervicis amare.

¶ Plausus, nomen. Plin. lib. 10. c. 21. *Gallinacei diem venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum*, hoc est, concussione alarum, mit dem zusammenschlagen der Flügel. Virg. Æn. 1. v. 747 *Ingeminant plausum Tyrii, &c.* sie erzeigen ein Frolocken über das ander. *Excitare plausum*, Cic. pro Sextio cap. 58. *Captare plausum*, id est, approbationem, nach Beyfall und frölicher Bewilligung stehen / Cicero 2. Tusc. cap. 26. Nero instituit, ut sibi plausus ex arte daretur per varia genera, de quo Suetonius ejus vita cap. 20. & ibi Casaubonus. Cæterum plausus non gratulantium tantum lætantiumque, sed supplicantium etiam signum. Florus lib. 3. c. 6 *Mox ubi circumfusa undique rostra viderunt, abjectis statim telis remisque plausu undique pari, quod supplicantium signum fuit, vitam petiverunt.*

¶ Plausibilis, plausibile, populare, seu quod plausu populi excipitur, daran iederman Gefallen hat/ und es mit Frolocken bewilliget. *Plausibilis oratio*, Seneca epist. 59.

¶ Plausor, Horat. Art. Poet. v. 145. *Si plausoris eges*, &c. Et Suet. Ner. c. 25 *Sequentibus currum ovantium ritu plausoribus.* Et Petronius p. 51 *plausor in scena.*

¶ Applaudere, frölichen Beyfall geben. Plaut. in Pseud. act. 5. sc. 2. v. 31. *Si vultis applaudere, atque approbare hunc gregem, & fabulam, in crastinum vos vocabo.* ¶ 2. Sed *Applodere* est allidere. Apulejus lib. 6 Milef. *Incussis in eam posteriorum pedum calcibus, protinus applodo terræ.* Sic Elmenh. p. 184, & Floridus: at Pricæus *applaudo.*

¶ Applausor. Plin. Panegyr. cap. 46 *scenici Imperatoris spectator & applausor.*

¶ Applausus, frölicher Zuruff/ Beystimmung. Cic. 2. Divinat. cap. 50 *Ennius magno applausu loquitur, populo assentiente.*

¶ Circumplaudere. Ovidius 4. Trist. eleg. 2. v. 49
Quaque ibis, manibus circumplaudêre tuorum.

¶ Complōdere, *complodere manus*, est manus adversus invicem collidere ad testificandum, seu dolorem, seu lætitiam, Quintil. lib. 11. c. 3. mit den Händen zusammen schlagen. Add. Valla lib. 4. c. 9.

¶ Displōdere, mit den Händen zusammen drücken und zerreissen. *Vesica displosa*, Horat. 1. Satyr. 8. v. 46.

¶ Explodere, est manibus cum sono pulsantibus ejicere, einen mit Spott abweisen. Valla ibid. Cic. ad Q. fratr. lib. 2. epist. 11 *Multa dixi in ignobilem regem, quibus totus est explosus.*

¶ Explosio. Cælius Ciceroni lib. 8. epist. 12. *ludorum explosiones.*

¶ Supplodere, mit den Füssen klappen. *Supplodere pedem* Cic. de Orat. lib. 1. c. 53. Et Seneca epist. 75. pr. *Etiam si disputarem, nec supploderem pedem, nec manum jactarem, nec attollerem vocem: sed ista oratoribus reliquissem* &c.

¶ Supplosio, ut, *Supplosio pedis*, Cic. 3. de Orat. c. 12. Quod & *supplausio* scribitur lib. 3. ad Herenn. cap. 15, *Sin contentio fiet per distributionem, celeri porrectione brachii, inambulatione, pedis dextri rara supplausione uti oportebit.*

¶ Superplaudo. Solinus cap. 2. de avibus in Diomedis juxta Apuliam insula: *pinnulis superplaudunt.*

PLAUSTRUM, currus, vehiculum, ein Wagen. Plaut. in Epid. act. 4. sc. 2. v. 22. *Perii, plaustrum perculi*, Jch habe den Karn in den Dreck geführet.

¶ 2. Et *Plaustrum* Seneca Oedip. v. 477 sidus dixit Ursæ majoris, der Heerwagen.

¶ Plaustrārius, qui plaustrum regit. Ulp. Lege 27. § 33. Dig. ad Legem Aquil. *Si ex plostro lapis ceciderit, & quid ruperit, vel fregerit, Aquiliæ actione plostrarium teneri placet*, &c.

¶ Scribitur enim & *plaustrum*, & *plostrum*, sicut *Claudius* & *Clodius.*

PLAUTUS, appellativum, πλατὺς, latus, breit. *Conchæ plautiores*, Tertull. de Pallio cap. 3. adde ibi Salmas.

PLAUTUS, Poeta Comicus, a pedum planicie dictus fuit. (*Plauti enim iidem olim dicti sunt, qui & planci*) patria Sarsinas fuit ex Umbria, quod in fabula Mostellaria ipse subindicavit. Romæ vixit, quo tempore P. Scipio, & M. Cato excellentes habiti sunt. Redactus ad summam paupertatem, cum pecuniam omnem in apparatus scenicos erogasset, operam Romæ pistori locavit molis, quas trusatiles vocant, circumagendis. A quibus tamen quotiescunque vacare ei concederetur, fabulas scripsit. Quarum viginti quinque genuinas Plauti esse Lælius censuit, de quibus viginti hodie reliquæ sunt. Alii plures ei tribuerunt, quemadmodum ex Gellio clarum est. Cicero *urbano, ingenioso, & faceto genere jocandi refertum eum* scripsit: & Varro ex Ælii Stilonis sententia, *Musas* dixit *Plautino sermone locuturas fuisse, si latine loqui voluissent.* Quod de Terentio tamen potius dixerim: qui multo & verecundior, & elegantior: quæ ille sæpè neglexit, ut risum captaret. Obiisse traditur annis paucis post Ennium Olympiade 145. P. Claudio, L. Portio Consulibus, Gellius lib. 1. cap. 24.

¶ Plautinus, *Numeri, versus Plautini.* Horat. A. P. v. 270
At nostri proavi Plautinos & numeros, &
Laudavere sales.
Ausonius epist. 9. v. 46
Aut parasitorum collegia Plautinorum.

¶ Superl. *Plautinissimus* apud Gellium est lib. 3. cap. 3. *versus Plautinissimi*, i. e. γνήσιοι, non suppositicii; dignissimi Plautino ingenio.

PLEBS, ex antiquo *Plebes* contractum, quæ vox apud Ciceronem & Sallustium legitur, viliorem partem populi significat seu vulgus. Dicta ἀπὸ τῶν πλειόνων, hoc est, a pluribus, der gemeine Mann/ oder Pöbel/ das gemeine Volck. *Plebs & infima multitudo*, Cic. pro Milone c. 35. Apud Sallustium tamen Orat. 2. ad Cæsarem pro populo ponitur, in quo & Eques, & plebs, *In duas*, inquit, *partes ego civitatem divisam arbitror, patres, & plebem.* Ita & *Populus* aliquando pro *plebe* ponitur. Vide infra. Pluraliter Augustinus epist. 166 sub init. *Recedite a plebibus nostris.*

¶ Plebēcula, diminutivum. Pers. satyr. 4. v. 6
Ergo ubi commotâ fervet plebecula bile.

¶ Plēbējus, vulgaris, popularis, gemein/ schlecht. *Sermo plebejus*, Cic. 9. fam. ep. 21. *Amictus plebejus*, Propert. lib. 2. eleg. 25. extr. gemeine/ einfältige Tracht. *Ludi plebeji*, quos exactis Regibus pro libertate plebis fecerunt Romani, aut pro reconciliatione plebis post secessionem in montem Aventinum. Ita Asconius exponit in Proœm. sive Act. 1. in Verrem pag. 57. Mentio horum crebra apud Livium, ut lib. 29. cap. 11 *Ludi Romani ter, plebeji septies instaurati:* & lib. 30. cap. ult. *Plebeji ludi ab ædilibus ter toti instaurati.*

¶ Plebeji, ordo plebejus, pars populi Romani, sed infima. Gellius 10. cap. 20.

¶ Plebicŏla, qui plebi placere studet. Cic. 2. Agrar. c. 31 *tribunus plebicolæ.* Et Livius lib. 3. c. 33 *plebicola, omnisque auræ popularis captator.*

¶ Plebiscītum, quicquid non patrum, sed plebis autoritate & judicio constitutum est, Ordnung und Satzung der Gemeine. Vide *Scisco.* Livius extremo lib. 31 *Plebiscitum est factum, rogantibus tribunis, quos duos in Hispaniam cum imperio ad exercitus ire juberent.* Magna hujus vis & auctoritas erat. Cicero lib. 2. de Oratore cap. 48 *Plebiscitis toties consularem potestatem minui.* Quid ab Rogatione differat, disputat Gellius lib. 10. c. 20.

PLECTA, plectæ, σειρά, ein Haar-Zopff. Salmasius de Cæsarie & Comâ p. 570.

PLECTO, plexi, plectere, significationem interdum habet verbi πλέκω quod est implico, necto, flechten/ ut, *Corollæ plexæ*, geflochtene Kräntze/ Lucretius lib. 5. v. 1398. Ab hac notione sunt *Plectilis, Perplexus* & hujus derivata, de quibus post paullo.

¶ 2. Altera significatio verbi, *plecto*, eadem est quæ verbi πλήσσω, à quo, *plecto*, factum videtur. *Plectere supplicio*, afficere est, schlagen und straffen. *Plecti*, pass. puniri, dare pœnas. Terent. in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 43 *Tu jam lites audies, ego plectar pendens*, ich werde müssen herhalten / Straff leiden. *Plecti capite*, Cic. 3. de Leg. c. 20. am Leben gestrafft werden. Horat. lib. 1. ep. 2. v. 14 proverbialiter:
Quicquid delirant Reges, plectuntur Achivi.
Plecti in re aliquâ, apud Corn. Nepot. 25, 11, 6. significat paullò latiùs, pœnas dare erroris admissi, reprehendi ob neglectum officium.

¶ Plectrum, instrumentum citharœdi, das Harffeisen/ cujusmodi instrumento Herculem puerum, Linum, qui fidibus eum cantare docebat, interfecisse Ælianus scribit. *Alia res est sceptrum, alia plectrum.* Ἕτερόν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον, Sic respondit Stratonicus Citharœdus Ptolemæo regi, pertinacius secum de arte canendi disputanti, vide Chiliad. Poetis perquam familiaris vox, cum carmina musicis instrumentis significant. Vid. Horat. 1. od. 26. & lib. 2. od. 1. &c. ¶ 2. Gubernaculum navis. Silius lib. 14. v. 403
- - - residentis puppe magistri
Adfixit plectro dextram.
id est, sagitta gubernaculo adfixit. Ibidem v. 549
Non plectro ratis, aut frangendæ in vulnere proræ
Parcitur.

¶ Plectripŏtens, musices & poeticæ peritus. Sidonius lib. 9. epist. 13. in metro: *Qua Flaccus lyricen Pindaricum ad melos*
Frænis flexit equos plectripotentibus.

A priori seu nectendi significatu sunt

¶ Plectilis, id est nexilis, das sich flechten läst/ apud Plautum in Bacchidib. act. 1. sc. 2. v. 37, *corolla plectilis.* Et

¶ Perplexus, perplexum, quod significat intricatum, ambiguum, seu valde plexum, verwirret. *Responsum perplexum*, Livius lib. 35. c. 14. Et, *Sermones perplexi*, apud eund. lib. 40. c. 5. *Perplexius carmen*, Idem lib. 25. cap. 12.

¶ Perplexe, adverb. ut, *Loqui perplexe*, est contraria & inter se pugnantia loqui, ut nihil certi inde colligere liceat, cui contrarium *aperte loqui.* Terentius Eunucho act. 5. sc. 1. principio:

Pergin sceleſta mecum perplexe loqui?
Scio, neſcio: abiit: audivi: ego non adfui:
Non tu iſtud mihi dictura apertè es, quicquid eſt?

Agere, reſpondere perplexe, mit verdecktem Dinge umgehen / ungewiſſe Antwort geben. *Haud perplexe indicare*, Livius lib. 6. c. 13. Contrarium eſt, *Palam agere*, &c. Comparativ. *Perplexiùs*. Prudent. 2. adv. Symmach. v. 847

Anfractus dubios habet, & perplexiùs errat.

Ammian. lib. 22. c. 8 *Adſuetudo perplexiùs litigandi.*

¶ Perplexim, aliud adverbium, idem ſignificans, Plautus Sticho act. 1. ſc. 2. v. 18

Utrum ego perplexim laceſſo oratione ad hunc modum.

¶ Perplexari, perplexè & captioſe agere: Plaut. Aulul. act. 2. ſc. 2. v. 81. Hinc

¶ Perplexabilis, e, *perplexabile verbum*, i. e. dictum ambiguum atque obſcurum, Plaut. Aſin. act. 4. ſc. 1. v. 47.

Compoſita a *plecto*, genus mutant, & hæc ſunt,

¶ Amplector, amplecti, umfangen / umringen / annehmen / ergreiffen / comprehendere, ut, *amplecti cogitationem aliquam toto pectore*, Cic. ad Attic. l. 12. ep. 35. extrema. Martialis l. 9. Epigr. 62 *Ædibus in mediis totos amplexa penates,*
Stat platanus denſis Cæſariana comis.

AMPLEXA, i. e. patulo ramorum tegmine undiquaque contingens & obumbrans. Stat. lib. 2. Silv. 1. pr.

Stat quæ perſpicuas nitidi melioris opacat
Arbor aquas, complexa lacus.

Perſius Sat. 5. v. 182

- - - rubrumque amplexa catinum
Cauda natat thynni.

i. e. ab utraque parte catini multum prominens. ¶ Interdum idem eſt, quod *Complecti*, ſeu, amore complecti, ut, lib. 6. fam. ep. 6. *Me amiciſſime quotidie magis Cæſar amplectitur.* Sic, *amplecti alicujus virtutem*, in Philippica 10. cap. 9.

¶ Amplexor, amplexari, frequent. idem ferè eſt quod ſimplex. *Amplexari aliquem & in manibus habere ac fovere*, einen an ſich halten / lieb haben / Cic. lib. 1. fam. epiſt. 9. Et, *Amplexari otium*, Idem pro Sextio cap. 45.

¶ Amplexus, nomen, *Jungi mutuo amplexu*, einander in die Arm nehmen / hertzen / ex Plinio affertur lib. 2. c. 65. ſed legunt alii *implexu*. Cic. 1. Divinat. c. 36 *ſerpentis amplexu circumplicatus.* Virgilius 1. Æn. v. 687

Cum dabit amplexus atque oſcula dulcia figet.

Seneca Hippolyto v. 705 *in amplexus ruit.*

¶ Circumplector, circumplecti, umfaſſen / umfangen. Cic. de Univerſ. cap. 7 *Undique eſt eos circumplexus.* Paſſive Gellius lib. 15. cap. 1 *Turris lignea cum ex omni latere circumplexa igni foret.*

¶ Circumplexus, ûs, ſubſt. Umfaſſung. Plin. lib. 10. c. 63 *Lacertæ circumplexu Venerem movere.*

¶ Complector, complecti, faſſen / umfangen. ut, *Complectitur vitis ſuis claviculis quicquid eſt nacta*, Cicer. de Senect. cap. 15. faſſet mit ſeinen Häcklein / was er antrifft. *Mediam mulierem complectitur*, Terent. in Andr. act. 1. ſc. 1. v. 106. Et, *Complecti animo*, Cic. 5. fam. epiſt. 17. *Cogitatione & mente* Idem in Oratore cap. 2. & *Memoriâ* 2. de Divinat. c. 71. *Sententiam aliquam verbis complecti*, Quintil. lib. 3. c. 6. Sed *complecti, & complecti amore, benevolentiâ, familiaritate*, lieb haben / günſtig werden / Latinæ admodum locutiones ſunt. Cicer. lib. 2. fam. epiſt. 8 *Da te homini, complectetur, crede mihi*, er wird dir mit aller Gunſt beygethan ſeyn / ꝛc. Idem pro Marcello cap. 3 *Quâ benevolentia complectemur?*

¶ Complexus, verbale. *Avelli & abſtrahi de matris complexu*, der Mutter vom Schoß / und aus ihren Armen geriſſen werden / Cic. pro Font. cap. 17. Et, *Diſtrahi a ſuorum complexu*, Idem pro domo ſua cap. 37. Et, *In ſinum & complexum alicujus venire*, Idem 2. Philippicâ c. 25.

¶ Complexio. Quod nomen pro ambitu ſententiæ & periodo a Cicer. & Quintil. fere uſurpatur, eine vollkommene Rede. *Brevis complexio totius negotii*, der gantze Handel kurtz gefaſſet / Cic. de Invent. lib. 1. cap. 26. ¶ Et vulgo Complexionem in corporibus dicimus, quod Græci κρᾶσιν vocant. Sed rectius *Temperaturam, Conſtitutionem* appellamus. Vide Joviani Pontani Dialogum, quem Ægidium inſcripſit ſub finem.

¶ Implexum, pro involuto ſeu implicato, eingeflochten. *Implexæ crinibus angues, Eumenides*, Virg. 4. Georg. v. 482.

¶ Implexus, ûs, ſubſt. Verwickelung. Plinius lib. 2. c. 65 *mutuo implexu jungi.*

¶ Perplexus cum derivatis, vide paullo ante ſub ſimplici *Plecto*, poſt Plectrum. Neque enim ad hanc Verborum claſſem pertinet, quia nec *Perplector* invenimus.

PLEIAS, Πλειάς, Pleiădes, Πλειάδες, Latine *Vergiliæ* dicuntur, a verni temporis ſignificatione, quo navigatio incipitur, quemadmodum Græcis a πλεῖν, *navigare* nominantur. Pleiadum enim ortus vernus, navigationis tempus indicavit. *Pleiades* das Siebengeſtirn. Ovidius lib. 5. Faſtor. v. 165

Ora micant Tauri, ſeptem radiantia flammis, &c.

Idem 4. Faſtor. v. 170

Quæ ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.

Poëtæ filias faciunt Atlantis ex Pleione Nympha, ideo *Atlantidas* Virgilius dixit Georg. 1. v. 221, earumque nomina finxere, *Electram, Alcinoen, Celæno, Meropen, Steropen, Taygetam, Majam.* Valde autem inter ſe conſtipatæ denſatæque hæ ſtellæ ſunt: unde *glomerabile ſidus* Manilius vocat lib. 4. v. 520. Et Propertius lib. 3. eleg. 5. v. 35

Pleïadum denſo cur coit igne chorus.

Seneca Medea v. 96

Et denſi latitant Pleïadum greges.

PLEMMYRIUM, Πλημμύριον, Siciliæ fluvius, dictus a πλημμύρω, inundo. Quemadmodum & *undoſum*, Virg. dixit 3. Æn. v. 693.

PLENUS, πλέος, πλεῖος, plenum, cumulatum, refertum, integrum, voll / vollkommen / gantz / reichlich. Contraria ſunt, *vacuum, inane, imminutum*, ut, *Plenus atque integer annus*, Cic. pro Milone c. 9. *Pleniora perſcribere*, Cæſar 1. Civ. cap. 53. & *pleniſſima legio*, lib. 3. bell. Gall. c. 2. *Præceptorum iſtorum plenus ille*, ſolches Unterrichts hat er die Fülle Terent. in Adelph. a. 3. ſc. 3. v. 59. *Plenus conſilii*, Nepos Pauſan. cap. 1. voll Rathſchläge. *Epiſtola plena feſtinationis*, Cic. 5. Attic. ep. 14 in Eil geſchrieben. *Plenâ manu*, 2. ad Attic. epiſt. ult. id eſt, copioſe, prolixè, reichlich: *Pleno, pleniore ore, laudare*, Cicer. lib. 1. Offic. cap. 18. Et, *velis pleniſſimis navigare*, Idem pro domo ſuâ cap. 10. *Ad plenum*, id eſt, plene. Vide ſupra *Ad.* ¶ *Plena*, i. e. gravida, ſchwanger. Plautus utrumque conjunxit Amph. act. 2. ſc. 2. v. 49

Et cum te gravidam, & cum pulchre plenam adſpicio, gaudeo.

Ovid. Metam. 10. v. 469 *Plena patris thalamis excedit.*

¶ Plene, ut *plene ſcribere*, weitläufftig. *Plene præſtare*, Horat. lib. 1. epiſt. 11. v. 14. völlig / reichlich. *Pleniùs æquo laudare*, Idem lib. 2. epiſt. 2. v. 10. *Pleniùs gratulari*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 104. n. 4. *Pleniſſime dicere*, 4. de Fin. cap. 6.

¶ Plenitudo, Fülle / Vollſtändigkeit. *Creſcere ad plenitudinem*, Plin. lib. 11. c. 37.

¶ Plenitas. Vitruvius lib. 8. c. 2 *propter plenitatem & gravitatem.* Idem *Plenitates* plur. num. dixit lib. 5. c. 9.

¶ Plenilunium, vide *Luna.*

¶ Semiplenus, halb voll. *Semiplenæ naves*, Cicer. 7. Verrin. c. 25. *Semiplenæ ſtationes*, Livius lib. 25. c. 30.

¶ Semiplene, adverb. Sidonius lib. 4. epiſt. 22 *Præterita infructuoſe, præſentia ſemiplene dicuntur.*

¶ *Pleo*, antiquum verbum, & haud dubie nominis *Plenus*, & quæ inde manarunt, origo. Hujus autem ſola Compoſita ſuperſunt,

¶ Compleo, complēre, füllen / erfüllen / voll machen / ut, *complere foſſam*, einen Graben füllen / Cæſ. lib. 5. cap. 39. *Sol omnia luſtrat & complet ſuâ luce*, Cicer. de Somn. Scip. cap. 4. Et, *complevit annos centum*, hat hundert Jahr gelebt / voll gemacht / Idem de Sen. cap. 5. *complere promiſſum*, Idem in Verr. 5. c. 49. ſein Verſprechen erfüllen.

¶ Complētus, voll. ut, *bene completa domus*, Cic. Att. 1. ep. 18.

¶ Complēmentum. Erſtattung. Cic. in Orat. c. 69 *inculcata reperias inania quædam verba, quaſi complementa numerorum.*

¶ Completio. Auguſtinus epiſt. 161 *completio prophetiæ*, Erfüllung.

¶ Completor, qui complet. Juvencus in Matth. 12

- - - legum completor Ieſus.

¶ Deplere, pro exhaurire, apud Stat. 1. Achilleid. pr.

Tu modo, ſi veteres digno deplevimus hauſtu,
Da fontes mihi Phœbe novos &c.

Et Columella lib. 12. cap. 50 *Conchæ ferreæ, quibus depletur oleum.* Paullinus Nolanus epiſt. 49. ad Macarium n. 2 *Sentinam depleri neceſſe erat.*

¶ Explere, implere, *Mundum bonis omnibus explevit Deus*, Cic. de Univerſ. cap. 3. anfüllen. *animum ſuum explere*, den Muth ſättigen / zu frieden ſtellen. Terent. Andr. 1. ſc. 2. v. 17. *Avaritiam explere pecunia*, Cicer. pro Roſc. c. 52. *explere ſitim*, Idem de Senect. cap. 8. Et Ovid. 4. Triſt. eleg. 3. v. 38

Expletur lacrymis egeriturque dolor.

¶ 2. pro *exhaurire.* Ter. Hecyra act. 5. ſc. 1. *Exple illis animum*, id eſt, *Exonera, exinani*, ut Donatus interpretatur. Horat. lib. 2. Ode 7 *Oblivioſo lævia Maſſico*
Ciboria exple.

¶ Explētio: ut *expletio naturæ*, Cicer. 5. de Fin. c. 14.

¶ Explēmentum, Seneca Epiſt. 110 *ſi ſcieris cacumina arborum explementum eſſe ventris.*

¶ Explēbilis, der zu ſättigen iſt.

¶ Inexplēbilis, contrarium. Cicero 4. Tuſc. cap. 9 *Indigentia libido inexplebilis.* Et lib. 5. Tuſc. cap. 6 *Cupiditas inexplebilis.* Seneca epiſt. 89 extr. *ſtomachus inexplebilis.* Et Livius lib. 28 cap. 17 *vir inexplebilis virtutis.*

¶ Inexpletus, unerſättigt. Virg. Æn. 8. v. 559 *inexpletum lacrymans*, nomen pro adverbio. vide Servium. Prudent. Apotheoſ. v. 755 *amnis inexpletis ripis.* Statius 2. Thebaid. v. 518 *inexpleta alvus.*

¶ Im-

¶ Implere, quod interdum & genitivo jungitur, ut Virgilius Æn. 1. v. 215 *Implentur veteris Bacchi*, &c. A
Plautus Aul. act. 3. sc. 6

Omnes angulos furum implevisti in ædibus.

Implere fidem, Plin. lib. 3. epist. 14. beglaubt machen. Cic. pro Cluent. cap. 18 *impudentiæ est id profiteri, quod non possis implere*, h. e. præstare, perficere, darthun / ins Werck richten.

¶ Adimpleo, idem quod Impleo. Paullus Lege 43 Dig. de administr. & peric. tutor. *adimplere id quod promisit*. Et Lege 57 Dig. de contrah. emt. pr. *Venditionem adimplere emtor coarctandus est*, den Kauff halten. Tertullian. lib. 5. contra Marc. cap. 17 *Temporum adimplendorum dispensatio*. Idem ad Nation. lib. 1. cap. 5 *Quot philosophi dicuntur, nec tamen legem philosophiæ adimplent.* Firmicus de Error. profan. Relig. p. 10 *adimpleti tibiarum cantu*. Hæc ideo copiosius tradenda erant, quia unicum vulgarium Lexicorum exemplum ex Plin. 11. cap. 37 fallit, & veteres novique libri *implent*, non *adimplent*, præ se ferunt.

¶ Adimpletio. Tertull. 5. contra Marcion. c. 17 *temporum adimpletiones*: & mox, *dispensatio sine adimpletione*: etiam de Monogam. cap. 5 *adimpletio temporum*.

¶ Opplere, voll füllen / obruere, *Lacrymis opplet os totum sibi*, Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 65 *Luctus opplevit urbem*, Livius 22. c. 56. B

¶ Replere, implere, erfüllen. Lucret. lib. 5. v. 811 *fœmina quæque cum peperit, dulci repletur lacte.* Ovid. 4. Fastor. v. 823 *Fossa repletur humo.* & 4. Pont. epist. 4. v. 19 *fama Pontum rumore replevit.*

¶ Repletus, voll / gefüllet. Celsus lib. 7. cap. 8 *foramen auris alte repletum*, tieff hinein verstopfft. Sueton. Aug. c. 89. *eruditione varia repletus.*

¶ Irrepletus, non repletus. Paullinus Nolanus Carm. 17 ad Nicetam v. 67 *Cogimur victo, licet irrepleti,*
- - - *Cedere voto.*

¶ Supplere, erstatten / wieder voll machen. Liv. lib. 29. c. 24. extr. *In locum eorum subjecit, quos secum ex Italia adduxerat, supplevitque ita eas legiones, ut* &c. Cicero Quinto fr. lib. 3. ep. 4 *de bibliotheca supplenda*, &c. Virg. Ecloga 7. v. 35 ad Priapum:

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.

¶ Supplementum, i. e. quod suppletur, Einschub. Livius lib. 1. c. 30 *legiones veteres supplemento explevit & novas scripsit*. & lib. 22. c. 36 *Decem millia novorum militum scripta in supplementum*, & ita sæpe apud Curtium *supplementum militum* occurrit.

PLEONASMUS, πλεονασμὸς, adjectio supervacua est ad significationem plenam, & emphaticam: unde vitiosus non est, ut, *Hisce oculis egomet vidi*, Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 31 *Sic ore locuta est*, Virg. Æn. 1. v. 615. C

PLERIQUE, pleræque, pleraque, a πλήρης fit, id est, die meisten / der mehre Theil / gemeiniglich alle. Suo modo Terentius addit, *omnes*, ut in Andr. act. 1. sc. 1. v. 28 *Quod plerique omnes faciunt adolescentuli.* Est autem hæc ratio loquendi ab Atticis petita, qui dicunt: πλεῖονες πάντες. Idem Heaut. act. 4. sc. 7. v. 2 *Dixi pleraque omnia.* Cornelius Nepos, cujus phrasis cum Terentianâ valde convenit, Eumene cap. 12. n. 1 *Hic cum plerique omnes primo perturbati admirarentur.* Sallustius in singulari usus Jugurthâ c. 79 *Qua tempestate Carthaginienses pleræque Africæ imperitabant.* Et cap. 85 ibidem plurali ac usitato modo: *Plerique oratione majores suos extollunt.* Vid. Donat. ad Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 28.

¶ Plerumque, adverbium, gemeiniglich / fere semper. Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 32 *Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.* 2. *Plerumque noctis*, Sallust. Jugurth. cap. 21. der meiste Theil der Nacht.

PLEURITIS, idis, πλευρῖτις, à πλευρὰ, dolor lateris, das Seitenstechen / Seitenwehe. Latine usus est Vitruvius lib. 1. cap. 6 de morbis ex vitio locorum ortis.

¶ Pleuriticus, πλευριτικὸς, qui laterum dolorem patitur. Plinius lib. 26. c. 7 *Pleuriticis & peripneumonicis centaurium majus item hyssopum bibitur.* ¶ Adjective Celsus lib. 4. c. 9 *morbus* πλευριτικός. D

PLICO, plicare, πλέκειν, in rugas vel plicas contrahere, falten / zusammen halten. Lucret. 4. v. 826.

¶ Plica, eine Falte an einem Kleide.

¶ Plicatilis, e, quod plicari potest, das sich in die Falten ziehen läst. Plin. lib. 5. cap. 9 *navis plicatilis.*

¶ Plicatura, die Faltung. Plin. lib. 7. c. 51, *plicaturas stragulæ vestis* in signis mortis ponit.

¶ Applicare, quod est, admovere, adjungere, recipere se, sich an etwas fügen / halten. *Applicare se ad arborem*, Cæs. lib. 6. c. 26. Et Ter. in And. act. 5. sc. 4. v. 21 *Ille egens forte applicat ad Chrysidis patrem se*, hält sich / schlägt sich zu / &c. *Applicare se ad amicitiam fidemque populi Romani*, Cic. 4. Verrin. cap. 1. *ad alicujus familiaritatem*, Idem pro Cluent. cap. 24. *Applicare animum ad aliquod studium*, Terent Prol. Heaut. v. 23, idem est quod appellere, adjicere, sich auff etwas begeben / das man gedenckt zu treiben. *Alii se ad Philosophiam, alii ad jus civile, alii ad eloquentiam applicant*, Cic. 1. Offic. c. 32. *Applicare animum ægrotum ad partem deteriorem*, Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 22. Et, *Applicare navem ad littus*, Justin. lib. 2. cap. 4 n. 21. *ad terram*, Cæsar 3. Civ. cap. 101, est appellere, zu Lande an- oder ausfahren / anschiffen.

¶ Applicatio, *Applicatio animi*, die Neigung des Gemüths / Cic. in Lælio cap. 8. *Jus applicationis*, Idem lib. 1. de Oratore c. 38. extr.

¶ Circumplicare. Cic. lib. 1. de Divin. cap. 36 *puer circumplicatus serpentis amplexu.*

¶ Complicare, zusammen fassen / falten. *Complicare epistolam*, einen Brieff zusammen legen / Cic. 3. ad Q. fr. ep. 1. cap. 5. Metaphorice Idem 3. Offic. cap. 19 *animi sui complicatam notionem evolvere.* Alia forma, *complicitis pedibus*, Apulejus lib. 9. prope finem.

¶ Complices, verbum posterioris Latinitatis. Isidorus Orig. lib. 10 *Complex, qui uno peccato vel crimine alteri est applicatus ad malum.* Prudentius in Romano v. 822

- - - *complices sectæ impiæ.*

Plura damus Curis nostris Posterior.

¶ Explicare, evolvere, extendere, von einander thun / ausbreiten / ausstrecken. *Pavo explicat alas*, Martial. lib. 13. epigr. 70, & *pennas*, Ovid. 2. Amor. eleg. 6. v. 55. Et, *Explicare agmen*, Livius 30. cap. 5. *turmas*, Lucan. 6. v. 9. & *legiones explicare* Cæsar 2. Civ. c. 26. ins Feld oder in die Schlacht-Ordnung stellen. *Aperte & plane aliquid explicare*, Cic. 4. Verr. c. 64, est exponere seu declarare, auslegen / erklären / klar berichten / darthun. *Definitione aliquid explicare* Idem 3. Fin. c. 10. *Rerum caussas explicare*, lib. 5. famil. epist. 12. *Facilis & explicata caussa*, pro Plancio c. 2. eine leichte und richtige Sache / darinn nichts verwirrtes ist. ¶ 2. *Explicare* etiam dicitur, quod remotis omnibus impedimentis ad finem adducitur. Sic *explicare bellum*, Floro lib. 1. cap. 17. *Explicare res*, Cæsari 3. de B. C. cap. 75. *Explicare consilium*, eidem 1. de B. C. c. 78. conficere, peragere est. *Explicare annonam*, *pecuniam* apud JCtos est curare, ut præsto sit & expedita. Suetonius Domitiano cap. 12. *Neque eo secius in explicandis oneribus omnibus hæreret.* *Onera* sunt sumptus & impensæ, quæ faciendæ necessario. in iis itaque explicandis hærebat Domitianus, hoc est, expedire non poterat, cum multum semper deesset ad conficiendam summam per prodigalitatem exhausto. Sic *explicari* dicuntur, qui liberantur ex periculo. Livius Epitome lib. 49 *Cum neglectos ab una parte muros duo tribuni cum cohortibus irrupissent, & ab oppidanis graviter cæderentur, a Scipione explicati sunt.* Sic *explicari morbo* dicuntur, qui liberantur. Vide *Implicare.*

¶ Explicit, in finibus librorum, præsertim manu scriptorum frequens vox, quibus subnotatum est: *Explicit liber* &c. *Explicit feliciter*, aut simili modo, quibus significatur, finiri librum & absolutum esse. Unde sæpe adjunctum est: *incipit* &c. hoc modo: *Explicit liber secundus* &c. *incipit tertius.* Videtur autem decurtatum esse ab *explicitus* vel *explicitum.* Sic enim Martialis lib. 14. epigr. 1 extr.

Versibus explicitum est omne duobus opus.

Et observat Car. du Fresne in Gloss. elegantioris notæ Codices adscriptum ferre: *Explicitus est liber* &c. Qua notione Orosius extremo l. 7 etiam active dixit: *Explicui, adjuvante Christo,* &c. Non autem nova est, aut barbaris demum seculis nata dictio, sed Hieronymus quoque (si salva lectio est) epist. 138 ad Marcellam commemoravit. *Solemus*, inquit, *completis opusculis, ad distinctionem rei alterius sequentis, medium interponere Explicit, aut Feliciter, aut aliquid istiusmodi.*

¶ Explicatio, declaratio. *Explicatio fabularum*, Cicer. 3. Nat. Deor. cap. 24. *rerum*, 7. Philipp. ineunte.

¶ Explicator; ut, *Explicator rerum*, Cic. 2. Invent. c. 2.

¶ Explicatrix, ut, *Explicatrix vis dicendi*, Idem 1. Acad. c. 8.

¶ Explicabilis. leicht / daraus man sich finden kan. *Explicabilis mensura*, Plin. lib. 4. c. 13.

¶ Explicabiliter. Diomedes lib. 1. cap. de Adverb. p. 401 & adjectivum *Explicabilis*; & inde derivatum adverbium *Explicabiliter* commendat.

¶ Explicatus, & Explicitus: unde *Explicitius* Cæs. 1. de B. Civ. c. 78 *Ex propositis consiliis duobus explicitius videbatur Ilerdam reverti.* EXPLICITIUS i. e. facilius, expeditius, minore cum difficultate ac periculo conjunctum. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 1. v. 18 *Habe animum bonum: pulchrè ego hanc explicatam tibi rem dabo.*

¶ Explicate, adverb. clare, aperte, klar / mit Namen / ausdrücklich / ut, *Explicate dicere*, Cic. 3. de Oratore c. 14.

¶ Inexplicabilis, *Error inexplicabilis*, Plin. 36. cap. 13. *Laquei inexplicabiles*, Quintilian. lib. 5. cap. 10. daraus sich nicht zu wickeln ist. *Inexplicabiles continuis imbribus viæ*, Livius lib. 40. cap. 33. tieffer Weg. *Res sunt inexplicabiles*, Cic. ad Attic. lib. 10. epist. 2. id est, difficiles, quemadmodum lib. 8. epist. 3 ad eundem, *O rem difficilem*, inquit, *& inexplicabilem!* Daraus man sich nicht helffen kan.

¶ Inexplicabiliter. Apulejus lib. 2. Milef. sub init. *Cæterum corporis inexplicabiliter ad regulam congruentia*, hoc est, tam apte congruentia, ut explicari & verbis exprimi non possit. Et Augustinus epist. 255 *inexplicabiliter implicare.* A

¶ Inexplicitus. Statius 2. Thebaid. v. 511 *dictis inexplicitis.* Martialis lib. 9. epigr. 48 *inexplicitos Platonas* dixit intricatos philosophos. Et Prudentius Cathemer. 3. v. 153

Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger revomit.

¶ Subexplicare. Arnobius lib. 7. p. 251 *Æsculapius repsit, ut coluber, non pedibus se ferens, neque suas subexplicans itiones, sed ventre nixus ac pectore.*

¶ Implicare, involvere, einwickeln/ zusammen verbinden / verwirren. Seneca epist. 22 *Quod male implicuisti, solvas potius, quàm abrumpas.* Sic, *Multis molestiis & negotiis implicari*, Cic. 1. Nat. D. cap. 20. *Occupationibus*, ibidem cap. 19. mit Geschäfften beladen und auffgehalten werden. *Implicari morbo*, mit Kranckheit befallen werden / Livius lib. 1. cap. 31. *Implicari in morbum*, Nepos dixit. Ut Cimone c. 3 *in morbum implicitus in oppido Citio mortuus est.* Item Agesilao extr. *Jacens inter Cyrenas & Ægyptum in morbum implicitus decessit.* Contra *explicari morbo*, est liberari morbo, seu, convalescere. Seneca de Tranquillitate animi c. 2. *Quæro mehercle jamdudum, Serene, ipse tacitus, cui talem affectum animi similem putem, nec ullius propius admoneor exemplo, quam eorum, qui ex longa & gravi valetudine explicati, motiunculis levibusque interim offensis perstringuntur.* B

¶ Implicatus, implicatissimus. Gellius lib. 6. cap. 2. extr. *Obscurissima & implicatissima quæstio.* Et Augustinus lib. 2. extremo Confession. *implicatissima nodositas.*

¶ Implicatio, Verwickelung. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 55 *implicatio nervorum toto corpore.*

¶ Implicatrix in Glossis Cyrilli est, & ἐμπλέκτειρα vertitur.

¶ Implicatura, æ. Sidonius lib. 9. epist. 9 *vernaculis implicaturis in retia sua præcipites implagabuntur.*

¶ Interplicare, mit unter einflechten. Statius 2. Theb. v. 282

- - raptumque interplicat atro
Tisiphones de crine ducem.

Et 4. Thebaid. v. 218

Albaque puniceas interplicat infula cristas.

¶ Replicare, wieder zurück wickeln. Plinius 17. cap. 14 *Cortex replicatur in rugas.* Item metaphorice Repetere, wiederholen/ wiederum darthun/ ut, *Replicare memoriam temporum*, Cic. pro Sylla cap. 6.

¶ Replicatio. Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 13 de Aristotele: *Modo mundum ipsum Deum dicit esse; modo quendam alium præficit mundo, eique eas partes tribuit, ut replicatione quadam mundi motum regat.* C

¶ Supplicare vide in litera S.

¶ Nomina in PLEX, ut *Duplex, Triplex, Multiplex, Supplex,* &c. & inde derivata, ut *Duplicare, multiplicare* &c. vide in suis literis sub priore compositionis parte.

PLINIUS Secundus Veronensis, Vespasiani Imp. fuit temporibus: vir acri ingenio, studio incredibili, vigilantia summa. Conscripsit de historia mundi, seu naturalis historiæ libros 37. opus, quemadmodum Plinius Junior recte censuit, *diffusum, eruditum, nec minus varium quàm ipsa natura.* Idem & Historias Civiles scripsit. Vide Vossium de Historicis Latinis. Perire omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impertiretur. Idem nullum dicere solebat librum usque adeò esse malum, ut non aliqua parte prodesset. Periit suffocatus fumo ex Vesuvio, cum ad ejus incendii explorandas caussas propius accessisset. Vide omnino Plinium Juniorem lib. 3. ep. 5. & lib. 6. ep. 16. in quibus omnis vitæ ejus exponitur ratio.

¶ Alter Plinius Junior, Novocomensis, ex sorore majoris natus, & ab avunculo in nomen & cætera jura adoptatus. Eloquentiâ, virtute & sanctitate vitæ ac morum aut maximus ipse, aut inter maximos seculi sui viros. Floruit sub Trajano, cui & Panegyricum scripsit: ubi tamen plane abusus panegyrici nomine videtur, judicio Vossii lib. 1. Instit. Orator. p. 44. qui alibi etiam, nempe lib. 3. p. 409, quo ordine ea oratio scripta, & quando habita indicat. Legimus ejus Epistolarum libros: verissimum Atticæ eloquentiæ exemplum. Ex quibus vita ejus & mores dici possunt. D

¶ Male hos confundit Hieronymus Chronico Eusebiano Numero 2125, & ex duobus Pliniis unum nobis, quantum in se fuit, concinnavit. Id quod dignum animadversione suâ existimavit Scaliger.

PLINTHUS, fœm. πλίνθος, laterem significat, Mauerziegel. Vitruv. lib. 3. cap. 3 *Crassitudo cum plintho sit columna* &c. Ergo contectæ plinthis columnæ, verkleidet.

¶ Plinthides, idem lib. 3. cap. 2 sub initium.

¶ Diplinthius, &

¶ Triplinthius paries, apud Vitruvium lib. 2. cap. 8.

PLORO, plorare, plus videtur esse, quam lacrymari, heulen. Quintil. lib. 6. c. 1. *Date puero panem, ne ploret.* Plorare jubebant, quibus malè cupiebant, quosque miseros esse volebant. Horat. lib. 1. Sat. ult. extr. - - *Demetri, teque Tigelli*

Discipulorum inter jubeo plorare cathedras.

Et lib. 2. Sat. 5. v. 68 - - - *invenietque*

Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.

Loquendi hanc formam a Græcis sumtam Lambinus, Torrentiusque ostendunt.

¶ Plorator. Ein Greiner/Flenner. Martial. 14. epigr. 54 *Si quis plorator collo tibi vernula pendet.*

¶ Ploratus, fletus. das Weinen. *Edere ploratum*, Cic. 2. Tusc. c. 8. Et Pluraliter Livius lib. 29. c. 17 *Omnia passim mulierum puerorumque ploratibus sonant.* Et Lucretius lib. 2. v. 579

Quæ non audierit mistos vagitibus ægris
Ploratus.

¶ Ploratio, idem. *Convallis plorationis*, Augustinus de Sanctis Serm. 17. cap. 2.

¶ Applorare, für einem weinen. Horat. in Epod. 11. v. 17

Pauperis ingenium
Querebar, applorans tibi.

¶ Complorare, beweinen. *Complorare mortem* Cic. pro Dom. c. 37. *Comploratis omnibus pariter vivis mortuisque.* Livius lib. 5. cap. 39.

¶ Comploratio. *Comploratio mulierum*, Livius l. 3. c. 47.

¶ Comploratus. *Comploratus familiarium* Livius l. 22. c. 55.

¶ Deplorare, deflere, conqueri, & deplorare, *Calamitates publicas deplorare*, Cic. 11. Philipp. cap. 2. den gemeinen Unfall beweinen. *Dolenter, dolentiùs deplorare*, pro Sextio cap. 6. Et, *Deplorare de suis miseriis apud aliquem*, Cic. 4. in Verr. c. 4.

¶ Deploratum, desperatum dicitur, cuique nullo remedio succurri potest, bey dem alle Hülffe und Hoffnung aus ist. Sic, *deploratus phthisicus*, Plin. lib. 28. c. 17. *Ulcera deplorata*, Idem lib. 26. c. 14. Et Livius lib. 5. c. 40 de elapsis ex prœlio Alliensi: *pars per agros dilapsi, pars urbes petunt finitimas, sine ullo duce, aut consensu, suam quisque spem, sua consilia, communibus deploratis, exsequentes.* Ovidius lib. 1. Metam. v. 272

Sternuntur segetes, & deplorata coloni
Vota jacent.

¶ Deploratio, Beweinung. Tertullianus Apolog. cap. 1 *Quid hoc mali est, quod naturalia mali non habet, timorem, pudorem, tergiversationem, pœnitentiam, deplorationem?*

¶ Deplorabundus. Plaut. Aulul. a. 2. sc. 4. v. 38

Homo ad prætorem deplorabundus venit.

¶ Indeploratus, unbetrauret/ unbeweinet. Ovid. 3. Trist. eleg. 3. v. 46 - - *sine honore sepulcri*

Indeploratum barbara terra teget.

Et Metamorph. lib. 11. v. 670 *nec me*

Indeploratum sub inania Tartara mitte.

¶ Explorare, quod compositum à simplicis significationibus discedit. Est enim callide inquirere & observare, erforschen/ sich erkunden. *Explorare alicujus animum*, Ovid. 1. de Arte v. 456. *mentem*, Silius lib. 5. v. 60. *consilium*, Hirtius 8. B. Gall. cap. 18. sich erkunden/ was einer gesinnet/ &c.

¶ Exploratus, certus, ausgekundschafft. *Exploratum est mihi*, Cic. 2. fam. epist. 16. *Exploratum habeo*, Idem 1. de Nat. D. cap. 19. bin deß gewiß und versichert. *Perspecta, & explorata perscribere*, Idem ad Attic. lib. 3. ep. 15. extr. *Exploratiora videbuntur*, Cic. 16. ad Attic. epist. 4. extr. *Exploratior securitas*, Gellius lib. 1. c. 11. extr. *Exploratissima victoria*, Vell. Paterc. lib. 2. c. 84. Et Cic. ad Quir. post red. c. 6 *Cum mihi esset exploratissimum.*

¶ Explorator, ein Kundschaffer/ Ausforscher. Silius lib. 16. v. 80. *prænuntius affert explorator eques.*

¶ Explorate, adverb. certò, versichert und gewiß. Cic. ad Quintum fratr. lib. 2. ep. 14. *Hæc ita sentio, judico, & ad te explorate scribo.* Idem 1. de Nat. D. cap. 1. *explorate perceptum esse.* Compar. *exploratiùs.* Ammianus Marcellinus lib. 18. c. 15 *Missus ego, exploratiùs noscendi gratia, quæ gerebantur.*

¶ Exploranter, aliud adverbium. Idem Ammianus lib. 16. c. 6 *exploranter curabat.*

¶ Inexploratus, unerforschet/ unerkundigt. *Inexplorata stagni vada*, Livius lib. 26. c. 48. *Inexploratæ inventionis res*, Plinius lib. 35. c. 6.

¶ Inexplorate, & Inexploratò, adverb. ohne Kundschafft. Gellius lib. 5. c. 19 *non temere nec inexplorate.* Livius lib. 21. cap. 25 *Silvæ circa viam erant, plerisque incultis. Ibi inexploratò profectus, in insidias præcipitatus*, &c. Idem lib. 22. cap. 4 *inexploratò angustiis superatis.*

¶ Implorare, est appellare, & obtestari, kläglich anruffen/ und Zuflucht haben. Ter. in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 43.

Illæc fidem nunc vestram implorat Demea, sie hat Zuflucht und ruffet an eure Treu. *Implorare auxilium alicujus*, Cic. pro Rabir. perd. c. 3. &, *ab aliquo*, Cæsar 1. Gall. c. 31.

¶ Imploratio. *Omnium deorum & hominum imploratio.* Cic. 2. orat. cap. 47.

¶ Opplorare, entgegen weinen. *Vos auribus meis opplorare non desinitis*, ihr lasset nicht ab mir für den Ohren zu weinen / Auctor ad Herennium lib. 4. cap. 52.

PLOSTRUM, à quo Horatius *ploſtellum*, fecit lib. 2. Sermonum Satyr. 3. v. 247. *Ædificare caſas, ploſtello adjungere muros.* Idem quod *plauſtrum*, Vide *Plauſtrum.*

PLOTINUS, Πλωτῖνος, è Platonica familia Philoſophus fuit, celebratus à doctis, ut alter Plato. Scripſit de rebus Philoſophicis lib. 54 in Enneades ſex diſtributos, quos Latine interpretatus eſt Marſilius Ficinus. Luculentum ejus encomium apud Firmicum legere eſt lib. 1. Matheſeos cap. 3.

PLOTIUS, Gallus fuit, quem inſignem dicendi præceptorem Quintilianus vocat lib. 2. c. 4 extremo. Et a quo Cicero ſe literas Latinas una cum fratre Quinto edoctum teſtatur, in libris de Oratore.

PLUMA, æ, mollior penna. Vide *Penna.* Eſt ab hoc vocabulo Germanicum, ein Pflaumfeder / Penna ſcilicet mollior cuti proxima. Cicero de finib. lib. 3. cap. 5 *Verſicolores plumæ columbis adornatum ſunt.* Idem ad Attic. lib. 8. cap. 15 *Moveri facilius plumâ, aut folio.* Horatius lib. 4. ode 10 ad Ligurinum puerum tumentem atque ſuperbum formæ dotibus, ſeque jam ſenem, faſtidientem ſcribit:

Inſperata tuæ cum veniet pluma ſuperbiæ,
Et quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ; &c.

Interpretes plerique *Inſperatam plumam*, primam barbæ lanuginem interpretantur, non optime ſane. Nam verſus ſequentis ſenſus cum mente primi convertitur. Atqui *lanugo prima*, adoleſcentiæ; *capillorum defluvium*, ſenectæ ætatis eſt: quæ duo tempora ſimul ſtare haud poſſunt. *Inſperata* igitur *pluma* non prima lanugo; ſed canities eſt, ſive ſenectus, das graue Haar / quo & ſequens verſus, & duo qui hunc excipiunt, referendi ſunt. Plautus Menæchm. a. 3. ſc. 2. v. 22

- - - - - quid ais, homo
Levior quàm pluma, peſſime & nequiſſime.

Idem in Moſtellaria act. 2. ſc. 1. v. 60 *Pluma haud intereſt*, es iſt nichts daran gelegen. *Levior plumâ gratia*, Idem in Pœnulo a. 3. ſc. 6. v. 17.

¶ Plumula, dimin. Columell. lib. 8. cap. 5 *plumulæ ſub cauda clunibus detrahendæ.* Et Apul. Florid. lib. 2 *color pſittaco viridis, & intimis plumulis.*

¶ Plumeus. *Plumea culcitra*, ein Küſſen voll Federn / Cic. 3. Tuſc. c. 19. *Plumeus apex*, Plin. lib. 10. c. 2. *Plumea turba*, i. e. aves, Juvencus in Matth. 13.

¶ Plumoſus, *Plumoſa pectora*, Auctor eleg. de Druſi morte, ad Liviam v. 109.

¶ Plumiger. *Anſeres plumigeri*, Plin. lib. 10. c. 22.

¶ Plumipes. Catull. Carm. 56. ad Camerium, v. 27 *plumipedes volatileſque.*

¶ Plumare, plumas emittere, Federn gewinnen. Gellius lib. 2. c. 29 *Pullis jamjam plumantibus.* Et Apulejo lib. 3. de Aſino p. 138 active, *plumare*, eſt plumis veſtire. *Fotis*, inquit, *indicat, dominam ſuam nocte proxima in avem ſeſe plumaturam*, würde ſich in einen Vogel verſtellen. ¶ 2. Eſt ποικίλλειν, variegare, pingere. *Plumas* enim veteres vocabant notas ex auro vel purpura rotundas, quibus veſtes in modum plumarum intertexebantur & pingebantur. Vide poſt paullo *plumatus.*

¶ Plumeſcere, *pullus plumeſcit*, wird flück / Plin. lib. 10. c. 53. Onomaſt. Vet. *Plumeſco*, πτερῶμαι.

¶ Deplumare, plumas detrahere, die Federn ausziehen.

¶ Deplumis, e, *Hirundines nudæ atque deplumes*, bloß und ohne Federn. Plin. lib. 10. c. 24.

¶ Implumis, idem. Horat. Epodon 1. v. 19

Ut adſidens implumibus pullis avis.

¶ Replumis, e, quod iterum plumis veſtitur. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 853

Ut pullus aquilæ dicitur repaſcere
Curâ parentes mutua:
Quos vis ſenectæ rurſus implumes facit,
Nidoque paſcendos refert:
Donec replumi veſtiantur corpore,
Penniſque floreſcant novis.

¶ Plumatus, plumis veſtitus. ¶ Item pictus & variegatus plumis: hoc eſt, notis, ſignis, aut clavis aureis purpureisve, ad inſtar plumarum: vel plumis ipſis. Nam ex his quoque diverſorum colorum texebantur luxurioſæ & delicatæ veſtes. Prudentius Hamart. v. 294

- - - Hunc videas laſcivas præpete curſu
Venantem tunicas, avium quoque verſicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis: &c.

Perperam eruditi locum Senecæ huc trahunt Epiſt. 91 *Non avium plumæ in uſum veſtis conſeruntur?* Non enim ibi de elaboratis arte & delicatis veſtibus Philoſophus loquitur, ſed quæ tegendo corpori factæ temerè & velut ſponte oblatæ. De altero genere Laberius apud Petronium:

Plumato amictus aureo Babylonico.

Babylonicum eſt veſtis Babylonica, ſive quales Babylonii conficere ſolent. *Plumatum* dixit, quia pictum & variegatum: *aureum* vero, ut genus picturæ deſignaret: auro enim diſtincta veſtis erat. *Plumatile veſtimentum* Plautus dixit Epid. a. 2. ſc. 2. v. 49. Vide Turnebum lib. 11. Adverſar. c. 25. Præcipue vero Salmaſium ad Carinum Vopiſci p. 507. & aliquot inſequentibus.

¶ Plumatilis, modo explicatum ex Plauto fuit in *Plumatus*, ubi vide.

¶ Plumatium ſive Plumacium, ein Federbett. Ambroſius Epiſt. 27 extrema: ad Valentinianum 2. de legatione ſua ad Maximum: *ne ſine veſte, ſine plumatio paterentur extrudi ſenem.* Gloſſæ Græco-Latinæ: πλουμάκιον, *plumacium.*

¶ Plumarius, qui plumatas ejuſmodi veſtes conficit. ein Federſchmücker. Varro apud Nonium: *Nulla, quæ non didicit pingere, poteſt judicare, quid ſit bene pictum a plumario.* Sed aliter Gloſſ. Vet. *plumarius*, πιλοβάφος. Sed ibi legendum ψιλοβάφος. ψιλὴ genus tapetis eſt. Vide Salmaſium laudato loco.

¶ Uſurpatur & adjective, ut: *Opus plumarium: ars plumaria*, apud B. Hieron. lib. 1. epiſt. 44. ſub f. *Nam & in Exodo cæteriſque locis, ubi deſcribuntur plumaria arte contexta*, &c. Vid. Barth. ad Statii Silvas p. 58.

PLUMBUM, metallum notum, duplex, *plumbum album, candidum, argentarium*, κασσίτερος, Zien: *plumbum liquidum*, Horat. 1. od. 35. v. 20.

¶ Plumbeus, *Canalis plumbeus*, Colum. lib. 8. cap. 3. eine bleyerne Röhr. *Plumbeus color*, quem Ariſtoteles vitæ brevis ſignum eſſe cenſet. *Plumbei nummi*, Plaut. in Moſtell. 4. ſc. 2. v. 11, de quibus vide Quadrans. *Plumbeæ iræ*, quæ animo diu inſident. Plautus Pœnulo a. 3. ſc. 6. v. 18.

¶ 2. Plumbeus, ſtupidus, hebes, ſtultus: tölpiſch. Terent. Heaut. a. 5. ſc. 1. v. 4

Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum nil poteſt: nam exuperat ejus ſtultitia omnia hæc.

Cicero 1. Tuſc. cap. 29 *In animi autem cogitatione dubitare non poſſumus; niſi planè in Phyſicis plumbei ſimus.* Martialis *plumbea vina*, & *plumbea mala* pro vilibus, & nullius pretii dixit lib. 10. epigr. 89. & 98.

¶ Plumbago, vide *Molybdæna. Plumbago fornacum*, Herdbley / Bleyertz. Plin. 34. c. 18. ¶ 2. Vitium metallorum, aut gemmarum, Idem lib. 37. c. 5. ¶ 3. Herba, Idem lib. 25. c. 13.

¶ Plumbarius, ut, *Officina plumbaria*, Plin. lib. 34. cap. 18. eine Bleyhütte. *Artifex plumbarius*, ein Bleygieſſer. *Lapis plumbarius*, Glantz / Agricola.

¶ Plumboſus, voll Bley. Plin. lib. 34. cap. ult. *Melior molybdæna, quanto minus plumboſa.* Idem lib. 33. c. 6 *fæx argenti plumboſiſſima.*

¶ Plumbare, verbum, ſignificat ferruminare, verlöthen. Plinius lib. 10. c. 33.

¶ Plumbatura, ferruminatio, Verlöthung. Lege 23 Dig. de rei vindic. § 5. Vide *Adplumbare.*

¶ Plumbata, æ, pila plumbea, eine Bleykugel. Veget. lib. 1. c. 17 *Plumbatarum exercitatio tradenda eſt junioribus.*

Compoſita.

¶ Adplumbare, anlöthen. Lege 23. Dig. de rei vindic. § 5 *Non idem in eo, quod adplumbatum ſit, quia ferruminatio per eandem materiam facit confuſionem: plumbatura non idem efficit.*

¶ Circumplumbare, umher verlöthen. Cato de R. R. c. 20.

¶ Implumbare, Vitruv. lib. 10. c. 6 *Ferreos chodaces in capitibus ſcaporum implumbavit.* mit Bley eingießen.

¶ Replumbare. Senec. Quæſt. Nat. lib. 4. cap. 2 *Argentum replumbatur: ſignorum coagmenta ſolvuntur.* das Bley abſcheiden / entlöthen.

PLUO, pluere, pluit. regnen. Cicero 2. Nat. Deor. c. 43 ex Arato: *Hyadas Græci vocitare ſuerunt a pluendo.* Dicimus autem *pluere aliquid*, & *aliqua re.* Livius lib. 40. v. 19 pr. *In area Vulcani & Concordiæ ſanguinem pluit*, hat Blut geregnet. Idem lib. 35. c. 21 *Nuntiatum eſt, Amiterni terrâ pluiſſe:* & lib. 36. c. 37 *Nunciatum eſt, aliquoties lapidibus pluiſſe.* Erden / Steine regnen. *Ineptiunt*, inquit Scaliger de cauſſis L. L. *qui pluit & ejuſmodi putabant αὐτοπαθῆ: quum tamen ſit activum veriſſimum. Pluit ſanguinem & lapides legimus in hiſtoria, & terra compluta eſt*, &c. Ita ſane Statius lib. 1. Silv. ult. *Jam bellaria adorea pluebant.* Lactant. in Carm. de Paſſione Chriſti:

- - - ſpiniſque caput crudelibus hauſtum
Undique diva pluens vivum ſuper ora cruorem.

Pluens, ſpargens in modum imbris. Prudent. Hymn. 3. καθημερ. v. 78 *Arbor onus tremefacta ſuum,*
Deciduo gravu imbre pluit.

Paſſivo *pluitur* uſus Apulejus in Floridis:

Totum iſtud ſpatium qua pluitur & ningitur.

¶ Pluvia, ὄμβρος, Regen: quam Grammatici ab Imbre ita diſtinguunt, ut hunc & ſumma cadere vi, & cito deſinere; illam, non effuſe ingruere, ſed durare diutius, pronuncient. Revera adjectivum eſt, à *Pluvius.* Itaque *Pluvia* per ellipſin dicitur: *aqua* enim ſubintelligitur. Namque & plenè *aquam pluviam* Cicero pro Muræn. cap. 9 dixit, quæ & *pluvialis aqua* appellatur Columellæ lib. 1. cap. 5. Nihilominus ut ſubſtantivum tractatur, & epitheta quoque adſumit, ut *pluvia ingens*, Virgil. 1. Georg. v. 325.

tenues pluviæ, ibidem v. 92. De pluviis prodigiosis Plin. lib. 2. c. 56. Jul. Obsequens de Prodigiis.

¶ Pluvius, ut diximus, adjectivum. *Cælum pluvium*, Varro 1. de R. R. cap. 13. *Aer pluvius*, Statius Silv. lib. 5. carm. 1. v. 104. Regenhafft. *Pluvius cæli flatus*, Columella lib. 2. cap. 10. *Auster pluvius*, Ovid. 1. Metam. v. 66, qui pluvias infert.

¶ Pluvialis, idem. *Aqua pluvialis*, vide supra in *Pluvia*, ex Columella. *Pluvialis Auster*, Virgil. 3. Georg. v. 429. Regenwind. *Pluvialis imber*, Tacitus 5. Hist. c. 23. starcker anhaltender Regen. *Pluvialis dies*, Columell. lib. 2. cap. 13. sub fin.

¶ Pluviatilis quoque pro eodem reperitur. *Aqua pluviatilis* Corn. Celsus lib. 7. cap. 3, & Scrib. Largus compos. 22, & Columella lib. 9. c. 1 dixerunt. Regenwasser.

¶ Pluviosus, *Hiems pluviosa*, in qua pluviæ sunt frequentes, Plin. lib. 18. c. 25.

¶ Compluere, beregnen. Augustinus de Genesi contra Manich. lib. 1. c. 23 *Aquæ, quibus Noe compluebatur.*

¶ Complutus, begossen / beregnet. Solinus cap. 10 de Thracia: *Nautæ compluti sæpe ex illo casu imbre saxatili.* Adagium ex Græco est: *Qui domi compluitur, hujus ne Deum quidem miseret.* Id est, omnibus modis malo suo dignus est, qui adeo ignavus est, ut nec domi suæ possit a pluvia tutus esse. Græce sic: τὸν οἴκοθεν βρεχόμενον οὐδὲ θεὸς οἰκτείρει. Vide Chiliadas.

¶ Compluvius, a, um. *Compluvius lacus*, Varro lib. 1. c. 13. ortus ex pluviis. eine Lache.

¶ Compluviatus, in modum compluvii factus, ut, *compluviata vinea*, Plin. lib. 17. c. 21.

¶ Compluvium, locus, in quem aqua pluvia confluit. Sueton. Aug. c. 92 *Enatam inter juncturas lapidum ante domum suam palmam, in compluvium Deorum penatium transtulit.* Et Columella lib. 4. cap. 24 in vineis quoque *compluvia* memoravit. Adde Varr. 4. de L. L. & Festum.

¶ Depluere, herabregnen. Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 72

Multus ut in terras deplueretque lapis.

Propertius lib. 2. eleg. 20. v. 8 active de Niobe:

Sollicito lacrymas depluit a Sipylo.

¶ Displuviatus. *Tecta displuviata*, Vitruvius lib. 6. cap. 3 dixit, quæ fiunt trabium junctis capitibus, & imis partibus divaricatis, ut in diversas partes aqua pluvia defluat.

¶ Impluere, einregnen. Plinius lib. 2. c. 96 *Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aram non impluit.*

¶ Impluvium, ein Regenfenster / Dachfenster. *Venisse clanculum per impluvium, &c.* Terent. in Eunuch. a. 3. sc. 5. v. 41. Vitruvius lib. 6. c. 4 *Impluvii lumen relinquatur.*

¶ Perpluere, durchregnen / Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. v. 41. *Bene facta benefactis aliis pertegito, ne perpluant*, Mostellaria a. 1. sc. 2. v. 30 *Perpluunt tigna.* Quintil. lib. 6. cap. 3. p. 479 *Quum cœnaculum ejus perplueret.*

Plures: vide *Multus*.

PLUTARCHUS, Πλούταρχος, Chæroneus fuit, Trajani temporibus. Scripsit Græce vitas & res gestas illustrium virorum tam apud Græcos, quam Latinos. Cujus scripti etiam Epitome extat, edita Latine a Dario Tiberto equite Cæsenate. Scripsit & alia multa, erudita omnia & lectu dignissima.

PLUTEUS, i. *Pluteos* autem veteres vocarunt tabulas asseresque; unde & postea machina bellica, sub quâ tecti consistunt expugnatores, *pluteus* appellata est, ein Sturmdach. Vide Lipsium lib. 1. Poliorcetic. Dial. 7.

¶ 2. Suetonius *pluteum* appellare videtur fulcrum lecti discubitorii, das Haupt-Bret an einem Bette. Verba ejus Calig. cap. 26 ista sunt: *Cœnanti, modò ad pluteum, modo ad pedes stare succinctos* (Senatores) *linteo passus est.* Loquitur de lecto triclinari, quo ad mensam discumbebatur. *Frontem lecti* Juvenalis vocavit, ut ibi Torrentius observat.

¶ 3. Persius *pluteum* tabulam dixit, qua utuntur, qui scribunt, ein Schreib-Pult. Satyr. 1. v. 105

Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.

Vide *Mordeo*. ¶ 4. *Plutei* etiam dicuntur receptacula sive repositoria librorum. Juvenal. Satyr. 2. v. 7

Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthas.

Vet. Gloss. *Pluteus*, παράθεμα.

PLUTO, vel Pluton, Πλούτων, Saturni regis filius, frater Jovis & Neptuni, cui in regni divisione pars occidentis obtigit. Quæ fabulæ occasio fuit, Plutonem inferorum esse regem, uxoremque ejus Proserpinam, Vide *Dis*. Vocatur etiam *Summanus* quasi summus Deorum manium: quis ille tamen, Ovidius dubitat. vid. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 52.

PNEUMA, atis, πνεῦμα, flatus, spiritus.

¶ Pneumaticus, πνευματικός, *Organa pneumatica*, Instrument / die sich mit Wind lassen treiben / Orgeln. *Ratio pneumatica*, Plin. lib. 7.

¶ Sed *Pneumon*, πνεύμων, eâdem etymologia à πνέω, spiro, pulmo dicitur, unde

¶ Pneumonia, &

¶ Peripneumonia, πνευμονία, περιπνευμονία, affectio & inflammatio dicitur pulmonis, die Entzündung der Lungen / Lungensucht. Vide Corn. Cels. lib. 4. cap. 10.

A

¶ Peripneumaticus, περιπνευμονικός, qui ex affectione pulmonis laborat, Lungensüchtig / dem die Lunge faulet.

¶ Peripneumonicus, idem. Plinius lib. 26. c. 7 *Peripneumonicis centaurium majus bibitur.*

PNYX, ycis, locus Athenis habendis concionibus à Solone destinatus. Vide Rutgers. lib. 1. Variar. Lect. cap. 1.

POCULUM, scyphus, ein Trinckgeschirr. *Tingere aliquem poculis*, Horat. 4. Od. 12. hoc est, ex poculis. einen weidlich besauffen. Virgil. lib. 4. Georg. v. 378

Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt
Pocula.

De poculorum thecis Salmas. ad Jus Attic. p. 501.

¶ 2. Item, quod bibimus. Virg. 3. Georg. v. 529

Pocula sunt fontes liquidi, &c. das Geträncke.

Poculum dare alicui, Cic. pro Cluent. cap. 10. *Poculum exhaurire*, ibidem cap. 11. *Poculum mortis*, ibidem. *Exhausto*, inquit, *illo poculo mortis*, ein Gifftrunck. *Ubi essent, præ poculis nescientes*, Florus lib. 2. c. 20. Sie waren so besoffen / daß sie nicht wusten / wo sie waren. Plautus Cas. act. 5. sc. 2. v. 44. *Ut senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet*: id est, in eandem calamitatem incideret.

¶ Pocillum, diminutiv. Livius lib. 10. c. 42. *pocillum mulsi Jovi Victori voverat.*

¶ Pocillator, à poculis, der einschenckt / Mundschenck. Gloss. Vet. *Pocillator*, οἰνοχόος, πιγκέρνης.

B

¶ Poculentum, quæ vox ab aliquibus ex Ciceron. hoc modo legitur, ab aliis autem *Potulentum*, alles / was zu trincken / lib. 2. de nat. Deor. cap. 56.

¶ Poto, vide infra.

PODAGRA, ποδάγρα, à πούς, pes, & ἄγρα, *captura*, pedum dolor, das Zipperlein / die Gicht an Füssen / Vide *Chiragra*. *Ardere doloribus podagræ*, Cic. 5. Fin. c. 31. *Doloribus podagræ complures annos cruciari*, Idem Tusc. 2. c. 19. Catullus Carm. 72

Illam affligit odore, ipse perit podagra.

Et Ovidius lib. 1. ex Ponto epist. 3. v. 23

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

¶ Podagricus, ποδαγρικός, podagrâ laborans. Plin. lib. 28. c. 9. Plautus

¶ Podagrosum dixit Mercat. a. 3. sc. 4. v. 8. & Vopiscus in Saturn. cap. 7.

PODEX, corporis pars posterior. *Turpis podex*, der Hintere / Horat. Epod. 8.

Podismus. Vide *Adæro* in *Æs*.

PODIUM, projectura est, quæ in summo muro paullum provehitur ut propendeat, instar pedis, unde & nomen est. Ein Ercker oder Ausladen. *Mexianorum* ea quædam species, in theatris, templis, ædibus ad circumeundum, innitendum, spectandum. De *podiis ædium* Vitruvius lib. 3. cap. 3. de *theatralibus*, idem lib. 5. c. 7. Sueton. Nerone c. 12 *Toto podio adaperto spectare consueverat.* Vide ibi Torrentium & Lipsium de Amphitheatro cap. 11.

C

POECILE, ποικίλη, nomen porticus Athenis pictæ. Corn. Nep. 1, 6. 3. Vid. Rutgers. Variar. Lect. lib. 5. c. 1. Meurs. Attic. Lect. lib. 6. c. 18. & Athen. Attic. lib. 1. c. 5.

Poëma, ποίημα, liber, ein Gedicht. Vide *Poeta*.

POENA, æ, Latinam vocem a *pendendo* Varro fecit: sed tota Græca est: ποινὴν enim Græci dixerunt pretium, quod homicida propinquis & affinibus mortui tribuebat, ne homicidii reum agerent: ut ex Hesychio Maussacus ad Harpocrationem docet p. 269. Sed Pindarus etiam pro *præmio* sive *pretio* posuit, quod ludorum dabatur victoribus. Nunc in malam partem accipitur atque significat animadversionem, ultionem, supplicium. Tria autem pœnarum genera tradiderunt Philosophi. I. Νουθεσία, quæ κόλασις etiam, & παραίνεσις dicitur, & verbis tantùm constat, cum emendandi spes adest. II. Τιμωρία, cum dignitas, auctoritasque alicujus vindicatur. III. Παράδειγμα, cum punitio propter exemplum est necessaria, ut cæteri a similibus peccatis abstineant. Vide Gellium lib. 6. Noct. Attic. cap. 14. *Gravissimæ legum pœnæ*, Cicer. in Pison. c. 21. Et, *Ne major pœna quàm culpa sit, cavendum est*, Idem in offic. 1. cap. 25. *Pœnâ afficere*, 2. Offic. c. 6. straffen. *Pœnam alicui irrogare*, einem Straff auff-legen / Quintilianus lib. 6. cap. 4. Et Seneca Herc. Oet. v. 899

D

Nemo nocens sibi ipse pœnas arrogat.

Pœnas ab aliquo repetere, i. e. aliquem punire, Cicer. in Verrem 7. cap. 63. *Pœnas repræsentare* est sine dilatione exequi, apud Sueton. Claudio cap. 34. Et, *Dare pœnas temeritatis suæ*, Cic. 9. Attic. ep. 10. Straffe leiden. *Pendere pœnas gravissimas stultitiæ suæ*, Idem ad Attic. 11. ep. 11. *Pœnas dependere*, pro Sextio cap. 67. *Persolvere pœnas*, Cic. Bruto epist. 5. Et, *Pœnam perferre*, rursus pro Sextio c. 69. *Sufferre*, 2 Catil. c. 13. *Pœnam remittere*, die Straff erlassen / Quintil. lib. 7. cap. 1. sub fin. *Sequitur pœna scelus*, auff Sünde folget Straffe / Cicer. de Arusp. resp. cap. 18. *Ultimam pœnam in aliquem statuere*, est capitis damnare apud Sueton. Cæs. cap. 14. Celsus JC. D. de pœnis: *Ultimum supplicium mortem solam interpretamur. Legitime factum pœnam non meretur.* L. Gracchus 4. C. ad L. Jul. de Adult. ¶ 2. Aliquando &

do & pro quovis malo sumitur, quod accidit. Ita Lucanus lib. 8. v. 195 *- - - mors ultima pœna est.* A

¶ 2. *Pœna* etiam Furia. Furiæ enim pœnarum exactrices habebantur. Unde ἐμποινίμενοι à Sophocle dictæ. Val. Flaccus lib. 1. v. 796 *Ultricesque Deæ, Fas, & grandæva furorum Pœna parens.* Virg. Cul. v. 217 *Et flammas & sæva quatit mihi verbera Pœna*, ubi vide Taubm. Cicero in Pisonem: *ô Pœna, ô Furia sororum.*

¶ Pœnalis, e, ad pœnam pertinens. *Pœnalis opera*, Plin. lib. 18. cap. 11. *Pœnales aquæ*, Idem lib. 4. cap. 8 extr. *Pœnale opus metallorum*, Tertullian. de habitu mulier. cap. 5, quod damnati in fodinis faciebant. *Pœnalia claustra*, Ammianus lib. 15. cap. 5. Et, *pœnale exitium*, Apulejus lib. 7. p. 197 *Cadere, perire pœnali ferro*, Ammian. 27. c. 26, & lib. 28. cap. 2. ac *pœnalis labor*, Prudent. passione Laurentii v. 192. id est, loco pœnæ impositus. Comp. *pœnalior.* Salvianus lib. 6. de Gubern. p. 220 *scelera pœnaliora*, id est digniora gravioribus pœnis.

¶ Pœnaliter, ut, *pœnaliter interire*, Ammianus lib. 16. c. 12. Et Augustinus Confession. lib. 10. cap. 33 *pœnaliter me peccare confiteor.*

¶ Pœnarius, idem quod pœnalis. *Pœnariæ actiones*, Quintilianus lib. 4. cap. 3.

¶ Impūnis, sine pœna, Straffrey. Solin. c. 27. de Afr. & Cyren. *impunis rediit*, quod Salmasius defendit p. 230. B

¶ Impūnĭtas, licentia, libertas a pœna, Freyheit zu sündigen/ wie man will. *Impunitas flagitiorum*, Cic. in Pison. cap. 9. *scelerum* pro Domo cap. 7. *Impunitatem peccatorum alicui dare*, 4. Tuscul. c. 20. Et, *Impunitatem assequi*, Idem 1. fam. ep. 9. *Impunitatem & licentiam habere*, Cic. pro Milone cap. 31. Sic, *Spes impunitatis maxima est illecebra peccandi*, Idem pro Mil. c. 16. Vide *Lacio.*

¶ Impune, adverb. impunius, impunissime, sine pœnæ periculo, ungestrafft/ ut, *impune facere*, Terent. Adelph. a. 5. sc. 3. v. 38. *impune habere*, Eun. a. 5. sc. 7. v. 18. *impune latrocinari*, Cic. pro Milone c. 7. *Impune ferre*, lib. 13. fam. epist. 77. frey und ungestrafft davon kommen. Idem pro Dejotaro c. 6 *Impunius sit, quod, cum est factum, negari potest.* Terent. Heaut. 3. sc. 2. v. 48 *impunius licere.* Plaut. Pœn. act. 1. sc. 3. v. 2. *impunissime vendere.*

¶ Punio, punire, pœnâ afficere. straffen. Cic. 1. Off. c. 25 *Prohibenda in puniendo maxime ira est.* Idem dixit *punire peccata*, de Invent. lib. 2 cap. 22. *maleficium* pro Cæcin. cap. 2. Et, *Punire sontes* Idem Offic. 1. c. 24. Et, *supplicio punire*, pro Domo cap. 29. *Punire morte* Plin. lib. 8. epist. 14. n. 13. am Leben straffen. *Facinus puniendum*, pro Milone c. 7.

¶ Antiqui etiam *puniri* deponentis forma dixerunt. Quintilianus lib. 9. c. 3. Vide & Nonium, qui duo Ciceronis exempla adducit. Quibus adde pro Milone cap. 13 *Inimicissimum crudelius punitus es, quam* &c. C

¶ Punitio, Bestraffung. *Punitione liberari*, Val. Maxim. lib. 8. ineunte. *Judicata punitione*, Tertullian. ad Nat. lib. 1. c. 16.

¶ Punītor, qui punit. Idem Valerius lib. 3. c. 4. *Crassianæ stragis punitor exstitit.* Et lib. 6. c. 1. n. 8 *stuprosæ mentis punitor.*

¶ Impunītus, ungestrafft. *Stupra impunita*, Val. Max. lib. 9. c. 1. extern. 2. *Quo impunitior libido, eò effrenatior est*, Livius lib. 3. cap. 50. Etiam Persius Satyr. 5. v. 130

- - - - qui tu impunitior exis?

POENITET, pœnitere. gereuen. *Quod te offenderim, me pœnitet*, ex Cic. ad Attic. 11. epist. 13. *Nostri nosmet pœnitet*, wir haben an uns selbst keine Genüge/ Terent. in Phorm. a. 1. sc. 3. v. 20. Sic, *Suæ quemque fortunæ pœnitet*, Cic. lib. 6. fam. ineunte. Seneca in Agamemn. v. 243 *Quem pœnitet peccasse, pœnæ est innocens.* Item, *An pœnitebat te flagitii* &c. Terent. in Eun. act. 5. sc. 7. Veteres & cum Nominativo copularunt, Plautus Sticho act. 1. sc. 1. v. 50 *Me quidem hæc conditio nunc non pœnitet.* Cicero Tuscul. 5. cap. 28 *Sapientis est proprium, nihil, quod pœnitere possit, facere.* Ejusdem & hæc sententia est: *Portus optimus pœnitenti mutatio consilii*, in Philipp. 12. cap. 2. *Ne te pœniteat*, du solst dich nicht schämen/ Virg. eclog. 2. v. 34.

¶ Pœnitendum, gerundium, ut, *Ad pœnitendum properat, citò qui judicat.* Publius. D

¶ Pœnitendus, nomen seu participium. Livius lib. 1. c. 35 *sub haud pœnitendo magistro didicisse*, dessen man sich nicht zu schämen hat. Livius lib 1. c. 35 *sub haud pœnitendo magistro didicisse.* Columella de agro sicco, & macro lib. 2. c. 2. *Sive exercetur seu cessat, colono est pœnitendus.* Ausonius ad Gratian. prope fin. *Tu nunquam pœnitenda fecisti.*

¶ Pœnitenter. Minucius Felix in Octavio p. 238 (ed. Ouzel.) *Auspicia & auguria pœnitenter omissa; observata feliciter.*

¶ Pœnitentia, Reue/ Busse/ ut, *Sera pœnitentia subiit regem*, Curtius lib. 3. cap. 2. extr. späte Reue. *Præcipitis consilii comes esse solet pœnitentia*, auff jähen Rath folget Reu. *Melior est providentia pœnitentiâ*, Dionysii Halicarnassei est, lib. 11. κρείττων ἡ πρόνοια τῆς μεταμελείας. *Agere pœnitentiam*, Plinii locutio est lib. 7. epist. 10. Sed Gignendi casum ibi adjicit. Similiter Curtius lib. 8, 6, 23. *Pœnitentiam ejus (facinoris) ageret.* Et auctor Dialogi de Oratoribus c. 15 *neque Sermonis mei pœnitentiam ago.* Etiam sequente *Quòd*, Val. Max. l. 3. c. 4. exempl. 2 *Virtutibus effecit, ut hæc civitas pœnitentiam ageret, quod* &c. Caveant autem tirones, ne cum hac ecclesiasticam notionem, Busse thun/ confundant, quæ potius sonat *resipiscere, ad frugem redire, vitia virtutibus emendare* &c.

¶ Pœnitudo, antiquum: usus eo Pacuvius: Item Hieronymus 1. Dialog. contra Pelag. cap. 9. Zeno Veronens. Serm. de præcepto ATTENDE TIBI: *Pro quibus debeas pœnitudinem gerere.* L. ult. C. de Feriis: *Subeat animos vicaria pœnitudo.*

¶ Impœnitens, &

¶ Impœnitentia, Unbußfertigkeit. Ecclesiastici usus sunt.

¶ Impœnitendus, ἀμεταμέλητος. Augustinus prologo Retractationum: *qui non valuit omnia impœnitenda dicere.* Et Cassiodor. l. 1. Epist. 30 *Impœnitenda est ultio, quæ de legibus venit.*

POENUS, Pœni, Carthaginienses, quasi *Phœni* dicti, qui a *Phœnicibus* orti fuére; ut ait Servius in Virgilii 1. Æneidos v. 302

- - - - Ponuntque ferocia Pœni
Corda volente Deo.

¶ 2. Adjective, ut *Pœni leones*, Idem eclog. 5. v. 27. Et Statius lib. 4. Silv. 5. v. 91 *Pœnos inter agros:* & eod. lib. carmine 5. v. 45 *Pœnus sermo.* Plautus fingit etiam Comparativ. *Punior*, in Pœnulo a. 5. sc. 2. v. 31. Nam & alia Derivata diphthongum œ in u, mutant, ut

¶ Punicus, *Punica regna vides*, &c. Virgil. 1. Æn. v. 338 *Bella Punica*, Kriege der Römer mit den Carthaginensern. *Bello Punico comparari*, est gravissimo, quale Hannibalis adversus Romanos fuit, conferri aut simile esse. Formula hac sæpe usus est Eutropius lib. 5. c. 1. n. 2. & lib. 6. c. 6. n. 2. & lib. 8. c. 6. n. 7. Etiam Ammianus lib. 17. cap. 4. ed. Grut. *Malum Punicum*, Vide *Malum.* Et adde Cratetis dictum apud Laertium: *Sicut omnibus malis punicis inest aliquod granum putre, sic nemo est, qui omni prorsus vitio careat.* *Punica fides*, pro fallaci, ab ejus gentis peculiari perfidiâ in proverbium abiit, falsche Treue/ Meineidigkeit. Sallustius Jugurth. c. 108 *Bocchum Punica fide simul Romanos & Numidam spe pacis attinuisse.*

¶ Punice, adverb. Apulejus Apolog. p. 336 *Loquitur nunquam nisi Punice: Latine neque vult, neque potest.* Et Augustinus epist. 173 *Punice interpretari.*

¶ Puniceus, a, um, adject. aliud. Ovidius in Ibin de M. Regulo:

Vel qua, qui redimi Romanos turpe putavit,
A Duce Puniceo pertulit ipse, feras.

Ubi *Dux Puniceus*, Pœnorum dux est: sive *Punicus ductor.*

¶ Puniceum etiam & *Punicum* dicitur, quod colorem rubentem habet. Ipse enim color ille *Punicus* sive *Puniceus* appellatur: qui Græcis φοινικὸς & φοινίκεος est. Virg. 12. Æn. v. 76

- - - cum primum crastina cælo
Puniceis invecta rotis aurora rubebit.

¶ Hinc *Punicare* verbum, pro puniceum colorem trahere, sive habere, apud Apulejum princ. lib. 3. Metamorph. *Commodum punicantibus phaleris Aurora roseum quatiens lacertum, cælum inequitabat.*

¶ Punicanus. Cic. pro Muræna c. 36 *Punicani lectuli*, quibus Carthaginienses uti solebant.

POĒTA, ποιητὴς a ποιέω, effingo, ein Dichter. Commendationes Poetarum passim reperiuntur. ut, *Est Deus in nobis*, &c. Ovid. 3. art. am. v. 554. & *sacri vates*, ibidem v. 539. Cicero pro Arch. c. 8 *Valet naturâ ipsâ Poeta, & mentis viribus excitatur, & quasi divino quodam spiritu afflatur.* Catull. Carm. 16

Castum esse decet pium poetam.

Rursus Cicero de finib. lib. 1. c. 2 *Rudem esse omnino in nostris poetis, aut inertissimæ segnitiæ est, aut fastidii delicatissimi.* ¶ 2. Pro artifice posuit Plautus Asin. act. 4. sc. 1.

Nam tu Poeta es prorsus ad eam rem unicus.

¶ Poeticus, ποιητικὸς, ut *Auctoritas poetica*, quæ & *Poetica licentia*, Quintil. lib. 2. cap. 4. *Poetica fabulositas*, Plin. lib. 7. c. 28. pr. *Afflatus poeticus*, sine quo nemo Poeta bonus. vid. Barth. ad lib. 1. Thebaid. Statii p. 7. seq.

¶ Poëtica, & poëtice, es, ποιητικὴ, professio poëtica. Cic. in Orat. c. 53 *Poetica, & versus inventus est terminatione aurium.*

¶ *Loqui poetice*, hoc est Poetarum more, nach Poetischem Gebrauch. Cic. 5. de Fin. cap. 4.

¶ Poetria, æ, & *Poetris, idis*, mulier vates. Posteriore Persius usus est in procemio:

Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Corvos poetas, & poetridas picas,
Cantare credas Pegaseium melos.

Prior forma est apud Cicer. pro Cœlio cap. 27 pr. *Fabella veteris & plurimarum fabularum poetriæ.*

¶ Pŏēma, ποίημα, ein Gedicht. Cic. 1. Acad. cap. 3 *Varium & elegans omni fere numero poema facere:* ein schön Carmen schreiben. *Poemata ad aliquem componere*, Idem ad Q. frat. lib. 3. ep. 1. c. 4. *Poema condere*, lib. 1. ad Att. ep. 16. Et ad Q. fratr. lib. 3. ep. 5 *Opus est ad poema quadam animi alacritate.*

¶ Poësis, de qua Horatius, ut, *pictura poesis erit*, de arte Poet. 361. Mantuanus carm. contra poet. impud. v. 39

--- Pieri-

- - - - *Pierides castæ*, &c.
Tota pudicitiam vera poësis amat.

POGONIAS, πωγωνίας, genus est cometæ, Plinio lib. 2. cap. 25. à πώγων barba. Sic enim ipse: *Pogonias vocant, quibus inferiore ex parte in speciem barbæ longe promittitur juba*, ein Comet mit einem langen Bart.

POL, perpol, jurandi adverb. quasi dicas, *per Pollucem*. Traun. Horat. 1. Epist. 7. v. 92

- - - *pol, me miserum patrone vocares.*

¶ Perpol, idem, quasi *per Pollucem*. Terentius Hecyr. a. 1 ineunte: *Perpol quam paucos reperias* &c.

POLEA, seu πώλιον potius, sic enim vocat Aristoteles fimum, quem equa parturiens ante pulli editionem effundit. Plinius *Poleam* dixit.

PŎLĔMON, juvenis, cum esset extremi luxûs, ebrius ingressus ludum Xenocratis de continentia disserentis, ita mutatus est, ut mox fieret unus auditorum. Horat. lib. 2. Serm. sat. 3. v. 254

- - - - *quæro, faciasne quod olim*
Mutatus Polemon?

Vide Laërtium & Valer. Maxim. lib. 6. c. 9.

¶ Fuit & alius Polemo Ponti Rex, de quo Tacitus 2. Annal. c. 56. Inde

¶ Polemoniacus, ut *Pontus Polemoniacus*, Eutrop. lib. 7. c. 9.

POLEMONIA, & Polemonium, πολεμώνιον, herba Dioscoridi, & Plinio lib. 25. c. 6. *Rutam caprariam* vocant alii, habet speciem fœni græci, Matthiol. Liebstöck exponunt quidam.

PŎLENTA, æ, ἄλφιτον, hordeum aquâ perfusum, deinde siccatum ac mediocriter frixum; non multum differt a Germanorum, Maltz. Seneca Epist. 18 *Non jucunda res est aqua & polenta, aut frustum hordeacei panis; sed summa voluptas est, posse capere etiam ex his voluptatem.* Ex quo apparet, in vilissimo victu fuisse. Curtius lib. 4. cap. 8 tradit, ambitum Alexandrinorum mœnium *polentâ* designatum fuisse, unde omen captum fuit.

¶ Polentarius, ut *crepitus polentarius*, Plaut. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 16. Vide Interpretes. Onomast. Vet. *Polentarius*, ἀλφιτικός.

PŎLIO, orno, compono, polire, glatt machen / schmücken. *Opus poliat lima, non exterat*, Quintilian. lib. 10. cap. 4. extr. *Facere & polire orationem*, Cicero dixit lib. 1. de oratore cap. 14. extr. *Agrum polire* est excolere. *Nam omnia exculta & ad nitorem deducta POLITA dicimus*, inquit Nonius. *Calce polita ædificia*, calcata sunt. *Opere albario, tectorio polire*, tünchen und weissen / Vitruv. lib. 7. cap. 4. ¶ Est & fullonum verbum; & sic *Polire vestes* Plinius dixit pro incrustare: & *linum torrente poliri*, Idem lib. 19. cap. 1. Vide Savaronem ad Sidon. lib. 5. epist. 17. ¶ Usurpatur hoc verbum etiam de frumentis, quando purgantur. Columella lib. 2. c. 21 *Pura deinde frumenta, si in annos reconduntur, repurgari debent: nam quanto sunt expolitiora, minus à curculionibus exeduntur. Sin protinus usui destinantur, nihil attinet repoliri.*

¶ Pŏlītus, urbanus, elegans, *Politus artibus*, Cic. 1. de Fin. c. 7. *Omni liberali doctrina politissimus*, Idem 13. fam. ep. 1 *Politioris humanitatis expers*, Cic. 2. Orat. cap. 17.

¶ Polītŭlus, diminut. *Limatulum & politulum judicium*, Idem lib. 7. fam. ep. 34.

¶ Polite, adverb. *Dicere polite*, Cic. 4. fin. c. 3. *scribere politè*, de clar. orat. c. 19. zierlich und reinlich reden / schreiben.

¶ Politura, æ, Plin. 11. c. 24 *Scissa protinus reficit, ad polituram farciens*. Polierung.

¶ Politio, idem. Vitruvius lib. 7. c. 3. *Recipiens in se politionem, fulgentes in adspectu, certasque considerantibus imagines reddit.* Spiegelt / wenn es polieret wird.

¶ Polīmen, idem. Apulejus de Deo Socrat. p. 54 *Neque in emendis equis phaleras consideramus, & baltei polimina inspicimus.* ¶ 2. Testes, testiculi. Arnobius lib. 7. p. 230 *Polimina porro sunt ea, quæ nos proles verecundius dicimus: a vulgaribus autem assolent cognomine testium nuncupari.*

¶ Polimentum, idem. Posteriore notione Plautus in Menæch. a. 1. sc. 3. v. 28 *polimenta porcina* dixit. Rationem appellationis dat Festus Pompejus, quem videas.

¶ Polītor, qui polit. Firmicus lib. 4. c. 7. extr. *gemmarum politores.* Et quia *polire* etiam de agris dicimus, ut supra ex Nonio ostensum, cui Festum in voce *Polimenta* adjicias; fit, ut *politor* quoque inter agri cultores reperiatur. Ulpianus Lege 52. § 2 Dig. Pro socio, *Cum agrum politori damus in commune quærendis fructibus.* Politori, hoc est, qui curat agrum & excolit.

¶ Polio, polionis. *Poliones & custodes armorum*, Lege ult. Dig. de jure immunitat. Zeugwärter.

¶ Depolire, Plin. 36. c. 25 *cote depolitum.*

¶ Expolire, ausbutzen. Plaut. in Milit. a. 4. sc. 4. v. 38 *Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas.* Sic, *Expolire aliquem, & hominem reddere*, einen ausmustern/ und zum Manne machen / Cicero 2. de orat. c. 10. *Doctrinis aliquem expolire*, Idem 3. de oratore cap. 34.

¶ Expolitus, participiale nomen. Catullus Epigr. 1 *Libellus pumice expolitus.* Idem Epigr. 40 *Dens expolitior.* Et Columella lib. 2. cap. 21 *frumenta expolitiora*, wol gefegt Korn. Vide supra in *Polire.*

¶ Expolitio, ut, *expolitio orationis, inventi*, Cicer. lib. 1. de Invent. cap. 40. Idem ad Quint. frat. lib. 3. epist. 3 *Expolitiones utriusque nostrum sunt in manibus.* Et, *expolitiones ædificiorum*, Vitruv. lib. 6 extremo.

¶ Expolitio, schema Rhetoricum, est explicatio seu variatio ejusdem sententiæ, verbis commutatis, Ovid. 2. Pont. ep. 3

Nec facile invenies multis e millibus unum,
Virtutem precium qui putet esse sibi.
Ipse decor recti facti si præmia desint,
Nil movet, & gratis pœnitet esse probum.

Vide lib. 2. Copiæ Erasmi cap. de Expolitione.

¶ Impolitus, non politus. *Forma ingenii admodum impolita & plane rudis*, Cic. de Clar. Orat. c. 85. extr. Idem lib. 2. de Orat. c. 31 *ut videatis, quam sit genus hoc eorum, qui sibi eruditi videntur, hebes atque impolitum.* Unpoliert / ungehöfelt / grob.

¶ Impolite, adverb. Idem 1. de Orat. c. 49 *breviter impoliteque dicere.*

¶ Impolitia, politionis neglectio. Gellius lib. 4. c. 12 *impolitiæ notabatur.*

¶ Interpolire. Salmas. ad Solin. p. 277. Sed usitatius est

¶ Interpŏlare, renovare, vetusto novam quasi formam inducere, das alte abschaben / abkratzen / erneuen. Cic. in Verrem 3. c. 61 *Aliquid demere, mutare, & ne litura appareat, interpolare.* Vide Non.

¶ Interpolator, qui vestes antiquas renovat. Tertullianus de Anima cap. 16 *Avenarum superseminator, & frumentariæ segetis nocturnus interpolator.* Idem de Spectac. cap. 2 *Multum est inter institutorem & interpolatorem.* Et de Habitu mulier. sive lib. 1. de cultu fœm. cap. 8 *Diabolus interpolator naturæ.* Ergo & eum significat, qui in deteriorem formam pervertit; non eum modo, qui renovat ad meliorem. Onomast. Vet. *Interpolator*, ἐπισκευαστής.

¶ Interpolatrix. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 15 de historia: *Neque in hoc veri interpolatrix tenenda*, hoc est, Non existimanda, ea in re veritatem corrupisse. Et Tertullianus adv. Hæretic. cap. 7 *Sapientia humana, affectatrix & interpolatrix veritatis.*

¶ Interpolatio, interpolandi actio. Plinius lib. 13. c. 12 *curiosa interpolatione principalem fecit*, chartam puta. Et Tertullian. adv. Hæretic. c. 39 *Omnis interpolatio posterior credenda est.*

¶ Interpŏlis, e, & *Interpolus, a, um*, quod interpolatum, incrustatum ac renovatum est. Plautus Mostell. 1. sc. 3. v. 117

Nam istæc Veteres, quæ se unguentis unctitant, interpoles,
Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt.

Plin. lib. 29. cap. 1. de medicina: *Mutatur ars quotidie, toties interpolis.* Vet. Gloss. *Interpolum*, ἐπίγναφον. Et Martianus JC. Lege 45 Dig. de contrah. emt. *Si vestimenta interpola quis pro novis emerit.*

¶ Perpolire, absolvere, durchaus fertigen / und auspoliren. *Literis perpolitus*, Cic. in Pison. c. 29. *Perpolita oratio*, ad Herenn. lib. 4. c. 12. *Instituta perpolies*, Cic. lib. 5. fam. epist. 12. extr.

¶ Perpolitio. Auctor. ad Herenn. lib. 4. c. 13 *Verborum exornatio ipsius sermonis insignita continetur perpolitione.*

¶ Perpolitissime, adv. Lib. 4. ad Herenn. c. 32. extr. *Ut continuationes perfecte & perpolitissime possint esse absolutæ.*

¶ Repolire, Columella lib. 2. c. 21. extr. *Nihil attinet repoliri*, scilicet frumenta, das Korn wieder fegen.

PŎLĪTĪA, πολιτεία, quæ pronunciatio, etiam cum Latine scribitur, observatur. Respublica, eine Policey/ Bürgerschafft/ Stadt-Regiment. Cic. 2. Divinat. c. 27 pro libro Platonis de Rep. (quod Græce ita inscriptus est) dixit. *Platonis politiam nuper apud me mures corroserunt.*

¶ Politicus, πολιτικός, civilis, urbanus, Bürgerlich. *Libri politici*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 1. extr. *Theses politicæ*, Cic. 9. ad Attic. ep. 3. Cæter. quæ à πόλις fiunt e suis fontibus pete.

POLIUM, πόλιον, herba, quam Musæus & Hesiodus tanquam ad omnia utilem laudarunt, ut Plinius lib. 21. c. 7 refert. Duo genera ejus: campestre, majus; & silvestre, minus.

¶ Tripolium, τριπόλιον, a polio diversissima planta, nascens in locis marinis, unda allisis. Dioscorid. lib. 4. c. 130.

POLLEN, neut. & *pollis* masculinum, pollĭnis, Staubmeel. Sic enim exponit Marcellus, Dioscoridis interpres, sub eaque significatione ex Terentio legi videtur in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 60 *Atque illa favilla plena, fumi ac pollinis, coquendo sit faxo & molendo.*

¶ Pollinarius, ut, *Cribrum pollinarium*, Plaut. Pœnul. a. 3. sc. 1. v. 10. *Arca pollinaria*, Varr. Meelkasten.

¶ Pollinaris, e, idem. Gloss. Cyr. *Pollinare cribrum*, γυρίσειον κόσκινον.

¶ Pollinaceus, ex polline quod est. Eædem Glossæ: *Pollinaceus*, γυρίτης ἄρτος.

¶ Pollinctor, qui pollinem cribro excutit & purgat. Cato de R. R. cap. 136, (al. 137) sed rectius legitur *politor*, sicut eodem cap. *politio* Meursius pro vulgari *pollintio*. De politione autem frumentorum supra actum.

POLLEO,

POLLEO, pollere, valere, posse, gelten/vermügen/Krafft haben. A *Auro loquente nihil pollet quævis oratio*, Vide Chiliad. *Multum*, vel *plus pollet ejus auctoritas*, sein Ansehn gilt mehr/ Sallust. Jugurth. cap. 13. *Pollere ad, adversum*, & *contra aliquid*, zu/ oder wider etwas kräfftig seyn. *Pollere ad fidem faciendam* Cic. Off. 2. cap. 9. *Pollere adversum omnes*, Plin. 16. c. 23. Et, *Herba contra anginas efficacissime pollet*, Idem lib. 24. c. 19. Et cum Ablat. *scientiâ pollere* Cic. Partit. c. 22.

¶ Pollens, ex participio nomen. Tertullian. adv. Psych. cap. 6. *multo pollentioris mentis*, *vivacioris cordis*. Lege 2. Cod. Theod. de Advocato fisci, *pollentior literis*. Alcimus Avitus lib. 5. vers. 63

- - - - *pollentissime cursus*
Testor, Nile, tuos.

¶ Æquipollere, æquivalere, frequens & tritum Philosophis verbum, nec vero novum. Usus enim & Apulejus est lib. 3. Doctr. Plat. pag. 39 *si iisdem manentibus æquipollentem ejus inferat bis*.

¶ Præpollere, plurimum pollere, sehr vermüglich seyn. *Gens divitiis præpollens*, Livius lib. 1. cap. 57. Et, *virtute & fortunâ præpollens*, Idem lib. 5. cap. 34. Comp. *præpollentior vis oculorum*, Augustin. Civ. D. l. 22. c. 29. B

¶ Hinc *Pollex*, dictus digitus prior, cæteris firmior ac potentior, der Daum/ und die grossen Zeen am Fusse/ Juvenal. Satyr. 7. vers. 237

Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat.

Hujus digiti gestu & compositione veteres favoris juxta & odii edebant signa. Favoris quidem, si comprimerent; odii, si quando subrigerent. Ita nimirum Politianus Miscellaneorum cap. 42. Turneb. libr. 11. Adversf. cap. 6. Lipsius lib. 2. Saturnal. cap. 22 docent: Plinii loco adducto maxime, qui est lib. 28. cap. 2 his verbis conceptus: *Pollices*, *cum favemus*, *premere etiam proverbio jubemur.* Mihi contra videtur, *pressos* odium, *subrectos*, favorem significasse. Quintilianus lib. 11. cap. 3. *Fit & ille habitus*, *qui esse in statuis pacificator solet*, *qui inclinato in humerum dextrum capite*, *brachio ab aure protenso*, *manum infesto pollice extendit.* Quo in loco *infestum pollicem*, quis non videt *pressum* intelligendum; qualis videlicet esse illorum solet, qui infesti aliis sunt, & male volunt? Significat enim in isto habitu cæteros manus digitos omnes protensos, solum pollicem pressum fuisse. Apulejus 2. Metamorphos. *Instar Oratorum conformat articulum*, *duobusque infimis conclusis digitis*, *cæteros eminentes porrigit*, & *infesto pollice*, *clementer subrigens*, *infit*, &c. Sane & hic *infestum pollicem*, pressum esse, non dubitabit, qui singula diligentius excutiet, & inter se conferet. Namque si subrexissent oratores pollicem in eo C habitu, non opus fuisset Apulejo diserte nominare pollicem; satis fuisset dicere *conclusisque duobus infimis digitis*, *cæteros eminentes porrigens clementer infit*, &c. Nunc cum *infesto pollice* addit, significat eum illis duobus infimis digitis conclusis *pressum* fuisse. Persuadet ita Fulgentius Placiades de continentia Virgiliana super hac ipsa re scribens: *Itaque compositus in dicentis modum erectis in Jotam duobus digitis*, *tertium pollicem comprimens*, *ita verba exorsus est.* Alii infestum hunc pollicem, *versum* sive *conversum* vocant: qui idem cum *presso* est. Versus enim sive conversus, est retortus, sive reflexus in cavam manum à recto atque nativo statu suo. Juvenalis Sat. 3. vers. 36

Munera nunc edunt, & *verso pollice vulgi*
Quemlibet occidunt populariter.

Prudentius lib. 2. contra Symmach. extr.

- - - - - *pectusque jacentis*
Virgo modesta jubet converso pollice rumpi.

¶ Ad Plinii locum quod est; sane jamdudum eum de mendo suspectum habuit Alciatus, & pro *premere*; *promere* putavit legendum lib. 12. Parerg. cap. 9. Quæ emendatio si vera est, ut ego judico, rem factam habebimus. *Promere* enim est D explicare.

¶ Horat. lib. 1. epist. 18. v. 66

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

i. e. impensissime laudabit: quemadmodum, *utrâque manu promittere*, est, valde promittere. ¶ 2. ein Zoll.

¶ Pollicaris, e, pollicis crassitudinem habens, Daumens breit dick/ ut, *Pollicaris latitudo*, Plin. l. 15. c. 24.

Polliceor, vide *Liceor*.

POLLINCTOR, oris, curator funerum, der mit Todten umgehet/ Todtengräber/ à *pollincire* verbo, vel potius *polingere*. Vet. Gloss. *Polingo*, περιστέλλω νεκρὸν διὰ γλοιῶ, ἐνταφιάζω, περιχέω. Eædem: *Pollinctor*, ἐνταφιαστής. Et Lege 5. § 8 Dig. de instit. act. *Si libitinarius servum pollinctorem habuerit.* Est igitur *pollingo*, quasi poliens ungo. Cadavera enim olim ungi solebant. Plautus prol. Pœnuli v. 63 *Quia mihi pollinctor dixit*, *qui eum pollinxerat.* Apul. Florid. *Jam miseri illius membra omnia aromatis perspersa*, *jam os ipsius unguine odoro delibutum*, *jam eum pollinctum*, *jam scenæ paratum*, *contemplatus diligentissime*, &c.

¶ Pollinctus, a, um, ut *Voluptas medicamentis pollincta*, Senec. Vit. beat. c. 7.

¶ Pollinctura, ipsa funeris curatio, Plautus in Sticho act. 5. sc. 4. v. 6, ubi quidam & *polluctura* legunt. Cæterum de modo & ritu pollincturæ veteris vide dissertationem Andr. Rivini 1655 Lipsiæ editam, ubi copiosissime cuncta explicantur.

POLLIO, Πωλίων, Asinius Pollio, Orator celebris fuit Romæ, Augusti amicus, & Virgilii patronus. Horatius Tragœdiarum & Historiarum eum scriptorem fuisse testatur in Sermonibus l. 1. Satyr. 10. v. 85 &c. Et Virgilius 3. eclog. v. 86

Pollio & ipse facit nova carmina &c.

POLLUBRUM antiquum, significat pelvim, legitur apud Fabium Pictorem, ut Nonius auctor est. Usus & Arnobius libr. 2. pag. 59 *polubrum*, *siliquastrum*, *trulla*. Glossæ Vet. *Pollubrum*, ποδονιπτρον. Simplici & geminato L scriptum invenitur. ein Fußbecken.

Polluceo, vide *Luceo* in *Lux*.

Polluo, cum derivatis, in *Luo*.

POLLUX, Castoris frater, vide in *Castor*. Præses erat certaminum, pugilum maxime. Seneca Medea v. 88

Cedet Castore cum suo
Pollux cæstibus aptior.

Et Ovidius 3 Amor. eleg. 2. v. 54

Pollucem pugiles, Castora placet eques.

¶ 2. Julius Pollux, Grammaticus sub Commodo, qui Græcum Onomasticum, 10 constantem libris reliquit.

POLUS, Πόλος, cardo cæli, quem *verticem* Cicero 2. Nat. D. cap. 41 dixit, à πολέω, verto, der Himmelsangel. Augustinus Soliloq. lib. 1. cap. 1 *Deus*, *cujus legibus rotantur poli*, *cursus suos sidera peragunt.* Poli duo sunt, alter *Arcticus*, qui & *Borealis* & *Septentrionalis*, & *Aquilonius* dicitur, qui nobis in Europa, & majore parte Asiæ habitantibus perpetuo apparet; alter *Antarcticus*, vel *Australis*, vel *meridionalis*. De utroque sic Virg. 1. Georg. 242

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

POLUS, Histrio: Gellius lib. 7. cap. 5. Hic Electram Sophoclis acturus, pro Orestis ossibus ossa filii sumsit, qui paucis ante diebus decesserat. Ea res cum luctum verum revocaret in memoriam, fletu adeo miserabili theatrum complevit, ut omnes eo commoti dolerent.

POLYAENUS, Πολύαινος, Rhetor Macedo fuit, & scripsit libros octo Stratagematum, quibus amplissima fœcundissimaque rei militaris scientia continetur. Sententiam ejus unam Stobæus annotavit, ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι μὴ λυπῦ, ἀναγκαῖον γὰρ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αἰσχρῶς τελευτῶσιν. Hoc est, *Propter morientes ne tristeris*, *est enim necessarium*; *sed propter turpiter è vita discedentes.*

POLYBIUS, Πολύβιος, Arcas fuit, scripsit Græcorum & Romanorum historias libris quadraginta, de quibus 17 hodie reliqui sunt. Auctor longe optimus & civili juxta & militari prudentia nemini secundus: Vide Casaubon. præfat. in Polybium, & Vossium de Historicis Græcis. Lapsu ex equo mortuum dicunt.

POLYCLETUS, Statuarius Sicyonius nobilissimus, de quo vide Plinium.

¶ Polycleteus, a, um, Stat. l. 4. Silv. 6. v. 28 *Quod Polycleteis jussum est spirare caminis.*

POLYCNEMON, Πολύκνημον, herba est, Plinio 26. cap. 14, & Dioscoridi.

POLYCRATES, Πολυκράτης, Samiorum Tyrannus fuit, fortunâ opibusque clarus. Cruci affixus est ab Oronte, cùm paulò ante filia ejus in somnis visa esset se cernere patrem in aëre sublimem, à Jove ablui & à Sole inungi. Suspensum enim ardores Solis ita percoxerunt, ut liquefacta exstillaret è corpore pinguedo, quæ cadaver oblinebat, & cælestes id vicissim pluviæ abluerent. De felicitate & annulo ejus vide Cicer. lib. ult. de finib. extrem. & Plin. l. 37. c. 1.

POLYDAMAS, antis, Πολυδάμας, Trojanus fuit, Panthoi filius & Hectoris æqualis. Dares Phrygius Trojam Græcis noctu ab hoc proditam fuisse scripsit.

POLYDORUS, Πολύδωρος, Priami filius, missus cum magnâ vi auri ad Polymnestorem Thraciæ regem, à quo tandem Trojâ captâ interfectus est, Vide Virg. 3. Æneid. sub initium.

¶ Polydoreus adject. Ovid. 13. Metamorph. v. 629

Et Polydoreo manantem sanguine terram.

POLYGONATON, Πολυγόνατον, herba, quam vulgò *Sigillum Salomonis* vocant, Weißwurtz. Plin. 27. c. 12.

POLYGONON, Πολύγονον, herba alia Plin. c. l. quæ & *sanguinaria* & *sanguinalis* dicitur, Weggraß oder Wegtritt/ Id *Polygonon marem* vocant: *Polygonon fœmina*, Kannenkraut/ Matthiolus.

POLYGONIUS, multangulus, vieleckig. *Polygoniæ turres*, Vitruv. l. 1. c. 5. γωνίον enim angulus est.

POLYHISTOR, ὁ Πολυΐστωρ, der viel weiß. Suetonius Gram. cap. 20 *Cornel. Alexandrum propter antiquitatis notitiam*

Polyhistorem multi vocabant. Ita & opus suum, ex Plinii Naturali Historia collectum, C. Jul. Solinus inscripsit.

POLYMITVS, ut, *vestis polymita*, quæ liciis versicoloribus contexta est, ein Kleid von Faden mancherley Farben / à πολὺ & μίτος, *filum.* *Ars polymita*, i. e. plumaria, Hieronym. Epist. 8. ad Demetriadem. Sic *vestem polymitam* pro varia, vetus Interpres Bibl. dixit Genes. cap. 23. vers. 37. Vide Salmas. in Histor. Aug.

POLYMNESTOR, Πολυμνήστωρ, Rex Thracum fuit, tempore belli Trojani, vide paulo ante *Polydorus.*

POLYMNIA, vel Polymneia, Πολύμνια, una ex Musis Poëticis est, sic dicta vel à memoria, μνεία, vel a cantu, ὕμνος. Ovidius enim & Horatius, *Polyhymniam* dixerunt, Vide *Musæ.*

POLYNICES, is, Πολυνίκης: Oedipi filius, frater Eteoclis, qui in bello ad Thebas, mutuis cum fratre vulneribus confligens, periit. Vide *Eteocles.* Statius l. 7. Theb. v. 689

Parcior ad cives Polynicis inhorruit ensis.

Polyphăgus, vide supra *Phago.*

POLYPHEMVS, Πολύφημος, Cyclops Homero & Virgilio est, seu potius vir prudens, quem tamen Ulysses calliditate superavit. De hoc Homerus l. 9. Odyss. & Virg. 3. Æneid.

POLYPLVSIVS, abunde dives: Sic enim in Latinam literaturam id nominis convertit Plaut. in Captivis, πολυπλούσιος, ein sehr reicher Mann.

POLYPODIVM, Πολυπόδιον, herba nota, Engelsüß / Baumfaren. Vide *Filicula* in *Filix.* Plin. 26. c. 8.

POLYPTOTON, πολύπτωτον, figura locutionis est, quâ casibus diversis oratio distinguitur, ut, Virg. 4. Æneid. v. 628

Littora littoribus contraria: fluctibus undas
Imprecor, arma armis pugnent, &c.

Terent. Adelph. a. 3. sc. 4. v. 10 *In te omnis spes sita est, te solum habemus, tu patronus* &c. Vide in dictione *Musa*, Polyptoton elegans, *Musa noster amor.*

POLYPVS, i, & odis, πολύπους, piscis a pedum sic dictus multitudine, Germanis nobis ignotus est. Ab ejus piscis ingenio colorem suum mutantis, & accommodantis ad id saxum, cui adhærescit, ne facile capiatur, *Polypi*, versipelles proverbio dicuntur, verschlagene und listige Leute. Vide Plutarchum Quæstion. Natural. pag. 916. Sed ab hoc præcepto, quod Theognis commendavit, πολύποδος νόον ἴσχε &c. *Polypi mentem obtine*, adolescentes & animis & auribus sedulo abhorreant. Plautus ad aliam etiam metaphoram transtulit in Aulul. a. 2. scen. 2 v. 21 *Ego istos novi polypos, qui ubi quid tetigerunt, tenent.* Polypum, si fame laboret, sibi cirros ambedere, sentiunt Alcæus apud Athenæum, Orus Apollo in Hieroglyphicis, Ælianus, alii: Plinius tamen falsam esse hanc de polypo opinionem existimat libr. 9. cap. 29.

¶ 2. Est & *Polypus* narium morbus, ein Nasen-Geschwär / Celso libr. 6. cap. 8. Meminit & Horat. Epod. 12. v. 5. Et lib. 1. Sat. 3. v. 40.

POLYSYNDETON, πολυσύνδετον, figura dictionis, cum oratio copulis non necessariis abundat, ut,

Grandævumque patrem, fratresque piasque sorores.

Contrarium est *Asyndeton*, de quo suo vide loco.

POLYTRICHON, seu *Callitrichon*, Græcis τριχομανές, herba, Steinbrech / non *Adiantum*, Ἀδίαντον, quod *capillum Veneris* vulgo dicunt, Frauen-Haar / Maurrauten. *Polytrichum* a multitudine capillorum, seu florum, cujusmodi in radicibus ejus herbæ videntur, nomen accepit, τρίχες, capilli.

POLYXENA, Πολυξένη, Priami regis filia, a Pyrrho ad Achillis sepulchrum jugulata. Consule historiam belli Trojani.

POMILIO, seu Pumilio, nam & ita scribunt, νάνος dicitur, homuncio parvæ staturæ, ein Zwerg. Figuram ipsam pumilionis Martial. descripsit l. 14. epigr. 212

Si tantum spectes hominis caput, Hectora credas,
Si stantem videas, Astyanacta putes.

Utuntur eruditi etiam adjectivo, *pumilus* pro *parvo*, kurtz und klein. Vide *Pumilio.*

POMOERIVM, quasi postmærium, hoc est, post murum, seu circa murum potiùs locus, quemadmodum Livius testatur lib. 1. ab Urb. Ubi & *post mœnium* ab aliis dici indicat, ein Zwinger oder Stadtgraben. Vide Livium l. 1. c. 44. qui vel solus sufficit interpretationi. *Aggere*, inquit, *fossis & muro circumdat urbem. Ita pomœrium profert. Pomœrium, verbi vim solam intuentes, postmœrium interpretantur esse. Est autem magis circa murum locus, quem inaugurato consecrabant, ut neque interiore parte ædificia mœnibus continuarentur; & extrinsecus puri aliquid ab humano cultu pateret soli.* Adde Rigaltium Notis in Agrimensores p. 79. Quod urbi Romæ *pomœrium* posuerit Romulus, & quomodo semper augeri fuerit solitum, pro fortuna Pop. Rom. prolatisque imperii terminis, docet Tacitus 12. Ann. c. 23. & 24.

POMPA, πομπὴ, apparatus cum ostentatione, cujusmodi in triumpho est, aut in sacris, aut funere, ein Gepränge / Procession. *Pompa lictorum*, Cic. 2. fam. ep. 16. *Rhetorum*, idem 4. Tuscul. cap. 21. *Pompa funeris*, Nepos Attico extremo. *Pompam ducere*, Virg. 3. Georg. v. 22

Ad delubra juvat solennes ducere pompas.

De magno comitatu eoque apparatu instructo est apud Plaut. Curc. act. 1. sc. 1. pr. & Terent. Heaut. act. 4. sc. 4. v. 17. Hinc ævi scriptores medii formarunt nomina, verba & adverbia: pam.

¶ Pompare, ein Gepräng machen / est Sedulii post præfationem:

Grandisonis pompare modis, tragicoque boatu.

¶ Pompatus, pompatior. Tertullian. de Spectacul. c. 7. *Circensium paullo pompatior suggestus.*

¶ Pompabilis, Treb. Pollio in Zenobia: *Ducta per triumphum ea specie, ut nihil pompabilius populo R. videretur.*

¶ Pompaliter, Idem in Gallien. cap. 8 *Gladiatores pompaliter ornati.*

¶ Pompalitas, pompa. Priscianus libello de Versib. Comicis post principium, ed. Putsch. p. 1320.

¶ Pompaticus, aliud adjectivum. Apulejus lib. 10. pag. 253 *pompatico favore deducor.* Et Tertullianus de cultu fœm. lib. 2. cap. 9 conqueritur de suorum temporum Christianis fœminis, *ita pompaticas progredi, ut sapientiam non videantur consecutæ.*

¶ Pompose, adverb. Sidonius l. 9. epist. 9 *pompose scribere.* Unde etiam de adjectivo *Pomposus* judicari potest.

¶ Depompatio Hieronymus dixit lib. 1. adv. Rufin. cap. 7, quod arguit, & verbo *Depompare* illius ævi homines usos fuisse.

POMPEIVS, Cn. vel Cne. Pompejus, quem *Magnum* Sylla appellavit, & *virum ad omnia summa natum*, Cicer. in claris oratoribus cap. 68. Imperator fuit multis felicissime confectis bellis & victoriis clarus, unus denique ex præcipuis viris, qui inter Ethnicos eo tempore vixerunt. Sed victus tandem pugna Pharsalica a Cæsare, & in fuga interfectus, exemplum se constituit instabilitatis fortunæ, & quod magni viri accersant suis erratis sibi magnas sæpe miserias. Periit autem eo modo duodesexaginta natus annos, ut Plutarchus Vellejusque auctores sunt.

¶ Pompeïus, adjectivum, quatuor syllabarum, ut, *Domus Pompeia*, Ovid. 4. Pont. epist. 5. v. 9.

¶ Pompejanus, aliud, *Triumphi Pompejani*, Lucan. 3. vers. 166. Et Augustus Livium *Pompejanum* dixit, id est, Pompeji nimium laudatorem, apud Tacitum annal. 4. c. 34.

¶ Pompejopolis, Ciliciæ urbs, dicta antea *Solæ*, postea *Trajanopolis*, Solino teste. ¶ Alia Hispaniæ, nunc Pompelone.

POMPHOLYX, ygis, cinis metallicus, nascens in summitatibus fornacum. Nil album, est officinis, de quo proverbium vulgi est, nichts ist den Augen gut / id est, prodest oculis Pompholyx. Dioscorid.

POMPILIVS, Vide *Numa.* Horat. adjective protulit, *Pompilius Sanguis*, in arte Poëtica v. 292.

POMPONIVS Atticus, nobilissimus fuit eques Romanus, ingenio excellenti & humanitate præditus, dives, & Ciceroni conjunctissimus, post turbatam Rempublic. Rom. Athenas secessit, ubi in omnium hominum gratia & admiratione diu vixit, ac propterea, quod Atticam linguam felicissime didicit, *Atticus* cognominatus est. Vitam ejus elegantissime descripsit Cornel. Nepos.

Pomtina palus, vide *Pontina.*

POMVS, arbor pomifera, ein Obst-Baum. Plin. l. 17. c. 1. Et Tibullus l. 2. eleg. 1. v. 43 *consita pomus.*

¶ Pomarium, ein Baumgarte. Colum. lib. 1. cap. 6. extr. *Pomaria & hortos oportet septo circumdari.* ¶ 2. Locum, in quo poma reponuntur, *pomarium* quoque dixit Plinius, l. 15. cap. 16. ein Obst-Keller.

¶ Pomarius, adjectivum. *Pomarium seminarium*, Cato cap. 48. de Rustica Re.

¶ Pomarius, qui poma vendit, Vet. Gloss. *Pomarius* ὀπωροπώλης. Legitur & in Vetustis Inscript. Gruter. p. 651. n. 11. ein Obstverkäuffer / Obsthändler.

¶ Pomum, nomen generale omnium est fructuum, qui ex arboribus esui apti sunt, adeò, ut omne nucum genus ex appellatione contineatur, secundùm Paullum JCtum Lege 105 Dig. de Verb. Signific. Atque hinc Plinius etiam Nuces appellavit *poma* l. 15. c. 22. & *mora*, ibid. c. 24. Itemque Palladius de insitione. Aliter Cascellius JCtus: Nam lapidatus a Populo Vatinius cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat, ut Ædiles edicerent, NE QVIS IN HARENAM NISI POMVM MISISSE VELLET: forte iis diebus Cascellius consultus a quodam, AN NVX PINEA POMVM ESSET? respondit, SI IN VATINIVM MISSVRVS ES, POMVM EST, ut Macrobius refert l. 2. Saturnal. c. 6. Nimirum statuit Cascellius Pomorum nomine non nisi eos fructus contineri, qui molliore corio teguntur: quæ & Servii mens est in Eclogam 2 Virgilii ita scribentis: NVCES *generaliter dicuntur omnia tecta corio duriore: ut* avellanæ, amygdalum, juglandes, castaneæ: *sicut contra dicuntur* POMA, *omnia molliora.* Sed quod de POMIS Servius; alii ad MALA referunt: POMORVM enim nomen generaliter accipiunt. Vide Macrob l. 2. Saturnal. c. 15. De piris Augustin. dixit l. 2. Confess. c. 4 *Erat pirus in vicinia pomis onusta*, &c.

Poma

Poma vieta, welcke/ schrumpflichte Aepffel/ Varro lib. 1. de re rustica cap. 59. A

¶ Pomulum, diminutiv. Paullinus Petrocor. libr. 5. v. 452 *mitia pomula*.

¶ Pomōna. Dea pomorum, Varroni & Fest. Ovid. inter Hamadryadas ponit l. 14. Metamorphos. Fab. 14.

¶ Pomōsus, a, um: quod plenum pomis. Tibullus l. 1. Eleg. 1.

Pomosisque ruber custos donatur in hortis.

Propertius l. 4. Eleg. 2. v. 17

Institor hic solvit pomosâ vota coronâ.

¶ Pomifer, Horat. 3. oda 23 *pomifer annus*. Et lib. 4. oda 7 *pomifer autumnus*.

PONDO, indeclinab. nominativi, genitivi & accusativi, casuum, ac fere pluralium. Significat autem idem quod *libra*, ein Pfund/ oder Pfunds-Gewicht/ *Mille pondo*, *Bis mille pondo*, *Decem pondo auri*, Cic. Parad. 3. cap. 1. Et, *Torques aureus centum pondo*, Quintil. lib. 6. cap. 3. pag. 483. Et, *Auri quinque pondo abstulit*, Cicer. pro Cluent. cap. 64. *Quot pondo te censes esse nudum*, Plaut. Asin. a. 2. sc. 2. v. 33.

¶ Livius pro pondere extulit addito vocabulo *libra*, ut, *Corona aurea libræ pondo*, l. 4. c. 20.

¶ Dupondius seu *Dupondium*, precium seu pecuniola erat duorum assium, bey sechs Meißnische Pfennige. Varro 4. de LL. circa fin. DUPONDIUS *a duobus ponderibus, quod unum pondus* ASSIPONDIUM *dicebatur; id ideo, quod* AS *erat libræ pondus.* Vetus Scholiastes Persii ad Sat. 2. v. 59. *Fuit autem assis* LIBRALIS, *&* DUPONDIUS *quod hodie in usu remansit, & solebat pensari potius quam numerari*, &c. Seneca Epist. 18 *Tunc mihi crede exsultabis, dupondio satur, & intelliges ad saturitatem non opus esse fortunâ.* DUPONDIO SATUR, i. e. vili cibo & parvo, duobus assibus scilicet parando. Cum ait, *fortuna ad saturitatem non opus esse*, significat, divitiis, hoc est, maximo impendio opus non esse, ut fiat satur. B

¶ Dipondiarius, vel Dupondiarius adject. *Orbiculus dipondiarius*, zweypfündig/ Columell. l. 4. c. 30.

¶ Æquipondium, æqualitas ponderis. Vitruvio lib. 10. cap. 8 appendiculum est, quod per scapum vagatur, & vicem moventis obtinet. *Æquipondium*, inquit, *in alteram partem scapi per puncta vagando, quo longius aut etiam ad extremum perducitur paullo, etiam pari pondere amplissimam pensionem parem perficit.* das Gewicht an der Schnell-Wage.

¶ Superpondium, ὑπέρμετρον, Ausschlag/ Ubermaß. Apulejus l. 7. p. 196 *Ipse quoque insuper humeros meos insiliens, residebat; exiguum, scilicet, & illud tantæ molis superpondium.*

PONDUS, ĕris, gravitas, eine Schwere/ eine Last/ Gewicht/ eine grosse Summ. *In terram feruntur omnia nutu suo pondera*, alles was schwer ist/ hat seinen Hang auff die Erden/ Cicer. in Som. Scip. cap. 4. Et, *Grande pondus argenti*, pro Cæcin. c. 4. *Magnum optimi argenti pondus*, Idem 2. Philipp. c. 27. De ponderibus veterum, eorumque nominibus Fannius scripsit, Poeta vetus, Hexametris Heroicis, & alius Vetus scriptor prosâ inter Grammaticos auctores Rigaltii pag. 322. ¶ 2. Tralate pro onere sumitur. Ut: *Pondus conscientiæ grave*, Cicer. 3. Nat. D. c. 35. ¶ 3. Etiam auctoritatem significat, *Pondus testimonii*, Cic. Topic. c. 19; *verborum*, 2. de Orat. c. 17 Et, *Habere pondus apud aliquem*, bey einem etwas gelten/ und ein Ansehen haben. *Tuæ literæ maximi sunt apud me ponderis*, Idem Cic. l. 2. famil. ep. 19. *Eodem esse apud aliquem pondere*, ad Atticum l. 10. epist. 1. so viel als ein ander bey einem gelten. *Sic nugis addere pondus*, id est, auctoritatem & vim Horatius dixit l. 1. Epist. 18. ¶ 4. Aliquando & pro gravitate morum ponitur. Nemesianus Eclog. 1. v. 5 C

- - - *plenum tibi ponderis æqui*

Pectus erat.

Pondus æquum, gravitatem dixit, quæ non excederet modum, & in rigorem abiret. Horat. l. 1. Epist. 6. v. 51

- - - *cogat trans pondera dextram*

Porrigere.

Trans pondera, i. e. præter decorem & honestatem. *Pondera animorum*, i. e. mentis gravitatem, quæ est constantia in honestate servanda decoroque, unde auctoritas nascitur. Pro gravitate judicii, *mentis pondera*, Lucanus dixit l. 8. v. 280 D

- - - *Curarum arcana mearum*

Expromam, mentisque meæ quo pondera vergant.

¶ Ponduscŭlum, diminutivum. Plinius l. 14. c. 16 *Inter flores ex rosæ foliis tusis in linteolo in mustum collatis, cum ponderculo, ut sidat.*

¶ Æquipondium, vide in *Æquus* ex Vitruv. 10. c. 8.

¶ Ponderosus, wichtig/ schwer. *Pyritarum ponderosissimi*, Plin. 36. cap. 19. *Spica ponderosior*, Plin. lib. 18. c. 10. *Ponderosissimum semen*, Idem lib. 12. c. 25. Et, *Caput ponderosius*, Val. Maximus lib. 9. cap. 4. *Ponderosissima vis*, Idem lib. 3. cap. 2. pr. Et, *Epistola ponderosa*, pro longa & multa continente, Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 11.

¶ Pondero, ponderare, wägen. Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 156 *Pugnos ponderat*, er wiegt die Fäuste. ¶ Considerare, erwegen/ ermessen/ *Æstimare & ponderare unamquamque rem*, Cic. pro Font. cap. 6. *Ponderare caussas*, pro Cæcin. cap. 21. *Consilia eventis ponderare*, pro Rabir. posth. cap. 1. die Anschläge gegen den Ausgang halten. *Verborum delectum aurium quodam judicio ponderare*, Idem de Orat. l. 3. c. 37.

¶ Ponderatio, Vitruv. lib. 10. cap. 8. *In statera æquipondium cum examine progreditur ad fines ponderationum.* Das Abwägen.

¶ Componderare. Apulejus in Trismegisto pag. 89 *pari lance componderans.*

¶ Præponderare, pondere superare, überwägen/ schwerer seyn. Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 10 *Natura partes suas velut in ponderibus constitutas examinat, ne, portionum æquitate turbata, mundus præponderet.* Et Statius 8. Thebaid. v. 615 eleganter alludit:

Nutat utroque timor, quemne hoc certamine victum,

Quem vicisse velint: tacite præponderat exul.

¶ 2. Item pluris esse, pluris æstimari, höher geachtet werden/ vorgezogen werden/ ut, *Commoda præponderari honestate debent*, Cic. 3. officiorum c. 4.

PŌNĒ, adverbium est, significatque *post, retro, a tergo*: ei contrarium, *ante*. Cicero in Timæo cap. 13 *Ita totum animal movebatur illud quidem, sed immoderate, & fortuito, ut sex motibus veheretur; nam & ante, & pone, ad lævam & ad dextram, & sursum & deorsum, modo huc, modo illuc.* Virg. l. 2. Æneid. v. 725 *Pone subit conjux*, &c. Ubi Servius: *Pone, post: sed loco tantum, non & tempori apponitur*, &c.

¶ 2. Aliquando etiam est præpositio, Livius l. 40. c. 30 *Pone castra utrique pabulatum & lignatum ibant.*

PŌNO, ponere, collocare, constituere, setzen/ legen/ cum aliis aliquot significationibus est in diversis formulis, ut, *Beneficium apud aliquem bene ponere*, Cicer. 13. epist. 26. id est, collocare, seine Wolthat wol anwenden. *Ponere castra in plano ad murum*, est, castra metari, Livius lib. 5. cap. 28. *Ponere fundamenta*, Cicero in Pison. cap. 4. *Curam in re aliquâ ponere*, lib. 1. de Divin. cap. 42. Et *Diem totum in consideranda re aliqua ponere*, Idem de Clar. Orat. cap. 22. *In gratia aliquem apud alterum ponere*, ad Attic. 5. epist. 11 Gunst und Freundschafft erlangen/ machen. *Ponere insidias contra aliquem* Cicero Agrar. 2. cap. 18. *Ponere in lucro*, pro Flacco cap. 17 für Gewinn rechnen. *Spem ponere in quo*, 7. Verrin. cap. 16. *Summum bonum in virtute ponere*, Idem de Amic. cap. 6. *Ponere statuam alicui*, pro Domo cap. 30. zu Ehren auffrichten. *Ponere de manibus*, est, deponere, Cicero ad Quint. fr. lib. 1. epist. 1. cap. 8. aus den Händen lassen. *Ponere curam*, Livius lib. 1. cap. 19. *feroces animos*, Idem lib. 8. cap. 1. hinlegen/ fahren lassen. *Pone, eum esse victum*, Terent. Phorm. a. 4. scen. 3. vers. 25. setze also/ als hätte er verlohren. Sed *posito, quod* &c. *posito ita esse*, Gesetzt/ daß &c. non placet. Elegantius est: *sed fac, te dedisse mihi*, Cicer. Philipp. 2. cap. 24. Et: *finge, justum intulisse te bellum*, Curt. 4, 10. 29. & qui similes modi sunt. Sed *In te positum est*, es stehet bey dir/ Cicer. Planco sub lib. 16 ad Attic. epist. 16, secundâ. Item Cornel. Nepos Præfat. *Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia atque ab honestate remota ponuntur*, i. e. habentur, existimantur. Idem Alcibiade cap. 3. n. 5 *Neque ei par quisquam in civitate ponetur.* Et ita aliis locis pluribus. *Ponere tripodem*, apud Nepotem Pausan. cap. 1 est, inter solennia, doni caussâ dedicare.

¶ *Ponere* etiam est fingere, facere, Græcorum more. Horat. 4. Carm. Ode 8

Hic saxo, liquidis ille coloribus,

Solers nunc hominem ponere, nunc equum.

Virgilius Eclog. 3. v. 46 *Orpheaque in medio posuit.* Cum statuæ ac signa absoluta essent, *poni*, i. e. collocari in certo loco & dedicari solebant. Unde in operum istiusmodi titulis passim legitur: POSUIT: DEDICAVIT. Itaque cum pro *facere* ponitur: consequens pro antecedente ponitur. ¶ Tacitus 5. Histor. cap. 5. extr. *Quippe Liber festos lætosque ritus posuit*: i. e. instituit, sancivit, ordinavit. ¶ Est & Philosophorum ac disputantium verbum: qui *ponere* dicuntur, cum quæstiones proponunt, de quibus disserendum est. Cicer. 1. Tuscul. cap. 4 *Ponere jubebant, de quo quis audire vellet.* Senec. Suasor. 6. extr. *Solent enim Scholastici declamatores ponere*: AN PROMITTENTES SALVTEM ANTONIO ORATIONES SVAS (Cicero) COMBURAT. Plene, *quæstionem ponere*, Idem Cicero alibi dixit. Phædrus l. 3. fab. 15

- - - - *Ille se torquet diu*

Nec quæstionis positæ caussam intelligit.

Hinc *Propositum* idem quod θέσις, de quo infra.

¶ Est & militare verbum, de præsidiis custodiisque certis in locis collocandis usurpari solitum. Cæsar 3. de Bello Civ. c. 34 *Cæsar Antonii exercitu conjuncto, deducta Orico legione, quam tuendæ oræ maritimæ posuerat, tentandas sibi provincias existimabat.* Idem eodem lib. cap. 40 *Alteram navem, quæ erat ad custodiam ab Acilio posita, pluribus aggressus navibus* &c. Et rursus c. 62 *At eas munitiones Cæsar Lentulum Marcellinum Quæstorem cum legione X positum habebat.*

¶ Est & hortense verbum. Nam quæ non seminibus, sed radicibus ac plantis deferuntur, *poni* appellamus. Atque nos quoque setzen vocamus, Columella de Horto v. 122

Atque oleris pulli radix lacrymosaque cepe Ponitur.

Idem l. 11. c. 2. *Syriacæ radicis & rapæ, napique semina obrues: nam allii & ulpici ultima est hujus temporis positio.* Idem & verbo *deponere* ita usus est. Qui tamen in iis ipsis de seminibus usus est. Ut, *Post Kalend. Januarias confestim recte ponetur lepidium: Mense autem Februario vel planta, vel semine, ruta.*

¶ Positor, *Templorum positor*, ein Stiffter / Ovid. 2. Fast. v. 63. Et de urbis conditore 9. Metamorph. v. 448

Mœnia constituis, positoris habentia nomen.

¶ Positio, situs loci. *Positio campestris*, Columella præfatione p. 8. eine ebene Gegend / ohne Berg und Wälder. Sic *Loci positio*, Trajanus Plinio epist. 59. Nam & *positus* participium aliquando pro *situs* est. Cic. pro Lege Man. c. 18 *Delos in Ægæo mari posita.* ¶ 2. Hortense verbum fit, sicut *ponere*. Columella l. 4 c. 1 *Præcipua commoda humilis positionis sunt, quod celeriter adolescant semina.* Et ibidem, *autumnalis positio.* ¶ 3. Quid Positio in prosodia sit, etiam pueris notissimum est.

¶ Positus, ûs, subst. idem quod positio. *Positus siderum*, Tacitus 6. annali c. 21. Gestalt des Himmels und des Gestirns. Idem 4. annali c. 5 *positu regionis*, nach der Lage des Orts. Sed *positus capillorum*, ornatus est. Ovid. de Medic. fac. v. 19

Vultis odoratos positu variare capillos.

¶ Positura, idem. *Positura stellarum*, Gell. l. 14. c. 1. *Positura ligni*, Idem l. 5. c. 3. de Protagoræ studiorum initiis differens. *Positurâ discrepitant res*, Lucretius lib. 2. vers. 1017. id est dispositione.

Composita:

¶ Anteponere, præferre, *Amicitiam omnibus rebus humanis anteponere*, Cicer. in Lælio cap. 5. *Alterius vitam anteponere suæ*, Cic. pro Marcello cap. 7. Elegans etiam tmesis est. Sallustius Jugurth. c. 15 *ne verba inimici ante facta sua ponerent.* ¶ 2. Item vorsetzen. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 2. *Bonum anteponam prandium pransoribus*, gute Bißgen vorsetzen.

¶ Appono, apponere, nahe bey oder zu etwas setzen / fügen. Terent. in Andr. act. 4. sc. 3. v. 10 *Ante nostram januam appone.* Sed, *Apponere mensam*, den Tisch zurichten und aufftragen. Cic. ad Attic. l. 14. epist. 21 *Hæc ad te scripsi appositâ mensâ secundâ.* Et, *Apponere lucro*, Horat. l. 1. Od. 9

Quid sit futurum cras, fuge quærere, &
Quem sors dierum cunque dabit, lucro
Appone.

Et *Apponere*, aliquando de onere dicitur, quod recreationis caussa paulisper deponimus, mox resumturi. Plautus Pœnulo act. 4. scen. 2. v. 35

SY. *At onus urget.* MI. *at tu appone & respice ad me.*

Terent. Heaut. act. 1. scen. 1. v. 36 *At istos rastros interea tamen appone.* Ita enim in plerisque Manuscriptis legitur, Faerno & Fabricio testibus.

¶ Appŏsitus, nomen adjectivum ex participio, significat accommodatum, aptum, gelegen / bequem. *Appositum tempus ad aliquid agendum.* Bequeme Zeit. Cic. 3. Verrina c. 11 *Menses mihi tres eripuistis ad agendum maxime appositos.* Idem 6. Verr. cap. 57 *Operarius appositior ad deferenda, quam ad auferenda signa.* Varro l. 2. de re rust. cap. 10 *Non omnis apta natio ad pecuariam: Galli appositissimi, maxime ad jumenta.* Idem lib. 3. cap. 9 *Gallinæ ad partum appositissimæ*, gute Brüthünner / Glucken. ¶ Appositus etiam *Adjacens.* Tacitus lib. 2 ann. cap. 7 *Appositum Luppiæ castellum:* & Curtius l. 4. c. 1. n. 26 *apposita urbi regio.* Adde l. 10. c. 10. n. 4.

¶ Appositus, subst. appositio. Plin. l. 23 extremo: *Prodest apposita, fotu, illitu.* Et lib. 24. cap. 5 *appositu vel suffitu.*

¶ Apposite, adverb. commode, apte, convenienter, füglich und bequemlich. *Dicere apposite ad persuasionem*, Cic. lib. 1. de Invent. cap. 5.

¶ Appositio, *Sine appositione exemplorum de obscuris disputare*, ohn Anzeigung oder Darstellung der Exempel / rc. Cic. Paradox. 1. cap. 3.

¶ 2. *Appositio*, figura Syntaxeos, quæ & *Epexegesis* dicitur: vide *Epexegesis.*

¶ Perappositus. Cic. de Oratore lib. 2 cap. 57 extr. *subabsurda, ridicula, non solum mimis perapposita, sed etiam quodammodo notis.*

¶ Circumponere, umher setzen / legen. Horatius lib. 2. Satyr. 4. vers. 74

- - - *piper album cum sale nigro*
Incretum, puris circumposuisse catillis.

¶ Circumpositio. Augustinus epist. 199 *auri circumpositio.*

¶ Compono, componere, zusammen legen und fügen. Terent. in Hecyr. a. 4. sc. 2. v. 5 *Compone, quæ simul tecum ferantur*, suche und schicke zusammen / rc. *Componere ligna*, id est, in fasciculum sive acervum colligere, apud Gellium lib. 5. c. 3. *Compositas leges*, i. e. collectas & in unum volumen redactas Justinianus dixit Procem. Inst. *Componere capillos*, das Haar schlichten. Cic. pro Rosc. Am. c. 46 *Ipse composito & delibuto capillo per forum volitat.* Adde supra in *Positus* dicta. Idem pro Dejotaro cap. 6 *Locus erat quidam, in quo erant composita omnia, quibus te Rex munerare constituerat:* Da alles ordentlich bey einander gesetzt und gestellet. Vide & infra in *composite.* Sed, *componere controversias, lites, bellum*, est pactis conventis finire. Istud habes apud Cæsarem 3. Civ. B. cap. 109: illud apud Virgil. 3. eclog. v. 108; hoc apud historicos passim, & Af. Pollionem 10. fam. ep. 33. Quo sensu *arma composita* Horatius dixit l. 4. Ode 14. Sed & *provinciæ componi* dicuntur, quando pacantur. Tacitus 4. Histor. cap. 3 *Lucilius Bassus cum expedito equite ad componendam Campaniam mittitur.* Sed, *Cum bona gratia aliquid inter aliquos componere*, Terent. Phorm. a. 4. sc. 3. v. 16. etwas in Güte vertragen und hinlegen. *Componere historiam, poema, carmen, commentarium, formas judiciorum, &c.* est scribere, schreiben / stellen. Atque ita Vellejus l. 1. c. 3. n. 2 *componere tempora Iliaca*; & cap. 5. n. 3 *componere bellum Troicum*, pro *scribere* dixit, beschreiben. Sed ¶ *Componi gladiatores* dicuntur, cum ordinantur in paria, quæ inter se pugnent. Unde *Compositiones gladiatorum* Cic. dixit l. 2. epist. 7. Seneca de Providentia c. 2 *Ecce par Deo dignum, vir fortis cum mala fortuna compositus.* Horat. l. 1. Sat. 7. v. 19

- - - - *par pugnat uti non*
Compositus melius cum Bitho Bacchius.

Ita usus est & Lucan. lib. 3. v. 195. & lib. 5. v. 123. Similiter Tacitus *Classiarios in numeros Legionis componere*, id est, disponere, distribuere, describere, 1. Histor. cap. 97 dixit. ¶ *Componi* etiam dicuntur, index sive delator, & reus, cum simul ambo introducuntur, ut arguant argumentum. Wenn sie confrontirt werden / ut solemus loqui. Tacitus 15. Annal. cap. 51 *Accita quippe Epicharis & cum indice composita, nullis testibus innixum facile confutavit.* ¶ Sed & mortui *componi* dicuntur post ossilegium, cùm cineres eorum & ossa conduntur urnis & sepeliuntur. Tibullus lib. 3. eleg. 2. v. 26

Sic ego componi versus in ossa velim.

Propertius l. 2. eleg. 24. v. 35

Tu mea compones, & dices: ossa, Properti,
Hæc tua sunt.

Tacitus 1. Histor. cap. 47 *Pisonem Verania uxor & frater Scribonianus; T. Vinium ispina filia composuere.* ¶ *Componere* & comparare est; namque in juxta positis rebus apparet facile, ecquid conveniat aut distet. Virgil. Ecl. 1. v. 23

- - - *Sic parvis componere magna solebam.*

Ausonius Eclogarii principio:

Divinis humana licet componere.

Sic *dicta cum factis componere*, Sallustius Jugurth. c. 48. *Caussam suam cum adversarii caussa componere*, Quintilianus dixit l. 7. c. 2. p. 520.

¶ Compŏsitus, compositior, compositissimus, id est, elegans, aptus, wolgefast / wolgestellt. *Compositissimæ literæ*, Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 9. Tacitus Agricola cap. 4 *Locus Græca comitate & provinciali parsimonia mistus ac bene compositus*, id est, temperatus. Livius l. 28. c. 22 *Acrior impetu atque animus, quam compositior ordine ullo, pugna fuit.* Sane *componere*, est cum cura ponere, construere, ornare, ita, ut ordo, decor, concinnitas custodiatur: nec aliquid sit, quod horreat, atque offendat. Unde Terentius *compositum* cum *mundo* & *eleganti* conjungit Eun. act. 5. sc. 3. v. 13. Seneca Epist. 89 *Prima* (moralis Philosophia) *componit animum.* Cato Præfat. Distich. *Quo pacto morem animi tui componas*, id est, bene ordines atque ad honestatis & rectæ rationis legem disponas. Sic *composita mens*, bene ordinata, sedataque cohibitis affectibus. Seneca Epist. 2 *Primum argumentum compositæ mentis existima, posse consistere & secum morari.* SECVM MORARI, id est, non in plura diversaque vota & cupiditates earum rerum, quæ extra nos positæ sunt, distrahi. Vestricius Spurinna Ode 1

Soli qui Sapientiæ,
Post florem lepidum, nec stabilem gradum
Ætatis, senium dicat
Mentis compositæ: qualis ab arduis
Ad se versa laboribus
Quos non dat patriæ, se posuit sibi
Annos, orsa lucro gravi.

Ubi *composita mens* dicitur, quæ consistit & secum moratur, ut Seneca interpretatur, quod satis evincunt, quæ subjicit statim. Idem Seneca consolat. ad Helviam cap. 16 *Qui rationi cessit, in perpetuum componitur.* ¶ *Compositus* est quoque fictus, falsus. Ausonius epist. 24. v. 7 *compositis credula caussis Suspicio*, id est variis, confictis, ac falsis.

¶ Composite, adverb. apte, eleganter, zierlich / artlich. Cic. in Oratore cap. ult. *Composite & apte dicere.* Gellius lib. 1. cap. 5 *composite indutus.* Tacitus l. 15. c. 3 *Compositius cuncta, quam festinantius agere.*

¶ Composito, & *ex composito*, & *de composito*, de industria, mit Fürsatz / mit Fleiß. *Composito factum est*, Terent. Phorm. act. 5. sc. 1. v. 29. Et Virgil. 2. Æn. v. 139

Compo-

Composito rumpit vocem, & sic ore profatur. A

Nepos Datame c. 6. n. 6 *In opinionem adducuntur, perfugas mala fide compositoque fecisse.* Et, *de composito*, Apul. Apologia. *Ex composito*, Livius l. 1. c. 9.

¶ Compositor. Cic. in Orat. cap. 19 *Inventor, aut compositor, aut actor.* Et Corippus sub initium lib. 1. de laudib. Justini Imperatoris:

Compositor morum, juris legumque sacerdos.

¶ Compositio, Zusammenfügung. *compositio membrorum*, Cic. 1 Nat. D. c. 18. Sed, *Pacis, concordiæ, compositionis auctor esse non destiti*, Cic. 2. Philipp. cap. 10. Vergleich/ Vertrag. *Compositio verborum*, Idem 2. de Orat. c. 14.

¶ Composititicius idem quod compositus, aut quod potest componi. Tertullianus de Anima cap. 9 *Dissolubile omne compositicium & structile.*

¶ Incompositus, ut, *agmen incompositum*, ein Hauffe ohne Ordnung/ Livius l. 5. c. 28. Quintilianus l. 9. c. 4 *incompositum* opponit *juncto & bene collocato.*

¶ Incomposité, sine ordine. Livius l. 25. c. 37 *In hostem negligenter atque incomposite venientem incurrunt.*

¶ Præcompositus. Ovid. 6. Fastor. v. 674

Cum præcomposito nuntius ore venit.

¶ Depono, deponere, *Quod non deposuisti, ne tollas*, hinlegen/ ablegen. *Deponere de manibus*, Cic. 1. Acad. Q. cap. 1. *Deponere curas, mærorem, luctum*, est abjicere, 14. Philippica c. 13. Et, *Deponere imperium*, Livius l. 2. c. 28 extr. *Officium*, Plin. Panegyr. c. 87. *Provinciam deponere*, Cic. 2. ad Attic. epist. 1. das Regiment/ Ampt übergeben/ oder auffgeben. ¶ *Deponi* etiam dicebantur, aut plane desperate ægri, aut recens mortui. Nam de sublimiore lectulo humi collocabantur: de quo Torrentius ad Horat. lib. 1. Sat. 9. Vide & Plautinos interpretes. Seneca Hercule Oetæo v. 301 B

- - - - *in taurum trucem*

Deflecteret serpente deposita minas.

Ubi *deposita serpens*, dejecta, sive confecta est, erlegt. *Similiter vino aliquem deponere*, einen zu Boden sauffen/ dixit Plautus Aulul. act. 3. sc. 6. v. 38. Apud Cæsarem *deponi* ægri dicuntur & saucii, qui ab exercitu separati, in locis certis collocantur, ubi curari possint. Verba ejus lib. 3. de B. C. cap. 68 hæc sunt: *Præsidioque Apolloniæ cohortibus IV, Lyssi una, III Orici relictis, quique erant ex vulneribus ægri, depositis.* ¶ Deponere etiam aliquid dicuntur certantes pignore, cùm aliquid apud arbitrum deponunt, quod futurum sit victoris. Virgil. Ecl. 3. v. 31 C

- - - *Ego hanc vitulam, ne forte recuses,*

Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

¶ *Deponere pecuniam pupillarem in fidem publicam*, Livius 24. c. 18. unmündiger Kinder Geld bey dem Rath niederlegen. *Si quis gladium sanâ mente apud te deposuerit*, &c. Cic. in off. 3. cap. 25. aufzuheben geben. *Pecunia deposita*, Idem 2. Agrar. c. 16. Depositum itaque, quod alicui servandum, commissum est. *Accipere depositum*, Quintil. l. 7. c. 3. *Reddere*, Cic. 3. Paradox. c. 1. *Abnegare depositum*, Lege 1. Dig. de Furtis.

¶ Depositio, actio deponendi. Ulpian. lege 1. § 2 Dig. Depositi vel contra.

¶ Depositor pro eo, qui negat aut evertere conatur, apud Prudentium Apotheos. v. 179

- - - - - *jam cede Sabelli,*

Depositorque Patris, Natique insane negator.

¶ Sed *depositor pecuniæ*, qui deponit, Lege 31. Dig. de adquir. rer. dom.

¶ Depositarius, is penes quem depositum est, Lege 1. § 36 extr. Dig. Depositi. Interdum etiam Deponentem videtur notare, ut Lege 7. § ult. ejusdem Tituli.

¶ Dispono, disponere, in certum ordinem distribuere, ordinare. Sic *disponere classem*, Cæsar 3. Civ. cap. 5. *præsidia*, Idem 1. bell. Gall. cap. 8. *vigilias per urbem*, Livius libr. 39. cap. 14. Et *Comas disponere* apud Martialem libr. 12. cap. 84. *libros confusos disponere*, Cicer. 3. de Orat. cap. 34. ¶ Est & simpliciter *distribuere*. Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 14 *Legiones à Cæsare acceptas in Apulia hibernorum caussa disposuerat.* Quod hic *disponere*, extremo capite, *distribuere*, dixit, idem cap. 37. *C. Fabium cum legionibus III. quas Narbone, circumque ea loca, hiemandi caussa disposuerat.* Et, *Disponere diem*, Cicer. lib. 9. epist. 37. pro in certos actûs distribuere, atque describere non temere mutandos. Tacitus de Germanis cap. 30 *Disponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare.* Et inde *Ephemerides* & *diurna* cœperunt. Ubi præscripta erant, quæ diebus singulis peragenda essent. ¶ In Vet. Gloss. *Disponit*, Διοικεῖ exponitur, quod est regere & gubernare: videturque hoc verbum junioribus Latinorum (sicut & *ordinare*, quod ex Idiotismo Italorum & Gallorum colligitur, ubi *Ordre, ordonder, & ordonance* de imperiis frequenter usurpatur) poni aliquando solitum. Hinc enim & D

¶ Dispositio, pro cura, administratione, item præcepto, edictove ponitur. Capitolinus Gordiano Tertio, in Oratione ipsius Gordiani ad Senatum: *Cujus ductu, & dispositione & hæc transegimus, & cætera transigemus.* Sidonius cùm alibi, tum lib. 3. epist. 6 *Creber provincialium sermo est; annum bonum de magnis non tàm fructibus, quàm potestatibus existimandum. Qua de re vestrum est, Domine major, expectationem nostram competentibus dispositionibus munerari.* Sic in notitia utriusque Imperii, itemque in Novellis: *Sub dispositione Viri illustris Præfect. Prætor.* &c. non semel legas. Vetus inscriptio Romæ: QVAE FORMA INTERDICTI ET DISPOSITIONIS SVB GLADII PERICVLO CVSTODIENDA MANDATVR. ¶ Dispositio recentioribus auctoribus etiam dicitur provisio annonaria. Capitolinus in Gordiano Tertio: *Cujus viri tanta in Republ. dispositio fuit, ut nulla esset unquam civitas limitanea, quæ non posset exercitum Pop. Rom. ac principem ferre.* Vide Casaub. ¶ Dispositio recentioribus, & pro Consilio, seu ratione usurpatur. Vegetius lib. 3. de re militari cap. 26. extr. *Magna dispositio est, hostem fame magis urgere, quam ferro.* Sic *Imperatorias dispositiones* Eumenius Rhetor dixit pro Restaur. Schol. cap. 5.

¶ Dispositor, qui disponit; *Dispositor mundi Deus*, Senec. 5. Nat. Quæst. cap. 18. quem & Lactantius lib. 4. cap. 9 *rerum naturæ dispositorem atque opificem universitatis* dixit. Adde Augustinum epist. 28, qui Deum *dispositorem temporum* dixit. Vide supra in *Producte*, sub *Duco*.

¶ Dispositrix. Fortunatus l. 7. carm. 6

Floret & egregia dispositrice domus.

¶ Dispositus, participium: distinctus, distributus in ordinem: ordentlich; cui *inordinatus* opponitur: item *indispositus*. Plin. libr. 16. cap. 24. *Disposita myrto folia, concava buxus, inordinata pomis.* Plin. lib. 3. epist. 1. *Me ut certus siderum cursus, ita vita hominum disposita delectat, senum præsertim: nam juvenes adhuc, confusa quædam & quasi conturbata non indecent: senibus placida omnia & ordinata conveniunt. Vir dispositus*, qui recte sibi constat, nihil confuse ac turbide agit aut dicit, Plin. lib. 2. epist. 11. Comp. dispositior. Lactantius de Ira Dei c. 10 *Mundo nihil potest esse nec dispositius ad ordinem, nec aptius ad utilitatem, nec ordinatius ad pulchritudinem.*

¶ Dispositus, ûs, nomen, dispositio. Tacitus lib. 2. Histor. c. 5 *Aptior sermone, dispositu, provisuque, rerum civilium peritus.*

¶ Disposite, ordinate. Cicer. 6. in Verr. cap. 40 extrem. *Non possum dispositè istum accusare, si cupiam: opus est non solum ingenio, verum etiam artificio quodam singulari.* Et Vitruv. proœm. lib. 7 *Disposite de singulis exponendum.* Superl. *dispositissime.* Sidonius l. 5. epist. 11 *Colis, ut qui sollertissime: ædificas, ut qui dispositissime.*

¶ Indispositus, non dispositus. Tacitus 2. Hist. c. 68 *Apud Vitellium omnia indisposita, temulenta, pervigiliis ac bacchanalibus, quam disciplinæ & castris propiora.* unordentlich.

¶ Indisposite, adverb. Seneca epist. ult. pag. 622 *Quid ergo, inquis, muta animalia perturbate & indisposite moventur? Dicerem illa perturbate & indisposite moveri, si natura illorum ordinem caperet: nunc moventur secundum naturam suam.*

¶ Expono, exponere, emittere, expedire, auslegen. *Exponere in sole fœnum, ut siccescat*, Columell. lib. 12. cap. 28. ausbreiten. *Locus expositus soli*, Plin. 15. cap. 5 ein Ort/ so gegen der Sonne gelegen. *Exponere infantem, pueros*, Livius 1. c. 4. *Eum exponendum do illi*, &c. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 37. Nimirum exponebant sive abjiciebant (atque hæc duo conjungit Suetonius Claudio cap. 27) impune olim parentes, quos alere & educare nollent: de qua immanitate veterum plura observat Lipsius Centuria 1. ad Belgas Epistola 85. Vide & Lindebrogium ad Terentii Andriam act. 4. sc. 4. itemque Heraldum in Apologeticum Tertulliani Comment. cap. 1. & lib. 1. Digression. cap. 8. Gravissime eam Lactantius taxat lib. 6. Divinarum Instit. cap. 20. ¶ Est & nauticum verbum. *Exponi* enim dicuntur ex navi, qui conscenderant ante & jam exscendunt, item quæ importata exportantur. Ausladen. C. Nepos Themistocle c 8 *Inde Ephesum pervenit, ibidemque Themistoclem exponit.* Horat. l. 1. Sermon. Sat. 5. v. 20

Jamque dies aderat, cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus prosilit unus,
Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat: quarta vix demum exponimur hora.

Cæsar plenius *in terram exponere* dixit. Ut 1. de B. C. c. 31. *Hic (Actius Varius) venientem Uticam cum navibus Tuberonem portu atque oppido prohibet, neque affectum valetudine filium exponere in terram patitur.* Itaque aliis locis pluribus locutus est. Huic contrarium *Imponere*, einladen: de quo infra. ¶ Sed *exponere omnia ordine*, Livius l. 30. c. 17 est referre & explicare, darthun/ vermelden/ auslegen. *Ex memoria*, Cic. 3. Catil. c. 6. *Exponere memoriter*, Idem 4. de Finib. principio, auswendig erzehlen. *De re aliqua exponere sermonem*, de Amicit. c. 1. ¶ Sulpitius Severus Dialogo 1. de Virtutibus Monach. Orient. cap. 4 peculiari quadam ἐνεργείᾳ hoc verbo usus, cum ait: *Nihil penitus omisit, quod non carperet, laceraret, exponeret.* Significat enim nihil dissimulasse, produxisse omnia, in aperto posuisse, & claro, hält ihnen nichts verschwiegen/ nichts verholen.

¶ Expositio, Auslegung. Quintil. 4. cap. 5 *rerum gestarum expositio*, Erzehlung. *Expositio sententiæ suæ* Cic. 3. de Orat. cap. 53. Et ad Herennium lib. 4 cap. 39 *Descriptio continet perspicuam & dilucidam expositionem.* Ausführung/Erklärung.

¶ Expositiuncula, diminut. Hieronym. lib. 1. adv. Jovinian. cap. 22.

¶ Expositor, qui exponit, Ausleger. Augustinus epist. 80 *Expositores divinorum eloquiorum.* Idem epist. 107 *Lege expositorem ejus* [orationis Dominicæ] *beatissimum Cyprianum.*

¶ Exposititicius, hingelegt. *Exposititicia puella,* Plaut. prolog. Casin. v. 79. Fündling.

¶ Impōno, imponere, einlegen/ aufflegen / auffsetzen / ut, *Imponere nomen alicui*, Ovid. 9. Metam. v. 707. *Imponere coronam*, Cic. 5. fam. ep. 12. *diadema*, Idem 3. Philipp. cap. 5. *Imponere leges*, 7. Philipp. cap. 5. Gesetze geben. *In cervicibus aliquorum sempiternum dominium imponere*, 1. Nat. D. cap. 20. *Imponere fastigium operi*, 3. Offic. cap. 7. *summam manum*, Quintil. procem. lib. 1. ein Werck ausmachen / beschliessen. *Extremam manum imponere*, Virg. 7. Æn. v. 572. *Onus alicui imponere*, Cic. ad Q. frat. 2. epist. 1. *Imponere præsidium civitati,* aut *arci,* Curt. 3. c. 7, 2. Besatzung einlegen. ¶ 2. Est & verbum nauticum, uti *expono*; cui etiam contrarium est, einladen / zu Schiffe setzen. Cæsar 3. de B. C. cap. 6 *Concionatur apud milites, æquo animo mancipia ac impedimenta in Italia relinquerent, ipsi expediti: naves conscenderent, quo major numerus militum imponi posset.* ¶ 3. Imponere alicui, est decipere, in qua locutione subauditur accusativus, *fraudem,* einen betriegen. Cicer. ad Quint. frat. lib. 2. epist. 6 *Cui tamen egregie imposuit Milo noster.*

¶ *Impostor,* deceptor, ein Landbetrüger. Gloss. *Impostor, stellionator*, ἐπιθέτης.

¶ Impostura, Betrug/ Falschereÿ. Ulpianus lege 3. Dig. Stellionat. § 1 *Si quis imposturam fecerit, vel collusionem in necem alterius.* &c. At

¶ *Impositio*, propria notione, apud Plinium est lib. 27. cap. 13, *Succus ejus, vel semen, impositione spicula è corpore ejicit.*

¶ Impositicius. Lege 41 § 11 Dig. de Legat. I. *canthari, per quos aquæ saliunt, si impositicii sint.*

¶ Impositivus. Plinius lib. 28 cap. 4 pr. *impositiva nomina.*

¶ Superimpono. Columella lib. 8. cap. 3 *vimineos qualos superimponunt.* Livius lib. 21. cap. 1. extr. *stipendio superimposito.*

¶ Interpōno, interponere, immiscere, interjicere, mit einmengen/ mit untersetzen/ ut, *fidem suam interponere*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 39. gut dafür werden. *Interponere jusjurandum*, mit einem Eyde bekräfftigen / Liv. lib. 34. cap. 25. *Interponere moram*, Cæs. lib. 4. cap. 11. auffziehen. *Sapientiùs facies, si te in istam pacificationem non interpones*, lib. 10. famil. epist. 27. sich in einen Vertrag einlassen. *Interponere accusatorem*, id est, subornare, Idem 3. Verr. cap. 11. Et, *offensione interposita*, Cic. 2. Philipp. cap. 4. wenn eine Uneinigkeit darzwischen kömmt.

¶ Interpositio. Cic. lib. 16. epist. 22 *Interpositio difficilior est.*

¶ Interpositus, ûs, nomen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. c. 40 *Luna incidens in umbram terræ, quum est e regione solis, interpositu interjectuque terræ, repente deficit.*

¶ Oppōno, opponere, objicere, gegen etwas setzen/ stellen. *Opponere se periculis*, sich gegen die Gefahr setzen. *Vitium virtuti opponere*, Cic. 3. Fin. cap. 12. *Pignori opponere*, Terent. Phorm. 4. sc. 3. v. 56. zu Pfand einsetzen. Vide Pignus. ¶ 2. Opponere quoque de disputationibus interdum dicitur, Cic. 2. Philipp. cap. 4 *Sed quid oppones tandem, si negem, me unquam istas literas ad te misisse?*

¶ Oppositio, *Oppositio Solis & Lunæ*, wenn Sonn und Mond gegen einander überstehen. Cic. 1. invent. cap. 28 *Disparatum est id, quod ab aliqua re per oppositionem negationis separatur hoc modo: Sapere & non sapere.*

¶ Oppositus, nomen. Cicero pro Marcello sub fin. *Non modo excubias & custodias; sed etiam laterum nostrorum oppositus & corporum pollicemur.* Et Silius lib. 10 v. 212 *oppositu membrorum.*

¶ Postpōno, Postponere, est posthabere, hindansetzen. Cicer. filius 16. fam. epist. 21 *Omnia postposui, dum modo præceptis patris parerem.* Horatius 1. Epist. 18. v. 34

- - - *scorto postponet honestum Officium.*

Et Ovidius 6. Metamorph. v. 211

- - - *Vos est postponere natis Ausa suis.*

¶ Præpono, præponere, est anteponere, præferre, vorziehen. ut, *Præponi alicui*, Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 59. *Alius se præponere*, Idem Andr. act. 1. sc. 1. v. 38. *Salutem pop. Rom. vitæ suæ præposuit*, Cicer. Philipp. 9. cap. ult. ¶ Sed, *Præponere aliquem muneri, negotio*, est præficere, einen über ein Ampt setzen. Frequenter autem de militaribus imperiis ac curis sic usurpatur. Ut *Bello, exercitui Imperatorem præponere*, Cicero pro Leg. Man. cap. 22. Et Tacitus de Germania cap. 30 *Multum (ut inter Germanos) rationis ac solertiæ: præponere electos* (de Ducibus loquitur) *audire præpositos: nosse ordines, intelligere occasiones.* Tacitus 1. Histor. 48 *Legioni post præturam præpositus.* Hinc

¶ Præpositus, militum præfectus. Suetonius Othone cap. 1. *Ausus etiam in Illyrio milites quosdam, quod motu Camilli ex pœnitentia præpositos suos, quasi defectionis adversus Claudium auctores, occiderent, capite punire.* Tacitus 1. Histor. c. 36 *Gregarius miles caveri insuper præpositos jubebat.* A militia deinde ad Ecclesiasticum ordinem, ut plures aliæ, tralata est vox & dicti *Præpositi*, qui post Episcopum plebi præsunt, alias & *Oeconomi* appellati.

¶ Præpositura, officium & dignitas præpositi. Lampridius in Heliogab. cap. 6 *militaribus etiam præposituris & tribunatibus, & legationibus & ducatibus venditis.* Et in Alexandro cap. 46 *Dabat præposituras locorum civilium, non militum.* Vid. Salmas.

¶ Præpositio. Grammatica notione & Cicero usus est Topic. cap. 11 *Præpositio IN privat verbum ea vi, quam habebat.*

¶ Prædisponere. Livius lib. 40. cap. 56. extr. *nuncios prædispositos.* Al. *per dispositos.*

¶ Propōno, proponere, vorlegen/ vorsetzen/ vorstellen / ut, *Proponere sibi ante oculos*, Cic. 1. Nat. D. cap. 41. *Proponere præmium*, Cæs. 1. Civ. cap. 17. *Proponere quod sis dicturus*, Cic. in Oratore cap. 40. zuvor kürtzlich anzeigen / worvon einer reden wil. *Proponere edicta, exemplum, libellos*, noti usus sunt. *Proposueram illud mihi extremum*, 15. fam. epist. 14. das hatte ich mir zum letzten vorbehalten. *Propositum est mihi*, Cic. de clar. orat. cap. 6. es ist mein Fürsatz. Cæsar 6. de bello Gallico cap. 10 *Non alienum esse videtur de Galliæ Germaniæque moribus, & quo differant eæ nationes inter sese, proponere*, i. e. explicare, enarrare. ¶ *Proponere congiarium, donativum*, apud Suetonium Nerone cap. 7 est publice promittere, idque, ut puto, libello proposito; nam dicto facere, id *pronunciare* dixit in Cæsare cap. 19 *Numos de suo communi nomine per centurias pronunciaret.* Idem Tito Capite 8 *Populum tanta per omnes occasiones comitate tractavit, ut proposito gladiatorio munere, non ad suum, sed ad spectantium arbitrium editurum se, professus sit.* ¶ Usurpatur hoc Verbum & de rebus promercalibus, quæ venum exponuntur. Idem Suetonius Nerone cap. 15 *Interdictum, ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret, cùm antea nullum non obsonii genus proponeretur.* ¶ Est & disputantium ac eruditorum verbum. Nam *proponere* dicuntur, qui afferunt rem, de qua dicendum ac disceptandum est. Cic. 5. Tusc. Quæst. cap. 4 *Quinto autem die, cum eodem loco consedissemus, sic est propositum, de quo disputaremus.* Hinc *Propositum* Θέσις est, de quo post dicendum erit. Et quia in omni thesi aliquid vel affirmatur vel negatur: idcirco *proponere*, etiam pro pronunciare, statuere, ponitur. Celsus Præfat. librorum de medicina: *Neque esse crudele* (incidere corpora) *quod plerique proponunt.* Tertullianus Apologet. cap. 48 *Qui proponimus, multò utique dignius credi hominem ex homine rediturum*, &c.

¶ Propositum, nomen; quod quisque sibi faciendum proposuit, Fürsatz. *Tenere propositum*, Cæsar 1. Civ. cap. 83. *Aberrare proposito*, Cicer. 1. Tusc. cap. 33. extr. & *a proposito*, Idem lib. 5. de Fin. cap. 28. *Deterreri a proposito*, Brutus Ciceroni epist. 11. *Averti a proposito*, Livius lib. 2. cap. 8. ¶ 2. Hinc certa quoque vivendi quædam ratio, ad quam obstrinximus nos *propositum* appellatur. Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 2 de Tiberio Graccho: *Vir alioquin vitâ innocentissimus, ingenio florentissimus, proposito sanctissimus:* PROPOSITO i. e. vivendi disciplina. Phædrus Præfat. lib. 3. v. 15

Mutandum tibi propositum est, & vitæ genus.

Sic Juvenalis cœlibatum Hippolyti & fugam muliebris consortii *propositum* vocat Sat. 10. v. 324. Seneca Epist. 68 institutum Lucilii in secessu vivendi perpetuo, *propositum* similiter dixit. *Aliud*, inquit, *proposito tuo nomen impone.* Ambrosius Epist. 36. lib. 6 de secessu Paullini: *Matrona quoque virtuti & studiis ejus proxime accedit, neque à proposito viri discrepat.* Aliis Christianis scriptoribus & *votum* appellatur, quod Heraldus observat: quem lib. 2. Digression. ad Tertulliani Apologeticum cap. ult. sub finem vide. Aliis & *Secta* vocatur: de quo suo loco. Vet. Gloss. *Propositum*, προαίρεσις (quod huc pertinet) πρόθεσις καὶ προκείμενον. ¶ Item θέσις, vel quod ad disceptandum ponitur. Cicero Topicis cap. 21 *Quæstionum duo sunt genera, alterum infinitum, alterum definitum.* DEFINITUM *est, quod* ὑπόθεσιν *Græci, nos* CAUSSAM: INFINITUM, *quod* θέσιν *illi appellant, nos* PROPOSITUM *possumus nominare.*

¶ Propositio. Cicer. 3. Tusc. cap. 18 *Vitæ propositio.* Rhetorico sensu passim obvium est apud Cicer. & Quintilianum.

¶ Repono, reponere, wieder hinlegen. Virgil. 3. Æneid. v. 2.. *Arisque reponimus ignem*, aufflegen. *Grues in tergo prævolantium capita reponunt*, Cic. 2. Nat. D. cap. 49. *Loco suo omnia reponere*, Idem 3. Verr. cap. 56. pr. ein jedes an seinen Ort setzen. *Reponere alimenta in hiemem*, Quintil. lib. 2. cap. 16. Item *condere & reponere fructus*, Cic. 2. Nat. D. cap. 62. extr. auf den Winter zurück legen. *Spem suam in aliquo reponere*, dixerunt etiam Cicero & Livius: ille V. Tuscul. cap. 12. extr. *in se ipso omnem spem reponet:* hic lib. 1. ab Urbe cap. 49 *in c.*

rita

ritate civium nihil spei reponens. Et Seneca 2. de Ira cap. 28 *Reponere injuriam*, pro rependere, das Unrecht vergelten. ¶ Apud Tacitum pro occultare ponitur Agricolâ cap. 39. *Optimum in præsentia statuit reponere odium*, &c. Itaque *reponere* est, in abdito, clauso, nec cuivis obvio & aperto loco ponere ad reservandum. Virg. 1. Æneid. v. 26 A

-- -- *manet alta mente repostum*
Judicium Paridis &c.

¶ In illo Juvenal. Sat. 1 incunte:

Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam?

Reponere pro respondere videtur positum &c.

¶ Repositorium, id erat antiquis, quod super mensa reponebatur ad fercula collocanda, ein Anrichtetisch. Sive vas, in quo reliquiæ ciborum, & mensæ instrumenta recondebantur, sive ex corio sit, sive ex ligno, sive ex argento, aurove, aut alia quacunque materia. Plin. 28. cap. 2 *Bibente conviva, mensam vel repositorium tolli inauspicatissimum habetur.*

¶ Repositio. Palladius lib. 1. c. 32 *Repositiones fœni, ligni, cannarum nihil refert, in qua parte fiant, dummodo siccæ sint.*

¶ Repostor. Ovid. 2. Fastor. v. 63

Templorum positor, templorum sancte repostor.

id est, reparator, restitutor. B

¶ Sepono, seorsim pono, separo. Sic *mare sepositum*, Seneca dixit Medea vers. 339. *Seponi* & homines dicuntur, quos a conspectu nostro ut odiosos & graves removemus ac relegamus quodammodo. Sueton. Aug. cap. 65 *Agrippam, ob ingenium sordidum ac ferox abdicavit sepofuitque Surrentum.* Tacitus lib. 1. Hist. cap. 13 *Mox suspectum in eadem Poppeâ in provinciam Lusitaniæ specie legationis sepofuit.* Item cap. 88 *Sepositus per eos dies C. Dolobella in Coloniam Aquinatem.* *Sepositæ vestes* Ovid. 1. Fastor. sunt repositæ, & non quotidiani usus.

¶ Suppono, supponere, subjicere, *Ova gallinis supponere*, unterlegen. Columell. lib. 8. cap. 5. ¶ 2. Est & falsum pro vero subducere, seu subjicere. Terent. in Eun. act. 5. sc. 3. v. 2 *Referam illi sacrilego gratiam, qui hunc supposuit nobis*, der uns mit diesem hat betrogen. Sic: *Testamentum falsum supponere*, Cic. 1. de Leg. cap. 16. heimlich beybringen / einschieben. Unde *Suppositio pueri*, item *Suppostrix puerorum*: de quibus mox dicemus. Cujusmodi suppositionis exempla in Comœdiis passim licet notare. Ut Cistellaria & Truculento Plautinis.

¶ Suppostus pro suppositus, apud Silium lib. 3. v. 90

Nos clausæ nivibus rupes, suppostaque cælo
Saxa manent.

¶ Suppositio. Columella lib. 8. cap. 5 *Suppositio per hos fere dies est commodissima.* Loquitur de ovis gallinæ supponendis. Unterlegung. C

¶ Suppostrix. Plautus Trucul. act. 4. sc. 2. v. 50 *suppostrix puerum*, so Kinder auswechselt / oder stielet und unterschiebet. ut modo dictum fuit.

¶ Suppositicius, qui supponitur, ὑποβολιμαῖος. Varro R. R. lib. 2. cap. 8 *mater supposititia*, de equa, cui pullus asininus subjicitur. Martialis lib. 5. Epigr. 25 *Hermes suppositicius sibi ipse est;* Terentius *subditum* dixit. Vet. Gloss. ὑποβολιμαῖος, *Suppositicius, subditicius.*

¶ Superponere, auff etwas legen / *Medicamentis superponi*, Plin. lib. 29. c. 2. extr. Ovid. Epist. Her. 21. Cydippes v. 190

Ægra superposita membra fovere manu.

Et Silius lib. 16. v. 420

- - - *humeris trepidantis Iberi*
Ora superposuit.

Superpositus etiam pro Præposito, præfecto. Gruter. Inscript. p. 581. n. 7 SVPERPOSITO MEDICORVM.

¶ Superimponere, vide supra post *Imponere.* Adde Celf. 3. cap. 10 *superimponenda sunt cataplasmata.*

¶ Transpono, transponere, *Arborem in locum alium transponere*, versetzen / Gellius lib. 12. cap. 1. D

PONS, dictus, quod aquis impendeat, eine Brücke. Lucanus lib. 4. v. 15 de Sicori Hispaniæ fluvio:

Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu.

Et *pons lapideus*, apud Curtium lib. 5. cap. 1. num. 29. *Pontem facere*, Nepos Milt. cap. 3. Et Plancus lib. 10. famil. epist. 23 *Interrupi pontes, quos feceram*, zerreissen. *Interscindere pontem a tergo*, Cic. 2. de Legib. cap. 4. die Brücken hinter ihm abwerffen. *Rescindere pontem*, Nepos Milt. cap. 3. & *dissolvere pontem*, Idem Themistocle cap. 5. eine Brücke abwerffen / abreissen. *Ponte adjungi* & *contineri*, Cicer. 6. in Verr. cap. 52. extr. durch eine Brücken angehengt werden. *Fluvio pontem imponere*, eine Brücken über ein Wasser machen / Curtius lib. 5. cap. 1. num. 29. *De ponte in Tiberim aliquem dejicere*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 35. Juvenal. Sat. 14. v. 134

Invitatus ad hæc aliquis de ponte,

Id est, mendicus. *Quia mendici in pontis itinere sedent*, ut vetus Scholiastes ibi annotat. Idem Satyricus Sat. 4. v. 116

Cæcus adulator, dirusque à ponte satelles,

id est, *de numero mendicorum*, ut idem Scholiastes interpretatur. *Satellitem* dixit, quia mendici satellitum instar sequi prætereuntes solent flagitantes stipem. Seneca de vita beata cap. 25 *In sublicium pontem me transfer, & inter egentes abige: non ideo tamen me despiciam, quod in illorum numero consideo, qui manum ad stipem porrigunt.* *Ponte flumen committere*, id est, utramque ripam conjungere, ut ex alterâ in alteram transiri possit. Florus lib. 1. cap. 4 *Interfluentem urbi Tiberim ponte commisit.* Et, *Ponte transmittere flumen*, Plinius dixit lib. 8. Epist. 8. *Pons sublicius*, vide *sublicius.* ¶ 2. *Pontes* etiam dicuntur viæ aggeratæ & stratæ lignis in locis paludosis. Tacitus 1. Annal. cap. 63 *Cæcina monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, pontes longos quam maturrime superare. Augustus is trames, vastas inter paludes, & quondam a L. Domitio aggeratus.* ¶ 3. Item *Tabulata navium.* Idem Tacitus 2. Annal. cap. 6. *multæ* (naves) *pontibus stratæ, super quas tormenta veherentur, simul aptæ ferendis equis, aut commeatui.* ¶ *Pontem januæ* Vellejus lib. 2. cap. 7 dixit, superius januæ limen, quod in pontis modum arcuatum est, ut Meursius interpretatur: quem vide mantissa ad librum de luxu Roman. cap. 15. *Pontem* etiam Lipsius & Gruterus legunt: *postem* Vossius, Heinsius, & Bœclerus ex Aldi conjectura.

¶ Ponticulus, ein Steg über ein Wasser. Cicero lib. 5. Tusc. cap. 20 *Fossæ transitum ponticulo ligneo conjungere.* Add. Sueton. Cæsare cap. 31.

¶ Ponto, ōnis, mascul. navis in trajiciendis amnibus pontis usum præbens, eine Fähre. Paullus JCtus L. fin. D. de servit. rust. prædiorum: *Flumine interveniente via constitui potest, si aut vado transiri potest, aut pontem habeat, diversum si pontonibus trajiciatur.* Cæs. lib. 3. de B. C. cap. 29 *Pontones*, genus navigii Gallici interpretatur.

¶ Pontifex: nam & hoc nomen a ponte vetustas fecit: Primi enim pontifices a Numa creati, pontem sublicium fecerant, ac subinde restituerant. Sed Q. Scævola a *posse & facere*, deducit: ut *Pontifex* dicatur quasi *potentifex*, qui potens sit facere, id est, sacrificare. Unde & *Pontificium* aliquando pro jure, facultate & potestate faciendi aliquid dicitur, de quo infra. Vide Varron. libr. 4. de LL. & Plutarchum in Numa pag. 65. Itemque Dionys. Halicarnass. lib. 3. cap. 58. Penes pontifices cura erat sacrorum, & religionis. Pontificibus superior unius omnibus præfectus, *Pontifex maximus* dicebatur. Susceperuntque hunc honorem non Cæsares solum Ethnici, Julius, Augustus, Tiberius, & alii: sed Impp. etiam Christiani, pontificalem vestem a collegio Pontificum accipientes: quod latius ostendit Jo. Andr. Bosius noster in eruditissima de Pontifice Maximo Romæ veteris dissertatione. Conf. Casaub. ad Sueton. August. cap. 31.

¶ Pontificatus, us, ui, pontificis dignitas, Cic. de Arusp. Resp. cap. 9 *statas solennesque cærimonias pontificatu contineri.* Et Valer. Maxim. lib. 6. cap. 9. num. 13 *maximi pontificatûs sacerdotium.*

¶ Pontificalis, *libri pontificales*, quibus sacræ cærimoniæ continentur, *Pontificum commentarii* appellati a Livio lib. 4. cap. 3. *Pontificalis auctoritas*, Cic. 2. de Leg. cap. 21. *Pontificalis honos*, Ovid. 3. Fast. v. 420. *Cœna pontificalis*, id est, sumtuosa & opipara: Vid. Horat. 2. Oda 14.

¶ Pontificius, aliud adjectivum, ut, *jus pontificium*, Cic. 2. de Leg. cap. 23. pr. de quo pontificio jure apud veteres, Jacobus Gutherius Gallus eruditos libros dedit.

¶ Pontificii, orum, libri pontificii, Cicero de Nat. Deor. lib. 1. c. 30 *Nominum non magnus numerus in pontificiis nostris.* Sed elliptice *libri* subaudiuntur.

¶ Sed & *Pontificium* aliquando pro jure, facultate ac potestate faciendi aliquid accipitur. Gellius lib. 1. cap. 13 *Sunt non pauci, qui sententiam suam unâ in parte defixerint; & re semel statutâ deliberataque ab eo, cujus negotium id pontificiumque esset, nequaquam putaverint contra dictum ejus esse faciendum*, &c. Symmachus lib. 7. epist. 27 *Quod quidem fieri oportere consentio: sed non eatenus, ut pontificium tuum in damna nostra protendas.* Vide ad eum locum politissimi Jureti notata. Petrus Chrysologus Serm. 5 *Pater hic duos filios habuit conditoris pontificio, non necessitate generantis.*

¶ Depontani, Romæ antiquitus dicebantur sexagenarii senes. Nam qui ætatis id essent, quod crederentur inutiles gerendis rebus, de ponte dejiciebantur in Campo. Festus, DEPONTANI SENES *appellabantur, qui sexagenarii de ponte dejiciebantur.* Varro apud Nonium in CASNARES: *Vix hæc fatus erat, cum more majorum ultro Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant.* CASNAR Osca vox, senem significat, ut ex Varrone lib. 6. de LL. Festo item & Nonio discimus. Vide Ovid. lib. 5. Fastorum v. 623. & seqq. & adde de hoc ritu Petr. Victorium lib. 18. Var. Lect. cap. 7.

PONTUS, Πόντος, Asiæ minoris provincia super Euxino Ponto inter Halym fluvium & fines Colchidis, quæ etiam *Cappadocia Pontica* appellatur, quod ab austro Cappadociam attingit. Sub Cæsaribus dividi cœpit in tres provincias, Pontum Galaticum,

ticum, Polemoniacum, & Cappadocium. Vide Polemæum lib. 5. c. 6. Regnum olim Mithridatis fuit regis maximi & Romanorum infensissimi hostis. Cic. pro Lege Man. cap. 9 *Ex suo regno sic Mithridates profugit, ut ex eodem Ponto Medea illa quondam profugisse dicitur.*

¶ 2. Aliæ etiam regiones ad Pontum Euxinum sitæ, *Ponti* nomine appellantur. Ovidius lib. 5. Trist. eleg. 10. pr.

Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister.

Quod de Tomitana regione in Mœsia inferiore intelligendum est. Sic Romani *Provinciam Ponticam* appellarunt, quæ Bithyniam, Paphlagoniam, & partem Ponti Mithridatici continebat. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 454. n. 3

C. PLINIVS C. F. C. N.
CAECILIVS SECVNDVS
COS. AVGVR LEGAT. PRO PRAET
PROVINC. PONTI. CONSVLARI POTESTATE IN EAM PROVINCIAM. AB
IMP. CAESARE NERVA TRAIANO
AVG. GERMANICO MISSVS &c.

Constat autem ex epistolis hujus Plinii, Bithyniam fuisse præcipuam partem provinciæ, quam auspiciis & jussu Trajani regebat.

¶ 3. Hæ autem provinciæ *Ponti* nomen habuerunt a *Ponto Euxino*, mari inter duos Bosporos, Cimmerium & Thracium, contento, cui nomen prius *Axeni* (ἄξενος) fuit, propter inhospitalitatem circumcolentium barbarorum; postmodo in auspicatius εὔξεινος, id est, bene hospitabilis, commutatum. Ovidius 4. Trist. eleg. 4. v. 55

Frigida me cohibent Euxini littora Ponti,
Dictus ab antiquis Axenos ille fuit.

Qui & absolute *Pontus* vocatur. Ovidius 3. Trist. 10. v. 37

Vidimus ingentem glacie consistere Pontum.

Et Cicero 6. Verr. cap. 58 *in Ponti ore & angustiis.* Hodie dicitur *Mare nigrum*, das Schwartze Meer.

¶ 4. Poetis, Græco more, quodlibet mare pontus dicitur. v. g. *Pontus Libyæ*, Virg. Æn. 1. v. 560. mare Africanum. Et Horatius lib. 3. Oda 3. v. 37

Dum longus inter sæviat Ilion
Romamque pontus.

Hoc est mare mediterraneum.

¶ Ponticus, adjectivum. ut *Pontica terra*, Ovid. 1. Trist. eleg. 2. v. 94, quæ ad Pontum Euxinum sita est. Seneca Medea v. 454 *Pontici fauces freti*, hoc est Bosporus.

¶ Hellespontus, vide supra in litera H.

¶ Prŏpontis, ĭdis, προποντίς, fœm. est laxitas maris inter duo freta, Hellespontum & Bosporum Thracium intercepta. Hodie *Mare di Marmora* Italis & aliis vocatur, a Proconneso, marmoris divite in illo insula, quæ nunc *Marmora* vocatur. Geographi enim primas angustias maris se coarctantis *Hellespontum* vocant. Inde exspatiatur æquor, quæ laxitas *Propontis* appellatur. Ubi iterum in arctum coit, & stringitur, illæ angustiæ *Bosporus Thracius* nominantur: Ubi iterum effunditur *Pontus Euxinus*, qui deinde curvatus in figuram Scythici arcus, & cum ostio paludis Mæotidis commissus, *Bosporus Cimmerius* appellatur. Vide *Pontus* & *Hellespontus*. *Longa Propontis* dixit Ovid. lib. 4. Pont. epist. 9. v. 118.

¶ Prŏpontĭăcus. Ovid. 1. Trist. eleg. 9. v. 29

- - - *Propontiacis hærentem Cyzicon oris.*

Et Propertius lib. 3. eleg. 22. pr.

- - - *Propontiaca qua fluit Isthmos aqua.*

PONTINA, vel *Pomtina palus* (utroque enim modo apud auctores invenitur scriptum) Latii veteris est, post Circejos, quem locum viginti trium urbium fuisse Mutianus prodidit, ut refert Plinius lib. 3. cap. 5. In plurativo numero *Pontinas paludes* Plinius lib. 26. cap. 4 & Suetonius Cæsare cap. 43 dixere.

PŌPA, æ, masculin. immolator: qui ad aram alligabat victimas, feriebatque & jugulabat. Vet. Gloss. *popa*, θύτης. Item, Πετραχθύτης. Item, *Popa*, *immolator*, θύτης. Propertius lib. 4. El. 3

Succinctique calent ad nova sacra popæ.

Vide Turneb. lib. 18. Adversf. cap. 5. ein Opffer-Schlachter. Sed Persius sat. 6. v. 74 pro popinatore & guloso lurcone *popam* dixit, ut Casaubonus interpretatur.

¶ Pŏpănum, πόπανον, placenta rotunda, qua in sacrificiis veteres utebantur, ein Opfferkuchen/ cujus dictionis frequens usus apud Aristophanem est. Juvenal. satyr. 6. v. 540

Scilicet & tenui popano corruptus Osiris.

Panificium appellat Suetonius Vespasiano cap. 8.

¶ Pŏpīna, a popa fit, media producta. Locus est, ubi obsonia cocta publice vendebantur, frequentatus iis, qui dediti gulæ. Unde id Floro Poetæ Adrianus Imperator apud Spartianum objicit, versus ejus refutans:

Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Horat. lib. 1. Epist. 14. v. 21

- - - *fornix tibi & uncta popina*
Injiciunt urbis desiderium.

¶ Pŏpīno, popinōnis, mascul. qui in popinis heluatur: vel ipse tabernarius, qui popinam exercet. Vide Nonium, ein Schlemmer. Horat. 2. Serm. Sat. 7. v. 39

Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.

¶ Pŏpīnor, popinari, heluationis caussa popinas frequentare, schlemmen/prassen. Trebell. Pollio in 30 Tyrannis cap. 29 sive in Celso: *Dum Gallienus popinatur, & balneis ac lenonibus deputat vitam.*

¶ Popinator, lurco, heluo. Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 14. pr. *apud popinatores.*

¶ Popinarius, qui popinæ præest. ein Garkoch. Firmicus lib. 4. cap. 15 *Faciet* (constellatio hæc) *hospites, popinarios, tabernarios, myropolas.* Lampridius in Alexandro cap. 49 *Cum Christiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupassent, contra popinarii dicerent, sibi eum deberi; rescripsit, melius esse, ut quomodocunque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur.* Sic & Casaubonus legit in eodem Alexandro cap. 33 pr. pro *lupinariorum.*

¶ Popinalis, ut *Deliciæ popinales*, Columella lib. 8. cap. 16 *Luxuria popinalis*, Apulejus principio libri 8.

POPILIVS Lænas: Hoc nominis fuisse Ciceronis interfectorem, cujus in caussa tamen capitali aliquando Cicero fuerat defensor, auctor est Valerius Max. lib. 5. cap. 3. n. 4.

POPLES, pars pedis genui opposita, quæ inflectitur, die Krümme oder Beuge unter dem Knie. Nam *mola* est, die Kniescheiben. Vide appellationes partium humani corporis in *Homo*. Primam Virgilius semper produxit, v. lib. 9. v. 762

- - - *succiso poplite Gygen Excipit.*

Lucretius autem corripuit in 4. v. 950

Brachia, palpebræque cadunt, poplitesque cubanti.

POPPYSMA, ποππυσμα, vocis blandimentum, quod adhibetur equis indomitis cum tractatione manuum, Pfeiffen und Streicheln/so man den wilden Pferden thut. Juvenalis Satyr. 6. v. 583

Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

¶ 2. Apud Plinium etiam *poppysmus*, ποππυσμός, legitur pro manuum complosione, das zusammenschlagen mit den Händen. Nam lib. 28. c. 2 ait: *Fulgetras poppysmis adorare, consensus gentium est.* Utrumque à ποππύζειν est, *sibilare* vel *complodere.*

PŌPVLVS, fœmin. arbor nota duorum generum. Est enim *populus alba*, ein Pappelbaum. Horatius lib. 2. Oda 3

Quo pinus ingens, albaque populus &c.

Et *Populus nigra*, Plin. lib. 16. c. 23. pr. eine Aspen. Addit ibidem tertium genus, quæ *Libyca* appellatur, *minima folio, ac nigerrima fungisque enascentibus laudatissima.*

¶ Pōpŭlĕus, denominativum, *Populea corona*, Horat. lib. 1 carm. od. 7. v. 23 *Tempora populea fertur vinxisse corona.*

¶ Plautus etiam *populnus*, in Casina act. 2. sc. 6. v. 32 dixit: &

¶ *Populneus* Columella lib. 6. c. 3 *frons populnea*, Laub von Pappelbaum.

¶ Ovidius *Padum populiferum* dixit 2. Amor. eleg. 17.

¶ Populētum, locus populis consitus. Plin. lib. 14. c. 6. *in palustribus populetis.*

PŎPVLVS, hominum conjunctio, & societas, sub iisdem legibus in urbe aut regione degentium, ein Volck. *Populus Romanus*, qui Senatu, Equite & Plebe constabat. *Populus Athenienſis &c.* Nec de magnis civitatibus tantum hoc nomen accipiendum est, sed & de vicis, quos Græci Δῆμους, & κῶμας appellarunt. Huc enim referendum illud Apuleji est in Apologia: *Quindecim*, inquit, *liberi homines, populus est: totidem servi familia: totidem vincti ergastulum.* *Urbanus populus*, apud Nepotem Cimone cap. 2. n. 1 opponitur exercitui. ¶ Aliquando *populus* partem tantum civilis societatis, plebem videlicet, significat, qua ratione hac voce sæpissime usus Suetonius est. Nec aliter Plinius, cum Panegyr. cap. 25 *Datum congiarium populo* scribit. Martialis lib. 8. epigr. 15

Dat Populus, dat gratus Eques, dat thura Senatus.

Hinc *popularia*, loca in theatro, ubi plebs spectabat. Aliquando tamen epitheton additur, quod vocem ad plebem restringat. Sic Poeta, quem Virgilium quidam existimant, qui & in Appendicem Virgilian. a Scaligero relatus est, in elegia ad Val. Messalam sub fin.

- - - *Pingui nil mihi cum populo est.*

¶ Aliquando & pro quavis turba, multitudine seu copia sumitur. Lucanus lib. 3. v. 665

Nataretque ratis populo peritura recepto.

Populum enim vectorum turbam dixit: hoc est, qui navi vehebantur. Justinus lib. 10. cap. 1. *Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo,* (i. e. filiorum multitudine) *non solum sociari, verum etiam sileri parricidium potuit.* B. Cyprianus Serm. de mortalitate extr. *Illic prophetarum exultantium numerus: illic martyrum innumerabilis populus.* Et quemadmodum Virgilius atque Homerus *gentis* vocabulum & apibus tribuit, ita iisdem *populi* Columella lib. 9. c. 13. *Duo*, inquit, *populi conjungi deben.* Similiter *aereos populos* pro avibus Manilius dixit lib. 5. v. 36

Vid

Vide & Buchnerum in Venantii Eleg. de Resurrectione v. 81. Sed *populi* voce ita promiscue in prosa, præcipuè si de inanimis sermo, audacius est, quam ut dicendi regulæ quadret: quale illud Sidonii est, qui lib. 6. epist. 2 *Scelerum populum* dixit. Nonnulla huc pertinentia ad Nonnum & Petrus Cunæus notavit pag. 10. & seqq. Adde Barth. ad Claudian. p. 1233. & Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 103.

¶ Persius & Horatius diminutivum fecerunt *popellus*, ille Satyr. 4. v. 15. hic 1. Epist. 7. v. 65.

¶ Pŏpŭlaris, e, quod est populi, ut, *Fama popularis*, Cic. 2. de Fin. cap. 15. ein gemeines Gerücht im Volck. *Imperium populare semper ventosum est*, Idem 11. Philipp. cap. 7. wo der gemeine Pöbel das Regiment hat. Sed, *Oratio ad vulgarem popularemque sensum accommodata*, Idem 1. de Orat. c. 23. ad captum populi. Et populo gratum, ad parandam populi gratiam comparatum. Plinius Paneg. cap. 77 *Pleraque ad Prætores remittebat: atque ita, ut Collegas vocaret* (de Trajano Imper. loquitur) *non quia populare gratumque audientibus, sed quia ita sentiebat.* Ita sæpe Tacitus. Livius lib. 7. c. 33 *Nihil popularius est, quam quibus artibus petimus magistratus, iisdem gerere.* Et vero ipsi, qui populi studia, gratiamque captabant, *Populares* dicti Livius lib. 2. cap. 10 *Nec quisquam malis artibus postea tam popularis esset, quam tum bene imperando universus Senatus fuit.* Plutarch. in Arato φιλοπολίτας vocat.

¶ Popularis, civis, substantivum. Terent. in Adelphis a. 2. sc. 1. pr. *Obsecro populares*, &c. Et qui ejusdem conditionis, sortis, & fortunæ est. Idem in Phorm. actu 1 ineunte: *Amicus summus meus, & popularis Geta*, hoc est, ejusdem gentis & fortunæ, mein Landsmann.

¶ Popularium etiam nomine intelligitur multitudo urbana, quæ militibus opponitur. Capitolinus in Marco Antonino cap. 17 *Pestilentia multa millia & popularium & militum interemerat.* Ulpianus de officio præfecti Urbi: *Debet etiam dispositos milites stationarios habere, ad tuendam popularium quietem.* Hinc *popularis res militari* opponitur, Cic. lib. 2. de LL. cap. 8 *Quique agent rem duelli, quique populare auspicium.* Et lib. 3. c. 6 *Veteres verbotenus acute illi quidem, sed non ad hunc usum popularem ac civilem de Rep. differebant.*

¶ Populares etiam translatione quâdam dicuntur ejusdem factionis ac sectæ homines. Sic *Populares sceleris, populares conjurationis*, i. e. complices, socios sceleris, & conjurationis Sallustius dixit Catilina cap. 22. & 24. Seneca de Vita beata cap. 13 *Mea quidem ista sententia est (invitis hoc nostris popularibus dicam) sancta Epicurum, & recta præcipere.* Per *populares* intelligit eidem sectæ, cui ipse, addictos, Stoicos puta.

¶ Popularia, in neutr. dicebantur loca, sive sedilia theatri, in quibus plebs spectabat. Suetonius Claudio cap. 25. & Domitiano cap. 4. extr. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 371.

¶ Popularitas, Landsmannschafft. ¶ 2. Item studium placendi populo. Statius in Silvis lib. 1. carm. 7. v. 69 *Et gratum popularitate Magnum.* Ita & Suetonius usus Caligula cap. 15. Et Plinius lib. 6. epist. 31 *Homo munificus & innoxiæ popularitatis.*

¶ Populariter, populi more, nach des gemeinen Volcks Weise und Verstand / ut, *Loqui populariter*, Cic. 2. de Finib. c. 6. Add. Juvenal. Satyr. 3. v. 37.

¶ Populiscitum, decretum populi, ψήφισμα, aliàs *plebiscitum.* Nepos Alcibiade cap. 5. n. 4 *populiscito* restituitur. Et in Epaminonda cap. 7. n. 4 *populiscito non paruit.*

¶ Populosus, πολυάνθρωπος, Apulejus 8. p. 212 *civitas populosa.* Vegetius lib. 3. c. 19 *populosior* [militum] *globus.* Et Solinus cap. 52 *In Gange insula est populosissima, amplissimam continens gentem.* Et, *populosissima Cappadocia*, Authentic. 30 principio. Est autem posterioris ævi tantummodo, ut alibi ostendimus.

¶ Populositas, Arnob. lib. 3. p. 102 *populositas summa*, scil. deorum.

POPVLO & populor, quorum posterius usitatius est, *populari* significat *prædari*, plündern / rauben. *Populari agros*, auff dem Lande umher streiffen und plündern / Cic. 1. Offic. cap. 10. Sed *populat* Virgilius dixit 1. Georg. v. 185

- - populatque ingentem farris acervum
Gurgulio.

Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 8 *Quæ non modo nihil cuiquam adimunt, neque urbes hospitas populant, &c.*

¶ Populator, *Luxus populator opum*, Claudian. 1. in Rufin. v. 35. *Populator bruchus*, Prudent. Hamartig. v. 228.

¶ Populatrix. Stat. 3. Silv. 2. v. 86 *Siculi populatrix virgo profundi*, id est, Scylla.

¶ Populatio, Plünderung / Verheerung. Livius lib. 2. cap. 64 *populationem facere.* ¶ 2. populus, turba. Sedulius in Joannis 11 de Lazaro resuscitato:

Flebant germanæ, flebat populatio præsens.

¶ Populabilis, leichtlich zu verwüsten. Ovid. 9. Met. v. 263

- - quodcunque fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat.

¶ Populabundus, verwüstend. Livius lib. 1. c. 15 *In fines Romanos excurrerunt, populabundi magis, quam justi more belli.* Et lib. 2. c. 60 idem: *Vagari populabundum hostem per agros.* Ac Sisenna apud Gellium lib. 11. c. 15 *populabundus agros.* Nam etiam casus verborum regunt in *bundus* formata. Vide supra *Imaginabundus.*

¶ Depopulari, ut populari. verheeren. Cic. Divin. in Verr. c. 4. *provinciam depopulatus est.* Activa forma, *provinciam depopulavit*, dixit Hirtius extremo bello Hispaniensi. Unde *depopulatus*, passivum participium est. Plinius lib. 2. c. 53 *agris depopulatis.* Et Quintilianus Declamat. 13. p. 190 *Credo depopulatos agros, eversosque reditus.*

¶ Depopulator. *Fori depopulator*, Cicer. pro domo sua cap. 5. Verwüster / Räuber.

¶ Depopulatio, *Depopulatio agrorum*, Cicer. in Pison. cap. 17. *prædiorum*, pro Domo cap. 58. pr. Plünderung / Verwüstung. *Defendere provinciam a depopulatione*, Cic. pro Fontejo cap. 16. ein Land bedecken / vor Einfall beschützen.

¶ Expopulatio, idem. Columella lib. 3. cap. 2 *Apianæ vites apibus afferunt prædam, quarum vocabulo propter hanc expopulationem cognominantur.*

¶ Perpopulari, durchaus plündern. Livius lib. 22. cap. 3 *Hannibal perpopulatur Italiam, vastat & urit omnia.* Idem Livius lib. 34. c. 28 extr. *Cum perpopulatus omnia circumjecta urbi frequentis & amœni agri loca esset.* Et passive lib. 26. c. 9 *Hannibal, infestiùs perpopulato agro Fregellano, in Labicanum venit.*

Popus, vide infra *pupus.*

POR pro puer in fine dictionis, ut *Marcipor, Puplipor, Cypripor:* quod tamen genus nominis intercidit. Voss. lib. 4. Instit. Orat. cap. 12. pag. 225. Vide infra in *Puer.*

PORCIVS; gentis Romanæ Nomen, ex qua Catones fuerunt. Appellatio a *porcis* est. Sunt enim plura Rom. Populi nomina ab utroque pecore, majore juxta atque minore petita, de quo Varro lib. 2. de re rustica cap. 1.

¶ Celebris *Porcia* Catonis filia, Bruti uxor, cum doctrina ac fide, tum constantia ac fortitudine exitus. Quippe quæ ne marito superviveret, ardentes favillas hausit ore, seque e vita ejecit. De qua Dio lib. 63. & 47. extr. itemque Valerius Maximus lib. 4. cap. 6. & Plutarchus in Bruto pag. 989. & seq.

PORCVS, à rictu porrecto seu prominente dictus est. *Epicuri de grege porcus*, Horat. 1. epist. 4. v. 16. eine Epicurische Mastsau. *Porci sacres*, Plauto Rud. a. 4. sc. 6. v. 4 sinceri, id est, puri, integri & idonei sacrificiis. Varro lib. 2. de re rustica cap. 1. & 4. *Porci lactantes*, Saugferckel: *Porci delici*, à mamma depulsi, abgesetzte Ferckel / Varro lib. 2. c. 4. Porcum laribus immolabant insani, quique piaculum aliquod admiserant, & quibus liberorum prole aucta erat domus, Pontan. Vol. 1. Progymn. dial. 20, 17. p. 280. ¶ 2. Porcus pro homine pingui, corpulentiore habitioreque accipitur. Catullus Carm. 39. v. 11

Aut porcus umber aut obesus Etruscus.

¶ *Porcus fœmina*, Cato cap. 135 [al. 134] ut Meursius legit & tuetur: etiam Popma. Et

¶ Porca. Virg. 8. Æneid. v. 641

- - Cæsa jungebant fœdera porca.

¶ *Porca* in agro idem est, quod *lira*, terra nimirum elata inter duos sulcos, ein Beet. Varro lib. 1. de R. R. c. 29. Plinio eadem *Porculetum* dicta lib. 17. c. 22. ut mox dicemus.

¶ Porculus, Plin. 9. cap. 15 *Porculus marinus.* Adde & Plaut. Menæch. a. 2 sc. 2. v. 38. Diminutivum a *Porcus.*

¶ Porcula, fœm. Idem Milite Glor. a. 4. sc. 2. v. 68.

¶ Porcellus, diminutiv. aliud. Suet. Nerone c. 33.

¶ Porcinus, *Caro porcina*, Plaut. Captiv. 4. sc. 2. v. 69.

¶ Porcinarius, qui porcos alit eosque curat. Plautus Captiv. a. 4. sc. 3. v. 5 *Quanta laniis lassitudo! quanta porcinariis!*

¶ Porcarius idem, apud Firmicum lib. 3. c. 6. n. 7 *Faciet armentarios, bubulcos, pastores, equorum domitores, porcarios, & his similes.*

¶ Porcarius, adject. *Vulva porcaria*, Plin. lib. 11. c. 37. sect. 84.

¶ Porculator, idem qui porcinarius. Columella lib. 7. c. 9. Differt a subulco. Idem Columella procemio pag. 9 *Porculatoris & subulci diversa professio, diversæ pastiones.*

¶ Porculatio, nutricatus porcorum, Schweinzucht oder Mast / Varro de R. R. lib. 2. c. 4.

¶ Porculetum, à porca, id est lira, dictum, Plin. 17. c. 22, suntque pulvini & areæ in agris, vineis ac hortis.

¶ Porcilaca, vel Porculata, herba vulgo *portulaca* dicta, Plin. l. 20. c. 20. pr. & ibi Harduin. Adde Voss. Etymolog. p. 402.

PORPHYRIO, Πορφυρίων, avis aquatica, corpore toto cœrulea, rostro verò & cruribus purpurea, in Commagene laudatissima. Plin. 10. cap. 46.

¶ Porphyris, πορφυρὶς, avis alia est marina à *Porphyrione* diversa, apud Aristophanem, Gesner. ¶ 2. Insula in sinu Laconico, postea Cithere dicta, (nunc Cerigo) Plin. lib. 4. cap. 12.

¶ Porphyrites, lapis est Ægyptius rubens, candidis distinctus punctis Plinio 36. cap. 2.

¶ *Marmor porphyreticum*, Suet. habet in Nerone cap. 50. roth Marmelstein. Et *Saxa porphyretica*, Lampridius Elagabalo c. 24.

PORPHYRIUS, Πορφύριος, Tyri, Phœniciæ metropoli natus, Philosophus Platonicus, Christianorum hostis, contra quos scripsit; primùm Longini, deindè Plotini discipulus fuit. Scripsit multa: de quibus Suidas. *Porphyrii* nomen à Præceptore Longino accepit. Ante enim *Malchus* dictus fuerat, quod Syrorum lingua *Regem* significat. Πορφύρα enim sive *Purpura* Regum propria. Vide Eunapium ejus vita.

PORRĬCIO, porricere, sacrificandi est verbum, significans, Diis porrigere vel sacrificare, den Göttern hinwerffen oder aufopffern. Virg. Æn. 5. v. 775 - - *extaque salsos*
Porricit in fluctus.
Add. eod. lib. v. 238. Et Livius lib. 29. c. 27 *Cruda exta victimæ cæsæ in mare porricit.*

¶ Porrigo, vide *Rego.*

PORRĪGO, porriginis, morbus, die nasse Räudigkeit zwischen Haut und Haaren. Juvenal. satyr. 2. v. 79
- - - *grex totus in agris*
Unius scabie cadit & porrigine porci.
Vet. Gloss. *Porrigo*, πιτυρίασις, *porrigo*, πίτυρα τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ.

PORRO, πόῤῥω, interdum adverbii hortandi, aut loci aut ordinis; nonnunquam conjunctionis adversativæ & expletivæ vim habet. Cicer. de finib. 4. c. 27 *Perge porro, nam de isto magna dissensio est.* Liv. *Porrò ire pergas*, id est, ulterius. Terent. in Andr. 4. sc. 4. v. 10 *Move ocius te, ut quid agam porro intelligas*, damit du weiter ꝛc. Idem in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 18 *Nova res orta est, porro ab hac, quæ me, abstrahat.* Plautus Rudente act. 4. sc. 3. *Ubi tu hic habitas?* GR. *Porrò illic longe usque in campis ultimis.* Cic. pro Milon. cap. 9 *Eum porro summo consensu Consulem fieri videbat*, hoc est, Eum autem. Idem pro Rosc. Amer. cap. 40. pr. *Jam porro videte cætera, judices*, demnach besehet das ander. Terent. in And. a. 1. sc. 5. v. 42 *Adeon' me ignavum putas? adeon' porrò ingratum?* Ubi vim conjunctionis expletivæ habere annotavit Donatus.

¶ Proporro, porro, ulterius. Lucretius lib. 2. v. 978
Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt.
Idem lib. 4. v. 888
Inde ea proporro corpus ferit.

PORRUM, & porrus, Martialis lib. 13. epigr. 19
Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros.
Vet. Gloss. *Porrus capitatus*, κεφαλωτὸν, Lauch. *Porrum agreste*, ἀμπελόπρασον, Wildlauch. Inter Deos reposuerunt Ægyptii: vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 155.

¶ Porraceus, *Folia porracea, color porraceus*, Plin. lib. 21. c. 18.

PORSĒNA, media correpta, quæ epenthesin tamen interdum admittit. Martialis lib. 1. epigr. 22
Urere quam potuit contemto Mucius igne,
Hanc spectare manum Porsena non potuit.
Et Silius lib. 8. v. 480
- - *quum Porsena magne jubebas.*
Nec aliter Horatius Epod. 16
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus.
At Virgil. 8. Æn. v. 646
Nec non Tarquinium ejectum Porsenna jubebat.
quam geminationem plerique libri MSS. sequuntur, etiam solutæ orationis & sine metro. Vide Gronov. ad Livium lib. 2. cap. 9. Rex Tusciæ fuit, qui Romam obsedit. Vide Livium dicto lib. 2. a cap. 9.

PORTA, ab importando & exportando dici videtur, ein Eingang/ Thor. *Ad portam expectare comites*, Cic. 15. fam. epist. 17. *Ad portam præsto esse*, in Pison. c. 23. am Thor warten. *Porta patet*, ibidem. das Thor stehet offen. *Pedem porta efferre*, ad Attic. 8. ep. 2. vors Thor gehen. De originatione hujus vocabuli egregie Cato apud Isidorum lib. 15. c. 11 *Qui urbem*, inquit, *novam condit tauro & vacca aret; ubi araverit, murum faciat: ubi portam vult esse, aratrum sustollat & portet, & portam vocet.* Cum quibus unice convenire videntur, quæ Glossarum veterum auctor in hâc voce affert: *Porta*, inquit, τὸ μεταξὺ τῶν αὐλακων ὕψος. ¶ Hinc transfertur ad alia: idem Gloss. auctor: *Porta*, τὸ μεταξὺ τῶν κυμάτων. Et vero *portæ* dicuntur quævis loca, per quæ ingressus est. Manilius lib. 4. v. 604 *Hac ubi se primum portâ mare fudit ab alta.* Sic *Caspiæ portæ*, qua iter est per montes Caspios. Virg. lib. 1. Æneid. v. 87
Qua data porta ruunt. - - -
Cæsar lib. 7. de B. Gall. cap. 70 *Portis angustioribus relictis.* Vide & Buchnerum ad Venantii Elegiam de resurrectione Christi v. 2. *Portæ Scææ* appellari possunt, quæ non directa, sed obliqua itinera habent. vide infra *Scæa.* Sedes Imperatoris Turcici quare *Porta Ottomannica* appelletur, vide apud Leunclavium in appendice Xenophonteâ, notis p. 1023. nimirum, quia *porta*, more Orientalium, pro *aula* sive *ipsa regia* accipitur, & cum persona Principis in loca quævis, etiam in castra migrat.

¶ Portula, ein Pförtgen. Livius lib. 25. c. 9 *Philomenes portulæ adsueta venationem inferens.*

¶ Porticus, locus adversus tempestates solisque æstum tectus, & columnis suspensus: quarum pro ordinum numero & nomina porticus sortiebantur; atque nunc *duplices*, ut Vitruvio lib. 5. c. 9. nunc *triplices*, ut Suetonio in Nerone nominantur, ein bedeckter Gang oder Laube. Cur templis adderentur, docet Vitruvius lib. 3. c. 2. & Plin. lib. 11. ep. 39. *Ampla, excelsa porticus.* Virg. Æn. 3. v. 353 - - *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.*
Et Vitruvius lib. 5. cap. 1 *porticuum contignationes.*

¶ Porticula, diminutivum, ein bedeckt Gängelein. Cic. lib. 7. ep. 23. ad Fab. Gallum *Exhedria quædam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani.*

¶ Circumporticatio. Lege 37 § 1 Dig. de relig. & sumt. fun.

Portendo. Vide *Tendo.*

¶ Porthmeus, πορθμεὺς, qui navigia traducit, à πορθμὸς, fretum, Juvenal. sat. 3. v. 265
Jam sedet in ripa, tetrumque novitius horret
Porthmea.

Portio, vide *Pars*, vel *Partior.*

PORTO, portare, ferre, gestare, tragen/ führen/ bringen. Duobus modis dicimus. Uno, cum jumentis aut curribus aliquid nobiscum ducimus: altero, cum corpore nostro, imitatione jumentorum ferimus. Terent. Andr. a. 4. sc. 3. v. 4 *Mi homo, quid istud obsecro est? Quo portas puerum? Portare onus molestum*, Horat. 1. Satyr. 6. v. 99. *Portare humeris*, Idem 1. Satyr. 5. v. 90. *Portari lectica*, Cic. Attic. 10. ep. 16. *Portare bonum*, Ter. Andr. a. 2. sc. 2. pr. *fallaciam*, ibidem sc. 6. pr. *jurgium* Idem Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 63. Sic & *portare peccatum* dicimus. Terentius Heaut. a. 4. sc. 1. v. 12 *Nescio quid peccati portet hæc purgatio*, was sie andeute.

¶ Portito, frequent. Gellius lib. 20. cap. 1 *Eum servus sequebatur crumenam plenam assium portitans.*

¶ Portitor, qui aliquid portat. Ein Fährmann / ein Träger. Statius lib. 1. Theb. v. 693
- - *Hyperboreæ glacialis portitor Ursæ.*
Et Prudentius Passione Vincentii v. 405
- - *Corvus Eliæ datus*
Olim ciborum portitor.
Lege 1. Cod. ne quid oneri publ. impon. *portitores frumenti.* De iis autem sæpius accipitur qui nave subvectant. Seneca 6. Benefic. c. 18 *Plato cum flumen nave transisset, nec ab illo quidquam portitor exegisset.* Quo poetarum ille portitor apud inferos pertinet. Statius Theb. 12. v. 559 - - - *Lethæi portitor amnis.*
Et Albinovanus ad Liviam v. 357
Fata manent omnes, omnes expectat avarus
Portitor, & turbæ vix satis una ratis.
¶ 2. Sidonio & aliis ejus ævi scriptoribus *portitores* pro portitoribus literarum sive tabellariis dicuntur. Sic Apollinaris ille lib. 6. epist. 3 *Commendamus apicum portitorem.* Cassiodorus lib. 10. epist. 8 *Harum portitorem ad excellentiæ vestræ beneficia destinavit.* Adde Isidor. lib. 6. Orig. cap. 8. ¶ 3. Portitores telonarii, qui portum obsidentes omnia sciscitantur, & portorium exigunt. Vide Nonium Marcellum, & Donatum ad Terent. Phorm. act. 1. sc. 2. v. 100. Quo etiam Ciceronis illud pertinere videtur, 1. Offic. c. 42 *Improbantur ii quæstus, qui in odia hominum incurrunt, ut portitorum, ut fœneratorum.*

¶ Portorium, merces quæ datur portitori, Fährgeld/ Fährlohn. Item vectigal non solum portûs, sed pontis etiam aliorumque terrestrium itinerum. Gloss. Vet. *Portorium*, τέλος ἐν λιμένι. Hirtius B. Alexandr. cap. 13 *Erant omnibus ostiis Nili custodiæ, exigendi portorii caussa, dispositæ.* Schiff-Zoll. Et Lege 60 Dig. Locati cond. § Vehiculum 8 *Cum vehiculum pontem transiret, redemtor ejus pontis portorium ab eo exigebat.* Brückenzoll. Et Cæsar 3. Bell. Gall. principio: *Iter per Alpes magno portoriis mercatores ire consueverant.* hoc est vectigalibus, ex quibus quæstum Alpinæ gentes faciebant.

¶ Portatio. Vitruvius l. 10 c. 1 *Portationes eorum non essent, nisi plaustrorum inventæ essent machinationes.* das Tragen/ Fahren.

¶ Portatus, ûs, deportatio. Silius lib. 12 de navibus, quæ Hannibal ex obsesso portu per aversa plaustris & machinis extraxit, v. 443 *Perque aversa tulit portatus in arva carinas.*
Portatus, id est subvectio, deportatio. Vide Dausquejum, qui etiam ex Plinii lib. 9. cap. 35 *perditiore portatu* producit, sed vulgari & pravata nixus lectione. Harduinus ex sex MSS. edidit *perdito nepotatu.* Nec illud Silii satis certum. Nic. Heinsius, quem nostra editione secuti sumus: *portatas arva carinas.*

¶ Portabilis, e, quod potest portari. Sidonius lib. 8. epist. 11 *portandus quidem, sed portabilis.* Augustinus epist. 34 ad Paullinum: *onus tolerabilius & portabilius.*

¶ Importabilis, contrarium. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. c. 27 *Excusandos censuisset, si importabilia portare non possent.*

¶ Portatorius. Augustinus Serm. 7, Adscensionis festo: *Delectat adspicere Christum dominum portatoriis nubibus adscendentem*, i.e. ad portationem idoneis.

Composita:

¶ Apporto, apportare, adferre, advehere, zubringen/ zuführen. *Apportare de* vel *ex aliquo loco.* Plin. l. 7. c. 56 *Plumbum ex Cassiteride primus apportavit Midacritus.* Et, *Apportare rem novam*, Plaut. Mostell. a. 2. sc. 2. v. 35. *Apportat aliquid novi tempus*, Ter. Adelph. 5. sc. 4. pr. *Apportare nuncium*, Idem Heaut. 3. sc. 1.

sc. 1. v. 18. eine Botschafft bringen. *Senectus apportat vitia*, Cic. de Senectute cap. 8. ex poeta. A

¶ Apportatio. Zufuhr. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Cujus materiei si esset facultas apportationibus ad Urbem, maximæ haberentur in ædificiis utilitates.*

¶ Asporto, asportare, contrarium, est aliò transferre, seu portare, hinweg bringen / führen. Terent. in Phorm. a. 3. sc. 3. v. 18 *Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi.* Et, *Secum asportare*, mit sich hinweg führen / Cic. in Paradox. 1. Et Nepos Themist. cap. 2 *sua omnia Trœzenam asportant.* Priscianus lib. 2. cap. de Syllaba: *Asporto pro Absporto.*

¶ Asportatio. Cic. 6. in Verr. c. 49 *Eorum* [signorum seu statuarum] *demolitio atque asportatio perdifficilis videbatur.*

¶ Comporto, comportare, zusammen tragen / führen. *Comportare frumentum ex agris in loca tuta*, Cic. ad Atticum l. 5. ep. 18.

¶ Comportatio, Zusammenführung. Vitruvius lib. 1. cap. 5 pr. *Cum per portus marinæ subvectiones habuerint ad mœnia comportationes expeditas.*

¶ Deporto, deportare, ut, *Deportare jumentis*, Pompejus Lentulo sub lib. 8. ad Attic. epist. 12. *Deportare navibus*, Cæsar 3. B. Gall. cap. 12. *Mihi placebat, ut te Leucadem deportaret*, &c. 16. fam. ep. 1. Et Nepos Alcibiad. c. 4 *In triremem, quæ ad eum deportandum erat missa, adscendit. Deportare in solas terras*, dixit Terentius Phorm. a. 5. sc. 7. v. 85, pro eo, quod vulgo dicunt, relegare, seu exilio mulctare, verweisen. JCtis tamen *deportati & relegati*: item *relegatio* & *deportatio*, quæ gravior atque atrocior, differunt, quos vide. B

¶ Deportatio, Cato cap. 144 *in singulas deportationes.* das Wegtragen. Pro relegationis atroci genere, ut dictum, apud JCtos. Lege 3 Dig. ad Leg. Juliam pecul. *In aquæ & ignis interdictionem hodie successit deportatio.* Et Lege 6 § 1 Cod. Unde vi, *æterna deportatione puniri.*

¶ Exporto, exportare, efferre, austragen. *Ex oppido*, Cic. 6. Verr. c. 35. *ex provincia exportare*, pro Flacco cap. 28. *In navem exportare*, 6. Verr. c. 10. *Exportandum in ultimas terras portentum*, Idem 3. Verrin. cap. 15. id est homo propter scelera intolerandus.

¶ Exportatio, apud eundem, 2. officiorum cap. 3 *Earum rerum, quibus abundaremus, exportatio: & earum, quibus egeremus, invectio certe nulla esset, nisi* &c.

¶ Importo, importare, inferre, einbringen / hinein tragen oder führen. *Importare frumentum in oppidum*, Hirtius 8. Gall. B. cap. 35. *Discordia civilis clades importat*, Liv. lib. 24. c. 22. verursachet / bringet Schaden. *Importare incommodum*, Cicer. 2. Offic. c. 5. *Mala importare*, Idem 5. Tusc. cap. 10. *Calamitatem*, pro Sextio cap. ult. *Pestem*, pro Dejotaro c. ult. *Periculum*, Livius lib. 39. c. 14. Et Cæsar lib. 5. Gall. c. 12 de Britannis: *Ære utuntur importato.* zugeführt. C

¶ Importaticius, a, um, quod importatur aliunde. Hirtius Bello Afric. c. 20 *frumento se in Africa, nisi importaticio, uti non posse.*

¶ Importabilis vide sub *Portabilis* ante Composita.

¶ Præportare, apud Poëtas paucos legitur, Lucret. 2. v. 621

Telaque præportant violenti signa furoris,

sie tragen für sich her. Et Catullus Carm. 64. de Nupt. Pel. & Thet. v. 194 *Frons exspirantis præportat pectoris iras.*

¶ Reporto, reportare, referre. *Reportare humeris suis exsulem*, wiederbringen / Sallust. in Cic. extr. *Reportare victoriam à rege*, Cic. pro Lege Man. c. 3. *prædas ac manubias ab hostibus*, Agrar. 2. c. 23. *laudem, gloriam ex proconsulatu*, Plin. lib. 3. epist. 7.

¶ Supporto, supportare, importare, zuführen. *Supportare rem frumentariam*, Cæsar lib. 1. bell. Gall. cap. 39. Et, *Omnia hinc in castra supportabantur*, apud Livium lib. 41 cap. 1.

¶ Transporto, transportare, transferre, traducere, hinüber bringen / auff einen andern Ort führen. Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 16 *De pueris in Græciam transportandis cogitabam.* Et *Transportare copias*, Pompejus Lentulo sub epist. 12. lib. 8 ad Atticum. *exercitum in provinciam*, Cicer. in Pison. c. 20, & Livius lib. 45. c. 41. über See bringen. Ita Nepos Miltiade cap. 3. n. 4 *Nam si cum his copiis, quas secum transportaverat.* Cæsar lib. 1. de B. C. c. 54 *militesque his navibus flumen transportat.*

¶ Transportatio. Seneca ad Helviam cap. 6. extr. *Populorum transportationes exsilia publica sunt.* D

Portulaca, herba, vide *Porcilaca*, sub *Porcus*. & adde Voss. Etymolog.

PORTUS, ûs, Ulpiano Lege 59 de Verb. signif. *Locus conclusus est, quo importantur merces, & inde exportantur, eaque nihilominus statio est conclusa atque munita.* ¶ 2. Usus obtinuit, ut portum appellemus marinum in littore locum, vel natura vel manu ita munitum, ut inde excurrere naves in mare, & tuto recipi ex mari, ibique latere contra impetum ventorum possint. ein Hafen / Anfurth / See-Hafen. Nepos Themistocle c. 6 *Quum Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienses uterentur; hujus consilio triplex Piræei portus constitutus est.* Sic, *tutus & clausus portus*, Cic. Provinc. consul. c. 12. At, *Res est in portu*, Plautus Merc. 4. sc. 7. v. 49, & *in portu navigare*, Terent. Andr. a. 3. sc. 1. v. 22, proverbiales locutiones sunt, pro, esse extra periculum, ausser Gefahr seyn. Cic. 1. fam. ep. 9 *In navigando tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas.* ¶ 3. Portus tralate perfugium seu refugium est. Zuflucht. Cicero utrumque conjungit, *portus & perfugium*, pro Cæcin. c. 34. *Portus & refugium*, 2. Offic. c. 8. Ovidius Epist. 1. Penelopes v. 110 *portum* & *aram* hac significatione conjunxit: *Tu citius venias, portus & ara tuis.* Nam & ad aras salutis caussa receptio erat. Sic Plin. lib. 8. Epist. 12. de Titinnio Capitone: *Multorum, qui aliqua componunt, portus, sinus, præmium; omnium exemplum.* Nec aliter Græci, ut est in Adagiis: Λιμὴν ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώποις τέχνη, *Ars ipsa portus est inopiæ vel miseriæ hominibus.*

¶ Portuosus, ut, *Portuosum mare*, hoc est, multos habens portus. Cic. lib. 3. de Oratore cap. 19 *Pars Numidiæ portuosior*, Sallust. Jugurth. cap. 16. *Insularum portuosissima*, Plin. lib. 4. c. 12.

¶ Importuosus, a, um, carens portu. *mare importuosum*, Sallust. Jug. cap. 17. *Littus importuosum*, Plin. lib. 6. Epist. 31 extrema. *Importuosissima insula*, Plin. lib. 4. c. 12.

¶ Portisculus, κελευστής, ut Vet. Gloss. exponit, qui remiges hortatur, qui remigibus modum dat. Vide Festum & ibi Scalig. & Nonium Marcellum, qui a *pertica* ducit, sed Heinsius ad Silium lib. 6. v. 361 *pergula* legendum docet: Item Plautinos interpretes: quibus & Lindebruchium adde Observat. in 6. Theb. Statii pag. 728. B. Vide & supra *Pausarius*. & Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 272. nec non in Etymolog. p. 402.

¶ Portunus, *Porturnus*, vel potius *Portumnus*, Deus marinus, qui portubus præest, Virgil. 5. Æneid. v. 241. Aliàs Palæmon dicebatur. Gallæus ad Lactant. p. 118. 119.

¶ Importunus quoque huc referri postulat. Proprie secundum Vossium in Etymolog. est *portu carens*, adeoque navibus infestus: sicut *opportunum* contra, quod quasi *ob portum* jacet seu portum habet in propinquo, ideoque commodum navigantibus. Deinde *Importunum* est quicquid præter temporis, loci, aut personarum fit rationem molestumque est. unbequem / ungelegen. Et *importunus* idem & inhumanus ac durus est. ungestüm / stürmisch / wild. Namque & Cicero de Senectute c. 3 *importunitatem & inhumanitatem* conjungit. Idem Orat. 4. in Catilinam c. 6 *Etenim*, inquit, *quæro si quis paterfamilias liberis suis a servo interfectis, uxore occisa, incensâ domo, supplicium de servo quàm acerbissimum sumserit, utrum is clemens ac misericors; an inhumanissimus & crudelissimus etiam videatur? Mihi verò importunus & ferreus, qui non dolorem suum & cruciatum dolore nocentis lenierit.* Et apud Ter. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 23, cum Menedemum Clitipho *Importunum senem* appellat; nihil aliud, quam violentiam ejus duritiemque nimiam accusat. Vetus Gloss. σκαιός, *Scævus*, *Opportunus* lege *importunus*. Namque in altero Glossario Latino-Græco, *Importunitas* σκαιότης exponitur. Florus lib. 1. c. 8 *Importunam dominationem* asperam, duram, impotentem vocat, de Tarquinio superbo loquens. *Importunum tempus*, incommodum est, ungelegene Zeit / Cic. 2. de Orat. c. 5. *Argenti sitis importuna*, Horat. l. 1. Epist. 18. v. 23. Die unruhsame Begierde nach Gelde. *Morbus importunior*, Celsus l. 4. c. 6. pr. *Cyclops alter, multò importunior*, Cic. 7. Verr. c. 56. *Homo importunissimus*, Idem lib. 5. fam. ep. 3. *Importunissimus tyrannus*, Livius lib. 29. c. 17. extr.

¶ Importune, adv. *Importune insistere* Cic. 4. Acad. c. 25. Item *importune immissus versus*, hoc est perperam, apud Gellium l. 10. c. 16. *Importunius veritati insultare*, Lactantius l. 5. c. 2. *Importunissime facere*, iterum Gellius l. 20. c. 6. Et, *importunissime negare*, Augustinus de morib. eccles. cathol. c. 28.

¶ Importunitas, *Quæ nec temporis, nec loci habet commoditatem*, ut Donatus ait, quin neque personæ. Itaque non mediocris vitii significationem habet. Ungelegenheit / Ungestümmigkeit / wunderliche / verdrießliche Weise. *Importunitatem spectate aniculæ*, Ter. Andr. a. 1. sc. 4. v. 4. Cicero de Senect. c. 3 *Importunitas & inhumanitas omni ætati molesta est.* Idem pro Cluent. cap. 61 *Hujus importunitatem matris à filii capite depellite*, id est, importunum ac detestandum facinus, diese greuliche That.

¶ Opportunus, um, quasi ob portum, est enim verbum nauticum. Hinc pro utili, commodo, idoneo, sumitur. Was bequem und zu rechter Zeit nützlich ist. Lucret. lib. 3. v. 207

- - *in multis, o bone, rebus,*
Utilis invenietur & opportuna cluebit. Idem lib. 5. v. 606
Opportunus ita est si forte & idoneus aër.

Vet. Gloss. *Opportunus*, ἐπιτήδειος, εὔκαιρος, *tempestivus*. Plaut. Epid. a. 3. sc. 3. v. 44 *Nihil homini amico est opportuno amicius*, der zu bequemer Zeit hilfft. *Tempus opportunum*, Cic. 1. Off. cap. 40. bequeme Zeit. *Loco opportuniore nullo esse potuisti*, Idem lib. 6. fam. ep. 20. Et, *Locis opportunioribus munitiones imponere*, Livius lib. 36. c. 17. an vortheilhafften Oertern Schantzen anlegen. *Opportunissimus ac fructuosissimus locus*, Cæs. 1. Gall. cap. 30. gelegener Ort. *Opportunissima res accidit*, Idem lib. 4. c. 13. gewünscht und vortheilhafft.

¶ Opportune, Terent. Andr. act. 3. sc. 4. v. 11. *Opportune hic fit mihi obviam*, zu gelegener Zeit. *Accidere opportunius nihil potuit*, Cicero lib. 1. fam. epist. 9. *Opportunissime nuntiis allatis*, Cæs. 3. Civil. c. 101. *Anticyra opportunissime sita*, Livius lib. 32. c. 18. lieget bequem / vortheilhafftig.

¶ Opportunitas, εὐκαιρία, tempus opportunum. *Opportunitas*

aliquid faciendi, &c. Cicer. 1. de Invent. cap. 27. Gelegenheit. *Loci opportunitas*, Cæsar 3. Gall. cap. 19. vortheilhaffter Ort: etiam pluraliter, *opportunitates locorum*, Plin. Paneg. c. 15. *Opportunitas ætatis*, Sallustius Jugurth. cap. 6.

¶ Peropportunus, ut *peropportunum diversorium*, Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 57. sehr bequem.

¶ Peropportune. *Peropportune accidit*, Cic. 2. de Orat. cap. 4. *Peropportune bellum sumtum*, Livius lib. 1. c. 42. Ac idem lib. 44 cap. 7 *Peropportune litteræ allatæ sunt.*

PŌRUS, lapis arenarius, facile friabilis, alioqui asper & inæqualis, cujus generis est & *ostracites*. *Tophus* idem quod *Porus*. Vet. Gloss. πῶρος, ὁ λίθος, *Tofus*, *tofum*, Tofffstein.

¶ Pōri, cuticulares meatus, invisibilia foramina Medicis, die Schweißlöcher.

¶ Pōrus & abundantiæ Deus: ex quo & *Penia* Amorem natum finxit Plato in Sympofio. Quam fabulam Latinis elegiis elegantissime Dan. Heinsius reddidit.

¶ Porus Indiæ rex, ab Alexandro M. devictus, de quo Curtius lib. 8.

B POSCA seu *Pusca*, lora est, Laur / Lorwein / seu oxycraton, id est, potio ex aquæ acetique mixtura, ut quidam volunt, ein Tranck von Essig und Wasser. Celsus lib. 2. c. 32. Plinius lib. 20. c. 4. Spartianus Hadriano cap. 20.

POSCO, poscere, quasi debitum imperiose petere, fordern. Vide de differentia horum verborum, *Peto*, *posco*, *postulo*, *flagito*, Vall. lib. 5. c. 57. *Poscere ab aliquo.* Et, *Pacem te poscimus omnes.* Est enim transitivum. *Poscere parentes precium pro sepulturâ liberorum*, Cicer. 3. Verr. cap. 3. *Usus poscit*, hoc est, exigit, aut requirit, die Noth erforderts / Cæsar lib. 4. Gall. cap. 2. *Clamore poscere*, dicit de illis, qui credita importune exigunt. *Alius alium poscit*, einer mahnet den andern an / Plaut. Curcul. a. 3. v. 8.

¶ Apposco, appoposci, retinet enim geminationem præteriti, Terent. *Talenta dotis apposcent duo*, darzu erfordern / Heaut. act. 4. sc. 7. v. 10.

¶ Deposco, deposci, deposcere, vehementer poscere. Cic. Philipp. 3. c. 13 *Id non modo non recuso, sed appeto etiam atque deposco*, allerdings fordern. *Deposcere ad supplicium aliquem*, Hirtius 8. B. G. c. 38. auff einen mit der Straff dringen. *Deposcere in pœnam*, Livius lib. 21. c. 6.

¶ Exposco, exposcere, ernstlich um etwas bitten / ansuchen / anhalten. *Exposcere alicujus fidem, opem.* *Exposcere precibus pacem*, Livius lib. 1. cap. 16. *Implorare & exposcere misericordiam*, Cic. pro Milone cap. 34, um Gnade bitten. ¶ 2. Aliquando est ad pœnam poscere. C Nepos Themist. c. 8 *Nam cum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit.* Idem Hannibale cap. 7. n. 6 *Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, navem conscendit clam; atque in Syriam ad Antiochum profugit.*

¶ Reposco, reposcere, wieder fordern. *Reposcere ab aliquo aliquid.* Ter. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 52 *Ambos curare, reposcere illum est, quem dedisti.* Cicero cum duobus accusativis extulit 6. in Verr. c. 51 *Sese a suis civibus hæc habere mandata, ut ad Verrem adirent, & eum simulacrum Cereris reposcerent.*

¶ Reposcere etiam dicuntur magistri, cum discipulos dictata reddere jubent: Terentianus Maurus de Carm. Anacreontio Choriambico:

Tu genus hoc memento
Reddere, cum reposcam.

¶ Irreposcibilis. Apulejus Apolog. p. 332 *Vidua nihil affert irreposcibile.*

POSIDEON, mensis apud Athenienses, qui Romanis Januarius erat, Plutarch. in Cæsare p. 725. E.

Possideo. Vide *Sedeo*.

Possum. Vide *Potis*.

POST, præpositio. *Post hunc diem*, Plaut. Rud. 5. sc. 3, 60 nach dem Tage. *Post diem quartum*, Cic. 9. Attic. epist. 10. D *Post hominum memoriam*, & *post homines natos*, elegantissimi sunt modi dicendi, cum ultimam præteriti temporis memoriam significamus. Bey Menschen Gedencken. Cicer. in Verrem 5. c. 17 *Quod nemo unquam post hominum memoriam fecit.* Et 1. in Catilin. c. 7 *Hoc post hominum memoriam contigit nemini.* Idem 11. Philippica cap. 1 *Duo hæc capita nata sunt post homines natos teterrima & spurcissima, Dolabella & Antonius.* Idem Orat. pro domo suâ: *Erat res post homines natos pulcherrima.*

¶ *Post tergum*, id est, a tergo, hinder rück / Cæsar 7 de bello Gallico cap. 84 *Post tergum pugnantibus exstitit.* Et cap. 88 *Repente post tergum equitatus cernitur.* Et cap. 83 *Post montem se occultavit.* Ita Virg. ecloga 3. v. 20

- - - tu post carecta latebas.

¶ Sed in exemplis sequentibus *post* adverbium est, Virg. Ecloga 1. v. 30 *Longo post tempore venit.* In quo tamen Servius *post*, præpositionem agnoscit & eam rationem dicendi ad ἀρχαϊσμὸν refert. *Antiqui enim*, inquit, POST, ANTE, CIRCUM, *etiam ablativo jungebant.* Sic Cicero pro Flacco c. 23 *Multis post annis pecunia recuperata est*, viel Jahr hernach. *Post de matre videro*, was die Mutter belanget / das wil ich hernach besehen / Terent. in Hecyr. a. 4. sc. 4. v. 78. A Et Cicero pro Rosc. c. 30 *Post viderimus de Capitone.* Quo pertinet *post esse*, quod instar verbi compositi est, revera autem divisa sunt. Sallustius Catilin. cap. 23 *Ubi periculum advenit, invidia atque superbia post fuere*, id est, postpositæ fuerunt, seyn hindan gesetzt worden.

¶ Solent & aliquando auctores *hinc*, vel, *deinde*, per pleonasmum addere, Virg. 8. Æn. v. 546

Post hinc ad naves graditur, sociosque revisit.

Terent. Andr. act. 3. sc. 2. v. 3

- - - - - Post deinde
Quod jussi ei dare bibere, & quantum imperavi, datum.

¶ *Multò post*, lange hernach. *Non ita multò post*, Livius 35. c. 11, & *Paullo post*. Cic. 1. fam. epist. 9 sub initium: *Ostendam equidem paullo post, qui sit meus sensus & status.* kurtz hernach. *Aliquanto post*, etwas darnach. Nepos Cimone cap. 3 *Post, neque ita multo, in Cyprum Imperator missus.* Itaque τὸ *multo*, modo præponitur, modò postponitur. Similiter *paullo post*, & *post paullò* dicebant. Cæsar 1. Civil. cap. 20 *Post paullo tamen de* B *Domitii fuga cognoscunt.* Vide supra *paullum*, in *Parum*. A *Post* multa fiunt:

¶ Postea, deinde, darnach. *Quid postea accidit?* was ist darnach geschehen? *Quid tum postea?* Terent. Hecyr. 4. sc. 1. v. 36. was ist ihm denn mehr? Ultimam autem productam habet, cum adverbium est: quemadmodum eandem Virgilius in *Præterea* semper produxit. Brevis tamen per Dialysin fieri potest; *Post ea*, μετὰ ταῦτα: tum enim *Post* præpositio; *ea* pronomen est. Ovid. 1. Fastorum v. 164

Post ea mirabar, cur non sine litibus esset.

¶ Posthac, deinceps, hernachmahls / nach dieser Zeit / Terent. in Hecyra a. 3. sc. 3. v. 45 *Lacrumo, quæ posthæc futura est vita cum in mentem venit, solitudoque.* Adde supra in *Hic*.

¶ Postquam, posteaquam, nach dem. Servius Sulpit. Ciceroni lib. 4 fam. ep. 5 *Posteaquam mihi renunciatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ* &c. Terent. in Andr. a. 3. sc. 1. v. 16 *Postquam ante ostium me audivit stare*, Idem Adelph. prolog. pr. *Postquam Poëta sensit*, &c. sintemahl oder nach dem der Poet vermercket / ubi τὸ *Postquam* pro *Quoniam*, Donatus exponit. ¶ 2. Eleganter vero inter, *post* & *quam* distracta, aliquid interdum interponitur. Cic. ad Attic. 6. ep. 3 *Nil sanè habebam novi quod post accidisset, quam dedissem ad te liberto tuo literas.* Sic &, *postea vero, quam cepi*, Idem 3. famil. ep. 7. Et Corn. Nepos Dione cap. 4. n. 3 *Postea verò quàm audivit* &c. Item Datame cap. 3. C n. 5 *Postea vero quàm Pharnabazum Rex revocavit.* ¶ Aliquando *postquam* ita distrahitur, ut *post*, præpositionis fungatur vicem, atque cum suo jungatur casu. Idem Nepos Dione extr. *Quartum post annum, quàm ex Peloponneso in Siciliam redierat.* Cic. lib. 9. ad Attic. epist. 10 *Hoc scribit post diem quartum, quam ab urbe discessimus.* Hoc est, quarto die, postquam ab urbe discessimus. Hæc enim communis ratio est: & ita Nepos Aristide cap. 1. *Sexto fere anno, postquam erat expulsus.* Pro *Postea* verò, & *postero tempore* possumus dicere. Idem Nepos Aristide cap. 3 *Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est.* Unde & *Posterius*, pro *postea* dicitur. Vide infra.

¶ Postĕrus, adjectivum, *Postera dies*, der folgende Tag. *In posterum diem differre*, Cic. pro Dejot. cap. 7. auff folgenden Tag auffschieben. *In posterum prospicere*, Cic. pro Muræna c. 28. &, *in posterum tempus*, Idem 2. Nat. D. cap. 61. auff folgende Zeit. *In posterum*, hernachmahls. *Postero tempore*, Nepos Aristide cap. 3. *Postero anno*, Varr. de R. R. lib. 1. cap. 40.

¶ Præpostĕrus, perversus, verkehrt. *Ordo præposterus*, Lucret. lib. 3. v. 621. *Consilia præpostera*, Cic. in Lælio cap. 22. Unzeitiger Rath. *Præposteri tabellarii*, lib. 15. famil. epist. 17. Idem pro Domo cap. 55 *Iste præposteris verbis, identidem seipsum re-* D *vocando dubitans, timens, hæsitans, omnia aliter, ac vos in monumentis habetis, pronunciavit.*

¶ Præpostere, adverbium, ut *præpostere agere*, id est, nullo ordine, Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 20. extr. Idem 7. ad Attic. ep. 16. pr. *Omnes arbitror mihi tuas litteras redditas esse, sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt missæ per Terentiam.* Ergo *præpostere* & *ordine* opponuntur.

¶ Postĕri, plural. minores, post nos nati, die Nachkommen. *Degenerarunt horum posteri*, Cic. 5. de Fin. c. 5. JCtis a *trinepote* dicuntur *posteri*. Paullus Juris consultus L. 10 § Parentes 7. D. de gradibus: *Parentes usque ad tritavum apud Romanos proprio nomine appellantur. Ulteriores qui non habent speciale nomen,* MAIORES *appellantur. Item Liberi, usque ad trinepotem: ultra hos* POSTERI *vocantur.* Caligula tamen præter filios neminem in posteris haberi volebat, auctore Suetonio ejus vita cap. 38.

¶ Postērĭtas, posterorum seculum, der Nachkommen Zeit nach uns / oder die Nachkommen. Cicer. de Amicit. cap. 4 *Sperare videor Scipionis amicitiam & Lælii notam posteritati fore.* Idem in Tuscul. lib. 1. cap. 15. extr. *Optimus quisque maxime posteritati serviat.*

¶ Posterior, comparativus, *Non convenit posterius priori*, Terent. Adelph.

Adelph. act. 5. sc. 4. v. 26 das folgende kömmt mit dem ersten oder vorhergehenden nicht überein. Terent. in Adelph. *Non posteriores feram*, Ubi Donatus subaudiendum putat, *partes*, ich wil der letzte nicht seyn / wil ihm nichts zuvor geben. *Suam salutem posteriorem communi salute ducere*, Cic. pro Rabir. perd. c. 1. das gemeine Heil ihm lassen mehr angelegen seyn / als sein eignes. Et, *Vitam, corpus, fortunam, posteriora libertate ducere*, Cic. in Philipp. 13. c. 3.

¶ Posteriùs, adverbium. *Nec tu posterius dicas*, daß du nicht hernach sagen mögest. Virg. princ. Culicis:

Posterius graviore sono tibi Musa loquetur.

Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 156 *Ne posterius in me culpam transferas*, i. e. postea.

¶ Postremus, superlativus. Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 44 *Hæc denique ejus fuit postrema oratio*, das sind ihre letzten Worte gewest. *Esse in postremis*, der letzten und geringsten einer seyn.

¶ Quanquam autem *postremus* superlativi gradus esset, nihilominus tamen id compararunt veteres, & ab eo *postremius*, *postremissimum* fecerunt. Apul. de Deo Socratis p. 43 *Nullum animal in terris homine postremius.* Idem Apolog. sub fin. *Cum adolescentulis postremissimis inter scorta & pocula puer hoc ævi convivium agitat.* Gracchus apud Gellium lib. 15. c. 12 *Omnium nationum postremissimum nequissimumque existimatote.* Usus & Tertullianus de cultu fœminarum principio. *Postremissimus* autem, id est, omnium vilissimus, & in quo nihil æstimandum: hoc est: qui rei nullius est. Unde *postremissimus* & *nequissimus* conjunguntur. Cic. in Pison. c. 27 *Nihil scitote esse luxuriosius, nihil libidinosius, nihil posterius, nihil nequius.*

¶ Postremùm, adverb. zum letzten mahl. Terent. in Andr. a. 2. sc. 1. v. 24 *Si id facis, hodie postremum me vides.*

¶ Postremò, zum letzten / endlich. Idem in eadem a. 3. sc. 2. v. 41 *Postremo id mihi da negotii*, letzlich gib mir das auszurichten.

¶ Posterula, postica, Hinterthür. Cassianus lib. 5. c. 11 *Quantalibet urbs sublimitate murorum & clausarum portarum firmitate muniatur; posterulæ unius, quamvis parvissimæ, proditione vastabitur.* ¶ 2. De aliis, quam de porta rebus accipitur. Ammianus lib. 30 post initium [Grut. c. 3] *Cum bivium armato milite vidisset oppletum, per posterulam, tramitem medium squalentem fruticetis & sentibus vitabundus excedens, in Armenios incidit fessos.* Ubi semita retroducta & occulta intelligitur. Vide Vales. ibi p. 587.

¶ Posthŭmus, vel ut alii, *postŭmus*, ut *extimus*. Sed aliud est *Posthumus*; aliud *postumus*. *Posthumus* est, qui post humationem parentis creatus, ut Servius interpretatur; *Postumus*, qui postremo loco natus est, vel vivente adhuc patre. Et sic Virg. 6. Æn. v. 763

Silvius, Albanum nomen, tua postuma proles,
Quam tibi longævo serum Lavinia conjunx
Educet &c.

Optime enim mihi hunc locum exposuisse videtur Cæsellius. Quamvis enim multi auctores tradiderint, Æneâ mortuo, Silvium natum; videtur tamen Virgilius aliter sensisse. Neque enim mortuum, *Longævum* dicere potuisset. Et hic audiendus Sulpitius non est, licet Servius eum sequatur, qui *longævum*, Deum interpretatur. Aliud enim est *longævum* esse, aliud *immortalem*, quod proprie Deorum. Et recte Gellius id argutius, quam verius pronunciavit, quem vide lib. 2. c. 16. Ita *postima*, sive *postuma* dies, i. e. extrema: *postuma spes*, id est, ultima, Apulejus lib. 4. post principium, p. 144.

¶ Postĭcus, cui *antĭcus* opponitur. *Anticum* enim, quod ante est; quod post est, *posticum* appellatur. Servius in Eclog. 9, *Augures*, inquit, *designant spatia, & eis dant nomina: ut prima pars dicatur* ANTICA, *posterior* POSTICA. Sic *posticam partem palatii*, Suetonius Othone cap. 6; & *posticam sannam* Pers. dixit Sat. 1. v. 62. quæ a tergo fit, de quo paullo ante,

O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit.

Ciconia enim sannæ genus est. Vide supra in *Ciconia*.

¶ Postīcum, substantive in Neutro genere est occultius ostium, seu aditus in adversa ædium, sive cubiculi parte, quò accedere, vel recedere solebant, qui clam volebant id facere, atque sic fallere. Virgilius ita describit 2. Æn. v. 453

Limen erat, cæcæque fores, & pervius usus
Tectorum inter se Priami, postesque relicti
A tergo; infelix qua se (dum regna manebant)
Sæpius Andromache ferre incomitata solebat &c.

Horatius lib. 1. epist. 5. extr.

Tu quotus esse velis, rescribe, & rebus omissis
Atria servantem, postico falle Clientem.

Vult enim occultum discedere per posticum, non per januam, ut, qui servant ibi, notare possint. Sueton. Claudio c. 18 *Ut ægre nec nisi postico evadere in Palatium potuerit.* Idem *posticam partem* Othone cap. 6. *Aversam portam domus* Tacitus 2. Histor. c. 51 dixit. *Virginius*, inquit, *per aversam domus portam furtim digressus* &c. Plutarchus παράθυρον (ita & V. G.) alii ψευδόθυρον appellant, & atrio, sive atriensi januæ opponunt. Et ita Cicero Latinitate donans vocabulum Orat. post reditum in Senatum cap. 6 *Non janua receptis, seu pseudothyro intromissis voluptatibus. Pseudothyro*, id est, clam. Usus eadem voce *Pseudothyri* etiam Orosius lib. 3. c. 6.

¶ Postica, substantive in neutro etiam dicuntur, per quæ retrimenta alvi emittuntur, der Hindere: ut & nos appellamus. Arnobius lib. 2. adversus gentes p. 54 *Superfluas fœditates inferioribus egerunt ejiciuntque posticis.* ¶ 2. Cava loca amphitheatri, quibus bestiæ emittebantur. Ammianus lib. 28. cap. 3 *Ut sæpe faciunt amphitheatrales feræ, diffractis tandem solutæ posticis.* Vopiscus in Probo cap. 19 *Addidit in amphitheatro una missione centum jubatos leones, - - - qui omnes posticis interemti sunt.* Ita Salmasius ex MSS. restituit, idque præclare ibidem explicat. Vulgo *contificiis* lectum.

¶ Postĭculum, dimin. Plautus Trinum. a. 1. sc. 2. v. 157

Posticulum hoc recepit, cum ædes vendidit.

id est retinuit partem posteriorem, hat ausgedungen / rc.

¶ Posticula, fœm. idem. Apulej. lib. 2. de A. A. p. 124 *per quandam brevem posticulam introvocat me.*

¶ Postĭlēna, æ, à *post* & *stando*, crassius lorum sub equi seu jumenti cauda, der Schwantzriemen / Plaut. Casina a. 1. v. 37.

¶ Postlīmĭnĭum, vide *Limen.*

¶ Postmeridianus, & *Pomeridianus*, vide in *Meridies.*

¶ Postmŏdum, & postmŏdŏ, idem quod postea, deinceps. Terent. in Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 11 *Me abs te immerito esse accusatam, postmodum rescisces*, du wirst es hernachmals oder nach dieser Zeit erfahren. Ovid. lib. 1. de Arte am. v. 486

- - - voti postmodo compos eris.

¶ Postridie, postero die, des andern Tages. *Venit Chremes postridie ad me clamitans*, &c. Terent. in Andria a. 1. sc. 1. ubi nota alteram produci. ¶ 2. Effertur etiam cum genitivo; *Postridie ejus diei*, Servius Ciceroni lib. 4. fam. ep. 12. ¶ 3. cum Accusativo, Cic. ad Attic. lib. 16. ep. 4 *Venatio postridie ludos Apollinares futura est.* ¶ 4. Interdum sequente particula, *quàm*, eleganter. *Quid caussæ fuerit postridie intellexi, quam a vobis discessi.* Idem 14. fam. epist. 7. Vide *Dies.*

¶ Postriduanus. Macrob. lib. 1. Saturn. c. 16 *Dies postriduanos ad omnia majores nostri cavendos putarunt.*

POSTIS, ostii latus, seu valva, Pfosten. Virg. 2. Æn. v. 493

Emoti procumbunt cardine postes.

Cic. pro dom. sua. *Parietibus, tectis, & postibus meis bellum intulisti.* Vet. Gloss. *Postes, ἰυρώματα.* Refertur & ad fenestras. Servius ad illud Virgil. 2. Æn. v. 442

- - - postesque sub ipsos
Nituntur gradibus.

Si *circa portam*, SUB POSTIBUS: *si circa fenestras*, CIRCA POSTES. Sed forte legendum: *sub postes.* Vide Barth. ad Stat. Silv. p. 174. 2. der Thorflügel. Virgil. Æn. 2. v. 493. *Emoti procumbunt cardine postes.*

POSTŬLO, postulare, requirere, fordern. *Tempus & necessitas postulat*, Cic. 1. Offic. c. 23. die Zeit erforderts. Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 18 *Nunc hæc dies aliam vitam affert, alios mores postulat*, wil haben / daß du dich anders halten solt. *Abs te postulo atque oro*, Idem Andriâ a. 5. sc. 1. v. 4. *Postulare de colloquio*, Cæsar lib. 1. Gall. B. c. 42. um eine Unterredung ansuchen. Reperias & conjuncta hæc verba *postulare, poscere, efflagitare*, Cic. Divin. in Verr. cap. 3. ¶ 2. Aliquando *postulare* est, velle, cupere. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 1. v. 88 *Sed ego inscitus, qui me hero postulem moderari.* Idem Casina act. 1. sc. 1. v. 53 *Nunc ne tute mihi respondere postules, abeo intro.* Ter. Heaut. act. 4. sc. 2. v. 4 *Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere, nihil est.* C. Nepos Eumene c. 8. n. 2 *Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Asiam peragrarat, dejeceratque Persas, inveterata cum gloriâ, tum etiam licentiâ non parere se ducibus, sed imperare postulabat.* Videturque hæc notio primaria esse; illa altera verò secundaria. Nam prius volumus, cupimusque, quam poscimus. Itaque tum antecedens pro consequente ponitur. *Petere, poscere, & postulare* vulgo ita distinguunt, ut *petere* precariò fit, h. e. humiliter, & precibus aliquid petere; *poscere* imperio; *postulare* jure. ¶ 3. Est & verbum interdum accusandi, Plin. lib. 7. ep. ult. *Impietatis reum postulat*, klagt ihn an / als rc. Sueton. in Cæsar. cap. 4 *Dolabellam repetundarum postulavit.* Sic, *lege aliquem postulare*, Cælius Ciceroni lib. 8. fam. epist. 12. anklagen. *Postulare servos in quæstionem*, zur Verhöre oder peinlichen Frage lassen einziehen / Cic. pro Milone cap. 20. Vide Bernegg. ad Suet. August. cap. 16. ¶ 4. *Postulare* & JCtis est suum vel alterius desiderium pro tribunali, id est, apud eum, qui præest Jurisdictioni, allegare & exponere, aut alterius Jurisdictioni contradicere: Vide JCtos & Schild. ad Sueton. pag. 569.

¶ 5. Postulare Disputantes etiam dicuntur, cum aliquid sibi dari, sive concedi petunt: cujus formæ multa exempla Cicero suppeditat. v. g. 1. de LL. cap. 7 M. *Dasne igitur hoc nobis, Pomponi, Deorum immortalium vi, natura, ratione &c. naturam eam regi?* A. *Do sane, si postulas.* ¶ 6. Est arenæ verbum. Nam *postulare* dicitur *populus*, cum certos gladiatores petit. Sueton. Caligula c. 30 *Cumque Tetrinius latro postularetur; & qui postularent, Tetrinios esse ait.* Vide Lipsium lib. 2. Saturn. c. 14.

¶ Postulatum, nomen, was man an einen gelangen läßt. Cic. lib.

lib. 12. fam. ep. 4 *Legati ab Antonio ad nos intolerabilia postulata retulerunt.*

¶ Postulatio, *Æqua & honesta postulatio*, ein billichs und ehrlichs Anlangen / Anmuthen / Cic. pro S. Rosc. cap. 2. extr. *Postulatio opinione valentior*, Idem 7. ad Attic. ep. 6. ¶ 2. Postulatio pro querelâ. Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 102 *Neque lites ullæ inter eas, postulatio nunquam.* Sueton. Nerone cap. 7 *Auspicatus est & Jurisdictionem Præfectus urbis sacro Latinarum, celeberrimis Patronis, non translatitias, ut assolet, & breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus.* Ubi postulationes, sunt judiciales interpositiones querelarum, Gerichtliche Anklagen.

¶ Postulatus, ûs, Livius lib. 4. c. 9 *Postulatu audito matris.* Forderung / Begehren.

¶ Postulator, qui postulat. ¶ 2. Patronus, qui caussas agit, Sueton. Nerone c. 15. ubi vide Torrentium. JCti *Procuratorem* fere vocant.

¶ Postulatorius, ut, *postulatoria fulmina* Senecæ sunt lib. 2. Q. Natur. cap. 49, *quibus sacrificia intermissa, aut non rite facta repetuntur.*

¶ Postulaticius, qui postulatur. Sic *postulaticios gladiatores* ordinariis paribus opponit Seneca epist. 7. de quibus Lipsium consulas in Saturnalibus. Usus hoc verbo etiam Tiro est in Notis pag. 7.

B

¶ Adpostulare, apprecari. Tertullianus de Monogam. c. 10 *Pro anima ejus orat, & refrigerium adpostulat ei.*

¶ Depostulare, pro vehementer postulare, hefftig um etwas anlangen. Hirtius Hispan. bell. cap. 1.

¶ Depostulator. Tertullianus Apolog. c. 35 *Depostulatores Christianorum*, scilicet ad supplicium, seu accusatores.

¶ Expostulare, primum vehementer expetere seu postulare. *Expostulare ad supplicium aliquem*, Tacitus dixit 1. Histor. cap. 73. ¶ 2. Deinde de injuria, apud eum, qui fecit, conqueri. Hanc enim Donati expositionem Vallæ præfero. Ideò cum verbo *Queri*, Cicero conjungit Tusc. 5. cap. 5. *Expostulare & queri*, einem etwas fürhalten / und über ihn klagen. *Expostulare cum altero injuriam*, Terent. Andr. 4. sc. 1. v. 15. &, *Expostulare de injuriis*, Cic. 5. in Verr. cap. 89. pr. *Iracunde, vehementer expostulare*, Idem pro Sylla c. 15.

¶ Expostulatio. Donatus ad illud de Hecyra Terentiana supra allegatum: *Proprie* EXPOSTULATIO *est apud illum ipsum, qui peccaverit.* POSTULATIO *de illo apud alium.* Et Cicero lib. 2. epist. 1. ad Q. fratr. *Fuerunt expostulationes cum absente Pompejo.*

¶ Expostulatus, ûs, idem. *Expostulatibus modum facere*, Symmach. lib. 9. epist. 13.

C

POTAMO, Alexandrinus Philosophus, qui sectam illam instituit, quam ἐκλεκτικὴν appellabant. Vide supra in E.

PŎTIS, pote, uno casu, apud Poëtas reperitur, estque idem, quod potens, mächtig. Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 79 *Multis modis Clitipho injurius est, neque ferri potis est*, hoc est, potest. Namque & *possum* est ex *potis sum* contractum. Catullus in Mentulam Epigr. 96 *Cur non divitiis Crœsum superare potis sit.* Hoc est, possit, vel potestas sit, vel possibile sit. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 11 *Nihil pote supra*, er hat nichts weiter vermocht.

¶ Sunt hinc, *potior, potius, potissimus, potissimum. Plus pollere, & potiorem esse*, hoc est, meliorem seu præstantiorem, Cic. in Tusc. lib. 4. c. 32. *Res oratione potior est*, Matius Ciceroni lib. 11. fam. ep. 28, die That ist besser als die Worte. *Honesta mors turpi vitâ potior*, Tacitus Agricolâ cap. 33. ¶ In re amorum *Potiores* dicuntur, qui amicæ animum maxime tenent, plurimum apud eam possunt, Tibullus lib. 1. Eleg. 6. extr.

At tu qui potior nunc es, mea furta caveto.

Horat. Epod. 15. v. 13

Non ferre, assiduas potiori te dare noctes.

Terentius *primum* dixit. Qui similiter & *priores partes habere* dicitur Eun. a. 1. sc. 2.

¶ Potissimus, der Fürnehmste. Plautus Menæch. a. 2. sc. 3 *Meret, potissimus nostræ domi ut sit*, daß er Hahn im Korbe sey. Seneca lib. 6. de benef. c. 16 *Ego illi potissima cura fui.*

D

¶ Potius, potissimùm, adverb. vielmehr / fürnehmlich / sonderlich. Cic. 7. Att. ep. 7 *Depugna potius, quam servias.* ¶ 2. Præ aliis. Nepos Attico c. 12 *Potissimum ejus dilexit affinitatem.*

¶ Pŏtior, potiri verbum (a *potis* enim fecit Valla lib. 3.) est obtinere, & in potestate habere. Legitur cum ablativo ut plurimum, ut, *potiri victoriâ*, den Sieg überkommen und behalten. *Potiri optatis*, Val. Flacc. 6. v. 469. *Potiri voto*, Ovid. 9. Metam. v. 312. seines Wunsches gewähret werden. Est & ubi genitivi hi adducuntur, *rerum*, Cicero sæpe, ut pro S. Rosc. c. 25, & Sueton. Vespas. cap. 4. *regni*, Vellejus lib. 1. cap. 1. *imperii*, Nepos Ages. cap. 2. quibus significatur, das Regiment und Herrschafft erlangen. Item *hostium*, Plaut. Capt. a. 1. sc. 1. v. 24. quo illud ad Herenn. lib. 4. c. 25 pertinet: *Atheniensium potiti sunt Spartiatæ.* sich der Feinde bemächtigen. Vid. Voss. de Constructione, c. 31. Cum accusativo etiam junxisse veteres, Prisc. lib. 18 exemplis ostendit. Ita Nepos Eumene cap. 3 *Semper habiti sunt fortissimi, qui summam imperii potirentur.* Lucretius l. 3. v. 1050

- - - - - *quorum unus Homerus*
Sceptra potitus eâdem aliis compostu quiete est.

Potiri hostium passive, pro redigi in potestatem hostium, seu capi, in der Feinde Hände kommen / Plautus dixit Captiv. act. 1. sc. 1. v. 24. & sc. 2. v. 41. ¶ Qui & activô *Potio* usus est Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 23

Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis.

¶ Observa & tertiam Conjugationem in Æn. 3. v. 55

Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat, & auro
Vi potitur.

Cicero in versione oraculi 1. Tusc. Quæst. cap. penult.

Euthynous potitur fatorum munere læto.

Et Ovid. 9. Metam. v. 312

- - - *potiturque puerpera voto.*

¶ Possum, contractum ex *potis sum*, posse, Vermögen / Krafft und Gewalt haben / können. Terent. in Prolog. Heaut. *Ne plus iniquum possit, quam æquum, oratio.* Et, *Plurimum apud aliquem posse*, Cic. pro S. Rosc. cap. 1 *Fieri potest, ut fallar*, idem Philipp. 13. *Non possum, quin exclamem*, ich kans nicht lassen / idem 2. de Orat. cap. 10. Virgilius ecl. 8

- - - *Non omnia possumus omnes.*

B

Quoad possum & mihi licet, Cic. principio de Amic. so weit ichs vermag. *Quantum potest*, je ehe je besser. Terent. in Eun. act. 5. sc. 1. v. 20. *Comprehendi jube, quantum potest.* Et Cicero pro S. Rosc. cap. 1 *Amicitiâ, beneficiis, dignitate plurimum posse.* ¶ 2. Et cum præpositione: Terent. in Prolog. Heaut. *Hic actor tantum potuit a facundia*, er hat mit Worten so viel können ausrichten / &c. ¶ 3. Elegans verbi hujus usus in istis est: Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 190. *Possum scire, quo profectus, quo jus sis, aut quid veneris?* Et Casina a. 3. sc. 5. v. 25 *Possum scire ego istum ex te, quid negotii est?* Terent. Andria a. 4. sc. 4. v. 45 *Possumne ego hodie ex te exsculpere verum?* ¶ 4. *Posse* etiam dicuntur, qui Veneri patrandæ sufficiunt: qui in Venerem validi. Terent. Eun. a. 4. sc. 3. v. 22 de eunuchis:

At pol ego amatores mulierum esse audio vos maxumos,
Sed nihil potesse.

¶ Pŏtestur, pro potest, apud veteres. Vide Non. Marcel. Vetus lex apud Cujacium lib. 7. observat. c. 29 APUD FORUM PALAM UNDE DE PLANO RECTE LEGI POSSITUR. *Possitur* pro *possit*. Vide & Vossium lib. 3. de Analogia cap. 36 extremo.

C

¶ Potin', pro potesne, apud Comicos sæpissime: Plaut. Amphitr. a. 3. sc. 2. v. 22 *Potin', ut abstineas manum?* Item Epidico a. 1. sc. 1. v. 60 *Potin', ut molestus sies?* Terent. Adelph. a. 4. sc. 1. extr. *Potin' ut desinas?* Est verò in his oratio elliptica, *potesne facere; potesne adduci* &c.

¶ Pŏtens, δυνατὸς, mächtig / gewaltig / ut, *Roma potens opibus*, Ovid. 4. Fast. v. 255. *Nobilitate potens*, Idem 13. Metam. v. 22. *Dum mei potens sum*, Livius lib. 26. c. 13. Et, *Mentis non potens*, Seneca Thyeste v. 547. *Florens & potens*, Cic. pro domo sua cap. 19. *Auro nihil potentius*, Ovid. 3. Amor. eleg. 8. v. 29. *In affectibus potentissimus*, Quint. lib. 6. c. 2. sub fin. ¶ 2. *Potens* aliquando dicitur, qui apud amicam plurimum potest, vel primas partes tenet, qui & *potior* dicitur. Propertius lib. 2. Eleg. 26

Nunc admirentur, quod tam mihi pulchra puella
Serviat, & tota dicar in urbe potens.

Terent. Eun. a. 2. sc. 3. v. 61 *Quis is est tam potens, cum tanto munere hoc?* Plenius Catullus Epigr. 98 [al. 101.]

Sis felix, Cœli, sis in amore potens.

¶ 3. Pro feroce & imperiosa *Potentem*, dixisse Terent. videtur. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 53

Mea est potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis.

¶ Potentes quippe & opulenti, superbi ferme & imperiosi sunt.

¶ Potentes, substantivum, Cic. 9. fam. epist. 16 *Contra potentes ne quid stulte, ne quid temere dicam aut faciam reliquum est.* Phædrus lib. 2. fab. 7 *Contra potentes nemo est munitus satis.*

D

¶ Potenter, adverb. Horatius de arte Poetica v. 40

Cui lecta potenter erit res.

Et 3. Carm. od. 16

Aurum per medios ire Satellites
Et perrumpere amat saxa, potentiùs
Ictu fulmineo.

¶ Pŏtentia, Gewalt. ut, *Potentia minime ferenda*, Cic. 1. Philipp. cap. 12. Gewalt so nicht zu leiden ist. *Potentia in vi posita & armis*, Cic. ad Brut. epist. 10. *In magna potentia esse*, Idem pro Mur. cap. 11. mächtig seyn. *Dimicant de sua potentia homines*, Idem ad Attic. lib. 7. epist. 3.

¶ Potentatus, die obere Gewalt. *De potentatu inter se multos annos contendere*, Cæs. lib. 1. de bello Gallico cap. 31. Arnob. lib. 1. *quod tuis sit viribus potentatuique conveniens.*

¶ Impŏtens, qui & nihil, & nimium potest, eoque excedit, & opibus suis abutitur. ohnmächtig / & übermäßig. Servius in 1. Æn.

Sunt

Sunt multa quæ pro locis intelliguntur: Ut IMPOTENS & satis, & minus, & nihil potens significat. Seneca Medea v. 143.

Culpa est Creontis tota, qui sceptro impotens
Conjugia solvit.

Nepos Lysandro cap. 1. *Ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent.* IMPOTENTEM, id est, immoderatam, superbam ac intolerabilem. Sueton. Nerone cap. 28. *Ferox & impotens mulier.* Sic Catullus *impotentem amorem*, epigr. 36, dixit nimium, & qui se ipse satis capere non potest. Sic *Impotentem animum* Terentius Andr. a. 5. sc. 3. v. 8. qui se regere non potest. *Motus animi impotentes*, apud Cic. de Partit. Orat. c. 35, hoc est, incontinentes, Terent. in Heaut. a. 2. sc. 2. v. 130 *Ego te novi quàm soleas esse impotens*, wie übel du an dich halten kanst. *Impotentior rabies*, Livius lib. 29. c. 9. *Homo impotentissimus*, Cic. Philipp. 5. c. 16. ¶ Jungitur & Genitivo, ut *Impotens animi*, Curtius lib. 8. cap. 1. n. 49, qui cohibere animum suum non potest. Sic *impotens doloris*, Valer. Max. lib. 4. c. 6. exempl. 2. *Impotens iræ*, Livius lib. 29. c. 9. *Impotens amoris*, apud Tacit. 4. Histor. cap. 44.

¶ Impotentia, Unvermüglichkeit/Schwachheit. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 3. v. 16. *Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.* ¶ 2. Item insolentia, incontinentia, cum plus audemus, aut tribuimus nobis, quàm par est. Hinc cum *superbia* conjungit Valerius Max. lib. 9. c. 5. pr. *Ut superbia & impotentia in conspicuo ponantur.* Florus lib. 1. c. 22. *Prima discordia est, ob impotentiam creditorum.*

¶ Impotenter. Quintil. lib. 1. cap. 3. *Ne quid improbè, ne quid impotenter faciat, monendus est puer*, aus Unbescheidenheit. Et, *Magna potentia impotenter uti*, Seneca epist. 41. *Impotentissime facere*, Idem 4. Benefic. cap. 17. *Impotentiùs regi*, Livius lib. 27. cap. 48.

¶ Præposse, prævalere, die Uberhand behalten/ überwältigen/ übermächtigen. *Postquam Macedones præpotuere*, &c. Tacit. lib. 5. Hist. cap. 8.

¶ Præpŏtens, valde potens, ut *præpotens terrâ marique Carthago*, Cicer. pro Cornel. Balbo c. 15. *Præpotens opibus*, Plin. lib. 36. cap. 5. Comp. *præpotentior.* Salvianus lib. 4. de Gub. Dei p. 144 *Cum victus cujusdam pauperis prece, præpotentiori cuidam supplicarem.*

Ad hunc modum *potens* cum variis nominibus componitur, ut

¶ Armipŏtens, ut, *Diva armipotens*, Virg. 2. Æn. v. 425. id est Pallas. *Mars armipotens*, Æn. 9. v. 718. *Ausonia armipotens*, Statius lib. 3. Silv. 2. v. 20.

¶ Cælipŏtens. *Dii cælipotentes*, Plautus Persâ a. 5. sc. 1. v. 3.

¶ Christipŏtens. Prudentius 2. adv. Symmach. v. 709 *Christipotens juvenis.*

¶ Cunctipŏtens, ut *Jesu cunctipotens*, apud Prudentium Passione Quirini v. 56. Adde supra in *Cunctus.*

¶ Flammipŏtens, Vulcani epitheton, apud Arnobium lib. 3. pag. 112.

¶ Ignipŏtens, idem. Virg. Æn. 8, 423

- - - *ignipotens cælo descendit ab alto.*

¶ Omnipotens, obvium passim & notum. Cic. 4. Tusc. c. 34 ex poeta: *Te omnipotens Neptune invoco.* Superl. Augustin. Civ. Dei lib. 21. c. 19 *omnipotentissimus creator.*

¶ Omnipotentia. Macrob. 5. Saturn. cap. 16. Vide supra in *Omnis.*

¶ Plectripŏtens, poetæ encomium, vel Musæ. Sidonius Carmine sub lib. 9. epist. 13

Qua Flaccus Lyricos Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripotentibus.

¶ Primipŏtens. *Deus primipotens*, Apulejus in Trismegisto pag. 92.

¶ Sagittipotens, sagittarius. Quintus Cicero apud Ausonium in Eclogario p. 559

Pigra sagittipotens jaculatus frigora terris.

¶ Tridentipotens, Neptunus. Silius lib. 15. v. 159

Dive tridentipotens, cujus maria ire per alta
Ordimur, &c.

Sic Modius ex MS. pro ante vulgato, *Dive tridente potens.*

Reliqua derivata sunt

¶ Possibilis, possibile, quod fieri potest, müglich / durius adjectivum, ut Fabius inquit lib. 3. c. 8. rarius igitur. Sedulius lib. 4 [al. 3.] in Matth. 19

Possibile est jus omne Deo.

¶ Impossibile, Idem Fab. Quintilianus lib. 5. c. 10 *Non longum tantum, sed etiam impossibile, ac potius infinitum est.*

¶ Sunt qui & *impossibilitatem* dicunt, ut Apulejus lib. 6. de Asino, & alii, maxime recentiores.

¶ Potestas, imperium, aliquando & dominatum, sæpius copiam seu facultatem significat, ut, *Regia potestas*, Cic. 3. de Leg. cap. 2. *Præditus summa potestate homo*, Idem pro domo c. 42. der die höchste Gewalt hat. *Habere summam potestatem in aliquo loco*, Idem ad Quintum fratr. lib. 1. ep. 1. c. 10. *In potestatem suam alios redigere*, Nepos Pelop. c. 5. unter sein Gebiet oder Gewalt bringen. *Esse sub alicujus potestate*, Liv. lib. 24. c. 42. *Accipere potestatem*, Victor de Vir. illust. in Scævola. *Adimere potestatem*, Cic. pro Quintio cap. 2. *Abrogare*, Idem 3. de Legibus cap. 10. Et, *Versari cum imperio & potestate in Republ.* Cicer. 1. Philipp. cap. 7. *In potestate sua continere aliquos*, Idem 2. in Catilin. cap. 12. ¶ 2. Hinc *potestas*, pro magistratu ipso, sive illis, qui cum imperio vel potestate sunt, dicitur. Juvenalis Sat. 10. v. 99

Hujus, qui trahitur prætextam sumere mavis,
An Fidenarum Gabiorumque esse potestas.

POTESTAS, i. e. Magistratus. Quæ vocis acceptio adhuc in Idiotismo Italico obtinet: quo qui præfecti urbibus cum imperio sunt, *Podestà* appellantur. Suetonius Cæsare cap. 17 *Eodem* (in carcerem conjecit) *Novium Quæstorem, quod compellari apud se majorem potestatem* (magistratum) *passus esset.* Sane ut *Senatores* Romæ dicebantur, qui alibi *Decuriones* appellari: ita videntur *Magistratus*, qui Romæ essent cum Imperio: *Potestates* autem, qui in provinciis civitatibus præerant, appellare. Suetonius Claudio cap. 23 *Jurisdictionem de fideicommissis quotannus & tantum in urbe delegari Magistratibus solitam in perpetuum, atque etiam per provincias potestatibus demandavit.* Salvianus 1. de providentia: *Itaque tunc illi pauperes magistratus opulentam habebant Rempubl. nunc autem dives potestas pauperem facit esse Rempublicam.* ¶ 3. Est & *potestas* facultas illa, sive copia ac vis, quâ quis ad efficiendum aliquid pollet, Vermögen. Ter. Heaut. act. 4. sc. 2. v. 31

- - - - *hic me magnificè effero,*
Qui vim tantam in me & potestatem habeam tantæ astutiæ.

Liberiùs vivendi potestas fuit, er hat Macht etwas in Freyheit zu leben / Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 25. *Potestas ea tua est*, Idem Heaut. 4. sc. 3. v. 42. das ist in deiner Macht. Cicer. 4. Acad. 12 *Quæ in nostra sita potestate, reddenda assensio est.* Sic *Potestatem dare, facere, permittere*, Macht geben / ut, *Convenienti sui potestatem omnibus facere*, Idem 8. Philipp. cap. 10. *Potestatem habere*, ut, *vitæ necisque potestatem habere in aliquem*, Idem pro Dom. sua cap. 29. *Potestas certorum hominum est*, i. e. habeo certos homines ad manum, Idem 1. famil. epist. 7. sub initium.

PŌTO, potare, potavi, potatum, & potum, bibere, zechen / sauffen. Terent. in Phorm. a. 5. sc. 5. v. 9 *Apud me potaturus est.* Et, *Potare totos dies.* Cicer. 2. Philipp. cap. 27 *Totos dies potabatur.*

¶ Poturus, alia participii forma. Claudianus in Eutrop. l. 2. v. 250

Pro Rheno poturus Halyn.

Ubi simpliciter *bibere* notat. Et Statius lib. 6. v. 103 *potura cruores.*

¶ Potandus, particip. aliud. Ovidius lib. 2 Fastor. v. 317 *potanda vina.*

¶ Potator, qui potationibus indulget, ein Sauffer. *Potatores maxumi*, Plaut. Menæch. act. 2. sc. 1. v. 34. Et Vetus Interpres Matth. 11, 19 *potator vini.*

¶ Potor, idem, aut qui modice bibit ad naturæ usum. *Potor nobilis*, Martial. lib. 6. epigr. 78. ein guter Sauff-Bruder. *Aquæ potor*, der Wasser trincket. Horatius lib. 1. epist. 19 principio:

Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus.

¶ Potatio, eine Zeche/das Sauffen. Plautus Bacchid. a. 1. sc. 2. v. 46 *Si apud te veniat de subito prandium, aut potatio forte, aut cœna.*

¶ Potaculum, compotatio, Tertull. Apolog. c. 39.

¶ Potio, Tranck. Cicer. de Senect. c. 11 *Tantum cibi, & potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur.* Sed *Potio* medicorum, est medicamentum. Ita, *potionis aliquid alicui dare*, Plautus Menæch. a. 5. sc. 5. v. 22. von einem Tranck eingeben. Cic. pro Cluent. c. 14 *Pharmacopola circumforaneus prima potione mulierem sustulit.* Pro venenato poculo usus Horat. & Cicer. est, ut Torrent. ad Sueton. Calig. c. 50 observat.

¶ Potiuncula, diminutivum. Suetonius Domitiano c. 21 *Ut modicam in ampulla potiunculam sumeret.*

¶ Est hinc *potionatus* i. e. amatorio medicamento seu veneno affectus, Sueton. in Caligula cap. 50.

¶ Potus, nomen, Getrâncke. *Exiguo indigent potu*, Plin. lib 10. c. 72. sie trincken sehr wenig.

¶ Potus, particip. bezecht / betruncken. *Bene potus, plus potus*, Terent. Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 64.

¶ Passivo sensu ponitur Ovid. lib. 1. Fastorum v. 216

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Cic. de Clar. Orat. c. 11 *Sanguine tauri poto, mortuus concidit Themistocles.*

¶ Adpotus, idem quod potus, bezecht. Plautus Rudente a. 2. sc. 7. v. 8 *Si probe adpotus siem.*

¶ Potorius, ut, *Argentum potorium*, Lege 8. Dig. de supellect. legata; Silberne Becher. *Ampulla potoria*, Martial. lib. 14. epigr. 110. in lemmate.

¶ Potorium, subintellecto *poculum*, quasi substantive, ut *aureis potoriis*, Plin. lib. 33. c. 10.

¶ Potu-

¶ Potulentum, quicquid potari potest, was zu trincken ist/ allerley Getränck. Vide Poculentum, in *Poculum.*

¶ Potulentus, adjectivum. idem quod potus est Suetonio, betruncken/ besdencft/ in Othon. cap. 2 *Fertur, & noctibus vagari solitus, atque invalidum quemque obviorum aut potulentum corripere.*

¶ Circumpotare, unde

¶ Circumpotatio. Cicero 2. de Legib. c. 24 *Legibus omnis circumpotatio tollitur.* Reyhe-Gastung/ Kräntzgen.

¶ Compotare, mit andern trincken/ zechen. Hinc

¶ Compotatio, convivium. Cic. de Senect. c. 13. extr. *Convivium Græci tum compotationem, tum concœnationem vocant.*

¶ Compotor, ein Zechgesell. Cicer. in Pison. cap. 27 *Ut cum P. Clodio, hoc est compotoribus suis cœnet.* Et in Philipp. 2. cap. 17. pr. *Adhibes magistrum suffragio tuo, & compotorum tuorum rhetorem.*

¶ Compotrix, Terent. in Andr. a. 1. sc. 4, 5.

¶ Epotare, *Epotare medicamentum*, Livius lib. 8. cap. 18. einen Artzney-Trunck austrincken.

¶ Epotus, pro epotatus, passive, ut *Aqua epota*, Ovid. Remed. v. 740. *Epotum venenum*, Cic. pro Cluent. cap. 62. Et Epit. Livii 8 *epotis medicaminibus.*

¶ Perpotare, *Totos dies perpotare*, gantze Tage durchaus zechen/ Cic. 7. in Verr. c. 33. extr.

¶ Perpotatio. Idem in Pison. cap. 10 *intemperatissimæ perpotationes.* Et Plin. 29. cap. 1. *Vomitiones, & rursus perpotationes.* das Sauffen/ Schmaußen.

¶ Repotia, orum, plurale, deductio sponsæ post nuptias ad novum maritum, & iterata potatio, die Heimfarth. Alii diem post nuptias *Repotia* nominarunt, der Nachtag. Horat. l. 2. Sat. 2. v. 60

Ille repotia, natales, aliosve dierum,
Festos albatus celebret.

Practicus, Practicæ artes. Vide *Praxis.*

PRAE, ante, vor/ für. *Armentum præ se agere*, Livius lib. 1. c. 7. das Viehe für sich her treiben. *Præ nobis tu beatus*, Cic. 4. fam. ep. 4. glückseliger als wir: Comparationem enim quandam hoc modo inducit. Ter. in Adelph. a. 2. sc. 3. v. 9 *Qui omnia sibi post putarit esse præ meo commodo.* Qui nihil plus sibi esse curandum putavit, quam meum commodum. *Præ se contemnere*, Terent. Eun. a. 2. sc. 2. v. 8. Et Cicero pro Rosc. Am. c. 46 *Omnes despicere, & hominem præ se putare neminem*, einen andern für nichts gegen sich selbst achten. Hic enim *præ* comparationem significat. ¶ *Præ ira* Livius lib. 31. cap. 24. extr. vor Zorn. *Præ lacrymis*, Cic. pro Milone extr. vor Weinen: *Præ mœrore loqui non posse*, Idem pro Plancio cap. 41. *Præ gaudio*, vor Freuden. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 67 *Præ gaudio, ita me Dii ament! ubi sim nescio.* Idem in Eun. a. 1. sc. 2. v. 18 *Misera, præ amore exclusisti hunc foras.* id est, propter. ¶ *Præ se ferre*, elegans dicendi modus est, sich öffentlich mercken lassen/ Quintil. lib. 5. cap. 13 *Fiduciam præ se ferat orator, semperque ita dicat, tanquam de caussa optime sentiat.* Et Cicero ad Pompejum altera sub epist. 11 lib. 8 ad Attic. *Præ me tuli, me nihil malle quam pacem.* ¶ *Præ manu.* Vide *Manus.* ¶ Animadverte, hanc præpositionem compositam cum nominibus, ubique fere augere & intendere ipsam significationem, ut *Præclarus, Prædives, Præpinguis, &c.* Illud quoque notandum, Verba, quæ ex hac præpositione componuntur, non tertium semper, sed & quartum etiam casum assumere: in quâ ratione creber Tacitus: *Qui præjacere castra, campum; Præminere cæteros: Præsidere provinciam: Flumen castra præfluere* dixit, de quibus vide suis locis.

¶ Præquam. Plaut. Amphitr. a. 2. sc. 2. princ.

Satis parva res est voluptatum in vita atque in ætate agunda,
Præquam quod molestum est,

Id est, pro eo, quod molestiam creat: vel si voluptatum fruitio cum molestiis comparetur, quæ usu veniunt. Idem Aulul. act. 3. sc. 5. v. 33

Sed hoc etiam pulchrum est, præquam ubi sumtus petunt,

Id est, pro eo, quod petunt, cum creditoribus satisfaciendum est.

¶ *Præut*, quod ipsum comparationi similiter, *præquam*, inservit. Plaut. Menæch. a. 5. sc. 5. v. 33

Imò modestior est de verbis; præut dudum fuit.

Terentius Eunucho a. 2. sc. 3. v. 9

- - - ludum jocumque
Dices fuisse illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.

PRAEBEO, præbere, exhibere, præstare, geben/ darreichen. *Præbere accessum*, Livius lib. 30. c. 10 einen Zugang einräumen. *Præbere caussam*, ibidem c. 4. Ursach geben. *Ludos præbere*, Ter. Eun. a. 5. sc. 6. v. 9. *Præbere fidem*, Attico c. 4. n. 4. Glauben geben. *Præbere aurem*, Plin. lib. 2. epist. 14 Gehör geben. *Præbere aures conviciis*, Livius 38. c. 52. *Præbere cervices*, Declam. Antequam. den Halß herhalten. *Præbere os*, Ter. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 7. sich in das Gesicht schlagen lassen. In quibus *præbere*, pro permittere, concedere, sed per ellipsin dicitur: ut *præbere os*, scilicet ad plagas, sive, ad pulsandum. Ita *præbere cervices*, puta, ad feriendum sive incidendum. Plenè Persius Sat. 2. v. 28

Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam Jupiter.

Idem Persius Satyr. 4. v. 42

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

Quemadmodum autem *præbere sagittis corpora*, Ovid. in Nuce v. 171 dixit. Sic Seneca Epist. 70 p. 255 *præbere se legibus*, pro, permittere se legibus, sui potestatem legibus facere, hoc est, ultro se sistere in judicio, aut se supplicio offerre, dixit. *Socrates*, inquit, *potuit abstinentiâ finire vitam: triginta tamen dies in carcere, & in expectatione mortis exegit, ut præberet se legibus.* Sed *Strenuum se hominem præbere: Virum se præbere*, est ostendere, sich beweisen/ wacker/ männlich. Cicero lib. 4. epist. 18 ad Fadium: *Rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas.* Sic, *Præbere se æquum*, Idem 2. fam. epist. 1. & *attentum se auditorem*, 3. de Nat. Deor. c. 1. *Docilem se*, 2. Tuscul. c. 6. *Obsequentem*, Seneca Hippolytô v. 132. *Præbere se dignum suis majoribus*, Cic. 2. fam. epist. 18 sich also halten/ daß &c. C. Nepos Datame c. 2. pr. *Pari se virtute postea præbuit.* Idem Hannibale c. 7. n. 5 *In eo magistratu pari diligentia se præbuit.*

¶ Præbenda, orum, plurale tantum neut. necessaria illa dicebantur, quæ magistratibus publice missis in provincias præbebantur a parochis, de quibus Horat. 1. Serm. Sat. 5. v. 46

- - - - - - tectum
Præbuit: & Parochi, quæ debent, ligna salemque.

Usus hac voce Gellius est lib. 15. cap. 4. ¶ *Præbita* vocat Suetonius Tiberio c. 50, *Sed & peculio concesso à patre, præbitisque annuis privavit*, was ihr jährlich gereichet werden solte: Nisi potius est *annua* absolute dicta capere de alimentis, singulis annis præbendis sive præstandis ex dispositione Augusti, Patris Juliæ, de qua sermo est.

¶ Præbitor, ein Ausgeber. Cicero 2. Offic. c. 15 *An tu id agis, ut te non regem, sed ministrum & præbitorem sperent fore?*

PRAEBIUM, vel potius *Prœbium*, quasi prohibium, remedium servatorium, quod a collo suspendebatur, ut fascinus: Varro a *præbeo* deducit lib. 6. de LL. sub fin. PRAEBIA *à præbendo, ut sit tutum: quod sint remedia in collo pueris.* Sed fortean Varronis locus mendosus est, & pro *Præbendo* lege *prohibendo* propter id, quod sequitur: *Tutela enim prohibendo præstatur.* Festus in genere PRAEBIA remedia interpretatur. Puto autem hanc vocem & neutro fœminino genere usurpatam, & adjectivum nomen revera esse. Ut cum *Præbium* dicitur, subintelligatur *Medicina.* Sane in Cyrilli Glossis legimus: φυλακτήριον *Servatorium, Amolimentum, Amoletum, Præbia.*

Præcello, vide in antiquo *Cello.*

PRAECEPS, præcipitis, qui sine consideratione aliqua, aut modo aliquid agit, & quasi rem & tempus præoccupat. Virg. 3. Æn. v. 598

- - - - - mox sese ad littora præceps
Cum fletu, precibusque tulit,

h. e. sine respectu salutis, inquit Servius. Unde pro nimis festino poni solet apud Martial. in Spectac. epigr. 11 *Præceps, sanguinea*, &c. unbedachtsam/ unvorsichtig/ geschwinde/ hefftig/ geneiget. *Animus in avaritiam & crudelitatem præceps*, Livius lib. 26. cap. 38. *Præceps consiliis omnibus homo*, Cic. 5. Philipp. c. 13. unvorsichtig und geschwinde mit Anschlägen. *Declivis & præceps locus*, Cæsar 4. Gall. c. 33. stickel/ Berg unter. *Præceps & lubrica via*, Cic. pro Flacco c. 42. Et, *Præceps senectus*, id est, decrepita. Idem ad Octavium: *O meam calamitosam & præcipitem senectutem, & prope finem adductam!* ¶ Sed *Præceps dies, præceps æstas, præceps hiems*, extrema est. Servius ad illud Virgilii 1. Georg. v. 43 *Vere novo gelidus* &c. *Anni quatuor sunt tempora, divisa in ternos menses: qui ipsorum temporum talem faciunt discretionem, ut priore mense* VER NOVUM *dicatur: secundo* ADULTUM, *tertio* PRAECEPS. *Sic etiam Sallustius dicit*, UBIQUE NOVA ÆSTAS, ADULTA, PRAECEPS. *Item Hiems* NOVA, ADULTA, PRAECEPS *vel* EXTREMA. *Unde est*, EXTREMAE SUB CASUM HIEMIS. Sed non Virgilius tantùm *Extremam hiemem*; sed & Cicero pro L. Manilia dixit c. 12. extr. Et, *Agere præcipitem*, Idem pro Cæcin. c. 21. Proprie est ex editiori loco deturbare, ut devulsum aliquid cadat. *Dare præcipitem*, Terent. Phorm. 4. sc. 3 über Halß/ über Kopff stürtzen. *Dare præcipitem in terram*, Liv. lib. 31. c. 37. *Dare præcipitem è turre* Seneca Troade v. 621. Et, *Dejicere præcipitem*, Cicer. rursus 6. Verr. c. 40. *Esse in præcipiti*, significat in summo versari discrimine, in höchster Gefahr schweben. *Stare in præcipiti*, Virg. 2. Æn. v. 460. gefährlich stehen. Quemadmodum eleganter & gravissimè de moribus Juvenalis dixit sat. 1. v. 147

Nil erit ulterius quod nostris moribus addat
Posteritas, eadem cupient facientque minores,
Omne in præcipiti vitium stetit.

In quibus exemplis *Præceps* pro substantivo est. Similiter idem Juvenalis: *Præceps immane ruinæ*, Sat. 10. v. 107. *Præceps juvenile* Statius dixit lib. 1. Silv. 4. v. 51. *Præceps*, id est, præcipitium.

¶ Præcipito, præcipitare, dare præcipitem, vel in præceps dejicere, herab stürtzen. Item, inconsiderate agere, & temere rem aliquam aggredi. *Præcipitare se de turri*, Livius lib. 23. c. 37. *Præcipitare se ex rupe*, Plin. lib. 8. c. 36. Et, *In flumen se præcipitare*, Cæsar 4. Gall. cap. 15. *Ex altissimo dignitatis gradu præcipitari*, Cicero pro domo sua cap. 37. gestürtzet werden.

Qui

Qui in amorem se præcipitavit, pejus periit, quam si de saxo saltat, Plaut. Trinum. a. 2. sc. 1. v. 30. Et Virg. Æn. 2. v. 316 *Furor iraque mentem præcipitant,* hoc est, præcipitem agunt Et Silius lib. 13. v. 774 *Tu magna gerendi Præcipita tempus,* übereile. *Nox præcipitat,* Virg. 2. Æn. v. 9, die Nacht fället eilends ein/ id est, præcipitatur, præcipitanter ingruit. ¶ Aliter *præcipitare hiemem* Cæsar dixit 1. de B. C. cap. 25. Id enim non de ingruente, sed exeunte hieme & prope finem adducta dixit. Similiter verbo *ruere* utimur. *Ruit hora,* i. e. abit. Vide & Ciacconium ad allegatum Cæsaris locum. *Ætas præcipitata,* id est, decrepita, vel ad senium inclinata, apud Cicer. famil. l. 11. epist. penult. Vide ibi Manutium. A

¶ Præcipitanter, temere, inconsiderate, eilends und unbedachtsam. Lucret. l. 3. v. 1075.

¶ Præcipitantia, quæ mater solet esse erroris, Ubereilung/ Unbedachtsamkeit. Gellius libr. 6. cap. 2 *Lapidem cylindrum si per spatia terræ prona atque deruta jacias, caussam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris: mox tamen ille præceps volvitur,* &c.

¶ Præcipitatio, Stürtzung. Seneca l. 1. de Ira c. 12 *Etiamsi ira aliquando ut venenum, & præcipitatio, & naufragium ex inopinato profuit; non ideo salutaris omnino judicanda est.*

¶ Præcipitium, locus præruptus, ex quo dari quis præceps potest, ein gefährlicher Ort/ da man den Hals herab stürtzen könte. B *Deferri per præcipitia,* Quintil. lib. 1. cap. 10. *Pervenire in præcipitia,* Vellej. lib. 2. cap. 10. Refertur inter βιοθανασίας genera. Vide Pricæum ad Matth. 27. c. 5. p. 249.

Præcido, Præcingo, Præcipio, vide in *Cædo, Cingo, Capio.*

PRAECIPVVS, præcipuum, singulare, non vulgare, contrarium communi, a *præ* & *capio.* sonderlich/ vor andern. *Laus auctoritas præcipua,* Cic. lib. 4. fam. ep. ult. *Non debes aut propriam fortunam & præcipuam postulare, aut communem recusare.* Was besonders vor andern. Terent. in Adelph. 2. scen. 3, 5 *Unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,* für andern sonderlich/ rc. *Vir in eloquentia præcipuus,* sonderlich beruffen. Quintil. lib. 6. cap. 3. *Partes meæ in ea caussa præcipuæ fuerunt,* in dieser Sach hab ich das Beste müssen thun/ Cic. pro domo sua cap. 5.

¶ Præcipue, adverbium, potissimum, fürnehmlich/ für allen Dingen/ *Diligentia præcipue nobis colenda est,* Cicer. de orat. l. 2. c. 35. *Præcipue aliquem observare,* auff einen ein sonderliches Aug haben. Brutus Cic. fam. 11. epist. 19.

PRAECO, qui κήρυξ Græcis, minister publicus erat *à præcinendo* ita dictus. Ein Ausruffer/ Herold. Multiplex autem usus præconum erat. Namque & Senatum convocabant, & res venales prædicabant, & in ludis ac certaminibus pronunciabant victores: aliaque hujus generis agebant, quæ voce maxime peragenda. Unde Quintilianus: *Præco plus debet voci suæ, quam orator.* In quo & lucrosum id genus artis fuisse significat. Non satis honestum habitum præconum ordinem, Casaub. ad Theophrasti Characteres p. 185 observat. Proinde, qui præconium faceret, in Decurionibus esse vetabatur. Cicero l. 6. ad Fam. Epist. 18 *Per præconem aliquid vendere,* lassen ausruffen/ daß etwas zu verkauffen sey. *Præconis voci bona civium subjicere,* Idem in offic. l. 2. c. 23. *Præco virtutum alicujus,* id est, celebrator, decantator. Apud Ilium Achillis statuam cernens Alexander, *O fortunate,* inquit, *adolescens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris,* Cic. pro Arch. c. 10. der eines Lob preiset und bekant macht. C

¶ Præconium, vox præconis & munus. Unde *Præconium facere,* Cic. l. 5. ad famil. Epist. 18. *Præconio contendere,* Sueton. Nerone c. 24. ¶ 2. Item laudatio. *Præconium alicui tribuere,* einem Lob und Ruhm nachsagen/ oder nachschreiben. *Præconium ab Homero Achilli tributum esse Alexander dixit,* Cicer. l. 5. famil. epist. 12. *Homeri præconio Achillis hasta nobilitata est,* Plin. lib. 16. cap. 13.

Præcordia, Vide *Cor.*

PRAEDA, æ, spolium, eine Beute/ Raub/ Preiß/ quod Germanicum posterius a *Præda* factum est, (nisi malis a *pretio* deducere) *Præda parta,* Cic. 1. Fin. cap. 16. eine erlangte Beute. *Prædam facere,* Cic. Verrin. 5. cap. 50. *capere crudelissime ex alicujus fortunis,* Idem pro Domo cap. 58. *Præponere ad prædam urbem, bona, & fortunas civium,* Cicer. 4. Philipp. cap. 4. *Prædæ esse,* zur Beute gereichen. Idem in Verr. 7. cap. 31 *Quum ea res non solum provinciæ saluti, verum etiam ipsi prædæ esse possit.* D

¶ Prædor, prædari, diripere, & vi auferre, plündern/rauben/ Horat. 2. Epist. 2, 55. *Singula de nobis anni prædantur euntes.* Cic. in Verr. 5. cap. 78 *Tuus apparitor de aratorum bonis prædabitur.* Ovidius l. 3. de arte am. v. 419

Ad multas lupa tendit oves, prædetur ut unam.

¶ Prædator, direptor, Cic. in Catilin. 2. cap. 9. *Utrosque in eodem genere prædatorum direptorumque pono.* ein Räuber/ Freybeuter. *Prædator aprorum,* Ovid. 12. Metam. v. 306. id est venator.

¶ Prædatrix. Statius 1. Silv. 5. v. 22

- - - *Herculei prædatrix cedat alumni.*

De Hyla puero loquitur, Herculis deliciis, quem ad lacum hujus nominis in Bithynia Nymphæ rapuisse dicuntur. Vide Solinum c. 42. *Bestia prædatrix,* apud Ammianum l. 26. c. 15.

¶ Prædatio, prædandi actus, das Rauben/ Beuten. Vellejus Paterculus libr. 2. cap. 73 *latrociniis ac prædationibus infestato mari.* Et Lactantius libr. 5. cap. 9 *aperta prædatione grassantur.*

¶ Prædaticius, a, um, *Pecunia prædaticia,* Gellius l. 13. cap. 24, Geld aus Raub zusammen geschlagen.

¶ Prædatorius, a, um, *Classis prædatoria,* Liv. l. 29. c. 28. *Naves prædatoriæ,* Idem l. 34. c. 36. Raub-Schiffe.

¶ Prædabundus. Livius l. 2. c. 26 *Exercitum Sabinum prædabundum ad Anienem amnem pervenisse.*

¶ Prædo, onis, qui prædatur, seu in alterius bona per vim invadit. ein Räuber. *A nefario prædone diripi* Cicer. 3 de Orat. c. 1. *Templorum omnium atque tectorum, totiusque urbis prædo,* Idem pro domo cap. 55. *Prædones maritimi,* i. e. piratæ. Nepos. 2, 2. 3.

¶ Prædonius, idem quod prædatorius. Ulpianus lege 8 § 5 Dig. de heredit. petit. *prædonio more versari cœpit.*

¶ Deprædari, depopulari. Lege 6. Dig. de negot. gest. §. 3. *deprædandi caussa.* Apulejus l. 8. sub finem: *Ad istum modum palantes, omnem illam deprædabantur regionem.*

¶ Deprædatio. Lactantius Epitom. cap. 8. *More latrocinii deprædatio & vastatio fiet.* Et Lege Cod. de lucris advocat. *Compulsor arguitur in deprædatione convictus.* Et Augustinus Civ. Dei l. 22 c. 22 *deprædatio & captivitas.*

¶ Deprædator, prædo. Marcellinus Augustino epist. 4 [inter Augustinianas] *Quis Romanæ provinciæ deprædatori non male velit belli jure reponere?* Et ipse Augustinus epist. 199 *deprædatores putans.*

PRAEDIVM, à *præs, prædis.* Vetus auctor de limitibus apud Rigalt. pag. 299. PRAEDIVM, *quod ex omnibus patris familias maxime providetur, id est, apparet, quasi prævidium, vel quod antiqui agros, quos bello ceperant, prædæ nomine habebant.* PRAEDAE, inquit Asconius, *sunt res ipsæ:* PRAEDES *homines fidejussores, quorum res,* BONA PRAEDIA *nunc uno nomine dicuntur.* Hinc in veteri formula apud Cicer. 3. in Verr. de Præt. Urb. cap. 54, *Prædiis, prædibusque cavere.* *Prædia* urbana sunt, aut rustica, Vorwerck/ oder liegende Güter in einer Stadt/ oder auff dem Lande. *Prædia fructuosa,* Cicer. pro S. Rosc. cap. 15. *Dotalia prædia,* Idem 15. ad Attic. epist. 20. die man zum Leibgeding mit giebt. *Fructus prædiorum abeunt in sumtus,* 11. ad Attic. ep. 2. der Genieß und Nutzung. Idem ad Attic. *Fructum reddunt prædia,* sie nutzen/ tragen/ &c. Terent. Phorm. a. 4. sc. 3. v. 75.

¶ Prædiolum, Cicer. *Ædificata bellè prædiola, & amœna,* ad Attic. l. 12. ep. 3. ein Landgütgen.

¶ Prædiatus, prædiis dives. Apulejus 2. Florid. pag. 349 *Inter proceres Thebanos numeratus est: lectum genus, frequens famulitium, domus amplo ornata vestibulo: ipse bene vestitus, bene prædiatus.* ¶ Aliis, cujus bona publico sunt obligata, atque ita idem est, qui *prædiator.* Vide Commentatores in 12. ad Attic. epist. 14.

¶ Prædiator, vox dubiæ significationis. Cicero citato lib. 12. ad Attic. ep. 14 *Apulejum prædiatorem videbis.* Manutius interpretatur, *qui prædiorum & prædum jura novit.* Brissonius de V. S. *Ego Prædiatores, ut Prædes, dictos puto, qui publico fidem suam obligabant.* Salmasius de Mod. Usur. c. 16 docet, *prædiatos* esse, quorum bona publico sunt obligata: *prædiatores,* qui eorum, qui publico obligati sunt, bona emebant, id est prædiorum seu hypothecarum emtores. Gloss. Vet. *Prædiator,* ὠνητὴς ὑπαρχόντων. item, ὑπὲρ φόρυ δήμυ ἐνδεδεμένος. Legitur & oratione pro Corn. Balbo c. 20, sed Salmasius c. l. delendum censet hoc vocabulum. Exstat etiam in titulo Legis 54. Dig. de Jure dotium, ex antiquo jure, *de Prædiatoribus.*

¶ Prædiatorius, ut *Lex prædiatoria,* Sueton. Claudio cap. 9. Torrentio, quæ de prædibus cavebat: Salmasio, quæ agebat de prædiatis, h. e. obligatis publico. *Jus prædiatorium,* Cicer. pro Balbo cap. 20.

PRAEFICA, æ, mulier conducta ad funus deplorandum, & mortuum laudandum, eine Leidträgerin/ Leidefrau/ Plaut. in Trucul. a. 2. sc. 6. v. 14

Sine virtute argutum civem mihi habeam pro præfica,
Quæ alios collaudat, eapse se vero non potest.

Elegantes sunt veteri Poetæ Trabeæ a Mureto affici versus, & digni qui hic legantur:

Here, si querelis, ejulatu, fletibus
Medicina fieret miseriis mortalium,
Auro parandæ lacrymæ contra forent.
Nunc hæc ad minuenda mala non magis valent,
Quam Nenia Præficæ ad excitandos mortuos.
Res turbidæ consilium, non fletum expetunt.

Vide Varr. l. 6. LL. & Festum. Vet. Gloss. *Præfica,* ἡ πρὸ τῆς κλίνης ἐν τῇ ἐκφορᾷ κοπτομένη, θρηνῳδὸς ἐπ' ἐκφορᾶς.

Præfiſcine, five Præfiſcini, vide in *Faſcinus.*
Præfôco, præfocare, vide in *Faux.*
PRAEGNANS, gravida, ſchwanger / trächtig. Feſtus: GRAVIDA *eſt, quæ jam gravatur fœtu* PRAEGNANS, *velut occupata in generando quod conceperit.* Itaque *Prægnans* proxima partui: *Gravida*, quæ geſtare uterum cœpit. Nec tamen id diſcrimen obſervatur rigide. Plinius libr. 8. epiſt. 10 *Dum ſe prægnantem eſſe puellariter neſcit.* ¶ Per metaphoram ad alia transfertur. Sic Plautus Aſinar. a. 2. ſcen. 2. verſ. 10 *Prægnantes plagas:* Juvenalis, *prægnantem ſtamine fuſum* dixit Satyr. 2. v. 55.
¶ Prægnatio, Schwängerung. Apulejus lib. 1. Mileſ. poſt initium [pag. 106 Elmenh.] *Eadem amatoris ſui uxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, jam in ſarcinam prægnationis obſepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnavit.* Idem lib. 5. pag. 166 *Cum primum prægnationem tuam plenus maturaverit uterus.*
Præhendo vide *Prehendo.*
PRAELIGANEVM vinum, vel præmaturum, vel quod in operariorum uſum primo legitur, dictum a *prælegendo*, Geſinde-Wein.
PRAELIVM, ſive *Prœlium*, conflictus, & certamen armorum, cum manus conſeruntur, der Scharmützel/ die Schlacht. *Bellum* enim totum tempus militiæ ſignificat. *Non prælio modo, ſed bello vinci*, Livius lib. 9. cap. 19. *Prælium ſumere*, Sueton. Cæſare cap. 9. vide *Sumo.* *Prælium committere*, Nepos Miltiade cap. 3. *Prælium inire*, Livius lib. 21. cap. 12. & *prælio conſerto*, ibidem cap. 4. & *prælium editur*, ibid. cap. 29, eine Schlacht liefern. *Prælia præclara facere*, Cicer. 2. de Orat. cap. 67. *Prælia plura ſecunda facere*, Livius lib. 21. cap. 12, viel glückſeliger Schlachten thun. *Prælio cum aliquo dimicare*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 2. *Prælia ſuſtinere*, Cicer. ad Dolabell. lib. 9. epiſt. 11. aushalten. *Prælium navale*, Nepos Hannib. cap. 10. eine Schlacht zu Waſſer. *Exitus præliorum ſunt incerti*, Cicer. ad Torquat. lib. 6. epiſt. 4. *Semper in prælio eis eſt maximum periculum, qui maxime timent*, Salluſt. Catilin. cap. 58.
¶ Prælior, præliari, prælium committere. Schlacht halten. Cæſar lib. 4. cap. 2. de B. Gallico: *Ex equis deſiliunt, & pedibus præliantur.* Idem lib. 1. Civ. cap. 78 extr. *Nullum intercedebat tempus, quin extremi cum equitibus præliarentur.* ¶ 2. Nonnunquam, & dimicare, per Metaph. *In defendenda Senatus auctoritate acriter & vehementer præliatus ſum*, Cicer. ad Attic. l. 1. epiſt. 16. pr.
¶ Præliator, qui crebro & feliciter præliatur. Tacitus refert 2. annal. cap. 73, Germanicum fatis Alexandri adæquatum, *nec minus præliatorem* fuiſſe. Auctor Dialogi de cauſſis corr. eloq. c. 37 *Plures bonos præliatores bella, quam pax, ferunt.*
¶ Præliaris, ad prælia pertinens. Ut, *pugnæ præliares*, Plautus Curcul. act. 4. ſcen. 4. verſ. 17. hoc eſt, juſta prælia, rechte Schlachten/ groſſe Treffen. *Acies præliaris*, Apulejus lib. 8. pag. 208. *Præliaris Dea*, i. e. Pallas, Idem lib. 10. pag. 254. Et, *dies præliares*, dicebantur, quibus fas erat hoſtem bello laceſſere; vel ablata repetere. Solebant enim Romani, quoties bellum inferrent, certum dierum ad conferendum prælium delectum habere. Quædam enim feriæ erant, quibus nefas habebatur manus cum hoſte conſerere.
¶ Deprælîari, compoſitum, Horat. 1. carm. Ode 9, *ventos æquore deprælîantes*, id eſt valde præliantes.
Prælum vide *Prelum.*
Præmineo, præminere: vide *Maneo.*
PRAEMIVM, quod loco juſtæ mercedis, pro virtute datur, & proprium virorum fortium eſt, ut Donatus monet, vide ſupra *Donum*, eine Verehrung/ Belohnung. *Precium* enim pro labore penditur. Cic. pro Milone c. 35 *Ampliſſimum præmium, ex omnibus præmiis virtutis, gloria eſt.* Idem lib. 1. de Orat. cap. 58 *Propoſita virtutibus ſunt præmia, & ſupplicia vitiis.* Ibidem cap. 4 *Commoveri amplus præmiis ad perdiſcendum.* *Ampliſſima præmia alicui dare*, Idem 4. Catilin. c. 3 einem ſehr ſtattliche Verehrung thun. *Præmiis aliquem donare*, idem pro Archia c. 3. *Præmio afficere, affici*, Quintil. l. 3. c. 6. *Præmio & pœna Rempublicam contineri* dixit Solon apud Cic. ad Brut. ep. 15. In ludis quoque & certaminibus *præmia* dicuntur, quæ præponuntur victoribus, der Gewinn oder Kleinod. Virgil. 5. Æn. v. 485

Protinus Æneas celeri certare ſagitta
Invitat, qui forte velint, & præmia ponit.

¶ 2. Propriè idem fere ſignificat, quod *præda*, videlicet quod vi palam capitur. Virgil. 11. Æn. 78

Multaque præterea Laurentis præmia pugnæ
Aggerat, & longo prædam jubet ordine duci.

Plautus quoque non ſemel *præmium* & *prædam*, conjunxit. Tacitus 1. Hiſt. c. 51 *Exercitus expeditionem & aciem: præmia* (prædam) *quam ſtipendia malebat.* Hinc
¶ *Præmiari* pro prædam ſeu quæſtum facere, gewinnen. Suet. Tito c. 7. *Suſpecta eſt rapacitas: quod conſtabat in cognitionibus patris nundinari præmiarique ſolitum.* Et

A ¶ *Præmiatores*, nocturni prædones, ut Nonius exponit. Quos Tibullus deſignat l. 1. eleg. 2. v. 25

Nec ſinit, occurrat quiſquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veſte petat.

In quo ipſo quoque loco per *præmia* nihil aliud quàm *præda* intelligitur. Hinc ergo ad honores tranſlata vox, qui habentur viro ſtrenuo pro navatâ opera Reipubl. Item ad eas pecunias, quæ præter ſtipendia militi a miſſione ſolvebantur, de quibus videndus Lipſius in 1. Annal. Taciti p. 40.
¶ 3. Sed & *præmiorum* nomine quævis utilitates & commoda veniunt. Lucretius l. 3. v. 975

Omnia per fructus vitai præmia, marces:

Et rurſus l. 5. initio de Epicuro,

- - - - - qui talia nobis
Pectore parta ſuo quæſitaque præmia liquit.

Atque hinc *præmii* vox media eſt, & in bonam ac malam partem accipitur, quod & Servius notat. Tacitus 1 Hiſtor. cap. 12. extr. *Apud infirmum & credulum minore metu & majore præmio peccabatur.* Item 4. Hiſtor. cap. 42 *Libidine ſanguinis, & hiatu præmiorum* (cupiditate augendi ex aliorum expilationibus) *ignotum adhuc ingenium cæde nobili imbuiſti.* Egregie Plinius
B Panegyr. cap. 44 *Præmia bonorum malorumque bonos ac malos faciunt. Pauci adeo ingenio valent, ut non turpe honeſtumque, prout bene ac ſecus ceſſit, expetant fugiantve.*
¶ Præmioſus, apud Feſtum legitur, quem ille *pecunioſum* interpretatur. *Pecunioſus* enim, qui in ampla & copioſa re eſt. Quo plura autem commoda & utilitates in aliquem confluunt; eo magis augeſcit res.
¶ Præmiari, verbum deponens, vide paullo ſuperius in *Præmium* ſignificatione 2, ex Suetonii Tito cap. 7. Adde ibi Torrentium.
¶ Præmiator, Nævius poſuit pro nocturno prædone, apud Nonium p. 150. Adde modo dicta in *Præmium*, etiam de hoc verbo. Nec vero dubium, quin etiam Remuneratorem ſignificet. Id enim notionis ſupereſt in fœminino
¶ Præmiatrix. Ammianus l. 14. c. 39 *Ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix Adraſtia.*
PRAENESTE, neut. Πραίνεστον, urbs in Latio, non procul a Roma, celebris quondam templo Fortunæ.
¶ Servius nomen ipſum fecit a πρῖνος, *ilex*, quod ibi ea abundarit.
¶ Præneſtînus, ut *Fortuna Præneſtina*, Lucan. l. 2. v. 193. *Sortes Præneſtinæ*, Cic. 2. Divinat. c. 41.
¶ Præneſtini, incolæ. *Præneſtinorum monumenta*, Cic. c. l.
C PRAEPES, adjectivum, omnis gen. *Avis præpes*, ein Vogel / der geſchwinde fleugt. Virg. 6. Æneid. v. 15

Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo.

¶ Poëtæ *præpetes*, gen. fœm. omnes appellant aves.
¶ Propriè *Præpetes*, aves auſpiciorum, ex quibus erant aquilæ, vultures, buteones, ſanqualis, immuſſulus &c. Vide *Oſcines.* Eſt autem vox Græca: προπετής facile, pronum ad labendum. Vide Scal. Comment. in Ætnam Severi.
PRAEPVTIVM. Vorhaut. *Ponere præputia*, Juvenal. de Judæis ſatyr. 14. v. 99. ſich beſchneiden laſſen. Non à *præputando* eſt, ut vulgò putant: ſed ex Græco προπόσθιον. ita enim & à πόσθων, *Plutus* eſt. Pluta, πόσθη, i. e. mentula. Vide Scal. in Catalect. & Voſſ. in Etymolog.
PRAES, prædis, *Prædes*, ſponſores ſunt, qui Reipub. vel principi dantur pro iis, qui pecuniam publicam diſpenſant, Bürgen in Geldſachen. Quorum bona ſponſioni obnoxia, *Prædia* dici poſſunt. Güter zum Unterpfand eingeſetzt / Bud. vide & ſupra in *Prædium.* *Prædes dare*, Bürgen ſetzen / *accipere*, Cicer. 3. Verr. cap. 57 annehmen. *Cautum eſt populo prædibus & prædiis*, ibidem cap. 54. Feſtus: PRAES *eſt is, qui populo ſe obligat, interrogatusque a magiſtratu, ſi* PRAES *ſit; reſpondet* PRAES. *Hinc comprædes* ejusdem rei populo ſponſores. ¶ Aſconius in
D orat. de Præt. urban. pag. 100 PRAEDES *dicuntur, ſatisdatores locupletes pro re, de qua apud judicem lis eſt.* Nepos in Attico cap. 6 *Nullius rei neque præs, neque manceps factus eſt.* Vide Briſſon. de Formul. lib. 6. & Pollet. hiſtor. fori Romani l. 5. cap. fin. Salmaſius de modo uſurar. cap. 6.
¶ Prædium, quod a *Præs* eſt, vide ſuperius paullo ſeorſum ſuo loco expoſitum.
¶ Prædiatus, Prædiator, Prædiatorius, vide in *Prædium.*
Præſagio, Præſagus, vide *Saga.*
PRAESENS, quod a *præeſſe* eſt, huc referre lubet, ne ſub *Sum* compoſita coacerventur. gegenwertig. Terent. in Eunuch. act. 1. ſcen. 2. verſ. 112 *Cum milite iſto præſens, abſens ut ſies.* Idem in Adelph. act. 1. ſc. 1. v. 48 *Præſens abſensque idem erit*, &c. *Id tibi præſente hoc nolebam dicere*, Hecyr. 4. ſcen. 4. v. 90. in ſeinem Beyſeyn. *Venire in rem præſentem*, Cicer. 1. de Orat. cap. 58. auff den Ort kommen / da etwas geſchehen / davon geſagt wird. *Eſſe in re præſenti*, Plaut. Amphitr. act. 1. ſcen. 1. verſ. 93. & Plinius lib. 10. epiſt. 85. der Sache perſönlich beywohnen. *Præſenti argento* vel *pecunia mercari* ſeu *vendere*, um

um baar Geld kauffen. Plaut. sæpissime. Cic. ad Quint. Fratr. lib. 2. epist. 6. *Cætera præsenti sermoni reservantur*, biß wir mündlich mit einander reden. ¶ 2. Sed *præsens animus*, id est, fortis. *Esse animo præsenti*, keck und unerschrocken seyn. *Animo virili præsentique ut sis para*, Terentius in Phorm. act. 5. sc. 8, 64. Et, *Dicere animo præsenti*, hoc est confidenti, idem in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 31. *Animo præsenti uti*, Cic. 1. offic. cap. 23. *Mors præsens*, Virg. 1. Æn. v. 91. der gewisse Tod. ut *Pœna præsens*, id est, certa apud Tacitum de Germania cap. 19. ¶ 3. Item propitius. Nam qui favent & bene cupiunt, accurrunt & præsto sunt ad opem ferendam. Virgilius Eclog. 1. v. 41

- - - - - neque servitio me exire licebat,
Nec tam præsentes alibi cognoscere divos.

Cicer. 2. in Catilin. cap. 9 *Deos denique immortales huic invicto populo contra tantam vim sceleris præsentes esse auxilium esse laturos.* ¶ 4. Vel *Præsens*, cujus vis ac efficacia sive potentia certa indubitataque atque in promtu adeo & præsto semper sit, ut sentiri atque cognosci possit. Idem Cicero 1. Tuscul. cap. 12 *Hercules tantus & tam præsens habetur Deus.* Horatius lib. 1. Carm. ode 35. princ.

O Diva, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus.

B PRAESENS, i. e. potens. Et lib. 4. Ode 14. v. 43

- - - - ô tutela præsens Italiæ.

Statius 8. Theb. v. 459

Hunc Pallas præsens, illum Tirynthius implet,

h. e. manifeste auxilium ferens. Ovidius de Augusto, & Diis suis

- - - - quibus est præsentior ipse.

Q. Serenus Sammonicus Procem.

Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis
Tarpejas arces atque inclita templa petisti,
Depellens tetros præsenti numine morbos.

Sic *medicina præsens*, Columell. lib. 2. cap. 14. *Remedium præsentissimum*, Idem lib. 6. cap. 14 id est efficacissimum & certissime liberans, eine kräfftige Artzney. *Præsens ingenio*, cui ingenium semper respondet ac præsto est. Plinius lib. 17. cap. 1 *Crassus, ut præsens ingenio semper, & faceto lepore solers* &c.

¶ *In præsens*, cui opponitur *in posterum*. Cicero ad Brutum Epist. 15 *Ut in præsens sceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrerem, & in posterum documentum statuerem.* Horatius lib. 2. ode 16 *Lætus in præsens animus* &c. Est autem elliptica loquendi ratio: *In præsens*, subaudi *tempus*. Horatius de arte Poetica ad Pisones v. 44

Pleraque differat & præsens in tempus omittat.

C Tacitus *ad præsens* dixit Annal. 13 cap. 22. extr. & 3. Hist. cap. 8. Itemque Suetonius, ut Tito cap. 6. extr. *ita ad præsens multum contraxit invidiæ.* Et, *In præsenti*, Nepos in Alcibiade: *Inimici verò ejus quiescendum in præsenti* &c. Idem in Attico cap. 18 *Quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare.* Alibi & *in præsentia* dixit, de quo post: & Livius l. 34. extremo, *in re præsenti*.

¶ Præsentia, quæ præsto sunt, seque ad manum dant, Tacitus 3. Histor. c. 69 *Sabinus re trepida, quod tutissimum e præsentibus, arcem Capitolii insedit.* Rursus l. 4. c. 59 *Veniam ostentantes si præsentia sequerentur.*

¶ Præsentia, ut *in præsentia*, scilicet temporis, in Gegenwärtigkeit/ zu dieser Zeit/ oder auff dißmahl/ Corn. Nepos Themistocle cap. 8 *Huc cum venisset & in præsentia Rex abesset.* Item in Alcibiade cap. 4 *Id quod in præsentia vestimentorum fuit, arripuit.* Ita & Cæsar loquitur 1. de bello Civili cap. 6. & cap. 30. itemque Terentius Heaut. act. 5. sc. 2. v. 9. & Adelph. act. 2. sc. 2. v. 14. &c. ¶ 2. *Animi præsentia*, id est, robur, Cic. pro Mil. vid. Vall. l. 4. c. 112.

¶ Impræsentiarum, adverbium, pro in præsenti, in præsentia, quo Cato de R. R. cap. 44, & Fannius apud Priscian. libr. 13 leguntur usi. Præcipue verò recentiores id frequentaverunt, ut sunt, Tacitus lib. 4. Annal. cap. 59. Apulejus, qui decem vicibus suum fecit. Ulpianus, Symmachus lib. 1. Epist. 94. Sido-

D nius &c. Nepos tamen & eo usus est Hannibalis vita cap. 6. *Exhaustis*, inquit, *jam patriæ facultatibus cupivit impræsentiarum bellum componere.* Vossio suspectum est hoc *impræsentiarum* & ex *præsentia rerum* corruptum putat, non penitus tamen audet damnare. Vide eum lib. 1. de vitiis sermonis cap. 25. & l. 4 ejusdem operis cap. 33. Doctissimus Perizonius ad Sanctii Minerv. pag. 117 subaudit *tempore*. Scioppius Latio plane exterminat: quippe quod & ratio aspernetur, & veteres Grammatici nullam ejus mentionem fecerint: putatque adeo lutea demum Latini sermonis ætate fabricatum & ab indoctis librariis in Codices, quos describebant, receptum fuisse, Commentariolo de Stilo Historico pag. 118. Sed Vossius bene: quod neque damnat, qui eo utuntur, & alterum *in præsentia*, & *in præsenti* præfert.

¶ Depræsentiarum, eadem forma, qua Inpræsentiarum, legitur in fragmento Petronii Traguriano pag. 43, *alioquin tam tibi de præsentiarum reddidissem.* Adde Tilebomeni notam p. 86.

¶ Præsento, præsentare, præsentem exhibere, darstellen. Victor de viris illustribus cap. 77 *Caput ab Achilla, Ptolemæi satellite, Ægyptio volumine involutum cum annulo Cæsari præsentatum est.* Panegyristes Vetus Panegyr. Maximil. & Constantini cap. 3. extrem. *Neque enim forma tantum in te patris, Constantine, sed etiam continentia, fortitudo, justitia, prudentia sese votis gentium præsentant.* Sed hoc recentioris Latinitatis verbum est.

¶ Præsentaneus, a, um, ut *præsentaneum venenum*, Plin. 24. c. 1. id est efficax, penetrans. *Præsentaneum medicamentum*, Idem l. 38. c. 13. kräfftig/ bewährt.

¶ Præsentarius, idem, ut *Argentum præsentarium*, baar Geld/ apud Plaut. Mostell. act. 2. scen. 1. vers. 14, & Trinum. act. 4. sc. 3. vers. 74.

¶ Præsentalis, ut, *milites præsentales*, Lege ult. Cod. § 1. de Re militari, hoc est, præsentes, in comitatu principis. Sic & *præsentales domestici*, Lege ult. Cod. de Domest. & Protect.

¶ Repræsentare, præsens aliquid ostendere seu exhibere, darstellen/ gleichen/ ut *Repræsentare imaginem sceleris*, Quintil. l. 6. cap. 1. *Memoriam alicujus rei repræsentare*, Cicer. pro Sextio cap. 11. Et *Mores alicujus repræsentare*, Horat. lib. 1. Epist. 18. *Repræsentare improbitatem suam*, Cic. 16. Attic. ep. 2. auslassen/ an Tag geben. *Repræsentare spectaculum*, id est, edere, Sueton. in Calig. cap. 58. ubi Torrentius adeundus. *Precium [illegible] emtæ repræsentare*, est, præsenti pecuniâ solvere. baar erlegen und zahlen/ & proprie locum habet quasi in pecunia persolvenda. Suetonius. Othone cap. 5 *Omnibus dena sestertia repræsentata.* Et hinc *argentum præsentarium*: de quo supra. *Repræsentare* itaque est, statim solvere, sine mora. Cic. 12. ad Atticum ep. 25 *Reliquæ pecuniæ vel usuram pendemus, dum a Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio debet, repræsentabimus.* Hinc ad alia transfertur. Nam *Pœnas repræsentare*, pro statim & sine dilatione exigere, Suetonius Claudio cap. 34 princip. & Valer. Maxim. l. 6. cap. 5 dixerunt. Idem Suetonius *repræsentare præmia* Nerone c. 5 & *repræsentare necem*, Vitellio c. 10 dixit.

¶ Repræsentatio, Darthuung/ Vergleichung. Plin. lib. 9. c. 6. *Cujus imago nullâ repræsentatione exprimi possit aliâ, quam* &c.

¶ 2. Et Repræsentatio ipsa est pecuniarum solutio. Cic. ad Attic. l. 13. ep. 29. *repræsentatione confidere.*

¶ Repræsentator. Tertullianus adv. Praxean c. 24 *Filius repræsentator Patris.*

PRAESEPE, is, neut. φάτνη, eine Krippe. Ovid. 1. Fastor. v. 663

State coronati plenum ad præsepe juvenci.

Quibus gemella Tibullus habet l. 2. eleg. 1. v. 7

- - - - Nunc ad præsepia debent
Plena coronato stare boves capite.

Columella l. 1. c. 6 *Non altius edita esse præsepia convenit, quam ut bos aut jumentum sine incommodo stans vesci possit.* Patrius casus in illo Juvenci est de Christo puero:

- - - - - Puerumque jacentem
Præsepis gremio cernunt, scilicet pastores.

Et Prudentius Hymno de Natali Domini v. 77

O sancta præsepis tui,
Æterne Rex, cunabula.

¶ 2. Præsepe etiam stabulum est, non solum pabuli receptaculum, ad quod jumenta alligantur. Virg. Æneid. 7. v. 275

Stabant tercentum nitidi in præsepibus altis;

Immo, Nonio observante, omnia loca clausa & tuta dicta *Præsepia*, quo illud Æneid. 7. v. 17 pertinet:

- - - - atque in præsepibus ursi Sævire &c.

Et illud Varronis apud Nonium: *præsepibus se retineat forensibus.* ¶ 3. Præsepe de parasitica mensa dicitur. Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 28

Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret.

Vide ibi Marcilium & Plautum Curcul. act. 2. sc. 1. Enimvero cum de ventre tantum solicitum sit hoc genus hominum, inter brutas bestias merito habentur. ¶ *Inter mensam sine sermonibus & præsepe nihil interest*, vetus verbum est, à Simplicio ad Epictetum p. 177 relatum.

¶ Est & fœminina forma *Præsepis* Plauto usitata. Curculione act. 1. sc. 2. vers. 13 *ad præsepim suam.* Idem prologo Casinæ v. 57 *intra præsepes suas.* Et Rudente act. 4. sc. 3. v. 99 *intra præsepes meas.* Et

¶ Præsepium, neutro genere. Apulejus l. 9. p. 221 *Cibariis abundanter instruxit præsepium.* & post paullo p. 222 *Circa præsepium capita demersi contruncabant moles palearum.* Adde Buchnerum ad Hymn. Prudentii de Natali Domini v. 77.

PRAESERTIM, præcipue, fürnemlich/ sonderlich/ maxime. Cic. ad Lentul. lib. 1. fam. epist. 8 *Te non præterit, quam sit difficile, sensum in Republ. præsertim rectum & confirmatum deponere.* Et Terent. in Phorm. act. 1. scen. 2. vers. 5 *Præsertim ut nunc sunt mores*, sonderlich wie es itzt in der Welt zugehet. In epanorthosi locum habet.

Præsideo, præses, præsidium. Vide *Sedeo*.

PRAESTES, itis, vide sub *Præsto*, in *Sto*.

PRAESTIGIAE, θαύματα, plural. delusiones dicuntur, & fallaciæ, Blendung/ Gauckeley. Huc pertinet, quod Eunius Servus fanaticum furorem simulans nucem stipatam igne & sulphure in ore abdidit, ut leniter spirans divinam flammam emittere inter verba videretur. Quod cum Florus lib. 3. cap. 19 narrat, *miraculum* vocat. *Præstigiæ verborum*, Cicer. 4. de Finib. cap. 27, Betrug der Wort. Vet. Gloss. *Præstigiis*, παραλογισμοῖς, πανουργίαις. Quanta autem secunda sit, non usquequaque expeditum. Pro iis, qui corripiunt, originatio facit. *Præstigiæ* enim a *prætegendo*, quod fallant & tegant quasi oculos; vel a *Præstringendo* quasi *præstrigiæ*. J. C Scalig. Exerc. 303. *Qui oculos saliunt, alia pro aliis subdititia ostentantes, ii* PRAESTIGIATORES *ab antiquis dicti sunt: quod aciem præstringerent oculorum.* Ita in Glossis ad Prudentium, PRAESTIGIVM dicitur *monstrum a* PRAESTRINGENDO, i. e. illudendo improvise oculos. Sive itaque a *tego*, sive a *Stringo* descendat, prima brevis fuerit, ut eadem in *Strigil* quod a *Stringo* est. Et ita Alcimus Avitus l. 5. v. 471 A

Præstigiæque diu nebulosa in fraude peractæ.

Qui producunt, auctoritate nituntur. Plautus Pœn. act. 5. sc. 3. vers. 6 *Præstigiator hic quidem Pœnus probus est.* Est Senarius Jambicus, in quo Trochæus locum non habet: quem admitteret tamen in prima regione hic versus contra legem carminis, si altera correpta foret. Longa itaque Plauto est. Nec aliter Prudentius posuit Hymno ante somnum sub finem: B

Procul esto pervicaci
Præstigiator astu.

¶ Præstigiator, θαυματοποιός. Vide Casaubon. ad Theophrasti Characteres pag. 181. & seq. Vereri Critico in Glossario ψηφοπαίκτης exponitur. Cyrilli Lexic. ψηφοπαίκτης *Præstigiator*, ψηφοπαικτῶ *Præstigior*, ψηφοπαιξίαι *Præstigiæ*. ψῆφος calculus est. Calculis autem ludunt hi tales. Hos enim (vel nummos etiam) ponunt in mensa: deinde acetabulis, seu vasculis pyxidibusve opertos tam solerter movent, & transferunt, ut cum hic esse censeas, alibi compareant, ut arte magicâ id fieri putes. Seneca Epist. 45 *Sic ista* (Dialecticorum captiones) *sine noxa decipiunt, quomodo præstigiatorum acetabula, & calculi, in quibus fallacia ipsa delectat.* Est ergo fere præstigiator, qui nostris dicitur ein Taschenspieler/ quanquam latius etiam latina vox pateat.

¶ Præstigiatrix. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 150 C

Aut pol hæcce præstigiatrix mulier multo maxima est,
Aut pateram hic inesse oportet.

¶ Præstigiosus, magicus, aut ad fallendum compositus. Gauckelerisch/ zauberisch. Arnobius lib. 1. pag. 32 *Nihil magicum, nihil humanum, præstigiosum, aut subdolum, nihil fraudis delituit in Christo.*

Præstinare vide supra in *Destina*.

Præsto, præstare, vide *Sto*.

PRAESTO, adverbium, coram, ut, *Præsto sum*, id est, præsens sum. Terent. Phorm. 3. sc. 3. v. 29 *Præsto est.* Et Eunucho a. 5. sc. 8, 20 *Præsto adest*, hie stehet der Mann. *Præsto apud me domi est*, Idem Heaut. a. 1. sc. 1. v. 119. *Præsto esse ad horam certam*, Cicer. 4. in Verr. cap. 38. sich auff ernennete Stunde einstellen. *Hirundines æstivo tempore præsto sunt, frigore pulsæ recedunt*, Auctor ad Herenn. libr. 4. cap. 48. Et Cic. 3. famil. ep. 5. pr. *Trallibus mihi præsto fuit Lucilius cum literis*, &c. hoc est, occurrit, er begegnet mir. Idem pro Muræna cap. 9 *Jus civile præsto multis fuit*, id est, præsidio fuit, ist zu Hülffe kommen.

¶ Præstolor, præstolari (huc enim id verbum reponere libet) *Præstolatur*, qui stans alicubi aliquem expectat, vel alicubi præsto est, stehen und auff einen warten. Jungitur cum accusativo Terent. in Eun. a. 5. sc. 5. v. 5

Quem præstolare Parmeno hic ante ostium? D

Etiam cum Dativo. Cicero Catil. 1. cap. 9 *Qui tibi ad forum Aurelium præstolarentur armati.* Nisi forte τὸ *præstolarentur* absolute positum: ut τὸ *tibi* ad τὸ *armati* pertineat. Quanta secunda disconvenit, Taubmannus Despauterii auctoritate fretus producendam edicit, & Buchananum corripientem reprehendit. Sed rectius contrarium statuit Becmannus; a quo analogia stat. *Præstolor* enim ab ὑποκοριστικῷ *præstulus*, sive *præstolus*, quod est ab antiquo *præstus*, unde adverbium *præstò* superest, ut Scal. ad Festum docet. *Præstolari* enim nihil aliud est, quàm *præsto* esse, ut & Donatus interpretatur.

PRAESVL, primus inter Salios Martis sacerdotes dictus a *præsiliendo*, ut vult Phocas, ein oberster Priester / Bischoff / Prälat/ Valla lib. 5. cap. 65. Cic. *Præsultorem*, dixit lib. 1. de divinatione cap. 26.

¶ 2. Item qui aliis præest. Vide Buchnerum ad Prudentii Hymnum de Christi natali v. penult.

Præsum, Vide *Sum*.

PRAETER, præpositio excipiendi, interdum etiam vim aliam habet. ohne/ ausgenommen/ *præter hæc*, über dieß. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 3. v. 5 *Unam me hanc rem habere præter alios, præcipuam arbitror*, für andern absonderlich. ¶ 2. Pro contra, *Præter æquum & bonum*, Terent. Adelph. 1. sc. 1. v. 39. mehr denn es billich und gut ist. *Præter ætatem*, Plaut. Epid. act. 1. sc. 2. v. 3. plus, quam ætati tuæ convenit. *Præter modum*, Cic. 5. Fin. cap. 36. über die Maaß / überaus. *Præter morem*, Terent. And. 5. scen. 3. vers. 8. wider Gebrauch. *Præter consuetudinem*, Cicer. 2. de Divinat. cap. 28. wider Gewonheit. *Ego te esse præter opinionem nostram comperi*, Terent. Hec. act. 5. scen. 1. vers. 36 daß du der nicht seyest / für den wir dich gehalten. *Præter spem evenit*, Terent. Andr. a. 2. scen. 6. vers. 5 anders als man verhoffet. Vid. P. Faber lib. 2. Semestr. cap. 18. Adde Gellium lib. 15. cap. 11. ¶ 3. Ponitur & pro *ante*. Plautus Sticho act. 3. scen. 2, vers. 7 *Mustela mihi murem abstulit præter pedes.* Cicer. 5. in Verr. cap. 25 *Præter oculos Lollii hæc ferebant*, für seinen Augen. Sueton. Caligula cap. 36 *Quas plerumque cum maritis, præterque pedes suos transeuntes considerabat.* Seneca de ira lib. 2. cap 8 *Nec furtiva tam talia sunt; præter oculos eunt.* i. e. objiciunt sese oculis, palam videnda. ¶ 4. Pro supra, præ. Plaut. Amph. act. 2. scen. 2. vers. 10 *Quem amo præter omnes.* Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 31

Horum ille nihil egregie præter cætera studebat,

Id est, præ cæteris. Ibidem v. 94

Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Visa est: & quia erat forma præter cæteras
Honesta & liberali.

¶ Præter propter, vetus vulgatumque verbum, quo Cato, Varro, Ennius usi sunt, ut Gellius l. 19. cap. 10 probavit, laudans Ennianum illud:

Incerte errat animus: præter propter vita vivitur.

Est autem *præter propter* absolutum, sicut *plus minus*, *ultro citroque*, &c. ejusque sensus, *circiter*, plus minus, ohngefähr. sive interdum hoc modo, interdum alio. Vide Salmas. in Solini cap. 42. p. 617.

¶ Præterea, ordinis seu adverb. seu conjunctio, idem quod præter ea, quæ dicta sunt, insuper, darzu/ darüber/ über diß / zu dem. Terent. in Adelph. a. 2. scen. 2. v. 16 *Præterea autem te ajunt proficisci Cyprum.* Cic. ad Planc. 10. famil. ep. 3. *Prudentiam mihi tuam exposuit, & præterea mihi non ignotam suavitatem tuam adjunxit.*

¶ Præterquam, excipiendi particula, nisi. Præponitur omnibus casibus, ut, *Nemo id dixit, præterquam Cicero*, ohn allein. Sic Sueton. Augusto cap. 45 *Coërcitionem in histriones, magistratibus in omni tempore & loco lege veteri permissam, ademit, præterquam ludis & scena.* Ita enim ex MSS. restituendus hic locus. Terent. in And. a. 4. sc. 4. v. 14 *Verbum si mihi unum, præterquam quod te rogo, faxis; cave*, ohn daß ich dich frage/ rc. Et Heaut. a. 2. sc. 4. v. 19 *Omnes mihi labores fuêre, quos cœpi, leves, præterquam tui carendum quod erat.* Et Matius Ciceroni lib. 11 epist. 28 *Non faciam, neque quod displiceat, committam; præterquam quod hominis mihi conjunctissimi atque viri amplissimi doleo gravem casum.* ohne daß rc.

Prætexo, prætexta, vide *Texo*.

PRAETOR, prætoris: magistratus nomen varii significatus. Veteres Latini omnem magistratum, cui pareret exercitus, *Prætorem* appellarunt, ut Asconius observat. Itaque antiquis *Prætor*, quod exercitui *præiret*; qui postea *Imperator* appellatus fuit: penes quem summa gerendi belli exercitusque ducendi potestas esset. Ita non semel Livius & Nepos hac voce usi. Varro lib. 4. de L. L. *In re militari* PRAETOR *dictus, qui præiret exercitui.* Hac de caussa hoc nominis Romani etiam Consulibus suis initio tribuerunt, penes quos summum belli pacisque imperium erat. Varro lib. 2. de Vitâ Pop. Romani apud Nonium: *Iidem dicebantur* CONSVLES *&* PRAETORES. *Quod præirent populo*, PRAETORES: *quod consulerent senatum*, CONSVLES. Varro lib. 4. de LL. CONSVL, inquit, *nominatus, quod consulere populum & senatum debet: nisi illinc potius, unde Accius ait in Bruto:* Qui bene consulat, consul fiat: PRAETOR *dictus, qui præiret jure & exercitu.* Nempe antiqui Consules & bello præerant, foris puta: & juri dicundo, domi Lex XII Tabb. apud Ciceron. lib. 3. de Legibus cap. 3 *Regio imperio duo sunto iique præeundo, judicando, consulendo;* PRAETORES, IVDICES, CONSVLES *appellantor: militiæ summam jus habento: nemini parento*, &c. Ita Juvenal. Satyr. 10. vers. 36 *Prætorem* vocat, quem mox vers. 41 *Consulem* dixit. Quem locum interpretes alio trahunt, quam debebant. Postea vero; cum sæpe bellis evocarentur COSS. nec esset in urbe, qui diceret jus: peculiaris magistratus ei rei institutus est, cui proprium illud nominis esse cœpit. Quæ provincia primum unius, postea verò duorum fuit: quorum alius PRAETOR VRBANVS; alius PEREGRINVS, quod ille inter cives, hic inter cives & peregrinos diceret jus, nominatus fuit. Sed iste numerus volventibus annis ad plures crevit. Vide Onufrium Comment. in lib. 1. Fastorum ad Annum urbis 388. Lipsium in 1. Annal. Taciti pag. 29. Rosinum lib. 7. A. R. cap. 12. Sed & ad quosvis Præfectos translatum fuit hoc nomen. Asconius Pedianus in 3 Verrinam de Prætura Urbana p. 80 *Nec solum veteres omnes magistratum cui*

cui pareret exercitus, PRAETOREM *appellarunt; sed quemcunque in re prophanâ sive etiam sacrâ Præfectum.* Sic *Prætores ærarii* apud Tacitum 1. Annal. cap. 75. & 4. Histor. cap. 9. In Monumentis, PRAETOREM SACRORVM: PRAETOREM SACRIS VOLCANI &c. legimus. De origine, progressu, & augmento Prætorum vide Lipsium lib. 1. Annal. Tacit. pag. 14.15. Sithmann. in nucleo Pandectar. p. 60-64. Car. Sigon. lib. 4. de Rep. Athen. cap. 5. & Sam. Petit. Comm. ad leg. Attic. p. 25. seqq. A

¶ Prætorius, *Jus prætorium*, Cic. 1. Offic. cap. 10. *Domus prætoria*, Idem 7. Verr. cap. 56. *Cohors prætoria*, 2. in Catilin. cap. 11. *Vir prætorius*, qui prætura functus est, ut *Consularis*, qui gessit consulatum. Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 48 *Hispanias Pompejus per Afranium & Petrejum, consularem ac prætorium, legatos administrabat.* Sic *navis prætoria*, qua prætor seu dux classis vehitur, Livius lib. 29. cap. 25.

¶ Prætorium, substant. Locus seu domus publica, in quo prætor in provincia jus dicebat, ein Richthauß / oder Gerichthauß. Lege 14. C. de officio Rectoris Provinciarum: *Nulli judicum, qui Provincias regunt, in civitatibus, in quibus sacra palatia sive prætoria sunt, liceat his relictis privatorum sibi domos ad habitandum, velut prætoria, vindicare.* ¶ Et quia prætoria ista ad majestatem scilicet Romani imperii splendide magnificeque exstructa erant; factum est ut villæ omnes elegantiores & minime rusticæ *Prætoria* appellarentur. Statius lib. 1. Silv. 3, in Tiburtino Manlii, v. 25 B

- - - alternas servant prætoria ripas.

Quod imitatus Ausonius Mosella v. 286

- - - alternas comunt prætoria ripas.

Exempla alia Sueton. Augusto cap. 63, & Tito cap. 8 suppeditabit. ¶ Videtur & pro judiciali potestate, & jurisdictione *prætorium* dici. Ita enim *Prætorium Africæ, Galliarum, Italiæ, Illyrici, Orientis, &c.* in Codice & Utriusque Imperii Notitia nominantur. ¶ In castris PRAETORIVM dicebatur, ubi Imperator ipse tendebat: qui antiquis PRAETOR appellatus. Des Obersten Gezelt / oder Wohnung. Festus: *Initio* PRAETORES *erant, qui nunc* CONSVLES: & *ii bella administrabant; Quorum tabernaculum quoque dicebatur* PRAETORIVM. Vegetius lib. 3. cap. 8, ubi de dispositione Castrorum agit: *Deinde Duci* PRAETORIVM *ejusque comitibus præparatur, ac tribunis tabernacula collocantur.* ¶ Sed & ipse conventus eorum, qui accipiendis imperiis ad Prætorium accesserant, *Prætorium* appellatur auctoribus. Ita enim *Prætorium dimittere* dixit Livius lib. 37. cap. 5. Exempla Lipsius notavit lib. 5. de Rom. militia Dial. 2.

¶ Prætorium etiam dicebantur *Prætoriæ cohortes*, quas institutio Augusti habebat Imperator, custodiam corporis atque adversus subita remedium: sparsas initio per hospitia, postea junctas peculiaribus castris ad muros urbis non procul Viminali porta structis Sejani consilio. Vide Onuphrium lib. 1. Commentar. de Rep. Rom. pag. 22 *Hæc castra Prætoria*, item *Prætoriana* appellata. Quibus qui præerant *Præfecti Prætorio* appellabantur: ex equestri ordine. Mæcenatis consilio (apud Dionem lib. 52. pag. 480. quanquam id in Clemente Amerino Senatorii ordinis mutatum ex Taciti 4. Hist. cap. 68, observet Savilius Comment. de militia Romana pag. 435) unus, aliquando plures. Vide Suetonium Claudio cap. 12. Tito cap. 6. Galba cap. 15. Caligula cap. 56. Tacitum 1. Ann. cap. 24. & 4. Annal. cap. 2. & 14. Ann. cap. 51. Erant autem in hac Prætoriana militia non pedites tantùm, verùm etiam equites. Vide Tacitum 1. Annal. cap. 24. Suetonium Claudio cap. 21. item Calig. 45. & ibi Torrent. Suetonius Nerone cap. 9 *Antium Coloniam deduxit, adscriptis veteranis e prætorio.* Tacitus 4. Histor. cap. 46 *Spernunt oblatos agros: militiam & stipendia orant. Preces erant; sed quibus contradici non posset: igitur in prætorium accepit*, i. e. prætorianis asscripti. Sed plura de *Prætorio* congessit ac eruditissime illustravit vir clarissimus, Jacobus Perizonius, sua de Prætorio Disquisitione, quæ pretium operæ erit relegere, quippe iis, quæ dicta sunt, lucem singularem adfundunt, etiam Apostoli verba Philipp. 1. v. 13 planissime interpretantur. C D

¶ Prætorianus, *Milites prætoriani*, Plin. lib. 6. cap. 29, & Tacitus 2. Hist. cap. 44.

¶ Prætura, munus prætoris, & dignitas, Vogtey / Schultzenamt. *Praeturam gerere, Præturâ se abdicare*, pro deponere, übergeben. Cic. 3. in Catil. cap. 6.

¶ Proprætor, qui cum auctoritate prætoria aliquo mittitur, der mit Gewalt eines Landvoigts etwa hin verschickt wird. Vide Sigon. de antiquo Jure Provinciarum pag. 96. Cic. de Provinc. consl. cap. 7 *Res in Sardinia a proprætore gestæ.* Quod eleganter etiam dividitur *pro prætore.* Vide supra in *Plinius.*

Prævaricor, & prævaricatio, vide *Varus.*

PRAGMA, atis, Πρᾶγμα. Unde

¶ Pragmaticus, πραγματικός, der weltlicher Händel und Geschäfft erfahren ist. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 20 *Pragmatici homines, omnibus historicis præceptis, versibus denique cavere jubent, & vetant credere.* ¶ 2. Dicebantur & *pragmatici* ministri in caussis, & judiciis, Gerichtsdiener. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 59 *Disertissimi homines ministros habent in caussis juris peritos, qui pragmatici vocantur.* ¶ 3. Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 3 *Si quid pragmaticon habes, scribe*, etwas das im Regiment fürgelauffen.

PRANDEO, prandēre, prandi & pransus sum, zu Mittag essen / Mittags-Mahlzeit halten. *Olus prandere* Horat. 1. Epist. 17, 3.

¶ Pransus, der Mahlzeit gehalten hat. *Pransus paratus, Pransus potus*, vide paullo post in *Prandium.*

¶ Impransus, ungessen / Horat. 1 Epist. 15. v. 29

Impransus non qui civem dignosceret hoste.

Et Apulejus 1. Florid. *Qui nihil habet adferre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur.*

¶ Pransito, frequent. Plaut. Asin. act. 1 sc. 1. v. 18 *qui polentam pransitant.* Et Vitruvius lib. 8 cap. 3 *accumbentes viatores pransitare solent.*

¶ Prandium, quod jentaculum intervallo quodam interposito sequebatur, die rechte Mahlzeit vor / oder zu Mittage / dictum à πρὸ & ἔνδιον, quod ante meridiem capiatur, ut vult Plutarchus in Problem. Sed Isidorus lib. 20. cap. 2 *a parando* deducit: videlicet ab apparatu edendi, notatque prandium propriè dictum veteribus omnem militum cibum ante pugnam: unde est illud Ducis alloquium; *Prandeamus tanquam ad inferos cœnaturi.* Trebellius Pollio in Salonino Gallieno: *Dicunt enim militare apud prandium, quod dictum est prandium ab eo, quod ad bellum milites paret, à cinctis initum*, &c. Sed & Julius Cæsar Scaliger lib. 1. Poet. cap. 5, a *parando* deducit, quod qui pransi essent, iterum ad opus illico essent parati. Hinc vetus proverbium est, quo Varro Satyram quondam inscripsit, *Pransus-paratus*: quo, ut quidem Ausonius Popma ad Varron. explicat, monetur, paratum esse ad omnem casum oportere hominem: quo conatare in omnibus actionibus vitæ possit sibimetipsi, nec in ullo officio claudicare. Diversum ab hoc & contrarium sensum habet aliud *pransus-potus*, quod de homine dissoluto dicebatur. Cic. pro Milone cap. 21 *Adde inscitiam pransi poti, oscitantis ducis, &c.* *Prandium conficere*, Plautus Menæch. act. 3. sc. 2. v. 4. *Curare prandium*, ibidem act. 2. sc. 3. v. 16. *Ad prandium vocare*, Cic. pro Muræn. c. 34. De prandiis eorumque hora vide Marcilium ad Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 30.

¶ Prandiolum, diminut. vulg. At

¶ Prandiculum est Festi Pompeji. *Prandicula*, inquit, *antiqui dicebant, quæ nunc Jentacula.*

¶ Compransor, Cic. Philipp. 2. cap. 39 *Hunc tu agrum cum compransoribus tuis & collusoribus dividebas.*

PRASINUS, color viridis, à πράσον, porrum, grüne Lauchfarbe. *Toga parsina* Martial. *Parsina* agitatorum factio; qui & ipsi *Prasini*, Sueton. Calig. cap. 55. & Nerone cap. 22. & ibi Torrentius. Vide & supra in *Auriga.*

¶ Prasinatus, prasina indutus. Petronius Satyrico p. 73 *in aditu ipso stabat ostiarius prasinatus, cerasino succinctus cingulo.*

¶ Prasius, gemma e viridantium genere, Plinio est lib. 37. c. 8.

PRATUM, quasi protinus, & sine magno labore *paratum*, quemadmodum testantur Varro, & Columella, & Ulpianus L. 31. D. de Verb. Signif. ein Grasefeld / Wiesen. *Pratum irrigare*, die Wiesen wässern / Cicer. 3. ad Q. fratr. epist. 1. cap. 2.

¶ Pratulum. Hoc enim diminutivo ad Atticum Cic. utitur lib. 12. epist. 6, & Plin. lib. 5. epist. 6. ein Wiesgen.

¶ Pratensis, *Fungi pratenses*, Wiesenschwämlein / Horat. 2. Sat. 4, 2. *Fœnum pratense*, Columell. lib. 6. cap. 3. *Flores pratenses*, Plin. lib. 21. cap. 8. Wiesen-Blumen.

PRAVUS, a, um, curvum, distortum, recto enim opponitur. (vide *Rectus*) ungleich / krum. Vet. Gloss. *Pravæ*, σκολιαί. *Talis pravis fultus*, Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 48 der krumme Knöchel hat. Cic. Acad. lib 4. cap. 11. pr. *Interesse oportet, ut inter rectum & pravum, sic inter verum & falsum.* Et Terent. Phorm. act. 5. sc. 2. v. 6 *His nunc præmium est, qui recta prava faciunt.* ¶ 2. Transfertur ad animum, ut *Pravus homo*, schnöde. *Pravi mores*, mali & perversi. Seneca lib. 1. de ira cap. 16 *Cn. Piso fuit memoria nostra, vir a multis vitiis integer, sed pravus, & cui placebat pro constantia rigor.* PRAVUS, id est, perversi judicii, non recti & moderati. Importunus sive σκαιός. Vetus Gloss. *Pravus*, Σκαιός, φαῦλος. Gloss. Cyrilli: Σκαιός, *Scævus, oportunus.* Lege, importunus. Tacitus 1. Histor. cap. 47. extr. *Audax, callidus, promtus, & prout animum intendisset, pravus aut industrius eadem vi.* Ubi PRAVUS φαῦλος, ignavus est. ¶ *Pravior, pravius*, Ut, *quo pravius nihil esse possit*, Cic. 3. Tuscul. c. 33 *Pravissima consuetudinis regula*, Idem de Clar. Or. cap. 74. *Pravissimus homo*, Vellejus lib. 2. c. 80. qui vere lib. eod. cap. 10 dixit: *A vitiis in prava, a pravis in præcipitia pervenitur.*

¶ Prave, ungleich / krum. item verkehrt / boßhafftig. ¶ 2. Etmale, nequiter. *Prave facta*, peccata, Cicer. lib. 1. Acad. cap. 10. *Prave colere religiones*, Livius lib. 1. cap. 32. *Pravissime religiones suscipere*, Lactantius lib. 2 ineunte.

¶ Pravitas, obliquitas, deformitas. *Pravitas membrorum*, Cic. 4. Tusc. cap. 13 distortio, die Ungleichheit und Ungestalt der Gliedmassen. *Pravitas animi*, malitia, Boßheit / verkehrter Sinn. Cicer. Paradox. 3 *Pravitates animi recte vitia dicuntur.* Sallust. in

in bell. Jugurth. cap. 2 *Quo magis pravitas eorum admiranda est, qui corporis deditì gaudiis, per luxum atque ignaviam ætatem agunt, cæterum ingenium incultu atque socordia torpescere sinunt.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 21 *Quæ ista est pravitas? quæve est amentia?* PRAVITAS, id est iniquitas.

¶ Depravare, pravum efficere, corrumpere, verfälschen. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 16 *Nihil est Antipho, quin malè narrando possit depravarier*, verkehret werden. Cic. ad Brutum epist. 18 *Multi ad depravandum parati sunt.* Ac 2. de Leg. cap. 15 *Depravati mores*, id est, corrupti & perversi.

¶ Depravatio, Verdrehung / Verfälschung. Cic. 3. offic. cap. 29 *Depravatio & fœditas turpificati animi.*

¶ Depravatè, *Depravate judicare*, Idem 1. de fin. cap. ult.

¶ Indepravatus, a, um, *indepravata virtus*, Seneca Epist. 76.

PRAXIS, πρᾶξις, actio, usu communi tritum vocabulum, sed quod non facile apud probatæ Latinitatis auctorem repereris, pro quo veteres dixere *usus*, *exercitatio*, &c.

¶ Et *practicæ* dicuntur ejusmodi artes, quæ in usu & exercitatione consistunt.

PRAXITELES, statuarius insignis fuit. Scripsit volumina quinque operum nobilium in toto orbe, de quo Plinius lib. 36. cap. 5. Propert. lib. 3. eleg. 9, 16

Praxitelem Parius vindicat arte lapis.

¶ Praxitelius adject. *Non in omni marmore necesse est inesse Praxitelia capita*, Cic. de divinat. lib. 2. c. 21.

PRECIAE, arum, uvæ citius maturescentes, dictæ quasi *præcoquæ*, ut Servius interpretatur. Virg. 2. Georg. v. 95

Purpureæ, preciæque, & quo te carmine dicam
Rhetica? Weinbeeren / so zeitlich reiffen.

PRECIS, prece, ab antiquo *prex*, preces, precum, precibus, Bitt / Gebet. Terent. in And. act. 3. sc. 4. v. 22 *Nihil est preci loci relictum*, es hilfft kein bitten. Idem in Phorm. act. 3. sc. 3. v. 14 *Nullus locus relinquitur preci.* Sic, *Prece haud degenere permotus*, Tacitus 12. Annal. cap. 19. *Nec prece, nec pretio, nec gratia, nec simultate, à via rectâ oportet deduci*, Auctor ad Herenn. lib. 3. cap. 3. *Precem quotidianam* pro Oratione Dominica B. Hieronymus dixit lib. 1. Epist. 39. *Quomodo in quotidiana prece unquam diximus.* DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA &c. Sed usitatior pluralis, ut *precibus quem fatigare*, Livius lib. 1. cap. 11, est instanter orare, abbetteln. Et, *precibus infimis petere*, Idem lib. 8. cap. 2. demüthig bitten. *Preces Thyesticæ*, execrationes sunt, & diræ imprecationes, quales Thyestes in fratrem Atreum, qui trucidatos filios pro cibo Thyesti apposuerat, iratus effudit, Horat. Epod. 5. v. 86. Nam sicut Græci ἀρὰς, sic *Preces* Latini pro obsecrationibus juxta & execrationibus usurpant. Vide Lambin. ad Horat.

¶ Precor, precari: peto, opto, supplico. Vet. Gloss. *Precatur* ἱκετεύει, εὔχεται, δέεται. *Precor* ἱκετεύω, δέομαι, παρακαλῶ. Cicero pro domo sua cap. 57 *Precor, quæso & obtestor vos.* Idem 3. de Nat. cap. 34 *Bona a quibus precamur, ab iis dantibus nolle sumere, stultitia est.* Cato de R. R. cap. 134 *Bonas preces precari* dixit. ¶ Pro imprecari. *Precari dira alicui*, Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 115. einem alles böses wünschen.

¶ Precatio εὐχή: oratio ad Deum, Gebet. Cic. pro Muræna cap. 1. *Quod si illa solennis comitiorum precatio consularibus auspiciis consecrata.* Idem 2. Nat. Deor. cap. 27 *precationem & sacrificationem*; Livius lib. 30. cap. 5 *rem divinam precationemque* conjungit. *Quum pronunciassent*, inquit, *consules, rem divinam rite perfectam esse, & precationem admisisse Deos, aruspices respondere*, &c. ¶ Item δέησις petitio, intercessio. Sic *Precatione rem transigere*, Liv. dixit lib. 9. cap. 5.

¶ Precatus, us, precatu, idem. Sedulius in Lucæ 14. de Pharisæorum convivio & hydropico:

Ad quam tunc facili convenerat ille precatu.

Columbanus extrema epistola:

Ultima nunc humili concludam verba precatu.

¶ Precator, qui pro alio intercedit, ein Vorbitter. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 22 *Nemo accusat Syre te, nec tu aram tibi, neque precatorem pararis.* Servis enim ut malum ab heris effugerent, duo erant perfugia, ARA & PRECATOR. Nam qui ad aras confugerant, ibique consederant, hos nefas erat attingere. *Precatores* vero intercedendo veniam impetrabant. Sæpe horum mentio apud Plautum. Sed dignus notatu est Terentii locus Phormione act. 1. sc. 2. v. 90, quippe qui formulam precandi etiam ostendit: Iste igitur est:

- - - - ad precatorem adeam credo, qui mihi
Sic oret: NUNC OMITTE QUÆSO HUNC: CAETERUM, POSTHAC SI QUICQUAM, NIHIL PRECOR. Vide & Lindebruchium, si lubet, ad supra citatum Terentii locum, itemque Scaligerum ad lib. 4 Tibulli extr.

¶ Precabundus. Pacatus Panegyr. Theodosii cap. 36 *Manus illa submissis precabunda vexillis petiit veniam necessitatis.*

¶ Precarius, precarium, quod precibus petenti conceditur, utendum tamdiu, quamdiu patitur is, qui concedit. Itaque *precarium*, quod non proprium & nostri juris, das man erbittet oder mit Bitt erhält. Seneca de tranquillitate animi cap. 11. pr. *Non mancipia tantum, possessionesque & dignitatem, sed corpus quoque suum & oculos & manum, & quicquid est, cariorem vitam facturum, seque ipsum inter precaria numerat* (sapiens) *vivitque ut commodatus sibi, ut reposcentibus sine tristitiâ redditurus.* Opponitur *debito*. Livius lib. 3. cap. 47 *Prensare homines cœpit, & non orare solum precarium opem, sed pro debita petere.* Sic *Precarium regnum*, Curtius lib. 5. cap. 8. n. 12. & *precariam vitam* Tacitus dixit 4. Hist. cap. 76. *Animam precariam inter infensos trahere cogor*, Idem 1. Annal. c. 42. extr.

¶ Precario, ablativus, vim adverbii habens, *Precario aliquid habere*, etwas haben, so man ausgebeten oder erbeten hat. *Precario possidere*, sive *precario venire in possessionem* Cic. 3. Agrar. cap. 3 bittweise besitzen. Aurel. Victor de viris illustribus: *Servius Tullius quasi precario regnare cœpit*, hat sein Königreich erbitten müssen. Alexander M. apud Curtium lib. 9. cap. 2. extr. *Mori præstat, quam precario imperatorem esse.* Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 27 *Seu vi, seu clam, seu precario.*

¶ Precarium, substantive, pro sacrario seu templo domestico, apud Petronium legimus. Quam lectionem (nonnulli enim sollicitant) defendit & asserit Barthius in Claudiani Paneg. de 4. Consulatu Honorii v. 3.

¶ Precativus, precarius. *Pax precativa*, Ammianus lib. 17. c. 10.

¶ Adprecari, apud Horat. lib. 4. carm. od. 15. v. 28. *Rite deos prius adprecati.*

¶ Comprecari, Ter. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 65 *Abi domum ac deos comprecare*, gehe heim und ruffe GOtt an / hilff mit mir GOtt bitten. Ibidem v. 70 *Tu potius Deos comprecare.*

¶ Comprecatio. Livius lib. 39. cap. 15. *Solennis Deorum comprecatio.*

¶ Deprecari, etiam atque etiam precari, sehr bitten. Cic. de amicit. cap. 11 *Deprecatum venit ad me, ut sibi ignoscerem*, mich höchlich zu bitten. *Iratum alicujus animum deprecari*, Idem pro Fontejo cap. 12. Idem lib. 12. fam. epist. 24 *Legatos Senatus non ad pacem deprecandam, sed ad denunciandum bellum miserat.* ¶ 2. Cumque μέσον sit hoc verbum, significat interdum idem quod detestari, abominari, refugere, depellere, amoliri. Ovid. lib. 1. de Pont. eleg. 2. v. 59

Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,

ich habe einen Abscheu für dem Tode. Sic *deprecari periculum*, abwenden. Cornel. Nepos in vita Attici cap. 12. n. 2 *Tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis.* Sic, *Deprecari a se se calamitatem*, Cic. 3. Verr. c. 60 extr. hoc est, amoliri. Vide de hujus compositi natura Gellium lib. 6. cap. 16. Utramque notionem scite Justinus una sententia complexus est lib. 11. cap. 9 *Provolutæ genibus Alexandri, non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant, dilationem mortis deprecantur.*

¶ Deprecator. *Legatos, & deprecatores mittere*, Cic. pro L. Manil. cap. 12. die Fürbitte thun sollen. *Deprecator fui*, Idem ad Atticum lib. 11. epist. 8. Adde, si lubet, quæ de hoc nomine Curis nostris Posterioribus Cellarii disputantur.

¶ Deprecatrix. Asconius Pedianus in Verrin. Cic. de Prætura Urb. p. 72 *Sabinis deprecatricibus parentum bellum maritorumque finitum est.* Et Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 12 *Humanam opponit necessitatem quasi deprecatricem.*

¶ Deprecatio, ut, *Deprecatione uti*, Cic. pro Cluent. cap. 7. Idem 2. de Invent. cap. 34 *Deprecatio est, in qua non defensio facti, sed ignoscendi postulatio continetur.* Abbitte. ¶ 2. Imprecatio: Sic *diras deprecationes* Plin. dixit lib. 28. cap. 2. ¶ 3 Aversio, amolitio. Quint. lib. 1. Præfat. *Sed qua ex causa faciliorem deprecationi meæ veniam arbitrabar fore, hac accendebantur illi magis.* Sic *deprecationes* etiam dicebantur certæ voces & carmina, quibus incendiorum vis sisti & inhiberi posse aut alia ejusmodi depelli atque averti, existimabantur. Plin. eodem lib. 28. cap. 2 *Etiam parietes incendiorum deprecationibus inscribuntur.*

¶ Deprecabundus. Tacitus lib. 15. cap. 53. n. 2 *Ut subsidium rei familiari oraret, deprecabundus, & genibus Principis accidens.*

¶ *Pœna indeprecabilis*, Gellius lib. 1. cap. 13.

¶ Imprĕcor, imprecari, in malam plerumque partem accipitur: fluchen. *Diras Pompejo, quas ille mox luit, imprecatur populus*, Plin. lib. 8. cap. 7. *Imprecari debilitates, naufragia, morbos*, Quintilian. Declam. 15. extr. einem alles Ubels wünschen. ¶ Et Apulejus lib. 9. p. 228 in meliorem partem: *solito sermone salutem ei* [sternutanti] *fuerat imprecatus.* Quod etiam Pricæus ita legit p. 194. Hieronymus quoque extrema epist. 78 ad Pammachium & Marcellam: *Cui* [Papæ Anastasio] *multos imprecamur annos, ut hæreseos rediviva plantaria per illius studium longo tempore arefacta moriantur.* Einem langes Leben wünschen / daß er &c.

¶ Imprecatio. *Dira imprecatio*, Seneca 6. de Benef. cap. 35, & Plinius lib. 5. cap. 8. Grausame Verwünschung.

PREHENDO, prehendere, quod & *prendere* per Syncopen nonnunquam dicitur, ergreiffen / fassen / halten / ut, *Prehendere* vel *prendere manu aliquem*, Cic. 1. de Orat. cap. 56, einen mit der Hand

Hand ergreiffen. Et, *manum* vel *dextram alicujus prehendere*, lib. 1. de Divin. cap. 28 einen bey der Hand halten. *Prehendo hominem solum*, Terent. Phorm. act. 4. sc. 3. v. 15, ich kriege ihn allein zu mir. Seneca Medea v. 150 A

Felix Aoniam prendito virginem,

id est, duc conjugem domum: antecedens pro consequenti. Nam *prendimus* prius, quàm *ducimus*. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 89

Syrus est prehendendus atque adhortandus,

id est, compellendus orandusque. Solebant enim orantes illorum, quos compellabant, dextras prehendere. Vide post, *prensare*: & Guyetum ad allegatum Terentii locum. Nam & *Prehendere* verbum, pro rogare, ambire, supplicare, sicut *Prensare*, usurpatur, ut docent exempla a Guyeto producta.

¶ Prehensio, genus machinæ apud Cæsarem lib. 2. de B. C. cap. 10. ubi vide Hotomannum. Sed malit ibi Lipsius legere *Pressio*, lib. 2. Poliorcet. Dial. 4.

¶ Prehenso, prehensare, & *prenso*, prensare, frequent. studiose prehendere. *Prehensare alicujus manum*, Tacitus lib. 14. cap. 10. n. 2. ¶ 2. Item ambire, per blanditiam poscere. Nam Candidati, sive honorum petitores, cum se suffragatoribus commendare vellent, eorum dexteras apprehendebant. Vide Plutarch. Coriolano pag. 219. & sequent. itemque Auson. Gratiarum actione, & Mamertinum Panegyrico Juliani cap. 16. nec non Tertullianum de pœnitentia cap. 11. & Cyprian. ad Donatum. Græci *δεξιοῦσθαι* dicebant: Euripides Iphigenia in Aulide pag. 337. Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 1 *Prensat unus P. Galba sine fuco ac fallaciis, more majorum negatur. Prensat*, id est, ambit Consulatum. Liv. lib. 1. cap. 47 *His muliebribus instinctus furiis Tarquinius, circumire & prensare minorum maximè gentium patres &c. Prensare*, id est, orare regnum ambiens. B

¶ Prensatio, Bewerbung. Cic. ad Attic. lib. 1. Epist. 1 *præpropera prensatio*, id est, festinata petitio honorum.

¶ Prehensibilis, unde

¶ Imprensibilis. *Veritas imprensibilis*, Gellius lib. 11. c. 5.

¶ Apprehendere, ut *Manum alicujus apprehendere*, Cic. pro Quintio cap. 31. & *aliquid manu*, Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 65. bey und mit der Hand ergreiffen/ erwischen. *Apprehendere morsu*, Plin. lib. 11. cap. 24. mit den Zähnen fassen. Sed apud Cæsar. lib. 3. de B. C. cap. ult. *Militibusque expositis Pharum apprehendit, atque ibi præsidium posuit*; Apprehendit, est, *occupat*. Similiter Virgil. Æn. 2. v. 322

- - - - *quam prendimus arcem?*

¶ Poetæ & hic contractionem amant. Silius lib. 16. v. 373

- - - *nisusque apprendere primos.*

Et Statius 3. Silv. 4. v. 43

- - - *apprensa traxisset fortius urnâ.*

¶ Apprehensibilis. Tertullianus adversus Valentin. cap. 11. *Filium constituunt apprehensibilem Patris.* C

¶ Inapprehensibilis. Ibidem: *Inapprehensibile ejus, perpetuitatis est caussa: apprehensibile autem non perpetuitatis, sed nativitatis & formationis.* Et Paullinus Nolanus epist. 32. n. 20 *Jam constat, quomodo videas invisibilem, & inapprehensibilem comprehendas.*

¶ Comprehendere, begreiffen/ umbringen. Terent. Eun. act. 5. sc. 1. v. 20 *Comprehendi jube, quantum potest*, heiß ihn gefangen nehmen/ ie ehe/ ie besser. Sic, *Captum & comprehensum aliquem tenere*, Cicer. 3. Catilin. cap. 7 *Manu comprehendere*, mit der Hand fassen. *Animo celeriter comprehendere*, Cic. 2. de Orat. cap. 31. bald fassen und verstehen. *Mente comprehendere*, 3. Nat. D. cap. 8. extr. *Cogitationibus*, Idem pro Flacco cap. 28. *Memoria comprehendere*, Idem 5. Tuscul. cap. ultimo.

¶ Comprehensibilis, e, begreifflich. Cic. 1. Acad. cap. 11. *Visum, cum ipsum cernitur, comprehensibile.* Et Arnobius lib. 1. p. 37 *involutæ & vix ullis comprehensibiles caussæ.*

¶ Incomprehensibilis, contrarium. Corn. Celsus præfat. *Incomprehensibilis natura est.* Columella præfat. lib. 10 *Incomprehensibilis arenæ parvitas.*

¶ Incomprehensus, idem fere. Cicer. 4. Acad. cap. 30 pr. *Quæ nos incomprehensa, & non percepta dicimus.* Et Prudent. apoth. v. 816 *incomprensa virtus.* D

¶ Comprehensio, Begreiffung. *Comprehensionem & ambitum verborum*, Cic. periodum dixit de Clar. Orat. cap. 44.

¶ Deprehendere, est ex insperato opprimere, tenereque, ne possis elabi, überraschen/ ertappen. Silius lib. 16. v. 564 consueta poetis syncope:

- - - *Volucresque vaga deprendere nube*

Adsuetus jaculis.

Virgil. 8. Æn. v. 247. de Caco:

Ergo insperata deprensum in luce repente,

Inclusumque cavo, &c.

Priap. Carm. 67

Quodque sit ex illis, mihi tu deprensus in horto

Fur dabis.

Et eleganter Florus lib. 3. cap. 12. *Per alias vias Macedonia deprensa est.* Tacitus Agricola cap. 7. *Agricola, nuncio affectati à Vespasiano imperii deprehensus, ac statim in partes transgressus est.* Sic, *Deprehendi in adulterio*, Cic. 2. de Orat. c. 68. *Deprehendi pro mœcho*, ertappet werden/ Terent. in Eun. act. 5. sc. 5. v. 18. Egregie Seneca Epist. 43 *Sic vivimus, ut deprehendi sit, subitò aspici. Quid autem prodest, recondere se, & oculos hominum, auresque vitare? Bona conscientia turbam advocat, mala etiam in solitudine anxia, & solicita est.* Præcipuè tamen nautæ dicuntur deprehendi, quos tempestas oppressit. Catullus Epigr. 25. ad Thallum:

- - - - *velut minuta magno*

Deprensa navis in mari vesaniente vento.

Virgilius Æn. 5. v. 52 *Argolicove mari deprensus.* Horatius lib. 2. Od. 16. *Otium Divos rogat in patenti*

Prensus Ægæo.

Vide & Servium ad allegatum locum Virgilii.

¶ Deprehensus, ut, *Scelus manifestum atque deprehensum*, Cic. 3. in Catilin. cap. 5.

¶ Indeprehensus, indeprensus. Prudent. Hamartig. v. 141. *indeprensa retinacula cæcis locis prædæ opponere.*

¶ Deprehensio. Cic. pro Cluent. cap. 18 *Manifesta veneni deprehensio.* Adde Leg. 7 Dig. de Furtis, ubi *deprehensione furem manifestum fieri* dicitur.

¶ Deprehensibilis, Indeprehensibilis. *Error indeprehensibilis*, Quintil. Declamat. 4. p. 52.

¶ Reprehendere, manu injectâ retinere, retrahere, zurück halten. Plaut. Milite act. 1. sc. 1. *Vel illæ, quæ me heri pallio reprehenderunt.* Phædrus fab. 89

Quem si occuparis teneas elapsum semel

Non ipse possit Juppiter reprehendere.

Cic. 4. Acad. cap. 45. *Revocavit virtus vel potius reprehendit manu.* Sic *reprehendi* fugitivi dicuntur, cum è fuga retrahuntur. Curt. lib. 4. cap. 14, 2. *reprehensos ex fuga Persas* &c. ¶ Hinc *reprehendere* pro cohibere, reprimere. Terentius dixit Adelph. act. 4. sc. 4. v. 3

Sensi illicò ad illas suspicari, sed me reprehendi tamen.

Ita enim rectè ex MSStis edidit Lindebruchius, & tuetur Gulielmius lib. 3. Verisimilium cap. 9. Et ita in versu veteri, quem D. Hieronymus laudat lib. 2. Epist. 15. & Epist. seq. *Ægre reprehendas, quod sinis consuescere.* ¶ 2. Sed alicujus *factum reprehendere*, est accusare & increpare, straffen. *Reprehendi in aliquo vitio*, Cicero Partit. Orat. cap. 37. Sic *Reprehendere facilius est quam imitari.* Vide *Carpo*. Sallust. orat. 1. ad Cæs. *Plerique mortales ad judicandum satis ingenii habent aut simulant, veruntamen ad reprehendenda aliena facta, aut dicta, ardet omnibus animus.*

¶ Reprehensio. *Abesse a reprehensione*, Cic. 10. fam. epist. 23. pr. nicht zu schelten seyn. *Reprehensionem incurrere*, in Straffe gerathen/ Cic. principio de Finibus.

¶ Reprehensor. *Delicti reprehensor*, Ovid. 17. Epist. v. 219. *Factum reprehensore caruit*, Val. Maxim. lib. 6. cap. 3. n. 9.

¶ Reprehensare, frequentativo Liv. utitur lib. 2. ab urbe cap. 10. *reprehensans singulos.*

¶ Irreprehensus. Ovid. 5. Trist. eleg. 14.

¶ Reprehensibilis, straffbar. Ut, *reprehensibilis ebrietas*, Salvianus lib. 4. de Gubern. D. pag. 141. Usus & Vulg. Interpres ad Galat. 2. v. 11.

¶ Irreprehensibilis, contrarium. Arnobius lib. 2. p. 53 *irreprehensibiles vivimus.* Hieronymus Epist. 16 ad Celantiam p. 38 *vitam suam irreprehensibilem exhibere.*

¶ Porro ut hoc moneantur studiosi, meminerint orthographiam in hoc verbo, & compositis ejus, liberam esse, & scribi juxta *præhendo*, *appræhendo*, &c. & *prehendo*, &c. Eruditissimo Camerario tamen *præhendo* præ altero placuit: quod ex *præ* & antiquo inusitato *hendo*, sive fendo compositum esset.

PRĒLUM vel *Prælum*, prima producta, trabs in torculari, quâ uva calcata premitur, ut Servius interpretatur, der Kelterbaum/ Pressestock. Vitruvius lib. 6. cap. 9. *Torcular, si non cochleis torquetur, sed vectibus & prelo premitur, ne minus longum pedes XL constituatur.* Virgil. lib. 2. Georg. v. 242 *Colaque prelorum* &c.

¶ 2. Prela etiam vestibus adhibebantur, ne nitorem amitterent. Nam quibus foris utebantur vestibus, eas nitoris studiosi arcâ condere, & pondere imposito premere solebant, ut splendescerent. Seneca de tranquillit. animi cap. 1 *Non ex arcula prolata vestis, non mille ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa* &c. Tormenta vocat, quæ *Prela* alii dixerunt. Martialis lib. 2. Epig. 46

Sic tua suppositis pellucent prela lacernis:

Sic micat innumeris arcula synthesibus.

Claudianus Epithalamio Palladii v. 100

- - - - *legemque capillo*

Reddit, & ornatum formæ, prælisque solutâ

Mira Dionæa sumit velamina telæ.

Ammianus *Pressoria* vocat: vide infra in *Premo*.

¶ 3. Item, eine Druckerpreß. Sic *Prelo subjicere scriptum* dicimus, eine Schrifft drucken lassen/ 2c.

PRĔMO,

PREMO, pressi, premere, inniti alicui rei cum pondere, drucken/ beschweren/bedrängen/entgegen seyn/ängsten/ut, Virgil. 10. Æn. v. 495 *Lævo pressit pede exanimum.* Metaphorice, *Onere susceptarum rerum premi*, Cic. lib. 5. fam. ep. 12. *Invidia & odio premi*, Idem lib. 1. de Orat. cap. 53. Et, *Ære alieno premi*, Idem lib. 7. ad Attic. epist. 3. in Schulden stecken. *Angustiis premi*, Cæsar 3. Gall. B. cap. 18. in Nöthen seyn. ¶ 2. *Premere* etiam est superare, antecellere. Statius lib. 1. Silv. 2. v. 115 A

- - - - - quantum Latonia nymphas
Virgo premit, quantumque egomet (Venus) *Nereidas exsto.*

Nam qui supra est, alios premit. Palladius de insitione v. 69

Mespilaque exarmat pugnacibus horrida membris,
Et mala tranquillo cortice Vota premit.

Premit, id est, opprimit, vincit. Barth. ad Stat. Silv. pag. 68. ¶ 3. Significat & occultare, tegere, vertuschen. Sic Virgil. 9. Æn. v. 612 *caniciem galeâ premi* dixit. Idem, *premit altum corde dolorem.* Severus in Ætna v. 205

- - - - tantum premit omnia tetra
Congeries operis, saxorum & putris arena.

Horat. 3. Carm. Od. 4. v. 18

- - - - Ut premeres sacrâ
Lauroque collatâque myrto
Non sine Diis animosus infans. B

Plin. Panegyrico Trajani cap. 62 *Non jam dissimulandus est amor, ne noceat: non premendum odium, ne prosit*, id est, tegendum, occultandum. ¶ 4. Est & Verbum venatorium *premere* pro persequi, instare, urgere. in das Garn jagen. Virgil. 1. Æneid. v. 328

Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

Idem Georg. 3. v. 413

Ingentem clamore premes ad retia cervum.

Isidorus lib. 10 *Quatuor sunt venatorum officia:* VESTIGATORES, INDAGATORES, ALATORES, PRESSORES. ¶ 5. Quin & equestre verbum est: Nam *premere habenas* dicimur, cum tenemus adductas: *dare* contra, cum immittimus. *Premere*, den Zügel an sich halten: *dare*, schiessen lassen. ¶ 6. Imo & militare: Cæsar 3. de B. C. cap. 46 *Pompejani hoc insolentiùs atque audacius nostros premere & instare cœperunt*, verfolgen/ nachsetzen. Seneca Epist. 22 *Si a tergo hostis instaret, si equidem adventare suspicareris, & fugientium premere vestigia. Fit hoc, premeris: accelera & evade.* Nepos Miltiade: *Hic cum crebri afferrent nuncii, male rem gerere Darium, premique a Scythis, &c.* id est, in angustias cogi, ut elabendi copia temere haud sit. ¶ 7. Hinc eleganter ad Disputantes etiam transfertur verbum, cum adversarios eo argumentis redigunt, ut quod reponere possint, non habeant. Cicero 1. Tusc. cap. 7 *Quoniam me verbo premis, posthac non ita dicam.* Et ibidem cap. 36 *Hoc premendum etiam atque etiam est argumentum*, id est, urgendum. ¶ 8. Est & Venereum verbum. Caligula apud Suetonium lib. 4. cap. 25 *Noli uxorem meam premere. Premere* est protervius nequiusque attrectare. *Subagitare* Terentius dixit, de quo vide supra in *Ago.* ¶ 9. Nepos Agesilao: *Interim accidit illa calamitas ad Leuctra Lacedæmoniis: quo ne proficisceretur, cum a plerisque ad exeundum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit;* PREMERETVR, id est, urgeretur, impelleretur hortando. C

¶ Pressio. Cyrilli Gloss. *Pressio*, πίλησις, ἡ σφίξις. Vitruvius lib. 10. cap. 8 *propius centrum pressiones habuerit:* & post paullo: *pressionibus artis.*

¶ Pressus, ûs, nomen pro compressione, Cicer. lib. 3. de oratore.

¶ Pressus, a, um, *Pressus sermo: pressa oratio*, quæ copiosæ, elatæ, tumidæ sonoræque opponitur. Plin. lib. 1. Epist. 16, *In concionibus eadem, quæ in orationibus vis est, pressior tamen, & circumscriptior, & adductior.* Idem eodem libro Epist. 8 *Etiamsi stilus ipse fuerit pressus demissusque.* Idem lib. 2. Epistol. 19 *Quotusquisque tam rectus auditor, quem non potius dulcia hæc & sonantia, quam austera & pressa delectent.* Idem 7. Epist. 9 *Pressus sermo purusque ex epistolis petitur.* Et Epistola 12 *Cum suspicarer futurum, ut tibi tumidius videretur, quod est sonantius & elatius; non alienum existimavi, ne te torqueres; addere statim pressius quiddam & exilius, vel potius humilius & pejus, vestro tamen judicio rectius.* Et Apulejus lib. 5. p. 163 *cogitationibus pressioribus instructa*, id est, non solutis, dubiis, sed certis & ad propositum exsequendum firmiter directis. D

¶ Presse, adverbium, kurtz und eingezogen. Contrarium est abundanter, ut, *presse & anguste aliquid definire*, Cic. in Oratore c. 33. *Attenuate presseque dicere*, Idem de Clar. Orat. cap. 55. *Agere presse, pressius.* Cicer. lib. 4. de Finib. cap. 10. *Mihi vero placet agi subtilius, &, ut ipse dixisti, pressius.*

¶ Pressulus, diminutiv. a Pressus. Apulejus 2. Florid. post init. *tereti ambitu, pressula rotunditate.*

¶ Pressule, adverb. Idem lib. 10. Metamorph. p. 248 *exosculata pressule.* Ibidem p. 254 *adhærens pressule.*

¶ Pressura, das Drucken / ein Druck. Plin. 18. cap. 31 *Pressura una culeos XX implere debet*, So viel man auff einmahl keltert und auspresset. Et Columella lib. 12. cap. 36 *Post primam pressuram vinaceorum.* Tralate Lactantius lib. 5. cap. 22 *Deus pressuræ verberibus defluentem corrigit disciplinam.*

¶ Pressorium, vas, in quo aliquid premitur, ein Tretfaß / apud Columellam 12, 18. Vet. Gloss. *Pressorium*, πιεστήριον, πατήριον. Pro prelo vestiario usus Ammianus lib. 28. cap. 22.

¶ Presso, pressare, frequent. Virgil. 3. Georg. v. 99

Frustra pressabimus ubera palmis.

Statius 6. Thebaid. v. 347

- - - dubites, uter effera presset
Frena magis.

¶ Apprimere, andrucken/ an etwas hart halten. Plin. lib. 26. c. 1 *Cute ossa ad carnes apprimente*, scil. in elephantiasi. *Corpori apprimi*, Idem lib 24. cap. 9.

¶ Comprimere, zusammen halten/ zusammen drucken. *Animam comprimere*, Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 28. den Athem an sich halten. *Comprimere manus*, die Hände an sich halten/ id est, continere à lascivis attrectationibus, Idem in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 9. *Manibus compressis sedere*, dixit Livius lib. 7. cap. 13, pro, esse otiosum, die Hände in den Schoß legen und müßig seyn. Sed, *Famem, audaciam, alicujus conatus, furorem, rabiem comprimere*, est cohibere, wehren / steuren / inhalten / Cicer. & Liv. passim. ¶ 2. *Comprimere aliquam*, id est, stuprare. Livius lib. 1. cap. 4 *Vi compressa Vestalis.* ¶ 3. Est & medicorum verbum, pro sistere, adstringere, verstopffen: cui contrarium *fundere*, fliessend machen. Celsus Præfatione: *Quoniam si compresserit aliquem morbus, aut fuderit, quilibet etiam imperitus videt.* Subaudi *corpus* vel *alvum.* Idem ibidem: *Quid autem compressum corpus resolvat, quid solutum teneat, si a ratione tractum est, rationalis est Medicus.* Paullo post: *compressos fluentesque morbos* dixit, qui vel compriumunt vel fundunt aut solvunt: welche verstopffen oder einen Durchfall verursachen.

¶ Compressus, particip. & nomen. Unde Comp. *compressior.* Celsus lib. 2. cap. 11 *compressioris oris*, de vase, cujus angustum orificium est. Nec alio fere sensu Plinius lib. 17. cap. 11 *compressiore ore* dixit de angustiore scrobis aditu.

¶ Compressus, nomen subst. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 29 *Virgo ex eo compressu gravida facta est.* Adde Plautum Amphitr. Prol. v. 109.

¶ Compressio, Zusammendruckung. Proprie Vitruvius lib. 7. cap. 8. extr. *Cum in pannum infunditur, & manibus premitur, aurum compressione coactum intra, purum invenitur.* Ad rerum in stilo arctationem Cicero de Clar. Orat. c. 7 eleganter applicuit, de Alcibiade, Critia, Theramene differens: *Grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves, & ob eam ipsam caussam interdum subobscuri.* ¶ De stupro vi oblato Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. c. 34 *qui ex compressione matrimonium fecerat.*

¶ Compresse, adverbium, *Dialectici compressius loquuntur*, id est, angustius, brevius, sie machen weniger Wort. Cic. de finib. lib. 2. cap. 6.

¶ Deprimere, unter sich drucken / ut, *Lances in libra deprimuntur ponderibus impositis*, quemadmodum Cicero Tusc. 5. cap. 17 de Critolai libra: *Cum in alteram lancem animi bona imponat, in alteram corporis & externa; tantum propendere illam boni lancem putat, ut terram & maria deprimat.* Tralate, *Depressa veritas*, pro Cluent. cap. 65. unter die Füsse getreten. *Sedata & depressa vox*, Rhet. ad Herenn. lib. 3. cap. 12. eine leise und gedämpffte Stimm. *Deprimere navem*, versencken/ Nepos Conone cap. 4.

¶ Depressus, depressior. ut *Ædes depressior*, Plin. lib. 10. epist. 58. Niedrig. *Locus depressior*, Columella lib. 1. cap. 5. tieff. *Aqua depressior*, Ulpianus Lege unica § 3 D. Ne quid in flum. publ. das tieffer fliesset.

¶ Depresse, adverb. cujus Comparativus apud Columellam est, *depressius pastinare*, lib. 4. cap. 1. & lib. 11. cap. 3. tieffer hacken.

¶ Depressio. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20 *Sol semper velut a quadam imæ depressionis senecta in altitudinem suam ut in robur revertitur juventutis.*

¶ Exprimere, est premendo elicere, ausdrucken. *Exprimere oleum*, Plin. lib. 12. cap. 21. auspressen: *Liquorem* ibidem, Safft ausdrucken. *Exprimere literas*, Cic. 1. Offic. cap. 37. extorquere. Sic, *Deditio necessitate expressa*, Liv. lib. 8. cap. 2. *Exprimere tabella alicujus effigiem*, Martial. lib. 1. epigr. 110. einen abmahlen/ abconterfeyen. Sic Cic. 3. offic. cap. 17 *Nos veri juris germanæque justitiæ solidam & expressam effigiem nullam tenemus.* Idem pro S. Rosc. cap. 16 *Expressam imaginem vitæ quotidianæ in Comœdiis videre.* Et, *Verbum verbo exprimere*, Idem 3. de Fin. cap. 4. Et, *Verbum de verbo expressum extulit*, Terent. in Prol. Adelph. von Wort zu Wort darthun. *Exprimere aliquid oratione*, Cic. 2. de Orat. cap. 43. *Versibus*, Idem 1. de Divin. cap. 36. est significanter & expresse loqui, klar und deutlich darthun.

¶ Expressus participium, ut nomen comparationis patiens. *Expressum signum*, Plin. Junior lib. 3. epist. 6, ein wolausgedruckt

druckt Bild. Idem, *Expressius exemplar antiquitatis*, lib. 5. ep. 15. Et avunculus lib. 10. cap. 42 *expressior loquacitas.* Sic *expressior sermo*, Quintil. lib. 1. c. 1. extr.

¶ Expresse, adv. ausdrücklich. *Expresse dicere*, Plin. lib. 2. Epist. 14. *Expressius* comparativ. vide supra in *Deitas*, & apud Ambros. 2. de Offic. cap. 1. extr. Et Augustinus lib. 11 de Trinit. cap. 4 *tanto expressius formatur acies.*

¶ Expressim, idem. Paullus JC. Lege 98 Dig. de Solution. & liberat. § 5, *Si hoc ipsum expressim agebatur.*

¶ Expressio, das Ausdrücken / oder Durchseigen. Palladius Junio cap. 7 *Nobilius mel erit, quod ante expressionem secundam, velut sponte profluxerit.* Vitruvius lib. 1. cap. 1. *librata planitie expressionibus.*

¶ Imprimere, eindrücken / einbilden / einsetzen. ut, *Imprimere sigillum annulo*, Cic. 4. Acad. c. 26. das Siegel auffdrücken. *Imprimere vestigium*, pro Cæcin. cap. 27. *Notitiam Deorum impressit in omnium animis natura*, Idem de nat. Deor. lib. 1. c. 16. *Dedecus imprimere Reipubl.* Idem in 5. Philippica cap. 6.

¶ Impressio, impetus, ein Nachdruck. *Impressionem facere in hostes*, Livius lib. 2. cap. 30 auff den Feind zudringen / einen Einfall thun. *Vi atque impressione aliquem evertere*, Cic. 5. fam. ep. 2. Et, *nummorum impressiones*, Augustinus 2. de Doctr. Christiana c. 25. Gepräge. ¶ 2. *Impressiones* etiam vocantur inflammationes in aere, Meteora, Entzündungen in der Lufft / Feuerzeichen / cujusmodi sunt, scintillæ volitantes, capræ saltantes. Vide *Meteoron.*

¶ Impresse, adverb. *Alte & impresse recogitare*, Tertullian. de Exhort. Castit. cap. 3. tieff nachsinnen. *Impresse demandare*, Idem 3. adv. Marcion. cap. 8. *Ut impressius dixerim*, Idem de Carne Christi cap. 12. Adde Salmas. de Pallio p. 344.

¶ Interprimere. Minuc. Felix in Octavio p. 93. ed. Ouzel. *Quod colunt, & interprimunt*, id est occultant. Vide Elmenhorst. ad h. l.

¶ Opprimere, überfallen / übereilen. *Opprimere armis Rempubl.* Cic. 4. fam. ep. 3. *Opprimi invidia*, 2. in Catil. c. 2. *Dolore*, Idem 4. fam. ep. 6. *Criminibus* 3. Verrin. c. 7. gedruckt und beschweret werden. *Opprimere aliquem imprudentem*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 3, 23. *Nox opprimit, oppressit*, die Nacht hat uns überfallen / Cic. de Senect. c. 14. Absolute hoc verbo, pro in flagitio deprehendere, Plaut. usus Casina act. 5. sc. 4. v. 17.

¶ Oppressio, ut, *Legum & libertatis oppressio*, Cic. 3. Offic. cap. 21. Unterdrückung. Et, *per oppressionem eripere*, Terent. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 30.

¶ Oppressus, ûs, idem. Sidonius lib. 9. epist. 11 sub fin. *saxei montis oppressu.*

¶ Oppressor, qui opprimit. Cicero ad Brutum epist. 16, *oppressores dominationis.* Nazarius Panegyr. Constantini cap. 31 *Ludibriis oppressoris sui auspicari libertatem juvabat.* Unterdrücker.

¶ Perprimere, valde premere. Horatius Epod. 16. v. 38

Inominata perprimat cubilia.

Adde Ovid. lib. 1. de Arte am. v. 394.

¶ Reprimere, cohibere, coërcere, zurück halten / dämpffen. Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3, 8. *Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi*, steure deinen Zorn. Cic. 2. de Legib. cap. 17 *Reprimam me, neque insequar longiùs*, id est, continebo, ich will an mich halten. *Reprimere hominum conatûs*, 4. in Verr. c. 26. hindern und wehren. *Furorem alicujus reprimere*, Idem pro Sextio cap. 44. *Impetum cujus reprimere*, Idem 3. de Leg. cap. 12. *Ferocitatem reprimere*, 2. Offic. cap. 11.

¶ Repressor, qui reprimit. *Repressor cædis quotidianæ*, Cicer. pro Sextio cap. ult. Der wehret und steuert. *Repressor tributorum*, Eutropius lib. 10. cap. 8. de Juliano. Der die grossen Auflagen mindert.

¶ Represse, adverb. Ammianus lib. 29. cap. 14. [Vales. p. 560] *Nec tamen post hæc tam pœnitenda repressiùs actum est vel pudenter.* mit mehrerm Einhalt.

¶ Supprimere, unterdrücken / dämpffen. ut, *Supprimere famam alicujus rei*, Liv. lib. 5. cap. 1. *Supprimere ægritudinem*, Cic. in Tuscul. 3. c. 31. *Supprimere hostem insequentem*, reprimere est, seque recipere, cogere, Cæs. 1. de B. C. cap. 45. *Supprimere pecuniam*, peculiari locutione, apud Ciceronem, est occultare, & dolo malo retinere, Geld beylegen und listig verstecken und behalten: Sic enim pro Cluent. cap. 26 *Capit*, inquit, *hoc consilium, ut pecuniam quibusdam judicibus polliceatur, deinde eam supprimat.*

¶ Suppressus, gedämpfft / niedergedruckt. *Dicere voce suppressa*, Cic. pro Sylla cap. 10. id est, submissa, mit halber Stimm. Idem in Oratore c. 25 *Erit ut voce, sic etiam oratione suppressior.*

¶ Suppressio, *Nocturnas suppressiones*, Plin. 27. cap. 10. vocat id malum, cum per somnum spiritus supprimitur, & vox adimitur, das Drucken im Schlaff / Vide *Ephialtes, Incubus.*

PRESBYTER, eri, πρεσβύτερος, senior, Germanica vox inde videtur facta, ein Priester. Presbyteri enim inter gradus & ordines ecclesiasticos, ut notum est. Eosdem non habuisse cum Episcopis eandem plenitudinem Jurisdictionis olim, erudite docuit M. Ant. de Dominis lib. 2. de Reg. Eccles. cap. 3. n. 9. & lib. 5. cap. 3. n. 10.

¶ Archipresbyter, Hieronym. epist. 4. ad Rusticum.

¶ Compresbyter. Augustin. epist. 228.

PRESTER, eris, πρηστήρ, viperæ species est, quæ & *Dipsas* & *Causus* dicitur, a continua & inexstinguibili siti, quam excitat in illis, qui ab ea sunt commorsi, eine gifftige Otter. Lucan. lib. 9. v. 725

Oraque distendens avidus spumantia prester.

¶ 2. Est & fulminis comburentis species *prester*, Plinio lib. 2. c. 48. Aristoteles ἀναφύσημα vocat.

PRETIUM, quod datur pro re coemta, Kauffgeld / Lösegeld / *Ager magni, majoris pretii*, Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 12 ein Acker / so mehr gilt / als er werth ist. *Homo parvi pretii*, Cic. ad Quint. frat. lib. 1 epist. 2. Contra, *homo magni pretii*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 6. v. 3. Et, *Opera parvi pretii*, Ter. in Hecyr. act. 5. sc. 3. pr. *Pretium arti suæ statuere*, Idem Prologo 2. Hecyr. v. 41. seine Kunst theuer halten. *Pretio suo emere, coemere, mercari*, um oder für sein Geld kauffen. *Magno, parvo pretio aliquid vendere*, um groß / geringe Geld verkauffen. ¶ 2. Significat & mercedem, Lohn. Ter. Andr. act. 3. sc. 5. v. 4 *Pretium ob stultitiam fero.* Et, *Pretium pro benefactis reddere*, id est, gratiam, Plaut. Capt. 5. sc. 1. v. 20. *Pretio & mercede ducit ad aliquid faciendum*, Cicero in offic. lib. 2. c. 6. *Pretium operæ*, seu *operæ pretium*, Cic. 4. Catilin. c. 8. pr. der Mühe werth. Vide *Opera.* Plinius id lib. 8. epist. 6 *pretium curæ* dixit, das der Sorge wol werth ist. *In pretio pretium nunc est &c.* Ovid. 1. Fast. v. 217. Itaque hoc significatu *Pretium* in utramque partem sumitur & *præmium* æque & *pœnam* notat. Vide Donatum ad illum, supra de Andria citatum locum. Pro *pœna* usus & Horatius est lib. 3. Od. 24 *Et peccare nefas, aut pretium est mori.* Ovid. lib. 10. Metam. fab. 14 *Mors pretium tardis.* Juvenalis Sat. 13. v. 105 *Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.*

¶ Pretiosus, um, quod multi pretii est, köstlich / so viel werth ist / ut, *Vestis pretiosa*, Cic. 2. Philipp. c. 27. *Horti pretiosi*, Declam. in Sallust. *Non minor voluptas percipitur ex rebus vilissimis, quam ex pretiosissimis*, Cic. de finib. lib. 2. c. 28. *Fulvo pretiosior ære*, Ovid. 1. Metam. v. 115. ¶ *Emtor pretiosus*, einer der theuer kaufft / sumtuosus, Horatius 3. oda 6.

¶ Pretiose, adverb. *Vasa magnifica & pretiose cælata*, Cic. 2. de Invent. cap. 40. *Omnia largius & pretiosius compensare*, Paullin. Nolan. epist. 11. [al. 5.] n. 4.

¶ Pretiositas. Atejus Capito apud Macrobium lib. 7. cap. 13 *annuli pretiositas.*

¶ A *Pretium* veteres fecere *pretiare*, quo Symmachus utitur: unde *adpretiare, depretiare. Pretiare*, est habere in pretio:

¶ Appretiare, pretio æstimare. Vers. Vulg. Matth. 27. v. 9 *pretium appretiati*, Gr. τετιμημένου. Usus & Rufinus est in Expos. Symboli.

¶ *Depretiare*, de pretio imminuere, dehonestare. Vide Savaron. ad Sidon. lib. 2. Epist. 10. Tertullianus Apolog. c. 45 *Epicurus omnem cruciatum doloremque depretiat.* Et lib. 1. ad Uxor. c. 3 *Quod necessitas præstat, depretiat ipsa.* Paullinus Nolan. Carm. 22. sive Epithal. Juliani v. 56 *Vilescit pretio depretiatus homo.* Et Sidonius Carm. 22. v. 203

Depretiata suas turpant pigmenta figuras.

¶ Depretiator. Tertullianus 4. adv. Marcion. c. 29 *Depretiator operum & indulgentiarum.*

¶ Interpretium est lucrum inter emtum & venditum, ut si, quod pretio unius aurei emtum est, illud postea duobus aureis vendidero, interpretium erit unus aureus. Der Profit am verkauffen. Vide Valesium in Ammiani Marcellini lib. 28. c. 1. [Grut. c. 5] p. 511 seq. qui ita Marcellini verba, *interpretii compendium*, interpretatur. Gloss. Vet. *Interpretium*, παράκηλον, subaudi τίμημα, eodem Valesio monitore. Lege etiam integrum locum Ammiani, qui sui interpres ipse est.

¶ Manupretium, vide supra in *Manus.*

PRIAMUS, Πρίαμος, Laomedontis, Trojani regis, filius, & ipse rex Trojæ, cum bello a Græcis capta ea urbs & diruta fuit. Felix L. filiis pater: quos XVII ex justa uxore (Homerus XIX ponit) cæteros ex pellicibus habuit. Vide Homerum Iliad. ω: & Ciceron. 1. Tuscul. Qu. cap. 25. Nomen ab eventu habuit, quod puer ab Hercule captus, auro redemtus fuisset. Πρίαμαι enim significat *emo.* Antea *Podarces* dictus fuit, teste Lycophrone. Ovid. l. 3. de arte v. 439 *Troja maneret,*

Præceptis Priami si foret usa senis.

Cicer. 1. Tusc. c. 35 *Priamum tota progenie orbatum, quum ad aram confugisset, hostilis manus interemit.* Seneca in Troade v. 54

ille tot regum parens
Caret sepulcro Priamus, & flammâ indiget,
Ardente Trojâ.

¶ Priameius, quinque syllab. *Sceptrum Priameia*, Virg. 7. Æn. v. 252. *Conjux Priameia*, Ovid. 13. Metam. 404.

¶ Priamides, Πριαμίδης, patronym. *Hector, Deiphobus Priamides*, Virg. 6. Æn. v. 494.

PRIAPUS, Deus fuit Lampsacenus Hellesponti, qui hortos tuetur, πρίαπος. Lepidam fabulam de Priapo in Vestam dormientem accenso, rejectoque a Dea rugitu asini excitata, quam ob caussam Lampsaceni asinum Priapo in ultionem & pœnam immo-

immolare cœperint, Lactantius lib. 1. c. 21. & Ovid. 6. Faftor. v. 321. & feqq. narrat: qui tamen, quod hic de Vefta narrat in lib. 1. Faftor. v. 414, *Lotidi* nymphæ tribuit. Eum etiam portubus præesse, ex Epigr. veteri patet, ubi ὁ Πρίηπος ὁ λιμενίτης appellatur. Ejus templum Romæ in Exquiliis erat, ubi nunc Pasquini ftatua. Camerar. Cent. 1. Hor. fubcif. cap. 66. Sed erat præcipue fpurcitiei Deus, & pudenda notabat. Unde ¶ 2. accipitur pro pene five membro virili, ex quo lafcivi bibebant, hinc dicti *drillopotæ*. Lambin. ad Juvenal. Sat. 2. v. 14. A

¶ Priapejus, a, um, adjectiv. Ut, Priapeia carmina: quo nomine libellus legitur, qui varios in Priapum lufus continet, male a quibusdam Virgilio adfcriptus, & una cum eo editus. Scaliger carmina illa non unius auctoris putat: fed variorum Poëtarum, Catulli, Tibulli, Ovidii, Petronii &c. fœtus. Guyetus, ut Antonius Periander in vita ejus auctor eft, Domitium Marfum eorum exiftimat auctorem. Latinitate eorum nihil purius, & elegantius, fed materia fpurca, fœda, & partem maximam deteftabilis eft.

PRĪDEM, de longiori tempore dicitur, decem nimirum aut viginti aut plurium dierum, auctore Valla, für einiger Zeit. *Quam pridem*, Cic. pro Rofc. Com. cap. 3 wie neulich. *Non pridem, non ita pridem*, id eft, Non multo ante id tempus, nicht sehr lange für dieser Zeit / Terent. Heaut. a. 2. fc. 1. v. 17. B

PRĪDIE, priori die, des vorigen Tages / einen Tag zuvor. *Pridie ejus diei*, Cic. 1. fam. ep. 4. *Pridie Idus*, Sueton. Cæf. cap. 81. Sic & *Nonas*, vel *Nonarum*, Et, *De his rebus pridie, quam hæc fcripfi, Senatûs auctoritas interceſſerat*, Cic. 1. fam. epift. 2. Vide *Dies*.

¶ Pridianus, pro hefternus, Sueton. Calig. c. 58 *pridianus cibus*. Apulejus Apologiâ: *Converritorem pridianæ reliquiæ*. Loquitur de pulvifculo defricandis dentibus. Idem lib. 7. p. 196 *pridiana pluvia*.

PRIĒNE es, Πριήνη, urbs Joniæ, patria Biantis, qui inde *Prieneus* dictus eft, Πριηνεύς.

PRIOR, prius, &c. ab antiquo *pri*, quod idem cum *præ* a πρίν. Ter. in Phorm. a. 3. fc. 2. extr. *Mea lege utar, ut potior fit, qui prior ad dandum eft*, der fich ehe findet mit der Bezahlung / foll vorgehen. *Loco priore cauſſam dicere*, Cic. pro Quint. cap. 2 Et, *priores ac primas deferre*, den Vorzug geben. Cic. de clar. orat. cap. 21 *Primas etfi utrique, priores tamen libenter deferunt Lælio*. Et, *Dionyfius prior*, Nepos Dione cap. 1. n. 3 quem paullò ante *fuperiorem* dixerat. Fuere enim duo Dionyfii. ¶ 2. Prius, idem aliquando eft quod præftantius, Terent. in Eun. a. 1. fc. 1. v. 5 *Siquidem hercle poſſis nihil prius neque fortius*, nichts beffers ꝛc.

¶ Prius, adverb. eher / zuvor. *Prius quæfo difce, quid fit vivere*, lerne vor / &c. Terent. Heaut. a. 5. fc. 2. v. 18. ¶ 2. Potius. Cæfar 3. de B. C. cap. 1. *Statuerat enim, hos prius judicio populi debere reftitui, quàm fuo beneficio videri receptos, &c.* Ubi vide Ciaccon. C

¶ Priusquam, quod & diftinguitur, prius quam, ehe denn. Indicativo & Subjunctivo præponitur. *Priusquam hanc uxorem duxi*, Ter. Hecyr. act. 3. fc. 1. v. 14. *Priusquam de Republ. dicere incipio*, Cicer. 1. Philipp. cap. 4. Et, *Priusquam aggrediar ad cauſſam*, Idem pro Balbo cap. 7.

¶ Prioratus, ûs, Tertullianus adverfus Valentinian. cap. 4 *Ut folent animi pro prioratu exciti*, id eft cupidi prioris fuperiorisque dignitatis ac προεδρίας.

¶ Priftinus, vide fuo loco.

¶ Prīmus, prīmum, der erfte. *Primus fentio mala noftra*, Ter. Adelph. a. 4. fc. 2. v. 7. *Genere & nobilitate fui municipii facile primus eft*, Cic. pro S. Rofc. c. 6, id eft, princeps, der fürnehmfte in feiner Stadt. Terent. *Prima luce* & *cum primâ luce*, pro fummo diluculo. Vide *Lux*. *Primo mane*, Columella lib. 12. c. 1. *Primo quoque tempore*, Cicero ad Pompejum altera, fub lib. 8 ad Attic. ep. 11. auffs allerehft / wenn fich Gelegenheit ereignet. *Primâ quaque occafione*, mit ehefter Gelegenheit. *A primo homo infaniebat*, id eft, primum, vel ab initio, mit erft / erftlich. *Cum primis*, quod &, *cumprimis* legitur. Et, *in primis*, Cic. de orat. lib. 2. c. 55 *Sapiens cum primis noftræ civitatis homo*, ein fonderlich weifer Mann. *Homo in primis improbiſſimus*, Idem in Verrem 5. c. 27. Et C. Nepos Paufania c. 1 *In primis omnium Perfarum & manu fortis, & confilii plenus*. ¶ *Primas alicui dare, concedere, deferre*, primum locum tribuere, den Vorzug geben. v. g. 2 de Orat. cap. 35 Cicero: *Non poſſum equidem non ingenio primas concedere*. Et 1. ad Attic. ep. 17 *Amoris erga me tibi primas defero*. Sic *Primas agere, primas ferre, primas tenere*, der fürnehmfte oder gelehrtefte feyn. Cic. de Clar. Orat. c. 90 *Primas in cauſſis agebat Hortenfius*. In quibus locutionibus fubintelligitur, *partes*. Cæfar caftellum fterile in Alpibus prætergrediens, cum amici dubitarent, an & ibi de principatu contentiones æmulationesque effent, primum cogitabundus reftitit, deinde dixit, *Mallem hic effe primus, quàm Romæ fecundus*, ἐβουλόμην πρῶτος ἐνταῦθα εἶναι, ἢ δεύτερος ἐν Ῥώμῃ, Plutarch. in Apophtheg. ¶ 2. *Primus* etiam dicitur, non qui ordine prior, fed qui dignitate, id eft, præcipuus. Virg. 8 Æneid. v. 319 D

Primus ab æthereo venit Saturnus olympo, &c.

Quum tamen conftet Janum ante Saturnum in Italiam veniffe. Idem de Æneâ principio Æneidos: *Trojæ qui primus ab oris, &c.* quum tamen ante Æneam, priorem Antenorem in Italiam pervectum effe, certum fit. Vide & Aurelium Victorem de origine gentis Romanæ pr. Ter. Eunucho act. 1. fc. 2. v. 10 *Quia fum apud te* (amicam) *primus*, id eft, præcipuus in amore. *Potiorem* Horatius & Tibullus dixerunt. *Priores partes habere*, idem eft apud eundem Terentium iisdem citatæ fabulæ actu, fcenâ, v. 71. Idem Heaut. act. 5. fc. 2. v. 9

Ubi te vidi animo effe omiſſo, & fuavia in præfentia
Quæ effent, prima habere.

id eft, præcipua, optima putare. Salluft. Catilina c. 36 *Domi otium atque divitiæ, quæ prima mortales putant, affluerent*. Iterum Ter. a. 2. fc. 2. v. 17 *Qui fe primos omnium rerum effe volunt*. Idem Prol. Adelph. v. 8 - - - *qui lenoni eripit*
Meretricem in primâ fabula.

Id eft, in primâ parte fabulæ: Virg. lib. 9. Æneid. v. 245
Vidimus obfcuris primam fub vallibus urbem.

Idem Ciri v. 212
Tum fufpenfa levans digitis veftigia primis.

Sic *ultimam plateam*, Terent. Phormione act. 1. fc. 4. v. 38. *Imam ceram*, Suetonius Julio: *extremam concionem*, eodem Julio c. 33. *Extremam paginam* Cicero in Oratore, pro ultima, ima, extrema parte plateæ, ceræ, concionis, paginæ dixerunt, *imus lectus*, ima pars lecti Horat. l. 1. Epift. 18. v. 11. Vide fupra in *Pars*.

¶ *Prima* Subftantive, pro principiis, στοιχείοις. Virg. Ecloga 6 v. 34 - - - *ut his exordia primis*
Omnia, & ipfe tener mundi concreverit orbis.

Per *prima* atomos intelligit: Ex quibus univerfitatem mundi coaluiffe, Epicurus dicebat: quas eam ob cauſſam *principia* & Lactantius vocat de Ira Dei c. 10, & de Opific. c. 6.

¶ Prima, i. e. præcipua, aliis anteponenda. Terentius Heaut. a. 5. fc. 2. v. 9 - - - - *Suavia in præfentia*
Quæ effent, prima habere.

Salluft. Jugurth. c. 61 *Otio atque abundantia rerum, quæ prima mortales ducunt*. Item c. 76 *Aurum atque argentum & alia, quæ prima ducuntur*.

¶ Primùm, adverb. quod fere fequuntur, *deinde, præterea, poftea, poftremò*, & reliquæ diftributionum & connexionum particulæ, erftlich / vors erfte / zum erften. *Primum omnium*, für das allererfte / Ter. Heaut. a. 2. fc. 3. v. 33. *Ut primum poteftas data eft, &c.* fo bald als ꝛc. Cic. 10. fam. ep. 13. pr.

¶ Sed, *primò*, zum erften mahl. Ter. in Eun. a. 5. fc. 6. v. 10 *At enim primò callidum, & difertum credidi hominem*. Omnino enim differentiam inter fe quandam habent, *primùm* & *primò*. Nam *primùm* tempus; *Primo* locum denotat. Iftam fane differentiam inter *quartùm* & *quartò* tradit Varro apud Gellium l. 10. c. 1.

¶ Primulùm, Idem in Adelph. a. 3. fc. 1. v. 2 *Modò dolores, mea tu, occipiunt primulum*, die Angft hebt fich erft an.

¶ Et *Primulus*, minutum adjectivum. *Primulo diluculo*, Plaut. Amphitr. a. 2. fc. 2. v. 105.

¶ Primarius, *Vir primarius*, Cic. pro Flacco c. 21. ein vornehmer Mann / hoc eft, primus in civitate. *Adolefcens primarius*, Sulpicius ad Cic. lib. 4. ep. 5. *Fœmina primaria*, Cic. 3. Verrin. c. 58. *Primario loco effe*, Idem de finib. l. 3. c. 15. vornehm feyn.

¶ Prīmas, ātis, primates, qui & optimates, hoc eft, in civitate primi, die höheften und oberften in einer Stadt. Apulejus lib. 2. Metam. p. 124 *Primatis civitatis filii cadaver*. Et ibidem paullo ante p. 123 *primatem fœminam* dixit.

¶ Prīmatus, nomen; ipfa primatum conditio vel dignitas, der Oberftand. *Primatum dare alicui*, Varro 1. Rei ruft. c. 7. Et Plinius l. 13 c. 12 de papyro feu charta augufta: *Primatum mutavit Claudius Cæfar*. Dedit enim Claudiæ chartæ, a fe cognominatæ.

¶ Prīmanus, primani, *primani milites*, hoc eft, primæ legionis, die in der erften Ordnung feyn. Tacit. Hiftor. 2. c. 43.

¶ Primōris, fine nominativo, & *Primores*, id eft, priores feu primi, *Primores dentes*, Plin. l. 11. c. 37. die vordern Zähne. *Primoribus labris guftare*, hoc eft, leviter quicquam attingere, Cic. pro Cœl. c. 12. Et Apul. Apol. *In primori fronte animum geftare*. Et Tacitus 3. Hift. c. 21. extr. *primori in acie verfari*. ¶ 2. Primores, optimates, proceres, die vornehmften. *Primores fœminæ*, Tacitus 2. Annal. c. 29. *Primores populi*, Horat. 2. Satyr. 1. v. 69. *Primore juventute*, Livius lib. 24. c. 20. Vide ibi Gronov.

¶ Primævus, vide in *Ævum*.

¶ Primicerius, qui inter principis notarios honore primus eft; κήρωμα enim tabellam ceratam fignificat, in qua antiqui fcribebant. Caffiodor. in variis, item Hieron. in Chronicis. Quod quidem fortaffe acutius, quam verius. Nam revera *Primicerius* nihil aliud, quam *primus, princeps, principalis* in quolibet ordine, hoc eft, qui principem locum inter fui ordinis homines tenet. Suidas πριμικήριος, ὁ πρῶτος τῆς τάξεως. Sic *primicerius domefticorum, menforum*, in Codice legitur Lege 2. de Domeft. & protector. & Lege una de menforibus. Videtur igitur τὸ *certus* nihil aliud, quam additamentum effe ad vocabulum *primus*. Eft autem vox recentioris Latinitatis. Ammian. Marcell. l. 18. pag. 128. *Ex primicerio protectorum tribunus*. Paullus Diaconus l. 4 Longob. c. 34. *Primicerius notariorum. &c.*

¶ Pri-

¶ Primiceriatus, dignitas & munus primiceriorum. Lege 1. Cod. de Decanis: *Biennii spatio primiceriatus gerant officium.*

¶ Secundicerius, secundi ordinis, sicut primicerius est primi. Lege 4. Cod. de Domest. & protect. *Si quis virorum fortium, præsentalium domesticorum, in equitum schola secundicerii locum adeptus* &c. Adde Titul. Cod. de Primicerio & Secundicerio.

¶ Primigenius, primitivus, aliunde non habens originem. *Semina primigenia*, Varro 1. rust. cap. 40. *Legio primigenia*, Spartian. in Juliano cap. 1.

¶ Primigĕnus. Lucret. lib. 2. v. 1104. Adde supra in *Gigno.*

¶ Primitīvus, idem fere significat. Est enim *primigenum* seu *primitivum*, quod ex alio originem non habet, natürlich / ursprünglich / anfänglich. *Primitiva verba*, quæ non ex aliis. Prudent. Romano v. 828 *Ut primitivum crederes fœtum geri.*

¶ Primĭpăra, *Matres primiparæ*, quæ primo pepererunt, Plin. lib. 8. c. 47. penult. correptam habet.

¶ Primipīlus, vide *Pilus.*

¶ Primiscrinius, vide *Scrinium.*

¶ Primĭter, pro primò, Pomponii est apud Nonium.

¶ Primĭtus, adverb. idem quod Primò, item Olim, Originaliter, Valer. Maximus lib. 2. cap. 5. n. 5 *Primitus ex libamentis victus sui Deos eo efficacius, quo simplicius, placabant.* Anfangs / vorzeiten. Suetonius Claud. cap. 7 *primitus ingredienti cum fascibus forum*, zum erstenmahl. Gellius lib. 1. cap. 18 *Vocabulum Græcum vetus traductum in linguam Romanam, proinde atque si primitus Latine fictum esset.* Ursprünglich. Censorinus cap. 20 *primitus instituti dies.* Prudentius Apotheos. v. 1045

Tellurem nostro vitiatam primitus usu.

¶ Primĭtius, um, quod in aliqua re primum est, & principale, das fürnehmste. Ovid. in Metamorph. 12. v. 271

Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris
Primitium torrem.

¶ Primĭtiæ, primi fructus, qui Deo offeruntur, die Erstlingen / oder ersten Früchte. *Primitiæ frugum*, Plin. lib. 4. cap. 12. sub fin.

¶ Primogenitus. Vox frequens sacris Scriptoribus, non item Classicis Latinis. Sulp. Sever. Adjective usurpat 1. Hist. cap. 18 *Primogenita omnia Domino offerenda.* Latini vocant *natu majorem*, si duo sint fratres, aut, si plures, *natu maximum.*

¶ Primordium, vide in *Ordior.*

¶ Apprīme, adverbium ab *adprimus*, quo usus Liv. Andronicus, citante Gellio lib. 7. cap. 7. Item Virgilius 2. Georg. v. 134 *Flos adprima tenax.* Hæc enim plerorumque codicum lectio est, quam & Servius agnoscit. Nam Atticorum more Poëta adverbium plurali numero eloquitur, ut Turnebus notat lib. 29. c. 26. Josephus Scaliger tamen ad Catullum, & H. Gifanius Lucretii Indice *Apprime* pertendunt legendum. Ut corripuerit Poëta ultimam, quam similiter Lucretius Horatiusque in *superne* etiam fecerunt brevem. sehr / mercklich / ut, *Apprime doctus*, Varro R. R. lib. 3. cap. 2. sub fin. *Apprime nobilis*, Terent. Eunucho act. 5. sc. 4. v. 30. Idem Andr. act. 1. sc. 1. v. 34 *Id arbitror, apprimè in vitâ esse utile, ut ne quid nimis.* Potest etiam aliis adverbiis, etiam superlativis adjungi. Cic. 3. de Finib. cap. 9 *Id apprime rectissime dicitur.* Ita Victorius, aliique: Gruterus autem ex Palatino codice *adprimò rectissime.*

¶ Inprimis, seu potius *in primis*, vide supra in *Primus.* Adde ex Cic. lib. 1. epist. 7 extrema ad Lentulum: *Quem inprimis amamus, carumque habemus.* Et 2. Offic. c. 14 *Brutus juris civilis inprimis peritus fuit.*

¶ Cumprimis, idem, de quo etiam in *Primus* supra actum fuit. Si quis alius, Lucretius in primis hac formula delectatus fuit. Vide lib. 1. v. 130. 716. & lib. 2. v. 536. 848 &c. Sed

¶ Præprimis, ad formam, *præ cæteris, præ cunctis*, efficta vocula, recentissimæ ætatis est, patrum memoria in usum vulgarem, invitis Musis, a semibarbaris introducta, quam ideo in sordidis relinquere decet, ac omni studio defugere. Vide quæ de impura hac voce monuerunt Vorstius Susp. Lat. cap. 32. posterior. edit. & Cellarius in Antibarb. ac Cur. Posteriorib.

PRINCEPS, idem quod *Primus*, Livius lib. 21. cap. 4 de Hannibale: *Princeps in prœlium ibat: ultimus conserto prœlio excedebat.* Et Nepos in Thrasyb. cap. 1. extr. *princeps & solus initio bellum his indixit.* ¶ 2. *Præcipuus*, & ordinis vocabulum est. Horatius lib. 1. Epist. 17. v. 35

Principibus placuisse viris non ultima laus est.

C. Nepos in vita Attici cap. 8 *Excogitatum est a quibusdam, ut privatum ærarium, Cæsaris interfectoribus constitueretur: id facilè effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flacco, Bruti familiari, Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet.* ¶ 3. Et dignitatis vocabulum est, eumque significat, qui aliis regendis præest, vel qui principatum tenet, ein Regent / ein Fürst. Et Tacito, Plinio & aliis ipse Imperator Romanus vocatur *Princeps.* Quod ab Augusti instituto est, vide Tacitum 1. Annal. cap. 1. In hac significatione *Princeps* & *Civis* relata sunt, ut *Imperator* & *Miles.* Vide Plin. Paneg. cap. 7. & 22. Sed, *Princeps senatus*, Livius lib. 34 cap. 44, &c. erat qui a Censoribus primus legebatur ex senatoribus, tanquam omnibus præcellens virtute. Sic, *Civitatis longe princeps Pompejus est*, Cic. pro domo sua cap. 25, die fürnehmste Person. *Facile princeps*, id est, sine dubio princeps. Cic. 2. de Divinat. cap. 42 *Eudoxus in astrologia, judicio doctissimorum hominum, facile princeps.* Idem de Socrate lib. 3 de Orat. cap. 16 *Omnium fuit facile princeps.* Sic, *Consilii publici princeps plurimos annos fuit Pericles*, Cic. 1. de Orat. cap. 50. Et, *Philosophorum princeps Plato fuit*, Idem 5. de Fin. cap. 3. ¶ 4. Item auctor, id est, qui invenit, vel instituit vel suasit aliquid primus. Nam Cicero 1. Tuscul. Q. cap. 23 *Inventorem & principem* conjungit. Cæsar 5. de B. C. cap. 54 *Tantum apud homines barbaros valuit, esse repertos aliquos principes belli inferendi.* Cicero pro Archia initio: *Hunc video mihi principem borum studiorum exstitisse.* Sallustius apud Lactant. lib. 1. cap. 21 *Quia principes intelligendi divina fuerunt*, (Curetes) *vetustatem ut cætera in majus attollentem, altores Jovis celebravisse.* C. Nepos Eumene extr. *Hujus sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, &c.* die Rädelsführer.

¶ *Principes Juventutis* Principum seu Imperatorum liberi dicebantur, futuri imperii omine tituloque. Quod Augustus in Cajo & Lucio, Cæsaribus instituit. Tacitus 1. Annal. cap. 3. & ibi Interpretes, itemque Lipsius 2. Elect. c. 1. Bernegger. ad Justin. lib. 42, cap. 2. n. 11. pag. 498. Sed Curtius lib. 6. cap. 9 ex Alexandri Regis persona ipsos Equites *Principes nobilissimæ juventutis* appellat.

¶ *Principes* etiam dicebatur genus militis apud Romanos, quod in veteri Republ. medium locum, Vegetii ætate, ut ex lib. 1. cap. 20 & aliis locis constat, primum tenebat. Primi enim hastati, deinde principes, denique pilani pugnabant: qui & Triarii appellati, quod tertio ordine consistebant in acie. *Hastati* hastis; *principes* gladiis; *Triarii* pilis pugnabant, unde & *Pilani* appellati. Sic Varro docet lib. 4. de LL. & Livius lib. 8. cap. 8. Atque ita *Hastatorum* prima signa, deinde *principum* erant, *Triarii* postremos claudebant. Nec aliter Ovidius 3. Fastorum de Romulo v. 126 - - - - *Hastatos instituitque decem:*

Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quique merebat equo.

Nam *Principis* nomine, hoc genus militum, qui *principes* appellati, designat: qui & *Principia* dicebantur, de quo infra in *Principium.* Neque vero milites ipsi hujus generis, sed ordines quoque, sive corpora eorum, in quæ tributi erant, principes appellabantur: ita, ut *primus secundus*, & ita deinceps *princeps* pro primo secundo, atque sic porrò, principium ordine sive manipulo diceretur. Quod & in ceteris obtinuit. Ita enim & *primus pilus* & Primus ordo pilanorum sive triariorum dicebatur. Et cum Ovidius supra laudato loco ait *Hastatos instituitque decem;* totidem ordines sive manipulos hastatorum significat. Cicero ad Brutum Epist. 8. de C. Nasennio: *Cretensi*, inquit, *bello, Metello Imperatore, octavum principem duxit.* Vegetius lib. 2. c. 8 *Vetus autem consuetudo tenuit, ut ex primo principe legionis promoveretur centurio primi pili.* Sed in hoc loco *primus princeps*, non tam est *primus ordo principum*; quam centurio primi principis, sive primi principum ordinis: quemadmodum & *primipilus* dicebatur, qui primum pilanorum ordinem ducebat.

¶ Apud Phædrum Fabula 88 *Princeps* nomen proprium est.

¶ Principatus, dominium, imperium, die obere Gewalt / Regiment / Herrschafft. *Principatum alicui dare*, Cic. 2. Offic. c. 19. *Deferre cui principatum*, Idem 2. Philipp. cap. 3. die hohe Gewalt einem einräumen. *Penes ipsum est principatus*, er hat die Oberhand / Idem ad Atticum lib. 13. epist. 19. *Principatum tenere*, Idem Philippica 12. c. 4. ¶ Dicitur autem *Principatus*, ab antiquo verbo *principare*, quo pro imperare usus Sidonius, & alii, quos notat Savaro ad Carm. 22. v. 90. ¶ Plin. Paneg. Trajani c. 45 a dominatu *principatum*, a regno Suetonius distinguit Calig. c. 22. *Regnum* est, cui Rex, & Regiis insignibus præest; *Dominatus*, ubi unus imperat, cæteri servi sunt: *Principatus* est status monarchicus quidem; sed qui cum dominatu libertatem miscet. Unde Galba ad Pisonem apud Tacitum 1. Hist. c. 16. extr. *Imperaturus es hominibus, qui nec totam servitutem pati possunt, nec totam libertatem.* Huc pertinet Tiberii dictum apud Dionem, quo se ferebat, *dominum servorum, imperatorem militum, ceterorum principem esse.* Atque hinc Claudianus Romani Imperii statum diversum ostendit ab Orientis regnis, Panegyr. de 4 Consulatu Honorii v. 214. & v. 306. ac seqq. ¶ *Principatum eloquentiæ* dixit Nepos Attico c. 6. ¶ Cicero 1. Tusc. Q. c. 10. & 11 τὸ ἡγεμονικὸν sive principalem partem animæ, quæ imperat, *Principatum* vertit.

¶ Principalis, e: quod ex principio, seu primâ origine, & naturaliter inest. Lucretius lib. 2. v. 421

Omnis enim sensus quæ mulcet caussa, juvatque,
Haud sine principali aliquo lævore creata est. Et
Scire licet, cœli quoque idem terræque fuisse
Principale aliquod tempus, Lib. 5. v. 246.

Id est: quod principium dedit. ¶ 2. Principalis, quod principis est, Keyserlich / Fürstlich. *Principalis majestas*, Sueton. Claudio c. 17. *Principalis paratus*, Tacitus lib. 2. Hist. c. 59, 3. *Principalis*

palis fortuna, ibidem c. 81. n. 6. *Principale scortum*, Idem 1. A
Hist. c. 13. n. 5. *Principalia opera*, Vellejus 2. cap. 124. ¶ 3.
Præcipuus hinc & præstans est, ut solent res principum esse.
Quintilianus lib. 3. cap. ult. *Hanc quæstionem, veluti principalem, vocant* ζήτημα. Tertullianus de Anima c. 43 *Ut videant naturalem indicem somnum omnibus naturalibus principaliorem.* Sic *Principalis caussa* est præcipua & perfecta, die fürnehmste Ursache / post eam enim proximæ sunt, & adjuvantes, seu minus principales caussæ, Cicer. de Fato cap. 18.

¶ Principaliter, pro officio principis, ut decet principem, Plin. Paneg. cap. 47. Fürstlich / Keyserlich.

¶ Principalitas. Tertullian. de Anima cap. 13 *Habes animæ principalitatem.* Et Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 3 *probabilia genera principalitatis.*

¶ Principium, initium, Anfang / cujus contraria sunt *extremum, exitus, finis.* *Principium dare alicui alicujus rei* Cic. de Fato c. 19. *Nec principium nec finem habere* Idem de Senect. c. 21. Et pro Lege Man. c. 1 *Hujus orationis difficilius est exitum, quam principium, invenire.* Et in Vatinium cap. 6 *Omnium rerum magnarum a diis immortalibus principia ducuntur.*

¶ Principia locus dicebatur in castris, ut Imperatoris tabernaculum erat, custodiebantur signa & aquilæ, reddebatur jus & capiebantur consilia: quamobrem sacer ac sanctus habebatur, ut Lipsius ad 1. Histor. Taciti cap. 48 & de milit. Rom. lib. 5. c. 4 B recte docuit. Itaque miror ipsum lib. 5. de militia Romana Dialogo 17 existimare potuisse, supplicia ibi de militibus sumta; quippe ad religionem & sanctimoniam loci parum quadrat. Quare, quòd L. Otho, Imperatoris Pater, milites quosdam ante principia, & se coram occidere ausus esset, ut novum atque inusitatum Suetonius notat in filii vitâ cap. 1. Meminit horum principiorum & Nepos Eumenis vita bis. Conf. Bernegg. ad Justin. 11, 6. 6. Gronov. observat. lib. 4. c. 16. ¶ Sed & ipsi *principales milites* seu principes (de quibus supra) *Principia* dicebantur. Erant illi flos ipse & robur exercitûs: itaque ibi tutissimus ac firmissimus locus: Unde & ipse Imperator ibi agebat. Unde Thraso Terentianus quasi legitimus dux, Eun. act. 4. sc. 7. v. 11.
Hic ero post principia: inde omnibus signum dabo. Sed præstat cum Torrentio in Sueton. Oth. cap. 1 Terentianum locum non de castris, sed de loco in acie interpretari, ut mox dicemus in *Postprincipia.* Veriorem auctoritatem habes in Ammiano lib. 15. cap. 11 *Cum principiorum verticibus secretius collocutus*, mit den vornehmsten Officierern. Vide Valesium ibi p. 82.

¶ *Post principia* locus in acie tutissimus, post hastatos scilicet & principes. Sisenna apud Nonium in *Mandare: Post principia paulatim recedunt, atque inde cum paucis fugæ se mandant.* Quo Terentiana modo adducta verba referri possunt auctore & interprete Torrentio c. l. ¶ Sed & in castris locus *post principia* dictus. Varro 3. de R. R. cap. 4 ex proverbio vetere: *Ego, ut ajunt, post principia in castris.* Oppositus locus, *ante principia*, Sueton. Othone cap. 1. C

¶ Postprincipia, conjunctis vocibus, pro iis Varro apud Gellium lib. 16. cap. 18 posuit, quæ post initium fieri aut esse solent. *Utilitas*, inquit, *talium disciplinarum in postprincipiis exsistit, cum perfectæ absolutæque sunt: in principiis vero ipsis ineptæ & insuaves videntur.*

PRISCIANVS, Grammaticus Cæsariensis, cujus libri aliquot de partibus orationis, constructione, & aliis ad Grammaticen pertinentibus, exstant. Meminit reverenter præceptoris sui Theoctisti lib. 6.

PRISCVS, ætate superior, *Prisci Latini*, die alten Lateiner. Ita Festus ait appellari proprie, *qui priusquam conderetur Roma, fuerunt.* Sic, *priscæ Græcorum literæ*, Cic. 3. de Nat. D. c. 16. Et, *prisca verba*, de Clar. Orat. c. 21. Idem lib. 1. de orat. cap. 42 *Ex duodecim tabulis antiquitatis effigies & verborum prisca vetustas cognoscitur.* Et Cicero de Univers. cap. 11 *Credendum est priscis, ut ajunt, viris, qui se progeniem Deorum esse dicebant.*

¶ Prisce, adverb. Cic. pro Cœlio cap. 14 *severe, & graviter, & prisce agere.*

PRISTINVS, a, um, das vorige / quod superioribus fuit annis. *Pristina ætas* Claudian. in 2. cons. Stil. v. 124. *Pristina dignitas*, Cic. 1. fam. ep. 5. extr. Et, *Vetus consuetudo fori, & pristinus mos judiciorum*, Cicer. pro Mil. cap. 1. *Pristinum animum erga aliquem conservare*, Livius lib. 31. cap. 2. D

PRISTIS, vel prestis, scribitur enim varie, πρίστις, & πρῆστις, ut & pistrus & pistrix Latine bellua marina est, aut eadem cum *Physetere*, aut admodum ei cognata, vide *Physeter* & *Pristis.* Plin. lib. 9. cap. 3. & 4.

¶ Pristis a πρίειν, h. e. à secando dicitur πρίστις, sector, & serra. Est cetaceus piscis, a rostro simili serræ utrinque secanti, Gesn.

¶ 2. A belluæ illius similitudine navem oblongam Virgil. *Pristim* dixit lib. 5. Æneid. 116

Velocem Mnestheus agit acri remige pristim.

Vel a sectione undarum, ut Servius putat.

¶ Etiam Livio lib. 35. c. 26. pr. *pristes* naves sunt.

PRIVATVS, um, a privus, privi: Priva, id est, singula, prisco nomine, de quo infra. *Privatum est*, quod uniuscujusque proprium est, was sonderlich / und eines eigen ist. Contrarium enim commune est, seu publico, ut, *Cura de Rep. & privata*, Cic. de Amic. cap. 4. *Vita privata & quieta*, ein geruhliches Leben / so einer für sich selbst hin hat / Idem de Sen. cap. 7. ¶ 2. Aliquando ad homines tantùm refertur vocabulum: atque tum quidem *privati* omnes dicebantur olim Romæ, in libertate, qui magistratum non gererent, hoc est, nullam potestatem publicam & Jurisdictionem haberent. Quare & Cicero 1. Catilin. cap. 1 P. Scipionem Pontificem Maximum, *privatum* vocat; quod Pontificatus in magistratuum numero haud esset, neque haberet publicam atque in omnes se exerentem potestatem. Itaque *Privati* & *Magistratus* opponuntur. Male autem Muretus ad illum Ciceronis locum de vi istius vocabuli disputans, magistratuum nomen ad illos tantum videtur restringere, qui civilem statum urbis moderabantur, ut *Consules* atque *Prætores* &c. erant: & eos, qui cum imperio & exercitu erant, forisque gerebant Rempubl. inde excludit. Ex eo enim reprehendit illos, qui *privatum & cum imperio esse*, statuerent contraria: firmamentum opinionis ex eo maxime petens, quod Cicero Philippica 11 Cn. Pompejum *Privatum* dixerit, cum contra Sertorium cum consulari imperio missus esset. Id quidem largior, *magistratuum* nomen, cum strictius sumitur, ad eos pertinere præcipue, qui Reipubl. domi præsunt: *Imperii* vero ad illos, qui foris curant commune: unde Suetonius Cæsare cap. 53 *Imperia & Magistratus* distinguit: at verò cum generaliter sumitur, pro potestate publica jubendi regendique, tum ipsa Imperia quoque complectitur: quod satis clarum ex Lege 1. Dig. de in jus vocando. Quare *cum imperio esse*, & *privatum esse* rectè opponuntur, quod negat Muretus. Nam ad Ciceronem quod attinet, vocavit is quidem Pompejum privatum, non quod talis fuerit, cum belli Sertoriani Imperium ei commissum esset; sed quod fuisset, cum committeretur. Tum enim nullo magistratu aut functus erat, aut fungebatur, adhuc adolescens. Non potest *privatus* quis esse accepto imperio; nec eo deposito *privatus* non esse. Diserte Cæsar 2. de B. C. cap. 32 de Domitio: *Cum projectis fascibus & deposito imperio, privatus & captus, ipse in alienam venisset potestatem.* Et ita Plautus Captiv. act. 1. sc. 2. v. 63 *Imperatorem*, hoc est, qui cum imperio & exercitu est, *privato* opponit:

Hic qualis, inquit, *imperator nunc privatus est.*

Nec aliter Lucanus lib. 5. v. 365

- - - tam magna juventus
Privatum factura timet.

Loquitur de Cæsariano milite, qui conculcato imperio Cæsaris, mota seditione, a signis volebat discedere & ducem suum privatum facere. Quod quomodo facere potuisset, si ante, ex Mureti sententia, fuisset privatus? Quin ipse Cicero *privatum* illi, qui *cum imperio est*, diserte opposuit Epist. 1. lib. 1. ad Quintum Fratrem: *Quos quidem*, inquit, *libros* (Xenophontis de institutione Cyri) *non sine caussa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat: nullum est enim prætermissum in iis officium diligentis & moderati imperii: eaque si sic coluit ille, qui privatus futurus nunquam fuit*, (nunquam futurus sine imperio) *quonam modo retinenda sunt iis, quibus imperium ita datum est, ut reddérent?* Versa Repubł. & introducto Principatu, Imperator maximè persona publica habebatur; reliqui, etiam Consules & Duces, dicebantur privati. Itaque tum *Privatus Principi* inprimis opponebatur. Plinius Paneg. Trajani cap. 9 *Jam Cæsar, jam Imperator, jam Germanicus, absens & ignarus, & post tanta nomina, quantum ad te pertinet, privatus.* Et cap. sequ. *Privatus tibi videbaris, quamdiu Imperator, & alius esset.* Idem de Virginio Rufo lib. 2. Epist. 1 *Perfunctus est tertio Consulatu, ut summum fastigium privati hominis impleret, cum Principis noluisset.* Tacitus cùm alibi, tùm in Agricolâ cap. 39. *Id sibi maxime formidolosum, privati hominis nomen supra Principis attolli.* PRIVATVM dicit Agricolam, qui tamen Britanniam tum Legati imperio obtinebat. Et sic *privata spectacula* Suetonius Nerone cap. 21 vocat, quæ magistratus, non Principes ipsi, ut rectè interpretatur Torrentius, edebant. Aliquando tamen & his temporibus *Privatos* contra *magistratus* positos legas, consuerdine antiquâ. Tacitus 6. Annal. cap. 2. extr. *Honoribus perfunctos an juvenes? privatos, an è magistratibus?* Vid. Salmas. ad Capitolin. p. 169. Bernegg. ad Sueton. August. cap. 32. Rupert. ad Vellejum p. 112. ¶ Sequentibus temporibus *privati* etiam dicti, qui milites non essent, *pagani* alias appellati, de quo eruditissimus JCtus Jacobus Gothofredus in illa præclara Diatribe ad L. Quisquis. Cod. Theodos. ad L. Corneliam de Sicariis cap. 10 videndus est. Gloss. Cyrilli: ἰδιώτης ὁ κοινός, *Privatus, Paganus, Plebejus.*

¶ Privatim, adverbium, Cic. de Invent. lib. 1. cap. 4 *Eloquentia, & privatim, & publice homines perverse abutuntur.* Et, *Privatim aliquid gerere*, Idem 5. Fin. cap. 20 etwas für sich selbst fürhaben. Sed, *Mandare rem alicui aliquam privatim*, id est, peculiariter, pro S. Rosc. cap. 39, einem eine Sache sonderlich befehlen. ¶ 2. Clam, in occulto: Sallust. bell. Catil. cap. 11 *Vasa cælata privatim, ac publice rapere.*

PRIVIGNVS, filius mariti ex uxore, aut uxoris ex marito priori,

ri, ein Stieffsohn. Salluſt. Catil. cap. 15 *Aurelia nubere Catilinæ dubitabat, timens privignum adultum ætate.* Columell. lib. 10. v. 163 adjective:

Privignasque rogat proles.

¶ Privigna, eine Stieff tochter. Cic. lib. 13. ad Attic. Epiſt. 20 *De uxore Tuberonis & privigna neque poſſum jam addere, neque Tuberonem volo defendere.*

PRĪVO, privare, adimere, eſt re aliqua privare aliquem, benehmen / berauben. *Oculis aliquem privare*, Cic. 4. Acad. cap. 11. *Privare vitâ*, pro Rabir. perduell. c. 3. das Leben nehmen. *Fructu libertatis*, lib. 5. fam. epiſt. 20. Rurſus in Acad. lib. 4. cap. 19 *Spoliat nos judicio, privat approbatione, omnibus orbat ſenſibus.*

¶ Privatio, στέρησις, Mangel / Benehmung. *Privatio doloris, ſenſuum*, &c. Cic. 2. Fin. cap. 9. extr. Vox Philoſophica, pro qua tamen alii *Carentiam* dici malint. Sed neque hoc, *Carentia*, ſatis Latinum eſt, aut probatum aliqua auctoritate.

¶ Privaticia, στερητική, Vet. Gloſſ.

¶ Privativum, ut non Latinum, rejicimus. Legitur in Gerſonis optimo dicto, ſed obſcuro: *Multo plures ſunt gratiæ privativæ, quam poſitivæ*, id eſt, Illa beneficia, quod Deus cuſtodit nos, non animadvertentes interdum etiam, ne incidamus in mala (hæc enim vocat *privativa*) plura ſunt, quàm beneficia *poſitiva*, hoc eſt, quæ vel poſſidemus vel animadvertimus. Quod ſi magis Latine philoſophorum mentem vis exprimere, audi Ciceronem in Topicis cap. 11 *Sunt alia*, inquit, *contraria, quæ PRIVANTIA licet appellemus Latine, Græce appellantur* στερητικά.

B

PRĪVVS, privi, ſinguli, eintzeln. Gellius lib. 10. cap. 20 *Veteres* priva *dicebant, quæ nos ſingula dicimus.* Feſtus: *Privos, privasque antiqui dicebant pro ſingulis.* Uſi hac voce haud modo vetuſtiores auctores, ut Cato de re ruſtica, itemque Lucretius: ſed Auguſtei etiam ſeculi, ut Horatius 1. Epiſt. 1. v. 93

- - - - *quem ducit priva triremis.*

Et lib. 2. Sat. 5. v. 10

Sive aliud privum dabitur tibi.

Ubi *Privum*, eximium aliquid & electile notat. Vide ibi Torrent. Livius lib. 7. cap. 37 *In præſentia ſingulis bobus, binisque tunicis donati*: & lib. 30. cap. 43 *SCtum in hæc verba factum eſt, ut privos lapides ſilices, privasque verbenas ſecum ferrent.* Gellius lib. 11. c. 16 *Græci ea dicunt privis vocibus.*

¶ Privilegium, lex, quæ privis hominibus datur, ein Geſetze / das eine eintzele Perſon inſonderheit antrifft. Eine Freyheit. Feſtus: PRIVOS, PRIVASQVE *dixerunt antiqui pro ſingulis: unde & privata dicuntur, quæ uniuscujusque ſunt. Hinc igitur & privilegium.* Cicero pro domo ſua cap. 17. pr. *Vetant leges ſacratæ, vetant XII tabulæ, leges privis hominibus irrogari: id eſt enim privilegium.* Et lib. 3. de LL. circa f. *In privos homines leges ferre noluerunt* (majores) *id eſt enim privilegium.* Atque videtur Ulpianus quoque *privilegia* parum probaſſe L. 8. D. de Legibus. *Irrogare alicui privilegium*, Cicero pro Sextio cap. 30. *Ferre de aliquo privilegium*, Idem Paradox. 4 extr. Vid. Gellium lib. 10. cap. 20.

¶ Privilegiarius, Lege 10. Dig. de Pactis, *Sed an & privilegiariis abſentibus hæc pactio noceat*, &c. Befreyt / Privilegiert.

PRO, interjectio indignantis & admirantis, quam & adjecta adſpiratione quidam ſcribunt, *Proh.*

¶ Vocativo & accuſativo præponitur, ut, *Prô ſancte Jupiter*, Cic. 2. Philipp. c. 13. *Prô Curia, inverſique mores.* Horat. 3. Oda 5. *Pro Deûm atque hominum fidem*, Terent. Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 9. Et Livius lib. 22. cap. 14 *Tantum, proh dolor! degeneramus a parentibus noſtris, ut* &c.

PRO, Præpoſitio, Terent. Eun. a. 1. ſc. 2. v. 89 *Minas viginti pro ambobus dedi*, für beyde oder um beyde. Ead. fab. a. 5. ſc. 4. v. 19 *Ego te pro iſtis dictis & factis ulciſcar*, id eſt, propter, um dieſer Wort und That willen. *Hic non pro me, ſed contra me eſt*, Cic. 3. de Orat. cap. 20. *Pro me*, id eſt, a meis partibus eſt: meam tuetur cauſſam. Tacitus 4. Hiſtor. cap. 46 *Prætorianam militiam repetebant a Vitellio dimiſſi, pro Veſpaſiano congregati.* Eodem lib. cap. 78 *Cuncta pro hoſtibus erant*: id eſt, hoſtium res adjutabant, promovebant. *Pro mea parte*, Cic. 5. fam. ep. 2. ſub fin. ſo viel mein Theil belanget / für meinen Theil. *Habere aliquid pro beneficio*, id eſt, loco, vel in loco beneficii, Brutus epiſt. 16. ad Ciceronem, für oder an ſtatt einer Wolthat achten. Sic, *Habere aliquem pro hoſte*, Livius lib. 2. cap. 20. *Gerere ſe pro cive*, Cic. pro Arch. cap. 5. ſich vor einen Bürger ausgeben. Terent. Eun. act. 3. ſc. 5. v. 25 *pro Eunucho deduci*, eſt, ſub ſpecie ac perſona Eunuchi, ac ſi Eunuchus eſſet, quod non erat. Nepos Datame cap. 6 *In vulgus edit Mithobarzanem profectum pro perfuga, quo faciliùs receptus hoſtes interficeret.* Plautus Menæchm. act. 2. ſc. 2. v. 24.

Pro ſano loqueris, cum me appelles nomine:

Ita loqueris, ut ſanus videaris, quamvis non ſis: Nam ſupra Menæchmus, qui hoc pronunciat, Cylindrum, ad quem hic ſermo eſt, *inſanum* vocaverat, v. 9. & v. 18. Sic *pro uxore habere*, id eſt, loco uxoris habere, ſive ita habere, ut videatur uxor, quamvis non ſit, Terentius dixit Andria act. 1. ſc. 1. v. 119. *Unus Ca-*

A *to mihi eſt pro centum millibus*, Cicer. ad Att. lib. 2. Epiſt. 5. *Pro certo habere*, Quintil. lib. 5. c. 10. für gewiß halten. Et, *pro certo dicere* Terent. Adelph. act. 3. ſc. 4. v. 32. für gewiß ſagen. Et, *pro comperto adferre* Livius lib. 35. cap. 29, id eſt, ut rem certam nuntiare. *Pro nihilo ducere, putare*, Cicer. in Verrem 1. cap. 7. Sed, *pro tempore*, der Zeit und Gelegenheit nach. Ita Livius lib. 30. cap. 10 *His raptim pro tempore inſtructis*, prout tempus ferebat. Adde Virg. eclog. 7. v. 35. Juſtin. lib. 11. cap. 1. n. 8. Male autem vulgo dicitur *pro tempore*, zur Zeit / oder zu der / oder ietziger Zeit: quod Latini efferunt *jam, hoc tempore.* Sic, *Pro conditione*, Quintil. lib. 3. cap. 6. Et, *Pro meâ conſuetudine*, Cic. 1. ad Attic. ep. 5. *Pro modo virium*, Quintil. lib. 2. cap. 4. *Pro facultate*, Idem lib. 6. cap. 5. nach Vermögen. Sic, *pro meâ virili*, ſcil. *parte*, ut integre Ovidius 2 de Ponto eleg. 1. v. 17 *pro parte virili.* Et, *Pro re*, nach Gelegenheit der Sachen / Item, nach Vermögen / unſerm Vermögen nach. Ter. in Heaut. a. 5. ſc. 1. v. 67 *Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis.* At, *Pro re natâ*, Cic. 7. Attic. ep. 8. dieweil es alſo gefallen / gerathen iſt. *Agere omnia pro ſuo jure*, Terent. Adelph. a. 1. ſc. 1. v. 27. Idem in Phorm. a. 1. ſc. 4. v. 19 *Satis pro imperio*, id eſt, imperioſè ſatis, du machſt dich gewaltig gar genug. *Pro concione agere aliquid*, für der Gemein: *Pro ſuggeſtu*, auff der Cantzel / Cæſ. 6. Gall. B. cap. 3. In quibus exemplis, *Pro*, idem fere eſt, quod ante. Ita *pro tribunali*, Cic. 3. fam. ep. 8. Et, *pro pedibus aliquid abjicere*, Apul. Apolog. *Pro oppido collocare copias: pro vallo, pro caſtris conſtituere legiones*, Cæſar 7. de B. G. cap. 70. & 71. *Pro gradibus palatii*, Sueton. Nerone cap. 8. *Pro portis*, Tacitus 5. Hiſtor. c. 11. *Pro ſe quisque*, ein ieder nach ſeinem Vermögen / quantum quisque valet & poteſt. Virgil. lib. 12. Æn. v. 552

Pro ſe quisque viri ſumma nituntur opum vi.

Plautus Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 56

Pro ſe quisque, id quod quisque poteſt & valet,
Edit, ferit.

Terent. Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 74 *Pro ſe quisque ſedulò faciebat.* Idem Hecyra a. 3. ſc. 1. v. 30 *Pueri inter ſe pro levibus noxis iras gerunt*, hoc eſt, de vel propter leves noxas. ¶ Comparationibus etiam elegantiſſime *Pro* inſervit, ſive *Quàm pro.* Livius lib. 21. cap. 29. pr. *Prœlium atrocius, quam pro numero pugnantium, editur*: & cap. 59. *Major Romanis, quàm pro numero jacturæ fuit.* Idem lib. 36. cap. 10. *Caſtrametatus latius, quàm pro copiis.* Plura de naturâ atque ingenio hujus præpoſitionis, vide apud Gellium lib. 2. cap. 3. ¶ *Pro & contra*, ſordes ſunt Latinitatis, quæ jubet dicere *in utramque partem*: Cic. lib. 11. Epiſt. 29 *In utramque partem in mentem multa veniebant* Cæſar lib. 1. de B. C. c. 86 *Paucis cum eſſet in utramque partem verbis diſputatum.*

¶ In Compoſitione etiam palam ſignificat, ut Feſtus docet. Horat. lib. 1. Epiſt. 1. v. 54

Hæc Janus ſummus ad imum Prodocet.

Ita enim legendum eſt, ut jamdudum docti monuerunt. Vide Torrentium, Lambinum.

C Prŏăvus, vide *Avus.*

PROBLĒMA, πρόβλημα, propoſitio cum interrogatione, ein Fragſtück. Librum problematum de cauſſis rerum naturalium ſcripſit Ariſtoteles. Cic. 12. ad Attic. ep. 2 *Jam explicandum eſt* πρόβλημα, *ſi quid acturus es.* Et Suetonius de Grammat. cap. 4 *Inſtitutionum ad eloquentiam parandam quædam genera, ut problemata, periphraſes, elocutiones* &c.

Prŏbo, probare, vide poſt paullo in *Probus.*

PRŎBOSCIS, idis, fœm. προβοσκίς, roſtrum elephanti, quam & manum Plinius lib. 8. cap. 12 vocat, quod ea, tanquam manu, utatur, der Rüſſel eines Elephants. In hac parte facile vulnerantur elephanti. Florus lib. 1. cap. 18 *C. Minucius quartæ legionis haſtatus, unius proboſcide abſciſſa, mori poſſe belluas oſtenderat.*

PRŎBRVM, dedecus, ignominia, injuria, crimen, Schmach und Schand. *Epiſtola plena probrorum*, ein Schmähebrieff / Cicer. ad Atticum lib. 11. epiſt. 9. *Probrum alicui inferre*, Idem pro Cœl. c. 18, einen ſchmähen. *Probri inſimulare*, Idem Philipp. 2. c. 38. Unehre zeihen. *Probrum objicere*, Idem 2. de Orat. c. 70, einem ſeine Schande auffrücken. Et, *Objicere ut probrum*, Idem. *Probro reſpergi*, Tacit. 1. Hiſt. c. 48, 6. Et Plaut. in Trucul. a. 1. D ſc. 2. v. 58 *Qui alterum incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet. Falſum probrum ultra aures non penetrat. Eſſe in probro*, Ter. Phorm. act. 5. ſc. 4. v. 6. in Schanden ſtecken. *Probro eſſe*, Cic. pro S. Roſc. c. 17. ſchmählich ſeyn. Feſtus: PROBRVM, *ſtuprum, flagitium.* Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 2. v. 13

Amphitruo actutum uxori turbas conciet,
Atque inſimulabit eam probri.

Id eſt, adulterii. Suetonius ſimiliter Cæſare capite 43 *Digreſſam a marito poſt Viduam ſtatim duxerat, quamvis ſine probri ſuſpicione*, id eſt, ſine ſuſpicione adulterii cauſſa repudiatam. Idem *probroſas fœminas* Domitiano cap. 8 dixit ſtupris & lenociniis infames.

¶ Prŏbrŏſus, ſchändlich / ſchmählich. *Probroſum crimen*, Cic. pro Fontej. cap. 12. *Vitâ probroſis*, Tacitus 3. annal. c. 68. Et, *Probroſa adverſus principem carmina factitare*, Idem annali 14. cap. 48.

cap. 48. *Senatum motus probrosior quisquis*, Aurel. Victor in Vespasiano. Et, *Quo nihil probrosius duco*, Plin. lib. 22. c.6. *Probrosissima mulier*, Lamprid. Heliogab. cap. 18. *Fœminas probrosas* modo ex Suetonio notavimus. *Probrosissimi avaritia, luxuriâ, iniquitate*, Tertullian. lib.1. ad Nat. cap. 5. pr. A

¶ Probrose, adverb. ſchändlich/ſchmählich. Gellius lib. 17 cap. ult. *Cum Demostheni, quod fugerat, probrose objiceretur.*

¶ Probrositas. Salvianus lib. 3 de Gubern. D. pag. 94 *Hæc mala & omnem vitiorum probrositatem ad servos fortasse quidam & ad abjectissimos quosque referendam putant.*

¶ Opprŏbrium, exprobratio, convicium, probrum, objectum, ein Fürwurff/Schande. *Esse opprobrio*, Ovid. 2. Trist. v. 445. Horat. 1. Satyr. 4. v. 128

Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis.

Idem lib. 3. Oda 24

Magnum pauperies opprobrium, jubet
Quidvis & facere & pati.

¶ Opprobrare, opprobratio, Plaut. Mostell. a.1.sc. 3. v. 143. *Egone id exprobrem, qui mihimet cupio id, opprobrarier?* Et Gellius lib. 17. c. 1. extr. *Ut opprobraret adversariis, at per facetias ostentaret, facere eos deridiculum*, &c.

¶ Opprobratio, Vorrückung/Vorwurff. *Sine opprobatione acerba reprehensionis*, Gellius lib. 2. cap. 7.

¶ Opprobramentum. Plaut. Merc. a. 2. sc. 3. v.87 *Facere aliquid damni mavolo, quam opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.* B

¶ Opprobriosus, plenus opprobrii. Lege 40. § 1. Cod. de Episc. & Cler. *Absurdum clericis est, immo etiam opprobriosum*, &c.

¶ Exprobrare, ut, *Exprobrare alicui beneficia sua*, quod est, immemorem beneficii accepti incusare, fürwerffen/aufrücken/auffheben. Cicer. de Amicit. cap. 20 *Odiosum sane genus hominum est, officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt; non commemorare, qui contulit.*

¶ Exprobrator. Seneca Controvers. 21 *Oderant me patres, quasi publici magi segregem exprobratorem.* Et lib. 1. Benefic. c. 1 *exprobratores & exactores.*

¶ Exprobratrix. Seneca 7. de Benefic. cap. 22. p. 275 *Ut hac nimia & exprobratrix memoria subsideret, oblivisci eum, qui dedit, jussimus.*

¶ Exprobratio, Vorrückung/Vorwurff. *Exprobratio immemoris beneficii*, Terent. in Andr. 1. sc. 1. quæ vitio non caret, cum quædam, ut Plinius ait, *beneficia beneficia non sint, si commemores.*

PRŎBUS, bonus, rechtſchaffen/gut/fromm/auffrichtig. ut, *Ingenium probum*, Cic. 1. Offic. c. 29. eine gute Art. *Argentum probum*, Livius 32. cap. 2. rechtſchaffen Silber. *Mores probi*, Horat. Secul. Carm. v. 45. *Proba merx*, Plaut. Pœn. a. 1. sc. 2. v. 129 ungefälſchte Wahr. Vet. Gloss. *Probus* αἰδήμων, δόκιμος, καθήκων, ἐλεύθερος, εὐδόκιμος. ¶ Plautus *Probus*, ut observavit Scioppius, non raro pro opportuno & commodo posuit. C Ut Mostell. act. 2. sc. 1. v. 60

Plumâ haud interest, patronus an cliens probior fiet
Homini, cui nulla in pectore est audacia.

Cicer. 7. fam. Epist. 5. ad Cæsarem: *De quo tibi spondeo, probiorem hominem esse neminem.* Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 647 n. 5. MEMORIAE AETERNAE &c. HOMINIS PROBISSIMI.

¶ Probè, adverb. recht/wohl/gut/ ut, *probe intelligere*, Terent. Eun. 4. sc. 6, 30. *Probe scire*, Cicer. 2. fam. epist. 12. *Probe meminisse*, Idem 3. de orat. cap. 50. Et, *Probe discere*, Plin. lib. 2. epist 18. *Probissime*, Terent. Adelph. 3. sc. 3. v. 65.

¶ Prŏbitas, Frömmigkeit/rechtſchaffen Weſen. Cicer. de Amic. cap. 9 *Probitatis tanta vis est, ut eam in iis, quos nunquam vidimus, vel quod majus est, in hoste etiam diligamus.* Sallust in bell. Jug. cap. 14 *Parum tuta per se ipsa probitas.* Juvenal. sat. 1.v.74

Probitas laudatur & alget.

Curtius lib. 4. cap. 2. de Abdolonimo, qui regiæ stirpis ex suburbani horti cultu se sustinebat. *Caussa*, inquit, *ei paupertatis, sicut plerisque, probitas erat.* Proprie probitas αἰδὼς est pudor: quanquam longius porrigi cœperit. Unde *probus inverecundo* opponitur, Sallustius de Pompejo apud Sueton. de Clar. Grammat. c. 15 *Oris improbi, animo inverecundo.* Sic Vetus Interpres D ap. Luc. cap. 11. v. 8. ἀναίδειαν, *improbitatem* non male vertit, Grotio censente.

¶ Adprŏbus, id est, admodùm probus, τὸ *Ad* enim in compositione sæpius vim augendi habet. Cæcilius in Triumpho: *Herodes hospes est mihi, adolescens adprobus*, Gellius lib. 7. c. 7.

¶ Adprobe, adverbium, valde probe. Gellius loco cit.

¶ Imprŏbus, malignus, ut *Magister improbus*, Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 21 *Improbæ divitiæ*, Gut/das nicht fromm bleiben läſt/ Horat lib. 3. oda 24, 62. *Tamen ne illo quidem quidquam improbius*, Cicer. 7. fam. ep. 2. *Improbior satyram scribente cinædo*, Juvenal. Sat. 4. v. 106. *Minister improbissimæ cupiditatis*, Cic. 3. in Verr. cap. 29. ¶ 2. Magnitudinis & nimietatis notio est in his: *Labor omnia vincit improbus, &c.* id est, continuus, molestus, nimio magnus, verdrießliche/ſtete/ſchwere Arbeit/ Virgil. 1. Georg. v. 145. Martialis lib. 12. Epigr. 18 *Ingenio fruor, improboque somno.* Seneca Epist. 94 *Improbum lumen*, nimium vocat. Sæpe hac voce ita usus Statius. ¶ 3. Audax, impudens: *improba spes*, Lucan. lib. 5. v. 130. *Improba classis*, Florus lib. 3. cap. 10.

¶ Improbe, adverb. *Improbe facere*, nicht redlich handeln/ Cic. pro Rosc. Amer. cap. 36. *Improbissime respondere*, Cic. in Pison. cap. 6. *Improbissime loqui*, 15. ad Attic. ep. 5. *Improbius pauperes amant*, Quintilian. Declamat. 15 sub fin. Et, *improbius natus*, Sueton. Vespas. c. 23, id est, enormis proceritatis homo. Vide ibi Gronov.

¶ Improbulus, dimin. Juvenal. Sat. 5. v. 74.

¶ Imprŏbitas, Unart/Boßheit. Plin. lib. 2. cap. 23 *Mirum quo procedat improbitas cordis humani, parvulo aliquo invitata successu.* Et, *Amicorum neglectio improbitatem coarguit*, Cicer. pro Muræn. cap. 4. Proverbiale est, *Occasione duntaxat opus est improbitati*, vide Chiliad.

¶ Reprobus, vide paullo post.

¶ Prŏbare, id est, ostendere, vincere, obtinere, ut aliquid verum, justum, laude dignum habeatur, billichen/für gut anſehen/ loben/beweiſen/bewähren. Cic. de senectute c. 10. extr. *Mihi neutiquam probari potuit tam flagitiosa libido*, habe nicht billichen können. *Libros, quos in manibus habeo, ut spero, tibi valde probabo*, Cicer. 4. ad Attic. ep. 14, ſie ſollen dir verhoffentlich nicht übel gefallen. *Probare diligentiam suam in re aliqua*, Idem sub fin. Divinat. in Verrem, darthun/gläublich machen. *Probare se pro Eunucho*, Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v.83. davor ausgeben. Cicero 5. Verrina cap. 1. *Cum vulgo loquerentur, suppositum in ejus locum, quem pro illo probare vellet.* Sed, *probare se alicui*, ſich wohl halten/ſo erweiſen/daß man nichts an ihm zu tadeln habe. Cic. 2. de Fin. c.25 *Multis se probavit.* Et pro Ligario c. 1 *Qua in legatione & sociis & civibus se ita probavit, ut*, &c. Sed, *Nemini probatur*, id est, nemo laudat, niemand billichet oder lobet es/ 3. Verrin. cap. 6. Et Accius apud Nonium: *Probis probari potius, quam malis, decet.* ¶ Item verum rectumque agnoscere aliquid, & sic laudare ac commendare. Unde & Cicero *Probare* & *laudare* conjunxit. Sic idem *Probare aliquid in aliquo*, 2. de finibus.

¶ Probatus, probatior, *Probata alicujus fides, virtus &c.* bewährt. *Probatior primoribus patrum juvenis*, Livius lib. 27. cap. 8. *Probatissima fœmina*, Cicer. pro Cæcin. cap. 4. *Gratulatio tua est mihi probatissima*, 4. fam. ep. 11. Marcellus Ciceroni.

¶ Probatio, demonstratio, *Evidens probatio*, ein ſtarcker Beweiß/ Quintil. lib. 5. cap. 10.

¶ Probābilis, e, gläublich/verisimile. *Non est probabile*, Cic. 4. in Verr. c. 63, es iſt der Warheit nicht gemäß. Cicer. in Parad. 1. cap. 1. *Nihil est tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile.* Et, *Probabilis orator*, id est, probandus, commendandus, cujus oratio facile fidem apud omnes invenit, Nepos in Catone cap. 3. Sic & *Probabilis caussa*. Tacitus 6. Annal. cap. 14 *Nullas probabiles caussas longinquæ peregrinationis adferebat.* Comp. *Probabilius edictum*, Gellius lib. 20. cap. 1. Et Val. Maximus lib. 6. cap. 2. pr. Libertas [dicendi] *vulgi auribus gratior, quam sapientissimi cujusque animo probabilior est.*

¶ Probabilitas, similitas veri, Glaubhafftigkeit. Cic. 4. Acad. c. 24 *Multa sunt, quæ nos fallant, probabilitate magna.* Idem 3. de fin. c. 21. *fallere probabilitate captiosa.*

¶ Probabiliter, verisimiliter, glaubhafft. Livius lib. 33. cap. 28 *Multa in eam partem probabiliter argumentatus.* Idem lib. 42. cap. 48 *Insidiarum crimen maxima cura, minime tamen probabiliter defensum.* Item Recte, cum applausu. Vellejus lib. 2. c.46 *Consulatus probabiliter gestus.* Comp. *Probabilius* apud Valer. Max. lib. 2. cap. 8. n. 2.

¶ Probator. Cic. 2. Philipp. cap. 12 *Quid interest inter suasorem facti, & probatorem?* Apulej. de Deo Socr. p.51. *Bonorum probator.*

¶ Probatorius, quo probatur, apud Jurisconsultos. Hinc

¶ Probatoria, fœm. Lege 3. Cod. de agent. in reb. *Nemo sine divali probatoria, quam codices in sacro nostro scrinio memoria positi debeant inserendam accipere, militaribus ejusdem devotissimæ scholæ stipendiis vel privilegiis potiatur.*

¶ Probamentum. Rufinus præfat. in Orig. περὶ ἀρχῶν, quæ in Hieronymianis Epistolis est 63, usus est. Extat quoque in extremo Titulo, seu Lege ult. Cod. Theodos. de Prædiis naviculariorum.

¶ Apprŏbo, approbare, billigen/loben. *Una voce & consensu approbare*, Cic. in Pison. cap. 3. *Omnium assensu approbari*, lib. 3. de Finib. c. 8. Et, *Dii approbent*, lib. 2. fam. epist. 15. *Diis hominibusque approbantibus*, Idem 1. fam. epist. 9. ¶ 2. Est & demonstrare, & verum, justum, decorum & laude dignum aliquid ostendere, nec quicquam falsi probrive inesse. Tacitus 15. Annal. cap. 59 *Dum ipse majoribus, dum posteris, si vita præriperetur, mortem approbaret.* Idem Agricola cap. 42 *Operam suam in approbanda excusatione offerre.* Ubi *Approbare excusationem*, est veram & justam ostendere, ut admittatur. Similiter

Suc-

A

Suetonius Augusto cap. 12 *Et quo magis pœnitentiam prioris sectæ approbaret*, &c. evinceret ac declararet, non fictam, sed veram pœnitentiam esse.

¶ Approbatio, Bewilligung / das Gutheissen. Cic. 2. Tusc. c. 1 *Effectus eloquentiæ est audientium approbatio.*

¶ Approbator, der etwas für gut ansiehet und billiget. Cic. ad Attic. 16. Epist. 7 *Quamvis non fueris suasor & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti.* Gellius lib. 5. c. 21 *Subscriptores approbatoresque hujus verbi habemus.*

¶ Comprŏbo, comprobare, idem fere quod approbare, bewilligen / beweisen / bekräfftigen. *Laudare aliquid, & vehementissime comprobare*, Cic. pro Lege Man. cap. 24. pr. *Legem comprobare*, Livius lib. 34. c. 3. *Beneficium verbis initum, re comprobare*, Ter. Andr. a. 5. sc. 1. v. 5 mit der That beweisen. *Comprobat hominis consilium fortuna,* Cæsar lib. 5. extr. de B. Gall.

¶ Comprobatio. *Comprobatio honestatis*, Cic. lib. 5. de finib. cap. 22.

¶ Comprobator, *Facti, inventionis alicujus comprobator*, Cic. 1. de Invent. cap. 28.

¶ Imprŏbo, improbare, für unbillich achten / verwerffen / rejicere, damnare, reprehendere, schelten. *Mores improbati*, sträffliche Sitten / nicht löbliche. *Improbare testamentum*, Plin. lib. 8. Epist. 18. Et Cicer. 2. orat. 37 *Ego ista studia non improbo, moderata modo sint.*

B

¶ Improbatio, Verwerffung. *Improbatio testium*, Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 6.

¶ Improbator. Apulej. de Deo Socr. p. 51 *Malorum improbator, bonorum probator.*

¶ Improbabilis, unerweißlich / nicht zu beweisen. *Rationes non improbabiles*, Corn. Cels. præfat. *Visio improbabilis*, Cic. 4. Acad. cap. 11.

¶ Improbabiliter. Salvianus de Gub. Dei lib. 4. p. 115 *Diximus utique, & improbabiliter diximus, nisi, quod diximus, comprobamus.*

¶ Reprobo, reprobare, rejicere, adversari, verwerffen. *Reprobare dolorem*, Cic. lib. de finib. cap. 7. Gloss. Vet. *Reprobo*, ἀποδοκιμάζω, ἀθετῶ.

¶ Reprobator. Unde

¶ Reprobatrix. Tertullian. lib. 4. contra Marcion. c. 36. *Disciplina reprobatrix superbiæ.*

¶ Reprobaticius. Gloss. *Reprobaticius*, ἀποδοκιμαςαῖος.

¶ Reprobus, apud Vulg. Biblior. interpretem: & in vet. Gloss. *Reprobus*, ἀδόκιμος.

PRŎCAX, procacior, proprie petax & multa poscens. *A procari enim est, quod poscere est: unde & PROCI dicuntur, ut Festus ait, qui aliquam in matrimonium petunt: & meretrices* PROCACES, *ab assidue poscendo.*

C

Terentius Heaut. act. 2. sc. 1. v. 15 *Mea est petens, procax, magnifica.* Ubi tamen PROCAX, superba, impudens, petulans interpretari potes. Ita enim æque hoc vocabulum sumitur. Vet. Gloss. *Procax*, αὐθάδης, ἰταμός, προπετής. Superbam sane seu arrogantem Bacchidem infra etiam ostendit Comicus act. 2. sc. 2. v. 121. cum ait: *Quæ solet quos spernere.* Tertullianus de Oratione c. 13 *Publicanus justificatior Pharisæo procacissimo discessit.* ¶ Suetonius Othone cap. 2. *A prima adolescentia prodigus ac procax adeo, ut sæpe flagris objurgaretur a patre.* *Procax*, i. e. προπετής, *protervus*, petulans, muthwillig. *Procacissima ingenia*, Tacit. 2. Hist. c. 87. Item libidinosus. *In fœminas procacior*, Columell. lib. 7. c. 3. Et Capitolinus principio de Maximino Juniore: *Amatus a procacioribus fœminis.* Vide & Nonium.

¶ Procacitas, ut, *Vitium procacitatis*, Frechheit mit Worten / Frevelwort. Declam. in Sallust. sub Cicer. nomine: *Non procacitate linguæ vitæ sordes eluuntur.* Cicero apud Nonium 4. de Rep. *A petendo petulantia, a procando procacitas nominata est.* Quoniam vero petentes, poscentesque sæpe ponunt pudorem, & audacius gerunt rem; itaque *Petulantia & Procacitas*, præter id, quod notat proprie, *proterviam* etiam ac *improbitatem* significat.

¶ Procaciter. *Stipendium procacius flagitare, quam ex more, & modestia militari*, Liv. lib. 28. cap. 24. *Procaciter ortus sermo*, Curt. lib. 8. cap. 1. n. 32. *Procacissime illudere*, ibidem n. 34. Et Tacitus Annal. 5. cap. 4 *Exercentibus plerisque per occultum, atque eo procacius, libidinem ingeniorum.*

D

¶ Procus, qui matrimonium alicujus appetit, ein Freyer / der um eine zur Ehe wirbet. Ovid. in epistola Penelopes v. 88

Turba ruunt in me luxuriosa, proci.

Cic. de Clar. Orat. c. 96 *Hos ignotos atque impudentes procos repudiemus.*

¶ Prŏcari, Festus: *Procari poscere est; unde & Proci & Procaces meretrices ab assidue poscendo.*

Proceleusmaticus, pes poeticus, vide in *Celeusma.*

PRŎCELLA, æ, venti impetus in mari, fluctus, ein Sturmwind / Ungestümmigkeit / a *procellendo* dicitur, id est, *percutiendo*, Virgil. 1. Æneid. v. 102

- - - *stridens aquilone procella.*

Horatius lib. 2. Oda 9

- - - - *Mare Caspium*
Vexant inæquales procellæ.

De variis generibus procellarum vide Plin. lib. 2. c. 48. ¶ Metaphora frequens est, ut, *Temporis procella*, Cic. 2. Verr. c. 3. *Invidiarum*, pro Cluent. cap. 56. *iratorum procellæ*, Silius 11, 224. Et, *Fortunæ procella*, Seneca Agamemn. v. 589. *Equestris procella*, ingruens equitum vis, Tacitus 3. Histor. c. 53. Et Cicero 4. Catil. cap. 2 *Circumspicite omnes procellas quæ impendent, nisi providetis.* Idem pro domo sua cap. 53 *Tu procella patriæ, turbo ac tempestas pacis atque otii*, &c.

¶ Prŏcellosus, ungestümm. ut, *Mare procellosum*, Seneca Medea v. 411. *Ver procellosum*, Liv. lib. 40. c. 2. *Venti procellosi*, Idem lib. 28. cap. 6. *Procellosissimum pelagus*, Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 22. extr.

¶ Procellose, adverb. Augustinus Confess. lib. 13. c. 20 *Genus humanum profunde curiosum, & procellose tumidum.*

PRŎCĔRES, plurale, exstantes trabium partes, secundum Servium in Æn. 1. v. 740. ¶ 2. Et primarii civitatis, die fürnehmsten Häupter / die grossen Hansen. In qua significatione tamen & *Procer* in singulari apud Juvenalem Satyr. 8. v. 26. & Capitolinum in Maximinis cap. 2 invenitur. Sic *Proceres Latinorum*, Livius lib. 1. cap. 45. *Proceres rerum*, Silius lib. 11. v. 142. Et, *Castrorum proceres*, Lucan. lib. 7. v. 69. Et Paullinus de vita Martini lib. 6. v. 20

Interea trepido vicinia mœsta pavore
Pallebant tanti Proceris discrimine.

¶ 3. *Proceres gulæ*, Schlemmer. Plin. lib. 9. cap. 17.

PRŌCĒRUS, procerum, in longitudinem productum, hoch / in die Höhe auffgeschossen. *Alni proceræ*, Virg. eclog. 6. v. 63. *Fraxini proceræ*, Horat. 3. Od. 25, 16. *Procerissima populus*, Cicer. lib. 1. de Leg. cap. 5. Et, *Procero corpore sues*, Varro lib. 2. de R. R. cap. 1. langseitige. *Longa procerior alno*, Ovid. 13. Met. v. 791. *Pinus procerior*, Palladius lib. 12. cap. 7. *Procerissimæ alæ*, Columell. lib. 8. c. 2. *Gallorum quisque procerissimus ad pompam triumphi lectus*, Sueton. Calig. cap. 47.

¶ Proceritas, *arborum proceritas*, Plin. lib. 6. c. 32. *Corporum proceritas*, Idem Plin. lib. 2. cap. 78. *Proceritas spatii*, Apulejus lib. 5. Miles. p. 169, de tractu loci seu longitudine viæ. Venusta corporis proceritas principibus auctoritatem conciliat. Vide Bœcler. ad Corn. Nepot. 11, 3. 1. Rupertus ad Flor. 2, 14. 3. Freinshem. ad Curt. 6, 5. 29.

¶ Procere, procerius, *Brachium procerius projectum*, Cic. de Clar. orat. cap. 59.

¶ Procĕrulus, diminutivum. Apulejus lib. 2. Florid. pag. 351 *Manus ejus teneræ, procerula læva distantibus digitis nervos molitur.*

¶ Improcĕrus, non procerus. Tacitus German. cap. 5 *Terra pecorum fœcunda; sed pleraque improcera.*

PROCLUS, Πρόκλος, Philosophus fuit Platonicus & Præses scholæ Atheniensis, Plutarchi discipulus, cujus exstant quatuor hymni cum Orpheo excusi: in Platonem & Hesiodum etiam Græci commentarii. Procli sphæram brevitate commendabilem in Latinum convertit Linacer, quæ exstat. ¶ Proclus alius, Constantinopolitanus fuit Episcopus, B. Chrysostomi discipulus, & successor: qui adversus quidem hæreticos durius non egit: unde ab iis, qui omnia affectu suo metirentur, *Canis mutus* vocatus est: interea ille eos, qui hæresi essent infecti, oratione sua ita demulcebat, ut plus apud eos efficeret, quam alii acribus & asperis dictis, auctore Nicephoro lib. 14. Histor. Ecclesiast. c. 37.

PROCOETON, προκοιτών, tametsi & *procœtion*, προκοίτιον, legant, excubitorium, locus scilicet ante cubiculum, eine Vorkammer / Beykammer. Plin. lib. 2. Epist. 17. *Cubiculum cum procœtone.*

PROCONNĒSUS, insula Propontidis, marmore dives. Vide Plinium extremo lib. 5. Scribitur etiam *Prœconnesus*, diphthongo. Hinc

¶ Proconnesius, possessivum. Vitruvius lib. 2. cap. 8 *Halicarnassi regis Mausoli domus Proconnesio marmore omnia habebat ornata.* Plinius c. l. *Cyzicenum marmor* vocat, quia Cyzicus haud procul hac insula, in ora Propontidis, sita erat. *Aristeas Proconnesius*, scriptor a Plinio laudatus, lib. 7. c. 2.

PRŎCUL, von fern. *Quis illic est, quem procul video*, Terent. Adelph. 3. sc. 3. v. 84. *Procul hic stans accepi*, Idem Hec. 4. sc. 3. pr. Et, *Fumi incendiorum procul videbantur*, Cæs. lib. 5. bell. Gall. cap. 46. Et Virg. eclog. 10. v. 46. *Procul a patria*, weit vom Vaterlande. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 2. v. 50 *Conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul.* Ovidius epist. 4. Phædræ ad Hippolyt. v. 75

Sint procul a nobis juvenes, ut fœmina, compti.

¶ Interdum & *prope*, *juxta* significat. Virgil. Ecl. 6. v. 16

Serta procul tantum, capiti delapsa jacebant.

Nimirum si *tantum capiti delapsa*, non longius sane poterant jacere. Idem 3. Æn. v. 13

Terra procul vastis colitur Mavortia campis.

Idem 5. Æneid. v. 124

Est procul in pelago saxum.

Vide

Vide in ea loca Servium. Hanc significationem minime præteriit eruditiss. Glossarium Vetus; ait enim: *Procul*, ἐγγὺς καὶ μακρὰν, καὶ πόῤῥωθεν. ¶ Nonnunquam apud Statium æternitatem, aut plurima secula dicit hæc vocula, ut annotavit Barth. ad ejusdem silvas pag. 160. In eadem utitur Virgilius. ¶ PROCUL HINC, solennis formula ante sacra, quo profanos clarâ voce expellebant. Brissonius lib. 1. de Form. Barth. ad Script. Venat. p. 148. ¶ Nonnunquam & præpositionis vim inducit hæc particula, construiturque cum ablativo, *Procul mari incolebant*, Livius lib. 38. cap. 16. extr. *Procul patria*, Cic. 7. famil. epist. 6, ex Ennio forte. *Procul dubio*, id est, certè, eigentlich / ohn allen Zweiffel / Sueton. Nerone cap. 3. Sed manifesta ellipsis est Præpositionis A, quæ sæpenumero expresse apposita invenitur, ut, *procul à patria*, Virgil. eclog. 10. v. 46. Vulgus Grammaticorum etiam quartum casum subdi posse existimat, *procul urbem*, *procul muros*, sed exempla quæ adferunt, suspecta sunt Scioppio ad Sanctii Minerv. lib. 1. c. 16.

PROCULEIUS, nomen Romanum. C. Proculejus Eques Roman. cujus sororem Mæcenas uxorem habuit, Augusti temporibus gratiâ & auctoritate admodum potens. Qui tanta pietate in fratres fuit, ut cum iis, bello civili spoliatis, patrimonium suum æquis partibus diviserit, de quo Horatius lib. 2. Carm. Oda 2. v. 5. Vide ibi veterem Scholiasten & Torrentium.

Procus. Vide *Procax*.

PROCYON, προκύων, Plinio est Canicula, sive Canis minor, lib. 18. c. 28, quæ sententia etiam Mathematicis sedet. Vide Hieron. Vitalis Lex. Mathematicum. Galeno autem ipse Sirius est, sic dictus, quod ante canem majorem exoriatur; Vide Harduinum ad d. l. Plinii. Horatius lib. 3. Carm. Od. 29

Jam Procyon furit, & stella vesani Leonis.

PRODICUS, Πρόδικος, Philosophus Chius fuit, secundum Suidam. Plato in Axiocho *sapientem* eum vocat, ac neminem gratis docuisse scribit, sed in ore habuisse Epicharmi illud, Δός τι, καὶ λαβέ τι, Id est, *Da aliquid & accipe aliquid.* Qui cum animadverteret, auditorum animos peregrinari, eosque esse præsentes absentes: aliquid ex arte sua attulit, quam alioqui non docuit, nisi precio quinquaginta drachmarum, ut refert Aristoteles: atque eo ipso eorum mentes excitavit. Scripsit librum de virtute & vitiis, in quorum uno congressum Herculis cum voluptate & virtute, elegantissime finxit, quemadmodum a Xenophonte recitatur, lib. 2. de dictis & factis Socratis. Quod imitatus Silius similem congressum Scipionis cum virtute & voluptate commentus est lib. 15. Cujusmodi quid & apud Augustinum legas lib. 2 dulciloquiorum cap. 6.

PRODIGIUM, portentum, ein Wunderzeichen / unnatürlich Ding. Cicero à *prædicendo* dictum putavit lib. 1. de Divinat. cap. 42. *Quia enim ostendunt*, inquit, *portendunt*, *monstrant*, *prædicunt*, *ostenta*, *portenta*, *monstra*, *prodigia dicuntur.* Scaliger pater a *prodigendo*, sive *porro agendo*, id est, averruncando dictum censet. *Prodigium divinitus factum*, Quintil. lib. 1. cap. 10. sub fin. *Clodius fatale portentum*, *prodigiumque Reipubl.* Cic. in Pison. cap. 4. *Hæc non mirabilia sunt*, *sed prodigiis similia*, Idem pro Ligario cap. 4. De prodigiis vide Valer. Max. lib. 1. cap. 6. & Julius Obsequens singulari libro.

¶ Prodigiosum, quod præter naturam est, was ungeheur und unnatürlich ist. *Corpus prodigiosum*, Quintil. lib. 1. cap. 1. *partus prodigiosi*, Plin. lib. 10. c. 63. Mißgeburt. *Astra prodigiosa*, Statius 3. Thebaid. v. 523. *Prodigiosa mendacia veterum vatum*, Ovid. lib. 3. Amor. eleg. 6. v. 17. Comp *prodigiosior.* Trebellius Pollio in Tyrannis c. 31 de Victoria: *Studiose in medio fœminas posui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est respublica Romana.*

¶ Prodigiose, adverb. Plin. lib. 11. c. 37. sect. 80 *Lien cum jecore locum aliquando permutat, sed prodigiose.* Et Salvianus lib. 7. de Gub. pag. 281 *Quid fieri prodigiosius potuit?*

¶ Prodigialis, prodigium procurans. *Prodigialis Jupiter*, Plaut. Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 107. *Prodigiale caput*, Claudian. lib. 2. in Rufin. v. 434. Abentheuerlich. Et *Signa prodigialia* Prudentius Hamartig. v. 467 hoc est, prodigia. *Prodigiali dæmone distentus*, Paullinus Natali Felic. 8. v. 308. besessen. *Gnari rerum prodigialium*, Ammianus lib. 25. cap. 32. Zeichendeuter.

¶ Prodigialiter. Horat. Art. Poet. v. 29. *Prodigialiter delphinum silvis appingere*, *fluctibus aprum.* Pro hoc ἐπιθετικῶς Claudianus *prodigiale* dixit lib. 1. de Rapt. Prof. v. 232, *Cometes prodigiale rubens.* Arnobius lib. 1. p. 10 *Locustæ effervescunt prodigialiter.*

Prodigo, vide *Ago*.

¶ Prodigus, profusus, ein Verschwender / Durchbringer / der zu viel verthut. Cic. 2. off. c. 16 *Duo genera sunt largorum*, *quorum alteri prodigi dicuntur*, *alteri liberales.* Sic, *Homo largitor & prodigus*, Idem in Catil. 4. c. 5. *Prodigus æris*, der zu viel Gelds umbringet / Horat. in arte Poët. v. 164. Tacitus de Germania cap. 32 de Gallis: *Prodigi alieni*, *contemtores sui.* Et, *Prodigus nocendi*, Stat. Theb. 6. v. 767. begierig zu schaden.

¶ Prodige, adverbium, *Prodige vivere*, prassen / schlemmen / Cic. Philipp. 11. cap. 6. *Homini homine non est prodige utendum*, Seneca epist. 88.

¶ Prodigalitas, cujus comes paupertas est, Philosophorum verbum.

¶ Prodigentia, das Umbringen / Verprassen. Tacitus 13. c. 1 *per avaritiam & prodigentiam.* Usus & alibi sæpe est.

¶ Prodigitas, idem, Lucilii apud Nonium.

PRODROMUS, πρόδρομος, præcursor, ein Vorläuffer. Cic. 1. ad Attic. epist. 12 *Mihi Pompejani prodromi nuntiant.* ¶ Item Aquilones, caniculæ exortum diebus octo antecedentes. Plin. lib. 2. c. 47. N. H. & lib. 18. c. 28 circa med. Et de Etesiis nondum flantibus Cicero lib. 16. ad Att. ep. 6. pr. *prodromi nulli.* ¶ Item Ficus præcox, apud Plin. lib. 16. c. 26. frühzeitige Feigen.

Prœconnesus vide Proconnesus.

Profanus, Profanare vide in *Fanum.*

PROFECTO, adverbium confirmandi, idem, quod nimirum, certe. Ter. in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 3 *Profecto hoc vere dicunt, si absis uspiam, &c.* eigentlich sagt man daran recht / *&c. Profecto negare non potes*, Cic. 4. in Verr. c. 18. pr. eigentlich / oder gewiß kanst du das nicht leugnen. Adhibetur plerumque ad responsionem, ut, *Quis hæc renuntiat? is profecto, qui interfuit*, Idem.

PROFICISCOR, proficisci, eundi & veniendi significationem habet. *Proficiscor Romam*, ich ziehe oder reise nach Rom. *Proficiscor Româ*, ich komme von Rom. *Etsi poteram remanere, tamen proficiscar hinc*; Cicer. ad Attic. 13. epist. 26. ¶ 2. Et cum præpositione, Propertius 3. eleg. 21. pr.

Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.

Proficiscar ad Catonem, Cic. de Senect. c. 23. *Proficisci ad bellum*, Ovid. 1. Fast. v. 279. *Proficisci de*, vel *ex aliquo loco*, sich von einem Ort auffmachen und davon ziehen. *Ex Asia Romam versus proficisci*, Cic. lib. 2. famil. ep. 6. *Obviam alicui proficisci*, Cæsar 7. Gall. cap. 12. *Proficisci navi*, Cic. ad Q. fratrem lib. 3. ep. 2. zu Schiffe reisen. Sed, *Injuriæ sæpe a metu proficiscuntur*, Idem 1. Offic. cap. 7. id est, oriuntur, Gewalt kömmt offt von Furcht her. Sic eleganter dicitur: *Hæc a me, ab illo profecta sunt:* & *Beneficia ab aliquo proficiscuntur;* quemadmodum Cicero 5. fam. epist. 5 dixit: *Omnia à me in te profecta sunt.* Item: *Oratio mea inde proficiscatur*, daher wil ich anfahen zu reden / Idem pro leg. Manil. cap. 2. Notandum autem, usurpari hoc verbum auctoribus etiam de non adeo longo itinere. Sic apud Plautum Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 7 *profectus in urbem* Sosia dicitur, qui eo portu commearat. C. Nepos Pausania cap. 5, *Quò cum essent profecti, &c.* id est, exiissent. Loquitur de Ephoris Lacedæmoniis, qui egressi in fanum Neptuni, quod extra urbem in Tænaro erat. Idem Datame cap. 4, 4 *Quærit, quibus locis sit Aspis, cognoscit haud longe abesse, profectumque eum venatum.* Quin & de iis utimur hoc verbo, qui intra urbem manent, cum prodierunt, wenn man von Hause aus zu iemand gehet. Terent. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 21

Quid caussæ est, quin hinc recta in pistrinum proficiscar vià.

Idem in Eun. a. 2. sc. 2. v. 49

Detineo te fortasse: tu profectus alio fueras.

id est, nisi detinerem te, itasses fortassean, ubi negotium erat, wärest du vielleicht hingangen / wo du zu thun gehabt / Liv. lib 2. c. 4. *Consules ad deprehendendos Legatos conjuratosque profecti domo.* ¶ *Proficisci a parente non potuerunt plura*, i. e. conferri in aliquem, hat nicht mehr thun können / Nepos Attic. c. 9.

¶ Profectio, eine Reise. *Profectionem parare*, Cæsar 1. Civ. c. 27. sich zur Reise schicken / reisens fürgeben. Item *præparare*, Sueton. Tiberio cap. 38. *Profectionem intermittere*, Cæs. 5. Gall. cap. 7. *Recordare consilium quod fuerit profectionis nostræ*, Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 8.

PROFLIGO, profligare, cum derivatis, vide sub *Fligo* in F.

Profundus vide in *Fundus.*

Progenies quære in *Progigno* sub *Gigno.*

PROGNE, es, Πρόκνη, Pandionis Atheniensium regis filia, Therei Thracum Regis uxor. Fabulam longam vide apud Ovid. lib. 6. Metam. fab. 7. seq.

PROGNOSTICON, Προγνωστικὸν rei futuræ signum, à προγινώσκω: præscio, seu præcognosco. Zeichen / daran gemerckt wird / was künfftig drauff folget. *Prognostica tempestatum.* Sic Cic. 15. ad Attic. ep. 16 *Equidem etiam pluvias metuo, si prognostica nostra vera sunt. Ranæ enim ῥητορεύουσιν.* (Vide plura in *Præcognosco* sub *Nosco.*) *Prognosticon anni alicujus*, Allmanach.

¶ Prognostes, ein Weissager.

Proh, vide *Pro.*

PROLEPSIS, Πρόληψις, præsumtio, præoccupatio, figura est Syntaxeos. Cicer. *Anticipationem vertit*, ein Vorgriff. Diomedi πρόληψις est, cum id, quod posterius accidit, ante tempus adscribitur: *Italiam fato profugus Lavinaque venit*
Littora.

Nam cum in Italiam veniret Æneas, Lavinium nondum erat conditum. ¶ 2. Est oratorum Prolepsis: *Quum id*, ut Rutilius definit, *quod in adversarii caussa aut judicis opinione esse aut fore arbitramur nobis contrarium, præoccupamus dicere, & cum ratione dissolvere.*

PROLES (a *pro* & *oleo*, id est, cresco) soboles, quæ duo vocabula se non refugere, Cicer. testatur lib. 3 de oratore cap. 38. ein Geschlecht /

Geschlecht / Progenies. *Felix prole virûm*, Virg. 6. Æn. v. 784. A *Generosa proles*, Seneca Oedipo v. 110. Est Singularis numeri: quanquam & plurali usus Columella lib. 10. v. 163 *Privignasque rogat proles.* Est autem gratior parenti mascula proles, non tam ob præstantiam, quam alia de caussa, quam indicat Ligdus apud Ovid. l. 9 Metamorph. v. 674

Quæ voveam duo sunt: minimo ut relevere dolore,
Utque marem parias. Onerosior altera sors est,
Et vires fortuna negat.

Onerosiorem vocat, non ob educationem, sed ob dotem parandam. ¶ 2. Proles notat seculum, quod Latini prolis aut sobolis nomine censent, Græcos secuti, quibus familiare γενεὴν ita appellare. Barth. ad Claud. p. 1103.

¶ Proletarius, proletarii, tenuissimi pauperrimique in plebe: quod cum re familiari parvâ minus possent juvare Rempubl. subolis tamen seu prolis gignendæ copia civitatem frequentarent, gemein Volck / so nur den Hauffen mehren hilfft. Vide Nonium, Festum, & Gell. l. 16. c. 10. Usum verbi & applicationem docet Arnobius l. 2. p. 63 *Definite hominem, proletarius cum sit, classicis; & capite cum censeatur, adscribere ordinibus primis.* Deinde ad alia transfertur. *Proletarius sermo*, id est plebejus, vilis, apud Plautum Milite act. 3. sc. 1. v. 157.

PROLIXUS, à *Laxus*, sine dubio deducitur. *Capillus prolixus*, lang Haar / Terent. Heaut. 2. sc. 3, 49. *Barba prolixa*, Virg. ecl. 8. v. 34. *Prolixiores pollices*, largius spatium, Columella libr. 5. cap. 6. Sic *per prolixum tempus* plus est, quam *diu*, eique opponitur Lege 3. §3 Dig. de re militari. *Prolixo satis itinere*, Apulej. lib. 7. Milef. sub fin. B ¶ 2. Liberalis. Ariobarzanes *prolixior in Pompejum*, Cicer. 6. epistola 3. *Animus prolixus*, id est, liberalis, propensus, ut, *Animo libenti prolixove aliquid facere*, Cicero Capitoni sub ep. 16 lib. 16 ad Attic. mit willigem und geneigtem Gemüth. Et 3. fam. ep. 8. sub fin. *Natura prolixa & benefica.* ¶ *Prolixum corpus*, exili opponit Suetonius Claudio cap. 30.

¶ Prolixe, nach der Länge / weitläufftig. *Arbores prolixe foliatæ*, Apulejus lib. 4. Milef. sub initium. *Prolixe promittere*, Cicer. lib. 6. fam. ep. 5. reichlich versprechen. *Prolixe cumulateque facere aliquid*, pro Flacco cap. 36. & *prolixe respondere*, Idem 7. Attic. ep. 14. *Prolixe aliquem accipere*, id est, longe & laute, eines wohl pflegen / einem gütlich thun. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8. v. 52 *Accepit hominem nemo melius prorsus, nemo prolixius.* Suetonio in Tito cap. 7. id est, *prolixius quem fovere.*

¶ Sunt qui & nomine, *Prolixitas*, quæ Pacuvio *Prolixitudo* dicitur, utuntur, die Länge / Weitläufftigkeit. Arnobius lib. 7. p. 250 *Colubra prolixitatis immensæ.* Idem libr. 4. pag. 138 *ne forte prolixitas fastidium audientiæ pariat.* Symmachus lib. 2. Epist. 8 *literarum prolixitas.* Alias ad Orationem, & verba minus scitè hæc vox & cognatæ applicantur, ut longitudo, & copia describatur. Cicero de Oratione & epistolis habet *longus, multus.* E. gr. *Nolo in hac re multus videri: dialogus longus: Epistola pluribus verbis scripta.* & lib. 7. Epist. 3 *Hæc ad te scripsi verbosius.* C

¶ Prolixare, prolixum & longum facere. Columella l. 4. c. 24 *Monendus putator est, ut prolixet aciem ferramenti.*

PROLOGUS, πρόλογος, præfatio, Vorrede. In Prologis, vel Poeta aut fabula commendatur, vel adversariis respondetur, vel fabulæ argumentum exponitur, vel hæc omnia fiunt promiscue. Species enim prologi sunt: συστατικὸς, *commendatitius*, ἀναφορικὸς, *relativus*, ὑποθετικὸς, *argumentum narrans*, & μικτὸς, id est, *mistus*. ¶ 2. Est & *prologus* is, qui prologum recitat, der Vorredner.

¶ Prologium, proloquium, die Vorrede. Pacuvius apud Festum: *Quid est? nam me exanimasti prologio tuo.*

Prolubium, vide *Libet.*

PROMETHEUS, tribus syllab. Προμηθεύς, Japeti, unius ex Titanibus, & Clymenes filius: quem genus humanum finxisse, & ignem suffuratum de cælo detulisse in terram, Poetæ fingunt: idque iratos Deos per Mercurium alligasse eum in Caucaso monte, apposita aquila, quæ ejus cor, sive jecur, succrescens perpetuo, exederet. Fabula nota ex Hesiodo & Metamorphosi Ovidii est. Fuit autem vir prudentissimus, qui Astrologiam primus Assyriis indicavit, & rationem fulminum D deprehendit. Quamobrem ignem cælestem Jovi suffuratus, & in Caucaso ad saxum religatus fingitur: μηνιάω, *consulo*, προμηθέω, *provideo*. Vide *Epimetheus*: & Servium ad 6. Eclog. Virgilii. ¶ 2. Pro figulo accipitur in illo Juvenalis Sat. 4. vers. 133

Debetur magnus patinæ, subitusque Prometheus;

in quo imitatus est Athenienses, qui πηλουργὸς sive *figulos* omnes προμηθεῖς ἀπεκάλουν, ἐπισκευάζοντες ἐς τὸν πηλόν: *Prometheos appellabant, ad lutum alludentes*, ut scribit Lucianus.

¶ Promethides, Προμηθείδης, patronym. Deucalion, Ovid. 1. Metamorph. v. 390.

Promontorium, vide *Mons.*

PROMO, promere, proferre: herfür langen / herfür reichen. *Pecuniam promere ex ærario*, Cicer. 5 in Verr. cap. 84. *Libros è bibliotheca promere*, lib. 3. de Fin. cap. 2. Et, *Animus eruditus semper aliquid promit, quod alios delectet*, hoc est, in medium affert, Lucejus ad Cic. l. 5. fam. epist. 14.

¶ Promus, qui promit necessaria ad victum, ein Kellner. De profusore quodam Ausonius dixit Epist. 22. vers. 20 *Promusque quam condus magis.* Sic enim Germani eandem sententiam efferunt. Plautus utrumque conjunxit in Pseudolo act. 2. scen. 2. vers. 14

Condus promus sum, procurator peni.

Talem enim ibi, peni procuratorem designat. *Promum librorum*, Apulej. Apol. dixit p. 308.

¶ Tertullianus adjective usus est. De Resurr. Carn. c. 27 *Sepulcra erant cellæ promæ.* Et mox: *In cellis promis caro salita & usui reposita servatur, depromenda illinc suo tempore.*

¶ Suppromus, promi vicarius & administer. Plautus Milite 3. sc. 2. v. 24 *Bono suppromo & promo cellam creditam.* Et paullo ante v. 12 *Qui ille suppromus es, eho!*

¶ Promtus, sive Promptus, participium simul, & nomen, idem quod paratus, expeditus, fertig / bereit / (mit dem Maul und mit der Faust) Vet. Gloss. *Promtus* εὐπροφόρος, εὐπρεπής. *Non ingenio tantum promptus, sed & usu exercitatus*, Livius libr. 5. cap. 3. Sic *promtus & non inexercitatus ad dicendum*, Cicer. de Clar. Orat. cap. 36. Et, *Promptus ad discendum*, Quintilian. libr. 1. cap. 1. *Animus promtus & alacer ad Rempubl. defendendam*, Cicer. 3. fam. epist. 11, eines geneigten / willigen und freudigen Muths / etc. Sic *promptus*, aliquando is dicitur, qui audaci assidet, qui audet facile, & *segni* ac *ignavo* opponitur. Livius libr. 2. cap. 56 *Haud quisquam manu promptior erat.* Cæsar 1. de Bello Civili cap. 3 *Laudat promtos, atque in posterum confirmat: segniores castigat, atque incitat.* Et Tacitus 1. Histor. cap. 51 *Accessit callide vulgatum, temere creditum, decumari legiones, & promtissimum quemque centurionum dimitti.* Dicimus autem *Promtus ad aliquid*: *Promtus in aliquid*: & *promtus alicui*, & *promtus in aliquo.* Sic *ad dicendum, ad defendendum promtus*, quæ supra etiam adduximus. *Promtissimi in latrocinia*, Flor. 4. cap. 12. *Promtus in arma*, Tacitus 4. Hist. cap. 76. n. 3. *in adulationes*, Idem 15. Annal. cap. 61. n. 2. *seditioni*, Annali 1. cap. 48, 3. *ultioni*, Idem 11. cap. 32. n. 1. *faciendis sceleribus*, Annal. 15. cap. 67, 3. Et, *Promtus in respondendo*, Cicer. de claris Oratoribus cap. 42, quanquam abesse etiam præpositio potest. Similiter *promtus manu, promtus ingenio* dicitur, ut supra ex Livio vidimus: qui & *lingua promtum* dixit lib. 2. cap. 45. Per Græcismum Tacitus & *promtum animi* dixit 2. Histor. c. 23. ¶ 2. *Promtum*, quod in aperto, atque ad manum veluti positum, ut promi facile possit. Vet. Gloss. *Promtus*, πρόχειρος. *Promtum*, πρόχειρον. Sallustius B. Catil. cap. 10 *Aliud clausum in pectore, aliud in lingua promtum habet.* *Promta & aperta*, Cic. 1. de Fin. cap. 9. *Prompti aditus*, Tacit. 15. Annal. c. 53, id est aperti. Idem 16. Ann. cap. 17 *At Mella, quæ tum promtissima mortis via, exsolvit venas.* Idem 3. Ann. cap. 3 *Cuncta tentanti promtissimum visum, ad uxorem ejus Liviam convertere*, id est, facillimum, expeditissimum. Quintilianus lib. 9. cap. 1 *Fingere Græcis promtissimum est.*

¶ Impromptus, sive inpromtus. *Impromptus lingua*, Livius l. 7. c. 4. der mit der Sprache nicht fertig ist. Et Tacit. 2. Ann. c. 21 *Impromto jam Arminio, ob continua pericula, sive illum recens acceptum vulnus tardaverat.*

¶ Promtus, ûs, nomen, *in promtu esse*, Cicer. 1. de Orat. cap. 6. zur Hand und in Bereitschafft seyn. *In promtu habere*, cui locutioni Latinæ contrarium est, *habere in abdito*, vide *Abdo*, in *Do.* Plautus Pseudolo a. 1. scen. 5. v. 33 *Insipientia est, iram in promtu gerere.*

¶ *Promtitudo* probatæ Latinitatis vox haud est: Cicero vocat *propensionem, alacritatem*, &c.

¶ Promptè, promptissime, adverbium. Q. Cicero de Petit. conf. cap. 11 *Homines non modo promte sibi, sed etiam large & honorifice promitti volunt.* Sic *Promte distribuere*, Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. n. 9. *Victoria promtissime licentiam subministrat*, Idem lib. 6. cap. 5. n. 1. *Promtissime adesse alicui*, Plin. lib. 4. Epist. 17. *Promtius facere*, Nazarius Paneg. Constantini cap. 29. willig / fertig.

¶ Promtuarius, *Cella promtuaria*, eine Speißkammer / daraus etwas zu langen ist / Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1.

¶ Promtuarium, idem: Vet. Gloss. *Penuaria cella & Promtuarium*, ταμεῖον. Symmachus lib. 9. epist. 72 *Linguæ tuæ ornatissimo promtuario nunquam desit materia.* Lactantius libr. 5. c. 5. de aureo seculo: *Cum promtuaria justorum benigne paterent omnibus, nec avaritia, intercipiens beneficia divina, famem sitimque vulgo faceret.*

¶ Depromere, idem cum simplici, hervorlangen. ut, *depromta ex ærario pecunia*, Cic. pro Lege Manil. c. 13. *Ex arcâ pecunia, ex virtute opera depromitur*, Idem 2. offic. c. 15. *Argumenta depromere*, Cic. 2. de oratore c. 27.

¶ Expromere, heraus langen / reichen. *Expromere nummos*, Varr.

Varr. 2. rust. rei c. 2. *Expromere quid sentias*, id est, eloqui, herfür bringen/ darthun. Seneca de morte Claudii Ludo: A

Exprome propere, sede quâ genitus clues,

id est, expone.

¶ Expromtus, fertig/ behend. Terent. in And. a. 4. scen. 4. pr. *Opus est tua mihi ad hanc rem expromtâ memoriâ.*

Promulgare, vide *Mulgo*.

PROMUSCIS, idis, fœmin. Sic enim apud Plinium legitur lib. 8. cap. 7. Ubi tamen, veterum exemplarium testimonio, rectius legitur, *proboscis*, id est, rostrum vel manus elephanti. Vide *Proboscis*.

PRONUS, à προνεύειν, adjectivum, *pronum*, contrarium *supino*, *obliquo*; Sic enim corporis motus appellantur: *Pronus*, für sich hangend/oder gebücket. *Supinus*, rücklich/ *obliquus*, über eine Seite. Sallust. pr. Catilin. *Pecora natura prona finxit.* Ovid. 1. Metam. v. 84 *Pronaque cum spectent animalia cætera terram*, *&c.* ¶ 2. Sed *pronus*, *pronior ad aliquam virtutem* vel *vitium* significat, facilem, inclinatum, geneigt. ut, *Pronum ad honores iter*, Plin. lib. 8. epist. 10. *Ad fidem pronius est*, Livius lib. 21. cap. 28. ist gläublicher/ leichter zu glauben. *Pronissimus ad indulgentias*, Capitolinus in Pio cap. 10. *Paci proniores*, Valer. Max. lib. 8. cap. 3. sub fin. Et, *Adolescentia ad vitia prona est*, Quintil. lib. 1. cap. 2. *In obsequium plus æquo pronus*, Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 16. *Pronior ad, in iracundiam*, Plin. lib. 22. cap. 24. Et, Tacitus 1. Histor. cap. 1 *Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur*, id est, avidis, & sic apertis. Namque & alii *pronum* & *in aperto*, conjunxit. Ut Agricola cap. 1 *Sed apud priores, ut agere memoratu digna pronum, magisque in aperto erat.* Ibidem cap. 33 *Omnia prona victoribus*, id est, expedita, facilia. Per *prona* enim sive declivia iter facile est. Aliàs & *proni* dicuntur, qui favent, qui quò favorem animumque inclinant. Idem Tacitus 1. Histor. cap. 13 *Prona in eum aula Neronis.* Idem 2. Histor. cap. 74 *Muciani animus nec Vespasiano alienus, & in Titum pronior*, Wolgewogner. Suetonius Galbâ cap. 12 *Remisit in patriam, quasi Cn. Dolabellæ proniorem.* B

¶ Pronitas. propensio. Seneca Pater præfat. lib. 1. Controvers. *Nescio qua iniquitate & ad malum pronitate naturæ eloquentia se retro tulerit.*

¶ Prono, pronare, &

¶ Appronare, posteriorum seculorum sunt. Sidonius l. 5. ep. 17 *Nunc per catastrophen sæpe pronatus.* Apulejus 1. Milesf. pag. 111. [Pric. 14] *complicitus in genua appronat se.*

PROOEMIUM, προοίμιον, exordium, ein Vorspiel/ Eingang/ Präambel/ Vorrede/ factum ex πρὸ & οἴμη. cantus. Cicer. ad Attic. lib. 13. epist. 32 *His libris nova proœmia sunt addita.* Idem ad eundem lib. 4. epist. 16 *In singulis libris utor proœmiis.* Et pro Cluent. cap. 21 *Longo & alte petito proœmio respondere*, mit einem langen und weithergesuchten Eingang. *Proœmium dicere*, Quintil. l. 2. c. 20. C

¶ Ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν, *Absque proœmio & affectibus.* Quam vocem Athenis præco dicturis in concione suggerebat. Vide Chiliadas.

¶ Proœmiari. Plin. l. 2. epist. 3. *Proœmiatur apte, narrat aperte, &c.* id est, proœmio utitur.

PROPAGO, inis, veteres enim *propages* dixerunt, significat proprie vitem suppressam, ut ex ea generentur plures, ein Weinstock/ den man zu Fechsern einschlägt. Apul. Apol. *Inter suboles herbarum & propagines vitium.* Vet. Gloss. *Propaginis*, ἀπόφυγος. Tum producit primam: corripit notione altera.

¶ Significat & sobolem seu genus, metaphorice, Stamm oder Geschlecht. Virgil. l. 12. v. 827

Romana potens Italâ virtute propago.

Nepos Attico cap. 25 *Sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere*, id est, stemmata, familias. Vet. Gloss. *Propago*, ἡ καταβολή, ἡ ἐπίδοσις τοῦ γένους, γονή. D

¶ Propagare, verbum, fortsetzen/ fortpflantzen. *Propagare vitem insulcos*, Cato c. 32. ¶ 2. Et, Dilatare, vel extendere, ausbreiten/ ausstrecken. *Propagare religionem* dixit Cicero lib. 2. de Divinat. cap. 72. Et, *Agere radices & propagare*, in Offic. libr. 2. cap. 12. *Propagare fines imperii*, Nepos Hamilcar. cap. 2.

¶ Propagatio, Fortpflantzung. *Propagatio vitium*, Cic. de Senect. cap. 15. *Propagatio finium imperii*, Idem de provincia consul. c. 12. Et, *In vita nihil inest, nisi propagatio miserrimi temporis*, Idem lib. 5. famil. epist. 15.

¶ Propagator, ut, *propagator provinciæ*, Cicer. ad Attic. lib. 8. Epist. 3.

PROPE, propior, propius, proximus, proximum, proxime, præposit. & adverb. *Prope montes consistere*, nahe bey den Bergen. *Prope ripam*, Cicer. de Clar. Orat. cap. 14. *Prope a muris hostem habemus*, Plin. libr. 15. cap. 18. Et, *prope a meis ædibus*, Cicer. in Pison. cap. 11. nicht weit von/ nahe darbey. Sed, *prope abest*, es gehöret nicht weit dahin. *Prope intueri*, von nahen ansehen/ adverbialiter dictum est a Cicerone de Senect. cap. 14. Item, *Prope jam ut pro uxore haberes*, Ter. Heaut. a. 1. scen. 1. v. 46. *Annos prope quinquaginta continuos*, id est, propemodum, Cicer. 2. Verr. cap. 13. *Propius urbem*, Cicer. ad Octavium: *propius accedere*, Ovid. 2. Metamorph. vers. 41. Hinc

¶ Propĕdiem, adverbium, brevi, gar bald/ in einer Kürtz. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 108 *Illum tibi salvum affuturum esse hic confido propediem.* Cic. ad Attic. 6. ep. 2. *Propediem te videbo*, ich will dich in kurtzen sehen.

¶ Propĕmŏdum, penè, bey nahe/ schier/ fast. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 51 *Ambos curare, propemodum reposcere illum est, quem dedisti.* Et Cicero Divinatione in Verr. cap. 2 *Propemodum manere in instituto meo videor.*

¶ Propemodò, idem. Livius l. 24. c. 20 *Quum propemodò muris accessisset.*

¶ A *prope*, *propius*, etiam adjectiva sunt per Gradus aucta *Propior* & *Proximus*.

¶ Propior, näher. Gratius Cynegetico v. 232

Neve levem prædam, aut propioris pignora lucri
Amplexus &c.

Cicero pro Quintio cap. 31 *quibus propior P. Quintio nemo est*, hat keinen nähern Freund als &c. *Propius vero*, Livius lib. 4. c. 37. Sed *Propior*, non Dativo solùm, sed & Accusativo jungitur. Hirtius lib. 8. de bello Gallico cap. 9 *Alter quo propior hostem collocatus esset.* Sallustius in Catilinâ cap. 11. *Quod tamen vitium propius virtutem erat.* Et in Jugurthâ cap. 49 *Ipse propior montem cum omni equitatu.* Nempè quia τὸ *prope* accusativum adsciscit: ita & *propior*, quin & *proximus* cum accusativo sociebant. Claudianus l. 2. in Eutropium v. 238

Pars Phrygiam, Scythicis quacunque Trionibus alget;
Proxima Bithynos; Solem quæ condit, Ionas.

¶ Proximus, proximum, de præsenti, & præterito intelligitur. *Proximus egomet sum mihi*, Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. vers. 12, das Hembde ist mir näher als der Rock. *Proximis mensibus tribus illum non vidi*, Idem in Eun. act. 2. sc. 3. v. 40. Ubi Donatus: PROXIMIS, *præteritis intelligimus. Proxima enim nobis aut præterita sunt, aut futura.* C. Nepos Conone cap. 4, 2 *Classem, quâ proximâ* (sequente) *æstate mare tueri posset. In proximo*, gar in der Nähe. *E proximo*, id est, ex vicinia, Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 38. *Proximum* etiam dicitur, quod non statim sequitur, & hæret, sed quod remotum longiùs est: unde & à *secundo* differt. Id enim est, quod sequitur statim atque adhæret, Virgil. 5. Æneid. v. 320

Proximus huic, longo sed proximus intervallo.

Horat. l. 1. Carm. Ode 12. de Jove:

Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quicquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.

Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Quamvis ei* (Antimacho) *secundas fere* (post Homerum) *Grammaticorum consensus deferat, & affectibus, & jucunditate & dispositione: at omnino arte deficitur, ut plane manifesto appareat, quanto sit aliud proximum esse, aliud secundum.*

¶ 2. *Proximum* & aliquando obvium, & facile significat. Apul Apol. *Quis unquam fando audivit eam similem suspicionem? tam aptam conjecturam? tam proximum argumentum?* Et in eadem Apologia: *Nimis patiens vir es & oppidò proxima humanitate.* Ita Minutius Felix quoque usus, quem locum paullò inferius adducemus.

¶ *Proximus*, quando substantivè accipitur, Græcismum Latini intolerabilem affert. Dum enim ὁ πλησίον in Sacris vulgo *proximus* redditur, id in ipsam porrò irrepsit Latinitatem.

¶ Proximior, comparativo, Seneca usus est Epist. 108. p. 534 *Modum servem, & quidem abstinentiæ proximiorem.*

¶ Proxime, & præpositio, & adverbium est, *Exercitum habere quàm proximè hostem*, Cicer. 6. ad Attic. epist. 5. am nechsten bey dem Feinde. Sallustius Jugurtha cap. 19. *Proxime Hispaniam Mauri sunt.* Victor in Adriano: *Factas ex ære vel marmore proxime Polycletos & Euphranoras. Literas a te proxime accepi*; ubi nuperrime est, Cic. l. 5. fam. ep. 15. Idem l. 11. epist. 21 *Huic tuæ virtuti proxime accedo.* Et, *proxime accedere ad verum*, der Warheit am nähesten kommen. Cicer. 4. Acad. Quæst. cap. 15. Hinc novum comparativum, ut Seneca ab adjectivo *proximus*. Minutius Felix p. 147 formavit. *Quid Mantuanus*, inquit, *Maro? nonne apertius, proximius, verius?* sive, ut VVowerus legi vult, *proximius veris.*

¶ Proximitas, Ovid. l. 2. de Arte am. v. 662

Et lateat vitium proximitate boni.

Idem de nuce v. 56

Meque ream nimiæ proximitatis agi.

¶ Proximare verbum, quo Solinus aliquoties, ut cap. 5. *E proximans lacus*, scilicet miraculo, id est proxime accedens miraculo lacus quidam Siciliæ. & cap. 15 *Geloni ad hos proximant* id est vicini sunt: & sæpius usus est Apulejus, quod ex Indice

Elmen

Elmenhorstii apparet. Poeta quoque Christianus anonymus apud Barthium l. 1. Adversar. c. 3

Promissione proximante spiritus.

B. Laurentius Novariensis de Pœnitentia: *Tu venis ad me. Tu proximasti?* &c. Sed non solis, qui posterioris ævi sunt, hoc se verbum approbavit; sed nec ipse Cicero eodem se abstinuit, l. 2. de Nat. Deor. c. 44 Arateis versibus soluta oratione interponens: *Capiti autem Equi proximat Aquarii dextra.*

¶ Proximatus, ûs, dignitas aulica erat sub imperatoribus. Vide Leg. 1. & 11. Cod. de Proximis sacrorum scriniorum &c.

PROPERUS, a, um, festinum, celere, behend / eilend. *Gressus properi*, Val. Flacc. lib. 4. vers. 176. *Pede propero*, Catull. 63. de Aty, vers. 34. *Properus ira*, Tacit. libr. 11. cap. 26. Gäh-zornig.

¶ Propere, celeriter. *Abi propere, quid stas?* Ter. Heaut. act. 1. sc. 3. v. 9. Statius 5. Silv. 1. v. 125

- - - *propere mensasque torosque Instruit.*

¶ Properiter, idem. Nonius ex Catulli quodam: *Animula miserula properiter abit.*

¶ Properare, festinare, eilen. Cicero l. 12. c. 25. *Inde ventis remisque in patriam omni festinatione properavi.* Et cum infinit. *Rem properavi deducere in judicium*, Idem ad Attic. l. 1. epist. 16.

¶ 2. Veteres hoc verbi & ἐνεργητικῶς posuisse Servius ad illud Virg. 9 Æn. v. 401

- - - *pulchram properet per vulnera mortem*,

notat. Id enim antique dictum, ut a Plauto, *Properate prandium*, notat. *Properare mortem*, id est, accelerare. Tacitus 2. Annal. cap. 31 *Jurabit Tiberius, petiturum se vitam, quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset.* Idem *Iter properare*, 3. Histor. cap. 40 dixit. *Deproperare coronas*, similiter Horatius dixit lib. 2 Carm. Od. 7. Idem lib. 1. Epist. 3. vers. 28

Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli.

Properemus, id est, proprie & sine mora capessamus & complectamur. Differunt autem, *maturare*, *properare*, & *festinare*: *Maturat*, qui in tempore atque per otium, nec serius nec citius aliquid, aut segniter facit: *Properat*, qui celerat, ne transigendi occasio elabatur: *Festinat*, qui coactus necessitate, quod cepit, raptim tractat, nec perficit plane. Vide Festum in *Properare*: & Gellium l. 10. c. 11. & l. 16. c. 14; itemque Servium ad illud Virgilii 1. Georg. v. 259

Frigidus agricolam si quando detinet imber,
Multa forent quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur.

Huic notioni etiam passivum respondet. Plinius Panegyr. c. 51 *Hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur.* Horatius Epod. 12

Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ
Cui properabantur?

¶ Properatus, um, übereilet / in Eil gemacht. *Stilus properatus*, Quintil. lib. 10. cap. 3. in Eil obenhin geschrieben. *Naves properatæ*; raptim & properanter factæ, Tacitus 1. Annal. cap. 6.

¶ Properatio, Forteilung / Eilfertigkeit. Quintius Cicero Tironi l. 16. ep. ult. *Qua parcius frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione.*

¶ Properantia, idem. Sallust. Jugurth. c. 36 *Ex tanta properantia.* Tacit. 12. c. 20 *Pericula ex properantia.*

¶ Properanter, celeriter, eilend. Lucret. l. 5. v. 301

Usque adeo properanter ab omnibus ignibus ejus
Exitium celeri toleratur origine flamma.

Sallust. Jugurth. c. 8 *Si properantius pergeret.* Tacitus 2. annal. c. 55 *Quo properantius destinata inciperet.* Et Silius l. 7. v. 747

Cespite de viridi surgunt properantius aræ.

Lege 8 Cod. Theodos. de appellationib. & pœnis &c. *Intra vicesimum diem, quæcunque ad instructionem pertinent caussæ, ad comitatum nostrum properantissime volumus adferri.*

¶ Properato, aliud adverbium, eilend / übereilet. Tacit. l. 13. c. 1 *Nec minus properato Narcissus ad mortem agitur.* Cui simile est illud Ciceronis, *Properato opus est*, pro Milone c. 19. nisi sextum ibi nominis casum malis agnoscere.

¶ Properabilis. Tertullian. de Anima c. 43 *Calore properabili, & rigore tardabili.*

¶ Approperare; accelerare, vel properare, ut, *Approperare ad cogitatum facinus*, Cic. pro Mil. c. 17. eilends ins Werck setzen. *Approperato opere*, Livius l. 27 c. 26.

¶ Deproperare, eilen / in eil verfertigen. Horatius l. 2. Ode 7

- - - *quis udo*
Deproperare apio coronas
Curatve myrto?

Deproperare, id est, valde propere texere. Plautus Pœn. a. 1. sc. 2. v. 108 *Prius deproperant sedulo sacrificare.*

¶ Exproperare, celeriter consummare. Gruterus Inscript. p. 669 n. 10 vetus epitaphium profert, quod incipit:

Hic Aquilæ cineres miserabilis urna sepultos
Contegit, & fatis exproperata nimis
Occidit, &c.

¶ Improperus, tardus. Silius lib. 3. v. 96

- - - *improperæ cui ducant fila sorores*

id est, cui Parcæ longævitatem dent.

¶ Improperare, hinein eilen / apud Plinium lib. 36. cap. 13 de labyrintho Porsenæ: *quo si quis improperet sine glomere lini*, &c.

¶ Sed *Improperat vestigia*, id est, non festinat, Virgil. 10. Æneid. vers. 798.

¶ Improperanter. Auson. Epitaph. 35. de equo:

Improperanter agens primos e carcere cursus
Fortis prægressis ut potereris equis.

¶ Improperium, vox medii ævi, dedecus & ignominiam sonans. Onomast. Vet. *Improperium*, ὀνειδισμός. Vulgatus Interpres Ebr. 11, 26 *improperium Christi*, Græce ὀνειδισμόν. Usus & Ambrosius ad Virginem lapsam, cap. ult. Adde Voss. de Vit. Serm.

¶ Præproperus, um, nimium properum, gar zu eilend. Cicer. 7. fam. epist. 8 *Ex literis tuis cognovi præproperam quandam festinationem tuam.* Sic, *Celeritas præpropera*, Livius libr. 31. cap. 42. *Ingenium præproperum*, Idem lib. 22. cap. 41. zu hut / zu hitzig. *Præproperus amor*, Val. Max. l. 6. c. 3. n. 6.

¶ Præpropere. *Præpropere agere*, Livius libr. 2. cap. 45. Idem lib. 22. cap. 3 *Satis apparebat, ferociter omnia ac præpropere acturum.* Adde ejusdem lib. cap. 19. ubi cum *raptim* conjungitur.

¶ Præproperare. Gloss. Vet. *Præproperat*, προπετεύεται. Inde

¶ Præproperanter. Lucretius lib. 3. vers. 781 *Certare præproperanter.*

PROPERTIUS Poeta, Mevaniæ, ut Crinitus vult; Ameriæ, ut Jos. Scaliger contendit, in Umbria natus, & postea delatus Romam. Ubi sub Augusto floruit, coævus Virgilio, Horatio, Tibullo, Ovidio: quo tamen paullo major fuit, ut ipse Ovid. alicubi testatur. Scripsit Elegias omnium nitidissime & eruditissime. Unde vulgatum de eo: *Propertium plures amare, quam intelligere.* Justus Lipsius lib. 2. Antiq. lect. cap. 10 de eo sic scribit: *Propertium qui non amat, eum profecto Musæ non amant: tanta ejus versuum suavitas, ut non, nisi Phœbo dictante, credantur excepti.* Scalig. Pater, *candidum, facilem, & vere elegiacum vocat*: quem vide Hypercritico cap. 7. Plerique libri manuscripti eum *Nautæ* cognomento insigniunt: ex quo *Nattæ* conjecit Lipsius libr. 3. Variar. lect. cap. 23. Sed frustra est politissimi viri conjectura. Namque illud *Nautæ* prorsus confictitium est, & ab aliis attextum Poetæ, qui & Martialem *Cocum* appellare voluerunt. Nam quum in Propertio legerent de se scribente:

- - - *quamvis navita dives eras*,

statim arbitrati sunt, Poetam professum fuisse nauticam, atque ex eo præclarum illud cognomen ei attribuere. Sed locus ille corruptus est: & nemo sanus neget cum Beroaldo legendum esse lib. 2. eleg. 24. v. 38

- - - *quamvis non ita dives eras.*

PROPHETA, προφήτης, à πρόφημι, qui aliquid prædicit; Vates. Ægyptii Sacerdotes suos ita vocabant. Apulejus de dogmate Platonis lib. 1. post principium: *Astrologiam ad usque Ægyptum ivit petitum, ut inde prophetarum etiam ritus addisceret.* Idem principio lib. de Mundo: *Veluti prophetæ quidam deorum majestate completi effantur.* Idem 2. Metamorph. pag. 127 Zachlas adest Ægyptius, *propheta primarius.* Porphyrius libr. 4 περὶ ἀποχῆς etiam Sacerdotes Jovis in Creta *Prophetas* appellat.

¶ Prophetis, προφῆτις, & *Prophetissa* fœm. de quo Vossium vide in de Vitiis Serm.

¶ Prophetia, προφητεία, divinatio: &

¶ Pseudopropheta, ψευδοπροφήτης, propheta vel doctor falsus, Ecclesiasticorum sunt, qui & verbum

¶ *Prophetare*, pro *prædicere* usurparunt. Vide Barth. ad Cl. Mamert. p. 288. & Cellar. Cur. Posterior. c. 7.

¶ Propheticus, adject. Prudentius Hymno Jejunantium v. 179

Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuel est.

¶ Prophetice, adv. Augustin. epist. 19. cap. 3. & Civ. D. lib. 18. c. 43. f. & c. 44.

¶ Prophetalis, idem. Hieronymus epist. 7. ad Lætam: *prophetales libri.* Venant. Fortunatus l. 5. carmine 4. v. 58 *prophetali virgine*, ut Browerus quidem edidit. Nam Fabricius adjectivum alio refert, eodem tamen sensu:

Quodque prophetalis virgine fætus agit.

PROPINO, are, Græcum est: à προπίνειν, præbibere, einem zutrincken / oder überreichen. *Nemo propinabit Calliodore tibi*, Martial. 6. Epig. 44. *Crystallinisque myrrhinisque propinat*, Idem lib. 3. Epist. 82. Terentius in Eunuch. a. 5. scen. 8, 57 *Hunc comedendum, & deridendum vobis propino*, id est, trado vel porrigo, den übergeb ich euch auszulachen. Proditores patriæ, *hostibus eam propinare*, dixit Demosthenes, προπίνειν τοῖς ἐχθροῖς.

¶ Propinator, qui propinat. Ex Ovidii 1. de Arte am. v. 587 vulgo arcessitur. Heinsius autem & eruditissimus quisque ibi legit *procurator*. A

¶ Propinatio. Seneca Epist. 83 *Cum propinationes tuas strati somno & vomitantes recusaverint.* Idem l. 2. de Ira c 33 *propinationibus crebris aliquem lacessere.*

PROPINQVUS, um, quod prope adest, vicinum, nahe gelegen. *Prædium propinquum*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 46. *provincia propinqua & finitima*, Idem Philipp. 11. cap. 13. *Propinqua amicitiæ pars*, Terent. Heaut. a. 1. scen. 1. v. 5. ¶ 2. Et *propinqui* dicuntur, cognati, consanguinei, potissimum: nam ab affinibus separat Suetonius Cæsare cap. 1, *Donec per Mamercum Æmilium, & Aurelium Cottam, propinquos & affines suos, veniam impetravit.* Et Cicero *propinquitatem* & *affinitatem* distinguit (vide paullo post) ein Anverwandter.

¶ Propinquitas, die Nähe. Cic. 3. offic. cap. 11 *Nimis imminebat propter propinquitatem Ægina Piræeo.* ¶ 2. Item Cognatio, Verwandtschafft. *Pietate propinquitas colitur*, Cic. pro Quint. cap. 6. *Maximis vinculis, & propinquitatis & affinitatis alicui conjunctus*, sehr nahe verwandt und gefreundet / Idem pro Plancio cap. 11. Similiter Suetonius distinguit Nerone cap. 36, *Interemit cæteros aut affinitate aliqua sibi, aut propinquitate conjunctos.* Nepos Agesil. c. 1. n. 3 *Propinquitate proximus*, der nächste Anverwandte. B

¶ Propinque, adverbium. nahe. Plaut. Truc. act. 2. sc. 7. v. 21. *Atat eccam, adest propinque.*

¶ Propinquare, sich zu einem oder zu etwas nahen. Virgil. 5. Æn. v. 185 *scopuloque propinquat.* Statius 5. Thebaid. v. 493 *triste propinquat Supplicium.* Invenitur etiam cum quarto casu. Sallustius fragm. lib. 4. Hist. *Bithyni propinquantes jam amnem Tartanium*, id est, *ad* amnem, ἐλλειπτικῶς. Sed & deproperandi significatione Accusativum ferre solet. Virg. Æn. 10. v. 254

- - - - *Tu rite propinques*
Augurium.

Silius lib. 2. v. 281

- - - - *mortem licet arma propinquent.*

Addit Dausquejus ejusdem libri v. 533. Sed aliter Modius ex MSS. Vide editionem Silii Cellarianam.

¶ Appropinquare, propinquum fieri, propinque accedere, nahe herbey kommen / herzu kommen. *Hiems appropinquat*, Cæs. 3. Civil. cap. 9. *Occasus urbis appropinquat*, Cic. 3. Catil. c. 8. *Mors appropinquat*, Cic. 5. de Fin. c. 11. C

¶ Appropinquatio, Annäherung. *Anguntur appropinquatione mortis confecti homines senectute*, Cic. 5. de Fin. cap. 11.

PROPITIUS, placidus, favens, günstig / geneigt / gnädig. *Propitii parentes*, Terent. in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 6. *Propitia fortuna*, Cicero ad Octavium. Et Plautus in Curcul. a. 4. scen. 2. v. 45 *Cui homini Dii sunt propitii, lucrum ei profectò objiciunt.* Et, *Propitia voluntas*, i. e. benevola, Nepos Dione cap. 9, 6. Est a *prope*, unde & primam natura sua corripit. Seneca Agamemnone v. 399

Et si propitios, attamen lentos Deos.

Est enim in secunda regione tribrachys, non dactylus; quippe quo Seneca eo loco nusquam usus est. Nec aliter Plautus posuit. Et Epici ideò abstinuerunt hâc voce, quod Heroici carminis legem subire haud posset. Prudentius tamen Hymno Agnetis v. 130

Purgabor undis propitiabilis:

Et in Eulaliam v. extr.

- - - - *populosque suos*
Carmine propitiata fovet,

primâ productâ dixit: licenter scilicet: atque is plura alia contra regulam.

¶ Propitiare, placare, conciliare, sühnen. Curtius lib. 4. cap. 13 *Aristander præibat preces regi, Jovem, Minervam, Victoriamque propitianti.* Plinius lib. 28. cap. 2 *sollicitudinem animi propitiare.* D

¶ In sacris & Glossis legitur etiam *Propitiatio*, &

¶ *Propitiatorium*, quomodo ἱλαστήριον Interpres Vulgatus reddidit.

¶ Propitiabilis, apud Prudent. est loco jam dicto &

¶ *Propitiator*, apud Hieronymum Epist. 146 ad Damasum, ex sacro usu de Christo redemtore.

¶ Propitiatrix. Ambrosius ad Virgin. lapsam cap. 4.

¶ Repropitiare. Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 17 *Neque imagines Cæsarum propitiando, hostes populi nuncupamur.*

PROPOLA, προπώλης, qui primus vendit merces, quas in portu primus anticipat. *Panis & vinum a propola*, Cicer. in Pison. cap. 27. Male enim ibi Turnebus *propala* legit, ut docet Scaliger in Culicem Virgilii. Vet. Gloss. *propola*, παλεύς, ein Vorkäuffer.

PROPOLIS, πρόπολις, materia cerosa, quæ in alveariis præ spiraculis reperitur, Vorstoß / vide *Pissoceros.*

Propontis, idis, vide in *Pontus.*

Proportio, vide *Portio* in *Pars.*

PROPRIUS, a, um, faciunt a *prope*, eigenthümlich / das einem allein gehörig. Genitivo & Dativo jungitur, Ut, *Voluptates deorum propriæ sunt*, Terent. Andr. a. 5. sc. 5. v. 4. *Libertas proprio Romani generis*, Cic. 3. Philipp. cap. 11. Contrarium *commune* est. *Adimere alicui, quæ sua erant propria*, pro Rosc. Am. c. 52. einem nehmen / was sein eigen gewest. *Rem aliquam certo suo ac proprio vocabulo nominare*, Idem pro Cæcin. c. 18. mit seinem eigentlichen Namen nennen. *Rei alicujus propria vis & natura*, Idem Somn. Scip. c. ult. Et, *Hoc est proprium oratoris*, &c. darauff soll ein Orator eigentlich oder fürnehmlich sehen / &c. Vide lib. 1. ad Q. frat. epist. 1. cap. 13. Ad Germanismum frequenter detorquetur hæc vox, cum dicitur, *propriâ manu, proprio Marte, propriis oculis, manibus propriis*: quod ita corrigendum: *meâ manu.* Cicer. lib. 2. ad Attic. Epist. 23. & lib. 5. Epist. 14; *suo Marte*, Philipp. 2. cap. 37; *meis oculis*, &c. nisi potius *oculis* simpliciter, aut *hisce oculis* cum Terentio dicendum est, Adelph. act. 3. scen. 2. v. 31. ¶ Proprie est, quod eripi non potest, quod stabile ac perpetuum est, ewig / immerwährend. Terentius Andr. act. 4. sc. 3. init.

Nihil ne esse proprium cuiquam?

Ubi Donatus: *Omne quod habemus aut* MUTUUM *est, aut* PROPRIUM; *Ergo* PROPRIUM *perpetuum: ut Virgilius:* Propria hæc si dona fuissent. *Ergo nihil nobis proprium esse potest: quod enim non fuit, neque esse quidem potest, aut quod eripi potest, non est nostrum: nisi illa, quæ eripi non possunt, ut sapientia, justitia, prudentia: quæ fortuna neque dare, neque eripere potest.* Vide eundem etiam ad illud act. 5. scen. 5. eâdem fabulâ: *Ego Deorum vitam propterea sempiternam esse arbitror* &c. Horatius lib. 2. Sat. 6. v. 4

- - - - *nihil amplius oro,*
Majâ nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis,

i. e. diuturna atque stabilia. Corn. Nepos Thrasybulo cap. 4, 1 *Nam parva munera diutina: locupletia non propria esse consueverunt.* Cæsar libr. 3. de B. C. cap. 70 *Munitiones enim propriam & expeditam Cæsaris victoriam interpellaverunt.* *Propriam*, id est, certam ac indubitatam, quæ manu velut teneretur, nec eripi posset. *Partam & præsentem* mox cap. 73 vocat. Cicero Orat. pro L. Manil. cap. 16 *Quod ut illi proprium sit atque perpetuum, Quirites, velle & optare debetis.* Vid. & Nonium.

¶ Proprie, eigentlich. *Id proprie tuum est*, das gehöret eigentlich dir allein / Cicer. 9. fam. ep. 15. Et idem 2. Philippica c. 31 *O hominem nequam, quid enim aliud dicam? magis proprie nihil possum dicere.* eigentlicher weiß ich nichts von ihm zu sagen. Idem Agrar. 2. cap. 31 *promiscue toto, quam proprie parva frui parte malle.* Et lib. 1. Offic. cap. 30 *Duabus quasi a natura induti sumus personis. Una est communis, ex eo quod omnes participes sumus rationis; altera, quæ proprie singulis est attributa.*

¶ Proprietas, Eigenschafft / ingenium. Cicer. lib. 4. Acad. Qu. c. 18 *Singularum rerum singulæ proprietates sunt.* Livius lib. 38. cap. 17 *In frugibus pecudibusque non tantum semina ad servandam indolem valent, quantum terræ proprietas cælique, sub quo aluntur, mutat.*

¶ Proprietarius, Eigenthumsherr. Lege 13. Dig. de pecul. &c.

¶ Improprius, a, um, minime proprium. Quintil. l. 8. c. 2. *Quod apud nos* IMPROPRIUM, *ἄκυρον apud Græcos vocatur.*

¶ Improprie, adverb. Gellius lib. 6. cap. 6 *Quasi improprie & inscite dictum.* Idem libr. 17. cap. 10. *pervulgate & improprie dixit.* &c.

¶ Improprietas. Gellius l. 1. c. 22. extr. *Cavenda est non improprietas solum verbi, sed etiam pravitas ominis.*

PROPTER, præpos. juxta, *Propter aquæ rivum*, hart oder zu nechst bey dem Bach / Virgil. Eclog. 7. vers. 87. ex Lucretio. *Duo filii propter patrem cubantes*, Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 23. Et Livius lib. 28 cap. 8 *Oppida propter Appiam viam*, id est, juxta. Plautus Amphitr. act. 4. sc. 1.

- - - - *pergam exquirere*
Quis fuerit, quem propter corpus suum stupri compleverit.

Quem propter, id est, propter quem, sive juxta quem accubans &c. Terent. Eunucho act. 2. sc. 3. v. 76

Cibum nonnunquam capiet cum eâ, interdum propter dormiet.

¶ 2. Sed *propter invidiam*, Terent. Phorm. act. 2. scen. 1. vers 46. *Propter tuum in me amorem*, Cicer. 1. fam. epist. 3. &, *Legibus propter metum parere*, Idem Paradox. 5. cap. 1. id est, invidiæ, amoris, metûs caussa, um Abgunst / Lieb / Furcht willen. ¶ *Propter viam sacrificare*, dicebantur profecturi quod Græcis ἐξιτήρια θύειν est. Fiebat autem hoc sacrum Herculi, & oportebat omnia in eo igne absumi, ut in aliis Herculis sacris. Unde Catonis jocus. Nam in quendam, qui bonis omnibus comesis, domum incenderat, *propter viam fecisse*, dixit, qui combusserit, quod non potuerat comesse, ut refert Macrobius libr. 2. Saturn. cap. 2. Vide & Festum atque ibi Scalig. ¶ 2. Et adverbialiter. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 2. v. 39 *Ibi angiportum propter est*, zu nechst dran ist ein Gäßlein &c.

Et

Et Hieronymus epist. 26 ad Pammach. sub fin. *ædificato monasterio & diversorio propter exstructo.*

¶ Propterea, ob eam caussam, von deßwegen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 11 *Propterea quod serviebas liberaliter*, &c. darum daß du mir einen redlichen Dienst hieltst. Cic. lib. 9. fam. epist. 18 *Cum essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obviam miseram.* Dicitur etiam *propterea quia*, &c. Serv. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5 *propterea quia per quos id fieri debet propinquos ac familiares*, &c. Et aliquando *propterea, ut.* Cic. pro Ligar. cap. 3 *Atque hæc propterea de me dixi, ut mihi* Tubero ignosceret. Justinus lib. 2. cap. 11 de Leonida Spartano ad Thermopylas: *Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reip. caderet.* Absolute quoque sine sequente Conjunctione ponitur. Idem lib. eod. cap. 6 *Ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus evecti sunt, a quo propterea genus hominum conditum dicitur.*

PROPYLAEVM, προπύλαιον, vestibulum & porticus, ein Vorhoff zunechst am Hause/ Cicer. in officiis lib. 2. c. 17, & Plin. lib. 35. cap. 10.

PRORA, πρῷρα, prior navis pars, *puppis* posterior; das Förderst am Schiff. Livius lib. 24. cap. 34 de Archimedis machina: *suspensâ prorâ navim in puppim statuebat.* Virg. 7. v. 37 *terræque advertere proras.* ¶ 2. Tralate, & proverbialiter, *Prora & puppis consilii*, i. e. summa, πρῷρα καὶ πρύμνη, der Anfang und Ende/ die gantze Summa / Thun und Lassen. Cic. lib. 16. epist. 24. ad Tironem. Adde Chiliadas.

¶ Proreta, Plaut. pro gubernatore proræ in Navi, in Rudent. act. 4. sc. 3. v. 75. πρῳρεὺς Græcis est, der forn an auff das Schiff wartet.

¶ *Biprora navis*, Hyginus Fabulâ 168. item Fabula ult.

Proritare vide sub *Irritare*.

PRORSVS, antiquis *prorsum*, omnino, in universum, gäntzlich/ durchaus/allerdings. *Ita prorsus oblitus sum mei*, Ter. Eunuch. 2. sc. 3. v. 14 gar hab ich meiner selbst vergessen. *Verbum prorsum nullum intelligo*, Cicer. 2. de Orat. cap. 14. extr. *Nullo modo prorsus assentior*, ich thue ihm gar nicht Beyfall/ Idem 3. Nat. Deorum cap. 8. extr. ¶ Est autem *prorsus*, quasi proversus, igitur proprie est recta, ante, πρόσω, &c. recht für sich. Plaut. Persa act. 4. sc. 5. *Simulato quasi eas prorsum in navem.* Festus: PRORSI LIMITES *sunt in agrorum mensuris, qui ad orientem spectant.* Donatus in Andr. Terentii act. 2. sc. 3. PRORSVS, *quasi porro versus, quod Græci μακρὰν dicunt.* Inde *Rursum prorsum cursare*, hin und wieder lauffen/ apud eundem Hecyra act. 3. sc. 1. v. 35.

C PROSA, & oratio prosa, id est, soluta, eine ungebundene Rede. *Prosa* autem pro *prorsa*. Veteres enim & *prosum* pro *prorsum* dicebant, ut *susum* pro *sursum*, &c. Afranius apud Festum in REMEARE: *Vetuit me sine mercede prosum Paccius Remeare in ludum.* Ennius *rusus prosus reciprocat fluctus feram.* Et aliis multis locis apud auctores. Male igitur Muretus *Prosam orationem* Latine dici negat, ut Palmerius advertit in Spicilegio, & Scaliger Auson. Lect. 1. cap. 14. De quo ita Isaac. Casaubonus ad Lamprid. Alex. Sever. cap. 59 RETRORSVS, *qui retro fert pedem*, εἰς τὸ ὄπισθεν πορευτικός, *& contra* PRORSVS πορευτικὸς εἰς τὸ πρόσθεν. *Unde* oratio Prorsa, Vorsæ *opponitur. Nam qui versus scribunt absoluto uno versu, etiam minimo, & qui lineæ parvam partem occupet, retro tamen vestigia legere coguntur, ut alium versum inchoent: in soluta oratione contra, quamvis latissime pateat materia, in qua cogitationes nostras exaramus, nihil vetat porro pergere ad extremam usque materiæ latitudinem.* Donatus in Eunuch. Terentii act. 2. sc. 3. v. 14 PRORSVM, inquit, *est porro versum, id est, anteversum. Hinc & prorsa oratio, quam non inflexit cantilena.* Auson. Profess. Burdigal. Epigr. 21. v. 14

Prosa solebas, & versa loqui.

Idem ante, Epigr. 3, in eisdem Professoribus:

- - - seu prosis solveret ora modis.

D ¶ Prosaicus, non ligatus. Fortunatus lib. 7. carm. 11

Prosaico quoties direxi scripta relatu.

Idem lib. 2. de Vita Martini sub fin.

Cujus prosaicus cecinit prius acta Severus,

Is est Sulpicius Severus, qui Vitam ejusdem prosa scripsit.

¶ Prosarius, idem. Sidonius lib. 3. epist. ult. *Comperi, quod meas nugas, confectas opere prosario, lectione dignere.* Et lib. 9. cap. 13 *prosario loquendi genere.*

PROSAPIA, æ, quod vocabulum *vetus* est, ut in Timæo, seu de univers. cap. 11. Cicero: & *inusitatum*, ut Quintilianus testatur lib. 1. cap. 4. & lib. 8. cap. 3. Significat progeniem vel familiam, ein Geschlecht. Vet. Gloss. *Prosapies*, γένος καταγωγή. *Prosapia*, ἐκ προγόνων εὐγένεια καὶ συγγένεια. Prudentius de natali Domini v. 89

Negat Patrum prosapia.

Et rursus Præfatione Psychomachiæ v. 36

Ne quam fidelis sanguinis prosapiam.

Vetus inscriptio apud Reines. pag. 463 ILLVSTRATORI PROSAPIAE SVAE &c. Et Apulejus Apolog. p 286 *Veteres prosapiæ consulares & censoriæ.* ¶ Dicitur & *Prosapies*, ut modo ex veteri Glossario visum est: ex qua forma Prudentius Romano v. 180 quarto casu *prosapiem* declinat.

PROSELENI, dicti Arcades. Vide supra *Arcas.*

PROSELYTVS, ὁ προσήλυτος, vox Græca, *advenam* sive *adventitium* notat: nempe qui ex gente suâ ac patriâ in aliam migravit. Hesychius exponit πάροικος ἀλλοεθνής. Specialiter, quatenus hæc vox est biblica, significat illos, qui è gentibus non coacti se Judaicæ addicebant religioni, Jüdengenossen. Erantque *proselyti* vel *justitiæ*, qui abdicato Gentilismo religionem Judaicam amplectebantur, vel *domicilii*, qui quidem ad Judæos accedebant, non autem omnes Judaicæ religionis recipiebant ritus &c. sed Noachica tantum observabant præcepta. Vid. Paul. Slevogt. pecul. dissert. de Proselytis.

PROSERPINA, à Περσεφόνη, Cereris ex Jove filia; quæ & *Diana* & *Lucina* & *Hecate* est. Refertur autem ad Lunam, ut pleraque Dearum nomina, quemadmodum ostendit Macrob. lib. 1. Saturnal. Raptum ejus (Pluto enim amore ejus captus ex campis Ennensium abduxit) Ovidius in Metamorphosi, libr. 5. fab. 6. & Claudianus peculiari opere describunt. Habes eandem fabulam & apud Ciceronem lib. 4. in Verrem cap. 48.

PROSEVCHA, προσευχή, Juvenalis Sat. 3. v. 296

- - - - in qua te quæro proseuchâ?

B Ubi varia Scholiastes vetus affert de vocis hujus significatione; Optume illud: προσεύχεσθαι *Græce orare dicitur. Et* PROSEVCHA, *locus Judæorum, ubi orabant*, Non enim aliud fuisse *proseuchas*, quàm ædes sacras, quas Romæ & Alexandriæ, & in aliis urbibus plures habuere Judæi precationibus destinatas, luculentis auctoribus testatissimum est. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 91. Quod si in quibusdam oppidis nullæ ejusdem ædes essent, secedebat in litora proxima populus, ut ibi oraret; quæ loca & ipsa sic appellata ex Actis Apost. cap. 16. v. 13 constat: & inde *litorales orationes* apud Tertullian. lib. 1. ad Nationes cap 13. Josephus, cujus locum Leopardus notavit lib. 3. Emendat. cap. 4, *Proseucham* μέγιστον οἴκημα vocat; πολὺν ὄχλον ἐπιδέξασθαι δυνάμενον, i. e. *maximam domum, magnam turbam capere valentem* &c. Et has *proseuchas* easdem cum Synagogis fuisse observat Grotius ad cap. 4. Matthæi vers. 23. De Proseuchis Massalianorum (Hæretici fuerunt) Epiphanius contra Hæreses, hæresi 80. de quibus nonnulla & Scaliger notat Elencho trihæresii Serrariani cap. 28. & cap. 31. vide & Samuelem Petitum lib. 9. Var. Lect.

PROSODIA, προσῳδία, accentus (Gellius *voculationem* vocat lib. 13. cap. 6) ratio ipsa est universa pronunciandi & carminis scribendi. Cui diligentissimam pueri, & ab initio quidem statim studiorum, operam navent. Ejus enim vel negligentia, vel inscitia turpitudinem certam atque impedimentum reliquis studiis omnibus gravissimum conciliat & affert.

PROSOPOPOEIA, προσωποποιΐα, ficta oratio alienæ personæ; ut Quintilianus interpretatur, cum rebus scil. mutis vel persona vel sermo tribuitur, quemadmodum Terræ Ovid. lib. 11. Metam. & Patriæ Cicero in prima contra Catilinam. Exempla alia passim obvia sunt.

PROSPER, a, um, fortunatum, felix, *Exitus prosper*, Cic. 9. Attic. ep. 7. pr. ein glücklicher Ausgang. *Prospera fortuna*, Horat. 4 Oda 14. & *Flatus fortunæ prosper*, Cic. 2. offic. cap. 6. gut Glück. *Prosper successus*, Livius fine præfationis. *Prospera valetudo*, Sueton. Jul. cap. 45. *Prospera fama*, Tacit. ann. 14. cap. 51. i. e. integra & inviolata. *In prosperis nimia humanæ fragilitatis oblivio*, Curt. lib. 4. cap. 14, 20. *Prosperius fatum*, Ovid. 3. Fastor. v. 614 *Æquora prosperiora*, Claudian. ad Serenam v. 60.

¶ Invenitur & *prosperus*. Cicero in Somnio Scipionis cap. 4. *Deinde est hominum generi prosperus & salutaris ille fulgor, qui dicitur Jovis.* Valer. Maximus lib. 3. cap. 8 *Nec minus animosus minusve prosperus illius in Asiam transitus* &c. Silius lib. 10. v. 202, uti in MSS. est,

Occidit, immoriens magnis non prosperus ausis.

¶ Prospere, *Prospere evenire*, Cic. 3. fam. epist. 12. wohl glücken / gerathen. *Magnis viris prospere semper omnes res evenIunt*, Cicer fine lib. 2. de Nat. Deorum. *Bello prosperius cedente*, Aurel. Victor in Carino. *Omnia geruntur prosperrime*, Vell. Paterc. libr. 2. cap. 117. *Prosperrime dimicare*, Sueton. Cæs. cap. 36.

¶ Prosperitas, felicitas, Glück/Glückseligkeit. *Prosperitates secundæque res improborum*, Cicer. 3. Nat. Deor. cap. 36. Et ante paullo, eod. cap. *Commoditatem prosperitatemque vitæ a diis habemus*, Wohlfahrt dieses Lebens. *Prosperitas valetudinis*, i. e. sanitas constans & diuturna, Nepos Attico cap. 21. *Prosperitas rerum*, Sueton. Calig. c. 31.

¶ Prospero, prosperare, glückfertigen/ glückselig lassen gerathen. Livius lib. 8. cap. 9 *Dii Deæque, vos precor, uti populo R. victoriam prosperetis*, Sieg verleihen. Ita Tacitus etiam lib. 3. annal. c. 56 *Veneratus deos, ut consilia sua reip. prosperarent.* Val. Maxim. lib. 7. cap. 2. n. 5 *non prosperantibus avibus*, i. e. non addicentibus. Passive Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 25, *Constantinus in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est.* Et Gloss. Cyrilli: *Prosperabitur*, εὐεπιτευχθήσεται.

¶ Prosperatio. Eædem Glossæ: *Prosperatio, κάτευόδωσις.*

¶ Improsper, unglücklich. Tacit. lib. 3. cap. 24. annal. *Augusto fortuna domi improspera fuit.* Idem lib. 14. extr. *improspera insidiarum moles*, h. e. sine successu.

¶ Improspere, adverb. *Libertas improspere repetita*, Tacit. lib. 1. ann. cap. 8. *Improspere cedere*, Columella lib. 1. c. 1. unglücklich ablauffen.

¶ Perprosper. sehr glücklich. Sueton. Claud. cap. 31 *Valetudine perprospera usus est.*

PROSTHĔSIS, πρόσθεσις, adpositio literæ vel syllabæ ad principium dictionis: *Meum gnatum rumor est amare*, pro, *natum. Quod si scissem, nunquam huc tetulissem pedem*, pro *tulissem*, Ter. Andr. act. 1. sc. 1. v. 14. & act. 4. sc. 6. v. 13.

PROSTIBVLVM, Donato *ganeum* est seu *Lupanar*, *lustrum*. Quintil. quasi minime illustre, fornix Juvenali, ein Hurhauß. ¶ 2. Plautus meretricem etiam *prostibulum* dixit Aulul. act. 2. sc. 4. v. 6. Vid. Taubm. ad Plaut. pag. 1050. eine Schand-Hure.

PROTĂSIS, πρότασις, prima pars & occasio adeo prima Comœdiæ, der Zutrag oder Ursach des Spiels. Progressus enim *Epitasis*, finis *Catastrophe* est: vide suis locis.

Protelum, protelare, vide *in Telum.*

Protenus, vide *Protinus.*

PRŎTERVVS, petulans, muthwillig/frech/ der nichts an sich halten kan. *Juvenes protervi*, Horat. lib. 1. od. 25. *Frons proterva*, id est, impudens, ein ungebärdig/unverschämt Gesicht/ Idem lib. 2. oda 5. *Lingua proterva*, eine lästerhaffte Zunge / Ovid. in Ibin v. 522.

¶ Proterve, petulanter, superbe, frech und trotzig. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5, 53 *Ecce autem tu quoque proterve iracundus es*, verdrießlich. Ovid. lib. 1. de Arte v. 599

-- -- *quidquid facies dicesque protervius æquo.*

Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 22 *In nostram religionem protervissime insiliunt.*

¶ Proterviter, idem. Ennius apud Nonium: *Quis est, qui nostris foribus tam proterviter?*

¶ Protervitas, muthwillige Vermessenheit. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 6. v. 10. *Quam pene tua me perdidit protervitas.* Cicer. pro Cœlio cap. 12 *De protervitate, de sumtibus immensa oratio est.*

PRŌTEVS, duabus syllabis, Πρωτεὺς, Deus marinus fatidicus, qui se subinde in varias figuras mirabiliter converteret. Unde Horatius *mutantem vultus* Protea appellat lib. 1. Epist. 1. v. 90. Vide Virgil. 4. Georg. vers. 382. *Protea mutabilior*, proverb. Diodorus Siculus lib. 1. cap. 62 ex historia sumtam fabulam tradit. Regem Ægypti enim Protea fuisse scribit Trojani belli tempore, qui aliorum Ægyptiorum regum exemplo pro insigni seu diademate nunc leonis, jam tauri, modo draconis priori parte, alias vero aut arbore aut igne fuerit usus. Alii vero alio interpretati hanc fabulam sunt. Vide Servium ad supra indicatum Virgilii locum: Lucianum in Proteo; Polyænum Præfatione in lib. de Stratagematis &c. Vitam finivit spontaneo vivicomburio, quo de Tertullianus libro ad martyres, Eusebius in Chronicis, & Ammianus Marcellin. lib. 22. c. 41.

PROTHYMATA, plur. προθύματα, das Räuchern für dem Opffer.

PROTHYMIA, προθυμία, Græcum, Plaut. in Stich. act. 4. sc. 2. v. 53 *Vides benignitates hominum, ut periere & prothymiæ*, id est, cupiditatem & alacritatem in dando, die Lust und Willigkeit zu geben.

PROTHYRVM, πρόθυρον, vestibulum domus privatæ, *Propylæum* domus est regiæ aut templi, ein Vorhöfflein in einem gemeinen Hauß/ Vitruvius lib. 6. cap. 10.

PRŎTĬNVS, seu Protĕnus (nam utroque modo scriptum reperitur: in quo licet Servius & Caper differentiam agnoscant, revera tamen nulla est. Vid. Taubm. ad Virgil. Eclog. p. 8. Barth. ad Stat. Animadv. Tom. 2. pag. 683) adverbium & loci & temporis: Loci, Virg. Eclog. 1. v. 12

- - - *en ipse capellas*

Protinus æger ago.

i. e. prorsum ante me: cui opponitur *retro.* Cicer. 1. de Divinat. cap. 24 *Præcepisse ut pergeret protenus: quid retro atque a tergo fieret, ne laboraret*, vor sich hin. Temporis: Cicer. ad Q. Fratrem lib. 1. epist. 6. *Rogo te, ut Romam protinus pergas*, id est, statim, alsobald. ¶ Aliquando deinceps est. Virg. 4. Georg. princ.

Protinus aërei mellis cælestia dona

Exsequar.

Ubi Servius: PROTINVS, *deinceps, exinde:* Horatius lib. 1. Epist. 18. v. 67

Protinus ut maneam.

id est, porro. Plura de hoc adverbio Nonius de proprietate Sermonis.

¶ Protinam, pro protinus Plautus dixit Curcul. act. 2. sc. 3. extr. item Terentius Phormione act. 1. sc. 4. v. 13. Vide Nonium.

PRŌTOCOLLVM, πρωτόκολλον, prima concinnatio, hoc est, id quod breviter notatur a tabellione, ut extendi postea possit, ein

A kurtz Verzeichniß eines Dinges oder Entwerffung. Vide Salmasium in Histor. Aug. & Voss. lib. 1. de arte Grammatica c. 37.

PRŌTŎGĔNES, nobilissimus pictor, vixit eodem cum Apelle tempore. Demetrio Regi Rhodum oppugnanti, cum extra murum in horto pingeret, & qua id auderet fiducia, a rege interrogaretur, respondit, *Scire se, bellum esse Demetrio cum Rhodiis, non cum artibus*, Plin. lib. 35. cap. 10.

Protoplasti, vide in *Plasma.*

PRŌTŌTŎCOS, πρωτοτόκος, quæ primum peperit, Heva prima parens, die erste Mutter. ¶ Sed πρωτότοκος, virilis generis, primogenitus, Luc. 2, 7. &c.

PRŌTŌTŎMVS, πρωτοτόμος, *Caules prototomi brassicæ*, die ersten Sprößlein am Kohl/ so man abschneidet. Columell. lib. 10. v. 369

Sed jam prototomos tempus decidere caules.

PRŌTOTȲPVS, πρωτότυπος, primum exemplar, das erste Muster oder Formular / vide *Archetypos.*

PROTRŎPVM: ut, *protropum vinum*, πρότροπον, mustum est sponte defluens, antequam calcentur uvæ, ungetreten oder ungepresster Most/ Plinio lib. 14. cap. 9, & Columellæ lib. 12. cap. 41. Budæus *lixivum* sive *lixivium* Latine appellari ait.

B Proverbium, vide *Verbum.*

Provincia, vide in *Vinco.*

PROXĔNĒTA, æ, mascul. προξενητής, conciliator, pararius, ein Mittler/ Verträger/ Unterhändler/ à προξενέω. Usus est Martialis lib. 10. epig. 3. & Seneca Ep. 119. Ejus officium sanctum Romanis Regibus, teste Barth. ad lib. 1. Thebaid. Stat. pag. 387. Adhibuerunt autem veteres in majoris præcipue momenti contractu & proxenetas, & testes: illos ut rem ex æquo & bono æstimarent, atque de evictione satisdarent; hos, ut sua assertione rem legitime peractam prob irent.

PRVDENS, quasi providens, vorsichtig/ klug/ sapiens. Cicer. 4. ad Famil. Epist. 14 *Qui me hæc prædicantem atque optime consulentem saluti suæ malebant nimium timidum, quam satis prudentem existimari.* Idem pro Cluent. cap. 38 *Quis Octavio Balbo ingenio prudentior, jure peritior*, &c. Sallust. Catilin. cap. 8 *Prudentissimus quisque negotiosus maxime erat.* ¶ Item sciens vel peritus: *Omitto prudens*, Plinius lib. 10. cap. 29. ich übergehe dieses wissentlich. Corn. Nepos Conone cap. 1 *Prudens rei militaris.* Tacitus 11. Histor. cap. 25 *Celsus doli prudens.* Item Agricola cap. 19 *Prudens provinciæ*, erfahren. ¶ Interdum conjunguntur *Prudens & sciens.* Terent. in Eunuch. act. 1. scen. 1. v. 27. *Et prudens, sciens, vivus vidensque pereo.* Ubi Donatus

C hæc duo ita distinguit, ut PRVDENS dicatur, qui intelligentia sua aliquid sentit, SCIENS, qui judicio alterius rem cognoscit. Cic. 6. fam. epist. 6 *Ego prudens & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus*, vorsetzlich/mit Wissen und Willen. ¶ Et in malam partem, Juvenalis Satyra 3. v. 86 *adulandi gens prudentissima.* Vide *Adulator.*

¶ Jurisprudentes, qui jus sciunt, Rechtsverständige. Claudian. 2. in Eutrop. v. 347 *prudensque movendi Juris.*

¶ Prudentia, providentia, est rerum expetendarum fugiendarumve scientia; ars vivendi, Cicer. in off. lib. 1. cap. 43. Verstand/ Klugheit/ Vorsichtigkeit. *Prudentiam adhibere ad omnes res*, Cic. ad Attic. 12. ep. 4, mit allen Sachen klüglich fahren. Valerius Flaccus lib. 4. v. 622

- - - *sæpe acri potior prudentia dextra.*

Virgilius 4. Georg.

- - - - *rerum fato prudentia major.*

Cicer. 2. de Inventione cap. 53 ita definit & dispertitur: *Prudentia*, inquit, *est rerum bonarum & malarum, neutrarumque scientia. Partes ejus MEMORIA, INTELLIGENTIA, PROVIDENTIA; MEMORIA est, per quam animus repetit illa, quæ fuerunt; INTELLIGENTIA est, per quam ea perspicit, quæ sunt; PROVIDENTIA est, per quam futurum aliquid videtur ante, quam

D factum est.* ¶ 2. Scientia, peritia. C. Nepos Cimone cap. 2. *Habebat enim magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris.*

¶ Prudenter, sapienter, provide. *Facere prudenter*, Cicer. 5. Fin. cap. 6. *Multa prudenter providere*, weißlich / fürsichtiglich. Cicero de Amic. cap. 2 *Multa Catonis & in senatu, & in foro, vel provisa prudenter, vel acta constanter.* Suetonius Tiberio cap. 21 ex Augusti epistola: *Non potuisse quemquam prudentius gerere se, quam tu gesseris, existimo.* Et Valer. Max. lib. 3. cap. 3 *Anaxarchus totius mundi naturam prudentissime & facundissime expromsit.*

¶ Composita *Imprudens*, non providens: unvorsichtig. Nepos Agesilao cap. 2. n. 2 *Quo factum est, ut omnes Imperatores imparatos imprudentesque offenderet*, i. e. nihil ejus opinantes, nihil ejus providentes. ¶ Item insciens, ut, *Plus hodie boni feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam*, Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 4. v. 40. unwissend. *Opprimere imprudentem*, Idem in Andr. act. 1. sc. 3. v. 22. *Imprudens harum rerum ignarusque omnium*, Idem Eunuch. act. 1. scen. 2. v. 56. *Imprudentem & inopinantem* conjungit Cæsar 2. de B. C. cap. 3, *Freto Siciliæ*, inquit, *imprudente & inopinante Curione*, *probe-*

bitur

bitur. Cicero 4. Verrina cap. 24 *Nihil isto imprudente factum.*

¶ Imprudentia, inscitia, error, Unfürsichtigkeit/Unwissenheit. *Dicere aliquid per imprudentiam*, Cic. in Oratore cap. 56. *peccare imprudentiâ*, Terent. Prolog. Eun. 27.

¶ Imprudenter, unfürsichtig. *Ad flammam accessit imprudentius*, Terent. And. act. 1. sc. 1. v. 103. Et Cic. 1. Acad. c. 1. *Illud imprudenter putant*, &c. Idem lib. 10. ep. 12 ad Atticum: *Quo diligentius cogitata, eò facta sunt imprudentius.*

PRUINA, ros est concretus; dicta à *perurendo*, quod fruges perurat, *Urere* enim & frigus dicitur. Vide suo loco. Der Reiffe. Vid. Plin. lib. 2. H. N. cap. 60. *Pruinas ac nives perferre*, Cicer. 2. Catil. cap. 10.

¶ Pruinosus, ut, *Nox pruinosa*, Ovidius 2. Amor. el. 19. v. 22. Et, *Cæli status frigidus & pruinosus*, Columella lib. 4. c. 23. *Pruinosa fruteta*, Auson. idyll. 14. v. 13. Et Petronius Satyrico:

Sola pruinosis horret facundia pannis.

PRUNA, ardens est, ἡ ἀνθρακὶς, eine glüende Kohle/ *Carbo* verò exstinctus, eine geleschte Kohle. Virgil. 5. Æn. v. 103

Subjiciunt verubus prunas & viscera torrent.

Vide in Chiliad. *Ne cinerem vitans in prunas incidas*, cognatum illi, *Fumum fugientem in ignem incidere.*

PRUNUS, arbor, Pflaumbaum / Colum. 2. cap. 2. *prunum* fructus, plural. *pruna*, Pflaumen. *Pruna Damascena*, Zwetschken/ oder Ungerische Pflaumen/ vid. Martial. 13. epig. 29. *Pruna cerea*, Virg. eclog. 2. v. 53. vel *cerina*, Plin. 15. cap. 13. Spilling. *Pruna silvestria*, Schleen. *Pruna asinaria*, Roßpflaumen/ Plin. c. l.

PRURIO, prurire, jücken. *Caput prurit*, Plaut. Bacch. act. 5. sc. 2, 75. *Dentes pruriunt*, ich möchte gerne essen/ Idem Pœn. 5. sc. 5. v. 36. *Pruriente sale*, Martial. lib. 12. epigr. 97.

¶ Prurigo, idem ac pruritus. das Jücken. Columell. lib. 7. cap. 5 *Subest* (sub lana) *aspera cutis, & velut quædam prurigo.*

¶ Pruriginosus. Lege 3. Dig. de Ædilit. edicto, *pruriginosi vel scabiosi.*

¶ Pruriga, vide supra *Peroriga.*

¶ Pruritus, der Kützel/das Jücken. Plin. lib. 9. cap. 45 *Vis pruritu mordax, eademque quæ terrestris urticæ.*

¶ Prurisco. Unde

¶ Perprurisceus, apud Apulejum lib. 10. pag. 249, *ex ungulculis perpruriscens mulier*, id est salacissima.

PRUSIAS, Bithyniæ Rex, ignavus, mollis & effœminatus; humilis item atque abjectus & plane indignus nominis regii majestate. Vide Livium lib. 45. extremo, itemque Suidam. Meminit ejus & Cicer. 2. de Divinat. & Nepos in Hannibale cap. 12, 3.

PRYMNESIUM, πρυμνήσιον, palus, ad quem funis nauticus religatur, (der Stock/ daran das Schiffseil gebunden wird) Festo.

PRYTANEUM, πρυτανεῖον, locus erat Athenis in arce dignissimus, ubi judices & magistratus habere consilium solebant, & in quo publice alebantur, qui bene de Rep. meriti essent. Sic dictum fuit, quasi πυρῶ ταμεῖον, id est, *tritici promptuarium.* Vid. VVolff. Tom. 5. Oper. Demosthenici pag. 339. itemque Meursium in Areopago cap. 11. pag. 101. ¶ Aliis prytaneum proprie est, ubicunque Vesta colebatur: dictumque & ita putant quasi πυρὸς ταμεῖον: quod in omnibus Græciæ civitatibus Vesta culta: unde & legimus prytaneum Tarentinorum, Corinthiorum, Rhodiorum, Eleorum, aliorumque multorum: uti ostendit Casaubonus lib. 15 Animadv. in Athenæum cap. 19.

¶ Prytanes verò magistratum significat seu administratorem, à πρυτανεύω, guberno. Seneca Tranq. an. cap. 3 *Non vis nisi consul, aut prytanes, aut ceryx, aut sufes administrare rempublicam.*

PSALLIUM, ψάλλιον, circulus, qui freno additur. ¶ 2. Et frenum ipsum. *Psallium injicere*, est moderamine quodam ferocientem coercere, ein Gebiß ins Maul legen/ vide Chiliad. Erasmi ex Platone lib. 3. de Legibus.

PSALLO, psallere, ψάλλω, canere vel pulsare fides, singen oder auf dem Seitenspiel schlagen. Verbum est mere Græcum. Horatius lib. 2. Epist. 1. v. 33

- - - pingimus atque
Psallimus, & luctamur Achivis doctius unctis.

Et Apulejus Florid. 2. p. 351 *Dextera psallentis gestu suo pulsabulum citharæ admovet.*

¶ Psalmus, ψαλμὸς, ein Psalm/ geistlich Lied/ quo nomine Davidica carmina cum primis notantur. Verbum ecclesiasticis tritissimum.

¶ Psalmodia, ψαλμῳδία, cantus ad organa musica.

¶ Psalmista, Hieronym. lib. 1. adv. Pelag. cap. 1. & lib. 3. cap. 1. & in Esaiæ cap. 39.

¶ Psalmicen. *Clerici psalmicines*, Sidon. lib. 5. Epist. 17.

¶ Psalmicanus, idem. Theodulfus lib. 2 Carm. v. 19 pro Davide posuit.

¶ Psalmographus. Venant. Fortunatus lib. 9. carm. 2. & lib. 11. in expositione Symboli.

¶ Psaltes, ψάλτης, cantor, ein Sänger/ein Harffenschläger. Sidonius lib. 8. epist. 9 in subjecto carmine:

Chorda, voce, metro stupende psaltes.

¶ Psaltrius, idem. Cicer. Arusp. resp. cap. 21.

¶ Psaltria, eine Sängerin. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3, 34. *Istæc jam penes nos psaltria est.*

¶ Psalterium, ψαλτήριον, instrumentum musicum notum, ein Psalter. Hieronymus ad Cassiod. in exposit. Psalterii prologo cap. 4. *Psalterium in modum Δ deltæ literæ formatum, ligni sonora concavitas, obesum ventrem in superioribus habens: ubi chordarum fila religata, disciplinabiliter plectro percussa, suavissimam dicunt reddere cantilenam. Huic citharæ positio videtur esse contraria, dum quædam ista in imo continet, illud conversa vice gestit in capite.* ¶ 2. Liber psalmorum, seu ipsi Psalmi. Hieronymus epist. 7. ad Lætam: *Hunni discunt psalterium: Scythiæ frigora fervent calore fidei.* ¶ 3. Significat & *probrum.* Paulus JCtus lib. 5. Recept. Sent. cap. 4 § 15, *Psalterium quod vulgo dicitur canticum in alterius infamiam compositum & publice cantatum.* Solebant scurræ urbicarii in scenam prodire cum cithara aut psalterio, & aliquid præludii loco præcinere ad colligendum favorem spectatorum. Inter quæ quum multa jacerent, quæ in maledicam mordacitatem abirent, inde *Psalteria* pro probris dicta sunt. Vide Scalig. in lib. 5. Manilii.

PSECAS, ψεκὰς, pluvia tenuis, wenn es spreet/ ψεκάδες ὄμβρον φύουσαι, id est, *Minutulæ guttulæ imbrem parientes*, Vide Chiliad. ¶ 2. Apud Juvenalem sat. 6. v. 489. Nomen proprium ancillæ est. Vide ibi Vet. Scholiasten.

PSEGMA, tis, ψῆγμα, flos æris, Kupfferbraun. Agricol. ¶ 2. Et auri ramentum vel aurea arena, Chrysitis vel scobs aurea, Goldkörnlein/ cujusmodi in amnibus interdum quibusdam deferuntur. ¶ 3. Item particulæ auro abrasæ, was vom Gold abgefeilt oder abgeschlagen wird.

PSEPHISMA, tis, ψήφισμα, decretum, judicium, ein Rathsschluß/à ψηφίζομαι. Ex Ciceronis Orat. pro Flacco cap. 6 & seq. videtur colligi, *Psephisma* in Græcis urbibus idem fuisse, quod *Plebiscitum* Romæ dicebatur. Vetus Glossarium tamen *Plebiscitum* non simpliciter ψήφισμα, sed Δήμου ψήφισμα interpretatur. Ut ita hoc nomen latius pateat, & Decurionum etiam Decreta complectatur. Glossæ Cyrilli: ψήφισμα, *Consultum, Decretum, Scitum, Consultatio, Rogatio.* Præter Ciceronem usus hac voce & Plinius est lib. 10. Epist. 52.

PSEUDOS, ψεῦδος, mendacium est, seu falsitas. ¶ Compositiones, sed Græcæ plerumque omnes, multæ inde fiunt, ut:

¶ *Pseudolus*, nota Plautina Fabula.

¶ *Pseudologus*, mendax.

¶ Pseudopropheta, unde

¶ Pseudoprophetia, apud Tertullian. de Jejun. cap. 11.

¶ Pseudographus, &

¶ Pseudographia, Quintil. lib. 1. cap. 10. p. 90.

¶ Pseudothyrum, ψευδόθυρον, Posticum, (de quo supra in *Post*) apud Cic. 4. in Verr. cap. 20.

¶ Pseudourbanus, Vitruvius lib. 6. c. 8. extr.

¶ Et in herbarum appellationibus, ut, *Pseudanchusa*, vide *Anchusa, & Pseudobunium*, vide *Bunium, & Pseudodictamnus*, ψευδάγχουσα, ψευδοβούνιον, ψευδοδίκταμνος, & *Pseudomelanthium*, vide *Melanthium.*

Et cum Propriis componi solet, ut

¶ Pseudocato, Cic. Attico lib. 1. epist. 14 extr.

¶ Pseudophilippus, Cic. 2. Agrar. c. 33. fictus rex Macedoniæ.

¶ Ecclesiastici plura ita componunt, ut *Pseudoepiscopus*, Cyprian. Epist. 55. cap. 11. *Pseudodiaconus*, Hieronym. Epist. 79. ad Alipium & Augustinum.

PSILOTHRUM, ψίλωθρον, vitis alba Plinio lib. 23. cap. 1. ¶ 2. Et unguentum depilatorium, Martial. lib. 6. epigr. 93, & Lampridius in Heliogabalo cap. 31. eine Salb so die Haar wegfrißt/ davon das Haar ausfällt/ à ψιλόω, *denudo.*

PSIMMYTHIUM, ψιμμύθιον, cerussa plumbaria Plinio 34 cap. 18. Bleyweiß/Spanischweiß/ Agricola.

PSITTACUS, ψίττακος, ψιττάκη, fœm. ein Sittich/ Papagey/ ἀνθρωπόγλωττος est: imitari enim discit & exprimere humanas voces. Statius lib. 2. Silv. 4. pr.

Humanæ solers imitator psittace linguæ.

Scribit Athen. lib. 9. Psittacum & picas latam habere linguam, ideoque ad vocem emittendam formatam esse, & hominum aliarumve avium voces facile imitari. Vide Plin. lib. 2. cap. 42. Adagium est: *Psittacus senex ferulam negligit*, ein alter Papagey lernt nicht sprechen. Pullus enim assvefactus usque ad duos ætatis suæ annos discit. Cæterum senex captus indocilis est & obliviosus. *Aliâ voce psittacus, aliâ coturnix* loquitur, vide Chiliad.

¶ Psittacinus. *Psittacinum collyrium*, à colore ita dictum, Scrib. Larg. compos. 27.

PSORA, æ, ψώρα, cutis asperitas, eine jückende und böse Räudigkeit mit Schupen/ à ψάω, ψῶ, *scalpo*, Plinius tamen *psoram* à scabie discernit lib. 20. cap. 1.

¶ Psoricus. *Psoricum collyrium*, Scrib. Largus comp. 32.

¶ Psoricon, medicamentum ex chalcite, Dioscor.

PSYCHOMANTIUM, longa penult. locus vaticinii, ubi Manium

Manium fiebat evocatio, der Ort/ darinn man mit den Teuffeln redete/ Cicer. de divin. & Tuscul. ψυχομαντεῖον. A

PSYCHROLUTA, Psychrolutes, qui frigida lavat, apud Senecam in Epist. 53. *Mitto me in mare, quomodo psychrolutam decet*, Idem Epist. 83 *Ille tantus psychrolutes*, &c. ψυχρὸν *frigidum*, & λούω *lavo*.

PSYLLI, ψύλλοι, Lybiæ populi medicandis serpentum morsibus celebres. Plinius lib. 8. c. 2. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, a *psyllo* rege dicta, cujus sepulcrum in parte Syrtium majorum est. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, ut ejus odore sopirent eas &c. quod Celsus negat lib. 5. cap. 27. n. 3. quemvis hominum exsugere venenum sine damno posse persuasus. Cæterum exsugendo venena medebantur iis, qui a serpentibus icti essent: Dio lib. 51. cum de Cleopatræ fine tradit, itemque Suetonius Augusto c. 17. Vide supra *Marsi*: item *Ophiogenes*.

PSYLLIUM, ψύλλιον, herba, Psyllienkraut/ nominant & Flöhkraut: ψύλλος enim pulex est. Plin. lib. 25. cap. 11.

PSYTHIA, ut *passo psythia utilior, uva est*, Weinbeer zu Rosinen tüchtig/ Plin. lib. 14. cap. 9. *Psythium* & *melampsythium* passi genera sunt.

PTE, adjectio syllabica, ablativo singulari pronominum quorundam accedens: ut *Meapte, tuapte*, &c. *Nostrapte culpa* Terent. Phorm. act. 5. sc. 2. v. 1. *Suopte ingenio*, Tacitus lib. 2. cap. 63. n. 5.

PTERYGIUM, πτερύγιον, ala, pinnaculum, die Zinnen auff den Mauren. ¶ 2. Et morbus in oculo, das Fell im Aug/ Plin. 34. c. 10. & Cels. lib. 7. cap. 7. n. 5. ¶ 3. Caruncula item ab ungue recedens cum dolore, wild Fleisch an Nägeln. B

PTISANA, æ, Gersten-Graupen/ ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, ab excutiendo, fit enim ex hordeo tuso, non molito. *Ptisana triticea*, Weitzen-Graupen. *Cremor ptisanæ*, Scr. Largus comp. 93. & Cels. lib. 3. cap. 7.

¶ *Ptisanarium oryzæ*, dixit Horat. id est, *Oryzam coctam* vel *ptisanam* aut *sorbitionem ex oryza*, ein Graupen-Muß/ lib. 2. Serm. Sat. 3. v. 155.

Quid cessas? agedum sume hoc ptisanarium oryzæ.

PTOLEMAEUS, Πτολεμαῖος, nomen proprium fuit regum Ægypti, discrimen fecit cognomen. Sic Syriæ Reges plerique *Seleuci*, aut *Antiochi*; Ægyptii olim *Pharaones*. Vide supra in *Ægyptus*. Inter Ptolemæos laudatur maxime Ptolemæus Philadelphus, qui doctissimus ipse fuit, & bibliothecam illam celeberrimam Alexandriæ instruxit septingentorum millium librorum, Gell. lib. 6. c. ult. Etiam Moyhs, & Prophetarum libros in Græcam linguam transferri curavit consilio Demetrii. vide Joseph. lib. 12. cap. 2. Antiq. Judaic. Vide de eo & Vitruvium Præfat. lib. 7. πτολεμεῖν pugnare est, pro communi πολεμεῖν. *Ptolemæorum* stemma habes apud Paullum Manutium Quæsitis per Epist. lib. 1. Epist. 10. quæ & ultima est. C

¶ 2. Ptolemæus, astrologus Ægyptius, M. Aurelii fuit temporibus, ut ex Suida docemur. Scripsit Geographiæ lib. IX libros magnæ constructionis Mathematicæ, *Almagestum* vocant vulgò, id est, perfectæ cælestium motuum pertractationis: XIII de judiciis astrologicis seu quadripartitæ constructionis libros IV. Sunt & centum ejusdem sententiæ, in quibus, quæcunque tradit, usu & experientia se habere ac veritati maxime consentire prodit. Exstant ea omnia.

¶ Ptolemæus, adject. Propertius lib. 2. eleg. 1. v. 30

Et Ptolemææ littora capta Phari.

¶ Ptolemaïs, idis, patronymicum. Sic Cleopatram dixit Lucanus lib. 10. v. 69. ¶ 2. Ptolemais πτολεμαΐς, nomen urbis in Africa Cyrenaica: & alia Palæstinæ.

PTYAS, adis, fœm. Πτυάς, aspidis genus, ab expuendo veneno sic nominatum, collo enim exerto, prætentataque & explorata corporis, quod petit, distantiâ, postea virus ejaculatur, πτύειν *spuere* est. Vide Plin. lib. 28. cap. 6.

PTYNX, gis, πτύγξ, avis nocturna, quæ & *Chalcis* & *Cymindis* dicitur, ein Nachtvogel oder Eulen-Art/ Gesn. D

PUBES, is, fœm. prima lanugo, der erste Bart am jungen Gesellen. ¶ 2. Et *Pubes*, die Scham/ *Pube tenus*, Virgil. 3. Æneid. v. 427. ¶ 3. Qui puber est & generare potest. Vet. Gloss. *Pubes*, ἥβη, ἡλικία, καὶ συνῆλιξ καὶ ἔφηβος. ¶ 4. Hinc synecdoche pro tota juventute, sive etiam toto populo sumitur. Cicer. pro Mil. cap. 23 *Cui Senatus totam Remp. omnem Italiæ pubem*, &c. *commiserat*, alles junge Volck in Italien. Virg. Æn. 1. v. 399

Puppesque tuæ, pubesque tuorum. Vide Fest.

¶ 5. Adjective Nep. Dion. cap. 4. *Priusquam puer pubes esset.* Dracontius Hexaem. v. 269 de Evæ creatione:

Et sine lacte pio crescit infantia pubes.

¶ Püber, omnis generis adject ut, *Puber filius*, Cicer. 1. Off. cap. 35. *pubes ætas*, Livius lib. 1. cap. 3. mannbar/ mündig. *Pubera folia* dixit Virgilius adulta, lib. 12. Æneid. v. 413.

¶ Pubertas, das mannbare Alter. *Anni pubertatis*. Pubertas est, quando corpus pilis vestitur: tunc enim pubertas incipit: sed ut feminæ post impletum duodecimum annum pubescere, sic & mares post excessum XIV annorum quoque existimantur, Justinian. Tit. quibus modis tutela finiatur. ¶ 2. Item generandi vis; procreandæ subolis virtus. Tacitus de Germania cap. 20 *Sera juvenum Venus: eoque inexhausta pubertas.*

¶ Impuber, & impubes, vel impubis, hoc impube, qui nondum pubertatis annos attigit, unmannbar/ unmündig. *Puer impubes*, Ovid. 2. Fast. v. 239. Et *puer impubis*, Plin. lib. 23. cap. 7. *Filius impuber*, Cicer. 4. Catilin. cap. 6. Sed *Malæ impubes*, ein glatter Schnabel/ Virg. 9. v. 752.

¶ Pubeo, pubēre, a quo participium usitatum est, ut *Genæ pubentes*, Virg. 12. Æn. v. 221. quanquam plures ibi *tabentes* legunt. *Herbæ pubentes*, id est, adultæ, die zu Stärcke kommen und erwachsen seyn. Idem 4. Æneid. v. 514. Sic, *pubentes rosæ*, Statius 3. Silv. 3. v. 129. *Pubescentes fratres*, Claudian. in cons. Prob. & Olyb. v. 142.

¶ Pubescere, lanuginem emittere: ut *Malæ pubescunt*, Val. Flacc. lib. 7. v. 340. Et Silius lib. 16. v. 676

Sidoniusne puer vix pubescente juventa.

id est, Hannibal. Virgilius 3. Æn. v. 491

Et nunc æquali tecum pubesceret ævo.

würde mit dir zugleich auffwachsen. ¶ *Vinea, vitis pubescit*, per metaphoram, wird fruchtbar/ voll Frucht/ Cicer. 1. Tuscul. cap. 28. ex poeta. Et Maximus Taurinensis homilia 2 Pentecostes: *Vinea pubescit in palmitem.* Sic, *pubescente vere*, Ammian. 27. cap. 10.

¶ Impubescens, i. e. pubescens. Plin. lib. 23. cap. 7 *Corticem ejus impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus*, &c. Sed Harduinus ex Plinio Valerio, qui hunc locum expressit, *intumescentem* mavult, quasi sequens vox *impubis*, ut fieri solet, amanuensem in errorem induxerit, ut idem initium reduplicaret.

¶ Repubescere, wieder jung werden/ Columell. lib. 2. c. 8. *Senectus nec revirescere nec repubescere potest.*

PUBLICUS, publicum, a *populo*, commune; privato contrarium, ut, *Respublica*, der gemeine Nutz. *Pecunia publica*, Cic. 2. Agrar. cap. 30. das gemeine Geld. *Caussam publicam dicere*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 21. *Nemo quemquam ire prohibet publicâ viâ*, Plaut. in Curcul. act. 1. sc. 1. v. 35. auff gemeiner Strassen. *Jus publicum*, Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. v. 65. *Consulere in publicum*, gemeinem Nutz zu gut rathen/ Plin. lib. 9. epist. 13. ¶ 2. Aliquando *Publicum* ad locum refertur, ut *Egredi in publicum*, Tacit. 4. Hist. cap. 49, 7. unter die Leute gehen. *Versari in publico*, Idem annal. 15. cap. 59, 5. Ita *edicere in publicum*, Suetonius dixit Galba, cap. 19. Idem *per publicum vehi*, Nerone cap. 9. *rapi de publico*, Othone cap. 7. Similiter dixit Juven. Sat. 10. v. 311

- - - fiet adulter

Publicus, & pœnas metuet,

id est, palam fient ejus adulteria & innotescent omnibus, ut metuendum sit, ne accusetur. *Abstinere publico*, Sueton. Claud. c. 36, nicht unter die Leute gehen. ¶ 3. *Publicum* etiam dicitur, quod dicis tantùm caussâ, & ex communi quodam more ac usu fit, honoris tantum gratia & per consuetudinem. Ita *verba publica* dicuntur, quæ per blanditiam fiunt, & nobis Ehren-Worte appellantur. Seneca Epist. 3 *Eadem Epistola illum & dixisti amicum & negasti. Itaque sic priore illo verbo quasi publico usus es, & sic illum amicum vocasti, quomodo omnes candidatos, bonos viros dicimus: quomodo obvios, si nomen non succurrit, dominos salutamus.* Ovidius lib. 3. Amorum Eleg. 7. v. 11

Et mihi blanditias dixit, dominumque vocavit,

Et quæ præterea publica verba sonant.

Publica officia similiter dixit Plinius lib. 9. Epist. 37. ¶ 4. *Publicum*, interdum etiam vectigal significat, ut, *Publicum redimere*, Zoll zu sich lösen oder an sich bringen/ pachten. Ita Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 77

Pars hominum gestit conducere publica.

Suetonius Caligula cap. 40 *Additumque ad caput legis ut tenerentur publico, & qui meretricium, & qui lenocinium fecissent.* Ubi *Publico teneri* est teneri ad solvendum vectigal in publicum; vel *ad vectigal publicum*, ita enim plene dicitur. Suetonius Vitellio cap. 7 *Sinuessanos Formianosque, quorum publica vectigalia interverterat, non nisi terrore calumniæ amovit.* Plura Torrentius ad hæc loca & Marcellus Donatus ad 13. Annal. Taciti cap. 51. Notat & Lipsius ad Senecam de constantia Sapientis cap. 14.

¶ Ab hac significatione *Publicani* dicti sunt, quod publica vectigalia tractarent sive redimerent: quorum ordinem plurimi fecit Cicero, & in Oratione pro L. Manilia cap. 7 *reliquorum ordinum firmamentum* vocavit. Fuerunt autem varia genera, quæ propter rapacitatem male audierunt: unde & Plutarchus Lucullo pag. 96 cum Harpyjis comparat. Retulit tamen, & revelavit eorum fraudes etiam Cicero in Verrinis. Vide Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 20. De pensitationibus, quas pro vectigalium locatione dabant, videndus Nannii Miscell. lib. 4. cap. 1. Rupertus ad Flor. lib. 3. cap. 12. p. 524.

¶ Publice, von der Gemein wegen/ Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. vers. 59. *ibi custos publice est.* Cicer. in Verr. 6. cap. 8 *Navi ædificandæ publice præesse*, i. e. nomine publico, auctoritate publica.

Sic *publice locare* Suetonius August. cap. 36. *Locum publice parare*, Livius lib. 42. cap. 1. *Publice adjuvare*, Tacitus Agricola cap. 21 dicit. Sic *publice epulum præbere*, Suetonius Vitell. c. 10. *Publice restituere capitolium*, Tacitus 4. Histor. cap. 9 pro *sumptu publico* dixit. Rursus Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3, 89 *Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice*, von ihm will wohl nicht viel Schadens Land und Leuten entstehen. *Publice & privatim oneri esse*, Cicer. in 3. Verr. cap. 6. *publice labori & sumtui esse*, der Gemeine beschwerlichen seyn. *Publice venire*, öffentlich verkaufft werden / Idem 4. in Verrem cap. 4.

¶ Terent. *Publicitus* etiam pro *publice* dixit in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 85. *Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier in solas terras*, subaudi, conveniebat? Apulejus 2. Florid. p. 347 *Nulla tibi privatim, sed omni publicitus gratia obstrictus*.

¶ Publicŏla, populo studens, popularis. Vet. Gloss. *Publicŏla* Δημοκήδης, Δημοδικός. Appellative etiam Sidonius Apollinaris Carm. 23. v. 80 usus est:

Inter publicolas manu feroces
Trunco Mutius eminet lacerto.

¶ 2. Hoc vocabulum & inter cognomenta Romana, seu proprium nomen est.

¶ Publico, publicare, publicum facere, manifestare, gemein machen / öffentlich ausbreiten / aussagen. Justin. lib. 1. cap. 7 B *Non contentus voluptatum suarum tacitâ conscientiâ, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret.* Et *Publicare librum aliquem*, est edere in publicum. Plinius lib. 4. epist. 27 *Librum, ut primum publicaverit, exhibebo.* ¶ 2. Sæpius significat, in populi potestatem & ærarium redigere, quod vulgo *confiscare* vocatur. *Publicare agros, bona civium*, Preiß geben / Cicero 1. Agrar. c. 4. & 4. in Catil. c. 4. Et, *Publicare privata*, Idem 2. Agrar. c. 21. Suetonius Claudio cap. 25 & *publicare aliquem*, id est, bona ejus publicare, dixit. ¶ *Publicare corpus suum*, meretricium est, apud Plaut. Bacchid. act. 4. sc. 8. v. 22.

¶ Publicatio. Cic. 4. Catilin. cap. 5 *Cæsar adjungit publicationem bonorum*, Confiscirung / Einziehung der Güter.

¶ Publicator, qui publicat. *Publicator occulti*, Sidonius lib. 3. epist. 13. Et Onomastic. Vet. *Publicator*, τελώνης.

¶ Publicatrix. Sic *Publicatrix intestini decoris*, Venus ab Arnobio dicta lib. 1. p. 20.

PUBLIUS, prænomen est ejus, qui populo gratus fuit; sic autem scribitur, *P. Cornelius Scipio*, &c. *P. Virgilius Maro*, &c. ¶ Sed *Publius* poëta fuit mimographus, Cæsari familiaris, & carus magis, quàm Laberius, quod is arrogantior esset, & maledicentior. *Publius* natione Syrus fuit. Exstant ejus mimi ab Erasmo olim, nunc a Scaligero, Grutero & aliis illustrati: sententiæ citra controversiam acutæ & graves, ac dignæ, quæ a pueris ediscantur. Perhonorifice ejus sæpe in Epistolis Seneca meminit: habes etiam ejus elogium apud Patrem, quem vide lib. 3. Controvers. 18. C item Gellium, lib. 17. cap. 14. & Macrob. lib. 2. Saturnal. cap. 7.

PUDET, pudēre, Impersonale, tametsi dixerit Terentius, *Non te hæc pudent*, schämst du dich deß nicht? in Adelph. a. 4. sc. 7. v. 36. *Pudet me dicere*, Idem Heaut. a. 5. sc. 4. v. 18. *Pudet me tui*, Cic. in Pison. c. 24. Sic Cic. 1. de Orat. cap. 26 *Quem non pudet, hunc pœnâ dignum puto.* Et in Verr. 2. c. 12 *Sunt homines, quos infamiæ suæ neque pudeat neque pigeat*, man findet Leute / die sich ihrer Schande weder schämen noch Reu tragen / quæ hujus verbi syntaxis usitatissima est.

¶ Puditum, Apul. Apol. p. 289 *Nonne vos puditum est?* &c. Item Floridis lib. 1. p. 342 *Apollinem tam humilis victoriæ puditum est.* Et ibidem lib. 2. sub init. *Quod illum non puditum est ostentare.* Et ipse Tullius pro Flacco cap. 22 *Nonne esset puditum* &c. Plinius lib. 36. cap. 15 *Tanquam puditurum esset exstinctos.*

¶ Pudescit. Prudent. καθημ. 2. v. 26 *Piget, pudescit, pœnitet.*

¶ Pudens, verecundus. *Navus, pudens & probus filius*, Cic. 5. in Verrem cap. 69. *Quo pudentior aut melior esset*, ibidem cap. 68. *Vir pudentissimus*, Idem pro Sylla c. 22. *Fœminæ pudentissimæ lectissimæque*, Idem 3. in Verr. c. 37. züchtig. Ter. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 68 *Animi est pudentis signum, & non instrenui.* *Pudentis*, id est, abhorrentis a flagitiis atque dedecore.

¶ Pudenter; verecunde, züchtig / schamhafftig / u. *Pudenter aliquem appellare*, Cic. pro Quint. cap. 11. *Rogare aliquem parum pudenter*, Cic. lib. 7. fam. epist. 27. Comp. *Pudentiùs*. Cicero lib. 2. de Oratore cap. penult. *Quem ego paullo sciebam vel pudentiùs vel invitiùs ad hoc genus sermonis accedere.* Idem lib. 7. ad Attic. epist. 2 *Bene eveniat, inquit Carneades, spurce: sed tamen pudentiùs, quam Lucius noster & Patron.* Ad eundem lib. 16. epist. 15 *Pudentissime hoc petierat.*

¶ Pudendus, pudendum, deß sich zu schämen ist. *Pudenda dicta*, Quintil. lib. 1. cap. 2. *Vita pudenda*, Ovidius 2. Pont. 2. *pudendus luxus*, Tacitus 3. ann. c. 53.

¶ Pudenda, orum, sunt, quibus viri fœminæque discernuntur, die Scham.

¶ Pŭdibundus, *Matrona pudibunda*, Horatius de Arte P. v. 232. Schamhafftig. *Os pudibundum*, Ovid. 2. Fast. v. 819. *Pudibundi sales*, Auctor panegyrici ad Calpurn. Pisonem v. 114.

¶ Pŭdibĭlis. Lampridius Elagabalo cap. 12 *pudibilia membra*. A

¶ Impŭdens, quem nihil pudet, perfrictæ frontis, *Audacia impudens*, Terent. Heaut. 2. sc. 3, 72. *Mendacium impudens*, ein unverschämte Lügen / Cicer. pro Cluent. cap. 60. *Impudentior intemperantia adolescentium*, Cic. 1. Offic. cap. 35. *Impudentissima oratio*, Terent. Andr. act. 4. sc. 1. v. 10. *Impudentissimæ literæ*, Cic. 7. Attic. epist. 2.

¶ Impudenter, ut, *impudenter facere*, Cicer. 5. fam. ep. 12. qui & lib. 9. epist. 22 & *impudenter*, & *impudentiùs* dixit. Et 6. in Verr. cap. 7. *impudentissime mentiri*, unverschämt.

¶ Impudentia, vitium turpissimum & detestatione quavis dignum, in Medeâ Euripides: Ἡ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων πασῶν ἀναίδεια, hoc est, *Maximum vitiorum omnium impudentia.* Xenophon lib. 1. de Pædiâ Cyri, Ἐπιδὴ καὶ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία, καὶ γὰρ αὐτὴ μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα αἰσχρὰ ἡγεμών, id est, *ingratum animum impudentia sequitur, quæ ad omnem turpitudinem dux est.* Sic, *Impudica impudentia*, Cicer. de Arusp. Respons. principio. *Impudentiâ atque audacia fretus*, Idem pro Flacco cap. 15.

¶ Subimpudens, aliquantum impudens. Cic. 7. epist. 17 ad Trebatium: *subimpudens videbare.*

¶ Pudesio, pudefieri a Gellio usurpatur, lib. 15. cap. 17. *Alcibiades*, inquit, *traditas sibi tibias cum ad os adhibuisset, inflassetque; pudefactus oris deformitate, abjecit infregitque.* sich schämen / beschämet werden.

¶ Dispŭdet, dispudere, valde pudere. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 1. v. 16 *Dispudet, sic data esse verba mihi.*

¶ Depudere, Ovidius dixit pro pudorem abjicere, in Epist. Her. 4. Phædræ, v. 155

Depuduit, profugusque pudor sua signa reliquit;

sich ausgeschämt haben. Seneca Constant. Sap. cap. 17 *Assiduis conviciis depudere didicerat.*

¶ Depudescere, idem. Apulejus lib. 10. p. 253 *Priusquam infamiæ publici spectaculi depudescerem.*

¶ Suppŭdet, aliquantulum pudet. Cic. lib. 9. fam. ep. 1. *Eorum me suppudebat.*

¶ Pŭdīcus, züchtig / *Pudicum ingenium*, Terent. Hec. a. 1. sc. 2. v. 77. ein züchtiges Hertz. *Mores pudici*, Ovid. 3. Trist. eleg. 7, 13. Plautus Curcul. act. 1. sc. 1. v. 50. *A me pudica est*, id est, intacta, incontaminati pudoris. ¶ Pudicus Plauto pro pudente, & verecundo ponitur Trinum. 3. sc. 3, 71

Is est honor homini pudico, meminisse officium suum.

Ovid. 3. Pont. ep. 1. v. 107. *Fraus pudica*, dadurch ein Weib ihre Ehre rettet.

¶ Pudicior, comparativus. Ovid. in Ibin v. 349

Nec tibi contingat matrona pudicior illâ.

Superl. *Pudicissima fœmina*, Plin. lib. 7. cap. 35.

¶ Pudice, züchtig / in Zucht. *Benè ac pudicè doctum atque eductum ingenium*, Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 39. Et, *Ubi pudiciùs continentur liberi, quam sub oculis parentum?* Plin. lib. 4. epist. 13.

¶ Pŭdīcitia, religiosa mundicies ac puritas, Zucht und Ehr. Cic. pro Cœl. cap. 18 *Parcat juventus pudicitiæ suæ*, die Jugend soll schonen und ihr lassen lieb seyn ihre Ehre und Zucht. Apud Livium lib. 1. cap. 58 Lucretia, sese jam confossura, inquit: *Quid salvi possit esse mulieri pudicitiâ amissâ?* Conf. Grot. lib. 2. de J. B. & P. cap. 19. p. 292. in fin. Ex Bacchylide, Lyrico poeta, Julianus apud Ammianum lib. 25. cap. 12, *Ut egregius pictor vultum speciosum effingit; ita pudicitia celsius consurgentem vitam exornat.* Juvenalis Sat. 10. v. 297

- - - - Rara est concordia formæ
Atque pudicitiæ.

Pudicitiam in propatulo habere, id est, prostituere se, apud Sallust. Catil. c. 13. *Publicare pudicitiam*, Tacitus dixit de Germania c. 19. *Prosternere & substernere pudicitiam*, Suetonius, ut in Tiberio c. 35 *Matronas prostratæ pudicitiæ, quibus accusator deesset, propinqui more majorum de communi sententiâ coërcerent, auctor fuit.* Idem Cæsare cap. 2 *Desidit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ.* Idem Augusto cap. 68 *Quasi pudicitiam delibatam a Cæsare, & etiam Hirtio in Hispania CCC millibus nummûm substraverit.* Legis Juliæ de adulteriis, caput etiam de *pudicitia* fuit; ut Suetonius Augusto cap. 34 auctor est. Ex eo puniebantur ii, qui cum masculis nefariam exercerent libidinem: ut Justinianus declarat lib. 4. Instit. Tit. 17. § 4. Hinc *pudicitiæ quæstio*, apud Valer. Max. lib. 6. cap. 1. exemplo 7. quo de stupro masculi quæritur. Nam qui cum masculis abominanda Venere concumbebant, proprie *impudici*, & crimen ipsum *impudicitia* dicebatur, de quo paullo post dicendum erit.

¶ Impudicus, impurus, unzüchtig / unflätig. *Mulieres impudicæ*, Cic. 2. Catil. c. 5. *Antonius impudicissimus*, Idem Philipp. 2. c. 28. *Impudicissimus motus histrionum*, Lactantius lib. 6. c. 20. ¶ De masculis, *impudici* proprie, qui muliebria patiuntur, aut masculos subigunt. Catullus Carm. 29. in Cæsarem, cui hoc teterrimum vitium hæsit; *Idem impudicus, & vorax, & heluo.*

Nam stupra in fœminas exercita, non *impudicitiæ*, sed *libidinis* nomi-

nomine in sexu isto veniebant. Suetonius Augusto c. 71 *Ex quibus sive criminibus sive maledictis, infamiam impudicitiæ* (masculæ Veneris) *facile refutavit & præsentis & posteræ vitæ castitate. Circa libidines hæsit postea quoque, ut ferunt, ad vitiandas virgines pronior*, &c. Vide & Torrentium ad Suetonii Augustum c. 34. A

¶ Impudicitia, Cicero ad Octavium, *Nomen nobile consceleratum impudicitiæ dedere.* Et Ulpianus Lege 2 Dig. de his qui sui vel alieni juris, *Si dominus servos ad pudicitiam turpemque violationem compellat.*

¶ Impudice, adverbium. Ambrosius ad Virginem lapsam c. 8 *Pallescat facies, quæ quondam viruit impudice.*

¶ Pudor, Schàm. Cic. in 4. Tusc. c. 8 *Rubor pudorem consequitur.* Plaut. in Bacchid. act. 3. sc. 3. v. 81 *Ego illum periisse puto, cui quidem periit pudor.* Et Juvenalis Satyr. 11. v. 35 *Paucos morari* ait *fugientem ex urbe pudorem.* Valerius Flaccus lib. 4. v. 324 *Rebus semper pudor absit in arctis*, Noth lehret unverschàmt werden. quod de Homero sumptum Odyss. P. v. 347. Vel Hesiodo, lib. 1. Op. v. 315. Hinc etiam *inutiliter verecundum* Seneca dixit lib. 2. de Beneficiis cap. 10. Quintil. declam. 12 *Non habitant una pudor & fames.* Ei *petulantia* opponitur Cic. 2. in Catil. sub fin. *Ex hac enim parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum.* Apud eundem Orat. pro Cluentio *libidinem pudori* opponit. Suetonius Nerone cap. 23. extr. *taciturnitatem* & *pudorem* conjungit. Pudentes nec loquuntur temere, & pauca loquuntur. Unde *infans pudor*, qui fari non potest, id est, mutus. Horat. 1. Sat. 6. v. 56 B

Ut veni coram, singultim pauca locutus:
Infans namque pudor prohibebat plura profari.

Vitiosus vel malus pudor, præposterus & inanis est: cùm nos ejusmodi rerum pudet, in quibus per se nulla turpitudo inest. Quod genus vitii Græci δυσωπίαν vocant. Horatius lib. 2. Sat. 3. v. 39

- - - pudor, inquit, te malus urget
Insanos qui inter vereare insanus haberi.

Idem lib. 1. Epist. 16. v. 24

Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.

De hoc exitioso virtutibus vitio vide Plutarchi egregium libellum περὶ δυσωπίας. *Pudori esse* dicitur, quod dedecus affert: itaque *Gloriæ* opposuit Livius: *Gloriæ*, inquit, *non pudori fuit.* Pudorem tollit multitudo peccantium. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 2, 1. ¶ Aliquando pro existimatione ponitur: nam salvo pudore, salva & fama: hoc est, cum nihil admittimus cujus pudeat, cum benè audimus. Dionysius Cato lib. 3. Dist. 5

Productus testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcunque potes, celato crimen amici.

Plinius lib. 2. Epist. 4 *Magnum habes facilitatis meæ pignus, cujus fiduciâ debes famam pudoremque defuncti suscipere.* SVSCIPERE, i. e. tuendum suscipere. Idem lib. 5. Epist. 1 *Dixit Curianus, quæ pro se putabat; respondi paucis ego: neque enim aderat alius, qui defunctæ pudorem tueretur*, der ihre Ehre rettete. C

¶ Pudoricolor, id est, rubicundus, qualis color pudoris. Nævius apud Gellium lib. 19. cap. 7 *auroram pudoricolorem*, id est, rubentem dixit.

¶ *Expudorata frons*, est in fragm. Petronii Tragur. p. 16.

¶ Propudium, id est, res pudenda, obscenitas, Schand / Unflätigkeit / apud Plaut. Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 60 & Plinium 28. c. 8. Scaliger ad Festum in PROPVDIVM. *Non dubium est*, inquit, *quæ Græcis καθάρματα, ea Latinis* propudia *dicta. Inde homines sceleratos, ut Græci καθάρματα, ita Romani* propudia *dixerunt.*

¶ Propudiosus, schàndlich / voller Schande. Apul. Apol. *Ipse propudiosus, uxor lupa*, &c. Arnobius lib. 5. p. 175. *Propudiosi facinoris obscenitas.* Tertullianus de Pallio cap. 4 *propudiosi Cæsares.* Et Minutius Felix p. 234 *meretrices propudiosæ.* Sidonius lib. 9. epist. 6. *ancilla propudiosissima.*

PVER, παῖς, infans masculus, cui puella opponitur; ein Knabe. *vel puero perspicuum*, καὶ παιδὶ δῆλον, es möchte es wohl ein Kind mercken/ vide Chiliad. *Puer adultus*, ein erwachsener Knab/ qui adolescentiæ proximus: Tales *majores* Suetonius vocat: cæteros *minores.* Nam in Augusto c. 53 scribit: *Sed & Trojæ ludum frequentissime edidit, majorum minorumve puerorum delectu.* Item Tiberio c. 6 *Præsedit & Actiacis ludis, & Trojanis Circensibus ductor turmæ puerorum majorum.* Loquitur de Tiberio: qui, si de primis ludis Actiacis sentit Suetonius, tum annum 13; sin de secundis, ann. 17 ætatis agebat, ut supputavit Casaubonus. Varro in quinque gradus humanam distinxit ætatem: singulos verò præter extremum 15 annis descripsit. In primo igitur pueri in annis 15, deinde adolescentes in totidem, & sic deinceps &c. *Pueri* autem appellati, quod *puri* sint, i. e. impubes, Censorinus de die natali cap. 14. Sed istam etymologiam rejicit Scaliger Conjectaneis Varronianis: qui ab antiquo *Por* deducit: qui postea *Puer.* Sic *Marcipor, Quintipor, Publipor*, id est, *Marcipuer, Quintipuer, Publii puer*, dicebatur. *Por* autem ex Græco πόρ. Nam qui παῖς Græcis cæteris, Doriensibus πόρ dicebatur. Sed & ultra 15 annos nati Romani olim *Pueri* appellati. Sane Augustus Cæsar interfecto Julio cùm ad- D

moveretur Reipubl. 19 habebat annos, & tamen *Puer* appellatur non modo Virgilio in Culice v. 3. sed & Ciceroni lib. 10. ad Famil. Epist. 28. & lib. 11. Epist. 7. & notat ad illud Eclogæ primæ,

Hic illum vidi juvenem &c.

Servius, decrevisse Senatum, ne quis eum *puerum* diceret, ne majestas tanti imperii minueretur. Nonnunquam *Puer*, pro filio puero adhuc usurpatur. Cicero 3. de finibus c. 2 *In Tusculano cum essem, vellemque in bibliotheca pueri Luculli quibusdam libris uti*, &c. Juvenalis sat. 14. v. 47

Maxima debetur puero reverentia, si quid
Turpe paras: Ne tu pueri contempseris annos:
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.

A puero, Cicer. 5. Tusc. c. 22. *A pueris*, Idem 1. de Orat. cap. 1. von Kindheit auff/ quod infrà *a pueritia* dicetur. *Ex pueris excedere*, die Kinderschuh ablegen/ Cicero pro Arch. cap. 3. pr.

¶ 2. Aliquando *Pueri* vocabulum non ad ætatem refertur, sed blandientis est. Virg. lib. 6. v. 832

Ne pueri, ne tanta animis adsuescite bella.

Ita in Culice v. 36 de Augusto: *Sancte puer*, & ita ille sæpius. Catullus quoque, Statius, & alii ita usi. ¶ 3. Aliquando *pueri* vocabulum relative sumitur, & idem est, quod filius. Ita Horatius *pueros Ledæ* Castorem & Pollucem lib. 1. od. 12. *Latonæ puerum*, Apollinem Latonâ natum, lib. 4. od. 6 dixit. Virg. 2. v. 597

- - - - superet Conjuxne Creusa,
Ascanius puer.

id est, filius, ut & Servius interpretatur, & Græciæ rationem esse observat. Vet. Gloss. παῖς, ὁ υἱός. *Filius.* Juvenalis Sat. 14. v. 3

Quæ monstrant ipsi pueris traduntque parentes.

¶ 4. *Pueri* etiam honestiore vocabulo antiqui servuli vocabantur licet essent seniores: quod præter Grammaticos, Nonium inquam & Servium in Eclog. 6. Virgilii, Paullus quoque JCtus notavit L. Pueri 204. D. de Verb. Signif. PVERI inquit *appellatio tres significationes habet: Unam, cùm omnes servos pueros appellaremus: alteram, cùm puerum contrario nomine puellæ diceremus: tertiam, cum ætatem puerilem demonstramus.* Horatius lib. 1 Carm. ode 39. ministrum suum alloquens: *Persicos odi, puer, apparatus.* Apud S. Matth. c. 8. & S. Lucam cap. 7 δοῦλος & παῖς similiter synonyma sunt. vid. supra *Por.* ¶ 5. *Pueri* etiam per convicium ignavi atque imbelles appellantur: de quo Rigaltius ad Onosandri Strategicum p. 7.

¶ Veteres autem & *Puerus*, item *Puera* dixerunt. Suetonius Caligula cap. 8 *Qualiscunque partus sine ullo sexus discrimine* PVERPERIVM *vocatur: quod antiqui etiam* PVELLAS, PVERAS; *sicut & pueros,* PVELLOS *dictitarent.* Vet. Gloss. παῖς *Puer, puerus*, Item: παιδίσκη, *Puera.*

¶ Puerulus, dimin. Cic. pro Rosc. Amer. c. 41 *Omnium deliciarum atque omnium artium puerūli.* ein Knàblein.

¶ Puellus, pro eodem, Lucilius & Varro apud Nonium: etiam Lucretius lib. 4. v. 1245. *puellos suscipere.*

¶ Puerculus, Arnobius dixit lib. 2. p. 59. & lib. 7. p. 247.

¶ Puella, & Puellula, diminutiva ex *puera.* Cicer. 1. ad Attic. ep. 5. *Puella dicitur in legitima tutela esse.* Catull. Epithal. Manlii & Juliæ v. 57 *Floridam ipse puellulam Matris e gremio suæ dedit. Puellæ* autem dicuntur non solum quæ expertes viri & innubæ, sed & quæ matrimonio junctæ, & uterum ferunt, imo & pepererunt. Vide, quæ ex Criticis collegit & notavit Taubmannus ad illud Plauti Cistell. act. 2. sc. 3 *Eam nunc puellam filiam ejus quærimus. Puella*, quæ vidua erat, vocatur Statio. vid. Barth. ad ejusd. Silvas p. 76. & lib. 25. Adversf. c. 14.

¶ Puellaris, ut, *Ætas puellaris*, Quintil. proœm. lib. 6. *Pensa puellaria*, Mela lib. 3. cap. 5.

¶ Hinc adverbium *Puellariter*, Plin. lib. 8. epist. 10.

¶ Semipuella, Ausonius Gripho v. 21

Tres volucres, tres semideæ, tres semipuellæ.

¶ Puerilis, kindisch. ut, *Puerilis sententia*, Terent. Phorm. act. 5. sc. 7. v. 56.

¶ 2. *Puerile*, inconsultum & vanum, unbedachtsam und eitel. *Puerilis infirmitas*, Quintil. lib. 2. cap. 3. *Puerile est*, id est, leve quiddam & nullius momenti, Terent. Andr. act. 2. sc. 6. v. 18.

¶ Puerilitas. Nonio ex Varrone pro pueritia est: nec aliter Val. Maximus lib. 5. cap. 4. n. 2. *Vix dum annos puerilitatis egressus.* Seneca autem Epist. 4 hoc differentiæ interponit, ut pueritia ætatem; puerilitas mores & ineptias puerorum significet. *Adhuc*, inquit, *non pueritia in nobis, sed, quod est gravius, puerilitas remanet.*

¶ Pueriliter, ut *Facere pueriliter*, wie ein Kind thun/ Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 11.

¶ Pueritia, die Kindheit/ die ersten Jahr eines Menschen/ die Jugend. *A pueritia legimus & discimus*, Cic. Tusc. 2. c. 1. Et, *e ludo & pueritia disciplina* pro Lege Manil. c. 10. Idem in Topicis 20 *Pueritia, somnus, imprudentia, vinolentia, insania ejus generis sunt, ex quibus sæpissime verum invenitur*, Kinder / Narren und Truncken reden gern die Warheit. ¶ Per Syncopen Hor. lib. 1. od. 36 *Puertiam* dixit.

¶ *Puerities*, Auson. in Profess. Burdig. 10. v. 17.

¶ Puerpera, eine Sechswöchnerin / Kindbetterin/ Terent. Adelph.

Adelph. act. 5. sc. 7. v. 23. Plin. lib. 28. c. 19. &c. Adjective *Verba puerpera* Ovidius dixit 10. Metamorph. v. 511. quibus Lucina parturientibus bene precata opem fert. A

¶ Puerperium, qualiscunque partus sine sexûs discrimine, ut paullo ante ex Suetonio ostendimus, die Geburt/ die Sechswochen. *Puerperiis insignis fœmina*, Tacit. lib. 12. cap. 6. *Puerperio cubare*, Plaut. Trucul. a. 2. sc. 5. v. 22 in Wochen liegen.

¶ Puerascere, Suetonius Caligula cap. 7 *Novem liberos tulit: quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam puerascens insigni festivitate.* Auson. Eidyl. 4. v. 55

Obductosque seni facies puerascere sensus.

Usus & Sidonius.

¶ Repuerascere, Kindisch / oder wieder zum Kinde werden. *Repuerascere & in cunis vagire*, Cic. de Senect. cap. ult. *Senes repuerascere solent, &c.*

¶ Puellascere. Varro apud Nonium: *pueri puellascunt*, id est, effœminantur.

PVGIL, a pugnando dicitur, athleta, ein Fechter / ein Kämpfer. *Exercitatus, inexercitatus pugil*, Cic. de Clar. Orat. c. 69. Nimirum qui *Gladiatores* Latinis, Græcis *Pugiles* erant: qui licet postea & in Italia fuerint, res ipsa tamen a Græcis: unde eorum certamina, & *Græcia* appellata, ac in pugilibus *Græci* ferme primo loco habebantur: post hos Afrani, Campani, Latini. Dicti & quidam eorum *ordinarii* ac *legitimi*; quidam *catervarii*, temere & sine arte pugnantes, Suetonius Augusto cap. 45. & Caligula cap. 18. B

¶ Pugilo, pugilare, antiquum verbum. Gloss. Cyr. *Pugilo*, πυκτεύω. Apulejus deponentaliter lib. 7. p. 195 *primoribus in me pugillatur ungulis.* Nam & L. duplicato scribitur.

¶ Pugilatio, pugilum exercitatio, das Fechten/ utitur Cic. lib. 2. de legibus cap. 15.

¶ Pugilatus, idem. Plautus Captiv. a. 4. sc. 2. v. 13 *Hic homo pugilatum incipit.*

¶ Pugilator, pugil. ein Fechter. Arnobius lib. 1. p. 20 *Tyndaridæ Castores, equos unus domitare consuetus, alter pugilator bonus.* Vet. Gloss. *Pugilator*, παγκρατιαστής.

¶ Pugilatorius. Plautus Rudente act. 3. sc. 4. v. 16 *Ego follem pugilatorium faciam*, wil dich zuschlagen / wie einen Ballon. Alii a *Pugillus* deducunt. Vide infra ibi.

¶ Plautus etiam *pugilice valere*, dixit Epidic. act. 1. sc. 1. v. 18. id est firmiter, starck seyn.

Pugillus, pugillaris, vide *Pugnus.*

PVGIO, mascul. a pungendo dictus est, ein Dolch oder Stechwehr. *Pugio plumbeus*, ita argumentum infirmum vocat Cicero lib. 4. de finib. cap. 18. ein schwacher Beweiß/ oder Uberzeugung. Martial. lib. 14. Epigr. 33

Pugio, quem curvis cingit brevis orbita venis. C

Apud Romanos *Pugio*, quo accincti Imperatores erant, summæ potestatis insigne, cujus traditione jus vitæ necisque in cives designabatur, quod *gladii jus* JCti appellant. Hinc Vitellius cessurus imperio pugionem deposuit, de quo Suetonius ejus vita c. 15. Tacitus eandem rem narrans 3. Histor. c. 68 *Postremo fletu præpediente assistenti Consuli (Cælius Simplex erat) exsolutum a latere pugionem, velut jus necis vitæque civium, reddebat.* Nemini enim licebat gestare, nisi cui hanc potestatem tribuisset Imperator: ut, quos in provincias suas mittebat: de quo Dio lib. 53. pag. 505. Romæ vero *Præfecto Prætorio.* Vide Turnebum lib. 12 Adversar. cap. 6. & Petrum Fabrum lib. 1. Semestr. cap. 3. Quod autem Turnebus putat, honorem gestandi gladii, magnitudine ejus fuisse distinctum; ita, ut majores potestates, quales Imperator, Præsides, Præfecti Prætorio, majore ferro, gladiis puta; minores, quales militum tribuni, minore, id est, pugionibus, uterentur, in eo videtur falli. Sane Tacitus Suetoniusque Vitellio Imperatori, non *gladium*, sed *pugionem* diserte tribuunt. Recte quoque super loco Statii lib. 5. Silv. Protreptico ad Crispinum, Fabrum Cruceus redarguit, qui *Ausonium ferrum*, quod ibi Poëta nominat, de gladio Præfecti Prætorio, interpretatur; Crispinum vero eum statuit, qui Claudii Imperat. temporibus Præfectura Prætorii functus est. Nam ipsum carmen id satis redarguit. Sed quod Morellum secutus putat, Crispinum cubiculo Imperatoris præpositum fuisse, eamque ob rem ferendi gladii jure donatum, de eo dubito. Neque enim gestandi gladii jus cum Præpositura cubiculi connexum fuisse, locus Dionis e lib. 67. pag. 766 à Morello prolatus evincit; sed istud tantùm; Parthenium Cubiculo præpositum, ita enim Suetonius vocat, honore gestandi gladii a Domitiano fuisse ornatum. Puto autem Tribunitio honore Crispinum à Domitiano, tradito gladio, tribunatûs insigni, fuisse affectum: in omen tantùm futuræ militiæ, cui per ætatem nondum par erat. Perinde ac Consularia & Prætoria ornamenta dari interdum solebant honoris caussa, qui eas dignitates ac munia revera non sustinebant. Hoc paullo ante Statius *Castra* dicit *recludere.* Nam per tribunatum primus aditus erat ad castrenses honores atque imperia ipsa. Unde hunc tribunitium ensem idem Poëta *primum* appellat lib. 5. Silv. 2. v. 177 D

Cuique, inquit, *sacer primum tribuit Germanicus ensem.*

Nam *secundas* ensis, ut sic appellem, Rectorum provinciarum; *ultimus* & summus Præfecti Prætorio erat. Nec alio, puto, honore Parthenius ab eodem Domitiano ornatus fuit. Hæc nostra super hoc Statiano loco sententia, sive opinio potiùs, est.

¶ Pugiunculus, nam & hoc diminutivo Cicero usus est in Oratore cap. 67.

PVGNA, certamen a *pugno* dicta est, auctore Donato, ein Kampff. *Pugnam ciere*, Tacit. 3. ann. c. 41. *committere*, Cicer. 3. Catil. c. 3. Unlust und Kampff anrichten. *Pugnam ire*, Quintil. lib. 5. c. 12. sub fin. *Pugnam facere*, Nepos Conone c. 5. Et, *Pugna adversa*, Tacit. 1. ann. c. 64, 3. *mala*, Idem 15. cap. 28, 3. *Pugna ardescit*, Idem lib. 5. Hist. cap. 18. Ac, *Pugna forensis*, Quintil. lib. 5. cap. 12. certamen litigantium.

¶ Pugno, pugnare, pugnam committere, ut, *Acriter pugnare*, Quintil. lib. 2. cap. 20. fin. hefftig kämpffen / streiten. *Pugnare cum aliquo, cum hoste*, &c. Cic. pro Balb. c. 9. *Pugnare e muris*, Plin. 32. c. 1. *Pugnare in hostem*, (quam rationem mundiorem & subtiliorem, quàm *pugnare cum aliquo, & contra aliquem*, censet Gellius lib. 7. c. 2.) Liv. lib. 8. cap. 7. an den Feind setzen. *Pugnare in frontem, in latera*, Tacit. Agricolâ cap. 35. *Pro patriâ pugnare*, sive *pro commodo patriæ* Cicer. Invent. 1. c. 1. für das Vaterland streiten. *Pugnare pro sacris. Pugnare pro salute.* Sallust. Jugurtha extrem. *pro gloriâ.* ibid. *Pro salute pugnare* est pugnare ex necessitate pro libertate sua, ne alterius imperio subjiciamur; *pugnare pro gloria* est pugnare non ex necessitate, sed ut alios nostro subjiciamus imperio, & ita gloriam augeamus, &c. *Cum vitâ pugnat oratio*, Cic. Tusc. 2. c. 4. id est, vitæ oratio contraria est, leben nicht wie sie lehren. *Inter se pugnare*, Varro R. R. lib. 2. cap. 3 wider einander streiten. *Hic pugnes licet, non repugnabo*, Cicero 4. Acad. cap. 18. *Illud pugna & enitere*, Idem 3. fam. epist. 10. *Hoc pugnatur*, Cic. pro Rosc. cap. 3, darum ist der Zanck / das ist streitig. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 57 *Ipsam psaltriam una mecum hinc abstraham. M. pugnaveris*, da wirstu ein treffliches gewinnen. *Pugnam pugnare*, Græca ratio & antiqua. Ennius:

Vicimus ô socii & magnam pugnavimu' pugnam.

Plautus Amph. act. 1. sc. 1. v. 97

Hæc illi est pugnata pugna ab usque mane ad vesperum.

Nepos Hannibale cap. 5 *Hac pugnâ pugnatâ, Romam profectus est:* ubi Lambinus & Ciceronem ita locutum observat. Vide & Vossium de Constructione cap. 22. Similiter *pugnata bella* Horatius dixit lib. 1. Epist. 16. v. 25.

¶ Pugnantia, contrarietas, ut, *Pugnantia duarum propositionum*, sic enim utuntur philosophi, sed non Latine satis. *Repugnantia* autem vox proba & Ciceroniana est, quam infra videas.

¶ Pugnax, zänckisch / kämpffisch / *Non est pugnax in vitiis*, id est, vitia non pugnaciter defendit, Cælius ad Cicer. lib. 8. famil. epist. 13. *Vehemens & pugnax exordium dicendi*, Cic. 2. de Orat. cap. 78. Et, *Oratio pugnacior*, Cicer. de clar. or. cap. 31. extr. *Pugnacissimus quisque*, Tacit. 4. Histor. cap. 60. *Hac legione noli acrius, aut pugnacius quidquam cogitare*, Asin. Pollio Ciceroni lib. 10. fam. ep. 31.

¶ Perpugnax. *Perpugnacem in disputando videri*, Cicer. lib. 1. de orat. cap. 20. extr.

¶ Pugnacitas, Streitbarkeit. *Pugnacitas argumentorum*, Quintil. lib. 4. c. 3. *Pugnacitas libidinis*, Plin. lib. 10. cap. 33.

¶ Pugnaciter, pugnacissime, mit Streit/ mit Zanck. ut, *Sententiam, quam adamas, pugnacissime defendere*, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 3. Et Quintilian. lib. 9. cap. 4 *Quis dubitat alia lenius &c. alia pugnacius esse dicenda?* Seneca lib. 1. Quæst. Nat. c. 2. extr. *Sidera collectum aerem luce levi non pugnaciter, nec aspere feriunt.* Idem 3. c. 36 *In illa disputatione pugnacius locutus es.*

¶ Pugnator, ein Kämpffer / Streiter. Livius lib. 24. c. 15. *Fortissimus quisque pugnator esse desierat.* Frontinus lib. 4. c. 7. n. 37 *bonus pugnator*, ein guter Soldat.

¶ Pugnatrix. Prudentius Psychomach. v. 683

Intulit hoc vulnus pugnatrix subdola.

¶ Pugnatorius. e. g. *Mucro pugnatorius*, Seneca præfat. in lib. 2. controvers.

Composita.

¶ Adpugnare, Tacit. lib. 2. Annal. c. 81 *Piso classem adpugnare frustra tentavit.* Et 4. Annal. c. 48 *Alii castra Romana adpugnarent.*

¶ Compugnare, apud Gellium bis legitur. Lib. 12. cap. 5 *Vidistis congredientes compugnantesque philosophum & dolorem:* & lib. 14. cap. 5. extr. *clamantes compugnantesque illos reliqui*, mit einander streiten.

¶ Depugnare, idem propemodum quod simplex. *Depugnare collatis signis*, im Feld gegen einander stehen und kämpffen/ Plaut. in Cas. a. 2. sc. 5. extr. *Depugnare ferro*, Cic. 2. Tusc. c. 17. *Depugna potius, quam servias*, Idem de Attic. lib. 7. epist. 7.

¶ Expugnare, pugnando capere, erstürmen / im Sturm gewinnen. *Expugnare urbem*, Tacit. 5. Hist. cap. 13. *ædes*, Terent. Eun. 4. sc. 7. v. 3. *Expugnare aliquem ratione*, Cicer. in Verrem 4. c. 52. extr. mit Gründen gewinnen.

A

¶ Expugnatio, Eroberung. *Urbium expugnatio*, Idem de Senect. c. 5.

¶ Expugnator. *Urbis expugnator*, Cic. lib. 1. de Invent. c. 50. *Expugnator pudicitiæ*, Idem 3. in Verr. c. 3. Et Plinius lib. 7. c. 38 *Demetrium expugnatorem* dixit, qui Græcis est *Poliorcetes.*

¶ *Expugnantior herba*, efficacior est, apud Ovid. Metamorph. lib. 14. v. 21.

¶ Expugnabilis, *Robur expugnabile*, eine Stärcke/so zu gewinnen ist/ Statius 6. Theb. v. 103.

¶ Contra, *Inexpugnabilis, e*, unüberwindlich. ut, *Arx inexpugnabilis*, Liv. l. 2. c. 7. *Probatio inexpugnabilis*, Quintil. l. 5. c. 10.

¶ Inexpugnatus. Paullinus Nolanus epist. 18 ad Victricium n. 5 *Voluntas sanctis operibus & pio ministratu inexpugnata.*

¶ Impugnare, bekriegen/stürmen. *Impugnare terga hostium*, dem Feind von hinden zusetzen/ Livius lib. 3. c. 70. *Impugnare alicujus dignitatem*, id est, adversari dignitati, zu wider seyn. Contrarium *defendere* est.

¶ Impugnatio, Anfechtung/Bekriegung. Cicer. ad Attic. lib. 4. epist. 3 *Domum Syllæ pro castris sibi ad eam impugnationem sumserat.*

¶ Oppugnare, bekriegen/stürmen/an etwas setzen. Cic. 2. fam. cap. 10 *Aggeribus, turribus oppugnabam oppidum munitissimum.* Idem, *Obsidere, oppugnare & labefactare urbem*, de Arusp. resp. c. 4. *Oppugnare alicujus caput*, einem nach Leib und Leben stehen/ Idem pro Quintio cap. 12.

B

¶ Oppugnatio. Bestürmung. Livius lib. 14. c. 29 *Non segnior oppugnatio est, quam pugna fuerat.*

¶ Oppugnator. *Salutis meæ oppugnator*, Cic. pro Planc. cap. 31. extr.

¶ Oppugnatorius, ad oppugnationes pertinens. Vitruvius l. 10. c. 22 *Hostes comparant res oppugnatorias.*

¶ Propugnare, pugnando resistere, tueri, defendere; verfechten/vertheidigen. *Acerrime propugnare pro alicujus salute*, id est, depugnare, Cic. ad Brutum lib. 11. ep. 16. Et 1. Offic. c. 19 *Virtus propugnans pro æquitate.*

¶ Propugnatio, Verfechtung/Vertheidigung. *Propugnatio ac defensio dignitatis alicujus*, Idem lib. 1. famil. epist. 7.

¶ Propugnator, defensor, Vertheidiger/Beschützer. *Acerrimus propugnator communis libertatis*, Idem ad Brutum epist. 11. *Locus à propugnatoribus vacuus relictus*, Cæsar lib. 7. c. 25.

¶ Propugnaculum, locus munitus, ex quo depugnatur, eine Vestung/Pastey/Schutzmauer. *Propugnaculum contra hostium impetus*, Cicer. pro Fontej. c. 1. *Propugnaculo alicui esse*, eines Schutz seyn/ Idem in Verrem 7. c. 34. *Propugnaculum oppositum barbaris*, Nep. Themistocl. c. 6, 5. hodie, eine Frontier-Stadt/Grentz-Vestung. *Propugnacula tyrannidis demoliri*, Idem in Timol. c. 3. n. 3. die Citadelle einreissen. Sed autem hæc vere instrumenta tyrannidis, coërcendis urbibus exstructa, frena, & claustra oppressorum, sedes, & arces servitutis. Vid. Curt. lib. 7. c. 7, 1. Tacit. Agr. cap. 16, 1.

C

¶ Impropugnatus, non propugnatus. Ammianus sub fin. lib. 29, [sive cap. 37] *impropugnata civitas.*

¶ Repugnare, obsistere, resistere, sich wehren/widerstehen/widerstreben/ zu wider seyn. *Dictis & factis alicui repugnare & resistere*, Cic. pro Rabir. c. 5. *Repugnare contra veritatem*, Idem pro Q. Rosc. c. 17. Et, *Repugnare circa aliquid*, Quintil. procem. lib. 8. *Repugnare inter se*, Cic. 3. Tuscul. c. 29. wider einander streiten.

¶ Repugnans. Ovidius 2. de Arte v. 197

Cede repugnanti, cedendo victor abibis.

Comparativus apud Lactantium de Ira Dei cap. 9, *Quo quid repugnantius dici possit, non video.* Nisi ad Adverbium *repugnanter* id velis reducere.

¶ Repugnanter, wiedersetzlich. ut, *Patienter accipere, non repugnanter*, Cic. de amicit. cap. 25. Ammianus lib. 20. c. 19 *non repugnanter.*

¶ Repugnantia, pro qua vulgo *pugnantiam* dicunt, Ungleichheit/Widerwertigkeit/ Cicero in Philippica 2. c. 8. *Qui tantarum rerum repugnantiam non videas, nihil profecto sapis.* Idem 3. Offic. cap. 7 *Panætius induxit eam, quæ videretur esse, non quæ esset, repugnantiam.*

D

¶ Repugnator. Beda lib. 1. Hist. eccles. Angl. cap. 17 *quasi repugnatore cessante.*

¶ Repugnatorius, repugnans. Vitruvius lib. 10. cap. ult. *In repugnatoriis rebus non tantum machinæ, sed etiam maxime consilia sunt comparanda.*

PVGNVS, manus contracta, eine Faust/ contrar. *palmæ. Cædere pugnis*, Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 43. mit Fäusten schlagen. *Legere quem pugno*, per jocum Plautus dixit Amph. act. 1. sc. 1. v. 160. *Pugnis rem solvunt, si quis poscat clarius*, ibidem act. 3. v. 9 sie zahlen mit Schlägen/wenn sie einer etwas scharff mahnet. *Pugnis & calcibus aliquem contundere*, Cic. 5. in Verr. c. 23. einen schlagen und mit Füssen treten. *Pugnos & plagas ferre*, Cicer. de Clar. Or. cap. 69.

¶ Pugillus, diminut. ¶ 2. Item, eine Hand voll. Plinius l. 20. c. 22 *Semen cum farris pugillo decoctum.* Onomast. Vet. *Pugillus*, δράκιον. Et mutato genere Gloss. Vetus: *Pugillum*, δράξ χειρός.

¶ Pugillaris, e, quod pugnum implere seu pugno contineri potest, das eine Hand füllen kan. Juvenalis Satyr. 11. v. 156

Nec pugillares defert in balnea raucus
Testiculos.

¶ Pugillares, plur. masc. & substant. tabulæ dicuntur, in quibus stilo scribimus, Schreibtäfelein. *Quin pugillares sumis & aliquid scribis?* Plin. lib. 7. Epist. 9. extr. Sed Juvenal. sat. 11. v. 156 primam produxit in *pugillaris* adjectivo, unde substantivum est, ut modo vidimus: Prudentius tamen corripuit Hymno Cassiani v. 15 *Unde pugillares soliti percurrere ceras.*

Videtur & corripuisse Ausonius Epigr. 146. quum ait: *Bipatens pugillar expedi.* Et si *pugil* primam brevem habet, cur non & *pugillaris? Pugnus* enim, à quo *pugillaris* est, & *pugil* ejusdem sunt originis. Sed tamen Idem Prudentius & primam in *Pugil* produxit 2. adv. Symmach. v. 517

- - - oleoque & gymnadis arte
Unctis pugilibus:

secus ac Ovidius fecit 3. Amor. 2. v. 54

Pollucem pugili, Castora placet eques.

¶ *Pugillar* & *pugillaria* gen. neutro dixerunt. Catullus Carm. 43. v. 5. & Ausonius Epigr. 146 jam indicato.

¶ *Pugillatorius follis*, pila, ein Handball/ Plaut. in Rud. a. 3. sc. 4. v. 16. Sed alii, & forte rectius, ex *pugil* (unde *pugilo* & *pugilator*) proxime deducunt. Vide Lambinum & Jac. Operarium. Quære etiam supra in *Pugil.*

PVLCHER, quasi πολύχειρ, id est, fortis, quia Romani, quùm ponerent omnia in fortitudine, eum tantum pulchrum & formosum putabant, qui fortis esset. Scaliger de LL. cap. 22. Sic Virgilius, *pulchrum* pro forti posuit in illo lib. 7. Æn. v. 656

- - - satus Hercule pulchro,
Pulcher Aventinus, &c. & alibi.

Florus lib. 4. c. 4. extr. *Tum etiam manu pulcher apparuit*, hoc est, fortis. ¶ 2. Pulchrum elegans est, decorum, formosum. *Pulchra poëmata*, Horat. lib. 1. Satyr. 10. vers. 6. *Pulcherrima Roma*, Virg. 2. Georg. v. 534. Et, *Quo pulchrior alter non fuit*, Æneid. 7. v. 649. *Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt*, Plaut. Mostell. act. 1. sc. 3. v. 133. Sed *Pulchrum* & *venustum*, ut cognata videantur & eadem, differunt tamen. Vide infra *Venustus.* ¶ 3. Pulchra etiam sunt, quæ laude digna honestaque sunt. Florus lib. 2. c. 19 *Hactenus Romanus populus pulcher, egregius* &c. Vide & Heinsium de Satyra Horatiana. ¶ Nonnulli & *Pulcer* scribunt. Et ita Varro, de quo Sosipater Charisius l. 1. PVLCRVM *adspirari debere, Varro negat, ne duabus consonantibus intercedat aspiratio, quod minimè rectum antiquis videbatur.*

¶ Perpulcher, auget significationem. sehr schön. Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 15 *Perpulchra credo dona, haud nostris similia.*

¶ Præpulcher, idem. Juvencus lib. 1. v. 430

Proveniunt hominum præpulchra indagine lucra.

¶ Pulchre, eleganter, nett/wohl/stattlich. *Dicere pulchre & oratorie*, Cic. in Oratore c. 68. pr. fein von Sachen reden. *Pulchre sobrius*, Terent. Eun. act. 4. sc. 5. gar fein nüchtern. *Pulcherrime ferre secundam fortunam*, Ser. Sulpic. ad Cic. lib. 4. epist. 5. id est, egregie, optime. Phædrus lib. 4 extremo:

Dum sanitas constabit, pulchrè meminero.

Nepos Attico cap. 26, *In ea (familia) erant pueri literatissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii, ut ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset.* Ubi *Pulchre aliquid facere posse*, de opera promtâ, expeditaque intelligendum. Hinc in approbationum formulis etiam locum habet, Terentius Eun. a. 4. sc. 2. v. 4

TH. *Male multabo ipsum.* GN. *Pulchre.*

Et Horat. act. 2. sc. 8. v. 92

- - - SYRVS. Assimulabimus
Tuam amicam hujus esse. CLIT. Pulchre.

Similiter nos: das war schön/das ist stattlich. Atque sic & Græci τὸ καλῶς usurpabant. ¶ Neque tamen hoc adverbium in iis tantùm locum habet, quæ laudi & commodo sunt, sed & quæ in deteriorem partem vergunt. Idem Ter. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 40

- - - - - - nam ut tu scias,
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet,

Pulchrè, id est, abunde, copiose.

¶ Pulchellus, ut, *Pulchellus puer*, Cicero ad Attic. l. 1. epist. 16.

¶ Pulchritudo, venustas, elegantia: Schönheit. ut, *Eximiâ pulchritudine fœmina*, Cic. 1. de Divinat. cap. 25. *Splendor & pulchritudo virtutis*, Idem 2. Offic. cap. 10. Ejus commendationem egregiam habes apud Isocratem in Helena. itemque quomodo de pulchritudine singulari loquantur Poëtæ apud Barthium Stat. Silv. p. 41. 60. Socrates apud Laërt. *pulchritudinem appellavit modici temporis tyrannidem*; Plato *naturæ privilegium*; Theophrastus *tacitam deceptionem*; Carneades *regnum solitarium.*

¶ Pulchrescere. Cassiodor. lib. 5. epist. 40.

PVLEGIVM, & PVLEIVM, herba, Poley oder Hertz-Polen. Vet. Gloss. *Pulejum*, Γλήχων. Plin. lib. 20. c. 14 *Magna societas cum menta ad recreandos defectos animo pulegio, cum surculis*

culis suis in ampullas vitreas aceti utrisque dejectis. ¶ 2. *Pulegium sermonis* suavitatem videtur appellare Cicer. lib. 16. famil. epist. 23. extr. *Cras expecto Leptam, cujus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est.*

¶ Pulejatum, pro vino pulejo sive pulegio condito, dixit Lampridius in Eleagabalo cap. 19.

PVLEX, ψύλλος, sive ψύλλα: a quo πύλλος & inde pulex. Unde & Cælius Calcagninus *Fullex* scribere voluit. Isidorus tamen a *pulvere*, quo nutritur, derivat. Vulgus communiter primam corripit, inductum illo Pseudovidii versu:

Parve pulex & amare, lues inimica puellis.

Male, Martial. lib. 14. Epigr. 83

Pulice, vel si quid pulice sordidius.

Columell. lib. 10. v. 321

Parvulus aut pulex irrepens dente lacessat Ozyma.

Et est non tantum hominum, sed & olerum ac herbarum, ut in illo Columellæ, ein Floch / ein Erdfloch. *Pulicum vestigia metiri*, proverbium, de diligentia in rebus frivolis & inanibus apud Lucianum Philopat. Pulicis encomium Michaël Psellus scripsit, & post eum Cœlius Calcagninus, item Petrus Galissardus Araquæus.

¶ Pulicosus: ut, *Pulicosa canis*, voll Flöh / Columella lib. 7. cap. 13.

¶ Pulicalis, psyllium, Flöhekraut.

PVLLVS, Pulli dicuntur recens nati & parvi fœtûs quorumcunque animalium. *Pulli hirundinis*, Plin. lib. 10. c. 33. junge Schwalben. *Pulli aquilæ, cornicis*, &c. ibidem cap. 3. & 12. *Pullus gallinaceus*, Livius lib. 32. c. 1. ein Küchlein. *Pullus columbinus*, Cic. 9. fam. ep. 18. *Milvinus pullus*, ad Quint. fratr. lib. 1. Epist. 2. Sic autem appellat per metaphoram juvenem rapacem, ein junger Scharrhans / Geitzwanst. Juvenal. Satyr. 13. v. 142

Nos viles pulli nati infelicibus ovis,

Horat. etiam *ranæ pullos* dixit in Sermonibus, lib. 2. Sat. 3. v. 314

Absentis ranæ pullis vituli pede pressis.

Et Columella *Apum pullos* dixit lib. 9. cap. 3. *Pullus equinus*, πῶλος, ein Füllen / Quintil. lib. 8. cap. 2.

¶ 2. *Pullus* etiam inter blandiendi vocabula. Horat. lib. 1. Satyra 3. v. 44 - - - - *strabonem*

Appellat pætum pater: & pullum, male parvus
Si cui filius est.

Vide Theophrastum περὶ κολακείας, & ibi Casaubonum pag. 131. & infra in *Sidus*.

¶ Pullarius, qui e pullorum pastu auspicia captat, Cic. 10. famil. ep. 12. Quilibet etiam, qui varii generis pullos nutrit & custodit, ita vocari potest.

¶ Pullaster, pullastra, ein junger Hahn oder Henne. Onomasticon vetus: *Pullaster*, πῶλος. Varro de R. R. lib. 3. c. 9 de gallinis *vetulas* opponit *pullastris*, in quem locum ita Scaliger p. 243 *Pullastri in genere gallinaceo, qui pumiliones in hominibus.* Pullitra *autem vel* Puletra *est, quæ adhuc effœta non est. Sic a* Porca porcetra, *quæ non multum peperit & opponitur scrofæ, quæ multum peperit*, ut est apud Gellium 18. c. 6. Quapropter in dicto Varronis loco *pulletris* potius, quam *pullastris*, vult legendum esse, quod pullastra non ad ætatem referatur, sed ad magnitudinem.

¶ Pulletra vel Pullitra, jam ex Scaligeri verbis patuit. Vide integrum locum, quo Varroniana verba, per se subobscura, ex Græco Varronis interprete mirifice illustrat.

¶ Pullicenus, pullus avium, ut phasianarum, perdicum &c. Lampridius in Alexandro cap. 41 *Aviaria instituerat, pavonum, phasianorum, gallinaceorum, anatum, perdicum etiam; hisque vehementer oblectabatur, maxime palumborum, habuisse ad viginti millia dicitur. Et ne eorum pastus gravaret annonam, servos habuit vectigales, qui eos ex ovis ac pullicenis ac pipionibus alerent.* Vide Salmasium ibi.

¶ Pullinus, *Pullini dentes*, quos primum equi jaciunt, Plin. lib. 8. cap. 44.

¶ Pullatio, fœtura pullorum. Columell. lib. 8. cap. 5 *Ab æstivo solstitio non putant bonam pullationem.*

¶ Pullities idem, vel ætas pullorum. Columella lib. 8. c. 9. extr. *Circa messem, cum jam confirmata est pullities.*

¶ Pullulus, diminutivum, ein jung Thier. Apulejus lib. 8. p. 213 *tam bellum scilicet pullulum*, de asino grandiore, per ironiam.

¶ 2. ein jung Sprößlein. Gloss. Cyr. *Pullulus*, παραφυάς, βλαστός. nam & *arborum pulli* sunt Catoni c. 51, & *pulluli arborum* Plinio lib. 17. cap. 10. Hinc

¶ Pullulo, pullulare, pullulos emittere, ausssprossen / ausschlagen. Veteres enim *Pullare* dixerunt. Vet. Gloss. *Pullat* (*in Georgia arbores dicuntur, quoties ramos ex se generant*) παραφυάδας βάλλει, βλαστάνει. Nepos Catone c. 2 *Pullulare incipiebat luxuria*, id est, crescere.

¶ Pullulascere, ausssprossen / anheben auszusprossen. Columella lib. 4. cap. 21. extr. *Ex novello palmite vitis pullulascit.* Vetus Florentinus liber *pullescit*, de quo mox dicemus. Prudentius Romano v. 882

Libet experiri, Lerna sicut traditur,

A *Utrum renatis pullulascat artubus.*

¶ Pullescere idem in Onomastico, & βλαστάνειν ibi vertitur.

¶ Repullulo, ut, *Repullulare e radicibus*, wiederum ausschlagen / Plinius lib. 16. c. 20.

¶ Repullulascere, Columella lib. 4. cap. 22 *Stirpes juxta cicatricem novellis frondibus repullulascunt.* Ita libri omnes, tertia conjugationis forma, quasi a *pullescere*, de quo jam diximus. Unde &

¶ Repullescere est, apud eundem Columellam dicti libri cap. 24. *Præstat*, inquit, *ex vulnere sobolem repullescentem vellere, quam nodosam & scabram plagam relinquere.*

PVLLVS, adjectivum, pullum, subnigrum, dunckelfarb / schwartzlicht / cujusmodi est color pullorum ovilium. Ciceroni in Vatin. cap. 12 *toga pulla*; & in Verr. 6. cap. 24. extr. *tunica pulla*, fusca, atra, ein schwartz Traurkleid: quæ tamen differebat a *sordida* & colore & usu. Non enim erat hæc atri coloris, sed *alba*: verum tamen erat *sordidior* & obsoleta, & longo usu detrita. Deinde nullus ejus usus erat in luctu: sed erat fere vulgi vestis: quod ob id interdum dicitur *sordidum*. Sic, *Ficus pulla*, Horat. Epod. 16. v. 46. *Myrtus pulla*, Idem lib. 1. Oda 25. v. 18. et, *terra pulla*, schwartz Erdreich / Plin. lib. 17. cap. 4. & Columell. præfat. lib. 1.

B ¶ Pullatus, atratus, pullam & sordidam vestem indutus, *Turba pullata*, hoc est, plebeja, imperita, apud Quintil. lib. 6. c. 4. seu *turba pullatorum* apud Suetonium Augusto cap. 40. Vide ibi Casaubonum, & Torrentium, schwartz bekleidet.

¶ Semipullatus. Sidonius lib. 1. epist. 7. *Accusatores semipullati.*

¶ Pullulus, diminutum adjectivum, ut, *pullula terra*, Columella lib. 2. cap. 2. quam ait melius proventu frugum approbari.

¶ Pulligo, inis, idem quod color pullus, Plin. lib. 8. c. 48, *Tarentum & suæ pulliginis lanas habet.*

Pulmentum, vide *Puls.*

PVLMO, die Lunge / *officina spirandi, attrahens ac reddens animam*, ut Plinius ait lib. 11. c. 37. sect. 72. ¶ 2. Dicunt & *pulmones* pluraliter substantiam totam pulmonis, ut Cic. in 2. Tuscul. c. 19, *Pulmones dolent.* Et Plautus Curcul. a. 2. sc. 1. v. 22 *Pulmones distrahuntur, cruciatur jecur.* Similiter *lienes*, in plurali dicimus. Partes pulmonis, quæ in similitudinem ungulæ bovis dividuntur, *Fibræ* dicuntur. In pulmone nascitur *tabes*, quam Græci φθίσιν vocant. Ovid. lib. 1. de Pont. eleg. 3. v. 20

Cernis ut e molli sanguis pulmone remissus
Ad Stygias certo limite ducat aquas.

¶ Pulmunculus, diminut. Solin. cap. 62 [al. 49] pro re simili pulmonibus.

¶ Pulmonarius, pulmonis morbo laborans, Lungensüchtig / *Ovis pulmonaria*, Columell. lib. 7. c. 5.

C ¶ Pulmonaria, Lungenkraut / Christwurtz / Consiligo, in tabernis ita vocatur.

PVLPA, æ, carnosum & nervosum in arbore. ¶ 2. Quicquid denique solide carnosum est in fructibus & animalibus, das Fleischichte an Früchten und Thieren. Martial. lib. 3. epigr. 77

Et pulpam dubio de petasone voras,

das dicke Fleisch vom Schincken.

¶ Pulpamentum, pars carnosa supra armos leporis, das fleischichte am Hinterthail des Hasens / cibi lautiores. *Ego apros occido, sed alter fruitur pulpamento*, Diocletiani dictum apud Vopiscum Numeriano extremo. Vide in Chiliad. Erasmi proverb. *Alii sementem faciunt, alii metunt.*

¶ Pulposus, carnosus, Apulejus lib. 7. p. 195. *terga pulposis torulis obesa.*

PVLPITVM, locus editior ante scenam, in quo actores fabularum recitant. Plinius lib. 4. epist. 25 *Ludibria scena & pulpito digna.* Vet. Gloss. *Pulpitum*, θυμέλη, Σχεδίασμα ἐπίπεδον, ein Gerüst / vide Vitruv. lib. 5. cap. 6. Sic *devexum pulpitum*, apud Sueton. est Nerone c. 13. Item *suggestum*, aut locus quicunque editior, unde sermo ad populum habetur. eine Cantzel. Vet. Gloss. *Pulpitum*, βάσις ξυλικόν: Lege ξυλική. Suetonius in Grammat. cap. 4 *remoto pulpito declamare solitum.*

D PVLS, pultis, victus antiquissimus ex farina, aqua, melle seu caseo, & ovo decoctus, ein Meelbrey / Habermus / und allerley Gemüß. Plin. lib. 18. c. 8 *Pulte, non pane, longo tempore vixisse Romanos manifestum est.* Vide Varron. lib. 4. LL.

¶ Pulticula, ein Müßlein. Celsus lib. 4. cap. 6.

¶ Pultarius, vas, in quo puls decoquitur, Plin. lib. 7. c. 53. & Celsus lib. 2. cap. 11.

¶ Pultificus, ut, *far pultificum*, apud Ausonium in Technop. cap. de Cibis v. 5.

¶ Pultiphagus: *Pultiphagus opifex*, Plaut. Mostell. a. 3. sc. 2. v. 141. Fictum nomen ex Latino & Gr. φάγω, edo.

¶ Pulmentum, quicquid edebatur cum pulte. Varro lib. 4. de LL. Horatius lib. 1. Epist. 17. v. 48

Cœnes & pariter pulmenta laboribus empta.

Pulmenta vocat pulpas & lumbos leporinos cum pulte. De venatione enim loquitur.

¶ Pulmentarium, quicquid inter carnes non carneum sed molle editur,

editur, Zugemüß / Juvenal. Satyr. 7. v. 185 *qui pulmentaria condit.*

¶ Pulmentaris, ut, *Pulmentaris cibus*, Plinius lib. 18. c. 12.

PVLVĪNAR, quod capiti dormientis supponitur, ein Küssen. Ut, *geniale pulvinar*, Catull. de Nupt. Pel. & Thet. v. 47. ¶ 2. Et lectus in templis numini dicatus, ein Altar und erhabener Ort/ drauff man die Götzen stellet. Hinc *ad omnia pulvinaria sacrificatum esse, supplicationes decretas esse*, hoc est, ad omnia templa, Livius 22. c. 1 dixit, & Cicero 3. Catil. cap. 10. &c. Horat. lib. 1. Carm. Od. 37 - - - - *nunc Saliaribus*

Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus, sodales.

Hinc Domitianus, qui pro Deo haberi volebat, lectum suum *Pulvinar* appellabat, Suetonius ejus vita cap. 13. Vide ibi Torrentium itemque Casaubonum ad ejusdem Cæsarem c. 76. Vet. Glossar. *Pulvinar* καθίδρυμα, ϛρωμνὴ θεῦ. Apud eundem Suetonium Aug. c. 45 *e pulvinari spectare* est ex eo loco Circi spectare, ubi simulacra Deorum collocabantur, ut Casaubonus interpretatur. Vide Marcell. Donatum ad Suet. Cæs. c. 76.

¶ Pulvinarium, idem. Livius lib. 21. c. 62 *Corvum in ædem Junonis devolasse, atque in ipso pulvinario consedisse.*

¶ Pulvīnus, ein Banckpfühl. *In pulvinum subjicere*, Nepos Pelopid. cap. 3. Et Cicero 1. de Orat. cap. 7 *Tum Crassum pulvinos poposcisse, & omnes in iis sedibus, quæ erant sub platano, consedisse.* ¶ 2. Lectulus, ut ex diminuto patet apud Apulejum lib. 10. p. 248 *Quatuor eunuchi pulvillis compluribus, ventose tumentibus pluma delicata, terrestre nobis cubitum præsternunt.* ¶ 3. Item Lira, id est, terra elata inter duos sulcos in agris aut hortis, apud Plin. lib. 19. cap. 4 & Columellam lib. 11. c. 3. ein Bett/ Beet. ¶ 4. In fluvio quoque dorsum ex aggesta arenâ induratum, *Pulvinus* appellatur, eine Sand-Banck. Servius ad illud Virgilii 10. Æn. v. 303

Namque inflicta vadis dorso dum pendet iniquo.

DORSVM, inquit, *est durior arena, qua remeantibus fluctibus plerumque densatur, & in modum saxi durescit. Hoc a nautis* PVLVINVS *vocatur.* ¶ 5. Vitruvius lib. 5. cap. 12 structuram etiam in aquâ, seu fundamentum farctum cæmentis aut arenâ, *pulvinum* appellat.

¶ Pulvinulus, dimin. Columell. de Arbor. cap. 10.

¶ Pulvillus, diminutiva, *Sericos pulvillos*, Horatius dixit in Epod. 8. v. 15 Banckpfühl mit Seidentuch überzogen. *Plumeis pulvillis* usi Romani, Barth. ad Stat. Silv. p. 57. Adde Apulejum supra in *Pulvinus*.

PVLVIS, pulveris, quod est ab antiquo *Pulver*. Vet. Gloss. *Pulver*, κονιορτὸς. Notæ significationis est, Staub. *Pulverem movere*, Quintil. lib. 5. cap. 10. *Pulverem excutere*, Ovid. 1. de Arte am. v. 149. außstäuben. *Pulverem colligere*, Horat. Oda 1. (vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 123.) *Pulvis & umbra sumus*, Idem 4. Oda 7. v. 16. Et, *Citra pulverem contingere*, ἀκονιτὶ, id est, citra negotium, facile, nicht saur oder schwer ankommen/ Vide Chil. & Torrentium ad illud Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 51

Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ.

¶ 2. Cicero 2 de natura Deorum c. 18 *Sed si hæc non videtis, quia nunquam eruditum illum pulverem attigistis* &c. Ubi per *eruditum pulverem* mathematicas disciplinas intelligit, quod ex iis, quæ cedunt, satis clarum est. Habebant enim arithmetici & Geometræ abacos, sive tabulas, quas tenuissimo pulvere æquabant. In eo inscribebant numeros & figuras suas, ut si quid errassent, confundere & de novo inscribere delata possent. Pers. Sat. 1. v. 131

Nec qui abaco numeros & secto in pulvere metas
Scit risisse vafer.

Fannius de ponderibus v. 13

Nam quæ dimidium superat, pars esse negatur:
Ut docuit tenui scribens in pulvere Musa.

¶ 3. Apud Poëtas & *belli pulvis* legitur, quo magnos belli duces gloriose respersos memorant. Horatius lib. 2. Ode 1.

Audire magnos jam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta.

Martialis lib. 8 Epigr. 65

Hic stetit Arctoi formosus pulvere belli
Purpureum fundens Cæsar ab ore jubar.

Vide Jo. Casperium Gevartium Papinianar. Lection. cap. 6. Sed ita & Ammianus Marcellinus lib. 21 *Valdeque raro contigerat, ut militarium aliquis ad civilia regenda transiret: contraque non nisi pulvere bellico indurati præficiebantur armatis.* ¶ 4. Pulvis interdum locum certaminis significat, die Bahn/ ut, *In solem & pulverem perducere*, auff die Bahn bringen / apud Cic. de legib. lib. 3. cap. 6. & de clar. orat. cap. 9. ¶ Cæterum in propatulo est, athletas sive luctatores post unctionem pulvere fuisse inspersos Sueton. Neron. cap. 45 pulveremque illum palæstricum hinc ex Ægypti Nilo fuisse advectum. Plinius 35. c. 13 *Non multum à pulvere Puteolano distat à Nilo arena tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria, fluctusque frangendos: sed ad debellanda corpora palæstræ studiis. Inde certe Patrobio Neronis Principis liberto advehebatur,* &c.

A ¶ Pulvisculus, diminutivum, ut, *auratilis pulvisculus*, Solin. c. 25. [al. 15.] sub finem. Neutro genere Hieronymus adversus Vigilantium cap. 2 dixit, *pulvisculum nescio quod.*

¶ Pulvĕrĕus, pulvere plenus, ut, *Solum pulvereum*, ein staubig Land / Ovid. 7. Metam. v. 113. *Turbo pulvereus*, ein staubiger Sturmwind / Claudian. bell. Getic. v. 458.

¶ Pulverulentus, idem, ut, *Pulverulentus arator. Iter pulverulentum*, Quintil. lib. 5. cap. 10. Et Seneca de vita beata c. 7 *Virtutem in templis invenies, in foro, in curia, pro muris stantem pulverulentam, coloratam, callosas habentem manus.*

¶ Pulvĕrare, in pulverem resolvere, Colum. 11. c. 2 *Priusquam vineæ pulverentur.* & Calpurnius Eclog. 5. v. 87

- - - *fragiles nimius Sol pulverat herbas.*

¶ Pulveratio, culturæ genus, qua omnis gleba in vineis refringitur & in pulverem resolvitur, wenn der Weinberg umgehackt/ und das Erdreich zermalmet wird / apud Colum. dicto loco, & lib. 4. cap. 28.

¶ Pulveraticum, [& Pulveratica, fœm.] merces & præmium pro pulvereo & grandi labore. Lege 16. Cod. Theodos. de Tironibus: *Pulveratici nomine binos solidos accepturi.* Cassiodorus

B lib. 12. epist. 15 *pulveratica quoque judicis funditus amputantes.* Fœminea forma est in Constitutione Theodosii & Valentiniani de Agrimensoribus [in Scriptoribus Rei Agrariæ p. 343] *Tres aureos accipiat, absque sua pulveratica.* Add. Jac. Godofr. in Cod. Theod. c. l.

¶ Impulvereus, sine pulvere. Gellius lib. 5. cap. 6 *Deditione repente facta, impulverea, ut dici solet, incruentaque victoria obvenit.* ohne Staub / ohne Mühe.

PVMEX, lapis cavernosus, quo corpora lævigantur in balneis, ein Reibstein / Badstein / Bimsstein / Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 4. v. 18 *Pumex non æque est aridus, atque hic est senex.* id est, tenacis avaritiæ. *Aquam e pumice postulares*, Idem in Persa a. 1. sc. 1. v. 42. est frustra ab alio petere, cujus ipse, a quo petis, est maximè indigus. Catullus in genere fœminino, euphoniæ inserviens, ut docti observant, dixit, *aridam pumicem*, Epigr. 1.

¶ Pumicosum, rarus & cavernosus Plin. lib. 17 cap. 5 *Terra fistulosa, exesa & pumicosa.* leicht und löcherich wie ein Reibstein.

¶ Pumiceus, ut *Antra pumicea*, apud Statium lib. 3. Silv. 1. v. 144: & *Fontes pumicei*, apud Martialem lib. 4. Epigr. 57. *Pumicei oculi*, aridi, qui lacrymas nullas emittunt. Plautus Pseud. act. 1. sc. 1. v. 73.

Col. *Quin fles?* Ps. *Pumiceos oculos habeo, non queo*
Lacrymam exorare ut expuant unam modo.

C Paullinus de Obitu Celsi v. 417 *pumiceum cor* similiter dixit.

Pumiceum cor eget lacrymis. - - -

¶ Pumicare, pumice polire, lævigare. Quod vulgo apud Tibullum lib. 3. eleg. 1. v. 10 legebatur *pumicet*; id *pumex* Scaligero est atque Grævio. Participium autem *Pumicatus* ab usu minus abhorret. Plinius lib. 2. Epist. 11 *Homo comtus semper & pumicatus.* Sidonius lib. 8. epist. 3 *Inter satrapas regum myrrhatos, pumicatos, malotrabratos.* Et Hieronymus Epist. 10. ad Furiam, *dentes pumicati.*

¶ Pumicator est in Glossis Cyrilli.

¶ Expumicare, pumice expolire. Tertullianus adv. Praxeam cap. 16 *Ab omnibus injuriis passionis expumicat.*

¶ Repumicare. Unde

¶ Repumicatio. Plinius lib. 17. cap. 26 *Arborum repumicatio & quædam politura.* Vide Harduin. ibi.

PVMĪLIO, Pumĭlo & Pumĭlus, Pumila, [*Pumĭlius* denique apud Sueton. Aug. c. 80, nisi cum Torrentio etiam ibi tribus syllabis *pumilos* legendum ex fide MStorum est] nanus, ein Zwerch / vide *Nanus*. Primam indifferenter posuit Statius lib. 1. Silv. ult. v. 61

Hic audax subit ordo pūmĭlonum, & v. 68
Mirantur pūmĭlos ferociores.

Martial. lib. 14. Epigr. 213.

Parma tibi scutum pumilionis erat.

¶ Pumilis, idem. Onomast. Vet. *Pumilus*, ὁ νάνος. Sumitur & adjective, atque inde

D ¶ Comparativus *Pumilior* est apud Apulejum lib. 5. p. 163 *Maritum sortita sum, quovis puero pumiliorem.*

PVNGO, pungere, stechen. *Pungunt aspides*, die Schlangen stechen oder beissen. Varro apud Priscian. lib. 10. p. 894 *Admota aspis cum pupugerit, si non occidat, sciat ex Psyllorum stirpe esse.* Sic *pungere gladio*, Cicer. pro Sextio cap. 10. *Acu pungere*, pro Milone c. 24. &c. *Pungit ignominia*, 3. Tusc. c. 34. Schmach thut weh. *Stimulat ac pungit scrupulus*, Cic. pro S. Rosc. c. 2.

¶ Puncta, æ, Stoß / Stich / ut, *Cæsa*, ein Hieb. Vegetius lib. 1. c. 12 *Cæsa quovis impetu veniat, non frequenter interficit, cum & armis vitalia defendantur & ossibus. At contra puncta duas uncias adacta mortalis est.*

¶ Punctim, auff den Stoß. Oppositum *cæsim*, auf den Hieb / de quo supra. *Punctim hostem petere*, nach dem Feind stechen / Livius lib. 22. c. 46.

¶ Punctatim, id est signate, quasi per punctum: aut breviter, ut punctis solemus scribere. Claud. Mamertus lib. 3. de Statu animæ

mæ cap. 14 *Collectim strictimque, & veluti punctatim sub mentis oculum redegi.* Videtur esse a verbo A

¶ Punctare, id est puncta facere, cujus quidem vetus auctoritas non succurrit. Vide tamen de illo, & compositis *Dispunctare*, *Repunctare*, Carol. du Fresne Gloss. Tom. 3. p. 472.

¶ Punctio. Plin. lib. 25. c. 13 *sectiones punctionesque.* Et Augustinus de Genesi contra Manich. lib. 2 c. 20 *punctiones tortuosarum quæstionum.*

¶ Punctiuncula. Senec. Epist. 53. & c. 15 de Vita beata.

¶ Punctus, quarta declinat. actus pungendi. Plin. lib. 29 cap. 6 *oculis punctu erutis.* Et Apulejus lib. 7. p. 196 *Spinæ acerrimæ, & punctu venenato virosæ.* Gloss. Cyrilli: *Hic punctus, κέντημα.*

¶ 2. Idem quod punctum. Onomasticum vetus: *Punctus, punctum, σημεῖον.*

¶ Punctum, corpus individuum sine longitudine, latitudine & profunditate, Punct / Punctiren / *Terra non aliud in universo est, quam mundi punctum*, hoc est, centrum, Plin. lib. 2. cap. 68.

¶ Punctum temporis, Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 5. *Tum temporis punctum mihi ad hanc rem est*, id est, spacium angustissimum, eine sehr kurtze Zeit. Cæsar de bello civili lib. 2. cap. 14 *Ita multorum mensium labor, hostium perfidia & vi tempestatis, puncto temporis interiit.* & cap. 25 ejusdem libri: *Temporis puncto sublatis anchoris omnes Uticam relinquunt.* Horat. lib. 2. Epist. 2. v. 172 *Punctum horæ*: Lucretius lib. 4. v. 201 *Punctum diei* dixit. Zeno Veronensis Serm. de Præcepto ATTENDE TIBI: *Ubi autem mente delinquitur, quam facile est puncto cogitationibus evagari, tam pernix adhærebit noxa delicti. Puncto*, id est, in puncto: nam ablativo, loco adverbii usus est. Item Sermone de resurrect. *Gemit instanti pœnæ aliquid de facultatibus notis mederi non posse, pro uno puncto requiei incunctanter, tota scilicet paratus offerre.* Loquitur de divite in gehenna. B

¶ 2. Sed & alia propter brevitatem aut parvitatem *puncta* appellantur. Manilius lib. 4. extremo:

> *Quod valet immensum est: sic auri pondera parvi*
> *Exuperant pretio numerosos æris acervos:*
> *Sic adamas, punctum lapidis, preciosior auro est.*

¶ 3. Punctum etiam suffragium est, Horatius de A. P. v. 343

> *Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,*

Id est, omne suffragium meruit. Veteres enim suffragia sive sententias non voce dicebant, sed per tabellas, quibus inscripserant, ferebant. Nimirum circumferebantur à viris popularibus in Comitiis ceratæ tabulæ, in quibus perscripta Candidatorum seu Petitorum nomina erant. Pro quolibet eorum igitur qui sentiebat, annotabat punctum. Qui plura autem puncta tulerat, vincebat. Sidonius Panegyr. Anthemii sive Carm. 2. v. 20

> \- - - - *te curia plausu;*
> *Te punctis scripsere tribus.* C

Item lib. 1. Epist. ult. sub f. *Cui si examinis tui quoque puncta tribuantur* &c. ubi plura Savaronius. ¶ 2. Numeri quoque qui in tesseris signati; die Augen auff den Würffeln. Suetonius Nerone cap. 30 *Quadringenis in punctum HS aleam lusit*, auff ein ieglich Auge hat er so viel gesetzt. Martialis lib. 14. Epigr. 17

> *Hic mihi bisseno numeratur tessera puncto.*

¶ Punctulum, diminutivum pro punctione, punctura, usus Apulejus est lib. 6. p. 182, *Psychen*, inquit, *innoxio punctulo suæ sagittæ* [Cupido] *suscitat.*

¶ Punctura, punctio. Firmicus lib. 8. cap. 21, parte 12 Geminorum: *viri puncturâ teli morientur.*

Composita:

¶ Compungere, idem quod simplex: ut, *Aculeis urticæ compungi*, Columell. lib. 8. cap. 14. *Compungere se suis acuminibus*, ihm selbst scharff oder spitzig seyn/ per metaphoram dixit Cic. lib. 2. de orat. c. 38.

¶ Compunctio, *Laterum compunctiones*, das Seitenstechen. Plin. lib. 21. c. 19.

¶ Dispungere, punctis distinguere, & subnotare. Sic *Rationes dispungi* dicuntur, quæ examinantur, & quanta data, quanta accepta sint, conferuntur, ut ex collatione utrorumque dispunctis detractisque redditis, de summa constet, quæ reliqua est, Ulpianus Lege 56 Dig. de Verb. Signif. *Dispungere est conferre accepta & data.* D

¶ Dispunctio. Ulpianus L. 15. Cùm plures D. de rebus auctoritate Judic. possidend. *Utrum semel an etiam sæpius recognitio & dispunctio concedenda sit creditoribus: videamus. Et ait Labeo, amplius quam semel, non esse concedendam. Si quis tamen juraverit, non calumniæ causâ se postulare, neque habere, quæ dispunxerit; iterum & faciendam potestatem ait.* Eleganter Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 12 *dispunctionem boni & mali operis* vocat, cum manifestati ante Christi tribunal, quisque recipiemus, quæ per corpus admisimus, sive bonum, sive malum.

¶ Dispunctor. Idem Tertullianus contra eundem lib. 4. c. 17 *Judex & dispunctor meritorum.*

¶ Expungere, delere, rejicere, de medio tollere, austhun: id enim fiebat punctis circumscriptis. Hermogenianus Lege 13 de diversf. tempor. præscript. *Reipubl. rationes subscriptæ & expunctæ adversus eum quidem, qui administravit ultra viginti, adversus hæredem verò ultra decem annos retractari non possunt.* Sic *Nomina expungere* est debita solvere. Perscribebant enim creditores debitorum nomina in Kalendario; qui cùm persolvissent summam, nomina eorum delebantur. Plaut. Cist. a. 1. sc. 3. v. 40

> *Nunc, quod reliquum restat, volo persolvere,*
> *Ut expungatur nomen, ne quid debeam.*

Sed & *milites* dicuntur *expungi*, cum in matricula seu albo militari (Rolle) inducuntur eorum nomina sive delentur, cùm mittuntur militia, de quo Paullus JCtus L. penult. D. de re militari, & vetus Schol. Persii ad Sat. 2. v. 13. Item qui cæsi & mortui essent: quod fiebat apposita litera Θ: Justus Lipsius Analectis in lib. 1. Dial. 2 de militiâ Romanâ. Hinc *expunctus manipulus* apud Plautum Curcul. act. 4. sc. 4. v. 29. Alia ratione *expungi milites* apud Tertullianum dicuntur principio libri de corona militis: *Proxime*, inquit, *facta est liberalitas præstantissimorum Imperatorum: expungebantur milites laureati. Liberalitatem* donativum appellat. Cum *expungebantur* dicit, significat notata sive dispuncta militum nomina fuisse, qui accepissent, ut constare de eo posset, neque bis aliquis acciperet, alius præteriretur. Sæpe usum fuisse hoc verbo eruditissimum patrem eleganti translatione ibidem notat Rhenanus. *Expungere decurias* apud Suetonium Claudio cap. 15 est discutere, & qui retinendi in judicum numero, qui removendi, statuere. Vide ibi Torrentium.

¶ Interpungere: unde

¶ *Interpuncta oratio*, punctis quasi distincta:

¶ Et *interpuncta verborum*, id est, distinctiones. Ita his Cicero usus est, de Orat. cap. 80 & lib. 3. cap. 46. Mit Püncklein unterschieden.

¶ Interpunctio. *Interpunctiones verborum*, Idem pro Muræna cap. 11.

¶ Repungere, wiederum weh thun / Verdrieß thun. *Animum alicujus leviter repungere*, Cic. ad Lentulum lib. 1. epist. 9.

¶ Subpungere. Eugenius, Toletanus episcopus, Carm. 5. extr.

> \- - - - *miseros subpungit anhelitus artus.*

Pūnĭcus, Pūnĭcĕus, vide *Pœnus.*

Punio, Impune, vide in *Pœna.*

PV̄PA, æ, & *Pupus*, i, puella, puellus. Martialis lib. 4. Epigr. 20

> *Pupam se dicit Gellia, cùm sit anus.*

Vet. Gloss. *Pupus βρέφος, νάνιον.* Item *παιδάριον Hic puellus; hic pupus:* de quibus post. Inter blandæ appellationis nomina fuisse Suetonii locus ostendit Calig. cap. 13. Ausonius Idyll. 7. de Bissula puella:

> *Barbara, sed quæ Latias vincis alumna pupas.*

¶ 2. Item parvula imago puellaris, eine Kindertocke oder Poppe. Pers. Sat. 2. v. 70

> \- - - - - *donatæ a virgine pupæ.*

Lactant. lib. 2. cap. 4 imagines & statuas deorum nihil aliud esse, ait, *quam grandes pupas.* Vet. Gloss. *Pupæ, Πλαγγόνες, αἱ τῶν παιδίων νύμφαι.* ¶ 3. Usurpatur etiam de animalibus: ut de equis Vet. Gloss. *Popus, γίννιον. γίννιον* enim mannulus est, *hinnus*, id est, parvus equus. *Popus* autem idem quod *Pupus.*

¶ Pūpŭlus & pūpŭla, idem quod *pupus ὑποκοριστικῶς*, minutus puer. Catullus Epigr. 57. ad Catonem:

> *Deprendi modo pupulum puellæ*
> *Trusantem.*

¶ Pūpillus & pūpilla aliud diminutivum, idem significans: sed quod deinceps ad orbos parentibus & sub tutore agentes impuberes liberos translatum: ut non solùm ætatem, sed maximè conditionem indicaret. Nimirum, tutores, ut suum in pueros, parentibus orbatos, suæque fidei creditos, amorem testarentur, *pupillos* vocaverunt, quasi *parvos pupos* sive *pupulos*, ut favorem blanda & mollis appellatio provocaret: ut Rigaltius observat Notis in Martialem, quæ Notis in Artemidori Oneirocritica inseruit pag. 60. Simplex autem, & incautum hoc genus semper expositum fraudibus, sive bonorum causâ, sive ob florem ætatis. vid. Gronov. Observat. ad Script. Ecclesiast. p. 204. 205. Sic Seneca Epist. 4 *De Pompeji capite pupillus & spado tulere sententiam.* Et Lege 20 Dig. de adoption. *Si de pupillo loquitur, hoc & in pupilla observandum est.*

¶ Pupilla, & Pupula etiam dicitur foramen unius ex tunicis, quæ in oculis sunt, quam ῥαγοειδῆ Græci vocant, per quod visorius spiritus transfunditur. Plin. lib. 11. c. 37 *Media eorum* (oculorum) *cornea fenestravit pupilla, cujus angustiæ non sinunt vagari incertam aciem, & velut canali dirigunt, obiterque incidentia facile declinant, aliis nigri, aliis ravi, aliis rufi, aliis glauci coloris orbibus circumdatis, ut habili mistura & accipiatur circumjecto candore lux, & temperato repercussum non obstrepat. Adeoque iis absoluta vis speculi, ut tam parva pupilla totam imaginem reddat hominis.* Nomen indutum a parvitate & mollitie videtur: tenerrimi enim sensûs est: & inde a Græcis quoque κόρη, quod & *puellum* significat, appellatur. Vet. Gloss. κόρη ὀφθαλμοῦ, *Pupulla, pupus.* Quod non nihil corruptum puto, & legendum: *Pupilla, pupula*, utrumque enim idem significat. Lucretius lib. 3. v. 409

> *Ut, lacerato oculo circum, si pupula mansit*
> *Incolumis, stat cernendi vitreata potestas.*

Cicero 2 de natura Deorum cap. 57 *Palpebræ, quæ sunt tegmenta oculo-*

oculorum, mollissimæ tactu, ne læderent aciem, aptissimè facta, & ad claudendas pupulas, ne quid incideret, & ad aperiendas, &c.

¶ Pupillaris, e: ut, *pecuniæ pupillares*, armer Waisen Geld. Livius lib. 24. cap. 18.

PVPPIS, navis pars posterior, das Hintertheil des Schiffs. Virgil. 3. Æn. v. 527 *Stans celsa in puppi.* Livius lib. 22. cap. 20 *Naves omnes, quæ non aut perfregerant proras littore illisas, aut carinas fixerant vadis, religatas puppibus in altum extraxere.* ¶ 2. Et tota navis, sed Poëtis tantùm. *Prora* enim significationem eam non recipit, auctore Quintil. vide *Prora*. ¶ 3. Cic. ad Pætum lib. 9. fam. ep. 15 *Sedebamus in puppi & clavum tenebamus, nunc autem vix est in sentina locus:* id est, in loco honoratissimo sedebamus.

PVRGO, purgare, mundare, purificare, reinigen/ fegen/ ut, *Purgare aliquid a stercore*, Cato de R. R. c. 65. vom Unflat reinigen. *Purgare vomitione alvum*, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 50. Et, *Clystere vomituque purgari*, Sueton. Nerone c. 20. *Pisces cæteros purga Dromo*, Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 22. mache sie rein. ¶ 2. Sed *purgare se alicui*, vel *apud aliquem de aliqua re*, est excusare, sich entschuldigen. *Purgon' ego me de isthac Thaidi?* Idem Eunucho a. 3. sc. 1. v. 44. Et Plautus Amphitr. a. 3. sc. 2. v. 28 *uti me purgarem tibi.* Sic *crimen purgare*, Livius lib. 39. c. 35. ein Verdacht von sich ableinen. *Purgare probra*, id est, diluere, Tacit. 4. annal. c. 42.

¶ Purgatus, participium in nomen degenerat, & per gradus movetur. Persius Satyr. 2. v. 57 *somnia purgatissima* dixit quæ vera sunt & certioris eventus. Et Augustinus Confession. lib. 6 c. 2 *plenum purgatioribus votis pectus.* Idem de vera religione c. 1 *purgatissima pietas:* & lib. 2 de Doctr. Christiana c. 16 *purgatissima ecclesia.*

¶ Purgatio. Cicero de Nat. Deor. lib. 3. cap. 22 *Æsculapius primus alvi purgationem invenit*, id est, evacuationem. Das Purgieren des Leibes/ &c. ¶ 2. Sed *Nescio quid peccati portet hæc purgatio*, hoc est, excusatio, Entschuldigung. Terent. Heaut. a. 4. sc. 1. v. 12.

¶ Purgamen, sordes, Unflat. Prudent. hymno jejunantium v. 79

Micet metalli sive lux argentei
Sudum polito prænitens purgamine.

¶ 2. pro purgatione. Ovid. 2. Fast. v. 35

Omne nefas omnemque mali purgamina caussam
Credebant nostri tollere posse senes.

Prudentius hymno trium martyrum v. 30. *Purgamen aquæ stupent tenebræ.*

¶ Et Purgamentum, sordes quæ expurgantur, allerley Unflat/ so man ausfegt/ ausleert/ Kehricht/ Mist. Ut, *purgamenta hortorum*, Tacitus Annali 11 cap. 32. Et Columella lib. 1. cap. 6 *Sterquilinia duo sint, unum, quod nova purgamenta recipiat, & in annum conservet: alterum, ex quo vetera vehantur.* ¶ *Purgamenta servorum*, abjectissimi quique atque vilissimi eorum apud Curtium lib. 6. cap. 11, 2. Lumpengesind. ¶ Purgamenta etiam *καθάρματα* sunt, quibus februari seu expiari noxæ credebantur, in flumen aut trivium mitti solita: ut sceleris & culpæ nefas omne in alios, qui conculcarent aut tangerent, (hæc superstitio enim occupaverat animos) transferrent. Petronius Satyrico: *Quæ striges comederunt nervos tuos, aut quod purgamentum nocte calcasti in trivio aut cadaver?* Ubi plura interpretes.

¶ Purgabilis, e, das sich leichtlich reinigen läst. *Purgabiles fructus*, Plin. lib. 15. cap. 23.

¶ Impurgabilis, contrarium. Ammianus lib. 22. c. 4 *impurgabile crimen*, id est, inexcusabile.

¶ Purgator, ut, *purgator cloacarum*, Firmicus lib. 8. c. 20. *Auri argentique purgator*, Paullinus Epist. 18. [al. 28] ad Victricium, sub finem. Et Apulejus Apolog. p. 288 *Hercules lustrator orbis, purgator ferarum.*

¶ Purgatrix. Tertullianus de Baptismo cap. 5 *purgatrice aqua se expiare.*

¶ Purgatorius. *Purgatorio medicamento alvum vacuare*, Symmach. lib. 6. Epist. 64.

¶ Purgitare, frequentativum a Purgare. Plautus Aulul. a. 4. sc. 10. v. 23 *Non mihi homines placent, qui, quando malefecerunt, purgitant*, id est, excusant.

Composita:

¶ Circumpurgare. Ambrosius principio Serm. 63 de Gratia Baptismi: *Eadem aqua, quæ Dominum circumdedit, & servulos circumpurget.* üm und üm reinigen.

¶ Expurgare, prorsus purgare, gar rein machen/ ausfegen. *Expurgare, & dimovere suspicionem*, sich entschuldigen/ Verdacht ablehnen. Declam. Antequam iret &c. *Expurgare sermonem*, Cicer. de clar. orat. cap. 74.

¶ Expurgatio, Reinigung/ Ausfegung. *Expurgationem habere*, pro expurgare, Plautus Amphitr. a. 3. sc. 3. v. 10.

¶ Interpurgare. Plinius lib. 18. c. 22 in vernis operibus numerat, *herbas malas radicitus erui, ficus interpurgari*, &c. zwischen etwas fegen/ reinigen.

¶ Perpurgare, durchaus reinigen/ wohl reinigen. *Cervæ ante partum perpurgant se quadam herbulâ, quæ Seselis dicitur*, Cic. 2 Nat. Deor. cap. 50.

A ¶ Repurgare, diligenter purgare, wohl oder fleißig reinigen. *Repurgare doctrinam a corruptelis*, &c. *Iter repurgare*, Livius lib. 44. c. 4. extr. *Repurgare hortum*, Curtius lib. 4. c. 1, 21.

PVRPVRA, Πορφύρα, concha nobilissima, ein Purpur-Schneck. Succum, quo vestes tinguntur, in mediis habet faucibus, & cum vita emittit, ideoque vivas capi purpuras oportet. Succus is *flos purpuræ* dicitur, a quo color purpureus, Purpurfarb. Vide Plin. lib. 9. c. 36. & seqq. In cap. 39 de pretio ejus docet. Quomodo inventa purpura primùm sit, perstringit Cassiodorus lib. 1. Var. Epist. 2. prolixius exponit Achilles Tatius lib. 2 de amoribus Leucippes & Clitophontis. Purpuram inter res deperditas Pancirollus commemorat: Petrus Gassendus tamen lib. 4. de vitâ Peirescii pag. 297 refert Teloni, in piscatione corallii deprehendisse Peirescium limacem effusam in liquorem purpureum, & quicquid erat contiguum tinxisse colore purpuræ perfectissimo: indeque ipsi factam subdubitandi caussam, num vera purpura esset, isque liquor germanum ostrum &c. Barth. ad Stat. Theb. lib. 6. v. 80 purpuram varii coloris fuisse docet.

¶ Purpura, Insigne etiam dicebatur Romanorum magistratuum. Unde *Septima purpura* pro septimo Consulatu apud Florum lib. 12. cap. 4. Et Claudianus in III. consul. Honor. v. 4

Dives Hydaspeis augescat purpura gemmis.

¶ Item inter insignia Regia & Imperatoria. Statius Theb. 6. v. 80

B *cultusque, insignia regni*
Purpureos, sceptrumque.

Vide infra in *Sceptrum*, & Lindebruchium ad Ammianum Marcellinum. ¶ *Purpuram potabilem* de vino Cassiodorus dixit lib. 12. Epist. 4. Poëtæ & flores purpureos eleganter *purpuras* dicunt. Statius lib. 3. Silv. 3. v. 130

Aut ubi verna novis exspirat purpura pratis.

Vetus Poëta in Pervigilio Veneris v. 19

In pudorem florulentæ prodierunt purpuræ.

Loquitur de rosis. Sic *purpura genarum* dicitur.

¶ *Purpura usque ad talos demissa*, pro, vestis purpurea, Cicero pro Cluent. cap. 40. *Purpurâ fulgere*, Idem in Catilin. 2. cap. 3. *Purpura vendit caussidicum*, der schöne Rock macht den Mann werth/ Juvenal. sat. 7. v. 135. *Purpura ad purpuram dijudicanda est*, hoc est, judicia certiora ex collatione nascuntur, vide Chil. *Purpuræ leguli*, vide supr *legulus* in *Lego*.

¶ Purpureus, Purpurfärbig. ut, *Color purpureus*, Virg. 11. Æn. v. 819. *vestitus*, Cic. 2. Divinat. c. 16. *amictus purpureus*, Virg. 3. Æn. v. 405. &, *pallium purpureum*, Cicer. in Verr. 7. cap. 13.

C ¶ Notandum Poëtas *purpureum*, quodvis pulchrum atque eximie nitens, cujuscunque coloris sit, aliquando dicere. Sic Albinovanus, Elegia ad Liviam, *nivem purpuream:* sic Horatius lib. 4. od. 1 *cycnos purpureos* dixit. Quanquam illa loca aliter Passeratius explicat in Conjectur. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 245.

¶ Purpurare, verbo, pro purpuræ colorem reddere, Purpurfärbig machen/ significatur. Apulej. lib. 6. p. 183 *Horæ rosis & cæteris floribus purpurabant omnia.* Et Colum. lib. 10. v. 101 de viola:

- - - *quæ frondes purpurat auro.*

Nisi neutraliter vis intelligere

- - - *quæ frondens purpurat auro*,

Ut Florentina editione 1515, & Coloniensi 1536 expressum est. Etiam Prudentius intransitive, Passione S. Laurentii v. 275, *purpurantes stolas* dixit purpureas vestes: ac S. Vincentii passione v. 339 *purpurantem corporis cruorem.*

¶ Ab eo Cicero fecit *Purpurascere* in Academ. apud Nonium.

¶ Purpurarius; ut, *Piscator purpurarius*, ein Purpur-Schnecken-fänger. *Tinctor purpurarius*, ein Purpurfärber. *Officina purpuraria*, ubi tingitur purpura, Plin. lib. 35. cap. 6. Et, *Negotiantes purpurarii*, qui purpuram vendunt, Lege 10. Cod. de excusation. muner. *Purpurarius fucus*, Solin. cap. 26. in Numidia.

¶ Purpurarius, subst. qui purpuram tractat, vel tingendo, vel vendendo, &c. Gloss. Vet. *Purpurarius*, πορφυροβάφος, πορφυροπώλης. In lapide Narbonensi apud Gruter. p. 649 n. 9

A SEMPRONIO
GALLAECI L. LAETO
PVRPVRARIO
ET SEMPRONIAE MODESTAE
D VXORI.

¶ Purpuratus, pro ministro aut amico regio. Cicero 1. Tusc. c. 43 *Quid Cyrenæum Theodorum? nonne miramur? cui cum Lysimachus Rex crucem minaretur*, ISTIS QVAESO, *inquit*, ISTA TERRIBILIA MINITARE PVRPVRATIS TVIS: THEODORI QVIDEM NIHIL INTEREST, HVMI NE AN SVBLIME PVTRESCAT. Florus lib. 1. cap. 10 *Sed ubi frustrato circa Purpuratum ejus ictu tenetur.* Loquitur de Mucio Scævola, qui Porsenam Regem Hetruriæ tollere conatus.

¶ Purpurissum, spuma est collecta effervescente purpura, cum ex eâ tinctura efficitur, quâ utebantur ad fucandam faciem, Schmincke. Plin. lib. 35. c. 6. *Floridi colores, cinnaberis, chrysocolla, purpurissum.* Hieronymus epist. 10. ad Furiam virili genere usurpavit. *Quid facit*, inquit, *in facie Christianæ purpurissus & cerussa?*

¶ Purpu-

¶ *Purpurissare*, id est, purpurisso inficere, schmincken. *Buccæ purpurissatæ*, Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 35. *Genæ purpurissatæ*, Apul. Apol. p. 323. *Fasti purpurissati*, sunt consulares Sidonio lib. 8. epist. 8. extr.

¶ Purpuriticus, idem quod Porphyreticus, aut ex marmore porphyretico factus. Vetus inscriptio Romana apud Gruter. p. 128. n. 5 VETVSTATE CORRVPTAM ADAMPLIAVIT COLVMNIS PVRPVRITICIS &c. Capitolinus in Antonino Pio cap. 11 *columnas porphyreticas* appellat.

PVRVS, rein/ ut *Purus sceleris*, Græca ratione, Horat. 1. od. 22. *Charta pura*, Ulpian. Lege 52. § 4 de Legatis 3. unbeschrieben Papier. *Aurum, argentum purum*, Juvenal. Satyr. 9, 141. rein oder fein Gold / Silber ꝛc. (vide *Putum*) *Purior Hebrus*, Horat. 1. Epist. 16. v. 13. *Purissimi sermones*, Gellius lib. 19. c. 8. ¶ Proprie sanctum notat. Sic *Puræ herbæ*, ex loco sancto decerptæ apud Festum: *pura vestimenta*, sacra, Liv. lib. 1. c. 24. vide Festum in *Sagmina* & ad eum, Scaligerum.

¶ Pure, adverb. Rein. ut, *Loqui pure & emendate*, Cicer. de opt. gen. orat. cap. 2. *Purissime atque illustrissime, simplicique & incomta orationis antiquæ suavitate describere*, Gellius lib. 9. c. 13 de Claudio Quadrigario, vetusto historico.

¶ Puritas, munditiess: Item Castitas, pudicitia. Dubitarunt de antiquitate vocis nonnulli, pro qua tutius *elegantiam*, *proprietatem*, *munditiem* usurpari censuerunt; attamen Palladius ea usus est lib. 11. cap. 14. neque incerta analogia. Cicero enim Philipp. 2. cap. 3 *impuritates* dixit.

¶ Purificus. Lactantius lib. 4. cap. 15 sub init. *baptismum* interpretatur *purifici roris perfusionem*. Sic Aldus & Th. Spark recte ediderunt, cum MSS. quoque Anglicani (ut recenti Cantabrigiensi editione notatum est) *purifici* habeant, non *purificati*, quod Mich. Thomasius & Ant. Thysius ediderunt. Claudianus quoque in 6. Consul. Honor. v. 328

- - - *purificumque Jovem Triviamque precatus.*

¶ Purificare, purgare, purum efficere. ¶ Item lustrare, expiare. Suetonius Augusto cap. 94 *Illam expergefactam quasi a concubitu mariti purificasse se.* Fiebat hæc purificatio, cum se vivo flumine abluerent, vel perenni aqua. Columella lib. 12. de re rust. cap. 4. Sed &, qui cæde impiati, ita purificabantur. Virg. 2. Æneid. v. 718

Me bello è tanto digressum & cæde recenti
Attrectare (sacra) *nefas, donec me flumine vivo*
Abluero.

¶ Purificatio, Reinigung. Plin. lib. 15. extremo: *Laurus purificationibus adhibetur.*

¶ Impurus, unfläitig / unrein. ¶ *Homo impurus*, Ter. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 29. id est, improbus, sceleratus, turpis, ein schändlicher / böser Mensch. *Omnium bipedum & quadrupedum impurissimus*, Cicero pro domo cap. 18. Terent. Heaut. 4. sc. 1. v. 14. *Anus haud impura*, id est, haud improba. Nam ut Donatus non uno in loco observavit, *Impurum* veteres generaliter quemvis improbum dixerunt. Stricte *impurus* dicebatur puto, qui concumbebat cum masculis. Cicero 2. in Catilin. cap. 10 *Omnes adulteri, omnes impuri, omnes impudici.* Recenset enim libidinum gradus: & primo quidem adulteros memorat, ut levius genus: neque enim illi transgrediuntur naturam; deinde masculorum scortatores, quos *impuros* nominat; fœdiores quidem adulteris, sed nondum ultimæ fœditatis, quem *impudici* gradum tenent: nam ultra nihil magis impurum. *Masculorum scortatores* contra naturam quidem libidinantur, nondum tamen sexum excedunt. Qui *muliebria patiuntur*, id est, *impudici*, & jura naturæ violant & sexum suum velut relinquunt.

¶ Impure, schändlich / unfläitig. ut, *Impure & flagitiose vivere*, Cic. 3. de fin. cap. 11. *Impure, tetre aliquid facere*, Idem 1. de Divin. c. 29. *Impurissime ab aliquo despici*, Idem 9. ad Att. ep. 12.

¶ Impuritas, Unflätigkeit. vide supra *Puritas*.

¶ *Impuratum* etiam Terentius dixit in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 64. pro *impuro*, *polluto*: & Apulejus lib. 9. p. 221 *nefario scelere impuratissima capita.* Et, *impuratissimæ linguæ*, apud Tertullianum Apolog. cap. 23. ut Pamel. ex MSS. restituit. Veteres enim uti *purare*, (quo Varro usus) ita & *impurare* dixerunt, verunreinigen.

PVS, puris, sanies ulceris jam ad maturitatem spectantis, Celso auctore lib. 5. cap. 28. § 15. Eiter aus Geschwer / das reiff werden will: *sanies* enim crassa & nondum matura, blutig und unreiffes Eiter. *Pus exprimere*, Cels. ibidem § 8 das Eiter ausdrücken. *Pus movere*, ejusd. libri cap. 3. ein Geschwer fördern/ daß es reiff wird. Prudentius lib. 1. contra Symmach. v. 16

- - *Latebram tabentis vulneris alte*
Impressam, penitusque putri de pure peresam.

Eine unterköthigte Wunde. Donatus omnem humorem onerosum corporis interpretatur. Tralate Horatius de homine improbo & perditis moribus lib. 1. Sat. 7. princ.

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum
Hybrida quo pacto sit Persius ultus, &c.

¶ Purulentus, *ulcus purulentum*, id est, pure plenum, eiterig. Plin. lib. 20. cap. 2.

¶ Purulente, Plin. procem. lib. 23. *purulente limosis ossibus.*

¶ Purulentia, æ, puris copia, ulcus purulentum. Tertullianus de Pallio sub fin. *Haud facile has purulentias civitatis quis eliciet, & exsuppurabit.* Metaphorice.

¶ Suppurare, sich zum Geschwer ziehen / schweren / Columell. lib. 6. cap. 12.

¶ Suppuratio, apostema, ein Geschwer. Colum. ibidem. & Celf. lib. 2. cap. 7.

¶ Exsuppurare, active, pus amovere. Tertullian. sub fin. de Pallio. Vide paullo ante in *Purulentia.*

¶ Pustula, æ, tuberculum in summa cute, eine Blatter. Plin. lib. 20. cap. 22. Et Celsus lib. 5. cap. 28. n. 15 *Pustularum*, inquit, *plura genera sunt.* Nam *pustulæ lividæ sunt, aut pallidæ, aut nigræ*, &c.

¶ Et *pustulæ* Variolæ sunt puerorum, die Pocken.

¶ Pustulosus, plenus pustularum. Celsus lib. 5. cap. 26. n. 31 *Ulcus in locum pustulosum serpit.* voller Bläsgen oder Blättergen.

¶ Pustulare, pustulas concipere. Tertullian. de Hab. mulieb. sive lib. 1. de cultu fœm. cap. 6 *Si concha aliquid intrinsecus pustulat, vitium ejus magis debet esse, quam gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum, quam conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca.*

¶ *Pustulatum argentum* Suetonius Nerone cap. 1 & Martialis dixerunt, purgatissimum & excoctissimum, rein Silber / Martial. lib. 7. Epigr. 85 - - - - *nulla venit a me*

Argenti tibi libra pustulati.

Vide & paullo post *Pusula.*

Pusca, vide *Posca.*

PVSIO, parvus puer, ein Knäblein. Cic. pro Cœlio c. 15. *Pusio cum majore sorore cubitavit.* Prudentius Hymno in Natali Domini v. 13

Emerge dulcis Pusio,
Quem mater edit castitas.

¶ Pusiola, fœm. parva puella. Idem Prudentius Passione Eulaliæ v. 19 *Ipsa crepundia reppulerat,*
Ludere nescia pusiola.

Utrumque ab antiquo *pusus*, *pusa*. Unde

¶ Pusillus, pusilla, diminutivum adjectivum. Juvenalis Satyra 15. v. 70 *Terra malos homines nunc educat atque pusillos.*

Idem Satyra 14. v. 29 *ceras pusillas* dixit, schedas ac parvas epistolas. Quemadmodum *pusillam epistolam* Cicero ad Brutum ep. 14 dixit. Ad animum deinde & alias res transfertur. Idem 2. fam. ep. 17. extrem. *Illud est pusilli animi* &c. Kleinmüthigkeit.

¶ Pusillitas, parvitas. Lactantius de Ira D. cap. 5. pr. *Favorabilis admodum ac popularis* [Stoicorum] *oratio, non cadere in Deum hanc animi pusillitatem, ut ab ullo se læsum putet, qui lædi non potest.* Hieronymus epist. 152 ad Miner. & Alexandr. sub fin. *Neque tanta est mea pusillitatis auctoritas, qui nihil sum, & invidorum tantum morsibus pateo.*

¶ Perpusillus, sehr klein. Cic. 2. de Oratore cap. 60 *Perpusillum rogabo*, jocosa ambiguitate, ut Adverbium videri possit, quasi *breviter*: & hominem simul perparvum, ut Nomen, significet. Chrysologus Serm. 160 de Christi incarnatione: *Universo sæculo non capacem concludi corpore perpusillo.*

¶ Pusillanimis, kleinmüthig / &

¶ Pusillanimitas, apud infimi census scriptores reperiuntur. v. gr. Adjectivum, apud Claud. Mamertum lib. 1. de Statu Animæ cap. 20. Utrumque in Glossis quoque exstat, illudque ὀλιγόψυχος: hoc ὀλιγοψυχία & μικροψυχία vertitur.

PVSVLA, æ, quæ & *pustula* & *postula*: unde & *postulatum* sive *pustulatum argentum*, eine Blase / so am Brod / wenns gebacken wird / auffläufft. ¶ 2. Columella lib. 7. cap. 5 *pusulam* etiam morbum a pastoribus appellari ait, qui *sacer ignis* alias dicitur, hitzige Geschwär oder Blattern am Viehe. Unde &

¶ *Pecus pusulosa*, hoc morbo correpta, Columell. dicto lib. 7. cap. 5.

PVTEAL, a puteus est, & proprie operculum putei significat, sicut ad Festum Scaliger docuit, ein Brunnendeckel. ¶ Fuit hoc nomine etiam Romæ locus, ubi fœnora tractabantur, cujus P. Victor in Regione Urbis 8 meminit, & de quo egregie Dionysius Halicarnasseus lib. 3. Vide & Torrentium ad Horatium lib. 2. sat. 6, 35. τὸ βῆμα, der Richterstuhl.

PVTEO, putere, fœtere & mali odoris esse, übel riechen / stincken. *Putere mero*, id est *vino*, Horat. lib. 1. epist. 19. v. 11.

¶ Putidus, um, fœtidum, stinckend. *Putida palus*, Catull. epigr. 17. v. 10. eine stinckende Lache. *Putidus fungus*, Plaut. Bacchid. a. 4. sc. 7. v. 23. *Putida caro*, Cicero in Pison. cap. 9. Et Catullus epigr. 42 *Mœcha putida, redde codicillos.* Et Horat. 2. Sat. 3. v. 75 *putidius cerebrum.* ¶ 2. Quicquid denique etiam auribus ingratum & insuave est, *putidum* dicitur: ut, *Oratio putida*, &c. *Putida interpretatio*, i. e. anxiæ, & stultæ diligentiæ. Gronov. ad Script. Eccl. Observat. cap. 19. p. 206. Sic Sidonius lib. 3. epist. 13 *Facit ambigi, putidior, temulentior, an facinorosior existimetur.* Et Petronius Fragm. Tragur. p. 67 *Ac ne sic quidem putidissimam ei actionem licuit effugere.*

¶ Putide, putidius, insuaviter, grob / verdrießlich. *Literas putidius*

tidius exprimere, Cic. de Orat. lib. 3. cap. 11. *Putide loqui*, Senec. Epist. 75. A

¶ Putidulus & *Putidiusculus*, diminutiva. Martialis l. 4. Epigr. 20

Altera ridicula est, altera putidula. Cicero ad Cæsarem lib. 7. fam. epist. 5. extrem. *Simus putidiusculi, quam per te vix licet.*

¶ Pūtor, ōris, fœtor, Stanck / Unflat. Statius 4. Silv. 3. v. 86

Nec sordere sinis, malum late
Deterges sterilis soli putorem.

Sed docti hic malunt *pudorem*, unius elementi permutatione. Attamen Cato etiam cap. 57 *ea omnem putorem adimet.* Apud Lucretium *putror*, inserta litera, scriptum invenitur, lib. 2. v. 871. & 927. de quo infra. Et Augustinus lib. 4. adv. Julian. Pelag. c. 14 *putor, amaritudines.* Flurale *putores.* Arnobius lib. 7. p. 222 *Sintne Diis in voluptate putores, quos neque ipsi sacrificantes ferre, nec ingenuæ sustinere tractos valeant per spiritum nares?*

¶ Putiscere, sive *putescere*, zu stincken anfangen. Cicer. 5. de Finib. c. 13. extr. *Non inscite illud dictum videtur in sue, animam illi pecudi datam pro sale, ne putisceret.* Arnobius lib. 7. p. 224 *Cum & ipsa mox futura sint stercora, & exigui temporis contracta interjectione putescant.*

PVTEOLI, orum, Campaniæ civitas a justissima Reip. administratione *Dicæarchia* quondam Græce dicta, Latinè vero a Puteis, quod sint circa eam multæ aquæ frigidæ & calidæ, ut Varro scribit. Vide & Strabon. lib. 5. & Steph. de urbibus. Hodiè corruptè *Puzoli* appellatur. B

¶ Puteolanus, *Aqua Puteolana*, Cicero 8. Philippica cap. 3.

PVTEVS, fons in imo effossus, cujus aquas educere oportet, quo ipso a fonte, proprie sic appellato differt: hic enim in summo est, manantibus & defluentibus aquis, sine labore hauriendis, ein Ziehbrunnen. Plinius lib. 2. Epistola 17 *Hæc utilitas, hæc amœnitas deficitur aqua salienti: sed puteos ac potius fontes habet: sunt enim in summo.* Et *omnino litoris illius mira natura: quocunque loco moveris humum, obvius & paratus humor occurrit* &c. Ulpianus Lege 1. § 6. Dig. de aqua cottidiana &c. *Sunt quædam aquæ, quæ etsi perennes sunt, duci tamen non possunt: ut puta puteales, & quæ ita submersæ sunt, ut defluere extra terram non possint.* Columella de Horto lib. 10. v. 25

Aut fons illacrymet putei non sede profunda,
Ne gravis hausturis tendentibus ilia vellat.

Plautus Mostell. act. 2. sc. 1. v. 32

- - - - - *miserum est opus*
Igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet.

Plaut. in milit. glor. a. 4. sc. 4. v. 14 *Non tu scis, cum alto ex puteo sursum ad summum ascenderis, Maximum periculum inde etiam, ab summo ne rursum cadas?*

¶ Veteres etiam in neutro *Puteum* dixêre. Vide Nonium. Sic Ulpianus etiam *Putea* dixit: cujus verba vide infra in *Putea*, sub verbo *Puto*. C

¶ Puticulæ, sive puticuli, hoc est, putei, ut Varro notat lib. 4. de LL. Festus, locus in Esquiliis, in quibus tum promiscuæ plebis, tum eorum quoque, qui post cuncta devorata patrimonia ad egestatem devenerant, projiciebantur cadavera, ut putiscerent. Cujus loci vicinitas cum urbi esset noxia, & insalubris; Augustus, qui aërem emendari cupiebat, S. P. Q. R. consensu Mæcenati concessit, ut hortos ibi conderet.

¶ Puteanus, adjectiv. ut, *puteana aqua*, Plin. lib. 14. c. 9.

¶ Putealis, idem. *Unda putealis*, Columella lib. 9. cap. 5. *Limus putealis*, Ammian. lib. 22. cap. ult.

¶ Putearius, qui puteos fodit, ein Sincker. Plin. lib. 31 cap. 3 *Depressis puteis sulphurata & aluminosa occurrentia putearios necant.*

PVTO, pŭtare: PVTARE, inquit Donatus, *purgare est, unde & ARBORES & VITES PVTARE dicimus.* Virgilius Eclog. 2. v. 70

Semiputata mihi frondosâ vitis in ulmo est.

¶ 2. Hinc transfertur ad numeros & rationes. Varro lib. 5. de LL. DISPVTATIO & COMPVTATIO, *cum præpositione à PVTANDO, quo valet purum facere. Ideo antiqui purum, PVTVM appellarunt. Ideo PVTATOR, qui arbores puras facit: Ideo* RATIO PVTARI *dicitur, in qua summa fit pura.* Plaut. Aulul. act. 3. sc. 5. v. 52 D

- - - *cedit* (accedit) *miles, æs petit.*
Itur, putatur ratio cum argentario.

Altero versu post, *Disputare rationem*, dixit, quod idem est, nempe, liquidam facere, die Rechnung klar machen. Similiter Græci ἐκκαθαίρειν λογισμὸν, *putare* sive *purgare rationem* dicunt, quod ad Varronem Scaliger observat. ¶ 3. Ab eo transfertur ad animum & pro conjicere, colligere, æstimare & opinari ponitur. Meinen. Virgilius 6. Æneid. v. 331

Constitit Anchisâ satus & vestigia pressit,
Multa putans, sortemque animo miseratus iniquam.

Recte putas, Terentius Andria act. 1. sc. 1. v. 114. du bist der rechten Meynung. *Rem putemus ipsam*, Idem Adelph. a. 5. sc. 3. v. 10. lasset uns den Handel selbst erwegen. *Putare cum aliquo argumentis*, apud Plautum Amphitr. act. 2. sc. 1. v. 45 disputare est, de quo infra. ¶ Eleganter verbum *puto*, nunc absolutum, nunc cum particula *ut* interseritur, vel modestiæ caussa vel per ironiam. Modestiæ caussa, Varro de re rustica lib. 2. cap. 2 *Sole exorto, puto, propellunt.* Persius Sat. 4. v. 9

Hoc, puto, non justum est.

Ovidius 5. Trist. Eleg. 6

Lingua favens adsit, nostrorum oblita malorum,
Quæ, puto, dedidicit jam bona verba loqui.

Catullus Carm. 15

Hunc unum excipio, ut puto, pudenter.

Apulejus Apologiâ: *Satis, ut puto, carminum crimen refutatum est.* Est autem hoc integrum & plenum: nos wie ich dafür halte: alterum, *puto*, ellipticum. Ironiæ inservit, Ovid. de Nuce v. 57 *Sed, puto, magna mei est operoso cura colono,*
Invenias, qui det nil mihi, præter humum.

Plura exempla vide apud Paullum Leopardum lib. 3. Emendation. cap. 6.

¶ NON PVTARAM, vulgaris excusatio est, turpissima tamen, si audimus Senecam lib. 2 de Ira cap. 31. *Turpissimam*, inquit, *ajebat Fabius Imperatori excusationem esse*, NON PVTAVI: *ego turpissimam homini puto. Omnia puta, omnia exspecta.* Quod Fabio Seneca, Cicero Scipioni tribuit, Plutarchus Iphicrati ejus vitâ. Adde Polybium lib. 10. pag. 603.

¶ Pută, adverbium, pro scilicet, vel, verbi gratia, Pomponius JCtus Lege Si quis § Item si, Dig. de hæred. instit. *Si ille, puta, Consul factus fuerit*, &c. Ultimam corripiendam Servius in 2. Æneid. his verbis docet: *Præpositiones*, inquit, *vel adverbia in A exeuntia, modo producunt ultimam literam, excepto* PVTA & ITA; *quia apud Ennium & Pacuvium brevia sunt.* Poëta vetus in Phallicis carm. 37

Dis me legitimis nimisque magnis,
Ut Phœbo puta, filioque Phœbi
Curatum dare mentulam verebar.

Est autem in secundo versu tmesis. *Ut Phœbo puta*, pro, *Ut puta Phœbo.* Neque enim *Puta* tantùm, sed & *ut puta*, id est, exempli gratia, dicebant. Ulpianus in Lege Julianus § ult. Dig. de act. empt. & vend. *Ædibus distractis vel legatis, ea etiam ædium solemus dicere, quæ quasi pars ædium, vel propter ædes habentur, ut puta, putea* &c. Usus & Seneca lib. 2. Natural. Quæst. cap. 2. & Celsus de medicina lib. 5. c. 26. Vide & *Utpote*.

¶ Pŭtator, ein Winzer / non modo qui vites, sed alias quascunque arbores, putat, vel purgat. *Putator arborum*, Plin. lib. 18. cap. 33. *Vitium putator*, Pallad. lib. 1. cap. 6. Vet. Gloss. *Putator*, Κλαδευτής, Καθαιρετής. Item Κλαδευτὴς *Frondator, putator.* Julius Paullus lib. 5. Recept. Sentent. Tit. 23. Sent. 5 *Si putator ex arbore, cùm ramum dejiceret, non proclamaverit, ut vitaretur* &c. Vide & L. Si putator C. ad L. Aquiliam.

¶ Putatorius: ut, *Vinitor putatorius: falx putatoria*, ein Wingmesser / Pallad. lib. 1. cap. 35.

¶ Pŭtāmen, das man abwirfft oder abschneidet. ¶ 2. die Hülsen und Schalen von Nüß und Kernen. Plaut. in Capt. a. 3. sc. 4. v. 122 *Nucleum amisi, reliqui pignori putamina.* Cicer. 5. Tusc. cap. 20 *Dionysius instituit, ut condentibus juglandum putaminibus barbam sibi & capillum filiæ adurerent.*

¶ Putatio, quæ tum arborum, tum vitium est: das Schneideln / resectio. Cic. lib. 1. de Orat. c. 58 *arborum putatio atque vitium.* Et, *putationem instituere* Columell. lib. 4. cap. 17. Et pluraliter *Putationes arborum*, Arnobius lib. 4. p. 129. ¶ 2. pro æstimatione. Lege 18 § 4 Dig. de injur. & famos. *transferri personæ putationem ex persona filiorum* &c.

¶ Amputare, putando aliquid tollere, abschneiden / abhauen / abwerffen. *Pestiferum aliquid in corpore amputare*, Cic. 8. Philipp. c. 5. & *Amputare ramos miseriarum*, Cic. 3. Fin. cap. 6.

¶ Amputatio, das Abschneiden / Abhauen. Cic. de Seneêt. c. 15 *sarmentorum amputatio.*

¶ Semiamputatus. Apulejus 1. Metamorph. post principium: *ramulis semiamputatis.* halb abgeschnitten.

¶ Computare, judicare, bedencken / erwegen. ¶ 2. Item *Numerare*, vel *rationem subducere*, rechnen / überschlagen. *Annos digitis computare*, an den Fingern zählen / Plinius lib. 34. cap. 8 Ovid. 2. Pont. ep. 3. v. 18

- - - - - - *& sibi quid sit*
Utile, solicitis computat articulis.

Hinc eleganter *computare* dicuntur, qui lucrum quærunt. Seneca Epist. 14 *Nemo ad humanum sanguinem propter ipsum venit, aut admodum pauci: plures computant, quam oderunt.* Item lib. 4. de Beneficiis c. 17 *Quotusquisque uxoris optimæ mortem timet, ut non computet.*

¶ Computatio, ratio, Rechnung. Plin. lib. 2. cap. 108. & lib. 17 cap. 22.

¶ *Computus* pro ratione, & *Computum exercere*, Firmici sunt lib. 3. c. 12. &c. antiquioris, quantum constat. Vid. Cur. Posterior. Cellar.

¶ Computabilis, e, Plin. lib. 19. cap. 8 *bis computabili impendio.*

¶ Com

¶ Computator. Claud. Mamertus de Statu anim. lib. 2. c. 9.

A

¶ Deputare, quo composito Terent. familiariter utitur pro æstimare, censere: halten/ schätzen. ut, *Deputare se quovis malo dignum*, in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 83. *Herus meam operam deputat esse parvi precii*, in Hecyr. act. 5. sc. 3. pr. *Deputare in lucro*, in Phorm. 2. sc. 1, 16. für Gewinn rechnen. *Deputare peccato, deputare delicto*, id est, pro delicto, pro peccato putare, sive habere, Tertullianus dixit de Pœnitent. cap. 3. *Deputare secum rationes*, in Adelph. a. 2. sc. 1. extr. der Sachen nachdencken. ¶ 2. *Deputare vineam*, proprie dixit Cato cap. 50.

¶ Disputare, differere, von Sachen mit einander reden. Varro lib. 5. de LL. *Is sermo, in quo pura disponuntur verba, atque ut diluceat, dicitur*, DISPVTARE. Utrumque autem dicimus: *& disputare aliquam rem, & de aliqua re.* Plaut. Prol. Menæchm. *Ut hanc rem vobis examussim disputem*, id est, exponam, declarem. & veluti puram ac liquidam faciam: quemadmodum & *disputare rationem* dixit, de quo supra. Cicero 1. Tusc. cap. 4 *Id aut sedens aut ambulans disputabam.* Item pro L. Manilia sub f. *Libenter hæc coram cum Q. Catulo & Q. Hortensio disputarem.* Et, *Disputare de re aliqua acute*, Idem 5. Tuscul. cap. 10. scharff/ verständig/ ꝛc. *Disputare in alteram partem*, Idem 7. in Verr. cap. 3. das Wiederspiel halten. *Disputo in eam sententiam*, Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 25.

B

¶ Disputatio, eine Unterredung/ Disputation. *Disputatio litigiosa*, Cicer. 5. de Fin. cap. 26. *plena concertationum*, Idem 1. de Orat. c. 43. wenn man hart an einander kömmt. *Disputationem ingredi*, Cicer. pro Cæcin. cap. 28. sich in einen Discurs einlassen.

¶ Disputatiuncula, dimin. Seneca epist. 117 *Disputatiunculis inanibus subtilitatem vanissimam agitare.*

¶ Disputator. Valer. Max. lib. 8. c. 12. pr. *Suæ artis unumquemque & auctorem & disputatorem optimum esse non dubitemus.*

¶ Disputatrix, quod nomen Dialecticæ tribuit Quintilianus lib. 2. cap. 20 *Disputatrix virtus.* Sic *Dialecticam* Latine vertit. Ita etiam lib. 12. cap. 2 *Hæc pars dialectica, sive illam dicere malimus disputatricem.*

¶ Disputatorius, unde

¶ Disputatorie, adverb. *Disputatorie argumentosus*, Sidonius lib. 9. epist. 9.

¶ Disputabilis. Seneca Epist. 88 *Protagoras ait, de omni re in utramque partem disputari posse ex æquo. & de hac ipsa, an omnis res in utramque partem disputabilis sit.*

¶ Exputare. *Vitem totam exputare*, Columell. lib. 3. cap. 15. gar biß auff den Stamm beschneiden. ¶ 2. Colligere. Plancus ad Cic. lib. 10. fam. ep. 24. sub fin. *Quæ mens eum a tanta gloria evocarit, exputare non possum*, ich vermags nicht auszusinnen.

¶ Exputabilis, unde

¶ Inexputabilis, unausdencklich. Columella lib. 9. cap. 4 *inexputabilis erat numerus.*

C

¶ Imputare, est annumerare & in expensi tabulas referre, verrechnen/ anrechnen/ anschreiben. Juven. Sat. 5. v. 14

Fructus amicitiæ magnæ cibus: imputat hunc Rex,
Et quamvis rarum, tamen imputat.

Seneca lib. 3. de ira cap. 42 *Quid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? Stat super caput fatum & pereuntes dies imputat, propiusque ac propius accedit.* PEREVNTES DIES vocat, quos tristibus aut inanibus curis perdimus, sive elabi finimus sine fructu. Hos igitur *imputare fatum* ait, id est, datos impensosque in tabulis vitæ nostræ ponere, detrahendos de totâ summâ, quam unicuique definivit. Seneca Epist. 8 *Hoc non imputo in solutum de tuo tibi*, ich rechne dir dieses nicht für bezahlt an. Tacitus 1. Histor. c. 38 *Hoc solum erit certamen, quis mihi plurimum imputet:* id est, tribuat, in me conferat, me obliget meritis, der sich zum meisten um mich verdienet. Vide & Casaub. ad Sueton p. 30. Hinc *imputare alicui aliquid*, est, tribuere caussam, culpam alicujus rei in aliquem conjicere. Ita *imputare cædem*, apud Quintilianum, der Mordthat bezüchtigen/ beschuldigen. Tacitus Agricol. cap. 27 *Iniquissima hæc belli conditio, prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur.* IMPVTANTVR, id est, asscribuntur: werden zugeschrieben/ beygemessen. Idem cap. 36. ibidem: *Approbate Reipubl. nunquam exercitui imputari potuisse, aut moras belli, aut caussas rebellandi.*

D

¶ Argentei ævi scriptoribus *imputare* est loco beneficii ducere, seque de eo, quod fecit, & contulit, jactare, quasi in eo obnoxium alterum feceris, atque ad referendam gratiam obstrictum. Plinius Paneg. Trajani c. 24 *Ambulas inter nos, non quasi contingas: & copiam tui, non ut imputes, facis*, id est, non ut pro singulari beneficio numeres, (daß du es für eine sonderbare Gnade anziehen könnest) sed quia tui officii putas. Suetonius Tiberio c. 53 *Imputavit etiam, quod non laqueo strangulatam in Gemonias abjecerit*, hat es für eine grosse Gnade angezogen. Nam hanc eandem rem cum Tacitus Ann. 6. cap. 25 narrat, verbo *jactare*, usus est. *Jactavitque*, inquit, (Tiberius puta) *quod non laqueo strangulata, neque in Gemonias projecta foret.* Idem Suetonius Nerone cap. 36 *Conjurati e vinculis triplicium catenarum dixere caussam: cùm quidem crimen ultro faterentur, nonnulli etiam imputarent*, i. e. jactarent, ac si ausi egregium aliquid, & de quo Respubl. ipsis obligata esset. Sæpissime ita usus Tacitus est, ut 1. Histor. cap. 38. & 55. & 71. Item 2. Histor. cap. 31. cap. 60. c. 85. Item 3. Hist. cap. ult. & 5. Histor. cap. 24. &c.

¶ Imputatores, jactatores, & pene exprobratores. Seneca lib. 2 de Beneficiis cap. 17 *Multi sunt tam pravæ naturæ, ut malint perdere, quæ præstiterunt, quam videri recepisse, superbi & imputatores.* IMPVTATORES sunt, qui magni æstimant beneficia sua, nec ullam tantam gratiam sibi referri posse existimant, quæ possit efficere, ut non obnoxii & obligati sibi maneant, quibus fecerint bene, nec caussam habeant de eo gloriandi. Tacitus de Germania cap. 21. extr. *Gaudent muneribus, sed nec data imputant, nec acceptis obligantur.*

¶ *Imputata vitis*, non putata, sive non purgata est, unbeschnitten. Plin. lib. 14. cap. 12.

¶ Interputare. Cato de R. R. cap. 50 *ficos interputato*, quod Plinius lib. 18. cap. 26 reddit *interpurgare.*

¶ Opputare, umher beschneiden. Plin. lib. 17. c. 21.

¶ Perputare, Plaut. in Cistellaria act. 1. sc. 3. *Ut ego hoc argumentum vobis plane perputem*, id est, declarem, explicem.

¶ Postputare, postponere, hindan setzen/ Terent. in Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 33 *Te postputasse omnes res, præ parente, intelligo.* Et in Adelph. a. 2. sc. 3. v. 9 *Quin omnia sibi postputavit esse præ meo commodo.*

¶ Reputare, fleißig bedencken/ betrachten/ zu Gemüth führen. *Dum hæc mecum reputo, &c.* Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 44. *Etenim eam rem recta secum reputabit via*, Terent. Andr. act. 2. sc. 6, 11. Donatus ad illud Eunuch. act. 4. sc. 2. v. 4 *Dum hæc puto, præterii imprudens villam.* Ἀφαίρεσις, inquit, *est, pro reputo.* PVTAMVS *enim instantia:* REPVTAMVS *præterita.*

¶ Reputatio, Nachsinnung/ Betrachtung. Gellius lib. 12. c. 5 *Reputatio utendi consilii*, id est, æstimatio. ¶ 2. Pro Computatione. Lege 19. Dig. Famil. erciscundæ, *si reputationes inter eos* [Judex] *fecerit.*

¶ *Semiputata vitis*, halb beschnitten/ Virg. in Corydone v. 70.

¶ Supputare, leviter putare, ein wenig verschneiden. Plin. 27. c. 10. ¶ 2. Et *computare;* rechnen/ zählen. Unde

¶ Supputatio. Gloss. Vet. *Supputatio*, ὑποψήφισις. Et

¶ Supputator. Firmicus lib. 5. c. 8 *Boni erunt oratores, supputatores, arithmetici, geometræ.*

PVTRIS, e, corruptum, resolutum, loß/ faul. ut, *Putre solum*, locker Erdreich/ Virg. 2. Georg. v. 204. *Corpus putre*, Lucret. 3, 585. *Fungi putres*, Virg. 1. Georg. 392. Et, *Putres oculi*, Horat. lib. 1. od. 36. geile Augen. *Putres mammæ*, welcke Brüste/ Idem Epod. 8, 7.

¶ Putridus, idem. *Membra putrida*, Lucan. lib. 2. v. 141.

¶ Putredo, corruptio, mater morborum, Fäule. Ovid. 1. Pont. epist. 1. v. 69. in vitiatis libris legitur, *occulta vitiata teredine navis:* sed in membranis est *putredine.*

¶ *Putredulæ voces* Ammiani lib. 22. cap. 42. [Vales. p. 345] ex *Putridus* videtur diminutivum esse, pro *Putridulus.* Inhibentia putredinem vide apud Plin. lib. 20. c. 20. & lib. 22. c. 24.

¶ Putror, idem. Lucr. lib. 2. v. 870

Quippe videre licet, vivos existere vermes
Stercore de tetro, putrorem cum sibi nacta est
Intempestivis ex imbribus humida tellus.

¶ Putreo, putrere, putridum esse, stinckend und faul seyn. Nonius ex Accio & Pacuvio, *putret.*

¶ Putresco, putrescere, putredinem contrahere, faul werden/ verfaulen. Cic. 1. Tusc. c. 43 *Nihil mea interest humine, an sublime putrescam.* Horatius in Sermonibus 2. Sat. 3. v. 119

- - - *vestis putrescit in arca*, verschimmelt/ vermodert.

¶ Putribilis, e, putredini obnoxium. Paullinus Nolanus Epist. 30 [al. 8] ad Severum n. 6, *Imagines nostras non in tabulis putribilibus, neque in ceris liquentibus pinxit.*

¶ Imputribilis, contrarium. *Imputribili robore*, Idem Paullinus Epist. 44 [al. 31] n. 2. Et, *imputribilis cedrus*, Hieronymus in versione Homiliæ 2. Origenis f. 369. ed. Colon. Et Augustinus Civ. Dei l. 21. c. 7 *imputribiles de putribilibus fiant.* Hinc

¶ Imputribiliter, idem Augustinus dixit epist. 32. ad Paullinum: *Cedri Libani mundi hujus fluctus imputribiliter secant.*

¶ Computrescere, mit einander verfaulen. Columell. lib. 5. c. 10 *Mutuo contactu computrescent, aut vermibus interibunt.* Plinius lib. 13. cap. 13 *Libros cedrinos non computruisse.*

¶ Imputrescere. Idem. Columella lib. 6. c. 17 [al. 16] *Animal ipsum oleo mersum necatur, & cum imputruit, conteritur.*

¶ Putrefacere, corrumpere, putridum efficere, hinweg fäulen. Columella lib. 3. c. 12 *Humor putrefacit deposita semina.* Ovid. 15. Metamorph. v. 389

Sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.

¶ Putrefactio. Augustinus epist. 147 *Vulnerum putrefactione dolorem perdidimus.*

¶ Putrifluus. Eugenius Toletanus Carm. 12
Anhela tussis exspuit putriflua.

PVTVS, putum, id est, putatum, expurgatum, ut *Aurum, argentum purum putum*, hoc est, perfecte excoctum & purgatum, sive putatum, fein Gold / vide Gell. lib. 6. c. 5. & Fest. in hac voce. Plaut. in Pseudol. a. 4. sc. 7. v. 103 *Purus putus hic sycophanta est*, id est, merus, er ist ein lauter Bub und Verräther. *Putissimæ orationes*, Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 9 id est, purissimæ, sinceræ. Sed rectius fortasse Scal. in Catalect. à πυσὸς deducit. Nam & Juvenalis primam producit Satyr. 16. v. 19
Pauca licet portes argenti vascula puti.
(nisi *puri* mavis cum nonnullis legere.) Nam qui pro diversa origine diversam quantitatem comminiscuntur, & primam, cùm à *putando* est, corripiunt, cùm à πυσὸς, producunt, velim exemplis idoneis id evincant. ¶ 2. *Putus* & parvum significat. Vet. Gloss. *Puti*, μικροί. *Putus* μικρός. In quo ipso quoque primæ syllabæ quantitas non satis patet. Virgilius corripuit, sed pro *putus*, *potus* dixit:
Dispeream, nisi me perdidit iste potus.
Horatius vero, ut ex Vet. Cod. Scal. legit, produxit *putus*:
Putam & putillam appellet.
Ita Catullus, quum Calvum ob parvam staturam, ut Seneca Pater auctor est, *Salaputium* vocat; τὸ *pu* producit. An igitur anceps est ista syllaba? An *potus* primam corripit, *Putus* producit? Sane ita & primam in *Bubus* correptam quidam volunt, in *Bubus* productam.

PYCNOCOMON, πυκνόκομον, herba est, Dioscoridi l. 4. sed quam inter eas, quæ incognitæ omnibus sunt, retulit Matthiolus.

PYCTES, is, & pycta, æ, pugil, ein Kämpffer / Fechter. Græcum est πύκτης, à πυκτεύω, pugno. Columella lib. 8. c. 2 *gallinaceum pyctem*, id est, certatorem dixit, einen Hahn der sich mit einem andern beist. Usus & Seneca 1. Controvers. 3. extr. & Phædrus lib. 4. fab. 24. Martial. lib. 11. epigr. 85 *stigmata*,
In veteri pyctæ qualia fronte sedent.

PYDNA, Urbs Macedoniæ, in Pieria, juxta sinum Thermaicum. Vide Geograph. Meminerunt sæpe historici, ut Nepos Themist. cap. 8, 5. Justinus 14. cap. 6. &c.

PYGA, Græcum, clunes, nates: apud Horatium lib. 1. Sat. 2. v. 133. inde
¶ *Depygis*, qui ἄπυγος, apud eundem eodem carm. v. 39.
¶ Et hinc *Pygiaca sacra* apud Petronium, de fœda virorum Venere, qua cum pueris rem habent.

PYGARGVS, πύγαργος, Plinio est silvestris caprea quædam, non dissimilis damis, eine Art eines Rehbocks. ¶ 2. Est & aquilæ genus πύγαργος, cauda albicante, Aristotel.

PYGMAEI, fingebantur homunciones ternos quadrantes non excedentes: cum gruibus decertantes, perdicibus pro vehiculo usi dicuntur, Athen. lib. 9. ex Basilide. Apud eundem lib. 12 Melitæi vocantur ἄνθρωποι οὐκ ἄνθρωποι, *viri non viri*: non quia eunuchi, prout accipitur in veteri epigrammate: sed quia nani sive pumili, quales, ut paullum Juvenalis versum immutemus,
Producit, quoties voluit Natura jocari,
Sane hos, uti & similes Cæsar Augustus vocat *ludibria naturæ & mali ominis*. Sueton. in August. cap. 83. Conf. Aristot. lib. 8. Histor. Animal. cap. 12. Barth. ad Claudian. p. 430. 431. & ad Stat. Silv. pag. 155. seq. ¶ 2. Albertus simiarum genus, *Pygmæos*, non homines esse tradidit, eine Affen-Art. Mantuanus Colloquio inopum, in Epigrammatis ad Falconem:
Inter Pygmæos non pudet esse brevem.

PYGMALION, Beli Tyri regis filius, de quo Virg. Æn. 1. v. 346
Regna Tyri germanus habebat
Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.
¶ Pygmalioneus, adject. Silius lib. 6. v. 532
Pygmalioneam tentarem exponere gentem.

PYLADES, Πυλάδης, Strophii filius, Agamemnonis & filii ejus Orestis amicissimus. De Pyladis & Orestæ amicitia scripsit Cic. 2. de finib. c. 24. Et Martial. 6. epigr. 11
Ut præstem Pyladen, aliquis mihi præstet Orestem.
¶ Est & Pylades Pantomimi nomen, de quo Scaliger ad Eusebium pag. 255. Et hunc quidem in Comœdia, ut Bathyllum in Tragœdia excelluisse auctor est Seneca Rhetor. lib. 3. Excerpt. Controv. in Præfatione.
¶ Pyladeus, ut *Pyladea amicitia* apud Cic. l. 2. de Finib. c. 26.

PYLAE, arum: Græcum vocabulum, *portas* significans, sed quo Curtius usus est lib. 3. cap. 4. Significat angustos montium aditus, Latini *Fauces*, appellant. Vide *Faux*.

PYLOS, Πύλος, trium in Peloponneso urbium nomen, quæ singulæ Nestore tanquam alumno suo certantes gloriabantur, qui inde *Pylius* dictus fuit, vide *Nestor*.
Ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο, Πύλος γε μέν ἐστι καὶ ἄλλος,
hoc est,
Est Pylus ante Pylum, siquidem est Pylus altera sane.
Plutarchus hunc versum apud Messenios proverbialem fuisse scripsit de eo, ubi quid alteri præfertur, ut antiquius & præstantius. Vide Chiliad.

PYRA, æ, πυρά, congeries lignorum, rogus, in quo cremare cadavera antiqui consueverunt, ein Holtz- oder Scheiterhauff. Virg. 4. Æneid. v. 494 *pyram erigere*.

PYRACMON, Πυράκμων, Cyclops est. Virg. 8. Æneid. v. 424
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro
Brontesque Steropesque & nudus membra Pyracmon.

PYRALIS, idis, πυραλίς, scribunt & πυραλλίς, *Pyrallis*, Aristoteli & Plinio avis est. Gaza *ignariam* interpretatus est, cum tamen non à πῦρ, *ignis*, sed à πυρὸς, *triticum*, nomen ipsi factum videatur, παρὰ τὸ εἰς τὸν πυρὸν ἅλλεσθαι, id est, quod in fruges triticeas excurrat: Columbæ nimirum species. Hadrianus. ¶ 2. Est & insectum magnitudine muscæ, ex igne proveniens, Plinio eidem, ein Feurwürmlein / seu pennatum illud animalculum lucernis advolitans.

PYRAMIS, idis, fœm. πυραμίς, moles maxima, ex lapidibus quadratis e lato in acutum tendens, ein Pfeiler oder hohe Seul / so oben spitzig ausgeht. Dicta ab ignis similitudine, qui surgens latior in acutum desinit. Pyramides Ægyptiæ, quarum unam trecenta sexaginta hominum millia construxisse produntur, erogatis in raphanos & cepas octingentis talentis: inter mundi miracula Plinius retulit lib. 36. c. 12. vide & Tacitum 2. Annal. cap. 61. & Ammianum Marcellinum lib. 17. ¶ 2. Pyramis ædificium etiam est super puteum extructum, die Hütte oder das Gebäu über dem Schacht / Metallici vocant, einen Keppel. Agricola.
¶ *Forma Pyramidalis*, oben aus zugespitzt wie ein Kegel.
¶ Pyramidatus, ut, *Corpora Pyramidata*; id est, Pyramidali formâ facta, quæ verba glossema sunt ad Cic. 1. de Nat. Deor. c. 24. ex melioribus libris dudum extrusa.

PYRAMVS & Thisbe, vid. Ovid. Metam. lib. 4. qui integram de iis fabulam narrat.
¶ Est & *Pyramus* amnis Ciliciæ. Vide Curt. lib. 3. cap. 4, 7, & cap. 7, 5.
¶ Pyramius, *arbor pyramia*, id est, morus, P. Serenus Samonicus cap. 29.

PYRAVSTA, æ, πυραύστης vel κλῆρος, clerus, vermiculus araneo similis, qui parit in alveis: nocet apibus, & facit, ut examen ægrotet, Eber. Alia de *pyrausta* vel *pyralide* tradit Plin. lib. 11. cap. 36. Vide Chiliad. Erasm. *Pyraustæ interitus*: *Pyraustæ gaudes gaudium*.

PYRENA, æ, lapis, qui & *theocolithos* & lapis *Judaicus*; ab olivæ nucleo dictum censent: cui aliquando inesse piscium spinæ videntur. Plin. lib. 37. cap. 11.

PYRENE, es, & Pyrenæus, Πυρήνη, καὶ Πυρηναῖος, saltus & montes Pyrenæi, qui Gallias & Hispanias disterminant. Nomen habere dicunt a *Pyrene*, Bebrycii regis filia, Herculi amata, ibidem discerpta a bestiis. vide Silium lib. 3. v. 437 seqq. Tibullus l. 1. eleg. 8. v. 9 - - - - *Tarbella Pyrene*
Testis, & Oceani litora Santonici.
Silius lib. 3. v. 417
Pyrene celsâ nimbosi verticis arce.
Et ibidem v. 415
At Pyrenæi frondosa cacumina montis.
Et Ausonius Epist. 24. v. 69
- - *bimaris juga ninguida Pyrenæi.*
¶ Pyrenaicus, idem ac adjectivum *Pyrenæus*. Ausonius de Claris Urbibus, in Narbone v. 6
Qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Iberi.
Alii quidem *Pyrenæis* legunt: sed Vinetus ex antiquo libro *Pyrenaicis*.
De altitudine Pyrenæorum montium Thuanus lib. 2. de vitâ sua pag. 1321. & seqq. Eos buxo abundare scribit Plin. lib. 16. c. 16.
¶ Pyrenæus & Germaniæ mons, der Brenner. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 25.

PYRETHRVM, πύρεθρον; *herba salivaris*, Latinis dicta, herba & radix passim nota, Bertram / Speichelkraut.

PYRGVS, πύργος, turris. Livius lib. 27. c. 32 *Postero ad castellum, Pyrgum vocant, copias eduxit.* Et Rutilius Itiner. v. 223
- - - *pyrgique recedunt.*
¶ 2. per metaphoram alveolus, fritillus, turricula, per quam mittebantur tali. Horat. in Serm. lib. 2. Satyr. 7. v. 17 *Mittere in pyrgum talos* dixit. durch den Trichter würffeln.

PYRITES, æ, πυρίτης, lapis, qui percussus ignis edit scintillas, ein Feuerstein / ein Kiß. Pyritas a coloribus metallicis aliquot facit Agricola: ut, *Pyrites argenteô colore*, ein Wasser- oder ein Weisserkiß *rc.* *Pyrites aureo colore*, ein Kupffer-Kiß / *rc.* Pyritem plurimum habentem ignis *Vivum* appellari Plinius ait lib. 36. cap. 19. Turneb. lib. 6. Adversar. cap. 9. Barth. ad Script. Vener. p. 136.

PYROCORAX, πυρροκόραξ, Gesnerus *Pyrrhocorax*, legit, corvus est luteo rostro, qui in Alpibus reperitur, ein Alprab / *Corvus Alpinus*. ¶ 2. Altera species, *pyrrhocoracis* Græculus est saxatilis, rostro longiusculo rubro notus in Bavaria, eine Steinthale.

PYROPVS, πυρωπὸς, carbunculi genus, eine Art eines feuerrothen Carbunckelsteins. Ovid. 2. Metam. pr.
- - *flammas imitante pyropo.*

PYROIS,

PYROIS, vel Pyroeis, tribus syllabis, Pyroentis; Πυρόεις, unus ex equis Solis. Quatuor enim Poetæ faciunt Solares equos. Ovid. 2. Metam. v. 153 *Interea volucres, Pyroeis, Eous, & Æthon Solis equi quartusque Phlegon*, &c.

PYRRHA, Πύῤῥα, Deucalionis regis Thessaliæ uxor, ad quam in diluvio quodam in Græcia homines confugerunt. Hinc cum Pyrrhâ uxore genus humanum, reparasse fingitur. Ovid. lib. 1. Metam. v. 350. &c.

PYRRHIA, anûs vinosæ nomen apud Horatium lib. 1. Epist. 13. v. 14. Procul dubio ex fabula aliqua sumtum.

PYRRHO, ōnis, Philosophus: à quo Pyrrhonici, qui & *Sceptici* appellati. Vide Gell. lib. 11. cap. 3.

Pyrrhocorax, vide *Pyrocorax*.

PYRRHUS, Πυῤῥός, a fulvis capillis, quod πυῤῥὰς Græci dicunt, filius fuit Achillis; idem & *Neoptolemus*, appellatus. Sic enim Servius indicavit. Alii verò *Neoptolemum* Pyrrhi fecerunt filium. ¶ 2. Alius Epirotarum Rex, cui Romanorum potentiæ invidenti oraculum respondit:

Ajo te, Æacida, Romanos vincere posse.

Hic ille *Pyrrhus* est, cui Hannibal primum inter maximos Duces bellorum ex peritiâ & arte locum tribuit, ut Plutarchus ejus vitâ auctor est. Peritissimum Stratagematum, primumque ostendisse, quemadmodum ea disciplina per calculos in tabula traderetur, Donatus in Eunucho Terentii a. 4. sc. 7. v. 13 scribit. Ictu lapidis interiit. Nepos in Regibus cap. 2.

¶ Pyrrhycha & Pyrrhiche, πυῤῥίχη, Græcanicæ saltationis armatæ genus est, quam *Pyrrhus* instituit, vel *Pyrrhichus*, secundum Strabonem. Suetonius Cæsare cap. 39, & Nerone cap. 12. Egit de ea copiose Alex. Genial. Dier. lib. 6. cap. 19. ibique Tiraquellus; Meursius in Orchestra pag. 63. Lindebrog. ad Amm. Marcellin. p. 49. præcipue Scaliger. lib. 1. Poët. cap. 18.

¶ Inde & *Pyrrhichius*, *pes* dictus videtur, πυῤῥίχιος brevibus syllabis duabus constans, ut *Deus*.

Pyrus, arbor: pyrum, fructus vide *Pirus*.

PYTHAGORAS, Πυθαγόρας. Samius fuit Philosophus, qui post multas discendi caussa peregrinationes confectas Polycratis Tyrannidem, a quo patria ipsius tenebatur, fugiens, in ultimam Italiæ partem, magnam Græciam dictam, concessit, in eaque docuit, Tarquinio Superbo, uti Cicero docet 4. Tuscul. Quæst. c. 1. seu, ut alii tradiderunt, Servio Tullio, regnante. Discipulos, quos in ludum suum post ingenii explorationem admisisset, certo tacere tempore atque audire tantùm jussit. Id tempus ἐχεμυθία appellabatur, de quo Gellius lib. 1. c. 9. Dimissos porro e ludo eosdem, priusquam ædes ingrederentur, recitare jussit hunc versiculum, quo omnes humanæ vitæ visus est fuisse complexus lapsus:

πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Quæ prætergressus? quid gestum in tempore, quid non?

C Qui versus inter aurea ipsius continetur carmina. Pythagoram in delubro Musarum Metaponti, cùm dies XL absque cibo perstitisset, defecisse scribit Diog. Laert. natum annos XXC. Ejus vitam Jamblichus etiam & Malchas scripserunt: vide & S. Hieronymum Apolog. 3. adversus Ruffin. & Julium Firmicum lib. 1. Mathes. cap. 4. Inter dogmata ejus celeberrimum de metempsychosi est, qua se primum Euphorbum, secundo Callidem, tertio Hermotimum, quarto Pyrrhum, atque sic demum Pythagoram fuisse, dicebat. Pythagoram ex Judæorum disciplinâ atque præceptis plura derivasse in philosophiam suam, multos arbitratos fuisse; B. Ambrosius Epist. 6 scribit. Salvianus lib. 1. de providentia scribit, Philosophiam Pythagoram, tanquam magistrum suum, suspexisse. Quæ laus maxima est, ipsique semper data a sapientibus.

¶ Pythagoræi. *Referta quondam Italia Pythagoræorum fuit.* Cic. 2. de Orat. c. 37. A carnibus abstinuerunt Pythagoræi, victum enim parabilem esse voluerunt, & valetudini consulere: Vid. Laert. lib. 8. Lucian. in Gallo, & Porphyrius lib. 2. de non interficiendis animalibus.

¶ Pythagorici, iidem qui Pythagoræi. Cic. 1. de Divin. c. 30 *Pythagoricis interdictum, ne faba vescerentur.*

¶ Pythagoristæ quomodo a Pythagoricis differant, disputat Scholiastes Theocriti in Eidyll. 14. v. 5.

D ¶ Pythagoræus & Pythagoricus sumuntur etiam adjective, ut *Somnia Pythagoræa*, Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 52. Δόγμα Πυθαγορικὸν Scholiast. Theocriti c. l.

¶ Pythagorissare, id est, Pythagoræ philosophiam sectari, Apu-

A lejus dixit extremo 2. Floridorum.

PYTHAULES, & Pythaula, πυθαύλης, tibicen, qui in urbe Pytho pæanes in honorem Apollinis canebat. Postea ad illos etiam tibicines translata vox est, qui in Comœdiis, Tragœdiisque canebant. Varro ὄνος λύρας:

Insiet priusquam tibias in orchestrâ
Domi suæ pythaula rumices rumpit.

Diomedes: *Quando chorus canebat, choricis tibiis, i. e. choraulicis artifex concinebat; In canticis autem Pythaules Pythicis respondebat.* Exstat hæc vox & apud Senecam Epist. 76. Scaliger Commentario in Ætnam, Pithaulam ἀπὸ τῶν πίθων, à doliis deducit. Male: ut Salmasius ostendit ad Carinum Vopisci.

PYTHEUS, Πύθεος, rex quispiam Lacedæmoniorum, fuit Xerxis temporibus, de quo & ejus aurifodinis multa retulit Plutarchus lib. de mulierum virtute.

PYTHIAS, Pythagoræus. Damonis amicus, qui tamen Plutarcho & Jamblicho Φιντίας appellatur. Apud Ciceronem quoque lib. 3. de officiis & apud Valerium Maximum lib. 4. ubi ejus mentio fit, *Pynthiam*, vel *Pinthiam* in antiquis codicibus scribi Petrus Daniel & Turnebus lib. 20. Adversariorum c. 13 observat. De summa ejus in Damonem fide, vide supra in *Damon*, & Latinum Pacatum Panegyrico Theodosii cap. 17.

¶ Pythias, ădis, Aristotelis filia. Tribus nupsit viris. Primùm Nicanori Stagiritæ, familiari Aristotelis: Deinde Procli, qui B genus duxerat a Demarato Rege Lacedæmoniorum; is duos ex ea suscepit filios, Proclem, & Demaratum; uterque Philosophiæ dedit operam apud Theophrastum: denique Metrodoro medico, Chrysippi Cnidii discipulo, præceptori autem Erasistrati, cui natus est filius Aristoteles. Vid. Sext. Empiricum adv. Mathematicos p. 51.

PYTHON, vel Pytho, Serpens miræ magnitudinis, quem Apollo sagittis confecit: quam fabulam Ovidius reddit 1. Metam. Fab. 8. & interpretatur Macrobius lib. 1. Saturn. c. 17. circa fin.

¶ Pytho etiam dicitur oraculum Apollinis Delphici, vel locus certe, ubi oraculum edebatur. Tibullus lib. 2. Eleg. 3.

Delos ubi nunc, Phœbe, tua est? ubi Delphica Pytho?

Et Lucanus lib. 5. v. 134

- - - seu barbaricâ cum lampade Pytho
Arsit, in immensas cineres abiere cavernas,
Et Phœbi tenuere viam.

Per *barbaricam lampada*, intelligit a Brenno illatas faces Delphis. Quo incendio dicit specum illum, unde reddebantur oracula, oppletum cineribus & ita vias, per quas fatidicus ille spiritus ferebatur, obstructas fuisse. Πνεῦμα πύθωνος appellat Lucas in Actis cap. 16. v. 16. Plutarch. lib. de defectu Oraculorum significat, omnes homines, qui spiritu fatidico correpti essent, πύθωνας sive *Pythones* appellatos.

¶ Pythius, cognomentum Apollinis, a Pythone interfecto: quanquam alii ejus rationem aliunde deduxerint, de quo Macrobius loco laudato.

¶ Pythia, Sacerdos virgo Apollinis Pythii: quæ ori specus insidens spiritum fatidicum prodeuntem recipiebat & sic reddebat oracula. Vid. Nepotis Miltiades cap. 1. Alio nomine *Phœbas*. Pollux 1, 1. ἰδίαν δὲ ἐν Δελφοῖς προφῆτις, πυθία. vid. Diod. Sicul. lib. 16. Gyrald. Histor. deor. Syntagm. 7. Longinum περὶ ὕψους Sect. 11. pag. 74. & Origenem contra Celsum lib. 3.

¶ Pythia, Pythiorum: Ludi in Apollinis Pythii honorem apud Græcos constituti: in quibus, qui vicerant, *Pythionicæ* appellabantur.

PYTISMA, tis, πύτισμα, sputi irroratio, à πυτίζω, sputo madefacio, mit Speichel besprützen/ bestreichen. Juvenal. sat. 11. v. 173. & Vitruv. lib. 7 c. 4 extr. ut Salmasius legit. ¶ 2. Scribunt & *Ptysma*, a πτύειν, spuere. Vide Scaligerum, & Guyetum supra in *Pitisso* citatis locis.

PYXIS, πυξίς, ἀπὸ τοῦ πύξος, quod nomen buxum significat, unde & pyxidem buxulum Itali vocant, ein Apothecker- oder Krämerbüchs. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 150. *Pyxis arenaria*, eine Sandbüchse. *nautica*, Seecompaß. *Pyxis stannea*. Plin. lib. 29. cap. 2 *in stannea pyxide conditur*. Et, *pyxide conditum*, Idem lib. 27. cap. 10.

¶ Pyxidicula, diminutivum, πυξίδιον; πινακίδιον. Celsus lib. 6. cap. 6. n. 5. de Cleonis collyrio: *quod cum miscueris, in pyxidicula servetur.*

¶ Pyxidatus, adject. ad instar pyxidis in commissura formatus. Plin. lib. 31. c. 6. pr. *Fictiles tubi, commissuris pyxidatis.*

Q.

Q LITERA muta & vetustissimis ignota, vim habet duarum literarum, C nimirum & U. Sed propter solidiorem aut pinguiorem sonum inter literas usurpari, cœpta est. Cognationis cum C, exempla sunt. *Quis, cujus, cui*, &c. *Coquus, Cocus; Quum, Cum.* Quanquam & hâc literatura cum differentiâ quâdam nonnulli utantur, ut *Quum* adverbium, *Cum* præpositionem dicant. Duriores hæc litera syllabas efficit, Quintiliani testimonio. Usurpatur ad indicandam quassationem. ¶ 2. In prænominibus sola præposita, *Quintum* vel *Quintium* præstat: ut *Q. Fabius Maximus*, *Q. Æmilius Lepidus*, *Q. Cæcilius Metellus*, &c.

QUADI, orum, Prisca Germanorum gens, Marcomannis vicina, ut ex Tacito constat. Marcomanni, Boiohemum olim habuere: *Quadi* autem ipsi *Moravi* sunt, ut abunde Philippus Cluverius in

in Antiqua Germania lib. 3 demonstravit.

QVADRA, Quadrans, Quadraginta, & cætera Composita multa a *Quatuor*, vide sub *Quatuor*.

QVADRIGARIVS, sive Q. Claudius Quadrigarius, scriptor antiquus Historiarum, Livio, Gellio, Macrobio, aliis laudatus, sed variè. Alii enim libros ejus *Annales*; alii *Historias*; alii *rerum Romanarum* vocant.

¶ 2. Item qui quadrigas agit. Vide infra in *Quatuor*.

QVAERO, quærere, indagare, vestigare, suchen. Terent. Eun. a. 2. sc. 3. v. 3 *Ubi quæram? ubi investigem? quem perconter?* Idem Adelph. act. 3 sc. 4. v. 15 *Te ipsum quærebam.* Et, *Quærere caussam quamobrem*, &c. Idem Eun. a. 5. sc. 5. extr. *Salutem alicui malo quærere*, Idem Adelph. 3. sc. 2. v. 2. Et, *Remedium ad rem aliquam quærere*, Cicer. pro Cluent. cap. 9. Rath suchen. Albinovanus in Mæcenat. obitum; *Quærebat amatæ Conjugis amplexus*; ubi quærere capiunt prò *inquirere*, & *investigare oculis*. Quorsum illud Propertii etiam trahunt lib. 1. Eleg. 17. v. 18 *Optatos quærere Tyndaridas.* ¶ 2. Item cogitare, cupere, velle, laborare, &c. Horat. lib. 3. Ode 27. v. 55

speciosa quæro
Pascere tigres.

Et lib. 1. Oda 11. pr.

Tu ne quæsieris scire, (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint.

Et aliis pluribus locis. Gaudet enim hac forma Horatius. Nepos Conone c. 2 *Rebus autem patriæ afflictis non quæsivit, ubi ipse tuto viveret, sed unde præsidio esset civibus suis.* QVAESIVIT, recogitavit, deliberavit apud animum. Terentius Heaut. act. 3. sc. 1. v. 83

Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.

Item act. 1. sc. 1. v. 9 *Quid vis tibi? Quid quæris?* was denckestu doch? Et Eun. act. 3. sc. 5. v. 10 *Quid sibi hic vestitus quærit?* id est, quid vult: quo spectat aut pertinet hic vestitus? Et Heaut. act. 4. sc. 2. v. 8

Nihil tam difficile est, quin quærendo investigari possit.

Tacitus de Germania cap. 2 *Classibus advehebantur, qui mutare sedes quærebant*, i. e. volebant. ¶ 3. Significat & *Percontari* seu *interrogare.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 62 *Item alio die quærebam*, des andern Tages fragte ich auch. *Quæro abs te. Quæro ex te*, ich frage dich. *Quærat aliquis, Quæret fortasse quispiam*, es möchte iemand fragen/ sunt Prolepseos formulæ apud Ciceronem. Vide pro Arch. cap. 6. pr. &c. Nec minus elegans est illud *Quid quæris?* hoc est, quid multa? Kürtzlichen zu sagen/ quo Cicero usus est 7. fam. epist. 3. & lib. 1. ad Attic. epist. 14 extr. ad quem locum plura Casaubonus collegit, quæ vides pag. 93. ed. Græv. Cum hoc confert Manutius ad 4. Famil. epist. 4. p. 191 formam *Noli quærere.* ¶ Et est præcipue Judicum, cùm de factis inquirunt, testesque interrogant, &c. wann sie über einer That Verhör anstellen. Unde & *Quæsitores* appellati. De quibus Cicero 1. ad Atticum epist. 17 *Senatus censuit, ut de iis, qui ob judicandum pecuniam accepissent, quæreretur.* Idem pro Milone c. 22 *Majores nostri in dominum de servis quæri noluerunt.* Et, *Tormentis* vel *per tormenta quærere rem*, apud Cicer. pro Dejot. cap. 1. & Suetonium Tiber. c. 58. Peinlich fragen. Sic *legibus quærere*, est disquirere, seu quæstionem instituere de facto aliquo, an illud pœna legibus definita puniendum sit. Cicer. pro Milone cap. 6 *Decernebat enim, ut veteribus legibus extra ordinem quæreretur.* Seneca, ludo de morte Claudii sub f. *Ducit illum ad tribunal Æaci. Is lege Cornelia, quæ de sicariis lata est, quærebat.* ¶ 5. Est & acquirere, πορίζειν, gewinnen / werben. Plautus Curcul. act. 3. v. 10.

Qui homo mature quæsivit pecuniam;
Nisi eam mature parsit, mature esurit.

Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 32

Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.

Ovidius 1. Fastor. v. 212.

Quærere ut absumant, absumta requirere certant.

Porcius Latro apud Senecam controversia 15 *Plus ista intra unam viciniam, quàm ego toto mari, quæsivit.*

¶ Quæsitus, a, um: captatum, accersitum, affectatum: ut *quæsitum crimen*, Tacit. 4. hist. c. 49, 8. *quæsita comitas*, Idem 6. annal. cap. 50. *quæsita asperitas*, annal. 5. cap. 3. Et *quæsitior adulatio*, 3. annal. c. 57. n. 1. In his *Quæsitum* illi, quod sponte, & ultro, & naturaliter inest, opponitur. ¶ Idem *quæsitissimos honores*, dixit 2. annal. c. 53 n. 3, was man für Ehre erdencken könnē: *epulas quæsitissimas*, Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 13, i. e. summo studio conquisitas.

¶ Quæsitum, substantive velut, pro eo, quod partum & acquisitum est. Cicero Paradoxo 6 *Quis hunc non putet confiteri, sibi quæsito opus esse? Cui autem quæsito opus sit, quis unquam hunc verè dixerit divitem?*

¶ Quæstio, eine Frag / ut, *Perdifficilis & perobscura quæstio est de naturâ Deorum*, Cic. principio lib. 1. de N. D. *In quæstione est, quis* &c. Plin. lib. 10. cap. 22. *Res habet aliquid quæstionis*, Cic. in Oratore cap. 20. die Sach ist noch disputirlich / ungewiß. *Instituere quæstionem*, Quintil. lib. 7. cap. 1. p. 504. eine Frage stellen. *In quæstionem res venit*, ibid. c. 2. p. 519. Juvenal. Sat. 3. v. 140

Protenus ad censum: de moribus ultima fiet Quæstio.

Quod ad illud facit: *An dives, omnes quærimus: nemo, an bonus.* ¶ 2. Inquisitio quælibet, Nachforschung / Erkundigung. Plautus Captiv. act. 2. sc. 2. v. 3 *Edepol tibi ne in quæstione essemus tantum est* i. e. ne quærendi essemus, daß du nicht suchen dörfftest. & Pseud. a. 2. sc. 2 *Sed vide ne in quæstione sis, quando accersam mihi.* Cicer. 4. Acad. cap. 8 *Quæstio est appetitio cognitionis: quæstionisque finis inventio.* De ea inquisitione loquitur, quæ fit mente, atque cogitando. ¶ 3. Item inquisitio de jure aut facto. Sallust. Jugurth. cap. 31 *In plebem Rom. quæstiones graves habitæ sunt.* i. e. magnæ inquisitiones torturæ corporis veritatis caussa. Cic. pro Milone c. 21. extr. *Facti in equuleo quæstio est, juris in judicio*, Marter / Folterung. *Habere quæstionem de servis*, die Knechte lassen überziehen / und peinlich fragen / Idem pro S. Rosc. c. 28. Sic & *Quærere*, vel *quærere tormentis*, peinlich fragen. *Quæstionem decernere de re*, Cæsar 7. Gall. c. 43. *In quæstionem aliquem postulare*, Cic. pro S. Rosc. c. 28. die Rechtfertigung begehren. *Quæstionem exereere*, Suetonius Cæsare cap. 11. ubi vid. Berneggerum. *Quæstioni dare*, zur peinlichen Frage stellen / liefern / Plautus Mostell. act. 5. sc. 1. v. 38. & 46. *Quæstioni accipere*, ibid. v. 44. Unde *Quæstionare* verbum formavit posterior latinitas, id est examinare & torquere: & nomen *Quæstionarius*, pro tortore. Cyprian. Epist. 69. cap. 6 *Tot confessores quæstionati & torti.* Vet. Gloss. *Quæstionarius*, ἐκζητητής, βασάνων ὑπηρέτης. Scholiastes Juvenalis ad Sat. 6. v. 479. TORTORIBVS interpretatur *quæstionariis sive carnificibus.* ¶ 4. Quæstionem a tractatione Seneca distinguit Controv. 1. p. 84 *Adjecit quæstionem Gallio alteram: an abdicari possit jam adoptatus, ob id vitium, quod antequam adoptaretur, notum fuit adoptanti: Hoc autem ex æquitatis parte pendet, & tractatio magis est quam quæstio.* Inter hæc duo vocabula id interesse videtur Antonio Contio lib. 2 Lect. subsec. quod *tractatio* sit multiplex & implicita ex æqui bonique partibus rei alicujus explicatio & confirmatio; *quæstio* verò simplex rei propositæ vel ex jure, vel ex conjecturis adprobatio.

¶ Quæstiuncula, dimin. Cicer. lib. 1. de Orat. c. 22 *Mihi nunc vos, tanquam alicui Græculo, quæstiunculam, de qua meo arbitratu loquar, ponitis?* einem eine Frage fürlegen.

¶ Quæsitor, qui de jure & facto inquirit, Asconius in proœm. Act. Verrin. p. 55 QVAESITOREM, Prætorem, *de pecuniis repetundis quæstionem exercentem* interpretatur. *Nam proprie* (ut idem subjicit) QVAESITORES *dicuntur criminalium quæstionum*, ut Virgilius [6, 432]

Quæsitor Minos urnam movet.

CRIMINALES QVAESTIONES, capitales sunt. Eleganter Prudentius de Deo, Hymno ante somnum v. 89

Quæsitor ille solus
Animæque corporisque.

Etsi vero proprie PRAETORVM erat *quærere*, sive *exercere quæstiones*, h. e. quæsitorem agere; nonnunquam tamen *quæsitores* alii sunt. Asconius in 1. Verrinam: *Junius Quæsitor fuit in Cluentii caussa, Verre Prætore.* Igitur *Quæsitor* non tantum *Prætor* ipse est, verum etiam, cui has partes suas prætor delegavit, qui & IVDEX QVAESTIONIS appellatur. Hôc functus munere Julius, cum quæstionem de sicariis exerceret, ut Casaubonus contra Torrentium docet ad Suetonii Cæsarem c. 11. Vide & Sigonium lib. 2. de antiquo Jure Civ. Romanor. cap. 18. p. 235. itemque Onufrium Commentario in 1. Fastorum p. 66.

¶ Quæstor, contractum ex *Quæsitor*, idem est. Sic *Quæstores parricidii* in 12 Tab. nominantur, qui rebus capitalibus præerant. Pomponius JCtus D. de orig. Juris § 23. ¶ 2. Item qui pecunias publicas conquirit, reponit, dispensat: a quo munere magistratus publicos auspicabantur Senatores Romæ. Asconius: *Hæc erat prima administratio Senatoris, quæstorem fieri, & in provincia curam gerere pecuniæ publicæ in usus diversos erogandæ.* Initio autem duo fuêre Quæstores Romæ: postea auctis opibus ad octo numerus crevit: *Quæstorum Collegium* Suetonio nominatur in Claudio cap. 24. Vide Tacitum Annal. 11. cap. 22. e Junioribus Onufrium Comment. in 1. Fastorum pag. 65, & Lipsium de magistratibus Romanis cap. 16. Ex his quidem *Candidati Principum* dicebantur, ut Ulpianus auctor L. unica D. de officio Quæstoris § 2. & 4. *Candidatos Quæstores* Lampridius vocat in Alexandro Severo. Horum erat, libellos, sive Epistolas, & Orationes, hoc est Rescripta, mandataque sive sancita Principum in Senatu legere, ut idem Ulpianus citatis locis declarat: quod & Suetonius ostendit Augusto c. 65. & in Tito cap. 6. & Nerone c. 15. Multa de his Quæstoribus, eorumque officio, & dignitate Cassiodorus in Variis non uno loco. Vide præcipue lib. 5, Epist. 4. & lib. 6, Epist. 5. & lib. 10, Bpist. 7. Et de quæstoribus Provinciarum Car. Sigonium lib. 2. de antiq. jure provinc. cap. 2. & 3.

¶ Quæstorium, in castris, Quæstoris dicebatur tabernaculum. die Renterey / Cicero pro Plancio, fin.

¶ Quæstorius, ut, *officium quæstorium*, Cic. 2. fam. ep. 17. *vir quæstorius*, quæsturâ functus. Idem in Philippica 13. c. 14 *Qui Ædili-*

Ædilitii? qui Tribunitii? qui Quæstorii? Sic, *Quæstoria ornamenta* apud Sueton. Claudio cap. 28. A

¶ Quæstura, quæstoris dignitas. Cicero famil. lib. 13. epist. 38 *Cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde a quæstura mea Siciliensi.*

¶ Proquæstor, qui cum auctoritate quæstoria in provinciam mittitur. Elegantissime dividitur. Cicer. 4. Acad. cap. 4 *Cum Alexandriæ pro quæstore essem.* Et 3. in Verr. c. 15 *cui legatus pro quæstore fuerat.*

¶ Quæstus, artificium ipsum pecuniæ lucrandæ. ¶ 2. & lucrum, eine Handthierung / Gewinn. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 21 *Imperavi egomet mihi omnia assentari, is quæstus nunc est multò uberrimus*, diese Handthierung trägt jezt am meisten. *Quæstus liberales, sordidi*, Cic. 1. Offic. c. 42. ehrliche / unehrliche Handthierung. *Facere aliquid sui quæstus* aut *commodi causa*, pro S. Rosc. c. 38. um Gewins willen. *Facere quæstum in aliqua re*, Cic. lib. 15. ep. 14 pr. ad Cassium, Gewinst darvon haben / Gewinst treiben. *Habere Remp. quæstui, turpe est*, Idem 2. Offic. cap. 22. *Pecuniam in quæstu relinquere*, Cicer. in Pison. cap. 35. *Quæstum occipere*, Gewerb anfangen / Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 52. Et Plautus Asinar. act. 1. sc. 3 *Ad suum quemque hominem quæstum esse æquum est callidum.* B

¶ Quæsticulus, li, id est, lucellum, Cicero de divinat. lib. 2. c. 15. ein Genießgen.

¶ Quæstuosus, Gewinstreich / einträglich. ut, *Mercatum quæstuosa*, ein Handel / so da viel trägt. Cicer. 5. de finib. cap. 30. *Quæstuosum emporium*, Livius lib. 39. cap. 25. *Benignitas quæstuosior*, Idem Agrar. 1. cap. 4. *Hoc multò est quæstuosius, quàm si* &c. Cic. 2. Agrar. cap. 25. extr. *In rusticatione antiquissima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima*, Columell. proœm. lib. 6. *Quæstuosissima officina*, Cicer. 2. Philipp. cap. 14.

¶ Quæstuose, adverb. Seneca lib. 4. de Benef. cap. 3 *Istud non beneficium, sed fœnus est, circumspicere, non ubi optime ponas, sed ubi quæstuosissime habeas, unde facillime tollas.*

¶ Quæstuarius, quæstum exercens. Gloss. *Quæstuarius*, χρηματιστικός. Tertullian. Apolog. c. 13 *Majestas quæstuaria efficitur? circuit cauponas religio mendicans.*

¶ Quæstuaria, in Glossis est πορνική. Seneca lib. 6. de Benef. cap. 32, mulier quæstum corporis sui faciens, Augusti filia, *ex adultera*, inquit, *in quæstuariam versa.* Et Lege 4 § 3 Dig. de his qui notantur infamia: *Lenocinium facit, qui quæstuaria mancipia habuerit.*

¶ Quæstionare, &

¶ Quæstionarius, vide supra in *Quæstio* num. 3.

¶ Quærito, frequentativum. Plautus Rudente a. 1. sc. 2. v. 22 *Quid tu id quæritas?* was fragstu so darnach. Ter. Andr. act. 1. sc. 1. v. 48 *lana ac tela victum quæritare.* C

¶ Acquirere, comparare, erwerben / erlangen. *Acquirere opes*, Ovid. 2. art. am. v. 343. *Benevolentiam* Quintil. lib. 3. cap. 8. *dignitatem*, Cic. 10. fam. ep. 3. Idem 3. offic. cap. 5. *Acquirere, quæ ad usum vitæ pertinent*: & 2. Catilin. c. 8 *aliquid de possessione detrahere, & fidem acquirere*, etwas von Gütern loß schlagen / und Schulden bezahlen.

¶ Acquisitio. Frontin. lib. de Aquæduct. de collectione aquarum usurpavit.

¶ Anquirere, idem quod inquirere. ¶ 2. Sed in his locutionibus, *Capitis* & *capite anquirere*, verbum est accusandi, peinlich mit einem procediren / zu Hals anklagen / Livius lib. 2. c. 52. & *pecunia anquiri*, Idem lib. 26. cap. 3.

¶ Conquirere, fleißig zusammen suchen. *Studiose omnia conquirere*, Cic. 4. Acad. c. 27. *undique conquirere*, lib. 12. fam. ep. ult. allenthalben auftreiben. *Terra marique aliquem conquirere*, Vatinius Ciceroni lib. 5. fam. ep. 9.

¶ Conquisitus, nomen participiale. Cic. lib. 5. Tusc. c. 21 *Mensæ conquisitissimis epulis exstruebantur.*

¶ Conquisite, adverbium, idem quod docte & diligenter. *Conquisite conscribere*, ad Herenn. lib. 2. extr.

¶ Conquisitio, ut, *Exercitus conquisitione collectus*, Cicer. de provinc. Consularibus cap. 2. extr. Et Livius lib. 23. cap. 32 *Ut in Piceno agro conquisitionem militum haberet.* D

¶ Conquisitor, qui conquirit. Speciatim *Conquisitores*, Werber / quibus cura colligendi exercitum commissa est, & qui delectui præsunt. Livius lib. 21. cap. 11. extr.

¶ Disquirere, hin und wieder fleißig suchen / forschen. *Impransi mecum disquirite*, Horat. 2. Sat. 2. v. 7.

¶ Disquisitio, disceptatio, quæstio. Item judicium: Sic *ad disquisitionem populi vocare* apud Suetonium Cæsare cap. 16 est postulare, accusare. Vide ibi Casaubonum. Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 26 *in disquisitione positum est.* Et Livius lib. 26. c. 31 *in disquisitionem venit.*

¶ Exquirere, fleißig aussuchen / auslesen / ausforschen / ergründeln. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. v. 15 *Nunc ea me exquirere iniqui patris est.* Et, *Exquirere consilium*, Cic. 4. fam. ep. 2. *Verum exquirere*, Idem 2. Offic. cap. 36. &, *veritatem exquirere*, pro Lege Manil. cap. 17.

¶ Exquisitus, diligenter quæsitus, erlesen / fleißig gesucht / Plautus Amphit. act. 2. sc. 1. v. 81

Sequere hac igitur me: nam mi istuc primùm exquisito opus est.

Itaque locutus idem est Comicus eâdem fab. act. 2. sc. 2. v. 159. & Capt. act. 2. sc. 2. ipso principio. *Argumenta Philosophorum exquisita*, Cic. 1. de Divinat. cap. 3. Et, *Exquisita ratio & doctrina*, Idem 4. fam. ep. 13. *Exquisita supplicia*, lib. 3. Offic. cap. 27. *Exquisitissimis verbis aliquem laudare*, Idem Philipp. 4. cap. 3. *Exquisitius, & minime vulgare orationis genus*, de clar. Orator. cap. 93. *Epulæ exquisitæ*, id est, lautæ, Plinius lib. 9. cap. 39. *Exquisitissima disciplina*, Columella proœmio, p. 8.

¶ Exquisite, adverbium, ut, *Eleganter atque exquisite dictum*, Quintil. lib. 8. cap. 2. *Accurate atque exquisite disputare*, Cic. de Clar. Orat. c. 80. Et, *Exquisitiùs colligere rationes*, lib. 1. Tusc. cap. 48. *Exquisitius, quam vulgus hominum, studere literis*, Idem de Clar. Orat. cap. 93. *Omnia exquisitissime scribere*, Gellius lib. 14. cap. 3.

¶ Inquirere, investigare, forschen / nachfragen. ut, *Inquirere de aliquo*, Cic. 1. Offic. cap. 34. *Inquirere in aliquem quid agat, quemadmodum vivat*, Idem 2. Offic. c. 13. fragen lassen / was er thue / ꝛc.

¶ Inquisitio, investigatio, Nachforschung / Untersuchung. Cicer. 1. Off. cap. 4 *Hominis est propria veri inquisitio atque investigatio.*

¶ Inquisitor, qui inquirit aliquid & investigat: ut feras, & qui fugiunt ac latére quærunt. Plinius lib. 8. cap. 40 *Scrutatur vestigia (canis) atque persequitur comitantem ad feram inquisitorem loro trahens.* INQVISITOREM, venatorem vocat, inquirentem feras. *Vestigatorem* Servius dicit. Nam ut ex quodam fragmento auctoris incerti notat Scoppa, Venatorum genera quatuor sunt: INVESTIGATORVM, qui animalium vestigia indagant: INDICATORVM, qui latibula noverunt: INSIDIATORVM, qui insidias & casses parant: ALATORVM, qui equo succussante terrent. Suetonius Cæsare cap. 1 *Ut etiam discedere e medio, & quanquam morbo quartanæ aggravante; prope per singulas noctes commutare latebras cogeretur, seque ab inquisitoribus pecunia redimere.* Eleganter quoque Seneca Quæst. Nat. lib. 6. cap. 13 *Straton hanc partem Philosophiæ maxime coluit, & rerum naturæ inquisitor fuit.* Et Macrobius Somn. Sc. lib. 1. cap. 11. pr. *sollicitior inquisitor Philosophiæ.*

¶ Præterinquirere. Ammianus lib. 15. c. 10 *Statuit in negotium præterinquiri.* Ita & Vales. legit p. 81. & Lindebr. p. 44.

¶ Perquirere, fleißig suchen. ut, *Perquirere & investigare homines ex omni regione*, Q. Cicer. de pet. consul. cap. 8. & *Non perquiris cui dixerit?* id est, interrogas, fragst oder forschest du nicht darnach / ꝛc. Cic. 5. in Verr. cap. 58.

¶ Perquisite. *Perquisitiùs & diligentiùs conscribere*, mit mehr Nachsuchen und fleißiger beschreiben / Idem de Inventione lib. 1. cap. 41.

¶ Perquisitor. Plaut. Sticho act. 2. sc. 2. v. 61 *Malevoli perquisitores auctionum perierint!* Et Ammianus lib. 14. cap. 13 *Perquisitor malevolus.* id est indagator, qui conquirit ad supplicia sontes insontesque.

¶ Requirere, investigare. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 79 *Abi Phædria, eum require, atque adduce huc.* Item amissa iterum quærere seu reparare Ovidius lib. 1. Fastor. v. 213

Quærere, ut absumant; absumpta requirere certant.

¶ Sed *requirere ab aliquo* & *ex aliquo* von einem fragen. Vide Cic. Topic. pr. *Requirere auxilium*, 7. in Verr. c. 67. erfordern / und Hülffe ersuchen. *Vereor ne literarum a me officium requiras*, id est, desideres, Idem lib. 6. famil. epist. 6. ¶ Pro invisere usus est vetustus absque nomine Theologus in homilia sacra, quam Gennadio suo de Ecclesiasticis dogmatibus Elmenhorstius adjecit p. 52, *Infirmos visitate, mortuos sepelite, in carcere positos requirite, & de bonis vestris ministrate.*

¶ Requisitio. Gellius lib. 18. cap. 2 *Historiæ antiquioris requisitio.*

¶ Requiritare, frequent. Plautus Mostell. a. 4. sc. 3. v. 11

Quid tu ut otiosus res novas requiritas?

¶ Irrequisitus. Sidonius lib. 9. epist. 3 *Tabellarius transiit irrequisitus.*

QVAESO, δέομαι, oro, Defect. *Prece quæsit*, Lucret. lib. 5. v. 1228. *Quæsere*, Plaut. Bacchid. a. 2. sc. 2. pr. Et Apulejus lib. 4. Milesf. p. 147 *Multis nos affatibus multisque precibus quæsens.* Terent. act. 1. sc. 2. v. 33 *Bona verba quæso*, tröste besser. *Quæso, quid hoc est?* lieber / was ist das? Cicer. ad Attic. lib. 7. ep. 11. pr. *Fac quæso, qui ego sum, esse te*, Idem lib. 7. famil. epist. 24. *Deos quæso, ut sit superstes*, Terent Andr. a. 3. sc. 2. v. 7. *Deos quæsumus, ut consilia tua Reipubl. salutaria sint*, Brutus ad Cicer. lib. 11. epist. 3 extr. Et, *A te maximopere peto & quæso*, Cic. 3. famil. epist. 2 *Quæso a vobis, mihi detis hanc veniam*, idem pro Arch. c. 2. *De te, quæso, etiam atque etiam vide*, Cicero lib. 15. ad Attic. epist. 8.

QVALIS, e, relativum est, rei naturam declarans, welcherley / waser-

A waserley / waser Art / was für einer / cui plerumque *Talis* subjicitur; Cicer. pro Rosc. c. 4 *Præbe te talem hoc tempore, qualem te jam antea præbuisti.* Nepos Datame cap. 1. *Qualis esset, apparuit*, h. e. ostendit suam virtutem &c. Poëticis ita comparationibus inservit, ut sæpe solum ponatur: cum fere pro *qualiter* interpretandum est. Aliquando non *talis* subjicitur; sed æquipollens. Ut apud Virgilium, cum Æneas cum Apolline comparatur 4. Æn. v. 143. Protasis enim est:

Qualis ubi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
Deserit, ac Delum maternam invisit Apollo &c.

Ἀπόδοσις autem non per relativum *talis*, sed ita instituitur:

- - - - *haud illo segnior ibat*
Æneas &c.

Similiter 5. Æneid. v. 213

Qualis spelunca subitò commota columba &c.

Sic Mnestheus, &c. Cum ambæ tamen adhibentur voces, aliquando *qualis* præcedit, aliquando sequitur & *Talis* præcedit, quod in tironum gratiam voluimus monere.

¶ *Qualis & quantus*, quod Græci uno verbo ἡλίκος exprimunt. Virg. 3. Æn. v. 641

Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in antro.

Natura rei qualis & quanta, Cic. Tusc. lib. 3. c. 23.

¶ Qualiscunque, qualecunque, wie es auch ist / es sey auch wie es will / ut, *Homines benevolos, qualescunque sunt, grave est insequi contumeliâ*, Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 14. *Qualescunque summi civitatis viri sunt, talis est civitas*, Idem lib. 3. de legib. cap. 14.

¶ Qualislibet, Augustin. Epist. 48 *nisi forte chariorem putas hominibus esse pecuniam, vel qualemlibet possessionem, quàm lucem istam, quæ oculis carpitur.* Sed jam ante Augustinum usurpavit Cicero, cujus e 2. de Nat. Deor. cap. 37 hæc verba sunt: *Si innumerabiles unius & viginti formæ literarum vel aureæ, vel qualeslibet aliquo conjiciantur*, &c.

¶ Qualitas, secundum quam quis talis vel talis dicitur, eine Geschicklichkeit / Art / ut, *Qualitas cæli*, Quintil. lib. 5. c. 9. prope fin. Beschaffenheit des Himmels / der Lufft. E Cicerone intelliges, *Qualitatis* vocabulum, cum alias inusitatum esset, teri cœpisse a philosophis. Sic enim ipse lib. 4. Acad. Quæst. cap. 6 *Quod ex utroque* (materiam & formam intellige, & subaudi, compositum est) *id jam corpus, & quasi qualitatem quandam nominabant: dabitis enim profecto, ut in rebus inusitatis quod Græci ipsi faciunt, a quibus hæc jam diu tractantur, utamur verbis interdum inauditis.* Et mox c. 7 *Qualitates igitur appellavi, quas ποιότητας Græci vocant, quod ipsum apud Græcos non est vulgi verbum, sed Philosophorum.*

¶ Qualiter, welcher Gestalt. Valer. Flacc. lib. 4. v. 304

Qualiter ex alta cum Jupiter arce coruscat.

Et Sedulius de Christi baptismate:

Qualiter in medias dum lux præclara tenebras
Funditur, &c.

¶ Qualitercunque, welcherley Gestalt / wie es auch ist / so hin / Columell. lib. 11. cap. 3 circa med. cujus hæc sunt: *Potest etiam citra hanc operam fieri crispum, qualitercunque satum*, &c.

¶ Qualis qualis, geminatum, valet *qualiscunque*: Ulpianus Lege 2 Dig. de bon. poss. secundum tabul. § 1 *qualuqualis conditio sit.* Et Lege 3 de Proxenet. *ministerium quale quale accommodaverunt.* Vide Brisson. de V. S. & Stewechium in Veget. lib. 2. cap. 4.

¶ Qualiterqualiter, pro Qualitercunque, ex Lege 12 § 3 Dig. de Ratihabit. producunt: sed meliores libri habent *qualiter* semel positum. Attamen Lege 7 pr. Dig. de Minoribus: *Ait prætor*, GESTVM ESSE DICETVR GESTVM, *sic accipimus, qualiterqualiter sive contractus sit, sive quid aliud contigit.*

QVALVS, i, ein Korb / vas vimineum, varii usus: ein Korb / Gelte. Vet. Gloss. *Qualus*, ἠθμός, διυλιστήρ. *Qualus* σωρηκὸς κόφινος. QVALOS, inquit Servius in 2. Georg. v. 241 *per quos vinum defluit: qui & ipsi a colando dicti sunt.* Etiam Columella *quali saligneі*, quo liquantur vina, & mel colatur, meminit lib. 9. cap. 15. Horatius pro *calatho*, quo fœminarum pensa recipiuntur, posuit lib. 3. Ode 12. quemadmodum *quasilli* vocabulo Propertius usus est, ein Spinnkorb. *Vindemiatorii quali*, Lege 8 Dig. de instruct. vel instrum. Weinbutten oder Kerbe. *Camentarii quali*, quibus cæmenta portantur, Kalck-Kübel. Prudentius de cophino panario usus Hymno omnis horæ v. 58

Ferte qualis ter quaternis ferculorum fragmina.

Loquitur de miraculo Christi in quinque panibus edito.

¶ Cato & Columella etiam in neutro *quala* dixerunt. *Cum pluet quala parentur*, Cato cap. 23. *Quala mundissima*, Columella lib. 7. cap. 3.

¶ Quasillus, & Quasillum, ut, *qualus* & *qualum*, diminutivum. Sicuti enim a *pupus, pupulus, pupillus*: ita à *qualus, qualulus, qualillus*, ex quo euphoniæ gratia *quasillus* factum. Vel, ut a *palus, paxillus*: ita a *qualus, quaxillus*, unde *quasillus*. Servius ad illud Virgilii Bucolic. 2. v. 45

- - - *tibi lilia plenis*
Ecce ferunt nymphæ calathis - - -

CALATHVS, inquit, *Græcum est: nam Latini* QVASILLVM *dicunt. Cicero in Philipp.* [3. cap. 4] *At vero hujus domi inter quasilla pendebatur aurum.* Hactenus Servius. Nec aliter Ciceronis locum Isidorus adducit lib. 19. cap. 19. Atque ita quoque edidit Janus Gruterus, Ciceronis accuratissimus vindex. Male igitur & frustra alii *calices*, alii *ancillas*, quod tamen melius, pro *quasilla* apud Ciceronem substituerunt. Per *quasilla*, ancillas intelligit, easque vilissimas, &, ut Petronius loquitur, *familiæ sordidissimam partem*: quas *Quasillarias* ex eo vocabant, quod glomos lanarum textis operatæ, in *quasillis* seu *calathis* repositos haberent, ut docet Scaliger ad lib. 4. Tibulli. *Inter quasilla* igitur, pro, inter quasillarias dixit. Mirum autem in *Quasillum* primam corripi, cum in *qualus*, unde *quasillum* est, producatur. Tibullus lib. 4 eleg. 10

- - - - *pressumque quasillo Scortum.*

Propertius lib. 4. eleg. 7. v. 41

Et graviora rependit iniquis pensa quasillis.

Sed ab origine in derivatis aliquando receditur, & commutatur quantitas. Sed in *pusillus* prima corripitur, cum tamen in *pusus*, unde venit, & *Pusio*, ea producatur.

¶ Quasillaria, eine Spinn- oder Weberin: de qua paullo ante dictum. Petron. *Nec contenta mulier, tam gravi injuriâ meâ, convocat omnes quasillarias familiæque sordidissimam partem.*

B Vet. Gloss. *Quasillarius*, ταλασιουργός, vide Scaligerum dicto loco.

QVAM, conjunctio diversissima significans in aliis atque aliis locutionibus, cui interdum eleganter præponitur *Tam* particula. Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 4. v. 51 *Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere*, so gewiß / als ich lebe. Et ibidem a. 3. sc. 1. v. 3 *Non tam ipso quidem dono, quàm abs te datum esse*, &c. Cicero ad Att. lib. 1. Epist. 18 *Nihil mihi nunc scito tam deesse, quàm eum, quicum omnia communicem.* ¶ Connectit & eleganter duos comparativos: ut Cic. pro Milone c. 29. pr. *Libentiùs in aliquem evomere aliquid, quàm veriùs.* Quintilianus lib. 3. cap. 1 *Liber salubrior studiis, quàm dulcior.* ¶ Sed & superlativis additur, intenditque & auget significationem. Sallust. Catil. cap. 1. *Memoriam quàm maxime longam efficere.* Livius lib. 21. c. 27 *quam occultissime trajecto amni.* Et Ter. in Andr. a. 5. sc. 2. v. 16 *Quibus id maxime utile est, illum esse quàm deterrimum.* Idem Heaut. act. 5. sc. 2. v. 44

- - - *quam minima in spe situs erit,*
Tam facillime patris pacem in leges conciliet suas.

Cato de re rustica cap. 65 *Quam acerbissima olea oleum facies, tàm oleum optimum erit.* Sallustius Jugurtha cap. 31 *Quam quisque pessimè fecit, tàm maximè tutus est.* Propertius lib. 4. Eleg. 1. principio:

Hoc, quodcunque vides, hospes, quam maxima Roma est,
Ante Phrygem Æneam collis & herba fuit.

Ducit exercitum quàm proxime ad hostem, Livius lib. 1. cap. 23. Er

C rückt allernächst an den Feind.

¶ Cum positivi gradus nominibus rariùs jungitur. Sallustius 1. Orat. ad Cæsarem de ordinandâ Rep. pr. *Ut fabricata, sic virtute parta, quam magna industria haberi decet.* Suetonius Galbâ cap. 3 *Pater Consulatu functus, quam brevi corpore, atque etiam gibber* &c. Gratius Cyneget. v. 47

Cannabias nutrit silvas quàm commoda nostro
Armamenta operi.

Statius 3. Silv. ult. v. 48

Questa est Ægiale, questa est Melibœa relinqui,
Et quam quàm sævi fecerunt Manada planctus.

Plinius Panegyr. Trajani cap. 27 *Næ ille quam brevi tempore effecerit, ut omnes non posteriorum modo, sed sui parentumque pæniteat.* Ita enim legendum ibi est. Est enim mendosum *tam brevi*, quod Livineius & Rittershusius viderunt. Lactant. cap. 8. de irâ Dei extremo: *Magna hæc, & a materia, quam proposuimus, aliena quæstio est; sed quia necessario incidit, debet quàm breviter* (gantz kurtz) *attingi.* Sic: *quàm longe*, sehr weit: In his exemplis omnibus *quàm*, idem est, quod *admodum*; pro quo frequentius alias *perquàm* ponitur. Terentius Andriâ act. 1. sc. 1. v. 109

Rejecit se in eum flens quam familiariter.

i. e. *admodum familiariter* (gar vertraulich / fein treuhertzig) tametsi Laur. Valla tacitam exclamationis figuram subesse autu-

D mat, exponens: *o quam familiariter*, (wie vertraulich!) lib. 1. Eleg. c. 17. ¶ Plautus *admodum* & *quàm* per pleonasmum Comicum conjunxit, Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 43 *Ex amore hic admodum quàm sævus est.* Sed hæ loquendi formulæ non ita sunt frequentes.

¶ Longè frequentiores istæ, quibus *quàm* pro *quantum*, positivis junctum reperitur: ut: *Quam morosi* (wie eigensinnisch) *sint qui amant, ex hoc potes intelligere*, Cicero lib. 7. fam. ep. 15. pr. Sic: *quàm multa*: *quam honestè*, & talia sexcenta. Etiam cum verbo *possum* ac similibus. Quanquam enim hoc casu sæpius adjungitur superlativus, ut illo Sallustii de bell. Catil. cap. 18 *De Catilina quàm verissime potero, paucis dicam.* In hoc item Ciceronis 1. de Divin. c. 32 *Exposui, quam brevissime potui, somnii & furoris oracula*: tamen nec desunt exempla, quæ huic parti-

particulæ aptant positivum: ut *Reliquum cursum vitæ, quam quidem possum breviter, perstringam*, quem ejusdem Ciceronis e Philippicis locum notavit Valla lib. 1. Eleg. cap. 17. Imitatus est Lactantius lib. 3. cap. 17 *Dixi de Philosophia ipsa quam breviter potui*, i. e. tam breviter, quam potui. Nam in his loquendi formulis ellipsin agnoscas particulæ *tàm*. Cave autem assentiaris Vallæ, d. l. asserenti, *quam* pro *quantum* nunquam superlativo, nisi cum verbo *possum*; semper positivo jungi. Nam & ipse Valla, tanquam pœniteret eum hujus effati, negat legem se scribere, quasi nunquam aliter factum sit, deque eo se loqui testatur, quod frequentissime factum, præsertim a Tullio & Fabio. Contra ipsum vero disputat Vossius lib. 7. de art. Gramm. cap. 61. p. 236. ostenditque, locum hic etiam esse comparativo, ut: *Quam in paucis spes, quam in paucioribus sit facultas*, Cicer. 2. off. c. 19, quamvis alii *quanto* legunt pro *quam* posteriore. Val. Max. lib. 4. cap. 7 *Posterior ætas in excolendo jure amicitiæ quam libentius, tam etiam religiosius erit operata.* Etiam superlativo absque verbo *possum*, si accedat particula *quam* vel *ita*, ut Varr. lib. 2. de rust. cap. 9 de canibus: *Quam paucissimos relinques, tam optimi in alendo sunt, propter copiam lactis.* Cicer. ad Lentulum lib. 1. epist. 9 *Gaudeo te fidem cognoscere hominum non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram.* Plura exempla require in supra dictis hac voce de superlativo, & infra dicendis in *tàm*. Sane vero eadem est ratio utriusque particulæ *tàm* & *quam*; ubi significat *tantum* & *quantum*. Itaque uti Cicero dixit *tam maxime* pro tàm valde, in Lælio cap. 23. pr. *Vituperanda est rei tam maxime necessariæ tanta incuria*: ita Lactantius, *quam minime*, pro quàm parum, initio libri de opif. Dei: *Quam minime sim quietus etiam in summis necessitatibus, ex hoc libello poteris existimare.* Quibus locis simul observa usum superlativi, duabus his particulis etiam separatis adjuncti, h. e. ubi altera alteri non accedit. Simile illud est Apuleji Apol. *Quis unquam fando audivit tam similem suspicionem? tam aptam conjuncturam? tam proximum argumentum?* Illud idem Terentii Eun. a. 1. sc. 2. v. 47 *Post illa tempora tute scis, quam intimum te habuerim.* Vidit hoc Valla. itaque *intimum* eo loco accipi vult pro positivo, ut caussam suam obtineat. Atqui hoc idem responderi & pro Lactantio potest, quem ipse, (& post eum Erasmus ad Lactantium notis) reprehendit, præsertim, cum notum sit superlativos *maxime* & *minime* sæpe valere idem quod positivi *valde* & *parum*. Ergo quanquam Cicero, quod objicit Valla, ad Trebatium scribens, positivo utitur: *tu optimus es testis, quam fuerim occupatus*, non superlativo, *quam maxime occupatus*: tamen, qui alibi *rem tam maxime necessariam* dicere sibi permisit, eum dubitari non potest, etiam hic superlativum non fuisse aversaturum. ¶ Cum verbis etiam aliis, quam *possum*, sub notione Quantum, τὸ *Quam* componit Tullius lib. 3. fam. epist. 6 *Perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere.*

¶ *Quam vellem*, wie gern wolt ich. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 4. v. 12 *Turbent porro quam velint*, wie sie wollen. ¶ *Per totum, quam longus est, locum Illyrici*, Auson. grat. act. pro Consul. ad Gratian. so lang er ist. ¶ *Quam multi* pro *quot*. Quintil. lib. 10. cap. 1. *Est autem non mediocris inter auctores dissensio, & quæ vis nominis ejus, & quot genera, & quæ quam multæque sint species.* Noluit vocem *quot* bis repetere. ¶ Cum *Contra* etiam eleganter componitur. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 3. extr. *Contra faciunt, quam polliceri videntur*, thun viel anders/ als sie versprechen. Et Cicero pro Cluent. cap. 5 *Generi sui, contra quam fas erat, amore capta.* Quod alias non minus eleganter per *Ac* vel *Atque* reddi solet. Idem pro Corn. Balbo cap. 3 *Si aliquid non contra, ac liceret, factum diceretur, sed contra, atque oporteret.* ¶ In sequentibus *Quam* valet *Postquam*. Cic. 16. fam. ep. 21. pr. *Tabellarii veniunt post diem XL. & VI, quam a vobis discesserant*, id est, die quadragesimo, postquam discesserunt. Idem 2. de Orat. cap. 3 *Postero die, quam illa acta erant, Catulus venit.* Suetonius Claudio cap. 17 *Sexto, quam profectus erat, mense domum rediit.* Et Livius lib. 21. cap. 15 *octavo mense, quam cœptum oppugnari, captum Saguntum.* QVAM i. e. postquam. Florus lib. 2. cap. 2 *Intra sexagesimum diem, quam cæsa silva fuerat, centum sexaginta navium classis in anchoris stetit.* ¶ Eleganter se etiam excipiunt particulæ *quam*, *tam*, addito τῷ *magis*. Plautus Bacchid. a. 5. sc. 1. v. 5 *Quam magis id reputo, tam magis uror*, Virgil. 7. Æn. v. 717

Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnæ.

Ubi Servius: *Non ad probationem positæ sunt* (particulæ illæ *tam, quam*) *sed ad exæquationem. Majores enim nostri vitia non in dicto sed in significatione esse voluerunt. Hinc est in Sallustio: Ita quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est. Nam & hic exæquatio non comparatio est. QVAM MAGIS, TAM MAGIS; pro Quanto magis, tanto magis.* Unde & hæc nomina alterutri particulæ subjiciuntur. Plautus Menæch. act. 1. scen. 1. v. 19

Quam magis intendas, tanto adstringunt arctius.

Lucretius lib. 6. v. 458

- - - *vicina cacumina cælo*
Quam sint quæque magis, tanto magis edita fumant.

Idem lib. 4. v. 1086

- - - *quam pluria habemus,*
Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.

Alibi tamen pro relativa *Tam*, *Ita* posuit cum comparativo, ut lib. 2. v. 586

Et quam quidque magis multas vis possidet in se,
Atque potestates; ita pluria principiorum
In sese genera, ac varias docet esse figuras.

¶ Quamdudum, adverb. interrogandi, wie lang/ vide *Dudum*.

¶ Quamdiu, so lang/ als lang. *Homo, quamdiu vixit clarus & nobilis*, Cicer. in Verr. 7. cap. 43. Idem ad Attic. lib. 9. epist. 3 *Ego tamdiu requiesco, quamdiu ad te scribo.*

¶ Aliquandiu, eine Zeitlang. Cic. de Amic. cap. 19 *qui aliquandiu in famulatu fuerunt.* Et lib. 1. Acad. Quæst. cap. 3 *Brutus Aristum Athenis audivit aliquandiu.*

¶ Quamlibet, idem prope quod quantumlibet, ὅσον βούλει: *Quamlibet parum*, Quintil. lib. 1. cap. 1 id est, admodum, valde: qua ratione & τὸ *quamvis* ponitur, de quo infra. Plinius Panegyr. cap. 61 *Accidit quidem, ut corpora, quamlibet ardua & excelsa, procerioribus admota decrescant.* Et 10. lib. ep. 97 ad Trajan. *Hæsitavi, sitne aliquod discrimen ætatis* [in Christianis,] *an quamlibet teneri nihil a robustioribus differant.* Et avunculus Plinius lib. 36 cap. 22 de Speculari lapide: *Finditur in quamlibet tenues crustas*, so dünn als man will. Ita proprie hæc vocula significat. Fit inde, ut sensu cum *Quamvis*, *Tametsi*, Obschon/ aliquando conveniat. Solinus cap. 9 *Philippus Magnum procreat, quamlibet Olympias, Alexandri mater, nobiliorem ei patrem acquirere adfectaverit.* so sehr auch als ꝛc. Sed & hoc loco ad vim propriam referri potest, utut alter sensus ex illo quam proxime videtur consequi.

¶ Quamobrem, quod & divulse scribi potest. *Quam ob rem*, ut, *Quas ob res*. *Invenerit aliquam caussam, quamobrem ejiciat oppido*, Terent. Andr. a. 2. sc. 3. v. 8. Idem & de persona usus est Adelphis act. 3. sc. 4. v. 72 *Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram, rus abiit; Quamobrem*: i. e. ob quem, vel cujus caussa huc veneram. De Ctesiphonte enim intelligit. Nimirum liberiuscule paullo veteres conjunctionibus istis usi sunt: ut, sicut naturam, ita & numerum mutarent. Ita Nepos Catone cap. 2 *Multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur.*

¶ Quam pene. Terent. Heaut. act. 4. sc. 6. v. 10. *Quàm pene me tua perdidit protervitas*, wie wenig hats gefehlet/ wie genau/ ꝛc. Sic & aliis additur:

¶ *Quam potius, quam prius*, pro potiusquam, priusquam. Virgilius, sive quisquis auctor, in Copa:

Qui juvat æstivo defessum pulvere abesse:
Quam potius bibulo decubuisse toro?

Propertius lib. 2. El. 18. v. 9

Illum sæpe suis decedens fovit in ulnis,
Quam prius adjunctos sedula lavit equos.

Quod Atticorum more dictum Scaliger ad Copam observat.

¶ Quampridem, wie neulich. Ter. Eun. act. 3. sc. 3. v. 11 *Quampridem pater mihi & mater mortui essent.*

¶ Quamprimum, aufs eheste/ so bald als es immer seyn kan. Ter. in Adelph. act. 2. sc. 4. v. 17 *Obsecro hercle hominem istum impurissimum quam primum absolvitote.*

¶ Quamvis, conjunctio adversativa, *tametsi, etiamsi, licet.* Gaudet potissimum subjunctivo. Cicer. 11. Philipp. cap. 9 *Quamvis intentus animus tuus sit ad fortissimum virum liberandum.* Cum indicativo Horatius construxit lib. 3. Ode 10

O quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat.

Idem lib. 1. Epist. 14. v. 6

Me quamvis Lamiæ pietas & cura moratur.

Et Nepos Miltiade cap. 2 *quamvis carebat nomine.* Ita & Ovidius & Columella & Quintilianus construunt. Vide addit. ad Tursell. de Partic. p. 282. Ovidii inter alia hoc est lib. 1. Trist. Eleg. 1. *Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis.* ¶ 2. *Quantumlibet*, ὅσον βούλει. *Quamvis ridiculus*, id est, admodum ridiculus, apud Plaut. Menæch. a. 2. sc. 2. v. 43. Et, *Quamvis sordida res & invenusta*, apud Catull. Carm. 12. Phædrus lib. 1. fab. 29 *Quamvis sublimes debent humiles metuere.* Et Cicer. 1. Tuscul. cap. 21 *Quamvis copiose hæc diceremus, si res postularet.* Plautus Trinummo act. 2. scen. 2. vers. 98 *Multa ego possum docta dicta quamvis facunde loqui.* Livius lib. 34. cap. 19 *Semper victores ex quamvis temere cœpto certamine abire.* Ita *quantumvis* etiam ponitur vide *Quantus*.

¶ Perquam, id est valde, nimis, sehr. ut, *Perquam breviter perstringere aliquid*, sehr kurtz etwas überlauffen/ Cicer. de orat. lib. 2. cap. 49. Et, *Perquam modica alicujus merita in majus extollere*, Plin. Panegyr. cap. 60.

¶ Præquam, in comparatione. Gellius lib. 16 cap. 1. *Quæ si laxioribus paullo longioribusque verbis* [Catonis oratio] *comprehensa est, præquam illud Græcum, quod diximus.* Plautus sæpe ita usus est conjunctis hisce voculis, ut Pareus in Lex. Crit. observavit. v. g. Amphitruone act. 2. sc. 2. pr. *Satin' parva res est voluptatum in vita atque in ætate agunda, præquam quod molestum est!* Hoc est: Nonne voluptates sunt res admodum exiguæ in vita, si comparentur cum iis, quæ sunt molesta?

¶ Proquam Lucretius usus est pro *Perquam*, lib. 2. v. 1136

- - - *proquam largos exæstuat æstus.*

¶ Superquam, über diß/ daß ꝛc. vere divisæ & separatæ voces sunt. v. g. Livius lib. 27. cap. 20 *Marcellus adverso rumore esse, superquam quod primo male pugnaverat.*

QVANDO, temporis primùm adverbium est: Wenn. *Quando istoc erit?* Ter. Heaut. a. 2. sc. 2. v. 9. Wenn will es werden? *Quando te visuri essemus, nihil ex literis tuis potui suspicari*, Cic. lib. 9. fam. epist. 1. ¶ 2. Conjunctio caussalis. Terentius Adelph. a. 5. sc. 3. v. 16 *Quando ego tuum non curo, ne cura meum*, id est, siquidem. dieweil ich mich deines Sohnes nicht annehme/ ꝛc. *Obsideamus Lacedæmonem, quando ita placet*, Livius lib. 34. cap. 34. pr. weil es also gefällt. Terentius Adelphis act. 3. sc. 2. v. 50 *Postremò quando conscia mihi sum.* Ubi Donatus: QVANDO, *pro* QVONIAM, *vel* QVANDO *pro* QVIDAM lege, QVANDOQVIDEM. Lucanus lib. 4. v. 811

At tibi nos (quando non proderit ista sileri
A quibus omne ævi senium sua fama repellit)
Digna damus.

¶ Aliquando, Ecquando, vide paullo post.

¶ Quandocunque, id est, quocunque tempore, wenn einmahl/ zu welcher Zeit es wolle. Columell. lib. 2. cap. 10. *Quandocunque in usus promserimus, integram lentem reperiemus.* Plin. lib. 31. cap. 1. *Quandocunque ista gens* [Græcorum] *suas literas dabit, omnia corrumpet.*

¶ Quandoque, quidam vulgo interpretantur *interdum*, & huc trahunt illud Horatii de art. poët. v. 359

- - - *Quandoque bonus dormitat Homerus.*

Sed male ex verbis Poëtæ mutilis integram fecerunt sententiam. Totus inspiciendus est locus. De Chœrilo Poëta malo dicit:

Quem bis terque bonum cum risu miror, & idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.

Ubi *quandoque* est, *quandocunque*. *Quemadmodum enim, si forte aliquid eruditum elegansque protulit Chœrilus, malus Poëta, ut portenti simile dicit se Flaccus mirari: ita etiam ægrè ferre ac stomachari, sicubi negligentior visus est Homerus.* Ita hunc locum recte interpretatur Petr. Victorius annot. in Columell. lib. 3. p. 67. quem sequuntur hic & laudant Henricus Steph. lib. 1. Schediasm. 19. (qui tamen *quotiescunque* exponit,) & Lambinus ad istum Horatii locum, p. 454. Citat idem Horatii eodem sensu Gronovius ad Livii lib. 1. cap. 24, & ejusdem significationis (pro *quandocunque*) exempla alia addit. An vero *quandoque* optimi ævi scriptoribus unquam valeat idem, quod *interdum, nonnunquam*, de eo merito dubitant harum literarum periti. Reperias quidem apud Ciceronem in de Senect. cap. 10. (pag. 83. ed. Argentor. A. 1545. & 1579) hæc verba: *Ille Dux Græciæ nunquam optat, ut Ajacis similes decem habeat, at ut Nestoris, quandoque*; quæ utcunque hunc sensum admittere videntur posse: Sed vox *quandoque* abest in editione Godofredi, Lambini, Gruteri, Grævii. Licet etiam eâ notione apud Festum in *Tangere* p. 295. edit. Scalig. id vocabuli legas: *Et vincere etiam quandoque videtur significare.* Tamen in editione Godofredi hic pag. 466 loco verborum *etiam quandoque* lacunam invenies.

¶ Cæterum recentiores *quandoque* pro *interdum* ponere, nemo dubitat. Itaque versum Hesiod.

ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη ἄλλοτε μήτηρ,

sic reddunt:

Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca est.

Nobis vero manebit hoc fixum, *quandoque* veteribus usurpatum fuisse pro *quandocunque*. Id quod præter Horatii jam indicatum versum alii vincunt loci complures. Passim ita loqui Columellam, e manuscriptis observavit Victorius supra laudatus, tametsi librariorum culpa irrepsit non semel *quandocunque*. Sed non perinde nocere labes hæc Poëtis potuit. Horat. lib. 4. Od. 1

Et quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli.

Ubi Lambinum vide. Petronius pag. 185 (ed. Franc. 1621)

Et quandoque mihi fortunæ adriserit hora,
Non sine honore tuum patiar decus.

Quem locum observavit Palmerius in spicileg. ap. Grut. 4. Lamp. p 828. simul & illud, eâdem formâ *ubique* & *quisque* veteribus dictum pro *ubicunque, quicunque*. Javolenus in Pandect. Lege 77 de contrah empt *In lege fundi vendundi lapidicinæ in eo fundo, ubique essent, exceptæ fuerunt.* *Ubique*, i. e. ubicunque. Sic ergo & *quandoque* pro *quandocunque*. In veteri tabula apud Sueton. Cæsar. cap. 81 *Quandoque ossa Capyis detecta essent, fore ut &c.* Seneca 3. Q. N. c. 28. extr. *Ergo quandoque res nova placuere mundo*, & quandocunque. Curtius lib. 7. cap. 10. *Vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt, reddituri quandoque repetisset.* JCtus Lege 4. Qui cum §. 1. ad bestias, Dig de re militari: *Ad bestias datus si profugit, & militiæ se dedit, quandoque inventus, capite puniendus.* ¶ 2. Quandoque est Aliquando, Olim, & ad futurum plerumque tempus refertur. Künfftig einmahl. Plinius Panegyr. cap. 10 *ut quandoque inter posteros quæreretur.* Ubi recte Jacobus de la Baune *aliquando* interpretatur. Ibidem cap. 28 *Ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit.* Sic Tiberius apud Tacitum 6. annal. cap. 20, 3 *Et tu Galba quandoque degustabis imperium*, quod Melch. Freinshemius in Indice *olim, sero*: Julianus Pichon *tandem aliquando*: & ipse Tacitus de *sera* potentia interpretatur. Nec aliter Syllæ de Cæsare verba intelligas apud Suetonium cap. 1, *quandoque optimatium partibus exitio futurum. nam Cæsari multos Marios inesse.* Atque ita sæpe Suetonius, quod ex Indice Berneggeriano cognosces. Raro sic ad præteritum tempus reducitur. Paullinus 8. Natal. Felic. v. 259

Ceu quandoque feræ circumjacuere prophetam,

de Daniele inter leones residente canens. Ubi *quandoque* idem significat quod *olim, quondam*, vor Zeiten.

¶ Quandoquidem, conjunctio caussalis, sintemahl/ dieweil/ nachdem. *Quandoquidem illam a me distrahit necessitas*, dieweil sie die Noth von mir scheidet. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 42. Et Livius lib. 6. cap. 38 Oratione Camilli: *Quandoquidem, Quirites, jam vos tribunicia libido, non potestas, regit.* Idem lib. 8. cap. 33, M. Fabii patris oratione: *Quandoquidem apud te nec auctoritas senatus, nec ætas mea, nec virtus nobilitasque magistri equitum valet.*

Hactenus de compositis, in quibus *Quando* præponitur: sequuntur quæ eandem voculam subjungunt:

¶ Aliquando idem est, quod nonnunquam, Cicero lib. 5. epist. 8 ad Crassum: *Quædam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi.* Idem pro Cœlio c. 6. pr. *Quis clarioribus viris quodam tempore conjunctior? Quis civis meliorum partium aliquando?* ¶ 2. *Tandem* valet. Cicero in Oratore cap. 48 *Aliquando idque sero, usum loquendi populo concessi*, endlichen. Idem 3 in Verr. cap. 28. extr. *Aliquando miseremini sociorum*, Nehmet euch doch einmahl ihrer an. Vetus Declamator apud Suetonium de claris Rhetoribus cap. 1 *Diu expectaverunt, dum retia extraherentur; aliquando extractis piscis nullus infuit, sed sporta auri obsuta.* Atque ita sæpe cum *tandem* componitur. Cic. in Catilin. 2. pr. *Tandem aliquando L. Catilinam ex urbe ejecimus.* Et inverso ordine, pro Quintio cap. 30 *Spes est, hunc miserum atque infelicem aliquando tandem posse consistere.* Dermaleins/ endlich einmahl.

¶ Ecquando, volunt ex *Et* & *quando* euphoniæ caussa ita formatum, quanquam Agrœtius, vetus Grammaticus, principio libri de Orthographia, hoc discrimen interponit: ECQVANDO, *increpando*, *vel* inquirendo interrogantis adverbium est: ETQVANDO *simpliciter loquentis.* Usurpatur fere pro *Quando*, Wenn/ wenn doch. Cicero 2. Agrar. cap. 7 *Quæro a populari tribuno plebis, ecquando nisi per XXXV tribus creati sint?* scil. triumviri &c. Vellejus lib. 2. cap. 14 Livii Drusii verbis: *Ecquando, propinqui amicique, similem mei civem habebit respublica?* Et Apulejus Apolog. p. 290 *Ecquandone vidisti, Maxime, flammam stipula exortam, claro crepitu, largo fulgore, cito incremento?*

¶ Nequando, ne quo tempore, damit nicht einmahl. Cicero de Amic. cap. 16 *Illud præcipiendum fuit, ut eam diligentiam adhiberemus, ne quando amare inciperemus eum, quem aliquando odisse possemus.*

¶ Siquando, id est, si aliquando, wenn einmahl. Terent. in Eun. act. 3. sc. 1. v. 14. *Negotii siquando odium ceperat.* Et Cicero 2. fam. epist. 16 *Siquando erit civitas, erit profecto nobis locus.*

QVANDROS lapis seu gemma in cerebro & capite vulturis, coloris candidi, Albert.

QVANQVAM, conjunctio, idem significans quod *quamvis, etsi*: Wiewohl/ Obgleich ꝛc. excipitur a particula adversativa *tamen* vel *veruntamen*. Terent. in Heaut. act. 1 ineunte: *Quanquam hæc inter nos notitia*, &c. *Tamen vel virtus tua*, &c. Valla verbo indicativo, quemadmodum etiam *etsi*, perpetuo præponi ostendit lib. 2. cap. 21. Sed exempla ipsius etiam Ciceronis, in quibus cum conjunctivo conjuncta legitur, in medio sunt: ut, Cic. 2. de Oratore cap. 1 *Quanquam ita se rem habere arbitrarentur.* Idem lib. 5. Tuscul. cap. 33 *Omnia jucunda, quanquam sensu corporis judicentur, ad animum referri tamen.* Nec Servius videtur negare, cum conjunctivo; sed melius tantum cum Indicativo jungi significat ad illud Virgilii 2. Æneid. init.

Quanquam animus meminisse horret.

Sed cum Conjunctivo plerumque postponitur in periodo: in fronte Indicativum exigit.

QVANTVS, a, um de gravitate & auctoritate dicitur, wie groß. ut,

ut, *Quanta de spe decidi!* Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 9. *Quantum & quam veram laudem capiet Parmeno?* Idem Eunucho a. 5. sc. 4. v. 3. Genitivus *Quanti* æstimationis & pretii verbis additur, ut, *Quanti venditur, emitur,* &c. wie theuer wirds verkaufft/ was gilts/ ꝛc. Cicer. ad Attic. lib 12. ep. 23 *Sed quanti quanti bene emitur quod necesse est,* was nöthig ist/ wird recht gekaufft/ es koste auch was es wolle. Plautus Epid. act. 2. sc. 2, 110. *Quanti emi potest minimo?* wie kan mans am wolfeilsten haben? i. e. quanti emitur cum minimo emitur? Nec enim tantum dicitur *minimi emitur,* sed & *minimo* in sexto casu. Plautus ibidem, v. seq.

Ad quadraginta fortasse eam posse minimo emi minas.

Similiter JCtus Paullus Lege 63 Dig. ad Leg. Falcid. *plurimo redimere* dixit, i. e. pecuniâ plurimâ. Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 103. *Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,* wie groß du ihn achtest/ wie viel du von ihm hieltest. *Quanti est sapere?* Idem Eun. 4. sc. 7, 21. Sic *Quanti faciam illum,* Cicer. 2. fam. epist. 16. *Quanti apud me sis,* lib. 7. fam. ep. 19. pr. *Quanti interest,* wie viel ist daran gelegen / Lege 3. §. 3 Dig. de itinere actuque pr. ¶ Excipitur interdum a suo redditivo: ut Juvenalis Satyr. 3. v. 143

Quantum quisque suâ nummorum servat in arcâ,
Tantum habet & fidei.

Florus hoc casu pro *tantum* dixit *ita,* libr. 2. cap. 18. ab init. *Numantia, quantum Carthagines, Capuæ, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine & honore par omnibus.* ¶ Tametsi vero substantivo junctum frequentissime substantivi naturam & ipsum induit neutro genere, eoque genitivum regit, ut in versibus Juvenalis paullo ante prolatis (*quantum nummorum: tantum fidei,*) observare licet: aliquando tamen retinet vim adjectivi. Lactant. lib. 4. cap. 15 *vocavit discipulos suos,* (de Christo loquitur) *quærens quantos secum gestarent cibos?* pro, *quantum cibi?*

B ¶ *Quantum intelligere possum,* Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 31. so viel ich deß verstehen kan. *Quantum ætas illa capit,* Quintil. lib. 2. cap. 4. so viel diß Alter begreiffen kan. *Quantum in me erit,* ad Quint. fratr. lib. 1. ep. 1. c. 13. so viel an mir seyn wird. *Quantum potes, fac me certiorem,* Terent. Phorm. 4. sc. 3. v. 69. so viel dir müglich ist/ ie ehe ie besser.

¶ 2. *Quantos* pro *quot* plurimi ævi cadentis Scriptores posuere, præcipue Patres. Hieronymus Epist. ad Castrut. (Tom. 1. fol. 92.) *Quantos cernimus ethnicos atque Judæos, hæreticos, atque diversorum dogmatum homines voluntari in cæno libidinum?* Idem Apol. adv. Rufin. prope fin. (Tom. 2. f. 94) *Quanti in somnis divites apertis oculis repente mendici sunt?* Ambros. Or. de fid. resurr. (Tom. 3. f. 25) *Non mediocre malum est immoderatio doloris, aut metus mortis. Quantos ad laqueum impulit?* Et postea (f. 29) *Quam multi vitam solo mortis titulo consecrarunt? Quantos vivere puduit, mori profuit?* Augustin. de discipl. Christ. c. 1. *Vide ergo, quantos proximos habeat unus homo. Omnes homines, in quos incurrit, quibus jungi potuerit, proximi ejus sunt.* Claud. Paneg. de 3. Honorii Consf. v. 126

C

Quanti tum juvenes, quantæ sprevere pudorem
Spectandi studio matres?

Sidonius Panegyr. Anthemii v. 21

- - - suffragia tot sunt,
Quanta legit mundus.

Sed & vetustiores ita usi aliquando, Propert. 1. Eleg. 5. v. 10

Cumarum peperit millia quanta tibi?

Manilius quoque non semel ita loquitur. Statius in vita Domitiani v. 49

O quantæ pariter manus laborant?

Vide Gevart. ad 3. Silv. Stat. c. 3. p. 187. & Goldast. ad Valer. Cimel. p. 87. Thomas. ad Turfell. de partic. p. 285. Lampridius Heliogab. c. 25 *Cum inter fabulas privatas sermo esset ortus, quanti herniosi esse possent in urbe Roma: jussit omnes notari. Quantum est, qui vivunt hominum optimus,* h. e. quotquot sunt. Atque hanc usurpationem Latio non proscribendam esse censet Barthius ad Claudian. p. 522.

¶ *Quantum potest,* i. e. quoad fieri potest, quantum celerrime potest. Qua forma impersonaliter Plautus passive usus est, & omnibus junxit personis. Ut Aul. act. 2. sc. 9 *murænam exdorsua, quantum potest.* Et Pœnul. a. 3. sc. 1. vers. 64. *Propera, quantum potest.*

D ¶ *In quantum,* pro *tantum quantum,* vel *quantum* adverbialiter, Græca ratione. Ut *in longum* pro longe. Ovid. 11. Metam. v. 71 *- - - in quantum quæque secuta est.*

Sæpe respondet *in tantum.* Vellejus lib. 1. cap. 9. *S. P. Q. Romanus L. Æmilium Paullum, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus potest.* Idem libr. 2. cap. 114 *Quem in quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit.*

¶ *Nimium quantum, mirum quantum, immensum quantum, plurimum quantum, incredibile quantum* ad Latinos pervenerunt imitatione Græcorum: hi enim sic loqui solent, πλεῖστον ὅσον, θαυμαστὸν ὅσον, ἀμήχανον ὅσον, über die maß viel. Cicero in oratore cap. 26. pr. *Huic generi orationis aspergentur etiam sales, qui in dicendo nimium quantum valent.* Horat. lib. 1. od. 27

Vino & lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat.

De saltu Pyrenæo Plinius lib. 4. cap. 20 *Immensum quantum hinc Oceano illinc Iberico mari comprimentibus.* Minutius Felix de Poëtis loquens p. 204. ed. Ouzel. *qui plurimum quantum veritati ipsi suâ auctoritate nocuere.* Quo quidem loco etiam *permirum quantum* non inepte legitur. De his omnibus vide Georg. Fabric. Castig. in Terent. Phorm. act. 4. sc. 3. Ludov. Carr. lib. 2. Lect. antiq. cap. 9 & 13. itemque lib. 2. emendat. c. 18. And. Schott. lib. 5. Observ. c. 8.

¶ Quantò & Tantò cum comparativo, Ter. in Heaut. a. 3. scen. 1. v. 15 *Quanto diutius abest, magis cupio tanto,* ie länger er aussen ist/ ie mehr ich sein begehre. Idem in Eunuch. act. 3. sc. 3. pr. *Quanto magis magisque cogito.* Tacitus tamen alterum non raro omittit. Ut 3. Histor. cap. 18 *Et propinqua Cremonensium mœnia, quanto plus spei ad effugium, minorem ad resistendum animum dabant.* Pro *tantò minorem,* &c. ¶ Observetur hoc loco illud Hieronymi Epist. de Custod. virg. ad Eustoch. (Tom. 1. f. 64.) *Quæ quantò prima Romanæ urbis virgo nobilis esse cœpisti, tantò tibi amplius laborandum est, ne* &c. ubi vides appositum huic particulæ superlativum.

¶ Quantocius; rejicit hanc voculam Vossius lib. 4. de Vit. Serm. cap. 35. reperitur tamen, si non in antiquioribus, saltem in Sulpitio Severo 3. Dialog. cap. 5 *Discede quantocius, ne me ob injuriam tuam cælestis ira consumat.*

¶ Quantopere, wie sehr/ ut, *Dici non potest quantopere gaudeam, te desiderem,* &c. Cic. l. 14 ad Att. ep. 6. Et Plinius Panegyr. cap. 44 *Scis & expertus es, quantopere detestentur malos principes, etiam qui malos faciunt.*

¶ Quantus quantus. Terent. in Adelph. act. 3. scen. 3. v. 40. *Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es.*

¶ Quantuscunque, so groß als man will, ut, *Ego is sum, quantuscunque sum,* Cic. de orat. lib. 2. cap. 28. Et Livius libr. 27. cap. 31 *Philippus ludorum celebritatem quantæcunque de Romanis tum victoriæ partæ famâ auxerat.* Rursus Cicero 1. de Fin. cap. 4 *Debeo profecto, quantumcunque possim, in eo laborare.* Et 3. de iisdem Finib. cap. 10 *quantumcunque eò addideris.*

¶ Quantuslibet, quantalibet, quantumlibet, so viel du wilt. Tacitus in Agric. cap. 6 *quantalibet facilitate.* Ovid. Fast. 6. v. 669

Servierat quidam, quantolibet ordine dignus.

¶ Quantusvis, quantavis, &c. idem. Livius lib. 26. cap. 42 de Carthagine Nova: *sita super portum satis amplum quantavis classi.* Lucretius lib. 4. vers. 1164 *quantovis oris honore,* iedweders/ so groß es auch sey.

¶ Quantivis. Terent. in Andr. act. 5. sc. 1. v. 15 *Cum faciem videas, videtur esse quantivis pretii.*

¶ Quantumvis, ob wohl. Horat. 2. Epist. 2. v. 39.

Posthac ille catus, quantumvis rusticus, ibit,

wie bäurisch er auch ist. Senec. Epist. 85. *Ista* (affectuum initia) *quantumvis exigua sint, in majus excedunt.* ¶ Item admodum, valdè. Suetonius Calig. cap. 53. *Eloquentiæ plurimum attendit, quantumvis facundus & promtus.* Similiter in Claudio cap. 20. & 21 usus est.

¶ Quantulus diminutivum, a *quantus.* Cic. 2. Agrar. c. 25 *Quantulum interest?* Et 2. de Legib. c. 19 *Id quantulum est?* wie groß ists denn auch? Plinius Panegyr. cap. 8 *Quantulum refert, deponas, an partiaris imperium?*

¶ Quantuluscunque. Cic. lib. 1. de oratore cap. 30 *De hac mea, quantulacunque est, facultate quæritis,* von diesem meinem Vermögen/ so gering es auch ist/oder es sey nu groß oder klein zu achten/ thut ihr fragen. Val. Maximus lib. 1. c. 5. n. 6. *Quantulacunque spes restabat.* Seneca Epist. 85 *quantulicunque affectus sint.* Et Columella lib. 8. c. 3. extr. *quantulumcunque aquæ vel ciborum inest, pedibus evertitur.*

¶ Quantillus, diminut. aliud Plaut. Pœnulo a. 5. scen. 3. vers. 48 *Quantæ è quantillis jam sunt factæ.*

¶ Quantitas, die Grösse. Plinius lib. 17. cap. 24 *Laborant* (arbores) *& fame, & cruditate, quæ fiunt humoris quantitate.*

¶ Aliquantus, idem quod nonnullus, ut, *Timor aliquantus, sed spes amplior,* &c. Sallust. Jug. c. 105. sie möchten wohl etlicher massen eine Furcht haben/ ꝛc. *Aliquantus cinis,* Palladius lib. 4. cap. 10. Sed plerumque Neutro genere, substantivi modo, construitur. Ut, *aliquantum laudis,* Cicero lib. 1. epist. 7. *Aliquantum animi,* Idem 7. ad Attic. ep. 13. sub fin. *Aliquantum noctis,* 7. fam. epist. 25. extr. ¶ 2. Aliquanti pro, aliquot: ævi inferioris notio, ut Barthius quoque Advers. lib. 25. cap. 12 observavit. Eutrop. lib. 4. cap. 11. n. 6 *aliquanta oppida.* Oros. lib. 3. cap. 13 pr. *per aliquantas civitates.* Sed & his antiquior Palladius dixit *aliquantis diebus,* lib. 1. cap. 19. id est, aliquot diebus. Vide sis Cur. Poster. Cellarii.

¶ Aliquantò, adverbium, nonnihil; ut, *Amplius aliquantò, quàm ferre possent*, Cicer. 6. Verr. cap. 34 etwas besser ꝛc. *Aliquantò ante*, ein wenig zuvor / Idem 1. Offic. cap. 23. Aliquantò post, Cic. pro Cæcin. cap. 4. A

¶ Aliquantum, adverbii instar. Cic. 5. fam. epist. 11 *Cogitatio aliquantum labefactata & convulsa.* etlicher massen.

¶ Aliquantulus, diminutivum. Neutrum substantive usurpatur. Livius lib. 21. cap. 12 *Arietibus aliquantulum muri discussit.* Ib. c. 30 *amnes agri aliquantulum amplexi.* Et

¶ Aliquantulum, more adverbii. Cic. in Oratore cap. 40 *Ut à proposito declinet aliquantulum.* Terentius Andr. act. 2. sc. 6. v. 16 *Subtristis visus est esse aliquantulum mihi*, Er deucht mich etwas traurig seyn.

¶ Aliquantisper, auff eine kleine Zeit. Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. vers. 11. *At certe concedas hinc aliquo ab ore eorum aliquantisper.*

Quare, vide *Quis*.

Quartus, vide *Quatuor*.

QVASI, adverb. similitudinis, Cicer. de Senect. cap. 19 *Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, avelluntur: si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.* Ter. Adelph. act. 4. sc. 7. v. 21. *Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris.* Et, *Ita bunc times quasi nunquam adfueris*, Adelph. act. 3. sc. 1. v. 3. als wärest du nie dabey gewest. *Quasi verò*, Idem in Eun. act. 4. sc. 4. v. 18. *Quasi verò paullum intersiet*, gleich als wäre es ein kleiner Unterscheid. ¶ 2. Fere, circiter, præter propter. Quemadmodum & Græci ὡσεὶ suum usurpant. Idem in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 91 *Quasi ad talenta quindecim coegi*, fast oder bey nahe in die 15 Talent. Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. vers. 95. *quasi XL minas.* Sueton. in Caligula cap. 58 *Nono Calend. Febr. horâ quasi septimâ*, &c. ungefähr um sieben Uhr. B

¶ Plin. lib. 8. Epist. 16 *Permitto servis quasi testamenta facere, ut legitima custodio.* Ubi vides *quasi testamenta* opponi *testamentis legitimis*. Nam vera & justa, inquit ibi Buchnerus n. 427. sive legitima facere servi jure haud poterant.

Quasillus, vide *Qualus*.

Quatenus, aliquatenus. vide *Tenus*.

QVATIO, quassi, (quod tamen non legimus, teste Charisio & Prisciano) unde participium *Quassus*; quatere, violenter commovere, concutere, schütteln / anstossen / bewegen / ut, *Mœnia ariete quatere*, Livius lib. 21. cap. 10. ¶ 2. aliquando significat ejicere sive excludere. *Miles quatietur foras*, id est, excludetur, expelletur, ejicietur, Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 66. hinaus stossen. *Quati ægritudine, quasi tempestate*, Cicer. in 3. Tuscul. cap. 6. *Quatere alicui verbera*, id est, verberare, Virg. Cul. v. 218 C

Et flammas & sæva quatit mihi verbera pœnæ.

¶ *Quassæ rates*, zerbrochene baufällige Schiffe. Horat. lib. 1. od. 1. *Mox reficit rates quassas.*

¶ Quatefacio, Cicer. ad Brut. epist. 10 *Perrexi tamen, Romamque perveni, nulloque præsidio quatefeci Antonium*, id est, expuli.

¶ Quasso, quassare, frequent. ut, *Quassare caput*, Plaut. Mercat. act. 3. sc. 4. v. 15. das Haupt schütteln. Virg. Æn. 1. v. 551

Quassatam ventis liceat subducere classem.

Respubl. quassata, hoc est, afflicta, oppressa, die geplagte Stadt oder Regiment / Cic. pro Marcell. cap. 8. *Quassatum corpus*, id est, valetudine affectum, Sueton. Aug c. 81.

¶ Quassatio. *Quassatio irrita*, Liv. lib. 22. cap. 17. *Quassationes cymbalorum*, Arnobius lib. 7. p. 237.

¶ Quassus, ûs, idem. Cicer. 2. Tuscul. cap. 21. ex poëta: *attrectatu & quassu sævum amplificatis dolorem.*

Composita a *Quatio*.

¶ Concutio, concussi, concutere, vehementer commovere, erschüttern. Ter. in Eun. act. 3. sc. 5. v. 42 *Qui templa cæli summa sonitu concutit.* Sic, *Terra motu concussa*, Livius lib. 3 cap. 10. die Erde vom Beben erschüttert. *Concutere rempublicam*, Cic. 2. Philipp. cap. 42. hoc est, perturbare, labefactare, verunruhigen / zerrütten. Juvenalis Sat. 10. v. 327 D

Nec Sthenobœa minus quam Cressa excanduit, & se
Concussere ambæ,

Id est, erexere se in ultionem. Tractum a pugilibus, qui inituri certamen manus concutiunt.

¶ Concussio, vehemens commotio, Erschütterung. Gloss. Vet. *Concussio*, σεισμὸς, θόρυβος, διασεισμός.

¶ Concussus, ûs, idem. Plinius lib. 35. cap. 16 *crebro concussu.* Lucretius lib. 6. v. 546 *magno concussu.*

¶ Concussor, nomen, afflictor. Tertullianus de fuga in persec. cap. 12 *Quid dicit ille concussor? Da mihi pecuniam.* Sequenti cap. 13 cum traditore & persecutore conjungit. Et Ambrosius Serm. 66 *Calumniator & concussor.*

¶ Concussura, æ, concussio. Ibidem ineunte cap. 13.

¶ Concussibilis ejusdem est lib. 1. adv. Marcion. cap. 25.

¶ Inconcussus, imperturbatus, quietus. Seneca Epist. 67. extr. *in otio inconcusso jacere.* Statius 5. Silv. 1. v. 142

Florebant hilares inconcussique penates.

¶ Inconcusse, adverb. Augustinus lib. 1 Retractat. cap. 11 *Hoc sane inconcusse retinendum esse non dubito.* Idem epist. 111 ad Fortunatian. *inconcusse credo.* Et epist. 112 *inconcusse credendo retinemus.* Et Cassiodorus lib. 1. Variar. epistol. 35 *natantia inconcusse retinentur.*

¶ Conquassare, frequent. ut, *Conquassata terræ motibus Apulia*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 43.

¶ Conquassatio. Ut, *Conquassatio valetudinis & perturbatio*, Idem in Tusc. 4. cap. 13.

¶ Decutere, dejicere, abschütteln / abschlagen. Hor. Epod. Ode 11

December silvis honorem decutit,

hoc est, foliis suis arbores exuit, treibt oder schlägt den Bäumen das Laub ab. Livius lib. 1. cap. 54. *Decussisse dicitur baculo summa capita papaverum.*

¶ Decussio. Tertullian. lib. 2. de cultu fœm. cap. 9. pr. *Decussio redundantioris nitoris.*

¶ Discutere, in partes divisas concutere, voneinander zwingen oder treiben / ut, *Discutere murum lateritium*, Cæsar lib. 2. Civ. cap. 9. *Arietibus aliquantum muri discutere*, Livius lib. 21. cap. 12. ¶ 2. Plinius metaphorice, pro removere, dixit *Discutere fastidium* lib. 23. cap. 1. sub fin. *Tristitiam*, Idem lib. 2. cap. 6, pro auferre, den Eckel und Traurigkeit vertreiben / benehmen. *Febrem & febris horrorem discutere*, Cels. lib. 3. cap. 15. *Discussa est illa caligo*: id est, diluxit, patet, &c. Cicer. Philipp. 12. cap. 2. Sic, *Discutere periculum & comprimere consilio*, Idem pro Muræn. cap. 39.

¶ Discussor, qui rationes tractatas ab aliis cognoscit atque disceptat, der die Rechnungen überlegt und examiniret. Ita hac voce usi Imperatores in Codice lib. 10. tit. 30 de *Discussoribus*. Item Cassiodorus lib. 4. epist. 38, & lib. 9. epist. 10. Et Vet. Gloss. λογοθέτης, *Ratiocinator, discussor, disputator.* Discussum enim dicitur, quod est examinatum aut judicatum. ¶ 2. Ad alias quasvis examinationes transfertur. Ennodius lib. 4. epistol. 13 *Novit Deus, discussor sensuum.* der die Gedancken erforschet. Claud. Mamertus lib. 1. de Statu An. cap. 1. extr. *Quis ferat cogitata sua, si discussor absit, adstruere, si adsit, operire.*

¶ Discussio, examinatio. Ut, *Discussio pecuniæ*, Lege 14. Cod. Theodos. de Jure fisci, Geld-Rechnung. Et Lege un. Cod. de ratiocin. Operum, *discussio vel ratiocinium.* Et Augustinus epist. 44 sub fin. *Quære aliquid nostra discussione dignum.*

¶ Discussorius. *Cinis cochlearum ceræ mistus discussoriam vim habet*, zertheilet / zertreibet. Plin. lib. 30. cap. 8.

¶ Indiscussus, non examinatus. Claud. Mamertus lib. 3. de Statu An. cap. 11 *Illud indiscussum restat.* Gloss. Gr. Lat. ἀλογοθέτητον, *indiscussum.*

¶ Excutere, ausschlagen. *Ignem excutere*, Plin. lib. 16. cap. 40. *Excutere è manibus aliquid*, Pers. Satyr. 3. v. 101. aus den Händen schlagen. Et, *Excutere de manibus studia*, Cic. pro Muræn. cap. 14. Sed Terent. in Heaut. act. 1. scen. 1. v. 115. *Lacrymas excussit mihi*, Thränen auspressen. *Excutere jugum*, est detrectare obedientiam, Plin. in Panegyr. cap. 11. abfallen. Et Cic. offic. lib. 3. cap. 20 *Explica atque excute intelligentiam tuam*, such herfür und schütte aus deinen gantzen Verstand. *Explicare & excutere verbum aliquod*, Cic. in Partit. cap. 36. ein Wort fleißig examiniren und darthun. Et Quintil. lib. 1. cap. 5. *Excutere omne scriptorum genus.* *Excutere aliquem*, einen fleißig besuchen / Idem lib. 7. cap. 2. *Excusserunt illi patrem, & aurum in sinu ejus invenerunt.* Et, *Excutere aliquem*, id est, explorare, Plaut. Aul. act. 4. sc. 4. *Excutere cubilibus feras*, Plin. Panegyr. cap. 81.

¶ Excusse, adverb. accurate, genau / fleißig. Seneca libr. 2. de Benefic. cap. 17 *Si cum tirone & indocto negotium est, non tam rigide, nec tam excusse, sed languidius & remisse occurremus.*

¶ Excussio. Gloss. Vet. *Excussio*, ἐκτιναγμός.

¶ Excussorium, ein Durchschlag / dadurch man etwas treibt. Plin. lib. 18. cap. 11.

¶ Incutere, injicere. *Incutere metum, pavorem, terrorem alicui*, einem eine Furcht / Schrecken / ꝛc. machen / Livii sunt singula, *metum*, lib. 2. cap. 18; *terrorem*, lib. 3 cap. 4; *pavorem* lib. 27. cap. 42. Pariter *Timorem incutere* Cicero dixit lib. 2. de Orat. cap. 51. *Religionem animo alicujus incutere*, einem ein Gewissen machen / Liv. lib. 22. cap. 42. *Incutere scipionem in caput alterius*, Idem lib. 5. cap. 41. einem den Kopff zubläuen. Virg. Æn. 1. v. 69 *Incute vim ventis* &c.

¶ Incussus, ûs. Tacitus 4. Hist. cap. 23, 4 *armorum incussu præcipitati.* Prudentius Cathem. hymn. 5. v. 7

Incussu silicis lumina nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.

¶ Incussor, qui verbera & plagas incutit. Paullinus Petrocorius lib. 5. de Vita Martini v. 285

Incussor laceri quatiebat corporis artus.

hoc est tortor, ungularum incussione lacerans. Vide Barthium ibi.

¶ Percutere, ferire, schlagen. *Manu, lapide, gladio aliquem percutere.*

percutere. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6 de Tarquinio Prisco: A *filium suum, annos quatuordecim natum, quod hostem manu percusserat, & pro concione laudavit, & bullâ aureâ prætextaque donavit.* Ubi percutere est, ermorden / tödten / erschlagen. Sic: *securi filium percutere* enthäupten / Cic. 1. de Fin. cap. 7. Etiam absolute absque casu Instrumenti significationem habet interficiendi, occidendi, quod & Rubenius in Electis lib. 11. cap. 19 notavit. Sueton. Calig. cap. 3 *Hostem cominus sæpe percussit,* Hinc Percussor, de quo postea. Sic *se percutere*, Livii epitoma 114, pro, sibi manus inferre, sich entleiben. Ad fulmina quoque refertur proprie. Cic. 3. in Catilin. cap. 8 *Turres de cælo percussæ.* ¶ 2. Metaphora est in his: *Res illa animum percutit*, Cic. 4. Attic. epist. 8, giebt mir einen Stoß ans Hertz. Lucret. lib. 1. v. 921 *Percussit thyrso laudis spes magna meum cor.* Virgil. Georg. lib. 2. v. 476

Quarum sacra fero ingenti percussus amore.

¶ 3. Plauto etiam decipere, fallere significat, ut etiam verbum *tangere*, Pseud. act. 2. sc. 2. v. 9.

¶ Percussio, ictus. *Capitis percussiones,* Cic. 3. Tuscul. cap. 26.

¶ Percussor, homicida conductus. ein Mörder / so auff einen bestellt ist ihn zu erwürgen. Cic. Philipp. 2. cap. 29 *Deprehensus est cum sica percussor Cæsaris.* Sueton. Ner. cap. 48 *Spicillum Mirmillonem, vel quemlibet alium percussorem, cujus manu per-* B *iret, quæsiit.*

¶ Repercutere, quod præter notam significationem illidi significat, aut refringi. An etwas scheinen / oder mit dem Glantz anfallen. Ovid. 2. Metamorph. v. 110

- - - - *gemmæ*
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo,

Livius lib. 21. cap. 33 *Valles clamoribus repercussæ.* ¶ 2. *Aliena repercutere*, pro refellere, Quintil. dixit lib. 6. cap. 3. ¶ 3. Repercutere, zurück schlagen. Valer. Max. lib. 1. cap. 6 *Altero latere repercussum contrarius fluctus in navem retulit.*

¶ Repercussio. Senec. 7. Quæst. nat. cap. 19 *per repercussionem vicinorum siderum.*

¶ Repercussus, ûs, nomen. *Repercussus maris*, Plin. lib. 16. Epist. 69. Et Tacitus Germ. cap. 3. *objectis ad os scutis, quo plenior & gravior vox repercussu intumescat.*

¶ Irrepercussus. Tertullian. Apologet. cap. 16. extr. *Ne quid rumoris irrepercussum, quasi de conscientia, præterissemus.* Ita Rigaltius legit: quidam *inpercussum.* Sensus utriusque *irrefutatum.*

¶ Recutio, recutere, est retro quatere. Augustinus lib. 8. Confess. cap. 11 *incutiebat horrorem, sed non recutiebat retro, nec avertebat.* Unde participium, *recussus somno*, apud Apulejum lib. 5. pag. 170. id est, excitatus, aus dem Schlaff verstört. Vir- C gilius quoque Æn. 2. v. 53

- - - *uteroque recusso*
Insonuere cavæ gemitumque dedere cavernæ;

pro concusso, quemadmodum Servius exponit.

¶ Nomen substantivum *Recussus* Plin. lib. 8. cap. 35. das zurück prallen. *Recussu exultare.*

¶ Succŭtio, quasi subtus quatio. Onomast. Vet. *Succutio, ὑποσείω.* Gloss. *Succutit, ἀνασαλεύει.* Ovid. 2. Metam. v. 167

Succutiturque alte, similisque est currus inani.

¶ Ab hoc est *Succusso*, succussare, quod Nonio *sursum frequenter excutere* est. Sic dicimus: *Equus succussat sessorem*, macht den Reuter huckend. Nonius ibidem ex Accio: *Agite, ac vulnus ne succusset gressus, caute ingredimini.*

¶ Succussus, ûs, nomen, Cic. in 2. Tusc. cap. 21 *Pedetentim ite, ne & sedato nisu, ni succussu arripiat major dolor*, die harte Bewegung / hartes Wancken.

¶ Equus succussor, qui *gradario* opponitur. Nonius in *Succussare*, ex Lucilio:

Campanus sonipes succussor nullus sequatur.

¶ Succussator, idem, nempe qui insidentem succussit, so hart trabet. Rursus Lucilius apud Nonium c. l.

Succussatoris tardi rarique caballi. D

¶ Succussatura, æ. Idem Nonius in *Gradarius* hoc verbo usus est. *Gradarius*, inquit, *est molli gradu & sine succussatura nitens.* Das Trollen der Pferde / der harte Trab.

¶ Superquatio. Avienus Phænom. Arat. v. 1207

- - - *superquatit ira furorque.*

QVATVOR, numerale indeclinabile, vier. Ut, *quatuor aræ*, Virgil. eclog. 5. v. 65. ¶ Quanta prima sit, res dubia & controversa est. Barthius lib. 23 Adverf. cap. 14 & lib. 28. cap. 16 brevem pronunciat ex eo, quia *quater* primam corripit. Deinde quia Ennius & Ausonius primam corripuere. Ennii illud est, apud Cic. 1. Divinat. cap. 48

Cedunt ter quatuor de cælo corpora sancta.

Ausonius Ludo Septem Sapientum in Cleobulo ita scribit:

Gradibus propinquis in quatuordecim sedes.

Sed neutrum satis firmum est. Ad illud enim, quod *quater* primam corripit; ex eo non sequitur, primam perinde in *Quatuor*, unde est, corripiendam. Plura enim exempla dari possunt eorum, quæ quoad quantitatem ab origine sua recedunt. Ut, *Quăsillus* à *Quālus*: *Pŭsillus* à *Pūsus*: *Lŭcerna* à *Lūce* seu *Lūceo* &c. Jam in Ennii & Ausonii locis potest esse συνίζησις, quæ tres in duas syllabas contrahat, & spondeum faciat: quod non adeo infrequenter fieri apud Poëtas consuevit. Sane contra opinionem Barthii stant Poetarum veterum auctoritates, ex quibus certum & indubitatum exemplum correptionis haud ullum temere afferri potest. Quò fit, ut neque τὸ t, geminatum fuisse, produci ut posset, quod idem existimat, putaverim. Nam si revera esset brevis, procul etiam dubio ejusmodi evidentia reperirentur exempla, ut plura exstarent Ennianæ συνιζήσεως exempla. Virgilius, norma Poetarum, vicies usus hâc voce, semperque produxit, & dactylum semper ex ea constituit. Nec aliter juniores Poetæ, etiam Christiani, faciendum sibi putarunt. Avienus Periegesi ipsi Barthio laudatus:

Quatuor infuso cato sale terga dehiscunt.

Juvencus lib. 3. Histor. Evangelicæ v. 218

Quatuor ex omni fuerant tum millia plebe.

Sedulius lib. 1. Oper. Paschal. de Evangelistis loquens:

Quatuor hi proceres unâ te voce canentes,
Tempora ceu totidem latum sparguntur in orbem.

Idem lib. 3. v. 266

- - - *saturavit quatuor illic*
Millia vescentum.

Potius itaque fuerit, nec geminare, t, in prima, & illam productam statuere, quod Vossio visum lib. 2. de arte Grammat. cap. 17.

¶ Quatuordĕcim, vierzehen. *Inter quatuordecim sedere*, apud Sueton. Cæsare cap. 39, est in equestribus sedere, sive equestris ordinis esse. Totidem enim gradus, sive ordines sediliorum attributi in theatro post Orchestram, in qua magistratus senatoresque spectabant, Equitibus erant lege theatrali. Vide Lipsium de Amphitheatro cap. 14.

¶ Quatuordecies, vierzehenmal. Plin. lib. 3. cap. 7 *Abest Sardinia a Gadibus quatuordecies centena millia.*

¶ Quatuorviri, die Vier-Männer. Quatuorvir, qui ex illo collegio est, ein Viermann. Lege 2. § 30 Dig. de Orig. Jur. *Quatuorviri, qui curam viarum gererent.* Erant etiam in quibusdam coloniis & municipiis *Quatuorviri*, ut in aliis *Duumviri*; qui potestatem quasi consularem habebant. Cicero lib. 13. epist. 76 inscripsit: *Quatuorviris & Decurionibus*, scil. Fregellanis. Vide ibi Manutium.

¶ Quatuorviratus, dignitas IVvirorum. Usus est Asin. Pollio Ciceroni lib. 10. fam. ep. 32.

¶ Quartus, proximus a tertio, der vierdte. ut, *quarta vigilia.* Cæs. 1. Gall. cap. 21. &c.

¶ Quartùm, adverbium, ut, *quartùm lectus* vel *creatus est consul*, zum vierdten mal. Livius lib. 3. cap. 66 *T. Quintius Capitolinus quartum, & Agrippa Furius COSS. facti.*

Ab hoc secundum Varronem differt alterum adverbium

¶ Quartò, quippe quod ad locum atque ordinem: illud (*Quartùm*) autem ad tempus referatur. Verba ejus apud Gellium lib. 10 cap. 1 sunt: *Aliud est quartò prætorem fieri, & quartùm; quod Quartò locum adsignificat ac tres ante factos; Quartùm tempus adsignificat & ter ante factum.* Nec vero id anxie observant Scriptores, sed Gellius ibidem ex Q. Claudio profert: *Marium creatum septimò consulem fuisse.* Idem c. l. ex Tironis liberti quadam epistola renarrat, dubiam horum vocabulorum controversiam adeo fuisse, ut Pompejo, propter dissentientium opiniones hæsitanti, Cicero suaderet, *ut neque* TERTIVM *neque* TERTIO COS. *scriberetur, sed ad secundum usque T fierent literæ, ut verbo non perscripto res quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua verbi lateret.*

¶ Quartānus, *Quartani milites* quartæ legionis: *Febris quartana*, quarto die recurrens: vide *Febris.* Eam laudavit Phavorinus apud Gell. lib. 17. cap. 12. Atque in argumento non plane παραδόξῳ fortean versatus est, siquidem ab illa non itidem vitæ periculum imminet, atque ab alia febri, quique ab ea convalescunt, constantiori postea fruuntur valetudine, quin etiam ea, depascendo noxios humores, plerosque liberat a morbis, quorum curatio pene in desperatis habebatur, &c.

¶ Quartarius. *Quartarios appellabant antiqui muliones mercenarios, quod quartam partem quæstus capiebant.* Festus.

¶ Quartarium, vel quarta congii pars, ein Quartier / vel vas quatuor mensurarum.

¶ Quartus decimus, der vierzehende. *Quarta decima luna*, Plin. lib. 2. cap. 59. *Quarta decima legio*, Tacit. 1. Annal. cap. 70. &c.

¶ Quartadecimani, milites quartædecimæ legionis apud Tacitum 2. Hist. cap. 11. n. 2. Plures libri, iique præstantiores *Quartadecumani*, ultima vocali, ibidem exhibent, quemadmodum sæpius quoque apud Tacitum scriptum est *Quartadecuma* legio. Vide Indic. Freinsh.

¶ Quăter, adverb. viermal / Virgil. Æn. 1. v. 94

- - - *O terque quaterque beati.*

Ubi Servius *Quater, sæpius*, interpretatur. Et 1. Georgic. v. 399

Terque quaterque solum scindendum.

¶ Qua-

¶ Quaterdecies, est quadragies. Cicer. 3. in Verrem cap. 39.
A
¶ Quatercenties, Vitruv. lib. 10. cap. 14.
¶ Quaternus, Quaterni, distributivum est, quod pro cardinali sæpe usurpatur: ut Plin. lib. 8. cap. 36 *Quaternis diebus latent.* Hoc numero summa omnia niti, ac gaudere, Eumenius dicit Panegyr. Constantii cap. 4. Pythagoræi æternæ naturæ fontem, radicemque statuebant. Vid. Jamblich. de Vita Pythagoræ cap. 38. pag. 138.
¶ Quaterdeni, ut *Anni quaterdeni*, id est, quadraginta, Ovid. 7. Metam. v. 293.
¶ Quaternarius, ut, *Numerus quaternarius*, Plin. lib. 28. cap. 6, qui Mercurio sacer fuit, ut Plutarchus auctor est lib. 9. Symposiac. quæst.
¶ Quaternio, onis, eine Quatern/ hoc est, quatuor chartæ. Ab hoc numerali quæ formentur, hæc fere sunt.
¶ Quadra, orbis, ein Teller oder Tellerbrod/ sic dicta a forma quadrata, Juvenal. sat. 5. princ.

Ut bona summa putes aliena vivere quadra,

agere vitam parasiticam. Vid. Scal. in Moretum. Apud Horat. lib. 1. Epist 17 *quadras*, panes quadratos Cruquius & Torrentius interpretantur, quos vide. *Quadra casei*, Martial. lib. 13. epigram. 32. das Viertheil vom Käß.
B
¶ Quadrum, vide infra.
¶ Quadraginta, viertzig. Catul. Carm. 116

- - - - triginta jugera prati,
Quadraginta arvi.

¶ Undequadraginta, Neun und dreyßig. Livio tribuit Stephanus.
¶ Duodequadraginta, Acht und dreißig. Livius lib. 42. cap. 27 *Duodequadraginta quinqueremes ex navalibus deductæ.*
¶ Quadragies, viertzig mahl. *Sestertium ter & quadragies*, Cic. pro Flacco cap. 12. extr.
¶ Undequadragies, Neun und dreyßig mahl. Plinius lib. 7. cap. 25 *Marcellus undequadragies dimicaverat.*
¶ Quadrageni, ie viertzig/ distributivum, sed quod sæpe pro cardinali ponitur. Plin. lib. 8. cap. 36 *quadragenis diebus latent.* Idem lib. 17. cap. 23 *quadrageni pedes.*
¶ Quadragenarius, quadraginta annos natus. Arnobius lib. 2. pag. 60 *Quadragenarium istum ad te voca*, quem paullo ante pag. 58 dixerat *annos quadraginta permensum.*
¶ Quadragesimus, ordinale. *Quadragesimum stipendium*, Tacit. 1. Annal. cap. 64. *Quadragesimum post annum*, Idem Annal. 12. cap. 27. ¶ 2. Quadragesima absolute pro quadragesima parte. Sueton. Calig. cap. 40 *Exigebatur pro litibus atque judiciis quadragesima summa, de qua litigaretur.* Sic *quadragesimæ abolitio* apud Tacitum lib. 13. cap. 51, est abolitio vectigalis, quo quadragesima pars à publicanis exacta fuerat.
C
¶ Undequadragesimus, neun und dreißigste. Valer. Maximus lib. 8. cap. 7. exemplo ext. 10 *undequadragesimum volumen.*
¶ Duodequadragesimus, Acht und dreißigste. Livius lib. 1. c. 40 pr. *Duodequadragesimo ferme anno.*
¶ Quadrangulus, a, um, viereckicht. *Figura quadrangula*, Plin. lib. 13. cap. 22.
¶ Quadrans, quarta pars assis, nummulus enim fuit, anderthalb Heller/ vide As. B. Hieronymus in cap. 5 Matthæi v. 26. QVADRANS *genus nummi, qui habet duo minuta. Unde & in alio Evangelio mulier illa pauper & vidua dicitur misisse* QVADRANTEM *in corbona, & alibi DVO MINVTA. Non quod dissonent Evangelia: sed quod unus quadrans tres minutos nummos habeat.* Videntur autem *quadrantes* nummi plumbei fuisse. Nam quos lib. 3. Epigr. 7 Martialis *centum quadrantes* vocat, atque in iis anteambulonum mercedem constituit: hos lib. 10. Epigr. 74, cum eadem de re loqueretur, centum *plumbeos* dixit. Et plumbeis nummis Romanos usos præter alia docent ipsi aliquando eruti nummi tales: quos apud Pignorium de Servis pag. 129 licebit videre. ¶ 2. *Quadrans pedis*, Gell. lib. 3. cap. 10. *Operæ*, Columell. lib. 2. cap. 4. h. e. quarta pars. ¶ 3. Quadrans item in re Astronomica quartam partem signiferi circuli, h. e. tria signa significat. Unde Astronomis
D
¶ Quadrantalis adspectus, *quadratus* etiam appellatur, fit per trium signorum interstitium, & gradus nonaginta. Sic *trientalis* adspectus est, qui fit in tertia parte signiferi, (h. e. in quatuor signis,) quæ constat centum & viginti gradibus. Plinius *triquetrum* vocat. Et *sextans* fit in sexta parte signiferi, h. e. sexaginta gradibus & signis duobus, ob id *sexagenarius* dictus. Vid. Budæum de asse lib. 1. pag. 30.
¶ Sed alii quoque præter Astronomos, Quadrantalis vocabulo utuntur, ut Plinio lib. 13. cap. 15 *quadrantalis crassitudo* est pedis quartæ partis, a quadrante pedis appellata.
¶ Quadrantal, amphora græce: octo & quadraginta capit sextarios. 24. Kannen / 6. Stübichen / Plaut. Curc. act. 1. sc. 2. *modica est, capit quadrantal*, sechs Stübichen sind ihr Herr nicht. Bud. ¶ 2. Cubus, teste Gellio, cujus hæc verba sunt lib. 1. cap. 20 *qualia sunt quadrata undique, quæ κύβους illi*, (Græci,) *nos quadrantalia dicimus: κύβος enim est figura ex omni latere quadrata, quales sunt*, (inquit M. Varro) *tesseræ, quibus in alveolo luditur, ex quo ipsæ quoque appellatæ κύβοι.*
¶ Quadrantarius, adjectivum. *Quadrantaria res* Senecæ balneatoria est, ex eo ita dicta, quod publice lavaturi quadrantem solverent balneatori. Id quod aperte significatur ex versiculo Juvenalis Sat. 6. v. 446

Cædere Silvano porcum, quadrante lavari.

Ex illo item Horatii Sat. 3. lib. 1. v. 137

- - - dum tu quadrante lavatum
Rex ibis.

Vid. Cæl. Rhodig. lib. 30. cap. 19, & Ræward um lib. 2. Conjectan. cap. 3. Verba Senecæ leguntur Epistol. 86 (al. 87.) *Olim & pauca erant balnea, nec ullo cultu exornata. Cur enim ornaretur res quadrantaria, & in usum, non oblectamentum reperta?* Clytemnestram quoque *quadrantariam*, cujus mentio apud Quintilianum lib. 8. cap. 6, Alciatus ita dictam censet lib. 2. Parerg. cap. 12, quod exerceret artem balneariam, à quadrante videlicet, qui dari solebat balneatoribus. Quam ejus conjecturam etiam putes adjuvari verbis Ciceronis pro Cæl. cap. 26 *nisi forte mulier potens quadrantariâ illâ permutatione familiaris facta erat balneatori.* Sed rectius ex eo nomen hoc illi inditum tradunt Cæl. Rhodig. lib. 18. Lect. antiq. cap. 16, & Brodæus lib. 3. miscell. cap. 24. quod vili mercede sui copiam faceret, quia quadrans olim precium erat prostituti corporis fœminarum.
¶ *Quadrantaria Clytemnestra.* Cælius in ænigmate quodam, ubi videtur intellexisse Clodiam, P. Clodii sororem, quam Catullus Lesbiam vocat. Cur *Quadrantariam*, cur item *Clytemnestram* appellârit, doctè & eleganter declarat Victorius in appendice castigationum Ciceronianarum super 2. Epist. libri ad Metellum, ex parte etiam Nicolaus Loensis lib. 9. Epiphyllid. cap. 21.
¶ Quatriduum, vier Tage/ut, *Iter quatridui*, Lentulus apud Cicer. lib. 12. epist. 15. extr. vier Tag-Reise.
¶ Quatriduanus, adjectiv. Hieronymus Epitaphio Paullæ cap. 11 *Lazarus quatriduanus mortuus.*
¶ Quadriennium, vier Jahr. Cic. de Senect. cap. 3. Vid. supra in *Annus.*
¶ Quadrifariam, viererley/ in vier Theil/ ut, *dividere quadrifariam*, Livius lib. 4. cap. 22. Vide supra in *Fari.*
¶ Quadrifidus, Virg. 2. Georg. v. 25

Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos,

vierspältige Pfäle / so sich in vier Theile spalten lassen. Et Juvencus lib. 4. Hist. Evang. v. 159

Justos quadrifido mundi glomerabit ab axe,

von den vier Theilen der Welt/von vier Enden der Erden.
¶ Quadrifluus. Prudentius Cathem. 3. v. 104. de Paradiso:

Prataque multicolora latex
Quadrifluo celer amne rigat.

¶ Quadrifluvium, Vitruvius lib. 2. cap. 9. Vide interpretes.
¶ Quadriforis, e, quatuor habens fores. Plin. lib. 11. cap. 21 *Crabrones nidos faciunt fere quadrifores.*
¶ Quadrifrons, Jani epitheton, ut *Bifrons*, apud Augustinum de Civ. Dei lib. 7. cap. 4.
¶ Quadrigæ, plurale, (sic enim Cæsar censuit, teste Gellio lib. 19. cap. 8, quamvis & singularis apud probatos auctores inveniatur. Vid. Barth. ad Script. Venat. pag. 106.) quatuor equi currui adjuncti, ein Wagen / dafür vier Pferde gespannt / ein Geschirr Pferde. *Curru quadrigarum vehi*, dixit Cicer. lib. 2. Divinat. cap. 70. Singulari usus Valerius Maximus est lib. 1. cap. 8. *Oraculo Macedonum rex Philippus admonitus, ut à quadrigæ violentiâ salutem suam custodiret.* In Hispaniâ quadrigæ omnibus interdicuntur, meretricibus exceptis. Vid. Petr. Matthæus lib. 4. Histor. fol. 89. Conf. Schæffer. de Vehicul. Veterum. ¶ Non autem currus tantùm quatuor equis junctus hoc nomine venit, sed interdum & quatuor equi, licet currum non trahant. Virg. lib. 8. Æn. v. 642

Haud procul inde citæ Metium in diversa quadrigæ
Distulerant.

Id cum negavisset Turnebus, acerbè reprehensus est ab Audomaro Talæo his verbis: *Quadrigas homo non dico non Logicus, sed non Grammaticus, negas unquam pro quatuor equis accipi sine curru junctis. Non te Romam dimittam, ut in veteribus monumentis quadrigas sine curru videas, apud Typographum aliquem simulacrum urbis Romæ spectato: Videbis in extremo circum & metas, & quadrigas, quod adhuc ignorasti, sine curru:* admon. ad Turneb. p. 1103.
¶ *Quadrigulas* diminutivum Cicero fecit, *Philippus hasce in capulo quadrigulas vitare monebatur*, lib. de Fato cap. 3.
¶ Quadrigarius, qui quadrigas agitat in circo. Vide *Auriga.* Arnob. lib. 2. p. 70 *pugiles, quadrigarios, desultores, grallatores* &c.
¶ Et, *habitus quadrigarius*, adjectivè, Sueton. Calig. cap. 19.
¶ De Claudio Quadrigario vide supra suo ordine.
¶ Quadrigatus, Plin. lib. 33. *Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, & inde bigati quadrigatique dicti.* Et, *quadrigati nummi*, Liv. lib. 22. cap. 52.

¶ Quadri-

¶ Quadrigeminus. Plinius lib. 8. cap. 23 *Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina*, hoc est, quaterna. A

¶ Quadrijugis, e, ut, *Equi quadrijuges*, Virgil. lib. 10. v. 571. vier zusammen gespannte Pferde. *Currus quadrijuges*, Apulej. 3. Florid.

¶ Quadrijugus, idem. Ut, *Certamen quadrijugum*, Statius 6. Theb. v. 370. *Currus quadrijugus*, Virgil. lib. 12. v. 162. Et absolutè *Quadrijugi* pro equis ad currum junctis. Ovidius 2. Metamorph. v. 167 - - - *tritumque relinquunt*

Quadrijugi spatium. id est, equi.

Et Statius 12. Thebaid. v. 532

- - - - *niveis victorem cernere vectum*

Quadrijugis.

¶ Quadrilibris, e, quatuor librarum, vierpfündig / Plaut. in Aulul. act. 5. sc. 1. v. 2 *Quadrilibrem aulam auro onustam habeo.*

¶ Quadrimus, vierjährig / *Merum quadrimum*, Horat. 1. od. 9. Et pro puero quatuor annorum. Livius lib. 27. cap. 37 *Infantem natum esse quadrimo parem.*

¶ Quadrimulus, Plaut. in Pœnul. prolog. v. 85 *Altera quinquennis, altera quadrimula.*

¶ Quadrimatus, ætas quatuor annorum. Plin. lib. 19. cap. 11. & Columell. lib. 7. cap. 9.

¶ Quadrini, id est, quatuor, Plin. *Quadrinis diebus*, in vier Tagen. *Quadrini cardines*, Arnob. lib. 6. Et, *Febris quadrini circuitus*, Plin. lib. 7. cap. 50. Et Apulejus lib. 1. Doctr. Plat. pag. 7 *Cum Sol quadrinas temporum contigerit vices.*

¶ Quadringenti, æ, a, vierhundert. Cicer. 2. de Divin. cap. 21. & in Pisonem cap. 5. &c. Et Juvenalis Satyr. 1. v. 105 B

- - - - *quinque tabernæ*

Quadringenta parant,

scil. sestertia, qui census equestris est.

¶ Quadringenties, vierhundert mahl. Cic. pro Rabir. Posth. c. 8, & 3 in Verr. cap. 10.

¶ Quadringentesimus, der vierhunderste. *Annus quadringentesimus*, Livius lib. 5. cap. 45.

¶ Quadringeni ut, quinquageni, ie vierhundert. Suetonius Vitellio cap. 13 *Singuli apparatus quadringenis millibus nummûm constiterunt.* Et Livius lib. 8 cap. 11. extr. *Denarios nummos quadringenos, quinquagenos.*

¶ Quadringenarius. Cicer. lib. 6. ad Attic. epist. 1. *Habet cohortes quadringenarias nostra armatura XXX*, hoc est, quarum singulæ quadringenis militibus constant, ita ut illarum XXX compleverint XII millia militum. Livius quoque lib. 7 cap. 7. *Quadringenariæ octo cohortes scribuntur.*

¶ Quadripartitus, ut, *Quadripartita distributio*, in 4 Theil geordnet / Cic. in Verr. 3. cap. 12. extr.

¶ Quadriremis, navis quatuor remorum habens ordines, vid. *Remus.* C

¶ Quadrivium, eine Wegscheidung / quatuor viæ concurrentes. Catullus Epigr. 58 ad Cœlium, *in quadriviis & angiportis.* Et Juvenalis Satyr. 1. v. 63

- - - *medio ceras implere capaces*

Quadrivio.

Vide ibi interpretes. ¶ 2. *Quadrivium* etiam appellatæ sunt quatuor artes Mathematicæ, sicuti *trivium* reliquæ tres liberalium nomine vulgò notæ, Grammatica, Dialectica, Rhetorica: à quibus & *Scholæ triviales* nuncupatæ, quæ eas docerent tirones studiorum. Nihil his vocabulis tritius apud Scholasticos scriptores. Sed nescio an ulla quadrivii hoc significatu antiquior mentio, quam apud Boëthium, qui semel iterumque sic vocat, ut lib. 1. Arithm. cap. 1. *Hoc igitur illud quadrivium est, quo iis viandum sit, quibus excellentior animus à nobiscum procreatis sensibus ad intelligentia certiora perducitur.* Qui & ipse has scientias illustravit scribendo. Honor. Augustod. de script. Eccles. *Boethius quadrivium de Græco transtulit, Arithmeticam, Musicam, Geometricam, Astronomiam.* Cassiodorus *quadrifarias Mathesis januas* vocat lib. 1. Epist. 45. quam Theodorici Regis nomine scripsit ad Boëthium. *Quadruvium* etiam barbare solent appellare Scholastici, & *quadruviales artes*, *quadruviales literas.* Colvenerei notas ad Thomæ Cantipratini libros de apibus vide p. 171. D

¶ Quadrum, quadrangulare, viereckicht / in 4. gleiche Winckel getheilet. *Sententias in quadrum redigere.* Cic. in Oratore cap. 61.

¶ Quadruus, quadratus, quadrangulus. Auson. Idyll. 14. v. 5

Errabam riguis per quadrua compita in hortis.

¶ Quadro, quadrare, in quadrum redigere, Horat. lib. 1. Ep. 6 v. 35 - - - *& quæ pars quadret acervum*,

Id est, consummet, & undiquaque perficiat. Sic *orationem quadrare* Cicero dixit. ¶ Aliquando absolutum est, & ex omni parte convenire significat, sich fügen und reimen. Cic. lib. 3. de Orat. cap. 44 *Versum numerosè cadere, & quadrare, & perfici volumus.*

¶ Quadratus, ut, *Saxum quadratum*, Livius lib. 6. cap. 5. pr. ein Quaderstein / oder Werckstück. *Agmen quadratum*, Liv. lib. 21. cap. 5. in Schlachtordnung gestellet. *Turris quadrata*, Lucret. lib. 4. v. 354 viereckicht. *Mutare quadrata rotundis* ab Horatio proverbialiter dictum videtur lib. 1. Ep. 1. v. 100. das Hunderte ins Tausende mengen. *Quadrata statura* apud Suetonium Vespasiano cap. 20 media est inter longam & brevem. *Quadrata vestis*, quæ a summo ad imum aperta quatuor angulos habebat, cujusmodi erant pallia Græcorum mulierumque. His contrariæ *rotundæ.* Vide in *Rotundus.* *Quadratus aspectus*, idem qui *quadrantalis*, ubi vide. ¶ *Quadratus numerus* qui dicatur, vide in *Numerus.*

¶ Quadratio, ut *anguli quadrationis*, Vitruv. lib. 4. cap. 3. extr.

¶ Quadratarius, qui quadrat lapides, Sidon. lib. 3. Epist. 12. Paullo ante eundem vocaverat *lapidicidam.* Vid. ibi Savaro, & Pratejus Lexico Juris f. 445.

¶ Quadratura, quadratio. ¶ Flavius Vopiscus in Firmo tyranno cap. 3 *quadraturas vitreas* vocat, viereckichte Scheiben.

¶ Quadrupes, adjectivum, gen. omn. & substant. Est autem etiam, cùm substantivè usurpatur, generis omnis ex eâ ratione, quia tum subaudiri potest aliud substantivum, idque jam generis masculini, quomodo Virgilio lib. 7. Æneid. v. 500 *Saucius* est *quadrupes*, quia subintelligatur cervus; jam fœminini, quomodo eidem Ecl. 5 *nulla nec amnem libavit quadrupes*, quoniam in animo erat *bestia*; jam neutrius, ut cùm Columella lib. 11. cap. 2 *Quadrupedia castrandi tempus idoneum* nominat, *animalia* innuens. Docuit hæc Vossius Grammat. lib. 3. cap. 18. pag. 73. Fœminino usus hic & Solinus est cap. 43 *Apud Sambros nulla est aurita quadrupes, ne elephanti quidem.* Quadrupedia, vierfüßige Thiere. Cicer. in Parad. 1. cap. 4 *Nihil inter te atque inter quadrupedem interest.* ¶ *Quadrupedem aliquem constringere*, einem Hände und Füsse binden / Terent. Andr. act. 5. sc. 2. v. 24.

¶ Quadrupedo quadrupedare, quatuor pedibus incedere. Vide Turneb. Advers. lib. 26. cap. 29. Unde participium superest

¶ Quadrupedans. Plinius lib. 8. cap. 45 *equo juxta quadrupedante.* Et Virgil. 8. Æneid. v. 596

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

¶ Quadruplus, quadruplum; vierfach / ut, Duplum, Triplum, &c. *Fœneratorem quadrupli damnandum majores censuerunt*, vide *Fœnus*, *Fœnerator.* Plin. Panegyr. cap. 40 *Alius tarditatem solvendi dupli, vel & quadrupli irrogatione mulctaret.* Et Plinius lib. 11. cap. 37 [Hard. sect. 79] *Elephanto pulmo quadruplo major bubulo.* viermal grösser.

¶ Quadruplo, verbum, propriè quadruplicare. Sic *Numerus quadruplatus in se*, Lege 10 Dig. de Grad. § 17. Plautus Persa act. 1. sc. 2. v. 10 verbaliter usus est, cujus verba & interpretationem post paullo in *Quadruplator* afferemus. Hinc enim

¶ Quadruplator est, apud Cicer. 1. in Verrem cap. 7 & Livium lib. 3. cap. 72. QVADRVPLATORES, inquit, Asconius in Divinat. Verrin. pag. 26 *Delatores erant criminum publicorum: in qua re quartam de proscriptorum bonis, quos detulerant, assequebantur.* Vide & Lipsium in 4. Annal. Taciti n. 43. Quia itaque id hominum genus intentum prædæ accusabat juxta poscebatque, idcirco Seneca lib. 7 de beneficiis cap. 25 *Importunos beneficiorum suorum quadruplatores* eleganter dixit, qui referendæ gratiæ importune beneficia exigunt, ac ni reponas affatim, accusant. Cæterùm de hâc voce consulendi Turn. lib. 3. Advers. cap. 9. Marcell. Donat. in Jul. Capitol. pag. 873. Est autem hic dissidium aliquod Grammaticorum, in exponenda tum Plauti sententia, tum vi vocabuli Quadruplator. Verba Plauti sunt Pers. act. 1. sc. 2. v. 10. ubi Parasitus ait: *neque quadruplari me volo*, quod alii tanquam deponens interpretantur, nolo quadruplator esse, ut τὸ *me* abundet; alii passive, nolo ad quadruplum precium solvendum cogi. *Quadruplatorum* autem non ab omnibus intelliguntur ii delatores, quibus de bonis damnatorum *quarta* pars adjudicabatur, sed ii a nonnullis, qui reos accusarent eorum criminum, quorum convicti solvere *quadruplum* lege tenebantur. Lis ergò de eo est, dictine sint a *quarta* parte, quam ipsi acciperent; an a *quadruplo*, quod solverent rei? a præmio, quod sperarent; an à mulctâ criminis, quod accusarent? a fine, ut ita loquar, an ab objecto? Pro priore sententia eruditi fere, quos citavimus, pugnant. Pro posteriore tamen leges Grammaticæ militant. A parte enim *quarta quartarium* quidem deducas, de quo dictum supra: at quadruplari verbum, & inde *quadruplatorem* non nisi a *quadruplo.* Quamobrem & Vossius Lex. etymol. f. 424 *Quadruplatores* Sidonii Apollinaris lib 5. Epist. 7 portitores interpretatur, qui portorium in *quadruplum* conducerent. Quod autem addit ibi vir doctissimus, ab Apulejo quoque (locus est in Apolog. pag. 330. ed. Elmenh.) Æmilianum adpellari *quadruplatorem*, *quod ætatem quadruplaret Pudentillæ*, *assignando ei annos LX; quæ annorum erat XL.* In eo, ista cum scriberet, fugit ipsum ratio. Nec enim intelligi potest, quomodo qui e quadragenaria fœminâ, sexagenariam fingit, ætatem illi suam quadruplet. Verum hoc tùm demum erat, si quindecim annorum fuisset Pudentilla. Quid multa? Apulejus ipse verbis sequentibus Æmilianum ait annos Pudentillæ quadraginta, *dimidio auxisse.* Hoc certè non est *quadruplare.* Alia ergo facienda

cienda est interpretationi verborum Apuleji medicina. Quam A quidem si rem ipsam cum verbis Apuleji componas diligenter, haud ægrè quis invenerit. Volebat Adversarium suum Apulejus convincere mendacii satis crassi, idque per gradus. Igitur initiò, quos sexaginta mulieri annos ille assignaverat, probare tantùm jubebat quinque & quinquaginta. *Lustro mentitus est*, inquit, ac pergit: *Parum hoc est; liberalius agam, nam & ipse multos annos Pudentillæ largitus est; redonabo igitur vicissim. Quinquaginta saltem annorum mulierem ostendat.* Tum sequuntur verba: *Quid multis ut cum quadruplatore agam: bis duplum quinquennium faciam, viginti annos semel detraham.* Sensus: ut modo liberalitatem ejus imitabar: ita quadruplatorem etiam imitabor, quosque annos, quinque poscebam initio, jam quadruplabo, ut sint *viginti*. Nempe tot annos falso Pudentillæ adjecerat iste delator. Vides quadruplari non ætatem Pudentillæ, quod Vossius ajebat, sed annos quinque, quos ex adversarii numero falso remittebat ipsi Apulejus initio. Manet hoc interim, etiam hic ad *quadruplum* respici. Quid ergo, si & illos *beneficiorum quadruplatores*, qui suprà è Senecâ proferebantur, interpretemur è *quadruplo*, ut illi videlicet notentur, qui exprobrando beneficia sua, minuta etiam, sic augent, quasi quadruplo essent majora.

¶ Quadruplex, vierfach/ viererley Art/ Gestalt/ rc. Plin. lib. 11. cap. 11. *quadruplex magnitudo.*

¶ Quadruplicare, vierfach machen. *Lucris rem quadruplicare*, Plaut. Stich. act. 3. sc. 1. v. 4.

¶ Quadruplicato, Plin. lib. 14. cap. 4 *emtis quadruplicato vineis.* Add. lib. 2. cap. 17.

¶ Quadruplicatio, multiplicatio in quadruplum. Ulpianus Lege 2. Dig. de Exceptionib. non quidem utitur hoc verbo; usum tamen ejus faciliorem concedit. Ait enim § 3 *Contra replicationem solet dari triplicatio, & contra triplicationem rursus, & deinceps multiplicantur nomina.*

¶ Quadrurbs. *Quadrurbem* (inquit Festus,) *Athenas Attius appellavit, quod sc. ex quatuor urbibus in unam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusino, Pyræo, Sanio.* Sed erroris hic Festum arguit Vossius lib. 7 Grammat. cap. 42 pag. 147. aitque Attio Quadrurbem nihil aliud fuisse quam quod Græci vocabant τετράπολιν, h. e. quatuor Atticæ Civitates, Oenoën, Probalinthum, Tricorytham, Marathonem.

QVE, conjunctio ἐγκλιτικὴ, & copulativa: Virgil. *Arma virumque cano.* ¶ 2. Poëtis vero sæpius simul & expletiva seu completiva est: Virg. eclog. 4. v. 51

Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum:

Idem Georg. lib. 3. v. 344

Armentarius Afer agit tectumque laremque.

Quæ ratio tamen Poëtarum tantum propria. Orator potius C diceret tectumque & larem. Ita enim Terentius in Eunucho act. 5. sc. 2. v. 37 *In eam partem accipioque & volo.* Et in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 39 *Præter æquumque & bonum.* Et rursus, *stertit noctesque ac dies.* Sed eruditissimus Rivius tamen observat ad Comicum neque hanc rationem Ciceroni frequentatam. Cremutius apud Tacitum 4. Annal. cap. 34 *Et uterque opibusque atque honoribus pervigeure.* Cicero tamen in Catone Majore ipso initio scribit: *Quanquam certo scio, non, ut Flamminium, sollicitari te, Attice, sic noctesque diesque &c.* Sed forsan hoc non tam de suo promsit Tullius, sed ab Ennio, cujus versibus exorditur, sumsit: ut hæc non Ciceronis, sed Ennii verba sint. ¶ 3. Pro disjunctiva VE, propter sonum Virg. posuit 2. Æneid. v. 37. ubi vide Servium.

¶ Quanquam autem usus obtinuit, ut enclitica hæc particula statim annectatur vocabulo commatis primo, cui scil. alioqui ET præponeretur; tamen si contingat à præpositione comma inchoari, differri *que* solet in vocem sequentem. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 1. *ad eas artes, quibus à pueris dediti fuimus, celebranda, inter nosque recolendas:* pro, interque nos. Idem lib. 1. Offic. cap. 39 *Quarum quidem certe est adhibendus modus, ad mediocritatemque revocandus.* Lactant. lib. 3. cap. 13 *interrogatione voluit urgere, ad confessionemque perducere.* Habentur D tamen & in contrarium exempla. Duo e Poëtis observavit Georg. Fabric. notis in Senec. p. 457. alterum Senecæ Herc. Fur. v. 260 *E cujus arvis, eque fœcundo sinu.*
alterum Ovidii 1. de Ponto epist. 8. v. 33

Atque domo rursus pulchræ loca vertor ad urbis.

Conf. Vorst. Indic. ad Corn. Nep. hac voce.

Quemadmodum, vide *Quis.*

QVEO, quis, quivi, quitum, possum. können. Cic. lib. 14. fam. epist. 1. *Non queo reliqua scribere, tanta vis lacrymarum est.* Terentius Adelph. a. 4. sc. 4. v. 4 *Consistere nihil consilii quit.* Rursus Cic. 11. Philipp. cap. 2 *Quis est, qui pro rerum atrocitate deplorare tantas calamitates queat?* Tacitus 1. Annali cap. 66 *Cum quiret* &c. i. e. posset. Idem 3. Hist. cap. 25 *nec restitui quivêre.* Et Terentius Andr. act. 4. sc. 1. v. 30 *Nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.* Juvencus lib. 2. Hist. Evang. v. 679

- - - - *nunquam comprendere quistis.*

Livius lib. 4. cap. 24 extr. *ut deterreri quiverit.* Et Apulejus lib. 6. pag. 175 *nec indipisci maritum volatilem quiens.* Itaque ex *Eo, ire* formationem suam petit, ut ex composito participio *nequeuntes*, quod mox daturi sumus, clarius apparet. Vix autem omnium Temporum Personarumque modulum repereris, quæ caussa fuit, ut in Defectivis & hoc verbum numerarent Grammatici.

¶ Nequeo, non possum. Cic de amic. cap. 24 *Cujus aures clausæ veritati sunt, ut ab amico verum audire nequeat; hujus salus desperanda est.* Particip. *Nequiens*, Ammianus lib. 15. cap. 26 *Hannibalem adsequi nequiens.* Et pluraliter Arnobius lib. 1. pag. 13 *cæcitate ingenita nequeuntes videre.* Ex quibus evidens est, Queo & Nequeo ab *Eo* esse, ad ejusque regulam & modum conjugari.

¶ Quitur, Nequitur, deponentali forma antiqui quoque dixere. Lucretius lib. 1. v. 1044 - - - *suppleri summa queatur.* Terentius Hecyr. act. 4 sc. 1. v. 57 *nosci non quita est.* Apulejus Apolog. pag. 274 *Pollicitus ita facturum, ne sic quidem quitus est.* Et Sallustius Jugurtha cap. 31 *Quicquid sine sanguine civium ulcisci nequitur, jure factum sit.* In quo τῷ *ulcisci* passive usus est. Apulejus Apologia pag. 332 *Sola virginitas, cum semel accepta est, reddi nequitur.*

QVERCVS, arbor glandifera nota, cujus species sunt *Robur, quercus durissima, Ilex, Suber*, ein Eichbaum oder Eiche. *De cælo tactæ quercus*, Virgil. ecl. 1. *Multis rigida quercus domatur ictibus*, πολλαῖσι πληγαῖς στερεὰ δρῦς δαμάζεται: Diogenis est. *Quercu cadente ligna quivis colligit*; Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται; Vide Chiliad. Erat olim in tutela Jovis. Taubm. ad Virgil. pag. 9. colebaturque religiose a Germanis. Maxim. Tyrius dissert. 38. Aventin. Annal. Bojor. lib. 3. f. 147. Schedius de diis Germ. Syngram. 2. cap. 24. pag. 345.

¶ Quernus, denominativum, ex *Quercinus* contractum. *Quernæ glandes*, Virgil. Georg. 1. v. 305. *Corona querna*, Ovid. 1. Fast. 614. Eichen.

¶ Querceus, idem, quod apud Servium habemus in Æneid. 6. v. 772. *Querceam*, inquit, *coronam accipiebant, qui in bello civem liberassent.* Et

¶ Quercicus, idem. *Corona quercica*, Sueton. Calig. cap. 19.

¶ Quercetum, ein Eich-Wald. Horat. 2. Carm. od. 9

Aquilonibus querceta Gargani laborant.

¶ Querquetulana, porta Romæ, nunc clausa; sic a querceto vicino dicta. Festus: QVERQVETVLANAE VIRAE *putantur significari nymphæ præsidentes querceto virescenti; quod genus silvæ indicant intra portam, quæ ab eo dicta sit querquetulana.* *Querquetulanus* etiam mons Romæ fuit, qui postea Cælius appellatus, quod *talis silvæ frequens, fœcundusque erat*, ut Tacitus auctor est 4. Ann. cap. 65.

¶ Quercula, herba, officinis *botrys*, βότρυς, Krötenkraut/ Rubenkraut.

QVEROR, questus sum, queri, klagen/ beklagen/ über etwas sich beschweren. *Queri injuriam & de injuria alicujus*, über eines Gewalt klagen. Cicer. ad Attic. lib. 5. ep. 8 *Romæ acceperam literas, Milonem meum queri per literas injuriam meam.* Sallust. Catil. cap. 52 *Sæpe de luxuria, de avaritia nostrorum civium questus sum.* Et, *queri cum quo*; id est, apud quem, de quo, sich bey einem über etwas beschweren. Cicero lib. 7. epist. 27 *Quod si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me & facile purgassem.* Seneca lib. 1. de beneficiis cap. 10 *Hoc majores nostri questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri querentur, eversos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi.* Et Horatius lib. 1. Od. 2 *nova monstra questa*, cum quarto casu. Cum *apud* Aurel. Victor de Vir. illustrib. in Valerio Poplicola: *apud populum questus, quod de se tale aliquid timuissent.* Et cum *super.* Horat. 2. Ep. 2. v. 24 *Quereris super hoc etiam?*

¶ Idem hoc verbo de cantillantibus avibus usus est, Epod. 2

Labuntur altis interim ripis aquæ.

Queruntur in silvis aves,

Ubi Vetus Scholiastes notat, *Veteres omnium animalium voces, præter hominum, querelas dixisse: & ita cicadis, ranis, bubus, Virgilium tribuisse querelam.*

¶ Querela, vel *Querella*, Klage/ Beschwerung. Et proprie amicorum est: hostium enim *accusatio*, ut ex Thucydide Vossius observat lib. 1. Instit. Oratoriar. cap. 6. Sect. 2. extr. Cicero Orat. pro Dejotaro cap. 3 *Nunquam cui sunt inauditæ cum Dejotaro querelæ tuæ? Nunquam tu illum accusasti ut hostem, sed ut amici officio parum functum, quod propensior in Cn. Pompeji amicitiam fuisset, quam in tuam*, &c. Idem ad Q. fratr. lib. 3. epist. 8. pr. *Plena querelarum epistola.* Idem de Sen. *Sæpe interfui querelis meorum æqualium*; ich bin bey den Klag-Reden offt gewest. *Querela gravissima*, Cic. pro Marcello cap. 7. pr. Querelam Petr. Colvius notis ad Apuleji 2. Florid. pag. 180. proprie usurpari ait de animi offensâ conjugali amori intervenienre. Atque huc trahit vetera monumenta, in quibus legas: CVM QVA VIXIT SINE VLLA QVERELA. Sed nihil est caussæ, cur propriam vocis hujus notionem ita coarctemus. Latius eam patere, quàm ut inter solos conjuges habeat locum, e supra positis exemplis abunde probaveris.

¶ Sed

¶ Sed & voces quorumvis animalium *Querelæ* Poëtis dictæ, quemadmodum paulò ante ex Veteri Scholiaste Horatii annotabamus. Virg. lib. 1. Georg. v. 378

Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.

Item lib. 8. Æneid. v. 215

Discessu mugire boves, atque omne querelis
Impleri nemus.

Claudianus Epithalamio Palladii & Serenæ v. 108

- - - ereptis obmutuit unda querelis.

Querelis, id est, avium cantibus. Sic cantum tibiarum *querelas* dixit Lucretius lib. 4. v. 588

Chordarumque sonos fieri, dulcesque querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum.

Et paullo ante v. 551, *Liquidam querelam* de cygnis dixerat.

¶ Verbum *Querelare* vel *querelari*, mali, & recentioris commatis est, probis ac vetustis scriptoribus ignotum. Eo tamen usus Servius est in 1. Eclog. Virgilii: *Postea*, inquit, *eum querelantem invenimus, &c.*

¶ Sed passim *Querulari* sæpius, quam *Querelari* scriptum videas. Neque dubitem eos, qui hac voce ita sunt usi, a *querulus* ipsam, non a *querela* deflexisse. Itaque & secundam corripuerunt in versu. Sic certe Euricius Cordus lib. 13. Epigr. 43. ad amicum:

- - - Vacuum quid querulare focum?

Vetus epigramma in Hottonem:

Cum judex solum hoc querulabitur ipse futurus.

Quamquam *querelabitur* legit hic Vossius, maleque correptam secundam pronunciat lib. 4. de vit. serm. cap. 18. p. 732. Petr. Blesens. epist. 129 *Ne de illis queruletur Dominus.* Idem epist. 141 *Nunc autem cum propheta querulari compellor.* Et epist. seq. *Nec sem pœnitentia nos oporteat querulari.* Thom. de Kemp. cap. 9. de trib. tabernac. *injuste querulor, juste autem patior.*

¶ Querimonia, μέμψις. *Habere querimoniam de alicujus crudelitate*, Klag führen / Cicer. in Verr. 7. cap. 28. Et: *Ultro citroque querimonias jactare*, Livius lib. 7. cap. 9. hin und wieder Klag treiben / eine Klag über die andere führen. Querimoniam a querela distinguit Corn. Fronto libello de diff. voc. *Querimonia*, inquit, *certæ rei est, Querela supervacua est. Itaque prior gravitatis est, posterior levitatis.* Nepos Attico cap. 17 *Nulla inter eos querimonia intercessit*, id est, offensiuncula vel contentio.

¶ Ruffinus *Querimoniam* pro quæstione usurpaverat, quasi esset ea vox à *quærendo*, ac fortasse scripserat quoque per diphthongum. Sed eum castigat Hieronymus, Apol. adv. Ruffin. (Tom. 3. op. fol. 98) *Theophrasti* (sic Ruffinum vocat) *verba mirabor. Audio*, inquit, *de anima quæstiones commotas* esse: de qua re utrum recipi debeat querimonia, aut abjici, vos probate. *Si quæstiones de animæ statu in urbe commotæ sunt; quæ est ista querimonia vel querela, quæ utrum recipi debeat; episcoporum judicio derelinquit? nisi forte quæstionem & querimoniam id ipsum significari putat, quia in Capri commentariis hujusmodi figuram reperit.*

¶ Questus, pro querela, Poëtarum magis quam oratorum est. Virgil. 4. Æneid. v. 553

Tantos illa suo rumpebat pectore questus.

Et, *Effundere pectore questus*, 5. Æneid. v. 780. *Inanes questus rumpere*, Claudian. 2. Rapt. v. 249. ¶ Aliquando & avium cantus questus dicuntur Poëtis.

¶ Quĕrŭlus, a, um, der gerne klagt. Ovid. 3. Trist. 8. v. 32

Et nunquam queruli caussa doloris abest.

¶ 2. Item Sonorum vel canorum, quemadmodum Virg. 3. Georgic. v. 328 *querulas cicadas*; Horatius lib. 3. Ode 7 *querulam tibiam* pro canora, dixerunt, veluti Servius interpretatur.

¶ Querulosus, idem. Vulgatus interpres usus est Epist. Judæ v. 16, *murmuratores querulosi.*

¶ Querulari, vide paullo ante in *Querelari.*

¶ Queribundus, idem fere, quod Querulus. *Queribunda voce*, Cic. pro Sylla cap. 10. kläglich / klagend.

¶ Conquĕror, conqueri, idem pæne quod simplex: *Conqueri de alicujus injuriâ*, Cicer. lib. 5. famil. epist. 2. Idem in 2. Tusc. cap. 21 *Conqueri adversam fortunam, non lamentari decet*, über Unglück mag man wohl klagen / rc. ex Pacuvio, vide *Lamentor.* Livius lib. 35. c. 12 *conquestus injurias.* Est autem in hisce ellipsis præpositionis *Ob* vel *Propter.*

¶ Conquestio, Cicer. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 7 *Ubi nulla conquestio est.* Klage / Beschwerung.

¶ Conquestus, idem. Livius lib. 8. cap. 7 *Libero conquestu coortæ voces sunt.* freyes öffentliches Klagen.

¶ Dequĕror, in Valerii Argonauticis lib. 5. v. 448. & significatione simili, *secum dequesta labores.*

¶ Interquĕror. Livius lib. 33. cap. 35 *Ætolorum principes alii interquesti sunt.* Klagend darzwischen reden.

¶ Præquĕror, ante queror. Unde participium est Ovidio 4. Metamorph. v. 251

Multaque præquestus, Tangos tamen æthera, dixit.

QVERQVĒDVLA, anatis species parvæ, ein Kriechentlein / id est, anas fusca, Varro 3. Rust. cap. 3.

QVERQVĔRVS, a, um, frigidum cum tremore, ut Festus explicat, à Græco κέρκερος. Lucilius:

Querquera consequitur febris capitisque dolores.

Apulejus in Apol. *querquerum*, vel quod Casaubonus mavult, *querqueram* pro febri posuit: *alga*, inquit, *ad querqueram.*

QVI, quis. *Qui* pro *Quis*, mollius & rectius: *quis* substantivum notat, *qui* rem accidentem, quod manifesto exemplo ostendit Taubman. ad Virgil. pag. 20. quem vide. Adde Gronov. Observ. in Script. Ecclesiast. cap. 21, & Kockert. Indic. Terent. *Qui erit rumor populi, si id feceris?* pro quis, was werden die Leute davon sagen / rc. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 18. Ita *quinam* pro *quisnam*, de quo infra. Et Cicer. 1. de Divinat. cap. 25 *Xenophon Socraticus, qui vir & quantus?* hoc est, qualis & quantus vir? Idem lib. 7. fam. epist. 23 *Fac quæso, qui ego sum, esse te*, gesetzt du wärest an meiner Stet. Et lib. 1. fam epist. 1 *Si qui sunt, qui velint*, &c. da iemand ist. Idem de Amicit. cap. 21 *Digni amicitia sunt, quibus in ipsis inest caussa, cur diligantur.*

¶ Quis, quæ vel qua, quod vel quid, interrogativum & infinitum: ut, *Quis me est fortunatior?* Terent. Hecyr. act. 5 sc. 4. v. 8. *Quis me vult?* Idem Andr. act. 5. sc. 3. pr. wer will zu mir? Et, *quis erit modus?* Virg. eclog. 10. v. 28. Sic Cicero de Amicit. cap. 12 *Quis clarior in Græcia Themistocle?* wer ist beruffener als rc. Idem ad Att. lib. 6. ep. ult. *Spero, quæ tua prudentia & temperantia est*, &c. deiner Vorsichtigkeit und Bescheidenheit nach. Tale & illud Bruti ad Cic. lib. singulari, epist. 4 *Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris.* Et, *Qua impudentiâ est*, Cicer. pro Q. Rosc. cap. 15. hoc est, quæ ejus impudentia est. *Qua gratiâ?* Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 79. weßhalben? *Qua ratione?* Idem Phorm. a. 2. sc. 1. v. 68. *Qua de re*, Cic. id est, de qua re.

¶ Quis, pro, *qualis*, item pro *quantus* etiam ponitur, & admirationi inservit. Ter. Andr. act. 4. sc. 2. v. 19

P. *Quis videor?* C. *miser æquè ac ego.*

Quis, id est, *qualis.* Idem Heaut. act. 2. sc. 2. v. 122 *Quæ solet quos spernere?* ¶ Plautus Milite act. 1. sc. 1. v. 13 *Quemne ego servavi in campis Gurgustidoniis?* id est, illumne, quem ego servavi? Idem Epid. a. 5. sc. 2. v. 54 *Quamne hodie per urbem uterque sumus defessi quærere?* Ter. Andr. act. 4. sc. 5. v. 19 *Quemne ego heri vidi ad vos adferri vespere?* Catullus de nuptiis Pelei v. 179

An patris auxilium sperem, quemne ipsa reliqui
Respersum juvenem fraterna cæde secutâ?

Similiter v. 182

Quin fugit lentos incurvans gurgite remos?

¶ *Qui* ablativus sing. etiam fœm. Plaut. Amphitruone act. 1. sc. 1. *Patera donata aurea est, qui Pterela potitare Rex solitus est.* & Pseud. act. 1. sc. 1 *Restim volo mihi emere, qui me faciam pensilem.* ¶ 2. Aliquando pro *ut*, vel *quod* ponitur, Ter. Andr. act. 2. sc. 3. v. 28 - - - - *hanc fidem*

Sibi me obsecravit, qui se sciret non deserturum, ut darem.

¶ 3. Item pro *quod*, *quia.* Ter. Eun. Prol. v. 27

Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
Poëtæ, non qui furtum facere studuerit.

Et prologo Andriæ v. 5

Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris Poëtæ maledictis respondeat.

¶ 4. pro *ubinam* Plautus usus est Casina act. 2. sc. 4. v. 1. & Trinummo act. 4. sc. 2. v. 78 *Qui istum dî perdant!*

¶ 5. Pro *quomodo*, seu ut ablativus, seu ut adverb. sæpe venuste ponitur, *qui fit?* wie kömmt es? *Qui convenit*, wie schickt es sich? *Facite, efficite, qui detur tibi, mihi quine detur*, Terent. Andr. a. 2. sc. 1. v. 34. id est, ut detur tibi, damit sie dir gegeben werde. *Qui vocare?* pro quomodo, vel quis vocaris, (nam & pronomen hic esse potest) wie heissestu? was ist dein Nam? Adelph. act. 5. sc. 6. v. 3. Et ibidem act. 4. sc. 5. v. 74 *Si frater aut sodalis esset, qui magis morem gereret?* wie könte er dir mehr zu willen seyn?

¶ Quidum, weßhalben? Idem Eunucho act. 2. sc. 2, 42.

¶ Queis pro Quibus, dativus & ablativus plur. *Queis ante ora patrum*, &c. *contigit oppetere*, Virg. 1. Æneid. v. 95.

¶ Quid. *Quid facerent miseri?* Cicer. 5. in Verr. cap. 34. was solten die armen Leute thun? *Quid est caussæ?* Terent. Andr. act. 3. sc. 4. v. 21. *Quid est hoc rei?* Livius lib. 1. c. 48. pr. *Quid sui consilii sit, ostendit*, Cæsar 1. Gall. cap. 21. er zeiget an / was sein Rath und Bedencken sey. *Si tibi quid feci*, pro *aliquid*: & *Quis*, *Si quis est* &c. Terent. *Quid amplius vultis?* Cic. pro S. Rosc. c. 21. extr. was wollet ihr mehr? *Quid multa?* Cic. *Quid multa verba?* Terent. Eun. a. 3. sc. 5. v. 20. *Quid verbis opus est?* Idem Andr. a. 1. sc. 1. v. 72. was darff es viel Wort? *Quid ita?* wie also? *Quid tum? Quid tum postea?* was ist ihm denn mehr? Terent. Adelph. 4. sc. 5. v. 15.

¶ *Quid*, id est, quale, quantum. Terentius Eun. act. 2. sc. 2. v. 42 *Sed quid videtur tibi hoc mancipium?* P. *Non Malum hercle.* *Quid*, i. e. quale. Plaut. Epid. act. 2. sc. 2. v. 26 *Tum captivorum quid ducunt secum.* id est, quantum. Ter. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 13

Dii boni quid turbæ est? ædes nostræ vix capiunt, scio:
Quid comedent, quid ebibent?

Cic. 1. Tusc. cap. 41 *Dii boni, quid lucri est emori?* A

¶ Eleganter additur particulis *Ne* & *Nisi*, ut nihil magnopere efficiat, & sic abundet. Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 8

Manifesta res est, ni quid occurro prius
Ne hoc nunc senex resciscat.

Tacitus 14. Annal. cap. 7 *Quod contra subsidium sibi, nisi quid Burrhus & Seneca expergiscerentur.* Idem Plautus eapse Mostellaria, iisdem act. & sc. v. 85

Ne inconciliare quid nos porro postules.

¶ Per ellipsin sæpius auctores *quod* pro *cur*, ponunt, sive *propter quid.* Terent. Andria act. 2. sc. 2. v. 3 *Lætus est, nescio quid.* Idem Prolog. Heaut. v. 3

Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.

Cicer. 2. Catilin. cap. 6 *Quæsivi, quid dubitaret proficisci?* Ovid. lib. 11. Metam. v. 622 *Quid veniat, (cognovit enim) scitatur.* Apul. lib. 6. *Deinde nunciato, quid adveneris.*

¶ Quinam, quisnam, quidnam interrogativa sunt. Sil. Ital. l. 13. v. 450 *Quinam te, qui casus, ait, Dux maxime, fessæ*
Eripuit Patriæ?

Quinam & *qui* pro *quinam*, & *quis?*

Terent. in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 6 *Quidnam ille commotus venit?* id est, cur nam. Idem Andr. act. 1. sc. 4. v. 7 *Sed quidnam Pamphilium examinatum video?* ¶ Et sine interrogatione, *Reviso, quidnam Chærea hic rerum gerat*, was er doch guts fürhabe/ Ter. Eunuch. act. 5. sc. 4. pr. B

¶ Quidni, adverbium confirmandi. *Patris cognatum*, &c. *nostin'? Quidni?* Idem Eunucho act. 2. sc. 3. v. 35. warum nicht? freylich. Et Adelph. act. 4. sc. 2. v. 34 *Nostin' porticum? quidni noverim?* Et Cicero 2. Offic. cap. 22. pr. *Laudat Africam Panætius* &c. *quidni laudet?* Apud Jurisconsultos Romanos μάλιστα & *quidni?* notæ sunt respondentis ad stipulationem, ait Grotius lib. 2. de Jure Belli c. 13. n. 21.

¶ Quod interrogativum & relativum. *Quod facinus ab ipso non est perpetratum?* welche Ubelthat? *Quod te oro*, darum bitt ich dich/ Terent. Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 3. *Quod bene vertat*, Livius lib. 1. cap. 28. pr. Et, *Quod bonum, faustum, felixque sit*, ibidem cap. 17 & 28, formulæ bene precandi & feliciter auspicandi sunt. *Quod sine molestia tua fiat*, Cic. 13. fam. epist. 23. *Quod commodo valetudinis tuæ fiat*, Idem lib. 14. epist. 5. ad Terentiam. *Quod superest*, *quod reliquum est*, *quod restat*, was noch mehr vorhanden ist. Idem multis locis.

¶ *Quod quidem in te fuit*, id est, quantum, so viel bey dir gestanden/ an dir gewest ist. Ter. Eun. act. 2. sc. 1. v. 8

Munus nostrum ornato verbis, quod poteris &
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.

i. e. *quantum*, vel *quoad poteris*. Idem Heaut. act. 3. sc. 1. v. 7 *Quod potero, adjuvabo senem.* Et rursus act. 5. sc. 4. v. 15 *Ego quod potero, enitar sedulo.* Possis putare, *quod* pro *quoad* per contractionem dici: sed Priscianus ad Atticorum morem refert: qui ὅ τι δύνωμαι dicunt. Locus est lib. 18. Et Lucan. lib. 3. v. 538 C

Ut tantum medii fuerat maris, utraque classis
Quod semel excussis posset transcurrere tonsis.

Ubi *Quod*, est *quantum*. Cic. 14. ad Fam. ep. 12 *In viam quod te des hoc tempore, nihil est*, id est, quamobrem, propter quod: qua ratione nihil vulgatius apud Plautum, atque Terentium est.

¶ Quòd, conjunctio idem significans quod *quia*, indicativo & subjunctivo jungitur: ut, *Quod ad me scribis, gratum mihi est*, daß du an mich schreibest/ &c. *Quod ni fuissem incogitans*, Terent. Phorm. act. 1. sc. 3. v. 3. *Quod si quiessem, nihil evenisset mali*, Idem Andr. act. 3. sc. 4. v. 25. Quomodo vero ab *Ut* conjunctione particula hæc discernenda sit, vide in *Ut*: Cum qua nonnulli scriptores recentiores, & Christiani male confuderunt, & *quod* pro *ut* posuerunt. Ut Radulphus Ardens cum alibi, tum Homilia Domin. in palmis ramorum: *Qui vero activus & uxoratus est, ita agat exteriora, quod non obliviscatur interiora: sic transeat per seculum, quod non obliviscatur Deum.* Quanquam & ipsi veteres sic per incuriam forte, reperiuntur locuti. Plaut. Captivis act. 3. scen. 4. v. 82

Garriet, quod neque pes unquam, neque caput compareat.

Terent. Adelph. act. 3. sc. 2

Nunc illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant, D
Atque huic malo salutem quærant, nihil auxilii afferant.

Ovid. lib. 5. Trist. Eleg. 1. v. 16

Præmoneo, nunquam scripta quod ista legat.

Ubi tamen Heinsium aliosque interpretes consulas. Columella lib. 7. de re rust. c. 5 *Est etiam insanabilis sacer ignis quam pustulam vocant Pastores. Ea nisi compescitur intra primam pecudem, quæ tali malo correpta est, universam gregem contagione prosternit, sic quidem, quod nec medicamentorum, nec ferri remedia patitur.* ¶ 2. Usurpatur & aliquando pro *quum* vel *postquam*, *ex quo*, &c. Plaut. Trin. act. 2. sc. 4

Minus quindecim dies sunt, quod pro hisce ædibus
Minas quadraginta accepisti.

Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. princ.

Quamquam hæc inter nos nupera notitia admodum est,

Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es.

Plin. lib. 4. Epist. 27 *Tertius dies est, quod audivi recitantem.* Plane ita nos: es ist der dritte Tag/ daß ich &c. ¶ 3. Suspectus est nonnullis & parum elegans videtur usus particulæ *Quod*, ὅτι, cum verbis opinionem, desiderium, scientiam significantibus. Ut si dicam: *Puto, quod naturaliter filii patrem ament.* Item: *Scio, quod Cajus eruditus sit:* Cum malint infinitivo uti, & ita dicere, *Puto, naturaliter filios patrem amare: scio, Cajum eruditum esse.* Sed ita Veteres, & optimi auctores etiam loquuti leguntur. Cæs. 1. de bello civili cap. 26 *Paullo post renunciant, quod Consules absint.* Plaut. Asinar. act. 1. sc. 1. v. 70

Equidem scio jam, filius quod amet meus.

Ac Ciceronem ipsum, Horatiumque atque Sallustium, tum Senecam & Martialem, & Claudianum ac Ulpianum ita loqui Vossius cap. 20. & cap. 62 de constructione ostendit. ¶ Non raro & hæc particula abundat; vel pro *sed, at* ponitur, Virg. 1. Georg. v. 155 *Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris*, id est, nisi, ut & Servius interpretatur. Ita *Quod quia*, *Quod si* &c. *Quod cum*; pro *Quia, si, cum*, vel *verum, quia* &c. apud Ciceronem non infrequenter reperitur. ¶ Notandæ & hæ locutiones: *Quod utinam*, *Quod ut*, *Quod ubi*, *Quod tametsi*. Cic. lib. 14. ad famil. epist. 4 *Quod utinam minus vitæ cupidus fuissem.* Virg. lib. 10. Æn. v. 630

Nunc manet in sontem gravis exitus: aut ego veri
Vana feror; quod ut ô potius formidine falsa
Ludar!

i. e. ut ibi Jac. Pontanus f. 1046 interpretatur: Quod utinam ita sit, ut ego potius inani formidine angar, &c.

¶ Quidam, quædam, quoddam vel quiddam, personam certam & singularem significat. Cicer. pro Cluent. cap. 63 *Quidam ex advocatis, homo summa virtute præditus, dixit.* *Quidam de collegis*, Idem ad Brut. lib. 11. fam. ep. 21. Et lib. 2. de Orat. c. 74 *Certa quædam verba Crassi responsum excellentis cujusdam est ingenii*, ist eines hohen Verstandes. Idem de Legib. lib. 3. c. 10 *In ipsa potestate inest quiddam mali.* ¶ Additur hoc pronomen eleganter nominibus propriis designandi caussa, ut *Argilius quidam* ap. Nepot. Pausan. c. 4. *Callias quidam*, Idem Cimone c. 1. *Callicrator quidam*, ap. eundem Dione c. 8. ¶ Aliquando & isto utimur, cum de obscuris loquimur, & quos contemnimus, nec nominare dignamur. Ter. Eun. act. 5. sc. 6. *Emit quendam Phædria Eunuchum.* Ubi Donatus: τὸ *quendam* ἐξουθενισμὸν *significat & ἰσοτέλειαν* ἀνδρός. Nepos in Phoc. cap. 5. n. 2 *Lamestius quidam.*

¶ Quicunque, quæcunque, quodcunque: *Quibuscunque rebus potero, dignitatem illius tuebor*, Cic. 2. Agrar. c. 18. womit ich nur immer werde können. *Quicunque is est, ei me profiteor inimicum*, Asinius Ciceroni lib. 10. fam. epist. 31. er sey auch wer er wolle. *Quicunque sal*, was auch für Saltz/ Plin. lib. 31. c. 9.

¶ Poëtæ per τμῆσιν quandam nonnunquam quid interponunt: ut, *Quo me cunque vocant terræ:* Virg. Æneid. 1. v. 610. Horat. lib. 1. Od. 16. v. 2

Quem criminosis cunque voles modum
Pones Iambis.

Nec plane hoc insolens oratoribus. *Quod erit cunque visum, ages*, Cic. lib. 4. de Finib. c. 25. Et lib. 2. de Divin. c. 2 *prodessemus civibus nostris, quare cunque possemus.*

¶ Quilibet, quælibet, quodlibet, vel quidlibet, quicunque seu quisquis placet, ein jeder der dir gefällt. Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 444 *Pollicitis dives quilibet esse potest.*

Plinius lib. 11 extremo, *quolibet modo*, auff allerley Weise. De Fabiis Livius lib. 2. cap. 49 *Sex & CCC milites, omnes patricii, omnes unius gentis, quorum neminem ducem sperneret quibuslibet temporibus egregius senatus.*

¶ Quivis, quævis, quidvis & quodvis, ein jeder / wie er auch ist. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 3. pr. *Abs quivis* (quovis) *homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas.* Et, *Ut lutulentus sus cum quovis volutari*, Cic. in Sallust. *Quidvis pati malle, quam* &c. in Verrem 5 cap. 18, alles lieber leiden wollen/ als &c.

¶ Quisquis, quicunque. Terent. Phorm. act. 1. sc. 4. v. 19 *Satis pro imperio, quisquis es*, du seyst auch/wer du wilt. Virg. 4. Æn. v. 476 - - *sequimur te, sancte, deorum*
Quisquis es.

¶ Quisnam, interrogativum, *Quisnam homo est?* Ter. Andr. 2. 5. sc. 6. pr. (sed alii *Quis* legunt) wer ist doch der Mann? *Quinam igitur liber?* Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 83.

¶ Quispiam, quæpiam, quippiam, idem quod aliquis & quidam, Cic. 3. Nat. Deor. c. 35. *Si uredo aut grando quippiam nocuit.* etwas.

¶ Quisquam, quicquam. Terent. in Prol. Eun. *Si quisquam est, qui placere studeat bonis quam plurimis*, &c. ist iemand/ ist ein Mensch auff der Welt &c. Virg. 1. Æneid. v. 48

- - *& quisquam numen Junonis adoret?*

und solt noch iemand seyn/ der &c. Ter. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 21

Si quisquam mentium invenies, occidito.

¶ Nequicquam, i. e. frustra, vergeblich/ Cicer. ex Ennio lib. 3. off. cap. 15 *Qui ipse sibi sapiens prodesse non potest, nequicquam*

quam sapit. Nequicquam, id est, Frustra. ¶ Item, Non, Virg. 2. Æneid. v. 545 A

- - - *quod protinus ære repulsum* (telum)

Et summo clypei nequicquam umbone pependit,

Ubi Servius: NEQVICQVAM, *non.* Sic Persius Satyr. 2. v. 15

Nequicquam fundo suspires nummus in imo.

¶ Quisque, quæque, quodque, quidque, universale est. Cic. 1. fam. epist. 9 *Quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat nescio,* was dieser oder jener unter deinen. *Pro se quisque nostrum hoc sanare velle debemus,* Cic. 1. Agrar. c. ult. ein ieder unter uns. ¶ Eleganter jungitur cum superlativis, aut iis, quæ superlativi vim habent, qualia sunt numeralia ordinis; Cicer. 1. Acad. Q. cap. 4 *Certe enim recentissima quæque correcta, & emendata.* Idem 1. Tuscul. cap. 31 *Doctissimus quisque,* ein ieder unter den Gelehrtesten. *Optimus quisque gloria ducitur,* pro Archia cap. 11. Sic, *In foro vix decimus quisque est, qui ipsus sese noverit,* unter zehen findet man kaum einen / der sich selbst kenne / Plaut. in Pseud. act. 4. sc. 2. v. 17. ¶ 2. Locutionem elegantem efficit ablativus etiam *Quoque:* ut, *Quinto quoque anno,* Cicer. 4. Verr. c. 56, ie über das fünffte Jahr / oder alle fünff Jahr. *Quid quoque loco quadret,* Quintil. lib. 9. c. 4. was sich an einem Ort schickt und füget. ¶ 2. Quisque pro Quisquis, id est, quicunque. Plautus Milite act. 2. sc. 2. *Quemque a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis.* Et Terent. Hecyra act. 1. sc. 1. v. 8 *Quin spolies, mutiles, laceres quemque nacta sis.* Gellius lib. 2. cap. 5. *Ut quisque homo est non præceps, neque judicii sui prodigus,* &c. Auson. Sept. Sapient. *Pareto legi quisque legem sanxeris.* Sidon. Carm. 2. v. 77 B

- - - - *conterritus hæsit*

Quisque sedet sub Rege satraps.

Et vero isto ita usi præcipuè cadentis ævi Scriptores.

¶ Quoquo, ablat. *Quoquo modo, pacto.* Cic. 1. ad Q. fratr. ep. 2. *Tu quoquo modo hominem investiges velim,* wie du auch kanst. Sic, *Quoquo tempore,* zu welcher Zeit es auch sey / Idem 9. ad Attic. ep. 2.

¶ Quotusquisque, Unusquisque, vide *Quotus, Unus.*

¶ Aliquis, aliqua, aliquod & aliquid, einer oder iemand / etwas. Ter. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 17 *Arbitror, jam esse aliquem amicum & defensorem ejus,* sie habe schon einen / der sich ihrer annehme. *Aliquis de tribus nobis,* Cic. 3. de Leg. cap. 7. *Aliquis de familia,* pro Cæcina cap. 19. Et, *Ad unum aliquem virtute præstantem confugere,* Idem in offic. lib. 2. cap. 12. *Aliqua ex parte,* Idem de Amic. cap. 23. zum theil. *Ego tibi aliquid de meis scriptis mittam,* lib. 1. ad Attic. epist. 16. etwas von meinen Schrifften. *Aliquid monstri,* Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 15.

¶ *Esse aliquem* vel *aliquid,* idem est, quod numero aliquo haberi, etwas seyn / kein geringer Mensch seyn. Juvenal. Satyr. 1. v. 73 *Aude aliquid,* &c. *Si vis esse aliquis.* Cic. Divin. in Verr. cap. 15 *Cæcilius tum denique se aliquid futurum putat.* C

¶ Nequis, nequid, pro ne aliquid, Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 28 *Ne quid hujus rerum ignores.*

¶ Invenitur etiam *Nequi* pro *nequis* seu *ne aliquis.* Varro lib. 2. de re rust. c. 4 *Altitudinis modus sit, ut subulcus facile circumspicere possit, nequi porcellus à matre opprimatur.*

¶ Nunquis, nunquid, id est, num aliquis, aliquid, interrogativum enim est: ut, *Nunquis hic est? nunquis me sequitur?* Terent. Eun. act. 3. sc. 4. pr. ist iemand ꝛc.? *Nunquam evocari hinc vis foras?* quod & distinctè legitur. *Num quem,* &c. *Nunquid me vis?* bedarffstu meiner zu etwas? *Nunquid est, quod opera mea vobis opus sit?* Idem in Phorm. a. 3. sc. 3. v. 31. *Rogo, nunquid velit,* Idem. *Nunquid præter propter eas? Nunquid est aliud?* Cic. pro S. Rosc. cap. 18 *Numquid vis?* Formula discedentium. Vide *Num.*

¶ Ecquis, hoc est, numquis, vel an aliquis, ecqua vel ecquæ, ecquod & ecquid. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8. pr. *Ecquis me hodie vivit fortunatior?* Cic. ad Attic. lib. 7. ep. 8 *Quod quæris, ecqua spes pacificationis sit,* ob auch irgend eine Hoffnung sey ꝛc. Idem pro lege Manil. cap. 23 *Ecquam putatis civitatem pacatam fuisse, quæ locuples sit?* Ter. Andr. a. 5. sc. 2. extr. *Ecquid te pudet?* Et Cic. in Verr. 5. c. 57 *Ecquod judicium Romæ tam dissolutum?* D

¶ Ecquisnam, *Ecquisnam tibi dixerit?* Cicer. in Vatin. cap. 16. wer mag es wol gesagt haben? *Ecquænam fieri possit accessio?* Idem 4. de Fin. c. 24 *Ecquidnam honestum sit?* Cic. Topic. c. 21.

¶ Siquis, siqua, siquid, si aliquis: quod distinctè tamen etiam legi potest. Terent. Prolog. Heaut. v. 44 *Si qua laboriosa est, ad me curritur.* Apud Suetonium cap. 40 Claudius exclamavit, *Si quem alium, & se liberum esse.* Sic dicimus: *Si quis alius, Varro doctus est,* &c.

¶ Quâ, per quem locum, wo hindurch. Virg. 1. Æneid. v. 401

Perge modo, & qua te via ducit, dirige gressum.

C. Nepos Themistocle cap. 5. n. 2 *Quâ sex mensibus iter fecerat, eâdem minus diebus triginta in Asiam reversus est.* ¶ Elegans est usus particulæ hujus in istis: Cicer. ad Attic. lib. 15. Epist. 18 *Quoniam intelligo, te distentissimum esse, qua de Buthrotiis, qua de Bruto.* Plin. Panegyr. cap. 33 *Satisfactum qua civium, quà sociorum utilitatibus.* Vide Taubm. ad Plaut. Milit. act. 4. sc. 3. so wohl / ꝛc. als.

¶ Quacunque, per quamcunque partem vel locum, wo auch hindurch. *Quacunque iter fecit,* &c. Cicer. 3. Verr. cap. 16 *Quacunque nos commovimus,* Idem 14. ad Attic. epist. 17.

¶ Qualibet, wo hindurch du wilt. *Qualibet perambula ædes,* Plaut. Mostell. a. 3. sc. 2. v. 122.

¶ Quaqua, *Quaqua tangit, omne amburit,* hoc est, quamcunque partem tangit, so weit oder wohin es nur rühret / Plaut. in Epid. a. 5. sc. 2, 9.

¶ Quapropter, weßhalben / warum? ¶ 2. Et, derwegen / darum. Plaut. Bacchid. a. 5. sc. 2. v. 25 *Quid est, quapropter nobis malum minitemini?* Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 44 *Quapropter quoquo pacto tacito est opus.*

¶ Quare, interrogativum & infinitum. Warum / derohalben. Cicer. lib. 1. de Orat. c. 16 *Namque illud quare Scævola negasti?* warum? Et, *Miror, quid caussæ fuerit, quare consilium mutaris,* Pompejus alterâ ad Ciceron. lib. 8 ad Attic. sub epist. 12. Et, *Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, &c.* Idem 13. fam. epist. 71. derowegen ꝛc. ¶ *Nec quare,* elegans formula apud Petronium, id est, nihil est, nullum argumentum vel caussa est, ut Barthius explicat lib. 42. Advers. cap. 24.

¶ *Quare,* id est, quâ de re, vel quam ob rem. Licet autem revera singularis numeri sit: tamen plurali sæpe subjungitur. Nepos Catone cap. 2. n. 3 *Multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur.* Cic. pro Rosc. Amer. c. 33 *Permulta sunt, quæ dici possunt, quare intelligatur.*

¶ Aliquâ, etwa hindurch / adverbialiter quasi usurpatur, ut, *Aliquâ evadere,* Livius lib. 26. cap. 27. etwa durch entgehen. *Aliquâ evolare,* Cicer. 3. in Verr. c. 26. extr. Et Ter. in Phorm. a. 5. sc. 1. v. 19 *Vereor, ne uxor aliqua hoc resciscat mea,* i. e. aliquâ ratione. Apul. Apol. *Nihil tam prosperum divinitus datum est, quin id possit aliqua obesse.*

¶ Aliquantum. Apul. Apol. *Sed hæc defensio, ut dixi, aliquantum item a me remota est.*

¶ Aliquatenus. vide *Tenus.*

¶ Nequa, ne quem per locum, daß nicht etwa hindurch.

¶ 2. Et ne qua ratione. *Videndum est, ne qua ad patrem hoc permanet,* damit es nicht etwa für den Vater komme / Ter. Adelph. 2. sc. 4. v. 18. sed legunt alii *ne aliqua.*

¶ Nequaquam, neutiquam, adverbium negandi, & intente quidem, mit nichten / keines weges. *Nequaquam ista amicitia est,* &c. Cic. 2. de Fin. c. 24.

¶ Quemadmodum, similitudinis adverbium, ad quem modum: *Quemadmodum spero,* Cic. 1. fam. ep. 2. wie ich hoffe. *Quemadmodum ipsum dicere audivi,* Cicer. 5. in Verr. c. 65. *Quemadmodum exponam, dubito,* i. e. Quomodo, Nepos Pelopidâ pr. *Quæsivit a Medicis, quemadmodum se haberet,* Idem Dione c. 2. n. 4.

¶ Quî idem quod *Quomodo,* vide supra non ita procul ab initio.

¶ Quò, de loco interrogat, *Quò abis?* Terent. Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 45. wo gehest du hin? *Quo ve tenetis iter?* wo gilt eure Reise hinaus? Virg. 1. Æneid. v. 370. ¶ 2. Habet & conjunctionis interdum vim. Ac frequentissime quidem valet *ut:* exempla passim sunt obvia. Cic. pro Quint. cap. 2 *Non eo dico, quo mihi veniat in dubium,* &c. id est, ich sage es nicht darum / daß ich zweiffele. Unde etiam, quemadmodum *Utne,* pro *ne:* ita etiam *Quo ne,* pro *ne* dicebant. Livius lib. 34. cap. 6 *Cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus signati argenti, & æris domi haberemus.* Nec raro tamen ponitur pro *Quod.* Terent. Eun. a. 1. sc. 2. v. 16 *Non quo quenquam plus amem.* Plautus Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 22 *Non quo te impudicam crederem,* id est, *quod.* Tacitus 3. Historiar. cap. 72 *Spe magis futuræ magnitudinis, quam quo modicæ adhuc Pop. Roman. res sufficerent.* Et Cicero lib. 1. de orat. cap. 28 *Sæpe soleo audire Roscium, cum ita dicat, se adhuc reperire discipulum, quem quidem probaret, potuisse neminem? non quo non essent quidam probabiles, sed quia, si aliquid modo esset vitii, id ferre ipse non posset.* Gell. lib. 5. c. 21 *PLVRA forte quis dixit sermocinans vir apprime doctus, meus amicus, non Hercle studio fervens ostentandi, neque quò PLVRA dicendum non putaret: sed opinor assidua veterum scriptorum tractatione inoleverat linguæ illius vox.* &c. ¶ 3. item Quare. Terent. in Andria a. 2. sc. 5. v. 18 *Quò æquior sum Pamphilo,* darum ich ihm desto geneigter bin. ¶ 4. Quo, eo, hoc, mutuò sibi respondentia, comparativis gaudent, ut *Quantò* & *tantò:* ut, *Quò sæpius legeris, eo rectius memineris,* ie öffter du es lesen wirst / ie oder so besser du es behalten wirst. Quintil. lib. 2. de officio præceptoris cap. 2 *Quo sæpius monuerit, hoc rarius castigabit.* Tacitus tamen relativum alterum, non rarò omittit. Ut 1. Histor. cap. 13 *Ea pars morum quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat;* pro eò magis placebat. ¶ 5. Sed,

Quo mihi fortunas, si non conceditur uti?

Horatius lib. 1. Epist. 5. v. 12. hoc est, in quem usum? wozu ist mir mein Glück nütz / wenn nicht Macht habe zu gebrauchen? Laberius apud Petron. *Quò margarita cara, tribacca, Indica?* Virg. Ecl. 6. v. 23 - - - *quò vincula nectitis? inquit.*

A *Quò*: id est, quo fine: sive ad quam rem? ut Servius interpretatur. Et ita rursus Laberius apud Petronium:

Smaragdum ad quam rem viridem, pretiosum vitrum.

Idem Virg. 2. Æneid. v. 150

Quò molem hanc immanis equi statuêre?

¶ Quocunque, wo nur hin? ut, *Ire, pedes quocunque ferent*, Horatius 16. Epod. v. 21. *Quocunque oculos circumtuli*, Eumenius pro restaur. Schol. cap. 16. Et Pacatus Panegyr. Theodos. c. 37 *Quocunque tulisses gradum.* Et Curtius lib. 4. cap. 5. n. 8 *Quocunque ille* [Darius] *fugere potuisset, ipsum* [Alexandrum] *sequi posse.* ¶ Poëtis Tmesis familiaris est, ut Æneid. 2. v. 709

Quo res cunque cadent.

Horatius lib. 1. Oda 7. v. 25

Quo nos cunque feret melior fortuna &c.
Ibimus.

Immo & Ciceroni placuit in Tuscul. lib. 2. cap. 5 *Nunc rationem, quo ea me cunque ducet, sequar.*

¶ Quonam, wohin doch? Plaut. Trin. act. 4. sc. 3. v. 71 *Quonam, nisi domum?*

¶ Quopiam, etwa hin. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 2. v. 9 *Iturane Thais quopiam es?*

¶ Quoquam, so etwa hin. Cicer. 4. Verrin. c. 21 *quoquam si accessisti.*

B ¶ Quousque, wie weit / wie lang? Cicero pro 1. Catilinariæ: *Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?*

¶ Quoad, quamdiu, wie lang / wie weit? *Senem quoad exspectatis vestrum?* Terent. Phorm. act. 1. sc. 2. v. 98. Nepos Attico cap. 11 *Quæ autem ipse tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat.* Nempe tamdiu meminisse collati beneficii significat, quamdiu accepti alter meminisset. Nam qui non meminit & obliviscitur, ingratus est. Sueton. in Grammat. cap. 20 *Quoad vixit.* ¶ Cic. de Sen. c. 4 *Quoad potuit, restitit*, id est quantum, er hat ihm Widerstand gethan / so viel er vermocht. ¶ Quoad pro *donec.* Sueton. Vespasiano cap. 4 *Secessit in parvam ac deviam civitatem: quoad latenti, etiamque extrema metuenti provincia cum exercitu oblata est.* Pro *ut* vel *cum*, usus Plautus est Pseud. act. 2. sc. 2. v. 28

- - - *argento hic dies*
Præstituta est, quoad referre nobis.

¶ Elegans & cum hoc adverbio conjunctum parelcon est: *Quoad ejus facere poteris*, so viel du deß zu thun wirst vermögen / Cicer. ad Attic. lib. 11. epistol. 12. sub fin. ¶ Quoad perperam dicitur pro *Secundùm*, v. gr. *quoad corpus, quoad animum*, &c. Nullo verò veterum exemplo *Quoad* Casum Nominis regit, sed Verbis additur, sonatque *donec, quamdiu, quousque*, ut supra dictum. Vid. Vorstius de latinitate merito suspecta cap. 32.

C ¶ Quoadusque, so weit / oder biß so lang. Suetonius Cæs. cap. 14 *Ac ne sic quidem impedire rem destitit, quoadusque manus equitum Romanorum immoderatius perseveranti necem comminata est.*

¶ Quocirca, conjunctio rationalis, significans idem, quod *quamobrem*, derhalben. *Quocirca nihil est tam detestabile tamque pestiferum, quàm voluptas*, Cicer. de Senect. cap. 12.

¶ Quomĭnus, id est, ut non, damit nicht / oder auff daß nicht. Terent. in Andr. act. 4. sc. 2. v. 17 *Ne pater per me stetisse credat, quo minus hæ fierent nuptiæ.* Sæpius autem, ut revera est, in duas voces dividitur, additurque verbis, quæ impedimentum aliquod significant. Vellejus lib. 2. cap. 51 *Mare præsidiis classium* [Pompejus] *sepserat, quo minus Cæsar legiones posset transmittere.* Ibidem: *Cæsar nihil in mora habuit, quo minus & ipse exercitusque classibus perveniret, & primo pæne castris Pompeji sua jungeret.*

¶ Quomŏdŏ, adverb. qua ratione: wie? auff was Weise. *Quomodo se res habet tibi?* Plaut. Aulul. act. 1. sc. 1. v. 8. wie steht die Sache? Item Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 2 *Miror, quomodo tam ineptum potuerit tibi venire in mentem.* Cicero ad Atticum lib. 13. epistol. 2 *Quomodo nunc est, pedem ubi ponat in suo, non habet*, hoc est, ut nunc est, wie es jetzt um ihn steht ꝛc. Martialis lib. 10. Epigr. 16

Quicquid habent omnes accipe, quomodo des.

D Manilius lib. 3. v. 415

Quomodo divinis Nemeæus duxerit horis.

¶ Quomodocunque, id est, quoquo vel quocunque pacto. Cic. de Finib. lib. 5. cap. 11 *Quomodocunque dicitur, intelligi tamen, quid dicatur, potest*, man rede nun gleich wie man wolle / ꝛc.

¶ Quodammŏdo, aliquo modo, etlicher massen. Cic. de amic. cap. 8 *Propter virtutem & probitatem, etiam quos nunquam vidimus, quodammodo diligimus.*

¶ Quomodonam, wie oder welcher Gestalt nach? Cicer. ad Q. fratr. lib. 2. extremo: *Quomodonam, mi frater, de nostris versibus Cæsar?*

¶ Quomodolibet, wie es auch wolle. Augustinus Civ. Dei lib. 21. cap. 19 *quomodolibet vixerint.*

¶ Quoquo, in quemcunque locum. Cicero 2. de Divinat. cap. 9 *Quoquo se verterint Stoici, jaceat necesse est omnis eorum solertia.*

A ¶ Quoquomodo, id est, quomodocunque, *Quoquomodo ea res huic quidem cecidit*, es sey ihm auch diese Sache gerathen wie sie gewolt / Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 3.

¶ Quoquoversus, in omnia loca, allenthalben hin. Cæsar 3. Gall. cap. 23 *Legatos quoquoversus dimittere cœperunt.* Et Cicero extrema 9. Philippica: *Pedes triginta quoquoversus designet.* Auff alle Seiten ꝛc.

¶ Quorsum, ex quo versum? wohin / wohinaus. Terent. in Eun. act. 2. sc. 3. v. 13 *Ego nescio unde eam, neque quorsum eam.* Idem ibid. act. 1. sc. 2. v. 75 *Ego nesciebam, quorsum tu ires*, wuste nicht / worauff die Rede ging. Et in Andr. act. 1. scen. 1. v. 100 *Quàm timeo, quorsum evadas.* Et ibid. sc. 5. v. 29 *Misera timeo, incertum hoc quorsum accidat*, wo es hin fallen oder gereichen will. Et rursus sc. 2. v. 5 *Heri lenitas verebar, quorsum evaderet.* Cicer. ad Attic. lib. 3. epist. 24 *Verebar quorsum id casurum esset.* Et lib. 2. ad eund. ep. 21 *Dominatio tanto in odio est omnibus, ut, quorsum eruptura sit, horreamus. Quorsum istuc?* Ter. Adelph. 1. sc. 2. v. 20. *Quorsum hæc?* wo dienet denn das hin? Horat. 2. Satyr. 7. v. 21.

QVĬA, conjunctio caussalis, dieweil / darum / daß / solet excipi interdum a Collectivis. Cicer. de Amic. cap. 9. fin. *Sed quia mutari natura non potest, idcirco veræ amicitiæ sempiternæ sunt.*
B Quintilian. lib. 1 *Danda est omnibus aliqua remissio, non solum quia nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem, sed quod studium discendi voluntate, quæ cogi non potest, constet.* Quamvis autem ultimam in *quia* semper corripiat Virgilius, alii veterum tamen produxerunt. Plautus in Bacchid. act. 4. sc. 4. v. 29

Quia patri omne cum ramento reddidi.

Phædrus Fab. 5

Ego primam tollo, nominor quia Leo.

Ausonius in Profess. Burdegalens. carm. 8

Sed quia nostro docuere in ævo.

Est versus Sapphicus.

¶ Quianam, interrogativum, idem quod *Quare.* Virg. 10. Æn. v. 6

Cælicolæ magni, quianam sententia vobis
Versa retro?

¶ Quiane, Virg. 4. Æneid. v. 538

Quiane auxilio juvat antè levatos, &c.

id est, certe, eigentlich / darum.

QVĬDEM, affirmandi adverbium, Cic. 1. fam. epist. 9 *Illud quidem certè nostrum consilium laudandum fuit*, dieser unser Anschlag ist traun zu loben gewest. Terent. in Andr. act. 2. sc. 2. v. 10 *Mea quidem hercle in dubio est vita.* Virg. Georg. 4. v. 506

Illa quidem Stygiâ nabat jam frigida cymbâ.

Tacitus 1. Histor. c. 76 *Sic distractis exercitibus ac provinciis Vitellio quidem ad capessendam Principatus fortunam bello opus erat.*

C ¶ 2. In cæteris locutionibus *Quidem* fere excipitur ab adversariis particulis, *sed, verum, at, attamen.* Cic. 3. Offic. c. 9 *Philosophi minimè mali illi quidem, sed non satis acuti*, zwar gar nicht böse / ꝛc. Et de Amicit. c. 6 *Qui autem in virtute summum bonum ponunt, præclare illi quidem, &c.* die thun wohl löblich / ꝛc.

¶ 3. Pro ipsa adversativa particula. Nepos Phocione cap. 3. n. 3 *Caussam apud Philippum R. verbo, re ipsa quidem apud Polyspherchontem jussus est dicere.* Ubi *quidem* est pro *autem.* Nec aliter Ciceroni significat pro Marcello c. 9 *Sed, nisi hæc urbs stabilita tuis consiliis & institutis erit, vagabitur modo nomen tuum longe atque late: sedem quidem stabilem & domicilium certum non habebit.* Ubi rursus *quidem* pro *autem* est. ¶ Sed & vehementem hæc particula negationem continet: *Ne fui quidem Romæ.* Et, *Nunquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ*, Cic. 10. fam. ep. 2, ich wil deine Ehre zu retten gar nicht unterlassen / solt ichs auch thun mit meinem Schaden und Gefahr.

¶ Equidem, certè, Cic. de Senect. c. 21 *Equidem non video, cur, quod ipse sentiam, non audeam dicere*, ich sehe zwar oder warlich nicht / warum ich nicht dürffte sagen / was meine Meinung sey. Ter. in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 37 *Equidem pol in eam partem accipioque & volo*, ich wil es warlich auch also verstanden haben.

¶ *Equidem*, quasi *ego quidem*: unde & primæ personæ rectissimè jungitur. Servius ad illud Virgilii Æneid. 1. v. 576

- - - *equidem per littora certos Dimidium.*

D *In Virgilio*, inquit, EQVIDEM, *ego quidem ubique significat, sed in aliis & pro* QVIDEM *tantum ponitur: ut Tullius:* EGO EQVIDEM CAETERAS TEMPESTATES. *Item Persius:* NON EQVIDEM HOC DVBITES AMBORVM FOEDERE CERTO CONSENTIRE DIES. Locus est Sat. 5. v. 45.

¶ Quandoquidem, vide *Quando.*

¶ Siquidem, certe, quoniam. Cicer. 1. Tuscul. cap. 1 *Siquidem Homerus fuit & Hesiodus ante Romam conditam*, sintemahl oder dieweil / *&c. Siquidem hercle possis*, Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 1. v. 5.

QVĬES, cessatio, otium, vacatio, Ruhe / ut, *Nocturna quies*, Senec. Hippolyt. v. 100. *Tradere se quieti*, Cic. 1. de Divinat. cap. 29. sich zur Ruhe begeben. *Mors malorum & miseriarum quies est*, Idem orat. 4. in Catil. cap. 4. *Studiis impetrare quietem*, Quintilian. initio procemii lib. 1. *Febrim abstinentia & quiete*

quiete mitigare, Idem lib. 2. cap. 17. Et Celsus lib. 3. cap. 2 *Omnium optima sunt, quies & abstinentia.* Pluraliter, *vigiliis & quietibus*, Sallustius Catilin. cap. 15. ¶ 2. Quies pro vita privata & extra negotia ac dignitates publicas posita, non raro dicitur: item pro modestia; & *ambitioni* opponitur. Affectabant autem apud priscos plerique magni viri quietem post negotiorum turbas, seniumque otio, & literis dedicabant, ut notat Barth. ad Script. Venat. p. 166. ¶ 3. Sic Quies etiam ἀδιαφορία est, quando bello, & partibus abstinemus. Nepos Attico cap. 7 *Attici quies Cæsari fuit grata.* ¶ 4. Sæpe *quies* etiam absolute ubi ponitur, nocturnam quietem, hoc est, somnum notat. Itaque *ad quietem ire*, item, *quieti se tradere*, Ciceroni lib. 1. de divin. c. 29 est ire cubitum, somno se tradere, zu Bette gehen / schlaffen gehen. Itaque & *quiescere* (de quo postea) alicubi est dormire, & *per quietem aliquid videre*, *in quiete*, *secundum quietem aliquid videre*, ac similia, de somniis valent, seu visis nocturnis, quæ dormientibus nobis obvenire solent, im Traum etwas sehen / träumen. Cicer. iterum lib. 1. de div. cap. 25 *Ei visum esse in quiete egregia facie juvenem dicere, fore ut brevi convalesceret.* Idem lib. 2. de divin. cap. 66 *Secundum quietem visus ei dicitur Draco.* Et Justinus lib. 1. cap. 9 de Cambyse: *Post hæc per quietem vidit fratrem suum Mergim regnaturum. Quo somnio exterritus, &c.* Ammian. Marcell. lib. 15. cap. 4 *Si per quietem quisquam, ubi fusius natura vagatur, vidisse aliquid amico narrasset:* quæ paullo post *visa* vocat *nocturna*. Idem lib. 31. non longe ab init. *Umbræ paullo ante cæsorum per quietem stridendo carmina quædam nimirum horrenda multos diris terroribus agitabant.* Tacit. lib. 4. Hist. cap. 83 *Ptolemæo Regi oblatum per quietem decore eximio, & majore quam humana specie juvenem.* Macrob. lib. 1. in somn. Scip. cap. 1 *Facies a Tulliano Scipione per quietem sibi ingesta narratur.* Et lib. 1. Saturn. cap. 11 *Jupiter Annio cuidam per quietem imperavit, ut* &c. Similiter locutus in eadem re Val. Max. lib. 1. c. 7 *Jupiter in quiete præcipit, ut* &c. Mox: *Ipse etiam per quietem ab eodem Deo interrogatus.* Et hist. præced. *Utrique enim quidam per quietis speciem prædixit.*

¶ Requies, tertiæ & quintæ declin. Ruhe. *Requietis intervalla*, Cic. 1. de Finib. cap. 15. Et, *Requietem quærere*, Idem 5. de fin. cap. 19. Ovidius Epist. Heroid. 4. v. 89

Quod caret alterna requie durabile non est.

¶ 2. *Requies* pro voluptate etiam & recreatione ponitur, in qua requiescit suaviter animus, atque se reficit. Horatius lib. 1. Epist. 7. v. 79

Et sibi dum requiem, dum risus undique quærit.

Tacitus Annal. 2. cap. 33 *Talesque (opes) ad requiem animi, aut salubritatem corporum parientur.* Sic, *ad requiem animi*, id est, oblectationem. Cicer. 2. de Leg. cap. 1. *ad requietem animi quæri.* ¶ 3. Hoc vocabulo etiam defunctis bene precabantur. Nummis Constantii Chlori apud Mediobarb. p. 440 DIVO CONSTANTIO &c. REQVIES OPTIMO MERITO.

¶ Requiescere vide inferius paullo in Compositis verbalibus.

¶ Inquies, ētis, substantivum & adjectivum, *Inquies nocturna*, Plin. lib. 14. cap. 22, id est, molestia seu vigilia, mächtige Unruhe. Sed *Humanum genus inquies & indomitum*; ubi *inquies*, inquietum est, unruhige Köpffe / Sallust. ap. Priscianum. Plinius proœmio operis: *Animus inquies pascitur opere.* Vellejus lib. 2. cap. 68 *Vir inquies.* Apulejus lib. 2. de Asino p. 121 *Animo & corpore ad libidinem inquies.*

¶ Inquietus & Inquietudo vide post *Conquiescere.*

¶ Irrequies, sine quiete. Oratione ad Deum, quæ cum Ephemeride Ausonii connectitur, ab aliis Paullino Nolano tributâ, v. 16 dicitur:

Irrequies, cuncta ipse movens, vegetator inertum.

¶ Irrequietus, vide infra in compositis verbalibus.

¶ Quiesco, quiescere, vacare a labore, quiete frui, dormire, ruhen. Cicer. pro Rosc. Amerino c. 23 *Qui tantum facinus commiserunt, non modo sine cura quiescere, sed ne spirare quidem sine metu possunt.* Corn. Nepos Alcib. cap. 10 *Circa casam eam, in qua quiescebat*, id est, somnum capiebat. Ter. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 25 *Quod si quiessem, nihil evenisset mali.* ¶ 2. Quiescentes pro mortuis Evagrius dixit, is, qui vitam S. Antonii transtulit e Græco: *Mos*, inquit, *Ægyptiis est, nobilium, & præcipue beatorum Martyrum corpora linteamine quidem obvolvere, & studium funeri solitum non negare, terra vero non abscondere, sed super lectulos domi posita reservare. Hunc honorem quiescentibus reddi inveteratæ consuetudinis vanitas tradidit:* Sic *acquiescere* est *mori*, ut infra dicetur. Pro quo & *requiescere* dixit Eustochius, qui vitam S. Pelagiæ transtulit in Latinam linguam: *nunciavi, quod Sanctus Pelagius monachus mirabilia faciens requievisset.* ¶ *Quiescere pugnæ*, pro *a pugna*, Græca ratio est. Quadrigarius apud Gellium lib. 9. cap. 13 *Utrisque summo studio pugnantibus manu significare cœpit, quiescerent pugna. Facta pausa est.* ¶ *Quiescere* est sequi neutras partes. Curt. lib. 10. c. 8. n. 16 *Inter se certantium præmia, qui quieverint, occupabunt.* Eodem pene modo Græci ἡσυχίαν ἄγειν, ἔχειν & ἑλέσθαι. ¶ Veteres etiam active usi sunt; pro *quietum facere*. Ut, *Quiesco servum*, quod ex communi sermone, aut vetere aliquo auctore Servius affert, loco infra producendo. Seneca Hercule Oeteo v. 1584

Ante descendet glacialis ursæ
Sidus, & ponto vetito fruetur,
Quam tuas laudes populi quiescant.

Sic & *Requiescere* active posuerunt, de quo infra.

¶ Quiescas, quiesce, seyn zufrieden / laß es gut seyn / &c. *Dehinc, ut quiescant porro, moneo*, Terent. in Prol. Andriæ, daß sie auffhören &c. Nam *quiescere* ille dicitur, vel jubetur potius, qui, ut ibi Donatus monet, insolens est & inquietus. Turbant autem maxime irritati commotique ira aut alio affectu, tales igitur ut quiescant monentur. Plaut. Asin. act. 2. sc. 4

LEONID. *Utinam mihi nunc esset stimulus in manu.*
LIBAN. *Quiesce, quæso:*

hoc est, noli per iram quicquam turbidè agere, Lieber / gib dich zufrieden. Ita enim nos hanc formulam efferre solemus. Terentius Heaut. act. 4. sc. 3. v. 10

SYR. *Sed nunc Clinia age, da te mihi vicissim:*
Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur,
Ne quid de amica nunc Senex (resciscat.) CLIN. *o Jupiter!*
SYR. *quiesce.*

Dum Clinias, *o Jupiter*, exclamat, commovetur: itaque eum *quiescere* Syrus jubet. Utimur & hac formula ad solicitos anxiosque, dum securos esse jubemus. Terent. Andria a. 3. sc. 4. v. 17

SIMO. *Corrigere mihi gnatum enitere.*
DAV. *Faciam hercle serio.* SI. *potes nunc, dum animus irritatus est?*
DAV. *Quiescas.*

Gib dich zufrieden: sey deßwegen unbesorgt. Plaut. Curcul. a. 4. sc. 2 ait Lyco:

Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri
Minas triginta. Respondet Curculio:
- - - - *meminero: de istoc quietus esto.*

¶ Quietus, adject. ruhig. *Vivere animo quieto*, Cic. in Tusc. lib. 2. cap. 1. *Homo quietissimus*, Idem in Verr. 6. cap. 19. Et, *Vitam quietam & otiosam traducere*, Idem de Senect. cap. 23. *Respublica quieta*, Cic. 2. Catilin. cap. 9. Contrarium est *Respublica turbata*. Cæsar lib. 5. extrem. *Habuit post id Cæsar quietiorem Galliam*, id est, pacatiorem. *Mortis metu omnis quietæ vitæ status perturbatur.* ¶ *Quietus*, & placidus ac modestus est, & ambitioso opponitur. Vide Buchnerum ad Plinium allegato paullo ante loco. *Epaminondas domi quietus fuit.* Nepos Pelop. cap. 4, i. e. studio partium, & civili tumultu abstinuit. ¶ Varro lib. 2. Rust. cap. 7. sub fin. *Equi demtis testiculis fiunt quietiores.*

¶ Quiete, adverbium. Cicer. de Senect. cap. 5 *Placida senectus quiete actæ ætatis*, ruhig zugebracht. *Quietissime se recipere*, Cæs. 3. Civil. c. 46. in guter Ordnung sich zurück ziehen. Comparativus *Quietius.* Augustinus Confession. lib. 5. cap. 8 *Romam pergere volui, quod audiebam, quietius ibi studere adolescentes.* Idem & Superlativo usus est epist. 203.

¶ Quietudo. Cyrillus Glossario: *Quietudo*, ἠρεμία, ἡσυχία.

¶ Inquietudo, &

¶ Inquietus, vide paullo post in Compositis.

¶ Acquiescere idem quod quiescere, ruhen / rasten / stille liegen. Cic. 13. ad Attic. epist. 34 *Vitandi caloris caussa Lanuvii tres horas acquieveram.* ¶ 2. Item, contentum esse, nec quid movere amplius aut quærere. Cicer. de amicit. cap. 27 *Vicissim autem senes in adolescentum caritate acquiescunt.* Idem ad Atticum lib. 12. epist. 18 *Habeo nihil, tentatis rebus omnibus, in quo acquiescam.* Vel cum ablativo absolute: Idem pro Milone cap. 37 *Qui maxime P. Clodii morte acquieverunt.* Sueton. Calig. cap. 51 *Uno solatio acquiescens.* Cum Dativo, *acquiescere alicui rei*, über etwas zufrieden und vergnüget seyn. *Acquiescere spei blandæ*, Seneca epist. 24. princ. Item Sueton. Tiberio c. 31 *Ut præsentes bonori acquiescerent.* ¶ 3. Aliquando *acquiescere*, oblectari est: nam & *requies* pro oblectatione ponitur, de quo supra Cicero pro Dejotaro c. 2 *In tuis oculis, in tuo ore vultuque acquiesco.* Idem ad Attic. lib. 9. epist. 10 *Cum me ægritudo non solum somno privaret, verum ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur: tecum ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui.* Et Suetonius Tiberio cap. 56 *Nihilo lenior in convictores Græculos, quibus vel maxime acquiescebat.* ¶ 4. Κατ' εὐφημισμὸν *acquiescere* pro *mori* dixit Nepos in vita Hannibalis: *Sic*, inquit, *vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus, anno acquievit septuagesimo.* Ubi quidem significanter *acquiescere* dictum videtur de morte vitam laboriosam secuta: ut est in Indice Bœcleriano. Ita sepulti non raro QVIESCERE dicuntur: & ipsa mors QVIES appellatur. ¶ 5. Citerioris ævi scriptoribus *acquiescere* consentire est, vel assentiri. Hieron. lib. 2. adv. Jovinian. (Tom. 3. oper. f. 36) de Diogene: *Volentibus eam amicis aut in jumentum aut in vehiculum tollere, non acquievit.* Gennad. Massil. cap. 55 de Eccl. dogm. *sicut Papeâ autore Irenæus, & Tertullianus & Lactantius acquiescunt.*

¶ Conquiescere, idem quod simplex: ruhen. *Conquiescere ab armis,*

mis, Cic. pro Milone c. 25. *a bellis continuis*, Idem pro Balbo c. I. ruhen und feyren von Kriegen. *Conquiescere de aliquo*, id est propter aliquem. Idem lib. I. fam. ep. I. *Tu, nisi perfecta re de me non conquiesti.* Et, *Conquiescere in studiis*, est oblectari, Idem ad Atticum lib. I. epist. 20. Et, *conquiescente imbre*, Livius lib. 24. c. 47. als der Regen auffhörete.

¶ Inquietus, unruhig. *Animus inquietus*, Livius lib. I. cap. 46, id est, turbulentus. *Homo inquietus*, Idem lib. 3. c. 46. ein Mensch / so nicht ruhen kan. *Ingenia inquieta & in novas res avida*, unruhige Köpffe / Idem lib. 22. cap. 21. Et *nullis rumoribus inquietior*, Plinius lib. I. epist. 9. Et Ammianus lib. 22. cap. 7. extr. *tandem alios inquietiores inveni.*

¶ Inquietudo, Unruhe. Seneca lib. 2. de Benefic. cap. 8 *Inquietudinem Tiberius non potuit effugere.* Et Solinus cap. I. [al. 4] de hominis partu, *Capitis inquietudo*, Kopffwehe. Salvianus lib. 2. contra Avarit. p. 82 *Commercium alienæ inquietudinis perturbatio est nostræ quietis.*

¶ Inquietitas Cœlius Aurelianus dixit, ut Rutgersius observat lib. 3. Var. Lect. cap. 3.

¶ Inquietare, verbum, proprie quietem & somnum alicujus turbare est: Einem den Schlaff zerstören / auffwecken und unruhig machen. Suetonius Calig. cap. 26 *Inquietatus fremitu, gratuita in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit.* Ita hoc verbo & infra cap. 55 & in Nerone cap. 34 usus est. Hinc & *Spectra inquietare* dicuntur, quæ nocturnam quietem interrumpunt & turbant. Idem Calig. cap. 59 *Satis constat, priusquam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos.* Hinc Petronius: *Num alio genere furiarum declamatores inquietantur &c.* ¶ 2. Deinde quovis modo molestum esse alicui, facessereque negotium: cujus exempla Sueton. in Augusto cap. 53. & Claudio cap. 9 suppeditat. Modestinus JCtus Lege Titia 34. § Gajus 3. D. de Legat. 2 *Inprimis sciant heredes* (verba testamenti sunt) *nullam pecuniam esse penes uxorem meam: sed nec aliud quicquam. Ideoque hoc nomine eam inquietari nolo.*

¶ Inquietatio, Verunruhigung. Livius lib. 22. c. 17 de bobus, quibus sarmenta succensa alligaverat Hannibal: *Capitum inquietatio, excitans flammam, hominum passim discurrentium speciem præbebat.* Seneca Suasor. 2. pag. 14 de Euripi angustiis: *Remigium arcet inquietatione, quod circumfluit, mare.*

¶ Inquietator, qui inquietat. Tertullianus de Spectac. c. 23. pr. *An Deo placebit auriga ille tot animarum inquietator?*

¶ Interquiescere, darzwischen ruhen. Cicero de Claris Orat. c. 23 *Cum hæc dixissem & paullulum interquievissem.* Cato c. 158 rei rusticæ, de medicina quadam: *bibe, interquiesce.*

¶ Requiescere, idem quod simplex, ruhen. *Requiescere in sella*, Cicer. I. de Divinat. c. 46 auff einem Stul ruhen. *Requiescere & curam animi remittere*, Idem 6. Verrin. c. 61. Et, *Requiescere a malis*, Idem I. Tuscul. c. 44. Et Tibullus lib. 3. eleg. ult. v. 21 *longas requiescere noctes*, i. e. dormire.

¶ 2. *Mori*, de quo supra in simplici, *quiescere.*

¶ 3. Active, pro quietum facere, usus Virg. Ecl. 8. v. 4

Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Ubi Servius: REQVIERVNT: *cursus proprios retardaverunt, & quietos esse fecerunt. Sic Sallustius: Paululum requietis militibus.* QVIESCO *enim duplicem habet significationem: & aliter dico* QVIESCO EGO: *& aliter* QVIESCO SERVUM, *id est, quiescere facio. Calvus in Jo*

Sol quoque perpetuos meminit requiescere cursus.

Hactenus Servius. Propertius lib. 2. Eleg. 22. v. 47

Jupiter Alcmenæ geminas requieverat arctos.

¶ *Ager requietus*, Ovid. 2. art. am. v. 351. *Arvum requietum*, Columell. lib. 2. cap. 9. quod aliquandiu requievit, vel quiete affectum est, passive. Nam *requiescere* activum est. Sic *animus requietus.* Seneca de tranquill. anim. 15 *Danda est*, inquit, *remissio animis: meliores alacrioresque requieti surgunt.* Frontinus lib. I. Stratag. cap. 6. exemplo 3 *Circa prædam occupatos hostes jam etiam fatigatos, ipse requietus & ordinatis suis aggressus fudit, exuitque præda.* Vetus Poeta in Catalectis:

- - - - *Sed me quoque nequior ipso*
Exultat toto non requieta toro.

¶ Comp. *Requietior*, etwas geruhet. Columell. lib. 2. c. I.

¶ Requietio. *Septimo requietionis anno.* Hieronym. lib. 2. adv. Jovinianum cap. 12.

¶ Requietorium, sepulcrum. Vet. Inscr. Reatina: SIBI ET CONIVGI KARISSIMAE REQVIETORIVM FECIT. Apud Gruterum p. 1030. n. 8.

¶ Irrequietus, ohne Ruhe. Ovid. 2. Metam. v. 386

Sors mea principiis fuit irrequieta.

Plin. lib. 2. cap. 5. *irrequieto mundi circuitu*, unauffhörlich. Seneca de Brevit. Vitæ c. 10. extr. *Siderum irrequieta semper agitatio.* Et Statius lib. 5. Silv. I. v. 187

- - - *Geniumque potentem*
Irrequietus ama.

QVIN, adverbium diversæ significationis. Terent. Andr. act. 2. sc. 2. v. 9 PAMPH. *Dave perii.* DAV. *Quin tu hoc audi.* Ubi Donatus: QVIN, *modo pro* IMO: *alias*, CVR NON. Ita & Heaut. act. 4. scen. 3. v. 15 *Quin paratum est argentum.* Idem Andr. a. I. sc. I. v. 18 *Quin dic, quid est?* Ja. Item: *Quin tu animo bono es?* id est, cur non. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 4. pr. *Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, usus semper aliquid moneat*, i. e. ut non, daß nicht. Cic. ad Attic. lib. II. cap. 15 *Prorsus nihil abest, quin sim miserrimus*, es fehlet gar an nichts / daß ich nicht 2c. Et lib. 8. ad eund. c. 12 *Nullus a me dies intermittitur, quin dem ad te literas.* Idem pro C. Rabir. c. 6 *Quin continetis vocem indicem stultitiæ vestræ?* Wollet ihr nicht bey euch behalten? In quibus exemplis *Quin* corripiendi vel imperandi vim habet, ut & hic, *Quin taces?* wenn schweigest du? ¶ *Vestrarum nulla est, quin gnatum velit ducere uxorem*, Terent. in Hecyr. a. 2. sc. I. v. 43, id est, quæ non, die nicht. Idem Eunucho a. 5. sc. 2. v. 3 *Ut nullo modo introire possem quin viderent me*, hoc est, *quo minus.* Vide de hac particula & Gell. lib. 17. cap. 13. ¶ Vehementer etiam asseverat hæc particula. Plaut. Milit. a. 4. sc. I. v. 25

PY. *Cupio hercle equidem, si illa vult.*
P. *Quin cupit.*

Alioqui Codd. habent: *Quæ cupit*: sed frigidiusculum est.

¶ Quin etiam, darüber auch / darzu auch. Cic. 7. fam. epist. I *Delectatio nulla exstitit. quin etiam misericordia quædam consecuta est.* Postponi etiam potest. Tacitus 2. Hist. cap. 64. n. 4. *Dixisse quin etiam ad primas filii epistolas ferebatur* &c. Adde eund. de Morib. Germ. cap. 3. n. 4.

¶ Quin ergo, Quin igitur, exhortandi forma, qua tum alios, tum nos ipsi exstimulamus. Apud Curtium lib. 5. cap. 7. n. 4 Alexander: *Quin igitur ulciscimur Græciam, & urbi faces subdimus!*

¶ Quinimò, ja vielmehr / *imo vero* vel *imo etiam.* Tertullian. Apolog. cap. 46 *Quinimò & deos vestros palam destruunt.* Quem ad locum Franc. Zephyrus: Quinimò, inquit, ut plurimum, in tantum & alia id genus sunt, qui dicant a sacris nostris doctoribus in latinitatem inculcata, parum cauti, si quando in lectionibus antiquorum ejusmodi dictiones occurrant, si modò Plinius auctor iis videtur classicus, & qui inter recensos ab illis annumeretur. Ille igitur lib. 16. cap. 30 *Quædam*, inquit, *fruticosi generis, ut paliurus, myrtus; item avellana: quinimo melior & copiosior fructu in plures dispersa ramos.* Et ipse Cicero lib. I. ad Attic. epist. 13 *Quinimo leviter inter se dissident.*

QVINQVE, numerale, fünff / Ut *Quinque tenent cælum zonæ*, Virg. I. Georg. v. 233. Ab hoc, quæ & deriventur & fiant, ordine subjiciemus.

¶ Quini, æ, a, je fünff. Cic. in Pison. cap. 27 extr. *Græci stipati, quini in lectulis.* Sæpe pro ordinali, ut *quina millia peditum*, id est, quinque, Livius lib. 8. cap. 8. *Quini deni menses.* Curtius lib. 8. cap. 9. n. 35. *Quinadena sestertium*, Sueton. Claudio cap. 10.

¶ Quinarius, *Numerus quinarius*, quinque complectens, Plin. lib. 31. cap. 6.

¶ Semiquinaria, cæsura est, quæ & *Penthemimeris*, cum post primos duos pedes syllaba partem orationis terminat, ut, *Arma virumque cano.*

¶ Quinio, πεντάς. Tertullianus de Anima cap. 6. extr. *quinionem enixa filiorum*: & c. 46. ejusd. libri: *quinio voluminum.*

¶ Quincunx, quinque unciæ, sive assis partes. ¶ 2. Martiali genus est mensuræ paullum supra dimidiam heminam continens, lib. 2. Epigr. I *Te conviva leget misto quincunce*, &c.

¶ *Usuræ quincunces* dicuntur, quoties ex centum nummis quinque percipiuntur, wenn man von hundert Groschen / Pfennigen oder Gülden / fünff zu Wucher nimmt. ¶ Est & Pomariorum & vinearum quincunx: Qui est, cum in ordinem certaque intervalla ita rediguntur arbores, ut quaqua versus spectaveris, rectus ordo sit. Quintilianus lib. 8. cap. 3 *Nullumne ergo etiam fructiferis adhibendus est decor? quis negat? Nam & in ordinem certaque intervalla redigam meas arbores. Quid enim illo quincunce speciosius, qui in quamcunque partem spectaveris, rectus est?* Columella lib. 3. c. 13 *Nonnulli omnem vitem per denos pedes in quincuncem disponunt, ut more novalium terra transversis adversisque sulcis proscindatur.* Quinarius autem numerus hac nota V designabatur a Romanis; quæ duplicata, 10 duplicatum etiam numerum, *Denarium* puta, ostendit. *Arbores* igitur *in quincuncem ordinem positæ*, ex dicuntur, quæ quincuncialis notæ, V figuram quacunque parte spectaveris, decussatim positæ referunt, hoc exemplo:

```
*   *   *   *   *
  *   *   *   *
*   *   *   *   *
  *   *   *   *
*   *   *   *   *
  *   *   *   *
*   *   *   *   *
  *   *   *   *
*   *   *   *   *
```

Atque hinc, *transversis adversisque sulcis* Columella dixit. Vide Aldum Manutium in Ciceronis librum de Senectute, (ibi enim Tullius

Tullius cap. 17 *directos in quincuncem arborum ordines* dixit) & Glareanum ad Cæsarem lib. 7. de bello Gallico cap. 73, qui male tamen *quincuncialem ordinem*, quasi, *quimpunctialem* dictum putat.

¶ Quincuncialis, ut *Quincuncialis ordinum ratio*, Plin. lib. 17. c. 11. *Herba quincuncialis*, Idem lib. 27. cap. 11, quæ semipedali fere altitudine est.

¶ Quincuplex, fünfffach/fünfffchichtig. *Quincuplex cera*, Martial. lib. 14. ep. 4. Et Ausonius Epist. 24. v. 83

Quincuplicem socias tibi Martie Narbo Tolosam.

Vopiscus in Floriano cap. 3 *Imago in una tabula quincuplex.* Sic veteres pro vulgari *Quintuplex*, quod ideo suspectum in Vopisci Probo cap. 7, ut infra suo loco notabimus.

¶ Quindecim, funffzehn. Martialis lib. 12. epigr. 59

Post annos modo quindecim reverso.

¶ Quindecies, adverb. funffzehenmahl / Martial. lib. 7. Epigr. 9

Dicere quindecies poteram, quid pertinet ad te?

¶ Quindecimviri, orum. Magistratus erant Romæ, soli jus habentes, libros Sibyllinos inspiciendi. Lactant. lib. 1. cap. 6. Hic notandum, Tarquinium in principio duos tantum constituisse; post auctus A. V. C. 388 est illorum numerus, & a denario numero Decemviri dicti sunt: postea ad XV numerus accrevit A. V. C. 675. Et hoc nomen illis mansit semper immutatum, etiamsi postea XL fuerint numero, notante Servio, etiam tempore Christianorum; Vid. Blondellus de Sibyllis, Salmas. ad Flav. Vopisc. Aurelianum cap. 20. Patitur hæc vox etiam tmesin, nec sine elegantia, poetis saltem decora & grata. Horat. Carm. Seculari v. 70

Quindecim Diana preces virorum Curet.

¶ Quindecimviralis. Ut, *sacerdotium quindecimvirale*, Tacitus lib. 11. cap. 11.

¶ Quindeni, quindena, distributivum, quod & pro cardinali usurpatur: *Quindena agri jugera data in singulos pedites*, pro quindecim, Liv. lib. 35. c. 40. Alii, (ut Grut. ac Gronov.) *quina dena* legunt. Plautus tamen Mostellar. a. 2. sc. 1. v. 11 *quindenis hastis corpus transfigi* dixit.

¶ Quingenti, æ, a, quinquies centum & quingentesimus, & quingenties, adverb. vide *Centum*.

¶ Quingeni, distributivum a Quingenti. Curtius lib. 5. cap. 1. extr. *Ex pecunia Babyloniæ Macedonibus equitibus sexceni denarii tributi: peregrinus eques quingenos accepit.*

¶ *Quingenaria cohors*, Curt. lib. 5. cap. 2. n. 3, id est, ex quingenis militibus constans.

¶ Quinquaginta, indeclin. funffzig. Ut, *quinquaginta animæ*, Statius 3. Theb. v. 76. Et Manilius lib. 2. v. 2

Et quinquaginta regum regemque patremque.

Lis est inter Grammaticos, an ultimam etiam corripere liceat. Quidam ex Martiale (lib. 3. epigr. 40) afferunt

Mutua quod nobis ter quinquaginta dedisti.

Ubi alii *quinquagena* legunt. Vide ibi Vinc. Collessum.

¶ Quinquagies, adverb. funffzigmahl. Plin. lib. 2. c. 108 *quinquagies centena*, scil. millia passuum.

¶ Quinquagesies, idem. Plautus in Menæchm. extrem. *Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.*

¶ Quinquagēni, æ, a, idem quod quinquaginta. *Vivent quinquagenis annis quidam & centeni*, je funffzig / Plin. lib. 8. c. 36.

¶ Quinquagenarius, ut, *Senex quinquagenarius*, ein alter Mann von funffzig Jahren. *Urna quinquagenaria*, Cato cap. 13, quæ quinquaginta capit. *Equarum grex quinquagenarius*, id est tot capitum, apud Varronem lib. 2. c. 10. extremo, de Re Rustica.

¶ Quinquagesimus. *Quinquagesimus annus*, das funffzigste Jahr. *Quinquagesimo uno raptus anno*, Plin. lib. 8. c. 2.

¶ Quinquagesimæ, *Decimæ: Exigere quinquagesimas*, den funffzigsten Theil fordern / Cic. in Verr. 5. c. 49.

¶ Undequinquaginta, neun und vierzig. Plinius lib. 13 c. 4 *undequinquaginta genera*, palmarum scilicet.

¶ Duodequinquaginta, acht und vierzig. Columella lib. 12. c. 5 *sextarios duodequinquaginta.*

¶ Duodequinquagesimus. *Annus duodequinquagesimus*, Cic. de Clar. Orat. c. 44. acht und vierzigste.

¶ Undequinquaginta, neun und vierzig. *Undequinquaginta coronæ aureæ*, Livius lib. 37. cap. 58.

¶ Undequinquagesimus. Cic. pro Lege Man. cap. 12 *undequinquagesimo die.* neun und vierzigste.

¶ Quinquatria, & Quinquatrus, festi Minervæ dies. De quibus ita Schol. Juvenal. in Sat. 10. v. 115 QVINQVATRIBVS, *diebus festis, quibus Minerva colitur. Aut quod intra quinque atria sit: aut* ATRIA *abundat. Nam dies quinque in uno festo.* Ultimum verum est: de quinque atriis quod dicit nihili est. Nec audiendi, qui ex *quinque* & *atro* componunt. Varro lib. 5. de LL. QVINQVATRVS *hic dies unus ab errore nominis observatur, proinde, ut sint quinque (dies) Dictus, ut ab Tusculanis post diem* VI. *Idus similiter* SEXATRVS: *& post diem septimam* SEPTIMATRVS. *Sic hic, quod erat post diem quintum, idem* QVINQVATRVS. Vide & Festum. Ovid. 3. Fastor. v. 810

Una dies media est, & fiunt sacra Minervæ,

Nomina quæ à junctis quinque diebus habent.

Erant autem *Quinquatrus* duplices, *Majores* Mense Martio, ut ex Ovidio constat; *Minusculæ*, Idibus Juniis, cùm tibicines feriati per urbem vagabantur, & ad Minervæ ædem conveniebant, ut Varro auctor est lib. 5. de LL. Ter quinquatrio feriatos fuisse pueros, & ludimagistros minervalia accepisse, Horat. lib. 2. Epist. 2. extr. & Ovid. 3. Fastor. v. 829 significant. *Quinquatria* apud Latinos dici, male negat Lambinus. Id enim apud Sueton. Augusto cap. 71. & Nerone cap. 34 legimus. Cicero 12. ad Fam. ep. 25 *Quinquatribus frequenti Senatu causam tuam egi non invita Minervâ.*

¶ Quinquefolium, herba incipiens ac desinens cum vite, Fünfffingerkraut / vide *Pentaphyllon.*

¶ Quinquegentiani, pop. Africæ, videntur Pentapolitani Libyæ Cyrenaicæ esse, apud Eutropium lib. 9. c. 14. & 15. Aurelius Victor in Diocletiano *Quinquegentanas nationes* vocat.

¶ Quinquelibralis, e, quinque librarum pondus, Fünffpfündig/ Columell. lib. 3. cap. 15.

¶ Quinquemestris, e, von fünff Monaten oder zwantzig Wochen alt. Ut, *agni quinquemestres*, Plin. lib. 8. cap. 48. extr. & *pulli quinquemestres*, Varr. lib. 2. c. 7, de equis.

¶ Quinquennis, quinquenne, quinque annorum, fünffjährig. Colum. lib. 7. cap. 6.

¶ Quinquennalis, e, ut, *Ludi quinquennales*, qui quinto quoque anno celebrantur, Flor. lib. 2. cap. 7. extr. *Magistratus quinquennalis*, Liv. lib. 4. cap. 24. Adde supra in *Annus.*

¶ Quinquennium, annorum quinque spatium. Livius lib. 3. c. 30 *quoniam ipsi quinquennium elusi essent.*

¶ *Quinquepartita argumentatio*, h. e. in quinque partes distributa, Cic. de inventione lib. 1. cap. 34.

¶ A quo Composito *quinquepartitò* adverb. fecit Plin. lib. 25. cap. 6.

¶ Quinquertio, qui quinque certaminum victor evasisset: nimirum lucta, pugilatu, cursu, saltu, & disco, πένταθλος: Vide Scaligerum de re Poetica lib. 1. cap. 22. in fin.

¶ Quinquĕremis, navis quinque remorum, ein Galeen mit fünff Rudern auff einer jeden Seiten / Cic. 6. Verr. c. 46.

¶ Quinquevĭri, collegium quinque virorum, non unius generis. Erant enim *Quinqueviri dividundo agro*, Livius 6. c. 21; *Quinqueviri mensarii*, Idem lib. 7. c. 21. penes quos cura rei fœnebris erat: & *Quinqueviri cis Tiberim & ultra.*, Lege 2 § 31 Dig. de Orig. Juris: & *Quinqueviri minuendis publicis sumtibus*, Plin. lib. 2. epist. 1. n. 9 ad quem locum vide a Cellario notata.

¶ Quinqueviratus, ut *Duumviratus*, *Decemviratus*, &c. quinque virorum dignitas, Cic. ad Attic. lib. 9. ep. 2.

¶ Quinquies, adverb. fünffmahl. Cicero 11. Philipp. cap. 5 *Hic me defendente quinquies absolutus est.* Gellius lib. 10. cap. 1. extr. *quinquies fecisse contra fœdus.* Martialis lib. 12. epigr. 76 *dotis quinquies ducena.*

¶ Quinquinervia, æ, vulgò *plantago minor* est, ἀρνόγλωσσος, Spitzwegerich.

¶ Quintus, *Annus*, *mensis*, *dies quintus*, der fünffte Monat/ Tag ꝛc. Livius lib. 31. c. 7 *Philippus non quinto inde mense, quemadmodum ab Sagunto Hannibal; sed quinto inde die, quam ab Corintho solverit naves, in Italiam perveniet.*

¶ Quintùm, adverbium, zum fünfften mal / Livius lib. 27. cap. 6 *Declarati consules, Fabius Maximus quintùm*, &c. Et Vellejus lib. 1. cap. 14 *Q. Fabio quintum, & Decio Mure quartum consulibus.*

¶ Quintò, idem ex vulgi usu, pro quo analogia adverbiorum *tertio*, *quarto*, *septimo*, est apud Gellium lib. 10. c. 1.

¶ Quintilis, mensis Julius a Martio quintus, der Heumonat. Cicer. 14. Attic. ep. 7.

¶ Quintus decimus, der funffzehende. Gellius lib. 1. cap. 16 *in libro quintodecimo.*

¶ Quintanus, qui quinti est ordinis, seu classis. Sic *Quintani* sunt legionis quintæ milites. Tacitus 4. Histor. cap. 36 *Adventu quintanorum, quintadecimanorumque aucta legiones.* Sed *Quintana porta*, in castris post prætorium, ubi rerum utensilium forum erat. Festus. Unde pro foro Suetonius posuit Nerone cap. 26. *Nonæ quintanæ* Macrobio sunt lib. 1. Saturn. cap. 14, quæ in quintum diem mensis incidunt.

¶ Quintadecimani, Legionis decimæ quintæ milites, ut ex Taciti 4. Hist. cap. 36 modo ostendimus.

¶ Quintuplex, vulgare est: quam antiquum, non facile apparet. Vopiscus in Probo cap. 7 *Salarium quintuplex fecimus.* Sed Salmasius annotavit ex veteri libro *quincuplex*, quod supra vidimus. Etiam Claud. Dausquius in Orthograph. *Quincuplex* laudat: *Quintuplex* improbat.

¶ Quinquiplicare pro vulgari *quintuplicare*, apud Tacitum legitur 2. Annali c. 36. n. 5, *Quinquiplicari prorsus magistratus*, hoc est, in quintuplum augeri. Est autem à

¶ Quinqueplex, quod in Gloss. vet. πενταπλοῦς vertitur: quemadmodum ibidem

¶ Quinqueplum, Græce redditur πενταπλοῦν, pro quo usus *quintuplum* ad instar *Duplum*, *Quadruplum* &c. recepit.

QVINTILIANVS. M. Fabius Quintilianus Hispanus fuit, sed Romæ Rhetoricen docuit annis multis summa cum laude. Quo tempore vixerit, colligi inde potest, quòd se adolescentulum Domitium Afrum cognovisse scribit & Senecam, qui ambo sub Nerone periere. Sed & Seneca procemio lib. 10. contr. & controv. 4 ejusdem libri Quintiliani declamatoris meminit. Scripsit institutionum oratoriarum libros doctissimos duodecim, posteaquam per annos viginti operam erudiendis adolescentibus impendisset, quemadmodum ipse testatur in initio procemii libri primi. Scripsit & Declamationes, quarum multæ exstant. Decem & novem omnes fere libri habent: quibus CXLIII Pithœus ex MS. adjecit, quas vero ut suspectas novissimus editor Oxoniensis prætermisit. Quintilianum Martialis ita alloquitur lib. 2. epigr. 90 *Quintiliane vagæ moderator summe juventæ,*
Gloria Romanæ Quintiliane togæ, &c.
Acrimoniam ipsi tribuit Sidon. Apollin. lib. 5. Epistol. 1. *Poggio Quintilianum in salsamentarii taberna repertum debere fatemur*, ait in Elogiis Jovius. Qua de re & Petr. Crinitum lib. 18. de hon. discipl. cap. 2. & Platinam in vita Nicolai V vide.

QVINTVS, Poëta Græcus, Paralipomena scripsit belli Trojani, quæ exstant. De ejus & nomine & patria disputant eruditi, aliis Quintum Calabrum, aliis Cointum Smyrnæum vocantibus. Vide Rhodomannum præfatione ad ejus Lectorem, Voss. de Poët. Græc. p. 80. Nomen ejus plane nos latere censet Barthius lib. 2. Adversar. cap. 10. ubi plura. Scripsit autem libros quatuordecim, in quibus historiam ab interfecto Hectore, (ibi namque desiit Homerus) usque ad finem belli, h. e. Trojæ excidium deducit, complectens etiam libro ultimo quædam de Græcorum in patriam reditu.

¶ Fuit & *Quintus* in prænominibus Romanis, quod ab ordine filiorum vel partus numero impositum fuit. Scribitur litera Q. de quo sub initium hujus elementi dictum fuit. v. gr. *Q. Fabius Maximus*, aut *Q. Tullius Cicero*. Legitur & *Quinctius* pro eo. Vide Turneb. lib. 30. Adverf. cap. 28.

QVIPPE, adverbium, seu conjunctio potiùs, rationem interdum reddens ejus, quod præcessit. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 9 *Quippe formâ impulsi nostra nos amatores colunt*, id est, etenim, denn/darum. Quo sensu in eadem fabula a. 3. sc. 2. v. 27 Poëta cum *Quia* etiam conjunxit: *Quippe quia magnarum sæpe id remedium ægritudinum est.* ¶ 2. Nonnunquam etiam affirmat. Cic. pro Cæcin. c. 19 *Recte diceres te restituisse? quippe; quid enim facilius est?* id est, certe, ja/traun. Idem lib. 5. de finibus c. 28 *Quem hunc appellas Zeno?* (Sermo est de Sapiente, qui torqueatur eculeo) *Beatum, inquit. Etiam beatissimum? quippe, inquiet, cum tam docuerim gradus istam rem non habere, quam virtutem.* ¶ Exponitur aliquando per *utpote*, præsertim sequente pronomine relativo. Cic. pro Rosc. Am. cap. 18 *Convivia cum patre non inibat, quippe qui ne in oppidum quidem, nisi perraro veniret.*

¶ Quippeni, warum nicht/ Plaut. antique, in Menæch. act. 5. sc. 5. v. 45.

QVIRINVS, Romulus ita dictus fuit, vel a *Quiris* seu *Curis* vocabulo Sabinorum, quo *hastam* illi appellarunt, a quo & *Securis* dicta est; vel a *Quiritibus*, sive Romanis, qui sic a Curibus appellati fuerunt Sabinis, Romulo jam sociatis, ut Livius auctor est, lib. 1. cap. 13. Ovid. 2. Fastor. v. 475

Proxima lux vacua est: at tertia dicta Quirino:
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis,
Bellicus a telo venit in astra Deus.
Sive suo Regi (Romulo) *nomen posuere Quirites:*
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.

Cæterum Romulus a morte, & jam relatus in Deorum numerum *Quirinus* vocatus est: Lactantius lib. 1. Instit. c. 15.

¶ Quirinalis, *Collis Quirinalis* Romæ, in quo Quirini fuit templum, & *Porta Quirinalis* ad collem eum ducens, quæ & *Porta Collina* aliquando, hodie *Porta Salaria* est, *Jugum Quirinale*, Ovid. in Fastis lib. 6. v. 218.

¶ Quirinalia, orum, dies sacrorum Quirini, *Stultorum feriæ*, appellatæ: Ovid. lib. 2. Fastorum v. 513. Plutarchus Quæstion. Rom. p. 285. & Festus.

¶ Equirine, vid. Ædepol.

¶ Quirites, Romani. Unde sic appellati docet Livius lib. 1. c. 13, de quo paullo ante. Ita autem domi appellabantur Cives, non foris. Ibi enim si ita appellarentur milites, mitti vel exauctorari videbantur per ignominiam, nec pro militibus amplius haberi. Hinc Cæsar sola hac appellatione sæpius concitatum militem sedavit. Vide Sueton. Cæsare c. 70. & Stewechium. Eadem ratione Antonius primus Flavianarum partium dux, milites prætorianos, quibus infensus erat, *Paganos*, quasi non jam milites, sed Quirites nominavit apud Tacitum lib. 3. Histor. cap. 24. Factum Cæsaris imitatus postea fuit Imp. Alexander Severus. Nam milites primum quidem pro concione, ex more commilitones appellavit: ubi verò fremere eos, & tumultum ciere conspexit, *Continete*, ait, *vocem truculentam, campo & bellis necessariam: ne vos hodie omnes uno ore atque una voce, Quirites, dimittam: & incertum an Quirites? Non enim digni estis, qui vel Romanæ plebis sitis, si jus Romanum non agnoscitis.* Cum nihilominus post ita fremerent, exclamavit: *Quirites, discedite, atque arma deponite*, &c. Hæc Lampridius in Alexandri vitâ cap. 53. & 54.

¶ Legas & *Quiritem* singulare, apud Persium Satyr. 5. v. 75.

¶ Quirito, quiritare, & Quiritor, quiritari, Quiritum auxilium clamore implorare, exclamare, (laut ruffen/um Hülffe schreyen) quod accusati solebant, cum nihil auxilii amplius videretur adesse. Vide Livium lib. 2. cap. 23. & lib. 3. c. 41. &c. Addi potest Petronius p. 66 Satyrici. Sed hi habent formulam *Quiritium fidem implorare*, seu *invocare*: ipsum verbum *Quiritare* legas apud Quintilianum lib. 3. c. 8 *Si est sanus, non quiritet*, ist er klug/ so macht er nicht viel Geschrey. Cæterum *Quiritantium*, ut Livius lib. 39. c. 8. extr. & Pollio ad Ciceronem lib. 10. epist. 32 appellant, id est, Quiritium opem implorantium, vox hæc erat: *Porrò Quirites.* Priapus apud Phallicum Poëtam carmine 25

Porro (nam quis erit modus?) Quirites?

Laberius apud Macrobium lib. 2. Saturnal. cap. 7

Porro Quirites! libertatem perdimus.

B ¶ Quiritatio, vociferatio, querela, Liv. lib. 33. cap. 28 *Fuga comitum & quiritatio facta.*

¶ Quiritatus infantium apud Plin. lib. 6. Epist. 26. ubi Buchneri notas vide n. 193. Et Val. Maximus lib. 9. cap. 2. n. 1. *lamentabiles quiritatus.*

¶ Proquiritare, idem quod simplex *quiritare*. Apulejus Apolog. pag. 326 *Epistolam sæpe aperiens, proquiritabat* &c. Item promulgare, proclamare. Sidonius lib. 8. epist. 6 *Lex de præscriptione tricennii fuerat proquiritata.*

¶ At Plauti *requiritare*, Mostellar. a. 3. sc. 3. v. 11, quod corripit syllabam, quæ in *quirito* longa est, huc non pertinet, sed in *Requiro* sub *Quæro* investigandum.

QVISQVILIAE, arum, plural. περιψήματα, purgamenta, Außkehricht/ und was von Bäumen fällt. Vid. Festum. Sic Cæcilius: *Quisquilias volantes, venti spolia dixit*, apud eundem Festum. ¶ 2. Cicer. *Quisquilias, homines nihili dixit*, lose und leichtfertige Buben/ ut pro Sextio cap. 43 *Omitto Numerium, Serranum, Ælium, quisquilias seditionis Clodianæ.* Idem lib. 1. epist. 16 ad Atticum: *Id Talnam, & Plautum, & Spongiam, & cæteras hujusmodi quisquilias statuere*, &c.

QVONDAM, adverbium, aliquando vel olim. Virg. 2. Æn. v. 367

Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

id est, nonnunquam, bißweilen/ zuzeiten. Cic. 1. in Catil. c. 1 *Fuit ista quondam in hac Republ. virtus*, id est, olim, vorzeiten. Idem lib. 1. de Orat. c. 30 *Consuetudo mea, qua quondam solitus sum uti.*

C QVONIAM, conjunctio caussalis, quia, siquidem, dieweil. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 15 *Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me.* Idem ib. a. 2. sc. 1. v. 5 *Quoniam id fieri, quod vis, non potest, velis id, quod possit.* ¶ 2. Additur interdum *quidem*: Cic. 2. ad Att. ep. 1. *Quoniam quidem ea, quæ nos scribimus, te etiam delectant*, i. e. quandoquidem. ¶ Legunt & conjuncte, *Quoniamquidem.* ¶ 3. Quoniam pro *postquam* posuit Plautus non semel, quemadmodum *postquam* pro *quoniam* etiam ponitur: Terent. Adelph. Prol. princ.

Postquam Poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis observari, &c.

Ubi Donatus, POSTQVAM *pro* QVONIAM, *cujus reciprocum*, QVONIAM *pro* POSTQVAM. *Plautus in Aulularia* [prolog. v. 9] QVONIAM IS MORITVR, ITA AVIDO INGENIO FVIT.

QVOQVE, Conjunctio copulativa & postpositiva. Auch. Terent. in Andr. a. 4. sc. 3. v. 19 *Ego quoque hinc ab dextra venire me assimulabo*, ich will mich auch also stellen/ 2c. *Id rursum si negant, nego id quoque*, Idem in Eun. act. 2. sc. 2. v. 20. Et Quintilianus lib. 9. cap. 4. p. 696 *Perdidisset gratiam, perdidisset fidem quoque.* Sic enim in orationis fine venuste locatur.

Quorsum, vide in *Qui*, *Quis*, sub finem. Est enim ex *Quo* & *Versum.*

D QVOT, nomen de numero quærens, vel numerum admirans, wie viel. Terent. in Hecyr. a. 5. sc. 3. v. 19 *Quot commodas res attuli Pamphilo? quot autem ademi curas?* Cic. in Tusc. lib. 1. cap. 35. extr. *Quot, quantæ, quam incredibiles calamitates?* Et, *Quot annos natus es?* wie alt bist du? Plauti est locutio. ¶ 2. Et sine interrogatione: ut, *Quot homines, tot sententiæ*, so mancher Mensch/ so mancher Kopff und Sinn/ Terent. in Phorm. a. 2. sc. 4. v. 14. Cic. de orat. lib. 3. c. 59 *Quot homines, tot caussæ.*

¶ Quotannis, singulis annis, jährlich/ alle Jahr. Exempla supra in *Annus* producta sunt. Addo ex Statii Theb. lib. 1. v. 666

- - - - Hæc stata sacra quotannis
Solennes recolunt epulæ.

Et Ulpianus Lege 8. § 24. Dig. de Transactionibus: *Si tamen ita sine prætore transegerit, ut in vicem eorum* [frumenti, olei &c.] *nummum quotannis vel quotmensibus acciperet*, &c. Nam non tantum *quotannis* ita dicimus, verum etiam *quot mensibus, quot diebus, quot calendis*, id est, singulis. Vitruv. lib. 9. cap. 4 *Itaque quot mensibus sub rotam solis radiosve obscuratur.*

Cato

Cato de re rustica: *Capita oleagina quot mensibus foderi oportet,* A monatlich / alle Monat. Plaut. Sticho act. 1. sc. 2. v. 3

Vos meministis, quot calendis petere demensum cibum.

Quot diebus, Augustin. lib. 6 Confess. cap. 6. Pro eo *quot dies* Apulejus dixit lib. 11. metam. p. 207. ed. Golv. (pag. 267. ed. Elmenh.) *sedulam quot dies obibam culturæ sacrorum ministerium.*

¶ Similiter *Quotquot mensibus, quotquot annis,* Varro lib. 4. de LL. & Gellius lib. 6. cap. 5. cum ex Alfeno JCto formulam antiqui cujusdam fœderis refert.

¶ Quotmensibus, monatlich. Vitruvius lib. 10. cap. 7 *Hodieque quotmensibus magistratus in eum locum proficiscitur.* Adde modo dicta in *Quotannis.*

¶ Quotenus, a, um. Cic. ad Atticum lib. 12. Ep. 32 *Is, opinor, ita partes fecit in ripâ nescio quotenorum jugerum*, &c. Id est, quot jugerum.

¶ Quotidie, singulis diebus, täglich. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 14. *Nam mihi quidem quotidie augescit magis de filio ægritudo.* Prima autem in *Quotidie*, correpta est: est enim a *quot.* Alteram producit Terentius in allegato loco. Sed & P. Syrus duobus hisce versibus: *Quotidie damnatur, qui semper timet, Quotidie est deterior posterior dies.* Martialis quoque in *Quotidianus*, cujus loca post paullo producemus. Nimirum sicut idem Terentius alteram in *postridie* produxit Andriâ act. 1. sc. 1. v. 117, *Venit Chremes postridie ad me clamitans.* Catullus tamen eandem in *Cottidianus* corripuit, de quo post. Porro Veteres pro *Quotidie* & *Cotidie* scribebant. C. enim & Q. mutuas operas antiquitus præstabant. Sicuti igitur dicebant CVIS (unde cujus, & cui) & QVIS, ita & COTTIDIE, & QVOTIDIE dicebant. Vide si lubet Vossium lib. 1. de Arte Grammatica cap. 18. B

¶ Quotidianus, Täglich. Ut, *Cura quotidiana*, Terent. Phorm. act. 1. sc. 3. v. 8 tägliche Sorge. *Aqua necessaria est ad usum quotidianum*, Vitruvius lib. 8. c. 1. pr. Et, *Febris quotidiana*, Ter. in Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 22. Et, *Epistolæ quotidianæ odiosæ*, Cic. 8. ad Attic. ep. 14. pr. der Brieffe / so alle Tage kommen / wird man müd. *Quotidiani sumtus*, tägliche Unkosten / Terent. Heaut. act. 4. sc. 5. v. 7. *Victus quotidianus*, Cic. pro S. Rosc. cap. 28. Et, *Audire aliquid de te non solum usitatum, sed etiam quotidianum est*, Cic. ep. 16. pr. ad Brutum. Porro sicut *Cotidie*, & *Quotidie* veteres dicebant, de quo paullo ante monuimus: ita & *Cotidianus* dicebant. Catullus verò ut primam, quæ natura brevis est, producere posset, *Cottidianus* dixit Carm. 69. ad Malium v. 139

Conjugis in culpa flagrabit cottidiana.

Nec aliter scriptum a Martiale puto lib. 10. Epigr. 65

Levis dropace tu quotidiano. Et lib. 11. Epigr. 1.

Cultus sindone tu quotidiana. Non *Quotidiano.*

Quotidiana, ut legitur vulgo. Illud præterea in hisce Martialis versibus notandum, secundam in *Quotidianus* productè poni, C contra quam Catullus fecit. Nisi συνίζησιν statuamus: quod non videtur faciendum. Nam I. in talibus plerumque corripitur. Ut in *Omnigenus, Unicolor, Universus.* &c. Ergo produci modò hæc syllaba, modo corripi potest. ¶ 2. Quotidianum & pro vulgari & tralatitio ponitur. Sic *formas quotidianas*, Ter. in Eun. act. 2. sc. 3. v. 6 dixit, id est, leves & usitatas, ut Donatus interpretatur.

¶ Quotcunque. wie viel immer. Manilius lib. 4. v. 315

Totque dabit vires, dominos quotcunque recepit.

Sic Scaliger, & Fayus, nisi quod hic *Tot ducit.* In *quotcunque* autem consentiunt, pro quo alii *quotquotque* maluerunt.

¶ Quoties, wie offt / cui *Toties* respondet. Cicero 7. famil. ep. 7 *Illud soleo mirari, me non toties accipere tuas literas, quoties a Q. fratre mihi afferuntur.* Et interrogative, sine relato. Cicero 1. Catilin. cap. 6 *Quoties jam tibi extorta est sica ista de manibus? quoties verò excidit casu aliquo & elapsa est?*

¶ Quotiescunque, so offt / Cic. pro Cluent. c. 18 *Quotiescunque dico, toties mihi videor in judicium venire*, so offt ich eine Rede zu thun habe. Idem in Tuscul. 3. extremo: *Cætera quotiescunque voletis parata vobis erunt.*

¶ Aliquoties, etlichmahl. Ut, *Hanc caussam aliquoties apud te egit*, Cic. pro Quintio cap. 1. Adde supra in *Alius.*

¶ Quotquot, *quotquot estis omnes*, Catull. Epigr. 43. v. 2. so viel euer ist. Et Horatius lib. 2. Oda 14. *Quotquot eunt dies*, wie viel Tage hingehen / id est, singulis diebus.

¶ Quotquotque, id est, quotcunque: Manilius lib. 4. v. 315. sed alii *quotcunque* legunt, quod paullo supra videas.

¶ Quotuplus, quotuplum, *Decuplum*, wie vielfältig?

¶ Quotuplex, wie viel oder mancherley? respondetur, *Duplex, triplex, quadruplex;* quemadmodum ad *Quotuplum; Duplum, triplum*, &c. Vet. Onomast. *Quotuplex*, ὁσαπλάσιος.

¶ Quotus, a, um, der wievielste. nomen interrogativum de numero aut ordine: *Quota est hora?* Horat. 2. Satyr. 6. v. 44. Et Martialis lib. 5. epigr. 66 *Ista tua, Cæsar, quota pars spectatur arenæ?*

¶ Pro *quotus* & *Quotumus*, Plaut. ut Pseud. act. 4. sc. 3. *Quotumas ædes dixerit, id ego admodum incerto scio.* act. 4. sc. 7. *Quotumo die.*

¶ Eleganter effertur cum *quisque* copulatum: wie viel? der wievielste? *Quotusquisque est, qui virtutem curet?* Quasi dicas, nullus aut rarus, wie viel seyn der wohl / die ꝛc. Cicero pro Cœlio cap. 16 *Famam quotusquisque istam potest effugere in tam maledica civitate?* Idem de Divinat. lib. 2. cap. 24 *Quota enim quæque res evenit prædicta ab istis?* Idem pro Ligar. cap. 9 *Quotus enim istud quisque fecisset, ut* &c.

¶ Quotuscunque, idem. Tibullus lib. 2. extremo:

Moverit e votis pars quotacunque Deos.

¶ Aliquot, etliche / indeclinabile. Cicero ad Cæsarem sub lib. 9 ad Attic. epist. 11 *Aliquot sunt anni, quum vos duo delegi, quos præcipue colerem.* Adde supra in *Alius.*

¶ Aliquoties, etlichmahl. Ut, *Hanc caussam aliquoties apud te egit*, Cic. pro Quintio cap. 1. Adde supra in *Alius.*

¶ Aliquotfariam, unterschiedlich mahl. Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. *In eo agro aliquotfariam in singula jugera dena cullea vini fiunt.*

Quum, adverbium temporis, vide *Cum.*

R.

Litera consonans, semivocalis & liquida, imò, ut Dion. Halicarnass. ait, *liquidarum maxime generosa;* quæ in verborum compositione in L. nonnunquam convertitur: ut, *Intelligo, Pellicio, Pelluceo*, pro *Perluceo.* In hominibus vero quibusdam cognationem seu eandem potestatem habet cum litera S. ut, *Arbos pro arbor; Honos*, pro *Honor;* Plautus etiam *odos* pro *odor* sæpe dixit. ¶ Latinis veteribus integras aliquot dictiones litera R. sola posita repræsentavit: ut R. R. R. F. F. F. *Regnum Romæ ruet, ferro, fame, flamma.* Probus. Literam R. Romæ Ap. Claudius primus invenit. Pomp. JCtus in Enchiridio l. 3. c. 2. § 36. Jungiturque frequentius cum litera A. in re horrida. Barth. ad lib. 1. Thebaid. Statii p. 34. Crepitus ejus notus. Idem ibid. & lib. 121. Adversf. cap. ult. Conf. D Voss. lib. 4. Instit. Orator. p. 47. seq. ¶ Persius *caninam literam* dixit Satyr. 1. v. 109. *Irritata canis quod R. quam plurima dicat*, ut ait Lucilius apud Nonium in *irritare.* Vocatur etiam *radens* & *Martia.*

RABIES, canum proprie est, sed ad homines transfertur: *Animi rabies*, hoc est, furor, Grimm / Unsinnigkeit. Cic. in Tuscul. 3. c. 26 *Hecubam putant propter animi acerbitatem & rabiem fingi in canem esse conversam.* Horat. in arte Poet. v. 79

Archilochum proprio rabies armavit iambo.

¶ Răbĕre, ira & rabie agitari, Varro & Cæcilius apud Nonium usi sunt. Et Vetus Poeta apud Ciceronem lib. 1. de Divinat. cap. 31 *Sed quid oculis rabere visa est derepente ardentius?* Manilius lib. 5. v. 207

- - - latratque Canicula flammans,
Et rabit igne suo.

Et ibidem v. 222 *Corda micant, & lingua rabit.*

Seneca Epist. 29 *Videbis eosdem intra exiguum tempus acerrime ridere & rabere.*

¶ Sed & *rabiare* veteres dixerunt. Vet. Gloss. *Rabiat*, λυσσᾷ.

¶ Răbiōsus, grimmig / wie ein toller Hund. *Canis rabiosa*, Horat. 2. Epist. 2. v. 75. *Morsus canis rabiosi*, Plin. 29. cap. 2. Et *Jurgia rabiosa fori clamosi*, Seneca Herc. Fur. v. 172. *Rabiosum* pro Phrenetico Plautus dixit Capt. act. 3. sc. 4. v. 15. der raset.

¶ Rabiosulus, etwas grimmig / Cicer. 7. famil. epist. 16 *Rabiosula fatua.*

¶ Rabiose, adverb. *Iracunde, rabioseque facere aliquid*, Cic. in Tuscul. 4. cap. 22.

¶ Răbĭdus, toll / rasend. *Canis rabidus*, Senec. Oedip. v. 932. *Rabidos compescere mores*, Ovid. 3. art. am. v. 501.

¶ Rabide, adverb. *Omnia rabide appetere*, Cicer. 5. Tuscul. c. 6.

RĂBĪRIUS, eques Romanus, quem perduellionis seu læsæ majestatis accusatum a T. Labieno Cicero defendit. Vide orationem ejus pro Rabirio.

RABŬLA, æ, mascul. caussidicus, ein Zungendrescher / inde dictus, quod rabida contentione radat, seu, ut Quintil. ait, nimia verbositate feriat aures. Cicer. 1. de Orator. cap. 46 *Caussidicus, proclamator, aut rabula.* Quintil. lib. 12. cap. 9 *A viro bono in rabulam latratoremque converti.* Nonius *a rabie canina* commode derivat. Hinc Fabius præcedente loco *latratorem & rabulam* conjunxit. Sane & Seneca & Ammianus lib. 30 *Rabulas* sive legulejos canibus comparant. Aperte *Canem* appellat *Cassium Severum* Horat. Epod. 6. & eorum *verba canina*, vel *caninam eloquentiam* Ovidius in Ibin v. 14

Jactat & in toto verba canina foro.

Eosdem & *Moratores* vocari, a mora, quod producant nequiter lites, Jac. Cujacius observat lib. 4. Observat. cap. 40.

RĂCĒMUS. RACEMUM, inquit Casaubon. ad Suetonii Aug.

gust. cap. 76, *qui idem est cum uva, male quidam docti* scapum *putant: quos facilè sit refellere infinitis Latinè loquentium* χοέας, *qui aliter nunquam eam vocem accipiunt, sive de fructu vitis, sive de hederâ loquantur. Nam & uva & βότρυς & racemus ἀναλόγως dici solent de aliis quoque multis: ut &* acinus *pro* baccis *& corymbis* hederæ *vel* sambuci *sæpius usurpatur.* Hæc ille. Vet. Gloss. βότρυς, *racemus.* Nemesianus Eclog. 3. v. 39

Tum Deus, ô Satyri, maturos carpite fructus,
Dixit, & ignotos, pueri, calcate racemos.

Certe non nisi uvæ calcantur. Auctor Copæ v. 21

Sunt & mora cruenta & lentis uva racemis.

Ubi *racemi* ab uva separantur, & pro palmitibus ipsis videntur poni propter epitheton *lentis.* Nisi potius *racemos* pro acinis: *lentos* pro tenacioribus posuit. Propertius lib. 4. eleg. 2. v. 13

Prima mihi variat liventibus uva racemis.

¶ Răcēmĭfer, Ovid. lib. 6. Fastor. v. 666

Bacche racemiferos hedera redimite capillos.

¶ Răcēmōsus, a, um, so viel Trauben hat / Plin. lib. 13. cap. 4. & 6.

¶ Răcēmātus, Plin. lib. 18. cap. 7.

¶ Sed *Malleolus racemarius*, ein Reblein / daraus nur Blätter aber wenig Trauben wachsen / Columell. lib. 3. c. 18.

RĂDĬUS, Sonnenstral. Cicero de Finib. lib. 5. cap. 24 *Stellæ in radio Solis ne cernuntur quidem.* Lucretius lib. 1. v. 148

Non radii Solis, neque lucida tela diei
Percutiant, scil. animi tenebras.

¶ 2. Sunt & *oculorum radii*, der Glantz aus den Augen / Gell. lib. 5. cap. 16. ¶ 3. Radius autem Mathematicorum & Astronomorum instrumentum, sive virga seu bacillus ille dicitur, quo schemata seu in pulvere describebant, seu designabant. Virgil. Eclog. 3

- - - - & qui fuit alter,
Descripsit totum radio qui gentibus orbem?

Et 6. Æn. v. 849 - - - *cælique meatus*
Describent radio, & surgentia sidera dicent.

Avienus Arat. v. 53

Hic primum Cnidii radium senis intulit astris.

Quo carmine significat, Eudoxum, hunc enim *Cnidium senem* appellat, instinctu Dei (nam cum *Hic* ait, Deum intelligit, de quo hactenus sermo) animum ad astronomiam monstrandam mortalibus applicuisse. Tertullianus de Idololatria: *Non potest regna cælorum sperare, cujus digitus aut radius abutitur cælo. Abutitur cælo radius*, qui ideo dimetitur cælum, ut ex motu & positu ejus siderumque futura prædicat, quam rationem universam ibi damnat Pater, neque a Christiano tractari posse statuit sine dispendio salutis. ¶ 4. Item instrumentum textorum, quo innectuntur telæ, ein Weberschifflein. Virgil. 9. Æn. v 476

Excussi manibus radii, revolutaque pensa.

¶ 5. Quin & in rotis ligna per circumferentiam distenta *radii* sunt, Radspeichen. Virgil. 6. Æn. v. 616

Saxum ingens volvunt alii, radiisque rotarum
Districti pendent,

gespannt oder gestreckt an die Speichen. ¶ 6. Etiam *radius* Hostorium est, lignum scil. quo mensuræ raduntur, ein Streichholtz. *Gaudia sine radio cumulare.* Plaut. ¶ 7. Denique & olivæ oblongæ genus *radius* est. Virgil. 2. Georg. v. 86

Orchades, & radii, & amarâ pausia baccâ.

¶ Radiŏlus, oliva parva oblonga. Columell. lib. 12. cap. 46.

¶ Radio, Radior, radiare, radiari, radios emittere, seu fulgere, Stralen von sich geben / glåntzen / ut, Columella lib. 10. v. 288

- - - Latonia Phœbe
Purpureo radiat vultu.

Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 27

- - - - miles radiabat in armis.

Et Ovidius deponentali forma lib. 3. Pont. epist. 4. v. 103

Scuta sed & galeæ gemmis radientur & auro.

De formis etiam formosissimis *radiare* dici, Barthius observat ad Claudian. p. 523.

¶ Hinc *Radians*, stralend, Ut, *astra radiantia*, Ovid. 9. Metam. v. 272. Et, *aurum radians*, lib. 4. Metam. v. 636. Sed & comparativus inde formatur. Fortunatus Vita Martini lib. 1. v. 138

Gemmifer eloquiis, radiantior ore lapillis.

¶ Radiatus, idem. Ut, *Lumen radiatum*, Ennius apud Ciceronem 3. de Orat. cap. 40. *Radiata corona*, Sueton. Aug. cap. 94. quæ aliquot erectis acuminibus attollit se, qualis in Deorum capitibus, ut nummi & monumenta vetera testantur, pingi solita fuit, præcipuè Solis, quæ ex duodecim quidem radiis pro numero mensium contexta erat. Virg. Æneid. 12. v. 161

- - - - ingenti mole Latinus
Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum,
Aurati bis sex radii fulgentia cingunt,
Solis, avi, specimen.

Et ita Solis caput expressum in tabula marmorea Romæ in Marchionis Jovii ædibus, quam descripsit, & erudito Commentario explicavit Hieronymus Aleander, ubi plura de his radiis leges. Tribuebantur coronæ hujusmodi hominibus etiam, quibus divinitatis aliquid datum existimabant: ut *Regibus Principibusque* seu *Imperatoribus.* De quo Plutarchus ad Principem ineruditum, pag. 780. Quo illud Plinii pertinet Paneg. Trajani cap. 52 *Horum unum si præstitisset alius, illi jamdudum radiatum caput, & media inter Deos sedes auro staret aut ebore*, &c. Lucian. in Misanthropo, adulator nescio quis Timoni statuam dicto erigit, cum fulmine in dextra, radiisque in capite, quasi faceret Deum. *Rota radiata*, Varro 3. de R. R. cap. 5.

¶ Radiatio, fulgor, ut *Prospera radiatio*, Firmicus lib. 2. cap. 22. ein guter aspect. Et, *Marmoris radiatio*, pro fulgore, Plin. lib. 36. cap. 5. Et pluraliter Arnobius lib. 6. pag. 208 *augustissimæ lucis radiationibus territare.*

¶ Radiosus, plenus radiis. *Radiosus Sol*, Plaut. Stich. act. 2. sc. 2. v. 41.

¶ Irradiare, illustrare, vel illustre esse. Active Statius Thebaid. lib. 6. v. 64 - - - *hoc undique gemmæ Irradiant.*

Et Arator, Christianus poeta, in Act. Apost. cap. 2. v. 2

Irradiat fulgore locum.

Neutraliter Sedulius in Hist. Resurr. Matth. 28

Cœperat interea post tristia sabbata felix
Irradiare dies, culmen qui nominis alti
A Domino dominante trahit.

¶ Præradiare, præfulgere. Claudianus in Nupt. Honor. & Mar. v. 287 - - - *pilentaque sacram*
Præradiant ductura nurum.

B RĂDIX, plantarum, arborum & herbarum origo, fundamentum. Wurtzel. Unde *ab radicibus*, id est, ab origine Varro lib. 2. de re rustica cap. 8. item pro funditus Phædrus dixit, de quo infra in *eradicare*. *Altæ radices*, tieffe Wurtzeln. *Radices agere*, einwurtzeln / Wurtzel gewinnen / bekleiben: quod & *facere*; & *capere radices*, Plinius dixit lib. 17. cap. 17. *Altius agere radices*, tieff einwurtzeln. Per similitudinem est stabilire, & firmitatem acquirere. Cicer. lib. 2. offic. cap. 12 *Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur.* Et in 4. Philipp. cap. 5 *Virtus est una altissimis defixa radicibus, quæ nunquam ulla vi labefactari potest.* Quintilianus lib. 1. cap. 1 *Altius radicibus niti* dixit. Isocrates τὴν ῥίζαν παιδείας πικρὰν ἔφην, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς, hoc est, *Radicem doctrinæ amaram dixit, fructus verò suaves.* Allusit ad id Ausonius in carmine de studio juvenili, sive Eidyll. 4. v. 70

- - - Pueros molli monitu & formidine leni
Pellexi, ut mites peterent per acerba profectus,
Capturi dulcem fructum radicis amaræ.

¶ 2. Radices etiam dicuntur ima montium, ut Servius appellat, seu imæ montium partes. Per similitudinem Cicero orat. antequam iret in exil. *Cujus templum a Romulo victis Sabinis in Palatii* (montis Palatini) *radice cum victoria est collatum.* Vitruv. libr. 2. cap. 10 *Montis Apennini primæ radices à Tyrrheno mari in Alpes & extremas Hetruriæ regiones porriguntur.* Nepos Miltiade cap. 5. num. 3 *Postero die sub montis radicibus acie in regione instructa.* Cæsar 3. de B. C. cap. 85 *ad infimas radices montis.*

¶ Radix etiam *Raphanus* dicitur, unde Germanicum factum videtur, Rettich.

¶ Radicula, parva radix. Cic. 2. de divin. cap. 66 *radiculam quærere.* Et Columella lib. 5. cap. 5 *recisis radiculis.*

¶ Radicosus, ut, *Brachia radicosa hederarum*, wurtzelich / oder voll Wurtzeln / Plin. lib. 16. cap. 34.

¶ Radicitùs, adverb. *a radicibus*, ut Phædrus loquitur loco in Eradicare mox indicando. Ut, *Malas herbas radicitus effodere*, mit der Wurtzel ausgraben / ausrotten / i. e. funditus, Cato cap. 50. Et, *Radicitus alicujus actiones evellere*, Cic. pro domo sua cap. 13.

¶ Radīco, radicare, radicem facere, sive capere, Wurtzel gewinnen / sich bewurtzeln. Plin. lib. 13. cap. 4. de Palma, *In Assyria ipsa quoque arbor strata in solo humido tota radicatur, sed in frutices, non in arborem.* Et lib. 19. cap. 6 *Cæpe & allium non nisi in rectum radicantur.*

¶ A quo *Eradicare* facit Terent. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 22. & Heaut. act. 3. sc. 3. v. 28. *Dii te eradicent*, hoc est, radicitus, seu funditus perdant, planè exstinguant. Phædrus *à radicibus vertere* dixit lib. 3. fab. 10. v. 49

- - - Si mendacium
Subtiliter limasset, à radicibus
Non evertisset scelere funesto domum.

Similiter *à stirpe interire*, Sallustius Catil. cap. 10.

RĀDO, radere, glatt machen / schaben / bescheren / ut, *radere caput*, Sueton. Calig. cap. 5. *genas*, Cic. 2. de Leg. cap. 23, balbieren. ¶ Sed, *Radit iter liquidum*, i. e. carpit, streicht durch die lufft / Virgil. 5. Æn. v. 217. *Radere aures*, est auribus molestum esse, aures ferire, den Ohren weh thun / Quintil. lib. 3. cap. 1. *Radere littus*, Virgil. 7. Æn. v. 10. am Ufer hinschiffen. Et Lucretius lib. 5. v. 257

- - - ripas radentia flumina rodunt.

¶ Rāsilis, e, das sich glatt schaben låst / ut, *Rasile buxum*, Virgil. 2. Georg. v. 449. *Rasile argentum*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 56.

¶ Rasura, Bescherung, *Rasuram deducere*, abschaben / Colum. lib. 4.

lib. 4. cap. 29. Item quod abscinditur. *Rasura eboris*, Veget. quæ *scobs eborea* Scribonio Largo appellatur Compos. 16.

¶ Rasito, Rasitare, frequent. Sueton. Othon. cap. 12.

¶ Radula, æ, (dicunt & *Rasula* alii) instrumentum, ein Krück/ damit die Bötticher das alte Pech aus den Fassen kratzen. *Rasula pistorum*, Colum. lib. 12. c. 18. ein Trogschèrre.

¶ Rastrum, vide infra.

¶ Abrādere, radendo auferre, abschaben/abkratzen/etc. *acuta dolabra abradere*, Colum. de arbor. cap. 8. Dicitur & *abradi barba*, Plin. 6. cap. 20. Terent. per metaphoram dixit, *Cui aliquid abradi potest*, deme man kan etwas abzwacken / in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 19. Et Cic. pro Cæcin. cap. 7 *Posteaquam videt nihil se ab A. Cæcina posse licitum terrore abradere.*

¶ Adradere, Columell. de arbor. cap. 8 *Ne medullam lædas, adradito*, schabe diß daran.

¶ *Adrāsus* pro libertino, Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 50. ut Marcilius explicat, quem ibi vide.

¶ Circumrādere, umher schaben/ abkratzen. Columella lib. 4. cap. 29 *Sarmentum leviter circumrasum, ut cortex tantum detrahatur.*

¶ Circumrasio. Plinius lib. 17. c. 26 *circumrasio corticis*, quum cortici muscus detrahitur.

¶ Corrādere, zusammen kratzen. Terentius in Adelphis act. 2. sc. 2. v. 34. *Minas decem corradet aliunde.* Et in Phormione act. 1. sc. 1. v. 6 *Ei credo munus hoc corraditur.*

¶ Derādere, von etwas abschaben / abkratzen / Cato cap. 121 *De virga lauri deradito.* Apulejus extremo lib. 5 *Quum ejus comas deraserim.* Et Tertullianus Apolog. cap. 12 *Ungulis deraditis latera Christianorum.*

¶ Eradere, eruere, auskratzen/ auskrauen. Horat. 3. carm. Ode 24. v. 51 *Eradenda Cupidinis*

Pravi sunt elementa - - -

Tacitus 4. Annali cap. 42 *Merulam albo senatorio erasit.* eines Nahmen ausstreichen.

¶ Interradere, idem quod circumradere, Plin. lib. 15. cap. 1. *Oleæ attondentur, ut interradi gaudeat.* Et Paullinus Nolanus Poem. 24 v. 254 de Jacobi patriarchæ versicoloribus baculis:

- - *interrasâ variatis cortice virgis.*

¶ 2. *Marmor interrasum*, id est, politum, Plin. lib. 35. cap. 1.

¶ Interrasilis, *Aurum interrasile*, hoc est, limatum, Idem lib. 12. cap. 19. Et Fortunatus lib. 1. Carm. 13

Hic sculptæ cameræ decus interrasile pendet.

¶ Interrasor. Gloss. Vet. Interrasor, διαρινητής.

¶ Irrasus, *caput irrasum*, unbeschoren. Plaut. Rud. act. 5. sc. 2. v. 16. Et, *irrasa clava*, Silius lib. 8 v. 585. id est non lævigata.

¶ Præradere, ab anteriori parte radere. Cato cap. 41 de R. Rust. *Vitis utriusque latus alterum præradito oblique.* Popma autem *praeacuito* legit. Tamen & Paullinus Nolan. Epist. 22. n. 2 [al. ep. 7] *Inæqualiter semitonsi & destituta fronte prærasi.*

¶ Præterradere. Lucretius lib. 4. v. 531

Præterradit enim vox fauces sæpe.

¶ Semirasus, semitonsus. Catullus Carm. 60. de Rufa v. 5

Ab semiraso tunderetur ustore.

¶ Subradere, von unten abkratzen. aut modice, wenig abkratzen. Palladius lib. 5. cap. 4 *Arbor ferrea strigili subrasa hilarior fiet.*

¶ Superradere. Plinius lib. 22. cap. 23 *clavis pedum superrasis*, die Lichtdornen beschneiden/ beschaben.

RAIA, piscis miræ fœcunditatis, ein Roch. Plurium est generum, *Raja lævis*, ein glatter Roch: *Raja oculata*, ein Spiegelroch: *Raja undulata*, Schamlotroch; *Raja asteria*, ein Sternroch: *Raja clavata*, ein Nagelroch/&c. Vide Gesnerum.

RALLA, vestis genus a raritate texturæ sic dictum, ut Nonius vult, cui opponitur *crebra* vel *spissa*. Usus Plautus Epidic. act. 4. sc. 2. v. 46. Vide Scaliger. in Cirin Virgil. At longe aliter Vet. Glossæ explicant, quibus *Ralla* ζωστὴρ est. Viderint docti.

RĀMENTUM, tenuis cujusque rei particula seu scobs, ut metallorum, lignorum & aliarum rerum, das kleine / so von einem jeden Ding / das beschnitten / behauen wird / abgeht. *Ramenta auri, argenti*, Abgänglein vom Gold / Feilspäne / &c. *Ramenta lignorum*, Spän / Sägespän. *Ramenta fluminum* sunt arenæ minutulæ partes apud Plin. libr. 33. cap. 4. Nimirum quod abraditur *ramentum* est. Inde enim & dicitur. A *radere* enim *radimen*, *radimentum* est: & inde per syncopen *ramen*, *ramentum*. ¶ Plautus in fœminino *Ramentam* dixit. Ut Bacchid. act. 3. sc. 4. v. 22

Sed antequam illa unquam meis opulentiis

Ramenta fiat gravior.

Et Rudente act. 4. sc. 3. v. 77

Nunquam hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior.

RĀMEX, icis, masculin. herniæ genus, der Bruch am Leibe. Nam quum intestinum incipit in scrotum decidere, videtur id ramum facere. Inde igitur nomen. Vet. Gloss. *Ramex*, ὀστεοκήλη. Juvenal. Sat. 10. v. 205

- - - *Jacet exiguus cum ramice nervus.*

Ubi Vet. Scholiastes: NERVUS, *penis*. RAMICEM *dicit intestinum.*

¶ Ramicosus, ramice laborans, der gebrochen ist / Plin. libr. 30. cap. 15. Vide ejus species *Bubonocelen*, *Enterocelen*, *Epiplocelen.*

RAMNENSES & *Ramnetes*, & *Rhamnenses*, tertia, fuerunt populi Romani pars, sic a Romulo nuncupati, ut *Tatienses* a *Tatio.* Livius lib. 1. cap. 13 *Rhamnenses a Romulo, à Tito Tatio Tatienses sunt appellati.* Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 31

Hinc Tities, Rhamnesque viri, Luceresque coloni.

Tusca vocabula esse, Varro auctor est, quem vide 4. de LL.

RAMORACIA, vide *Amoraciæ.*

RĀMUS, qui ex arbore diffunditur, κλάδος, ein Ast / ein Zweig. *Ramus frondens*, Virgil. 7. Æneid. v. 135. *Viridis*, Ovid. 12. Metam. v. 22. Et, *Ramos inutiles falce amputare*, Horat. Epod. 2. *Ramum arboris defringere*, Cic. pro Cæcin. cap. 21. *Rami nodosi & retorridi*, apud Senec. Epist. 12.

¶ Rāmulus, ein Zweiglein / Aestgen. Columella lib. 5. cap. 6 *Si nullum ramulum arbor idoneum habuerit.* ¶ Pro surculo Pfropffreiß. Sueton. Galba cap. 1. ubi Casaub.

¶ Ramusculus, diminutiv. aliud. Plin. lib. 20. cap. 23.

¶ Rāmosus, *Arbor ramosa*, Lucret. lib. 5. v. 1095. *Cornua ramosa cervi*, Virg. eclog. 7. v. 30. Superl. *ramosissimus.* Tertullianus Apolog. cap. 35 *Ramosissimis laureis postes præstruebant.*

¶ Ramulosus, Plin. lib. 16. c. 24 *Ramulosa folia.*

¶ Ramale, neut. ramus inutilis vel aridus, dürre Aeste / Pers. sat. 5. v. 59. *Veteris ramalia fagi*, Ovid. lib. 8. Metam. v. 644

- - - *ramaliaque arida tecto Detulit.*

¶ Rameus. Virg. 4. Georgicorum v. 303

Et ramea costis subjiciant fragmenta, &c.

RĀNA, βάτραχος, palustris est ac terrestris, ein Frosch / *Rana palustris*, Horat. 1. Satyr. 5. v. 14. *Rana viridis*, Ovidius 15. Metam. 375, quam Plinius *calamiten* vocat, ein Laubfrosch. *Rana temporaria* seu *æstiva*, reptat in viis ac littoribus & pulvere imbribus æstivis madefacto. *Rana rubeta*, bufo est, eine Kröt. *Ranarum* cæteræ aut *terrestres* sunt, aut *aquaticæ*; eædemque aut *fluviatiles*, aut *palustres*. Mæcenas annulo, quo privatim signabat, Ranam insculptam habuit, quo de Meib. in Mæcenate cap. 13. p. 81. seq.

¶ Rana & *Ranula* morbus bobus peculiaris, die Kröte/ ist ein Geschwär auff der Zungen. Columell. lib. 6. c. 8.

¶ Ranunculus aliud diminutivum, *Ranunculus viridis*, Laubfrösch-lein. Cic. 1. Divinat. cap. 19. ¶ 2. *Ranunculus*, herba, Hahnenfuß. Genera ejus quatuor Plinius lib. 25. cap. 13; quinque Matthiolus recenset.

RANCOR, ōris, putor ex vetustate & corruptione, Fäule/ Schimmel. Palladius de re rust. lib. 1. cap. 20 *Receptacula olei semper munda sint, ne novos sapores infecta veteri rancore corrumpant.* Est ab obsoleto *ranceo*, i. e. situ obducor, putresco: unde participium superest. Lucretius lib. 3. v. 725

Unde cadaver rancenti jam viscere vermes Exspirant.

Ut a *calere*, *calor*; a *candere*, *candor*; ita a *rancere rancor.*

¶ Ad animum etiam transfertur, & remanens ex male sarta gratia odium significat, Groll. B. Hieronymus Epist. 66 ad Ruffinum: *Conscientiæ nostræ testis est Dominus, post reconciliatas amicitias nullum intercessisse rancorem.*

¶ Ranceo, rancere, vide paullo ante in *Rancor.*

¶ Rancidus, a, um, putidum, garstig / stinckend. *Rancidus aper*, Horat. 2. Satyr. 2. v. 89. *Lardum rancidum*, garstig Speck. Erasmus. Comp. *Rancidior*, Apuleji lib. 10. p. 245.

¶ Prærancidum, exoletum & ingratum, Gell. lib. 13. c. 20. *Finitio prærancida.*

¶ Subrancidus, aliquanto rancidus. *Caro subrancida*, Cic. in Pison cap. 27.

¶ Rancide, adverb. garstig/ stinckend/ Gell. lib. 18. cap. 11. *ficta dure & rancide.*

¶ Rancidulus, ut, *Ore rancidulo loqui*, ein wenig stinckend / Martial. lib. 7. epigr. 33.

RĀPA, æ, & *Rapum*, i, Rüben. Columella lib. 2. cap. 10 *Rapa campis & locis humidis lætantur.* Idem lib. 11 sub finem, *rapæ semina inspergi debere.* Plinius lib. 20. cap. 3 *Est & rapo vis medica.* Quemadmodum vero floribus spargere solebant, quibus volebant bene, & quos honoratos cupiebant; ita contra in eos, qui erant odio, & quos afficere contumelia vellent, rapa jacere solebant. Suetonius Vespasiano cap. 4 *Adrumeti seditione quadam rapa in eum jacta sunt.*

¶ Rapulum, diminut. Horat. 2. Satyr. 8. v. 8.

¶ Rapacia, orum, raporum herba, Rübekraut / Plin. 18 c. 13.

¶ Rapina, æ, ubi rapa seminantur, ein Rübland/Cato cap. 35. Columella & Scævola, Lege 98. § 16. Dig. de Leg. 3.

¶ Rapicius, a, um: ut, *Rapicii colis*, Cato cap. 35. *Rapicium semen*, Rübesaat. Cato de re rust.

RĀPHANUS, ῥάφανος, & ῥαφανίς, Attice, radix, Rettich. *Raphanus sativus* & *agrestis*, Plin. lib. 20. cap. 4.

¶ *Oleum raphaninum*, Rettich-Oel / Plin. 23. cap. 4.

¶ Raphanitis, planta, Iridis species, eidem est, eine Art Waullilien oder Veilwurtz. Plin. 21. cap. 7. A

RAPIO, rapere, eripere, seu per vim & festinationem rapere, mit Gewalt und auff ein Eil etwas hinreissen / nehmen. Terent. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 20 *Sublimem hunc intro rape, quantum potes*, trecke ihn hin. *De complexu parentum ad mortem rapi*, Cicer. 7. in Verr. cap. 52. Idem in 3. Verr. cap. 25 *Rapi cupiditate, aviditate*, &c. übereilet werden. *Rapi in errorem*, Cic. 2. de Leg. cap. 17. &, *in invidiam*, 3 Agrar. cap. 2. in Irrthum/in Abgunst kommen. *Rapere in pejorem partem*, Terent. prolog. Adelph. v. 3. übel auslegen. *Rapere in contrariam partem*, Cic. 10. fam. epist. 33. *In jus rapere*, Plaut. Pœn. act. 5. scen. 5. v. 56. *ad Prætorem rapere*, Plautus Aul. act. 4. sc. 10. v. 30. *Rapere ad pœnam* est punire. *Rapere in crucem*, Cicer. 7. Verr. cap. 64, an Galgen schleppen. Frequenter hoc verbo Tacitus utitur in vi ac celeritate quadam exprimenda. Ut *rapere spem, rapere licentiam, rapere imperium*; id est, avide, & per impetum sumere. Seneca Consolat. ad Marciam cap. 10. *Rapite ex liberis voluptates*, id est, festinanter & avide, dum licet, sumite, Cicer. 3. de Oratore cap. 40. extr. Ennianos hos versus quasi interpretans:

- - - Vive Ulysses, dum licet;
Oculis postremum lumen radiatum rape.

Non dixit, CAPE, *non* PETE: *haberet enim moram sperantis, diutius esse sese victurum: sed* RAPE. *Hoc rectum est, ad id aptatum, quod ante dixerat*, DUM LICET. Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 109 B

Quos venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus editior cædebat.

Venerem incertam, vulgivagam & nullis certis matrimoniis adstrictam vocat; *rapere Venerem*, est extorquere concubitum violentia, atque eripere quasi per libidinis impotentiam. Alibi *rapere oscula*, pro raptim & ex inopinato sumere idem dixit. Petronius: *Ultimum hoc gaudium satis properantibus rape*; id est, propere sume, dum licet. Livius lib. 41. cap. 3 *Commeatumque in litore expositum in naves rapiunt*, id est, raptim & per summam festinationem important. Lucanus lib. 3. v. 115

Ut videt ingenti Saturnia mole revelli
Templa; rapit gressus.

Rapere gressus est, quanta vi potes intendere, ut non incedas modeste, sed accurras per impetum. Pluribus exemplis rem illustravimus, ut elegantissimus verbi usus testatior sit, tironibusque magis pateat. Virgilius de Troja capta Æneid. 2. v. 374

- - - alii rapiunt incensa feruntque Pergama.

i. e. summa vi evertunt, atque asportant. Similiter Statius lib. 7. Thebaid. v. 599 C

Templa putes, urbemque rapi.

¶ Est & cursim transire. Idem lib. 5. Theb. v. 3 *Sonipes campum rapit*, faciendo passus majores per arva. Lucanus lib. 4. v. 151

- - - - rapuitque ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuisset iter.

¶ Raptum, substantivum. Livius lib. 7. cap. 25 *Eos rapto vivere necessitas coegit*, quod & *vivere ex rapto* dicitur, raubens und stehlens behelffen.

¶ *Raptus*, i. e. ante diem exstinctus. Stat. lib. 2. Silv. 1. v. 208

Hic finis rapto.

Item lib. 5. Silv. 3. v. 16

- - - qualis post Orphea raptum Adstitit.

Ad immaturam mortem utrinque pertinet.

¶ Raptus, subst. nomen, de personis dicitur: *Raptus virginis, raptus Helenæ*, Entführung. De raptu Proserpinæ Claudianus scripsit. Tacitus de German. cap. 35. *Nullis raptibus aut latrociniis populantur.* Adde mox in *Raptio*.

¶ Terentius *Raptionem* etiam dixit pro *raptu*, in Adelph. act. 3. sc. 3. Ubi Donatus: RAPTIO *ad personam refertur*: RAPINA *ad rem*: RAPTUS *ad stuprum, si proprie volumus loqui.* Sed *raptum* pro *rapina*, non raro invenias. Apud Tacitum non semel legimus ita poni: ut Annal. 15. cap. 38. extr. 1. Histor. cap. 46. & alibi. Idem de Germania cap. 35 de Chaucis: *Nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur.*

¶ Rapina, ad rem refertur, violenta rerum ablatio, ein Raub. *Spes prædæ ac rapinarum*, Cic. 12. fam. ep. 12.

¶ Raptor, ein Räuber. Phædrus lib. 1. fab. ult.

Consilium raptor vertit ad fallaciam.

Tacit. Agric. cap. 30 *Raptores orbis*, id est Romani. *Raptor spiritus*, hoc est percussor, homicida, apud Valer. Maxim. lib. 5. cap. 3. Et, *magnes raptor ferri*, Augustinus Civ. Dei lib. 21. cap. 4.

¶ Rapax, rapinis intentus, zugreiffisch / räuberisch. *Mors rapax*, Tibull. lib. 1. eleg. 3. v. 65. *Ignis rapax*, Ovid. 8 Metam. v. 843. Et eodem libro v. 552

nec te committe rapacibus undis.

Suetonius Domit. c. 3 extr. *supra ingenii naturam inopia rapax, metu sævus.* Comp. *Nihil est rapacius, quam natura*, Cic. de Amic. c. 14. Et Superl. *procuratorum rapacissimus quisque*, Sueton. Vespas. c. 16.

¶ Rapacitas, Dieberey / rapiendi aviditas. Cicer. pro Cœlio cap. 6 *Quis in rapacitate avarior?*

¶ Rapidus, a, um, idem quod *velox*, a rapientium celeritate, geschwind / ut, *Æquor rapidum, currus, cursus rapidus*, Virg. Eclog. 1

Rapidum Cretæ veniemus Oaxen.

Lapsus rapidi fluminum, Horat. lib. 1. od. 12. *Rapidior unda*, Curtius lib. 4. cap. 9, 18. *Rapidissimi vortices*, Idem lib. 9. cap. 4. n. 11. *Rapidissimum flumen*, Cæs. 1. Civ. cap. 50. ein schneller Strom. *Sol rapidus*, Virgil. 1. Georg. v. 424. Tacitus 2. Hist. cap. 54 *Rapidus in urbem vectus*, id est, rapido seu contentissimo cursu. Alibi *rapidum agmen*, id est, raptim ductum dixit.

¶ Rapide, behend. *Rapide ferri*, Cicer. in Oratore cap. 37.

¶ Rapiditas, *Fluminis rapiditas*, Cæsar 1. Civ. cap. 62.

¶ Raptim, adverb. *Raptim scribere*, Cic. 2. Attic. epist. 9. pr. eilends schreiben. *Prædam ex castris raptim convehere*, Liv. lib. 3. c. 23. *Raptim conquisita navigia*, Plinius Panegyr. cap. 34. in aller Eil.

¶ Prærapidus, sehr schnell. *Ira prærapida & amens*, Seneca lib. 1. de Ira cap. 12. *Prærapida fuga*, utpote cervorum, Silius lib. 16. v. 563.

¶ Rapto, raptare, frequentativ. Virg. 1. Æn. v. 483

Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros.

schleppen / schleiffen. Cic. pro Sextio cap. ult. *Dissipati liberi, raptata conjunx.* ¶ Raptare pro conviciari Plautus dixit Aulul. act. 4. sc. 4. v. 5. Auctor argumenti 2. in Amphitr. *Invicem raptant pro mœchis*, id est, invicem conviciantur. Vide ibi Taubman. p. 6.

¶ Abripere, violenter rapere, abstrahere. mit Gewalt hinreissen / wegnehmen. *A liberis abstrahi, a conjuge abripi*, Declam. Antequam. *E complexu parentum abreptos filios ad necem ducere*, Cic. in Verr. 3. cap. 3. Et, *Abripi in cruciatum*, Terent. Andr. act. 4. sc. 4. v. 47. *Abripi tempestate*, Cic. pro Ligar. cap. 12. durch Ungewitter verschlagen werden. *In vincula abripi*, Idem 6. Verrin. cap. 10.

¶ Arripere, zu etwas mit Gewalt reissen. *Arripere ad* vel *in quæstionem*, Cic. pro Milon. c. 22. zur peinlichen Frage / Marter. & pro Cluent. cap. 33 *Arripere caussam, tempus*, Cic. 5. fam. ep. 12. *occasionem*, ergreiffen. Ter. in Eun. act. 3. sc. 5. v. 23 *Submonuit me Parmeno ibi servus, quod ego arripui*, daran ich mich gehalten hab. *Literarum studium senior arripuerat*, Nepos Catone cap. 3. mit Begierde lernen. *Arripere aliquid celeriter*, behend fassen / begreiffen / cui contrarium est, *Tarde percipere.* Cic. pro Rosc. Comœd. c. 11 *Quo quisque est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius; quod enim ipse celeriter arripuit, id cum tarde percipi videt, discruciatur.*

¶ Corripere, ergreiffen / gewaltsam angreiffen. Cicero in Verr. 5. cap. 23 *Hominem corripi ac suspendi jussit.* ¶ 2. Sed *Corripere se intro ad aliquem*, est raptim se ad aliquem recipere, sich eilends zu einem verfügen / Ter. Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 5 *Corripi morbo, dolore, febri*: est invadi, in Kranckheit fallen. Plinius lib. 1. epist. 12 *Pedum dolore correptus est.* Sulpicius Severus Vita Martini cap. 7 *Languore correptus, vi febrium laborabat.* ¶ 3. Significat & alia, ut, *Corripere syllabam*, *Correpta syllaba*, in Prosodia. kurtze Sylbe.

¶ 4. Et verbis reprehendere, straffen / mit Worten züchtigen / Horat. in Serm. lib. 2. Sat. 3. v. 257

Postquam est impransi correptus voce magistri.

¶ Correpte, adverb. Ovidius 4. ex Ponto epist. 12. v. 13

- - - quæ nunc correptius exit.

Scilicet syllaba, de cujus quantitate loquitur. Atque ita etiam Augustinus Confess. lib. 11. c. 26 *pronuntiari correptius.*

¶ Correptio. Tertullianus de Pudicit. cap. 14 *correptione retundi*, id est, reprehendi. Et in prosodica significatione Augustinus lib. 4 de Doctr. Christ. cap. 10 *Afræ aures de correptione vocalium vel productione non judicant.*

¶ Correptor, Seneca lib. 2. de Ira cap. 10 *Placidus sapiens & æquus erroribus, non hostis, sed correptor peccantium*, id est castigator. Et lib. 3. de Ira cap. 37 *Pessimus quisque correptorem asperrime patitur.*

¶ Deripere, deorsum rapere vel trahere, runter reissen. Plautus Rudente act. 3. sc. 5. v. 5 *De ara capillo jam deripiam.* Idem Aulul. act. 4. sc. 10. v. 18 *Deripiamus aurum matronarum.* Tibullus lib. 1. El. 5. v. 39 *Num feror incestus sedes adiisse Deorum,*

Sertaque de sanctis deripuisse foris.

Vet. Gloss. *Deripit*, ἐφαρπάζει. Restituit Nic. Heinsius etiam Silio lib. 10. v. 600 - - - *arma*

Deripite, o pubes, templis.

¶ Diripere, deprædari, depopulari, plündern / ut, *Diripere urbes, domos, bona.* Cicer. post red. in Sen. c. 7 *Domus mea diripiebatur.* Idem 8. Attic. ep. 2 *patriam diripiendam & inflammandam relinquimus.* Nepos Catone cap. 3 *Usque ad Præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Lusitanos*, id est, depopulatus est. ¶ 2. Aliquando discerpere est, distrahere, hinc inde rapere. Statius lib. 5. Theb. v. 366 *- - - Obnixi lacerant cava nubila venti*

Diripiuntque fretum. Idem 4. Theb. v. 816

- - - longusque a fontibus amnis
Diripitur.

Plautus Mercat. act. 2. sc. 4. princip. *Pentheum diripuisse ajunt Bacchas.*

Bacchas. inde direptum pro distractione conjunctorum Cicero A dixit, de quo infra. ¶ 3 Est & diripere *cupide emere*, wenn man sich um etwas dringet und reisset. Vetus auctor vitæ Persii, quem docti Suetonium putant: *Editum librum continuo mirari homines & diripere cœperunt.* B. Hieronymus simplici usus est, apud Pammachium de Epiphanii literis ad Johannem Hierosolymitanum: *Harum exemplaria certatim Palæstinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam scriptionis.* Item Severus Sulpitius Dialog. 1. cap. 16 de suo libro, quo vitam D. Martini considerat: *Cum tota certatim urbe raperetur, exsultantes librarios vidi, quod nihil ab his quæstuosius haberetur.*

¶ Direptio, Plünderung / ut, *Bonorum direptiones & naufragia*, Cic. 4. fam. ep. 13. *Direptioni & incendiis relicta urbs*, Idem lib. 4. famil. epist. 1.

¶ Direptus, ûs, idem quod *direptio.* Sed Cicero pro *destructione* ac *solutione conjunctorum* posuit 1. Tuscul. cap. 29. *Est*, inquit, *interitus quasi discessus, & secretio ac direptus earum partium, quæ ante interitum vinctione aliqua tenebantur.* Spartianus Severi Vitâ cap. 19 *Res Romana prædonibus direptui fuit.* Raub / Beute.

¶ Direptor, prædator. Cic. 2. Catil. cap. 2 *Direptor & prædator.*

¶ Indireptus, non direptus. Tacitus 3. Hist. cap. 71, 7 *Capitolium indefensum & indireptum conflagravit.*

B ¶ Eripere, per vim rapere, mit Gewalt wegnehmen. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 44 *Domo me eripuit*, aus dem Hause gerissen. Ibid. sc. 2. v. 30 *Per oppressionem aliquid eripere alicui.* Et, *Potestatem aliquid faciendi eripere*, Cicer. de Amic. cap. 23, ubi *potestatem adspiciendi eripere* dixit. *Spem eripere*, Cic. 4. Catilin. cap. 4. einem alle Hoffnung abschneiden. Seneca Thebaide v. 102 *Malo imperari, quam eripi mortem mihi.* ¶ 2. Sed aliud significat cum ablativo & præpositione: ut, *periculo eripere aliquem*, id est, liberare, einem aus Noth helffen / erretten. Virgil. Æn. 3. v. 711 *nequicquam erepte periclis.*

Et cum præpositione, *Eripi ex insidiis*, Cic. pro Murænæ. cap. 38.

¶ Ereptio. Cic. 6. in Verr. cap. 5. *Putabant ereptionem esse, non emtionem*, Wegnehmung.

¶ Ereptor. Cic. pro Quintio cap. 8. pr. *Iste homo acerrimus bonorum possessor, expulsor, ereptor.* Tacitus lib. 13. cap. 55 extr. *terrarum ereptores.* Wegnehmer.

¶ Præripere, einem etwas ablauffen / zuvor kommen. *Marius præripuit collegis popularem gratiam*, Cic. off. lib. 3. cap. 20. *Præripere hostium consilia*, Idem 1. Offic. cap. 30. *Præripere alicui desponsam jam & destinatam laudem*, Idem de Aruspic. resp. cap. 3. extr. Et, *Cupidis præreptus ab astris*, id est præreptus morte, apud Claudian. bell. Gild. v. 253. *Palmam præripere alicui*, einem den C Vortheil ablauffen. D. Hieronymus Epist. ad Nepotianum de Clericorum vita: *M. Tullius, in quem pulcherrimum illud elogium est:* DEMOSTHENES TIBI PRAERIPVIT, NE ESSES PRIMVS ORATOR, TV ILLI, NE ESSET SOLVS.

¶ Proripere, *latenter aliquo se proripere*, sich heimlich wohin verschleichen / ausdrehen. Virg. Ecl. 3. v. 19

Et cum clamarem, quo nunc se proripit ille?

Domo sese proripere, Livius lib. 29. cap. 9. Et, *Sese porta foras universi proripiunt*, sie verlauffen sich alle zum Thor hinaus / Cæsar 2. de B. C. cap. 12.

¶ Surripere, clam rapere, suffurari, heimlich entziehen / weg bringen. Cic. 3. Offic. cap. 10 *Quod pertineat ad usum alteri surripere, jus non est.* Sed meliores libri habent *Deripere.* Plaut. in Milit. Glor. a. 3. sc. 1. v. 8 *Bonum consultum surripitur sæpissime*, ein guter Rath wird einem offt verführet und verhindert. Seneca epist. 1. pr. *Tempus surripiebatur.*

¶ Surreptio, Entziehung / Entwendung. Chrysologus Serm. 43 *Non est nostrum, fratres: inimici est ista surreptio*, &c.

¶ Surrepticium, quod surreptum est, apud Plaut. prolog. Menæch. v. 60 *puer surreptitius.*

RARVS, a, um, contrarium est *denso*, dünn. ut, *Retia rara*, Virg. Æn. 4. v. 131. *Raræ arbores*, id est, per intervalla enatæ, & tractim. Nep. Milt. cap. 5. *Acies rarior*, eine weitgestellte Schlacht-Ordnung / Tacit. 3. Hist. cap. 25. ¶ 2. Item non vulgare, eximium ac præstans, seltzam / ut, *Omnia præclara rara*, Cicero in Læl. cap. D 21. Et, *Optimum quidque rarissimum est*, lib. 2. de finib. cap. 25. *Rarissimi ingenii homo*, Senec. Controvers. 28. *Rarissima conjux*, sine exemplo, incomparabilis, Stat. lib. 5. Silv. 1. v. 11. *Quod rarum est, in precio habetur.* Platonis est in Euthydemo: τὸ σπάνιον, τίμιον. Cic. 2. fam. ep. 13. pr. *Raras tuas quidem, sed suaves accipio literas.* Sic, *Rarus, a, um, inventu*, das selten anzutreffen ist. ¶ 3. Statius lib. 6. Theb. v. 640

Raraque non fracto vestigia pulvere pendent.

V. S. Valdè subtilia, vix visibilia.

¶ Perrarus. Livius lib. 29. extrem. *quod tum perrarum erat.* valde rarum.

¶ Rare, adverb. Columella libr. 2. cap. 9 *Nisi rare conseritur, vanam & minutam spicam facit*, dünn / weitläufftig. Quanquam Varro apud Gellium libr. 2. cap. 25 hanc formam improbavit. *Rarius fieri, quam exspectatur*, Cic. lib. 1. fam. epist. 7. pr. *Rarissime accidere*, Columell. lib. 5. c. 5.

¶ Rarò, idem. Cic. pro Rosc. Am. c. 13 *quod ita rarò extitit, ut* &c.

¶ Rarenter, idem, sed rarioris usus. Gellius libr. 10. cap. 15. ex Fabio Pictore: & libr. 2. cap. 25. ex Varrone: & ex suo ingenio libr. 3. cap. 16. &c. etiam Cato cap. 103 usurparunt.

¶ Perraro, sehr selten. Sueton. Tib. cap. 38 *Antio tenus nusquam abfuit: idque perraro, & paucos dies.*

¶ Raritas, ut, *Raritas arborum*, wo die Bäume nicht dick stehen. Plin. lib. 11. cap. 27. Et Vitruvius lib. 2 cap. 5 *foraminum raritates*, quod & eod. l. c. 9 dixit, wenn die Löcher weit voneinander.

¶ Raritudo, idem. Columella de Arboribus cap. 3 *Mediocri raritudine optima est vitibus terra.*

¶ Rarefacere, rarum efficere, dünne machen / & Rarefieri, dünne werden. Lucretius lib. 6. v. 870

Et rarefecit calido miscente vapore.

Et per tmesin ibidem v. 232

Conlaxat rareque facit lateramina.

Idem lib. 1. v. 648

Nil prodesset enim calidum densarier ignem,
Nec rarefieri, &c.

¶ Rarescere, rarum fieri, dünn / seltzam werden / deficere, sich verlieren / abnehmen. Columell. lib. 5. cap. 6. pr. *Operam dabit, ne emortuis arboribus rarescat arbustum.* Silius lib. 17. v. 427

Rarescit multo laxatus vulnere miles.

Dicitur de rebus etiam, quæ procul intuentibus conjunctæ videntur; si propius advenias, intervallum ostendunt. Virgilius 3. Æn. v. 411 - - *angusti rarescent claustra Pelori.*

Vide ibi interpretes.

¶ Raripilus, vide in *Pilus.*

¶ Dirarare, rarum facere, Columell. libr. 4. cap. 32. de arundineto: *Potest intercidi & dirarari, quod opus rustici castrationem vocant.*

RASIS, genus est crudæ picis, Columellæ lib. 12. cap. 20.

RASTRVM, neutr. & *Rastri* pluraliter, instrumentum rusticum, a *radendo* dictum; ein eisern Harck oder Rechen / ein Karst. *Rastrum quadridens*, ein Harck / Cato cap. 10. *Mihi ad rastros redit*, es kommt mir / daß ich muß ein Taglöhner werden / Terent. in Heaut. act. 5. scen. 1. v. 11. *Frangere glebas rastris*, Virgil. 1. Georg. v. 94.

¶ Rastellum, diminut. ein kleiner Rechen. Varr. lib. 1. rust. cap. 49 *De pratis stipulam rastellis eradi.* Columella lib. 2. c. 13 *Medica obruitur non ferreo rastro, sed ligneis rastellis.* den Saamen einrechen.

Ratio, vide *Reor.*

RATIS, trabes connexæ, Floßhöltzer / sive ut Festus definit, *tigna inter se colligata, quæ per aquas aguntur.* Ita Cicero a navi distinguit in Verr. 7. cap. 2 *Cum aut navibus aut ratibus conarentur accedere*, mit Schiffen oder zusammen gefaßten Höltzern. ¶ 2. Poëtis passim pro navi abusive usurpatur. Horatius Oda 1 *Mercator reficit rates quassas.* Virgil. 6. Æn. v. 302

Ipse ratem conto subigit velisque ministrat.

¶ Ratiarius, ein Flößer / Floß-Fahrer. Lege 30 Dig. de pignerat. act. *Qui ratiario crediderat, quum ad diem pecunia non solveretur, ratem in flumine sua auctoritate detinuit. Postea flumen crevit, ratem abstulit. si invito ratiario, retinuisset*, &c.

¶ Rataria, fœm. inter navigiorum genera recenset Gellius lib. 10. cap. 25 extremo.

¶ Ratitum, rate insignitum, de triente & quadrante, monetæ generibus, ita Festus exposuit, *quod in iis ratis fuerit effigies, ut navis in asse.* Antonius, Ciceronis præceptor, paullo aliter interpretatur. Vide Scalig. in d. l. Festi p. 120.

RAVCVS, cui vox est impedita & obtusa, heiser / ut, *Rauca vox*, Ovid. 6. Metam. 377. *Raucum guttur*, Idem 3. Pont. eleg. 1. v. 22. Poëtis omnis sonus ingratus atque inconditus raucus dicitur. Barth. ad Stat. Silv. p. 276.

¶ Subraucus, aliquantum raucus, Cicer. de clar. orat. cap. 38. pr. *Vox natura subrauca.*

¶ Raucisonus, heiser klingend. Lucret. lib. 5. v. 1082

- - - *Mutant cum tempestatibus una*
Raucisonos cantus.

Catullus de Nupt. Pelei & Thet. v. 263

- - *raucisonis efflabant cornua bombis.*

¶ Raucitas, Plin. lib. 11. c. 51 *Raucitas tubarum*, Heiserkeit / dümpfige Stimm. Pluraliter Idem lib. 22. cap. 23 *in raucitatibus.*

¶ Raucedo, idem. Isidorus Originum lib. 4. cap. 7 *Raucedo, amputatio vocis.*

¶ Raucio, raucire, heiser seyn. Onomastic. *Raucio*, βραγχιάζω. Et Gloss. Vet. *Raucit*, βραγχιᾷ. Priscianus lib. 10 sub fin. Præteritum & Supinum *rausi*, *rausum* format, & Lucilii eo versum refert:

Rausuro tragicus qui carmina perdit Oreste.

¶ Raucor, Depon. idem. Gloss. Cyr. *Raucor*, βραγχιῶ.

¶ Raucesco, raucescere, heiser werden. Unde

¶ Irraucesco, irraucescere, idem. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 61 *Æsopum, si paullum irrauserit, explodi video.*

¶ Obraucatus, raucus. Solinus cap. 10. de gruibus, in Thracia: *Fidens meatu præit catervas; volatus desidiam castigat voce, qua cogit agmen: ea ubi obraucata est, succedit alia.*

¶ Subraucus, vide supra post *Raucus.*

Raudus, Rauduscuium, vide *Rudus.*

RAVENNA, urbs Italiæ, ubi classis ad tutelam maris Superi ab Augusto collocata, Sueton. Aug. c. 48. Sita enim est juxta Adriaticum mare. Vide Geograph.

¶ Ravennas, ātis, incola ejus urbis. *Ravennates ranæ*, Martial. lib. 3. epigr. 93.

RAVIS, ravim, raucedo est Plauto in Aul. act. 2. sc. 5. v. 10 *Usque ad ravim poscere, priusquam quicquam detur*, id est, adeo, ut vox etiam toties vociferanti raucescat, biß man heiser wird. Idem in Clitellaria apud Nonium: *Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.*

¶ Ravio, est ad ravim usque clamo. Idem Pœnulo act. 3. scen. 5. v. 33 *Nego: & negando, si quid refert, ravio.* id est, nego usque ad ravim. Adde Paullum, Festi interpolatorem.

¶ Ravus proprie *Raucus* est, elisa litera, ut Festus ex Verrio interpretatur, cui *Rava vox* est *parum liquida, proxime canum latratum.* ¶ At *ravi coloris*, inquit Festus, *appellantur, qui sunt inter flavos & cæsios*, *quos Plautus* Ravistellos *vocat*, schwartzgelb. Sic *ravum mare* apud M. Tull. libr. 4. Acad. ut profert Nonius. Horat. 3. Ode 27 - - - *aut ab agro*

Rava decurrens lupa Lanuvino.

RAVRACI, Raurici & Rauriaci, Galliæ Belgicæ populi, vicini Helvetiis, Cæsari, Plinio, & aliis memorati. Colonia in iis Romanorum fuit *Augusta Rauracorum* appellata: ex cujus reliquiis Basilea crevisse creditur, ut Simlerus lib. 1. de Republ. Helvetiorum observat. Vide & Cluverium lib. 2. Antiquæ Germaniæ cap. 5. die im Basler-Bisthum seyn.

Ravus, vide paullo ante sub *Ravis*.

RE, præpositio inseparabilis, cujus significatio & vis ex compositis, suis in locis perspicitur. Iterationi semper adhiberi Tertullianus existimat lib. 5. adversus Marcionem cap. 17. Sed fallitur. Nam & aliquando intendit, aliquando minuit: quod ad Sueton. Augustum Casaubonus observat. Sæpe & in significatione nihil mutat. Ita *reparata vina* pro paratis seu comparatis Horatius dixit lib. 1. Od. 31. ubi vide Torrent. Aliquando perfectionem denotat: ut, *Recognosco*, id est, perfecte cognosco: est, quando reciprocationem, ut *Redamo*, id est, amantem vicissim amo; aliquando idem est, quod contra, sive adversus, ut, *Reluctor*, hoc est, *repugno, resisto*: aliquando retro, ut *respicio*, id est, retro adspicio; aliquando reditum ad pristinum statum, ut, *Repuerasco*, hoc est, ad pueritiam redeo: aliquando verbi significationem, cum quo componitur, contrariam facit, ut, *Retego, Resero, Recludo.*

RECENS, recentior, recentissimus, neu/ frisch/ id est, non lassum. *Ægritudo recens*, Terent. Adelph. act. 3. scen. 2. v. 14. Neuer Schmertz/ frische Bekümmerniß. *Literæ recentissimæ*, Cic. 6. ad Attic. epist. 1. jüngste Briefe/ so gar neulich überschickt. Sic, *recentissima epistola*, lib. 8. ad Attic. epist. 15. *Recentissima poma*, Columell. libr. 12. cap. 44, frisch Obst. *Recentis animi alter* (consul) id est, præfervidi, Livius lib. 21. cap. 52. *Recentiores*, non ita veteres, die Nähesten nach den Alten. *Equi recentes*, frische Pferde/ Livius libr. 38. cap. 25. *Recentissimi equites*, qui nondum pugnarunt, & ita fatigati nondum sunt, Tacito 3. Hist. cap. 21. Nam *recentes fatigatis* opponuntur. Cæsar libr. 5. de B. G. c. 16. extr. *Ut alios alii exciperent, integrique & recentes defatigatis successerant.* Sic, *Re recenti*, auf frischer That. Plautus Trin. act. 4. sc. 3. v. 8. *Recipe te, & recurre petere re recenti. Recurre petere*, id est, ut petas: sandalia videlicet, quorum oblitus Stasimus in thermopolio erat. *Recentior auctor*, Livius libr. 2. cap. 56. *Recentissima bella*, Idem libr. 38. cap. 45. *Quod recentissimum est*, libr. 26. cap. 13. ¶ 2. Usurpatur interdum & adverbialiter: ut, *Sole recens orto*, Virgil. 3. Georg. v. 156. *Roma condita recens*, hoc est, non ita multo ante, vel nuper. Suetonius Tiberii principio: *Gens Claudia ex Regillis, oppido Sabinorum, Romam recens conditam commigravit.* Sic *puerum recens natum reperire* Plautus dixit Cistell. act. 1. sc. 2. v. 16.

¶ Sed adverbii *Recenter* exempla perpauca reperiuntur apud Auctores Latinos, neque hoc primæ classis, sed apud Apicium, Palladium, Macrum: Posterioribus Curis nostris exhibemus singula, v. gr. ex Palladii libr. 5. cap. 4 *poma recenter lecta.* Plinius tamen Superlativo usus est lib. 18. cap. 23 *quam recentissime stercorato solo.*

¶ Recento, recentare, instaurare, renovare. Mattius apud Gell. lib. 15. cap. 25 *Jamjam albicascit Phœbus & recentatur*

Commune lumen hominibus.

Rechedipna, vide *Trechedipna.*

RĔCĬPRŎCVS, a, um, quod alicunde profectum eo relabitur, seu remittitur, unde profectum est, das wieder zurück prallet/ oder tritt. Varro id nomen a *recipiendo* fecit. *Amnis reciprocus*, Plin. libr. 9. cap. 57. *Mare reciprocum*, Idem lib. 5. cap. 4. Ebbe und Fluth. *Reciprocæ epistolæ*, Hieronymo epist. 6. ad Florentium, sunt mutuæ. ¶ *Pronomina reciproca*, quæ ad id, unde prodierunt, revocantur.

¶ Reciprocare, recurrere, retrogredi, repetere. Livius lib. 21. cap. 57 *Cum jam spiritum intercluderet, nec reciprocare animam sineret.* Cicero libr. 1. de divinat. cap. 6. princip. *Siquidem ista sic reciprocantur, ut, si divinatio sit, Dii sint; &, si Dii sint, sit divinatio.* Et, *Reciprocare manu telum*, Gellius libr. 9. cap. 11. *Atrem vitali reciprocare spiritu*, Arnob. lib. 1. Vide & Festum.

¶ Reciprocatio, das Zurücktreten/ retrogressio. *Reciprocatio æstus*, Plin. libr. 11. cap. 24. *Reciprocatio animarum* Tertulliano ad Nation. lib. 1. cap. ult. est μετεμψύχωσις.

¶ Reciprocatus, ūs, subst. idem. Augustinus lib. 11 de Genesi ad lit. cap. 1. extr. *reciprocatu inobedientium membrorum.*

Recito, recitare, cum derivatis, Vide in *Cito.*

Reclino, vide *Clino.*

Recordor, Recordatio, vide in *Cor.*

Rectus, vide infra post verbum *Rego.*

RĔCŬPĔRO, recuperare, est rem amissam rursus acquirere, wieder erobern/ erlangen/ ut, *Recuperare erepta*, Cicer. pro Muræna cap. 25. *Libertatem suam recuperare*, Cæsar 3. Civ. B. cap. 91. wieder zu seiner Freyheit kommen. Et, *Judicio suum recuperare*, Cicer. 5. in Verr. cap. 14. das Seine für Gericht erstreiten. *Recuperare victoriam*, Cicer. 4. in Verr. c. 35. *Imperium*, Livius lib. 1. cap. 45. *Patrimonium*, Nepos Attico cap. 12, 3. Idem Agesilao cap. 7 *Sic adolescentulos simulata laude recuperavit*: id est, denuo sibi adjunxit ac recepit veluti, & ad officium reduxit, qui transire ad hostes paraverant. *Recuperare aliquem*, id est, liberare ex vinculis hostium, Nepos Pelopida cap. 5. Sed rarius de personis occurrit. Scribitur & *Reciperare.*

¶ Recuperatio. Cicer. 10. Philipp. c. 10 *Recuperatio libertatis.*

¶ Recuperator, ab ordinario judice delegatus, qui de privatis factis judicet: quales hodie COMMISSARII appellantur. Hinc passim cum judicibus conjunguntur. In Pandectis Florentinis RECIPERATORES appellantur, & in aliis antiquis Codicibus. Sane a *recipiendo* dictos, quod per eos unusquisque suum reciperet, Theophilus, qui institutiones Justiniani Græce interpretatus est, auctor est. Vide Donatum Marcellum ad 1. Annal. Tacit. cap. 74 & Levinum Torrentium in Sueton. Nerone cap. 17. Plaut. in Bacchid. act. 2. scen. 3. v. 36 *Postquam prætor recuperatores dedit.* Cic. in Verr. 5. cap. 11 *De conventu nullum neque judicem neque recuperatorem dedit.* Adde ibidem cap. 13 & 28, ac pro Cæcin. cap. 21. & Livium lib. 43. cap. 2.

¶ Recuperatorius, a, um, *Recuperatorium judicium*, quo res per recuperatores recipiuntur, Cicer. libr. 2. de Invent. cap. 20. ein Verhör oder Gericht der Commissarien. Adde Plin. lib. 3. Epist. ultima, & Sueton. Vesp. cap. 3.

¶ Recuperabilis, e, quod recuperari potest.

¶ Irrecuperabile, quod non &c. Tertullianus de Pudicitia cap. 14 *immunditia irrecuperabili tabiosus.* Vide ibi Rigaltium. Friderici Imperatoris sententia fuit, quæ & Norimbergæ in ære scripta est: *Rerum irrecuperabilium summa felicitas est oblivio.*

¶ Irrecuperabiliter. Vetus interpres Horatii, qui Acron vulgo putatur, ac de Arte poëtica v. 452 *irrecuperabiliter dederunt.*

Recuso, vide *Caussa.*

RĔCVTĪTVS, cui resecta cutis est, quod epitheton Martialis Judæis tribuit lib. 7. ep. 29. verschnitten. Vet. Gloss. *Recutiti*, ἀποσπασμένοι, ἀπότμοι.

RĔDĪMĬO, redimivi, redimire, redimitum, redimitus: est vestire seu ornare, umkleiden/ zieren. *Redimiri sertis*, einen Krantz aufsetzen / unde Cicer. 2. in Catil. cap. 5 *sertis redimiti.* Et Virg. 3. Æn. v. 81 *Vittis & sacra redimitus tempora lauro.*

Verbo infinito usus Statius 4. Silv. 8. v. 38

Et redimire chelyn, postesque ornare juberet.

Et Cicero 3. Tusc. cap. 18 *sertis redimiri jubebis & rosa.* Gloss. Vet. *Redimior*, στέφομαι.

¶ Rĕdīmĭculum, ornamentum capitis mulieris, Haupt-Schmuck. Juvenal. Sat. 2. v. 84

- - - - *Qui longa domi redimicula sumunt,*

Frontibus, & toto posuere monilia collo.

Et Virgil. Æn. 9. v. 616 - - *habent redimicula mitræ.*

¶ Redimitus, ūs, subst. vulgo arcessunt ex Solini cap. 33 (al. 46) de Arabia: *mitrata capita, redimitu pari, rasa in cutem barba.* Verum Salmasius posthabita illa voce legit: *mitrata capita, pari rasa in cutem barba.*

REDIVIA, vel REDVVIA, æ, παρωνυχία, morbus, cum cutis extra ungues se solvit, Geschwür an Fingern/ oder Zehen über dem Nagel. Plin. *Reduvias sanat lana ex aqua frigida.* Cicero *reduviam* dixit pro Roscio Amerin. cap. 44, *Intelligo me errare, qui, cum capiti Sexti Roscii mederi debeam, reduviam curem.* Vide in Chiliad. Proverb. *De reduvia queritur majori obnoxius malo.*

¶ Reduvius, κρότων, insectum, ein Holtzbock/ pecudibus inhærescit aculeo totoque capite infixo. Dicitur & *Ricinus.*

¶ Reduviæ, plural. reliquiæ cibi inter dentes crocodili hærentes, quibus victitat Trochilus avis. ¶ 3. *Reduviæ escarum* apud Solinum cap. 32. de Ægypto.

Redundo, Refocillo, vide *Unda, Focillo.*

Reduvia, vide Redivia.

Refertus, vide in *Farcio.*

Refragor, Refragator, Refragatio & Refragium, vide in *Frango*, post *Suffragium*, sub *Suffringo.*

Refuto, refutare, quære in *Futare* sub *Futum.*

REGALIOLVS, avis apud Suetonium, quam *galgulum* interpretantur alii, vide *Galgulus.* Ego potius apud Suetonium pro *regulo*

gulo acceperim, ut in Cæsarem ac Regem avis etiam regiæ omen A magis conveniat. Et forte *regalioli* nomen vulgus fecit, ceu diminutivum à *regulo* &c. Gesn. Suetonii locus sic habet in Cæs. cap. 81 *Julii Cæsaris futura cædes evidentibus prodigiis denunciata est. Pridie Martias idus avem regaliolum cum laureo ramulo Pompejanæ curiæ se inferentem volucres varii generis ex proximo nemore persecutæ ibidem discerpserunt.* Vide *Regulus*, in *Rex*.

REGO, regere, proprie aurigarum est, & equitum, qui equos cursusque moderantur: ἡνιοχεῖν. Curtius lib. 4. cap. 15, 28 *Auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat*, &c. Et Ovid. 1. Trist. 3. v. 28 *Lunaque nocturnos alta regebat equos.*

¶ Inde ad eos translatum est, qui moderandis & in officio cohibendis hominibus cum imperio præsunt. Æneid. 6. v. 851

Tu regere imperio populos Romane memento.

Seneca lib. 2. de ira cap. 15 *Nemo potest regere, nisi qui regi*, Id est, qui non obsequi recta monentibus potest: sive, qui sibi ipsi, sive effectibus suis imperare haud potest: der nicht folgen kan/ kan auch nicht befehlen. ¶ Et quia *regere* est, non præcipere tantum, quid factu opus; sed & cogere, ut fiat; idcirco pro cohibere, comprimere Ovidius posuit, & ad eas res etiam transtulit, quæ non in animo & voluntate nostra versantur. Nam fasciam *papillas regere* dixit, quæ tumescentes reprimit sive constringit, de B remedio amoris lib. 1. v. 338

Durius incedit? fac ut ambulet: omne papillæ
Pectus habent tumidæ? fascia nulla regat.

¶ Aliquando tamen *regere*, admonere tantum, docere, & consilio moderari significat. Horat. lib. 1. Ep. 18. v. 26

Aut, si non odit, regit, & veluti pia mater,
Plusquam se sapere, & virtutibus esse priorem
Vult, & ait prope vera.

Vetus auctor apud Cicer. pro Muræna cap. 28. extr. *Non multa peccas, sed si peccas, te regere possum.* Cæsar 3. de B.C. c. 57 *Scipionem ea auctoritate esse, ut non solum libere, quæ probasset, exponere; sed etiam ex magna parte compellere atque errantem regere posset.* Plin. libr. 10. Epist. 64 *Summas, Domine, ago gratias, quod inter maximas occupationes, iis de quibus te consului, me quoque regere dignatus es.* Et Epist. 85 *Te, Domine, rogo, ut me in hoc præcipue genere cognitionis regere digneris.*

¶ Rector, qui regit: & late patet hoc nomen. Nam & præsides provinciarum, & copiarum duces &c. eo appellantur. Etiam qui moderandæ Juniorum ætati præpositi, & qui pupillis dati tutores, *Rectores* vocantur, Hofmeister. Sueton. Aug. cap. 48 *Rectorem quoque solitus est apponere ætate parvis ac mente lapsis, donec adolescerent, aut resipiscerent.* Tacitus 1. Annal. cap. 24 *Ælius Sejanus magna apud Tiberium auctoritate, rector juveni.* Idem Annal. 13. cap. 2 *Nisi Afranius Burrhus & Annæus Seneca obviam issent. Hi rectores Imperatoriæ juventæ, & pari in societate concordes.* Horatius *Regem pueritiæ* dixit, de quo infra. C

¶ Rectrix, Columella lib. 3. cap. 10 *Videmus hominibus inspiratam velut aurigam rectricemque membrorum animam.* Plin. lib. 37. cap. 12 *Italia rectrix parensque mundi altera.*

¶ Rectio, Cic. lib. 4. de fin. cap. 22 *Rectiones rerumpublicarum.*

¶ Rectus, a, um, Passive. Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 115. extr. *Nec unquam consilia judicio exercitus, sed exercitus providentia Ducis rectus est.* Sidonius in Epitaph. Apollinaris lib. 3. Ep. 12. *Post Prætoria recta Galliarum.*

¶ Rectus, nomen, vide infra.

¶ Regibilis. *Regibiles acies*, Ammianus lib. 19. c. 15 extr. [Vales. c. 7 extr.]

¶ Regimen, Regierung/ Regiment. Livius lib. 3. cap. 33 *Regimen totius magistratus penes Appium erat.* Tiberius apud Tacitum 3. Ann. cap. 67 *Neque decorum Principibus, si una alteraque civitas turbet, amissâ urbe, unde in omnia regimen.* Otho ad milites apud eundem 1. Hist. cap. 84 *Vobis arma & animus sit: mihi consilium & virtutis vestræ regimen relinquite.*

¶ Hinc *Regimentum*: qua voce usus est Aurelius Arcadius Proœm. L. Breviter D. de officio Præfecti Prætorio: & Ammianus D 28. c. 2. [Vales. f. 508]

¶ Regula, norma, eine Richtschnur/ Lineal. *Dirigere ad regulam*, Cic. de opt. gen. or. extrem. *Loqui ad regulam*, nach der Regul oder Tabulatur/ Quintil. lib. 9. cap. 4. *Aberrare à regula*, Cic. in Academicis lib. 4. cap. 46. ¶ Dicitur & de Circi linea, quem κανόνα Græci similiter vocabant, ut Petrus Faber in Agonistico docet.

¶ Regularis, e, quod secundum regulam est, richtig/ ordentlich/ nach der Regel. Gloss. Cyr. *Regularis*, κανονικός. Et, *Æs regulare*, ductile, Ertz/ das sich arbeiten läst/ Plin. lib. 34. cap. 8. Vide Isidorum lib. 16. cap. 19.

¶ Regulariter. Augustinus lib. 2 de Doctr. Christiana cap. 29 *In præterita vestigia regulariter licet recurrere.* Et Gloss. Vet. *Regulariter*, κανονικῶς.

¶ Irregularis, e. Guilelm. Tyrius lib. 13. cap. 26 *Irregularis ventorum concursus.*

A *Rego* composita sunt:

¶ Arrigere, in die Höhe auffrichten. *Arrigere aures*, Terent. And. 5. sc. 4. Virgil. 1. Æn. v. 152

- - - *Arrectis auribus adstant.* Et
Arrectæque horrore comæ,

Idem 4. Æneid. v. 280. die Haar stunden mir zu Berg.

¶ Arrectaria, plur. Vitruvio lib. 7. cap. 3 quævis est materia, sive lignea sive lapidea, tympana includens, Eckstein/ oder Seiten-Balcken/ Wand-Saulen.

¶ Corrigere, in die Gerad richten. Plin. libr. 7. cap. 20 *Miloni athletæ malum tenenti nemo digitum corrigebat*, niemand vermocht ihm ein Finger zu strecken. ¶ 2. Per metaphoram *Emendare* significat, ändern/ bessern/ ut, *Corrigere mendum*, Cic. 4. Verr. cap. 42. *Corrigere gnatum porro enitere*, den Sohn zu rechte bringen/ Ter. in Andr. a. 3. sc. 4, 17. *Corrigere mores civitatis*, Cic. 3. de Legib. cap. 14. Et, *Corrigere alicujus sententiam*, Idem in Philipp. 8. cap. 11. *Facillime corriguntur in discendo, quorum vitia imitantur emendandi caussa magistri*, Idem 1. Offic. c. 41.

¶ Correctio, ut, *Adhibere correctionem*, Idem 3. Offic. c. 2. Et Apulejus de Mundo pag. 74 *nulla indigens correctione.* ¶ 2. Correctio, schema; tollit vel corrigit quod dictum est: ut, *Filium unicum adolescentulum habeo, Ah quid dixi habere me, imò habui, Chreme*, Ter. in Heauton. a. 1. sc. 1. v. 129. Vide de hoc Schemate Auctorem Rhet. ad Herenn. lib. 4. c. 26. ubi accurate definit.

¶ Corrector, qui corrigit & emendat. *Corrector & emendator civitatis*, Cic. pro Balbo cap. 8. *Invidiæ & asperitatis corrector*, Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 129. ¶ Item qui provinciæ aliquam partem regit & Rectori sive ordinario præsidi adjunctus veluti est, apud Eutrop. lib. 9. cap. 9. Ammian. lib. 27. cap. 4. Sic & *Corrector Flaminiæ & Piceni*, apud Gruter. Inscr. f. 407. n. 8. *Corrector Italiæ*, ibid. f. 279. n. 4. *Corrector Tusciæ & Umbriæ*, ibid. f. 487, 2. & *Corrector Lucaniæ & Bruttiorum*, Reines. Inscript. p. 399.

¶ Recorrigere etiam Seneca dixit Epist. 50 *Recorrigere animum antequam indurescat pravitas ejus.*

¶ Incorrectus, ut, *Opus incorrectum*, hoc est, non correctum, Ovid. 3. Tristium eleg. 14. v. 23.

¶ Corrigia, æ, lorum, quo verberabantur servi, ut corrigerentur, eine lederne Peitsche. *Corrigia calceamenti*, ein Schuhriem/ Cic. 2. Nat. Deor. c. 40.

¶ Dirigere, gleich richten/ gerad machen. *Cursum suum aliquo dirigere*, seinen Weg etwa hinrichten/ Cic. pro Sextio cap. 45. *Cogitationes suas ad rem aliquam dirigere*, Idem 4. Academ. c. 20. Et, *Honestate dirigenda est utilitas*, hoc est, metienda, vel ad honestatem dirigenda, Idem 3. Off. cap. 21. Ac Plin. in Panegyr. cap. 45 *Ad vitam principis dirigimur, ad hanc convertimur, nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo.* sich nach einem richten und regulieren. *Aciem dirigere*, est disponere apud Hirtium B. Afric. c. 13 Schlacht-Ordnung machen. Sic *Castella dirigere*, Florus lib. 4. cap. 12 dixit. ¶ 2. *Dirigere* absolute & *dirigere se*, pro ire, venire, procedere, aut penetrare se ponitur. Sic *in aspectum dirigere se*, venire est, apud Apulejum. Ulpianus L. Saccularii 7. Dig. extraordinariis criminibus: *Qui* DIRECTARII *appellantur: hoc est his, qui in aliena se dirigunt furandi animo.* Vopiscus in Probo cap. 19 *Occisi sunt præterea multi, qui dirigere nolebant* (ita enim ex veteribus libris rescribendum est) *sagittis.* Ubi vide Salmasium. ¶ 3. *Dirigere* pro discindere Plautum posuisse, Festus observat: illud Curcul. act. 3. v. 54 respiciens, ut ibi probat Scaliger:

Clypeatum elephantum ubi machæra dirigit.

Vetus Auctor Elegiæ in Obitum Mæcenatis v. 109

Viscera directi mutaverat Arietis agno
Æetes succus omniperita sui.

Directi, i. e. divisi, dissecti. *Dirigere* enim est διχοτομεῖν. Atque ita ibi emendavit Scaliger, quod vulgo *dissecti* legitur. Sic *dirigere gallinam* dixit Nigidius apud Gell. lib. 7. cap. 9, ut Scaliger quidem l. d. in Catalect. p. 270 legit, quod aliis fere omnibus, Aldo, Mosellano, Oiselio, Gronovio, Proustio, est *deligitur.*

¶ 4. Apud scriptores posterioris ævi *Dirigere* quoque est *mittere.* Sidonius lib. 7. epist. 9. pr. *Injungis, ut orationem, quam videor ad plebem Biturigis in ecclesia sermocinatus, tibi dirigam.* Aur. Victoris Epitoma in Claudio Gothico: *ad quem indumenta regia direxerat.* Adde Guil. Goesii Indicem in Rei Agrar. scriptores.

¶ Directus, ut, *Oratio directa*, eine richtige Rede/ so ohne Umschweiff ist/ und gleich zugehet. Cæsar 1. de B. C. cap. 45 *Præruptus locus erat ex utraque parte directus, ac tantum in latitudinem patebat, ut tres cohortes eum explerent.* Et lib. 2. cap. 24 *Id autem est jugum directum eminens in mare utraque ex parte præruptum & asperum*, einer geraden und gleichen Höhe.

¶ Aliud est *dierectum* apud Plautum Mercat. a. 2. sc. 4. v. 16. Ut, *abi dierectus*: in die recta, i. e. ut nos dicimus, gehe an Galgen. Nonius: DIERECTVS *est ad crucem actus: quasi ad diem erectus.*

¶ Directe & Directo, adverbium, gerad zu/ richtig. *Directo ad finem spectare*, gerade zum Ende lauffen/ Cicer. Partit. Orat. c. 13. *Directius gubernare*, Idem 4. Acad. c. 20.

¶ Directim, idem. Apulejus 3. Doctr. Plat. p. 34 usus est, cum *directim & reflexim inferre* conclusionem dixit.

¶ Directio. Quintil. l. 3. c. 6. *Conjectura dicta est à conjectu, id est, directione quadam rationis ad veritatem.*

¶ Indi-

¶ *Indirecta actio*, incompoſita, ungeſchickt/ unzierlich. Quintil. lib. 5. cap. 13. A

¶ Directura, nomen. Vitruvius lib. 7 cap. 3 *quo fundatior erit ex arenato directura.*

¶ Erigere, elevare, auffrichten/ ut, *Extollere caput & ſe erigere*, Cic. pro Planc. cap. 13. *Erigere aciem*, Liv. lib. 3. cap. 18. Et, *Animum demiſſum & oppreſſum erigere*, Cic. pro Cluent. cap. 21. *Erigere ſe & confirmare*, Idem ad Qu. fr. lib. 1. epiſt. 3. ſich ermuntern/ einen Muth faſſen. *Erigere & recreare afflictam & perditam provinciam*, Idem in Verr. 5. cap. 91. *Erigere conſcientiam perturbatam*, ein blöd oder betrübt Gewiſſen tröſten. ¶ 2. *Erigere* etiam de rebellantibus dicitur: *Erigere ſe*, einen Auffſtand machen. Florus lib. 2. cap. 12 *Dum aliæ aliæque gentes Syriaci belli ſequuntur ruinam, Macedonia ſe rurſus erexit.* Item cap. 17. ejusdem libri: *Cæterum Luſitanos Viriatus erexit:* id eſt, concitavit, auctor fuit, ut rebellarent, hat ſie auffgewiegelt. Et lib. 3. cap. 17 *His motibus ut reſiſteret Druſus, plebem ad ſe Gracchanis legibus, iisdem ſocios ad plebem ſpe civitatis erexit.*

¶ *Animus magnus, alacer, erectus*, Cic. pro Dejot. cap. 13. Et, *Erectior Senatus erat, adhortationibus noſtris excitatus*, freudiger/ getroſter. Idem ad Brutum epiſt. 10. Et 1. Offic. cap. 30 *Si quis eſt paullo erectior, quamvis voluptate capiatur, occultat & diſſimulat appetitum voluptatis.* B

¶ Erecte, adverb. cujus Comparativus apud Ammianum eſt lib. 15. cap. 10, *Erectius jam loquebatur*, id eſt, liberius.

¶ Erectio, auffrichtung. Vitruvius lib. 10. cap. 5 extr. *ſine tignorum erectionibus.* Et Auguſtinus Serm. 1. in vigilia Pentecoſt. *De ſumma erectione, ultima dejectione* damnatus eſt.

¶ Suberigo, modicum erigo. Silius lib. 15. v. 155

Iſthmon curvata ſublime ſuberigit unda.

¶ Pergere, quaſi perrigere, ut ex Præterito & Supino apparet, fortfahren/ fortgehen. Ut, *Horſum pergunt*, Terent. Hecyr. a. 3. ſc. 4. extr. ſie kommen oder gehen hieher werts. *Hac pergito*, da gehe auff zu/ Idem Adelph. 4. ſc. 2, 38. *Pergere & pervenire aliquo*, Cic. Bruto epiſt. 10. *Pergere iter*, Ter. Hec. a. 1. ſc. 2. v. 119. Et *Viam aliquot dierum in Macedoniam perrexit*, Cic. pro Planc. cap. 41. ¶ 2. *Sed ſi mihi moleſtus pergis eſſe, jam intro arripiere;* id eſt: Niſi deſines mihi eſſe moleſtus, wirſt du nicht ablaſſen/ oder fortfahren/ Ter. in Adelph. a. 2. ſc. 1. v. 27. *Scribere quæſo perge*, Cicer. 10. Attic. ep. ult. *Conficere iter reliquum pergas*, Idem 2. de Orat. c. 71. extr. *Domum ire pergam*, id eſt, properabo, Terent. in Phorm. 1. ſc. 4. v. 17.

¶ Expergere, ſignificatione *expergefaciendi* Accius uſus legitur apud Nonium. *Heus vigiles*, inquit, *properate, expergite, pectora tarda ſopore exſurgite.* Tranſitive Gellius lib. 6. cap. 10. *Iſta re* [Taurus philoſophus] *animos juvenum expergebat.* Unde paſſivum *expergitus* Diomedes format lib. 1. p. 372. idque ex Lucilio probat, ſonare eum, *qui ſatiatus ſomno ſponte evigilat.* ¶ Eſt & aliud *Expergo* a Spargo, quod rectius *Exſpergo* ſcribitur. Vide illud in *Spargo*. C

¶ Porrigere, extendere, für ſich ſtrecken/ ut, *Arbores, plantæ, radices porrigunt. Porrigere in longitudinem*, Livius lib. 25. cap. 21 in die Länge ſtrecken. ¶ 2. Sed, *Dextram porrigere*, Cic. pro Dejot. c. 3. *manum alicui porrigere*, Idem pro Flacc. c. 7. die Hand reichen. Et *Afflicto & jacenti dextram fidemque porrigere*, Cicer. poſt. red. in Sen. cap. 9.

¶ Porrectus, partic. paſſiv. id eſt, extenſus, proſtratus, Virgil. 9. Æneid. de occiſo Arcentis filio v. 589

- - - - *multa porrectum extendit arena.*

Tibullus lib. 1. Eleg. 3. v. 75

Porrectusque novem Titius per jugera terræ.

Uſurpatur & de locis Cæſari 2. de B. Gall. cap. 19 *Neque noſtri longius impetum facerent, quam quem ad finem porrecta & aperta loca pertinebant.* Horat. lib. 1. Ep. 7. v. 41

Non eſt aptus equis Ithacæ locus, ut neque planis
Porrectus ſpatiis.

Compar. *Porrectior.* Lactantius Opific. Dei cap. 10 *Deus porrectiores longioresque formavit* [plantas pedum in homine,] *ut ſtabile corpus efficerent planicie ſua.* Plautus etiam ad frontem traxit, *porrectiore fronte loqui*, in Caſina act. 2. ſcen. 4 v. 3. id eſt vultu hilariore, quia lætitia frontem porrigit; triſtitia contrahit in rugas. D

¶ Porrecte, adverb. *Sago puniceo porrectius panſo*, Ammian. lib. 29. cap. 32. [Valeſ. fol. 577]

¶ Porrectio, ut, *Digitorum porrectio facilis propter molles commiſſuras*, Ausſtreckung der Finger/ Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 60. Et Vitruvius lib. 10 cap. 8 extr. *porrectionibus ad centrum.*

¶ Apporrigere, Ovid. 2. Metam. v. 563 *apporrectus draco.*

¶ Exporrigere & exporgere, extendere. Mela lib. 1. cap. ult. *Hinc orti montes longo ſe jugo exporrigunt.* Et Seneca Vit. beat. cap. 9 *Quid ſecurus, & in tanta temporum fuga lentus, menſes tibi, & annos, & longam ſeriem, utcunque aviditati tuæ viſum eſt, exporrigis?* Sed *Exporrigere* ſeu *Exporgere frontem*, frölich/ luſtig ſeyn. Terent. in Adelph. act. 5. ſcen. 3. v. 53 *Da te mihi hodie, exporge frontem. Contrahere frontem*, contrarium.

¶ Surrigere, vel ſubrigere, von ſich ſtrecken/ in die Höhe erſtrecken. Vide 4. Æneid. v. 183

Tot linguæ, totidem ora ſonant, tot ſurrigit aures.

¶ Hinc *ſubrectus* paſſive. *Cuſpis ſubrecta*, Silius lib. 10. v. 252.

¶ Surgo, ex eodem contractum, ut ex perrigo, *pergo*; vide in ſuo elemento, quod propter multa ſubderivata heic inſerere longum & nimium videbatur.

RECTUS, nomen ex participio verbi *regor*, factum, ita autem vocatur, quod quadrat regulæ, neque excedit, nec infra eſt: itaque obliquo, curvo, diſtorto & pravo opponitur; Græce ὀρθόν. Horatius lib. 2. epiſt. 2. v. 44

- - - *Curvo dignoſcere rectum.*

Terent. Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 75

Neque id putabit pravumne ac rectum ſiet.

Ovidius 3 Metamorph. v. 78

- - - *longa trabe rectior exit.*

Sic *Recta platea ſurſum*, Terent. Adelph. act. 4. ſc. 2. v. 35. die Straſſe gleich oder gerad hinauff. *Coma recta*, ſchlecht oder gleich Haar/ preſſa; contraria *criſpæ*, apud Senecam Epiſt. 95. p. 462, *ne quis, cui rectior eſt coma, criſpulis miſceatur.* Sic *Crura rectiora* Palladius dixit Junio cap. 7. gerade Schenckel: & *Viam rectiorem*, Livius lib. 21. cap. 31, ein richtiger Weg/ ſine ambagibus. ¶ 2. Hinc ſæpe *rectum* pro vero, honeſto ac bono ponitur: itaque *rectum* & *verum* conjunguntur. Plautus Capt. act. 5. ſcen. 2 *Recta & vera loquere.* Ibidem: *neque vere neque recte feciſti.* Et, *Omnes cum valemus recta conſilia ægrotis damus* Ter. Andr. act. 2. ſcen. 1. v. 9. guter Rath. *Ea maxime conducunt, quæ ſunt rectiſſima*, Cic. lib. 5. fam. ep. 19. *Rectius pulchriusque eſt, ex communibus injuriis quem odiſſe, quam propriis*, Plin. Panegyr. c. 90. *Conſcientia recta*, ein gut Gewiſſen. *Ratio recta honeſtaque vita*, Quintil. procem. lib. 1. Sic *recta cœna* vera & legitima dicebatur *ſportulæque* oppoſita, vide ſupra in *Cœna*. *Oratio recta*, quæ nec a tropis, nec a figuris ornatum quærit, Seneca Rhetor in procemio: quo loco hoc Porcii Latronis dictum refert: *Summam quidem eſſe dementiam, detorquere orationem, cui rectam eſſe liceret.* Dixerat paullo ante: *Non placebit illi orationem inflectere, nec unquam recta via diſcedere.* Vide Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. pag. 81.

¶ Recta, adverbium, ſeu adjectivum potius, auferendi Caſu poſitum, ſubaudito *via*, aut ſimili voce. Terent. in Eunuch. 1. ſc. 2, 7 *Cur non recta introibas?* warum gieng'ſt du nicht ſtracks oder gleich zu hinein? Cic. ad Attic. libr. 6. epiſt. 8. pr. *E navi recta ad me venit.* Ad eundem lib. 5. epiſt. 14 *Erat mihi in animo recta proficiſci ad exercitum.*

¶ Recte, recht/ wohl/ ut, *Recte facere, Recte dicere.* Cæſar libr. 7. bell. Gall. cap. 80 *Neque recte aut turpiter factum celari poterat. Rectius fieri*, Pallad. lib. 11. cap. 4. *Rectiſſime animadvertere*, Cic. 3. de Leg. cap. 5. *Rectiſſime probare*, Ulpian. Lege 5 § 4 Dig. pro ſocio. ¶ Sed apud Ter. diverſiſſimarum eſt ſignificationum, ut in Andr. a. 5 ſc. 4. v. 52 *Pater non recte vinctus eſt*, id eſt, juſte, um keiner billicher Urſach willen. Et in Eun. act 2. ſc. 3. v. 50 *Rogo, nunquid velit, Recte inquit, abeo*, hoc eſt, nil quod moraliter τῷ ἀτυχισμῷ dictum Donatus notat. Et in eadem fabula a. 1. ſc. 1. v. 33 *Moleſtias recte ferre*, id eſt, patienter. Item, *Recte facitis*, Iterum in Eunucho a. 5. ſc. 8. v. 54 Danck habt. In Adelph. act. 5. ſc. 5. v. 2 *Syre, quid fit? quid agitur? S. Recte*, alles wohl. In Hecyr. act. 4. ſc. 1. v. 16 *Præſertim cum recte & tempore ſuo pepererit*, hoc eſt, non monſtroſe, dieweil ſie mit einem rechten Kind gelegen iſt. Cic. lib. 1. fam. ep. 7 *Literas recte dare*, hoc eſt, tuto & citra periculum, ſicherlich. *Recte eſſe alicui*, pro recte valere, Idem ad Attic. Terent. Hecyr. act. 3 ſcen. 2, 20

SOTR. *Quid tu igitur lacrymas? aut quid es triſtis?*
PAMPHIL. *recte mater.*

Ubi Donatus: *Sic dicimus, cum ſine injuria interrogantis aliquid reticemus. Alii* RECTE *ſic accipiunt, ut intelligant* NIHIL EST MALI. Similiter uſus hac formula eſt Heaut. act. 3. ſcen. 2. verſ. 7.

REX, regis, qui regnum poſſidet. Quanquam vero maſculinum ex virili officio *Rex* eſt: tamen pluralis *Reges* etiam Reginam poteſt comprehendere. Livius lib. 27. cap. 4 *Alexandriam ad Ptolemæum Cleopatramque reges M. Atilius & M. Acilius legati miſſi.* Et lib. 44. cap. 19 *ab Ptolemæo & Cleopatra regibus* &c. Martial. libr. 2. epigr. 18

Qui rex eſt, regem, Maxime, non habeat.

Regem in regnum inducere, einführen/ einſetzen/ Plin. lib. 2. epiſt. 7. Et Horat. 1. Serm. Sat. 2. v. 86

Regibus hic mos eſt, ubi equos mercantur, apertos
Inſpiciunt.

ſie kauffen nicht im Sack. Juſtin. lib. 30. cap. 1. *Regis mores tota ſequitur regia.* Claudian. de 4. conſ. Honor. v. 298

- - - - *componitur orbis*
Regis ad exemplum.

Seneca in Medea v. 195

Æquum atque iniquum regis imperium feras.

eno-

Xenophon lib. 8. de Pædia Cyri, παραπλήσια ἔργα νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ, hoc est, *Similia sunt opera pastoris boni & regis boni.* ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν, *Rex*, & *Rex Regum*, appellabatur Persarum & postea Parthorum Rex: cujus rei aliquot exempla Nepos suppeditat. Terent. Eun. act. 3. sc. 1. v. 7

- - - vel Rex semper maximus
Mihi agebat (gratias)

Et rursus Heaut. act. 1. sc. 5. v. 64 *In Asiam ad Regem militatum abiit.* Sueton. Calig. cap. 5 *Regum etiam regem & exercitatione venandi, & convictu Megistanum abstinuisse ferunt, quod apud Parthos justitii instar est.* Et Ammianus Marcellinus lib. 17 literarum meminit, quas Sapor, Persarum Rex, ad Constantium dederit, quarum inscriptio talis est; REX REGUM SAPOR PARTICEPS SIDERUM, FRATER SOLIS ET LUNAE, CONSTANTIO FRATRI MEO S.P.D. Infensusque Tigranes ex eo Lucullo fuit, quod REX tantum, non autem pro more REX REGUM, appellatus fuisset. Ita autem vocabatur ob potentiam, & amplitudinem imperii, quo ipsos Reges continebat. Vide Brisson. lib. 1. regn. Pers. & Schefferus in Indice Æliani. ¶ 3. *Reges* autem *reginæque* & *regum liberi affinesque* appellantur, omnesque adeo, qui de regio genere sunt: Cæsar 3. de B. C. cap. 107 *Interim controversias Regum ad P. R. & ad se, quod esset Cos. pertinere existimans.* Et cap. 109 *cum maxime vellet pro communi amico atque arbitro controversias Regum componere.* Per *Reges* intelligit Ptolemæi Ægyptiorum Regis Liberos, qui de regno invicem contendebant. Apud Sueton. Claudio cap. 28 *Reginæ* sunt genere regio mulieres. Vide & Pimpontium ad illud Virg. Eclog. 3

Dic, quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores.

¶ 4. *Reges* etiam dicebantur divites & potentes. Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 87 *- - - Eunuchum porro dixti velle te,*
Quia solæ utuntur his reginæ: repperi.

Ubi Donatus: *Modo* DIVITES *dicit, ut in Phormione* REGEM ME ESSE OPORTUIT. *Reginæ*, grosse / reiche Frauen. ¶ 5. Adulatores quoque & parasiti, itemque clientes dominos patronosque suos *Reges* vocabant. Horatius lib. 1. Ep. 7. v. 37 *- - - - rexque paterque*
Audisti coram nec verbo parcius absens.

Ait Horatius, Mæcenatem a se regem patremque appellatum, tanquam à cliente patronum. Idem Epist. 17. v. 43

Coram rege suo de paupertate tacentes,
Plus poscente ferent.

Ubi *Rex* amicus potens appellatur. Columella Præfat. lib. 1. *An honestius duxerim mercenarii salutatoris mendacissimum aucupium circumvolitantis limina potentiorum somniumque Regis sui rumoribus inaugurantis.* Huc pertinet Martialis Epigr. 18. lib. 2. Et Epigr. 40. lib. 4. Vide & Casaub. ad Theophrasti Characteres περὶ κολακείας. ita Terentius etiam hac voce usus est Phorm. act. 2. sc. 1. v. 24. ¶ 6. *Reges* etiam appellantur, qui excellunt aliqua in re & cæteros præstant. Ita Asconius Pedianus Hortensium *principem senatus* ob nobilitatem & in foro ob eloquentiam *regem caussarum* appellat, argumento Divinat. Ciceronian. in Verrem. ¶ 7. *Rex* etiam de monitore, præceptore sive de eo, qui regendæ alicujus juventæ præpositus est. Horat. lib. 1. Ode 36

Nulli plura tamen dividit oscula,
Quam dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege pueritiæ.

Suetonius & Tacitus *Rectorem* vocant, de quo supra. Virg. Æn. 9. v. 173 *Rectores juvenum, & rerum dedit esse magistros.* ¶ 8. Apud Græcos puerorum ludus erat, qui dicebatur οὐρανία, de quo Pollux, Hesychius, & Eustathius in Odyss. 8. In eo jactabatur in altum pila: quam decidentem exilientes pendentesque in aëre rapiebant, quod qui quam peritissime faciebat, REX appellabatur imperabatque cæteris: qui pessimè, ASINUS dicebatur. Eo pertinet illud Horatii lib. 1. Ep. 1. v. 59

- - At pueri ludentes REX eris ajunt,
Si recte facias.

¶ 9. Rex sibi quisque est, qui moderatur animo & affectibus imperat. Claud. de 4. Conf. Honorii v. 261

- - - tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris rex esse tui.

Seneca Thyeste v. 348

Rex est, qui metuit nibil. Et v. 388
Rex est, quique cupit nibil:
Hoc regnum sibi quisque dat.

¶ 10. Rex apud Sueton. Cæsar. cap. 6 gentis Martiæ cognomen, non potestatis nomen est, ut ibi notat Torrentius.

¶ Regina, eine Königin / noti usus. v. gr. Florus lib. 1. cap. 6 de Servio: *Annitente regina substitutus in locum regis.* Et Juno *Regina Deûm*, Æneid. 1. v. 9. ¶ 2. Eine grosse reiche Frau / de quo num. 4. quære in præced. ¶ 3. Eminentissima quæque hoc nomine censentur. De Aquila Martial. lib. 5. epigr. 56

Dic mihi, quem portas, volucrum regina, Tonantem?

De fonte Hyantidos Idem lib. 7. epigr. 49. Et Cicer. 3. Offic. cap. 6 Justitiam *reginam virtutum* vocat: & Horatius lib. 1. Ep. 6. v. 37 *pecuniam reginam.*

¶ Regālis, e, rege dignum, ut, *Animus regalis*, ein Fürst- oder Königlicher Muth / Livius lib. 27. cap. 19. Et *Aula regalis*, Seneca Troade v. 771. *Regali nomine dignum existimari*, Cicer. Arusp. resp. cap. 13. *Ornatus regalis*, Idem 2. de Finib. cap. 22. ¶ 2. *Regales* regum filii & agnati dicuntur. Ammianus Marcellinus lib. 16. cap. 27 *Hos sequebantur potestate proximi reges numero quinque, regalesque decem.* Et Lege 9. Codic. Theodos. de Re militari: *Neque regalibus, neque legatis sua milites jumenta suppeditent.* Vetus Grammaticus de differentiis vocum, edit. Putsch. pagin. 2205 *Inter* REGEM, inquit, & REGALEM *hoc interest, quod regis puer* REGALIS *est;* REX, *qui regit regnum.* Adde Vales. ad d. l. Marcellini pag. 143, & H. Noris Cenotaph. Pisan. Dissert. 2. cap. 9. extr.

¶ Regaliter, adverb. regie, magnifice, königlich. Livius lib. 42. c. 51. pr. *Sacrificio regaliter confecto.* Ovid. 2. Metamorph. v. 397

Precibusque minas regaliter addit.

¶ Rēgius, qui ad Regem vel generis, vel muneris ac dignitatis respectu pertinet. Virg. 5. Æneid. v. 296

- - - - quos deinde secutus
Regius egregia Priami de stirpe Diores.

Corn. Nepos Agesilao cap. 8 *Hujus de adventus fama cum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata.* Quâ de re cum in Agesilao Plutarchus refert, quos *regios* Nepos, hos ipse πρώτους τῶν βασιλικῶν ἡγεμόνων καὶ διοικητῶν appellat. *Majestas regia*, königliche Hoheit. *Regium imperium pati*, Seneca Medeâ v. 189. *Regium est, cum beneseceris, audire male;* βασιλικὸν πράττειν μὲν εὖ, κακῶς δὲ ἀκούειν. Antisthenis. Interdum adjectivum hoc pro substantivo ponitur. Ut, *Dion repressit regios spiritus*, Nepos Dione cap. 5. Quod nihil aliud est, quam regis (Dionysii) spiritus repressit. Sæpius enim Latini adjectivis utuntur, quam nos Germani. ¶ 2. *Regius morbus*, qui & *arquatus* dicitur, Plin. lib. 22. cap. 24 ex Varrone, die Gelbsucht. Vid. *Icterus.* Dicitur & *Aurigo.*

¶ Regiè, adverb. ut, *Regie statuere*, nach königlicher Weise / Cic. 5. in Verr. cap. 48. *Regie polita ædificia*, Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. Et Gloss. Cyr. *Regie*, βασιλικῶς.

¶ Rēgificus, idem quod Regius, Regalis. Valer. Flaccus lib. 2. v. 652 *- - - - mensæque paratu Regifico.*

¶ Regificè, adverb. Silius lib. 11. v. 273

Regifice exstructis celebrant convivia mensis.

¶ Rēgulus, diminutivum a *Rex*, eum significat, qui regis quidem nomine usus, etiam potestate, parvæ præest regioni. ein König / der ein klein Land hat. Ut, *Cilicum reguli*, Tacit. 2. Annal. cap. 80. *Golusa regulus*, Numidiæ puta, Plin. lib. 8. cap. 10. extr. Vide ibi Harduin. ¶ 2. Regulus avis, eadem, quæ & *Trochilus* & *Orchilus*, Gesner. vide *Regaliolus*. *Regulum* Gesnerus exponit ex auctoritate certa, ein Goldhenlein. ¶ 3. *Regulus*, serpens, ein Basilisk. ¶ 4. Regulus, nom. proprium, vide post.

¶ Subregulus, qui sub rege vel regulo alio est. Ammianus lib. 17. cap. 27 [Vales. cap. 12. extr.] *Agilimundus subregulus aliique optimates.*

¶ Regillus, aliud diminutivum, in Vet. Gloss. vertitur βασιλίσκος.

¶ Rēgia, substant. regis aula, ein königlicher Sitz oder Hoff / Residenz. Ovid. 3. Trist. eleg. 1. v. 30

Hic fuit antiqui regia parva Numæ.

¶ Sed & urbes ipsæ ac oppida cognomento velut appellantur REGIAE, quod *Regiæ* sive Aulæ Regum seu Principum ibi aut essent, aut fuissent. Sic BACTRA REGIA: COLONIA AELIA HADRIANA REGIA: COLONIA AELIA HADRIANA AUGUSTA, ZAMA REGIA: ALBA REGIA vel REGALIS, cum apud alios auctores, tum in Inscriptionibus antiquis legitur.

¶ Rēgio, pars terræ, Siculus Flaccus: REGIONES *dicimus, intra quarum fines singularum coloniarum, aut municipiorum magistratibus jus dicendi, exercendique potestas est.* Sic dicitur *Regio locupletissima*, Cornel. Nepos Agesilao cap. 3. *Regio saltuosa*, Idem Datame cap. 4. n. 2. *Regiones terræ inhabitabiles atque incultæ*, Cicero 1. Nat. D. cap. 10. Et Virg. 1. Æn. 460

Quæ regio in terris nostri non plena laboris?

Regiones cœli, die vier Oerter des Himmels / vide *Cœlum*. *Regiones urbis Romæ*, quatuor erant majores partes sub regibus: sub Augusto autem cœperunt 14 numerari. *Lex & regio*, νόμος καὶ χώρα, vide *Lex*. *Regionibus officii sese continere*, hoc est, intra metas officii, Cicer. eleganter dixit Orat. 2 de Leg. Agrar. c. 35. *E regione*, gleich gegen über / vide præposit. *E.*

¶ Regionātim, adverbio hoc Suetonius usus est in Cæsare cap. 39, id est, per singulas urbis regiones, durch alle Oerter der Stadt. Et Livius lib. 40. cap. 51. extr. *Regionatim generibus hominum, caussisque, & quæstibus, tribus descripserunt.* Onomast. Vet. *Regionatim*, κατὰ χώρας.

¶ Regionaliter, aliud adverbium. Apulejus de Mundo pag. 68 *Quæ cum regionaliter videantur esse pestifera.*

¶ Regnum, quod regionibus continetur & a rege possidetur, dominatus, ditio, ein Königreich / Herrschafft. *Regnum appetere*, Cic. pro Milone c. 27. *Regnum alicui deferre*, Idem 2. Philipp. cap. 34. antragen. *Regnum occupare*, Idem 5. Philipp. cap. 6. ein-

einnehmen. *Sub regno alicujus esse*, Cicer. 7. ad Attic. epist. 27. Et Terentius Adelph. act. 2. sc. 1. v. 21 *Regnumne hic tu possides*, &c. Justinus lib. 39. cap. 4 *Periculoso regno secura ac tuta vita anteponenda est. Regnum nobilis servitus est*, Antigoni dictum ad filium violentius agentem erga subditos, Ælian. lib. 2. hist. variæ. Sallust. in oration. Micipsæ, *Non exercitus, neque thesauri præsidia regni sunt, verum amici*: vide *Sceptrum*. Seneca in Hercul. furente v. 353

Ars prima regni, posse te invidiam pati.

Idem in Thyeste v. 215 *ubi non est pudor,*
Nec cura juris, sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnum est. Idem Thebaide v. 598
In servitutem cadere de regno grave est.

¶ Regnum etiam, ut puto, dicebatur lusus ille per Saturnalia celebratus, quo talorum jactu sortitio de Rege fieret, sive quo sortirentur, qui Rex esset, & cæteris, quæ vellet, jlocalariter imperaret. Meminit ejus Tacitus Annal. 13. cap. 15. ubi Lipsium, si lubet, vide. Obtinet & hodie ludicrum tale.

¶ Interregnum, *intervallum regni*, ut Livius definit lib. 1. cap. 17, sive tempus illud dicitur, quo imperium rege, seu magistratu, vacat. Nec tantum sub regibus hæc consuetudo obtinuit, sed sub ipsis etiam consulibus. Livius lib. 5. cap. 31 *Consulibus morbo implicitis placuit per interregnum renovari auspicia. Itaque cum ex SC. consules magistratu se abdicassent, interrex creatur M. Furius Camillus &c.* Et Cicero lib. 3. ad Qu. fratr. epist. 2 *Res ad interregnum spectare videtur.* Et, *Inire interregnum*, Livius lib. 3. cap. 8. pr.

¶ Idem etiam *Interregis* vocabulo usus est, quod proprie eum significat, qui regis defuncti administratione fungitur: deinde, ut interregnum etiam extra regium imperium extensum fuit, sic quoque Interrex, ut ex Livio apparuit, lib. 5. c. 31. Verba in Interregnum modo produximus. Prodebantur autem Interreges Comitiorum caussa. De Interrege plura Ascon. Pedianus in Cicer. Milonianam, tum in Argumento sub initium: tum principio Expositionis.

¶ Regno, regnare, regnum administrare. Priscianus: *Rex, quod* (vocabulum) *a regendo nascitur, pperit ex se aliud verbum, quod est* REGNO. Seneca in Medea v. 194

Si judicas, cognosce, si regnas, jube.

Sic autem construitur: *Regnare oppido* cum dativo, Cic. in Verr. 4. cap. 54. *Regnare in otio*, Seneca Herc. furente v. 526. Et, *Grajas regnare per urbes*, Virg. 3. Æneid. v. 295. ¶ Aliquando *regnare* est, pro voto animi vivere, beatum esse, vacare curis ac labore. Horatius lib. 1. Epist. 10. v. 8

Quid quæris? vivo & regno, simul ista reliqui.

Phædrus lib. 3. fab. 8. extr.

Regnare nolo, liber ut non sim mihi.

Sic *Regem esse*, pro felicem, beatum esse dicebant, de quo supra.

¶ *Regnari* passivum. Hor. lib. 2. Ode 6
- - - - *& regnata petam Laconi*
Rura Phalanto.

Et lib. 3. Ode 29. v. 27
Quid Seres & regnata Cyro
Bactra parent.

Tacitus 1. Histor. cap. 16 *Neque enim hic, ut in cæteris gentibus quæ regnantur.* Item de Germania cap. 25 *Exceptis duntaxat iis gentibus, quæ regnantur*, id est, quæ sub regibus sunt.

¶ *Regnatur*, impersonale. Virg. 1. Æneid. v. 272
Hic jam ter centum totos regnabitur annos.

¶ Regnator, ein Regierer / ut, *Regnator Asiæ*, Virg. 2. Æn. v. 557. Et Ausonius epigramm. 3. de Danubio:

Illyricis regnator aquis, tibi, Nile, secundus.

¶ Regnatrix. Ut, *Regnatrix domus*, id est, familia augusta, Tacit. lib. 1. cap. 4.

¶ Conregnare, unà regnare. Hieronymus in Daniel. 9. p. 518. *B. Cleopatra conregnavit Augusto annis tredecim.* Sulpic. Severus lib. 2. cap. 33. Hist. Sacr. *Helena Augusta cum filio conregnabat.* Et Sedulius lib. 3. [al. 4.] extremo:

Cui Sanctus semper conregnat Spiritus æque.

RĒGVLVS, M. Attilius Regulus, Romanus nobilissimus, & constantiâ & fide clarissimus. Ad supplicia enim nota sibi Carthaginem redire maluit, quam hostibus fidem datam fallere. Cicero in Pisonem cap. 19 *Regulum Carthaginenses resectis palpebris illigatum in machinâ vigilando necarunt.* Vide Gell. lib. 6. cap. 4. Valer. Max. lib. 1. cap. 1. n. 14. Horat. lib. 2. carm. Od. 5. Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 14. ¶ Sunt & alii hujus nominis, & in his ille M. Regulus, de quo & pessimis moribus ejus mira tradit Plinius in Epistolis. Vide lib. 1. epist. 5. ubi n. 14 *bipedum nequissimum* vocat. Cetera in Indice Pliniano damus.

RĔLIGIO, metus sive timor Numinis. Sunt enim reciprocæ hæ voces, ut Servius notat ad illud Æneid. 2. v. 715

Relligione patrum multos servata per annos;

quem vide. Ita *formido* & *horror* aliquando pro *religione* ponitur. *Terroris* voce similiter usus Tacitus est de Germania cap. 40. extr. *Religio jurisjurandi* scilicet, vel obligatio per jusjurandum facta. Nepos Agesil. cap. 2. n. 5 *Homo sine ullâ religione & fide*, qui nec fas, nec jus, nec divina, nec humana curat, Idem Dione cap. 8. n. 2. Unde *Religionis* vocabulum derivetur, disputat Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 13.

¶ Religiosus, sacer, religioni dicatus. Ut, *fanum religiosum*, pro Lege Manil. cap. 22. ¶ 2. Timidus propter sacra. Cicero pro Cæcin. cap. 10. *in testimonio religiosum se præbuit.* Gewissenhafft. Livius lib. 2. cap. 5. *Fructum* [campii Martii] *religiosum erat consumere*, machten sich ein Gewissen drüber / wenn sie es 2c. *Religiosi dies* sunt Gellio tristi omine infames, lib. 4. c. 9. Exemplum habet Livius lib. 6. cap. 1. Gradibus quoque adsurgit. *Religiosiores agricolæ*, Columell. sub fin. lib. 11. *Cautior religiosiorque*, Plin. lib. 29. cap. 1. sect. 5. Et, *Religiosissimi mortales* Sallust. Catil. c. 12. *Sacra religiosissima*, Vellejus lib. 2. cap. 45. *Homo non religiosissimæ fidei*, Seneca Quæst. Nat. lib. 7. cap. 16.

¶ Religiosulus, diminutivum, Hieronymi est lib. 3. adv. Rufin. cap. 3.

¶ Religiose, adverb. Nepos Attico cap. 15 *religiose promittere*, id est magna fide certaque. *Cineres & ossa religiose quiescentia*, Quintilianus Declam. 10. pag. 147. Comp. *Religiosius.* Plinius lib. 3. epist. 7 *Natalem cujus religiosius, quam suum, celebrare.* Idem Panegyr. cap. 65 *Nemini religiosius, quod juraverit, custodiendum, quam* &c. Idem & Superlativo usus est. Lib. 3. epist. 15 *Poeticen religiosissime veneror.*

¶ Religiositas. Apulejus Doctr. Plat. lib. 2. p. 16 *justitia cum religiositate, id est* ὁσιότητι *copulatur.*

¶ Irreligiosus, contrarium religioso, gottloß / ohne Gewissen / unheilig. Livius lib. 5. cap. 40 *irreligiosum ratus.* Et Plinius lib. 9. epist. 35 *Scripta tua sumere, nisi vacuo animo, irreligiosum putem.* Tertullianus ad Nation. lib. 1. cap. 17. pr. *Christiani irreligiosi in Cæsares dicuntur*, thun ihnen die schuldige Ehre nicht an. Arnobius lib. 5. p. 185 *Potest irreligiosius quippiam vel existimari, vel credi?* Et rursus Tertullianus ad Nation. lib. 1. c. 10 *Quanto irreligiosiores deprehendimini.* Idem de Oratione cap. 12 *Factum istud irreligiosissimum est.*

¶ Irreligiose, adverb. Arnobius lib. 1. pag. 13 *Vestra sunt hæc irreligiose opinata, & irreligiosius credita.* Quintilianus Declam. 8. p. 108 *Irreligiosius ille anheli pectoris pallor inspicitur.*

¶ Irreligiositas. Tertullian. Apolog. c. 24 *Committitis crimen veræ irreligiositatis.* Et Arnobius lib. 6. de Gub. D. p. 232 *Quis existimare potest, quid primum in his accusandum sit, irreligiositas, an stultitia, an luxuria, an amentia?*

¶ Irreligio, idem, apud Apulejum ad Asclep. p. 91 *Hæc & talis senectus veniet mundi, irreligio, inordinatio*, &c.

Reliquus, Reliquiæ, Reliquatio, vide in *Relinquo*, sub *Linquo.*

Reminiscor, reminisci, vide supra in *Meniscor* sub *Mens.*

REMVLCO, ablativus, Festus, *Remulco*, inquit, *est, cum navis magna scaphæ remis trahitur.* Itaque Nonius a *Remis* & *mulcendo* deducit: quasi navis leni tractu ad progressum mulceatur. Sed obstat primæ syllabæ quantitas: quæ in *Remus* producitur; in *Remulco* verò corripitur. Itaque potius est, Græcum statuere παρὰ τὸ ῥυμουλκεῖν, quasi ῥύμασι ἕλκειν. i. e. *funibus trahere*: quæ Baysio opinio est. Quanquam & Scaliger ad Festum non aliter sentit. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 40 *Submersam navim remulco multisque contendens funibus reduxit*; & Liv. lib. 25. c. 30 *Marcellus navim onerariam cum armatis remulco trahi jussit*, ein Ziehseil. Et ῥυμουλκεῖν, remulco trahere.

¶ *Remulcare*, verbo Sisenna usus est apud Nonium, pro Remulco trahere.

RĒMVS, Romuli frater, in ipso regni initio ab eo interemptus, vide Livium.

¶ 2. Fuit hoc nomine & alius quidam Æmathionis filius. ¶ 3. Item alius Latinorum Tyrannus, de quibus Plutarchus in Romulo pag. 18. ¶ De ratione nominis ita Victor, sive qui alius auctor est, de origine gentis Romanæ; ROMVLVM *autem scribit a virium magnitudine appellatum: nam Græcâ linguâ* ῥώμην *virtutem dici certum est: alterum vero* REMVM *dictum, videlicet a tarditate: quippe talis naturæ homines ab antiquis* REMORES *dicti.*

RĒMVS, quo naves aguntur, ein Ruder. *Remum ducat, qui didicit*, Δεῖ κώπην ἐλαύνειν μαθόντα, wer des Spiels Recht nicht weiß / soll davon bleiben. *Remis velisque*, &, *Ventis Remisque*, hoc est, citissime. *A remo ad tribunal*, subaudi, evehi, scilicet ex vili conditione ad magnam. *Ventis destitutus remos adhibe*, will eines nicht helffen / so versuch ein anders / locutiones sunt proverbiales. Vide Chiliad. *Remis incumbere: insurgere remis, impellere remos*, Virgiliana sunt Æneid. 3. v. 207, & lib. 4. v. 594, ac lib. 5. v. 15. rudern / quod etiam *propellere remis*, scilicet navem, Cicero dixit lib. 4. Tuscul. cap. 5. Sed *Detergere remos* est transversæ navis hostilis remos cum impetu ex transcursu perfringere, comminuere, demere. Qua forma, *Palmites detergere*, Columella lib. 4 c. 27. extr. dixit. Cæsar lib. 1. de B. C. c. 58 *Ipsi Massilienses & celeritate navium & scientia gubernatorum confisi nostros eludebant, impetusque eorum excipiebant, & quoad licebat latiore spatio producta longius acie, circumvenire nostros aut pluribus navibus adoriri singulas, ac remos transcurrentes detergere, si possent, contendebant. Abstergere remos* idem

idem eſt. Curtius lib. 9. cap. 9 *Ergo collidi inter ſe naves, abſtergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere cœperunt.* Sed, *Dare ad remum*, remiges facere apud Suetonium Auguſto cap. 16 eſt.

¶ Bĭrēmis, navis quæ duplici remorum utitur ordine. fœmin. Cic. 7. Verr. cap. 20.

¶ Trĭrēmis, quæ triplici. Ibidem cap. 17.

¶ Quadriremis, &c. ibid. cap. 35.

¶ Quinqueremis. Cic. 6. in Verr. cap. 46 *certos homines in quinqueremi miſiſſe.* Sed hæc *Biremis, Triremis*, &c. per ſe adjectiva, & *navis* ſubauditur, quemadmodum Livius plene lib. 41. c. 9 dixit *decem quinqueremes naves.* Exemplorum multitudine, quæ paſſim proſtant, abſtinuimus, contenti, in ſingulis Ciceronem patronum advocaſſe.

¶ Altius ita adſurgit in compoſitione remorum numerus, & Plinius lib. 16. c. 40 *undeciremem* Demetrii navem memoravit.

¶ Remigo, remigare, remis navigare, rudeln. Cic. 4. Tuſcul. cap. 4. extr. *Utrum mavis? ſtatimne nos vela facere, an quaſi e portu egredientes paullulum remigare?*

¶ Remigatio, das Rudern. Cic. 13. ad Attic. ep. 21 *Motus remigationis convertentis navem ad puppim.*

¶ Adremigare, hinzu rudern. Florus lib. 3. cap. 7. *Cretes portibus ſuis adremigaverunt.* Adde eund. lib. 1. cap. 18. n. 4. & lib. 2. cap. 8. n. 12.

¶ Eremigare, enavigare. Plinius lib. 2. cap. 67 *Parvo brevius, quam totus, hinc aut illinc ſeptentrio eremigatus.* Et Silius lib. 14 v. 192 - - - *pedibus tacitas eremigat undas.*

¶ Subremigare, ut, *tacitis ſubremigat undis*, id eſt, ſubnatat, ut Servius exponit, Virg. 10. Æneid. v. 227. Uſus & Auctor Ætnæ hoc verbo v. 168. At eleganti metaphora Calpurnius Flaccus Declam. 20 *Duce luxuria, & ſubremigante ſeu potius velificante nequitia.*

¶ Remex, qui remum ducit, ein Fehrknecht / einer der das Ruder führt. Cic. 7. Verr. c. 33.

¶ Remĭgium, das Ruderwerck / remigatio. *Lembum remigiis ſubigere.* Virg. 1. Georg. v. 202. Idem lib. 1

- - - *volat ille per aera magnum*
Remigio alarum,

metaphorice dixit lib. 1. Æneid. v. 300.

¶ Remipes. Auſonius Moſellâ v. 201 *remipedes lembos* dixit navigia, quibus remi ſunt pro pedibus. Idem Epiſt. 3. v. 13 *Anates remipedes* dixit, quæ in aqua remorum loco pedibus utuntur. Vide ad utrumque locum, Eliam Vinetum.

REN, ēnis, Renes, die Nieren am Menſchen und allen Thieren. *Laborare à renibus*, Cic. in Tuſc. 2. c. 25. Veteres *Rien* dicebant. Feſtus: RIENAS *antiqui vocabant* NEFRUNDINES: *quia Græci eos νεφρὲς dicunt, Plautus Saturione:*

Male tibi eveniſſe video: qui glaber eras tanquam rien.

¶ Hinc *Rienoſus*, qui ex rienibus laborat. Vet. Gloſſ. *Rienoſus*, νεφρητικός.

Rĕnĭdeo, renidere, quære in *Nidor.*

RENONES, Iſidoro ſunt velamina humerorum, & pectoris usque ad umbilicum, atque intortis villis adeò hiſpida, ut imbres reſpuant. Vide Thyſ. ad Salluſt. pag. 467. 468. Pontan. Progymn. p. 134. Vide infra *Rheno.*

RĔOR, reri, arbitrari eſt. Terent. in Hecyr. act. 4. ſc. 2. v. 5 *Te antequam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem*, ehe denn ich meinte / oder gedachte / ꝛc. Cicer. 2. Offic. cap. 9 *Illos, in quibus virtutes eſſe remur, à naturâ ipsâ diligere cogimur.* Virg. 6. Æn. v. 97 *Quod minimè reris*, das du gar nicht meineſt.

¶ Rătus, participium & nomen, *Ratus, a, um*, id eſt, certum, conſtans, firmum, ſtandhafftig / kräfftig / verſichert / gewiß. Terent. in Hecyr. act. 4. ſc. 1. v. 30 *Neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum*, damit es krafftloß wär / und keinen Beſtand hätte. *Ratum habere aliquid*, für beſtändig und kräfftig halten / Cic. 14. Attic. epiſt. 21. *Ratum facere*, id eſt, confirmare. Cic. 1. de Divin. c. 39. *Preces ratas*, Ovid. lib. 1. Faſtor. v. 696 eas vocat, quæ exaudiuntur. *Nimis ratum judicium*, eſt contumax, drauff man beharret. Seneca Excerpt. Controverſ. lib. 4. Præfat. de Aſinio Pollione: *Floridior erat aliquando in declamando, quam in agendo. Illud ſtrictum jus & aſperum, & nimis ratum in dicendo judicium, adeo ceſſabat, ut in multis illi venia opus eſſet.* ¶ *Pro ratâ*, ſubaudi *parte*, vel *portione* (ita enim integrè effertur hæc phraſis Ciceroni) quæ pars cuique contingit, zuſammen theilen. Paſſim ita JCti. Livius lib. 45. cap. 40 *Tantum perditis daturum fuiſſe credunt, & pro rata aliis.* Cæſar 1. de B. C. cap. 17 *Militibus in concione agros, ex ſuis poſſeſſionibus pollicetur, quaterna in ſingulos jugera, & pro rata parte centurionibus evocatisque.* Altero tanto majus Centurionis ſtipendium, quam peditis erat, ut ex Polybio conſtat. Sed quæ proportio in ſtipendio, eadem & in donationibus ſervabatur. Quare cum ſinguli milites quaterna jugera accipiebant, octena accipiebant Centuriones. Et iſtam itaque *ratam partem* vocat. ¶ Superlativus *Ratiſſimus* apud Feſtum eſt. Et Cato apud Paullum, Feſti interpolatorem, dixit *beneficia ratiſſima atque gratiſſima.*

¶ Ratificare, ratum facere, ſeu quod actum eſt confirmare, verſichern und gewiß machen. Temere tamen ad puriorem ſtilum afferendum non eſt.

¶ Irritus, irritum, unkräfftig / vergeblich. Terent. in Phorm. act. 5. ſc. 7. v. 58 *Quod modo erat ratum, irritum eſt*, was jetzt Krafft haben ſolte / wird nun krafftloß. Cicer. de Legib. lib. 2. cap. 8. extr. *Quæ augur dixerit, irrita infectaque ſunto.* Sic, *irritæ preces*, vanæ, vergeblich Gebet / vergebliche Bitte. Plinius Paneg. cap. 26 *Plerique irritis precibus ſurdas principis aures adſtrepebant*, ſupplicirten vergeblich. *Ova irrita*, Wind-Eyer / vide *Hypenemium* & *urinum ovum*. *Spes ad irritam cadit*, die Hoffnung fällt in Brunn / Liv. lib. 2. cap. 6. *Abſcedere irrito incepto*, Livius lib. 29. cap. 35.

¶ Rătio, primùm vim illam nobiliſſimam animi ſignificat, quâ à cæteris animalibus homo diſcernitur. Cicero lib. 3. de Nat. Deor. cap. 27 *Motus iſte celer cogitationis, acumen, ſolertia, quam rationem vocamus.* Et 4. Academ. Quæſt. cap. 8 *Ratio quædam lux lumenque vitæ.* die Vernunfft und Sinnligkeit. Rationis encomium apud Tertullianum etiam habes de pœnitentiâ cap. 1. Cicero lib. 1. offic. cap. 16 *Societatis humanæ vinculum eſt ratio & oratio*, die Vernunfft und Rede hält die Leute zuſammen. *Animal rationis particeps, ratione utens.* Contra, *rationis expers*, in dem keine Vernunfft iſt / Idem 2. Offic. cap. 3. *Ratione carere*, Sen. Troad. v. 903. ¶ 2. Quia autem ſine ratione neque inſtitui deliberatio, nec inveniri conſilium poteſt, & ipſa vis conſilium ratione aliquâ, ſeu cauſſa poſita eſt: idcircò non rarò pro conſilio ponitur. Ita Terentius in Adelph. act. 3. ſc. 4. v. 11 *Veſtram nequeo ſatis mirari rationem*, i. e. conſilium & inſtitutum veſtrum. Corn. Nepos Miltiade c. 3 *Cujus ratio etſi non valuit, tamen magnopere eſt laudandus, cum amicior omnium libertati, quam ſuæ fuerit dominationi.* RATIONEM vocat, quod conſuluerat Miltiades, pontem, quem Darius in Iſtro flumine traducendis copiis fecerat, reſcindendum; ita futurum, ut, cum regreſſum non haberet, periret cum transportatis copiis Rex, & ita à dominatione ejus Græcia liberaretur. Quod & *Conſilium* vocarat ante. Idem Timotheo cap. 3. n. 4 *At ille temeraria uſus ratione.* Cæſar 1. de B. G. cap. 30 *Itaque in præſentia Pompeji inſequendi rationem omittit.* Tacitus 3 Hiſtor. cap. 22 *Cui acquieſcere Cremonæ, & recuperatis cibo ſomnoque viribus confectum algore atque inediâ hoſtem poſtero die profligare ac premere ratio fuit.* Ubi malè Pichena τὸ *Ratio* ſuſpectum habet & tollendum cenſet. Ita enim & 3. Ann. cap. 21 *Dum ea*, inquit, *ratio barbaro fuit.* ¶ 3. *Ratio* pro Cauſſa: ut, *Nulla eſt ratio, amittere ejusmodi occaſionem*, Cic. pro Cæcin. cap. 5. Sic & Ter. in Eunuch. act. 3. ſc. 5. v. 27 *Num parva cauſſa aut parva ratio eſt?* Sic *rationibus adduci*, Cic. 1. Tuſc. cap. 29. *Rationes afferre in aliquam rem*, Cic. pro Cæcin. cap. 24. extr. Beweiß und Urſachen anführen. *Facti ſui rationem alicui exponere, probare*, Cic. de Aruſp. Reſp. cap. 2. pr. ¶ 4. *Ratio*, id eſt, modus, ut, *Ratio dicendi*, die Art und Weiſe zu reden. Ita paſſim uſurpatur hæc vox. ¶ 5. Sed *ratio numaria*, id eſt, ſupputatio, Geld-Rechnung. *Rationem conferre*, Rechnung halten. *Villicus rationem cum domino ſæpe putet*, Cato cap. 5. *Rationes conficere*, Cicer. 2. fam. epiſt. 17. Rechnung ſchlieſſen. *Rationem referre*, Rechnung thun. *Rationem reddere*, Rechenſchafft geben. Cicer. 4. in Verr. cap. 11 *Semper ita vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur.* *Rationem vitæ ab aliquo repoſcere*, Divinat. in Verr. c. 9. Rechenſchafft fordern / ꝛc. *Rationes diſpungere, expungere*, vide in *Pungo.* *Pro ratione pecuniæ*, gegen dem Geld zu rechnen. *Rationem accipere*, Rechnung auffnehmen. *Rationes expedire:* vide *Expedio.* Sic, *In rationem venire* dicitur, quicquid redit, & in accepti rationem refertur, Sueton. Nerone cap. 39. *Rationum breviarium*, apud eundem Galba cap. 12. ein Extract aus den Rechnungen. *Breviarias rationes* vocat Scævola JCtus L. ult. D. de peculio legato. Seneca & *Summariam* appellatum docet Epiſt. 5. *Ratio conſtare* dicitur, cum accepta atque expenſa congruunt: nam ſi id ſecus ſe habet & qui reddit rationes, reliquatur (wann er Reſt bleibet) tum labat quaſi ac ruit ratio. Vide Lipſ. ad 1. Annal. Tacit. pag. 6. Hinc ad alia eleganter transfertur hæc formula, quæ recte ſe habent, & approbatione digna ſunt: Plinius lib. 10. Epiſt. 20 *Obſequio meo, opto, ut exiſtimes conſtare rationem, cum omnia dicta factaque mea probare ſanctiſſimis tuis moribus cupiam:* Ubi vide Buchnerum: itemque Lipſium ad illud Taciti 1. Annal. cap. 6 extremo: *Ea conditio eſt imperandi, ut non aliter ratio conſtet, quam ſi uni reddatur.* Sic, *In ratione eſſe* dicitur, quod quis in numerato habet. Cæſar ſeu Hirtius potius 8. de Bello Gallico cap. 6 *Cum ſatis haberet, convenientes manûs diſſipare, ne quod initium belli naſceretur, quantumque in ratione eſſet, exploratum haberet, &c.* wie ſtarck er wäre: wie viel er in der Rolle hätte. At, *rationem habere*, eſt numerum inire: umzehlen: Cæſar 3. de B. C. cap. 53 *Cum horum omnium* (prœliorum) *ratio haberetur, ad duorum millium numero ex Pompejanis cecidiſſe reperiebamus*, &c. Et *Conferre aliquò omnes rationes & copias ſuas:* id eſt, univerſum patrimonium, & quicquid aut in ſcripturâ, aut in præſenti copia habes: alle ſein Haab und Gut auff etwas wenden / Cicer. pro Leg. Manil. cap. 7. Et Columella lib. 1. cap. 7 *Bona fide rationibus ali-*

aliquid inferre, in die Rechnung bringen / verschreiben: quod brevius etiam *imputare* dicunt, vide *Puto*. ¶ Et quoniam ea, quorum numerum inimus, curæ habere solemus, itaque *rationem alicujus rei habere*, est curare rem, de ea solicitum esse, eam respicere. Ita dicimus: *habenda est ratio temporis*, man muß die Zeit in acht nehmen. Ita, *habere rationem officii in socios*, Cic. dixit in 4. Verrinâ cap. 63. Alibi *ducere rationem alicujus rei*, ut, *commodi sui*, dixit. ¶ *In rationibus* autem sunt: *Æra*, die Posten: *Tituli & Articuli*, id est, ipsa scriptura, in qua accepta expensaque continentur: Item, *Summa*, quæ ex æribus colliguntur. De quibus singulis suis locis.

¶ *Ratio Status*; primum salutem, & necessitates Reipublicæ, honestamque administrationis civilis συνυπάρχειν denotabat: nunc illa plerisque Statistarum Idolum illud Principum esse consuevit, cujus vehementiori impulsu quæcunque patrandi, retinendi, intendendi dominatus ergo citra aut contra jus & fas, per vim aut dolum geruntur. Boecler. ad Vell. Paterc. pag. 91. seqq.

¶ Ratiuncula, pro caussa parva, aut ratione: ut, *Ratiunculis concludere*, Cic. 2. Tusc. c. 12. Et pro supputatiuncula non magnæ pecuniæ, Ter. Phorm. act. 1 ineunte, *Erat ei de ratiuncula apud me reliquum pauxillulum nummorum.* Plautus Curcul. act. 3. principio: *Beatus videor: subduxi ratiunculam,*

Quantum æris mihi est, quantumque alieni siet:

Subduxi ratiunculam, ich habs überleget / gerechnet.

B ¶ Rationarius, qui rationibus præest, substantivum.

¶ Rationarium, Commentarius rationum, Sueton. Augusto cap. 28. Vide Lips. ad Tacit. 1. Annal. p. 13.

¶ Rationalis, e, ut, *Animal rationale*, ratione præditum, vernünfftig / mit Vernunfft begabet / Quintil. lib. 7. cap. 3. ¶ 2. *Rationales* sequens ætas dixit, qui prius *procuratores* dicebantur, & rationes pecuniarum, quæ redibant, tractabant. Capitolinus in Gordiano seniore cap. 7 *quidam rationalis sibi ultra procurationem omnia vindicans.* Lamprid. in Alex. Severo cap. 45 *ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est, rationales ordinare*, &c. Adde ibi Casaubonum. *Actorem summarum* Suetonius dixit Domitiano cap. 11. ubi vide Torrentium.

¶ Seneca Epist. 102. *Quædam, ut scis, moralibus rationalia immixta sunt.* RATIONALIA, id est, λογικά.

¶ Irrationalis, e, Quintil. lib. 7. cap. 3 *Est equus animal, sed irrationale.*

¶ Irrationaliter. Tertullianus de Fuga cap. 4 *Si irrationaliter quis perit.*

¶ Rationabilis, idem quod rationalis, aut cum ratione. Seneca de Vit. Beat. cap. 14 *Rationabilem fortiris naturam.* Et Apulejus 2. Doctr. Plat. pag. 17. ed. Elmenh. *Quæ ad rationabilem animam pertinent.*

¶ *Rationabiliter errare.* Hieronym. ad Paullam super obitum Blæsillæ epist. 25. cap. 5. Et Apul. Asclep. p. 85 *quantum rationabiliter potuisset.*

C ¶ Irrationabilis, unvernünfftig. Celsus præfatione: *irrationabile animal.* Et Lactantius de Ira Dei cap. 7 *Nec omnino quisquam, qui sapiens videri vellet, rationale animal cum mutis & irrationabilibus coæquaverit.*

¶ Irrationabilitas. Apul. ad Asclep. p. 92 *Irrationabilitas bonorum omnium.*

¶ Irrationabiliter. Hieronym. versione Homil. 2. Origenis in Cant. *Non irrationabiliter ad hæc sponsa respondet.* Idem Epist. 150. ad Hedibiam, quæst. 10. *Non salvat* [Deus] *irrationabiliter, & absque judicii veritate, sed caussis præcedentibus.* Et Tertullianus de Pœnitent. cap. 2. pr. *In pœnitentiæ actu irrationabiliter versantur.*

¶ Ratiocinor, ratiocinari. Proprie est computare, numeros tractare, rationem subducere, ausrechnen. Cicero lib. 1. Tusc. cap. 2. extr. *In summo apud illos* (Græcos) *honore Geometria fuit, itaque nihil mathematicis illustrius. At nos, metiendi ratiocinandique utilitate hujus artis terminavimus modum.* Petronius: *Hinc quemadmodum ratiocinari didicisset, deinde dispensator factus esset*, wie er hatte rechnen gelernet. Vet. Gloss. λογίζομαι, *Ratiocinor.* ¶ 2. Argumentis colligere, schliessen.

D ¶ Ratiocinator, Rechenmeister. Vet. Gloss. λογιστής, *Ratiocinator, Discussor, Disputator.* Columella lib. 3. c. 3 *Nec in hoc errat: quippe ut diligens ratiocinator calculo posito videt id genus agricolationis maxime rei familiari conducere.* Nazarius Paneg. Const. c. 12. *Ita ambo benigni ratiocinatores officiorum paria fecistis* &c. i. e. æstimatores, eleganti translatione. Et Augustinus de Civ. Dei lib. 21. cap. 5 *Ratiocinatores magni, qui de omnibus rebus, quas esse mirabiles constat, possint reddere rationem.*

¶ Ratiocinatio, est discursus mentis ex prioribus & notioribus propositionibus aliam propositionem ignotiorem deducentis. A Græcis dicitur Syllogismus. ¶ 2. *diligens* est *& considerata faciendi aliquid aut non faciendi excogitatio*, quemadmodum inquit Cicero lib. 2. de Invent. cap. 5. Et ad Herennium auctor lib. 1. cap. 13 *Leges multæ afferuntur, e quibus ratiocinatio nascitur, quare potuerit, aut non potuerit* &c. ¶ 3. Item supputatio, scil. computatio plurium numerorum in unam summam.

A ¶ Ratiocinativus, ut, *Ratiocinativum genus orationis*, Cic. 1. de Invent. cap. 13 *Ratiocinativa atque collectiva quæstio.* Quintilian. lib. 7. cap. 2.

¶ Ratiocinium, idem quod ratiocinatio, id est, supputatio. Columella lib. 5. cap. 1. extr. *Jugeri autem modus, si semper quadraret*, &c. *expeditissimum esset ejus ratiocinium.* Et aliquanto post: *Sed si triangulus disparibus fuerit lateribus ager*, &c. *aliter ratiocinium ordinabitur.* Et, *Ratiocinia supputare*, Hieronymus dixit lib. 2. epist. 7. Est & Tit. Codicis de *Ratiociniis.*

RĔPAGVLVM, Repandus, Repastino. Vide *Pango*, *Pandus*, *Pastinum.*

RĔPENS, subitum & repentinum, contrarium expectato: plötzlich / unversehens. ut, *Repens adventus hostium*, Cic. in Tusc. 3. cap. 22. Et Livius lib. 10. cap. 7 *Si quod bellum repens oriatur*, so etwa ein plötzlicher Krieg einfallen möchte. *Repens clades*, Livius lib. 22. c. 8. pr. *Repens religio invasit*, Idem lib. 29. cap. 10. *Repens casus*, lib. 33. cap. 2. Et Silius lib. 3. v. 220

- - - - *repensque*
Castra quatit clamor.

Repens tumultus illatus in urbem, Livius lib. 1. cap. 14. *Repens perfidia: repens cogitatio*, Tacit. 1. Histor. cap. 23. *Repens sonus*, Senec. Medea v. 971. Nazarius Panegyr. Constant. cap. 32. *Nihil est immoderatius, quàm post longam tristitiam repens gaudium.*

B ¶ Rĕpente, adverb. idem quod subitò aut statim, plötzlich / alsobald. ut, *Modo egens, repente dives*, Cicer. in Phil. 2. cap. 27. Et 1. offic. cap. 33 *Magis decere censent sapientes sensim diluere, quam repente præcidere.*

¶ Derepente, idem. Terentius in Hecyr. 4. sc. 1. v. 3 *Corripuit derepente tacitus sese ad filiam.* Et Cicero pro Ligar. cap. 5 *Derepente irrumpere.* Livius lib. 21. cap. 41 *Experiri juvat, utrum alios derepente Carthaginenses per viginti annos terra ediderit.*

¶ Repentīnus, a, um, subitum, non provisum. Terent. in And. 5. sc. 4, 34 *Animus commotus est, metu mirando hoc tanto & tam repentino bono*, unversehenem Glück. *Mala repentina*, plötzlicher unversehener Unfall. *Mors repentina*, Cic. pro Cluent. c. 62. Idem in 3. Tuscul. cap. 19 *Videntur omnia repentina graviora.* *Repentinum consilium*, Nep. Pausan. cap. 4, quasi necessarium, & ex tempore salutis caussa captum. *Homines repentini*, die gähling zu Ehrenämptern gelangen / Cic. de claris Orator. c. 69. Ovidius 1. Fastor. v. 270

Sumque repentinas ejaculatus aquas.

¶ Derepentino, quasi adverb. Apul. Floridis lib. 3. post pr. *Quid igitur derepentino ab hoc splendidissimo conspectu vestro distulerit.* &c. Sed rectius fortasse dividimus.

Repleo, vide in *Plenus.*

RĒPO, repsi, repere, prima longa: vermium est, & lacertarum, kriechen / schleichen. ¶ 2. Quanquam & Horatius lib. 1. Epist. 7. v. 29 *Forte per angustam* (dixit) *tenuis vulpecula rimam*

C *Repserat in cameram frumenti.*

¶ 3. De infantibus etiam dicitur, nondum ambulare valentibus. Gloss. Cyrilli: *Repo*, ἕρπω, ἐπὶ βρέφους. Hinc *in purpuris repere*, de magnatum filiis Quintilianus dixit lib. 1. cap. 2. ¶ 4. De terra nascentibus, quum vel radicibus proserpunt, vel ramulis expanduntur. Plinius lib. 16. c. 34 extr. de hedera, quæ chamæcissos inde vocatur, *nunquam nisi humi repens.*

¶ Reptītius, qui clanculum aliquo irrepsit. Sic Ciceronem Sallustius vocat orat. in Cicer. der heimlich eingeschlichen ist / oder sich eingedrungen hat. Sic enim Sallustii verba rectè leguntur: *M. Tullius judicia populi Rom. ita moderatur, quasi unus reliquus ex familiâ viri clarissimi Scipionis Africani, ac non reptitius, accitus, ac paullo ante insitus huic urbi civis.*

¶ Reptare frequentativum. *Silvas inter reptare salubres*, pro tardius inambulare, apud Horat. 1. Epist. 4. Lucretius lib. 2. v. 317

Nam sæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes.

De pueris id verbum usurpavit Claudianus in illo 4. Consf. Honor. v. 133 *Cretaque se jactat tenero reptata Tonanti.*

¶ Reptabundus, kriechend / Seneca de Vita beat. c. 18 *Ex intervallo ingenti reptabundus sequar.* Gloss. Vet. *Reptabundus*, ἑρπύσιμος, ἑρπύζοντι ὅμοιος.

¶ Reptatio, das Kriechen. Quintilianus lib. 1. c. 12 *Nec illa per manus & genua reptatio graviter affligit infantium corpora.*

D ¶ Reptatus, ûs, subst. idem. Plinius lib. 14. c. 1 de vineis: *improbo reptatu pampinorumque superfluitate.* Et Tertullianus de Anima cap. 10. *Limaces incedunt spumante reptatu.*

¶ Reptilis, e, reptilia, animalia repentina, kriechende Thiere. *Reptiles cochleæ*, Sidon. lib. 8. ep. 12.

¶ Adrēpere, hinzu kriechen. Plin. lib. 35. cap. 10 *Ad matris morientis ex vulnere mammam adrepens infans.* Et, *Adrepere ad amicitiam alicujus*, Cicer. dixit in 5. Verrina c. 68, sich einschleichen. Tacitus 1. Annal. c. 74 *Dum occultis libellis sævitiæ principis adrepit.*

¶ Corrēpere, una repere, zugleich oder zusammen kriechen. Cic. 10. ad Attic. ep. 12 *Occulte corrependum est.* Columella præfat. p. 6 *Intra murum correpsimus.* Et Juvencus lib. 2. Hist. Evang. v. 192 in Joannis 3. v. 4

An

An rursum senior matris correpet in alvum. A

¶ Derepere, deorsum repere, herab kriechen. Plin. lib. 8. c. 36. de ursis: Ingrediuntur & bipedes, arborem aversi derepunt.

¶ Direpere, ut digredi, discedere, wegkriechen. Phaedrus lib. 1. fab. 5. v. 12 Direpit ad cubile setosae suis.

Ita Schefferus, vir clarissimus legit, cujus vide annotationem.

¶ Erepere, heraus kriechen. Horat. lib. 1. Sat. 5. v. 79 Nunquam erepsemus, pro erepsissemus. Seneca ep. 53 per aspera erepo. Avienus Periegeta v. 283 de Numidis: in dumosas erepunt cautes. Et Statius Silv. 2. sc. 2. v. 30

Inde per obliquas erepit porticus arces,

Id est, sensim adsurgit.

¶ Ereptare, frequentativum. Seneca epist. 101 sub initium: Pecunia circa paupertatem plurimam moram habet, dum ex illa ereptat.

¶ Irrepere, einkriechen / einschleichen. Lues in Italiam irrepsit, Plin. lib. 26. cap. 1. Irrepere in sensus Cic. in Oratore c. 28. In hominum mentes, Idem de Orat. lib. 3. cap. 53. Crudelitas in optimi cujusque mentem facilime irrepit, Plancus Ciceroni in familiaribus lib. 10. ep. 23.

¶ Irreptio, Einschleichung. Augustinus epist. 107 ut hoc menti nostrae nulla subtrahat oblivionis irreptio.

¶ Obrepere, latenter & fallaciter adire, heimlich überschleichen / überfallen. Obrepit somnus. Horat. de Arte v. 360 B

Verum opere in magno fas est obrepere somnum.

Juvenal. sat. 9. v. 129

Obrepit non intellecta senectus.

Et Auson. Epigr. 13

Sprevisti, obrepsit non intellecta senectus,
Nec revocare potes, qui periere dies.

Plaut. in Pseud. a. 2. sc. 3. v. 19 Certa amittimus, dum incerta petimus, atque hoc evenit in labore atque dolore, ut mors obrepat interim. Seneca epist. 45 Vitia nobis sub virtutum nomine obrepunt. ¶ Obrepere alicui, pro fallere, Plautus dixit Trinum. a. 1. sc. 2. v. 23. Et vero omnia ista verba, obrepere, irrepere, subrepere, arrepere clancularis dolosisque molitionibus inserviunt: quod exemplis pluribus ad Rutilii Itinerarium eruditissimus Barthius approbavit.

¶ Obreptare, frequentativum, Plaut. Pers. a. 1. sc. 2. v. 25.

¶ Obreptio, das Beschleichen / Uberfallen. Arnobius lib. 5. p. 162 ab furto obreptionis rejectus. Paullus JC. Lege 49. Dig. de bon. libertor. Liberto per obreptionem adrogato.

¶ Obreptivus. Obreptiva supplicatio, Symmach. lib. 5. Ep. 66.

¶ Obreptive, adverb. Lege 4. extrema Cod. Theodos. de Fide Catholica: Qui contra hanc dispositionem nostram obreptive aut clanculo supplicare tentaverint.

¶ Perrepere, durchkriechen / hinzukriechen. Columell. lib. 6. c. 5. C pr. Cavendum est, ne ad praesepia mus aut gallina perrepat.

¶ Terent. frequentativo Perreptare usus est in Adelph. a. 4. sc. 6. v. 3 Perreptavi usque omne oppidum, ich habe die gantze Stadt durchkrochen.

¶ Prorepere, herfürkriechen. Prorepere e cavis terrae, Plin. lib. 8. c. 39. Et Horat. 1. Serm. sat. 3. v. 99

Cum prorepserunt primis animalia terris.

Et Avienus descript. Orbis v. 540

Tunc prorepentis qua sunt vada turgida Nerei,

id est, ubi mare sinus facit.

¶ Subrepere & surrepere, idem quod obrepere, heimlich einschleichen. Surrepit oblivio, apud Plin. lib. 8. cap. 22. Subrepere sub aliquid, sich unter etwas verkriechen. Subrepere sub tabulas, Cicer. pro Sextio cap. 59. Et Catullus ad Rufum Carm. 78 subrepsti mi, pro subrepsisti mihi.

¶ Subreptio. Lege 2. Cod. de Legibus: Non habere fructum per subreptionem eliciti.

¶ Subrepticius, eingeschlichen / eingeschoben. Plautus prolog. Menaech. v. 60 Adoptat illum puerum subrepticium.

¶ Subreptivus, idem. Lege un. Cod. Theodos. de Mancipibus, subreptiva defensione muniri. heimlich / verstolener Weise sich vertheidigen.

REPVDIUM, dimissio vel recusatio uxoris ob rem aliquam pudendam, die Scheidung von dem Weibe / Verstossung / renun- D ciatio. Remittere repudium, Plaut. Aulul. act. 4. sc. 10. v. 69, & Terent. Phorm. 5. sc. 7. v. 35. Et Renunciare repudium, in ead. fab. act. 4. sc. 4. v. 72. die Ehe wieder auffsagen. In quibus remittere & renunciare nihil aliud, quam simplicia sunt. Namque & Nonius in ista phrasi remittere repudium, mittere interpretatur. Libellus repudii, ein Scheide-Brieff / Matth. c. 19.

¶ Repudio, Repudiare uxorem, sich von seinem Weibe scheiden. Suetonius Caesare cap. 1. neque ut repudiaret [illam,] compelli à dictatore Sylla potuit. Fuit autem Cinnae, quater consulis, filia. ¶ 2. Item respuere, aspernari. Ter. in Andr. act. 4. sc. 3. v. 18 Repudio consilium, quod primum intenderam, verwerffen / nicht annehmen. Et, Quae tibi putaris prima, in experiundo repudiare, in Adelph. act. 5. sc. 4. v. 4. Et, Repudiatus repetor, in Andr. act. 1. sc. 5. v. 14. Et Cic. pro Quint. c. 14 Conditionem aequissimam repudiare, abschlagen / nicht annehmen. Idem 1. offic. cap. 25. extr. Iracundia omnibus in rebus repudianda est. Idem pro Muraena cap. 5 a parente repudiatus.

¶ Repudiatio, Verstossung / Verwerffung. Cic. pro Muraena c. 4 Repudiatio supplicum superbiam coarguit.

¶ Repudiator, qui repudiat. Tertullian. lib. 1. adv. Marc. c. 14 Marcionita repudiator creatoris.

¶ Repudiosas nuptias Plautus dixit in Persa a. 3. sc. 1. v. 56.

RES, rei, vocabulum est generale rerum omnium, quae corpora dici non possunt: ut, virtus, justitia, probitas, vitium. Rerum suarum esse, vide Sum. ¶ 2. Quanquam hac appellatione etiam corporalia alii comprehendunt, hoc est, res, quae tangi possunt, was man greiffen und fühlen kan. Donati definitio nominis inter corpus & rem discernit. ¶ Molesta & odiosa res, ein verdrießlich und feindselig Ding. Quintil. lib. 5. cap. 13. Rem aliam ex alia cogitare, Terent. Eun. act. 4. sc. 2. v. 3. Et, Ut rem in pauca conferam, Plaut. Poenulo act. 5. sc. 4. v. 54. damit ich den Handel kurtz fasse. Res eò deducta est, es ist dahin gerathen / Cicer. ad Att. 7. epist. 3. Res gesta, quicquid accidit. Rem divinam facere, Cicer. 3. Nat. D. cap. 18. Gottesdienst abwarten / opfern. Res est mihi cum aliquo. Et, Quid tibi rei mecum est? was hast du mit mir zu thun? Si tibi res sit cum eo, Terent. Phorm. act. 1. sc. 3. v. 19. Rem omnem scire, ut sit gesta, ordine narrare, um den gantzen Handel wissen / &c. Ab initio, res quomodo gesta sit, exponemus, Cic. pro Roscio Amer. cap. 5. Res tua agitur, Cic. 5. in Verrem cap. 48. das Spiel gilt dir. Res tua tunc agitur, vide Paries. Salva res est, die Sache stehet wol. Ter. Eun. act. 2. sc. 2. v. 27 Quibus & salva re, & perdita profuerim, &c. Res militaris, Kriegs-Handel / Kriegs-Wesen. Res numaria, Res pecuniaria, Geld-Sachen. Res ipsa, das Werck an ihm selbst. Re juvare, mit der That. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 34 Crede mihi, aut consilio, aut re juvero. Sed, Rebus sic stantibus pro ita se habentibus inepte dicitur. ¶ 2. E re: item Pro re: E re nata, Pro re nata, elegantes Terentii & aliorum locutiones sunt, pro Ex, seu pro eventu rei & occasione, dieweil es also gerathen / &c. Virg. 4. Æn. v. 337

Pro re pauca loquar.

Catullus epigr. 10 - - - e re

Respondi id, quod erat, mihi nec ipsi,
Nec praetoribus esse, nec cohorti
Cur quisquam caput unctius referret.

E re, id est, αὐτόθεν, statim: alsbald / ohn einiges Bedencken. Sic legit Scaliger in Catullo: alii aliter. Vide Gronovium. Ter. Andr. act. 2. sc. 2. v. 23

Redeunti interea ex re ipsa mihi incidit suspicio.

Idem Adelph. act. 3. sc. 1. v. 8 E re nata melius fieri haud potuit. Id est, postquam ita accidit. Et proprie hoc de illis dicitur, quae contra voluntatem nostram acciderunt, ut Donatus hic monet. Nam res nasci dicitur, quae accidit, quae sese dat. Plautus Casin. act. 2. sc. 5. v. 35 Ita rem natam esse intelligo. Et Truculento extr. Ut rem natam video, hoc accipiendum est, quod datur. Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 17 Ita res erat: faciundum fuit. Ita res erat, subaudi, nata, vel comparata. ¶ 3. Sed in rem esse, e re esse. In rem est meam, tuam, nostram, &c. idem est, quod ex utilitate, einem zuträglich seyn / eines Bestes seyn. Terent. Hec. act. 1. sc. 2. v. 27 Si in rem est Bacchidis, id est, utilitatem. Sic, in rem suam aliquid convertere, in seinen Nutz wenden / Cicer. pro Rosc. cap. 39.

¶ Nam & res patrimonium, substantiam, rem familiarem notat, Nahrung / Gut. Paullo omissiorem esse ab re, Terent. Adelph. act. 5. sc. 3. v. 44. unachtsam auff die Nahrung seyn. Avidiorem esse ad rem, Idem Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 51. Et, Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est, Adelph. a. 5. sc. 3. v. 48. wir lassen uns die Nahrung alle zu lieb seyn. Qui & Rei dare operam, der Nahrung abwarten / dixit Adelph. a. 1. sc. 2. v. 15. Res angusta, modica, geringe Mittel. Curtae nescio quid semper abest rei, Horat. 1. Epist. 17. v. 33. Idem Hominem in tenui re, pro paupere, dixit lib. 1. Ep. ultima. Cicero de Senect. princip. Vir haud magna in re, sed plenus fidei. Et, Rem struere, pro divitias parare, Plautus dixit Aulul. act. 3. sc. 6. v. 8. Rem facere, est lucrari. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 2. v. 12 Nunquam rem facies, ubi nescis inescare homines, du wirst nimmer reich werden. ¶ 4. Sed, Postquam res Asiae, &c. 3. Æneid. ineunte: & ibidem v. 54 Res Agamemnonias victriciaque arma secutus, id est, imperium Asiae, Agamemnonis. Tacit. 1. Histor. cap. 29 Solatium proximi motûs habebimus, incruentam urbem, & res sine discordia translatas. RES, id est, imperium, ex domo Caesarum in Galbam translatum. Nepos Eumene cap. 6. n. 1 Utrum repetitum Macedoniam veniret, & eas res occuparet. EAS RES, id est, imperium seu regnum Macedonicum. De hac & aliis notionibus, quibus praecipue hoc vocabulum venit, Ausonius in Monosyllabis: Imperium, litem, Venerem cur una notat Res?

¶ 5. Sane vocabulum Rei & lites sive controversias caussasque, quae disceptantur in foro, significat. Hinc agi res dicuntur, cum exercentur judicia: unde Rerum actus apud Sueton. in Claud. cap. 23. &c. ac Plinium lib. 9. Ep. 25. pro diebus juridicis, ubi jus dicitur, Gerichts-Tage. Contra Proferri res, quando justitium est, wann man keine Gerichts-Tage hält. Feriae forenses. Plaut. Capt. act. 1. sc. 1. v. 10

Ubi res prolatæ sunt, cum rus homines eunt,
Simul prolatæ res sunt nostris dentibus.

Loquitur Parasitus. Lucanus Paneg. Pisonis v. 73
- - - - - *si quando judice fesso*
Turbida prolatis tacuerunt jurgia rebus.

Vide & Pithœum lib. 2. Adversf. cap. ult. & Casaub. ad Theophrast. p. 179. ¶ 6. Pro Venere autem sumitur, cum dicimus: *Rem cum aliqua habere*, quod notum. *Rebus Venereis deditus*, Nepos Alcibiade extremo. ¶ 7. Et Plinio ac Livio *rem* vel *res gerere* idem est, quod rem bellicam administrare, Krieg führen. *Adversus duos simul rem gerere*, Liv. *In Arabico sinu res gerente C. Cæsare, Augusti filio*, Plin. lib. 2. cap. 67. Horatius lib. 3. Od. 24
Res gerere, & captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis, & cælestibus æquat.

¶ 8. Significat & statum fortunæ atque conditionem, ut, *Res secundæ, adversæ, afflictæ*. Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 30
Quem res plus nimio delectavere secundæ
Mutatæ quatient.

Sed & *res bonæ* dicuntur, quæ vitam jucundam ac delectabilem efficiunt. Gellius lib. 17. cap. 19 *Is tum postea grandi pecunia & re bona multa copiosus.* Ubi divitias, & opulentiam notat. Quemadmodum & in illo Horatii lib. 1. Epist. 1. v. 65
Is ne tibi melius suadet, qui, ut rem facias, rem,
Si possis recte: si non, quocunque modo rem.

Tacitus explicatius Ann. 6. cap. 17, 7 *rem familiarem* dixit. Vide supra. Nepos in vita Attici c. 13 *Neque tamen non inprimis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est.* Sed & cibos electiles *bonis rebus* significari, observat Barthius ad Gallum Confessorem pag. 89. Vide & supra in *Bonus*. ¶ 9. Re ipsa. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 7. v. 15 *Si non re ipsa tibi istuc docet, simulare certe est hominis. Re ipsa*, hoc est, serio, wahrhafftig/ ernstlich. ¶ 10. *Res* enim non raro *opinioni* opponitur. Cicero pro Muræna cap. 30 *Non re ductus es, sed opinione.* Sic Brutus morti proximus dixit *Virtutem non in re, sed in verbo positam* esse, ut Florus refert lib. 4. cap. 7. Sic *rem fabulari*, est verum dicere apud Plaut. Trin. act. 2. sc. 4. v. 87. Terentius Adelph. act. 3. sc. 4. v. 55 *Istæc res est*, plane ut nos: das ist etwas. Est enim formula laudandi & approbandi rem. Livius lib. 34. cap. 5 *in quos jecit magis hæc Consul verbotenus, quam ut re insimularet cœtum.* ¶ 11. *Res* etiam argumenta & rationes dicuntur, quibus adstruitur aliquid ac confirmatur. Cicero Paradox. 4 *Dementem & insanum rebus advincam necessariis.* Vetus Poeta in Elegidio elegantissimo de Mævio, qui fratrem ignarus bello civili interfecerat: *Fraternam res nulla potest defendere cædem.* Tertullianus de Pallio cap. 2 *Sit nunc aliunde res*: id est, ducatur nunc aliunde argumentatio. Cælius Aurel. lib. 1. Tardar. Pass. cap. ult. *Sed horum deliratio manifestis rebus probatur.* ¶ 12. Elegans Græcismus est, *res voluptatum, res Veneris, res cibi*, &c. pro voluptatibus, amoribus, cibo, apud Plautum, Lucretium, Phædrum. Vide Taubmann. ad Plauti Amphitr. a. 2. sc. 2. & Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 250. ¶ 13. Aliter apud Ovidium accipienda hæc formula lib. 2. Fastor. v. 126
- - - - - *Heros res erat ista pedis.*

Ibi enim *res* πρᾶγμα, sive materiam, vel argumentum, de quo dicendum, significat. Ita Phædrus lib. 5. fab. 1
- - - - *ego plures* (fabulas) *dissero,*
Usus vetusto genere, sed rebus novis.

¶ Rescula sive Recula, diminutivum. Apulejus lib. 4. Metam. p. 148 *pannosæ resculæ*, alte Lumpen. Pricæus ibi [p. 71] *reculæ* legit. Donatus Vita Virgilii sub initium de poetæ patre: *Apibus curandis reculam auxit.* hat sich mit Bien-warten auffgeholffen.

¶ Revera, in der Warheit/ warhafftig/ ohne Schertz. Cic. ad Attic. lib. 3. epist. 23. *Hoc cum revera sit.* Et pro Cluent. c. 19 *Verbo ille reus erat, re quidem vera & periculo.*

¶ Respublica, nomen est, quemadmodum inquit Cicero, totius civitatis, die gantze Gemein/ die Stadt/ Land und Leut/ das Regiment. Hæc enim omnia Reip. appellatione dici videntur. *Conversiones rerumpublicarum*, Cic. 2. Divinat. cap. 2. *Accedere ad Rempubl.* Cic. pro S. Rosc. cap. 1. *Capessere Rempubl.* Idem 16. ad Attic. ep. 7, sich der Regierung anmassen. *De Republ. bene mereri*, Cic. 10. fam. epist. 5. *Labefactare & evertere Rempubl.* Idem 1. de Fin. cap. 13. den Staat übern Hauffen werffen. *Plato tum denique fore beatas resp. dixit, si aut docti & sapientes homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent*, Idem ad Q. fr. lib. 1. epist. 1. cap. 10. Legitur verbis his apud Platonem Dialogo 5. de Repub. Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσι. Habuit hanc sententiam frequenter in ore Marcus Antoninus Philosophus imperator, quemadmodum Capitolinus indicat. Prudentius tribus eam versibus complexus est lib. 1. contra Symmachum, v. 30
Nimirum pulchre quidam doctissimus, esset
Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si
Vel reges saperent, vel regnarent sapientes.

Contra celebratissimum hoc dictum Themistius disserit Oratio-

A ne Quinquennali p. 23. Inique sane: vel quia non assecutus Platonis sensum, vel quia pervertit: Rhetoris munere potius, quam Philosophi functus. Cic. 7. ad Attic. ep. 25 *Est ars difficilis, recte rempublicam gerere.* ¶ Aliquando *Respublica* pro militari imperio ponitur. Sic Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 42. & sc. 3. v. 26. *Rempubl. gerere*, pro bellum administrare, sive bello præesse dixit.

Resaluto, Resarcio, Rescindo, Reseco, Resilio, &c. vide singula hæc & alia sub suis thematibus.

RESĪNA, æ, ῥητίνη, humor est pinguis & lentus ex arboribus stillans, Hartz. Vitruvius lib. 2 cap. 9 *Quemadmodum ex cupressu & pinu resina, sic ex cedro oleum, quod cedreum dicitur, nascitur.* Et Columella lib. 12 cap. 20 *Resina terebinthina*, Terpentin. Martial. lib. 3. Epigr. 74
Quid faciant ungues? nam certe non potes illos
Resina, Veneto nec resecare luto.

Male quidam etiam corripi putant priores duas: hoc enim plane contra naturam originis est, & antiquitatis auctoritatem. Nam quod ad illud Martialis lib. 3. Epigr. 67 confugiunt *Veterno resinaque pigriores*, longe frustra sunt. Jam olim enim Viri docti evicerunt legendum *Vaterno* (vel quod Scriverius malit, *Vatreno*) *Resinaque pigriores.*

¶ Resinula, diminutivum. Arnobius lib. 7. p. 233 *Numina non
B indigne sustinent, Panchaicas sibi ardere resinulas*, id est, thuris Sabæi grana.

¶ Rēsinaceus, adject. klebig wie Hartz/ Plin. 24. cap. 11. *Semen resinaceum.*

¶ Rēsinātus, aliud adjectivum, *Vinum resinatum*, cui resina admista est, Wein so auff gepichten Gefäß liegt. Idem lib. 23. c. 1. Et Martialis lib. 3. epigram. 77
Resinata bibis vina, falerna fugis.

Juvenal. sat. 8. v. 114.
Despicias merito, quid resinata juventus?

Ita enim hic versus in omnibus vet. codicibus & melioribus editionibus legitur: non, ut vulgo a Calepino citatur,
- - - - *quid enim resinata juventus.*

quod contra Prosodiam est.

¶ Rēsīnōsus, Plin. *Pinguissima & resinosissima bacca* lib. 14. c. 7.

¶ *Arbores resinferæ*, quæ ferunt, stillant, fundunt resinam, Matthiol.

Resipisco, vide *Resipio* in *Sapio*.

Respicio, vide *Specio*, sub eoque composita cætera omnia.

C Restauro, vide *Instauro*.

Restibilis, vide *Resto*, sub *Sto*.

Restinguo vide in *Stinguo*.

RESTIS, restim, funis, eine geflochtene Weide/ ein Seil von Bast oder ander Strick. Plaut. in Pers. act. 5. sc. 2. v. 34 *Restim tibi cape crassam ac suspende te. Res ad restim rediit*, id est, ad suspendium & extremam desperationem, Terent. in Phorm. a. 4. sc. 4. v. 5. *Restim ducere.* Rursus Terent. in Adelph. 4. sc. 7. v. 34 *Tu inter eas restim ductans saltabis*, Vide Chil. & infra in *Serra, serram ducere. Restis alliorum*, eine Knobelauchs-Reihe.

¶ Resticula, diminutivum, ein Schnürlein/ Stricklein/ Varr. lib. 1. de re rust. cap. 41.

¶ Restiarius, Resticularis, Restio, ein Seiler. Vet. Gloss. σχοινοπλόκος, *resticularis, restio.* Sed aliter Fronto: *Restiarius*, inquit, *qui facit; restio, qui vendit.* Suetonius auctor est, Augusto proavum libertinum restionem exprobratum fuisse cap. 2. Verum Casaubonus existimat, ea ratione *restionem* audivisse proavum Octavii, qua pater Ciceronis dictus *fullo*, Demosthenis μαχαιροποιός, gladiorum sive cultrorum artifex, quod familias (servorum) haberent eorum artificiorum peritas, ex eaque re ipsi, ut moris erat, quæstum facerent. Videntur autem restiones olim inter vilissimos artifices habiti: sicut apud Græcos οἱ ἱμονιοστρόφοι. Unde proverbium apud Aristophanem in Ranis, ἱμονιοστρόφου μέλη, *restionis cantilenæ*, h. e. hominis vilis.

RETAE, plural. sunt virgulata, ex rivis aut alveis fluminum eminentia, sic dicta, quod navibus impedimento sint, das Gesträuch in den Flüssen und an Ufern. Gellius lib. 11. c. 17.

¶ Hinc *retanda flumina*, in veteri edicto idem Gellius d. l. ex-
D plicat.

¶ Rēte, neut. (& *Retis* in fœm. apud Plaut. Rudente a. 4. sc. 3. v. 45) quo feræ & pisces capiuntur, dictum vel a *rapiendo*, vel a *raritate*, secundum Varronem. Invenitur & neutrum *Retium*. Vet. Gloss. δίκτυον *Retium*, δίκτυον κυνηγητικόν, *Plagulæ, Retium, Retia*, Fischer- und Jäger-Netz. Æneid. 4, 131
Retia rara plagæ, lato venabula ferro, &c.

Cervis retia ponere, Idem 1. Georg. 307. *Quia non rete accipitri tenditur, neque milvio*, Terent. in Phorm. a. 2. sc. 2. v. 16. *Dormientis rete trahere*, eorum est, quibus citra conatum obtingunt, quæ cupiunt, denen GOtt bescheret über Nacht. Vide Chiliad. Proverbiale & illud Ovidii est lib. 2 de remed. amor. v. 119
Quæ nimis apparent retia, vitat avis.

Significat enim, insidias tectas & occultas esse debere.

¶ Rētĭcŭlum, tegmen capitis muliebre, ut Nonius interpretatur, eine Haube/ Juvenal. Sat. 2. v. 96

Reti-

Reticulumque comis auratum ingentibus implet.

Cic. 7. Verr. c. 2 *Reticulum ad nares sibi apponebat tenuissimo lino, plenum rosa*, ein Neglein mit Rosen gefüllet.

¶ *Reticula* etiam appellantur *Cancelli*, sive sepimenta cancellata, quibus loca quædam separantur & excluduntur a communi accessu: habent enim instar retis foramina sive tubas, ut veteres appellabant, ein Gitter. Hujusmodi reticulis munita & separata sacraria erant. Festus in Schedis, in voce SECESPITA. *Sacraria*, inquit, *in templis* RETICVLO *æneo olim sepiebantur, in quo tubæ relictæ sunt, per quas manibus sacra tangere licet.* Ita enim in Festo scribendum est, non REDICVLO: Licet id interpretari conetur doctissimus Meursius Mantissa ad lib. de luxu Romanor. cap. 20. *Reticulum* enim id sepimenti genus a forma dicebatur, qua retis speciem referebat. Per *tubas* autem foramina cancellorum significantur. Ab his reticulis sive cancellis *fenestras reticulatas* (vergitterte Fenster) Varro dixit lib. 3. de R. R. cap. 7. & *Reticulatum opus*, Vitruvius lib. 2. c. 8, ac Plinius lib. 36. c. 22. Græci δικτυόθετα & δικτυωτὰ vocarunt.

¶ Horatio *reticulum*, sacculus est viatorum, quo panem seu commeatum portant, ein Karnier oder Brodbeutel/ lib. 1. serm. sat. 1. Vet. Gloss. *Reticulum*, γύργαθος.

¶ Plinius Reticulus masculino genere dixit lib. 12. cap. 14. Vet. Gloss. *Reticulus* γύργαθος, καὶ κεκρύφαντος. Et ita Fenestella apud Nonium.

¶ Reticulatus, in modum retis factus, gegittert/ vide modo explicatum in *Reticula* plurali.

¶ Retiolum, aliud diminutivum. Apulejus lib. 8 post principium: *Calcata retiola.* Gloss. Cyr. *Retiolum*, κεφαλοδίκτυον. Respondet ergo primæ sic notioni, quam dedimus *Reticulo*. Augustinus epist. 109 *Nec sint vobis* [sacris virginibus] *tam tenera capitum tegmina, ut retiola subter appareant.*

¶ Retiarius, qui texit rete, ein Garnstricker/ tum qui portat, ein Garnknecht. Vet. Gloss. δικτυοπλόκος, *Retiarius*: δικτυοφόρος, *Retiarius*. Erant & gladiatorum genus *Retiarii*, qui adversus mirmillones pugnabant. Dicti à *rete*, quod sub scuto gerebant, ut mirmillones involverent. Quintil. lib. 6. c. 3. pag. 478 *Pedo de mirmillone, qui retiarium consequebatur, nec feriebat*, VIVVM, *inquit*, CAPERE VVLT. Adde Tertullian. de Spectac. cap. 25. & Lips. in Saturnal. item Erasmum in Adagio, *Contra retiarium ferula.*

¶ Circumretio, circumretire, umstellen/ bestricken. Lucretius lib. 5. v. 1151

Circumretit enim vis atque injuria quemque.

Arnobius lib. 4. p. 151 *Hercules pestiferi tegminis circumretitus indagine.* Idem lib. 5. p. 186 *Martem & Venerem Vulcani esse circumretitos arte.*

¶ Irretio, irretire, est reti involvere, berücken/ bestricken/ fangen. *Corruptelarum illecebris irretire aliquem*, Cicer. in Catil. 1. cap. 6. Et lib. 5. Tuscul. cap. 21. extr. *His se adolescens improvida ætate irretierat erratis.* Idem de Finib. lib. 5. c. 18 *cantiunculis irretitum teneri*, id est, Sirenum cantu allectum.

¶ Obretire, idem. Lucretius lib. 3. v. 385

Obvia sentimus, quando obretimur euntes.

RETRO, à tergo, von hinten zu/ zurück. Terent. in Heaut. 2. 5. sc. 1. v. 29 *Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro*, hinten im Hinterhauß. Habet autem primam juxta & ultimam ancipitem, Virg. Æneid. 10. pr.

Cælicolæ magni, quia nam sententia vobis
Versa retro?

Idem 11. Æneid. v. 405

- - - - *Adriacas retro fugit Aufidus undas.*

Seneca Hercule Oetæo v. 48

- - - - *inde ad hunc orbem redii.*
Unde retro nemo.

Retro-anni: retro-secula: retro-Principes, per hyphen: längst verflossene oder gewesene.

Composita à *Retro*.

¶ Retroagere, ut, *Ordinem retroagere*, zurück halten oder treiben. Plin. lib. 7. cap. 44 *Quos non honores violentia sua fortuna retroegit?*

¶ Retrocedere, zurück treten/ weichen. Liv. lib. 8. c. 8. *Pede presso retrocedentes.*

¶ Retroire, zurück gehen. Plin. lib. 2. cap. 16.

¶ Retroferre se, pro retrocedere, Seneca dixit in præfatione declamationum: *Nescio qua iniquitate & ad malum pronitate naturæ eloquentia se retrotulerit.*

¶ Retrogradi, Plin. lib. 2. cap. 15. (Planetæ) *retrogradiuntur ad Solem.*

¶ Et apud eundem lib. 2. cap. 17 *Retrogradus exortus.*

¶ Retrorsus, & retrorsum adverb. significant retroversus, zurück oder hinter sich. Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 75

quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.

Quintil. lib. 5. cap. 9 *Quædam retrorsum idem valent: ut, Vivere hominem qui spirat, & spirare qui vivit.* Et Silius lib. 11. v. 512

Cedentem impellit retrorsus in æquora pontum.

Revera nomen est, eumque significat, qui retro cedit, qui retro fert pedem. Vide in *Prorsus.*

Returo, vide *Obturo.*

REVS, rei, a re, sive caussa; Quicunque enim in judicium venit, ejus uti agatur caussa, sive is nocens, sive innocens sit, ita vocatur: atque adeo non modo qui defertur, sed & actor. ein Verklagter/ Beschuldigter. Cicero 2. de Oratore cap. 43 REOS *appello, non eos modo, qui arguuntur; sed omnes, quorum de re disceptatur.* Ælius Gallus apud Festum: REVS *est, qui cum alio litem contestatam habet, sive is egit, sive cum eo actum est.* Ex quo constare potest, actorem ipsum, & *rei* nomine comprehensum. Postea is reus proprie dici cœpit, qui rem promiserat, & debet, & a quo aliquid petitur. *Diuturni rei*, quorum lis pendet & indecisa est, apud Sueton. Aug. cap. 32. *Culpæ alienæ reus*, Liv. lib. 24. cap. 22. *Injuriarum reus*, *Sacrilegii reus*, Quintil. utrumque lib. 4. cap. 2. Et, *Læsæ majestatis reus*, der sich an seiner hohen Obrigkeit vergriffen hat. Cicero etiam *Reus de vi* dixit ad Attic. lib. 2. epist. 24. *Criminis reum ad aliquem deferre*, Et *reum facere*, est accusare, sive legibus apud Prætorem interrogare. Cicero procem. actionis in Verrem cap. 2 *Tum cum a me reus factus sit.* Vide ibi Asconium pag. 44. *Reum peragere* vero est damnare, apud Plin. lib. 3. epist. 9. *Rei capulares*, i. e. capulo digni, apud Cæcilium, Lucilium, & Plautum, ut e Nonio & Fulgentio discimus. ¶ *Voti reus* dicitur, qui suscepit votum, vel qui suscepto voto se Numini obligat, nondum autem ejus damnatus est, sive nondum impetravit, quod vovit seu petiit. Virgil. Æn. 5. v. 236

Vobis (Diis marinis) *lætus ego hoc candentem in litore taurum*
Constituam ante aras, voti reus.

Vide Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 2. & Servium Danielis ad 4. Æn. v. 699.

¶ Reatus, vocabulum Augusti demum inventum ætate, a Messalla, qui primus dixit, ut Quintilianus auctor est lib. 8. cap. 3. quo habitus atque conditio reorum, sive accusatorum, designabatur. Nam ut misericordiam rei damnandique moverent, mutare vestem, atramque aut detritam assumere, promittere item crinem barbamque prensare obvios, lacrymas mittere, & alia hujus generis, quæ miseri & infelices sibi usurpant, solebant. Hæc igitur eorum ratio, *Reatus* dicebatur: Martialis lib. 2. epigr. 24

Si det iniqua tibi tristem fortuna reatum,
Squalidus hærebo, pallidiorque reo.

Modestinus JCtus Lege 25 Dig. de pœnis: *Si diutino tempore aliquis in reatu fuit, aliquatenus pœna ejus sublevanda erit.* Gellius lib. 3. cap. 4 *solitum reorum cultum*: Suetonius Augusto cap. 32. & Auctor de caussis corruptæ eloqu. cap. 6 *sordes reorum*: Juvenalis Sat. 15. v. 135 *squalorem* vocat. ¶ Sed Christiani Scriptores *reatus* vocabulum ad ipsas culpas ac crimina, quibus rei sumus apud Deum, transtulerunt, Schuld. Prudentius de Natali Domini v. 101

Peccator intueberis,
Celsum coruscis nubibus,
Detectus ipse, & irritis
Plangens reatum fletibus.

Idem Prudentius hymno Jejunantium v. 175 *solvere reatum* dixit pro culpam remittere: Contra Alcimus Avitus lib. 2. v. 180 *luere reatum*, pro Puniri. Quanquam & alii non dissimiliter locuti videntur. Apulejus lib. 7. p. 191 *Malæ conscientiæ reatum intra me sustinebo, si* &c. ich will die Schuld tragen.

¶ Conreus, qui in jus cum alio vocatus est, apud Ulpian. Lege 3. § 3 Dig. de liberat. legata: *Nec etiam conreus meus liberetur contra testatoris voluntatem, &c.*

Rex cum derivatis vide in *Rego.*

RHA, Ῥᾶ, fluvius Sarmatiæ Ptolemæo est, hodie VVolga, in cujus ripis nobilis illa radix nascitur *Rhaponticum* dicta, Ῥᾶ vel Ῥῆον *Rheon*, & vulgo *Rheoponticum*, quæ tamen alia à *Rhabarbaro* radix est Matthiolo. Vide Ammian. Marcellin. lib. 22. cap. 16, & ibi Lindebruchium pag. 111, nec non Salmas. Exercit. Plinianis pag. 796. & seqq.

RHACOMA, radix alia est ex regionibus supra Pontum Plin. lib. 27. Ruellius eandem putat esse cum *Rapontico.* Aliis idem est cum *Rhabarbaro*: Vide Salmas.

RHADAMANTHVS, Rex Lyciæ, & judex apud inferos. Virg. 6. Æneid. Rhadamanthi versiculus est:

Si patitur quæ fecit, pœna est justa putanda.

¶ Rhadamantheus, ut *Rhadamantheum judicium*, pro severo & incorrupto, vide Chiliad.

RHAETIA, Ptolemæo Ῥαιτία est, & ipsa Gens Straboni Ῥαιτοὶ, à *Rhæto* duce appellati. Duplex est, *prima* vel *superior*, quæ non longe à fontibus Rheni in Belgium & Helvetios imminet ab occasu, ab ortu vero Lico flumine terminatur. *Rhætia secunda* vel *inferior* à Lico amne, qui primam a secunda disterminat, incipit, & ad Oenum usque amnem porrigitur, atque hinc Danubio, inde rursum Alpibus clauditur. *Rhætia prima* in Velinam etiam vallem & Larium lacum excurrit. Vide Cluver. de Vindelicia & Norico c. 3. & VVelserum rerum Augustanarum Vindelicarum Com-

Commentariis. *Telina Vallis* vina profert generosa, *Rhætica* dicta, quibus Augustus delectatus est, ut Suetonius auctor est ejus vita cap. 78. Veltliner Wein. In eadem *Augusta Vindelicorum* est, Augsburg: *Augusta Tiberii* seu *Reginoburgum*, vulgo *Ratisbona*, Regensburg.

¶ Rhæti ergo sunt populi inter Danubium & Alpes.

¶ Rhæticus, ut *Rhætica vites, Rhæticum vinum, Rhætica Alpes.*

¶ Rhætico, onis, ita jugum vocat Pomponius Mela, Rhætiæ primæ inter fines Curiensium & Vallesianorum Helvetiis imminens.

RHAGADES, & Rhagadia pluraliter, ῥαγάδες, scissuræ sunt in pedibus & membris aliis ex frigore & alia quacunque caussa, Ritz oder Bruch an Händen oder Füssen / à ῥαγίζω, seu ῥήσσω, *rumpo*, Plin. lib. 23. cap. 4.

RHAGION, ῥάγιον, Phalangii genus acino nigro simile, ore minimo sub alvo, pedibus brevissimis tanquam imperfectis, dolor à morsu ejus quasi à scorpione, Plin. lib. 29. c. 4. kleine sehr gifftige schwartze Erd-Spinnen.

RHAGOIDES, ῥαγοειδής, tunicula oculi inferior circa uveam seu iridem, Celso lib. 7. c. 7.

Rhamnenses, vide *Ramnenses.*

RHAMNUS, i, mascul. à ῥάμνος, sentis genus in sepibus fruticans, ut inquit Dioscorides, *Spinam albam* Latini vocant: triplex est, Falbaum / fructus, Creutzbeer / Gerbkörner. *Spinam cervinam* vocat Manardus. Rhamnus Eumenidibus olim sacer erat.

RHAMNUS, Rhamnuntis, ῥαμνοῦς, Atticæ pagus, ut vocat Donatus, & docet Pausanias, in quo templum & simulacrum fuit Nemesis, quæ inde

¶ Rhamnūsia dea dicta fuit, vide *Nemesis.* Eam observare, & punire magnidicos homines dicebant. Claudianus de bello Getico v. 601 *Sed Dea, quæ nimiis obstat Rhamnusia votis.*

¶ Ovid. *Rhamnusis, Rhamnusidis*, nomine dixit patronymico, pro *Rhamnusia* 14. Metam. v. 694

- - - memoremque time Rhamnusidis iram.

¶ Terent. in Andr. a. 5. sc. 4, 26 *Hoc certo scio, Rhamnusium se esse dicebat*, id est Rhamno pago ortum.

RHAPHIUS, animal idem, quod *Chaus*, Lupus cervarius, vide *Lynx*, Gesner. Plin. lib. 8. cap. 19 *Pompeji magni primum ludi ostenderunt Chaum, quem Galli* Rhaphium *vocabant effigie lupi, pardorum maculis.*

RHAPSODIA, æ: quod nominis datum Homeri carminibus, in certas partes, seu libros, sive cantus distributis. Quod Pisistrato adscribit Cicero 3. de Oratore cap. 34. Corn. Nepos Dione c. 6 *Non tulit animo æquo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda Rhapsodia, in quo hæc sententia est: non posse beni geri rempublicam multorum imperiis.* Vide Scaligerum lib. 1. Poet. c. 41. Salmas. Exercit. Plin. pag. 867. Suidam in hac voce. Inter nomina Poëmatum ῥαψῳδίας ponit Pollux lib. 4. cap. 7.

¶ Rhapsodi, qui Homeri carmina (quanquam & aliorum) canebant publice seu recitabant. Vide Scaligerum d. l.

RHEA, Ῥέα, filia cæli & terræ, eadem est, quæ & Cybele, vide *Cybele.* Dicta quoque est *magna mater Deûm.*

¶ 2. Sed *Rhea Silvia* fuit filia Numitoris, Remi & Romuli mater, quæ & *Ilia* dicta fuit. Livius lib. 1. cap. 4.

RHĒDA, vehiculum Gallicum (nam vocem Gallicam esse Quintilianus docet lib. 2.) quatuor rotis instructum, ut Casaub. notat ad Sueton. pag. 34. Horat. 2. sat. 6. v. 42

- - - - quem tollere rheda
Vellet iter faciens.

eine Kutsche. Cicer. ad Att. lib. 5. epist. 17 *Hanc epistolam dictavi sedens in rheda, quum in castra proficiscerer.*

¶ Rhedarius, rhedæ gubernator, ein Kutscher / Cicer. pro Milone cap. 10. ¶ Capitolinus pro fabricatore rhedarum posuit.

¶ *Equi rhedarii*, Kutschen-Pferde. *Mulus rhedarius*, Varro lib. 3. de re rust. cap. 17.

RHEGIUM, oppidum Calabriæ, dictum a Græco verbo ῥήγνυμι, id est, frango, abrumpo, quod ibi Sicilia ab Italia credatur esse avulsa.

¶ Rhegini, hujus oppidi incolæ.

RHENO, ōnis, vestis ex pellibus ferarum, ein Brust-Beltz / Leib-Beltz / à ῥινός, pellis, vel à Rhenanis, hoc est, Germanis, quorum propria hæc vestis fuit, ut Cæsar lib. 6. B. G. cap. 20, Isidorus, & alii testantur. Sane peregrinum esse docet Varro lib. 4. LL. Vide Savaron. ad Sidon. lib. 4. epist. 20, qui à *Rhenanis* etiam vel *Rheni* accolis vocem deductam putat. Vossius lib. 3. de Idololatr. cap. 80. pag. 1104. & in Etymologico suo in v. *Renones.* item Bochartus in suo opere de animalibus S. Scripturæ part. 1. lib. 2. cap. 43. pag. 423 a *pellibus agninis* derivant: quum *agni* Græcis dicantur ῥῆνες: sed errare viros illos magnos Loccenius putat Antiquit. Sueo-Gothic. lib. 2. cap. 20, pag. 93. qui de pellibus illius animalis, quod Suedi *Reennos*, ein Reennthier vocant, explicat: quem vide, itemque Schefferum in Lapponia. Honoratiorem fuisse habitum, ex proverbio de indigne ornato liquet; *Suem rhenone vestire.* Vide supra *Renones.*

A RHĒNUS, Ῥῆνος, Germaniæ fluvius amœnissimus, imperii Romani limes, quique Gallos a Germanis segregavit. Oritur ex Rhæticis Alpibus apud Lepontios. Dictus ideo videtur, quod aquas limpidissimas deferat. Nam Rein purum significat: vel a fluendo, vom rinnen / quasi *Rhinus*, nam & ῥέειν, fluere est. Virg. Æn. 8. v. 727 *Rhenum bicornem* dixit, propter duo ostia, quæ veteribus nota fuerunt. Hodie tria celebrantur, quibus in Oceanum Germanicum se Rhenus effundit. Ovid. 2. Metam. v. 258

Hesperios amnes Rhenum Rhodanumque Padumque.

¶ Sed *Flumen Rhenum* Horatius dixit in arte Poëtica v. 18

Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.

Ut Plautus *rete jaculum, Oceanum mare* nescio quis veterum Poëtarum.

¶ 2. Rhenus fluvius Italiæ Bononiam alluens. Silius lib. 8. v. 601

- - - - parvique Bononia Rheni.

¶ Rheni, Rhenorum, Rheni accolæ, Germani & Galli, die Rheinländer / Pers. Sat. 6. v. 47

- - - - ingentesque locat Cæsonia Rhenos.

¶ Rhenanus, adject. Ῥηναῖος, ad Rhenum quod est. Unde

¶ *Cisrhenanus*, auff dißeit des Rheins. Cæsar lib. 6. Bell. Gall. cap. 2. Cui opponitur

¶ *Transrhenanus*, Cæsar 4. Gall. c. 16.

B RHĒSUS, Rex Thraciæ fuit, interfectus ad Trojam a Diomede & Ulysse. Venerat enim suppetias Trojanis, Servius super 1. Æn. Hujus equos celeritate insignes isto versu Catullus celebrat ad Camerium carm. 56. v. 26

Nec Rhesi niveæ citæque bigæ.

RHĒTOR, ŏris, ῥήτωρ, qui præcepta dicendi tradit, ut Cicero inquit 1. de Orat. cap. 18, à ῥητορεύω, eloquor. Ejusmodi fuere Rhetores Isocrates & Quintilianus. *Rhetores latius loquuntur: Dialectici compressius*, Cic. de finibus lib. 2. cap. 6. Vide *Dialectica.* Sed *Rhetor, Sophista*, & *Orator* quid differant, demonstrat Marius Victorinus Proœm. Exposit. in 1. Rhetoric. Ciceronis his verbis: RHETOR, inquit, *est, qui docet literas atque artis traditor est eloquentiæ.* SOPHISTA *est, apud quem dicendi exercitium discitur.* ORATOR *est, qui in caussis privatis ac publicis plena & perfecta utitur eloquentia*, &c. Idem eadem Exposit. ad illa Ciceronis verba: *Verum oratori minimum illud est, de arte loqui*, &c. ORATOR, inquit, *duo habere debet, ut artem tradat dicendi, ut ipse ex arte dicat. Sed officium hoc verum est, ut ex arte dicat. Illud autem accidens, ut artem dicendi tradat, quod* RHETORIS *officium solum est.* Vide & Vossium de natura ac constitutione Rhetoric. c. 1.

¶ Rhetoriscus, diminutivum à Rhetor, contemtûs caussa, apud Gellium lib. 17. c. 20. Græci enim, à quibus hoc verbum est, ita formant diminutionem, ut βασιλίσκος, regulus, &c.

¶ Rhetorice, vel Rhetorica, ῥητορική, scientia benè dicendi secundùm Quintil. lib. 2. cap. 15. Rede-Kunst. *Rhetoricam exercere*, Idem lib. 2. cap. 1. ¶ Cic. pluraliter etiam dixit, *Rhetorica*

C *mihi vestra sat nota sunt*, de Fato cap. 2.

¶ Rhetoricus, *Ars rhetorica, Ciceronis Rhetoricum*, genere neutr. Quintil. lib. 3. cap. 5. & *libri rhetorici*, qui tradunt præcepta dicendi, Idem lib. eodem, cap. 1. *More rhetorico loqui*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 29.

¶ Rhetorice, adverb. rhetorum more. *Rhetorice magis disputare, quam dialectice*, Cic. lib. 2. de Fin. c. 6. Et de Clar. Orat. cap. 11 *Hanc mortem rhetorice & tragice ornare potuerunt.*

¶ Rhetoricor, rhetoricari, ῥητορεύειν, rhetoricorum more loqui. Tertullian. de Resurrect. carn. c. 5 *Ita nos rhetoricari provocant hæretici.*

RHETRA, ῥήτρα, *responsio Apollinis.* Deinde de Legibus Lycurgi dicuntur. Ammianus lib. 16. cap. 5 *Tanquam adstrictus sumtuariis legibus viveret, quas ex rhetris Lycurgi & axonibus Romam translatas diuque observatas, & senescentes paullatim, reparavit Sylla dictator.* Vide Vales. in h. l. pag. 114.

RHEUMA, ătis, ῥεῦμα, defluxionem significat, ex capite præcipuè, ein Fluß aus dem Haupt / Schnuppen. Quamvis *rheumatismum* Plinius dixerit lib. 27. cap. 12. ein Bauch-Fluß. Hieronymus Epist. 46. c. 2. ad Rusticum, *rheuma libidinis.*

D ¶ Rheumaticus, ῥευματικός, qui fluxione laborat. Plin. lib. 29. cap. 6.

¶ Rheumatismus, ῥευματισμός, morbus ex fluxione. Plin. lib. 24. cap. 3 *Glans resistit rheumatismis, suppurationibus.* Adde in *Rheuma* modo dicta.

RHĪNŎCĔROS, Ῥινοκέρως, animal in India, unicum habens in naribus cornu modicè reflexum, alioqui elephanto non dissimile, elephanto hostis, contra quem pugnaturus cornu saxis exacuit, alvum postea ejus, quem scit esse molliorem, petens & discerpens, Plin. Solinus, Gesn. Martialis lib. 1. epigr. 4

Et pueri nasum rhinocerotis habent, &c.

hoc est, sunt nasuti & irrisores, spöttisch / hönisch. ¶ 2. Eidem & vasis genus est, oleum guttatim stillantis, cujus usus est in balneis, lib. 14. epigram. 52 de gutto corneo:

Gestavit modo fronte me juvencus:
Verum rhinocerota me putabis.

Et Juvenalis sat. 14. v. 130 *Magno cum rhinocerote lavari.*

¶ Rhinoceroticus, adjectivum. Sidonius carm. 9 extremo:

Rugato Cato tetricus labero
Narem rhinoceroticam minetur.

RHINTHON, qua voce pro homine luxurioso Varro videtur usus. Columella lib. 8. cap. 16 *Itaque Terentius Varro, nullus est, inquit, hoc seculo nebulo ac rhinthon, qui non jam ducat, nihil sua interesse, utrum ejusmodi piscibus an ranis frequens habeat vivarium. Attamen iisdem temporibus, quibus hanc memorabat Varro luxuriem, maxime laudabatur severitas Catonis,* &c. Vide & infra *Rhynton.*

RHODANUS, Ῥοδανός, fluvius celebris, nascens apud Valesios ex monte arduo, quem *bicornem* dicunt. der Rhodan/ Rhone. Defertur per lacum Lemanum, (durch den Genver See) in mare Gallicum. Tibullus l. 1. eleg. 8. v. 11

Testis Arar, Rhodanusque celer, magnusque Garumna.

¶ Rhodanicus, ad Rhodanum pertinens: *Rhodanici* accolæ hujus fluminis. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 418. n. 3 IIVIR. VIENNENSIVM PATRONO RHODANICORVM ET ARARICOR.

¶ Rhodanitis, itidis, fœm. quæ ad Rhodanum sita est vel habitat. Sidonius Anacreontico, epistolæ 13, l. 9 inserto:

Rhodanitidas per urbes.

RHODODAPHNE, frutex, quem mox *Rhododendron* dicemus, ῥοδοδάφνη, a *rosa* nomen ducens. Prudentius Hamartig. v. 234

\- - - *viridem qui vestit flos rhododaphnen.*

RHODODENDRON, Ῥοδόδενδρον, idem quod Rhododaphne, quin & *Nerium*, Νήριον, frutex est, sic dictus, quod flores rosarum effigie proferat, Oland er/ id est, *Oleander*, & Unholden-Kraut.

RHODOPE, es, Ῥοδόπη, mons Thraciæ, seu montana potius regio, quæ inter Thraciæ provincias etiam numeratur. Sextus Rufus c. 9 extremo: *Sex Thraciarum provinciæ sunt acquisitæ: Thracia, Hæmimons, Mœsia inferior, Scythia, Rhodope, Europa.* Vide Geograph. medii ævi.

¶ Rhodopeius, quinque syllabarum apud Poetas: ut Ovid. 3. de Arte v. 321 *Saxa ferasque lyra movit Rhodopeius Orpheus.* hoc est, Thracius, vide *Orpheus.* Sic, *Rhodopeia spicula* Silius dixit l. 12. v. 399.

RHODUS, Ῥόδος, insula Asiatica clarissima est, in mari mediterraneo ex adverso Cariæ & Lyciæ sita, *Ophiussa* dicta primum, ut Heraclides in Politiis auctor est, veterum studiorum atque eloquentiæ memoria nobilis, celebris etiam Colosso, qui inter mundi miracula numeratur. Rhodys. Pindarus *Filiam Veneris, sponsam Solis* appellat Olymp. Ode 7. Epod. 1. Non semper fuisse, sed aliquando enata eidem Pindaro eodem carmine Epod. 3 traditur, itemque Plinio lib. 2. cap. 87. Mira ejus salubritas amœnitasque celebratur. Qua capti Romani eo plerumque secesserunt, ut Casaub. ad Suetonium observat, pag. 138. *Hic Rhodus, hic salta,* proverbium in vanitatem eorum, qui facto ostendere potius, quam verbis jactare sua debebant; petitum ex fabula 14 Æsopi. Quidam enim, cum domum rediisset peregre, inter alia, quæ gloriabatur, jactabat & Rhodi se saltum saltasse, quem nemo alius ibi potuisset saltare, testesque habere se affirmabat. Tum ex adstantibus unus, *Heus tu,* inquit, *si verum hoc est, haud tibi opus est testibus:* ἰδοὺ Ῥόδος, ἰδοὺ καὶ τὸ πήδημα: *En Rhodus, en & saltus.*

¶ Rhodius, qui natus in Rhodo aut ibi domicilium habet. Rhodios autem nautica disciplina semper floruisse Cicero scribit pro lege Manilia cap. 18. Unde & *nauticum populum* Florus appellat lib. 2. cap. 7. Vide & Gellium lib. 7. cap. 3. pr. Quare & inter eos referuntur, qui maris imperium tenuerunt olim, de quibus Casaubonus in 1. Polybii. *Vitis Rhodia*, apud Virgil. 2. Georg. v. 102. *Rhodia radix*, ῥοδία ῥίζα, Rosenwurtz/ Matth. vide infra. *Rhodium genus dicendi*, medium erat inter Asianum & Atticum. Cicer. in Bruto sive de Clar. orat. c. 13. Quintil. l. 12. c. 10.

¶ Rhodiacus, ut *Spongiæ Rhodiacæ*, Plin. l. 31 extremo.

RHOEBUS, παρὰ τὸ ῥοιβεῖν, emico, equus Mezentii, Virgil. l. 10. Æneid. v. 861

Rhœbe diu (res si qua diu mortalibus ulla est)
Viximus. - - -

RHOETUS, vel *Rhætus* potius, Marrubiorum rex in Italia. Virg. 10. Æneid. v. 388

Hinc Helenum petit & Rhœti de gente vetusta
Anchemolum. Vide ibi Servium.

RHOETEUM, Troadis oppidum & promontorium, in quo Ajacis sepulcrum & fanum, μνῆμα καὶ ἱερόν, Strab. l. 13.

¶ Rhœteus adjectivum ab illo promontorio denominans. *Rhœteo littore* Virgil. Æn. 6. v. 505.

¶ Rhœteius aliud adjectivum quadrisyllabum. *Ductor Rhœteius*, Æneid. 12. v. 456. id est Trojanus, quippe Æneas intelligitur.

RHOMBUS, ῥόμβος, figura quadrata, solida, lateribus æqualibus, angulis vero obliquis, eine Figur/ wie ein Garnwind oder Spulrad/ nam & pro utensili illo usurpatur. ¶ 2. Et *rhombus* Rotula illa dicitur, seu machinula, quam inter nendum mulieres vertunt, ein Spinrad. ¶ 3. Rhombus etiam instrumentum veneficarum, quod liciis circumdatum inter incantamenta sua intorquebant. Propertius l. 2. Eleg. 28

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi.

Ovid. lib. 1. Amor. Eleg. 8

Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia; quid valeat virus amantis equæ.

Horatius *turbinem* Latine vocat, quemadmodum & Scholiastes ῥόμβον apud Theocritum τροχὸν interpretatur. Ita enim Epod. penult. *Canidia parce vocibus tandem sacris,*
Citumque retro solve, solve turbinem.

¶ 4. *Rhombus* piscis, aculeatus alius, *lævis* alius. *Rhombus aculeatus*, ein Tar oder Dornbutten/ *Rhombus lævis*, ein Meerbutten/ Horat. 2. Serm. Sat. 2. v. 42

Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum.

¶ Rhomboides, figura est, quæ neque latera æqualia, neque angulos rectos habet.

¶ 2. Cujus nominis & piscis est *à Rhombo* paulum differens, Gesn.

RHOMPHAEA, ῥομφαία, gladii oblongi genus, ein Schlachtschwerdt. Vide infra *Romphæa.*

RHONCHUS, nomen est fictitium pro sono stertentis, das Schnarchen eines Schlaffenden/ a verbo Græco ῥέγχω, quod est ronchum emitto. Martialis l. 1. epigram. 4

Majores nusquam ronchi: juvenesque senesque
Et pueri nasum rhinocerotis habent.

¶ Hinc *Rhonchissare*, schnarchen/ quo Plautus usus esse dicitur, seu quicunque auctor versus est ab Stephano laudati, *Cyathissat dum cœnat: dum dormit, rhonchissat.*

¶ Rhonchisonus, qui rhonchos sonat, schnarchend. Sidonius Carm. 3, quod brevissimum est,

Nec nos rhonchisono rhinocerote notat.

RHUS, rhoi, rhoem, genere fœm. ῥοῦς, semen est fruticis coriarii, quod obsoniis aspergitur. Utuntur enim eo frutice coriarii ad inspissandas pelles. Vulgo vocant Sumach. Dioscor.

RHYNTON seu Rinthon, sic enim ex Cicerone legitur, Poeta fuit Comicus Tarentinus, nugator. Meminit ejus Cic. l. 1. ad Attic. epistola ultima: *Nam ut ait Rinthon, ut opinor*, οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει, hoc est, *Hi qui adsunt, nihili sunt, illis vero nihil curæ est.* Poetæ hujus & Athenæus meminit lib. 3. At vero Donatus imo potius Euanthus, non Poetam, sed actorem fabularum, & ab eo genus earum *Rhyntonicas* dictas. Verum actor comœdiæ genus mutare aut constituere qui possit, inquit Scaliger, non video. Locus est l. 1. Poetic. c. 7.

RHYPAROGRAPHUS, apud Plinium legitur pro sordidarum rerum pictore, ῥυπαρὸν enim sordidum Græci dicunt, der geringe/ unflätig mahler. *Tonstrinas sutrinasque pinxit, & asellos, & ob hoc cognominatus Rhyparographus* lib. 35. cap. 10. de Pyreico pictore.

RHYTHMUS, ῥυθμός, numerus; conveniens sententiæ sonus: estque Orationi proprius; nam carminis metrum est. Vide Aristotelem libr. 3. Rhetoric. cap. 8. & præter alios Jul. Cæsar. Scaliger. lib. 4. Poetic. cap. 1. Auctor anonymus Fragmenti, quod cum Censorino edi solet, cap. 11 *Modum* dixit Latine. Quintilianus lib. 9. cap. 4. pag. 703 differentiam *Rhythmi* & *Metri* ita declarat: *Rhythmi, id est numeri, spatio temporum constant: Metra etiam ordine.* Vide ibi plura. Rhythmi autem nomen a *Rhythmenio* Orphei filio factum ex Nicostrato, cap. 10 tradit.

¶ Rhythmicus, ῥυθμικός, ein Reimer/ Reimsteller. Cicer. 3. de Orat. c. 49 *Nec sunt hæc rhythmicorum ac musicorum acerrima norma dirigenda.*

RYTHIUM, vasis genus. Martial. l. 2. epigr. 35

In rythio poteras, Phœbe, lavare pedes.

Vas erat duos capiens congios.

RICA, æ, Flammeum virgineum, καλύπτρη, Plautus Epid. act. 2. scen. 2. v. 18. ein Schleyer/ Haupt-Tuch. Germanicus in asterismo virginis:

\- - - - *tristesque genas abscondita rica.*

Servius videtur *Rigam* appellasse (nisi potius *Rica* ibi legendum sit) ad illud Virgil. 4. Æn. v. 137

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.

Nonius *sudarium* interpretatur.

¶ Est hinc dimin. *Ricula.* Turpilius apud Nonium in Rica: *Interea aspexi virginem injectam in capite riculam indutam ostrinam.*

¶ Est & *Ricinus* & *Riccinium* vestimenti nomen. Cicer. 2. de legib. cap. 23 *Extenuato sumptu riciniis & vinculis purpuræ,* &c. Festus: RICINIVM, pallium muliebre quadratum. Trisyllabum Ricinius, eodem sensu, tutatur Vossius ex emendato Nonio, in Etymolog. p. 434.

¶ Riciniatus, ricinio indutus. *Riciniatus Juppiter*, Arnobius l. 6. sub finem.

RICINUS, Ricini vermiculi seu pediculi sunt canum, Hunds-würmer. Varr. 2. de R. R. cap. 9 *ricini & pulices.* Ac Plinius lib. 11.

lib. 22. cap. 18 *Ricinos canum necant.* ¶ 2. Boves etiam his vermiculis infestari, patet ex Samonici Sereni c. 37

Sanguine seu ricini, quem bos gestaverit ante.

¶ 3. Catoni etiam ovium sunt ricini, Schaffsläuse / de re rustica cap. 96 *Si hæc sic feceris, non scabræ fient, (oves) & ricini non erunt molesti.* ¶ 4. *Ricinus* frutex etiam, de quo hæc Matthiolus: *Ricinum,* inquit, *vocavere Latini plantam, quæ Græcis κίκι dicitur, à similitudine, quam ejus semen habet cum ricino libido ac fœdo animali, quod canibus, bobus, capris aliisque quadrupedibus adhæret, neque prius decidit, quam plenius sanguine saginatum rumpatur.* Germani *Ricinum* plantam appellant, Wunder- und Creutz-Baum.

Rictus, quære in *Ringo.*

RIDEO, ridere, lachen. Cicer. libr. 4. de finib. cap. 30. *M. Crassus semel in vita risit, ex quo vocatus est ἀγέλαστος.* Ælianus scribit l. 3. hist. variæ c. 35 in Academia ridendi potestatem nemini fuisse concessam, & caussam addit; *nam ab injuria & ignavia purum & inaccessum hunc locum servare conabantur.* ¶ 2 Ter. Adelph. a. 5. sc. 2. v. 9 *ridere* aliquoties posuit pro *deridere*, & Cic. de Arusp. cap. 4 *Ridere alicujus impudentiam.* ¶ 3. Eleganti quoque & perquam venusta tralatione *ridere* dicitur, quicquid hilaritate quadam nobis adblanditur. Sic ornata domus, cætum fundum, tempus vernum *ridere* dicitur Lucretio & aliis Poetis. Vide Gifan. Indic. Lucret. Passerat. ad Catull. Epithal. &c. Petronius: *Albaque de viridi riserunt lilia prato.* Horat. 4. Carm. od. 11 *Ridet argento domus,* glänzt von Silber. Est & placere. Horat. lib. 2. Oda 7 *Ille terrarum mihi præter omnes Angulus ridet,* gefällt mir für allen.

¶ Ridibundus, lachend. Plautus Epidic. act. 3. sc. 3. v. 32 *Ridibundam atque hilaram huc adduxit.* Gellius lib. 11. cap. 15 *Non dixit an quid & quantulum differret a ludibundo ludens, & ridibundo ridens.*

¶ Ridiculus, qui aliis risui est, über dem andere lachen / lächerlich. γελωτοποιός, ein Possenreisser / Plaut. Captiv. act. 3. sc. 1. v. 9. & Terent. Eun. act. 2. scen. 2. v. 12. Juvenal. sat. 3. v. 153

Nihil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit.

Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 13. *At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati possum,* Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 13 *Facie magis quam facetiis ridiculus.* Superl. *ridiculissimus* Plauti est in Stich. a. 2. sc. 2. v. 58.

¶ Ridiculum, etwas lächerliches. Cic. in Verr. 2. cap. 7 *Aliis indignum, aliis ridiculum videbatur. Eludere ridiculum ridiculo,* Quint. lib. 6. c. 3. *Ridiculo esse*, lächerlich seyn / Terent. in Eun. a. 5. sc. 7. v. 3. *Per ridiculum dicere,* Cic. 1. Offic. cap. 37.

¶ At *Perridiculus*, conjunctum & adjectivum, valde ridiculus. Cic. 2. de Orat. cap. 19 *Eorum doctrina, quantum ego judicare possum, perridicula est.* Adde eundem 4. in Verr. cap. 6. & Valer. Max. lib. 9. c. 12. n. 8.

¶ Ridiculosus, Arnobii est l. 5. p. 175 *ridiculosa negotia defendere:* & Hieronymus adv. Rufin. lib. 3. cap. 4. pr. *Ridiculosus* a *Ridiculus* distinguit: *Non ridiculosa, ut scribis,* inquit, *sed ridicula mihi forte res accidit.* Superl. *ridiculosissimus* apud Plautum est in Sticho act. 2. sc. 2. v. 64.

¶ Ridicularius, a, um, Plaut. Asin. a. 2. sc. 2. v. 69 *Mitte ridicularia,* setze die Narrenpossen beyseit.

¶ Ridicule, adverb. spöttlich / lächerlich. Cic. 6. Verr. cap. 66.

¶ Perridicule, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 59.

¶ Subridicule, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 61.

¶ Irridicule, Cæsaris lib. 1. Gall. B. cap. 42, vide post paullo in *Irrideo.*

¶ Risor, verbale, der gerne lacht. *Risores Satyros*, Horat. de A. poet. v. 225.

¶ Risio. Plaut. in Sticho act. 5. sc. 2. v. 10 *Quot ego risiones fero, quot jocos?*

¶ Risus, ein Gelächter / Lachen. *Risum alicui excitare*, Nepos Hannib. cap. 11. Et, *Risum concitare*, etwas sagen / anrichten / deß man lachen muß / Cic. de Orat. lib. 2. c. 58. *Risum edere*, Idem ad Qu. fr. lib. 2. epist. 9. Et, *Risum conciliare,* Quintil. lib. 6. cap. 3. *Risum movere,* Cicer. 6. ad Attic. epist. 3. *Risum captare,* Idem 2. Tusc. cap. 7. lachend machen / andere zu lachen zu bringen suchen. Horat. 1. Satyr. 4. v. 82

Qui non defendit alio culpante, solutos
Qui captat hominum risus, &c.

Risus quidam mediocris consecutus est, es ist ein ziemliches Lachen darauff erfolget. *Risus solutus, dissolutus*, cachinnus, ein bäurisch Lachen / *indecens risus,* Sueton. Claudio cap. 30. Catull. Carm. 40. in Egnatium: *Risu inepto res ineptior nulla est.* Cicero de risu ita scripsit, ut an concessus, dubitare videatur, Tusc. 4. c 31. Risu decessisse & Philemona Syracusarum, & Philistiona Nicæensem Hesychius Illustr. narrat. *Risus Sardonius*, proverb. Vide Chiliad.

¶ Arridere, quod est applausum & lætitiam risu ostendere, anlachen / anlächeln. Proprium adulatorum. Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 19. & ibi Donatus. Unde & *Arrisorem* pro adulatore

Seneca dixit Epist. 27. Cic. in Somn. Scip. cap. 2 *Leniter arridens Scipio, quæso, inquit, ne me ex somno excitetis & pax sit rebus.* ¶ 2. Sed, *inhibere illud tuum, quod valde arriserat,* [hoc est, placuerat,] *vehementer displicet.* Cic. ad Attic. lib. 13. ep. 21.

¶ Corridere, Lucret. lib. 4. v. 81

Omnia corrident concepta luce diei.

Et Augustinus Confession. lib. 4. cap. 8 *colloqui & corridere.*

¶ Deridere, est cum alterius irrisione & contemtu ridere, auslachen / verlachen. Juvenal. Sat. 2. v. 23

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus:

Et Cic. pro Flacco cap. 31 *Pergameni te deriserunt. Quid? tu ludi te non intelligebas?* Horat. lib. 2. epist. 1. v. 262

Discit enim citius meminitque libentius illud,
Quod quis deridet, quam quod probat & venerantur.

¶ Derisor, ein Spötter / Plin. lib. 11. cap. 52 *Supercilia, quibus juxta tempora inflexa, derisores significant.* ¶ Pro parasitis & scurris, qui dicacitate & derisionibus aliorum dominos oblectabant, sibi quærentes victum, Plautus *derisores* posuit Captiv. act. 1. sc. 1. v. 3. Itemque Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 11

Alter, inquit, *in obsequium plus æquo pronus, & imi*
Derisor lecti,

Id est, parasitus, qui in ima parte lecti ad pedes adstans domini scurratur. Nam accumbentibus dominis servi stabant ad pedes. Atque hi ipsi scurræ & adulatores cum alios, tum dominos ipsos plerumque deridebant habebantque ludibrio. Seneca Epist. 27 *Suasit illi Satellius Quadratus stultorum divitum arrosor, & quod sequitur arrisor, & quod duobus his adjunctum est, derisor.* Caligula *Derisores* vocabat, qui cum hæredem se scripsissent, perseverarent tamen vivere, quasi pro ludibrio haberetur, qui non statim adire posset hæreditates, ut Suetonius ejus vita refert, cap. 38.

¶ Et quia *mimorum* proprium deridere, & subsannare, idcirco & *derisores* appellati. Martialis lib. 1. Epigr. 5

Qua Thymalem spectas, derisoremque Latinum,
Illa fronte precor carmina nostra lege.

Latinum autem istum *Scenicum,* sive *mimum* fuisse ex ejusdem Poetæ lib. 2. Epigram. 72. & lib. 9. Epigr. 29 clare constat.

¶ Derisorius, spöttersch. Marcianus Lege 14. Dig. de condit. institut. *Conditiones, quæ contra bonos mores, vel derisoriæ sunt.*

¶ Derisio, Verspottung / das Verlachen. Arnobius lib. 7. pag. 239. pr. *Derisiones materia.*

¶ Derisus, ûs, idem. Quintil. lib. 6. cap. 2 *A derisu non procul abest risus,* Lachen und Verlachen seyn nicht weit von einander. Seneca Præfat. lib. 4. Excerpt. Controvers. pag. 444 *Incidere in ea, quæ derisum effugere non possunt,* etwas begehen / das Auslachens werth ist. Prudentius Romano v. 248

- - - - Pulmonem movet
Derisus, istas intuens ineptias.

¶ Deridiculus, a, um, auslachens werth. ut, *Deridicula vanitas,* Gellius lib. 10. c. 12. *Deridiculos versus facere,* Idem lib. 12. c. 2.

¶ Deridiculum, subst. res deridenda. Ut, *esse deridiculo*, Tacit. 3. Annal. cap. 57, 3. Et Terent. Heaut. act. 5. scen. 1. extr. *Qui sibi me pro deridiculo & delectamento putat*, der mich für einen Narren hält.

¶ Irridere, habere ludibrio, verspotten / verlachen. Terent. in Heaut. act. 5. scen. 2. v. 29 *Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?* & Plaut. in Trin. act. 2. sc. 4. v. 45 *Bonis tuis rebus meas res irrides malas.*

¶ Irrisio, subsannatio. Cic. 1. off. cap. 39 *Deforme est de se ipso prædicare, falsa præsertim, & cum irrisione audientium imitari militem gloriosum.*

¶ Irrisus, Plinius libr. 32. cap. 9 *Quæ scripsisse eos non sine contemtu & irrisu generis humani arbitror.* Et Livius libr. 7. cap. 10 *Gallus linguam ab irrisu exerens.*

¶ Irrisor, ein Spötter. Cic. 1. Paradox. cap. 4 *Veniant igitur irrisores hujus orationis.* Epitoma Victoris in Constantino: *irrisor potius quam blandus.* Vide *Blandus.*

¶ Irridicule, Cæsar 1. bell. Gall. cap. 42 *Non irridicule quidam ex militibus dixit*, id est, ridicule.

¶ Irridiculum, res irridenda. Plautus Casin. act. 5. sc. 2. v. 3 *irridiculum sumus ambo.*

¶ Irrisibilis, ut, *Lapis irrisibilis, ἀγέλαστος πέτρα*, de homine severo & tetrico, vide Chil.

¶ Subridere. *Subrisit modice levique nutu*, lächeln / schmunzeln / Martial. lib. 6. epigr. 82.

¶ Subridicule, aliquantum ridicule, etwas spöttisch / lächerlich / Cic. de Orat. lib. 2. cap. 61.

RIDICA, æ, pedamentum est vinearum fissile: nam teres *palus* dicitur, ein geschliffener Wein-Pfal / Reb-Stang / Budæus. Utuntur hac voce frequenter Varro, Columella, Plinius. Vet. Gloss. χάραξ, *sudis, ridica.* Ita enim legendum; non *redica*, quæ vulgaris lectio, aut *pertica*, ut volebat Vulcanius, quod recte animadvertit Maussacus Notis in Harpocrationis Lexicon pag. 273.

Rien, vide supra *Ren.*

RĬGĔO, rigēre, ut, *Rigere frigore, gelu*, für Kält starren. E. gr. *Rigent frigore partes mundi incultæ*, Cic. 1. Tuscul. cap. 28. *Prata rigent*, Horat. 4. Od. 12. sind bereifft. *Comæ terrore rigebant*, Ovid. 3. Metam. v. 100. *Metu riguisse capillos*, Idem 1. Fastor. vers. 97. die Haar stehen zu Berg.

¶ Rigens, participium, aliquando nominis habitum induens. Livius lib. 21. cap. 32 *Omnia rigentia gelu.* Solinus cap. 15 *Damnata pars mundi, Aquilonis conceptaculis rigentissima.* De extremo septentrione loquitur.

¶ Rigesco, rigescere, hart werden/verstarren/indurari. Virgil. 3. Georgic. v. 363 *Vestes rigescunt.* Et Ovid. 9. Metam. 357 *Rigescunt ubera.*

¶ Rĭgidus, a, um, kalt/erstarret/hart/starck. Virgil. 2. Georg. v. 316 *Tellurem Borea rigidam spirante moveri.*

Rigidi mores, Ovid. Remed. am. v. 762. rauhe Sitten. *Rigidus vultus*, Idem Epist. Phædræ 4. v. 73. *Rigida innocentia*, Livius lib. 39. cap. 40. id est, constans. *Rigida cervix*, Sueton. Tiberio cap. 68. Et Ambrosius Epist. 3 *Præponderant illecebrosa rigidioribus*, id est, vitia virtutibus. *Rigidissima stoliditas*, Arnobius lib. 5. pag. 164.

¶ Rigide, adv. Valer. Max. 9. cap. 7. extrem. *Disciplinam præfractius & rigidius adstringere.*

¶ Rigiditas, Härte/Starrung. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *rigiditatem habere.*

¶ Rigor, κρύος, harter Frost. ¶ 2. Item Durities. *Rigor ferri*, pro ferro rigido, Virgil. lib. 1. Georg. *Rigor juris*, Modestin. ¶ 3. Ita agri *rigor* dicitur, quæ εὐθυωρία Græcis est, *tractus rectus.* Frontinus de qualitate agrorum: *Extremitatum genera sunt duo; unum, quod per* RIGORES *observatur: alterum, quod per* FLEXVS. RIGOR *est, quicquid inter duo signa vel in medio lineæ, rectum perspicitur: Per flexus, quæ secundum locorum naturam curvantur, ut in agris arcifiniis solet.* Et mox rursus: *Quicquid in agro mensori operis caussa ad finem rectum fuerat*, RIGOR *appellatur: Quicquid ad horum imitationem in forma scribitur*, LINEA *appellatur.* Ergo *Rigor* in agro est, quod in delineatione agri, sive forma, *Linea* vocatur. Adde supra in *Normalis* & *Normaliter* dicta. ¶ 4. Ad animum cum refertur, extremum constantiæ & gravitatis, quando excedunt, significat. Plinius lib. 8. cap. 19 *Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quendam torvitatemque naturæ duram & inflexibilem, affectusque humanos adimit, quales apathes Græci vocant.* Seneca lib. 1. de ira cap. 16 *Cn. Piso fuit memoria nostra, vir à multis vitiis integer, sed pravus, & cui placebat pro constantia rigor.* Claudian. Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 402

Triste rigor nimius: Torquati despue mores.

¶ Rigorosus, quo vulgus utitur; quod sine exemplo antiquitatis fit, in barbaris relinquitur.

¶ Rigoratus, pro rigidus factus, est Plinii lib. 17. cap. 23, *Traduces virgultorum comitatu rigorati.* Vid. Harduin.

¶ Dirigēre, erstarren/obstupescere. Virg. 3. Æn. v. 259

- - - *gelidus formidine sanguis Diriguit.*

Ovid. 3. Fast. v. 332

- - *hirsutæ diriguere comæ.*

¶ Obrigere, prorsus indurescere, gar erstarren. Cicer. de Somn. Scip. cap. 6 *Obrigere pruinis.*

¶ Obrigesco, idem. Seneca epist. 82 p. 332 *Viro non vel obrigescere satius est?*

RĬGO, rigare, humore conspergere, wässern/feuchten/feucht machen. Plus autem est quam *conspergere.* Columella lib. 5. cap. 6 *Seminaria conspergi potius, quam rigari debent.* Sic Curtius lib. 3. cap. 1. n. 3 *Fons circumjectos rigat campos.* Idem lib. 6. cap. 4. n. 3 *Aquæ rigant solum.* Nec aquæ tantum, sed hominibus etiam aquam derivantibus imputatur. Idem lib. 8. cap. 9. num. 10 *Erymanthus* [fluvius] *ab accolis rigantibus carpitur. ea caussa est, cur tenues reliquias in mare emittat.* Metaphoricè Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 6 *Fontes qui omnium rigare debent ingenia.* De magistris & præceptoribus dictum.

¶ Rigatio, rigandi actus. Columella lib. 11. cap. 3. pag. 397 *Sicco loco seri, quo rigationem ministrari non expedit.* das Begiessen.

¶ Rigator, qui rigat. Tertullianus advers. Valentin. cap. 15 *O fletum rigatorem!* Augustinus ad Paullinam epist. 112 post initium: *plantator & rigator.* Paullinus Nolanus Ep. 39 [al. 30] num. 6 *Spiritus Sanctus rigator animarum est.* Idem 8. Natal. Felic. v. 239

Et sitientis humi percussa rupe rigator.

Dracontius Hexaëmero v. 432

Ipse rigator erat, sator, auctor, messor, arator.

¶ Riguus, ut, *Riguum pratum*, quod aquis irrigatur, vel cujus solum succidum est, eine Wiese/so man wässert/oder feuchten Bodens ist/ Columell. lib. 2. cap. 7. Contrarium *Siccaneum* est, Columell. lib. 2. cap. 17.

¶ Irrĭgo, irrigare, humorem infundere, wässern. Ut, *Ægyptum Nilus irrigat*, Cic. lib. 2. Nat. D. cap. 52. ¶ 2. *Irrigare imbres*, pro aquas inducere, Virgil. lib. 4. Georg. v. 115

Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.

Claudianus de Nuptiis Honorii & Mariæ v. 101

- - - *largos hæc nectaris imbres Irrigat.*

Ubi vide sis Barthii Notas. Cicero per translationem eleganter dixit lib. 1. Nat. Deor. cap. 43 *Democriti fontibus Epicurus hortulos suos irrigavit.*

¶ Irrigatio, Wässerung. *Irrigationes agrorum*, Cic. 2. off. c. 4.

¶ Irrigŭus, a, um, idem quod riguus. *Campus irriguus*, Lucan. lib. 4. v. 296. *Hortus irriguus*, Horat. lib. 2. Satyr. 4. v. 16. Et *Irriguus* active, qui irrigat. Virg. 4. Georg. v. 32

- - - *irriguumque bibant violaria fontem.*

Tibull. lib. 2. eleg. 1. v. 44

Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas.

Plaut. in Trinum. festiva dixit metaphora act. 1. sc. 1. v. 9 *Mores mali, quasi herba irrigua, succreverunt uberrime.*

¶ Subriguus, idem quod irriguus, Plin. lib. 17. cap. 18, *in humido aut subriguo*, scil. *loco.*

RĪMA, æ, fissura, ein Ritz oder Spalt/eine Klunse. Pers. sat. 3. pr.

- - *jam clarum mane fenestras*
Intrat & angustas extendit lumine rimas.

Terent. in Eunuch. act. 1. scen. 2. v. 25 *Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.* verwaschen. *Rimam aliquam reperire*, de tergiversatoribus a Plauto dictum est, qui semper aliquid inveniunt, quo elabantur, Curcul. act. 4. scen. 2. v. 24. die überall Ausflucht suchen und treffen. Vide Chil.

¶ Rīmosus, voll Klunsen. Horat. 2. Serm. Sat. 6. v. 46

Et quæ rimosa bene deponuntur in aure.

Et Prudentius passione Hippolyti v. 69

- - - *rimosæ imponere cymbæ.*

¶ Rīmor, rimari, in rimas agere, durchgraben/durchsuchen/grübeln. Stat. lib. 8. Thebaidos v. 760

Et jam cornipedes trepida ac moribunda reflantes
Corpora, rimantur terras.

Ubi Lactantius: RIMANTVR, *in rimas agunt, id est, scrutantur.* RIMARI *enim proprie dicuntur sues, cum pascentes cibi gratia terram vertunt.* Virgil. lib. 1. Georg. v. 384

Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

Rimantur prata, inquit Servius, *id est, pascuntur in pratis, cibum per terræ rimas requirentes. Nam rimari huc tractum est de porcis, qui glandes rimantur de rimis terrarum.* ¶ 2. Hinc & investigare, requirere, scrutari significat. Vet. Gloss. *Rimatur*, ἐρευνᾷ. *Diligentissime rimari*, auffs fleißigste nachforschen/ Quintil. lib. 5. cap. 13.

¶ Rimator, qui rimatur. Arnobius lib. 5. pag. 161 *Varro in antiquitatis indagatione rimator.* Nachforscher.

¶ Rimabundus. Apulejus lib. 2. Metamorph. pag. 116 *Dum hæc identidem rimabundus eximie delector.* Forschend/genau beschauend.

RINGO, rinxi, rictum, & Ringor, ringi, deponentaliter, significat os diducere, das Maul sperren/die Zähne blecken. ¶ 2. Et *Ringi* stomachari est, saur sehen/unmuths seyn. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 27 *Dum tibi fit, quod placeat, ille ringitur*, wirfft das Maul auff/siehet sauer. Sidon. Apollinaris Carm. 23. v. 87 *Multum ringitur otiosa virtus.* Sipontinus hoc verbum *Ringi* à ῥὶν, ῥινὸς, quod narem significat, fecit, ut sit *ringi*, die Nasen rümpffen.

¶ Rictus, oris distensio, γελάσινος, das Auffsperren des Mauls. *Risu distendere rictum*, Horatius dixit in Sermonibus lib. 1. Satyr. 10. v. 7. Et Gellius lib. 18. cap. 4. *Tum ille rictu oris labearumque ductu contemni a se ostendens & rem, de qua quæreretur, & hominem ipsum, qui quæreret.* er rümpfte das Maul.

¶ Subringo vel Subringor, aliquantulum ringo. Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 5 *Erimus uberiores, si & ille libenter accipiet, & hi subringentur, qui villam me moleste ferunt habere.*

Rinthon, vide supra *Rhynthon.*

RĪPA, æ, ὄχθη, fluminum est extremitas & fontium, sicut maris littus; quanquam hæc differentia non semper observatur, der Rand/das Ufer an einem Fluß. *Fluvium extra ripas diffluentem coercere*, dem Wasser wehren/so es austreten will/ Cic. de Clar. Orat. cap. 91. *Littora* sunt terræ, ubi fluctus eluit, declives illæ ac humiles nihilque tumentes: *Ripæ* vero terræ elatæ & altiores fluctu. Pomponius Mela lib. 3. cap. 10 de Æthiopia: *Oras ad Eurum sequentibus nihil memorabile occurrit: vasta omnia vastis præcisa montibus, ripæ potius sunt, quam littora.*

¶ Ripula, diminut. Cic. 15. ad Attic. epist. 16.

¶ Riparius, qui ripas inhabitat, *Ripariæ hirundines*, qui in ripis nidificant, Ufer-schwalben. Plin. lib. 30. cap. 40.

¶ *Milites riparienses* dicebantur, qui in imperii limitibus excubabant pro Repub. adversus barbaros: ut in ripis Danubii ad tuendas Pannonias adversus Sarmatas; in ripis Euphratis, adversus Parthos, &c. Grentz-Soldaten. Vid. Herodianus lib. 6. c. 7. Alciatus C. de Re militari. Quomodo distinguatur a cognatis vocabulis, Casaubonus docet in Flav. Vopisci Aurelianum cap. 38 *Qui ripam inhabitant, Riparii dicuntur: & legiones, quæ prætendebant apud Riparios, dictæ Riparienses.*

Aliud enim *ripensis* est, ut cum *Dacia Ripensis* dicitur: aliud *riparienfis*, &c. ¶ Sed milites quoque, qui ad ripas prætendunt, *Riparii* dicti. Vet. Gloss. *Riparius*, ὀχθοφύλαξ.

¶ Ripensis, juxta ripam: cujus oppositum est *mediterraneus*, hoc est remotus a ripa. Sic *Dacia ripensis*, apud Ammian. lib. 26. cap. 30. quæ Danubii ripam spectabat: *Mediterranea* contra, quæ propior erat Macedoniæ. Utraque enim de nova Aureliani; non de veteri provincia Trajani intelligenda. Vide Geograph.

¶ *Præripia fluminis*, Apulej. Apolog. p. 278, quæ ante ripam sunt. Vide Gronovium Observat. lib. 1. cap. 20, qui non tantum Apuleji locum confirmat contra illos, qui *prærupta* legunt, sed Servium etiam ad Æneid. 6. v. 704 ita corrigit ex MSS. *quæ est juxta præripia fluminis*, non, ut vulgo legunt, *juxta prærupta*.

RIPHAEI, Ῥιπαῖοι, montes Scythiæ, sic dicti a perpetuo ventorum flatu, ῥιπίζειν enim *flare* significat.

¶ Riphæos vero populos Riphath filius Gomer instituit, quos a se *Riphæos* sive *Riphathæos* nominavit, ut Josephus scribit lib. 1. Antiquit. Jud. cap. 7. ¶ Virgil. *Eurum Riphæum* dixit lib. 3. Georg. v. 382

Gens effræna virum Riphæo tunditur Euro,

Scythia enim magna ex parte orientalis est.

¶ Ripheus, duabus syllabis, unus ex Centauris est, & alius Trojanus, de quo in 2. Æneid. Virg. v. 426 dixit,

- - - *cadit & Ripheus justissimus unus*
Qui fuit in Teucris, &c.

RISCUS, i, apud Terentium legitur in Eun. act. 4. scen. 6. v. 17. *Abi tu cistellam Pythia domo effer cum monumentis*. P. *ubi sita est?* T. *in risco*. Nonius locum angustum in pariete interpretatur: ein Schränckgen in der Wand. Donatus cistam pelle contectam, & nomen Phrygium tradit. A quo non alienus videtur Glossator Vetus. Ita enim ille: *Riscus*, κιβωτὸς μεγάλη. Alius: λάρναξ, *Arca, riscus*. Apud Pollucem quoque Ῥίσκος arcæ genus est, ubi asservantur vestes. Extenditur etiam ad alia, ut Cujacius notat lib. 8. observat. cap. 1.

RITUS, ûs, ui, mos est, vel consuetudo, eine Weiß und Gewonheit. Cic. 2. de legib. cap. 9 *Ex patriis ritibus optima colunto*. Idem in Philipp. 2. c. 25 *Vivere latronum ritu*. Et Plin. lib. 12. cap. 8 *Ritu naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri*, nach gewöhnlicher Ordnung der Natur. ¶ 2. Proprie ritus sacrorum mos seu ceremoniæ. Ovid. lib. 6. Metam. v. 591

- - - *Deique*
Ritibus instruitur.

Virgil. Æneid. 12. v. 836

- - - *morem ritusque sacrorum Adjiciam.*

Prudentius de Epiphania v. 193

Quin & propago degener
Ritum secuta inconditum.

Propago degener, gentes notat. *Ritus inconditus* Religionem gentilem sive paganismum. Sic *Christiani ritus homines*, qui Christianismum confitentur.

¶ Ritualis, ut *Rituales libri*, qui de ritibus urbium condendarum scripti sunt, apud Cicer. lib. 1. de Divin. c. 33.

¶ Ritualiter. Ammianus lib. 29 cap. 7 *Ritualiter consecratus*, id est rite, observatis ritibus & cæremoniis.

¶ Rite, adverbium, idem quod legitime, recte, ordine. *Deos rite colere*, Cicer. 1. Divinat. cap. 13. auff gebührende Weise. *Sacrificium rite perpetrare*, Livius dixit lib. 44. c. 37. extr.

RIVALES, proprie sunt, qui eodem rivo utuntur, die sich eines Wassers gebrauchen. Gellius lib. 14. cap. 1 *Negotium quoque alicujus, quod ei forte de aquæ ductu cum rivalibus, aut de communi pariete cum vicino apud judicem est*. ¶ 2. Æmuli in amore, qui unam amant, eamque ob rem obtrectant inter se, ut solent, qui rivum habent communem, quibus sæpe controversiæ nasci solent, quo & ille Gellii locus pertinet. Donatus vero ad bestias refert: qui ad illud Terentii in Eunucho act. 5. sc. ult. *Militem ego rivalem recipiendum censeo*, ita scribit: RIVALES *dicuntur æmuli de mulieribus, facta translatione nominis a feris bestiis: quæ sitientes cum ex eodem rivulo haustum petunt, in prœlium contra se invicem concitantur. Sic Cicero pro Cælio:* SIN ERIT EX ILLO FONTE RIVALIS, inquit. Hactenus Donatus. Et Plaut. in Stich. act. 3. sc. 1. v. 30 *Est amica ambobus, rivales sumus*. Et, *Sine rivali diligere*, est stulte mirari, quod nemo alius concupiscat. Cicer. ad Qu. frat. lib. 3. epist. 8 *O dii quam ineptus? quam se ipse amans sine rivali?* Vet. Gloss. *Rivales*, ἀντεραστάι.

¶ Iidem & *Rivini*: item *Rivarii* dicti. Plautus sive quicunque auctor est, argumento Asinariæ:

Rivinus amens ob præpetem mulierem,
Is rem omnem uxori per parasitum nunciat.

Vet. Gloss. *Rivaria*, ζῆλος.

¶ Rivalitas, apud Ciceronem in 4. Tusc. cap. 26 *Vitiosa æmulatio rivalitati similis est*.

¶ Corrivalis, Corrivales, iidem qui Rivales. Quintil. in declam. 14 *Patior corrivalium maledicta, convicia*, &c.

ARIVUS, ῥύαξ, aqua ex fonte, seu flumine deducta, ein Bach / ein Wasser-Gang. Namque & aqua, quæ deducitur opere facto in locum aliquem, *rivus* dicitur. Vitruvius lib. 8. cap. 7 *Ductus autem aquæ fiunt generibus tribus, rivis per canales structiles aut fistulis plumbeis, seu tubulis fictilibus*, &c. Inde *substructiones rivorum*, item *rivos subterraneos* non semel apud Frontinum de aquæductibus legimus. Ulpianus Lege 1. § 2. Dig. de Rivis: *Rivus est locus per longitudinem depressus, quo aqua decurrat: cui nomen est* ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, *a fluendo. Rivum a fonte deducere*, einen Bach aus der Quellen leiten / quemadmodum Cicero in Topic. cap. 8 *Rivorum a fonte deductionem* dixit. Contra, *Rivum flavio inducere*, Wasser in den Brunnen tragen. Vide Chiliad. Sed *Flumina e rivo facere*, apud Ovid. lib. 2. de Ponto ep. 5. v. 22. aus einem Füncklein ein groß Feuer machen.

¶ Rivulus, ein Bächlein. *A fontibus potius haurire, quam rivulos consectari*, Cic. in Acad. lib. 1. cap. 2. Et rursus lib. 2. de orat. cap. 27 *Tardi ingenii est rivulos consectari, fontes rerum non videre*. Proprie Prudentius in Romano v. 160

Almonis usque pervenitis rivulum,

qui Romam ante Capenam portam præterfluebat.

¶ *Rivalis alecula*, hoc est, rivos frequentans, Columell. lib. 8. c. 15. Cætera de hac voce vide ante *Rivus*.

¶ Rivatim, adv. in morem rivi, Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 12 *Rivatim aquæ de Ponto fluunt*.

¶ Plinius *Corrivandi* quoque verbo usus est: id significat in rivum colligi. *Damnosi torrentes corrivantur*, lib. 21. cap. 4. fliessen zusammen / machen einen Strom. Idem lib. 3. cap. 5. [sect. 9. Hard.] *Tiberis tenuis primo, nec nisi piscinis corrivatus emissusque, navigabilis*. Ulpianus L. 1. § 4. Dig. de aqua, & aqua pluvia arcenda: *Sed & fossas agrorum siccandorum caussa factas, Mutius ait fundi colendi caussa fieri: non tamen corrivandæ aquæ caussa fieri*.

¶ Corrivatio, *Corrivatio aquæ pluviæ*, Plin. lib. 31. cap. 3. Adde lib. 33. cap. 4.

¶ Derivo, derivare, aquam ex fonte vel ex agro deducere, aus einem Bach ableiten. *Aquam derivare de fluvio*, Plaut. Trucul. act. 2. sc. 7. v. 12. ¶ 2. Quod & metaphorice Horat. dixit, *Hoc fonte derivata clades*, lib. 3. carm. Od. 6. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 9 *Ut in me omnem iram derivem senis*, auff mich lade. Sic, *Culpam suam in aliquem derivare*, auff einen andern werffen / Cic. in Verr. 4. cap. 20. *Derivare crimen*, Idem pro Milone cap. 10. extr. von sich ablehnen.

¶ Derivatio, ut, *Derivationes fluminum*, Ableitung / Livius lib. 5. cap. 15. ¶ Et *Derivationes nominum, verborum, &c.* hoc est, deflexiones, apud Grammaticos.

¶ Derivativum, apud eosdem. Et Vet. Gloss. *Derivativum*, παραγωγόν.

¶ Erivare, per rivos evacuare, Plin. lib. 17. cap. 26 *pluvias aquas erivare*.

RIXA, æ, contentio, pugna, a ringendo dicta videtur, ein Unwill / Zanck. Cic. lib. 9. famil. epist. 22 *Academiæ nostræ magna cum eo rixa est*. Tacit. 1. Histor. cap. 64 *Jurgia primum, mox rixa*. Ergo *rixa*, contentio, quæ non verbis, sed manu peragitur. Unde *sanguineæ rixæ*, apud Horat. lib. 1. Oda 27. Vet. Gloss. *Rixa*, μάχη.

¶ Rixosus, contentiosus, haderhafftig / zänckisch. *Rixosæ aves*, galli gallinacei, Columell. lib. 8. cap. 2.

¶ Rixor, rixari, ἐρίζειν. *Rixari cum aliquo de amicula*, Cicer. 2. de or. cap. 59. hadern / zancken. Vet. Gloss. *Rixatur*, μάχεται.

ROBIGO, sive rubigo (utroque enim modo scribitur) a *rore* est. Nam si in segetes impluerit ros, neque fluxerit, calore Solis in iis putrescit, eoque vitium infert, quod *robigo* appellatur. Quo illud Ovidii carmen respicit 4. Fastorum, cum de *Rubigine* Dea exponit, de qua mox referemus, v. 912

Vis tua non levis est: qua tu frumenta notasti, &c.
Quantum si culmos Titan incalfacit udos:
Tunc locus est iræ, Diva timenda, tuæ.

Hoc enim vitium segetibus a Dea Robigine sive *Rubigine* credebatur immitti, de qua paullo ante v. 905 meminerat. *Rubiginis* vitii Horatius quoque meminit lib. 3. Ode 23. Varroni *Robigus* Deus memoratur. Ut lib. 5. de LL. ROBIGALIA, inquit, *dicta ab* ROBIGO. *Secundum segetes huic Deo sacrificatur, ne rubigo occupet segetes*. Meminit & lib. 1. de re rust. cap. 1. & cum *Flora* conjungit: itemque Gellius lib. 5. cap. 12. extr. qui cum *Averrunco* eum conjungit.

¶ Robigalia, festum, seu feriæ, quibus *Robigo* sacra fiebant quas 7. Kal. Majas celebratas Plinius libr. 18. cap. 29 auctor est, itemque Festus in *Robigalia*. Adde Salmas. in Exercitat. Plinian.

ROBUR, durissima est quercus, eine Stein-Eiche. Cic. de Divin. 2. cap. 41 *quis robur illud cecidit, dolavit?* Et Virgil. Æn. 6. v. 181 - - - *cuneis & fissile robur Scinditur*.

¶ 2. Per metaphoram animi & corporis, quarumcunque item rerum firmitatem significat. Vet. Gloss. *Robur* ἰσχὺς, στερέωμα. *Animi magnitudo & robur*, Cic. 1. Tuscul. cap. 40. Mannheit und Stärcke

Stärcke des Gemüths. *Incredibili quodam robore animi homo*, A Cicer. pro Milon. cap. 37. *Robur corporis, Robur ætatis*, pro Cœlio cap. 30. *Firmamentum & robur*, Cic. pro Lege Manil. cap. 4. *Æternaque ferri Robora*, Virg. 6. Æneid. v. 605. *Robur saxi*, Lucret. lib. 1. v. 881. ¶ 3. *Robur* etiam quoddam supplicii genus dicebatur, eculeus seu equuleus, in quo insidentes misere torquebantur. Lucretius lib. 3. v. 1030

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.

¶ 4. Erat & *Robur* locus in carcere, ut Festus tradit, quo præcipitabatur maleficorum genus, quod ante arcis robustis includebatur, ein Stock. Liv. lib. 38. cap. 59 *Ut in carcere inter fures nocturnos vir clarissimus Scipio includatur, & in robore ac tenebris exspiret.* Lucan. lib. 2. v. 125

Sæva tribunitio maduerunt robora tabo.

Apulej. Apolog. p. 325 *O subtilitas digna carcere & robore!*

¶ Roboreus, *Pons roboreus*, eine Brücke von eichenem Holtze/ Ovid. in Fastis lib. 5. v. 622.

¶ Robusteus, idem. Vitruvius lib. 3 cap. 3 *palis robusteis locus configatur.* Quæ eadem etiam lib. 5 cap. ult. leguntur.

¶ Robustus, robore valens, starck. *Satelles robustus, & valens, & audax*, Cic. 2. Agrar. cap. 31. *Animus robustus*, Idem 1. Offic. cap. 20. Nepos Alcibiad. cap. 2 *Quum robustior est factus:* ubi B ætatis augmentum significat.

¶ Robŏro, roborare, est robur addere, stärcken. Cic. 1. Offic. c. 31 *perpetua constantia roborari.*

¶ Ab hoc est *Corroborare*, stärcken. Cic. pro Cæl. c. 6 *Se corroborare & virum inter viros esse.* Idem in Catilin. 1. cap. 12 *Conjurationem nascentem non credendo corroborare*, stärcken und Raum lassen. Idem pro Flacco cap. 26 *Virtus Lacedæmoniorum non solum naturâ, verum etiam disciplinâ corroborata.* Et de amicit. cap. 20 *Corroboratis jam confirmatisque & ingeniis & ætatibus judicandæ sunt amicitiæ.*

¶ Corroboramentum. Lactantius libr. 3. Div. Instit. cap. 12. extr. *Labores & miseriæ sunt exercitia & corroboramenta virtutis.* Stärckung.

¶ Irroborare: Gellius lib. 1. cap. 22 *Irroboravit inveteravitque falsa atque aliena verbi significatio.*

RŌDO, rosi, rodere, murium propriè est, benagen. Horat. 1. serm. Sat. 10. v. 70 - - - *& in versu faciendo*

Sæpe caput scaberet, vivos & roderet ungues,

pro scribere solicite & attente. Martial. lib. 13. epigr. 2

- - - *quid dentem dente juvabit*

Rodere, carne opus est, si satur esse velis.

¶ 2. Sed *More hominum invident, in conviviis rodunt*, id est, ob- C trectant, Cicer. pro Corn. Balb. cap. 26. Et Horat. lib. 1. Sat. 4. v. 81 *Absentem qui rodit amicum*, &c. Vide *Niger*. *Dente Theonino rodere*, est conviciis proscindere, zur Banck hauen/ sumtum a Theone Poëta maledico, vide Chiliad.

¶ Rosio, ut, *Rosiones intestinorum*, das Zwacken und Reißen in den Därmen/ Plin. lib. 28. cap. 9. *Rosiones stomachi*, Idem libr. 20. cap. 14. *Rosiones præcordiorum*, Idem lib. 23. cap. 1. & Celsus libr. 7. cap. 23 *Spumans bilis albo cum rosione redditur.*

¶ Rosor, qui rodit. Ambrosius Sermone 81. pag. 380 *mures horreorum rosores* vocat.

¶ Abrōdere, abnagen / abbeissen / Plin. libr. 10. cap. 62 *Viperæ mas caput inserit in os* [fœminæ] *quod illa abrodit voluptatis dulcedine.*

¶ Arrōdere, einen Anbiß thun/ annagen. Plinius rursus lib. 10. cap. 62 *Semina arrosa condunt formicæ, ne rursus in fruges exeant*, die Körnichen/ so forn angebissen seyn / ꝛc. Cic. pro Sextio cap. 33 *Arrodere Rempublicam* per metaphoram dixit.

¶ Arrosor, abliguritor bonorum alterius. Ita *stultorum divitum arrosor*, Senec. Epist. 27.

¶ Corrōdere. *Si mures corroserint aliquid*, &c. Cic. de divinat. lib. 2. cap. 27.

¶ Circumrōdere, umher nagen. *Dente Theonino cum circumroditur*, &c. Horat. lib. 1. epist. 18. v. 82. vide paullo ante *Rodo*.

¶ Derōdere, ut, *Derosum esse a muribus*, Cicer. lib. 1. Divin. c. 44. Et, *A cochleis minimis derosa vitis*, Plin. 11. c. 37. D

¶ Erōdere, ausnagen/ Columell. lib. 10. v. 323 *Teneras erodere frondes.*

¶ Obrōdere, idem quod *circumrodere*. Plaut. Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 92 *Enimvero prægnanti oportet malum & malum dari, ut, quod obrodat, sit?* Et Tertullian. 2. adv. Marcion. c. 5. pr. *Canes ossa obrodunt.* Nagen an den Beinen.

¶ Perrōdere, Plin. lib. 34. sub finem, de Sandaracha: *Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere.*

¶ Prærōdere, Plin. lib. 9. cap. 43 *hamum prærodere*, & eodem libro extremo *caudam prærodere*. Et Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 25

Insidiatorem præroso fugerit hamo.

Rodus, vide *Rudus*.

RŌGO, rogare, est orare, bitten. *Meo jure hoc beneficium te rogo*, Antonius Ciceroni sub epist. 13. lib. 14 ad Atticum. Seneca de beneficiis lib. 2. cap. 2 *Molestum verbum est, & demisso vultu dicendum, Rogo.* Sic, *Magno studio rogare: Te oro atque rogo*, Cic. passim. Valla lib. 1. cap. 27, Dicebant antiquiores, *rogatum velim, oratos vos velim*, pro eo, quod est rogo vel oro, es wäre meine Bitte an dich. ¶ 2. Sed *Rogare consules*, ut, *Comitia consulibus rogandis fuerunt*, &c. i. e. creandis, Liv. lib. 38. cap. 42. Sic *rogare legem:* fit enim rogato populo. Vide Gellium lib. 2. cap. 24. *Rogari* enim dicuntur illa, quæ populo proponuntur: quod fiebat interrogando, an velit, jubeat, &c. ut *Pisoni provincia rogata est*, Cic. pro Sextio cap. 24. ¶ *Malo emere, quam rogare*, Idem 6. in Verrem cap. 6. extr. hoc est, ad usum ab aliquo petere, borgen/ entlehnen. ¶ 3. Frequens est & *rogare* pro *interrogare*, fragen. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 1. v. 11 *Rogabit me, ubi fuerim*, &c. ubi alii *rogitabit*, frequentativum legunt, quod idem est. Et in Eunuch. a. 3. sc. 3. v. 5 *Roget quis, quid tibi cum illa?* es möchte iemand fragen / ꝛc.

¶ Rogatio, ut, *Injusta rogatio*, id est, preces injustæ, ein unbillige Bitt. Valer. lib. 6. cap. 4 *Cum amici cujusdam injustæ rogationi resisteret.* Et, Cic. de orat. lib. 3. cap. 53 *Rogationi finitima est percontatio*, hoc est, interrogationi. ¶ 2. Est & genus legis *rogatio*. Cic. pro Sextio cap. 10 *Promulgatur ab eodem rogatio de mea pernicie*, ein Gesetz oder Satzung belangend mein Verderb. Idem *Accipere rogationem*, lib. 1. ad Attic. epist. 14. *Ferre rogationem ad populum*, Cæsar 3. Civ. cap. 1. eine Ordnung oder Satzung der Gemeine antragen. Anton. Augustin. ad Festum: *Rogationem*, inquit, *Festus appellat, quod* privilegium *Cicero: eam legem, qua de uno pluribusve hominibus, aut una pluribusve rebus constitutum est. Legis itaque genus, id est, speciem quandam intelligimus, & ut Ælius Gallus dicebat, non omnis lex rogatio est, omnis tamen rogatio justis comitiis rogata lex est*, &c. Vide ibi plura, itemque Gellium lib. 10. cap. 20. qui indifferenter veteres hac voce, pro *lege, plebiscito, privilegio*, usos observat, quod nullum plebis aut populi justum fieri posset, nisi populus aut plebs rogaretur ante. Plautus Curcul. act. 4. sc. 2. v. 23 *Rogationes plurimas propter vos populus scidit.*

¶ Rogatiuncula. Cic. pro Domo cap. 20 *Ea te ex una rogatiuncula fecisse.*

¶ Rogator. Martialis lib. 4. Epigr. 30 *Bajanos sedet ad lacus rogator*, id est, mendicus, ein Bettler. ¶ 2. *Rogator comitiorum*, qui habens comitia rogabat populum, antequam in suffragia mitteret. ¶ 3. Sed & *Rogatores* dicebantur, qui cistam in comitiis deferebant, in qua tabellas sententiarum colligerent. Nam qui distribuebant tabellas ante, in quibus perscriberentur suffragia, *diribitores & distributores*; at qui observabant, ne quid fraudis admitteretur, *custodes* appellantur. Cicero Oratione post reditum in Senatum cap. 11 *Quando illa dignitate rogatores, diribitores, custodesque vidistis?* Vide Gruchium de Comitiis lib. 1. cap. 3. & lib. 2. cap. 3.

¶ Rogatus, aliud nomen, *Ad aliquem ipsius rogatu venire*, Cicer. lib. 1. de Divinat. cap. 7. auff seine Bitte. &, *Rogatu meô impetravit*, auff meine Vorbitt/ Idem lib. 13. fam. epist. 37.

¶ Rogamentum. Vet. Gloss. Πεῦσις, *Interrogamentum, Rogamentum, Interrogatio.*

¶ Rogito, Rogitare, frequentativ. fleißig fragen und forschen/ Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 57. *Rogitabam heus puer, dic sodes*, &c. Virg. 1. Æneid. v. 750

Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.

¶ Rogitatio. Usus hac voce Plautus, cujus locum attulimus in *Rogatio.*

¶ Abrŏgare, est cum consensu publico abolere & irritum facere, mit gemeiner Bewilligung abschaffen/ auffheben / ut, *Tollere & abrogare legem*, Cic. 2. de Invent. cap. 45. & in Philipp. 5. cap. 6 *Leges rogatas abrogare.* Livius cum dativo extulit lib. 9. cap. 34 *Ubi duæ contrariæ leges sunt, semper antiquæ abrogat nova.* Nisi ibi legendum sit *obrogat.* Nam *obrogare* est infirmandæ priori legi aliam ferre: vide infra *obrogo*. Vide Sigonium, quem editione sua secutus est Gronovius. *Abrogare alicui magistratum.* Cic. pro Milone c. 27. *imperium*, Idem 3. Offic. c. 10. einen absetzen. *Abrogare pœnam*, est absolvere. Seneca Herc. Oet. v. 899

Nemo nocens sibi ipse pœnas abrogat.

Nimirum in conscientiæ foro. Vide ibi Gronovium.

¶ Hinc *abrogatio legis*, Abschaffung/ Auffhebung eines Gesetzes. Cic. 3. ad Attic. epist. 23 *Neque ulla* [lex] *est, quæ non ipsa se sepiat difficultate abrogationis.*

¶ Abrogator, qui abrogat. Arnob. lib. 1. pag. 30. *Divini operis abrogatores.*

¶ Arrŏgare, per temeritatem sibi aliquid tribuere, sich eines Dings vermeßlich unterstehen/ anmassen. *Sumere sibi & arrogare*, Cicer. pro Planc. cap. 1. Et, *Arrogare sibi sapientiam*, Idem de clar. Orat. cap. 85. *nomen insolentissimum*, Quintil. in Procemio. ¶ 2. Arrogare & adoptare est: vide post *Arrogatio.* Ulpian. Lege 15 Dig. de adoption. pr. *qui in utero fuerunt, quum adrogaretur.*

¶ Arrogans, vermessen/ qui temere & insolenter aliquid sibi tribuit. Cic. de Arusp. resp. cap. 8 *arrogans beneficiorum prædicatio.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 11 *Unde putas arrogantissimum illud manasse proverbium*, &c.

¶ Arrogantia, superbia, temeritas, ut, *Sermo plenus arrogantiæ*, eine sehr stoltze und vermessene Rede / Cic. pro Muræn. cap. 24.

Arrogantiæ crimen extimeſcere, Idem in Oratore cap. 38. *Laborare arrogantiæ opinione*, Quint. lib. 4. cap. 1. im Verdacht ꝛc. ſeyn. Cic. ad Q. frat. lib. 3. epiſt. 6 *Illud, γνῶθι σεαυτόν, ad minuendam arrogantiam eſt dictum.* Diogenis eſt: Τῆς ἀλαζονείας καθάπερ τῶν κεχρυσωμένων ὅπλων, οὐχ ὅμοια ἐστι τὰ ἐντὸς τοῖς ἐκτός, hoc eſt, *in arrogantiâ, quemadmodum in armis deauratis, non ſimilia ſunt interiora exterioribus*, apud Stob. Serm. 20.

¶ Arroganter, adverbium, ut, *Arroganter de ſe ſentire*, vermeſſlich und zu viel von ihm halten / Cic. 1. offic. cap. 1. *Nec verò arroganter hoc dictum exiſtimari velim.* Idem ad Brutum epiſt. 4 *Id non arroganter præjudico, neque revoco ad arbitrium meum.* Idem pro Muræn. cap. 37 *Nihil dicam arrogantiùs.* Oroſius lib. 7. cap. 25 *A quo* [Diocletiano Galerius] *arrogantiſſime exceptus eſt.* Et ibidem cap. 35. extr. *arrogantiſſime de viribus ſuis & de idolis præſumens*, ſcil. Eugenius tyrannus, a Theodoſio divino auxilio oppreſſus.

¶ Subarroganter. Cic. 4. Acad. cap. 36 *Vereor ne ſubarroganter facias, &c.* etwas vermeſſlich.

¶ Arrogatio: adoptionis ſpecies, quæ Curiatis Comitiis rogatione populi fiebat, vide Gellium lib. 5. cap. 19.

¶ Arrogator, qui adoptat. Lege 15 Dig. de Adoption. *in poteſtatem adrogatoris rediguntur.*

¶ Corrŏgare, ut, *Corrogare ad uſus neceſſarios pecuniam*, zuſammen betteln / Cæſar lib. 3. Civ. cap. 102. *Corrogati auditores*, Quintil. lib. 10. quemadmodum & Cicero 3. Philipp. cap. 8 dixit: *Convenerunt corrogati.*

¶ Derŏgare, diminuere, detrahere, einen Abbruch thun / verkürtzen. *De magnificentia alicujus derogare*, Cic. 2. de Invent. cap. 58. *Gratiam alicujus nomini derogare*, Plin. lib. 7. cap. 28. Et, *Auctoritati alicujus derogare fidem*, Celſus Præfat. pag. 8. ¶ 2. Eſt & hoc civile verbum, & uſurpatur de legibus, ſicut *Rogare, abrogare, obrogare.* Modeſtinus JCtus L. derogatur D. de Verb. Signif. DEROGATVR LEGI *cum pars detrahitur:* ABROGATVR LEGI *cum prorſus tollitur.* Τῷ DEROGARE contrarium SVBROGARE eſt, quod aliquid legi priori adjicere, ſignificat. Ulpianus: *Lex aut* ROGATVR, *id eſt, fertur: aut* ABROGATVR, *id eſt, prior lex tollitur: aut* DEROGATVR, *id eſt, pars primæ legis tollitur: aut* SVBROGATVR, *id eſt, adjicitur aliquid primæ legi: aut* OBROGATVR, *id eſt, mutatur aliquid ex prima lege.* Etiam Cic. 2. de Invent. cap. 45 *de lege aliquid derogari, aut legem abrogari.* Vide & Antonium Auguſtinum libro de Legibus cap. 17. & Briſſonii Formulas.

¶ Derogatio. Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 10 *Cum duæ leges inter ſe diſcrepant, videndum eſt primum, num qua obrogatio, aut derogatio ſit.*

¶ Derogator. Sidonius lib. 3. epiſt. 13 *Importunus petendi, derogator negati, æmulator accepti.* Et epiſt. ſequente ſive ultima hujus libri: *De cæteris ſtudii noſtri derogatoribus*, &c.

¶ Derogitare, Plaut. in Aſinar. act. 2. ſc. 2. v. 60.

¶ Erŏgare, expendere, diſtribuere, auslegen / herfür reichen / verſpenden. *Erogare pecunias ex ærario*, Cic. in Vatin. c. 12. *Pecuniam in aliquos ſumptus erogare*, Liv. lib. 1. cap. 20.

¶ Erogatio, ut, *Erogatio pecuniarum*, largitio. Cicero lib. 15. ad Attic. ep. 2.

¶ Erogator. *Erogator virginis*, Tertullianus de Pudicit. cap. 16. hoc eſt, ἐγγυαιζων, der ausſtattet.

¶ Erogatorius. Frontinus de Aquæduct. p. 233 *Erogatorium modulum* opponit *acceptorio.*

¶ Erogitare, ausfragen / ausforſchen. Silius lib. 10. v. 475

- - - *nomenque decuſque*
Erogitat.

¶ Irrŏgare, imponere, aufflegen / aufſſetzen. *Irrogare leges*, Cic. pro domo ſua cap. 17. *Multam irrogare alicui*, pro Milone cap. 14. Geld-Buſſe aufflegen. *Irrogare pœnam peccatis*, Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 118. *Irrogare exilium accuſatori*, Tacit. 13. annal. cap. 23, 4. *Supplicium tenuioribus*, Idem lib. 16. cap. 5. n. 4.

¶ *Irrogatio multæ*, die Aufflag einer Geld-Straff / Cic. pro Rabirio cap. 3.

¶ Interrogare, fragen. ut, *Interrogare an audiverit, an viderit*, Plin. Paneg. cap. 64. Et, *Interrogare aliquem de aliquâ re*, Cic. Partit. or. cap. 1. *Ad interrogata reſpondere*, Idem in Oratore cap. 40. ¶ 2. eſt Accuſare. Tacitus lib. 13. cap. 14 *Pepigerat Pallas, ne cujus facti in præteritum interrogaretur.* Idem lib. 14. cap. 46, & lib. 16. c. 21 *interrogare repetundarum* dixit.

¶ Interrogatio, *Interrogatio circumſpecta*, Quintil. lib. 5. cap. 7. eine vorſichtige Frage. *Acuta*, eine ſcharffe / ibidem. *Longius repetita*, vom weiten geſucht. ibidem.

¶ Interrogatiuncula. Cic. procem. Paradox. *Stoica hæreſis nullum ſequitur florem orationis, neque dilatat argumentum, ſed minutis interrogatiunculis, & quaſi punctis, quod propoſuit, efficit.*

¶ Interrogamentum. Gloſſ. Vet. *Interrogamentum*, πύστις.

¶ Interrogator. Idem Gloſſator vetus: *Interrogator*, ἐπερωτητής.

¶ Interrogatorius, interrogativus. Tertullianus lib. 2. adv. Marcion. cap. 25 *Interrogatorio ſono legendum eſt: Adam ubi es?* Et Juriſconſultis eſt *interrogatoria actio*, peculiari titulo, principio lib. 11 Dig. ubi vel legem 1. § 1 videas.

¶ Interrogativus, frequens Grammaticis adjectivum. v. g. Priſcianus lib. 17 pag. 1046 *Interrogativa dictionum in duas partes orationis ſolas conceſſerunt, id eſt in Nomen & Adverbium.* Unde

¶ Interrogative, adverb. apud Aſcon. Pedianum in Orat. de Prætura Urbana p. 106 *AT ENIM interrogative pronuntiandum eſt.*

¶ Obrŏgare, eſt contra rogare, wiederſprechen. ut, *Obrogare legi* & *de lege.* Cic. 1. Philipp. cap. 9 *Quid? quod obrogatur legibus Cæſaris?* Suetonius Claud. cap. 23 *Capiti Papiæ legis a Tiberio Cæſare, quaſi ſexagenarii generare non poſſint, addito, obrogavit.* Et Florus lib. 3. cap. 15 *Obrogare auſo legibus ſuis Minutio Tribuno, fretus comitum manu, fatale familiæ ſuæ Capitolium invaſit.* Idem eod. lib. cap. 17 *Auſus tamen obrogare de legibus Conſul Philippus.*

¶ Obrogatio. Auctoris ad Herenn. lib. 2. cap. 10 verba vide paullo ſuperius in *Derogatio.* Gruterus enim *Obrogatio* ibidem legit, ubi vulgo *abrogatio* lectum fuit.

¶ Perrogare, ut, *Perrogare ſententias*, umfragen nach eines jeden Meinung. Livius lib. 29. cap. 19 *Perrogari eo die ſententiæ non potuerunt*, id eſt, rogari omnes usque ad extremum, gar umfragen und hören / was ſie alle dazu ſtimmen. Plin. Panegyr. cap. 60 *Parum eſt, ut interſis ſenatui, niſi & præſides; ut cenſentes audias, niſi & perrogas.*

¶ Prærogare, cæteris præferre. Gloſſ. Cyr. *Prærogo*, προεχειροτονῶ.

¶ Hinc, *prærogativa tribus, centuria*, quæ prima ferebat ſuffragia, Livius lib. 10. cap. 22.

¶ Prærogativa, ſubſtant. ein Vorzug / privilegium, ſonderliche Begnadigung. *Privilegium habere & prærogativam*, Atrius Juriconſultus. Cic. 1. Act. in Verrem eleganter luſit in hac duplici vocis ſignificatione cum ait: *Qui* (Metellus) *quam iſti* (Verri) *amicus ſit, attendite. Dedit enim prærogativam ſuæ voluntatis ejusmodi, ut iſti pro prærogativa eam reddidiſſe videatur.* Ad quem locum Aſconius: DILOGIA, inquit, *dicitur figura, cum ambiguum dictum duas res ſignificat. Nam* PRAEROGATIVA, *præter juſtum integrumque beneficium, aut dictum aut factum aliquod ſignificat ab eo, qui nobis benefacturus eſt. Et rurſus:* PRAEROGATIVAE *ſunt* TRIBVS, *quæ primæ ſuffragium ferunt ante jure vocatas.* Vide ibi plura. *Prærogativa militaris*, Liv. lib. 21. c. 3. *Prærogativa vetus domus imperatoriæ*, Eumenius Paneg. Conſtantini cap. 2.

¶ Prorŏgare, protrahere, erſtrecken / erlängern / länger friſten. Cic. 3. fam. ad Appium epiſt. 10 *Illud pugna & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur.* id eſt ne jubear diutius in provincia manere. *Impetravit à Senatu, ut dies ſibi prorogaretur*, Idem in 3. Verr. cap. 38. *Prorogare bellum*, Idem Philipp. 12. cap. 6. länger auffhalten. *Imperium alicui*, länger Zeit zu regieren geben / Idem 2. Philipp. cap. 10. ¶ Prorogare, pro erogare, heraus geben / ſequioris ævi Scriptores frequenter poſuerunt. Unde & *Prorogatores* iidem, qui alias *Diſpenſatores* appellati. Vide Pignor. de Servis pag. 308.

¶ Prorogatio. Cicer. pro Muræn. cap. 23. *prorogatio legis.*

¶ Prorogator, qui prorogat. ¶ 2. Qui diſpenſat, erogat, de quo in *Prorogare* modo diximus. Sic *Arcarii prorogatores tritici, vini, & caſei*, leguntur apud Caſſiodorum lib. 10. epiſt. 28. Adde Petrum Chryſologum apud Pignor. de Servis c. 1.

¶ *Prærogativa fulmina*, quorum minæ differri poſſunt; averti non poſſunt. Senec. lib. 2. Quæſt. Nat. cap. 47.

¶ Subrogare & ſurrogare, eſt ſufficere, ſubſtituere, *Surrogari in alterius locum*, in eines Stete erwehlt und beſtellet werden. Livius lib. 2. cap. 7 *quia nec collegam* [Valerius Publicola] *ſubrogaverat in locum Bruti.* Tacitus 2. Annal. cap. 51 *De prætore in locum Vipſanii Galli, quem mors abſtulerat, ſubrogando, certamen inceſſit.* Et Valer. Maximus lib. 6. cap. 3. n. 2 *Id egerant, ut magiſtratibus non ſubrogatis, communis libertas in dubium vocaretur.* Weiln die verledigten Aemter nicht wieder beſetzet worden.

¶ *Subrogare legi* quid ſit, vide ſupra in *Derogare.*

¶ Surrŏgatio, ſubſtitutio. Gloſſ. Vet. *Subrogatione*, τῇ ἀντισαγωγῇ.

RŎGVS, i, pyra, πυρά, ſtrues lignorum ad cadavera cremanda, ein Holtzhauff / darauff jemand verbrant wird. Cic. de finib. lib. 3. extr. *Crœſo Cyrus rogum exſtruxit.* Idem *Aſcendere in rogum ardentem*, dixit de Calano Indo lib. 1. de Divinat. cap. 23. *Imponere in rogum*, ſcil. mortui corpus, Idem 1. Tuſcul. cap. 35.

¶ Rogalis, ut *Flammæ rogales*, Ovid. 3. Amor. eleg. 9 v. 41. idem quod *rogus ardens.*

RŌMA, Latii in Italia urbs, *caput mundi, compendium totius habitatæ terræ*, ἐπιτομὴ τῆς οἰκουμένης, ut Athenæus lib. 1. cap. 17 appellavit; *Rerum pulcherrima*, Virgil. 2. Georg. v. 534. *domicilium imperii*, Cic. pro Sylla cap. 11. extr. *arx omnium gentium*, Cicer. in Catil. 4. cap. 6. *Dea terrarum gentiumque, cui par nihil & nihil ſecundum*, Martial. lib. 12. epigr. 8. *Communis patria*, Senecæ ad Helviam cap. 6. itemque Rutilio Numatiano

matiano lib. 1. v. 62 *patria diversis gentibus una*, dicta. De origine ejus & conditore diversa legimus apud auctores. Receptissima opinio est, a Romulo & Remo fratribus conditam, unde & nomen acceperit, anno primo septimæ Olympiadis, ut Dionysius Halicarnassensis scribit: qua tempestate Achas Judæorum Rex regnavit. Alii verò ante Romulum conditam volunt, & appellatam *Valentiam* initio; deinde *Romam* ab Evandro Arcade, demum Græco nomine. Ῥώμη enim *Robur* sive *Valentia* est. Vet. Gloss. Ῥώμη, *Valentia*. Romam autem dictam a muliere *Rome*, quam quidam Telephi filiam, Æneæ nuptam; alii Ascanio natam, Æneæ neptem; alii Æsculapii filiam; alii aliam tradiderunt. Nonnulli & appellationem & originem urbis ab *Romo* seu *Remo* Æmathionis filio; alii à Latinorum quodam tyranno ejusdem nominis deduxerunt. Vide Plutarch. in Romulo princip. & Solinum Polyhist. cap. 1. Itemque Marinum sive Marianum Lupercaliorum Poetam apud Servium in Eclog. 1. Virg. cujus versus turbatos mendososque digessit & constituit Salmasius Exercitat. Plinianis pag. 6. Topographiam Urbis Marlianus dedit. Vide & Onuphrium Parvin. lib. 1. Comment. Reipub. Romanæ. *Admiranda Romæ* peculiari libro recensuit Lipsius, qui & *de magnitudine Romana* inscribitur. Exstat quoque in Romam oratio Aristidis. Tibullus lib. 3. eleg. 22. v. 17

Omnia Romanæ cedent miracula terræ,
Natura hic posuit, quidquid ubique fuit.

Et Baptista Mantuanus lib. 2. Silvar.

Romanis pater est Mavors, lupa Martia nutrix,
Hæc hominum mores ingeniumque docent.
Vivere qui sancte cupitis, discedite Româ,
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Recepta tamen inter Deos fuit. Cl. Rutil. lib. 1. Itinerar. v. 48

Inter sidereos Roma recepta polos.

Deæ quidem Romæ ac templi ejus meminére Livius lib. 43. Tacitus lib. 4. Annal. cap. 37, 4.

¶ Romanus, ut, *Populus Romanus, Romani rerum domini.* Virg. 1. Æneid. v. 286. *Romanus sedendo vincit*, Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. pr. proverbium vetus in eos, qui tranquilli atque otiosi, tamen quæ volunt efficiunt, vide Chiliad. Aliis *Sedendo*, est *sapiendo*: Sedentis enim animus sedatior atque compositior est, & aptior ad cogitandum. Unde illud apud Plaut. Mostell. act. 5. sc. 1. *Nimio*, inquit, *plus sapio sedens.* Hinc qui Deos venerabantur & orabant, item, qui de re aliqua consultabant, aut judicabant, sedere soliti. Vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 147. *Romanus orbis*, Romanum imperium, apud Salvian. lib. 5. de Gubern. p. 171. Vide supra *Orbis*. Romani civis corpus indictâ caussâ condemnare LL. vetitum erat, damnatus ad Pop. provocabat.

¶ Romanicus, adject. aliud, *Oleum Romanicum*, Cato cap. 146. *Aratra Romanica*, Idem c. 135.

¶ Romanensis, qui natus alibi, Romæ habitat. ¶ *Sal Romanense*, Cato cap ult. de R. R.

¶ Romandiola, hodie Italiæ regio est, olim *Flaminia* dicta, in qua sita sunt *Bononia* & *Ferraria*, sed nomen novitium est.

¶ Romania, Barbariæ opponitur a Fortunato lib. 6. Carm. 4. v. 7 de Chariberto rege:

Hinc cui barbaries, illinc Romania plaudit.

Vide ibi Browerum, cui *Romaniæ* nomine censetur quidquid ab externarum gentium accessu, jurisque ac fascium mutatione intactum fuit. ¶ 2. Romania, Thracia, vel pars ejus, in qua altera Roma seu Constantinopolis est, unde nomen manavit medio ævo.

¶ *Romanitatem* pro orbe, sive imperio Romano, Tertullianus de Pallio cap. 4 pr. dixit.

¶ *Romula*, arbor, sub qua Romulus & Remus pueri inventi sunt, fuit autem ficus. Ovidius 2. Fastor. v. 411

Arbor erat, remanent vestigia quæque vocatur
Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.

Vide infra in *Ruma*, *Ruminalis*.

¶ Romulus, conditor Romæ cum Remo fratre, primus Rex Romanorum, regnavit annos 37. Rempubl. Romanam constituit, & legibus necessariis instruxit. Martis filius creditus educatusque a lupa dicitur. Vide initium Livii & Servium in illud Virg. 1. Æn. v. 274 - - - *Donec regina sacerdos*

Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

Nomen a ῥώμη robur. Festus: ROMVLVS & REMVS, *a virtute, hoc est, robore appellati.* Virtus enim hic vires corporis, sive valentiam significat. Vide Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 66. ¶ Alius *Romulus Silvius*, Aventini Aboriginum Regis pater, aliis *Aremulus* appellatus, de quo Livius lib. 1. cap. 3. & Victor de Origine Gentis Romanæ.

¶ Romulus adjectivum, ut, *Romula tellus*, Virg. 6. Æn. v. 876. *Gens Romula*, apud Horat. lib. 4. Oda 5. Sic *Ficus Romula* in paullo ante adductis Ovidii versibus.

¶ Romuleus aliud adjectivum, *urbs Romulea*, Ovid. lib. 15. Metamorph. v. 625.

¶ Romulidæ, Romani a Romulo. Pers. satyr. 1. v. 30

ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.

ROMPHAEA, (quamquam sunt, qui *Rhomphæam*, ut supra suo loco tactum, scribere malunt) *Framea, gladius*, ut in Vet. Gloss. exponitur. Et in aliis Glossis: *Framea*, ῥομφαία. Isidorus lib. 18. cap. 3. FRAMEA, inquit, *gladius ex utraque parte acutus, quam vulgò* SPATHAM *vocant. Ipsa est* ROMPHAEA, &c. Prudentius Καθήμερ. hymno 6. v. 86. *Gladium ancipitem & ensem bis timendum* nominat; quod *duplicem*, ut idem loquitur, *ictum minetur.* Cæterum Cluverius & *Frameam* & *Romphæam* non gladium, sed hastam interpretatur, lib. 1. Antiq. Germaniæ cap. 44. Vide & sup. in *Framea.* Asconius Pedianus argumento Milonianæ: *Humerum ejus Birrhia romphæa trajecit*: Qui locus sane pro Cluverio est. Nam verbum *trajicere* ad hastas omnino pertinet. Valerius Flaccus 6. Argonaut. v. 98

Æquaque nec ferro brevior, nec romphæa ligno.

Ubi nota (1) *Romphæam* media correpta dici, quod & alii, sed juniores, sibi permiserunt. Nic. autem Heinsius legit *rumpia.* (2) Id teli genus & ferro præfixum, & ligno hastatum fuisse æquali mensura. Quod & ipsum pro Cluverio est.

ROS, oris, ἡ δρόσος, qui ex vapore modico, & subtili in infimâ aeris regione generatur, & in aquam dum decidit, resolvitur. Thau. Eleganter quidem, sed non verè vetus Poeta in Pervigilio Veneris de rore, v. 20

Humor ille, inquit, *quem serenis astra sudant noctibus.*

Neque enim ex astris desudatur ros, sed non altius, quam ad milliaris spatium gignitur a terra, ut Vossius docet lib. 3. de origine & progressu Idololatriæ cap. 7. Aquam ex rore collectam vitiliginem facere aliorum auctoritate Seneca prodit 3. Quæst. Natur. cap. 25. Caussam aperire videtur Vossius paullo ante citato loco. Obesas vero mulieres rore pinguedinem minuere Dalechampius notat ad Plin. lib. 2. cap. 60. p. 103. *Rore ali*, Plin. lib. 11. c. 26 vom Wind leben / Vide Chiliades. Poetæ pro quovis humore sive liquore ponunt. Sic pro aqua marina, Horat. lib. 3. Od. 23, 15 *Marinum rorem*, & Apul. lib. 2. pro aqua lustrali; Virg. lib. 6. v. 230 in illo: *spargens rore levi*; & Claudianus de 6. Cons. Hon. v. 327 posuere. *Rores* in plurali & *roribus* apud Lucanum legas, ut lib. 7. v. 838. *stillavit roribus arbor.* Et Silius lib. 14. v. 487 *sanguinei rores.*

¶ *Aqua roralis*, Thauwasser / Ovid. Fastor. 4. v. 728. al. *rorata* legunt.

¶ Rorifer, *Aura rorifera*, Seneca Hippol. v. 11.

¶ Rorifluus. Vetus poeta sub init. lib. 2 Catalect. p. 239 edit. Scalig. *Rorifluam sectemur carmine Lunam.*

¶ Rorulentus, rore plenus, rore perfusus, mit Thau überdeckt. Colum. lib. 5. cap. 6 *vites rorulentæ*: Plin. lib. 18. cap. 31 *Uva rorulenta.*

¶ Roscidus, idem, ut, *Mala roscida*, hoc est, rore matutino humecta, Aepffel / darauff der Thau gefallen ist. *Mella roscida*, (quanquam & *rosida* ibi legitur) hoc est, ex dulcissimo rore confecta, Virg. Eclog. 3. & 4. *Roscida aurora*, Silius lib. 15. v. 439. Et, *Roscidæ æstate Africæ noctes*, Plin. lib. 2. c. 62.

¶ Rosidus idem quod Roscidus, pro diverso scribendi modo. Columella lib. 5. cap. 6 *Rosidum & nebulosum solum.* Ita omnes libri.

¶ Rorarii, milites dicebantur, qui levi armatura prœlium primi committebant, (iidem, qui & *ferentarii*) apud Liv. lib. 8. cap. 8. Hinc *Rorarium vinum*, quod rorariis militibus ob rem præclare gestam in bello propinabatur. Homero χερέσιος οἶνος. Vide Heins. ad lib. 1. Silii. Stewech. ad Veget. lib. 1. cap. 20. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 60.

¶ Roro, rorare, instar roris stillare, tröpflen oder trieffen / Virg. 8. Æneid. v. 645

- - - *sparsi rorabant sanguine vepres.*

Active Silius lib. 10. v. 263

- - - *rorantem saxa cruore.*

Vide Barth. Adversar. lib. 2. cap. 9. sub finem.

¶ Roratio, roris destillatio. *Nocturnæ rorationes*, Apulejus lib. 9. p. 232. Thau / Reiffen. ¶ 2. Morbus vitium est, cum deflorescentibus ipsis acini decocti in callum defluunt, & qui remanent, exiles fiunt, das Riesen der Trauben nach der Blützeit / flore intempestivis pluviis læso, Plin. lib. 17. c. 24. Propter hoc vitium *Floralia* ab antiquis instituta: vide *Flora.*

¶ Circumrorare, umhersprengen. Apulejus lib. 11. pag. 268 *purissime circumrorans abluit.*

¶ Irrorare, ut, *Flores irrorantur*, Columell. lib. 9. cap. 14. id est, rore adsperguntur, werden bethauet. *Ter caput irrorat*, hoc est, madefacit, Ovid. 4. Fastorum v. 315. Silius lib. 11. v. 202

- - - *Bacchique ex more liquorem*
Irrorat mensis.

¶ Perrorare. Hildebertus Cenomanensis Martyrio S. Agnetis cap. 8. (Barthius Adverf. lib. 31 cap. 12 ejus carmina exhibet)

Ora, locum, mentem, perrorat, concutit, urit
Lacryma, lingua, dolor, fusa, sonora, gravis.

RŎSA, ῥόδον, flos notissimus, Rose. Flos Veneris, quem dedit Harpocrati, ut furta ejus tegeret. Claudianus in Fescen. v. 108

Armat

Armat spina rosas, mella regunt apes.
Vide *Hybla*. De Rosa Achilles Tatius l. 2. de Leucippæ & Clitophontis amoribus, Εἰ τοῖς ἄνθεσιν ἤθελεν ὁ Ζεὺς ἐπιθεῖναι βασιλέα, τὸ ῥόδον τῶν ἀνθέων ἐβασίλευε· γῆς ἐστι κόσμος, φυτῶν ἀγλάϊσμα, ὀφθαλμὸς ἀνθέων, &c. *Si floribus vellet Jupiter imponere regem, rosa inter flores regnum obtineret: terræ est ornamentum, plantarum decus, oculus florum, &c.* Ausonius Eidyll. 14

Quam longa dies, ætas tam longa rosarum,
Quas pubescentes juncta senecta premit,
Quam modo nascentem rutilus conspexit Eous,
Hanc rediens sero vespere vidit anum.

Rosam, quæ præteriit, ne quære iterum, id est, noli te cruciare desiderio rerum, quæ restitui nequeunt, vide Chil. *Rosas loqui*, i. e. blanditias, Erasmus ibidem ex Aristophane. Ut *Mulsa loqui* apud Plautum Pœnulo act. 1. scen. 2. v. 112. Vide Chil. *In rosis vivere*, i. e. florere, & omni felicitate affluere, nulloque dolore affici. Martialis l. 8. epigram. 77

- - - *in æterna vivere digne rosa.*

Quanquam autem propria adulti veris primæque æstatis dos rosa sit; tamen ut & per hiemem haberetur, luxuriosa invenit industria. Martial. l. 4. Epigr. 29

- - - *primis sic major gratia pomis,*
Hibernæ pretium sic meruere rosæ.

Meminit & Lucianus Nigrino: Florus lib. 2. cap. 8. Mamertinus Paneg. Juliani cap. 11. & Pacatus Paneg. Theodosii cap. 14. & alii. De incrementis rosarum a primis initiis usque ad finem eleganter Ausonius Eidyll. 14 legatur. De iisdem Plinius lib. 21. cap. 4 *Germinat omnis* (rosa) *primò inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in virides alabastros fastigato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit in calicis medio sui stantis complexa luteos apices. Alabastros* appellat, ab Alabastri vasis figura: vide supra *Alabaster*. Ausonius *obeliscos* vocat; *Corymbos* Hieronymus, iisdem de caussis. *Calix*, depressa illa in medio cavitas est, unde se folia explicant, & lutei apices emicant. Vide *Calix*.

¶ Rosula, diminutivum. Dracontius Hexaemero v. 597

Qui rosulis stellare nemus vel floribus agros
Imperat autumni.

¶ Rŏseus, Rosenfarb. *Rubor roseus*, Ovid. 3. Amor. eleg. 3. v. 5 Rosenroth. *Genæ roseæ*, Virgil. 12. v. 606. *Roseum vinum*, Isidorus Orig. l. 20. c. 3, est ruffum cum rubore: rosa enim rubet, intellige, Milesia.

¶ Rosaceus, ut, *Oleum rosaceum*, ex rosis confectum, Rosen-Oel/ Plin. 20. c. 3. *Corona rosacea*, ein Rosen-Krantz/ Idem l. 21. c. 3. *Rosaceum unguentum*, Isidor. 4. Orig. c. 12.

¶ Rosarium, Rosengart/ Rosenstock. *Amœna rosaria*, Ovid. 5. Trist. eleg. 2. v. 23.

¶ Rōsētum. Virg. Eclog. 5. v. 17. ein Rosen-Garten.

RHODIA radix, ῥοδία ῥίζα, Rosenwurtz/ sic dicta quod trita rosas odore referat. Dioscorides.

RŎSCIUS, Roscii duo fuerunt, noti ambo ex Ciceronis orationibus. Alter enim *Roscius Gallus Comœdus*, fuit Ciceronis præceptor in pronunciationis & gestus ratione, a quo *Roscii* appellati, quicunque in sua arte perfecti essent: Roscio enim nihil perfectius in arte histrionica unquam fuit, Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 28. ¶ 2. Alter *Roscius Amerinus*, cujus filium defendit Cicero in parricidii caussa, sicut alterum in judicio ob pecuniarum rationem.

ROSMARĪNUM & Rosmărīnus, libanotis, λιβανωτὶς, vide *Libanotis*: planta est duorum generum: alterum folia feniculi habet suaviter olentia; alterum rosmarinum dicitur coronarium, in Germania ubique notum, Rosmarin. Plin. lib. 17. cap. 13.

ROSTRUM, à rodendo, corneum illud in ore est avium, quo cibum capiunt, der Schnabel. *Aves corneo proceroque rostro*, Cicer. lib. 1. Nat. Deor. cap. 36. ¶ 2. Sed & porcorum aliorumque animalium *rostrum* est: ut, *cervorum, delphinorum, canum.* Lucan. lib. 4. v. 442

- - - *nec creditur ulli*
Silva cani, nisi qui presso vestigia rostro
Colligit. - - - -

Seneca Hippolyto de Spartanis canibus v. 39

Nunc demissi nare sagaci
Captent auras, lustraque presso
Quærant rostro.

¶ 3. Et *rostrum* pars illa navis est exporrecta a prora, aut ferreæ potius cuspides, infra illam partem prominentes. Vide Cl. Scheffer. de re navali l. 2. c. 5. Sic Nepos extremo Chabria: *Navis rostro percussa cœpit sidere.* Hinc *naves rostratæ*, de quibus post paullo dicendum.

¶ Rostra, plural. ad radices Palatini in foro Romano locus erant, ex quo ad populum conciones habebantur, laudabanturque mortui, quod Acron in Epod. Horat. inibi factum scribit in memoriam sepulcri Romuli. Vide Varr. & Vet. Scholiast. Horat. ad Epod. 16. Livius l. 30. c. 17 *Adscendere in rostra*, auffretten. *Dicere pro rostris*, eine Rede thun. *Descendere de rostris*, abtretten/

A Cic. in Vatin. cap. 2. Appellatio a rostris navium, ibi suffixis. Varro lib. 4. de L.L. *Ante hanc* (Curiam Hostiliam) ROSTRA: *quibus* (ita legendum arbitror) *id vocabulum ex hostibus capta fixa dant rostra.* Vide Livium l. 8. c. 14 extr. Plinium l. 34. c. 5. & Florum l. 1. c. 11.

¶ Rostratus, ut, *Rostrata navis*, Cic. 2. de Invent. cap. 32, id est, rostro æneo munita & armata, quæ inde & *ærata* dicitur Horatio l. 2. Od. 16. v. 21. Sed *Corona rostrata*, quæ victori in certamine navali dabatur, Plin. libr. 16. cap. 4. Erat hæc formis rostrorum ornata & velut ex iis contexta: Sic & *rostratæ columnæ* appellabantur, quæ exornatæ perinde erant. Vide Torrent. ad Sueton. Othon. cap. ultimo, ubi figuram columnæ hujusmodi etiam ex nummo veteri exhibet.

¶ Rostellum, diminutivum. *Pulli rostellis ova percudunt*, Columella libr. 8. cap. 5. Sic *Rostellum muris*, Plinius dixit libr. 30. cap. 11.

¶ Subrostrarii, vel *Subrostrani*, infra Senatores sub rostris sedentes, Cæl. Cic. 8. famil. epist. 1. Imo potius otiosi homines circa rostra spatiantes & desidentes rumorum aucupandorum gratia. Unde Horatius l. 2. Sat. 6. v. 50

Frigidus a rostris manat per compita rumor.

Vid. Douzam ad Plaut. Casaub. ad Theophr. characteres.

B RŎTA, æ, a rotunditate dicta est. Cujus partes, circumferentia rotunda, vel curvatura ipsa, *Apsis* dicitur, die Radfelgen. Tympanum; Canthus, canthi, die Eisenschienen. *Radii*, qui ab umbilico ad *apsidem* exeunt, die Radspeichen. Vide singula suis locis. *Rotam fortunæ pertimescere*, dixit in Pisonem Cicero cap. 10. Et Ammianus lib. 26. cap. 25 *Versa*, inquit, *rota fortunæ ante vesperum potest esse miserrimus.* Et Silius l. 6. v. 121

Per varios præceps casus rota volvitur ævi.

¶ 2. Aliquando *rota* pro vi dicendi, sive orationis impetu, quæ concitatæ rotæ instar volvitur, & ruit, ponitur. Auson. Profess. Burdigalens. Commemor. Carm. 5

Doctrina nulli tanta in ullo tempore
Cursusque tot fandi ac rotæ.

Sidonius Epist. 15. lib. 9

Homericæque par & ipse gloriæ
Rotas Maronis arte sectans compari.

Namque Poëtæ Agitatoribus seu Quadrigariis comparantur haud raro: itaque *currus, equi, campus*, iis tribuitur. Juvenalis Sat. 1. v. 19 - - - *hoc potius libuit decurrere campo,*

Per quem magnus equos Aurunci flexit alumnus.

Talia apud Propertium, Ovidium & alios etiam invenias. Sidonius eodem l. 9. ep. 13

Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis ut nostra dehinc cursitet orbita,
C *Qua Flaccus Lyricos Pindaricum ad melos*
Frenis flexit equos plectripotentibus.

¶ 3. *Rota* Bellua etiam marina est cetarii generis, ein Radwal/ quod geminas rotas in dorso gestet, vel quod in orbem sese circumagat; Jovius, Gesn.

¶ Rotula, diminutiv. ein Rädlein. Plin. l. 18. c. 18. fin.

¶ Rotulus, vide infra *Rutulus*.

¶ Rŏto, rotare, circumagere, vertere in modum rotæ, herum führen/ umtreiben. Columell. l. 8. c. 11 *Pavo gemmantibus caudæ pinnis se protegens rotare dicitur*, ein Rad machen. Item in præceps dare, über Hals und Kopff stürtzen. Ut *Sol rotatus* Prudentio in Romano v. 537 est præceps actus, devolutus, projectus

Cadet, inquit, *rotati Solis in terram globus.*

Vide Buchnerum in Prudentii Hymnum de Salvatoris Natali v. 29, qui idem ex Psychomach. v. 272, & Claudiani 4. Conf. Honorii v. 330 confirmat.

¶ Rotatus, *Sermo rotatus*, Juvenal. Sat. 6. v. 448.

¶ Rotatio, circumvolutio. Vitruvius l. 10 c. 8 sub init. *fine porrecto rotationis*: & fine capitis: *per rotationem circini.*

¶ Rotatus, ûs, nomen, idem. Auson. Mosella v. 362

Præcipiti torquens cerealia saxa rotatu.

Et Hieronym. epist. 61. c. 4 ad Pammach. *uno linguæ rotatu*, de fluida eloquentia.

D ¶ Rotatilis. Prudent. præfat. Peristeph. v. 8

Sacramus & rotatiles trochæos.

Et Sidonius l. 2. c. 9 *Inter rotatiles catastropharum gyros.*

¶ Rotabilis, idem, apud Ammianum l. 23. c. 7 [Vales. c. 4. f. 356. *Agiliter rotabilis.* Ita & Lindebruch. p. 260.

¶ Rotatim, per rotas, rotarum modo. Apulejus l. 10. p. 253 *in orbe rotatim flexuosi.*

¶ Birŏtum, ein Karn. Onomast. vetus, *Birotum*, δίτροχον. Et

¶ Birŏta, fœm. idem. Cod. Theod. Lege 8 de Cursu publico: *Redæ mille pondo tantummodo superponi: birotæ ducenta: veredi triginta.*

¶ Irrŏtare, ein Rad in etwas machen. Minutius Felix in Octavio p. 24 de puerilis ludi genere: *testam super undam irrotare.*

¶ Subrotatus. *Subrotatus aries*, Vitruv. l. 10. c. 19. dem Räder untergezogen sind.

RŎTUNDUS, rotundum, id dicitur, quod unicam habet superficiem, in qua nec principium notari potest, nec finis, rund.

Contra-

Contrarium maximè est *quadratum*. Ut, *Miscet quadrata rotundis*, Horat. lib. 1. epist. 1. v. 100. *Ova rotunda*, Plin. lib. 10. cap. 52. *Globosæ & rotundæ stellæ*, Cic. Somn. Scip. cap. 3. Et, *Rotundum cælum*, Cic. 3. Nat. D. cap 45. *Formâ rotundâ ullam negat pulchriorem Plato*, Idem de Nat. Deor. lib. 1. cap. 10. *Rotundiores scillæ*, Plin. lib. 19. cap. 5. *Rotundissima pars ovorum*, Idem lib. 10. cap. 52. ¶ 2. Sed *Rotundus Orator*, id est, elegans & compositus, der seine Wort wohl setzt/ fein rund redet. Cic. in Oratore cap. 12. Sic Horatius Art. poet. v. 323

Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo
Musa loqui.

Horatius lib. 2. Sat. 7. v. 86. de Libero & Sapiente:

- - in se totus teres atque rotundus.

Semper sibi similis atque æqualis, perfectus ex omni parte: qualis rotunda forma est: quæ, ut Cicero describit, nihil habet incisum angulis, nihil eminens, nihil lacunosum. ¶ Rotundæ etiam dicuntur illæ vestes, quæ quadratis opponuntur. *Rotundæ*, quæ parte inferiore conclusæ undique, & nusquam apertæ in summum circulum faciunt: quales mulierum stolæ; quas & necesse ex imâ parte induere: *Quadratæ*, quæ ex anteriore parte apertæ quatuor angulos faciunt, duos in summo, & totidem inferius, quare & inde indui possunt, de quo genere pallia nostra sunt. Sed varie de iis eruditi disputant: cum præcipue de formâ togæ disceptatio est, quam alii *quadratam*, alii *rotundam*, alii *semicircularem* volunt. Vide, si lubet, Manutium Quæsitis per Epistolam: Sigonium de Judiciis: Salmasium Notis ad Tertulliani Pallium: Antonium Cericontium Animadversis ad illas Salmasii in Tertullianum Notas pag. 26. & seqq. itemque Octavium Ferrarium lib. 1. de re vestiaria prioribus quinque capitibus.

¶ Rotunditas, forma rotunda, ut, *Rotunditas terræ*, Plin. lib. 9. cap. 36.

¶ Rotundare, ut, *Rotundare ad volubilitatem*, est rotundum efficere, Cic. de Univers. cap. 10. *Rotundare ad circinum*, nach dem Circkel rund machen/ Vitruv. lib. 10. cap. 11.

¶ Rotundatio, das Rundmachen. Vitruv. lib. 1. cap. 6 sæpius: & fine libri 3, & lib. 10. cap. 11.

¶ Rotunde, adverbium, ut, *Rotunde dicere*, id est, eleganter, composite, explicate, Cic. de finib. lib. 4. cap. 3.

¶ Corrotundari. Senec. 4. nat. quæst. cap. 3. & Epist. 113. p. 555 *Si has quoque corrotundaverint.*

¶ Erotundare. Sidonius lib. 9. epist. 7 *Structura* [orationis] *modis omnibus erotundata.*

¶ Semirotundus, halb rund. Apulejus lib. 5. post init. *Viso proximo semirotundo*, subaudi *lecto*. Nam

¶ Semirotundum etiam substantivi more ponitur. Idem lib. 11. p. 260 *in ipso subterraneo semirotundo*, hoc est, hemisphærio.

¶ Subrotundus. Celsus lib. 5. cap. 28.

ROXOLANI, populi Scythiæ Europææ, Alanis vicini, in tractu, ubi hodie est Tartaria Minor seu citerior, & Ukraina, ac quæ his ad Moscoviam contermina sunt. Memorantur apud Tacitum lib. 1. Hist. cap. 79. & Spartianum in Hadriano cap. 6. &c.

Rubella, Rubellio, vide post paullo sub *Ruber*.

RUBER, rubra, rubrum, roth/ rufus. *Ruber occupat humor*, Lucret. lib. 4. v. 1044. & alia forma *Rubrus*. Solinus cap. 40 *Colores duo sunt, quos fingere non valet, rubrus & candidus*, de chamæleonte. *Rubro sanguine*, Horat. 3. Od. 13. *Rubra aurora*, Propert. lib. 3. eleg. 13. v. 16. *Mare rubrum*, Erythræum, quod sub sinu Persico est, quod an recte *rubrum* appelletur, & unde; Curtius differit lib. 8. cap. 9, 14. & lib. 10. cap. 1. n. 13. *Rubrior* comparativus. Plinius lib. 10. c. 63 *Colorem illico mutant rubriore pilo.*

¶ Rŭbeus, idem, sed perrarum adeo, ut Hermolaus in Plin. 9. c. 37 de Latinitate ejus dubitaverit. Habet tamen Columella lib. 6. cap. 1 *colore rubeo:* & Palladius lib. 4. cap. 2 *Boves rubei coloris:* & ibidem cap. 14 *Asini rubei coloris.*

¶ Rūbeus, aliud, vel a *Rubo* frutice, vel a *Rubibus*, oppido Italiæ, apud Virgilium lib. 1. Georg. v. 266. Vide Servium ibi.

¶ Rubor, ut, *rubor igneus*, Lucan. lib. 5. v. 214. Röthe. Item, Schamröthe. Cic. 4. Tuscul. cap. 8 *Pudorem rubor consequitur. Quem colorem virtutis* dixit esse Theophrastus, adolescentem erubescentem confirmans, ac τοιῦτον, inquiens, ἡ ἀρετὴ ἔχει τὸ χρῶμα, *Ejusmodi colore lucet virtus*, Stob. lib. 2. Laertius Diogeni tribuit, cum ad adolescentem rubore perfusum diceret, Θάῤῥει, τοιῦτόν ἐστι τῆς ἀρετῆς χρῶμα. *Confide, hujusmodi est virtutis color.* Cic. 2. de Orat. cap. 59 *Præstet ingenuitatem & ruborem suum verborum turpitudine & rerum obscenitate vitanda*, er sey erbar/ oder werde schamroth/ ꝛc. Claudianus in Nupt. Honorii & Mariæ v. 9 *Confessus secreta rubor*, &c.

Juvenal. sat. 13. v. 240 *- Nam quis*
Peccandi finem posuit sibi, quando recepit
Ejectum semel attritâ de fronte pudorem?

Idem Juvenalis Sat. 10. v. 300
Præterea castum ingenium vultumque modesto
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu, quid enim puero conferre queat plus?

Licet autem in adolescentibus magis apparet, quibus & plus caloris est, & tenera magis frons, nihilominus & veteranos senesque tangit, de quo Seneca Epist. 11. Idem eodem loco observat, non pudoris semper virtutisque colorem esse rubere; sed iræ etiam esse comitem, sævitiamque portendere, ut nunquam nonnulli timendi magis sint, quam cum erubuerint: quod in Domitiano Plinius, Tacitus & Suetonius notant.

¶ Rubēdo, idem quod Rubor. Firmicus lib. 2. Astrolog. cap. 12. in Leone: *color croceus & ad rubedinem declinans.* Quod major auctoritas non apparet, Vossius de Vitiis Serm. improbavit pag. 602.

¶ Rubidus, schwartzroth/ röthlicht. Vide Gellium lib. 2. c. 25.

¶ Subrŭber, aliquantulum ruber, Celsus lib. 2. cap. 4 *Mala urina, in qua subsidunt subrubra aut livida.*

¶ Rŭbellus, adject. aut diminutivum potius a *Ruber*, ut, *Vinum rubellum*, id est, subrubens, Martial. lib. 1. epigr. 104. röthlich. *Vites Nomentanæ, rubente materia*, Plin. lib. 14 cap. 2 qui addit: *quapropter quidam rubellas appellavere vineas.*

¶ Columellæ *Rubellianæ* sunt *vites* lib. 3. cap. 2.

¶ Rubellio & Rubellus piscis, Erythinus, ἐρυθινός, kleine rothe Meerbrasmen/ Gesn. Rothfedern/ Plötzen/ exponunt Eberus & Peucerus. Add. Plin. 32. cap. 10.

¶ Rubia, æ, planta silvestris & sativa, Ferberröth/ Klebkraut. Matthiolus.

¶ Rubrīca, æ, terra subrubens, *Rubrica fabrilis nativa*, Bergröthel. *Rubrica fabrilis facticia*, Rötelstein. Persius Sat. 5. v. 90 *Quicquid Masuri rubrica notavit*, id est, miniavit. Loquitur de Legibus. Solebant enim legum capita & tituli minio notari: unde *Rubricæ* pro ipsis legibus aliquando auctoribus veniunt. Prudentius lib. 2. contra Symmach. v. 461

aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos?

Vide Turneb. lib. 4. cap. 5. Quanquam non legum tantum principia, sed omnium, quæ scribebant εἰς καλὸν, miniabantur. Vide Casaub. ad Pers. sat. 5.

¶ Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 39 *Rubricetam* colorem eum dixit, quem faciei mulieres illinunt, quem & *purpurissum* dicunt, Anstrich/ damit man das Angesicht roth macht/ Schmincke. Sed meliores libri distinguunt ibi: *rubrica, cera*, unde alii unam vocem rubricetam conflaverunt.

¶ Rubrīcare, unde *Rubricatus*, in Carm. Priapejo 73. id est, rubrica tinctus.

¶ Rubricosus, ut, *Solum rubricosum*, roth Erdreich/ Plin. lib. 18. cap. 17. & Columell. lib. 4. cap. 33.

¶ *Rubrans* Alcimo Avito lib. 5. v. 525 idem quod rubens, rubrum. *Rubranti profundo*, i. e. mari rubro.

¶ Rŭbeo, rubere, rubrum esse. roth seyn. Cicer. 4. in Verr. cap. 76 *Hærere homo, aversari, rubere*, subaudi *cœpit*. Ovidius 2. Fastor. v. 212 *- - - - Sanguine terra rubet.*

¶ Rubens, nomen ex participio. Unde *Rubentior*. Plinius 37. cap. 6 *Superficies locustarum maris crustis rubentior.*

¶ Subrŭbere, aliquantulum rubere, Ovid. lib. 2. de art. am. v. 316

Plenaque purpureo subrubet uva mero.

¶ Rŭbescere, rubrum fieri, roth werden. *Rubescit aurora*, Virg. 3. Æneid. v. 521. *Cælum rubescere primò cœpit*, Ovid. 4. Fastor. v. 165.

¶ Rubefacere, ruborem adferre. roth machen. Silius lib. 16. v. 137 de Aurora:

- - Atlantiadum rubefecerat ora sororum.

Et Ovidius lib. 8. Metamorph. v. 383

- - - rubefecit sanguine setas.

¶ Rŭbĭcundus, roth. *Rubicunda Ceres*, Virg. 1. Georg. v. 297. *Rubicundiora corpora*, Plin. lib. 20. cap. 6. extr. Et, *Habitus cometæ rubicundior*, Seneca 7. Quæst. Nat. cap. 11.

¶ Subrubicundus. *Vultus subrubicundus*, Senec. 3. de Ira c. 4 *Cauliculi subrubicundi*, Plin. 25. c. ult.

¶ Rubicundulus, röthlich/ Juvenal. Sat. 6. v. 424.

¶ Erŭbescere, rubore verecundiæ suffundi, schamroth werden. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 9 *Erubuit, salva res est.* Et Cicer. de legib. lib. 1. c. 19 *Ut bonum rumorem colligant, erubescunt, & pudet impudica loqui.* Idem 5. fam. ep. 12 *Epistola non erubescit.* Item, *Erubuit genis*, Ovid. 2. Fast. v. 828. h. e. in genis. Et cum infinitivo, *Erubesco loqui*, Cicer. lib. 1. de Legib. cap. 19. Cum quarto casu Quintilianus lib. 6. cap. 5 *Nonnunquam accidit, ut in nostrâ credulitate aliena studia erubescamus.* Usitatior sextus. v. g. *Paucitate erubescendum*, Curt. lib. 4. cap. 5. n. 4.

¶ Erubescentia, Tertulliani verbum, quo non semel pro verecundia, aut pudore male factorum usus est. Lib. de Pœnitentia cap. 10. pr. *Cum erubescentia sua pereunt.* Et lib. 1. ad Nation. cap. 16 *exemplum erubescentiæ scelerum.*

¶ Irrŭbescere, roth werden/ Stat. 9. Theb. v. 647 *Irrubuit cæli plaga.*

¶ Rubecula avis, sic dicta, quod in collo & pectore rubeat, ein Rothkehlchen. ¶ 2. Alia est *Rubecula Saxatilis*, ein Steinrotle/ Steinröstel. Gesn.

¶ Rubicilla, avis ex fringillarum genere, rubet in collo, pectore & ventre superiori, ein Blut- oder Lobfinck/ quasi fringilla fron-

frondium, vescitur enim gemmis frondium: vocant eandem & *Pyrrhulam*, Gesn. A

RVBICON, ōnis, Flaminiæ fluvius, Galliæ, Cisalpinæ atque propriæ Italiæ limes. Lucanus lib. 1. v. 213

Fonte cadit modico parvisque impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum fervida canduit æstas,
Perque imas serpit valles, & Gallica certus
Limes ab Ausoniis disterminat arva colonis.

Parvum Rubiconem & ante dixerat v. 185,

- - - *parvi Rubiconis ad undas.*

Quia itaque *parvus*, ponticulus ei tribuitur apud Suetonium Cæsare cap. 32.

RVBĪGO, quæ in metallis situ contrahitur, metalla paulatim consumens, sic dicta à colore rubro, Rost. *Detergere rubiginem*, ausputzen. Silius lib. 4. v. 12

Pila novant, ac detersa rubigine sævus
Induitur ferro splendor.

De aliis etiam, quam ferri, sordibus usurpatur. Ovidius lib. 2. Metamorph. v. 776 - - - *livent rubigine dentes.*

Prudentius corripuit primam Psychom. v. 105

Condere vaginæ gladium, ne tecta rubigo Occupet.

Sed *Prudentii auctoritatem* (sunt verba Borrichii in Parnasso) *contra omnes veteres, parum moramur.* Addit Smetius Martial. lib. 2. epigr. 61 - - *nimiaque rubigine captus.* B

Verum alii, & rectius, *ærugine* legunt. Cadit ergo regula, quam quidam confingunt, *Rubiginem* metalli, ut a *ruber*, corripi: produci *rubiginem* segetis, tanquam a *Ros*, roris. Nam

¶ 2. Vitium illud segetum *rubigo* est, quo culmi corrumpuntur & spicæ emarcescunt, Melthau oder der Brand. Virg. 1. Georg. v. 150 *Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos*
Esset rubigo.

¶ Ejus vitii amoliendi gratia *Rubigalia* seu *Robigalia* à veteribus instituebantur, vide supra *Robigo.*

¶ Rubiginosus. Apulejus de Deo Socr. *Telum sanguine rubiginosum.* Martialis lib. 5. epigr. 29

Rubiginosis cuncta dentibus rodit.

RVBVS, i, vel Rubus Idæus, sic appellatus, quia copiose in Idâ provenit, fentis genus, ein Brombeerstaud.

¶ *Rubus canis* vel *caninus*, κυνόσβατος, rubus vel rosa silvestris, eine Feldrose oder Hanbuttenstrauch / secundùm aliquos, sed falso, reclamante Dioscoridis & Plin. testimonio. Is enim de *cynorrhodo* seu *rosa silvestri* & *cynosbato* distinctis libris & capitibus scripsit. Matth. *Mora rubi*, Brom- oder Kratzbeer. Sed quocunque interpreteris, aut genera ejus distribuas; frutex est antiquis scriptoribus frequenter memoratus. *Rubus asper*, Virg. eclog. 3. v. 89. *Horrentes rubi*, lib. 3. Georg. v. 315. ideo sepimentis hortorum aptos Columella censet lib. 11. cap. 3. Ovid. 4. Pont. eleg. 4. v. 4 *Mista fere duris utilis herba rubis.* C

¶ Rubētum, locus rubis consitus, Dorngebüsch. Brombeerbüsch. Ovidius 1. Metam. v. 105

- - *in duris hærentia mora rubetis.*

¶ Et a Rubus factum *Rubeta*, *æ*, quod bufonem seu ranam venenatam significat, eine Krot. Nomen accepit inde, quod sub vepribus vivat, ut Plinius auctor est lib. 32. cap. 5. Qui frequenter *ranam rubetam* vocat. Propertius lib. 3 Eleg. 6. v. 27

- - *ranæ portenta rubetæ.*

Rubeta vel rana gibbosa, ein Gartenfrosch. Vide *Rana.*

¶ Ruberra, βατὶς vel βάτος, *Rubus*: avis est minima, turdorum generis circa rubos vivens, ein Ziepdrussel.

¶ 2. Sed Aristoteles vermibus pasci rubetram scripsit, ut sit, ein klein Brachvöglein/ Gesn.

RVCTVS, us, qui cruditatis indicium est, & quod cibus ac potus in ventriculo coacuit, aut computruit, das Auffsteigen / Schlucken / Rültzen. Columella lib. 6. cap. 6. pr. *Cruditatis signa sunt crebri ructus.* Et Corn. Celsus lib. 4. cap. 8. extr. *Si coacuit intus cibus, aut computruit, quorum utrumlibet ructus ostendit, ejiciendus est.*

¶ Ructo, ructare, & Ructor, ructari, deponentale, ructus emittere. Cicer. Philipp. 2. cap. 25 *Cui ructare turpe esset, is vomuit.* Plautus Pseud. act. 5. sc. 2. v. 9 *Pergin' ructare in os mihi?* Et Plautus lib. 3. de R. R. cap. 2 *Aves etiam nunc ructor, quas mihi appofuisti paucis ante diebus.* Translate *ructari versus* Horatius dixit de Arte v. 457. D

¶ Ructatus, passivum participium. Silius lib. 15. v. 432

Permiscetque mero ructatos ore cruores.

¶ Ructator, qui facile ructatur:

¶ Et *Ructatrix menta*, id est, ructus inducens, Martial. lib. 10. epigr. 48.

¶ Ructamen, ructus. Prudentius Hamartig. v. 466

Carnis & immodicæ spurco ructamine crudos.

¶ *Spiritus ructuosi*, apud Quintil. lib. 4. cap. 2. sub fin. A *ructo* compositum:

¶ Erūctare, von sich würgen oder gehen lassen. Cicero in Pison. cap. 7 *Nos cum improbe respondendo, tum turpissime eructando ejecisti.* Sed *Saniem eructare*, Virg. 3. Æn. v. 632 Eiter/ gelieferr Blut von sich brechen. Et ibidem de Ætna v. 575

Interdum scopulos avulsaque viscera montis
Erigit eructans.

¶ Eructatio. Apulejus de Mundo pag. 60 *Exhalatio terrenis eructationibus surgit.*

¶ *Eructum vinum* quid sit, vide in *Vinum.*

¶ Obructare, in os alicui ructare, entgegen rölpsen. Apulejus Apolog. p. 312 *Animadverti satis notabiliter in medio foro tibi obructantem.*

RVDIS, is, substantivum, fœm. virga, seu bacillus, ad varios usus; etiam talis, quo coctum agitamus, unde *Rudicula*, de qua infra dicemus. Cato de R. R. cap. 79 *Coquito, versatoque crebro duabus rudibus.* ¶ 2. Speciatim virga est, qua donabantur gladiatores missi e ludo in otium. Horat. lib. 1. Epist. 1. pr.

Spectatum satis & donatum jam rude quæris
Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.

Ubi Vetus Scholiastes RVDE, *missione. Erat autem* RVDIS *virga, quæ gladiatori dabatur in signum missionis artis gladiatoriæ.* Cic. Philipp. 2. c. 30 *Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti? Rude* igitur donabantur gladiatores, qui missi e ludo gladiatorio solvebantur necessitate in arena pugnandi cernendique vitam, unde & Ovidius 2. Amor. eleg. 9. v. 22 *Rudem tutam* dixit, quod vitæ periculo eximeret. Quanquam nonnulli ex istis magistri ludorum, sive lanistæ (Fechtmeister) fiebant: quorum insigne & *rudis* erat, eaque *ferulacea*, qua tironibus dictata sive præcepta artis tradebant, eosque exercebant (damit sie ihnen Lectiones gaben) Vet. Gloss. ῥάβδος ἡ τῶν ἐπιστατῶν τῶν μονομάχων. Quin ipsi tirones quoque rudibus, cum exercerentur, pugnabant: quod *batuere* dicebant. Sed istæ tironum graviores erant, & alia forma a magistrorum. Dio ejusmodi rudem ξίφος ξύλινον *gladium ligneum* vocat. Ex quo colligitur gladiorum formam habuisse. Dialogus de Orator. cap. 34 n. 5 *ferro, non rudibus dimicantibus.* Ergo iis exercebantur discipuli lanistæ. Vide Lipsium libro 1. Saturnal. c. 15. & lib. 2. c. 23.

¶ Rudiarius, rudiarii, rude donati, ein geurlaubter Fechter/ Sueton. Tiberio cap. 7.

¶ Rudicula, spatula, ein Rührsteck / Küchenlöffel. Columella lib. 12. c. 46 *Ab igne removeto, ac rudicula lignea peragitato, donec perfecte refrigescant.*

RVDIS, e, adject. imperitus, ignarus. grob / ungeschickt. *Homines imperiti, rerum omnium rudes*, Cic. pro Flacco cap. 8. Idem, *Rudem me discipulum accipe*, 3. Nat. Deor. cap. 3. einen groben Schüler. *Rudes artium*, Livius lib. 1. c. 7. *Rudis rei militaris*, Cic. 4. Acad. cap. 1. unerfahren / unversucht. ¶ Jungitur & ablativo cum præpositione, *Orator nulla in re tiro ac rudis esse debet*, Cic. 1. de Orat. cap. 50. extr. ¶ Ovid. cum accusativo conjunxit & præpositione lib. 3. de Ponto el. 7. v. 18

Ad mala jam pridem non sumus ulla rudes.

¶ Vet. Gloss. *Rudis*, ἀπαίδευτος, ἀμαθής. Item: *Rude*, ἄγραφον. Ergo *rude, polito* opponitur. Atque hæc propria vocis hujus significatio. Sic *rudis terra*, nunquam proscissa: *rude æs*, infectum: *rudis virga*, impolita dicitur.

¶ Rŭditas, inscitia, Grobheit/ Unwissenheit. Apulej. 4. Florid. p. 363 *Literatoris ruditatem eximere.*

¶ Rŭdīmentum, prima institutio, qua rudes exercentur, der Anfang des Lernens / die erste Unterweisung. *Rudimenta dicendi*, Quintil. lib. 2. cap. 1. *Rudimenta & incunabula virtutis*, Cic. in Sallust. Et Plin. in Proœmio lib. 7 *Homo ab hoc lucis rudimento, & a suppliciis vitam auspicatur*, Anfang und Eingang des Lebens. *Rudimentum ponere minimis rebus*, Declamat. in Sallustium post init. Et, *tirocinii rudimenta deponere sub militia patris*, Justinus lib. 9. c. 1. extr. lernen / die erste Prob thun.

¶ Erŭdio, erudire, docere, perpolire, ex rudi doctum politumque efficere, unterweisen / unterrichten / lehren. *Instituere atque erudire filios ad majorum instituta*, Cic. 5. in Verr. c 69. *Erudire de omni Republ.* Idem lib. 2. fam. ep. 12. Et, *Erudire in re aliqua*, Idem de Orat. lib. 1. cap. 59. f. *Erudire in scholis*, Quintil. lib. 1. cap. 2. *Erudire puerum artibus*, Livius lib. 1. c. 39. Et, *Vir prudens, multis experimentis eruditus*, Plin. in Epist. lib. 1. epist. 5. extr. Sic, *Eruditus omni doctrina, optimarum artium studiis*, Cic. 3. Nat. D. cap. 9. *Eruditus Græcas res*, Gell. lib. 2. cap. 12. Et, *Eruditus omnes res*, Tertullian. de Pallio c. 3. extr.

¶ Erudītus, nomen, eruditior, eruditissimus, doctus, literis excultus, gelehrt. *Oratio erudita*, Cic. proœm. Paradox. *Carmen eruditum*, id est, plenum eruditione, voll Kunst. *Erudita Ciceronis tempora*, Cic. ad Attic. lib. 12. epist. 18. Et Gradibus: *Tu eruditior, quam Piso*, Idem in Pison. cap. 26. *Eruditissima Græcorum natio*, Idem lib. 2. de Orat. cap. 4. *Disciplina juris eruditissimus*, Idem 1. de Orat. cap. 39. Stoicis *Eruditus* idem, qui Philosophus. Vide infra *Studiosus*, in *Studere.*

¶ Erudite, adverbium, cujus Comparativus usitatior est. Cic. de Senect. cap. 1. *qui si eruditius videbitur disputare.* Et Quintilianus lib. 1. c. 5. pag. 47 *Illud eruditius quæritur, an* &c. Ac Columella lib. 1. c. 1. *Volumina de vineis Julius Græcinus composita facetius, eruditius posteritati tradenda curavit.*

¶ Erudītulus, diminutivum. Catullus Epigram. 58 in Mamurr. & Cæsarem: *eruditulí ambo.*

¶ Eru-

¶ Eruditio, ipse actus erudiendi, sive institutio. Unterweisung. Quintilianus lib. 2. cap. 3 *Sed potior eruditio in scholis, quam domi.* Hieronymus Epist. 7 ad Lætam de institutione filiæ: *Fiant & literæ vel buxeæ vel eburneæ, & suis nominibus appellentur: ludat in iis, ut & lusus ipse eruditio fit.* ¶ 2. Cultus animi ex institutione comparatus, Geschicklichkeit / Wissenschafft / Kunst. *Homo præclara eruditione atque doctrina*, Cic. 1. Offic. cap. 33. *Homo ingenio præstanti & eruditione perfecta*, Idem 2. de Divin. cap. 63. eines trefflichen Verstandes / und recht gelehrt. *Eruditionis omnis expers atque ignarus*, Cicer. 2. de Orat. in principio. *Eruditio varia*, apud Suetonium in Augusto cap. 89, Philologia est: quam κατ' ἐξοχὴν *Eruditionem* idem auctor in vita Caligulæ cap. 53 appellat. Vide supra *Philologia*. Pluraliter *eruditiones* aliquoties Vitruvius dixit, ut lib. 1. cap. 1 *Abundans eruditionibus variis ac pluribus.* Et ibidem sub fin. capitis: *Officium architecti omnibus eruditionibus debet esse exercitatum.*

¶ Eruditor, qui erudit, doctor, Magister &c. B. Hieron. Vita Hilarionis: *Ille* (Hilarion) *fundator & eruditor hujus conversationis & studii in hac provincia fuit.*

¶ Eruditrix. Florus lib. 2. cap. 6, 38 *Africa Hannibalis eruditrix.*

¶ Ineruditus, ungelehrt. Cicer. pro Domo cap. 34 *Non tam ineruditus sum, qui* (id est, *ut*) *existimem* &c. Apud Suetonium de Grammat. cap. 15 Lenæus, Pompeji libertus, Salluſtium vocat *priscorum Catonis verborum ineruditissimum furem.*

¶ Inerudite, adverb. Quintilianus lib. 1. cap. 10. p. 89 *non inerudite ficta materia.* Gellius lib. 7. cap. 3 *Cato inerudite principio nimis! insolenti usus est.*

¶ Ineruditio. Gloss. Vet. *Ineruditio*, ἀπαιδευσία. Et Vulgatus interpres Sirac. 4, 30 *mendacium ineruditionis tuæ.*

RVDO, rudere, asinorum est, das Schreyen der Esel. Præterito *rudivi* format. Apulejus lib. 7. de Asino p. 193 *rudivi fortiter.* Persius Satyr. 3. v. 9 produxit primam:

Findor, ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.

Alii corripiunt. Virg. 3. Georg. v. 374

- - - *graviterque rudentes.*

Ovidius 6. Fastor. v. 342 de Sileni asello:

Intempestivo cum rudit ille sono.

Idem lib. 3. de art. am. v. 290

Ut rudit a scabra turpis asella mola.

¶ Sed, καταχρηστικῶς, leonibus etiam tribuitur Æneid. lib. 7. v. 16. & cervis, lib. 3. Georg. v. 374, & de Caco semihomine, Æneid. 8. v. 248 *insueta rudentem.* Ubi Servium vide.

¶ Ruditus, ûs, clamor asini. Apulejus sub finem lib. 8 de Asino: *audito ruditu meo.*

¶ Rudor, idem. Rursus Apulejus 3. Florid. p. 357 *Vox hominis & tubâ rudore torvior, & lyra concentu variatior.*

¶ Rudens, substantivum, funis est nauticus, ein Schiff-Seil. Virg. 1. Æneid. v. 87

Insequitur clamorque virum stridorque rudentum.

Rudentem explicare, das Seil auffspannen. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 56 *Sed est quasi rudentis explicatio.* Et, *Rudentem omnem movere*, πάντα κάλων σείειν, est omnia conari, simile illi, *Omnem movere lapidem*, Aristophanis est & Apollonii, qui in Epistola quadam ad Euphratem inquit: Πάντα (φασὶ) δεῖν τὸν ἔμπορον κάλων σείειν, hoc est, *Negotiatorem ajunt omnem oportere rudentem movere.* Vide Chiliadas.

RVDVS, ruderis, neut. Lapidum frusta & ruinarum materies. Est enim duplex, *novum* scilicet & *vetus*. *Rudus novum*, materia est pavimenti, calce & arena seu testis contusis constans, damit man die Estrich schlägt. *Rudus vetus* ædificiorum dirutorum est, quod proprie Schutt appellamus. Lucil. apud Non. in *Rudus*:

- - - *viamque*

Sternendum genus & jaciendum huc aggerem & id genus rudus.

Rutilius Numat. lib. 1. v. 412

Ruderibus totis tecta sepulcra latent.

Vetus Gloss. *Rudus* βῶλος, χῶμα καὶ χαλκὸς ἀνέργαστος, καὶ τῆς ὁδοῦ.

¶ Varro & Festus auctores sunt, infectum etiam æs (ungearbeitet) in æstimatione censoria, *Raudus, Rodus, Rudus* vocari.

¶ Hinc Cic. lib. 4. ad Attic. Epist. 8 *raudusculum*, pro pauxillo æris.

¶ Rudero, ruderare, rudus inducere pavimentis sternendis, ein Estrich schlagen / Vitruv. lib. 7. cap. 1. Apud Plinium lib. 21. c. 4 *ruderatus ager* rudere conspersus est, ein Acker / da alter Schutt darauff geführet.

¶ Ruderatio, ipsum opus, Vitruvius lib. 7. cap. 1.

¶ Ruderarius, pertinens ad rudus. *Cribrum ruderarium*, Apulej. lib. 8. pag. 212. ein grob Sandsieb.

¶ Ruderum, ruderum acervus, sive locus rudere repletus, ein Hauff von altem Mauerwerck. Item ein steinigter Acker. Cato de R. R. c. 35 *Lentim in rudeto & rubricoso loco serito.* Scribunt & *rudectum.*

¶ Eruderare, verbo, pro repurgare, Sidonius usus est, Vide Indic. Elmenhorstii, & adde lib. 5. epist. 7 *Aures susurronum fæce completas, eruderat*, id est, expurgat, metaphorice. Et ante eum Varro *eruderatum solum* lib. 1. de re rust. cap. 2 proprie dixit.

RVFVS, a, um, color, qui plures continet species, flavum, rubidum, phœniceum, rutilum, luteum, spadiceum; ut Gellius notat lib. 2. cap. 26. Sed tamen plerumque pro rubro est, roth. Martial. lib. 14. epigr. 129

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis.

Comp. *Rufior* apud Plin. lib. 27. cap. 12 *Radix rufior paullo.* Idem lib. 18. cap. 9 *Siligo rufior Campana, at Pisana candidior.* ¶ 2. Nonnunquam & personis tribuitur. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. pr. *Si quis me quæret rufus*, ein Roth-Kopff. Et in Heaut. act. 5. sc. 5 *Rufam ne illam virginem*, &c.

¶ Rufulus, quo diminutivo Plautus usus est in Asinaria act. 2. sc. 3. v. 20.

¶ Subrufus. Plin. 37. cap. 10 *Indica* [gemma] *gentium suarum habet nomen, subrufo colore.* id est aliquantulum rufo. Adde Vitruvium lib. 7. c. 8.

¶ Rufere, rufum esse, &

¶ Rufescere. Plin. lib. 10. cap. 29 *Merula ex nigra rufescit.* Et lib. 28. c. 12 *donec rufescat.*

¶ Et rufare, rufum efficere, Plin. lib. 15. cap. 22 *Rufatur capillus*, &c.

¶ *Irrufare crinem*, dixit Hieron. Epist. 7. ad Lætam de Inst. Puell. quod Tertull. *croco vertere* dixit de cultu fœminar. cap. 4. Sed idem Tertullianus ipso etiam verbo *irrufandi* usus est Apolog. cap. 22, *Barba tactu irrufata.*

RVGA, æ, cutis corrugata, eine Runtzel. Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 118 *Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.*

Et lib. 5. Fastor. v. 57

Magna fuit quondam capitis reverentia cani,

Inque suo pretio ruga senilis erat.

Et Horatius Epod. 8 *Rugis frontem senectus exarat.* Cic. orat. post reditum in Senat. cap. 7 *Rugis & supercilio aliquem decipere*, einen betriegen mit sauer sehen. Idem de Sen. cap. 18 *Non cani, non rugæ repente auctoritatem adferre possunt, sed honeste acta superior ætas.* Et, *Rugæ vestium*, Falten / Plin. 35. c. 8.

¶ 2. Et quoniam austeri homines in rugas frontem contrahunt; idcirco *Rugæ* aliquando pro austeritate & severitate dici solent. Plin. lib. 9. Epist. 17 *Vis tu remittere aliquid ex rugis? Rugas* vocat severitatem illam Genitoris, ad quem scribit, cui lautitiæ cœnarum tædio erant, quique ægre ferebat scurras, cinædos, moriones inerrare mensis.

¶ Rūgōsus, a, um, in rugas contractum, runtzelich / verschrumpfen. *Cortex rugosus*, Plin. lib. 16. cap. 31. *Piper rugosum*, Persius Satyr. 5. v. 55. Et *Frons rugosior.* Martial. lib. 3. epigr. 93

Rugosiorem cum geras stola frontem.

¶ Corrūgare, in rugas contrahere, runtzeln / ut, *corrugare frontem*, saur sehen. Horat. 1. epist. 5. v. 22 *Ne sordida mappa Corruget nares.* vor Gestanck die Nasen zusammen ziehen.

¶ Corrūgis, e, quod in rugas colligitur, was sich zusammen faltet. Nemesianus Cyneget. v. 92

Sit chlamys aurato multum subtegmine clusa,

Corrugesque sinus gemmatus baltheus arctet

Nexibus.

¶ Irrugare, Gell. lib. 12. cap. 1. *ne æquor illud ventris irrugetur*, id est, ne rugas venter contrahat.

¶ Erugare, extendere, & rugas auferre, glatt und schlecht machen. Plin. lib. 23. cap. 4 *Oleum amygdalinum erugat cutem.* Et lib. 21. cap. 19 *Lilii radices erugant corpora.*

¶ Erugatio. Idem Plinius lib. 28. cap. 12 *cutis erugatio.*

RVGIO, rugire, leonum est. Auctor Philomelæ v. 49

Tigrides indomitæ raucant: rugiuntque leones.

¶ Rugītus, das Brüllen eines Löwen. Metaphorice Hieronym. Epist. 22. cap. 5 ad Eustochium, *rugitus intestinorum.* Vopisc. in Probo, *rugitibus tonitrua excitare.*

¶ Irrugio, irrugire, in sacris tantum literis legitur: ut, Gesn. 27. *Irrugiit clamore magno* &c.

RVIDVS, vel Ruvidus, um, Plin. & ex Plauto Festus citat. Plin. lib. 18 cap. 10 *Major pars Italiæ ruido utitur pilo*, &c. Ubi *ruidum pilum* opponit *præferrato*, ein Mühlstempel / so nicht mit Eisen beschlagen ist. ¶ Hermolaus *ruidum* exponit asperum impolitumque, unausgeputzt. Vide *Pilum.*

Ruina, Vide *Ruo.*

RVLLA, æ, culter seu ferrum, quo vomer detergitur, die Pflugreute. Plin. lib. 18. cap. 19.

RVMA, æ, & Rumis, mamilla est, die Dütte / Zitz. Plin. lib. 15. cap. 20 *Sub ea inventa est lupa infantibus præbens rumen, (ita vocabant mammam)* &c. Varro lib. 2. de re rust. cap. ult. MAMMAE, *Rumes sive rumæ, ut ante dicebant a Rumi: & inde dicuntur* SVBRVMI AGNI, LACTENTES *à lacte.* ¶ Alii RVMAM & partem gutturis faciunt. Servius ad illud Virg Ecloga 6. v. 54

- - - *pallentes ruminat herbas:*

RVMINATIO *autem*, inquit, *dicta est a* RVMA, *eminente gutturis parte, per quam demissus cibus a certis revocatur animalibus*, der Kropff / der Schlund. Festus: RVMEN *est pars colli*, *qua*

qua esca devoratur, unde RVMINARI *dicebant, quod nunc* A RVMINARE.

¶ Rūminare, & Ruminari antiquis, cibos ad rumen revocare, quod pecudum, wiederkäuen. ¶ 2. Item repetere, revocare in memoriam per translationem. Varro Tanaquile apud Nonium: *Non modo absens quicquam de te sequius cogitabit, sed & ruminabitur humanitatem.* Livius Ægistho apud eundem: *Nemo hæc vestrum ruminabitur mulieri.*

¶ Est & aliud verbum *Rumare* a *ruma*, mamma: quod est mammam lambere, sugere, unde obscœnum illud *irrumare* apud Catullum: qui tamen τὸ *ru* corripuit, ut *Ruma* & *Rumen* producte modo, modo correpte positum videatur.

¶ *Ruminatio quotidiana*, Cic. 2. ad Attic. ep. 12.

¶ Ruminalis ficus, sub qua inventi Romulus & Remus expositi, Lupa præbente mammam, unde initio inditum nomen, quanquam *Romula* postea a *Romulo* ipso appellata. Ovid. 2. Fastorum v. 11

Arbor erat, remanent vestigia, quæque vocatur
Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.

Contra Livius primo *Romulam*, sive *Romularem* & *Ruminalem* postea denique appellatam auctor est. Verba ejus lib. 1. cap. 4 ista sunt: *In proxima*, inquit, *alluvie, ubi nunc ficus Ruminalis est (Romularem vocatam ferunt,) pueros exponunt.* Quod mirum est. Nam ante Romuli & fratris casum quomodo *Romularis* appellari potuit? sed *Ruminalis* potuit, quod umbram captans pecus ibi *ruminaret*. Nam & hanc appellationis caussam apud Plutarchum legimus in Romulo. An putandum, trajectionem esse in verbis Livii, & *Ubi nunc ficus Romularis (Ruminalem vocatam ferunt) pueros exponunt*, legendum? B

¶ Rumigare idem quod Ruminare, aut ruma seu gula devorare. Apulejus lib. 4. p. 153 *Jam ferme tertium qualum rumigabam.*

¶ Rūmna, Romanorum Dea, quæ lactentibus præsidebat, Varro lib. 2. de re rust. cap. ult. & Augustin. lib. 4. de civitat. Dei. Plutarchus in Romulo Ῥουμιλίαν vocat, eique lacte absque vino sacrificari solitum refert.

¶ *Agni subrumi*, id est, lactentes, Varro lib. 2. de quo supra.

RVMEX, rumicis, mascul. planta, quæ & lapathum, λάπαθον, dicitur, Ampffer. Sed ὀξαλίς, Sauerampffer. Vide *Lapathum*.

RVMOR, fama de re dissipata recenti, ein neu Geschrey oder Gerücht. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. v. 14 *Meum gnatum rumor est amare.* Es geht die Rede/ ꝛc. Idem in Prol. Hecyr. *Interea rumor venit*, &c. Cic. 12. fam. ep. 9 *Nihil perfertur ad nos præter rumores, satis illos quidem constantes, sed sine auctore.* Et plurali (cujus plura post exempla sequentur) *rumores tristiores*, Idem lib. 15. ep. 17. *Rumor clemens*, id est, moderatus, non nimius, Sallust. Jugurtha cap. 22. *Rumorem dissipare*, Cicero 14. Philipp. cap. 4. Id *differre rumorem*, Terentio est Heaut. Prol. v. 16. etwas ausbringen/ unter die Leute bringen. *Rumor surgit*, es erhebt sich ein Geschrey / Tacit. 2. Histor. cap. 42. eidem alibi *incedere rumor* dicitur. Cic. lib. 8. ad Fam. Epist. 1 *Illi rumores de comitiis Transpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Rumores excipere* idem pro Dejotaro dixit cap. 9. auffangen. *Rumor multa perfert*, Idem 2. famil. epist. 8. *Rumor pervadit*, Tacit. Annali 15. cap. 39. das Geschrey gehet durchaus. Idem annal. 2. c. 77 *Rumores senescunt*, hoc est, evanescunt, stillen sich selbst. *Ex populi rumore intelleximus*, Plaut. in prolog. Casinæ. *Rumor sine capite*, Cic. 12. fam. ep. 10. ein blind Geschrey. *Rumori servire*, id est, famæ, apud Plaut. Trinum. a. 3. sc. 2. v. 14. Et Tacitus 2. Histor. cap. 90 *omnem infimæ plebis rumorem in theatro, ut spectator; in circo, ut fautor, affectavit.* Horatius *secundum rumorem*, de bona fama dixit lib. 1. Epist. 10. v. 9 C

Quos ad cælum effertis rumore secundo.

Imitatus Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 25 *Honestiorem & rumoris secundi esse.* Martialis *gemmeum* vocat, lib. 10. Epigr. 3; *Quos rumor alba gemmeus vehit penna.* Contra *sinister rumor*, Tacit. Histor. 2. cap. 93. Vide Barth. ad Claudian. p. 1107.

¶ Rumusculus, diminutiv. Cic. pro Cluent. c. 38. pr. *Imperitorum hominum rumusculos aucupari*, was unerfahrne Leute sagen. *Rumusculos populares aucupans*, Idem lib. 3. de Legib. c. 16.

¶ Rumigerulus. Ammian. Marcell. lib. 14. c. 1 *per clandestinos rumigerulos.* Usus & Hieronymus Epist. 47. de vitando suspecto contubernio cap. 4 *me suspiciosum & rumigerulum clamitas.* Neue Zeitung-Träger. Vet. Gloss. *Rumigerulus*, θρυλητής. D

¶ Rumigerare. Gloss. Græco-lat. Διαθρυλλῶ, *Rumigero, Divulgo.* Unde

¶ Rumigeratio. *Infami rumigeratione pasci*, Lampridius Elagabalo cap. 10. Sed seculis suis, suisque auctoribus hæc relinquenda: ad ornatum stilum crebrius non adferenda. Vide Voss. de Vitiis Serm. Lat.

RVMPO, ῥήγνυμι, rumpere, zerbrechen / zerreissen. *Rumpere vincula*, Cicer. 4. Catilin. cap. 4. *catenas*, Horat. 2. Satyr. 7. v. 70. ¶ 2. *Rumpere se*, imo & *alium*, est multa contentione se vel alterum male affligere, defatigare, macerare. Plaut. Captiv. Prol. *Ego me tua caussa non rupturus sum.* Plane ita nos: ich will mich deinethalben nicht zerreissen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4

- - - Vovisse hunc dicam, si salvus domum
Redisset unquam, ut me ambulando rumperet?

Horatius lib. 1. epist. 19. v. 15

Rupit Hiarbitam Timaginis æmula lingua.

¶ Rumpi, passivum, bersten/ von einander brechen. *Inflata rumpuntur*, Cicer. Martial. lib. 9. epigr. 98

Rumpatur, quisquis rumpitur invidia.

¶ 3. *Rumpere fœdus*, Liv. lib. 3. cap. 25. Et Cicer. pro Cornel. Balb. cap. 5 *Fœdera negligere, violare, rumpere. Rumpere testamentum*, Idem 2. de Orat. cap. 57. ¶ 4. *Rumpere vocem, rumpere questus*, id est, in vocem, in questus erumpere, Virg. 2. Æn. v. 129. ¶ 5. Idem pro implere posuit in Georg. 1. v. 49

- - - ruperunt horrea messes.

¶ Ruptor, *Ruptor fœderis*, ein Bundbrecher/ Liv. lib. 4. c. 19.

¶ Ruptio. Ulpianus Lege 27. Dig. ad Leg. Aquiliam, § 17 *Lex Aquilia eas ruptiones, quæ damna dant, persequitur.*

¶ Ruptūra, ein Riß oder Bruch / sed auctoritate caret. Barbaris seculis ager proscissus *ruptura* dicebatur. Vide Car. du Fresne Glossar.

¶ Ruptim, adverb. Cæsar 1. Civ. cap. 5 *Aguntur omnia ruptim atque turbate.*

¶ Abrumpere, abreissen. *Abrumpere se ab aliquo*, est desciscere ab aliquo, sich von einem abschliessen / abfallen / Cic. Philipp. 14. cap. 12. *Fata sua abrumpere*, sein Leben verkürtzen / Senec. Herc. Oet. v. 895.

¶ Abruptus. *Loca abrupta*, verfallene und gefährliche Oerter / darzu man nicht kommen kan / ut, *rupes, scopuli*, quæ & *prærupta* dicuntur. Curtius lib. 7. cap. 11. n. 2 *Petra abrupta.* Tertullianus lib. 1. adv. Marc. cap. 1 *Caucaso abruptior.* Junior Plinius lib. 9. ep. 39 *ripæ abruptissimæ.* ¶ 2. Quintilianus lib. 4. cap. 2. pag. 298 *genus orationis Sallustii abruptum* vocat, hoc est, non cohærens, vel non satis plenum, sed decurtatum, das bald abläufft. *Oratio abrupta*, quæ exordio caret. Macrob. 4. Saturn. cap. 2. pr. *Oratio pathetica necesse est initium abruptum habeat.*

¶ Sed, *Charybdis sorbet in abruptum fluctus*, id est, in profundum. Virg. 3. Æneid. v. 422.

¶ Abrupte, adverb. *Abrupte incipere*, id est, sine exordio. Quintil. lib. 3. cap. 8 *Nec abrupte, nec unde libuit, incipiendum*, ohne Eingang. Idem lib. 4. cap. 1. extrem. *abrupte cadere in narrationem.* Et Ammianus lib. 20. cap. 11 [Valesf. cap. 5. fol. 244] *Hostes abruptius inundantes.*

¶ Abruptio, das Abbrechen / Abreissen / Abbruch. *Abruptio corrigiæ*, Cic. 2. de Divin. cap. 40. extrem.

¶ Inabruptus, a, um, non abruptum. Stat. 5. Silv. 1. v. 44

- - - si vos
Junxit inabrupta concordia longa catena.

¶ Corrumpere, vitium adferre, depravare, verderben. & tam de animo, quam de corpore dicitur. Ovidius 1. Pont. 5. v. 5

Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus.

Cicer. 3. Leg. cap. 14 *Animum & mores alicujus corrumpere.* Et, *Pisces corrumpuntur*, Ter. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 66. werden faul / stinckend. *Opportunitates corrumpere*, Sallust. in Catil. c. 43. Menander: φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, hoc est, *corrumpunt bonos mores colloquia prava*, seu congressus potius mali, böse Gesellschafft. Quem versum sanctificatum esse ait ab Apostolo Tertullianus lib. 1. ad uxor. c. 8, quia in priori ad Corinthios Pauli epistola legitur. *Corrumpere aliquem pecunia*, mit Geld bestechen / *blanditiis, præmiis, pretio, largitionibus*, Cic. passim, id est, suum facere, avertere ab alio, & alienare. Quo in sensu & absolute hoc verbo utuntur auctores. Ita enim *Servum alterius corrumpere*, item *actionem de servo corrupto*, JCti dixere, quod Torrentius ad Suetonii Othonem cap. 3 observat. *Flumine & incendio frumentum corrumpere*, Cæsar de bello Gall. lib. 7. cap. 55. Et Plin. lib. 13. cap. 12 *quæ nec aqua nec igne corrumpi posset.* Loquitur de arbore quadam.

¶ Corruptus, corruptior, corruptissimus. Justinus lib. 1. cap. 3 *Sardanapalus vir muliere corruptior.* Prudentius Apotheosi v. 408 ad Serpentem diabolum:

Mancipium Christi, fur corruptissime, vexas.
Desine, Christus adest.

Corruptus in proditionem, der sich zur Verrätherey erkauffen lassen / Tacit. lib. 3. Histor. c. 62. Et Horatius lib. 1. Satyr. 5. v. 95

- - iter, factum corruptius imbri.

¶ Et *Corruptus* de eo, qui animo linquitur, der in Ohnmacht fällt / Plaut. Amph. act. 5. sc. 1.

¶ Corrupte, adverb. depravate. *Corrupte judicare*, Cic. 1. de finib. cap. 20. *Corruptissime judicare*, Asconius in Proœm. Act. Verr. pag. 48.

¶ Corruptor. *Corruptor juventutis*, Cic. in Catil. 2. cap. 4. Verführer der Jugend. *Corruptor insidiatur nuptæ*, Plin. lib. 22. c. 2. *Corruptores Vestalium*, Sueton. in Domit. cap. 8.

¶ Corruptrix. Ut, *Corruptrix provincia*, Cicer. ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 6. *Licentia rerum corruptrix & morum*, Ammian. lib. 25. cap. 10. Verderberin.

¶ Corruptio. Cic. in 4. Tuscul. cap. 13 *Morbum appellant totius corporis corruptionem.*

¶ Corru-

¶ Corruptela. Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 7 *Communis corruptela nostrum liberum*, ein gemein Gifft und Verderben. *Largitio corruptela est*, Cicer. in Offic. lib. 2. cap. 15. *Malæ consuetudinis corruptela*, Idem lib. 1. de Legib. cap. 12. *Dulcedine & corruptela depravari*, Idem 2. de Legib. cap. 15. De stupris virginum usus Sueton. Claudio cap. 16.

¶ Incorruptela. Tertullian. de Resurr. Carn. cap. 51 *Non corruptela incorruptelam hereditatem habebit.*

¶ Incorruptus, a, um, integrum, vollkommen / rechtschaffen / unverfälscht. *Animus incorruptus*, Cicer. 1. Tuscul. cap. 19. *Integer atque incorruptus testis*, Idem lib. 1. de Finib. cap. 21. *Integritas Latini sermonis incorrupta*, Idem de clar. Orat. cap. 35. *Incorruptior sermo*, Gell. in Præfat. *Custos incorruptissimus*, Horat. 1. Satyr. 6. v. 81.

¶ Incorrupte, integre, ohne Gunst / ohn falsch. *Incorrupte judicare*, Cicer. lib. 1. de Finib. cap. 9. *Incorruptius multis post seculis judicabunt*, Idem pro Marcello cap. 9.

¶ Incorruptio. Augustinus Civ. Dei lib. 22. cap. 21 pr. *Incorruptione atque immortalitate vestitum*, scil. corpus post resurrectionem. Idem de Trinit. lib. 13. cap. 7 *in ipsius incorruptione corporis*. Et de Morib. eccles. cath. c. 19 *Temperantia integritatem quandam & incorruptionem pollicetur.*

¶ Corruptibilis. Arnobius lib. 2. p. 68 *Plato Deos dicit & mundum corruptibiles esse natura.* Usus & Lactantius lib. 5. c. 25. &c. Comparative, *Pulchritudines incorruptiores*, Augustinus dixit de Vera religione c. 41. princ.

¶ Incorruptibilis. Lactantius lib. 1. cap. 3. extr. *Deus incorruptibilis.* Adde Augustin. de Civ. D. lib. 22. c. 26.

¶ Incorruptibiliter. Idem Augustinus Confession. lib. 3 cap. 2 de Deo: *qui purius & incorruptibilius misereris, quod nullo dolore sauciaris.*

¶ Corruptivus, &

¶ Incorruptivus. Utroque usus est Hieronymus Epist. 152 ad Minerium & Alexandrum f. 374. A. *Immutatione, qua corruptivum hoc, incorruptivum efficitur.*

¶ Præcorrumpo, ante corrumpo. Ovidius lib. 14. Metam. v. 139

- - - *Dum præcorrumpere donis Me cupit.*

Idem lib. 9. Metam. v. 296

Illa quidem venit, sed præcorrupta.

¶ Deruptus, idem quod abruptus seu præruptus. *Collis arduus & deruptus*, Tacit. 2. Annal. cap. 80. *Præcipitari in derupta*, Livius lib. 38. cap. 2. extr. *Præcipites deruptaque utrimque angustiæ*, Livius lib. 21. cap. 33. *Ripæ deruptæ*, Idem lib. 37. c. 39.

¶ Dirumpere, von einander reissen / zertrennen. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 1. v. 7 *Medius dirumpor.* Cicer. 7. famil. ep. 1 *Dirupi me pæne in judicio Galli familiaris tui.* Et, *Dirumpere amicitias*, Idem de Amicit. cap. 22. extrem. *Dirumpi dolore*, bersten für Zorn / Idem 7. ad Attic. epist. 12. ¶ *Homo diruptus*, gebrochen / i. e. herniosus, Cic. 13 Philipp. c. 12.

¶ Disrumpere, idem quod dirumpere. Cicer. 3. Offic. cap. 5 *disrumpere humani generis societatem.*

¶ Erumpere, cum impetu exire, herausbrechen / ausbrechen. *Ignes ex Ætnæ vertice erumpunt*, Cic. in Verrem 6. cap. 48. fahren heraus. *Conjuratio ex latebris atque ex tenebris erupit*, Idem pro Sextio cap. 4. *Hæc quo erupturа sint*, *timeo*, Idem 2. ad Attic. ep. 20. Et, *Hæc dominatio quorsum eruptura sit, horremus*, ibidem epist. 21. wo es hinaus wolle / rc. Terentius *in nervum erumpere*, dixit in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 10. *Erumpet in nervum isthæc fortitudo*, allzuscharff wird gern schärtig. *Erumpere in affectum*, Quintil. lib. 8. cap. 3. pag. 580. Minutius Octavio p. 89 *Dum isthæc igitur apud me tacitus revolvo*, *Cæcilius sic erupit*: id est, locutus est, in hæc verba erupit. Vel, *erupit se in hæc verba*: nam & ita loquebantur, verbo erumpere active usi. Cæsar lib. 2. de B. C. c. 14 *Portis se foras erumpunt.* Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 2 *Jamne erumpere mihi licet hoc gaudium?* Tibull. Paneg. Messalæ v. 86

Fontibus ut dulces erumpat terra liquores.

Cic. lib. 16. ad Attic. epist. 3 *Ne in me stomachum erumpant.*

¶ *Eruptiones* dicuntur, quando vel exercitus e castris, vel præsidia ex urbibus in hostes impetum faciunt, Außfälle. Cæsar 2. Gall. B. c. 33 *Repente ex oppido eruptionem fecerunt.* einen Außfall thun. Et lib. 5. cap. 49 *Cæsar omnibus portis eruptione facta*, &c. Idem lib. 1. Civ. B. cap. 21, *Non solum ab eruptionibus caveant*, &c.

¶ Irrumpere, hinein fallen / Irruere. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 6. v. 26 *Cesso hac intro irrumpere?* Et, *Irrumpere in provinciam*, Cicer. 15. epist. 2. ad Senatum. *Irrumpere in castra*, Cæs. lib. 6. Gall. cap. 36. ¶ 2. Usurpatur & sine præpositione. Tacit. 3. Histor. cap. 6 *Irrupit stationes hostiles.* Idem 2. Annal. cap. 25 *Ipse majoribus copiis Marsos irrumpit.* Plin. lib. 35. cap. 4 *Hostilius primus Carthaginem irruperat.*

¶ Irruptio, incursio, impetus, ein Einfall. *Irruptionem facere*, einen Einfall thun / Cic. pro Lege Manil. cap. 6.

¶ Interrumpere, per medium rumpere, mitten entzwey reissen oder brechen. *Pontes, quos feceram, interrupi*, hoc est, effregi, Plancus ad Cicer. 10. famil. epist. 23. Virg. 4. Æneid. v. 88

- - - - *pendent opera interrupta minæque*

Murorum ingentes.

Sic, *interrumpere ordinem*, id est, confundere, Columell. 11. c. 2. pag. 370. zertrennen. *Interrumpere somnum*, id est, interturbare, Plin. lib. 28. cap. 4. verstören. *Interrumpere mediam orationem*, Cæs. 3. Civ. cap. 19.

¶ Interrupte, adverb. Cic. 2. de Orat. c. 80 *Interrupte narrare.* zerrissen / nicht nacheinander.

¶ Introrumpere, hineinfallen. Cæsar lib. 5. de B. Gall. cap. 49 *Ea non posse introrumpere videbantur.* Et Apulejus lib. 2. de A. A. pag. 126 *introrupit anxia.* Gellius lib. 15. cap. 22 *Cerva emissa in cubiculum Sertorii introrupit.*

¶ Perrumpere, hindurch brechen / hindurch setzen. *Exercitu perrumpere*, Pompejus sub Epist. 12. lib. 8. ad Attic. *Per castra perrumpere*, Livius 28. cap. 7. *Perrumpere per mediam hostium aciem*, mitten durch die Feinde setzen / Liv. lib. 3. cap. 70. Horat. 3. carm. od. 16

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, &c.

Idem lib. 1. carm. oda 3. v. 36

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Periculum perrumpere, Cic. in Partit. Orat. *Perrumpere leges*, id est, effringere, Idem 3. Offic. cap. 8.

¶ Prærumpere, Ovid. 14. Metam. v. 547.

¶ Præruptus, ut, *mons præruptus*, Virg. 1. Æneid. v. 105. gleich auff hoch / stickel. *Oppidum præruptum*, Hirtius lib. 8. de Bell. Gall. cap. 40. *Collis præruptior*, Columell. lib. 3. cap. 13. Et, *Præruptissimis saxis munitum*, ibidem cap. 33. (add. Liv. lib. 5. cap. 46.) *Locus præruptus & ex utraque parte directus*, Cæsar 1. de B. C. c. 45.

¶ Prærupta, orum, rupes. Plin. lib. 8. c. 32 *Ad prærupta ducunt, saltumque demonstrant.*

¶ Prærupte, adverbium. Idem lib. 34. c. 14. extr. *Mons prærupte altus*, einer jähen Höhe.

¶ Prorumpere, herfür brechen. Virg. 10. Æn. v. 379

- - - *medius densos prorumpit in hostes.*

Sic, *Prorumpere in aciem*, Tacit. 2. Hist. cap. 41, 5. *Eo prorumpit hominum cupiditas & audacia*, Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 5. Sed Virg. active, herausstossen / Æn. 3. v. 572

Ætna atram prorumpit ad æthera nubem, &c.

¶ *Proruptus aditus*, ein verlauffener Zugang. *Prorupta audacia*, eine vermessene grosse Kühnheit / Cic. pro Rosc. Amer. c. 24.

¶ Subrumpere. Arnob. lib. 2. pag. 82 *Aliorum subrumpant & labefaciant scita.*

RUNCINA, æ. Runcinæ, majores serræ fabrorum, die grosse Bauholtz-Sägen / Hermol. Alii *runcinam* exponunt, einen grossen Hobel. Varro lib. 5. de L. L. extr. *Runcinare à runcina, cujus origo Græca*, ῥύγχος. Vet. Gloss. *Runcina*, ῥυκάνη. *Runcinat*, ῥυκανίζει καὶ ῥογχάδει. Item: ῥυκάνη, *tribula, runcina*, ῥυκανίζω, *runcino.*

¶ Deruncinare. Plaut. in Mil. act. 4. sc. 4. v. 6 *Lepide deruncinavit militem*, id est, decepit. Ita alibi verbo *admutilare*, *condere*, *deartuare* usus est.

RUNCO, runcare, segetes vel herbas evellere, ausrotten / ausjäten. *Runcare spinas*, Cato de R. R. cap. 2. *Runcare siliginem*, Plin. lib. 18. cap. 21.

¶ Runcatio, Plin. ibidem. das Jäten.

¶ Runcator, Columella lib. 11. cap. 3.

¶ Averruncare, antiquum verbum, runcando avertere. Vide *Averruncare*.

¶ Eruncare, runcando auferre, Columell. lib. 2. cap. 11.

RUO, ruere, concidere, plötzlich fallen. *Ruit alto a culmine Troja*, Virg. 2. Æn. v. 290. Et Ovid. 4. Pont. eleg. 3. v. 36, *Et subito casu, quæ valuere, ruunt*, dahin fallen. *Quid si nunc cælum ruat?* Ter. Heaut. a. 4. sc. 3. v. 41. *Ruiturus pons*, Lucan. lib. 2. v. 499, ex quo simul apparet, Supinum hujus verbi non modo *rutum*, verum etiam *ruitum* fuisse. ¶ 2. *Ruere ad urbem infesto agmine*, id est, ferri præcipitem seu cum impetu, geschwinde und mit Hauffen zueilen. Livius lib. 3. c. 3 *Certatim portis* [castrorum] *ruere*, Idem lib. 27. c. 41. Et notum Poëtæ illud Æn. 1.

Quà data porta, ruunt, venti scilicet.

Tacitus 3. Hist. c. 77 *Cæteri ad naves ruebant*, fielen häuffig auff die Schiffe. Et paullo post: *Nimio ruentium onere mersas* (naves) *mare hausit.* ¶ 3. Interire, finiri: Seneca Hercule Oetæo v. 602 *Nam rara fides, ubi jam melior*
Fortuna ruit.

Ruere ad interitum, Cicer. pro Marcell. c. 5. ¶ 4. Active, pro Impellere. Terent. Adelph. 3. sc. 2. v. 21 *Cæteros ruerem, agerem, raperem*, Ubi Donatus: RUERE *activam vim habet. Est enim toto corpore uti ad impellendum: quod faciunt, qui ipsi præcipites alios prosternunt. Unde proprie sues* ruere *dicuntur*, &c. Ovid. 12. Metam. v. 134

Cedentemque sequens instat, turbatque ruitque,
Attonitoque negat requiem.

Apul. in Floridis de aquila: *Et quærit, quorsum potissimum in prædam superne se ruat.* Quod etiam in composito observatur. Ita Terentius Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 51 *Foras omnes proruunt se.*

se. Active & pro affligere, prosternere, sive obruere usus Lucretius, quod in Indice Lucretiano observavit Giphanius. Virgil. 1. Georg. v. 105

- - - cumulosque ruit præpinguis arenæ.

Ubi *ruit* diruit est. Item 1. Æneid. v. 35

- - - spumas salis ære ruebant.

Silius lib. 6. v. 319

Laxabat ferro, campoque pericla ruebat.

Claudianus lib. 1. de laud. Stilic. v. 128

Curvatas glacie silvas umbone ruebat.

¶ 5. Efficaciter autem de illis usurpatur hoc verbum, qui cum vi & singulari celeritate omnia agunt in bello. Cic. 7. ad Att. Epist. 19 *At illum ruere nuntiant, & jam jamque adesse.* Virg. 9. Æn. v. 438

At Nisus ruit in medios, solumque per omnes
Volscentem petit.

Et alibi sæpius. Tacitum quoque frequentissime uti hoc verbo ad audaciam ardoremque significandum Pichena ad Agricolam ejus observat N. 68. ¶ 6. *Ruere* etiam dicuntur, qui affligunt negotium per imprudentiam, & sua se spe dejiciunt. Ter. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 128

Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas.

¶ 7. RVERE inquit in Conject. Scal. *est modio cumulum adæquare.* Cic. Attic. lib. 16. ep. 11 *De laudibus Dolabellæ deruam cumulum.* Plautus Trin. act. 4. sc. 1. v. 18 *Æris acervos ruit; impetu* scilicet.

B

¶ Ruina, casus. Horat. 2. carm. od. 19

Tecta non levi dujecta ruina.

Cic. in Catil. 1. c. 6 *Prætermitto ruinas fortunarum tuarum.* Idem ad Attic. lib. 11. epist. 24 *Magna ruina impendet.* Et Horatius *Facere ruinam* dixit, einen Fall nehmen / thun / lib. 2. Serm. Sat. 8. v. 54. Livius lib. 21. c. 10 *Incident ruinæ capitibus nostris.* Et Curtius lib. 5. c. 10, 9 *Caput ruinæ subdere*, pro periculo se exponere, sich in Gefahr stecken. *Ruina opprimi*, Cic. 2. Divin. c. 8. Et Seneca lib. 1. de Ira cap. 16 *In ruinam prona sunt, quæ sine fundamento crevere.*

¶ Ruinosus, *Ædes ruinosæ*, alt und verfallen / Cicero 3. Offic. cap. 13.

¶ *Ruta* dicuntur, quæ ruere, sive movere, & impellere licet: ut RVTA CAESA apud JCtos. Sunt illa & FVNDI & AEDIVM RVTA in fundo sunt, *Arena creta* &c. eruuntur nimirum: CAESA, *arbores, virgulta*: ea enim cædi possunt. IN AEDIBVS, quæ non tenentur terra, nec opere structili, tectorioque continentur, was nicht Erd-Nied-und Nagel-feste ist: quæ in venditionibus excipi solent. Cicero lib. 2. de Orat. cap. 55. *Dicet te cum ædes venderes, ne in rutis quidem & cæsis solium tibi paternum recepisse.* Idem Topic. extr. *Ut cum ædes fundumve vendiderunt, rutis cæsis receptis, concedunt tamen aliquid emptori, quod ornandi caussa apte & loco positum esse videatur:* His opponuntur *fixa, junctaque*, sive *infixa, inædificataque.* Vide JCtos, & Festum ibique Anton. Augustinum. *Recipere* autem in Ciceronis adductis locis, *Excipere* significat. Adde dicta in *Cæsa* sub *Cædo.*

C

¶ Ruta, æ, vide infra, etiam *Rutabulum* & *Rutrum.*

Composita.

¶ Corruere, zu Boden fallen / über einen Hauffen fallen / ut, *Urbs tota Lacedæmoniorum corruit*, Cic. de divinat. lib. 1. c. 50. Idem ad Q. fr. lib. 2. ep. 9 *Ille pene timore, ego risu corrui*, sanck schier zu Boden. ¶ 2. Conjicere, coacervare, Varro: *Spinæ corruuntur in orbem*, zusammen schütten. Ita Plautus Rudent. act. 2. sc. 6, *ibi corruere me posse ajebat divitias.* Peculiariter Apulejus lib. 8. p. 204 *Charite, velut gravi tonitru percussa corruit corpus, & obnubilavit animam.*

¶ Supercorruere. Valer. Maximus lib. 5. cap. 6. n. 5 *telis obrutus supercorruit.*

¶ Deruere, vide paullo ante in Ruere, n. 7.

¶ Diruere, dejicere, destruere, einreissen / umwerffen. Terent. in Adelph. a. 5. sc. 7, 10 *Hanc in horto maceriam jube dirui.* Liv. lib. 1. c. 29 *Fragor tectorum, quæ diruebantur, ultimis urbis partibus, audiebatur*, das krachen der Gebäu / so eingerissen worden / &c. *Dirutæ & desertæ urbes*, Cic. lib. 1. ad Qu. fr. ep. 1. c. 8. *Ære dirui*, quid sit, vide in *Æs.*

D

¶ Eruere, extrahere, ausziehen / ausräuffen / ut, *Eruere herbas*, Plin. lib. 11. c. 37. sect. 60. *Arborem eruere*, Virg. 2. Æn. v. 628. *Eruere ex tenebris*, Cic. 1. Agrar. cap. 1. aus dem finstern herfür reissen. Idem pro Muræna cap. 7 *Ex annalium vetustate memoriam nobilitatis eruere*, herfür tragen / darthun. Et in 1. Tusc. c. 13 *Scrutari vetera, & ex his aliqua eruere*, heraus ziehen. ¶ *Eruere civitatem*, est diruere, evertere, zerstören / apud Tacit. 4. Histor. c. 72.

¶ Erutus, participium, *Aurum erutum terra*, Stat. 4. Silv. 7, 15.

¶ Irruere, irrumpere, einen Einfall thun. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 8 *Fores effregit, atque in ædes irruit alienas.* Et Cic. 2. Fin. c. 19 *In mediam aciem irruere*, mitten in den Hauffen hinein tringen. *Irruere in odium*, Idem in 2. Verrina c. 12. sich verhaßt machen. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 18 *Quam mox irruimus?* Ubi Donatus: IRRVERE *proprie dicuntur, qui cum furore prælium ineunt.*

A

¶ Superirruo. Victorinus Pictaviensis de 7. Maccabæis v. 265

Paruit, & dicto citius superirruit ignes.

Potest tamen etiam divise scribi: *super irruit*, id est, *super ignes irruit.*

¶ Obruere, terra operire, ut, *Obruere thesaurum*, Cic. de Senect. cap. 7. einen Schatz vergraben. Nepos in Datame cap. 11 *Compluribusque locis separatim gladios obruit.* Et, *Obrui nivibus*, Livius lib. 5. cap. 2. *Obruere lapidibus*, seu saxis, Curtius sub fin. libri 6. mit Steinen zu tod werffen. *Obrui vetustate*, Plin. lib. 11. cap. 17. pr. veralten. *Perpetua oblivione adversa obruere*, Cic. 1. de finib. c. 18. vergessen seyn lassen. *Memoriam & nomen alicujus obruere*, Cicer. de Arusp. resp. cap. 2. unterdrücken. *Obrui magnitudine negotii tanquam fluctu*, Idem ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. sub init. *Obrui copia, &c.* überschüttet werden / 2. Tusc. cap. 1. *Ære alieno obrui*, mit Schulden beladen seyn / ad Atticum lib. 2. epist. 1. sub finem.

¶ *Adobruo* decompositum, quod est terra multa sepelire, mit Erden gantz bedecken / zuscharren. ut, *Semina sarculis adobruere*, Columell. lib. 2. c. 11. & 12. Adde lib. 4. cap. 15.

¶ Circumobruo. *Folia circumobruere*, Plin. lib. 19 c. 5. [sect. 26. Harduin.]

¶ Exobruo, ümstürtzend ausleeren / ut, *dolium exobrutum*, Apulejus lib. 9. [Elmenhorst. p. 219. Pricæi p. 180] atque ita etiam MS. Oxon.

¶ Inobrutus, non obrutus. Ovidius Metam. 7. v. 356

Deucalioneas effugit inobrutus undas.

¶ Semiobrutus. Apulejus lib. 9. post principium: *Dolium semiobrutum*, halb ümgestürtzt.

¶ Superobruere, Propert. lib. 4. eleg. 4. extr.

Dixit & ingestis comitum superobruit armis.

¶ Proruere, diruere, umwerffen / Horat. lib. 1. od. 35

Injurioso ne pede proruas,
Stantem columnam.

Livius lib. 26 cap. 13 *Albam a fundamentis proruerunt*, von Grund auff ausrotten / verwüsten. Idem lib. 4. c. 29 *proruto vallo.* Vide Gronovium. Et Seneca lib. 7 Quæst. Nat. cap. 28. extr. *Urbes terrarum motibus prorutæ sunt.* ¶ 2. Sed, *foras omnes proruunt se*, id est, prorumpunt, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 51. ¶ 3. neutraliter, Chrysologus Serm. 6 *in faciem cæli proruunt seniores.*

¶ Subruere, subvertere, ut, *Subruere murum*, einreissen. Cæs. 2. Gall. c. 6 *Subruta cuniculo mœnia*, untergraben und eingeworffen / Liv. lib. 21. cap. 11.

¶ Semirutus, halb eingerissen. Ut, *Urbs semiruta*, Livius lib. 5. cap. 49. *Tecta semiruta*, Idem lib. 10. cap. 4. Et, *semirutus murus*, lib. 32. cap. 17. Et Florus lib. 2. cap. 15, 13 *Plus negotii fuit cum semiruta Carthagine, quam integra.* Ubi plura exempla Freinshemius in Indice observat contra illos, qui solum Florum hac voce, & primum usum esse voluerunt: quos jam ante Salmasius quoque notaverat. Addo Statii lib. 5. Silv. 3. v. 104 *semirutos Parthenopes vultus.* Vide & Barthium ad Rutilii Itinerar. lib. 1. v. 226. p. 96.

RVPES, is, fœm. ῥώξ, pars terræ aut montis prærupta, ein Steinstück / ein Fels / ein hoher Steinfels. *Rupes ardua, alta, vasta, aerea, acuta*, Poëtis. Vide Virgil. eclog. 1. v. 57. *alta sub rupe:* & Æneid. 1. v. 162 *vastæ rupes*, plurali numero, &c. Et Cæsar 2. Gall. c. 29 *oppidum in circuitu altissimas rupes habet.* Idem 1. Civil. cap. 70 *ex magnis rupibus nactus planiciem.*

¶ Rupina Isidoro abrupta montium. Usus aliquoties Apulejus, ut lib. 6. p. 184 *Vides istas rupinas proximas, & præacutas in his præminentes silices.* Et lib. 7. p. 193 *in proximas rupinas præcipites dedere*, &c. Adde Voss. Etymolog. in *Rupes.*

¶ Rupicapra, vide *Capra.*

RVPEX, sic enim rupicem *Charadrium* avem vertit Gaza ex Levit. & Deuteronomio. Avis est aquatica, lucifuga & prava, ein Griel oder Mosgriel. Morbo regio medetur inspecta, quemadmodum in problematibus suis Plutarchus ostendit. Quin & omnem languorem ab ægroto aufert, si aciem oculorum in eum direxerit, sed si moriturum animadvertit, intueri eum recusat. Vide Chiliad. *Charadrium imitans.*

¶ *Rupices* à rupibus dicebantur & rustici, ut & *petrones* a petrarum asperitate appellabantur, ut Festus docet, grobe ungeschliffene Tölpel / Gellius lib. 12. cap. 9. *Sed enim veteres nostri non usque adeo rupices & agrestes fuerunt.* Similiter Tertull. de Pallio cap. 5 *rupices urbanis* opponit: itemque *doctus ac sapientibus*, de anima: *Quid autem*, inquit, *facient tot ac tantæ animæ rupicum & barbarorum, quibus alimenta sapientiæ desunt.* Rittershus. ad Salvian. p. 46.

¶ 3. Nove Salvianus lib. 1. de Gubernat. Dei lapideas tabulas, in quibus Decalogus ipsius Dei digito inscriptus fuit, *rupices paginas* & *saxeum volumen* appellat.

RVRSVM, & RVRSVS, adverb. loci. Terent. in Hec. 3. sc. 1. v. 35 *Trepidari sentio, cursari rursum prorsum*, hinter und vor sich / hin

hin und wieder. *Rursum Vorsum*, Plaut. Epid. act. 2. sc. 2. v. 63. A
¶ Et *Rursum*, e contrario, vice versa: Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 20 *Id rursum negant, laudo id quoque*. Sæpe ita Tacitus. Ut lib. 2. Hist. cap. 43 *Primani stratis una Vicesimanorum principiis, aquilam abstulere: quo dolore accensa legio, & impulit rursus Primanos* &c. RVRSVS, i. e. versa vice. Idem Agric. cap. 28 *Quem casum neque ut plerique fortium virorum ambitiose, neque per lamenta rursus ac mœrorem muliebriter tulit*. ¶ 3. Ibidem, *Induciæ, bellum, pax rursum*, id est, denuo, bald wiederum Fried. Interdum elegantia veteri abundat. Plaut. Pœnuli Prologo:

Revertor rursus denuo Carthaginem.

Cæsar 4. de B. C. cap. 4 *Tridui viam progressi rursus reverterunt*. Sic *rursus reducere legiones* 6. de B. G. cap. 1 *Rursus renovare cursum* 3. de B. C. cap. 92. Suetonius Cæsare cap. 2 *Quem rumorem auxit intra paucos dies rursus repetita Bithynia*. Et cap. 17 *Recidit rursus*. Tacitus German. cap. 18. extr. *Rursus referant*, Claudianus 1. in Ruffin. v. 357

En tibi prisca fides revocataque secula rursus,
Ut rebare, vigent.

RVS, ruris, agrorum & villarum locus, ein Feld / Land-Gut. Vetus auctor de limitibus apud Rigaltium pag. 299. RVRA, inquit, *Veteres incultos agros dicebant, id est, silvas & pascua*. Sic *Rus amœnum*, Cic. pro S. Rosc. c. 46. *Rus ibo*, Terent. Eun. a. 1. sc. 1. v. 107. *Ruri esse*, Cic. pro Cluent. cap. 51. Et, *Ruri habitare*, 3. Offic. cap. 31. *Rure venire & redire*, Terent. Eun. a. 5. sc. 5. v. 25. Et Cic. 2. de Orat. cap. 6 *Rus ex urbe, tanquam ex vinculis, evolare*. Plauto Truc. a. 2. sc. 2. v. 14 *Rus merum*, homo rusticus, incultus, inficetus dicitur. Catullus, *inficeto inficetior rure*, Carm. 22. ad Varrum, v. 14. B
¶ Rusculum, diminutiv. Gell. lib. 19 cap. 9 *sub urbe in rusculo*, id est, parvo prædio.
¶ Ruro, & Ruror, ari, & are, ruri agere, Plaut. Capt. act. 1. sc. 1. v. 16.
¶ Ruratio, Apul. Apol. p. 310 *Iste vero nec Diis rurationis, qui eum pascunt ac vestiunt, segetis ullas, aut vitis, aut gregis primitias impertit*. Et lib. 2. Florid. p. 350 *Ruratio omnis in sarculo & surculo*.
¶ Ruricola, ein Bauersmann / Bauer / qui rus habitat. Columella lib. 10. v. 337

Hæc ne ruricolæ paterentur monstra.

¶ 2. Qui rus exercet, saltem exercitationis illius instrumentum est. *Aratrum ruricola*, damit man das Feld bauet / Ovid. 4. Trist. eleg. 6. pr. *Boves ruricolæ*, Idem 5. Metam. v. 479.
¶ Ruricolaris, e, adjectivum. Venantius Fortunatus lib. 1. de Vita Martini v. 326 - - - *Cultores ruricolares*.
¶ Ruralis, ad rus pertinens. Cæsar 3. Gall. c. 14 *rurales falces*. Vulgo quidem *murales* legunt: verum etiam Metaphrastes χωρικῶν δρεπάνων Græce vertit. Macrobius lib. 5. Saturnal. cap. 2 *Theocritus, pastoralis operis auctor; ruralis, Hesiodus*. Et Ammianus lib. 30. cap. 7 *ruralia negotia*. C
¶ Rurestris, e, ut, *Opus rurestre*, Paullus JC. Lege 99 Dig. de legat. & fideicommiss. lib. 3. *Rurestre vocabulum*, Apulej. 4. Metam. sub initium. *Rurestres campi*, Idem lib. 7. p. 194.
¶ Rusticus, a, um, quidquid ad rus, seu rem rurestrem pertinet, ut, *Instrumentum rusticum*, id est, quo ad colendum rus opus est. *Res rustica*, Bauerwerck / Ackerwerck. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 58 *Res rusticas vel fructus vel delectationis caussa invisere*. Sic ¶ 2. *Rustici* etiam dicuntur, qui colunt in rure, exercentque rus. Horatius lib. 2. Serm. Sat. 2. pr.

Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva.

¶ 3. Denique & *rustici* dicuntur, qui imperiti vivendi inconditisque & impolitis moribus sunt, ut ii sunt ferme, qui ruri degunt, civilis habitus expertes, (grob / ungeschickt / bäurisch) quibus *urbani* atque *civiles* opponuntur. Quorum ut est in omni conversatione se gratos jucundosque præbere; ita alteri expertes elegantiarum decorique facile offendunt, & ipsi etiam fere solitudinem magis quam consuetudines hominum sectari solent. Quare & Ovidius puellas illas, quæ aversantur amatores, & voluptates atque delicias parum curant, RVSTICAS appellat lib. 1. de remedio amoris v. 350

Et poterit dici petulans, quæ rustica non est;
Et poterit dici rustica, si qua proba. D

Silvestris vocabulo hac ratione usus est Seneca Hippolyto, de quo suo loco, & infra in *Truculentus*. *Homines rustici & agrestes*, grobe bäurische Leute / Cic. in Philipp. 10. cap. 10. Et, *Rustici mores*, Idem pro Roscio cap. 27. *Vita rustica & agrestis*, Idem ibid. exeunte illo capite. *Manus indocta ac rusticæ*, Quintil. lib. 1. cap. 11. Rustici in genere S. Hieronymo sunt indocti, & indiserti. Gronov. Observat. ad Script. Eccles. cap. 19. Comp. *Rusticior*. Gellius lib. 17. cap. 2. *SERMONARI rusticius videtur, sed rectius: SERMOCINARI crebrius est, sed corruptius*.
¶ Rustice, adverb. etwas bäurisch / ungeschliffen / *Rustice facere*, Cic. 12. Attic. ep. 36.
¶ Subrusticus. Cicer. in Orat. c. 48 *Subrusticum videtur*.
¶ Subrustice. Gellius lib. 20. c. 11. sive potius præfat. Oper. *Incuriose, immediate, ac prope subrustice*.

¶ Rusticitas, vitium urbanitati contrarium, quod in imperitia elegantiarum & negligentia ac odio voluptatum positum est. Plin. lib. 35. cap. 4 *M. Agrippa vir rusticitati propior quam deliciis*. Paullo post *Torvitatem* appellat. B. Hieronymus Epist. 1 *Quanto magis itaque nos, expolito jam artibus mundo, id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt, apud quos erat cruda rusticitas, & qui humanitatem quodammodo nesciebant*. Et Epist. 43 *Ita responsum habeant, non adeo me hebetis fuisse cordis & tam crassæ rusticitatis*, &c. id est, imperitiæ. ¶ 2. *Rusticitas* aliquando cultum seu statum rusticum sive rem rusticam significat. Palladius Præfat. in libell. de insitione, quem elegiacis versibus scripsit:

Et nostræ studium non commendabile Musæ
Urbanum fari rusticitatis opus.

Rusticitatis opus, quod ad vitam, seu cultum rusticum pertinet. Sic in fine libelli:

Carmina tu dubios inter formata bidentes
Aspera, sed miti rusticitate, leges.

Ubi *rusticitas*, non de Pamphilo, quem ibi alloquitur (ei enim hunc dedicarat libellum) sed de ipsis carminibus accipienda est. Nam *carmina miti rusticitate*, vocat, respectu materiæ, quod opus rusticum tractent: *mitem* autem *rusticitatem* dixit, quod placidum tranquillumque sit vitæ genus, quod degitur ruri. Lege 3 § 3 Cod. de defens. civit. *Rusticitas* pro ipsis rusticis, sicut *humanitas* aliquando pro ipsis hominibus dicitur. *Utili ratione*, inquit Imperator, *prospectum est, ut innocens & quieta rusticitas peculiaris patrocinii, id est, defensoris locorum beneficio perfruatur*.
¶ Rusticulus, adjectivum diminutivum, *Rusticulus libellus*, Martial. lib. 10. epigr. 19. ¶ Substantive Arnobius lib. 7. p. 244 *Rusticulo cuidam, sorte humilitatis obscuro, Jovem per insomnium dixisse* &c.
¶ Rusticula, avis, quæ & perdix rustica major, eine Schnepff / Schnepffhun. *Rusticula silvatica*, eine Holtzschnepff. *Rusticula minor*, quæ & *gallinago*, ein Grasschnepff. Gesner. Mart. lib. 13. epigr. 76. de rusticula:

Rustica sum perdix, quid refert, si sapor idem est?

¶ Rusticanus, ut, *vita rusticana*, idem quod rustica, Cic. pro Rosc. Am. cap. 15. Et, *Rusticana municipia*, paullo ante. eod. cap. *Rusticanum oratorem ne contemseris*, ein einfältiger Mann / der die Warheit sagt. vide Chil.
¶ Rusticarius, a, um, quod ad rus aut rusticum pertinet. *Falces rusticariæ*, Varro de re Rustica lib. 1. cap. 22.
¶ Rusticatim, bäurisch / dölpisch. Pomponius, Vetus Poeta apud Nonium: *Ego rusticatim tangam, urbanatim nescio*.
¶ Rusticor, rusticari, auff dem Lande wohnen / auff den Gütern leben. Cic. pro Arch. cap. 7 *Studia pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur*.
¶ Rusticatio, das Bauerleben / Landleben / Cic. de amicit. cap. ult. *Militiæ, peregrinationes, rusticationes* &c. Columella præfat. lib. 6. *In rusticatione antiquissima est ratio pascendi*.
RVSCVS, i, planta, quæ & myrtus silvestris, Germani, Brüsch / dicunt & Mäußdorn / arcendis enim muribus aptissimus est. Græcis ὀξυμυρσίνη est, & μυρσίνη ἀγρία, hoc est, myrtus silvestris. Germinat asparagi modo Matthiol. Virg. eclog. 7. v. 42 *Horridior rusco*, ubi *rusto* ex veteri libro Gifanius legi vult Indice Lucret. in *Unda*. Et 2. Georg. v. 413

- - - - - - *aspera rusci*
Vimina per silvam.

Vet. Gloss. *Ruscum* χαμαίδαφνη, κυνόσβατον, εἶδος βοτάνης.
RVSSVS, ξανθὸς, rutilus, ruber. Cato lib. 7. Orig. apud Festum: *Mulieres russa facie*. Catullus, ut Apulejus Apol. citat pag. 277

Dentem atque russam defricare gingivam.

Tunicæ russæ, militares, id est, φοινίκες, apud Trebell. Pollionem in Claudio cap. 14. De *russo* colore exquisite disputat incomparabilis Scaliger in Exercitatione 325. Sect. 13. Vide & Filium in Varron. Conjectaneis. Salmasius ad Flavium Vopiscum observat, *russo* colore, non rubrum tantum, sed flavum etiam, vel circeum contineri.
¶ Russeus idem, quod Russus. Exstat apud Tertullianum de Spectaculis cap. 9 aliquoties. Et Petronius Satyrico pag. 72 *Tunica vestitus russea*.
¶ Russata; substantive, *Russa vestis*. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 29 *RVSSATA sub Consulibus Romani usi sunt milites: unde etiam RVSSATI vocabantur*. Hinc Tertullianus de Christiano milite loquens lib. de Corona cap. 1 *Et nunc sanguine suo russatus, sspe calceatus*. Nam dum *russatus* & *calceatus* dicit, ad militarem habitum respicit. Verum *Russati*, non milites tantum, de quo Rubenius etiam in Electis lib. 2. cap. 12, sed & quædam species agitatorum, sive Aurigarum Circensium sic appellata a panni colore, quo ornati erant. Eorum enim quatuor factiones erant, quæ diversorum colorum pannis, *Albi, Veneti* sive *Cineritii*, *Russi*, & *Viridis*, distinguebantur. Qui colores anni tempora quatuor referebant. Soli enim hoc ludicrum sacrum erat, qui anni tempora moderatur; *Viridis* igitur Ver, *Russus* æstatem, *Albus* auctumnum, *Venetus* vero hiemem designabat. Vide Cassiodorum lib. 3. Var. Epist. 51, itemque Corippum lib. 1. de laudibus Justini minoris Augusti v. 311. & seqq. qui tamen

tamen in eo a Cassiodoro divertit, quod *Venetum Colorem* auctumno; *Album* propter nivem, & pruinam hiemi tribuit. Sed apud utrumque *roseus* pro *rosseus* seu *russeus* sive *ruseus* legitur. Quod nescientes τὸ *Roseus* a *Rosa* ductum putarunt. Quapropter cum apud Corippum alias legeretur:

Roseus æstatis rubra cum veste refulgens &c.

recentior editor Mich.Ruizius in Plantiniana, suffulciendum versum ratus trajectis vocibus ita versum constituit: *Æstatis roseus* &c. Sed *Roseus* non a *rosa* est, sed *rosseus*, sive *Ruscus* est, ut paullo ante monuimus. Unde recte Cl. vir Andr. Rivinus edidit: *Russeus æstatis* &c.

RVSTVM, rubi genus, ut ex Festi fragmento apparet. Vide & Gifanii Lexic. Lucret. in *Unda*.

¶ Rustare hinc est, apud Tertullian. Apolog. c. 4. *securibus rustatis & cæditis*. Et de Pallio c. 2 *runcare atque rustare instituit.* E quibus genuina ejus notio apparet, quæ est evellere atque cædere, & quidem rubos seu senticeta.

RVTA, æ, herba notissima, dicta, quod propter multiplices (quod de se præbeat) usus maxime eruatur. Peculiaris ei auctoritas est propter venena, adversus quæ remedium præsens exhibet, Raute oder Weinrauten. Macer lib. 1. de Ruta:

Utilis est valde stomacho si sæpe bibatur.
Obstat pota mero, vel cruda comesta venenis.
Hoc Mithridates rex Ponti sæpe probavit,
Qui rutæ foliis viginti cum sale pauco,
Et magnis nucibus binis caricisque duabus,
Jejunus vesci consurgens mane solebat,
Armatusque cibo tali, quascunque veneno
Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.

Ovid. lib. 2. de Remed. Amor. v. 801 *Acuentes lumina rutas* dixit. Clearchus Heracleota, tyrannus, cum multos cives violenter interimeret, multisque cicutam bibendam ex improviso dare consuevisset, nullus postea civium domo prius exibat, quam rutam comedisset. Eam enim si quis prius comedat, nihil omnino pati a veneno dicunt. Athenæus. Vide & Plin. lib. 20. c. 13.

¶ Rutaceus, *Corona rutacea*, *Serta rutacea*, ein Rautenkrantz. In insignibus Ducum Saxoniæ unde sit, tradit Dresser. part. 2. Isagog. Histor. Millenar. 6. pag. 435.

¶ Rutatus, aliud adjectivum, *Mustum rutatum*, id est, ruta medicatum, Plin. lib. 19. cap. 8. *Rutati lacerti*, Martial. lib. 10. epigr. 48.

RVTĀBVLVM, instrumentum, quo ignis proruitur & concutitur, ein Ofenkrück / Feuerstörer. Suetonius Augusto c. 75 inter Saturnalitia munera recenset.

RVTHENIA, Reußland / Russia, Moscovia.

¶ Rutheni, populus Rutheniæ.

¶ Sunt & Galliæ Aquitanicæ populi *Rutheni*, Plinio lib. 4. c. 19.

RVTĬLVS, a, um, coloris nomen, rufi seu rubri species, de quo ita Gellius lib. 2. cap. 26 *Phœniceus*, inquit, *quem tu Græce φοίνικα dixisti, noster est, & rutilus & spadix Phœniceo συνώνυμος, qui factus Græce noster est, exuberantiam splendoremque significat*

A *ruboris: quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & Phœnicei nomen*, &c. Suetonius *æri similem* facit. Roth / rothglängend. Ita enim Nerone cap. 1 scribit: AENOBARBORVM nomen, quod uni Domitiorum familiæ hæsit, explicans. *In fidem*, inquit, *majestatis adeo permulsisse malas* (traduntur duo juvenes, puta) *ut e nigro rutilum ærique assimilem capillum redderent. Quod insigne mansit & in posteris ejus, & magna pars rutila barba fuerunt*, Rothbärtig. Sane ad comam sæpe refertur hoc nomen. Tacitus in Germania de ipsis Germanis c. 4 *Truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora.* Rursus Agricola c. 11 *Rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus Germanicam originem asseverant.* Hinc *rutilare crinem*, id est, rufum facere, de quo infra. Sed & *flammam rutilam* Ovidius 3. Fastor. p. 285, Feuer-roth. & *cruorem rutilum*, lib. 5. Metam. v. 83 dixit, & Cicero in Somnio Scip. c. 4 de Stella Martis: *Mars rutilus & horribilis terris.*

¶ Subrutilus, röthlicht / Plin. lib. 10. c. 23. *subrutilus color.*

¶ Rŭtilo, rutilare, glänzen wie Gold oder Feuer / ut, *Aurum rutilat.* ¶ Item *rufum facere.* Plin. lib. 18. cap. 12 *Gallorum hoc inventum rutilandis capillis*, &c. Sueton. Calig. cap. 47. *Cogitque non tantum rutilare & submittere comam*, &c. Tacitus 4.

B Histor. c. 61 *Propexum rutilatumque crinem, patrata demum cæde legionum, deposuit.* Tertullianus de Anima cap. 9 *Rutilato colore coruscare.* Et Hieronymus *irrufare* dixit, de quo supra. *Crinis rutilatus*, *Coma rutilata*, hoc est, rutilæ effectæ, roth gemachte Haar.

¶ Rutilans, participium, Comparativo etiam, ut Nomen, augetur. Venantius Fortunatus lib. 8. carm. 5. sub fin.

Vellere candidior niveo, rutilantior auro.

¶ Subrutilare, aliquanto rutilare & clarum esse. Claud. Mamertus lib. 1. de Statu An. c. 25 *Si purgatá mentis intendas acie, subrutilare tibi jam debet, quid sit anima.*

¶ Superrutilare ex Prudentii Eulalia v. 196 quidam probant: sed rectius ibi dividitur *super rutilant*, ut clarissimi editores VVeitzius, Heinsius, Chamillardus diviserunt.

RVTRVM, i, instrumentum rusticum, quo quid eruitur, κρωπίον, dictum a *ruendo* est. Pickel / Grabscheid. Cato c. 11 *Oportet habere villicum palas sex, rutra quatuor, rastros quadridentes duos.*

¶ 2. Significat & hostorium, ῥόχανον, Streichholtz / in qua significatione diminutivo *Rutellum* Lucilius usus apud Nonium in voce *Rutrum*: *Frumentarius est, modium secum atque rutellum Unum adfert.* - - -

¶ *Rŭtulus* etiam dicitur: de quo Salmasius ad Hist. Aug. in Vopisci Probo cap. 19.

C RVTVLI, antiquissimi Italiæ populi, qui Latium tenuerunt, Plinio teste lib. 3. cap. 5. Virgilius lib. 10. v. 108

Tros Rutulusve fuat, nullo discrimine habetur.

RVTVPIAE, Britannicæ insulæ portus in Cantio, vulgo Sandwicht. Vid. Ptolem. lib. 2. cap. 3.

¶ Rŭtūpīnus, Lucanus lib. 6. v. 67

Aut vaga cum Tethys, Rutupinaque littora fervent.

S.

LITERA semivocalis, a veteribus adspirationis loco ponebatur, ut in his dictionibus apparet, ἅλς *sal*, ἕξ *sex*, ἑκὰς *secus*, ἑπτὰ *septem*, ἕ *se*, ὕλη *sylva*, ὗς *sus*. ¶ 2. Ciceronis temporibus paullumque infra, ut Quintilianus ait, in medio post vocalem longam geminabatur: ut *caussa*. ¶ 3. In nominibus quibusdam cognationem habet cum liquida R. *arbos*, *arbor*: *honos*, *honor*: *labos*, *labor*. ¶ 4. In fine dictionis in carmine elidebatur a priscis, quemadmodum in Plauto passim videre est. Varro apud Nonium in *Comest*:

Qui pote plus urget, pisces sic sæpe minutos
Magnu' comest, ita aves enecat accipiter.

Vide de hac ratione Ciceronem in Oratore cap. 48. ¶ 5. Tollebatur etiam prorsus in dictionibus, quibus annecteretur conjunctio enclitica Ne, ut: *Scin'*, pro *scisne*, *Satin'* pro *satis ne.* ¶ 6. Tollitur & in his dictionibus, quæ a Græcis ad Latinos transeunt: ut, ποιητὴς, *Poeta*, σοφιστὴς, *Sophista.* ¶ 7. Hic vero in x transit: ut, Αἴας, *Ajax*, πίςτρις, *pistrix.* ¶ 8. In propriis SP. scribebatur pro *Spurius*. SEX. *Sextus.* ¶ 9. In appellativis SC. pro *Senatus consultum*, S. P. Q. R. est, *Senatus PopulusQue Romanus.* Probus de literis. ¶ 10. Exsibilationem exprimit, fluminibusque & flatibus convenit. Virg. Æn. 1. v. 53

Luctantes ventos, tempestatesque sonoras.

Interdicunt autem Rhetores crebro usu literæ R. & S. quarum illam *caninam* Persius Sat. 1. v. 109; hanc θηριώδη, i. e. *serpentinam*, Dion. Halicarn. Tom. 2. fol. 13. Illius crebram repetitionem vocat ῥωτακισμὸν, sive ῥωτισμὸν (quod ipsum quoque in Vet. Suidæ codicibus invenitur) hujus frequentatio à Capella nominatur *polysigma*, ab aliis σιγματισμός. Vide Voss. lib. 4 Instit. Orat. p. 49. seq. ubi plura de hac litera.

SABA, æ, Σάβα, Sabæorum, Arabiæ felicis metropolis: dicta à σέβειν, colere, venerari, quia ad sacrificia thus mittit, quamobrem & *thuriferam* Ptolemæus dixit: vel ab auctore suo *Saba* filio *Rhama*, Gen. 10. Plinio *Saba*: qua voce mysterium significatur lib. 12. c. 14. Ibidem & Arabum Deus *Sabis* commemoratur: cui decimæ thuris offerebantur.

¶ Sabæi. Virgil. 1. Georg. v. 57

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.

¶ 2. Sabæus, adject. ut, *Thus Sabæum*, Virg. Æn. v. 416. *Myrrha Sabæa*, Seneca Hercul. Oetæo v. 376.

SABANA, linteamina, quibus ægri involvebantur, quibus alia vestimenta gravia erant. Vox Hebræis, Græcis & Latinis usurpata, ut Casaubonus ad Augustum Suetonii observat.

SABAOTH, Σαβαώθ, Deus exercituum vel militarium rerum, der Heerschaaren / ex sacris literis notus.

SABBĂTVM, σάββατον, quies, cessatio ab opere, ein Ruhetag / D septimus dies hebdomadis, celebris Judæis, qui & sequentes dies *Sabbata* vocabant. Johan. 10 τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, &c. *primâ Sabbatorum.* Sic autem discernebant, *Sabbatum septimum*, quod est summum, nominabant: deinde *primus*, *secundus*, *tertius* &c. *sabbatorum* usque ad *sextum.* Suet. in Augusto cap. 76 *Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter sabbatis jejunium servat, quam ego hodie servavi.* Juvenal. Sat. 6. v. 158

Observant ubi festa mero pede sabbata reges.

Vide Casaub. ad supra citatum Suetonii locum, itemque in c. 13 Actor. Apost. v. 42. Sam. Petit. lib. 2. Variar. Lect. c. 2. & Andream Rivetum peculiari diatribe de Sabbato.

¶ Sabbătārii, Judæi sabbata observantes, apud Martial. lib. 4. epigr. 4. *Jejunia sabbatariorum.*

¶ Adje-

¶ Adjective, *Sabbatarius luxus*, apud Sidonium l. 1. epist. 2. id est, major & uberior, qualis in conviviis festorum dierum solet esse. Vide ibi Sirmondum pag. 9.

¶ Sabbatismus, sabbati celebratio. Augustinus lib. ult. de Civ. Dei cap. ult. *Iste sabbatismus evidentius apparebit, quoniam septimus invenitur.* Gr. Σαββατισμὸς, Epist. ad Ebræos cap. 4. v. 9.

SABAZIVS, Bacchi, sive Dionysii cognomen, à *Sabis* gente Thraciâ ei inditum, ut Eustathius Dionysii Periegetæ Scholiastes auctor est, cujus sacra *Sabazia* dicta. Cicero lib. 3 de natura Deorum cap. 23, & lib. 2. de Legibus. Non absurda est Johannis Seldeni Conjectura, putantis hoc Bacchi cognomen ex proprio Dei opt. max. nomine derivatum, quem vide, si lubet, Prolegom. Syntagm. de Diis Syris cap. 3. Sed omnium optime de ejus origine Dan. Heinsius Aristarchi Sacri cap. 1.

SABINA, æ, planta nota, Seven oder Sagbaum.

SABINI, Σαβῖνοι, populi antiquissimi Italiæ, Umbros inter ac Latinos, a religione cultuque Deorum, ut quidam existimavere, quasi *Sebini*, ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι appellati. Plinius lib. 3. cap. 12. & Festus. Silius a *Sabo* eorum Deo appellatos tradit. Cujus versus l. 8 isti sunt:

Ibant & læti pars Sancum voce canebant,
Auctorem generis, pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de proprio cognomine primus
Dixisti populos magna ditione Sabinos.

Vide Dionysium Halicarnass. lib. 2. Antiquit. cap. 51 qui *Sabum* istum *Sanci* vel *Sancti* filium tradit. *Fortissimos, & florem Italiæ adeo ac Reipubl. robur,* Cicero vocat Orat. pro M. Ligario cap. 11. Laudati iidem gravitate morum & sanctitate inprimis fuerunt. Sane *tristem ac tetricam disciplinam* antiquis Sabinis Livius tribuit, *illoque genere aliud nullum incorruptius fuisse*, diserte scribit lib. 1. cap. 18. Hinc libenter Poetæ cum matronas castas, pudicas, sedulas, viri familiæque magis, quam formæ studiosas laudare volunt, cum Sabinis comparant. Horatius Epod. 2. v. 39

Quod si pudica mulier in partem juvet
Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli, &c.

Quem totum locum Statius l. 5. Silva 1 expressit ac imitatus est, ita scribens:

Ipsa dapes modicas & sobria pocula tradit,
Exemplumque ad herile monet, velut Appula conjux
Agricolæ parci, vel Sole infecta Sabino,
Quæ videt emeriti jam prospectantibus astris,
Tempus adesse viri, propere mensasque torosque
Instruit, exspectatque sonum redeuntis aratri.

Martialis lib. 1. Epigr. 63

Casta nec antiquis cedens Lævina Sabinis.

Adde & lib. 11. Epigr. 16. & Juvenalem Sat. 10. vers. 197. &c. Casaubonus putat ἀνέκαθεν Doras è Peloponneso ortos fuisse, & linguâ Græcanicâ usos, ad Suetonii Tiberium cap. 1. Vetus adagium quoque de iis fuit: *Sabini quod volunt somniant:* de quo Festus, & ibi Scaliger.

¶ Sabellus & Sabellicus, adjectiva inde sunt. *Pubes Sabella* apud Virgil. 2. Georg. v. 167. *Sus Sabellicus* 3. Georg. v. 255.

Sabucus, vide *Sambucus*.

SABVLVM, neut. arena minuta & tenuior, kleiner Sand/Grieß. Plinius lib. 17. cap. 4 *Sabulum album, multisque in locis nigrum, itemque rubrum, etiam pingui terræ permixtum, infœcundum est.*

¶ 2. Apulejo in Floridis *sabulum* instrumentum musicum est, si recte habet Lectio.

¶ Et *Sabulo, onis*, apud Macrob. l. 2. Saturn. c. 1 pro eo, qui sabulo canit. Vide Scalig. in Conjectan. p. 121.

¶ *Sabulo, sabulonem*, etiam gen. masculino pro *Arena* dixit Columella lib. 4. cap. 33, *sabulonem humidum respuit.* Et Varro lib. 1. rust. cap. 9 *arena, sabulo, argilla.* Et Vitruvius l. 8 c. 1 *sabulone soluto.*

¶ Sabulosus, *Solum sabulosum*, sandig. Colum. 2. c. 9. Et Vitruvius lib. 2. cap. 3 pr. *sabulosum lutum*, quod ibi ab *arenoso* distinguitur. *Lateres*, inquit, *non de arenoso, neque calculoso, neque sabuloso luto sunt ducendi.*

¶ Sabuletum, locus sabulo abundans, Plin. l. 17. c. 8 *Crocodilium nascitur in sabuletis.*

SABVRRA, æ, arena crassior, groß und grober Sand/ qua naves onerari solent, ut sint stabiliores, Ballast. Livius l. 37. cap. 14 *Onerarias ducere multa saburra gravatas.*

¶ Saburro, saburrare, in sabulo se mersare, sich im Sande welzen/ saburra implere. Plin. l. 18. c. 35 *Echini arenâ saburrantes tempestatis signa sunt.*

¶ Saburratus, Plautus dixit pro cibo onustus, in Cistellaria act. 1. sc. 2. v. 2 *Mulieres ubi saburratæ sumus, largiloquæ extemplo sumus.*

SACAE, Σάκαι, populi fuerunt Scythiæ: pars tamen eorum inter gentes Persici regni, ut ex Herodoto lib. 3. cap. 93, & lib. 7. cap. 64, apparet. Inde originem & nomen Saxonum (sed minus recte) Philippus petit Chron. lib. 3. Et libr. 1. *Sacæ* a Sagan, quod interpretantur Sacerdotem seu vatem. Unde Latinis est *Saga* & *præsagium*. Inde & nomen Germanicum est, Segen/ benedictio.

SACCHARVM, σάκχαρον, arundinum lacryma, seu liquor, qui aperto in latere calamo perinde ac gummi exterius concrescit. Matthiol. Zucker. Plinius l. 12. c. 8 *Saccharon & Arabia fert: sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum,* &c. Unde Lucanus l. 3. v. 237

Quique bibunt tenerâ dulces ab arundine succos.

Saccharum arte factum, *pellucidum, candidum* dicitur, Zucker-candit.

SACCVS, σάκκος, ein Sack/ receptaculum condendis rebus variis, pecuniæ, frumento, &c. item ad percolandum vinum aliosve liquores. Columell. libr. 12. cap. 17. de aceto ficulneo faciendo præcipiens: *postea in junceis fiscellis, vel sparteis saccis percolant.* *Saccos sparteos* vocat ex sparto textos. Texi enim solitos, seu plicando nectendoque fieri saccos, arguere etiam potest, quod qui conficiebant, σακκοπλόκοι appellati fuerint. Vetus Lexic. σακκοπλόκος, *Saccarius*. Horat. in Serm. lib. 1. Sat. 1. v. 70

- - - - *congestis undique saccis*
Indormis inhians.

Tribuitur & mendicis saccus: unde *ad saccum ire*, est ad mendicitatem redigi. Plautus Capt. act. 1. sc. 1. v. 20

Nisi qui colaphos perpeti
Potest parasitus, frangique aulas in caput,
Vel extra portam ire tergeminam ad saccum licet.

¶ Veteres & *Saccia* dixerunt. Vet. Gloss. Σάκκος, *Saccia, Saccus.* ¶ Saccus est & pœnitentialis vestis genus, quod Latinis *Cilicium* dicebatur. Vide supra *Cilicium*, & Heinsium Aristarchi sacri cap. 5. Salmasius not. ad Tertull. Pallium p. 72 Saccum fuisse dicit tunicam monachorum Ægyptiorum, manicis carentem, & corpus pressule constringentem.

¶ *Saccophoros* in Hæreticorum numero recensent Impp. Theodos. & Valentian. in Lege Ariani. Cod. de Hæret. & Manich. Et Rhodigin. Lect. Antiq. l. 25. c. 20. circa fin.

¶ Sacculus, & Sacculum. Vet. Gloss. βαλάντιον, *Sacculum, Sacculus;* Item: βαλαντίδιον, *Sacculum*. Juvenal. Satyr. 14. v. 138

- - - *pleno cum turget sacculus ære,*
Crescit amor nummi, &c.

Catullus Carm. 13

Plenus sacculus est aranearum.

Martialis lib. 11. epigr. 4

non sentit sacculus ista meus.

¶ Saccularii, aliàs *Zonarii sectores* Plauto in Trinum. act. 4. sc. 2. v. 20, *Crumenisecæ*, βαλαντιοτόμοι, Beutelschneider / Spitzbuben. Ulpianus libr. 9. de offic. Proconf. L. Saccularii 7 de extraord. Criminib. *Saccularii, qui vetitas in sacculo artes exercentes, partem subducunt, partem subtrahunt.*

¶ Saccellus, βαλάντιον. Vet. Gloss.

¶ Sacco, saccare, verbum, id est, *sacco percolare*, ut Columella loquitur loco supra laudato. Quod & in vino ideò faciebant, ut suavius, leniusque efficerent, ne grave capiti esset. Unde *sacco vini vires frangere*, Plinius libr. 14. cap. 22. & libr. 23. cap. 1. *Castrare vinum* libr. 19. cap. 1 dixit. Et *Saccus vinarius*, quòd eò vinum percoletur. Vet. Gloss. *Saccus vinarius*, Ὑλιστήρ. Horatius *liquare vinum* pro *saccare* dixit lib. 1. Ode 11, ubi vide Torrentium, itemque Marcilium, & hunc ad Oden 17 quidem ejusdem libri præcipuè. Vet. Gloss. *Saccat*, ὑλίζει.

¶ Saccatus, colatus, durchgeseigt. Seneca Epist. 86 de Scipione: *Non saccata aqua lavabatur, sed sæpe turbida.* Ita in MSS. est, Lipsio teste, & in excusis emendatioribus. Sed *Saccatus corporis humor*, apud Lucret. lib. 4. vers. 1022. & Q. Serenum Sammonicum venuste & verecunde pro urina ponitur, quod ea per corpus quasi sacco percoletur. Arnob. libr. 2 absolute *saccatum* dixit. *Non imprudenter*, inquit, *appeterent* (animæ humanæ) *terrena hæc loca, tenebrosis corporibus involutæ inter pituitas & sanguinem degerent, inter stercoris hos utres, & saccati obscenissimas ferias.*

¶ Bisaccium, geminus saccus. Petronius Satyr. p. 77 *In promulsidari asellus erat Corinthius cum bisaccio positus.* Hoc est vas Corinthio ære, quod utrinque receptaculum instar sacci habuit. Vide interpretes.

SACER, a, um, Deo dicatum, & maxime nomine publico; ideo enim locum illum, ubi sacra privata fiebant, sacrum videri Festus negat, quem vide. GOtt zugeeignet/heilig. *Locus sacer*, cui *profanus* contrarius est. *Dies sacer Dianæ*, Horat. libr. 2. Oda 12. v. 20. *Esculus Jovi sacra*, Plin. libr. 12. cap. 1. *Miscere sacra profanis*, Horat. lib. 1. epist. 16. v. 54. *Profanis sacra confundere*, Claudianus de 4. Conf. Honor. v. 238. In eos dicitur, qui nihil habent pensi, nihil non audent. Vide Chiliadas. Superlativus *sacerrimus* apud Senecam est

Procem. lib. 1. Controverſ. pag. 67 *ſacerrima eloquentia*: & apud Ovidium Epiſt. 9. Deianiræ ad Hercul. v. 159 A

Deprecor hoc unum per jura ſacerrima lecti.

¶ 2. Sed apud Virg. 3. Æn. v. 56

quid non mortalia pectora cogis

Auri ſacra fames?

eſt, execranda, deteſtanda, **verfluchter / ſchändlicher Geiz.** Ita *homo ſacerrimus* execrabiliſſimus apud Plautum prologo Pœnuli v. 90. Tractum hoc eſt amore quodam Maſſilienſium, de quo vide ſis Servium ad laudatum Virgilii locum, itemque Macrobium & Feſtum: quibus adde Voſſ. libr. 5. Inſtit. Orat. pag. 337. Sic deteſtanda veneficiorum carmina Hor. Epod. 17. v. 6 *ſacras voces* appellat: niſi ita potius dixit, quòd vis divina ineſſet, & magno malo luendæ illis forent, qui iis deſigerentur. Nam & Epod. 7 extr. ait:

Ut immerentis fluxit in terram Remi

Sacer nepotibus cruor.

Sacer nepotibus, id eſt, luendus, expiandus nepotibus. Plautus *malum, ſacrum, ſceleſtum* conjungit in Bacchidibus act. 4. ſcen. 6. v. 14.

¶ *Sacrum* etiam magnum denotat, ut & apud Græcos ſæpe ἱερὸν pro τῷ μέγα ponitur. Sic enim & Comitialis morbus ἱερὰ νόσος appellatus Aretæo putatur lib. 1. de diuturnis affectibus c. 4. Sed aliam cauſſam Apulejus adducit. Cujus verba Apolog. iſta ſunt: *Eum* (morbum epilepſiam) *noſtri non modo* MAIOREM *&* COMITIALEM, *verum etiam* DIVINVM MORBVM, *ita ut Græci* ἱερὰν νόσον *vere nuncuparint. Videlicet quod animi partem rationalem, quæ longe ſanctiſſima eſt, violat.* Heinſius quoque in illo Silii l. 8. v. 100 B

Heu ſacri Vatum errores:

ſacros, *magnos* interpretatur ex Græcorum more, quem ibi vide. Valerius Flaccus l. 1. v. 798

- - - - *ſacer efferа raptat*

Corda pavor.

Lucanus utrumque conjunxit in illo l. 9. v. 983

O ſacer & magnus vatum labor.

¶ 4. Aliquando etiam pro obſcuro, abſcondito, inacceſſo ponitur. Claudianus de bello Getico verſ. 554 *Veri ſacra fides.*

¶ Plutarchus mortuos appellat *ſacros*, quoniam eorum ſacra ſepulcra ſunt. Vide Plin. lib. 2. c. 1. 13. & ibi Dalechamp. p. 105. Rhodigin. lib. 17. cap. 19. ¶ 5. Sacer ignis, morbus multorum generum, quæ a Plinio recenſentur lib. 26. cap. 11. ſub fin. **das heilige Werck / S. Antonius Feuer.** ¶ 6. Et quoniam Imperatores ſeu Principes, pro Diis quibusdam terreſtribus, ſive divini habebantur, idcirco perinde omnia ea, quæ ad ipſos pertinebant, ut, quæ Deorum erant, *Sacra* appellabantur. Unde & aula, vel cubiculum Principis, *Sacrarium* L. 9. § Legati D. de muner. & honor. L. 8. C. Theodoſ. de Legatis & decretis Legation. appellatur. Ita Tiberii *occupationes* aliquis *ſacras* appellaverat, quod tamen ipſe abnuit civiliter, ut Suetonius auctor eſt Tiberii vita cap. 27. extrem. Vid. Barth. ad Briton. Aremor. pag. 73. & ad Claudian. pag. 586. item Bœcler. de Auſpic. Regio. C

¶ Sacrum, ſubſtantivum, ſignificat ſacrificium, aut quicquid Deorum honori inſtituitur, ſive ludi, ſive feriæ, **Gottesdienſt.** *Sacra facere*, Cic. Aruſp. reſp. cap. 15. **Gottesdienſt leiſten / opfern.** *Piaculare ſacrum facere*, Livius lib. 29. cap. 19. hoc eſt, ſacrificare pro expiatione ſceleris, **ein Sühnopffer thun.** *Sacris initiari*, **eingeweihet werden.** Quintilianus libr. 1. cap. 2 *Neque enim eſt ſanctius, ſacris iisdem, quàm ſtudiis, initiari.* Sed, *Inter ſacrum & ſaxum ſtare* proverbiali locutione, in periculo eſſe ſignificat, **zwiſchen Thür und Angel ſtecken.** vide *inter malleum & incudem*, ſupra in *Cudo.* Plaut. in Capt. act. 3. ſcen. 4 *Nunc ego inter ſacrum ſaxumque ſto, nec quid agam ſcio.* Vide Chiliad.

¶ Hinc *Sacricolæ* Sacerdotes, quod ſacra colunt, apud Tacitum 3. Hiſtor. c. 64. & Prudentium. Vide ſupra in *Colo.*

¶ Antiquitas *ſacros porcos eos*, qui decimo die a partu puri & ad ſacrificia idonei haberentur, vocavit. Varro, Plaut. in Menæch. & Rudente. D

¶ Sacellum, locus parvus cum ara, Deo conſecratus, **ein klein Kirchlein / Capell.** Cicer. 1. de divin. cap. 46. Et Nepos Themiſtocle cap. 6 *auctor eſt, Athenienſium muros ex ſacellis ſepulcrisque conſtitiſſe.*

¶ Sacro, ſacrare, ſacrum facere, Deo dedicare, **weihen / ut**, *Sacrare templum Deo*, Plin. lib. 8. cap. 60. ¶ 2. Apud Livium aliquoties pro *Devovere* & morti addicere, ita ut impune quis occidi & violari poſſit, hoc verbum legas: ut libr. 2. c. 8 *Ante omnes de provocatione adverſus magiſtratus ad populum, ſacrandoque cum bonis capite ejus, qui regni occupandi conſilia iniſſet*, **in die Acht und Vogel-frey erklären.** Sicuti igitur *ſacrare* diris devovere eſt; ita contra *reſecrare* pro devotiones ſolvere dicebatur, de quo infra.

¶ Sacratus, ſacratior, ſacratiſſimus, ut, *Numen ſacratiſſimum*, id eſt, magis, maxime ſacrum, Plin. l. 33. c. 16. *Sacrata jura*, Virgil. 2. Æneid. v. 157. quæ violari impune haud poſſent: quæ ita conſtituta, ut transgreſſores pœnæ certæ maneant. Martial. princip. l. 4 *Cæſaris alma dies, & luce ſacratior illa,*

Conſcia Dictæum qua tulit Ida Jovem.

¶ Sacrate, adverb. Auguſtinus epiſt. 22 ſub fin. *Non aliud ſit bene vivere, aliud ſacrate vivere.* Idem de Doctr. Chriſt. l. 2. c. 16 *an magis ſacrate accipiendus ſit numerus.*

¶ Sacrator. Idem Auguſtinus epiſt. 140 *ſacrator juſtitiæ.*

¶ Sacrarium, locus in templo, in quo ſacra reponuntur, **die Sacriſtey.** ¶ Item parvum templum, **eine Capell.** Vet. Gloſſ. *Sacrarium*, ναυσκάριον. Sidonius lib. 8. Epiſt. 4 *Agrum Octavianum Conſentii commendans: Primore loco, quod domicilium parietibus attollitur, ad concinentiam ſcilicet architectonicam fabre locatis: jam ſacrario porticibus, ac thermis conſpicabilis latè coruſcans.* Pro templis juſtis *Sacraria* Salvianus poſuit lib. 3. de Gubernatione Dei. ¶ Apud Suetonium Tiberio cap. 51 *Sacrarium* pro Lalario ponitur, ubi vide Caſaubonum atque Torrentium; aliter *Sacrarium Principis* dictum in Jure, de quo ſupra in *Sacer*, n. 6.

¶ Sacramentum; de hac voce ita Varro lib. 4. de lingua Latina ſub finem: *Ea pecunia*, inquit, *quæ in judicium venit in litibus* SACRAMENTVM *a* SACRO. *Qui petebat, & infitiabatur de aliis rebus, uterque quinquagenos æris ad Pontificem deponebat: de aliis rebus item certo alio legitimo numero aſſium. Qui judicio vicerat, ſuum ſacramentum* (pecuniam) *à Sacro auferebat; victi ad ærarium redibat.* Feſtus: SACRAMENTVM, inquit, *as dicitur, quod pœnæ nomine penditur, ſive eo quis interrogatur, ſive contenditur. Id in aliis rebus quinquaginta aſſium eſt: in aliis rebus quingentorum inter eos, qui judicio inter ſe contenderent.* Hinc formula illa: *Sacramento quinquagenario contendere.* ¶ 2. Idem, quod jusjurandum. Idem Feſtus: SACRAMENTVM *dicitur, quod jurisjurandi ſacratione interpoſitâ actum eſt: unde quis* SACRAMENTO *interrogari dicitur, quia jusjurandum interponitur.* Sic, *Sacramentum perfidum dicere*, apud Horat. 2. Carm. Od. 17. **einen falſchen Eid thun.** *Sacramento obligare*, Cicer. 1. offic. cap. 11. **verpflichten.** *Sacramento rogare aliquem*, Quintil. lib. 12. cap. 2. pag. 872, id eſt, jurejurando adigere, **auff ein Eyd fragen.** Livius libr. 24. cap. 8 *Conſulibus creatis liberi noſtri ſacramento dicunt*, **mit einem Eyd angelobe̅n / huldigen.** *Sacramento teneri*, **mit Eyds-Pflicht verhafftet ſeyn /** Sueton. in Cæſare cap. 42. Vet. Gloſſ. *Sacramentum*, ὁρκωμοσίον. ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν quaſi de jurejurando militari dicitur, cujus exempla apud Gellium lib. 16. cap. 4, & Curtium lib. 7. cap. 1. n. 29 habes. Vide & Lipſium libr. 1. de militia Dial. 6. *Vocare ad ſacramentum, adigere ſacramento milites*, Tacitus, Florus & alii dixerunt. *Sumere* etiam *ſacramentum*, & *ſacramento alicujus accedere. Exuere ſacramentum* dicitur miles eidem Tacito lib. 3. Hiſt. cap. 42, 4. Notat & Torrentius, primario *Sacramentum* de militari dici, ad Suetonii Calig. cap. 15. Vet. Gloſſ. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Et hoc ſenſu de Chriſtianis quoque poteſt accipi, quando per Baptiſmum Eccleſiæ inſeruntur, juramentoque ſe Chriſto obligant. Hieronymus Epiſt. 1. ad Heliodorum: *Recordare tirocinii tui diem, quo Chriſto in baptiſmate conſepultus, in ſacramenti verba juraſti.* Et ante hunc Tertullianus ad Martyres cap. 3 *Vocati ſumus ad militiam Dei vivi jam tunc, cum in ſacramenti verba reſpondimus*, puta in baptiſmo, ut ipſe interpretatur de Spectaculis libro, cap. 4. qui & expreſſius adverſ. Valentinianos cap. 27 dixit *in baptiſmatis ſacramento*: nec non alterum Chriſtianorum myſterium *ſacramenti* nomine ſignavit de Corona mil. cap. 3, *Euchariſtiæ*, dicens, *ſacramentum, omnibus mandatum a Domino, antelucanis cœtibus ſumimus.* Cauſſa eadem appellationis, quæ in baptiſmo, quod denuo per jusjurandum & ſacram promiſſionem Chriſto Deo noſtro in Sacra Cœna obligamur. ¶ Præterea apud Chriſtianos Scriptores *Sacramenti* vox paſſim pro *myſterio* ſumitur. Zeno Veronenſis Sermone 1 de Abraham: *Feſtinet denique implere ſacrificium: ne mora faciat peccatum, neceſſarius ſacramentis præparatur.* Quæ *ſacramenta* hic dixit, poſt paullo vocat *myſteria*: & itaque hæc duo ſynonyma facit. Idem Sermone de Juda, myſterium ternarii numeri, *Sacramentum numeri* dicit. *Sacramenta munerum*, quæ Magi obtulerunt, S. Hieronymus in Matthæi cap. 2 appellat. Idem ibidem in cap. 27. verſ. 27 *Sic & iſti, quæcunque fecerunt, licet alia mente fecerint, nobis, qui credimus, ſacramenta tradiderunt.* *Sacramenta*, id eſt, myſtice intelligenda; ut paullò ante monuerat. Ibidem: *Velum ſciſſum eſt, & omnia legis ſacramenta, quæ prius tegebantur, prodita ſunt.* Similiter B. Fulgentius de incarnatione Salvatoris cap. 2 *Redemptionis ſacramentum*; quod mox eodem capite *redemptionis myſterium* dixit. Sequenti cap. 3 *Mediationis* (ita enim legendum, non *mediatoris*, ut vulgò editur) *Sacramentum* legimus. Vide & Caſaubonum, ſi libet, Exercitat. 16 contra Baron. Sect. 43.

¶ Sacroſanctus, ſacroſanctum, hoc eſt, maxime ſanctum, inviolabile, ut, *Sacroſanctus Tribunus plebis*, Plin. libr. 7. cap. 44, quem violari nefas erat. Hinc *ſacroſancta poteſtas*, id eſt, Tribu-

Tribunitia, apud Liv. lib. 29. cap. 20. *Possessiones sacrosanctæ*, hoc est, intactæ & ab omni injuria tutæ, apud Cicer. 2. Catil. cap. 8. *Sacrosanctum* a *sacro* & *sanciendo* dicitur: quod lege lata & jurejurando interposito institutum a populo est, ut, si quis id violasset, morte penderet pœnas. Plura de hoc vocabulo, & quomodo *sacrum*, *sanctum*, *sacrosanctum*, & *religiosum* differant; Aldus Manutius Quæsit. per Epist. ultimo libr. 3. Cicer. Orat. pro Balbo cap. 14 *Sacrosanctum nihil esse potest, nisi quod populus plebsve sanxisset: deinde sanctiones sacrandæ sunt, aut genere ipso, aut obtestatione, & consecratione legis, aut pœnæ, cum caput ejus, qui contra facit, consecratur.* De quantitate secundæ syllabæ quæritur. Est enim ex ablativo *sacro* composita vox. Drepanius verò corripuit, & ita malit Vossius lib. 2. de arte Grammatica cap. 20, quod O in compositis ex duobus nominibus corripi soleat, ut in *Bardocucullus*.

A

Composita a *Sacrare*.

¶ *Consecrare*, Deo dicare & sacrum facere, ut, *Consecrare aram*, Cicer. pro Domo cap. 55. *delubrum alicui Deo* aut *Deæ*, Idem 3. Nat. D. cap. 36; item *Dei* aut *Deæ alicujus nomine*, sic enim loquitur 2. de natur. Deor. cap. 26. Sic *Locus consecratus* opponitur *profano*, Cicer. de Partit. or. c. 10. extr. *Ars curandi tuendique corporis Deorum inventioni est consecrata*, id est, adscripta, Idem 3. Tusc. cap. 1. Rursus ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 15 *Cum amplissimis monumentis consecrare voluisses memoriam nominis tui*, hoc est, immortalem reddere. ¶ 2. in tristiorem partem pro Devovere. Plin. Paneg. cap. 64 *Juravit, expressit, explanavitque verba, quibus caput suum, domum suam, si scienter fefellisset, deorum iræ consecraret.* ¶ Sed *Consecrari Imperatores* dicebantur, quando inter Deos referebantur, quod qua ratione fieri solitum, Herodianus luculenter ostendit libr. 4. cap. 2. Ita hoc verbo usus est Plinius Panegyrico Trajani c. 10. Vide & infra *Consecratio*.

B

¶ *Consecranei*; eorundem sacrorum participes; item *Commilitones*. Maximinus apud Capitolin. in Gordianis: *Sacrati commilitones, imo etiam mei consecranei.* Tertull. Apologet. cap. 16 *Sed & qui crucis nos religiosos putat, consecraneus erit noster, cum lignum aliquod propitiatur.* Vet. Gloss. συμμύστης, *Consecraneus*.

¶ Consecratio, item ἀποθέωσις Imperatorum, sive *Deificatio*, ut Tertullianus interpretatur: cum mortui Imperatores certa solennitate ac ceremonia in numerum Deorum referebantur, Divique ex eo appellari solebant: quod primùm Cæsari contigit, ut Servius etiam ad Eclog. 5 Virgilii observat. Ritus autem iste consecrandi, sive Deos faciendi Imperatores, ita sese habebat, ut in compendio rem explicem. Exstruebatur rogus sive suggestus in foro ligneus, quatuor tabernaculis in turris speciem assurgens, quadrata forma, sed ut quodlibet tabernaculum justâ dimensione altero contractius esset. Intus multa congesta accumulataque arida erant, quæ facilè ignem concíperent; extra auro, ebore, purpurâ ornata omnia splendidissime fulgebant. In summo fastigio currus inauratus statuebatur, quo vehi solitus Imperator fuerat. Hinc post alia solennia, quæ ibi fiebant, cum ingens aromatum odorumque omnis generis vis, cum variis donis aliis, aggesta esset, successor Imperatoris primus admovebat facem, sequentibus magistratibus cæteris, & succendebat machinam. Immisso igne, de superiore tabernaculo aquila emittebatur simul, quæ animam principis in cælum vehere crederetur. Neque honoris hoc genere Principes tantum, sed & Augustæ, hoc est, Imperatorum conjuges afficiebantur. In Augustarum tamen consecrationibus, pro Aquila, quæ Jovi, virili Numini, sacra erat, Pavo Junonis, hoc est, muliebris Numinis avis, adhibebatur. Unde in veteribus nummis sæpe Aquila aut Pavo visitur, symbolum Consecrationis. Ritum istum adumbravit saltem Dio 56 Histor. funus Augusti describens: sed luculentissime Herodianus recensuit lib. 4. Histor. cap. 2. qui præcipuè legendus. Conf. Blond. lib. 2. Romæ Triumph. Onuphr. Panvin. lib. 2. Fastor. Salmas. ad Scriptores Hist. Augustæ. Casaubon. ad Pers. p. 213. Alex. ab Alex. l. 6. G. D. cap. 4. & ibi Tiraquellus p. 623 seq.

C

D

¶ Consecrator. Hieronym. epist. 83. ad Oceanum c. 4 *virginum consecrator*. Tertullianus de Pudicit. c. 21. extr. *auctor & consecrator ecclesiæ*. Et Firmicus l. 4. c. 7 *simulacrorum consecratores*.

¶ Desacrare apud Statium legitur simplicis sacrare significatione, l. 9. Thebaidos v. 586

Quercus erat, Triviæ quam desacraverat ipsa.

¶ Exsecror, exsecrari, deponentale, detestari, verfluchen. *Exsecrari & male alicui precari*; item, *Odisse aliquem, pestem ei exoptare & eum exsecrari*, Cic. in Pison. cap. 14, & 40. *Exsecrari in caput alicujus*, einem an Hals fluchen/ Livius lib. 39. cap. 51. extr.

¶ Exsecrandus. *Exsecrandus populo & detestabilis*, Cicer. 2. Philipp. c. 26. Verfluchens werth. Superlativus *exsecrandissimus*, Salviani est lib. 7. de Gubern. pag. 284 *Romani*, inquit, *imperii dedecus erat, ut in medio reip. sinu exsecrandissimum nefas palam liceret admitti.*

¶ Exsecratus, ut, *civitas exsecrata*, verflucht. Horatius Epod. 16. v. 18. Et, *Eversio exsecratæ columnæ*, Cicero in 1. Philipp. cap. 2. *Exsecratissima auguria*, Plin. l. 28. c. 2.

¶ Exsecrabilis, verflucht / Verfluchens werth. Item quod exsecratur, active; seu cum exsecratione conjunctum est. Ut, *Exsecrabile odium*, ein grausamer Haß. Livius libr. 9. cap. 26 *Odium exsecrabile in bis captos erat.* Idem libr. 31. cap. 17 *Praeuntibus exsecrabile carmen sacerdotibus, jurejurando adacti.* Compar. *Exsecrabilius animal*, Plin. l. 9. cap. 48. id est, magis noxium.

¶ Exsecrabiliter. Augustinus Confess. lib. 8. c. 7 *tanto exsecrabilius me oderam.*

¶ Exsecrabilitas. Apulejus l. 2. Doctr. Plat. p. 21 *Vitia pariunt exsecrabilitatem.*

¶ Exsecratio, ein Fluch/ Verfluchung. *Exsecrationibus publicis sancitum est*, Cicer. 3. offic. c. 13.

¶ Exsecrator. Tertullianus de Pudicit. cap. 15. extr. *Exsecrator impuritatis.* Et Augustinus epist. 166 sub fin. *exsecratores malorum.*

¶ Exsecramentum, pro *Exsecratio*, Tertulliani est in Apologetico cap. 22.

¶ Obsecro, obsecrare, est *ob sacra*, vel per Deum orare, um GOttes willen bitten. Terentius Andr. a. 2. sc. 1. v. 26 *Te per amicitiam & per amorem obsecro, ut ne ducas.* Cicero in Verrem 4. cap. 17 *Cum multis lacrymis eum oraret atque obsecraret.* Idem ad Attic. lib. 3. epist. 11 *Obsecro te, ut omnia certa perscribas.* Plinius libr. 9. epist. 29 *Venia obsecranda est.* ¶ Sæpe etiam adverbialiter ponitur, præsertim in interrogationibus. Terentius Eunuch. act. 5. scen. 5. v. 21. [al. sc. 4, 41] *Obsecro, an is est?* Lieber/ ists der? Sed etiam in his vim verbi retinet, nec vere fit adverbium, quod vulgo putant; ut casus appositus in similibus exemplis ostendit. Cicero libr. 13. epist. 13 ad Atticum: *Attica mea, obsecro te, quid agit?*

¶ Obsecratio. *Prece & obsecratione humili ac supplici uti*, Idem l. 1. de Invent. c. 16. fleißige Bitte.

¶ Exobsecrare, pro valde obsecrare. Plaut. Asinar. act. 1. sc. 3. v. 93 *Supplicabo, exobsecrabo, ut quemque amicum videro.*

¶ Prosecrare ex Lactantio videtur probari posse, quod l. 4. c. 27 Aldus edidit *Dæmonibus prosecrarant*; Mich. Thomasius, & Thysius, & Cantabrigensis *prosecrant*; quasi, sacra faciunt: at Th. Spark *prosecant*, ut ad *prosicias* & *prosecta*, sacrificiorum vocabula, respiciatur.

¶ Resecrare, religione solvere, entweihen/aus dem Bann thun. Cornel. Nepos in Alcibiade cap. 6 *Iidem illi Eumolpidæ ac Ceryces resecrare sunt coacti, qui eum devoverant: Pilæque illæ, in quibus devotio erat scripta, in mare præcipitatæ.* Vide Plautinos interpretes in Persam act. 1. sc. 1.

¶ Sacrifico, sacrificare, sacrum facere, accusativo & ablativo, præter dativum personæ, jungitur. opffern. *Sacrificare suem*, Ovid. 4. Fast. v. 414. *Argento Jovi sacrificare*, Plaut. in Mostell. act. 1. scen. 3. vers. 84. Et absolute *Sacrificare*, immolare hostias, Nep. 23, 2. n. 4.

¶ Sacrificatio. Cic. l. 2. de Nat. Deor. c. 27 *In dea Vesta, quod est rerum custos intimarum, omnis & precatio & sacrificatio postrema extrema est.*

¶ Sacrificator. Tertullian. de Spectac. c. 8.

¶ Sacrificalis, ut, *Apparatus sacrificalis*, Rüstung zum Opffer gehörig/ Tacit. 2. annal. cap. 69. *Epulæ sacrificales*, Apulejus l. 9 ineunte.

¶ Sacrificus, *Aræ sacrificæ*, Val. Flacc. lib. 8. vers. 243. *Ritus sacrifici*, Ordnung und Weise im Opffern. *Vestis sacrifica*, Silius lib. 3. v. 27.

¶ Sacrificus, qui sacra facit, Ovidius l. 6. Fastor. v. 803

- - - *sacrifico deductum nomen ab Anco.*

Ein Opfferer/ Meßpfaffe. nam etiam absolute, instar substantivi, poni potest.

¶ Sacrificulus, rex sacrorum, Gell. l. 10. c. 15. & de sacerdotibus ac vulgaribus popis apud Sueton. Domit. c. 1.

¶ Sacrificium, res divina, ein Opffer. *Anniversaria sacrificia*, Jahropffer/ Cic. in Verr. 6. c. 57. *Sacrificium facere*, Idem de clar. oratoribus c. 14.

¶ *Rates sacriferæ*, sacra vehentes, Ovid. 4. Fast. v. 252.

¶ Sacrilegus, qui e sacro aufert, & religionem templorum violat, ein Kirchenräuber. *Sacrilegus & hostis sacrorum*, Cic. in 3. Verr. cap. 3.

¶ Usurpatur & adjective: ut, *Manus sacrilega*, eine diebische Hand/ Horat. l. 2. Oda 13. *Sacrilegum & impium bellum*, Cic. 3. Verrina cap. ult. Et Tibull. l. 3. Eleg. 5 *Sacrilegos ignes*, & Lactantius l. 5. c. 4. pr. *Sacrilegas literas* dixit.

¶ Sacrilegium, rerum sacrarum furtum, Kirchenraub. *Sacrilegium admittere*, Quintil. l. 4. c. 2. *Sacrilegii reum esse*, Quintil. ibidem p. 289.

¶ Sacerdos, a *sacris dandis*, id est, faciendis, appellatus est. *Phœbi, Musarum sacerdos.* Cic. pro Cornel. Balbo c. 24. *Sacra Cereris per Græcas semper curata sunt sacerdotes.* Dicebantur Sacerdotes primo *nominari*, deinde *cooptari* proprie, vide *Nomino* & *Opto.*

¶ 2. Pro Augure Romano. Plinius lib. 2. epist. 1 *Illo die quo sacerdotes solent nominare*, id est augures prodere. Ita enim ipse interpretatur lib. 4. epist. 8. Adde infra in *Sacerdotium*. A

¶ Sacerdotissa. Vet. Inscriptio Hispanica adfertur:

CORNELIAE CLEMENTIS FILIAE
TVSCAE SACERDOTISSAE PERPETVAE
ORDO IPORCENSIVM, &c.

Sed qualiscunque hæc inscriptio est, præstat alias innumeras sequi, quæ *Sacerdotis* vocabulum etiam de sequiore sexu enunciant. v. g. Gruter p. 320. n. 12

CVRTILIAE C. F. PRISCILLAE
SACERDOTI
DIVAE AVGVSTAE.

& pag. sequente num. 4

DENTRIAE L. F. POLLAE
SACERDOTI DIVAE
AVGVSTAE.

In Gellii quoque aliquot libris [10, 15] vulgatum fuerat *Flaminicas sacerdotissas*; sed dudum suboluit glossema eruditis, qui ad unum omnes hodie expungunt.

¶ Sacerdotium, Priesterthum. *Sacerdotium inire*, Cicer. pro Dom. sua cap. 52. Et ibidem: *Virgo Vestalis sanctissimo sacerdotio prædita*. ¶ 2. Pro Auguratu, amplo apud Romanos honore. Lege Plinii lib. 4 epistolam 8. Et Cicero Philipp. 2. cap. 32 *Tum hic bonus augur, eo sacerdotio se præditum esse dixit, ut*, &c. B

¶ Sacerdotalis, e, *Sacerdotales ludi*, Plin. l. 7. Epist. 24.

¶ Archisacerdos. Fortunatus l. 3. Carm. 11. in principio:

Culmen honorificum, patrum pater, archisacerdos.

SACŌMA, sacomatis, ex Græco σάκωμα, quod & σήκωμα, ein instehend Gewicht. Dupliciter accipitur. Namque σήκωμα seu *sacoma* dicitur primo æquipondium. Ut cum fabro aurario locaturus opus, auri massam do certi ponderis, unde opus faciat, itaque ei appendo, ut massam plumbi pari pondere ab eo recipiam. Hoc æquipondium igitur *Sacoma* est. Cum opus igitur factum aurifaber mihi rursus ad pondus, seu æquipondium illud plumbeum, quod ab eo acceperam, appendit, illudque respondet exacte, & æquat Sacoma, tum dicitur aurifaber *opus ad sacoma præstitisse*. Vitruvius lib. 9. cap. 3. de Hierone loquens: *Cum auream coronam votivam Diis immortalibus in quodam fano constituisset ponendam, immani pretio locavit faciendam, & aurum* ad sacoma appendit *redemtori. Is ad tempus, opus manufactum subtiliter, regi approbavit & ad sacoma pondus coronæ visus est præstitisse.* In veteribus Vitruvii exemplaribus legitur etiam genere muliebri, ad *sacomam pendere* pro ad *sacoma*. Vide Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 258. Deinde *Sacoma* dicitur pondus, quod lanii trutinæ sursum latæ adjungitur, ut graviori æqualis fiat: Julius Pollux libr. 4. cap. 24. C

SADDVCAEI, Σαδδουκαῖοι, quorum secta neque corporum humanorum resurrectionem, neque angelos, neque spiritus credebat. Vide B. Hieronymum in cap. 22 Matthæi, quem notat tamen Scaliger Elencho trihæresii c. 17; itemque Grotium ad eundem Evangelistam.

Sæculum, vide *Seculum*.

SAEPE, sæpius, sæpissime. offt/offtmahl. *Sæpe ac multum hoc mecum cogitavi*, Cicero ineunte libr. 1. de Invent. Idem pro Fontejo c. 8. *Semel atque iterum ac sæpius*, zum öfftermahl. *Iterum sæpiusque te rogo*, l. 13. fam. ep. 43. *Sæpissime aliquid experiri*, Sallust. Jugurth. c. 63.

¶ Sæpenumero, idem quod sæpe: ut, *Sæpenumero mirari soleo*, Cic. de Senect. cap. 2.

¶ Persæpe, sehr offt. Cic. pro Marcell. c. 6 *persæpe congratulari*. Et de Amic. c. 20 *Quod persæpe fit*.

¶ Sæpicule, idem quod Sæpe. Delectatur eo Apulejus, crebroque utitur. v. g. l. 6. p. 185 *sæpicule commonebant*: & lib. 9. p. 235 *vacuas manus complodens sæpicule*. Hausit ex Plauti Casin. act. 3. sc. 5. v. 59, ubi *sæpicule peccas*, legitur.

SAEVVS, adject. crudelis, unbarmhertzig/grausam/greulich/feindselig. *Sæva memorem Junonis ob iram*, Virg. Æn. 1. v. 4. *Sæva tempestas*, Tacit. Agric. cap. 22. greulich Ungewitter. *Turbines sævi*, Cicer. 3. de Orat. cap. 39 ex poeta. *Sævior indomitis juvencis*, Ovidius 13. Metam. vers. 798. *Sævissimus dominus*, Plin. Panegyr. cap. 52. Et Tacitus lib. 2. Histor. cap. 38 *Nobilium sævissimus L. Sylla*. ¶ 2. Antiquis & in bonam partem accipiebatur pro magno, potente. Ita Virgilius usus in illo 12. Æn. v. 107 D

- - - - *maternis sævus in armis*,

Servio interprete. Ita & alibi. Sic Ennius apud eundem Servium: *Induta fuit sæva stola*, id est, magna. Sed & Virgilius 2. Æn. v. 556 *Sævum horrorem*, pro magno dixit.

¶ Sævitia, crudelitas, inclementia. Cicer. in offic. lib. 2. cap. 7 *Heris adhibenda sævitia in famulos, si aliter teneri non possint*. Elegantissime *cachinnantem sævitiam* Mamertinus dixit, pro ea, quæ sub persona risus tegitur. Ita enim Panegyr. Juliani cap. 25 scribit: *Quis nescit aliorum Imperatorum hilarem diritatem, cachinnantemque sævitiam, à quibus ingenita crudelitas figmento lætitiæ tegebatur?*

¶ Sævidicta, Terent. Phorm. act. 1. sc. 4. v. 35.

¶ Sæviter, adverbium, Plaut. Pseud. act. 5. sc. 2. v. 35.

¶ Sævissime, Columell. l. 1. cap. 4. extr. *Quædam loca æstate sævissime candent*.

¶ Sævio, sævivi, sævire, crudeliter in aliquem agere, wüten/Tyranney treiben. ¶ Videtur utrumque & *sævus* & *sævio*, formatum a Græco σεύειν, hoc est *furere*. Livius 3. cap. 45 *Sævite in tergum & in cervices nostras, pudicitia saltem in tuto sit*.

¶ Sævire & vehementius irati dicuntur cum verbis tantum detonant. Virgil. Æn. 6. v. 544

- - - - *ne sævi, magna sacerdos*.

Deiphobus enim, qui hoc loquitur, verbis tantum a Sibylla hactenus castigatus fuerat. Sic Æneas in 12. v. 387 *sævire* dicitur, i. e. vehementius indignari, quod accepto vulnere pugnæ subtraheretur. Ita enim canit Poëta:

Sævit, & infracta luctatur arundine telum
Eripere, auxilioque iram, quæ proxima, poscit: &c.

¶ Desævire, sævitiam remittere, ablassen/auffhören mit Wüten/mit Ungestümmigkeit. Virg. 4. Æn. v. 52

Dum pelago desævit hiems.

Et Lucanus lib. 5. v. 303 *Ira desævit*.

¶ *Exsævire*, Livius dixit eadem significatione l. 30. c. 39 *Dum reliquum tempestatis exsæviret*. austoben.

¶ Resævire, rursus sævire. Ovidius l. 1. Trist. eleg. 1. v. 103

- - - *ne mota resæviat ira*.

SAGA, æ, quam Festus *mulierem sacrorum peritam*; Nonius *virorum indagatricem ad libidinem* interpretatur. De incantatrice sive venefica usus hoc nomine Horat. l. 1. Ode 27

Quæ saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit Deus?

Tibull. lib. 1. Eleg. 2. v. 41

- - - - *ut mihi verax*
Pollicita est magico saga ministerio,

Et sunt veneficæ istæ non libidinosæ modo, sed & infernalium sacrorum, & multarum rerum peritæ scientesque videri volunt, ut nec inepte Nonius, recte interpretatus vocabulum Festus videatur, qui a *Sagiendo* derivat. *Præsagire*, inquit, *est acute sentire, Unde* SAGAE *dictæ, anus, quæ multa sciunt; &* SAGACES *canes, qui ferarum cubilia præsentiunt*. Alio loco, *Piatricem sacerdotem* interpretatur, quod plane ad Horatii locum facit. Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 31 SAGIRE, inquit, *sentire acute est, ex quo* SAGAE *anus, quia multa scire volunt; &* SAGACES *dicti canes. Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur præsagire, id est, futura ante sentire*. Ergo *Saga*, eine kluge Frau/eine Segensprecherin/ꝛc. Scaliger Tuscam vocem censet, & potest verbum *Sagire* Tuscæ originis esse.

¶ Revera autem adjectivum est, *Sagus, Saga, Sagum*, à *Sagio*. Namque & Statius *Sagas aves* dixit Achill. 1. v. 58

Nunc sagas affatur aves.

Et 8. Thebaid. v. 204

Ipse nihil certum sagis clangoribus æther Præcinet.

Et Prudentius ἀποθ. v. 298.

Nec sago clangore loquax & stridula cornix.

Hinc *Præsagus*, de quo infra.

¶ Săgio, sagire, verbum, de quo ante in *Saga*. Inde est

¶ Sagax, ăcis: ut à *mentiri mendax* &c. quod præcipue de canibus dicitur, Spürhunde/ quibus & *narem sagacem* Lucanus tribuit lib. 7, 829. Plaut. Curcul. act. 1. sc. 2. v. 17 *Canem esse quidem hanc magis par fuit: sagax nasum habet*. Ovidius l. 11. Metam. v. 599

- - - - *canibusve sagacior anser*.

Sed & solertes atque acuti homines sic appellantur. *Mens acris & vigens celerrimeque multa cogitans, & ut ita dicam sagax*, Cicer. de finib. lib. 2. cap. 14. Et, *Sagacissimus ad suspicandum*, Idem in Catilin. 1. cap. 8. Vet. Gloss. *Sagax* ἰχνόφρων, ἀγχίνους, πανοῦργος, πραγματικός. Vide Scaliger. Exercit. 251. Sect. 2.

¶ Săgācitas, behende Listigkeit/Verschlagenheit/ Ut, *narium sagacitas*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 63, eine dünne Nasen/ so bald etwas riechen kan. *Ea erat sagacitate, ut decipi non posset*, Nepos Alcib. cap. 5.

¶ Sagaciter, ut, *Sagaciter pervestigare*, Cic. 1. de Orat. c. 51. id est, callide, listiglich ausforschen. *Odorari sagacius*, Cicer. 6. Att. epist. 6. *Odorari sagacissime*, Idem 2. de oratore c. 44.

¶ Præsagire. Cicero supra in *Saga* laudato loco: *Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur præsagire, id est, futura ante sentire*, zuvor spüren/merken/ehe ein Ding geschiehet. Sic autem dicimus: *Animus præsagit magna mala*, Senec. Thebaide v. 278. Et Terent. in Heaut. act. 2. sc. 2. v. 7 *Nescio quid profecto mihi animus præsagit mali*, was mir für ein Unglück ahnet. Et sic, *Animus mihi præsagiebat*, Cicer. de Divin. 1. cap. 31. mein Hertz sagte mirs wohl. Et, *Præsagio animo*, Livius lib. 30. c. 20. ¶ Etiam ipsa ostenta dicuntur præsagire, id est, prænuntiare. Apule-

Apulejus sub fin. lib. 9 *Hæc erant, quæ prodigiosa præsagiverant ostenta; hæc quæ miserrimo domino nuntiata.*

¶ Præsagitio, Cic. 1. de divin. cap. 31 *Inest animis præsagitio divinitus inclusa*, hoc est, vis quædam præsagiendi, ein Vormercken/ ein heimlichs Fühlen im Hertzen.

¶ Præsagium, præsensio. ut, *præsagia mentis*, Ovid. lib. 2. Pont. epist. 8. v. 57. Apulejus lib. 9. p. 233 *Stupore defixi mirantur ac trepidant divina præsagia.*

¶ Præsagus, præsentiens, Claudianus 1. Rapt. v. 190

- - - heu mens præsaga futuri.

Virg. 10. Æn. v. 843 *Mens præsaga mali.* Ovid. lib. 2. Metam. v. 124 *suspiria præsaga luctus.*

SAGAPENUM, σαγάπηνον, succus vel lacryma plantæ ferulaceæ Dioscoridi lib. 3. c. 79. vulgus *Serapinum* vocat.

SAGENA, æ, σαγήνη, rete piscatorium, eine Watte/ Latini *verriculum* vocant. Manilius lib. 5. v. 678

Excipitur vasta circumvallata sagena.

SAGINA, æ, cibus, quo pinguis quis efficitur, die Mast. Juvenal. satyr. 4. v. 67

- - - Propera stomachum laxare saginis.

Item Saginatus, die Mastung/ Columella lib. 8. cap. 14. extr. *Est facilis harum avium* (anserum) *sagina.* Ita *Sagina* esse dicitur, ubi nihil aliud, quam estur ac bibitur, Plautus Mostellaria act. 1. sc. 3. v. 78

Jam ista quidem absumta res erit; dies noctesque estur;
Bibitur, neque quisquam parsimoniam adhibet, sagina plane est.

B Justin. lib. 21. cap. 2. n. 1 *In segnitiem lapsus, saginam corporis nimia luxuria contraxit*, id est, pinguedinem, dick und fett worden. Vet. Gloss. *Sagina* παρφπλήρωμα.

¶ Sagino, saginare, pingue efficere, mesten/ feist machen. *Saginare exquisitis epulis*, Plin. lib. 9. cap. 35. *Saginari sanguine civium*, Cic. pro Sextio cap. 36.

¶ Saginatus, ut, *Saginatus porcus*, Propert. lib. 4. eleg. 1. v. 23. gemestet. Tertullianus extremo de Jejuniis: *Saginatior Christianus ursis & leonibus forte, quam Deo, erit necessarius.*

¶ Saginatio. Plin. lib. 8. cap. 51. *Tridui inedia saginationem orsa.*

¶ Saginarium, ein Maststall/ Varr. lib. 3. cap. 10.

¶ *Bos saginarius*, ein Mastrind. Ex Servio Stephanus.

SAGITTA, jaculum, quod arcu emittitur, ein Pfeil/Boltze. *Misilis sagitta*, Horat. lib. 3. Oda 6. *Nervo aptare sagittas*, Virg. 10. Æneid. v. 131. aufflegen. *Sagittis conficere*, schiessen / Cic. 4. Acad. cap. 24.

¶ 2. *Sagittam* rustici vocant novissimam surculi partem, das eusserste Spitzlein am Rebschoß. Columell. lib. 3. cap. 17.

C ¶ Sagittula, diminutivum. Apulejus lib. 10. pag. 254 *pinnulis & sagittulis.*

¶ Sagittarius, adjectivum, ut, *Calamus sagittarius*, hoc est, sagittis ex eo formandis idoneus. Plin. lib. 16. cap. 36.

¶ Sagittarius, substantivum, sagittandi peritus, ein Schütz. Cæsar, lib. 2. Gall. cap. 7 *Cretas sagittarios, & funditores Baleares subsidio oppidanis mittit.* De Alcone Cretensi, præstantissimo sagittandi artifice, legatur Servius in Eclog. 5 Virgilii. Olim hac arte quoque nobiles fuerunt Parthi, Armenii, & Cydonii, Claudian. in 4. Consulat. Honorii v. 529

Scis, quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas
Armenius, refugo quæ sit fiducia Partho.

¶ 2. Erat & numisma Persicum *Sagittarius*, sic dictum a nota, quod & *Darius* dicebatur. Hinc illud celebre Agesilai apophthegma: *Se ex Asia pulsum triginta millibus sagittariorum*, cum ea pecuniæ summa corrupti a Persarum rege Athenienses effecissent, ut de provincia Agesilaus decederet, Plutarch. in Apophthegmatis.

¶ 3. Sagittarius, Signum Zodiaci. Plinius lib. 17. cap. 24 *Cum Luna est in Sagittario.*

¶ Sagittifer. *Geloni sagittiferi*, Virg. 8. Æn. v. 725. *Pharetra sagittifera*, Ovid. 1. Metam. v. 468. *Sagittifera pecus*, id est, hystrix, Claudianus extremo Eidyllio de Hystrice.

¶ Sagittiger, idem. Avienus in Phænom. Arat. v. 842 *Ora Sagittigeri*, id est Sagittarii, sideris cælestis.

D ¶ Sagittipotens. M. Cicero in Arat. v. 311 ed. Grot.

- - - Sagittipotens Solis cum sustinet orbem.

Et Quintus Cicero apud Ausonium in Eclogario p. 559

Pigra Sagittipotens jaculatur frigora terris.

¶ Sagitto, sagittare, sagittam emittere. Proscripsit hoc verbum Vossius lib. 1. c. 23. de vit. sermon. & restituit ipse lib. 4. c. 23. tanquam posterioris ævi vocabulum ab Justino lib. 41. cap. 2, 5 usurpatum. Etiam Curtius lib. 7. cap. 5, 42 *ars sagittandi.*

SAGMA, σάγμα, quod jumentis onera bajulantibus imponitur, ut mollius & sine noxa vehant. Vegetius rei Veterinariæ lib. 2. cap. 59 *Exceptis his, qui deputati sunt circo, reliquum mulorum, equorum, asinorumque genus sub sagmis aut sellis solo tergo præstat officium.* Vide Casaub. loco mox indicando.

¶ Hinc *equus sagmarius*, qui onera portat, *equus sellaris*, qui hominem vehit. Vide Casaub. ad Lampridii Elagabal. cap. 4, & Salmas. ad Vopisci Aurelian. cap. 7. Uterque enim Historicus *sagmarium equum* appellavit.

SAGMEN, neutrum, gramen cum sua terra evulsum. ¶ 2. Et verbena. Livius lib. 1. cap. 24 *Jubesne me, rex, cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? jubente Rege, Sagmina, inquit, te, Rex, posco. Rex ait, puram tollito. Fecialis ex arce graminis herbam puram attulit*, &c. ein reiner Rasen. Dicta *sagmina*, quod ex loco sancto secabantur, vel a sanciendo: Festus, & ibi Scaliger. Invertuntur hæc, & *sanctum* a *sagmine* derivatur lege 8 § 1 Dig. de divisione rerum. *Sanctum*, inquit JCtus, *dictum est a sagminibus. Sunt autem Sagmina quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret.*

SAGUM, & vox & vestis Gallica, ut ex Varrone, Isidoro & aliis constat; imo *Celtica*, nam & Germanis eam tribuit Tacitus German. cap. 17. n. 1. ut recte observavit & docuit Cluverius lib. 1. Antiquæ Germaniæ cap. 16. A Græco κάσας manasse vult vocabulum Leunclav. ad Xenoph. pag. 1045. A Gallis Romam & in Italiam pervenit: non ampla longaque, sed quæ humeros & terga tantum tegeret ad nates usque demissa. Quadrata forma cujusmodi & pallia Græcorum, de lana, villosaque & crassior; & inde delicatiori cultui opponi solita. Martialis lib. 6. epigr. 11 *Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit:*

Vis te purpureum, Marce, sagatus amem?

Et quia munimentum contra imbres & frigora præbere poterat, idcirco militibus agrestibusque usurpabatur. Sane *rustici sagi* bis B. Hieronymus in vita Hilarionis meminit: & Columella lib. 11. cap. 1 inter vestimenta rustica *sagatos* quoque *cucullos* nominat: quanquam ibi *sagis cucullatis* legere malim: ut intelligat, *saga* illa tegendo etiam capiti consutos habuisse *cucullos*. Locus Columellæ ita habet: *Cultam vestitamque familiam utiliter magis habeat, quam delicate: id est, munitam diligenter a frigoribus & imbribus: quæ utraque prohibentur optime pellibus manicatis & sagatis cucullis:* sive, ut nostra conjectura est, Columellam scripsisse, *sagis cucullatis*: Quas *manicatas pelles* Columella, S. Hieronymus in depingendo Hilarionis cultu, & ipso rustico, *pelliceum ependyten* vocat: *sagum* similiter, Columella, subjungens. Sub finem autem ejus libelli, cum de eadem re agit Hieronymus, & *cucullam* nominat. *Sicut vestitus erat*, inquit, *in tunica cilicina & cuculla, & sago rustico* &c. *Cuculli* igitur aliquando distinctam & peculiarem cultus partem, interdum conjunctam cum sago constituebant. Seneca Epist. 18 de paupertino & aspero cultu: *Grabatus ille verus sit, & sagum, & panis durus, ac sordidus.* Usque adeo autem proprie militum armorumque *Sagum* fuit, ut etiam in urbe a populo, majore aliquo motu tumultuque exorto, saga sumerentur, quasi indicium belli. Unde ad *saga ire* [Cic. 14. Philipp. cap. 1] & *esse in sagis civitas* dicebatur: cujus utriusque formulæ exempla, cum alii, tum Cicero ipse suppeditat. Eamque ob caussam *togati sagatique* opponebantur. Sicuti *Milites* & *Quirites*. Nam *toga* civilis habitus & pacis; *sagum* militaris ac belli vestis erat. Nec aliud *Sagum* erat quam pallium, seu chlamys. Nam & B. Hieronymus in vita Hilarionis sub finem *Sagum* appellat, quod paullo ante vocaverat *pallium*. Sed illud, quo duces utebantur, purpureum erat: itaque ad differentiam ejus *gregale sagum*, hoc est, quo gregarius seu manipularis miles utebatur, Livius lib. 7 cap. 34 dixit. Vide & Turnebum lib. 2. cap. 6. ¶ 2. *Sagum* etiam vestis stragulæ genus, ejusdemque, cujus Cilicia erant, usus. Namque & coopertoria sive tegumenta equorum, *Saga* dicebantur, Kotzen / de quo Casaubonus ad Lampridium.

¶ Sagulum, sagum brevius, Filtzmantel. *Sagulo leves*, id est, expediti, Tacit. Germ. cap. 6. & Virgil. 8. Æn. vers. 660 *Virgatis lucent sagulis.*

¶ Sagatus, a *Sagare*, id est, sago indutus. Cic. 14. Philipp. cap. 1 *Cras sagati prodeamus.*

¶ *Sagulatus*, idem, Suetonius Vitellio cap. 11.

¶ Sagatio, genus ludicri atque lasciviæ, cum sagis distentis plurimorum manibus imponebatur aliquis, iisdemque excussis jactabatur in altum. Vetus Gloss. *Sagatio*, παλμός. De isto ludicro Suetonius Ottone cap. 2 *Ferebatur & vagari noctibus solitus atque invalidum quemque obviorum, vel potulentum corripere, ac distento sago impositum in sublime jactare.* Martialis lib. 1. Epigr. 4

Audieris cum grande sophos, cum basia jacta,
Ibis ab excusso missus in astra sago.

¶ Sagarius, ad saga pertinens, ut *Sagaria negotiatio*, Lege 5 § 15 Dig. de tributar. actione. Kleider-Handlung.

SAGUNTUS, vel Saguntum, oppidum Hispaniæ, ultra flumen Iberum, haud procul a mari Balearico, longa quondam obsidione Pœnorum ad extremam redactum famem. Livius lib. 21. Unde origo belli Punici secundi.

¶ Saguntinus. *Saguntini*, incolæ, Liv. lib. 21. cap. 9. &c. sæpe. Et adjective, *Saguntina fames*, id est maxima, extrema. Vide Chiliadas.

SAIS, urbs Ægypti inter Sebenniticum & Canopicum Nili ostium sita. Hinc

¶ Saïtæ, hujus loci incolæ, qui Mercurium Trismegistum coluerunt. Eorum coloni Athenienses, non Athenienses parentes Saitarum. Vid. Voss. de Histor. Græc. pag. 399.

SAL, fit a Græco ἅλς, per metathesin, neutrum, est & masculinum. Saltz. Sallust. Bell. Jugurth. cap. 89 *Neque salem neque alia gulæ irritamenta.* Et Cicer. de Amicit. cap. 19 *Verum est illud, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiæ munus expletum sit.* Plin. lib. 31. cap. 11 *Nihil utilius sale & sole.* Et *Montes salis nativi*, Saltz-Berge / Idem lib 32. cap. 7. *Salem adspergere carnibus*, Plinius libr. 8. cap. 38; & *sale carnes adspergere*, Idem lib. 15. cap. 6, einsaltzen / quod uno verbo etiam *salire* dicebant, de quo infra. *Vesco sale saxa peresa*, Lucret. lib. 1. v. 326. *Sal nativus*, qui *factitio excoctoque* opponitur. Sponte enim nascitur, atque in montibus lapidum more cæditur, de quo Plinius lib. 31. cap. 7. *Sal fossilis*, Berg-Saltz. *Sal marinus*, (Meer-Saltz / Boy) qui ex marina aqua conficitur. Quod quomodo fiat, elegantissimis his versibus Manilius lib. 5. sub finem declarat:

Quin etiam magnas poterunt celebrare salinas
Et pontum coquere, & ponti secernere virus,
Cùm solitum certo distendunt margine campum,
Appelluntque suo deductum ex æquore fluctum,
Claudendoque negant, tum demum suscipit undas
Area, tum pontus per Solem humore nitescit.
Congeritur siccum pelagus, mersique profundi
Canities emota, maris spumæque rigentis
Ingentes faciunt cumulos, pelagique venenum,
Quodque erat usus aquæ succo corruptus amaro,
Vitali sale permutant, redduntque salubrem.

Qui ultimi tres versus nec bene dispuncti, nec emendati satis leguntur. Post τὸ *venenum* comma ponendum est. Pro *quodque*, *quique* legendum videtur. Hoc enim dicit, pelagi venenum & usum aquæ, qui succo amaro corruptus erat, vitali sale permutant, & eum ipsum aquæ usum salubrem efficiunt. *Usum aquæ* pro aqua dixit. Per *succum amarum* salsedinem aquæ marinæ intelligit, quam modò *venenum pelagi*, & paullò ante *ponti virus* vocaverat. Sunt enim hæc duo vocabula μίσα: de quo vide suis locis. Cæterum de salis generibus vide Plinium lib. 31. Natur. Histor. cap. 7. ¶ 2. *Sal* pro sapientia & urbanitate, Klugheit / Höfflichkeit. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 14 *Qui habet salem*, wer klug ist. Ubi Donatus: SAL *neutraliter condimentum est: masculinum, sapientia.* Catullus Epigram. 87 in Quintiam & Lesbiam:

Nulla in tam magno est corpore mica salis.

¶ 3. *Sal* etiam ponitur pro lepore & εὐφυΐᾳ sermonis. Afranius apud Priscian. lib. 5. p. 659 *Quicquid loquitur, sal est.* Plin. lib. 3. Epist. 21 *Homo ingeniosus, acutus, acer, & qui plurimum in scribendo & salis habet & fellis.* Et Auson. Epist. 11 *In cavillando naturâ invenustus, nec arte conditus, diluti salis & fellis ignavi.* Hinc *Sales*, joci &c. Plin. lib. 31. cap. 7 *Vita humanior sine sale nequit degi, adeoque necessarium elementum est, ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur, omnisque vitæ lepos, & summa hilaritas laborumque requies non alio magis vocabulo constat.* Sic, *Urbani sales*, Cic. 9. famil. ep. 15. Idem 1. Offic. cap. 37 *Sale & facetiis Cæsar vicit omnes*, an Höffligkeit und Schertz-Reden. Etiam in deteriorem partem pro gravibus & acerbis jocis. Seneca de Vita Beata cap. 27 *Tota illa comicorum poëtarum manus in me venenatos sales suos effudit.* ¶ 4. Neque vero de sermonis tantum lepore; sed aliarum etiam rerum venustate ac elegantia *Sal* dicitur. Nepos Attico cap. 26 *Tectum antiquitus constitutum plus salis, quam sumtûs habebat.* Verum inconcinne hic quibusdam hoc modo usurpari videtur. ¶ 5. Poëtis interdum *Sal* Mare dicitur, ut fœmininum Græcis ἡ ἅλς. Virg. 1. Æn. v. 35

spumas salis ære ruebant.

Rursus Æn. lib. 5. v. 848

Mene salis placidi vultum fluctusque quietos
Ignorare jubes?

¶ Sălarius, adjectiv. *Vectigal ex annona salaria*, Livius lib. 29. cap. 37, der Saltz-Zoll. Sic ab Sabinis per Anienis pontem ad mare inferum ferebat *Via Salaria*, die Saltz-Straß. Idem lib. 7. cap. 9, & Festus.

¶ Sălarius, substantivum, qui sal vendit, Martial. lib. 1. Epigram. 42 *Viles pueri salariorum.*

¶ Salarium, stipendium militiæ vel servitii, Sold / Besoldung. *Salarium annuum*, Lege ult. Dig. de Obligation. ein Jahr-Sold. Plin. lib. 31. cap. 7 *Sal honoribus etiam militiæque interponitur, salariis inde dictis*, &c. Tacitus Agric. cap. 42 *salarium proconsuli solitum offerri.* Et, *Salarium cui constituere*, modo dicta lege ult. Dig. de Obligation. einem eine Besoldung machen.

¶ Salsus, a, um, salis saporem habens, a *Salio* verbo, de quo infra, gesaltzen. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 72 *Hoc salsum est parum*, das hat zu wenig Saltz. Virgil. Æneid. 2. v. 273

- - - - *salsusque per artus Sudor iit.*

Plin. lib. 31. cap. 7. extr. *marina aquâ salsior.* & præced. cap. 6 *salsissimum mare.*

A ¶ 2. Et *salsum* pro Ridiculo, auctore Quintil. lib. 6. cap. 3. pag. 467. Sic *salsiores sales*, Cicer. 9. famil. epist. 15. Idem 2. de Orat. cap. 71 *Quæ dicuntur, salsiora videri solent.*

¶ Salse, adverb. *Salse dicere*, id est, acute, scharff / Quintil. lib. 6. cap. 3. extr.

¶ Salsiusculus, diminut. etwas saltzig. Augustinus Confession. lib. 8. cap. 3 *Ebriosi quædam salsiuscula comedunt, quo fiat molestus ardor, quem dum exstinguit potatio, fit delectatio.*

¶ Persalsus, valde salsus. Cicero metaphorice lib. 2. de Oratore cap. 69 *Persalsum illud est apud Nævium:* &c.

¶ Persalse, adverbium. Idem lib. 2. ad Quint. fratr. epist. 14 *Persalse & humaniter etiam mihi gratias agit.*

¶ Præsulsus, idem quod persulsus, scharff gesaltzen. *Præsalsæ adipis liquamen*, Columella lib. 6. cap. 2.

¶ Subsalsus, aliquantulum salsus, etwas saltzig. Plinius lib. 21. cap. 29 *herba subsalsa gustanti.*

¶ Insulsus, a, um, ungesaltzen, ¶ 2. Item infacetus, ἄμωρος, ungeschickt / unhöfflich. Gloss. Vet. *Insulsus*, ἀνόητος, ἄχαρις. Cicer. 1. Tuscul. cap. 8 *acuti, nec insulsi hominis sententia.* Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 3 *Solœcismus & insulsior figura.* Superl. *Insulsissimus improbissimusque est*, Martial. l. 12. epigr. 55.

B ¶ Insulse, adverbium. Cic. Attico lib. 4. epist. 16 *Latum est insulse.* Legislationem intelligit. Apulejus Apolog. pag. 296 *Insulse & absurde.* Gellius lib. 16. cap. 12 *Nihil potest dici insulsius.* Idem lib. 12. cap. 2 *Hoc etiam addidit insulsissime.*

¶ Insulsitas. Cic. lib. 13. ad Attic. epist. 29 *In villa, cujus insulsitatem bene noram; video nihil aut pauca mutata.*

¶ Salsamentum, quicquid ad usum diuturnum sale conditur, ut pisces & alia, gesaltzen Fischwerck. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 27 *Salsamenta hæc Stephanio fac macerentur pulchre*, recht gewässert werden.

¶ Subinsulsus, aliquantum insulsus. Cic. de opt. gen. orat. cap. 3 *Si quid non acutum, aut subinsulsum est.*

¶ Salsāmentarius, *Cadus salsamentarius*, Plinius lib. 32. cap. 8. *Vas salsamentarium*, ein Gefäß / darein man einsaltzet / apud Columell. lib. 2. cap. 10.

¶ Salsamentarius, substantivum. *Salsamentorum venditor*, der mit gesaltzenem Fischwerck handelt. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 54 *Ut si salsamentarii filio dicas, quiesce tu, cujus pater cubito se solebat emungere.*

¶ Salsura, das Einsaltzen / Columell. frequenter: ut, *Salsura suillæ carnis*, lib. 12. cap. 21.

C ¶ Salsedo, ipse salis sapor. Onomast. *Salsedo*, ἅλμη.

¶ Salsilago, & Salsugo, utroque enim nomine Plinius utitur, liquor quidam salis, gesaltzene Feuchtigkeit / Salse. Ita vero lib. 31. cap. 7. extr. *Appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marinâ aquâ salsior, vi distans.* Et Vitruvius lib. 2 cap. 4 *remittere salsuginem*, die saltzige Schärffe fahren lassen.

¶ Salsitudo, idem, sive humor salis saporem referens. Vitruvius lib. 1 cap. 4 *inconsueta salsitudine necari.* Et Plinius lib. 20. cap. 14 *salsitudo corporis.*

¶ Sălīna, æ, locus, ubi sal coquitur, ein Saltzwerck / Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 12, & pro leg. Manilia cap. 6. *Salinas celebrare*, Saltzwerck treiben / apud Manil. lib. 5. v. 682.

¶ Salīnum, ein Saltz-Gefäß / Saltzmeste. Horat. 2. carm. Ode 16

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum.

Erat etiam vasculum minutis oblationibus dictum. Livius lib. 26. cap. 36 *Ut Salinum, patellumque Deorum caussa habere possint.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 4 *In C. Fabricii, & Q. Æmilii Papi, principum seculi sui, domibus argentum fuisse confitear oportet. Uterque enim patellum Deorum, & salinum habuit.*

¶ Salillum, diminut. Plaut. in Trinum. act. 2. sc. 4. v. 91.

D ¶ Salinator, qui rei salariæ operam dat, sal vendit, aut salis vectigal redemit, etiam qui arte sal conficit. Arnobius enim lib. 1. pag. 70 inter artifices enumerat: *Quid cybiarios, salinatores, bolonas, unguentarios, aurifices, aucupes* &c. Inde *Livio* cognomen apud Patavinum historicum lib. 29. cap. 37.

¶ Priscianus lib. 10 ex Sisenna verbum *Sallio, sallire* citat, quod est sale condire.

¶ *Salio* dixit Columella lib. 12. cap. 53. & Ovid. 4. Fast. vers. 409 *micæ salientis honorem;* & Celsus lib. 2. cap. 18 *Pisces, qui soliditi, saliuntur.* Vet. Gloss. *Salit*, ἁλλεται.

¶ Sallo, sallere, etiam dixerunt veteres, ut Lucilius. Nam & ex Sallustio Priscianus citat, *Reliqua cadaverum ad diuturnitatem usus sallere.*

¶ Salitura, condimentum cum sale, Saltz-Lacke / Saltz-Wasser am eingesaltzenen. Columella lib. 8. cap. ult. *salsura pabula*, piscibus jacentibus præbenda, vocat, quæ paullo ante dixerat *salsamentorum purgamenta, quæ cetariorum officinis everruntur.*

SĂLĀCIA, Dea maris, Amphitrite: Vetus Gloss. *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρεΐς. Vide Festum. Ubi *Salaciam* dictam putat, quod salum i. e. mare cieat, i.e. moveat. Sed rectius a *Salo* simpliciter. Ut enim a *vinum vinaceus*, ita a *salum salacius*, & deinde *salacia*. Nam revera videtur adjectivum. Vet. Gloss. *Salmacia* (fortè legen-

legendum *Salacia*) *aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Decessus maris est. Vide *Venilia*.

SALACO, onis, Autolyci pater, mollis & luxui deditus, uti Scholiastes Aristophanis tradit. Suidas vero & Hesychius eum sic dici scribunt, qui, cum pauper sit, dives tamen haberi vult; sive, qui in paupertate opulentiam simulat. Menander in epistola ad Glyceram τρυφὰς & σαλακωνίας conjungit, quas tamen differre ex Aristotelis lib. 2. Rhet. docet C. Rhodiginus lib. 7. cap. 16. aitque, Salaconas esse, qui insueverint circa id, quod amant, immorari, admirari & clamores tollere, quasi M. Antonius fuit, quem idcirco Tullius Paradoxo 5 perstringit, & non liberum, adeoque nec imperatorem, sed servum esse ostendit. Usus est autem ea voce Cicero: *Cognosti meam caussam, & istius Salaconis iniquitatem*, epist. 24. lib. 5.

SALAMANDRA, æ, Σαλαμάνδρα, lacerti genus, ein Molch oder Moldwurm. Vermis maxime venenatus. Vivit in igne, & in ignem quidem immissus eum extinguit. Ita quidem Aristoteles lib. 5. Histor. Anim. cap. 19. sect. 230. eumque potius, quam experientiam secuti Antigonus Tmemat. 91. memorabil. narrat: & Ælianus lib. 2. Histor. Animal. cap. 31 prodiderunt. Verum aliquantisper in igne illæsus quidem consistit ob terreæ cutis duritiem; at diutius admotus comburitur. Adde Plin. lib. 10. cap. 67. Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 514. & notas ad Relig. Medic. p. 311.

SALAMIN & *Salamis*, *inis*, insula in sinu Saronico contra Athenas, regia quondam Teucri & Ajacis, de qua in Themistocle Cornel. Nepos, *Bellicorum hominum genetrix* Pindaro appellata.

¶ Salaminem autem urbem in Cypro post bellum Trojanum Teucer condidit. Vide Vell. Paterculum principio reliquiarum libri 1, & Horat. lib. 1. Od. 7

Tiburis umbra tui, Teucer, Salamina patremque, &c.

¶ Salaminus, & Salaminius, adjectivum. Ut, *Salaminium tropæum*, Cic. 1. Tuscul. cap. 46.

¶ Salamini, & Salaminii: ut, *Solon Salaminius*.

¶ Lucanus etiam *Mare Salaminiacum* dixit mare Salaminis insulæ, lib. 5. v. 109. Et, *Salaminiaca tropæa*, Silius lib. 14. v. 283.

SALAR, is, mascul. piscis, kleiner Lachs. Sidon. lib. 2. epist. 2 *Rapacissimi salares*. & Ausonius Mosella v. 88

Purpureisque salar stellatus tergora guttis.

¶ *Sarro*, *onis*, mediæ ætatis salmo, ein halbwachsener Lachs.

SALAX, acis, in libidinem pronus, geil/ unkeusch. *Salaces erucæ*, Ovid. Remed. am. v. 799, μετονυμικῶς, quod incitent Venerem. Lactantius Opific. cap. 14 *Si ita esset*, (libidines rerum Venerearum in jecore contineri) *salaciora plus jecoris habuissent*. Et Columella lib. 7. cap. 9. pr. *Oportet mares sues quam salacissimos esse*. Seneca pariter apud Lactantium lib. 1. cap. 16 *Quid est*, inquit, *quare apud poëtas salacissimus Jupiter desierit liberos tollere?*

¶ Salacitas, Geilheit. Plin. lib. 10. cap. 36 *Passeri minimum vitæ, cui salacitas par.*

SALEBRA, æ. *Hæret in salebra*, Cicer. de Finib. lib. 5. cap. 28. Et Val. Maximus lib. 6. cap. 9. ext. 5 *Vultum semel mutavit perquam brevi tristitiæ salebra concussum.*

¶ Sed plurale *Salebræ* usitatius est. Sunt autem loci asperitate difficiles & impediti, unebene/rauhe und steinigte Oerter / inde dicti, quod sine saltu transiri non possunt. Propertius lib. 3. eleg. 15. v. 15 *Luna ministrat iter, demonstrant astra salebras.*

¶ 2. Cicero per metaphoram horridam etiam & incultam orationem *salebras* dixit, eine unförmliche / unliebliche Rede/ de Finib. lib. 2. cap. 10 *Nunquam in tantas salebras incidisset*. Martialis in Chrestillum quendam lib. 11. Epigr. 91.

Carmina nulla probas, molli quæ limite currunt:
Sed quæ per salebras, altaque saxa cadunt.

¶ Salebratim. Sidonius lib. 2. epist. 2 *Fluvius, qui salebratim saxorum obicibus defractus, spumoso canescit impulsu.*

¶ Salebrosus, a, um, asperum. Quintil. lib. 11. cap. 2. p. 815 *Salebrosa oratio*, hoc est, sæpe interrupta, resistens & difficilis, eine Rede/ so nicht fertig und lieblich abgeht. Quod de Asinii quoque Pollionis compositione Seneca epist. 100 dixit. Et Sidonius lib. 9. epist. 7 *salebrosæ* [*orationis*] *juncturæ*.

SALENTINI, Salentinorum, regio in Italia est, Apuliæ proxima. Virg. 3. Æn. v. 400

Et Salentinos obsedit milite campos.

SALERNUM, Picentinorum oppidum in Italia. Lucanus lib. 2. v. 425 - - - - *radensque Salerni*
Culta Siler.

Id est, Silarus amnis. Et Silius lib. 8. v. 583

Ille & pugnacis laudavit tela Salerni.

Quod vel ipsum civitatis nomen est: vel factum inde denominativum *Salernus*, pro *Salernitanus*, ut Cœlius Secundus in F. R. censuit. ¶ Exstat de conservanda valetudine ad Anglorum regem *Scholæ Salernitanæ* libellus non inutilis.

SALGAMA, orum, dicebantur flores, herbæ, olera, aceto, & muria, quæ ex sale, unde nomen, condita, in vasis fictilibus vitreisque asservabantur. De quibus videndus Columella est lib. 12. c. 4. & aliquot sequentibus. Meminit & lib. 10 de hort. v. 117 idem Columella: & Ausonius epigram. 125. Græci ἁλμαία vocant, allerhand eingemachte Früchte. In titulo Codicis *de Salgamo hospitibus non præstando* videntur significari species, quæ ad condiendum faciunt: ut, *Sal*, *acetum*, *lignum*, *oleum*, *culcita*. Lege 3 Cod. Theod. de Salgamo hospitibus non præbendo: ubi Jacob. Gothofredum pretium est consulere.

¶ Salgamarius, salgamorum confector seu venditor, apud eundem. Columella lib. 12. c. 44 & 54.

SALII, a saliendo dicti sacerdotes Martis. Ovid. 3. Fast. 387

Jam dederat Saliis (a saltu nomina ducunt.)

Livius lib. 1. cap. 20 *Numa Salios XII Marti legit, cælestiaque arma (quæ ancilia appellantur) ferre, ac per urbem ire canentes carmina cum tripudiis, solennique saltatu, jussit*. Sed numerum Saliorum institutum a Numa duplicavit Tullius Hostilius devictis Sabinis, ut Dionysius Halicarnass. auctor est lib. 3. Horum primus dicebatur PRAESUL, de quo Plutarchus in Numa. Vide & Buchnerum ad Hymn. Prudentii de natali domini v. penult. Hi &

¶ Salisubsuli vocantur, quasi Salii subsilientes seu saltantes. Vide Scalig. in Catulli Epigr. 17. in coloniam v. 6, & quæ infra in *Subsilio* notabimus.

¶ Saliaris, are, quod ad Salios pertinet. Sic *Saliare carmen*, quod cantatur a Saliis. *Saliares epulæ, dapes*, ein herrlich Mahl/ quæ exhibebantur his sacerdotibus. Quæ quia magnificæ opiparæque erant, idcirco id nominis ad quasvis lautiores cœnas est translatum. Festus: *His* (Saliis) *per omnes sacrorum dies, ubicunque manent, quia amplissimæ ponuntur cœnæ, si quæ aliæ magnæ sunt*, SALIARES *appellantur*. Horatius lib. 1. Ode 37

- - - *nunc Saliaribus*
Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus, sodales.

Saliaribus dapibus, id est, opimis. Vide ibi interpretes: itemque Torrentium ad Suetonii Claudium cap. 33.

¶ Saliatus, subst. officium Saliorum. Capitolinus in Marco Philosopho cap. 6 *Octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit. In saliatu omen accepit imperii*, &c.

¶ 2. Salii, Germaniæ populus, Francica gens, Marcellino, Zosimo & aliis laudata. Althamerus in Taciti Germaniam a *Sala* fluvio sic dictos putat: alii ab *Isala* sic appellatos censent, qui antiquitus *Sal* appellatus. Cluverius lib. 3. German. Antiquæ cap. 17.

¶ Ab his *legem Salicam* dictam Alciatus censuit, quæ mulieres a successione arceat, ne per connubia & affinitates peregrini ad regni successionem sibi aditum faciant. Sed diversæ opiniones. Vide Chiffletium.

SALIO, salivi, salii & salui, tribus syllabis, salire, hüpffen/ springen. *Saliunt passeres*, Plin. lib. 10. cap. 38. *Saliendo se exercere*, Plaut. Bacchid. act. 3. scen. 3. v. 25. *Aquæ salientes*, Quell-Wasser/ so aus einem Brunnen springen/ Sueton. Augusto cap. 82. *Rivo saliente sitim restinguere*, Virgil. Eclog. 5. v. 47.

¶ 2. *Salire* etiam dicuntur animalia, quando mares fœminas generationis caussa insiliunt, sive ineunt, bespringen. Ovid. lib. 2. de art. am. v. 485 *Læta salitur ovis*. Varro lib. 2. de re rust. cap. 7 *Quum equus, matrem ut saliret, adduci non posset*, &c. Idem lib. 3. cap. 7 de anseribus: *Saliunt ferè in aqua*.

¶ Salientes, die Röhrlein/ daraus das Wasser springt / siphunculi, Vitruvius lib. 8. cap. 3.

¶ Saltus, ein Sprung/ cujusmodi ferarum est, ut, *leporum*, *capreolorum*, *cervorum*, &c. Virgilius 9. Æn. v. 554

- - - *saltu supra venabula fertur*

scilicet *fera*. Etiam de hominibus. Idem sub finem ejusdem libri de Turno:

Tum demum præceps saltu sese omnibus armis
In fluvium dedit.

Et Curtius lib. 9. cap. 5. n. 2 de Alexandro: *In urbem hostium plenam præcipiti saltu semetipse immisit.*

¶ Saltus pro silva, nemore, quod dubiæ originis est, vide infra suo loco.

¶ *Saltuares insulæ*, in lacu quodam Lydiæ, *quæ in symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moveantur*. Plin. lib. 2. cap. 95.

¶ Saltuatim, adverb. Ut *Saltuatim currere*, apud Gell. lib. 9. cap. 4. Adde Nonium. Et Ammianus lib. 26. cap. 11 *saltuatim redire festinamus*.

Composita.

¶ Absilire, davon hüpffen/ springen. Statius lib. 6. Thebaid. v. 97 - - - *fugere feræ, nidosque tepentes*
Absiliunt (metus urget) aves.

¶ Adsilire, sive *Assilire*, dazu hüpffen/ springen. Cic. de Orator. lib. 2. cap. 53 *Assilire ad aliquod genus orationis*. Silius lib. 10. pr.

Assilit in ferrum & per vulnera colligit hostem.

¶ 2. Pro obsequi, & in petitionem aliorum libenter ac promte consentire Seneca usus est Præfat. libr. 5. Controversiar. *Primo libenter assilui, velut optimam vitæ meæ partem mihi reducturus: deinde jam pudet, quamdiu non seriam rem agam.*

¶ Assultus,

¶ Assultus, us, ipse assiliendi actus, accessus. Virgil. 5. Æneid. v. 442 A

- - - *omnemque pererrat*
Ante locum & varius assultibus irritus urget.

¶ Consilire, idem quod insilire, einem auff den Hals springen. Dativo & Accusativo jungitur. Tacit. lib. 3. annal. cap. 46 *Fugientibus consilite.* Idem lib. 6 annal. cap. 36. n. 3 *Alios occultus consilit*, quanquam *consuliit* quidam legunt.

¶ Desilire, ut, *Desilire ad pedes*, Cæsar lib. 4. B. Gall. cap. 2. herab springen.

¶ Desultor, Desultores, qui ex aliis in alios subinde equos transiliunt, ideoque *amphippi* ἀμφιπποι, dicti sunt, die behend von einem Pferd auff ein anders springen. Livius lib. 23 cap. 29 *Nec omnes Numidæ in dextro locati cornu, sed quibus desultorum in modum, binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis transultare mos erat.* Vide Lipsii Saturnalia, Petronianos interpretes, & Lævin. Torrentium ad Suetonii Cæsarem cap. 39. Iidem & *Vertumni* dicebantur, de quo infra suo loco.

¶ Desultrix. *Desultrix virtus*, Tertullian. adv. Valentin. extremo libro.

¶ Desultorius, ut *Equi desultorii* Sueton. Cæs. cap. 39, quibus desultores utebantur. Deinde ex alio in aliud commeans, instabilis. *Desultoriæ naturæ homo*, versipellis dicitur, seque subinde in aliam aliamque formam mutans. *Desultoriam levitatem* dixit Martianus Capella lib. 1. B

¶ Dissilire, entzwey springen / von einander springen. Virgil. 3. Æneid. v. 416

Hæc loca vi quondam & vastâ convulsa ruina
Dissiluisse ferunt.

¶ Dissultare in frequentativis post *Salto* quære.

¶ Exsilire, aufffspringen. Cic. 16. famil. epist. 16 *Mihi crede, tuis & illius literis perlectis exsilio gaudio*, für Freuden aufffspringen. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 43 *Postquam adspexi, ilico cognovi, ad te exsilui*, præ gaudio scilicet. *De vel e loco aliquo exsilire*, Plautus Amphitr. act 5. sc. 1. v. 63.

¶ Insilire, auff etwas springen / ut, *Insilire in equum*, apud Livium lib. 6. cap. 7. *Insilire alicujus tergo*, Ovid. 12. Metam. v. 345. Sueton. cum accusativo extulit: *Tauros insiliunt defessos*, in Claudio cap. 21.

¶ Insile, is, ab insiliendo, nomen, instrumentum sive telum textorium significans, sive axis, circa quem tela volvitur. Lucretius lib. 5. v. 1351

Nec ratione alia possunt tam lævia gigni
Insilia, ac fusi, radii, scapique sonantes.

¶ Præsilire, apud Plaut. in Sticho act. 3. sc. 2. v. 13 *Ut præ lætitia lacrymæ præsiliunt mihi.* A *præsilire* C

¶ Præsul est, qui & *Præsultor*, itemque *Præsaltor* dicitur: qui primus Saliorum chorum ducit. Vide supra *Præsul* in P, & *Salii.* Onomast. vetus: *Præsul*, χοροστάτης. Capitolinus in Marco c. 6 *Fuit in eo sacerdotio & præsul & vates & magister.* Ubi Casaubonum & Salmasium videas. Utriusque sexus est. Avienus descr. Orbis v. 519

Et Junone calent hic aræ præsule semper.

¶ Præsultor. Gloss. Vet. *Præsultor*, ὁ ἐν τοῖς ἱεροῖς προορχούμενος. Salmasius in Capitolini Marcum cap. 6 *prosaltor* ait in antiquis Glossis esse, & perperam id in *præsultor* mutatum. Apud Lactantium lib. 2 cap. 7 Jupiter per quietem dixit Atinio cuidam: *ludis Circensibus proximis præsultorem sibi displicuisse.* Livius lib. 2. cap. 36 illam historiam vel fabulam recitans *præsultatorem* appellavit.

¶ Præsultare vide in frequentativis sub *Saltare.*

¶ Prosilire, sich herfür thun / herfür springen. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8, 6 *Quidnam properans prosilit?* Et, *Prosilire repentè, temere*, Cic. pro Cœlio cap. 25. *Prosilire ex tabernaculo*, Livius lib. 29. cap. 14. *Prosilire in concionem*, Idem lib. 5. cap. 2. unter den Hauffen herfür springen. Horat. lib. 2. Satyr. 7. v. 74

- - - *tolle periclum* D
Jam vaga prosiliet frænis natura remotis.

Lacrymæ prosiliunt, die Thränen dringen zu den Augen heraus / Martial. lib. 1. epigr. 34. Præteritum format gemino modo. Curtius c. l. 8 c. 1. n. 43 *Rex ex lecto repente prosiluit:* ac idem lib. 7. cap. 4. n. 20 *Bessus e convivio prosilivit.*

¶ Prosaltor. Salmasius substituit in locum *Præsultor*, ut modo in ea voce diximus.

¶ Resilire, zurück springen / abplatzen / abwischen / nicht hafften / ut, *Resilit a culmine tecti grando*, Ovid. Metam. 11, 480. *Crimen ab hoc quasi scopulo resiluit*, Cic. pro Rosc. Amerino cap. 29. Sic, *Emptori resilit venditor meliore conditione oblata*, Ulpianus Lege 9. Dig. de in diem addictione. der Käuffer tritt zurück.

¶ Subsilire, ein wenig aufffspringen. *Pessuli subsiliunt*, Plautus in Curcul. act. 1. sc. 2. v. 64. *Subsiliunt ignes ad tecta domorum*, Lucretius lib. 2. v. 191.

¶ Subsultim, adverbium. Sueton. Augusto cap. 83 *Vectabatur & deambulabat ita, ut in extremis spatiis subsultim decurreret*, aufffspringend.

¶ Subsultare, vide in frequentativis.

¶ Salisubsuli, vide paullo ante sub *Salii.*

¶ Supersilire, oben drauff hüpffen. Columell. lib. 8. cap. 3 *Perticæ dolantur in quadrum, ne teres lævitas earum supersilientem volucrem non recipiat.*

¶ Transilire, überspringen / überhüpffen / hinüberspringen. Cic. 3. de Orat. cap. 60. *Transilire ante pedes posita, & alia longe repetita sumere.*

¶ Transultare vide post paullo Frequentativa.

¶ Salto, saltare, frequentat. tantzen. *Sobrius nemo fere saltat*, Cic. pro Muræn. cap. 6. *Saltare commode*, id est, perite atque ad modum, wohl tantzen / Nepos Præfat.

¶ Saltatio, das Tantzen. Cic. pro Mur. cap. 6 *Multarum deliciarum comes est extrema saltatio.* B. Ambrosius lib. 6. Epist. 36 *Deliciarum comes & luxuriæ ludibrium est lasciva saltatio.* Saltationis laudes habes apud Lucianum: sed quæ ad Græcos pertinent. Romanos non satis probasse, & alienum statuisse a gravibus personis, inde etiam potest colligi, quod ejus studium in Caligula atque Nerone improbatum fuit. Et Domitianus Quæstorium virum, quod gesticulandi saltandique studio teneretur, movit Senatu, ut Suetonius auctor est Domitiano cap. 8. Et Cicero multis objicit, *saltatores fuisse.* Sed hæc & alia loca de lasciva & histrionica saltatione accipienda sunt; non altera illa gravi & modestâ, ab armis atque palæstra assumtâ, & qualis in ipsis sacris adhibita partem religionis constituebat, de quâ Quintilianus lib. 1. cap. 11. extr. & Servius in Eclog. 5. Virg.

¶ Saltatiuncula, diminutivum. Vopiscus in Aureliano cap. 6 *Pueri saltatiunculas in Aurelianum componerent.* Ubi carmen una significat, quod saltantes concinerent.

¶ Saltator. Cic. pro Muræn. cap. 6 *Saltatorem appellat L. Murænam Cato.*

¶ Saltatorius, ut *Ludus Saltatorius.* Cicer. in Pison. cap. 10. Tantz-Schul. *Quum nudus in convivio saltaret, in quo ne tum quidem, quum illum suum saltatorium versaret orbem, fortunæ rotam pertimescebat.* Quod imitatus Arnobius lib. 2. p. 73, *Orbes saltatorios vertere* dixit, den Reichen wenden.

¶ Saltatorie, adverb. Apulejus lib. 10. p. 253 *saltatorie procurrens.*

¶ Saltatrix, Cic. in Pison. cap. 8. eine Täntzerin.

¶ Saltatricula, idem, apud Gell. lib. 1. cap. 5.

¶ Saltatus, pro saltatione. Livius lib. 1. cap. 20 *Per urbem ire, carmina canere, cum tripudiis solennique saltatu.* Ovidius 14. Metamorph. v. 637

Quid non & Satyri, saltatibus apta juventus, Fecere?

¶ Saltitare, novum frequentativ. Arnobius lib. 2. p. 73 *saltitaret & cantaret.*

Composita frequentativa:

¶ Assultare, sive Adsultare, frequentativum ab Assilire, dativo & accusativo jungitur. *Ingruit assultans, contraque belluam assurgens*, Plin. lib. 8. cap. 40.

¶ Assultim, adverb. *Phalangæ assultim ingrediuntur*, mit auffhüpffen / Idem lib. 11. cap. 24.

¶ Desaltare apud Sueton. in Caligula cap. 54 *Desaltato cantico abiit*, abtantzen / austantzen.

¶ Dissultare. Virgil. 12. Æn. v. 923

- - - *nec fulmine tanti*
Dissultant crepitus.

Et Silius de mobilitate radiorum lib. 7. v. 143

Sicut aquæ splendor radiatus lampade Solis
Dissultat per tecta, vaga sub imagine vibrans
Luminis, & tremula laquearia verberat umbra.

¶ Exsultare, proprie est exilire, & quendam motum corporis notat. Sic *equi exsultare* dicuntur, cum saltu attollunt se. Nepos Eumene cap. 5 *Deinde post verberibus cogebat exsultare* (equos) *& calces remittere.* ¶ 2. Hinc ad motum animi, lætitiamque, qua efferimur, transfertur, in Freuden-Sprüngen gehen. Nam cum attollitur gaudio animus, assurgitque ac ferocit quasi atque superbit, tum *exultare* dicitur. Tacitus 1. Historiar. cap. 17 *Pisonem ferunt statim intuentibus, & mox conjectis in eum omnium oculis, nullum turbati aut exsultantis animi motum prodidisse.* Idem Agricola cap. 7 *Nec Agricola unquam in suam famam gestu exsultavit.* Sic, *Gaudio exultare*, Cic. 2. Philipp. c. 27. *Lætitia exsultare*, Idem Topic. cap. 22. id est, efferri & exilire quasi, frolocken / für Freuden springen. *Improbitas exsultat in victoria*, Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 15. *Exsultat & triumphat oratio*, Idem in Catilin. 2. c. 2.

¶ Exsultatio, gestus exultantium præ lætitia. Plinius lib. 8. cap. 54 *Simiæ lunam novam exultatione adorant.* Vet. Gloss. *Exsultatio*, γαυρίαμα, καύχημα, ἀγαλλίαμα.

¶ Exsultantia, idem, sed minus usitatum. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 564 de Samsone: - - - *ludibrium*
Hostilis exsultantiæ.

¶ Exsultim, adverb. Horat. 3. carminum ode 11. *Ludit exultim metuitque tangi*, id est, exultando.

¶ Exsultanter, Cyprian. epist. 47. cap. 1. *Exsultantius scribere*, Plin. lib. 3. epist. 18.

¶ Exsultabundus, Solinus cap. 5. [al. 11] *In Halesina* [Siciliæ] *regione fons alias quietus & tranquillus cum siletur; si insonent tibia,*

tibia, *exsultabundus ad cantus elevatur*, *& quasi miratur vocis dulcedinem.* A

¶ Insultare, sæpius, & cum impetu insilire. Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 54 *Fores calcibus frustra insultare*, mit den Füssen wider die Thüren schlagen. Virg. 3. Georg. v. 116

- - - *equitem docuere sub armis*
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

Ubi *Equitem* Poëta pro Equo dixit. Sallustius Fragm. *Multos à pueritiâ bonos insultaverat*, hoc est, vel infestarat, vel irriserat. Virg. 2. Æneid. v. 329

- - - *victorque Sinon incendia miscet*
Insultans.

Ubi Servius: INSULTARE, inquit, *est in alienum dolorem gaudere.* ¶ 2. Et cum dativo: ut *in calamitate alicui insultare*, Cic. 7. in Verrem cap. 50. einem sein Unglück spöttlich fürwerffen. *Insultare omnium capitibus*, Suetonius Cæs. cap. 22.

¶ Insultatio. Quintil. lib. 8. cap. 5 *Non tam probatio, quam extrema quasi insultatio*, i. e. exagitatio.

¶ Insultatorius. Tertullianus lib. 5. contra Marcion. c. 10. extr. de ἐπινικίῳ, VBI EST MORS TVVS ACVLEVS &c. *Nec alii Deo gratias dicit, quam illi, à quo verbum insultatorium de morte & triumphatorium accepit.* B

¶ Insultatorie, adverb. Sidon. lib. 1. epist. 7 post princ. *libere queror, non insultatorie.*

¶ Insultabundus. Augustinus epist. 86 ad Casulanum: *In luxurias epularum & temulenta convivia insultabundus invehitur.*

¶ Persultare. Livius lib. 34. c. 20 *Memores, quam sæpe in agro eorum impune persultassent.* herümstreiffen. Seneca de Ira lib. 2. c. 31 *Adspice taurorum, pueris pariter ac fœminis persultantibus, terga impune calcata.* Silius lib. 3. v. 385

Tam levibus persultat equis.

¶ Persultator. Symmachus lib. 6. epist. 22 *Bajani littoris persultator.*

¶ Præsultare, vorher springen / Liv. lib. 7. cap. 10 *Præsultare hostium signis.*

¶ Præsultator. Livius lib. 2. cap. 36 *Jovi præsultatorem displicuisse.* Vide supra in Præsultor, sub *Præsilire.*

¶ Resultare, zurück prallen. *Vocisque resultat imago*, Virg. 4. Georg. *Resultant tecta vocibus*, Plinius in Paneg. cap. 72. *Resultans sonus*, Plin. lib. 11. cap. 19.

¶ Subsultare, Plaut. in Casin. act. 2. sc. 7, 10. *Ut subsultabat, postquam vicit villicus.* Quintilianus lib. 9. c. 4. p. 702 *Monosyllaba si plura sunt, male continuabuntur: quia necesse est compositio multis clausulis concisa subsultet.* Et Tertullianus de Anima cap. 26 *Si matrem subsultando turbasset*, scil. Rebeccæ fœtus *in utero latens.*

¶ Subsultim, id est, subsultando. Sueton. in Aug. c. 83 *Subsultim decurrere.* C

¶ Transultare, Liv. lib. 23. cap. 29 *In recentem equum ex fesso transultare.*

SALIVA, æ, Speichel / sputum. *Saliva jejuna*, nüchtern Speichel / Plin. lib. 28. cap. 4. Idem lib. 7. c. 2 *Serpentes istæ salivam humani oris jejuni veluti aquæ ferventis contactum fugiunt, quod, si in fauces penetraverit, etiam moriuntur.* Ejus etiam aliqua vis in prohibendis veneficiis, & fascinis esse olim credebatur. *Saliva Mercurialis* pro lucro apud Pers. sat. 5. v. 112.

¶ 2. pro gustu, & sapore ponitur. Casaub. ad Persium sat. 6. p. 486. Sic *movere salivam*, das Maul wässerig machen: cujus quæ sit ratio physica, ibidem explicatur. Vide etiam Senecam Epist. 69. *Saliva vini*, id est, sapor, gustus. *Una salivâ*, pro uno spiritu, id est, ἀπνευστί in einem Athem / dixit B. Hieronymus ep. 61. c. 4, ut Casaubonus ad Theophrasti Characteres p. 153 observat. Neque enim sine interspiratione emitti potest saliva. ¶ 3. Saliva quoque pro quovis humore & succo sumitur. Sic Plinius lib. 9. c. 36 *Purpuræ* (*conchæ*) *diebus quinquagenis vivunt saliva sua.* Et Tertullianus de Cultu fœmin. c. 10. pr. ironice: *Nimirum Deus demonstravit succis herbarum & concharum salivis incoquere lanas.* Ubi Rigaltium vide.

¶ *Humor salivosus*, apud Plin. lib. 16. c. 38. *Salivosæ aquæ* Virg. in Catalect. ubi Scalig. vide.

¶ Salivare, salivam facere, Columell. lib. 6. c. 5. & Plin. 9. c. 36. pr. Inde *Salivatum*, vide *Salviatum*, quod sæpe hæc permutantur. D

¶ *Salivarum lentor*, zeher Speichel / Plin. lib. 9. c. 36.

¶ *Salivaris herba*, Pyrethrum, Bertram. Dioscorides.

SALIVNCA, æ, herba foliosa & brevis, ut necti non possit, nascitur in Pannonia & Noricis. Plin. lib. 21. c. 7. Virgil. *humilem* vocat eclog. 5. Serungk / Spicanarden. Sed an sit *Nardus Celtica*, à gnaris cognitionis herbarum require.

SALIX, icis, quod repente exiliat, hoc est, pullulet, *amnicola*, Ovid. 10. Metam. v. 96. *amara*, *fœcunda*, Virg. 2. Georg. 446. & eclog. 1. v. 79. Multorum est generum Plinio & Theophrasto, ein Weydenbaum oder Felbinger.

¶ *Salix Amerina*, herba quæ & *vitex*, Schaffmül. *Salix equina*, hippus, ἵππουρις, & equisetum, Roßschwantz / Kandelkraut / Taubenkropff.

¶ *Sälignens*, &

¶ *Salignus*, von Weyden. Virg. 4. Georg. *cum falce salignâ.* Horat. *Fustis salignus*, ein Weiden-Knittel / 1. Serm. Satyr. 5. v. 22. *Liber saligneus*, Bast / Weidenrind / Columella lib. 7. c. 10. *Clava salignea*, Idem lib. 6. cap. 2.

¶ Salicetum, & per syncopen usitatius, *Salictum*, ein Weidenplatz / weidich. Livius lib. 25. c. 17, *Inter salicta ripis innata latebant hostes.* Virg. 2. Georg. v. 13

- - *glauca canentia fronde salicta.*

¶ Salicastrum, labrusca in salicetis nascens, eine Art eines wilden Weinstocks. Plin. lib. 23. c. 1.

SALLVSTIVS, vel C. Crispus Sallustius, natus Amiterni in Sabinis anno urbis conditæ 668. deinde Romæ educatus, a puero operam optimis dedit disciplinis. Ingenio fuit acri atque in studiis accurato. Cæsari familiaris fuit, sed Ciceroni inimicissimus. Scripsit Historiam Romanam egregio opere, & quo à Martiale illud elogium meruit lib. 14. epigr. 191

Crispus Romana primus in Historia.

Ex quo tamen nihil reliquum hodie præter orationes aliquot, & paucas epistolas, cum laceris quibusdam fragmentis. Integre ad nos pervenit Historia ejus de conjuratione Catilinæ contra Senatum, de bello item Jugurthæ regis Numidiæ. Exstat & oratio ejus nomine præscripta contra Ciceronem, & Ciceronis contra eum: sed quæ ipsorum non sunt, antiquæ tamen. Vide Petr. Victorium lib. 15. Var. Lect. cap. 3. & Sebastianum Corradum in Egnatio seu Quæsturâ; qui utramque orationem Portii Latronis esse suspicatur: Et Vossium lib. 1. Instit. orat. p. 179. & lib. 1. de Historicis Latinis cap. 15. ubi etiam de duabus Orationibus ejus, sive Epistolis potius, habes, quas florentissimus auctor de ordinanda Republ. ad Cæsarem scripsit. Brevitatem dicendi, tanquam virtutem propriam, Sallustio præter Macrob. lib. 5. Saturn. c. 1. Statius 4. Silv. tribuit, itemque Sidonius & alii; *Qua nihil perfectius apud vacuas & eruditas aures esse*, Quintilianus pronunciat lib. 10. c. 1. Quaque Thucydidem victum ab eo Seneca statuit lib. 3. Controvers. 22. Cur atque quomodo brevis dicatur, docet Scal. lib. 4. Poët. c. 14. à quo dissentit Vossius tamen de Hist. cap. 27. Gellius lib. 3. c. 1. *Subtilissima brevitatis artificem* nominat, alibi, *proprietatis in verbis retinentissimum* dixit. Lenæus apud Suetonium de illustribus Grammaticis cap. 15. *Vitâ scriptisque monstrosum* vocat: Cur scriptis monstrosum dixerit, ipse explicat, cum *priscorum Catonisque verborum ineruditissimum* appellat *furem.* Nimirum κακοζηλίαν & affectationem priscorum verborum reprehendit in eo; quam & Asinius Pollio ipsi objecit, ut apud eundem Suetonium eodem libello cap. 10 legimus. Ad vitam quod attinet, sane illa contaminatissima fuit, vide Lactant. lib. 2. c. 12, qua de caussa & motus Senatu, quem gradum tamen recepit postea a Cæsare; quin ad Præturam adspiravit quoque & Africæ præfuit. Obiit quadriennio ante Actiacum bellum, quo Cæsar Augustus Antonium vicit, ut Eusebius auctor est.

¶ Sallustianus, ut, *Sallustiana brevitas*, Quintil. lib. 10. c. 1. p. 734. Et Seneca epist. 114 *Aruncius vir raræ frugalitatis, qui historias belli Punici scripsit, fuit Sallustianus.*

SALMACIS, fons in Cariâ, molles reddens ex se bibentes, quemadmodum Strabo indicavit: Vide Festum. Ovid. 4. Metamorphoseos v. 285

Unde sit infamis, quare malè fortibus undis
Salmacis enervet, tactosque remolliat artus
Discite &c.

Falsam autem hanc de Salmacidis fonte opinionem Vitruvius arguit, & inde natam prodit: quod cum Melas, & ab Argis & Trœzene coloniam Halicarnassum Cariæ deduxissent; ejecti barbari inde in montibus coierint, & latrocinia fecerint. Accidisse deinde, ut e Colonis unus ad fontem Salmacidis propter bonitatem aquæ quæstus causa tabernam omnibus copiis instruxerit, & exercendo eam allectârit barbaros. Qui singulatim decurrentes, & convenientes ad cœtus è duro, feroque more commutati in Græcorum consuetudinem, & suavitatem suâ voluntate reducti fuerint. Ab emollitis igitur barbarorum animis, invaluisse famam significat, bibentes de isto fonte mollescere, & impudicos fieri. Locus est lib. 2. c. 8. Aliam caussam Strabo lib. 14. & rursus aliam Sextus Pompejus Festus affert.

¶ Salmacis, cidis, adjective etiam: *Aqua Salmacides* Plin. lib. 31. cap. 3.

SALMO, pronunciant & *Sulmo* nonnulli, piscis ille generosus fluviatilis est, ein Salm / Lachs. Vocant & *esocem*, quem piscem Rhenanum esse Plin. scripsit. Sed utrum *esox salmo* sit, cujus alio in loco seorsim Plinius meminit, incertum est. Aut si *esox* Plinii *salmo esse*, scribendum potius per L videretur *Elox*, ein Lachs. ἴοξ enim Hesychio piscis est cetaceus. Gesn. De Salmone Ausonius in Mosella v. 97

Nec te puniceo rutilantem viscere Salmo
Transierim, latæ cujus vaga verbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in undas.

Salmo hibernus, maculis ænei coloris, ein Küpfferlachs. *Salmonem* per *ancheraginem* intelligi apud Cassiodorum viri docti

fumma cum ratione fuſpicantur. Sic autem ille lib. 12. Epiſt. 4. de menſa Principis: *Deſtinet Carpam Danubius: a Rheno veniat Anchorago: Exormiſto Sicula quibuslibet laboribus offeratur.* Dictum ita volunt, quod os inſtar anchoræ habeat incurvatum. Freherus tamen in Auſonii Moſellam, *Sturionem*, *Ancoraginem* putat. A

¶ Salar, ein kleiner Lachs. Vide ſupra.

SALMONEVS, tribus ſyllabis. Virg. Æneid. 6. v. 580

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas.

Æoli filius, imitator tonitruum agitatione currus ſuper æreo ponte, Servius.

SALOMO, Σολομών, rex pacificus & ſapientiſſimus Davidis Regis filius.

¶ Salomonius, *Templum Salomonium*, Lactant. lib. 4. cap. 13. extremo.

¶ Salamoniacus, idem. Theodulfus lib. 1. Carm. v. 619

Hæc Salamoniacam res vexit ad ardua famam.

SALPA, æ, fœm. piſcis eſt, quem hactenus plerique Germanico dixerunt vocabulo Stockfiſch / quia coqui non poſſe niſi verberatum Plinius ſcripſerit, cum piſces illi aëre indurati, antequam in aquam macerandi conjiciantur, tundi & verberari in trunco ſoleant, fintque ſpecies aſellorum. *Salpa* igitur piſcis eſt marinus, littoralis, ſquamoſus, ſolitarius, capite parvo, lineis aureis à brachiis ad caudam ductis. Geſnerus. B

SALTEM, conjunct. adverſativa, minimùm, zum wenigſten: Vox a captivis mutuata: qui deſperatis rebus, ſolam ſalutem à victore petebant. Donatus in Terentii Adelph. a. 2. ſc. 2. Idem in Andriam a. 3. ſc. 2. v. 14 *Deſperatis rebus ſolam petentes ſalutem hoc verbo utimur.* Sed & Gellium vide lib. 12. cap. 14. Ter. In Phorm. a. 2. ſc. 1. v. 2 *Non ſimultatem ſaltem revereri meam non pudere.* Cic. ad Attic. lib. 9. epiſt. 6 *Eripe mihi hunc dolorem, aut minue ſaltem.* Idem lib. 9. fam. ep. 8 *Si non bono, at ſaltem certo ſtatu civitatis*, &c. De ſignificatione & uſu hujus particulæ plura Gellius lib. 12. cap. 14. & Pincierus lib. 3. Parerg. Otii Marpurg. cap. 42. Male vulgus uſurpat pro *ſolum:* videtur tamen Quintilianus etiam hoc ſenſu adhibuiſſe lib. 10. cap. 2 *Nec vero ſaltem iis*, inquiens, *quibus ad evitanda vitia ſatis fuit, ſufficiat imaginem virtutis effingere.* Sed plura de hac particula ejusque ſenſu vide in Borrichii Cogitationibus & Analectis, qui pro excludendi; in Vorſtii de Suſp. Latinitate, qui pro minuendi ſignificatione pugnat: & in Cellarii Curis Poſterioribus, qui utramque ſententiam interpretatur, & quantum fieri poteſt, conciliat.

SALTVS, us, ſilva, in qua paſci & æſtivare pecudes ſolent, ut ait Valla, ein Forſt / eine Viehtrifft. vide *Lucus*, *Nemus*. Videtur a Græco ἄλσος eſſe: aliis a *Salio*, quod pecudes ibi ſaliant. Vide Varron. lib. 4. de L. L. cap. 4, & Voſſ. Etymolog. p. 444. Virgilius 3. Georg. v. 143 C

Saltibus in vacuis paſcant.

Et junctim ecloga 6. v. 57

- - nemorum jam claudite ſaltus.

Cæſar lib. 1. Civ. cap. 37 *Pyrenæos ſaltus* dixit, id eſt, montes ſilvoſos. *Uno in ſaltu apros duos venari*, id eſt ex una re geminum lucrum, ſive utilitatem geminam petere, Plaut. Caſina act. 2. ſc. 8. v. 42.

¶ Saltuarius, ſaltûs cuſtos, ein Holtzförſter. Vet. Gloſſ. *Saltuarius*, ὀρεοφύλαξ.

¶ Saltuoſus, ut, *Loca ſaltuoſa*, Berg und Holtz. Livius lib. 27. cap. 12.

SALVIA, ἐλελίσφακος, vel ἐλελίσφακον, herba ſalutaris, a ſalute enim, hoc eſt, ſanitate, quam conferre creditur, dicta eſt, Salbey. Plin. 22. cap. 25.

¶ Salviatum, ſalviæ ſuccus, Columella lib. 6. cap. 10 *Salviatum* in præcipuis medicamentis armentorum ponit: & ipſum verbum.

¶ *Salviare* hoc ſenſu ejusdem libri cap. 24 uſurpavit: *Lacte macerato ſalviatur.*

SALVII, populus Galliæ, in Livii Epitoma 61; quos Florus *Salyos* dixit, de quibus infra.

SALVM, i, mare, à σαλεύειν, fluctuare. Itaque *Salum* proprie altum mare, ubi fluctus & venti maxime urgent atque exercent. Cæſar 3. de B. C. c. 28 *Salo nauſeaque confecti.* C. Nepos Themiſtocle: *Diem noctemque procul ab inſula in ſalo navem tenuit in anchoris.* Virg. 2. Æneid. v. 209 D

Fit ſonitus ſpumante ſalo.

Cic. 3. Tuſcul. cap. 28 ex Euripide vertit:

Nec tam ærumnoſo navigaviſſem ſalo.

SALVS, incolumitas, das Gedeyen / Heil / Geſundheit. *Salus reipublicæ*, die gemeine Wohlfarth. *Salutem afferre populo*, Cic. 1. pro Cornel. ap. Aſconium. *Dare ſalutem*, *liberare periculis*, lib. 1. de Orat. cap. 8. einem helffen. *Reducere ad ſalutem*, poſt red. ad Quir. cap. 6. wieder zurecht bringen. *Saluti eſſe alicui*, 2. de Orat. cap. 49. heilſam und nützlich ſeyn. ¶ 2. pro voto, precatione, Gruß / Wunſch. *Salutem dicere alicui*, notum ex inſcriptione epiſtolarum. Adde 14. fam. ep. 1 *Tulliolæ & Ciceroni ſalutem dic*, grüſſen. *Impertire ſalutem alicui*, lib. 2. ad Attic. ep. 12. extr. & *Impertire aliquem plurima ſalute*, Terent. Eun. act. 2. ſc. 2. v. 39. quod itidem ſalutare eſt, grüſſen. ¶ 3. *Salutem dicere* eſt valedicere. *Salutem dicere foro & curiæ*, Cic. 7. fam. epiſt. ult. geſegnen / gute Nacht geben / adieu ſagen. ¶ 4. Pro vita uſurpatur ſæpius. Nep. Eumen. cap. 12. *Si illi redderet ſalutem*, i. e. vitam. & Idem Timol. c. 1 *Civium libertatem antetulit fratris ſaluti.*

¶ Romanis inter Deos culta *Salus* & æde honorata fuit. Unde Plautus Captiv. act. 3. ſc. 3. v. 14

Neque jam ſervare ſalus, ſi vult, me potes.

Idem Aſinar. act. 3. ſc. 3. v. 137

Ut conſuevere homines, ſalus fruſtratur & fortuna.

Salutis augurium, augurii ſeu divinationis genus dicebatur, quo experiebantur, concederetne numen, ut poſtularent ſalutem populo: quaſi nefas eſſet hanc poſcere, niſi a Diis impetratâ veniâ ante. Cui rei ſinguli annis ſingulis deſtinabantur dies. Sed quibus neque exercitus ullus profectus in bellum, nec progresſus hoſtis in aciem pugnatumque eſſet: quare cum pax & quies non eſſet, celebrari rite haud poterat. Ita Dio deſcribit lib. 37. Meminit Cicero de divinat. Tacitus 12. Annal. c. 23. Itemque Suetonius Auguſto c. 31.

¶ Sălūber, Sălūbris, de rebus dicitur ſanitatem juvantibus. Ut, *Saluber locus*, Varro de R. R. lib. 1. cap. 2. geſunder Ort. *Aquæ ſalubres*, Horat. Carm. Secul. v. 31. ¶ 2. Item, quæ ſana ſunt, aut poſſunt ſanari, vitæ ſalutis ſpem præbent. Livius lib. 1. c. 41 *Sopitum fuiſſe regem* (inquit) *ſubito ictu ferrum haud alte in corpus deſcendiſſe, jam ad ſe rediſſe. Inſpectum vulnus abſterſo cruore: Omnia ſalubria eſſe.* Idem lib. 3. c. 8 *defuncta morbo corpora ſalubriora eſſe cœperunt.* Auctor dialogi de cauſſis corruptæ eloquentiæ cap. 41 *Minimum uſûs, minimumque profectûs ars medentis habet in iis gentibus, quæ firmiſſima valetudine & ſaluberrimis corporibus utuntur.* Et, *Salubria corpora*, id eſt, ſana, Tacitus dixit 5. Hiſtor. c. 6. ¶ 3. Utilis, nützlich / zuträglich. *Salubrior ſtudiis*, *quam dulcior liber*, Quintil. lib. 3. c. 1. Et Columella lib. 4. c. 18 *Veſtigia domini res agro ſaluberrima.* Sic, *Conſilia ſalubriora*, Cicero ad Attic. lib. 8. epiſt. 12. Ac Livius lib. 2. c. 3 *Leges ſalubrior res inopi, quam potenti ſunt.*

¶ Salubritas, ut, *Cæli ſalubritas*, Plin. extremo libro & cap. ult. geſunde Lufft. *Salubritas loci*, Idem lib. 18. c. 5. *Salubritas vini*, Idem lib. 14. c. 6. Plurali *Salubritates*, Vitruvius lib. 5. c. 3. pr. dixit.

¶ Salubriter, cum ſalute. *Bellum ſalubriter trahere & mature perficere*, Liv. lib. 3. c. 62. Columella lib. 8. c. 10. pr. *Turdi ſalubrius in eo rure paſcuntur, in quo capti ſunt.* Et Plinius lib. 5. epiſt. 6. extr. *Mei nusquam ſalubrius degunt*, leben nirgends geſunder. Plinius major lib. 27. c. 3 *Oculorum medicamentis aconitum miſceri ſaluberrime.*

¶ Inſalubris, ungeſund / unheilſam. *Inſalubris ager*, Plin. lib. 18. c. 5. *Inſaluberrimum vinum*, Idem lib. 23. c. 1.

¶ Inſalubriter. Salvianus de Avarit. lib. 3. pag. 92 *Natura inſalubriter indulgere.* Et paullo ante pag. 90 *Cauſſæ huic non inſalubriter coaptatur.*

¶ Salutaris, are, quod ſaluti eſt, ſalutem affert, heilſam/nützlich und gut. Cic. ad Octav. *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ ſunt ſalutaria.* Idem de Senect. c. 16 *Cultura agrorum generi humano ſalutaris.* Et, *Literæ ſalutares*, tröſtliche Brieffe / Idem ad Attic. lib. 9. ep. 7. Et *Digitus ſalutaris*, qui pollici proximus eſt, Sueton. Aug. c. 80.

¶ Salutariter. *Salutariter uti armis*, Cic. in Bruto c. 2. heilſam/nützlich.

¶ Saluto, ſalutare, ſalutem dicere, grüſſen. Cic. ad Attic. lib. 4. epiſt. 12 *Domus te tota noſtra ſalutat*, Virg. 3. Æn. v. 524

Italiam læto ſocii clamore ſalutant.

Ovidius lib. 1. Triſt. eleg. 1. v. 15

Vade liber, verbisque meis loca grata ſaluta.

Sed *ſalutare Cererem*, *Bacchum*, pro *guſtare panem*, aut *vinum*, magis Comicum eſt, atque extra Scenam nemini licet. ¶ 2. *Salutare Deos*, venerari Plaut. & Terent. in Phorm. act. 2. ſc. 1. v. 81 *At ego deos Penates ſalutatum domum devortar.* Cicer. pro Sext. Roſc. cap. 20 *Cum deos ſalutatum alicubi venerint.* In Deorum autem ſalutatione eminus ſtabant, ac ne ore profano Deos tangerent, manum ori admovebant, ac ſuaviabantur. Lucianus in Demoſthenis encomio, item περὶ ὀρχήσεως. Plinius lib. 28. c. 2 & lib. 11. c. 3. ¶ 3. Horat. de arte poet. v. 87

Cur ego, ſi nequeo ignoroque, Poëta ſalutor?

id eſt, nuncupor, vocor. Poëticum eſt, in proſa minus elegans: niſi ubi ad ritum ſalutandi & gratulandi antiquum reſpicitur: quo modo Curtius lib. 6. cap. 11, 23 ſcripſit: *cum primum ſe Jovis filium ſalutari juſſit Rex.*

¶ Salutatio. *Quis te aditu, quis ullo honore, quis denique communi ſalutatione dignum putet?* des gemeinen Gruſſes werth achten/ Cic. in Piſonem c. 40. De ſalutationibus matutinis & veſpertinis earumque formulis vide ſupra in *Ave*. Conf. Gell. lib. 4. c. 1. Martial. lib. 4. Epigr. 8. & Bernegg. ad Sueton. Auguſt. c. 27.

¶ Salutator. Seneca epiſt. 19 *Migrabit ad aliud limen ſalutator.* Statius 2. Silv. 4. v. 29 *ſalutator regum.*

¶ Salu-

¶ Salutatrix. *Turba salutatrix*, Juvenal. Satyr. 5. v. 21. id est, clientum patronos mane salutantium turba. *Charta salutatrix*, Martialis lib. 9. epigr. 101. id est, epistola.

¶ Salutatorius, zum grüssen gehörig. *Salutatoria cubilia*, Plinius lib. 15. cap. 11.

¶ Salutabundus, Martianus Capella dixit lib. 7 post init. *Jovem salutabunda.*

¶ Salutifer, salutaris, vel salutem ferens, Ovid. sæpe, heilsam/ gesund. Et Martial. lib. 5. epigr. 1

- - *salutiferis candidus Anxur aquis.*

¶ Salutiger, idem. Ausonius eclogario de nominibus 7 dierum:

Sexta salutigerum sequitur Venus alma parentem.

Eugenius Toletanus Carm. 26

Inde salutigerum devoto pectore carmen
Mittimus.

¶ Salutigerulus, ut, *Pueri salutigeruli*, qui salutem nuntiant, Plaut. in Aulul. act. 3. sc. 5. v. 28. Vet. Gloss. *Salutigerulus*, ἐπισκώπτης.

¶ Consalutare. *Cum inter se amicissime consalutassent*, sich unter einander freundlich grüssen/ Cic. 2. de Oratore cap. 3.

¶ Consalutatio. *Consalutatio honorifica*, Cic. 2. ad Att. ep. 18.

¶ Insalutatus, nomen. *Hospite insalutato discedere*, &c. hinter der Thür Abschied nehmen. Et Sidonius lib. 4. epist. 10 *annis jam multis insalutatus.* Per tmesin Virg. lib. 9. v. 289

Inque salutatum linquo.

¶ Persalutare, sæpius salutare. Cic. pro Flacco cap. 18 *Qui ita sit ambitiosus, utut omnes nos vosque quotidie persalutet.* Curtius lib. 10. cap. 5. n. 3 *donec a toto exercitu ad ultimum persalutatus est.*

¶ Persalutatio. Cicer. pro Muræna cap. 21 *Non declamatio potius* [placet] *quam persalutatio.*

¶ Resalutare, salutem referre, wieder grüssen. Martialis lib. 4. epigr. 84

Securus nullum resalutat, despicit omnes.

¶ Resalutatio. Sueton. Nerone cap. 37 *Neque proficiscens quemquam osculo impertivit, ac ne resalutatione quidem.*

¶ Salve, salvete, salveto, salvetote, salvere, defectivum. Ter. in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 56 *Here salve, salvum te advenire gaudeo.* Cic. ad Attic. lib. 4. epist. 15 *Dionysium velim salvere jubeas.*

¶ Salvus, incolumis, sanus. *Sana ac salva Respublica*, Cic. 12. fam. epist. 23. *Salva res est*, es hat nicht Noth/ Plaut. Captiv. act. 2. sc. 2. v. 34. & Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 37. Idem ibid. v. 27 *Quibus & re salvâ & perditâ profuerat*, da es wohl und übel um sie gestanden. *Salva epistola*, gantz und unzerrissen/ Cicer. 7. fam. epist. 26. *Salvo amicitiæ jure*, Idem 13. fam. epist. 77. i. e. intemerato amicitiæ jure, ohne Nachtheil der Freundschafft. *Salvis auspiciis, legibus*, Idem 1. fam. epist. 2. *Salvâ gratiâ*, mit Gunst. Quintil. lib. 11. cap. 3. *Cum aliquid detrahere salva gratia velis*, &c. *Salva sit reverentia*, Juvenal. Satyr. 5. v. 72. id est, integra, inviolata, seu conservata. mit züchten. Ita enim Livius lib. 3. cap. 65 *Conciones Tribunorum, sine infestatione potestatis ejus, conservata majestate patrum, sedavere.* Plinius lib. 10. epist. 40 *Salva magnitudine tua, Domine, descendas oportet ad meas nugas.* Ubi *salva magnitudine* idem est, quod Livio *conservata majestate.* Idem Panegyr. c. 35 *Agere Principi gratias, qui, clementiâ suâ salvâ, ultionem hominum terrarumque Diis maris commendasset.* Terent. in Andr. act. 5. sc. 6. v. 9 *Salvus sum, si hæc vera sunt*, so hats mit mir keine Noth/ wenn etc. Et Cic. pro Rosc. Am. cap. 1 eleganter *salvo officio* pro eo dixit, quod vulgo est salvâ conscientiâ, mit gutem Gewissen. ¶ Sed *salvus sis*, id est, salve. Et, *salvum te advenisse gaudeo*, Terent. Phorm. act. 2. sc. 1. v. 56.

¶ Salve, adverbium. *Salve agere.* Apul. 1. Miles. *Quam salve agit*, inquit, *Demeas noster.* gehts ihm auch wohl. Idem Apol. *Puer ubi sit, & quàm salve agat, interrogat.* Inde illa quasi solennis interrogatio peregre redeuntium, aut alicunde venientium: *Satin' salve?* scilicet *agis*, vel *Satin salvæ?* scilicet *res sunt.* Utraque enim ratio bonis scriptoribus usitata. Plaut. Menæchm. act. 5. sc. 2. v. 26 *salva sis, salven' advenio? salven' arcessi jubes?* Auson. Gratiarum actione: *Vidi te circumire tentoria: satin salva, quærere.* Liv. lib. 40. cap. 8 *Regiam ingressus perturbato vultu in conspectu patris tacitus procul stetit: cui pater: satin' salve?* Idem lib. 1. cap. 58 *Lucretiam sedentem mœstam in cubiculo inveniunt: adventuque suorum lacrymæ obortæ, quærentique viro*, SATIN SALVAE? MINIME, *inquit.* Terentius *Satin recte*, similiter dixit Andria act. 4. sc. 6. v. 9.

¶ Salvo, salvare: Ecclesiasticis frequens verbum, quod etiam in Gloss. Cyrilli per σώζειν convertitur. Nizolius etiam Ciceroni tribuit in Pison. cap. 31 *remp. salvare*, sed in optimo quoque libro *servare* perscriptum est, quod etiam Lambinus, Gruterus & alii ediderunt. Hinc

¶ Salvator, pro quibus Latine rectius, ut quidam volunt, dicas *Servare*, *Servator.* Nam & in 4 Verrina negat Cicero exstare nomen Latinum, quod Græco vocabulo σωτὴρ respondeat. Sed tamen Lactantius & alii Patrum Latinorum *Salvatoris* vocabulo utuntur. Augustinus Christianis primùm inventum hoc vocabulum videtur significare. Cujus verba lib. 3. de Trinitate cap. 10 ista sunt: *Qui est Hebraice* IESVS, *Græce* σωτὴρ, *nostra autem locutione* SALVATOR. *Quod verbum Latina Lingua antea non habebat; sed habere poterat, sicut potuit, quando voluit.* Vetus tamen & probum fuisse, videtur vetus Inscriptio adstruere apud Gruterum p. 19

IOVI CVSTODI
QVIRINO SALVA-
TORI
PRO SALVTE CAE-
SARIS NERVAE
TRAIANI. AVG.
COL.
SARMIZ.

Quin & optimum Stephani Glossarium id agnoscit *Salvator*, σωτήρ. Et in Cyr. Gloss. σωτὴρ, *Salvator.* Quid est *Salvator?* utique qui salutem dat, aut dedit. Atqui Cicero ipse *Sotera* definit, qui salutem dedit. Quidni igitur σωτὴρ *Salvator* commode dici queat? Profecto cum de Christo sermo est, malim *Salvatoris*, quam *Servatoris* vocabulo uti. Et plus vocabulum SALVATORIS, quam SERVATORIS infert. *Servare* militare verbum, & de eo dicitur, qui parcit in bello, quos cædere poterat. SALVARE ejus est, qui non vitam donat tantum, sed & meliorem statum addit, felicemque facit: quod & Dausquejus ad Basilii Seleuc. Orat. 11 de Jona observat; & reprehendit eos, qui CHRISTVM IESVM, *Servatorem* malint, quàm *Salvatorem* dicere: quod & Baronius fecit Notis ad Martyrologium Romanum M. Novembr. D. 9. Barth. ad lib. 5. Theb. Statii p. 19. Reines. Epist. p. 683.

¶ Salvatrix. Prosper Aquitanicus Epigram. 16

- - - - - *salvatrix gratia Christi.*

¶ Salvatio. Beda lib. 1. Hist. eccl. cap. 30. pr. *Gregorius studiose erga salvationem nostræ gentis invigilavit.*

¶ Resalvare. Augustinus Civ. Dei lib. 18 cap. 31, vertit Obadiæ v. ult. τῶν LXX ἀνασωζόμενοι, *resalvati*, ubi Vulgata habet *salvatores.*

¶ Salvificus &

¶ Salvificare. Hæc quoque ecclesiastica sunt, ut alibi ostendimus. Sic Christi sepulti *salvificum corpus* Alcimus Avitus nominat ad Sororem v. 280. Hinc

¶ Salvificator, salvator, apud Tertullian. de Pudicit. cap. 2. pr. ut Rigaltius legit: Frobenius enim & hic, & alibi *salutificator*, quod nomen etiam Rigaltius reliquit apud eundem lib. de Jejuniis cap. 6.

SALYI, Galliæ populi in Provincia, apud Livium lib. 21. cap. 26. & Florum lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 2, qui *Salvii* in Liviana Epitome appellantur, de quo supra.

SAMANAEI, Gymnosophistarum secta. Vide supra *Gymnosophista.*

SAMARIA, Σαμαρία, civitas fuit Palæstinæ, ab Hierosolymis in septentrionem remota: clarissima regum Israëliticorum quondam sedes. Dicta à *Somer* domino ejus loci, in quo ab Amri Israëlis rege *Samaria* condita fuit. ¶ 2. Regio circumjecta etiam *Samaria* vocata fuit. Vide Geographiam Sacram.

¶ Samaritanus, Samaritani fuerunt genus hominum, olim quidem pure Israëliticum, postea ex Caspiis & Palæstinensibus mixtum, qua de caussa Judæis semper invisi, quemadmodum & ab ipsis religione quodammodo diversi. De discrimine *Samaritanorum & Judæorum* vide Joseph. Scaliger. lib. 8. de emendat. Tempor. & de universo illorum statu tam ecclesiastico quam civili, Chr. Cellarii Collectanea Historiæ Samaritanæ, quibus eorundem Epistolæ ad Scaligerum, Anglos, & Ludolfum addi possunt, cum Breviario Chronico Samaritarum, a Clar. Viro Edv. Bernardo recentissime Latine versa, & Actis Eruditorum Lipsiensibus mense April. 1691 inserto. Ceterum quia ut plurimum tam *Judæi* quam *Samaritæ* negotiatoribus operas locabant, inde factum, ut Constantinopoli *Samaritæ* vocarentur ministri mensariorum, qui rationes conficientibus aderant, & iis subscribebant, quod ex Justiniano eruditiss. Casaubonus ad Lampridii Heliogabalum observat.

¶ Samarita, Σαμαρίτης, masc. Samaritanus. Juvencus lib. 2. v. 324 in Joann. 4 *Ecce Samaritûm populi venere.*

¶ Samaritis, fœm. Idem c. l. v. 252 - - *Samaritis fœmina venit.* Et ibidem v. 246

Præteriens sed forte venit Samaritida Sichem.

¶ Samariticus, adjectivum. Ibidem v. 256

Ut tibi Judæo mulier Samaritica potum,

scilicet *ministrem.*

SAMAROBRIVA, Galliæ urbs, a Samara præterfluente fluvio dicta, pluribus est *Amiens.*

¶ Samarobrivi, Galli inter Belgas. Cæs. & Ptolemæus.

SAMBVCA, instrumentum musicum triangulum ex inæqualibus nervis, ein Seitenspiel/ Hackebret. Prudentius Apotheos. v. 148

Organa, sambucas, citharas, calamosque, tubasque.

¶ 2. Machina item militaris, quæ funibus intendebatur, de qua Athenæus lib. 14. cap. 8. p. 634, & Lipsius Poliorcet. lib. 1. dia-

log. 6. In ea significatione usurpatum a Persio videtur vocabulum Sat. 5. v. 95

Sambucam citius caloni aptaveris alto.

Calones enim ministri erant militum disciplinæ militaris rudes. *Sambucam* igitur *caloni aptare* proverbialiter dixit pro, munus impari, & ab eo gerendo alieno committere. Adde Festum Pompejum.

¶ Sambucina, Plaut. in Sticho act. 2. sc. 3. v. 57. Et

¶ Sambucistria, Liv. lib. 39. c. 6, quæ sambuca canit; *Psaltriæ, sambucistriæque & convivalia ludionum oblectamenta addita epulis.* Usus & Arnobius lib. 2. p. 73.

SAMBUCUS vel *Sabucus*, quemadmodum semper Serenus extulit, fœmin. in arborem assurgit, ein Holderstaud / Holderbaum: Plin. 24. c. 8.

¶ Sambuceus. *Baculus sambuceus*, Aur. Victor in Jun. Bruto. *Sambucea arbor*, Plin. lib. 29. cap. 4.

SAMERA, æ, semen ulmi, vide *Ulmus*. Plin. lib. 16. cap. 17, & Columella lib. 5. cap. 6.

SAMIO, samiare, acutum reddere. Vopiscus in Aureliano, *Ferramenta samiata.* Nonius Marcellus: *Samium est acutum: unde Samiare est acuere.* Ausonius Epist. 4. v. 68

- - - *Samium Lucumonis acumen.*

Glossæ: *Samiator*, ἀκονητής; & in Tacticis libris σαμιάτωρ, pro eodem. Vide & Salmasium in illum Vopisci locum.

SAMNITES, Italiæ populi in Samnio, id est, Aprucio, quod inter Picenum, Campaniam & Apuliam est, die Samniter. Vid. Flor. lib. 1. cap. 16. ¶ 2. Gladiatores etiam erant stataria pugnâ dimicantes. Turneb. lib. 25. Adv. cap. 10. Lips. Saturn. lib. 2. cap. 11. Singularis *Samnis*, apud Nonium in *Spurcus* ex Lucilio: & *Samnitis*, apud Prudentium 2. adv. Symm. v. 515 *asper Samnitis Marsusque* &c. Communis generis est. Silius lib. 4. v. 560

Samnitis pellibus ursæ.

¶ Samnium, regio Samnitium. Florus lib. 1. cap. 16 *Populus Rom. ruinas ipsas urbium diruit, ut hodie Samnium in ipso Samnio requiratur.*

¶ Samniticus, adjectivum, ut *Bellum Samniticum*, Florus c. l. & Suetonius Vitell. cap. 1.

SAMOS, Σάμος, insula sita inter Icariam, & oram Asiæ in qua Ephesus sita est. Dicta prius *Anthemusa* a floribus, & *Stephane* & *Parthenia*, id est, virginea. Sacra fuit Junoni, quod in ea nata fuerit & Jovi nupserit. Fuit & patria Pythagoræ. Meminit & *Sami* urbis Joniæ, a Q. Cicerone recreatæ, Cic. lib. 1. ep. ad Q. frat. epist. 1. cap. 8. quæ est ipsa hujus insulæ civitas, Ioniæ propter vicinitatem annumerata. Septem enim stadiorum freto a continenti sejuncta est. Strab. lib. 14. p. 438.

¶ Samos etiam Samothraces nomen fuit: item Cephaleniæ apud Homerum. Vide Strab. lib. 10. p. 312.

¶ Samius, ut *Juno Samia*, *Sibylla Samia*, cui tribuuntur vaticinia de Christo. *Vasa Samia*, quæ fictilia erant, egregie fabricata, schöne und köstliche irrdene Geschirre. Plin. lib. 35. cap. 16.

¶ Samium, & Samiolum diminutivum, testa, ein irrden Gefäß. Plaut. in Sticho act. 5. sc. 4. v. 22 *Nos nostro samiolo poterio bibimus, tamen vivimus.*

¶ Samothrace & Samothraca, alia est insula, Lemno vicina in orâ Thraciæ, quamobrem & ad differentiam *Sami* insulæ Asiaticæ, *Samothrace* vel *Samothracia*, quasi *Samos Thracia* dicta fuit. Virg. 7. Æneid. v. 208

Threiciamque Samon, quæ nunc Samothracia fertur.

Fuit hæc insula religione & templo nobilis, quod una cum Delphico toto orbe sanctissimum habebatur. Cereris ibi Proserpinæque mysteria celebrabantur. Lege Strabonem, & Livium lib. 45. cap. 5. Plutarchum Æmilio, & Diodorum Siculum lib. 5. c. 47. Hic annulorum genus inventum, qui, cum ex ferro essent facti, auro cingebantur; vel mero auro decorabantur, ut Plinius auctor est lib. 33. cap. 1. Hinc *ferrea Samothracia*, Lucretio celebrata, lib. 6. v. 1042. Isidorus vero hos Samothracum annulos, aureos, sed ferreo cum capitulo fuisse tradit lib. 19 Orig. cap. 5. Illustris Scaliger hos Samothracios annulos in lib. 5 Manilii notat, ex eorum genere fuisse, quos Græci φυσικὰς καὶ φαρμακίτας δακτυλίους & ἀλεξητηρίους appellarunt; De quibus Kirchmannum, si lubet, vide, erudito de annulis Commentario cap. 21.

SAMOSATA, æ, Σαμόσατα, Syriæ urbs ad Euphratem, Comagenes metropolis, Luciani blasphemi,

¶ Qui inde *Samosatensis*, Σαμοσατεύς: & Pauli Antiocheni episcopi, blasphemi in Christum hæretici,

¶ Qui inde *Samosatenus* dictus fuit, patria.

SAMSA, æ, vel Sampsa os est, id est, durissimus nucleus olivæ, der Oliven-Kern. Columell. lib. 12. cap. 49 & 50.

SAMSICERAMUS, hoc nomine Pompejum appellare videtur Cic. lib. 2. ad Attic. epist. 23. a regulo quodam *Samsiceramo* in Syria devicto.

SAMPSUCHUM, Σάμψυχον, herba odorata illa, quæ & *amaracus*, & *majorana* vulgo dicitur, Majoran / vide *Amaracus*. Plin. lib. 21. cap. 22

¶ Sampsuchinus, ut, *Oleum sampsuchinum.* Plin. lib. 13. cap. 1. Erasmus Adag. 338. Sansuchum & Sansuchinum scribit.

SANCIO, sancivi & sanxi, sancire, religiose instituere est, confirmare, ordinare, stifften / ordnen / bestätigen. *Sancire ceremonias inexpiabili religione*, Cic. Tuscul. 1. cap. 12. Et *Sancire fœdera*, Virg. 12. Æn. v. 200. *Sancire conspirationem sacrificiis & cædibus*, Tacitus Agricola cap. 27. *Sancire templum*, Corippus dixit lib. 4. v. 264, i. e. consecrare, sanctum & inviolabile reddere. Nepos Attico cap. 19 *Quæ conjunctio necessitudinem eorum sanxit*, i. e. magis magisque confirmavit, & velut sanctam effecit ac religiosam. Neque enim audiendus Lambinus, qui *anxit* substituere voluit. *Sancire edicto*, i. e. lege cavere, &c. Cic. pro Flacco c. 28. Sic *pœnâ aliquid sancire*, *capite*, bey Hals abhauen verbieten / bey Leibesstraffe / Idem pro Planc. cap. 18, & ad Attic. lib. 10. epist. 1. quod & *sanctione capitali vetare* dicitur. *Sancire fide*, Livius lib. 25. c. 8. & *jurejurando sancire*, Idem lib. 39. cap. 37, mit einem Eyd betheuren. Et *Fidem dextrâ sancire*, id est, confirmare, Idem lib. 28. cap. 35.

¶ Sanctus, a, um, sanctione firmatum, religiosum, sacrum, incorruptum, inviolabile, a Sancio, *sancire*, quod propriè est aliquid facere inviolabile. Cic. pro Quintio cap. 1. *Nihil jam sanctum atque sincerum in civitate.* Sic, *Sanctæ leges*, inviolabiles, wider die man nicht handeln muß / Horat. lib. 2. Satyr. 1. v. 81. *Firmissima & sanctissima testimonia*, Cic. pro Rosc. Com. cap. 15. Quid *Sanctum*, *sacrum*, & *religiosum* differant, docet Manutius Quæsitis per Epist. lib. 3. Ep. extr. *Sanctæ manus*, non pollutæ capiendis, & accipiendis muneribus provincialium apud Val. Max. lib. 2. cap. 2. n. 8. Sic *sanctitas* quoque integritatem notat, quæ opponitur avaritiæ, & crudelitati apud Nepot. in Lysandro cap. 4. Et, *sanctior usus templorum*, Prudentius adv. Symmach. lib. 2. v. 539. ¶ Cæterum *sancti* & homines dicuntur non tantum, quorum persona inviolabilis; verum etiam, quorum vita moresque incorrupti ac integri a labe. Cicero pro Dejotaro cap. 7 *Ex hominis gravissimi & sanctissimi disciplina.* Sic *Veteres & sanctos viros*, Sallustius dixit in fragmentis. Et Curtius lib. 3. cap. 8 *At Darius, ut erat sanctus & mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum.* *Sanctus* i. e. alienus a vi, dolo atque injuria. Idem eod. lib. cap. 12 *Virgines & reginas excellentis formæ, tam sancte habuit, quam si eodem, quo ipse, parente genitæ forent.* SANCTE i. e. sine ullâ injuriâ. Muretus lib. 13. Var. lect. cap. 12 Senecam vocat *Sanctum*: respiciens ad probitatem, & integritatem ex scriptis relucentem. Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 336. seq. Fœminis quando tribuitur, castæ & pudicæ intelliguntur. Ita sæpe in inscriptionibus veter. legas: CONIVGI SANCTISSIMAE. Phædrus lib. 3. fab. 11

- - - - *simul adspexit filium,*

Sanctamque uxorem dormientem cubiculo.

Juvenal. Sat. 10. v. 291

- - *rara est concordia formæ*

Atque pudicitiæ, sanctos licet horrida mores

Tradiderit domus & veteres imitata Sabinas.

¶ Sancte, adverb. ut, *pie sancteque Deum colere*, Cic. 1. Nat. D. cap. 20. *Sancte adjurat*, Ter. Hecyr. act. 2. sc. 2. v. 26. in Frömmig- und Heiligkeit GOtt dienen. *Sanctissime observare, quæ promittas ac recipias*, Cicer. 5. familiarium ep. 8. *Sancte habere* Curtius, cujus locum supra adduximus.

¶ Persancte. Sueton. Tit. cap. 10 *Persancte Domitia jurabat.* Terentius Hecyr. act. 5. sc. 2. v. 5 *Bacchis dejerat persancte*, schweret hoch und theuer.

¶ Sanctor, *Sanctor legum*, Tacit. 3. annal. cap. 26.

¶ Sanctio, Stifftung / Auffsetzung / lex cum terrore pœnæ. *Sanctiones* sunt νόμοι ἐμποίνιμοι, ut Græci vocant, observante ad Harpocrationem pag. 269. Jac. Maussaco, id est, quæ pœnas irrogant. Imperator Justinianus lib. 2. Instit. 1. *Ideo & legum eas partes, quibus pœnas constituimus adversus eos, qui contra leges fecerint*, SANCTIONES *vocamus.* Sic Livius lib. 4. cap. 51 *Ægerrime plebs ferebat, jacere tamdiu irritas sanctiones, quæ de suis commodis ferrentur.*

¶ Sanctitas, pietas, Frömmigkeit / Gottesfurcht. Cicero *æquitatem* vocat Diis manibus debitam: *pietatem* vero, quæ superis, *Justitiam*, quæ hominibus debetur, Topicis c. 23. extr. Seneca Thyeste v. 214

ubi non est pudor,

Nec cura juris, sanctitas, pietas, fides,

Instabile regnum est.

Ubi recte *curæ juris*, *sanctitatem* subjungit. Nam qui curat, quod justum est & præceptum Legibus, sancte & integre agit. Itaque *sanctitas*, justitia, integritas, innocentia est. C. Nepos Lysandro cap. 4 *Sibi testimonium daret, quantâ sanctitate bellum gessisset.*

¶ Sanctimonia, Zucht / Frömmigkeit. Cic. pro Quint. c. 17 *Quid mihi cum ista summa sanctimonia ac diligentia?*

¶ Sanctimoniales, Virgines Deo devotæ, quæ exstiterunt jam tempore Augustini, imò Tertulliani, & Cypriani, juxta Coquejum quidem not. ad Augustin. de C. D. lib. 1. c. 16. p. 60. Nonnen. Usus hac voce Augustinus lib. 2. Retract. c. 22. pr. & epist. 169 dixit *sanctimonialis formam suscipere*, eine Nonne werden.

¶ Sancti

¶ Sanctitudo, prisca vox, Q. Claudio usurpata, apud Gell. lib. 17. cap. 2. Et Apulejus de Deo Socr. p. 43 *Turba vana sanctitudinis.* Et Capitolinus in Lucio Vero cap. 8 *Marcus in villam venit, ut fratri* [debacchanti] venerabilem morum suorum & *imitandam ostenderet sanctitudinem.*

¶ Sanctuarium, Heiligthum / locus sanctus. ¶ 2. *In sanctuariis Mithridatis Pompejus invenit ipsius manu compositionem antidoti*, hoc est, in arcanis, unter seinen heimlichen Sachen / Plin. lib. 23. cap. 8.

¶ Sanctificare, sanctum efficere, verbum sacris tantum literis & Theologis usitatum, nec temere ad puriorem stylum afferendum, heiligen / heilig und ansehnlich machen. Usi tamen eo sunt non proletarii scriptores, sed qui castissimi inter Christianos fuerunt. Prudentius hymno ante cibum v. 15

Omnia sanctificante fide.

Et Juvencus lib. 1. Hist. Evang. v. 594 in Dominica oratione:

Nominis oramus veneratio sanctificetur.

¶ Sanctificator. Augustinus epist. 168 med. *Urgeatur a clericis & sanctificatoribus suis, ut* &c.

¶ Sanctificus, ejusdem est auctoritatis. Paullinus Petrocorius lib. 5. de vita Martini v. 119

Quæ tam sanctifici conservant munera tactus.

Juvencus quoque in Proœmio:

Ergo age sanctificus adsit mihi carminis auctor,

quod quidem contra legem metri ita positum est, magno tamen librorum consensu, quos nominatim Curis nostris Posterioribus signatos invenies.

¶ Sanctilŏquus, ut *Sanctiloquus Lucas*, Prudentius Apotheos. v. 1002. Et Arator in Act. Apost. cap. 19

Quod si sanctiloquos volvamus ab ordine libros.

SANCTUS, qui & *Sancus*; *Sangus* Sabinis; Græcis *Hercules*, Latinis *Dius Fidius* appellatus, ut Varro docet lib. 4. de LL. ubi & Scaligerum vide, & supra in *Fidius*. Nomen a *sanciendo* est. Propertius lib. 4. Eleg. 10. extr.

Nunc quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
Sic Sancum Tatiæ composuere Cures;

ad quem locum & plura Passeratius affert. Conf. Augustin. de C. D. lib. 18. cap. 19.

¶ Sangualis avis, quam quidam a Sango deo dictum putant, vide in *Sanguis*, & *Sanqualis*, ut alii scribunt. Adde Festum, qui ita dictam tradit, quod *in Sangi dei tutela sit.*

SANDALIUM, σανδάλιον, calceamenti genus, ein Pantoffel. Ter. in Eun. a. 5. sc. 8 v. 4 *Utinam tibi commitigari videam sandalio caput*: ubi vide Lindebr. ¶ 2. Et farris Gallici genus, nitidissimi grani, Plinio lib. 18. cap. 7.

¶ Sandalides, plurale, genus palmæ a sandalii similitudine, eine Art Datteln / eidem lib. 13. cap. 4.

¶ Sandaliarius, qui Sandalia conficit, ein Pantoffelmacher. Unde vicus Romæ *Sandaliarium* (forte, quod ibi *Sandaliarii* colerent, das Schustergäßlein) appellatus, cujus Gellius meminit lib. 18. cap. 4 & Sextus Rufus Festus de Regionibus urbis Romæ. Apollinis cognomento *Sandaliarii* Suetonius meminit in vita Augusti cap. 57.

SANDĂPĬLA, æ, feretri genus, eine Todtenbaare oder Sarg. Gloss. Vet. *Sandapila*, νεκροφορεῖον. Suetonius Domitiano cap. 17 *Cadaver ejus populari sandapila per vespillones exportatum.* Juvenalis Satyra 8 v. 175

Inter carnifices & fabros sandapilarum.

Martialis in Zoilum lib. 2. epigr. 81

Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit:
Dum tamen hæc tua sit, Zoile, sandapila.

Et lib. 8. epigram. 75

Grandis in angustâ sarcina sandapilâ.

Fulgentius principio libelli de prisco sermone: *Sandapilam antiqui dici voluerunt feretrum mortuorum, id est, loculum, non in quo Nobilium corpora, sed in quo plebejorum, atque damnatorum cadavera portabantur.* ¶ *Sandapilam Juliano concinnat*, respondit Pædagogus eruditus, Antiochiæ Libanio Sophistæ, per derisionem ab eo quærenti, quid faceret fabri filius, Christum videlicet innuens: γλωσσόκομον (γλωττοκομεῖον rectius) ὁ τῶ παντὸς κατασκευάζει δημιουργὸς, ὃν σὺ χωμῳδῶν τέκτονος υἱὸν προσαγορεύεις, hoc est, *Sandapilam hujus universitatis concinnat fabricator, quem tu sugillans fabri filium nominas.* Nec ita multo post Julianus interfectus in sandapila allatus est, Theodoret. lib. 3. cap. 23. Gr. Dicta Salmasio in Plin. Exerc. p. 848 quasi σανιδοπύελος, hoc est, ex tabulis & asseribus compacta arca.

¶ Sandapilo, ein Todtengräber. Vet. Gloss. *Sandapilo*, Νεκροθάπτης.

¶ Sandapilarius, idem. Sidonius lib. 2. epist. 8 *Vespillonum sandapilariorumque ministeria ominosa tumulavere.*

SANDARACHA, æ, σανδαράχη, metallica vera est & factitia. *Sandaracha*, vel *Sandaraca vera.* reusch oder Roßgeel. *Sandaraca vera* in metallis reperta, Bergröth. *Sandaraca factitia*, Vitruvii idem est, quod *sandix*, Menning / fit e cerussa combustâ, lib. 7. Architect. cap. 12. Add. Georg. Agricol.

¶ Plinio mellis quoque ceraginosi genus est *Sandaracha* lib. 11. cap. 7.

A ¶ *Sandarachinus color.* Nævius apud Festum.

¶ *Sandarachatum acetum*, cui sandaracha admista est. Plin. lib. 35. cap. 6.

SANDASTROS gemma, Plin. lib. 37. cap. 7. ein Jacint / darinn viel Funcken leuchten.

SANDIX, color ex cerussa decoctus, quemadmodum in Sandaracha diximus. Vulgus *minium* vocat, Menning. Vide Plin. lib. 35. cap. 6. Turneb. Adversar. lib. 14. c. 20. Indifferenter scribitur & *Sandyx* & *Sandix*: Sic & penultima casuum obliquorum in antiquis indifferenter modo producte, modo correpte ponitur. Propertius lib. 2. eleg. 25. v. 45

Illaque plebejo vel sit sandicis amictu.

Gratius Cynegetico v. 86

Interdum Libyco futantur sandice pinnæ.

Sāne, adverbium, vide in *Sanus.*

SANGUIS, inis, à veteri *sanguen*, (quo Lucretius lib. 1. v. 836, & Cic. 5. de Fin. c. 11, ex veteri poeta, & alii apud Nonium usi leguntur) humor est, qui per venas in omne corpus effunditur, das Geblüt / Blut. *Sanguis vitiosus*, Cic. de Clar. Orat. cap. 82, *corruptus*, Claud. lib. 2. in Eutrop. v. 17 böse Geblüt. Celsus lib. 2. cap. 10 *Vitiosus sanguis utiliter effunditur.* Sed *sanguinem effundere*, pro occidere, est Hebraismus. Latinis frequens est *sanguinem fundere*, vel *fundi*, sed idem tum notat,

B quod *pro patriâ mori*, aut *magnam stragem* vel *cladem fieri.* Curt. lib. 3. cap. 11. n. 5 de prælio: *Tum vero multum sanguinis fusum est* &c. *Sanguinis detractio*, *missio*, Celsus lib. 2. cap. 10 das Aderlassen. *Sanguinem in brachiis mittere*, & *ex brachio*, Celsus ibidem. *Sanguine civium exercere imperium*, Curtius lib. 10. c. 8. n. 19. durch Blutvergiessen die Herrschafft behaupten. ¶ Livius lib. 3. cap. 54 *Dandus invidiæ est sanguis*, man muß den Neidern Blut lassen / ihren Willen lassen. Senec. in Thyest. v. 339 *Quis vos exagitat furor, Alternis dare sanguinem?* einander zu verwunden. *Cicatrix sanguine manat*, Idem in Troad. v. 121. ¶ 2. Sed hic, *Amisimus omnem succum & sanguinem civitatis*, id est, vigorem omnem & vim, sicut Germani dicunt, Safft und Krafft verlieren / Cicer. ad Att. lib. 4. epist. 16. Sic *sanguinem alicui ebibere*, est omnem succum sive vigorem detrahere, apud Plaut. Curcul. a. 1. sc. 2. v. 65. Sane & herbarum succus, ex quo virent vigentque, *sanguis* dicitur. Manilius lib. 5. v. 212

Et viridis nemori sanguis decedit & herbis.

Vid. Barth. lib. 140. Adversf. cap. 15. & ad Stat. Silvas p. 77. ¶ 3. Sed & liquores *sanguis* dicuntur. Sic Statius lib. 1. Thebaid. v. 329 vinum, *Bacchæum sanguinem*, & Plinius lib. 14. cap. 5 *terræ sanguinem* dixit. Cassiodorus lib. 12. Epist. 4 *Uvarum frigidus sanguis.* ¶ 4. *Sanguis* pro genere aut natalibus a Poetis sæpenumero usurpatur. Virg. 1. Æneid. v. 19

Progeniem sed enim Trojano a sanguine duci
Audierat, &c.

C Vom Trojanischem Geblüte. Sic *Claro sanguine genitus*, Seneca in Octavia v. 90. Et Statius lib. 5. Silv. 3. v. 116 *Obscuri sanguinis deformes ortus.* Et, *Regius sanguis*, Horat. 3. Od. 27. v. 65. *Sanguine alicui conjungi*, Cic. 2. de Invent. c. 53, mit Blutfreundschafft verwandt seyn. ¶ Et *filius* quoque sanguis appellatur: saltem aliquis ex posteris. Virg. 6. Æn. v. 835

Projice tela manu sanguis meus.

¶ Sanguiculus, diminutum, parvus sanguis. Ita cibi genus vocatum fuit. Plinius 28 cap. 14 *Sanguine ejusdem* [hædi] *in cibum formato, quem sanguiculum vocant.* Botulum Harduinus, Gallice *Boudin*, interpretatur.

¶ Sanguineus, sanguine plenus, blutig / voll Geblüts. *Guttæ sanguineæ*, Ovid. 2. Metam. v. 360. *Color sanguineus*, Plin. lib. 14. c. 3. Et *Imber sanguineus*, Cic. de divinatione lib. 2. c. 28.

¶ Consanguineus, qui sanguine alicui conjunctus est, ein Blutfreund. ¶ 2. In strictiore significatione fratrem germanum significat. Vet. Gloss. ἀδελφὸς ὁμοπάτριος, *Germanus*, *Consanguineus.* Virg. Æn. 6. v. 278

Tum consanguineus Leti Sopor, & mala mentis
Gaudia.

Consanguineum vocat, quem Homerus κασίγνητον θανάτοιο, Seneca *fratrem mortis*: *Fratrem Leti* Valerius Flaccus appellat. Sic

D Columella proœm. lib. 1. *Res rustica consanguinea sapientiæ est*, i. e. soror aut cognata. Et observat Cujacius lib. 11. c. 26. in jure non nisi fratres sororesque eodem patre prognatos progenitosque *Consanguineos* dici: eamque ob caussam reprehendit Accursium, qui vocabulum istud generaliter de cognatis acceperat.

¶ Consanguinitas, Blutfreundschafft. Livius lib. 7. cap. 19 *Caritem populum misericordia consanguinitatis Tarquiniensibus adjunctum fama ferebat.* De hac voce & aliquid dictum in *Affinis* sub *Finis.*

¶ Sanguinolentus, blutdürstig. *Sanguinolentis cædibus*, Varro apud Nonium. ¶ 2. *Sanguinolenti* etiam dicuntur, fœdati sanguine, quamvis non saucii fuerint. Ut recens nati infantes, L. 2. C. de Patr. qui fil. suos dist. Vide Cujacium ad lib. 5. recept. sent. Julii Paulli. Tit. 1. Sent. 1.

¶ Sanguinarius, sanguinem sitiens, crudelis, blutdürstig / u. ,

Homo sanguinarius, *vox sanguinaria*, Cicer. lib. 2. ad Att. epist. 7. ¶ 2. *Sanguinaria herba*, Columell. lib. 7. c. 5. vide *Polygonum.*

¶ *Herba sanguinalis*, Columellæ lib. 6. c. 12. & Celso lib. 5. c. 22, eadem quæ sanguinaria, sic dicta, quod sistat sanguinem.

¶ Sanguinare, sanguine manare, bluten. Quintil. declamat. 10. p. 142 *Repetitis sanguinavere plantibus jam convalescentes lacerti.* Idem, vel æqualis auctor Dialogi de Oratorib. cap. 12 *lucrosæ hujus & sanguinantis eloquentiæ usus.* Addunt ex Plin. 30. cap. 9, quod vero Harduinus ex MSS. aliter legit. Vide Emendationem ejus 20. pag. 774. Supersunt tamen certiora. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 20 *Lex a contactu fœminæ sanguinantis submovet.* Poeta Solinus in Pontico: *Spumeâ purpurei dum sanguinat unda profundi*. Vet. Gloss. αἱμάσσω, *Cruento, sanguino, sanguinor.*

¶ Sanguisūga, penult. longâ, eadem quæ hirudo, Aegel / Plin. lib. 32. c. 7. vid. *Hirudo.*

¶ Sangualis avis, apud Livium lib. 41. cap. 13. pr. ex aquilarum genere, quibusdam *ossifraga.* Vide Festum. Sed hic a *Sangus* vel Sancus, Dei nomine, deducit, quod in hujus dei tutela sit. Vide & *Sanqualis.*

¶ Exsanguis, e, sine sanguine, *Mortui exsangues*, Cic. 7. Verr. c. 49. *Corpus frigidum & exsangue*, Quintil. procem. lib. 6. *Homo enervatus & exsanguis*, Cic. pro Sestio cap. 10. *Furens & exsanguis interrogat*, Cic. ad Q. fratr. lib. 2. epist. 3.

¶ Exsanguinatus, idem. Vitruvius Procem. lib. 8. *Animalia vero si fuerint sine humoris potestate exsanguinata atque exusta.*

SANICULA, æ, herba, symphyti species, vide *Symphytum* & *Consolida*, ist ein Wundkraut.

SANIES, ei, quod ex vulnere exprimitur & exit nondum sanescente, Eiter / pus, quanquam hoc a *sanie* discernit Celsus, lib. 5. c. 26. n. 20. Adde supra in *Pus* dicta. *Eructare saniem*, Virg. 3. Æn. v. 632. Blut ausspeyen. *Putris sanies*, Statius 11. Theb. v. 569.

¶ Saniosus, sanie & impuro sanguine conspersus. *Saniosi partus*, Plin. lib. 7. cap. 15.

¶ Exsaniare, vel Exaniare, Celsus lib. 5. c. 27 pro saniem exprimere, das Eiter ausdrücken.

SANNA, æ, irrisio, Verspottung / quæ fit, cum gesta aliquo mimico exprimitur, id volumus objicere ei, quem irridemus, ut Casaub. ad Suet. pag. 169. B. explicat. Vide & Veterem Scholiasten Persii ad Sat. 1. v. 58. & supra in *Ciconia.* Sunt autem plura μῶκε, sive sannæ genera, inter quæ principem hæc tria obtinent locum, *Ciconia*, *auriculæ asini*, *& lingua canis*: de quibus apud Persium laud. loco, & B. Hieronym. Epist. ad Rusticum Monachum. Juvenalis Satyr. 6. v. 305

> - - - *qua sorbeat aera sanna Tullia.*

¶ Sannio, ein Stocknarr / Spötter. Cic. lib. 2. de orat. cap. 61 *Quid potest esse tam ridiculum, quam sannio est? sed ore, vultu, imitandis moribus, voce, denique & corpore ridetur ipso.*

¶ Subsanno, subsannare, & subsannatio, sannis eludere, spotten: cujus vero verbi apud auctores probatos exempla nulla reperiuntur. Glossæ autem veteres: Subsanno, ἐκμυκτηρίζω, χλευάζω.

¶ Subsannatio. Eædem Glossæ: *Subsannacio*, μυκτηρισμός.

¶ Subsannator. Antiquus Interpres Sirac. 33. v. 6 usus est.

¶ Sanqualis avis, Plin. lib. 10. c. 7. Ita Harduinus ex MSS. scribit: alii *Sangualis.* Vide paullo ante sub *Sanguis*, & in *Sancus* sive *Sangus.*

Sansuchum: vide *Sampsuchum.*

SANTALUM, σάνταλον, lignum Indicum trium generum, pallidum, album & rubrum, Sandel oder Sandelholtz.

SANTERNA, æ, chrysocolla ex nitro confecta, qua aurifices utuntur in agglutinando auro, Borras / Plin. 34. c. 12.

SANTŌNES & Santōni, Galliæ populi, inter Garumnam & Ligerim in Aquitania. Lucan. lib. 1. v. 422

> *gaudetque amoto Santonus hoste.*

¶ Santŏnicus, a, um, adject. Juven. sat. 8. v. 145

> *Tempora Santonico velas adoperta cucullo.*

Et Tibullus lib. 1. eleg. 8. v. 10

> *Oceani littora Santonici.*

¶ Santonicum vel *herba santonica*, absinthium, quo Gallia Alpibus finitima abundat, Plin. lib. 27. c. 7. Matthiol. Vide *Seriphium.*

SĀNUS, a, um, integrum, bene habens, valens, gesund. *Sana corporis pars*, Cic. pro Sextio c. 65. *Sanum fieri medicamento*, Cic. offic. lib. 3. cap. 24. *ex morbo*, Cato cap. 157. *Sanum facere*, Cic. in Philipp. 2. cap. 39. Et Augustinus Civ. D. lib. 20 c. 2 *sanissimi juvenes*, gesund und starck / quos ibidem *atrocitate morborum adflictis* opponit. ¶ 2. Sed *Homo sanus*, Cic. 2. de Invent. c. 45. bey guter Vernunfft / hic enim ad animum refertur. *Mens bene sana*, Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 44. Et Juvenal. Sat. 10. v. 356

> *Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.*

Mente sana scribere, Cicero ad Attic. lib. 9. ep. 7. Et Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 25 *Crescebat interim in dies Sullæ exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque & sanissimo.* Contra *male sanus*, id est insaniens, stultus, lib. 9. ad Attic. epist. 15. Quemadmodum & Plautus *male valere*, dixit, qui desiperent, Curcul. act. 1. sc. 3. v. 13. *Si sana mens esset*, Nep. in Agesil. cap. 5. n. 2. Nostri, wenn sie klug wären. Seneca ep. 108 *Qui ad Philosophorum scholas venit, aut sanior domum redeat, aut sanabilior.* Superl. *sanissimus.* Ambrosius Sermone 90 sub finem: *Constantia reversa ad palatium sanissima*, id est, firma valetudine, propria verbi notione.

¶ Sane, adverbium, id est, *sapienter*, cui *insane*, id est, *stulte*, opponitur. Plaut. Curcul. act. 1. sc. 3. v. 20

> *Bonum est pauxillum amare sane; insane non bonum est.*

Horatius lib. 2. Od. 7. extr.

> - - - - *non ego sanius*
> *Bacchabor Edonis.*

Hinc diversæ significationis est. Primum enim *vere*, *profecto* significat, fürwahr / traun. Cicero lib. 1. ad Lentulum epist. 9 *Sane moleste Pompejum id ferre constabat*, hoc est, certe. ¶ 2. Sed hic pro *Valde*: *Homo sane nobilis*, *Res haud sane difficilis*, apud Ciceronem. Et Horatius lib. 1. Epist. 15, 5 *Sane myrteta relinqui.* Ubi Vetus Scholiastes: SANE, *id est*, VALDE. *Sallustius*: BELLI SANE SCIENS. ¶ 3. Hic permittendi vim habet: *Sit sane ut vis*, Quintil. *Tulerit sane filius noster merito pœnas*, hoc est, esto, tulerit, fac tulerit. Valla lib. 2. c. 27. *Sane bene*, id est, bene equidem, zwar wohl / traun wohl. Cic. pro Quint. cap. 3 *Erat res pecuniaria res ampla & rustica*, *sane bene culta & fructuosa.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 24 *Nempe ergo aperte vis, quæ restant me loqui?* D. *Sane quidem*, ja traun. Idem in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 47 *Ubi potetis vos.* D. *Recte sane*, ach ja / das war von nöthen / est enim ironicum senis responsum, non approbans, ut Donatus monet.

¶ Sane quam, id est, admodum. Sulpicius ad Ciceronem lib. 4. fam. epist. 5 *Sane quam pro eo ac debui graviter molesteque tuli.* Et Brutus ad Cic. lib. 11. epist. 13 *Sane quam sum gavisus.*

¶ Sanitas, Gesundheit. Proprie corporis est. Corn. Celsus lib. 8. cap. 2 extr. *Longe perniciosissimum* [vitium] *est, quod in osse pectoris est, quia vix, etiamsi recte cessit curatio, veram sanitatem reddit.* ¶ Plerumque ad animum transfertur, quia *Sapientia sanitas est animi*, ut Cicero ait lib. 3. Tuscul. cap. 5. *Ad sanitatem redire*, Cicer. 12. fam. ep. 10. wieder zu Sinnen kommen / sich recht bedencken. *Incorruptâ sanitate esse*, Idem de opt. gen. orat. c. 3. Cestius apud Senecam controverf. 12 *Dementia res est sanitati contraria.*

¶ Sanifer, sanitatem afferens. Paullinus Nolanus Natali 7. Felic. v. 224 *Sanifera virtute.*

¶ Sano, sanare, sanum facere, heilen / gesund machen. Cornel. Nepos Attico cap. ult. *Quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihil reliquum feci, quod ad sanandum me pertineret. Ad sanandum me*, id est, ad recuperandam valetudinem. Et Propertius lib. 2. eleg. 1 *Omnes humanos sanat medicina dolores.* Et *Sanare remediis*, Cic. 7. in Verr. c. 46. Seneca in Hippolyto v. 249

> *Pars sanitatis, velle sanari, fuit.*

Idem Oedip. v. 517

> *Ubi turpis est medicina, sanari piget.*

¶ 2. *Sanare vulnera Reipubl.* elegans metaphora est, Cic. 4. de finib. c. 24. Et *Ægram & labentem Rempubl. sanare & confirmare*, Idem pro Milone c. 25. *Levare dolorem tuum possem, si minus, sanare*, Idem 5. famil. epist. 16.

¶ Sanatio, *Malorum in una virtute posita sanatio est*, Cic. 4. Tusc. Quæst. cap. 15. extr.

¶ Sanabilis, e, quod facile sanatur. *Vulnus sanabile*, eine Wunde / so leichtlich zu heilen / medicabile, Ovid. de remed. am. v. 101. Et Celsus lib. 2. cap. 8 *Quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est.* Adde Senec. epist. 108, ubi *sanior* & *sanabilior* opponuntur. Verba vide supra in *Sanus.*

¶ Insanabilis, e, quod sanari non potest, *Morbus insanabilis*, eine Kranckheit / so nicht zu heilen ist / Cic. 5. Tuscul. cap. 1. ¶ 2. *Contumelia insanabilis*, Cic. in Orat. c. 26. *Ingenium insanabile*, quod corrigi & sanari non potest, Liv. lib. 1. c. 28. Et Seneca ep. 108 *Senectus insanabilis morbus est*, Compar. *Insanabilius*, adjectiv. apud Livium lib. 28. cap. 25.

¶ Insanabiliter. Marcellus & Faustus in libello precum ad Impp. pag. 19 ed. Sirmondi: *Cum animi morbo insanabiliter ægrotaret.*

¶ Consanare, idem quod sanare, zuheilen / Columell. lib. 4. c. 24. extr. *plagæ consanentur.*

¶ Persanare, omnino sanare, gar zuheilen. Plin. procem. lib. 23 *Cinis vitium cum axungia fistulas purgat, mox & persanat.* Idem lib. 30 cap. 13 *Antonius* [Musa] *medicus cum incidisset insanabilia ulcera, viperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat.*

¶ Præsanare. Plin. lib. 26. c. 14 *Vulneribus præsanatis*, i. e. celerius, quam par erat, sanatis: & lib. 24. cap. 10. pr. *Cicatrices, quæ præsanavere.* Ubi propter neutralem notionem videtur a *Præsanesco* esse, sicut *Consanesco*, *Resanesco*, de quibus mox dicemus.

¶ Resanare, wieder heilen. Lactant. l. 4. c. 20. pr. *ne impios resanaret.*

naret. Idem lib. 5. c. 22. extr. *Qui resanati fuerint, adhæreant religioni.*

¶ Sanesco, sanescere, sanitati restitui, sanum fieri, heil werden. Plin. lib. 17. c. 23 *Dolent talia ulcera & difficile sanescunt.*

¶ Consanescere, idem. Columell. lib. 8. c. 2 *Vulnera dum consanescant.* Metaphorice Cic. 4. famil. ad Sulpit. ep. 6 *Hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescunt,* was schiene heil zu werden.

¶ Præsanesco. Vide in Præsanare.

¶ Resanesco, resanescere, wieder gesund werden. Ad animum refertur apud Lactantium lib. 5. cap. 2 ex philosophi gentilis sententia: *Ut susceptis deorum cultibus resanescant.*

¶ Insānus, cui non integra mens est, verrückt im Kopff/ thöricht/ unsinnig. *Ex stultis insanos facere*, Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 23. Narren toll machen. *Cupiditas acrior atque insanior*, Cic. in Verr. 6. cap. 18. extr. *Homo inter eos, qui ipsi quoque insaniunt, insanissimus*, Idem pro Rosc. Amerino c. 12. Et, *Concio insanissima*, Idem pro Milone cap. 17.

¶ 2. Veteres & *insanum* pro magno ponebant. Plaut. Bacch. a. 4. sc. 5. pr. *Insanum magnum molior negotium*, Idem in Trinum. a. 3. sc. 2. v. 47. *Insanum est malum in hospitium diverti ad Cupidinem.* Ita Cic. *insanas moles substructionum*, pro Milone c. 20. Et Plin. lib. 36. cap. 15 *substructiones insanas Capitolii* dixit. Virg. 2. Æn. v. 776

Quid tantum insano juvat indulgere dolori?

Ubi Servius: INSANO, *magno. Ut,*

- - - Insani feriant sine littore fluctus:

vel sine ratione.

¶ Insanùm, adverbialiter: ut immensùm. Plaut. Mostell. a. 3. sc. 3. v. 5. *Porticus insanum bona*, id est, valde bona.

¶ Similiter & alio adverbio *Insane* usus est. Varro lib. 6. de LL. cap. 5, *Plautus*, inquit, *cùm* VEHEMENTER *vellet dicere, dicit* INSANE, *quod insani omnia faciant vehementer. Milite: Si unum epityrum apud illum esuriens insane edam.* Locus de Milite Varroni citatus habetur act. 1. sc. 1. v. 24. Comparativus *insanius*. Sulpicius Severus Dialogo de Virtutibus Monach. Orient. c. 3 *Sed Episcopi quidem in libris ipsius insanius scripta memorabant.* INSANIVS, i. e. minus sane, hoc est, sapienter & vere. Superlative Augustinus epist. 238 *ut ea quæ restant, insanissime desperentur.*

¶ Insānia, dementia, Unsinnigkeit. *Adjuvare alicujus insaniam*, Plaut. Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 166 einem zur Thorheit Vorschub thun. *Optimum alienâ insaniâ frui*, Plin. lib. 18. cap. 5. Proverbium erat, ideo addit Plinius, *ut vulgo dixere.* In plurativo numero Plautus usus est Aul. a. 4. sc. 4. v. 14

Larvæ hunc atque intemperiæ, insaniæque agitant senem.

Cic. 4. fam. ep. 1. *Incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias.*

¶ *Insanitatem* etiam idem Cic. dixit in 3. Tusc. c. 5, *Insipientia quasi insanitas, quæ est insania, eademque dementia.*

¶ Insanire, furere, insanum esse, schwärmen/ unsinnig seyn. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 48 *Minime qui insanire occipiunt ex injuria.* Et Cic. in Oratore cap. 67 *in alienos insanus insanisti.* Et lib. 7. ad Attic. ep. 10 *nisi ego insanio, stulte omnia & incaute,* scilicet aguntur. Rursus Ter. Eun. a. 1. sc. 1. v. 16

- - - Incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si operam des, ut cum ratione insanias.

¶ Vēsānus; male sanus, vecors. Cic. pro domo sua c. 21 *Furiosa vis vesani Trib. Pleb.* Et, *vesano impetu*, Livius lib. 9. cap. 13. *Amor vesanus*, Propert. lib. 2. eleg. 15. v. 29.

¶ Vesania, vecordia, Plin. lib. 35. c. 2 *Ulysses simulata vesania bovem cum equo junxit.*

¶ Vesanire, Catull. carm. 25. extr. *vesaniente vento.*

SĀPA, æ, ex musto seu vino decocto, tertia pars reliqua, gesotten Wein / Plin. lib. 9. c. 56. & Varro 3. de R. R. c. 14. fin.

SĀPERDA, æ, Σαπέρδης, piscis non pessimi saporis, neque concha mali saporis, ut indocti quidam exposuerunt, sed piscis ille, qui coracinus fluviatilis dicitur, ein Karas / Karutsch / Gesn. Pers. sat. 5. v. 134

En quid agam rogitas? en saperdam advehe ponto.

¶ 2. Varro apud Nonium *Saperdam* pro sapiente & festivo posuit: *Omnes*, inquit, *videmur nobis esse belluli & festivi Saperdæ, quum simus σαπροί*, id est, putidi & murcidi, ut quidem Junius legit & exponit: sive *Copreæ*, id est, scurræ, ut Lipsius legit. *Coprias* enim, ut docuit Scaliger, *scurra* est. Vid. Vossius lib. 5. Instit. Orat. pag. 324.

SAPĪNUS, abies inferior, a stirpe usque ad ramos, der Tannenbaum vom Stamm an biß an die Aeste / superior enim ramosa & nodosa *fusterna* est. Plin. lib. 16. cap. 39.

¶ Sapineus, ut, *Nuces sapineæ*, Tannenzapffen / Columell. lib. 12. cap. 5.

SĀPIO, sapĕre, ad sensum gustus pertinet: *Jucundissime sapit*, Colum. lib. 7. cap. 8. es schmeckt sehr lieblich. *Palatum sapit*, Cicer. 2. de Fin. cap. 8. ¶ 2. Sed ad animam sæpius transfertur, & significat esse sapientem, verständig / weise seyn / klug seyn. Ter. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 32 *Istuc est sapere, non quod ante pedes modò est videre,* &c. Et Cic. de divin. lib. 2. cap. 39 *Nihil est tam valde vulgare, quam nihil sapere.* Idem lib. 8. fam. epist. 6 *Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit.* Et Ter. Heaut. a. 5. sc. 1. v. 50 *Foris sapere*, bey andern Leuten grosse Klugheit fürgeben. Plaut. in milit. glor. a. 3. sc. 3. v. 12 *Nemo solus satis sapit.* Idem in Mercat. a. 4. sc. 7, 40 *Vetus id dictum est: Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit*, mit anderer Leute Schaden klug seyn.

¶ Sapiens, weise / klug. Cic. pro Cluent. cap. 31 *Sapientissimum esse dicunt eum, cui, quod opus sit ipsi, veniat in mentem; proximè accedere illum, qui alterius bene inventis obtemperet.* Idem lib. 5. fam. ep. 17 *Homines sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum injuria commoventur.* Ovidius 1. de arte am. v. 65 *fera & sapientior ætas.* Et, *Sapienti sat dictum*, Plaut. Persa act. 4. sc. 7. v. ult. Antiqui *Sapientes* appellarunt, qui pronunciandi & cogitandi rationem, eximiamque dicendi vim habebant: quales

¶ Septem Græciæ sapientes fuerunt, *Cleobulus, Solon, Chilo, Pittacus, Thales, Bias, Periander*, quorum apophthegmata seu sententias, quas *leges vitæ* Quintil. appellat lib. 5. suis locis sub singulorum vide nominibus. Adde Coquejum ad Augustin. de C. D. lib. 8. cap. 1. p. 716. Lactantius temere eos sibi sapientum nomen tribuisse affirmat lib. 4. cap. 1.

¶ Sapientia, primum ad corpus pertinet, & de sapore dicitur, seu sapiendi facultate. Quo illud Symposii Poëtæ veteris pertinet Ænigmate 83 de perna:

De fumo facies, sapientia de mare nata est.

Nam quod sapit perna (wohl schmeckt) a sale habet. Lusit in hac voce & Terent. Adelph. a. 3. sc. 4. v. 62

Hoc salsum, hoc adustum est, hoc lautum est parum:
Illud recte: iterum sic memento: sedulo
Moneo, quæ possum, pro mea sapientia.

¶ 2. Deinde ad animum: Verstand/ Weißheit/ *mater omnium bonarum rerum, princeps omnium virtutum*, quemadmodum l. 1. de Legib. c. 22, & 1. Offic. c. 43 Cicero dixit. Horat. 1. Epist. 1. v. 41

Virtus est vitium fugere, & sapientia prima
Stultitiâ caruisse.

Plin. lib. 23. cap. 1 adagii loco citat, *Sapientia vino obumbratur*, wenn der Wein eingehet / so gehet die Weißheit aus. Lactantius lib. 1. cap. 23 *Primus sapientiæ gradus est, falsa intelligere; secundus, vera cognoscere.* Eos demum divino genere æstimandos esse, qui sapientia animum excolere velint, Hierocles, & Pythagorici sentiebant. *Non ætate, verum ingenio adipiscitur sapientia*, Plaut. Trinummo act. 2. sc. 2. v. 88. ¶ Quamvis autem *Sapientia & Prudentia* differant, de quo discrimine Aristoteles in Ethicis docuit, non rarò tamen confunduntur, & alterum pro altero ponitur. Ita Cicero pro M. Marcello cap. 2 *Nunquam temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur.* Item pro L. Manilia cap. 7 *Quod ad multorum bona civium Rom. pertinet: quorum vobis, pro vestra sapientia, Quirites, habenda est ratio diligenter.* ¶ Pro lenitate ac clementia posuit pro Dejotaro cap. 2 *Re enim iniquum est, sed tua sapientia fit æquissimum.* *Sapientia*, id est, benignitate, clementia. Dicit autem hoc ad Cæsarem. Nam moderari animo, proprium sapientiæ opus. Et *clementiam & sapientiam* conjungit Orat. pro Marcello cap. 6 *Ut mihi quidem*, inquit, *videantur Dii immortales, vel placati jam vel satiati aliquando omnem spem salutis ad clementiam & sapientiam victoris contulisse.* Sic paullo post: *Toties de maximis tuis beneficiis, toties de incredibili liberalitate, toties de singulari sapientiâ tuâ cogitabis.* Nam *liberalitas* hoc loco, lenitas atque clementia est, qua moderatus victoriam Cæsar.

¶ Sapienter, Weislich. *Vitam sapienter instituere*, Ter. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 40. Item, *Fortiter & sapienter aliquid facere*, Cic. lib. 1. fam. ep. 7. Et lib. 2. epist. 7 *Nemo est, qui tibi suadere sapientiùs possit te ipso.* Et Nepos in Timoleonte cap. 1 *Quod difficilius putatur, multo sapientiùs tulit secundam, quam adversam fortunam.* Et Cic. de Clar. orat. cap. 42 *Servius sapientissime perfecit, ut* &c.

¶ Persapiens, valde sapiens. Cicer. de provinc. consul. c. 18 extr. *Inimicitias reip. concessisse, magni cujusdam hominis & persapientis videtur.*

¶ Persapienter. Cic. pro Milone cap. 4 *persapienter dat ipsa lex potestatem defendendi.*

¶ Insipiens, imprudens, demens. unweise / thörigt. Cic. lib. 2. de fin. c. 15 *Quid turpius est, quam sapientium vitam ex insipientium sermone pendere?* Idem de Amic. cap. 15 *Neque quidquam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest.* Comp. *Insipientior*, Cic. 2. de Divinat. cap. 23. extr. Superl. *Insipientissimus* apud Senec. lib. 2. Quæst. Nat. cap. 59.

¶ Insipientia, Plaut. in Amphitr. prolog. v. 36 *Justa ab injustis petere insipientia est.*

¶ Insipienter. Cic. de Senect. cap. 19 *Adolescens, diu se victurum, insipienter sperat.* Lactantius lib. 1. cap. 22 *Petilius Prætor libros Numæ, quia religionibus derogabant, combussit. Insipienter id quidem.*

¶ Con-

¶ Consipere, idem quod Sapere. Livius lib. 5. cap. 42 *Non mentibus solum consipere, sed ne auribus quidem & oculis satis constare poterant.* Et Gellius lib. 7. c. 3 *Vereri se se, ne patres, de statu mentis suæ deturbati, non satis consiperent.*

¶ Desipere, dementem esse, närrisch / nicht klug seyn. Vide Vallam lib. 5. cap. 3. *Desipere senectute*, Cic. 1. famil. epist. 9 id est, delirare, kindisch seyn Alters halben. Horat. 4. carm. Od. 12 *Dulce est desipere in loco.* Et, *Mentis desipere*, Græcanica ratione Plaut. dixit Epid. a. 1. sc. 2. v. 35.

¶ Desipiens, närrisch / thörigt. Cic. 2. de Divin. cap. 23 *Estne quisquam ita desipiens, qui credat*, &c.

¶ Desipientia, æ, Thorheit / Unverstand. Lucretius lib. 3. v. 498

Desipientia fit, quia vis animi atque animai
Conturbatur.

¶ Resipere, nach etwas riechen oder schmecken. *Resipere picem*, Plin. lib. 14. cap. 1.

¶ Resipiscere, ad meliorem mentem redire, wieder zu recht kommen / fromm werden. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 8. v. 3 *Nunc me fortunatissimum factum esse puto, cùm te intelligo resipuisse.* Cic. ad Att. lib. 4. ep. 5 *Vix aliquando te auctore resipui.*

¶ Resipiscentia. Lactantius lib. 6 cap. 24 *Μετάνοιαν nos possimus* RESIPISCENTIAM *dicere.* Ex quo apparet, non omnino in usum illo ævo id vocabuli receptum fuisse.

¶ Subsipere. Varro de L. L. lib. 4. cap. 28 *SVBSIPERE, quod non plane sapit.*

¶ Sāpor, der Geschmack. Plin. lib. 15. cap. 17. *Pira jucunda acidulo sapore*, Weinsäuerlich. Virgil. 4. Georg. v. 277 *Asper in ore sapor.*

¶ Sāpōro, sapore imbuo, medico: Schmeckend machen. Petrus Chrysologus Serm. 157 *Per epiphaniam Christus in nuptiis aquas saporavit in vinum.*

¶ Saporatus, gutes Geschmacks. Virgil. 6. Æn. v. 420

Melle saporatam & medicatis frugibus offam Objicit.

Ita enim legendum, non *soporatam*, non vane equidem Turnebus contendit lib. 28. Adverf. cap. 45. & lib. 29. c. 6. cum quo & Hadrianus Junius facit. Tertullianus de Spectaculis c. 27 *Nemo venenum temperat felle ac helleboro, sed conditis pulmentis & bene saporatis.* Et, *Saporatos cibos* Ammianus dixit lib. 31, c. 2.

¶ Saporatus, ut *Saporati cibi*, quos modo ex Ammiano ostendimus. Comparativo usus est Arnobius lib. 5. p. 164 *Ex sanguine saporatiore genus ducunt*, scil. poma mali punici.

¶ Săpĭdus, schmackhafftig / wohlschmeckend / grati saporis, barbarum censet Vossius: invenitur tamen apud Apulejum lib. 2. Metam. prope initium: *tucetum perquam sapidissimum.* Et Apicius lib. 9. c. 10 *jus sapidum:* & c. 11 *sapidiores pisces.* ¶ Alcimo Avito ad Sororem v. 458 *sapidæ puellæ*, sunt sapientes, die klugen Jungfrauen / ex parabola Matth. 25.

¶ Sapide, adverb. cujus Superlativus est in extremo lib. 8 Apuleji, *femur sapidissime percoctum.*

¶ Insipidus, non sapidus. Firmicus lib. 2. Astrol. cap. 12 *Sapor salsus & insipidus.* Adde, si placet, de hoc, & de simplici *Sapidus*, Posteriores nostras Curas, quibus utriusque exempla alia, non ubivis obvia, suppeditamus.

SAPO, ōnis, masc. σμῆγμα, smegma, Seiffen. Hæc enim vox apud Plin. legitur lib. 28. cap. 7. *Prodest & sapo, Gallorum hoc inventum rutilandis capillis ex sevo & cinere.*

¶ Saponarius, ein Seiffensieder.

SAPPHĪRVS, fœm. σάπφειρος, gemma est colore cyaneo, id est, cæruleo, perquam translucido, ein Sapphyr. Plin. 37. c. 9.

¶ Sapphīrinus, *Gemmæ sapphirinæ*, Plin. ibidem.

SAPPHO, Σαπφώ, Lesbia mulier, vates, Sapphici carminis inventrix, Tarquinii Prisci tempore. Hæc se ex amoris impotentia de Leucade præcipitem dedit. Unde Statius Epicedio patris, lib. 5. Silv. 3. v. 154

- - - - Saltusque ingressa viriles
Non formidata temeraria Leucade Sappho.

Eadem de caussa & *mascula* ab Horatio lib. 1. epist. 19. v. 28 vocatur, ut Turnebus explicat: item Ausonio Eidyll. 6. v. 25. ut ibi Scal. exponit. Utrum autem perierit eo saltu, quod pluribus contigit, an evaserit, nescitur. De tota re vide Scaliger. Auson. Lection. lib. 2. cap. 12. Adr. Turneb. Adverf. lib. 10. cap. 2. Barth. lib. 32. cap. 14.

¶ Sapphĭcus, *Musa Sapphica*, Catull. Carm. 35. v. 17 *Carmen Sapphicum.*

SAPRVM, Plinio potionis est genus lib. 28. cap. 9. σαπρὸν Græci *marcidum* dicunt.

¶ Saprophagus, Martial. lib. 3. epigr. 27 σαπροφάγος.

SARABARA, vestis Persicæ genus, fluxum & sinuosum, ut Suidas & Isidorus exponunt. Græcis ἀναξυρίς: Gallis *Bracca:* Chaldæi *Sarballam* vocabant, ut B. Hieronym. in Daniel. cap. 3 notat. Tertullianus de Pallio cap. 4 *Vicerat* (Alexander Magnus) *Medicam gentem, & victus est Medicâ veste, triumphalem cataphractam amolitus in captiva sarabara decessit.* Idem & in neutro usus est, de resurrectione carnis cap. 58 *Quod Babylonii ignes trium fratrum nec tiaras, nec sarabara, quam Judæis aliena, læserunt.* B. Hieronymus Epist. ad Innocentium de muliere se-

A ptics icta: *Huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter fervidos flammarum globos hymnos edidere pro fletibus, circa quorum sarabal la sanctamque cæsariem innoxium lusit incendium.*

SARACĒNI, Arabum natio, lare sedibusque incertis vaga, & latrociniis dedita, ut ex Ammiano Marcellino lib. 14. & S. Hieronymo in vita Malchi constat, qui & *Luciferi cultui deditos* in Hilarionis vita tradit. Fuit celebre maxime eorum cum Agarenis inter Arabas nomen: distinctum ab illis tamen, contra quam Cuspinianus in Mohamede & alii senserunt. Putarunt enim *Saracenos*, qui a *Sara* Abrahami uxore sic appellati, opprobrii caussa *Hagarenos*, ab *Hagara*, ancilla Saræ, nominatos: Cùm *Saraceni* a consuetudine vitæ sic appellati sint, hoc est, λῃστικοὶ καὶ νομαδικοὶ, id est, *prædones* ac *vagi*, ut illustrissimus Scaliger lib. 2 de emendatione temporum notat. Romanis militasse ex Vopisco in Aureliano & Probo aliisque constat. Sed Heraclio imperante, cùm negatis stipendiis contumelia etiam adderetur a Præfecto fisci Eunucho, qui CANES appellaverat, defecere regressique ad sua, mox Muhamede Pseudoprophetâ, (qui vel ortus ibi, vel eò delatus consederat, & vanissimæ superstitionis gentem sibi devinxerat) duce, Syriam Ægyptumque occuparunt: Persisque ipsis jam domitis coactisque sacra Muhamedis suscipe-
B re, late dominati per Orientem, mox Africam etiam Hispaniamque, ejectis Gothis, quin & Siciliam, & partes Italiæ subegerunt amplissimo potiti imperio, donec a Turcis, quos in societatem armorum acceperant, eademque imbuerant impietate, oppressi, Orientis & Africæ dominatu exuerentur, ipso obliterato nomine quoque, nisi quatenus in Hispania adhuc in Mauris conservabatur. De quibus Zonaras, Cedrenus, alii. Sed peculiaribus libris Historiam Saracenicam exposuerunt Georgius Elmacinus, singulari libro, & Pocockii not. ab Abul Faraji in Hist. Arab. p. 33.

SARCASMVS, σαρκασμός. Ironia amarulenta dicitur, irrisio hostilis, odio plena, quæ fit diductis labris, ostensaque dentium carne, auctore Diomede, ein höhnischer / giftiger / teufflischer Spott. Virg. 12. Æn. v. 359

En agros & quam bello Trojane petisti,
Hesperiam metire jacens.

Julio Cæsari Scaligero est hostilis irrisio super mortuo, aut mox certe morituro. Nam putat σάρκα proprie esse *cadaver.*

SARCIO, sarcire, vestes consuere, nehen / flicken. *Sarcire damna*, Columell. lib. 9. c. 15, detrimenta est reparare, Schaden wieder erstatten. Horat. lib. 1. epistola 3. v. 31

male sarta
Gratia nequicquam coit, & rescinditur.

C ¶ Sartor, ein Schneider. Tralate Plautus Captiv. a. 3. sc. 5. v. 3 *sartores scelerum* dixit, die allerley Schelmereyen anrichten.

¶ *Sartum tectum*, vel *sartum & tectum*, vel *sarta tectaque* per omnia genera & numeros, est idem quod integrum & incorruptum: *Sartum tectum aliquid habere*, id est, integrum & illæsum servare. Cic. in Verr. 3 cap. 50 *De sartis tectis cognoscere & judicare.* Et ibid. *Sartum tectum integrumque.* Item eodem cap. *Castoris ædem sartam tectam tradere*, gantz wohl gebaut und verwahrt überantworten. ¶ 2. Idem tamen μεταφορικῶς etiam dixit lib. 13. fam. ep. 50 *Hoc mihi da atque largire, ut M' Curium sartum & tectum, ut ajunt, ab omni incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque conserves*, schadloß ohn Beschwerung erhalten. Item Plautus Trinum. act. 2. sc. 2. v. 36

Sarta tecta tua præcepta usque habui mea modestia.

Pontan. Progymn. Sacror. p. 18.

¶ Sartura, æ, das Flicken / die Nad. Seneca Vit. Beat. c. 25 *per sarturas veteris lintei effluens.* Columella lib. 4. c. 26 *Jugo, si non erit opus nova sartura, recentia vincula inserantur.*

¶ Sarcīmen, idem. Apulejus lib. 4. p. 149 *tenui sarcimine summas oras adæquamus.* mit einer subtilen Nad.

¶ Exsarcire. Q. Cic. de pet. conf. cap. 12 *aliis te id rebus exsarturum esse persuadeas.* ersetzen / erstatten.

¶ Resarcire, Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 41. *Discidit vestem? resarcietur.* *Resarcire damna*, den Schaden wieder erstatten / Cic. 1. fam. ep. 9.

D SARCĪNA, fascis compositus ad iter faciendum, ein Wanderbündel / Reisbündel. Vet. Gloss. *Sarcina*, φορτίον ὁδοιπορικόν, & plural. *Sarcinæ*, σκεύη ὁδοιπορικά. ¶ 2. Res nostras etiam domi cistis capsisque compositas *sarcinas* vocamus: *Jacent relictæ sine herede sarcinæ*, Valla lib. 4. cap. 49. ex Quintiliano. Immo quodlibet onus, molestia sarcina est. Ovid. epist. Phædræ 4. v. 24

Sarcinaque hæc animo non sedet apta meo.

¶ 3. *Sarcinam cui imponere*, est per fraudem atque fallaciam alicui facessere negotium, molestiamque exhibere, Plaut. Mostell. act. 2. sc. 1. extr.

¶ Sarcinula. *Colligere sarcinulas*, sein Geräthe einpacken. Juvenal. Satyr. 6. v. 145. Et Apulejus lib. 8. p. 210 *Sarcinulis quisque sumtis suis.*

¶ Sarcinosus. Idem Apulejus c. l. p. 208 *Lupi vastis corporibus sarcinosi.* beladen / beschweret.

¶ Sarcinalis, ad sarcinas pertinens. *Sarcinalium jumentorum actuarius*, Ammianus lib. 15. c. 7. Adde lib. 29. c. 34.

¶ Sar-

¶ Sarcino, sarcinare. Onomast. Vet. *Sarcino*, σκευάζω. Unde ¶ Sarcinatus, mit Bündeln beladen. Plaut. in Pœnulo act. 5. sc. 2. v. 19. *Viden' homines sarcinatos consequi?*

¶ Sarcinarius, Cæs. 1. bell. civil. cap. 81. *Quo essent ad iter expeditiores, omnia sarcinaria jumenta interfici jubent.* Lastbare Thier/ Maul-Esel.

¶ Sarcinator, qui vestes sarciendas accipit, ein Flicker. Plaut. Aulul. act. 3. scen. 5. vers. 41. *petunt fullones, sarcinatores petunt.* Glossæ Cyrilli: *Sarcinator*, σκευοφόρος, item ῥάπτης. Significationes à diversis huic voci tributas exponit Pareus Lex. Crit.

¶ Sarcinatrix. Cyprian. Epist. 39. & Gloss. Vet.

¶ Consarcino, consarcinare, an etwas flicken oder setzen / apud Gell. l. 13. c. 23 *consarcinare verba*, & Ammian. l. 15. c. 10 *consarcinata falsitas.*

SARCOCOLLA, æ, σαρκοκόλλα, lacryma arboris in Perside nascentis, sauciatas exulceratasve carnis partes agglutinans, unde & nomen habet, σάρξ, caro, κόλλα, *glutinum*, Dioscor. Matthiolus.

SARCOPHAGUS, σαρκοφάγος, sepulcrum. Juvenal. satyr. 10. de Alexandro v. 172

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis,
Sarcophago contentus erit.

Prudentius Cathemer. 3. extr.

Spes eadem mea membra manet,
Quæ redolentia funereo
Jussa quiescere sarcophago,
Dux parili redivivus humo
Ignea Christus ad astra vocat.

¶ Plinio lapis est omnia corpora consumens l. 2. c. 96.

Sarculum, vide *Sarrio.*

SARDA, æ, gemma Sardibus primum reperta, Plin. l. 27. cap. 7. Ein Carniol.

SARDANAPALUS, Σαρδανάπαλος, rex ultimus Assyriorum fuit, quem *virum muliere corruptiorem* Justinus dixit. Deditus fuit omnis generis luxuriæ, nec erubuit inter scortorum greges nere, & muliebri habitu fœminas omnes lascivia anteire. Quamobrem ab eo Assyrii defecere. Victus igitur in regia pyram extruxit, ac seipsum ac divitias suas muliebres in incendium misit. Vide Justin. Juvenalis Sat. 10. extr. qualis animus exposcendus a Diis monstrans:

Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat sævosque labores
Et Venere, & cœnis & plumâ Sardanapali.

Vid. Voss. l. 4. Instit. Orator. p. 174. ubi *molles* ita dici asserit. Cic. in 5. Tusc. c. 35 hoc ei epitaphium tribuit:

Hæc habui quæ edi, quæque exaturata libido
Hausit, at illa jacent multa & præclara relicta.

Vide Maximum Tyrium Dissertat. 29. extr. & Clementem sub fin. lib. 2. Stromatum p. 411 qui id Græce affert. Athenæus tamen lib. 12. cap. 7 aliam fuisse inscriptionem monumenti Sardanapali indicat, ex quâ appareat, ipsum minime fuisse ignavum; illam nimirum: Σαρδανάπαλος Ἀνακυνδαράξεω Ἀγχιάλην ἔδειμε καὶ Ταρσὸν μιῇ ἡμέρῃ, ἀλλὰ νῦν τέθνηκεν, hoc est, *Sardanapalus Anacyndaraxis filius, Anchialam Tarsumque uno die extruxit, nunc vero mortuus est.*

¶ Sardanapalicus, adjectivum. Sidonius Apollinaris l. 2. ep. 13 *Sardanapalicum in morem.*

SARDINIA, Σαρδώ, insula in mari mediterraneo amplissima, ferax frugum, & inter subsidia frumentaria urbis Romanæ, ut Varro Præfat. lib. 2 de re rustica, & Cicero pro L. Manilia cap. 12 docent. Nomen a *Sardo* Herculis filio accepit. Est aëre pestilenti infamis & peregrinis valde infesta. Unde Cicero 7. fam. epist. 24 *Sardum quemdam patriâ suâ pestilentiorem esse* dixit. Martialis quoque Sardiniam Tiburi ut pestilentissimam saluberrimæ regioni opponit l. 4. epigram. 60

Nullo fata loco possis excludere: quum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

Tangit & Tacitus 2. Annal. c. 85. extr. Causa gravitatis, situs: quod Austro pestilenti vento exposita, aquilone exclusa. Claudianus de bello Gildonico extr. de Sardinia:

Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aër
Sævit, & exclusis regnant Aquilonibus Austri.

Itaque *Sardinia* pro quovis loco insalubri & pestilenti ponitur.

¶ Sardus, Sardi, incolæ: de quibus proverbium, *Sardi venales*: quo Cicero de improbis & pretii nullius hominibus usus lib. 7. ad Famil. Epist. 24. Aurelius Victor de viris illustribus in T. Sempronio Graccho: *Prætor*, inquit, *Galliam domuit, Consul Hispaniam: altero Consulatu Sardiniam: tantumque captivorum adduxit, ut longa venditione res in proverbium veniret,* SARDI VENALES. Itaque *Sardi Venales* de contempta multitudine dicebantur. Plutarchus ad Sardianos Lydos refert, & aliter ejus originem explicat in Romulo p. 33. & Quæstionibus Romanis p. 277.

¶ Sardous, & Sardonius, ut, *Herba Sardoa*, vel *Sardonia*: apiastro, vel apio agresti, quemadmodum Sallustius apud Servium in Eclog. 7. v. 41 scripsit similis, quam qui gustarunt labiis dolore in rictum contractis veluti ridentes emoriuntur. Unde adagium in vulgus infausto abiit omine, *Ridere risum Sardonium*, zu seinem Unglück lachen. Vide Chil. *Risus Sardonius.* & Voss. libr. 6. Instit. Orator. pag. 475. Est autem Herba Sardonia ranunculi species lanuginosi seu foliosi, ut Plin. dixit, in Sardinia nascentis, quæ *apum risus*, a plerisque nominatur. Vide Plin. lib. 20. cap. 11. sect. 45, & lib. 25. cap. ult. sect. 109, & adde utrobique Harduino notata. Etiam Solinus c. 4 [al. 10] meminit *Sardoniæ herbæ*, in Sardinia.

¶ Sardiniensis, e, adjectivum aliud, Latina forma, ut *Triumphus Sardiniensis*, Nepos in Catone c. 1. hoc est, ex Sardinia, vel propter Sardiniam devictam actus.

¶ Sardonyx, vide *Onyx.*

¶ Sarda, & Sardina, vel Sardena, piscium sunt nomina, qui salsuræ idonei sunt, eine Art Meerheringe.

¶ Sardica salsamenta præstantissima. Gesner.

SARDIS, Σάρδις, urbs Lydiæ magna & celebris, Crœsi quondam regia. Horat. 1. epist. 2.

Quid concinna Samos, quid Crœsi regia Sardis?

¶ Plurale frequentius legitur *Sardes*, *Sardibus*: v. g. Nepos Miltiade cap. 4 *quod Atheniensium auxilio Iones Sardes expugnassent.*

¶ Sardianus, ut *Sardiana jurisdictio*, Plin. l. 5. c. 29.

¶ Sardinianus, idem, si vera Varronis lectio apud Nonium in *Tapete*, quam Mercerus, Scaliger, Godofredus tuentur. Ita enim ille in Hercule Socratico scripsisse fertur: *Cubo in Sardinianis tapetibus.* Athenæus l. 12. c. 2. p. 514 laudat ψιλοτάπιδας Σαρδιανάς, *glabra tapetia Sardiana.*

SAREPTA, Σαρέπτα, civitas inter Tyrum & Sidonem fuit, cujus vidua illa memoratur, ad quam Helias venit.

¶ Sareptanus. Sidon. Apollinaris Carm. 17

Vina mihi non sunt Gazetica, Chia, Falerna,
Quæque Sareptano palmite missa bibas.

Quod alii Martino Dumiensi episcopo tribuunt. Vide Notas Sirmondi.

SARGUS, Σάργος, piscis melanuro similis, notis nigris ad caudam, corpore rotundo, capite parvo, ein Art Meerbrasmen. Gesn. Hunc Festus in Ægyptio mari fere nasci tradit ex Lucilio: de quo & Plinius l. 9. c. 17. & 51.

Sarcacter, vide Artabasdes.

Sario, vide *Salar.*

SARISSA, æ, σάρισσα, hasta prælonga Macedonica, ein langer Spieß/ Liv. l. 9. c. 19. Lucan. l. 8. v. 298

Primi Pellæas arcu fregere sarissas.

Glossæ Cyrilli: Ἀκόντιον Μακεδονικόν, *Sarissa, Macetæ, Macedones*: Vide notata Scaligero Lection. Auson. l. 1. c. 23. De Sarissa Nicol. Rigaltius in Lexico Græco barbaro.

SARMATIA, æ, duplex est, altera Asiæ, quam nunc *Tartariam* vocant, die Tartarey. Europæ altera, quæ Scythiæ olim regio fuit, cui *Poloniæ* nomen a *Planitie* indiderunt. Est enim tota campestris: nunc equitatui gens maxime studet, & ea militiæ parte nobilis est. Tacitus 1. Histor. c. 79 *Mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos; nihil ad pedestrem pugnam tam ignavum: ubi per turmas* (hæ equitum sunt) *advenere, vix ulla acies obstiterit.* Florus l. 4. c. 12 *Sarmatæ patentibus campis inequitant. Nihil præter nives rarasque silvas habent. Tanta barbaries est, ut pacem non intelligant.* Sub Sarmatia sunt *Borussi, Essflui,* Liefflånder/ *Lituani, Russi, Poloni*, & ex parte *Moscovi.*

¶ Sarmata, Sarmatæ, die Sarmatier/ qui & *Sauromatæ* a Græcis dicuntur, σαυρομάται. Multis horum populorum barbariem, apud quos jus nullum neque in scriptis tum neque in usu, describit Ovidius, in mortem usque super ea querulus. vid. Barth. ad l. 3. Thebaid. Statii p. 740. 741.

¶ Sarmaticus, *Mare Sarmaticum.* & *Juga Sarmatica*, Ovid. 1. Trist. eleg. 7. v. 40.

¶ Sarmaticè, Ovid. 5. Tristium eleg. 12. v. 58

Jam didici Getice, Sarmaticeque loqui.

¶ Sarmatis, idis, patronymicum fœmineum. *Sarmatis umbra*, Ovid. 1. Pont. 2. v. 114. *Sarmatis est tellus*, Idem lib. 1. Trist. eleg. 2. v. 82.

SARMENTUM, palmes, ein Reben. Cicer. 2. de orat. cap. 21 *Nova sarmenta culturâ excitantur: ita velim esse in adolescente, unde aliquid amputem.*

¶ 2. Et *Sarmenta vitium*, virgulæ resectæ, Varro libr. 1. Rei rust. c. 31. dürre Weinreben. *Amputare sarmenta.* Vet. Gloss. *Sarmenta*, κλήματα ἢ φρύγανα. Aliæ: κλῆμα ξηρόν, *Sarmentum.*

¶ Et *Sarmenta* ramusculi illi lignosi sunt, quibus stipatim uvarum acini affiguntur, die Kämm/ daran die Beer hangen. Plin. l. 23. cap. 1. sect. 8.

¶ Sarmentosus, voll Reblein/ Plin. l. 25. c. 11.

¶ Sarmenticius, ut *Cinis Sarmenticius*, Columella l. 6. c. 16. Reben-Asche.

¶ *Sarmenticii* cur Christiani quondam vocati fuerint, ostendit Tertullianus sub finem Apologetici c. 50 his verbis: *Licet nunc Sarmenticios & Semaxios appelletis, quia ad stipitem dimidii axis revincti sarmentorum ambitu exurimur.*

SARNUS fluvius Campaniæ, Pompejos oppidum alluens. Strabo l. 5. Plin. l. 3. c. 5. Vibius Sequester: *Sarnus Nuceriæ, ex Saro monte oriens, per Campaniam decurrens.* A

SARPEDON, Σαρπηδών, filius Jovis, Minois frater, rex Lyciæ, Trojanis contra Græcos suppetias tulit. Virg. *ingentem* vocat 1. Æn. v. 99. & *Jovis progeniem* Æn. 10. v. 125.

SARRA, æ, ita Tyrus, Phœniciæ urbs, clarissima quondam dicta fuit, a pisce SAR, ut Servius auctor est. Adde Gellium l. 14. c. 6.

¶ Hinc *Purpura Sarrana*, id est, Tyriæ. *Ostrum Sarranum*, Virg. 2. Georg. v. 506. *Aulæa Sarrana*, Juvenal. Satyr. 10. v. 38. *Sarranæ violæ* i. e. purpureæ apud Columellam l. 9. c. 4. Et, *Sarranæ tibiæ* i. e. Tyriæ, in Inscriptionibus Comœdiarum Terentii. *Sarrana chlamys*, Sidonius Panegyr. Anthemii v. 6.

Sarraceni, vide supra *Saraceni.*

SARRACUM, plaustri genus, carra, ein Holzwagen. Juvenal. Satyr. 5. v. 23

Frigida circumagant pigri sarraca Bootæ.

Vet. Gloss. *Sarraca*, ἅμαξα.

SARRIO, sarrire, segetem leviter scalpere & ab herbis noxiis repurgare, jäten/ das Unkraut ausrauffen. Plaut. in Captiv. a. 3. sc. 5. v. 5 *Semper occant priusquam sarriunt rustici.* Vet. Gloss. *Sarrit.* βοτανίζει.

¶ Sarritio. Columella lib. 2. cap. 9 *Frequentem exigunt sarritionem.* Et lib. eod. c. 12 pr. *peracta sementi, sequens cura est sarritionis.*

¶ Sarritura, idem. Columella lib. 11. cap. 2 *sarritura frumentorum.* B

¶ Sarritor, Columella libr. 2. cap. 13 pr. *Occatoris & sarritoris.*

¶ Sarritorius, ut, *opera sarritoria*, Columella c. l.

¶ Sarculus & sarculum, instrumentum illud, quo segetes sarriuntur, id est, purgantur, eine Jät-Hacke. Horat. Od. 1. l. 1. carm. *Patrios findere sarculo agros.*

¶ Sarculare, sarrire. Prudentius in Romano v. 264 *Nata in hortis sarculatis.* Tribuunt & Columellæ l. 5. c. 9 [al. 8] sed libri omnes *surculare.*

¶ Sarculatio, idem quod *Sarritio.* Plin. lib. 18. cap. 21 *Sarculatio induratam hiberno rigore soli tristitiam laxat temporibus vernis.*

¶ Compositum. Consarrire, *Sulci omnes consarriendi*, Colum. lib. 11. cap. 3.

¶ Resarrire apud Plin. l. 18. c. 20.

SARSINA, Umbrorum civitas, Plauti, Poëtæ Comici patria, Plin. lib. 3. cap. 14. Et Martialis l. 9. epigr. 59

Nec tua Bajanas Sarsina malit aquas:

¶ Sarsinas, atis, ibi natus. *Sarsinates* Plin. lib. 3 cap. 14. Gruter. Inscript. p. 1095 n. 2 CVRATORI SARSINATIVM.

SARTAGO, patella, in qua caro frigitur, ein Tiegel/ oder Rost-pfann/ Bratpfann/ frixorium. Juvenalis Satyr. 10. v. 64 C

Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ.

¶ Persius Sat. 1. vers. 80 *Sartaginem loquendi* dixit pro corrupto ac depravato loquendi more, sive miscello sermonis genere, cum probatæ juxta damnatæque voces congeruntur; ad panes ταγηνίας (nam τάγηνον, sive τήγανον *sartago est*,) alludens, qui e variarum rerum miscella, farinæ, adipis, mellis, sesemi, casei, & similium confiebant, ut Athenæus describit: vel ad stridorem ingratum rerum, quæ in sartagine frigantur respiciens. Et notat ibi Casaubonus, vocem *Sartago* originis Syriacæ esse.

Sat, vide paullo post ante *Satis.*

SATAGO, satagere, quasi sat habere, quod agas: significat anxium esse, & distorqueri difficultate rei alicujus conficiendæ, genug zu thun haben/ geschäfftig seyn. Terent. in Heaut. act. 2. scen. 1. vers. 13 *Hic Clinia, etsi is suarum rerum satagit*, wiewohl er mit ihm selbst zu thun genug hat. Plautus Bacchidibus act. 4. scen. 3. v. 23

Nunc agitas sat tute tuarum rerum.

Sed *rerum satagere*, Græca ratio est: Latini ablativum cum præpositione jungunt. Gellius lib. 9. cap. 11 *Consultibus de vi ac multitudine hostium satagentibus*, hoc est, sollicitis. Vet. Gloss. *Satagit*, ἀγωνιᾷ. Aliæ ἀγωνιῶ, *Trepido, satago.* Huic contrarium *negligere.* Tertullianus de pœnitentia cap. 7 *Ille satagit, hic negligit.* Quintilianus l. 6. c. 4 *Afer venuste Manlium Suram multum in agendo discursantem, salientem, manus jactantem, togam dejicientem & reponentem, non AGERE dixit, sed SATAGERE.* Terentius hoc *sedulo facere* dixit Heauton. act. 1. sc. 1. v. 72. D

¶ *Satageos* a *Satagendo* Seneca Epist. 98 dixit, qui operose satagunt, & cupide laborant. *Istos*, inquit, *satageos ac sibi molestos describam tibi.*

SATELLES, regius, vel imperatorius miles, seu minister, ein Trabant/ Hoffdiener. Vet. Gloss. *Satelles*, Δορυφόρος. Horat. 3. carm. Od. 16

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, &c.

Romæ usum *satellitum* invexit Tarquinius Superbus, tyrannidis veræ signum, & præsidium. Dion. Halicarn. l. 4.

¶ Satellites etiam appellantur scelerum & factionum adjutores & socii; ii videlicet, qui proximi auctoribus ducibusque sunt. Cicero in Catilinar. 1. cap. 3 *Manlius audaciæ satelles atque minister tuæ.* Idem de Prov. consl. c. 3 *Diligentissimus satelles scelerum, minister cupiditatum.* Florus lib. 3. cap. 16 *Quippe ut satellitem furoris sui Glauciam, consulem faceret* (Apulejus Saturninus) *C. Memmium competitorem interfici jussit.* Et lib. 4. cap. 1. de Catilina: *Hos omnes immanissimi facinoris satellites habuit.* Paullo ante *socios* appellaverat. Vide & Jacob. Gothofredum Dissert. ad Legem Quisquis Cod. ad Leg. Juliam majestatis, c. 9.

¶ Satellitium, cœtus & custodia satellitum, Leibguarde/ die Trabanten. Gloss. vet. *Satellitium*, δορυφόρημα. Quod nomen titulum præfixit symbolis suis Ludovicus Vives, quæ breves gravissimasque sententias multas habent.

SAT, abunde, genug. *Sat est, Sat fecit officium*, Ter. Phorm. 4. scen. 5. vers. 12. er hat das seine gnugsam gethan. *Sat habeo*, Idem Andr. 4. sc. 2. v. 22. *Sat scio*, Adelph. a. 3. scen. 3. vers. 6 das weiß ich wohl genug. *Modo & libenter fuerit & sat diu*, Cicer. 15. Attic. ep. 3. fin. *Sat cito, si sat bene*, Catonis est apud Hieronymum ad Pammach. epist. 26. c. 4. Vide Chiliad. Virgil. Eclog. 7. v. 33

Sinum lactis & hæc te liba, Priape, quotannis
Expectare sat est.

Idem 9. Æneid. v. 195

- - - Non mihi facti
Fama sat est, i. e. sufficit.

Simpliciter eo sensu ponit Propertius l. 2. El. 29

Non ego tam facilis, Sat erit mihi cognitus unus.

Vide Barth. ad l. 1. Thebaid. Statii p. 78.

¶ Satis, id est, quantum opus est, genug. *Pecuniæ tantum, quantum satis est*, Cicer. in Verr. 5. cap. 74. Et Horat. lib. 1. epist. 2. v. 46

Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.

Terent. Adelph. a. 2. sc. 3. v. 3 *Satis certo scio*; Et, *Satis cum periculo*, Idem Andr. a. 1. sc. 1. v. 104 fährlich gnug. *Nondum satis pernosti qualis sim*, ibidem a. 3. sc. 2. v. 23. *Nequeo satis mirari*, Eun. 3. scen. 4. v. 9. Et *Satis caussæ*, Andr. a. 1. sc. 1. v. 111. *Satis jam verborum est*, Idem Phorm. a. 2. sc. 2. v. 89. *Satis temporis ad dicendum*, Cic. 4. Verr. cap. 1. Quanquam veteres & ita dixerunt: *Satis tempus ad dicendum: satis jam verba facta sunt*, Plautus Trinummo act. 2. sc. 1. v. 27. In transitione *Sed satis de hoc*, Nepos Alcibiade extremo. *Satis habeo*, id est, contentus sum, Ich bin zu frieden/ ich habe gnug. Corn. Nepos Epaminonda cap. 8, 4 *Lacedæmonii satis haberent, si salvi esse possent.* Idem Timoleonte cap. 2, 4 *Hoc superato Timoleon maximas copias Carthaginensium apud Crimessum flumen fugavit, ac satis habere coegit, si liceret Africam obtinere.*

¶ Satin', pro satisne. Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2. princip.

Satin' parva res est voluptatum in vita
Atque in ætate agunda,
Præquam quod molestum est.

¶ *Satin' salvæ?* vide supra in *Salvus.*

¶ Satius, comparativus, idem quod melius, vel præstabilius. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 66 *Tibi perdere talentum hoc pacto satius est, quam illi minam.* Et, *Multo satius est*, Lucret. l. 5. v. 1126. *Video vincere satius esse, quam vinci*, Cic. 7. Attic. epist. 1. *Satius ducere*, Nepos Pelop. c. 1. n. 3.

¶ Satisaccipio, satisaccipere, quod tamen separatim etiam scribitur, ein Genügen haben/ oder gnugsame Versicherung annehmen. Cic pro Quint. c. 13 *Si veretur, ut res judicio facta parata sit, judicatum solvi satis accipiat.*

¶ Satisacceptio, stipulatio. Lege 5. § 2. Dig. de Verb. obligat.

¶ Satago, vide suo loco in S.

¶ Satisdo, Satisdare, Versicherung thun / einen Vorstand machen/ vide cum derivatis suis supra in *Do.*

¶ Satisfacio, satisfacere, genung thun / vergnügen. *Cumulate alicui satisfacere*, Cicero ad Qu. fratr. lib. 2. epist. 4. *Officio suo satisfacere*, Idem 1. Verrin. cap. 14. *In pecunia alicui satisfacere*, Cæl. ad Cic. 8. fam. ep. 12. einem wegen Geld Versicherung thun. Sic *satisfacere alicui de re aliqua*, Item *pro re aliqua.* Plautus Asinar. act. 2. sc. 4 *Jam proin satisfecit Sticho*, id est, solvit, hat ihn bezahlt. Et notant JCti generale hoc verbum esse, & non tantum solutionem, quæ nummis fit præsentibus, sed delegationem, & quemvis alium modum expediendi debiti denotare. Cic. ad Terentiam l. 14. familiarium epist. 6 *Vide quomodo satisfiat ei, cui scis me satisfieri velle*, zufrieden gestellet werden. ¶ 2. Cic. Philipp. 2. cap. 20. pr. *Acceptum jam ante Cæsaris literas, ut mihi satisfieri paterer a te*, hoc est, ut acciperem excusationem tuam. Quæ *satisfactio* fiebat, quum is, qui læsisset alterum, confessus culpam deprecaretur, & nolle factam hanc injuriam eum indignum ea esse, se mente mala fuisse, quum fecisset, testaretur. Plautus Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 8

Aut satisfaciat mihi, atque adjuret insuper,

Nulla esse dicta, quæ in me insontem protulit.
Seneca libr. 2. de ira cap. 32 *Catonem quidam in balneo percussit imprudens: quis enim illi sciens faceret injuriam? postea satisfacienti Cato: NON MEMINI inquit, PERCUSSUM ME.* Et Suetonius Cæsare cap. 73 *Val. Catullum a quo sibi versiculis de Mamurrâ perpetua stigmata imposita non dissimulaverat, satisfacientem eodem die adhibuit cœnam.* Item Tiberio cap. 27 *Adulationes adeo aversatus est, ut neminem Senatorum aut officii, aut negotii caussa ad lecticam suam admiserit; Consularem verò satisfacientem sibi, & per genua orare conantem, ita suffugerit, ut caderet supinus.* Satisfacere deprecari, abbitten / um Verzeihung bitten. De qua re vide etiam Turnebum lib. 18. cap. 25. Petri Nannii Miscellanea lib. 2. cap. 7. Heraldum lib. 2. Digression. cap. 4.

¶ Satisfactio, Vergnügung. Petronius pag. 131 *Fraudem parat, non satisfactionem.* ¶ 2. *Tu me insimulas, nec satisfactionem meam accipis*, id est, excusationem, Cic. 7. fam. epist. 13. & ad Attic. libr. 4. epist. 6 *Aliquid satisfactio levitatis habere videtur.*

¶ Satio, satiare, expiare, saturare, quod satis est præbere, sättigen. *Satia te sanguine, quem sitisti*, Tomyris dicebat Scytharum regina, cum caput Cyri Persarum regis amputatum in utrem sanguine plenum conjiceret, quemadmodum Herodotus & Justinus lib. 1. cap. 8 narrant. *Legendo satiari non possum*, Cicer. de finib. lib. 3. cap. 2. Idem in Parad. 1. c. 2 *Nunquam expletur nec satiatur cupiditatus sitis*, Geiz ist nimmer zu ersättigen. *Satiari somno*, Livius l. 2. c. 65. pr.

¶ Satiatus, unde

¶ Satiate, adverb. Vitruvius lib. 2 cap. 9 *ignis & aeris habendo satiate, humoris temperate.* Superlative Tertullianus de Anima cap. 46 *Cetera Hermippus Berytensis quinione voluminum satiatissime exhibebit.* zu aller Gnüge.

¶ Exsatiare, ersättigen. *Nec morte quidem alicujus exsatiari posse*, Liv. l. 38. c. 54.

¶ *Insatiatus ardor eundi*, Stat. l. 6. Theb. v. 305.

¶ Insatiabilis, so nicht zu ersättigen noch zu erfüllen ist. Ut, *Lupi insatiabiles*, Ovid. in Ibin v. 171. *Cupiditates sunt insatiabiles*, Cic. 1. de Fin. cap. 13. Et *Voluptas insatiabilis*, Idem 4. de Fin. cap. 5. *Animus insatiabilis*, Livius lib. 4. c. 13. Comp. *Nulla insatiabilior species*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 62.

¶ Insatiabiliter. *In re inani insatiabiliter desidere*, Plin. lib. 9. epist. 6. Et Quintilianus Declam. 18. pag. 244 *Teneat insatiabiliter, avide.*

¶ Insatiabilitas, Ammian. l. 31. c. 12. ed. Grut.

¶ Satietas, fastidium ex copiâ seu abundantia, Uberdrüssigkeit aus Gnügen und Uberfluß. *Cibi satietas & fastidium subamara aliqua re revelatur*, Cicer. 1. de Invent. cap. 17. f. Et Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 13. *Sicubi eum satietas hominum cepit*, wenn er etwa der Leut war müd worden. Cic. de Senect. c. 20 *Omnium rerum satietas vitæ facit satietatem.* Trita, sed vera vox: *Rerum omnium satietas est*, man wird alles Dinges müde und satt. Homerus Iliados N. v. 636 Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος, &c. *Omnium quidem satietas est, & somni & amoris.* Plinius l. 12. c. 17 *Mortalibus suarum rerum satietas est, alienarumque aviditas.*

¶ Satias, pro *Satietas*, Veteres dixerunt. Vide Nonium. Ter. in Eun. act. 5. scen. 6. v. 3 *Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.* Et in Hecyr. act. 4. sc. 13. v. 13. *Satias me jam tenet studiorum istorum*, solcher Wercke bin ich nunmehr müd. Livius lib. 30. cap. 3 *Satias eum cepit amoris.* Lucretius l. 2. v. 1036

- - - *jam nemo fessus satiate videndi*
Suspicere in cæli dignatur lucida templa.

Et lib. 5. v. 40

- - - *ita ad satiatem terra ferarum*
Nunc etiam scatet, & trepido terrore repleta est.

Et vers. 1291

Hæc animos illis mulcebant atque juvabant
Cum satiate cibo.

¶ Legas & *Saties, ei*, Plin. l. 8 c. 51, ut Harduinus quidem legit, *fico arida saginatis ac satie necatis.* Alii aliter. Fulv. Ursinus *ac siti enectis.* Silius quoque l. 4. v. 110

Nec finis satiesque novi.

Sed & hoc displicet Dausquejo, qui *sattas* substitui postulat. Non ergo satis certa hujus formæ ratio, ut Curis quoque Secundis significavimus.

SATRAPES vel *Satrapa*, Σατράπης, dictio Persica est & significat *Præfectum.* Gellius l. 10. c. 18. Freinsheim. Ind. Curt. Ter. in Heaut. act. 3 sc. 1. *Satrapes si siet amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat*, wenn er ein Fürst wäre / &c. C. Nepos Pausania c. 1 *Mardonius Satrapes regius natione Medus, Regis gener, in primis omnium Persarum.* Vet. Gloss. Σατράπης, Satrapa.

¶ Apud Sidonium & *Satraps* legitur carm. 2. v. 78 *Quinque sedet sub rege Satraps*, & apud Alcimum Avitum lib. 6. sive ad Sororem v. 589

Donec miratus cessare incendia Satraps.

Nepos Lysandro cap. 4 *Atque hoc loco non est prætereundum factum Pharnabazi Satrapis regii.* Quanquam *Satrapis*, genitivum non tam a *Satraps*, quam à *Satrape* facere potuit. Nam & in tertia hujus generis nomina declinabantur, de quo notat Vossius lib. 2. de analogia cap. 3. Dicebantur & *purpurati*, ac erant homines potentissimi, regni scilicet sive imperii proceres, duces, principes iisdem qui Romanis provinciarum præsides, prætores, proconsules.

¶ Satrapëia vel Satrapïa, Σατραπεία, præfectura, regio, ein Pfleg / Vogtey. Plin. lib. 6. cap. 21 *Quatuor Satrapiæ.* Et Curtius l. 5. cap. 1. v. 44 *Mazæum transfugam satrapia Babyloniæ donat.* Herodotus lib. 3. cap. 89 regnum Persicum in viginti *Satrapias* a Dario divisum fuisse scripsit. Vocat autem ipse *satrapias* νόμους. Plin. *præfecturas.* Vid. Brisson. lib. 1. de Regn. Persar.

SATUM, mensuræ nomen, continet sextarios quatuor & viginti, ein Maß / darein zwölff Kannen gehn. Vide vocabula ponderum & mensurarum Eberi & Peuceri.

SATUR, a, um. Ter. in Hecyr. a. 5. sc. 2. v. 2 *Cum satura atque ebria eris, puer ut satur sit, facio.* Idem Adelph. a. 5. scen. 1. v. 3 *Postquam intus omnium rerum satur sum*, &c. Et Persius Satyr. 6 v. 71 *satur anseris extis.* Sed, *Ire quo saturi solent*, est, sessum ire, zu Stule gehen / quod honeste dixit Plautus Curcul. act. 2. scen. 3. v. 83. ¶ Poëtæ hoc nomine interdum utuntur pro *Fæcundo*: ut *Rus saturum laudare*, Pers. sat. 1. v. 71. & Virg. 2. Georg. v. 197

Saltus & saturi petito longinqua Tarenti.

¶ Et *saturum colorem*, plenum & conspicuum dixit Plinius 30. c. 10. eine volle Farbe. *Saturas messes*, id est, uberes, opimas, Severus in Ætna v. 12. *Saturum gestum*, id est, varium, Manilius l. 5. v. 480. de pantomimis loquens: ubi vide Scalig.

¶ Satŭra, substantive, de lance variis fructibus plena. Diomedes l. 3 *Lanx referta variis multisque primitiis Sacris Cereris inferebatur, & à copiâ & saturitate rei SATURA vocabatur: cujus generis lancium & Virgilius in Georgicis meminit.* Nimirum mos erat antiquorum, quando Cereri, Baccho, aut aliis Diis agri annua vota solverunt pro læto frugum fructuumque proventu, ut primitias rerum collectarum in lancem congestas cuique DEO pro ratione ejus cultus afferrent. In ritibus Græcorum πάγκαρπος θυσία, & πολυσπερμία vocabantur: Latini vero lances ita refertas variarum rerum copiâ, *lances saturas*, vel compendio sermonis usi simpliciter *Saturas* appellarunt. *Satur* enim pro pleno, & cui nihil deesset, usurpabant. A similitudine hujus lancis *etiam aliarum rerum mixturas* appellarunt *Saturas*: postea ad res ingenio factas eadem vox translata est. &c. Vide & in *Satyra.* ¶ 2. Item cibi genus ex variis rebus conditum: ut Verrius Flaccus explicat. Idem Diomedes eodem loco: *Quoddam genus farciminis multis rebus refertum SATURAM dicit Varro vocitari. Est autem hoc positum in lib. 2. Plautinarum Quæstionum. Satura est uva passa & polenta & nuclei pinei ex mulso conspersi: ad hæc alii addunt & de malo punico grana.* Vide Thysium ad Sallustium, p. 250. 251. Andr. Schottum Observat. Humanar. l. 1. c. 2. ¶ 3. Etiam Lex appellatur SATURA, quæ uno rogatu multa simul comprehendit, ut idem Diomedes explicat. FESTUS: *SATURA est lex multis aliis legibus conferta. Legibus*, legum capita intelligit, quæ & ipsa Romanis *Leges* vocabantur. Vet. Gloss. *Satura* Νόμος πολλὰ περιέχων. ut, *Vultis-ne, jubetis-ne, cum Jugurtha bellum componatur, & fœdus feriatur: elephantos tradat, item omnes transfugas.* &c. Hinc *per saturam fieri* dicitur, quicquid raptim & confuse & nullo ordine fit, Lucilius l. 1. apud Diomedem l. 3. p. 483

Per Saturam Ædilem factum, qui legibus solvat.

Sallustius Jugurtha c. 29 *Dein postero die quasi per Saturam sententiis exquisitis in deditionem accipitur.* Vid. Casaub. l. 2. de Satyr Poësi, & J. C. Scaliger c. 12. l. 1. Poëtic.

¶ Satullus, diminut. a *Satur.* Varro l. 2. de re rust. c. 2 *Satulli fiant lacte.*

¶ Sătŭritas, Sattigkeit. Cicero de Senect. c. 16 *saturitate copiaque rerum omnium.* Fülle / Uberfluß. *Saturitas ferociam parit*, satt seyn macht muthwillig. Vide Chiliad. At, *Saturitatem emittere*, Plin. l. 10. c. 33. est, sich erleichtern / excrementa ejicere.

¶ Sătŭro, saturare, explere, sättigen. Virg. ecl. 10

Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellæ.

Saturavit se sanguine civium, Cicer. in Philipp. 2. cap. 24. Idem in Vatin. cap. 3 *Dum odium, quod in bonos habebatis, saturare cuperetis.* Columell. libr. 2. cap. 9 *Saturare terram stercore*, das Feld wol düngen.

¶ Saturatus, unde Comparativus, *saturatior color*, apud Plin. l. 21. cap. 8.

¶ Insaturatus, non saturatus. Avienus Arat. Phænom. v. 183 *noverca insaturata odiis.*

¶ Saturatio. Gloss. Vet. *Saturatio*, χορτασία τροφῆς.

¶ Saturabilis. Gloss. Vet. *Saturabile*, χορταστικόν.

¶ Insaturabilis, ut, *Insaturabile abdomen*, der nicht zu ersättigen / Cic. pro Sestio c. 51.

¶ Insaturabiliter, unsättlicher weiß / *Annis præteritis insaturabiliter expletur*, Idem de nat. Deor. l. 2. c. 25. de Saturno. Et Venantius Fortunatus hymno Paschali [l. 3. carm. 7] v. 79

Inferus insatiabiliter cava guttura pandens,
Qui raperet semper, fit tua præda Deus.

¶ Exsaturare, ersättigen. *Animum alicujus supplicio exsaturare,* Cic. in Verrem l. 7. c. 27.

¶ Inexsaturabilis, Virgil. 5. Æneid. v. 781
Junonis gravis ira & inexsaturabile pectus.

¶ Et Arnobius l. 2. p. 71 *inexsaturabilis appetitus.*

¶ Obsaturare, obsaturari, ad fastidium usque saturari. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 7. v. 27 *Ne te propediem, ut istam rem video, istius obsaturabere,* satt und überdrüßig werden.

SATVREIA, quatuor syllabis, herba, quæ & *Thymbra* & *Cunila* dicitur, Saturey. Gloss. Vet. *Satureja,* θύμβρα.

SATVRNVS, Κρόνος, qui est idem χρόνος, id est tempus, dictus, quod saturetur annis, quemadmodum Cic. inquit lib. 2. de Nat. Deor. cap. 25. pr. Varro lib. 4. LL. a *Satu* dictum ait, quod Cælum omnium sit principium. At Scaliger in Conjectan. docet esse Tuscam vocem, sed Syriacæ originis. Et *Saturnum* in lingua Syriaca significare *latentem.* Παγγενέτωρ, & γενάρχης Orpheo appellatur: conversaque sunt a gentilibus, quæ de Adamo in sacris literis habentur, in fabulam de Saturno, ut Rupertus observat ad Besoldi Synops. pag. 11. Est autem Pater Jovis quidem summus Planetarum, tarde cursum suum absolvit, nec nisi 30 ferme annis. Huic natura frigida, & noxia itaque est. Et Virgilius cum 1. Georgicor. v. 336 ait:
Frigida Saturni quò sese stella receptet,
nocentem etiam intellexit, non frigidam tantùm rigentemque, ut Servius interpretatur. Propert. l. 4. eleg. 1. v. 84
Est grave Saturni sidus in omne caput.

¶ Saturnius, ut *Stella Saturnia,* Cic. Somn. Scip. cap. 4. *Regna Saturnia,* Virgil. Eclog. 4. v. 6. *Ætas Saturnia,* id est, aurea, quæ sub Saturno fertur fuisse. *Saturnia tellus,* 2. Georg. v. 173. id est, Italia. *Saturnium metrum,* antiquum, rude, & ad solum rhythmum compositum. *Saturnia olens,* Κρονίων ὄζων, qui nugas rancidas olidasque affert: apud Aristophanem in Nubibus: ubi lege Veterem Scholiasten. *Saturniæ lernæ,* aliud proverbium de antiquis & vetustate rancidis, alte Saalbader. Vide Cœl. Rhodiginum 12. Antiq. Lection. c. 6.

¶ Saturnia, absolute, Juno est, Saturni filia. Ovidius l. 1. Trist. eleg. 2. v. 7
Oderat Ænean propior Saturnia Turno.
Plene *Saturnia Juno,* Virg. Æn. 3. v. 380 & alibi.

¶ Saturnia quoque urbs antiquissimis temporibus Italiæ, à Saturno condita. Virg. Æn. 8. v. 358.

¶ Saturnalia, Saturnalium, Saturnalibus, festa quinque seu septem dierum, quæ mense Decembri Romani omni lætitia celebrabant. Triduanas vero tantum fuisse eas ferias, imo & unius tantum apud majores diei, ex Macrobio liquet libro 1. Saturnal. cap. 10. denique dierum quinque. Primus Saturnalium dies fuit 17 dies Decembris. Vide Lipsium lib. 1 Saturnal. Sermon. cap. 2. & sequentibus. *Non semper erunt Saturnalia:* Proverbiale, Es ist nicht alle Tage Kirchmeß. Seneca Ludo de morte Claudii: *Ex his unus cum vidisset capita conferentes & fortunas suas deplorantes Caussidicos, accedit & ait: Dicebam vobis, non semper Saturnalia erunt.* Sed quæ Decembri mense celebrabantur Saturnalia, virorum erant. Fœminæ enim Saturnalia sua Kalend. Martiis celebrabant. Hinc Sueton. Vespas. cap. 19 *Dabat sicut Saturnalibus viris Apophoreta, ita per Kal. Martias fœminis.* SATVRNALIA scilicet κατ' ἐξοχὴν de Decembribus dixit, quæ Virorum, ut paullo ante monitum, erant. Vide Torrent. ad Horat. l. 3. Oden 8 & Barth. ad Statii Silvas pag. 153.

¶ Saturnalitius, *Munera Saturnalitia.* Munera enim his diebus ultro citroque missitabantur. Vid. Martial. l. 5. epigr. 20. & 21.

¶ Saturnigena. Ausonius Eidyll. 15. v. 22
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem.

SATYRA, æ, σατύρα, carmen varium, & copiosum, hominum vitia liberius perstringens, ideoque a petulantia Satyrorum nomen ei factum videtur. Quamquam non satis convenit inter doctos & principes quidem, utrum, quando de Lucilii, Horatii, Persii, Juvenalis, &c. carminibus sermo est, *Satyra,* an vero *Satura,* sive *Satira* scribendum sit. Isaacus Casaubonus, qui unus omnium de Poësi Satyrica quam accuratissime duobus libris scripsit, omnibus modis pertendit *Satura* sive *Satira;* non autem *Satyra* scribendum esse. Hoc enim totum scriptionis genus mere Latinum esse, nec quicquam habere commercii cum Poësi Satyrica Græcorum: atque adeo non à *Satyris,* sed a *Satura lance,* quæ, quod variis frugibus fructibusque referta esset, ita dicebatur, nomen accepisse: quod & illud quoque variis rebus, uti lanx illa fructibus, refertum esset. Cum Casaubono etiam facit Scaliger ad lib. 5. Manilii. Ubi monet, cavendum esse, ne quis Lucii & Horatii Satyras per y scribendas putet. At vero Danieli Heinsio lib. 1. de Satyra Horatiana, nihil solicitanda communis ac recepta hujus vocabuli scriptio, quæ per y fit, videtur: quippe quod satis commoda ratione a Satyris possit deduci. Nam quum Satyrorum proprium sit ludere & lascivire, unde & σατυρίζειν, *Ludio* exponitur in Vet. Glossis: Satyræ vero ludicræ scriptionis genus sit, unde & Senecæ Satyra *Ludus* dicitur: & *ludere* pro Satyras scribere Horatius & Persius posuere: quidni a *Satyris* nomen habeat, & Græco elemento *Satyra* scribatur? Præcipuè quum & illæ ipsæ *Saturæ* sive *miscellæ lances* a *Satyris* nomen acceperint, &c. Vide ipsos dictis locis.

¶ Satyricus. Satyrici Latini sunt Lucilius, Horatius, Juvenalis, Persius.

¶ Satyrographus. Sidonius l. 1. epist. ult. *Ut satyrographum te aut exsecrantur, aut reformidant.*

SATYRVS, Satyri, ex superiore parte homines, nisi quod cornuti capite essent; ex altera capri; unde & *Capripedes* Poetis nominati. Vide Plin. lib. 7. cap. 2. Habebantur inter Semideos olim & silvis præesse credebantur: dicaces, lascivi, ludibundi, itaque & Bacchi comites, ad quem læta festaque pertinere existimabantur. Plura de iis lege apud Casaubonum de Poësi Satyrica. Eleganter quoque lusus eorum vindemiales notat Nemesianus Ecloga 3. a versu 46. Nympharum perpetuos sectatores & sollicitatores facit Ovidius, Lucianus, Nonnus, & alii. Cæterùm, an feri ejusmodi homines ac silvestres inventi sint, quæri potest. Plutarchus in Sylla auctor est, revertente Sylla in Italiam contra Marium, dormientem Satyrum, qualem plastæ pictoresque adumbrant, captum adductumque ad Ducem. Tentatumque per interpretes varios, edidisse vocem quidem, non tamen humanam, sed ex hinnitu agni balatuque hirci confusam. Hieronymus in vita Paulli Eremitæ scribit, S. Antonium inter quandam saxosam convallem incidisse *in quendam haud grandem homunculum, aduncis naribus, fronte* (ita describit) *cornibus asperatâ, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat.* Interrogatum quis esset, respondisse, *Mortalem esse & unum ex accolis Eremi, quos vario delusa errore gentilitas, Faunos Satyrosque & Incubos vocans, colat, legatione fungi gregis sui, precarique, ut pro eo communem Dominum deprecetur, quem pro salute mundi venisse cognoverint,* &c. Finita narratione subjungit Hieronymus: *Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moveat, sub Rege Constantino, universo mundo teste, defenditur. Nam Alexandriam istiusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit, & postea cadaver exsangue, ne calore æstatu dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est.* Hæc ille. Sed recte Casaubonus lib. 1. de Poësi Satyrica cap. 2 statuit, quicquid de Satyris legimus, ex Poëtarum pictorumque fingendi licentia originem ducere: nihil hujus revera in rerum natura existere: at si quid visum ejusmodi fuerit, vel illudentis Dæmonis phantasma, vel naturæ lusum fuisse. Profecto aut figmento inani deceptus Hieronymus fuit, temerè credens; aut spectro illusus Antonius. Jam ille ad Constantinum allatus Satyrus, procul omni dubio monstrum fuit, in quo lusit natura ac legem suam migravit. Plutarchus autem non affirmat, sed refert famam. Φασὶ enim ait, id est, *dicunt, ferunt.* Quo ferè uti solent Historiarum conditores, cum de rebus exponunt, de quibus ipsi dubitant. ¶ Satyri etiam Simiarum genus, illudque omnium mitissimum, ut Plinius notat libr. 9. cap. 54. De iisdem accipiendus est locus lib 7. c. 2. cùm ait: *Sunt & SATYRI subsolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur regio) perniciſſimum animal: tum quadrupedes, tum recti currentes humana effigie,* &c. Solinus Polyhist. cap. 27. extr. de Simiarum generibus exponens: *Sunt &, quas vocant SATYROS, facie admodum gratâ, gesticulatu motibus inquietæ.*

¶ Satyrias, adis, morbus, qui & elephantiasis dicitur. Aëtius, *Elephantem morbum, cum incipit,* Satyriasmon *vocant, quoniam Satyris similes fiunt vultus.*

¶ Satyrium, σατύριον, herba, *Testiculus:* Knabenkraut. Ejus mira vis in Venere concitanda, de quo Plinius l. 26. c. 10. Inde Petronius de libidinosis: *Ubique omnes mihi videbantur Satyricon bibisse.* Dicitur hinc

¶ Satyriasis, nimia nervi intensio, appetentia Veneris. Cælius Aurelianus l. 3, *SATYRIASIS est vehemens Veneris appetentia. Vocatur autem ab herbæ virtute, quam SATYRION vocant. Hanc enim accipientes in Venerem provocantur, cum tentigine genitalium partium.*

SAVCIO, sauciare, saucium efficere, vulnerare, verwunden. *Sauciare ferro,* Columell. lib. 4. cap. 24. Et Cicer. in Verrem cap. 26 *Servi nonnulli vulnerantur, ipse Rubrius in turba sauciatur.* ¶ Eleganti metaphorâ in Bacchidibus, *Sauciare famam alicujus,* eines gutes Gerücht beschmitzen / Plautus dixit act. 1. scen. 1. v. 30. Eleganter etiam *quem vino sauciare* dicere possumus. Livius libr. 26. cap. 23 *Inde ubi id temporis visum, quo de die epulatis jam vinoque sauciatis principium somni esset:* ut quidem hunc locum emendavit Lipsius. Sed placet tamen præ isto Puteani restitutio legentis: *quo de die epulatis jam vini satiis, principiumque somni esset.* Id enim vulgatam lectionem maxime tuetur. Interim nihil vetat, *quem vino sauciare* dicere. Ita enim *Baccho percutere* Tibull. dixit. Vide mox *Saucius.*

¶ Sau-

¶ Sauciatio, Verwundung. Cic. pro Cæcin. c. 15 *Sauciatio quæretur, cum fugam factam esse constabit.*

¶ Saucius, wund oder verwund. *Gladiator confectus & saucius*, Cic. in Catil. 2. cap. 11. *Saucius amore*, Idem pro Cœlio cap. 8. verliebt. *Animus saucius*, Idem ad Attic. lib. 1. ep. 17. sub init. betrübt. *Saucia vena mero*, apud Martial. libr. 4. epigram. 66; item *Saucia Terpsichore* pro ebria apud eundem libr. 3. epigram. 68. Justinus libr. 24. cap. 8 *Hac asseveratione incitati Galli & hesterno mero saucii sine respectu periculorum in bellum ruebant.* Apulejus l. 7. Metam. *Sauciis illis & crapulâ vinolentiaque madidis.* Ovid. 1. Metam. v. 102 *Tellus saucia vomeribus*, das gepflügte Land. Virgil. libr. 4. Æn. principio:

At Regina gravi jamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis.

¶ Semisaucius. Augustinus Confession. l. 8. c. 8 *semisauciam versare & jactare voluntatem.*

¶ Composit. *Consauciare* legitur apud Auctorem ad Herennium lib. 4. cap. 19.

SAUFEIUS, Luc. Saufeius, eques Romanus, dives & eruditus, Epicureæ Sectæ addictus & Attico perfamiliaris. Cicero libr. 4. ad Attic. Epist. 6. & libr. 7. Epist. 1. Itemque Nepos in Attico.

SAVO, fluvius Campaniæ. Statius *pigrum* vocat l. 4. Silv. 3. v. 66. Plin. l. 3. c. 2. in ora Campaniæ hunc collocat.

SAUROMATAE, Juvenal. Satyr. 15. v. 125 *Sauromatæque truces.* & Satyr. 2. princ. *Ultra Sauromatas*, &c. Ubi Vetus Scholiastes: *Sauromatæ Sarmatæ ultimi ultra Pontum sunt, vicini Amazonum, unde Sauromatides* (ita εὐστόχως emendat Rutgersius) appellantur. ¶ Amazonas *Sauromatidas* dictas, testantur Eustathius Dionysii interpres, Stephanus & Plato libr. 7. de LL. De his Hippocrates lib. de aëre, locis & aquis, Sect. 3. pag. 73. *In Europa*, inquit, *est gens Scythica, quæ Mæotin paludem incolit, & à reliquis plurimùm differt, SAUROMATÆ appellantur: Eorum fœminæ equitant, arcu utuntur, atque ex equo jaculantur, & cum hostibus bellum gerunt, quoad virgines existunt. Nec ante virginitatem deponunt, quàm tres hostes interfecerint, neque prius cum viris congrediuntur, quam sacra Deo patrio more peregerint. Quod si qua virum sibi delegerit, equitatu soluta est, nisi communis expeditionis necessitas ingruat. Dextram autem mammam non habent. Puellis enim adhuc infantibus ferro ad id fabricato & candente dextræ mammæ admoto, eam exurunt, ut ne incrementum capiat, sed ad dextrum humerum & brachium omne robur & copia transmittatur.*

SAXONES, Germaniæ populi, die Sachsen. Ex veteribus eorum primus Ptolemæus meminit, qui Aurelii ætate fuit. Hic easdem Saxonibus sedes attribuit, quas Tacitus Fosis; ut hi cum illis iidem putandi, nisi *Fosorum* vox apud Tacitum corrupta, quæ Cluverii opinio est lib. 3. Antiquæ Germaniæ cap. 21. Unde nomen inditum, non constat. Qui a *Sacis* Asiatico populo & appellationem & originem repetunt, æque ineptiunt, atque qui *Misnios* meos à *Mysis* derivant. Nec audiendi, qui a duritie & truculentia, quasi Saxei essent, deducunt. Namque quis credat, Germanicam gentem à Latio sibi appellationem petiisse? VVittichindus Corbeiensis libr. 1. Annalium refert, Saxonibus olim magnorum cultellorum (ut ipse loquitur) usum fuisse, quibus usque hodie Angli utuntur, progenies Saxonum. Cultellos autem illos SAHS appellatos. Cùm itaque inter eos & Thuringos ad dirimendas armorum disceptationes, quibus invicem hactenus commissi fuerant, constitutus dies esset, quo convenirent ex utraque parte inermes, Saxones accinctos cultris sub sagis dicto loco & tempore adfuisse, & opportunitatem nactos Thuringos inermes & imprudentes strictis cultellis adortos ad unum omnes confecisse. Hinc factum, ut ab hac memorabili strage, quam cultris illis, quos SAHS, ut diximus, appellabant, obtinuerant, *Saxonum* nomen sibi acquirerent. Gottfridus Viterbiensis Pantheo Part. 17

Ipse brevis gladius apud illos SAXA vocatur,
Unde sibi nomen Saxo peperisse notatur.

Reinerus Reineccius Commentatione de Saxonum origine, quam, Apologiæ instar, Johanni Bodino opposuit, nomen gentis a vocabulo Sache fortassis deducendum existimat: quasi judices & disceptatores, à justitiæ laude & judiciorum æquitate. Quæ omnia judicio eruditi & intelligentis lectoris permitto. Ego verò præ Reinecciana conjectura VVitikindeam traditionem facilius probem.

SAXUM, quod lapide majus, ein Felß. *Ex spelunca saxum in crura ejus incidit*, Cic. de fato cap. 3. *Saxum volvere*, Terent. Eunuch. act. 5. sc. 9. vers. 55. stete und vergebliche Arbeit thun. Vide in Chiliadib. *Sisyphi saxum volvere.* Apulejus sub finem lib. 11 *Inter sacrum & saxum positus cruciabar.* Quod ipse ibidem *vetus proverbium* vocat. das Messer steht an der Kehle. *Saxum scissile*, ein Schiefer oder Schieferstein / Agricola. ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν de Saxo seu monte Tarpeio dicitur. Plaut. Trin. a. 2. sc. 1. v. 39

Qui in amorem
Præcipitavit, pejus perit, quam si saxo saliat.

Tacitus 2. Annal. c. 32 *Quorum* (Mathematicorum) *e numero L. Pituanius saxo dejectus est.*

¶ Saxulum: diminut. Cic. l. de orat. c. 44 *Ithaca in asperrimis saxulis tanquam nidulus affixa.*

¶ Saxetum, *Asperum saxetum*, Idem pro leg. Agrar. 2. c. 25, locus saxosus; ein steinichter Ort.

¶ Saxeus. *Saxea moles*, Ov. 12. Metam. v. 283. steinern. ¶ 2. Transfertur ad animum, & notat durissimum. Plin. l. 2. Epist. 3 *Quem tu nisi concupiscis cognoscere, saxeus ferreusque es.*

¶ Saxosus, saxis abundans, steinicht. *Montes saxosi*, Virg. 2. Georg. v. 111. *Valles saxosæ*, Idem eclog. 5. v. 84.

¶ Saxatilis, *Aves saxatiles*, quæ saxa incolunt. Varro l. 3. cap. 7. *Pisces saxatiles*, Columella l. 8. cap. ult.

¶ Saxificus, ut *Medusa saxifica*, Lucan. lib. 9. v. 670. & Silius lib. 10. v. 178. Et Seneca Hercul. fur. v. 901

Belligera Pallas, cujus in læva ciet
Ægis feroces ore saxifico minas.

¶ Saxifraga, æ, generale nomen pluribus verbis competens: *Adianto, Aspleno, Filipendulæ, Pimpinellæ, Trichomeni* seu *Polytricho*, quod propriè est Steinbrech. Vide de singulis his sub suis elementis. Matthiolus.

¶ Saxifragia herba alia, ruta parietum, Maurrauten.

¶ 2. Rursus alia *Saxifragia, hircina*, Hergotsbärtlein.

¶ Et *Saxifragus* adjectivum, ut *saxifragæ undæ*, Cic. 3. de Orat. c. 42. ex poeta.

¶ Saxigenus, e saxo natus. Prudentius Cathemer. 5. v. 7

Incussu silicis lumina nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.

Scabellum, diminutivum a *Scamnum*, ubi vide.

SCABELLUS, sive *Scabillus*, ut Arnobius lib. 2. pag. 73 vocat, item *Scabellum* in neutro; peregrina vox; crotalum seu crepitaculi genus denotans, quo vel cum Musicis organis, vel illorum inopia solo utebantur. Suetonius Caligula cap. 54 *Repente magno tibiarum & scabellorum crepitu cum palma tunicaque talari prohibuit.* Vide Scaligeri Animadvers. in Chronic. Eusebii p. 156. præcipue in Copam Virgilian. itemque Casaubonum ad allegatum locum Suetonii.

SCABER, bra, brum, asperum significat, rauh / scharff. *Ungues scabri*, Ovid. 3. de Arte am. v. 276, hoc est, lange unflätige Nägel. *Scabri dentes*, sunt muco obliti & ita asperi ac scabri. Plautus *Plenos* vel ut alii volunt, *blennos*, vocat Curcul. act. 2. sc. 2. v. 39 *Scabros rubigine*, Ovidius 8. Metam. v. 802 & Petronius dixere, quanquam *fauces*, quam *dentes*, in Ovidio malint alii legere. Ergo levibus nitidisque opponuntur. Quibus efficiendis non pulverem tantùm, sed limam etiam adhibebant, de quo ex Martiano Capellâ Casaubonus ad Suetonium observat. ¶ 2. *Pecus scabrum*, id est, scabiosum, räudig / apud Caton. cap. 96 de re rustica. *Oves scabræ*, Plaut. Trin. act. 2. scen. 2. v. 140. *Scabra rubigo*, Virgil. 1. Georg. v. 495. Comp. *scabrior*. Plin. l. 33. c. 6 [sect. 33] *lapis horridior scabriorque.*

¶ Scabritia & Scabrities, Räude / asperitas sordida. *Scabritia genarum*, Plinius lib. 31 sub finem: *Unguium*, Idem 28 cap. 9. Utroque loco pluraliter *scabritias* Plinius dixit. *Scabrities linguæ*, Idem l. 31. c. 9.

¶ Scabres, ei, idem. Virgilius in Ciri vers. 249 ex emendatione Scaligeri:

Sordibus & scabre patiar tabescere tali.

Varro apud Nonium: *Ager derelinqueretur ac periret squale, scabreque, illuvie & vastitudine.* Apulejus sub fin. 2. Florid. *Infandi morbi putredine in serpentium scabrem solutum.* Ita Vossius legit in Etymologico: Elmenhorstius *scabiem*, quod cum serpentis cute minus congruit.

¶ Scabredo, idem. Onomasticum vetus: *Scabredo*, τραχύτης. Usus & Hieronymus in Vita Hilarionis.

¶ Scabro, ōnis, Lege 12. § ult. D. de Ædilicio edicto, qui illuvie laborat nec os colluit. *Hircoso* enim ibi conjungitur. Sic Vossius Etymol. & legit & interpretatur: vulgo editum *strabo*, quod minus congruens contextui.

¶ Sed *Scabro, scabrare*, verbum unde

¶ Scabratus superest. Columella l. 4. c. 24 extr. *Vitis laniata, scabrataque*, quod ipse explicat, quando *asperis & inæqualibus plagis in prævidendo vitis laniatur & perfringitur.*

¶ Scabrosus. Quidam apud Plinium libr. 20. cap. 21 legunt *ungues scabrosos*: Harduinus autem *scabros*. Recentiores tamen eo utuntur. Theodulfus Aurelianensis l. 1. Carm. v. 25 ex Sirmondi editione:

- - - - - *scabrosa per avia vecti.*

Vegetius Veterinar. l. 4. c. 27 *Ossa scabrosa*, id est, scabra.

¶ Scabridus, idem. Venant. Fortunatus l. 2 carm. 10. v. 7

Scabrida nunc resonat mea lingua rubigine verba.

SCABO (unde Scaber est, vel ab hoc Scabo. Vide Vossii Etymolog.) est scalpere, frauen / fratzen / ut *Scabere caput* Horat. 1. serm. satyr. 10. v. 71

- - - *& in versu faciendo*
Sæpè caput scaberet, vivos & roderet ungues.

Sed & mollium est, *caput scabere*, vide Caput. *Mutuum muli scabunt*,

scabunt, Proverb. in improbos viciſſim ſe mirantes & prædicantes. Vide Chiliad.

¶ Scabies, Grätze/ Räude. Juvenal. ſat. 2. v. 79

- - - - *grex totus in agris*
Unius ſcabie cadit, & porrigine porci.

Horatius de arte poet. v. 417

Occupet extremum ſcabies; mihi turpe relinqui.

Fatale canum eſt malum: de cujus cura Plinius, & alii. vid. Barth. ad Script. Venat. p. 129. 141. 144. Sed *Scabies fera*, omnium difficillima eſt, quam ἀγρίαν Græci vocant. Vide Celſ. lib. 5. cap. 28. n. 16. ¶ Eleganter Horat. libr. 1. Epiſt. 12. v. 14 *Scabiem* de lucri ſtudio & avaritia dixit, quæ ſemper pruritu ſive cupiditate aliqua habendi plura, ſcabiei inſtar, ſolicitat animum ac pungit.

Cum tu, inquit, *inter ſcabiem tantam & contagia lucri*
Nil parvum ſapias.

Similiter Auſonius Epiſt. ad Symmach. *Hunc locum de ternario numero illico noſtra illa Poëtica ſcabies cœpit exſculpere. Scabies*, id eſt, pruriens verſus componendi libido.

¶ Scabitudo, idem. Petronius Satyrico p. 116 *Omnem ſcabitudinem animo, tanquam bonarum artium magiſter, deleret ſine cicatrice.*

¶ Scabioſus, qui ſcabie laborat, Plin. lib. 29. cap. 2. Räudig/ krätzig/ gnätzig. Perſius Satyr. 2. v. 13

- - - - *namque eſt ſcabioſus & acri*
Bile tumet.

¶ Scabioſa herba, Apoſtemkraut.

¶ Scabidus idem quod ſcabioſus. Tertullianus de Anima cap. 38 *Concupiſcentia oculis arbitris utitur* &c. *exinde ſcabida etiam in cæteras culpas.*

SCÆA; Σκαιά, porta Trojana, in qua ſepulchrum fuit Laomedontis. Virg. 2. Æneid. v. 612

Hic Juno Scæas ſæviſſima portas
Prima tenet.

Cur ita appellata, tres ſententias Euſtathius, Homeri interpres, affert; Nam vel a *Scæo* architecto; vel quod occidentem ſpectaret: nam Græcis auguribus Occidens a ſiniſtra eſt; vel quod ſiniſtra ſive infelix exſtiterit, cum durus ſive ligneus equus per eam inductus, unde exitium urbi exſtitit. Baldus in Lexico Vitruviano non inepte conjecit ſic appellatam, quod ea porta non directa habuerit itinera. Vitruvius lib. 1. cap. 5 *Curandum maxime videtur, ut non facilis ſit aditus ad oppugnandum murum; ſed ita circumdandum ad loca præcipitia, & excogitandum, ut portarum itinera non ſint directa ſed σκαιὰ.* In quibusdam Codicibus pro Græca voce, Latina legitur, *Scæva*, id eſt, obliqua, ſiniſtra, læva.

¶ Ex *Scæo Scævam* Latini fecerunt: ut *manus ſcæva*, i. e. *ſiniſtra*: σκαιὸν enim Græcis *ſiniſtrum* eſt. Sicuti autem *Siniſtrum* non raro bonum ac felix; ſæpius *malum* & improſperum notat, ita & *ſcævum* in utramque partem ſumitur. Hinc *bona ſcæva*, apud Plautum Sticho act. 5. ſc. 2 extrema, bonum auſpicium eſt: contra, *ſcævi ominis fœmina*, id eſt, mali ac infelicis, Apulejo Apolog. p. 543. Cauſſam contrariæ uſurpationis in una voce, vide infra in *Siniſter*.

¶ Quemadmodum autem *ſiniſter* & *lævus* pro ſtulto (de quo in ſuis locis vide) ita & *Scævus* vox accipiebatur. Gellius libr. 12. cap. 14 *Scævus profecto & cæcus animi forem*, &c.

¶ Scævæ, qui ſiniſtra pro dextra utuntur, die linckiſch ſeyn: ex quo diminutivum *Scævola*. Utrumque nomen in cognomen abiit. Namque ad *Scævam* quendam Horatii Epiſt. 17. lib. 1 ſcripta eſt, ubi Torrentius obſervat Juniorum & Caſſiorum cognominis illud fuiſſe.

¶ Scævitas, ſiniſteritas, perverſitas. *Artium ſcævitas*, perverſa abuſio liberalium artium ad vitia & pravos mores, apud Ammianum lib. 30 cap. 12. qui exemplum illorum dat, qui eloquentia judicem corrumpunt. Et Apulejus libr. 9. p. 221. *En indignæ rei ſcævitatem, quam plerique inſontes periclitantur homines!*

¶ *Obſcævare*, eſt contraria ſive adverſa, i. e. infelicia ominari, dum inauſpicatis vocibus utimur. Græci id δυσφημεῖν dicunt: cui contrarium εὐφημεῖν, bene ominari. Plautus Aſinaria act. 2. ſc. 1. v. ult.

Metuo, quod illic obſcævavit meæ falſæ fallaciæ.

i. e. *malam ſcævam, ſive malum omen obtulit.*

SCAEVOLA, vel Mutius Scævola, nobilis Romanus, cui propter exuſtam dextram inditum nomen. Vide Liv. lib. 2. cap. 12. ¶ 2. Fuit & alius *Scævola* JCtus, cujus aliquoties mentionem facit Tullius, qui & lib. 1. de Orat. c. 39 *Juriſperitorum eloquentiſſimum* eum vocat.

SCALA, & Scalæ, a ſcandendo appellatæ ſunt, quæ vel gradibus pluribus, vel ligneis teretibus, aut funibus conſtant, Leitern/ Treppen. *Applicare ſcalas parieti* vel *muro*, Leitern anlegen oder anwerffen/ Livius lib. 26. cap. 44. *Conjicere ſe ſub ſcalas*, Cic. in Philipp. 2. cap. 9. Vet. Gloſſ *Scalæ*, κλίμακες. Aliæ: κλίμαξ, *Scala*. Κατ' ἐξοχὴν de ſcalis Gemoniis ſumitur, quo affectorum ſupplicio corpora ſolebant abjici. Notat Caſaub. ad Sueton. p. 221. D.

¶ Scalaris. Vitruvius lib. 10. cap. 13 *Regula ſcalari forma compacta.*

¶ Scalarium, Scalariæ viæ, per quas adſcendebant inter theatri cuneos & deſcendebant, apud Vitruvium libr. 5. cap. 6. vide Lipſium de Amphitheatro c. 13.

SCALDE, Σκάλδη, ſic Plinio: aliis *Scaldis*: Galliæ Belgicæ fluvius. die Schelde.

SCALMUS, σκαλμὸς, lignum in navi, cui alligantur remi, das Bret/ daran man die Ruder bindt/ ein Rudernagel. *Navicula duorum ſcalmorum*, Cicer. libr. 1. de Orat. cap. 38.

¶ Interſcalmium, ſpatium illud, quod eſt, ſeu inter remiges, ſeu inter ſcalmum & ſcalmum, der Raum zwiſchen den Ruderknechten. Uſus eſt hac voce Vitruvius lib. 1. cap. 2. & alibi.

SCALPO, ſcalpere, quod unguibus fit, & pedibus a gallinis, kratzen/ ſcharren/ *Caput digito ſcalpere*, Juvenal. Satyr. 9. v. 133. *Ne aures quidem ſcalpendas ocium eſt*, de vehementer occupato: Luciani eſt, vide Chiliad. ¶ 2. *Scalpere gemmam*, ein Edelgeſtein graben/ ausſtechen/ ſchneiden/ non ſculpere, auctore Diomede.

¶ Scalptor, ein Steinſchneider. Plin. lib. 37. cap. 4.

¶ Scalptura, das Schneiden / das Ausgraben. Idem cap. 7. ejusd. libri, & Vitruvius lib. 4. cap. 1. extr.

¶ *Pavimentum ſcalpturatum*, id eſt, variis ſcalpturis e[illegible]ns factum, apud Plin. 36. cap. 25.

¶ Scalper, pri, exciſorius ſcalper, ein Grabeiſen/ Ausſtecher/ ein Meſſel. Celſus lib. 8. cap. 3.

¶ Scalprum, quo diverſo diverſi artifices utuntur. *Scalprum librarium*, apud Sueton. Vitellio cap. 2. ubi vide Caſaubon. Federmeſſer. *Scalprum ſutorium*, ein Schuſterkneiff apud Horat. lib. 2. ſat. 3, & cerdonum ferunt, ſcilicet, quo raditur corium, *Scalprum*. ¶ 2. Et *Scalprum* inſtrumentum Chirurgicum, quod & *Scalper*, ein Laßeiſen/ lanceola ſeu ſcalpellum potius.

¶ Scalpellus, & Scalpellum, diminutivum. *Scalpello transverſam lineam incidere*, Celſus lib. 7. cap. 7.

¶ Scalpurigo, fœm. das Jucken/ ſive appetitus voluptatis ex ſcalpendo ſeu ſcabendo. Solinus cap. 32 de Ægypto: *Trochilos avis os belluæ paullatim ſcalpit, & ſenſim ſcalpurigine blandiente aditum ſibi in usque fauces facit.* Videmus ergo *Scalpurire* hujus verbi originem proximam eſſe, de quo vide Salmaſ. in h. l. pag. 316. Sed

¶ Scalpturio eſt in Onomaſtico veteri, & exponitur κνησμός. Unde quidam in c. l. Solini legunt *ſcalpturigine*, quod vero minus ſe probat Salmaſio.

¶ *Scalpratum ferramentum*, in modum ſcalpri formatum, apud Columell. lib. 9. cap. 15.

¶ Scalpturare videtur etiam in uſu fuiſſe, unde apud Plin. ſupereſt *ſcalpturatum pavimentum*, id eſt variis ſcalpturis exornatum, lib. 36. cap. 25.

¶ Auriſcalpium, Dentiſcalpium, vide ſuis locis in *Auris* & *Dens*.

¶ Adſcalpere. Apulejus lib. 6. p. 176 *adſcalpens aurem dexteram.* an Ohren kratzen.

¶ Circumſcalpere, umher bekratzen. *Dentes radice circumſcalpti*, Plinius lib. 20. cap. 5. geſäuberte Zähne :c.

¶ Exſcalpere, compoſitum, Cato c. 18 *Foramina exſcalpta digitos ſex.* & Quintil. lib. 3. *Exſcalpere ſignum ex lapide.*

SCAMBUS, ex Græco σκαμβὸς, qui pravis curvisque pedibus eſt. Sueton. Othone cap. ult. *Fuiſſe traditur & modicæ ſtaturæ & male pedatus ſcambusque.* Vet. Gloſſator: Σκαμβὸς, *Scaurus, Valgus.* Idem: σκαμβὸς *Curvus.* Nonius hoc vitium ad depravatam oculorum aciem refert, *Strabones*, inquit, *ſunt, quos SCAMBOS nunc dicimus.*

SCAMMA, ătis, deſcriptum in ſtadiis, lineis, ſeu foſſa definitum certaminis ſpatium, quos fines tranſilire integrum haud erat. Hinc *de ſcammate egredi* eſt, a propoſito digredi. B. Hieronymus ad Pammachium adverſus Johannis Hieroſolymitani errores ſcribens: *Quid ergo iſta quæruntur? cur tu omiſſis ſuper quibus pugna eſt, de ſcammate & loco certaminis egrediens, in peregrinis & longe alienis diſputationibus immoraris?* B. Ambroſius lib. de Helia & Jejunio cap. 13 *In ſcammate ſi quis ſe manu levat, exors quidem palmæ, ſed immunis injuriæ eſt.* Vet. Gloſſ. σκάμμα, *Foſſum*. Plura Petrus Faber in Agoniſtico, & Octavius Falconerius in Inſcriptionibus Athleticis.

SCAMMONEA & ſcammonia, σκαμμωνία, planta peregrina. Cic. de divinat. lib. 1. cap. 10. *Quid ſcammoneæ radix ad purgandum poſſit.*

¶ Scammonium, ſuccus radicis ſcammoneæ, cujus in evacuationibus uſus eſt.

SCAMNUM a *Scandendo* eſt. *Scamna* autem, in quæ per gradus aſcenditur; *Scabella*, in quæ una ſcanſione aſcendimus. Varro 4. de L. L. *Quia ſimplici ſcanſione ſcandebant in lectum non altum, SCABELLUM: in altiorem SCAMNUM. Duplicata ſcanſio GRADUS dicitur.* Vet. Gloſſ. *Scamnum* βάθρον. *Scabellum* ὑποπόδιον, ein Tritt. Ovidius 6. Faſtor. v. 305

Ante focos olim ſcamnis conſidere longis
Mos erat, &c. id eſt, ſubſellus.

¶ 2. Et

¶ 2. Et *Scamnum* inter duos sulcos terra est elatior, das aus- und auffgeworffene Erdreich zwischen zweyen Furchen / Plin. l. 18. c. 19. Columell. l. 2. c. 2. A

¶ Scabellum sive scabillum, Vet. Gloss. *Scabillum* ὑποπόδιον, diminutivum, ein Schemmel / Fußschemmel. vide supra.

¶ Scamillus aliud diminutivum à *scamno*: Vitruvius libr. 3. cap. ult. & libr. 5. cap. 9. Sed quid *Scamilli* ibi sint, non convenit inter interpretes. Peculiari autem libello exposuit Bernardinus Baldus, quem Marco VVelsero dedicavit: eum itaque vide.

SCANDALUM, Anstoß / Aergernüß / vox Græcæ originis, Vulgato Bibliorum Interpreti, & Scriptoribus Ecclesiasticis usurpata; Quidam in profanis Græciæ auctoribus in usu fuisse volunt: verum id Vorstius de Græcismis N. T. part. 1. p. 87 in medio relinquit. Sed quoquo jure ac conditione apud Græcos est, ad elegantiam Latinam, cum derivatis, transferenda non est.

SCANDIA, æ, insula in Oceano Septentrionali, quæ & *Scandinia* & *Scandinavia* dicitur, Plin. 4. c. 16. Schonen.

SCANDIX, σκάνδιξ, olus agreste Dioscoridi & Plinio, Nadelkraut / Nadelmöhren.

SCANDO, scandere, in altum ingredi, steigen. *Scandere in aggerem*, Livius l. 3. c. 67. extr. *Scandere in subrectum felium modo*, wie die Katzen klettern / Plin. l. 10. c. 18. B

¶ Scansilis, e, quod facile conscenditur. Plin. lib. 7. cap. 49 *Scansili annorum lege, quam climacteras appellant.* Hinc dicimus annos *scansiles*, qui Græce climacteri sunt, Stuffen-Jahre.

¶ Scansio, adscensio vel descensio per gradus. *Sonorum scansiones* Vitruvius dixit l. 6 c. 1. ¶ 2. Scansio versûs, enumeratio est pedum, apud Grammat.

¶ Scansor, in Vet. Gloss. καταστρώτης, id est Strator, qui equum, ut inscendatur, parat.

¶ Scansorius. *Scansoria machina*, Vitruvius l. 10. c. 1.

¶ Scala, Scalæ, vide supra.

¶ Scandula, æ, herba frugibus inimica, necat enim scandendo & ampliando; *Convolvulum* vocant, vide *Helxine*.

¶ Scandulæ etiam tabellæ ligneæ sunt tegularum vicem præstantes, Schindeln / apud Vitruvium & Plinium lib. 16. cap. 10. Sed eas non a *scandendo*, sed *scindendo* Isidorus deducit. Vide Bernardini Baldi Lexicon Vitruvianum, & infra *Scindula*. Scandulis Romam per annos 470 contectam ex Nepote in Fragment. 10, 4 constat. Inde

¶ Scandularii, qui scandulis tegunt in L. ult. D. de jure immunitat.

¶ Adscendo, hinauf steigen. ut, *Adscendere equum & in equum*, apud Livium lib. 23. cap. 14. *Adscendere navem*, Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 69, & *in navem*, Nepos Themistocle cap. 8. n. 6. ubi MS. *escendere*, de quo postea. *Ascendere concionem*, aufftreten zu reden / Cicer. ad Atticum lib. 4. epist. 2. *Ascendere ad honores*, Cic. in Bruto c. 58. hoch hinan zu Ehren kommen. Et *ascendere gradum dignitatis*. Ut *Ascendere altiorem gradum*, Cicer. 2. Offic. cap. 18. *Ascendere a minoribus ad majora*, Idem Partit. Orat. c. 4. C

¶ Ascensus, nomen, *Aditu atque ascensu templi aliquem repellere*, Cic. pro domo sua cap. 21. *Hosti aditum adscensumque difficilem præbere*, Livius libr. 25. cap. 36. Idem l. 27. c. 18 *donec mollioris adscensus viam inveniret.* Plural. Idem l. 36. c. 24 *scalis adscensus tentant.*

¶ Ascensio, Adscensio, idem. Cicero de Clar. Orat. cap. 36 *Quorum* [oratorum] *quæ fuerit ascensio, & quam in omnibus rebus difficilis perfectio, ex eo, quod dicam existimari potest.* Ita doctissimus quisque pro vulgato *assensio*, ex MSS. legit. Vide Gruteri & Lambini annotationes.

¶ Ascensor, sive Adscensor, qui ascendit. Hieronymus extremo lib. 1. contra Rufin. *Ascensor montis dominici.* Et Theodolfus l. 2 Carm. v. 331 ad Christum:

Tu pius adscensor, tuus & nos simus asellus,
Tecum nos capiat urbs veneranda Dei. D

Historiam diei Palmarum persequitur.

¶ *Inascensus locus*, Plin. Paneg. c. 65. unbestiegen.

¶ Conscendere, *Conscendere equum*, Liv. l. 29. c. 2. & Curt. l. 10. cap. 8, 4. ¶ Proprie de illis dicitur, qui navem ingrediuntur: ut, si quis dicat, *ille conscendit*: in navem conscendisse intelligatur. Cic. lib. 2. ad Quint. Frat. Ep. 6. *Erat autem iturus ad III Idus Aprilis, ut aut Labrone aut Pisis conscenderet.* Petronius: *Voluerunt enim, antequam conscenderent, exonerare capita*, &c. Ovid. 1. Trist. Eleg. 2. v. 41

Di bene, quod non sum mecum conscendere passus.

Plenum est, *navem conscendere*, Cæsar l. 3. de B. C. c. 6. & Nepos Hannibale c. 8. n. 6.

¶ Conscensio; *Conscensio in naves cum fugâ*, Cic. 1. Div. c. 32.

¶ Descendere, e loco superiore in inferiorem ire, herab steigen. *Descendere equo* vel *ex equo*, absitzen. Livius lib. 2. cap. 20 *Descendant ex equis.* ¶ Sed *Descendere in aciem, in prælium, in campum, in forum*, est quasi e loco tuto in locum discriminis transire, vide Vall. libr. 5. cap. 36. v. g. Horat. lib. 3. Od. 1. *Descendat in campum petitor.* ¶ 2. *In conditionem alicujus descendere*, in eines Vorschlag willigen / eleganter dixit Cælius ad Cicer. lib. 7. epist. 8. & *Descendere in caussam*, Cicer. 8. ad Attic. ep. 1. sich einlassen in eine Sache. *Descendere ad extrema*, Pollio ad Cicer. lib. 11. epist. 1. & lib. 10. epist. 32. es vollend dran setzen. *In se descendere*, Pers. dixit sat. 4. v. 23

Ut nemo sese tentat descendere, nemo, &c.

In seinen eigenen Busen riechen. Idem alibi *Secum habitare* dixit. ¶ Transfertur & ad navigationem, & est secundo flumine navigare, hinabwarts schiffen. Suetonius Tiberio c. 10. extr. *Relictis Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit.*

¶ Descensus, nomen, Plin. lib. 16. cap. 26 *ipso descensu Jovis speluncæ.*

¶ Descensio, idem, Plin. lib. 20. cap. 17 *in descensione balinearum*, wenn man ins Bad gehet.

¶ Escendere pro ascendere sæpius veteres & Classici auctores usurparunt: sed quod plerisque in locis immutatum fuit. Id tamen ex MStis libris Gruterus & alii docti viri iis restituerunt. v. g. Livio lib. 8. cap. 10. & lib. 19. cap. 11. ubi Gronovium consulas: & Nepoti in Themist. c. 8. n. 6. ubi J. A. Bosii observationem licet relegere.

¶ Exscensio. Livius 28 cap. 8 *Ad Erythras Ætolorum exscensionem fecit.* Idem lib. 27. c. 29 *Ad Clupeam urbem exscensione facta.* Das Aussteigen aus dem Schiffe 2c.

¶ Exscensus, ûs, idem. Livius l. 22. c. 20 *Exscensu e navibus in terram facto.* Ita Gruterus: at Gronovius, *exscensione ab navibus in terram facta.*

¶ Inscendere, idem propemodum quod *adscendere*, est: ut, *Inscendere in currum*, Plaut. Menæch. act. 5. scen. 2. v. 110. *In lectum*, Asinar. act. 4. scen. 1. v. 31. & absolute *Inscendo* pro Navem inscendo, Milite Glor. a. 2. sc. 1. v. 38. Gell. libr. 5. cap. 2. de Alexandri Bucephalo, *Haud unquam se ab alio inscendi, nisi a rege, passus est.*

¶ Inscensio, ut, *in navem inscensio*, Plaut. Rud. act. 2. scen. 6. vers. 19.

¶ Superscandere, & Superscendere. Livius lib. 7. c. 36. pr. *Superscandes vigilum strato somno corpora offenso scuto præbuit sonitum*, einem auff den Hals steigen. Columella l. 11. c. 3. p. 388 *Sepem superscendant sentes.*

¶ Transcendere, hinüber setzen / steigen. *Transcendere Alpes*, Cic. 4. Catil. cap. 3. fin. *Ab asinis ad boves transcendere*, proverbialiter Plautus dixit in Aulul. a. 2. sc. 2. v. 58, pro conditionem malam cum meliore commutare, sich verbessern / ut contra, *Ab equis ad asinos transire* dicitur, vide Chiliadas. ¶ Aliquando transcendere, transfretare, trajicere est: quemadmodum transire, & transgredi sumi solent. Livius l. 28. c. 42 *Cum Asdrubal in Italiam transcendit.*

SCAPHA, æ, σκάφη, lembus, navicula, linter, quæ navim majorem sequitur, ein Beyschifflein / ein Kahn / à σκάπτειν, fodere. *Conscendere in scapham*, ad Herenn. lib. 1. cap. 11. *Excipere in scaphas*, Livius lib. 25. cap. 3. *Scapha biremis*, Horat. libr. 3. Ode 29 extr.

¶ Scaphula, diminutivum, parva scapha. Vegetius libr. 3. de re mil. cap. 7 *Repertum est, ut monoxylos, hoc est, paullo latiores scaphulas ex singulis trabibus excavatas pro genere ligni & subtilitate levissima, carpentis secum portet exercitus.* Paullinus Nolanus epist. 49. [al. 36] cap. 1 *Nautæ exterriti scaphulam demiserunt.*

¶ Scaphismus, Persarum horribilissimum supplicium, quo sontes in scaphis cibo & potu, muscis & vermibus ad necem cruciabantur; describitur a Drexelio in prodromo mortis c. 1 § 24. p. 130. 121. Vide & Anton. Gallonium de Martyribus c. 1. p. 21. & Cœl. Rhodigin. l. 10. Antiq. Lect. c. 5.

SCAPHIUM, σκάφιον, matula est, aut vas, in quod venter exoneratur, ein Kammergeschirr. Ulpianus Lege 27 § penult. Dig. de Auro, argento, mundo &c. *Ventris caussa habita scaphia.* Martialis lib. 11. epigr. 12 *scaphium mœchæ.* ¶ 2. Plauto vero poculi genus est in Stich. a. 5. sc. 4. vers. 11 *Quibus divitiæ domi sunt, scaphio, cantharis bibunt*, &c. ¶ 3. Sed in hoc versu Juvenal. satyr. 6. v. 263

Et ride, scaphium positis cum sumitur armis.

Erasmus ligonem intelligit, a σκάπτω.

SCAPTENSULA, fœm. Lucret. lib. 6. v. 810 Locus est Macedoniæ, in quo metallum foditur, eine Ertzgrube. Nomen ipsum a σκάπτω, & *insula* compositum videtur. Significat enim insula locum quemcunque ab aliis sejunctum, vide *Festum*. Sed Stephano Byzantio *Scaptesyle*, Σκαπτησύλη, oppidum Thraciæ est, e regione Thasi.

SCAPULA, humerus, das Schulderblat. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 26 *Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi*, fühle keine Schulder mehr. Plaut. in Asinar. act. 2. sc. 2. v. 49 *Scapulæ gestibant mihi*, die Haut juckte mich. Idem eadem fab. act. 3. sc. 2. v. 7 *Qui sæpe ante in nostras scapulas cicatrices indiderunt.*

¶ Tralate *Scapulæ montium*, apud Tertullian. de Pallio cap. 2, sicut *dorsum* de montibus alibi dicitur.

¶ Scapu-

¶ Scapularis, *Scapularis vestis*, qui scapulas tantum contegit, so nur biß über die Schuldern gehet. A

¶ Scapilium, idem quod *Scapula*, sed vetus est.

¶ Interscapilium, quod inter scapulas quasi vallicula est, die Grube zwischen beyden Schuldern. Apulejus lib. 2. Florid. p. 350 *Cum interscapilium crates retexisset, quod erat aucto gibbere.*

SCĀPUS, σκηπτὸς: proprie herbarum, & florum caules *scapi* sunt, Stiele/ Halm oder Stengel. Plinius lib. 18. cap. 10. *Inventus est jam & scapus unus centum fabis amictus.* Apud Columellam, *Scapus asphodeli*, lib. 9. c. 4. *Albuci cubitalis*, Plin. lib. 21. cap. 17. Hinc ob similitudinem ad alia etiam transfertur.

¶ Nam & *Columnarum scapos* Vitruvius lib. 3. cap. 2. *Scapus* autem in columna est, inter capitulum & basim truncus, ut recte Budæus explicat, die gerade Säule zwischen dem Fuß und Capital. ¶ 2. Idem Vitruvius, *Scapos candelabrorum* & *scapos portarum* seu *ostiorum*: item *Scapos Scalarum* dicit. Vide Lexicon Vitruvianum Baldi in *Scapus* & *Replum*.

¶ 3 *Scapus chartarum* aut papyri, rama sive tomus est, ein Buch Papier. Plin. lib. 13. cap. 12.

¶ 4. *Scapus textorum instrumentum*, die Rolle/ darauff das Garn gespult wird/ Lucret. lib. 5. v. 1352

fusi radii scapique sonantes. B

Vide Salmasium ad Vopiscum & supra in *Charta*.

SCĂRĀBAEUS, insectum aliquot generum, ein Kefer. *Scarabæi tauri* vel *lucani*, Schröter oder hörnichte Kefer. *Scarabæi virides*, grüne Kefer. *Scarabæi pilularii*, qui e fimo ingentes pilas aversis pedibus volutant, Roßkefer. Plin. lib. 11. cap. 26.

SCARIFICO, scarificare, aperire scalpello, ut facilius sanguis exeat, quod fit in scarificatione. Est enim *Scarificatio* apertio illa, quæ tenui fit vulnere in cute, ut sanguis exeat, das Schrepffen/ Köpff setzen. Plinius lib. 32. cap. 7 *Dentium dolores sedantur scarificatis gingivis.*

¶ Scarificatio. Columella lib. 6. cap. 12 *Scarificatio ferro facta.*

¶ Circumscarificare, ümher einschneiden und öffnen/ apud Plin. lib. 22. cap. 23. *Pedum*, inquit, *clavos circumscarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit.*

¶ Scarifieri pro *scarificari*, singulare est Scribonii Largi Compositione 262.

SCARIOLA, æ, vel *Seriola* potius, hoc est, *Seris angustifolia* vel *parva*, est enim *intybi* species, quæ σέρις Græcis dicitur, eine Art Endivien/ Matthiolus, Wintergrün.

SCĂRUS, piscis marinus est saxatilis, squamis magnis tenuibus, colore cœruleo nigrescente, similis *sargo*, eine Art einer blaulichten Meerbrasmen/ Gesnerus. Primam syllabam Ovidius, Horatius, Petronius, Martialis corripuere. v. g. Ovidius Halieut. v. 9 - - - *Sic & scarus arte sub undis Incidit*, &c. C

Ennius vero produxit, apud Apul. Apolog. *Scarum præterii cerebrum Jovis pæne supremi.* Principatum inter pisces ei tribuit Plinius lib. 9. cap. 17, *Nunc*, inquit, *scaro datur principatus.* Et lib. 32 cap. ult. *Scarus principalis hodie.*

SCĂTEO, scatere, ebullire & exilire præ abundantia, qvellen/ übergehen. *Scatere* dicuntur *fontes*, Cic. 1. Tusc. cap. 28. Et Plin. lib. 23. cap. 13 *Scatet urtica plurimis remediis*, id est, abundat.

¶ Scatebra, ebullitio, ut, *Fontium scatebræ*, Plin. lib. 5. cap. 1. Qvelle. Virg. 1 Georg. v. 110

- - - *scatebris arentia temperat arva.*

¶ Scaturio, scaturire, idem quod *scatere*, entspringen. *Ventris vermiculos scaturientes*, Phaleucus est, sumtus fere ex Priapeo 46. Columella lib. 3. cap. 1 *Solum, quod fontibus in profundo terræ scaturit.*

¶ Scătūrīgo, eine Qvell/ Ursprung. *Scaturigo perennis*, Plin. lib. 31. cap. 3.

¶ Scăturīginosus, *Terra scaturiginosa*, voll Qvellen. Columell. lib. 5. cap. 8. D

SCAURUS, σκαῦρος, qui talos pedum exstantes habet porrectos, dem die Knorren an den Füssen sehr fürgehn. Horatius lib. 1. Satyr. 3. v. 48

Scaurum pravis fultum male talis.

Ubi vetus interpres eum interpretatur, *qui talos distortos & diversos habet.* Qui & *Scambus* est, de quo supra. Vet. Gloss. *Scaurus*, Σκαμβός, Σκεβός, Στρεβλόπους. ¶ 2. *Scaurus Æmilius*, & *Aurelius Scaurus*, Romani, de quibus Plinius, Sallustius & Livius. De *Mamerco Scauro* insigni nobilitate & orandis caussis, sed vita probroso, qui sub Tiberio fuit, Seneca lib. 4 de beneficiis cap. 31. & ibi Lipsius.

SCAZON, σκάζων, claudicans, à σκάζω, claudico, Genus est Jambici versus delumbe & claudum, quod & *Choliambum* dicitur, Χωλίαμβον, a χωλὸν, *claudum*, cum sextus pes spondeus est, pes major scilicet, quam in Senario perfecto, cujus pes ultimus semper est Jambus. Gravissimi carminis genus. Vide supra in *Hipponax*, ejus enim inventum est. Mattium hoc metri genere mimiambos scripsisse Terentianus auctor est. Scazontica & apud Catullum, ac Martialem leguntur. Eo constat & Persii Præfatio:

Nec fonte labra prolui Caballino
Nec in bicipiti somniasse Parnasso, &c.

SCĔDĂSUS, Σκέδασος, hospes ille fuit Leuctricus nobilium Spartanorum, qui filias ejus vi primum stupratas postea interfecerunt, ac in puteum abjecerunt. Quo in loco deinde prœlio commisso Spartani à Thebanis victi omnes vires amiserunt. Denunciata fuerat antea pœna oraculo, quod recitat Pausanias in Bœotic. pag. 292 Gr.

SCĔLĔTUS, ex Græco σκέλετος, quod cadaver exarefactum significat. Ein Todtengeripp. Apulejus Apologia de parvo simulacro Mercurii, quod macilenta & cadaverosa facie fabricatum accusator detulerat, cum succiplena, & nitida facie, effectum esset: *Dudum ergo cum audirem sceletum perquam impudenti mendacio dictitari*, &c. Et mox: *Quem scelestus ille sceletum nominabat.* Et rursus post paullo: *Hiccine est sceletus? Haccine est larva?* Vet. Gloss. Σκέλετος, *Larva*, *sceletus.*

SCĔLUS, flagitium, eine Ubelthat/ eine grosse Sünd. Unde Ovidius 6. Fastorum vers. 595 *Regia res scelus est.* Et, *Nefarium scelus*, Cic. 1. fam. ep. 9. *Admittere scelus*, Horat. 2. Satyr. 3. v. 212. *committere scelus*, Quintil. libr. 3. cap. 6. Sic, *Scelus conari, Scelus facere, suscipere, perficere, Scelus in aliquem edere*, Cicero. Et Seneca Epistola 97 *Nullum scelus impunitum est, quoniam sceleris in scelere supplicium est.* Florus lib. 3. cap. 1 *Diu non latent scelera.* Seneca Tragicus Hercule furente v. 735

Quod quisque fecit patitur, auctorem scelus
Repetit, suoque premitur exemplo nocens.

Et in Troade v. 870 - - - *ad auctorem redit*
Sceleris coacta culpa.

Et in Thyeste v. 311 *Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.*

¶ 2. Per auxesin *Scelus* pro scelesto posuit Terentius, item Plautus, *Scelus viri.* Similiter Virg. Eclog. 4. v. 11

Teque adeo, decus hoc ævi, te Consule inibit.

id est, hoc decorum ævum: pulcherrima ista ætas.

¶ Scelestus, flagitiosus, qui scelus committit, ein Ubelthäter. Horat. 3. carm. od. 2. extr.

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

Et *scelestum & nefarium facinus*, Cic. pro S. Rosc. cap. 13. *Scelestior sermo*, Livius lib. 5. cap. 27. Et Scribon. Largus ad C. Jul. Callistum epistola pag. 3 de Hippocrate: *Qui nefas judicaverit spem dubiam hominis lædere; quanto scelestius perfecte jam nato nocere judicabit?* Prædixerat Hippocratem jure jurando suos adegisse, ne prægnanti medicamentum, quo conceptum excutitur, aut detur, aut demonstretur. Superl. Plautus Amphitr. a. 2. sc. 1. v. 2 *scelestissimum te arbitror.* Et Augustinus epistola 162 *scelestissimum schisma.*

¶ Sceleste, adverbium. Cic. lib. 6. epist. 1. ad Attic. pag. 577 edit. Græv. *Tu sceleste suspicaris; ego ἀφελῶς scripsi.* Et Livius lib. 24. cap. 25. pr. *Quæcunque sceleste atque impie facta essent.* Comparative Augustinus epist. 202 de theatris gentilium: *illic non quadrupedes, non sanguis humanus, sed multo scelestius pudor humanus, tanquam immolatus interit.*

¶ Scĕlĕrōsus, idem, quasi plenus scelerum, voller Laster. Ter. in Eun. act. 4. sc. 3 pr. *Ubi ego illum impium & scelerosum inveniam?* Lucretius lib. 1. v. 84 *scelerosa atque impia facta.*

¶ Scĕlĕrare, pro sceleste & impie polluere, sündlich beschmitzen/ besudeln. Virg. 3. Æneid. v. 42

- - - *Parce pias scelerare manus.*

Statius 9 Thebaidos v. 666

- - - - *scelerasset sanguine dextram.*

Plautum etiam hoc verbo usum, ex Servio discimus. Ita enim ille ad paullo ante adductum Virgilii locum: SCELERARE, *polluere. Plautinus sermo hodie non in usu.* Ita in Exemplari Veneto, ab Alexandro Vellutello A. 1534 edito, conceptum hoc scholium legitur. Quod in Petri Danielis Codice ita habetur: SCELERARE, *polluere. Nomen tamen fecit* (sceleratus) *sine verbi origine: non enim dicitur* SCELERO. Sed si non dicitur SCELERO: neque hoc verbum in usu fuit, unde compositum *conscelerare* est, quod præter Catullum Ovidiumque, apud Livium lib. 40. cap. 8 extremo legimus?

¶ Scĕlĕrātus, scelestus, nefarius, noxius. Cicer. ad Attic. lib. 9. epist. 15 *Ego illum male sanum semper putavi, nunc etiam impurum & sceleratum puto*, halte ihn auch für den ärgsten Bösewicht. Idem pro Dejotaro: *Crudelis Castor, ne dicam sceleratum & impium.* Et *Amor sceleratus habendi*, Ovidius lib. 1. Metam. v. 131. der schändliche Geitz. Comp. & Superl. apud Augustinum epist. 202 ad Nectarium uno loco exhibentur. De tumultu quodam paganorum adversus Christianos dicit: *Scelerati omnes, quibus etsi non facientibus, neque immittentibus ista commissa sunt; sceleratiores, qui commiserunt: sceleratissimi, qui immiserunt.*

¶ *Campus sceleratus*, Locus Romæ ad portam Collinam: cui forte ab incesto nomen factum. Livius libr. 8. cap. 15. extr.

¶ *Vicus sceleratus* alius locus Romæ: inde sic dictus, quod Tullia Tarquinii superbi uxor, per patris mortui corpus ibi carpentum egit. Idem Livius lib. 1. cap. 48.

¶ *Porta scelerata*, una ex Romanis portis, quæ Carmentalis antea appellata: Servius ad illud Virg. Æn. 8, 337

- - - - monstrat & aram,
Et Carmentalem Romano nomine portam.

Aut quam Evander, inquit, *matri fecit exstinctæ, aut ideo, quia ibi sepulta &c. Hæc ARA juxta portam, quæ primo à CARMENTE*, Carmentalis *dicta est; post SCELERATA à Fabiis* 306, *qui per ipsam in bellum profecti, non sunt reversi.*

¶ Scelĕrate, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 3 *Peccavi scelerateque feci*, hab gehandelt / wie ein Böſewicht. *Sceleratissime insidias machinari*, Idem pro Sextio cap. 64. Et Augustinus epist. 54 *multo sceleratius utique pecunia sumitur.*

¶ Conscelerare, scelere polluere. Livius lib. 40. c. 8 *Agite, conscelerate aures paternas.* Et Catullus 68 ad januam impudicæ, v. 24 *Dicitur & miseram conscelerasse domum.*

¶ Consceleratus: Liv. lib. 8. cap. 18 *Mens conscelerata.* Et Cic. pro Cluent. cap. 10 *Nefarius & consceleratus vultus.* Idem pro Roscio Amerin. cap. 24 *A filiis conscelleratissimis furta domestica pœnas parentum dies noctesque repetunt.*

SCĒNA, umbraculum theatrale, tabernaculum ἀπὸ τῆς σκιᾶς, eine Hütte / Gezelt. Veterum scenæ de frondibus struebantur sine pariete, postea tabulatæ fieri cœperunt in modum parietis. In scenis histriones recitabant, mimique & ludii cæteri. *Scenis agitatus Orestes*, Virg. 4. Æneid. v. 471. deſſen Tragedia offt geſpielet iſt. *In scenam producere*, Plin. lib. 7. cap. 48. *Dignus qui spectetur in scenâ*, Cicer. pro Quintio cap. 25. ¶ *Scenæ servire*, est servire tempori & rebus præsentibus sese accommodare, ſich in Zeit und Gelegenheit ſchicken. Cic. ad Brut. epist. 9 *Tibi tunc populo & scenæ, ut dicitur, serviendum est.* ¶ Scenæ etiam dicuntur partes actuum in fabulis. Hinc *Scena totius rei hæc est*, id est, actio, Cælius ad Cic. lib. 8. familiarium epist. 11.

¶ Scēnicus, σκηνικὸς, ut, *Actores scenici*, Quintil. lib. 6. cap. 1 Comödienſpieler. *Scenica dicacitas*, Idem cap. 3. ejusd. libri. Et, *venustas scenica* Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 8. *Nihil scenicum apud Græcos pudori est*, Livius lib. 24. Romanis moribus in scenam prodeuntes quæstus causâ infames erant l. 2. § 2. ff. de his qui not. infam. ¶ Sed & absolute *scenici* dicti, scenici actores. Suet. Nerone c. 21 *Non dubitavit etiam privatis spectaculis operam inter scenicos dare.*

¶ Scenice σκηνικῶς, ut, *facere aliquid scenice*, Quintil. lib. 6. cap. 1.

¶ Proscenium, locus erat liber ante scenam aulæis & peripetasmatis tectam, in quo histriones agebant, das Vorgerüſt. Sueton. Nerone cap. 12 *Ludos spectavit e proscenii fastigio.* Inscript. apud Reinesium p. 298 THEATRVM ET PROSCENIVM REFECERE.

¶ Postscenium; *Postscenia vitæ* eleganti translatione actiones, quas celant homines, vocat Lucretius lib. 4. v. 1183.

¶ Scenographia, definiente Vitruvio lib. 1. c. 2 *est frontis & laterum abscedentium adumbratio.* Differt ab Orthographia & Ichnographia sive Sciagraphia, ut Salmasius Exerc. Plin. pag. 577 (ed. nov.) accurate monstravit. Totum enim corpus ædificii depingit: Orthographia solam frontem erectam: Ichnographia fundamentum solum in plano delineat.

¶ Scenopegia, orum, σκηνοπήγια, & singulare, σκηνοπηγία, Festa tabernaculorum, der Jüden Lauber-Hütten Feſt.

¶ Scenitæ populi Arabiæ, sic dicti a *scenis* vel tabernaculis, de quibus Plin. lib. 5. cap. 11. & Solinus cap. 23.

SCEPTICA, σκεπτικὴ, secta Philosophorum semper dubitantium & quærentium, nihil autem statuentium. ¶ Sceptici, σκεπτικοὶ à σκέπτομαι, considero, ambigo. Origo ab Academia est: instituit Pyrrho, neque inde & *Pyrrhonici* appellati. Vide Gellium lib. 11. cap. 5. & Sextum Empiricum lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. item supra in *Academia* de Academicis.

SCEPTRVM, σκῆπτρον, insigne regium, ein Scepter. Cic. pro Sextio c. 26 *Sedens cum purpura & sceptro & insignibus illis regiis.* Suetonius Galbâ cap. 1. extr. *Augustique sceptrum e manibus exclusum est.* Ubi per *sceptrum*, scipio eburneus cum aquila intelligendus est. Hic enim Romanorum Principum insigne. Vide infra *Scipio*. vid. de Origine Sceptrorum Rupert. ad Pompon. Enchirid. p. 184. seq. ¶ 2. Usurpatur & pro imperio seu regno per metonymiam Xenoph. lib. 8. de Pædia Cyri: Οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πολλοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον, καὶ ἀσφαλέστατον. Quam sententiam imitatus Sallustius in Jugurth. cap. 10 eleganter expressit, *Non exercitus, neque thesauri præsidia regni sunt, verum amici, quos neque armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur.* Seneca in Oedipo v. 705

Qui sceptra duro sævus imperio regit,
Timet timentes, metus in auctorem redit.

¶ Sceptrĭfer, *Manus sceptriferæ*, Ovid. 6. Fastor. v. 480. Et Silius lib. 17 v. 143 *Sceptriferas arcta palmas vinxere catena.*

¶ Sceptriger, idem. Silius lib. 16. v. 244

Sceptrigero cum rege, pari sub honore residunt.

¶ Sceptuchus, σκηπτοῦχος, sceptrum tenens. Tacit. lib. 6. c. 33. Vide quæ de hac voce annotat Leunclavius ad Xenophont. pag.

A 1041. & in Pand. Turc. cap. 223. & 199.

SCHĔDA, æ, σχίδη, tabula, in qua litu spongiæ, quæ notata sunt, leviter deleri possunt, ein Schreibtäffelein / Eſelshaut. ¶ 2. Et folium chartæ nondum compactæ, ein Blat Papier / ein Zettel. Cicer. lib. 1. ep. ult. ad Attic. *Enitere, ut scheda ne qua depereat.* Quint. lib. 1. cap. 8 *Excutere omnes schedas.*

¶ Schedula, σχεδάριον. Cic. 15. fam. ep. 16.

¶ Schedia, æ, σχεδία, navigium quoquo modo constructum. ¶ 2. Et pons tumultuarius, eine Brück in Eil gemacht / Suida auctore. ¶ 3. Denique inelaboratum omne, *Schedion* a Græcis dicitur. Hinc *Schedia, orum*, Carmina sunt extemporalia & inelaborata, σχεδιάσματα, *Silvas* nostri vocant, a σχεδιάζειν, quod est ex tempore dicere: Festus: SCHEDIA, *genus navigii inconditum, id est, trabibus tantum inter se nexis factum. Unde mala poëmatia appellavit SCHEDIA ** jus, cum dixit: QVI SCHEDIVM FACIT INCONDITVM ET INELABORATVM.* Lacunam hujus loci feliciter explevit Fulvius Ursinus Notis ad Servium, *Lucilii* nomen ex quodam Apuleji loco inserens. Verba Apuleji sunt in Floridorum appendice, non, ut Ursinus laudat, de Deo Socratis: *Sed ut me*, inquit, *omnifariam noveritis, & in isto, ut ait Lucilius, schedio incondito experiamini, an idem sim repentinus, qui præparatus.* Firmat hanc eruditissimi viri restitutionem & conjecturam Petronius etiam, cum

B scribit: *Sed ne me putes improbasse Lucilianæ humilitatis schedium, quod sentio, & ipso carmine effingam.* Ita Ausonius libellum Epigrammatum, quibus in Bissulam puellam lusit, SCHEDIVM vocat:

Bissula in hoc schedio cantabitur, aut Erasinus.

Vet. Gloss. σχίδιον, *Ex tempore dictum.* Alia, quæ huc faciunt, vide apud Cresoll. lib. 3. Theatr. Rhet. cap. 11.

SCHĒMA, σχῆμα, figura. ¶ 2. Cicero lumina & ornamenta verborum sententiarumque σχήματα appellari ait. Et Augustinus de Trinit. lib. 15 cap. 9 *Schemata usitatius dicimus quam figuras.* Sub schematum nomine continentur figuræ dictionis, & sententiarum. ¶ 3. Plautus *cum servili schemâ* dixit genere fœminino, Prologo Amphitruonis v. 117, antiquorum more: qui Græca neutra tertiæ declinationis in prima efferebant: & ita *Glaucomam* quoque dixit Milite act. 2. sc. 1. v. 70. Vide Priscianum lib. 6. & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 258.

SCHIDIA, orum, σχίδια, fragmenta, quæ ex lignis fabri desecant, Späne. Vitruvius lib. 2. c. 1 *schidiis & ludo obstruere.*

SCHISMA, tis, σχίσμα, scissura, eine Spaltung. Differt ab Hæresi. Vide *Hæresis.*

¶ Schismaticus, qui schismate, id est leviore hæresi abruptus est ab ecclesia orthodoxa. Hieronymus epist. 21. ad Paullum Concordiensem, sub fin. *Dum schismatici hominis venena cognosci-*

C *mus.* Definit accurate Augustinus Schismaticum, & ab Hæretico distinguit, libro de Fide & Symbolo cap. 10.

SCHISTVM, σχιστὸν, lac scissile, a quo scilicet liquidum serescens est divisum, gerunnen oder geſchiedene Milch / Dioscorid. & Plin. lib. 28. cap. 9. ¶ Idem & *Ova schista* dixit, tota lutea post triduanam incubationem lib. 29. c. 3. *Schistos*, λίθος σχιστὸς, *lapis*, vim habet hæmatitis, a quo Germani eum non distinguunt, ein Blutſtein / Agricola.

SCHOENVS & Schœnum, σχοῖνος, & funem Græcis significat, & juncum, Schilff. ¶ 2. Est & unguenti pessimi genus, quod ex σχοίνῳ seu junco odorato fiebat, auctore Turnebo lib. 23. Adv. cap. 18. Scalig. in Conject. ad Varron. & Festum.

¶ Schœnŏbătes, σχοινοβάτης, funambulus, der auff dem Seil geht / a σχοῖνος & βαίνω, vide *Funambulus.* Juven. sat. 3. v. 77

Augur, schœnobates, medicus, magus, omnia novit.

¶ Schœnobaticus, σχοινοβατικὸς, ut, *Schœnobaticam facere* Cic. lib. 8. fam. epist. 1. Ubi tamen memineris legendum esse, *embaneticam*, id est, navicularium.

¶ Schœnus, mensura Ægyptiaca, sexaginta stadia complectitur. Herodotus lib. 2. cap. 6 Ὁ σχοῖνος ἕκαστος μέτρον ἐὸν Αἰγύπτιον ἑξήκοντα στάδια δύναται.

¶ Schœnus, Schœnuntis, σχοινοῦς, flumen Athenis proximum, à juncis dictum, auctore Strabone. ¶ 2. Portus item & oppidum

D Atticæ regionis Plin. lib. 4. cap. 7.

SCHŎLA, σχολὴ, ludus literarius, dictus hoc modo, vel ab otio honesto & voluptate in docendo, vel a vacando. Id enim Græcis σχολάζειν est. Ausonius Protreptico ad Nepotes v. 4

- - - - Grajo Schola nomine dicta est,
Justa laboriferis tribuantur ut otia Musis.

¶ 2. Scholæ, disputationes & controversiæ in scholis agitatæ, de rebus cognitione dignis, Schulgeſpräch / Lahr. Cicer. 1. Tusc. cap. 4 *Scholas dierum quinque in totidem libros contuli.* Quintil. lib. 3. cap. 1 *Pomeridianis scholis Aristoteles præcipere artem oratoriam cœpit.* Cicero lib. 2. de finib. cap. 1 *Primum deprecor, ne me tanquam Philosophum, putetis scholam vobis aliquam explicaturum*, id est, locum aliquem e Philosophia sive controversiam. Ad Juris scientiam etiam refertur, unde *Scholastici*, jurisperiti sunt & advocati, ut mox dicemus. ¶ 3. Apud JCtos & mediæ ætatis auctores *scholæ* etiam dicuntur, corpora, sive ordines, seu consortia hominum, qui in aula militabant, sub magistri offi-

 cio-

ciorum imperio positi; cujusmodi scholarum undecim fuisse ex Codice discimus. Ita *Schola agentium in rebus: Schola domesticorum: Schola equitum & peditum: Schola Scutariorum* &c. in Codice leguntur. Ammianus lib. 25 sub finem: *His ita tristibus lætum aliud addebatur, missos à Jovino milites adventare, quos capita Scholarum ordo Castrensis appellat*, &c. Et paullo post: *Quibus compertis, Valentiniano, qui cum iisdem rediret, regenda scutariorum secunda committitur schola, & Vitellianus domesticorum consortio conjungitur* &c. Meminit & alibi. Vid. Valesf. ad Ammiani d. l. f. 442. ¶ His qui adscripti Scholis essent, *Scholares* sive σχολάριοι dicebantur, de quibus & luculentus locus, & dignus lectu apud Agathiam est lib. 5. Hist. Justin. Severus Sulpitius de Vita Martini lib. 1. c. 1 *Ipse armatam militiam in adolescentiâ secutus inter scholares alas sub rege Constantio, deinde sub Juliano Cæsare militavit.* Vide & Meursii Glossarium Græco-Barbarum. Alias significationes vocabuli *Scholæ* tam generales, quam singulares doctissime congessit Henr. Valesius ad Ammiani lib. 14. fol. 33. quas pretium erit sublegere.

¶ Scholaris, idem quod *Scholasticus*, *à scholis* literatus dictus. Sed hæc recentior notio, si non analogiæ, sed usui veterum illam compares. Vide sis Curas nostras Posteriores de hoc verbo. ¶ 2. Deinde *Palatinus miles*; horum scholarium multa mentio in Codice. Vide paullò ante.

¶ Scholaris, adjectivum, pro scholasticus, etiam de litterarum studiis, usus admisit mediæ ætatis Latinorum. Sic Hieronymus ad Damasum epist. 125. quæst. 2 *scholari declamatione*, & Fulgentius præfat. lib. 1. Mytholog. *scholaria rudimenta* dixit. Vide Cur. Poster. e. l.

¶ Scholasticus, a, um. *Scholastica disciplina*, *Scholasticæ controversiæ*, Quintil. lib. 4. cap. 2. *Scholastici studiosi*, Plin. lib. 1. ep. ult.

¶ Substantive sumtum denotat eum, qui deditus literis, & eloquentiam exercet aut docet. Plinius de Isæo lib. 2. ep. 3 *Annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantùm est, quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos enim, qui in foro verisque litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolentes, addiscimus.* Seneca Præfat.lib.5.Controverf. *Nihil indecentius, quam ubi Scholasticus, quod non novit, imitatur.* Auctor Dial. de caussis corruptæ eloquentiæ cap.35 *At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas Scholasticorum, qui RHETORES vocantur.* Severus Sulpitius Dial. 1. cap. 5 *Quia Scholasticus*, (id est, eruditus) *es, non immeritò te versu Comici illius admonebo* &c. Et cap. ultimo: *Cæterum cum sis scholasticus, hoc ipsum quasi scholasticus artificiosè facis, ut excuses imperitiam, quia exsuperas eloquentia.* Plura de hoc vocabulo notarunt Casaub.ad Maximinum Lampridii, VVowerius ad Petronium, Rittershusius ad Salvianum p. 3. seqq. ¶ 2. Et *scholastici* jurisperiti & advocati dicebantur. Vide Vossium de Hist. Græc. in Agathia Scholastico pag. 270.

¶ Scholium, σχόλιον, glossema, interpretatio brevior, eine kurze Erklärung oder Auslegung / breve scriptum. Cicer.ad Attic. lib. 16. epist. 7 *Velim σχόλιον aliquid elimes ad me, oportuisse te istuc facere.* ¶ *Scholia* etiam hymni dicebantur, in honorem heroum cantari soliti: sic *Scholium* sive *melos Harmodii* apud Athen. lib. 15. Leopard. lib. 12. cap. 8. Andr. Schottus in Procli Chrestomathiam. Voss. lib. 3. Inst. Orat. p. 417.

¶ Scholiastes, æ, qui paraphrasin in veteres auctores, poetas maxime scripsit, v. g. in Homerum, Pindarum, Horatium, Juvenalem &c.

SCIAGRAPHIA, σκιαγραφία, levis adumbratio, ichnographia, quam quidam Vitruvii Scenographiam interpretantur, sed falso, ut erudite Salmasius ad Solinum ostendit pag. 577. edit. sec.

SCIAMACHIA, σκιαμαχία, pugna umbratilis seu belli simulacrum, quemadmodum ex Ennio descripsit Virg. lib.5. Æneid.

SCIATER, σκιατὴρ, umbræ indagator, gnomon, der Schatten-Zeiger in der Sonnen-Uhr.

¶ Sciatericon, solarium, ein Sonnen-Zeiger. Plin. lib. 2. c.76. Vide & *Scioterícum*. Sed hæc suæ linguæ relinquimus.

SCILICET, quasi *scire licet*, adverb. confirmandi, sed ironicum fere. Virg. 4. Æneid. v.379 *Scilicet is superis labor est.* Et Ter. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 14 *Id populus curat, scilicet*, ach ja / da kümmert man sich sehr um. Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 1 *Quis tu ipse scilicet laudator scriptorum meorum?* ¶ 2. Sed extra ironiam affirmandi vim habet. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 8. v. 10 *Fratris igitur Thais tota est? scilicet*, id est, certe, ja traun / freylich. ¶ 3. Et eandem significationem, quam nempe, videlicet, & nimirum, nemlich / oder / als nemlich / quorum posterioribus, *videlicet & nimirum*, Cicero pro *scilicet* frequenter utitur. ¶ 4. Aliquando plane verbum est. Ut apud Terent. Heaut. act.2. sc. 3. v. 117. Syrus ait: *Sed istum*, Cliniam puta, *exora, ut suam esse assimulet.* Ad ea Clinia: *Scilicet, facturum me esse*, id est, scire licet, me facturum. Item act. 5. ejusdem fabulæ sc. 1. v. 19 *Continuo injecisse verba sibi Dromonem scilicet.* Similiter & *videlicet* usurpatur.

SCILLA, σκίλλα, Varro *squilla* scribit, planta est, eine Meer-Zwiebel / nascitur enim in maritimis Hispaniæ. Plin. lib.19. c. 5 *Nobilissima est scilla, medicamini nata, acetoque exacuendo. E scilla non nascitur rosa*, proverbiale est apud Theognidem: Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος &c. Eine Eul heckt keinen Blaufuß. Vid. Chiliad.

¶ Scillinus, & Scilliticus, adjectiva. *Acetum scillinum* & *scilliticum*, Plin. lib. 23. cap. 2.

¶ Scillites, æ, *Vinum scillites* apud Columell. lib. 12. cap. 33. & *acetum scillites* Plin. lib. 32. cap. 10. Ausonius Epist. 4. v. 67

Scillite decies si cor purgeris aceto.

SCILURUS, Scytharum rex octoginta filiorum Pater. Hic morti proximus, fasciculum hastilium sibi jussit afferri. Hunc colligatum, sicut erat, singulis natis confringendum dedit. Quod pro se quisque cum præstare posse negaret, ipse unum post alterum extractum, sine negotio confregit omnia, significaturus, concordiam ipsos firmos & insuperabiles servaturam, dissidio instabiles ac imbecilles eorum res fore. Plutarchus de Garrulitate pag. 511. Simile quid apud Æsopum habetur Fab. 174.

SCIMPODIUM, lectus humilis, & parvus, grabatulus, ein Faul-Bettlein. Gellius lib. 19. cap. 10 *Offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circum undique sedentibus multis doctrinâ, aut genere, aut fortunâ nobilibus viris.* Vox Græca est. Lectulorum ejusmodi formas apud Antonium Bosium in Roma subterranea delineatas videre licet pag. 83. 91. & 101.

SCINCUS, animal est aquaticum, simile crocodilo, sed parvum, lacertæ magnitudine. *Crocodilum terrestrem* vocant Dioscorid. Matthiolus. Vid. Plin. lib. 8. cap. 25.

SCINDO, scindere, schneiden / zerschneiden / zertheilen. Cicer. lib. 5. fam. ep. 20. extr. *Hanc epistolam cur non scindi velim, caussa nulla est.* ¶ *Scindere penulam*, Cicer. 13. ad Attic. epist. 33, est impensius hospitem retinere, fest halten und den Rock darüber zureissen. Idem ibidem: *Horum ego vix attigi penulam, tamen remanserunt*, ich habe sie nicht sehr genöthiget / und sind doch geblieben. Virg. 2. Æn. v. 39

Scinditur incertum studia in contraria vulgus,

id est, dividitur, trennt sich / wird zertheilt.

¶ Scissus. Ut, *Scissa vestis*, Virg. Æn. 12. v.609. De *vestibus scissis* exempla plura in Sacris literis, & apud omne genus aliorum auctorum. Vide Barth. ad Stat. lib. 9. Thebaid. p. 991. seqq. & quæ nos ad Curtium lib. 3. c. 11. n. 25 notavimus.

¶ Scissus, ûs, nomen subst. Gloss. Cyr. Scissus, σχίσμα. Tribuunt etiam Varroni.

¶ Scissio, idem. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 6. p. 29 *ratione scissionis.* Onomast. Vet. *Scissio*, τμῆσις.

¶ Scissor, qui obsonia conscindit, ein Vorschneider. Gr. χειρονόμος. Petronius pag. 82 *Processit statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus laceravit obsonium.* Vide ibi interpretes, & Dousam præcipue: item supra *Carptor*, & *Carpus*. Adde Lips. lib. 2. Saturnal. cap. 2.

¶ Scissilis, e, das sich schneiden und theilen läst. Onomast. *Scissile*, τμητόν. Celsus lib. 6. cap. 11 *alumen scissile.*

¶ Scissura, ein Ritz / Schnitt. Gloss. Vet. *Scissura*, σχίσμα. Plin. lib. 11. cap. 28 *Pennæ insectis omnibus sine scissura.*

¶ Scissim, adverb. gespalten. Prudentius Tetrasticho 9

Ecce Dei famulus scissim freta rubra dehiscunt.

¶ Abscindere, amputare, ut, *Abscindere linguam, caput*, &c. abkürzen / abschneiden. Et, *Tunicam a pectore abscindere*, Cic. 7. in Verr. cap. 1. *Caput cervicibus abscindere*, Idem 11. Philippic. cap. 2. ¶ *Insula a continenti abscissa*, Plin. lib. 4. cap. 1. Et, *Abscissa omni spe auxilium implorare*, Livius lib. 35. cap. 45. Idem lib. 26. cap.30 *Unum spe undique abscissa consilium esse rati, ut se* &c. Sed *Abscisior justitia* apud Valer. Max. lib. 6. cap. 5. ext. 4. videtur potius ad *Abscîdo* in *Cado*, quam ad *Abscindo* referri.

¶ Abscissio. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 53 *Significatio fit per exuberationem, ambiguum, consequentiam, abscissionem, similitudinem.* Explicationem vide cap. seq.

¶ Abscisse, adverbium. Lege 5. Digest. de Jure immunitat. § 2 *Demonstratur varie, nec abscisse*, id est, copiose, non συντόμως. Sic & *Abscise* usus Val. Maximus lib. 3. cap. 7. n.6. ext. *Si verba numeres*, [dixit] *breviter & abscise: si sensum æstimes, copiose & valenter.* Nisi, ut sæpe in libris, *abscise* & *abscisse* idem sunt.

¶ Circumscindere. Livius lib. 2. cap.55 *Quo atrocius clamabat, eo infestius circumscindere & spoliare lictor*, scil. cœpit. Rings herum abreissen / abschneiden.

¶ Conscindere, in Stück zerreissen / zerschneiden. *Conscindere epistolam*, Cicer. lib. 7. fam. ep. 26. *Vestis conscissa*, ein zerrissenes Kleid. *Pallula conscissa*, Plautus Trucul. act. 1. sc. 1. v. 32.

¶ Conscissura, das Zerreissen / ein Riß. Plinius lib. 34. c. 8 *Cicatricibus atque conscissuris.* Harduinus legit *concisuris*, S simplici, quod potest a Concîdo esse.

¶ Conscissio, idem. Augustinus de morib. eccl. cathol. cap. 34 *quid inter unitatem & conscissionem intersit.*

¶ Discindere, von einander reissen / in Stücke zerreissen. Ter. in Eunuch. act. 4. sc. 3. v. 4 *Vestem omnem misere discidit.* Idem in Adelphis act. 4. sc. 2. v. 20 *Vide, ut discidit labrum*, siehe / wie er das Maul zerflennet. *Discindere amicitias*, id est, dirimere, dissolvere, zertrennen / Cicer. de Amicit. cap. 21. *Discissi muri*, Statius lib. 1. Silv. 1. v. 11.

¶ Discis-

¶ Discissio, nomen. Augustinus de Fide & Symbolo c. 10 *Schismatici discissionibus iniquis a fraterna caritate dissiliunt.* Et epist. 261 *plebis discissione.* A

¶ Exscindere. *Exscindere linguam*, Cicer. de Orat. lib. 3. c. 1. Sed *Exscindere urbem*, Virg. 2. Æneid. v. 177. *gentem*, Æneid. 9. v. 137. *domos*, Æneid. 12. v. 643, idem quod evertere, über einen Hauffen reissen / verwüsten / ausrotten.

¶ Excidium, gentis, urbis, die Zerstörung. Liv. lib. 41. cap. 11 *Istria trium oppidorum excidio pacata est.*

¶ Excidio, onis. Plaut. Curc. act. 4. sc. 3. v. 2.

¶ Excisio, Ausschneidung / Verwüstung. Gloss. Vet. *Excisio*, ἐκτμήσεις, ἐκκοπή, ἐκτομή.

¶ Excisor. Eædem Glossæ: *Excisor*, ἐκκόπτης.

¶ Excisorius, a, um. *Scalper excisorius*, quo caro vitiosa exscinditur, Celsus lib. 8. cap. 3.

¶ Perscindere, mitten von einander / oder mitten hindurch schneiden. Liv. lib. 21. cap. 58 *Omnia perscindente vento & rapiente.*

¶ Perscissus. *Perscissa carbasus*, Lucret. 6. v. 110.

¶ Interscindo. Cicer. de Legib. 2. cap. 4 *A tergo pontem interscindere* dixit, die Brücke hinter sich abwerffen. Tacitus lib. 15. cap. 35 *Brachiorum venas Torquatus interscidit.* entzwey schneiden.

¶ Proscindere. *Proscindere terram, campum*, das Land umpflügen / umreissen. Varro lib. 1. de R. R. cap. 29 *Terram cum primum arant, proscindere appellant.* Virg. lib. 2. Georg. v. 237 B

- - *validis terram proscinde juvencis.*

¶ 2. Cædere est, abhauen. Lucan. lib. 3. v. 434

- - *aëriam ferro proscindere quercum.*

¶ 3. *Proscindere* & *conviciis aliquem proscindere*, per metaphoram, einen zur Banck hauen / lästern / Plin. lib. 36. cap. 6. & Sueton. Aug. cap. 13.

¶ Proscissio, prima aratio, das Brachen. Columell. lib. 6. c. 2 *dura proscissio terræ.*

¶ Proscissum, substantivum, pro terra proscissa, Columell. lib. 2. cap. 2.

¶ Rescindere. *Rescindere pontem*, abwerffen / Cæs. lib. 1. Gall. cap. 7. *Rescindere vias*, Seneca in Phœniss. v. 226. Weg verhauen / Paß verlegen. *Vitem rescindere*, beschneiden / Columell. lib. 4. cap. 29. ¶ 2. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 4. v. 15 *Mihi non videtur, quod sit factum legibus, rescindi posse*, id est, abrogari, aboleri, per metaphoram, mich bedünckt nicht / daß diß / so mit Recht gefaßt / wieder könne umgestossen oder auffgehaben werden. Quomodo & Cicero, *judicium* sive rem judicatam *rescindere*, dixit pro Cluent. cap. 22, & 7. in Verrem cap. 8. Contrarium enim est *ratum habere.* Et, *Rescindere pactiones*, Idem de Provinciis Consularibus cap. 5. Vergleich umstossen. Et, *Acta alicujus rescindere*, 13. Philipp. cap. 3.

¶ *Rescissoria actio*, Lege 18 Cod. de postliminio reversis: & absolute *rescissoria* Lege 21 Dig. de Donation. C

SCINDVLA, pro Scandula, (quod Plin. Vitruv. & Columell. habet, de quo supra) Vegetius & alii dixerunt. Quo etiam nostrum Schindel referendum est. *Scindula* autem a scindendo, ut Isidorus derivat lib. 17. cap. 3. VVowerius ad Græcam originem refert emendationibus Apulejanis. Nam σκινδαλμοὺς Aristophanes in Nubibus memorat, quos τὰ λεπτὰ τῶν ξύλων Scholiastes interpretatur. Locus est act. 1. sc. 2. v. 5. Vide & Vossium lib. 3. de vitiis sermonis cap. 47. Hinc

¶ Scindularis, are, adjectivum, ut, *tectum scindulare* apud Apulejum 3. Metamorph. ein Schindeldach. Sed & hic meliores libri *Scandulare* præferunt, Elmenhorstii p. 137, Pricæi p. 54.

SCINIFES, insectorum genus, quod in plagis Ægyptiacis numeravit Alcimus lib. 5. v. 164

Illic quas scinifes vocitant &c.

Adde Car. du Fresne Gloss. Lat. med. ævi.

SCINTILLA, quæ ex motu silicis illisi ad chalybem excutitur, ein Funck. Virg. 1. Æn. v. 174

Ac primum silicis scintillam excudit Achates.

¶ Metaphoricæ locutiones elegantes sunt: ut, *Scintilla belli*, pro reliquiis, Cicer. lib. 10. fam. epist. 14 *In illam*, inquit, *curam incumbe, ut ne qua scintilla teterrimi belli relinquatur.* Et Declam. Antequam iret in exil. *Conspiratio ita restincta, ut scintilla nulla compareat incendii.* D

¶ Scintillula, ein Füncklein. *Scintillulas virtutum in pueris videmus*, Cic. de finib. lib. 5. cap. 15.

¶ Scintillo, are, funckeln. Virg. 1. Georg. v. 392

- - - *Cum testa ardente viderent*
Scintillare oleum.

Et Plinius lib. 20. cap. 1 *Scintillare sursum ac deorsum.* Ac Silius lib. 7. v. 593 *Scintillant cristæ* &c.

¶ Scintillatio. Plinius lib. 20. cap. 9 *Oculorum scintillatio*, id est, motatio contra naturam, Beschwerung / da man die Augen nicht kan still halten.

SCIO, scire, notæ verbum significationis pro comprehendere & tenere, quæ didicimus. Wissen. Plaut. in Trinum. act. 1. sc. 2. v. 168 *Qui omnia se simulant scire, nequicquam sciunt.* Cic. de Orat. lib. 1. cap. 51 *Nihil certum scire, nihil plane cognosci & percipi potest.* Construitur varie. *Scire ex aliquo*, Plaut. Curcul. act. 2. sc. 2. v. 7. von einem erfahren haben. *Nemo ex me scibit*, Terent. Phorm. act. 5. sc. 1. extr. Idem in Eunuch. act. 5. sc. 3. v. 12 *De cognitione ut certum sciant.* Sed, *Scire Græce*, Cicer. 2. de Finib. cap. 5. Et, *Latine scire*, de Clar. Orat. cap. 37. Griechisch / Lateinisch. *Fidibus scire*, Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 53. auff Seitenspiel können. *Quod sciam*, das mir bewust wär / das ich wüste / Cicer. ad Attic. lib. 16. ep. 2. Ter. in Eun. a. 4. sc. 4. v. 54 - - - - *tu pol, si sapis,*

Quod scis, nescis.

Nescis, pro nescias, sive nescieris: hoc est, simules nescire, vel scire dissimules. ¶ 2. Non raro pro nosse, cognoscere, intelligere. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 190 *Possum scire, quo profectus.* Item act. 5. sc. 1. v. 30. eâdem fabula. AM. *Scin' me tuum esse herum Amphitruonem?* BR. *Scio.* AM. *Vide etiamnum?* BR. *Scio*, id est, cognosco. Idem Captiv. act. 3. sc. 1 *Scivi extemplo rem de compacto geri*, id est, intellexi, cognovi. Suetonius Augusto cap. 42 *Sed ut salubrem magis, quam ambitiosum scires*, id est, intelligeres, nosses. Seneca epist. 94 *Si ludum litterarium intraveris, scies, ista, quæ ingenti supercilio Philosophi tractant, in puerili præscripto esse.* Vetus interpres Biblior. Matth. cap. 10. v. 26 *Nihil est apertum, quod non revelabitur, & occultum, quod non scietur.* B. Hieronymus de vita Hilarionis: *Plerisque asserentibus, scire se quidem Hilarionem, & vere illum esse famulum Dei, sed ubi esset, ignorare.* B. Hilarius contra Arrianos de Auxentio: *Negat, se scire Arium.*

¶ Scire, pro tenere audita sive præcepta. Apud Terentium Hecyra act. 5. sc. 3. cum Bacchis jussisset Parmenonem ad Pamphilum currere, atque orare, ut veniat, & Parmeno dixisset: *Nihil aliud dicam?* Respondet Bacchis: *etiam, cognosse annulum illum Murrhinum, gnatæ suæ fuisse* &c. Parmeno ait: *Scio*, id est, teneo. ¶ *Scio* male usurpatur ad Pleonasmum nostratium exprimendum. v. gr. *Sciunt observare*, sie wissen in acht zu nehmen.

¶ Scire, infinitivus pro nomine. Ut, *Scire tuum nihil est?* Persius Satyr. 1. v. 27. Et, *Quicquid scire meum potuit*, Alcimus Avitus lib. 2. v. 413.

¶ Sciens, wissend. *Id tibi renuncio, here, futurum, ut sis sciens*, damit du es wissest / Terent. in Andr. act. 3. sc. 2. v. 28. Idem in Heaut. act. 5. sc. 8. fin. *Te sciente faciam, quicquid egero*, mit deinem Vorwissen. ¶ 2. Sed *sciens non faciam*, hoc est, datâ operâ, mit Wissen und Willen / Idem ibidem. sc. 5. v. 6. & Cicer. pro Syll. cap. 31 *Nullum a me sciente facinus occultatur.* Sic dicitur: *Sciens Latinæ linguæ*, Gellius lib. 18. c. 5. *Regendæ Reipublicæ scientissimus*, Cicer. 1. de Orat. cap. 49. *Scientissimo gubernatore uti*, Idem lib. 1. de Invent. c. 34. Et, *Quis Pompejo scientior unquam fuit?* pro Lege Manil. cap. 10. *Carmen venefica scientioris*, Horat. Epod. 5. v. 72.

¶ Insciens, vide in Compositis paullo post.

¶ Scius, idem qui sciens. Vetus Gloss. *Scius*, εἰδώς. Hyginus Fab. 92 *Scius omni artificio.* Lactantius lib. 2. c. 14 *Dæmonas autem Grammatici dictos ajunt, quasi δαήμονας, id est, peritos ac rerum scios.* Et lib. 3. cap. 23 *Eos interdum puto aut joci causa philosophari, aut prudentes, aut scios mendacia suscipere.* Usus & Vetus Interpres Bibl. Ecclesiastici cap. 21. v. 18. & Zeno Veron. Serm. de resurrect. 5, 13. & Augustinus lib. 1. de doctrina Christiana cap. 6. extr. &c. Pareus in Lexico Latinum esse vocabulum non putat: qui tamen refellitur a Taubm. ad Plaut. Casin. p. 368.

¶ Sciolus, diminutiv. idem: ut, *Sciolus nandi*, id est, sciens, peritus: apud Frontinum lib. 3. Stratag. cap. 13. exemplo 6. B. Hieronymus lib. 2. epist. 13. pag. 292 *Qui vero pauperes sunt, & tenui substantiola, videnturque sibi scioli, pomparum ferculis similes procedunt in publicum.*

¶ Scientia, cognitio alicujus rei, Wissenschafft / Kunst / Erkäntniß / Erfahrung. Cicer. 2. de Divinat. cap. 9 *Futurorum malorum ignoratio utilior est, quàm scientia.* Sic, *Scientia rei militaris*, Idem pro Lege Manil. cap. 10. *Scientia bene dicendi, recte loquendi*, Quintil. lib. 2. cap. 15. & lib. 1. cap. 4. *Habere scientiam magnarum artium*, Cicer. 7. fam. epist. 3. Idem in Hortensio apud Augustin. de Trinit. 4. c. 2 *Sumus beati cognitione naturæ & scientia.*

¶ Scienter, scientius, scientissime. *Perite & scienter dicere*, aus Erfahrung und Kunst / Cicer. 2. de Orat. cap. 2. *Scienter tibiis cantare*, Nepos Præfat. id est, perite atque ex arte. Cæsar 1. de B. C. cap. 55 *Qui scienter in duas partes sese distribuunt, alii ut prædæ subsidio sint, alii ut venientibus resistant.* Et, *Jucunde & scienter canere*, Sueton. Tito cap. 3. lieblich und künstlich singen. *Scienter fallere*, wissentlich / vorsätzlich betrügen. Plinius Panegyr. cap. 64 *Ille juravit, expressit, explanavitque verba, quibus caput suum, domum suam, si scienter fefellisset, deorum iræ consecraret.* Comparative Cæsar 7. Gall. cap. 21, *eò scientiùs aggerem cuniculis subtrahebant.* Et Cic. in Oratore cap. 52 *Neminem in eo genere scientiùs versatum Isocrate confitendum est.* Superl. Idem lib. 1. de Divinat. cap. 41 *Etruria de cælo tacta scientissime animadvertit.*

¶ Scitus, a, um, argutum, elegans. artlich/fein. Terent. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 6 *Perecaftor scitus puer natus est Pamphilo*, ein fein liebliches Kind. Idem in Heaut. act. 1. sc. 2 v. 36 *Scitum est, periculum ex aliis facere tibi, quod ex usu siet*, das ist fein/ das ist eine Klugheit/ rc. *Quam scitum est*, Idem in Phorm. act. 5. sc. 4. v. 2. Plautus Amph. act. 1. sc. 2. v. 8 *Scitibus Sycophantis*. Comparativ. *Animi scitiores*, Tertullian. de Anima cap. 25. geschickte Köpffe. Et Lampridius Commodo cap. 2 *mulierculas formæ scitioris* dixit. Superl. *Scitissimus chorus*, Apulejus lib. 10. p. 254.

¶ Scitum, subst. quære paullo post.

¶ Scite, docte, venuste, künstlich/ fein. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 5 *At si scias, quam scite in mentem venerit*. Et, *Scite & literate perscriptæ literæ*, Cicer. in Pisonem cap. 25. *Scitissime discursus obire*, Apulejus lib. 9. p. 222.

¶ Scitulus, a, um. *Forma scitula*, Plaut. in Rud. act. 4. sc. 1. v. 3. Et Arnobius lib. 3. pag. 112 *Ut intervalla & numeros vocum conservant scitulæ ac modulentur sorores*.

¶ Scitule, adverb. artlich/ künstlich. Apulejus lib. 7. pag. 192 *Tuceta concinnat : apponit scitule*. Idem lib. 10. pag. 253 *gradum scitule referens*.

¶ Perscitus, admodum scitus. Cicero lib. 2 de Oratore cap. 67 *Per mihi scitum videtur*, &c.

B ¶ Sed *Scitum* substant. placitum, decretum significat, a *scisco*, eine Satzung/ eine Lehr. J. Scalig. lib. 1. Auson. Lect. 20 *Quas Græci*, inquit, *vocant χρείας, eas Latini scita & oracula : ut scitum illud Catonis, oraculum illud Catonis* &c. Sen. in ep. 94 *Quæ Græci δόγματα vocant, nobis vel decreta licet appellare, vel scita, vel placita*, ut Plebiscitum. Liv. lib. 10. cap. 22 *Volumnio ex Senatusconsulto & scito plebis prorogatum imperium est*. Sic, *Scita ac jussa comprobare*, Cic. pro Cor. Balb. cap. 18.

¶ Hinc *Plebiscitum*, id est, sanctio seu decretum plebis, quod etiam divise scribi potest, nec non inverse *scitum plebis*, ut modo ex Livii 10. cap. 20 extrem. vidimus. Et Cicer. lib. 3. ad Attic. ep. 23 ex Tribunorum rogatione : PER LEGES PLEB. VE SC. id est, *per leges plebisve scita*. Plerumque autem conjungitur. Livius lib. 3. c. 55 *In controverso jure erat, tenerentur ne patres plebiscitis*. Cicero 2. de Orat. cap. 48 *Plebiscitis toties consularem potestatem minui*. Vide plura de Plebiscito apud Gellium lib. 10. cap. 20.

¶ Populiscitum, idem fere, quanquam plebem ac populum distinguit Gellius c. l. atque ita etiam plebis populique jussa. Cornelius Nepos Alcib. cap. 7. n. 4, & in Epaminonda itidem c. 7. n. 4 usus est, idque ex MSS. restitutum a viris doctissimis.

¶ A Scio est *sciscere*. Plaut. in Amphit. act. 5. sc. 1. v. 17 *Accurro, ut sciscam, quid velit*, id est, sciam vel resciscam. ¶ 2. Constituere, sancire, pronunciare. *Rogitationes plurimas propter vos populus scivit*, Plaut. Curcul. act. 4. sc. 2. v. 23. Sic, *Sciscere legem*, Cicer. de Provinc. Conf. cap. 15. Idem 2. de Legib. cap. 5 *Multa pestifere sciscuntur in populis*. Ausonius Eidyll. 2. seu Epiced. in patr. v. 23

Felicem scivi, non qui, quod vellet, haberet :
Sed qui per fatum non data non cuperet.

Arnobius lib. 2 *Qui nihil sciscunt, & pronunciant unum*. Idem ibidem : *Antiquis opinionibus scitum est*.

¶ Scitor, scitari, interrogare, forschen/ fragen. Horatius lib. 1. epist. 7. v. 60

Scitari libet ex ipso, quodcunque refers.

Virg. lib. 2. Æn. v. 114

Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi
Mittimus.

¶ Scitatio, interrogatio, percontatio. Ammianus lib. 18. cap. 9 *indefessa scitatione percontans*.

¶ Scitamentum, ornamentum, artificium, quomodo Gellius lib. 18. cap. 8 figuras rhetoricas *scitamenta* appellat. ¶ 2. Plauto Menæch. act. 1. sc. 3. v. 26 *scitamenta* exquisita edulia sunt, quæ *mellita scitamenta* Apulejus lib. 10. pag. 245 vocat. Dulcia enim erant. Unde Onomast. Vet. *Scitamenta, ἡδύσματα*.

¶ Sciscitor, sciscitari, idem quod Scitor, forschen/ fragen. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 4. v. 10 *Quicquid est, procul hinc licet, quid sit, sciscitari*. Cicero lib. 1. Natur. Deor. cap. 7 *Epicuri ex Vellejo sciscitabar sententiam*. Tacitus lib. 3. Hist. cap. 38 *sciscitari caussam*.

¶ Sciscitatio, Nachforschung. Petronius: *diligentissima sciscitatione quærere*.

¶ Sciscitator. Prudentius hymno Jejunant. v. 193

Explorat arte sciscitator callidus.

Ammianus lib. 22. cap. 42 *artium minutissimus sciscitator*.

Composita :

¶ Adsciscere, vel asciscere, adjungere sibi, assumere, accersere, appetere, ut, *Adsciscere sibi socios*, Cæsar 1. Gall. cap. 5. annehmen. *Adscisci in numerum civium*, Cic. pro Arch. cap. 2. extr. *Adsciscere sibi laudem*, Idem pro Dom. suâ cap. 36. *Adsciscere sibi nomen regium*, sich anmassen/ Liv. lib. 33. c. 21.

¶ Ascitus, ascitum, id est, accersitum, contrarium nativo. Angenommen/ angewehnt. Cornel. Nepos de Attico cap. 4 *Tanta erat suavitas sermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum*.

¶ Conscire, conscium sibi esse, ihm bewust seyn. Horat. lib. 1. ep. 1. v. 60 - - - - *hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.

¶ Conscius, dativum & genitivum simul plerumque adsciscit, ut, *Conscium sibi esse culpæ, maleficii, noxæ*, &c. Ter. in Phorm. act. 1. sc. 3. v. 4 *Rogitas ; qui tam audacis facinoris mihi conscius sis*, der du so wol weist als ich/ rc. Cicer. 2. Tuscul. cap. 4 *Mihi conscius sum, nunquam me nimis cupidum fuisse vitæ*. Et, *Mens sibi conscia recti*, Virg. 1. Æneid. v. 604 *Homo omnium meorum studiorum, consiliorum, officiorum maxime conscius*, Cic. 5. fam. epist. 5. der mich in- und auswendig kennet. Idem tamen dixit, *Facinori alicui conscium esse*, pro Cluent. cap. 20. Cum ablativo & præpositione *in* Propertius junxit lib. 1. eleg. 10. pr. *Assuetam vestris conscius in lacrymis*. Tribuitur non raro rebus inanimis. Sic *Conscium ignem* Herûs amorum Lampadem dicit apud Stat. lib. 6. Thebaid. v. 547, & *Conscia templa*, Idem lib. 8. v. 206.

¶ Conscientia, conscia mens, das Gewissen. *Magna vis est conscientiæ*, das Gewissen vermag viel/ Cicero pro Milone cap. 23. *Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officii mei benevolentiæque*, Idem 3. fam. epist. 7. *Optimæ mentis conscientiâ consolari se*, Idem de Clar. Orat. c. 71 sich deß trösten/ daß man ein gut Gewissen hab. *Mea quidem conscientia pluris est, quam omnium hominum sermo*, Idem ad Attic. lib. 12. epist. 28. Et rursus ad eundem lib. 10. epist. 4 *Præclara conscientiâ sustentor, cum cogito, me de Republica meruisse optime* &c. Et rursus lib. 13. ad eund. epist. 20 *In omni vita sua quemque a recta conscientia transversum unguem non oportet discedere*. Et rursus lib. 6. fam. ep. 4 *Conscientia rectæ voluntatis maxima consolatio est rerum incommodarum*. Illud autem, quod vulgo dictitant, *Conscientia mille testes*, Quintiliani est lib. 5. cap. 11 sub finem. Atque in his exemplis omnibus *Conscientia* illud interius judicium animi censuramque significat eorum, quæ fecimus, egimus, diximus : quæ aut redarguit nos injecto metu, aut absolvit, & quandam fiduciam lætitiamque affert nobis. ¶ 2. Aliquando tamen simpliciter scientiam rei sive notitiam, quæ nobis cum aliis communis, designat. Cic. 1. Catil. pr. *Constrictam jam omnium horum conscientiâ teneri conjurationem tuam non vides?* Curtius lib. 7. cap. 1. n. 31 *Quod igitur conscientiæ affertur indicium?* hoc est, quo argumento vinci potest, conjurationis nos conscios esse? Tacitus lib. 1. Histor. c. 25 *in conscientiam facinoris pauci admissi*, & cap. 28 *Præbuit plerisque suspicionem conscientiæ :* & alibi sæpius. Suetonius Calig. cap. 56 *Duo consilium* (de sustollendo Principe) *communicaverunt perfeceruntque, non sine conscientia potentissimorum libertorum*. Florus lib. 2. cap. 12 *Nemo Regum diutius amissæ fortunæ conscientiam retinuit*. Tertullian. adversus Marcionem lib. 1. cap. 7 *Animæ a primordio conscientia Dei dos est*.

¶ Consciscο, consciscere, proprie est sciscere, statuere, decernere, seu potius una sciscere & conjunctis suffragiis. Livius lib. 1. cap. 32 *Populus Romanus Quiritium bellum cum priscis Latinis jussit esse, senatusque populi Romani Quiritium censuit, consensit, conscivit, ut bellum cum priscis Latinis fieret*. ¶ 2. Ad mortem fere pertinet, quemadmodum Valla monet lib. 5. cap. 86. Ut, *Mortem sibi ipsi consciscere*, Cicer. 5. in Verr. cap. 56, sich selbst umbringen oder entleiben. *Veneno sibi mortem consciscere*, Idem de Clar. Orat. cap. 11. ihm selbst vergeben. Idem 7. fam. epist. 3 *Aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria*. Et Liv. lib. 9. cap. 26 *Mors, haud dubie ab ipsis conscita, judicio subtraxit*. ¶ 3. Ad alias res refertur, idemque est, ac de iis decernere & apud se statuere. Cicero ad Brutum epist. 16, *Facinus consciscere*, dixit, eine That begehen. Tacitus 3. Histor. cap. 9, 3 *Opprimi duæ legiones potuere, aut retro actæ desertâ Italiâ turpem fugam conscivissent*.

¶ Desciscere, est ab imperio se ductuque alterius subtrahere, ut exponit Valla, sich von einem abschliessen/ abtreten/ abfallen. *Desciscere a populo Romano ad alios*, Livius lib. 28. cap. 29. *Desciscere à societate*, Vellejus lib. 2. cap. 100. *Desciscere a consuetudine parentum*, Plinius junior lib. 3. epist. 20. von der Alten Gebrauch abtreten. *Desciscere ab antiqua institutione*, Cic. 4. de Finib. cap. 8. *Desciscere à natura*, Idem 3. Tuscul. cap. 2. Et Quintilianus, ut putatur, de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 28 *Eloquentia & cæteræ artes desciverunt ab ista vetere gloria*. Ac Vellejus Paterculus ineunte lib. 2 *non gradu, sed præcipiti cursu a virtute descitum, ad vitia transcursum*.

¶ Insciens, ignarus, stultus, ut, *Abi, sis insciens*, Ter. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 9. Idem in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 19 *Si peccavi, mi Chreme, insciens feci*, id est, imprudens, vel per imprudentiam, unwissend/ ungern. Et ibidem : *Te inscientem atque imprudentem dicere ac facere omnia*. Nepos Eumene cap. 12 extr. *insciente Antigono*.

¶ Inscientia, ignorantia, Unverstand. Cicer. pro Sylla cap. 14 *Tenebræ erroris & inscientiæ*. Idem in Academ. lib. 4. c. ult. *Inscientia multa versatur in vita*. Et Cæsar 3. de B. Gall. cap. 9 *Navi-*

Navigationem impeditam propter inscientiam locorum paucitatemque portuum sciebant. Et eodem lib. cap. 13 *Pelles pro velis alutæque tenuiter confectæ, sive propter lini inopiam atque ejus inscientiam, sive* &c.

¶ Inscienter. unwissend. *Inscienter facere*, Cic. Top. cap. 8. Superl. *Inscientissime* ap. Hygin. lib. 2. Astron. cap. 12.

¶ Inscitus, a, um, inelegans, nicht fein. ¶ Item stultus, tölpisch/ ungeschickt. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 3. v. 85 *Mulier stulta atque inscita.* Idem Bacchid. act. 4. sc. 10. pr.

Quum magis in pectore meo foveo, quas meus filius turbas det,
Quàm se ad vitam & quos ad amores præcipitem inscitus capesset,
Magis curæ est, magisque afformido, ne is pereat.

¶ 2. Inscitior. *Quid est inscitius?* hoc est, absurdius, was ist ungereimter? Cic. 2. Nat. Deor. cap. 13. Et, *ne inscitiores audiant ac discant*, Gellius lib. 19. cap. 10. extr. *Inscitissimus*, Plaut. Mostell. a. 5. sc. 2. v. 16.

¶ Inscitè, illepidè, imperite. *Inscitè facere*, unweißlich/ närrisch thun/ Plaut. act. 1. sc. 2. v. 58. Columell. lib. 5 *Id plurimum refert, inscite non facere.* Quintilianus lib. 11. cap. 3. pag. 824 *Si inscite spiritus recipiatur, non minus adfert obscuritatis, quam vitiosa distinctio*, wann man in der Rede Athem holet zwischen Worten/ die zusammen gehören. Superl. *Inscitissime*, Gell. lib. 10. cap. 16.

¶ Inscius, ignarus. *Rerum omnium inscius.* Cicer. de Socrate lib. de Clar. Orat. c. 85 *Socrates se omnium rerum inscium fingebat & rudem.* Livius lib. 24. c. 48 *Inscia ac temeraria turba.*

¶ Inscitia, ignorantia, imperitia, imprudentia, stultitia, Unverstand. Terentius in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 17 *O Jupiter tantam inesse animo inscitiam?* Idem in Phorm. *Nam quæ inscitia est, adversum stimulum calces?* subaudi, *jactare.* Cicer. in offic. lib. 1. cap. 34 *ineuntis ætatis inscitia senum regenda prudentia est.* Sic, *Inscitia legum*, Horat. 2. Satyr. 1. v. 81. *Inscitia antiquitatis*, Gellius lib. 11. cap. 6. *Inscitia regendi naves*, Tacitus Agricol. cap. 28, 4. *Inscitia ædificandi*, Idem de German. c. 16, 2.

¶ Nescire, ignorare. Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 7. v. 29 *Nescis, cui maledicas nunc viro.* Idem in Andr. act. 2. sc. 2. v. 3 *Lætus est, nescio quid. Alios nescio*, von andern weiß ich nicht. Plaut. Curcul. extr. *Ego te vehementer perire cupio, ne tu me nescias*, id est, ignores. *Nescias, quod scis*, was du weist/ laß dich nicht mercken. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 54 *Tu pol si sapis, quod scis, nescis.* Cicer. de clar. Orat. cap. 37 *Non tam præclarum est scire Latine, quam turpe nescire*, Lateinisch können/ nicht können. *Nescimus, quid serus vesper ferat:* dictum vetus, quod Satyræ cuidam Varro titulum fecit. Vide Gellium lib. 13. cap. 11.

¶ *Nescio quis*, formula, qua vel in contemtu vel ignoratione utimur. Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 176 *Nescio quem loqui autumat.* Cicero pro Dejotaro: *At misit ad Cælium nescio quem.*

¶ Nescius, ignarus, nesciens, ut, *Mali impendentis nescius*, Plinius lib. 8. epist. 23. Virg. Æn. 10. v. 501

Nescia mens hominum fati sortisque futuræ, &c.

Non sum nescius, Cicer. 1. de Orat. cap. 11. pr. *Nescius vinci*, Ovidius lib. 2. ex Ponto epist. 9. v. 45. ¶ 2. *Nescia loca*, pro ignotis passive dixit Plautus Rudente a. 1. sc. 5. v. 17. Idem similiter Capt. act. 3. sc. 3. v. 15 *Si quid nescivi, id nescium tradam tibi.* Vide Gellium lib. 9. cap. 13. Arator quoque, Poëta Christianus, *Nescia verba* pro ignotis posuit in actionibus Apostolorum. *Nescium quid habere*, id est, nescire, Tacitus dixit Annal. lib. 16. c. 14. Idem *nescia tributa* passivè dixit 1. Ann. cap. 59.

¶ Nescitus, a, um, quod nescitur, apud sequioris ævi auctores. Ennodius de Vita Antonii: *Dedicavit callem subjectâ asperitate nescitum.* Boeth. lib. 5. Metro 3 *Aut quis valeat nescita sequi?*

¶ Nescienter. Augustinus lib. 2 de Doctr. Christiana c. 40 *ipsis Ægyptiis nescienter commendantibus.*

¶ Persciens, valde sciens, participium verbi *perscire*; quod ex casu addito apparet. Lampridius in Commodo cap. 5 *Perennis Commodi animum persciens*, &c. Hinc

¶ Perscienter. Cic. de Clar. Orat. cap. 55 *Ad infirmitatem laterum perscienter contentionem omnem remiserat*, id est, valde scienter.

¶ Præscire, zuvor wissen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 4 *Nonne oportuit præscisse me ante?*

¶ Præscīscere, ut, *Longè præscīscere*, Virg. 4. Georg. v. 70. Et Livius lib. 27. cap. 35 *Præscīscere, quem quisque hostem haberet, volebant.*

¶ Præscius. *Præscia venturi vates*, Virg. 6. Æn. v. 66.

¶ Præscitum, prognosticon, augurium, ein Vorzeichen/ Plin. lib. 10. cap. 18.

¶ Rescire, idem quod scire, vel rem gestam rescīscere. Livius lib. 29 cap. 14 pr. *ne rescirent Carthaginienses.*

¶ Rescīscere, rem, postquam instituta vel gesta est, scire, erfahren. Valla lib. 4. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 5 *Rescivit omnem rem*, hinter den gantzen Handel kommen. Idem in Hecyr. a. 5. sc. 4. v. 27 *Hi, quos par est rescīscere, sciunt.* Vide de hoc verbo Gell. lib. 2. cap. 19.

A SCIOTHERICON vel *Sciathericum*, (nam & supra sic posuimus) horologium est ex observatione umbrarum, *Solarium* vulgo vocant, quo horæ æquales æquinoctialesque colliguntur, ein Sonnenzeiger. *Horologium sciothericon*, Plinius lib. 2. cap. 76. Dicitur a σκιά, *umbra*, & θήρα, *venatio* sive *indagatio.* De ratione conficiendi ejusmodi horologia Vitruvius lib. 1. cap. 6 *Collocetur*, inquit, *æneus gnomon indagator umbræ, qui Græcis σκιαθήρας dicitur*, &c. Cum *indagator umbræ* dicit, Græcum vocabulum interpretatur.

Sciographia, vide supra *Sciagraphia.*

SCĪPIO, σκίπων, baculus, ein Stab. Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 3. v. 22 *Quem pol ego jam hoc scipione:*
Subaudi, *probe mulcebo.* Per aposiopesin enim id dixit Comicus. Idem Asinaria act. 1. sc. 1. v. 110

Nam ego illud argentum, tam paratum filio
Scio esse, quam me hunc scipionem contui.

Gerebat enim Scipionem vel baculum. *Scipio eburneus*, Consulum Romanorum ab ipsâ primâ institutione, cujus Dionysius Halicarn. Livius, Valerius Max. Vopiscus & alii plures meminere, postea & Imperatorum gestamen. De hoc, versum Juvenal. satyr. 10. v. 43 *Da nunc & volucrum sceptro quæ surgit eburno*, interpretatur Vetus Scholiastes his verbis: *Virga, quam Consules portant: qua supra aquilas faciunt.* Alii tamen de triumphali B scipione exponunt; quem planè istâ formâ Isidorus describit lib. 7. cap. 2. Visuntur & scipiones ejusmodi in aliquot numis Imperatorum. Hujusmodi Scipionibus eburneis Reges amicos & socios donari à Romanis solitos, Tacitus 4. Annal. cap. 26 declarat. Sed ¶ Scipio in vineis, pes est uvæ, eine Reb oder Traubenstütz/ Varr. & Colum. lib. 12. c. 43.

¶ Ab ejusmodi *Scipione* gens patritia Romæ *Scipionum* nomen sortita est, ideo, quod Cornelius Scipio patrem suum oculis orbum baculi vice incedentem rexisset. Clarissimi sunt

¶ Scipio Africanus, major, Hannibalis victor.

¶ Scipio Æmilianus, vel Africanus minor, Africani majoris nepos adoptivus, qui Numantiam evertit & Carthaginem.

¶ Scipio Nasica, vir optimus, qui cuidam existimanti, res Romanas, posteaquam extincti essent Carthaginenses, in tuto deinceps fore, Græcis etiam in servitutem subactis, *imò*, respondit, *summo in periculo nunc sumus, quia nulli supersunt, quos vel timeamus, vel revereamur:* Plutarchus.

¶ Scīpiadæ, pro Scipionibus, Virg. 2. Georg. v. 170.

SCIRŌMA, vel Scirroma, ătis, affectio epatis indurescentis incurabilis, wenn die Leber verwelcket oder verhartet/ apud Plin. lib. 25. cap. 8. σκίῤῥωμα.

SCĪRON, Σκίρων, ventus Caurus, spirans a saxis Scironiis prope Athenas. Quidam hunc ventum eundem esse putant cum Japyga, Cauro, Hellespontio, Olympia. vid. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 47. ¶ Petræ Scironides, apud Strabonem, quas Sciron latro insignis à Theseo interfectus, incoluit.

C SCIRPUS, sive *Sirpus*, juncus enodis, Semden/ oder Binsen. *Nodum in scirpo quærere*, Plaut. Terent. vide *Nodus.* Donatus ad Terentium, SCIRPUS *palustris res est levissima, Lucilius in primo. Nodum in scirpo insane facere vulgus. Est autem* SCIRPUS *sine nodo, & lævis junci species &c.* Vet. Gloss. *Scirpus* φλοῦς πάπυρος.

¶ Scirpi etiam sive *Sirpi* dicebantur nassæ a *Sirpis* sive juncis, unde fiebant. ¶ Unde & *Sirpare* verbum. Varro lib. 4. LL. *Sirpea, quæ virgis sirpatur, id est, colligando implicatur, ex Sirpo enim omne πλέγμα fiebat.*

¶ *Sirpiculi piscarii* Plauto Capt. act. 4. sc. 2. v. 36.

¶ Hinc igitur per translationem *Sirpi* sive *Scirpi* dicebantur olim obscuræ & captiosæ quæstiones, sive ænigmata, ut Gellius observat lib. 12. c. 6. Frustra enim ibi pro *Sirpus Sirupos* substituunt Alciatus & Rhodiginus. Vide Scal. Conject. & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 303.

¶ Scirpeus, ut *Scirpea tegeticula*, eine Flechte von Semden. *Scirpea ratis pueris qui nare discunt inducitur*, Plaut. in Aulul. act. 4. sc. 1. *Scirpea imago*, Ovid. in Fast. lib. 5. v. 659.

¶ Scirpea, substantivum, eine Flechte/ Wagenkorb. Ovidius lib. 6. Fastor. v. 680

D - - - - *In plaustro scirpea lata fuit.*

¶ Scirpĭcula, falcis putatoriæ genus, ein Rebmesserlein. Cato cap. 11. & Varr. lib. 1. de R. R. c. 22.

¶ Scirpĭcŭlum canistrum: Colum. lib. 10. v. 304. ex scirpis contextum, ein Körblein aus Binsen gemacht.

¶ Scirpĭcŭlus. Varr. lib. 2. c. 2. parvus scirpus diminutivum.

Scitus, vide in *Scio.*

SCIŪRUS, animal sic dictum a tegumento caudæ villosæ, qua tanquam pro tecto & umbra utitur, ein Eichhorn/ Eichhörnlein/ animal cognatum ei, quod *Varius* & *Pirolus* dicitur, ein Feck, Gesn. *Sciuri tempestates præsagiunt, obturatisque, qua spiraturus est ventus, cavernis, ex alia parte fores aperiunt*, Plin. lib. 8. cap. 38.

SCLAVI seu *Slavi*, Gens a Venetis oriunda, quos inter Magnæ Germaniæ gentes declarat Tacitus. Alii Sarmatici generis faciunt, & verius, ut Cluverius judicat, lib. 3. Antiquæ Germaniæ

cap. 44. Vagi & mercenariam militiam facientes late fuderunt nomen non per Sarmatiam tantùm, sed & Germaniam ipsam; in Illyricum usque ac Histriam, ubi & sedes fixere, penetrantes, unde progressi Bohemiam occuparunt. Hinc Poloni, Bohemi, Dalmatæ, & nostri per Germaniam VVendii, una linguâ utuntur, quæ *Sclavonica* dicitur, nec nisi dialectis diversa. Σκλαβηνοὶ Procopio, ac ita Jornandes quoque *Sclavios* vocat.

¶ Sclavus pro servo, vel mancipio non modo Germanis & Anglis dicitur, sed & Gallis & Hispanis: Id autem primitus nominis ortum, & inditum illis, quos a forti Sclavorum gente captos in servitutem redegissent, eruditissimus Vossius censet lib. 2. de vitiis sermonis cap. 17.

¶ Sclavonia, olim Pannonia interamnia, inter Savum & Dravum sita, das Königreich Sclavonien.

SCLOPVS, sonus est, qui emittitur è buccis inflatis, das Pauffen aus den auffgeblasenen Backen. Pers. satyr. 5. v. 13. *Nec sclopo tumidas intendis rumpere buccas.* Legunt & *Stlopus.* ¶ 2. Inde ad bombardas minores transfertur, *Sclopus*, ut *Stlopus* fit eine Handbüchse.

SCOBS, & *Scobis*, is, gen. dubii, Feilstaub / Ziegelstaub / Sägspän. *Scobs elimata*, Plin. lib. 34. cap. ult. *Eburnea scobis*, Columell. lib. 7. cap. 10.

¶ Scobina, lima est, a *scobe* dicta secundum Varronem, eine Feile. *Scobina fabri*, Plin. 11. cap. 37. sect. 68 extr. Et Tertullianus Apolog. cap. 12 *In deos vestros per omnia membra validius incumbunt asciæ, & runcinæ, & scobinæ.*

¶ Descobinatus, abgefeilt. Varro apud Nonium: *cruribus in silva descobinatis*, die Beine im Gebüsch zerkratzen. Arnobius lib. 6. p. 200 *tornis rasa, descobinata limis.*

SCOLECIA, ærugo in ære Cyprio, der grüne Rost oder Schimmel am Kupffer. σκώληξ, vermiculum significat, in cujus formam scolecia trita contrahitur.

¶ Scolecium, σκωλήκιον coccum ilicis, ein Eichapffel / Gallapffel. Plin. lib. 24. cap. 4.

SCOLOPAX, piscis peregrinus corpore rotundo, squamis asperis, aculeo in dorso extremo magno, & altera parte serrato, ein Sägfisch / à *Serrâ*, vel ein Meerschnepff / à rostro oblongo: Gesn.

SCOLOPENDRA, σκολόπενδρα, insectum, eine Nassel / Atzel / idem quod *centipeda*. ¶ 2. *Scolopendra marina*; piscis, Meernassel / *Scolopendra cetacea*, Wahlnassel / Gesn.

¶ Scolopendrium, herba, asplenum, ἄσπληνον, Steinfaren. Sed Hirtzzung / Hirezung / *Phyllitis*, est, non *Scolopendrion*.

SCOLVS, σκῶλος, pagus incultus, asper atque inamœnus sub Cytherone in Bœotia. Unde natum proverbium:

Ad Scolon neque ipse vades, neque alteri comes ibis.
εἰς σκῶλον μήτ' αὐτὸς ἴμεν, μήτ' ἄλλῳ ἕπεσθαι.

Vide Chiliadas.

SCOLYMOS, σκόλυμος carduus, cinara, & strobilus, Strobeldorn / Matthiolus: aliis Artischocke. Plin. 22. c. 22.

SCOMBER & *Scombrus*, σκόμβρος, piscis marinus, ein Makrel, major harengo. Horatius *piscem Iberum* appellasse videtur in sermon. lib. 2. satyr. 8. v. 46. Scomber enim in Hispaniâ ad novam Carthaginem, quæ & *Spartaria* appellata, frequens: ex quo & insulæ non procul inde positæ *Scombrariæ* nomen factum, Strabo auctor est. Ex Scombris enim istis præstantissimum Garum (de quo Horatius loquitur) conficiebatur, teste Plinio lib. 31. cap. 8.

SCOMMA, atis, σκῶμμα, cavillum vel morsus figuratus, ut Macrobius vocat, ein Spottwort / ein Stich der nicht blutet. Verba ejus lib. 7. cap. 3 ista sunt: SCOMMA *pæne dixerim morsum figuratum, quia sæpe fraude vel urbanitate tegitur, ut aliud sonet, aliud intelligas. Nec tamen semper ad amaritudinem pergit, sed nonnunquam his, in quos jacitur, dulce est. Quod genus maxime vel sapiens vel alias urbanus exercet*, &c. Vide totum caput.

SCOPAE, ein Besem. Plaut. in Stich. a. 2. sc. 3, 23 *Munditias volo fieri hic, ferte huc scopas.* Sed, *Scopæ dissolutæ*, homines nihili nulliusque prorsus consilii Ciceroni sunt ad Attic. lib. 7. Ep. 13. Vide Chil. ¶ 2. Et *Scopæ*, frondes superiores herbarum vel fruticum, die Wippel an Kräutern und Sträuchen.

¶ Scopula, ein Kehrbesen / dimin. Colum. lib. 12. c. 36.

¶ Scoparius, qui pavimenta scopis munda reddit, ein Hausknecht / Kehrmann.

SCOPAS, statuarius fuit insignis, architectus Mausolei Plin. lib. 35. cap. 5.

SCOPTVLA, operta, ossa scapularia, lata duo ossa ad scapulas tendentia, die Schulterknochen / Schulterbein. Cels. lib. 8. cap. 1.

SCOPVS, σκοπός, a σκοπέω, speculor, contemplor; est enim id, quod sagittarii signum ponere solent in certamine, quod petant, das Ziel darnach man schiesset. Vegetius a *scopis*, hoc est, fasce fruticum vel straminum, quem pro signo ponere solebant sagittarii funditoresve, dictum *scopum* putat. Macrobius *propositum* vocat, ein vorgestecktes Ziel. ¶ 2. Et per metaphoram id est ipsum, quo agens quis præcipue spectat, Ziel / Zweck / Vorsatz:

A *propositum* vulgò vocant: Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 11 *Neutri scopus est ille, ut beati simus; uterque regnare vult.* Idem *proram & puppim* vocat lib. 16. fam. ep. 24.

¶ Scopulus, σκόπελος, saxum eminens, ein Steinfels so oben aussteht. Virgil. 1. Æneid. v. 163 *minantur in cælum scopuli.* Metaphorice quævis res noxia & periculosa, & perinde ac scopuli nautis, vitanda & fugienda. Gellius lib. 1. cap. 10 *Id quod à C. Cæsare in primo de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria, ut tanquam scopulum, sic fugias inauditum atque insolens verbum.* Et *Navem ad scopulos appellere*, dixit Cicer. in orat. pro Rabirio cap. 9. quod Germani fere dicunt, den Karn in den Dreck führen / quod est in certum periculum aliquid adducere. Sic eleganter Florus Antonium, *scopulum securitatis publicæ* lib. 4. c. 9 appellat, quod maximum ab eo periculum perniciesque impendeat. ¶ Suetonius Domitiano cap. 19 *Scopulum* pro signo posuit, quo sagittarii jacula dirigunt, ein Ziel. Adde Barth. ad lib. 9. Thebaid. Statii p. 1078.

¶ Scopulosus, voller Klippen und hohen Felsen. ut *Rupes scopulosa*, Lucan. lib. 2. v. 619. *Mare Tuscum scopulosum atque infestum*, Curt. lib. 3. de orat. cap. 19. pr. *Scopulosi vertice colles*, Silius lib. 7. v. 274.

B SCORDALVS, quem Isidorus *ferocem* interpretatur. Et ita usus Petronius pag. 111, *Eumolpum*, inquit, *excludo, redditaque scordalo vice, sine æmulo scilicet, & cella utor & nocte. Scordalum* vocat Eumolpum, quod contumeliæ impatiens, diversitorem excussissima palma pulsaverat, & ulciscentem se, candelabro ligneo rapto fuerat persecutus. Seneca Epist. 83 *Tullius Cimber & nimius erat in vino, & scordalus. In hanc rem jocatus est ipse*, EGO, *inquit*, QVEMQVAM FERAM, QVI VINVM FERRE NON POSSVM. Ergo *Scordalus*, qui impatiens & ferox in ultionem facile erumpit.

SCORDISCI, populi Thraciæ maxime omnium immanes ac barbari: qui hostiis captivorum Diis suis sacrificarunt, sanguinemque humanum in ossibus capitum bibere soliti, ut Festus Rufus Breviario cap. 9 de iis loquitur. Qui pleraque tamen fabulosa censet. De iis Herodotus lib. 4. Mela lib. 2. cap. 1. Florus lib. 3. cap. 4. Ammianus lib. 27. alii.

¶ Scordiscus in Veteri Glossario ἐφίππιον exponitur: quod Cyrilli Glossæ *Scordiscale* interpretantur. Sed Isidorus in Glossis *Scordiscum*, corium crudum interpretatur. Nempe a *Scortum*, quod pellis est, de quo post.

SCORDIVM, σκόρδιον, herba, Wasserbatenig / Knoblochs-Kraut.

SCORIA, æ, σκωρία, fex metallica, seu spuma, quæ ex materia fervescente tollitur, Schlacken. Plinius quidlibet in metallo

C immundum, quod è catino ejicitur, *scoriam* vocat, lib. 33. c. 4.

SCORODOPRASVM, σκοροδόπρασον, herba foliis porraceis, odore allii, Acker-und Feld-Knoblauch. Matthiol.

SCORPIVS & Scorpio, σκορπίος, animal venenosum, cujus cauda semper, quemadmodum Plinius inquit, in ictu est, nulloque momento meditari cessat, ne quando desit occasioni, ein Scorpion. Elegantissime describit & tantum non depingit Tertull. adversus Gnosticos principio: Ἐν παντὶ σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ, id est, *Sub omni lapide Scorpius excubat*, hoc est, semper & ubique periculosum est cum calumniosis agere; calumniandi undique occasionem captantibus. Cavendum itaque etiam atque etiam est, ne quid temere dicatur. ¶ 2. Scorpius signum Zodiaci. Cicero Arat. v. 317. *Emergit Scorpius alte.* ¶ 3. Et Machinula militaris sagittariorum, ein Armbrust. Tormenti genus, *Onagrum* vulgo dictum, Ammianus notat lib. 31. p. 501. ¶ 4. Et scutica glandes plumbeas habens, eine Peitsche mit bleiern Knoten/Plin. lib. 7. cap. 56. ¶ 5. Scorpius piscis est, *Scorpæna* item, & *Scorpioides*, Germanica appellatione, ideo quod in Germanico & Balthico mari rarus est, ein Scorpfisch / Gesn. ¶ 6. Sunt & herbæ *Scorpius* & *Scorpioides*, quæ herbula est foliis paucis, semine caudæ scorpionis effigie. Dioscorid. lib. 4.

¶ Scorpionius, adjectivum, *Scorpionius cucumis*, Plin. lib. 20. c. 1. extr.

¶ Scorpiurus herba heliotropion majus.

D SCORTVM, pellis, corium animalium, præsertim eorum, quæ crassiorem habent, & duriorem. ¶ Item meretrix, & pathicus: Nam & *Scorta meritoria* de pueris, qui muliebria patiebantur, Suetonius Claudio cap. 15. & Vitellio cap. 3 dixit. Festus: SCORTA *appellantur meretrices, quia ut pelliculæ subigantur. Omnia namque ex pellibus facta* SCORTEA *appellantur.* Paullo aliter Donatus: *Abdomen*, inquit, *in corpore fœminarum, patiens injuriæ coitus*, SCORTVM *dicitur: Ideo quia* SCORTA *sunt dura coria. A parte ergo sua meretrices* SCORTA *dicuntur: vel ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, quod Græce palpitare intelligitur: quod illæ faciant saltando assidue, vel potius crissando, ut Lucretius ait, ob eam caussam, ut concinniorem Venerem exhibeant viris, aut sibi abigant conceptum* &c. *Scortum exercere* Plautus dixit Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 232. Scorta in castris esse non permittebant Romani. Forst. ad Tacit. pag. 242.

¶ Scortulum, diminutivum. Gloss. Vet. *Scortulum*, πόρνη. ein Hürgen.

¶ Scor-

¶ Scortillum, idem. Catullus carm. 10 *Scortillum non sane illepidum.*

¶ Scorteus, a, um, quicquid ex corio factum est. Vet. Gloss. *Scorteum* Σκύτινον, Δερμάτινον. *Numi scortei*, qui ante Numam Reg. Romanis in usu fuerunt: quo de Cœl. Rhodigin. lib. 6. c. 2. & Joh. Boccatius lib. 8. Genealog. Deorum c. 1.

¶ Scortea absolute & substantivi in morem, *scorteam penulam* significat. Martial. lib. 14. epig. 130

Ingrediare viam cælo licet usque sereno,
Ad subitas nunquam scortea desit aquas.

Vet. Gloss. *Scortea*, δερματοχειτών. ¶ Similiter & *Scorteum* dicitur. Seneca 4. Quæst. Natur. cap. 6 *Quid exspectas ut homines ad penulas discurrerent aut ad scortea? Scorteum*, subaudi vestimentum, *Scortea*, subaudi vestis.

¶ Scortor, scortari, pro meretricari, Terent. Heaut. 1. sc. 2. v. 32 *scortari crebrò.*

¶ Scortator, ein Hurer. Cicer. 2. Catil. cap. 11 *Scortatorum cohors.*

¶ Scortatus, ûs, subst. Apulejus sub finem lib. 5. Milesf. *montano scortatu.*

SCOTIA, Britanniæ, qua in Septentriones excurrit, pars, *Caledonia* olim appellata, de qua Tacitus in Agricolâ. Nostris hodie Schottland. Aspera montibus, nec frumento ubique idonea, cæterum sceptri antiquitate supra pleraque alia regna inclitaque ac felix. Vide Buchanani Histor. Scoticam.

¶ Scoti, incolæ Scotiæ, die Schotten.

SCOTOMA, atis, σκότωμα, vitium & infirmitas capitis simile quiddam habens cum vertigine. *Scotomata*, *vertigines* Hermolaus exponit.

¶ Scotomaticus, qui vitio illo laborat. Scribonius Largus Composit. 6, *quibus subitæ vertigines obversantur, quos* σκοτωματικὺς *Græci dicunt.* Quia enim vertigo tenebras oculis offundit, a σκότος vitium denominatur.

SCREO, screare, ausreuspern / sich muntern. Plautus Curcul. a. 1. sc. 2. v. 22 *screanti tibi.* Onomast. Vet. *Screo*, χρέμπτομαι.

¶ Screator, Plaut. Milite a. 3. sc. 1. v. 52 *Minime sputator, screator sum.*

¶ Screatus, das Rüspern / Terent. in Heaut. act. 2. sc. 2. v. 130, ubi inter notas seu signa numerat, quibus amatores tacite inter se colloqui, & voluntates suas alter alteri significare consueverunt. Inter cæteras histrionum cantorumque leges olim & illa fuit, *ne exscrearent.* Vide Suetonium Nerone cap. 24. & Tacitum 16. Annal. cap. 4.

¶ Exscreare, vi quâdam exspuere. Plaut. in Amphitr. supposit. *Tuum diminuam caput, ut cum dentibus linguam exscrees.*

¶ Exscreatio, *Exscreatio sanguinis*, das Blutspeien oder Ausrüspern. *Exscreatio cruenta*, Plin. lib. 20. cap. 22.

¶ Exscreabilis, e, *Pulmonum vitia exscreabilia facit*, Plin. lib. 39. cap. 14.

SCRIBLITA, æ, placentæ genus sine melle, quæ ferventissima edi solebat. warme Kuchen. Martial. lib. 3. Ep. 17

Circumlata diu mensis scriblita secundis
Urebat nimio sæva calore manus.

SCRIBO, scribere, schreiben. *Quasi in libro quum scribuntur literæ calamo*, Plautus Pseud. a. 1. sc. 5. v. 131. *Scribere suâ manu*, non autem, propria manu, quod apud auctores bonos nusquam reperitur, mit eigner Hand schreiben. *Scribere bene, velociter, Scribere commode, officiose, Scribere ad aliquem de rebus*, &c. *Scribere pluribus*, Ciceroniana sunt. *Scribere notis*, id est, celeriter excipere, behend nachschreiben. Lege 40 Dig. de testam. milit. *Miles notario suo testamentum scribendum notis dictavit: & antequam literis præscriberetur, vita defunctus est.* Id Suetonius Tito cap. 3 *notis excipere* dixit. Est etiam frequenter pro Conscribere. Sic, *Scripsi versibus tres libros de temporibus meis*, id est, conscripsi, Cicer. 1. famil. ep. 9. Sic *scribere orationes, poemata, versus*, Idem & Horat. *Scriptum aliquid relinquere.* Cicero lib. 1. de Divin. c. 18 *Ut C. Gracchus scriptum reliquit*, &c. Idem lib. 1. de Orat. cap. 33 *Caput est, quod (ut vere dicam) minime facimus, (est enim magni laboris, quem plerique fugimus) quam plurimum scribere.* Quintil. lib. 10. cap. 3 *Summa hæc est res: Cito scribendo non fit, ut bene scribatur; bene scribendo fit, ut cito.* ¶ 2. *Scribere legem, leges*, id est, condere, facere. Cicero pro Rosc. Amer. cap. 25 *Solonem fuisse dicunt eum, qui leges, quibus hodie quoque Athenienses utuntur, scripserit. Scribere heredem*, id est, constituere, ut, *Magis heres fidus nascitur, quam scribitur.* Publ. *Scribere* hic est, scribendo facere, ponere. Ita Terentius Prologo Eun. v. 9. de Zoilo suo, malo Poëta loquens:

Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque in Thesauro scripsit, caussam dicere
Prius, unde petitur, &c.

i. e. in Thesauro fabula, posuit vel fecit eum, a quo argentum petitur, primo loco caussam dicere, absurde scilicet. Vel ita constituit pessime fabulam, ut primum caussam dicat, a quo argentum petitur. Ita ibidem v. 36

Qui magis licet currentes servos scribere, &c.

i. e. scribendo fabulam, eas servis imponere partes, ut currant; sive currentes facere atque inducere. ¶ 3. *Scribere nummos* apud Plaut. Asinaria a. 2. sc. 4. v. 34, est nummos non præsentes solvere, sed pro his in certum diem solvendis, apud trapezitam se obligare, & per argentarium cavere redditum iri nummos, qui debeantur, cum venerit dies, ut Turnebus interpretatur lib. 4. Advers. c. 13. Huc pertinet illud Terentii Adelph. act. 2. sc. 4. v. 13

Ego in forum ibo, hunc absolvam.

In foro enim tabernas suas argentarii habebant. Donatus ad eum locum: *Tunc enim*, inquit, *in foro & de mensa, scripturâ magis, quam ex arca domoque vel cista, pecunia numerabatur.* Idem Plautus Curcul. act. 3. v. 38. *Nam isthoc nomine dum scribo*, id est, dum caveo ipsi per syngrapham de accepta pecunia. Vide & infra in *Perscribo.* Conf. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 429.

¶ 4. Scribere etiam pro pingere, expingere usi sunt, quemadmodum Græci verbo γράφειν. Statius lib. 1. Silv. 3. v. 9 *Visa manu tenerâ tectum scripsisse voluptas.* Ita & *describere*, posuerunt, de quo suo loco. Plinius de Nicomacho Pictore lib. 35. cap. 10 *Scripsit & Apollinem, & Dianam & matrem Deûm in leone sedentem.* Vid. Fr. Junium juniorem de Pictura lib. 1. cap. 4. Pro quo alii ibidem legunt *pinxit*, etiam ipse Harduin. p. 219. ¶ 5. Scribere enim dicuntur, qui sculpendo & cælando literas vel depressas vel extantes faciunt. Nepos Pausan. cap. 1, 4. &c.

¶ Scriptum, scripta, Schrifften oder Bücher. Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 28 *Græcorum sunt antiquissima quæque Scripta*, &c. Et Catullus Carm. 36 *Electissima pessimi poetæ scripta.* Cic. de clar. Orat. c. 15 *ex Nævianis scriptis intelligi potest.*

¶ Scriptulum, vide infra suo loco, sive *Scripulum.*

¶ Scriptio, scribendi actus. Cicer. 9. fam. ep. 12 *Res tenuis & inops, nec scriptione magnopere digna.* Idem pro Arch. *Fortissimorum virorum expressas scriptiones & Græci & Latini reliquerunt*, id est, epigrammata. Ubi tamen plures, & ipse Gruterus, legunt *imagines expressas scriptores & Græci & Latini* &c. Alibi tamen, & crebro Cicero usus est, etiam pro exercitatione stili. De Clar. Orat. c. 24 *Nulla res tantum ad dicendum proficit, quantum scriptio.*

¶ Scriptiuncula. Salvianus præfatione libror. de Gubern. Dei: *In scriptiunculis nostris non lenocinia esse volumus, sed remedia.*

¶ Scriptĭlis, e, quod scribi potest. Ammianus lib. 17. c. 8 *Effigiatus scriptilibus elementis.* Velius Longus sub initium Orthograph. *Litera est initium scriptilis vocis.*

¶ Scriptus, ûs, & *Scriptum*, *scripti*, in neutro, est officium scribæ. Dicterium Populi Romani in Sarmentum ex servo factum Equitem, apud Juvenalis Scholiasten Satyr. 5. v. 1

Aliud scriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.
Digna digni. Hic Sarmentus habeat crassas compedes.

Sensus est: Sarmentum aliud scriptum, nimirum officium scribæ, habere; aliud scriptum sive γράμμα, vel ἐπίγραμμα in fronte (quod servis nequam fieri solebat) populum voluisse inscribi. Ut verè Salmasius explicat Epistola quadam ad Sarravium, quæ inter hujus Epistolas legitur. Lusit igitur Poëta in vocabulo *Scriptum*; & primo posuit, pro officio scribæ, quod apud Quæstorem, atque ex eo dignitatem equestrem consecutus erat: deinde pro inscriptione frontis servili. *Scriptum facere*, pro exercere scripturam, sive scribam agere: item *scriptu se abdicare*, Piso dixit lib. 3. Annal. apud Gellium lib. 6. cap. 9. Vetus auctor vitæ Horatii, quam Nannius primùm edidit, & quidam Suetonium esse volunt, *Scriptum quæstorium* dicit, scribæ munus, quo apud Quæstorem aliquis fungitur. *Bello Philippensi*, inquit, *excitus a M. Bruto imperatore tribunus militum meruit, victisque partibus, veniâ impetratâ, scriptum Quæstorium comparavit.* Sic *scriptus Censorius*, qui apud Censorem administratur. Idem Scholiastes Juvenalis dicto loco in Sarmenti historia: *Coactus auctionare, cum interrogaretur, cur scriptum censorium venderet; non facete, bonâ se memoriâ esse præditum ait.* Ita legendus est hic locus: de quo Rutgersius ante nos Notis Horatianis & Philippus Rubenius lib. 2. Elector. cap. 28. optime meriti. Id autem voluit Sarmentus: Quid scriptu opus est: cum recte meminerim omnia? Memoria malæ fidei scribendi ministerio indiget. Patet autem ex istis locis scribarum partes apud magistratus emi juxta & vendi solitas. Nam *comparare scriptum quæstorium*, emere est. Quemadmodum *Quæstoriam decuriam comparare* idem Scholiastes ibidem, sed paullò anterius dixerat. Et *Quæstoriam decuriam comparare*, idem ac scriptum Quæstorium comparare. Nam scribarum decuria hîc intelligenda est. Cicer. lib. 3. in Verrem cap. 79 *Ad eos me scribas revoca, si placet: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac de scenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine explosorum, in secundum ordinem civitatis se venisse dicunt.* DECURIA autem hîc ordo est. Nam & paullo ante de Scribis Cicero: *Ordo est honestus, quis negat?*

¶ Scriptio, frequentativum, Cicer. ad Attic. lib. 7. ep. 12 *Et hæc & si quid aliud ad me scribas, vel potius scriptites.*

¶ Scrība, librarius, ein Buchhalter / Schreiber. Cicer. 5. fam. epist. 20 *Possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset.* Fuerunt autem Romæ diversi generis, & per decu-

decurias descripti, quod ex iis, quæ paullo ante de scriptu attulimus, clarum, & confirmat Suetonius Claudio cap. 1 *Corpus ejus* (Neronis Drusi) *per municipiorum coloniarumque primores, suscipientibus obviis scribarum decuriis, ad urbem devectum.* Nomina ab iis, quibus ministrabant, sortiebantur: *Prætorii, Censorii, Ædilitii, Quæstorii*, item *Pontificiales, Augustales* &c. appellati. Aliquando simul a peculiari officii ratione nomina suscipiebant. Vetus inscriptio apud Gruterum pag. 94. n. 11

T. TETTIENVS FELIX
AVGVSTALIS SCRIBA LIBRAR.

Et alia apud eundem p. 578. n. 6

LIVIVS THEONA AB
EPISTVLIS GRAEC. SCRIBA
A LIB. PONTIFICALIBVS

Omnes autem, qui magistratibus & sacerdotibus publicis ministrabant *scribæ publici*, & absolute *Publici* appellabantur. Vetus Lapis apud Gruter. p. 306. n. 7

Q. INGENVVS. MAXIMIANVS
SCRIB. PVBLICVS. PONTIF.
ET CVRATOR. AERARI

Vide & supra *Publicus.* Fuerunt autem servilis conditionis, privati quidem: unde *Servus scriba* apud Ciceronem lib. 5. ad Fam. Ep. 20. *Publici* vero libertini generis. Tacitus 13. Annal. c. 27 *Late fusum hoc corpus* (Libertinorum) *Hinc plerumque tribus, decurias, ministeria magistratibus & Sacerdotibus*, &c. Nam in ministeriis scribæ erant. Jam quia mercenarii erant, & nummulis redimebant scriptum, parum dignitatis habebant ex se: ex munere ipso tamen honestatis aliquid accedebat. Cic. 3. in Verrem cap. 79 *Ordo est honestus quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? Est verò honestus, quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ periculaque magistratuum committuntur.* In quo loco *pericula* de libellis dicuntur, de quo suo loco. Et eam ob causam Cicero homo Consularis sibi haud turpe ducit, ad scribarum de beneficiis suis in Rempublic. provocare judicium, orat. pro domo sua. Itaque ex toto admittendum non est, quod Sigonius lib. 2. de antiq. Jure Civit. Rom. cap. 14 scribit, omnem illum ordinem non honestum fuisse; quod rectè advertit Gutherius lib. 2. de Jure Pontificio Veteri cap. 13. Quicquid autem sit, longè inferiore honore habiti apud Romanos scribæ, quam apud Græcos fuere. De quo egregie Nepos Eumene cap. 1 *Habuit ad manum scribæ loco: quod multò apud Grajos honorificentius est, quam apud Romanos. Nam apud nos reverâ, sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur: at apud illos e contrariò nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide & industriâ cognitâ, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem.* Loquitur Nepos de ejusmodi scribis, qui hodie *Secretarii*, in magnarum potestatum consiliis habentur. (Nam quod *Secretarius*, quivis mercenarius scriba, & servilis operæ minister appellari cupit, id usui vocis dandum, omnes scimus) ideo requirit ad hoc officium, 1. *familiæ honestatem.* 2. *spectatam industriam.* 3. *fidem.* Vide & Barth. lib. 50 Advers. cap. 1. ubi erudita de scribis collectanea habes. Add. Herm. Hugon. de prima scribendi origine cap. 32. Petit. Comment. ad LL. Attic. p. 257. 258.

¶ Scriptor, ein Schreiber / imò ipse auctor operum. Livius in procemio: *Etsi in tanta scriptorum turba mea fama in obscuro sit.* Et, *Scriptor luculentus*, Cic. ad Atticum lib. 7. epist. 16. Idem de Orat. lib. 1. cap. 34 *Omnium bonarum artium scriptores ac doctores & legendi & pervolutandi sunt.* Polybius lib. 6. cap. 9 Δεῖ τὸν ἀγαθὸν κριτὴν οὐκ ἐκ τῶν παραλειπομένων δοκιμάζειν τοὺς γράφοντας, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν λεγομένων, hoc est, *Oportet eum, qui sit de scriptoribus rectè judicaturus, non secundum omissa, sed secundum dicta judicare.* ¶ 2. Scriptor legum, pro legum latore, Cic. ad Brutum epist. 15.

¶ Scriptorius. *Calamus scriptorius* Celsus lib. 5. c. 28. n. 12. *Atramentum scriptorium*, idem Celsus lib. 6. c. 4. extr. ut Aldus edidit: Lindenius autem & Almelov. *sutorio.*

¶ Scriptūra, Schrifft / was man schreibet und tichtet. Terent. in Prolog. Adelph. *Postquam Poeta sensit scripturam suam ab iniquis observari.* Idem in Prol. Phorm. v. 5 *Fabulæ tenui oratione, & scriptura levi*, id est stilo, die Art im Schreiben. *Genus scripturæ liberum & incitatum*, Cœlius ad Cic. ep. 7. lib. 6. famil. Nepos Præfat. *Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturæ leve & non satis dignum summorum virorum persona judicent.* ¶ 2. Scriptura pro rationibus vectigalium, Zollampt / Zollrechnung. Cic. ad Atticum lib. 11. epist. 10. *Terentius, necessarius meus, operas in portu & scriptura Asiæ pro magistro dedit*, hat sich lassen brauchen für einen obersten Zollschreiber. *Magister scripturæ*, Idem ad eundem lib. 5. epist. 15. extr. *Scriptura* vectigal est, quod ex pecore pascuisque accipiebatur, Triefft-Weidegeld. Plautus Trucul. act. 1. sc. 2. v. 40

Di. *Illa, haud ego, habuit publicum: perversè interpretaris*
Nam adversum legem à me ob meam scripturam pecudem accepit.
AS. *Plerique idem, quod tu facis, faciunt, res malè gerentes.*
Ubi non scriptura, unde dent, incusant publicanos.

Cicer. pro L. Manilia cap. 6 *Etiamsi irruptio facta nulla sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum navigatio conquiescit, ita neque ex portu, neque ex decimis, neque ex scriptura vectigal conservari potest.* Hinc

¶ Scripturarius ager, *publicus appellatur, in quo ut pecora pascantur certum æs est: quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore:* Festus.

¶ Antiquitus *Scripturarios* dicebant, quos *tabularios* postea vocarunt, quod scripturis & commentariis omnia urbium & provinciarum complecterentur. Nonius.

¶ Adscribere, i. e. addere, adjungere, zu etwas schreiben. Cicer. de opt. gen. orat. c. 6 *Adscribat suæ nostram sententiam.* Idem ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 5 *Hunc ad tuum numerum libenter adscribito.* Sic *adscribi ad amicitiam*, Idem in offic. lib. 3. cap. 10. ¶ *Adscribi in civitatem, in civitate & civitati*, id est, recipi, Bürger werden / Idem pro Arch. cap. 4. ¶ 2. *Adscribere alicui salutem*, einen grüssen lassen / ad Attic. lib. 1. ep. 5. & lib. 6. epist. 1. ¶ 3. *Neque mihi negligentiam velim adscribas*, id est, imputes, zumessen / ut &, *Tibi hoc adscribendum est*, hoc est, tribuendum, imputandum. Vall. lib. 3.

¶ Adscripti dicebantur, qui in colonias nomina dedissent, ut cæteris colonis adderentur: Item *adscripti milites*, qui supplendis legionibus adscribebantur.

¶ Adscriptio, adjectio in scriptura. Zuschreibung. Cic. pro Cæcin. cap. 33 *Declarat ista adscriptio, esse aliquid* &c. Præcesserat autem, *adscripsisse Syllam in eandem legem, Si quid jus non esset rogari, &c.*

¶ Adscriptītius, passionem significat, ut *Adscriptītius civis*, id est adscriptus, angeschrieben / eingezeichnet. Cicer. 3. de Nat. D. cap. 15. extr.

¶ Adscriptivus, ut, *Adscriptivi milites*, qui extra numerum scribebantur, ut succederent iis, qui periissent: Varro. Plautus Menæchm. act. 1, 3. princ.

ER. *extra numerum es mihi.*
PE. *Idem istuc aliis adscriptivis ad legionem fieri solet.*

¶ Adscriptor, idem quod subscriptor, ein Beystand. *Adscriptor dignitatis tuæ*, id est, fautor, adstipulator. Cicer. orat. post reditum in Sen. cap. 10.

¶ Circumscribo vide paullo post *Conscribo.*

¶ Conscrībere, scribere, componere, *Volumen conscribere*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 35. ¶ 2. *Conscribere milites, legiones, veteranos*, hoc est, cogere, zusammen bringen und annehmen / Cicer. 12. famil. epist. 16.

¶ Conscripti, qui ex equestri ordine in Senatum allecti a primis consulibus fuerunt. Romulus centum elegit initio, ex quibus consilium publicum, quod Senatum vocavit, constitueret. Bello Sabino confecto & sociato regno centum alios ex illustrioribus junxit, qui omnes *Patres*, eorumque progenies *Patricii* appellati: quibus solis Senatoribus fieri licebat, exclusis equite & plebe. Cum occupasset Tarquinius regnum rejectis Anci liberis, ex omni plebeja multitudine, firmando imperio, centum alios, factionem Regis, adscripsit, quos quidem *minorum gentium*; cæteros enim *majorum*, appellavit, uti ex Dionysio Halicarn. lib. 3. & Livio lib. 1. cap. 35. & 47 constat. Tum itaque Senatorum numerus ad 300 excrevit. Qui a Tarquinio Superbo cum valde imminutus cædibus esset, conversâ Republ. legendis aliis opus fuit, quibus 300 numerus suppleri posset. Itaque tum a Bruto Consule illustriores allecti equitum, qui ut a patribus, sive patriciis distinguerentur nomine, CONSCRIPTI appellari cœpti sunt. Livius lib. 2. cap. 1 de Bruto loquens: *Deinde quo plus virium in Senatu frequentia etiam ordinis faceret, cædibus Regis deminutum Patrum numerum primoribus Equestris gradus lectis, ad trecentorum summam explevit: traditumque inde fertur, ut in Senatum vocarentur,* QVI PATRES, QVIQVE CONSCRIPTI ESSENT: CONSCRIPTOS *videlicet appellabant, in novum Senatum lectos.* Festus lib. 15 QVI PATRES QVIQVE CONSCRIPTI *vocati sunt in Curiam, quo tempore regibus urbe expulsis P. Valerius Consul propter inopiam Patriciorum ex plebe allegit in numero Senatorum centum & sexaginta & quatuor, ut expleret numerum Senatorum trecentorum. Sic duo genera appellavere.* Duo hic notanda sunt. *Primo*, Valerio tribuere Festum, quod Bruto debuerat. Error ex eo, quod Brutus Valerium collegam habuit, postea tamen, cum Collatinus scilicet Consulatu se abdicasset. Quod post lectionem Senatus factum. *Alterum*, quod ex plebe suppletum Senatorum numerum scribit; cum ex Equite debuisset. Et fortean ita rescribendum hic est. Nam supra lib. 3 diserte CONSCRIPTI, inquit, *dicebantur, qui ex Equestri ordine patribus adscribebantur, ut numerus Senatorum expleretur.* Aliter Plutarchus Quæstion. Roman. p. 278. Tacitus Annal. 11. cap. 25. Sed differentia aliqua cum inter Patres, Conscriptosque esset, ἀσύνδετος oratio, cum dicitur PATRES CONSCRIPTI, pro Patres, & Conscripti.

¶ Conscriptio. Cicer. pro Cluent. cap. 67 *Conscriptiones falsæ quæstionum.* Et Arnobius lib. 1. p. 34 *Si qua sunt literis conscriptionibusque mandata.*

¶ Con-

¶ Conscriptor. Idem Arnobius lib. 1. p. 33 *Conscriptores nostri mendaciter ista promserunt.* Ibidem p. 34 *Quidquid dicere de nostris conscriptoribus intenderitis.*

¶ Circumscrĭbo, umher schreiben / in circuitu scribere. Cicero 8. Philipp. cap. 8 *Virgula stantem circumscripsit, dixitque, se non ante renunciaturum senatui, nisi prius sibi respondisset, quid facturus esset, quam ex illa circumscriptione excederet.* Idem lib. 5 de Finib. cap. 8 *In hunc orbem, quem circumscripsimus, incidere non possunt.* Idem pro C. Rabirio sub finem: *Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumscripsit.* ¶ 2. Est & scribendo fallere, vide infra (*circumscriptio*) & fere de tutoribus dicitur, qui pupillos defraudant. Juvenal. Satyr. 15. v. 135

- - - - pupillum ad jura vocantem
Circumscriptorem.

Idem sat. 10. v. 222

- - - quos circumscripserit Hirrus Pupillos.

Testamentum circumscribere, Plinius dixit lib. 8 epist. 18. pro fraudem committere circa testamentum: cum quidem scripturæ testamenti satis videtur fieri, non tamen & testatoris voluntati. Vide ibi Buchnerum; præcipue vero Cujacium lib. 13. Observat. cap. 25, ubi de duplici circumscriptionis specie habes, de quarum altera & Senecam lege Excerpt. lib. 6. Controversia 3. Alter Seneca Consolat. ad Helviam cap. 3. extr. *Constitui enim vincere dolorem tuum, non circumscribere*, id est, artificio & dolo fallere ac circumvenire, sed aperto Marte debellare. ¶ 3. Est & contrahere & in angustum coarctare. Seneca Consolat. ad Helviam sub fin. *Hæc non refero, ut ejus laudes exsequar, quas circumscribere est, tam parce transcurrere*, &c. Idem epist. 108 *Libebat circumscribere gulam & ventrem*, id est, arctioribus terminis quasi cohibere. ¶ 4. Significat & removere seu prohibere numero suo atque honore, sive Republ. Cic. Philipp. 13. c. 9 *Parata de circumscribendo adolescente sententia Consularis*, id est, republica removendo. Cæsar lib. 1. de B. Civ. cap. 32 *Prædicat crudelitatem in circumscribendis Tribunis Plebis.* Ubi Hotomannus plura notavit.

¶ Circumscriptus, ex participio adjectivum nomen. Plinius lib. 1. epist. 16 *In concionibus eadem, quæ in orationibus vis est; pressior tamen, & circumscriptior, & adductior.*

¶ Circumscripte, adverbium ex tertia Verbi notione, id est, breviter, anguste. Lactantius lib. 5. cap. 9 *Lucilius tenebrosam istam vitam circumscripte breviterque depinxit.* Ejusdem libri cap. 14 *Volo circumscripte ac breviter ostendere.*

¶ Incircumscriptus, infinitus, unúmschrieben / uneingeschränckt. Prudentius Apotheos. pag. 863 *Incircumscriptus Dominus*, &c.

¶ Circumscriptio, quid proprie sit, supra in Verbo *Circumscribo* ex Cicer. 8. Philipp. cap. 8 patuit. ¶ 2. Defraudatio, deceptio, κατασοφισμὸς Græcis, ut ex Cyro Cujacius notavit supra indicato loco. ¶ Seneca Excerpt. lib. 6. Controv. 3 *Circumscriptio semper crimen sub specie legis involvit.* Et Quintilianus Declamatione 301 *Ubi ergo circumscriptio est? Quam quidem legem arbitror propter eos maximè latam, qui circa forenses insidias aliquem scripto callidiore cepissent. Ceterum ut longius interpretatio veniat: non tamen erit dubium*, CIRCUMSCRIPTIONEM *esse inevitabilem fraudem, id est, in qua factum ejus demum æstimatur, qui accusatur.* Hactenus Quintilianus.

¶ Circumscriptor, παραγραφεύς, ut Vet. Gloss. exponit. Item deceptor, fraudator. Seneca Pater in Excerptis supra citato loco: CIRCUMSCRIPTORES *dici solent, qui aliquid abstulerunt, per astutiam scilicet & fraudem.* Hinc eleganter Tertullianus lib. 3. adversus Marcionem cap. 6 diabolum *Circumscriptorem colubrum* vocat, quod in serpentis imagine Evam dolosis blanditiis decepit, & adhuc iisdem artibus imponit & fallit. Et Cicero 2. in Catilin. cap. 4 *Quis testamentorum subjector? quis circumscriptor?* Adde Juvenalem modo citatum in verbo *Circumscribere.*

¶ Describere, abschreiben / umschreiben / abcopiren. Cicero ad Attic. lib. 12. ep. 14 *Quem librum ad te mittam, si descripserint librarii.* ¶ 2. *Describere Comœdias Græcas*, id est, Latine vertere, Terent. in Prol. Eunuch. quanquam τὸ *describere* ibi pro disponere dixisse potuit, quod Franciscus Fabricius putat. ¶ 3. Describere, überschlagen / tarteren / distribuere, ut, *Duodena describit in singulos homines jugera*, Cicero de legib. Agrar. 2. c. 31. Et, *Asiæ civitates in provincias describere*, Idem pro Flacco cap. 14. In quibus *describere* est partiri, dividere, & in distinctas partes tribuere. Proprium enim Mathematicorum verbum est, qui suas dimensiones in pulvere radio peragebant. Vide supra *Pulvis*. Virg. Ecl. 3. v. 40

& quis fuit alter,
Descripsit radio totum qui gentibus orbem?

Idem lib. 6. Æn. v. 849 *- - - cælique meatus*
Describent radio.

Cicero de Senectute cap. 14 *Mori videbamus in studio dimetiendi cæli atque terræ C. Gallum, Familiarem patris tui, Scipio. Quoties illum lux noctu aliquid describere ingressum, quoties nox oppressit, cùm cœpisset mane?* Boethius lib. 1. de Consol. Philos. Pros. 4 *Cum mihi siderum vias radio describeres.* Lucret. lib. 5. sub fin. *Et divisa colebatur descriptaque tellus.* Livius lib. 1. cap. 19. de Numa: *In XII menses descripsit annum.* Seneca de Tranquillit. animi cap. 10 *Exiguæ sæpe areæ in multos usus describentis arte patuere.* Hinc igitur *describere* est assignare atque imponere, quod cuique descriptum est. Ita *vecturas describere civitatibus*, Fuhren zu thun aufflegen / Cæsar dixit 3. de B. C. cap. 42. Horatius de Arte Poëtica v. 86

Descriptas servare vices,

id est, tueri partes impositas seu demandatas semel. Loquitur de Comicis. Tacitus de Germania cap. 25 *Cæteris servis non in nostrorum morem, descriptis per familiam ministeriis, utuntur*, id est, certis distinctisque. Cicer. 1. Catil. cap. 4 *Descripsisti urbis partes ad incendia*, id est, designasti certas partes, quibus ignis immitteretur. ¶ 4. *Describere*, beschreiben / abmahlen. Plaut. Asin. act. 2. sc. 3. v. 22 *Non potuit pictor rectius describere ejus formam.* Et, *Rem verbis definire, & breviter describere*, Cicer. de Inventione lib. 1. cap. 8. Sic Tertullianus de Idololatria cap. 8 *Scit & pictor, & marmorarius, & ærarius, & quicunque cælator latitudines suas utique multò faciliores. Nam qui signum describit, quantò facilius abacum linit?*

¶ Descriptio, species definitionis. ¶ 2. Sed *descriptio populi*, id est, partitio, digestio in ordines aut familias, die Austheilung. Ita *descriptio legionis* apud Suetonium Tib. cap. 30.

¶ Descriptor. Lactantius lib. 5. cap. 9 *Seneca morum vitiorumque publicorum & descriptor verissimus, & accusator acerrimus fuit.* Beschreiber.

¶ Exscrĭbere, exemplum describere, ab- oder ausschreiben / ut, *Exscribere tabulas*, Cicero 4. in Verrem cap. 77.

¶ Inscrĭbere, einschreiben / in etwas schreiben. *Inscribere in animo orationem*, Cicer. 2. de Orat. cap. 87. Idem Oratione 1. in Catilin. cap. ult. *Sit inscriptum in fronte uniuscujusque, quid de Republica sentiat*, ein ieder laß sich frey mercken / oder trag deß keine Scheu / rc. Idem pro Arch. c. 11 *In illis libris, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt.* Idem in Offic. lib. 2. cap. 24 *Xenophontis liber, qui Oeconomicus inscribitur*, so den Titul hat rc. Plaut. Trin. act. 1. sc. 2. v. 131 *Ædes venales hasce inscribit literis.* Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 92 *Inscripsi illicò ædes mercede*, i. e. venales, vel locandas proponere ædes. an das Haus einen Zettel schlagen rc. Tum enim affigi ædibus tabella vel libellus solebat, in qua exprimebatur pretii summa, qua ædes illæ conduci pararive possent. Cicero *proscribere ædes* dixit, de quo infra. Ipsæ autem inscriptiones *Tituli* vocabantur, de quo suo loco. ¶ 2. Est & forense verbum, idem quod *subscribere* seu accusare; cujus significationis exemplum L. ultima C. de injuriis habes. ¶ Hinc *Inscriptio* accusatio est, de quo infra. ¶ Item *Inscriptus*, accusatus, Rufino lib. 11. Eccl.

¶ Inscriptio, ut, inscriptio libri, ἐπιγραφὴ, der Titul / die Uberschrifft. Plinius lib. 29. cap. 1 *Hinc illa infelicis monumenti inscriptio*, TURBA SE MEDICORUM PERISSE. Et *Statuam cum inscriptione præclarâ decernere*, Cic. in Philipp. 13. c. 4. Item *accusatio*. Sic Ulpianus Lege 2 § 8 ad Leg. Juliam de adulteriis *Inscriptionum libellos* vocat: quos Lege Mariti § Hoc amplius Dig. eodem *Accusatorios libellos* dicit. Alexander Imper. Leg. 3. Cod. de his, qui accusare non possunt, *Inscriptionum paginam* appellat.

¶ Inscriptus, a, um, in quo aliquid scriptum est. Ut, *Inscriptus paries*, id est, inscriptionibus insignitus. Plautus *literatam* diceret. Sic enim *literata urna: literatus ensiculus* apud eum, & in inscriptione vereri, SILEX LITERATUS, legitur. Martialis lib. 8. Epigr. 74

Quatuor inscripti portabant vile cadaver.

Inscripti, id est, servi Stigmatiæ, sive quorum frontes stigmate punctæ sive inscriptæ. Similiter *inscriptam cellam*, lib. 11. epigr. 46; *inscriptam basin*, lib. 9. epigramm. 45 dixit. ¶ 2. Item Non scriptum. Ut, *inscriptum maleficium*, cujus species expressa legibus non est, datur actio tamen, ut, si cautum lege: RAPTOR X MILLIA SOLVAT. *Scriptum* itaque *maleficium* est, VIRGINEM RAPERE. Sed quoniam Raptus alius atrocior altero, pro diverso locorum vel personarum respectu: ut si quis ex Comitio rapiat; aut non simplicem virginem rapiat; id *maleficium inscriptum* erit; cum in hujusmodi raptores pœna nulla legibus definita sit, & illa X millium ad simplices tantum pertineat. Lege Quintilianum Declamat. 252. *Inscripti maleficii actionis* & apud Senecam mentio fit, Excerptis Declamat. lib. 5. Controvers. 1. Vide & Turnebum lib. 10. Advers. cap. 6. & ibi disce *Inscriptas merces* dictas veteribus, quas apud publicanum mercator aut institor professus haud est, & ideo in publicani tabulis perscriptæ non sunt: untergeschlagene und unverzollete Güter: itemque *inscriptum pecus*, quod pascebatur in saltibus publicis, nec in publicani ratione scriptum erat.

¶ Interscribere, Plin. lib. 7. epist. 9. darzwischen schreiben. Verba Plinii sunt: *Poteris & quæ dixeris post oblivionem retractare, multa retinere, plura transire, alia interscribere, alia rescribere.* Vide infra in *Rescribere*.

¶ Perscribere, gründlich und nach der Länge schreiben. Cicer. ad Terent. 14. famil. epist. 4 *Diligentissime omnia a te sunt perscripta.*

A *scripta.* Et, *Versum puris perscribere verbis,* Horat. in Sermon. lib. 1. Sat. 4. v. 54. ¶ 2. *Perscribere pecuniam*, id est, reddere creditori per scripturam, ut exponit Donatus. Ter. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 34 *Per scripturam* autem *reddere*, est de mensa per argentarium solvere, cui per scripturam cavebatur. Duplex enim mos solvendi apud Romanos obtinebat. Nam vel e domo arcaque satisfaciebant; vel de mensa; unde vel accipiebat fœnore, vel de summa, quam ipse ibi habebat depositam. Hoc itaque *scribere* & *perscribere* dicebant. Et inde *Scriptura mensæ.* Nam in suas tabulas referebat argentarius, quantum cuique & nummulorum summam apud mensam suam positam resolvisset; aut, quantum ipse de suo pro alio numerasset. Vide & Salmasium de trapezetico fœnore pag. 30. Item de modo usurarum pag. 473 & Lindebrogium ad supra citatum Terentii locum. Cicer. pro Rosc. Com. cap. 1 *Falsum perscribere nomen.* Et pro Flacc. cap. 19 *Pecuniam in ædem sacram reficiendam se perscripsisse dicunt.*

¶ Perscriptio. Cic. 2. Agrar. c. 9 *Perscriptio legis.* ¶ 2. Perscriptiones instrumenta dicuntur etiam contractuum & pactorum, Kauff-Zettel/ Verschreibungen/ &c.

¶ Perscriptor, ein Notarius. Cic. 5. in Verrem cap. 72 *Scribam tuum dicit Verres, hujus perscriptorem fœnerationis fuisse.*

B ¶ Præscribere, vorschreiben/ erfordern/ gebieten. Cicero 3. Offic. cap. 6 *Hoc natura præscribit, ut homo homini ob eam causam, quod homo sit, consultum velit.* Sic, *Præscribere alicui, qualis esse debeat*, Idem pro Flacc. cap. ult. Et Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 124 *Tute his rebus finem præscripsisti pater?* ein Ziel und Maß setzen. ¶ 2. Et præscribere, zuvor entwerffen und setzen/ id scilicet, quod in codicem aut tabulas postea refertur. Unde Cicer. pro Roscio Comœdo cap. 2 *Præscriptionum & literarum adversaria proferre.* Ubi *perscriptionum* vulgo editum est.

¶ Hinc Præscriptio, exceptio, translatio, apud Jurisconsultos. Vide Brisson. de V. S. ¶ 2. Sed *Præscriptio rationis, legis*, Cic. 5. fam. epist. 2. *naturæ*, 4. Tusculan. cap. 46. Verordnung/ vorgeschriebene Weise. ¶ Est & *Præscriptio*, ut, *Circumscriptio*, fallacia ac defraudatio, Salviano lib. 4.

¶ Præscriptum, id est, præceptum, nam & præscribere, præcipere est, & proprie de Ludimagistris dicitur; qui pueris aliquid ediscendum præscribunt, eine Lection. Horatius lib. 2. ode 15

- - - non ita Romuli
Præscriptum, & intonsi Catonis &c.

Ubi Vetus Scholiastes: PRAESCRIPTUM, *institutum, præceptum. A magistris ludi tractum videtur, qui præscripta dant pueris, quæ imitentur.* Seneca Epist. 94 *Si ludum literarium intraveris, scies, ista, quæ ingenti supercilio Philosophi jactant, in puerili esse præscripto.* PRAESCRIPTUM vocat sententias sive gnomas describendas & ediscendas pueris à magistro propositas. C Ea enim tum instituendi pueros ratio erat. Innuit itaque, in puerilibus hujus generis præscriptis ea contineri sæpius, quæ operose Philosophi exequuntur. Idem eadem epistola: *Pueri ad præscriptum discunt.* Columella Præfat. lib. de re rustica: *Cæli & anni præsentes mores intueatur; neque enim semper eundem velut ex præscripto habitum gerunt.* Et Cicero pro Cluentio cap. 53 *Omnia legum imperio & præscripto fieri videbitis.* Cæsar 3. Civ. cap. 51 *Ad præscriptum omnia agere.*

¶ Proscribere, est palam scribere, ut *producere* Horatius; alii alia dixerunt. Hinc *domum, ædes proscribere*, est proscripto titulo palam proponere venales, einen öffentlichen Zettel ans Hauß schlagen/ und also feil bieten. Cicer. de Offic. lib. 3. cap. 13 *Ille, quod non placebat, proscripsit; tu, quod placebat, emisti.* Sic, *proscribere aliquem*, est scripto publico traducere & infamare. Suetonius Cæsare cap. 49 *Missa etiam facio edicta Bibuli, quibus proscripsit collegam suum*, BITHYNICAM REGINAM: & item Nerone cap. 39 *Multa Græce Latineque proscripta aut vulgata sunt*, &c. ¶ 2. Sed *Proscribere aliquem*, est damnare, relegare, einen in die Acht erklären. Cic. pro Rosc. Am. cap. 6 *Posteaquam victoria constituta est, ab armisque recessimus; cum proscriberentur homines*, &c.

¶ Proscriptus, einer/ der in der Acht ist. Cicer. in Verrem 3. c. 47 *Lex Cornelia proscriptum juvare vetat.*

D ¶ Proscriptio. *Cum de capite civis & de bonis proscriptio ferretur*, mit Leib und Gut in die Acht geben/ Güter preiß geben/ idem pro Sextio cap. 30. Et Vellejus Paterc. lib. 2. cap. 28 *Primus Sylla exemplum proscriptionis invenit.* ¶ 2. Sed *Facere proscriptiones prædiorum*, id est, proscribere, priori significatione, feil bieten durch öffentlichen Anschlag/ Idem pro Flacco c. 44.

¶ Rescribere, per epistolam respondere, ut, *Ad omnia, quæ quæruntur, rescribere*, Cicer. 1. fam. epist. 9, auff alle Fragen wiederschreiben oder antworten. Idem ad Attic. lib. 13. ep. 23 *Antemeridianis tuis literis statim rescripsi, nunc respondebo vespertinis.* Et lib. 1. epist. 10. ad eundem: *ut epistolæ tuæ rescriberem aliquid.* Ovid. epist. 1. ineunte:

Nil mihi rescribas, sed magis ipse veni.

¶ 2. Aliquando est ita respondere, ut contrarium afferas, & dicta prius refutes, widerlegen. Suetonius Caligula cap. 53 *Solebat etiam prosperis Oratorum actionibus rescribere, & magnorum in Senatu reorum accusationes & defensiones meditari.* Idem de illustribus Grammaticis cap. 19 de Scribonio: *Cujus* (Verrii Flacci) *etiam libris de orthographia rescripsit, non sine insectatione studiorum morumque ejus.* Et ita *Rescripta Bruto*, id est, contra Brutum scripta in Augusto dixit cap. 85. ¶ 3. Usurpatur hoc verbum & circa pecuniam, ut *Scribo* & *Perscribo*, de quibus supra. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 29

Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rursum jube rescribi, Phormio.

Ubi Donatus: *Quoniam ad numerationem pecuniæ antecedit scriptura*, RESCRIBERE *dicebant pro renumerare.* RESCRIBI *per scripturam, id est, de mensæ scripturâ dari. Unde hodie additur Chirographis:* DOMO EX ARCA SUA, vel EX MENSAE SCRIPTURA. ¶ 4. Rescribere etiam est recensere, mutare & emendare scripta prius; cum quibusdam deletis alia substituimus, & ita rescribimus, ändern und bessern. Sic Plinius, *actiones rescribere* lib. 5. epist. 8 dixit, quod paullo ante *retractare* vocaverat. Idem lib. 8. epist. 9 *Poteris & quæ dixeras per oblivionem retractare, multa retinere, plura transire, alia interscribere, alia rescribere*, id est, alia interscribendo adjicere; alia demere, & rescribendo meliora facere. Suetonius Cæsare cap. 56 *Pollio Asinius parum diligenter parumque integra veritate compositos* (Cæsaris commentarios) *putat*, &c. *existimatque rescripturum & correcturum fuisse.*

¶ Rescriptum, genus illud epistolæ, qua Imperatores, aut summi pontifices consulentibus respondent. Ulpian. lege 1 Dig. § 1 de appellat. & relat. *De qua re exstat rescriptum Divi Pii.* eines Fürsten schrifftliche Antwort.

¶ Subscribere, annotare. *Numerus aratorum quotannis apud magistratus subscribitur*, Cic. 5. in Verrem cap. 51. wird verzeichnet. Quintil. lib. 12. cap. 8 *Nec tanta sit memoriæ fiducia, ut subscribere audita pigeat.* ¶ 2. Est & *subscribere*, nomen suum apponere, sive chirographo proprio subnotare, vel ut præcedentis scripti fidem confirmes, vel ut testimonium reddas, quemadmodum testamenta subscribi solent, sich mit eigner Hand unterschreiben: de quo plura Salmasius de modo usurarum cap. 11. ¶ 3. Hinc eleganti tralatione Columella lib. 1 *Si voto fortuna subscripserit*, id est, si confirmaverit votum & ratum habuerit. ¶ 4 Jam, qui accusare parabant, & actionem intendere, non admittebantur ante, quam in libello accusatorio & nomen ejus ponerent, cui intendebatur lis, & crimen ipsum negotiumve exponerent, nominatâ & lege, ex qua essent acturi, demum & nomen suum subscriberent. Inde factum, ut *subscribere* pro accusare, deferre, crimen litemque intendere, dicerent. Ita *scribere*, & *subscribere dicam: Subscribere crimen* & *in crimen* dicebant. Plinius lib. 5. epist. 1 *Post hoc illa cum ceteris subscripsit centumvirale judicium, mecum non subscripsit.* Sensus est, Curianum, quem exhæredaverat mater, scripto Plinio hærede, cum quibusdam aliis, cohæredes Plinii detulisse, neque cum eo agere voluisse ex lege. Neque vero primarii accusatores solum inscriptionis libellum subscribebant, sed idem facere solebant & illi, qui assistebant, juvabantque velut secundarii accusatores. Nepos in vita Attici cap. 7 *Neminem neque suo nomine, neque subscribens accusavit.* Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 69 *Quo tempore Capito, patruus meus, vir ordinis senatorii, Agrippæ subscripsit in C. Cassium.* Significat, Agrippam accusasse Cassium: Capitonem accessisse Agrippæ, & adjuvisse ejus caussam. Vide & Brissonii Lexicon.

¶ Hinc Subscriptor, ein Kriegs-Verwandter. Cicer. ad Quint. frat. lib. 3. epist. 4 *Omnino nihil accusatore Lentulo subscriptoribusque ejus infantius.* Asconius in Divinat. Ciceronis in Verrem: SUBSCRIPTORES *dicuntur, qui adjuvare accusatorem causidici solent: quos oportet summissius agere, quam dicat ille, quem sequuntur.* ¶ Deinde testis, auctor & approbator cujuscunque rei. Gellius lib. 5. cap. 21 *Subscriptores approbatoresque hujus verbi habemus.*

¶ Subscriptio, ὑπογραφή, Unterschrifft. ¶ 2. Κατηγορία, accusatio. Quintilianus Declamat. 15 *Num quid iniqui, judices, in tanti sceleris subscriptione deposco, ne nominibus reos æstimare velitis.* Ita *subscriptionem componere* Senec. 3. de Benefic. cap. 26, & *subscriptionem edere* Ludo de morte Claudii dixit. Nihil enim ibi mutandum, quod Junio videbatur. ¶ Apud Suetonium vitâ Tiberii cap. 32 *Subscriptio literarum ad Imperatores datarum solennem significat clausulam, qua se pro principe facturos vota promittebant*, ut ex Dione ibi Casaubonus docuit.

¶ Subscribendarius, officii nomen, aliquoties in Cod. Theodosii memoratur, quem & *Actuarium* quidam eundem putant: negat Jac. Godofr. ad Legem 1. de erogat. militaris annonæ, laudati Codicis, quem consulas.

¶ Superscribere & Superscriptio rariora sunt. Gellius lib. 20. c. 6 VESTRUM *obleverunt, &* VESTRI *superscripserunt.* Et Ammianus lib. 15. cap. 8 *Peniculo serie literarum abstersa, sola incolumi relicta subscriptione, alter multum à vero illo dissonans superscribitur textus.* Auff radiertes anders schreiben. ¶ Item nomen operi seu ædificio publico inscribere. Modestinus lege 4. Dig. de operib. publ. *Nec præsidis quidem nomen licebit*

bit superscribere. Superscribere, über / oder auff etwas schreiben.

¶ Superscriptio. Vulg. Interpres Lucæ 23, 38. Gr. ἐπιγραφή.

¶ Transcribere, abschreiben / aus einem Buch ins ander schreiben. Sic Plin. lib. 14. c. 2 *Græcinus Cornelium Celsum transcripsit.* ¶ 2. Virg. 5. Æneid. v. 750 *Transcribunt urbi matres*, id est, tradunt, sie geben von sich. *Transcripti* enim in colonias deducebantur, quemadmodum ibidem Servius annotavit. Ovid. 7. Metamorph. v. 73

Posse tuæ videor spacium transcribere vitæ.

Sic, *Transcribere fundum*, einem übergeben / Lege 12. Dig. de præscript. verbis.

¶ Transcriptio. Quintil. Declam. 13. pag. 190 *Jam privati veneni transcriptio est.*

SCRINIUM, capsa, in qua servantur res pretiosæ & secretæ, item in qua libri, vel epistolæ reconduntur, ein Kasten / ein Schrein. Inter spolia Darii, Persarum regis, unguentorum erat scrinium, auro, gemmis ac margaritis pretiosum, cujus cum varios usus amici demonstrarent, imo hercule inquit Alexander librorum Homeri custodiæ detur, tanti scilicet Homerum faciens, Plin. lib. 7. cap. 29. ¶ In Codice multa mentio *de scriniis Principum* fit. Quæ nihil aliud fuerunt, quam capsæ, seu plutei, atque armaria, in quibus commentarii, & libelli, hoc est, monumenta literaria custodiebantur. Sed quatuor præcipue erant: *libellorum, memoriæ, dispositionum, & epistolarum.* Quibus omnibus qui præerat, *curare scrinia* dicebatur, *magister scriniorum omnium*, vel *magister scriniorum*, aliquando & absolute *Magister* appellatus. In singulis qui præerant & primum locum tenebant, *magistri* & ipsi quidem dicebantur, sed sui quisque scrinii, hoc est, *magister a libellis, a memoria*, & aliquando absolute, *a libellis, a memoria*, &c. Vel *magister libellorum, magister memoriæ*, &c. dicebatur. Vocabantur & *Principes*, item *Priores*, item *Proximi* & *Dictatores*, libellorum, memoriæ, &c. De quibus omnibus illustris Salmasius ad Historiam Augustam non uno loco.

¶ Scriniarius, qui *scrinium gerit*, hoc est, in scrinio aliquo partes agit, seu operam navat in scrinio custodiendo. Ein Secretarius. Hinc SCRINIARIUS AB EPISTOLIS: SCRINIARIUS A LIBELLIS in Inscriptionibus antiquis, quas laudat Salmasius ad Lampridii Alexandrum cap. 31.

¶ Primiscrinius, officii nomen, Lege ult. Cod. de Numerariis &c. ac alibi.

SCRIPULUM, sive Scriptulum (namque haud dubie a *scribendo* est) vicesima quarta unciæ pars est, γράμμα Græcis. Vet. Glossæ: *Scripulum*, γράμμα, σταθμός. Aliæ: γράμμα ὁ σταθμός, *Scripulum.* Fannius de ponderibus v. 8

Semioboli duplum est obulus, quem pondere duplo
Γράμμα *vocant; scriptum nostrum dixere priores:*
Semina sex alii siliquis latitantia curvis
Attribuunt scripto.

Et paullo post v. 21

- - - Drachmæ scriptum si adjecero, fiet
Sextula quæ fertur: nam sex his uncia constat,
Sextula quum dupla est, veteres dixere duellam,
Uncia fit drachmis bis quatuor, unde putandum,
Grammata dicta, quod hæc viginti & quatuor in se
Uncia habet: tot enim formis vox Græca notatur,
Horis quot mundus peragit noctemque diemque.

Arnobius lib. 6. pag. 207 de spoliato a prædonibus Apolline: *Ex tot auri ponderibus, quæ infinita congesserant secula, ne unum quidem habuit scripulum.* Itaque *Scripulum* idem quod *Scrupulum*, de quo infra. *Scriptula puncta* Venantius dixit Eleg. de resurrectione, v. 42.

SCROBS, dubii generis, puteus, fovea, eine Grube. Columella lib. 4 ineunte *profundos scrobes* dixit: & paucis interjectis *bipedanea scrobe*, genere mutato. Virgilius 2. Georgic. v. 235

- - scrobibus superabit terra repletis.

¶ Scrobiculus, diminutivum, ein Grüblein. Columella lib. 4. cap. 15 *scrobiculo facto.* Et de Arborib. cap. ult. *scrobiculus pedalibus factis.*

SCRŌFA, æ, porca, eine Saumutter. *Scrofâ fœcundior albâ*, Juvenal. Satyr. 6. de Niobe v. 176. Idem de Alba Italiæ Satyr. 12. v. 73 *Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen*
Scrofa dedit. Eine weisse Sau.

¶ Scrofipascus, qui sues alit, Plautus formavit Captiv. act. 4. sc. 2. v. 27.

¶ Scrofula, morbus, ein Kropff am Halse / quem, quod sues plerumque patiantur, sic dicunt. Idem quod *struma.*

¶ Scrofularia, herba, Braunwurtz. *Scrofularia minor*, Feigwartzenkraut / Meienkraut / *Chelidonium minus.*

SCROTUM, virilis naturæ inferior pars, pellicula scilicet, quæ testiculos tegit; altera enim pars *inguen* est, sive penis. Ita Celsus lib. 7. cap. 19.

SCRŪPUS, lapis acutus & asper. Festus: SCRUPI *dicuntur aspera saxa & difficilia attrectatu. Unde &* SCRUPULOSAM *rem dicimus, quæ aliquid in se habet asperi.* Avienus Descript. Orb. v. 503

- - - scrupus sola creber iniqua
Asperat.

¶ 2. Lapillos notat, quorum usus in quodam lusus genere erat. Quintilianus lib. 11. c. 2. p. 813 *in lusu duodecim scruporum.* Quod & Cicero dixit lib. 1. de Orat. c. 50, *duodecim scrupis ludere.* Sed MSS. libri *scriptis, scriptorum* habent, non *scrupis, scruporum*, quod explanat Petr. Victorius lib. 5. Var. Lect. c. 13. & confirmat quoque Gruterus ex Codd. Palatinis.

¶ Scruposus, a, um, scrupis asperum: ut, *scruposa via*, Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. v. 82. *Saxum scruposum*, Apulejus extremo lib. 6. de Asino, hoc est, præruptum, asperum, ein rauher / scharffer Felß. *Ager scruposus*, Idem 2. Florid. p. 348. ein steinicht Feld.

¶ Scrupeus, aliud adjectivum, idem sonans, steinicht. Virg. 6. Æn. v. 236 *Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatu,*
Scrupea.

Scrupea, id est, lapidosa, ut Servius interpretatur. SCRUPUS *enim*, subjicit, *proprie est lapillus brevis, qui pressus solicitudinem creat. Unde etiam SCRUPULUS dictus.* Translate Ausonius ad Paullinum epistola, Technopægnio præmissa, *scrupeam difficultatem* dixit.

¶ Scrupulus, sollicitudo, dubitatio, difficultas, propterea quod scrupuli pedum calceis incidentes torquent, & molesti sunt. Ter. in Phorm. a. 5. sc. 8. v. 30 *Qui sit in hac re scrupulus?* Hinc illæ locutiones: *Injicere scrupulum alicui*, einem eine Kümmerniß oder Sorge machen / idem Adelph. a. 2. sc. 2. v. 20. Et Cic. pro Cluent. cap. 28 *Hic tum injectus est hominibus scrupulus, & quædam dubitatio:* qui & pro Roscio Amerino cap. 2 dixit *Scrupulum evellere*, Sorg oder Zweiffel benehmen. *Scrupulus unus restat*, Terent. Andr. act. 5. sc. 4. v. 37, es ist noch ein Knot dahinden. Vid. Scip. Gentil. ad Apolog. Apul. p. 150. Apul. lib. 1 *Denique mihi quoque non parvam incussisti solicitudinem, imo vero formidinem, injecto non scrupulo, sed lancea, ne* &c. Et lib. 6 *Nec me tamen mediocris carpebat scrupulus, contemplatione comminatæ mihi mortis.* ¶ 2. *Scrupulus* seu *Scrupulum* ponderis etiam & mensuræ nomen est. In ponderibus scrupulum 24 pars est unciæ, Budæo auctore lib. 1. de asse, ubi & hoc addit: *Drachma in terna scrupula dividitur.* Cicero ad Atticum lib. 4. epist. 17 *Neque argenti scrupulum est ullum in illa insula.* In mensuris autem *Scrupulum* centenos continet pedes. Idem lib. 5. & Colum. lib. 1. cap. 1.

¶ Scrupulosus, quod nimia cura fit, alles gar zu genau ausgrübelt. *Scrupulosa disputatio*, Quintilianus lib. 9. c. 1. Et Tertullianus de Spectac. c. 3. princ. *Quorundam fides aut simplicior, aut scrupulosior.* Apulejus de Deo Socr. p. 43 *Profana Philosophiæ turba scrupulosissimo cultu Deos negligit.*

¶ Scrupulose, anxie, genau gesuchter Weise. Columella lib. 9. c. 8 *Minus scrupulose probantur.* Plinius lib. 2. c. 46 *Scrupulosius, quam instituto fortassis conveniat operi, tractabo ventos.* Et Quintilianus sub fin. lib. 5 *Minutius & scrupulosius scrutantur omnia.* Superlat. *Scrupulosissime requirere*, Columella præfatione operis pag. 2. &, *scrupulosissime explorare*, Apulejus extremo lib. 1. Metamorph. Et, *scrupulosissime disputare* Augustin. Retract. lib. 1. c. 19.

¶ Scrupulositas, das Genausuchen / Columella lib. 11. cap. 1. extremo: *In ruris disciplina non desideratur scrupulositas*, puta, qualis in astrologia. Tertullianus advers. Hæretic. cap. 27 *scrupulositatis incitamenta.*

¶ *Differentia scrupularis*, eines Scrupels schwerer Unterscheid. Plin. lib. 23. cap. 8.

¶ Scrupulatim, bey Scrupeln / Plinius lib. 22. c. 24.

SCRŪTA, orum, omnis generis veteramenta, allerley alte Kleider / Eisenwerck / Gerümpel / &c. *Frivola* Juvenalis vocat, vide supra. Designat Lucilius apud Gellium lib. 3. c. 14, quem vide, & Torrentium ad Horat. 1. Ep. 7. v. 65. Vet. Gloss. Γρύτη, *Scruta.*

¶ Hinc *Scrutaria*, vilissimæ res quæque dicuntur, als Geröll / Veteramenta. *Scrutariam facere*, Apulej. lib. 4. Miles. p. 146. Trödel-Marck halten.

¶ Scrutarius, scrutorum venditor, ein Trödeler. Gloss. Cyrilli γρυτοπώλης, *Scrutarius.*

¶ Item γρυτοπωλεῖον, *Scrutarium*, ein Trödel-Marckt.

SCRUTOR, scrutari, inquirere, forschen. Cicero pro Rosc. c. 34 *Non te excutio, non scrutor*, ich forsche dich nicht aus. Horatius lib. 1. epist. 18. v. 37

Arcanum nec tu scrutaberis ullius unquam,
Commissumque teges, & vino tortus, & ira.

Disjectam fluitantemque testudinem lanceis contisque scrutabantur, Tacitus 3. Histor. c. 27, id est, prætentabant, explorabant, qua solvi maxime posset Curtius lib. 3. cap. 4 *Thracas tamen leviter armatos præcedere jusserat, scrutarique valles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet.* Tacitus 3. Histor. c. 25 *Adultus inter septimanos a Galba conscriptus oblatum forte patrem & volvere stratum, dum semianimem scrutatur, cognitus agnoscensque & exanguem amplexus voce flebili precabatur.* Veteres etiam *scrutare* & *perscrutare* dixerunt. Vide Nonium. Et Glossæ Vet. ἐρευνῶ, *Scruto, Rimor.*

¶ *Scrutantissimus* ex participio tanquam nomine Ammianus formavit

mavit lib. 30. cap. 30, *militaris rei ordinum scrutantissimus.* A

¶ Scrutanter, adverb. Ambrosius epist. 40 ad Sabinum, post princ. *Tuum est scrutanter discutere, quæ corrigas.*

¶ Scrutatio, inquisitio, exploratio, die Erforschung. Seneca de vita beata cap. 23 *scrutationem populo præbere.*

¶ Scrutinium. Apulej. lib. 9. Metamorph. pag. 237 *obstinate denegantem scrutinio detegere.* Gloss. Vet. *Scrutinium*, ζήτησις. Onomast. *Scrutinium*, ἐξεράυνησις.

¶ Scrutator, qui inquirit, excutit, der erforschet / der einen besucht. Suetonius in Claudio cap. 35 *Neque agrum quemquam visitavit, nisi explorato prius cubiculo culcitrisque & stragulis prætentatis, & excussis: reliquo autem tempore salutatoribus Scrutatores semper apposuit.* SCRUTATORES vocat ministros in id delectos, ut salutatores excuterent, prætentarentque exploraturi, ferrumne sub veste haberent conditum. Duravit hoc ministerium usque ad Vespasianum, qui omisit, ut idem Suetonius ejus vita cap. 12 auctor est. Notat & Dio. Vid. Lips. ad 11. Ann. Tacit. Bernegg. ad Justin. lib. 38. c. 1, 9.

¶ Sed & alio ac laxiore sensu ponitur. Paullinus Natal. 3. Felicis v. 7 de Deo: *Qui cordis taciti scrutator.*

¶ Scrutatrix. Alcimus Avitus lib. 2. v. 326 B

- - - *scrutatrix Eva malorum.*

¶ Scrutabilis, unde

¶ Inscrutabilis, ut, *judicium inscrutabile*, Dei scilicet, apud Prosperum Aquitanicum de Ingratis cap. 36. Et Augustinus epist. 106 *inscrutabilis altitudo judiciorum Dei.*

¶ Perscrutari, fleissig nachforschen / erforschen. *Investigare & perscrutari omnia*, Cic. in Verr. 6. c. 21. *Sententiam scriptoris domesticis suspicionibus perscrutari*, Cic. 2. de Invent. c. 44.

¶ Perscrutator. Cassiodor. lib. 1. ep. 2. & lib. 2. ep. 15.

SCULNA, pro sequestre vel arbitro utitur Varro, sed inter sordida reposuit P. Lavinius, teste Aul. Gell. cap. ult. lib. ult. Noct. Attic. Vide Buchner. ad hymnum Prudent. de Natal. Christi p. 25. 26.

SCULPO, sculpere, schnitzen / bilden. *Sculpere ebur*, Ovid. 10. Metam. v. 248. *E saxo sculptus*, Cic. 4. Acad. cap. 31.

¶ Sculptor. Plin. lib. 36. c. 5. pr. ein Bildhauer / item Siegelgräber.

¶ Sculptura, das Schnitzen / Ausgraben. *Habere in sculpturis facilitatem*, Plin. lib. 16. cap. 11.

¶ Sculptilis, *Opus sculptile*, Ovid. 4. Pont. 9. v. 28. Schnitzwerck / ausgehauene Arbeit.

¶ Sculpturare, pro Sculpere, usus Fortunatus lib. 9. carm. 15

Et sculpturata lusit in arte faber.

¶ Desculpo. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 12 *Simulacrum ligno seu lapide desculpitur.*

¶ Exsculpo, ut, *Exsculpere aliquid e quercu*, Cic. 13. ad Att. ep. 28. C *Exsculpere signum ex lapide*, ein Bild hauen aus einem Stein / Quintil. lib. 2. cap. 19. ¶ 2. *Oculum exsculpere*, ein Aug ausschlagen / per Metaphoram apud Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7 extrema, ut Muretus legit. Idem in Eun. a. 4. sc. 4. v. 45. *Possumne hodie ex te exsculpere verum?* id est, extorquere, kan ich denn nicht die Warheit aus dir bringen? Plaut. Cist. act. 2. sc. 2 *In quæstione vix exsculpsi, ut diceret, quia ei promisi modiolum vini dare.* Ich habe es mit Noth aus ihr bringen können. Lucill. apud Festum: *Esuriente leoni ex ore exsculpere prædam. Esuriente* autem pro esurienti dixit ἀρχαϊκῶς. *Exsculpere*, id est, extorquere, eripere. ¶ 3. Apud Nepotem *exsculpere* est id, quod insculptum delere. Ita enim Pausan. c. 1 *Cum ex præda tripodem aureum Delphis posuisset epigrammate inscripto, in quo erat hæc sententia: suo ductu barbaros apud Plateas esse deletos, ejusque victoriæ ergo Apollini donum dedisse: hos versus Lacedæmonii exsculpserunt*, &c.

¶ Insculpere, in æs aut lapidem incidere. einhauen. Livius lib. 2. c. 33 *Insculptum monumento est columnâ æneâ.*

¶ Resculpere. Prudentius Præfat. Psychomach. v. 51

Quam [lineam] *nostra recto vita resculpat pede.*

Et Tertullianus de Jejunio c. 5 *Populus primi hominis resculpserat crimen.*

SCULPONEA, æ, calceamenti servilis rude & rusticum genus. D Pausanias & Eustathius *Sculponeas* ligneos Bœoticæ genti familiares calceos exponunt, Holtz-Schuhe. Legitur apud Plautum Casin. a. 2. sc. 8. v. 59. Et Cato cap. 59. de R. R. *Sculponeas bonas alternis annis dare oportet.* ¶ 2. Significat & cæstos plumbo ligatos, Fulgentio auctore de prisco sermone c. 21.

¶ Sculponeatus, ut calceatus. Varro ap. Nonium in *Rurant.*

SCURRA, scurræ, a *sequendo*, quasi *sequerræ* dicti, quod tenuioris fortunæ homines, & cæteri, qui quem honoris causa prosequerentur, non antecedere, sed sequi soliti sint, ut Festus auctor est. Itaque *Scurra* nihil aliud, quam sectator, sive assecla, qui & ipse a *sequendo* appellatus. Itaque *Scurra* honestum initio atque officii adeo nomen fuit: eoque denotabantur homines urbano otio assueti, cæterum comes & elegantes, quales esse oportet, qui divites potentesque sequi volunt, ut demereantur & grati sint. Plautus Mostellariâ a. 1. sc. 1. v. 15

Tu urbanus vero scurra, deliciæ popli
Rus mihi objectas.

Item Trin. act. 1. sc. 2. v. 165 *Urbani assidui cives, quos scurras vocant. Assiduos* ab assidendo, quod urbanum otium sequantur, & vitam minime laboriosam. Unde & militaribus hominibus opponuntur eidem Plauto Epid. act. 1. sc. 1. v. 13. itemque Curcul. act. 2. sc. 6. v. 10. Atque hi, *scurræ*, non comes tantum & elegantes moribus erant, ut dicebamus supra; sed salibus etiam, & dictorum leporibus, quo magis placerent, & melius haberentur (nam apud eos accipiebantur, quos sequi solebant) studebant, & cavillationibus jucundis, quas εἰρωνείας Græci vocant. Quibus quod deditus admodum Atticorum more, Socrates esset, quod aliquot locis Cicero notat, *Scurra Atticus* a Zenone appellatus est, ut idem Cicero testatur lib. 1. de natura Deorum c. 34. & Lactantius lib. 3. cap. 19. & Minucius in Octavio. Postea verò crescente luxuria, cum otiosi divites facetiis & moderatis jocis fastidiris, effusos risus & ex omni materia quærerent, idque in omnem licentiam jocantium studia erumperent, male audire *Scurrarum* nomen cœpit, & iis tribui, qui parasitico more sectarentur divites, dictisque ridiculis, nullo nec loci, nec temporis, aut personarum respectu habito, victum quærerent, qualem Horatius lib. 1. Epist. 15. v. 26. & seqq. Mænium describit, & lib. 1. Sat. 5. v. 52. & seqq. Sarmentum & Messium inducit: Græci βωμολόχους appellant, de quibus Aristoteles 4. Ethicorum, nos Lotterbuben dicimus. Dicti alias & *Minatores*, de quo suo loco. ¶ Neque verò Scurræ tantum appellati, qui dictis faciebant risum, sed & qui gestu & imitatione; mimi puta: quemadmodum Mimum illum, qui vocem porcelli admodum scite imitabatur, *Scurram* Phædrus vocat lib. 5. fab. 5. v. 27. Et Mimos, *Scurras* appellari ex Juvenale & Prudentio observat Scaliger ad Catulli Epigr. 19. Ad differentiam tamen Capitolinus *Scurras mimarios* in Vero cap. 8, & *Scurras mimicos* in Maximinis cap. 9 dixit. *Scurræ* igitur, qui quovis modo risum & inde quæstum faciunt: unde Γελωτοποιοὶ in Glossario Veteri exponuntur. Ita enim ibi: *Scurra*, εὔτραπελος, γελωτοποιός, ἐντράπελος, ein Spottvogel.

¶ Scurrula, diminutivum. Arnobius lib. 6. p. 206 *Urbanus scurrula.*

¶ Scurrilis, ut, *Jocus scurrilis*, Cic. 2. de Orat. cap. 59. grober Schertz. *Dicacitas scurrilis*, Quintil. lib. 6. cap. 3. *Lusus scurriles*, leichtfertiges Spielen / Val. Maxim. lib. 7. extremo.

¶ Scurrilitas, schandbare Wort / unverschämte Schertzreden. Dialog. de Orat. cap. 22 *fœda & insulsa scurrilitas.*

¶ Scurriliter, Bübisch / Lotterbübisch. ut, *Ludere scurriliter*, Plin. lib. 4. epist. 25.

¶ Scurror, scurrari, scurram seu parasitum & assentatorem agere, Possen reissen. Unde *Scurrari, & amicum profiteri*, Horatio opponuntur lib. 1. Epist. 18. princ. & Epist. 17. v. 19 *Scurror ego ipse mihi.*

¶ Triscurrium. Juvenalis Satyr. 8. v. 190

Qui sedet, & spectat triscurria patriciorum.

Vetus Scholiastes: *Jocos, tres scurras nobilium fabulas agentes.* Aliis Tri intendendi vim habet, & grandem scurrilitatem notat, seu scurram eximium, ut solet in Trifurcifer, τρισμέγιστος &c. Scaliger tamen mavult *Transcurria* legere, a *currendo*: quidam *Triscuria* a *cura.*

SCUTICA, σκυτάλη, vel σκύταλον, flagellum ex loris, eine Peitsche. Horat. lib. 1. Sermonum Sat. 3. v. 117 - - - *adsit*

Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Nec scutica dignum horribili sectere flagello.

Ex quo loco discere licet, *Scuticam* levius flagrum & mitius, quam *flagellum* fuisse. Sane *Scuticam* inter pædagogorum arma Martialis recenset lib. 10. Epigr. 62. Flagellorum verò pœna servilis & gravior fustibus fuit, ut ex Paullo & Ulpiano Torrentius observat, quem vide ad præsentem Horatii locum.

Scutra, vide post *Scutella*, sub *Scutum.*

SCUTUM, à σκῦτος, pellis: ex corio enim confiebat. ein Schild. Plin. lib. 35. cap. 3 *Scutis, qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines.* Vide *Clypeus.* Cicero in Tusc. lib. 2. c. 23 *Ignavus miles & timidus scuto abjecto fugit.* Et, *Scuto periculum vitare*, Cæsar 2. Civil. cap. 35. *Scuta* autem oblonga erant & ampliora; *Clypei* rotundi & breviores. Vid. Liv. lib. 8. c. 8. & lib. 9. cap. 40. Unde *Clypei orbem* Virgilius dixit. Vide Aldum Manutium Quæsitis per Epistolam & J. Lipsium lib. 3. de Rom. militia Dial. 2. Qui scuta abjecissent, aut reliquissent, infames Græcis, Romanisque, nec non Germanis habebantur. Vide Scheff. ad Ælianum p. 362. ¶ 2. Eleganter pro quovis præsidio, quo nos sine violentia defendimus, positum est in illo Livii lib. 3. cap. 53 *Scuto magis quam gladio plebi opus est.* Etiam homines *scuta* (sicut *Clypei*, de quo supra) appellantur, in quibus magnum præsidium atque tutela posita est. Ita Fabium Cunctatorem *Scutum Imperii appellatum* Florus refert lib. 2. cap. 6.

¶ Scutale, corium est fundæ, cui lapis imponitur. *Triplex scutale, crebris suturis duratum*, Livius lib. 38. cap. 29.

¶ Scutarius, ut, *Fabrica scutaria*, Vegetius lib. 2. de re mil. cap. 11. ¶ 2. Et *Scutarius* qui scuta facit, Plaut. Epid. act. 1. sc. 1. v. 35. In Gloss. Cyrilli ἀσπιδοποιός. ¶ 3. *Scutarii* & militum genus apud

apud Sueton. Augusto cap. 56. sub fin. Meminit & Ammianus haud semel, ut lib. 20. cap. 5, & 21, &c.

¶ Hi etiam *Scutatores* dicti Vegetio lib. 2. cap. 17, *Levis armatura, scutatores, sagittarii, funditores.*

¶ Scutatus, ut, *Milites scutati*, Soldaten so Schild führen/ apud Ciceronem 2. Philipp. cap. 42. & Livium lib. 28. c. 2. & Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 39.

¶ Scutulum, ἀσπίδιον, Cicer. 1. de Nat. Deor. cap. 29.

¶ Scutella, scutula, de qua voce diversa tradidere non modo Vitruviani Interpretes, Philander & Bernardinus Baldus de verborum Vitruvianorum significatione: verum & alii viri docti: Hermolaus ad Plinium, Turnebus lib. 27. Adverf. cap. 25. itemque Salmasius in Vopiscum. Plerique excepto Salmasio, à *Scuto* deducunt, contra quos primæ quantitas est, quæ in *Scutum* producta; in *Scutula* contra brevis, ut ex inferius adducendis Martialis & Juvenalis versibus patere poterit. Et quamvis *scutula* primam brevem habeat: tamen pro diversâ ratione, diversam etiam habet originem. ¶ *Scutula*, quando discum, vel æs cibarium (eine Schüssel) significat, a *scutra* est: Ut enim a *capra*, *capella* (rejecta canina litera euphoniæ causâ) *a mitra*, *mitella*; ita a *scutra*, *scutella*. Jam sicut *pupula* & *pupilla*: *matula* & *matella*; ita *scutula* & *scutella* dicitur. *Scutra* autem vas æneum est. Vetus Glossar. *Scutra*, χαλκίον. Meminit Plaut. Perf. act. 1. sc. 3. v. 8. & Cato de re rusticâ cap. 157. apud quem etiam *Scutrinum* cap. 10. & 11 legitur. *Scutra* autem ex Siculorum σκύτρα est, quæ Græcis ceteris χύτρα, ut ex Salmasio discimus. Servius, sed male, a *Scaturire* deducit. Nam ad illud Virgilii 1. Georg. *Scatebrisque arentia temperat arva*; ita scribit: *SCATEBRIS, ebullitionibus, quæ fiunt, cùm aqua in aliquas rimas defluxerit. Unde & vasa æstuantia SCATVRIRE dicuntur. Unde vulgo vasa, ubi calida fieri solent, SCVTRAE appellantur.* Martialis lib. 11. Epigr. 32

Sic implet gabatas parop sidasque,
Et leves scutulas, cavasque lances.

¶ Est & *Scutula*, quæ σκυτάλη Græcis. Gloss. Cyrilli, σκυτάλη, *Scutula*. Σκυτάλη, ῥάβδος est, virga, baculus, furculus: De quo & *Scytalæ Lacedæmoniæ* nomen acceperunt, de quibus infra. Sed & serpentum genus *Scytale* appellatur, a forma, quæ σκυτάλην refert. Sane *Scutulas*, pro fustibus sive baculis, quæ subjiciuntur navibus jam impellendis in mare, Cæsar dixit 3. de bello civili cap. 39. Itaque *Scutulam* baculum: & *Scutulam* ex Græco Σκυτάλη esse, dubitandum non est. Vitruv. lib. 7. cap. 1 de pavimentis præcipiens: *Supra nucleum*, inquit, *ad regulam & libellam exacta pavimenta struuntur, sive sectilibus seu tesseris. Cum ea exstructa fuerint, & fastigia exstructiones habuerint, ita fricentur, ut si sectilia sint, nulli gradus in scutulis, aut trigonis, aut quadratis, seu favis extent*, &c. * NVCLEVM vocat medium pavimenti stratum. Primum enim rudere fit: alterum ex testulis fractis tritisque cum calce mistis (hic *nucleus* est) tertium marmore aut testa, quod proprie *pavimentum*. Hic autem de *lithostrotis* sive *marmoreis* loquitur: nam de testaceis infra agit hoc ipso capite. *Lithostrotorum* duplicem rationem ostendit, vel ex *sectilibus*, vel ex *tesseris*. *Tesseras* dicit secti marmoris partes quadratâ formâ sed minores, ut compingi in varias figuras possent, cujusmodi opera *Musiva* appellabantur, de quo suo loco. *Sectilia* grandiores crustæ marmoris, nec unius figuræ; *trigonæ*, *quadratæ*, & quæ apium alvearia referunt, id est, *hexagonæ*. Ita enim ferme se habent apum favi. Et ideò hujusmodi crustas, *favos* vocavit Vitruvius, à similitudine puta. Sed & *quadratæ* non unius generis sunt, aliæ enim æquilateræ rectangulæ, quæ forma cubica est □ aliæ oblongæ ▭ aliæ rhomboides ◇ sunt, quas omnes *quadratarum* voce hic intellexit Vitruvius. Cujuscunque autem figuræ *scutulæ* in pavimento compinguntur, sive lateribus sese, sive angulis contigerint lineam, sive versum, & quiddam virgæ seu baculi instar directo limite efficient. Quod præcipuè apparebit, cum singulæ series scutularum diversi coloris fuerint. Exempli gratia, altera nigra, & alba altera, ut in latrunculorum tabula (Schachtabel/) cujusmodi pavimenta sæpius cernere est in Principum aulis. *Gradus* vocat *extantes tumulus*, ut vocat inferiùs, qui *gradus* velut faciunt; quod necesse est fieri, cum *coagmentorum compositio*, ut ipse loquitur, *planam inter se directionem non habet*, sive ad regulam lineamque non respondet. Hæc nostra super Vitruviano loco sententia est. De qua eruditi judicent. Inde & explicandus Palladii locus de re rusticâ lib. 1. c. 9 *Si æstivæ*, inquit, *mansiones sunt, Orientem Solstitialem & partem septentrionis aspiciant, & vel testaceum accipiant pavimentum, vel marmora: ac vel tesseras aut scutulas, quibus æquale reddatur angulis lateribusque conjunctis.* Sane haud unius figuræ fuisse *Scutulas* vel Tacitus quoque significat. Qui cum Britanniæ situm *Scutulæ* comparat, *oblongæ* addit: ut formam discerneret & evidentius exprimeret. Locus est in vitâ Agricolæ cap. 10. ¶ Plin. 17. cap. 16 utrumque & *scutulæ* & *tesseræ* vocem, ad emplastrationem, quæ insitionis genus est, transtulit. *Exempta*, inquit, *scutula cortici imprimitur ex alia* (arbore) *cortex par* (ejusdem magnitudinis) *cum sui germinis mamma* &c. Et paullo post: *Quidam huic generi miscuerunt fissuram in vitibus, exempta cortice tessella, furculo a latere plana adigendo.* Nimirum sicut exsectæ marmoris grandiores paullò partes *Scutula*; minores *tesseræ* & *tessellæ* vocabantur: ita hic videtur Plinius de *sectilibus corticis*, iisdem vocibus esse usus: aut certe *scutulam*, quadram oblongam, non æquilateram; *tessellam*, quadram æquilateram dixisse. Sane *cortices quatuor digitorum longitudine & trium latitudine excisos*, *Scutulas* ipse ibidem definit.

¶ Scutulatus, a, um: quod contextum ex scutulis est: hoc est, quod plurimis virgis, seu viis transversim decussatimque distinctum est, ut multæ in medio plagulæ sive maculæ, sicut in retibus, aut reticulatis operibus apparent, relinquantur. Sic *scutulatum rete*, de aranearum tela Plinius lib. 11. c. 24 dixit propter maculas, quas paribus semper intervallis, ut ipse loquitur, sed subinde crescentibus ex angusto dilatans, indissolubili nodo, retis instar, implicat. Sed & *Scutulæ vestes*, quæ & *virgatæ*, hoc est, ῥαβδωτοὶ essent, sive virgas quasdam (Striche) in longum latumque variâ serie & colore distinctas haberent. Cujusmodi *virgata sagula* Gallis tribuit Virg. Æn. 8. v. 660. ut Turnebus interpretatur lib. 2. Adverf. cap. 14. Plura de iis & eruditissimus Salmasius in Vopiscum. Vide & Scaligeri Conjectanea. Vestimentorum hujusmodi mentio apud Juvenalem Sat. 2. v. 95

- - - - vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cæruleâ indutus Scutulata & galbana rasâ.

Palladius lib. 4. cap. 13 *Colores*, inquit (Equorum) *hi præcipui, badius, aureus* (forte *ravus*.) *albineus* (vel *glaucus* Virgilio laudatus, vel *galbaneus*) *russeus, murteus, cervinus, gilbus, scutulatus, albus, guttatus*, &c. Sed *guttati* & *scutulati* non tam ex colore ipso dicuntur, quam ex eo, quod colori accidit. *Guttati* enim propter maculas illas parvas, quibus sparsi equi guttarum instar sunt, appellantur; *Scutulati* verò sunt, qui orbiculis quibusdam seriatim junctis variegati. Quod in cæsiis badiisque pressioris coloris præcipue notatur. Quæ maculæ cum instar pomorum habeant, ex eo equos iis insignes, *Pomellatos* vocamus, Apffelich/ Appelgrau/ quos & a *speculis* propter orbicularem formam Spiegelicht appellare consuevimus. Hoc autem ad honestatem haud tantum, sed & bonitatem referri in equis solet.

SCYLLA, Σκύλλα, Scyllæ à Poëtis duæ memorantur, altera Megarensium regis filia, quæ Minoi comam patris purpuream clam abscissam tradidit, ejusque salutem & regnum hosti prodidit. Vide apud Ovidium libro 8. Metam. fab. 2. Altera Phorci fuit filia, conversa in saxum maris periculosum, quod procul visentibus muliebrem formam imitatur, in quod illisi fluctus luporum ejulatum canumque latratum efficiunt. Vide *Charybdis*: & Servium in 6. Eclogam Virgilii & in 3. Æneid. Est autem utrumque seu monstrum seu periculum in mari, quod Italiam & Siciliam intercludit. Priorem Scyllam Palæphat. lib. 1. ἀπίστων, qui solus hodie de quinque superest (ut ad Euseb. observat Scaliger pag. 52) navem piraticam fuisse dixit: Vide Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 345. [illegible]m meretricem: quæ quod amatores suos devorabat, hoc [illegible]æstu spoliabat, idcirco in canes mutata fingitur. Quod quidem in alio, de quinque libro Palæphat. prodiderat, ut ex Virgil. Ceiri patet.

¶ Scyllæus, ut, *Scyllæa rabies*, Virg. 1. Æn. v. 200. *Monstra Scyllæa*, Statius lib. 5. Silv. 3. v. 280.

¶ Scyllæum, promontorium in Peloponneso, Plinio & Straboni.

SCYLLARVS, σκύλλαρος, piscis ex cancellorum genere, eine Art der Meerkrebslein/ Gesn.

SCYLLVS, piscis alius, canis marinus, eidem.

SCYMNVS, σκύμνος, leonis catulus, ein junger Löw. Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν. Id est, *Non est alendus in urbe leonis catulus*, hoc est, Non est fovenda potentia, quæ leges conculcare possit. Vide Chiliadas. Lucretius lib. 5. v. 1035

At catuli pantherarum, scymnique leonum.

¶ Sed canum catulos σκυλάκια, *Scyllacia* Græci dicunt.

SCYPHVS, σκύφος, vasculum potorium, ein Becher/ Trinckschal. *Inter Scyphos*, beym Truncke/ Cicer. 7. fam. epist. 22. Et Horat. lib. 1. Carm. od. 27

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est.

Tibull. lib. 1. eleg. 11. v. 8

nec bella fuerunt,
Faginus astabat cum scyphus ante dapes.

Græci Grammatici de poculo rustico interpretantur. Et eo facere etiam Tibulli videtur locus. *Herculanus scyphus*, magnus est. Vide *Hercules*. Talem describit Valer. Flaccus; quo biberint Centauri lib. 1. Argon. v. 147

- - - - acclivisque tapetis
In mediis, vacuo condit caput Appasus auro.

SCYROS, insula ex Cycladibus una in mari Ægeo. Σκῦρος salebras significat & asperitatem. Hinc *scopulosam Scyron*, Statius dixit 2. Achill. v. 17. Strabo lib. 9 præcipuè ab Achillis latebris, & affinitate cum ipso Lycomedis *Scyrum* celebratam memo-

memorat; deinde etiam ob marmor, quo integræ columnæ exsectæ, Romæ fuerint conspicuæ; tertio & ob capellarum fœturam. Hæ tamen res non potuerunt facere, quin pro infelici & aspera regione hæc insula habita fuerit, cum exules etiam in eam deportatos lectum sit. Jul. Pollux Onomast. lib. 8. cap. 7. extr. 15. Millibus passuum Delo abstitisse auctor Plinius lib. 4. cap. 12. Conf. Mela lib. 2. cap. 7. A Pelasgis & Caribus olim habitatam ex Nicolao scribit Stephani Epitomator.

¶ Scyriades, mulieres ex Scyro, Statius 2. Achill. v. 146. Scribitur & *Scireides.*

¶ Scyrius, *Scyria pubes*, Virg. 2. Æn. v. 477 *Scyrius principatus*, vide Chiliadas.

SCYTALE, fœm. genus serpentis est Solino cap. 27. de Africa; & Lucano lib. 9. v. 717. Gr. σκυτάλη. ¶ 2. Sed in Plin. lib. 32. cap. 5. ubi, *Eadem vis* (inquit) *contra venenatorum omnium morsus, privatim scytalen & angues*, legendum videtur non *scytalen*, sed *mygalen.* Est enim μυγάλη, *mygale*, non *scytale*, mus araneus, ein Zitz oder Spitzmauß / cujus morsus venenatus est. Dicitur autem μυγαλῆ, à colore mustelino, γαλῆ, gala enim mustela est, Gesn. Matthiolus. Tamen etiam Columella lib. 6. cap. 17. pr. *Mus araneus, quem Græci σκυτάλην appellant.*

¶ 2. Scytala, genus occultæ epistolæ, quo Lacedæmonii utebantur ad imperatores, perscripturi, quæ secretissima esse volebant. Earum ratio talis fuerit. Sumebantur duo surculi, sive bacilli oblongi teretesque. Hos pari longitudine & crassitie deradebant. Alterum proficiscenti in bellum imperatori dabant; alterum domi retinebant magistratus, servandos utrisque dum usus veniret. Quod si igitur incideret necessitas, significandi aliquid secreto imperatori, gerenti res foris, circum bacillum eum, quem servabant domi, membranam, lori instar paratam, ita circumplicabant, ut oræ membranæ cohærerent perpetuo, nec quicquam intersiti spatii relinqueretur. In hac membrana per transversas juncturarum oras scribebant, quæ Imperatorem volebant scire. Revolutam membranam ex surculo ad imperatorem per certos homines perferendam curabant. Cum accepisset, gnarus commenti imperator, eam applicabat surculo, quem profecturus in bellum acceperat, tuleratque secum, membranam, ut par erat fieri; & ita, quæ ibi exarata erant, sine negotio cognoscebat. Hujusmodi igitur Epistolam Σκυτάλην, a *bacillo* illo seu *virga*, cui aptabatur, quæ ita appellatur Græcis, appellabant: ita ut unum idemque nomen & *bacillo* seu ligno & *epistolæ* esset, ut diserte Plutarchus in Lysandro, & Scholiastes Thucydidis tradunt. Quibus & Gellium licebit addere lib. 17. cap. 9. Nepos Latinam fecit hanc vocem, Pausaniâ scribens: *Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum cum scytala miserunt.* Vide &, quæ de *Scutula* diximus in *Scutum.* Iconem Scytales habes in not. Sebast. Migii ad Portæ magiam naturalem.

SCYTHIA, Σκυθία, cujus nomen apud veteres Scriptores late patuit, nec Septentrionalem partem Asiæ tantum, sed universam prope Europam fuit complexa. In *Celto-Scythis* enim, quos nominarunt, veteres Germani, Galli, Hispani, Britanni, Illyrii fuerunt, ut Cluverius lib. 1. antiquæ Germaniæ cap. ostendit. Postea id nominis penes unam Sarmatiam mansit. Quæ inde etiam duplex *Asiatica* & *Europæa.* Curtius lib. 6. c. 2 *Scythæ regionem campestrem ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolæ* (Persis.) *Sedes habent in Europa & Asia.* &c. Nomen genti à *Scytha* Herculis filio Herodotus fecit. Sed sunt in eruditis, qui à sagittandi studio & arte gentem Germanico vocabulo appellatam censeant; quasi Schüthen sint Schützen. Nam & Germanicè locutos volunt. Quod & M. Zuerius Boxhornius adstruere contendit. Nec sapientiæ laudem iis adimit Curtius lib. 7. cap. 8. de iis scribens: *Scythis*, inquit, *non ut cæteris barbaris rudis, & inconditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantamcunque gens capit; semper armata.* Lege etiam egregium Horatii carmen 24 lib. 3, in quo Scytharum mores Romanis præfert, & gentem ab æquitate, justitiâ, & pudicitiâ elegantissimis versibus commendat. Olim Scytharum nomen proprium populis Tauricæ Chersonesi fuit: postea in reliquam Sarmatiam Asiamque Septentrionalem, cum essent progressi, armis, omnibus gentibus in Septentrione id attributum vocabulum Ammianus Marcellinus docet.

¶ Scytha, Scythæ, qui Cyrum cum omni exercitu trucidarunt, vide Justinum, qui Scytharum gentem antiquissimam esse scribit lib. 2. c. 1. Rutilius Lupus lib. 2 *Demosthenes, cum quidam objecisset matre Scythâ natum, respondit: non miraris igitur quod, Scytha matre natus, tam bonus & clemens evaserit.*

¶ Scythes, idem, Græca forma, σκύθης, ut *Anacharsis Scythes*, Cicer. 5. Tusc. cap. 32. Et Seneca Hippolyto v. 903. *Hunc Graja tellus aluit, an Taurus Scythes?*

¶ Scythis, idis, patronymicum fœm. Ovid. 15. Metam. v. 360 *Exercere artes Scythides memorantur easdem.*

¶ Scythissa. Corn. Nepos in Datame cap. 1 *Datames patre Comissare natione Care, matre Scythissa natus.*

¶ Scythicus, adjectivum, ut *Gens Scythica*, Stat. 12. Theb. v. 519. Et, *Scythici sidera pigra poli*, Martial. lib. 6. epigr. 58.

SE, præpositio inseparabilis, separationem efficit, ut, *Securus*, id est, procul a curis, *Separo*, *seduco*, *segrego*, &c. ¶ 2. Sed *Selibra*, *Semuncia*, hoc est, libra & uncia dimidiata: ex *Semi.*

SEBASTE, Σεβαστή, Urbs Judææ, Samaria quondam dicta, ab Herode in Augusti honorem & nomine & ornamentis aucta. Josephus lib. 15. Antiq. c. 11.

¶ Sed *Sebastopolis* aliud nomen diversarum urbium, in Cappadocia Pontica, Plin. lib. 6. cap. 3; in Æolide, Idem lib. 5. cap. 30. pr. Adde Geograph. Antiq. ubi etiam Colchicæ hujus nominis civitates commemorantur.

¶ Sed tam a Sebaste, quam Sebastopoli diversa *Sebastia*, Ponti urbs, de qua Plinius dicto lib. 6. cap. 3.

SĒBĒTHOS, fons Neapolitanus. Fluvium agnoscit Vibius Sequester. Vid. Gebhard. lib. 3. cap. 26. C. J. Refloruit ante hoc sesquiseculum Joviani Pontani, & Actii Sannazarii Musis.

¶ Sēbēthis, σηβηθὶς, nympha. Virg. 7. Æn. v. 734.

Sebum vide *Sevum.*

SĔCĀLE, neutr. frumenti genus, de quo Plinius lib. 18. cap. 16 dixit: *Secale deterrimum, & tantum ad arcendam famem.* schwartzer Rocken.

SĔCESPITA, culter victimarius: Ein Opffermesser. Festus, SECESPITA, inquit, *cultrum ferreum oblongum, manubrio eburneo rotundo solido, juncto ad capulum auro argentoque, fixum clavis æneis ære Cyprio, quo Flamines, Flaminus virgines, Pontificesque ad sacrificia utebantur. Dicta autem est SECESPITA à secando.* Legitur hæc vox apud Suetonium Tiberio cap. 25.

SĔCO, secare, schneiden / hauen / theilen. Virg. 1. Æneid. v. 212 *Pars in frusta secant. Secare varices alicui*, Cicer. in Tusc. lib. 2. cap. 15. Et Horat. lib. 1. epist. 16. v. 42

Vir bonus est quis?
Quo multæ magnæque secantur judice lites;

hoc est, dirimuntur, componuntur, werden entschieden / verglichen und vertragen. Et ibidem lib. 1. Sat. 10. v. 15

Fortius & melius magnas plerumque secat res.

Res enim pro litibus dixit. Virgilius 10. Æneid. v. 107 *Secare spem* dixit, pro sequi, sive decerpere & sumere. Nam & *Secare viam*, pro carpere, idem dixit 6. Æn. 899. Quanquam ibi, *Ille viam secat ad naves*, non simpliciter ire ad naves est, sed abscindere quasi viam, & per compendium ire, ut Dausquejus ad Basilium Seleuciensem interpretatur. *Secare Zephyros*, i. e. transvolare per auras, Statius 8. Theb. v. 717.

¶ Sĕcāmentum, alles / was sich spalten läst Plinius lib. 16. c. 10. sect. 18 *Piceæ materies* [apta] *ad fissiles scandulas, cupasque, & pauca alia secamenta.* ¶ 2. Späne.

¶ *Sporta secaria*, ein Spän-Korb. Cato cap. 11 *Villicum habere oportet, sportas secarias tres*, &c.

¶ Sectio, concisio, Theilung / Spaltung / der Schnitt / ut, *Sectio venæ*, das Aderlassen. Vet. Gloss. Sectio, τμῆμα, τομὴ σώματος, διαίρεσις. Plinius lib. 25. c. 13 *Bibitur* [mandragora] *ante sectiones punctionesque, ne sentiantur.* ¶ 2. Et *Sectio*, quæ hodie confiscatio dicitur, cum damnatorum bona in ærarium seu fiscum rediguntur. Qua ratione tamen eruditi a *sequendo* vel *prosequendo* derivant vocabulum; ut & *Sectoris*, pro quibus est Asconii & Festi auctoritas, ut infra monebimus. Non incommode tamen huc referri etiam potest, quod proscriptorum bona & possessoribus & heredibus eorum adimuntur, & præsecantur quasi. Marcellus Donatus inde ducit, quod prædam ex hostibus milites inter se secabant & dividebant. Cicer. 1. de invent. cap. 45 *Hoc commode reprehenditur, si dici possit ex hostibus equus esse captus cujus prædæ sectio non veniret.* Cæsar 2. de B. G. cap. 33 *Postridie ejus diei, refractis portis, cùm jam defenderet nemo, atque intromissis nostris militibus, sectionem ejus oppidi universam Cæsar vendidit.* Sed & hic *sectio* dici potest jus illud, quod quis in aliqua re consecutus est, & persequi potest, ut in suâ & sibi propria. Sed quoniam proscriptorum bona vendi solebant, & inde redactæ pecuniæ converti in fiscum, ipse ille vendendi emendique hujusmodi bona actus *Sectio* dicebatur: unde postea id nominis ad quamvis auctionem sub hasta factam translatum fuit. Eutropius lib. 8. cap. 6. de Marco Antonino: *Ærario exhausto, cum largitiones nullas haberet, neque indici provincialibus aut Senatui aliquid vellet, instrumenta regii cultus facta in foro D. Trajani sectione distrahit*, &c. Hic *Sectio* nihil aliud est, quàm simplex auctio, quam nulla damnatio atque proscriptio præcessit. *Sectionibus compendium* nancisci, pro exemtione damnatorum bonorum rem quærere, Suetonius dixit Vitellio cap. 2. Tacitus 3 Annal. cap. 23. *Exercere sectiones:* quamvis id non tantùm emere sectiones sive publicata damnatorum bona significare possit sed delationes & accusationes etiam exercere, ut damnatorum mox immineas bonis.

¶ Sectura, sectio. Cæsar 3 de Bell. Gall. cap. 21 *Cujus rei* (cuniculos agere) *sunt longe peritissimi Aquitani, propterea, quod multis locis apud eos æraria secturæ sunt. Secturas ærarias* dixit ubi æs secatur sive deciditur. Similiter nos dicimus, ein Eisenbruch / Goldbruch / &c. Ciacconius τὸ *Secturæ* tollendum putat, quod alibi Cæsar *Ferrarias* absolute dixerit. Sed nihil impedit, quò minus auctores nunc absolute loquantur, atque per

A per ellipsin, nunc addant, quod subintelligi debebat, ut plenam & integram orationem efficiant.

¶ Sector, oris, qui secat, ut *Sector zonarius*, ein Beutelschneider/ apud Plautum Trin. act. 4. sc. 2. v. 20. Antiquitus enim in zonis gerebant æs, de quo infra suo loco. Aristophanes βαλαντιοτόμον appellat. ¶ 2. Qui proscriptorum bona emebant, quos tamen non à *secando*; sed a *sequendo*, ut supra monitum, dictos volunt. Cicero pro Rosc. Amerino cap. 29. *Eosdem fere sectores fuisse collorum, & bonorum*: ubi *sectores* sunt tum illi, qui secant, tum qui bona emtitia sectantur. Asconius Pedianus in orat. Cicer. in Verrem de Prætura Urbana: *Sectorem autem dicit æstimatorem redemtoremque damnati atque proscripti, qui spem sectans lucri sui bona omnia auctione vendit, & semel infert pecuniam vel ærario vel sociis.* Et Cicero lib. 15 ad famil. Epist. 19 *Habet damnatos, quos pro nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit.* Et Florus lib. 2. c. 6 *Parva res dictu, sed ad magnanimitatem Pop. Romani probandam satis efficax: quòd illis ipsis, quibus obsidebatur* (Roma) *diebus ager, quem Annibal castris insederat, venalis Roma fuit, hastæque subjectus invenit emtorem. Voluit Annibal contra fiduciam imitari, subjecitque argentarias Urbis tabernas, nec sector inventus est.* Vide Donatum Marcellum supra allegato loco, & Barthium 5. Adversar. c. 4.

B ¶ Sectrix, fœm. eodem significatu, quo *sector* de emtore dicitur, Plinio lib. 36. cap. 17.

¶ Sectilis, e, quod sectum, aut secari potest: ut, *Serrabilia ac sectilia*, Plin. lib. 16. cap. 43, ἐυπρεισα καὶ ἐυσχιςα. Idem ibidem: *tuber sectile*. Et, *sectile porrum*, Juven. Sat. 3. v. 293. Lauch / so sich selbst scheidet und theilt. *Ebur sectile*, Ovidius de medicam. fac. v. 10.

¶ Sectivum, quod resecatur, das verschnitten und verkürtzt wird. *Porrum sectivum*, Martial. lib. 13. epigr. 18. in lemmate: & Plin. lib. 19. cap. 6.

¶ Secabilis, idem quod sectilis. Lactantius de Ira Dei c. 10 *Dividua ergo & secabilia sunt.* Et Ausonius eclogario 1. v. 7 *secabile segmen.*

¶ Insecabilis, quod dividi nequit. Quintilianus lib. 2. c. 17. p. 169 *corpora insecabilia* dixit ex philosophorum quorundam sententia: Lactantius de Ira Dei c. 9 *minuta semina & insecabilia.* & cap. 10 *Quomodo igitur insecabilia?* Et Martianus Capella lib. 7. cap. de Diade: *linea insecabilis.*

¶ Segmen, Segmentum, quicquid ab aliquo resecatur: ut, *Segmina unguium, capillorum*, der Abschnitt. Gellius lib. 10. c. 15 utrumque habet.

¶ Segmentum, idem. Onomastic. *Segmenta*, ἀποκόμματα. Plinius lib. 6. cap. 33. extr. *segmenta mundi* vocat, quæ duobus parallelis continentur, ut Zonæ, Climata &c. ¶ 2. Segmenta etiam sunt ornamenta dissecta, zertheiltes am Schmuck. Juvenal. satyr. 2. v. 124

Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit.

C ¶ *Vestes segmentatæ*, gestickte/zerschnittene Kleider/ Martial. lib. 6. epist. 74. Et *segmentatus*, hujusmodi vestimentis indutus. Arator in Act. Apost. c. 16 *Velamina sacri Pontificis*

Queis segmentatus mediis altaribus adstat.

Et, *Cunæ segmentatæ*, eine Wiege mit eingelegtem Holtzwerck. Juvenal. sat. 6. v. 89

Et segmentatis dormisset parvula cunis.

¶ Circumsecare, est circumcidere, umher beschneiden / behauen. *Serrulâ circumsecare*, Cicero pro Cluentio c. 64. *Ferro quam cautissime circumsecare*, Columella lib. 7. c. 5. Suetonius Domitiano cap. 12 hoc verbo utitur de Judaica circumcisione agens, sicut etiam Columella c. l. de eadem re *circumcidere & circumsecare* adhibuit.

¶ Consecare, zerschneiden. *Consecare minutatim*, Varr. 3. de R. R. c. 10. *Consecare tenues membranas*, Plin. lib. 30. c. 4.

¶ Consectio, ut, *Arborum consectio*, Cic. 2. de divin. c. 60.

¶ Desecare, abhauen / abschneiden/ ut, *Desecare serrâ arborem*, Columella lib. 5. cap. 6. Et *Desecare viciam*, Idem lib. 2. cap. 18. Cæsar 7. Gall. cap. 4 *Auribus desectis & singulis effossis oculis domum remittit.* Ac *Herba desecta*, apud eundem lib. 3. de B. C. cap. 53. extr.

D ¶ Desectio. Columell. lib. 6. cap. 3 *desectio messis.*

¶ Dissecare, in partes varias secare, zerhauen/ zerschneiden. Plin. lib. 11. cap. 37. sect. 70 *Capto Lacedæmonii pectus dissecuere viventi.* Idem lib. 9. cap. 35 *unio dissectus*, eine von einander geschnittene Perle.

¶ Veteres etiam *dissicĕre* dicebant, de quo verbo plura Jo. Gaspar Gevartius in Electis.

¶ Exsecare, excidere. ausschneiden. Cicer. pro Cluent. cap. 66 *Stratonem, judices, in crucem actum esse exsectâ scitote linguâ.* ¶ 2. Idem & metaphorice dixit, *Exsecare nervos reip.* Agraria 2. c. 33; & *exsecare pestem civitatis*, pro Sextio c. 65. ausrotten. Et ad Attic. lib. 2. epist. 1. *Non minus esset probanda medicina, quæ sanaret vitiosas partes Reip. quàm quæ exsecaret.*

¶ Exsectio. Cicer. pro Cluent. cap. 64 *Cum exsectio illa fundi in armario animadverteretur.* Paullo ante præcesserat: *Ipse armarii fundum exsecuit & auri quinque pondo abstulit.* Ibidem cap. 67 *exsectio linguæ.* Arnobius quoque lib. 5. p. 165 *virilium exsectiones* dixit, quæ castratio est.

¶ Exsector, qui castrat. Apulejus lib. 8. p. 208 *detestabilis exsector virilitatis.*

¶ Insecare, interius secare, inwendig schneiden oder hauen. Colum. lib. 4. cap. 15. *insecare vineam.*

¶ Insecabilis, vide paullo ante *Secabilis*, post *Seco.*

¶ Insectus, dissectus, zertheilet / zerschnitten / Ovid. 6. Metam. v. 58. *insecti dentes.*

¶ 2. Sed, *Insectum*, allerley Gewürm und kleine Thierlein/ sic dicta ab incisuris, quas vel cervicum, vel pectorum, vel alvi loco habent. Quorum alia *volatilia* sunt, ut *musca*, &c. Alia *repunt*, ut *formicæ*: alia sine *pedibus & alis* sunt, ut, *tineæ*. *Saliunt* alia: ut, *pulex, cicada*. *Serpunt* denique alia: ut, *pediculus, hirudo, lumbricus.* Plin. lib. 11. cap. 28.

¶ Insectura, incisura. Seneca lib. 1. Quæst. Nat. c. 7 *Totidem* [Virgula] *redderet soles, quot habuisset insecturas.*

¶ Intersecare, mitten von einander theilen / ut, *Res ipsas pronunciatione intersecare in animis auditorum*, Auctor ad Herennium lib. 3. cap. 14. Et Ammianus lib. 29. cap. ult. *Tiberis media intersecans mœnia.*

B ¶ Intersectio. Vitruvius lib. 3. cap. ult. *Intersectio, quæ Græce μετοχὴ dicitur, sic est dividenda*, &c.

¶ Persecare, hindurch hauen/ schneiden. *Vitium, ne serpat, persecare*, Livius lib. 40. cap. 19. Et Cicero 4. Acad. Quæst. cap. 39 *Ecquid nos eodem modo rerum naturas persecare, aperire, dividere possimus, ut videamus, Terra penitusne defixa sit & quasi radicibus suis hæreat, an media pendeat?*

¶ Præsecare, præcidere, zerhauen / verschneiden. Epit. Livii 88 *auribus præsectis.* Et Varro lib. 3. de R. R. cap. 16. sub fin. *cultello præsecare.*

¶ Præsegmen, quicquid ab aliqua re præsecatur: ut, *Unguium præsegmina*, was von den Nägeln abgehet und verschnitten wird. Plautus Aulul. 2. sc. 4. v. 34 *Ipsi pridem tonsor ungues dempserat, collegit, omnia abstulit præsegmina.*

¶ Prosecare, idem quod secare, ut, *Exta hostiæ prosecare*, zertheilen / zerschneiden / Livius lib. 5. cap. 21. Proprium enim in sacrificiis verbum. Unde Tertullianus Apolog. cap. 46 *Æsculapio gallinacium prosecari* dixit. Adde Casaubonum & Torrentium ad locum Suetonii in Augusto cap. 1.

¶ Prosecta, exta ipsa ex fibris hostiarum dissecta. Ovidius 6. Fastor. v. 163

Sic ubi litavit, prosecta sub æthere ponit.

¶ Eadem & *Prosiciæ* dicebantur. Arnob. lib. 2, *Quod si omnes has partes, quas prosicias dicitis, Dii amant.* Vet. Gloss. *Prosiciæ* αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί. Varro & *Prosiciem* dixit. ¶ Veteres etiam *insicia* pro *prosectis* posuere. Vide Brisson. lib. 1. Formul. Solenn.

C ¶ Prosectus, ûs, nomen. Apulejus lib. 8. p. 214 *Prosectu gladiorum, ictuque flagrorum.*

¶ Resecare, verkürtzen / verschneiden / verhauen. *Resecare palpebras*, Cic. in Pison. cap. 19. *Linguam resecare*, Idem 2. Divinat. c. 46. Et, *Resecare ungues*, Val. Maxim. lib. 3. c. 2. n. 15.

¶ *Resecare ad vivum*, est exactius, quam sat est, & morosius omnia excutere, alles auffs genauste suchen. Cicer. de amicit. cap. 5 *Id sentio, amicitiam, nisi in bonis, esse non posse neque id ad vivum reseco*, &c.

¶ Resegmen, ut, *Resegmina unguium*, Plin. lib. 28. cap. 1. *Resegminibus amputatis*, Idem lib. 13. cap. 12.

¶ Resectio. Colum. de arbor. cap. 6. *Novella vinea, quæ ex resectione enata fuit.* Idem de re rust. lib. 4. cap. 29 *resectionis fissura.*

¶ *Resectes bigemmes*, Columell. lib. 5. cap. 5. v. infra *Subsidiarius.*

¶ Resectus, ut, *barba resecta*, Ovidius lib. 4. Trist. eleg. 10. v. 58. Unde

¶ Irresectus, non resectus. Horat. Epod. 5. v. 47 *irresectum rodens pollicem*, i. e. unguem pollicis non resectum.

D ¶ Subsecare, unten abhauen / ein wenig verschneiden / verkürtzen. Columella lib. 2. cap. 9 *Adultas segetes radicibus subsectis enecare.* Ovidius 6. Fastor. v. 230

Non ungues ferro subsecuisse licet.

¶ Subsĕcīvus, a, um; quod succiditur, vel subsecatur, quod mensores deinde suum fecerunt & ad agros transtulerunt. Vetus auctor de limitibus apud Rigaltium, pag. 299. *SUBSECIVA sunt proprie, quæ sutor de materiâ præcidens, quasi supervacua, abjicit. Inde & SUBSECIVI AGRI, quos in perticâ divisos recusant, quasi steriles aut palustres.* Item SUBSECIVA, *quæ in divisurâ agri non efficiunt centuriam, id est, jugera ducenta.* Vide Glossas Agrimensorias Rigaltii. Item Varronem lib. 1. de re rustica cap. 10. Suetonius Domitiano cap. 9. extr. SUBSECIVA, *quæ divisis per veteranos agris superfuerunt, veteribus possessoribus, ut usu capta, concessit.* Eleganter Seneca Epist. 53 *Exercet Philosophia regnum suum; dat tempus, non accipit. Non est res subseciva, ordinaria est: adest & jubet.*

REM

REM SVBSECIVAM vocat, quæ παρέργως tractanda, & eo A tempore, quod ordinariis negotiis nostris detrahitur & subsecatur quasi: sicut & agri, qui post centuriam factam supersunt. Significat igitur, Philosophiam non secundariam rem esse, sed primis & ordinariis curis dignam, & ita cæteris omnibus anteponendam, serioque tractandam.

Secors, Secordia, vide *Socors.*

Secta, vide *Sequor.*

SĔCVLA, æ, falx. Varro lib. 4. de L. L. cap. 31 *Falces, in Campania Seculæ, a secando.*

SĒCVLVM, quod quid sit, nondum ad subtile examinatum Censorinus arbitratur, de die natali cap. 17. Ipse duplex fecit, NATVRALE & CIVILE. NATVRALE vocat spatium vitæ humanæ longissimum, partu & morte definitum. CIVILE, ad certum annorum modulum constitutum; quem Romani centum annis, aut 105; aut etiam 110 definierunt. Vide ipsum Censorinum, & Varronem lib. 5. de L. L. Cicero de Orat. lib. 2. cap. 37 *Numa Pompilius sapientiam constituendæ civitatis duobus prope seculis ante cognovit, quàm eam Græci natam esse senserunt.* Sic, *Seculis multis ante*, viel hundert Jahr zuvor / Idem ibidem cap. 5. ¶ 2. Nonnunquam indefinite pro quovis tempore sumitur. Virgil. 8. Æn. v. 324

Aureaque, ut perhibent, illo sub rege fuerunt Secula.

Ovidius lib. 2. de arte am. v. 277 ludit in verbo: B

Aurea nunc vere sunt secula, plurimus auro
Venit honos: auro conciliatur amor.

¶ 3. Lucretius aliquam multis locis hoc vocabulo pro genere, sobole, multitudine usus est, exprimens, ut docti putant, Græcam vocem γενεὰν, qua & 30 annorum spatium, & genus sive progenies significatur. Sic *hominum secla, bucera secla, muliebria secla, ferarum secla, scriptorum secula*, pro hominibus, bubus, mulieribus, feris, scriptis posuit. ¶ 4. Pro hominibus in seculo viventibus. Horatius lib. 3 Od. 6. v. 17

Fœcunda culpæ secula, nuptias
Primum inquinavere.

Statius lib. 11. Thebaid. v. 592

Crescat opus, totisque exspectent secula ripis.

Sic sæpius hâc voce quoque utitur Lucretius, ad quem pridem monuerunt docti. ¶ 5. Christianis scriptoribus seculum frequentissime pro mundo, & vita illa, quæ ducitur in mundo, ponitur; & illi, quam Christus formavit, atque præscripsit, tum quæ post mortem pios in cælo manet, opponitur. Prudentius Hymno 5. καθημερ. v. 109 *Fessos ille vocat per freta seculi: Freta seculi* vocat, quæ Paullinus ad Nicetam *vada cæca secli* pari allegoria v. 173 appellavit; calamitates scilicet atque discrimina, quibus viventes in mundo objicimur; & Peristeph. hymn. 3 extr. C *vincla secli*, impedimenta pietatis. Sic *inquietum seculi pelagus* Cæsarius Arelatensis Homil. 18. *Salum seculi*, Ruricius lib. 2. Epist. 12 dixit. Optatus Mil. lib. 1. *Petitis a me in seculo judicium, cum ego ipse Christi judicium exspectem.* Hinc *digredi seculo, educi seculo*, pro mori Tertullianus: contra, *demorari in seculo*, pro vivere, Zeno Veronensis dixit Sermone de S. Arcadio in fine. *Pompam seculi* pro fastu mundano, Idem dixit Tertullianus. Aliquando paullò strictius hæc vox de Gentilibus usurpatur. Tertull. Exhortatione ad castitatem cap. 13. *Videmus etiam seculi exempla*, id est, gentilium. Hieronymus lib. 1. adversus Jovinian. c. 26. & seq. perinde etiam usus est.

¶ Secularis, e, quod ex seculari tempore est. Sic *ludi seculares*, qui seculis singulis celebrabantur Romæ: in quorum observatione tamen magna varietas fuit, de quâ Censorinus supra laudato loco. ¶ 2. Christianis idem est, quod mundanum, profanum, & periturum atque caducum. Sic Hieronymo Epist. 22. cap. 13 *Codices seculares* libri profani, Ciceronis, Plauti &c. *literæ seculares* Tertulliano de Corona cap. 7; id est, profanæ: *Viri seculares* mundanis curis negotiisque dediti, passim & aliis etiam dicuntur. *Secularis militia*, vita mundana, apud Vincentium Lirinensem. Apud Tertullianum Exhortatione ad Castitatem cap. 13. *Fœminæ seculares*, paganæ sive gentiles sunt.

SĔCVNDVS, qui primum sequitur, significat ordinem & numerum, der ander / ut, *Secundus de tribus*, Cic. in Oratore c. 15. *Secundus a rege*, Hirtius B. Alexandr. cap. 66 der nächste nach D dem Könige. *Secundus in dicendo locus*, Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 13 Et idem cap. 1. in oratore, *Prima sequentem honestum est in secundis tertiisque consistere.* Eam sententiam sic citat & explicat Quintil. lib. 12. cap. 11 *Etiamsi quis summa desperet, tamen est, ut Cicero ait, honestum in secundis tertiisque consistere.* Cæsar verò principatus semper cupiditate flagrans, cum castellum aliquando sterile quoddam in Alpibus prætergrederetur, atque amici dubitarent, an & ibi de principatu contentiones essent æmulationesque, primum cogitabundus restitit, ac deinde dixit, *Mallem hic esse primus, quàm Romæ secundus*, ἐβουλόμην πρῶτος ἐνταῦθα εἶναι, ἢ δεύτερος ἐν Ῥώμῃ, Plutarch. *Secundus* autem ita aliquis dicitur, ut juxta ab *Altero* & *Proximo* differat: Vide *Alter* & *Proximus* in *Prope.* ¶ Construitur autem *Secundus* non modo cum Ablativo, præpositione interveniente, ut in illo Hirtii jam vidimus, *Secundus a rege*; verum etiam cum Dativo. Virgil. Æneid. 11. v. 441

- - - haud ulli veterum virtute secundus.

Quod Silius imitatur lib. 7. v. 55

- - - - nulli virtute secundus.

Idem lib. 12. v. 431 de urbe Petilia:

Infelix fidei, miseræque secunda Sagunto.

Ubi similitudinem notat & paritatem, sicut apud Horatium lib. 1. Oda 12. v. 18 *Nec viget quidquam simile, aut secundum: Proximos illi tamen occupavit Pallas honores.*

Est etiam tertia constructio, ut, *Secundus ad regium principatum*, Cic. 3. de Finib. cap. 16.

¶ *Mensa secunda* apud Nepot. in Agesil. cap. 8, 4. Ita vocantur bellaria, τράγηματα, φαγήματα, quæ post alios cibos convivis jam cibo potuque satiatis apponebantur, ad eorum appetitum quasi denuo excitandum: de quorum instructu vid. Stuck. antiq. Convival. lib. 2. cap. 2. & Buleng. de Conviviis lib. 2. c. 39. Confect.

¶ *Secundæ partes* eorum sunt in Comœdiis, qui non tam sæpe, ac illi, qui primas sustinent, procedunt in scenam. Asconius in divinationem Ciceronis: COMOEDIA, inquit, *quinque actus habet, hoc est, quinquies ducitur in scenam. Est ergo persona primarum partium, quæ sæpius actum* (ad agendum) *progreditur. Secundarum & tertiarum, quæ minus minusque procedunt.* De his insignis ac notabilis locus est apud Ciceronem Divinat. in Verrem cap. 15. *Ut in actoribus Græcis fieri videmus: sæpè illum, qui est secundarum aut tertiarum partium, cum posset aliquanto clarius dicere, quam ipse primarum, multum summittere, ut ille princeps quàm maxime excellat, sic faciet Allienus: tibi serviet: tibi lenocinabitur: minus aliquanto contendet quam potest.* In mimis verò aliter dicebantur *secundæ partes.* Ibi enim cum ipsis actoribus prodibant alii, qui principes suos imitabantur, gestus eorum atque sermones referebant. Unde & ὑποκριταὶ Græcis, Latinis verò alio nomine & *Subdicæ* dicebantur, quod post principes Actores dicerent. Vetus Glossarium: *Secundarius, subdica* ὑποκριτής. Suetonius Caligula cap. 57 *Cum in Laureolo Mimo, in quo actor proripiens se ruina sanguinem vomuit, ut plures secundarum certatim experimentum artis darent, cruore scena abundavit.* Hinc eleganter Horatius, Scurram seu assentatorem, omnia heri sui dicta gestusque sequentem & admirantem, cum secundario hujusmodi comparat, lib. 1. Epist. 18. v. 10

Alter (Scurra) *in obsequium plus æquo pronus, & imi*
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel mimum partes tractare secundas.

Vide ibi eruditissimum Torrentium. Ad illas autem Scenicorum partes & Ciceronis illud, quod supra produximus, interpretandum est, *Honestum esse, in secundis tertiisque consistere.*

¶ Secundum etiam dicitur, quod primæ bonitatis non est, & ita *secundum panem* Horatius dixit qui non de siligine erat, hoc est, ipso farinæ triticeæ flore. Ita enim lib. 2. epist. 1. v. 123

- - - - vivit siliquis & pane secundo.

in quo communem & minimè delicatum victum designare voluit. Hic & *secundarius* & *cibarius* appellabatur, de quo infra. *Secundam virtutem* Seneca dixit lib. 5. de Beneficiis extr. *moneri velle & posse.* Ut primæ sit, per se & reperire, & facere recta. *Secundæ sortis ingenia* idem Epist. 52 similiter dixit, quæ bona quidem, duce verò & hortatore indigent. Vide locum ipsum.

¶ Secundum etiam dicitur, quicquid sequitur & comitatur. Nigidius apud Gellium lib. 2. cap. 22. *Etesiæ & Austri anniversarii sole secundo flant.* Et ait Gellius, diligenter quærendum, quid sit *secundo sole.* Quod si Etesiæ à meridie flant, necesse est, solis radios comitari, ac velut à tergo sequi. Id itaque *solem secundum* vocat. Similiter idem Nigidius *Squamam secundam* in piscibus dixit, quæ manum prementis sequitur, & nihil offendit, cui adversa contraria est. Quod Rutgersius observat lib. 3. Var. Lect. cap. 16. Vide & Salmasii Exercitat. Plinianas, qui fusius hoc fragmentum Nigidii explicat. Non prætereundus locus Nepotis est Pelopidà extremo. Verba cultissimi Scriptoris ista sunt: *In quo prœlio Alexandrum* (Pheræum Tyrannum) *ut animadvertit* (Pelopidas) *incensus irâ equum in eum concitavit, proculque digressus à suis, conjectu telorum confossus cecidit. Atque hoc secundâ victoriâ accidit. Nam jam inclinatæ erant Tyrannorum copiæ.* Corruptus hic locus Lambino videtur: itaque pro *secunda victoria*, satis audacter *secunda pugna* rescribendum putat. Sed sana omnia sunt, & nihil mutandum. Meliore loco Thebanorum fuisse, quam Tyrannorum res, ex eo constat, quod noster dicit, eorum copias jam inclinatas fuisse molitasque fugam: quod victoriæ initium fuit. Quamvis autem ducis intervenerit casus, quod alias plurimum damni afferre solet, & impedire victoriæ cursum; nihilominus tamen non deseruisse fortunam Thebanos significat, atque sic victos profligatosque penitus Tyrannos fuisse: quod *secundam victoriam*, quasi *secundum solem* Nigidius dixit, quod sequeretur Thebanos, & minime eos desereret. Ita *secundum currum* Virgilius dixit, qui pergit decurrere, nec impeditur. Ita enim 1. Æn. v. 156

Flectit

Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.
Secundum amnem & fluvium idem dixit, qui prono alveo devehit, & sequitur adeo vehentes. Ita enim 4. Georgicor. vers. 347, & libr. 8. Æneid. vers. 549 *secundo defluit amni.* Et *mari secundo* Livius libr. 29. cap. 7, quod æstu inclinatum est. Quemadmodum & *secundum ventum* dicimus, qui sequitur à tergo, & navem impellit, quem *secundantem* Tacitus 2. Annal. cap. 24. *Ferens* aliis appellatur, & adversario opponitur. *Secundam vim aquæ* Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 26 dixit, qua unda undam sequitur, & in decursum impellit. ¶ Et quia secundo flumine devehi, res læta & facilis, quod remigandi labore vacare licet; cæterum secundis ac ferentibus ventis uti, felicitatis cujusdam: idcirco secunda pro lætis & prosperis passim dicuntur: item pro benevolis atque faventibus. Servius: *Secundam fortunam dicimus, quod secundum nos est, id est, prope nos, a sequendo.* Cicer. lib. 2. Epist. 1. ad Quintum fratrem: *Multa feci verba de toto furore,* &c. *Secundis admurmurationibus cuncti senatûs.* SECVNDIS, id est, faventibus. Idem l. 1. ad Attic. Epist. 17 *Secundam concionis voluntatem* dixit, quæ favebat, & approbabat ejus causam. Florus lib. 3. cap. 15 *Jamque nimius & potens* (Gracchus) *altero tribunatu secunda plebe volitaret,* id est, favente, vel serviente: metaphora a servis, qui sequuntur Dominos, ut ad nutum præsto sint. Similiter supra de Hannibale lib. 2. cap. 6 *Callidissimus imperator patentibus in campis observato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus pulvis, & Eurus ab Oriente quasi ad constitutum ita instruxit aciem, ut Romanus adversus hæc omnia obversis, quasi secundum cælum tenens, vento, pulvere, Sole pugnaret.* Et Cicer. 2. Tusc. Proœm. *Si quis universam Philosophiam velit vituperare, secundo id populo facere posset,* id est, favente & approbante populo. *Secundis auribus* aliquid dicere, eleganti eadem ratione Livius dixit lib. 33. cap. 43. *Fortunæ secundæ,* Wolfahrt/ contraria *adversa. Exitus secundi,* Horat. 4. oda 14, 38. Idem lib. 1. Epist. 10. v. 30

Quem res plus nimiæ delectavere secundæ,
Mutatæ quatient.

Terent. in Andr. act. 5. scen. 6. vers. 11 *Age, me in tuis secundis rebus respice,* wenn dirs wol gehet. Auctor ad Herennium libr. 4. cap. 17 *Sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus adversos reformidant.* Et Sallust. Catil. cap. 11 *Secundæ res sapientum animos fatigant.*

¶ Secundior, comparativus. Sueton. in Julio cap. 2 *Reliqua militia secundiore fama fuit,* id est, meliori. *Secundiore prælio,* Cæsar 2. bell. Gall. cap. 9. sicut & *secundissimum prælium* Hirtius dixit, Alexandrino bello cap. 11. *Res secundissimæ,* gutes Glück/ Cicer. 1. Offic. cap. 26. *Secundissima auspicia,* Suet. Galb. cap. 9.

¶ Secundæ, plurale tantum, membrana illa, qua in utero partus obvolvitur, die Afftterbürde/ quæ & *Secundina* dicitur. Plinius l. 20. c. 9 & 13 *secundas* appellavit.

¶ Secundarius, ut, *Panis secundarius,* Sueton. Aug. c. 76, qui & cibarius est. Vide *Panis.* ¶ 2. Et *Secundarius,* qui secundæ est classis. Cicer. de clar. orator. cap. 69 *Arrius M. Crassi quasi secundarius,* id est, in secunda aut proxima a M. Crasso classe.

¶ 3. qui secundas agit, de quo supra.

¶ Secundanus, qui secundæ legionis. Liv. l. 34. c. 15 *Secundani terga hostium cædunt: cæteri castra diripiunt.*

¶ Subsecundarius, ut, *Subsecundaria tempora,* id est, succisiva, Gell. l. 20. cap. ult. Vide *Succisivum* in *Cædo.*

¶ Secundò, adverbium, zum andern mal. Cicero pro Plancio cap. 20 *Equidem primùm, ut honore dignus essem, maxime semper laboravi: secundò, ut existimarer.* Charisius lib. 1. pag. 92 *Primò,* πρῶτον, *secundò,* δεύτερον, *tertiò,* τρίτον. Non autem frequentioris usus hoc adverbium est, sed elegantissimus quisque in ejus locum gestit substituere aliud. Si ordo multarum rerum numerandus est, *Deinde* plerumque in ejus loco est. Sic Cicero in Catil. 2. cap. 9 numeros ita disponit: *Primùm; Deinde; Præterea; Denique:* in Orat. 4 contra eundem Catilinam, cap. 3 *Primum; Deinde; Tum; Postremo.* In consulatus ordinatione *iterum* pro *secundo,* ponunt. v. g. Cic. de Arusp. Resp. *P. Africanus iterum consul.*

¶ Secundùm, Adverb. idem. Augustinus libro de Grammatica in Adverbio: *Est obscuritas in Adverbiis, utputa; Secundo factus est consul, & secundùm fuit consul.* SECVNDO *autem ad ordinem pertinet:* SECVNDVM *ad numerum.* Quod ibidem ad eundem modum interpretatur, quo Varro apud Gellium lib. 10 cap. 1 distinxit inter *quarto prætorem;* & *quartum prætorem fieri.* Sed jam diximus, veteres, *iterum consul,* maluisse dicere, quam *secundo* vel *secundum.* Sic & Vellejus l. 2 c. 4 de altero Africano: *creatus iterum consul.*

¶ Secundo, Secundare, verbum, idem Poëtis est, quod prosperare, glückfertigen. Virg. 7. Æn. v. 259

- - - - *Dii vestra incepta secundent,*

GOtt gebe Glück zu fernerm Vornehmen. Propertius libr. 3. eleg. 21. v. 14

Jam liquidum nautis aura secundat iter.

Seneca in Hercule Furente v. 645 *Deus secundet votum nostrum.* *Secundare ventus* dicitur, cum secundus influit. Tacito 2. Annal. c. 24 *secundante vento.*

¶ Obsecundo, obsecundavi, obsecundare, compositum, zu willen seyn. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 6. v. 23 *Qua caussa id fiat, obsecundato in loco.* Et Cicero pro leg. Manil. c. 16 *Non modo cives assenserint, socii obtemperarint, hostes obedierint, sed etiam venti tempestatesque obsecundarint.* Livius l. 3. c. 35 *Obsecundando mollire impetum aggrediuntur,* einem nachgeben.

¶ Obsecundanter, adverb. Nonius ex Nigidio: *obsecundanter naturæ vivere.*

¶ Obsecundator. *Obsecundatores sacrorum scriniorum,* Lege 3. Cod. Theodos. de Proximis comitib. dispositionum. Sunt, qui in scriniis operam navant.

¶ Obsecundatio, obsequium. *Servilis obsecundatio,* Lege 92. Cod. Theod. de Decurionibus.

¶ Secundùm, præpos. significans prope: ut, *Duo vulnera,* &c. *unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem,* ob dem Ohr/ Sulpicius ad Cicer. lib. 4. famil. epist. 12. ¶ 2. vel post: ut, *Secundum patrem tu es proximus,* nach dem Vater/ Plaut. in Captiv. act. 2. scen. 1. v. 42. Et Cicer. 2. offic. cap. 3 *Proxime & secundum deos homines hominibus maxime utiles sunt.* Idem ad Attic. libr. 12 epist. 15 *Secundum te nihil est mihi amicius solitudine.* Et, *Secundum hunc diem,* Idem de Orat. libr. 1. extremo. *Secundum hæc silentium fuit,* Livius lib. 32. cap. 33. *Secundum hanc orationem jubet,* Petronius. nach oder auff diese Rede. ¶ 3. Sed *secundum caussam multa disputare,* Cicer. 4. ad Attic. epist. 2. id est, pro caussa, der Sachen zu gut. *Secundum aliquem litem dare,* vel *dare* absolute, est pronunciare pro aliquo, auff eines Seite sprechen. Suetonius Claudio cap. 15 *Absentibus, secundum præsentes, facillime dabat, nullo delectu:* id est, si contingeret alteram litigantium partem abesse, nec comperendinanda esset caussa, pro præsentibus pronunciavit, hoc est, ita pronunciavit, ut præsentes causâ vincerent. Idem paullo post: *Ex tabella pronunciasse creditur,* SECVNDVM EOS SE SENTIRE, QVI VERA PROPOSVISSENT. Tacitus 3. Histor. cap. 7 *Principia belli secundum Flavianos,* id est, pro Flavianis: à parte Flavianorum erant. ¶ 4. Et rursus alio modo apud Terentium in Eunucho extrema fabula: *Collaudavi te secundum facta & virtutes tuas,* nach ꝛc. *Secundum Platonem,* hoc est, juxta Platonis sententiam, des Platonis Meinung nach. ¶ *Secundum quietem,* id est, per quietem, im Schlaff. Ita Cicero loquitur lib. 1. de Divinat. cap. 24. de somniis exponens. Livius *in quiete* dixit lib. 21. cap. 22. cum aliud somnium Annibalis refert. *Fama est,* inquit, *in quiete visum de eo juvenem divina specie,* &c.

SĔCVRIS, bipennis, ein Beil/ πέλεκυς. *Securi percutere,* enthaupten/ Cicer. in Pison. cap. 34. *Securi cervices subjicere,* ibidem. *Acies securium tuarum,* in Verr. 7. c. 43. extr. ¶ 2. Sed, *Infligere,* vel *injicere securim* seu *plagam,* est vehementer lædere ac vulnerare, hefftig beschädigen/ ut, *Gravem, Graviorem Reipublicæ infligere securim,* Idem pro Plancio cap. 29. Et ad Qu. Fratr. libr. 2. epist. 10 *Tenediorum libertas securi Tenedia præcisa est,* durch ihre eigene Schuld.

¶ Securicula, diminutivum, parva securis. Plinius libr. 18. cap. 19 *Si inter arbores aretur, seculiculam in stiva pendere oportet, qua intercidantur radices.* Arnobius lib. 2. pag. 56 *Fecerunt sibi rastra, securiculas, vomerem.* ¶ 2. Retinaculum ligneum, quod etiam subscus dicitur, eine Holtz-Klammer/ apud Vitruvium l. 10. c. 27.

¶ Sericulatus vel Seriсlatus. Vitruvius l. 10. c. 15 *sericlatis cardinibus* dixit, qui Philandro ita formati videntur, ut partes extremæ referant securim falcis vinitoriæ.

¶ Sĕcūrifer, qui securim fert. Ovid. 12. Metam. v. 460

Antimachumque, Helimumque, securiferumque Pyracmon.

¶ Securiger, idem. *Dextra securigera,* Sil. l. 16. v. 48. *Caterva securigeræ,* Valer. Flacc. l. 5. v. 137.

SĔCŪRVS, sine cura, ἀμέριμνος, sicher. Ovid. Metamorph. lib. 1. v. 100

Mollia securæ peragebant otia gentes.

Securus à metu, Plin. lib. 28. cap. 9. *Securior ab hostibus,* Livius lib. 9. cap. 22. *Securus de bello,* Idem lib. 36. cap. 41. Et, *Animi securi esse de re aliqua,* Cic. ad Attic. lib. 12. ep. penult. Superl. *Securissimus,* posteriori ætate non infrequens. Spartianus in Severo cap. 18 *Tripolim, contusis bellicosissimis gentibus, securissimam reddidit.* Sidonius l. 8. epist. 12 *incautissimus, securissimus.* Usus hoc superante gradu & Tertullianus de Anima cap. 50, & Augustinus lib. 1. Retract. cap. 13 *securissima salus.* Nonnunquam omnem absolutam felicitatem notat. Stat. lib. 8. Thebaid. v. 13

Illum & securi circumspexere fragorem Elysii.

Pariter de Diis suis Lucretius lib. 6. v 57

Nam bene qui didicere Deos securum agere ævum,

hoc est, omni fortuna, affectu, spe, metu, iracundia, curaque omni procul quietum, ut fingebantur Numina Epicuræorum, quæ salse propterea *neque caput, neque præputium habere* dixit Varro.

¶ 2. Genitivo interdum adponitur, ac significat idem, quod negligens, deses: ut, *Fortunæ virtus secura,* Claud. de conf. Mall. Th. v. 2. *Odii securus,* Tacitus Agric. c. 43, 6. Opponitur *sollicitus.* Tacitus 3. Histor. cap. 13 *Nunquam apud vos verba feci, aut pro vobis solicitior, aut pro me securior.* A

¶ Securè, adverbium. *Secure continere aliquid,* Vell. Paterc. l. 2. cap. 129. n. 4. *Inter caligines securius florent,* Pallad. l. 3. cap. 9. Et Seneca epist. 18 *Securius divites erimus, si scierimus, quam non sit grave pauperes esse.* Plin. l. 2. Epist. 17 *Hæc subjacens mare longius quidem, sed securius intuetur.* Et Justinus l. 5. c. 9. n. 10 *securius pugnare pro aliena domo.*

¶ Securitas, quam animi tranquillitatem & ægritudinis vacuitatem Cicero vocat. Est enim animi constitutio placida, malorum impendentium curâ vacans. Cicer. de Nat. Deor. lib. 1. cap. 20 *Nos beatam vitam in animi securitate ponimus,* wenn das Hertz wol zu frieden/ und ohne Sorg und Furcht ist. *Securitatem præstare,* Cato ad Cicer. 15. famil. epist. 5. *Securitatem parere,* Quintil. libr. 2. cap. 2. Et Plinius Paneg. cap. 50 *Tanta temporum securitas est, ut* &c. Fried und gute Zeiten. Edicto Nervæ apud eundem Plinium lib. 10 epist. 66 *me securitatem omnium quieti meæ prætulisse.* die gemeine Ruhe. Sic enim Latine in bonam partem semper: secus ac nostris vitium incuriæ & supinæ negligentiæ significat.

SECVS, præpositio, significat prope, bey/ ut, *secus illum sedi,* sed id à vulgo usurpatum tantum, & novum ac sordidum Charisius pronunciat libr. 1. Usus Vetus Interpres Psalmi 1 *Tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum.* B

¶ Secus, adverbium, idem est quod aliter, anders. Vet. Gloss. *Secus,* ἑτέρως καὶ πλησίον. Charisius lib. 1. *Fit SECVS & adverbium, quod significat aliter; unde nascitur SEQVIVS,* ἀνομοίως. *Nisi quid tua secus sententia est,* Plautus in Epidico & Captiv. 2, 2. *Nec mihi secus erat, quam si essem familiaris filius.* Cicer. in Pisonem cap. 28 *Recte, an secus, nihil ad nos.* ¶ Praeponuntur ei fere, *Non, haud.* Reperies & *Longe secus,* viel anders. Sequuntur *quam, ac, atque.* Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 2 *Mihi erat maxime curæ, ne quid fiat secus, quam volumus.* Et pro Muræn. cap. 4 *Non secus ac si meus frater esset.* Virgil. 3. Æn. v. 236

Haud secus ac jussi faciunt.

Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 30 *Paullo secus a me atque ab illo partita ac distributa sunt.* ¶ Ponitur & in significatione mali. Sueton. Tiberio cap. 2 *Multa multorum Claudiorum egregia merita, multa secus admissa in Rempublicam exstant.* Ubi Casaubonus: SECVS *est* ἑκάς, *ut* ἐξ, *sex, aliaque multa. In Glossario exponitur* ἑτέρως καὶ πλησίον, *non male. Nam vicina non dicuntur, nisi quæ sunt* ἑκάς, *& naturam separatam habent. Porro ut Græcis* ἄλλο *&* ἕτερον, *Latinis ALIVD per* εὐφημισμὸν *ponitur in significatione mali; sic & SECVS usurparunt pro* κακῶς. *Sallustius:* SI SECVS ACCIDAT HVIC REIP. *& passim,* &c. C

¶ Secius, comparativus est, a *Secus,* unde Charisius deducit; nec differunt SECIVS & SEQVIVS; nisi scriptione. Ita promiscue COCVS, & COQVVS, & alia dicebant. Notandum autem, Virgilium primam in SECIVS semper producere; cum tamen primam in SECVS perpetuo corripiat. Ut 3 Georg. v. 367

- - - - - - *non secius aere ningit.*

Et 7. Æn. vers. 781

- - - - *haud secius æquore campi*
Exercebat agros.

An quia hic *sequius* scribendum, quasi QV positionem faciant, & syllabam ita producant? Nam & Lucretius primam in AQVA non semel produxit. *Nihilo secius, Nec eo secius,* nichts desto weniger. Terent. in Andr. act. 3. sc. 2. v. 27 *Sed nihilo secius mox deferent puerum huc, ante ostium.* Nepos in extremo Attico: *Tamen propositum nihilo secius peregit.*

¶ Secus pro *Sexu,* vide *Sexus.*

¶ Altrinsecus vide in *Alter.*

¶ Circumsecus, ex omni parte, contrarium τῷ *Altrinsecus.* Apulej. l. 5. p. 166 *qui circumsecus venantur.* D

¶ Extrinsecus quære in *Extra.*

¶ Forinsecus. Apulej. libr. 9. pag. 233 *forinsecus attrahentes.* Idem lib. 4. p. 147 *per fenestram forinsecus rapienda dispergere.* Plura vide in *Foris.*

¶ Intrinsecus, quære in *Intra.*

SED, conjunctio adversativa, sondern. Terent. in Andr. act. 3. scen. 1. v. 4 *Fidelem haud ferme mulieri invenias virum, sed hic Pamphilus firmavit fidem.* Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 18 *Non odio adductus alicujus, sed animo corrigendæ & sanandæ civitatis,* sondern aus Wolmeinung die Stadt zu bessern/ ꝛc. ¶ 2. Interdum idem est, quod *sed etiam, verum etiam:* ut, *Non digito uno redundat, sed capite, collo,* &c. Idem de natura Deorum libr. 1. cap. 35. ¶ 3. Videtur caussalis esse & pro *Nam* poni in istis: Cicer. libr. 3 de finib. bon. & malor. cap. 4 *Sedulo faciam. Sed fortuna fortes; quare conare quæso.* Martialis lib. 10. ep. 18

Ignota est toga: sed datur petenti
Rupta proxima vestis cathedra.

Juvenal. Sat. 15. v. 94

- - - - - - *Sed res diversa, sed illic*
Fortuna invidiæ est.

Ubi ultimum *Sed* pro *Nam* positum est.

¶ *Sed enim* pro certe, ut, *Sed enim nequeo durare, quin* &c. Plaut. in Curcul. act. 1. sc. 3. v. 19. Sed Lambinus, Operarius, &c. legunt *Enimvero.* ¶ Pro *Sed* Virg. posuit illo 2. Æn. v. 162

Omnis spes Danaûm, ac cœpti fiducia belli
Palladis auxiliis semper stetit. Impius ex quo
Tydides sed enim, scelerumque inventor Ulysses, &c.

Et Cicero ad Attic. lib. 6. epist. 1. pag. 579 ed. Græv. *Sed enim,* οἰκονομία *si perturbatior est, tibi assignato.* Apulejus Apolog. p. 294. ed. Elmenh. *Sed enim vir egregie doctus, & veterum æmulator, meminerat* &c. Ibidem p. 325 *Sed enim versutiam tam insidiosam negabis te unquam cognovisse.*

SEDEO, sedēre. Plaut. Captiv. prologo v. 12. *Si non ubi sedeas locus est, at est ubi ambules.* *Ad latus alicujus sedere,* einem an der Seiten sitzen/ Cicer. in Verr. libr. 7. cap. 41. *Sedere in subselliis, in sella, in equo,* Idem. *Sedere carpento,* Livius lib. 1. c. 34. ¶ 2. *Sedere ad gubernacula Reipublicæ,* dem Regiment vorstehen/ Cicero pro Roscio Amerino cap. 18. ¶ 3. *Nomen in ore sedet,* der Nam sitzt mir auff der Zungen/ Stat. 12. Thebaid. v. 115. ¶ 4. *Vestis sedet,* id est, apta est, ist gerecht/ liegt glatt an. Quintil. libr. 11. cap. ult. *Nam & ita sedet melius toga & continetur.* Sic, *Sedet imperium humeris,* Plin. in Panegyr. cap. 10. Et *Pœna sedere* dicitur, quæ fixa hæret, jugiterque pendenda est Seneca Medea v. 746

Longe gravior pœna sedeat conjugis socero mei.

¶ *Sedere* etiam dicuntur, quæ recepta, probata, confirmataque sunt. Gratius Cynegetico v. 217

Hic trepidas artes & vix novitate sedentes Vidit.

¶ 5. *Totos dies sedere in villa,* id est, otiosum esse, müssig sitzen/ Cicer. ad Attic. lib. 12. ep. 44. Et Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 38 *An sedere oportuit domi virginem tam grandem?* &c. Cicer. in Pisonem: *An potest excusatio, non dicam, male sentienti, sed sedenti, cunctanti, dormienti in maximo Reipublicæ metu consuli?* Juvenal. Sat. 10. v. 93

Principis angusta caprearum in rupe sedentis.

Ubi Vet. Scholiastes: *Significat, desidem turpiter vixisse capreis Tiberium.* Ita *sedere ferias,* pro otiose feriari. Vide *Residere.* Horatius lib. 1. ep. 17. v. 37

Sedit, qui timuit, ne non succederet.

Sedit, id est, cessavit, abstinuit a suscipiendi cura. ¶ 6. Est & militare verbum, & significat, castra habere posita; item a pugna cessare, sich gesetzt haben/ stille liegen. Livius libr. 2. cap. 12 *Sedendoque expugnaturum se urbem spem Porsenna habebat.* Plautus Amphitr. act. 2. sc. 1. v. 52

Ordine omni, ut quidque actum est, apud hostes dum sedimus,
Edissertavi.

da wir vorm Feinde gelegen. Lucanus l. 2. v. 473

- - - - - - *quamvis fortissima pubes*
Hic sedeat castris.

Valerius Maximus libr. 7. cap. 4. n. 5 *Apud mœnia armato sedendum foret.* ¶ 7. Est & Judicum atque Prætorum, qui *sedere* dicuntur, cum sui copiam faciunt, & cognitionibus vacant. Unde *Sessionum dies* appellati, quibus Prætores jus dicunt. Plane ita & nos Sitz-Tage appellamus. Cicero pro Cluentio cap. 38 *Sedistine judex in C. Fabricium?* Idem pro Rabirio Postumo cap. 5 *Modo vos iidem in Aulum Gabinium judices sedistis.* Et Livius l. 3. c. 46 *Appius aliquantisper moratus, ne ejus rei caussa sedisse videretur.* Idem lib. 40. cap. 8. ex persona Philippi Regis: *Sedeo miserrimus pater judex inter duos filios.* Plinius libr. 10. Epist. 8 *Ego me auditurum Niceæ, respondi: Ubi cum sedissem cogniturus.* Apulejus Apologia: *Quod si modo Judices de caussa ista sederent C. Fabricius, Cn. Pompejus,* &c. ¶ 8. Sedere etiam dicitur, quod constitutum decretumque apud animum est. Virg. 5. Æn. v. 418

Idque pio sedet Æneæ, probat auctor Acestes.

Item 2. Æneid. v. 660 *Et sedet hoc animo.* Et Silius lib. 15. v. 352 *Hæc ubi sedēre,* pro, decreta sunt. Florus libr. 2. c. 15 *Cum bellum sederet, de belli fine tractatum est.* Ibidem: *Seditque sententia, quoquo modo rebellandum.* Similiter & *stare sententia* dicitur. ¶ 9. Idem verbum & de humilibus depressisque locis eleganter usurpatur. P. Mela l. 2. c. 2. *In radice magnæ peninsulæ sedens Lysimachia.* Lucanus l. 3. v. 380

- - - - *mediisque sedent convallibus arva.*

Silius l. 8. v. 508 - - - - - *per udos*
Alba sedet campos.

Et lib. 12. v. 162 idem:

Campo Nola sedet.

Adde ibi Dausquejo notata. Hinc & de iis usurpatur, quæ ruunt ex alto, & collabuntur. Quam in rem Statii locus dabitur in *consīdere* n. 5. ¶ 10. Sedere, pro domicilium alicubi ponere, vide *Considere* n. 4. ¶ *Sedere, sessio, sella,* quietis, & æternitatis hieroglyphica erant. Nasamones Africæ populi majorem partem

partem non tantum sedentes exspirare, sed etiam hoc situ humari volebant, quasi jam æternitatem, & longam illam à laboribus cessationem adiissent. Reges & Cæsares in subterraneis mausoleis componuntur sedentes taciturna, & lugubri majestate. Romanis etiam usitatum, mortuorum Impp. fusiles statuas, similibus sellis effulcire, ut qui jam fruantur æternitate.

¶ Sedes, habitaculum, domicilium, locus, Sitz, ut, *Animi sedes est in cerebro*, Cicer. 1. Tuscul. c. 9. hat seinen Sitz im Haupt. *Sedem aliquam incolere*, Declam. Antequam iret in exil. *Patria sede sedens*, Virg. Æn. 7. v. 193. *Sedem habere*, Cæsar. 1 Gall. cap. 44. ¶ *Sedes belli* dicitur, locus firmus, copiosus, & opportunus, ubi copiæ, arma, viri, & omne instrumentum belli, adornari atque constitui, tum exercitibus summitti commode, & plurimum inde hosti nocere queat. Tacitus 3. Histor. cap. 8 *Quæsitum inde, quæ sedes bello legeretur.* Suetonius Galba cap. 10. *Per idem fere tempus in munitione oppidi, quod sedem bello delegerat, repertus annulus*, &c.

¶ Sedes etiam fundamentum seu basis est. Sic *Remp. in sede sua sistere*, Augustus dicit apud Suetonium l. 2. c. 28. Vide ibi Casaub. & infra in *Sisto*. Horatius Epod. 13.

- - - - Deus hæc fortasse benignâ
Reducet in sedem vice.

Seneca lib. 1. Quæst. Natural. cap. 1. *Sequitur ut citò intercidant, quia sine fundamento & sede creata sunt.* ¶ *Sedes* quibusdam *sella* est, in quâ sedemus, ein Sessel. Plinius Panegyr. cap. 52 *Horum unum si præstitisset alius, illi jam dudum radiatum caput, & media inter deos sedes auro staret aut ebore.* Summos deos enim, Jovem præcipue, sæpe sedentes in sella fingebant artifices.

¶ Sedecula. Cic. ad Attic. l. 4. ep. 9. *Malo in illa tua sedeculâ, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere*, ein Stülchen. ¶ Valla l. 1. c. 5 *Sediculam* mavult.

¶ Sedile, ein Gesäß. *Sedilia e marmore*, Plin. l. 5. epist. 6. *Vivo saxo sedilia*, Virg. 1. Æn. v. 67.

¶ Sedentarius, ut, *Labor sedentarius*, qui sedendo peragitur: *Opera, ars sedentaria*, eine Arbeit / Kunst / so man sitzend übet. Columella lib. 12. cap. 3 *Uno loco quam minime oportebit* [mulierem rusticam] *consistere, neque enim sedentaria ejus opera est, sed* &c. Plinius Panegyr. Traj. cap. 76 *Illam mutam ac sedentariam assentiendi necessitatem, quo cum dolore animi perpetiebantur?*

¶ Sedentarii, Schuster und Schneider. Plaut. Aul. act. 3. scen. 5. vers. 39.

¶ Sessio, das Sitzen. Cicer. 1. de Offic. cap. 35 *Status, incessus, sessio, accubatio.* Idem lib. 5. de Fin. cap. 12 *Sessiones quædam contra naturam sunt.* Sessio autem minus apud Romanos crebra, ambulabant magis, aut jacebant, barbari aliter: de Germanis Tacitus, & de Hispanis Strabo lib. 3. Lips. Cent. 1. ad Belg. 3. pag. 505.

¶ Sessus, ûs, idem. Apulejus 3. Florid. p. 353 *locum sessui impertiunt.* Marcell. & Faustin. libello Precum ad Impp. p. 39 *de sessu in terram eliditur.*

¶ Sessibulum, sella. Apulejus lib. 1. Miles. p. 112 [Pric. pag. 17] *Præ metu latronum nulla sessibula, ac ne sufficientem supellectilem parare nobis licet.*

¶ Sessor, Horat. l. 2. epist. 2. v. 130 *In vacuo lætus sessor plausorque theatro.*

¶ Sessilis, e, apud Plinium libr. 15. cap. 3. *Pyra minimo sessilia pediculo*, so an einem sehr schwachen Stiel hangen.

¶ Sedimentum, subsessio, ut, *Sedimentum molis*, das Sincken oder Setzen der Last / Plin. l. 35. c. 10.

¶ Sella, quasi *Sedda*, a sedendo, ut Servius in 1. Eclog. Virgilii annotat. *Sella aurea*, Propert. lib. 4. eleg. 11. v. 28. *Sella Curulis*, vide *Curulis*. *Requiescere in sella*, Cic. lib. 1. de divin. cap. 46. *Duabus sellis sedere*, auff zweyen Achseln tragen. Vide Senecam patr. libr. 3. Controvers. 18. sub fin. ¶ 2. Ephippium. Unde *sellaria jumenta*, Veget. de re Veter. libr. 1. cap. 56. ¶ 3. *Sella* & *sella familiæ* & *familiarica*, ubi venter exoneratur. Vide Scaligeri Conjectan. Erant & publicæ hujusmodi sellæ, & suis nominibus insignitæ. Ut *Patroclianæ* Romæ, quarum Martialis meminit libr. 12. Epigram. 77.

¶ Sellula, diminutivum. Arnobius libr. 2. pag. 59 *arquata sellula.*

¶ Sellarius, & Sellariolus, diminutivum, idem quod sedentarius, Sueton. & Martial. l. 5. epigr. 71.

In sellariolis vagus popinis.

Sellariæ meretrices, nam sedentes in sellis emtores captabant. Unde Juvenal. sat. 3. v. 13

Et dubitas alta Chionem deducere sellâ.

¶ Sellularius, qui sedens opus facit, sedentarius. Livius libr. 8. cap. 20 *Opificum vulgus & sellularii, minime militiæ idoneum genus.*

¶ Adjective *Sellularii artifices*, Apulejus 2. Florid. p. 351. Et *sellulariæ artes*, ibidem p. 346.

¶ Subsellium, vide paullo post in *Subsideo*.

¶ Varro etiam *Bisellium* dixit, in quo duo sedent, zween Stül an einander / l. 4. Ling. Latin. c. 28.

¶ Sessito, sessitare, frequentativum, Cic. de clar. Oratoribus c. 15 *Quam Deam in Periclis labris scripsit Eupolis sessitavisse.*

Composita a *Sedeo*.

¶ Assidere, dabey sitzen / bey oder neben einem sitzen. Cicer. lib. 1 Acad. Quæst. c. 4 *Simul assideamus, si videtur.* Et, *Assidere gubernaculis*, Plinius Panegyr. c. 81. Et, *Assidere literis*, idem Plinius lib. 3. epist. 5. id est, assiduum esse in discendo. Horatius lib. 1. Epist. 5. v. 13

Parcus ob hæredis culpam, nimiumque severus,
Assidet insano.

id est, insano proximus est, ab insano nihil distat.

¶ Est & verbum militare. Virgilius Ciri:

- - - - nostris qui mœnibus assidet urbis,

der vor unser Stadt liegt. Silius lib. 9. v. 624

- - - - - atque assidet arces.

Ubi plures legunt *obsidet*. Plinius Paneg. c. 12. *An audeant, qui sciant te assedisse ferocissimis populis?* ¶ Dicitur & de illis, qui ægrotis præsto sunt. Bey den Krancken sitzen / ihrer warten. Horat. l. 1. Sat. 1. v. 80

Aut si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit, habes, qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, &c.

Plin. l. 7. Ep. 19 *Angit me Fanniæ valetudo, contraxit hanc, dum assidet Juniæ virgini Vestali*, &c.

¶ Tacitus & de Judicibus & Consiliariis usus est, unde & *Assessores* dicti, de quibus paullo post. Suet. Tiberio c. 33 *Magistratibus pro tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat consiliarium assidebatque mistim*, &c.

¶ Assessio, das Beysitzen. Cicero l. 11. fam. ep. 28 *Quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio.*

¶ Assessor, qui assidet. ¶ Assessores etiam dicebantur, qui a Magistratibus Præsidibusque adhibebantur in consilium, ab eo dicti, quòd in jure reddendo iis assiderent, de quorum officio Titulus est in Pandect. quem vide. Suetonius Galbâ c. 19 *Ex assessore præfectus Pretorii.* Ipsa eorum functio *Assessura* dicebatur L. penult. D. de proxen.

¶ Assessura, officium assessoris. Vide *Assessor*.

¶ Circumsidere, vide post *Considere*.

¶ Considere, zusammen oder mit einander niedersitzen. Virg. Eclog. 3. vers. 55

Dicite, quandoquidem in molli consedimus herbâ.

Considere in pratulo, Cicer. de clar. orat. cap. 6. *Considere in aliquo loco & apud aliquem locum*, sich niederlassen / niedersetzen. ¶ 2. Est & militare, sich legen oder lagern / sich setzen. Cæsar 3. de B. G. cap. 17 *Cum Viridorix contra eum duûm millium spatio consedisset.* Et lib. 5. de B. G. c. 9. *Ubi ex captivis cognovit, quo in loco hostium copiæ consedissent.* Et alibi sæpius. Curtius l. 7. cap. 7. n. 31 *Qui comperto hostis adventu, ne muris urbis includeretur, simul ratus, excipi posse, quem venturum sciebat, consedit occultus.* Contra *consurgere ex insidiis*: vide *insidiæ*. ¶ 3. Usurpatur & de his, qui caussas cognoscunt seu judicant. Ovid. 13. Metam. extr.

Argolicosque duces mediis considere castris
Jussit, & arbitrium litis trajecit in omnes.

Et mox sequentis libri initio:

Consedere duces & vulgi stante corona, &c.

Suetonius Caligulâ cap. 38 *Cognoscebat autem de talibus caussis, taxato prius modo summæ, ad quem conficiendum consederat, confecto demum excitabatur.* ¶ 4. Dicitur & de illis, qui in aliquo loco domicilium ponunt, die sich an einem Orte niederlassen oder setzen. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 4 *Dimissi a superioribus imperatoribus in iis provinciis consederant.* Virgil. 1. Æneid. v. 572

Vultis & his mecum pariter considere regnis?

Simplici *sedere*, ita usus & Florus lib. 2. cap. 11 *Reliquiæ Gallorum, qui Brenno Duce vastaverant Græciam, mox orientem secuti in media Asiæ parte sederant.* ¶ 5. Considere etiam dicunt, quæ ruunt ex alto & collabuntur: & tecta incendio victa. Virgilius 2. Æneid. v. 625

Tum verò omne mihi visum considere in ignes Ilium.

De Capitolio incenso Statius libro 5. Silv. 3. v. 200, epicedio in patrem:

- - - - nondum rogus ille Deorum Sederat.

¶ Utrumque autem dicebant, *consideo*, *considêre*: & *consîdo*, *considĕre*.

¶ Consessor. Livius lib. 34. cap. 54 *Dives pauperem consessorem fastidit.* Cicer. libr. 2. ad Attic. epist. 15 *Præclarum spectaculum mihi propono, modo te consessore spectare liceat.* Et Val. Maximus lib. 1. cap. 7. n. 8 *In spectaculo consessoribus narravit*, die bey einem sitzen.

¶ Consessus, non consessio, sed homines uno in loco considentes, inquit Valla libr. 4. cap. 2. sicut Germani dicunt, der sitzende Rath. *Consessu conspectuque judicum commoveri*, Cic. in 3. Verrina cap. 7.

¶ Circumsidere & Circumsedere, idem quod obsidere; circumdare, umher sitzen/belägern/ ut, *Circumsidere oppidum*, Liv. lib. 9. c. 2. & lib. 23. c. 15. *Vallo aliquem circumsidere*, Cic. Philipp. 10. c. 4. extr. *Omnibus copiis circumsideri*, mit gantzer Gewalt belägert seyn/ ad Atticum l. 15. ep. 9.

¶ Circumsessio. Cic. 3 in Verrem cap. 33 *Quid si planum facio, te hujus circumsessionis tuæ caussam & culpam in alios transtulisse.*

¶ Desidere, sedere otiosum. müssig sitzen. Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 3. v. 2. *Frustra ubi totum desedi diem.* ¶ Desidere, honeste pro ventrem exonerare, zu Stul gehen. Ut, *desidendi cupiditas*, Celsus l. 4. c. 18.

¶ Dicitur etiam Desīdo, desīdĕre. Boethius l. 5. metro 4

Nunc summis caput inserit,
Nunc desidit in infima.

¶ Deses, Desidia, Desidiosus, vide sub suo elemento.

¶ Dissīdere, dissentire, von oder wider einander seyn. *Dissidere ab aliquo*, & *cum aliquo de aliqua re*, apud Ciceronem sæpe. v. g. lib. 2. Offic. cap. 2 *Temeritas a sapientia dissidet plurimum.* Idem lib. 1. de Fin. cap. 18 *dissident inter se atque discordant.* Cato in distichis:

Conveniet nulli, qui secum dissidet ipse.

Et, *Dissidere alicui.* Horat. lib. 2. oda 2. vers. 18 *Dissidens plebi*, &c.

¶ Dissidium, dissensio, discordia, segregatio. Cic. de Amic. c. 21. *Ne qua amicorum dissidia fiant.*

¶ Dissidentia, Plin. l. 29. c. 4.

¶ Insidere, ut, *Insidere in animo*, Cic. pro Balb. c. 1. *Insidere in mente*, Idem in Oratore c. 2. einsitzen. Cic. pro leg. Manil. c. 3 *Macula penitus jam insedit atque inveteravit, in populi Rom. nomine.* Sic, *insidet cogitatio*, libr. 5. fam. epist. 13. *Suspicio insidet*, pro Milone cap. 25. Et, *Insidere equo*, Aurel. Victor de vir. illust. n. 32. in Fabio Rulliano. *Insidere itinera*, Livius libr. 25. cap. 21. die Strassen belagern. Servius ad illud Virgilii lib. Æneid. 11. v. 531, *Arripuitque locum, & silvis insedit iniquis. Proprie*, inquit, *nam insidere est dolose aliquem exspectare, unde & insidiæ nominatæ sunt.* Aliquando est occupare. Virgilius 2. Æn. v. 615

Jam summas arces Tritonia (respice) Pallas
Insedit.

Tacitus 3. Histor. c. 69 *Sabinus re trepida, quod tutissimum e præsentibus, arcem Capitolii insedit*, hat sich bemächtiget. ¶ 3. Hinc & pro incumbere Horatius dixit Epod. 3. v. 15

Non tantus unquam siderum insedit vapor
Siticulosæ Apuliæ.

¶ Insidere & illi dicuntur, qui sedes figunt, die an einem Ort ansetzen. Virgil. 8. v. 479

Urbis Agyllinæ sedes, ubi Lydia quondam
Gens bello præclara, jugis insedit Hetruscis.

¶ Insessus, participium, præsidio occupatus. Tacitus lib. 13. c. 39 *montes præsidiis insessi.* Idem Histor. lib. 3. cap. 1 *insessis Alpibus.* Et Statius Theb. 12. v. 236

horrendis insessa cubilia monstris.

¶ Insessor. Symmach. l. 2. epist. 48 *Insessor viarum*, idem qui obsessor.

¶ Insīdiæ, Wegleistung/ Weglagerung/ Hinderlist. *Insidias facere*, Terent. in Eunuch. a. 3. scen. 3. v. 26. *Parare insidias vitæ alicujus*, pro S. Rosc. cap. 9. *ponere*, pro Dejot. cap. 7. *tendere insidias*, Cicer. pro Q. Rosc. cap. 16. Et, *Insidias moliri*, Virgil. 1. Georg. v. 271. *Struere* Ovid. 1. Metam. vers. 198. *Dare*, Plaut. Stich. act. 2. sc. 3, 52. nachstellen. *Ex insidiis interire*, Cicer. 2. offic. c. 7. *Per insidias circumveniri*, Cæsar 1. Gall. cap. 42. mit Hinderlist umgangen werden. Terent. in Phorm. actu 1. extremo: *Hic ego ero in insidiis.* item, *considere, latere in insidiis.* Sic Cæsar 3. de B. C. cap. 37 *Paucis diebus interpositis noctu insidias equitum collocavit:* (hat einen Hinterhalt von Reutern gemacht) *& cum Q. Varus, Præfectus equitum Domitii, venisset, subito illi ex insidiis consurrexerunt:* aus dem Hinterhalt herfür gebrochen. *Intrare in insidias*, in locum insidiarum venire, Idem Cæsar eod. 3. lib. de B. C. cap. 38. Cicero hunc Senarium ex auctore incerto in orat. pro Plancio c. 24 adducit:

Vigilandum est semper, multæ insidiæ sunt bonis.

¶ Insīdior, insidiari, insidias struere. nachstellen. Cic. in Orat. c. 61 *Non id agit, ut insidietur & observet, sed jam favet.*

¶ Insidiator, Nachsteller/ Laurer. Cic. pro Milon. c. 7 *Insidiatori & latroni quæ potest afferri injusta nex?*

¶ Insidiatrix. Ammianus libr. 24. cap. 17 *Insidiatrix manus*, id est copiæ, milites. Vide *Subsidere.* Adde eundem libr. 27. cap. 23.

¶ Insidiosus, ut, *Loca insidiosa*, id est, insidiis plena, unsichere Oerter. *Latro insidiosus*, Martial. lib. 14. epig. 20. *Insidiosa verba*, Ovid. Epist. 20. v. 210 *Quis insidiosior? quis crudelior unquam fuit?* Cicer. 4. in Verr. extr. *Insidiosissimus princeps*, Plin. Panegyr. extrem. tückisch.

¶ Insidiose, hinderlistig. *Insidiose spem falsam alicui ostendere*, Cicero pro Rosc. Am. cap. 38. *Sceleratissime & insidiosissime tractare aliquem*, Cicero Q. frat. libr. 1. epist. 3. sub fin.

¶ Obsidere, Terent. in Adelph. a. 4. scen. 6. extr. *Obsidere domi certum est usque donec redierit.* ¶ 2. Sed, *Antonius armis obsidet Senatum*, Cicer. 7. Philipp. cap. 5. *Obsidere, oppugnare, labefactare urbem*, Idem de Arusp. respons. cap. 4. *Obsidere itinera*, Curt. l. 6. c. 8. n. 18. ut, *Insidere Itinera*, Livius supra dixit. Est autem *occupare.* Virgilius 3. Æn. v. 400

Et Sallentinos obsedit milite campos.

Et rursus v. 420

Lævum (latus) *implacata Charybdis Obsidet.*

¶ Obsessio. *Obsessio militaris viæ*, Cic. pro Balb. c. 3.

¶ Obsessor, ut *Obsessor Curiæ*, Cic. pro domo cap. 5. *Obsessor Luceriæ urbis*, Livius l. 9. c. 15.

¶ Obsidiæ, id est, insidiæ. Columell. l. 8. c. 1 *Ne obsidiis hominum aut insidiosorum animalium diripiantur.* ¶ Qui & *obsidiari* pro insidiari dixit l. 9. c. 14.

¶ Obsīdio, ut, *Urbem obsidione cingere, claudere, premere*, belägern/ Virgil. 3. & 8. Æneid. *In obsidione tenere*, Nepos Alcib. c. 4. bloquiren. Juvenal. Sat. 15. v. 96

- - - longæ dira obsidionis egestas.

Cicer. pro Mur. c. 9 *Partim vi, partim obsidione urbes capere*, durch Belägerung erobern. *Vi capiuntur*, cum expugnantur ex itinere, & primo conatu. *Obsidione capiuntur*, cum clausæ copiis, operibusque circum undique, atque ad famem inopiamque redactæ deditione facta in potestatem veniunt. Hinc apud Livium sæpe *obsidio* & *oppugnatio* opponuntur. Ut lib. 2. c. 11 *Porsena primo conatu repulsus, consiliis ab oppugnanda urbe ad obsidendam versis* &c. die Belägerung in eine Bloquade verwandeln. Et lib. 5. cap. 2. *Cum spes major Imperatoribus Romanis in obsidione, quam in oppugnatione esset.* Vide & Casaubon. ad Polybium p. 170. & aliquot sequentibus, ubi plura habes de variis occupandarum urbium artibus, & obsidionum modis.

¶ Obsidium etiam in neutro genere apud Gellium l. 15. cap. ult. & apud Tacitum sæpe legitur, ut, *Obsidium solvere*, lib. 4. Annal. cap. 73.

¶ Obsidionalis, ut, *Corona obsidionalis*, quæ graminea erat, eique donabatur, qui obsidione urbem aliquam liberâsset, Plin. lib. 22. cap. 4. & Livius 7. c. 37.

¶ Persedere, ut, *Multis apud philosophum annis persedere*, apud Senecam est epist. 108, continue sedere. Suetonius Claudio c. 34 *Ut etiam prima luce ad spectaculum descenderet, & meridie dimisso populo ad prandium persederet.*

¶ Possidere, tenere, in potestate sua habere, ut, *Possidere regnum*, Ovid. 3. Fast. vers. 631 inn haben/ besitzen. Cicer. de orat. lib. 1. cap. 50 *Sua esse omnia, atque a se possideri sicut propria volunt Philosophi.* Pro domo sua cap. 42 *Forum armatis hominum perditorum possidere.* De Invent. l. 1. c. 45 *Inverecundum animi ingenium possidere.* In Verr. 3. c. 18 *Utenda ac possidenda bona alicui tradere.*

¶ Possessor, *Pellere suis sedibus possessores*, Idem 2. offic. c. 22.

¶ Possestrix, fœm. Afranii est apud Nonium.

¶ Possessorius, ut, *Actio possessoria: petitio possessoria hæreditatis*, apud JCtos.

¶ Possessio, jus possidendi fundum aut domum: & res ipsa, quæ possidetur, das Innhaben/ die Besitzung. *Irruere temere in alienas possessiones*, Cic. 1. de Orat. c. 10. *Cedere possessione*, & *decedere de possessione*, übergeben/ abtreten. *Depelli de possessione sua*, Idem 3. de Orat. cap. 27. *Exturbare e possessione*, de leg. Agrar. & pro Sylla c. 25. *Possessionem amissam recuperare*, 3. de Orat. cap. 28. wieder zu dem Seinen kommen. *Permanere in possessione victoriæ*, Planc. ad Cicer. lib. 10. famil. ep. 21. Et Curtius lib. 8. cap. 8. n. 11 *Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur.*

¶ Festus: POSSESSIONES *appellantur agri late patentes, publici, privatique.* Plenius Vetus auctor de Limitibus apud Rigalt. p. 299 *Possessiones sunt agri late patentes publici privatique; quos initio non mancipatione, sed quisque, ut potuit, occupavit atque possedit, unde & nuncupati.* Cæsar de B. C. lib. 1. cap. 17 *Militibus in concione agros ex suis possessionibus pollicetur.* Nepos in Attico cap. 12, 3 *Habebatque in Italia pretiosas possessiones.*

¶ Possessiuncula. Cic. 13. Attic. ep. 23.

¶ Possessīvus. Grammaticor.

¶ Præsidere, custodiæ & opis ferendæ præesse, fürseyn/fürstehen. Cicer. in Philipp. 13. c. 9. *Testor omnes deos, qui huic urbi præsident.* Sic, *Judicio alicui præsidere*, pro Mil. c. 37. Plautus Mostell. act. 5. sc. 1. v. 47

Hic ego tibi præsidebo,

id est, adero velut in præsidio positus. Curtius lib. 4. c. 12. n. 15 *Quod si perculsis Mazæus, qui præsidebat itineri, supervenisset, ingens clades accipi potuit.* Et lib. 3. cap. 1. n. 20. *Naves, quæ Hellesponto præsiderent.* Sed *Præsidere provinciam* dixit Tacitus. Ut Annal. 12. cap. 29 *Scripsit P. Atellio Histro, qui Pannoniam præsidebat.* PRAESIDEBAT, id est, præsidendo regebat, curabat. Similiter *Prajacere castra: Praminere ceteros* idem dixit.

¶ Sed

¶ Sed & magiſtratus *præſidere* dicitur, cum publice ſuo munere fungitur ſolenni loco. Suetonius Auguſto cap. 26 *Cum mane pro æde Jovis Capitolini paullulum curuli ſella præſediſſet, magiſtratu abiit.* Et cap. 35 *Quo tempore exiſtimatus lorica ſub veſte munitus ferroque cinctus præſediſſe.* A

¶ Præſes, qui provinciæ alicui aut populo præeſt, ein Landpfleger/ Guberneur. *Præſes & cuſtos libertatis*, Cic. 2. Agrar. cap. 6.

¶ Dicuntur & Dii præſides, Cicer. pro Sextio c. 65 *Senatus Reipubl. cuſtos, præſides ſunt Penates.* Idem pro dom. c. 55 *Cuſtos & præſes templi.*

¶ Præſidium, milites dicuntur in tutela oppidi aut arcis alicujus conſtituti, Beſatzung. *Præſidia diſponere*, Cæſar 4. Gall. cap. 4: hin und wieder einlegen. *Collocare præſidia*, idem 1. Gall. c. 38. extr. *Collocare armatos in præſidiis*, Cic. 1. Philipp. cap. 10. *Conſtituere præſidia in arce*, pro Cluent. c. 57. Et, *Imponere præſidium civitati*, Livius lib. 24. cap. 7, Beſatzung einlegen. *Introducere præſidium in oppidum*, Cæſar 1. Civil. c. 13. *Præſidiis aliquem locum firmare*, Cic. 1. fam. ep. 7. *Confirmare*, pro Lege Manil. c. 12. *Præſidio ſe munire*, pro Sextio cap. 36. extr. Et *Præſidiis locum tenere*, Cæſar 3 Civ. c. 15, & Livius 24. c. 7. einen Ort beſetzt halten. *Præſidium dejicere*, Cæſ. 3. Civ. c. 23. *Inter ſua præſidia ſe recipere*, Nepos Hannibale cap. 11, 4. *Dare in præſidium cohortes*, Tacit. 4. Hiſt. c. 35. id eſt, ut præſidio ſint. *Cohortes ex præſidiis deducere*, die Beſatzung abführen/ Cæſar 1. Civ. cap. 12. ¶ Aliquando *præſidium*, de loco dicitur, qui, ſi teneatur, præſidio eſſe poſſit, Cæſar 3. de B. C. c. 45. *In his (prœliis) cum legio Cæſaris IX præſidium aliquod (collem) occupaviſſet, & munire cœpiſſet; huic loco propinquum & contrarium collem Pompejus occupavit.* ¶ 2. Per metaphoram *præſidium* quodcunque ſignificat auxilium & propugnaculum, Hülff/ Schutz/ Vortheil. Ter. in Heaut. act. 5. ſc. 2. v. 14 *Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho.* Et, *Præſidio eſſe*, Cic. 7. in Verr. c. 65. beſchützen. *Tegi firmo præſidio amicorum*, Idem pro Sylla c. 18. Idem in Oratore c. 65 *Innocentiæ leve eſt præſidium, ubi libido dominatur:* vide *Libido*. *Fides omnium eſt commune præſidium*, pro Roſc. Amerino c. 38. B

¶ Præſidiarius, ut, *Milites præſidiarii*, qui ad præſidia parati ſunt, Liv. lib. 29. cap. 8.

¶ Præſidatus, ûs, nomen, officium præſidis & dignitas, apud poſterioris ævi ſcriptores. Aurel. Victor in Decio: *qui Macedonas præſidatu regebat.* Et Auſonius 15. Profeſſ. v. 18

Honore geſti præſidatûs inclitus.

¶ Præſidalis, e, quod præſidis eſt, aut a præſide regitur. *Provincia præſidalis*, Sextus Rufus cap. 4 & 5. *Juſſio præſidalis*, Lege 11. Cod. de pigneraticia actione, id eſt, a præſide profecta. *Præſidale judicium*, quod a præſide exercetur, Lege 18 Cod. de His, qui accuſare non poſſunt. Et Ammianus libr. 22. cap. 33 *præſidalem eſſe Theodatum*, id eſt, præſidalem virum. Eſt autem vox *præſidalis*, ſi ſtrictim accipitur, a *prætorius* & *conſularis* diſtinguenda, ut *Præſides* arctiore ſignificatu diverſi ſunt a proconſulibus & proprætoribus, ſaltim minores, aut minorum provinciarum rectores. Vide Sext. Rufum cap. 4. & quæ ibi ex Salmaſ. ad Spartiani Hadrian. cap. 13 notavimus. C

¶ Reſidere, niederſetzen/ Virgil. 5. Æn. v. 180

Summa petit ſcopuli ſiccaque in rupe reſedit.

Cic. 1. Tuſcul. c. 43. extr. *In corpore mortui nullus reſidet ſenſus*, id eſt, ſupereſt. Idem 5. fam. ep. 5. extr. *Si quid reſidet in te amoris erga me*, &c. Et, *Reſidet ejus rei in te culpa*, Brutus ad Cic. inter hujus ad illum epiſt. 16. bleibet auf dir. Et, *Reſidet ſpes in virtute tua*, lib. 12. fam. epiſt. 3. ¶ Et quia reſidentes quieſcunt & ceſſant a contentione, idcirco & *reſidere*, pro ceſſare ac quieſcere ponitur. Virgil. Æn. 7. v. 27

- - - omnisque repente reſedit Flatus.

Hinc & de otioſis uſurpatur, ut *ſedere* & *deſidere*. Ut apud Plautum Captiv. act. 3. ſc. 1. v. 8. *Reſidere eſuriales ferias: Reſidere* enim hic nihil aliud eſt, quam quieſcere & feriari, ut feſtis diebus conſuevit. Ergo *reſidere ferias* idem eſt ac ſi *feriari ferias*. Græco more dixiſſet, ut *vitam vivere*, *pugnam pugnare*. Et itaque *eſuriales ferias reſidere*, eſt agere eſuriales ferias: hoc eſt, eſuriei ab edendo bibendoque ceſſare. Similiter *reſidere pœnitentiam*, i. e. ſedendo pœnitentiam agere, graves & eruditi viri tradunt ex Plinii lib. 34. c. 14. Sed locus ille admodum corrupte legitur in Plinianis Codicibus editis: quem ex MS. ſuo eruditiſſimus Torrentius ad Suetonii Cæſarem c. 4 ita emendatum dedit. *Ariſtonidas artifex cum exprimere vellet Athamantis furorem, Learchum filium præcipitare volentis, & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam, &c.* Sed Torrentium, & qui ejus interpretationem ſequuntur, incuſat vir clariſſimus Jac. Perizonius ad Sanctii Minerv. lib. 3. c. 3. p. 270, quod Accuſativum *pœnitentiam* a Participio *reſidentis* pendere credant, cum potius Participium ab illo Caſu regatur: Caſus autem a communi Verbo *exprimere*. Harduinus legit ſect. 40 *furorem reſidentem pœnitentia*. Sed concinnior Torrentii emendatio. D

¶ Reſes, idis, otioſus, iners: Müſſig/ faul. Liv. 2. c. 32. *Timebre patres reſidem in urbe plebem, incerti manere eam, an abire mallent.* *Reſides animi*, id eſt, inertes, Virg. 1. Æneid. v. 722. *Reſes aqua*, Waſſer/ ſo keinen Ausfluß oder Bewegung hat/ Varro 3. de R. R. c. 17.

¶ Reſidia, quidam ex Plauti Mercat. prolog. v. 29 arceſſunt, pro quo alii *deſidia* ibidem legunt.

¶ Reſiduus, a, um, reliquum, das hinterſtellige/ verbliebene. ut, *Reſidua & vetus ſimultas*, Livius lib. 29. cap. penult. *Quid relatum, quid reſiduum ſit*, Cic. 2. Agrar. c. 22, was vermeldt oder hinterſtellig blieben ſey. Planc. Ciceroni lib. 10. fam. epiſt. 11 *Cupio nullam reſiduam ſolicitudinem eſſe.* ¶ Reſidua etiam dicuntur, quæ nondum ſoluta, præſtitaque ſunt, Reſte / Auſonius Gratiarum actione, *Illud unum cujusmodi eſt de condonatis reſiduis tributorum?* Alias vocantur & *Reliqua*, de quo ſuo loco.

¶ Subreſidere. Tertullian. ad Uxor. lib. 2. c. 1. *Subreſedi*, id eſt ſubſtiti, pauſam ſcribendi feci, ut le Prieur interpretatur.

¶ Subſidere & Subſidere dicitur, quod fundum petit, das ſich zu Grunde ſetzet/ ut feces in fundo vaſis ſubſident. Seneca Ep. 108 *Ex amphora primum, quod eſt ſinceriſſimum, effluit: graviſſimum quodque turbidumque ſubſidit.* Virg. Æn. 5. v. 498

Extremus galeaque ima ſubſedit Aceſtes.

Subſedit Aceſtes, id eſt, ſors Aceſtis in imo galeæ (in eam enim conjectæ erant omnium ſortes) ſedit, ſive obhæſit, remanſit: itaque omnium ultima exiit. ¶ 2. Eſt & ſubſiſtere manendi cauſſa, ſich niederlaſſen/ ut, *Subſidere in caſtris*, Cæſar lib. 6. cap. 35. Et Virg. 12. Æn. v. 835

- - - - commiſſi corpore tantum
Subſident Teucri.

id eſt, remanebunt Romani, & commiſſi cum Latinis una habitabunt. ¶ 3. Hinc & pro *quieſcere* ſumitur, ſeu *reſidere*, ſich legen/ ſtill werden. Idem Poëta princeps Æn. 5. v. 820

Subſidunt undæ, tumidumque ſub axe tonanti
Sternitur æquor aquis.

Die Wellen legen ſich. ¶ 4. Subſidere etiam dicuntur, qui in inſidiis latent. Cic. pro Milone c. 19 *Nec in eo loco ſubſedit, quo noctu venturus erat*, id eſt, occultus conſedit, ut venientem occuparet. Virg. 11. Æn. v. 268

- - - devicta Aſia ſubſedit adulter,

id eſt, clam & per inſidias ſubſtitit. Ammianus lib. 24. c. 17 *Subſediſſe manum inſidiatricem latenter.* Hinc *ſubſeſſores* & *ſubſeſſa*, de quibus poſt. ¶ 5. Subſidere etiam eſt conniti genu, mit gebogenem Knie ſich bücken. Hoc autem facere pugnaturi ſolent; ut & ſe muniant contra adverſarium, & in eo accuratius obſervent, quod maxime cavere oporteat. Virgilius Æn. 12. v. 491

Subſtitit Æneas & ſe collegit in arma
Poplite ſubſidens.

Vide & infra in *Sido*.

¶ Subſeſſor. Servius ad Æneid. 5. v. 498 SVBSESSORES *vocantur, qui occiſuri aliquem deliteſcunt.* Idem ad Æn. 11. v. 268 SVBSESSORES *dicuntur, qui inſidiis tauros interimunt.* Sane Hippolyto v. 51

Tu præcipiti clamore feras
Subſeſſor ages.

Tralate *Subſeſſorem alicui matrimonii*, qui conjugis alienæ pudicitiæ inſidiatur, Val. Max. dixit lib. 7. cap. 2.

¶ Subſeſſa, inſidiæ, Hinterhalt / Kriegsliſt. Servius ad Æn. 11. v. 268 *Hoſtium dolos* SVBSESSAS *vocamus.* Vegetius lib. 3. cap. 22 *Nihil periculoſius exiſtimant, quam ſi inconſulte inſequentes, ab his, qui in ſubſeſſa fuerint, obſerventur.* Et ante cap. 6 ejuſdem libri dixerat: *Adverſarii in his locis, quæ ſibi opportuna intelligunt, ſubſeſſas occultius collocant.* Et paullo poſt: *Deprehenſa vero ſubſeſſa.* Sed eſt recentioris Latinitatis hoc vocabulum.

¶ Subſellium, ſubſellia, ſedes & pulpita vel in theatro, vel in judiciorum locis, in quibus judices, & qui publicis judiciis operam dabant, conſidebant, ut Tribuni, Triumviri, Quæſtores & alii judicia minora exercentes, qui non in curulibus ſellis, nec tribunalibus, ſed in ſubſelliis conſidebant, auctore Aſconio Pediano in Divinat. Verrin. p. 34. Bäncke / über welchen noch höhere ſind. Plautus in Stich. a. 3. ſc. 2. v. 33 *Scis tu me dudum eſſe imi ſubſellii virum*, hoc eſt, infimi loci & fortunæ.

¶ Subſidium, milites dicebantur, ita ſeorſim diſpoſiti; ut feſſis ceteris ſubvenirent. Feſtus: SVBSIDIVM *quod poſtpoſitum eſt, ad ſubveniendum laborantibus*, der Hinterhalt. Cic. 15. fam. epiſt. 4 *His ego ſubſidiis ea ſum conſecutus, quæ nullis legionibus conſequi potuiſſem.* Hinc dicimus: *Subſidium parare, mittere*, &c. Cic. 1. ad Attic. epiſt. 10 *ut illud ſubſidium ſenectuti parem.* Cæſar 2. Gall. cap. 6 *Niſi ſubſidium ſibi mittatur, ſe diutius ſuſtinere non poſſe.* Succurs ſenden. *Ire ſubſidio alicui*, Nepos Ageſilao cap. 8 *Proficiſci ſubſidio alicui*, Cæſar 3. Civ. c. 78. zu Hülffe kommen/ entſetzen. Idem 3. de B. C. cap. 69. *Pompejus V legionem ſubſidio ſuis duxit.* ¶ 2. Hinc *ſubſidium* dicitur, quicquid remedii atque auxilii loco eſt, & ſuſtinet ſive ſuſtentat. Cæſar lib. 3. de B. C. cap. 70 *His tantis malis hæc ſubſidia ſuccurrebant.* Et lib. 2. de B. G. cap. 20 *His difficultatibus duæ res erant ſubſidio.* Cic. lib. 1. de Orat. c. 60 *Subſidium belliſſimum eſſe exiſtimo ſenectuti otium*, id eſt, adminiculum, auxilium, Hülff und Beyſtand. Idem cap. 45 ejusd. libri: *Hoc mihi ſubſidium jam inde ab adoleſcentia comparavi.* Et Panegyriſtes anonymus Paneg. Maximiano & Conſtant. dicto cap. 12. *Quanta opus tibi fuit, Imperator, providentia, quanta auctoritate, ut ſubſidia Reipubl. jacentia erigeres, examinata recreares, dilapſa colligeres?* Exiſtimavit Petr. Daniel;

niel; quod Gruterus observat, *Subsidia* ibi χάσματα esse, a *subsidendo*, seu dehiscendo dicta: hiatus videlicet, id est, vulnera seu damna Reipubl. quod non puto. *Subsidia* vocat vires Reipubl. quibus sustinetur; & quæ in reditibus pósitæ sunt. Has itaque bellorum violentiâ afflictas, prostratas, dejectas fuisse significat, & nunc prudentia ac auctoritate principis reparandas.

¶ Subsidiari, in subsidium esse positum; sive ad subveniendum collocatum esse. Hirtius de bello Gall. lib. 8. cap. 13 *Qui longius subsidiari consueverant, turpiter fugerunt.*

¶ Subsidiarius, qui subsidio venit, *Cohors subsidiaria*, Livius lib. 9. c. 27. & *Subsidiaria acies*, Idem lib. 30. c. 33. Sed *Palmes subsidiarius*, qui & *præsidiarius* & *reses* a Columella lib. 4. cap. 24, a Catone *Custos* & *Vinarius* appellatur, ein geschnitten Reb/ die da tragen soll.

¶ Subsidialis, idem. Ammian. lib. 14. c. 17 *subsidiales acies.* Et lib. 27. c. 24 [Vales. c. 10. extr.] *cum subsidiali manu locatus post montium terga.*

¶ Subsiduus, adjectivum, in imo subsidens, ut *Residuum*, reliquum seu relictum est. Gratius Cyneget. v. 474

Subsiduasque faces, diffusaque Massica.

Pro *faces* alii *fraces* legunt: Barthius *feces* suspicatur, demta conjunctione, quem refellit Vlitius, qui itidem *fraces* probat.

¶ Supersideo, supersedeo, proprie super re quadam sedere. Ammianus lib. 25. c. 25 *supersidentes utribus undarum occursantium obliquus meatibus penetrabant.* Oben auff etwas sitzen. ¶ 2. Supersedere, cessare est, ob etwas berühen. Cum ablativo plerumque construitur, ut, *supersede istis verbis*, Plautus Pœnulo act. 1. sc. 3. v. 5. laß es mit diesen Worten bleiben. Cic. 4. fam. ep. 2 *Supersedeas hoc labore itineris.* überhoben seyn. ¶ Hirtius cum dativo extulit de B. Afric. cap. 75 *Supersedere pugnæ*; & cum infinitivo Livius sæpius, ut lib. 21. cap. 40 *supersedissem loqui apud vos.* Et Curtius lib. 5. cap. 6. n. 14 *supersedit castigare.*

¶ Superfessus, passivum. Apulejus 4. Florid. post princ. *Sed istis omnibus superfessis nihil amplius spectari debet, quam* &c. id est prætermissis.

SEDĪTĬO, a *seorsum edendo* dicta, ut Ciceroni placet, tunc est, cum populo secum discordante res ad manum vocatur. Seditionem describit Virg. 1. Æn. v. 153

Ac veluti magno in populo, &c.

Adde Vall. lib. 4. c. 63. *Oritur seditio*, Cæsar libr. 7. c. 28. es erhebt sich ein Auffruhr. *Seditionem facere* Cicer. ad Brut. ep 2. *commovere*, ad Attic. lib. 2. epist. 1. Idem pro Mur. cap. 39 *Concitare seditionem*, Auffruhr erwecken. *Sedare seditionem*, Idem ad Attic. lib. 5. ep. 14. Et, *Seditionem comprimere*, Tacit. 1. Annal. c. 69. Auffruhr stillen/ unterdrücken. Statio *Seditio maris*, est tumultuatio ejusdem seu jactatio, lib. 9. Theb. v. 142. Ungestüm des Meers.

¶ Seditiosus, auffrührisch. *Seditiosus & turbulentus civis*, Cic. 2 de orat. cap. 11. Superl. *Seditiosissimus*, Val. Max. lib. 3. cap. 8. n. 3. & Tacit. 1. annal. cap. 44.

¶ Seditiose, adverb. Cic. pro Mil. c. 3 *Africanus a C. Carbone, tribuno pl. seditiose interrogatus*, &c. Idem lib. 2. ad Attic. epist. 21 *seditiosissime dicere.* Tacitus lib. 5. Hist. c. 12. n. 3 *seditiosius agere.*

SĒDO, sedare, mitigare est, vel lenire & reprimere, stillen/ begütigen. *Sedare controversiam*, Cic. 1. de Leg. c. 20. extr. *discordias*, Idem 1. Philipp. cap. 1. *bellum*, 2. in Catilin. c. ult. stillen und aufheben. *Sedare motus animi*, Idem 1. de Orat. c. 46. *Sedare sitim*, restinguere, den Durst leschen/ Lucret. lib. 4. v. 848. *Lassitudinem militum*, Nepos Eumene cap. 9.

¶ *Amnis sedatus*, Virg. 9. Æn. v. 30. still fliessend. *Animo sedatiore scribere*, Cic. ad Attic. lib. 8. ep. 3. extr. *Homo sedatus*, id est, moderatus, minime præceps, sittig/ gedultig/ nicht hefftig/ Hor. 1. Epist. 18, 90. Omnem tranquillitatem vox hæc denotat. Virg. lib. 12. Æn. v. 18 *Olli sedato respondit corde Latinus.*

¶ Insedatus, non sedatus, turbulentus, Cicer. in Partit. cap. 22 *Omne quod est insedatum & turbulentum.*

¶ Sedate, ut, *Sedate placideque loqui*, gelinde und sanfftmütig/ Cic. in orat. cap. 27. Comp. *Exercitu sedatius procedente*, Ammianus lib. 25. cap. 2.

¶ Sedatio, ut, *Animi*, Cic. 1. de Finib. c. 19. *perturbationum sedatio*, Idem 1. Offic. cap. 27. das Stillen oder zu frieden stellen/ &c. *Sedationem mœrendi afferre*, Idem in Tuscul. lib. 3. cap. 27. Trost bringen.

¶ Insedābĭliter, adverb. Lucret. lib. 6. v. 1164.

¶ Reseda, herba Italica circa Ariminum, quasi a *resedando*. Vide de ea Plinium lib. 27. c. 12 sub finem.

SĒDŬLUS, ex animo & fideliter, ac sine dolo (unde dicitur) assiduus, ernstlich/ fleissig/ emsig/ negligens enim dolose agit. *Apis sedula*, Ovid. 13. Metam. v. 928. Tibullus libr. 1. eleg. 3. v. 84

Assideat custos sedula semper anus.

¶ Sēdŭlĭtas, fidelis est diligentia, & assiduitas omnia superans, ernster und steter Fleiß/ Emsigkeit. Virtus est, qua diligenter facimus labores proprios & necessarios, & intra metas officii nostri nos coercemus. *Officiosa sedulitas*, Horat. lib. 1. ep. 7. v. 8. *Pauper, sed mundæ sedulitatis*, Ovid. 3. Fastor. v. 668. Arm seyn/ doch sich reinlich halten. *Non sentitur sedulitate labor*, Idem 4. Fastor. v. 434. Emsigen Arbeitern wirds nicht sauer. Et Cic.

A pro Arch. cap. 10. *Sylla sedulitatem mali poetæ duxit aliquo tamen præmio dignam.*

¶ Inveniuntur nonnunquam, qui non contenti, præstare quod sui officii; adjiciunt etiam aliquid, quod superet atque abundet. Hoc genus vitii partim ex ambitione & affectatione laudis, vel etiam placendi studio oritur; partim ex δυσωπίᾳ, hoc est, vitioso ac inepto pudore, cum metuimus, ne parum recte defuncti partibus videamur, ni simus nimii, nascitur. Græci περιεργίαν appellant. Quæ Theophrasto προσποίησίς τις λόγων καὶ πράξεων μετ' εὐνοίας definitur, sive describitur. Latini etiam *Sedulitatem* appellant. Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 260

Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget.

Nam per *sedulitatem* nihil aliud, quam nimiam Poëtarum diligentiam intelligit, quam in celebrandis eorum, quos colunt & demereri student, rebus cum parum circumspecte adhibent, illos ipsos, quos ornare cupiunt, onerant ac gravant. Unde mox ait:

Nil moror officium, quod me gravat.

Id est quod me ridendum potius quam laudandum exponat. Sunt, qui *nimiam & miseram diligentiam* vocarunt: NIMIAM, quod modum excedat, nec decorum satis servet; MISERAM, quod semetipsam maceret atque affligat. Quemadmodum in paullo ante laudato loco Horatius ait, *Officiosam sedulitatem febres adducere.* Lucius Titius in præscriptione testamenti sui apud JCtum in Lege 82 § ult. Dig. de Legat. & Fideicom. II. LVCIVS TITIVS HOC MEVM TESTAMENTVM SCRIPSI SINE VLLO IVRISPERITO, RATIONEM ANIMI MEI POTIVS SECVTVS, QVAM
B NIMIAM ET MISERAM DILIGENTIAM. ET SI MINVS ALIQVID LEGITIME, MINVSVE PERITE FECERO, PRO IVRE LEGITIMO HABERI DEBET SANI HOMINIS VOLVNTAS. Diligentis hominis censet Titius Testamentum condere, dum licet: sed Jurisperitos adhibere, περιέργου existimat. Cum ibi valere debeat, non tam quod cautum legibus, solennibusque legum conveniat, de quo monere jurisperitus possit, quam quod voluerit homo sanus, penes quem rerum suarum arbitrium liberum est. Aliquando & *Ambitus* vox περιεργίαν notat. Vide supra *Ambitus* in *Eo.*

¶ Sēdŭlō, quasi sine dolo, ut non semel interpretatur Donatus. Itaque *Sedulo*, ex animo est, & bona fide. Terent. Phorm. a. 2. sc. 4, 13 *Ego sedulo hunc dixisse credo:* id est, serio & ex animo, ohn allen Falsch/ treulich. Plaut. Capt. act. 4. sc. 2 similiter: *Nihil credo, quod ego dico sedulo.* ¶ 2. Strenue, impense, ut nihil studii operæque omittas. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 59 *Fit sedulò.* Ubi Donatus: *SEDVLO sine dolo, id est, instanter, quia negligentes dolosi dicuntur.* Idem Comicus Eun. act. 1. sc. 2. v. 50 *Fingit caussas, ut det sedulo.* Idem *Sedulò negare* similiter dixit. Vet. Gloss. ἀδόλως, ἀκριβῶς, σπουδαίως, καρτερικῶς, προσεδρικῶς.

C SEDVM, ἀείζωον, semper vivum, herba omnibus nota, in culminibus tectorum & parietibus nascens, groß und klein Haußwurtz/ Dioscoridi enim trium est generum.

SEDVNI, populi, qui *Valesii* hodie sunt, Walliser/ a *Seduno* oppido Valesiæ.

SĔGES, herba frumenti est nondum demessa, & frumentum ipsum poëtis, die Saat/ das Getreide. Virg. 1. Georg. v. 54

Hic segetes veniunt, illic felicius uvæ.

¶ 2. Pro agro ipso consito *Segetem* dixit ibidem v. 47

Illa seges demum votis respondet avari
Agricolæ, &c. der besäete Acker.

Vetus poeta apud Cicer. lib. 2. Tuscul. Q. cap. 5

Et si in segetem sunt deteriorem datæ
Fruges, tamen ipsæ suapte natura enitent.

Seges ferrea telorum, Virgil. 3. Æn. v. 45. *Seges & materia gloriæ*, Cicer. pro Mil. cap. 13. locutiones figuratæ sunt.

¶ Segesta vel *Segetia*, dea Romana, segetum custos, Macrob. 1. Saturn. cap. 16.

SEGESTA, æ, oppidum pervetus in Sicilia conditum ab Ænea, auctore Cicer. in 6. Verr. c. 33. pr.

¶ Segestanus civis ejus oppidi. Cicer. ibid. sæpe. Vid. & *Ægestani.*

SĔGESTRE, is, & Segestrum, teges, quo lectus sternebatur antiquitus, a *segetibus*, quod ex eis fieret, sic appellata, ut Varro auctor est, lib. 4. de LL. Idem de vita Pop Romani. *Hoc quod injicitur, toral dicitur: Lecticam qui involvebant*, segesire *appella-*
D *bant.* Lucilius apud Nonium:

Pænula, si quæris canteriu', servu', segestre
Utilior mihi quam sapiens.

Suetonius lib. 2. c. 83, Augustum refert exercendi corporis caussa *deambulasse segestro* (ita enim legendum, non *Sestertio*) *& lodicula involutum:* Nudum nempe & sic lodicula, pudenda tantum, contectum. Vide ibi Casaubonum, item Scaligerum ad Festum & Conjectaneis in Varronem.

Segmen, Segmentatus, vide in *Seco.*

SEGNIS, quasi *sine nitendo*, aut *sine igne*, ut Isidorus vult, & Scaliger probat, tardum significat, & ignavum, träg/ langsam/ faul. *Segnis ad credendum*, Liv. lib. 24. c. 13. extr. *Segnior ad imperandum*, Cic. pro Fontejo cap. 3. *Haud illo segnior ibat*, Virg. 4. Æn. v. 150. Vet. Gloss. *Segnis* βραδύς, κυρίως δὲ ὁ ἀδρανὴς καὶ ἀργός. Sic *segnes & promtos* opponit Cæs. 1. de B. C. cap. 3. Vide *Promtus.*

¶ Segnitia

¶ Segnitia & Segnities, negligentia, tarditas. Trägheit/ Langsamkeit. Terent. in Andr. act. 1. sc. 3. v. 1. *Enim vero Dave nihil loci est segnitiæ neque socordiæ*, ubi Donatus: SEGNITIAE *ad agendum*, SOCORDIAE *ad cogitandum*. Cic. de Fin. lib. 1. c. 2 *Rudem esse in nostris Poetis inertissimæ segnitiæ est*, vide *Poeta*. Suetonio vero Claudio cap. 5 *Segnities* non est remissio & tarditas animi in exsequendis, quæ cogitaveris, seu consultaris, ut Donatus interpretatur: sed vero *stultitia*, vecordia, ἀναισθησία, hoc est, quam supra *socordiam* appellaverat, cap. 3.

¶ Segniter, otiose, negligenter, träg/ faul. *Segniter omnia agere*, Livius lib. 2. cap. 58. Et Tacitus 2. Histor. cap. 71 *Mitem & injuriam segniter laturum*. Et, *Nihilo segnius*, i. e. eadem alacritate & industriâ. Nepos Datame cap. 2 *Segnius oppugnare*, Livius lib. 40. cap. 27. *Segnissime torpere*, Cassiodor. lib. 1. edicto 35. Doctissimus Heinsius ad Ovid. lib. 2. Metam. v. 809 in multis locis corrigit τὸ *non segnius*, mutatque in *non secius*.

¶ Persegnis, sehr träg/ faul. Livius lib. 25. c. 15 *Pedestre prœlium fuit persegne, paucis in prima acie pugnantibus Romanis*.

¶ Segnipes, Segnipedes, equi tarde incedentes, Juvenal. Satyr. 8. v. 67.

SEGULLUM, apud Plinium id vocabulum legitur libr. 33. cap. 4. Significat autem auri in summa tellure inveniendi indicium, Goldwitterung.

SEIUS, viri proprium nomen.

¶ A quo *Equus Sejanus*, fatalis ille, & exitiosus dominis suis, de quo multa Gellius lib. 3. cap. 9. *Equum habere Sejanum*, de homine dicebatur calamitoso, zu Unglück gebohren seyn. Vide Gell. & Chiliad.

SELAGO, inis, planta est Plinio lib. 24. c. 11, foliis tamaricis, Sabinæ non dissimilis, ein Gewächs nicht ungleich dem Tamarischken oder Sevenbaum/ Matthiolus.

SELENITES, lapis, λίθος σεληνίτης, lapis in Arabia nascens candidus, translucens, lunæ imaginem reddens. Dioscor. lib. 5. σελήνη, luna, Sperglaß. Vide Jacob. Philip. Maussacum in Plutarch. libr de flumin. cap. 1. de Hydaspe.

SELEUCUS, unus ex principibus Alexandri, & in Orientalibus partibus successor, conditor novi regni Syrorum. Huic anchoræ signum impressum fuit, ut Augusto Capricorni sidus, Thebanis, qui Sparti dicebantur, lancea. Justinus lib. 15. c. 4. & Ausonius in Urbibus Epigr. 2. ¶ Apud Juvenalem Sat. 10. v. 211 *Seleucus* Citharœdi nomen est.

¶ Seleucia, σελεύκεια, civitas Syriæ. Item Assyriæ ad Tigrim: alia Ciliciæ Tracheæ ad Calicadnum. Vide Geogr.

¶ Seleucianus. *Seleuciana provincia*, Cic. lib. 4. ad Attic. ep. ult.

SELIBRA, contractum ex Semilibra, vide in *Libra*.

SELIQUASTRUM, vel *soliquastrum*, sellæ genus, a sedendo sive sella dictum, auctore Varrone lib. 4. LL. Hyginus Astronomico lib. 2. de Cassiopeja: *pro quo facto inter sidera sedens in seliquastro constituta est*. Usus & Arnobius lib. 2. p. 59. Vide Casaub. ad Sueton. Et Grotium in Arateis ad imagines p. 47.

Sella, vide *Sedeo*.

SELLI, Jovis Dodonæi vates, illotis pedibus humi cubantes, Homerus Iliad. π. v. 234.

SEMEL, einmal. Terent. Heaut. a. 1. sc. 2, 34 *Ubi animus semel cupiditate se devinxit malâ*, &c. Et Cic. 5. de Fin. c. 30 *Semel in vita risit Crassus*; id est, pæne nunquam. ¶ 2. *Semel* etiam *fieri* dicitur, quod non iteratur, aut iterari seu repeti non potest, vel quod regressum non habet. Einmahl vor alles. Virg. 11. Æn. v. 418

Procubuit moriens, & humum semel ore momordit.

Ovidius epistola Oenones v. 105

- - - - - - nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia est: deperit illa semel.

Sic, qui semel humum momordit mortuus, non unquam iterum mordebit. Itaque Servium non audio, τὸ *Semel* in producto Virgilii loco, CITO, CONFESTIM interpretantem. ¶ 3. Sed apud Quintil. libr. 9. cap. ultimo: *Denique ut semel finiam, sic fere componendum, quomodo pronunciandum erit*. Et libr. 11. cap. 1 *Denique ut semel omnia complectar*; SEMEL idem est, quod in summa, sive, ut summatim dicam, zusammen fassen/ und auff einen Hauffen sagen/ ut nihil rursus de eo definiam sive præcipiam. ¶ 4. Vall. lib. 6. c. 3. *Semel, iterum*, quibusdam interjectis. Liv. lib. 1. cap. 19 *Semel T. Manlio consule, post Punicum primum bellum, iterum*, &c. einmal/ das ander mal oder noch einmal/ &c. Idem lib. 23. cap. 9 *Tuam doleo vicem, cui ter prodita patriæ sustinendum est crimen. Semel cum defectionem inisti ab Romanis: iterum, cum pacis cum Annibale fuisti auctor: tertiò hodie cum restituendæ Romanis Capuæ mora atque impedimentum tu es*. Hinc cum *Iterum* Cicero non semel conjunxit, ut pro Fontejo cap. 8 *Semel atque iterum*, hoc est, aliquoties. Suetonius item subjecit Tiberio cap. 6 *Semel cum a nutricis ubere, item cum a sinu matris auferretur*. ¶ 5. Juniores & pro *tandem* usurparunt: perinde ut nos nostrum Einmal. Ita enim nos: Gib mirs doch einmal/ *Cedo tandem*. Marius Victor, elegans Poeta, lib. 1. Genes. v. 43

Ut vero semel attingam primordia rerum.

SEMELE, Semeles, & Semelæ, Cadmi, Thebanorum regis, filia, quæ gravida ex Jove Bacchum genuit, ut fabulati veteres sunt, & Hesiodus refert. Unde Horat. libr. 1. od. 19. v. 2 *Semelæ puerum*, id est, filium, vocat.

¶ Semeleius, a, um, adject. Ut, *Semeleius Thyoneus* apud eundem Horat. lib. 1. od. 17. v. 23. Et, *Semeleia proles*, apud Ovid. in Metam. lib. 5. v. 329 pro Baccho.

SEMEN, Σπορά, Σπέρμα, Samen/ Samkorn. Virgil. lib. 1. Georg. v. 223

Debita quæ sulcis committas semina, &c.

¶ 2. Sunt & arborum semina, Satz-Reiser. Idem lib. 2. Georg. v. 14

Pars autem posito surgunt de semine, ut altæ
Castaneæ.

Aliæ enim *ab radice* pullulant; de quibus mox sequitur. *Aut enim semine* (aus'm Kern) *proveniunt arbores, aut plantis radicis, aut propagine, aut avulsione, aut surculo, aut insito & confecto arboris trunco*, scribit Plin. lib. 17. cap. 10. Hinc *semine* & *planta serere* dicimus. Vide *Sero*. Cæterum Columella arborum *semina* de plantis etiam & surculis arborum, unde proveniunt, dixit lib. de Arbor. cap. 3. ¶ 3. Cic. 2. Philipp. cap. 23 *Hujus luctuosissimi belli semen fuisti*, id est, auctor, origo, Ursach und Ursprung. *Semina virtutum*, angebohrne Neigung zur Tugend/ de quibus Seneca ep. 73. extr. *Semina in corporibus humanis divina dispersa sunt, quæ si bonus cultor excipit, similia origini prodeunt, & paria his, ex quibus orta sunt, surgunt: si malus, non aliter quam humus sterilis ac palustris, necat, ac deinde curat purgamenta pro frugibus*.

¶ 4. Semen pro *Genere*. Lucret. lib. 2. v. 990

Denique cælesti sumus omnes semine nati,

aus einer himmlischen Art. ¶ 5. *Semina flammæ*, scintillas ex silice excussas, unde ignis concipitur, Virgil. vocat lib. 6. Æneid. principio Homeri, σπέρμα πυρὸς exprimens. *Argenti semina* dixit Severus in Ætna:

Quæritur argenti semen, nunc aurea vena.

¶ 6. Semina etiam dicuntur minuta corpuscula, unde constare omnia nonnulli Philosophi disputarunt. Vid. Barth. ad Claudian. Mamert. p. 228.

¶ Seminium pro semine dixerunt Plautus Mil. Glor. act. 4. sc. 2. v. 68. & Varro de R. R. lib. 2. cap. 6. pr. & Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. sub finem.

¶ Seminalis, ut, *Frumentum seminale*, Saat-Korn. *Viciæ seminales*, Columell. lib. 11. c. 2. Auctor pervigilii Veneris, delicatissimi carminis: *Perque cælum, perque terram, perque pontum subditum*

Pervium sui tenorem seminali tramite
Imbuit (Venus) *jussitque mundum nosse nascendi vias.*

¶ Seminarium, in quo vitium, aut arborum semina aluntur, ac postea transferuntur, darinn man junge Bäume aufferzeucht/ und darnach versetzt: eine Baum-Schule. Proprie Lege 3. § 4 Dig. Arbor. furtim cæs. *Quod si quis ex seminario, id est stirpitus arborem transtulerit*. Adde Legem 9. § 6 Dig. de Usufr. & quemadm. ¶ 2. Metaphorice, Cic. 1. Offic. c. 17 *Principium urbis & quasi seminarium Reipublicæ*. Et in Catil. 2. cap. 10 *Qui nisi pereunt, etiamsi Catilina perierit, scitote, hoc in Republica seminarium Catilinarium futurum*. Eleganter *Seminarium hilaritatis* Varroni *vinum* dicitur. Apul. Apol. de Æmiliano: *Omnium simulationum architectus, omnium malorum seminarium*.

¶ Sementis, satio ipsa frumenti & leguminum. die Saat/ Aussaat. Plinius lib. 18. cap. 14 *Festinata sementis sæpe decepit, serotina semper*, zu frühe/ zu spät gesäet haben. *Sementem* vel *sementim facere*, säen. *Malorum facere sementim*, Unglück säen/ Cic. 3. Nat. Deor. cap. 30. Et, *Ut sementem feceris, ita & metes*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 65. Vide *Meto*. Et, *Sementim alii faciunt, alii metent*. Vide Chiliad.

¶ Sementica, genere neutro Plin. l. 18. c. 7 appellari dicit, quæcunque seminari possunt, allerley Korn und Kraut/ so zu säen ist.

¶ Sementinus, a, um, ut *Dies sementina, feriæ sementinæ*, quæ erant post factas sementes, Ovid. 1. Fast. v. 658.

¶ Sementivus, ad sementem pertinens, ut *Semen sementivum*, quod sementi & procreationi idoneum, Tertullian. de Jejuniis cap. 4. Sam-Korn/ Pflantz-Samen. *Fœnum sementivum*, ib. Graß/ das sich besamet.

¶ Sementatio, sementis. Idem Tertullianus usus est de Spectacul. cap. 8.

¶ Semino, seminare, serere. *Seminari* & puer dicitur, quando concipitur. Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 2. v. 19

Alter decimo post mense nascitur puer
Quam seminatus.

¶ Seminatio. Varr. 2. de R. R. cap. 6.

¶ Seminator. *Malorum omnium seminator* per Metaph. dixit Cic. de Nat. Deor. lib. 3. cap. 26. Columell. lib. 12. cap. 45.

¶ Seminalis. Augustinus de Genesi ad liter. lib. 9. c. 17 *seminales rationes habent*.

¶ Conseminalis, ut *Conseminalis vinea*, Columella lib. 12. cap. 45, id est varii generis vitibus consita.

¶ Conseminеus, idem: & *conseminea vinea* eadem Columellæ lib. 3. cap. 21, quæ conseminalis. Sic *conseminea silva*, eidem Colum. lib. 11 cap. 2.

¶ Disseminare, hin und wieder ausstreuen/ aussäen/ divulgare. Cic. in Sallustium: *Latius opinione disseminatum est malum*, ist weiter auskommen/ denn man gedacht.

¶ Inse-

¶ Inseminare, semen inspergere. Gell. lib. 19. cap. 5 *Morbum visceribus sensim inseminare.* Vitruvius prooemio lib. 8 *Terra, ex cælestium imbrium conceptionibus inseminata.* Et Arnobius libr. 2 pag. 93 *Hi ex conventu Jovis inseminati & nati sunt.* A

¶ Interseminatus, Apulej. in Apolog. darzwischen gesäet.

¶ Proseminare, idem quod disseminare. Cic. in Hortens.

¶ Proseminatus. Cic. 3. de Orat. cap. 16. extr. *Ex Socratis variis disputationibus proseminatæ sunt quasi familiæ dissentientes inter se.* Et Lactantius lib. 6. cap. 10 *Non per omnem terram nati sunt homines e terra, tanquam ex draconis alicujus dentibus proseminati, ut poëtæ ferunt.* Ita MS. Cantabrig. & ed. Th. Sparki: Aldus *seminati:* Mich. Thomasius, & Thysius, & ed. Cantabrig. *præseminati:* Nam &

¶ Præseminare in usu fuit. Augustinus libr. 3 de Genesi ad lit. cap. 14 *præseminata materia.* Hinc

¶ Præseminatio, conceptus. Vitruv. lib. 2. cap. 9.

¶ Superseminare. Tertullian. adv. Praxean cap. 1 *Superseminata, dormientibus multis, doctrina.* Et Hieronym. Epist. 195. extr. ad Paullam Urbicam, *superseminat zizania.*

¶ Superseminator. Tertullianus de Anima cap. 16 extrem. *Avenarum superseminator, & frumentariæ segetis nocturnus interpolator.* Ex Matth. 13. v. 25.

¶ Reseminare, Ovid. 15. Metam. v. 592

Una est, quæ reparet seque ipsa reseminet, ales.

Vide *Phœnix.* B

Semestris, Semesus, vide *Mensis, Edo.*

SĔMĪRĀMIS, ĭdis. Juvenal. sat. 2. v. 108

Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe
Fecit, &c.

Nini fuit, Assyriorum regis, uxor. Vide Diodorum & Justinum. Ammianus Marcellinus primum viros excidisse scribit. ¶ 2. Alia fuit *Semiramis,* priore posterior quæ a Syris specie columbæ adorabatur, quod ovo a columba exclusio natam crederent, & inde *Semiramin* lingua Syriaca appellatam. Eadem & *Asossa* vocata est. Scalig. ad Euseb. p. 35.

¶ Semiramius, ut, *Semiramiæ turres,* id est, Babylon, apud Claudian. de Consul. Probini & Olybr. v. 162.

SĒMIS, & Semi, ἥμισυ, dimidium, halb. Vitruvius lib. 4. c. 1 *Septem crassitudinis diametros in altitudinem columnæ Doricæ: Ionicæ octo semis constituerunt.* Achthalben. ¶ Infinitas compositiones parit, quas suis locis insertas vides, ut Semianimis, in *Animus:* Semiermis in *Arma:* Semesus in *Edo,* &c. Pauca addimus prætermissa, ut *Semiamictus,* halb bekleidet / apud Apulejum libr. 1. Milef. post princ. ¶ *Semicanus,* halb grau / apud eundem lib. 9. p. 231. ¶ *Semicaper,* Ovid. 14. Metam. v. 515, Panis & Faunorum cognomentum: ¶ *Semidea* (ut Semideus, de quo supra) in Grypho Ausonii v. 21. &c. ¶ *Semireductus.* Ovid. 2. de Arte am. v. 614 C

Protegitur læva semireducta manu.

Et ¶ *Semirefectus.* Ovidius Epist. 7. Didonis v. 176 *classis semirefecta,* &c.

SĒMĪTA, via arctior, in ipsa enim via est, ut ex Plauto liquet, Cas. act. 3. sc. 5. v. 40. ein Steig / Fußsteig. Virg. lib. 9. v. 383

Rara per occultos ducebat semita calles.

Et Juvenal. sat. 10. v. 363 - - - - *semita certe*
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.

De via in semitam regredi, Plautus in Casina act. 3. sc. 5. v. 40.

¶ Semitarius. *Semitarii mœchi,* id est, vilissimi scortatores, qui in agrorum semitis scortilla quærunt. Vide Turneb. lib. 13. Advers. cap. 19.

¶ Semitatim, id est, *per semitas,* ut Turnebus lib. 3. cap. 20 interpretatur. Usus est Titinnius apud Sosipatrum Charisium libr. 2 p. 194 *Semitatim fugi atque effugi.*

Semnones, vide pòst *Senones.*

SĒMO, Semōnis, *Semones,* ex illo Deorum numero, qui minorum gentium appellabantur, & ex hominibus relati in Deos: majores scilicet hominibus, minores Diis. Fulgentius de vocibus antiquis: SEMONES *dici voluerunt Deos, quos cælo nec dignos adscriberent ob meriti paupertatem: sicut PRIAPVS, VERTVMNVS: nec terrenos eos deputare vellent, per gratiæ venerationem.* Ovid. 6. Fastor. v. 213 D

Quærebam, nonas Sancto Fidione referrem,
An tibi, Semo pater, tunc mihi Sanctus ait:
Cuicunque ex istis dederis, ego munus habebo.
Nomina terna fero, sic voluere Cures.

Sanctus est, qui & *Sancus* & *Sangus* dicebatur, de quo supra. Hic igitur *Semo* appellatus est, non tam proprio nomine, quàm quod commune & aliis esset hujus generis Diis. Livius lib. 8 cap. 20 *Bona Semoni Sanco censuerunt consecranda.* Vetus Poëta de Planetis apud Joseph. Scaligerum lib. 2. Lection. Auson. cap. 29

Terque dies ternos puro de vespere tollens
Semonis Dii completur circulus anno.

Ubi *Semo Deus* Mercurius est, uti interpretatur Scaliger dicto loco. Nota autem hic, alteram in *Semonis* produci, quod contra naturam originis videtur. *Semones* enim quasi *Semihomines,* quod & Lipsio videbatur 2. Antiqu. Lect. cap 18. Cæterum media in *hominis* correpta est, non producta Sed vetustissimi Latinorum non *Homo, Hominis;* sed *Hemo, Hemonis* dicebant, secunda producta, ut in ceteris hujus terminationis, à nominibus in O. Ita enim *Pulmo, pulmōnis: Latro, latrōnis* &c. dicimus. Ennius apud Priscianum lib. 6

Vulturus in silvis miserum mandebat hemonem.

Vulturis Nominativus antiquus est, pro *Vultur.* Festus HEMONA *Humana:* HEMONEM *Hominem dicebant.* Hinc igitur secunda in *Semonis* producitur.

SEMPER, allezeit. Ter. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 27 *Recte ego semper has fugi nuptias.* Cic. 1. Tuscul. cap. 23. pr. *Quod semper movetur, id sempiternum est.* Per σύνθεσιν haut raro hoc vocabulum aliis jungitur, & in unum quasi conflatur. Ter. Andr. act. 1. sc. 2. v. 4 *Et heri semper lenitas.* Ovid. 7. Metam. v. 702

Vertice de summo semper florentis Hymetti,

hoc est, ἀειθαλοῦς. Idem 4. Fast. v. 519 *Semper parens* dixit.

¶ Sempiternus, ewig. Ter. in Andr. act. 5. sc. 5. v. 3 *Ego Deorum vitam sempiternam esse arbitror,* &c. Adde modo in *Semper* ex Tusculanis Ciceronis dictum. *Gloria sempiterna per aliquem commendari,* Cic. lib. 5. fam. ep. 12.

¶ Sempiternò, adverb. Solin. cap. 48. de balsami arbusculis: *tenacibus foliis sempiternò inumbrantur.* Etiam Charisius lib. 2. p. 194 ex Catone *Sempiternò* profert.

¶ Sempiterne, adverb. Pacuvius apud Nonium: & Cl. Mamert. lib. 1. de Statu an. c. 3 usi sunt. Et Augustin. Confession. lib. 9 c. 3 *Amœnitas sempiterne virentis paradisi.*

¶ Sempiternitas. Apulejus in Trismegisto p. 94 *Mundus stabili sempiternitate vivendi circumvallatus.*

¶ Sempervivum, herba, Haußwurtz / vide *Setum.*

SĒNA, æ, Piceni seu Umbriæ in Italia oppidum, in littore Adriatici maris, non longe a Metauro fluvio a Gallis Senonibus conditum & appellatum, ut ex Polybio constat libro 2. *Senogallia* Plinio vocatur lib. 3. cap. 14.

¶ Aliud oppidum Hetruriæ in eadem Italia, sive urbs hoc nomine, quæ hodieque durat, elegantia sermonis Italici celebris. De utroque plura Cæsar Orlandus de urbis Senæ ejusque Episcopatus Antiquitate.

¶ Est & Flaminiæ sive Æmiliæ (est & hæc pars Italiæ sive regio) fluvius *Sena* sive *Senna* apud Lucan. lib. 2. v. 407.

¶ Senensis, e, ut, *Senense prælium,* Cic. de Clar. Orat. c. 19. quo Asdrubal victus & interemtus est. ¶ Substantive, qui Senæ natus.

SĔNATOR, Consiliarius Reipublicæ, nomen a *Senio* est, sicut, *Senatus.* Florus lib. 1. c. 1 *Hunc Rex sapientissimus statum Reipublicæ imposuit* &c. *ut consilium Reipublicæ penes Senes esset; qui ex auctoritate* PATRES; *ob ætatem* SENATVS *vocabantur.* Vide Plutarch. libro, An seni gerenda Resp. p. 789. ein Rathsherr. *Senatorem allegere,* in Rath wählen / Sueton. Cæs. c. 80. Unde *Lectio Senatus* apud eundem Augusto c. 54, die Rathswahl. Proprie autem Senatores, qui Romæ in consilio publico erant. Nam qui eas partes in provinciis & municipiis administrabant, *Bulcutæ* & *Decuriones* dicebantur. Vide supra *Decurio,* & Buchnerum ad Plin. lib. 10. ep. 24. n. 632. extr. De numero Senatorum Rom. Car. Sigon. lib. 2. de Antiq. Jure civium Roman. c. 2. Bernegg. ad Suet. August. c. 35. *Primæ sententiæ senator* idem, qui princeps Senatûs. Lactant. l. 1 c. 10, *In senatu deorum summæ esse auctoritatis, primæque sententiæ.*

¶ Senatorius, ut, *Ætas Senatoria,* Tacit. 15. c. 28, 4. *Ordo Senatorius,* Suet. Aug. c. 35. & *Dignitas senatoria* Id. Claud. c. 24 dixit.

¶ Senatus, notantur hac voce cum ipsi Senatores, tum Senatorum etiam conventus, & *domus consilii publici,* quemadmodum Cicero vocat, der Rathsstul / der Rath. *Senatus frequens,* Cœlius ad Cic. 8. fam. ep. 5. voller Rath. *Senatum cogere,* Cic. 5. fam. ep. 2. zusammen fordern. *Senatus haberi ante Calend. Febr. non potest,* Cic. 1. fam. ep. 4 Et, *Senatum esse: eo die senatus erat futurus,* ibid. ep. 2, sollten sitzen. *Licinius ad me misso senatu vesperi venit,* Cic. ad Qu. fratr. lib. 2. ep. 1. Et idem de Amic. c. 3 *Senatu dimisso domum reductus,* von einander gelassen. *In senatum venire,* pro Flacco c. 18, id est, senatorem fieri. Contra *Senatu movere* pro Cluent. c. 43 & alibi, est a Senatu rejicere, auß dem Rath stossen. *Senatum edicere in Curiam Pompeji,* Suet. Cæs. c. 80. *Dari senatus* dicebatur, cum Legati in Senatu audiebantur. Nepos Hannib. cap. 7 *Priusquam his* (Roman. Legatis) *Senatus daretur, navem conscendit Hannibal.* Senatum pro sedilibus senatoriis dixisse Sueton. Claudio c. 25, duo summi viri, Casaubonus & Torrentius, interpretantur. Sed potius est, non tam de Orchestra, quam ipso consessu Senatorum in orchestra accipere. Item Suet. Ner. c. 12 *In Orchestram Senatumque descendit.* Similiter Domitiano c. 8 *In Equitum spectare,* est in consessu Equitum, vel inter Equites spectare.

¶ Senatusconsultum, de cujus condendi ratione sic Vopiscus in Aureliano: *Aliis manum porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo sententibus conditum est senatusconsultum,* ein Rathschluß / Raths-Verwilligung / Raths-Spruch. Conf. Budæus in Pandect. Tit. de Senator. & Mosellan. ad Gell. l. 3. c. 19. *Facere senatusconsultum de re aliqua,* vel *contra aliquem* apud Cic. de Arusp. resp. c. 5. Quid *ab auctoritate* Senatus, qua dicebatur, *Senatusconsultum* differret, vide supra in *Auctoritas.* TACITVM SENATVSCONSVLTVM dicebatur, quod à solis Senatoribus, exclusis servis publicis fieri solebat, si quam deliberationem tacitam vellent, nec emanare ad alios, de quo singularis locus est apud Capitolinum in Gordiano Seniore, quem Casaub. ex Herodiani Historia illustravit.

¶ Senaculum, locus senatus habendi, eine Raths-Stube. Valer. Max. l. 2. c. 2. n. 6 *Antea senatus assiduam stationem eo loci peragebat, qui hodie quoque Senaculum appellatur.* Varro l. 4. de LL. c. 32 *Senaculum vocatum, ubi senatus, aut ubi seniores consisterent.*

¶ *Senaculum*, Mulierum Senatum instituisse Ant. Alagabalum Lampridius refert cap. 4. Adde Aurelianum Vopisci c. 49. & Barth. ad lib. 5. Theb. Statii p. 63. 64.

SENĔCA, L. Annæus Seneca Philosophus, Cordubensis, patrem habuit M. Annæum Senecam, ordinis equestris eruditissimum. Philosophus de beneficiis scripsit libros septem, de ira libros tres, de clementia ad Neronem libros duos, de vita beata, de tranquillitate vitæ, de brevitate vitæ & alia. Nam Declamationum libri ad Patrem pertinent. De Philosopho & ejus eloquentia judicium habes Quintiliani lib. 10. c. 1. aliorum ex observatione Gellii l. 12. c. 2. quibus respondit Lipsius, quem vide: sed adde Voss. l. 5. Instit. Orat. p. 281. *Principem eruditionis* vocat Plinius l. 14. c. 4. Nimirum quia Philosophus, Poëta, Orator, Historicus: quam ob caussam studiis, & juventuti Neronis præpositus ab Agrippina matre fuit, quæ eum ab exilio revocaverat, in quod à Claudio Messalinæ artibus conjectus fuerat: de quo Tacitus 2. Ann. c. 8. Vide & Dion. Cassium de ejus exilio lib. 60. & ipsum Consolat. ad Helviam matrem. Eum ob Neronis delicta insimulat Ausonius in gratiarum actione pro Consulatu: *Dives*, inquit, *Seneca nec tamen Consul, arguetur rectius, quam prejudicabitur, non erudiisse indolem Neronis, sed armavisse sævitiam.* ¶ Fuit & tertius Seneca, Tragœdiarum Poëta diserte nominatus Terentiano Mauro, & Sidonio Apollinari; habenturque & hodieque 10. Tragœdiæ Senecæ nomen præferentes, de quarum auctoribus diversa erudití tradunt. Alibi legenda. Porro Senecam dictum, quod canus natus sit, Cassiodorus tradidit.

SENECIO, herba, quæ & *Erigerum*, Creutzwurtz. *Senecio* dicta est, quod in vere canescat, quemadmodum à Græcis ἠριγέρων.

¶ Est & cognomen Romanum: ut, *Claudius Senecio*, *Herennius Senecio*, *Tullius Senecio*, &c. quorum Tacitus meminit. Herennium inter amicos suos Plinius nominat lib. 3. epist. 11. qui & aliis locis meminit. Hunc Domitianus jussit interfici, quod diu post quæsturam vixisset, nullumque amplius magistratum petiisset, quodque Helvidii Prisci vitam composuisset, ut Dio auctor est lib. 67.

SĔNEX, generis communis, *anhelus*, *delirus*, *longævus*, apud Poëtas. ein Alter/Alte. Cic. de Senect. c. 10, vetus & laudatum dixit esse proverbium, quod moneat, *mature fieri senem*, *si diu velis esse senex*, hoc est, curam valetudinis mature agere, luxuriemque fugere, si velis esse vivax. ¶ Senum nomine Poëtæ quoque honorant summæ auctoritatis Scriptores, aut alioquin claros homines. Exempla in Ovidio aliisque notantur à Barthio cum alibi, tum in Animadv. ad Statii Silvas p. 90. ¶ De aliis quoque rebus eleganter dicitur, ut Martialis lib. 3. epigr. 58. v. 7 *senes autumnos* dixit, quemadmodum *adultus* de anni ætatibus scite ponitur, ut *ver adultum* &c. de quo supra. Ex Ciceronis pro Sextio c. 9 affertur etiam *senex memoria*, quæ eadem fere ac *Fama anus* Catulli Epigram. [Græv.] 79, [Silv.] 77. Verum Gruterus verbum *senex* ex Ciceronis loco delevit: in Notis vero addidit, illud Codicem quendam Palatinum, & Gemblacensem agnoscere.

¶ Persenex, sehr alt. Sueton. de Gramm. cap. 9.

¶ Semisenex ex Plauti Milite act. 3. sc. 1. v. 54 producitur. Sed variant libri. Lambinus simpliciter *senem* legit: Operarius *senicem*, antique. Nam veteres *senicis* formabant casu patrio.

¶ Senior. Varro apud Censorinum de die natali c. 15 *Seniores* vocitatos tradit, qui in quarto ætatis gradu adusque sexagesimum annum sint, *quod tunc primum senescere corpus incipiat: inde usque finem vitæ uniuscujusque quintum gradum factum, in quo qui essent, SENES appellatos, quod eâ ætate corpus senio jam laboret.* Itaque *Seniorem esse* minus est; *Senem esse* majus, atque sic Tacitus hunc quartum gradum, quem post Juventutem ponit, *Senectam*; quintum vero, qui senum est, *exactam ætatem* vocat, Agricolâ cap. 3. Sed aliquando *Senex* pro *Seniore* ponitur. Ita Hannibal apud Livium lib. 30. cap. 30 se *senem* appellat, qui 44 annos natus erat, ut ex Polybio constat. In acclamatione Senatus apud Vopiscum in Tacito: *Et Trajanus ad imperium senex venit.* Atqui annorum 44 Trajanus, ut Dio auctor est, Imperator factus est. Sic contra *Senior* absolute pro *Senex* ponitur. Ita Statius lib. 1. Silv. 1 v. 102 Phidiam, *Seniorem Atticum*; & eodem libro, carm. 3. v. 94 Epicurum, *Seniorem Gargettium*; id est, *Senem* appellavit. ¶ Corrupta linguæ Latinæ ætate vox hæc maxime in usu fuit, puta Caroli Magni, & circiter, temporibus: tum enim *Senior*, *Dominum* significabat: unde & hodieque is Italis *Signore*; Gallis *Seigneur*; Hispanis proximius *Segnor* vocatur. Vide Jo. Gaspar. Gevartium lib. 1. Statianar. Lection. c. 10. ¶ Et *Seniores*, senatores, apud Livium lib. 34. c. 60 *Publice ad seniores* (*ita senatum vocabant*) *mandata habuisse.* De Carthaginiensium republica loquitur. Adde Varr. supra in *Senaculum*. ¶ Tandem *Senior* etiam adjective. Seneca Hippolyt. v. 742

Fama miratrix senioris ævi,

i. e. prisci. Adde Varronem supra in *Senaculum*.

¶ Seniculus, diminutivum, ein alt Männlein. Apulejus lib. 1. Metamorph. sub finem: *Demonstro seniculum in angulo sedentem.*

¶ Sĕnīlis, senile, senem referens, vel ad senem pertinens: ut, *Prudentia senilis*, Cic. lib. 2. de Divin. c. 23, Klugheit/ so alte Leute haben sollen. *Judicio senili adolescens*, Idem pro Sextio c. 52. Et Ovid. lib. 5. Fastor. v. 58

Inque suo pretio ruga senilis erat.

Mantuanus Ecloga 9. v. 33

Utile doctrinis præbere senilibus aures.

¶ Seniliter, ut, *Tremere seniliter*, hoc est, senum, vel senili modo, zittern wie ein alter Mann/ Quintil. lib. 1. c. 11.

¶ Senecta, ætas senilis, seu sexta hominum ætas, cujus postremum est *ætas decrepita*, das kindische Alter. Sunt enim ætates, *infantia*, *pueritia*, (cujus pars est *pubertas*,) *adolescentia*, *juventus*, *ætas virilis*, *senecta*. Ovid. 3. art. am. v. 59

Venturæ memores jam nunc estote senectæ, &c.

¶ Quando autem *Senecta* dicitur, ætas subintelligenda est. Est enim revera adjectivum: Nam veteres *Senectus*, *Senecta*, *Senectum* dixerunt. Plaut. Amphitr. act. 4. sc. 2. v. 13 *Senecta in ætate a me mendicas malum.* Et rursus Trinum. act. 1. sc. 2. v. 5 *Hic ille est, senecta ætate qui factus est puer.* Et ita quoque Lucretius lib. 4. v. 884. & rursus ibidem v. 894. Idemque *Senecta membra* etiam dixit lib. 3. v. 779. Sallustius 4. Historiarum apud Priscianum: *Omnes, quibus ætas senecto corpore, animus militaris erat.* Est autem participium a verbo *Seneo*. Vide Priscian. lib. 9. cap. ult.

¶ Senectus, utis, idem, vitæ scilicet occasus, sive *mala ætas*, ut Afranius vocat, *portus malorum*, quemadmodum Bion dixit, τὸ γῆρας ὅρμος τῶν κακῶν, Laërtio teste. *Senectus, quam ut adipiscantur, omnes optant, eandem vero accusant adeptam*, quemadmodum Cicero dixit de Senect. cap. 2. *Homo senectute confectus*, Idem lib. 5. de Finib. cap. 11. Et, *Ad summam senectutem vivere*, Idem de Clar. Orator. cap. 48. *Senectus auctoritatem habet*, Idem in Oratore cap. 50. ¶ 2. Cicero etiam, *orationis senectutem* dixit pro gravitate matura, de Claris Oratoribus cap. 2 *Cum oratio jam nostra canesceret, haberetque suam quandam maturitatem & quasi senectutem.* Et ibidem cap. 76 *Plena literatæ senectutis oratio.* Exempla literatæ senectutis, sive illorum, qui quamvis senes & longa ætate provecti, præfervide tamen studiis operam dederunt, laudat Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum, post principium, Themistoclem, Platonem, Isocratem, Pythagoram, Democritum, Xenocratem, Zenonem, Cleanthem, & præterea multos veterum Poëtarum. ¶ 3. Senectus aliquando non ipsam ætatem, sed vitium ejus ætatis, austeritatem scilicet atque tristitiam senilem significat. Horatius Epod. 13

- - - - - *rapiamus amici*
Occasionem de die:
Dumque virent genua
Et decet, obductâ solvatur fronte senectus.

Quem locum minus recte Barthius interpretatus est, *Obductam frontem*, de obnupta, quod in turpiculis rebus fiebat; *Senectutem* de senecta ætate accipiens, quod hæc Horatius senex scripserit. Atqui tum juvenis erat, ut cæteri, quos hic alloquitur, sodales. Quod satis illud arguit, *Dumque virent genua*, quod de senectute dici non potest, item, *Et decet*; nam juventutem decet maxime hilaritas. Itaque sensus loci hic est: Utamur ætate, dum licet & decet, & explicemus frontem omnemque senilem tristitiam procul jubeamus esse. Similiter *Senii* voce infra usus est, de quo post. ¶ 4. *Senectutis* etiam nomine serpentis exuviæ veniunt, quas per vernationem ponit. Plinius lib. 29. c. 6 *Anguium*, inquit, *adeps ærugini mistus ruptas oculorum partes sanat; & membrana sive senectus vernatione exuta claritatem facit.* Et ita alibi sæpius hoc vocabulo usus.

¶ Senium, ætas senilis; item quæ hanc sequitur infirmitas, ut, *Curvata senio membra*, Tacitus 1. Annal. cap. 34. & *Deformis senii imago*, Seneca Hippolyto v. 823. ¶ 2. Item pro Sene, Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 10 *Dii Deæque senium perdant, qui me hodie remoratus est.* ¶ 3. Notat & senilis ætatis vitium, morositatem scilicet & tetricitatem, qua se plerumque odiosos faciunt senes. Hor. lib. 1. ep. 18. v. 47

Surge, & inhumanæ senium depone Camenæ.

Seneca Hippolyto v. 912

Ubi vultus ille, & ficta majestas viri,
Atque habitus horrens, prisca & antiqua appetens,
Morumque senium triste, & adspectu grave?

Etiam Nonius SENIUM tædium & odium interpretatur: *quod senes*, ut ipse explicat, *omnibus odio sint & tædio.* Turpilius apud Nonium c. 1 *Quia enim odio ac senio mihi hæ sunt nuptiæ.*

¶ Seneo, ui, verbum, senem fieri. Catullus Epigram. 4. de Phaselo: - - - - *nunc recondita*
Senet quiete.

Suetonius Augusto cap. 2 *Avus municipalibus magisteriis contentus, abundante patrimonio tranquillissime senuit.*

¶ Sĕnesco, senescere. alt werden. Ovidius 6. Fast. v. 771

Tempora labuntur, tacitusque senescimus annis.

Et Ausonius Epigr. 13. pr.

Senescimus, effugit ætas, &c.

In sola Sparta expedit senescere, ἐν Σπάρτῃ μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν, ita dixisse quosdam, qui Lacedæmonem venissent ac spectassent, qui honor senibus a junioribus haberetur, Plutarchus retulit. ¶ 2. *Senescunt consilia*, hoc est, fiunt vana per nimiam moram, kommen in ein Vergessen / Livius lib. 35. c. 12. Sic *Leges senescere* dicuntur, quæ evilescunt: Gellius *Senio emori* dicit. Vide Juretum ad Symmach. lib. 2. epist. 13. *Senescere opes*, Nepos in Alcibiade cap. 5. n. 3. *Senescere famam*, Tacitus dixit 2. Histor. cap. 24. Eleganter & Vellejus Paterculus lib. 2. c. 11. n. 3 *Urbium imperiorumque nunc floret fortuna, nunc senescit.* Et Cicero 2. Tuscul. c. 2 *Laus oratorum ab humili venit ad summum, ut jam (quod natura fert in omnibus fere rebus) senescat.*

¶ Adsenescere. Tertullianus de Exhortat. Castitatis cap. 13 *Ceteri Africanæ, sponte abdicato matrimonio, adsenescunt.*

¶ Consenescere, idem fere quod simplex, sed sonantius, veralten. *Consenescere in armis*, Horat. lib. 3. oda 5. *Ignobili servitute*, Eutropius de Valeriano captivo, lib. 9. c. 6. Translate *Consenescere mœrore & lacrymis*, Cicer. pro Cluentio cap. 5. *Consenuerunt vires atque defecerunt*, Idem de Senectute cap. 9. abnehmen.

¶ Desenescere pro eodem dixit Sallustius lib. 1. Histor. [apud Priscian. lib. 10. p. 887] *Nisi cum ira belli desenuisset.*

¶ Insenescere, pro immorari. Quintil. lib. 10. c. 3 *Singulis actionum partibus insenescere.*

Senio, vide *Sex*.

SENONES, populi Galliæ Lugdunensis, postea sedem occupantes in Italia ad mare Adriaticum, qui Romam aliquando & Capitolium incenderunt, sed a Camillo cæsi sunt. Stat. lib. 5. Silv. 3. v. 198 *Et Senonum furias Latiæ sensere cohortes.*

¶ Vellejus lib. 2. cap. 106 Senones inter Germaniæ gentes numerat, & cum Hermunduris conjungit. Nam *Senonum & Hermundurorum finem Albim præterfluere*, ibidem scribit. Sed nomen ibi corruptum, & *Semnones* pro eo rescribendum est, ut Strabo, Ptolemæus, Zosimus & Tacitus vocant. *Semnones*, Suevorum pars ac nobilissima quidem & vetustissima, caputque adeo gentis, magnitudine corporis sui, ut Tacitus de iis in de Germania scribit. Sedes ab altera Albis ripa septentrionali trans Viadrum usque seu Suevum habuere. Itaque finibus eorum continentur minoris Poloniæ, Silesiæ, Lusatiæ, Marchiæ Brandenburgensis, Anhaltini Principatûs, Saxoniæ item superioris & Misniæ denique trans Albim partes. Vide Cluverium libro 3. Antiquæ Germaniæ cap. 25.

SENTINA, æ, navis inferior pars, in quam sordes & humores confluunt, der Grund des Schiffs / darein sich der Unflat samlet. Cicer. lib. 9. epist. ad Famil. c. 15 *Sedebamus in puppi & clavum tenebamus: nunc autem vix in sentina est locus.* Veteres Glossæ: *Sentina*, ἀντλία πλοίου. ¶ 2. Ipsa illuvies & sordes. Grundsuppe. Cæsar 3. B. C. cap. 28 *At veteranæ legionis milites item conflictati & tempestatis & sentinæ vitiis, non ex pristina virtute remittendum aliquid putaverunt.* Hinc *exhaurire sentinam*, Cicero per metaphoram pestes Reipublicæ dixit, sceleratos scilicet homines, ein Hauffen böser Buben. *O fortunatam Rempublicam, si hanc sentinam hujus urbis ejecerit*, in 2. Catilin. cap. 4. Et, *Exhaurietur ex urbe magna & perniciosa sentina Reipublicæ*, in 1. Catilin. cap. 5. extr.

¶ Sentinare, est ad sentinam satagere, ut Festus interpretatur, hoc est, in exhaurienda navis sentina navare operam: unde &, qui ei præpositi, *sentinatores* appellati. Paullinus Nolanus ep. 49 ad Macarium de naufragio cap. 1 *Senex sentinando deputatus.* Gellius lib. 19. c. 1 *Tum postea complorantibus nostris omnibus atque sentinantibus dies quidem tandem illuxit: sed nihil de periculo neque de sævitia remissum.* Ubi *sentinare* nihil aliud est, quam vitandi periculi caussa exhaurire sentinam.

¶ Sentinator, qui sentinam exhaurit. Paullinus dictæ Epist. c. 12 *Quid huic quaso obfuit seni persona sentinatoris, & in nautis vilissima?*

¶ Sentinaculum, instrumentum, quo exhauritur sentina. Paullinus c. l. cap. 3 *Post unum vel alterum brevis sentinaculi haustum humore destricto.*

SENTIO, sentire, est sensu percipere, fühlen / spüren / befinden. ut, *Sentire famem*, Livius lib. 25. cap. 13. Et Ovidius 4. Fast. v. 434

Et non sentitur sedulitate labor.

Res illa sentit vetustatem, id est, senescit. Suetonius *sentire* pro cum voluptate aliquid sentire, ita sentire, ut delecteris, dixit Domitiano cap. 18. *Commendari se verecundia oris adeo sentiebat, ut apud Senatum* &c. ¶ 2. Est & intelligere, animadvertere. Terentius Andria act. 1. sc. 1. v. 136 *Quem quidem ego si sensero*; subaudi, moliri aliquid fallaciæ turbandis nuptiis. werd ich vermercken. Et sc. 2. v. 2 *Si sensero, hodie quicquam in his te nuptiis fallaciæ conari.* Et in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 8 *Si me senserit eum quæritare.* C. Nepos in Alcib. c. 9 *Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt.* Idem Dione cap. 2 *Quanto esset ornamento sibi sentiebat.* Et, Suetonius Nerone c. 34 *Cum sentiret antidotis præmunitam.* Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 67 *Plerique censebant, ut noctu iter facerent: posse prius ad angustias perveniri, quam sentirentur*, ehe man ihrer inne oder gewahr würde. ¶ 3. Sed, *Recte sentire*, Quintil. lib. 2. c. 15, id est, judicare, recht gesinnet seyn. Cicer. de Amicit. c. 23 *De amicitia omnes ad unum idem sentiunt*, gleich gesinnet seyn. Et, *Male de aliquo sentire*, von einem böse Gedancken haben / Quintilian. lib. 2. c. 2. *Sentiet, qui vir sim*, Terent. Eun. act. 1. sc. 1. v. 21, er soll erfahren / soll befinden.

¶ Sensus, quo sentimus, der Sinn / Empfindung. Cic. in Verr. 3. c. 18 *Nullus est in te sensus humanitatis*, du hast keine Ader / die menschlich wäre. *Affici sensu doloris*, Idem 7. Verr. c. 46. Et, *Sensum quendam voluptatemque percipio*, Plinius lib. 1. epist. 10.

¶ 2. Sententia. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 1. v. 17 *Quin tu otiosus es, ego illius sensum pulchre calleo*, ich weiß um seine Weise gar wohl / kenne seinen Sinn wohl. Martius Poëta vetus apud Gell. lib. 15. cap. 25

Quapropter edulcare convenit vitam
Curasque acerbas sensibus gubernare.

Sensibus, id est, judicio ac ratione. Vet. Gloss. *Sensus* αἴσθησις, νοῦς. *Unus sensus est bonorum omnium*, Cicer. 1. fam. ep. 9, id est, animus. Nepos Alcibiade cap. 5. n. 3 *Erat eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentiæ non amicus, optimatium fautor.* Virg. Ecloga 8. v. 96

- - magicis sanos avertere sacris
Conjugis experiar sensus,

Ubi Servius: SENSVS, id est, *animum: ex quo sensus nostri sunt cerebri.* Eleganter etiam dicitur: *ex animi sensu*, pro Roscio Amer. c. 44. ¶ *Sensus* de sententia verborum, non est malæ notæ, & Phædrus lib. 4. fab. 4 *sensus testamenti*; & Seneca Epist. 7 *Egregia dicta circa eundem fere sensum*: & Gellius lib. 7. c. 2 *sensus versuum* dixit. Der Verstand der Worte / oder einer Schrifft. Vide plura in Cellarii Curis Posterior. p. 89. ¶ Ingenium quoque & naturæ felicitatem notat. Stat. lib. 2. Silv. 1. v. 119

Ipse pater sensus, ipsi stupuere magistri.

Vide Barth. Adversf. lib. 44. c. 26. & lib. 16. c. 26. & 30. & ad Theb. p. 51. ¶ *Sensus communis*, judicium de rebus externis, quod ex communi usu rerum & consuetudine acquiritur. Hoc est id, quo quisque hominum aut sapit aut debet sapere: κοινὸς νοῦς: Unde stupidi & imperiti penitus *communi sensu carere* dicuntur. Nos: Sie haben ihre fünff Sinne nicht. Horatius lib. 1. Sat. 3. v. 68

- - - quovis sermone molestus,
Communi sensu plane caret, inquimus.

Phædrus Fab. 7

Hoc illis dictum est, quibus honorem & gloriam
Fortuna tribuit, sensum communem abstulit.

Seneca Epist. 5. *Hoc primum Philosophia promittit, sensum communem, humanitatem & congregationem.* Quintil. lib. 1. c. 2. *Sensum ipsum, qui* COMMVNIS *dicitur, unde discet, cum se a congressu, qui non hominibus solum, sed mutis quoque animalibus naturalis est, segregavit?*

¶ Sensiculus: hoc enim diminutivo Quint. lib. 8. cap. 5 utitur: *Sensiculi corrupti.*

¶ Sensa, quicquid animo concipitur, sentitur, cogitatur: ut, *exprimere sensa dicendo*, Cic. 1. de Orat. c. 8. Et 3. de Orat. c. 14 *Sensa mentis & consilia explicare.* Gedancken und Meinung.

¶ Sensibilis, e, quod vel sentit, vel sentitur. Apulejus in Trismeg. ad Asclep. p. 87 *Sensibilia sensibilibus annexa sunt.* Et ibidem p. 97 *Mundus, qui dicitur sensibilis, receptaculum est omnium sensibilium specierum.*

¶ Sensibiliter. Arnobius lib. 7. p. 234 *Nec odor sensibiliter commovere eos potest aura nidoris alicujus.*

¶ Insensibilis, Gell. lib. 17. c. 10 *Inenarrabile est, & propemodum insensibile.* Lactantius pro eo, quod expers sensûs est, posuit, l. 1. c. 20 *insensibilia colere*; & l. 6. c. 13 *insensibilia simulacra.*

¶ Sensilis, e. Lucret. lib. 2. v. 901

Deinde ex sensilibus qui sensile posse creari
Constituunt.

¶ Insensilis, contrarium. Idem eod. lib. v. 887

Ex insensilibus ni credas sensile gigni?

Idem ibidem v. 864 - - - *necesse est*

Ex insensilibus tamen omnia confiteare
Principiis constare.

¶ Sensualis, sensu præditus. Tertullianus de Anima c. 43. pr. *Stoici somnum resolutionem sensualis vigoris affirmant.* Prudentius in S. Romani passione v. 346

Ædem sibi ipse [Deus] *mente in hominis condidit*
Vivam, serenam, sensualem, flabilem.

¶ Sensualitas. Tertullianus eodem de Anima, cap. 17. pr. *Plato irrationalem pronuntians sensualitatem.* Adde ibidem cap. 38. extr.

¶ Insensualis. Cassiodorus lib. 2. epist. 40 *Tanta vis est convenientiæ, ut rem insensualem sponte se movere faciat, quia ejus sociam constat agitatam.*

¶ Insensatus. Augustinus l. 3 de Genesi ad lit. c. 12 *Homo post peccatum comparatus est pecoribus insensatis*, id est irrationalibus.

¶ Sensifer, Verstand bringend / apud Lucretium lib. 3. v. 273

Sensifer unde oritur primum per viscera motus.

¶ Sen-

¶ Sensificus, *Spiramentum sensificum*, Empfindung machend / apud Macrob. lib. 7. Saturn. c. 9. A

¶ Sensim, adverbium, paullatim, mehlich / gemach / ut *Sensim progredi*, Cicer. 5. de finib. cap. 15. Et idem lib. 1. Offic. cap. 33 *Sensim erit pedetentimque mutatio facienda.*

¶ Sententia, cogitatum, judicium, quicquid animus sentit, (vide supra in *Sensus*) eine Meynung / ut, *Hac mea est sententia*, hoc est, ita ego sentio, Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 3. v. 145. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 5. v. 5 *Sin aliter de hac re est ejus sententia*. Et, *In sententia manere*, Cic. 7. fam. ep. 24 auff einer Meynung bleiben. *In eandem sententiam loqui*, Cæs. 1. Civ. cap. 1. auff eben den Schlag. *Esse in eadem sententia*, Cicer. 16. fam. ep. 3. *Qui mihi per alium ostendit suam sententiam*, Ter. in Heaut. a. 2. sc. 1. v. 7. Et in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 21 *mea sententia*, hoc est, judicio vel opinione mea, ut ego sentio, wie ich dafür halte / meinem Erachten nach. *Sententias rogare de re aliqua*, Quintil. 3. c. 8. umfragen / was eines ieden Meynung davon sey. *Sententiam de re aliqua dicere*, Idem lib. 1. c. 10. *Omnibus sententiis absolutus est*, id est, omnium consensu. Seneca Epist. 102 *Pars utraque sententias habet*, i. e. habet, qui pro ea sentiant: sive suffragia sua habet. De ordine rogandi sententias in Senatu apud Romanos A. Gell. lib. 4. cap. 10. & lib. 14. cap. 7. Sueton. Cæsar. cap. 21. & in August. cap. 35. ¶ 2. Sed, *Sententia*, lumen orationis, oratio est de vita, breviter ostendens, quid sit, aut quid esse oporteat in vitâ, ein Spruch. *Sententiæ* dicuntur, quia similes consiliis & decretis. Μηδὲν ἄγαν, Γνῶθι σαυτόν. *Ne quid nimis: Nosce te ipsum*, &c. ¶ 3. Idem quod Votum est. *Minus ex sententia rem gessit*, Nepos Alcib. cap. 7. n. 1. *Ex sententia navigare*, Cic. 4. Acad. c. 31. nach Wunsch. B

¶ Sententiola, Cic. 3. Philipp. cap. 9 *Sententiolas edicti cujusdam memoriæ mandavi.*

¶ Sententiosus, ut, *Auctor sententiosus*, qui sententiis abundat; *Genus orationis sententiosum*, Cicer. de clar. orat. c. 95.

¶ Sententiose, adverb. Cic. 2. de Oratore c. 71 *Sæpe etiam sententiose ridicula dicuntur.* Et in Oratore cap. ult. *Composite & apte sine sententiis dicere, insania est: sententiose autem sine verborum & ordine & modo, infantia.*

Composita a *Sentio.*

¶ *Assentio, assensi, assentire*, beyfallen / Beyfall thun / consentire, calculum suum addere, &c. Cicero lib. 1. offic. c. 6 *Duo vitia vitanda sunt: unum ne incognita pro cognitis habeamus, hisque temere assentiamus.* Ita accuratissimi viri Gruterus, Grævius, alii, ediderunt. Curtius quoque lib. 5. c. 12, 3 *Darius vultu assentiebat.* Attamen usitatius est

¶ Assentior, assentiri, Deponens, Beyfall geben. Cicero 10. fam. epist. 16 *Ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum.* Idem de Orat. lib. 3. c. 48 *Ego illud assentior Theophrasto*, in dem bin mit ihm einig. Et, *Senatus breviter impoliteque dicenti tibi maximis est de rebus assensus*, 1. de Orat. c. 49. C

¶ Assensus, Beyfall. ut, *Assensu omnium aliquid dicere*, id est, consensu & approbatione, Cic. l. 2. de Nat. D. c. 2. *Vulgi assensu & populari approbatione judicari solet*, Idem de Clar. Orat. c. 49.

¶ Assensio, idem. Cic. lib. 1. de Invent. c. 30 *Rem assensione comprobare.* Idem 4. Acad. c. 12 *Assensio atque approbatio.*

¶ Assensor. Idem lib. 6. fam. ep. 22 *Quotidie commemorabam te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem & me tibi*, du hättest es mit mir gehalten / und ich mit dir. Seneca Hippolyto v. 1207 *Iræ facilis assensor meæ.*

¶ Assentor, assentari, insidiose & captandæ utilitatis gratia falso aliquem laudare, auctore Valla lib. 5. einem zu gefallen reden / heucheln. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 4, 6 *Ne id assentandi magis caussa, quam quod habeam gratum, facere existimes.*

¶ Assentatio, Schmeicheley / Heuchel-Wort. Cic. de amic. c. 17 *Benevolentiam blanditiis ac assentationibus colligere turpe est.* Et pro Cluent. c. 13 *Blanditiis & assentatione se in alicujus consuetudinem immergere*, sich einschmeicheln. *Eruditus ad assentationem*, Idem ad Q. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 5.

¶ Assentatiuncula, diminut. Cic. 5. fam. epist. 12 *Ne assentatiuncula aucupari tuam gratiam videar.*

¶ Assentator, ein Schmeichler. Ibidem: *Non tu is es, qui non eos magis, qui te non admirentur invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere.* D

¶ Assentatorie, cum assentatione. schmeichlerischer Weise. Cic. ad Q. fratrem lib. 2. ep. 14 *Dubitare te, non assentatorie; sed fraterne veto.*

¶ Consentire, convenio, übereinstimmen / übereinkommen / ut, *Omnes civitatis ordines una consentiunt*, Cic. pro Sextio c. 51. *Una mente & voce consentire*, mit Hertz und Mund eines gesinnet seyn / Idem Philipp. 4. c. 3. Et de amicit. *Uno ore omnes de utilitate amicitiæ consentiunt.* Dicimus: *Consentire cum aliquo de aliqua re*, Cic. in Acad. 4. c. 42. Et *Principiis consentiant exitus*, Idem ad Brut. lib. 11. fam. epist. 5. Et aliter: *Civitas consentiens in retinenda libertate*, Idem ad eundem singulari libro epist. 15. *Consentire inter se*, Idem in offic. lib. 1. c. 28. Et Livius lib. 34 c. 49 *Adversus consentientes nec regem quemquam satis validum, nec tyrannum fore.*

¶ Consensus, convenientia, ut, *Omnium ordinum consensus*, Cic. ad Brut. epist. 3. einträchtige Bewilligung. Cæsar 7. Gall. cap. 4 *Omnium consensu ad eum defertur imperium.*

¶ Consensio, idem. Ubereinstimmung. ut, *Voluntatum, studiorum, sententiarum summa consensio*, Cic. de Amicit. c. 4. Idem lib. 1. Q. Tuscul. c. 13 *Omni in re consensio omnium gentium, lex naturæ putanda est.*

¶ Consentaneus, consentaneum, conveniens, das übereinstimmt / gleich und gemäß ist / ut, *Actiones virtuti consentaneæ*, Cic. de finib. lib. 5. c. 21. *Consentaneum his temporibus literarum genus*, Idem 4. fam. ep. 13. *Consentaneum naturæ*, der Natur gemäß / Idem lib. 1. Offic. c. 27. Et, *Mors consentanea vitæ sanctissime actæ*, Idem Philipp. 9. cap. ult. ¶ 2. Et absolute, *Consentaneum est: Non est consentaneum*, Idem in offic. lib. 1. cap. 20. es ist nicht gläublich.

¶ Consentanee, adverb. Hieronym. lib. 3 advers. Rufin. cap. 1 extr. *consentaneè narrare.*

¶ Dissentire, diversum ab aliquo sentire, es nicht mit einem halten / nicht mit einstimmen / ut, *Longe dissentire*, Cicer. de Amic. c. 9. *libere ab aliquo dissentire*, Quintil. lib. 3. cap. 6. *Soles nonnunquam hac de re a me dissentire*, Idem 1. de Orat. cap. 2. *De veritate ab aliquo dissentire*, Idem de finib. lib. 2. cap. 25. Et, *Dissentire cum aliquo*, Idem 3. de offic. cap. 22. ¶ Seneca dativo hoc compositum junxit, *Ne orationi vita dissentiat*, in ep. 20.

¶ Dissensio, discordia, dissidium, Uneinigkeit der Meinung oder Lehr / ut, *Dissensio summa est inter magnos homines*, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 36. extr. *Commovere novam dissensionem*, Idem de Agraria 3. cap. 2.

¶ Dissensus, ûs, idem. *Dissensu alitur rumor*, Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 70. Idem de 6. Consul. Honorii v. 395

- - - *Caussa tropæis*
Civilis dissensus erat.

Statius 10. Thebaid. v. 558 - - - *Urbem*
Scindunt dissensu vario.

Rursus Claudianus pluraliter de Stilic. 2. v. 86
- - *mediis dissensibus aulæ.*

¶ Exsensus, a, um, sine sensu. *Exsensam mentem* dixit Nævius in Alcesti. Vide Nonium in *Obesus*, & Gell. lib. 19. c. 7.

¶ Insensibilis, vide *Sensibilis* post *Sentio.*

¶ Insensilis. vide *sensilis* ibidem.

¶ Persentire, empfinden / ut, *Magno persentit pectore curas*, Virg. 4. Æneid. v. 448.

¶ Persentiscere, Terent. in Heaut. act. 4. sc. 5. v. 21 *ne id tu persentisceres.* Ibidem act. 5. sc. 1. v. 43 *Quod res dedere, ubi possem persentiscere*, mercken / spüren.

¶ Præsentire, vorher mercken / fühlen. Terent. in Andr. act. 5. sc. 1. v. 20 *Ibi me adesse neuter præsenserat*, es war mein keiner gewar worden / daß ich vorhanden war. *Præsentire futura*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 18. *Animo prævidere & præsentire*, Cæsar 7. Gall. B. c. 29. Passive & impersonaliter Livius l. 21. c. 49 *Præsensum tamen est, quia luna pernox erat.*

¶ Præsensio, vorhergehende Vermerckung. Cic. 2. de Nat. Deor. c. 3. pr. *Prædictiones & præsensiones rerum futurarum.* Ac principio lib. 1. de Divinatione: *Vetus opinio est, versari quandam inter homines divinationem, id est præsensionem & scientiam rerum futurarum.*

¶ Præsentiscere. Priscianus lib. 8. cap. de Specieb. Verb. p. 824 ed. Putsch. citat Terentii verba ex Heaut. a. 4. sc. 5. v. 21 *Ne tu id præsentisceres.* Sed nostri libri fere omnes hodie *persentisceres*, ut in illo verbo supra scripsimus.

¶ Subsentire, etlicher massen vermercken. Idem in eadem fabula, act. 3. sc. 1. v. 62 *Etsi subsensi id quoque, illos ibi esse, & id agere inter se clanculum.*

SENTIS, rubus, spina, ein Dorn. Plaut. in Capt. act. 1. sc. 2. v. 79. *Asper meus victus sane est.* ER. *Sentesne esitas?*

¶ Senticosus, asper, spinosus, dornicht / stachlicht. Afranius apud Festum: *Quam senticosa verba pertorquet turba!*

¶ Senticetum, ein Dornbusch. Plaut. Capt. act. 4 sc. 2. v. 80.

¶ Sentus, Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 5. *Video sentum, squalidum, ægrum*, Rauch / hin und wieder zerrissen / &c. Virg. 6. Æn. v. 461 *Sed me jussa Deûm; quæ nunc has ire per umbras,*
Per loca senta situ cogunt, &c.

Ubi Servius: SENTA, *squalida. Et est translatio a terra inculta.* Prudentius 2. adv. Symmach. v. 1038
Exstirpamus enim sentos de pectore vepres.

SEORSUM, beseits / sonderlich. Plaut. in Epid. act. 3. sc. 3. v. 21 *In ædiculam istanc seorsum concludi volo.* Et Livius lib. 22. c. 52 *Traditi in custodiam omnes sunt, sed seorsum cives sociique*, id est, separatim, auff ein sondern Ort. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 9. v. 14 *Omnibus gratiam habeo: & tibi seorsum præterea, Demea*, und dir sonderlich. Nomen adjectivum revera est: *Seorsus, seorsa, seorsum*; Terentianus tractationem de carmine Jambico concludens: *Nunc quia quæ potui videor tractasse seorsa.*

SĒPAR, is, apud Solinum legitur cap. 7, de Bœotia: *Duo flumina natura separi*, id est, diversa, ungleicher Art. Sed plura de hoc verbo vide in compositis a *Par*, unde ductum est.

Sēparo, vide *Paro*.

SĔPĔLIO, ire; humo injecta contegere: begraben. ut, *Hominem mortuum sepelire*, Cic. 2. de Legib. cap. 23. Mæcenas apud Senecam Epist. 92. extrema:

Nec tumulum curo: sepelit natura relictos.

¶ 2. *Sepelire dolorem*, per metaphoram dixit Cic. in 2. Tusc. reprimere, contegere. Et Seneca in Epist. 12 *Sepelire se vino & epulis*, sich dichte voll sauffen.

¶ *Sĕpultus*, intelligitur quoquo modo conditus; *Humatus* vero humo tectus. Virg. 2. Æneid. v. 265

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

Sepultum & sublatum bellum, untergedrückt und auffgehaben / Cic. pro leg. Manil. cap. 11.

¶ Sĕpultūra, ut, *Locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui.* Sulpit. ad Cic. 4. fam. ep. 12. Begräbniß. Seneca epist. 82 *Otium sine literis mors est, & hominis vivi sepultura.* Et Lucret. lib. 6. v. 1276 *mos sepulturæ.*

¶ Sepultor, qui sepelit. Augustinus de Trinitate lib. 4. cap. 3 *sepultores corporis mortui.* Et Lege 5 § 8 Dig. de Institor. act. *Si libitinarius, quos Græci νεκροθάπτας, id est, mortuorum sepultores vocant*, &c. si modo interpretatio illa ab Ulpiano est, nec a recentiore inserta. Translate Tertullianus de Anima cap. 46 Octavianum Cæsarem *civilium turbinum sepultorem* vocat.

¶ Sepultare, frequentativum, Venantii Fortunati est lib. 8. hymno de Vitæ æternæ gaud.

¶ Sĕpulcrum, Grab. Plaut. in Bacchid. act. 3. sc. 4. v. 21. *Ad sepulcrum mortuo dicere jocum.* Sed, *Vivum sepulcrum*, ἔμψυχός τις τάφος, sic hominem dixit Lucianus nihil agentem, vitâ indignum. Vide Chiliad. Horat. lib. 1. Sat. 8. v. 10

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum;

pro quovis dixit sepulturæ loco. Conf. Barth. ad lib. Theb. Stat. p. 1189.

¶ Sepulcralis, ut, *Fax sepulcralis*, Ovid. in epistola Phyllidis 2. v. 120. Et, *Aræ sepulcrales*, Idem 8. Metam. v. 480. *Honor sepulcralis*, Sedulius in Joann. 11. de Lazaro resuscitato. *Favillæ sepulcrales*, Prudent. lib. 1. contra Symmach. v. 97.

¶ Sepulcrētum, eine Begräbnißstete / Gottes-Acker. Catull. Carm. 60 - - - *in sepulcretis*

Vidistis ipso rapere de rogo cœnam.

¶ Sepelibilis. Plautus Cistellar. a. 1. sc. 1. v. 64

Facito, ut facias stultitiam sepelibilem.

¶ Consepultus, compositum, vix apud alios, quam Ecclesiasticos, invenies, qui ex Apostoli ad Rom. epistola cap. 6 hauserunt. Hieronymus epist. 1. ad Heliodorum: *Recordare tirocinii tui diem, quo Christo in baptismate consepultus, in sacramenti verba jurasti.*

¶ Insepultus autem, hoc est non sepultus, unbegraben / omnis generis auctorum est. Cicero pro Milone cap. 33 *Frangetis impetum vivi, cum vix sustinetis furias insepulti?* Et 4. in Catilin. cap. 6 *Cerno animo insepultam patriam, miseros atque insepultos acervos civium.* Livius lib. 29. c. 9 *nec satiatus vivorum pœna, insepultos projecit.* Seneca Epist. 92. extr. *Ne quis insepultus esset, rerum natura prospexit.*

¶ Præsepultus. Quintil. Declam. 9. sub fin. *Video senem, meliore sui parte præsepultum, omnis etiam spei superstitem, orbum, destitutum.*

¶ Semisepultus. *Ossa semisepulta*, Ovid. Epist. 1. Penelop. v. 55.

SĒPES, priore longa, quæ obducta agris vel hortis accessum prohibet, ein Zaun. *Segeti prætendere sepem*, Virg. 1. Georg. v. 270. Et, texere sepes, Georg. 2. v. 371. Zaun flechten.

¶ Sepicula, diminutivum. Apulejus lib. 8 pag. 210 [Pric. 167] *Dum forte passerem incantantem sepiculæ consectatur arripere.*

¶ Sepio, sepire, sepe munire, zäunen / umgeben / verwahren. Cic. 15. fam. ep. 4 *Vallo & fossa circumdare, castraque maximis sepire*, verschantzen. *Sepire muris urbem*, Nepos Themist. c. 7. Rursus Cicero lib. 2. de Orat. c. 34 *Ubi eum locum omnem cogitatione sepseris.*

¶ Septus, participium, i. e. munitus. Cic. 2. Offic. c. 11 *Nullis præsidiis septi multis afficiuntur injuriis.* Sic, *fossa & vallo septus*, Idem 9 ad Attic. ep. 12. *Aggere septus*, Silius lib. 16 ineunte.

¶ Septum, idem quod sepes seu sepimentum: & quilibet locus munitus. ¶ 2. Et ovile Virg. Eclog. 1

Quamvis multa meis exiret victima septis.

¶ *Septa* etiam vocabatur locus Romæ in Campo Martio, ubi suffragia ferre solebant, & aliàs homines otiosi confabulandi caussa magna copia conveniebant. Seneca lib. de Ira cap. 7 *Cum videris forum multitudine civium refertum, & septa concursu omnis frequentiæ plena.* Statius 4. Silv. 6. v. 2

- - *quum patulis tererem vagus otia septis*, &c.

Sic dicta, quod cancellis, veluti cratibus conclusa, unde *Ovilia* appellata. Conf. Alex. ab Alex. G. D. lib. 2. c. 18.

¶ Septio, actus sepiendi, circumdatio. Vitruvius lib. 5. extremo: *locus qui in ea septione finitus fuerit.* Et mox: *inter septiones fundamenta fodiantur.* Et lib. 6. c. 11 *structurarum septiones.*

¶ Sēpīmentum, omne est, quo quid sepitur, vel munitur, Ver-

A zäunung / Stacket. Varr. lib. 1. de re rust. c. 14 *Sepimentum obsitum virgultis aut spinis, habet radices viva sepis.* Et, *Quasi sepimento aliquo vallare*, Cic. de legib. lib. 1. c. 24.

¶ Sepīmen, idem. Apulejus principio Florid. *Colliculus sepimine consecratus.*

¶ Circumsepire. Auctor Epistolæ ad Octavianum sub init. *cohortibus armatis circumseptus senatus.* Livius lib. 1. c. 49 *Tarquinius corpus circumsepsit*, id est, corporis custodes assumsit.

¶ Consepire, zuzäunen / verzäunen / ut: *Ager conseptus & consitus*, Cic. de Senect. cap. 16.

¶ Conseptum, consepti, ut septum, sepimentum. Columell. lib. 1. cap. 4 *Diffusiora consepta.* Et Tertullianus de Anima c. 53 *Corpus animam circumsepto suo obstruit.*

¶ Conseptare, frequent. Solinus cap. 32 de Ægypto: *Eligitur sacer lucus, in quo consiptant animalia diversissimi generis.*

¶ Dissepire, septum dirimere. *Dissepto aggere*, Statius Thebaid. 10. v. 880. Pro separare, discludere, posuit Lucretius lib. 1. v. 998 *Aer dissepit colles, atque aera montes.*

¶ Disseptum, subst. ut, *Dissepta saxea domorum*, Idem Lucret. lib. 6. v. 951.

¶ Intersepire, sepi vel vallo impedire, verzäunen / verschantzen / ut, *Intersepire urbem vallo*, apud Liv. lib. 25. c. 11. *Interseptum iter*, Cic. pro Balbo cap. 18.

B ¶ Obsepire, idem. *Obseptis itineribus super vallum saliunt*, nach verlegten Wegen / &c. Liv. lib. 25. c. 39. ¶ 2. Idem metaphorice dixit, *Obsepire iter ad honores*, Liv. 4. c. 25.

¶ Obseptus, verzäunt / vermacht. Silius lib. 12 v. 110 *obsepta viarum*, Græco more.

¶ Inobseptus, unverzäunt / offen. Lactantius de Opific. Dei c. 8 *Aurium foramina noluit Deus esse nuda & inobsepta.*

¶ Præsepire, sepe aut aliâ re quacunque communire, vornher verzäunen. *Maximis defixis trabibus, atque eis præacutis, præsepire*, Cæs. lib. 1. bell. Civ. c. 27.

SĒPIA, Σηπία, piscis marinus est, sic dictus a solido, quod interius continet, & Σήπιον ab Aristotele dicitur, Balck oder Kuttelfisch. *Araneum marinum* SEPIAM exponunt alii, eine Meerspinn / Gesner. *Sequitur perca sepiam*, adagium de societate improborum: vide Chiliadas. Habet pro sanguine atramentum, & ipse quoque est niger. Unde Ausonius *furvam sepiam* pro atramento, quo scribimus, ænigmatice dixit, Epist. 4. Atque Afri non e fuligine ut alii, sed e succo sepiæ atramentum conficiebant. Vossius lib. 4. Instit. Orat. p. 207.

¶ Sepiola, diminut. Plaut. in Casin. act. 2. sc. 8. v. 57.

SEPLASIA, σπλασία, forum unguentariorum Capuæ, a quo

¶ Seplasiarii dicti sunt, unguentarii, Tyriacksträmer / Wurtzel- oder Kräuterkrämer. Vet. Glossæ: *Seplasiarius*, παντοπώλης,

C melius dixisset (inquit Casaub. ad Lamprid.) μυροπώλης, ut ex Plinio notum, & ruderibus Festi.

SEPS, sepis, serpens viperæ minimæ similis, colore cineris, maculis ex intervallo varius; cauda brevi, Matthiolus. Lacerta minor est, nobis ignota, quæ & *Chalcis*, & *lacerta Chalcidia* vocatur, ein Kupffereidex / e maculis colori æris Cyprii similibus, Gesner. & Georg. Agricola. ¶ 2. Aëtius inter serpentes mortiferos, & viperarum genera *sepem* retulit. A sepibus percussis sanguis e vulnere excernitur, & paullo post sanies graveolens & putrefactio sequitur: a σήπω, putrefacio est σήψ, *seps.* Lucanus lib. 9. v. 723

Ossaque dissolvit cum corpore tabificus seps.

¶ Plinius ab eodem verbo Græco σήπω *Septicus* fecit: ut *Medicamenta septica*, quæ vim habent putrefaciendi, so eine Fäulung erregen / σηπτὰ, *Septa*, lib. 28. c. 38.

SEPTEM, ἑπτὰ, nomen numerale, VII. Sieben. Virg. 6 Æn. v. 646 *Obloquitur numeris septem discrimina vocum.*

¶ Septēnus, Septeni, æ, Cic. Somn. Sc. cap. 2. *Septeni octies Solis anfractus reditusque*, achtmahl sieben Jahr / oder sechs und funffzig.

¶ Septimus, ordinale, der Siebende. *Septima æstas*, Virg. Æneid. 1. extrem.

¶ Septimum, adverbialiter, ut, *Marius septimum consul, domi suæ mortuus est*, zum siebendenmahl / Cic. 3. Nat. D. c. 32.

D ¶ Septendecim, decem & septem, ut, *Per tribus septendecim*, Cic. 7. Verr. c. 47. Siebenzehn.

¶ Septies, adverbium, siebenmahl. *Euripus septies die, sicut fama fert, temporibus statis reciprocat*, Livius lib. 28. c. 6.

¶ Septenarius, ut, *Septenarius numerus*, Macrob. lib. 1. Somn Sc. c. 6. qui sacer olim habebatur, atque aliquam habens efficaciam. Vid. Barth. ad Briton. Aremor. p. 738. *Septenarius versus*, septem pedibus constans, Cicero 1. Tusc. c. 44.

¶ Septuaginta. LXX. Siebenzig. Cic. 5. in Verr. c. 52 *Centum septuaginta aratores.*

¶ Septuagenarius, ein Siebenzig-jähriger. Lege 5. Dig. de Jure immunitatis, § 7 *antequam septuagenarius fieret.*

¶ Septuagēnus, Septuagēni, Plin. lib. 26. c. 10. Adde mox in *Septuagies.*

¶ Septuagesimus. Cic. 1. de divin. c. 23.

¶ Septuagies, Siebenzigmahl. ut, *septuagies septuageni fiunt* [multi-

[multiplicando] *quatuor millia & nongenti*, Columella lib. 5. cap. 2.

¶ Septingenti, æ, a, DCC. Siebenhundert. Plin. lib. 35. c. 2.

¶ Septingentesimus, Liv. in præfat. *Res immensi operis, ut quæ supra septingentesimum annum repetatur.*

¶ Septingenarius. *Grex septingenarius*, qui septingentarum ovium, Varro lib. 2. de R. R. cap. 10.

Derivativa & composita alia a *Septem.*

¶ September mensis, quod à Martio septimus numeraretur, der Herbstmonat / vide *Mensis.*

¶ Horatius adjective dixit etiam *Horæ septembres* in epist. 16. v. 16. lib. 1.

¶ Septemfariam, ut Multifariam. *Volumen septemfariam divisum*, Santra apud Nonium.

¶ Septemfluus, ut, Siebenströmig. *Septemflua flumina Nili*, Ovid. 15. Metam. v. 753.

¶ Septemgeminus, Siebenfältig / apud Virg. Æn. 6. v. 800, *Septemgemini trepida ostia Nili.*

¶ *Septemmestris infans*, Censorin. cap. 8.

¶ Septempedalis, ut, *Statua solida ex auro septempedalis*, Plaut. in Curculione act. 3. sc. unica, v. 61.

¶ Septemplex, siebenfältig / ut, *Clypeus septemplex*, Virg. 12. Æneid. v. 925.

¶ Septemvir; septemvirorum officium erat facere epulare sacrificium, vel convivium ludorum, quamobrem & *Septemviri epulonum* nominabantur, Fenestella, Pomp. Læt. de magistratib. Romanis. Vide de iis, eorumque dignitate Buchnerum ad Plin. lib. 10. epist. 8. Num. 611.

¶ Septemviralis, ut, *Septemvirale judicium*, apud Livium lib. 24. cap. 45.

¶ Septemviratus, septemvirorum dignitas. Cicer. 2. Philipp. cap. 38.

¶ Septennis, ut, *Puer septennis*, septem annorum, Plautus prolog. Menæchm. v. 24. Adde supra in *Annus.*

¶ Septennium, tempus septem annorum. Prudentius, vel Amœnus, Enchiridio Vet. Test. in 6. tetrasticho, de Pharaonis somnio: *Uberis, atque famis duo per septennia tempus*
Instare.

¶ Septentrio, & *Septentriones*, utroque numero dicitur. Septentrio tamen in singulari σολοῖκον possit videri. Nam *Septem* pluralis; *Trio* verò singularis numeri est. Usus tamen recepit: & sicut alterum ratione, ita hoc auctoritate nititur. Ceterum *Septentrionum* nomine, sidus illud ex septem stellis compositum appellarunt, quod Græci ἄμαξαν, & ἄρκτον vocarunt: ἄμαξαν quidem seu *plaustrum*, quod posituram plaustri, figuramque referat. *Trionum* verò nomen ex eo accrevit: quod illæ septem stellæ junctos boves, quos rustico vocabulo veteres *Triones*, a terra terenda, quasi *teriones* appellarunt. Ita de isto sidere Varro lib. 6. de LL. Gellius lib. 2. cap. 21. itemque Festus, & Servius ad illud Virgilii lib. 1. Æneid.

Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque triones.

Sed *Septentrionis* vocabulo singulariter usi maxime veteres, cum de polo Arctico, seu plaga septentrionali loquerentur. Virgilius 3 Georg. v. 381

Talis Hyperboreo septem subjecta trioni
Gens effrena virum Riphæo tunditur Euro.

Plinius lib. 2. cap. 68 *Quicquid est subjectum duabus extremis* (cæli partibus) *utrinque circa vertices, hunc qui* SEPTENTRIO *vocatur* &c. Idem lib. 6. c. 22 de Taprobane insula exponens: *Siderum in navigando nulla observatio. Septentrio non cernitur.* Idem de cerasis lib. 15. cap. 25 *Septentrione frigidisque gaudent*, i. e. Septentrionali plagâ, sive quæ *ad Septentriones* spectat, ut lib. 17. c. 23 loquitur. De vento septentrionali singulariter usus est lib. 2. cap. 47 *A Septentrionibus*, inquit, *Septentrio*, subaudi spirat: qui & *Septentrionarius*, Græcis ἀπαρκτίας appellatur, ut Gellius observat lib. 2. cap. 22. De sidere ipso cum sermo esset, *Septentriones* in plurativo dicebant. Ita Gellius modò laudato loco: *Septentriones autem habent ob eandem caussam unum*, subaudi *ventum* &c. Item Plinius supra: *A Septentrionibus Septentrio.* Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 116

Crede ego hac noctu Nocturnum obdormivisse ebrium,
Nam neque se Septentriones quoquam in cælo commovent.
Neque se Luna quoquam mutat.

Et ita alii passim. Varro in Catalectis:

Ventique frigido se ab axe eruperant,
Phrenetici Septentrionum filii.

Vide Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 68. p. 110.

¶ Septentrione Livius usus est pro vento boreali. Lib. 26 cap. 45. *Acer septentrio ortus*, &c.

¶ Septentrionalis, ut, *Septentrionalis ventus*, Plin. lib. 9. cap. 17. der Wind von Mitternacht / der Nordwind. *Polus septentrionalis*, vide *Polus.* *Regiones septentrionales*, mitternächtige Länder.

Hactenus Composita, quæ *Septem* pleraque integrum conservant: sequuntur, quæ *em* in *i* vel *u* mutant, ut

¶ Septicollis, ut, *Roma septicollis*, vide *Roma.* Prudentius in Romano v. 413

Fundaret arcem septicollem Romulus.

¶ Septifluus. In libris Petronii lectum fuit

- - - - - *quem Lydus adorat Septifluus.*

Sed quod Nilo, quam Lydo, magis aptum hoc epitheton est, Turnebus lib. 26. Advers. cap. 6 substituit *Vestifluus*, quem docti magno consensu secuti sunt.

¶ Septiforis, septem foramina habens. Alcimus Avitus lib. 1. v. 83 de hominis creatione:

Septiforem vultum rationis sensibus aptans.

¶ Septiformis, in Ecclesia attributum Sp. S. qui *septiformis munere* laudatur. Isidorus lib. 7. Origin. cap. 3 *Spiritus Sanctus septiformis nuncupatur propter dona*, &c.

¶ Septimana, æ, vox vulgari usu tritissima, non autem antiquissima. In Cod. Theod. occurrit Lege 5. de Spectac. & apud Vulg. Interpretem, ac æquales. Probatior est vox *Hebdomas* vel Hebdomada, de qua supra diximus.

¶ Septimontium, festus Romæ dies, in memoriam & honorem Urbis, septem montibus impositæ, celebratus: Vel ita dictum, quod septem in montibus eo die sacrificaretur. Vide Festum, & Tertullian. de Idololatr. cap. 10.

¶ Septimontius, Deus, quem septimontii sacris coluerunt Romani. Vid. Tertullian. lib. 2. ad Nat. cap. 15.

¶ Septimontialis, ut *Septimontiale sacrum*, Sueton. in Domit. cap. 4.

¶ Septipes; Sidonio quasi giganteæ staturæ esse videtur talis homo: ut ostendit Casaub. in Sueton. Tiber. cap. 68 ubi plura hac de re disserit. Sidonii verba sunt lib. 8. epist. 9. in metro:

Hic Burgundio septipes frequenter
Flexo poplite supplicat quietem.

¶ Septizonium, sive *Septizodium* (nam & sic scribitur in quibusdam libris) opus, seu cujusdam ædificii moles Romæ fuit: quam ab Severo Imperatore exstructam Spartianus ejus vitâ auctor est. *Opera*, inquit, *publica præcipuè ejus exstant* SEPTIZONIUM, & THERMAE SEVERIANAE. Rursus in ipso fine libri: *Cum* SEPTIZONIUM *faceret* &c. Hieronymus Chron. Euseb. numero CIƆ CIƆ CCXVI. *Severo imperante, Thermæ Severianæ apud Antiochiam, & Romæ factæ, & Septizonium exstructum.* Atqui Suetonius Titum Vespasiani filium ejus vitâ cap. 1 *prope Septizonium* natum prodit. Itaque ducentis annis amplius Romæ Septizonium, non primum a Severo exstructum fuit? Sciendum igitur est, *Septizonii* nomen non unius operis proprium fuisse, sed pluribus commune, quæ scilicet eâdem ratione instituta essent. Ut *Septizonium* aliud Vespasiani ævo fuerit; aliud postea a Severo ad formam illius prioris excitatum, quemadmodum Getam postea sepulcrum sibi *Septizonii* Severiani specie exstruxisse idem Spartianus ejus vitâ auctor est. Sane Victor in libello, quem de regionibus urbis Romæ reliquit, duorum *Septizoniorum* meminit: quorum prius in regione 10, alterum in 12 collocat: itaque distinguit, ut aliud *Severi*, aliud *Vetus* nominet. Quod illud fortassean est, de quo Suetonii locus accipiendus. Nominis ratio a numero est. Nam omnem septenarium ordinem, SEPTIZONIUM, ut illustris Scaliger observat, nominarunt. Quod nomen iis ædificiis omnibus datum quoque est, qui septenis molibus, aliis in aliam impositis, superba magnificaque structura consurgerent. Qualem speciem & illi opesissimæ Domitiani domui Martialis lib. 8 epigr. 36 hoc de ea carmine tribuit:

Septenos pariter credas assurgere montes.

Vide Scaligeri Animadversiones ad Eusebium ad locum supra laudatum.

¶ Septunx, septem unciarum pondus. ¶ 2. Rursus dimidium cum parte duodecima, der halbe Theil/samt dem zwölfften Theil/ Columell. & Liv. lib. 5. cap. 24. ¶ 3. Denique septem vini cyathi, Martial. lib. 8 epigr. 51

Si dubia est septunce trahar, si fallit amantem,
Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

vide *Cyathus.* & infra in Uncia.

¶ Septuncialis, ut *Satio septuncialis*, quam Columella describit lib. 2. cap. 10.

¶ Septuplus. Cyrilli Gloss. *Septuplum.* ἑπταπλάσιον. Siebenfältig.

SEQUANA, Galliæ celeberrimus fluvius, qui Belgicam, Celticamque disterminat, ut Plinius auctor est lib. 4. cap. 17. die Seyne. Inde

¶ Sequani, qui accolunt fontibus propiorem, ibidem Plinio narrantur. Die Burgundier.

¶ Sed & adjectivum *Sequanus*, &

¶ *Sequanicus* de eadem gente. Lucanus lib. 1. v. 425

Optima gens flexis in gyrum Sequana frænis.

Et Martialis lib. 4. epigr. 19

- - - - *Sequanicæ textricis alumna.*

SEQUESTER, secundæ & tertiæ declinationis substantive, namque & adjective usurpatur, is dicitur, apud quem plures tandem rem, de qua controversia est, deponunt, ut ejus fidem utraque pars sequatur, quemadmodum Gellius exponit lib. 20. cap. 10. dem eine streitige Sache übergeben wird / ein Unterhändler. Ut,

Ut, *Pacis sequester*, pacificator, vulgo Mediator dictus, apud Lucan. lib. 10. v. 472. & Silius lib. 6. v. 347 de Attilio Regulo Romam Carthagine misso, A

- - - - - *pacisque sequestrem Mittere.*

Quod eleganter etiam de Christo μεσίτῃ Tertullianus dixit Resurr. Carn. cap. 51, *Hic sequester Dei atque hominum.* Adde Buchn. ad Hymn. Prudentii de Natali Domini v. 16. p. 25. ¶ 2. Item, qui perficiendam rem aliquam suscipit & inde lucrum facit. Tale enim quiddam Ciceroni videtur esse *sequester*, ut in 4. Verr. cap. 44 *Qui in Sicilia sequester istius, interpres, confector negotiorum:* & pro Cluentio cap. 8 *Quo sequestre in illo judice corrumpendo dicitur esse usus.* ¶ 3. Asconius in Procem. act. in Verr. *sequestrem* vocat, apud quem pecunia deponitur, bey dem ein Geld/ so streitig ist/ gelegt wird. ¶ Virgilius *pacem sequestram* dixit pro Induciis 11. Æneid. v. 133. Similiter Statius lib. 1. Theb. v. 435. ubi vid. Barth. pag. 499. 500. seqq. Nam vere adjectivum est. Prudentius Hamartig. v. 911 *Carne sequestra paulisper*, id est, posita ad breve tempus, quasi sequestro deposita. Agit enim de visione Joannis in Pathmo, spiritu peracta, sine carnis opera.

¶ Sequestro, are, Prudentii est, pro deponere, hymno Exsequiarum v. 127 - - - *Hominis tibi membra sequestro.*

Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 11 *sequestrata verecundia*, hoc est, abjecta, deposita. *Commascula*, inquit, *frontem, & sequestrata verecundia, quam in te facies rubore indicat, confer nobiscum libere, quod occurrit.* B

¶ Sequestrarius, ut, *Actio sequestraria*, Pomponius Dig. Lege 1. § 1. Depositi vel contra.

¶ Sequestratio. Lege unica Cod. de prohibita sequestratione pecuniæ. Et Ambrosius de Spiritu S. lib. 1. c. 1 *sequestratio ecclesiæ.*

SEQUOR, sequi, folgen. Terentius in Andr. a. 1. sc. 1. v. 101 *Funus præcedit, sequimur*, &c. Et in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 40 *Potius, quam lites sequar.* Sic, *Sequi alicujus sententiam, judicium, auctoritatem.* *Sequi consuetudinem.* *Naturam ducem sequi*, Cicero passim. *Sequi aliquem magno intervallo*, Cæsar 1. Gall. c. 32. einem nachfolgen/ aber noch weit von ihm seyn. *Magistrum sequi*, Plin. lib. 5. ep. 15. ¶ 2. Sequi etiam pro avide atque non sine ambitu quodam quærere, sive appetere, affectare, ponitur. Ita Cæsar, *Alicujus gratiam sequi*, principio lib. 1. de Bello Civili dixit. Plinius lib. 8. Epist. 18 *Mulier natalibus clara, moribus proba, ætate declivis, diu vidua, mater olim, parum decore secuta matrimonium videbatur divitis senis* &c. Ubi vide Buchnerum. ¶ 3. Veteres & *sequi* pro loqui, narrare, dicere, usurparunt. Virgil. 6. Eclog. v. 74

Quid loquar? aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Dulichias vexasse artes.

Horat. de Arte Poët. v. 240

Ex noto fictum carmen sequar.

Vide & Rutgers. lib. 4. Variar. Lect. cap. 19. Hinc *resequi* pro respondere Ovidius posuit, vide infra *resequi*. ¶ *Sequitur* absolute, es schleust sich/ es folget. C

¶ Sequior, sequius, a *sequor* est, deterior: Apulejus lib. 10. p. 249 *sequiorem sexum* muliebrem vocat. *Si*, inquit, *sexus sequioris edidisset fœtum*, quam mox *puellam* ibidem appellat. Gloss. Vet. *Sequius*, χεῖρον. Ulpianus *hominem sequioris vitæ*, *frugi* opponit Lege 8. Dig. de Transaction. § 11. Vide Juret. ad Symmachum lib. 10. epist. 49.

¶ *Sequius*, adverb. idem quod secius. Vide supra in *Secus*.

¶ Sequutio vel Secutio, verbale. Augustinus de Moribus eccles. cathol. cap. 11 pr. *Secutio Dei, appetitus beatitatis est: consecutio autem, ipsa beatitas.*

¶ Sequutor, vel Secutor, qui sequitur. Gloss. Vet. *Secutor*, ἀκόλουθος. Apulejus lib. 9. p. 224 *Acerrimum relinquens uxori sequutorem, securam dirigit profectionem.* id est, custodem, observatorem, qui ab illa non recederet, sed, quoquo ibat, inseparabilis sequeretur. ¶ 2. Secutores gladiatorum genus, vide Lipsii Saturnalia. Prudentius 2. adv. Symmach. v. 1100

Altius impresso dum palpitat ense secutor.

Juvenal. sat. 8. v. 210

- - *Cum Gracchο jussus pugnare sequutor.*

¶ Sector, sectari, folgen/ nachlauffen. *Totos dies aliquem sectari*, Cic. pro Muræn. cap 34. *Ejusmodi est, ut eum pueri sectentur & irrideant*, Idem in Verr. 6. cap. 66. *Canes sectantur feram*, eilen/ jagen nach/ Terentius in Prol. Phorm. Et, *Si dum tu sectaris apros, ego retia servo*, Virg. Eclog. 3. Et, *Sectari*, disciplinæ alicujus studiosum esse, sich zu eines Lehr oder Secten bekennen. Gellius lib. 6. cap. 6 *Apollinarem Sulpicium inprimis sectabar.* Et de eodem lib. 13. c. 17 *Sectabar eum discendi gratia.* D

¶ Sectator, qui sectatur. Cicero pro Muræna cap. 34. pr. *At sectabantur multi. Quid opus est sectatoribus?* Et paucis interjectis: *Lex Fabia de numero sectatorum.* Erant hi clientes candidatorum, qui sectabantur, quoquo irent, gratiæ conciliandæ caussa. De studiis & doctrina etiam eleganter adhibetur, ut, *sectatores Philosophiæ*, Gellius lib. 1. c. 3. *Philosophorum sectatores*, ibidem c. 9. Et, *Eloquentiæ sectatores*, Idem lib. 19. c. 5. pr.

¶ Secta, αἵρεσις, formula disciplinæ, sive ratio, seu institutum, eine Art zu leben/ Orden. *Asperrima, severissima secta*, Quintil. lib. 1. c. 10. p. 84, ein harter/ strenger Orden. *Sectam & instituta aliquorum sequi*, Cic. 7. Verr. c. 70. extr. Et Plinius Paneg. c. 45 *Hos ergo provehis, & ostentas, quasi specimen & exemplar, quæ tibi secta vitæ, quod genus, hominum placeat:* paullo post *propositum* vocat. Idem ibidem cap. 85 *Placeat tibi semper hæc secta.* Apulejus 4. Miles. *Quos (latrones) ad istam sectam paupertatis necessitas adigit.* *Ad istam sectam*, id est, ad hoc vivendi genus. Hinc sectæ nomine comprehenduntur, qui alicujus dogma sive vivendi rationem sequuntur. *Secta Philosophorum*, quarum in Græcia præcipue quatuor fuere, Aristotelica sive Peripatetica, Epicurea, Stoica, & Academica. Quæ quoniam opinionibus nimium inter se diffidebant, factum est, ut & aliæ secessiones & factiones *sectæ* appellarentur. Cicero ad Brutum epist. 3 *Hostes omnes judicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt.* Theologis *Sectæ* dicuntur eorum cœtus, qui falsam, erroneamque doctrinam, quam ipsi putant, amplectuntur; in malam partem. Sed revera vocabulum μέσον est, ut patet ex iis, quæ supra dicta sunt. Namque & Christiani veteres suam & sentiendi, & vivendi rationem, *sectam* vocarunt. Prudent. Roman. v. 125

Generosa Christi secta nobilitat viros.

Tertullianus Apologetico cap. 39 *Dei secta*: & cap. 40 *Christiana secta*: & cap. 46 *Interim incredulitas dum de bono sectæ hujus obducitur.* Ubi & Heraldum licebit videre.

¶ Sectarius hinc quidam ducunt, ut *Verbex sectarius* apud Plaut. Captiv. act. 4. sc. 2. v. 40 sit, quem, ut ducem, grex sequatur, ein Leithammel: Lambino autem & Operario a *secando* ita dicitur, cui secti sint testiculi: ein verschnittener Hammel. ¶ Theologis *Sectarii* sunt, qui sectam seu hæresin faciunt, ideoque a communi doctrina & professione discedunt.

¶ Sector &

¶ Sectio, quæ Asconius in Verr. de Præt. Urb. æque ab *sequendo* ducit, vide in *Secare*.

¶ Sequela, secutio, Folge. Scævola Lege 93 Dig. de solutionib. *Obligatio, quæ sequelæ locum obtinet.* Tertullianus de Patient. cap. 5. extr. *Post mannæ escatilem pluviam; post petræ aquatilem sequelam, desperant de Domino.* Lactantius lib. 7. cap. 5 *Immortalitas non sequela naturæ, sed merces præmiumque virtutis est.* Idem de Opific. Dei cap. 4 *Mors sequela morborum est.*

¶ Sequax, gefolgig. Latinitatis damnat hoc vocabulum Baptista Pius: eandem asserit Barth. ad Script. Venat. p. 142. Statius lib. 3. Theb. v. 500 - - - - *cunctas*

Perlegere animis, oculisque sequacibus auras.

Et Virgilius aliquoties usus est. Georg. 4. v. 230

- - - *fumosque manu prætende sequaces.*

Et Æneid. 8. v. 432

- - - - *flammisque sequacibus iras*
Miscebant operi.

Et lib. 10. Æneid. v. 365

- - - - *Latio dare terga sequaci*,

hoc est, insequentibus Latinis. Plinius in Panegyr. cap. 45 *Flexibiles quamcunque in partem ducimur a principe, atque, ut ita dicam, sequaces sumus.* Comp. *sequacior*. Plinius avunculus lib. 36. cap. 26 *Nec est alia nunc materia sequacior, aut etiam picturæ accommodatior.* De vitro & similibus loquitur, quæ flatu figurantur.

¶ Sequaciter. Arnobius lib. 2. pag. 49 *Concludere acutissime syllogismos, ordinare sequaciter inductiones suas*, &c.

Composita:

¶ Assequi, pervenire ad eum, quem sequimur, einen erfolgen/ ereilen. Cic. ad Att. lib. 3. epist. 5 *Si Romæ es, jam me assequi non potes.* Et in 1. Tuscul. cap. 39 *Nonne modo pueros, modo adolescentes in cursu a tergo insequens, nec opinantes assecuta est senectus?* ¶ 2. Sed, *Honores & magistratus assequi sine repulsa*, id est, adipisci, überkommen/ Idem in Pison. c. 1. ¶ 3. Item, *Si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum esse assecutus*, Idem ad Lentulum 1. fam. epist. 4. erreichen/ gleich machen. *Assequi conjectura*, Idem in Verr. 5. cap. 86. durch Muthmassung errathen. Et, *Cogitationem alterius assequi*, Idem de Inventione lib. 2. c. 47. verstehen.

¶ Assectari, frequentativum, sich bey einem stets finden/ einem auffwarten/ begleiten/ ꝛc. Sueton. Cæs. cap. 19 *Pompejum assectatus est*, id est, Pompejo se adjunxit. Plinius lib. 33. cap. 12 *Vidimus & ipsi Arellium Fuscum, cum celebritate assectarentur adolescentium scholæ, ex argento annulos habentem.*

¶ Assectatio; idem Plinius lib. 2. c. 20 *Latet plerosque, magna cæli assectatione compertum a principibus doctrinæ viris*, id est, observatione, durch grosse und fleissige Auffmerckung.

¶ Assectator, qui assectatur. Cicero pro Cornelio Balbo cap. 27 *Cum ducibus ipsis, non cum comitatu assectatoribusque confligant.* Seneca de Tranquill. c. 1 *Assectator comesque patrimoniorum pereuntium populus.* Wer das seine verthut/ hat grossen Anhang und Zuspruch. ¶ 2. Sed, *Assectator sapientiæ*, Plin. lib. 8. c. 17. & *eloquentiæ* alicujus, Id. lib. 29. c. 1. id est, imitator. Gell. lib. 5. c. 10 *Cum diutule auditor assectatorque Protagoræ fuisset.*

¶ Assecla, vide sub *A*.

¶ Conse

¶ Consequi, nachfolgen. Hirtius 8. de B. Gall. c. 27 *Consequuntur equites nostri, ut erat praeceptum.* Terentius in Heaut. act. 2. sc. 3, 36 *Continuo hic se conjecit intro, ego consequor,* ich folge ihm auff dem Fuß nach. *Consequi itinere* & *in itinere aliquem*, Pompejus ad Marcell. & Lentul. Coss. sub Cic. ad Att. lib. 8. ep. 12. erreichen / einholen. Sic & Cicero 2. Catilin. cap. 4 *Aurelia via profectus est: si accelerare volent, ad vesperam consequentur.* Terentius Phorm. act. 5. sc. 1. v. 23 *Matrem ipsam ex aegritudine mors consecuta est.* ¶ 2. Sed, *Hoc videmur consecuti, ut ne quid agi cum populo sine vi possit*, Cic. 1. fam. ep. 2. i. e. hoc obtinuimus, adepti sumus, das haben wir erhalten / erlanget. Sic, *Consequi laudem, famam, dignitatem, gloriam, fructum*, Cicero passim dixit. Idem 2. de Oratore cap. 89 *Sapientiae laudem & eloquentiae sine summo studio & labore & doctrina consequi nemo potest.* Et Quintilianus lib. 1. cap. 1 *Nemo reperitur, qui sit studio nihil consecutus.* ¶ 3. *Memoriâ, intellectu, verbis consequi*, id est, percipere, assequi, Cic. variis locis. Lucretius lib. 1. v. 45

> - - - *sed rebus ab ipsis*
> *Consequitur sensus, transactum quicquid in aevo* &c.

Auctor ad Herenn. lib. 2. extremo: *Haec si, ut conquisite conscripsimus, ita tu diligenter fueris consecutus.* ¶ 4. Plaut. Asinar. act. 2. sc. 1. v. 13 *Certum hercle est, vestram consequi sententiam*, id est, sequi vel persequi.

¶ Consequens, ut, *Res consequentes, Tempus consequens.* ¶ 2. Sed, *In verbis conjunctis, quod non est consequens, vituperandum est*, Cicero in Partitionibus cap. 6. *Quod consequens non est*, id est, quod non cohaeret, das nicht auff einander folget. Idem lib. 1. de Legib. cap. 5 *Quoniam scriptum a te est de optimo Reipublicae statu, consequens esse videtur, ut scribas idem de legibus.* Comp. Augustinus lib. 15 de Trinit. c. 19 *Quid consequentius, quam ut ipse sit caritas, qui dicitur & Deus, & ex Deo?* ¶ Item, Consequens, consentaneum, gemäß. Cicero lib. 3. de Finib. cap. 15 *His autem ea consentanea & consequentia.* Et 2. Offic. c. 5 *Quid consentaneum cuique, quid consequens, ex quo quaeque gignantur.* Adde Brissonium de Signif. Verb.

¶ Pro quo Lucretius, *Consequus, a, um*, dixit lib. 5. v. 679

> *Consequa natura est jam rerum ex ordine certo.*

¶ Consequenter, demnach. Ulpian. Dig. Lege 15 § ult. de usufr. & quemadm. Et alibi. Vide Brisson. Adde Apulejum mox in *Obsequenter* adductum ex principio lib. 11.

¶ Consequentia, die Folg / so aus dem vorigen schleust oder fleust. Cic. 1. Divin. cap. 56 *Qui cursum rerum eventorumque consequentiam diuturnitate pertractata notaverunt.* Vet. Gloss. *Consequentia, ἀκολουθία.*

¶ Inconsequens, inconveniens, cujus intensivo *Perinconsequens* Gellius usus est lib. 14 cap. 1 *Per autem inconsequens [est,] ipsum quidem corpus & habitum tam profundi aëris sub alio atque alio caeli curvamine non eundem manere.*

¶ Inconsequentia. *Inconsequentia rerum foedissima*, Quintil. lib. 8. c. 6.

¶ Consecutio, ut, *Conclusio ex necessaria consecutione*, Cicero de Invent. lib. 1. cap. 29. Folgung. *Consecutio verborum*, id est, cohaerens & decenter ordinatus contextus, Idem de Partit. cap. 6. Et de finib. lib. 1. cap. 11 *Detractio molestiae consecutionem adfert voluptatis.* Erlangung.

¶ Consector, frequentativum. Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 18 *Est genus hominum*, &c. *hos consector*, zu dem finde ich mich. Et Caes. 5. Bell. Gall. extr. *Redeuntes equites, quos possunt, consectantur atque occidunt*, sie ereilen. *Consectari & conficere hostes*, Cic. 2. de Invent. cap. 27. *Minutissima etiam consectari*, Plin. lib. 5. epist. 6. genau suchen. *Consectari aliquem conviciis*, Cicer. ad Att. lib. 2. ep. 18. schmähen.

¶ Consectatio. Cic. in Orat. c. 49 *Princeps in consectatione concinnitatis.*

¶ Consectator, unde

¶ Consectatrix. Cic. lib. 3. Offic. c. 33 *Libidines sunt consectatrices voluptatis.* folgen auff Wollust.

¶ Consectarium, argumentum est breviter adstrictum, ein kurtz gefaßt Argument. Idem de Finibus lib. 4. cap. 18 *Venio ad illa tua brevia, quae consectaria dicebas.* Et, *Stoicorum consectaria brevia & acuta*, 4. de Finib. c. 18.

¶ Exsequi, perficere, vollziehen / verbringen / ausrichten. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 24 *Sed nunc, quod primum, exsequar.* Idem in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 22 *Si meum imperium exsequi voluisses, interemptam oportuit*, hättest du meinem Befehl wollen nachkommen / &c. Sic, *Exsequi munus officii*, Cicer. de Senect. cap. 20. pr. *Exsequi mandata*, Idem 9. Philipp. cap. 4. extr. *Incepta exsequi*, Liv. lib. 30. cap. 4.

¶ Exsequens, unde *Exsequentissimus memoriarum veterum*, Gellio lib. 10. cap. 12. hoc est, antiquitatum peritissimus.

¶ Exsecutio, ut, *Exsecutionem alicujus negotii suscipere*, Tacit. lib. 15. cap. 25. Seneca: *Differam haec in praesenti. Desiderant enim longam & propriam exsecutionem.*

¶ Exsecutor. Sueton. Vespas. cap. 14 *Offensarum inimicitiarumque minime memor, exsecutorve.* Vellejus lib. 2. cap. 45 *Exsecutor malorum propositorum.* Et Apulejus lib. 7. p. 197 *Exsecutor sententiae.*

¶ Exsequiae, officium funebre, ut, *Exsequias celebrare*, Todten-Begängniß halten / Liv. lib. 25. cap. 17. Vide caetera in elemento *E.*

¶ Insequi, bald auff einen folgen. *Pergere atque insequi longius*, weiter schreiten / fortfahren / Cic. in Verr. lib 5. cap. 20. *Hunc proximo seculo Themistocles insecutus est*, de Clar. Orat. cap. 10. *Insequenti tempore*, Vellejus lib. 1. cap. 6. ¶ *Insequi clamore at minis aliquem*, hoc est, persequi, auff einen dringen mit Dräu- und Schmäh-Worten / Idem pro Cluentio cap. 8. *Contumelia*, 14. ad Attic. epist. 14.

¶ Insecutor, persecutor. Tertullian. Apologet. cap. 5 *Tales semper nobis insecutores, injusti, impii, turpes*, &c. Prudentius hymno Epiphaniae v. 126. de Herode:

> *Quos lucis ipso in nomine*
> *Christi insecutor sustulit.*

¶ Sed *Insequenter* est non sequenter, sine consequentia & connexione. Gellius extremo lib. 10 *In his Virgilii versibus existimatur obscure & insequenter particula illa posita esse.*

¶ Insector, insectari. *Insector ultro atque insto accusatori, Judices*, &c. Ich setze dem Kläger zu / dringe auff ihn / Cic. pro Font. c. 1. *Insectari aliquem maledictis*, Idem de Fin. lib. 2. c. 25.

¶ Insectatio, Livius lib. 22. cap. 34. *Plebi insectatione principum conciliatus*, mit Schmähen / Durchziehung / Verfolgung.

¶ Insectator, ein Feind / Verfolger. Livius lib. 3. c. 33 *Adeo novum sibi ingenium induerat [Appius,] ut plebicola repente, omnisque aurae popularis sectator evaderet, pro truce saevoque insectatore plebis.* Et Quintilianus lib. 10. cap. 1. extr. *Seneca egregius vitiorum insectator.*

¶ Insectanter. Gellius lib. 19. cap. 4 *Insectanter & graviter vituperari.*

¶ Obsequi, morem gerere, zu willen seyn / folgen. Contrarium est repugnare, ut, *Obsequi alicujus voluntati*, eines Willen oder Sinn pflegen / Cic. 2. de Finib. cap. 6. Et, *Tempestati in navigando obsequi artis est*, sich nach dem Gewitter schicken / richten / lencken / Idem 1. famil. epist. 9. Et, *Animo suo obsequi*, id est, indulgere, einen guten Muth haben / Terent. in Adelphis act. 1. sc. 1. v. 8. Et in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 9 *Obsequens voluptati homo, dum vixit, fuit.* ¶ Pro operam navare, inservire alicui, usus Terentius est Heaut. act. 3. sc. 1. v. 10

> *Nos quoque senes est aequum senibus obsequi.*

¶ Obsequentior, gehorsamer / williger. Curtius lib. 6. cap. 3. extr. *Persas obsequentiores fore.* Et Seneca Epist. 50 *Quanto facilius animus accipit formam, flexibilis, & omni humore obsequentior?* Et superl. *obsequentissimus* in vetustis lapidibus: v. gr. LIB. GRATISSIMAE ET OBSEQVENTISSIMAE, apud Gruter. p. 955. n. 13. Et Columella lib. 3. cap. 8 *Admonemur, cura mortalium obsequentissimam Italiam, quae pane totius orbis fruges, adhibito studio colonorum, ferre didicerit.* Et Quintilianus Declam. 291 extr. *murus obsequentissima.* Et Apulejus Apolog. *maritus obsequentissimus*, quod idem, & cum *mariti* vocabulo, Jul. Floridus ibidem p. 559, Casaubonum & Pricaeum secutus, ex Inscriptionibus illustrat.

¶ Obsequenter, adverb. Apulejus lib. 11 ineunte: *Certus divino [Lunae] luminis numinisque nutu ipsa etiam corpora terra, caelo, marique nunc incrementis consequenter augeri, nunc decrementis obsequenter imminui.* Superlativo Plinius usus est lib. 7. epist. 24, *Vixit in contubernio aviae delicatae severissime, & tamen obsequentissime*, gehorsamlich / mit Nachgeben.

¶ Obsequentia, ae, obsequium. Caesar lib. 7. Gall. c. 29 *Factum imprudentia Biturigum, & nimia obsequentia reliquorum, uti hoc incommodum acciperetur.*

¶ Obsecutio, idem. Arnobius lib. 7. p. 215 *inviolabili obsecutione servare.*

¶ Obsecutor. Tertullianus lib. 2. adv. Marc. cap. 13. extr. *Lex aliud obsecutori proposuit; aliud exorbitatori.* Et lib. 4. contra eundem cap. 9 *obsecutores legis.*

¶ Obsequela, Plauti verbum, Asinar. act. 1. sc. 1. v. 50 *Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam jam.* Et Onomast. Vet. *Obsequela, ὑπακοή.* Sed usitatum

¶ Obsequium, das Nachgeben / Folge. Cic. de Amicit. cap. 24 *Obsequium multo molestius, quod peccatis indulgens praecipitem amicum ferri sinit.* Et, *Abuti obsequio alicujus ad omnes res*, Planc. ad Cic. lib. 10. famil. ep. 15. *Patientia & obsequio suo aliquem mitigare*, Cic. in Pison. cap. 2. ¶ 2. Obsequium, specialim officium mortuis exhibitum significat. Apulejus lib. 10. p. 252 *Paucis interjectis diebus, queis feralia mortuis litantur obsequia.* Unde manavit, ut medio aevo *Obsequium* pro ipsis exsequiis diceretur: & *obsequi*, pro Funus curare, exsequias ire. Paullus Diaconus Hist. Longobard. c. 4 utrumque confirmat, de pestilentia quadam scribens: *Fugiebant filii, cadavera insepulta parentum relinquentes. Parentes obliti pietatis, viscera, natos relinquebant aestuantes. Si quem forte antiqua pietas perstringebat, ut vellet sepelire proximum, restabat ipse insepultus, & dum* OBSEQVEBATVR, *perimebatur: dum funeri* OBSEQVIVM *praebebat, ipsi funus sine* OBSEQVIO *manebat.* Et Eugraphius ad Terentii verba Andr. act. 1. sc. 1. v. 88 IN FVNVS PRODEO, *Hoc est*, inquit, *in obsequium funeris.*

¶ Obse-

¶ Obsequialis. Fortunatus lib. 6. carm. 7
Solvit & exsequias obsequialis amor.

¶ Obsequiosus, Plautus in Capt. act. 2. sc. 3. v. 57, qui facile obsequitur.

¶ Inobsequens. Seneca in Hippolyto v. 1068
Inobsequentes protinus frænis equi
Rapuere currum.

Et Tertullianus 4. contra Marcion. cap. 17. extr. *contumaces & inobsequentes.*

¶ Persequi, nachjagen/ nacheilen/ verfolgen. Terentius in Phorm. act. 3. sc. 3. v. 87 *Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi.* Sic, *Terra & mari aliquem persequi*, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 22. *Bello persequi*, auff einen mit Krieg dringen/ Idem ad Brut. epist. 5. *Persequi suum jus*, Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 9 sich an sein Recht halten. *Bona sua repetere ac persequi lite atque judicio*, erhadern/ Cicer. 5. Verr. c. 13. *Persequi incepta*, Livius lib. 6. cap. 33, dem nachsetzen/ so man angefangen. *Persequi viam, quam decrevi*, Terentius in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 4. ¶ *Injurias persequi*, Cicero pro Cæcin. cap. 11. &, *Pœnas alicujus persequi*, id est, ulcisci, ad Attic. lib. 9. epist. 14.

¶ Persecutio. Cic. in Orat. c. 41 *In juris scientia persecutionum cautionumque præceptio est.* ¶ Christianis scriptoribus *Persecutio* est dira vexatio, maxime piorum & innocentium, ut *decem persecutiones* Ecclesia ante Constantinum Magnum numeravit.

¶ Persecutor, itidem fere Ecclesiasticorum est. Gloss. Vet. *Persecutor*, διώκτης, ἐπιδιώκτης. Hieronymus epist. 3. ad Heliodorum: *Paulus persecutor ecclesiæ.* Adde, quæ Curis Posteriorib. cap. 7 de hac voce & cognatis diximus.

¶ Persequax. Apulejus appendice Floridor. quæ ab aliis libro de Deo Socratis præmissa est: *Ales oculis persequax, unguibus pertinax.*

¶ Persector, persectari, frequent. Lucretius lib. 4. v. 1004 *pugnas edere persectantes* scil. accipitres. Idem lib. 2. v. 165
Nec persectari primordia singula quæque.

Ubi alii *perscrutari* legunt.

¶ Prosequi, fortan folgen. *Longius prosequi aliquem*, ferner folgen/ Cæs. 5. Gall. c. 50. ¶ 2. *Longius prosequi*, ferner handeln. Cicer. pro Roscio Amer. cap. 30 *Quod non prosequar longius, quam salus hujus, & mea fides postulabit.* Idem pro Quint. extr. *Ut eum bona existimatio usque ad regem prosequatur.* ¶ 3. *Officiis omnibus aliquem prosequi*, Cic. 15. epist. 10. ad Marcellum, einem allerley Dienst erzeigen. In quem modum & hæc dicuntur: *Prosequi amore, laude, honore, contumeliis*, &c. *Verbis vehementioribus aliquem prosequi*, Cicer. in Verr. 4. cap. 29. extr. einen mit harten Worten anfahren. *Prosequi aliquem lacrymis*, beweinen. *Prosequi lacrimis mortuos*, Livius lib. 25. cap. 26. Et Quintilianus lib. 5. cap. 11. sub fin. de quibusdam barbaris nationibus: *Fletibus natos, lætitia defunctos prosequuntur.*

¶ Prosecutor. Lege 12. Cod. Theodos. de Susceptoribus, præpos. &c. Quod etiam in Justinianeo Cod. Lege 9 de Cursu publ. pro vulgato *persecutores*, ex MSS. eruditi viri legendum monent.

¶ Resĕqui. Ovid. 8. Metam. v. 869 *a se*
Se quæri gaudens, bis est resecuta rogantem,

id est, respondit. Et Ausonius Epist. 25. v. 68
Solatur nostras Echo resecuta querelas.

Adde ejusdem Epigramma 99 de Echo, ubi pariter cecinit:
Et pereuntis adhuc gemitum resecuta querelis, &c.

¶ Subsequi, alsbald folgen. *Ipse cum legionibus subsequor*, Planc. ad Cic. 10. famil. epist. 15. ¶ 2. Et, *Mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem tuarum literarum*, h. e. prædicavit, er hat wunderhoch gerühmet von den freundlichen Brieffen/ Cic. lib. 3. famil. epist. 1 *Anno subsequenti*, Plin. lib. 12. cap. 29.

¶ Subsequus, adject. Orosius lib. 1. c. 1 *Fidem annuntiatione futurorum & subsequa probatione fecerunt*, id est, subsequente.

SĔRA, æ. Vet. Gloss. *Sera*, μοχλὸς θύρας, ein Schloß. Juvenalis Satyr. 6. v. 346
Pone seram, cohibe: sed quis custodiet ipsos
Custodes? &c.

Ovid. 1. Amor. eleg. 6, 24 *Excute poste seram.*

¶ Obsĕrare, sera imposita occludere. Terent. in Eun. act. 4. sc. 5. v. 25 *Abi atque ostium obsera intus*, schleuß die Thür zu/ oder verriegle sie.

¶ Deserare, aperire, reserare. Apulej. lib. 1. Metam. p. 108 *Januæ sua sponte deseratæ nocte fuerant.* Ita Elmenhorstius: quidam, etiam Pricæus, *reseratæ.*

¶ Resĕro, reserare, aperire, eröffnen/ ut, *Reserare Italiam exteris gentibus*, Cic. in Philipp. 7. cap. 1. Et lib. 2. offic. c. 15 *Nec ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit; nec ita reseranda, ut pateat omnibus.*

SĔRAPHIM, numen Ægyptiorum, fuit aliud nihil, quam ignis, quem perennem esse volebant, instituto majorum. *Seraphim* enim flammeum quiddam est, vel ignitum, vel lucidum, a *Saraph* verbo, Peucerus. ¶ In vaticinio Esaiæ cap. 6 SERAPHIM angeli sunt adstantes ad Dei solium, sex alis instructi, quarum

A duabus tegant faciem, duabus vero pedes, reliquis ad volandum paratis. Ubi B. Hieronymus: *In LXXIX Psalmo legimus: QUI SEDES SUPER CHERUBIM: qui in lingua nostra interpretantur MULTITUDO SCIENTIAE. SERAPHIM autem præter hunc locum in scripturis Canonicis alibi legisse me nescio. Qui stare dicuntur super templum, vel in circuitu Domini. Ergo errant, qui solent in precibus dicere: QUI SEDES SUPER CHERUBIM ET SERAPHIM: quod scriptura nos docuit:* Vide eundem & epistolam ad Damasum de mysterio Seraphim & Calculo candente apud Esaiam. Ad vulgarem illam precum formulam, quam taxat Hieronymus, illud Prudentii referendum est Hymno post cibum:
Patri qui Cherubim, sedile sacrum;
Nec non & Seraphim suum supremo
Subnixus solio premit regitque.

SĔRĀPIS, idis, Σεράπις, idolum Alexandriæ, ex variis metallorum generibus & ligno, quod pro numine ab impiis & superstitiosis Ægyptiis colebatur. Dejectum autem est & exustum a Christianis sub Constantino. Vide historiam ecclesiasticam Ruffini, Socratis & Theodoreti; itemque Tacitum 4. Histor. cap. 83. & seq. Plerique sub hoc nomine ab Ægyptiis cultum volunt Josephum, Ægypti Proregem, Jacobi filium. Manut. in Octav.

B Ruffin. lib. 2. c. 23. Vid. Vossium de Idololatr. lib. 1. c. 29. Martial. lib. 9. epigr. 30 *Vincebant, nec quæ turba Serapin amat.* Sic & Varro produxit. Sed Martianus Capella, qui & multa alia sibi licere voluit, corripuit illo carmine lib. 1
Te Serapim Nilus, Memphis veneratur Osirim; &c.

SĔRĒNUS, Q. Serenus Sammonicus carmine scripsit curationes morborum, versibus heroicis, & alia, sicuti ex Æl. Spartiano in Caracalla, a quo occisus fuit, & in Opilio Macrino, cui ejus scripta familiarissima fuere, colligitur. Carus fuit Severo & Gordiano majori Imperatoribus, ut Lampridius in Severo, Capitolinus in Gordiano Juniore scribit, qui & filii, Gordiani illius præceptoris, & bibliothecæ præstantissimæ meminit. Carmina ejus satis elegantia, cultaque sunt, quantum materiæ patitur ratio: cui condonanda sunt, si duriuscula aliquando & parum nitida sese obtulerunt. Cæterum præcepta hæc medica pro pauperioribus scripsisse ipse cap. 22 significat.

SĔRĒNUS, appellativum & adjectivum. Serenum tranquillum est, & sine nubibus ac pluviis, schön/ hell/ klar. ut, *Cælo sereniore*, Martial. lib. 4. epigr. 64. schön Wetter. *Ver serenum*, Virg. 1. Georg. v. 340. *Æstas serena*, 6. Æneid. v. 707. ¶ 2. *Frontem tranquillam & serenam* dixit Cicero pro exporrecta & læta, ein fröliches und freundliches Geberd/ in 3. Tuscul. cap. 15. & *Vultum sereniorem*, Apulejus lib. 8. p. 204. Gloss. Vet. *Serenissimus*, εὐδιότατος, γαληνότατος. ¶ 2. *Serenissimi* titulo Principes olim & Imperatores honorabantur; exempla notat Barthius Adversar. lib. 143. cap. 3.

C ¶ Serenum vero substantive serenitas est, hell Wetter. Virg. 1. Georg. v. 394 - - - *ex imbri soles & aperta serena.*

Et Silius lib. 5. v. 58
Caligo in terras nitido resoluta sereno.

Et lib. 12 v. 4 idem Silius: - - - *blandusque salubre*
Ver zephyris, tepido mulcebat rura sereno.

Vet. Gloss. *Serenum*, αἰθρία, εὐδία.

¶ Inserenus. Stat. lib. 1. Silv. ult. v. 21
Non tantis Hyas inserena nimbis
Terras obruit - - -

¶ Serenitas, cælum tranquillum & serenum, schön/ hell Wetter/ cui contrarium est *cæli perturbatio*, apud Cic. 2. de divinat. cap. 45. *Tum serenitas*, inquit, *tum perturbatio cæli.* Pluraliter Columella lib. 3. cap. 1. extr. *Vitis imbribus magis, quam serenitatibus offenditur.* Gloss. Vet. *Serenitas*, εὐδία, γαληνότης, αἰθρία.

¶ Serene, adverb. Augustinus lib. 8 de Trinit. cap. 9 *Quanto flagrantius diligimus Deum, tanto certius sereniusque videmus.*

¶ Serēno, serenare, serenum & clarum reddere. Virg. 1. Æn. v. 252
Vultu, quo cælum tempestatesque serenat, still und klar machen. Plinius lib. 2. cap. 6 *Sol nubila humani animi serenat.* macht munter/ lustig.

¶ Serenatus, participium. Silius lib. 12. v. 637

D *Ecce serenato clarum jubar emicat axe.*

Et v. 665 ejusd. libri:
Læta serenati facies aperitur Olympi.

Ammianus extremo 27 *serenata cæli temperie.*

¶ Serenator, serenifer, (de quo post paullo) Jovis cognomentum, ut *Fulgurator*, apud Apulejum sub fin. de Mundo. *Dicitur*, inquit, *& Fulgurator, & Tonitrualis, & Fulminator, etiam Imbricitor, & item Serenator.*

¶ Conserenare, ex Livii corrupto loco lib. 39 cap. 46 adfertur: veram lectionem vide mox in *Disserenare.*

¶ Disserenare, nubibus dispulsis serenum inducere. Livius lib. 39. cap. 46, uti ex MSS. Gronovius emendavit, *quum undique disserenasset.* Vulgo editi, *conserenasset.* Exstat etiam in Notis Tironis & Senecæ. Cassiodorus lib. 6. epist. 6 metaphorice: *Ipse insolentium scholarum mores procellosos moderationis suæ terminis prospere disserenat.*

¶ Sere-

¶ Sërescere, pro siccari cælo sereno, Lucretius posuit l. 1. v. 305 A
Denique, inquit, *fluctifrago suspensæ in littore vestes*
Uvescunt, eædem dispansæ in Sole serescunt.
Trocken werden. Vide Gifanium de hoc verbo in Collectaneis in Lucretium. Onomastic. *Seresco*, ξηραίνομαι.

¶ Serenifer. Avienus in Arati Phæn. v. 989
Axe sereniferi descendit Sol Aquilonis.
Et in Prognost. Arat. v. 413
- - *Sereniferi patet hoc in flabra Aquilonis.*

SËRES, Σῆρες, cujus singulare *Seris* & *Ser*, Sidon. Carm. 5. sive Panegyr. Majoriani, v. 43
Assyrius Gemmas, Ser vellera, thura Sabæi.
Et Virgil. 2. Georg. v. 122
Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.
Et Avienus Descript. Orbis v. 936
Vellera per silvas Seres nemoralia carpunt.
Sunt enim Scythiæ Asiaticæ populi, qui aquarum aspergine inundatis frondibus vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, & lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Hinc *Seras lanificio silvarum nobiles* vocat Plinius lib. 6. cap. 16.

¶ Sëricum, quod Seres texunt ex arborum lanis, Σηρικόν, Seidenzeug. Solinus cap. 53. An à *Bombycinis* differant *Serica*, disputant docti. Vide supra in *Bombyx*, *Bombycinum*.

¶ 2. Et, *Serica*, σηρικά, fructus sunt, qui ζίζυφα, *Zizypha*, Græcis ac Latinis dicuntur, rothe Brustbeerlein / Matthiolus in Dioscoride. B

¶ Sericus, adjectivum, ut, *Serica vestis*, ein seiden Kleid. *Serica pallia*, Statius l. 3. Silv. 4. v. 89.

¶ Holosericus, ὁλοσηρικός, gantz seiden. *Vestis holoserica*, Vopiscus in Aureliano c. 45 *Vestem holosericam neque ipse in vestiario suo habuit, neque alteri utendam dedit.*

¶ Subsericus, halb Seiden und Leinen. Vide Salmas. in c. l. Vopisci. Lampridius in Elagabalo c. 26 *Primus Romanorum holoserica veste usus fertur, quum jam subserica in usu essent.*

¶ Sericatus. Onomast. *Sericatus*, σηρικοφόρος. Est ergo sericum indutus, in Seiden gekleidet. Sueton. Calig. c. 52 *In publicum processit aliquando sericatus.*

¶ Sericarius, sericorum textor, Jul. Firmicus l. 8 *Sericarius textor*, ein Seidenweber / Sammetmacher / Seidenbereiter. Onomast. *Sericarius*, σηρικοπλόκος.

SËRIA, æ, vas est (à סיר, olla, lebes) oblongum, situlæ simile, vino, oleoque condendo, ut ex Varrone & Columella discere est. De vino etiam Terentius testatur Heaut. act. 3. scen. 1. v. 51 *Relevi, dolia omnia, omnes serias.* Sed & ad salsas, conditasque carnes usos seriis veteres Plautus indicat Captivis act. 4. sc. 4. Apud Persium Sat. 2. v. 11 *argenti seria* legitur pro pecunia in seria defossa.

¶ Sëriola, ein Weinläglein. Pers. Sat. 4. v. 29. C

¶ Sëriola, prima brevi, vide supra in Scariola.

SËRIES, connexio, continuatio, continuata progressio, ordo, eine Folg und Ordnung / so in ihrem Wesen geht. Cicer. de Natur. Deor. libr. 1. cap. 4. extr. *Est admirabilis quædam continuatio seriesque rerum, ut alia ex alia annexa, & omnes inter se aptæ colligatæque videantur.* Et, *Series historiæ*, Val. Maximus procemio. Et, *Series arborum*, eine Reye Bäume. *Innumerabilis series annorum*, Horat. l. 3. Carm. od. 30.

SËRĪPHOS, Σέριφος, insula ex Sporadibus una, in qua ranæ non coaxant, orto inde adagio, *Rana Seriphia*, in mutos ac taciturnos. Vide Chiliad.

¶ Seriphius, ut in jam laudato adagio.

¶ Seriphium, σέριφιον, absinthium marinum.

¶ Quod & *Seriphum* dicitur, media producta, & *Santonicum*, vide *Santones*, Wermuth / wie sie in Franckreich wächst.

SËRIS, idis, σέρις, intybus sativus vel hortensis, Endivien / σέρις ἀγρία, *Seris* vel *intybus silvestris*, Cichorium, Wegweiß / Wegleucht oder Wegwartz / vide *Cichorium* & *Chreston*, item *Scariola*.

SËRIUS, adjectivum, *Serium*, quicquid sine joco, sine risu vel dicitur, vel agitur, ernst / ernstlich. Ter. Eun. a. 3. sc. 3. v. 7 D
Ait rem seriam velle agere mecum.
Horat. in sermonibus l. 1. Satyr. 1. v. 27
- - - *amoto quæramus seria ludo.*
Idem in Arte Poët. v. 226 *Vertere seria ludo*, Ernst in Schimpff verkehren. In quibus exemplis *seria* substantive positum est, ut hic, *Joca & seria cum aliquo conferre*, Cic. 2. de Finib. c. 26. vertraulich seyn. *In crastinum seria*, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, vide Chiliad. *Vir serius*, Ammianus & Symmachus, id est, gravis.

¶ Seriò, ut, *Rem agere serio*, ernstlich / mit Ernst / Liv. l. 4. c. 25.

¶ Serietas, gravitas. Ausonius in 2. Parental.
Et gravitas comis lætaque serietas.
Sidonius in laude Narbonæ, quod carmen est 23, v. 440 *Risus, serietas, dicacitas.*

SERMO, die Rede / quam vocem a *serendo* Servius fecit, in illud Virgil. 6. Æn. v. 160
Multa inter sese vario sermone serebant.
Ἀδελφὸς διανοίας, *frater mentis*, quemadmodum dixit Philo. Vide Voss. libr. 2. Instit. Orator. pag. 286. *Sermo purus, dilucidus, distinctus*, Quintil. lib. 5. cap. 14. sub finem, reine / vernehmliche Rede. *Sermo quotidianus*, Cic. 1. fam. epist. 1. *Sermo est de aliqua re.* Sic Cic. de Arusp. c. 16. pr. *De Alexandrinus video sermonem esse.* Et, *Sermonem cum aliquo conferre*, 2. Offic. cap. 11. *instituere*, 2. de Orator. cap. 73, id est, colloqui. *Sermonem habere*, Idem de Amicit. cap. 1. eine Rede thun / halten. *Incidere in sermonem aliquem fortuito*, Idem 1. de Orat. cap. 24. ohngefehr drauff kommen. Et, *Sermones aliorum referre*, eines Rede erzehlen / Cic. ad Lentul. 1. Famil. epist. 9. *In ore atque in sermone omnium esse*, Idem 10. Philipp. *Venire in sermones hominum*, Idem in Verrem 6. c. 7. den Leuten ins Maul gerathen. *Versari sermone pervagato civitatis*, Idem pro Milone cap. 12. Et Quintil. lib. 1. cap. 6. pr. *Utendum plane sermone, ut nummo, cui publica forma est*, id est, utendum sermone usitato & recepto est. Mantuanus Eclog. 9. v. 22
- - - *fluit melius post pocula sermo*,
quod ex Pindaro sumtum est, θρασύ μοι τόδε κρητῆρι φωνὰ γίνεται, hoc est, *Audax est ad poculum sermo.* Cicer. 1. offic. c. 37. *In primis provideamus, ne sermo vitium aliquod indicet, inesse moribus.* Et, *Sermo Latinus, Græcus* Nepos Attico c. 4.

¶ Sermunculus, Cic. ad Attic. l. 13. epist. 11.

¶ Sermocinor, sermocinari, loqui. Plin. lib. 10. cap. 14 *Humanas voces reddunt psittaci quidam etiam sermocinantes.* Et, *Consuetudo scribendi aut sermocinandi*, Cicer. de Inventione cap. 17. Sprachen.

¶ Sermocinatrix, eine Rednerin. Quintil. l. 3. c. 4. & Apulejus lib. 9. p. 224.

¶ Sermocinatio, Idem l. 9. c. 2. p. 652 *Sermones hominum assimulatos dicere διαλόγους malunt, quam quod Latinorum quidam dixerunt, Sermocinationem.*

SËRO, sevi, & serui, serere, seminare & propagare, säen und pflantzen / ut, *Serere arbores, vites.* Cicer. 1. Tuscul. cap. 14 *Serit arbores, quæ alteri seculo prosint.* Columella lib. 3. cap. 20 *Si unum genus* [vitis] *severimus* &c. Apud eundem lib. 11. c. 1 proverbium est: *Serere ne dubites*, dictum in desides & ignavos. Vid. Chiliad. ¶ 2. *Serere* per translationem: ut, *Est liberale officium, serere beneficium, ut metere possis fructum*, Wolthat anlegen / in orat. antequam iret in exilium. Sic, *Bella ex bellis seruntur*, Livius 21. cap. 10. ein Krieg hecket den andern. *Serere certamina cum quo*, Livius lib. 2. cap. 1. & *civiles discordias*, Idem lib. 3. cap. 40. *Crimina in senatum*, Idem libr. 24. cap. 23, extr. Et, *Varios rumores serere*, Virg. Æneid. 12. v. 228. *Serere lites*, Plaut. in Pœn. act. 3. sc. 2. v. 10. *Lis litem serit*, ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει, vide Chiliadas.

¶ Sătus, participium, ut *Frumenta sata.* ¶ 2. Sed Virg. Æn. 6. v. 125 *Sate sanguine divûm Tros Anchisiade*, i. e. genite, nate, gezeuget. Et Ovidius 1. Metam. v. 89
Aurea prima sata est ætas, &c.

¶ 3. *Sata*, substantivum pro segetibus: *Dulce satis humor*, Virg. Eclog. 3. v. 82. Et Quintil. in Procemio l. 8 *Sensus obumbrant, & velut læto gramine sata strangulant.*

¶ Satio, ut, *Tempus sationis præteriit*, die Säezeit ist fürüber / Cic. in Verr. 5. c. 17. Et, *Vere fabis satio est*, &c. Virg. 1. Georg. v. 215. Et, *tritici satio*, Columella 2. c. 8.

¶ Cicero frequenter etiam *Satus* dixit pro *Satio*: ut *Conceptus & satus pecudum*, de divinat. l. 1. c. 42. *Primus satus*: *A primo satu*, de finibus l. 5. c. 23.

¶ Săfor, ut, *Omnium rerum pater & sator mundus*, Idem de natura Deorum l. 2. c. 34. *Sator litis* per metaph. ein Haderanrichter / Liv. lib. 21. cap. 6. Poetis familiare verbum. v. gr. Silius lib. 4 v. 432 *sator rerum*, Iuppiter: qui & *sator avi* lib. 9. v. 306 dicitur. *Sator turbarum*, Idem lib. 8. vers. 259. Hinc compositum

¶ *Lucifator*, apud Prudentium principio 3. Cathemer.

¶ Satorius, ad sationem pertinens. ut, *Satoria trimodia*, Columell. l. 2. c. 9.

¶ Sătivus, sativum, quod seritur, contrarium *agresti* vel *silvestri.* Ut *myrtus sativa*, Plin. l. 15. c. 7. Idem l. 19. c. 8 *Sativum tempus*, aptum sationi dixit.

¶ Hæc de *Sero*, quod est semino. Est & alia notio nectendi & implicandi, quæ *serui, sertum* potius, quam *sevi, satum* a se format, de qua in composito *Conserere* plura dicemus. Hinc

¶ Serto, sertare, frequentativum. Gloss. Vet. *Sertat*, στεφανοῖ.

¶ Sertum, strophium, corona: ein Krantz. Vet. Gloss. *Serta*, Στέφανοι, στέμματα. Additur iisdem Glossis: *Singulare non habet.* Nomen autem a *serendo* est; & adjectivum revera: *Sertus, serta, sertum.* Id est, consertum, contextum, continuatum, ordentlich zusammen gefüget. Sane *flores sertos & solutos* dixit Apulejus. Sed *sertos*, absolute pro coronis non dicimus: *serta* in neutro & *sertas* in fœminino dicimus. Cic. Catil. 2. c. 5 *Sertis redimiti.* Martial. l. 6. epig. 80
Textilibus sertis omne rubebat iter.
Florida, recentia, odorata serta, apud Poëtas passim invenies. Sertum

cum dicitur, *strophium* puto; intelligitur: cum *serta*, *corona*. A
Servius ad illud Virgilii 1. Æneid. v. 421

Thure calent aræ sertisque recentibus halant.

SERTVM, inquit, *& SERTA, cum nihil adjicitur, dicimus: ut hoc loco. Item alibi expressius, ut*

Serta procul tantum capiti delapsa jacebant.

Si autem Sertos *dixero, addo FLORES. Si SERTAS, addo CORONAS. Ut Lucanus* [lib. 10. v. 164]

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Et hoc in multis nominibus observandum, ut genus ex adjectione formetur. Sed fallitur Servius, qui *sertas* in fœminino & absolute dici videtur negare, ratus non nisi in neutro genere *Serta* absolute dici. Ita enim Cornelius Severus apud Charisium lib. 1.

Huc ades Aoniâ crinem circumdata sertâ.

Propertius l. 2. Eleg. 33. v. 37

Cum tua præpendent demissæ in pocula sertæ.

Vide Lips. lib. 3. Antiq. Lect. Plin. lib. 21 cap. 1. *Cùm vero a floribus fierent*, (strophia, seu coronæ) *à serendo serta sertæve appellabantur.* Ita enim legendum arbitror, non *Servia*, ut vulgo legitur. ¶ *Sertæ* etiam dicuntur χοινία, restes. Tibullus B
lib. 2. eleg. 5. v. 97

Aut e veste sua tendent umbracula sertis Vincta.

Lineam sertam pro funiculo Palladius dixit in Martio: Sic *sertam ducere* (de quo infra in *Serra*) est idem, quod *restim ductare*, Terentius Adelphis act. 4. scen. 7. Aristophanes κόρδακα ἑλκειν dixit, ut Lindebruchius observat. Vide & Donatum, si lubet, ad illum locum, & Conjectan. Scalig. pag. 240. infra in *Serra*. ¶ *Serta* pro floribus, Virg. eclog. 10, 41 *Serta mihi Phyllis legeret.*

Composita:

¶ Asserere, bey oder neben etwas säen und pflanzen. Cato de re rust. cap. 32 *Arbores facito, uti bene maritæ sint, vitesque uti satis multæ asserantur.* Varro 1. de re rustica cap. 26 *Neque vites propter* (i. e. juxta) *cupressos asserunt, quod hæc inter se inimica.*

¶ Assitus, a, um, juxta satus seu positus. Catullus Epithalamio Manlii v. 106

Lenta qui (maritus) *velut assitas*
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum.

¶ 2. Assero, asserere, vindicare. Nam quem quis liberali caussa in libertatem vindicabat, eum manu asserebat, vel admovebat, seu prope se statuebat, manuque capiti ejus imposita dicebat: C
HVNC EGO HOMINEM IVRE QVIRITVM AIO LIBERVM ESSE OPORTERE. Terent. Adelph. act. 2. scen. 1. sub fin. *neque vendundam censeo, quæ libera est, nam ego liberali illam assero caussa manu.* Ubi Donatus: *Ordo est: EGO LIBERALI CAVSSA MANV ASSERO. Et sunt juris verba: à quibus etiam ASSERTORES dicuntur vindices alienæ libertatis*, &c. Hinc ¶ *Asserere in servitutem*, i. e. in servitutem conjicere, Liv. lib. 3. cap. 44. *Sapientis sibi nomen asserere*, Quintil. libr. 12. cap. 1. ¶ 3. *Asserere* & pro affirmare vulgò ponitur; dubium, an satis idoneo & locuplete auctore: quod Theodosiano demum ævo sic loqui cœptum, Schoppius in Famiani Infamia observat. Sed antiquior omnino notio est. Tacitus libr. 16. cap. 2 *Per quos nosceret, an vera adsererentur.* Justinus lib. 28 cap. 2. *Romam mittit, qui Senatui assereret, puerum illum ex Ariarathe genitum*, &c. An vero Ciceronis etiam & æqualium hæc significatio sit, ut quidam contendunt, vide Curis Posterioribus Cellarii excussum disputatumque.

¶ Assertio, affirmatio, demonstratio, Cicer. 1. Acad. c. 12. Sed alii *assensio* legunt.

¶ 2. Vindicatio, vindicta, qua in libertatem asserimur. Vet. Gloss. καρπισμὸς, *Vindicta, Assertio.*

¶ Assertor, καρπιστής, vindex. Livius libr. 3. cap. 44 sic *assertorem* vocat, qui Virginii filiam, quasi servam suam, ficta caussa repetebat. Seneca Epist. 13 *Catoni gladium, assertorem libertatis, extorque.* Et Suetonius Cæs. cap. 80 *Populo detrectante dominationem, atque assertores flagitante.* Prudentius Romani hymno ineunte: D

Romane Christi fortis adsertor Dei.

i. e. confessor & martyr, qui & ipse gloriam Christi asserebat vindicabatque.

¶ Assertorius, ut *Lis assertoria*, in Codice, de assertione tollenda, sub init.

¶ Circumserere, umher säen/ um was herum säen. Plinius lib. 21 cap. 12 *Genistas circumseri alveariis gratissimum.*

¶ Conserere, ut, *Conserere agrum*, besäen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 52 *Indus omnium fluviorum maximus non aquâ solum agros lætificat, sed etiam conserit.* ¶ *Manum cum hoste conserere*, est pugnare: quod & ad disceptationes civiles transfertur. Varro lib. 5. de LL. *Sic CONSERERE MANVM dicimur cum hoste.* Corn. Nepos Hannib. cap. 4 *Cum his manum conseruit: utrosque profligavit.* Sic *EX IVRE MANV CONSERTVM.* Ennius 8. Annali apud Cicer. pro Muræn. cap. 14, & Gellium l. 20. c. 10

Miscent inter sese inimicitias agitantes:
Non ex jure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt regnumque petunt, vadunt solidâ vi.

Sed utrobique, non *manu consertum*, sed *manum consertum* legendum esse ex Gellio patet, qui & ipsam rem explicat: quem vide c. l.

¶ Consitus, besäet. ¶ Tralate Plautus Menæchm. act. 5. sc. 2. v. 4. *Consitum senectute*, id est, plenum dixit. Catullus similiter:

- - - *cæcâ mentis caligine Theseus*
Consitus. i. e. oppletus.

¶ Consitio. Cic. de Senect. c. 15. extr. *Nec consitiones modo delectant, sed etiam insitiones.* Apud Tertullianum l. 2. ad Nation. c. 11 legitur *consatio*, eodem sensu.

¶ Consitura, Besäung. Cicer. fragm. de Republica. *Agri consitura.*

¶ Consitor, Ovid. 4 Metam. v. 14. *consitor uvæ.*

¶ Consertus, alia forma, & ex alia notione, quo *Sero* idem est, quod *necto*, de qua Vossius in Etymol. consulatur. Virgil. 3. Æneid. v. 594

Consertum tegumen spinis.

Quod Servius *illigatum* interpretatur. Hinc

¶ Conserte, adverb. i. e. connexe. Cicero de Fato c. 14 *Omnia naturali colligatione conserte contexteque fiunt.*

¶ Consertio, connexio, implicatio. Arnobius l. 3. p. 107 *ad cervicum necessarias flexiones consertionibus verticum, atque ossea substructione fulciri.*

¶ Desero, deserere: Sic Varro l. 1. de re rust. c. 23 *desita semina* dixit, de depositis malleolis in agro surculario. Livius vetus Poëta apud Macrob. l. 2. Saturn. c. 14

Hoc genus arboris in pralatis finibu' Grajis
Deseruere novos fructus mortalibu' dantes.

Stipes desertus in agris, i. e. defixus, depactus apud Tibull. lib. 1. Eleg. 1. v. 17. Utroque enim modo dicebant *deserui, & desevi; desitus & desertus.* ¶ 2. Deserere, derelinquere, verlassen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. vers. 36 *Tum autem hoc timet, ne deseras se.* Et in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 7 *Omnes noti me atque amici deserunt.* Et in Heaut. act. 2. scen. 3. v. 17 *Me in his deseruisti malis.* Sic, *Deserere suam caussam*, Cicer. de Fato cap. 6. *Jus suum*, pro Cæcin. cap. 35. *officii partes*, lib. 1. de Finib. cap. 7.

¶ Desertus, wüst/ öde. ut, *Deserta solitudo*, Cic. 2. de Divin. c. 19. eine Wüste. Et *Regio desertissima*, Idem lib. 6. fam. ep. 18. extr. ein unbewohntes Land. *Desertior locus*, lib. 13. ad Attic. epist. 22. *Via deserta & inculta*, pro Cæl. cap. 18. *Nihil turpius nec desertius*, Idem ad Q. fratr. lib. 3. epist. 4. Et pro Sextio cap. 67. pr. *Sepulcrum desertissimum in litore Dyrrhachino relictum est.*

¶ Desertum, ἔρημος, solitudo, eine Wüsten. Singulari numero frequens tritumque scriptoribus, ut exemplis Tertulliani, Hieronymi, Prudentii ostendimus alibi. Curæ Posteriores revolvantur, si pretium videtur. Pluralis autem optimi cujusque scriptoris est, ut *Deserta ardua*, 3. Georgic. v. 291. *Vasta*, Plin. lib. 5. cap. 4. &c.

¶ Desertor, qui deserit. *Desertor communis salutis*, qui salutem communem non curat, Cic. de finib. lib. 3. cap. 19. *Desertores salutis meæ*, ad Quir. post red. cap. 5. Hinc *desertor* ac *proditor* conjunguntur apud Cæsarem 6. Gall. cap. 22, & Tacitus 1. Histor. cap. 72. num. 2. De corruptis Hannibalis militibus Livius lib. 23 cap. 18. extr. *neque alia latebra, quam Capua, desertoribus erant.*

¶ Desertrix. Tertullian. de Habitu Mulier. c. 1 *Divinæ legis prima desertrix.*

¶ Desertio. Livius l. 41. c. 24 *Desertio juris humani*, Verlassung/ Hindansetzung.

¶ Indesertus, non desertus Ovid. 2. amor. eleg. 9. v. 52

Indeserta meo pectore regna gere.

¶ Disserere, hinc inde serere. Item *Disputare.* Varro lib. 5. de LL. *Ut olitor disserit in areas sui cujusque generis res; sic in oratione qui facit, DISERTVS.* Cic. lib. 12. fam. epist. 7. *Quod in senatu pluribus verbis disserui, & dixi in concione.* Idem 3 de natura Deorum extr. *Quæ disputans disserere malui, quam judicare.* Ergò *disserere* est proferre, quæ de re aliqua dici possunt, non quæ statui debent. Lampridius in Alexandro Severo: *De quo in libris suis Marius Maximus loquitur, quum Adriani disserit vitam*, i. e. exponit, enarrat.

¶ Disertus vide inferius paullo, post hujus verbi frequentativa.

¶ Dissertare, frequentativum, disserendo seu disputando contendere, Gell lib. 7. cap. 14 *Seorsum quisque ostentandi gratia magno conventu hominum dissertaverunt.* Et Cato apud Festum in CITERIA: *Quid ego cum illo dissertem amplius? quem* &c.

¶ Dissertatio, Plin. 10. cap. 68. extr. *Reliqua subtexetur dissertatio.* Et Gellius lib. 10. cap. 4 *Res in Philosophia dissertationibus celebris.*

¶ Dissertator. Prudentius Apotheos. v. 786

Occur-

A *Occurrit dubitans hic dissertator, & illud Objicit.*

¶ Edisserere, plane disserere. Cic. 2. de Leg. c. 22 *Neque necesse est, edisseri a nobis,* &c.

¶ Edissertare, frequent. Arnobius principio lib. 2 *Edissertate nobis & dicite, quid rei, quid caussæ est,* &c. Idem lib. 1. p. 34 *Illa sunt ab hominibus scripta, mortalibus edissertata sermonibus.* Tertullianus de Resurr. Carn. cap. 33 *Parabolam invenias edissertatam.*

¶ Edissertatio. In Plinii loco, quem paullo ante in *Dissertatio* notavimus, plures MSS. libri habent, Harduino observante, *edissertatio.*

¶ Edissertator. Ausonius Ludi Sapientum prologo extremo:

- - - - *Veniet Ludius*
Edissertator harum, quas teneo minus.

¶ Disertus, qui bene disserit, der wohl von Sachen reden kan/ beredt. Differt tamen ab *eloquente:* Is enim est, qui perfecte omnibus artibus & virtutibus ad dicendum necessariis instructus est. Cicero in Oratore cap. 5 *Antonius disertos ait se vidisse multos, eloquentem verò neminem.* Quod & Quintilianus procemio lib. 8 repetiit. *Literæ disertæ,* Cicer. 3. fam. ep. 11. *Oratio diserta & oratoria,* Idem 1. de Orat. cap. 54. Et, *Ad vinum diserti,* Idem pro Cœl. c. 28. *Epistola disertissima,* Idem ad Attic. l. 7 epist. 2. extr.

B ¶ Indisertus, unberedt/ ut, *Interpretes indiserti,* Cicer. 3. de Fin. cap. 4. Idem de Orat. l. 3. c. 35 *Malim equidem indisertam prudentiam, quam stultitiam loquacem.*

¶ Diserte, adverbium, *dicere diserte,* Cicer. de orat. libr. 1. c. 10.

¶ 2. Sed, *cum in fœdere diserte additum esset, id ita ratum fore, si populus censuisset,* id est, expresse, deutlich/ ausdrücklich/ klar. Livius lib. 21. cap. 19. Superl. Livius lib. 39. cap. 28 *disertissime planissimeque in eo* [decreto] *scriptum est.*

¶ Dicitur etiam *Disertim,* Plaut. Sticho a. 1. sc. 3. v. 87. Adde Nonium ex Accio & Titinnio.

¶ Indiserte, undeutlichen. Idem ad Q. fr. l. 2. ep. 1. *Orationem meam non indiserte collaudavit.*

¶ Perdiserte, valde diserte, sehr deutlich. Cicer. 1. de Orat. cap. 14 *Constat, perdiserte populo rationem operis sui reddidisse.*

¶ Disertitudo, eloquentia. Hieronymus Epist. 61 ad Pammach. cap. 4 *Nisi tibi disertitudinis tuæ fluvius inundasset.* Idem Epist. 51. ad Domnionem: *Det nobis occasionem respondendi disertitudini suæ.*

¶ Exsero, seu Exero, ἐξείρω vel ἐξερύω, exerere, extrahere est, herfürthun/ heraus strecken/ ut, *Exerit se domicilio cochlea,* Plin. lib. 9. cap. 32. Sic, *Exserere manum,* Livius libr. 8 cap. 9. *linguam,* Idem libr. 7. cap. 10. Et Seneca Herc. fur. vers. 594

C de Phœbo:

Illustre lætis exerit terris caput.

¶ 2. *Exserere* etiam est in apertum dare, videndum præbere, seu exhibere, promere. *Exserere principem,* eleganter dixit Suetonius Tiberio cap. 33, asserente ei hanc lectionem Casaubono. Nam in quibusdam libris, *exercuit principem;* quod alterius glossema videri possit. *Exeruit principem,* i. e. facto ostendit, se principem esse: egit ea, quæ principis sunt, vim principatus exercuit. Plinius lib. 8 Epist. 7 *Sumam tamen personam magistri: exeramque in librum tuum jus, quod dedisti.*

¶ Exertus sive Exsertus, hervor gereckt. Plinius lib. 11. cap. 37 [sect. 61] *Exserti dentes apro, hippopotamo, elephanto.* Ovidius 3. Fastor. v. 814

Ensibus exsertis bellica læta Dea est.

Et Seneca Herc. Oet. v. 1547

Fœmina exsertos feriat lacertos.

¶ Exserte, sive Exerte, adverbium. Apulejus lib. 1. Metam. p. 109 *Janitor introrupit, exserte clamitans.* Spartianus Vita Severi cap. 3 *Tribunatum severissime exertissimeque egit.* id est, exactissime.

¶ Exertare, frequentativum, Virg. 3. Æn. v. 425

D *At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris*
Ora exertantem &c.

¶ Inserere, pfropffen/ setzen. Columella l. 5. c. 11. pr. *Omnis surculus omni arbori inseri potest, si non est ei, cui inseritur, cortice dissimilis.* Virg. Eclog. 1

Insere nunc Melibœe pyros, &c.

¶ 2. *Inserere,* interponere, immiscere, mit einbringen/ einführen/ mit untermengen. Ovid. 2. Tristium v. 444

Historiæ turpes inseruisse jocos.

Et Plinius l. 3. epist. 19. pr. *Prædia agris meis vicina, atque etiam inserta.* ¶ Sed *Pueris cibum in os inserere,* Cic. de Orat. l. 2. c. 39. Et, *Inserere collum in laqueum.* Idem in 6. Verrina cap. 17. hinein stecken.

¶ Insertare, frequent. Virg. 2. Æneid. v. 672

Clypeoque sinistram Insertabam aptans.

Et Silius l. 5. v. 483 *nubibus insertans caput,* sc. arbor. Et Prudentius Apotheos. v. 464

Jamque insertato reserarat viscera cultro.

¶ Inserta, æ, qua voce Publius Syrus pro *Emblemate* usus est. Vide supra *Emblema.*

¶ Insitus, insitum, innatum. eingepflantzt/ angebohren. *Insitum & innatum animis vitium,* Cicer. in Verr. 6. cap. 48. Et, *Habere insitam quandam vel potius innatam cupiditatem scientiæ,* lib. 4. de Finib. cap. 2. Item, *Insitus menti amor cognitionis,* ibidem cap. 7. *Feritas insita,* Livius lib. 34. cap. 20. eine angebohrne wilde Art. Horat. 4. Carm. od. 4

Doctrina sed vim promovet insitam.

¶ Insitio, Pfropffung/ Setzung. Cic. de Sen. cap. 15. extr. *Consitio & insitio delectant,* säen und pflantzen ist eine Lust. ¶ Plin. *Insitus,* pro insitione dixit l. 14. c. 3. pr.

¶ Insititius, um, quod est insitum. Plin. l. 4. epist. 3. fin. *Neque conjectura eget, quid sermone patrio exprimere possis, cum hoc insititio & inducto tam præclara opera perfeceris.*

¶ Insitivum, Gell. l. 12. c. 1 *Insitivum alimentum* vocat lac alienæ nutricis, diversum a lacte matris, quæ in utero fœtum nutrivit. *Insitiva pyra,* Horat. in Epod. 2. v. 10.

¶ Interserere, mit untersäen/ Columell. l. 3. c. 16 *Malleolus ordinariis vitibus interserendus est.* ¶ 2. Interponere. Plin. l. 3. ep. 19 *peregrinatio intersita.*

¶ Obserere, übersäen/ besäen. Cicero libr. 2. de Legib. cap. 28 *Obducta terra erat: frugibus obserebatur.*

¶ 2. Sed *Pannis annisque obsitus,* id est, senex pannosus, alt und zerlumpt. Terent. in Eun. act. 2. scen. 2. v. 5. Et Livius libr. 2. cap. 23 *Obsita squalore vestis,* alt und unflätig. *Obsitus ævo,* Virg. 8. Æneid. v. 307.

¶ Proserere, idem quod exserere. Avienus Phænom. Arat. v. 1111 *Proserit Hydra caput* &c. Et in Orbis descriptione v. 342 de Nilo:

- - - *scissusque vagis anfractibus æquor*
Proserit, & ponto septem ferus explicat ora.

¶ Prosatus, natus, genitus. Nemesianus eclog. 3. v. 63

Quin etiam Deus ille, Deus Jove prosatus ipso.

De Baccho loquitur.

¶ Reserere, wiederum besäen/ auffs neue pflantzen / Plin. lib. 18. cap. 20.

¶ Subserere, Columell. lib. 4. cap. 15 *vineam subserere,* id est, sub aliquo serere. ¶ Metaphorice Ammianus l. 16. c. 10 *Res monuit, de Eleutherio pauca subserere, forsan non credenda.* Miteinmengen/ nachsetzen.

¶ Transserere, transplantare. Stat. l. 2. Silv. 1. v. 101

Vidi transsertos alieno in corpore ramos
Altius ire suis.

SERPHUS, σέρφος, animal minutulum est, simile formicæ, vide in Chil. Ἔνεστι κἀν μύρμηκι, κἀν σέρφῳ χολή, h. e. *Inest & formicæ & serpho sua bilis,* auch ein Wurm krümt sich/ wenn man ihn tritt.

SERPO, serpere, repere, paulatim progredi, kriechen. *Vipera serpit humo* Ovid. 3. Pont. epist. 3. v. 102. ¶ 2. Sed, *Hedera serpit,* flicht sich weit umher/ breit sich aus/ Virg. 3. Georg. v. 469. Et Cicer. de amicit. c. 23 *Serpit, nescio quomodo per omnium vitam amicitia,* erstrecket sich/ breitet sich aus. *Serpit ac prodit consuetudo,* Idem in Verrem Divinatione cap. 22. Et Virg. 3 Georg. v. 469

Dira per incautum serpunt contagia vulgus.

Martial. l. 1. epigr. 79

Inque ipsos vultus serperet atra lues:

sich flechten. *Malum obscure serpens multas provincias occupavit,* Cicer. 4. Catil. cap. 3, heimlich fortschleichen. *Serpit flamma,* Livius lib. 30. cap. 6. greifft um sich. *Serpit rumor,* Cicer. pro Mur. cap. 21. extr. kömmt weit aus. *Serpit ulcus,* Celsus lib. 6. c. 18. *Serpentia ulcera,* Plin. 34. c. 15. sect. 46. Geschwär / so um sich fressen.

¶ Serpens, nomen generale omnium, quæ serpunt. Hinc *Serpentes* pro pediculis etiam posuit Plinius, ubi Pherecydis Philosophi obitum lib. 8 cap. 51 narrat. ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν pro *Colubro* ponitur: & dubii est generis: eine Schlang/ ut, *Serpens dira,* Ovid. Metam. 2. v. 651. *Lubrica,* Lucret. 4. v. 58. & *Cæruleus serpens,* rursus Ovid. Metam. 3. v. 38. Et Lucan. l. 6. v. 491

Humanoque cadit serpens afflata veneno.

Cornelius Nepos in Hannibale c. 10 *Imperavit quamplurimas venenatas serpentes vivas colligi,* &c.

Ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται,

hoc est, *Serpens, nisi devoret serpentem, non fit draco,* id est, Potentes crescunt aliorum damnis. Vide Chiliad.

¶ Serpentiger, *Serpentigeri gigantes,* Ovid. 4. Trist. eleg. 7. v. 17. Sed in MSS. *serpentipedes.*

¶ Serpentigenæ, ex serpentibus nati apud eundem l. 7. Metamorphoseos v. 212.

¶ Serpentipedes in MSS. apud Ovid. 4. Trist. eleg. 7. v. 17 gigantum epitheton, ut modo in *Serpentiger* diximus. Sane & Macrob. l. 1. Saturn. c. 20 *Gigantum pedes in draconum desinebant.* Quo quid figmento significatum sit, ibidem ipse interpretatur.

¶ Deserpere, id est, deorsum serpere. Apulejus Apolog. pag. 315 *Lanugo malis deserpit.* Atque ita etiam Statius 6. Thebaid. v. 585

Deserpitque genis, nec se lanugo fatetur
Intonsæ sub nube comæ.

¶ Inserpere, daher friechen/ einschleichen. Statius 1. Thebaid. v. 340 - - - *jam somnus avaris*
Inserpit curis.

Et Apulejus l. 7. p. 189 *ei lanugo malis inserpebat.*

¶ Proserpere, daher friechen/ herfür friechen. Plaut. in Asin. act. 3. sc. 3. v. 105 *Eat proserpentem bestiam, duplicem ut habeam linguam.* Ammian. l. 15. c. 20 *Malum ultra proserpens.*

SERPYLLVM, Ἕρπυλλος, herba agrestis nota, a *serpendo* dicta, quod quæcunque ejus pars terram attingat, in ea radices demittat, Quendel/ Feldpolen/ oder Hünerkohl. Vim habet venenis serpentum resistentem. Ideo Virgil. dixit Ecloga 2. v. 10
Thestylis & rapido fessis messoribus æstu
Allia, serpyllumque, herbas contundit olentes.

¶ Serpyllifer. Sidonius lib. 8. epist. 11 in carmine: *Qua serpylliferis olet catenis.*

SERRA, æ, πρίων, instrumentum ferreum dentatum, quo ligna fabri divellunt, eine Säg. *Serra secare*, von einander sägen/ Martial. l. 14. epigr. 143. *Vitem serrâ præcidere*, apud Columell. de Arbor. cap. 9. *Serram ducere cum aliquo*, apud Varronem, pro altercari, cum aliquo, invenitur. Quemadmodum *Serraculum ducere*, eadem mente JCtus ad L. Aquiliam dixit, ut Cujacius interpretatur. Possit & apud Varronem legi *Sertam ducere cum aliquo*. *Serta* enim τὸ σχοινίον restis, funiculus, quemadmodum ea voce usus Palladius. Ut *sertam ducere*, Varroni sit idem, quod Terentio *restim ductitare*. Tractum hoc a saltantibus, qui aliquando restem tenentes hærebant. Vel puerorum ludo, qui dicebant, sparteam restem, & tamdiu trahebant, donec aut rumperent, aut alteruter, omissa funis prehensione, in nates caderet. Vide Scaligeri Conjectan. pag. 240. Et supra *Sertum*, in *Sero*.

¶ 2. *Serra* rursus Bellua est marina, cute aspera, dentata ab imo ad summum usque acutis robustisque dentibus similitudine serræ, Gesnerus.

¶ Serrago, inis, Sägspäne.

¶ Serrula, diminut. Cic. pro Cluentio c. 64 *Adunca ex omni parte dentium, & tortuosa serrula.* Columella de arbor. cap. 6 *Nodum serrula desecare.* Onomast. *Serrula*, πριόνιον.

¶ 2. Serrula, Campana herba, eadem quæ Melilotos est. Vide *Melilotos*.

¶ Serrarius, Gloss. Cyrilli: *Serrarius*, λιθοπριστής.

¶ Serro, serrare, sägen. Veget. de re mil. l. 2. c. 25. *Materia ac pali dedolantur atque serrantur.* Gloss. *Serro*, πρίζω.

¶ Serrabilis, e, quod ferrâ facile secari potest. Plinius l. 16. c. 43 *Serrabilia ac fectilia, quæ modice humida.* Ita partim ex MSS. vestigiis, partim ingenio suo & conjectura restituit Harduinus, quod auctor Theophrasti εὔπριστα καὶ εὔσχιστα Latine vertere in animo habuerit.

¶ Serratura, serrandi actus. Palladius l. 3. c. 17 *Post serraturam, plagam ferramentis acutis nitidamus.*

¶ Serratus, *Dentes serrati*, qui pectinatim coëunt, ut in canibus. Dentium enim tria genera recenset Plinius: *Serratos*, ut canum, serpentum & piscium; *Continuos*, ut hominum; *Exsertos*, ut aprorum, l. 11. c. 37. ¶ *Serrati* nummi sunt etiam Plin. & Tacito de Germ. cap. 5. sic dicti ab impressa serræ nota.

¶ Serrata, Chamædrys est herba, a serrata forma foliorum, Plin. l. 24. c. 15. Vide *Chamædrys*.

¶ *Serratula* herba est betonica, Plin. l. 25. c. 8.

SERTORIVS, Σερτώριος, e Nursia oriundus, cum Cinna partes Marianas moderate sectatus est, & in Hispaniam tandem profugiens rem ibidem bene & fortiter gessit. Ejus vitam habes apud Plutarchum. Pompejus potitus Hispania literas Sertorii omnes, inter quas multorum erant ducum epistolæ, quibus ad res novas incipiendas mutandamque Rempubl. Sertorium vocabant, combussit, ut permitteret malos & pœnitere & fieri meliores. Plutarch. in Apophthegmatibus.

Sertum, quære in *Sero*.

SERVIA, æ, regio Europæa, olim Mœsia Superior dicta, inter Danubium a septentrione, & Illyrios ac Macedonicos montes ab austro intercepta. Nomen habet a *Sirbis* sive *Servis*, Scytharum gente, illas sedes circa decimum, ut putatur, Christianorum seculum occupantibus. Vid. Histor. medii ævi. Alii latiores ipsis fines ab occasu tribuunt, qui in Hungariam usque & Bosniam excurrant. Vide Baudrandum.

SERVIVS, Grammaticus fuit, Servius Maurus Honoratus, scripsit commentaria in Virgilii omnia scripta.

SERVIVS TVLLIVS, sextus Romanorum rex, præfuit Romano imperio per annos 44. Vid. Livium.

SERVIO, servivi, servire, dienen. ut, *Sedulo servire*, Plaut. Menæch. a. 5. sc. 6. v. 17. in veteribus libris, ubi hodie *sedate* pro *sedulo* legitur. *Servire liberaliter*, redlich dienen/ Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 11. *Commodis alterius servire*, Idem Heaut. Prolog. v. 50. *Commodis Reipubl. servire*, Cic. Divin. in Verr. cap. 20. gemeinen Nutzen befördern. Sed *servire alicui*, *inservire alicui* pro saluti alicujus consulere, officia offerre, dedecora sunt Latinitati, ex Germanismo nata. *Servire rei*, die Nahrung warten/ Terent. a. 2. sc. 1. v. 27 in Hecyra. Et Cic. 8. ad Attic. epist. 3 *Cum sit necesse tempori servire, & non amittere tempus, cum sit datum*, sich in die Zeit schicken. *Servire scenæ*, vide *Scena*. *Servire valetudini*, Cic. 1. ad Q. frat. ep. 1. extr. Gesundheit in acht nehmen. *Servire famæ, existimationi, gloriæ*, id est, dare operam, Cicero passim. ¶ Passivo usus est Seneca de Tranquillit. animi c. 9 *Assuescamus ergo cœnare posse sine populo & servis paucioribus serviri*, &c.

¶ Servitium. Dienst/ Auffwartung. Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 51 *Ego Pamphile hoc tibi pro servitio debeo.* Virg. 1. Eclog. vers. 41
Quid facerem, neque servitio me exire licebat.

Jugum servitii ferre, dixit Statius l. 3. Silv. 4. v. 33
- - - *Tu sordida tecta jugumque*
Servitii vulgare feres?

Sallustius in bello Jugurth. cap. 62 *Gravis casus in servitium de regno.* Quod auctor Thebaidos Tragœdiæ ita expressit v. 598 *In servitutem cadere de regno est grave.* ¶ 2. Cicero *Servitia* pro servis ipsis dixit Orat. 4. in Catil. cap. 6, *Ad evertenda fundamenta Reipubl. servitia concitavit.* Idem in 7. Verr. cap. 4. *Cæptum esse in Siciliâ moveri aliquot locis servitium suspicor.* Dienst-Volck/ Leibeigene.

¶ Servitus, Dienstbarkeit. Terent. in And. act. 1. sc. 1. v. 9 *Ut semper tibi justa & clemens fuerit servitus, scis*, ein leidlicher Dienst. *In servitutem pauperem ad litem dare*, Terent. Phorm. act. 4. sc. 3. v. 48. *In servitutem adducere*, Cic. in Pison. cap. 34. *Abstrahere*, Cæs. 7. Gall. cap. 14, in Dienstbarkeit führen. *Servitutem alicui imponere*, vel *fundo servitutem imponere*, Cicer. lib. 3. ad Q. fratr. ep. 1. cap. 2. Beschwerungen aufflegen. *Servitutem pati*, Cicer. 6. Philipp. cap. 7. *Servitus postremum malorum omnium non modò bello, sed morte etiam repellendum*, Cic. 2. Philipp. cap. 44. Et, *Omnis est misera servitus*, Philipp. 10. cap. 9. Et, *Quem Jupiter odit, servum hunc primum facit.*

¶ 2. Cæterum *servitutis* vocabulum non de hominibus tantum sive personis dicitur, sed & de rebus: ut, *prædiis, ædificiis.* Qui usus in jure frequentissime occurrit. Vide JCtos.

¶ Servitudo quoque apud Livium l. 24. c. 22 reperitur: verum in rarissimis, si non in suspectis, ponendum est.

¶ Servus, qui alieno paret domino, ein Dienstbot/ Knecht. Martial. l. 2. epigr. 32
Non bene crede mihi servo servitur amico.

Plaut. in Mostell. act. 4. sc. 1. v. 16 *Ut servi suum volunt herum esse, ita est, Bonus cum probis est*, &c. Idem in Milit. glorioso act. 2. scen. 6. v. 80 *Homini servo suos domitos habere oportet oculos, & manus orationemque.* Claudian. l. 1. in Eutropium v. 183
- - - *nec bellua tetrior ulla est,*
Quam servi rabies in libera colla furentis.

Varro, *Crede mihi plures dominos servi comedêre, quam canes;* citat ex libro de educandis liberis Nonius. Cæterum duplicis generis *servi* erant, alii *publici*, alii *privati*. *Privati*, qui in privati cujusque serviebant familia: *Publici*, qui ex devicta captivaque gente ad Reipubl. usus seligebantur: qui sibi nomina accipiebant, vel a provincia, ut *Brutiani, Cyprii*; vel a victoribus, ut *Clodiani, Gelliani*. Vide Lipsium lib. 1. Electorum cap. 11, itemque in 2. Annal. Taciti pag. 95. *Servis non est otium*, Οὐ δούλοις σχολή, Vid. Chiliadas.

¶ Servulus, *observabam mane illorum servulos*, &c. Terentius Andr. a. 1. sc. 1. v. 56. ¶ *Servulos* etiam per urbanitatem atque blanditiam profiteri se solebant, qui cultum & obsequium suum erga alios testari volebant: quemadmodum & nos dicimus: des Herrn Diener. Quintil. Declamat. 301 *Si de me quoque interrogasset, respondissem*, SERVVLI TVI SVMVS.

¶ Serva, eine Dienstmagd. Ulp. Lege 1. pr. Dig. de servo corrupto: *Ait prætor: Qui servum, servam, alienum, alienam recepisse* &c. Florus l. 1. c. 6 de Servio Tullio: *matre serva natus:* nisi hic adjectivum velis esse, de quo mox dicemus.

¶ Servula, diminutivum. Cic l. 1. ad Attic epist. 11 *Per manus servulæ servari & educi.*

¶ Servus, a, um, adjectivum, dienstbar. Cic. pro leg. Agrar. 3. c. 2 *Prædia libera meliore jure sunt quàm serva*, Lucan. l. 6. v. 152 *O famuli turpes servum pecus!*

¶ Servilis, adjectivum. *Jugum servile*, Cic. 1. Philipp. c. 2. *Officia servilia facere*, Propert. l. 4. eleg. 10. Sunt autem servitia officia, quibus maxime corpus exercetur, quæque in opere mercenario, & servili versantur. *Animi serviles alte tumescunt.* Claud. l. 1. in Eutropium v. 176.

¶ Serviliter. Cic. 2. Tusc. c. 23 *In dolore maxime est providendum, ne quid timide*, &c. *ne quid serviliter muliebriterve faciamus.*

¶ Adservire, ut, *Contentione vocis adservire*, id est, servire, Cic. 2. Tusc. c. 23.

¶ Conservus, qui cum aliis servis eidem servit domino, ein Mitknecht. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 71 *Conservis ad eundem præcipio modum.* Cic. ad Cass. 11. fam. 3 *Dominum ferre non potuimus, conservo servimus.*

¶ Conserva. *Summa forma conserva*, Ter. in Eun. a. 2. sc. 3. v. 74.

¶ Conser-

¶ Conservula. Senec. controverſ. 21. p. 269.

¶ Conservitium, Plaut. Capt. act. 2. ſc. 1. v. 49 *Oro te per precem, per fortunam incertam, perque conservitium commune.*

¶ Deservio, deservire, idem fere quod ſimplex. *Deservire amicis*, Cic. pro Sylla cap. 19. & *cui vis deservire*, lib. 1. Offic. cap. 30. *Deservire rebus divinis*, Idem in Partit. c. 23. Et Plinius lib. 7. ep. 7 *Moleſte fero, quod deservire ſtudiis non potes*, des Studierens abwarten.

¶ Inservire, dienſtlich seyn/ zu willen seyn. Cicer. 1. offic. cap. 15 *A quo plurimum ſperant, ei potiſſimum inserviunt. Inservire ſuis commodis*, id eſt, utilitati ſuæ conſulere, Idem de Finib. lib. 2. cap. 30. *Inservire valetudini*, lib. 16. fam. epiſt. 17. *honoribus*, l. 2. Offic. cap. 1. hoc eſt, operam dare, nach Aemptern trachten. Sed *inservire honori alicujus*, eſt dignitati alicujus conſulere, über eines Respect halten. Cic. l. 3. epiſt. 13 ad Appium: *inserviebam honori tuo.*

¶ Præservire, idem quod ſimplex, einem auffwarten. Plautus Amphitr. prologo v. 126

Ut præservire amanti meo poſſem patri.

¶ Subservire, zu der Hand gehen/ Knecht seyn. Plaut. in Menæch. act. 5. ſc. 2 v. 16 *Viros ſubservire ſibi poſtulant, fretæ dote, feroces*, wollen die Männer zu Knechten haben/ ꝛc. Terent. in Andr. act. 4. ſc. 4, 14. *Tu ut ſubservias orationi meæ, utcunque opus ſit verbis, vide.*

SERVO, ſervare, halten/ erhalten. Plaut. in Epid. act. 3. ſcen. 2. verſ. 43 *Me quidem certò ſervabit conſiliis ſuis*, hoc eſt, conſervavit vel liberavit, er hat mich erhalten/ errettet. Terent. in Eun. act. 5. ſc. 8. v. 19 *Serva, obſecro, hæc nobis dona.* Sic dicimus: *Servare amicitiam*, Cic. de Amic. c. 7. extr. *jusjurandum*, Nepos Ageſ. c. 2. Et Horat. 1. Epiſt. 16. v. 41

Qui conſulta patrum, qui leges juraque ſervat.

Terent. in Hecyr. act. 3. ſc. 3. v. 42 *Certum eſt ſervare in eo, quod dixi, fidem.* Et, *Servare ordinem*, Livius lib. 26. cap. ult. *Eundem curſum conſtantiſſime ſervare*, Cic. 1. Tuſc. c. 28. ¶ 2. Sæpe pro *obſervare* ponitur, præſertim quum de cælo aut aëriis agitur: eſt enim vocabulum aruſpicum. Lucanus l. 1. v. 601

Et doctus volucres augur ſervare ſiniſtras.

Idem. lib. 5. v. 395

Nec cælum ſervare licet: tonat augure ſurdo.

Sic idem lib 8. v. 171

Doctus ad hæc fatur taciti ſervator olympi.

Ita & Cicero, Virgilius, & alii uſi. Vide infra & *Inservare.* Sed & ad alia transfertur in ejusmodi ſignificatione. Terent. Eun. act. 4. ſc. 7. v. 10 *Solus Sannio ſervat domi.* Plautus Moſtell. a. 2. ſc. 2 *Nemo natus in ædibus ſervat.* Idem Rudente act. 4. ſc. 1

Sed uxor ſceleſta me omnibus ſervat modis,

gibt genau Achtung auff mich. Ovidius l. 1. Metam. v. 684

Vincere arundinibus ſervantia lumina tentat.

¶ *Servantiſſimus æqui*, Virg. 2. Æn. v. 427.

¶ Servator, qui ſervat & liberat, σωτήρ, ein Helffer/ Heyland. Livius lib. 34. cap. 50 *Imperator perſequentibus cunctis ſervatorem liberatoremque acclamantibus*, &c. *rediit.* Vide ſupra *Salvator.* Inſcr. Grut. p. 18. n. 6 IOVI SERVATORI. Peculiariter Medicis hic titulus datur. Vid. Barth. ad Stat. 5. Thebaid. p. 19.

¶ Servatrix. Terent. in Hecyr. act. 5. ſc. 4. v. 15 *O mea Bacchis, ſervatrix mea.* Proſper Aquitanicus de Provident. v. 557 *aqua ſervatrix*, id eſt baptiſmus. Inſcr. Grut. p. 97 n. 6 PROSERPINAE SERVATRICI.

¶ Servabilis, quod ſervari poteſt, das zu erhalten iſt. Ovidius l. 4. Triſt. eleg. 5 v. 21

Et tutare caput nulli ſervabile.

¶ Adservare vel Aſſervare, diligenter ſervare, verwahren. *Magna diligentia aliquid aſſervare*, Plaut. Captiv. act. 1. ſc. 2. verſ. 6 *Negligenter adſervare*, Cicer. pro Cæcin. cap. 26. *Aſſervari cuſtodiis*, Idem 7. in Verrem cap. 30. ¶ 2. Terent. in Heaut. act. 3. ſc. 3. v. 32 *At qui nunc, here, hic tibi aſſervandus eſt*, id eſt, animo & oculis diligenter obſervandus, du muſt ein fleiſſiges Auffsehen auf ihn haben.

¶ Conservare, fovere, tueri, adſervare: erhalten. *Conservare libertatem populi*, Cic. 11. fam. ep. 7. *Conservari ſalvum*, Idem 3. Catil. c. 10. *Memoriam alicujus rei conservare*, Id. 4. famil. epiſt. 13. extrema. Et lib. 2. offic. c. 24. extrem. *Res familiaris conſervari debet diligentia & parſimonia.*

¶ Conservator. Idem ad Attic. libr. 9. ep. 11 *Me conservatorem & parentem hujus urbis nonnulli dixerunt.* Idem pro Sextio cap. 24 *Cuſtos & conservator imperii.* Eſt & Jovis cognomen in multis Inſcriptionibus antiquis, IOVI CONSERVATORI. Vide Gruter. p. 18. 19. &c. Eſt & ubi ſimplex & compoſitum conjunguntur, ibidem p. 18. n. 6 IOVI O. M. SERVATORI CONSERVATORI, &c. quaſi diſcrimen inſigne ſubeſſet.

¶ Conservatrix. *Omnis natura vult eſſe conservatrix ſui, ut & ſalva ſit, & in genere conservetur ſuo*, Idem de Finibus libr. 5. cap. 9. Trebell. Pollio de Zenobia: *Conservatrix theſaurorum ultra fœmineum modum.* Inſcriptio vetus apud Reineſ. pag. 161 FORTVNAE CONSERVATRICI. Et in nummo Otaciliæ, quæ Philippi, imperatoris Romani, uxor fuit, apud Vaillantium Tom. 1. pag. 160 IVNO CONSERVATRIX. ¶ Eſt & titulus matrum familiæ. Gruter. Inſcript. pag. 815. num. 5. PHAENVS OCTAVIAE IVCVNDAE CONIVGI BENEMERENTI CONSERVATRICI. Reineſius pag. 727. n. 18 CONIVGI CONSERVATRICI &c. Adde Gruter. p. 1142. n. 2.

¶ Conservabilis. Tertullianus l. 2. adv. Marcion. c. 13 *Bonum conservabile.*

¶ Inservare, idem quod ſervare. Stat. 8. Theb. v. 194

- - - Elyſias dedit inservare volucres.

Ubi Lutatius Scholiaſtes: *Proprio*, inquit, *uſus eſt auguriis verbo, Quo, dum captant auguria, dicuntur* CAELVM SERVARE. Reperies hoc apud eundem vatem verbum 6. Thebaid. v. 932. Vid. Barth. ad locum priorem Statii p. 826.

¶ Obſervare, auff ein Ding ein Aug und Auffſehen haben/ id eſt, animo & oculis cuſtodire, in modum ſpeculatoris, quemadmodum Valla expoſuit libr. 4. cap. 3. *Callidè advertere* dixit Servius, eines Dinges fleiſſig wahrnehmen. Terent. in Andr. act. 1. ſcen. 1. extr. *Obſerves filium, quid agat*, &c. Cicero pro Roſc. Amer. cap. 10 *Multi obſervandi ſunt, & multa ſervanda.* Sic, *Obſervare tempus aliquod*, auff die Zeit Achtung geben: ut, *tempus ulciſcendi obſervare*, Cicer. 4. Tuſcul. cap. 9. *Obſervare ſigna*, Idem libr. 6. famil. epiſt. 6. *Obſervare ſeſe*, Idem de Clar. Orator. cap. 82. ¶ 2. Sed, *Publicus me, ſicut alterum parentem, & obſervat, & diligit*, hoc eſt, veneratur, admiratur, colit, Idem libr. 5. epiſtola 8. ad Licinium: Et, *Colimus & obſervamus diligenter Cœlium*, Idem ad Attic. lib. 2. epiſt. 19. ehren und werth halten. ¶ *Obſervatum eſt*, imperſonaliter, pro deprehenſum & animadverſum eſt, man hats gemerckt und befunden/ Plinius l. 16. c. 22.

¶ Obſervans. *Obſervantiſſimus eſt mei*, hoc eſt, amantiſſimus, reverendiſſimus, Cicer. ad Quint. fratr. lib. 1. epiſt. 2. *Obſervantiſſimus omnium officiorum*, Plin. lib. 10. epiſt. 11. der ſeine Schuldigkeit wohl in acht nimmt. *Obſervantiſſimus legum*, Apulejus de Mundo p. 73.

¶ Obſervanter, adverbium. Macrobius lib. 1. cap. 1. in Somn. Scip. *Idem obſervanter ſecutus eſt in illis præcipuè voluminibus, quibus ſtatum reipublicæ formandum præcepit.* Superl. Auguſtinus de Quantitate animæ cap. 34 *obſervantiſſime ſequi.*

¶ Inobſervans. Palladius lib. 1. cap. 35 *inobſervantes homines.* Unachtſam.

¶ Obſervantia, veneratio, Ehrerbietung/ Ehr. *Obſequium & obſervantia in aliquem*, Liv. lib. 1. cap. 35. Et Cicer. ad Attic. lib. 11. epiſt. 17 *De tua erga ſe obſervantia benevolentiaque mihi plurima exponit.* Et pro Quint. cap. 18 *Amici obſervantiâ, res parſimoniâ retinentur.*

¶ Inobſervantia, id eſt, indifferentia circa rem aliquam, docti legunt in Suetonii Aug. c. 76; *Ex hac inobſervantia* &c. Vide ibi Caſaub. & Torrentium.

¶ Obſervatio, animadverſio, das Mercken/ Auffmercken. *Diuturna obſervatio notandis rebus fecit artem*, Idem de Divinat. l. 2. c. 71. Et in offic. l. 2. c. 25 *Notitiâ ſui corporis & obſervatione ſuſtentatur valetudo.* Et, *Obſervatione perpetuâ dignum aliquid*, Quintil. l. 2. c. 11.

¶ Obſervator. Seneca Epiſt. 41. pr. *Sacer intra nos ſpiritus ſedet, malorum bonorumque noſtrorum obſervator & cuſtos.* Et Cenſorinus de Natali die c. 3 *Genius nobis aſſiduus obſervator appoſitus eſt.* Plinius Panegyr. c. 40 *Nemo obſervator, nemo caſtigator aſſiſtet.* Der auff was Acht giebt.

¶ Obſervatrix. Tertullianus de Corona cap. 4. pr. *Traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix.*

¶ Obſervatus, ûs, obſervatio. Varro de R. R. l. 2. c. 7 *Ex obſervatu dicunt, eum equum habere annos ſedecim.* Sed

¶ Obſervatus, participium, notæ ſignificationis. Virgil. 2. Æn. v. 753 *- - - veſtigia retro*

Obſervata ſequor.

¶ Obſervate, adverb. Ut, *obſervate curioſeque*, Gell. l. 2. c. 17.

¶ Inobſervatus, ungemerckt/ nicht wahrgenommen. Seneca Epiſt. 40. extr. *inobſervatus curſus.* Idem lib. 3. Quæſt. Nat. c. 26 *tempus inobſervatum.* Et Frontinus l. 3. c. 2. ſtrateg. 8 *Negotiationum ſpecie inobſervati portas aperuerunt ſuis.*

¶ Obſervabilis, e. *Manus averſæ tectæque minus ſunt obſervabiles*, id eſt, caveri minus poſſunt, Quintil. lib. 9. c. 1. Loquitur de certamine armorum.

¶ Inobſervabilis. Catullus de nupt. Pel. & Thet. v. 115 *inobſervabilis error.* Et Plinius l. 2. c. 17 *Martis eſt maximè inobſervabilis curſus.* De ſidere planeta loquitur.

¶ Obſervitare, ut obſervare. Cic. l. 1. de Divinat. c. 45 *Deorum voces Pythagorei obſervitaverunt.*

¶ Præſervare, exemplum nullum apud auctores idoneos habet.

¶ Reſervare, eſt in futurum ſervare, vorbehalten/ vorſparen. *Reſervare in aliud tempus*, Cic. de provinc. conſ. c. 20. &, *Ad tempora dubia reſervare*, ſparen auf fährliche oder böſe Zeit/ Idem pro Font. c. 15. *Reſervare pœnam*, Idem pro Cœlio c. 24. Et, *Reſervari ad periculum alterius*, Cæſar 1. Civil. c. 1.

A SERVS, a, um, idem quod tardum, spat / langsam. Cicer. Curioni 2. famil. epist. 7 *Sera gratulatio reprehendi non solet.* Martial. lib. 1. epigr. 16

Sera nimis vita est crastina, vive hodie.

Ovid. 6. Metam. v. 29

- - - - - non omnia segnior aetas,
Quae fugiamus, habet: seris venit usus ab annis,

das Alter giebt Erfahrung. Seneca Thyeste v. 487

Serum est cavendi tempus in mediis malis.

Tibullus lib. 1. eleg. 10. v. 3

Ah miser, & si quis primo perjuria celat,
Sera tamen tacitis poena venit pedibus.

Quod forte respexit Statius, cum 5 Theb. scriberet v. 688

At videt hoc, videt ille Deûm regnator, & ausis
Sera quidem, manet ira tamen.

¶ 2. Sed Virgil. lib. 5. Æn. v. 524

Seraque terrifici cecinerunt omina vates,

id est, tristia omina, ubi Servius: SERA, *gravia; Sallustius: Serum bellum in angustiis futurum, id est, grave.* Reperiuntur & caeteri gradus. Martial. lib. 7. epigr. 95

Sic ad Lethaeas, nisi Nestore serior, undas
Non eat, optabis quem superesse tibi.

Columella lib. 4. cap. 23 *Siccitas seriorem putationem facit.* Livius lib. 2. cap. 3. pr. *Id spe omnium serius fuit.* Plinius lib. 15. cap. 15. de pyris: *Serissima omnium amerina.* Et Vellej. Paterc. extremo lib. 2 *Serissimi successores.*

B ¶ *Serum*, substantivum, pro extrema parte diei seu vespere, der Abend. Sic Sueton. in Aug. cap. 60 *In serum dimicatione protractâ* &c. Et Liv. lib. 7. cap. 8 *Castrorum oppugnatione, quia serum erat diei, abstinuere.* Tacitus 2. Annal. cap. 21 *Jamque sero diei ex acie subducit legionem faciendis castris.*

¶ *Sera* etiam dicitur, subaudi *Hora.* Vide *Vesper.*

¶ Serò, adverbium, spâte. Ovidius Remed. am. v. 91

- - - - Serò medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

Sic Cic. lib. 3. ad Quint fratr. epist. 1. cap. 4 *Serò allata est epistola*, langsam / spât / auff den Abend / quam propriam esse significationem Valla tradit lib. 4. cap. 17. *Sero molunt Deorum molae*, proverbiale de his, qui, licet tardius, tamen aliquando poenas dant maleficatorum vindici Deo. Sicut Germani dicunt, GOtt kan einem wohl eine Zech borgen. Vide Chiliad.

¶ Serius, adverbium, comparativ. Ut, *Serius venire*, Cicero libro 1. de Orator. cap. 23, etwas langsam oder zu spât. Idem lib. 3. ad Quint. fratr. epist. 1. cap. 3 *Mittit serius, quam constituerat.*

¶ Et Superl. Serissime. Plin. lib. 15. cap. 17 *Tarentina* [pira] *serissime legi.* Et Caes. 3. Civ. cap. 75 *Ut quam serissime ejus profectio*

C *cognosceretur.*

¶ Serotinus, a, um. *Tempus serotinum*, die Abend-Zeit. *Poma serotina*, quae post legitimum tempus, vel tarde maturescunt, Spâtling. Vide Vallam loco supra annotato. *Serotinae hiemes*, spâte Winter. Vide *Hiems.* Et, *serotini pulli*, Columella lib. 8. cap. 5. sub finem: &, *ficus serotina*, Idem de Arbor. cap. 21. Penultima quanta sit, non satis convenit. Vulgo quidem corripitur, at vero Jul. Caes. Scaligero lib. 4. de L.L. cap. 98 producenda videtur, quem & Frischlinus & alii sequuntur. Nam quum auctoritas Poëtae classici deficit, merito analogiam sequimur. Sic autem dicimus *vespertînus, matutînus*: ergo sic *serotînus* penultimâ productâ. Sed recte monet Vossius lib. 2. de arte Grammatica cap. 23. deceptum fuisse Virum summum. Est enim diversa inter *matutinus, vespertinus*; & *serotinus, diutinus* ratio. Illa a nominibus, haec ab adverbiis veniunt. Quae à nominibus sunt, producunt penultimam, *Matutinus* à *matuta*: *Vespertinus* a *vesper*: *Collinus* a *collis*: *Adulterinus* ab *adulter*: *Divinus* a *Divus*, & caetera hujus generis: sed quae ab adverbiis descendunt, eandem corripiunt. *Crastinus* a *crâs*: *pristinus* a *prius*, seu *pris*: *perendinus* a *perendie* &c. Ita igitur & *diutinus* a *diu*: *Serotinus* a *serò.* Sic enim & Priscianus τὸ *Hornotinus* inter ea recenset, quae penultimam correptam habent, quem vide lib. 2. cap. ult. Ut agatur auctoritatibus etiam res: sane *diutinus* Prudentius Hymno in Laurentium Martyrem dixit v. 397

D *Postquam vapor diutinus.*

Et Hilarius Genesi v. 17

Omnia cum tegeret nigrum chaos, altaque moles
Desuper urgeret informis corpora mundi,
Et caliganti premeret serotina nocte.

SĔRVM, substantivum priore brevi, aqua lactis est, Molcken. Virg. 3. Georg. v. 405

- - - - - - acremque molossum
Pasce sero pingui.

¶ Est hinc verbum, *Seresco, serescere*, in serum converti, zu Molcken werden. Plinius lib. 11. c. 41 *Omne lac frigore serescit.* ¶ Sed Serescere, aliâ notione, vide in *Serenus.*

SĒSAMVM, Σήσαμον, legumen est. Plin. lib. 18. cap. 10 *aestivum* dixit *frumentum, ex India primùm allatum.* Affertur nunc ex Ægypto, semen gerit vasculis inclusum, papaveris modo. Illi, ut tei omnium suavissimae ac delicatissimae, vel praecipuus inter bellaria locus, etiamnum apud Lucenses, ut memorat Dalechamp. ad Plin. lib. 22. cap. 25. Unde Petronius satyr. princ. *Mellitos verborum globulos & omnia dicta factaque quasi papavere & sesamo sparsa.* Plaut. Poen. act. 1. sc. 2. v. 112 *Obsecro hercle, ut mulsa loquitur!* MI. *Nihil nisi laterculos, sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.* Vid. Casaub. ad Athen. lib. 3. cap. 27.

¶ Sesaminus. *Oleum sesaminum*, Plin. 23. cap. 4.

¶ Sesamoïdes, σησαμοειδὴς, herba, sed nota Anticyranis tantùm. Duplex est, *magnum* & *parvum. Magnum* in Anticyra *Elleborus* dicitur. Dioscorides.

SĔSĔLIS, foemin. Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 49 *Cervae paullò ante partum perpurgant se quadam herbulâ, quae Seselis dicitur.* Sed Aristoteles id ab ipsis fieri scripsit statim à partu.

¶ Seseli genere neutro dixit Dioscorides, σέσελι, Germanis ea est Steinbruch / Matthiolus.

SESQVI, legitur in compositione fere, cum nominibus aut mensuram, aut tempus, aut numerum, aut modum significantibus.

¶ Sesquialter, um, hoc est, totum cum dimidia ejus parte, anderthalb / quod & *Sescuplum* seu *Sesquiplum* dicitur, penultimâ correptâ, Graece ἡμιόλιον, *hemiolium*, & numerus *hemiolius. Sesquialtera, sesquitertia, sesquioctava intervalla.* Cicer. in Timaeo cap. 7 *Sesquialteris intervallis, & sesquitertiis, & sesquioctavis sumtis ex his colligationibus in primis intervallis, sesquioctavo intervallo sesquitertia omnia explebat, quum particulam singulorum relinqueret.*

¶ Sesquicubitus, anderthalb Ellen.

¶ Sesquicubitalis, &c.

¶ Sesquiculearis, ut *Dolia sesquiculearia*, Columella 12. cap. 18. extr Mensura *culeus.*

¶ Sesquidigitus. Vitruvius lib. 8. cap. 6 *Canalis latus digitum, altus sesquidigitum.* Hinc

¶ Sesquidigitalis, ut *foramen sesquidigitale*, apud eundem lib. 10. cap. ult. anderthalb Finger breit.

¶ Sesquihôra, anderthalb Stund. Plin. lib. 4. epist. 9 *Egeram horis tribus & dimidiâ, superaret sesquihora.*

¶ Sesquijugerum, anderthalb Huf Landes. Plin. lib. 18. cap. 19.

¶ Sesquilibra, Columell. lib. 12. cap. 36.

¶ Sesquimensis, Varro lib. 1. de R.R. c. 27.

¶ Sesquimodius, ibidem cap. 42. modius cum dimidio.

¶ Sesquiobŏlus, Plin. lib. 26. cap. 8, qui Romae erat *Sestertius, Sesquiobolus* Athenis. Ceterum *Sesquitertium, sesquiquartum, sesquioctavum*, & alia, quae in proportionibus significandis usurpantur, & antehac non modò à Mathematicis, sed etiam à doctissimis viris frequentata sunt & prolata, pronunciare, rectè, necne, & Latinè dicta sint, an secus, alterius esse instituti, nunc dicimus. Scio enim esse, qui improbent, quibus ego non assentior, cùm Cicero, ex Platonis Timaeo locum repetens, uti non dubitarit. Verba haec sunt Budaei in initio lib. 1. de asse.

¶ Sesquiopera, ae, anderthalb Tagwerck. Columella lib. 2. cap. 13 *Occantur sesquiopera, sarriuntur sesquiopera: iterum sarriuntur una opera, & tertio una opera, metuntur una.*

¶ Sesquiŏpus, idem. Plaut. in Capt. act. 3. sc. 5. v. 67

Inde ibis porrò in latomias lapidarias,
Ibi cùm alii octonos lapides effodiunt,
Nisi cottidianus sesquiopus confeceris,
Sexcentiplago nomen indetur tibi.

Hoc est, nisi tu duodenos effoderis, Budaeus.

¶ Sesquipes, & Sesquipedalis vide in *Pes.*

¶ Sescuncia, anderthalb Theil. Lege 8 § 8 Dig. de inoffic. testam. *Si sint ex duobus filiis nepotes, ex uno plures, tres puta; ex uno unus: unicum sescuncia, unum ex illis semuncia querelâ excludit.*

¶ Sescuplus, anderthalbig. Gloss. Vet. *Sescuplum*, ὁ ἥμισυ μίρ. Censorinus de Nat. die cap. 11 *Sescuplam faciunt rationem*, nempe novem dies cum sex collati.

¶ Sestertius, ex eo dictus est, quod duos asses & semissem valeret; Quâ ratione quaterni sestertii denarium Romanum valebant. Et *sestertius* dictus quasi *sesquitertius*: sunt enim duo solidi asses & semis. Hic etiam *nummus* dicebatur, & argenteus erat, valebat autem quarta denarii Romani parte. Ex denarii ergo valore pretium sestertii pendet. Ille si drachma est, seu octava pars unciae; pro nostro argenti modulo tres grossos Misnicos faciet, & sestertius novem nummos Misnicos, neun Pfenning: sin minor denarius, uti quidam ex appensione aestimant; sestertius etiam minor erit, 7 oder 8 Meißnische Pfenning.

¶ Sed Sestertium, genere neutro, idem est, quod mille sestertii seu mille sestertiûm (qui pluralis est genitivus pro *sestertiorum*) & *mille nummûm*, & *mille sestertiûm nummûm*, hoc est 25 coronati. Idem igitur etiam est *decem millia sestertiûm* & *decem sestertia*, nimirum ducenti quinquaginta coronati seu aurei Ungarici, 250. Cronen. *Viginti sestertia*, quingenti aurei. *Triginta sestertia*, septingenti & quinquaginta. *Quadraginta sestertia*, mille aurei, &c.

¶ Sed in hac formula, *Decies sestertium*, scias subintelligi oportere, *centena*, sestertia puta, ut sit & hoc idem, *Decies sestertiûm*, hoc

hoc est, decies centena sestertia, & decies centenorum millium sestertium, *nummorum* puta, quæ viginti quinque millia coronatorum efficiunt, 25000. Cronen. Sic Verrinâ primâ *Sestertiûm millies*, id est, vicies quinquies centena millia coronatorum. Multa in hanc rem, ac plane egregia, observat notatque Scaliger in Dissertatione de re nummaria, item VVillebrodus Snellius in libello ejusdem argumenti, nec non Lipsius in libello ad Romanam historiam utili, tractatu 3. cap. 4. & Budæus de Asse lib. 1. itemque Gronovius peculiari opere *de Sestertiis*. A

¶ Sestertius SS. Sestertium HS. per signa scribitur.

¶ Sestertiolum, diminutivum, Martial. lib. 1. epigr. 59.

SESTVS, urbs ad Hellespontum in Chersoneso Thraciæ, e regione Abydi, templo Veneris, & amoribus Herûs & Leandri nobilitata. Hinc

¶ Sestias, ădis, fœmin. cognomen Herûs gentile. Sidonius Carm. 11. v. 71 - - - *& Sestias isset in undas.*

¶ Sestiacus, adjectivum. Ausonius Mosella v. 287 *Sestiacum pelagus.*

SĒTA, æ. Setæ pili sunt horridi & erecti: cujusmodi in suibus sunt & caudis equinis, Borsten. Cicer. 5. Tuscul. cap. 20. de Dionysio & Damocle: *In medio apparatu fulgentem è lacunari seta equina appensum demitti jussit*, &c. an ein Pferde-Haar. Variorum quadrupedum est: ut, *Tegmen leonis setis impexum*, Virg. Æn. 7. v. 667. Ibidem v. 791 *Io* B

- - - - *jam setis obsita, jam bos.*

¶ Setŭla, diminutivum. Arnobius lib. 7. p. 226 *Solas ergo immolare diis lanas vulsasque ex hostiis setulas*, &c.

¶ Setĭger, ita aprum vocat Ovid. 8. Metam. *Sus setigera*, Virgil. Æn. 12. v. 170.

¶ Setōsus, setis abundans. *Aures setosæ* Plinio inter notas sunt generosi tauri, lange rauche Haar über den Ohren / lib. 8. cap. 25. *Aper setosus*, Virgil. Eclog. 7. v. 29. *Pecus setosum*, Columella Proœmio Operis raripilo opposuit.

SĒTIA, Σητία, Urbs Campaniæ Straboni, Ptolemæo & Stephano memorata.

¶ Hinc *Setini agri* Plin. lib. 3. c. 5. Et *Setinum vinum* appellatum, cujus magna auctoritas. Sane ab Augusto & secutis principibus cunctis aliis Italiæ prælatum, ut Plinius auctor est lib. 14. cap. 6. Meminit ejus & Juvenalis Satyr. 10. v. 27. Illud Statius ipsius *Setiæ* urbis nomine designavit libr. 2. Silv. 6, Epicedio Pileti Ursi, cum ait v. 90 - - - *nec quod tibi Setia canos*

Restinxit cineres.

SEV, conjunctio disjunctiva, idem significans quod *vel* & *sive*, sed bis, aut sæpius repetita: ut, *Seu recte, seu perperam facere cœperunt*, entweder wohl oder übel thun / Cicero pro Quintio cap. 8. ¶ Et semel posita, *seu potius*, oder vielmehr. C

SEVĒRVS, gravis, censorius, ernstlich / ernsthafftig. ut, *Judex severus*, Cic. pro Cluent. c. 20. *Magnus vir acerbe severus in filium*, Idem 3. offic. cap. 31. extr. *Severus ad judicandum*, Idem in Verr. 2. cap. 10. Et, *Imperium perseverum*, apud Tacitum, de quo paullo post in *Perseverus*. Nimirum *Severus* is dicitur, qui seriis & paulo tristioribus moribus est, qualis Cato fuit; qui nihil cuiquam indulget temere, nihil connivet, ac neque parva negligit; sed accurate exigit omnia, quemadmodum Cæsarem Suetonius *diligenter severeque domesticam disciplinam rexisse*, ejus vitâ cap. 48 prodit. Quod quia propius ad *Sævitiam* accedit, idcirco Plautus Trinummo act. 4. sc. 1. v. 6 *Severum* & *Sævum* conjunxit. Persius Sat. 1. v. 64 *severos ungues* dixit, qui diligentissime exigunt lævitatem operis atque explorant. Formula enim loquendi a marmorariis petita, qui ungue opera sua exigere solent. Unde *ad unguem facta* perfectissime expolita dicuntur. Vide infra in *Unguis*. Ita *Severe juncta* exactissime juncta sunt, vide paullo post. ¶ *Severiores senes*, Catull. Epigram. 5. *Severissimi imperii vir*, Livius libr. 4. cap. 26. *Familia severissima*, Cic. 2. in Verr. cap. 10.

¶ Severitas. Ernst / Schärffe. *Severitas animadversionis*, Cic. 9. famil. epist. 14. scharffe Straffe / ernstes Einsehen. *Severitas disciplinæ*, Quintil. lib. 2. cap. 2. *Adhibere severitatem*, mit Ernst dazu thun / Ernst brauchen / Cicer. 1. offic. cap. 25. Est ille habitus, qui clementiæ, & lenitati, & comitati opponitur; cujus excessus *Asperitas* est. Vide supra in *Asper*, *Asperitas*. *Clementia* vero etsi magnam laudem habet; tamen *Reipublicæ caussa* assumenda aliquando severitas, quod Cicero de officiis c. l. monet. Quintilianus Declamat. 300 *Male audire plerumque judicum nimia severitas solet: nec unquam in convicium, nisi asperæ sententiæ veniunt.* Quod eò etiam pertinet, quod paullo ante monebamus, excessum *Severitatis*, Asperitatem esse. Nam *asperas sententias* non in commune de severitate, sed de *severitate nimia* dixit. Verùm severitas cum gratia decora conjuncta laudabilis est. Vid. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 642. D

¶ Severitudo, eadem significatione Plaut. dixit act. 5. sc. 1. pr. Et Apulejus sub fin. lib. 1. Milesf. *morum severitudo.*

¶ Severe, adverb. *Severe dicere, agere*, mit Ernst / ernstlich. *Severissime acta ætas*, Cicer. pro Rosc. cap. 14. *Severissime jus dicere*, Suetonius Cæsare cap. 43. ¶ 2. *Severe*, id est, exacte, ad unguem. Fabianus apud Senecam Patrem Controversf. 12 *In hos exitus varius ille secatur lapis, ut tenui fronte parietem tegat: at quam junctus severe.* Ita enim hunc locum emendat Casaubonus ad Suetonium.

¶ Perseverus, valde severus. Tacitus 15. Annal. cap. 48. extrem. *Summum imperium non restrictum, nec perseverum volunt.*

¶ Persevere, severissime. *Persevere inquirere*, Plin. libr. 9. epist. 5. pr.

¶ Assevēro, asseverare, mit Ernst und Beständigkeit darthun / fürgeben / inter probationes admiscere vim animi motumque, ut exponit Valla lib. 5. *Asseverare firmissime*, Cicero ad Attic. libr. 10. epist. 14. *Asseverare de aliqua re*, Idem. Ut, *Nemo ulla de re potest asseverare sine aliqua ejus rei propria & certa nota*, 4. Tusc. cap. 11.

¶ Asseveranter, adverbium, cum asseveratione. *Q. Cicero valde asseveranter cum eo locutus est*, mit ernstem Fürgeben / beharrlich / Cicer. lib. 15. ad Attic. ep. 19. Comp. *asseverantius*. Idem 4. Acad. cap. 19. pr. *Hæc Antiochus fere, & Alexandriæ tum, & multis annis post, multo etiam asseverantius in Syria, cum esset mecum, paullo ante, quam esset mortuus.* Subaudi *dixit*, aut *locutus est*.

¶ Gellius *Asseverate* etiam dixit lib. 7. cap. 5.

¶ Asseveratio, ein beständiges und ernstes Fürgeben. Quintil. lib. 4. cap. 2 *Quorundam probatio sola est asseveratione.* Cicer. ad Attic. lib. 13. ep. 23 *Omni tibi asseveratione affirmo, quod mihi credas velim.*

¶ Persevērare, cum animi constantia & modestia continuare: ut, *Perseverare & permanere in sua veteri sententia*, auff seiner alten Meinung beruhen und beharren / Cic. 3. de legibus cap. 12. *Perseverare in constantia*, beständig bleiben / Idem Philipp. 9. cap. 3. Et, *In errore perseverare, nullius nisi insipientis est, errare cujusvis hominis*, Philipp. 12. cap. 2. Et Cæs. lib. 5. Bell. Gall. cap. 5 *Se ad armatum hostem iturum negat, in eoque perseverat*, und bleibt auff solcher Meinung beständig. *Exsequi perseverare*, Suetonius Domitiano cap. 7. qui alibi, *operiri perseverare*, dixit. Usurpatur hoc verbum & de itinere. Sueton. Vespasiano cap. 6 *Postquam iter ingressus, nunciatum est, victum eum, ac vim vitæ suæ intulisse: nihilo secius Aquileiam usque perseveraverunt.* Est autem ellipsis pro *ire perseveraverunt*.

¶ Persevērans, beständig / verharrend. participium in nomen migrat. Liv. lib. 5. cap. 30 *Valerius perseverantior cædendis hostibus in fuga fuit.* Plin. lib. 10. cap. 23 *Perseverantior festinat pervenire ad expetitas sibi terras.* Columella præfat. lib. 1 *Is mos servatus est perseverantissimo colendorum agrorum studio.* Et Augustinus epist. 225 *perseverantissimo clamorum fremitu.*

¶ Perseveranter, constanter. Liv. lib. 4. cap. 60 *Bene cœptam rem perseveranter tueri.* Et Valer. Max. lib. 7. cap. 6. fin. *Calagurritani quò perseverantiùs interemti Sertorii cineribus fidem præstarent.* Liv. lib. 21. cap. 10 *Quo lenius agunt, segniùs incipiunt: eo, cum cœperint, vereor, ne perseverantiùs sæviant.* Plinius lib. 4. ep. 21 *defunctum quoque perseverantissime diligo.*

¶ Perseverantia, quæ in ratione bene considerata stabilis & perpetua est permansio, beständige Beharrung auff einer wolbedachten Meinung. Cic. pro Planc. cap. 36 *Retinere perseverantiam sententiæ suæ.* Et Philipp. 7. cap. 5 *Constantia, gravitas, perseverantia retinenda est.*

Sevir, Seviralis, Seviratus vide in *Vir*.

SĒVVM, quod & *sebum* & *sepum* dicitur, pinguedo illa est, quæ animalium omentis excipitur. Græci στέαρ dicunt, Unschlich / Talch. *Habet, unde excoquat sebum*, proverbiale est apud Plaut. in Capt. act. 2. sc. 2. Vide Chiliadas.

¶ Sevosus, ut, *Medulla sevosa pecudum cornigerarum*, i. e. sevi instar ungens, Plin. lib. 11. c. 37.

¶ Sebālis vel *Sevalis*, ex sevo. *Fax sebalis*, Ammian. l. 18. c. 14.

¶ Sebaceus, idem. Apulej. lib. 4. p. 77. ed. Pric. *Tædis, lucernis, cereis, sebaceis nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebræ.* Hæc vulgaris lectio. Monuit autem tam Pricæus ex MS. Oxoniensi, quam Elmenhorstius ita supplendum esse: *Tædis, lucernis, cereis, sebaceis, & cæteris noct. lum. instr.* &c. ut ita appareat, substantive positum vocabulum esse.

¶ Sevare, ex sevo candelas ducere, Liecht ziehen / Colum. lib. 2. c. 22. Ubi tamen *candelas sebare* legitur, quemadmodum & *sebum* pro *sevo* nonnulli dicunt.

SEX, ἕξ, numerale, sechs / noti usus. *Bis sex*, duodecim, Virgil. Æn. 9. v. 272.

¶ Sexies, sechsmal. *Hostis sexies victus*, Liv. lib. 4. c. 32. *Sexies consul*, Patercul. lib. 1. c. 15.

¶ Sextus, ordinale. Ut, *Sextus ab Hercule*, Idem Vellejus lib. 1. c. 3. *Sexta Olympiade*, ibidem c. 8.

¶ Sextùm, adverb. *Marius sextùm consul*, Cic. in Pison. c. 9.

¶ Sedecim, vel Sexdecim, Sechzehn. Livius lib. 37 cap. 40 extr. *sexdecim elephanti.*

¶ Sedecies vel Sexdecies, Sechzehnmahl. Plinius lib. 6. c. 29 sub finem: *Sebosus ab Ægypti extremis sedecies centena LXXV mill. passuum.*

¶ Sēni, distributivum, ie sechs und sechs. Curt. lib. 8. c. 14, 3 *Senos viros singuli currus vehebant.* Sæpe tamen, ut alia quoque distributiva, pro cardinali ponitur. Atque ita *annos decies senos* pro sexaginta Ovid. dixit 5. Fast. v. 623.

¶ Sena.

¶ Senarius, ut, *Numerus senarius*, Cicer. in Oratore cap. 55. *Versus senarius*, trimeter, qui &

¶ Senariolus est, Cic. in 5. Tusc. c. 23.

¶ Senio, onis, masculinum, ita sex illa in talis vel tesseris dicuntur puncta, das Sees auff dem Würffel. Sic dictus à numero senario. Quanquam de casu laterum in talis hæ & subsequentes appellationes, non de numerorum in cubis nostris dicebantur. ¶ 2. A qua tamen opinione alii dissentiunt, qui *Senionem* quaternarium in talis a doctis dici indicant, das Quater / ut Beroaldus in Sueton. in vita Augusti. Sabellicus in eundem, *latus*, inquit, *in talo unitatem continens canis vel canicula dicebatur.* Pers. sat. 3. [v. 48]

- - - - - - quid dexter senio ferret
Scire erat in votis, damnosa canicula quantum
Raderet. Et Ovidius [Trist. 2. v. 473]
Quid valeant tali; quo possis plurima jactu
Fingere, damnosos effugiasque canes.

Latus huic oppositum Venus *dicebatur sive* Cous, *senarium continens*, (das Sees) *Reliqua duo*, CHIVS & SENIO *dicta: ternarium ille, hic quaternarium continens.*

¶ Sed *Veneris jactum* alii eum fuisse putant, cum quatuor tali diversa latera obverterent, qui jactus omnia lucrabatur. Respexit huc Martialis lib. 14. epigr. 14

Cum steterit vultu nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Binarius autem & *quinarius* non erat in talo numerus, das Tauß oder der Zinck. Rursus Martialis lib. 13. epigr. 1

Non mea magnanimo depugnat tessera talo,
Senio nec nostrum cum cane quassat ebur.

¶ Erasmus vero in Proverb. χῖος πρὸς κῷον, id est, *Chius ad Coum*: de comparatione vehementer inæquali dicebatur. *Nam in ludo talorum*, inquit, *jactus, qui* Chius *dicebatur, unioni respondebat*, (das Eß) Cous *senioni. Quem Græci* Chium *dicunt, nos canem vocamus, & quem illi* Coum *sive* ἑξίτην, *nos* senionem, &c. Vide *Chius* & *Cous*, præcipue Casaubon. in Sueton. pag. 154. & 146.

¶ Sexagenus, *Sexageni milites*, id est, 60. Livius lib. 8. cap. 8. Sed proprie & distributive in veteri inscriptione Narbonensi apud Gruter. p. 231 SEXAGENOS DENARIOS PLEBI DEDI. id est, viritim totidem dedi.

¶ Sexagenarius, sexaginta annos natus, apud Sueton. Claudio c. 23, ubi de lege quæstio est, *an sexagenarius generare possit?* Lepide Lactantius lib. 1. c. 16 *Utrum sexagenarius Jupiter factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit?* Eutropius lib. 8. cap. 3. n. 8 *Obiit* [Hadrianus] *major sexagenario*, quod Livius lib. 44. cap. 43 ita expressit: *major sexaginta annis.* ¶ Sed *Sexagenarios de ponte*, vetus proverbium. Sexagenarios enim olim, tanquam inutiles, de ponte mittebant, unde & *Depontani* dicti. Vide Festum & ibi Scaligerum: item eundem, Conjectan. in Varron.

¶ Sexaginta. Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 10 *Annos sexaginta natus es*, &c. sechtzig Jahr 2c. Hoc spatium vitæ qui confecissent, in Senatum cogi non poterant. Seneca de brevitate vitæ extrem. *Lex a quinquagesimo anno militem non cogit: a sexagesimo senatorem non citat.* Seneca verò pater, aut potius P. Asprenas apud Senecam lib. 1. Controvers. ult. hoc non ad LX sed LXV annum refert. *Senator*, inquit, *post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur.* Viduæ etiam in prisca Ecclesia non nisi LX annorum alebantur Ecclesiæ sumtibus. Hieron. in cap. 3. Esa. v. 4.

¶ Undesexaginta. Livius lib. 23. cap. ult. *Undesexaginta militaria signa.* Neun und funfftzig.

¶ Sexagesimus, der sechtzigste. Vide modo in *Sexaginta* dicta. *Intra sexagesimum diem*, Florus lib. 2. c. 2.

¶ Undesexagesimus, ut, *Undevicesimus*, *Undequinquagesimus.* Vide *Unus.*

¶ Duodesexaginta. De quo compositionis genere vide supra in *Duo.*

¶ Sexagies, adverb. sechtzigmal. Cic. 2. Philipp. cap. 18 *Orabat, ut te contra suum patrem, si sexagies sestertium peteret, defenderem*, id est, centum quinquaginta millia aureorum.

¶ Sexagesies, idem. Martianus Capella lib. 6 cap. de Circuitu terræ: *Illa stadia quingenta trecentis sexagesies complicata*, &c.

¶ Sexangulus, sex habens angulos, sechseckicht. Plin. lib. 11. c. 11 *Apum sexangulæ omnes cellæ.*

¶ Sexangulatus, ut, *Crystallus sexangulata*, apud Solinum cap. 46. de Arabia.

¶ Sexcenti, DC. sechshundert. Quo nomine eruditi pro infinito, sed prægrandi aliquo numero etiam utuntur, vide *Centum.* Ut, *Sexcenti muli*, Cic. 7. fam. ep. 1.

¶ Sexcenties, 600mahl. *Sexcenties sestertium*, Cicer. lib. 4. ad Attic. epist. 16. sub fin.

¶ Sexcentesimus. *Annus sexcentesimus*, Plin. lib. 8. cap. 6. Sechshunderste.

¶ Sexdecies, vide paullo ante, *Sedecies.*

¶ Sexennis, sex annorum. sechsjährig. Plin. 8, 32.

¶ Sexennium, sex annorum spatium, vide *Annus.*

¶ Sextans, quod & *Sestans* veteres scripsere, numulus fuit sexta assis parte valens seu duabus unciis, ein gemeiner Heller / si assem pro tribus numulis Mysorum accipias. ¶ 2. Basileenses sextantem, ein Rap oder Angster / dicunt. ¶ 3. Est & sexta jugeri pars *sextans* Varroni & Columellæ lib. 5. cap. 1. ¶ 4. *Sextans* mensura in liquidis duos cyathos continet. Suetonius scribit *Augustum solitum senos sextantes bibere*, id est, sextarium, in vita ejus cap. 77.

¶ *Sextantarium pondus*, id est, sextantis, Plinius lib. 33. cap. 36.

¶ Sextarius, sexta pars congii, ein Nössel / sed continet minus quarta fere parte, eines Nössels. Vide de *Sextante* & *Sextario* libellum vocabulorum rei numariæ, &c.

¶ Sextilis, *Mensis sextilis*, Augustus. Suetonius in Augusto cap. 31.

¶ Sextula, æ, sexta pars unciæ, & semunciæ pars tertia, Cic. pro Cæcin. cap. 6 *Facit heredem ex deunce & semuncia Cecinnatim, ex duabus sextulis M. Falcinium*, &c. *Duas sextulas* dixit pro tertia parte unciæ, quum aliud tamen vocabulum latinum haberet. *Duellam* scil. Nam duæ sextulæ duellam faciunt, quæ tertia pars est unciæ, Budæus lib. 1. de Asse. Columell. lib. 5. c. 1. *Sextula mensura agri est, jugere nimirum septuagesima secunda pars, pedes CCCC. hoc est, sextula, in qua sunt scrupula quatuor.*

¶ Sextuplus, sechsfach / sechsfältig. Gloss. Cyrilli: *Sextuplum*, ἑξαπλοῦν.

¶ Sextuplex, idem. Eædem Glossæ: *Sextuplex*, ἑξαπλοῦς.

¶ Bissextus, dies intercalaris dicitur, qui ex horis collectus, quarto quoque anno inseritur, ac fit 29 dies Februarii, der 29. Tag Hornung im Schaltjahr. *Bissextus* dictus, quod post eum diem inseratur, qui sextus Calendarum Martii est, Alciatus: vel quod bis sexto Calendas dicamus, secundum Sipont. Duæ enim dies pro una habentur, & utraque sexta calendarum Martii dicitur. Unde versus:

Bissextum sextæ Martis tenuêre Calendæ.

¶ Bissextum, neutro genere, idem. Ammianus lib. 26. cap. 1 *Bissextum vitans Februarii mensis, tunc illucescens.* Infaustus autem non modo hic dies, sed annus etiam totus, in quem ille inciderat, veteribus fuit, quamquam dies præcipue; ut Valesius ad d. l. Ammiani ex Augustino probat p. 446.

¶ Bissextilis, ut, *Annus Bissextilis*, das Schaltjahr. Vide Mathemat.

SEXUS, ûs, maris & fœminæ discrimen, naturam & habitum significat, Art oder Geschlecht. *Sexus masculinus, fœmininus*, männlich oder weiblich. *Sexum muliebri motu mentiri*, Columella dixit Præfat. lib. 1. p. 6. pro dissimulare, in einer Manns-person sich wie ein Weib stellen. *Sexus sequior*, Apulejus libr. 10. pag. 249. id est fœmineus. Pluraliter Lactantius lib. 1. cap. 16. extr. *Ex duobus sexibus alter fortior, alter infirmior est.*

¶ In neutro *virile secus* Plautus dixit Rudente act. 1. sc. 5. v. 19. Tacitus 4 Annal. cap. 62. *Affluxere avidi talium virile & muliebre Secus.* Item 4. Histor. cap. 13 *Multitudinem obsessorum omnis ætatis virile & muliebre secus, sexcenta millia fuisse accepimus.*

¶ Veteres & *secus* dicebant, eodem genere. Ausonius in Grypho sive Eidyll. 11. v. 8

Vesta, Ceres, & Juno, secus muliebre, sorores.

Idem Ausonius Epigram. 70

Corrupit totum qui puerile secus.

Fœmineum secus, Arnobius dixit lib. 5. p. 103

SI, particula caussalis cum indicativo aliquando, nonnunquam cum Conjunctivo verbo & voculis aliis conjuncta locutiones elegantes efficit: ut, *Si illum relinquo, ejus vitæ timeo; si opitulor, hujus minas*, Terent. in Andr. act 1. sc. 3. v. 5. Et ibidem act. 2. sc. 1. v. 22 *Pamphile si id facis, hodie postremum me vides.* Idem Eunucho act. 1. scen. 1. v. 6 *Si incipies, neque pertendes naviter.* Plautus Sticho act. 5. sc. 4. v. 28. *Bibe, si bibis*, Trinck / willst du trincken. In Pœnulo act. 5. sc. 4. v. 67 *Ite, si itis.* & Casin. 4, 1. *Quin datis, si datis.* ¶ 2. Sed, *si illustrantur, si erumpunt omnia*, id est, quia illustrantur, quia erumpunt omnia, Cic. 1. in Catilin. cap. 3. Et Livius lib. 1. cap. 15 *Vejentium, quod ipsa propinquitas loci, si Romana arma omnibus infesta finitimis essent, stimulabat, in fines Romanos excurrerunt.* Si, id est, siquidem, quoniam. Idem similiter hac usus particula lib. 30. cap. 30 *Si hoc ita fato datum erat*, dixit. Dionysius Cato Distich. 1 *Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt.* *Si*, id est, quandoquidem. ¶ 3. Cum Subjunctivo verò conditionalem & incertum sermonem efficit: *Si facias, si faceres, fecisses*, &c. Cicero pro Cluent. *Quadraginta & millia, si esset absolutus Oppianicus, pollicetur*, so fern als er loß gesprochen würde. ¶ 4. *Si minus*, id est, si non, so nicht / *si modò.* Cicer. ad Attic. lib. 13. ep. 19. extr. *Nitorem Orationis nostræ, si modò is est aliquis in nobis*, da anders derselbe etwas vermag. *Si forte.* Idem ad eundem: *Hæc te scire volui, si quid forte ea res ad te pertineret*, ob vielleicht dieselbe Sach dich auch etwas angienge.

Si videtur, si videbitur. Idem 4. fam. epist. 2 *Tu, si videbitur, ita censeo facias,* so es dir gefallen wird. *Si me amas,* bist du mein Freund/ wilt du mein Freund seyn. Idem lib. 5. fam. epist. 11 *De Dionysio si me amas, confice.* ¶ 5. Sed, *si ego digna hâc contumeliâ sum maxime,* &c. id est, *etsi,* ob ich wohl/ Terent. in Eun. act. 5. sc. 2. v. 26. Plautus act. 2. sc. 1. v. 27 *Nam sic herus mihi es tu, atque ego me tuum esse servum assimulo, tamen viso opus est.* ¶ 6. Si, pro an. Terentius Heaut. act. 3. sc. 4. v. 7, *Visam si domi est,* hoc est, an domi sit. Virg. 4. Æn. v. 110

Sed fatis incerta feror, si Jupiter unam
Esse velit Tyriis urbem.

Cæsar 1. de B. C. cap. 83 *Illi vadum fluminis Sicoris tentare, si transire possint.* Sæpe ita & Horatius: ut lib. 1 Epist. 17. v. 30. & epist. 6 v. 40. & epist. 7. v. 39. & epist. 17. v. 4. Propertius lib. 2. El. 22

Mane erat, & volui, si sola quiesceret illa, Visere.

Ovid. lib. 11. Metam. v. 678

- - *& primo, si sit, circumspicit illic,* &c.

Et hac ratione istâ particula innumeris locis usus Vetus interpres S. Bibliorum, ut & Patres Latini. Græcis autem hæc locutio accepta est ferenda, qui eundem in modum utuntur particula εἰ.

¶ 7. Virgilius 6. Æneid. v. 187

Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
Ostendat, id est, utinam.

¶ 8. *Si diis placet,* locutio est exclamantis & indignantis propter rei indignitatem, auctore Donato. Terent. in Eun. act. 5. sc. 3. v. 10 *Vide, ut otiosus sit, si diis placet.* Indignatio est ironica, quæ in lingua vernacula ab aliis aliter solet efferri, wils GOtt/ ja hinter sich/ 2c. Cic. in Orat. *Etiam Latini, si diis placet, hoc biennio magistri dicendi extiterunt.* ¶ *Si sapis,* pro, si sapias, Terent. in Eun. ¶ Si, pro cum, ubi, postquam. Ter. Heaut. act. 5. sc. 1. v. 5. *Abi nunc jam intro, atque, illa si jam laverit, nuncia.* Et Phorm. act. 1. sc. 2. v. 69

Non, si redisset, ei pater veniam daret?

¶ Observent adolescentuli hanc particulam non raro eleganter omitti. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 78

Dare denegaris; ibit ad illud illico,
Quò maxime apud te se valere sentiet,
Abiturum se abs te esse illico minabitur.

Ad DENEGARIS, subaudi, *si.* Ovidius 6 Fast. v. 113

Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba,
Reddebat tales protinus illa sonos.

Idem de remedio amoris lib. 2. v. 394

Gnossida fecisses inopem, sapienter amasset,
Divitiis alitur luxuriosus amor.

Dixisset: fecisset: pro, *si dixisset, si fecisset.* Vide & Priscianum lib. 18. cap. 3.

¶ Sin, quod ex *si & ne* est, his voculis, *aliter, minus, autem* conjungitur; sed ita ut semper aliquid præcedat. Ter. in Hecyr. act. 4. sc. 4. v. 13 *Ego Pamphile esse inter nos affinitatem hanc sane perpetuam volo; sin est, ut aliter tua siet sententia.* Cic. ad Attic. lib. 9. ep. 15. pr. *Si mihi veniam, quam peto, dederit, utar; sin minus, impetrabo aliquid à me ipso,* so aber/ wo aber nicht. *Sin aliter,* stehet es aber anders. Cicero lib. 11. fam. ep. 14 ad D. Brutum: *Id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium.* ¶ Aliquando & sine his particulis ponitur. Cicer. lib. 10. Attic. Epist. 13 *Verumtamen si paret aque inter se, quiescendum; sin, latius manabit.* Manilius lib. 4. v. 428 *Incipimus si verba, piget: sin, gratia deerit.*

¶ Sine, vide infra.

SIBILUS, sonus ille est ex dentibus compressis & labiis parum diductis, das zischen durch die Zähne. Græci strepitum ejusmodi φλοῖσβον vocant, ad quos alludere videtur Germanicum, plispern. *Sibilo signum dare,* dixit Liv. lib. 25. cap. 8 *Sibilum edere,* Catull. Carm. 4. de Phaselo. *Clamoribus, & conviciis & sibilis aliquem consectari,* einem nachpfeiffen oder zischen/ Cicer. ad Attic. lib. 2 ep. 18. Et, *sibilo & convitio explodi,* Idem pro Rosc. Comœdo c. 11.

¶ Plurale neutrum est *Sibila:* ut, Lucanus lib. 9. v. 643

Cerberus Orpheo lenivit sibila cantu.

Et Silius lib. 2. v. 99 *rueret ante*

- - - *quam sibila poneret arcus.*

¶ *Ora* vero *sibila* pro sibilantia adjective dixit Virg. 2 Æn. v. 211, & *colla sibila* lib. 3. Georg. v. 421, & 5. Æn. v. 277.

¶ Sibilo, sibilare, sibilum edere, auszischen/ Horat. 1 Serm. Satyr. 1. v. 65 *Populi contemnere voces*

Sic solitus: populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi.

¶ Adsibilare, anzischen. Ausonius Mosella v. 258

Aura crepat, motoque adsibilat aere ventus.

¶ Exsibilare, sibilo explodere, mit einem Getümmel/ zischen/ pfeiffen abtreiben. Cicer. in Parad. 3. *Histrio, si paullum se movit extra numerum, exsibilatur, exploditur,* ihm wird ausgeleucht/ sic enim hunc gestum fere Germanice dicimus.

¶ Insibilare, einblasen/ Ovid. 15. Metam. v. 603

- - *Ubi trux insibilat Eurus.*

Et Silius lib. 12. v. 616 - - - *membris insibilat ignis.*

¶ Obsibilare, adversus, contra sibilare. Apulejus lib. 11. p. 260 *dulces strepitus obsibilabant.*

SIBYLLA, Σίβυλλα, vates, fatidica virgo, vel mulier. eine Weissagerin/ Prophetin. appellativum enim magis quam proprium est. Servius à σιὸς pro Διὸς & βουλὴ, hoc est, Jovis consilium, vel sententia, vel Jovis consiliaria, dictam putat: alii σιὸς, qua voce Æoles Deos nuncupant, & βουλή. Suidas verò quasi θεοβούλην dictam censet. Quæ eodem omnia recidunt. Sibyllas porro alii decem, alii pauciores, alii plures fuisse indicarunt. Fortassis una fuit vivax & longæva, quæ in locis & temporibus diversis conspecta pro pluribus existimata fuit. Decem Sibyllas Varro numeravit: 1. *Persicam.* 2. *Libycam.* 3. *Delphicam.* 4. *Cumæam.* 5. *Erythræam.* (quæ Græcis Ilium petentibus vaticinata fuit, & Trojam interituram, & Homerum mendacia esse scripturum.) 6. *Samiam.* 7. *Cumanam,* nomine *Amalthæam,* (quæ ab aliis *Demophile* vel *Erophile* dicta & novem illos oraculorum libros ad regem Tarquinium Priscum attulisse, ac pro iis trecentos Philippicos postulasse scribitur, vide Servium 6 Æn. Virgilii, & Gell. lib. 1. c. 19.) 8. *Hellesponticam.* 9. *Phrygiam.* 10. *Tiburtinam,* nomine *Albuneam* vel *Albunam.* Ælianus quatuor tantum numerat, *Erythræam, Samiam, Ægyptiam* & *Sardianam,* 6. Variæ Historiæ. Conf. Suidam in voce *Sibylla.* Voss. de Hist. Græcis p. 88. seq. & præcipue Joh. Obsopæum, & Dav. Blondellum pecul. libris. Omnes autem hæ Sibyllæ Deum unum prædicant, maxime tamen Erythræa, quæ inter cæteras celebrior ac nobilior habetur. Leguntur in ipsis oraculorum libris vaticinia diversa de Christo, quorum meminere Eusebius, & alii, quorum apud eruditos diversa auctoritas est. Erasmus Schmidius hæc Sibyllina carmina pro vero & genuino Sibyllarum fœtu habebat, atque id tribus dissertationibus, quas edidit, adstruere conatus est. Cæterum ea vel Patrum ætate &c. suspecta fuisse, præter alios & Lactantius lib. 4. c. 5 sub fin. nos docet. Nec defuerunt nostra tempestate viri eruditissimi, qui non modò de ingenuitate eorum dubitaverint; sed plane conficta, suppositaque, uti habentur hodie, sibi persuaserint. Ex quibus Casaubonum nunc nominasse præcipue contenti erimus. Vide eum Exercitat. 1. contra Bar. Sect. 10. c. 11. & Exercitat. 16. Sect. 154. & ad Suetonium p. 165. Ego nec plane rejicienda, nec admittenda omninò; & quædam verè à Sibyllis prodita, quædam verò earum nobis vendita nomine, existimarim. Quæ & Barthii sententia est lib. 7. Adversar. cap. 2. Hugo Grotius de illis cap. 2. Matthæi v. 1 ita scribit: Sibyllina oracula, non nova illa, quæ citant Christiani, sed vetera Romæ 15 viris asservata, nihil aliud mihi videntur fuisse, quam versus Græci Judæorum. Sibyllarum meminerunt plurimi auctores, Plato, Strabo, Clemens Alexandrinus, Justinus, Eusebius, Suidas in voce Sibylla, Lactantius, Augustinus, lib. 18. c. 23 de civitate Dei.

¶ Sibyllinus, ut, *versus Sibyllini,* Cic. 1. de Div. c. 2. *libri Sibyllini,* Idem 6. Verr. c. 49. *Sibyllinus sacerdos,* de Arusp. responsis cap. 13.

SIC, adverb. affirmantis, idem quod ita: So/ also. *sic est factum,* also ist es gangen. *Sic est ingenium,* so ist seine Art/ in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 20. *Sic vita erat,* Andr. act. 1. sc. 1. v. 35 also verhielt er sich in seinem Leben. *Sic satis, sic tenuiter,* ärmlich genung/ Idem in Phorm. a. 1. sc. 2. v. 95. *Sic demum,* Virg. 6. Æn. v. 154. Cælius ad Cicer. 8. fam. epist. 4 *Ego sic nihil expecto quomodo Paulum consulem designatum.* *Sic sum, ut vides:* Sermo est hominis nec laudantis se nec vituperantis: & existimat Gruterus fuisse formulam, quâ utebantur vulgò, quum oculis suis quemque credere juberent, ita ut fidei nihil præterea præstarent. Usus aliquoties Plautus ut & Terentius. Exempli gratia in Andria act. 5. sc. 4. v. 16. *Sic Crito est,* i. e. talis est. Et Eun. act. 5. sc. 5. v. 41 *Sic inventa est.* Et Heaut. act. 1. sc. 1. v. 40. *Sic meritum est meum,* i.e. tale. *Sic res est:* idem Terentius Andr. act. 3. sc. 4. v. 9. Est autem formula asseverandi. Græci, οὕτως ἔχει. Nos: Es ist nicht anders: Es ist also. Plautus Epid. act. 3. sc. 2. v. 4. *Sic ego: Sic egêre nostri,* wir machen es nicht anders.

¶ 2. Particula bene precantis est. Horat. lib. 2. Satyra 3. v. 300

- - - *Sic vendas omnia pluris.*

Et Sidon. Carm. 5. extremo ad Majorianum:

Annue, sic vestris respiret Byrsa tropæis:
Sic Parthus certum fugiat: Maurusque timore
Albus erat: Sic Susa tremant, positisque pharetris
Exarmata tuam circumstent Bactra tribunal.

¶ Sicne, vel siccine, adverb. interrogandi. *Siccine agis?* Ter. Eun. a. 4. sc. 7. v. 34. Handelst du also? Ter. *Siccine lente jaces?* Propert. lib. 2. eleg. 15. v. 8.

¶ Sicut, sicuti, similitudinis adverbia, gleichwie. Elegans usus hujus particulæ absolute positæ in istis est; Ovid. lib. 6 Metam. in fabulâ Prognes v. 657

Sicut erat sparsis furiali cæde capillis,
Prosiluit.

Significat Prognen solvisse sparsisseque comam cùm filii cædem furialiter patraret, nec composuisse iterum, sed eodem habitu

habitu prosiluisse in conspectum Terei mariti. Nepos Pelopida: *Quæ (epistola) cum jam accubanti in convivio esset data, sicut erat, signatam in pulvinum subjiciens.* Nempe dicit Archiam non resignasse epistolam, sed signatam, ut acceperat, subjecisse in pulvinum. Curtius lib. 8. cap. 3 *Caputque ejus abscissum cruore respersa servo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante, sicut erat, cruenta veste, in Macedonum castra pervenit.* Suetonius Claudio cap. 34. *Induxit & anum ex nomenclatoribus suis, sicuti erat, togatum.* Othone cap. 8. *Nonnullis occisis, sicut erant, cruenti, ubinam Imperator esset, requirentes, perruperunt in triclinium usque.* Gellius lib. 1. cap. 23. *Rem, sicuti fuerat, denarrat.* Alia exempla observat Gevartius ad Statium lib. 2. Silv. c. 7. Similiter dicebant, *Ut erat:* de qua formula suo loco. A

SĪCA, a *Seca*, ein kurtzer Sebel/Dolch. Brevior enim gladius erat, ut veste tegi posset: eaque re aptus ad furtivas & subitas cædes vel ipsa in turba patrandas. Prudentius Psychom. v. 689 *Sed sicam sub veste tegit.* Vetus Scholiastes Horatii ad lib. 1. Sat. 4. v. 4. SICA *gladius est permodicus, quem solebant malefici in baculis gestare, ut ex insidiis aliquem interficerent, unde dicti sunt* SICARII. Cicero in Catil. 2. cap. 1. *Non jam inter latera nostra sica illa versabitur.* Vet. Gloss. *Sica* μάχαιρα. *Sica* Θρακικὸν ξίφος ἐπικαμπές. Recte. Nam incurvum genus gladii fuisse & Josephus significat lib. 20. ut Torrentius ad Horatii Satyras observat. B

¶ Sicarius, interfector, ein Mörder/Strassenräuber. Idem pro Rosc. Amer. cap. 14 *Vetus sicarius, homo audax & sæpe in cade versatus.* Vet. Gloss. *Sicarius*, Σφάκτης, ἀνδροφόνος, σφαγεύς, λῃστής. Neque verò *Sicarii* dicebantur tantum, qui *Sica* interemissent hominem, sed & quocunque telo qui aliquem occidissent. Vide Titul. Pandect. ad L. Cornel. de Sicariis. Julius verò Cæsar in exercenda de Sicariis quæstione eos quoque Sicariorum numero habuit, qui proscriptos interfecissent, qui alias Cornelii legibus excepti erant, ut Suetonius auctor est, Cæsare cap. 11. Lege & Dionem lib. 36.

¶ Sicila, Scalper librarius, ut Suetonio Vitellio cap. 2 vocatur. Vet. Gloss. *Sicila*, Σμίλα χαρτοτόμος. Arnobius *Smilam* vocem Latinitate donatam usurpat lib. 5. Nisi ibi, ut Casaubon. putat, *Sicilam* legendum.

¶ Siculæ sunt falces Varroni, (vide & supra Secula)

¶ *Sicilices* Ennio. Unde *Sicilire prata*, i. e. secare. Vide Scalig. in Festum & Catullum. Item infra *Sicilio:* & Salmas. ad Capitolin. in Macrino & Balbino extremo.

SĪCAMBRI, Germaniæ populi, qui hodie Geldrenses sunt & Clivani. Martial. lib. de Spectac. epig. 3

Crinibus in nodum tortis venêre Sicambri. C

SĪCĀNĬA, Σικανία, Servius in Æneid. 10. Virgilii, *Sicilia*, inquit, *ante* SICANIA *dicta*, à SICANO *terræ filio.* Hunc *Sicanum* alio loco, *Itali* unde *Italia* appellata, fratrem tradit. Idem tamen in 8. Æneid. paullo aliter ex quibusdam auctoribus hac de re prodit. SICANI, inquit, *secundum nonnullos populi sunt Hispaniæ a fluvio Sicori dicti. Hi duce* SICULO *venerunt in Italiam, & eam tenuerunt exclusis Aboriginibus. Mox ipsi pulsi ab illis, quos ante pepulerant, insulam vicinam Italiæ* (Siciliam) *occupaverunt, & eam* SICANIAM *a gentis nomine,* SICILIAM *vero a nomine Ducis dixerunt.* His similia & apud Plinium ac Silium legas. Ausonius Epigr. 8

Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto.
Quærenti causam respondit: Rex ego qui sum
Sicaniæ, figulo sum genitore satus, &c.

¶ Sĭcānius, a, um. Virg. 3. Æn. sub fin. *Sicanio prætenta mari jacet insula.* Et lib. 8. v. 416

Insula Sicanium juxta latus Æoliamque
Erigitur Liparen.

Statius lib. 5. Silv. 3. v. 41

- - - nam Sicanii non mitius halat
Aura croci.

¶ Sĭcānus, adjectivum aliud, cujus primam Virgilius semper corripuit, secundam produxit, quamvis primam in *Sicania* & *Sicanius* produxerit, alteram vero corripuerit, quod & Servius notat ad illud in 5. Æn. v. 23 *- - - nec littora longe* D

Fida reor fraterna Erycis, portusque Sicanos:

Contra Silius in 14. v. 259

Cætera Elisæis aderit gens Sicana votis.

Ubi rationem syllabarum quantitatis, qualis in *Sicania* est, servat. Idem tamen eodem lib. secundam non semel producit, primam autem corripuit, ut Maro, quem & secutus Horatius Epod. 17. v. 32 *- - - nec Sicana fervida*

Virens in Aetnâ flamma.

SICCUS, a, um, quod sine humore est, trocken. Virgilius Æneid. 5. v. 180 *Summa petit scopuli siccaque in rupe resedit.* Sic *agri sicci*, Horat. 2. Satyr. 4. v. 15. *hiems sicca*, Ovid. 3. Amor. 6. extr. *Siccissima loca*, Columell. lib. 11. cap. 3. p. 389. & *siccissimum solum*, Idem lib. 2. cap. 18. *Sicciora corpora*, Plinius lib. 34. cap. 8. ¶ 2. Plautus act. 5. sc. 2. v. 6 in Asinaria pro *Sobrio* usurpavit. *Meum virum fui rata, siccum, frugi, continentem, &c.*

Siccum vocat, qui ebriosus non sit; nam & qui parce vescebantur, & arido cibo utebantur, postquam lavandæ manûs non erant, ut Seneca loquitur (quales *Xerophagiæ*, quas appellabant, Christianorum veterum erant, de quibus Tertullianus) *Sicci* vocabantur; ut contra qui lautius benigniusque victitabant, *uncti* dicebantur. Horatius lib. 1. Epist. 17. v. 2

Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedas siccus ad unctum.

Prosunt suis, qui parcunt sumtibus, atque conservant augentque rem, & luculentam ita liberis relinquunt. Qui talis sit, & itaque parce & aridè victitet, aliquando tamen cœnare benignius paulò, seque dapsilius invitare velit, hunc *ad unctum* accedere, hoc est, lautorum hominum mensas sectari monet, ut & fiat compos voti sui & interim rem affligat minime cum aliquo liberorum damno. Sicut igitur hic, cum de esu egit, *unctos* & *siccos* Horatius: ita alibi, cum de potu est sermo, *siccos* (id est, qui nondum biberint) & *uvidos*, hoc est, ebrios & potos bene, opponit. Nam lib. 4. Ode 5. extr. scribit:

- - dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi
Cum Sol Oceano subest.

Et lib. 1. Ode 18 ait:

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis & mœnia Catili:
Siccis omnia nam dura Deus proposuit.

Cicero quoque Orat. 1. contra Rullum *siccos* & *vinolentos* opponit. Hinc & *Sicci*, qui sitiunt. Plautus Curcul. act. 1. sc. 2. v. 22 *Tibi qui screanti, siccæ semisomnæ affert potionem.* Et paullo post: *Egon' salvam sim, quæ siti sicca sum?* Sic *Lunam siccam* Propert. dixit, quam *sitientem* Cato appellat, i. e. silentem. Vide Meursium ad Catonem de re rust. cap. 29 & infra *Sitire.* ¶ Sicut *Sobrius* & eum, qui sanæ mentis est, denotat; ita similiter *Siccus* accipitur. Ita enim *Sobrium* & *Siccum* conjunxit Cicero de claris Oratoribus cap. 55. *Nihil erat in ejus* (Cottæ) *orationibus nisi sincerum, nihil nisi siccum atque sobrium.* SICCUM, i. in quo nihil elatum, tumidum atque corruptum. Nempe de presso Orationis genere, quale Atticorum fuit, laudaturque maximè, loquitur, ut ex præcedentibus satis constat. Quintilianus lib. 2. cap. 4. ubi de primis apud Rhetorem exercitationibus præcipit, l. *Audiat hæc ætas plura, & inveniat & inventis gaudeat, sint licet illa non satis sicca & severa.* Macrobius quoque lib. 5. Saturnal. cap. 1 *Siccum* & *Sobrium Oratorem* illi opponit, qui pingui & luculentâ & floridâ oratione lasciviat. Et sub fin. cap. scribit: *Eloquentia Maronis ad omnium mores integra est, nunc brevis nunc copiosa: nunc sicca nunc florida.* Vide & Gell. lib. 14. cap. 1. Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 464. Studiosi saluberrimi meminerint præcepti Heracliti, Αὔη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη, *anima sicca sapientissima & optima est.*

¶ Præsiccus, valde siccus. *Præsicca ulcera*, Prudentius in Vincentio v. 141.

¶ Siccè, adverb. trocken. *Pecudes sicce stabulari convenit*, Columell. lib. 6. cap. 12. *Sicce dicere*, jejune, nicht völlig und nach Nothdurfft reden/ Cic. de opt. gen. Orator. cap. 4.

¶ Siccitas, penuria humoris: Item sicca aëris constitutio, trocken und dürre Wetter. Plinius lib. 17. cap. 15 *Aptissima insitis siccitas.* Neugepfropfften Sachen bekömmt das dürre Wetter wohl. Idem lib. 15. cap. *Sentina olivarum fit ex aquis, ideo siccitatibus minima: riguis copiosa.* Siccitatibus, id est, cælo soloque sicco. Et Vitruvius lib. 2 cap. ult. *arbores siccitatibus exsuctæ solidantur.* Metaphorice *Siccitas orationis*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2 ineunte. *Non*, inquit, *flumine conturbor inanium verborum, nec subtilitate sententiarum, si orationis est siccitas.*

¶ Sicco, siccare, siccum efficere, trocknen. *In sole siccari*, Plin. lib. 12. cap. 13. an der Sonnen gedörret werden. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 6. v. 68

Siccat inæquales calices conviva solutus Legibus, &c.

¶ Siccescere, desiccari. *Siccescere in furno*, im Backofen trocken werden/ Columella lib. 12. c. 28. *Terra siccescens repente*, Plinius lib. 18. cap. 34. extr. Et Celsus lib. 7. cap. 7. n. 15 *nunquam siccescere oculos.* Et Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Arbores siccescendo recipiunt in se diuturnitatem.*

¶ Siccāneus, a, um, cui contrarium *irriguum*, trocken. Columella lib. 11 cap. 3 *differtur æstate, si irriguus est hortus: at si siccaneus, autumno.* Lib. 6. cap. 27 *Pascua eligenda sunt rigua, nec unquam siccanea.* Alibi *Siccaneum pratum* dixit, lib. 2. c. 17.

¶ Siccanus, aliud Adjectivum, ejusdem significationis. Plinius lib. 16. c. 17. *Ex iis* (Ulmis Atiniis) *siccanas profert, quæ non sunt riguæ.* Nisi *Siccaneas* ibi legendum.

¶ Siccoculus, der nicht weinen kan. Plautus Pseud. act. 1. sc. 1. v. 75.

¶ Adsiccare. Columella de Arborib. cap. 28. extr. *Paucis horis in sole habeto: deinde in umbra adsiccato.* Et lib. 1. de R. R. cap. 6 *Plurimum refert, non adsiccato succo fimum vires continere.* Adde eundem lib. 2. cap. 9. extr.

¶ Desiccare, abtrocknen. Inde

¶ Desic-

¶ Desiccativus. *Virtutis esse desiccativæ*, Macer. 2, 10.

¶ Exsiccare, valde vel omnino siccare. *Exsiccari*, vertrocknen oder austrocknen. Cic. de divinat. lib. 2. c. 14 *Arbores hiemali tempore exsiccatæ tempestive cædi putantur.*

¶ Exsiccatus, ut, *Exsiccatum orationis genus.* Cicer. de clar. Orat. cap. 84.

¶ Perexsiccatus, Arnobius lib. 7. p. 230.

¶ Exsiccescere, austrocknen. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Cædi ita oportet* [materiam] *ut incidatur arboris crassitudo ad mediam medullam, & relinquatur, uti per eam exsiccescat stillando succus.*

¶ Insiccatus, Stat. 3. Theb. v. 364

Vulnera &c. pueri insiccatus cruore.

SICĔRA, æ, σίκεϱα, Hebræis, ut Ambrosius de Helia & jejun. c. 15 auctor est, omnis dicitur potus factitius (non autem ex vino) inebrians, allerley starck Getränck / so nicht Wein ist. Hebræis enim *Schacar* inebriare est, & *Schecar*. Sicera, σικεϱα, ας, genere fœmin. legunt vulgata Lexica; at Luc. 1. de Joanne tanquam indeclinabile legitur, καὶ οἶνον καὶ σίκεϱα οὐ μὴ πίῃ, *vinum & Siceram non bibet.*

SĬCHAEVS, maritus Didonis, Virg. 1. Æn. v. 343

Huic conjunx Sichæus erat, &c.

SICILIA, Σικελία, quæ & *Sicania* (vide supra) & *Trinacria*, itemque *Triquetra* appellata, de quibus infra, Africam inter & Italiam, a qua angusto freto dividitur, sed olim cum ea, ut portio quædam, connexa fertur fuisse. *Siciliæ* nomen a duce Sicanorum *Siculo* est, ut ex Servio paullo ante monuimus in *Sicania.* Sed potius, quia interfuso mari abscissa ab Italia, cujus pars olim fuit. Seneca Consolat. ad Marciam c. 17 *Videbis primum ipsam insulam, ab Italia angusto intercisam freto, quam continenti quondam cohæsisse constat: subitum illo mare irrupit, &*

Hesperium Siculo latus abscidit.

Claudian. 1. Rapt. Proserp. v. 140

Trinacria quondam
Italiæ pars una fuit, sed pontus & æstus
Mutavere situm.

Magna ejus felicitas: namque & optimum triticum, & nobilissima vina gignit: de quo Plinius. Qui lib. 18. cap. 10 auctor est Leontinos Siciliæ campos stipulas cum centesimo germine fundere. Et ideo inter subsidia frumentaria Reip. Romanæ hæc insula Ciceroni memoratur pro lege Maniliâ Oratione. Itaque mirum ab Euripide in Phœniss. *infrugiferam* appellari. Sed id ad illa tempora referendum est, cum a Cyclopibus, ferendarum frugum ignaris, habitata insula fuit, ut erudite Grotius monet. Quem vide si lubet Prolegomenis in illam Tragœdiam Poëtæ. Plurimas in Sicilia urbes a fluminibus nomen sumsisse, Duris ait apud Stephanum περὶ πόλεων in Ἀκϱάγαντες.

¶ Sicĕlis, Σικελίς. Virg. 4. eclog. *Sicelides Musæ*, &c.

¶ Siciliensis. *Me quæstorem Siciliensis excepit annus*, Cic. de clar. orat. cap. 92. i. e. quo mihi commorandum in Sicilia erat. *Edictum Siciliense*, Idem 3. in Verr. cap. 46.

¶ Sicŭlus, ein Sicilier / quos *acutos* & *lepidos* Cicero tradit. Tusc. cap. 8. Et quia *lepidi*, idcirco iisdem *sales* atque *facetias* idem tribuit 2. de Orat. c. 69, & in Verrinis. *Trilingues* Apulejus vocavit, quod primò barbare, deinde Græce, & post Latine locuti fuerint. Quanquam neutra earum lingua satis bene uterentur, quod Asconius in Divinationem Ciceronis in Verr. notat. Hinc

¶ *Sicilissitare* per jocum, pro Siculorum more male Græce loqui, Prologo Menæchm. Plautus dixit.

SICĬLIO, sicilire, i. e. secare, & falce quidem, a *Sicilix*, de qua supra in *Sicula*: vide *Sica.* Sed *sicilire prata* est, non fœnum secare, sed quod post fœnificium ibi relictum herbarum, *demere de prato*, nachmeyen. Varro lib. 1. de re rustica cap. 49 *Quo facto* (fœnificio puta peracto) *siciliendi prata, id est, falcibus consectanda, quæ fœnisices præterierunt, ac quasi herba tuberosum reliquerunt campum.* Ab hac sectione, ut arbitror, dictum SICILIRE PRATVM. Plinius lib. 18. c. 28 *Præterea quoties secta sint* (prata) *siciliri, hoc est, quæ fœnisices præterierunt, secari debent.* Hinc *Sicilire prata*, & *fœnum secare*, apud Columellam diversa sunt. Nam *Sicilire prata*, ut rem minoris operæ, majorum ritu permissum feriis, Columella auctore lib. 2. cap. ult. at *fœnum secare*, quod laboriosius est, licere minime, idem ibidem scribit. Etiam Cato inter *fœnum* & *sicilimenta* distinguit cap. 5. de re rustica. *Fœnum*, inquit, *cordum, sicilimenta de prato demito, arida condito.*

¶ Sicilimentum, quod sicilitum est, de quo modo diximus, Cato cap. 5.

SICILIVS, vel *Siciliquus*, (ita enim Budæus scripsit) ponderis nomen est: duas continet drachmas, seu quartam unciæ partem, zwey Quintlein / ein halb Loth. Bud. lib. 4.

SICLVS, Hebræorum numisma, pondus habens quatuor drachmarum, eine silberne Müntz eines Loths schwer / ein Loth Silber / auctore Josepho lib. 3. Antiquit. cap. 10. Hieronymus *Siclum* idem dixit esse, quod *Staterem*, vide *Stater.* ein halber Thaler. Siclus Judæorum habuit in altero latere caliculum thuris,

A in altero virgam Aaronis. Siclus autem vel *sacer* vel *profanus* erat; de quo plura Villalpandus & Hieronymus de Prado in Ezechielem, itemque Casp. VVaserus de antiquis numm. Hebr.

Sicubi, sicunde: vide *Ubi*, *Unde.*

SĬCYON, breve penult. Σικυών, urbs Achaiæ, officinis omnium metallorum celebris, ut Plinius scripsit lib. 36. c. 4.

¶ Sicyonius, a, um, Virg. 2. Georgic. v. 519

Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

Sicyonia calceamenta, pro mollibus & muliebribus, quæ Sicyone conficiebantur, weiche Weiberschuhe.

Et pedibus læva Sicyonia demit honesta. Lucilius.

SIDERĪTES, masc. σιδηϱίτης, adamantis genus, sed quod ictibus frangitur, & adamante alio perforari potest, Plin. lib. 37.

¶ 2. Est & gemma eidem ferro similis, libro eodem c. 10.

¶ Sideritis, fœmininum, herba est, σιδηϱῖτις, trium aut quatuor adeò generum, vim habet in curandis vulneribus; Plinius 25. cap. 17.

SĪDO, *sedi*, *sidĕre*, idem fere quod sedere, unde etiam est: quemadmodum utrinsque composita sæpe permutantur, ut supra in *Sedeo* patuit. Priscianus tamen lib. 10 a *Sedeo* separat, ut no-
B vum & peculiare verbum: quamobrem etiam hoc loco seorsum ponendum erat, licet multa de eo, compositis maxime, supra in *Sedeo* explicata fuerint. Virg. Æneid. 6. v. 203

Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

lassen sich nieder / setzen sich. Loquitur de columbis. ¶ 2. *Sidere* dicuntur omnia, quæ ex gravitate sua ima petunt, Was sich setzet / sencket und zu Grunde gehet. Columella lib. 12. c. 24 *Deinde patiemur picem considere, & cum siderit, aquam eliquabimus.* Et *Sidere ad ima vasis*, Plinius lib. 12. c. 25. Sic & *naves* dicuntur *sidere*; vel quia quassatæ ac mutilatæ sunt, vel quia unda dilabente æstu destituuntur, vel depressæ & obhærentes. Nepos Chabria in fine: *Navis rostro percussa cœpit sidere.* Tacitus 1. Annal. cap. 70 *Quo levior classis vadoso mari innaret, vel reciproco sideret.* Albinovanus apud Senecam Suasoria 1

- - *jam sidere limo Navigia.*

Claudianus de 4. Conf. Honorii v. 628 *Submersæ sedere rates.* Tralate Seneca de constantia Sapientis cap. 2 *Adversus vitia civitatis degenerantis & pessum suâ mole sidentis.*

¶ Assidĕre, *Assido*, *accurrunt servi*, ich setze mich nieder / Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 72. Valla *assidere* dixit esse officii gratia apud aliquem considere: ut, apud ægrotum, aut regem, &c. lib. 5. c. 6. Plaut. in Aul. act. 4. sc. 1. v. 20 *In ara hâc assidam sacra.* Et, *Assidere supra aspidem*, Cic. de finib. lib. 2. c. 18.

C ¶ Circumsidĕre, obsidere, belagern. Livius lib. 9. cap. 21. extr. *Plistiam circumsidunt.*

¶ Considĕre, zusammen setzen. *In labellis Platonis consederunt apes*, Cicero de Divinat. lib. 2. c. 31. *Solio medius consedit avito*, Virg. 7. Æneid. v. 169. *Ardor animo consedit*, id est, furor sedatus est, Cicer. de Clar. orat. c. 24. *ubi ira consedit*, Livius lib. 38. c. 17. Sed quod hæc omnia præterito Tempore, quod commune cum *Consideo* habet, enunciata sunt; certiora omnino afferenda, quæ propria hujus formæ ac conjugationis sint. Cicero 2. ad Attic. ep. 6 *an Antii considam.* Virgilius Æneid. 4

- - - *considite transtris.*

Ovidius lib. 6. Fastor. v. 305

Ante focos olim longis considere scamnis
Mos erat.

Vide & *consideo* in *Sedeo.*

¶ Desidĕre, Cic. de divinat. lib. 1. c. 35. *Multa oppida corruerunt, terræ desederunt*, sich unter sich getreten / haben sich gesenckt / gesetzt. *Hiatu desidere*, einen Bruch gewinnen und unter sich weichen. Valer. Flacc. in Argonaut. lib. 8. v. 329

- - *vasto desedit hiatu.*

Sic, *Tumor desedit*, der Geschwulst setzt sich / Celsus l. 7. c. 18.

¶ Insidĕre, sich auff etwas niederlassen / setzen. Virg. 6. Æn. v. 707

- - *uti apes æstate serenâ*
Floribus insidunt variis.

D Palladius lib. 1. cap. 4 *Nullus aquæ limus insidat.* Cic. 2. de Orat. cap. 28 *penitus insidere in memoria*, ins Gedächtniß fest einsitzen / hafften.

¶ Obsidĕre, Sallustius Catil. cap. 45 *Occulte pontem obsidunt*, id est, occupant & obsident, sie gewinnen ein und besetzen. Alii vero hic legunt *obsident*, quod ab *obsideo* est.

¶ Persidĕre, pro intrare aut penetrare, Lucret. lib. 6. v. 1124

Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas.

Et Virg. 3 Georgic. v. 442

ubi frigidus imber
Altiùs ad vivum persedit,

Hoc est, ossa & medullas penetravit, ist durchgangen und hat sich gesetzt / &c. Vide Servium.

¶ Residĕre, sich setzen / sencken. Plin. lib. 4. epist. 22 *Viennensium vitia inter ipsos residunt, nostra late vagantur.* Inest enim in omnibus his compositis significatio quædam motûs. Cic. in Pison. c. 33 *Si montes resedissent, amnes exaruissent.* sencken sich / setzen sich. Declamator in Sallust. *Omnia, quæ commoverat, pace & otio resederunt*, wieder zufrieden und zu seiner Ruhe kommen.

¶ Residuus, a, um. Vide supra *Residere* in *Sedeo*.

¶ Subsidere, idem quod residere, considere. Virg. 5. Æn. v. 820

Subsidunt undæ, tumidumque sub axe tonanti
Sternitur æquor aquis.

die Wellen legen sich. Ovid. 1. Metam. v. 43

Jussit & extendi campos, subsidere valles,

unter sich treten/ sich sencken. Ibidem v. 344 *Flumina subsidunt*, das Wasser setzt sich. Exundationi opponitur. *Subsidere in aliquo loco*, Cicer. 5. ad Attic. ep. 16. *Impetus dicendi subsidit*, Quintil. lib. 3. cap. 8. pag. 255. Vide & *Subsideo* in *Sedeo*. ¶ 2. *Subsidere* etiam dicuntur fœmellæ pecudes, cum mares admittunt. Lucretius lib. 4. v. 1191

Et pecudes & equæ maribus subsidere possint.

Horat. Epod. 16. v. 31

- - *juvat & tigres subsidere cervis.*

¶ 3. Subsidere, pro dehiscere. Juvenalis Sat. 6. v. 410

- - *nutare urbes, subsidere terras.*

Vide & in *Sedeo*.

SIDON, Σιδὼν, Sidonis, metropolis quondam Phœniciæ: sita in litore trans Libanum remotaque a Tyro ducentis stadiis. Nomen id ab ubertate piscium, quos *Sidonas* Phœnices vocant, habuit.

¶ Sidonius, gentile nomen, ut Virg. Æn. 1. v. 613

Obstupuit primo adspectu Sidonia Dido.

Rursus, o brevi, *Sidoniasque ostentat opes*, 4. Æneid. v. 75. *Sidonius amictus*, Statius dixit pro purpura, Theb. 10. v. 648.

¶ Sidonii, Justin. 18. cap. 3. cives & incolæ.

¶ Sidonis, idis, fœm. Ovidius lib. 10. Metamorph. v. 267

- - - *concha Sidonide tinctis.*

SIDUS, eris, astrum, ἄστρον, quidam per y scribunt, & ducunt à σὺν, quod est simul, & εἰδεῖν, videre, quod plures stellæ simul conspiciantur. Sed Varro lib. 6. LL. ab insidendo derivat, & per i scribit: ein Gestirn/ ut *Orion, Corona*. *Stella* vero solitaria est. ¶ 2. Plinius etiam planetas, ut, Solem, Lunam, *Sidera* dixit, lib. 2. c. 6. *Discreta spatiis septem sidera*. Et, *Regina siderum Luna*, Hor. Carm. Secular. ¶ 3. Barthius ad Claudiani Paneg. de 4 Conf. Honorii v. 30 observat, Poëtas sæpe vocabulo *sideris* pro æstu juxta & frigore usos. Sed & prosæ scriptores *sideris* voce de temperamento cæli, quod pro positu ejus atque sideribus aut calidum aut frigidum est, usi leguntur. Plinius Paneg. Trajani cap. 12 *Feræ gentes non telis magis quam suo cælo, suo sidere armantur.* Et cap. 15 *Diversam aquarum temperiem ut patrios fontes patriumque sidus ferre consuevisti.* ¶ 4. Quin & pro tempestate seu tempore leguntur usi. Ammianus lib. 22 *Sidere etiam tum instante brumali.* ¶ 5. Est & inter blanditiarum vocabula hæc vox. Amores enim & delicias suas, *Sidera* appellabant. Suetonius Caligula cap. 13 *Tamen inter altaria & victimas ardentesque tædas densissimo & lætissimo obviorum agmine incessit super fausta nomina, SIDUS, & PULLUM & PUPPUM & ALUMNUM appellantium.* Horatius Epod. 17. v. 40

- - - *tu pudica, tu proba*
Perambulabis astra sidus aureum.

¶ Sidereus, ut, *Cælum sidereum, splendor sidereus*, Virg. 3. Æn. v. 586 - - - - *nec lucidus æthrâ*

Sidereâ polus. i. e. fulgenti.

¶ Sideralis, ut, *difficultas sideralis*, hoc est, quæ circa siderum cognitionem est. Plin. lib. 18. c. 24 *Mundus sideralis*. Apulejus post principium lib. 2. Metam. *Omnem istam lucem mundi sideralis imis Tartari & in vetustum chaos submergere novit*, scilicet Magia.

¶ Sideror, siderari, est sidere afflari, von der Hitze beschädiget werden. Vide VVower. ad Petron. Onomast. Vet. *Siderari*, ἀστροβολίζεσθαι.

¶ Sideratio, ἀστροβολία, seu ἀστροβολισμὸς & σφάκελος, quasi Sideris percussio, die Beschädigung vom Wetter oder von der Hitze. Firmicus lib. 4. Astrol. cap. 13. extr. *Talis siderationis influxu.* ¶ 2. Est & morbi genus *Sideratio* partem aliquam corporis, sæpe etiam corpus ipsum afficientis atque exsiccantis, ut fit in tabe, wenn man plötzlich geräth in ein Undeyen oder Schwindel/ quod cum repentino quodam eveniat impetu, è cælo vi quadam sideris provenire putatur, quemadmodum & vulgò dicitur, es hat ihn ein böser Wind angewehet/ id est, infesto aliquo sidere afflatus est. Potest & sumpta esse tralatio ab arboribus, quæ tactæ caniculari sidere exarescunt, quod Grotius notat in Matth. cap. 4. v. 24. ¶ 3. Item cum membrum aliquod languore vitiatum sensu in totum destituitur, wird ohnfühlend/todt/ quod propriè σφάκελος est. ¶ 4. Et paralysis *Sideratio unius lateris* nominatur. Hinc

¶ Sideratus, *Arbor Siderata*, versengt vom Wetter. Usus est Plinius hac voce lib. 28. cap. 16.

¶ Siderosus, sidere percussus, item qui siderationis morbo laborat, Vet. Gloss. *Siderosus*, ἀστρόπληξ ἐπιληπτικός.

SIGEUM, Σίγειον, urbs in Troade, à qua & ¶ 2. *Sigeum* promontorium Trojæ dictum est, auctore Suida. Servius in 2 Æneid. *Duo sunt Trojæ promontoria RHOETEUM & SIGEUM: quod dictum est propter Herculis taciturnitatem, qui prohibitus hospitio Laomedontis simulavit abscessum, & inde Trojam per silentium venit.*

¶ Sigeus, & Sigeïus, adjectiva. *Sigea littora*, Ovid. in Fast. 4. v. 279. & *Sigeia tellus*, Idem Epist. Her. 1. v. 33.

SIGLA, & Siglæ, per Syncopen dicebantur literæ singulæ, quæ integrarum vocum signa erant. Quod cum fiebat, *Siglis* dicebantur *scribere*. Ut S. V. B. E. E. V. pro, *Si Vales Benè Est, Ego Valeo*. *Siglæ* quasi *Sigillæ*. Vide Vossium, si lubet, lib. 1. de arte Grammatica cap. 40. extr.

SIGMA, ătis, σίγμα, mensa sex, septem, capiens convivas similitudine elementi Græci ejusdem nominis, quod semicirculari forma pingebatur, ut C Latinorum: quemadmodum eruditissimo Brodæo videtur in Miscellaneis, & Joan. Savaro contra Lipsium, (qui Cent. 1 Ep. 65. partem Cœnationis interpretatur, Suggestum videlicet ligneum, in quo lectus perpetuus stratus ad sex septem convivas recipiendos) ad Sidon. lib. 1. Ep. 2 rectè asserit. Lampridius in Heliogab. cap. 25 *Primus invenit sigma in terrâ sternere* &c. Ubi Casaubonus, *Aliquando*, inquit, *non undique ad mensam convivæ accumbebant, sed ab altera tantum parte: cùm quidem sedentes convivæ, lunatæ figuræ, vel hemicycli speciem exhibebant. Et cœnationes igitur hujus generis* hemicyclia, *& accubita ita strata* sigmata *dixerunt a Græca litera similitudine.* Sed quod existimavit Casaubonus, veteres aliquando ita accubuisse, ut totum mensæ orbem implerent, in eo, ut Salmasius ad eundem Lampridii locum animadvertit, fallitur. Semper enim partem reliquerunt vacuam, unde inferebantur fercula. Petrus Chrysologus Serm. 83 *alto sigmate epulantur.* Accubitus in sigmate non semel repræsentatur in Roma subterranea Bosii, ut pag. 355. p. 391. p. 471. & p. 513. Conf. Fulv. Ursinum ad Ciaccon. de Triclinio appendice pag. 126. seqq. Stuck. Antiquit. Convival. lib. 2. c. 34. Lips. Cent. 1. Miscell. Epist. 65.

SIGNIA, antiqua colonia in Latio. Livius lib. 1. c. 56. & alibi.

¶ Signini, populus ejus oppidi, apud Plin. lib. 3. c. 5.

¶ Signinus, adjectivum, ut *Signinum opus*, quod confractis testis & calce fit, maximæ firmitudinis, Estrich. Vitruvius lib. 5. cap. 11 *ex opere signino statuæ.* Adde Plin. lib. 8. c. 17. sub init. ubi piscinæ hoc opere fieri, ut aquam sustineant, dicuntur.

SIGNUM, significatio, indicium, ein Zeichen/ Anzeigung. Ter. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 57 *Magnum id quoque signum est, dominam esse extra noxiam*, &c. Et in Hecyr. act. 2. sc. 1, 39 *Nonne id signi satis est?* Idem in Andr. act. 5. sc. 3. v. 7 *Vide, num ejus color pudoris signum usquam indicat?* Et, *signa doloris vultu ostendere*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 45. *Conjecturam ex signis facere*, Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 36. *Signis aliquid colligere*, Quintil. lib. 3. c. 6. aus Anzeigung abnehmen. ¶ 2. Sed *Tabulas signis consignare hominum nobilium*, verpitschiren/ versiegeln/ Cic. pro Quint. c. 6. *Signis impressis pacta conventaque custodire*, Senec. de benefic. lib. 3. c. 15. ¶ 3. *Signum Veneris, Cupidinis*, id est, imago vel sculptilis vel fusilis. Cicer. in 6 Verr. *Delum venit, ibi ex fano Apollinis clam sustulit signa pulcherrima atque antiquissima*, Bilder. *Signum exsculpere*, ein Bild schnitzen/ Quintil. lib. 2. c. 19. ¶ 4. Sed *signa militaria*, vexilla sunt, Fähnlein/ Panier. Sic dicta ab effigie animalium, quæ in illis fieri consueverant: ut lupi, equi, apri: his enim uti Romanæ legiones solitæ. *Signis infestis inferri in hostem*, Cic. pro Font. cap. 16. pr. *Signa conferre*, Idem 7. fam. ep. 3. *sub signis legiones ducere*, Idem ad Attic. lib. 16. epist. 8. *Signa* autem ab *aquilis* diversa erant: legioni cuique una erat *aquila*: at tot *signa* erant, quot manipuli: hi autem triginta in legione, ut alibi dictum. ¶ 5. Aliquando in militiâ *Signum* & tesseram significat: Silius 15. v. 475 *tacitum dat tessera signum*, das Wort/ die Losung. *Signum vocale* Vegetius vocat, quod voce constaret. Nam & alia signa non vocalia erant, eaque ipsa diversi generis, de quibus Tactici Scriptores. Breviter Casaubonus ad Æneam Tactic. c. 4. Vide Vegetium lib. 3. c. 5. Ita *signum petere: signum dare: signum accipere* dicimus. Elegans ratio loquendi est, *signum tollere*, pro erigere, excitare. Cicer. pro Marcello cap. 1. *Hic omnibus ad bene sperandum quasi signum aliquod sustulit.* Formula à militia petita est. Nam cum ad arma & pugnam convenniendum esset, vexillum proponebatur. Id ergo militi committendi certaminis signum erat. Vide Gevartium lib. 4. Papiniar. Lect. cap. 4. qui rem ex Ammiano Marcellino maxime declarat. Sed est adjiciendus & locus Cæsaris lib. 2. de B. Gall. c. 20 *Cæsari omnia uno tempore erant agenda: vexillum proponendum, quod erat insigne, cum ad arma concurri oporteret* &c. Idem rursus 3. de B. Civil. cap. 89. extr. *Simul tertiæ aciei totique exercitui imperavit, ne injussu suo concurreret: se, cùm id fieri vellet, vexillo signum daturum.* ¶ 6. Et *signa* dicuntur Sidera in Zodiaco, die zwölff Zeichen. *Ortus, obitus signorum*, Virg. 1. Georg. v. 257. *Rabiosi tempora signi*, dies caniculares dixit Horat. in Serm. lib. 1. Sat. 6. v. 126.

¶ Sigillum, diminut. Cic. in Verr. 6. c. 22. *Apposuit patellam, in qua sigilla erant egregia*, eine Bilderey/ Figuren. ¶ 2. Sed *imprimere sigilla* annulo, Pitschier auffdrucken. Cicer. in Academ. lib. 4. cap. 26.

¶ Sigillare, verbum: *Signa imprimere*, item, *insculpere*. Sic

Scyphos

Scyphos sigillatos Cic. dixit 6. Verrina cap. 14. id est, figuris signatos.

¶ Sigillaris. *Sigillaria opera*, Bildwerck.

¶ Sigillaria, orum, plurale. Vicus Romæ, ubi, præter sigilla, & aliæ res habebantur, quamobrem magnâ semper frequentiâ hominum celebratur, quod Suetonii locus Nerone cap. 28 cum primis ostendit. Librarios ibi fuisse, & libros venditos ex Gellio lib. 2. cap. 3. & lib. 5. cap. 4 constare potest. *Argenteum esse dum ad Sigillaria venale fuisse*, Suetonius Claudio cap. 16 refert. Et *lances de sigillaribus emtas*, memorat Scævola leg. penult. § 1 Dig. de Legatis 3. ¶ 2. Et *sigillaria* festa erant, (*sacra sigillorum nomine dicta* Ausonius vocat Idyll. 26.) post Saturnalia, in quibus signa parva ab amicis missitabantur, SIGILLARITIA appellata. Spartianus in Adriano: *Saturnalitia & Sigillaritia frequenter amicis inopinantibus misit, & ipse ab his libenter accepit.* Vide Macrob. lib. 1. Satur. cap. 10. extr. & cap. 11. item extr. *Sigillaritius annulus*, pro annulo Signatorio, ein Pitschirring / apud Vopiscum Aureliano extremo legitur. ¶ 3. Bild-Schnitzwerck. *Quin imò deos esse sigillaria ipsa censetis.*

¶ Sigillaritius, ut *Annulus sigillaritius, Festa sigillaritia*, modo explicata sunt in *Sigillaria*.

¶ Sigilliolum, diminutivum. Arnobius lib. 6. p. 197 *Et abstinetis a risu; cum pro diis immortalibus, sigilliolis hominum, & formis supplicatis humanis?* Contemtim ergo deorum imagines non signa, sed *sigilliola* vocat.

¶ Signifer, adjectivum, pro *signi* varia notione variis suetum attribui. Sic *signifera puppis*, a vexillo dicitur prætoria navis, apud Lucanum lib. 3. v. 558. *Polus signifer*, ibidem v. 254, & *cælum signiferum*, a signis cælestibus sive sideribus apud eundem lib. 7. v. 363, atque ita etiam *orbis signifer*, id est, zodiacus, in Ciceronis lib. 2. de Nat. Deor. c. 20. Ac *crater signifer*, cui artificiose signa & imagines insculpta sunt, apud Val. Flaccum lib. 1. v. 337.

¶ Signifer, substantive, vexillifer miles, ein Fähnrich. Cæsar lib. 2. Gall. cap. 25 *Cohortis centurionibus occisis, signiferoque interfecto.* Tacitus annali 2. c. 82 *Signifer legionis signum ad eum transtulit.* ¶ Dux & auctor cujuslibet rei aut facti. Cicero pro Plancio cap. 30, *qui caussæ nostræ duces & quasi signiferi fuissent.* Idem pro Milone cap. 33 *Cum tantum ausus sit ultro pro mortuo, quid signifer pro vivo non esset ausus?* ¶ Zodiacus etiam absolute sive ἐλλειπτικῶς vocatur *Signifer*, ut apud Plin. lib. 2. cap. 10 *propter obliquitatem Signiferi*, subaudi *circuli*, ut cap. 4 extremo plenius dixerat; vel *orbis*, ut Cic. 2. Nat. D. c. 20.

¶ *Antesignanus miles*, ante signum in acie constitutus, so zu nächst für dem Fähnlein hergehet. *Fueras in acie Pharsalicâ antesignanus*, Cic. in Philipp. 2. cap. 29.

¶ Postsignanus, Am. Marcell. lib. 18. cap. 20. *Postsignani nostri, qui tenebant editiora collis, exclamant.* Adde eundem lib. 24. c. 23, & Salmas. de Milit. Rom. p. 127.

¶ Prosignani, distincti ab Antesignanis. Illi in secunda; hi in prima acie stabant. Frontinus lib. 2. Strateg. cap. 3. n. 17 *Tum prosignanis, qui in secunda acie erant, imperavit, ut* &c. Ubi Keuchenio notata videantur.

¶ Subsignanus miles bis nominatur Tacito, nimirum 1. Histor. cap. 70. extr. & 4. Histor. cap. 33. Meminit & Lipsius 2. de Milit. Rom. Dial. 2. Sed quod hoc genus fuerit, non explicat. Pichena ad priorem Taciti locum, *subsignanos* eosdem suspicatur fuisse, qui alias Tacito *vexillarii* dicti, & nec in legionibus proprie, nec in auxiliis erant. Vide infra in *vexillum*. Salmasius de re milit. Rom. p. 40 *Omnis*, inquit, *exercitus, qui ordinatim incedebat, sive in agmine esset, sive in acie*, SUB SIGNIS *ire & esse dicebatur. Ergo* SUBSIGNANUS *miles omnis, qui sub armis incedit, & ordinatus ad agmen sive ad aciem sua signa sequitur. Et* SUBSIGNANUS *in genere idem quod* POSTSIGNANUS, *quia signa præibant, milites sequebantur.* Vide plura ibidem.

¶ Signifex, qui signa sculpit. Arnob. lib. 6.

¶ Insignis, e, signo aliquo ab aliis discretum, clarum, præstans, illustre, ut *Maculis insignis & auro*, scheinbar und für andern zu erkennen / Virg. 3. Georg. v. 56. Idem 1. Æneid. v. 10. *Insignem pietate virum* &c. ansehnlich. *Clara & insignis alicujus virtus*, Cic. de Amicit. c. 27. *Studio sum insigni erga aliquem*, Idem 2. de Fin. c. 22. Et, *Odium insigne*, Cic. ad Anton. sub lib. 14. ad Attic. epist. 13. ein grosser Haß. *Injuria insignis*, Cic. pro Cæcin. c. 13. Et Quintil. lib. 1. cap. 1 *Corpora prodigiosa & insignia monstris*, kentlich wegen ungeheurer Gestalt. Signate autem *Insignia* dixit, nam qui aliquo vitio, aut damno corporis notabiles aut depravatis ac deformibus membris nati essent, INSIGNES & INSIGNITI dicebantur. Plautus in Fragm. Part. 1. v. 128

> *Tum* (metuentem) *ne uxor mibi insignitos pueros pariat postea,*
> *Aut varum, aut vulgum, aut compernem, aut pætum, aut broncum filium.*

Cic. 3. de legibus cap. 8. extr. *Insignis ad deformitatem puer, brevi tempore creatus, multò quoque tetrior fœdiorque natus est.* Compar. *Insignior contumelia*, Livius lib. 4. c. 4. *Insigniora monumenta vastitatis*, Idem lib. 10. c. 15. Superl. *Insignissimum spectaculum*, Tertullian. de Spectacul. c. 12. pr. ut vulgo legitur; aut potius, ut Rigaltius ex antiquis libris notavit, *insignissimis* [viris] *spectaculum acceptissimum.* Idem Tertull. in Apolog. cap. 21. pr. *insignissima religio.*

¶ Perinsignis. Cicer. lib. 1. de Leg. cap. 19 *pravitates perinsignes.*

¶ Insigne, substantiv. Symbolum, ex quo quid indicatur seu noscitur. Horatius lib. 2. Sat. 3. v. 254

> - - - - *ponas insignia morbi,*
> *Fasciolas, cubital, focalia.*

Nempe fasciolas, cubitalia, & focalia *morbi insignia* vocat, quod ex his rebus aliquis ægrotare intelligebatur. Sani enim abstinebant. Sic *corona* & *sceptra* INSIGNIA REGNI Virgilius vocat 8. Æneid. v. 506. Sic *insignia Consulum* Romæ, Fasces, Sella curulis &c. His enim rebus dignoscebantur & distinguebantur ab aliis, reddebanturque conspicui sive Insignes. ¶ Sic Symbola navium atque picturæ in prora, quæ vel Deos vel Heroas vel Animalia referebant, unde ipsæ naves nomina sortiebantur, Græcis παράσημα, Latinis *Insignia* appellabantur. Cæsar lib. 2. de B. C. cap. 6. *Conspicatæque naves triremes duæ navem D. Bruti, quæ ex insigni facile agnosci poterat* &c. Tacit. 6. Annal. c. 34 *Multaque de nomine ejus & oracula Phryxi celebrant:* NE QUISQUAM PHRYXO SACRIFICAVERIT. *Credito vexisse Phryxum, sive id animal, seu navis insigne fuit.* Diversa autem sunt παράσημον, sive *insigne*, & *Tutela* navis. *Insigne* erat, unde nomen accipiebat navis, vel Deus, vel Heros, vel animal, vel aliud quiddam, ut *Cassis*: quo nomine navis Ovidii appellata, eratque insigne istud in prora: *Tutela* verò signum Dei, cui navis tutela credita, in puppe constituebatur: sic illa Cassis Ovidiana tutelam habebat Minervam; ita enim ipse lib. 1. Trist. eleg. 9. pr.

> *Est mihi, sitque precor, flavæ tutela Minervæ*
> *Navis, & a picta casside nomen habet.*

Videndus Heinsius in 24 Silii: qui pleraque tamen Scaligero debet, quem lege Animadversionibus Eusebianis p. 39. item contra Robertum Titium lib. 7. Animadvers. 2. ¶ Apud Plautum effossus oculus, quippe quo aliquis internoscitur, *Insigne* vocatur, Curc. act. 3. v. 30. Nam cum Curculio à Lenone *unoculus* per contemtum esset appellatus, ita respondet Curculio:

> *Adolescens, ob rempub. hoc intus mihi*
> *Quod insigne habeo, quæso, ne me inconcilies.*

¶ Suetonius Caligula cap. 35 cognomina familiarum, quibus inter se distinguebantur, *Insignia familiarum* vocat. ¶ Plinius lib. 7. cap. 25 *Cæsari proprium & peculiare sit, præter supra dicta, clementiæ insigne: qua usque ad pœnitentiam omnes superavit.*

¶ Insignia sive arma gentilitia (Wappen) uti nunc in usu sunt, non tam antiqua existimanda, ut a Romanis aut Græcis, qui in clypeis & gemmis &c. variis symbolis usi sunt, repetenda videantur: quippe quæ à Carolo Magno adumbrata, ab Heinrico Aucupe vero perpolita demum fuerint, quod Marcus Velserus lib. 4 rerum Augustanarum Vindelicarum sub finem libri observat. Hospitum insigniorum insignia foribus etiam olim fuisse præfixa Barthius docet ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 954.

¶ Insigniter, adverbium. mercklich / kentlich. Cicer. in Philipp. 3. c. 4 *Quis rex unquam fuit tam insigniter impudens?* überaus und mercklich unverschämt. Comp. Insigniùs. Paullinus Nolanus Poemate 24 de Natal. 9. S. Felic. v. 144

> *Me tamen uberius decet atque insigniùs isto*
> *Exsultare die.*

Nam & Apulejus in positivo dixit lib. 8 post init. *exsultans insigniter.*

¶ Insignio, insignire, verbum usitatum est, pro signis notare vel distinguere. *Auro insignibat clypeum*, belegt den Schild mit Gold zum Merckzeichen / Virgil. 7. Æneid. v. 790. ¶ 2. Pro clarum, nobilem, celebrem facere memorando, Plinius usus lib. 8. Epist. 22. extr. *Quisquis ille qualiscunque sileatur: quem insignire exempli nihil; non insignire, humanitatis plurimum refert.* Et Seneca Epist. 18 *Illud temperantius non excerpere se, nec insigniri, nec misceri omnibus.* *Non insigniri*, i. e. non notabilem fieri, seu *conspici*, ut Nepos loquitur.

¶ Insignītus, a, um, bezeichnet / bemerckt. Cic. Top. c. 5 *Quædam confirmatio insignita atque impressa in intelligentiâ.* Tacit. 4. annal. cap. 51, 2. *insignitius flagitium.* Livius lib. 7. c. 15 *ignominia insignitior*, ut Gronovius & Gruterus legunt, quamquam in Sigonii vetere libro *insignior* est.

¶ Insignite, ut insigniter. Cic. pro Quintio c. 23 *Neque quisquam inventus est tam insignite improbus.* Livius Comparativo *insignitius* usus est, Lib. 8. c. 13, *Quo insignitius omissa res Consuli exprobraretur.*

¶ Insignītor, nomen, qui insignit. Augustinus Civ. Dei lib. 21 cap. 4 *aurifices insignitores gemmarum.*

¶ Intersignium, locus inter duo signa, μεσεμβόλημα. Vide Salmas. in Exerc. Plin. p. 460. ed. sec.

¶ Præsignis, idem quod insignis præ aliis, seu præstans, sed apud Poetas præcipuè. Ovid. Fastorum 6. v. 628

Præsignis facie Corniculana fuit.

Statius 4. Silv. 8. v. 12

Gaudeat & Libycâ præsignis avunculus hasta.

¶ Signo, signare, signo notare, signum imprimere, zeichnen. Ut *summa vestigia pulvere signare*, Virg. 3. Georg. v. 171. Idem 3. Æneid. v. 287

Postibus adversis figo & rem carmine signo.

Ich mache eine Schrifft drüber zum Zeichen und Gedächtnüß. ¶ 2. Item sigillo impresso claudere vel confirmare. Martialis lib. 9. epigram. 89 *Jam signat meus annulus lagenam*, versiegeln. Sic tabulas testamentorum & nuptiales dicuntur testes adhibiti *signare*, cujus passim exempla in jure exstant. *Signare epistolam*, Nep. Lysand. c. ult.

¶ Signate, adverb. significate, deutlich. Gell. lib. 2. cap. 6 *proprie & signate loqui.*

¶ Signanter, idem. Hieronym. lib. 1. adv. Jovinian. cap. 7. extr. *Signanter & proprie supra dixerat.*

¶ Signatio. Auctor dialogi de Orat. cap. 16 *Oratorum ætatem signatione determinare.*

¶ Signator. *Signatores*, testes, qui tabulas vel testamentorum, vel nuptiarum, vel cujuscunque alterius negotii, subscribebant & obsignabant. Valer. Max. lib. 7. cap. 7 *In eo* (testamento) *ipse Tullianus Pompeji Magni familiaris ipso Pompejo signatore hæres scriptus.* Sueton. Aug. cap. 33 *Cùm de falso testamento ageretur, omnesque signatores lege Cornelia tenerentur*, &c. Juvenalis Sat. 10. v. 335

- - - ritu decies centena (pro dote) *dabuntur*
Antiquo: veniet cum signatoribus auspex.

Loquitur de contractu nuptiarum & testibus eò adhibitis. Adde Senec. 2. de Benefic. cap. 23.

¶ Signatorius, *Annulus signatorius*, ein Pitschafft/ Pitschirring. Onomast. *Signatorius*, σφραγιστικός.

¶ Signatura, Sueton. Ner. cap. 17 *Tabulæ* [vel *literæ*] *vacuæ signaturis*, Brieff ohne Siegel.

¶ Assignare, attribuere, dare, zuzeichnen/ zumessen/ zueignen. *Assignare colonis agros*, Cicer. 1. Agrar. cap. 6. Estque hoc proprium ea in re verbum, cum capti ex hostibus agri dividuntur limitibus, & viritim hominibus attribuuntur. Siculus Flaccus de conditione agrorum apud Rigaltium pag. 3. *Postquam majores regiones ex hoste captæ vacare cœperunt, alios agros diviserunt, assignaverunt.* Frontinus de agrorum qualitate apud eundem Rigaltium pag. 51 *Agrorum qualitates sunt tres: una agri divisi & assignati: altera mensurâ per extremitates comprehensi: tertia arcifinii.* Qui *divisi & assignati*, idem Siculus supra laudatus p. 18 docet. *Dividuntur*, inquit, *agri limitibus institutis per centurias, assignantur viritim nominibus.* Et Cic. lib. 3. ad Attic. ep. 19 *Mihi ex agro tuo tantum assignes, quantum meo corpore occupari potest.* Plin. lib. 10. c. 50 *Naturam avibus cælum assignavit.* Columella lib. 12. cap. 2. *Unumquodque faciliùs consideratur, cùm est assignatum suo loco.* Rursus Cic. ad Quint. fratr. lib. 1. ep. 4 *Amabo te, mi frater, ne, quod uno meo fato & tu & omnes mei corruistis, improbitati & sceleri meo potiùs, quàm imprudentiæ immisericordiæque assignes*, hoc est, imputes, du wollest es nicht zumessen/ zuschreiben/ &c.

¶ Assignatio, *Assignatio agrorum*, Cic. 4. Philipp. cap. 4. Zumessung/ Zuschreibung.

¶ Circumsignare. Columella de Arborib. c. 26 *Gemmam duobus digitis quadratis circumsignato.*

¶ Consignare, signo notare, versiegeln. *Consignare legem*, Lege 13 Dig. § 6 de action. emti & vend. *Consignare tabulas signis hominum nobilium*, Cicer. pro Quintio cap. 6. Idem pro Dejot. *Senatûs judicia de aliquo publicis literis monumentisque consignata.* Et in Acad. lib. 4. cap. 1. *Literis consignamus, quæ monumentis mandare volumus*, schrifftlich fassen.

¶ Consignatio. *Consignationes* chirographa appellare videtur Quintil. lib. 12. cap. 8.

¶ Consignate, adv. Gellius usus est superlativo *Consignatissime*, lib. 1. cap. 15.

¶ Consignanter, unde Comp. *consignantiùs.* Gellius lib. 1. c. 25 *Græci significantiùs consignantiusque dixerunt*, &c. hoc est, expressius, ἐμφατικωτέρως.

¶ Designare, signis demonstrare, describere. Cicer. in Catil. c. 1 *Notat & designat oculis ad cædem unumquemque nostrûm*, quod Germani dicunt, Er mahlt ihm aus/ siehet ihme aus. *Verbis aliquid designare*, Idem 1. de Orat. c. 23, mit Worten entwerffen. ¶ 2. Sed, *Designare scelestum & nefarium facinus*, Apulejo significat committere & perpetrare, begehen. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2, 7 *Illa, quæ facta sunt, omitto: modo quid designavit?* was hat er angericht? Hor. 1. Epist. 5. v. 16. *Quid non ebrietas designat?* Vide Desid. Herald. lib. 2. Adversf. cap. ult. ¶ 3. *Designari* dicebantur *Consules* & *Prætores*, qui in proximum annum essent creati, auffs künfftige bestellet. *Designati consules*, Cic. 11. fam. ep. 6. & alibi. Vellejus lib. 2. cap. 58 *Dolabellam substituturus sibi Cæsar designaverat Consulem.* Idem cap. 111 *designatum Quæstorem*, & *designatos Tribunos plebis* dixit.

¶ Designatio. *Sine designatione personarum & temporum oratio*, Cic. de orat. lib. 1. cap. 31.

¶ Designator, qui pompæ alicui funeris, ludorum &c. constituendæ præest, unicuique incedenti locum ordinemque præscribens: Græcis βραβευτὴς appellabatur. Vide Budæum ad legem 4 Dig. de iis, qui not. infam. Lipsium lib. 2. Antiq. Lect. cap. 9. item de Amphitheatro c. 15. Petr. Fabr. Agonist. lib. 1. c. 23. item Torrentium & Marcilium ad Horat. lib. 1. Ep. 7. v. 6.

¶ Dissignare, pro Designare, aliquando scribitur, etiam in derivatis, ut

¶ Dissignatio apud Arnob. lib. 7. p. 217.

¶ Dissignator. Sic Lipsius scribit, cum de Amphitheatro cap. 15 Designatores spectaculorum, quos modo laudavimus, delineat. Vet. Inscript. apud Gruterum pag. 270. n. 6 DISSIGNATOR SCAENAR. Et in Tertulliano de Spectacul. c. 10, quod Frobenius *Dissignator* edidit, Rigaltius *Designator* expressit.

¶ Exsignare, auszeichnen/ Liv. lib. 1. cap. 20. *Et sacra omnia exscripta exsignataque attribuit.*

¶ Obsignare, quod *obsigillare* etiam Seneca dixit, signo impresso occludere, versiegeln/ verpitschiren. Obsignantur autem non epistolæ seu literæ & tabellæ solùm; sed & alia, ut arcæ, lagenæ, pecuniæ. De ratione obsignandi libros, seu epistolas vide plura apud Salmas. & Herald. in scriptis adversariis, &c. Vide Lips. ad 2. Annal. Taciti p. 80. Cicer. 7. Verr. cap. 39 *In tabellas refert, obsignat signis amicorum prudens homo.* Sic, *Obsignare testamenta*, Cæsar lib. 1. de B. Gall. c. 39.

¶ Obsignator. Cic. ad Att. lib. 12. ep. 18 *Quod scribis Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui* &c.

¶ Persignare, durchaus verzeichnen. Livius lib. 25. c. 7 *Triumviri sacris conquirendis, donisque persignandis.* Et Mela l. 1. c. ult. de Ponticis gentibus: *notis corpus omne persignant.*

¶ Præsignare, zuvor zeichnen. Plin. 28. c. 4 *Furunculos præsignare jejuna saliva.* Et Cato cap. 154 *qua fini culleum capiet, præsignato.* Ita Meursius etiam ex veteri codice legit: minus rectè quidam *pertundito.*

¶ Resignare, obsignata aperire, solvere. *Resignare literas, epistolam* &c. Einen Brieff öffnen/ erbrechen. Gloss. Cyr. *Resigno*, ἀποσφραγίζω. Onomastic. *Resigno*, παραλύω. Atque ita ex *aperiendi* notione Turnebus lib. 24. cap. 26 secundùm veterem Romanorum ritum, quem ibi prodit, interpretatur Virgilii illud Æn. 4. v. 244 *- - - lumina morte resignat*, quæ Servius per *claudere*, *interturbare* exposuerat. ¶ 2. Aliquando est dissolvere, abrogare, irritum facere, rescindere, sublatis enim sigillis, fides atque auctoritas tabularum solvitur. Cicer. pro Archia cap. 5. pr. *Nam cum Appii tabulæ negligentius asservatæ dicerentur, Gabinii, quamdiu incolumis fuit, levitas, post damnationem calamitas, omnem tabularum fidem resignasset.* Florus lib. 4. cap. 7. extr. *Brutus cum in Cassio etiam suum animum perdidisset, ne quid ex constituti fide resignaret, ipse quoque uni comitum suorum præbuit latus.* ¶ 3. Pro cedere, reddere, quæ habuimus, bis posuit Horatius: semel lib. 3 ode 29. v. 13

- - - - si celeres quatit (fortuna)
Pennas, resigno, quæ dedit.

Deinde lib. 1. Epist. 7. v. 34

Hac ego si compellar imagine, cuncta resigno.

Ratio locutionis inde videtur petita: Veteres si quid paraverant rerum, condere id & obsignare solebant, ne quid aut negligentia aut furto periret, de quo supra in *obsignare* monuimus. Cum resignanda itaque essent ejusmodi clausa & condita, cum vellent uti; idcirco *resignari* dixerunt ea, quæ redderentur, sive, quorum usus aliis jam concederetur & aperiretur veluti.

¶ Resignator. Gloss. Cyr. *Resignator*, ἀποσφραγιστής.

¶ Subsignare, subscribere, ita enim veteres usi sunt. Plinius lib. 3. Epist. 1. extr. *Eundem mihi cursum: eundem terminum statuo, idque jam nunc apud te subsigno*, geb dir Brieff und Siegel drüber. Cic. pro Flacco cap. 32 *Subsignare apud ærarium, apud Censorem*, beschlagen.

¶ Subsignatio. Tertull. de Pœnitent. cap. 2 *subsignatio pœnitentiæ.*

¶ Significo, significare, bedeuten/ anzeigen. *Significare per literas*, Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 11. schrifftlich anzeigen/ zu wissen thun. *Significare clamore*, Cæsar 7. Gall. c. 3. Et *significare & ostendere aperte*, Cic. 4. Verr. c. 60. *Quid hæc tanta celeritas festinatioque significat?* Idem pro Roscio cap. 34.

¶ Significans. *Dilucida significansque descriptio*, Quintil. lib. 4. cap. 2. deutlich/ eigentlich. Nomen enim hoc modo *significans* est. Gellius etiam lib. 1. cap. 15 dixit *significantissimum vocabulum.*

¶ Significanter. *Dicere significanter & ornate*, deutlich und zierlich reden/ Idem lib. 1. cap. 7. Comp. significantius. Gellius lib. 1. cap. 25 *significantius & consignantius dicere.* Et Lactantius lib. 6. cap. 5. extr. *Ut brevius & significantiùs utriusque rei summa officia determinemus.* Et ipse Cicero lib. 3. fam. ep. 12 *Acriùs, apertius, significantiùs dignitatem tuam defendissem.*

¶ Significantia, æ. Gloss. Vet. *Significantia*, ἔμφασις, ἔννοια. Usus & aliquoties est Arnobius, ut lib. 4. sub initium: *Ex rerum eventu ipsius nominis significantiam* [Luperca dea] *traxit.* Et eodem libro p. 134 *ad rerum significantias aptare.*

¶ Signi-

¶ Significatio, σημασία, ut in Glossis vertitur. Gellius lib. 1. cap. 22. pr. *Falsa atque aliena verbi significatio.* Bedeutung. ¶ 2. Et *Significatio literarum*, Cicer. pro Lege Man. cap. 3. schrifftliche Anzeigung.

¶ Significatus, ûs, ui, Plin. lib. 18. cap. 25 *Ipsi dies raro non aliquos tempestatum significatus habent*, id est, *significationes*, prognostica. ¶ 2. Nec Grammatica verbi notio ignota antiquis fuit. Gellius lib. 5. cap. 12 *VE particula duplicem significatum, eundemque inter se diversum capit.* Idem cap. 16 ejusdem libri: *Verrius Flaccus in libro de significatu verborum.*

¶ Significatum, idem. Gloss. Vet. *Significatum*, σημασία, δήλωσις.

¶ Significativus. Ulpianus Lege 75 § 2 de Verb. Oblig. *Appellatio significativa.*

¶ Significatorius, ut *Verbum significatorium*, Tertullian. adv. Hermogen. c. 32.

¶ Adsignificare, προσσημαίνειν. Varro apud Gellium lib. 10. c. 1. *Aliud est* quartò *pratorem fieri, & quartùm, quod quarto, locum adsignificat, & tres ante factos: quartum, tempus adsignificat, & ter ante factum.*

¶ Consignificare, idem, sive zugleich bedeuten. Unde

¶ Consignificatio, apud Apulejum.

¶ Præsignificare, prædicere, voran bezeigen / Cic. lib. 1. de divin. c. 38. *Præsignificare hominibus, quæ sunt futura.*

¶ Præsignificatio. Lactantius lib. 7. cap. 15 post princ. *præsignificatio & figura.*

SIL, silis, neutr. pigmentum lutei coloris, quemadmodum ochra nativa, Ochra oder Ochrageel / Agricola. *Sil Atticum*, Plin. lib. 33. cap. 12. *Sile pingere primi instituerunt Polygnotus & Mycon*, Idem lib. 13. cap. 13.

¶ Silaceus color, Farbe von Ochra. Idem lib. 35. cap. 6.

SILA, silva est in Bruttiis Straboni prope urbem Mamertinum, & Vibium, cujus & Virgilius meminit lib. 12. v. 715. Ejus vina laudat Cassiod. lib. 12. Arborum tanta varietate distincta, ut id Naturæ opus mortalium solertia distributum videri possit. Gabr. Barrius in Calabr. sua fol. 113. 2. Est & *Sila* urbs Straboni.

SILĀNUS, fistula, seu tubus, unde aqua salit, κρουνός, ein Wasserständer. Lucretius lib. 6. v. 1263

Corpora silanos ad aquarum strata jacebant.

Corn. Celsus lib. 3. cap. 18 *Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens.*

SILĂRUS, σίλαρος, & *Silaris*, Lucaniæ amnis, in quo virgulta & folia immersa lapidescunt, Plin. lib. 21. cap. 3. Meminit & Virgilius Georg. 3. v. 146.

SILĒNUS, Σιληνός, Bacchi nutricius, vel pædagogus; dictus à σιλλαίνειν, quod est petulanter & dicaciter ludere. Horatius in arte Poet. v. 239 *Famulusque Dei Silenus alumni.*

Fingitur reconditæ ac compositæ sapientiæ Deus: Hinc eum Maro de rerum principiis disputantem inducit, Ecl. 6. Vide Scalig. lib. 1. Poet. cap. 4. & Casaub. de Poesi Satyrica lib. 1. Luciano in Deorum consilio describitur, φαλακρὸς, σιμὸς τὴν ῥῖνα, ἐπὶ ὄνυ τὰ πολλὰ ὀχούμενος, Λυδός τις. *Calvus, simis naribus, plurimùm super asino inequitans, genere Lydus.*

¶ Quoniam autem Sileni, simuli, hoc est, collisο naso, ut Seneca vocat, essent, idcirco amatores amicas suas tales *Silenas* vocabant: Lucretius lib. 4. v. 1166. *Simula, Silena aut Satyra est.* Id est: Si quæ simula, sive collisο naso est, *Silena* vocatur aut *Satyra.*

¶ *Sileni Alcibiadis* imagines erant exterius ridiculæ, interius artem repræsentantes divinam. Vid. Voss. lib. 4. Instit. orat. p. 247. *Inversos Silenos* vocant, qui foris boni, intus mali & flagitiosi.

¶ Sileni Seniores Satyri vel dæmones, secundum Camerar. Cent. 1. Hor. Subc. p. 319.

¶ Silenus etiam unus e Regulis Cariæ fuit, qui Nysæ imperavit. Diodor. Sicul. lib. 3.

SILĔO, silēre, tacitum esse, nicht reden / still seyn / priorem brevem habet. Ovid. 10. Met. v. 389 *Muta silet virgo.* Idem 3. Pont. epist. 1. v. 147 *Mala caussa silenda est.* Seneca in Hippolyto v. 876 *Alium silere quod voles, primus sile.* Et, *Inter arma silent leges*, Cicer. pro Mil. cap. 4. ¶ 2. Eleganter hoc verbum effertur cum præpositione De: ut Ter. in Phorm. a. 5. sc. 2. v. 13 *De jurgio siletur*, des Haders wird geschwiegen. ¶ 3. *Silere* etiam, quiescere, nihil agere, nihil movere significat. *Silent Musæ Varronis*, hoc est, nihil scribit Varro, Cic. 1. Acad. cap. 1. Et Tacitus 3. Histor. cap. 47. pr. *Nec cæteræ nationes silebant. Subita per Pontum arma barbarum mancipium moverat.* Similiter *silens & quietum ærarium*, Plinius dixit Paneg. Trajani, cap. 36. quod nemini negotium facit, litemque intendit. Et ita *silentium* quoque pro quiete & otio dicitur, de quo paullo post monebimus. Hinc *Luna silens* appellatur in interlunio, cum jam non lucet, & ita otiosa est, ac nihil agit, apud Plin. lib. 16. c. 39. Quo illud Virgilii 2. Æn. pertinet v. 255

- - - - *Tacitæ per amica silentia Lunæ:*

Ut quidem Politianus, & post eum Janus Meursius ad Catonem de re rustica cap. 29 existimabat. Sed magna de hoc loco disputatio est, qua supersederi poterit, si cum Petito lib. 2 Eclogar. Chronologic. cap. 19 extr. legamus:

Et jam argiva Phalanx instructis navibus ibat
A Tenedo tacite, per amica silentia lunæ,

ut Poeta dicat solvisse Græcos nullo, quod solebat alias, edito a classiariis signo: ut quod Virgilius *tacite ire*, id Cæsar 7. Gall. B. cap. 60 *Silentio progredi* dixerit.

¶ Silenter. Juvencus lib. 3. Hist. Evang. v. 462

Judæamque petit, qua pinguia rura silenter
Agmine Jordanis viridis prorumpit amœno.

¶ Silentium, ut, *Silentium facere*, Quintil. lib. 2. cap. 5. *Silentium dare*, Terent. prologo Hecyræ extremo. still seyn. *Per silentium adesse æquo animo*, Idem prol. Phorm. v. 31. &, *cum silentio animadvertere*, Prologo Eunuchi extremo, still zuhören. Ovidius lib. 2. de Arte am. v. 603

Eximia est virtus præstare silentia rebus.

Curtius lib. 10. cap. 7 *His auditis concio primum silentium velut jussa habuit; Conclamant, deinde pariter*, &c. *Agere per silentium*, Terentius prologo Heaut. 36. in der still. *Silentio aliquid dissimulare*, Quintil. lib. 5. c. 13. *Silentio aliquid transire*, Idem lib. 2. c. 3. pr. & Cic. 2. Attic. ep. 19. Idem Philipp. 13. c. 6. pr. *Ac ne illud quidem silentio prætereundum puto*, mit stillschweigen übergehen. *Silentio castris egredi*, Cæs. lib. 7. de bello Gall. cap. 58 est, nullo profectionis signo dato egredi: ohne Spiel. In cap. 60 *Silentio progredi* dicit. Id autem fiebat fallendo hosti, cum aut in fuga, aut superventuri imprudentibus essent. *Silentium est de*, &c. Ut, *de Partho silentium est:* Von den Parthern hört man nichts / Cic. ad Att. lib. 5. ep. 16. Et Horat. 3. carm. od. 2

Est & fideli tuta silentio Merces:

sic expressit illud: Ἔστι καὶ τὸ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας, Athenodori apud Stobæum. Quintilian. declam. 19 *Nullam difficiliorem quam silentii credo virtutem, adeoque promptissimo sermone facile delinquimus*, schweigen ist Kunst. ¶ 2. In auspiciis *silentium* dicebatur, cum nihil interveniret, quod corrumperet auspicium sive vitium ei faceret: de quo Cicero 2 de divin. c. 34. ¶ 3. *Silentium* etiam inertiam, cessationem, & otium significat: Ita *vitam silentio transigere*, est otiose & obscure vivere, ut nullo egregio facto innotescas, apud Sallust. Catilin. cap. 1. Tacitus Agricola cap. 3 *Ad ipsos ætatis terminos per silentium venimus.* Idem Annal. 15. c. 1 *Tiridates quoque regni profugus per silentium haud modice querendo gravior erat.* PER SILENTIUM, i. e. dum regno orbatus, nihil habet, quod agat. *Per tacitum*, Seneca dixit Thyeste v. 394

Obscuro positus loco
Leni perfruar otio;
Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.

Tacitus rursus eodem Agricola cap. 6 *Idem præturæ tenor & silentium.* SILENTIUM vocat, quod paullò ante *quietem* & *otium* dixerat. Ibidem cap. 39. *Studia fori & civilium artium decus in silentium acta.*

¶ Silentiosus, tacitus. Apulejus lib. 11 ineunte: *Nactus opacæ noctis silentiosa secreta.*

¶ Silentiarius minister Imperatoris ad ea, quæ sunt quietis in palatio. Lege 30 Cod. de inofficioso testam. dicuntur *spectabiles silentiarii:* & Lege ult. C. de excus. tutor. Imperator appellat *viros clarissimos sacri nostri palatii silentiarios, circa latus nostrum militantes.* Ex quibus de dignitate Silentiariorum judicare licet.

¶ Silesco, silui, silescere, Terent. in Adelph. a. 5. sc. 2. v. 10 *Aliquo abeam, dum hæ silescant turbæ.* still werden.

¶ Consileo, &

¶ Consilesco. Ennius apud Festum Pompejum *consiluere*, quod ipse [Festus] per *conticuere* interpretatur. Et Gellius lib. 12. c. 1 *Strepitus consilescit.*

SĬLER, ĕris, frutex pumilæ radici similis, die kurtzen Wasserweiden / ut putant. *Siler molle*, Virg. 2. Georg. v. 12.

SĬLEX, dub. gen. Pæne omnes *hunc silicem* dixerunt, Varro, Lucretius, Juvenalis, Ovidius: tanta tamen est Virgilii auctoritas, ut persuadeat nobis etiam *hanc silicem* dici. Quæ verba sunt Servii ad 8. Æneid. v. 233. ubi poeta dixit: *Stabat acuta silex*, & *nuda silex*, Idem eclog. 1. Et Georg. 1. v. 135

Et silicis venis abstrusum excuderet ignem.

¶ Siliceus, denominativum. Vitruvius lib. 8. c. 3 *saxa silicea.* Metaphorice Seneca lib. 3 de irâ cap. 8 *Impudicorum cœtus fortem quoque & siliceum virum emollit.*

SILICERNIUM, cœna funebris, quæ ab exequiis celebrabatur, Varro Meleagris apud Nonium: *Funus exsequiati cum plausu ad sepulcrum antiquo more silicernium confecimus, id est, περίδειπνον, quo pransi discedentes dicimus aliis alii VALE.* De etymo vocis mira variatio est. De eo enim aliter Festus, aliter Donatus, alii aliter tradiderunt. Servius, Virgilii interpres: SILICERNIUM, quasi *SILICENIUM* dictum putat: quod cœna illa super silice poneretur. Quod ita explicat Scaliger: *Antiquitus*, inquit, SILICESNIUM *dixere: ut* POESNAS, CASMINA, VALESIOS *pro* POENAS, CARMINA, VALERIOS. *Ita igitur &* COESNAS, *vel* CESNAS, *pro* COENAS: *unde SILICESNIUM primo, & deinde* SILICERNIUM.

¶ Quem-

¶ Quemadmodum autem ERGASTVLVS dictus, qui in ergastulo tenetur: ita & SILICERNIVS (Senex) qui dignus, ut pro eo *Silicernium* pararetur. Vid. Scalig. ad Festum hac voce, itemque Kirchmannum de Roman. Funerib. lib. 4. cap. 4. & in sequente, quo dissentientes auctores super etymo vocis conciliare intendit, nec infeliciter sane. Sed præter Cincium, quem Scaliger allegat, Terentius quoque SILICERNIVM, de sene decrepito per convicium dixit, Adelph. a. 4. sc. 2. v. 48. A

SILĪGO, σίλιγνις, delicias tritici significat ac tenerrimam partem, klar Weitzen oder schön Weitzenmehl. Juvenal. Sat. 5. v. 70. de pane ait: *Sed tener & niveus mollique siligine factus Servatur domino.*

¶ Siligineus, a, um. *Farina siliginea*, Plin. lib. 18. cap. 9. *Panis siligineus*, σιλιγνίτης, ex optimo fiebat tritico, perpurgato a furfuribus, crimno & polline, secretoque & excusso tenuissimo cribro, das allerschönste weiß Brodt/ panis delicatus. Seneca in epist. 123. pr. *Malum panem etiam tenerum tibi & siligineum fames reddet.*

¶ Siliginarius, Siliginis venditor vel distributor, ein Kornhändler/ Ulpian. Lege 52. § 11. Dig. de furtis.

¶ Consiligo, herba, ellebori genus, Matthiol.

SILĬQVA, æ, theca, sive folliculus leguminis, die Schotlein an Bohnen/Erbsen. Virg. 1. Georg. v. 74

Unde prius lætum siliquâ quassante legumen. B

Ubi Servius SILIQVA, *Theca leguminis: folliculus, intra quem legumina nascuntur.* ¶ 2. Sed & ipsa legumina, quæ ejusmodi folliculis continentur, *siliquæ* appellantur. Unde *Siliquis vivere*, de tenuissimo victu, qualis pauperum erat, dixit Horatius lib. 2. epist. 1. v. 123

- - - - *vivunt siliquis & pane secundo.*

Prudentius de religiosorum victu, 3. Cathemer.

Nos oleris coma, nos siliqua
Fœta legumine multimodo
Paverit innocuis epulis.

Vetus Gloss. *Siliqua* κεράτιον καὶ κύαμος καὶ φασήλου λοβός. καὶ ξυλόγλυκον. λόβος τῶν χεδρόπων. Quando ξυλόγλυκον interpretatur, fructum ipsum intelligit. *Siliquam Græcam*, Columella & Palladius vocant, quam quidam κεράτιον: nos S. Johannis Brod appellamus. ¶ 3. Fœnum etiam Græcum rusticos *Siliquam* dixisse, idem Columella auctor est lib. 2. cap. 11. ¶ 4. Est & minimi ponderis nomen apud Romanos. Vetus Auctor de ponderibus: *Ponderum pars minima calculus est, qui constat ex granis ciceris duobus, & apud quosdam siliqua pensante, quæ tribus granis hordei declaratur in pondere.* Et paullo post: *Drachma, quæ constat siliquis X & VIII, & scrupulus, qui est ex siliquis VI, & obulus, qui est ex III, quadrantem efficiunt, continentem in se siliquas XXVII.* &c. Fannius de ponderibus v. 10 C

Semina sex alii siliquis latitantia curvis
Attribuunt scrupulo.

¶ Siliquor, siliquari, Schoten tragen/Schoten bekommen. Plinius lib. 17. cap. 9. & alibi.

¶ Siliquastrum, piper Indicum dicunt. Indianischer Pfeffer.

¶ 2. Siliquastrum & sellam significat, ut apud Arnob. lib. 2. p. 59. vide supra *Seliquastrum.*

SILLI, σίλλοι, carminis genus apud Græcos, simile Latinorum Satyris, ut docet Casaubonus de Satyra. Schimpffreden. Ejusmodi Sillos in Platonem scripsit Timon, de quo Gellius lib. 3. cap. 7.

¶ Sillogrăphus, qui ejusmodi carmina scribit.

SILO, ōnis, Plaut. in Rud. *Eccum recalvum ac silonem senem*, id est, nasum habentem pressum, der eine flache und eingedruckte Nasen hat/Affennase.

¶ Silus, i, idem. Festus Pompejus: *Silus appellatur naso sursum versus repando.* Usus est hac voce Cicero lib. 1. Nat. Deor. c. 29 *ecquos silos, flaccos, frontones, capitones?* Et Plinius lib. 11. c. 37 *Avibus, piscibus, serpentibus foramina tantum ad olfactum sine naribus: & hinc cognomina SIMORVM, SILORVM.* Vet. Gloss. *Silus*, Σιμός.

¶ Silunculus, diminutiv. Arnobius lib. 3. p. 108 *Ergo esse dicendum est quosdam capitones, siluncu los, frontones, labeones &c.*

SILPHIVM, Σίλφιον, succus Cyrenaicus pretiosissimus, sed qui Cyrenis Plinii & Strabonis adhuc tempore, barbarorum (ut Strabo) aut publicanorum (quemadmodum Plinius censuit) culpâ defecit. D

¶ 2. Idem *Laserpitium* à Græcis *Silphium* esse dictum auctor est lib. 19. cap. 3. Vide *Laserpitium.* ¶ Eras. *Silphium inter herbas primam gloriam obtinet, cujus & folia, & fructus & caulis pretiosus sit.* Vide proverbium *Batti silphium*: inprimis Yvonem Villiomarum, hoc est, Jos. Scalig. in controversos Titii locos lib. 8. cap. 12. 13. 15. ubi & picturam ejus repræsentat.

SILVA, quamvis multi ab ὕλη, *materia*, deducunt, tamen quod omnis antiquitas Manutio, Lipsio, Ciaconio, Dausquejo testantibus, I Latino scripserunt; nos quoque ita scribendum, & huc reducendum esse existimavimus. Usus enim antiquitatis undiquaque consentiens, prævalere debet conjecturæ originis. Vide Voss. in Etymologico. Quid? Latinos veteres non *Sylvam*, sed *Silvam* scripsisse, ex eo argui potest, quod in Novo Testamento Σιλουανὸς *Silvanus*, non Συλουανὸς *Sylvanus*: & apud Plutarchum in Romulo, mater Romuli non Συλουΐα, sed Σιλουΐα, appelletur. Nomen generale est, sed proprie eam arborum multitudinem significans, quæ cædua est, ein Wald/Gehöltz/Holtz. *Viridis silva*, Ovid. 3. Metam. v. 324. *Excidere silvas*, Lucret. lib. 5. v. 1265. ausrotten/umhauen. De Silvis manufactis, quas invenit luxuria & inter domos columnis clausas instruxit, vide Torrentium, & Marcilium ad illud Horat. lib. 3. Ode 10.

Audis quo strepitu janua, quo nemus
Inter pulchra situm tecta remugiat Ventis.

¶ 2. Sed & de herbis & vitibus *Silvam* dixit Virgilius in Georg. ut lib. 1. v. 152 - - - - - - *subit aspera silva Lappæque tribulique* &c.

Et de vitibus lib. 2. Georg. v. 26

Silvarumque aliæ pressos propaginis arcus
Exspectant.

¶ 3. *Silvam* Metaphorice dicimus etiam quamcunque congeriem, & primam quasi materiam ex tempore collectam, ex quâ deinde, quæ volumus, secernimus. Quintil. lib. 1. Et Cic. de orat. lib. 3. c. 26 *Primum silva rerum sententiarumque comparanda est*, id est, congeries. Sueton. de illustribus Grammaticis cap. ult. *Reliquit non mediocrem Silvam observationum antiqui sermonis.* Sic *Medicinæ Silvam*, Plinius dixit præfat. lib. 35 copiam atque congeriem ejusmodi rerum, unde medicamenta seu medicinæ parari possint. *Silva* videlicet rudis indigestaque moles quædam est variarum rerum. Isid. Orig. lib. 13. c. 3. Unde & extemporalia & subito impetu effusa carmina, & quasi adhuc revocanda sub limam, SILVAE appellantur. De quibus videndus Scaliger est lib. 3. Poëtic. cap. 99. præcipue Gevartius lib. 1. Lection. Statianar. cap. 2. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 278.

¶ Silvula, diminutivum, apud Columell. lib. 8. c. 15 *Totus locus silvulis occupetur.* Sidonius Carm. 9, 230

Pingit gemmea prata silvularum.

¶ Silvaticus, *Mus Silvaticus*, Waldmauß/ Plin. lib. 30. cap. 9. *Laurus Silvatica*, Cato de re rust. cap. 8.

¶ Silvester, & Silvestris, *Loci Silvestres*, *Musa silvestris*, Virg. eclog. 1. Quam agrestem, incultam, & rusticam exponunt: Becmannus autem hilarem & sonoram interpretatur: quod silvis clarior sonus fit, & Echo, & pecora etiam in silvis pascebantur. *Montes vestiti atque silvestres*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 53. mit Wald bewachsen. *Silvestrium omnia tardiora* dixit Plin. lib. 16. cap. 27.

¶ *Silvestres homines*, rudes, inculti, impoliti, rustici videlicet, atque agrestes, qui & *Truculenti* appellantur. Vide suo loco.

¶ Silvōsus, voll Holtz / *Saltus duo alii silvosique*, Livius lib. 9 c. 2. Et Plinius lib. 12. cap. 5 *Superiores rami emicant silvosa multitudine.*

¶ Silvescere, in silvam redigi & sterilitatem, zum Wald werden/verwildern. Cicer. de Senect. cap. 15 *Vitis putandæ est, ne silvescat sarmentis.*

¶ Silvĭcŏla, ein wilder Mann. Propert. lib. 3. eleg. 12

Oscula silvicolis empta dedere viris.

¶ *Silvicultrix, cerva*, Catull. carm. 64.

¶ Silvĭfrăgus, Lucr. lib. 1. v. 275 *Silvifraga flabra*, de ventis silvas vel arbores frangentibus & eruentibus.

¶ *Silvigeri montes*, Plin. lib. 30. cap. 3 Holtztragend.

¶ Silvanus, Servius ad illud Virgilii 8. Æn. v. 600

Silvano fama est veteres sacrasse Pelasgos
Arvorum nemorumque Deo lucemque diemque &c.

Publica, inquit, *ceremoniarum opinio hoc habet, pecorum & agrorum Deum esse Silvanum. Prudentiores tamen dicunt esse eum ὑλικὸν θεὸν, h. e. Deum τῆς ὕλης. Hyle autem est fex omnium elementorum*, id est, *ignis sordidior & aër; item aquæ & terræ sordidiora, unde cuncta procreantur: quam Græci ὕλην, Latini Materiam appellarunt, nec incongruè, cum materia Silvarum sint.* Quod si igitur Deus τῆς ὕλης est, idem erit cum Pane. Vet. Gloss. *Silvanus*, Πάν, Θεὸς ὑλαῖος. A Pane tamen alibi distinguit Virgilius. Namque eum agrorum & pecorum tantum Deum agnoscit, non universi, vide & supra *Ægipan*, & *Pan. Silvani monticolæ* apud Ovid. 1 Metamorph. v. 193. Colebant autem veteres Silvanos tres. Unus dicebatur *Domesticus*, possessioni consecratus: alter *Agrestis*, pastorum numen: Tertius *Orientalis*, cui in confinio lucus positus erat, a quo inter duo pluresve fines oriuntur. Vide Festum in *Marspedis*, & ibi Scaligerum. Omnis autem possessio ideo Silvanum colebat, quia primus in terram lapidem finalem posuisset, ut vetus Scriptor de limitibus ap. Rigaltium p. 202 notat.

¶ Silvia, Ilia fuit, Romuli & Remi mater. Ovidius 2 Fastor. v. 383

Silvia Vestalis Cælestia Semina partu
Ediderat, patruo regna tenente suo.

¶ Silvius, Æneæ filius, natus ex Lavinia Latini filia post Æneæ mortem, quamobrem & *Posthumus* dictus fuit, a quo deinde omnes Reges Albani Silvii cognominati sunt. Caussa autem hujus nominis Silvio ipsi fuit, quod a matre in silva editus, & a pastoribus educatus fuerat, quemadmodum scripsit Dionysius Halicarnassæus.

SILURUS, Ausonius Mosella v. 135

Nunc pecus equoreum celebrabere magne Silure &c.

σίλουρος, sed αἴλουρος apud Dioscoridem, piscis est *Rheni & Danubii*, cujus accolæ piscem eum vocant, Scheiden/ sive a damno, quod voracitate sua infert; sive a figura vaginæ. *Silurus parvus*, qui delicatior quoque est, Viennæ appellatur, ein Dinck/ adultior verò, eine Scheiden. Gesn. *Silurus*, a vibratione caudæ dictus est, à σείω & οὐρά.

Silus, quære in *Silo*.

SILYBUM, Σίλυβον, spina læta, folia ferens chamæleontis albi, Dioscoridi. Sed verum ac legitimum *Silybum* nondum nobis licuit reperire, & tam paucas ejus notas explicavit Dioscorides, ut difficile admodum illud inventu judicem. Matthiolus.

SIMIA, æ, animalis genus, facie, naribus, auribus, & aliis corporis partibus perfectam hominis imitationem continens. Unde & Ennius citante Nonio:

Simia quam similis turpissima bestia nobis.

Poëtæ *Simius* etiam dicunt gen. mascul. Vid. Horat. 1. Satyr. 10. v. 18. Dicuntur autem *simiæ* à naribus simis, h.e. depressis. Sunt generum diversorum; nam & *Satyri* & *Sphynges* inter simias censentur. Vide Plinium & Solinum Polyhist. cap. 27 *Simia est simia, etiamsi aurea gestet insignia*. Vide Chiliad. Apollodorus apud Stobæum: Ἐν θηρίοις καὶ πιθήκοις ὄντα, δεῖ εἶναι πίθηκον. Id est, *inter feras & simias versantem oportet esse simiam*, wer bey Wölffen ist/ muß mit heulen. *Simiarum pulcherrima deformis est*, Τῶν πιθήκων εὐμορφότατος δύσμορφός ἐστι, de illis, quæ genere ipso vitiosa sunt: tribuitur Heraclito apud Platonem. De simiis Regis Ægyptii sub personâ saltare edoctis in theatro, & sparsis nucibus ad ingenium redeuntibus, Lucianus Piscatore pag. 172.

¶ 2. *Simias* etiam dicimus quocunque modo aliorum imitatores: sic Demosthenes Æschinem, *Tragicam* dixit *simiam*, vide Chiliad. *Tragica simia*. Sic M. Regulus Arulenum Rusticum *Stoicorum simiam* appellavit, quod refert & juste indignatur C. Plinius Junior lib. 1. epist. 5. Rusticus enim vir optimus & exactus philosophus fuerat, ut vel ex Tacito liquidissimum est.

¶ Ab hac metaphora diminutivum *Simiolus* fecit Cicer. lib. 7. fam. epist. 2. ad Marium: *Hic Simiolus animi caussa me, in quem inveheretur, delegerat.*

SIMILA, æ, σεμίδαλις, flos & deliciæ farinæ triticeæ, schön weiß Semmelmehl. Martial. lib. 13. epigram. 10

Nec poteris similæ dotes numerare, nec usus.

¶ Similago, inis, idem. Gloss. Vet. *Similago*, σεμίδαλις, quo verbo in Onomastico & *Simila* Græce translata est. Plinius lib. 18. cap. 8 *Ægyptus similaginem conficit e tritico suo, nequaquam Italicæ parem.* Serenus Samonicus cap. 16 de morbo faucium:

Additur excussus niveâ similagine furfur.

¶ Similagineus, ut *Panis similagineus*, weiß Brod/ Semmel. Id quidam legunt in Senecæ Epist. 119, ubi *siligineus* alii ediderunt.

SIMILIS, e, gleich/ ähnlich/ de morum, doctrinæ, ætatis, formæ, fortunæ & quarumcunque rerum imitatione & similitudine promiscuè ferè dicitur. Ter. in Prol. Phorm. *Ne simili utamur fortuna atque usi sumus.* Cum genitivo junctum sæpius de moribus & ingenio intelligitur: ut, *domini similis es*, du hast deines Herrn Kopffs oder Sinns viel/ Idem in Eun. act. 3. sc. 2. v. 43. Et, *Salvus sit filius, spero, est similis majorum suorum.* Sic Cic. 12. fam. epist. 22 *Spes una est aliquando populum Romanum majorum similem fore.* den Vorfahren nachschlagen. *Similes inter se homines cum forma, tum moribus*, Idem pro Cluent. cap. 16. Dicimus & *similem in aliquem esse*. Tacitus 2. Annal. c. 39 *Formâ haud dissimili in dominum.* Apulejus lib. 10 *Insequitur puella vultu honesto in Deæ Junonis speciem similis.* Similiter *Æmulum in aliquem*, pro alicui dicebant. Vide supra in *Æmulus*.

¶ 2. *Similis ac, atque, ut*, vide in Tursellini Particulis. Adde ex Livii lib. 6. cap. 28 *Similis pavor fugaque, ac bello Gallico fuerat*, &c. ¶ 3. *Simile veri, verisimile & simile vero*, der Warheit gemäß/ Cic. lib. 7. fam. ep. 2. & alibi: & Quintil. lib. 3. c. 8 *Quod est vero similius:* sic enim iisdem casib. comparativus & superlativus, quibus positivus, adduntur. Vellejus lib. 2. cap. penult. *Per omnia deis, quam hominibus similior.* Cic. pro Marcell. cap. 3 *Hæc qui faciat, non ego eum cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico.* Homer. Odyss. P. v. 218

Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον, ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον, hoc est,

Quam semper similem ducit Deus ad similem.

Wie der Wirth/ so bescheret GOtt die Gäste. Vide Chiliad.

¶ *Simile* quantum distet a *pari*, lege apud Freinshem. ad Curt. lib. 5. cap. 5, 7. Et, *Te similem* exquisitum loquendi genus, quod ita absolutè tuam imaginem, tuam effigiationem significat. Vide Gronov. Diatrib. ad Stat. Silv. lib. 1. cap. 6. p. 33. seqq.

¶ Similitudo, Gleichheit. Cic. in offic. lib. 1. cap. 17 *Nihil amabilius, nihil copulatius, quam morum similitudo bonorum.* Hinc illud: ὁμοιότης τῆς φιλίας μήτηρ, hoc est, *similitudo amicitiæ mater est.* Vid. in Chiliad. Prov. Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον. *Simile gaudet simili.* Construitur cum præpositionibus *Cum*, & *Inter*. Cic. 2. Tusc. cap. 23 *Sunt quædam similitudines animi cum corpore.* Et idem 13. Philippica c. 13 *Omnes habent similitudinem inter se*, sind einander gleich. *Similitudine veri capi*, Livius lib. 25. cap. 16. ¶ 2. Similitudo, ein Gleichniß. *Eludere similitudines*, Quintil. lib. 5. cap. 13.

¶ Similiter, gleicher gestalt/ gleichfalls/ gleicher weise Cic. lib. 3. Nat. D. c. 3 *Similiter facis, ac si me reges.* Idem 1. Philipp. c. 4. *Neque vero illum similiter, atque ipse eram, commotum esse vidi.* Et in off. lib. 1. cap. 25 *Similiter facere eos, ut si nautæ inter se certarent*, &c. Idem in 1. Agrar. cap. 4 *Simillime, atque in illa lege* &c. eben so/ als wie. Ac lib. 2. Tusc. Q. cap. 23 *Ut onera contentis corporibus facilius feruntur, remissis, opprimunt: simillime animus intentione sua depellit pressum omnem ponderum; remissione autem sic urgetur, ut se nequeat extollere.*

¶ Similo, similare, similem facere. Onomastic. *Similo*, ὁμοιόω. Martiali etiam quidam tribuunt lib. 2. epigr. 35; sed plures ibi *simulent* legunt. Ex composito tamen *assimilare* satis elucet.

¶ Absimilis, idem quod dissimilis. Sic autem effertur, ut fere præponantur particulæ negativæ, *non, nec, neque, haud*. Sueton. in Othone cap. 1. *Non absimilis Tiberio principi.*

¶ Assimilis, idem quod similis vel prorsus similis, aller Ding gleich/ ähnlich. Lucret. lib. 4. v. 316

Quin etiam quæcunque locuscula sunt speculorum
Assimili lateris flexurâ prædita nostri.

¶ Assimiliter, Plaut. Bacch. a. 4. sc. 9. v. 27.

¶ Assimilo, assimilare, est comparare, vergleichen. Ovidius lib. 1. Trist. eleg. 5 *Grandia si parvis assimilare licet.*

¶ Assimulo, vide seorsim sub *simulo*.

¶ Consimilis, gleichmäßig/ gleich. *Consimilem ludum luserat*, Terent. in Eun. cap. 3. sc. 5. v. 38. Et, *necesse est Clitipho consilia consequi consimilia*, Idem in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 35. ¶ 2. Cum genitivo: *Cujus mos maximè est consimilis vestrûm*, Ter. Heaut. a. 2. sc. 4. v. 13. ¶ 3. Cum dativo: *Id cum studuisti, isti formæ mores ut consimiles forent*, ibidem act. 2. sc. 4. v. 2.

¶ Dissimilis, simili contrarium. ungleich. Ter. in Prolog. Andr. *Non ita dissimili sunt argumento, sed tamen dissimili oratione sunt factæ ac stylo.* ¶ 2. Cum genitivo: Cic. 4. Verr. cap. 20 *Fuit tum tui dissimilis.* Idem Philippica 2. cap. 24 *Saturavit* [Antonius] *se sanguine dissimillimorum sui civium.* Et pro Cluent. c. 16 *Dissimillimi suorum.* ¶ 3. Cum dativo: *Suo generi dissimilis*, Seneca in Phœniss. v. 81. ¶ 4. Cum *Inter*. Cic. de Clar. Orat. cap. 83 *Sunt inter se dissimiles.*

¶ Dissimiliter. ungleich. *Dissimiliter judicatæ res*, Auctor ad Herennium lib. 2. cap. 13.

¶ Dissimilitudo, Ungleichheit. Cic. 1. Offic. cap. 30. extr. *Innumerabiles dissimilitudines sunt naturæ morumque, minime tamen vituperandorum:* finden sich viel Ungleichheiten. *Varietas dissimilitudoque*, Idem 2. de Divinat. cap. 46. *Habere dissimilitudinem ab aliqua re*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 59.

¶ Persimilis, sehr gleich/ ähnlich. Q. Cic. de pet. cons. c. 7.

¶ Subsimilis, aliquantulum similis. Celsus lib. 5. c. 26. n. 11. *melli albo subsimilis.* etwas gleich.

SIMITU, antiquum pro *Simul*. Plautus sæpe usus est. v. gr. Trinum. a. 2. sc. 1. pr. *Multas res simitu in meo corde vorso:* & Truc. a. 1. sc. 2. v. 6 *Ut simitu adveniunt.* Adde Lucilium apud Nonium.

SIMOIS, Simoëntis, Σιμόεις, fluvius ad Trojam ex Ida monte defluens. Virg. 6. Æneid. v. 88

Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra
Defuerint.

SIMON, onis, o, longa, Σίμων. *Simones* plures fuerunt, Ebræi, Græci & Latini. Antiquissimus Atheniensis fuit Philosophus, Socratis discipulus, qui scripsit Dialogos 24. ¶ 2. Simon alius Magnesius fuit Musicus, scripsit Simodiam. ¶ 3. Simon, vel Simeon potius, Metaphrastes, Constantinopolitanus ludimagister fuit, qui Sanctorum vitas scripsit. ¶ 4. De Simone Mago consulantur Eusebius item & Epiphanius.

¶ Ab hoc Simone dicta est *Simonia*, Simonei/ quæ est venditio & emtio rei spiritualis, ut si quis conetur gratiam, fidem, miracula, virtutes Spiritûs Sancti, quibus ornatur Ecclesia, mercari, quod Simon conabatur, Act. 8.

SIMONIDES, Σιμωνίδης, Poeta Ceus fuit, quemadmodum inter Poetas eum retulit Quintilian. lib. 11. cap. 10. Inventor primus artis fuit memorandi, Cicerone teste in orat. & Quintiliano lib. 11. cap. 2. Inventor item literarum duplicium, ξ, ψ, θ, Eustathio teste. Simonidi Plutarchus tribuit, quod adeo commendat, ut semper in promptu habendum censuerit, ὅτι λαλήσας μὲν πολλάκι μετενόησα, σιωπήσας δὲ οὐδέποτε. *Dixisse me sæpe numero pœnituit, tacuisse nunquam.* Simonides in convivio à Pausania rogatus, ut diceret aliquid sapienter, respondit: ὦ Παυσανία, μέμνησο ἄνθρωπος ὤν. id est, *O Pausania, memineris te hominem esse.* Sed quam commonefactionem parvi tum faciens, gravissimam verò fuisse intellexit, cùm mortem calamitosissimam ob oculos cerneret, ac ter magnâ exclamaret voce, ὦ ξένε Κεῖε, μέγα τι ἄρα χρῆμα ἦν ὁ λόγος σοῦ, hoc est, *O Cee hospes, magnum quiddam in tuo sermone inerat*, Ælian. lib. 9. c. 41. Vide *Pausanias*. Ausonius Profess. 13 *Concedat Cei Musa Simonidei*, pro Simonidis, ut *Ulyssei* pro *Ulyssis*, apud Horatium. De excellenti

lenti ejus memoriâ Cic. 1. Tusc. 24. De avaritia ejus Ælianus lib. 8. Variæ Hist. cap. 2. Quo nomine eum & Pindarus Isthmior. Od. 2. quòd primus Musam ἐργάτιν i. e. *Mercenariam* effecerit, perstringit, ut Scholiastæ notarunt.

SIMPLEX, plicis, quod unum, neque ex aliis conflatum aut mistum est, & ita duplici opponitur, einfach. Terent. Prol. Heaut. *Duplexque ex argumento facta est simplici.* Sic *simplices cibos* Tacitus de Germania cap. 23. & Plinius lib. 40. cap. 53 dixerunt, unde apparatus & condimentorum ars atque varietas abest. *Deum* quoque *simplicem & simplicissimam mentem* vocamus, quia unus, neque compositus est. Prudentius Romano v. 324

Natura simplex pollet unius Dei.

Seneca lib. 2. de Benefic. cap. 28 pr. *Quanto est simplicius, beneficium acceptum augere.* Id est, Sincerius extollere accepta, quam iis invidia detrahere. *Verba* etiam *simplicia* Suetonius Tiberio cap. 61 dixit, sine figura sine colore, sive ingenue magis, quam malo animo prolata. ¶ 2. Ad hominem quando refertur, apertum sincerumque, in quo nihil fallaciæ ac doli inest, significat, cui *fictus* & *vafer*, & quem aliquando *duplicem* Latini vocant, opponitur. Cujusmodi animis cum pueri sint, idcirco *simplices annos* pro pueritiâ Martialis dixit lib. 10. Epigr. 20. Ciceroni quoque *simplex homo*, candidus & sincerus est: Cujusmodi alio loco *antiquos homines* vocat: quemadmodum & Græci ἀρχαίους pro ἁπλοῖς, sive simplicibus ponunt, einer von der alten Welt/ redlich und ohne falsch. Vet. Gloss. *simplex*, ἁπλοῦς, ἀφελής. Cicer. 11. fam. ep. 28. extr. *Trebatius tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit*, auffrichtiges Gemüth. Idem de finib. lib. 2. c. 14 *Omnia vera diligimus, id est, fidelia, simplicia, constantia: tum vana, falsa, fallentia odimus.* ¶ 3. Aliquando tamen *simplices* pro stultis ponuntur, & opponuntur *sapientibus*, cùm simplicitas scilicet modum non servat, & a stupore mentis, vel imperitia est. Cic. in Oratore cap. 69 *O virum simplicem, qui nos nihil celat! Sapientem, qui serviendum necessitati putet.* Victorinus seu Victor Junior de Vetranio Magistro Militum: *Fuit*, inquit, *prope ad stultitiam simplicissimus*, ein einfältiger Mann. Seneca lib. 2. de ira cap. 16 extr. notat, *stultis, luxuriosis, nepotibusque, & omnibus vitiis parum callidis*, imponi hoc nomen.

¶ Simplicitas, ipse ille habitus animi simplicis atque sinceri. Est itaque, & appellatur *simplicitas*, quæ ingenue, candide, libere ac liberaliter agit & loquitur omnia, a malignitate, fucis, adulationibus atque fallaciis aliena, nec insidiosa aliis, & sui secura. Ita *simplicitatem jocantium* Seneca 3. de Benef. cap. 26; *Simplicitatem convivalium fabularum*, Tacitus 6. annal. cap. 5; *Simplicitatem convictûs* Plin. lib. 6. Epist. 31 dixit, ubi & Buchnerum licebit videre. Idem Plinius lib. 3. epist. extr. *Superest alterutrâ ex parte judicium tuum: in quo mihi æque jucunda erit simplicitas dissentientis, quam comprobantis auctoritas.* SIMPLICITAS DISSENTIENTIS, i. e. libertas, qua quis sine tergiversatione utitur. Alia verò simplicitas ex naturali quâdam bonitate generosaque ac prolixa indole nascitur, & fortibus atque magnanimis viris præcipue inest; quod in Achille Homerus, in ejus filio Sophocles ostendit: unde & Ovidius de Fabiis 2. Fastor. v. 225

Quo ruitis generosa domus? male creditur hosti:
Simplex nobilitas perfida tela cave.

Alia vero a tarditate animi ingeniique infelicitate est. Multi enim dolis ac fraudibus & omni fuco atque fallacia abstinent, non quia detestantur & improbant, sed quod ingenio destituuntur ad comminiscenda talia. Quæ imbecillitas, licet vecordia potius inertiaque appellanda sit; fit populariter tamen, ut aliquando nominetur *simplicitas*; unde *simplices* etiam pro stultis accipiuntur & opponuntur *sapientibus*, de quo supra aliquid monebamus. Eatenus itaque laudanda *simplicitas*, quatenus modum & cautionem adhibet: quam *veram simplicitatem* Martialis lib. 1. Epigr. 39. *Prudentem simplicitatem*, idem lib. 10. Epigr. 47 appellavit. Bene Tacitus de Vitellio lib. 3. Histor. extr. *Inerat tamen simplicitas & liberalitas: quæ, nisi adsit modus, in exitium vertuntur.* Talem *simplicitatem* Trajano suo tribuit Plinius Paneg. cap. 4. Nam cùm eam *gravitati* nihil obfuisse scribit, eam significat, quæ & provida fuerit, & modum servarit. Vellejus Paterculus lib. 2. c. 43 *Vir in tantum bonus, in quantum humana simplicitas intelligi potest.* Idem cap. 25 ejusdem libri: *Dolabella vir simplicitatis generosissimæ.* Plinius paneg. cap. 54 *In curiam non ad certamen adulationum, sed ad usum munusque justitiæ conveniemus, hanc simplicitati tuæ veritatique gratiam relaturi, ut te, quæ vis, velle; quæ non vis, nolle credamus.* Lege de hac simplicitate, & quomodo ea habenda, ut ne contemptum afferat, Senecam de Tranquillit. animi cap. 15. pag. 332.

¶ Persimplex. Tacit. l. 15. c. 45. n. 5 *Persimplici victu & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente aqua vitam tolerat.*

¶ Simpliciter, schlecht/ für sich hin/ einfältig. *Amice & simpliciter reprehendere*, Plin. lib. 5. epist. 3. Idem præcedente epistola: *Recipies ergo epistolas steriles & simpliciter ingratas.* Seneca paullo ante citato loco: *Multum interest simpliciter vivas, an negligenter.* Curtius lib. 7. c. 2. n. 36 *Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat, ut sentiebat.* Idem ibidem paullo ante: *Tu*

A *Amynta, ignosce fratri tuo: erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.* SIMPLICITER i. e. vere. Tacitus Germ. cap. 5. n. 6 *Interiores* [Germani] *simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur*; auffrichtig. Idem lib. 1. Hist. cap. 15. n. 7 *Ego ac tu simplicissime inter nos hodie loquimur.* vertraulich.

¶ Simplum, cui opponitur *duplum*, einfach. Plaut. in Mostell. act. 2. sc. 2. v. 73 *Scelestæ hæ sunt ædes, simpla est habitatio.* Livius lib. 29. cap. 15 *simplum imperare*, quod duplicato militum numero, aut vectigalium opponitur.

¶ Simplaris. *Simplaris armatura*, apud Vegetium, quæ *simplam* accipiebat annonam, die einfachen Sold bekommen. *Duplaris* contrarium. Vide lib. 2. de re mil. cap. 7.

¶ Sed *Simpularius* à *simpulum* est, quod & *simpullum*, & *simpuvium*, ut Baysius vult, appellatur: significat autem vas parvum, diciturque à *sumendo*, hoc est, bibendo, ut Varro censet. At vero Scaligero in conjectaneis Syriacum est à *Sephel*, *simpul* &c. *Fluctus in simpulo excitare*, pro τυμφολυγεῖν, proverbialiter dixit Cicero lib. 3. de legibus cap. 16. Vide Chiliadas. *Simpularia* autem *res* veteres minutas & nullius pretii dixerunt.

SIMPUVIUM, vas sacrificiis aptum, in quo Pontifices libare (ita B legendum) solebant. *Simpuvium* autem, quia omnes Sacerdotes simul bibebant. ¶ Inde *Simpuviatrix* illa dicitur, quæ porrigit poculum ipsum, ut scribit Vetus Schol. ad illud Juvenal. Sat. 6. v. 342 *Simpuvium ridere Numæ.* *Buo* à βύω, pro *bibo* dicebant antiqui, unde *vinibua anus*, hoc est, *vinibiba* apud Plautum: inde & *imbuo* est. *Simpuvium* igitur pro *simbuvium*, a simul bibendo, ut Scholiastes notat. Nam Sabini, quorum hæc vox, P pro B efferebant.

SIMUL, pro quo veteres & *Simitu* dixere, quod vide in suo loco. zugleich. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 10 *Simul consilium cum re amisisti.* Cicer. 3. Tuscul. cap. 18 *Simul animus cum re concidit.* Et Plaut. in Mercat. prologo ineunte: *Duas res simul nunc agere decretum est mihi*, zwey Ding auff einmahl thun. ¶ Simul etiam vim habet copulæ, ut apud Quintil. lib. 1. cap. 1 quamquidem dictione significantur duo simul uno & eodem tempore fieri. Virg. 2. Æneid. v. 220

Ille simul manibus tendit divellere nodos:
Clamores simul horrendos ad sidera tollit.

¶ 2. Simul ac, idem est quod *Quamprimum* vel *Postquam*. Cic. in Verr. 3. cap. 10 *Simul ac tetigit provinciam, statim ad Messanam literas dedit*, so bald er die Provintz erreichet/ etc. Virg. 4. Æn. v. 90 *Quam simul ac tali persensit peste teneri.*

Simul ac primum pro *quamprimum* Suetonius dixit Cæsare c. 30.

C ¶ 3. Sed & absolute *simul* pro *simul ac*, *simul atque* ponitur. Ovid. lib. Metam. 6. v. 511

At simul imposita est pictæ philomela carinæ.

Horat. lib. 4. od. 7. v. 9

- - - ver proterit æstas
Interitura, simul
Pomifer auctumnus fruges effuderit.

Idem lib. 1. Ode 4. v. 15 *Quò simul mearis.* Et Livius lib. 6. c. 1 *Q. Fabio, simul primum magistratu abiit, ab C. Mario dies dicta est.* ¶ 4. *Simul tecum, nobiscum*, &c. Nam & sic Cicero loquitur: *Eodem tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia*, lib. 16. fam. ep. 9. ¶ 5. *Simul* per Græcismum casum præpositionis *Cum* regit, ut ἅμα. Silius lib. 5. v. 418

- - - avulsa est protinus hosti
Ore simul cervix. id est, cum ore simul.

Tacitus ita sæpe locutus est. Annali 3. cap. 64 *quindecimviri septemviris simul.* Et lib. 4. c. 55 *Tralliani Laodicenis & Magnetibus simul transmissi.* Vide Freinshemii Indicem. ¶ 6. Geminatur etiam *Simul.* Tacitus Annal. 1. c. 49 *Simul vescentes dies, simul quietos nox habuerat.* Ellipsis copulæ. Et in Agricola cap. 25 *Cum simul terra, simul mari bellum impelleretur.*

¶ Insimul, pro *simul.* Statius lib. 1. Silv. ult. v. 36

Et Gentes alis insimul togatas.

Florus lib. 2. cap. ult. *Tota insimul regna veniebant.*

D SIMULO, simulare, imitari est & referre. Horat. lib. 2. ep. 1. v. 240

- - - - duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia.

Idem Epist. ad Pison. v. 20 *- - - - fortasse cupressum*
Scis simulare,

id est, pingendo exprimere. Imp. Lege 12. Cod. Theod. de Paganorum sacrificiis & templis: *Ridiculo exemplo metuens, quæ ipse simulaverit*, id est, finxerit in Dei imaginem seu simulacrum. Nam *simulacrum* à *simulo* est.

¶ 2. Deinde Fingere, caussam interponere, ac pro vero falsum vel ostendere, vel tradere, ut Donatus exponit: *Simulantur* enim falsa, vel ea, quæ non sunt. sich stellen/ als etc. Terentius in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 23 *Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vita dare.* Servius ad illud Virgilii v. 516

Dissimulant, & nube cavâ speculantur amicti.

DISSIMULAMUS, inquit, *nota*: SIMULAMUS *ignota*. DISSIMULAMUS *quod sumus*: SIMULAMUS *quod non sumus.* Cic. de amicit. cap. 26 *Litigare se simulans blanditur.* Sic, *Simulare amicitiam*, Cæsar 1. Gall. cap. 44, sich stellen/ als sey

seyn man eines Freund. Cic. in off. lib. 1. cap. 30 *Solon quò Reip. prodesset, furere se simulavit.*

¶ A Simulans *simulantior.* Ovid. 2. Amor. el. 6, 23

Non fuit in terris vocum simulantior ales.

Sed MSS. optimi *simulatior*, vel potius *simulacior* habent, quasi à *Simulax*, de quo cum Heinsio post *Simulacrum* dicemus.

¶ Simulanter, adverbium, ficte. Apulejus lib. 8. p. 205 *quoad simulanter revicta Charite suscipit.*

¶ Simulatus, fictus, passive. Cicero in offic. lib. 2. cap. 12 *Ficta omnia celeriter tanquam flosculi decidunt, nec simulatum quicquam potest esse diuturnum.*

¶ Simulate, non ex animo, fälschlich/ ohne Ernst. *Sive ex animo id fit, sive simulate*, Cicer. 2. Nat. Deor. extr.

¶ Simulatio. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 5. v. 34 *Non mea est simulatio*, ich kan ein Ding nicht anders reden/denn ich es gemeint. *Mea*, id est, boni & sapientis, qualis sibi videbatur Chremes, cujus hic sermo est. Cic. post red. ad Quir. cap. 9 *Per simulationem amicitiæ me prodiderunt*, daß sie sich stellen / als wären sie meine Freunde. Idem ad Attic. lib. 7. ep. 1 *Quàm non est facilis virtus, quam vero difficilis ejus diuturna simulatio? Ex omni vita simulatio dissimulatioque tollenda est*, Cic. de offic. lib. 3. c. 15.

¶ Simulator. *Messallam tui studiosum esse arbitror, Pompejum etiam simulatorem puto*, Cic. 1. ad Qu. frat. ep. 3. B

¶ Simulatrix. Statius Theb. 4. v. 551

Colchus & Ææo simulatrix litore Circe.

Ubi *simulatrix* pro venefica ponitur. Ita Scalig. ad Cirin Virgilii interpretatur. Vide tamen Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 1152.

¶ Simulamen, simulacrum, imago. Ovidius lib. 10. Metam. v. 726

- - - - *repetitaque mortis imago*

Annua plangoris peraget simulamina nostri.

Et Ausonius Mosella v. 228

Ipsa suo gaudet simulamine nautica pubes.

¶ Simulacrum, imago, statua, ein Bildniß. Vet. Gloss. *Simulacrum*, εἰκόνισμα, εἴδωλον, ζῴωνον. Servius ad illud Virgilii Æn. 2. v. 772 *Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusæ.* SIMULACRA, inquit, *Deorum sunt:* UMBRAE *inferorum:* ANIMAE, *quæ cælum petant.* In 4. Æneid. vero ad illud v. 654

Et nunc magna mei sub terras ibit imago:

Valde, inquit, *quæritur apud Philosophos, quid illud sit, quod inferos petat. Nam tribus constamus: ANIMA, quæ superna est, & originem suam petit: CORPORE, quod in terra deficit: UMBRA, quam Lucretius sic definivit,* spoliatus lumine aër. *Ergo UMBRA, si ex corpore creatur, sine dubio perit cum eo, nec est quicquam reliquum de homine, quod inferos petat. Sed deprehenderunt esse quoddam simulacrum, quod ad nostri corporis effigiem fictum inferos petit: & est species corporea, quæ non potest tangi, sicut ventus.* Eadem mente ad illud Æneid. 10. v. 819 C

- - - - - - *vita per auras*

Concessit mœsta ad manes.

VITA, *id est, anima. Et abusive dictum est. Nam ad inferos simulacrum pergit, non anima.* Ergo *simulacrum* est, quod videtur esse aliquid, non est, & imaginem quandam exhibet, non rem. Ita ludicras pugnas Virgilius & Lucretius *simulacra belli* vocant. Claudianus de 4. Conf. Honorii v. 538 *Simulacra Martia; Bellicam imaginem* Suetonius dixit Claudio cap. 21. extr. Ita Livius *Simulacrum navalis pugnæ edere*, lib. 29 dixit. *Simulacrum mortis* apud Stat. lib. 8. Theb. v. 341 funus imaginarium notat. Quicquid denique fictum, & simulatum, veroque oppositum est, *simulacrum* dicitur. Tacitus 1. Annal. cap. 76 *Silente Tiberiò, qui ea simulacra libertatis Senatui præbebat.* Gellius lib. 7. cap. 5. de Polo histrione: *Opplevit omnia, non simulacris & imitamentis, sed luctu ac lamentis veris & spirantibus.* ¶ Ad sacrum usum adhibuit Lactantius lib. 6. c. 10. pr. *Homo*, dicens, *Dei simulacrum est.*

¶ Simulax, simulans, vel simulationis amans. Clariss. Heinsius hoc vocabulum ad Ovidii lib. 2. eleg. 6. v. 23 ex MSS. tuetur, & pluribus exemplis ejusdem formæ, ut Sanax, Vigilax, Crepax, Fumax, Currax, Curax, Tagax &c. ut notiora taceamus, illustrat. Verba poëtæ ex tanti viri emendatione sunt:

Non fuit in terris vocum simulacior ales. D

Vulgo *simulantior* editum. Adde supra in *Simulans.*

Composita:

¶ Adsimulare, vel Assimulare, idem quod simulare, nisi quod aliquantulum sonantius est. sich stellen / für etwas sich ausgeben. Terentius in Andria act. 1. sc. 1. v. 141 *Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias.* In Eun. act. 3. sc. 7. v. 8 *Adibo atque assimulabo, quasi nunc exeam.* Et in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 78 *Paternum amicum me assimulabo virginis.* Ovid. 14. Metam. v. 661 *Assimulavit anum.* Et Silius lib. 7. v. 136

- - - - - *fictosque timores*

Adsimulat.

¶ *Familiaritas assimulata*, Cic. pro Cluent. cap. 13.

¶ Dissimulare, est illa, quæ sunt, non aperte prodere, sich eines Dings nicht mercken lassen. Plaut. in Milit. act. 4. sc. 2. v. 2 *Dissimulabo, hos quasi non videam*, ich wil thun/ als sähe ich sie nicht. Et in Pœnuli Prolog. v. 112 *Omnes linguas scit, sed dissimulat sciens se scire.* Liv. lib. 1. cap. 9 *Dissimulare ægritudinem animi*, sich nicht mercken lassen / daß man bekümmert sey. Plancus ad senat. lib. 13. ep. 8 *Nunquam diffitebor, multa me & simulasse invitum, & dissimulasse cum dolore.* Friderici Imperatoris, patris Maximiliani, symbolum: *Qui nescit dissimulare, nescit imperare.* Quid *simulare* & *dissimulare* differant, vide supra in *Simulo.*

¶ Dissimulator. Sallust. Catil. cap. 5 *Cujuslibet rei simulator ac dissimulator.* Martialis lib. 4. epigram. 89

Decipias alios verbis vultuque benigno:

Nam mihi jam notus dissimulator eris.

¶ Dissimulatio, Verheelung. Cicer. 2. de Oratore cap. 67 *Dissimulatio urbana.*

¶ Dissimulantia, ibidem, ejusdem notionis. *In hac ironia dissimulantiaque.*

¶ Dissimulanter. heimlich / unmercklich / verholener Weise. Cicer. 1. fam. ep. 5. extr. *non dissimulanter irati.* Idem de clar. orat. 79 *Non aperte, sed varie dissimulanterque concludere.* Add. Livius lib. 40. cap. 23.

¶ Dissimulatim, idem. Quintil. lib. 10. cap. 1 *Sæpe præparat dissimulatim insidias Orator.*

¶ Dissimulamentum. Apul. in Floridis lib. 1. p. 341.

¶ Indissimulabilis. Gellius lib. 10. c. 22. sub finem: *cum quadam indissimulabili veritate disseruit.*

¶ Insimulare, idem interdum quod simulare. *Insimulant homines, fraudandi caussa discessisse*, sie geben vor / sie ertichten / rc. Cicer. in Verr. 4. cap. 24. ¶ 2. *Sed quod illum insimulant, durum id non est*, Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 30. Et Phorm. act. 2. sc. 3. v. 12 *Si herum insimulabis avaritiæ, male audies*, in istis *insimulare*, accusare est, einem etwas schuld geben. *Insimulare flagitii*, Cic. 10. ad Attic. ep. penult. *proditionis*, Cæsar 7. Gall. cap. 20. in quibus *crimine* subauditur, quemadmodum Livius lib. 6. cap. 16 *Insimulare crimine* dixit. *Insimulare quem aliquid*, Plautus dixit Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 188. & 229.

¶ Insimulator, accusator. Pacatus Panegyr. Theodos. cap. 43 *Te purgare eodem teste, quo insimulatore voluisses.* Apulejus Apol. pag. 293 *piscium insimulator*, id est, magiæ, quæ ex piscibus est, accusator.

¶ Obsimulare. Ammianus libro 28 extremo: *obsimulatis documentis probabilibus*, quod verbum, si corruptum non est, Valesio videtur per *oppositis* explicandum.

SĬMULTAS, odium latens, auctore Vallâ, ein heimlicher Haß oder Feindschafft. Inimicitiæ enim ipso facto se declarant; simultates partim obscuræ, partim apertæ. Cicero pro Lege Manil. extrem. *Multas simultates partim obscuras, partim apertas suscepi.* Feindschafft auff sich laden. Sic, *In simultate cum aliquo esse*, Nepos in Attico c. 17. *Simultates cum aliquo gerere*, Quintil. lib. 4. cap. 1. Et, *Huic simultas cum Curione intercedebat*, Cæsar lib. 2. bell. civ. cap. 25. mit einem in Feindschafft leben. A *simulando*, ut quidam volunt, dicta est, quia, qui simultates exercent, inter se *simulata* loquuntur.

SĪMUS, adjectivum. Martial. lib. 6. ep. 39 *Simâ nare, turgidis labris.* Virg. Eclog. 10. v. 7

Dum tenera attondent simæ virgulta capellæ.

Simi dicuntur, qui naribus sunt depressis, vide *Silenus*, & *Silo*, & *Simia*, breitnäsig. *Simus*, joculare convicium in avaros, de quo Casaubonus ad illud Suetonii in Galba cap. 13 *Venit io simus a villa.*

¶ Compositum *Resimus*, sæpe apud Columell. Varr. & Plin. legitur: ut, *Naribus resimis patulisque*, Colum. lib. 6. c. 1. & *Labris resimis superioribus*, Varr. 2. rust. cap. 9. *Rostrum resimum*, ein Schnabel über sich gebogen / Plin. lib. 8. cap. 25.

¶ Subsimus, aliquantulum simus, ein wenig krum-näsig. Varro lib. 2. de R. R. c. 5 *Pecudes compressis malis, subsimisve.*

Sin, vide *Si.*

SINAI, & *Sina*, mons est Arabiæ Petrææ, in quo legem suâ voce Deus promulgavit.

SĪNĀPI, νάπυ Græce, quasi νάψυ, id est, acre, ut Suidas interpretatur, & σίνηπι, Senff. Plinius sub finem lib. 19 *Sunt acres sinapis sapores.* Eod. libro, c. 8, sect. 40 *Sinapis acrimonia.*

¶ *Sinapis*, Plaut. genere fœminino in Pseud. act. 3. sc. 2. v. 28 *Teritur sinapis scelerata.* Colum. lib. 10. v. 122 *Seque lacessenti fletum factura sinapis.*

¶ Sinape, gen. neutro. Colum. lib. 11. c. 3 *Sinape atque coriandrum, nec minus eruca & ocimum, ita uti sata sunt, suâ sede immota permanent.*

SINCERUS, Latinum vocabulum, & Latino *I* scribendum, non *Syncerus*, quia, ut ex Donato mox accipiemus, est quasi *sine cera.* Valla pugnat pro *Y*, quod ex σὺν, compositionis parte haberet; quem Vossius tam rationibus, quam antiquis monumentis in Etymologico confutat. Significat integrum, incorruptum, verum, non fucatum, rechtschaffen / auffrichtig/ gantz / ungefälscht. Donatus in Ter. Eun. act. 1. sc. 2. v. 97 SINCERUM, *purum, sine fuco & simplex, ut mel sine cera. Porci sinceri*, apud Plaut. Menæchm. act. 2. sc. 2. v. 16. id est, puri, die rein und nicht finnicht seyn. Horatius lib. 1. epist. 2. v. 55

 Since-

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit. A
Seneca epist. 108 *Ex amphora primum, quod est sincerissimum, effluit, gravissimum quodque turbidumque subsidit.* Et Gellius lib. 18. c. 10 *sinceriore corpusculo factum* ait, qui incipit ex morbo convalescere. Deinde ad varias etiam incorporeas res transfertur. Sic *versus simplicior & sincerior*, apud eundem Gellium lib. 13. cap. 26. Ovidius 7. Metam. v. 453

- - *usque adeo nulla est sincera voluptas,*
Sollicitumque aliquid lætis intervenit &c.

Keine Freud ohne Leid. *Prudens sincerumque judicium*, Cicero in orat. c. 8. Idem pro Quintio cap. 1 *Nihil est sanctum atque sincerum in civitate.* Et, *Sincera fide agere*, Livius libro 29. cap. 4 auffrichtig/ treulich/ auff guten Glauben handeln. Symmachus lib. 4. epist. 56 *Sincerissima fide dixerim.*

¶ Sincere, auffrichtig. ut, *Sincere loqui*, Cicer. ad Attic. lib. 3. epist. 15 *Temperate, prudenter & sincere agere*, Idem ad eundem libro 9. ep. 10. Et Gellius lib. 7. c. 3 extremo: *Nos sincerius explorative que vel corrigere poterit, vel probare.* Et Augustinus epist. 3 *sincerissime diligere.*

¶ Sinceriter, idem, Gellius lib. 13. cap. 16.

¶ Sinceritas. Plinius libro 31. c. 7 sub fin. *Salinarum sinceritas.* Columell. lib. 4. c. 26 *sinceritatem habere* dixit, hoc est, integritatem, puritatem, rechtschaffen/ rein und lauter seyn. B

¶ Insincerus, nicht rein/ nicht rechtschaffen. *Insincerus cruor*, Virgilius 4. Georg. v. 285. *Insincera* [oculorum] *acies*, Prudentius Hamartig. v. 4. *Protagoras insincerus philosophus*, Gellius lib. 5. cap. 3. id est, fallax, captiosus.

SINDON, Sindŏnis. Martial. lib. 4. epigr. 19

Nec sic in Tyria Sindone totus eris.

Linteum subtilissimum, ein Kleid oder Tuch von subtiler kleiner Leinwand. Vet. Gloss. σινδὼν, *Tunica lintea.* Eratque ea interior, quæ nudo corpori induebatur, ut constat ex Marci c. 20. v. 51.

SINE, præpositio, absque: ἄνευ, χωρὶς. Æneid. 1. v. 279

Imperium sine fine dedi.

Sine cortice nabis, id est, reges ipse tuos mores citra custodem, Horat. 1. Sat. 4. v. 120. Vide *Cortex.* *Sine omni dubio, sine omni necessitate*, &c. Comicorum sunt locutiones; at Ciceronis & æqualium, *sine ullo* dolore, *sine ullo* sensu, *sine ulla* dubitatione, *sine ullo* detrimento, *sine ullo* morbo, *sine ullo* tecto &c. quæ omnia Cic. & Nepot. exempla sunt. Vid. Vorstius cap. 9. merit. susp. Latin. ¶ Et formula illa, *sine illo esset*, pro *nisi ille esset*, prorsus repudianda est.

SINGULTUS, ûs, distentio spiritus & interruptio in fletu, das Schnupffen im Weinen. *Flens cum singultu*, Cicero pro Planc. cap. 31. *Singultus ciere*, Catullus carm. 65. Et, *Assiduis singultibus ilia quatiens, mihi etiam lacrimas excussit*, Apulejus lib. 4. p. 153. quod ex 9. Æneid. v. 416 desumtum videtur, C

- - - *longis singultibus ilia pulsat.*

Ovidius lib. 1. Trist. eleg. 3. v. 42

Singultu medios præpediente sonos.

¶ Singultire, unde Participium *singultiens* apud Plinium legitur lib. 23. cap. 1. sect. 24. Vet. Gloss. *Singultio*, λύζω.

¶ Singultare, frequentativum. Eædem Glossæ: *Singulto*, λύζω, ἀποδλύζω. Unde participium *Singultans.* Virg. Æneid. 9. v. 333

Tum caput ipsi aufert domino, truncumque relinquit
Sanguine singultantem.

Id est, cum motu & singultu quasi palpitantem. *Verba singultantia*, id est, interrupta & inæqualia, apud Statium lib. 5. Silv. 5. v. 26, & *Ora singultantia*, 8. Thebaid. v. 753. ¶ Sed transitive est, cum singultu emittere. Idem Statius libro 5. Thebaid. v. 260

- - - - *trepidas in limine vitæ*
Singultant animas.

¶ Singultatus, particip. Ovid. 3. Trist. eleg. 5

Et singultatis oscula mista sonis.

¶ Singultim, adverbium. Horat. lib. 1. satyr. 6. v. 56

Ut veni coram singultim pauca locutus.

Id est, verbis interruptis, mit verbrochenen und kaum halben Worten fürschnupffen. Isidorus Glossis; *Singultim qui loquitur, quasi per guttur.* Emacula: *Singultim loquitur, quasi per guttios*, hoc est, qualem sonum facit aqua ex gutturnio ebulliens per angustum os. Apulejus lib. 2. Milesf. pag. 126 *lamentabiles questus singultim instrepebat.* D

SINGULUM, singulus, unumquodque per se dicitur & ab aliis separatum, etwas eintzeles/ ein jedes für sich. Effertur autem pluraliter *singuli, singulæ, singula.* Cic. de orat. lib. 3. c. 55 *Refert, qui audiant, an frequentes, an pauci, an singuli.* Sic, *In singulos annos: singulis diebus ac noctibus.* Idem ad Attic. lib. 5. ep. 7 *Quotidie, vel potius in dies singulos breviores literas ad te mitto*, kürtzere Brieffe von Tage zu Tage. Idem in Catil. 1. c. 2 *Crescit in dies singulos hostium numerus.* Ovidius de Remed. am. v. 420 *Et quæ non prosunt singula, multa juvant.*

Sed & *singulos* de uno dicimus. Suetonius Augusto c. 37 *Exegit etiam, ut, quoties consulatus sibi daretur, binos pro singulis collegas haberet.* Pro SINGULIS, id est, uno. *Singulum vestigium*, in Singulari dixit Plautus Cistellariâ act. 4. sc. 2. v. 29. Livius lib. 42. c. 1 *Binæ* (*provinciæ*) *singulo decretæ.* Augustinus lib. 1. de Doctrina Christiana cap. 5 *Ita Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & singulus quisque horum Deus, & simul omnes unus Deus, & singulus quisque horum plena substantia &c.* Idem Serm. 186, sive secundo in feria secunda Pentecostes, cap. 3 *singulus quisque homo.* ¶ Singuli dicuntur, qui successerunt, & secum uni morantur, ac sibi vivunt, procul negotiis & turbis. Seneca de otio sapientis cap. 27 *Proderit tamen primò in seipsum secedere, meliores erimus singuli.* Idem Præfat. lib. 4. Quæst. Natural. *Quod est miserrimum, nunquam sumus singuli*: id est, soli, & nobis unis dediti.

¶ Singularis, singulare, singulum, vel unum. Vet. Gloss. *Singulare*, ἑνικόν. Ita *Singularis potentia* Monarchia est Nepoti in Dione cap. 9. *Singulare certamen*, Eutropius lib. 2. cap. 2. i. e. solius cum solo, ein Duell. Vet. Gloss. *Singularis*, μονομάχος, ἀπρόσχοπος. Sic, *Singularis rerum conditor*, de Deo, Lactantius lib. 5. c. 5. princ. Idem ejusdem libri cap. 14 *Qui justitiam veram defendere, Deoque singulari servire cœpissent.* Et, *Singularem oculum Cyclopis*, Cassiodorus dixit lib. 7. epist. 5. Victor Uticensis lib. 1. de Persecut. Vandalica: *Venit ad locum, ubi maritus singularis orabat.* SINGULARIS, id est, solus & separatus. Similiter *locum singularem* pro solitario dixit Suetonius Augusto cap. 72. ¶ 2. Postea *singulare* idem est, quod vel peculiare, vel excellens, vel eximium. ¶ *Singularis & eximia virtus Pompeji*, Cicero pro Lege Manil. cap. 1. Et, *Quo facilius de singulari ejus impudentia existimare possitis*, in Verr. 4. cap. 7. Et, *Omitto Aristotelem meo judicio in Philosophia prope singularem*, Idem in Acad. lib. 4. c. 43. ¶ 3. Recentioribus Latinorum *Singularis* dicitur, qui morosæ superbiæ est, & minime communis. Quemadmodum & nos dicimus, er ist gar singular. Petrus Chrysologus elegans auctor Sermone 136 *Habet hoc Adelphi Antistitis sanctus animus & plena pietate dignatio, ut dives pauperis intret hospitium, pauperis se ponat ad mensam, ut humilibus se faciat communem, quem divitiæ, potestas, honor fecit & reddidit singularem.*

¶ Singularius, a, um. Ut, *singulariæ catenæ*, Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. v. 3.

¶ Singulariter, sonderlich. *Quem ego in prætura mea singulariter dilexi*, Cic. in Verr. 4. cap. 47.

¶ Singularitas. Tertullian. adv. Gnostic. c. 10 *Salva & proprietate generis, & singularitate.* Et Salvianus libro 2. contra Avar. p. 70 *Unius eum tunicæ singularitate multasset.*

¶ Singulatim, & sigillatim, insonderheit. Cælius Antipater apud Nonium: *Sigillatim gratias agere*, hoc est, unicuique separatim. *Singulatim unicuique respondere*, Cicer. Divinat. in Verr. c. 15. extr. Et Terent. in Phorm. act. 5. sc. ult. v. 42 *Quid ego nunc commemorem, sigillatim qualis in istum fuerim?* Was ich ihm Vortheils vor andern gethan habe? Cicero in Verrina 7. cap. 55 *Sigillatim potius, quàm generatim loqui.* Et ita etiam Suetonius Tiberio cap. 61.

¶ *Singulator*, ἰσπυσμὴς κέλης, ut in Ver. Gloss. est, ein Einspenniger.

SINISTER, a, um. *Latus sinistrum*, die lincke Seite. *Cornu sinistrum*, Livius lib. 3. c. 70. der lincke Flügel. Varro apud Festum: *Sinistra meliora auspicia quàm dextera esse existimantur*, die Zeichen zur lincken Hand. Plautus Epid. act. 2. sc. 2. princ. *Liquido exeo auspicio: avi sinistrâ.* Et Cic. 2. de divinat. c. 75 *Fulmen sinistrum, auspicium optimum habemus & omnes res.* *Habemus* dicit, id est, nos Romani. Nam apud Romanos *sinistra* meliora habebantur; apud Græcos & Barbaros *dextra*, ut idem significat ejusdem libri cap. 36. & c. 39. Quanquam iidem in universum, quæ bona erant, *sinistra* dixerint, etiamsi *dextra* essent, ut ibidem monet. Et vero eadem erant, quæ *dextra* Græcis, & quæ Romanis *sinistra* erant. Græci cum de Cælo servarent in septentriones conversi, ortum a dextra, a sinistra occasum habebant. Jam cum felicius omen præbere, quæ oriuntur, videantur, quam quæ occidunt; idcirco *dextra auspicia* meliora Græcis habebantur. Romani in meridiem, ubi sedem Deorum credebant, obversi, ortum a sinistra, ad dextram habebant occasum: eoque sinistra ipsis meliora habebantur, quamvis ab eadem mundi parte venirent, unde Græcorum dextra veniebant. Vide Dionys. Halicarnass. lib. 2. c. 5. Servius ad illud Virgilii 2. Æneid. *Intonuit lævum*: SINISTRUM, inquit, *prosperum, quia cæleste est*: SINISTRUM *autem a Sinendo, quantum ad auguria pertinet: quod nos agere aliquid sinat. Unde alibi*: Si quem Numina læva sinunt. *Sinistras autem septentrionales esse, augurum disciplina consentit* &c. Vide Gellium lib. 5. c. 12. Barth. ad lib. 3. Thebaid. Statii p. 807. seq. ¶ 2. *Sinistra* etiam stulta, prava, perversa dicuntur. Ita catullus carm. 26 *Sinistram liberalitatem*: & *Sinistram diligentiam*, Plinius dixit lib. 7. epist. 28. Ac Tacitus 5. Histor. c. 5 *Cætera instituta sinistra fœda pravitate valuerunt.* *Sinistra*, id est, ἐναντία: hoc est, adversa atque contraria aliarum gentium institutis. Vet. Gloss. *Sinister*, εὐώνυμος, ἐπαρίστερος, ἐναντίος. Et, *Sinistri sermones*, pravi, maligni, malevoli, Plinius libro 1. ep. 9. Vide & supra *Lævus*, item *Scævus.* ¶ Comp. *Sinisterior.* Celsus lib. 4. c. 1 *Cor in pectore sub sinisteriore mamma situm.* Varro etiam *sinisteriorem partem*, sicut *dexteriorem*, dixit lib. 2. de R. R. cap. 5. Et Ovidius 2. Metam. v. 139 *Neve sinisterior pressam rota ducat ad aram.* Priscianus lib. 3. sub init. *sinistrior* contracte scribit: & paullo post

post pag. 605 Superlativum *sinistimus* format, cui *dextimus* opponitur.

¶ Sinistra, manus læva. *A sinistra, ad sinistram*, zur lincken Hand. Et cum epitheto *infirma sinistra*. Ovidius lib. 3. Fastor. v. 869

Dicitur infirmâ cornu tenuisse sinistrâ Fœmina.

Idem lib. 13. Metam. v. 111 *Nec clypeus* &c.

Conveniet timidæ nataque ad furta sinistræ.

Natam ad furta sinistram dixit, quod eâ potissimum Lavernæ mystæ, sive fures, uterentur. Nam dum se dextrâ aliud agere simulant, lævâ subducunt, quod præsto est: unde & Plautus, *Lævam furtificam*, Persâ dixit a. 2. sc. 2. v. 44. Et Catull. Epigr. 12

Marrucine Asini manu sinistrâ
Non belle uteris in joco atque vino,
Tollis lintea negligentiorum.

¶ Sinisteritas. Plinius lib. 9. epist. 5 *Plerique dum verentur, ne gratiæ potentium nimium impertiri videantur, sinisteritatis atque etiam malignitatis famam consequuntur.* SINISTERITAS est, quæ Græcis similiter σκαιότης vocatur: Sophocles σκαιοσύνην dixit, quæ est vivendi imperitia, sive ἀγροικία seu rusticitas, ex quo & σκαιὸς τὰς τρόπους Græcis appellatur, homo scævis & molestis moribus: der sich in niemand schicken kan / und also jederman verdrüßlich ist. Vide Buchnerum ad Plinium. *Sinisteritati* opponitur *dexteritas*, quæ est vivendi agendique peritia, quæ amorem conciliat. Hanc Tarquinio Prisco tribuit Liv. lib. 1. c. 34. cum ait: *Notitiamque eam brevi apud regem liberaliter dextreque obeundo officia in familiaris amicitiæ adduxerat jura.* Dextre obit officia, qui perite atque prudenter obit, sedulo cavens, ne qua impingat aut offendat.

¶ Sinistre, adverbium, unrecht. Horat. art. Poët. v. 452 *derisum, exceptumque sinistre.*

¶ Sinistrorsum, sinistram versus, auff die lincke Hand. Horat. 2. Sermon. Sat. 3. v. 50

Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit.

¶ Sinistroversus, idem, unde illud contractum est. Lactantius lib. 3. cap. 6 *Omnes, qui se in alteram partem inclinaverunt, aut dextro aut sinistroversus ceciderunt.*

SĬNO, sivi, situm, sinere, permittere est. *Sine te hoc exorem*, Ter. Andr. a. 5. sc. 3. v. 30, laß mich doch diß von dir erbitten. *Sine nunc meo me vivere interea modo*, Ibidem a. 1. sc. 1. v. 126. Et Cicero Catil. 1. cap. 5 *Non feram, non patiar, non sinam.* Idem Philipp. 11 cap. 13 *qui ne penetrare sivissent.* Et ad Quint. fratr. lib. 2 epist. 6 sub fin. *Cato concionatus est, comitia haberi non siturum.* Et passive, Cic. pro Sextio c. 44 *Accusare eum per Senatûs auctoritatem non est situs*, es ist ihm nicht zugelassen worden.

¶ A *Situs*, id est, positus, gelegen / cum derivatis & compositis, quanquam à Sino deduci possit, vide suo loco.

¶ Desinere, cessare ab aliqua re cum tempore iteranda, intermittere rem, ablassen / auff eine Zeit bey seite legen. Ter. in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 72 *Haud desinam, donec perfecero hoc.* Idem in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 6 *Jam desine deos, uxor, gratulando obtundere.* Idem eâdem fab. a. 2. sc. 3. v. 64 *Mulier telam desinit*, (ut in Bembino Codice legitur) id est, intermittit. ¶ Aliquando *desinere*, ita omittere aliquid, ut nunquam repetamus amplius. Cic. lib. 7. ad fam. ep. 1 *Quod si tam facilem populum haberem, quam Æsopus habuit, libenter me hercule artem desinerem:* id est, abstinerem ab exercenda amplius arte. Gellius lib. 15. c. 16. de Milone: *Cum jam natu grandis artem athleticam desisset.* Suetonius Tiberio cap. 36 *Expulit & Mathematicos; sed deprecantibus ac se artem desituros promittentibus veniam dedit.* Utrumque autem dicitur, *desinere aliquid*, & *ab aliquo*: Horatius & cum Genitivo junxit lib. 2. Ode 9

- - - desine mollium
Tandem querelarum.

Quæ ratio Græca est. ¶ Desinere etiam est occidere, interire. Plin. lib. 2. epist. 10 *Fragilia & caduca non minus, quàm ipsi homines occidunt, desinuntque.* ¶ 2. *Desinere in aliquid*, Latine eleganter dicitur, & Germanice, auff etwas auslauffen oder gerathen. Horat. epist. ad Pisones de arte poët. v. 3

- - - - - - turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne.

Plin. de Unionibus l. 9. c. 36 *Et procerioribus sua gratia est. Elenchos appellant fastigatâ longitudine alabastrorum figurâ in pleniorem orbem desinentes.* Idem lib. 37. cap. 9. de amethysto gemma: *Caussam nominis afferunt, quod usque ad vini colorem accedens, priusquam eum deguslet, in violam desinat.*

¶ Desitudo. Sulp. Severus præfatione de vita Martini: *Etsi quid ex his studiis olim fortasse libassem, totum id desitudine tanti temporis perdidissem.*

¶ Desitus, a, um. das auffgehöret hat. Gellius lib. 15. c. 17 *Omnium, tum Atheniensium disciplina tibiis canendi desita est.* Idem lib. 11. c. 12 *Nova autem* (verba) *videri dico etiam ea, quæ sunt inusitata & desita, tametsi sint vetusta.* Varro lib. 1. de R. R. c. 33 *Desitis sermonibus.* Sueton. Augusto c. 37 *Censores creari desitos longo intervallo creavit.*

¶ Indesinenter, adverb. ohne Auffhören / semper. Vegetius lib. 1. c. 26 *Indesinenter observare.* Addi possunt, quæ curis antibarbaris de hac voce ex Cypriano, Hieronymo, Orosio attulimus. Hujus enim mediæ ætatis est. Varronis exemplum ex lib. 2. de R. R. c. 9. extr. mendosum videtur P. Victorio, Scioppio, Borrichio, &c.

¶ Cicero etiam *Resinere* dixit, lib. 3. epist. ad Quint. fratr. ep. 3 *Fundum audio te hunc velle resinere*, wiederum überlassen.

SĬNON, Σίνων, veterator & proditor in exercitu Græcorum. Virg. 2. Æn. *Nec, si miserum fortuna Sinonem*
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

Σίνεσθαι nocere Græcis est.

SĬNŌPE, es, Σινώπη, urbs Ponti, Diogenis patria, gymnasio quondam clarissima.

¶ Sinopeus, tribus syllabis, σινωπεύς. Ovid. 1. de Ponto eleg. 3. v. 67 de Diogene: *Non doluit patriâ Cynicus procul esse Sinopeus.*

¶ Sinopis, idis, color nativus seu rubrica in Ponto primum reperta, eine Art Rötels / Plin. lib. 36. c. 6.

¶ *Sinopicam rubricam* Vitruvius dixit.

SĬNVESSA, Σινόεσσα, civitas mediterranea Campaniæ. Livius lib. 10. c. 21 *In saltu Vestino, Falernum contingente agrum, Sinope dicitur Græca urbs fuisse, Sinuessa deinde à Romanis colonis appellata.* Horat. 1. Serm. Satyr. 5. v. 40

Plotius & Varius Sinuessæ Virgiliusque
Occurrunt, animæ, quales nec candidiores
Terra tulit, &c.

¶ Silius *tepentem* dixit lib. 8. v. 529 *Sinuessam* propter thermas, de quibus Plin. & Lips. ad Taciti 1. Histor. p. 474.

¶ Sinuessanus. Horat. lib. 1. ep. 5. v. 5

Inter Minturnas, Sinuessanumque Petrinum.

SĬNVS, qui est intra pectoris brachiorumque complexum, der Busem / Valla lib. 4. cap. 37. Vide *Gremium*: quod a sinu tamen differt. *In tuum ipsius sinum inspice*, siehe dich an / und nicht mich. Vide Chiliad. Seneca lib. 3. de ira: *Quicquid in aliquo reprehenditur, id unusquisque in sinu suo habet.* ¶ 2. De vel e sinu alicujus esse. Et, *De complexu ejus ac sinu*, h. e. intima familiaritate, Cicer. 2. in Catil. c. 10. ¶ 3. *Mihi, crede, in sinu est*, h. e. in potestate, Idem ad Qu. fr. lib. 2. ep. 13. Et, *In sinu urbis sunt hostes*, mitten in der Stadt / Sallust. Catil. c. 52. *In sinu gaudere*, i. e. secreto, eine heimliche Freude bey sich selbst haben. Vide Chiliad. Tibullus lib. 4. eleg. 13

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.

Et Propertius lib. 2. eleg. 25

In tacito cohibe gaudia clausa sinu.

¶ 4. *Sinus togæ* erat certa compositio togæ in alterum humerum ita rejectæ, ut sinum faceret, inque eo occultari atque gestari etiam aliquid posset, unde in metu periculi *prætentari sinus* ab illis soliti, qui sibi timebant. Cujus rei cum alibi, tum apud Sueton. Augusto c. 27. & 35 exempla habemus. Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 171

- - - postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo donare & ludere vidi.

Ipsam rem ex monumentis antiquis subjecit oculis Philippus Rubenius lib. 1. Elector. c. 17. De condendis in sinu pecuniis vide Passeratium ad Propert. lib. 2. eleg. 16. ¶ 5. Hinc omnes latebræ & receptacula tegendis iis, quæ volumus occultata per fraudem, *Sinus* dixerunt. Tacit. 2. Histor. c. 92. extr. *Quanquam id omni modo servilia ingenia corrumpebant abditis pecuniis per occultos aut ambitiosos sinus.* Vide ibi Lips. & Pichenam ad vitam Agricolæ N. 60. itemque Buchner. ad Prudent. Hymno de Natali Christi v. 28, ubi plura habes de significatione & usu hujus vocabuli. ¶ 6. *Sinus* denique littora curva dicuntur, mare quasi amplectentia: die Krümme des Meers / Meerbusen. Virg. 1. Æn. v. 161 *Inque sinus scindit sese unda reductos.*

Et Lucanus lib. 5. v. 620

Monstriferos agit unda sinus.

Sinus reductos apud Virg. allegato loco littoris secessus Servius interpretatur ad 2. Æn. v. 23. Et alibi secessum *Sinum secretum* exponit. Ita *beatos Campaniæ Sinus* Tacitus dixit 3. Histor. c. 66.

¶ 7. *Sinus* oculorum anguli sunt, ex quibus lacrymæ erumpunt, die Augenwinckel. Ovid. epist. 8. Hermiones v. 62

Perque sinum lacrymæ fluminis instar eunt.

¶ Sĭnŭōsus. *Vestis sinuosa*, ein Kleid von Falten oder Geren / i. e. laxa. *Mare sinuosum*, i. e. sinus sive curvationes faciens, so seinen Strom in die Krümme umher zeucht. *Sinuosa draconum membra*, i. e. nodosa, vel quæ facile curvantur & complicantur, Claudianus 1. de Raptu v. 179. ¶ *Sinuosum pectus*, apud Pers. Sat. 5. v. 27 intimum est, & quod sinum vel secessum veluti facit. Unde ap. Gell. lib. 12. c. 5 *Sinuosum* & *apertum* opponuntur. *Dicam*, inquit, *ego indoctius, ut ajunt, & apertius; quæ fuisse dictorum puto sinuosius atque solertius.*

¶ Sinuosè, adv. Unde *sinuosius*, Comparativus, quem ex Gellio modò ostendimus.

¶ Sinuo, are, in sinus flectere, krümmen / beugen. *Sinuare arcum*, Ovid. 8. Metam. v. 30, den Bogen spannen. Virg. 2. Æn. v. 208 de dracone: *- - - sinuatque immensa volumine terga.*

¶ *Luna sinuata in orbem*, Plin. lib. 2. cap. 9.

¶ Sinuāmen. Prudent. Psychom. v. 873

- - - - *sinuamine subter* A
Subductus concha in speciem.

Id est, sinuosus instar conchæ. Et Paullus Petrocor. lib. 2. de Vita Martini v. 95

Hinc Liger inflexis parvo sinuamine ripis &c.

¶ Exsinuare, expandere, außbreiten. Paullinus Nolanus ep. 49. n. 3. [vet. ed. ep. 36] *Velum exsinuatum in contos suos.* Et Ausonius in Rosis sive Eidyll. 14. v. 29

- - *collectos illa exsinuabat amictus.*

¶ Insinuare, in sinum immittere, in Schooß legen. Apulejus lib. 9. post principium: *Insinuatis manibus ambulabis mihi?* hoc est, in sinum conditis, habitus desidiosorum. Vide Pricæi annotationem p. 485. ¶ Deinde est, in quamvis rem immittere, ut *Insinuare se in equitum turmas*, sich einlassen / Cæs. lib. 4. B. G. cap. 33. *In familiaritatem alicujus se insinuare*, id est, non rectâ, sed quasi per sinûs & latenter ingredi, sich zuthun / einschleichen / Cic. pro Cæcin. c. 5. Et, *In aliquorum sermonem se insinuare*, Idem de leg. Agraria 2. c. 5. *Terris ratem insinuare*, Avienus dixit Arateis v. 31. pro applicare. ¶ *Insinuari alicui est* commendari & tradi. Suetonius Othone cap. 2 *Per hanc insinuatus Neroni.* Idem in Vita Horatii: *Deinde Augusto insinuatus.* Plinius Paneg. Trajani cap. 62 *Hoc est igitur, hoc est, quod penitus illos animo Cæsaris insinuavit.*

¶ Insinuatio, quæ oratio est dissimulatione quadam & circuitione obscure subiens auditoris animum, das eindringen / bewerben / oder einflicken. Cicero libro de Inventione lib. 1. c. 15 *Exordium in duas partes dividitur, in principium & insinuationem.* B

¶ Insinuator. Arnobius sub fin. lib. 1 *Insinuator, magister, atque auctor.* Tertullianus ad Nation. lib. 2. cap. 1 *insinuatores deorum.*

¶ Insinuatrix. Augustin. epist. 135 *Epistola rei novæ insinuatrix.*

SĪNVS vel Sīnum, ein breit Gefäß / Asch / vas ventricosum: de quo Turnebus lib. 1. Adv. cap. 16. Virg. 7. ecloga:

Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotannis
Expectare sat est.

Meminit & Plautus Curcul. act. 1. sc. 1. v. 82.

SION, vel *Sium*, herba est, a σείειν dicta, hoc est concutere. Ciet enim urinam & renum calculos frangit, Wassermerck. Matthiolus. Vocant & *Laver*, Wassereppich.

SĪON, Siōnis, collis fuit in parte meridiali urbis Hierosolymorum, in quo structa fuit arx Davidis. ¶ 2. Cæterum in scriptura *Sion* Ecclesiam significat, ex gente Judaica.

SIPARIVM & *Sipparium*, (sic enim apud Juvenalem legitur) velum est mimicum, quod obstitit populo, dum fabularum actus commutantur, ut Donatus describit, ein Fürhang / Teppich. Apul. lib. 1. Metam. p. 106 *Oro te, inquam, aulæum tragicum dimoveto, & siparium scenicum complicato.* Juven. Sat. 8. v. 185 C

Consumtis opibus vocem Damasippe locasti
Sippario, clamosum ageres, ut Phasma Catulli.

Ubi vide & veterem Scholiastem. *Post Sipparium*, hinter dem Fürhang / Cic. de Provinc. Consularibus cap. 6. Scribitur & *Supparum, Sipharum.* Vide Rigaltium ad Tertulliani Apologet. cap. 16. Tertulliano enim *Siphara* ibidem & lib. 1. ad Nat. cap. 12. extr. sunt eadem, quæ Siparia.

¶ Sipharum, Sipharium, vide *Siparium.*

SIPHNVS, insula ex Cycladibus una in Ægæo. Vide Geograph.

SĪPHO, σίφων, vel SIPO, proprie stipula sive canna. ¶ Deinde organum cannæ simile, hauriendis reddendisque aquis idoneum, cujus usus in reprimendis incendiis erat, eine Sprütze. Plin. lib. 10. epist. 42 de incendio Nicomediensi: *Nullus usquam in publico sipo, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia compescenda.* ¶ 2. Item quo vinum abstrahitur de dolio, ein Weinheber. Vide Buchnerum ad Plinii lib. 10. Epistol. 42. Juven. Sat. 6. v. 308

Effigiemque Dei longis siphonibus implent.

¶ Sipunculus, diminutiv. Plin. lib. 5. Epist. 6. *Sipunculos* autem, de tubulis dixit, per quos aqua effluit, Röhrlein.

SIPONTVM, Σιπῦς, urbs Apuliæ, juxta Garganum montem, ex cujus ruinis *Manfredonia* enata. Plin. lib. 3. cap. 11. & ibi Harduin. D

¶ Sipontinus, civis, incola: quo cognomento sæpius laudatur *Nicolaus Perottus*, auctor Latinæ Linguæ Commentariorum, qui *Cornu copiæ* appellantur.

Sipparium, vide paullo ante *Siparium.*

SIPYLON, sive *Sipylus*, urbis & montis nomen, ubi Niobe ex luctûs magnitudine in saxum conversa. *Talis* urbs dicta olim. Propertius lib. 2. Eleg. 20

Nec tantum Niobe bis sex ad busta superba
Sollicito lacrymas depluit e Sipylo.

Vide Hygin. fab. 9. & Apollodor. lib. 3. De urbe Strabo & Plinius lib. 5. cap. 29. Urbs absorpta terræ motu, Plin. 2. c. 91. Strab. lib. 1. p. 40. Mons autem ex prœlio etiam nobilitatus est, quo Romani Antiochum Magnum superarunt: item ab urbium differentia, qua *Magnesia sub Sipylo monte*, ab altera nobili Asiæ urbe, quæ ad Mæandrum sita fuit, discernitur. Vide Livium lib. 37. c. 37, & Geographos.

¶ Sipylejus vel Sipylæus, adjectiv. ut *Genetrix Sipyleja* apud Stat. lib. 5. Silv. 1. v. 33. Niobe est, quæ tot suos liberos flevit. Barth. Adversf. lib. 96. cap. 5 *Sipylæa* scribendum censet.

SIREMPS, i. e. similis res ipsa: vox antiqua, & obsoleta prorsus. Solenne erat verbum Rom. in LL. scribendis: dupliciter inflectitur, nominandi casu, *sìremps*: & auferendi, *ab hac sirempse.* Lisius Antiq. Lection. lib. 1. c. 1. Taubm. ad Plaut. p. 14.

SĪREN, ēnis, Fœm. Sirenes Poëtis monstra marina, parte virgines, parte volucres fuerunt, ut Servius ad 5. Æneid. v. 863 describit, quæ navigantes cantu dulcissimo demulcebant, & in naufragia perducebant. Ovid. lib. 3. de arte am. v. 311

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quamlibet admissas detinuere rates.

Vide & lib. 5. Metam. Fab. 9. a. v. 555. Elegantissime Martialis lib. 3. Epigram. 64

Sirenas hilarem navigantium pœnam
Blandasque mortes gaudiumque crudele,
Quas nemo quondam deserebat auditas &c.

Nomen ipsum παρὰ τὴν σειρὰν factum videtur, quod *catenam* significat, quod Sirenum cantûs audientes caperent: iisque capti tanquam fune ab illis penderent, & tanquam alligati traherentur: Vel ab Ebraico verbo *Schur*, quod *canere* significat. Sirenum nomina apud eos, qui tres esse tradiderunt, sunt: *Parthenope, Ligea, & Leucosia*: vel *Thelxiope* seu *Thelxione, Molpe & Aglaophonos.* Qui duas finxere, sic eas dixere, *Aglaopheme & Thelxiepetæ.* Varia autem de Sirenibus earumque fabula tradiderunt Veteres. Platoni *Sirenes* Deæ canendi sunt sive Musæ, quæ orbes cælestes vertunt & rotant, de quo Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis cap. 3. Alii vero unius Musarum & Acheloi amnis filias tradiderunt; unde *Siren Acheloias* apud Silium lib. 12. v. 34. Suidæ αἱ τῆς ψυχῆς ἐναρμόνιοι καὶ μουσικαὶ δυνάμεις, Sirenes sunt. Earum historiam solidius enarrat Barth. ad Claudian. p. 2035. Pausanias in Atticis (quod Torrentius ad Horatii lib. 4. od. 2 observat) auctor est, apud Veteres Poëmatum Sermonumque quorumvis efficacem ad suadendum venustatem assimulatam Sirenibus, & inde Sophoclem appellatum *Sirena.* Quemadmodum & Valerius Cato propter suavitatem Carminum a veteri Poëta *Latina Siren* dictus est, ut Suetonius de illustribus Grammaticis cap. 11 refert. Petronius: *Hæc ipsa cum diceret, tanta gratia conciliabat vocem loquentis, tam dulcis sonus pertentatum mulcebat aëra; ut putares inter auras canere Sirenum concordiam.* Hinc in Isocratis sepulcro *Siren* posita fuit, tanquam perfectæ & efficacissimæ eloquentiæ Symbolum, de quo Plutarchus in vita Isocratis & Philostratus in Sophistis. Alii vero a Musis & vera eloquentia, quæ in rebus gravibus seriisque occupatur, *Sirenas* distinguunt: quippe quas nugacibus rebus sermonis & elegantiæ curam impendere volunt: de quo videri Torrentius potest ad lib. 1. Horatii Epist. 2. v. 23. Vulgatissima ratio est, Sirenum fabulam ad illecebrosas voluptates referre, quæ blandis præstigiis irretiunt homines atque evertunt, de quo & Synesius Epistola 145. Nec alio interpretantur, quod tres Sirenas commenti veteres fuerint. Eo enim numero triplicem illam voluptatem, quæ ἐν σιτίοις, ἐν ποτοῖς, καὶ ἐν ἀφροδισίοις (in esculentis, poculentis, & rebus venereis) Platoni & Aristoteli statuitur, expressam volunt. Servius ad illud 5. Æneid. sub fin.

Jamque adeo scopulos Sirenum advecta subibat,

postquam breviter fabulam de Sirenibus exposuisset, *secundum veritatem*, inquit, *meretrices fuerunt, quæ transeuntes, quoniam eos ducebant ad egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia.* Johannes Jovianus Pontanus, cum lib. 6 de bello Neapolitano origines Neapolitanæ urbis explicat, *Sirenas*, genus mulierum fuisse scribit, quod aliunde demigrarit in Italiam, & inter Læstrygonas Cimmeriosque in Campania consederit, a quarum una *Parthenope* ea urbs, quæ nunc *Neapolis* dicitur; ab alia *Leucosiæ*, ejusdem nominis insula, appellata fuerit. Fabulæ autem quæ finguntur, *Sirenes* prætemavigantes attinuisse, originem ac caussam tum ad amœnitatem incredibilem eorum locorum deliciasque, quibus abundat Campania, & trahere omnes facile potest; tum ad literarum, quæ culta Neapoli jam olim fuerunt, studia refert. Eustathius Scholiastes Dionysii ex auctoribus refert, *Parthenopen*, Sirenum unam, cum pudicitiæ ejus insidiarentur plures, Meliochus vero Phryx impense ipsam amaret, abscissis crinibus se deformasse, transgressamque in Campaniam sedem laremque fixisse ibi, eaque de caussa ἀγύνην à Dionysio appellatam, &c. Fabula de Sirenum cantu & Ulysse apud Homerum lib. 12 Odysseæ est. Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 14

Vitanda est improba Siren, Desidia.

¶ 2. Est & *Siren*, σειρὴν, tunica tenuis & perspicua, nimirum serica. Suidas.

¶ Sīrenēus, a, um, Gellius lib. 16. cap. 8. extr. *Ne ut plerique alii, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris, tanquam apud Sireneos scopulos consenescas.*

SIRIĀSIS, σειρίασις, adustio in capite infantum, Entzündung

dung am Hirnhäutlein der Kinder / sic enim Plin. vocat lib. 30. c. 15. ut & destillationem lib. 22. cap. 21.

SIRIUS, Σείριος, stella, quæ & *canicula* dicitur, Hundsstern / Vide *Canicula*. Virg. 10. Æn. v. 272 - - - *cometæ*

Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor,
Ille sitim morbosque ferens mortalibus ægris
Nascitur, &c.

σειριάειν, arefacere, siccare est. Veteribus Astrologis ejus ortus duplicare Solis fervorem credebatur: sed contrarium firmis rationibus ostendit Geminus cap. περὶ ἐπισημασιῶν τῶν ἀστρων, in veteri Editione cap. 222. cujus verba exhibet Barth. animadv. ad Statii lib. 4. Thebaid. pag. 1206. Contradicunt eidem alii, adeoque ut Plinius lib. 18. cap. 28 scribat, *hujus sideris ortum, maria, terras & feras sentire.*

¶ Siriacus a Sirius, appellativum Avienus formavit in Virgine phænom. Arateorum:

Et ceu Siriaco torretur spica calore.

SIRMIO, peninsula in lacu Benaco prope Veronam, Catulli deliciæ, qui Epigr. 32

Peninsularum Sirmio, insularumque Ocelle, &c.

SIRMIUM, urbs Pannoniæ Inferioris, aliquando sedes Romanorum Imperatorum. Hinc

¶ Sirmiensis, ut, *Photinus episcopus Sirmiensis*, Sulp. Sever. lib. 2. Hist. Eccl. cap. 36.

SIRPUS, juncus, qui & *Scirpus* dicitur; ubi vide. Inde

¶ *Sirpea*, & verbum

¶ *Sirpo, are*, id est, sirpo texere. Varro lib 4. de L. L. SIRPEA, *quæ virgis sirpatur, id est, colligando implicatur: in qua stercus aliudve quid evehitur.* Arnob. lib. 2. p. 70 *Vannorum sirpeorumque vinctores.* Ovid. 6. Fast. v. 680

At dominus, discedite, ait, plaustroque morantes
Sustulit, in plaustro sirpea lata fuit.

ein Korb / Futter-Schwenge / Wagen-Flechte.

¶ Sirpicula. Varro eodem loco: SIRPICULAE *vocatæ* a sirpando, *i. e. alligando. Sic* sirpata dolia, *quassa cum alligata dicta.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 203.

SIRUS, σειρὸς, spelunca subterranea condendo asservandoque frumento facta. Vox non Latina, sed peregrina & barbara. Varro lib. 1. de re rusticâ cap. 57 *Quidam granaria habent sub terris: Speluncas, quas vocant σειρὸς, ut in Cappadociâ & Thracia.* Curtius lib. 7. cap. 4. n. 24 *Siros vocabant Barbari, quos ita solerter abscondunt, ut, nisi qui defoderunt, invenire non possint. In iis conditæ fruges erant.* Adde ibidem notata.

SIS contractum ex *Si vis*: quod frequentissime veteres Imperativis adjungere solebant. Persius Sat. 1. v. 107

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide sis ne majorum tibi forte
Limina frigescant.

Exempla innumera apud Comicos occurrunt. Terent. Eun. a. 4. sc. 7. v. 29 *Cave sis: nescis, cui nunc maledicas viro.* Ubi Donatus: *Quia imperativa sunt contumeliosa, addebant veteres* SIS: *quod significat, si vis.* Plurale inde est, SULTIS, quod perinde Imperativis addi solebat.

SISAPO oppidum Hispaniæ Bæticæ, ubi præstantissimum minium fodiebatur. Plin. lib. 3. cap. 1. & lib. 33. cap. 7. Huc Turnebo lib. 10. Adverf. cap. 12 videtur Cicero alludere in Philippica 2. cap. 19. extr. tenue patrimonium & vile prædium Antonii Sisaponem appellans.

SISARON, σίσαρον, sive *Sisarum*, idem est quod *Siser*. Est id autem oleris genus, notum accolis Rheni fluminis, a quibus afferri sibi omnibus annis curavit Tiberius Cæsar, quemadmodum Plinius scripsit lib. 19. cap. 5.

SISENNA, nobilis Historicus, L. Sisenna, cujus fragmenta apud Gellium, Nonium aliosque supersunt.

SISER, neut. idem quod *Sisarum* de quo modo diximus. Duplex est, *sativum*, de quo in Sisaron modo diximus ex Plinii 19. c. 5 in deliciis Tiberio fuisse: *erraticum* alterum, de quo idem lib. 20. cap. 5.

SISON, σίσων, semen est in Syria proveniens, nobis incognitum. Matthiolus.

SISPES & SISPITA, pro *Sospes* & *Sospita*, deorum cognominibus, (ut *Juno Sospita*, apud Livium lib. 22. cap. 1.) veteres dixisse, ex nummis & Festi suffragio vir summus Ezech. Spanhemius de Usu & Præst. Numism. p. 83 probavit. Vetus Inscriptio apud Reinesium p. 383

SACERDOS IVNONIS REGINAE
SISPITAE LANVMVIANAE &c.

Et paucis interjectis:

SACERDOTE IOVI SISP.

id est *Sispiti*.

Sistarcia, vide *Sitarcia*.

SISTO, stiti, sistere: stare, subsistere. Cicero 5. Verrinâ cap. 96 *Qui rempub. sistere negat posse, ni ad Equestrem ordinem judicia referantur.* Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 5

Ne quisquam sit tam opulentus, qui mihi obsistat in viâ
Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.

A Auffm Kopffe stehen. Idem in Captiv. a. 4. sc. 2. v. 13 *Qui obstiterit, ore sistet.* Tacitus 3. Hist. cap. 21 *Sistere tertiam legionem in ipso via Postumiæ aggere jubet.* ¶ 2. Inhibere, retinere, seu facere, ut aliquid stet. Virgil. 6. Æneid. v. 465

Siste gradum, teque adspectu ne subtrahe nostro.

Plinius lib. 26. cap. 12. *Sanguinis profluvium sistit herba pæoniæ semen rubrum.* Stillet den Blutfluß. *Alvum sistere*, Idem pro reprimere dixit lib. 20. cap. 6. Quod *morari ventrem* Martiali est lib. 13. Epigr. 113. Sic *equos sistere, fugam sistere*, Tacitus lib. 12. cap. 39. *Malum, querelas sistere*, Ovidius dixit 7. Metam. v. 711. Hinc & *sisti* dicuntur, quæ, ne ruant, fulcias atque prohibeas. Virgilius 6. Æn. v. 857

Hic Rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques.

Sic *mentem sistere cujus*, Silius dixit lib. 10. v. 408 pro dissuadendo alicujus impetum retrahere. Nam turbata affectibus mens, de sede sua, vel basi emovetur, in quam cum restituitur, sedatis motibus sistitur rursus. Augustus apud Suet. lib. 2. cap. 28 *Ita mihi salvam ac sospitem rempub. sistere in sua sede liceat.* Translatio est a columnis vel colossis, qui magno nisu in suam basim restituuntur, ut ibi Casaubonus observat. ¶ 3. Est etiam sternere, aut vulnere progressum inhibere. Rursus Silius lib. 1. v. 382 *cuspide sistit*, id est sternit. Et lib. 2. v. 98 *cervum vulnere sistebat.*

B ¶ 4. Est & statuere, ponere, sive condere. Tacitus 4. Hist. c. 53 *Haruspices monuere, templum iisdem vestigiis sisteretur.* Idem 15. Annal. cap. 18 *At Romæ tropæa de Parthis, arcusque medio Capitolini montis sistebantur.* Et cap. 122 *Tigelinum & Nervam ita extollens, ut super triumphales in foro imagines apud Palatium quoque eorum effigies sisteret.* Et 2. Annal. cap. 14 *Modo se patris patriæque vestigia prementem iisdem in terris victoriam sisterent*, i. e. ponerent, facerent, sich stellen / erscheinen. ¶ 5. Est & præsentiam sui exhibere. Cicero lib. 3. ad Atticum ep. 25. extr. *Des operam id, quod mihi affirmasti, ut te ante Kalend. Januar. ubicunque erimus, sistas.* Proprium judiciorum verbum, deque iis usurpatur, qui in judicio citati comparent. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 6

Ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me!
Sisto ego tibi me, & mihi contra itidem tu, ut sistas, suadeo.

Cicero de officiis 3. cap. 1 *Vas factus est alter sistendi ejus: ut si ille non revertisset, moriendum esset.* Hinc *In judicio sistere*, Ulpianus dixit L. 1. § 1 D. de eo per quem &c. *Sistere vadimonium*, idem quod *obire vadimonium*, i. e. sistere se in judicio. Adi Carol. Sigon. de Judic. lib. 1. cap. 20. Brisson. de Form. lib. 5. princip.

¶ Stator, minister, der einem zur Hand geht / auf Befehl wartet.

C Cic. in famil. lib. 2. ep. 17 *Literas tuas mihi stator tuus reddidit.* Vide plura in *Sto*.

¶ Absistere, a loco vel re aliqua decedere, abtreten. Virg. 6. Æn. v. 259 - - - *totoque absistite luco,*

Conclamat Vates.

Absistere oppugnatione, Livius lib. 37. cap. 17. *Absistere conatu*, Idem lib. 33. c. 5. ¶ 2. *Absistere* sine casu pro desinere. Virg. 1. Æn. v. 192 *Nec prius absistit, quam septem ingentia victor*

Corpora fundat humi.

¶ 3. Cum Infinitivo. Livius lib. 36. c. 35 *ne ingratis quidem benefacere absistat.* ¶ 4. Impersonaliter etiam invenitur. Idem Livius lib. 21. cap. 6 *si non absisteretur bello.*

¶ Adsistere, sive Assistere, adstare. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 15. *Hic propter hunc assiste*, tritt bey dem. *Assistere ad fores*, Cicero 3. Verr. cap. 26. ¶ 2. *Assistere alicui*, est & consulere alicui & in judicio adesse, ut vel advocatum vel Patronum præbeas, einem einen Beystand leisten. Plinius lib. 7. Epist. 6 *Assistere jam Varreno, jam tantùm ut amicus, & tacere decreveram: nihil enim tam contrarium, quam si advocatus a Senatu datus defenderem ut reum, cui opus esset, ne reus videretur.* Et lib. 10. Epist. 85 *Archippus, cui Eumolpus sicut Prusæ assistebat, dicit se libellum daturum.* Apulejus lib. 1. de dogmate Platonis: *Sed ille* (*Plato*) *primò historiæ gratiâ, ut naturam Ætnæ & incendia concavi montis intelligeret; secundò petitu Dionysii, ut Syracusanis assisteret, profectus est*, &c. Aliàs & *adesse* hoc dicitur, vide in *Sum*.

D ¶ Circumsistere, um was herum stehen / eingeschlossen halten. Livius lib. 1. cap. 28 *Centuriones armati circumsistunt.* Plus est, quam *circumstare*. Adi Vallam.

¶ Consistere, propriè unà stare, beysammen stehen. Plautus Curcul. act. 4. sc. 2. v. 16

Nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet.

¶ 2. Deinde stare, subsistere. *Jam illicò hic consiste*, hie stehe fest oder stehe still. Ter. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 2. Cic. pro Arch. cap. 8 *Bestiæ immanes cantu flectuntur & consistunt.* Idem pro Quinctio c. 9 *In hoc summa judicii caussaque tota consistit*, darauf steht und ruht &c. *Utrinque consistit fides*, Livius l. 2. c. 13. Et Cic. pro Marcell. c. 7 *Respub. in unius anima consistit*, stehet auff eines Menschen Leben. *Spes, victoria in eo consistit*, D. Brutus ad Cic. lib. 11. fam. ep. 13. *Consistere in sententiâ*, Cicero 7. fam. ep. 17. Idem de Senect.

Seneđ. cap. 20 *Tranquillo consistere animo.* Et Terentius in Adelphis act. 4. sc. 4. v. 4 *In pectore consilii nihil consistere quit*, kein Rath kan hafften in meinem Hertzen. ¶ 3 *Consistere miles* dicitur, cum prœliaturus stat, nec loco cedit, & hostis vincendi spem atque fiduciam habet, Wenn er stehet und zu fechten entschlossen ist. Cæsar 2. de B. G. cap. 17. *Quæ pulsa (legione) impedimentisque direptis, futurum, ut reliquæ contra consistere non auderent.* Idem 3. de B. C. cap. 93 *Tantavi in Pompeji equites impetum fecerunt, ut eorum nemo consisteret.* Sic *Gladiatores* quoque dicuntur *consistere*, cùm in gradu stant excepturi adversarium: cujus formæ multa exempla apud Tertullianum notare licet. Brutus ad Ciceronem lib. 11. fam. ep. 9 *Ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam:* id est, ne usquam tutus subsistere & spem de obtinendâ causâ concipere possit. Idem ad Cassium: *Ubi consistamus, non habemus.* ¶ 4. In illo Ciceronis 1. Tusc. c. 23. *Vel concidat omne cœlum, omnisque natura consistat oportet.* CONSISTAT pro desinat positum est. *Consistere* enim dicitur, quod non procedit amplius, neque in motu est. Quod ubi naturæ accidit, desinere eam oportet. ¶ 5. Consistere etiam dicuntur, quibus alvus desiit fluere. Cicero lib. 7. ad Familiares Epist 26 *Tanta me διάρροια arripuit, ut hodie demum videar cœpisse consistere.* Ita in Palatino exemplari. Manutius edidit, *videatur*: ut ipsa διάρροια dicatur consistere. ¶ 6. Consistere, idem, quod constituere est: ut *caussam consistere*, apud Ciceron. Lucret. lib. 6. v. 10 *Et per quæ possent vitam consistere tutam.* Vide Gifan. ad Lucret. & Turneb. lib. 2. cap. 12.

¶ Consistio, nomen, i. e. statio, stabulatio. Gellius lib. 16. c. 5 *Ab illa grandis loci consistione & quasi quadam stabulatione Vestibula appellata sunt.*

¶ Consistorium, recentioris Latinitatis vocabulum, quo consilium Principis significatur: quod consiliarii ibi ad tractandum consistant & Imperatori velut assint. Qui & ipsi ex eo *Consistoriani comites* appellati, vide JCtos & Jacob. Gothofredum discursu Histor. ad L. quisquis C. ad Legem Juliam Majestatis pag. 50. & 51.

¶ Apud Sidonium lib. 2. Epist. 2 *Consistorium* locus dicitur, in quo cubicularii servi consistebant. Quemadmodum Tertull. de resurrectione cap. 20 *Terram*, in qua homines consistimus, *Consistorium* appellat, quod Savaro ad laudatum Sidonii locum observavit. Verba Tertulliani sunt: *Si juvari seu lædi debet terra, idquoque propter hominem, ut ille juvetur sive lædatur per Consistorii sui exitus: quo magis ipse pensabit, quæ propter ipsum etiam terra patitur.* Idem Tertullianus lib. 2. ad Uxor. cap. 6 *Consistorium libidinum publicarum*, lupanar dixit.

¶ Desistere, desinere, ablassen. *Desistere incepto*, Livius lib. 25. cap. 2. *Conatu* Cæs. 1. Gall. cap. 8. extr. *negotio* Idem extremo 3. lib. de B. Civili: *de negotio* Hirtius Afr. c. 45. *ab illa mente* Cic. 5. fam. ep. 2. *Desistere caussa*, Cic. lib. 1. fam. ep. 9. *Desistere litibus*, Terent. in Phormione act. 4. sc. 3. v. 29. ¶ 2. Et cum infinitivo: *ut aliquando de judiciis dicere desistamus*, Cic. 4. Verrina cap. 48. pr.

¶ Existere, sive Exsistere, oriri, emergere, evadere, werden/ entstehen / Cic. pro Rosc. cap. 28 *Ex luxuria existat avaritia necesse est, ex avaritiâ erumpat audacia.* Idem de orat. lib. 1. c. 2. *Plures in omnibus artibus admirabiles extiterunt.* Et 2. de Orat. c. 46 *Poeta bonus nemo sine quodam afflatu divino existere potest.* Et lib. 1. Rhetor. ad Herenn. cap. 13 *Si furiosus existet, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque ejus potestas esto.* Quod Cicero 3. Tusc. velut interpretatus, *si furiosus*, inquit, *esse incipit* &c. Sueton. August. cap. 32 *Plurima pessimi exempli correxit, quæ in perniciem publicam aut ex consuetudine licentiaque bellorum civilium duraverant, vel per pacem etiam exstiterant.*

¶ Insistere, stare. auff etwas stehen. Plautus Amph. act. 5. sc. 1. v. 11 *Ubi quisque institerat, concidit*, da er gestanden. ¶ 2. Item subsistere, interquiescere, nec ulterius pergere. Cicero 2 de natura Deorum cap. 20 *Tum omnino ne moventur quidem* (Stellæ) *sed ad quoddam tempus insistunt.* Hinc *Institiones stellarum* alibi dixit, de quo infra. Cic. in Oratore cap. 66 *Sæpe accidit, ut aut citius insistendum sit, aut longius procedendum.* ¶ 3. *Insistere viam* est premere & pergere viam, quam ingressus sis. Terentius in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 3 *Quam insistam viam?* Et, *Insistere vi.i*, in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 15. *Insistere vestigiis alicujus*, Cicer. 3. de orat. cap. 9. eines Fußstapffen folgen. *Insistere vestigiis alienis*, hoc est, sequi aliena vestigia, andern / die vorgangen / nachfolgen / Quintilian. in Procœmio lib. 3. Et, *Insistere vestigiis suarum laudum*, Livius lib. 5. c. 30. ¶ 4. Pro instituere, seu ingredi. Plautus Captiv. act. 3. sc. 4. v. 53. *Ne quid tu huic temere insistas credere.* Gellius lib. 5. cap. 10 *Petere institit ex pacto mercedem.* Et, *Insistere* est inducere animum ad aliquid: quemadmodum τῷ *Instituere* alias etiam utimur. Cicer. lib. 10. ad Famil. Epist. 16 *Flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statim de literis.* Et lib. 3. de Orat. c. 1. *Pignoribus ablatu Crassum institit coercere.*

¶ Institio, statio, das Stehen. Cic. 1. Tusc. cap. 26 *Aut qui errantium stellarum motus, progressiones, institiones notavit.* Progressioni ergo opponitur.

¶ Intersistere, in medio resistere, im mittel still halten / stutzen / apud Quintilianum aliquoties legitur, ut libro 8. cap. 3.

¶ Obsistere, obstare, repugnare, widerstehen. ut, *audaciter alicui obsistere*, Cic. de Senect. cap. 20. Sic *Nullæ opes multorum odiis obsistere possunt*, Idem in offic. lib. 2. c. 7. Et *Studiis in re bona ne æquum quidem est obsistere*, Idem de amicit. c. 8. *Repugnari obsistique fortunæ magnitudine animi facile potest*, Idem 4. de Fin. c. 7. Et Nepos Agesilao c. 4 *Cum jam haud longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses.*

¶ Obstitum ab obsistendo dicitur, & *obliquum* significat, ut in illo Lucretii lib. 4. v. 519

Omnia mendose fieri atque obstita necessum est.

Ita enim Festus h. l. legit, non *obstipa*, ut vulgo: & Apulejus de Deo Socr. p. 42 *pro situ, & flexu, & obstito circulorum.* ¶ 2. Notatur eo quod violatum tactumque de cœlo est. Cicero lib. 2. de Legib. cap. 9 *fulgura atque obstita pianto.* Plura de hoc vocabulo Festus Pompejus, & inde Vossius in Etymolog. p. 351.

¶ Persistere, perdurare, perseverare, beharren / ut *persistere in proposito*, Apul. *Pertinacissimus fueris, si in eo persliteris*, Cic. de finib. lib. 2. c. 33. *In impudentia persistere*, Livius lib. 38. c. 14.

¶ Prosistere. Apulejus lib. 11 *Foliis in modum radiorum prosistentibus.* Ita Elmenh. p. 269, & Pric. p. 257. Hoc est, prominentibus, antestantibus.

¶ Resistere, consistere, stehen / still stehen / ut Ovid in Fast. lib. 5. v. 234. *Restitit ad nostras fessa labore fores.*

Cic. pro Mur. cap. 39 *Nihil est jam, unde nos reficiamus, aut ubi lapsi resistamus.* Plautus Cas. act. 3. sc. 6. v. 9 *Dabo μέγα κακὸν, ni resistis.* Cæs. 2. de B. Civ. cap. 35 *Ubi ille sæpius appellatus adspexit ac restitit, & quis esset aut quid vellet, quæsivit.* ¶ 2. Sed *legiones hostibus resistunt*, i. e. repugnant, thun Widerstand / Cæs. 2. Gall. cap. 22. Sic, *fortiter resistere dolori*, Cic. lib. 5. fam. ep. 17. *Resistere & repugnare contra veritatem*, Idem pro Rosc. Com. c. 17. *Sero resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos*, Idem ad Attic. lib. 7. ep. 5. *Adversus resistere*, Nepos dixit Pelopida cap. 1. n. 3 *Eos*, inquit, *esse solos, qui adversus resistere auderent.*

¶ Subsistere, est in aliquo loco commorari, an einem Ort bestehen bleiben / *Quater ipso in limine portæ substitit* &c. Virg. 2. Æneid. v. 242. *Subsistere & exspectare*, Cicero pro Milone c. 19. ¶ 2. Tralate pro durare & firmum esse ad sustinendum aliquid. *Non si Varronis thesauros haberem, subsistere sumtui possem*, die Unkosten außhalten / ausstehen / Brut. apud Cicer. 11. Familiarium epist. 10. ¶ 3. Est & venatorium & militare verbum: ut *subsistere feras, subsistere hostem*, i. e. excipere, nec irruenti cedere. Livius lib. 1. cap. 4 *Jam non feras tantum subsistere, sed in latrones præda onustos impetum facere.* Cæsar lib. 1. Gall. B. c. 15 *Hostes audacius subsistere, nonnunquam prælio nostros lacessere cœperunt.* ¶ 4. Plinius lib. 12. cap. 25 *Subsistit proceritas balsami intra bina cubita*, i. e. non ultra procedit. Sie erstreckt sich nicht drüber. ¶ 5. Pro dubitare posuit Ulpianus Lege Servum § 1 Dig. de procurat. *Et quantum ad filium familias, verum est, in servo verò subsistimus.* Plane ita nos: Wir stehen an.

¶ Superlistere. Ammianus lib. 29. c. 7 *cærimoniali scientia supersistit.* Ita Valesius distinguit p. 553. Lindebrogius ad sequentia verbum alligat p. 415. In ipso autem verbi usu ac notione conveniunt uterque.

SISTRUM, σεῖστρον a σείω fortasse factum, quod est concutio. Erat enim receptaculum æneum in sacris Isidis, quod manu tenebatur & quatiebatur. vid. Passerat. ad Propert. lib. 3. Eleg. 11. Speciem ejus depictam dedit Steph. Claverius ad Persii Satyr. 6. p. 268. Adde Barth. ad Stat. Silv. p. 301. Turneb. lib. 26. Adversf. cap. 33. ¶ 2. Si non idem, certe non dissimile multum, crepitaculum illud est, quod hodie usurpant monachi & sacrificuli, die Klingschellen oder Cymbeln. Martial. lib. 14. epig. 54

Nec quatias tenera garrula sistra manu.

Et Ovid. 1. de Ponto Eleg. 1. v. 38 *Sistra tinnula* dixit.

¶ Sistratus, qui sistrum gerit, ut *Sistrati*, & *sistrata turba* de Isiacis apud Martialem lib. 12. ep. 29.

SISURNA, plebejum vocabulum ex σισύρα, ut Ammianus explicat lib. 16. cap. 6. Vulgaris stragula vel tunica ex pellibus. Valesius ad d. l. Ammiani p. 115 ex Hesychio & Lycophronis Scholiaste tradit σισύραν quidem *pellem* esse: σισύρναν vero *tunicam ex pellibus caprinis consarcinatam.* Addit autem, negligi sæpe distinctionem, & ipsam quoque σισύραν pro *tunica* sumi, ut in Polyæni lib. ult.

SISYMBRIUM, Σισύμβριον, Planta duorum generum: prius *Sisymbrium hortense* & *menta Romana* dicitur, Bachmüntz; alterum *Sisymbrium aquaticum*, Brunnkresse. Matthiolus.

SISYPHUS, Σίσυφος, qui latrociniorum suorum pœnas dans apud inferos, saxum ingens in montem altissimum advolvere fingitur, ita, ut magno vix labore advolutum semel, statim relabatur. Virg. 6. Æneid. v. 616

Saxum ingens volvunt alii, &c.

Ovidius Metamorphoseon 4. v. 459

Aut petis aut urges ruiturum, Sisyphe, saxum.

Vide in Chiliad. Proverb. *Sisyphi saxum volvere*, quod inexhaust.

haustu & inutili labore defatigari est, grosse Arbeit thun/und damit doch nichts ausrichten. A

¶ Sisyphius, adjectivum, Seneca in Hercule furente v. 751
Cervice saxum grande Sisyphia jacet.

Et Propertius lib. 2. eleg. 20. v. 32
Tumque ego Sisyphio saxa labore geram.

SITANIUS, σιτάνι@, aut σιτάνε@, quasi σῖτ@ νέ@, *frumentum novum*, ita Plinius panem vocat a frumento trimestri factum, lib. 22. cap. 25.

¶ *Sitonæ*, *Sitophylaces*, *Sitologi*, Curatores erant apud Atheniens. coëmendo frumento; *Sitarchi*, *Sitometræ*, dispensatores annonæ publicæ. VVolffius Tom. 5. Operis Demosthenici fol. 358.

SITARCIA viaticum, sive commeatus nauticus. B. Hieronymus Prol. in Nov. Testam. *Satisque miror, Eusebi dilectissime, cur Romam subito navigaturus, hanc tibi a me quasi sistarciam dari volueris.* Sed potius est, ibi *Sitarciam* legere. Nam Σιταρκία annona est. Idem Hieronymus in vita Malchi extr. *Quibus adscensis, & nova sistarcia, id est, annonâ refocillati decima tandem die ad Romana per desertum castra venimus* &c. Juvenal. Sat. 12. v. 60 B
Mox cum reticulis, & pane & ventre lagenæ
Auspice sumendas in tempestate secures.

Ubi Vetus Scholiastes, cùm notasset, Viaticum hic, quod nautæ sibi assumunt, à Poëta describi, mox posteriorem versum circumlocuturus subjicit: *Inter Sitarciam & securem necessariam putato ad navem vehendam.* INTER SITARCIAM, id est, in reliquo Viatico navali. Vulgatus interpres, 1. Samuel. 9. v. 7. *Panis deficit in sistarciis.* Ubi *Sistarciæ* sacculi seu peræ sunt, in quibus cibi portantur. Usus *Sitarciæ* voce est Chrysol. Serm. 8.

¶ Scribitur & *Sitarchia*, apud Apulejum libr. 2. Miles. *Hac sitarchia navigium Veneris indiget sola.* Ita Elmenh. pag. 119. & Pric. p. 28.

SITHONIA, regio Macedoniæ littoralis juxta Ægæum mare. Herodot. l. 7. c. 122.

¶ Sithŏnius, Virgil. 10. ecloga v. 66
Sithoniasque nives hiemis subeamus aquosæ.

¶ Sīthŏnis, patronymicum, pro possessivo, Ovid. in Epistolâ 2. v. 6 *Nec vehit Actæas Sithonis unda rates.*

Siticines vide post paullo in *Situs* n. 2.

SITIS, bibendi appetitus, Durst. *Accendere sitim*, Celsus 3. c. 6. *Enecari siti*, Cic. 1. Tusc. cap. 5. *Colligere sitim labore*, Ovid. 5. Metam. v. 446. Durst gewinnen. *Sitim levare, relevare, depellere sitim potione, compescere, expellere, restinguere, sedare*, locutiones sunt Oratoribus & Poëtis communes. ¶ 2. *Sitis* pro nimia cupiditate cujuscunque rei, Begierde. Horat. 1. Epist. 18, 23 C
Argenti sitis importuna famesque.

Juvenal. Satyr. 10. v. 140
- - - Tantò major famæ sitis est, quam
Virtutis: quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas?

Cicero in Parad. 1, *Neque enim unquam expletur, nec satiatur cupiditatis sitis.*

¶ Sitio, sitire, siti laborare, Durst haben. Propria notio per se patet. Quo pertinet illud Ciceronis in Pisonem c. 25 *Ipse cum hominibus quindecim male vestitis ad portam Cælimontanam sitiens perveni.* Metaphorice usitatius. Sic, *sitiunt agri*, Cic. in oratore c. 24. *segetes*, Quintil. l. 6. c. 6. *Sitit herba*, Virgil. 7. eclog v. 57. das Feld bedarff Feuchtigung. ¶ 2. *Luna sitire* Catoni & Plinio dicitur, quum interlunium est. Vide Meurs. ad Catonem de re rustica, c. 29. Plin. l. 17. c. 9 *Fimum miscere terra plurimum refert Favonio flante, ac Luna sitiente.* Quam *sitientem* hoc loco, mox *siccam* vocat: *Curandum*, inquit, *ut ab occasu æquinoctiali flante vento fiat, Luna decrescente & sicca.* ¶ 3. Per aliam translationem Cic. ad Quint. Frat. l. 3. epist. 5 *Nec sitio honores, nec cupio gloriam*, begehre der Ehre nicht. Idem in 5. Philipp. c. 7 *Sanguinem nostrum sitiebat.* Ad Attic. l. 2. epist. 14 *Fac venias ad sitientes aures*, hoc est, avidissimas audiendi. D

¶ Sitienter, avide, *Sitienter quid expetere*, Idem in Tusc. l. 4. c. 17. begierig. *Sitienter haurire*, Prudentius Cathem. 4. v. 88. *Hauriendis voluptatibus sitienter incumbere*, Lactantius l. 2. c. 1.

¶ Sitiens, nomen ex participio. Cic. pro Plancio cap. 5 *Sitientem me virtutis tuæ deseruisti.* Et Silius lib. 3. v. 578 *semper famæ sitiens.*

¶ Sitibundus, vehementer sitiens, gar durstig. Onomast. vet. *Sitibundus*, διψαλέ@.

¶ Siticulosus, *solum siticulosum & peraridum*, Colum. l. 3. c. 11. durstig/ dürre. *Siticulosa loca*, Idem libr. de arbor. c. 16. *Siticulosa Apulia*, Horat. Epod. 3. v. 16.

¶ *Sititor novitatis*, Apul. l. 1. de A. A. sub init.

SITULA, æ, cista dicebatur, in quam suffragia colligebantur. ¶ 2. Est & vas aquarium, quo aquæ hauriuntur, ein Wasser-Eymer. Plaut. in Casin. act. 4. v. 17 *Situlam huc tecum afferto cum aqua.* Alii *sitellam* leg.

¶ Sitella, diminutivum. Vet. Gloss. *Sitella*, ὑδρία. Deinde pro urna suffragiorum. Plaut. ibidem, act. 2. sc. 5. v. 34 *Conjiciam sortes in sitellam, & sortiar* &c. Die Loßzeichen in den Hut werffen. Liv. l. 25. c. 3 *Sitella allata est, ut sortirentur.*

SITUS, a, um, quod Priscianus a *sinor* Passivo fecit, idem est quod positum, gesetzt/ gelegt. Livius lib. 1. cap. 36 *Cotem quoque eodem loco sitam fuisse memorant*, i. e. repositam. *Vallum quod duabus legionibus situm*, Tacitus 4. Hist. c. 22. Für zwey Regiment angelegt. Idem 2. Annal. c. 8 *Veterem aram Druso sitam disjecerant.* h. e. quam Drusus posuerat. Annal. 6. c. 41 *ceterasque urbes, quæ Macedonibus sitæ:* id est, structæ a Macedonibus. Idem 4. Hist. cap. 33 *Rapiunt hiberna in transitu Asciburgi sita.* Apud Martialem lib. 12. Epigr. 63 *Scissum* & *situm* opponuntur. *Scissa*, inquit, *nec ad manes, sed sita dives humus.* *Scissa humus*, auri & argenti fodinis aperta: *Sita*, integra positu, nec suffossa, aptaque ferendis frugibus, & ita dives. ¶ 2. De positione loci frequenter sumitur. Livius 30. cap. 24 *in quo sinu sita Carthago est.* liegt da rc. Et Terent. in Phorm. act. 1. scen. 2. vers. 47 *Et sita erat ex adverso*, die wohneten gegen über. ¶ 3. De potestate etiam dicitur, quam quis agendi perficiendique habet. Idem Ter. in And. act. 1. scen. 5. v. 41 *Haud vereor, si in te solo sit situm*, so es bey dir allein stünde. *Sita est potestas in te*, Cicer. pro Mur. cap. 38.

¶ 4. *Siti*, κατ' ἐξοχὴν dicebantur mortui, unde & *siticines* dicti qui ad funera canebant. Gellius lib. 20. cap. 2. *Nos in Capitonis Attei conjectaneis invenimus* siticines *appellatos, qui apud sitos canere soliti essent, hoc est, vità functos & sepultos*, &c. Cicero lib. 2. de legibus cap. 22 *Declarat enim Ennius de Africano*, HIC EST ILLE SITUS. *Vere. Nam SITI dicuntur ii, qui conditi sunt; nec tamen eorum ante sepulcrum est, quam justa facta & corpus incensum est.*

¶ Siticines, vide jam dicta in *Situs* num. 2.

¶ Situs, nomen, die Lage/Gelegenheit ut, *Erat ejusmodi fere situs oppidorum*, Cæs. l. 3. de B. Gallic. c. 12. *Cognoscere situm castrorum*, Idem l. 5. c. 55. Et, *Situm membrorum*, dixit etiam Cicero de Nat. Deor. lib. 2 cap. 61. Et pluraliter Idem l. 4 Acad. Quæst. c. 39 *Corpora nostra non novimus, qui sint situs partium, quam vim quæque pars habeat*, &c.

¶ 2. *Situs* corruptio etiam illa est, sive lanugo humida, & illuvies in rebus, quæ diu non motæ loco, aut repurgatæ, aut in opaco asservatæ sunt, der Schimmel und Unflat an den Dingen / so beschlagen. Vide Vall. l. 6. c. 25. *Situ corrumpi*, Plaut. in Trucul. act. 5. v. 23, verschimmeln/ beschlagen. *Situm ducere*, Quintil. l. 1. c. 2. Et Tibullus l. 1. eleg. 11. v. 50
Militis in tenebris occupat arma situs.

¶ 3. Quin & de corporis habitu ac vultu *situs* dicitur, die rostige und altfressene Gestalt des Leibes. Ut, *fœda situ macies*, Lucan. l. 6. v. 516. ¶ 4. Solitudinem quoque notat in illo Statii l. 2. Silvar. 1. v. 68 *Et situs in thalamis, & mœsta silentia mensis.*
Vid. ibi Barth p. 174.

¶ Adsitus, seu Assitus, adjacens. Apulejus principio Florid. *Neque longule dissita; neque proxime assita possumus cernere.*

¶ Circumsitus, umher gelegen/ circumjacens. Ammianus l. 23. c. 26 *Antequam circumsitos populos ad ditionem gentilitatemque traherent nominis sui.*

¶ Desitus vide in *Sino*.

¶ Dissitus, a, um. *Loca dissita longe*, weit von einander gelegen. *Pars animæ per totum dissita corpus*, Lucret. l. 3. v. 144. id est, dispersa. Adde modò dicta in *Adsitus*.

¶ Intersitus, darzwischen gelegen. Apulejus de Deo Socrat. p. 45 *Sunt quædam mediæ potestates inter summum æthera & infimas terras, in isto intersitæ aëris spatio*, &c. Plinius l. 3. ep. 19 *intersita peregrinatio*, quod huc rectius refertur, quam ad *interserere*, ut vulgo solet.

¶ Subsitus, subjacens, drunter liegend. Apulejus post principium l. 6 *Iter retrorsum porrigens inter subsitæ convallis sublucidum lucum prospicit fanum.*

SIVE, disjunctiva conjunctio, ex *si* & *ve* composita. oder. Terent. in Andr. act. 1. scen. 2. v. 19 *Dehinc postulo, sive æquum est, te oro, Dave.* Idem ibid act. 1. sc. 3. v. 11 *Sive ista uxor, sive amica est*, sie sey sein Weib oder rc. Cicero ad Quint. Fratr. libr. 1. epist. 1. cap. 1 *Resistas, sive etiam ultro occurras negotiis.* ¶ Memineris autem, hanc particulam non semel aut bis, verum etiam ter ac sæpius in disjunctionibus repeti solere. Quintilianus quinquies in unâ repetiit periodo, l. 11. c. 3.

Slavi, vide *Sclavi*.

SMARAGDUS, Σμάραγδ@, gemma viridissima, ein Smaragd oder Schmaral. Lucretius l. 4. v. 1119
Grandes viridi cum luce smaragdi.

Martialis secundam syllabam corripuit l. 5. epigr. 11
Sardonychas, smaragdos, adamantes, jaspidas uno
Versat in articulo.

¶ Et quia viridissimæ viriditatis *Smaragdus* est, idcirco pro eadem ponitur. Phædrus de Pavone l. 3. fab. 19 *Nitor smaragdi collo præfulget tuo.* Auctor carminis de Phœnice: *Albicat insignis misto viridante smaragdo.*

¶ Smaragdinus, denominativum. Et

¶ Smaragdineus. Fortunatus Venantius l. 8. carm. 6

Atque smaragdineo janua poste viret.

SMARIS, idis, σμαρίς, pisciculi genus marini & littoralis, quem *mænam candidam* vocat Gesnerus, weisser Heuting. Nam *Mena*, Heuting vel Hönting/ inferioribus est Germanis.

SMEGMA, ătis, σμῆγμα, omne illud dicitur, quod purgat & abstergit, Seiffen. à σμήχειν *purgare*. Plin. lib. 22. cap. 25 *Succus ille smegma fit, quo fovere gangrænas, eruptiones pituitæ, hulcera manantia, utilissimum.*

¶ Smegmaticus, *Medicamenta smegmatica*, ex Plinii l. 31. cap. 7. sub fin. afferuntur. Pintianus ex manuscripto cod. & Græcismo contendit *smectica* legendum esse.

Smila, vide Sicila, in *Sica*.

SMILAX, ăcis, σμίλαξ, planta est diversorum generum. Plin. lib. 16. c. 10 *Smilax hortensis*, Welsche Bonen/ σμίλαξ κηπαία. *Smilax aspera*, scharffe Winden/ σμίλαξ τραχεῖα: *Smilax levis* seu *lenis*. Σμίλαξ λεία, Windenkraut/ weisse Glockenblumen. Olim Baccho, & Cereri facta erat.

SMINTHEUS, Σμινθεύς, Epitheton Apollinis a σμίνθα, quæ vox murem domesticum significat lingua Cretensium. Hi enim coloniam aliquando deducturi, responsum ab Apolline acceperunt, ut ibi urbem conderent, ubi terra geniti ipsis obstitissent. Ad Hellespontum igitur progressi, cum noctu mures clypeos eorum arrosissent, oraculi memores urbem ibi posuerunt, eamque

¶ Sminthias appellarunt. Hæc Homeri interpretes. Vide Voss. l. 3. Instit. Orat. p. 332. ubi rem aliter refert.

SMYRIS, idis, vel itis, utriusque enim declinationis invenio exempla, vel λίθος σμύρις, *lapis Smyris*, cujus pulvere expoliuntur gemmæ: quoque utuntur dactylioglyphi, hoc est, qui annulos exsculpunt; commendatur etiam dentifricio. Schmirgel vocant vulgo, Dioscorid. Matthiolus.

SMYRNA, Σμύρνα, civitas postrema Joniæ maritima, pulcherrima, celebris quondam etiam Homeri templo & statua. Ejus laudationem Aristides scripsit.

¶ Smyrnæus. Silius lib. 8. v. 595 *Smyrnæis plectris*, id est Homericis.

¶ Smyrnium, σμύρνιον, herba, quæ & *olusatrum* dicitur. Liebstöckel. *Smyrnion* vero inde, quod in caulium cacuminibus umbellam habeat odore myrrham referentem, σμύρνα *myrrha*.

SŎBŎLES, [vel potius Sŭboles. Est enim ab *Sub* & *olere*, id est, crescere: Unde & Liv. lib. 29. c. 3 *Juventutem subolescentem* dixit] propago, proles, ein Geschlecht/ Kinder/ ein Kind. *Cara Deum soboles* &c. Virg. eclog. 4. *Soboles juventutis*, Cic. 2. Philipp. c. 23. Et *Robur & soboles militum interiit*, Pollio ad Cic. l. 10. ep. 33, Der Stamm und beste Kern des Kriegsvolcks. Cic. 1. offic. cap. 17 *Quæ propagatio & soboles origo est rerum publicarum?* welche Zucht ꝛc. ¶ 2. Neque vero de hominibus tantum dicitur; sed & de aliis rebus: ut de arboribus &c. Knotthöltzer. Apulej. Apol. *Inter Soboles herbarum & propagines vitium.* Nempe *suboles*, παραφυάδες, ut ad Albinovanum docte notat Scaliger. Palladius lib. 12. Tit. 7. de pruno præcipiens: *Exstirpanda sunt soboles a radice, exceptis rectioribus, quæ servabuntur ad plantas.* Colum. peculiari libro de arboribus c. 26. extr. *Materia, quam inseveris, si subolem, vel superiores ramos habebit, omnia præcidito, ne quid sit, quò possit succus evocari.* Item de crinibus Varro: *Ante aures modo ex subolibus parvuli intorti demittebantur sex cincinnuli* &c. Apul. l. 2 *Miles cum frequenti subole spissus cumulat verticem.*

¶ Soboles, in plurativo numero: Varro & Apulejus adductis locis. Columella l. 10. de Cerere 213 *Et generet soboles varias.* Symmachus l. 4. Epist. 34 *Natæ suboles primo parentes die hilarant, mox pii metus brevem gratiam fugiunt.*

¶ Sobolescere, auffwachsen. Liv. 29. cap. 3. vide supra *Subolesco*, in *Oleo*.

SOBRĪNUS, sobrini. Sobrini duarum pluriumve dicuntur sororum filii, quasi Sororini, Geschwister Kinder. ¶ 2. Justinianus etiam ex fratribus, patruelibus, consobrinis vel amitinis natos *Sobrinos* dici posse putat, Inst. de grad. cognat. Sic Terent. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 6 *Estne hic Crito sobrinus Chrysidis?* Plaut. in Pœnulo act. 5. sc. 2. v. 198 *Mihi sobrina tua mater fuit.*

¶ 3. Hic tamen pro quocunque cognato *Sobrinus* intelligi videtur, *Eho tu sobrinum tuum non noras?* Hunc enim paullo superius *cognatum* dixerat. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 37.

¶ Consobrini, iidem, qui *Sobrini*, Cicer. 2. famil. epist. ult. *Curius consobrinus tuus, mihi maxime necessarius.* Ter. in Hecyr. act. 3. scen. 5. v. 9 *Credo quid reliquit Phania consobrinus noster.* Unser Vetter. ¶ 2. Donatus tamen ex fratre & sorore natos *consobrinos* dixit, qui *amitini* alias appellantur. Ac Cicero pro Ligario cap. 4 *Ne cum hoc C. Broccho avunculo suo, ne cum ejus filio consobrino suo.* Vide Gajum Lege Gradus cognationis. § Quarto 6. Dig. de gradibus &c.

¶ Consobrina, eine Muhme. Cic. pro Quintio c. 4 *Quintii consobrinam habet in matrimonio.*

SOBRIUS, temperans in victu quasi sine ebrietate, opponitur

A enim vinolento, ut Socors sine corde. A *se* particula στερητικῆ (E enim in O transit εὐφωνίας gratia) & ebrius: nüchtern/ mässig. Cicer. in Verr. 5. cap. 27 *Homines satis plane frugi ac sobrii.* Plaut. Truc. 4. vers. 2 *Si alia membra vino madent, cor sit saltem sobrium.* ¶ 2. Terent. in Andr. act. 4. scen. 5. vers. 39 *Tu pol homo non es sobrius*, id est, sanæ mentis, bist nicht klug. Sic *ebrius* contra insanum notat, de quo vide suo loco. Nec aliter Græci τὸ νήφειν, *sobrium esse*, usurparunt. Epicharmus apud Cicer. libr. 1. ad Attic. Epist. 19 Νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν: *Providus esto & memento diffidere: hi enim nervi rationis sunt.* Cicero de petitione Consulatus cap. 10 illud Νᾶφε omittens ita vertit: ἐπιχαρμεῖον *illud teneto*: NERVOS ATQVE ARTVS SAPIENTIAE, NON TEMERE CREDERE.

¶ Sobrie, adverbium, sobrie vivere, temperanter, mässig seyn. Cicer. 1. offic. cap. 30 *Intelligamus, quam sit turpe diffluere luxuria, & delicate ac molliter vivere, quamque honestum parce, continenter, severe, sobrie.* ¶ 2. Provide, diligenter, & cum cura. Plaut. Capt. act. 2. sc. 1. v. 28

- - - - Cauto est opus, ut hoc sobrie sine arbitris

Accurate hoc agatur, docte & diligenter.

Idem Pseudolo act. 4. sc. 1. v. 28

- - - sed ego quæ tibi dona

B *Dabo & faciam, si hanc rem sobrie accurassis?*

Sic *Sobrie & frugaliter rem curare* in Persa dixit act. 4 ineunte.

¶ Sobrietas, Nüchterkeit. Seneca Tranquill. an. cap. ult. *Tristis sobrietas removenda paullisper.* Prudentius Psychom. v. 345

- - - - fortissima virtus Sobrietas.

SOCCUS, calceamenti muliebris genus; unde *Soccum muliebrem* Suetonius dixit Caligula cap. 52. Eo domi utebantur, sicut *Solea* viri, Pantoffel/ Socke. Quanquam & viri *soccis* per mollitiem usi, ut Caligula, de quo Suetonius: itemque Seneca 2. de Beneficiis cap. 12. & Plinius lib. 37. cap. 2. sed exprobrantes. Terentius tamen duro illi atque adstricto Menedemo *Soccos* tribuit, Heaut. act. 1. sc. 1. v. 72. Sed hoc in palliata comœdia & de Græco dixit, ut Eugraphius hic notat. Græci enim crepidati sive soccati prodibant. Hinc apud Ciceronem Orat. pro Rabirio Postumo habitus Græcus *pallio* & *soccis* describitur, ubi tradit, P. Rutilium, ut crudelitatem Mithridatis in Romanos, togis conspicuos atque notabiles, evitaret, mutasse habitum, & pro Romano Græcum sumsisse: *Facilius*, inquit, *certe P. Antilium Rufum necessitatis excusatio defendet: qui cum a Mithridate Mitylenis oppressus esset, crudelitatem Regis in togatos, vestitus mutatione vitavit. Ergo ille P. Antilius, qui documentum fuit hominibus nostris virtutis, antiquitatis, prudentiæ,*

C *Consularis homo soccos habuit & pallium?* Suetonius quoque Tiberio cap. 13 Græcanicum habitum *Pallio* & *Crepidis* describit: Nec alia ratione Comœdiarum actores *Soccis* utebantur. Comœdiæ enim pleræque descriptæ a Græcis. Hinc *Comicus Soccus*, Plinio dictus l. 7. c. 30. Et Horat. l. 2. Epist. 1. v. 174 de Dorsenno Poëta Comico:

Quam non adstricto percurrat pulpita socco.

Sic *Socco digna Carmina* pro comœdiis dixit, quæ in Socco aguntur, de arte Poëtica v. 90. Quin & ipsæ Comœdiæ *Soccorum* nomine veniunt, sicut *Cothurnus* pro Tragœdia dicitur. Idem eadem Epistol. de arte Poëtica, v. 80

Hunc Socci cepere pedem (jambum) *grandesque cothurni.*

Significat enim Jambicorum versuum usum Comœdiis Tragœdiisque communem esse. De *Soccis* vide etiam Mercerium Animadversionibus ad Alexand. de Alexandro Geniales sermones, pag. 425.

¶ Socculus, diminutivum, Sueton. Vitellio c. 2 *detrahere socculum dextrum.* Et Seneca l. 2. de Benef. c. 12 *socculus auratus.*

¶ Soccatus, soccis indutus. Seneca dicto loco: *De capite consularis viri soccatus audiebat.*

¶ Soccifer, idem. *Soccifer Menander*, Sidonius carm. 9. v.

D SŎCER, ĕri, ἑκυρός, uxoris pater, ein Schweher. Correlativum ejus est *Gener*. Ovid. 1. Metamorph. v. 144

Non hospes ab hospite tutus, Nec socer a genero.

Cicer. in offic. l. 1. c. 35 *Nostro quidem more cum soceris generi non lavantur.*

¶ Socera, fœm. Inscriptio lapidis in Anglia reperti, apud Gruter. p. 546. n. 5. PATRI PIENTISSIMO ET SOCERAE TENACISSIMAE.

¶ Consŏcer, consoceri dicuntur, quorum alter filium alterius filiæ maritum dedit. Ulpian. de donation. inter vir. Lege 32 § 10 *Si duo consoceri invicem donaverint.* Adde § 21 ibidem: & Sueton. in Claudio c. 29.

¶ Prosŏcer, uxoris avus, cui respondet *Progener*. Vide Leg. 4 Dig. de Gradibus. Et Ovid. Epist. Briseid. 3. v. 74

Curque senex Nereus prosocer esse velit.

¶ Absocer, uxoris proavus. Capitolinus Gordiano cap. 2 *Socero, prosocero, & item alio prosocero, & duobus absoceris COSS.*

¶ Socrus,

¶ Socrus, ad generum, & ad nurum refertur, die Schwieger. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 4. *Adeo omnes socrus oderunt nurus.* A
Juvenalis Sat. 6. v. 230

Desperanda tibi salvâ concordia socru.

¶ Socrualis, ut, *Hereditas socrualis*, Sidonius l. 8 epist. 9. Et *socrualis munificentia*, Idem l. 7. epist. 2.

SOCIUS, socii, ejusdem sunt laboris, spei, incepti, periculi, &c. ein Gesell. Cic. 13. fam. ep. 71 *Comes meus fuit & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius.* Terent. in Heaut. act. 3. scen. 1. v. 9 *Æquali suo video inservire, & socium esse in negotio.* Et, *socius consiliorum*, Plautus Mil. act. 4. scen. 2. v. 22. *culpæ socius*, Cicero ad Attic. lib. 11. epist. 14. Lucanus lib. 1. v. 92

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Seneca in Agamemnone v. 259

Nec regna socium ferre, nec tædæ sciunt.

Ceterum sic sumus homines, ut malorum socios habere instar solatii sit: Unde illud Plauti Epid. act. 1. sc. 1. v. 71 *Quia perire solus nolo, te cupio perire mecum.* Symmachus libr. 7. Epist. 27 *Et illa quidem adversa, quæ cum pluribus pertulisti, more humani ingenii habeant aliquod de societate solatium.* Guntherus Ligurino lib. 9. vers. 18 B

- - - Sed utraque viris ex parte peremtis
Præbuit alterno casus solatia damno.

¶ 2. Socii populi Romani dicebantur, qui fœdere cum ipsis conjuncti essent; a quibus tamen *auxilia* differebant: vide *Auxilium.* ¶ 3. Appellabant & duces, milites suos *socios*, benevolentiæ conciliandæ gratia. Vide Vall. lib. 4. cap. 38. Differt autem *socius* à *comite*, & *sodali*. Nam *Comes* est, qui cum aliquo simul it, & tanquam ducem sequitur: *Sodales* vero proprie dicuntur, qui ejusdem sunt collegii, aut certe, qui rerum leviorum jucundiorumque inter se sunt participes.

¶ Socia, substantivum fœmin. *Sociâ tori*, ein Ehegemahl / Ovid. Metam. 10. vers. 268. *Ætherei socia Rectoris* Juno dicitur apud Stat. lib. 2. Achill. v. 339.

¶ Sociennus, Plaut. Aul. 4. sc. 4. v. 32 idem qui socius, antique.

¶ Socius, a, um, adjectivum. Virgil. 2. Æneid. vers. 371 *Socia agmina*, σύμμαχα. *Socius honor*, Ovid. 13. Metam. v. 949. *Socia nox*, Cic. 2. Philipp. c. 18. die behülffliche Nacht / quæ facinoris alicujus perpetrationem juvat. Statius libr. 1. Thebaidos v. 130

Sociisque comes discordia regnis.

¶ Socialis, e, ut, *Fœdus sociale*, quod inter socios initum est, Livius lib. 34. cap. 56. *Bellum sociale*, quod cum iis, qui à societate defecerant, gestum est, Florus libr. 3. cap. 18. *Torus socialis*, Ovid. 2. Fast. v. 729. Et Seneca de beneficiis libr. 5. cap. 11 extremo: *Beneficium dare socialis res est; sibi benefacere socialis res non est.* Lactantius lib. 6. cap. 10 *Deus animal nos voluit esse sociale.* Etiam Seneca 7. Benefic. cap. 1 hominem *sociale animal* dixit.

¶ Socialitas, humanitatis pars, eaque virtus, quæ congressibus & societate hominum gaudet, secretum & solitudinem adversatur. Plinius Panegyrico Trajani c. 49 *Num remissionibus tuis eadem frequentia, eademque illa socialitas interest?*

¶ Socialiter, Gesellschaffts Weise / Horat. de arte v. 258 *de sede secunda Cederet aut quarta socialiter.*

¶ Societas, Gesellschafft. ut, *facere societatem cum aliquo*, Cicero pro Quint. cap. 3. *Coire societatem cum aliquo salutis & periculi*, Idem pro Rab. Perduell. cap. 7. *Ad societatem alicujus se applicare*, Nepos Aristide cap. 2. Idem Conone cap. 2 *in societate non manere*; & ibidem: *coire societatem cum quo*, ut supra ex Cicerone. In quibus *societas* de confœderatione dicitur. Pariter Sueton. in Cæsar. cap. 19 *Societatem cum utroque iniit, ne quid ageretur in Republ. quod displicuisset ulli e tribus.* Ea conspiratio potius fuit, quæ urbi, orbique terrarum, nec minus diverso quoque tempore, ipsis hisce Triumviris, exitialis fuit, ut scribit Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 44. Sic, *Societas fide colitur*, Cic. pro Quinct. *Renunciare societatem alicui*, Livius libr. 38. auffsagen. Et, *Jucundissimam vitæ atque officiorum omnium societatem fictis sermonibus & falsis criminibus dirimere*, Cicer. pro Domo sua cap. 11. *Infida regni societas*, Liv. 1. cap. 14. ¶ 2. *Societates* etiam dicuntur certorum hominum corpora sive collegia suis legibus obstricta, quibus qui præerant *Magistri societatum* appellabantur. Vide Leg. 1. Dig. quod cujuscunque universitatis nomine &c. & Leg. 14. Dig. de pactis. Cæsar 3. de B. C. cap. 3 *Magnam pecuniam societates earum provinciarum, quas ipse obtinebat, sibi numerare coëgit.* Græcis ἑταιρεῖαι appellabantur [r] quarum Plinius libr. 10. Epist. 43. & Epist. 97 meminit. [r] Gloss. Cyrill. ἑταιρεία, *sodalitium, societas, sodalitas.* D

¶ Socio, sociare, quasi socium socio adjungere, conjungere, zusammen gesellen / zusammen fügen. [s] Cicer. pro Flacco cap. 9. extr. *Quid si testium studium cum accusatore sociatum est?* Et Livius l. 39. cap. 13 *Conjurare aut facinoribus sociari nolle.* Et Columell. l. 3. c. 3 *Cum scientiâ sociare diligentiam.* Valer. Flaccus lib. 5. v. 280

Et Juno, & summi virgo Jovis, intima secum
Consilia, & varias sociabant pectore curas.

V. S. *Sociare*, impertiri, novo usu.

¶ *Sociatrix gratia*, Valer. Flaccus l. 5. v. 499.

¶ Sociabilis, e, quod facile conjungitur, Plin. 16. c. 42 *sociabili glutino.* Et Livius l. 40. c. 8 *sociabilis consortio.*

¶ Associare, socium se adjungere, sich zu einem gesellen. Statius 3. Theb. vers. 454 *Associat passus.* Claudian. de bello Gildon. vers. 481

- - - vela legunt, & cornua summis
Associant malis.

¶ Associus, ut, *animal associum cui*, Cassiodorus l. 3. c. 47.

¶ Consociare, conjungere, zusammen gesellen. Plaut. Rud. act. 2. sc. 6. v. 67 *Consociare mihi tecum licet.* Cicero de finibus lib. 3. cap. 20 *Naturâ ad civilem communitatem conjuncti & consociati sumus.* Et, *Consociare consilia cum aliquo*, Idem post redit. in Senatu c. 7.

¶ Consociatio, ut, *conciliatio & consociatio totius generis hominum*, Idem 1. offic. cap. 41. extr. *Accommodatum ad hominum consociationem*, Idem ibid. Et, *Dissolvere consociationem humanam*, Idem 3. offic. cap. 6. pr. Et Livius l. 40. c. 5 *Consociatio gentis animum regis erexerat.*

B ¶ Consociatim, adverb. Ammianus lib. 15. cap. 27 *consociatim meant.*

¶ Consociabilis. Ambrosius epist. 1. principio: *Quid tam consociabile, quam de divinis rebus sermonem contexere?*

¶ Dissociare, disjungere, societatem dissolvere, von einander reissen oder trennen. Cic. de amicit. c. 20 *Morum & studiorum dissimilitudo dissociat amicitias.*

¶ Dissociatio. Plin. libr. 22. cap. 21 *Tanta dissociatio deprehenditur.*

¶ Dissociabilis, quod nequit sociari. Tacit. Agricolâ cap. 3 *Res dissociabiles miscere, principatum & libertatem.* Dinge / die nicht bey einander stehen können.

¶ Indissociabilis. Lactantius de Opific. Dei c. 10 *Indissociabilem prætendunt unitatem.*

¶ Indissociabiliter. Auctor Breviarii fidei adv. Arian. (quod Sirmondus edidit) p. 95 *Mens indissociabiliter una.*

¶ Insociabilis, e, quod sociari & conjungi non potest. *Indomita & insociabilis gens*, ein wild und ungeselliges Volck / Livius lib. 37. cap. 1. Et, *Regnum insociabile*, Tacit. 13. cap. 17. Rursus Livius lib. 27. cap. 39 de Alpinis gentibus: *Omni humano generi insociabiles erant.* Et Plinius lib. 16. cap. 43 pr. *insociabilia glutino.*

Socors, Socordia, quære in *Cor.*

C SOCRATES, Σωκράτης, ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατος, id est, sapientissimus mortalium omnium, oraculo judicatus, quemadmodum Laërtius scripsit. Philosophus fuit Atheniensis, *veluti quorum Philosophorum fons*, ut eum Quintilianus; Et *princeps*, ut Cicero vocarunt; paullo ante Platonem & Aristotelem, sive Platonis præceptor. Patrem habuit Sophroniscum nomine, quemadmodum ex Xenophonte liquet, marmorarium, & tenui hominem fortuna. Docuit sine mercede. Scriptorum nihil unquam edidisse ipsum constat; de traditionibus tamen suis, quæ non editæ, a Platone & Xenophonte expositæ sunt, hæc Cicero retulit lib. 3 de Orat. *Socrates fuit is, qui omnium eruditorum testimonio, totiusque judicio Græciæ, cùm prudentiâ & acumine, & venustate & subtilitate, tum verò eloquentiâ, veritate, copiâ, quam se cumque in partem dedisset, omnium fuit facile princeps.* Hic, ut rursus Cicero ait libr. 5. Tuscul. cap. 4, *primus philosophiam devocavit e cælo, & in urbibus collocavit, & in domos etiam introduxit, & coëgit de vita, & moribus, rebusque bonis & malis quærere.* hoc est, moralis philosophiæ inventor institutorque fuit. Cum ad provectam admodum ætatem pervenisset, ut paullo post tamen e vita ei esset excedendum, accusatus, quasi Deos communes non coleret, sed novos introduceret, cum se dæmonem familiarem, cujus consilio in rebus agendis uteretur, habere dixisset, post latam sententiam cicutâ sublatus est, cum eo ipso die, quo excessit e vita, disputasset, discere nihil aliud esse, quam recordari, quemadmodum Cicero scripsit in Quæst. Tuscul. Laërtius. Cur *Scurra Atticus* appellatus, vide supra in *scurra*, & apud Barth. ad Script. Venat. p. 163. nimirum ridibundus pleraque docebat, & omnes ejus disputationes suavem præ se ferebant ironiam. Voss. l. 4. Instit. Orat. p. 152.

¶ 2. Fuerunt & alii *Socratis* nomine Historici maxime, de quibus Vossius de Historicis Græcis. Socrates Constantinopolitanus historias Ecclesiæ Græcè scripsit libris septem, à tempore Constantini M. usque ad Chrysostomum, cujus tempore fuisse eum consentaneum est. Exstant illi ejus libri Græcè & in linguam Latinam conversi, nec semel editi, sed optime ab Henr. Valesio, cujus etiam annotationibus illustrati sunt.

¶ Socraticus, Horat. de art. poët. v. 310

Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ.

SODALIS in convivio est & rebus voluptuosis, quemadmodum Valla indicat, ein Zechgesell. Vet. Gloss. ἑταῖρος, *Collega, socius, sodalis.* Nomen à *sedendo* est. Festus: *Sodales dicti, quod unà sederent & essent.* ¶ Nam & qui ejusdem collegii esset, *sodalis*, quanquam impropriè, ut vult Gutherius libr. 1. de Veteri Jure Pontificio cap. 3, appellatur. Ita *Sodales Tatii, Sodales Augustales*, &c. Sacerdotes ejusdem Collegii dicti, de quibus Marcellus Donatus ad 1. Annal. Taciti cap. 54. Hinc & aliæ res, quæ sociari amant, *sodales* appellantur. Ita enim Horat. lib. 1. Carm. ode 25 *Hebrum* frigidissimum Thraciæ fluvium, *hiemis sodalem* appellat: & lib. 3. Ode 18 *Crateram Veneris sodalem.* Cicer. in 3. Verr. cap. 36 *Ille quoque sodalis istius fuit in hoc morbo & cupiditate*, hoc est, eodem animi vitio laboravit. Plaut. in Mercat. a. 5. scen. 2. v. 4 *Sed sodales reperi, vitam, amicitiam, civitatem, lætitiam, ludum, jocum.* Studiosi diligentissime observent, quod de moribus scripsit Martialis libr. 12. epigr. 34

Si vitare velis acerba quadam,
Et tristes animi cavere morsus,
Nulli te facias nimis sodalem,
Gaudebis minus, & minus dolebis.

¶ Sŏdālĭtas, collegium, tribus, Gesellschafft / Brüderschafft. Cic. pro Planc. c. 15 *Cujuscunque tribus largitor esset, quæ honestè sodalitas nominaretur.* Idem de Senect. c. 13 *Sodalitates me quæstore constitutæ sunt.* Vide & supra *Societas.*

¶ Sŏdālĭtium, Gesellschafft. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 51. pr. *Venit in ædes quasdam, in quibus sodalitium erat eodem die futurum.* Catullus epigr. 101 *Dulce fraternum sodalitium.* Et Declam. sub Ciceronis nomine in Sallust. *Abiit in sodalitium sacrilegii.*

SŌDES, interjectio, ex *si audes* contracta. Cic. in Oratore c. 45 *Libenter copulando verba jungebant: ut* SODES, *pro si audes:* SIS, *pro si vis.* Donatus ad illud Terentii Andr. act. 1. scen. 1. *Dic, sodes*, DIC, inquit, *imperativum est: ideo temperavit injuriam blandimento* SODES. *Est autem* SI AUDES, *ut*, sis, si vis. *Nam delirat, qui* σῶος ζῇς *interpretatur* SODES. Sane τῷ SI AUDES, integre pro SODES usus est Plautus in illo: *Dic mihi, si audes, quæ est, quam ducere vis uxorem?* Ut Vet. Scholiastes Persii ad Sat. 3 observat, habet significationem & exhortandi & blandiendi, unde & blandimentum Donatus vocat. Vet. Gloss. in Onomastico per ἀντιβολῶ exponit. Quod in Glossis aliis: *oro, quæso, precor*, interpretatur. Ergo, *sodes, amabo, quæso* synonyma sunt & similis significationis. *Dic sodes*, lieber sag es. Cic. ad Attic l. 7. epist. 3 *Tartesium istum nunc mihi exeunti jube sodes numos curare.*

SŌDŎMA, orum, Σόδομα, vel *Sodomum*, oppidum Judææ, cujus historia ex Genesi nota est. Solinus de situ *Judææ* cap. 38. *Ibi duo*, inquit, *oppida, unum* Sodomum, *alterum* Gomorrum, *apud quæ pomum gignitur, quod habeat speciem licet maturitatis, mandi tamen non potest. Nam fuliginem intrinsecus favillaceam ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ vel levi tactu pressa fumum exhalat, & fatiscit in vagum pulverem.* Sed & in fœminino *Sodoma, Sodomæ*, & in plurali masculino, *Sodomi Sodomorum*, Christiani dixerunt scriptores. Cyprianus Genesi v. 126

Nusquam sunt Sodomi, nusquam illorum impia lucent
Mœnia.

Nisi *Sodomos* pro Sodomitis dixit. Et ita v. 86

Provenient Sodomûm pœnas.

Severus Sulpitius l. 1. Sacræ Hist. c. 6 *At Sodoma divinis ignibus conflagravit.* Et ita Salvianus non semel.

¶ Sodomītæ, penult. longa, Sodomorum incolæ: pro adjectivo *Sodomiticus*, vel patronymico *Sodomitis*, Prudentius usus in Vincentio v. 195

Sodomita nec latet cinis.

Et Psychom. v. 42

Quam patrias succincta faces Sodomita libido
Aggreditur.

Sic *Titurus Scythes* Seneca Hippolyto, pro *Scythicus*: *Exercitus Astur* pro *Asturicus* Silius l. 1. v. 253.

¶ Sodomiticus, *Peccatum Sodomiticum*, &c.

SOL, die Sonne / qui, obscuratis fulgore suo omnibus sideribus, solus, unde & appellatus, mundum & superiorem & inferiorem illustrat, ut qui in medio planetarum constitutus sit mundi oculus. Julius Firmicus de errore profanarum religionum: *Lumen hoc, quod hominibus jussu Dei fugatis tenebris diem reddit &c. Solem dici voluerunt, non quia solus est, ut quidam volunt &c. Sed ideo Sol appellatur, quia cum ortus fuerit, obscuratis cæteris sideribus luceat solus.* Boethius hoc nomen Deo competere maxime canit, quod solus omnia respiciat.

Quem, inquit, *quia respicit omnia solus,*
Vere possis dicere Solem.

Solis vim & potestatem admiratus Plinius, Deum credit, libr. 2. cap. 6. *Eorum* (Planetarum) *medius sol fertur amplissima magnitudine & potestate: nec temporum modo terrarumque, sed siderum etiam cælique rector. Hunc mundi esse totius animum, ac planius mentem, hunc principale naturæ regimen ac numen, credere decet opera ejus æstimantes* &c. Cap. 7 insequens ita exorditur: *Quapropter effigiem Dei formamque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quis est Deus* (*si modò est alius*, præter Solem, puta) *& quacunque in parte totus est sensus* &c. Sane Solem *Deum* absolute appellat Avienus Arateis v. 691. Nec mirum, solem principem siderum, Deum creditum, cùm sidera omnia & stellas Deos haberent, de quo supra in *Sidus*: quæ vide. Hunc Orientem religiose salutare solitos Syros, Tacitus 3 Histor. cap. 24 extr. notat. Quanquam Syris & Orientalibus haud tantùm, sed plerisque gentium in more fuisse positum, Lipsius ad istum Taciti locum observat. Et eo pertinet, quod non videre tantum, verum audire etiam Homero dictus, de quo Plinius libr. 2. cap. 6. Et nepos ejus Panegyr. Trajani c. 80. Eleganter soli loricam *bisseno sidere textam* Valerius Flaccus tribuit lib. 4. ad Zodiacum respiciens. De quadrigis, quas ei Poëtæ tribuunt, vide Buchnerum ad Prudentii Hymnum de natali Domini vers. 11. *Sale & sole nihil utilius*, Plin. lib. 31. c. 9. Et Livius lib. 39 cap. 26 *Nondum omnium dierum sol occidit*, Es ist noch nicht aller Tag Abend. *Plures adorant Solem orientem, quàm occidentem*, Vide Chil.

¶ 2. Sed *soles* pluraliter pro diebus, & radiis solis dicunt, der Tag / schön Wetter. Virg. 3. Æneid. v. 203

Tres adeo incertos cæca caligine soles
Erramus pelago.

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 341

Aurea submôrant rapidos umbracula soles.

Ovidius Fastor. lib. 1. v. 157

Tum blandi soles: ignotaque prodit hirundo.

Et, *Locus solibus expositus*, Plin. lib. 15. cap. 5. Seneca 3. Quæst. Natur. cap. 27 *Sine ullis solibus triste nubilo cælum est.* Catullus Epigr. 5

Soles occidere & redire possunt,
Nobis quum semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.

Sed & singulari *sol* pro die Horatio ponitur, l. 4. Ode 2. v. 46

- - - - & ô Sol
Pulcher, ô laudande, canam recepto
Cæsare felix.

¶ 3. Soles etiam magnos calores notat, die Sonnenhitze. Virg. 1. Georg. v. 66

- - - - - glebasque jacentes
Pulverulenta coquat maturis solibus æstas.

Horat. Epod. 2. v. 41

Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis uxor Apuli.

Tibull. lib. 1. Eleg. 4. principio:

Sic umbrosa tibi contingant tecta, Priape,
Ne capiti soles, ne noceantque nives.

¶ Sōlĭfer, *plaga solifera*, Senec. Hercule Furente v. 159.

¶ Sōlĭgĕna, Valerius Flacc. l. 5. v. 317.

¶ Sōlĭfŭga, genus formicæ venenatæ Plinio est, sic dicta, quod solem fugiat, l. 22. c. 25.

¶ Solanus, adjectivum, idem quod solaris, unde *subsolanus ventus*, qui sub sole exoriente nascitur.

¶ Solaris, ad solem pertinens. *Radii solares*, die Sonnen-Strahlen. *Herba solaris*, hoc est, heliotropion, vide *heliotropium* aut *Cicorium*. Et, *Annus solaris*, Vide Mathemat. Et, *Lumen solare*, Ovid. l. 5. Trist. eleg. 9. extr.

¶ Solarium, horologium, in quo horæ in sole inspiciuntur, Sonnenzeiger. De ejus inventore vid. Plin. l. 7. c. 60. Plautus Bœotiâ apud Gellium l. 3. c. 3.

Ut illum Dii perdant, primus qui horas repperit,
Quinque adeo primus statuit hic solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem;
Nam me puero uterus hic erat solarium
Multo omnium istorum optimum & verissimum.

¶ Solaria etiam dicebantur tecta plana, ein Söller / Oberboden. Nam cùm ædificiorum tecta apud veteres vel fastigia essent & in culmen erecta; vel æqua sive plana: hæc *solaria*, quod undique solem exciperent, apricaque essent; itemque *Mæniana* appellabantur, ut ex Hieronymo ad Sunium & Fretellam Salmasius ad Pescennium Nigrum Spartiani observat. Atque in Græcia quidem & toto pene oriente privatæ ædes omnes tectæ ad istum modum: Fastigia enim sola habebant templa. Apud Romanos verò certæ ædium partes solariis erant instructæ, ut ex Plauti Milite a. 2. sc. 3. v. 69. & Sueton. Claudio c. 10. &c. constat. Alii Græco vocabulo *Heliocaminum* vocarunt: ut Plinius l. 6. Epist. 16. Et Ulpianus Lege 17 Dig. de Servitut. Urban. præd. Nos recepta magis, quàm nostrâ voce Altane vocamus. Veteres vero *solaria* ista habebant, non voluptatis tantùm, sed valetudinis etiam caussa. Nam inter ejus præsidia habebant etiam sedere, jacere, aut ambulare nudos in sole: quod *sole uti* Plinius Junior dixit, Græci ἡλίωσιν & ἡλιοκαΐαν vocabant, Latini *insolationem.* De qua nonnulla Buchnerus ad Plin. libr. 6. Epist 21 notavit.

¶ Solstĭtium, die Sonnenwende / uti *justitium* a stando sive *sistendo* dici-

dicitur. Non quòd revera ibi stet, aut sistat sol, qui motu gaudet perpetuo; sed quia, cum illa solstitialia puncta attigit, non transeat ultra vel Austrum, vel Aquilonem versus, sed vertat iter, nunc velut procurrens ad metam de carceribus; nunc flectens & eò redigens iter unde adscenderat. Quam ob caussam etiam illa puncta τροπαὶ conversiones appellatæ Græcis sunt. Latinis, & quidem Poëtis maximè, ut Avieno, eleganti translatione *nunc metæ* nunc *fines* nominata. Duo autem *solstitia* sunt; alterum *æstivum*, quod in cancri sidere; alterum *hibernum*, quod in Capricorni astro fieri solet: illud diem longissimum, hoc brevissimum efficit. Ac Servius quidem alteri 8 Kal. Juliarum: alteri 8 Januarium assignat, Eudoxi nimirum, quæ vulgò obtinebat, rationem secutus, qui in octavis signorum partibus Solstitia confici statuebat. Hipparchus enim atque Chaldæi aliter sentiebant. De quo, si libet, Columellam lege lib. 11. de re rust. cap. 2. & 14. Obtinuit tamen apud Veteres, ut *Solstitii* voce non nisi de æstiva solis conversione uterentur. *Hibernum* enim vocabant *Brumam*, quod ad Varronis 1. de re rustica cap. 46 Victorius, in Plinianis Exercitationibus Salmasius notat. Varro lib. 5. de L. L. *Alter motus solis est, alter cæli: quod movetur a bruma ad solstitium.* Et paullo post: *Cum venit* (Sol) *in medium spatium inter brumam & solstitium.* Utrobique *Solstitium* τροπὴ θερινή est; *Bruma* χειμερινή. Et quia a *Solstitio* æstas est, & sol tum maxime calet, idcirco Virgilius *Solstitium* pro æstate, itemque solari æstu posuit, Sonnenhitz/ ut: Georg. 1. v. 100 *Humida solstitia atque hiemes orate serenas.*

Solstitia enim hic pro æstatibus posuit. Idem ecl. 7. v. 47

Solstitium pecori defendite.

i. e. calorem æstivum. Horatius lib. 1. Oda 17

Defendit æstatem capellis.

Ita *Solstitialem herbam* Plautus; *Solstitialem* diem pro æstivo Cicero dixit, ut post paullo dicemus. Interim populariter *Solstitii* voce de bruma etiam fuerunt usi. Servius sane *hiemale solstitium* diserte nominat. Vetus Germanici Scholiastes etiam *hibernum Solstitium* de Bruma dixit. Et ipse Columella, elegans auctor, & Plinio ipso antiquior lib. 11. cap. 2 *Brumale solstitium* bis dixit. Et ita *Solstitialem hiemem* Victorinus, respectu Brumæ, cum Christi Salvatoris natalem describere vellet.

¶ Solstitialis, id est, æstivus, ut *dies Solstitialis* apud Cicer. 1. Tusc. cap. 39. Et Lucanus lib. 6. v. 337

At medios ignes cæli, rabidique Leonis
Solstitiale caput.

Plautus Pseud. act. 1. sc. 1. v. 36

Quasi Solstitialis herba paullisper fui.
Repente exortus sum, repentinò occidi.

Nam herbæ æstivæ propter anni vaporem mox exarescunt.

¶ Insolare, soli exponere, vel ad solem siccare, Sonnen/ oder an der Sonnen trocknen/ Colum. lib. 4. cap. 17.

¶ *Insolati dies & tepidi*, quibus sol lucet, Idem lib. 11. c. 1.

¶ Insolatio, siccatio in sole, Plin lib. 21. cap. 14 *Cera candidissima fit, post insolationem etiamnum recocta.* De insolatione veterum vide, quæ dicta sunt paullo ante in *Solaria*, & lit. A. in *Apricus*.

SOLANUM, herba variorum ac diversorum generum. Est enim Solanum hortense, Nachtschatten: & *Solanum halicacabum*, ἁλικάκαβος, seu *vesicaria*, Judenkirschen/ Alkekengi: *Solanum* denique *somniferum*, Schlaffkraut: & *furiosum*, Tollkraut/ item *Solatrum*, quinta solani species. Matthiolus.

SOLEASTRELLA, pimpinellæ species est Matthiolo, die dritte Art Bibinel.

SOLDANA, æ, & *Soldanella*, barbara sunt, non Latina vocabula; sed Pharmacopolis usitata. *Soldanella* brassica marina est, quæ utiliter exhiberi solet conflictantibus initiis aquæ intercutis, Meerkohl.

SOLDURIUS, Gallica vox, devotum significans. Cæsar 3. de B. Gall. cap. 22 *Alia ex parte oppidi Adcantuanus, qui summam imperii tenebat, cum DC devotis, quos ille* SOLDURIOS *appellant, quorum hæc est conditio, ut omnibus in vita commodis unà cum his fruantur, quorum se amicitiæ dederint: si quid iis per vim sive mortem eundem casum una ferant, aut sibi mortem consciscant: neque adhuc hominum memoria repertus est quisquam, qui, interfecto, cujus se amicitiæ devovisset, mori recusaret: cum iis Adcantuanus eruptionem facere conatus* &c.

SOLEA, Pantoffel/ calceamenti genus, viris æque & mulieribus familiare, sed viris non nisi domi: nam in publico soleatos conspici probro dabatur. Unde illud Ciceronis in Verrem 7. cap. 33 *Stetit soleatus Prætor Romanus, cum pallio purpureo, tunicaque talari* &c. Nomen a *solo* pedis est: id est, id enim tantum eo muniebatur: nam supra in planta loris, seu vinculis quibusdam, adstringebatur. Idem, quod *crepida*, Græcorum. Vide Gell. lib. 13. cap. 20. Fuerunt itemque *soleæ* domesticæ, sed ita tamen, ut accubituri in convivio ponerent munditiæ caussa: & discessuri sumerent rursus. Vide Turnebum lib. 24. cap. 17. Itemque Torrentium ad Horat. lib. 2. Satyr. 8. v. 77. *Solea rubra*, Persius Satyr. 5. v. 169. *Alienis soleis uti* dicuntur, qui moribus aliorum ad suum abutuntur emolumentum. vid. Chiliad. Vet. Gloss. *Solea* σανδάλιον. *Solea ferrea*, ein Huffeisen/ quæ equorum & mulorum ungulis applicantur. *Jumento* vel *equo soleas ferreas inducere*, ein Pferd beschlagen/ Plin. lib. 33. cap. 11. *Soleæ mularum argenteæ*, Sueton. Nerone cap. 30. Ubi & Casaubon. licebit videre.

¶ 2. *Solea*, piscis planus, à similitudine soleæ. Sunt autem pisces *Soleæ* plurimorum generum, magnitudine tantùm differentium. Inter eos enim censentur *Passeres*, *Rhombi*, *Buglossi*, *Lingulacæ*, *Pectines* &c. Schollen/ Halbfisch/ Plateissen/ Butten/ rc. Gesnerus.

¶ Solearius, ein Schuhflicker/ Pantoffelmacher. Plaut. Aul. 3. sc. 5. v. 40.

¶ Soleatus, soleas indutus; Cic. in 7. Verr. cap. 33. Verba modò in *Solea* attulimus. Martialis lib. 12. epigr. 84

Et si jam lotus, jam soleatus erit.

SOLEN, ēnis, σωλήν, *solenes* pisces sunt, qui & *Dactyli* & *Ungues* dicuntur, ex concharum genere, Nägel/ Finger/ Spulen/ Känel/ id est, canales, quorum similitudinem referunt. Pisces sunt Anglis & Gallis noti. Gesnerus.

SOLENNIS, & *solemnis*, e, proprie quod certis anni temporibus fieri solet, was jährlich herrlich begangen wird. Augustinus Serm. 186 de Temp. SOLENNITAS *ab eo, quod solet in anno, nomen accepit; quomodo perennitas fluminis dicitur, quia non siccatur æstate, sed per totum annum fluit: ideo perenne, id est, per annum. Sic & solenne, quod solet in anno celebrari.* Sic, *Solennis dies*, Cic. in Pis. cap. 22. *Solennes epulæ*, Tacit. 1. Annal. cap. 50. Et, *Sacrum solenne*, Seneca Troade v. 778. *sacra solennia*, Sallust. in Catilin. cap. 22. *Ludi solennes*, Ovid. in Fast. 5. v. 597. (al. *solenni ludos Circo* legunt) Et, *Iter solenne ac necessarium*, Cic. pro Milone cap. 10. *Solennissimus dies*, Tertull. 4. adv. Marc. cap. 12. *Solennissimæ preces*, Apulej. lib. 11. Et *Dapes solennes*, Virg. 3. Æn. v. 301. Ubi Servius, expositorum princeps, *solenne*, *legitimum*, exponit: *arma solennia* Stat. 8. Theb. quæ ob religionem mutari non possunt. Isidor. lib. 6. Orig. cap. 18.

¶ Solenne, solennia, substantivum, Fest-Begehung/ *Funeris solenne* & *solennia*, Todtenbegängniß/ Tacit. lib. 3. annal. cap. 6. Et Livius lib. 1. cap. 5 *Solenne ex Arcadia allatum.* ¶ 2. Sed, *nostrum illud solenne servemus*, id est, solitum, Gewonheit halten/ Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 6. Ita *solennia insanire*, i. e. solenni vel solito more, dixit Horat. Ep. 1. lib. 1. v. 101. Ubi Lambinum & Torrentium vide.

¶ Solennitas, ut, *Dierum solennitates*, Gell. lib. 2. c. 24.

¶ Solenniter, nach Jährlicher/ löblicher Gewonheit. *Ibi omnibus solenniter peractis*, &c. Livius lib. 5. cap. 46.

SOLEO, solere, pflegen. Terent. in And. act 3. sc. 4. v. 4 *Quod vulgus servorum solet*, &c. Wie das Dienstgesinde pflegt zu thun. ¶ 2. Est & in turpibus hujus verbi, sed per ellipsin, locus. *Nam solere cum aliquo, aliquave* dicuntur, qui rem habent: nam verbum turpiculum *concumbere* tacetur. Plaut. Cist. act. 1. sc. 1 v. 37

Viris cum suis prædicant nos solere:
Suas pellices esse ajunt.

In Epigrammate Veteri:

Consule Pompejo primum duo, Cinna, solebant
Mœchi.

Similiter *Consuescere* usurpabant, de quo suo loco. Sed & in aliis Veteres infinitivum verbo *solet* non subjungebant. Catullus Epigr. 42 de Acme:

Non est sana puella, nec rogate
Qualis sit: solet hæc imaginosum.

Solet imaginosum, subaudi, *pati*, &c. *Imaginosum* enim morbum dicit, qui φρενῖτις est.

¶ Solet, solitum est, impersonale. *Ut solet, ut fere fit*, wie es pflegt zu gehen. Cic. de orat. lib. 2. cap. 13 *Quod optimo cuique Athenis accidere solitum est.*

¶ Solens, Plautus Amph. act. 1. sc. 1. *Si mendacium dixero, solens meo more fecero.* Item Casina act. 5. sc. 1. *Lubens fecero & solens*, nach meiner Gewonheit.

¶ Solitus, ut *Mos solitus*, Ovid. 3. de Ponto epist. 1. extrema, eine gewöhnliche Weise. *Plus solito*, mehr denn gewöhnlich. *Blandior solito*, Ovidius 2. de arte am. v. 411.

¶ Solito, solitare, frequentativum. Gellius lib. 7 cap. 1 *Literis mandaverunt, Scipionem hunc Africanum solitavisse noctis extremo, prius quam dilucularet, in Capitolium ventitare*, &c. *Solitavisse*, id est, sæpe solitum esse.

¶ Assolet, assolent, Compositum impersonale. *Ut assolet*, Livius lib. 1. cap. 28, wie es pflegt. *Quæ assolent, quæque oportet, signa ad salutem omnia esse huic video*, Terent. in And. a. 3. sc. 2. pr. Et Cic. 2 Nat. D. cap. 4 *Senatus, ad quos assoleret, referendum censuit*, an die man es pflegt lassen zu gelangen. Sed Grut. & alii, *Senatus quos ad soleret*, &c.

¶ Insolens, insuetus, insolitus, ungewöhnlich/ seltzam. Terent. in And. act. 5. sc. 4. v. 4 *Quid tu Athenas insolens?* ein seltzamer Gast. *Inauditum atque insolens verbum*, Cæsar apud Gellium lib. 1. cap. 10, ein ungewöhnlich Wort. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 21 *Ille noster amicus, insolens infamiæ, semper in laude versatus, quo se conferat, nescit*, &c. So der Unehr nicht gewohnt.

Cæsar 2. de B. C. cap. 36 *Erat in oppido multitudo insolens belli, diuturnitate otii.* Et Sallustius Catilin. cap. 3 *Quæ tametsi animus aspernabatur, insolens malarum artium.* Sic *insolens contumeliæ, insolens obsequii*, apud Tacit. Hist. lib. 2. cap. 88. n. 3, & lib. 3. cap. 53. n. 1. ¶ 2. Insolens & *arrogans* dicitur, *qui*, ut Donatus interpretatur, *præter legem humanam & naturalem agit.* Ita Cicero pro Marcello cap. 3 *In victoriâ, quæ naturâ insolens & superba est*, hochmüthig. Hirtius de B. Alexandr. cap. 8 *Hi præcipue in victoria insolentes.* Idem lib. 8. de B. Gall. cap. 13 *secundis nimiisque rebus insolentiores.* Et Seneca Suasor. 9. pag. 161 *Nihil insolentius novitio divite.* Alter Seneca cap. 16 de Vitæ Brevitate: *Persarum rex insolentissimus.* Et Valer. Maximus lib. 2. cap. 7. pr. *Scipio in Hispaniam missus, ut insolentissimos Numantinæ urbis spiritus contunderet.* A

¶ Insolenter, arroganter & superbe, proprie ungewöhnlich: sed plerumque notione altera, stoltz/hochmüthiger weise. *Insolenter gloriari*, Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 16. *Pompejani insolentius nostros premere cœperunt*, Cæsar 3. Civ. cap. 46. *Insolentissime obequitantem interemit*, Valer. Max. lib. 3. cap. 2. num. 21. Et Lactantius de mort. persecut. cap. 9 *insolentissime agere cœpit.*

¶ Insolentia, Ungewöhnlichkeit. *Insolentia disputationis*, Cic. 1. de Orat. cap. 22. Idem pro Dejot. cap. 2 *Moveor loci insolentiâ*, id est, novitate. ¶ 2. Et insolentia, arrogantia, superbia. B Übermuth/Hoffart. Valer. Max. lib. 4. cap. 7. extr. *Optima vindex insolentiæ varietas humanæ conditionis.* Sueton. Vitell. cap. 10. *Pari insolentiâ & vanitate.*

¶ Insolitus, ungewöhnlich. *Insolitis tremuerunt motibus Alpes*, Virg. 1. Georg. v. 475. *Rarum quiddam & insolitum*, Plin. Panegyr. cap. 60. Et, *Insolita ratio dicendi*, Cicer. pro Lege Man. cap. 1. Et Sallustius in Fragm. *Genus armis ferox & servitii insolitum.* Ac cum præpositione: *Insolitus ad laborem*, Cæsar 3. de B. C. cap. 85.

¶ *Insolite* Gellius adverbialiter lib. 1. cap. 2 dixisse fertur, sed plures libri *insubide*.

¶ Insolescere. Glossæ Cyrilli: *Insolesco, ἀλαζονεύομαι.* Et aliæ: *Insolescere, ἀναβρύεσθαι, ὑπερηφανεύεσθαι, κατεντρυφᾶν.* Legunt quoque apud Tertullian. de Anima cap. 30 *insolescentis*, sed Rigaltius *inolescentis*.

SOLERS, ingeniosus, sagax, industrius, prudens, witzig/scharffsinnig/behend/voller Künste. Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 25 *Solertem dabo.* Ubi Donatus: *Solers, inquit, quasi totus ex arte consistens:* ut ὅλ⊗ ἀρετή, *quod Latinus verbis, quasi solus in arte sit.* *Hinc INERS Contrarium.* Vet. Gloss. *Solers, συνετὸς, ἀγχίνοος.* *Ingenium solers*, Ovidius 3. Fastor. v. 840, ein guter C Kopff. *Manus solers* apud Tibull. lib. 1. eleg. 8. v. 29. Et, *Animo solerti rem novam excogitare*, Livius lib. 7. cap. 14. *Provida solersque natura*, Cic. lib. 2. Nat. D. cap. 51. Sic, *Solertia Ducum facta*, de Stratagematis dixit Frontinus Præfat. de Stratagem. Nepos Eumene *Callida inventa.* Comp. *Solertior.* Cic. pro Q. Rosc. cap. 11 *Quò quisque est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosiùs. Quod enim ipse celeriter arripuit, id cum tarde percipi videt, discruciatur.* Superl. *Sylla solertissimus omnium factus est*, Sallust. Jug. cap. 96. Et Lactantius lib. 2. Div. Instit. cap. 8. sub init. *Deus ad excogitandum prudentissimus, ad faciendum solertissimus.*

¶ Solertia, industria, ingenii celeritas, acumen, & dexteritas ad rem aliquam agendam, Witz/Behendigkeit. Quam Græci ἀγχίνοιαν dicunt, eam *Solertiam* Latinis dici Casaub. putat ad Theophrastum pag. 266. Accipitur in bonam & malam partem. In bonam, Cic. de Sen. cap. 17 *Dixit mirari se non modò diligentiam, sed etiam solertiam ejus, a quo essent illa descripta.* Claud. de rapt. Proserpin. lib. 3. v. 30

- - - - *rerumque remotas*
Ingeniosa vias paulatim explorat egestas,
Utque artes pariat solertia, nutriat usus.

¶ In malam Cicer. 1. offic. cap. 10. extr. *Decipere hoc quidem est, non judicare. Quocirca in omni re fugienda est talis solertia*, D i. e. calliditas, astutia. Illa enim ingenii vis in utramque partem valet. Itaque & alibi cum calliditate conjunxit. Vitruvius præfat. lib. 7. *Sed omnibus scriptoribus infinitas ago gratias, quod egregiis ingeniorum solertiis ex ævo collatis abundantes alius alio genere copias præparaverunt.* SOLERTIIS, i. e. inventis. Vet. Gloss. *Solertia, Σπουδή, εὐτοίχεια.*

¶ Solerter, adverbium, Cic. de legib. lib. 1. cap. 9. pr. *Ratio naturam imitata res ad vitam necessarias solerter consecuta est.* Curtius lib. 8. cap. 6. num. 9 *Solerter legerunt, quos in societatem sceleris adsciscerent.* Rursus Cicero lib. 2. de Nat. Deor. cap. 35 *Cum multis partibus sint illa perfecta, quam hæc simulata, solertius.* Et 6. in Verr. cap. 44. *solertissime perspicere.* Tacit. 5. ann. cap. 10. n. 5 *solertius interrogatus.* Apulejus sub initium Apologiæ: *Cum tu solertissime animadvertisses.*

Soli, Solorum, urbs Ciliciæ, vide paullo post *Solæ*.

SOLICITUS, & Sollicitus L geminato syllabæ producendæ caussa apud Poetas. Proprie est commotus, inquietus, a *Solo* enim & *ciere* compositum est. Virg. 4. Georg. v. 262 *Ut mare sollicitum stridet refluentibus undis.* Hinc *Sollicitum motum* Lucret. lib. 1. v. 344 dixit. ¶ 2. Anxius, conturbatus, curis affectus, sorgfältig/bekümmert. Cicero 16. fam. epist. 7 *Soliciti eramus de tua valetudine.* Quintil. lib. 8. cap. 3 *Nec sum in hoc solicitus*, Ich bin dieseshalben wenig bekümmert. Rursus Cicer. 2. famil. epist. 11 *Mirifice sum solicitus, quidnam de provinciis decernatur.* Quintil. lib. 6. procem. *Filii eminens ingenium solicitam quoque parentis diligentiam merebatur.* Et Seneca epist. 98 *Calamitosus est animus futuri anxius, & ante miserias miser: Solicitus est, ut ea, quibus delectatur, ad extremum usque permaneant.* Ovid lib. 2. de Ponto eleg 3. v. 7

At reditus jam quisque suos amat, & sibi quid sit
Utile, sollicitis computat articulis.

Solicitum esse alicui, est pro aliquo solicitum, sive anxium esse. Lampridius Heliogabalo: *Secuta autem est illos Semiamira mater Heliogabalum pedibus, solicita filio.* Liv. lib 28. cap. 43. *Ut meam quoque, non solum Reip. vicem videretur solicitus.* ¶ *Solicitum aliquem habere* est, non quiescere finere, & dare semper quod agat, & ita probe defatigare. *Habere* enim pro reddere ponitur. Plautus Menæchm. act. 4. sc. 2. v. 11

Qui neque leges, neque æquum, Bonum usquam
Colunt, sollicitos habent patronos.

Lege sequentia ad v. 20. ubi ait:

- - - *me hodie nimis solicitum cliens*
Quidam habuit, neque quod volui agere quicquam
Licitum est, ita me attinuit, ita me detinuit, &c.

Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 52. *Omnes habui solicitos.* Habe es ihnen sauer genug gemacht. Ita & Cicero usus ad familiares lib. 6. Epist. 13. Item de Senect. cap. 19. pr. *Hæc caussa maxime angere & solicitam habere nostram ætatem videtur.*

¶ Solicitior, comparativus, apud Quint. legitur lib. 7. cap. 2 *Nos circa lites solicitiores ac ridiculi videmur.* Plancus Ciceroni lib. 10. famil. epist. 18. *Solicitiorem certe hominem neminem puto fuisse.* Tacitus 3. Hist. cap. 13. *Nunquam apud vos verba feci, aut pro vobis solicitior, aut pro me securior.* Reperitur & apud Sueton. Domitiano cap. 14. & Plin. paneg. cap. 6. &c. Superl. *solicitissimus* apud Senec. de brev. vit. cap. 15. extr. & Quintil. Declam. 280.

¶ Solicite. Sorgfältig. *Accurate atque solicite quæsitum*, Gellius lib. 3. cap. 16. *Solicitius adhibere discrimina*, Quintil. lib. 2. cap. 15. *Solicitius attendere annonæ*, Epitoma Victoris in Theodosio. Et, *Minimum est, de quo solicitissime agitur*, Seneca epist. 93 extr. Et Apulejus sub init. Apolog. *Peccatum semel bonus quisque solicitius cavet.*

¶ Solicitudo, angor animi, & ægritudo cum cogitatione, quemadmodum definit Cicer. in 4. Tuscul. cap. 8. Bekümmerniß/Sorge. Terent. Andr. act. 2. sc. 6, 9

- - - *bidui est, aut tridui*
Hæc solicitudo: nostin'? deinde desinet.

In Phormione act. 2. sc. 3. [al. 4] pr. *Quanta me cura & solicitudine afficit gnatus?* Sorg und Bekümmerniß machen. Et Cicero de Clar. Or. cap. ult. *Afficit me solicitudo duplex.* Rursus Terent. in Phorm. 4. sc. 1. v. 22 *Isthæc mihi res solicitudini est*, macht mir Gedancken. *Afferre solicitudinem, abducere animum à solicitudine, abstrahere se à solicitudine*, Ciceronis sunt. Vet. Gloss. *Solicitudines, φροντίδες, μέριμναι.*

¶ Solicitare & Poetis *sollicitare*, proprie est loco suo movere, quasi *solo ciere* sive *citare*. Donatus ad illud Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 52 *Sollicitos habui: Variis*, inquit, *officiis districtos. Nihil significantius dicere potuit: quid enim aliud est* solicitare, *quam suo loco movere? Solum autem quin locum significet, quis dubitat? quum exules quoque dicantur* SOLO PATRIAE SVAE PVLSI. Solicitus *igitur* habuit domesticos, *qui hinc & inde ad ministrandum destinabantur.* Hæc Donatus. Hinc Virg. 2. Georg. v. 418 *Sollicitanda tellus*, i. e. aranda, exercenda. Tibullus lib. 1. eleg. 8. v. 30 *Et teneram ferro sollicitavit humum.* Ovid. lib. 11. Metam. Fab. 5

- - - *tùm stamina docto*
Pollice sollicitat:

Sic *Solicitare milites ad proditionem, amicos ad perniciem pecuniâ*, Curt. lib. 3. cap. 5. n. 15. *Spe & precio solicitare ad venenum dandum*, Cic. pro Cluent. cap. 16. *Solicitare ad laborem*, Seneca 3. de Benef. cap. 11, zur Arbeit anhalten. Frequenter & absolute ponitur, & ipsa res subticetur. Cicero Catil. 3. cap. 6 *Cui ad solicitandos pastores Apulia attributa.* Cæsar 5. de B. G. cap. 3 *Germanos transrhenanos solicitare dicebantur*, Auffwiegeln. Florus lib. 3. cap. 5 *Utraque solicitatæ Armeniæ.* *Solicitare pudicitiam mulieris*, h. e. attentare, & conari labefactare. *Solicitare matronam*, Seneca controverf. 15. Petronius:

Et qui sollicitat nuptas ad præmia, peccat.

In quibus omnibus *solicitare* est suadendo & pollicitando corrumpere atque ad aliquid impellere. Quamvis itaque hoc verbum pejorem ferme in partem usurpari soleat; tamen in meliorem etiam adhibetur. Plinius lib. 4. Epist. 13 *Circumspiciat præceptores, quos solicitare possimus.* Suetonius Galba cap. 5 *Remansit in cœlibatu, nec solicitari ulla conditione amplius potuit* &c.

Vet.

Vet. Gloss. *Solicito*, ὑποκνίζω: ἀναπείθω: παροξύνω: ἐρεθίζω: θλάω. A ¶ 2. Angere, inquietare, cura & solicitudine afficere, excruciare, kräncken/bekümmern. Terent. in Andr. act. 5. sc. 3. v. 16 *Cur senectutem hujus solicito amentia?* Idem in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 84 *Quid te ergo aliud solicitat, cedò?*

¶ Solicitatio. Terent. in And. act. 1. sc. 5. v. 26 *Tot me impediunt curæ &c. nuptiarum solicitatio.* ¶ Sumitur etiam pro tentatione & incitatione ad rem aliquam, ut apud Cic. in Catil. 3. cap. 9 *Jam vero illa Allobrogum solicitatio sit à Lentulo, cæterisque domesticis hostibus, tanta res tam dementer credita & ignotis, & barbaris,* &c. Seneca Controvers. 15. p. 216 *Tot solicitationibus expugnari non potuit.*

¶ Solicitator, i.e. tentator, concitator, impulsor. Senec. Controvers. 15. p. 216, *testamento solicitatoris*, scil. ad stuprum. Usus & Ulpianus Lege 11. Dig. de Servo corrupto, § 2, pro eo qui servum alienum ad agendum aliquid impellit atque solicitat.

SOLIDUS, adjectiv. integer, plenus, gantz/dichte/vollkommen. Virg. 3. Georg. v. 26

In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto.

Solidum beneficium, Terent. Eun. act. 5. sc. 2. 32. *Solidum gaudium*, Andr. act. 4. sc. 1. v. 23. *Solidum corpus & succi plenum*, Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 26. *Solidam & expressam videre virtutis effigiem*, Cic. 3. Offic. cap. 17. *Solida nix*, grando est apud B Papin. 8. Theb. v. 408. Est enim grando nix coagulata. *Solidum suum cuique solvere*, Cic. pro Rabirio Posth. cap. 17. Compar. *Solidior caseus*, Columella lib. 7. cap. 8. *Vinum natura solidius*, Palladius lib. 11. cap. 14. extr. Superl. *Solidissima structura*, Vitruvius lib. 1. cap. 5. sub init. & lib. 8. cap. 7. pr. Et, *Solidissima tellus*, Ovid. 15. Metam. v. 261.

¶ *Solidus*, substant. etiam dicebatur nummi genus ex auro flatum, certi cujusdam, suique ponderis, quasi integer, apud Lamprid. in Alexand. eine gantz güldene Müntz. Vet. Gloss. χρύσινος, *Solidus*. Quæ appellatio recentior videtur Scaligero, & vix tandem post Diocletiana tempora recepta, quem Dissertatione de re nummaria pag. 53 vide, si lubet. Vocabatur & *Numisma*. Vet. Glossæ Græco-Latinæ: Νόμισμα, *Solidus*. Aliæ Latino-Græcæ: *Solidum*, νόμισμα. ¶ *Solidus* in Gallorum monetis duodenarius est, Valens duobus cruciatis, zween Creutzer/ ein Schilling.

¶ Solide, adverbium. Plaut. *id solide scio*, in Trinum. act. 4. sc. 3. v. 47. Et ibidem: *Hic homo solide sycophanta est*, durchaus. *Solide gaudere gaudium*, Terent. in Andr. act. 5. sc. 5. v. 8.

¶ Soliditas, forma solida, eine dichte/völlige Gestalt. Cic. lib. 1. de Finib. cap. 6 *Democritus atomos propter soliditatem censet in infinito inani ita ferri*, &c. Arnobius lib. 2. p. 52 *Animæ corporali soliditate privatæ*. C

¶ Solidipes, solidipedis, animal pedes habens solidos, was einen gantzen Huff hat. *Solidipedes* sunt equi &c. Hinc Plin. lib. 10. cap. 65 *contra naturam solidipedum*. Et lib. 11. cap. 37. post init. *nec solidipedum ulli*. Idem libr. 10. cap. 73 *Fruge solidipedes aluntur.*

¶ Solido, solidare, roborare est seu firmare, dicht und fest machen. Plinius lib. 28. cap. 16 *Lardum elixum solidat ossa fracta*. Virgil. 1. Georg. v. 179 de area horrei cylindro æquanda:

Et vertenda manu, & cretâ solidanda tenaci.

¶ *Solidati muri*, Tacit. 2. histor. cap. 19, 5.

¶ *Solidatrix ossium cartilago*, Arnob. lib. 4. p. 131.

¶ Solidamentum. Lactantius Opific. Dei cap. 7 ossa vocat *solidamenta corporis*. Et Augustinus lib. 7 Confess. cap. 20 *abripi a solidamento pietatis*.

¶ Solidamen, idem. Fortunatus lib. 6. carm. 2. quod epithalamium est regis Sigiberti, sub finem:

Unus amor vivo solidamine junctus alescat.

¶ Solidescere, solidum fieri, gantz werden. Plin. lib. 11. cap. 37. sect. 83 *Vesica vulnerata non solidescit*. Usus & Vitruvius lib. 7. cap. 3 *una solidescendo* &c.

¶ Consolidare, redintegrare, vel, quod ruptum fuit, denuo firmare, gantz wiederum zusammen bringen und fügen. Cicero D lib. 5. famil. epist. 20 *Rationes confectæ & consolidatæ*. Gloss. Cyr. *Consolido*, στερεοποιῶ. Quid *Ususfructus consolidatus* sit, Lege 3. § 2 Digest. de usufructu adcrescendo, vide apud Jurisconsultos interpretes.

¶ Consolidatio. Ulpianus eadem Lege: *ante consolidationem*, scilicet usufructûs.

¶ Consolidator. Venant. Fortunatus lib. 1. carm. 20

Nam quod pulchra domus, quod grata lavacra nitescunt,
Consolidatorem te cecinere suum.

¶ *Consolida regalis*, herba, Ritterspory. *Consolida major*, herba alia, Walwurtz/Beinwellen/ a consolidandis & glutinandis vulneribus. ¶ 2. Porro *solidagines* etiam hæ dicuntur herbæ.

¶ Persolidare. Stat. 1. Thebaidos v. 352

- - - - *sicco quos asper hiatus*
Persolidat, id est, congelat.

¶ *Insolidum*, & *Insolide*, adverbialiter, idem quod integre, ex Seneca affertur lib. 3. de benef. cap. 4. sed rectius divise *in solidum, in solido* scribitur. Seneca enim, *Præsentia*, inquit, *bona nondum in solido sunt: potest illa casus aliquis incidere*. Paullus JC. Lege 4. Dig. Si cui plus, § 1. *Si duo ex testamento hereditatem in solidum sibi vindicent, forte quod ejusdem nominis sint*, &c.

¶ Præsolidus. Juvencus lib. 1. Hist. Evang. v. 425

Præsolidum Simonem, dignum cognomine Petri.

SOLINUS, C. Julius Solinus librum reliquit ex variis scriptoribus collectum, quem primo edens, COLLECTANEA RERUM MEMORABILIUM; recognitum vero & emendatum, POLYHISTORA inscripsit, in quo mutuatus pleraque à Plinio est, cujus & SIMIA ea de caussa dictus fuit. Qua gente, & quando fuerit, non satis constat. Ægyptium fuisse, conjecturæ quædam adsunt, sed parum firmæ. Stilus affectatus, peregrinum & non Romanum fuisse, satis videtur arguere, ac miror inventos fuisse, qui Plinianæ majestati propius accessisse existimaverint. Scaliger animadversionibus Eusebianis *levissimum scriptorem* appellavit: ob futilitatem judicii credo, quo in concinnanda farragine sua usus est. Scripsit & PONTICUM, sive de *Ponto* carmen; sed de quo pauci tantùm versus supersunt. Vide Salmasii Prolegomena in Solinum, & Vossium lib. 3. de Historicis Latinis.

Solipuga, vide paullo post *Solpuga*.

SOLISTIMUM, tripudii genus in auguriis, cum quid ex ore pulli in solum cecidit. Meminerunt hujus vocis Cicero lib. 6. ad Fam. Epist. 6. item in Divinat. lib. 2. cap. 34. & Liv. lib. 10. ab urb. cap. 40.

SOLITANAE, cochleæ Africanæ. Plinius lib. 30. cap. 6 *Laudatissimæ sunt*, inquit, *cochleæ Africanæ, & ex his solitanæ*, grosse Africanische Meer-Schnecken. Sic enim Varro lib. 3. de re rustica: *Valde amplæ sunt cochleæ ex Africa, quæ vocantur solitanæ.*

SOLITAURILIA, sacrum Romanis erat, quo immolabantur tres diversi generis hostiæ, taurus nempe, aries & verres. Glossæ Veteres: *Solitaurilia*: θυσία ἐκ συός, κριοῦ, καὶ ταύρου, ut Scaliger ad Festum emendavit vulgatum ἐκτὸς κριοῦ, &c. Unde & nomen illi factum videtur quasi *Suovetaurilia*, quæ vox & apud Livium lib. 1 legitur, confusis videlicet suis ovis, & tauri vocabulis. Celebrabatur autem Februario mense, quo tempore urbem lustrabant. Vid. Voss. lib. 4 Instit. Orator. p. 23.

SOLIUM, θρόνος, sedes regia, königlicher Stul oder Gesetz. Virg. 11. Æn. v. 301

Præfatus divos solio rex infit ab alto.

¶ 2. Est & vas balneare; unde *balnearum solium* Plinius dixit lib. 11. cap. 41. & lib. 28. cap. 12. princ. Palladius quoque cum lib. 1. de re rust. cap. 40 de balneis instituendis præcipit, *soliorum* mentionem facit. Livius quoque lib. 44 cap. 6 pr. *Lavanti regi dicitur nunciatum, hostes adesse. quo nuntio cum pavidus exsiluisset e solio*, &c. Vitruvius lib. 9. cap. 3 de Archimede: *casu venit in balneum, ibique cum in solium descenderet*, &c. Et Suetonius Augusto cap. 82 *Quoties nervorum caussa marinis Albulisque calidis utendum esset, contentus hoc erat, ut insidens ligneo solio, quod ipse Hispanico verbo DURETAM vocabat, manus ad pedes alternas jactaret.* LIGNEO SOLIO diserte dixit, ad frugalitatem principis demonstrandam, cum & privati per luxum *argenteis soliis* usi, de quo Plinius lib. 33. cap. 12. Vet. Gloss. *Solium*, βασιλικὸς θρόνος, *Solium*, ἐμβατή, eine Bad-Wanne.

¶ 2. Sed mortuorum loculamenta etiam *solia* appellabantur, ein Sarck. Plin. lib. 35. cap. 12 *Quin & defunctos sese multi fictilibus soliis condi maluerunt*, &c. Curtius lib. 10. cap. 1. n 32 *Septimus dies erat, ex quo corpus regis jacebat in solio.* Suetonius *Solii* in monumento Neronis meminit ejus vitâ cap. 50. Florus in morte Cleopatræ lib. 4. cap. 11 extremo.

¶ Soliaris, ad solium balnei pertinens, ex altera notione. Spartianus in Caracalla cap. 9 *Thermarum* (quas ipse condidit) *cellam soliarem architecti negant posse ulla imitatione, qua facta est, fieri.*

SOLOE, vel Soli, orum, Σόλοι, plurale, civitas Ciliciæ, patria Arati, qui inde

¶ *Solensis* appellatus est: item Chrysippi Philosophi, & Philemonis Poetæ Comici.

¶ Solœcismus inde appellatus est, σολοικισμός, inconveniens compositio partium orationis, *stribligo*, vel *sartago loquendi*, ut Persius vocat, vide *Sartago*. Cum enim temporis progressu Attici in Solis patriam linguam depravassent, σολοικίζειν dicti sunt, atque inde σολοικισμός, eine unförmliche und unliebliche Art der Rede. Vide Strabonem, & Gellium lib. 5. cap. 10. itemque Quintilianum lib. 1. cap. 5, ubi *Solœcismum ita* definit: *Est* SOLOECISMUS *in oratione comprehensionis unius sequentium ac priorum inter se inconveniens positio.* ¶ Etiam de aliis rebus per translationem non ineleganter dicitur. Martialis lib. 5. epigr. 39

Surge, solœcismum, Calliodore, facis.

Vide versum præcedentem, cum lemmate epigrammatis. Hieronymus adversus Helvidium cap. 8 *Apud Christianos solœcismus est magnus & vitium, turpe quid vel narrare, vel facere.*

¶ Solœcophanes, σολοικοφανές, alloeosis figura est: ut, *Praneste sub*

sub ipsa, scilicet civitate. *In Eunuchum suam*, nimirum fabulam. ¶ 2. Sed Manutius σολοικοφανὲς inconsequentem & obscuram dixit esse locutionem, cujusmodi illa est Ciceronis lib. 4. famil. epist. 6, quæ incipit, *Quare ad eam spem, quam extra ordinem* &c. usque ad ejus periodi finem. Hujus generis vitia etiam ex orationibus in Verrem aliquot annotavit Asconius.

SŌLON, Σόλων, Salaminius fuit genere, unus e septem sapientibus, tempore Crœsi, post Homerum annis circiter trecentis. Auctor legum fuit Atheniensibus, annum ordinavit ac menses. Pisistrati tyrannidem fugiens profectiones in terras diversas multas suscepit, ut in Ægyptum, ubi a Sacerdote quodam objectum ipsi est, *Græcos semper esse pueros, nec quenquam e Græcis senem*: quemadmodum Plato & Justinus in Parænetico retulerunt: inde in Lydiam ad Crœsum, in Ciliciam, ubi Solos urbem condidisse creditur; in Cyprum, ubi annum agens 63 mortuus est. Ex Ausonio in Sapientibus Solonis præcepta sunt:

Dico tunc beatam vitam, cum peracta fata sint.
Par pari jugator conjunx, quicquid impar, dissidet.
Non erunt honores unquam fortuiti muneris.
Clam coarguas propinquum, sed palam laudaveris.
Pulchrius multo parari, quàm creari nobilem.
Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, quid timere convenit?

SŌLOR, solari, solatium adhibere, tröstlich seyn/ trösten. *Amicis dictis aliquem solari*, Virgil. 5. Æneid. v. 770. *Allocutione solari*, Catullus epigrammate 38 ad Cornificium. ¶ 2. Per translationem, lenire, levare significat. Tacitus 16. annal cap. 13, 6 *Cladem Lugdunensem quadragies sestertio solatus est princeps*. Virg. 1. Georg. v. 159

Concussáque famem in silvis solabere quercu.

Ita *cantu laborem solari* idem dixit eodem libro v. 293. Hinc & *solamen* & *solatium* pro levamento, de quo infra.

¶ Solandus. Ovid. 5. Trist. eleg. 4. v. 42

- - - Solandus cum simul ipse fores.

¶ Sōlamen, quo Poetæ fere utuntur. Virgil. lib. 3. Æneid. v. 661

Solamenque mali de collo fistula pendet.

¶ Solamentum, idem. Paullinus 6. Natal. Felic. v. 343

Pervigili tamen hæc dat solamenta dolori.

Sed usitatius est

¶ Solatium. Trost. Ut, *Oblectamentum & solatium servitutis*, Cic. in Verr. 6. cap. 60. *Afferre, admittere solatium*. Et *Solatia dare*, trösten/ Trost geben. Cicero de clar. orat. cap. 3 *Fratrem me cura levatus, & absenti magna solatia dedistis*. Idem pro Archia cap. 7 *Studia secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent*. *Solatio esse*, Cæsar 1. Civ. cap. 22. *Solatio afficere*, Tacitus 3. annal. cap. 24. Hieronymus epist. ad Riparium de Cereis: *Hoc solatio noctis tenebras vincimus*. *Solatio*, id est, levamento, subsidio. Frequenti usu ad inanima ab animatis deducitur hæc vox: *Solatia somni, famis, æstûs, ultionis*. Vid. Barthium ad Script. Venat. pag. 134. & Adversf. libr. 151. cap. 25.

¶ Solatiolum, diminutivum. Catullus epigr. 2. ad passerem Lesbiæ: *Ut solatiolum sui doloris*.

¶ Solator. Stat. lib. 5. Silvarum Carm. 5. vers. 40 *lugentum mitis solator*, ein Tröster.

¶ Consolari, trösten. Cic. passim. e. g. lib. 5. ad fam. epist. 18 *Etsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum*, &c.

¶ Consolatio, Trost. Cicer. 5. Famil. epist. 13 *Pervulgata consolatio est, ut homines nos esse meminerimus*, es ist ein gemeiner Trost/ ꝛc. *Consolatione egere*, Idem 5. famil. epist. 16. Trost bedürffen. *Consolationem alicui adhibere*, Idem ibid. trösten. *Malorum consolationem nullam invenire*, keinen Trost haben. *Consolatione lenire*, trösten. *Levat dolorem consolatio*, Trost empfinden. *Consolatione sustentari. Me consolatio una sustentat. Conscientia rectæ voluntatis maxima est consolatio rerum incommodarum.* Omnia hæc sunt Ciceronis, sententia vero postrema hæc extat l. 6. fam. ad Torquatum epist. 4, ubi & ex prioribus præcipuas, aut iis similes permultas invenies.

¶ Consolator, ein Tröster. Cicero lib. 6. famil. ep. 4 *Me ipsum, consolatorem tuum, non tantum literæ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit.* Seneca ad Helviam cap. 1 *Connitar non fiducia ingenii, sed quia possum instar efficacissimæ consolationis esse consolator.*

¶ Consolatorius. Cicero ad Attic. lib. 13. epist. 20 *A Cæsare literas accepi consolatorias*, eine Trost-Schrifft.

¶ Consolatorie, adverb. Sidonius lib. 6. epist. 9 *quem non increpative, sed consolatorie compellare curavimus.*

¶ Consolabilis, e. *Dolor vix consolabilis*, ein Betrübniß/ so sich kaum trösten läst/ Cic. ad Sulpit. 4. Fam. epist. 3. Ambrosius epist. 8 *Feminæ decessionem consolabiliorem habendam.* ¶ 2. Active Gellius lib. 16. extremo de Arione: *carmen consolabile casus sui canere.*

¶ Inconsolabilis. Ovid. Metam. lib. 5. v. 426

- - - - Inconsolabile vulnus
Mente gerit tacitâ.

¶ Insolabiliter. Horat. lib. 1. ep. 14. v. 7

Fratrem mærentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter.

SŌLOX, ocis, id est, crassus. *Solox lana*, crassa & nondum purgata, apud Fest. Et Philargyrius in 3. Georg. Virg. *Læta pascua solocem lanam faciunt, id est, minutam, duram atque hirsutam.* Eadem & *Osca* vocabatur, ut ex Varr. lib. 6. de LL. Scaliger in Conjectan. notat. Lucilius apud Festum:

Pascali pecore ac montano, hirto atque soloci.

Vet. Gloss. *Solox*, ἱερὸς καὶ παχύς.

SOLPŪGA, æ. Lucanus lib. 9. v. 837

Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras.

Legitur & apud Plinium libro 8. cap. 29. Est venenatæ formicæ genus. Vet. Gloss. *Solipago* (procul dubio Solipuga) φαλάγγιον, μυίας εἶδος, eine gifftige Art der Erdspinnen. Apud Lucan. alii *Salpuga* legunt. Adde Salmas. ad Solini cap. 4. p. 70.

SŎLUM, priore brevi, terra, das Land/ der Boden/ die Grundfeste. Tibullus lib. 1. eleg. 1

Et teneat culti jugera magna soli.

Solum natale, i. e. patria, ut,

Nescio, quâ natale solum dulcedine cunctos Ducit, &c.

Æquare solo, Vellejus 2. cap. 4 der Erden gleich machen/ schleiffen. *Vertere solum*, est locum ac sedem mutare. *Qui volunt pœnam aliquam subterfugere, solum vertunt*, Cic. pro Cæcin. cap. 34. Suetonius Tiberio cap. 48 *Cum per Senatus consultum sanxisset, ut fœneratores duas patrimonii partes in solo collocarent:* Soltens an liegende Gründe oder Güter anlegen. Et Plin. lib. 6. epist. 19 *Eosdem patrimonii tertii partem conferre jussit in ea, quæ solo continerentur.* Sic *res Soli* JCtis dicuntur, quæ natura sua immobiles, ut, *ædes, agri, fundi*, &c. unbewegliche Güter. Pluraliter *sola* sæpe dixit Avienus in Orbis descriptione, ut v. 272 *- - - curvo sola vomere sulcant.* Et v. 503 *sola iniqua*: & v. 999 *pinguia sola*: & v. 1312 *abrupti sola cespitis*. ¶ 2. Ponitur & pro imo pede, Solen. Lucret. lib. 1. v. 925

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo.

Cicer. Tusc. Quæst. lib. 5. cap. 32 *Mihi amictus est Scythicum tegmen, calceamentum solorum callum.* Festus SOLEA, *a solo pedis*. Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 18 *Omnes subdam sub solum.* ¶ 3. Servius ad illud Virg. lib. 5. Æneid. vers. 199 *Subtrahitur solum*, SOLUM, inquit, *notat, unicuique rei quod subjacet. Unde navium Solum*, mare; *avium*, aër; *stellarum*, cælum &c. Idem: SOLUM *etiam dicitur, quod aliquid sustinet.* Vet. Gloss. *Solum, Caligarium*, κάσσυμα. Apulejus Floridis: *In ipso, ut ita dixerim, solo ætheris & fastigio biemis* &c. In veteri inscriptione apud Gruterum pag. 174. num. 8. IUNIA. D. F. RUSTICA. SACERDOS PERPETUA ET PRIMA IN MUNICIPIO CARTIMITANORUM PORTICUS PUBLICAS VETUSTATE CORRUPTAS REFECIT: SOLUM BALINEI DEDIT &c. Grund und Boden.

SOLVO, solvĕre, expedire, dissolvere, quod erat ligatum. auflösen. *Jube solvi obsecro*, Terent. Andr. act. 5. sc. 4. v. 53. *Solvere nodum*, Horat. lib. 1. oda 22. Et, *Solvere argumentum*, Quintilian. lib. 2 cap. 17. *Solvere fidem*, Terent in Andr. act. 4. sc. 1. v. 19. *Solvere obsidionem*, Livius lib. 24. cap. 41; & *obsidio* sive *obsidione*, Aurelius Victor in Lucullo, von einer Belägerung abziehen. ¶ 2. *Solvere* & nauticum verbum est, & navem aquis committere, & incipere navigationis cursum, significat. Vom Lande abstossen/ abfahren/ absegeln. Cicer. lib. 21. ad Famil. Epist. 9 *Nos eo die cœnati solvimus, unde austro lenissimo, cælo sereno in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus.* Cæs. 4. de Bell. Gall. cap. 23 *His constitutis rebus nactus idoneam ad navigandum tempestatem, tertia fere vigilia solvit.* Est autem hæc ratio loquendi elliptica: plena enim oratio est, *navem solvere*. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 256 *Nocte hac soluta est navis nostra ex portu Persica.* Item Cæsar 1. de B. C. cap. 28 *Pompejus sub noctem naves solvit.* Nepos Hannibale cap. 8 *Ubi desperatis rebus cum solvissent naves ac vela ventis dedissent.* ¶ 3. *Solvere* etiam dicuntur, qui, quod debent, præstant ac numerant, die zahlen/ was sie schuldig sind. Sic, *Solvere pecuniam, debitum*, bezahlen. Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 3 *M. Fimus, qui pro Vectura solveret.* Item Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 10 *Neque tu verbis unquam solves, quod mihi re malefeceris.* Sic dicimus: *Solvendo esse*, bezahlen können; *Non solvendo esse*, nicht bezahlen können. Vide hic Gronovium notis ad Quintil. Declam. 8. p. 105. Similiter *mercedem solvere, præmia solvere*, &c. dicimus. ¶ 4. Sed & alia dicuntur *Solvi*, quæ pietatis atque officii caussa alicui præstantur. Ita, *Justa alicui solvere: Suprema alicui solvere*, est, exequias celebrare, Leichbegängniß halten. ¶ 5. *Votum solvere*, est, se voto liberare, seine Gelübde ablegen. Veteres enim concepta vota in tabulis consignabant, affigebantque Deorum statuis: Re impetrata easdem tabulas resignabant, Diisque reddebant, quæ promiserant. Vide Rutgersium lib. 5. var. lect. cap. 5. Sueton. Augusto cap. 97 *Vota, quæ in proximum lustrum suscipi mos est, collegam suum*

suum Tiberium nuncupare jussit. Nam se quanquam conscriptis pàtrisque tabulis negavit suscepturum, quæ non esset soluturus. Plinius lib. 10. epist. 44 *Solennia vota pro incolumitate tua, quâ publica salus continetur, & suscepimus pariter & solvimus.* ¶ 6. *Solvere epistolam*, est, aperire, inciso lino, quo colligata est. Nepos Hannib. cap. 11. Alibi id dicit in Pausania cap. 4 *vincula epistolæ laxare*, & *signum detrahere*, einen Brieff auffbrechen. ¶ 7. *Solvi* quoque dicuntur, qui liberantur veneficio, quo obligati devotique fuerant. Horatius Epod. 5. v. 75

Ah, ah, solutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.

Et Epod. 17. ad Canidiam Veneficam v. 45

Et tu (potes nam) solve me dementiâ &c.

Vide & supra in LIGO: OBLIGO. ¶ 8. Est & Medicorum verbum, ut, *Ventrem solvere*, id est, pressum atque constrictum fluentem reddere. Vide supra *Constringo* & *Comprimo.* ¶ 9. *Solvere animum*, est, relaxare atque remittere, ut, posita tristitia, se hilarem præbeat. Martialis lib. 9. epigr. 28

Qui spectatorem potui fecisse Catonem,
Solvere qui Curios Fabriciosque graves.

¶ 10. *Solvere* etiam frangere, debilitare, destruere est. Celsus lib. 1. c. 1 de coitu: *Rarus corpus excitat, frequens solvit.* ¶ 11. Hinc & pro *mori* ponitur &c. *Mors* enim solutio animæ. Seneca epist. 10 *Nobis solvi, perire est*, &c. Petronius: *Quid proderit*, inquit, *hoc tibi, si soluta inediâ fueris: si te vivam sepelieris.* Florus lib. 4. c. 2. extremo de Cleopatra loquens: *admotis ad venas serpentibus, quasi somno soluta est.* Statius lib. 5. Silv. 1. v. 222 - - - *illam tranquillo fine solutam,*

Felicemque vocant.

Rutilius Numatianus lib. 1. v. 497

Non indignemur, mortalia corpora solvi,
Cernimus exemplis, oppida posse mori.

¶ Solutus, expeditus, liber. frey / loß. Ut, *Solutus à cupiditatibus*, Cic. Agrar. 1. extr. *Solutus jurejurando*, lib. 1. Offic. cap. 13. des Eyds entlediget. *Solutus legibus*, hoc est, absolutus, Cic. pro Rab. posth. cap. 5. Et Catull. epigr. 32

O quid solutis est beatius curis?

Oratio soluta, non alligata metris, qualis in sermone & epistolis est, sicut Fabius ait. *Solutus amor*, Statius, id est, vagus, citra matrimonii legem. *Mea ratio facilior & solutior est*, Cic. 3. fam. epist. 5. richtige Rechnung. ¶ *Soluta prædia* Ciceroni orat. de lege Agraria dicuntur, quæ nulli obligata sunt. Nam *obligatis* opponit. *Soluta*, inquit, *meliore in caussa sunt, quam obligata*, unverpfändete / schuldfreye Güter. ¶ *In solutum*, &, *pro soluto dare*, est, in creditorem aliquid transferre, ut cedat in liberationem debiti, vide JCtos. ¶ Est & *Solutum*, in quo nihil moderati inest, & quidvis licet, nihil est, quod cohibeat atque adstringat. Cic. Fam. lib. 1. epist. 9 *Si essent mihi omnia solutissima, tamen in Republica non alius essem, atque nunc sum*: wenn mir gleich alles frey stünde / &c. Suetonius Augusto cap. 44 *Spectandi solutissimum & confusissimum morem correxit ordinavitque.* unordentlich. Livius lib. 27. c. 31 *Quo minus suspectus, eò solutior erat.* Idem lib. 2. cap. 3 *In regno libido solutior fuerat.* Et Cic. 2. Catil. cap. 12 *Mea lenitas si cui solutior visa est.* Et de clar. orator. cap. 48 *Rabula solutissimus in dicendo.* Et Seneca de Constant. Sapientis cap. 11 *Ut quisquis contemtissimus, & ut maxime ludibrio est, ita solutissimæ linguæ est.* Ita *solutum risum*, licentem atque immodicum Virgilius dixit l. 2. Georgic. v. 386.

¶ Solute, libere. Cic. de clar. orat. cap. 29 *Solutè & suaviter dicere.* Comp. *solutius.* Lege 14 § 13 Dig. de Religiof. & sumt. fun. *solutius æquitatem sequi.*

¶ Solutim, idem. Tertull. de Pallio cap. 5 *Tota molitio pallii est operire solutim*, hoc est, non adstricte.

¶ Solutio, quæ tam ab obligatione, quam a pecunia aut debito est. Cic. 2. offic. cap. 24 *Fides nulla esse potest, nisi erit necessaria solutio rerum creditarum*, Bezahlung / Erstattung.

¶ Solutor. In Gloss. Vet. ὀνειροκρίτης *Somnisolutor* vertitur.

¶ Solubilis, e. Prudentius Romano v. 507 *Caro solubilis*: & Apotheos. v. 514 *Dextra solubilis.*

¶ Insolubilis, e. Ut, *Nodus insolubilis.* Et *Beneficium insolubile*, quod pensari non potest, Seneca lib. 4. de Beneficiis cap. 12.

¶ Insolubiliter. Macrobius lib. 1. c. 6 de Somn. Scip. p. 30 *Insolubiliter vinciuntur.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 21. cap. 10 *insolubiliter alligari.*

¶ Solutilis, e: ut, *Navis solutilis*, pro solubilis, non fideliter constructa, cujusmodi navem matri Neronem fecisse, ut in ea periret, Suetonius scribit Vitâ ejus c. 34.

Composita:

¶ Absolvo, absolvere, perficere est, & rei finem imponere, etwas fertig machen / beschliessen / vollbringen / ut, *Absolvere opus, librum*, &c. Sic Cic. 3. offic. cap. 2 *Nemo pictor est inventus, qui Coæ Veneris eam partem, quam Apelles inchoatam reliquit, absolveret*, Idem ad Attic. lib. 13. ep. 19 *Dialogos confeci, & absolvi.* Sic *Pensum absolvere*, Varro lib. 2. de R. R. cap. 2. sein Tagwerck vollbringen. *Uno absolvere verbo*, mit einem Wort alles sagen / Plaut. in Rud. act. 3. sc. 2. v. 39. ¶ 2. *Absolvere diem*, id est, vitam finire, Avienus periegesi v. 545. *Absolvere litem*, id est, dirimere. Terentianus Maurus dixit:

Tantam nostra nequit mensura absolvere litem.

Martialis lib. 1. epigr. 82

Hæc, quæ pulvere dissipata, multo
Longas porticus explicat ruinas,
En quanto jacet absoluta casu?

ABSOLVTA, id est, dejecta & sic finita. ¶ 3. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 4. v. 13 *Ad forum ibo, ut hunc absolvam*, id est, pretio numerato dimittam, einrichten und zufrieden stellen. Et, *Hominem istum impurissimum quamprimum absolvitote*, werdet sein loß ie eher / ie besser. Similiter *absolvi anima* dicitur, cum dimittitur corpore. Apulejus lib. 1. de dogmate Platonis: *Animam verò animantium omnium non corpoream esse* (statuit) *nec sane perituram, cum corpore fuerit absoluta.* Prudentius Romano v. 1118

Anima absoluta vinculis cælum petit.

Nimirum quidquid nexum clausumve, dimittitur liberum, editurve, *absolvi* dicitur. Idem Christianus ille Flaccus, Prudentius, Hymno Epiphan. de Pharaone loquens, v. 145

Cautum & statutum jusserat,
Quò non liceret matribus,
Cum pondus alvi absolverent,
Puerile pignus tollere.

B ¶ 4. Sed *Absolvere quem improbitatis*, Cic. 3. Verr. c. 28. *injuriarum*, lib. 2. ad Herenn. c. 13. Subauditur autem *crimine*, vel similis ablativus, ut *pœna*, &c. loßsprechen. Aliquando etiam construitur cum ablativo, & id quidem vel sine præpositione, Liv. lib. 2. cap. 8. pr. *Latæ deinde leges, quæ Consulem regni suspicione absolverent*: vel cum præpositione: *Drusus erat de prævaricatione a Tribunis ærarii absolutus.*

¶ Absolutus, a, um, adjectiv. i. e. quod perfectissimum: ut, *Numeris omnibus absolutus liber*, Plinius lib. 9. epist. 38, quibus significatur, quod est perfectum expletumque omnibus numeris & partibus, durchaus vollkommen. ¶ Absolutior, absolutius, absolutissimus. Quintilian. lib. 1. cap. 1. extr. *Quo sit absolutius os, & expressior sermo.* Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 19 *Exornatio absolutissima.* Et Dialog. de Oratorib. c. 5 *absolutissimus poeta.* Et Macrob. l. 1. de Somn. Scip. c. 11. extr. *absolutissima puritas.*

¶ Inabsolutus, imperfectus. Apulejus lib. 1. de Doctr. Platon. post principium: *Initia rerum esse tria arbitrabatur Plato: Deum, & Materiam, rerumque Formas, quas ἰδέας idem vocat, inabsolutas, informes, nullâ specie, nec qualitatis significatione distinctas.*

¶ Absolutè, perfecte: ut, *Absolute doctus*, Sueton. de Gramm. c. 4. Contrarium, *Doctus mediocriter.* Superl. *Absolutissimè.* Hieronymus Epist. 61. ad Pammach. de Joanne Hierof. cap. 3 pr. *Si ad septem absolutissime respondisses.*

C ¶ Absolutio, perfectio. Cic. de Finib. lib. 5. c. 14 *Virtus rationis absolutio definitur.* ¶ 2. Judiciale verbum, Loßsprechung. Cic. ad Appium lib. 3. epist. 11 *absolutio majestatis.* Et Sueton. Vesp. cap. 16 *Reis absolutiones venditare.*

¶ Absolutorius, a, um: ut, *Tabulâ absolutoria*, ad absolutionem pertinens, Sueton. Augusto cap. 33. *Sententia absolutoria*, Asconius in Orat. pro Milone extrema.

¶ Dissolvere, zertrennen / aufflösen. Cic. de Senect. c. 20 *Opus ipse suum eâdem, quâ coagmentavit, naturâ dissolvit.* Idem in Oratore cap. ult. *Facilius est, apta dissolvere, quàm dissipata connectere.* ¶ 2. *Dissolvere æs alienum*, Cic. 2. Philipp. c. 18. Terentius in Phormione act. 4. sc. 3. v. 50 *Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem, quæ debeo*, abzahlen / bezahlen. *Dissolvere amicitiam*, Cic. pro Rosc. Am. c. 39. Freundschafft zerreissen. ¶ *Dissolvere se*, id est, exsolvere à negotiis, sich loß reissen / entledigen. Ter. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. ult. *Dissolvi me ocyus, operam ut tibi darem.*

¶ Dissolutus, a, um: ut, *Capillus dissolutus*, id est, dissipatus. ¶ 2. Sed, *Adolescens perditus ac dissolutus*, Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 48. verdorben und liederlich. Et in offic. lib. 2. c. 28 *Negligere, quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed omnino dissoluti.* Cic. 1. Catilin. c. 2 *Cupio P. C. me esse clementem: cupio in tantis Reipublicæ periculis non dissolutum videri*, id est, inertem, segnem, remissum, mollem, sui officii immemorem. *Dissoluti*, qui in summa licentia vivunt & luxum sequuntur, nasse Brüder / liederliche Gesellen / ἄσωτοι. Cic. in Verr. 5. cap. 56 *Omnium hominum dissolutissimus semper fuisti.* Sic, *Dissolutissimus Liber*, id est, Bacchus, apud Arnob. lib. 6. p. 197. Et Seneca præfat. lib. 5. (al. 10.) controverf. *Libelli dissolutiores.*

D ¶ Dissolute, remisse. *Dissolute rem aliquam conficere*, Cicer. Philipp. 6. principio. liederlich / obenhin. *Minus quidem*, inquit, *res severe, quam decuit; non tamen omnino dissolute confecta est.* Et, *jus suum dissolute relinquere*, Cic. pro Cæcin. cap. 36.

¶ Dissolutio, διάλυσις, Trennung. *Dissolutio naturæ mors*, Cicer. de finibus lib. 2. c. 31. ¶ 2. Corruptio, licentia, ut *dissolutio animi, morum*, &c. ¶ 3. Mollities, infirmitas. Seneca de constantia sapientis c. 6. *Tanta est tamen animorum dissolutio & vanitas, ut quidam nihil acerbius* (contumelia) *putent.*

¶ Dissolutrix. Tertullianus de Anima cap. 42 *Mors dissolutrix corporis.*

¶ Dissolubilis, e. Cicer. de nat. Deorum lib. 3. cap. 12 *Mortale omne*

omne animal & dissolubile est, das leicht von einander kan gesetzt/ gebracht werden. Comparative Augustinus de Genesi ad lit. libro imperfecto cap.8 *Quoniam cælum firmamentum vocavit, non absurde intelligitur, quidquid infra æthereum cælum est, mutabilius esse & dissolubilius.* A

¶ Indissolubilis, e, unaufflößlich. Item de Univers. c. 11. *Quoniam orti estis mortales, vos quidem indissolubiles esse non potestis.* Plin. lib. 2. cap. 24 *Indissolubili nodo implicare.*

¶ Exsolvere, ut *Exsolvere aliquem vinculis*, der Bande entledigen/ oder loß machen/ Plaut. Trucul. act. 4. sc. 3. v. 10. ¶ 2. *Exsolvere nodum erroris*, Livius dixit lib. 40. cap. 55, quemadmodum idem Livius dixit *exsolvere religione*, das Gewissen entledigen/scrupulum adimere, lib. 9. cap. 8. *Exsolvamus*, inquit, *religione populum, si quâ obligavimus.* Et, *Exsolvere æs alienum*, & *Exsolvi ære alieno*, Plinius lib. 3. epist. 11. der Schuld loß werden. *Exsolvere pœnas pro merito*, Livius lib. 26. cap. 40, id est, dare, Straffe außstehen/ leiden. *Exsolvere pœnas morte*, mit dem Leben bezahlen/ Tacit. 1. Annal. cap. 10. ¶ 2. Sed *pœna aliquem exsolvere*, Tacit. 14. cap. 12. einen der Straff entledigen/ &, *Exsolvere aliquem sollicitudine*, Plin. lib. 1. epist. 22. sub fin. *Exsolvere se suspicione*, Terent. Hecyr. a. 4. sc. 2. v. 23. sich des Verdachts entledigen. *Relaxare se occupationibus, & plane exsolvere*, Cic. 7. fam. ep. 1. B

¶ Exsolutio. Tertullianus de Anima cap. 35 *ne in custodiam delegatus ad exsolutionem totius debiti arcteris.*

¶ Persolvere, totum solvere, ut, *Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est*, D. Brutus lib. 11. famil. epist. 11. *Persolvere promissum*, Zusage halten. Cic. lib. 3. epist. 9 *Velim reliquum, quod est promissi, mihi persolvas.* Sic, *persolvere gratiam*, Danck abstatten. *Persolvi gratia non potest, nec malo patri*, Quintil. in declamat. 344. Albinovanus ad Liviam v. 369

Vita data est utenda, data est sine fœnore nobis
Mutua, nec certa persolvenda die.

¶ Resolvere, aufflösen/ dissolvere. *Nodos manu resolvere*, Plin. lib. 8. cap. 12. *Resolvere literas*, lib. 26. cap. 15. einen Brieff brechen. *Resolvere in pulverem*, Columell. lib. 11. cap. 2. Et Virg. 1. Georg. v. 44 *Zephyro putris se gleba resolvit*, &c. thut sich von einander/ wird durchweicht. *Emptio resolvitur*, der Kauff gehet zurück/ ad nihilum redigitur, Ulpianus Lege 2. Dig. de in diem addictione. *Ego resolvi, manibus his dinumeravi*, Plaut. Epid. 3. sc. 2. v. 16. ich habe es wieder gut gemacht. *Resolvi* etiam *flumen* dicitur, cum liquefactâ glacie liberum alveum nanciscitur, vel cum exundat. Vide *Flumen.*

¶ Resolutus, ex participio adject. ut, *Resoluta comas*, puella, Tibull. lib. 1. eleg. 3. *Resolutior cinædo*, Martial. lib. 10. epig. 98. mollior, effœminatior, leichtfertiger. Sed meliorem in partem Valer. Maximus accepit lib. 8. cap. 7 de Demosthene: *Fertur ore insertis calculis multum ac diu loqui solitus, quo vacuum promtius esset & resolutius.* Ubi promtum & expeditum significat. C

¶ Resolute, adverb. Tertullianus ad Nation. lib. 1. cap. 19 *Quò facilius rideatis, & resolutius decachinnetis.*

¶ Resolutio, ut, *Resolutio lori*, Gellius lib. 17. cap. 9. de scytale Laconica. *Resolutio sophismatis*, Idem lib. 18. cap. 2.

¶ Irresolutus. Ovidius lib. 1. Pont. ep. 2. v. 22 *Arcus vincula semper habens irresoluta*, ein gespanneter Bogen. Et Boethius lib. 3. metro 2

Stringatque ligans irresoluto
Singula nexu.

¶ Resolubilis, e, quod resolvi potest. Prudentius Apoth. v. 514

- - - *Artificis quia dextra solubilis illud*
Cæmentum struxit resolubile.

Et Prudentius Hymno exsequiarum v. 149

Sed dum resolubile corpus
Revocas Deus.

¶ Irresolubilis. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 19 *Ut pares paribus irresolubili nexu junguntur.*

SOLUS, a, um, solius. Cic. 3. offic. cap. 10 *Utilius visum est solum se regnare, quam cum altero*, das Regiment allein führen. *Solus* cum Genitivo plurali, more Superlativorum. Plinius lib. 9. cap. 51 *Sola piscium* [cartilaginea] *& animal pariunt, & ova concipiunt.* Et, *Solus ex omnibus*, Cic. 3. de Orat. cap. 18. *Solæ triginta minæ* Terent. Phorm. a. 3. sc. 3. v. 24. Et Cic. ad Attic. lib. 5. epist. 17 *Scævola solus novem menses Asiæ præfuit*, nur neun Monat. ¶ 2. Solus pro uno. Virg. 7. Æn. v. 52 D

Sola domum, & tantas servabat filia sedes.

Papin. lib. 6. Thebaid. v. 533

- - - - *gemini cratera ferebant*
Herculeum juvenes. Illum Tirynthius olim
Ferre manu solâ - - - - *solebat.*

¶ 3. Sed *venit meditatus aliunde ex solo loco*, i. e. solitario vel deserto, aus einem heimlichen Winckel/ Terent. in Andr. act. 2. sc. 4. Et in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 85 *Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier in solas terras?* in ein wüst Land. Nepos in Eumene cap. 8 *Sin per sola loca contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum.* SOLA LOCA vocat, quæ paullò ante *loca deserta* appellaverat; ἔρημα, wüste/ abgelegene und unbewohnte Oerter. Ita *mons solus*, Tibull. lib. 1. eleg. 1. v. 60

- - - *Et in solo pascere monte pecus.*

Manilius lib. 2. v. 12

- - - *Soloque volamus*
In cælum curru.

Solum currum dicit, cui nec dux, nec comes ullus. Vid. VVeitz. ad Terent. Phorm. 5. sc. 8, 86. Gifan. Ind. Lucret. ¶ 4. Hinc *solus* ἄγαμος etiam est, der oder die keinen Ehegatten hat/ verlassen ist. Propertius lib. 3. Eclog. 6. v. 23

Gaudet me solam vacuo tabescere lecto.

Seneca Medea v. 119

- - *Sedibus solam exteris*
Deserere.

Ennodius Hymno B. Mariæ:

Cum sola virgo degeret,
Concepit auctorem filium.

Sola, id est, sine viro, seu monialis. Ennodius enim eorum opinionem secutus videtur, qui persuasi erant, sanctam Salvatoris Matrem voto virginitatis perpetuæ se obstrinxisse. Petrus Blesensis sermone 1. in Adventu Domini: *Duo enim prosecuta est semel* (B. Maria Θεοτόκος) *quæ vel difficile vel impossibile est simul implere: vovit enim virginitatem & simul consensit in conjugem.* Radulphus Ardens Homilia in Annunciat. Virginis: *Cum enim beata virgo promissionibus Angelicis fidem adhiberet, de modo adimpletionis dubitans ait:* QUOMODO FIET ISTUD? QUONIAM VIRUM NON COGNOSCO? *id est, me non cognituram proposui.* Sed meminerunt hujus opinionis vel ipso Ennodio antiquiores: Nyssenus, puta, & Augustinus, ut observat Casaubon. Exerc. 1. ad Apparat. Baronii Sect. 24.

¶ Persolus, gantz allein/ Plautinum verbum in Menæchm. a. 1. sc. 2. n. 46, ubi cocles loquens introducitur: *Oculum effodito persolum mihi*, id est, quem solum & unicum habeo.

¶ Solummodò, ad formam vocis *tantummodo*, sed rarius illo, quippe in omni antiquitate vix apud alium, quam Plinium, reperies, lib. 34. cap. 8. Vide Curas posteriores Cellarii.

¶ Solitarius, ut, *Solitarius homo atque in agro vitam agens*, einsam/ der gern allein lebt/ Cic. offic. lib. 2. c. 11. Idem de amicit. cap. 22 *Natura solitarium nihil amat, semperque ad aliquid tanquam adminiculum annititur.*

¶ Solitudo, desertus locus, eine Wüste/ Einöde. Cæsar lib. 4. Gall. B. cap. 18 *Se in solitudinem ac silvas abdiderant.* Idem lib. 6. cap. 22 *Latissimas circum se, vastatis finibus, solitudines habere.* Hinc proverbii loco *Scytharum solitudines*, apud Curtium lib. 7. cap. 8. n. 24 memorantur. ¶ 2. Infrequentia hominum. Cic. de Clar. orat. c. 63 *Erat ab oratoribus quædam in foro solitudo. Solitudo ante ostium*, für der Thür war kein Mensch zu sehen/ Terent. in Andr. a. 2. sc. 2. v. 25. Et Cic. in 3. Verr. c. 58 *Consulere vivi ac prospicere debemus, ut liberorum nostrorum solitudo, & pueritia quàm firmissimo præsidio munita sit.* ¶ De solitudine notari velim: χρυσοῦν πρᾶγμα ἐρημία, *res aurea solitudo*, ut Amphis dixit, citante Stobæo.

¶ Solitatem vocat Apul. Apolog. p. 288 *Multis servis a se remotis, solitatem delegit.*

¶ Soliferreum, spiculum ex ferro totum, gantz eisern. Livius lib. 34. cap. 14. extr. *Emissis soliferreis falaricuque, gladios strinxerunt.*

¶ Solivagus, a, um, qui solus vagatur, τῷ *gregatim* contrarium. *Aves solivagæ*, Cicer. in Tuscul. lib. 5. c. 13. *Cælum solivagum & volubile*, Idem de Universitat. cap. 6. der seinen Gang alleine hat.

¶ Solo, solare, solum & desertum facere, verwüsten/ öde machen. Stat. 5. Thebaidos v. 148

- - - *furor omnibus idem.*
Idem animus solare domos.

¶ Usitatius compositum est, *Desolare*, evastare, ut, *desolare agros*, Columell. lib. 1. cap. 3. sub fin. *Desolare urbes*, Statius Theb. 6. v. 914. *Penates desolati*, Idem 2. Silvar. 1. v. 67. *Loca deserta & desolata*, Plin. lib. 10. cap. 12. ¶ 2. Item relinquere, deserere: Tacitus 1. Annal. cap. 30. extr. *Novanus operiendas Tiberii epistolas clamitaverat: mox desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem prævenit.* Et Apulejus Apolog. pag. 333 *Alienare ab ejus animo liberorum caritatem, quo liberius & arctius desolatam mulierem possiderem.* Zeno Veronensis sermone de resurrectione cap. 40 *Hinc uxor viri amissione desolationem ferre non posse testatur.*

¶ Desolatio. Qui hoc vocabulo usi, fere omnes Christiani sunt, nec certo constat, an antiquioribus etiam receptum tritumque fuerit. Unde factum, ut Vossius proscripserit. Vet. Gloss. *Desolatio*, ἐκτόπισις. Adde Zen. Veronens. modo in verbo *Desolare* laudatum.

¶ Desolatorius. Legitur in Onomastico veteri, ubi ἐρημικὸς vertitur: & apud Vulgatum interpretem Psalm. 120. v. 4.

¶ Adsolare idem quod Desolare, sed æque ac simplex *Solare*, perrarum. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 10 *Sæpe censores inconsulto populo adsolaverunt*, puta deos peregrinos, eorumque cultum.

SOLYMI, orum, Σόλυμοι, populi fuerunt Liciæ vicini, quorum Homerus meminit, & a quibus Hierosolymæ urbs celeberrima Judææ, nonnullis condita fuisse putatur.

¶ Solymus, a, um. Ut *Solymæ leges*, id est, Judæorum leges. Juvenalis Sat. 6. v. 543

Interpres legum Solymarum & magna sacerdos.

SOMNUS, ὕπνος, naturalis quies animalis est, quæ fit, cum vapores ex nutrimento exhalant in cerebrum, qui ibi suaviter liquescunt, & defluentes in cerebro obstruunt meatûs sensuum & nervorum motivorum. der Schlaff. Ex veterum doctrinâ, continuis vitæ laboribus ideo Dii interjunxerunt *somnum*, ut otium esset & obliviscerentur curas mortalia. Papinianus 1. Theb. v. 339

- - - jam somnus avaris
Inserpit curis, pronusque per aera nutat,
Grata laboratæ referens oblivia vitæ.

Silius Italicus lib. 15. v. 615

Nox somni genitrix mortalia pectora curis
Purgarat.

Perfugium laborum omnium est & solicitudinum, quemadmodum Cicero ait lib. 2. de Divinat. cap. ult. *Mortis imago*, ut idem appellat 1. Tuscul. cap. 38. *Fratrem mortis* Poetæ vocant. Seneca Hercule Furente v. 1065

- - Tuque o domitor,
Somne, laborum, requies animi,
Pars humanæ melior vitæ,
Volucer, matris genus Astrææ,
Frater duræ languide Mortis &c.

Vide ibi plura in Somni laudem decantata. Sed *mortis fratrem*, Orpheus etiam & Homerus vocarunt. Virg. in 6 Æneid. v. 278

Et consanguineus leti sopor.

Consanguineus enim frater est, de quo supra. Eleganter autem *Astrææ*, id est, Justitiæ, filium somnum facit, quem alii Erebo & Nocte natum tradunt. Justi enim & integri vitæ placidissime dormiunt: nam scelerati & male conscii fere inquietantur. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 5. v. 19 *Hac nocte somnum oculis non vidi meis*, es ist mir kein Schlaff in die Augen kommen. *Capere somnum*, Cicer. ad Attic. lib. 8. ep. 1. *Somno gravari*, Virg. 6. Æneid. v. 520. & *Somnum recuperare*, Sueton. August. cap. 78. wieder zum Schlaff kommen. *Arctior nos somnus complectitur*, Idem in Somn. Scip. cap. 1. Ein fester / tieffer Schlaff. Sic *arcte & graviter dormitare*, Idem dixit de nat. Deor. lib. 1. cap. 28. Et Sueton. Augusto cap. 16 *Tam arcto repente somno devinctus.* Sed *Somno gravis*, id est, marcidus, Ovid. 3 Metam. v. 608. noch voller Schlaffs. *Somno torpidus* Livii est lib. 7. cap. 36 dixit. *Somnum in diem extrahere*, biß an den hellen lichten Tag schlaffen/ Tacit. de Germ. cap. 22. *Dare se somno*, in Tuscul. lib. 1. cap. 47, sich schlaffen legen. *Somnus obrepit*, Ovid. Epist. Herûs ad Leandrum 19. v. 46. Et, *in somnis*, id est, per noctem, Terent. in Andr. act. 2. sc. 5. v. 19. Plaut. in Mostell. act. 3. sc. 2. v. 8 *Non bonus est homini somnus de prandio.* Silius lib. 3. v. 172

Turpe duci totam somno consumere noctem.

quod ex Homero sumsit, Iliad. B. v. 24

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

¶ 2. Somnus pro torpore atque ignavia tralate ponitur. Tacitus 2. Histor. cap. 11. *Consciis flagitiorum ipsis, qui aderant omnisque Italia, per quam somno & luxu pudendus incesserat.* ¶ 3. Pro torpore, & inertia ponitur. Sallust. Cat. cap. 2. *Multi mortales dediti ventri, atque somno:* quod illa ex somno, propriè dicto, ferè nascitur.

¶ Somnifer, ut, *vis somnifera sativo inest papaveri*, eine Krafft/ so den Schlaff bringt. Plin. lib. 18. cap. 25.

¶ Somnificus, ut, *medicamenta somnifica*, id est, somnum conciliantia, Plin. lib. 37. cap. 10.

¶ Somniculosus, pleno somno, seu somnolentus, ut *Senectus somniculosa*, Cic. de Senect. cap. 11. schläffrig.

¶ Somniculose, schläfferig / adverb. *Somniculose aliquid agere*, Plaut. in Captivis act. 2. sc. 1. v. 31.

¶ Somniosus, Plin. lib. 28. cap. 19. Sed *somnus* ibi pro *somniosus* alii legunt. Glossæ: ὑπνωτικὸς, *somniosus* & *somniculosus.*

¶ Somnolentus. Solin. cap. 33. de elephanto: *Somnolentum arbor sustinet.* Usus & Apulejus extremo lib. 1. Milesiar. *in verba media somnolentum desinere*, unter dem Reden einschlaffen.

Composita a *Somnus.*

¶ Exsomnis, sine somno, pervigil. quod compositum bis adhibuit Vellejus Paterculus Libro 2. cap. 82 *Vir sane exsomnis, ubi res vigiliam exigeret.* Et cap. 127 de Sejano: *animo exsomnis.* Wacker / wachsam.

¶ Insomnis, wacker / ohne Schlaff. *Oberrant insomnes magis quam pervigiles*, Tacit. Hist. 2. cap. 49. *Noctem insomnem ducere*, Virg. 9. Æneid. v. 167.

¶ Semisomnis & semisomnus, halb voll Schlaff / schlafftruncken. Livius lib. 37. cap. 20 *Sparsos per negligentiam & semisomnes prope adorti sunt.* Quidam hic codices *semnisomnos*, quod V. CL. Jac. Gronovius observavit. Seneca Epist. 122. pr.

A *Turpis, qui alto sole semnisomnis jacet.* Altera forma in *US* non semel apud Livium est. Lib. 30. cap. 5. extr. *Multos in ipsis cubilibus semisomnos hausit flamma.* Idem lib. 40. cap. 15 *E convivio & comissationibus prope semisomnus raptus sum.* Et Apulejus lib. 1. Milesf. p. 109. [Pric. p. 11.] *Janitor humi cubitans, & jam nunc semisomnus.* Plaut. Curcul. a. 1. sc. 2. v. 22 *semisomnæ.*

¶ Somnium, imaginatio est in somno, variè scilicet in cerebro discurrentibus spiritibus, qui sunt cogitationum instrumenta, & efficiunt simulacra, ein Traum. *Somnia* alia sunt *naturalia*, alia *fatalia*, alia *vana* seu *physica*, vulgaria illa nimirum & communia, de quibus Claudianus præfat. de 6. consf. Honorii:

Judicibus lites, aurigæ somnia cursûs.

Alia *præsagientia*, non tamen divina, pingentia quibusdam quasi allegoriis futuros eventus, alia sunt *divina*, alia denique *diabolica*. Sed hæc ex Physicis petantur itemque ex hujus argumenti libris Aristotelis, Hippocratis, Synesii, Artemidori, qui artem interpretandi somnia acutè, ex ipsis fontibus naturæ tractavit, judicio Lipsii Cent. 1. Miscell. Epist. 42. *Somnium enarrare*, Cic. 1. Divin. cap. 26. *Somnium interpretatione explicare*, ibidem cap. 20, einen Traum auslegen / quod, *Somnium alicui conjicere*, Plautus dixit Curcul. act. 2. sc. 2. Unde ipsi interpretes somniorum, *conjectores.*
B ¶ 2. De inani ac vana re: Narrenwerck. Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 50 *De argento somnium*, was er vom Gelde gedacht / ist nichts. Idem Phorm. act. 5. sc. 6. v. 35 *Somnium: utin' hæc ignoraret suum patrem!* Alibi *nugas* & *fabulas* vocat. ¶ 3. Idem Terent. *Somnium* de somnolento & inerte homine dixit, Adelphis a. 3. sc. 4. v. 31

Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es;
Ille futilis, somnium.

Somnium, pro somniculoso, qui vigilans dormit, ut *Scelus*, pro scelesto.

¶ Somnio, somniare, traumen. Rursus Terent. in Andr. act. 5. sc. 6. v. 8 *Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit?* Sic, *Somnia cuncta canum panes, ego somnio piscem.* Theocriti est versus Eidyll. 21, 45

Πᾶσα κύων ἄρτως μαντεύεται, ἰχθύα κἠγώ.

Eleganter *vigilantes somniare* dicuntur, qui spei votisque suis ita blandiuntur, itaque indulgent, ut jam tenere sibi videantur, quæ cupiunt tantum: quasi somniantes videre se putant, quæ nusquam sunt, & inter quietem agere, vanis imaginibus decepti. Quæ vesania amantes præcipue exercet. Lege Plutarchum Amatorio pag. 759. Pub. Syrus:

Amans, quod suspicatur, vigilans somniat.

Virg. Ecl. 8. extr.

Credimus, an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Quanquam non amatores tantum, sed omnes, qui quid impense & anxie cupiunt, hoc morbo tenentur. Huc respexit
C Quintilianus lib. 6. cap. 3 *Ut inter alia*, inquit, *animorum & spes inanes & velut somnia quædam vigilantium; ita nos hæ, de quibus loquimur, imagines prosequuntur, & peregrinari, navigare, populos alloqui, divitiarum, quas nondum habemus, usum videamur disponere, nec cogitare, sed facere* &c. Pertinent huc & illi Lucretii versus lib. 3. sub finem:

Tu verò dubitabis & indignabere obire,
Mortua cui vita est, prope jam vivo atque videnti?
Qui somno partem majorem conteris ævi?
Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
Sollicitamque geris cassa formidine mentem &c.

Et apud Plautum Ergasilo parasito, cum lautum epulum juberet instrui, &, unde procederent sumtus, non esset, Hegio ait: *Hic vigilans somniat*, Captiv. act. 4. sc. 2. v. 68.

¶ Somniari, impersonaliter: ut, *Aristoteles somniari plurimum circa æquinoctium vernum & autumnum tradit*, Plin. lib. 24. cap. 4.

¶ Somniator, ein Träumer. Tertullianus adv. Gnostic. cap. 2 *Ne audiatis sermonem prophetæ aut somniatoris illius.* Est & apud Vulg. Interpr. Genes. 37, 20.

¶ Insomnium, quicquid per somnum apparere videtur & terret, ein schwerer Traum. Virg. 4. Æneid. v. 9

D *Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent?*

Et Tibullus lib. 3. eleg. 4. principio:

Di meliora ferant, nec sint insomnia vera.

Ac Silius lib. 10. v. 357

Exercent rabidam truculenta insomnia mentem.

¶ Insomniosus, plenus insomniorum. Cato c. 157. Sed

¶ Insomnia, æ, veteribus vigiliam significavit, & est ex senectutis incommodis unum, der Gebrech / so man nicht schlaffen kan/ ἀγρυπνία. Cæcil. apud Nonium: *Consequitur comes insomnia, ea porro insaniam affert.* Sueton. Caligula cap. 50 *Incitabatur insomniâ maxime: neque enim plus, quam tribus nocturnis horis quiescebat* &c. Gellius lib. 6. cap. 4. extr. *Eademque insomniâ cruciatos periisse.*

¶ Levisomnus. Lucret. 5. v. 862

At levisomna canum fido cum pectore corda.

SONCHVS, σόγχος, herba, intybi quædam species, wilder Hasen-Kohl / oder Gänse-Distel. Matthiolus. A

SONS, reus, nocens, sträfflich / schuldig. Cic. 1. offic. cap. 24 *Est viri magnanimi, rebus agitatis, punire sontes, multitudinem conservare.* Idem 4. fam. epist. 13 *Aut etiam sontibus opitulari poteram.* Sed *Dii sontes* apud Stat. 5. Theb. v. 610 noxii sunt & injuriosi. Non enim parcebat ullis conviciis in deos illos nefarios læsa infortuniis gentilitas. Comp. *Sontior.* Eugenius Toletanus episcopus carm. 5

Sontior est igni, viroso sontior angue.

Et Theodulfus lib. 1. v. 299

- - - tribus est nam sontior una.

¶ Sonticus, adjectivum. Ut, *Sonticus morbus*, morbus scilicet non vulgaris, sed tantus, ut reus cogatur apud judicem non comparere. ¶ 2. Comitialem aut letalem quemcunque morbum ita nominant aliqui. Vide in Chiliad. Proverb. *Sontica caussa.* Exstat in legibus 12. tabularum de morbo sontico hæc lex: *Si judex, vel alter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, dies judicii diffisus esto.* Et, *Sontica caussa*, apud Tibullum lib. 1. eleg. 9. v. 51, eine rechtmäßige Ursach. Festus: SONTICA CAVSSA *dicitur a morbo sontico: qui, quid gerendum, agere non permittit.* In Epitome Paulli: SONTICVM *justum.* Nævius: *Sonticam oportet esse caussam, quamobrem perdat mulierem.* Vet. Gloss. *Sonticus*, ἀληθής. B

¶ Insons, extra culpam, innocens. *Regni crimine insons*, Livius lib. 4. cap. 15. pr. *Publici consilii insons*, Idem lib. 34. cap. 32. Et, *Fraterni sanguinis insons*, Ovid. Metamorph. lib. 13. v. 149. Ausonius in Technopægn.

Si bonus est, insons; contrarius & reus est sons.

¶ 2. Qui non nocet. Horat. lib. 2. od. 19. v. 29 *Te vidit insons Cerberus aureo cornu decorum* &c.

SONVS, quicquid auribus percipitur. *Sonus acutus*, Quintil. lib. 2. c. 8, ein heller Laut / Thon / Klang. *Sonus dulcis*, Cic. Somn. Scip. cap. 5. *Gravis sonus*, Quintil. lib. 2. cap. 8, ein harter Laut. *Sonos aure concipere*, Seneca in Phœniss. v. 224, hören. *Lingua sonos vocis distinctos efficit*, Cic. de Natur. Deor. lib. 2. cap. 59. *Inanes sonos fundere*, Idem in Tuscul. lib. 5. cap. 26. *Sonos elicere*, einen Laut aus etwas zwingen. *Omnis sonus per noctem auctior.* Caussam reddit non unam Aristoteles Problem. lib. 11. cap. 33, quem vide. Differunt autem *sonus*, *vox*, & *sermo*. *Sonus* etiam inanimatis corporibus convenit, ut, *sonus tympani*: *vox* solis animalibus, cum non fiat nisi instrumentis, quæ animalium propria sunt: *sermo* solis hominibus, quia hi tum ratione pollent, & sensa mentis cum aliis communicant, quæ sermone fit. C

¶ Veteres & *Sonor*, *ōris*, das Getöse / dixerunt. Lucretius lib. 6, v. 1183 *- - - plenaque sonoribus aures*, klingende Ohren. Virg. 7. Æneid. v. 462

- - Magno veluti cum flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis aheni.

Non semel etiam Tacitus usus est, ut, 1. Annal. c. 65 *Cum barbari festos epulis læto cantu, aut truci sonore subjecta vallium complerent.* Et lib. 14. cap. 36 *Ut spernerent sonores barbarorum, & inanes minas.* Hinc

¶ Sŏnorīnus, a, um. Varro Prometheo:

Levisomna mens sonorinas imagines
Affatur, non umbrantur somno pupulæ.

Sonorinæ imagines sunt, quas alibi *Sonorum imagines* vocat, cum per morbum videmur audire tinnitus & sonos musicos. Morbus ipse κορυβαντιασμός vocatur Græcis. Vide Scaligerum ad Catullum.

¶ Sŏnōrus, a, um, grave sonans. *Sonorum*, das völlig klingt / stimmt / lautet / ut, *Sonora cithara*, Tibull. lib. 3. eleg. 4. v. 69. Et Virg. 1. Æn. v. 53

Luctantes ventos, tempestatesque sonoras
Imperio premit. sausend / rauschend.

¶ Sono, Sonui. Quod a *Sono*, *Sonere* in tertia flexione assumptum, de quo post paullo dicemus. Nam a *sono*, sonare, *sonavi*, regulariter est: & ita Manilius lib. 5. v. 566

Aura per extremos resonavit flebile ripas. D

Tertullianus ad Scapulam cap. 2 *Pristina quid tonitrua sonaverint, sciant qui obduruerunt*, & inde *Sonaturus* apud Horatium est lib. 1. Sat. 4. v. 44. Sonare, Sonitum edere, *Nec vox hominem sonat*, Æneid. 1. v. 328. die Stimme lautet nicht / als eines Menschen. *Pingue & peregrinum sonare* dicuntur Poetæ, von sich unsubtile und frembde oder unbekandte Worte geben / apud Cic. pro Arch. cap. 8. extr. *Hæc duo, verbo inter se discrepare, re unum sonare videntur*, Idem 3. off. cap. 21. i. e. eandem vim habent, idem significant. bedeuten einerley. Sed Germanismus est, quando nonnulli allegationi sententiæ præmittunt: *quæ verba ita sonant.* Elegantius Latini suum *inquit*, &c. innectunt post aliquot inchoatæ sententiæ verba.

¶ Veteres in tertia etiam, sono, sonere dixerunt: unde *sonui* perfectum est, de quo supra. Lucretius lib. 3. v. 157

Caligare oculos, sonere aures, succidere artus.

Et lib. eodem v. 887

Scire licet, non sincerum sonere, atque subesse
Cæcum aliquem cordi stimulum.

Vide & Nonium.

¶ Sŏnans, sonantior. Plinius lib. 6. epist. 16 *Meatus animæ illi gravior & sonantior erat*, röcheln / schnarchen.

¶ Semisŏnans, ut *Semisonantes literæ*, Apulejus de Mundo p. 66. halblautende Buchstaben.

¶ Sonax, idem quod sonans. Apulejus lib. 4. Milesf. p. 157 *Hic concha sonaci leniter buccinat.* Et lib. 8. post principium: *Aper dentibus attritu sonaci spumeus.*

¶ Sonabilis, *sonabile sistrum*, Ovid. 9. Metam. v. 783.

¶ Sonitus, us, sonus vehemens, ein starcker Laut. Plaut. in Trinum. a. 5. sc. 2. v. 52 *Quis domo tam tumultuoso sonitu me excivit subito foras?* mit einem so ungestümmen Ruffen / oder Pochen. *Sonitus flammæ*, i. e. strepitus, Nep. Alcib. c. 10, 5. quemadmodum Curtius lib. 6. c. 6 *Sonabant incendio silvæ.*

¶ Sonitare, Frequent. Solinus cap. 8. de Italia: *Locrensium cicadæ ultra cæteras sonitant.*

¶ Sonipes, ein Pferd. Virg. Æneidos 4. v. 135

Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit.

¶ Sonivius. Cic. lib. 6. fam. epist. 6 *Nec ex tripudiis solistimis aut sonivis tibi auguror.* Festus Pompejus *Sonivio* interpretatur *sonanti*. Adde P. Victorium aliosque interpretes Ciceronis, ex quibus intelliges, *Sonivium tripudium* esse, cum pullo excidit puls quadrupedive ex ore, ut ex Festi reliquis verbis conjiciunt & augurantur.

Composita a *Sonus* & *Sono*:

¶ Absŏnus, absonum, discrepans & quasi a recto sono alienum, das unrecht oder übel klingt. Ut, *Vox absona extra modum atque absurda*, Cic. 3. de Orat. c. 11. & ejusdem operis lib. 1. cap. 25 *Sunt quidam ita lingua hæsitantes, & ita voce absoni, ut, etiamsi ingeniis atque arte valeant, tamen in oratorum numerum venire non possint.* ¶ 2. Horat. de arte v. 112 *Si dicentis erunt fortunis absona dicta*, hoc est, non convenientia, nicht übereinstimmen / nicht mit eintreffen / &c. *Absonum fidei*, id est, repugnans, a fide alienum. Liv. 1. c. 15 *Quorum nihil absonum fidei divinæ originis.*

¶ Absone, adverb. Apulejus Apolog. p. 276 *absone & indocte pronunciare.* Gellius lib. 15. cap. 25 *absurde atque absone fingere.* Et Arnobius lib. 2. p. 52 *Non est tamen absone suspicatus*, &c.

¶ Adsonare, sive Assonare, *ad sonum* cujusdam respondere. Ovid. 3. Metamorph. v. 587

Planxerunt Dryades, plangentibus assonat Echo,

id est, sono quasi respondet. Et Pers. Satyr. 1. v. 102

- - reparabilis assonat Echo.

¶ Ærisŏnus. Silius lib. 2. v. 93 *ærisona antra*, in quibus Curetes æra pulsabant.

¶ Altisonus. Juvenalis Satyr. 11. v. 179 *Maronis altisoni carmina.*

¶ Bellisŏnus. Paullinus Nolanus 8. Natal. Felicis v. 423, sive sub finem carminis:

- - Bellisono venientes flumine pugnas
De nostris averte locis.

¶ Circumsonus, circum aliquid sonans. Avienus Phænom. Arat. v. 108 *- - - - Creta ubi fluctu*
Tunditur insanis late circumsona Cauris.

¶ Circumsonare, umherschallen. Livius lib. 27. cap. 18 *Clamor undique circumsonans.* Et Cic. 3. offic. cap. 2 *Conducere arbitror, talibus aures tuas vocibus undique circumsonare.* Passive *circumsonari armis*, Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 3. v. 11. rings umher von nichts als Krieg hören.

¶ Consŏnus, a, um, übereinstimmend / consonans. Silius lib. 17, 448 *Armorumque habitus noti, & vox consona linguæ.* Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 16 *Credo Platonem vix putasse satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset*, id est, conveniens, füglich / bequem.

¶ Consonare, übereinstimmen / gleichlauten / ut, *Consonat clamor*, Livius 36. cap. 34. Item convenire, übereinkommen. Declam. sub Ciceronis nomine in Sallustium: *Consonat moribus oratio.*

¶ Consonans, particip. & adjectivum. Seneca Epist. 31 *Perfecta virtus æqualitas est, per omnia sibi consonans*, id est, constans, so nirgend wider sich selbst ist. *Literæ consonantes*, apud Grammaticos, nec novos tantum, sed vetustissimos etiam. Quintilianus lib. 1. cap. 4 *Consonantes a vocalibus discernere, ipsasque eas in semivocalium numerum mutarumque partiri.* Comp. *consonantior*, id est, meliore sono, apud Cicer. in partit. orat. cap. 5 *Ut alia sint consonantiora.*

¶ Consonanter, unde *consonantissime* apud Vitruvium lib. 6. cap. 1.

¶ Consonantia, æ, subst. convenientia, consensus. Hieronymus de 42 mansionibus, mansione 16. & 22.

¶ Dissŏnus, a, um, discordans, ut, *Dissoni clamores*, Livius lib. 21. cap. 33. ein ungleich Geschrey. *Ora vulgi dissona*, Lucan. lib. 3. v. 289. Et, *Dissonæ sermone gentes & moribus*, id est, diffe-

differentes, Liv. lib. 1. c. 18. Et, *Dissona ritu barbaries*, Claudian. de cons. Mall. Theodori v. 249. A

¶ Dissonare, discrepare, nicht gleich mit einander stimmen. Columella lib. 1. cap. 1 *An universa, quæ majores prodiderunt, hujus temporis culturæ respondeant, an aliqua dissonent.*

¶ Dissonantia, discrepantia. Hieronymus de Scriptorib. Ecclesiasticis in Petro: *Propter stili dissonantiam:* & in Paullo: *Epistola quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur propter stili sermonisque dissonantiam.* Et Claud. Mamertus lib. 1. de Statu An. c. 21 *dissonantia contrariorum corporum.*

¶ Doctisŏnus. Sidonius Carm. 15. v. 180 *doctisonæ artes.* Arator in Act. Apost. cap. 17 de Paulo:

- - - - quem turba profari
Doctisonis mirata modis.

¶ Dulcisŏnus. Sidonius Carm. 6. v. 5

Dulcisonum quatitur fidibus dum pectine murmur.

¶ Exsonare. Petronius Satyr. pag. 64 *Omnia mimico risu exsonuerant.*

¶ Fluctisonus. Silius lib. 12. v. 355

Insula fluctisono circumvallata profundo.

¶ Fluentisonus. Catull. de nupt. Pelei & Thetid. v. 52. Vide *Fluo.*

¶ Hymnisonus. Paullinus Nolanus Carm. 22. quod epithalamium Juliani & Iæ est, v. 199 B

Præcinat hymnisonis cantica sancta choris.

¶ Insŏnus, sine sono, nihil sonans. Apulejus de Mundo p. 66 *Ex literis aliæ sunt insonæ, semisonantes aliæ, pars sonantes.* Insonæ, quas vulgus Grammaticorum *mutas* vocat. Onomast. Vet. *Insonus*, ἄφωνος. Sed

¶ Insonare, erschallen / laut werden. Lucan. lib. 1. v. 578

Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miscentur, *tantum* &c.

¶ Intersonare. Statius Thebaid. 5. v. 344

- - - mediis intersonat Orpheus Remigiis.

¶ Multisŏnus. Martialis lib. 1. epigr. 54

Multisona fervet sacer Attide lucus,

id est, philomelæ cantu. Et Statius lib. 3. Silv. 2. v. 103 *multisonum sistrum* dixit.

¶ Persŏnus, durchschallend. Valer. Flaccus lib. 4. v. 418

- - - - & ovanti persona sistro.

¶ Persŏnare, durchschallen / überlaut schallen. Cic. pro Cœlio cap. 20 *Non loquuntur solum, verum etiam personant.* Et in Pison. cap. 10 *Cum domus cantu & cymbalis personaret.* Horatius lib. 1. epist. 1. v. 7

Est mihi purgatam crebro qui personet aurem.

¶ Personanter, est apud Salvianum lib. 6. de Gubern. Dei, ipso principio: sed Rittershusius mavult *personaliter.* C

¶ Resŏnus, resonans, sonum repercutiens. ut, *Resonæ voces* Ovid. 3. Met. v. 496. *Resoni ictus* Val. Flacc. lib. 1. v. 619. die einen Wiederschall von sich geben.

¶ Resonare, erschallen / wieder schallen / einen Laut von sich geben. *Resonat clamoribus æther*, Virg. lib. 4. Æn. 168. Et Cic. de clar. orat. cap. 46 *In vocibus oratorum recinit quiddam & resonat urbanius.* Et, *Resonat theatrum*, Idem ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 14.

¶ Resonavi pro resonui apud Manil. est. Vide simplex *Sono.*

¶ Resonabilis, ut *resonabilis echo*, Ovid. 3. Metam. v. 358. & Auson. epigram. 99.

¶ Resonantia, der Wiederschall. Vitruvius lib. 5. cap. 3 *ubi non impediatur resonantia.*

¶ Raucisonus, Vide *Raucus.*

¶ Semisonans, vide supra post *Sonans.*

¶ Semisonarius, Plaut. Aulul. a. 3. sc. 5. v. 42. Alii *semizonarii* legunt. Vide *Zona.*

SŌPĂTER, Σώπατρος, Sopatri aliqua annotavit Stobæus, inter quæ & illud: σύμφυτον τὸ ἁμαρτάνειν ἀνθρώποις: *Homini congenitum est peccare.* Vide Svidam & Photium.

SŎPHIA, sapientia. Cic. 1. off. cap. 43 *Princeps omnium virtutum est illa sapientia, quam σοφίαν Græci vocant.* Receptam tamen Latinis quoque hanc vocem Seneca approbat Epist. 89. Veteres Romani quidem, si vocem hanc usurparent Græcanicam, ejus solebant subjicere explicationem. Sic Afranius apud Gell. lib. 13. cap. 8 D

Usus me genuit, mater peperit memoria;
Sophiam vocant me Graji, vos sapientiam.

Et Ennius in Annalium primo, seu septimo apud Festum in *Sas* ex Scaligeri correctione:

Nec quisquam sophiam, sapientia quæ perhibetur.

Sed id perpetuum non est, cum & sine ἐξηγήσει utantur, ut, factum quoque esse in antiquis togatis, innuit Seneca eadem Epist. 89. qui & titulum hunc adducit inscriptum tumulo Patii Dossennii Attellanarum scriptoris: *Hospes, resiste, & sophiam Dossenni lege.*

¶ Sophus, Sapiens. Lucilius apud Cicer. 2. de Finib. cap. 8

In quo Lælius clamores Sophus ille solebat Edere.

Sic Æsopus non semel *Sophus* a Phædro appellatur in Fabulis. Sempronius quoque JCtus Pop. R. *Sophus* appellatus, quo nomine nec ante eum, nec post eum quisquam fuit cognominatus, ut annotat JCtus § 37 de Orig. Juris. Late olim patuit hoc nomen, perinde ac σοφίας. Quemadmodum igitur hæc quamlibet artem significat; ita σοφοὶ dicebantur omnes, qui in qua arte excellerent: Quod ex Platone, Aristotele, Homero & aliis Muretus in primam Ciceronis Tusculanam ostendit.

¶ Sophos in genere neutro acclamationis formula in recitationibus usurpata, quales & illæ, *Euge, bene, belle*, &c. Martial. lib. 6 epigr. 48

Quod tam grande sophos clamet tibi turba togata.

Sidonius Carm. 8. v. 10

Ad nostrum reboat concava Roma sophos.

Et Carm. 1. v. 4

Disparibusque modis par cecinere sophos.

Et Carm. 5. sive Majoriani panegyr. v. 7

Personat ergo tuum cælo, rure, urbibus, undis,
Exsultans Europa sophos, quod rector haberis.

Hinc & Σοφοκλεῖς dicebantur, qui conducti recitantibus aderant ad τὸ Σοφῶς acclamandum. Vide *Sophocles*, itemque Casaubon. ad Theophrasti characteres p. 118.

¶ Sophicus, σοφικὸς adjectivum. Prosper Aquitanicus de Providentia Dei v. 673

Hic sophicas artes Græcorum & vana secutus
Dogmata.

¶ Sophistes & Sophista, σοφιστής quod nomen initio honorificum & plenum dignationis fuit. Idem enim *Sophista*, qui & *Sophus* dicebatur, h. e. sapientiæ consultus. Euripides:

Μισῶ Σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Sapientem ego odi, qui sibi ipsi non sapit.

De quo versu vide Cicer. lib. 13. ad Famil. Ep. 15. & Lucianum pro mercede conducto pag. 373. Sane constant lectione auctorum, quarumvis artium peritos *Sophistas* appellatos veteribus, *Theologos, Medicos, JureConsultos, Musicos, Poetas*; præcipue vero *Philosophos*, quosvis denique *viros graves & sapientes.*

¶ Sed cum Philosophi pompam, gloriam, lucrum magis, quam veritatem sequerentur, *Sophistarum* nomen in odium atque invidiam abiit. Nam qui id facerent, eo appellabantur; qua de caussa passim & deridentur & infamantur *Sophistæ*: ut apud Platonem, cum alibi, tum Hippia minore. ¶ Mutavit tamen id rursus, & honestatem induit hæc vox, cum eloquentiæ doctores, dicendique periti & subitis etiam parati, *Sophistæ* dicerentur. Sic *Theon Sophista, Aphthonius Sophista* &c. Gellius lib. 17. cap. 5 *Rhetoricus quidam sophista utriusque linguæ callens. Sophistas vero & dicendi facultate & multa præclararum rerum scientia valere arbitror.* Philostratus de vita Sophistarum in Phavorino: καὶ Φαβωρῖνον τὸν φιλόσοφον, ἡ εὐγλωττία ἐν σοφισταῖς ἐκήρυττεν. *Phavorinum Philosophum eloquentia inter Sophistas prædicavit.* Lege eundem & libri ejus exordio. Præcipue Vossium de natura & constitutione Rhetoricæ, cap. 1. & Casaub. notis ad Laert. p. 10.

¶ Sophistica, cavillatoria ars, & in captando ac illaqueando occupata. Apulejus lib. 2. de Dogm. Platon. p. 17 plenius vocat *Artem sophisticam.* Nam vere adjectivum est

¶ Sophisticus, a, um, Prudentius Præfat. in Apotheos.

Idcirco mundi stulta delegit Deus,
Ut concidant Sophistica.

¶ Sophisma, spitzfündige Rede. Cic. in Acad. lib. 4. cap. 24 *Contorta & aculeata quædam sophismata*: Sic appellantur fallaces conclusiunculæ. *Cavillationes & captiones* vertit Seneca epist. 55. & 110.

¶ Sophistice, adverbium, Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 17 *Sic sophistice imitata juridicialem statum* &c.

¶ Antisophistes, æ, apud Sueton. Tiberio cap. 11. & de Illustr. Gramm. cap. 9. Sunt autem dicunturque *Antisophistæ*, qui contraria invicem afferunt, ut, si quis paupertatem laudaret, alter reprehenderet, & prædicaret divitias.

SŎPHOCLES, Σοφοκλῆς, ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ κλέος. Apollinis quondam oraculo *sapiens*, quod nominis & Euripidi & Socrati datum, Atheniensis patria. Tragicus fuit poeta, *non ignobilis*, ut Quintil. & *divinus*, quemadmodum Cicero eum vocavit. Æqualis fuit Periclis, ejusque in Prætura aliquando collega. Fabulas scripsit 120. de quibus septem hodie exstant: *Ajax flagellifer, Electra Oedipus Tyrannus, Antigone Oedipus Coloneus, Trachiniæ & Philoctetes.* Ac Oedipum Coloneum quidem scribebat, cum à liberis accusaretur, & postularetur, ut ipsi tanquam ætate desipienti, & negligenti rem interdiceretur bonis. Hanc fabulam igitur cum recitasset Judicibus, quæsivissetque, num desipientis videretur opus? sententiis judicum absolutus est. Cicero Catone Majore, & Valerius Maximus. Mortuus est ex insperato gaudio, accepto de victoria nuntio, cum annum ageret quintum & nonagesimum, quemadmodum Plinius & Valerius testantur. Lucianus autem grano uvæ

ſtrangulatum eum prodidit, quod & Sotadis verſiculus apud Stobæum confirmat: Σοφοκλῆς ῥᾶγα φαγὼν σταφυλῆς πνιγεὶς τέθνηκε. A

¶ Sŏphoclēus. σοφοκλεῖος. Cic. fam. lib. 16. epiſt. 18 *An pangis aliquid Sophocleum?* hoc eſt, grande, grave, & tale, quale Sophocles? Virg. 8. Eclog. v. 10

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

SŎPHRON, Σώφρων, Comicus fuit, cujus Athenæus meminit. Mimos ſcripſit, quorum Ariſtoteles meminit lib. 1. de re Poet. Plato eos tanti fecit, ut non ſolum e Sicilia primus in Græciam inveheret, ſed etiam, cum moreretur, habuerit capiti ſuppoſitos, uti Valer. Max. lib. 8. cap. 6. & Quintil. lib. 1. cap. 17 ſunt auctores.

SŎPOR, ſomnus, ſed ſomno gravior, ein harter und unmäſſiger Schlaff / ſic enim Plin. lib. 21. cap. 18 inter *ſomnum* & *ſoporem* diſcernere videtur. Verba ejus ſunt: *Invenio etiamnum unum junci genus, quod tropicen vocant. Hujus ſemine ſomnum allici, ſed modum ſervandum, ne ſopor fiat.* Ex quibus facile intelligitur *Somnum dici*, qui levet: qui gravet, *ſoporem.* Declam. in Salluſt. *Noli nobis languorem ac ſoporem nimium objicere.* Sic, *Sopor temulentus*, Quintil. lib. 4. cap. 2. ¶ 2. Ita medicamentum ſoporiferum. Corn. Nepos in Dione cap. 2, 5 *Quo ille commotus, ne agendi cum eo eſſet Dioni poteſtas, patri ſoporem medicos dare coegit.* Uſus in eodem ſenſu Frontin. lib. 2. cap. 5. v. 12. ¶ 3. Item ſegnities, torpor. Tacitus 3. Hiſt. c. 76 *Torpere ultra, & polluendam perdendamque Remp. relinquere ſopor & ignavia videretur.* B

¶ Soporiferum, quod ſopit, ſeu ſoporem inducit: ut, *Amygdalis vis ineſt ſoporifera*, Schlaffbringend. Et, *Papaver ſoporiferum* Virgil. 4. Æneid. v. 486. *Dona ſoporiferæ noctis*, Silius lib. 7. v. 287.

¶ Sŏpōro, ſoporare, in ſoporem vel ſomnum dare, *Sopire*, entſchlaffen. Unde eleganti metaphora *dolorem ſoporatum* qui interquieſcit ſedatusque dormit quaſi, Curtius dixit lib. 7. cap. 1. n. 7. *Cæterum recruduit*, inquit, *ſoporatus dolor.* Vet. Gloſſ. κεκαρωμένος. Valer. Flaccus lib. 5. v. 333

Namque ſoporatos tacitis in ſedibus artus
Dum premit alta quies.

In ſoporem collocare dixit Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 142. ¶ 2. Item ſopore inficere, ſive vi ſoporifica induere. Virgil. Æn. 5. ſub fin. de ſomno loquens:

Ecce Deus ramum Lethæo rore madentem,
Vique ſoporatum ſtygia ſuper utraque quaſſat
Tempora.

Niſi & ibi *ſaporatum*, id eſt, medicatum legendum, quod in alio Virgilii loco, qui 6. Æn. v. 420 habetur, ut Turnebus contendit. Vide ſupra in *Sapor.* Scribon. Largus compoſ. 180 *Opium mentem ſoporat, ſenſusque abalienat.*

¶ Sŏpōrus, *Nox ſopora* Lucanus lib. 2. v. 236. Schlaffbringend. C Quod legitur & apud Stat. 1. Theb. v. 403.

¶ Semiſoporus. Sidonius Carm. 11. v. 60

Semiſopora levi ſcalpebat lumina penna.

¶ Sōpio, ſopire, ſomnum inducere. Livius lib. 25. cap. 9 *Ex improviſo ad portas ſopitos vigiles in cubilibus ſuis obtruncat.* Sic *ſomno, quiete ſopitus*, in den Schlaff fallen / einſchlaffen. Nepos Dione cap. 2. *Hoc* (ut ſopore ſive medicamento ſoporifero) *ſumto, ſomno ſopitus diem obiit ſupremum.* Virg. 1. Æn. v. 680 *Hunc ego ſopitum ſomno*, &c. *Sopitus vino & epulis.* Livius lib. 8. c. 16 *Ignis ſopitus*, verſcharret / verwahret Feuer. Virg. Æn. 5. v. 743

Impoſitum cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes.

¶ 2. Sopiri & aliquando eſt mente linqui, & omni uſu ac ſenſu corporis ad tempus privari, ut ſopiri ſolent. Livius lib. 1. c. 61 *Populum Tanaquil alloquitur, jubet bono animo eſſe; ſopitum fuiſſe regem ſubito ictu, ferrum haud alte deſcendiſſe in corpus, jam ad ſe rediiſſe.* Idem lib. 8. c. 6 *Impactus imo ita eſt ſaxo, ut ſopiretur.* Et lib. 42. cap. 15 *Quarum altero* (ſaxo) *caput ictum eſt regi, altero humerus ſopitus.* Item cap. ſequenti: *Deinde ſatellites, ac ſervi concurrunt, tollentes ſopitum vulnere ac nihil ſentientem.* Et hinc ad differentiam videtur Virgilius dixiſſe, *ſomno ſopiri*; quod & *vulnere ſopiri & ſaxo* &c. aliquis poſſit. D

¶ Compoſit. Conſopio, conſopire, idem quod ſimplex. Cic. 1. Tuſc. c. 49 *Quid melius, quam in mediis vitæ laboribus obdormiſcere, & ita connivententem ſomno conſopiri ſempiterno?*

¶ Inſopitus vide poſt *Reſopire.*

¶ Obſopire. Scrib. Largus Compoſitione 180. *à ſomni tempore prohibere, ne obſopiantur.*

¶ Reſopire. Fulgentius in Continentia Virgiliana p. 156 *Tricerberum mellitis reſopit offulis.*

¶ Inſopītus. Ovid. 7. Metamorph. v. 36

Terrigenasque feros, inſopitumque draconem.

Id eſt, inſomnem, pervigilem. Habet & Lucanus lib. 9 v. 357 de dracone Heſperidum.

¶ Semiſopitus, a, um, ex Livii lib. 25. cap. 39 probant, ubi Gruterus edidit: *Pars ſemiſopitos hoſtes cædunt:* ſed Gronovius ex codicibus MSS. reſtituit *ſemiſomnos.* Idem Ovidio accidit, cui hæc vulgo tribuuntur lib. 1. Amor. eleg. 14

In medio jacuit ſemiſopita toro.

Item Epiſtola Ariadnes 10. v. 10 - - - *Movi*

Theſea prenſuras ſemiſopita manus.

Ubi nota tertiam contra ceterorum rationem correpte poni: Virgilio enim & ipſi Ovidio prima in *ſopire* producitur. Sane 7. Metam. v. 149 Ovid. ſcribit:

Pervigilem ſupereſt herbis ſopire draconem.

Non autem credendum facile, ſibi ipſum non conſtitiſſe poetam. Scribendum ergo *ſemiſupina*, ut utroque loco Heinſius edidit, & altero manifeſte codices vetuſti præ ſe ferunt. Adi, quem laudavimus, Heinſium.

SŌRA, Σῶρα, Volſcorum oppidum in Campania, Juven. Sat. 3. v. 223 - - - *optima Sora*

Aut Fabrateriæ domus.

SŌRACTE, neut. & Soractes, is, mons in Faliſcis Apollini ſacer. Horat. 1. Carminum Oda 9

Vides ut alta ſtet nive candidum Soracte.

¶ Soractinus, ut, *Lapicidinæ Soractinæ*, Vitruvius lib. 2. c. 7.

SORBEO, ſorbere, molle aliquod ore percipere, einſchlupffen / einſuppen / ſchlürffen / ut, *ovum ſorbere*, Plin. lib. 7. c. 53. *Sorbere ſanguinem*, Lucan. lib. 4. v. 315. Et Plautus Moſtell. a. 3. ſc. 2. v. 104 *Simul flare ſorbereque haud factu facile eſt.* Vide *Flare.* ¶ 2. *Odia ſorbere* dixit per metaphoram Cic. ad Quint. fratr. lib. 3. epiſt. 9. pro ſibi accerſere: ut, *Ejus odia non ſorbeam ſolum, ſed etiam concoquam*, Feindſchafft in ſich freſſen. Idem *Sorbere animo, haurire cogitatione*, in Philippica 11. c. 5.

¶ Sorbitio, ein Tränckleın / jus ad ſorbendum præparatum. Perſ. Satyr. 4. pr. de Socrate:

- - - *Sorbitio tollit quem dira cicutæ.*

¶ *Sorbitio oryzæ*, eine Reißbrühe. Celſ. lib. 4. c. 7.

¶ Sorbitiuncula, diminutivum, ein Süppgen. Hieronymus Epitaph. Fabiolæ ſive epiſt. 30 *Spirans cadaver ſorbitiunculis irrigabat.* Idem in Vita Hilarionis: *Fiebant ei de farina & comminuto olere ſorbitiunculæ.*

¶ Sorbillo, ſorbillare, verbum diminutivum eſt, parum & frequenter ſorbere. Terent. in Adelph. a. 4. ſc. 2. v. 53 *Cyathos ſorbillans paullatim hunc producam diem*, einen Becher nach dem andern einſchlucken. Apulejus lib. 2. Mileſ. p. 121 *Relictum* [in poculo] *paulatim labellis minuens, ſorbillat dulciter.*

¶ Sorbillum, potio ſorbitioni apta, Plaut. Pœn. act. 1. ſc. 2. v. 185.

¶ Sorbĭlis, e, ut, *ova ſorbilia*, weiche Eyer / ſo einzuſchlucken ſeyn. Celſus lib. 2. cap. 3.

¶ Abſorbere, verſchlingen / einſchlucken. Plin. de Cleopatra, *Detractum alterum* (unionem) *merſit, ac liquefactum abſorbuit*, lib. 9. cap. 35. In ea cœna (ut & obiter id moneamus) Cleopatra abſumſit centies ſeſtertium, hoc eſt, quinquies centena Caroleorum millia. ¶ 2. Cic. ad res inanimatas etiam transtulit; ut, *Hunc quoque abſorbuit æſtus quidam non inſolitæ adoleſcentibus gloriæ*, die Brunſt des Ehrgeitzes hat ihn hingeriſſen / de clar. orat. cap. 81.

¶ Deſorbere. Tertullianus extremo lib. de Idololatria: *Vortex ejus ad inferos deſorbet.*

¶ Exſorbeo, exſorbere, ausſchlucken / ausſauffen / exhaurire, Plautus in Epid. a. 2. ſc. 2. v. 5 al. *exſugebo* legunt. *Convertam me in hirudinem, atque horum exſorbebo ſanguinem.* *Exſorbere ovum*, Plin. lib. 28. cap. 2. ¶ 2. *Exſorbere difficultatem*, metaph. eſt devorare vel ſuperare, Cic. pro L. Mur. cap. 9. Et, *Exſorbere civilem ſanguinem*, Idem in Philippica 2. cap. 29.

¶ Perſorbere, totum ſorbere, Plin. lib. 31. cap. 11. pr. *perſorbentes ſpongiæ.*

¶ Reſorbere, wieder in ſich ſchlucken / zu ſich ziehen. Ovid. in Epiſtola 12. Medeæ v. 125

Quæque vomit totidem fluctus totidemque reſorbet.

SORBUS, arbor, & ſorbum, fructus, *Sorba*, Speierlin / Sporäpffel und Sporbiren / Arlesbeer / fructus ſunt notiſſimi. Martialis lib. 13. epigr. 26

Sorba ſumus, molles nimium durantia ventres,
Aptius hæc puero, quam tibi, poma dabit.

His namque pupuli & pueri demerentur. Vid. Gronov. obſervat. in Script. Eccleſiaſt. c. 19. p. 204. 206.

SORDES, ſordium, nam ſingulari carere, Chariſius & Diomedes pronunciarunt. Et ita Lexicon Cyrilli: ῥύπος, *Sordes: ſingulare non habet.* Sed in ſingulari etiam *ſordes, ſordis*: vel *ſordis, ſordis* dici, ex iis, quæ mox adducentur, auctoritatibus abunde patebit. Eo autem nomine quiſquiliæ, & quidquid maculat, inquinatque ac fœdat, ſignificatur, allerley Wuſt / Unflat und Unreinigkeit. Hinc *fecem* & *ſordem* conjungit Cicero, ſed per Metaphoram lib. 1. ad Attic. Epiſt. 13, *Apud bonos iidem ſumus, quos reliquiſti: apud ſordem urbis & fecem multo melius nunc quam reliquiſti.* Plautus Pœnulo act. 1. ſc. 2. v. 101

Viden' tu, pleni oculi ſordium qui erant, jam ſplendent mihi?
N. Imo etiam in medio oculo parum ſordis eſt.

Sic Cicero *Aurium ſordes* dixit 2. de Natura Deorum cap. 57. In ſingulari vero & Horatius lib. 1. Epiſt. 2. v. 53

Auri-

Auriculas citharæ (juvant) collecta sorde dolentes.

¶ 2. *Sordium* etiam & *sordis* nomine vitium illud appellatur, A
quod in accipiendis & erogandis pecuniis indecore versatur, cum parcius viliusque & vivit colitque aliquis, aut alia agit, quam fortunarum & dignitatis ratio patitur: idque ut minuat sumtus & parcat pecuniæ; aut eandem parum honeste augeat ac lucrum captet. Quod vitium Græci variis & appellant nominibus & distinguunt. Quam enim illi μακρολογίαν, μικρολογίαν & ἀνελευθερίαν & δυσχέρειαν, de quibus Aristoteles Ethicorum libris & Theophrastus in Characteribus legendi, vocant; Latini *Sordium* & *Sordis* nomine designant. Nos Filtzigkeit appellamus. Opponitur autem ex altera parte *splendori nitorique*; ex altera *luxuriæ & prodigalitati.* Cicer. pro Flacco cap. 3 *Præterea illa, quæ prætereunda non sunt: nullum hujus in privatis rebus factum avarum, in re pecuniaria contentionem nullam, in re familiari sordem proferri.* Horat. 2. Serm. Sat. 5. v. 105

- - - - sepulcrum
Permissum arbitrio sine sordibus extrue.

B. Hieronymus Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum: *Dicam,* inquit, *appetitas sordes, & in condemnationem vestium sericarum plebejum cultum, & servilia indumenta quæsita? Plus est animam deposuisse, quam cultum; difficilius arrogantia, quam auro caremus ac gemmis. His enim abjectis interdum gloriosis tumemus sordibus, & vendibilem paupertatem populari auræ offerimus.* SORDES appellat vilem & pullam & nullo ornatu nitentem vestem, B
qualis religiosorum erat. Idem lib. 2. Epist. 12. ad Nepotianum de vita Clericorum: *Vestes pullas æque devita ut candidas: Ornatus & sordes pari modo fugiendæ sunt.* Idem Epist. 9. ejusdem libri, de vitando suspecto contubernio: *Dolet sibi prælatum juvenem, non quidem comatum & vestium sericarum, sed torosulum & in sordibus delicatum.* IN SORDIBVS, id est, in vili servilique habitu, quem *sericis induto* opponit: DELICATVM, venusto, decoroque & juvenili corpore, aptum deliciis, appellat. Hinc & squalor reorum incultusque, qui in crine barbaque promissa atque neglecta, in pullis item detritisque vestibus consistebat, SORDIVM nomine appellabatur. Id enim *in sordibus jacere,* Cicero dixit lib. 14. ad Familiar. Epist. 2. Et Quintil. declam. 17 *Non exuo, non depono sordes.* Vide & supra *Reatus* & *Reus.* ¶ Supra notabamus *sordium* vocabulum & ἀνελευθερίαν, i. e. *illiberalitatem* complecti. Eo pertinet illud Taciti 1. cap. 53 *In quibus sordem & avaritiam Fonteji Capitonis adimendis assignandisque militiæ ordinibus integre mutaverat.* SORDEM enim appellat, quod aliis ademerat ordines, ut posset vendere; aliis vendiderat, ut faceret quæstum, pecuniasque corraderet. Quæ cauponatio turpis, generoso ac liberali animo indigna, servilisque ac sordida est. Similiter pecuniarias corruptiones Judicum (wann sich die Richter aus Geitz bestechen lassen) JCti *sordes* appellant, ut Torrentius ad Domitianum Sue- C
tonii cap. 8 observat. Quintilianus lib. 6. cap. 4 *Junius Bassus querente Domitia Bassieni, quod incusans ejus sordes, calceos eam veteres diceret vendere solere:* NON ME HERCVLE, inquit, HOC VNQVAM DIXI, SED EMERE TE SOLERE. Utrumque scilicet illiberale tantaque alienum matrona: & *vendere calceos veteres & emere.* Illud enim avaritiæ sordidæ, captantis turpiter lucrum ex frivolis; alterum sordidæ parsimoniæ, parum decore compendium sumtus facientis in frivolis erat. ¶ De δυσχερείᾳ & ejus parte ἀλουσίᾳ sive illuvie, vide paullo post in *sordibus.* Quanquam luxuriæ contrariæ *sordes* fiunt, ut supra monitum; tamen in unum eundemque utrumque vitium cadit. Ut cum adulterinas gemmas aliquis per avaritiam & sordes, ut parcat nummis, comparet, & inaurari vasa ærea curet, quibus ostendat se, & splendidus videatur, obtegens animi vitium, quo nomine Galeacium Mariam Mediolanensium Ducem Jovianus Pontanus libro de Magnificentia cap. 2 notat. Huc pertinent potentes illi, qui cum luxuriosissime vivant, comites tamen clientesque suos fame propemodum enecant, de quibus Juvenal. Sat. 1. v. 131

- - - - sed quis ferat istas
Luxuriæ sordes?

Indignabundus exclamat, quem vide. Pertinet huc & illud ge- D
nus, qui cum luxurientur sordide, gulæ ventrique indulgeant; nihil apud ipsos tamen lautum & elegans & sumtuosum, præter libidines, invenias. Cujusmodi sordide luxuriosum Cicero Pisonem depingit. Vide ipsum Oratione in Pisonem cap. 27. *Simpliciter sordidum* egregie χαρακτηρίζει Plautus in Euclione Aulularia, pulchreque describit ibidem Servus Strobilus act. 2. sc. 4.

¶ Sorditudo. Plautus Pœnulo act. 5. sc. 2. v. 10 *Absterserunt omnem sorditudinem.* SORDITVDINEM, inquit Nonius, *pro Sorde.*

¶ Sordidus, a, um: Sordibus inquinatus, *immundus illuvie,* ut Terentius loquitur Heaut. act. 2. sc. 2. v. 52. Ita *sordidus infans: Sordida lana,* Ovid. 3. de arte am. v. 222. *Sordida mappa,* Horat. lib. 1. epist. 5. v. 22. B. Hieronymus per translationem lib. 2. Epist. 9 *Nitens cutis sordidum ostendit animum.* Cic. ex Cæcil. in 3. Tuscul. cap. 23 *Sæpe est etiam sub sordido palliolo sapientia.* Et 3. de Legib. cap. 17 *Homo sordidus,* ein Unflath. ¶ 2. avarus, ein Druckpfennig / item, der alles ům Geldes willen thut. Cic. de finib. lib. 3 cap. 11 *Quis non odit sordidos, vanos, leves, futiles?* Suetonius Domitiano cap. 8. *Auctor & Tribunis plebis fuit ædilem sordidum repetundarum accusandi, judicesque in eum a Senatu petendi. Ædilem sordidum,* id est, nummarium, id est, nummorum caussa omnia facientem: sive ita administrantem officium, ut non tam diligentiam & fidem probaret reip. quam plurimum sibi ex nundinationibus turpissimis lucraretur: Ita enim paullo ante *Nummarios judices* dixerat, i. e. corrumpi pecunia suetos. Vide ibi Torrentium. ¶ Et quoniam *sordidi,* hoc est, qui parum splendide vivunt, latent obscuri, viles certe contemtique sunt; idcirco *sordidi* sæpe pro obscuris contemtisque & ignobilibus ponuntur. Horatius de Epicuro lib. 1. Carm. od. 28

- - - - non sordidus auctor
Naturæ verique.

Non sordidus, id est, clarissimus, illustris. Ita *Cupido sordidus,* i. e. ignobilis, vilis, humilis, apud eundem lib. 2. Ode 16. Nec aliter *Sordida rura* Virgilius dixit Eclog. 2. v. 28. Significat enim rusticam vitam, obscuram contemtamque duci, & neminem eo reddi clarum ac nobilem. Columell. Præfat. libror. de re rustica: *Publice concepta & confirmata jam vulgaris existimatio, rem rusticam, sordidum opus esse* &c. id est, abjectum ac humile, & parum dignum liberi ac elegantis hominis persona. Martialis lib. 1. epigr. 56

Sordidaque in parvis otia rebus amet.

Sordida otia appellat vitam plebejam atque obscuram, quæ procul ejusmodi negotiis ducitur, quæ famam ac nomen addere queunt. *Lene otium in loco obscuro,* vocat Seneca Tragicus Thyeste v. 395. Nullum nectar ita suave est, atque hi versus. Itaque totum locum adscripsimus: idque cum bono, ut spero, juventutis. Liv. lib. 22. cap. 26 *Loco non humili solum, sed etiam sordido ortus,* unächter und unehrlicher Ankunfft. *Sordida oratio,* non nitida, Quintil. lib. 8. cap. 3. *Sordidas voces* Rhetores & Grammatici appellant, quæ sordidiori vulgo, non autem hominibus elegantioribus, in usu sunt. In Laberio *Sordida* plutscula notavit Gellius lib. 16. cap. 7. Adde Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 9. *Sordidi* & *sordium* ipsarum nomine censentur ab Arnobio, Prudentio, & aliis eorum eversoribus etiam gentium Dii. vid. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 9. 10.

¶ Gradibus etiam hoc adjectivum extollitur. *Sordidior caro,* Plin. lib. 16. cap. 6. *Sordidior toga,* Martial. lib. 1. epigr. 104. *Sordidiores repudiare,* Cic. lib. 3. de orat. cap. 32. *Res sordidissimæ, acetum, pulejum, spongiæ* &c. Senec. præfat. lib. 3. controvers. Et rursus Cicero Philipp. 1. cap. 7 *Ut quisque sordidissimus videbitur, ita libentissime severitate judicandi sordes suas eluet.*

¶ Sordide, adverb. ut *sordide proconsulatum gerere,* id est, corrupte, avare, filtzig und unerbar / Plin. lib. 3. ep. 9. Et, *Sordide concionari,* Cic. ad Attic. lib. 15. ep. 2. zu eigenem Nutz. Suetonius Domitiano c. 9 *Omnes circa se largissime prosequutus, nihil prius aut acrius monuit, quam ne quid sordide facerent.* Nam cum ab se non una liberalitate locupletati essent, noluit officium in quæstum vendere, ac nundinari. Sic *Sordide agere tutorem,* pro ita agere, sive tutoris administrare partes, ut circumscribatur pupillus, defraudetur per avaritiam & Sordes, Ulpianus dixit Lege 3. D. de suspectis tutoribus. Superl. *Sordidissime per plateas tractus* est, Lampridius de Heliogab. cap. 33.

¶ Sordidulus, diminutivum, ut *Servi sordiduli,* Plaut. Pœnul. a. 1. sc. 2. v. 58. Et Juvenalis Satyr. 3. v. 149

Si toga sordidula est, & rupta calceus alter
Pelle patet, &c.

¶ Sordeo, sordere, sordidum esse, unflätig seyn / stincken / veracht seyn. Cic. ad Octavium: *Sordebat ei provincia, quam victor sibi sumserat Cæsar,* war ihm zu gering / zu verächtlich. Sic *sordere suis, & contemni ab iis,* Livius lib. 4. cap. 25. Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 4

Cunctane præ campo Tiberino & flumine sordent?

Virgil. eclog. 2. v. 44 *Sordent tibi munera nostra,* du achtest sie unwerth.

¶ Sordescere, unflätig / stinckend / verächtlich werden. Horat. ad librum suum lib. 1. epist. 20. v. 11

Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi Cœperis.

¶ Exsordescere, Gell. lib. 9. cap. 2 *Nomen Philosophi exsordescit.* wird verächtlich.

¶ Obsordescere. Nonius ex Cæcilio: *Obsorduit ærumna,* id est, obsolevit. Prudent. Apotheos. v. 146

Ne coma fusa humeris fumo obsordescat amaro.

¶ Sordidare, besudeln / verbum, quo usi sunt scriptores non contemnendi, quanquam fere solum participium ament antiquiores, quod mox exhibebimus. Hieronymus Epist. 29 Epitaphio Lucinii Bætici: *Vitiis sordidamur.* Cyprianus Epist. 52. cap. 6

Alienis

Alienis rumoribus sordidantur. Lactantius extremo lib. de Ira Dei: Templum cordis non fumo, non pulvere, sed malis cogitationibus sordidatur. Idem lib. 5. Div. Instit. c.19. extr. Mens malis cupiditatibus sordidatur. Et Sidonius Carmine 23. v. 349

Moto pulvere sordidatur aer.

Et active Augustinus Serm. 244 de Tempore: toties Dei imaginem sordidamus.

¶ Sordidatus, a sordidare, sordidari, Plaut. in Asin. act. 2. sc. 4. v. 90 Quanquam ego sum sordidatus, Frugi tamen sum. id est sordide vestitus. Terent. Heaut. a. 2. sc. 2. v. 56 Scin hanc, quam dicit sordidatam & sordidam? ubi prius ad vestitum, alterum ad squalorem & illuviem corporis pertinet. Nam de utroque paullo ante de eadem ancillula dixerat:

- - - - ea texebat una pannis obsita
Neglecta immunda illuvie.

Quia pannis obsita, idcirco sordidatam hoc loco: quia neglectam immundamque illuvie, eandem itaque hic Sordidam appellat. Nam vestis pannacea pauperrimorum hominum habitus. Et sordes ejusmodi vestitum notant. Sordidatus igitur quasi sordes indutus: ut togatus, sagatus, &c. dicitur. Sordidata turba, Livius lib. 45. cap. 28. plebs pullata. Sordidatissima conscientia, Sidonius lib. 3. epist. 13 extr. ¶ Sordidati vero apud Cicer. rei plerumque sunt & accusati, seu ut rei delati, die angegeben oder verklagt seyn / ut in Verr. act. 4. cap. 25 Sordidati maxima barba & capillo Romæ biennium fuerunt. Sic Livius lib. 6. cap. 20 postquam sordidatum reum viderunt.

SOREX, soricis, muris quoddam genus est rubeum, brevi cauda, acutæ vocis, eine Spitzmauß. vide Mus araneus. Sorex ab ὕραξ deduci videtur, aspiratione in conversa. ὕραξ enim Nicandro mus est. Gesn. Ter. in Eunuch. act. 5. sc. 7. extr. Egomet meo indicio miser quasi sorex hodie perii. Serenus Samonicus cap. 5 de capillo tingendo:

Si prægnans artus captivi soricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

¶ Soricinus, ut Soricina nænia ani, Plautus Bacchid. act. 4. sc. 8, 48.

¶ Soriculatam vestem, id est, varicolorem, Plin. lib. 8. c. 48 dixisse creditur: sed MSS. sororiculata, de quo verbo in Soror.

SORITES, æ, penult. prod. mascul. argumentationis est species; eine gewisse Art zu schlüssen / a σωρὸς cumulus, ex uno enim concesso ad conclusionem multa coacervat. Latine ACERVALEM, vel CAVILLATIONEM, vel SYLLOGISMUM, dicere liceat. Cicero 2. de divin. cap. 4 Quomodo autem MENTIENTEM, quem ψευδόμενον vocant, dissolvas? Aut quemadmodum SORITI resistas? quem, si necesse sit, Latino verbo liceat ACERVALEM appellare, sed nihil opus est, &c. ACERVALEM SYLLOGISMUM JCtus vertit Lege 77 Dig. de verbor. signif. & Lege 65. Dig. de Reg. Juris. Ubi frustra Alciatus pro σωρείτην, σόφισμα maluit legere. Nam manifeste ex eo refellitur, quod Græcum vocabulum ipse JCtus Acervalem syllogismum, Ciceronem secutus fortassean, interpretatus est. Persius etiam ACERVUM dixit Satyr. 5. ipso fine:

Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Ubi Vet. Schol. Chrysippus Philosophus Stoicus syllogismum σωρείτην vocavit, quem per adjectionem & detractionem ex acervi frumentarii similitudine offendit, ad quam alludens appellationem ejusque rationem Horatius lib. 2. Epist. 1. v. 46 ait:

- - - - demo unum, demo etiam unum
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi.

Sorites enim fit, cum gradatim & minutatim aliquid aut additur, aut demitur. Quemadmodum addendo granum grano acervum facimus, demendoque destruimus. Cicer. 4. Academic. Quæstion. cap. 16 Primum quidem hoc reprehendendum, quod captiosissimo genere interpretationis utuntur, (Stoici) quod genus minime in Philosophia probari solet, cum aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur. SORITAS hos vocant, qui acervum efficiunt uno addito grano. Vitiosum sane & captiosum genus. Sic enim adscenditis (vos Stoici) si tale visum objectum est a Deo dormienti, ut probabile sit, cur non etiam valde verisimile? Cur deinde non, ut difficiliter a vero internoscatur? Deinde, ut ne internoscatur quidem? postremo ut nihil inter hoc & illud intersit? Huc si perveneris, me tibi primum quidque concedente, meum vitium fuerit: sin ipse tua sponte processeris, tuum: & cetera, quæ plura ibi sequuntur & ad hunc locum pertinent. Primo autem hic observandum, hanc rationem Stoicorum propriam fuisse, quod & inferius cap. 28. extr. & sequenti significat. Et inde Persius laudato loco, Chrysippi acervum appellat, id est, Stoicorum. Nam inter primos auctores sectæ Stoicæ Chrysippus fuit. Deinde interrogationis genus appellat, quod veteres interrogando disputarent. Captiosissimum autem, quia seu male interrogaveris, seu responderis incaute, interrogataque concesseris, in laqueos te facillime indues. Hinc idem Cicero dicto cap. 28 Lubricum & periculosum locum SORITAS: & cap. 31 Tortuosum genus disputandi appellat. Vitiosum dixit præterea, quia legitima argumentandi species haut erat & digna Philosopho, ut ipse significat: in infinitum enim extenditur & terminum non habet, quamvis de inveniendo illo multum laboravit Chrysippus; sed frustra. Veritas enim finem habet. Nullus terminus falso est. Via eunti, aliquid extremum est: error immensus, ait Seneca Epist. 16. Idem Cicero lib. 4. Academ. Quæst. cap. 28. & 29. Venit ad SORITAS, (Dialectica Stoicorum) lubricum sane & periculosum locum, quod modo dicebas esse vitiosum interrogandi genus. Quid ergo? Istius vitii num nostra culpa est? Rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, ut ulla in re statuere possimus, QUATENUS. Nec hoc in acervo tritici solum, unde nomen est; sed nulla omnino in re minutatim interroganti DIVES, PAUPER: CLARUS, OBSCURUS: MULTA, PAUCA: MAGNA, PARVA: LONGA, BREVIA: LATA, ANGUSTA: quanto, aut addito, aut demto certum, quod respondeamus, non habemus &c. Inde SORITES inter ἄπορα, sive inexplicabilia, seu quæ solvi non possunt, habetur. Sumemus exemplum ab Horatio, supra laudata Epistol. v. 35. & sequentibus. Quærit ibi Poeta, quis pro antiquo scriptore habendus sit? num qui ante centum annos deciderit, sive obierit diem? num quis, qui ante centum annos floruerit, musteum recentemque dixerit? Quod si igitur respondeat aliquis, omnino Centenarium pro veteri habendum auctore, ceterum interrogator pergens quærat, quid si uno, altero, tertio, quarto & sic deinceps, die, mense, anno, minor fuerit; non habebit, qui primum dederit, centenarium nempe antiquum esse scriptorem, quod respondeat, & de eo gradatim minutatimque interrogando, ut Cicero loquitur, redigetur eo, ut cogatur fateri, vel paucissimorum annorum scriptorem pro centenario antiquoque habendum, vel contra centenarium eundem esse atque qui ante paucissimos annos fuerit. Item: si interrogem, divesne sit, qui centum aureos habeat: atque id neget alter: ego vero unum alterumque adjiciam, idque eo usque faciam, donec ad aliquot millia summa perveniat: non habebit respondens, ubi mutet sententiam. Quamvis enim unus aureus, aut si minutius interroges, unus adjectus quadrans, è paupere divitem non faciat, addendo tamen subinde augendoque quantum, eo excrescit summa, ut, qui possideat, pronunciari pauper haud possit, vel fateri necesse est, eundem pauperem & divitem esse, id quod absurdum. Quæ explicanda pluribus paullo existimavimus, quod, quæ vis atque natura ejus Sophismatis, quod Soritem dixerunt veteres, vulgus Dialecticorum non intelligere satis videtur. Nam longe aliter de eo veteres prodiderunt. Quod Grotius in florum sparsione ad Justinianeum jus in supra citata lege Dig. de verbor. significat. observat. Vide & eruditissimum Casaubon. ad Persium, itemque Laurent. Vallam lib. 3. Disputat. Dialect. cap. 12.

SOROR: Soror germana ex iisdem parentibus nata, eine leibliche Schwester. Dicere Minervam sororem suam, Cicer. pro dom. sua cap. 34. Græci eas in matrimonio habebant. vid. Rutgers. lib. 1. Var. Lect. cap. 9. Sam. Petit. Comment. ad Leges Attic. lib. 6. p. 44. adde Commentat. ad Nepot. præfat. & ejusd. Cimon. cap. 5, 1. ¶ 2. Apud veteres Sororis vocabulum inter blanditias amatorias fuit, sicut & fratris. Vide Frater. Quamvis autem lascivo amori inserviret ut plurimum; aliquando tamen honesto & sancto indicando adhibebatur. Notum est, Paulum Apostolum ἀδελφὴν, sororem, pro uxore dixisse 1. ad Corinth. cap. 9. v. 5. Salvianus etiam Palladiam conjugem suam sororem appellat Epist. 4. Non satis tamen probare videntur Arcadius & Honorius AA. L. 19. C. de Episc. & Cleric. Ita enim Palladio P. urb. scribunt: Eum, qui probabilem seculo disciplinam agit, decolorari consortio sororiæ appellationis non decet. Sed Imperatores non tam respiciunt hoc loco conjuges, quam clericos religiososque cœlibes & castitatis voto obstrictos. Qui conjungebantur feminarum consortio haud raro, verbo quidem & haberent vel valetudinis solatia, vel imbecillitatis tutelam; re ipsa, ut affectibus suis obsequerentur. Cujusmodi explicationem B. Hieronymus nobis suppeditat Epist. de vitando suspecto contubernio, quæ lib. 2 nona ipsa est. Pertinet huc & illud ejusdem Hieronymi lib. 2. Epist. 13 Novi ego quosdam jam maturioris ætatis libertini generis adolescentibus delectari, & filios quærere spirituales, paullatimque pudore superato ficta matrum nomina erumpere in licentiam maritalem. Has culpas igitur ut honesto prætexerent nomine, sorores ac fratres, item matres & filios sese appellabant invicem; quibus vocabulis & in commune se salutabant Christiani; Sororum & Fratrum autem, peculiariter conjuges, qui amplexi propositum sublimius mutuo continentiæ voto se obligassent. B. Hieronymus lib. 2. Epist. 10. quæ ad Rusticum est: Quod ignotus ad ignotum audeo scribere, sanctæ ancillæ Christi Hedibiæ & filiæ meæ, conjugis tuæ Aitemiæ, imo sororis ex conjuge atque conservæ fecit deprecatio: SORORIS spiritu: CONSERVAE religione: ut ex Lactantio interpretemur lib. 5. cap. 15. Et Salvianus cum Palladiam suam vocaret sororem, non tam maritus amplius erat, quam frater; cum uterque consensu mutuo jam castitatem vovissent perpetuam, quod satis claret ex ea ipsa Epistola, quam supra laudavimus. Venantius lib. 1 Eleg. in laudem Leontii, Episcopi Burdegalensis, &

Placi-

Placidinæ, ejus olim conjugis, (ut conscriptio carminis habet) A
Sacerdotii vero tempore sororis:

Cogor amore etiam Placidinæ pauca referre:
Quæ tibi tunc conjux, est modo chara soror.

¶ 3. Sed & *Sorores* vocabantur omnia paria & velut cognata invicem, sibique similia. Ita *sorores arbores.* Plinius lib. 13 c. 4 de palmis: *minus speciosæ, sed sapore caryotarum sorores, ob hoc Adelphides dictæ,* &c. Et, *Lodices sorores* Martialis dixit lib. 14. ep. 148. Tertullianus de pallio cap. 1. *Sic in proximo soror civitas vestiebat, & sicubi in Africa Tyrus.* Loquitur de Utica, quam *sororem* Carthaginis vocat: ambæ enim inclitæ, ambo à Phœnicibus conditæ, ambæ maximæ. Sed *Utica* post *Carthaginem* tamen, ut apud Melam & Appianum legimus. ¶ 4. Sorores sæpe absolute Poetarum literis dicuntur Parcæ. Horat. lib. 2. Carm. od. 3

Dum res & ætas, & sororum
Filia trium patiuntur atra.

Ausonius Epist. 12 extrema:

Dum res & ætas & sororum
Νήματα πορφύρεα πλέκονται.

¶ Sororcula, diminutivum. Plaut. in fragm. B

¶ Sororius, sororis frater & filius. Sed adjective usitatius est, ut, *Fraternis flagitiis, sororiis stupris, omni inaudita libidine infamis,* Cic. pro Sestio c. 7.

¶ *Sororium tigillum,* cui tanquam jugo submissus Horatius fuit expiandæ cædi, quam in sorore patraverat, quodque sacratum Junoni, & semper, si pateretur vitium, refectum fuit. Vide Florum & Livium lib. 1. c. 26.

¶ Sororicida, ut *fratricida,* Cic. pro dom. sua c. 10.

¶ Sororicidium, Gloss. Vet. *Sororicidium,* ἀδελφοκτονία.

¶ Sororiare, fictum verbum apud Plautum: qui mammas virginum *sororiare* dixit, cum tumescentes primum, jam pares, & quasi sorores conspici gaudent. Vide Festum in *Fratrare* & *Sororiare,* als Schwestern mit einander erwachsen.

¶ *Sororiculata vestis,* apud Plin. lib. 8. cap. 48 in MSS. libris, quanquam incerta vocis tum origo, tum significatio. Vide Harduin. ibidem: & Turneb. lib. 22. cap. 19, & Ferrar. de re vestiar. l. 2. c. 11.

SORS, multa significat: vel fortuitum rei alicujus eventum, einen Zufall / Loß / Losung. Cicero de Divinat. libr. 2. cap. 41 *Quid sors est? idem propemodum, quod micare, quod talos jacere, quod tesseras, quibus in rebus temeritas & casus, non ratio nec consilium valet. Sortes* aliæ *politicæ* sunt, quibus hæreditates, legata, donata & similia distribuuntur iis, ad quos pertinent: aliæ *divina,* quarum mentio fit in sacris literis: aliæ *divinatoriæ,* C sed a veritate alienæ, commentitiæ & impiæ, Peucerus. *Sors omnia versat,* Virgil. eclog. 9. v. 5. *Sorte alicui aliquid assignare,* Cic. lib. 11 epist. 20. einem durchs Loß etwas zutheilen. *Conjicere sortem in urnam,* Cælius Ciceroni l. 8. epist. 8. & *conjicere sortem* absolute, Cicer. pro Ligario cap. 7 *Tuberonis sors conjecta ex SCto cum ipse non adesset. Tuberonis sors* est Tuberonis nomen, quod conjiciebatur in urnam, cum de provinciis institueretur sortitio. Solenne autem Romanis fuisse sorte honores dare, ne scil. ambitioni vel inimicitiis locus foret, docet Tac. Hist. 4. c. 8. *Dejicere sortes* Cæsar dixit lib. 1. de B. Civ. cap. 6, quod & *demittere sortem* Suetonio est. Vide infra *Sorticula.* Livius vero ipsas provincias *in sortem conjici* dixit lib. 30. cap. 1. *Tum prætorum provincia in sortem conjecta. Ducere sortem,* & *educere,* das Loß ziehen / sein Loß haben. Virg. 6. Æn. v. 22

- - - *stat ductis sortibus urna.*

Cicero 4. Verrina cap. 51 *Num quid igitur oportet nisi tres sortes conjici? unam educi?* Ipsi etiam homines *sorte duci* dicuntur, qui *sorte ducti* ad aliquid destinantur. Virgil. 2. Æneid. v. 205

Lacon ductus Neptuni sorte sacerdos.

Sallustius in fragm. *sorte ductos fusti necat.* Suetonius Claudio cap. 6 *Senatus quoque ut ad numerum sodalium Augustalium sorte ductorum extra ordinem adjiceretur, censuit.* D Sed *Exire sors* dicitur, quando ex urna educitur. Cic. ad Attic. lib. 1 epist. 19 *Cum de consularibus mea prima sors exisset.* Et Horat. l. 2. ode 3

Omnes eodem cogimur: omnium
Versatur urna: serius ocyus
Sors exitura, & nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.

¶ 2. Vel locum cujusque seu conditionem ac statum, ein Stand / Ampt oder Beruff / ut *Nemo sua sorte contentus est,* ex Horatii verbis, initio Satyrarum, formatum. Idem Epod. 14 *Gaude sorte tua.* Et in Epistolis l. 1. ep. 14. v. 11

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Curt. l. 4. c. 10. n. 26 *calamitatis solatium est, nosse sortem suam.* Horat. l. 4. ode 11

Telephum, quem tu petis, occupavit
Non tuæ sortis juvenem puella.

Non tuæ sortis, id est, non loci tui, & tibi imparem, Der es weit höher hat als du. Juven. Sat. 12. v. 25

- - - *quamquam sint cætera sortis Ejusdem,*

i. e. ejusdem generis, conditionis. Sueton. Augusto cap. 19. *Nam ne ultimæ quidem sortis hominum conspiratione & periculo caruit.* Per *ultimæ sortis homines* servos intelligit. Epitome Liviana lib. 19 *Jussusque dictatorem dicere, C. Glauciam dixit, sortis ultimæ hominem.* Seneca Epist. 52 *Egregium hoc quoque: sed secundæ sortis.* ¶ 3. Vel necessitatem fatalem, bescherte: Glück oder Unglück / ut, *sors aspera, acerba, sors durissima fati,* apud Poetas. Virgil. Æneid. 2. v. 554 *Hic finis Priami fatorum, hic exitus illum Sorte tulit.* ¶ 4. Vel summam aut primam pecuniam, die Haupt-Summa oder Capital. ut: *Periit & sors & usura.* Plaut. in Mostell. act. 3. scen. 1. vers. 121 *Quatuor quadraginta illi debentur minæ, & sors & fænus tantum est.* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 35 *Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.* Martial. l. 5. epigr. 43

Debitor usuram pariter sortemque negabit.

Zinß und Hauptsumm.

¶ 5. *Sortes* etiam oracula significant. Cicero de divinat. l. 2. c. 33 *Sors illa edita est Crœso:*

Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Horat. de Arte v. 405 *Dicta per carmina sortes.* Et Æneid. 4. vers. 377 *Lyciæ sortes,* id est oraculum Apollinis Pataræi.

¶ 6. Omnes denique res, quæ sorte dividuntur, *sortes* Latinis appellantur. Unde *Sors* & hæreditatem significat. Ex eo *consortes,* inter quos divisa hæreditas non est: *Exsortes,* exhæreditati, de quo Salmasius exercit. Plinianis. Livius libr. 1. cap. 34 *Puero in nullam sortem bonorum nato.* i. e. in nullam partem hæreditatis paternæ. Etiam res promercales *sortes* vocantur; Sueton. Augusto cap. 75 *Solebat & æqualissimarum rerum sortes in convivio venditare.* Ex eo nos: Allerley Sorten. Sic *convivales sortes* dictæ, quæ quisque muneris loco pro sorte sive fortuna sua accepta ex convivio domum referebat. Harum in Historia Augusta fit mentio. Martial. l. 14. epigr. 1

Divitis alternas & pauperis accipe sortes,
Præmia convivæ det sua quisque suo.

Vide ipsum librum, ubi licebit videre exempla harum sortium; totus enim huc pertinet.

¶ Sorticula, *Sorticula in urnam demissa,* Sueton. in Nerone cap. 21.

¶ Sortior, sortiri, sortem facere, ducere, vel per sortem eligere, losen / das Loß werffen. Ita *sortiri judices,* apud Cicer. libr. 2. ad Quint. fratr. epist. 1 per sortem eligere est. Utrumque autem dicimus, *Sortiri aliquam rem,* id est, in sortem conjicere, & *de re aliqua sortiri.* Tacitus 2. Histor. cap. 41 *Dum legiones de ordine agminis sortiuntur.* Suet. Claudio cap. 7 *Sortitus est & de altero consulatu in quartum annum.* Deinde etiam *sortiri est* sorte accipere, sorte habere. Etwas durchs Loß erlangen. Sic *magistratum, provincias sortiri,* est ducta sorte adipisci. Tacitus Agricol. cap. 42 *Aderat jam annus, quo proconsulatum Asiæ & Africæ sortiretur.* Sed & quæ extra sortem jactam indipiscimur, *sortiri* dicimur. Ita *amicum sortiri,* Horat. l. 1. Sat. 6. v. 53. ¶ Est & disponere, dispensare, ordnen. Virg. 3. Æneid. v. 375

- - - *sic fata Deum Rex*
Sortitur, volvitque vices.

Ubi Servius: SORTITUR, *disponit, ordinat: id est, sorte decernit, vel sortitione distribuit.* Similiter usus Horatius est libr. 3. Ode 1

- - - *æqua lege necessitas*
Sortitur insignes & imos.
Omne capax movet urna nomen.

Significat enim fatum, sive necessitatem, dominari in omnes, communi hominum sorti omnes subjicere, neque respicere, parvus an magnus aliquis sit, dives an pauper: quippe cum omnes ex æquo morti destinet. Itaque *sortitur,* id est, quasi in sortem mittit: communi sorti subjicit.

¶ Sortitio, das Loß-werffen / Losung / ut, *sortitio provinciarum,* Cicer. 3. Philipp. cap. 10. *judicum,* Idem 2. ad Q. fratr. epist. 1. *Sortitione nondum facta communia devorare,* Vid. Chil. *Sortitio est, non præfocatio,* es ist Theilgut / nicht Raubgut. Et Cicer. pro Cluent. cap. 46 *Sortitione in quosdam advertere, ut metus ad omnes, pœna ad paucos perveniat.* Quibus verbis Cicero ad morem alludit antiquum, quo in decimum quemque militem de improbitate aut seditione suspectum animadvertebatur capitaliter. Livius, Budæus. *Latus tabulis sortitio fit tribuum,* Varro de R. R. l. 3. c. ult.

¶ Sortitor, in Troad. v. 982 Seneca: *Iniqua ferus sortitor urna.* der das Loß wirfft.

¶ Sortilegus, qui per sortes futura prænunciat. Cic. 1. de divin. cap. 58.

¶ Sortito, adverbium, significat sorte vel per sortem: ut, *obtingere sortito,* durchs Loß zufallen / Plaut. in Merc. act. 1. v. 25. Et Horat. Epod. 4. pr.

Lupis & agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est.

Prætores sortito in provincias mittere, Cælius ad Cicer. libr. 7. fami-

familiar. ep. 8. *Sortito in urnam mitti*, Afcon. in Verrin. 2. quæ Procemium dicitur. A

¶ Sortitus, ûs, nomen, idem quod *Sortitio*. Æn. 3. v. 323

- - - - quæ sortitus non pertulit ullos,
Nec victoris heri tetigit captiva cubile.

Captivi enim, captivæque per fortem victoribus distribuebantur. Vet. Gloff. κλῆρουχία, *Sortitus*. Item: κλήρωσις, *Sortitus*.

Composita à *Sors*.

¶ Confors, particeps, theilhafftig / ein Mitgenoß / ut, *Socius & confors laboris*, Cicer. *Confors lucris atque furtis*, Idem in 5. Verr. cap. 66. *Confors publici consilii*, Plin. lib. 8. epist. 14. *Confors periculi*, Seneca in Agamemn. v. 978. *mendicitatis*, Cicer. pro Flacco cap. 15. ¶ Proprie *Consortes* cohæredes, quorum hæreditas nondum divisa. Vet. Gloff. *Consortes*, κοινόβιοι, σύγκληροι. Vide exercit. Salmaf. Eleganter Minutius de Christianis huc refpiciens: *ut unius Dei parentis omnes, ut consortes fidei cohæredes.*

¶ Confortium, Gefellfchafft / Gemeinfchafft. Celfus libr. 7. cap. 27 *Stomacho cum vesica quoddam consortium est.* Et Papinianus Lege 52. §8 Dig. pro focio: *Si inter fratres voluntarium consortium initum fuerit.* Gefellfchafft machen / Compagnie auffrichten. B

¶ Confortio, onis, idem. Livius l. 40. c. 8 *Quænam ista societas? quæ consortio?* Cic. 3. off. cap. 6. *Dissolvetur omnis humana consortio.*

¶ Diffors, fine participatione. Ovid. l. 2. Amor. eleg. 12. v. 11

- - - - ab omni milite dissors Gloria.

hoc eft, Duci propria. ¶ 2. Auguftinus de Grammatica pag. 93 DISSORS *dicitur dissimilis fortis.* Sic Ovidius Metam. 8. v. 132

Dissortemque utero fœtum tulit.

¶ Exfors, non particeps, ut *Exfors amicitiæ*, Livius l. 23. c. 10. ohne Freundfchafft. *Exfors culpæ*, Idem l. 22. c. 44. *Exfors matrimonii*, Plin. l. 5. c. 8. Ehelofz. ¶ 2. Sed

Ducunt exsortem Æneæ, quem fulva leonis
Pellis obit totum.

Id eft, equum Æneæ, exemtum aliorum forti, hoc eft, optimum & præcipuum, mit dem der andern keines zu vergleichen war / Virg. 8. v. 552.

¶ Subfortior, fubfortiri, per fortem in judicis rejecti locum fubftituere, einen andern Richter an des entfetzten Stelle einfetzen. Cicer. in 2. Verr. cap. 10 *Cum iis judicibus, quos in horum locum subsortitus es, te in consilium iturum putasti.* Idem pro Cluent. cap. 35 *quod ex lege subsortitus judicem non esset.*

¶ Subfortitio, fuffectio, fubftitutio. Cic. pro eodem Cluent. c. 37 *Cum paucos dies ex subsortitione sedisset.* Et Sueton. in Cæf. cap. 41 *Instituit quotannis in demortuorum locum subsortitionem à prætore fieri.* Et rurfus Cicero in Verr. 3 five de Præt. urb. cap. ult. & *subsortitionis* nomine & verbo *subsortiendi* ufus eft, ubi Afconius confulatur, qui & in procemium in Verr. pag 48 de hac re accurate commentatus eft. *Cum multi*, inquit, *judices cum prætore suo judicaturi essent, necesse fuerat in urnam sortito mitti, ut de pluribus necessarius numerus confici posset. Post urnam, permitti accusatori ac reo, ut ex illo numero rejiciant, quos putaverint sibi aut iniquos, aut ex alia re incommodos fore. Rejectione celebrata in eorum locum, qui rejecti fuerant, subsortiebatur prætor alios, quibus ille judicum legitimus numerus compleretur.* C

SÖRY, foreos, σῶρυς, flos melanteriæ, grau und fchwartz Attrament. Agricola.

SOSPES, itis, falvus, gefund / unbefchädigt / Plaut. in Captiv. act. 4. fcen. 2. verf. 93 *Modo in portu Philomelum vivum, sospitem & salvum vidi.* Et, *Navis sospes ab ignibus*, Horat. 1. Carm. od. 37.

¶ Sofpita, fœmininum, *sospita Juno*, id eft, fervatrix, Cic. 1. de divinat. c. 2. Vide *Sispita*.

¶ Sofpitalis, qui fofpitem facit, Plaut. Pfeud. act. 1. fcen. 3. v. 18 *qui tibi sospitalis fuit.* Et Macrob. 1. Saturn. c. 17 *sospitalis Deus.* Ammianus l. 18. c. 22 *Vicus sospitalium aquarum lavacris calentibus notus.* warm Bad. D

¶ Sofpito, fofpitare, pro incolumem fervare. Plaut. in Afin. act. 3. fc. 3. v. 93 *Sis herum tuis factus sospitari:* & Livius l. 1. c. 16 *pacem precibus exposcunt, uti volens propitius suam semper sospitet progeniem.*

¶ Sofpitator. Apulejus lib. 9. pag. 218 *Unus ex his, de cælo scilicet mihi missus sospitator.* Et in Apolog. pag. 315 *Æternus animantum sospitator.* In nummo antiquo Geræ imperatoris, Caracallæ fratris, apud Vaillant. Tom. 1. pag. 123 IOVI SOSPITATORI.

¶ Sofpitatrix. *Dea sospitatrix*, Idem Apulejus l. 11. p. 261.

¶ Sofpitas, atis, profperitas, incolumitas. Macrobius libr. 1. Saturn. cap 17. *Auctor publicæ sospitatis:* & paucis interjectis: *Apollinem, id est, Solem, modo sospitatem, modo pestem significantibus cognominibus adoramus.* Adde Symmach. l. 3. epift. 71. & lib. 5. epift. 8.

SOSTRATVS, Cnidius, architectus nobilis, exftruxit turrim illam Ægypti formofiffimam, Pharon. Vide Plin. libr. 38 cap. 12. & Lucianum Dial. quomodo fit fcribenda historia fub fin.

¶ Apud Juvenal. Sat. 10. v. 178 *Sostratus*, malus Poeta eft, velut Scholiaftes interpretatur: poffit & Declamator aliquis malus eo nomine intelligi.

SOTADĒVM, σωτάδειον, genus carminis Jambici, auctore *Sotade*, qui Cretenfis fuit Poeta, cujus fragmenta quædam leguntur apud Stobæum. Erant autem lafciviffima Sotadis & impudentiffima carmina. Quintil. l. 1. *De Sotadeis præcipiendum quidem est, amoveantur, si fieri potest*, &c. Vid. Farnab. ad Martial. l. 2. Epigr. 86.

¶ Sotadicus, a, um, ut, *versus sotadici*, Plin. l. 5. Epift. 3. Eos, qui iisdem ufi, recenfet Voff. l. 6. Inftit. Orat. p. 482.

SŌTĒR, σωτήρ, id enim Latinâ literaturâ fcripfit Cicer. in 4. Verr. cap. 63, *Eum non solum patronum istius insulæ, sed etiam Sotera inscriptum vidi*, &c. *Is enim nimirum Soter, qui salutem dedit.* Hæc ibi Cicero. Nimirum foliti fuerunt Græci cognomen hoc iis tribuere, qui egregie meriti effent de publico, & gentem aliquam vel civitatem ex magno liberasfent difcrimine, fervaffentque, de quo & Plutarchus monuit in Coriolano.

¶ Sotēria, orum, σωτήρια, munera, quæ convalefcentibus ab amicis mittebantur. Vel potius vota, five facrificia, quæ ob principum & amicorum falutem Diis folvebantur, ut abunde ex Statio lib. 1. Silv. 4 conftat. Vide & ibi Gevart. & Barth. pag. 112. J. C. Scalig. libr. 3. Poet. cap. 103. Martialis libr. 12 Epigr. 56

Ægrotas uno decies, aut sæpius, anno:
Nec tibi sed nobis hoc, Polycarme, nocet.
Nam quoties surgis, soteria poscis amicos:
Sit pudor: ægrota jam, Polycarme, semel.

SPA, vel Spada, vicus, a quo

¶ Spadanæ aquæ in Leodicenfi tractu funt dictæ, fama inclitæ & falutares jam multis, der Matronen. Lipf. Cent. 4. Epift. 3. Add. Baudrand in *Tungrorum Fons.*

SPADIX, σπάδιξ, termes avulfus a palma. ¶ 2. Et color fructus ejus arboris. Gell. l. 2. cap. 25 *Et rutilus & spadix Phœnicei synonyma sunt*, braunroth / Caftanienbraun. Virgilius de equis hoc colore infignibus 3. Georg. v. 81

- - - - - honesti
Spadices, glaucique, color deterrimus albis.

Servius *Spadices, Phœniciatos, badios*, five *balios* interpretatur. *Honesti*, i. e. pulchri, formofi, idque pompis apti. De talibus enim hic agit Poeta. Ita Varro, *Asinos omnibus partibus honestos dixit.* Apulejus de Deo Socratis, cum de bono equo agit: *Sit ad speciem honestus, ad cursum vegetus.* ¶ 3. Eft & inftrumentum Muficum *spadix.* Quintil. lib. 1. cap. 10 *Psalteria & spadices etiam virginibus probis recusanda.*

¶ Spadiceus, a, um, Caftanienbraun.

¶ Spadicarius, qui inficit fpadiceo colore, apud Firmicum lib. 3. cap. 7. n. 1.

SPADO, ōnis, eunuchus, ein Verfchnittener. Quanquam non femper fynonyma funt Spado & Eunuchus. Qua de re libet apponere verba Fornerii interpretantis Lege 128. Dig. de V. S. *Spadonum*, inquit, *nomine thlibiæ thlasiæque comprehenduntur*, ἀπὸ τοῦ σπᾶν *(non à Spada Persarum urbe, unde primum advectos Stephanus περὶ πόλεων ait) id est, convellendo, non quidem de industria, sed ob morbum necessario exsecti: vel natura ob frigus, coeundique imbecillitatem gignere nequeunt*, διὰ τὴν φύσιν ὡ πάθ@, *Suidas, Theoph. tit. de adopt. Eunuchi verò seu castrati definiuntur consulto nullaque necessitate impellente mulctati damno virilitatis. Spadones sibi hæreditatem arrogando possunt adsciscere: nec enim necessarium (sicut in Eunucho castratove spontaneum) corporis vitium impedimentum affert.* Hæc ille fol. 293. qui fol. feq. fatetur tamen, Spadonum illam & Eunuchorum differentiam non fervari perpetuo. Et verba Lege 128. de V. S. hæc funt: *Spadonum generalis appellatio est. Quo nomine tam hi, qui natura spadones sunt, item thlibiæ, thlasiæ: sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur.* Nomen itaque Spadonum non a *Spada*, urbe Perfidis, ubi caftrationis mos, juxta Stephanum de urbibus, cœpit, (quod Cujacio etiam novum videtur lib. 17. Obferv. cap. 24. extr.) fed potius a verbo Græco σπάδω deducendum eft. A Semiramide autem primum caftratos mares quidam prodiderunt: inde id ad Perfas translatum. Ammianus lib. 14. cap. 17 *Detestetur memoriam Semiramidis reginæ illius veteris, quæ teneros mares castravit omnium prima.* De utroque Claudianus meminit, in neutram tamen partem pronunciat libr. 1. in Eutrop. v. 339. De ipfa caftrandi ratione elegantes verfus apud eundem habes eopfe lib. verf. 45. & feqq. Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 19. extr. *Spadones quoque, quos quasi à consortio humani generis extorres ab utroque sexu aut naturæ origo, aut clades corporis separavit.* Sed quo, *naturæ origo*, dixit? An ergo Spadones alii etiam, quam qui exfecti? Ita vero: generalius enim nomen eft: eosque fignificat etiam, qui nati fine teftibus funt, imo omnes, qui

qui vel natura, vel morbo, vel arte ac ferro impotentes, & ad procreandum inepti redditi sunt: de quo Ulpianus Lege 128. Dig. de Verb. Signif. & Scaliger pater Exercit. 277. Sect. 3. Spadones Persæ *bagoas* vel *bagoos* vocabant, quos ibidem aliquando regnasse auctor est Plin. lib. 13. cap. 4. Ac *Rugosos spadones*, Horatius dixit Epod. 9. ¶ 2. Et spadones surculi dicuntur, qui nihil adferunt, unfruchtbare Schößlein oder Zweiglein. Columella lib. 3. cap. 10 *Ejusmodi surculos, qui nihil attulerint, spadones appellant, quod non facerent, nisi eos suspicarentur inhabiles frugibus.*

¶ Spadonatus, conditio castratorum. Tertullianus l. 2. de cultu fœm. c. 9 *Se spadonatui adsignans propter regnum Dei tam fortem & utique permissam voluptatem sponte ponentes.*

SPARGANIUM, herba gladioli foliis, sed arctioribus, eine Art Schwertels/ Diosc. Matth. σπαργάνιον.

SPARGO, spargere, est quasi per spatium aliquid agere, streuen/ sprengen. Virgil. Eclog. 5. vers. 40 *Spargite humum foliis.* Et 6. Æneidos v. 635

- - - - - corpusque recenti
Spargit aqua.

Spargere semen, aussäen. ¶ 2. *Herba spargit se in aristas, in brachia ramorum*, Plin. lib. 12. cap. 12 das Kraut breitet sich aus. *Sparserunt sese toto passim campo*, Livius libr. 37. cap. 20, hatten sich zertheilet über das gantze Feld. *Spargi per agros*, Idem lib. 29. cap. 2. extr. *Sparsi per vias*, Idem libr. 9 cap. 23. ¶ 3. *Humeris sparsus capillus*, Horat. lib. 3. Ode 20, 14. *Sparsi capilli*, Propertius lib. 2. eleg. 1. v. 7. *Literæ sparsæ humanitatis sale*, Cicer. libr. 1. ad Attic. epist. 13, ein höflicher Brieff. *Sparsum auro pallium*, apud Lampridium in Alexandro Severo cap. 41. i. e. auro distinctum seu variegatum. *Sparsum os*, Terent. dixit Heaut. act. 5. scen. 5. vers. 18. Quod *maculosum* Serenus Sammonicus cap. 11. Valerius Maximus lib. 1. cap. 7 *Lentiginosum* appellat. Neque & ipsum vitium, *lentigo*, a lentibus, propter similitudinem vocatur. Serenus Sammonicus Carm. 12

Invida si maculet faciem lentigo decoram.

Os enim in hoc Terentii loco facies sive πρόσωπον est. *Sparsas albo pelles*, i. e. maculis albis variegatas Virgilius dixit Ecl. 2. vers. 41. Erudite igitur vetus interpres in Historia Jacobi Genes. cap. 30. *Oves varias & sparso vellere*, tanquam Synonym. conjunxit. *Spargere maculis*, i. e. variegare Tacitus dixit de Germ. cap. 17.

¶ Sparsior, comp. Plin. l. 16. c. 34 *Selenitii est minor acinus, sparsior racemus.*

¶ Sparsio, Ausstreuung/ Aussprengung. Ut cum *odorati quidam imbres*, ut Antonius Musa apud Senecam patrem appellat, sive liquores per occultos tubos in Amphitheatro in sedentes spectatores spargebantur: vel cum *munuscula varii generis* mittebantur in populum libere diripienda (wann man allerhand auswirfft) utrumque enim *sparsio* auctoribus dicitur. Statius l. 1. Silv. 6. v. 65

Jam noctis propioribus sub umbris
Dives sparsio quos agit tumultus?

Agit de Domitiano varii generis missilia, a populo diripienda, per ludos spargente, de quo in Vita Suetonius cap. 4 *Die proximo omne genus missilia sparsit.* Vide Lipsium de Amphitheatro cap. 16. Itemque Gevartium l. 1. Papinianarum lectionum c. 45. Turneb. Advers. l. 3. c. 7. Jul. Cæs. Bulenger. de Imperat. lib. 1. cap. 14. Jos. Scaliger ad Propert. lib. 4. pr. Rhodigin. l. 26. Antiq. Lect. c. 6. Beroald. ad Sueton. Calig. c. 12. Lipsium ad ejusdem Domitian. c. 4. Barth. ad Stat. Silv. p. 150. 156. & supra *Missilia* in *Mitto.*

¶ Sparsim, hin und wieder. Gellius l. 11. c. 2. *Sparsim & intercise ex libro Catonis commeminimus.*

Composita.

¶ Adspergere, besprengen/ ut, *salem adspergere*, mit Saltz besprengen / Plin. lib. 15. cap. 6. *Aspergere aram sanguine*, Cic. libr. 3. Nat. Deor. cap. 36. *Aquam adspergere*, est sensum & vires alicui revocare, animum reddere, einen wieder zu sich selbst bringen. Plaut. in Truc. act. 2. scen. 4. vers. 15 *Adspersit aquam, jam rediit animus.* Cicer. ad Quint. Frat. l. 2. epist. 9 *Jucunditatis plena epistola hoc mihi adspersit molestiæ.* Sic *labeculam alicui adspergere*, einem ein Schandflecklein anhängen/ Idem in Vatin. cap. ult. *Sales orationi adspergere*, Idem in Oratore c. 26.

¶ Adspergo, inis, ut, *Adspergines parietum*, Plin. lib. 22. cap. 21, guttæ sunt illæ, quæ ex humiditate parietibus decidunt, die Tröpfflein/ so von den Wänden und den Dingen/ so da nassen/ fallen. Virg. 3. Æn. vers. 534 *Salsa spumant adspergine cautes.* Prudentius Apotheos. v. 941

- - - omni culparum adspergine liber.

¶ Adspersio, Aspersio, Besprengung. *Adspersio aquæ* Cic. 2. de Leg. cap. 10.

¶ Superadspergere, oben drauff streuen / oder drüber her sprengen. Apicius lib. 7. cap. 6. extr. *Apium viride incisum superadsperges.*

A ¶ Circumspergere, umher sprengen/ streuen. Columella lib. 11. c. 2. p. 383 *Convenit magnis arboribus quaternos modios stercoris caprini circumspergere.*

¶ Conspergere, Plaut. in Curcul. act. 1. sc. 1. v. 80 *Ubi vino has conspersi fores.* *Lacrymis aliquem conspergere*, Cicer. pro Planc. c. 41. *Hilaritate conspergere scripta sua*, Idem in Academicis l. 1. c. 2. Et de Orat. l. 3. c. 25 *Oratio conspersa quasi verborum sententiarumque floribus.*

¶ Despergere. Silius l. 9. v. 167

In vacuas senior vitam despergerat auras.

Ita meliores libri omnes.

¶ Dispergere, dissipare, hin und wieder zerstreuen / ausbreiten/ vertheilen/ ut, *Longe lateque bellum dispersum*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 11. Et Terent. in Adelph. act. 5. sc. 2. v. 7 *An tibi mavis cerebrum dispergi hoc?* Cic. de Invent. l. 1. c. 21. *Partes rei gestæ dispergere in caussam.*

¶ Dispersio, dissipatio. Augustinus l. 12 Confession. c. 16 *Colligas totum, quod sum, a dispersione & deformitate hac.*

¶ Dispersus, nom. subst. idem. Cic. ad Attic. l. 9. epist. 9 *Dispersu consulum actio de pace sublata est?*

¶ Dispersus, nom. adj. Hin und wieder zertheilet. *In omnes partes dispersa multitudo*, Cæsar. l. 6. c. 33.

B ¶ Disperse, adverbium, Cic. in Verr. 2. c. 52. *Illa omitto, quæ disperse a me multis locis dicentur, ac dicta sunt.* Comp. *dispersius*, Valla usus est l. 4. Elegant. c. 28. pr.

¶ Dispersim, idem. Sueton. in Julio c. 80.

¶ Exspergere. i. e. penitus spargere seu madefacere. Virgilius Æneid. 3. v. 625

- - - Sanieque exspersa natarent Limina.

Servius: *Hæc vera lectio, i. e. madefacta. Nam si* ASPERSA *dixeris*, (ita vulgo legitur) *id est*, irrorata, *Tapinosis & Hyperbole junguntur.* Nam in ASPERSA esset *Tapinosis*: in NATARE *Hyperbole*: has autem Figuras non bene jungi significat. Sane leviter adspersa seu irrorata natare non possunt: at penitus sparsa & madefacta possunt natare. Adde Voss. Etymolog. in *Spargo.*

¶ Inspergere, in oder an etwas sprengen / adspergere: *Vinum inspergere*, Cicero 2. de Divinat. cap. 16. Et, *Sale aliquid inspergere*, Cato de R. R. cap. 65. Horat. 1. Serm. Satyr. 6. vers. 67

- - - - - velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos.

¶ Inspersus, ûs, nomen subst. *Corium obfirmatum cineris inspersu*, Apulejus lib. 7. p. 197. Idem l. 9. p. 231 *Comæ sordentes inspersu cineris.*

C ¶ Interspergere. Apulejus l. 5. p. 165 *interspersus rara canitie*, der anfähet graue Haar zu bekommen.

¶ Perspergere, Cicer. de orat. libr. 1. cap. 34. extr. *Lepore tanquam sale perspergatur omnis oratio*, id est, prorsus adspergatur.

¶ Præspargere, Lucret. lib. 5. vers. 738 *Flora præspergens ante viai Cuncta coloribus egregiis & odoribus opplet.*

¶ Prospersum, a prospergere. Tacitus l. 15. c. 44, 2 *Hausta aqua templum & simulacrum Deæ prospersum est.*

¶ Respergere, conspergere, Cic. in Verr. 7. c. 38 *Cum prætoris oculos prædonum nequissimi remi respergerent.*

¶ *Manus respersæ sanguine*, Idem pro Rosc. Am. c. 24 *Mensa respersa cruore*, Livius l. 1. c. 48.

¶ Respersio. Cic. l. 2. de divinat. c. 21 *Habes & respersionem pigmentorum.*

¶ Respersus, ûs, nomen. Plin. l. 10. c. 3 *Hæc caussa gregatim avibus natandi, quia plures simul non infestantur, respersu pinnarum hostem obcæcantes.*

¶ Superspergere, ut *Sale quæ conduntur superspergere*, oben überher besprengen/ Cato cap. 54. Et Solinus cap. 27 [al. 40] de Africa: *Gemma viridi colore est, stellis puniceis superspersa.* Et cap. 30 [43] de camelopardali: *candidis maculis superspersa.*

D SPARTA, æ, Σπάρτη, Lacedæmon, urbs Peloponnesi, Lycurgi legibus optime quondam instituta. Mœnibus caruit, sed muri loco civium fuit virtus, quemadmodum ex Agesilai responsione ad quendam, caussam quærentem, quamobrem tanta civitas non esset mœnibus cincta? liquet. Et felix quidem tantisper fuit, dum Lycurgi legibus uteretur: sed cum paulatim transgredi eas cœpisset, in servitutem redacta, quemadmodum Plutarchus tradidit. Quando mœnibus cincta, docet Livius libr. 34. cap. 37, & Justinus libr. 14. cap. 5. Oraculum est: Φράζεο δὴ Σπάρτη, καὶ τὸ μεγάλαυχον ἴσθι. id est, *Sparta caveto tibi, quanquam præclara feraris*: apud Pausaniam in Lacon. pag. 89. Gr. Conf. Nic. Cragius de Rep. Lacedæm. ¶ Adagium est apud Cicer. l. 4. ad Attic. epist. 6. *Spartam, quam nactus es, hanc orna.* Σπάρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει, hoc est, sorte tua contentus esto, & officium tuum strenue facito. Vide Chiliad. Rursus Cic. ad Attic. l. 1. epist. 20 *Eam, quam mihi dicis obtigisse* Σπάρτην, *non modo nunquam deseram, sed etiam, si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina sententia permanebo.*

¶ *Sparti*, vel *Sparta*, ita dicti illi armati homines ex dentibus draconis nati apud Thebanos, quibus corporis nota, *lancea* ingenita. Vid. Barth. apud Stat. Thebaid. libr. 3. pag. 727. & 759. Voss. Instit. Orat. l. 1. p. 68. Joh. Jonsius pecul. dissert. Spartorum etiam meminit Lactant. l. 3. c. 4.

¶ Spartiatæ, & Spartani, die Lacedämonier. Fuerunt superbo elatoque animo; imperiosi admodum ac injuriosi in socios Græcos ceteros, unde tyrannidis arguit Epaminondas apud Nepotem: & ipse Nepos *imperiosam majestatem* iisdem tribuit in Pelopida. Et ἐθοβραχυλογία quoque illorum pertinet. Caussa disciplina videtur fuisse: nam duri habiti, ipsi & alios perinde tractabant. Deinde militaris virtus: qua nulli Græcorum ante eos. De quo Plutarchus Pelopida. Cunctatores fuisse, ut magna molientes solent, Livius documento est, libr. 45. cap. 23. Celebratissima ipsorum in perferendis plagis patientia est, cui a teneris assuefiebant. Unde *Laconas plagipatidas* facete Plautus dixit. Petronius: *Tres plagas Spartana nobilitate concoxi.* Vide Cic. Tuscul. 2. Senecam de providentia c. 4, item Tertullianum ad Martyres c. 4. & Apologetici cap. ultimo. Sed de Lacedæmoniorum sive Spartanorum moribus institutisque peculiares libros scripserunt Xenophon & Plutarchus. Vide & Porphyrium περὶ ἀποχῆς l. 4.

SPARTACUS, Σπάρτακος, natione Thrax, miles primum, hinc latro, deinde gladiator, denique dux gravi bello, militantibus servis, vexavit Romanos, ipsi etiam urbi imminentes. Unde & *Acer* Horatio dicitur, Epod. 16. v. 5. Victus a Crasso in primo agmine fortissime dimicans quasi Imperator occisus est, ut Flori de eo verba sunt l. 3. c. 20. Bernegg. ad Suet. August. c. 3. Joh. Friderici ad 4. paradoxum.

SPARTIUM vel *Spartum*, Σπάρτιον: herba similis genistæ, sed ab ea tamen diversa (welsche Pfrymen) ex qua funes & alia fiebant. Plin. l. 19. c. 2.

¶ Sparteus, a, um. *Spartei funes*, Cato cap. 3. quorum Paullinus etiam meminit. Verba vide supra in *Byssus*. Et, *Spartea solea*, Columell. l. 6. c. 12. Sane cum plura alia ex *Sparto*, tum calceamina quoque fieri solita Plinius scribit l. 19, cap. 2. Casaubon. ad Sueton. p. 191 observat.

¶ Spartarius campus in Hispania, circa Carthaginem Novam, sparti feracissimus. Strab. l. 3. p. 110. & seq.

¶ *Sparteoli*, appellabantur milites, qui Romæ arcendis incendiis agebant vigilias urbisque circumibant partes, quos Augustus instituit, ut ad 3. Histor. Taciti Lipsius primus observavit. Nomen ab aliis militum ipsis inditum per contemtum fuit, vel a funibus quorum multus usus in restinguendis incendiis; vel a calceamentorum genere; vel tunicis sparteis, quibus erant amicti, ut Casaubonus opinatur ad Suetonii Augustum, quem vide. Conf. Bernegg. ad eund. c. 30. v. 2.

SPARUM & Sparus, i, jaculi genus est, seu teli rustici, ut ait Servius in illud Virgilii Æneid. 11. v. 682

Agrestesque manus armat sparus, ipse catervis, &c.

Ein Wurff/ Wehr oder Geschoß/ ein Baurspieß. Nepos Epaminonda cap. 9 *Multusque occisis ipsum Epaminondam pugnantem sparo eminus percussum concidere viderunt.* Quod *sparum* hoc loco, hic paullo post *hastile* vocat. *At Epaminondas*, inquit, *cum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse: simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim amissurum*, &c. vid. Marcell. Donat. ad Liv. 39.

SPASMUS, i, σπασμός, & *Spasma*, *atis*, convulsio seu rigor nervorum, der Krampff. Plin. l. 21. c. 8.

¶ Spasticus, qui spasmos frequenter patitur, den der Krampff zeucht. Plin. l. 21. c. 19. Et, *nervi spastici*, l. 20. c. 21.

SPATHA, æ, σπάθη, gladii latioris genus, eine breite Kling/ à σπάω, evello, stringo, educo; vel σπαθάω, consumo, minuo, scindo, apud Vegetium & Apulejum sub initium l. 1. Metamorph. & Spartianum in Hadriano c. 10. Itaque recentioris Latinitatis est, hac quidem notione.

¶ Est & instrumentum, quo ea, quæ coquuntur, agitantur & permiscentur, apud Plin. l. 23. c. 7. Rührlöffel. Item instrumentum pharmacopolarum, ein Spathen/ oder Apothecker Scheufflein: & chirurgorum, quod Celsus describit l. 8. c. 15. ¶ Est & *Spatha* instrumentum textorium, Senecæ Epist. 91. quo fila coire coguntur & jungi.

SPATHE, es, vel etiam *Spatha*, germen tenerum est palmæ arboris. ¶ 2. Fructusque ejus involucrum, erste Dattelfrucht/ ehe sie blühet. Matthiol. σπάθη.

¶ Spathalium, diminutivum, titulus est carminis apud Martial. lib. 13. *Spatalion cariotarum.*

Aurea porrigitur Jani cariota Calendis,
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

Sunt enim cariotæ palmarum fructus. ¶ Et *spathalium* ornamentum muliebre est in capite, à σπαθάω sive σπαταλάω, i. e. delicias ago & lascivio, Plinius libr. 13. cap. 25. Weiber-Zierde.

SPATIUM, de loco & tempore dicitur, Raum und Zeit. *Spatium agitandi equos*, Nep. in Eum. cap. 5, 4. *Spatium deliberandi*, ibid. cap. 12, 3. Proprie *stadium* est, quod decurritur. Quin nomen ipsum inde est: Nam τὸ στάδιον Æoles σπάδιον dixerunt, unde Latini, qui multum Æolas imitentur, *Spatium* suum fecerunt, ut Scaliger in Commentar. in catalecta veterum Poetarum observat. Hinc elegantissima metaphora Lucretius lib. 4. v. 1193

- - - - Spatium decurrere amoris

dixit. Nepos Eumene: *Verberibus cogebat exultare* (equum) *& calces remittere, qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret.* Ipsa etiam curricula sive decursus, *spatia* appellantur. Ennius apud Ciceronem de Senectute cap. 5

Sicut fortis equus spatio qui sæpe supremo
Vicit olympia, nunc senio confectu' quiescit.

Supremo spatio, id est, ultimo & septimo decursu ad metam, qui faciebat victorem. ¶ Et quia quantum quidque spatii implet, tam magnum etiam est; idcirco *spatium* & magnitudinem rei vel modum significat, die grösse oder länge eines Dinges. Gellius l. 1. c. 1 *Facile intellexit modum spatiumque plantæ Herculis.* Sic *lateris spatium*: *rhombi spatium* Juvenalis dixit Sat. 4. v. 39. Lucanus l. 9. v. 732

Nec tutus spatio est Elephas.

i. e. magnitudine & vastitate corporis. ¶ Sæpe, ut jam supra diximus, de tempore. *Ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. Et, *Spatium deliberandi habere*, Cicer. 1. offic. c. 33. *Spatium vitæ*, pro Arch. c. 11. *Spatium quinque dierum*, Livius l. 1. c. 17. *Biennii*, Cicer. ad Q. frat. ep. 1, cap. 4. Et *Habere spatium ad dicendum*, Cicer. in Verr. 2. extr. *Tempus & spatium dare*, Idem pro Quintio cap. 1. Et Livius l. 8. c. 32 *Orabant, ut iræ suæ spatium, & consilio tempus daretur.*

¶ Spatiolum, diminut. Pallad. l. 1. c. 38 *Alvearia collocentur, spatiolis inter se patentibus segregata.*

¶ Spatiosus, a, um, amplum. geraum/ weit. *Ædificia spatiosiora ad conventus excipiendos*, Vitruvius l. 6. c. 8. Silius de Luna, Italiæ oppido l. 8. v. 482

Insignis portu, quo non spatiosior alter.

Et Columella lib. 5. cap. 5 *Interordinia neque spatiosiora, quam decem pedum, neque contractiora, quam quatuor.* Plin. in Paneg. c. 63 *spatiosissima sedes.* Item de tempore. *Nox spatiosa*, Ovid. Epist. Penelopes v. 9. *Spatiosum tempus*, Idem 1. Amor. 8. v. 81. Neque vero hoc tantum de locis atque temporibus, sed ipsis etiam rebus non raro usurpatur, & magnum vastumque denotat. Ovidius l. 2. de remedio amoris v. 25

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum,
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Idem lib. 2. de Arte v. 645

Omnibus Andromache visa est spatiosior æquo,
Unus qui modicam diceret Hector erat.

Spatiosior æquo, i. e. justo procerior. Virgilius Moreto v. 35

Cruribus exilis spatiosa prodiga planta.

Spatiosa, id est, immodica, grosse breite Füsse. Loquitur de ancilla rustica atque deformi. Etiam *vox spatiosa* dicitur. Quintilianus l. 9. c. 4. *Sublimia spatiosas clarasque voces habent*, id est, longiusculas, polysyllabas.

¶ Spatiose, weitläufftig. Ut, *spatiose nasci*, Plin. l. 25. c. 8. Comp. *Spatiosius.* Propert. l. 3. eleg. 19

Tu quoque, qui æstivos spatiosius exigis ignes,
Phœbe, moraturæ contrahe lucis iter.

¶ Spatior, spatiari, deambulare, sich ergehen/ spatziren. Virgilius Æneidos 4. v. 62

Aut ante ora Deum pingues spatiatur ad aras.

Cic. de opt. gen. orat. c. 3 *Ut palæstrice spatiari in Xysto liceat.* Scaliger ad illud Albinovani Eleg. in obitum Mæcenatis:

- - - - quum jam torsisset habenas
Procedente die respicientis equi:

Putavi, inquit, *& aliquando legi posse*, respatiantis equi, *hoc est, qui finivit curriculum & spatium suum.* Spatiari *proprie est in stadio currere.* Statius lib. 4. Silv. 7. pr. *Jam diu lato spatiata campo* &c.

¶ Spatiator. Cato apud Festum, qui *erratorem* interpretatur. Macrobius quoque lib. 2. Saturn. cap. 10 *M. Cato*, inquit, *senatorem non ignobilem Cæcilium spatiatorem & Fescennium vocat.*

¶ Composit. Exspatiari, excurrere, ut, *Longe exspatiari*, weit ausspatziren. Quintil. lib. 2. cap. 10. *Poetica themata juvenibus pertractare permittimus, ut exspatientur & gaudeant materia.*

SPECIES, ab antiquo verbo *Specio* (de quo paullo post) quicquid in oculos sese ingerit & patet adspectui. Was sich sehen lässet. Virg. 2. Æneid. v. 407

Non tulit hanc speciem furiata mente Chorœbus,

id est, hoc spectaculum, Cassandræ scilicet tractæ crinibus a templo, sublatis nequicquam in cælum oculis, & vincula subeuntis, de quo in præcedentibus exposuerat Poeta. *Misera & flebilis species*, Cicero 11. Philipp. cap. 3. Et Suet. Nerone cap.

ne cap. 41 *Cum annotasset insculptum monumento in militem Gallum ab Equite Romano oppressum, trahi crinibus, ad eam speciem exsiluit gaudio.* AD SPECIEM, i. e. imaginem, simulacrum. ¶ 2. Hinc species quod videtur aliquid, quod tamen non est. Cicer. 2. offic. cap. 11 *Speciem boni viri præ se ferre*, dafür anzusehen seyn. *Habere speciem humanitatis*, Idem in Tuscul. lib. 4. cap. 14. *Speciem alicujus induere*, *præbere*, ut *percussoris speciem induit*, Livius lib. 40. cap. 12. *Speciem insulæ præbet*, Curt. lib. 4. cap. 1. *Specie liberum esse*, Livius lib. 35. cap. 31. dem äusserlichen Schein nach. *Duci specie utilitatis*, Quintil. libr. 3. cap. 8. den Nutzen ansehen. *In speciem*, dem Schein oder Ansehen nach. Cicer. in Verr 7. cap. 33 *Præclara classis in speciem, sed inops & infirma* &c. *Per speciem venandi urbe egressi*, Livius lib. 25. cap. 8. quod idem alibi *per caussam* dicit. ¶ 3. Aliquando *species*, non formam simpliciter, sed dignitatem formæ quandam significat. Pomponius Mela, elegantissimus auctor, lib. 2. cap. 2 de Thracia: *Viros benignius* (quam arbores, quas raro pomiferas paullo ante dixerat) *alit: non ad speciem tamen*; id est, formam faciemque insignem. Nam statim sequitur: *Nam illis asper atque indecens habitus est* &c. *Honorem* Tacitus dixit de Germania cap. 5. *Pecorum*, inquit, *fecunda, sed plerumque improcera, ne armentis quidem suus honor, aut gloria frontis.* Dicit, Germaniam quidem armenta gignere, non ad speciem tamen, hoc est, non forma decoreque spectanda. Juvenalis Sat. 10. v. 310

I nunc, & juvenis specie lætare tui, quem
Majora exspectant discrimina.

¶ 4. Species etiam de apparatu externo dicitur, ex quo vulgus homines æstimat. Tacitus *inania* appellat. Horatius lib. 2. epist. 6. v. 49

Si fortunatum species & gratia præstat.

Fortunatum vocat, qui & in re, & in dignitate est, exempli gratia, *Consul*, *Prætor*; aut *dives* ac *opulentus*. *Speciem* splendorem appellat, qui in ministeriis & cultu cætero circa tales est. Ita *insignia imperii*, diadema puta & cætera ornamenta imperatoris, *Speciem principatus* Suetonius dixit Caligula c. 22. Claudianus de 4. Conf. Honorii v. 83

Amissâ specie, raptisque insignibus, ambo
In vultus rediere suos.

Significat ad privatorum sortem redactos, quibus erepta insignia imperii erant. ¶ 5. *Species* etiam visum est, sive imago seu spectrum: εἴδωλον, φάντασμα. *Species nocturnæ*, Livius l. 26. cap. 19, Gesicht. Horatius de Arte Poet. v. 7

- - - - *Velut ægri somnia, vanæ*
Fingentur species.

Suetonius Claudio cap. 1 *Hostem non prius destitit insequi, quàm species barbaræ mulieris, humanâ amplior, victorem tendere ultra sermone Latino prohibuisset.* Et cap. 37 ibidem: *Sibi quoque eandem speciem aliquot jam noctibus observari retulit.* Loquitur de somni imagine. Curtius l. 3. cap. 3 *Anxium de instantibus curis agitabant etiam per somnum species imminentium rerum.* Et rursus paullo post: *Ceterum ipse & vatum responso, quod edebatur in vulgus, & specie, qua per somnum erat oblata, admodum lætus* &c. Prudentius Hymno ante somnum, & ipse de somniis loquens:

At qui coinquinatum
Vitiis cor impiavit,
Lusus pavore multo
Species videt tremendas.

¶ 6. Species prædicabile, quæ de pluribus numero differentibus prædicatur: ut homo de Socrate, Platone, &c. Et Species dicuntur, in quas genera distribuuntur. Seneca Epistolâ 58 *Omnes tibi exponam, si ante indicavero, esse aliquod Genus, esse & SPECIEM. Nunc enim primum illud genus quærimus, ex quo cæteræ species suspensæ sunt, à quo nascitur omnis divisio, quâ universa comprehensa sunt. Homo species est, ut Aristoteles ait, Equus species est, Canis species. Ergo commune aliquod quærendum est his omnibus vinculum, quod illa complectatur & sub se habeat. Hoc quid est? Animal*, &c. Ergo, quas Græci ἰδέας, Latini *Species* reddiderunt. Quod licet non improbarit Cicero, maluit ipsemet tamen *Formas* appellare. Vide eundem in Topic. cap. 7. Hinc *Species* & *Universalitas*, ut ita dicam, opponuntur. Tacitus de Germania cap. 5 *Terra etsi aliquando specie differt, in universum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda.* Suetonius Augusto cap. 9 *Proposita vitæ ejus velut summa partes sigillatim neque per tempora, sed per species exsequar. Per tempora exsequi*, est juxta seriem temporis narrare alicujus res, ut quæque hoc vel illo anno, ut insecuti illi alium aliumque sunt, gestum est: *Per species*, est, cum gestorum species ad certa genera rediguntur: ut, cum exponuntur simul, quæ aliquis privatim, quæ publice, quæ juste, quæ temperanter &c. egerit, non observato ordine annorum. Huc pertinet illud Velleji Paterculi: *Facilius cujusque res in unum contracta species, quàm divisa temporibus, oculis animisque inhæret.* ¶ 7. Est & Medicorum vocabulum, qui species appellare solent res omnes, ex quibus medicamenta conficiuntur. Marcellus Medicus carmine in libb. suos de medicina v. 20

Descriptas species, & pondera mensurarum. Et v. 42
Adde & aromaticas species, quas mittit Eous.

Hinc Germani vocare solemus Specereÿ. Palladius Octobri Tit. 14 *Diu agitari curabis, ut specierum vis omne corpus inficiat.* *Res* Plinius vocat. Ut libro 29. cap. 1 *Theriace fit ex rebus externis.* Et rursus: *Mithridaticum antidotum ex rebus LIV componitur.* Similiter *Annonarias species* JCti, itemque Vegetius libro 3. cap. 3, & alii sequioris ævi scriptores, panem, vinum, acetum, lardum &c. appellitarunt. ¶ Apud Cæsarem 3. de Bello Civili cap. 53 *Speciaria* legas, & huc interpreteris. Sed puto, illum locum mendosum esse, & aliam vocem ibi substituendam.

¶ Specialis, e, peculiare, & quasi proprium, etwas sonderliches für andern Dingen. Ut, *Hoc speciale familia illa semper habuit*, Jul. Capitolinus in M. Philosopho c. 17.

¶ Specialiter, cui contrarium est generatim, insonderheit. Columell. libr. 3. cap. 9 extr. *Hactenus de cura eligendi malleoli generatim præcepimus: nunc illud proprie specialiter, ut non solum ex fœcundissima vite, sed etiam ex vitis parte feracissima, semina eligantur.* Apulejus de Mundo pag. 69 *penetrare atque adire specialiter singula.* Comp. *Specialius.* Paullinus de S. Felice Natal. 9. v. 146

- - - - - *cui privato specialius astro*
Ista dies tantum peperit sine fine patronum.

¶ Speciatim. Cic. post red. in Sen. c. 20 *Legem speciatim de salute mea promulgavit.*

¶ Speciosus, a, um, speciosior, &c. specie præstans, scheinlich/ scheinbarlich. *Justa, magna & speciosa caussa*, Cic. ad Attic. Liv. 1. c. 23 *Vera potius, quàm dictu speciosa, dicenda sunt.* Quibus gemella Curtius habet l. 5. c. 1. *Non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse.* Livius rursus l. 28. c. 40 *Aliorum speciosiora primo adspectu consilia semper visa.* Et Quintil. l. 2. c. 15 *Speciosissimum corpus.* Vellej. Patercul. l. 2. c. 79 *speciosissima classe fabricata.*

¶ Speciose, adverb. ornate, zierlich/ köstlich. Valerius Maximus l. 5. c. 1. n. 6 *Africani humanitas speciose lateque patuit.* Livius l. 34. c. 7 *Equus speciosius instratus, quam uxor vestita.* Horat. l. 1. epist. 18. v. 52 *speciosius arma tractet.* Columella l. 2. c. 2 *speciosius ingredi.* Hirtius Bell. Afric. c. 48 *Aciem, quam speciosissime potest, instruxit.* Quintilian. lib. 9. cap. 4 *hasta speciosissime contorta.*

¶ Inspeciosus, a, um, non speciosus. Petronius Fragm. Tragur. p. 68 *Puer non inspeciosus.*

¶ Specimen, exemplum, judicium, eine Probe/ Anzeigung/ Exempel. Ut, *Specimen habuit hæc civitas innocentiæ*, Cicer. in Pison. cap. 39. Idem in 1. Tusculan. lib. 1. cap. 14 *Specimen virtutis capere ex optima quaque natura.* Ac, *Specimen dare, & periculum sui facere*, Idem in 1. Verr. cap. 8. Et, *Dare speciem indolis*, Plin. lib. 2. epist. 7; *Specimen prudentiæ*, Nepos Attico c. 3.

¶ Specio, antiquum verbum, unde composita *Adspicio*, *Conspicio*, *Inspicio*, adhuc in usu. Plautus Casina act. 3. scen. 1. vers. 2 *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.* Familiari usu in publica Romanorum divinatione videtur fuisse. Inde enim *Aruspices*, *Auspices*, *Extispices* appellati. Varro quoque lib. 5. de Latin. Lingua, & Cicero Philippica 2. c. 32 *Spectionem habere*, pro auspicari dixerunt; quanquam Palatini aliique codices *inspectionem* exhibeant in dicto Ciceronis loco. Vide ibi Gruteri notam. Participium quoque Lege 8 § 11 Dig. de Transaction. *specienda erunt*, superest.

¶ Sed *Specto*, frequentativum, in usu mansit cum compositis. Terent. in Eunuch. act. 5. scen. 6. v. 18 *Here, ne me spectes*, (darffst mich nicht ansehen) *me impulsore hæc non facit.* Et *Spectare fabulas*, Plaut. prolog. Casin. v. 6. *Visere & spectare aliquid*, besichtigen und besehen/ Cicero Tusculan. 1. cap. 19. ¶ 2. *Animum alterius ex suo spectare*, Terent. in Andr. act. 4. sc. 2. v. 21. Et, *Vitam alicujus non ex oratione, sed moribus spectare*, hoc est, judicare, æstimare, prüfen/ urtheilen &c. Declamator in Sallust. ¶ 3. *Aurum spectatur in ignibus*, id est, exploratur, Ovid. l. 1. Trist. eleg. 4. v. 25. Et Lucretius l. 3. v. 55

- - - *in dubiis homines spectare periclis*
Convenit, adversisque in rebus noscere qui sint.

Vid. Barth. ad Script. Venat. p. 61. & 190. ¶ 4. *Si ad vitulam spectes*, Virgil. eclog. 3. vers. 48. *Ad suam gloriam spectare*, Cicer. pro Sext. cap. 16. Et, *Juvenes magna spectare, & ad ea rectis studiis contendere debent*, Idem in offic. libr. 2. cap. 13. &c. In his *Spectare* est cogitare, agitare, curare. Nam quæ curæ nobis sunt, in ea intendimus oculos. Cæsar libro 3. de B. C. cap. 75 *Sed eadem spectans, si in itinere impeditos & præteritos deprehendere posset, exercitum è castris reduxit.* Nepos in Themistocle cap. 7. n. 6. & in Attico cap. 10. n. 1 verbo *intueri* similiter utitur. ¶ Horatius pro suspicere, admirari ac revereri posuit lib. 1. epist. 16. v. 57

Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne tribunal,

 ¶ 5. Sed,

¶ 5. Sed, *spectat Græciam*, id est, tendit in Græciam. *Spectat orientem*, Plin. libr. 6. cap. 17, id est, vergit in orientem, liegt nach Griechenland zu/ liegt gegen Morgen/ oder Morgen-werts. Et, *In ea parte, quæ ad mare spectat*, Cæs. 1. Gall. cap. 1. Et, *Spectat ad meridiem*, Idem lib. 5. cap. 13. ¶ 6. *Quorsum hæc spectat oratio?* hoc est, pertinet, wozu dienet diese Rede? oder/ was wird damit gemeinet? Cic. 3. de Orat. cap. 24 *Spectat hoc alio*, id est, pertinet alio, ist anders wohin angesehen. *Consilium ejus ad bellum spectat*, Cicer. lib. 15. ad Attic. epist. 4, sein Rath läufft auff Krieg aus/ ist gerichtet Krieg anzurichten. *Res ad arma spectat*, Idem 14. fam. epist. 5. Et, *Spectat ad rebellionem*, Livius lib. 34. cap. 56 *Res ad seditionem spectat*, Idem lib. 25. cap. 3. extr. A

¶ Spectatus. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 6. v. 5 *Is mihi profecto servus spectatus satis est*, genugsam bewährt. Et in Andria act. 5 princ. *Satis jam satis, Simo, spectata erga te amicitia est mea*. Et, *Spectatus & honestus vir*, Cic. in Verr. 5. cap. 25. pr. *Spectatæ vir integritatis*, Livius lib. 26. cap. 49, bewust und bekandt. ansehnlich/ berühmt. Brutus ad Ciceronem: *Durior est conatio spectatæ virtutis, quàm incognitæ*. Silius lib. 1. v. 440

- - - - *quo non spectatior alter.*

Livius libro 1. cap. 57 *Id cuique spectatissimum sit, quod* &c. Sic, *Spectatissima fœmina*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 50.

¶ Spectate, spectatissime, adverbium. Plin. libro 21. cap. 1 *Quæ spectatissime florent, celerrime marcescunt*, id est, maxime, egregie, sehr schön blühen. B

¶ Spectatio, probatio. Cicero 4. in Verr. cap. 78 *Certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione & collybo* &c. Item de scena & theatro, das Zuschauen. Vitruvius Præfat. lib. 10 *Quæ scenicis moribus per machinationem ad spectationem populo comparantur.*

¶ Spectator, ein Anseher/ ein Anhörer. Plaut. in Amphitr. extrem. *Nunc spectatores clare plaudite*. Cic. in offic. lib. 2. cap. 8 *Spectatores se otiosos præbuerunt Leuctricæ calamitatis*. Et, *Spectator formarum*, id est, probator, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 18. *Spectatores rerum cælestium*, id est, contemplatores, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 56.

¶ Spectatrix, ut, *Spectatrix scelerum turba*, Lucan. lib. 3. v. 129. Et Ammianus lib. 30. cap. 26 *Posteritas incorrupta præteritorum solet esse spectatrix.*

¶ Spectativus. Quintil. lib. 3. cap. 5 *Thesin a caussa sic distinguunt, ut illa sit spectativæ partis, hæc activæ. Illic enim veritatis gratia disputari, hic negotium agi. Spectativæ partis*, id est, ejus partis Philosophiæ, quæ in contemplando versatur, & θεωρητικὴ appellatur Græcis. *Activa* enim πρακτικὴ est.

¶ Spectabilis, spectatione & admiratione dignus: ut, *Spectabilis heros*, Ovid. 7. Metam. vers. 496. *Opus spectabile*, ein Werck/ das sich wol sehen läst/ Valerius Flaccus lib. 1. v. 428. *Spectabiles* appellabantur olim secundi ordinis senatores: primi enim *illustres*, tertii *Clarissimi* dicebantur. Vide supra *Illustris* in *Lustrum*. C

¶ Spectamen. Augustinus Soliloq. lib. 1. cap. 5. extr. *spectamina disciplinarum*. Repetit cap. 8 ejusdem libri, *intelligibilia illa disciplinarum spectamina.*

¶ Spectaculum, cum ipse actus spectandi, tum res, quam adspectamus, seu contemplamur. Vet. Gloss. *Spectacula*, θεωρίαι: item θέαμα, *spectaculum, visum*. Virgilius in 6. Æneid. vers. 37 picturas sive sculpturas Dædali, quæ varias fabulas repræsentabant, *spectacula* vocat. Nam, dum Æneas has contemplatur & tempus terit, ita ipsum Sibylla increpat:

Non hæc ista sibi tempus spectacula poscit.

Cic. 2. de Nat. Deor. cap. 57 *Circuitus solis & lunæ hominibus præbent spectaculum*. Idem cap. 56 ejusdem libri: *Rerum cælestium spectaculum ad hominem solum pertinet*. ¶ Κατ' ἐξοχὴν Romanis scriptoribus *spectacula* vocabantur ludi & munera, quæ in Theatro, Amphitheatro, Circo, in Scenicis, Gladiatoriis, Venationibus & Equestribus certaminibus populo edebantur. Schauspiele. Hinc *indicere spectacula, celebrare spectacula*, legimus. Virgilius in Catalectis: D

Nocte pluit totâ: redeunt spectacula mane:

Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.

Spectacula Pantomimorum, Plinius Panegyrico cap. 46. Et, *Spectacula scenæ*, Ovidius dixit lib. 3. de Arte am. vers. 351. Nec aliter accipienda hæc vox in titulis librorum Martialis & Tertulliani, quos *de Spectaculis* inscripserunt. Vide Lipsii Saturnalia & Torrentium in Suetonii cap. 37. Sic, *Ludis & spectaculis teneri*, Cic. 5. de Fin. cap. 18, grosse Freude und Lust dran haben. Et, *Spectaculum apparatissimum*, Idem 1. Philipp. c. ult. Studium insanum vulgi spectaculis, etiam afflictis illis temporibus, indicat debita opera Salvianus, quem vide. ¶ Aliquando *Spectacula* locum ipsum, ex quo spectatur, significant. Nimirum ut *hibernacula*, ubi hibernat miles; *habitacula*, ubi quis habitat; sic *spectacula*, ubi quis spectat, appellantur. Plaut. Curcul. act. 5. sc. 2. v. 47 *Exoritur ventus turbo, spectacula ibi ruunt*. Cic. pro Sextio cap. 58 *Excitatus est plausus ex omnibus spectaculis*. Ovidius 10. Metamorphos. v. 668

- - - - *resonent spectacula plausu.*

Livius lib. 1. cap. 35. extr. *Loca divisa Patribus Equitibusque, ubi spectacula sibi quisque faceret, fori appellati. Spectavere furcis, duodenos ab terra spectacula alta sustinentibus pedes*. Hinc cunei & gradus spectaculorum apud Vitruvium lib. 5. cap. 6, ubi de conformatione theatri agit.

¶ Spectrum à *specio*, ut *scalprum* a scalpo, εἴδωλον, sive terriculamentum, ein Gespenst. Dæmonum species ex anima humana, quæ ob admissa, nec expiata scelera, nondum recepta apud inferos, incerta vagatione quasi exilio puniretur, uti pagani sentiebant. Vide supra *Larva*. Democritus, & eum secutus Epicurus, statuit, jugi fluore, ut Apulejus hoc dogma ipsorum in Apologia explicat, proficisci a corporibus atque manare, veluti exuvias quasdam, imagines, volareque per aera, seque inferre, & ita fieri videndi sensum. Has imagines ipsi vocarunt εἴδωλα: Lucretius *simulacra*: Carius vero Insuber, Epicureus Philosophus *spectra* dixit. Unde *Catiana spectra* apud Cic. lib. 15. epist. 16. Et ibidem: *spectris oculi feriuntur*. Vide ipsam Epistolam, itemque Gellium lib. 5. cap. 17. Plutarchum de placitis Philosophorum lib. 4. cap. 13. & 14. præcipue Lucretium lib. 4. & Laertium in vita Epicuri, quæque in eum doctissimus Gassendus disputat pag. 236. & sequentibus.

¶ Specula, Speculari, vide paullo inferius post *Spectrum*.

Composita à *Specio*.

¶ Adspicere sive Aspicere, intueri, ansehen. Cic. 3. Catil. c. 5. extr. *Furtim nonnunquam inter se adspiciebant*, gaben einander bißweilen einen heimlichen Blick. Idem de Arusp. resp. cap. 1 *Deinde respexit, & simulac Cn. Lentulum* COS. *adspexit, concidit in curiæ pæne limine*. Et Ovidius 13 Metam. v. 70

Aspiciunt oculis superi mortalia justis.

¶ 2. Eleganter & sub proverbiali specie *adspicere* dicuntur, qui præsenti atque intrepido animo sunt, nec metuunt in contentionem descendere, aut rei facere periculum: quemadmodum contra timidi atque impares longe *ne aspicere quidem posse* perhibentur. Nepos in Epam. 8, 3 *Coëgit* (Thebanos) *apud Leuctra superare Lacedæmonios, quos ante se imperatorem nemo Bœotiorum ausus aspicere in acie*. Sueton. in Augusto cap. 16 *Unde præbitam Antonio materiam putem exprobrandi*, NE RECTIS QVIDEM OCVLIS EVM ADSPICERE POTVISSE INSTRVCTAM ACIEM &c. Fit translatio ab infirmitate oculorum ad infirmitatem animi. ¶ 3. Est & *adspicere aliquem*, vereri, admirari, colere. Nepos Chabria 4, 1 *Auctoritate antecibat, eumque magis milites, quàm qui præerant, adspiciebant*. Ita nos: auff einen sehen. Tacitus 1. Annal. cap. 4 *Omnes exutâ æqualitate jussa principis aspectare. Os obvertere*, similiter dixit vetus Poeta apud Ciceronem. *Cujus ob os Graji ora vertebant sua*. ¶ 4. *Adspicere* etiam dicimus, quæ consideramus & ad censuram veluti vocamus, & contentionem. Seneca Medeâ v. 82

Cedent Æsonio Duci,

Si forma velit aspici,

Proles fulminis improbi.

Id est, si in certamen formæ descendat, si judicari, seu æstimari forma velit, cedent ei formosissimi ipsi Deorum, Bacchus puta, quem *prolem improbi fulminis* vocat; item Apollo & Castor, de quibus sequitur.

¶ Adspectus. Ut, *Adspectus miserabilis*, eine klägliche Gestalt/ Cic. 2. Philipp. cap. 29. Et, *Adspectum hominum lucemque vitare*, Idem pro Sylla cap. 26. *In adspectum lucemque proferre*, Idem pro Arch. cap. 6. Et ad Attic. lib. 7. epist. 3. princ. *E literis tuis primo adspectu hanc voluptatem cepi*, im ersten Ansehen/ im ersten Anblick. Et libr. 2. de Orat. cap. 87 *Omnes res, quæ sub adspectum veniunt*, in die Augen fallen/ gesehen werden.

¶ Adspecto, adspectare, frequentativum. Terent. in Eunucho: *Quid me adspectas? quid taces?* Cicero pro Plancio cap. 42 *Quid me adspectas? quid mea promissa repetis?*

¶ Adspectabilis, e, adspectu dignum. Cicer. de Univers. cap. 4 *Deus animal unum adspectabile, in quo omnia animalia continerentur, effecit*. Et Apulejus Apolog. p. 252 *Nihil est adspectabilius homini nato, quam forma sua.*

¶ Inadspicuus, δυσόρατος, Auson. epist. 23. v. 22

Semper inadspicuis prodentur scripta favillis.

¶ Inadspectus, idem. Statius 1. Thebaid. v. 50

- - - *inadspectos cælo radiisque penates,*

sedem inferorum dixit.

¶ Circumspicere, umher sehen/ sich wol umsehen/ betrachten. Cic. pro Cluent. cap. 53 *Circumspicite omnes Reipublicæ partes*. Et pro Quint. cap. 31 *Omnia circumspexit, omnia periclitatus est*, er hat allen Sachen nachgedacht/ alles versucht. Et lib. 1. epist. 9 *Circumspectis rebus omnibus, rationibusque subductis summam feci*, &c. ¶ 2. Dicimus & *Circumspicere animo, mentibus*, &c. Ut Cicer. pro Sylla cap. 25 *Circumspicite paullisper mentibus vestris hosce ipsos homines*. Et Cæsar lib. 6. Bell. Gall. cap. 5 *Reliqua ejus consilia animo circumspiciebat*. ¶ 3. Est & undique conquirere, expetere, desiderare. Livius libro 1. cap. 30 *Sabini circumspicere externa auxilia*, scilicet cœperunt. nach ausländischer Hülffe trachten.

¶ Cir-

¶ Circumspectus, **vorsichtig**/ prudens, sagax, autore Valla libro 1. cap. 30. *Circumspectum judicium*, apud Quintil. lib. 10. cap. 1. *Circumspectissimus & prudentissimus princeps*, Sueton. in Tiberio cap 21. *Decreti circumspectissimâ sanctione*, Val. Max. lib. 1. cap. 1. n. 20. ¶ Interdum & passive ponitur. Ovid. 5. Fast. v. 539 A

Verba movent iras non circumspecta Deorum,

hoc est, non cogitata, non considerata verba, **unbedachte und vermessene Worte.**

¶ Circumspecte, adverb. **vorsichtig/ behutsam.** Gellius lib. 1. cap. 5 *Circumspecte compositeque indutus.* Quintilianus lib. 9. cap. 2 *Hoc parcius & circumspectius faciendum est.* Et, *Circumspectius donare*, Seneca 3. de Benefic. cap. 14.

¶ Circumspectus, ûs, subst. provida consideratio. Cic. 12. Philipp. cap. 11. princ. *Hæc ego in urbe prævideo: facilis est circumspectus, unde exeam, quo progrediar.*

¶ Circumspectio, idem. Cic. 4. Acad. cap. 11 *Sin ex circumspectione aliqua, & accuratâ consideratione, quod visum sit, id se dicent sequi.*

¶ Circumspicientia, idem. Gellius lib. 14. cap. 2 *Est disceptatio ista multijugæ & sinuosæ quæstionis, multaque & anxia curâ & circumspicientiâ indigens.* id est, consideratione.

¶ Circumspectare, frequentativum. Terentius Eunucho act. 3. sc. 5. v. 54. *Simul alia circumspecto.* Livius lib. 25. cap. 36 *circumspectare atque agitare dux cœpit.* Et Silius lib. 15. v. 8 *medicamina quasso imperio circumspectant.* **nach Hülffe umsehen.** B

¶ Circumspectator, unde

¶ Circumspectatrix. Apulejus Apolog. pag. 323 *improba juvenum circumspectatrix.*

¶ Circuminspicio vide post *Inspicio.*

¶ Conspicere, **sehen.** *Velle conspici*, **wollen gesehen seyn**/ Cic. in Pison. cap. 25. *Conspici infestis oculis omnium*, Idem in Catilinam 1. cap. 7. ¶ 2. Nepos in vita Attici cap. 26 *Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset*, id est, talis, ut nec defectum ad sordes, neque excessum ad luxum interpretari sive notare posses. Ita Suetonius Cæsarem *notabilem cultu* fuisse cap. 45 dicit, quod non vulgari habitu uteretur; sed qui insigne aliquid & peculiare haberet, conspiciendum maxime notandumque. Sen. Consolat. ad Helviam cap. 2 *Quam tu quidem omni obsequio & pietate, quanta vix in filio conspici potest, matrem fieri coegisti*: id est, quanta in filio, ut insignis & singularis, haberi possit.

¶ Conspectus, conspectior, adjectivum: ut, *Plebs dignitate conspectior*, Livius lib. 22. cap. 40. Et Tacitus 4. Hist. cap. 11 *Ne in ipsa urbe conspectior mors foret, viâ Appiâ exstinguitur.* Ovid. 13. Metam. v. 794 C

- - - - *platano conspectior alta.*

Juvenal. Satyr. 8. v. 140

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.

¶ Conspectus, substantivum. *In conspectu*, Cic. 1. fam. epist. 7. **für Augen.** *In conspectum venire; Prodire in alicujus conspectum*, **einem unter die Augen gehen**/ Plautus Mostell. a. 5. sc. 2. v. 33. *In conspectu alicujus adstare*, **einem im Gesicht/ oder für Augen stehen**/ Cicer. in Cæcil. 4. cap. 2. *Frui alicujus conspectu*, Idem pro Sylla cap. 9. *Conspectum alicujus vereri, fugere, fugitare, vitare*, Terentii & Ciceronis sunt. *Consuetudine conspectuque suorum aliquem privare*, Idem pro Muræna cap. 41. ¶ 2. Conspectus etiam σύνοψιν sive compendium notat, cum late diffusa res ad quædam summa capita revocatur breviter, & velut uno intuitu conspicienda exhibetur. Ita enim hujusmodi libellum, seu breviarium, Quintus Cicero circumscribit, commentario de petitione consulatus ad Marcum fratrem ipso principio: *Ab amore nostro non sum arbitratus alienum, ad te perscribere, quæ mihi veniebant in mentem dies ac noctes de petitione tua cogitanti: non ut aliquid novi ex iis addisceres; sed ut ea, quæ in re dispersa atque infinita viderentur esse, ratione ac distributione sub uno adspectu ponerentur.* D Gellius lib. 17. cap. 21. principio: *Ut conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item virorum illustrium, quæ in his ætatibus nati fuissent, haberemus &c. excerpebamus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruissent Græci ac Romani viri, qui vel ingenio, vel imperio nobiles insignesque post conditam Romam fuissent ante secundum bellum Carthaginensium, easque nunc excerptiones nostras variis diversisque locis factas cursim digessimus.* CONSPECTUM, ut ex verbis istis intelligis, vocat excerpta brevia ex multis atque in ordinem digesta: **einen kurtzen Auszug/ Extract/** uti nos appellamus. Idem lib. 19. cap. 10 *Conspectum* vocat perscriptam ratiunculam sumtuum brevibus summis, qui ad absolvendum opus aliquod requiruntur: **ein Anschlag der Unkosten/ die zu einem Wercke ohngefährlich vonnöthen.** Verba ejus hæc sunt: *Assistebant* (Frontoni Cornelio) *Fabri ædium complures, balneis novis moliendis adhibiti; ostendebantque depictas in membranulis varias species balnearum. Ex quibus cum elegisset unam, interrogavit, quantus esset pecuniæ conspectus, ad id totum opus absolvendum*, **wie hoch sich der Anschlag belauffe?** *Conspectus* enim taxationis sive æstimationis libellus est. Sane & apud Græcos σύνοψις taxationem significat. Lexicon Cyrilli: σύνοψις, *taxatio.*

¶ Conspector, qui conspicit. Tertullian. de Cultu fœm. lib. 2. cap. 13. pr. *Deus conspector est cordis.* Idem de Oratione cap. 13 *Deus non vocis, sed cordis auditor est, sicut conspector.*

¶ Inconspectus, inconsideratus. Gellius lib. 17. cap. 21. pr. *ne in his sermonibus forte inconspectum aliquid temere diceremus.* **unbedacht.**

¶ Conspicuus, a, um, quod ab omnibus conspicitur, ut Valla exponit, **scheinlich/ scheinbarlich/ ansehnlich.** ut, *Conspicua venustas*, Auctor ad Herenn. lib. 3. cap. 15. *Conspicuus formâ*, Plin. lib. 7. epist. 24, **ansehnlich der Gestalt halben.** *Conspicuus laude*, Idem libr. 3. epist. 3. *Vertex conspicuus*, Horat. 3. Carm. od. 16.

¶ Semiconspicuus, **halb sichtbar.** Apulej. libr. 3. Milesf. post initium: *nonnulli per fenestras semiconspicui.*

¶ Conspicor, conspicari, idem quod conspicere, genus mutat & conjugationem. Ter. in Eun. a. 5. sc. 8, 32 *Cur ego in his te conspicor regionibus?*

¶ Conspicilium & Conspicillum, quo utroque Plautus Cistellar. act. 1. sc. 1. v. 93 usus est pro vitro, quod oculis adhibetur, ut, quæ videnda sunt, majora appareant, **eine Brill.** Plauti d. l. verba sunt: *Dum redeo domum, conspicillo consecutus est clanculum me usque ad fores.* Idem Medico, quod fabulæ nomen deperditæ, apud Nonium: *In conspicilio adservabam.* Nonius interpretatur: *unde conspicere possis.*

¶ Despicere, **unter sich sehen**/ ut, *Despicere ad terram*, Plautus Mil. act. 2. scen. 3. v. 16. ¶ 2. Sed, *Despicere ac pro nihilo putare*, id est, contemnere, Cicer. de finib. lib. 3. cap. 8. Et pro Rosc Amer. cap. 46 *Omnes despicere, & hominem præ se neminem putare*, **jederman verachten.** *Vulgi & imperitorum inscitiam despicere*, Idem in officiis dixit. *Id illi usque eo despexerunt, ut &c.* Nepos Pelop. cap. 3, **sie haben es so wenig geachtet.** *Rei familiaris despexit fructum*, Idem in Attico cap. 2. id est, neglexit, non curavit.

¶ Despectus, participiale adjectivum, unde *despectissimus* apud Cic. 5. in Verrem cap. 41. extr. *ne contemtissimi*, inquit, *ac despectissimi esse videamur.*

¶ Indespectus, contrarium. Lucanus lib. 6. v. 748

Indespecta tenet vobis qui Tartara.

¶ Despectus, subst. **das Herabsehen.** Cæsar 2. de Bell. Gall. cap. 29 *Quod* (oppidum) *cum ex omnibus in circuitu partibus altissimas rupes despectusque haberet* &c. ¶ 2. Contemtus: *ludibrio & despectui opponi*, apud Auctorem ad Herennium lib. 4. cap. 39.

¶ Despectio. **Verachtung.** Cicer. in Hortensio apud Nonium in DESPICERE. *Consolabitur*, inquit, *eam magnitudo animi, & humanarum opinionum alta quædam despectio.*

¶ Despicientia, idem. Cic. 1. Offic. cap. 20. pr. *Fortis animus & magnus in rerum externarum despicientia ponitur.* Idem in Partitionibus Oratoriis cap. 23 *Magnitudinem animi superbia in extollendis, & despicientia in contemnendis honoribus imitatur.*

¶ Despector, nomen, qui despicit. Tertullian. advers. Marc. lib. 2. cap. 23 *Eligitur Saul, sed nondum despector prophetæ Samuelis.*

¶ Despectrix. Idem Tertull. Apologet. cap. 26 *Judæa despectrix divinitatum*, puta quas pagani idololatræ coluerunt. Idem de Anima cap. 23 *Virtus despectrix mundi potentium principatuum.*

¶ Despectare, frequent. Virgil. 1. Æneid. v. 396

- - - - *terras ordine longo*
Aut capere, aut captas jam despectare videntur.

Et Tacitus 2. Annal. cap. 43, 6 *Piso vix Tiberio concedere: liberos ejus ut multum infra, despectare.*

¶ Despectatio. Vitruvius lib. 2. cap. 8 *despectationes cœnaculorum* dixit.

¶ Despicari, ut Conspicari. Terent. in Eunuch. act 2. sc. 3. v. 92 *Quæ nostram adolescentiam habent despicatam*, hoc est, despectam. Victor de viris illustribus in Camillo: *primo ut deos veneratus: deinde ut homines despicati interfecere*, **als Menschen verachtet/** ꝛc.

¶ Despicatus, ex participio adjectivum. *Homo despicatissimus*, Cic. pro Sextio cap. 16. Et Gellius lib. 15. cap. 4. princ. *In sermonibus nuper fuit, multos altissimum dignitatis gradum adscendisse ignobilissimos prius homines & despicatissimos.*

¶ Despicatus, ûs, contemtus, cujus autem solus fere tertius casus antiquorum usu receptus est. Ut, *Despicatui duci*, Cic. pro Flacco cap. 27, **verachtet werden.** *Despicatui aliquem habere*, **verachten.** Plautus Menæch. act. 4. sc. 3 v. 19

Tu me bene merentem tibi habes despicatui.

¶ Despicatio, idem. Cic. de Finib. cap. 20 *Odia, invidiæ, despicationes adversantur voluptatibus.* **Verachtung.**

¶ Despicabilis. Paullinus Nolanus Epist. 22 [al. 7.] n. 2 *honorabiliter despicabiles* vocat, qui munditiem cultus & vestitus negligunt, intrinsecus autem pii & honesti, ac propterea hono-

honorabiles, quanquam vulgo despicatui sint. Salvianus lib. 2. contra Avarit. pag. 68 *despicabilis vilitate.*

¶ Dispicere, est providere & circumspicere mente, tanquam in omnem partem lumina mentis intendere, omniaque discernere, sich fleißig umher umsehen. Terentius in Andr. act. 3. sc. 5. v. 16 *Jam aliquid dispiciam*, ich will ietzund was ersehen. Cic. ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 3 *Ego, quid sperem, non dispicio.* A quo

¶ Dispicientia dicta est, circumspectio & consideratio diligens, Vall. lib. 5. cap. 6.

¶ Dispectus, ùs, idem. Seneca epist. 14 *Si falsas opiniones exclusimus, non statim sequitur dispectus rerum agendarum.*

¶ Dispector, nomen. Tertullianus 2. ad Uxor. cap. 8. pr. *Dispectores divinarum sententiarum*, ex Rigaltii quidem lectione. Froben. *despectatores.* Sed & alibi vox *Dispector* Tertulliano placuit. De Anima cap. 15 *Scrutator & dispector cordis Deus:* & Apologet. cap. 45 *incontemtibilis dispector*, itidem Deum intelligens.

¶ Dispectare, frequentativum. Arnobius lib. 1. pag. 13 *Non ex gratia, sed ex vero disceptationis hujus dispectare momenta.*

¶ Exspecto, sive Expecto, exspectare, præstolari est, quia, dum venturum aliquem præstolamur, frequenter adspicere solemus. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 7 *Expecto, quid velis*, ich warte darauff/ bin gewärtig. Idem in Eunuch. act. 3. sc. 5. vers. 46 *Sto exspectans, si quid imperent*, ich steh und warte auff/ ꝛc. *Expectare epistolas longiores*, Cicer. 15. fam. epist. 16. Idem pro Cluentio cap. 2 *Exspectetis ad extremum, & me meum dicendi ordinem servare patiamini*, auswarten. *Exspectare in aliud tempus*, Idem ad Att. lib. 1. epist. 17. extr. *Ad mediam noctem exspectare*, Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 83. *Exspectabo, dum venit*, Terent. in Eun. act. 1. sc. 2. extr. wil warten/biß er kömmt. Cic. de Amicit. cap. 13 *Amicorum caussâ honesta faciamus, ne expectemus quidem, dum rogamur.* Et Trajanus epist. ultim. ad Plinium: *Si expectasses, donec me consuleres.* Et rursus Cicero 14. Philipp. sub init. *Avidissime rem aliquam exspectare.* Et, *Diem ex die exspectare*, Idem ad Attic. lib. 7. epist. ult. Ovidius 3. Metamorph. v. 135

- - - - - ultima semper
Exspectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

¶ Exspectatus, desideratus. Plautus in Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 26 *Certe me illic exspectatum, optatumque venturum scio*, ich weiß/ daß ich ihm ein gewünschter/ begehrter/ lieber Gast seyn wil. Idem in Mostell. act. 2. sc. 2. v. 11 *Credo exspectatus veniam familiaribus.* Et Cicero Tironi lib. 16. famil. epist. 2 *Charus & expectatus omnibus venies.* Rursus Plaut. in Mostell. act. 2. sc. 2. vers. 12 *Exspectatior illo nemo venit.* Superl. *Exspectatissimus triumphus*, Hirtius 8. Gall. cap. 51. *Suavissimus & exspectatissimus alicujus adventus*, Cic. ad Atticum libro 4. epistola 4. pr. ¶ 2. Apud Terentium verò Adelph. contrarium significat act. 1. sc. 2. v. 29, *Ubi te exspectatum ejecisset foras.* Ita enim ibi Donatus: EXSPECTATVM, *odiosum & malæ vitæ. Nam filiis parentes aut amabiles sunt, aut expectati. Amabiles boni: exspectati mali, quorum mors in dies singulos exspectanda & optanda sit.*

¶ Ante exspectatum, unversehens. Virgil. 3. Georgic. v. 348

Ante exspectatum positis stat in agmine castris.

Ubi Servius: *Ante exspectatum, dicto citius, id est, antequam ejus expectetur adventus: & est una pars orationis, hoc est, Adverbium.*

¶ Inexspectatus, non expectatus, unversehen. Seneca epist. 107. pr. *Nihil insolitum, nihil inexspectatum est.* Quintilianus lib. 8. cap. 3. p. 596 *Similitudo, quo longius petita est, hoc plus adfert novitatis, atque inexspectata magis est.* Et Ovidius 12. Metamorph. v. 61 *- - - - inexspectatus in armis*
Hostis adest.

¶ Exspectatio, das Warten. Terent. in Prolog. Hecyræ: *Funambuli eodem accessit exspectatio*, auch/ daß man auff den Leinen Täntzer wartete. Declam. sub Ciceronis nomine, antequam iret in exilium: *Vacua periculo & periculi exspectatione nulla hora relinquitur.* Ipse Cicero de clar. orat. cap. 76 *Præteritorum recordatio est acerba, & acerbior exspectatio reliquorum.* Et, *præter exspectationem accidit*, Idem 2. de Orat. cap. 70. ¶ 2. Nepos Alcibiade: *Tanta fuit exspectatio visendi Alcibiadis*, id est, desiderium. *In summa exspectatione res est*, Cicero ad Pompejum sub lib. 8. ad Atticum epist. 11. Et, *Afferre non parvam exspectationem alicui*, Idem 3. ad Attic. epist. 18. *Sui exspectationem concitare*, Idem 2. fam. epist. 1. Ac *Magna me tenet alicujus exspectatio*, Idem de orat. lib. 2. cap. 18. ein Verlangen haben. ¶ 3. *Exspectationem omnium vincere*, id est, opinionem, spem, Idem in 7. Verr. cap. 5. Et 3. ad Atticum epist. 15 *Varronis sermo fecit exspectationem Cæsaris*, wie Varro berichtet/ hat man sich des Cäsaris zu vermuthen. *Exspectationem alicujus decipere*, vergeblich warten lassen/ Idem libro 2. de Orat. cap. 71.

¶ Exspectator. Paullinus Nolanus Epist. 31 [al. 11] n. 5. extr. *Expectatores suos redivivos incessit.*

¶ Inspicere, hinein schauen. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 61 *Inspicere tanquam in speculo vitas omnium.* Plin. in Epist. lib. 10 *Inspicere hominem propius.* recht erkennen. *Hortos, cum venero, inspiciam*, besehen/ Cicer. ad Attic. lib. 13. epist. 1.

¶ Inspector. Plin. lib. 37. cap. 7 *Accedit religio narrata, a siderum cognatione, ab inspectoribus.*

¶ Inspectrix. Ambros. epist. 64. p. 205. ed. Frob.

¶ Inspectio, Cic. 2. Philipp. cap. 32 *Nos* [augures] *nuntiationem solum habemus: consules & reliqui magistratus etiam inspectionem.* id est potestatem avocandæ concionis. Sed hæc auguralis significatio. ¶ 2. Contemplatio est *inspectio.* Quintilianus lib. 2 cap. 18 *Potest aliquando res inspectione esse contenta*, id est, theoria, sine usu & praxi: quod post paullo dicit, *contemplatione sui fruuntur.* ¶ 3. Nec vero vulgaris notio, eaque propria, inusitata est. Idem Quintilian. lib. 5. cap. 5 *Inspectio ipsa* [tabularum] *sæpe etiam falsum deprehendit.* id est, perlustratio. Gloss. Vet. *Inspectio, ἐποψία, ἐπιθεώρησις.*

¶ Inspectare. Cic. ad Brutum epist. 4 *Utinam inspectare possis timorem de illo meum.* inwendig sehen.

¶ Inspectatio. Sen. 6. Nat. Quæst. cap. 4 *quorum dulcis mihi inspectatio.*

¶ Circuminspicio. Prudentius Psychomach. v. 734. nisi divisè legendum *Circùm inspicio*, id est, ex omni parte, in circuitu.

¶ Superinspicere, Sidon. lib. 9. epist. 3.

¶ Introspicere, diligentissime inspicere, hinein sehen/ ut, *Introspice in mentem tuam ipse*, gehe in dich selbst/ frag dein Hertz/ Cic. de fin. lib. 2. cap. 35. Idem pro Font. cap. 15 *Introspice penitus in omnes reipublicæ partes.*

¶ Perspicere, durchsehen. ¶ 2. Et exacte vel penitus cognoscere, gründlich erkennen/ erlernen. *Non satis perspicio, ista varietas quæ sit*, Cicer. de finib. libro 2. cap. 3. Et, *In parva pecunia sæpe perspiciuntur, quam sint leves quidem amici*, de amicit. cap 17. *Perspicere conjecturâ*, pro leg. Manil. cap. 9. Et, *Perspicere alicujus fidem*, in Verr. 4. cap. 2. *Amorem*, Cicer. Antonio sub lib. 14. ad Attic. ep. 13. ¶ Item, *Perspectum, cognitum habere animum alicujus*, ad Brut. epist. 1. *Perspecta & explorata omnia ad aliquem perscribere*, ad Attic. lib. 3. epist. 15. extr. *Omnem spem habeo in tua erga me perspectissima benevolentia*, ad eundem lib 11. epist. 1.

¶ Perspecte, adverbium. Plaut. in Milit. act. 3. sc. 1. v. 161 *Perspecte & docte sapere.*

¶ Perspectare. Plaut. ibid. v. 2 *Sinite me prius perspectare, ne uspiam insidiæ sient.* Suetonius Domitiano cap. 4 *Edidit navales pugnas pæne justarum classium, effosso atque circumstructo juxta Tiberim lacu: atque inter maximos imbres perspectavit.* Ubi est, ludos spectare, Schauspielen zusehen/ aut continue usque ad finem spectare.

¶ Perspicientia, ut, *Perspicientia veri solertiaque*, id est, perfecta cognitio, Cicer. 1. offic. cap. 5.

¶ Perspicuus, a, um, pellucidum, ut, *Amnis perspicuus*, klar/ daß man dadurch sehen kan/ Stat. 4. Theb. v. 818. ¶ 2. *Oratio perspicua*, id est, aperta, clara, dilucida, klar/ deutlich/ vernehmlich non obscura. Cic. de Natur. Deor. lib. 3. cap. 4 *Perspicuum hoc est, constatque inter omnes.* Idem, *Perspicuum facere*, klar darthun/ in Verrem 2. cap. 2.

¶ Imperspicuus, obscurus, unerkant. Plin. Jun. lib. 1. epist. 20 *Non minus imperspicua, incerta, fallaciaque sunt judicum ingenia, quam tempestatum terrarumque.*

¶ Perspicuitas, evidentia, *prima eloquentiæ virtus*, quemadmodum Quintil. dixit lib. 8. cap. 2. Et Cic. 3. Nat. Deor. cap. 4 *Perspicuitas argumentatione elevatur.*

¶ Perspicuè, evidenter. *Perspicue dicere* Cic. 2. de Invent. cap. 2 *Plane & perspicue expedire aliquid*, Idem 3. de Finib. cap. 5 extr.

¶ Perspicax, acutus, listig/ verschlagen/ der bald was merckt/ ut *prudentia perspicax*, Cic. Off. lib. 3. cap. 26. Et Terent. in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 1 *Ego me non tam astutum neque perspicacem esse, id scio.* Boethius lib. 3. Conf. Philos. metro 11

Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipso perspicacius Phœbo.

¶ Perspicacia, Cic. 15. ad Attic. epist. 16 dicitur scripsisse, sed libri optimi προκοπὴν, Græcam vocem, pro *perspicacia* habent.

¶ Perspicacitas pariter Ciceroni tribuitur lib. 1. ad Attic. epist. 18 extr. sed castigatiores libri nihil hujus vocis habent. Onomasticon autem: *perspicacitas, τὸ συνοπτικόν.*

¶ Perspicibilis. Vitruvius lib. 9 c. 4 *Perspicibilis solis splendor.*

¶ Prospicere, für sich sehen. *Prospicere ab janua*, Nepos Hannib. cap. 12. Et Terent. in Phorm act. 5. sc. 1. v. 8 *Nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi.* Item, *Multo ante tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram*, Cic 4. fam. epist. 3. lang zuvor sehen/ fürher sehen. Et de respons. Arusp. cap. 3 *Tum, inquam, tum vidi, & multò ante prospexi, quanta tempestas excitaretur, quanta impenderet procella Reipub.* Et ad Attic. lib. 10. epist. 4 *Ea ipsa tempestate eversam esse Rempub. quam quatuordecim annis ante prospexerim*

Terent

Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 32 *Istuc est sapere, non quod ante pedes modò est videre, sed etiam illa, quæ futura sunt, prospicere.* Sic, *Longe prospicere futuros casus*, Cic. de Amicit. cap. 12. *Longe in posterum prospicere*, Cic. lib. 2. fam. ep. 8, lang vorher bedencken. ¶ 2. Sed, *prospicere sibi*, sich bedencken/ sich versorgen. *Ego jam prospiciam mihi*, Ter. in Adelph. a. 4. sc. 2. v. 50 *Sibi & saluti suæ prospicere*, Cicer. in Verr. 3. cap. 61. *Consulere filiis ac prospicere*, Ibidem cap. 58. *Bonum alicui prospicere*, Livius dixit, einen mit etwas guts bedencken. Et Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 11 *Nisi prospectum interea aliquid nobis est, deserta vivimus.* *Prospicere liberis*, Corn. Nep. in Phocione cap. 1. i. e. consulere & commodis eorum servire. Petron. *Habitationem mihi prospiciam.*

¶ Prospectus, nomen. Cicer. in Academ. lib. 4. cap. 25 *O præclarum prospectum! puteolos videmus.* plane, ut nos dicimus, ein schöner Prospect. *Producere in populi prospectum*, Idem in Verr. 3. cap. 47. Et, *Prospectum impedire*, das Aussehen einem verhindern / Cæsar 2. Gall. cap. 22.

¶ Prospecte, adverb. Tertullianus Apolog. cap. 6 *prospecte decreverant patres vestri.*

¶ Improspecte. Idem de Anima cap. 24 *Satis improspecte.*

B ¶ Prospector, nomen, qui prospicit. Apulejus de Deo Socr. p. 51 *Deus in rebus incertis prospector, dubiis præmonitor.* Usus & Tertullianus de Corona cap. 8.

¶ Prospex, ut auspex. Idem Tertullianus de Anima cap. 5 *Recogita in præsagiis vatem, in ominibus augurem, in eventibus prospicem.*

¶ Prospecto, prospectare, frequentativum. Liv. lib. 24. cap. 21 *Pars in ædium vestibulis stat, pars ex tectis fenestrisque prospectant*, sehen zum Dach und Fenster raus. Idem lib. 5. cap. 48 *Diem de die prospectans.*

¶ Prospicientia. Cic. 7. Philipp. cap. 7 *ut vacuum metu populum R. nostra vigilia & prospicientia redderemus.*

¶ Prospicienter pro circumspecte, fürsichtiglich / dixit Gellius lib. 2. cap. 29.

¶ Respicere. Cicer. in 5. Tuscul. cap. 2 *Longe retro respicere non possunt*, zurück sehen/ sich umsehen. Cicer. pro Arch. cap. 1 *Quod longissime potest mens mea respicere spatium præteriti temporis, &c.* Zurück dencken. Terentius in Andr. act. 2. sc. 5. v. 6 *Quasi de improviso respice ad eum*, siehe dich nach ihm um. Plautus Pseud. a. 2. sc. 2. v. 18 *Non soles respicere te, cum dicas injuste alteri.* ¶ 2. Sed *Respicere aliquem*, est juvare. Iterum Terent. in Andr. a. 5. sc. 6. v. 11 *Age me in tuis secundis rebus respice*, wenn es dir wohl gehet / so dencke an mich auch. Idem in Phorm. a. 5. sc. 3. v. 34 *Dii nos respiciunt*, GOtt ist auff unser Seiten. Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 16 *Nisi quis nos Deus respexerit.* Hinc *Fortuna Respiciens*, id est, prospera & juvans, culta Romæ juxta templum Jovis Victoris, de qua Cic. 2. de legibus & Plutarchus. ¶ 3. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1, 4 *Nullum remittis tempus, neque te respicis*, hoc est, nullam rationem tui habes, bedenckst dich oder dein Alter nicht. Idem Adelph. act. 3. sc. 2. v. 55 *Nam hercle alius nemo respicit nos*, es achtet unser sonst kein Mensch. Item in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 87 *Respicere ætatem suam.* Et Cæs. de Bello Civili lib. 1. cap. 1 *Sin Cæsarem respiciant atque ejus gratiam sequantur &c.* ¶ 4. Eleganter denique Cæsar 3. Civ. B. cap. 5. extr. dixit, *Summa imperii ad me respicit*, id est, ad me spectat, pertinet.

¶ Respectus, nomen, proprie retro actus conspectus, das Umsehen / das Zurück-sehen. *Effuse & sine respectu fugere*, Livius 32. cap. 12. ¶ 2. Rationem significat, qua ad suscipiendum vel agendum aliquid movemur, vel curam. Liv. 2. cap. 30 *Factione respectuque rerum privatarum, quæ semper offecere publicis consiliis, vicit.* Justin. lib. 11. cap. 9 *Movebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum*, i. e. consideratione. Martial. lib. 11. epigr. 50

Sit pudor, & tandem veri respectus & æqui.

Claudianus Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 266

Nec tibi, quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.

Suetonius Nerone cap. 20 *Blandiente profectu in scenam prodire concupivit: Subinde inter familiares Græcum proverbium jactans*, OCCULTAE MUSICAE NULLUM ESSE RESPECTUM. Respexit Senarium istum Græcum:

Τῆς λανθανούσης μουσικῆς οὐδεὶς λόγος.

Quod Græcus λόγον, hoc Latine Nero *respectum* reddidit, λόγος autem hic æstimatio est. Quemadmodum & *Ratio* Latinis sumitur. Quare & sic potuit vertere: *Occultæ musicæ nulla habetur ratio*: i. e. in nullam æstimationem occulta Musica venit.

¶ Respectare. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 13 *Quid respectas? nihil pericli est.* Virg. 1. Æneidos v. 603

Si qua pios respectant numina, &c.

¶ Superspicere. Solin. cap. 6 *Strabonem superspexisse per centum XXXV millia passuum, Varro significat.*

¶ Suspicere, auffwarts sehen. Virg. 1. Æneid. v. 438

Æneas ait, & fastigia suspicit urbis.

A *Astra suspicere*, Cic. 1. Tuscul. cap. 25, die Gestirn über uns ansehen. *Suspicere in cælum*, Cic. in somn. Scip. cap. 1. ¶ 2. Sed, *suspicere alicujus virtutem*, est admirari & venerari, probare, æstimare, groß achten. Idem in off. 2. c. 6 *Honores & præmia suspicere*, Planc. Cic. 10. ep. 9. familiar. Et Horat. lib. 1. Epist. 6. v. 17

I nunc, argentum, & marmor vetus æraque & artes
Suspice.

i e. admirare veterum artificum signa & opera. Nepos Agesilao c. 4 *In hoc non minus pietas ejus suspicienda est, quam virtus bellica.*

¶ *Suspector admiratorque*, Sidon. lib. 3. Epist. 5.

¶ Suspectus, ut, *suspectum habere*, in Verdacht halten / *Suspectus est mihi*, er ist mir verdächtig. Cicer. de amicit. cap. 15 *In vita tyrannorum omnia semper sunt suspecta atque solicita.* Idem 13. fam. epist. 24. *Ex literis illius cognovi, tibi eum falso suspectum fuisse*, daß du ihn in unrechtem Verdacht gehabt. Idem lib. 2. fam. ep. 1 *Me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo.* Sic, *Suspectus contumacia*, Curt. lib. 8. cap. 8. n. 3. *Suspectus super aliquo scelere*, Sallust. in Jugurtha cap. 71. Et Tacitus 1. Histor. cap. 46 *Adjungitur Licinius Proculus intima familiaritate suspectus consilia ejus fovisse.* ¶ Active pro eo, qui suspicatur, sive qui suspicax est, quemadmodum *Noti*, qui norunt, dicti. Cato usus est 4. Distich. 44

Suspectus cave sis, ne sis miser omnibus horis:
Nam timidis & suspectis aptissima mors est.

Suspecti mutuo, Nepos Dione 4, 1. i. e. qui timent inter se.

¶ Suspectior. Cic. 2. off. cap. 9. *Quo quis versutior & callidior est, hoc invisior & suspectior.* Et Sallust. Catilin. cap. 7 *Regibus boni, quam mali, suspectiores sunt, semperque his aliena virtus formidolosa est.* Sic *Suspectior hoste*, Claudianus de 6. conf. Hon. v. 309. *Suspectissimus*, Senec. epist. 56. & Sueton. Tito cap. 6.

¶ Suspectio, idem quod suspicio. Terent. in Andr. act. 3. sc. 2. v. 21 *Nam qui isthæc tibi incidit suspectio?* Wie kömmst du auff diesen Argwohn?

¶ Suspectus substantivum, pro admiratione dixit Seneca lib. 2 de Benef. cap. 26 *Nimius sui suspectus, & insitum mortalitati vitium, se suaque mirandi, &c.* Idem Consolat. ad Marciam c. 5 *suspectu celebrare*, id est admiratione, interprete Lipsio. Et Plin. lib. 37. cap. 9 *in suspectu refulgens.*

¶ Suspectare, frequentativum. Proprie, sursum spectare, auffwarts sehen. Plinius lib. 8. c. 16 *Leo suspectans*, scilicet ad hominem in arbore sedentem: & lib. 11. cap. 29 *sollicitis suspectantibus populis*, hoc est, ad supervolantes aves spectantibus.

C ¶ Deinde est suspicari, suspectum habere, argwohnen. Tacitus 3. Hist. cap. 82 *Omnem prolatationem, ut inimicam victoriæ, suspectabant.* Et 4. Annali cap. 3. n. 6 *Pellit domo Sejanus uxorem, ne pellici suspectaretur.* Hinc participia *Suspectans* & *Suspectandus*, ambo apud Apulejum Apolog. p. 332 de Viduæ iteratis nuptiis scribentem: *Non minus suspectans novam domum, quam ipsa jam ob unum divortium suspectanda, sive illa morte amisit maritum, ut scævi ominis mulier, & infandi conjugii, minime appetenda: seu repudio digressa, &c.*

¶ Suspicor, suspicari, suspicionem concipere, besorgen / vermuthen / Argwohn haben: Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 44 *Quid nunc suspicare, aut invenis de illa?* Et, *Falso suspicari*, ibidem act. 2. sc. 3. v. 27. Et Cic. ad Lentul. 1. fam. Epist. 6 *Valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas.* *Suspicari aliquem abs se abalienatum*, Idem ibid. epist. 7. *Mali aliquid suspicari*, Idem pro Cluentio c. 9.

¶ Suspicio, cognitio est incerta, & conjectura infirma: *Cæcam* igitur dixit *esse* Cæcina ad Ciceronem lib. 6. epist. 7. ad famil. ein Argwohn / Verdacht. *Suspicio est*, Cic. de Clar. or. cap. 11. *In suspicionem cadere, adduci, incidere*, in Verdacht kommen. *Suspicionem afferre*, ad Attic. lib. 7. epist. 8. pr. *Suspicionem hæc res importat*, Cic. filius lib. 16. epist. 21. Et, *Injecta suspicio rei atrocis*, pro Cluent. cap. 38. *Dare locum suspicioni*, pro Cælio cap. 4. pr. Et *Movere suspicionem alicui*, lib. 2. fam. ep. 16. sich

D verdächtig machen. *In suspicionem vocare*, in Verr. 7. c. 4. extr. Et, *Omnes in culpa sunt ac suspicione ponendi*, pro Cluent. c. 45. Et, *Suspicionem dimovere*, Declam. Antequam iret. *A suspicione abesse*, Cic. pro Cælio cap. 10. Et, *Amovere ab aliquo suspicionem*, Plaut. Trin. act. 3. sc. 3. v. 54. *Aliquem in suspicionem adducere*, Nepos Hannibale c. 2. n. 2. Einen in Verdacht bringen. *Suspicionem parere*, Idem in Datame c. 11. *præbere*, ibidem c. 10. *injicere*, in Eumene c. 9. n. 4. Verdacht machen. Idem Epaminonda c. 6 *Idem Meneclides cum huic* (Epaminondæ) *objiceret, quod liberos non haberet, neque uxorem duxisset &c. desine*, inquit, *Meneclide de uxore mihi exprobrare, nam nullius ista in re minus, quam tuo uti consilio volo. Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii*, i. e. suspectus erat de uxore adultera. Cicero, *suspicionem habere*, pro suspicari dixit lib. 8. ad Famil. Epist. 15. princ. *Suspicionem*, inquit, *nullam habebam, te* (Pompejum) *Reipub. caussa mare transiturum.* ¶ Cæterum de quantitate hujus syllabæ dubitatur. Etsi enim natura sua videtur brevis; nam & *suspicio* & *suspicor*, verba, alteram brevem habent; nihilominus tamen Plautus, P. Syrus, Martialis,

Ausonius produxere. Quanquam autem, multum in his auctoritati & consuetudini tribuendum, nemo humanior ignorat; potest tamen productionis hujus caussa dari, si dicamus, duas vocales coaluisse in unam, & ita syllabam eam longam fieri. Ab antiquo *suspicitum*, *suspicitio* est. Quod si extrito C in *pici*, hoc est, secunda & tertia syllaba duo illa I in unum contrahas, fit *suspicio*, altera longa propter crasin. Nam si ex *suspicitio*, penultimam *ti* per syncopen abjicias, ut *suspicio* fiat; altera natura brevis, produci haud posset. Itaque eadem syllaba & produci & corripi, sed pro diversa scriptura, potest. Nam si *suspitio* scribes, recte producitur: Sin vero *suspicio*, recte corripitur: Vide Scaligerum lib. 7. Poetic. Partis 2. cap. 2. & Joannem Pincierum lib. 4 Parergor. otii Marpurgens. c. 1.

¶ Suspiciosus, argdächtig / voll Argwohns / ungläubig. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 3. v. 15 *Omnes quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quomodo suspiciosi, ad contumeliam omnia accipiunt magis.* Superl. *Suspiciosissimum tempus*, Cicero lib. 1. epist. 7. ad fam. *Suspiciosissimum negotium*, Idem pro Flacc. cap. 3. Et de persona, Lampridius in Alexandro Severo cap. 64 *suspiciosissimus erat.*

¶ Suspiciose, aus Argwohn / Verdacht / ut, *suspiciose ac criminose aliquid dicere*, Cicer. pro Rosc. Amerino cap. 20. Et Seneca procem. lib. 3. Controvers. pag. 221 *Affectus efficaciter movit, figurabat egregie, præparabat suspiciose.* Comp. *suspiciosius.* Augustinus epist. 213 extr. ad Hermogenianum: *quod suspiciosius fortasse, quam certius putavi.*

¶ Suspicax, Argwöhnisch. *Animus suspicax*, id est, suspicionem facile admittens, Tacit. 1. annal. cap. 13.

¶ Transpicio, Lucret. lib. 4. v. 271

Quod genus illa foris quæ fere transpiciuntur.

Et, Transpectus, nomen, apud eundem lib. eodem. v. 272

Janua cum per se transpectum præbet apertum.

Spectrum, vide supra in *Specio*, ante Composita.

SPĔCŬLA, æ, locus editus, unde fiunt excubiæ, an hostes veniant, transeant, an maneant, Valla in Raudens. auctore. eine Warte. Cicer. in Verr. 7 cap. 35 *Prædonum adventum significabat ignis e specula sublatus aut tumulo.* Et, *Ex specula prospicere tempestatem futuram*, Idem 4. fam. ep. 3. Vide *Prospicere*. *In speculis esse*, pro speculari sive insidiari. Vide paullo post in *Speculari.*

¶ Specularis, e, ut *specularis significatio*, i. e. ratio dandi signa ex speculis apud Plin. lib. 7. cap. 56. Alia significatione vide infra sub *Speculum.*

¶ Speculor, speculari, ex specula prospectare. *Speculari & insidiari*, lauren / Cicero de Oratore lib. 1. cap. 30. ¶ 2. Sæpe etiam eleganter translative ponitur pro cogitare tempora, in tantum esse temporibus, & præstolari eventus rerum, ut pro earum fortuna capessas consilia, atque retractes, quod in *speculis esse* Cicero dixit pro Dejotaro cap. 8. *Reliqua*, inquit, *pars accusationis duplex fuit, una, Regem semper in speculis fuisse, cum a te animo esset alieno*, i. e. circumspexisse captasseque opportunitates discedendi ab amicitia tua, seque aperte hostem profitendi. Claudianus de Bello Getico v. 568

Credite nunc omnes, quas dira Britannia gentes,
Quas Ister, quas Rhenus alit, pendere paratas
In speculis.

Idem de bello Gildonico v. 249 *Restitit in speculis fati*, &c. Ubi Barthium vide. Tacitus 3. Hist. 79 *Adjunctis quibusdam, qui nuper apud Narinam dediti, fortunam partium speculabantur.* Idem 1. Annal. cap. 31 *Quibus Silius moderabatur, mente ambigua fortunam seditionis alienæ speculabantur*, i. e. operiebantur & exspectabant, quo caderet seditio, quem sortiretur eventum.

¶ Speculatus, nomen, Plin. lib. 10. cap. 73 *Feles quam occulto speculatu in musculos exsiliunt.*

¶ Speculamen, idem. Prudentius Apotheosi v. 20

- - - *hebes intuitus speculamine glauco.*

¶ Speculator, ein Wartmann / Wächter. Ovid. 3. Trist. eleg. 9. v. 11

Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto.

Livius lib. 31. cap. 24 *Et respondisset, ni speculator (Hemerodromos vocant Græci, ingens uno cursu emetientes spatium) contemplatus regium agmen e specula quadam progressus nocte media Athenas pervenisset.* Neque vero *speculatores* dicebantur tantum, qui ex specula prospiciebant & observabant, sed & qui quovis modo consilia conataque hostium explorarent, sive ut Festus describit, *Hostilia silentio perspicerent* (Kundschaffer:) denique quicquid Ducum Principumque cognitione dignum intellexissent, eo statim referrent. Suetonius Augusto cap. 27 *Nam & Pinarium Equitem R. cum concionante se admissa turba paganorum apud milites subscribere quædam animadvertisset, curiosum & speculatorem ratus, coram confodi imperavit.* Vide ibi Casaubonum & Bernegger. itemque Torrentium ad illum locum Suetonii in vita Caligulæ cap. 3. Ita vero speculatores distributi videntur, ut quæque Legio suos haberet speculatores. Vetus inscriptio: SCHOLA SPECVLATORVM LEG. I. ET II. ADIVTRICVM PIARVM FIDELIVM. Alia: P. AE-

A LIO MVCIANO SPECVLAT. LEG. II. ADIVT. VITALLIANVS ET VITALIS AVVNCVLI. Vide infra & *Spiculator*, in *Spiculum*. Cic. de nat. deor. *Physicus speculator venatorque naturæ*, i. e. contemplator. Pie Prudentius de Deo Hymno ad Matutinum:

Speculator adstat desuper,
Qui nos diebus omnibus
Actusque nostros prospicit
A luce prima in vesperum.

¶ *Speculatorem* veteres Christiani Scriptores, velut interpretantes Græcam vocem, pro *Episcopo* dixerunt: quod Animadversionibus ad S. Galli sermonem Constantiæ habitum observavit Barthius, qui Ruricii, Chænulfi, & Juliani Pomerii auctoritates adducit.

¶ Speculatrix. Cic. 3. Nat. Deor. c. 18 *Furiæ deæ sunt speculatrices credo & vindices facinorum.* Stat. 2. Silv. 2. princ. *speculatrix villa profundi*, hoc est, quæ mare spectat. Et Prudentius Hamartig. v. 308

- - - - *speculatrix pupula molli*
Subdita palpebræ est.

¶ Speculatorius, a, um, ut, *Speculatorium navigium*, Kundschaffer-Schiff / apud Cæsarem lib. 4. B. G. c. 26. & Liv. lib. 30. c. 10.

¶ Speculabundus. Sueton. Tiberio c. 65 *speculabundus ex altissima rupe identidem signa.*

B ¶ Perspeculari, diligenter speculari. Hirtius Afric. Bell. c. 31 *De vallo perspeculari.*

¶ Præspeculari. Ammianus lib. 25. c. 15 *genuina utilitate præspeculata.* Passive. Ita & Vales. legit f. 436.

¶ Prospeculari. Livius lib. 31. c. 1 *Multitudo e muris adventum imperatoris Romani, & regis prospeculabatur.*

¶ Spĕcŭlum, in quo faciei imaginem contemplamur. Ein Spiegel. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 61 *Inspicere tanquam in speculum vitas omnium te jubeo.* Sic Cicero in Pison. cap. 29 *Vitam alicujus in versibus tanquam in speculo intueri.* Bias: *Contemplare velut in speculo tuas actiones, ut honestas quidem magis ornes, turpes vero abscondas.* Θεώρει ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τὰς σαυτοῦ πράξεις, ἵνα τὰς μὲν καλὰς ἐπικοσμῇς, τὰς δὲ αἰσχρὰς καλύπτῃς. De speculis, eorumque generibus ac usu, vide Sextum Empir. pag. 11. & Senecam lib. 1. Quæst. Natural. c. 4. & sequentibus, & Apulejum in Apologia.

¶ Specillum, diminutivum. ¶ 2. Quo & alia significantur, ut instrumentum chirurgorum, quo vel auribus, vel oculis medicinas adhibent, ein Wund-Eyßlein / Spättlein / Celsus lib. 7. c. 7.

¶ Conspicillum, eine Brill / vide supra in *Conspicio.*

¶ Specularis, e, translucidum, speculi instar. Ut, *Specularis materia*, id est, pellucida, vitrea &c. Tertullianus Apolog. c.

C 35 *Si pectoribus ad translucendum quandam specularem materiam natura obduxisset.* Et, *Specularis lapis* (Frauenglaß) à natura ea appellatus, apud Plinium lib. 36. c. 22.

¶ Specular, res pellucida, quæ lumen transmittit, ut vitrum, cornu, &c. Tertullianus de Anima c. 53 *Velut per corneum specular, obsoletior lux rerum est.* Hinc

¶ *Specularia* dicta, quæ orbes vel quadræ ex eo lapide speculari, de quo jam diximus, erant fenestris insertæ, ad immittendam lucem, ventosque excludendos, quorum vicem hodie vitrea præstant, Glasefenster. Eam rationem memoria Senecæ inventam ipsemet auctor est Epist. 90; ubi Lipsium, si lubet, vide. Juvenal. Sat. 4. v. 21

Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.

Seneca de Provid. c. 4 *Quem specularia semper a flatu vindicarunt, hunc levis aura non sine periculo stringit.* Pallad. lib. 1. c. 20 *Per specularia lumen admittere.*

¶ Specularius, qui vel specula, vel specilla, vel fenestrarum specularia facit, ein Spiegelmacher / Brillenmacher / Fenstermacher. Gloss. Vet. *Specularius*, σπεκλοποιός.

SPĔCUS, masculinum, ut Ovid. 3. Metam. v. 29

Est specus in medio, silvis & vimine densus.

Et Livius lib. 1. cap. 56 *Ex infimo specu vocem redditam ferunt.*

D ¶ 2. Fœmininum, ut, *specus remota latebrosaque*, Gellius lib. 5. c. 14. Et, *Specus ultima*, Silius libro 6. v. 276. ¶ 3. Et neutrum, sed in tertio ordine: ut, *Hic specus horrendum*, Virg. Æn. 7. v. 568. *Invisum cælo specus*, Silius lib. 13. v. 425. Eine Höle / Klufft / Schacht. De *specu Acherusio* Xenoph. Anabas. 1.

SPĒLÆUM, σπήλαιον, spelunca. Virg. Eclog. 10

Certum est in silvis, inter spelæa ferarum
Malle pati.

Imitatus est Claudianus de B. Getico v. 354

- - - *spelæa subit metuenda ferarum.*

Prudentius Tetrasticho 5

Spelæum, sanctæ requies ubi parta favillæ est.

SPĒLUNCA, æ, rupes excavata, ein holer Berg / eine tieffe Grube. Cic. 6. Verr. c. 48 *Propter est spelunca quædam conversa ad Aquilonem, infinita altitudine.* Virg. 6. Æneid. v. 237

Spelunca alta fuit vastoque immanis hiatu,

eine tieffe Höle.

SPER-

A SPERCHIUS, Σπερχειός, Thessaliæ fluvius, natus in jugis Pelii montis, penultimam longam habet. Virg. 2. Georgic. v. 487

Sperchiusque & virginibus bacchata Lacænis
Taygeta.

Conf. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 1293. Nic. Gerbell. libro 2. Illustrat. Græciæ p. 57.

¶ Sperchëis, fœm. ut Ovid. 2. Metam. v. 250

- - - *Ripa Spercheides ardent.*

¶ Sperchiōnides, patronymicum, apud Ovidium lib. 5. Metam. v. 86.

SPERMOLOGUS, ut ex Aristophanis Comœdia, cui titulum fecit ὄρνιθες, colligere est, *avem feminilegam* notat. Unde sacrilegi apud Græcos σπερμολόγοι. Exstat vox apud Demosthenem Orat. περὶ στεφάνου, edit. Puteani Græcæ pag. 160. ubi ad illam commentatur Ulpianus. ¶ 2. Ein Plauderer.

SPERNO, spernere, despicere est, fastidire, rejicere: ut, *Repudiare & spernere aliquem*, Cic. in Oratore c. 3. *A quibusdam sperni & pro nihilo putari*, Cic. 13. Philipp. c. 9, verschmähet / verachtet / und für nichts gerechnet werden. Horat. l. 1. ep. 2. v. 55

Sperne voluptates, nocet emta dolore voluptas.

B Hujus verbi & in amoribus usus est: *Spernere* enim dicimur, quorum amorem aversamur. Cicero pro Cælio cap. 16 *Cum huic, qui te spernit, molesta est.* Virgilio *fastidire* est extremâ eclogâ 2

Invenies alium, si te hic fastidit, Alexin.

2. Veteribus spernere, separare, disjungere significat: Ennius apud Nonium in hoc verbo:

Melius est virtute jus: nam sæpe virtutem mali
Nanciscuntur: jus atque æquum se a malis spernit procul.

Mire autem dixit, *virtutem penes malos esse.* Sed sciendum, Ennium *virtutem* pro robore & corporis viribus dixisse. Plautus Captiv. act. 3. sc. 3. v. 2

Nunc spes, opes auxiliaque à me segregant spernuntque se.

Atque hæc primigenia & propria hujus verbi notio est. Est autem Græcanicum, ut Scaliger docet: σπείρει, σπείρω: ut, πείρω, πέρνω &c.

¶ Spretus, ut, Virgil. Æneid. 1. v. 27

- - - *spretæque injuria formæ.*

¶ Spernax, ācis. Sidon. 4. epist. 9 *Nec in admittendo consilio spernax.* Silius lib. 8. v. 465 *Vitæ mortis spernaces* dixit, Verächter des Todes.

¶ Spretor, contemtor. Ovid. 8. Metam. v. 613 *deorum*

Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus.

Et Apulejus l. 3. Milef. p. 137 *Spretor matronalium amplexuum.*

C ¶ Spretus, ûs, nomen, contemtio. Apulejus de Deo Socrat. post principium: *Insolentissimo spretu Deos negligit.* Sidonius lib. 3. extremo: *Spretui maximo est judiciis otiosorum linguæ latinæ proprietas.*

¶ Compositum Aspernor, aspernari, prorsus spernere, respuere, gantz verachten. Genus mutat & Conjugationem. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 24 *Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.* Cicer. in Academ. 4. extrem. *Sententiam tuam non admodum aspernor.* Idem in Pisonem c. 20 *Auribus respuere, animo aspernari.* Et lib. 3. de Orat. c. 25 *Gustatus, quod valde dulce est, aspernatur ac respuit.* Et lib. 2 c. 37. pr. idem Tullius: *Philosophiam hæc civitas aspernata nunquam est.*

¶ Aspernatio, pro contemtu. Cic. in Tusc. lib. 4. c. 14 *Animorum morbi & perturbationes ex aspernatione rationis eveniunt.*

¶ Aspernator, Verächter. Tertullian. lib. 4. contra Marcion. c. 15 *Debeo creatorem divitum aspernatorem probare, sicut probavi mendicorum advocatorem.*

¶ Aspernamentum, aspernatio. Idem Tertullianus lib. 4. adverf. Marcion. c. 14 *qui aspernamento habetur a nationibus.* Idem de Pudicitia c. 8 *Odio habens & aspernamento sermonem sanctum.*

¶ Aspernanter, contemtim. Ambrosius Epistolâ 29. extr. *non aspernanter accipere.* Et Salvianus lib. 4. de Provident. Dei p. 114 *superbe & aspernanter accipere.*

¶ Aspernabilis, contemtibilis, verächtlich. Gellius lib. 11. c. 3

D *Quærere nonnunquam apud memetipsum soleo res ejusmodi parvas minutasque, & hominibus non bene eruditis aspernabiles, sed ad veterum scripta penitus noscenda, & ad scientiam Latinæ linguæ cumprimis necessarias.* Et Arnobius lib. 6. p. 203 *Non improba neque aspernabilis ratio, quæ* &c. Et Comp. *Quid stercore aspernabilius?* Augustin. lib. 2 de Morib. Manich. c. 8.

SPES, quæ *exspectatio futuri boni est*, Cic. 4. Tusc. c. 37. die Hoffnung. *Spes exigua*, pro Flacco c. 2. *Credula vitam spes fovet*, Tibullus lib. 2. eleg. 7. pr. *Spem pretio non emo*, Ter. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 11. *Spes potiundi oppidi discessit*, Cæsar 2. de Bell. Gall. c. 7. Et, *Adolescens eximia spe*, Cic. 1. fam. ep. 7. sub fin. *Spem afferre, dare.* *Spem facere, injicere, ostendere*: ut, *Pertenuis spes ostenditur*, Cicero 13. fam. ep. 3, ich sehe sehr wenig zu hoffen. *Spe bonâ esse*, lib. 12. fam. ep. 27. *In spe esse*, 13. fam. ep. 21, in guter Hoffnung stehen. *In spem ingredi*, Idem 12. fam. ep. 25. *In spem adduci*, Cic. ad Attic. 2. ep. 22. Et, *In spem venire*, lib. 9. fam. epist. 1. *Spe niti*, lib. 3. ad Attic. epist. 9. sich auff Hoffnung verlassen. *Spes affulget*, Livius lib. 27. c. 28. es läßt sich Hoffnung spüren. *Spem in alicujus potestate ponere & defigere*, pro Flacco c. 1. Et, *Spem in aliquo reponere*, lib. 5. Tusc. c. 12. extr. *Spem in aliquo collocare*, Cicer. 1. de Orat. c. 7, Hoffnung auff einen setzen. *Spe insiari*, pro Muræn. c. 15. *Spem rapere*, Tacitus 1. Histor. c. 13, 6. das gehoffete nicht erwarten können / voraus nehmen. *Falsâ spe aliquem producere*, Terent. Andr. act. 4. sc. 1. v. 24, mit betrüglicher Hoffnung einen auffhalten. *Decidere de spe*, depelli. *Spes deficit*, *Spes omnis in te.* *Spe duci* &c. pariter Ciceronis sunt. *Si destituat spes*, Livius lib. 1. cap. 41, wenn solte fehl schlagen. *Spes me hæc frustrata est*, Lentulus ad Cic. 12. fam. ep. 14. diese Hoffnung hat mir gefehlet. *Spem alicujus fallere*, Cicer. 1. fam. epist. 9. einen ümsonst hoffen lassen. Et Plaut. in Captiv. act. 1. sc. 2. v. 19 *Nulla est spes juventutis, sese omnes amant.* ¶ *Spes gregis*, Virg. 1. Eclog. v. 15. *Spes gentis*, de Apibus, 4. Georgic. v. 162. *Spemque gregemque* interpretatur marem & fœminam: quod reparatio gregis in sexu utroque consistat. ¶ 2. *Spes* pro metu apud Lucanum lib. 5. v. 454

- - - - - *Cælo languente fretoque*
Naufragii spes omnis abit.

Sic *Sperare* pro metuere etiam dicitur; de quo infrà.

¶ Spes, plurale. Cic. pro Mil. c. 34 *O spes fallaces! O cogitationes inanes meæ!* Sallustius in Jugurth. in orat. Marii: *Mihi spes omnes in memet sitæ, quas necesse virtute & innocentiâ tutari.* Et Sidon. lib. 1. c. 9 *Cum hoc confero, quinam potissimum procerum spebus valeret nostris opitulari.*

¶ Specula, diminutivum. Cic. 2. fam. epist. 16 *In communibus miseriis hac oblectaretur specula.*

¶ Exspes, spe destitutus. Tacitus ann. 6. cap. 24 *mox ubi exspes vitæ fuit, meditatas compositasque diras imprecabatur.*

¶ Spēro, sperare, spem habere. hoffen. *Boni nihil ab aliquo sperare*, Cic. 1. ad Attic. ep. 13. nichts guts von einem hoffen. *Sperò confore*, Ter. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 140. *Spero fore, ut* &c. elegans formula. Livius lib. 28. c. 44 *Non speraverat Hannibal fore, ut tot in Italia populi ad se deficerent.* Cicer. pro Dejotaro cap. 14 *Jubeo te bene sperare & bono animo esse.* Et ad Attic. 9. epist. 7 *Bene de aliquo sperare.* Et Horat. 1. Ep. 4. v. 14

Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.

Plaut. Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 36 *Sperat quidem animus, quò eveniat, diis in manu est.* Et, *Magnæ indolis signum est sperare semper*, Florus lib. 4. c. 8. ¶ 2. *Sperare* per ἀκυρολογίαν. Virg. 1. Æn. v. 542 *Si genus humanum & mortalia temnitis arma,*

At sperate deos memores fandi atque nefandi.

Hoc est, *metuite.* Juvenalis Satyr. 4. v. 57

- - *Jam quartanam sperantibus ægris*
Stridebat deformis hiems:

Id est, formidantibus. Non semel Ammianum ita usum hoc verbo, Lindebrogius ad ipsum Ammianum notat. Sidonius lib. 7. epist. 7 *Alia regio tradita servitium, sperat Arverna supplicium.* Idem Paneg. Aviti v. 369

Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
Sperabat.

In illo Terentiano Andr. act. 2. sc. 3. v. 21 *Nam quod tu speres, propulsabo facile:* nonnulli etiam τὸ *speres* pro *timeas* interpretantur, at male, ut ostendit Francisc. Fabricius. Vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. c. 12. pag. 222. 223. ¶ 3. *Sperare*, credere. Terent. Eun. a. 5. sc. 3. v. 11

Spero me habere, quibus hunc meo excruciem modo.

Ubi Donatus HABERE pro *habiturum*: aut SPERO pro *Credo*, more suo. Suetonius Cæsare c. 60 *Prælia non tantùm destinato, sed ex occasione sumebat, ac sæpe ab itinere statim, interdum spurcissimis tempestatibus, cum minime quis moturum speraret.* Ita enim legendum, non *putaret*, Casaubonus & Torrentius ex MSStis libris ostendunt. Græci qualemcunque futurorum opinionem, ἐλπίδα vocabant. Hinc igitur *sperare* pro credere, putare, item timere ponitur. Vide Casaub. ad l. c. Suetonii.

¶ *Sperata virgo* dicitur, priusquam petatur in uxorem. Hyginus Fab. 33 *Hercules intervenit, centaurum occidit & suam speratam abduxit.*

¶ Sperabilis, e, das zu hoffen ist. Plaut. in Captiv. act. 3. sc. 3. v. 3. *Nulla vitæ salus sperabilis est mecum.* Inscriptio apud Grut. p. 860. n. 5 NIHIL EST SPERABILE DATUM.

¶ Despero, desperare, spem abjicere, alle Hoffnung fahren lassen / verzweiffeln / verzagen. ut, *Desperare de Repub.* Cicero ad Pompejum sub 8. ad Attic. ep. 11. *Desperare de regno, de gratia*, utrumque Cæsaris est lib. 1. Gall. c. 18. Cum tertio casu idem lib. 3. de bello Gall. cap. 12 *suis fortunis desperare cœperunt.* Et lib. 7. c. 50 *sibi desperans.* Nec aliter Cicero, ut pro Muræna c. 21 extr. *quoniam sibi hic ipse desperat.* Et post redit. in Sen. c. 14 *Bonos viros lugere malui meas fortunas, quam suis desperare.* Idem pro Cluent. cap. 53 *Saluti desperare vetuit*, an seinem Heil verzagen. Sed cum quarto casu frequentius. Ut, *pacem desperare*, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 20. pr. keine Hoffnung zum Frieden mehr haben. *Desperare honores*, Cic. 2. Catil. cap. 9. an Beförderung verzagen. *Vitam alicujus desperare*, pro Milone cap. 21. Et Seneca Epist. 29 *Marcellinum nostrum ego non despero: etiamnum servari potest.* Ibidem paullò ante: *Sapientia ars est: eligat profecturos: ab his, quos desperavit, recedat.*

Desperari passive. Quintil. lib. 1. cap. 16 *Turpiter desperatur, quicquid fieri potest.* Et Cic. lib. 1. ad Quint. frat. ep. 3 *Sive restituimur, sive desperamur, nihil amplius opus est.*

¶ Desperatus, extra spem positus. Nepos Attico cap. 8. extr. *Neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit.* Sic *Caussa publica desperata*, Cic. 7. Attic. epist. 23. *Respublica ægrota ac prope desperata*, Idem Divinat. in Verr. cap. 22. Et lib. 6. fam. epist. ult. ad Domitium: *Hæc quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam multo desperatiora.* Et 4. Verr. cap. 41 *desperatissimo perfugio uti.* Balbus Ciceroni sub ad Attic. lib. 9. epist. 8 *Compositionis spem non desperatissimam esse puto.* ¶ 2. Aliquando & illum significat, qui ad quodvis audendum & designandum promtus est. Vide paullo post *desperatio*. Cic. 2. Catil. cap. 3 *Exercitus* [Catilinæ] *collectus ex senibus desperatis* &c. Et Lactantius lib. 5. cap. 9 *Quasi quicquam desperatius esse possit, quam torquere & dilaniare eum, quem scias esse innocentem.*

¶ Desperate, adverb. Augustinus epist. 237 ad Celerem: *desperate solicitus.*

¶ Desperandus. Cic. de Amic. cap. 24 *Hujus salus desperanda est*, an dem ist alle Hoffnung verlohren. Et 2. in Catilin. cap. 5 *Essent illi quidem desperandi, sed tamen essent ferendi.*

¶ Desperatio, quæ, ut Cicero definit, *ægritudo sine ulla expectatione rerum meliorum*, 4. Tusc. c. 8. Verzweiffelung / Verzagung. *Desperatio vitæ propter conscientiam scelerum*, Idem in Philipp. 2. cap. 35. *A desperatione ad spem revocare*, Idem post reditum in senatu cap. 9. ¶ 2. Aliquando & pravum animi habitum designat, qui ad quidvis audendum impellit trahitque. Græcis ἀπόνοια; quo qui præditus, *desperatus* vocatur. Vide Casaubon. ad Theophrast. Characteres περὶ ἀπονοίας.

¶ Desperanter, adverb. ut, *Desperanter tecum locutus est*, Cic. ad Attic. lib. 14. ep. 18, aus oder mit Verzweiffelung.

¶ Insperans, nomen, non sperans. Terentius in Andr. act. 3. sc. 4. v. 22. *Feci ut fierent insperante hoc atque invito Pamphilo.* Et Cic. pro Marcello cap. 7 *salutem insperantibus reddidisti.* Idem 1. de Orat. c. 21 *Insperanti mihi cecidit, ut in istum sermonem dilaberemini.* Wider Verhoffen.

¶ Insperatus, non speratus, aliud nomen. Ut, *Gaudium insperatum* Terent. Heaut. 3. sc. 1, 5. *Occasio insperata*, hoc est, quæ præter omnem spem se obtulit, eine unverhoffte Gelegenheit / Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 57 *Consilium insperatum*, Cic. 4. Philipp. cap. 1. Et Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 3. v. 40 *Insperata accidunt magis sæpe, quam quæ speres.* Plin. 25. cap. 2 *ex insperato*, præter spem, unversehens. Superl. *insperatissimus* apud Plautum est in Pœnulo act. 5. sc. 3. v. 8.

¶ Insperabilis, Gell. lib. 4. cap. 18 *Pacem & victoriam vobis peperi insperabilem.* Et Ammianus lib. 15. cap. 11 *insperabilis nuntius.*

SPEUSTICUS, σπευστικός, *panis speusticus*, qui celerrime coquitur, Brod in eil gebacken / Plin. lib. 18. cap. 11.

SPEUSIPPUS, Σπεύσιππος, Philosophus Atheniensis, Platonis Nepos. De cujus libris Gell. lib. 3. c. 17. Σπάνιόν τι τὸ τίμιον, *quod rarum carum est*: tribuit id *Speusippo* Theophrastus.

SPHACELUS, Matthiolus in Dioscorid. Sphacelus mas est, salvia fœmina, Salbey Männlein. ¶ 2. Et *Sphacelus* morbus ex nimia defatigatione: vel caries ossium.

¶ Σφακελισμός, vitium radicum in plantis, sic dictus ab hominum morbo. Vide in Chiliad. *Faciunt & sphaceli immunitatem.*

SPHAERA, σφαῖρα, globus ex omni parte exteriore rotundus, eine Kugel durchaus rund. Vel Sphæra est solidum quoddam una superficie contentum, in cujus medio punctus est, a qua omnes lineæ ductæ ad circumferentiam sunt æquales. Is punctus dicitur centrum Sphæræ. Cic. 2. Nat. deor. c. 18 *Globum* σφαῖραν *interpretari placet.* ¶ 2. *Sphæram inter se reddere*, einander den Ballen zuschlagen / proverbium est apud Erasm. in Chiliad. ex Platone & Plutarcho, quo significantur mutuo sibi assentantes ac colludentes. *Sphæræ lusus*, pro lusu pilari, apud Cœlium Aurelian.

¶ Sphærula, diminut. Augustinus lib. 2 de Genesi ad lit. cap. 15 *Si ex una sphærulæ sua parte semper lucet*, Luna scilicet.

¶ Sphærica, disciplinæ astronomicæ nomen. ¶ 2. Placentæ genus apud Catonem cap. 82.

¶ Sphæricus, ut *sphærica forma*, quæ aptissima est omnium quantitatum, rund.

¶ Sphæralis, idem, Macrob. 7. Saturn. cap. 9 *sphæralis natura:* Et, *forma sphæralis*, ibidem cap. 16. Et, *sphæralis globositas*, Idem lib. 1. Somn. Scip. c. ult.

¶ Sphæristerium, σφαιριστήριον, locus, ubi sphæræ, id est, pilæ vacabant, ein Ballhaus. Erant sphæristeria ista in balineis plerumque hypocaustis juncta, ut se interim exercerent inibi, donec hypocausta calefcerent, ut ex Plinio lib. 5. Epist. 6. & lib. 2. Epist. 17. item Ulpiano Lege 16 Dig. mandati, colligitur. Vide Joh. Caspar. Gevartium ad Stat. lib. 1. Silv. penult. ¶ ein Kegelplatz.

¶ *Sphæroides schema*, Vitruvius lib. 8 cap. 6.

¶ Sphæromachia, certatio, quæ fit pila vel globo, Ballspiel. Statius præfat. lib. 4. Silv. *Sed & sphæromachias spectamus, & pilaris lusio admittitur.* Vide Beroald. Var. Annot. lib. 2. cap. 8. Petr. Fab. L. 1. Agonist. cap. 6. Vossius & Gruterus notis ad Senec. Epist. 80.

SPHINX, σφίγξ. Sphinges inter simias Plinius loco post paullo indicando numerat, & in Æthiopia nasci tradit, docilis & mitissimæ naturæ. Barthius ad Papin. lib. 2. Thebaid. de Sphingibus ista habet: Sphinges ut animalia non ignota, hirsutie tamen a pictis differentia, docilia cæteroquin & astuta, memorat lib. 3. Diodorus Siculus, & ubi gignantur eadem adnotavit lib. 16. Strabo. Plin. lib. 8. cap. 21 *Lyncas vulgo frequentes & sphingas, fusco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaque alia monstra similia.* Quomodo cibo fruantur, docet idem lib. 10. cap. 72. Alii tamen, qui sanius sapere videntur, meras fabulas omnem *Sphingum* historiam asseverant, ut P. Billonius lib. 2. observ. cap. 46. Hactenus Barthius. ¶ 2. De Sphinge vero fabulosa ἀνθρωπομόρφῳ, h. e. monstro homini simili, Ausonius sic Idyll. 11. v. 41

Sphinx volucris pennis, pedibus fera, fronte puella,

i. e. parte una volucris est, altera leo, tertia virgo. Dicta videtur *sphinx* à σφίγγειν, quod est *stringere*, quod homines suis ænigmatis ita stringeret, ut expedire se non possent. Ita Cebetis etiam Tabula *Sphinx* ignorantiæ sive amentiæ symbolum est; quam vide. Ægyptios ante templa collocarie *Sphingas* consuevisse, innuentes, suam de sacris rebus doctrinam perplexam esse, & sub involucris latente sapientia constare, Plutarchus auctor est de Iside & Osiride p. 354. Synesius vero de regno pag. 7 alio refert. Vult enim in eo significasse, fortitudinem seu corporis vim cum sagacitate sive prudentia conjungendam. Sphinge signasse Augustum Suetonius ejus vita cap. 51 refert.

SPĪCA, æ, supremum in culmo frumenti, quod grana continet, eine Kornähre: *Spicam* rustici *specam* dixerunt à *spe*: eam enim quod sperant fore, ferunt, ut Varro auctor est. In spica quatuor sunt: *Vagina*, der Schoßbalcken / quod ibi granum tanquam gladius lateat; *granum*, das Körnlein; *gluma*, folliculus granum continens, der Balck; *arista*, aculei spicam excedentes. Vide singula sub suis literis. Etiam Cicero de Senect. cap. 15 accurate distinxit. *Terra*, inquit, *cum gremio mollito ac subacto semen sparsum excepit, - - - tepefactum vapore & compressu suo diffindit, & elicit herbescentem ex eo viriditatem: quæ nixa fibris stirpium sensim adolescit, culmoque erecta geniculato, vaginis jam quasi pubescens includitur, e quibus cum emerserit, fundit frugem spici, ordine structam, & contra avium minorum morsus munitur vallo aristarum.* Sed hic in optimis libris, & apud Nonium *spici*, à *Spicum*, neutro genere, de quo post paullo pluribus dicemus: tamen & alibi idem forma muliebri dixit, ut Nonius etiam observavit; & Varro lib. 1. de R. R. cap. 48 *Spica ea, quæ mutilata non est, in hordeo & tritico tria habet continentia, granum, glumam, aristam: & etiam primitus spica cum oritur, vaginam.* Singula ibidem describit ac definit. *Spica mutilata*, non aristata, hoc est, sine aristis, Vide Varronem c. l. Alii *mutica* legunt. ¶ 2. *Spicam* dicunt etiam cohærentes nucleos in allio, ein Knoblochs-Haupt / Columell. 11. c. 3. ¶ 3. Sidus cæleste. Columella lib. 11. c. 2 *Spica Virginis exoritur.* Cæsar Germanicus in Virgine:

Virginis inde subest facies, cui plena sinistra
Fulget Spica manu, maturisque ardet aristis.

¶ Veteres & *spicum* in genere neutro dixere. Varro apud Nonium: *Neque in bona segete nullum est spicum nequam, neque in mala non aliquod bonum?* Cic. in Arateis: *Spicum illustre tenens splendenti corpore virgo.* Sic & Mamertinus Paneg. Juliani c. 23 *Spica triticea*, dixit. Adde Cic. de Senect. c. 15 supra in *Spica* allegatum.

¶ Spiceus, *Corona spicea*, Tibull. lib. 1. eleg. 1. v. 22. *Spicea serta*, Ovid. 2. Metam. v. 28. von Kornähren.

¶ Spicari, pro spicas emittere dixit Plin. lib. 18. cap. 7, genere passivo à *spicare*, de quo verbo vide Barth. ad Gratium v. 118. & VVower. ad Minut. Felicem. Metaphora eleganti, dicto versu Gratius de Macedonum longis, sed brevi ferro instar spicæ præfixis aristis:

Quàm longa exigui spicant hastilia dentes?

¶ Spicatus, spicam ferens. Plin. lib. 21. cap. 17 pr. *Aliud* [herbarum] *spicatarum genus.*

¶ Spicilegium, spicarum collectio. Varro lib. 1. de R. R. c. 53. *Messe facta, spicilegium venire oportet.*

¶ Spīcifer, ut, *Dea spicifera*, pro Cerere, Manil. lib. 2. v. 442. *Spicifer Nilus*, Martial. lib. 10. epigr. 74.

¶ *Inspicare* est ad modum spicarum in acutum tenuare, zuspitzen, Virg. 1. Georg. 292 - - *Ferroque faces inspicat acuto.*

SPĪCULUM, lancea brevior, ein Schäfflinchen. Hinc *Spicula vibrare*, Virg. 11. Æn. v. 606. *Contorquere manu emissa*, ibidem v. 676. ¶ 2. Ferrum item sagittæ vel hastæ. Cic. lib. 5. epist. 12 ad Lucejum: *Tum denique* [Epaminondas] *sibi avelli jubet spiculum, posteaquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum.*

tum. Nepos cap. 9 *ferrum* vocat, *quod ex hastili in corpore remanserat.* ¶ 3. Et sagitta ipsa. Virg. 11. Æn. v. 654

Spicula converso fugientia dirigit arcu.

¶ 4. Denique apum etiam aculei spicula dicuntur. Virgil. 4. Georg. v. 237 - - *læsaque venenum*
Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt.

¶ 5. *Spicula solis*, pro radiis, quos spiculorum instar jaculatur Sol; Prudentius posuit Hymno ad Matutinum:

Caligo terræ scinditur
Percussa Solis spiculo.

Hamartigen. v. 87 *Radiorum spicula* dixit. Similiter Lucretius *lucida tela diei*, lib. 1. v. 148. Vetus Glossarium: *Spiculum*, ἀκόντιον, ἀκίς, ἐπιδορατίς. Item *Spicula*, σαυρωτῆρες, βέλη.

¶ Spiculator, qui spiculum gestat, ein Trabant/ Hatschiern. Suetonius Claudio cap. 36 *Neque convivia inire ausus est, nisi ut spiculatores cum lanceis circumstarent.* Sed ibi potius *speculatores* ex MStis libris rescribendum Torrentius docet, quem vide. Sane & S. Marcus c. 6. Evangelii sui hanc vocem Græcis Elementis efferens σπεκουλάτωρα, non σπικουλάτωρα scripsit. Consentit & Vet. Glossator, qui ita explicat: *Speculator* κατάσκοπος καὶ ἀποκεφαλίζων, ἐπόπτης, κατάσκοπος. Δήμιος. *Speculator.* Vide supra *speculator* in *specula*: & Marcellum Donatum ad Tacitum lib. 1. Hist. cap. 24. Onomastico autem veteri *Spiculatores* vertuntur δορυφόροι.

¶ Spicare, spiculum adfigere, Plinio est *Spiculare*: circa hujus verbi usum vide, quæ notat Turnebus lib. 21. Adversf. c. 25. Barth. ad Script. Venat. pag. 87. 88. 153. & quæ supra in *Spica* de eo diximus ex Gratio, venatico scriptore.

¶ Spiculare, ut modo dictum, Plinii est lib. 11. c. 2, *Telum perfodiendo tergori quo spiculavit ingenio?* De aculeo bestiolarum & insectorum loquitur.

SPINA, æ, nomen aliquot commune plantis, der Dorn. Est enim *spina acuta*, Virgil. ecl. 5. Stechbaum/ Sal[?]fendorn. *Spina alba*, Frauendistel rc. *Cum pusilla est, spina bona videtur.* Vid. Chiliad. ¶ 2. *Spina* deinde dicitur quicquid vel in plantis vel fruticibus aculeatum est, alles stachlichte. *Spinæ juniperi*, Plin. 8. c. 27. Et Claudianus in Fescennino:

Armat spina rosas, mella tegunt apes.

P. Syrus in Mimis:

Spina etiam grata est, ex qua spectatur rosa.

¶ 3. *Spina* in homine & animalibus contextus est vertebrarum seu spondylorum, der Rückgrad. Plin. lib. 11. c. 37. sect. 67 *Spina lumbis annectitur, ossea, sed tereti structura*, &c. Sed *Spina piscium*, Fischgrad. Lexicon Cyrilli: ἄκανθα ἀνθρώπου καὶ ἰχθύος, *Spina*. Vet. Gloss. *Spina* ἄκανθα, καὶ ἱερὸν ὀστοῦν, ἢ ῥάχις. ¶ 4. *Spina* pro difficultatibus metaphorice. Cic. 4. de Finib. cap. ult. *Nec acerbitatem sententiarum, nec disserendi spinas probavit.*

¶ Spinula, diminutivum. Arnobius lib. 2. p. 49 *inhærens callo spinula.*

¶ Spinifer, spinas ferens. Prudentius Cathemer. 5. v. 31

Moses nempe Deum spinifera in rubo
Vidit conspicuo lumine flammeum.

Usus & Cicero in Arateis.

¶ Spiniger, idem. Prudentius passione Hippolyti v. 115

- - - *Spinigeris stirpibus hirtus ager.*

¶ Spineus, ut, *vincula spinea*, Ovid. 2. Metam. v. 789.

¶ Spinosus, *ager spinosus*, voll Dorn und Disteln. *In spinosis locis pasci*, Varro 2. de R. R. cap. 3. Et, *spinosior arbor*, Plinius lib. 24. cap. 12. ¶ 2. Transfertur eleganter ad orationes & dissertationes. Nam quæ breviter ibi arguteque atque subtiliter concluduntur, atque obscuriora sunt, ea *spinosa* appellantur; quod ad ea hebetiores quasi spinas obhærescant, neque se extricare possint. Cic. 1. Tuscul. c. 8 *Ulterius ista quæso: Hæc enim spinosiora prius, ut confitear, me cogunt, quam ut assentiar.* Idem, *subtile & spinosum genus disserendi*; de finibus dixit lib. 3. cap. 1. Idem in oratore cap. 33 *Postea Dialectici spinosiora multa protulerunt.* Sic Dialecticorum in partiendo minutias, quæ res difficiles captu efficiunt fermè, *Spinas* appellat in 4. Tuscul. cap. 5, *Peripatetici*, inquit, *ad pacandos animos multa afferunt, spinas partiendi & definiendi præmittunt.* Et Augustinus lib. 2 de Doctr. Christ. cap. 37 *nodosissimæ & spinosissimæ disciplinæ.*

¶ Spinosulum, pro Dialectico minuto B. Hieronymus dixit Epist. 83. ad Oceanum: *Primùm*, inquit, *spinosulus noster obmutuit, deinde Pisoniano vitio, cum loqui non posset, tacere non potuit.*

¶ Spinalis, ad spinam pertinens. Macrobius lib. 7. Saturn. c. 9 *συζυγία nervorum infundit sensum spinali medullæ.*

¶ Spinetum. Dornbusch/ Dornhecke. Plin. lib. 10. c. 74 *Spinetis se scabendi caussa atterens.* Et Virgilius eclog. 2. v. 9

- - - *occultant spineta lacertos.*

¶ Spinescere. Martianus Capella lib. 6 metro ult.

- - - *sentis spinescere membris.*

¶ Spinus, prunus silvestris, ein Schleenbaum/ Schleendorn. *Spinus albus*, Weißdorn/ cujus acini, cum maturuere, rubent. Virgil. 4. Georg. v. 145

Eduramque pirum, & spinos jam pruna ferentes.

¶ Spineoli, pruna ipsa silvestria, Schleen.

¶ Spionia, & spinea, vitis genus Plinio est & Columellæ lib. 3. cap. 2.

¶ *Spionicus succus*, Colum. lib. 2. cap. 21.

SPINACIA, scribunt & *spinachia*, olus est vulgo notissimum, Binetsch & Spenet/ *Spinachium.*

SPINTER, eris, neutro genere; armilla muliebris, ein gülden oder silbern Schildlein/ Spang/ ein Armband. Vide Festum.

¶ 2. Item Fibula, Plaut. in Menæch. a. 3. sc. 3. v. 4

Jubeasque spinter novum reconcinnarier.

Alii *Spinther* scribunt cum adspiratione, quasi à σφιγκτήρ. Vide Claud. Dausquii Orthograph.

SPINTRIA, novum vocabulum; & a Tiberio inventum: quo monstrosi concubitus repertores & excitatores libidinum appellat, ut ex Suetonio constat ejus vita cap. 43. Meminit & Caligula cap. 16. & Vitellio cap. 3. Plura de hoc vocabulo Turnebus lib. 5. Adv. cap. 1. & Hieron. Magius lib. 2. Miscell. cap. 4.

SPINTURNIX, icis, avis inauspicata Plinio est lib. 10. c. 13. ejusdem cum bubone infelicis ominis. *Incendiariam* alias vocant. Græci enim σπινθῆρα & σπινθάρυγα scintillam dicunt. Avis est nemini unquam cognita vel visa. *Spinturnices* & *Spinturnicia* Latinis *Sphingas* interpretatur in Plinianis Exercitationibus CL. Salmasius. Cui consentit Glossarium Fausti Romani, quod olim in Barthii Bibliotheca fuit, in quo *spinturnix* avis mammosa instar mulieris explicatur. Tales autem Sphinges Plinii testimonio supra in *Sphinx* adducto esse constat. Cæterum *Incendiariam avem* illam esse putant, quæ ex ara carbonem ardentem & scintillantem eripuerit, propter quam lustratam urbem sæpenumero invenimus in Annalibus, ut L. Crasso & C. Mario, COSS. Gesnerus. Vide & Scal. ad Festum in voce *Bustum*, & P. Pithœum lib. 1. Adversf. c. 10.

¶ Spinturnicium, Plaut. Milite act. 4. sc. 1. extr. Vide Taubm. p. 856. & supra laudatum Pithœum l. d.

Spionia, vide in *Spina.*

SPIRA, σπεῖρα, quicquid in orbem convolvitur, ut *Spiræ serpentum, funium*, was sich Circulsweise krümmet. Plin. lib. 2. c. 25 *spira modo intortus.* Virgil. de draconibus lib. 2. Æneid. v. 217. *Spirisque ligant ingentibus*, sie schlagen und krümmen sich umb sie her. Ubi Servius: SPIRIS: *nodis. Unde & bases columnarum* SPIRULAE *dicuntur: Nam propriè* SPIRAE *sunt volubilitas funium: Inde & posteriora serpentium* SPIRAE *dicuntur, quæ sic involvuntur in gyrum, ut funes.*

¶ 2. Et *Spira* ligula est, quæ a pileo dependens sub mento colligatur. eine Binde. Juvenal. Sat. 8. v. 208

de faucibus aurea cum se
Porrigat & longo jactetur spira galero.

¶ 3. Et spiræ ornamenta sunt puellaria, Plin. 19. c. 35. Zöpffe.

¶ 4. Et spira basis est columnæ, der Fuß oder Untersatz einer Seulen. Plin. lib. 36 cap. 23 *In Ephesiæ Dianæ æde primum columnis spiræ subditæ* &c.

¶ 5. Spiræ denique crustula sunt, Pretzeln.

¶ Spirula, de qua locum Servii paullo ante produximus. Et Arnobius lib. 2. p. 73 *spirulas & botulos facere.*

SPIRO, spirare, spiritum reddere, flare, athemen/ blasen/ wehen/ ut, *Venti spirant.* Sic Ovidius 11. Metam. v. 481

- - - *cœpit spirare valentius Eurus.*

Et Statius lib. 2. Silv. 2. v. 27

- - - *spirant clementius Austri.*

¶ 2. Athem holen. Cic. ad Quir. post redit. c. ult. *Dum anima spirabo mea.* Sic vulgo dicimus: *Ægrotus dum spirat, sperat.* Quod sic retulit Cic. ad Attic. lib. 9. epist. 10 *Ut ægroto dum anima est, spes esse dicitur, sic ego, quoad Pompejus in Italia fuit, sperare non destiti.* ¶ 3. Emittere, von sich geben. Ut, *spirare minas*, von Dräuworten schnauben. Atque ita Accusativo jungitur. Speciatim ita est, einen Geruch geben. Virgil. 1. Æneid. v. 404

Ambrosiæque comæ divinum vertice odorem
Spiravere, &c.

hoc est, emisere, von sich geben. ¶ 4. Sed 3. Georgicor. v. 34

Stabunt & Parii lapides spirantia signa,

hoc est, tam facta artificiose, ut spirare & vivere videantur, quod Germani dicunt, als leibten und lebten sie. Vide quæ notavit de Pictura Veterum Fr. Junior Junius lib. 3. c. 4.

¶ Spiritus, quo spiramus, & quo vivimus, Athem/ Lufft. Plinius lib. 2. cap. 5 *Proximum (elementum) spiritus, quem Græci nostrique eodem vocabulo aëra appellant.* Cic. pro Marcell. c. 12 *Eos portus, quibus vitam & spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestate scitis.* Ubi *Spiritum ducere*, id est, spirare, leben. *Extremus spiritus*, der letzte Athem. *Excipere extremum alicujus spiritum*, Cic. in 7. Verr. cap. 45. qui tristis mos parentum & cognatorum erat. Vide ibi Ciceronem. *Reddere spiritum patriæ*, Idem in Philipp. 10. cap. 10. *Spiritum retinere*, den Athem halten/ quod *comprimere animam* eleganter dixit Terent. *Suspendere spiritum in lectione*, Quintilian. lib. 1. cap. 8. pr. im lesen inhalten/ nicht so eilends auf einander lesen. *Uno spiritu*, ἀπνευστὶ

in einem Athem. Cic. de Orat. lib. 1. c. 61 *Demosthenes summa voce versus multos uno spiritu pronunciare solebat.* ¶ 2. Pro vento spiritum dixit Solinus cap. 32. [al. 45] de Nilo: *Ferunt alii, quod ventorum flatibus repercussus, cum fluorem solidæ velocitatis non queat promovere, aquis in arctio luctantibus intumescat, & quanto impensius contraversi spiritus repugnaverint; tanto excelsius sublimari in altitudinis vertices repercussam celeritatem.* Et Avienus Orâ maritimâ v. 384

Nullus carinas æquor illud intulit,
Desint quod alta flabra propellentia,
Nullusque puppim spiritus cæli juvet.

¶ 3. Spiritus, animi elatio, ein stolzer Geist. Cicer. pro Sylla c. 9 *Res gestæ credo meæ me nimis extulerunt, ac mihi nescio quos spiritus attulerunt.* Cæsar lib. 1. Gall. cap. 33 *Ariovistus tantos sibi spiritus, tantam arrogantiam sumserat, ut ferendus non videretur.* Adde Cicer. pro Lege Manil. cap. 22. extr. Aliquando tamen in bonam sic partem pro animi magnitudine. Curtius lib. 5. cap. 8 sub finem: *Nobilitate vestra dignos spiritus capiatis.* ¶ 4. Spiritus etiam odor est. Lucretius lib. 3. v. 223

Spiritus unguenti suavis diffugit in auras.

Et Symposius de Viola:

Magna quidem non sum, sed inest mihi maxima virtus:
Spiritus est magnus, quamvis sim corpore parvo.

¶ Spiritualis, & Spiritalis, quod frequentius est apud Patres. Solinus quoque altero usus est cap. 23 [al. 36] sub fin. *In corporibus nostris commercia sunt spiritalia.* Ecclesiasticis autem nihil tritius est. Tertullianus Apolog. cap. 22. pr. *Dicimus esse substantias quasdam spiritales.* Et Prudentius in Romano v. 14

Et spiritali lacte pectus irriges.

¶ Spiritaliter. Tertullianus Exhortatione Castitatis cap. 10 *Spiritaliter sapit.*

¶ Etiam *Spiritualiter*, Cyprian. de eleemos. c. 16.

¶ Inspiritalis, non spiritalis. Paullinus Epist. 22 [al. 7] pr. *Epistolas quas per nostrum illum inspiritalem monachum miseras, vere spiritalis tabellarius intercepit & pertulit.*

¶ Spirabilis, e, per quod spiramus. Virg. 3. Æn. v. 600

Per superos atque hoc cæli spirabile lumen.

Et, *Spirabilis natura*, de aëre. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 36 *Terra circumfusa undique est hac animabili spirabilique natura, cui nomen est aer.*

¶ Spiramen, idem quod spiritus est aut exhalatio. Lucanus lib. 2. v. 183 *spiramina naris aduncæ.*

Et lib. 6. v. 90 idem de insula Campaniæ:

tali spiramine Nesis
Emittit Stygium nebulosis aera saxis.

¶ Spiramentum, idem. Virgil. lib. 9. v. 580

Spiramenta animæ letali vulnere rupit,

sagitta, scilicet. Seneca de Provident. extr. *Sive fauces nodus elisit; sive spiramentum aqua præclusit.* Adde Macrobium lib. 7 cap. 9. ubi sæpe usus est.

¶ Spiratio. *Spiratio interpellatur*, Scribon. Largus compos. 47. kurtzer Athem. *Opium spirationem impedit*, Idem comp. 180.

¶ Spiraculum, quod per spiritus exit, vel hauritur, ein Lufftloch/ dadurch ein Athem/ Lufft oder Rauch gehet. Virgil. lib. 7. v. 568 *Spiracula Ditis.*

Composita.

¶ Adspirare, sive Aspirare, afflare, anwehen. Catullus Epigr. 69

Lenius aspirans aura secunda venit.

¶ 2. Sed adspirare Deus aut fortuna dicuntur, cum auxilio sunt & successus dant. Virgilius Æn. 2. v. 385

- - - Adspirat primo fortuna labori.

id est, favet, promovet, thut Hülff und Beförderung. Et 9 Æn. v. 525 *Vos o Calliope, vos adspirate canenti.*

¶ 3. *Adspirare ingenium* dixit in prooemio lib. 4. Quintil. pro impertire. ¶ 4. Et hic *interclusi aditus omnes, ut ad me aspirare non posses*, id est, pervenire, Cicer. in 5. Tuscul. cap. 9. Sic, *aspirare ad virtutem, ad laudem, gloriam, eruditionem*, est contendere. Cic. in Oratore cap. 41 *Hæc ad eam laudem, quam volumus, aspirare non possunt.*

¶ Adspiratio, ut, *Animantes adspiratione aeris sustinentur*, Idem de nat. Deor. lib. 2. cap. 33. ¶ 2. Adspiratio, spiritus asper, pronunciationis nota.

¶ Conspirare, zusammenblasen. ¶ 2. Et per Metaphoram consentire, in bonam scilicet partem: Plinius lib. 4. Epist. 13 *Proinde consentite, conspirate, majoremque animum ex meo sumite.* Et, *Conspirate nobiscum, consentite cum bonis*, haltet es mit uns/ Cic. de leg. Agrar. 1. cap. ult. & *Conspirare ad liberandam Rempub.* Idem famil. lib. 10. epist. 12. ¶ 3. Sed *conspiratum est in eum a LX amplius*, es haben sich wider ihn zusammen geschworen ⁊c. Sueton. de Cæsare c. 80. Idem Claudio cap. 37 *Quem cum Messalina & Narcissus conspirassent perdere:* ubi in malam accipitur partem.

¶ Conspiratus, active & passive. *Conspirata in unum exempla*, Seneca Epist. 84. Et Phædrus lib. 1. Fab. 3

Hinc conspiratus factionum partibus.

id est, conspirantibus, ut Cl. Schefferus interpretatur.

¶ Conspirati, qui conspirarunt & conjurarunt. Suet. in Cæsare c. 82 *Assidentem conspirati specie officii circumsteterunt.*

¶ Conspiratio, ut, *Concordia & conspiratio omnium ordinum ad defendendam libertatem*, die Eintracht und Vereinigung/ Lentul. ad Senat. apud Cicer. lib. 12. famil. ep. 15. ¶ 2. In malam partem, ut, *contra sceleratissimam conspirationem hostium confligere*, Brut. ad Cic. fam. 11. epist. 14.

¶ Conspiratus, ûs, idem. Gellius lib. 1. cap. 11 *conspiratu taciti mentium.*

¶ Exspirare, *Ætna exspirat flammam caminis*, Æn. 3. v. 580. id est, ejicit, treibt Feuerflammen über sich. *Exspirare animam*, mori, Idem 11. Æn. v. 883. *Inter primam curationem exspiravit*, Livius lib. 2. c. 20. ist verschieden. ¶ 2. Plin. Metaphorice eleganter dixit, *Exspiravit libertas*, es ist mit der Freyheit aus/ in Panegyrico cap. 57.

¶ Exspiratio. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 32 extr. *Terra exspirationibus aër alitur, & æther, & omnia supera.*

¶ Inspirare, spiritum emittere, inflare. *Auræ inspirant ramis arborum*, Quintil. lib. 10. c. 3. Virg. 1. Æn. v. 688

Occultum inspires ignem: blaß ihr zu/ gib ihr ein.

¶ Interspirare, dazwischen einblasen/ mit unter Lufft haben. Cato cap. 120.

¶ Interspiratio, *Sine interspiratione*, ἀπνευστί, Plinius lib. 23 cap. 1. Usus & Cicero 3. de Orat. c. 44.

¶ Perspirare, Plin. l. 2. c. 45, si salva scriptura est. Vide Salmas.

¶ Prospirare. Apul. Apol. *Ea namque tabes si foras corporis prospiravit, majore dedecore quàm noxa diffunditur.*

¶ Respirare, animam seu spiritum recipere, wieder zum Athem kommen/ zu ihm selbst kommen/ apud Terent. aliquoties & Plautum: ut, *Mane, sine respirem quæso*, in Epid. a. 2. sc. 2. v. 20. Et Cic. pro Rosc. Am. c. 8 *Tot tantisque negotiis distentus est, ut respirare libere non posset*, daß er nicht eine Minute Ruhe hat. *Respirare à metu*, Idem pro Cluent. c. 65. ¶ 3. Et *si armis positis civitas respiraverit*, hoc est, in pristinum statum reducta fuerit, wird wiederum zur Macht kommen seyn ⁊c. Idem 6. fam. ep. 2.

¶ Respiratio, ut, *Intervalla, moræ respirationesque delectant in oratione*, das Athem holen/ Idem de Orat. lib. 1. c. 16.

¶ Respiratus, aliud nomen, *Respiratu contrahunt & dilatant se pulmones*, Idem de nat. Deor. lib. 2. cap 55. Sed *spiritu* pro *respiratu* Gruterus. Tamen Apulejus lib. 4. Metam. *Parvis respiratui circa nares & oculos datis foraminibus.* Ita Elmenh. p. 149. & Pricæus p. 74.

¶ Respiramen, Ovid. 2. Metamorph. v. 828

Vitalesque vias & respiramina clausit.

¶ Respiramentum. Augustinus Confession. lib. 7. cap. 7 *laxamentum & respiramentum.*

¶ Irrespirabilis. Tertullian. de Idololatr. c. 24.

¶ Suspirare, spiritum ab imo pectore trahere, solicitudinis aut doloris argumento, seufftzen/ sich sehnen. Juvenalis Satyra 11. v. 152

Suspirat longo non visam tempore matrem.

Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 18 *Reperire ex magnâ turbâ neminem possumus, qui cum aut jocari libere, aut suspirare familiariter possimus*, mein Sehnen und Seufftzen darthun. *Suspirare ad honores*, Valer. Flacc. in Argonauticis lib. 4. v. 532.

¶ Suspiratus, participium, aliquando pro imploratus, invocatus ponitur. Silius lib. 15. v. 82

Quid suspiratos magno in discrimine nautis
Ledæos fratres referam?

¶ Suspiratus, ûs, nomen. ut, *suspiratibus haustis*, Ovid lib. 14. Metam. v. 129. Et Apulej. sub fin. lib. 5. p. 170 *assiduo suspiratu.*

¶ Suspiratio, suspirium, Seufftzer. Item wenn man tieff Athem holet. Plin. in Præfat. *Inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicem, M. Porci, a quo rem improbam petere nemo audet.*

¶ Suspirium, idem quod suspiratio. Seufftzer. Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 18 *Quem nemo adspicere sine suspirio posset.* Idem, *sine curâ, sine suspirio*, in Tusc. lib. 4. c. 34. *Præsaga luctûs suspiria*, Ovid. 2. Met. v. 124. ¶ 2. Suspirium, spirandi etiam difficultas dicitur. Seneca tamen hunc morbum Epist. 54 ita describit, ut neque asthma seu respirandi difficultas, nec orthopnœa videri possit.

¶ Hinc *suspiriosus* asthmaticus, apud Plinium pluribus locis. lib. 23. cap. 7 *suspiriosum*, & anhelatorem conjungit. Adjectivum est. Inde

¶ Suspiriose, adverb. Columella lib. 7. c. 6 *suspiriose laborantibus* [ovibus] *auriculæ ferro rescindendæ.*

SPISSUS, ior, issimus. Spissum *densum* significat, ut, *ager spissus* Virg. 2. Georg. v. 236. *arena spissa*, Æn. 5. v. 336. & *spissa vestis*, quæ *crebra* Plinio vocatur l. 8. c. 48. Cui *ralla* à raritate texturæ sic appellata, ut Nonius auctor est, opponitur. Plaut. Epid. a. 2. sc. 2. v. 46

Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum Cæsicium.

Eadem & *Levidensis*. Isidorus: LEVIDENSIS *vestis quod raro filo sit leviterque densitata*, dick/ dicht/ so fest an einander klebt.

¶ *Coma spissa*, Horat. lib. 3. oda 19. Et *spissa theatra*, i. e. frequentia, voll Volcks. Idem 1. Epist. 19. v. 41

Spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, & nugis addere pondus.

¶ 2. Aliquando & *tardum* significat Cæcil. apud Nonium: *Nihil ei*

ei spei credo: omnes res spissas facit. Varro apud Nonium in SPISSVM: *Nascimur spissius, quam emorimur: Vix duo homines decem mensibus edolatum unum reddunt puerum. Contra una pestilentia, hostica acies, puncto temporis immanes acervos facit.* Plaut. Cistell. act. 1. sc. 1. v. 77 *Spissum istud amanti est verbum, veniet, nisi venit.* Hinc *spissigradus* & *spissigradissimus* apud eundem Comicum Pœn. 3. sc. 1. pr. qui nimis tarde graditur. Cic. ad Attic. *Sed hoc quoque timide scribo, ita omnia adhuc tarda & spissa*, langsam / und das nicht von statten gehet. *Spissum iter*, vid. Turpilius. ¶ *Spissius semen*, Columell. lib. 4. c. 33. *Spissius solum*, Plin. lib. 18. c. 20. *Spissisima arbor, ideo & gravissima, ebenus*, Idem lib. 16. cap. 40.

¶ Spisse, spissius, adverb. *Spisse arare*, kleine Furchen machen / Columell. lib. 2. cap. 11. *In colle spissius, in campo rarius lætamina disponentur*, Pallad. lib. 10 ineunte.

¶ Spissitas. Plin. lib. 18. c. 30. *Triticum spissitate sua concalescit.* Adde Vitruv. lib. 2. c. 9.

¶ Spissitudo, idem. Seneca 2. Quæst. Nat. c. 30 *Nubes est spissitudo aeris crassi.* Et Scribonius Largus Compos. 208 *mellis habet spissitudinem*, ist dick wie Honig. Apicius principio lib. 5. *Ubi spissitudinem contraxerit.* dick werden / gerinnen.

¶ Spisso, spissare, spissum efficere, ut, *Farina in panem spissatur, omne lac igne spissatur*, Plinius 13. c. 4.

¶ Spissescere, Lucret. lib. 6. v. 175. dicht werden.

¶ Spissamentum, damit man etwas fleißiges beschweret und zusammen hält. Seneca Epist. 31 *Firmiori spissamento opus est, quo usum in sociis Ulyssem ferunt*, Stoppwerck. Columella lib. 12. c. 9 *arido spissamento fœniculi comprimi.*

¶ Spissatio. Seneca Epist. 86 sub fin. *Terram non aggessit tantum, sed calcavit & pressit. Negat quidquam esse hac spissatione efficacius.*

¶ Conspissare, Plin. lib. 35. cap. 6.

¶ Spissigradus, vide in *Spissus* num. 2.

SPITHAMA, æ, σπιθαμή, dodrans, eine Spanne. Plin. lib. 7. cap. 2 *Pygmæi narrantur ternas spithamas longitudine non excedentes.* Qui inde

¶ Trispithami ibidem dicuntur, ut Harduinus emendat. Vulgo lectum *Spithamæi.*

SPLEN, σπλήν, Latine, lien, der Miltz. Vide *Lien.* Pers. Sat. 1. v. 12

Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.

¶ Spleneticus, splenis vitio laborans. Miltzsüchtig. Plin. lib. 20. cap. 19.

¶ Splenicus, idem. Plinius lib. 21. cap. 20 *Splenicis propinant polium ex aceto.*

¶ Splenium, panniculus vel fascia, quæ vel fronti vel oculis illitis imponitur, sic dictum *a splenis* similitudine. Martial. lib. 2 epigr. 29 *Et numerosa lenunt stellantem splenia frontem.*

¶ Idem lib. 10. epig. 22 *Cur splenìato sæpe prodeam mento*, id est, splenio obvoluto, mit einem Pflaster beklebt.

¶ Asplenum, Ἄσπληνον, herba, quæ & Scolopendrium, fit ex ea medicina vitiis lienis, Miltzkraut / oder Steinfahrn. Vide *Scolopendrium.*

SPLENDEO, splendere, fulgere est, lucere, glänzen / scheinen. Martialis lib. 4. epigr. 79

Et facies multo splendeat alba pilo.

Cic. pro Sextio cap. 28 *Virtus lucet in tenebris, splendetque per se semper, neque alienis unquam sordibus obsolescit.* Plin. lib. 9. cap. 5 *Auctores habeo in equestri ordine splendentes*, ansehnliche Leute.

¶ Splendens, fulgens, adject. Claudian. Gigantom. v. 77

- - - - *splendentior igni*
Aureus ardescit clypeus.

¶ Splendesco, splendui, splendescere, glänzend werden. ut, *Gladius usu splendescit*, Apulejus in Florid. lib. 3. Et, *palla nigerrima, splendescens atro nitore*, Idem lib. 11 Milesiar. gleissend schwartz / wie Sammet. Et metaphorice Cic. in Procem. Paradox. *Nihil tam horridum, quod non splendescat oratione & tanquam excolatur*, einen Schein gewinnen.

¶ Splendor, lux, fulgur. Glantz / heller Schein. Plaut. in Merc. a. 5. sc. 2. v. 39 *Cælum ut plenum est splendore ex adverso vides.* Idem, *in splendorem dare*, blanck machen / Asinaria act. 2. sc. 4. v. 20. *& quid redigere in splendorem*, Aulul. act. 4. sc. 1. v. 15 dixit. Apulejo *Splendidare* est, de quo infra. In pictura *splendor* medium est inter *lumen* & *umbram*: Vide supra *lumen.* ¶ 2. Sed metaphora in hoc nomine elegans est: ut, *splendor nominis, familiæ, ordinis, virtutum*, i. e. dignitas, amplitudo, claritas, Scheinbarkeit / Hoheit / Herrligkeit. Cicer. pro Lege Manil. cap. 14 *Nunc imperii nostri splendor illis gentibus lucet.* Idem pro Cluent. cap. 69 *Homines honesti & summo splendore præditi.* Idem pro Syll. in principio: *Obtinere suæ dignitatis splendorem.* Et definib. lib. 5. cap. 8 *Inquinare & obscurare splendorem*, vide *inquinare.* Et, *Splendor verborum*, Idem in Oratore cap. 49 scheinliche Worte. ¶ 3. Splendor etiam animi habitus dicitur in faciendis sumtibus *Magnificentiæ* proximus. Sed *Magnificentia* in magnis videtur, unde & nomen accepit: puta ædificiis, spectaculis, muneribus: *Splendor* in ornamentis domesticis, cultu corporis, & supellectile. Huic opponitur in excessu quædam *luxuria*; in defectu *sordes.* Nepos Alcibiade cap. 11 *Cum Athenis splendidissima civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac dignitate vitæ superasse* (prædicarunt.) Idem & *Nitor* dicitur. ¶ 4. In oratione *splendor* non tam λαμπρότης quàm σεμνότης est: i. e. gravitas & majestas quædam, quam ideam Plinius Tacito tribuit lib. 2. Epist. 11. ¶ *Splendor vocis*, Plin. lib. 20. c. 6 eine helle Stimme.

¶ Splendidus, fulgens, clarus, scheinlich / scheinbar. ut, *Vitro splendidior*, Ovid. 13. Metam. v. 792. *Unctior splendidiorque consuetudo dicendi*, Cicer. de clar. orat. cap. 20. Et, *Homo propter virtutem splendidus & gratiosus*, Idem 6. Verrina cap. 18, eines herrlichen Ansehens. *Solidum & splendidum nomen*, Idem de finib. lib. 1. c. 18. Et, *Ornatissimus & splendidissimus vir*, Idem pro Flacco cap. 20. ¶ 2. Item qui virtute illa, quam paullo ante splendorem appellari diximus, præditus esset. Nepos in Attico cap. 20 *Elegans non magnificus, splendidus, non sumptuosus, omni diligentia munditiem affectabat*, i. e. cultui vitæ decoro studebat, sed absque profusione. Ita a Vellejo quoque accipitur lib. 2. cap. 105, 3. ¶ 3. *Splendidi* appellatio propria quodammodo Equestris ordinis fit. Sane frequenter ei tribuit Cicero, ut Manutius lib. 1. ad fam. Epist. 3. observat. Hinc, cum Decidianam, Agricolæ conjugem, Tacitus *splendidis natalibus ortam*; Suetonius vero Othonem ex Albina Terentia *splendida fœmina* natum prodit, Equestris locus, ut puto, intelligendus utrobique est. Namque & Tacitus maternum Othonis genus, *impar, non indecorum tamen*, 2. Hist. cap. 50 scribit. *Impar*, quia non patricium, sicut paternum. Nam patrem consularem, avum prætorium habuit Otho. *Non indecorum* propter Equestris ordinis splendorem. Quanquam nec omnes ejus ordinis in commune sic appellatos censeam: sed qui in illo tantum exsplendescerent, decusque maxime ac dignitatem ordinis fama ac opibus tuerentur. Qui & *illustres* dicti Tacito, & *modicis*, quos 1. Annal. cap. 73 nominat, oppositi. Signate Vellejus lib. 2. cap. 88 *Mæcenas equestri, sed splendido genere natus.* Idem ejusdem lib. cap. 59. Fuit C. Octavius *ut non patricia, ita admodum speciosa equestri genitus familia. Splendidum genus & speciosa familia* Synonyma sunt, & ἰσόνομα. Lipsius tamen *illustres equites* a *splendidis* distinguit, in 11. Annal. Taciti pag. 264. ¶ 4. *Splendida Minois arbitria*, id est, majestatis & austeritatis plena dixit Horatius lib. 4. ode 7. v. 21. ut Heinsius interpretatur, quem, si lubet, vide.

¶ Splendide, stattlich / ut, *splendide dicta*, Cic. 1. de Fin. cap. 2. *splendide & honeste acta ætas*, Idem 3. Tusc. c. 25. *ornate & splendide facere*, Cic. 1. Offic. cap. 1. *Magnifice & splendide ornare convivium*, pro Quintio c. 30. *Splendide amictus*, Apulej. 2. Miles. p. 123. köstlich angethan. ¶ 2. Horat. lib. 3. ode 11. v. 33

Una de multis face nuptiali
Digna, perjurum fuit in parentem
Splendide mendax, & in omne virgo
Nobilis ævum.

Loquitur de Hypermnestra, Danai filia. Fabula ita habet. Danao natæ fuere L. filiæ: has totidem Ægypti Regis filiis despondit. Sed cum ex oraculo didicisset unum e generis necem sibi illaturum, auctor filiabus fuit, ut suum quæque sponsum nuptiali nocte interficeret. Cui, cum reliquæ omnes obsecutæ essent, sola Hypermnestra Lynceum servavit, ad patrem simulans tamen se interfecisse. In eo itaque *mentitam splendide* Horatius dixit; *splendide*, i. e. decore, quippe ad magnam gravitatis laudem. Nec male hic Vetus Scholiastes: SPLENDIDE, id est, *decore. Pulchrum enim est pro justitia mentiri.* Injustum enim ac impium erat paternum imperium exsequi. Justum & pium & laude dignum servare, quem matrimonio junxeris. Et Superl. *Splendidissime natus*, Senec. Epist. 47. *Splendidissime honores gessisse*, Valer. Max. lib. 6. c. 1. n. 5.

¶ Splendidare, splendidum reddere: Apul. Apol. sub f. *Dentes splendidas, ignosce munditiis.*

¶ Splendicare, ut alii scribunt, idem. Apulejus lib. 5. Miles. *splendicant gemmæ.* Ita Pricæus p. 94, & Elmenh. p. 162.

Composita:

¶ Exsplendeo, hervor schimmern / hervor leuchten. Suetonius Tito cap. 3 *In puero statim corporis animique dotes exsplenduerunt.* Nisi & hoc Præteritum ab *Exsplendesco*, quod sequitur, velis deducere.

¶ Exsplendesco. Seneca lib. 2. Quæst. Nat. cap. 23 *Nubes ignem evocabunt, qui exsplendescat, nec exsiliat.* Et Plinius lib. 11. cap. 12 *ipso Sirio exsplendescente.*

¶ Resplendeo, quod significatione cum simplici eadem est: Cic. lib. 2. de fin. cap. 8 *Resplendeat ius vestis, argentum.* Proprie est reddere & repercutere splendorem. Silius lib. 12. v. 732

Et tremula infuso resplendent cærula Phœbo.

¶ Resplendentia, subst. Augustinus epist. 52 ad Macedonium: *Luculentis ingeniis non desit resplendentia veritatis.*

¶ Desplendescere, amittere splendorem. Paullinus Nolanus Epist. 39 [al. 30] extr. *Ne rubiginem insipientiæ colligatis, qua desplendescat nitor cordis vestri.*

SPODIUM, & Spodos, σπόδιον, σποδὸς, σποδιά, *Cinerula* Latinis est, hoc est, purgamentum, quod ab ærariarum officinarum pavimentis & fornacibus everritur; Hüttenrauch/ Zechenrauch. Varii generis, pro coloris varietate. Vide Agricolam.

¶ Antispodium, quod legitimi spodii loco usurpatur.

SPOLIUM, quicquid hostibus detrahitur, ut Servius auctor est, eine Beut / geplündert Gut. *Aliorum spoliis suas opes augere*, Cic. pro Cornel. Balb. *Spoliorum caussa hominem occidere*, Idem pro Rosc. cap. 50. Et, *Spolia cruenta alicui detrahere*, Idem ibid. *Spolia ampla*, reiche Beut / Virgil. 4. Æn. v. 93. Sed *de opimis spoliis* vide supra in *opimus*. ¶ *Spolium leonis*, Ovid. 3. Metam. v. 81. eine Löwenhaut.

¶ Spolio, spoliare, pro quo & veteres *spoliari* sub deponentis figura dixerunt, de quo Nonius: ut *spoliare vestitu*, Cic. 3. Offic. c. 6. berauben. *Omni argento aliquem depeculari & spoliare*, Idem in Verr. 6. cap. 17. Et, *Orbatum & spoliatum forum eruditâ alicujus voce*, Idem de clar. orat. cap. 2. *Parcat juventus pudicitiæ suæ, ne spoliet alienam*, pro Cœlio cap. 18. *Spoliare fanum*, Idem pro Sylla cap. 25. ἱεροσυλεῖν, Kirchen berauben.

¶ Hinc participium nominale. Cic. lib. 6. epist. 1. ad Attic. *Nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius.*

¶ Spoliatio, e. g. oppidorum, fanorum. *Nobilissimi atque antiquissimi templi spoliatio*, Idem 6. Verrin. cap. 46. Beraubung. Livius lib. 29. cap. 8 *Avaritia ne sacrorum quidem spoliatione abstinuit.*

¶ Spoliator, ut, *spoliator monumentorum*, Cic. 6. in Verr. cap. 36. Plinius Panegyr. cap. 90. de Domitiano: *ille optimi cujusque spoliator & carnifex.* Räuber.

¶ Spoliatrix, fœmininum. Cic. pro Cœlio c. 21 *Tune Venerem illam tuam spoliatricem spoliare ornamentis?* Et Martialis lib. 4. epigr. 29 *Sic spoliatricem commendat Faustus amicam.*

¶ Spoliarium, exterior cella in balneis, ubi vestimenta exuebantur: ἀποδυτήριον Græcis, Ausziehstube. ¶ 2. Item locus in ludo, ubi gladiatorum vestes & ornamenta servabantur. Vide Lipsium lib. 1. Saturn. c. 18. Scite Plinius ærarium tyrannorum *Spoliarium civium* vocat, & *cruentarum prædarum sævum receptaculum*, Panegyr. ad Trajan. c. 36.

Composita.

¶ Despoliare, plündern / ausziehen. Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 9 *Cum ferret literas, vulneratus & despoliatus est. In miseram & despoliatam domus partem venire*, Idem 14. famil. epist. 2. Et Seneca Hippolyto v. 764

Non sic prata novo vere decentia
Æstatis calidæ despoliat vapor.

¶ Despoliator. Plautus Trinum. a. 2. sc. 1, 14 *Avarus, elegans, despoliator.*

¶ Dispoliare, idem. Cic. 6. in Verrem cap. 20 *ut etiam una cum cæteris Siculis dispoliaretur.* Et Lactantius lib. 6. c. 11 *Hominis se appellatione dispoliat.* Apulejus Apolog. p. 323 *pudore dispoliato.* Et Seneca ad Marciam c. 24 *dispoliatus oneribus alienis.*

¶ Dispoliatio. Paullinus Nolanus Epist. 29 [al. 10] cap. 1 *De primorum patrum dispoliatione cognoscimus.*

¶ Exspoliare, gar entblössen und berauben / *Provincia & exercitu aliquem exspoliare*, Cic. ad Att. lib. 10. ep. 1. *Honorem & dignitatem alicujus exspoliare*, Hirt. 8. cap. 50.

¶ Exspoliatio. Augustinus Civ. Dei lib. 20 cap. 8 extr. *ligati & soluti exspoliatio.*

¶ Inspoliatus, quod spoliato contrarium est, apud Quintilian. legitur lib. 7. cap. 2. *Occisus est non prædæ gratia, quia inspoliatus est.* unberaubt. Et Virgilius Æn. 11. v. 594 - - - *corpus & arma Inspoliata feram tumulo.*

SPONDA, æ, ein Bettbret / und das gantze Spanbett. Virg. 1. Æn. v. 698 - - *aulæis jam se regina superbis*
Aurea composuit sponda mediamque locavit.

SPONDEO, spondere, sponte promittere, geloben / angeloben. Cic. in Philipp. 14. c. 9 *Pansa aut morte aut victoria se satisfacturum Reip. spopondit.* Idem pro Muræna extrem. *Eum, inimicissimum futurum huic conjurationi vobis promitto, & spondeo.* Sed, *Spondere pro aliquo*, für einen geloben und Bürge werden. Idem 1. famil. ep. 9 *Dependendum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. Sponde, noxa præsto est*, h. e. si vel quam primum spoponderis, &c. Bürgen soll man würgen. Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη. Plaut. in Curcul. a. 5. sc. 3. v. 74 *Spondesne miles hanc mihi uxorem?* Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 52 *Quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi*, die mir gelobt oder vertraut ist. *Fortasse impunitatem vitiis suis spopondit*, i. e. promisit, Lactant. lib. 3. cap. 17.

¶ Sponsus, sponsa, Cic. ad Att. ex Attilio lib. 14. ep. 20 *Suam cuique sponsam, mihi meam*, subaudi *placere.* Et, *Sponsi vita*, νυμφίου βίος, vel mollem significat & delicatam, vel luxuriosam. Vide Chiliad. Donatus ad illud Terentii act. 1. sc. 1. v. 75. *placuit, despondi: Ex veteri, inquit, more, quo spondebat etiam petitoris pater:* Unde SPONSUS ET SPONSA dicitur. *Quia SPONDET puellæ pater, DESPONDET adolescentis.* Sed hoc discrimen notatum Donato non perpetuum est. Tempus habendi sponsas coarctavit Augustus. Vide Cujacium observat. lib. 16. cap. 35. Bernegg. ad Sueton. Aug. c. 35.

¶ Sponsor, qui pro aliquo spondet. Cicer. ad Leptam lib. 6. ep. 19. fam. *Sponsores pro Pompejo.* Cornel. Nepos Attico c. 9 *Tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa fiterit vadimonium sine Attico: hic sponsor omnium rerum fuit.* Ovidius Epist. Paridis ad Helenam v. 114

Sponsor conjugii stat Dea picta sui.

¶ *Sponsorum* in Baptismo, meminit Tertullianus de Baptismo cap. 18. Paten.

¶ Consponsor. *Si Galba consponsor tuus redierit*, ein Mitbürg. Cic. 6. fam. ep. 19.

¶ Sponsio, omnis stipulatio promissioque, allerley Handgelöbniß und Zusage / Bürgschafft.

Optima mensura est: Sponsio damna dabit;

Sic apophthegmata duorum sapientum Cleobuli & Thaletis brevi versu complexus est Beroaldus. *Sponsionem cum aliquo facere*, mit einem eine Wett anschlagen / Plin. lib. 7. c. 37. *Sponsione aliquem provocare*, Valer. lib. 2. c. 8. n. 2. Erat enim sponsio actio, quæ fiebat interposita stipulatione certæ pecuniæ, eine Wett um eine genante Summa Gelds. *Sponsio voti*, qua obligantur Deo, Cic. de legib. lib. 2. cap. 16.

¶ Sponsiuncula, diminutiv. Petronius fragm. Tragur. p. 44.

¶ Sponso, sponsare, sponsalia contrahere, stipulari sibi uxorem dari. Paullus JCtus Lege 38. Dig. de ritu nuptiar. *Si quis officium in aliquâ provinciâ administrat, inde oriundam, vel ibi domicilium habentem sponsam non prohibetur.* Paullinus Nolanus 6. Nat. Felic. v. 43 *Et variis animam sponsantes dotibus adstant.*

Et Tertullian. de velaud. virg. cap. 11 *sine quo* [tempore] *sponsari non possunt.* Onomast. Vet. *Sponso*, μνηστεύω.

¶ Sponsalis, ad sponsum sponsamve pertinens. Lege 2. Cod. Theodos. de Repudiis.: *Quæ recedit dotis suæ compos, sponsalem quoque obtineat largitatem.*

¶ Sponsalia, orum, contractus stipulationis & sponsionis in caussa matrimoniali, Verlöbniß. *Sponsaliorum dies*, apud Suetonium Aug. c. 53. Vid. Legem 1. Cod. Sponsal. Et Paulus Cypræus de jure connubiorum vetustissimorum mortalium sponsalia nudis verbis citra solennem stipulationem coivisse notat lib. 1. c. 3.

¶ Sponsalitius, a, um, ut, *arrhæ sponsalitiæ*, de quibus est Titulus in Codice Justinianeo. Sidonius lib. 7. ep. 2 *Sponsalitia donatio.*

Composita a *Spondeo.*

¶ Conspondere, unde

¶ Consponsi, mutua fide colligati, auctore Festo. *Consponsa factio*, Apulej. lib. 5. p. 165.

¶ Consponsor, vide paullo ante, post *Sponsor.*

¶ Despondere, verloben oder zur Ehe zusagen. Quamquam aliter voluit Donatus. Terent. Heaut. a. 4. sc. 4. v. 31. *At ego illi neque do, nec despondeo.* Hoc enim Chremes de filia dicit, quod ex superioribus satis liquet. Despondet autem tam adolescentis, quam puellæ pater. Cic. ad Att. lib. 1. ep. 3 *Tulliolam Pisoni despondimus.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 75 *placuit, despondi, hic nuptiis dictus est dies*, verba sunt Simonis de Pamphilo, habe meinen Sohn seiner Tochter ehlich zugesagt. *Despondere sibi alicujus filiam*, sic Cælius loquitur lib. 8. fam. epist. 7. ad Ciceronem.

¶ 2. *Despondere sibi alicujus domum*, h. e. Suam futuram domum sibi polliceri, ad Attic. lib. 11. ep. 7. *Desponsam homini jam Syriam ademi*, ad eundem lib. 1. ep. 16. ¶ 3. Sed *despondere animum*, est ex desperatione mortem sibi decernere, verzweiffeln / verzagen. Plaut. in Prolog. Menæch. *Pater postquam puerum perdidit, animum despondit.* Sic *Despondere sapientiam*, Columella dixit lib. 11. cap. 1, pro desperare se posse sapientiam assequi, alle Hoffnung hinwerffen und daran verzagen. Cicero ad Cass. 12. epist. 9 *Spes Reip. despondetur te consule.*

¶ Desponsatus & desponsata, pro desponsa apud Auctores legitur. Suet. in Cæs. cap. 1 *Admodum dives prætextato desponsata fuerat.* In Ciceronis enim exemplo ad Quint. Fratrem lib. 2. epist. 5 *Dederam ad te literas, quibus scriptum erat, Tulliam nostram Crassipedi esse desponsatam*, exemplaria alia rectius legunt, *desponsam.* ¶ 2. Metaphorice Cic. eleganter dixit, *Desponsata & destinata laus alicui*, de Arusp. responsis cap. 3. extr.

¶ Respondere, *Incautè respondere*, Quintil. lib. 5. cap. 11, unvorsichtlich antworten. *Respondere ad quæsita*, Cic. 1. Philipp. cap. 1. *ad interrogata*, Livius lib. 3. c. 4. *ad postulata*, Cæsar lib. 1. Gall. c. 44. *Respondere pro aliquo*, Cic. de clar. orat. c. 32. von eines wegen antworten. *Respondere alicujus maledictis*, Terent. prol. Andr. v. 7. *Respondere contra contumeliam inimici*, Cic. de Arusp. cap. 8. ¶ 2. Proprium quasi JCtorum verbum, qui *respondere* dicuntur de jure, quando interrogati, quid juris sit, docent. Hinc RESPONSOREM pro JCto Horatius dixit, loco infra laudando. Et RESPONSA PRUDENTUM interpretationes juris vocantur. Plura Brissonius in Formulis. ¶ 3. Sed

- - - *dictis respondent cætera matris*,

id est, congruunt, vel cum iis conveniunt, komen überein / treffen ein / Virg. Æn. 1. v. 585. Et, *structuram ad normam & perpendiculum respondere oportet*, id est, competere & quadrare, Plin. lib. 36. c. 20. *Dextra dextris respondent*, Cic. de Univers. c. 14. Virg. 1. Georg. v. 47 *Illa seges demum votis respondet avari Agricolæ*, &c. hoc est, *satisfacit.*

In omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondit, Cic. 2. famil. ep. 1. *Respondit ad spem eventus*, Livius lib. 28. cap. 6. es ist gerathen/ wie man gehoffet hat. *Respondere nobilitati majorum*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Et Seneca de Tranquill. an. cap. 6 *Male respondent ingenia coacta*, id est, nisi ultro & volens didiceris, coactus male disces. Vide *Ingenium*. ¶ Veteres & tertia conflexione extulerunt. Manil. l. 5. sub f.

Sic etiam magno quædam respondere mundo
Hæc Natura facit.

Hinc ultimam in *Responde* Martial. corripuit l. 3. Epig. 4,

Si quando veniet, dicet Responde Poeta, &c.

¶ Responsare frequentativum, respondere est cum indignatione, ubi tacendum est, wieder bellen/ da man schweigen soll/ einem das Maul bieten. ¶ 2. *Responsare cupidinibus*, Horatius dixit pro contradicere, repugnare, lib. 2. Serm. Sat. 7. vers. 85. Et ibidem v. 103

Virtus atque animus cœnis responsat opimis.

Et, *fortunæ responsare superbæ*, Idem 1. Epist. 1. v. 68.

¶ Responsitare aliud frequentativum. Gellius l. 13. c. 10 *Consulentibus de jure publice responsitavit.*

¶ Responsum, Antwort. Terent. in prolog. Phorm. v. 17 *Is sibi responsum hoc habeat*, der hab diß zur Antwort. *Dare*, *Reddere responsum*, Cic. pro Planc. cap. 14. *Ferre responsum*, Idem 1. Catil. c. 8. *Auferre*, 1. de Orat. c. 56. ¶ 2. Sed *Reddere responsa*, Virg. 3. Georg. v. 491. *Poscens responsa sacerdos*, Silius l. 1. v. 121, h. e. oracula. *Responsa atque decreta JConsultorum*, die Berichte/ Cic. pro Muræn. c. 13.

¶ Responsio, Antwort. *Interpretatio indigna responsione*, Idem pro Cornel. Balbo cap. 16. Et in Pison. c. 23 *responsione me lacessivit.*

¶ Responsus, ûs, Nomen. Manilius l. 3. v. 71

Responsus, certasque vices, sua nomina cuique
Attribuit.

Quo in loco Scaliger RESPONSVS ἀναλογίας interpretatur. Sic etiam Vitruvius usus est libr. 1. cap. 2 *Omnium linearum responsus.*

¶ Responsor, i. e. Consultus Juris, qui de jure respondet, ut recte interpretatur Torrentius apud Horat. l. 1. Epist. 16. v. 43

Quo responsore, & quo causæ teste tenentur.

SPONDEUS, pes, σπονδεῖος.

Hic spondeus erit, longâ qui constat utrinque.

A σπονδὴ, libamentum: in sacrificiis enim eo pede maxime utebantur.

¶ Dispondeus, constans quatuor longis, ut *Oratores*. Vid. Diomedes lib. 3.

SPONDYLIS, fœm. Σπονδύλη, Plinio serpentis genus est lib. 27. cap. 13. ¶ Aliis insectum, quod emoriens pessimum fœtorem emittit, vide in Chiliadibus Erasm. *Spondyla*, (aut *sphondyla*) *fugiens pessime petit*, er scheidet mit einem Gestanck wie der Teufel/ cum illo enim fere convenit. Georg. Agricol. *de animantibus subterrancis: spondylis*, inquit, *vermis intra terram reperiri solet ita convolutus, ut verticilli, quod Græci σπόνδυλον vocant, speciem præ se ferat.*

SPONDYLIUM, seu *Sphondylium* potius, σφονδύλιον, herba, platani foliis aut panacis, caula fœniculi, Meisterwurtz / ut putatur: Sed descriptio ejus *Branchæ Ursinæ* magis convenit, Bärenklau.

SPONDYLUS, σπόνδυλος & σπονδύλιον, nodus seu vertebra spinæ, ein Gelenck im Ruckgrad. Plin. lib. 29. cap. 4. sect. 20. Sunt autem in ipsa spina spondyli 24. quorum septem collum constituunt, duodecim thoracem, quinque reliquæ lumbos. ¶ 2. Et *Spondylus* Caro ostreorum dicitur circa vertebras ac dorsum. ¶ 3. Sunt, qui ostream; sunt, qui piscem; sunt, qui concham, *Spondylum* interpretantur. Plinius sane in piscibus numerat l. 32 sub finem, cui & Macrobius l. 2 Saturn. c. 9 in pontificum cœnis locum non infimum dat. ¶ 4. Spondylum verticillum, ein Wirbel an der Spindel.

SPONGIA, æ, σπόγγος, ein Schwam/ Badschwam. Utebantur ad tergendas mensas. Martial. l. 14. epigr. 144

Hæc tibi sorte datur tergendis spongia mensis
Utilis, expresso cum levis imbre tumet.

Erat in pictorio scriptorioque instrumento spongia, qua delebantur emendanda: unde Græcorum proverbium σπόγγῳ ἰᾶσθαι, *Spongia curare*: id est, delere & emendare. *Spongiam impingere*, Ausonius dixit Præfatione Griphi sive 11. Eidyllii. Huc pertinet, quod de Augusto Suetonius ejus vita cap. 85 refert: *qui Tragœdiam magno impetu exorsus, non succedente stilo, abolevit: quærentibusque amicis*, QVIDNAM AIAX (id nomen vel argumentum Tragœdiæ erat, quam inchoarat,) AGERET? respondit, AIACEM SVVM IN SPONGIAM INCVBVISSE. De Spongia, a Protogene picturæ, quæ male respondere videbatur, impacta & exprimente casu, quod cura & ars æmulari non poterat, lege Plinium lib. 33. cap. 10. De spongia quædam & Lindebrogius ad Terentium Eunuch. act. 4. scen. 7 observat. Suetonius Vespasiano cap. 16 *Creditur etiam Procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promovere, qui locupletiores mox condemnaret: quibus quidem vulgo* PRO SPONGIIS *dicebatur* UTI, *quod quasi & siccos madefaceret & exprimeret humentes.* ¶ 2. Spongia animal marinum est, quod extra aquas mortuum, intra vero vivere videtur. ¶ 3. Et pumex lapis, quia cavernis plenus est, *spongia* dicitur.

¶ Spongiola, diminutivum, *spongiolæ*, die Schlaffäpffel an den wilden Rosenstauden. ¶ 2. Radiculæ item inter se implicitæ asparagorum. Colum. l. 11. c. 3.

¶ Spongiosus: ut, *Pulmo spongiosus*, Plinius lib. 11. c. 37. locker/ gelöchert.

SPONTE, ablativus, ut, *Meâ, tuâ, suâ, nostrâ sponte*, id est, voluntate, freywillig/ von ihm selbst. Varro lib. 5. de LL. SPONDEO a SPONTE. *Nam id valet*, VOLVNTATE &c. Et paullo post: DESPONDISSE *dicebatur, quod sponte ejus, id est, voluntate exterat.* Virg. 4. Æn. v. 361

Italiam non sponte sequor.

Et eleganter ante v. 340

Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis, & sponte meâ componere curas.

Lucanus lib. 9. v. 574

Nil facimus non sponte Dei.

Idem lib. 1. v. 99

Paxque fuit non sponte Ducum.

Tacitus 3. Histor. c. 16 *Nec sponte Antonii properatum.* Et l. 4. Histor. c. 19 *Unde suspicio, sponte legatorum excitari bellum.* In his omibus SPONTE nomen est, & voluntatem significat. *Sponte sua profectus est Lacedæmonem*, Nepos Cimone cap. 3. Hic sua sponte idem est, quod sine jussu & auctoritate populi: alibi vero & insitam vim, sive naturam, notat. Hinc Virg. 2. Georg. v. 47 de arboribus loquens, ait:

Sponte sua quæ se tollunt in luminis auras.

Ovidius 2. de Ponto eleg. 3. v. 34

Sponte suâ probitas officiumque juvant.

Cic. de Senect. cap. 19 *Ignis consumtus suâ sponte extinguitur, sic & senes*, &c. ¶ Alias adverbium est, gutwillig. Vet. Gloss. *Sponte*, προαιρέσει, ἑκουσίως. *Imminentem necessitatem sponte prævenit*, Tacit. Ann. c. 30.

¶ Spontis, genitivus rarior est. Cels. l. 1. c. 1. pr. *Sanus homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus* (Medicorum) *debet.* Columella l. 11. c. 3 *At ubi loci natura neque manu illatam, nec suæ spontis aquam ministrari patitur.*

¶ Spontaneus, adjectivum, freywillig / fürsetzlich / ut, *Spontanea insania est ebrietas.* Seneca Epist. 121 *Agilitas spontaneus motus est.*

¶ Spontanee, voluntarie. Vulgatus interpres usus est 1. Petr. 5. v. 2. & Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum.

¶ Spontalis, ultroneus, ut, *spontale parricidium*, Apulej. libr. 4. Metamorph. pag. 147. & , *spontalis sobrietas*, Idem libr. 9. extremo.

¶ Spontaliter, adverbium Sidonius formavit l. 8. ep. 9, *Id non modo non coactus, verum etiam spontaliter facio.*

SPORADES, Σποράδες, insulæ aliquot sunt in mari Carpathio seu Ægeo Asiam versus, sic dictæ, quasi in mari sparsæ, Vide Geograph. Antiq.

SPORTA, æ, fiscella, ein Korb/ a *Sparto* herba (vide *Spartum*) vel ab asportando dicta. Sallustius fragm. l. 2. Hist. *E muris canes sportis dimittebant.* ¶ Asconius in procem. act. in Verrem, SPORTAS, SPORTVLAS, SPORTELLAS receptacula nummorum interpretatur, & quidem minoris summæ. Plaut. Menæch. a. 1. sc. 4. pr. *Sportulam cape atque argentum atque obsonium affer.* Utebantur *sportis* sive *sportulis* ad rem penuariam, ut ex Ulpiano potest constare, Lege III. de penu legata. ¶ *Sportulæ* etiam dicta congiaria, quæ Clientibus pro salutationis officio erogabantur, sive obsonii aliquid, sive pecuniæ & stipes essent. Unde in Glossis *Sportula* διανομὴ interpretatur. Aliæ: διανομὴ χρυσίου *sportula*: διανομὴ ἀργύρου *sportula.* Sed de obsonio quando utimur, *epulo* sive *justæ cœnæ*, quæ & *recta* dicebatur, opponitur. Martial. l. 8. epigr. 50

Promissa est nobis sportula, recta data est.

Exhibebatur autem *sportula* in ædium vestibulo, inde Juvenal. Sat. 1. vers. 95

- - - - - tunc sportula primo
Limine parva sedet turbæ rapienda togatæ.

Sed *Sportularum* nomine non veniebant stipes tantum, quæ Clientibus erogari, ut dictum ante, consueverant, sed & illæ largitiones & distributiones pecuniarum, quæ in ludis, in inaugurationibus honorum, item in nuptiis fieri solebant, de quibus Dempsterus ad Corripum p. 206. item in dedicationibus operum novorum, de quo Plin. l. 10. ep. 117. In veteri inscriptione:

IMPETRATI LOCO EX D. ORD. STATVA FORENS. MEMORIAM PIETATIS HONORAVIT DATISQVE SPORTVLIS DEDICAVIT.

¶ Torrentius ad Suetonii Domitianum cap. 7 observat, Cypriano dictas *sportulas*, quæ sacerdotibus distribuebantur singulis mensibus, unde & *divisiones menstruas* appellavit, & eos, quibus daban-

dabantur, *sportulantes*. ¶ In Jure *Sportulæ* dicuntur pecuniæ, A
quæ judicibus aut executoribus litium dabantur, Græcis σπορτου-λαι, ut Suidas docet. Vide JCtos.

¶ Sportella, diminutivum aliud. Cic. ad Pætum l. 9. fam. ep. 20 *Dediscendæ tibi sunt sportellæ*, &c.

SPVMA, æ, superfluitas ex ebullitione & agitatione, ut in aqua, ære, sale, Schaum/ Gescht. *Agere spumas*, schäumen/ Lucretius 3. v. 490. Et Virgil. 3. Æn. v. 208

Annixi torquent spumas, &c.

Spuma argenti, λιθάργυρος, Glett.

¶ Spūmeus: ut, *Spumea unda*, Virg. 10. Æn. v. 212. *Aper spumeus*, Apulejus post principium l. 8. (vide in *Sonax*) quem *spumantem* mox ex Virgilio dicemus.

¶ Spūmosus: ut, *Æquor spumosum*, Lucan. 2. v. 627. *littora spumosa*, Catull. carm. 65 sive Argonaut. v. 121, quæ spumas multas agunt, voll Schaumes. Comp. *Spumosior*. Claudian. de 6. consf. Honor. v. 458

Addua quo scissas spumosior incitat undas.

¶ Spūmĭfer, ut, *Fluctus spumiferi*, Stat. Achill. 1. v. 59.

¶ Spūmĭger, idem, ut, *Fons spumiger*, Ovid. 11. Met. v. 140. *Sus spumiger*, Lucret. l. 5. v. 983.

¶ Spumo, spumare, spumas emittere, schäumen/ ut, *Aper spumans*, Virgil. 1. Æn. v. 324. Et, B

Stat sonipes & frena ferox spumantia mandit.

Idem 4. Æneid. vers. 135. hoc est, spumare solita. *Rubras*, sive *cruentas spumas* signum fortissimi equi dicit Servius eodem loco.

¶ Spumatus, nomen, das Gischen/ das Schäumen. Statius libr. 1. Silv. 4, 102

- - - - - - *Anguis abundat*
Spumatu.

¶ Spumabundus, schäumend. Apulejus Apolog. p. 303 *Faciem tuam spumabundus conspuisset.*

¶ Spumescere, schäumig werden. Ovid. Ep. Phyllidis 2. v. 87

- - - - *Spumescunt æquora remo.*

¶ Despumare, spumas extrahere, abschäumen. Virg. 1. Georgic. v. 296 *Et foliis undam tepidi despumat aheni.*

Unde *Mel despumatum*, abgeklärtes Honig. ¶ Persius pro *concoquere* dixit Satyr. 3. pr.

Stertimus, indomitum quod despumare falernum
Sufficiat.

Metaphorice Seneca epist. 99 *despumare lacrymarum affectus*.

¶ Despumatio. Tertullianus de Carne Christi cap. 19 usus est. Vide locum.

¶ Exspumare, spumæ modo exire. Cels. l. 6. c. 7. n. 8 *Donec inde humor aliquis exspumet.*

SPVO, spuere, sputum emittere, sprützen/ speien/ auswerffen. C
Virg. 4. Georg. v. 97

- - - *Terram sicco spuit ore viator.*

¶ Sputo, sputare, frequ. Plaut. Merc. 1. sc. 2. v. 27 *Sanguinem sputare.*

¶ Sputator, Idem in Mil. 3. scen. 1, 52 *Minime sputator, screator sum.*

¶ Sputum, nomen, Speichel. *Purgamentum oris* Seneca vocat de constantia c. 2. Martial. l. 2. epigr. 26

Inque suos mittit sputa subinde sinus.

Sputum edere, Celsus l. 1. c. 8. id est, exspuere.

¶ Sputamentum, idem. Tertullianus extremo libro de Spectaculis: *sputamentis dedecoratus.*

¶ Sputamen, Idem advers. Gnostic. c. 10 dixit, eodem sensu.

¶ Conspuere. Furius Bibaculus apud Scholiasten Horatii:

Juppiter hibernas cana nive conspuit Alpes.

Ubi per metaphoram *conspuit* pro *conspergit* dixit. Quem versum Horatius reprehendit & taxat lib. 2. satyr. 5. vers. 41. propter hoc ipsum verbum *conspuit*: in quo fœda & indecora atque indigna Poeta Epico tralatio est; quæ omnia in metaphoris vitanda sunt. Quintilianus etiam reprehendit libr. 8 cap. 6, D
qui hanc translationem *duram & a longinqua similitudine ductam* agnoscit. ¶ 2. Conspuere etiam pro *detestari* sumitur. In detestabiles enim mittimus sputum. Plaut. Curc. act. 4. scen. 2. vers. 17

Qui constitit, culpat eum, conspuitur, vituperatur.

¶ Consputare, freq. Cic. ad Quint. Fratr. l. 2. ep. 3 *Clodiani nostros consputare cœperunt.*

¶ Despuere, idem quod spuere vel exspuere. Tibullus libr. 1. eleg. 5. extrema:

Despuit in molles & sibi quisque sinus,

Puta, pro fascino avertendo, ut Juvenalis Scholiastes in Sat. 7. v. 112 prodit. Idem Tibull. l. 1. eleg. 2. v. 54

Ter cane, ter dictis despue carminibus.

Quo versu Poeta ad superstitiosum veterum vitium respexit, qui ad deprecandum fascinum & alia dira & horribilia avertenda ter solebant exspuere. Petronius: *Hoc peracto carmine ter me jussit exspuere.* Ad quem locum vide VVowerium. ¶ 2. Hinc despuere & *detestari* est, vel *extreme contemnere*. Plaut. Asinar. act. 1. sc. 1. v. 26

Teque obsecro hercle, ut, quæ locutus, despuas.

Claudianus de 4. Consf. Honorii v. 403

Triste, rigor nimius, Torquati despue mores.

Minucius Felix Octavio: *Templa ut busta despiciunt: Deos despuunt.* ¶ Livius libr. 5. cap. 40 *Ubi nunc despui religio est*, impersonaliter.

¶ Exspuere, ausspritzeln/ ut, *In os* vel *faciem alicujus exspuere*, Plin. l. 7. c. 23. *Miseriam ex animo exspuere*, per metaphoram dixit Terentius in Eunucho pro ejicere. Die Unlust aus dem Gemüth lassen. Similiter Seneca Troad. v. 1169

Ubi hanc anilis exspuam leti moram.

Exspuere lacrymas, Plautus dixit Pseud. act. 1. sc. 1. v. 74; sed Comice & licenter.

¶ Exspuitio, ut, *Exspuitio sanguinis*, Plin. l. 23. c. 1.

¶ Inspuere, hinein speyen. Seneca de Ira libr. 3. cap. 38 *Inspuere in frontem mediam hominis*. Et, *In tuum ipsius sinum inspue*, reuch in deinen Busen/ proverbialiter in taxantes aliena vitia. Vide Chil.

¶ Insputare. Plaut. Capt. a. 3. sc. 4. v. 22

Et eum morbum mihi esse (memoras) *ut qui me opus sit insputarier?*

HEG. *Ne verere: multos iste morbus homines macerat,*
Quibus insputari saluti fuit, atque aliis profuit.

Loquitur de comitiali morbo, quo laborantes despui solitos ex Plinii libr. 10. cap. 33. & libr. 28. cap. 3 discere licet. Insputatio autem ista ideo fiebat, tum ut consuleretur ægrotanti, tum illi ipsi etiam, qui inspuebat, quod crederent, sputo & medicandi inesse vim, & avertendi contagii, ut ex Plautino loco clarum. Huc pertinet Apuleji illud Apologiâ: *Tu potius caducus*, (id est, epilepticus) *qui jam tot calumniis cecidisti. Neque enim gravius est corpore quam corde collabi; pede potius quam mente corruere; in cubiculo despui, quam in splendidissimo isto cœtu detestari.*

¶ Respuere, aspernari, repudiare, verwerffen/ verachten/ ut, *Munera parva respuere*, Tibull. l. 4. eleg. 1. Liv. l. 2. c. 41 *Munera ejus in animis hominum respuebantur.* Cic. 3. Tusc. cap. 33 *Sunt, qui consolationem illam respuunt.* Trost nicht annehmen. Et passive Juvencus l. 2. v. 689 *Respuor a vobis.*

SPVRCVS, a, um, impurum, obscœnum, unflätig/ unsauber. *Spurcus homo, spurcissimus beluo*, Cic. pro Domo cap. 10. *Homo spurcissimus*, 3. in Verr. cap. 37. *Si quid est urina spurcius*, Gellius lib. 17. cap. 19. *Spurci* autem homines sunt, quibus nullus pudor, nulla honestatis cura inest: qui nihil, nisi flagitium, sunt, nec ulla re bona digni. Unde & Musonius Philosophastros erraticos & nulla fronte *animalia spurca* vocat apud Gellium lib. 9. cap. 2. & *Spurcum nubilum*, Plinius dixit lib. 16. c. 2. Sic *Spurci sermones*, λόγος σαπρὸς, Apostolo dicti. ¶ 2. Nonius observat, Veteres etiam *spurcum* pro *sanguinario* & *duro* dixisse: & *spurcam tempestatem* Ciceroni vehementissimam atque asperrimam significare.

¶ Spurce, adverb. *Dicere in aliquem spurce & impie*, Cicer. Phil. 2. c. 39. *Spurce*, id est, atrociter, leviter: unde & cum *impie* conjungit, sicut auctor Rhetor. ad Herenn. lib. 1. cum *superbe*. Vide Turnebum, si lubet, l. 20. c. 21. Compar. *Spurcius*, apud Plinium l. 29. c. 1. ex Catonis epistola. Vide supra in *Opicus*. Superl. *Spurcissime perscribit*, Cic. ad Attic. l. 11. ep. 13.

¶ Spurcitia, & Spurcities, Unflat. Lucret. l. 6. v. 21

- - - - *nobis cœni teterrima cum sit*
Spurcities, eadem suibus hæc munda videtur.

Spurcities suum, Sau-Mist/ Plin. libr. 17. cap. 9. *A spurcitiis purgare alveum & vermiculos ejicere debet mellarius*, Varro lib. 3. cap. 16.

¶ Spurcĭfĭcus, & spurcĭdĭcus, Plautina sunt, illud Trinum. a. 4. sc. 1. v. 7; hoc Captiv. prolog. v. 55.

¶ Spurciloquium. Tertullian. de Resurr. carn. c. 4. extr.

¶ Spurco, spurcare, fœdare est. Catullus Epigr. 109. in Cominium: *Senectus spurcata impuris moribus.*

¶ Conspurcare, verunreinigen. Lucret. l. 6. v. 21 *tetro conspurcare sapore*: & Colum. l. 8. c. 3. extr. *proluvie ventris cibos & aquam conspurcat.*

SPVRINA, æ, Συρηνας, dux Parthorum, qui Crassum interemit. ¶ 2. Item Mathematicus ille, qui Cæsari prædixerat, ut Idus Martias caveret. Sueton. in Cæs. cap. 81 *Introiit curiam spreta religione Spurinamque irridens, & ut falsum arguens, quod sine ulla noxa Idus Martiæ adessent, quanquam venisse quidem eas diceret, sed non præteriisse.* ¶ Alius *Spurina*, vel *Spurinna*, inter Othonianos Duces fuit: de quo Tacitus 2. Hist. cap. 11. Ejus jam senis ac traducti in otium vitam & mores Plinius explicat l. 3. ep. 1.

SPVRIVS, νόθος, natus incerto patre, ein Beykind/ Bastardt/ quod nomen Romani duabus tantum literis innuebant SP quasi *sine patre*, scilicet certo, quemadmodum in problematis Plutarchus indicavit. Ulpianus tit. 4. Corporis: *Qui matre quidem certâ, patre autem incerto nati sunt, spurii appellantur.* Gloss. Vet. *Spurius*, νόθος, πατρογενής.

¶ Hinc & *spurii versus*, qui incerti essent auctoris, dicti sunt.

SQVA-

SQVALEO, squalere, est horridum & sordidum esse, unflätig und heßlich seyn. Virg. 1. Æn. v. 257

Squalentem barbam & concretos sanguine crines.

Arma squalent situ ac rubigine, Quintil. lib. 10. c. 1 *Tota civitas confecta senio est: squalent municipia, affliguntur coloniæ*, Cic. pro Mil. cap. 8. De proprietate hujus verbi vide Gellium lib. 2. c. 6. extremo. Nonio Marcello lib. de Impropriis medium vocabulum est, nec sordium modo, sed cujuslibet rei, etiam pulchræ & honestæ, densitatem significans. Sic Virgil. 10. Æn. v. 314 *tunicam squalentem auro* dixit. Aliter tamen sentit Macrob. l. 7. Saturn. c. 7. quem vide.

¶ Squalidus, a, um, garstig/ scheußlich. ut, *Homo horridus atque squalidus*, Plautus Trucul. act. 5. v. 41. *Video sentum, squalidum, ægrum*, &c. Terent. in Eunucho act. 2. sc. 2. vers. 5. id est, intonsum barba crineque horridum. Id enim & Tacitus *Squalorem* vocat, de Germania cap. 31. Idem 2. Hist. cap. 60 *Suetonium Paullinum & Livinum Proculum tristi mora squalidos tenuit.* Compar. *Squalidior.* Cicer. in Oratore cap. 33. extr. *Quæ suâ sponte squalidiora sunt, adhibendus erit in his explicandis quidam orationis nitor. Squalidus ager*, incultus. Vetus auctor de limitibus apud Rigaltium p. 299 *Squalidus ager, quasi excolidus, quod jam a cultura exierit. Sicut Exconsul, qui a consulatu discesserit.* Nugæ!

¶ Squalide. Cic. de finibus l. 4. c. 3 *Dicitis vos squalidius, illorum vides quam niteat oratio.*

¶ Squalor. Gell. lib. 2. c. 6 *In corporibus incultis squamosisque alta congeries sordium squalor appellatur*, Scheußligkeit/ Unflat. *Vestis obsita squalore*, Liv. libr. 2. cap. 23. *Detergere squalorem rudis seculi*, Quintil. l. 2. c. 5. extr. Et *In squalore & luctu esse*, trauren/ Metell. ad Cic. 5. fam. ep. 1.

¶ Squaliditas, idem. *Squaliditate maxima rerum ordinem implicare*, Ammian. Marcell. l. 26. c. 12. Adde Nonium, qui etiam *Squalitudinis* aliquod exemplum conservavit.

¶ Squales videtur idem olim notasse. Vide Nonium, in *Scabre* ex Varrone: & quæ supra in eadem voce sub litera S commentati sumus: addeque Voss. Etymolog. p. 451.

SQVALVS, i, piscis genus Plinio est l. 9. c. 51. & alibi.

¶ Sed pro *Squalus* legendum omnino videtur *Galeus*. Est autem *Galeus* ex mustelarum genere. Vide *Mustella*.

¶ 2. Itali hodie piscem fluviatilem capitalem *Squallum* vocant, einen Aler/ Gesn. Varro lib. 3. cap. 3 *Habeat in piscina squalos ac mugiles pisces.*

SQVĀMA, æ. Squamæ piscium sunt & serpentum, Schupen. Cic. 2. Natur. Deor. c. 47 *Animantium alias plumâ, alias squamâ videmus obductas.* Plin. l. 9. c. 12 *Aquatilium tegumenta plura sunt. Alia squamis integuntur, ut pisces*, &c. Virg. 11. Æn. v. 754 de serpente: *Arrectisque horret squamis, & sibilat ore.*

¶ 2. Et loricarum catenulæ *squamæ* dicuntur Poëtis, die Ringlein am Panzer. *Duplici squamâ loricâ*, Virg. 9. Æn. v. 707. ¶ 3. Sed *Squama æris*, Plin. lib. 34. cap. 11. *Squama ferri*, ibidem cap. 15 Hammerschlag. ¶ 4. *Sermonis Celtici squamam* barbarismorum rubiginem dixit Sidon. libr. 3. c. 3. & l. 2. c. 10.

¶ Squamula, diminutivum. Corn. Celsus l. 7. c. 26. n. 3 *Urina secum trahens quasdam quasi squamulas.*

¶ Squāmeus, squamis plenus, schuptcht / ut, *Squameus anguis*, Virg. 2. Georg. v. 154. Et Ausonius Mosella v. 85

Squameus herbosas Capito inter lucet arenas.

¶ Squamosus, idem. Cic. 2. Nat. Deor. c. 44

- - - - *squamoso corpore pisces*,

ex Arato convertens. Et Virg. 4. Georg. v. 408 *squamosus draco.*

¶ Squamiger. Lucretius lib. 2. vers. 1082 pisces vocat *mutas squamigerûm pecudes:* Ausonius Mosellâ v. 83 *squamigeri gregis choros.*

¶ Squamātim, in modum squamarum, Schupenweiß. Plin. l. 16. c. 10. sub fin. *Nucamenta squamatim compacta.*

¶ Desquāmo, desquamare, squamas detrahere, die Schupen abziehen/ schüppen. Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 9. princ. *Dromo desquama pisces.*

SQVARRŌSVS Festo a squamarum similitudine, asperam qui cutem habet, ut apud eundem *squarrosa rostra* Lucilius dixit.

SQVATINA, ῥίνη, piscis planus asperrima cute, quem *angelum marinum* Galli dicunt, ein Engelfisch oder Meerengel.

¶ Sed squatoraja, ῥινόβατος, piscis ex *squatina* & *Raja* natus, ein Engelroch/ Gesn.

SQVILLA, æ, σκίλλα, cepam marinam vulgo vocant, Meerzwiebel. *E squilla non nascitur rosa*, ein Eul heckt keinen Falcken. Theognidis est v. 537

"Ουτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται &c.

Vid. Chiliad. ¶ 2. Et *squilla* ex gammarorum est genere, caudam habens, sed forcipibus carens, ein kleiner Meer-Krebs/ Arist. de partibus animal. lib. 4. cap. 8. Vide *Cancer*, *Gammarus*, *Locusta.*

ST, sonus est silentium indicentis Terentio in Phorm. a. 5. sc. 1. v. 16 *Quid? non is obsecro es?* C. *st.* S. *quid has* &c. vid. Pontan. Vol. 1. Progymn. not. p. 183.

A Stabilis, vide post composita a verbo *Sto.*

STABVLVM, ubi jumenta stant, ein Stall/ quæ significatio notissima. Neque vero conseptum ipsum tantum, ubi jumenta manent, notat hæc vox, sed locum illum quoque stabuli, in quo armentum quodque stat & quiescit, *cubile* videlicet. Quemadmodum & Virgilius *ferarum stabula* dixit, quæ alibi *cubilia* vocat. Sallustius Jugurtha cap. 18 de Getulis loquens: *Cibus erat caro ferina, atque humi stabulum.* Ita enim legendum puto, non *pabulum:* nam jam de cibo dixerat. Nimirum duo tradit: primo quo cibo; deinde quibus cubilibus usi fuerint. Et vero humi cubuisse, sicut pecora, tradit. Pomponius Mela idem significat, cum ait: *Humi quies, epulæque capiuntur: cibus est caro plurimum ferina.* Procul dubio respexit hunc locum, cum ista scriberet Mela. Sed quod *quietem* Mela, Sallustius *stabulum* dixit. ¶ 2. Deinde & diversorium significat, eine gemeine Herberge. Vet. Gloss. *Stabulum*, ἱπποστάσιον, ὀνοστάσιον, πανδοχεῖον. Hinc quod B. Lucas cap. 10. vers. 34 πανδοχεῖον dixit, id erudite vetus interpres *stabulum* reddidit. Nam & in Jure Romano quod *Stabulum* appellatur, Græci interpretes πανδοχεῖον reddiderunt. Vet. Gloss. πανδοχεῖον, *cauponium, diversorium.* Quamvis autem *cauponium* & πανδοχεῖον differant, cum *cauponium* καπηλεῖον sit, id est, locus, ubi bibitur, (eine Schencke) πανδοχεῖον autem sive stabu-
B lum quo recipiuntur iter facientes; potest tamen una res duplicem usum habere, unum primarium, & alterum secundarium. Sic quamvis cauponæ institutæ proprie sint, ut ibi bibatur: recipiuntur iisdem tamen & viatores. Quo respectu πανδοχεῖον in eruditissimo Glossario *Cauponium* juxta & *Diversorium* exponitur. Hac notione, quanquam tralate, Plautus Trucul. act. 2. scen. 7, 31 *stabulum flagitii*, dixit de flagitioso homine, qui tanquam diversorium aliquod flagitiorum dixit. ¶ 3. *Stabulum* & meritorium est, sive lupanar, ein Huren-Haus: quod ibi meretrices venales stent. Ovidius 1. Amor. eleg. 10. v. 21

Stat meretrix certo cuivis mercabilis ære.

Nonius: PROSTIBVLA, inquit, *dicuntur meretrices, quod ante stabulum stent, quæstûs diurni & nocturni gratia.* Hinc Cæsarem Curio *Nicomedis stabulum* dixit, ut Svetonius ejus vitâ refert c. 49. Vide & VVowerium ad Petronium.

¶ Stabulo & stabulor, quod usitatius est. Virgil. 6. Æneid. 286 *Centauri in foribus stabulant.* Ovid. 13. Metamorph. vers. 822 *Pecudes stabulantur in antris.* De serpente Gell. l. 6. c. 3 ex Tuberone refert, *Attilium Regulum ad Bagradam flumen prælium grande atque acre fecisse adversus unum serpentem illic stabulantem.* Onomastic. vetus: *Stabulo, stabulor*, αὐλίζομαι.

¶ Stabulatio. Columell. l. 6. c. 3. pr.

C ¶ Stabularius, qui stabulis atque equis curandis præest. ein Stallmeister. ¶ 2. qui diversorium exercet, ein Wirth. Apul. Miles. l. 1. p. 110 *Mansionis pretio, stabulario persoluto.* Vet. Gloss. πανδοχεύς, *Diversoriarius, Cauponarius, Stabularius.* Vide & VVowerium, si lubet, dicto loco.

STACHYS, στάχυς, herba marrubio similis, sed folia habens longiora & candidiora, weisser oder riechender Andorn.

STACTE, es, fœm. στακτή, pinguitudo est myrrhæ recentis distillatitiæ, dicta à στάζειν, stillare, *styrax liquidus* vulgo vocatur, Myrrhen-Safft. Lucret. 2. v. 846

Sicut amaracini blandum, stactæque liquorem,
Et nardi florem, nectar qui naribus halant.

Adde Plin. lib. 12. cap. 16.

¶ Stacteus, *Myrrha stactea*, stacten producens. Ex Plin. c. l. alegant: sed aliter libri probatiores.

STĂDIVM, στάδιον, curriculum seu locus certaminis currendi, eine Renn-Bahn/ Lauffplatz. Cicer. in Tuscul. libr. 2. cap. 23 *Ut in stadio cursores exclamant, quam maxime possunt* &c. Cæterum *stadia* non unius generis aut modi erant. Namque cum Plinius lib. 2. cap. 23 *Stadium* CXXV passibus DCXXV pedibus definit, de Italico loquitur: Olympicum enim pedum DC. Pythicum CIↃ fuit: ut Censorinus auctor est cap. 13. Nomen
D ἀπὸ τῆς στάσεως est a *statione.* Nam cum curriculum DC. pedum confecisset uno spiritu Hercules, (qui modus olympici stadii fuit) primùm substitisse dicitur. Vetus Gromaticus de limitibus apud Rigaltium pag. 298 *Stadialis ager habet passus CXXV. id est pedes DCXXV, cujus mensura octies computata milliarium facit, qui constat quinque millibus pedum.* De discrimine stadiorum legatur quoque Gellius lib. 1. Noct. Att. cap. 1. Luc. Pætus de mensur. lib. 1. pag. 3. Dalech. ad Plin. l. 2. c. 33.

¶ Stadialis. Jam dictum ex Gromatico scriptore in *Stadium.*

¶ Stadiatus, ut, *Porticus stadiatæ*, apud Vitruvium lib. 5. cap. 11. Vide interpret.

¶ Stadiodrŏmos, σταδιοδρόμος, ein Lauffer / qui stadium decurrit. ¶ 2. & locus ipse, in quo cursores certant; Lauff-Bahn.

STAGĪRA, Στάγειρα, oppidum fuit in finibus Macedoniæ, Aristotelis patria, qui inde

¶ *Stagirites* appellatus fuit, Σταγειρίτης.

¶ Stagiritarum lex fuit, ὃ μὴ κατέθου, μὴ ἀναιρεῖν, *Quod non deposuisti, ne tollas.* Ælian. l. 3. variæ hist. quam legem inter Solonis etiam leges recensuit Laërtius.

STAGNVM, aqua stans est, ein See oder Wasser / so keinen Ausfluß hat. ¶ 2. Sed

Emissamque hyemem sensit Neptunus & imis
Stagna refusa vadis:

Virgilius lib. 1. Æneid. v. 125, ubi *Stagna* pro profundissimis posuit maris partibus. Die Tieffe des Meers. *Stagna & sales emere*, Aristotelis est parœmia, lib. 2. Rhetor. quam Majoragius de iis dici putat, qui, ut boni aliquid nanciscantur, necesse habent quippiam mali subire: ut qui salinos emere non possunt, nisi cum stagnis adjunctis.

¶ Stagnosus, plenus stagnorum. Ammian. l. 17. c. 28. [Vales. 13.] *Pleraque humidioris soli naturâ & incrementis fluminum redundantia, stagnosa & referta salicibus.*

¶ Stagno, stagnare, stagnum efficere: Ovidius 1. Metamorph. v. 324 de diluvio:

- - - - *stagnare paludibus orbem.*

Activè usus Tacitus est 1. Annal. c. 75. *Auctus Tiberis plana urbis stagnaverat*, überlauffen / überschwemmen.

¶ Stagnans, participium & nomen. *Stagnantibus undis*, Silius l. 5. v. 94. Idem l. 3. v. 48

- - - *infuso stagnantes æquore campi.*

Et, *ripæ stagnantes*, Idem l. 10. v. 89. Comp. *stagnantior*, apud Claudianum in Eidyllio de Nilo v. 38

Effluit Ægæo stagnantior.

¶ Passive *stagnatus* est apud Columellam l. 10. de Horto, sub init.

Nam neque sicca placet, nec quæ stagnata palude
Perpetitur querulæ semper convicia ranæ,

Subaudi *terra*, quæ stagnata & paludosa eadem est.

¶ Circumstagnare. Tertullian. de Pudicit. c. 22. pr. *lacrymæ circumstagnant.*

¶ Restagnare, pro redundare, effluere, superfluere, apud Columell. sæpius, & Lucanum libr. 4. vers. 89. *alto restagnant flumina vallo* &c. treten aus / gehen über. *Restagnantibus aquis*, Plin. l. 5. c. 5.

¶ Restagnatio. Plin. l. 2. c. 67 *Oceani restagnatio.* Idem l. 6. c. 28 *Ubi restagnatio Euphratis cum Tigri confluit.*

¶ Superstagnare, idem quod restagnare, Tacitus 1. annal. c. 79 *Amnis in rivos diductus superstagnat.*

STALAGMA, tis, στάλαγμα, unguentum succo constans.

¶ Stalagmia, æ, stiria est Plin. l. 24. c. 12. Vide *Stiria.*

¶ *Stalagmium*, inaurium genus apud Plautum Menæchm. act. 3. scen. 3. v. 17.

STĀMEN, στήμων, quicquid colo aptatur ad nendum, ein Rocken voll Flachs oder Wercks. Plin. lib. 8. cap. 48 *Inde factum, ut nubentes virgines comitaretur colus comta & fusus cum stamine.*

¶ 2. *Stamen* in tela, Warff/ *subtegmen* sive *subtemen*, Eintrag. Statius Theb. l. 11. v. 401

Stamina purpureæ sociaverat aurea linguæ.

¶ Stamina in ligno vel herbis filamenta sunt, die Fäsichen oder Fädelein mitten in Blumen. ¶ 2. Item, die Striemen am Holtz/ Plin. l. 16. c. 38. ¶ 3. Stamina in lyra fides sunt, quæ ab aliis *fila* appellantur. Ovidius Metamorph. l. 11. v. 169

- - - - *tum stamina docto*
Pollice sollicitat.

¶ *Venam stamineam*, a *Stamineus*, mit Striemen / Plinius dixit lib. 16 cap. 43.

STANNVM, metallinum, κασσίτερος, Werck oder Zin / Plin. 34. cap. 16. tametsi stannum plumbum non esse candidum, Zin/ sed diversum quiddam, probet Encelius.

¶ Stanneus, *Stannea pyxis.* Plinius libr. 29. cap. 2 *In stannea pyxide conditur.* Et, *stannea tecta*, Fortunatus libr. 1. carm. 8.

Stapeda, vide paullò post *Stapia.*

STĂPHIS, ĭdis, σταφὶς, καὶ ἀσταφὶς ἀγρία. *Staphis* agria, herba, quæ & uva silvestris, & herba pedicularis, quod pediculos necet, & *pituitaria* dicitur. Vide *Astavis.* Matthiolus.

STĂPHYLĪNVS, σταφυλῖνος, pastinaca sativa est, Möhren/ gelbe Rüben. Columella lib. 9. cap. 4 *edomitam pastinacam* vocat. Nam & erraticus est Staphylinus, wilde Möhren. Plin. 20. cap. 5.

STAPHYLODENDRON, planta est humilis, folio sambuci, floribus albicantibus racematim dependentibus, quemadmodum & fructibus, qui folliculis proveniunt, colore rufo, ciceris effigie, majores tamen, in quibus subvirens nucleus includitur, Pimpernüßlein/ Matthiol.

STAPIA, e stando, instrumentum, quod ex utraque parte sellæ, qua equi sternuntur, dependet, quo innixi in equum levamur, ein Steigbügel. Vetus inscriptio Romæ:

AMOR FVIT EQVO DVM ASPECTVI FORMOSISS. DVRMIONIAE PVELLAE VIRGVNCVLAE SVMMA POLVORIA PLACERE CVPEREM CASV DESILIENS PES HESIT STAPIAE TRACTVS INTERII.

S. Hieronymus *Bistapiam*, alibi item *stapedam* vocat, quod pedes equitis in ea stent, sive insistant. Etsi vere hæc res non vetustissima sit, ut Galeottus Martius voluit; tamen non ita recentem atque novitiam esse auctoritates allegatæ revincunt. Vide si lubet Hieronymum Magium l. 2. Miscellan. c. 14. Salmasius ad Spartianum observat has *stapedas* & *Astrabas*, itemque *Astrabaria* appellatas.

STĂTER, ēris, στατὴρ, pondus est, quatuor drachmarum. ¶ 2. Et cum de argento usurpatur, significat nummum tetradrachmum, valet quatuor drachmis. ¶ 3. Erant & stateres aurei, qui minâ valebant, h. e. decem ducatis, quales hodie sunt Portugalenses quidam aurei. ¶ 4. Apud Thucydidem verò Lysiam & Demosthenem stater est aureus vulgaris didrachmalis, i. e. valens duobus aureis Hungaricis, Cam. Eber.

STĂTĒRA, æ, significat libram, eine Wage. a *stando* vel *stater.* Vet. Gloss. *Statera* ζυγόν.

Dum pondus nimium querens sub alta,
Repit languida quadrupes, statera.

Phalæcii sunt. Μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν, hoc est, *stateram ne transgrediaris*, i. e. ne quid facias præter jus & æquum: annumeratur Pythagoræ Symbolis, Vide Chiliad.

STATICVLVM, vehiculi genus, apud Plinium l. 34. c. 17 *Ad aurea quoque & argentea staticula inanis luxuria pervenit*, eine Art eines hangenden Wagens.

¶ Sed *staticulus* saltationis videtur esse genus. Plaut. in Persa a. 5. sc. 2. v. 43 *Nequeo leno, quin tibi saltem staticulum dem, quem Hegea faciebat.* Et Cato apud Macrob. l. 2. Saturnal. c. 10 *Cantat, jocos dicit, staticulos dat.*

STĂTIM, sine mora, illicò, confestim, alsbald. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 12. extr. *Literas scripsi statim, ut tuas legeram.* Et lib. 12. ad eundem epist. 18 *ut heri me salutavit, statim Romam profectus est.* Plin. sic extulit libr. 27. cap. 13 *Statim a radice*, so bald von der Wurtzel auff. ¶ 2. Proprie significat fixe, constanter, ἰσομέρως & primam producit. Plautus Amphitr. act. 1. scen. 1. *Statim rem gerit. Statim stant signa*, i. e. perseveranter stant, non recedunt. Nonius: STATIM producta prima syllaba a stando, *perseveranter* & *æqualiter* significat: sed à *statuo*, prima brevi, *mox* significat. Sunt tamen, qui hunc diversum significatum non attenderint, & primam in *statim* pro mox, sive confestim posito, produxerint. Alcimus Avitus libr. 2. v. 180

Quædam nos statim luituros morte reatum.

Et Festus Avienus in Phænom. Arati v. 398

Tum succisa Ceres statim cum mergite culmi.

Sed potior habenda veterum Poëtarum auctoritas.

STĀTIVS, vel Publius Papinius Statius, magni sublimisque oris ac spiritus Poëta, unde nonnulli illum ALATVM EQVVM appellitaverunt. Enimvero cum generosi, elatique animi esset, nihil mediocre sequebatur. Quare non alius ad majestatem Virgilianam accessit: suoque merito Heroicorum Poëtarum Græcorum juxta & Latinorum, sed si Maronem excipias, princeps haberi debet. Lege Scaligerum libr. 6. Poetices, qui Hypercriticus inscribitur, cap. 6. Scripsit Silvarum libros quinque, ex quibus & amicos, & fortunam, & reliquam ipsius vitam cognoscere non difficile est: Achilleidos præterea libros duos, & Thebaidos, hoc est, historiæ belli Thebani libros duodecim.

¶ 2. Stātius alius comicus Poeta, multo vetustior Statio Papinio, qui prænomen Cæcilii habuit. Vide supra *Cæcilius.* ¶ Statius autem dictus est, quod servus fuisset. Erat proprium servorum Statii nomen, a *stando* puta. Proprium enim servorum stare & præstolari herorum jussa. Vide & Gellium libr. 4. cap. 20. extr.

Statua: Statumen, vide post *Statuo.*

STĂTVO, statuere, decernere est, seu constituere, deliberare. Liv. 1. cap. 40 *Ferro eam arcere contumeliam statuunt*, sie setzen ihnen für &c. *Statuere aliquid ex alicujus sermone*, schliessen/ Cic. ad Attic. lib. 9. epist. 17. *Voluptatem summum bonum statuere*, Idem in off. lib. 1. c. 2. Et, *Statuere apud animum*, Livius lib. 6. c. 39. *De re aliqua statuere*, Plin. lib. 5. Epist. 3. *Statuere locum colloquio*, Livius 28. cap. 35, einen Ort ansetzen/bestimmen. *Statuere mercedem*, Brutus Ciceroni ep. 16. Et Terent. in Prolog. Heaut. *Si nunquam avare pretium statui arti meæ.* Sic, *Statuere ante oculos*, Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 57. für unter Augen stellen. *Finem sibi aliquem statuere*, Idem 6. famil. epist. 23. *Statuere terminos*, Liv. lib. 21. cap. 44. *Statuere exemplum in aliquo, & in aliquem.* Ter. in Prol. Heaut. *Exemplum statuite in me*, beweist euch an mir. Cæs. 1. Bell. Gall. cap. 20 *Divitiacus Cæsarem cum lacrymis obsecrare, ne quid gravius in fratrem statueret.* ¶ 2. Poëtæ etiam *statuere templa*, *aras* dicunt, id est, ponere, collocare, erigere. Virgil. 4. Æneid. vers. 655 *Urbem præclaram statui.* ¶ 3. Est & sistere, facere, *navem statuimus*, Plaut. act. 2. scen. 3. *Equum statuere*, Livius dixit lib. 1. cap. 15. Arnob. l. 1 *Statuerunt errantes aquas.*

¶ Stātutum, ut, *Jam habeo statutum, quid mihi agendum sit*, Cicer. 4. fam. epist. 2. Et, *cum animo statutum, deliberatumque aliquid habere*, Idem 5. in Verr. cap. 41. Et, *Neque statuti quid*

quid in tanta perturbatione habere potuisti, Idem lib. 11. epist. 25. A beschlossen. *Statutâ die*, hoc est, constituta, Liv. lib. 31. cap. 28. auff gesetzten Tag. *Statuto loco*, Cic. de Arusp. c. 15.

¶ Statutio, collocatio. Vitruvius l. 10 c. 5. sub fin. *una statutio tigni*.

Composita.

¶ Adstituere, i. e. apponere, Plautus Captiv. act. 4. scen. 2. vers. 66

Anne jubes adstitui aulas? elui patinas?

Et Apulejus libr. 3. Milef. pag. 130 *Circumductus angulatim forum, ejusque tribunal adstituor.* Idem lib. 9. pag. 222 *molæ adstituor.*

¶ Constituere, collocare, ut, *constituere sibi ante oculos*, Cic. pro Cœlio cap. 32. *In aliquo munere aliquem constituere*, Cicer. de Petit. consul. cap. 9. ¶ 2. Terent. in Phorm. act 4. scen. 3. v. 71 *Illi mihi dotem jam constituerunt dare*, sie haben bey sich beschlossen/ decreverunt. Nepos Aristide cap. 3 *Quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret*, i. e. decerneret, definiret. *Constitutum est mihi*, Cic. 7. ad Attic. ep. 7. Et, *Constitui cum quodam hospite, me esse illum conventuram*, ich habs mit einem frembden Mann verlassen ꝛc. Ter. in Hecyr. act. 2. scen. 1. v. 120. *Constituere inter se*, unter sich selbst eins werden. Tacitus de Germania cap. 11 *sic constituunt, sic condicunt*. ¶ 3. *Locum, tempus constituere*, Terent. Eun. act. 3. scen. 4. v. 3. *Diem alicui constituere*, Cicer. pro Cæcin. cap. 11. *Nuptiæ in hunc diem constitutæ sunt*, Terent. in Andr. a. 1. scen. 5. vers. 34. angesetzt. *Constituere æra militantibus*, Livius lib. 5. cap. 2. *Stipendium militi constituere*, Quintil. libr. 3. cap. 8. *Constituere vectigal*, Zoll auffsetzen/ Cicer. ad Attic. libr. 2. ep. 16. Et, *Bene morata & constituta civitas*, Idem de clar. orat. cap. 2. Et, *Rem familiarem constituere*, Corn. Nepos Alcib. cap. 10. anordnen/ bestellen. *Nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset.* Idem Miltiade cap. 2 *Cum virtute militum devicisset hostium exercitus summa æquitate res constituit.* Nimirum *rem constituere*, est quasi fundare atque in loco suo sistere firmiter, unde dejici rursus facile haud possit. Sic *constituta pax* apud Ciceronem ad Quint. Fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 8, certa firmaque est. Idem Catil. 3. cap. 7 *Non ille vobis constituisset Saturnalia*, id est, certa quietaque & nihil interturbata fecisset istis. Similiter *constituere imperium*, Florus dixit Præfat. *Tot laboribus periculisque* (inquit) *jactus est* (Pop. Rom.) *ut ad constituendum ejus imperium contendisse virtus & fortuna videatur.* AD CONSTITVENDVM, ad formandum stabiliendumque. C ¶ 4. Est & architectonicum verbum *constituere*: idemque quod nos dicimus, Anlegen. Sic *Civitatem constituere*, Vitruvius dixit procemio lib. 2. Et Nepos Attic. cap. 13 *Ipsum enim tectum antiquitus constitutum, plus salis habebat quam sumtus.* ¶ 5. Est & gladiatoriæ, & militaris artis verbum: nam *constituere se*, est statum præliantis componere, sich ins Lager stellen. Quadrigarius apud Gellium lib. 9. cap. 13 *Scutum scuto percussit, atque Galli statum conturbavit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet; Manlius iterum scutum scuto percussit.* ¶ 6. Constituere etiam juris verbum est, & significat certum tempus & diem definire ex communi consensu ac dicere, quo sistant se invicem & jus experiantur, sich eines gewissen Tages oder Termins vergleichen: unde ad *constitutum venire*, subaudi diem, Ciceroni pro Cæcin. cap. 12 est, den Termin besuchen. Hoc eleganter idem Cicero alio transtulit libr. 7. Epist. 4. ad Marium: *Si quid constitutum habes cum podagra, fac in alium diem differas.* Vide infra *Constitutum*. ¶ 7. Sed hæc loquendi ratio ad rem Veneream quoque & furtivæ libidinis pactiones traducta est, cum *constituere*, locum & tempus conveniendi ad concumbendum condicere notat. Juvenalis Satyr. 2. v. 12

Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.

Philotis meretricula apud Terentium Hecyr. act. 1. sc. 2. extr.

- - - nam constitui cum quodam hospite,
Me esse illum conventurum.

D Ubi Donatus: CONSTITVI *proprie. Nam de hujusmodi rebus dicitur* CONVENIRE *&* CONSTITVERE, *de cujusmodi rebus apud extraneos meretrices agunt.* Adde Heaut. act. 4. scen. 3. princ. ¶ 8. *Jus, judicium constituere*, Idem 7. Verr. cap. 54. Et Quintil. libr. 7. cap. 4 *Constituere litem*, eine Sach anhängig machen/ vor Gericht bringen und treiben. Petronius: *Facio*, inquit, *Inducias vobiscum, & a constituta lite dimitto. Quod si non annuissetis de hâc medicinâ, quam peto, jam parata erat in crastinum turba, quæ & injuriam meam vindicaret & dignitatem.* Gellius, *caussam consistere* dixit lib. 5. cap. 10. *Petere*, ait, *institit ex pacto mercedem; litem cum Evathlo contestatur, & cum ad judices conjiciendæ consistendæque caussæ gratia venissent* &c.

¶ Constitutio, ut, *Firma corporis constitutio*, ein starcker Leib/ Cicer. 3. offic. cap. 33. Et, *Constitutio religionum*, Ordnung. Idem lib. 2. de leg. c. 10.

¶ Constitutor, *Legum constitutor*, Quintil. lib. 3. cap. 6. *Rerum omnium constitutorem Deum*, Lactant. lib. 3. cap. 9 dixit. Et Arnobius lib. 3. sub init. *Constitutor moderatorque omnium.* Et Inscript. vet. apud Gruter. p. 254 n. 4 CONSTITVTORI SACRI CERTAMINIS. Stiffter.

¶ Constitutum, quod convenit. Ita ad *constitutum venire*, est venire ad id quod conventum ante, de quo supra in *constituere*. Suetonius Othone cap. 6 *Proripuitque se postica parte palatii ad constitutum.* Eleganter Florus lib. 2. cap. 6 *Insuper callidissimus Imperator, patentibus in campis, observato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus pulvis, & Eurus ab Oriente semper quasi ad constitutum, ita instruit viam* &c. Seneca lib. 3. Natur. Quæst. cap. 16 *Et quid hoc mirum est, cum videas ordinem rerum, & naturam per constituta procedere?* PER CONSTITVTA, i. e. per leges certas, quas ipsa sibi præscripsit atque constituit.

¶ Destituere, proprie est defigere, deponere, collocare. Sic *furcas destituere*, Varro dixit pro infigere, depangere. Plautus Rudent. act. 3. sc. 5. v. 43

Ita duo destituit signa his cum clavis senex.

Liv. lib. 7. cap. 10 *Duo armati in medio destituuntur.* Et alibi: *Ante pedes destitutum* (i. e. collocatum, positum) *caussam dicere jussit.* Plura Cujacius lib. 10. observat. cap. 24. ¶ 2. Relinquere est & deserere. Ut, *Destituere rem inchoatam*, Liv. lib. 34. cap. 34. *Omnium ope, consiliis &c. destitui*, von aller Menschen Hülff und Rath gelassen oder verlassen werden/ Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 17. *Ita sum destitutus, ut nihil requietis habeam.* Idem pro Quintio cap. 16 *Viri boni sæpe illusi ac destituti hoc faciunt.* Et, *Destituere spem*, Liv. lib. 1. cap. 51. quod *fallere* est. Sic etiam Columella lib. 4. cap. 24 *Commodissime palmæ submittentur, quæ nec spem vindemiæ destituant.* Rursus Livius lib. 1. cap. 41 *Destituit spes*: Et *Destitutus spe*, Idem lib. 31. cap. 24.

¶ Sueton. absolute posuit in Galba cap. 11 *Consternatus destitutoque similis non multum abfuit, quin vitæ renuntiaret*, i. e. desperanti similis.

¶ Destitutio. Cic. pro Quint. c. 5 *Destitutione percussus.*

¶ Destitutor. Tertullianus l. 2. ad Nation. c. 18 *destitutores.* Etiam Tibullus in Priapeo v. 15 usus est.

¶ Instituere, incipere, ingredi, anfangen/ fürnehmen. Ter. in Phorm. act. 4. sc. 2. v. 14 *Petam hinc, unde a primo institui.* Et Cic. pro Cluent. cap. 3 *Quæso ut me, Judices, sicuti facere instituistis, benigne attenteque audiatis*, id est, sicut facere cœpistis. Horatius de Arte v. 22

Amphora cœpit institui, currente rota, &c.

ist angefangen. Sic, *vinetum instituere*, einen Weinberg anlegen/ Cicero dixit contra Rullum. Similiter *arbores instituere*, dicimus, quas primum ponimus. Suetonius Galba c. 1 *Observatum est, sub cujusque obitum arborem ab ipso positam elanguisse.* Idem de Illustr. Grammat. cap. 23 *Agros adeo coleret, ut vitem manu ejus institutam satis constet trecenta sexaginta quinque vasa edidisse.* Cæs. lib. 5. de Bell. G. cap. 52 *institutas turres, testudines, munitionesque hostium admiratur.* Idem eodem libro c. 40 *Multa præustæ sudes, magnus muralium pilorum numerus instituitur*, i. e. comparatur, vel comparari incipitur. ¶ 2. Cæterum *Instituere facere*, non semper est, *incipere facere*, sed aliquando simpliciter etiam pro *facere* ponitur. Quod genus loquendi & Græcis usitatum, de quo Casaubonus Notis in N. Testam. ad Lucæ c. 1. v. 1. item Act. c. 1. v. 1. & cap. 11. v. 15 monuit. Vide & supra in *sisto*. ¶ 3. *Instituere animum ad cogitandum*, i. e. applicare vel componere, das Gemüth auff etwas richten/ demselben nachzudencken/ Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 10. Et Plaut. Epid. 3. scen. 2 *Ego hanc fallaciam institui.* Et Amphitr. act. 3. sc. 3. v. 4

Atque ita servum par videtur frugi se instituere,
Proinde heri ut sint, ipse item sit.

Instituere, i. e. componere, comparare. *In animo instituere*, i. e. proponere, vornehmen/ Terent. in Adelph. a. 1. scen. 1. v. 13. *Instituere iter*, Cato Ciceroni lib. 15. fam. ep. 5. eine Reise fürnehmen. *Ab instituto cursu devocari*, Cic. pro leg. Manil. cap. 14. *Hæredem ex asse instituere*, Plin. lib. 5. epist. 1. einen Erben einsetzen. *Instituere sermonem cum aliquo, de aliquo*, Cicer. 2. de orat. cap. 73. Et, *Sapienter vitam instituit*, Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 40. er hat sein Leben weißlich angestellet. ¶ 4. Sed *instituere adolescentem literis, moribus*, est erudire, instituere, unterweisen. *Educare & a puero instituere*, Cic. pro Quint. cap. 21. Et *Doctrina liberaliter institutus*, Idem de orat. l. 2. c. 39. *Institui a natura*, Cicero 3. de Finibus c. 3.

¶ Institutum quod quis instituit, ein Fürnehmen. *Abduci ab instituto suo*, Cicer. in Verr. Divinat. cap. 2. *Alienum ab instituto alicujus*, seu simpliciter & sine præpositione, *alienum instituto*, eines Fürnehmen ungemäß. Cic. l. 9. fam. ep. 17 ad Sextium: *non putavi esse alienum institutis meis, hac ad te scribere.*

¶ Sed *Instituta* pluraliter, boni inprimis dicuntur mores, consilio & ratione sumti, gute Sitten und Satzungen. ut, *instituta & præcepta Philosophiæ*, Cic. 1. offic. principio. *Leges & instituta juris publici*, Idem de clar. oratoribus c. 77. *Mores & instituta vitæ*, idem 1. Tuscul. init.

¶ *Institutiones* sunt præceptiones, quibus instituuntur & docentur homines, Anleitungen/ Unterrichtungen/ cujusmodi sunt *Institutiones oratoriæ* Quintiliani, Vall. lib. 5. cap. 11. *Institutio puerilis*, Quintil. lib. 1. cap. 1. *Institutio & disciplina, præceptum*, Cic. 1. ad Q. fr. epist. 1. cap. 6.

¶ Institutor, præceptor, ein Lehrer/ Unterweiser. Pacatus ad Theodos. panegyrico usus est cap. 8, *In castris tuis ita fortiter militia gessisti, ut ea non tantum Alexander, aut Africanus, aut Annibal videre dum discerent; sed parentes atque institutores eorum optassent facere dum docerent.* Et Tertullianus de Monogam. cap. 4 *ut Paracletum restitutorem potius sentias, quam institutorem.* Et Augustinus epist. 123 ad Orontium: *Deus bonæ tuæ mentis institutor.*

¶ A *statuo* verbo etiam *Interstitium* nomen factum videtur, nisi quis ab *intersisto*, aut *intersto* deducere malit, notatque intervallum, ein Unterscheid/ aut distantiam. Macrob. lib. 1. cap. 6. in Somn. Scip. *Elementa tribus interstitiis separantur.*

¶ Interstitio, onis verò Gellio *cessationem* significat *judicii* vel *juris*, ein Anstand/ lib. 20. cap. 1.

¶ Præstituere, præscribere, constituere. Terent. in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 38 *Tibi quidem olim est dies, quam dares huic, præstituta*, einen Tag ernennen oder ansstellen. Cic. 1. Tusc. cap. 39 *Natura usuram dedit vitæ, tanquam pecuniæ, nulla præstituta die.*

¶ Prostituere, ut, *prostituere pudicitiam*, Sueton. Ner. cap. 29, seine Ehr und Zucht feil setzen/ venalem habere, quæstui exponere. Ovid. 1. Amor. eleg. 10. v. 42 *Et faciem lucro prostituisse suam.*

¶ Prostitutus, unde Superlativum formavit Tertullianus Apolog. cap. 25, *prostitutissima lupa Larentina.*

¶ Prostitutio, verbale. Arnobius lib. 2. pag. 53 *in libidinem publica venalium corporum prostitutione damnari.*

¶ Prostitutor. Tertullianus de cultu fœm. lib. 2. cap. 9 *Lenones & prostitutores vestitus & cultus.* Et de pudicit. cap. 10 *Prostitutor Christiani sacramenti.*

¶ Prostibulum, lupanar, ein unzüchtig Hauß. ¶ Item ipsa meretrix, quæ prostat. Plaut. Aul. act. 2. sc. 4. v. 6. Eine feile Hur. Quæ & in fœminino

¶ Prostibula dicitur, quod ante stabulum stet venalis. Vide Festum & Nonium.

¶ Et tertia forma *Prostibilis*, eodem sensu invenitur, apud Plaut. in Persa act. 5. sc. 2 v. 56. adde Pareum.

¶ Restituere, reddere, in statum pristinum reducere. Ter. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 83. *Dum id quæro tibi qui filium restituerem*, damit ich dir wiederum zu deinem Sohn helffen möchte/ dir ihn wieder zustellen. Idem in And. act. 3. sc. 5. v. 13 *Tu rem impeditam & perditam restituas?* Wieder zurecht bringen. *Restitui in antiquum statum*, Cic. 2. Verr. cap. 4. *Restituere in pristinam dignitatem*, Idem pro domo suâ. *Restituere in integrum*, vollkömmlich wiederum einsetzen. Idem in Verr. 7. cap. 6 *Damnati in integrum restituantur:* & Terent. in Phorm. act. 2. sc. 4. v. 11 *Restitui in integrum, æquum est & bonum*, daß man ihr zu allen ihren Gütern und Gerechtigkeit helffe/ ist billich und gut. *Restituere in locum, unde quis decidit*, Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 23. *In gratiam aliquem restituere, & cum aliquo*, wiederumb zu Gnaden bringen/ zum Freund machen/ vertragen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 11. *Iram expedies, rursum in gratiam restitues*, du wirst sie wiederum eins machen und versöhnen. *Restitui sibi*, wieder zu sich selbst kommen. *Apes si concaluerunt, restituunt se ac revivíscunt, ut solet similiter fieri in muscis aquâ necatis*, erholen sich/ Varro 3. cap. 16. *Restitui Reip.* Cicer. 1. famil. epist. 9. *Restitutus animus*, Livius lib. 21. cap. 53.

¶ Restitutio, Erstattung. *Restitutio damnatorum*, Cic. 2. Leg. Agrar. cap. 4.

¶ Restitutor. ut, *Lentulus restitutor salutis meæ*, der mir zu Leib und Leben wieder geholffen hat/ Idem pro Mil. cap. 15. Et Apulejus in Trismeg. pag. 92 *Tanti operis effector & restitutor Deus.*

¶ Restitutrix. Sub initium ejusdem libri ad Asclep. ex Trismegisto: *Terra omnium generum, quæ accipit, restitutrix.*

¶ Restitutorius, a, um, ut *Judicium restitutorium, actio restitutoria*, de restitutione, apud JCtos. Vide Leg. 8. § 9. Dig. ad SC. Vellejan. & Leg. 3 § 1. Dig. de eo per quem factum.

¶ Restibilis, à *restituo* videtur factum. *Terram restibilem* vocat Varro, quæ quotannis conseritur, so jährlich bestellet und besäet wird/ lib. 1. cap. 44. & lib. 3. cap. 16 *In aratis faciunt restibiles segetes.* Et Plinius lib. 16. cap. 32 *Platanus restibilis facta vitaque reddita.* Et Columella lib. 3. cap. 11 *Restibilis vinea.* Sed hoc vocabulum cum Vossio forte ad *Resto* referendum erat.

¶ Substituere, in locum alterius surrogare, sufficere, ut, *Alia pro aliis substituere, & in aliquorum locum alios substituere*, id est, sufficere, supponere, an eines statt andere bestellen und setzen. Cicero 7. in Verr. cap. 28 *substituere & supponere in eorum locum cœpit cives Romanos.* Et Columella lib. 11. cap. 1. *Qui me absente in meum locum substituitur, & vicarius meæ diligentiæ succedit* &c. Der statt meiner verordnet wird ꝛc.

¶ Substitutio, apud Jurisconf. quibus Titulus in Digestis est, *de vulgari & pupillari substitutione.* Et Gloss. Vet. *Substitutio*, ὑποκατάστασις.

STĂTVA, simulacrum æneum, ligneum, eburneum, aut lapideum, ein ehrin oder steinern/ geschnitzt/ gehauen oder gegossen Bild. *Imagines* enim cereæ sunt aut pictæ. Cic. 9. Philipp. cap. 6 *Majores nostri statuas multis decreverunt. Statuam inauratam alicui statuere*, Idem 5. Philipp. cap. 15. *Statuam alicui consecrare*, Cæs. 3. Civ. cap. 105. *Statuam alicui ponere*, Plin. lib. 1. epist. 17. extr. einem zu Ehren sein Bild auffstellen zum Gedächtniß. Dabatur hic honor viris magnis, & qui egregiè meriti de publico viderentur, ut Ducibus, quibus inter triumphalia ornamenta id tribuebatur. Plinius libr. 2. epist. 7. *Vestricio Spurinæ triumphalis statua decreta est.* Cujusmodi *statuam illustrem* appellat Tacitus Agricola cap. 40. Ubi Pichenam licebit videre. Lege omnino integram epistolam Plinii, quam ex II libro septimam indicavimus, unà cum IX oratione Cic. Philippica. Conf. Barth. ad Stat. Silv. pag. 9. seqq. Apud Græcos & Hieronicis *statuæ* ponebantur honoris ergo, de quo Suetonius Nerone cap. 24. Principibus autem poni non poterant, nisi ex ipsorum consensu. Vide Plinium lib. 10. Epist. 24. & seqq. Cæterùm quò honoratior locus erat, ubi ponebantur, eò statuæ ipsæ honoratiores videbantur. Romæ autem non nisi rarissimè in palatio ponebantur. Suetonius Othone cap. 1 *Senatus honore rarissimo, statuâ in palatio positâ, prosecutus est eum.* Ad Principum statuas, tanquam Asyla quædam confugiebant, qui contra aliorum injurias se tutos volebant præstare. Inde enim abstrahere nefas erat. Vide Plin. lib. 10. Epist. 16. & Lipsium ad 3. Annal. Taciti, itemque Torrentium ad Svetonii Tiberium cap. 53. Præcipuè Emund. Figrelium pecul. de Statuis Vett. libro. Multa etiam habet Vossius de Philosoph. cap. 16. p. 125. seqq.

¶ Statuaria, æ, Bildhauerskunst. Plin. lib. 35. c. 12.

¶ Et *Ars statuaria*, adjective. Plin. lib. 36. c. 5.

¶ Statuarius, Bilder/ Bildhauer. Plinius ibidem.

STĂTVMEN, à statuo, palus & pedamentum, quo vitis fulcitur, ein Rebstütz/ Pfahl/ Colum. lib. 4. cap. 16. ¶ 2. Et statumen, ein Nothstall/ apud eundem lib. 6. cap. 19. ¶ 3. *Statumina navis*, apud Cæsarem lib. 1. Civ. B. cap. 54, costæ sunt, vide supra *Costa.*

¶ Statumino, statuminare, statuminibus firmare, stützen oder untersetzen. *Vineam statuminare*, den Wein bestecken/ Plin. lib. 17. cap. 22. *Statuminare os fossæ lapidibus*, mit Steinen oben umher belegen/ Idem lib. 18. cap. 6. extr.

¶ Statuminatio. Vitruvius lib. 7. cap. 1 *Statuminatione factâ rudus inducatur.*

¶ Superstatuminare, drüber her beschütten/belegen. *Superstatuminare rudus*, Pallad. lib. 1. cap. 9.

STĂTVRA, æ, corporis quantitas, die Länge und Grösse/ die Gestalt eines Leibes. Cic. in Philipp. 2. cap. 16. *Velim mihi dicas, qua facie fuerit, qua statura*, was Gestalt er gewesen/ und wie hoch oder kurtz. ¶ Sunt & *arborum statura*, Columella lib. 5. cap. 5.

STĔGA, æ, sic Latinum fecit Plautus, nomen Græcum στέγη, significat tabulatum navis, & quasi proscenium in quo nautæ ambulant, à στέγω, tego. Plaut. in Bacchid. act. 2. sc. 3. v. 44 *Forte ut adsedi in stegâ*, &c.

STELA, στήλη, pila lapidea, eine steinerne Säule. Usus vocabulo Plinius 6. cap. 28, *Scriptæ sunt Stelæ lapideæ literis incognitis.* Hadrianus Junius & Senecæ malit restituere in Ludo de morte Claudii, & pro *Ego tibi hic sellas ostendam*, legere, *Ego tibi hic stelas ostendam.* Sed nihil puto mutandum: *Sellæ* judicum sedes sunt, sive *tribunal*, quod mox nominat. ¶ 2. Et *Stelæ* cippi dici possunt, saxeæ cruces & alia monumenta, quæ ad vias collocari solent, steinerne Creutzen oder Säulen im Feld.

STELLA, Stellæ, quarum aliæ fixæ sunt, aliæ errantes seu planetæ. Cic. in Som. Scip. cap. 3 *Stellarum globi magnitudinem terræ facile vincunt.* Et Cic. 2. de Divin. cap. 6 *Stella trajectio*, das Schiessen eines Gestirns. *Stella diurna, Lucifer*, der Morgenstern. Plaut. Menæchm. a. 1. sc. 2. v. 26 *Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus.* Et, *Stellarum cœtus*, i. e. coitus, sive conjunctio: *transitus, circuitus*, apud Gell. lib. 14. cap. 1. ¶ 2. Stella piscis marinus, sic dictus à stellæ specie, habet enim quinque radios. Sunt autem multorum generum stellæ pisces, Sternfisch/ Meerstern. Gesnerus.

¶ Stello, stellare, leuchten/gläntzen wie die Sterne. *Olympus stellans*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 12.

¶ Stellatus, stellis ornatus, vel in stellarum modum resplendens, ut, *Stellatus Cepheus*, Cic. lib. 5. Tusc. cap. 3. gestirnt. *Ensis stellatus*, Virgil. 4. Æneid. v. 261.

¶ Stellifer, & stelliger, *Cælum stelliferum*, Cic. Somn. Sc. c. 5. *Polus stelliger*, Statius 12. Theb. 565.

¶ Stellificus. Victorinus Pictaviensis Carmine de Christo Deo & Hom. v. 113 *Cuspide*

Cuspide fulminea noctis diviserat umbram
Stellifico temone jubar.

¶ Utuntur & *constellationis* nomine pro stellarum positu Mathematici. Ammianus Marcellinus lib. 29. cap. 17 *In chartis cujusdam municipis clari, scrutari ex negotio jussis, genitura Valentis cujusdam inventa est: repellensque calumnias is, cujus intererat, cum objectaretur ei quamobrem constellationem Principis collegisset, fratrem suum fuisse Valentem monstrare pollicitus.*

¶ Stellaria herba, quæ & *Bubonion*, id est, ingvinalis dicitur, Sternkraut.

¶ Stellio, eine welsche Eydex. animal venenatum, nitens in dorso maculis quibusdam stellarum modo radiantibus. Animal est homini fraudulenter invidum, senectam perinde ut serpentes quotannis exuens, præsentissimum comitiali morbo remedium, quemadmodum Plinius scripsit lib. 30. cap. 10. Germanicam appellationem nullam habet. Vide Scip. Gentil. ad Apul. Apolog. pag. 263. ¶ 2. Nequitiæ mancipium: Apul. lib. 5. sub fin. *Quibus modis stellionem istum cohibeam?* ein Schalck.

¶ Stellionatus crimen, Jureconsultis omne crimen quod proprio nomine vacat. Ulpianus lege 3. de Stellionatu: *Stellionatum objici posse his, qui dolo aliquid fecerunt, sciendum est, scilicet, si aliud crimen non sit, quod objiciatur: quod enim in privatis judiciis est de dolo actio, hoc in criminibus stellionatus persecutio. Ubicunque igitur titulus criminis deficit, illic stellionatum objiciemus.* Vide Cujacium lib. 10. observ. cap. 26. & lib. 11. cap. 40.

STEMMA, ătis, στέμμα, propriè lana ramo circumvoluta: cujusmodi *Stemma* supplices proferre solebant, ut Græci Grammatici docent. Ejusmodi stemmatis & sacerdotes itemque victimæ ornari solebant, quæ & *infulæ* dicebantur. Vet. Gloss. *Infula*, στέμμα. Aliæ, στέμμα, *Infula, offula, mitra.* Item, στέμματα, *serta.* Inde Prudentius & pro martyrii corona *Stemma* dixit Hymno 1 περὶ στεφάνων v. 4

Pollet hoc felix per orbem terra Ibera stemmate.

Julius Firmicus lib. 3 Matheseos cap. 8 *Magnos viros faciet Mercurius, qui sacris & gloriosis stemmatibus coronentur. Stemmatibus*, i. e. coronis seu infulis. *Infulæ* enim dignitatum insignia erant. Vide *Infula.*

¶ 2. Deinde *Stemma* & generis seriem denotat, Stammbaum. Suetonius Galbâ cap. 2 *Imperator verò etiam stemma in atrio proposuerit, quo paternam originem ad Jovem, maternam ad Pasiphaen Minois uxorem referret.* Stemma videlicet ejusmodi repræsentabat universam stirpem a primo auctore per imagines: ut quisque ex alio satus erat. Puto autem, imagines istas vittis sive stemmatibus connexas fuisse, prout ipsi, quorum vultus referebant, connexi essent. Plinius 35. c. 2 *Expressi cera vultus singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, semperque defuncto aliquo, totus aderat familiæ ejus, qui unquam fuerat, populus. Stemmata verò lineis discurrebant ad imagines pictas.* Seneca lib. 3. de beneficiis cap. 28 *Nomina familiæ multis stemmatum illigata flexuris.* Et de iisdem lib. 7. cap. 3 *totum regni Persici stemma percense.* Hinc *Replicare* & *Explicare stemma*, Ausonius & Sidonius dixerunt, quod Rigaltius ad Martialem observat. Juvenal. Sat. 8. pr.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictosque ostendere vultus
Majorum?
Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

De hac voce pulcre And. Tiraq. libro de Nobilit. c. 6 § 14. Lips. ad Senecæ modo alleg. lib. 3.

¶ 3. Stemma etiam dicitur, quod aliquid fert & sustinet, ex Græco στῦμα, quemadmodum Salmasius ad Lampridium observat. Martialis Epigr. 16. lib. de spectaculis:

Cæsaris atque Jovis confer nunc stemma juventus,
Par onus ut tulerint, altius ille tulit.

Alii *schema* legunt.

STENTOR, Στέντωρ, clamosus ille apud Homerum in exercitu Græcorum, qui clamores aliorum quinquaginta superabat ærea voce, quemadmodum Homerus ait Iliad. E. v. 786

Ὃς πόσον αὐδήσασχ᾽ ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα. i. e.
Qui tantum vociferabatur, quantum alii quinquaginta.

Juvenalis Sat. 13. v. 112

Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis.

Stentore clamosior. Vide Chiliad.

¶ Stentoreus. *Vox stentorea* pro maxima. Arnob. lib. 2. p. 97 *Infantes sub uberibus matrum stentoreos ediderint vagitus.*

STEPHANITAE vites, coronariæ, quæ in orbiculos & gyros flectuntur, Weinstöck/ wie ein Krantz gekrümt. Columell. l. 3. c. 2.

STEPHANOPŌLA, στεφανοπώλης, seu *stephanoplocos*, penult. correpta, venditor fertorum seu coronarum, ein Krantz-Krämer. Plin. lib. 35. cap. 11 *Glyceram inventricem coronarum pinxit, sedentem cum corona, quæ e nobilissimis ejus tabula appellata est stephanoplocos, ab aliis stephanopolis, quoniam Glycera coronas venditando sustentaverat paupertatem.*

A STERCUS, ŏris, Mist/ Dreck/ Unflat. *Novalia stercore saturare*, Columella lib. 2. cap. 9. starck tüngen. Et Cic. de divin. lib. 1. cap. 27 *interfectum in plaustrum a caupone esse conjectum, & supra stercus injectum.* Et Suetonius Vitell. cap. ult. *quibusdam stercore & cæno incessentibus.* mit Koth werffen.

¶ Stercŏro, Stercorare, ut, *colere & stercorare agrum*, tüngen/ Cic. de Senect. cap. 15. Plinius lib. 18. cap. 23 *Ager si non stercoratur, alget.*

¶ Stercoratus, unde *stercoratissimus*, gradu supremo. Columella lib. 11. cap. 2. prope finem: *quam pinguissimo & novo loco, si minus, quam stercoratissimo.* Adde Catonem de R.R. cap. 46.

¶ Stercoratio. Columell. lib. 2. cap. 1. sub fin. *Modica stercoratione terra refoveatur.*

¶ Stercorarius, ut, *crates stercorariæ*, Mistleitern/ Mistflechten/ Varro lib. 1. cap. 22.

¶ Stercorosus, voll Mist und Unflat. *Aqua stercorosa*, Columella lib. 8. cap. 3. *Locus stercorosus*, Idem lib. 11. cap. 3. Seneca 3. Natur. Quæst. cap. 26 *Mari hæc natura est, ut omne immundum stercorosumque litoribus impingat.*

¶ Sterculius vel Stercutus, Deus, Fauni filius. Lactantius lib. 1. cap. 20. sub fin. *Colitur & Sterculius, qui stercorandi agri rationem primus induxit.* Adde Plin. lib. 17. cap. 9. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 7, qui Saturnum interpretatur: Plinius autem Fauni filium: uterque *Stercutum*, sicut *Sterculium* Lactantius, vocavit: singuli stercorationis inventionem tribuunt.

B ¶ Sterquilinium, stercorum receptaculum, ein Mist-Hauff/ Mist-Stete. Columella lib. 1. cap. 6 *Sterquilinia duo sint, unum quod nova purgamenta recipiat, & in annum conservet: alterum ex quo vetera vehuntur.* Metaphorice pro homine impuro & nequitiis operto. Terentius in Phorm. act. 3. sc. 2. vers. 41 *Non pudet vanitatis? D. Minime, dum ob rem. G. Sterquilinium*, du Unflat oder Mist-Fincke. Et Plautus in Persa act. 3. scen. 3. v. 3 hujusmodi hominem *sterquilinium publicum* appellat. Sed, *Gallus in sterquilinio suo plurimum potest*, proverbiale. Vide *Gallus.*

STERILIS, e, infœcundum, à στερέω, privo, seu careo, unfruchtbar/ untüchtig/ ut, *Ager sterilis*, Virg. 3. Æn. vers. 141. Et Plinius in Panegyr. cap. 56 *Nullum temporis punctum sterile beneficio.* Et, *Seculum virtutum sterile*, Tacitus lib. 1. Hist. cap. 3. *Sterilis fama*, Statius lib. 6. Theb. v. 70. Et, *Sterilis labor*, Martialis lib. 10. epigr. 58. *Sterilis amicus*, Idem libro 10. epigr. 18, qui nemini quid confert. *Arbores serenitate steriliores*, Plinius lib. 16. c. 12.

¶ Sterilitas, infœcunditas, Unfruchtbarkeit. ut, *sterilitas agrorum*, Cicero 1. de Divin. cap. 57, cui contraria est fertilitas. *Sterilitas annonæ*, Columella lib. 2. cap. 10. Pluraliter, *continuæ sterilitates*, Plin. lib. 10 epist. 24.

C ¶ Sterilesco, sterilescere, sterilem fieri, unfruchtbar werden. Plin. lib. 7. cap. 15 *Fruges* [menstruali profluvio] *tactæ sterilescunt.* Adde lib. 11. c. 40. & lib. 15. cap. 8.

STERNO, sternere, ausbreiten/ ut, *vestes, ramos, flores humi sternere.* Sed tamen frequentius dicimus: *Sterno humum floribus, ramis, vestibus*, Valla lib. 4. cap. 6. *Sternere equum* est stratis adornare. Vide mox in *Stratus*, satteln. *Sternere lectos, lectulos*, id est, instruere: cubantes enim, aut in latus super lectulum substratum inclinantes, cibum Veteres capiebant. *Sternere triclinia*, Cicer. pro Cluentio & in Verrem. Idem pro Muræna cap. 36 *Stravit pelliculis hædinis lectulos. Sternere viam*, pflastern. Vide *Via.* ¶ 2. Sternere, dejicere. Liv. lib. 27. cap. 47 *Fessi somno ac vigiliis corpora sternunt.* Idem lib. 24. cap. 38 *Ferro omnia sternere*, erlegen/ darniederschlagen.

¶ Strātor, qui equum sternit, & herum in equum levat, ein Sattel-Knecht. Spartianus in Caracalla cap. 7 *Denique cum illum strator suus in equum levaret.* Erant etiam inter ministros & apparitores, Lege 4. § 1. de offic. proconf.

¶ Stratus, particip. *Stratus equus*, Livius 28. cap. 14, gesattelt. Et *Lectus stratus.* Virg. 1. Æn. 700

- - - *Stratoque super decumbitur ostro.*

¶ Strātum, nomen, id est, super quo quiescitur, ein Lager/ eine Streue. *Corripit e strato corpus*, Virgil. 3. Æneid. v. 176. *Membra stratis reponere*, Idem lib. 4. Æn. vers. 392. *Molle stratum.*

D Sic Livius lib. 21. cap. 4 *Quiete neque molli strato, neque silentio arcessita.* ¶ 2. *Strata viarum*, id est, viæ stratæ, gepflasterte Strassen/ Virgil. 1. Æn. v. 422.

¶ Strata, æ, absolute pro via strata. Eutropius lib. 9. c. 9 num. 13 *Aurelianus interfectus est in itineris medio, quod inter Constantinopolim & Heracleam est strata veteris.* Adde, quæ ibi adnotavimus.

¶ Stratura: ut, *Stratura viarum*, Suetonius in Claudio c. 24.

¶ Stragulum & Stragula, a sternendo: ita dicebant, quicquid vel lecto, vel equis, aut aliis rebus insternerent, allerley Decken. *Stragulum textile*, Cicer. 5. Tuscul. cap. 21. *Stragula villosa*, Martial. lib. 14. ep. 148. zottigte Decken. ¶ 2. Addebant & ad fœmininum nomen vestis, ut, *Pretiosa vestis stragula.* Vid. Vall. lib. 4. c. 46.

¶ Sternax, acis, ut, *Equus sternax*, qui excutere solet insidentem,

tem, Virg. 12. Æneid. v. 344, das gerne abwirfft. ¶ 2. Pro consternato posuit Sidon. lib. 4. epist. 12 *Herma trepidus & sternax, qui præ reatu balbutit ore, cacutit intuitu.*

A *Sterno* Composita.

¶ Adsternere; ab eo enim passivum fecit Ov. lib. 2. Metam. de sororibus Phaëthontis v. 343

Nocte dieque vocant, adsternunturque sepulcro,

id est, juxta sepulcrum sternuntur.

¶ Consternere, bestreuen/ bedecken. Virg. 4. Æn. v. 444

Consternunt terram concusso stipite frondes.

Cic. de Divin. lib. 1. cap. 32 *Et horreis diruptum effusumque frumentum vias omnes angiportusque constraverat.* Et pro Sextio cap. 39 *Forum corporibus civium Romanorum constratum cæde nocturnâ.* *Constratæ naves*, id est; tectæ, apud eundem in 7. Verr. cap. 40.

¶ Consternare, consternari, activum & passivum, de quo Valla lib. 5. cap. 111. *Consternere*, inquit, *est corporis; consternari autem animi, cum mens turbata est, & de statu mota & quasi humi strata.* Liv. lib. 6. cap. 2 *Incendium consternavit hostes.* Et Sallustius fragm. apud Priscian. lib. 4, *Equi sine rectoribus exterriti consternantur*, werden scheu. *Pavida & consternata multitudo*, Livius lib. 3. cap. 15. *Consternare animos*, Idem lib. 8. cap. 27. Et *Consternari animo*: ut, *Hostes territi atque animis consternati discessere*, Sallust. 4. Hist. Et Cæsar lib. 7. Bell. Gall. cap. 30 *Animo consternati sunt homines insueti laboris.*

¶ Consternatio, terror, pavor, groß Erschrecknüß/Entsetzung. Curt. lib. 8. cap. 1, 24 *Ille debilitatus vulnere, quod in ea consternatione acceperat.* Et Livius lib. 37. cap. 42 *Auxilia subsidiaria, pavore & consternatione quadrigarum territa.*

¶ Disternere, seorsum sternere. Apulejus Milef. lib. 2 pag. 121 *pueris extra limen humi quam procul distratum fuerat.*

¶ Exsternare, exsternari, præ consternatione dementem fieri; sic enim Veteres usurparunt. Catullus in Argonaut. v. 71

Ah miserum assiduis quam luctibus exsternavit!

Ovid. lib. 2. Metam. v. 76

Exsternata fugam frustra tentabat.

¶ Insternere, operire, sternere. Virg. 2. Æn. v. 722

- - - *Fulvique insternor pelle leonis.*

¶ Instratum, operimentum equorum, quemadmodum Valla vocat, stragulum, eine Decke.

¶ Superinsternere. Livius lib. 30. cap. 10 *Tabulas superinstravit.*

¶ Intersternere, darzwischen streuen. Plin. lib. 29. cap. 2 *Assulis interstratis.* Et Justinus libro 1. cap. 2 de Babyloniis muris: *bitumine interstrato.*

¶ Obsternere. Apulejus Apolog. *Uxorem fratris misero puero objicit & obsternit*, id est, sub oculos sternit, ut Casaubonus explicat.

¶ Persternere. Livius extremo libro 10 *Damnatis aliquot pecuariis via a Martis silice ad Bovillas perstrata est.*

¶ Præsternere. Statius 3. Silv. 2. v. 114

Quæ sibi præsternat vivax altaria Phœnix.

¶ Prosternere, humi sternere; sic enim Livius loquitur, *Corpora humi prosternere*, zu Boden schlagen/ für sich darnieder schlagen/ lib. 4. cap. 11. *Prosternere hostes*, fundere, occidere. Cicer. 14. Philipp. cap. 10 *Hirtius hostes prostravit, fudit, occidit.* Idem pro Cluentio cap. 16 *Perfregit ac prostravit omnia furore.* Et *Prosternere atque obterere obtrectationes malevolorum*, Vatin. ad Cic. lib. 5 famil. epist. 9. *Prosternere se ad alicujus pedes*, Philipp. 2. cap. 18. Fußfall thun. *Afflicta & prostrata Respublica*, Cic. ad Octav. ¶ *Psaltriæ venalia prosternunt corpora*, id est, prostituunt, Arnobius lib. 2.

¶ Prostrator. Firmicus de error. profanæ relig. pag. 43 *Prostratores estis omnium hostium vestrorum.*

¶ Substernere, unterbreiten/ unterstreuen/unterlegen. Terentius in Andr. act. 4. sc. 4. v. 6 *Ex ara hinc sume verbenas, atque eas substerne.* Et, *Nidos mollissime substernere*, Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 52. *Substernere herbam ovibus*, Cato cap. 37.

¶ Substratus, ûs, nomen, das Unterstreuen. Plin. lib. 24 cap. 9 *Vitex substratu fugat venenata.*

¶ Substramen, quicquid substernitur, Varro lib. 3. cap. 10.

¶ Supersternere, über etwas streuen oder schlagen. Columella lib. 1. cap. 6 *Arenæ supersternuntur.* Et Livius lib. 10. c. 29 *quia obrutum* [corpus consulis] *superstratis Gallorum cumulis erat, inveniri non potuit.*

¶ Superinsternere vide post *Insterno.*

STERNVO, sternuere, est flatum exsurgentem cum capitis concussione dispellere, niesen/ braussen. Plin. libro 28. cap. 6 *Theophrastus senes laboriosius sternuere* dicit. Quod vero sternuentibus hodie dicitur, GOtt helff/ ejus originem hanc prodit Siffridus Chron. Epitome à Fabricio excerpta pag. 281: *Romæ pestis inguinaria fuit. Fuit autem pestis inguinaria apostema sive inflatura in inguine tam sæva, ut homines in via, in mensa, in ludis, in colloquiis subitò morerentur. Itaque cum quis sternuebat, sæpe cum ipsa sternutatione spiritum exhalabat. Unde cum aliquem sternutantem quis audiebat, statim accurrens*, DEVS TE ADIVVET, *acclamabat: unde adhuc consuetudo servatur, ut, cum aliquem sternutantem audimus*, DEVS TE ADIVVET, *acclamemus.* Hæc ille. Sed longe vetustiorem hunc salutandi sternutantes ritum esse, ex melioribus auctoribus constat. Nam, Græcos sternutantibus dixisse Ζεῦ σῶσον, Eustathius auctor est: Latinos vero *salvere jussisse*, Petronius docet. *Gyton*, inquit, *collectione spiritus plenus, continuo ita sternutavit, ut grabatum concuteret. Ad quem mox Eumolpus conversus, salvere Gytona jubet.* Meminit hujus salutationis Apulejus etiam libro 9. pag. 228. ed. Elmenh. & Plin. lib. 28. cap. 2. Cæterùm sternutamentum pro re divina, & cui quædam auguriorum vis in utramque partem inesset, habitum Aristoteles approbat lib. 1. de nat. animal. nec non Problem. Sect. 33, ubi sternutationem matutinam infaustam, meridianam autem, præcipue si a dextra fieret, bonam esse, tradit, teste Plutarcho in Themistocle. Conf. Plin. lib. 28. cap. 2. Propertius lib. 2. eleg. 3. v. 24

Candidus augustum sternuit omen amor,

ut ex Macrobio quidam legunt. Libri enim *Aridus argutum* &c. Catullus Epigr. 46

Hoc ut dixit, Amor sinistra, ut ante

Dextra, sternuit approbatione.

Quia itaque & mali & boni ominis res credebatur sternutatio, inde sternuentes salutari soliti sunt, credo, ut aut confirmaretur bonum, quod significabatur, aut malum averteretur, si quod subesset. Augustinus rem superstitiosam arguit, & alienam à Christiano. Nam sermone CCXLI de Tempore ait: *Illas vero non solum sacrilegas, sed etiam ridiculosas sternutationes considerare & observare nolite.* Vid. Beverovicii Epistolas.

¶ Sternūto, sternutare, frequentativum. Plinius lib. 28. cap. 2 *Cur sternutamentis salutamur?* Et rursus: *Quasi magnum malum prætergressis bene precari solemus sternutantibus.*

¶ Sternutatio, das Niesen. Scribonius Largus compositione 10 *Sternutationem invitare*, niesend machen. Et Apulejus libro 9. pag. 228 *Ut est ingenium metalli, crebras ei sternutationes commovebat.* Et mox: *Maritus acceperat sonum sternutationis.* Frustra ergo quidam de Latinitate vocabuli dubitaverunt. Vide sis Curas Cellarii Posteriores.

¶ Sternutamentum. *Movere sternutamenta*, das Niesen erregen/ Plin. lib. 20. cap. 12. *Evocare sternutamenta*, Celsus lib. 3. cap. 20. Et, *Proritare sternutamentum*, Scribonius dicto loco. *Observare sternutamenta*, Cic. 2. de Divin. cap. 40. extrem. Cientur autem sternutationes impunè, pulvere Samsuchi naribus attracto. ¶ 2. Sternutamenta dicuntur etiam medicamenta sternutationem moventia, Plinius lib. 25. cap. 13.

STERŎPES, unus Cyclopum, quorum manibus facta putabantur firmissima quæque opera. Vid. Virgil. 8. Æneid. v. 425. Adde Barth. ad Claudian. lib. 1. de Raptu Proserpinæ p. 242.

¶ Sterope, sidus aliquod censebatur, soror una ex notissimo Plejadum choro. Ovid. Trist. lib. 1. el. 10. v. 13

Sæpe ego nimbosis dubius jactabar ab Hædis,

Sæpe minax Steropes sidere pontus erat.

Vid. Hyginum Fab. 192. Apollodorum lib. 3, qui conjugem Oenomai fuisse memorat, Aratum Phænomenis.

STERTO, stertui, stertere, dormiendo ronchos sonare, schnarchen/ schlaffen. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 8. v. 49

Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesque & dies.

Horat. in Serm. lib. 1. Stat. 3. v. 18

- - - - - *noctes vigilabat, ad ipsum*

Mane diem totum stertebat.

Et Juvenalis Satyr. 4. v. 57

- - - *Ad calicem vigilanti stertere naso.*

¶ Destertere, ausschlaffen. Pers. Sat. 6. v. 10

Cor jubet hoc Enni, postquam destertuit esse

Mæonides.

STĒSĬCHŎRVS, Στησίχορος, Lyricus fuit Poëta excellentissimus ingenioque validus, quemadmodum ait Quintilianus lib. 10. Maxima bella & clarissimos cecinit duces. Unde Horat. Stesichori Camænas *graves* lib. 4. carm. od. 9 dixit. Clarus fuit Olympiade 36. Obiit sexta & quinquagesima.

STHĔNĔLVS, filius Capanei, Σθένελος, in exercitu fuit Græcorum ad Trojam, cujus Homerus & Virgilius meminerunt. Horat. 1. Carm. od. 15. v. 24

Sciens pugnæ Sthenelus - - -

Sthenelus & Diomedes, amicissimum par. Hyginus cap. 257.

¶ Sthĕnĕlēius, adjectiv. Ovid. epist. 9. Deianiræ v. 25

Quem non mille feræ, quem non Stheneleius hostis,

Non potuit Juno vincere, vicit amor.

STIBADIVM, στιβάδιον, lectus perpetuus semicirculi figura, in quo ad mensam accumbebant, unde & extremitatis ejus *Cornua* dictæ Sidonio lib. 1. epist. ultima, & alterum *dextrum*, alterum *sinistrum* appellatum. *Accubitum* ex re vocavit Lampridius: *Semirotundum suggestum* à figura; Apulejus dixit. Ante *Stibadia, triclinia* dicebantur, in quibus accumbebant ad mensam. Unde Servius in 1. Æneidos: *Antiqui*, inquit, *stibadia non habebant: sed stratis tribus lectis epulabantur. Unde & tricli*

triclinium sterni dicitur. Apud Plinium lib. 5. epist. 6 quater legitur hæc vox: exstat & apud Sidonium lib. 2. epist. 2. Vide Salmasium etiam in Hist. Augustam. Est vero diminutivum ex στιβάς: quod vetus Glossarium stramentum interpretatur.

STIBIUM, vel Stibi, στίμμι Græcis. Mauritani antimonium vocant. Lapis est spumosus, candicans & nitens, in metallis argenti nascens, ut Plinius inquit lib. 33. cap. 6, Spießglaß. Vide Antimonium.

STICHUS, στίχος, series, ordo. Unde

¶ Distichon, vide supra in D.

¶ Tetrastichum vide infra in T.

¶ Et Hexastichum, quâ voce & Columella usus est lib. 2. cap. 9, quære itidem in sua litera.

STIGMA, στίγμα, nota, quæ ob delictum servis inurebatur, ut noscibiles essent, ein Brandmahl. Vide Lipsium lib. 2. Elector. cap. 15. Martial. lib. 12. epigr. 62

Frons hæc stigmate non meo notanda est.

Notæ illæ versibus interdum integris constabant, & non solum servis, sed aliis etiam inurebantur. Vid. Barth. Adversf. lib. 43. c. 25. Adde, quod sequitur

¶ Stigmaticus, στιγματικός, stigmate notatus, infamis. Plinio lib. 1. ep. 5 *Stigmosus* dicitur: Petronio *Stigmate punctus*: Martiali *Inscriptus*: Plauto *Literatus* vocatur. Nam notæ istæ literis verbisque constabant, quæ causam crimenque ostenderent. Petronius: *Sequar ego, frontes notans inscriptione solerti, ut videamini stigmate puncti.* Et mox: *Implevit Eumolpus frontes ingentibus literis, & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit.* FUGITIVORUM EPIGRAMMA, inscriptio est, quâ fugitivorum frontes notari solebant.

¶ Stigmatias, Græca terminatio substantivi, idem quod *stigmaticus* vel *stigmosus*, sonantis. Sic enim Cicero 2. Offic. c. 7 servum stigmate punctum vocat, etiam Nonio Marcello lectionem approbante.

¶ Stigmosus, idem quod stigmaticus. *Cicatrice stigmosus*, Plinius lib. 1. ep. 5.

¶ Stigmo, stigmare, στιγματίζειν. Prudentius Romano v. 1080

Quamcunque partem corporis fervens nota
Stigmârit.

STILBON, στίλβων, stella Mercurii, στίλβω, reluceo. Cic. 2. de Nat. Deor. cap. 20.

STILICO, Στιλίκων, aliis Στελίχων, Honorii Imperatoris socer, & occidentis administrator, multis laudibus a Claudiano celebratus. Atque revera vir magnus, belloque ac pace inclitus fuit, sed elatus Imperatoris affinitate, & nimium potens, de occupando imperio & transferendo in filium, ut tradunt nonnulli, agitavit novissime, quod tamen negat Zosimus Comes, qui multa de eo lib. 5. Histor.

¶ Stiliconius. *Virgo Stiliconia*, Claudianus in nuptiis Honorii & Mariæ v. 177.

Stilla vide *Stiria*.

STILPON, Philosophus Megarensis, cujus Crates & Zeno discipuli fuere. Hic à Demetrio Poliorcete, captâ patriâ ejus, interrogatus, *Num quid perdidisset? Nihil*, respondit, *omnia namque mea mecum sunt.* Seneca de constantia sapientis c. 5. item epist. 9. Vide & Diogenem Laërtium.

STILUS, pro *Stylus*, scribendi instrumentum, Latinis sæpe *i* simplici scribitur, ut *lacrima* & *lacryma*. Nec certa satis est illa inter στύλον, columnam, & hoc instrumentum proportio, qua unice nituntur, qui per *y* scribunt. Nihilominus posteriore loco, ubi vulgus ponit, interpretabimur. Vide *Stylus*.

Stimmi vide *Stibium*.

STIMULUS, κέντρον, fustis acutâ cuspide, quo jumenta incitabantur. Quales fuerint illi stimuli veterum, ostendit pictura Circensium apud Phil. Rubenium lib. 1. Elector. cap. 30; ubi tres pari longitudine expressi cubitalem & ultra habuisse videntur. Plaut. Menæch. act. 5. sc. 2. v. 112

Jam adscendo in currum, jam lora teneo, jam stimulum
in manu est.

Ubi nota, *stimulum* in Neutro dici. Ita enim solitum apud Veteres. Vet. Gloss. *Stimulum*, κέντρον σιδηροῦν. Item: κέντρον, *stimulum*, *stimulus*. Tibullus lib. 1. eleg. 1

Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boves.

Plaut. in Trucul. act. 4. sc. 2. v. 55 *Si stimulos pugnis cædis, manibus dolet.* Vide *Calx*. *Calces adversus stimulum*, subaudi *jactare*, Parœmia est apud Terentium Phorm. act. 1. sc. 2. v. 28. & apud Pindarum Pythion. Ode 2. extr. & S. Lucam Actorum cap. 20. v. 5. ¶ 4. Hinc *stimulus* per Metaphoram est, quicquid incitat & quiescere non finit. Vet. Gloss. *Stimulos*, *incitamenta*: ut, *stimulus doloris*, *iræ*, &c. *Stimulos addere*, Lucan. lib. 1. v. 263. *admovere*, Cic. pro Sextio cap. 5, est incitare, anreitzen / antreiben. *Novos stimulos dolori suffigere*, eleganter dixit Seneca in Thebaide v. 206, das Betrübniß auffs neue wieder erregen. Vid. Barth. ad Script. Venat. pag. 133. ¶ Et inde *Dea Stimula* apud Veteres, *quæ ad agendum ultra modum stimularet*, ut Augustinus de Civitate Dei interpretatur. ¶ 3. Sed & quod urit ac pungit, sive dolorem affert, *stimulus* appellatur. Plaut. Casinâ act. 2. sc. 6. v. 8

- - - stimulus ego nunc sum tibi;
Eò corculum assudassit jam ex metu.

Id est, mea præsentia urit te, ich bin dir ein Dorn im Auge. ¶ 4. *Stimuli* etiam in munitionibus defodiebantur sistendæ hostium incursioni. Cæs. 7. de B. G. c. 73 *Ante hæc taleæ pedem longæ ferreis hamis infixis totæ in terram infodiebantur mediocribusque intermissis spatiis omnibus locis disserebantur, quos STIMULOS nominabant.* Et post cap. 82 *Dum longius ab munitione aberant Galli, plus multitudine telorum proficiebant: posteaquam propius successerunt, aut se ipsi stimulis inopinantes induebant, aut in scrobes delapsi transfodiebantur, &c.* Fußeisen / Fußangel.

¶ Stimulo, stimulare, stimulos addere, incitare, impellere. Ter. in Heaut. a. 2. sc. 1. v. 11 *Me nunc amicæ dicta stimulant, Da mihi, &c. Accendere & stimulare. Stimulat me solitudo*, Cic. ad Attic. die Einsamkeit thut mir weh.

¶ Stimulatio, Anreitzung. Plin. lib. 35. cap. 2.

¶ Stimulator. *Multi boum stimulatores*, &c. Vide *Bos*. Cic. pro dom. cap. 5 *Seditionis stimulator & concitator tu fuisti.* Gruterus legit *instimulator*.

¶ Stimulatrix. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 2. v. 62.

Composita:

¶ Exstimulare, idem quod stimulare, ut, *Exstimulari furiis*, Columella lib. 6. cap. 27.

¶ Exstimulator, ut, *Acerrimus exstimulator*, Tacitus l. 3. c. 40.

¶ Instimulare, pro instigare. Ovid. 6. Fastor. v. 508

Instimulat fictis insidiosa sonis.

Et Marcellus Lege 3 Dig. de inoffic. testam. *Falso instimulati parentes liberos suos vel exheredant, vel prætereunt.*

¶ Instimulator. Cicer. pro Domo cap. 5 *Seditionis instimulator & concitator*, ut Gruterus quidem ex MSS. legit: Vulgo *stimulator*.

¶ Perstimulare, Tacitus lib. 4. ann. cap. 42.

STINGUO, pungo, deleo, exstinguo. Cicero in Arateis apud Priscianum lib. 10, bis usus est: active

- - - - - neque longa vetustas
Interimet stinguens præclara insignia cæli.

Et passive:

Stinguuntur radii cæca caligine tecti.

Totidem infinito *stingui* usus Lucretius, lib. 1. v. 667 *ignes stingui*: & lib. 2. v. 827

Evanescere paullatim stinguique colorem.

Composita:

¶ Distinguo, dispungo, in qua compositione propria pungendi significatio manet. Deinde quodlibet discernere, disjungere est, unterscheiden / von einander sondern. Ut, *Civem ab hoste animo factisque distinguere*, Cic. Paradox. 4. *Distinguere vera a falsis*, Idem Part. Or. c. ult. *Distinguere orationem*, Cicer. 2. de Invent. cap. 15.

¶ Distinctus. Ut, *Continuatio verborum articulis membrisque distincta*, Cic. 3. de Orat. cap. 48. *Distincta & interpuncta intervalla*, Cicero in Oratore cap. 14, unterschieden und punctiret. Comp. Distinctior. Livius lib. 9. c. 19 *Macedonum phalanx immobilis & unius generis: Romana acies distinctior, ex pluribus constans.* De oratione perspicua, non confusa, auctor Dialogi de Orator. c. 18 *utroque* [Graccho & Crasso] *distinctior Cicero.*

¶ Distinctio, Unterscheidung. Cic. off. lib. 1. c. 29 *Facilis est distinctio ingenui & illiberalis.* Idem lib. 2. de Legib. cap. 5. *Lex est justorum injustorumque distinctio.* ¶ *Distinctio orationis*, & omnium membrorum seu partium, quæ accuratissime observanda est; ut periodi, membra & commata sive incisa recte secernantur.

¶ Distincte, unterschiedlich. Cic. in Oratore c. 28 *Partite, definite, distincte dicere.* Idem Philipp. 2. c. 13 *Non fortasse satis quæ distinctius dicuntur, intelligis.* Et libro 2. de Invent. cap. 29 *De utroque distinctius in deliberativo genere dicetur.*

¶ Distinctor. Gloss. Cyrilli: *Distinctor*, διαστικτής. Ammianus lib. 22. cap. 3 *Judices justorum injustorumque distinctores.* Adde eundem lib. 18. c. 1, & lib. 28. c. 9.

¶ Indistinctus, confusus, unterschieden / unordentlich. Quintil. lib. 8. c. 2. sub fin. *Si neque pauciora, quam oportet, neque plura, neque inordinata aut indistincta dixerimus; erunt dilucida, & negligenter quoque audientibus aperta.* Gellius lib. 10. c. 20 *eadem omnia confuso & indistincto vocabulo rogationes dixerunt.* Et Catullus de Nupt. Pelei & Thet. v. 283 *indistincta corolla.*

¶ Indistincte, adv. Gell. Præfat. *indistincte atque promiscue annotabam.* Et Lege 75. Dig. de legat. III, *nummis indistincte legatis.*

¶ Subdistinguo. Asconius Pedianus extremo commentario in Orat. Cic. de jurisdictione & prætura Siciliensi: *Multi subdistinguunt, & separatim addunt* &c.

¶ Subdistinctio. Vide *Diastole*.

¶ Exstinguo, sive Extinguo. Qui sine S scribunt, eorum aliqui a *Tinguo* vel *Tingo* deducunt, quasi sit colorem veterem eluere, vel novo inducto delere. Quemadmodum iisdem *Distinguo* est diversis coloribus, qui tinguntur, discriminare. Vide Voss. Etymolog. in *Instigo*. Quod vero *interstinguere* & *restinguere*, & *instinctus*, ac *instinctor*, expressa sibilante litera dicimus; verosimilius est, quæ his plane gemella sunt *distinguo* & *extinguo*,

a *Stinguo* potius, quam a *Tinguo* esse. Exstinguuntur autem proprie, quæ ardent, ut *ignis, flamma, incendium*, leschen/ tilgen/ vertilgen / *reprimere*, dämpffen / unterdrucken. Ter. Phorm. a. 1. sc. 2. v. 57 *Ut, ni vis boni in ipsa inesset forma, hæc formam exstinguerent.* Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 27 *Formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate exstinguitur.* Cic. 11. fam. ep. 28 *Caussam dissensionis nascentem exstinguere*, dämpffen und tilgen. *Gratiam nostram exstinguit hominum suspicio*, Cic. lib. 1. fam. ep. 1. ¶ 2. Exstinguere, exstingui, würgen / sterben. Ter. in Adelph. a. 3. sc. 2. v. 16 *Seni animam primum exstinguerem ipsi.* Et Cic. de N. D. lib. 2. cap. 9 *Exstincto calore occidimus ipsi & exstinguimur.*

¶ Exstinctor. *Belli domestici exstinctor*, Cicer. Arusp. R. cap. 23. *Incendii*, in Pison. c. 11.

¶ Exstinctio. Idem in 1. Tusc. cap. ult. *Si supremus ille dies non exstinctionem, sed commutationem affert loci, quid optabilius?*

¶ Exstinctus, ûs, idem. Plinius lib. 7. c. 7 pr. *a lucernarum exstinctu.*

¶ Exstinguibilis, e, ausleschlich. Lactant. lib. 7. cap. 20 *Si non exstinguibiles, tamen cruciabiles* [animæ] *fiant per corporis maculam.*

¶ Inexstinguibilis, e, unausleschlich. Scribon. Largus Compos. 105 *inexstinguibilis sitis.* Lactant. lib. 7. c. 19 *flamma inexstinguibilis.* Arnobius lib. 2. p. 52 *inexstinguibiles ignes.* Translate Varro apud Nonium: *Mala consuetudo diu importata est inexstinguibilis.*

¶ Inexstinctus. Ovid. 6. Fast. v. 297

Ignis inexstinctus templo celatur in illo.

¶ Instinctus, participium sine Verbo, quasi stimulo punctus, id est, incitatus, gereitzt / angetrieben. Livius lib. 9. c. 40 *His vocibus instinctos milites in prœlium ducit*, angefrischt. *Furore & audaciâ instinctos*, Cic. 7. Verrin. cap. ult. Et, *Metus furore instinctus, scelere præceps*, Cic. pro Dom. c. 55. extr. *Arrogantia instincti Samii*, Val. Max. lib. 1. c. 5. extern. 1; quam lectionem à Pighio & Cantero sollicitatam defendit Jo. Vorstius. Idem lib. 3. cap. ult. ext. 3 *civitas truculentissimo errore instincta.* Sed

¶ Instinctus, instinctûs, nomen est, Eingeben / Anregen / Anreitzung. *Instinctu inflatuque divino futura prænunciare*, Cic. 1. de Divin. cap. 6. extr. Et, *Facere aliquid alicujus instinctu*, hoc est, suasu & hortatu, Plin. in Panegyr. c. 73. *Dearum instinctu*, hoc est, Musarum, Val. Max. lib. 1. c. 6. extr.

¶ Instinctor, impulsor. Anreitzer. Tacitus 1. Hist. c. 22. extrem. *sceleris instinctor.* Idem Histor. 4. c. 68 *acerrimus instinctor belli.*

¶ Interstinguo, exstinguo, ut *inter* vim φθαρτικὴν habeat, quemadmodum in *interficio*. Vide Voss. Etymolog. p. 267. Lucretius lib. 5. v. 760 - - *ignes interstingui atque perire.*

Et Apul. lib. 4. p. 147 *oblisis faucibus interstinguere.* ¶ 2. *Inter* etiam propriam separandi notionem retinet. unterscheiden. Statius 3. Silv. 5. v. 90 - - - *Spatia interstincta columnis.*

¶ Interstinctio. Arnob. lib. 6. p. 191 *Sidereos evomunt variata interstinctione fulgores.* Unterschied.

¶ Præstinguo, Lucretii verbum, qui lib. 3. de Epicuro dixit v. 1056

Qui genus humanum ingenio superavit & omnes
Præstinxit, stellas exortus uti ætherius Sol.

¶ Restinguere, minus aliquanto est, quàm exstinguere, tametsi etiam dicamus, *flammam, ignem, incendium restinguere*, Cic. 3. Catil. c. 1. ¶ 2. In metaphoris eleganter utimur hoc composito: ut, *Restinguere sitim*, 2. de Finib. c. 3, leschen. *Restinguere verba*, Ter. Eun. a. 1. sc. 1. v. 24. *Sermones*, sive *sermunculum*, Cic. 13. ad Attic. ep. 10. Et, *cupiditatum ardorem restinguere*, 1. Fin. cap. 13, dämpffen und tilgen. *Animi hominum morte non restinguuntur*, pro Sextio c. 21.

¶ Restinctio. Cic. lib. 2. de Fin. c. 3 *Voluptas ipsius restinctionis in metu est.* De siti restincta loquitur.

¶ Irrestinctus, non restinctus. Silius lib. 3. v. 29

Irrestincta focis servant altaria flammæ.

Stipendium, vide *Stips*.

STIPES, itis, masculinum, fustis in terram defixus, ein Pfahl oder Steck. Cæs. lib. 1. Civil. c. 27 *Fossas transversas perducit, atque ibi sudes stipitesque præacutos defigit.* Et, *Ramoso stipite nixus*, Ovid. 3. Fast. v. 751. ¶ 2. *Stipes arboris* caudex est, der Stamm. ¶ 3. Ter. in Heaut. act. 5. sc. 1, 4 *Stipitem*, stultum & insulsum vocat; *Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus*, &c. Item, *Tanquam truncus atque stipes*, Cic. in Pisonem c. 9.

STIPO, stipare, est dense componere, ut aliud super aliud aggeratur, dichte aneinander fügen / voll machen. Varro lib. 4. de LL. sub finem: *Qui acceperant majorem numerum* (æris) *non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est, componebant, quo minus loci occuparet. STIPARE ab* στείβειν *fortasse, Græco vocabulo.* Hæc Varro Virg. 1. Æn. de apibus v. 432

- - - - *Aut cum liquentia mella Stipans*

Idem 3. Æn. v. 465 - - - *stipatque carinis*
Ingens argentum.

Er füllt die Schiffe. ¶ 2. Stipare etiam circumdare est. Cicero pro Mur. cap. 24 *Catilina stipatus choro juventutis.* Idem pro Mil. c. 1 *Usitatâ frequentiâ stipati sumus*, wir seyn umgeben. *Senatum stipare armatis*, Idem in Philipp. 3. c. 12.

¶ Stipatus, dicht in einander gesteckt. *Stipata phalanx*, Liv. lib. 33. c. 18. *Stipatum tribunal*, Plin. lib. 6. epist. 33, hoc est, multitudine hominum circumdatum. Sidonius lib. 3. ep. 2 *Ab omni ordine, sexu, ætate stipatissimus ambiebare.*

¶ Stipatio. Plin. lib. 10. c. 22 *Fessi* [anseres] *proferuntur ad primos: ita cæteri stipatione naturali propellunt eos.*

¶ Stipator. Stipatores sunt satellites, quos principes corporis custodiæ caussa sibi adhibent, die auff eines Fürsten Leib warten/ Trabanten. Cicer. pro Lege Agrar. lib. 2. c. 13 *Stipatores corporis constituit eosdem ministros* &c. Etiam pro Domo cap. 5 *stipatorem corporis* dixit. Et absolute, sine *corporis* mentione, lib. 2 Officior. c. 7 Tullius: *mittebat de stipatoribus suis, qui* &c.

¶ Stipticus, a, um, quod obstruit, das da stopffet/ à στύφω, obturo. Plin. lib. 21. c. 23. extr. in quibusdam libris.

¶ Circumstipare. Silius lib. 10. v. 453

- - - *magnâ circumstipante catervâ.*

Et Claudianus in 6. Consul. Honor. v. 595

- - - *Ducibus circumstipata togatis Curia.*

¶ Constipare, condensare, zusammen drücken. Cic. de Leg. Agrar. 2. c. 29 *Ne constipari quidem tantum numerum hominum posse in agrum intelligetis.*

¶ Obstipare apud Plautum est Cistell. a. 2. sc. 3, 37, & significat objicere.

¶ Obstipus, nomen, ut, *caput obstipum*, id est, obliquum sive in humerum reflexum, ein Haupt/ so man zurück beugt/ ein Krumhalß. Horat. 2. Serm. Sat. 5. v. 92

Stet capite obstipo, multum similis metuenti.

Et, *obstipâ cervice*, Sueton. Tib. c. 68. Et Lucretius lib. 4. v. 519

Omnia mendose fieri atque obstipa necesse est:

Quod & *obstita* legitur in schedis Festi à Scaligero editis pag. 177, ubi etiam versus Ennii citatur:

Montibus obstitis obstantibus, unde oritur nox.

Vide de hoc plura in *Obsisto*.

STIPS, stipis, fœm. gen. nummi ænei genus, qui & *As* dicebatur. Nam quod Suetonius in Augusto *stipem* dixit, id Quintilianus *assem* vocat; vide supra in *As*. Nomen à *stipando* est. Varro lib. 4. de L. L. *Æs quoque stipem dicebant. Nam quod asses libra pondo erant, qui acceperant majorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est, componebant, quo minus loci occuparet, a stipando stipem dicere cœperunt.* Eo autem nomine appellabatur pecunia, quæ vel redibat ex tributis & condebatur in ærario, vel mendicantibus dabatur, vel Diis etiam offerebatur. Varro dicto loco: *Diis cum in thesauros assem dant, stipem dicunt.* Sed de hoc stipis genere, quod Diis dabatur, vide Lips. ad Tacitum p. 377. & seqq. Lucanus (huic enim inscribitur hoc Poëmation) Panegyr. in Pisonem v. 114

Sed miserum parva stipe focilat. - - -

Sueton. Aug. c. 91 *Ex nocturno visu etiam stipem quotannis emendicabat a populo, cavam manum assem porrigentibus præbens.* Vet. Gloss. *Stipem*, ἐλεημοσύνην, Allmosen. *Stipem cogere*, Cic. 2 de Leg. c. 9. *Stipem colligere*, Liv. lib. 38. c. 45. Et, *Stipem spargere*, Plin. lib. 33. c. 10 sub finem, ubi Harduinum videas. *Conferre stipem*, Ulpianus dixit. *Tenuioribus*, inquit, *permittitur stipem menstruam conferre, dummodo semel in mense locant*; Lege 1. Dig. de privat. delict. Adde veterem Inscriptionem apud Gruter. p. 61. & Harduin. c. l.

¶ Stipendium, Kriegs-Sold/ *æs militare*, ut Varro interpretatur, sive merces, (nam in Vet. Gloss. μισθὸς στρατιωτικός exponitur) quæ militibus dabatur in assibus decem in dies singulos, Augusti tempore, ut Tacitus auctor est 1. Annal. c. 17; de quo tamen loco magna controversia inter eruditos, quæ disputanda in præsenti non est. Vid. Lips. ad supra c. l. Taciti & lib. 1. Elector. c. 2. itemque 5. de Militia Rom. Dial. 16. &, qui assentitur Lipsio, Levinum Torrent. ad Suet. Cæsar. c. 26. &, qui dissentit a Lipsio, Vincentium Contarenum comment. de militari Romanorum stipendio, itemque Erycii Puteani Diatribem ejusdem argumenti. Compositum est ex *stipe* & *pendo*, quia ante nummum signatum Quæstores stipem militibus appendere solebant, non annumerare. *Stipendium menstruum*, ein Monat-Sold; Sic *semestre, annuum*, &c. *Stipendium castrense*, Plin. lib. 8. ep. 14. *Stipendio afficere*, Cic. pro Corn. Balbo c. 21. Et *Stipendium militi constituere*, Quintil. lib. 3. c. 8. *Decernere triumphum ac stipendium alicui*, Brut. ad Att. in ep. Cic. ad Brut. ep. 17. *Stipendia in bello merere*, Cic. pro Mur. c. 5, Sold verdienen / erkriegen. *Facere stipendia, facere stipendia equis*, zu Pferde dienen / Liv. lib. 5. c. 7. Et, *Stipendium numerare militibus*, Cic. in Pison. c. 36. *persolvere*, lib. 5. ad Att. c. 14, den Sold auszahlen. ¶ 2. Hoc quoque notandum, *stipendia* pro annis militiæ, dicere auctores. Quot annis enim militaverat aliquis, tot ille fecisse stipendia dicebatur. *Stipendium primum meruit*, Nepos Catone c. 1; ubi militiæ initium notat. Tacit. 1. Ann. c. 36 *Placitum, ut epistola nomine Principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis: exauctorari, qui senadena fecissent.* Die zwantzig/ die sechzehen Jahr gedienet hatten. Hinc eleganti tralatione Seneca epist. 93 *functus omnibus vitæ humanæ stipendiis.* ¶ 3. Cæterum, quia *stipendia* ex tributis procedebant, (quò illud Taciti pertinet 4. Hist. c. 74 *Neque*

que quies gentium sine armis, neque arma sine stipendio, neque stipendia sine tributis haberi queunt,) idcirco *stipendium* aliquando pro tributo ponitur: ut in illo Ennii apud Varronem: A

- - - Pœni stipendia pendunt.

Id est, tributum pendunt, ut militi inde numerari possit *stipendium.* Hinc *stipendiariæ provinciæ*, quæ tributum in militare stipendium conferebant, de quo infra. Suetonius Cæs. cap. 25 *Omnem Galliam in provinciæ formam redegit, eique quadringenties stipendii nomine imposuit.* Quod hic Suetonius *stipendii nomine*, illud Eutropius lib. 6. c. 14. n. 5, cum id ipsum exponeret, *tributi nomine* dixit. ¶ 4. Jam sicut præmium & pretium non raro pro pœna ponitur auctoribus, de quo suis locis monitum est; ita & stipendium aliquando pœnam significat. Catullus de nuptiis Pelei & Thetidis v. 173

Indomito nec dira ferens stipendia tauro.

Stipendia vocat pœnam, quam de Centauro sumsit Theseus, cum interficeret. Horat. Epod. 17. v. 37

Quæ finis, aut quod me manet stipendium?

Id est, quæ pœna? Nam sequitur statim:

Effare: jussas cum fide pœnas luam.

Ita Apostolus ad Romanos c. 6. extr. Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος. *Stipendia enim peccati mors.* Id est, *pœna.* Sane & *Tributum* pœnæ instar victis gentibus imponebatur. Ὀψώνιον autem *stipendium* non modo Paulus Apostolus, sed & Polybius vocat, vel quòd primo obsonium tantùm atque annona data militi fuit, vel quòd pecunia hæc in obsonium data, vel quia *stipendium* utrumque notat, & *annonam*, & *pecuniam.* Vet. Gloss. *stipendium*, ὀψώνιον στρατιωτικὸν, μισθὸς στρατιωτικός. Item, *stipendium*, σιτηρέσιον. B

¶ Stipendialis, e, ut, *Fœdus stipendiale*, hoc est, ad stipendium pertinens, Sidon. carmine subjuncto epistolæ 9. lib. 8.

¶ Stipendiarius, qu stipendio solvendo obnoxius est, idem qui *Vectigalis* vel *Tributarius*, der Steuer oder Tribut geben muß. ut, *Factâ Ægypto stipendiariâ*, Vellejus lib. 2. c. 39. Et Cæs. 1. Gall. c. 30 *Habere civitates stipendiarias, oppidum stipendiarium*, Plin. lib. 5. c. 4. Florus lib. 2. c. 20 *De stipendiario Thrace miles:* i. e. qui ante tributarius Pop. Rom. fuerat, jam miles erat, neque stipendia pendebat amplius, sed merebatur. Varro lib. 4. de LL. *Stipendiarii ideo, quod eam stipem* (pecuniam tributoriam) *pendebant.* Samuel Petitus tamen inter *stipendiarias* & *tributarias* provincias distinguit lib. 2. Var. Lect. c. 1.

¶ Stipendiosus miles, qui stipendia facit, Vegetius lib. 2. c. 25.

¶ Stipendior, stipendiari, stipendium facere seu recipere, Besoldung von einem verdienen. Plinius dativo junxit lib. 6. c. 19 *Regi eorum peditum sexcentena millia per omnes dies stipendiantur.* Tertullianus lib. 3. adv. Marc. c. 13 de Ponticis infantibus: *pannis armati, & butyro stipendiati.*

STIPULA, æ, calamus est frumenti, Stoppel / Korn-Halm / Harck-Stroh. Virg. Ecl. 3. v. 27 C

Stridenti miserum stipulâ disperdere carmen.

Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 62

Meridie ipso faciam stipulam, ut colligat.

STIPULARI, juris verbum est, in contractionibus usitatum, ihm angeloben lassen. Significat enim rogare sive postulare aliquid ab aliquo conceptis verbis, ex quibus obligetur rogatus, si promiserit. Plautus Pseudolo a. 1. sc. 1. v. 12

- - - - roga me viginti minas,
Ut, me effecturum tibi, quod promisi, scias.

Roga me, i. e. *stipulare a me, posce a me.* Ibidem ipsam formulam hujus stipulationis habes. Nam quarto statim versu post Callidorus ait:

Dabin'ne argenti mihi hodie viginti minas?

Hæc sint stipulantis sive rogantis verba: sequitur promissio. Respondet enim Pseudolus:

Dabo, molestus nunc jam ne sis mihi.

Ita igitur concipiebantur à stipulante verba, ut interrogaret, seu quæreret ab altero, *daturusne esset?* Necesse etiam erat eodem verbo respondere & *se daturum* dicere, ut ille contractus firmus esset. Hæ enim solennes videntur stipulationum formulæ fuisse, de quibus Cic. 1. de LL. meminit. Plaut. eâdem fabula act. 4. sc. 6. v. 14 D

SIMO. *Nullum periculum est, quod sciam stipularier,*
Ut concepisti verba: viginti minas
Dabin'? BALLIO. *Dabuntur.*

Juvenal. Sat. 7. v. 165

Quantum vis stipulare, (roga, posce) *& protinus accipe, quod do.*

Cicero pro Roscio Com. cap. 5 *Stipulatus es? ubi? quo die? quis spopondisse me dicit?* Varro a *stipe*, id est, pecunia, Festus à *stipite* dici putat, unde & *stipulum* Tribonianus, qui id pro firmo dixisse veteres auctor est, deducit, & inde *stipulari* verbum formatum autumat. Sed utrobique syllabæ quantitas repugnat. Rectiùs Scipio Gentilis à *stipulis* deducit, ex quibus vincula texere rustici solent. Malè autem nonnulli *stipulari* verbum non tantùm pro rogare, poscere; verùm etiam pro *promittere* dixisse veteres annotarunt. Itaque multi hodie usurpant perperam & contra veterum auctoritatem. Non ignoro, plura apud Romanos scriptores & JCtos loca inveniri, ubi τὸ *stipulari* idem videatur, quod *promittere.* Sed dicendum, ibi τὸ *stipulari* non active, sed passive positum, pro interrogari, non rogatione seu stipulatione obligari. Veteres enim verbum *stipulari* inter communia habuerunt, hoc est, quæ active juxta & passive usurparentur: quod diserte Priscianus lib. 8, cum de communibus verbis agit, observat. Sic cum Suetonius ait: *Lætoria* (*lex*), *quæ vetat minorem annis XXV stipulari:* hic *stipulari* videri possit loco *promittere* active positum, sed non est. Passive enim ἐπερωτᾶσθαι dictum est, ut Priscianus interpretatur. Plautus Pseud. act. 4. sc. 6. v. 6 *Minæ viginti sanæ ac salvæ sunt tibi,*

Hodie quas abs te instipulatus Pseudolus.

Idem Rudente act. 5. sc. 3. v. 25

Ni dolo malo instipulatus sis.

In utroque loco *instipulatus* passive pro rogato, seu stipulatione obligato dixit. Vide omnino doctissimum Grammaticum Priscianum, qui non necesse habuisset inter communia hoc verbum referre, si & *promittere* significaret. ¶ Loquuntur & sic vulgò: *stipulatâ manu promittere, spondere*, mit Hand-Gelöbniß einem was zusagen / die Hand drauff geben.

¶ Stipulator. Cæterum sicut actionum & judiciorum, sic stipulationum quoque certæ formulæ erant: quarum qui periti essent, *stipulatores* dicebantur, adhiberi in stipulationibus soliti, ne stipulantes circumvenirentur. Ita usus Suetonius hac voce in Vitellio c. 14, ubi vide Torrentium.

¶ Stipulatio, contractus stipulando confirmatus, ein Angelöbniß. Cic. de Legib. lib. 2. cap. 21 *Ut ea pecunia ex stipulatione debeatur.* Vide JCtos & Brisson. lib. 6. Formul.

¶ Stipulatus, ûs, nomen, idem quod stipulatio. Quintil. in Declam. 12 *Stipulatu legati nostri perimus.* Zusage. Onomast. Vet. *Stipulatus*, ὁμολογία.

¶ Stipatiuncula, Cic. de Orat. lib. 1. c. 38.

¶ Adstipulari, est assentiri & affirmare, beyfallen / Beyfall geben. Livius lib. 39. cap. 5 *adstipulari irato consuli tribunum plebei.* Et Plin. lib. 7. c. 48 *Cui adstipulatur Damiates, memorant Pictoreum etiam trecentis vixisse* &c.

¶ Adstipulatio, assensus, affirmatio. Quintil. lib. 11. c. 3.

¶ Adstipulatus, idem. Plin. lib. 7. c. 47. ¶ 2. Vel Attestatio.

¶ Adstipulator, qui assentitur. Cic. 4. Acad. c. 21 *Stoicorum adstipulator Antiochus.* Add. Val. Max. lib. 7. c. 1. extr.

¶ Instipulari, idem quod stipulari Plauto in Pseud. act. 4. sc. 6. v. 7. &c. cujus verba vide supra in *Stipulor.*

¶ Restipulari dicitur is, qui ab eo, qui spopondit & promisit, vice mutuâ stipulatur, ihm wieder lassen angeloben. Cic. pro Rosc. Com. c. 13 *Quid hic nunc porrò restipulatur, quod jam pridem ipse exegit?* Et Apulejus sub fin. Apologiæ, *dotem filiis suis restipulari.* Vide Leg. 43 § 1. Dig. de damno inf.

¶ Restipulatio, ibidem apud Ciceronem cap. 13 pro Quint. Rosc. *Recita istam restipulationem:* &, *Quid restipulatio clamat?* & rursus ibidem: *Nova hæc restipulatio interponitur? quis est hujus restipulationis scriptor?*

STIRIA, aqua frigore concreta pendens, ein Eiß-Zapffen. Virg. 3. Georg. v. 366 *Stiriaque impexis induruit horrida barbis.*

Martial. lib. 7. epigr. 36

Turpis ab inviso pendebat stiria naso.

¶ Stilla, æ, id enim diminutivum à *stiria* Festus facit, significat guttam, ut, *stilla olei*, Plinius lib. 29. c. 4. *aquæ*, ein Tröpfflein Oels / ein Tröpfflein Wassers. In Chiliadibus est: *Assidua stilla saxum excavat.*

¶ Stillicidium, pars inferior tecti, è qua stillæ decidunt, eine Trauff / Trieff. Cic. 1. de orat. c. 38.

¶ Stillatitius. *Resina stillatitia*, Plin. lib. 16. c. 11.

¶ Stillo, stillare, guttatim defluere, trieffen. *Stillare lacrymam & lacrymas*, Plin. lib. 12. c. 23. *Frutex est resinam stillans.* Et, *Pugio stillans sanguine*, Cic. Philipp. 2. c. 12.

¶ Ovidius participio passivo usus est lib. 2. Metam. v. 364

- - - - Stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis.

¶ Destillare, herabtrieffen. Columella lib. 12. c. 15.

¶ Distillare, paullatim stillare. Virg. 3. Georg. v. 281

Lentum distillat ab inguine virus.

¶ Distillatio. Ita fluxum humoris a capite vocat Plinius lib. 20. cap. 6, ein Fluß.

¶ Instillare. Cic. de Senect. cap. 11 *Namque hæc quoque, nisi tanquam lumini oleum instilles, exstinguuntur senectute.*

¶ Instillatio. Plinius lib. 29. c. 6. sect. ult. *Canini lactis instillatio sedat dolorem aurium.*

¶ Subinstillare. Apicius lib. 3. c. 11 *Oleum subinstillabis.*

¶ Superinstillare. Idem Apicius lib. 4. cap. 2 *Olei modicum superinstillabis.*

¶ Restillare, zurücktrauffeln. Prudentius adv. Symmach. lib. 2. v. 287 *- - - ad proprium restillet vena metallum.*

¶ Substillus, stillatim cadens. *Substillum lotium*, Cato de R. R. c. 156.

¶ Substillum, Festo, *tempus ante pluviam pæne uvidum: aut*

post pluviam non persiccum. Feucht Wetter / wenn es tröpffelt / mit Regen ümgehet. Ubi *tempus* subauditur. A

STIRPS, dubii generis; sed cum de arborum germinibus intelligitur, interdum masculinum, de hominum vero progenie semper fœmininum. *Imo de stirpe recisum*, Virg. 12. Æn. v.208. *Imis eruere stirpibus*, lib. 2. Georg. v. 209. von der Wurtzel auff / unten am Stamm. *Stirpes arborum*, Sprößlinge. *Carthago ab stirpe interiit*, Sallust. Catil. B. cap. 10, id est, funditus periit, eversa est, von Grund aus. *Stirps quæstionis* à Cicerone appellatur origo & fundamentum quæstionis, 4. de Fin. cap. 2, der Ursprung der Frage. *Altas stirpes stultitiæ*, dixit idem 3. Tusc. tieff eingesessene oder eingewurtzelte Thorheit. ¶ 2. *Stirps* de hominibus cum dicitur, simul & auctores generis, hoc est, ex quibus genus ducimus, & qui ex nobis orti genitique sunt, notat. Nepos Eumene cap. 1 *Neque aliud huic defuit, quàm generosa stirps?* id est, origo nobilis. Virg. 3. Æn. v. 94

Dardanidæ duri, quæ vos a stirpe parentum
Prima tulit tellus, &c.

Idem Nepos Attico cap. 26 *Ut M. Bruti rogatu Juniam familiam à stirpe ad hanc ætatem enumeraverit.* Id est, ab origine. At cum in Epaminonda scribit capite 10 *Neque vero stirps mihi potest deesse*, STIRPS liberos sive progeniem significat. Quod præcedentia, itemque, quod statim sequitur: *Namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam* &c. satis revincunt. Livius lib. 1. c. 1 *Brevi stirps quoque virilis ex novo matrimonio fuit.* B

¶ Stirpescere, in stirpem converti, zum Stamme werden. Plin. lib. 19. cap. 8.

¶ Stirpitus, adv. idem quod radicitùs, von Grund auff / mit Stamm und Wurtzel. Gloss. Cyrilli: *Stirpitùs*, ῥιζόθεν. Cic. 4. Tuscul. extrem. *Hunc errorem stirpitus se exacturam Philosophia pollicetur. A stirpe*, Sallustius dixit Catil. c. 10. & Orat. 2. ad Cæs. c. 5.

¶ Exstirpare, evellere cum radice, ausrotten. *Exstirpare radicitus arbores*, Columella lib. 2. cap. 2. ¶ 2. Et per Metaph. *Exstirpare & funditus tollere vitia*, Cic. de fato c. 5. Et, *Exstirpare ex animo humanitatem*, Cic. de Amicit. c. 13.

¶ Exstirpatio, Ausrottung. Columella lib. 2. cap. 2 *Filicis exstirpatio vel aratro fieri potest.*

¶ Inexstirpabilis. Plin. lib. 15. c. 20 *Radices altæ atque inexstirpabiles*, id est, quæ exstirpari nequeunt.

¶ Unistirpis, de arboribus, quæ una stirpe nituntur. Plinius lib. 16. cap. 30 *In longitudinem excrescunt abies, larix, palma, cupressus, ulmus, & si quæ unistirpia.*

STĪVA, æ, quasi *Stativa*, à stando juxta Varr. manica aratri, die Handhab oder Stütze des Pflugs / Pflugstertz. Partes enim aratri sunt *vomer, culter, buris, stiva, temo*, &c. Ovidius 8. Metam. v. 218 *Aut pastor baculo, stivâve innixus arator.*

STLĀTA, æ, navigii lati genus: unde & nomen. *Stlata* enim pro *lata*: ut, *stlitem* pro *lite*: *stlocum* pro *loco* dicebant. Vide Festum. Ausonius epist. 22. v. 31 C

Acatis, phaselis, lintribus, stlatis, rate
Tarnim & Garumnam permeat.

¶ A quo *stlataria purpura*, id est, peregrina, quasi stlata, hoc est, nave apportata. Juvenal. Sat. 7. v. 134

Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.

i. e. plus tribuitur fidei pretiose vestito. ¶ *Stlatarius* proba vox est, & ἐργολάβος? [illegible], *illusorem* notat, uti in Vet. Gloss. exponitur. Voss. lib. 4. Inst. Or. p. 111.

Stlopus, quære *Sclopus*.

STO, stare, consistere, stehen. Cicer. 4. Acad. c. 39 *Stant adversis vestigiis contra nostra vestigia Antipodes.* Sed patet latissime hujus verbi usus. Nam (1.) stare servorum, cum stant ad excipienda herorum imperia, wenn sie auffwarten. Gracchus apud Gell. lib. 15. c. 12 *Nulla apud me fuit popina: neque pueri eximiâ facie stabant*, id est, ministrabant. Suetonius Cæsare c. 49 *C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi stetisse objecit* &c. Prudentius Hymno ad exsequias v. 73 D

Jam stantibus ille ministris.

¶ 2. Meretricum etiam est, cum se exponunt venum & captant emtores. Juven. 10. v. 238

- - *tantum artificis valet halitus oris,*
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.

Horatius meretricem designaturus lib. 1. Sat. 2. v. 30

- - *olenti in fornice stantem.*

Vet. Glossar. *Fornicaria*, πόρνη ἐπὶ χαμαίρας, ἡ ἱσταμένη. Habes exempla & apud Senecam Rhetorem lib. 1 Controvers. 2. & Petronium, ubi vide interpretes. Hinc *Prostibulum*, & *Prostibula*: de quibus supra. ¶ 3. Est & militare verbum. Virg. 11. Æn. v. 282 - - *stetimus telâ aspera contra.*

C. Nepos Epaminondâ extr. *Postquam ad Cadmeam pugnare cum Lacedæmoniis cæpit, in primis stetit.* Hinc *stare cum aliquo* est facere cum aliquo, einem beystehen. *Stare adversus aliquem*, wider einen seyn. Nepos Eumene cap. 8 *Neque minus eos, cum quibus steterint, quàm adversus quos fecerint.* Item Agesilao c. 5 *Qui nobiscum adversus barbaros steterunt.* Idem Pelopidâ extr. *Quod adversus populi commoda steterat.* Nimirum *stare* hìc dicitur, qui paratus & promtus ad congrediendum cum hoste. Virg. 12. Æn. v. 938

- - *stetit acer in armis Æneas.*

Stat a caussa bonorum, Cic. de clar. orat. c. 79. *Stat ab adversariis*, lib. 1. de Invent. c. 43. extr. Sic, *stare a mendacio contra verum*, Cicer. 1. de Invent. cap. 3. die Lügen wider die Warheit verfechten. *Stare animis*, pro *non abjicere animum*, Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 18. Et *Stare conditionibus*, ad eundem lib. 7. epist. 15. *Conventis*, 3. Offic. cap. 25, id est, servare, non recedere, auff den Vertrag beruhen / Vertrag halten. ¶ 4. *Decreto senatus stare*, est ei obtemperare & acquiescere, Cæs. 6. Gall. B. c. 12. Et *in eo, quod judicatum est, stare*, Cic. de finib. lib. 2. c. 12. Et *judicio alicujus stare*, idem ad Attic. lib. 12. epist. 21. ¶ 5. Est & orantium stare, unde & *stationes* & *stationum dies.* Vide Grotium in Matth. Evangel. pag. 140. ¶ 6. *Stare* etiam dicuntur rei cum in judicio comparent. Vide Torrentium ad Horat. lib. 1, Sat. 9. v. 39. ¶ 7. *Stat fabula*, cum probatur & placet, sie bestehet / Terent. in Prol. Hec. *Exigi* contra *fabula* dicitur, cum improbata exploditur. Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 176

Securus, cadat an recto stet fabula talo.

Similiter Gratio Cyneg. v. 100 *Fama stare* dicitur, quæ viget. ¶ 8. Sic *stare* etiam dicuntur, quibus florentes res sunt, quibus dignitas, fama, auctoritas, fides integra & inviolata. Cicer. 1. Famil. epist. 4. pr. *Cum in senatu pulcherrime staremus.* Et lib. 6. epist. 6 *Qui Remp. cadere posse, stante me, non putaverunt.* Et Sueton. Othone cap. 5 *Neque enim dissimulabat, nisi principem, se stare non posse. Stat societas*, i. e. manet, servatur. Contrarium est *Cadere, Jacere*, de quibus suis locis. ¶ 9. Sic *stare* & *cadere fides* dicitur. Plaut. Pseudolo act. 1. sc. 5. v. 62 *Cum apud te parum stet fides.* ¶ 10. *Stat per me, illum, nos* &c. Terent. in Andr. act. 4. sc. 2. v. 16 *Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat, Quo minus* &c. Es sey an mir nicht gelegen gewest. ¶ 11. *Stat sententia*, ich habs bey mir beschlossen / wils nicht ändern / Idem in Eun. act. 2. sc. 1. v. 18 *In eadem sententia stare*, Liv. lib. 4. c. 44. bey seiner Meinung bleiben. Ponitur & absolute Virg. 2. Æneid. v. 750

Stat, casus renovare omnes. Et rursus:
- - *stat, quicquid acerbum est,*
Morte pati.

Nepos Attic. cap. ult. *Nam mihi stat, morbum alere, desinere.* ¶ 12. *Stare* etiam plenum esset, & sic horrere significat. Titinnius Veliterna apud Nonium: *fundi stabunt sentibus.* Et Virg. lib. 12. v. 407 - - - *Jam pulvere cœlum*
Stare vident.

Super quibus locis Gellius quædam notaverat lib. 8. c. 5. (qui Lucilio tribuit, quod Nonius Veliternæ.) Sed quod totum cum fratribus cæteris periit. Ennius *stare corpora telis* dixit, citante Varrone lib. 6. L. L. Statius 3. Thebaid. v. 326

- - *stant fulti pulvere crines.*

Ubi Lactantius: *STANT, horrent, aut certe pleni sunt.* De variis verbi STARE significationibus vide & Servium ad illud Virg. 1. Æneid. v. 650

Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.

¶ 13. *Stare* & mare dicitur. Virg. Ecl. 2. v. 25

- - *nuper me in litore vidi,*
Cum placidum ventis staret mare.

De quo loco ita Seneca lib. 5. Nat. Quæst. princ. *Tranquillum mare dicitur, cùm leviter commovetur, nec in unam partem inclinatur. Itaque si legeris:*

Cum placidum ventis staret mare,

scito illud non stare, sed succuti leviter & dici tranquillum, quia nec huc nec illo impetum capiat. Similiter *Stantes paludes*, dixit Horat. lib. 3. ode 27. v. 9. Sed & *stagnum* a stando dicitur, vide Festum. ¶ 14. *Stare eodem statu.* Cic. 2. off. c. 1 *Utinam Resp. stetisset, quo cœperat statu*, in dem Stand blieben wäre. ¶ 15. *Multorum sanguine & vulneribus ea Pœnis victoria stetit*, i. e. constitit, hat viel Blut gekostet / Livius lib. 23. c. 30. Cujusmodi & illud Virgilii est 10. Æneid. v. 494

- - *Haud illi stabunt Æneia parvo Hospitia.*

Sic *pretio magno stare*, Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 122.

¶ Stātor, a stando servus, unde & *Statii* servile nomen. de quo supra. Propriè ædium aut carceris custos. Poëta vetus in Phallicis c. 52 *Jam primum stator hic libidinosus*: Est Phaleucus. Vide ibi Scalig. Cicer. lib. 2. ad Famil. Epist. 17 *Literas a te mihi stator tuus reddidit.* Et Epist. sequente: *Ut ad te statores & lictores meos cum litteris mitterem*, ubi *statores* apparitores Præsidum atque Pro-Consulum appellantur. Vide Torrent. ad Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 39.

¶ 2. Est & cognomentum Jovis: qui *Stator* dictus est, sive quod Romanorum Imperium statuerit, ut Cicero innuit orat. 1. in Catilinam; sive quod stiterit Romanorum fugam, ut Plutarchus in Romulo & Historicorum alii volunt. Nam cum ipsa urbe Sabini Romanique decertarent armis inter se, fusoque duce Hostilio inclinata Romanorum acies late cœpisset fugere, tum Romulus precatus Jovem proditur, arceret hostes, suorumque terrorem & fugam sisteret; Pro beneficio isto se templum ei sub

Jovis

Jovis Statoris titulo excitaturum eo loco, dedicaturumque se esse. Sive quod ejus beneficio omnia stant, ut Seneca sentit lib. 4. de benefic. c. 7. Verba ejus sunt: *Jovem illum optimum ac maximum rite dices, & TONANTEM & STATOREM: qui non (ut Historici tradiderunt) ex eo, quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quod stant beneficio ejus omnia, stator, stabilitorque est.* Vide de eo Augustin. lib. 3. de civitate Dei. Pro primâ opinione, quæ Ciceronis est, illud Mamertini Paneg. Maximiani cap. 2 facit: *Quare si nunc Romæ omnes magistratus, & Pontifices, & Sacerdotes, juxta parentes urbis, & Statores DEOS Herculis templa venerantur* &c. Ovidius primam produxisse videtur Fastor. lib. 6. v. 793, sed dudum docti viri ex MSS. observarunt legendum esse

Tempus idem Stator ædis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.

Prudentius etiam corripuit in Romano v. 415

Jovi Statori debet & Dis cæteris.

¶ Stătus, adjectivum. *Stati siderum cursus*, id est, certi & firmi, quod Germani stet / id est, perpetuum dicunt, steter und gewisser Lauff der Gestirn / Plin. lib. 18. cap. 29. *Stati reditus*, Plinius lib. 5. epist. 14. ein gewiß Einkommen / das kein Jahr fehlt. *Statum sacrificium*, Livius lib. 23. cap. 35, hoc est solenne. *Statæ tempestates*, Plin. lib. 2. cap. 39. vid. ibi Dalechamp.

¶ Status, ûs, ui, substantiv. habitus corporis, Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 110

Etenim quoniam formam cepi hujus in me & statum.

Nepos Chabria princ. *Reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixoque genu scuto, porrectaque hasta impetum excipere hostium docuit. Hoc usque eo in Græciâ fama celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit; quæ publicè ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea athletæ cæterique artifices his statibus in statuis ponendis uterentur.* Quod *statum* hic Nepos, id Diodorus Siculus, dum eandem rem narrat, σχῆμα dixit. Terent. Eun. a. 3. sc. 5. v. 49

Tum equidem illuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Quis esset status, flabellum tenere te asinum tantum.

Ubi Donatus: STATVRA *corpori adscribitur:* STATVS *ad habitum refertur. Ergo* STATVS *est* σχῆμα: STATVRA *Longitudo corporis.* Sic habitus ille, quo gladiatores & pugiles, atque sic milites quoque ad prœliandum luctandumque componunt se, Latinis *status*, & Græcis juxta στάσις vocatur. Plaut. Milite act. 4. sc. 9. v. 12

- - - in statu stat senex,
ut adoriatur mœchum.

Petronius: *Alius furcâ de carnario raptâ, statum prœliantis componit.* Alio loco: *gradum ad prœliandum componere*, idem dixit. Nam *gradus* & *status* in ista re Synonyma sunt. Nos vocamus, den Stand / das Lager. Vide & Lipsium lib. 2. Saturnal. cap. 20. Et supra in *Gradus*. Hinc eleganti metaphora Cicero in Oratore cap. 37 *Quo genere sæpe adversarios de statu omni dejecimus.* ¶ 2. *Status rei* dicitur, ipsa rei natura seu forma, in qua stat veluti, & suam perfectionem consequitur: quæ & *constitutio* appellatur, & Græcis perinde στάσις & σύστασις dicitur, de quo Buchnerus ad illud Prudentii de Domini Natali v. 25

Sed ordinatis seculis
Rerumque digesto statu.

Status erectus, Cic. in Oratore c. 18. *Status indecorus*, Quintil. lib. 1. cap. 11. ¶ 3. Status apud Rhetores, in quo caussa maxime vertitur, darauff der gantze Handel stehet. Vide Præcepta Rhetorices. ¶ 4. Status, fortunæ conditio, locus, ein Zustand. Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 46 *Pejore statu res esse non possunt*, können nicht schlimmer seyn. Et Cic. Arusp. Resp. cap. 28 *Deteriore statu ut simus, unus est inferior gradus, aut interitus, aut servitutis.* Livius lib. 32. cap. 11 *Quum in statu hoc res esset.* Sic, *Convellere aliquem de pristino statu*, Cic. 8. ad Attic. epist. 15. Et *convellere statum Reip.* id est, labefactare, in Pison. cap. 2. *Deducere aliquem de statu vitæ suæ*, Idem in Verr. 4 einen von seiner gewohnten Weise abführen. *Restituere provinciam in antiquum statum*, Idem in Verr. 2. cap. 4 wiederum in den vorigen Stand bringen. *Statum suum tueri*, Idem 9. famil. epist. 16. Ad statum autem cujusque pertinent vita, fortunæ seu bona, dignitas item & locus &c. quæ cum integra sunt, *tenere statum suum dicuntur.* Cic. 6. ad familiar. Epist. 1 *Etsi enim cum magna molestia tuos tuaque desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, statum suum tenent* (id est, firma ac integra sunt) *nec melius, si tu ades esses, tenerent* &c. Tacitus 3. Annal. cap. 28. *Multorumque excisi status, & terror omnibus intentabatur:* EXCISI STATVS, i. e. vita multis adempta & dignitas, ereptæ fortunæ & opes &c. Antea dixerat: *Omnisque domus delatorum interpretationibus subvertebatur:* quod idem est. Plinius Panegyr. c. 34 *Nulla testamenta jam secura*, (per delatores,) *nullius status certus: non orbitas, non liberi proderant.*

¶ Statio, ipse standi actus. Lucretius lib. 4. v. 398

Qua vehimur navi, fertur cum stare putatur
Quæ manet in statione, ea præter creditur ire.

Quæ manet in statione, i. e. quæ stat. Similiter post v. 399

Solque pari ratione manere & luna videtur
In statione, ea quæ ferri res indicat ipsa.

¶ 2. Locus, ubi stant homines, jumenta, naves. Vet. Glossarium: *Statio*, σταθμὸς, συνεδρία καὶ παρεδρία, ὅρμος. Gell. lib. 13. cap. 13 *Quæsitum esse memini in plerisque Romæ stationibus jus publice docentium aut respondentium*, &c. Juvenalis Sat. 11. v. 3

- - - omnis
Convictus thermæ, stationes, omne theatrum.

Plin. lib. 1. Epist. 13 *Ad audiendum pigre coitur: plerique in stationibus sedent, tempusque audiendi fabulis conterunt, ac subinde sibi nunciari jubent, an jam recitator intraverit, an dixerit præfationem* &c. In quibus exemplis *stationes* dicuntur loca ad audiendum destinata: hoc est, ubi Jus docebatur aut recitationes instituebantur. Itaque συνεδρίαι, παρεδρίαι dicuntur Critico antiquo. vid. Dalech. ad Plin. lib. 16. c. 44. Ræward. Var. Lect. lib. 4. cap. 7. ¶ 3. *Statio jumentorum* Paullo JC. stabulum est sive σταθμὸς, Lege 13. in fine Dig. de usufructu &c. ¶ 4. *Statio* etiam ὅρμος est, sive navale, hoc est, ubi stant naves. Virgil. 2. Æn. v. 23 *- - - statio malefida carinis.*
Ubi Servius: STATVS, *ubi ad tempus stant naves.* PORTVS, *ubi hiemant.* Cæsar 3. de B. C. cap. 6 *Saxa inter & alia loca periculosa quietem nactus stationem & portus omnes timens.* Et c. 8 *A Salonis ad Orici ortum stationes, litoraque omnia classibus occupavit.* In quibus vides *stationes* à *portubus* discerni. ¶ 5. Et sicut stabulum pro diversorio, sive ubi quis manet, dum domo abest; Sic & *statio* pro eodem ponitur. Suetonius Nerone cap. 38 *Objectum est, quod tabernas tres de domo sua circa forum Civitatibus ad Stationem locasset.* Vide ibi Torrent. Virg. 5. Æn. v. 128

Campus & apricis statio gratissima mergis.

¶ 6. *Statio* etiam dicitur custodia militaris, sive excubiæ: Wache. Tacitus 3. Hist. cap. 9 *Repentino incursu Antonius stationes hostium irrumpit*, fällt dem Feind in die Wachen. *Stationem peragere*, Lucan. lib. 1. v. 45. Wache halten. *Stationem deserere*, von der Wache lauffen / Sueton. in Aug. c. 24. Modestinus JCtus *Stationis munus relinquere* dixit Lege 3. Dig. de Re militari § 5, *Qui stationis munus relinquit, plus quam emansor est. Itaque pro ratione delicti castigatur, aut gradu dejicitur.* Sub Augusto id capitale fuit. ¶ 7. Christiani veteres hoc quoque vocabulum quadam ratione fecerunt suum. Nam cum convenirent in locis sacris, & orationes sive precationes Deo stantes offerrent, *stationes* vocare eos conventus soliti fuerunt, vocabulo a militia traducto. Tertullianus de Oratione sub finem: *Similiter de stationum diebus non putant plerique sacrificiorum orationibus interveniendum, quod* STATIO *solvenda sit accepto corpore Domini. Ergo devotum Deo obsequium Eucharistia resolvit, an magis Deo obligat? Nonne solennior erit statio tua, si ad aram Dei steteris? accepto corpore domini & reservato utrumque salvum est, & participatio sacrificii & executio officii. Si* STATIO *de militari exemplo nomen accipit (nam & militia Dei sumus) utique nulla lætitia sive tristitia obveniens castris stationes militum rescindit* &c. STATIONVM dies dixit, quibus stantes adorabant: quod die dominico, item, jejuniorum diebus, puta Mercurii & Veneris, quos *stationes* Ambrosius vocat sermone 25. Aliis enim diebus *de geniculis*, ut Tertullianus cap. 3 de Corona militis loquitur, hoc est, procumbentes in genua (kniend) adorabant. Sæpius harum stationum Tertullianus aliique mentionem faciunt. Meminit & Augustinus Epist. 119. & alii. Notat de iis & Grotius in Matth. Evangel. p. 140. & Godofredus in Tertulliani lib. 1. ad Nationes c. 7. & c. 13. ¶ 8. A militaribus etiam *Stationibus* fit translatio, cum *statio* pro demandatis cuique partibus & munere dicitur. Ut, *manere in statione sua*, Lucret. 4. v. 389, i. e. intra muneris atque officii sui terminos se continere. Cui contrarium, *de statione suâ decedere*, i. e. excedere fines officii, seu plane deponere partes suas. Ita Plinius Paneg. cap. 7 Principatum, *stationem*; & cap. 86 *Stationem laboriosam, & exercitam* vocat. Cicero de Senect. cap. 20 *Vetatque Pythagoras injussu Imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vitæ decedere. De vitæ statione*, i. e. functione vitæ, vel vita. Vellejus Paterculus lib. 2. extr. *Eique (Tiberio) functo longissima statione mortali, destinate successores quam serissimos*, &c.

¶ Stationarius, *stationarii milites*, quibus custodiæ aut præsidii caussa statio assignata est, so die Wach halten / in Besatzung liegen. Lege 1. § 2 Dig. de Fugitivis: & Lege 4 ejusdem tituli: & Lege 1. § 12 Dig. de off. præf. Urbi. ¶ Planetæ *Stationarii* dicuntur, cum tardissime moventur, vel potius, cum medio sese modo habent nec directi sunt, nec retrogradi &c. Vide Astronom.

¶ Stationalis, firmiter stans, Plin. lib. 2. cap. 15 *Stationalis senis mensibus commoratur in signis.*

¶ Stativus, ut, *Castra stativa*, Cæs. 3. de B. Civ. c. 37. *Scipio in castris stativis biduo commoratus* &c. Et absolute *stativa:* ubi interquiescit exercitus ambulans nec iter pergit, da ein marchirend Volck rastet und still liegt. Ambrosius in Psalmos: *Ideoque & stativa ordinat: biduo ambulat exercitus, quarto requiescit die.* Tacitus 1. Hist. c. 66 *Lento deinde agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus: ipsa itinerum spatia & stativorum mutationes venditante duce.*

¶ Statarius, *statarii milites*, qui, quando pugnant, ordinem suum servant, Liv. lib. 9. c. 19. de quibus, & ipsa *stataria pugna*, Valesius consulatur ad Ammiani lib. 14 cap. 6 fol. 9. Ad eundem locum, ubi stationaria congressio est, Lindenbrogius p. 9, *Stataria pugna est, quum pede collato vir virum legit, nec quisquam loco recedit.* Sed *Stataria comœdia*, contraria motoriæ, Terent. prol. Heaut. eine freundliche und stille. *Statarium prandium*, quod stando capitur, apud Mamertin. Panegyr. Juliani cap. 11.

¶ Stabilis, vide post Composita.

¶ Statura, modus seu mensura corporis, die Länge oder Grösse des Leibes. Vide supra in *status*. *Statura justa*, eine rechte Mannslänge / Sueton. Tiberio cap. 68. ubi vide Casaub.

¶ Abstare. Horatius ad Pisones v. 362

- - - *quædam, si longius abstes.*

¶ Hinc est *Abstantia* apud Vitruvium lib. 9. c. 4.

¶ Adstare, dabey stehen. Terent. in Heaut. act. 5. scen. 2. vers. 7 *Hic patrem adstare ajebas.* Virgil. 1. Æneid. vers. 152 *Arrectisque auribus adstant.* Cicer. pro Arch. cap. 10. *Cum ad Achillis tumulum adstitisset.* Idem, *Adstare in conspectu*, in Catil. 4. cap. 2. *Adstante atque audiente totâ Italiâ*, Idem post redit. in Senatu cap. 10.

¶ Superadstare, oben darauff stehen. Livius lib. 10. cap. 5 *Male densatus agger pondere superadstantium in fossam procubuit.* Manilius lib. 1. v. 637

Verticibus superadstantem, mediumque secantem
Cælum.

Et v. 909. ejusd. libri:

- - - - *lacerosque prius superadstitit artus.*

¶ Antestare, vel potius *Antistare*, ut veteres scribebant, antecellere est, præstare. Lucretius lib. 5. v. 22

Herculis antistare autem si facta putabis.

Catullus Carm. 9

Veranni, omnibus e meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis. al. leg. *antistes.*

Q. Claudius apud Gellium lib. 9. cap. 13 *Simulque virtute ceteris antistabat.* Nepos Aristide princ. *In his autem cognitum fuit, quanto antistaret eloquentia innocentia.* Adde Barth. Adverf. 34. cap. 6.

¶ Circumstare, um einen herum stehen. *Cives circumstant Senatum*, Cic. 1. Catil. c. 8. *circumstant tribunal prætoris*, ibidem c. 13. *Undique nos circumstant fata*, Idem 10 Philipp. c. 10. ¶ 2. Hoc fit etiam officii caussa, estque quod nos dicimus, einem auffwarten: sive *circa esse*, de quo supra dictum est. Suetonius Cæsare cap. 82 *Assidentem conspirati specie officii circumsteterunt.* Inde Tertullianus de Oratione: *Cui angelorum circumstantia non cessat dicere* SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS &c. *Angelorum circumstantia*, id est, angeli officii sive ministerii caussa circumstantes; *Stare* enim servorum est.

¶ Circumstantia, proprie actus circumstandi, sicut in loco jam allegato Tertullianus *Angelorum circumstantiam* (Auffwartung) dixit. ¶ 2. qualitas rei, Umstand/ Beschaffenheit. Quintil. lib. 5. cap. 10 *Hoc genus argumentorum* [quod ex antecedentibus, junctis, & consequentibus trahitur] *sane dicamus ex circumstantia*: quia περίστασιν *dicere aliter non possumus: vel ex iis, quæ cujusque caussæ propria sunt.* Vulgo hoc versu enumerantur circumstantiæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

¶ Circumstatio, apud Gell. lib. 1. cap. 4.

¶ Circumadstare. Tacit. 4. annal. c. 62. n. 4 *qui circumadstabant.*

¶ Constare, Plaut. in Curcul. a. 2. sc. 3. v. 11 *Constant, conferunt sermones inter se*, sie stehen bey einander ꝛc. ¶ 2. Sed *Non constat ei color neque vultus*, Livius lib. 39. c. 34, hoc est, subinde mutatur, er hält nicht Farb. Sic *sibi constare*, hoc est, sui similem esse, bey seiner Weise bleiben. Plin. lib. 35. cap. 8 *Non constat sibi in hac parte Græcorum diligentia.* Et Cicero de Univers. cap. 3 *Oratio sibi constet, & ex omni parte secum ipsa consentiat.* Et, *Mente vix constat*, er ist kaum bey Vernunfft / Idem in Tusc. 4. cap. 17. Sed, *me in te omnia officia constabunt*, id est, accurate exstabunt, & declarabuntur, Cic. in famil. lib. 3. ep. 5. ¶ 3. Sed, minoris constat ist wohlfeiler. Cic. ad Attic. 13. epist. 29 *prope dimidio minoris constabit*, kaum halb so theuer. Et, *Constat gratis*, es kömmt mich umsonst an / Idem in 7. Verr. cap. 19. *Tanto nobis deliciæ constant*, Plin. lib. 12. cap. 18, So gar viel gehet auff Wollust. ¶ 4. Constare, pro esse, existere, Lucretius non semel posuit. Ut lib. 1. v. 500

Semina quæ rerum primordiaque esse docemus,
Unde omnis rerum constet nunc summa creata.

Et mox rursus:

- - - *qua porro cunque tenet se*
Corpus, eâ vacuum nequaquam constat inane.

Cicer. in Acad. Q. lib. 4. c. 36 *E principiis rerum omnia constant.* Plautus Amph. act. 1. sc. 1. v. 77

- - - *tela frangunt, boat*
Cælum fremitu virûm: ex spiritu atque anhelitu
Nebula constat.

Cicer. pro Rosc. Com. c. 7 *Ex fraude, fallaciis, mendaciis, constare totus videtur.* ¶ 5. *Ratio constare* dicitur, cum accepta atque expensa approbantur & recte congruunt. Nam cum res secus habet, tum quasi labat & corruit. Huc alludit eleganter Sallustius apud Tacitum, cum 1. Annal. cap. 6. extr. ait: *Eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si uni reddatur.* Vide & Buchnerum ad Plinii lib. 10. ep. 20. N. 625. ¶ 6. *Constat inter omnes*, Cicer. 2. Verr. cap. 16, hoc est, manifestum est. es ist iederman bewust. *De hac re constat*, Plin. lib. 11. c. 5. Et, *Perspicuum est constatque inter omnes*, Cic. 3. Nat. deor. c. 4.

¶ Constans, standhafftig. *Fortis & constantis animi est, non perturbari in rebus asperis*, Cic. 1. offic. cap. 23. *Stabiles & constantes amici eligendi*, Idem de amicit. cap. 17. Et, *Fama vel rumor constans*, Cic. 1. ad Q. fr. ep. 1. c. 8. Et Tacitus 4. Histor. c. 5. extr. *Opum contemtor, recti pervicax, constans adversus metus.* CONSTANS, i. e. firmus. Ita enim paullo ante *firmum adversus fortuita* dixerat. Cato lib. 1. dist. 7

Constans & lenis, ut res expostulat, esto,
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

CONSTANS, id est, tenax propositi: non dimovendus ab iis, quæ recte statueris apud animum. Huic igitur Gnomologus *lenem*, id est, facilem & qui flecti se patiatur ac cedat, opponit. Plinius lib. 6. Epist. 27 *Ego consul, omni hac etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui, non tanquam liber & constans, sed tanquam intelligens principis nostri.* LIBER est, qui nihil coacte aut metu facit: CONSTANS, qui tenet propositum animi, nec a probata ratione semel se dimoveri facile patitur.

¶ Constantia, ille animi habitus firmitasque, quam neque metus, nec spes dejicere statu eoque adducere potest, quo minus quid dicere & facere audeat, quod pulchrum eximiumque putaverit. Standhafftigkeit. Ita Sueton. Cæsare cap. 62. & 63 *Constantiam* vocat, quod Cæsar solus restituit aciem, fugientibus obstitit, retinuit singulos & vel contortis faucibus in hostem convertit &c. tum quod L. Cassium hostem cum X rostratis obvium, neque refugit, & cominus tendens ultro ad deditionem hortatus est. Tacit. 3. Hist. p. 73 *Vitellianus miles neque astu neque constantia inter dubia indigebat.* Idem Agricola cap. 91 *Poscebatur ore vulgi dux Agricola: comparantibus cunctis vigorem, constantiam & expertum belli animum cum inertiâ & formidine eorum.* Ubi *inertiam* & *expertum belli animum formidinem*, item & *vigorem atque constantiam* inter se opponit. *Admonendi constantia*, i. e. fiducia, Tertullian. de patientia cap. 1. Excessus *Constantiæ*, *rigor, durities.* Seneca de ira lib. 1. cap. 16. de Cn. Pisone exponens: *Pravus & cui placebat pro constantiâ rigor.* Plinius lib. 6. Epist. ultim. *Præterea tanto consensu rogabaris, ut negare, non constans, sed durum videretur.* ¶ *Admirabili incredibilique constantia sunt cursus stellarum*, Cic. de nat. Deor. lib. 3. cap. 9. Beständigkeit. *Promissi constantia & fides mira*, Idem ad Attic. lib. 4. ep. 17. Et, *Summa gravitate summaque constantia homo*, pro Sextio c. 41. Ac Idem Topicis cap. 16 *Omnium autem caussarum in aliis inest constantia, in aliis non inest*: standi semper, durandique firmitas.

¶ Constanter, ut, *facere constanter aliquid*, Idem ad Attic. lib. 16. mit Beständigkeit. *Constanter & perpetuo placebit hoc consilium*, Cic. ad Brut. ep. 16. *Cælum constantissime conficit vicissitudines anniversarias*, Idem lib. 2. de Nat. deor. c. 38. Suetonius Augusto cap. 10 *Et quo constantiùs cætera exsequeretur*, id est, fortiùs, majore fiducia. Idem Nerone cap. 7 *Circensibus ludis Trojam constantissime ludit*, id est, confidenter, intrepide. Tertullianus de patientia cap. 2 *Parum hoc, si non etiam proditorem secum habuit, nec constanter denotavit*, i. e. non satis confidenter. Significat enim Salvatorem nostrum proditorem Judam describsisse verecunde magis, quam diserte ac confidenter nominasse.

¶ Inconstans, levis. unbeständig. *Ridicule inconstans*, Cic. pro Q. Rosc. cap. 6. Idem ad Brutum epist. 15 *Instrumentum regni delatum ad Lepidum & Antonium: quorum alter inconstantior, alter impurior.* Gellius lib. 13. cap. ult. *Accepit inconstantissimo vultu & mœstissimo.*

¶ Inconstantia, *Inconstantia mutabilitasque mentis*, Cic. in Tusc. 4. c. 35. Unbeständigkeit und Wanckelmüthigkeit.

¶ Inconstanter, adverb. unbeständig. Ut, *Inconstanter loqui*, Cic. 4. Acad. cap. 17. *Inconstantissime dicta*, Idem 2. de finib. cap. 27.

¶ Huc pertinent etiam Imperatorum nomina, *Constans, Constantius, & Constantinus*, quæ nota sunt, & inde derivata, ut sunt

¶ Constantianus, ut *Constantianum lavacrum*, Ammianus lib. 27. cap. 5. *Genus*, ibidem cap. 10.

¶ Constantiensis, ut *pugna Constantiensium*, Sextus Rufus c. 27.

¶ Constantinopolis, nota urbs Thraciæ, olim Byzantium dicta, a Constantino Magno & nomine, & ornamentis aucta. Sed ad communia & appellativa revertimur:

¶ Distare, von einander gelegen seyn. Plinius lib. 2. c. 68 *Quindecim millibus passuum Arabicus sinus distat ab Ægyptio mari.* Livius lib. 1. cap. 29 *loca distantia.* Ovidius lib. 4. Trist. eleg. 10, 4

Millia qui novies distat ab urbe decem:

Distare æquali spatio, Idem 10. Metam. v. 175. ¶ 2. Sed exculta homi-

hominum vita distat à victu & cultu bestiarum, id est, differt, ist unterschieden / ist ungleich / Cic. 2. off. cap. 4. Et, *Inter se distant & diversi sunt*, Idem 1. de orat. cap. 49. *[...]e ipsa atque à veritate distare*, Idem pro Rosc. Amer. c. 15. ¶ 3. Horatius cum dativo extulit lib. 4 Carm. od. 9 A

Paullum sepultæ distat inertiæ
Celata virtus.

Et rursus lib. 1. Epist. 18. princ.

Ut matrona meretrici dispar erit, atque
Discolor infido scurræ distabit amicus.

¶ Distantia, intervallum illud vel spatium, quo ab aliquo aliquid distat, die Weite eines Orts vom andern. Plin. lib. 2. cap. 15 *Longissimi distantiæ fines.* ¶ 2. Et *Morum studiorumque distantia*, id est, differentia, die Ungleichheit / Cic. de amicitia c. 20.

¶ Exstare, eminere proprie est, herfür gehen / herfür ragen / empor stehen / ut, *summis vix cornibus exstant*, Virgil. 3. Georg. v. 370. Et, *Humeris exstantem suspicit altis*, Idem 6. Æneid. v. 668. *Exstat capite solo ex aqua*, Cæsar 5. Gall. B. cap. 18. Ovid. lib. 6. Metam. v. 236 - - - *exstabat nudum de gutture ferrum.*

¶ 2. *Apparet & exstat, utrum simus earum rerum rudes an didicerimus*, Cic. 1. de Oratore cap. 16. es weist sich aus &c. Sic, *Exstant libri, orationes, scripta, monumenta, picturæ*, id est, in medio sunt, vel supersunt, seyn vorhanden / ut, *Demadis scripta nulla exstant*, Idem de clar. orat. cap. 9. *Rerum monumenta certa in literis exstant*, lib. 1. de Invent. cap. 26, seyn in Schrifften gefast und verhanden. *Exstant exempla majorum*, Idem lib. 2. de Leg. cap. 25. *Non exstat alius auctor*, Livius lib. 1. cap. 18. Et, *Aliquid exstabit, ne tibi plane cessasse videamur*, es wird sich etwas finden und ausweisen &c. Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 7. Et, *multa exstant tua in me merita*, Idem pro Planc. cap. 1. *Studium nostrum exstabit in conveniendis magistratibus & senatoribus*, Idem ad Lent. 1. fam. ep. 8. soll gespüret werden. ¶ 3. Pro supereminere, præstare, excellere, cum accusativo posuit Statius, Epithalamio Stellæ v. 116. de Violantilla Sponsa B

- - - *Latias metire, quid ultra*
Emineat matres, quam Latonia nymphas
Virgo premit, quantumque egomet Nereidas exto.

¶ Instare, propinquum vel proximum esse, imminere, heran nahen / für der Thür seyn. ut, *Instat periculum*, Lentulus Ciceroni lib. 12. epist. 14. *Nox, quæ instabat*, Sallust. Catilin. cap. 15. ¶ 2. Sed *institit*, oppressit, non remisit, hoc est, ursit, er hat auff ihn gedrungen. Et *Cadere januam saxis, instare ferro*, Cic. in Verr. 3. cap. 27. *Vicit, ferociter instat victis*, Livius lib. 27. c. 14. Et, *Et quod nunc instat, agamus*, id est, maxime necessarium est, Virgil. eclog. 9. v. 66. Et Cicer. pro Quint. cap. 10 *Tibi instat Hortensius, ut eas in consilium*, hält bey dir an. Ac Livius lib. 2. cap. 4 *Evincunt instando, ut literæ sibi ad Tarquinios darentur*, erhalten und bringen aus mit Anhalten &c. Terent. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 22 *Magis unum etiam instare, ut conficerentur nuptiæ.* Curtius lib. 6. cap. 7. v. 28 *Quærens an institisset, ut perveniret ad se*: id est, iterum iterumque hortatus esset. *Instare operi*, Plin. Panegyr. cap. 18. fleißig bey dem Wercke seyn / anhalten. *Instare alicujus vestigiis*, Liv. lib. 27. c. 2. einem auff den Fuß nachfolgen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 120 *Ego illud sedulo negare factum: ille instat factum*, i. e. contendit, bestund darauff / es wäre geschehen. Donatus ad illum locum: INSTARE FACTUM: *vetuste, id est, instat dicere factum esse.* C

¶ Instans, id est, præsens & quasi urgens: dringend / inständig. Quintil. lib. 5. cap. 10. *Præteritum, instans, futurum.* Comp. *Instantior.* Quintilianus lib. 9. cap. 3. p. 681 *Fons quidem unus, qui acriora facit & instantiora, quæ dicimus, & vim quandam præ se ferentia.* Et Tacitus Hist. lib. 4. cap. 83 *species terribilior & instantior.* Et Paullinus Petrocor. lib. 5. de Vita Mart. v. 659 *cura instantior.* Superl. Augustinus lib. 1 Retractat. cap. 19 extr. *ad instantissimam petitionem.*

¶ Instantia, assiduitas, stetes Anhalten. *Instantia quæstionis*, Tertullian. de Spectac. cap. 19. Et Plinius lib. 5. epist. 8 de differentia Orationis & Historiæ: *Hæc*, inquit, *vel maxime vi, amaritudine, instantia: illa tractu & suavitate, atque etiam dulcedine placet.* Celebratur Evodii Ticinensis Episcopi dictum, non ita quidem Latinum satis, sed observandum tamen studiosis: *Mater doctrinæ est instantia: Noverca eruditionis est negligentia.* ¶ 2. De modo solvendi argumentum vitiosum per instantiam, ostenso scilicet exemplo vel dicto contrario, consule præcepta Dialectices. D

¶ Instanter, acriter, assidue. *Pugnaciter instanterque dicere*, Quintil. lib. 9. cap. 4. *Sæpius & instanter petere*, Lege unica § 2 Dig. de libell. dimissor. *Instantius dicere*, Quintil. lib. 9. cap. 3. p. 601. *Instantissime compellere*, Apulejus lib. 3. Metam. p. 133. *Instantissime caussas requirere*, Idem lib. 4. p. 153. *Instantissime desiderare*, Gellius lib. 4. cap. 18.

¶ Institor, vide in I. suo loco.

¶ Intersto, interstare, darzwischen stehen. Ammianus lib. 22. c. 27 *Cum tempus interstetisset exiguum.* Et Avienus periegesi v. 840 de Tauro monte:

Interstatque jugo mediam, scil. Asiam.

¶ Interstes, interpositus. Tertullian. 4. adv. Marc. c. 33 *Deserunt vetera, & cœperunt nova interstite Joanne.*

¶ Interstitio. Gellius principio præfationis: *interstitione aliqua negotiorum data*: & lib. 20. cap. 1 *Juris inter reos quasi interstitio quædam & cessatio.*

¶ Interstitium, idem, Zwischenstand / Mittler Raum. Macrobius Somn. Scip. lib. 1. cap. 6 *Quatuor elementa tribus interstitiis separantur.* Ammianus lib. 20. c. 4 *Cum* [Luna] *Sole longo cœperit interstitio submoveri.* Et de tempore. Tacitus Annali 5. c. 4. n. 2 *Dandum interstitium pœnitentiæ senis.*

¶ Obstare, contra, vel ex opposito stare, gegen etwas stehen / im Wege stehen. *Obstantia silvarum amoliri*, Tacitus annal. 1. cap. 50 dixit. Lucanus lib. 1. v. 58

- - - *pars ætheris illa sereni*
Tota vacet, nullæque obstent a Cæsare nubes.

¶ 2. Sed *paulum negotii mihi obstat*, id est, impedit me, Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 92. Et, *Commodis alicujus officere & obstare*, Cicer. pro Rosc. cap. 38. Ac Quint. lib. 2. cap. 12. *Vidi quosdam in ipso statim limine obstaturos mihi.* Post se construitur cum *Cur non*: & *Ne*; & *Quo minus.* Terentius And. a. 1. sc. 1. v. 76 *Quid obstat, cur non veræ fiant*, puta, nuptiæ? Cicero in Verr. 7. cap. 2 *obstitisti, ne ex Italia transire in Siciliam possent.* Et Plinius Panegyr. cap. 91 *Obstat verecundia, quo minus percenseamus* &c.

¶ Obstaculum, impedimentum. *Rumpere obstacula*, Prudentius Hamart. v. 599. Hinderniß aus dem Wege räumen. Et Nazarius, sive quisquis auctor Panegyrici Constantino dicti cap. 7 *Quis crederet tantis successibus tuis ullum obstaculum fore, quo minus* &c. Tribuunt etiam Plauto in Pseud. act. 1. sc. 5. v. 10 *opposita obstacula*: sed meliores libri habent, *obsepta est via.*

¶ Obstantia, idem. Vitruvius lib. 8. cap. 1 *propter nullam obstantiam umbrarum.* Idem lib. 10 cap. 14 sub fin. *calculus liberatus ab obstantia.*

¶ Obstitus vide in *Obsisto* sub *Sisto.*

¶ Perstare, stare immobilem, perseverare, Plin. lib. 7. c. 2 *Gymnosophistæ ab exortu ad occasum perstant, contuentes solem immobilibus oculis, ferventibus harenis*, beharrlich stehen / an einem dahin stehen. Sic *Perstare incepto*, vel *in incepto*, beharren / Liv. lib. 8. c. 33. * Et *Perstare in sententiâ*, Cic. pro Rosc. Com. cap. ult. auff seiner Meinung bleiben. *Perstare in pravitate*, Cic. 4. Acad. c. 8. *Negare aliquid & in eo perstare*, darauff bleiben / lib. 3. Offic. c. 9.

¶ Præstare, propriè ante stare, vorstehen. Lucan. lib. 4. v. 28

- - - *prono tum Cæsar olympo*
In noctem subita circumdedit agmina fossa,
Tum primæ præstant acies.

Facturus castra Cæsar contra Afranium in Hispania consistens, fossam fieri jussit. Id operis dum exsequitur tertia acies, (triplicem enim instruxerat) prima & secunda contra hostem constitutæ erant, ne in faciundo opere miles repentino incursu exterreretur. Hæ igitur, quia ante eos collocatæ erant, *Præstare* dicuntur Poëta. De ea autem ratione Cæsaris vide ipsum Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 41. ¶ 2. Exhibere, erzeigen / beweisen / ut, *Præstare alicui benevolentiam*, Balbus Ciceroni sub lib. 9. Attic. ep. 8. *Officium*, Cic. 14. fam. ep. 4. *Debitum honorem*, Idem 9. Philipp. cap. 5. Et, *Patriæ præstare pietatem*, de Clar. Orat. c. 33. *Quod promisi, vix videor præstare posse*, Cic ad Brut. epist. 18. was ich zugesagt / vermag ich kaum zu halten. *Satis id magnum est, quod potes præstare*, Idem 1. de orat. cap. 10. *Præstare silentium*, Livius lib. 29. c. 25. & Ovidius 2. de arte v. 603

Eximia est virtus præstare silentia rebus.

Sic *Præstare pecuniam*, est exhibere, solvere. Sueton. Domitiano cap. 9. *Rusticus Cœpio testamento caverat, ut quotannis ingredientibus curiam senatoribus certam summam viritim præstaret hæres.* ¶ 3. Et præstare interdum elegantiori significatione idem est, quod exitum alicujus rei vel alienam culpam in se recipere: ut, *præstare damnum*, Cic. 3. Offic. cap. 16, für den Schaden stehen und hafften. *Præstare æs alienum, præstare eventum*, dafür stehen / wie es hinaus geht. Cicer. ad Vatin. lib. 5. fam. epist. 11 *De Dionysio, si me amas, confice, quamcunque ei fidem dederis, præstabo*, was du ihm nur wirst zugesagt haben / da wil ich für stehen. Idem lib. eodem ad Sextium epist. 17 *Communem & incertum casum neque vitare quisquam nostrum, neque præstare ullo pacto potest.* *Fidem publicam præstare*, Livius lib. 2. cap. 28, für ein Geleit stehen. Huc pertinet *præstare culpam*, Vide *Culpa.* ¶ 4. Sed *homo homini quid præstat?* Ter. in Eunuch. a. 2. sc. 2. pr. Et *Virtus præstat cæteris rebus*, Cic. de finib. lib. 4. cap. 18. gehet vor / übertrifft. Sic, *Lepore & humanitate omnibus præstitit Socrates*, Idem 2. de orat. cap. 67. *Præstare alteri ætate*, Idem de clar. orat. cap. 43. Jungitur & cum accusativo. Corn. Nepos in vitâ Attici cap. 3 *Qui humanitate doctrinaque præstaret omnes.* Ibidem: *Qui honore rerumque gestarum amplitudine cæteros Rom. populi præstiterunt.* Nonnunquam & Dativus & Ablativus omittuntur: Cicer. in offic. lib. 1. c. 33 *Quorum majores gloria præstiterunt.* Et ibidem cap. 19 *Difficile est, cum præstare omnibus concupieris, servare æquitatem.* Et cum præpositione: *Inter suos*

suos æquales longe præstare, Idem de clar. orat. cap. 64. extr. Et cum præpositione *In.* Lucretius lib. 5. v. 1355 *longe præstat in arte*, scilicet *genus virile, quam muliebre.* Ex quo intelligimus, Ablativum, familiarem huic verbo, per ellipsin præpositionis esse. A

¶ Præstat, impersonale, satius est, præstabilius est: es ist besser. *Emori potius quam servire præstat*, Cicer. in Pison. cap. 7. *Tacere præstat Philosophis quam loqui*, Cicer. 3. Nat. D. cap. 31. Et ad Attic. lib. 14 epist. 9 *Mori millies præstitit, quam hæc pati.*

¶ Præstans, fürtrefflich / excellens. *Gravitate & prudentia præstans homo*, Cic. pro Balb. *Longè præstans omnibus ingenio & doctrina*, Cic. 1. Tuscul. cap. 10. *Ingenio præstantissimus*, Cic. de Amic. cap. 1. Et Plinius Paneg. cap. 88 *Nec videri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis in sua cujusque laude præstantior.*

¶ *Præstantissimi* epitheton honoris ergò ac ipsis Imperatoribus tributum. Tertullianus de corona militis initio: *Proxime facta est liberalitas præstantissimorum Imperatorum.* Nazarius Panegyrico Constantini c. 26. extr. *Non tam gloriandum sit virtuti tuæ, Præstantissime Imperator, quod cum viceris, quam gratulandum felicitati, quod ad pugnam potueris evocare.*

¶ Præstantia, excellentia, Fürtrefflichkeit. Cic. offic. lib. 1 c. 28 *Nobis personam imposuit ipsa natura, magna cum excellentia præstantiaque animantium reliquorum.* Et de Amicitia cap. 19 *Si quam præstantiam virtutis, ingenii, fortunæ consecuti sunt, impartiant etiam suis, communicentque cum proximis.* B

¶ Præstatio, qua voce Juris Consulti utuntur, ut Paul. *Onerare heredes legatorum præstatione*, Lege 98. Dig. de legat. & fid.commiss. lib. III. die Gewehrung / Lieferung.

¶ Præstabilis, e, excellens, *nihil mente præstabilius natura homini dedit*, nichts edelers oder trefflichers / Cic. 2. de Nat. Deor. c. 7. Et lib. 1. de finib. c. 12 *Quem tandem hoc statu præstabiliorem possumus dicere?* Gell. lib. 1. c. 3 *Homo sapientia præstabilis.*

¶ Præstes, præstitis, antiquis idem, qui *Antistes* aliàs dicitur, ut Festus auctor est. *Lares præstites* cognominati sunt, quod suâ curâ omnia tuta præstarent. Ovidius Fastor. lib. 5. v. 129

Præstitibus Maja Laribus venere Calendæ.

Et mox v. 133

Caussa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quod præstant oculis omnia tuta suis.

De iisdem Plutarch. Quæstion. Romanis p. 276. extr.

¶ Prostare, proprie prominere, hervor stehen / ut, *anguli prostantes*, apud Lucretium lib. 2. v. 428. ¶ 2. Quia venalia ita ponuntur, ut promineant, & ab omnibus conspici possint; fit, ut *prostare* etiam significet venale stare, prostitui, feil seyn / zu käuffen seyn / pretio prostare. Ovidius lib. 2. de Pont. ep. 3. v. 19 C

Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

¶ Restare, resistere, still stehen. *Et ea me hic restitisse gratia*, Ter. in Andr. a. 2. sc. 6. v. 2. Et in Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 11 *Ut illum Dii deæque senem perdant*, &c. *Meque adeo, qui restiterim.*

¶ 2. Repugnare, reluctari, wiederstreben. Idem in Heaut. act. 5. sc. 3. v. 6 *In qua re nunc tam confidenter restas stulta?* id est, resistis, machst dich so wiedersetzig. Propert. lib. 3. eleg. 8. v. 31

Dum vincunt Danai, dum restat barbarus Hector.

Ovid. Metam. lib. 3. v. 626

Is mihi, dum resto, juvenili guttura pugno Rupit.

Idem 2. Fastor. v. 749

- - - - *melioribus Ardea restas*
Improba, quæ nostros cogis abesse viros.

¶ In qua significatione etiam frequentativum est *Restitare.* Idem in Eunuch. act. 4. sc. 4. pr. *Exi foras scelesle, at etiam restitas*, Streubst du dich noch? Sed apud Plautum, pro stare, subsistere ponitur, Captiv. act. 3. sc. 2. v. 3

- - - - *ita me miserum restitando*
Retinendoque lassum reddiderunt.

¶ 3. Restare idem quod reliquum esse & superesse, übrig / hinterstellig seyn / ut, *longa sunt, quæ restant*, Cic. ad Brut. epist. 15. *Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere*, Ter. in Phorm. a. 1. sc. 2. v. 35. Et sic cum Dativo etiam. Cic. in Catil. 3. cap. 10 extr. *quantum infinitæ cædi restitisset*, wie viel das Schwerdt hätte übrig gelassen. ¶ 4. Est & obstare. Silius lib. 7. v. 130 de lupo: D

morsuque quatit restantia claustra.

¶ 5. Sed apud Cic. orat. 4. in Catil. cap. 2. *Romæ restiterunt*, id est, remanserunt. zurück bleiben.

¶ Et impersonaliter, *Restat, ut his respondeam*, es ist nun in dem &c. Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 2.

¶ Restitare, frequentativum, vide paullo ante in *Restare*, significatione 2. Adde Plin. lib. 8. cap. 16 de leone: *quamlibet magna canum & venantium urgente vi, contemtim restitansque cedit in campis.*

¶ Restitrix. Plaut. Truc. 4. sc. 2. v. 5.

¶ Restibilis, vide sub *Statuo*, in *Restituo*, quamvis huc forte trahi rectius possit. Vide Voss. in Etymolog.

¶ Substare, Terent. act. 5. sc. 4. v. 11

Perii, metuo ut substet hospes.

i. e. duret, & satis firmus sit ac constans ad sufferendas intemperias patris.

¶ Substamen, textorium nomen. Scholiastes Juvenalis in Satyr. 2. v. 66 *Vestes molli intextæ substamine.*

¶ Substantia, quæ per se subsistit, ein bestehend Wesen / essentia. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 14 *Crassam & caligantem aciem simplex & inconcreta substantia naturæ tenuis eludit.* Et Apulejus in Trismegisto p. 85 *Deus* [quem is sensibilem dicit] *in se complectitur omnem locum, omnium rerum substantiam.* ¶ 2. *De ipsa Rhetoricæ substantia quærere*, Quintilian. procem. lib. 1. p. 7. id est, natura & essentia. ¶ 3. *Paternorum bonorum substantia*, Aurel. Victor de Orig. Gentis R. Hab und Gut. Atque ita apud Jurisconsultos sæpe.

¶ Substantiola, dimin. Hieronym. epist. 11 ad Ageruchiam: *Tribulatus de sua substantiola subministravit.*

¶ Substantivus, adjectivum, ut *Res substantiva*, Tertullian. adv. Prax. c. 26.

¶ Substantivum, nomen Grammaticorum.

¶ Substantialis. Augustinus habet libro de Vera Religione. Et

¶ Substantialiter eodem libro extremo. & lib. 5. de Trin. cap. 8. pr.

¶ Consubstantialis, theologicum verbum, ejusdem Augustini est de Trinitate lib. 15. c. 27 & epist. 178 &c.

¶ Superstare, auff oder über etwas stehen. Liv. lib. 10. cap. 28 *Essedis carrisque superstans hostis armatus advenit.* Virgil. 10. Æneid. v. 540 *Lapsumque superstans Immolat.* ¶ 2. Superare, præstare, Sidon. Carmine 2. v. 17

- - - *regna superstat, Qui regnare jubet.*

¶ Ejus frequentativo *Superstitare* usi sunt Ennius apud Nonium, *Regnum nostrum ut sospitent, ut superstitent:* & Plautus in Persa, principio act. 3 *Ut mihi superstit, suppetat, superstitet.*

¶ Superstes, itis, qui cæteris defunctis vivus superest, der noch bey Leben ist. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 4. v. 7 *Ita mihi atque huic sis superstes* &c. Wolte GOtt daß du mich und ihn möchtest überleben! Sic *Superstes Reip.* Cicer. 9. fam. epist. 17; & ad Qu. Fratr. lib. 1. ep. 3 *Utinam te non solùm vitæ, sed etiam dignitatis meæ superstitem reliquissem!* Terent. in Andr. act. 3. sc. 2. v. 7. *Deos quæso, ut sit superstes*, id est, salvus. *Sibi esse superstites*, illi dicuntur, qui magno periculo vitæ functi & liberati sunt: Tacitus Agricola cap. 3. ubi vide Pichenam.

¶ Superstitio, religio delira quæcunque & anilis, *in qua inest timor inanis Deorum*, quemadmodum Cicero inquit de nat. Deor. lib. 1. cap. 42; omnis denique importuna & inepta religio, Aberglaub / Irrthum in der Religion. Cicer. de Divinat. lib. 2. c. 60 *Imbecilli animi atque anilis est superstitio.* Et, *Superstitiones novas inducere*, Quintil. lib. 4. cap. 4. *Superstitio fusa per gentes hominum imbecillitatem occupavit*, Cicer. de divinat. lib. 2. c. 72. ¶ Unde manarit nominis ratio, vide post in *Superstitiosus.*

¶ Superstitiosus, Abergläubig. Cicero lib. 2. de natur. Deor. c. 28 *Qui totos dies precabantur, & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, SUPERSTITIOSI sunt appellati: quod nomen postea latius patuit* &c. Quæ Lactantius lib. 4. Institut. divinar. cap. 28 adducit & reprehendit, & tandem subjicit: *Superstitiosi vocantur, non quia filios suos superstites optabant, (omnes enim optamus) sed aut ii, qui superstitem memoriam defunctorum colunt, aut qui parentibus suis superstites colebant eorum imagines domi, tanquam Deos penates* &c. Conf. Barth. ad lib. 12. Theb. Statii p. 1506. Cicero rursus lib. 2. de Divin. c. 39, *Imbecilli animi facile superstitiosa ista concipiunt.* Et Gellius lib. 4. c. 9 *superstitiosa religione se alligare*, ex Nigidio. Superlativo, *Superstitiosissimum seculum*, Tertullianus dixit Scorpiace c. 2. Et Salvianus lib. 8. Gubern. Dei pag. 309 *Paulum Apostolum, superstitiosissimus licet, Atheniensium populus patienter audivit.*

¶ Superstitiose, ut, *facere aliquid superstitiose*, Quintil. lib. 1. cap. 1. hoc est, nimium sollicite, aut curiose. Et Cic. lib. 1. de Divin. cap. 55 *Fatum est non id, quod superstitiose, sed id quod physice dicitur, caussa æterna rerum*, &c.

¶ Stabilis, e, firmum, standhafftig / beständig / fest. *Imperium stabilius* Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 42. *Matrimonium stabile & certum*, Cic. Philipp. 2. cap. 17. Et, *Habere domicilium certum & stabile*, pro Marcello cap. 10. Superl. *stabilissimus quæstus*, Cato Præfatione de re rustica.

¶ Stabilitas, Standhafftigkeit / firmitas. Cicer. 5. Tuscul. cap. 14 *Qui poterit aut corporis firmitate aut fortunæ stabilitate confidere?* Et, *Vacillat amicitiæ stabilitas*, Idem de finib. 1. c. 20.

¶ Stabiliter. adverb. Vitruvius lib. 10. cap. 14 *Tympanum stabiliter includatur.* Comp. *Molem stabilius fundare*, Sueton. Claudio cap. 20.

¶ Instabilis, e, *Instabilis hostis ad cominus conferendas manus*, ein Feind / der für der Hand nicht steht / Liv. lib. 27. cap. 18. *Queis rebus instabilior*, Aur. Victor in Galba. *Queis rebus*, i. e. luxuria & crudelitate. Seneca in Thyeste v. 215

- - - - *Ubi non est pudor,*
Nec cura juris sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnum est.

¶ Instabilitas, *mentis instabilitas*, Plinius lib. 24. cap. 17. Et Arnobius lib. 6. pag. 196 *Luna quotidiana instabilitate mutatur.*

¶ Insta-

¶ Instabiliter. Augustinus Confess. 13 cap. 20 *instabiliter fluidum*.

¶ Stabilio, stabilire, firmum & stabile efficere, standhafftig/ beständig/ fest machen. Plaut. in Amphit. act. 1. scen. 1. vers. 39 *Regnum stabilivit suum.* Seneca in Thyest. v. 568 *Turres quassas stabilire.*

¶ Stabilimen, Bevestigung. Cicer. Nat. Deor. l. 3 c. 27 ex poeta: *regni stabilimen mei.*

¶ Stabilimentum, idem. *Virtutis stabilimentum*, Val. Max. lib. 2. cap. 2. n. 5. Et Plautus Curcul. 2. sc. 3. v. 88 *panem & assam bubulam ventri stabilimenta esse* dixit.

¶ Stabilitor. Senec. lib. 4. de Benefic. cap. 7 *Quod stant beneficio ejus* [Dei] *omnia, stator stabilitorque est.* Vide ibi Lipsium.

¶ Constabilire, gantz fest und gewiß machen. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 1. v. 9 *Dis quidem esses Demea, ac tuam rem constabilisses.* Et Juvencus l. 2. Hist. Evang. in Matth. 13. v. 765

- - - - Robustam pectore mentem
Ad capienda Dei penetralia constabilistis.

STOEBE, στοίβη, planta notissima fuisse videtur, tempore Dioscoridis, sed incognita hodie, *Phleon* alio nomine dicitur, Matthiol. Plin. l. 22. c. 11.

STOECHAS, στοιχὰς, planta in Stœchadibus insulis nascens, Stichasskraut/ welscher Lavendel/ Matthiol. ¶ Sunt autem Stœchades, στοιχάδες, insulæ tres, Massiliensium litori vicinæ *Prote*, *Mese*, *Hypæa*, hoc est, prima, media, infima, sic enim ab ordine situs nominatæ sunt. Plin. l. 3. c. 5.

STOICI, Στωικοὶ, Philosophi, à Στοὰ, porticu: in porticum enim variis picturis illustratam & amœnam convenire solebant. Eorum princeps Zeno fuit, a quo & *Zenonii* aliquandiu dicti fuerunt. Vide *Philosophus* & *Secta*. Habuit quidem hoc philosophantium genus non pauca, quæ detestanda merito veniant (& quid mirum hoc in hominibus veræ religionis ignaris?) sed quia generose sublimiterque philosophabantur, & plus, quam alii, virtutis inculcabant studium, cætera omnia, quæ vulgus mirari sectarique solet, spernentes calcantesque: idcirco Patres veteres iis tribuerunt plurimum, dogmataque eorum post Platonis, unde duxerunt originem, receperunt inprimis, obliqui plerumque in cæteros, & Peripateticos maxime, quod ex Clemente Alexandrino, Origene adversus Celsum, Tertulliano item, Augustinoque ac aliis, approbari facile posset.

¶ Stoicus, a, um, adjectiv. *Fatum Stoicum, Deus Stoicus, Libelli Stoici*, apud Horat. in Epod. 8. v. 15. ¶ Taurus Philosophus apud Gellium lib. 12. c. 5 *Me autem scis cum Stoicis non bene convenire, vel cum Stoica potius disciplina: est enim pleraque & sibi & nobis incongruens.*

¶ Stoice, adverb. stracks und ernstlich. Cic. pro Muræn. cap. 36 *Agit mecum austere & stoice Cato.*

¶ Stoïcida, æ, Juvenal. Sat. 2. vers. 65. i. e. Stoicus per contumeliam.

STŌLA, στολὴ, vestis honesta matronarum, ad talos usque demissa, ein langer Frauen-Rock. Horat. 1. Serm. Sat. 2. v. 99

Ad talos stola demissa & circumdata palla.

¶ Stolatus, ut, *stolata mulier*, id est, locuples & primaria, (ut, *togata*, plebeja & secundæ classis, Horat. ibid. vers. 82.) Et statuas quasdam *Stolatas mulieres* Vitruvius dixit lib. 1. cap. 1. Sed *Stolatus pudor*, hoc est, honestus & matronalis, apud Martial. l. 1. epigr. 36.

STŎLĬDVS, excors, stultus, qui per ætatem parum intelligit, alber/ läppisch/ unbeständig/ närrisch. Ter. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 11 *Vix tandem sensi stolidus*, ein grober Tölpel. *Stolidæ convicia fundere linguæ*, Ovid. 13. Metam. v. 306. Et, *ô vatum stolidissime*, eodem lib. v. 774. Et Juvencus l. 4. in Matth. 25 de 10. Virginibus v. 200

Altera præstupido pars est stolidissima corde.

Terentius Scaurus: *Stolidi vocantur non tam stulti & excordes, quam tetri, molesti & illepidi, quos Græci μοχθηρὰς καὶ φορτικὰς dicunt.* Nempe id fit per Metonymiam consequentis. Sicut enim stolones & παραφυάδες nocent arboribus earumque impediunt incrementum; ita & stolidi eis, quibus cum conversantur, exhibent molestiam. Vide & Ciceronis locum supra in *Brutus*.

¶ Stolide, adverb. Liv. l. 25. c. 19 *Id non promissum magis stolide, quam stolide creditum fuit.* Ubi alterum *stolide* inducendum putat Gronovius. Comp. *Stolidius erumpentes*, Ammianus l. 19. c. 8. [Vales. c. 5.]

STŌLO, onis, masc. ramus superfluus enatus ex radice arboris aut stirpe, ein Ausspräßling aus der Wurtzel/ Nebenschoß. Plin. l. 17. c. 1. Inde *Stolonum* cognomen apud Romanos. Varro l. 1. de re rustica c. 2 *Nam Stolonis illa lex, quæ vetat plus D jugera habere civem Rom. & qui propter diligentiam culturæ Stolonum confirmavit cognomen, quod nullus in ejus fundo reperiri poterat Stolo, quod effodiebat circum arbores è radicibus, quæ nascerentur è solo, quos Stolones appellabant* &c. Fuit autem hoc Liciniæ gentis cognomen.

STOMACACE, æ, Plin. l. 25. c. 3. *In Germania trans Rhenum castris a Germanico Cæs. promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solverentur. Stomacacen medici vocabant & Scelotyrben ea mala.* der Scharbock. Meminit & Strabo l. 16.

STŎMĂCHVS, στόμαχος, canalem in genere significat, qualis est *Oesophagus*, per quem cibus ex ore descendit in ventriculum. Der Schlund. Plin. l. 11. c. 36 *Summum gulæ fauces vocantur, extremum stomachus.* Cic. de Nat. Deor. l. 1. c. 54 *Linguam ad radices ejus hærens stomachus excipit, quo primum illabuntur ea, quæ accepta sunt.* ¶ 2. Aliquando & ventriculum ipsum *Stomachus* significat, a στόμα & ἔχω, quia alimenta & accipit, & per alia effundit, der Magen. *Stomachus imbecillus*, apud Celsum l. 1. c. 2. & *infirmus* lib. eodem, c. 8. Et Horat. 2. Serm. Satyr. 2. v. 38

Jejunus stomachus raro vulgaria temnit.
Latrantem stomachum bene lenit cum sale panis.
- - - - - mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum. Ibidem v. 43.

Laborare stomacho, Cels. lib. 1. cap. 8. *Esse languenti stomacho*, Cæl. ad Cic. 8. famil. epist. 13. Et Cic. ad Tiron. lib. 16. epist. 6 *Jus dandum non fuit, cum κακοστόμαχος esses*, id est, stomachi vitiis laborares. Sueton. Calig. cap. 58 *Marcente adhuc stomacho pridiani cibi onere.* Sic, *Stomachi dissolutio*, id est, vomitus, Plin. lib. 9. cap. 48. *Stomachi rosiones*, Idem libr. 20. cap. 17. *Stomachi resolutio*, Cels. 4. c. 5. Undäuligkeit/ cum cibi non tenax est, soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. *Reficitur stomachus varietate ciborum*, Quintil. lib. 2. ¶ 3. Et *Stomachus* ea vis est animi, quæ res aut suæ amicas naturæ, aut inimicas atque contrarias vel appetit vehementer, vel aversatur & abhorret, ut stomachus cibos. Plin. lib. 6. epist. 2 *Mei certe stomachi hæc natura est, ut nihil nisi totum & merum velit*, meiner Lust oder Gemüths Art ist dieser ꝛc. Cic. 7. famil. ep. 1. *Ludi apparatissimi, sed non tui stomachi*, würden dir nicht gefallen haben. Quintil. lib. 6. cap. 3 extr. *Hæc aut Catonis animo, aut Ciceronis stomacho ferenda sunt.* Vide Buchner. ad Plinii lib. 9. Epist. 17. n. 541. ¶ 4. *Stomachus* pro indignatione aut odio. Cic. ad Cælium lib. 2. ep. 16. extr. *Hoc adsperſi, ut scires me tamen in stomacho solere ridere*, in Unlust und Unwillen. Idem ad Qu. Fratr. lib. 3. ep. 8 *Epistola plena stomachi ac querelarum.* Et ad Brut. epist. 13 *Scribere ad te multa non possum præ sollicitudine & stomacho.* Hinc *Stomachum facere, movere*, unlustig und ungedultig machen. Idem ad Att. 6. epist. 3 *Ille mihi risum magis quam stomachum movere solet.* Idem 1. fam. epist. 9 *Ut mihi stomachum facerent.* Et, *Esse majori stomacho*, viel unlustiger und beschwerlicher seyn/ Idem ad Attic. lib. 5. ep. 1. *Non sine stomacho*, nicht ohn Unwillen/ Zorn/ Unlust/ Idem ad Qu. frat. lib. 3. epist. 5.

¶ Stŏmăchōsus, qui facile irascitur & placatur, Græcis ἀκρόχολος. Senec. 1. de ira cap. 4. *Nec minus stomachosum, rabiosum, clamosum, difficilem, asperum* (dicimus) *quæ omnia irarum differentiæ sunt.* Et, *Stomachosiores literæ*, zornigere/ beschwerliche Brieffe/ Cicero 3. famil. ep. 11.

¶ Stomachice, adverb. Cic. lib. 10. ad Attic. epist. 5 *Rescripsi ei stomachosius.*

¶ Stomachicus, qui e stomacho laborat, dem der Magen weh thut/ Plin. l. 25. cap. 2.

¶ Stomachor, Stomachari, ungedultig/ unleidig/ unwillig und wunderlich seyn. Terent. in Eun. act. 2. sc. 3. v. 31 *Id adveniens stomachabar modo.* Cicer. ad Attic. 14. epist. 21 *Amariorem me senectus facit: stomachor omnia.* Et, *non dubito, quin mirere, atque etiam stomachere, quod tecum de eadem re agosæpius*, lib. 16. ad Att. ep. ult. Horat. 1. Epist. 1. v. 104 *Et prave sectum stomacheris ob unguem.*

¶ Stomachabundus, zornig/ungehalten. Gellius l. 17 c. 8.

¶ Substomachor, aliquantulum stomachor. Augustinus Confess. lib. 3 extremo: *substomachans inquit.*

STOMATICVS, qui oris ulceribus laborat, der Geschwär im Halse hat/ a στόμα, στόματος. Plin. l. 24. c. 14.

STŎMŌMA, στόμωμα, Latini *aciem* dicunt: fit ex ferro sæpius liquefacto, & a recrementis purgato, Stahl. Sic vulgo. Plinius autem l. 34. c. 11 *Stomoma dicit vocari squamæ* [æris] *genus subtilius, ex summa lanugine decussum.* Dictum a στομόω, quod roboro, durum facio significat. *Squama stomomatis*, Hammerschlag.

STŌREA, æ, φορμὸς, eine geflochtene Deck/ Saltzdeck/ Flechten/ a στορέννυμι, sterno. Scribunt & *Storia*. Livius libr. 30. cap. 3. extr. *Numidæ præcipue arundine textis storeaque pars maxima tecta passim nullo ordine* &c. Cæsar 2. de B. C. cap. 9 *Storeas autem ex funibus anchorariis tres in longitudinem parietum turris, latas IV pedes fecerunt: easque ex tribus partibus, quæ ad hostes vergebant, eminentibus trabibus circum turrem præpendentes religaverunt* &c.

STRĂBO, & Strabus, στραβὸς, cui oculi distorti sunt, der schielet. Horat. 1. Serm. 3. v. 43

At pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium non fastidire: strabonem
Appellat pætum pater, & pullum, male parvus
Si cui filius est.

Vide *Pætus*. *Inter cæcos strabo rex est*, vel *regnat strabus*, id est, inter indoctos semidocto sapere facile est, vide Chiliadas. A

¶ *Strabas* vocabant pyras, ex armis, instrumentis bellicis constructas, quales suâ etiam ætate barbaras gentes condidisse Papinii scholiastes Lutatius scribit. Vid. Notas F. Lindebrogii ad Jornandem, & Kirchmann. de Funerib. l. 3. c. 18.

STRABO, Στράβων, genere Cappadox, patria Amasenus ex Ponto, neque obscuro genere natus fuit. Qui literis omnibus cum eruditus, & in Philosophia Peripatetica haud leviter esset versatus, Stoicos tamen sectatus est. Stoicum enim diserte Stephanus & Suidas nominant. Scripsit Geographiam, quæ exstat, opus accuratissimum & omnium rerum scientia varium, & maximi faciendum. Adducit etiam atque interpretatur multa carmina Homerica, Philosophiæ Homericæ summus ipse admirator, ac rerum omnium investigator diligentissimus. Scripsit hos libros senex; edidit certe, cum ante edidisset Historias. Vixit Augusti Tiberiique temporibus, quod ex ipso potest constare. Vide vitam ejus a Casaubono editam, itemque Vossium l. 2. de Historicis Græcis cap. 6.

STRĀGES, is, quicquid sine ordine sparsum jacet: proprie est damnum arborum tempestate stratarum, ut Scaliger in Conjectaneis Varronian. notavit. ¶ 2. Inde ad cædes & prostratorum hominum multitudinem translata vox est. Vetus Glossarium: *Strages*, πολυανδρεῖον, σωρὸς νεκρῶν. Item *strages*, Ἀναίρεσις πολλή, εἰς τὴν γῆν σώματα καταστρωθῆναι. Livius lib. 8. cap. 30 *Per arma, per viros late stragem dedêre*, eine Schlacht thun. Cicero ad Attic. l. 1. ep. 16. sub initium: *Quas ego pugnas & quantas strages edidi?* was hab ich Volcks erlegt? B

Stragula, vide *Sterno*.

STRĀMEN, &

STRAMENTUM, a stratu sine dubio dicta, sunt, Stroh/ was untergestreuet wird. *Tecta stramine casa*, Ovid. 5. Metam. vers. 447. eine Hütte mit einem Strohdach. Plaut. in Trucul. act. 2. scen. 2. v. 23 *Noctem in stramentis pernoctare perpetem*, das Stroh drücken. Plin. libr. 18. cap. 3 *Quies somnusque in stramentis*. Liv. lib. 25. cap. 39 *Pars ignis escas, stramenta arida tectis injiciunt*.

¶ Strāmĭnĕus, Propert. l. 2. eleg. 16. v. 20

Straminea posset dux habitare casa.

Quidam ex Scaligeri codice *Graminea* legunt. Sed tamen idem fere Ovidius dixit 2. Amor. eleg. 9. v. 17

Roma nisi immensum vires promosset in orbem
Stramineis esset nunc quoque tecta casis.

¶ Stramentitius, idem. Onomasticum: *Stramentitius*, καρφώδης. C

STRAMONIA, herba solano simillima, sed folia habens *opium* redolentia, *floribus albis*, Matthiol.

STRANGULO, strangulare, στραγγαλίω, gulam stringendo necare, würgen. Sueton. Claudio cap. 27 *Drusum Pompejum impuberem amisit, pyro per lusum in sublime jactato, & hiatu oris excepto strangulatur*. Tralate Juvenalis Satyr. 10. v. 12

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat.

Et Statius lib. 2. Silv. 2. v. 150

Non tibi sepositas infelix strangulat arca Divitias,

i. e. usus adimit, & stringit velut vinculis ad interitum. vid. de hac locutione Lips. Manud. ad Stoic. Philos. Matth. Raderum ad Martial. lib. 2. Epigr. 32. Desid. Herald. eodem loco, Joh. Bourdilotium ad Petron. l. 139. Barth. Adversf. libr. 169. cap. 7. Quintilianus procemio lib. 8, *Illa quæ curam fatentur, & ficta atque composita videri etiam volunt; nec gratiam consequuntur, & fidem amittunt, propter id, quod sensus obumbrant, & velut læto gramine sata strangulant*, gar zu grosse Geilheit ersticket die Saat.

¶ Strangulatio, das Würgen oder Ersticken. *Strangulatio uteri*, Plin. l. 20. c. 15.

¶ Strangulator. Spartianus Severo cap. 14 *Narcissum Commodi strangulatorem leonibus objecit*. D

¶ Strangulatrix. *Manus strangulatrix faucium*, Prudent. Romano vers. 1103.

¶ Obstrangulatus. Prudent. 7. καθημερ. v. 10.

STRANGŪRIA, στραγγουρία, à στραγγαλίω, seu στραγγίζω potius, id est, *strangulo, guttatim exprimo*, & τὸ οὖρον, *urina*, difficultas urinæ est ex constrictione meatûs, der Harnstrange. Cicero 2. Tuscul. Quæst. cap. 19 de Epicuro: *Forticulum se in torminibus & in stranguria sua præbet*. Meminit hujus mali Plinius multis locis, etiam pluraliter, ut lib. 24. c. 13 *Aspalathus discutit strangurias*.

STRĂTĀGĒMA, στρατήγημα, militaris astutia, eine Kriegslist. Cic. ad Att. lib. 5. ep. 2 *Stratagemate hominem percussit*. id est, astu elusit. Vide Manutium. *Solertia facta*, Frontinus præfat. Nepos in Eumene cap. 5 *Callida inventa*, hujusmodi stratagemata vocat. Cicero 3. Nat. Deor. c. 6 *Consilium illud imperatorium, quod Græci στρατήγημα appellant.*

STRĂTĒGUS, apud Plautum legitur in Curcul. act. 2. scen. 3. v. 6 *Nec strategus, nec tyrannus quisquam*: & in Sticho act. 5. scen. 4 v. 20 *Strategum te facio huic convivio*, id est, *ducem*. Est enim στρατηγὸς dux exercitus. Designat autem magistrum convivii, sive συμποσίαρχον. Vide *Magister*.

¶ Strategia, στρατηγία; præfectura, Vogtey/ apud Plin. lib. 6. cap. 9 de Armenia: *Dividitur in præfecturas, quas ii strategias vocant*. Idem lib. 4 cap. 11 pr. *Thracia in strategias quinquaginta divisa*.

¶ Archistratēgus. Hieronymus in Obadiæ prophetiam v. 1 Græce usus est: *Ego ero* ἀρχιστρατηγὸς *præliorum*.

STRATIŌTES, στρατιώτης, miles. ¶ 2. item millefolium herba, Garben/ στρατιώτης χιλιόφυλλος. Plin. lib. 24. cap. 18.

¶ Stratioticus, στρατιωτικός, militaris, *stratioticus nuncius*, Plautus Pseud. 2. sc. 2. v. 9.

STRATOCLES & Democlides, Στρατοκλῆς καὶ Δημοκλείδης, Reipub. regendæ præfecti, ad *messem auream*, ἐπὶ τὸ χρυσοῦν θέρος mutuo sese invitare consueverunt: Sic autem per jocum tribunal & curiam appellantes, *messem* scilicet *omnem molestiarum*. Plutarch. in opere de civili institutione.

STRATONĪCE, vel Stratonicea, urbs Cariæ, Macedonum colonia, unde

¶ Stratonicensis, apud Livium l. 33 c. 18.

STRATONĪCUS, Citharœdus fuit sub Ptolemæo, cui non satis apposite de sua arte judicanti aliquando respondit: *Alia res sceptrum* &c. quod alibi vide. Idem cum in gymnasio, ubi docebat, haberet novem Musarum imagines, itemque Apollinis, & duos discipulos, interrogareturque, quot haberet discipulos, respondit, σὺν θεοῖς δώδεκα, *cum diis duodecim*. Rursus cum vocatus ad audiendum Citharœdum invita eum canere Minerva animadvertisset, dixit:

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε; i. e.
Illi concessit pater hoc, ast abnuit illud.

Significans id, *Malum esse citharœdum: dedit huic quidem Apollo, bene autem canere abnuit*. Athen. lib. 6. ¶ Alius Stratonicus fuit Philippi Macedonum Regis & Alexandri, deinde filii Quæstor, homo ditissimus: ex quo illius nomen in proverbium abiit, sicut Crassi apud Latinos, ut Diodorus Siculus & Ælianus prodiderunt. Ad eum pertinet, quod Plautus Rudente act. 4. scen. 2. v. 27 ait:

Post animi caussa mihi navem faciam atque imitabor Stratonicum,
Oppida circumvectabor &c.

STRENA, æ, munus festivum, ξένιον, ein Geschenck zum neuen Jahr. *Strenas ineunte anno recipere*, apud Sueton. in Calig. cap. 42. Festus, STRENAM vocamus, *quæ datur die religioso ominis boni caussa*. Vet. Gloss. *Strenua* (lege *strena* cum Casaubon) εὐαρχισμὸς, θαλλός. Symmachus lib. 10. Epist. 28 *Ab exortu pæne urbis Martiæ strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis: qui verbenas felicis arboris ex luco Strenuæ anni novi auspices primus accepit* &c. Has *strenas* igitur clientes patronis, cives Principibus dare solebant, quod ultimum quidem sub Augusto cœpit, Tiberius verò prohibuit, sed mox Caligula revocavit. Vide Sueton. Aug. cap. 57. Tiberio cap. 34. Calig. c. 42. ibique interpretes: Casaubonum præcipue in Augustum.

STRĒNUUS, alacer, promtus & expeditus ad rem gerendam, hurtig zur Arbeit. Ter. in Phorm. act. 3. scen. 1. vers. 12 *Phormio itidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit*, hat sich tapffer bewiesen. Vetus Scholiastes ad illud Horatii lib. 1. Epist. 7. v. 46

Strenuus & fortis caussisque Philippus agendis
Clarus &c.

Strenuum efficacem interpretatur. *Strenuus bello*, Nepos Datam. 1, 3. ¶ Strenuior pro *magis strenuus*. Plaut. in Epid. act. 3 scen. 4. vers. 10, *Strenuiori deterior si prædicet suas pugnas, de illius ore fiunt sordidæ*. ¶ Strenuissimus, Plin. libr. 18. cap. 5. *Fortissimi viri & milites strenuissimi*. Et Sallust. Catil. extremo: *Strenuissimus quisque aut occiderat in prœlio, aut graviter vulneratus discesserat*.

¶ Strenue, adverb. Tapffer. Cic. ad Qu. fratr. l. 2. epist. 2 *Domus utriusque nostrûm ædificatur strenue*. Superl. *Strenuissime*, apud Vegetium lib. 1. c. 17. Etiam Eutropius l. 9. c. 9 *Aurelianus Gothos strenuissime vicit*.

¶ Strenuitas, Tapfferkeit. Ovid. 9. Metam. v. 320

Strenuitas antiqua manet.

¶ Instrenuus, untüchtig/ unfleißig. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 1. v. 67 *Etsi illud inceptum, tamen animi est prudentis signum, & non instrenui*. Habes & apud Plaut. Mostell. a. 1. sc. 2. v. 24. & Sueton Vespas. c. 4 *non instrenuo duce*.

STRĔPO, strepĕre, strepitum facere, ein Getümmel/ Geräusch machen. *Strepunt aures clamoribus plorantium*, Livius lib. 22. c. 14. Et Cicero l. 1. de Divinat. c. 16 *Cum Achivi cœpissent inter se strepere*. Silius l. 4. v. 10

- - - - subitusque per omnem
Ausoniam Mavors strepit.

¶ Strepĭtus, *pedibus* fit & *manibus*, ein Geräusch/ Getümmel/ mit den Händen und Füssen/ Vall. lib. 4. cap 29. Sic, *Concursus hominum forique strepitus*, Cicero de Clar. Orat. cap. 92. Et in Verr.

Verr. 2. c. 15 extr. *Non strepitu, sed maximo clamore suam populus Rom. significavit voluntatem.* Et Tibullus l. 1. eleg. 2. v. 35

Neu strepitu terrete pedum, &c.

¶ Strepito, freq. Virg. 1. Georgicor. v. 413

Inter se foliis strepitant.

Et Silius l. 9 v. 280 ex membranis Modii:

multum strepitantibus armis.

¶ Adstrepere. Plinius in Panegyr. cap. 26 *Plerique irritis precibus surdas principis aures adstrepebant.* Tacitus 11. Annal. cap. 17 *Adstrepebat huic alacre vulgus,* hoc est, strepitu applaudebat.

¶ Circumstrepere, umher ein Geräusch machen. Seneca de Beata Vita c. 11 *A voluptate occupatus quomodo resistet labori, ac periculo, egestati, & tot humanam vitam circumstrepentibus minis?* Tacitus 11. Annal. c. 31 *Certatim cæteri circumstrepunt,* id est, circa illum loquuntur. Idem 2. Histor. c. 44 *Legatus clamore seditiosorum ac fugacium circumstrepitur.* Passive.

¶ Constrepere, una strepere. Gellius l. 4. c. 1. *Testimoniis & exemplis constrepebat.*

¶ Instrepere. Virgilius 3. Georg. v. 172

- - - *Sub pondere faginus axis*

Instrepat. i. e. strideat, crepet.

Claudianus Consul. Mall. Theodori v. 222

- - - - - *nec dentibus unquam*

Instrepis horrendum.

mit den Zähnen knirschen. Iratorum ac furentium signum.

¶ Instrepitare, frequentativum. Venantius Fortunatus libr. 3. carm. 7. sive hymno paschali, v. 26

Floribus instrepitans poplite mella rapit.

¶ Interstrepere. Virgil. eclog. 9, 36 *Videor*

- - - *argutos interstrepere anser olores.*

Potest etiam divise per anastrophen intelligi hoc modo: *inter argutos olores strepere.*

¶ Obstrepere, gegen etwas ein Geräusch machen. Sallustius Catil. c. 31 *Ad hoc, maledicta alia cum adderet, obstrepere omnes, hostem atque parricidam vocare.* Cicer. pro Marcello cap. 2 *Sed tamen hujusmodi res nescio quomodo, aut dum audiuntur, aut dum leguntur, obstrepi clamore militum videntur.* ¶ 2. Sed *Laudi alicujus obstrepere,* Senec. Herc. fur. v. 1031. est obtrectare. Et, *Literis alicui obstrepere,* Cic. 5. fam. epist. 4.

¶ Obstrepitare, frequentativum. Claudianus lib. 2. de Raptu Proserp. v. 355

Obstrepitant lamenta choris.

¶ Obstrepitaculum, quicquid strepitum opponit. Tertullianus l. 1. adv. Marc. c. 20. pr. *Defensio necessaria est adversus obstrepitacula diversæ partis.*

¶ Perstrepere, valde strepere. Terent. in Eun. a. 5. sc. 3. vers. 52 *Abeunt lavatum, perstrepunt* &c. Sie haben ein groß Getümmel. Stat. l. 2. Achilleidos v. 76

Rumor in arcana jamdudum perstrepit aula.

STREPSICEROS, animalis cornuti genus. Capitolin. in Pio c. 10. & Plin. l. 8. c. 53. extr.

STRIA, æ, &

STRIX, strigis, στρίξ, in hoc differunt, cum utraque sit in eo columnarum genere, quod *striatum* dicitur, ut *Stria* sit pars eminula; *Strix* vero *canaliculus* & *sulcus*, quo stria una ab altera discernitur. *Striges,* die holen Fürchlein. *Striæ,* die erhabenen Faltzen an den Seulen/ Vitruvius libr. 4. cap. 3. ¶ 2. *Striæ* in herbis protuberantes sunt partes, die erhabenen Striemen an den Kräutern. Ruell.

¶ Strio, striare, strias formare. Vitruvius l. 4. c. 3 *Columnas striari viginti striis oportet.* ¶ 2. Et *striare* dicuntur *boves,* dum in arando versus ducunt, Plinius l. 18. c. 19.

¶ Striatus, *striatæ columnæ,* Vide interpretes Vitruvianos extremo lib. 3. Et, *Frons striata,* eine runtzlichte Stirn. Apulejus libr. 10. Et, *conchula striata,* Idem Apolog. pag. 297. Elmenh.

¶ Striatura, ipsa forma striata. Vitruvius libr. 4. cap. 3. die Wohlrichtung.

¶ Striga, æ, ductus rectus, oblongus, latitudinis nullius, vel modicæ, ein Strich. ¶ 2. *Striga* etiam μεταίχμιον & spatium turmarum, in quo equi stringebantur, a quo nomen habet, ut docet Charisius. Hinc est verbum

¶ *Strigare:* quod de equis & jumentis dicitur, quando interquiescunt. Phædrus l. 3. fab. 7 *Namque ubi strigandum, & ubi currendum est, scio.* Ab hoc est

¶ *Restrigare,* quod contrariam significationem habet. Seneca epist. 4 *Surge & restriga, ac clivum istum uno, si potes, spiritu exsupera.* Vide Scalig. ad Propert. pag. 281. item in Catalect. p. 240. & 241.

STRIBLIGO, vel Stribiligo, inconvenientia orationis, solœcismus. Gellius l. 5. c. 20 *Solœcismus vetustioribus Latinis* STRIBLIGO *dicebatur, a versura videlicet, & pravitate tortuosæ orationis.* Arnobius l. 1. p. 36 *Stribiligines & vos istas libris illis in maximis atque admirabilibus non habetis?*

STRIDEO, stridere, & Strido, stridere proprie funium est, cum agitati strepitum edunt, rauschen / knarren / zischen. Plin. lib. 9. epist. 26 *Quum strident funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt,* &c. Ad alia hinc applicatur. Virgilius 4. Georg. v. 262

Mare stridet refluentibus undis: & Lucanus l. 6. v. 179

- - - *strident oculis ardentibus ignes.*

Rursus Virgilius 1. Æneid. v. 449

Foribus cardo stridebat ahenis.

Horat. 2. Serm. Satyr. 8. v. 78

Stridere secreta diversos aure susurros.

¶ Stridor. Virg. 1. Æneid. v. 87

Insequitur clamorque virum stridorque rudentum.

Stridor serræ, Cic. in Tuscul. 5. c. 40. *Stridor animarum* sive *umbrarum,* quem insepulto corpore easdem facere Homerus finxit. vid. Casp. Gevart. ad Stat. l. 2. Silv. 1.

¶ Stridulus, *Stridula plaustra,* knarrende Wagen/ Ovid. 3. Amor. eleg. 12. v. 30.

¶ Instrido. Silius l. 14. v. 437

Ambusto instridens pelago.

¶ Substrido. Ammianus l. 16. c. 4 *Ira exundante substridens,* i. e. aliquantum stridens.

STRIDON, vel *Stridona,* legunt & Sidrona, oppidum fuit in confinio Dalmatiæ & Pannoniæ, S. Hieronymi patria, qui inde

¶ *Stridonensis* dictus est.

B Striga, vide supra in *Stria.*

STRIGILIS, instrumentum ferreum serratum, vel dentatum, quo jumenta & equi expoliuntur, à stringendo dictum, eine Schrap oder Striegel/ quo & in balneis utebantur. Pers. Sat. 5. vers. 126

I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer.

Apulejus in Floridis ita describit: *Juxtaque honestam strigileculam recta fastigiatione clausulæ; flexa tubulatione ligulæ: ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex ea rivulo laberetur.* Figuram ipsam sive imaginem ex monumentis antiquis exhibent Hieronymus Mercurialis l. 1. Artis Gymnast. c. 8. itemque Laurentius Pignorius Tractatu de servis p. 46. Inde Apuleji locus unice poterit illustrari.

¶ Strigilecula, diminutivum. Vide paullo ante.

¶ Strigillo, are. Unde

¶ Obstrigillare. Seneca Epist. 115 *Multa obstrigillant, & aciem nostram aut splendore nimio repercutiunt, aut obscuro retinent.* Lipsius interpretatur *obstant, se opponunt.* Vide Nonium Marcellum, qui ex Ennio & Varrone plura exempla dat. Scribitur & *Obstringillare.* Vide in *Obstringo* sub *Stringo.*

STRIGOSUS, um, masculinum, mager und abgezehrt / *Equus strigosus,* Gellius lib. 4 cap. 20. & Comp. *Equi strigosiores,* apud Liv. libr. 27. cap. 47. Comparativo etiam usi sunt Frontin. libr. 1. cap. 2. extr. & auctor vitæ Horatii cap. 3. ¶ 2. *Orator strigosus,* per metaphoram, jejunus, der nicht beredt oder wortreich ist/ Cicer. de clar. orat. c. 16. *Strigosus* autem quasi strigibus & rugis deformatus dicitur.

STRINGO, stringere, comprimere, fest zusammen drücken. *Stringere frondes,* Laub abstreiffen/ Virg. Eclog. 10. *Folia ex arboribus stricta,* Cæs. 3. Civ. cap. 58. *Stringere ensem,* ein Schwerdt zücken. Liv. 7. cap. 5 *Procul inde omnibus abire jussis cultrum stringit.* Vide Nonium de variis hujus verbi significationibus.

¶ *Hunc primum levis hasta strinxerat,* Virg. 9. v. 577. hat ihn gestreifft oder gerühret. *Stringere ripas,* Æneid. 8. v. 63. am Ufer hinfahren.

¶ *Strictus;* ut, *Insequi aliquem gladio stricto,* Cicer. 2. Philipp. cap. 9. *Jus strictum,* scharff Recht / jus summum. *Stricta lex,* Statius 3. Silv. 5. v. 87. Comp. *Strictior.* Dialog. de Orator. cap. 25. num. 6 *Strictior Calvus, numerosior Asinius, splendidior Cæsar.* Hoc est, qui oratione utitur stricta & concisa, forti tamen & nervosa.

¶ Stricte, strictius, strictissime, genau/ restricte: Cic. de amicit. c. 16. *Observare stricte, ne plus reddat quàm acceperit.* (Gruterus hic *restricte.*) Palladius l. 1. c. 6 *Post bonam vindemiam strictius; post exiguam latius puta.* Gellius l. 16. c. 3 *fasciis ventrem strictissime circumligare.*

¶ Strictim, compressius, breviter, stringendo singula vel certum aliquid. Val. lib. 1. cap. 26. Cic. pro Cluent. cap. 10 *Ea, quæ copiosissime dici possunt, breviter a me strictimque dicuntur,* fürtzlich überlauffen.

¶ Stricturæ, scintillæ ferri candentis, cum cuditur, die glüenden Funcken vom Eisen. Virg. 8. Æneid. v. 421

Stricturæ chalybum & fornacibus ignis anhelat.

¶ 2 Stricturæ item *massæ* sunt *terræ,* ex quibus fit *ferrum,* Eisen-Ertz. Plin. l. 34. c. 14.

¶ Strictivus, *oleæ strictivæ,* quæ manu stringuntur, apud Catonem c. 146. die sich abstreiffen lassen.

¶ Strigmentum, strigmenta, sordes, quæ a corporibus raduntur, Unflat/ so man vom Leibe abkratzt. Plin. l. 9. c. 51 *Anguillæ atterunt se scopulis, ea strigmenta vivisicunt.* ¶ *Strigmenta* etiam dicuntur sordes olei, quæ ex unctorum athletarum corporibus radun-

raduntur, Plin. l. 15. c. 4. Et Val. Maximus l. 9. c. 14. sub fin. A *Gymnicorum servo strigmenta gymnasii colligenti similis.*

¶ Adstringere, vel Astringere: *arcte adstringere*, Cicer. de fato cap. 14. fest zusammen ziehen / zusammen halten. Contrarium huic verbum *relaxare* & *solvere* est. Celsus præf. *Certæ quædam res sunt, quæ ventrem aut adstringunt, aut solvunt. Adstringunt*, i. e. continent, vel ut ipse alibi loquitur, *tenent:* hoc est, durum & pressum reddunt, verstopffen. ¶ 2. *Astringi necessitate*, Cicer. 1. Nat. deor. c. 7 extr. id est, cogi, durch Noth gezwungen werden. Sic, *Astringi lege*, Idem pro Cluent. cap. 57. *Conditionibus suis aliquem adstringere*, Idem pro Quintio cap. 5, einen an seinen Fürschlag binden. *Adstringere se ad certa verba*, Quintil. lib. 7. cap. 4. *Adstringere orationem numeris*, Cicer. 3. de orat. cap. 44. ¶ 3. Terent. in Eunuch. act. 1. scen. 2. vers. 22 *Lege hac tibi meam adstringo fidem*, id est, confirmo, obligo. Et Cicer. 3. Offic. cap. 31 *Nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurando arctius*, keine grössere Verbindung. *Scelere se adstringere*, Cicer. in Philipp. 4. c. 4. Et, *Adstringere se furti*, scilicet, *crimine*, Plaut. Rud. act. 4. scen. 7. v. 34. sich Diebstahls schuldig machen.

¶ Adstrictus, *contracta & adstricta eloquentia*, Cicero de Dialectica loquens in Bruto c. 90 kurtz gefast. *Voluptatibus adstricti*, B Idem Paradox. 1. c. 2. die sich den Lüsten ergeben haben. *Est finitimus Oratori Poeta, numeris adstrictior*, id est, paullo magis alligatus ad numeros, Idem de orat. 1. c. 16. mehr gebunden. *Gustus adstrictus*, ein Schmack der das Maul zusammen zeucht / Plinius l. 27. cap. 12. *Alvus adstrictior*, Celsus lib. 1. cap. 3. hartleibig / cui *fusior* opponitur.

¶ Adstricte, arcte, cui opponitur *remisse*. Cicer. 3. orat. cap. 48 *Theophrastus*, inquit, *putat orationem non adstricte, sed remissius numerosam esse oportere.* Et Plin. lib. 3. epist. 18 sub fin. *Quæ pressius & adstrictius scripsi.* Et Seneca *Adstrictius* dixit Epist. 8. extrem.

¶ Adstrictio, Anziehung / Stopffung. *Gustus amari cum adstrictione*, Plin. l. 27. c. 10.

¶ *Adstrictoria vis*, quæ adstringit, eine Krafft / so zusammen zeucht oder stopfft / Idem l. 24. c. 13.

¶ Circumstringo. Tertullianus de Pallio cap. 1. *Habitus cervicibus circumstrictus.*

¶ Constringere, zusammen binden. cujus contrarium est *Dissolvere*. Terent. in Andr. 5. sc. 2. v. 24 *Quadrupedem constringe*, als ein Thier. Sic *Constringere laqueis*, Cic. pro Sextio c. 41. *Habere constrictum aliquem in suis vinculis*, Quintil. l. 7. c. 4. Et, *Virtuti se constringendam tradat*, Cic. de finib. 2. c. 19. *Constringi* C *necessitate*, Idem Tusc. Quæst. l. 2. c. 2.

¶ Constricte, adverb. a participio *Constrictus*. Augustinus l. 1. Doctr. Christian. c. 28 *homines qui constrictius tibi quasi quadam sorte junguntur.*

¶ Constrictio. Palladius Martio, cap. 1 *Nodo duræ constrictionis angi.* Et Macrobius libr. 7. Saturn. cap. 6 *Stomacho in lassitudinem degeneranti ad instaurandas constrictione vires vinum offerunt.*

¶ Constrictare, frequent. apud Tertull. 2. adv. Marcion. c. 16.

¶ Destringere, abstreiffen. *Destringere oleam, avenas*, Colum. lib. 11. cap. 2. & Cato c. 37. Plinius in Panegyr. c. 37 metaphorice dixit, *Destringere & abradere aliquid alicujus bonis*, abstricken / abkürtzen. Plinius l. 3 epist. 5. n. 14 *dum destringitur tergiturque*, id est, defricatur. Adde Cellarii ad hunc locum adnotatiunculam, qui & ex Martialis l. 14 epigr. 51 adfert

- - - *curvo destringere ferro.*

Sic enim in melioribus tam Plinii, quam Martialis libris est.

¶ Destrigmentum, idem quod *Strigmentum* seu *ramentum*. Plin. lib. 20. cap. 34.

¶ Destricte, adverb. Tertullian. l. 1. advers. Marcion. c. 3. Et Lege 13 Dig. de Procurat. *destricte denegare.*

¶ Distringere, diversis locis alligare atque sic extendere. Plinius lib. 5. epist. 5 *Distringor officio, ut maximo, ita molestissimo*, hoc est, occupor, distineor. *Bellis distringi* similiter Nepos dixit Hannibale extr. *Distringi ab re*, vide *Districtus*. ¶ 3. *Distringere gladium*, Cic. offic. 3. cap. 31. idem quod stringere. Et in D Catil. 3. cap. 1. *Districtos in Remp. gladios retudimus.* ¶ 4. *Distringere hostem* est distrahere. Vide Frontinum libr. 1. Stratagem. cap. 9. quod DE DISTRINGENDIS HOSTIBUS inscriptum est. Florus lib. 2. cap. 13. *Ipsi quidem ut Romanum a tergo distringerent.*

¶ Districtus, particip. & adjectiv. *Districtior accusator*, Tacitus 4. Annal. c. 36. n. 4, ein scharffer Ankläger / qui *levi* ibidem opponitur. *Districtior ab re quadam*, Cic. 2. ad Q. fratr. epist. ult. *Sic habeto, nunquam me a caussis & judiciis districtiorem fuisse*, hoc est, occupatiorem, unmüßiger / mehr beladen / mehr beschäfftiget.

¶ Indistrictus, illæsus, solutus. Ovidius 12. Metam. v. 92

- - - *Tamen indistrictus abibo.*

¶ Districte, *Districte minari*, hart und ernstlich dräuen / Plin. l. 9. epist. 21. *Districtius repercuti*, Tertull. de Idololatr. c. 5.

¶ Instringere, *Instringere vinculis*, Quintil. in declamat. 5.

¶ 2. Sed *Quin de animo affirmas, teque instringis*, id est, colligis animum, tibique constas, fassest dein Gemüth wieder zusammen / Catull. Carm. 77. Scal. *instrictu.*

¶ Instrictus, ûs, subst. Ita Scaliger cit. Catulli loco: *instrictuque reducis.*

¶ Interstringere, idem quod *obstringere*. Plaut. Aulul. act. 4. scen. 4. v. 31 *Ibo hinc intro, atque illi Socienno tuo jam interstringam gulam.*

¶ Obstringere, Plaut. in Curcul. a. 5. sc. 3. v. 29. *Collum obstringe homini*, verbind ihm die Gurgel. ¶ 2. *Obstringere sibi aliquem beneficio*, Cæs. 1. Gall. c. 9. *Jurejurando aliquem sibi obstringere*, ibidem cap. 31. Et, *Obstringere religione*, 2. Philipp. cap. 33, ihm bey Gewissen lassen zusagen. *Fidem suam alteri obstringere*, Plin. lib. 4. ep. 13. sich verpflichten / angeloben. *Obstringere se parricidio*, i. e. committere parricidium, Cic. 11. Philipp. c. 12. Sic *Scelere, perjurio*, &c. Item *Debito aliquem obstringere*, est debitorem constituere, Seneca de beneficiis l. 6. c. 12.

¶ Obstrictus, *Addictum, deditum, obstrictum sibi ac liberis suis aliquem habere*, Cicer. pro Cæl. cap. ult. *Obstrictus voluptatibus tenetur*, ibidem cap. 19. Comp. *obstrictior*. Paullinus 9 Natal. Felicis v. 145

- - - - *quia nemo obstrictior est me*
Debitor huic.

¶ Obstringillare. Ita apud Nonium ex Varrone legitur, quod in Senecæ libris Epist. 115 est *obstrigillare*. Vide *Strigilis*.

¶ Perstringere, *Terram aratro perstringere*, Cic. pro leg. Agr. 2. c. 25. durchpflugen. *Celeriter cursum aliquem perstringere*, einen Lauff überhin thun / Idem 2. Philipp. c. 19. Et, *Perstringit me horror*, Liv. 1. cap. 25. ¶ 2. Sed *perstringere aciem mentis, oculos*, blenden / verduncfeln. Cicer. 12. Philipp. cap. 2 *quasi per caliginem perstrinxerat aciem animi Bruti salus.* ¶ 3. Sed *Asperioribus verbis voluntatem alicujus perstringere*, i. e. leviter vel latenter reprehendere, Cicer. pro Planc. cap. 14. *Leviter transire, ac tantummodo perstringere & attingere*, Idem pro S. Rosc. c. 32. wenig berühren.

¶ Præstringere, *Fauces laqueo præstringere*, Ovid. in Ibin v. 549. würgen. *Tempora præstrinxit sertis*, Stat. lib. 5. Silv. 3. vers. 112. vorbinden. ¶ 2. Sed *præstringere aciem oculorum, mentis, ingenii*, blenden / ut *perstringere*. Cicer. in Vatin. cap. 10 *Cujus dignitas & splendor præstringebat credo oculos Vatinii.* Et Livius l. 40. cap. penult. *Fulguribus præstringentibus aciem oculorum.* Sed, *Acies ferri præstringitur*, id est, obtunditur, hebetatur, wird stumpff gemacht / Plin. l. 7. c. 15.

¶ Restringere, idem interdum est quod *adstringere*, Plin. l. 1. ep. 8 *Omnes homines ad custodiam pecuniæ natura restrinxit*, hat angebunden. ¶ 2. Sed *Restringere sumptus*, einhalten / zurück halten / Idem l. 6. epist. 19. Sic *Syllabæ plures in pauciores restringendæ sunt*, einziehen. ¶ 3. Interdum *Restringere* aperire est & solvere, quod constrictum fuerat. Plaut. Captiv. a. 3. sc. 1. v. 25

Saltem si non arriderent, dentes ut restringerent.

Et Lucretius lib. 2. v. 505

Hæc magis humatis inter se nexa teneri,
Propterea que solere vias restringere nostris
Sensibus, introituque suo perrumpere corpus.

¶ Restrictus, *restrictior*. Cic. 3. famil. ad Appium epist. 8 *Natura semper ad largiendum ex alieno fui restrictior*, id est, parcior, tenacior. Arnobius lib. 7. p. 135 *Restrictiores in numero deorum.* Et Ambrosius 1. offic. c. 3 *Sermo tuus sit restrictior.*

¶ Restricte, parce, genau. *Illud plenissime, hoc restrictissime feceris*, Plin. lib. 5. epist. 8. Et Cicero de amicit. c. 16 *Ditior mihi & affluentior videtur esse vera amicitia, nec observare restricte, ne plus reddat, quam acceperit.* Vide *stricte*. Comp. *restrictius*. Augustinus lib. 3 de Doctr. Christ. c. 12. pr. *Quisquis rebus prætereuntibus restrictius utitur.*

¶ Restrictim, apud Nonium Afranius: *Restrictim cogitatum, atque omnibus rationibus*, genau bedacht.

¶ Restrictio. Augustinus de Moribus ecclef. cathol. cap. 31 *Redundat plurimum ex operibus manuum, & epularum restrictione.* id est parsimonia.

¶ Substringere, unten her zusammen halten / zusammen halten / zusammen ziehen. Quintil. l. 10. c. 5 *Omissa supplere & effusa substringere.* Horat. l. 2. Serm. Satyr. 5. v. 95

- - *aurem substringe loquaci*,

id est, accommoda, vel finge te accommodare.

¶ Substrictus, *Venter substrictior*, eingezogen / Colum. 6. c. 20.

STRIX, στρίξ, avis nocturna inauspicata, sed quæ sit, constare non arbitror, inquit Plin. libr. 11. cap. 39 Ein Uhu / greulicher Nacht-Vogel. De strigibus fabulosis vide Ovid. 6. Fastor. v. 139

Est illis strigibus nomen, sed nominis hujus
Caussa, quod horrenda stridere nocte solet &c.

Vide Torrent. ad 5. Epod. Horatii vers. 20. & Fuller. Miscell. lib. 6. cap. 7.

¶ Strix, canaliculus, vide *Stria*.

STROBILUS, στρόβιλος, *nux pinea*, eine Zirbelnuß / Matthiol. ex Galeno. ¶ 2. *Strobilus* item carduus ille est, quem σκόλυμον dicunt *Græci*, Strobeldorn / idem. ¶ 3. Flatus etiam repentini species

species est, de quâ Plin. l. 2. c. 48. Præcipua navigantium pestis, & inferne sursum versus repente convolvitur. A

¶ Strobus vero arbor Plinio odorifera est apud Germanos lib. 12. cap. 17.

STROMBUS, Strombi, conchæ sunt multorum generum, sed pleræque longæ & intortæ, ad figuram buccinæ. Plin. lib. 32. c. 9 pr. *conchas longas* vocat, ubi Harduinum vide. Libri ejusdem c. 11 etiam *strombum* nominat.

STRONGYLOS, vel Strongyle, es, στρογγύλη, insula in mari Ægæo, à rotunditate sic dicta: *Naxos* quoque dicitur. Vide Plin. lib. 4 cap. 12.

STROPHA, æ, στροφή, tergiversatio astuta & dolosa, fallacia ludificatrix, ein Ranck/ eine listige Außflucht. Martial. libr. 3. epigr. 7 *Nihil stropharum est, jam salarium dandum est.* Plin. libr. 1. epist. 18 *Inveniam aliquam stropham, agamque caussam tuam.*

STROPHADES, Στροφάδες, insulæ duæ in mari Jonio. Virgil. 3. Æneid. v. 209

- - - Strophadum me littora primum
Accipiunt, Strophades Grajo stant nomine dictæ.

STROPHIUM, prima & secunda brevi, στρόφιον, fascia pectoralis, ein Brüstlein / Brusttuch / Brustkoller. Catullus Carm. 65 *Non tereti strophio lactantes vincta papillas.* Vide Nonium. B

¶ 2. Item Insigne capitis vel corona. Festus: *STRUPPUS est, quod Attejus Philologus existimat, quod Græce στρόφιον vocatur, & quod Sacerdotes pro insigni habent in capite: quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in capite imponatur, quale sit strophium* &c. Plinius libr. 21. cap. 2 *Tenuioribus* (coronis) *utebantur antiqui, STROPHIA appellantes, unde nata STROPHIOLA.* Prudentius pro vittis posuisse videtur, quibus flores nectebantur in serta sive coronas, Hymno 3. καθημ. sive Ante cibum v. 26

Sperne Camœna leves hederas
Cingere tempora queis solita es,
Sertaque mystica dactylico
Texere docta, liga strophio,
Laude Dei redimita comas.

Ison in Glossis hoc loco STROPHIUM, *cingulum aureum* interpretatur.

¶ Strophiolum, στροφίδιον. Plin. l. 21. c. 2.

¶ Strophiarius, Plaut. in Aulularia a. 3. sc. 5. v. 42.

STRUMA, æ, tumor, in quo subtus concretæ quædam ex *pure* & *sanguine* quasi *glandulæ* oriuntur, Celsi sunt verba lib. 5. c. 28. Hagdrüsen am Hals/ ein Kropff/ Vide *Scrophula.* *Strumam exsecare,* den Kropff schneiden. Cicero pro Sextio cap. 65 *Ii medentur Reipubl. qui exsecant pestem aliquam, tanquam strumam civitatis.* ¶ 2. Alio loco inquit Celsus, *Struma, exstantia quædam in tergo est,* ein Höcker. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 9 *Denique etiam Vatinii strumam sacerdotii διβάφῳ vestiant.* Vide in Chiliad. *Strumam dibapho tegere,* quod est infamiam dignitate aliqua obliterare. C

¶ Strumosus, kröpffig. Juvenal. Sat. 10. v. 309

Strumosum, atque utero pariter gibboque tumentem.

¶ Strumaticus, einen Kropff habend. Firmicus lib. 8. Astronomicon cap. 19.

¶ Strumen, *herba* Plinio *ranunculus quartus est,* sic dicta, quod vel strumis medeatur, vel radicem habeat strumosam, vide *Ranunculus.* *Hæc herba est, qua mendicantes sibi crura & lacertos dilaniant, quo impudentius possint stipem extorquere. Hinc nonnullis herbariis* Ulceraria *vulgò dicitur,* aliis *scelerata,* Ruellius. Interpretantur, Hanenfuß/ Spiegelblumen/ Butterblumen.

STRUO, struere, exstruere, bauen. *Struere aggeres,* Hirt. 8. Gall. cap. 41. Schantzen auffwerffen. *Struere aciem,* instruere, vide *Acies.* Terent. in Heaut. act. 3. scen. 2. vers. 3 *Num me fefellit hosce id struere?* id est, moliri, daß sie damit umgiengen? *Calamitatem alicui struere & moliri,* Cicero. pro Cluent. c. 64. Unglück zurichten. *Struere insidias alicui,* Ovid. 1. Metam. vers. 198. *mendacium,* Livius l. 23. c. 34. D

¶ Structor. Cic. ad Quint. frat. lib. 2. Epist. 5 *In aream tuam veni, res agebatur multis structoribus.* Ubi *Structores* ædificatores sunt, ut Tribonianus interpretatur Lege 1. Cod. de excusatione artificum. Horum idem Cicero meminit lib. 14. ad Atticum Epist. 3. itemque Vegetius lib. 2. c. 11. ¶ 2. Structor, qui struendæ mensæ & ferculorum collocandorum curam habet. Servius: *STRUERE, ordinare, componere: unde & STRUCTORES, dicuntur ferculorum compositores.* Petronius: *Superque* (signum scilicet repositorii ciborum) *proprium convenientemque materiæ structor imposuerat cibum.* Nominat & Juvenalis Sat. 5. v. 120. & 11. v. 136. Alibi describens ait Sat. 7. v. 184

- - - - qui fercula docte Componat.

Martialis verò pro *Carptore* sive *Scissore* posuisse videtur l. 10. Epigr. 48. Ad eum enim *ferrum,* cujus ibi meminit, pertinet, non ad structorem. Forte utrisque partibus unus & idem non raro est functus. Et Martialis eo loco non de potentis alicujus cœna, sed sua loquitur. Vid. Lips. l. 2. Sat. c. 2. p. 63. Gr. Τραπεζοκόμος est.

¶ Structura, Gebäu. Livius libr. 21. cap. 11 de muro Saguntino: *Cæmenta non calce durata erant, sed interlita luto, structuræ antiquæ genere.* Metaphorice *Structura verborum,* Cicero de opt. gen. cap. 2.

¶ Structilis, ut, *Columnæ structiles,* auffgemauerte Pfeiler/ id est, structæ ex lapidibus multis, non uno solido, Columell. lib. 11. cap. 3. Et, *canales structiles,* Vitruv. lib. 8. cap. 7. pr. *Structile saxum,* Prudent. Psych. v. 834.

¶ Structio. Pallad. lib. 12. cap. 22 *sternes inter spatia structionis:* das Bauen/ Auffführung.

¶ Strues, lignorum congeries, ein Holtzhauff. Livius l. 21. c. 27 *Struem ingentem lignorum faciunt.* ¶ 2. Genus item Libi in sacris. Ovid. 1. Fastorum v. 276

Hæc adolet flammis cum strue farra suis.

¶ Struix, icis, Festus: *Struices antiqui dicebant omnium rerum exstructiones.* Sic, *Struices lignorum,* dixit Arnobius libr. 2. pag. 222. *Struices patinarias* Plautus Menæchm. act. 1. scen. 1. v. 26. *Struices saxeas,* Livius apud Festum. *Struicem malorum,* Nævius. Et Solinus cap. 28 [al. 41] *Cæmenticiis nectunt struicibus.*

Composita a *Struo:*

¶ Adstruere, ut, *ædificium novum veteri adstruere,* Columella 1. c. 5. daneben bauen. Et Ovidius 2. de arte am. v. 119

Jam molire animum, qui duret, & astrue formam &c.

Magnificentiæ, dignitati aliquid adstruere, id est, superaddere. Plinius lib. 9. cap. 35 de Cleopatræ cœna: *Quærente Antonio, quid adstrui magnificentiæ posset.* Et Junior Plinius lib. 3. epist. 2 *Magni æstimo, dignitati ejus aliquid adstruere.* Et in Panegyr. cap. 74 *Nihil felicitati suæ putat adstrui posse.* Tacitus 1. Histor. cap. 78 *Othoni quibusdam diebus populus & miles, tanquam nobilitatem ac decus adstruerent,* NERONI OTHONI *acclamavit.* ¶ 2. Adstruere pro *affirmare,* apud Plin. libr. 12. cap. 18, *Periti rerum adstruxerunt.* Editi libri h. l. habent *asseverant:* sed omnes MSS. Harduino teste, *adstruxerunt:* nec tamen ausus ille est in textum recipere.

¶ Circumstruere, ümher bauen. Plin. l. 11. c. 6. extr. *Hic fores latiores circumstruunt.* Et Suetonius Domitiano c. 4 *circumstructo juxta Tiberim lacu.*

¶ Construere, ædificare, ut *Mundus a Deo constructus atque ædificatus est,* Cic. 1. de nat. D. cap. 8. *Navem, ædificium construere,* Idem de Sen. cap. 20. Et, *Fingere & construere nidos,* Idem de orat. 2. cap. 6. Et *Acervus nummorum construitur apud eum,* hoc est, cumulatur, Idem Phil. 2. c. 38.

¶ Pecunia *constructa & coacervata,* Idem de leg. Agraria 1. c. 5. gesamlet/ gehäuffet.

¶ Constructio, ut *constructio hominis,* des Menschen Erbauung/ Idem in Acad. 4. cap. 27. *Apta constructio verborum,* Idem 1. de orat. cap. 5.

¶ Destruere, *demoliri,* ut *ædificium idem destruit facillime, qui construxit,* Cicer. de Seneᶜt. cap. 20. wiederum einreissen/ zerbrechen. ¶ 2. Quintil. lib. 5. cap. 7 metaphorice dixit, *Destruere testes,* id est, ostendere iis moribus eos esse, ut in testimonio reddendo non sint recipiendi, Zeugen tadeln.

¶ Destructilis, quod potest destrui. Prudentius Romano v. 348 de æde mentis:

Salvi incapacem posse, nec destructilem.

¶ Destructibilis, idem. Lactantius extremo libro de Ira Dei: *Destructibilia sunt omnia, quæ manu fiunt.*

¶ Destructio, Einreissung. *Murorum destructio,* Sueton. Galb. cap. 11.

¶ Destructor. Tertullian. Apolog. c. 46 *Rerum ædificator & destructor.* Add. 4. adv. Marcion. c. 7.

¶ Distruere, *separatim struere,* apud Val. Max. l. 4. c. 1. n. 1.

¶ Exstruere, erbauen. *Exstruere ædificium in alieno,* proverbialiter dixit Cicero pro Milone cap. 27. seinen Stall auff eines andern Grund bauen. *Exstruere tumulum,* Cæs. 6. Gall. cap. 16. *Mensas epulis exstruere,* i. e. instruere, Cic. Tusc. 5. c. 21. die Tische mit Speisen besetzen. *In numerum verba exstruere,* Auctor ad Herenn. 4. c. 32. *Exstruere ex ipso fundamento,* aus dem Grund heraus bauen. *Ex argumentis & rationibus aliquid exstruere,* etwas mit gewissen Gründen und Schlüssen beweisen ꝛc. Sic etiam eleganter dicimus, *ex testimoniis Prophetarum multas eruditas & graves conciones Paulus exstruit* &c.

¶ *Exstructissimæ & ornatissimæ ædificiorum species,* Apulej. de Deo Socrat. sub fin.

¶ Exstructio, ut *Exstructio tectorum,* Cic. 2. nat. D. cap. 60. Aufbauung.

¶ Instruere, adornare, apparare, docere, anrichten/ versorgen/ unterweisen. *Instruere accusationem,* vel *actionem,* vel *litem,* est literis ac testibus cæterisque ad probandum necessariis eam adornare munireque, sich versehen und gefast machen ꝛc. Ita *Villam instruere,* & alia dicimus. Quin & *hominem instruere* dicimus, cui de rebus necessariis prospicimus. Suetonius Vespas. cap. 13 *Vitellii hostis sui filiam splendidissime maritavit, dotavitque etiam & instruxit.* INSTRUXIT, id est, matronali supellectile ornavit, hat ihr allerley Schmuck und Geräthe mitgeben.

¶ 2. Signi-

¶ 2. Significat & *disponere*, *ordinare*, & militare verbum est, & de acie dicitur. Terentius Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 2 *Tu hosce instrue, hic ego ero post principia.* Et versu seq. *Ut hos instruxit.* Sic, *Instruere aciem*, Cic. pro Mur. cap. 9. *copias* Cæs. 7. c. 18. *Instructus telis exercitus*, Idem Cæs. 3. B. Civ. cap. 56. Et, *Instructa sunt mihi corde consilia omnia,* Ter. in Phor. act. 2. sc. 2. v. 8. Et, *Instruendæ fraudi aliquanto intentior.* Liv. lib. 23. c. 35. ¶ 3. *Instruere aliquem scientia,* Quintil. procem. lib. 1. Et lib. 4 cap. 2 Idem: *Judex notitia rerum instruendus videtur*, unterrichten. A

¶ Instructus, a, um, participium & nomen, quod, æque ac verbum, varie construitur. mit was versehen/ zu was abgericht. Ut, Ter. in Heaut. 3. sc. 1. v. 41. *ad eadem*, Livius lib. 24. cap. 24. *Ad contemnendam mortem*, Cic. 2. de Fin. c. 17. Et, *omnibus rebus instructum & paratum convivium*, Cic. in Verr. 6. cap. 27. Per Gradus etiam movetur. *Instructior doctrinis*, Idem de Finib. 1. c. 7. *Instructior a Philosophia, a jure civili, ab historia*, Idem de clar. orat. cap. 43. *Instructissimus artibus*, Brut. ad Attic. lib. 1. epist. ad Brutum num. 17. Et, *Instructiores copiæ*, Livius 27. cap. 45. pr. *Humanitatis laudibus instructissimus*, Val. Max. lib. 2. cap. 6. num. 8.

¶ Instructe. Livius lib. 1. cap. 35 *Ludos opulentius instructiusque, quam priores reges, fecit.* Apulejus Apolog. p. 296 *Instructius accusare.*

¶ Instructio, ut, *Instructio exercitus, militum*, Auct. ad Herenn. lib. 3. cap. 10.

¶ Instructus, ûs, idem. Manilius lib. 5. v. 286

- - - - *Instructu simili componitur ordo.* B

Et Tertullianus Apolog. cap. 6 *De habitu, victu, instructu, censu.* Ibidem cap. 42 *Homines ejusdem victus, habitus, instructus, ejusdem ad vitam necessitatis.* Idem de anima cap. 19 *cum omni instructu suo nasci.* i. e. cum omni instrumento necessario. Adi ibi Rigaltium. Et Augustinus lib. 12. de Trinit. c. ult. *instructu spirituum malignorum.* Quæ ideo addere visum fuit, quia sunt, qui Manilii lectionem sollicitent. Ex Scaligeri autem ingenio & emendatione est, quam produximus. Vide illum Heroem in Manil. p. 375.

¶ Instructor, ut *Instructor convivii*, Cicero post red. in senatu cap. 6.

¶ Instructilis. Tertullian. de Anima cap. 14 pr. *Anima instructilis*, i. e. non structilis, quia non solubilis est, nec mortalis. Vide locum.

¶ Instrumentum dicitur præsens & parata copia earum rerum, sine quibus tueri aut exercere aliquam rem non licet: Supellex videlicet & apparatus, Geräthschafft. Cicero 6. in Verrem cap. 44 *Post hæc his præclaris nominibus amissis in instrumento ac supellectile Verris numerabantur.* Hinc *Instrumentum litis* Quintilianus dixit, quicquid ad instruendam litem seu caussam pertinet. C Alibi *Instrumentum & apparatum belli* idem dixit. Eadem conjungit & Sueton. Cæs. cap. 37 *Primum & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexandrinum, deinde Ponticum, huic proximum Africanum, novissimum Hispaniensem, diverso quemque apparatu & instrumento.* Nam *instrumentum* hoc loco omnis illa rerum appellatur copia, sive supellex, quibus triumphi pompa solebat instrui. Ibidem cap. 84 *Deinde tibicines & scenici artifices vestem, quam ex instrumento triumphorum ad præsentem usum induerant*, &c. Tacit. lib. 4. Histor. cap. 7 *Nullum majus imperii boni instrumentum, quam amici multi. Quid tanto opus est instrumento in optimis artibus comparandis* &c. Et Sueton. in Tiberio cap. 36 *Religiosas vestes cum omni instrumento comburere.* Sic *rusticum instrumentum*, Val. Max. lib. 4. cap. 4. *Venatorium instrumentum*, Plin. lib. 3. Epist. 20. pro supellectile rustica, venatoria: *Doctrinæ instrumentum*, Apul. Apolog. Et *dicendi instrumentum*, Quintil. lib. 12. cap. ult. *Imperii instrumentum*, Sueton. Vespasiano cap. 8. extr. dixit. Fallitur autem Scioppius, qui putat *Instrumentum* pro ὀργάνῳ sive ἐργαλείῳ (Werckzeug) Latine haud dici. Contra enim optimum Glossarium Stephani *Instrumenta*, χρήσιμα, ὄργανα, ἐργαλεῖα interpretatur. Cicero 1. de legibus cap. 22 *Instrumenta multa habet homo ad adipiscendam sapientiam*, i. e. ὄργανα, subsidia, præsidia, quibus sapientia paratur. Cicer. Oeconom. apud Columellam: *Jam seorsim arma ac tela seponebantur, & in altera parte instrumenta, quibus ad lanificia utuntur.* Ergo *Instrumentum* dicitur, & omnium rerum copia, quibus navis, ager, domus &c. instruitur, quod in *instrumento* sive supellectili est. D

¶ Superinstruere. Columella lib. 9. cap. 7 *Ordines vasorum superinstructos in altitudinem tres esse abunde est.*

¶ Interstruere Silius lib. 10. v. 149

Illiso saxo, qua spina interstruit artus, Occumbit,

id est, *ubi spina in medio dorsi artus connectit*, fest und unterbauet.

¶ Obstruere, occludere, obturare, ut *obstruere portas*, die Thor zumauren/ Cæs. 1. Civ. cap. 27. *Omnes aditus frigoris aut injuriæ obstruere*, Plin. lib. 11. cap. 7. Et Virgil. 4. Æneid. v. 440

Fata obstant, placidasque viri Deus obstruit aures.

¶ *Obstructa difficultatibus est omnis cognitio*, Cicer. 4. Acad. c. 3.

¶ Obstructio, occlusio, Verstopffung. *Obstructio diuturna & obducta*, Cicer. pro Sextio cap. 9. extr.

¶ Præstruere, præstrui illa dicuntur, quibus alia deinde superimponuntur, vorher bauen und zurichten/ Liv. lib. 28. cap. 42 *Non semper temeritas est felix, & fraus fidem in parvis sibi præstruit, ut quum operæ pretium sit, cum mercede magna fallat.* Et Plinius lib. 5. ep. 8 *Illud peto, præstruas ad quod hortaris.* vorarbeiten/ vorher entwerffen. Claudianus de 4. Conf. Honorii v. 370

- - - - *prius agmina duris*

Exerce studiis, & sævo præstrue Marti,

i. e. præpara, quasi præinstrue. Ita enim & *Præminere* pro *Præeminere* dicebant.

¶ Præstructio. Tertullianus 4. adv. Marc. cap. 14 *Nisi hanc promissionem creator in Evangelii sui præstructionem destinasset.* Et Augustinus epist. 112. cap. 1 *Illa præstructio minus habebat.*

¶ Præstructim, Tertullian. de Pallio cap. 3.

¶ Restruere. Idem Tertullianus Apolog. cap. 6 *Licet aras restruxeritis*, id est, restitueritis. Nam contrarium est verbo *destruere*. Idem de Resurrect. carn. cap. 31 *Deus eam restruebat fidem, quam populus destruebat.* Et ad Nation. lib. 1. cap. 10 *Varro commemorat*, [Ægyptiorum deorum] *statuas a senatu dejectas, non nisi per vim popularium restructas.*

¶ Substruere, unterbauen/ fulcire, Liv. 6. cap. 4 *Capitolium saxo quadrato substructum est.*

¶ Substructio. *Insanæ substructionum moles*, Cic. pro Milone cap. 31. grosse ungeheure Gebäude.

¶ Superstruere. Tacitus 4. Annal. cap. 62. n. 2 *Neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit.*

STRUPPI, dicebantur fasciculi ex verbenis facti, qui in supplicationibus pro pulvinaribus substernebantur, Festus. Festo & Isidoro dura, crassa, vilia sunt vincula. Vid. Barth. ad Claud. Mamert. p. 430.

STRUTHIA mala, quæ & Struthiomela, στρουθόμηλα, dicuntur, mala cotonea sunt majora, die grossen Quitten/ Hetrusci *pyra cotonea* vocant.

¶ Struthea, arbor, Matthiolus.

STRUTHIUM, στρούθιον, herba, quæ & *Radicula* & herba lanaria vocatur, Seiffenkraut.

STRUTHIOCAMELUS, vel, ut Latini recentiores *Struthio*, avis est maxima, ein Strauß. Excedit altitudinem *equitis equo insidentis*, sed mira est stoliditate. Namque in tanta reliqui corporis altitudine latere se putat, cum colla frutice occultaverit. Vide Plin. lib. 10. cap. 1. Tertullianus de velandis virginibus extremo libro, de hac avi: *Ut bestia*, inquit, *quadam magis, quam avis licet pennata, brevi capite, protracta cervice, cætera altegrada. Hanc ajunt, cum delitescendum habet, caput solum plane totum in condensum abstrudere, reliquam se in aperto relinquere. Ita cum in capite secura est, nuda qua major est, capitur tota cum capite.* Vide & Claudianum 2. in Eutrop. v. 310. Græci στρουθὸν μεγάλην vel λιβυκὴν, Gaza *Struthionem Africum*, & alibi *Struthionem Libycum*, in utroque dixit genere, & Arist. στρουθὸς ὁ ἐν Λιβύῃ. Appellarunt & *passerem marinum*, quo de Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 87.

STRYGIS, fœm. στρυγίς, frumenti genus est, cæteris omnibus frumentis vilius apud Hippocratem & Plautum in Pseud. act. 3. sc. 2. v. 31 *Non condimentis condiunt sed strygibus.*

STRYMON, onis, στρυμών, fluvius Thraciam ab antiqua Macedonia disterminans. Vide Geograph. ¶ 2. Fuit & civitas Thraciæ hoc vocabulo. vid. Barth. ad Stat. Silv. pag. 21. 22.

¶ Strymonius, ut, *Strymoniæque grues* &c. Virgilius 1. Georgic. v. 120. *Anguillas Strymonias* in pretio habitas docet Athenæus lib. 7. cap. 13.

STUDIUM, quod *est animi assidua & vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluptate occupatio: ut Studium Philosophiæ* &c. Cicer. de Invent. lib. 1. cap. 25. Vide paullo post, *Studia literarum*. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 5 *Viris esse adversas æque studium est.* Cic. ad Brutum epist. 8 *Tibi omnes navare operam & studium volunt*, wollen dir dienen. *Studia sua in aliquem conferre*, lib. 2. ad Q. frat. epist. 14. *Polliceri alicui suum eximium & singulare studium*, Idem 5. famil. epist. 8. ¶ 2. Sed, *Silanum certe scio, qui dixit, studio Reip. dixisse*, id est, favore, amore Reip. Aus Lieb/Gunst/Wolmeinung/ Sallust. Catil. cap. 51. Et Sueton. Caligul. cap. 30 *Infensus turbæ faventi adversus studium suum exclamavit:* VTINAM POP. ROMANVS VNAM CERVICEM HABERET. *Adversus studium suum*, id est, quæ alii factioni favebat, quam cui ipse studebat, sive favebat. Factiones aurigarum Circensium quatuor erant: *Prasina, Rossa, Veneta, Alba.* Caligula autem *Prasinæ* erat addictus, cui adeo studebat, ut omnem turbæ omni populari, quæ Venetæ favebat, cervicem vellet ademtam. ¶ 3. Ter. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 16 *Dissimili studio est jam inde ab adolescentia*, id est, voluntate, er hat einen andern Kopff oder Sinn gehabt. Tale & Virgilii illud est, Æn. 2. v. 39 *Scinditur incertum studia in contraria vulgus.* Et, *Animum ad aliquod studium adjungere*, Terent. Andr. act. 1. scen. 1. vers. 39 sich auff etwas begeben/ legen. *Incendi studio discendi*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 1. ¶ 4. *Versari in studio literarum*, de Arusp. resp. cap.

cap. 9. Et, *Ingredi disciplinarum studia*, Quintil. lib. 1. c. 10. an- A
heben zu studiren. *Studia alicujus ab infantia formare*, Idem in Procem. *Studia leviter attingere*, Sueton. de Grammat. cap. 9. Et Cicero pro Arch. cap. 7 *Studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis solatium ac perfugium præbent, delectant domi, non impediunt foris* &c. Idem lib. 9. fam. ad Varronem epist. 2 *Nobis stet illud, una vivere in studiis nostris, a quibus antea delectationem, modo solatium petebamus, nunc vero etiam salutem deesse non arbitramur.* Philosophiæ studia præcipue ita appellantur. Horatius lib. 2. epist. 2. v. 82

Et studiis annos septem dedit,

i. e. Philosophiæ. Sueton. August. cap. 8. *Præmissus Apolloniam studiis vacavit.* Vellejus lib. 2. cap. 59 eandem rem narrans: *Pacatis bellis civilibus ad erudiendam liberalibus disciplinis singularis indolem juvenis Apolloniam eum in studia misit.* ¶ 5. *Studia* etiam sunt loca, in quibus eruditi conveniebant communicaturi de studiis, *Musea*. Capitolin. in M. Antonino Phil. cap. 26 *Apud Ægyptios civem se egit & philosophum in omnibus studiis, templis, locis.* Salmasius tamen mavult *stadiis*. ¶ 6. Pro Secta & certo vitæ genere aliquando & sumitur. B. Hieronymus in vita Hilarionis: *Nec quisquam monachos ante sanctum Hilarionem in Syria noverat, ille fundator & eruditor hujus conversationis & studii fuit*, i. e. vitæ monasticæ. Idem lib. 2. Epist. 8 *Tu quæ primam scintillam nostro fomiti subjecisti, quæ ad hoc studium nos &* B
sermone hortata es & exemplo.

¶ Studio vulgo usurpatur pro *de industria, consulto* (Martiali lib. 7. Epigr. 30. v. 7. *diligenter*) sine exemplo veteri.

¶ Studiosus, assiduus & perseverans in aliqua re. Cic. 4. Acad. cap. 31 *Homo acutus & valde studiosus ac diligens.* Idem de opt. gen. orat. cap. 5 *Suscepi laborem utilem studiosis*, id est, literarum cupidis. *Studiosus laudis*, cupidus. ¶ 2. *Studiosum esse alicujus*, est amore aliquem & benevolentia complecti, einen lieb haben/ ihm günstig seyn und bereit zu dienen. Cicero Cæcinæ lib. 6. fam. epist. 8 *Viri sunt optimi, & tui similium studiosi.* Idem in Verr. 4. cap. 47 *Quem in provincia existimationis meæ studiosissimum cupidissimumque cognovi.* Et, *studiosiorem in aliquo colendo esse*, lib. 5. fam. ep. 19. *Studiosus venandi, pilæ*, Idem de amicitia cap. 20. *Studiosi Catonis*, Nepos in Vita extr. i. e. qui tenentur cupiditate notitiæ Catonis.

¶ Studiose. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3, 44 *Texentem telam studiose ipsam offendimus*, fleißig über ihrem Geweb. *Studiose diligenterque aliquid curare*, Cic. ad Attic. 16. ep. 16. Et *Armari studiosius*, Nepos Agesil. c. 3. *Libellos studiosissime comparare*, Plin. lib. 4. epist. 26.

¶ Instudiosus. Apulejus Apol. p. 299 *Quid enim tandem medicinæ neque instudiosus neque imperitus* &c. Gloss. Cyrilli: *Instudiosus*, ἀφιλόπονος. C

¶ Perstudiosus. Cic. 5. Tusc. cap. 22 *musicorum perstudiosus.*

¶ Perstudiose. Cic. de clar. orat. cap. 56. *aliquem perstudiose audire.*

¶ Studeo, studere, dare operam alicui rei, laborare, cupere, über etwas liegen/ fleißig fürnehmen. Terent. in Eunucho act. 5. sc. 5. v. 8 *Dum studes dare verba nobis*, damit umgehest. *Quas matres student demissis humeris esse*, Ibidem act. 2. sc. 3. v. 23, fleißig darzu halten. Nepos Datame cap. 4 *Eoque, quo studuerat, venit.* Item Pelopida: *Qui cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent.* ¶ 2. Item dare operam literis, & eloquentiæ inprimis. Seneca lib. 2. Controvers. 10 *Tunc autem, quum studeret, habebatur bonus declamator.* Quintil. lib. 6. Procem. *Quis enim mihi bonus parens ignoscat, si studere amplius possum?* Et lib. 12 *Computavimus annos, non quibus studuimus, sed quibus viximus.* Sidonius lib. 9. Epist. 14 *Quæ materia tam grandis est, ut studentum, si quis fuerit ille, copiosissimus, nihil amplius in ipsa debeat cavere, quam ne quid minus dicat.* Stoicis studere erat Philosophiæ operam dare: quibus & qui in eo occupati *Studiosi* dicebantur: & qui ad aliquam perfectionem adspirassent *Eruditi*. Vide Lipsi. lib. 2. Manud. ad Stoic. Philosoph. Dissert. 1. ¶ Gaudet dativo: etiam Accusativo cum præpositione. *Studere virtuti, optimis disciplinis, artibus, literis, otio, pecuniæ, imperio, gloriæ* &c. noti usus sunt: in quo etiam interdum benevolentiam & partium favorem significat. *Studuit Catilinæ*, id est, favit, coluit eum, D
Cic. pro Cœlio cap. 4. Cum accusativo & præpositione Quintilianus lib. 10. c. 2 *Pictores in id solum student* &c. Gellius etiam ablativo cum præpositione junxit lib. 11. cap. 2, *Studebat in ea re.* Accusativum etiam regit cum pro *volo, cupio* ponitur. Plautus Milite Glor. Scena ultima: *Magis metuant, minus has res studeant.* Nisi potius sit, hæc per ellipsin verbi infinitivi *fieri* &c. Vide Vossium de Construct. sive lib. 7. de arte Grammatica cap. 34. circa finem. Cic. 1. offic. *Qui si nihil aliud studeat, nisi id, quod agat.* Sed & hic commode subaudiri verbum infinitum potest. Difficilior ratio est in illo Ciceronis post redit. in Sen. cap. 6 *Cum vero literas studere incipit, & helluo immanis cum Græculis philosophari*, &c.

STULTUS, imprudens, incautus. *Ego stultum me existimo, fatuum esse non opinor*, i. e. obtusis quidem sensibus, non tamen nullis. Afran. *Ex stultis insanos facere*, Ter. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 23. *Hominem stultum magis infatuare*, den Narren voll machen/ Cic. 3. Philipp. cap. 9. *Consilium stultum capere*, Idem in Verrem 7. c. 39. Differt *stultus* a *stolido*. *Stultus* laborat judicii nullitate: *Stolidus* immaturitate ejusdem propter ætatem. ¶ *Stultiores*, Cicer. pro Flacco cap. 20. *Nec quicquam est stultius*, Celsus præfat. Et, *stultissimus adolescens* Gellius lib. 5. cap. 10. *Stultissimus homo*, Plautus act. 5. sc. 1. v. 12.

¶ Stulte. thörigt/närrischer Weise. *Factum a nobis stulte est*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 8. *Agere omnia stulte & incaute*, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 10. *Stulte arrogans*, Idem 2. de Legib. cap. 7. ein stolzer Esel. *Stultissime dici & credi*, lib. 2. de nat. Deor. cap. 28.

¶ Stultitia, *mater omnium malorum*, quemadmodum Cic. dixit de Pet. Consul. *Morbus animi*, ut Seneca lib. 7. de beneficiis. *Non omnis error stultitia est*, Cic. de divinat. lib. 2. cap. 43. pr. *Altæ stirpes stultitiæ*, Vide *stirps*. *Proprium est stultitiæ, aliorum vitia cernere, oblivisci suorum*, Idem 3. Tuscul. cap. 30. ¶ 2. Per extenuationem stultitiæ nomine peccata etiam & flagitia designantur. Plaut. Aul. act. 4. sc. 10. v. 22

Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam meam.

Stultitiam, stuprum vocat Lyconides, quod Euclionis, ad quem loquitur, filiæ intulerat. Similiter Mostell. act. 5. sc. 2. v. 34

- - - - - nunc te obsecro

Stultitiæ adolescentiæque ejus ignoscas: tuus est.

Adde Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 8. Vid. Vossius lib. 4. Instit. Orat. p. 137. 138.

¶ Stultiloquium, Narrentheidung/ Plaut. Mil. Glor. act. 2. sc. 3. v. 25.

¶ Stultiloquentia, idem. Plaut. Trinum. act. 1. sc. 2 extrema:

Occlusioremque habeant stultiloquentiam.

¶ Stultiloquus, qui stulte loquitur. Idem Persa act. 4. sc. 3. v. 45 *Tace stultiloque.*

STUPA, æ, vel stuppa: scribunt & *Stypa*, στυπεῖον enim Græcis est; crassi lini purgamentum, cortici proximum, Werck/Stopwerck. Vet. Gloss. *Stuppa*, χνοῦς. Στυβῆς, ἄγγατα. Suet. Nerone c. 38 *Incendit urbem tam palam, ut plerique Consulares cubicularios ejus cum stuppa tædaque in prædiis suis deprehensos non attigerint.*

¶ Stuparius, a, um, ut, *malleus stuparius*, quo linum tunditur, ein Flachsbläuel. Plin. lib. 19. cap. 1.

¶ Stupeus, sive Stuppeus, adject. ut Æneid. 8. v. 694

Stuppea flamma manu &c. *Spargitur.*

Et lib. 2. Æneid. v. 236

Subjiciunt lapsus, & stuppea vincula collo
Intendunt.

STUPEO, stupere, erstaunen/erstarren. Est ex repentina aliqua re ita concuti & consternari, ut tanquam exsensus & attonito similis stes: de quo Barthius notavit lib. 5. Advers. cap. 4. Terent. in Andr. act. 2. sc. 1. v. 4 *Cura confectus stupet.* ¶ Horatio pro nimium admirari ponitur, itaque alicujus rei amore teneri, ut extra te poni & velut desipere videaris. Ut Sat. 4. lib. 1. v. 28

Hunc capit argenti splendor, stupet Albius ære.

Idem Satyr. 6. v. 15

Judice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis, & famæ servit ineptus:
Qui stupet in titulis & imaginibus.

¶ Stupesco, Stupescere. Cic. 3. orat. cap. 26. ex poëta: *Adspiciat, admiretur, stupescat.* erstaunen.

¶ Stupidus, ut, *omnes stupidi timore obmutuerunt*, Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 52. erstarret. Et prologo Hecyræ Terentius, *Populus studio stupidus in funambulo animum occuparat. Membra stupida*, quæ non sentiunt. *Ingenium stupidum*, ein tummer Kopff. *Stupidissimus est, qui non offenditur facto, quod non amat fieri*, Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 26. Et lib. 1. ad Nation. cap. ult. *stupidissimæ mentes.*

¶ Stupiditas, Cic. 2. Phil. cap. 32 *Incredibilem stupiditatem hominis cognoscite*, eine ungläubliche und sinnlose Grobheit/ i. e. Stultitiam, dementiam. Ita enim vitium illud, quod ἀναισθησίαν Græci, Latini *stupiditatem* dixere, aliquando vocatur. Juvenal. Sat. 10. v. 233

Membrorum damnum major dementia: quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita cœnavit nocte &c.

Nam propria hujus vitii *oblivio* est. Unde P. Victor, cum Claudium stupidum sive ἀναισθησίᾳ laborantem designare vellet, *vecordem juxta & immemorem* vocat. Victor autem Junior sive Victorinus *Vecordem juxta ac hebetem* dicit. Plura alia de hoc vitio vide apud S. Heinsium Dissertatione de APOCOLOCYNTHOSI Senecæ.

¶ Stupor, hebetudo sensuum, ut, *Stupor sensuum*, Cic. 2. Philipp. cap. 45. *Stupor cordis*, 3. Philipp. cap. 6. *mentis, animi*, entsetzen für grossem Erschrecknüß. *Stupor debilitasque linguæ*, Cic. in Pison princ. Idem in Philipp. 2. cap. 26 *Tantus igitur te stupor oppressit? ut non scias* &c. ¶ Catullus pro homine *stupido* sive ἀναισθήτῳ dixit Epigr. 17

Talis ille meus stupor, nil videt, nihil audit,
Ipse quid sit, utrum sit, an non sit, id quoque nescit.

Quibus

Quibus verſibus hominem ſtupidum ſive ἀναίσθητον egregiè depingit.

¶ Stuporatus, ſtolidus, ſtupore affectus. Tertullian. lib. 2. de cultu fœm. cap. 3 *Omnis gloria vana & ſtuporata.*

¶ Stupefacio, *ſtupefacis*, penult. correpta: Stupore afficio, erſchrecken/ erſtaunend machen. Livius lib. 5. cap. 39 *Privatos luctus ſtupefacit publicus pavor, poſtquam hoſtes adeſſe nuntiatum eſt.*

¶ Stupefio, ſtupefieri, Cic. 3. de orat. cap. 14. *In quo igitur homines exhorreſcunt? quem ſtupefacti dicentem intuentur.* Et Claudianus de canibus Scyllæis, extremo lib. 3 de Raptu:

Pars ſtupefacta ſilet, pars nondum exterrita latrat.

¶ Adſtupeo, adſtupēre, eſt ad rem viſam vel auditam obſtupeſcere. Seneca de Tranquill. cap. 8 *Non te pudet, quisquis divitiis adſtupes?* Statius lib. 2. Thebaid. v. 13

Et ferrugineum nemus adſtupet, ipſaque tellus
Miratur patuiſſe retro.

Et lib. 3. Thebaidos v. 405

- - - cui fida manus proceresque, ſocerque
Adſtupet oranti.

Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. 5 *Adſtupet tibi epiſtolas interpretanti curva Germanorum ſenectus.*

¶ Inſtupeo, cujus participium apud Plinium eſt libr. 28. cap. 4 *Torporem ſedari, quocunque membro inſtupente, ſi quis in ſinum exſpuat.* Inſtupente membro, i. e. wenn einem die Hand oder Fuß ꝛc. einſchläffet.

¶ Obſtupidus, nomen apud Plaut. in Mil. act. 4. ſc. 6. v. 39, & Gellium lib. 5. cap. 1. *Conſuluiſſe univerſos quaſi attonitos & obſtupidos*, hoc eſt, propemodum ſtupidos factos præ metu.

¶ Obſtupeo, & *obſtupeſco*, obſtupēre, obſtupeſcere, für einem erſchrecken/ ſtutzen/ ſich entſetzen/ ut, *Adſpectu alicujus obſtupeſcere.* Cic. 2. divin. c. 23 *Ejus adſpectu cum obſtupuiſſet bubulcus,* &c. Sic *Obſtupuit viſu Æneas*, Virgilius 5. Æn. v. 90 & 2. Æneidos v. 774 *Obſtupui ſteteruntque comæ & vox faucibus hæſit.* Et Cicero pro Marcello ad C. Cæſarem cap. 9 *Obſtupeſcent poſteri triumphos legentes & audientes tuos.*

¶ Obſtupefacere, ut Stupefacere. Ter. in Phorm. act. 2. ſc. 1. v. 54 *Poſtquam ad judices ventum eſt, non potuit cogitata proloqui, ita enim timidum obſtupefecit pudor.*

Stuppa, vide *Stupa.*

STVPRVM, proprie quod virgini viduæve infertur, diſtinguiturque ab adulterio, quod in matronam committitur. Papinianus Lege 6 § 1 Dig. ad Leg. Juliam de adulterio. *Lex STVPRVM & ADVLTERIVM promiſcue & καταχρηστικώτερον appellat. Sed proprie ADVLTERIVM in nupta committitur, propter partum ex altero conceptum compoſitum nomine: STVPRVM verò in virgine viduave committitur. Græci φθορὰν appellant.* Hinc recte diſtinguit hæc duo B. Hieronymus Epitaphio Fabiolæ: *Aliæ*, inquit, *ſunt leges Cæſarum, aliæ Chriſti: aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit. Apud illos viris impudicitiæ frena laxantur, &, ſolo ſtupro ac adulterio condemnato, paſſim per lupanaria libido permittitur.* Pro *adulterio* poſuit Seneca Octavia v. 302

Nata Lucreti, ſtuprum ſævi
Paſſa tyranni.

Stuprum nefarium facere, Cic. pro Milon. cap. 27. *Inferre ſtuprum virgini*, Idem in offic. 3. cap. 19, & in Piſon cap. 39. Ac, *Stuprum in aliquam domum inferre*, Idem in Parad. 3. *Illicere in ſtuprum*, Idem 3. Nat. D. c. 27. Et, *Polluere ſtupro ceremonias*, Idem pro domo ſua cap. 40. ¶ 2. Veteres pro quavis turpitudine, quovis flagitio *Stuprum* dixerunt. Nævius: *Perire malunt ibidem, quàm cum ſtupro redire ad ſuos populares.* Vide Feſtum.

¶ Stupro, ſtuprare, ſtuprum inferre, zu Fall bringen / ſchänden. Cic. 5. fam. epiſt. 10 *Homo crudeliſſimus, qui tot ingenuas matresfamilias ſtupravit.* Plautus prol. Aulul. 36 *Illam ſtupravit noctu, Cereris vigiliis.*

¶ Stuprator, ein Ehrendieb/ Hurer/ Quintil. lib. 5. cap. 7. & Seneca Hippolyto v. 897.

¶ Stuproſus, a, um, *ſtuproſa mens*, Valerius Max. lib. 6. cap. 1. exemplo 8. verhuret/ huriſch.

¶ Conſtuprare, ut ſimplex. Livius lib. 29. cap. 17 *Conſtuprant matronas, virgines*, &c. Metaphorice *emtum conſtupratumque judicium*, corruptum eſt, Cic. lib. 1. epiſt. 18. ad Atticum.

¶ Conſtuprator. Livius lib. 39 cap. 15 *Simillimi fœminis mares, ſtuprati & conſtupratores.*

¶ Obſtupratus. Lampridius in Commodo cap. 3 *Appellatus a minis quaſi obſtupratus.*

¶ Maſtuprare, manu ſtuprare. Alii *Maſturbare* ſcribunt. Martialis lib. 11. epigr. 5 deponentaliter uſus.

¶ Maſtuprator. Martial. lib. 14. epigr. 203. Adi Scioppium ad Luſ. Priap. carm 18. Quidam *Maſturbator* ſcribunt, ſed alterum rectius, ſi a Voſſii judicio in Etymolog. ſtandum eſt. Quantum ſcelus hoc verbo ſignificetur, vel ipſe impuriſſimus Martialis lib. 9. epigr. 42 in Ponticum, oſtendit.

STVRIO, piſcis, ein Stör / vide *Acipenſer.*

STVRNVS, avis nota, ein Star/ Græci ψαρὸν dicunt à celeri volatu, ψαίρειν enim volare eſt.

STYLOBATA, æ, στυλοβάτης, & Stylobates, tis, columnæ fundamentum, ſeu pes, ſive baſis, Vitruvius lib. 3. cap. 3.

STYLVS, στῦλος, columna & acuminatum quidlibet ſeu ferreum ſeu ligneum, in columnæ ſimilitudinem, eine Seul und was derſelben gleich iſt/ ut in dicto illo Euripidis Iphigeniâ:

στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες. hoc eſt:
Filii mares columnæ ſunt familiæ.

Varia hinc compoſita in Architectonicis, ut *Diaſtylos, Euſtylos, Periſtylos, Syſtylos*, de quibus Vitruvius videatur lib. 3. cap. 2 & 3. & alibi.

¶ 2. Inſtrumentum item ſcribendi, ein Griffel. Plaut. in Bacchid. act. 4. ſc. 4. v. 63 *Effer cito ſtylum, ceram, tabellas.* Vide ſupra *Graphium.* ¶ 3. Et genus ipſum ſeu forma ſcriptionis ſeu ſtructura verborum, die Art zu ſchreiben. Terent. in prolog. Andr. v. 12 *Diſſimili oratione ſunt factæ ac ſtylo. Orationes Attico ſtylo ſcriptæ*, Cic. de clar. orat. cap. 45. Et, *Stylus preſſius demiſſusque*, Plin. lib. 1. epiſt. 8, eingezogene und niedrige Art im ſchreiben. *Styli acumen*, Cic. 1. de Orat. cap. 33. *Stylus exercitatus*, Idem in Orat. cap. 44. *negligens*, Quintil. lib. 2. c. 4. *Rudis ſtylus*, Idem lib. 1. c. 1. ¶ 4. Stylus pro exercitio ſcribendi. Cic. 1. de orat. c. 33. *Stylus optimus & præſtantiſſimus dicendi effector ac magiſter*, vide Quintil. lib. 10. cap. 3. Et, *Cum exercitatione cum ſtylo formanda nobis oratio eſt*, Cic. de orat. lib. 3. c. 50. *Ubertas orationis ſtylo depaſcenda eſt*, Idem ibid. lib. 2. c. 23. Et Horat. lib. 1. Serm. Sat. 10. v. 72

Sæpe ſtylum vertas, iterum quæ digna legi ſint
Scripturus.

Cujus loci explicationem vide ſupra in *Graphium. Dare pœnas ſtyli*, eleganter dixit Cæcina ad Ciceronem ſcribens lib. 6. fam. epiſt. 7. pro reprehendi ob ſtylum acerbiorem. Valer. Max. de Eurip. lib. 3. cap. 7. n. 1. extern. *Cunctante ſtylo elucubratum opus per omne ævi tempus plenis gloriæ velis feretur.* ¶ Latina litera Stilus ſæpe ſcripſerunt veteres.

STYMMA, ătis, στύμμα, ſpiſſamentum ſeu craſſamentum unguenti ex odoribus, Plin. lib. 13. cap. 3. *Ratio faciendi* (unguenti) *duplex: Succus & corpus. Ille olei generibus fere conſtat: hoc, odorum. Hæc* STYMMATA *vocant: illa* HEDYSMATA.

STYMPHĀLVS, στύμφαλος, mons & lacus Arcadiæ, & Stymphalum, oppidum ad lacum ſitum. Hinc

¶ *Stymphalides*, στυμφαλίδες, aves *Arcadicæ*, quas graſſantes in homines, Hercules abegiſſe fingitur. Poeta incertus de Herculis laboribus:

Stymphalides pepulit volucres diſcrimine quinto.

Sed male altera in *Stymphalides* corripitur. Longa enim eſt. Lucretius lib. 5. v. 16

- - - - - uncisque timendæ
Unguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes.

Ovid. 2. Faſtor. v. 273

Teſtis erit Pholoë: teſtes Stymphalides undæ.

Catullus Elegia ad Mallium de Hercule Carm. 69

Tempore quo certâ Stymphalia monſtra ſagittâ
Perculit imperio deterioris heri.

Fabuloſæ autem ſunt aves *Stymphalides*, ut *Harpyiæ*; Plin. lib. 11. cap. 37.

¶ Stymphalius, a, um, *Monſtra Stymphalia*, Catull. Vide paullo ante in *Stymphalus.*

¶ Stymphalides vide ibidem in *Stymphalus.*

Stypa, vide *Stupa.*

STYRAX, στύραξ, lacryma eſt arboris cujusdam, malo cotoneo ſimilis, in Piſidia & Ciliciâ. *Storax calamita* in officinis vulgò appellatur. Virg. in Ciri v. 168 *Non ſtyrace Idæo fragrantes uncta capillos.* Per *Idæum* Creticum intelligit, quem tamen minime probat Plin. lib. 12. cap. 25. ein wohlriechend Gummi.

¶ Styracinus, ut *oleum ſtyracinum.*

STYX, ўgis, στύξ, fons ad Nonacrim Arcadiæ, cujus aqua venenum eſt præſentiſſimum: pota enim ilico necat, Plin. lib. 30. cap. 16. Curtius lib. 10. extr. & Seneca 3. Quæſt. Natur. cap. 25. ¶ 2. Et *Palus* apud inferos, a *triſtitia* ſic dicta, hoc eſt, ἀπὸ τοῦ στυγεῖν. Unde poetis paſſim pro inferis, vel ſede inferorum. Adde Bochart. Geograph ſacr. p. 165.

¶ Stygius, adjectivum, Virg. 6. Æneid. v. 134

Bis ſtygios innare lacûs.

Et ibidem v. 369

- - - Stygiamque innare paludem.

Seneca Herc. Oet. extrem.

Nunquam ſtygias fertur ad umbras
Inclyta virtus.

¶ Stygialis, e, aliud adjectiv. Virgilius Ceiri v. 374

Hinc magico venerata Jovi ſtygialia ſacra &c.

Vbi *Stygialia ſacra* vocat, quæ Horatio *Cotyttia* appellantur. Vide Scaligerum ad eum verſ.

SVĀDEO, ſuadere, hortari ad id, quod intendimus, rathen. Ter. in Andr. act. 4. ſc. 1. v. 38 *Nunquam deſtitit ſuadere, orare, usque adeo donec perpulit.* Cic. de Provinc Conſul. cap. 17 *Me ut ſibi eſſem legatus non ſolùm ſuaſit, verùm etiam rogavit.* Sic, *Suadere pacem*, Cic. 7. fam. ep. 3, & *de pace*, Quintil. lib. 3. cap. 8. Mithridates ad Arſacem regem apud Salluſt. in fragm. *Mihi fortuna multis*

multis ereptis, usum dedit bene suadendi. Vide quæ de usu hujus verbi multis docet Barthius ad Claudiani Panegyricum Manlianum, secundæ Recensionis.

¶ Suasio, *Præcepta de suasionibus tradere*, Cicer. de oratore lib. 2. cap. 81.

¶ Suasus, us, Ulpian. lege 9. § 1. ad leg. Aquil. *Si quis per vim vel suasum, medicamentum alicui infundit.*

¶ Suasor, *Suasor & auctor fuit*, Cic. 3. Offic. cap. 30. Et ad Atticum lib. 16. cap. 7 *suasor & impulsor, & approbator profectionis meæ.*

¶ Suasorius, *Suasoriæ sunt apud Rhetorem materiæ inter rudimenta dicendi*, Quintil. lib. 2. cap. 1. Sic, *Genus suasorium.*

¶ Suadenter. *Suadenter loqui*, Arnobius lib. 2. p. 56.

¶ Suada, πειθώ, quam Deum in Periclis labris scripsit Eupolis sessitavisse, Cic. de clar. oratoribus cap. 15.

¶ Suadela, idem, Dea scilicet persuadendi. Herod. lib. 8. c. 111 πειθώ καὶ ἀνάγκη δύο θεοὶ μεγάλοι, hoc est, *Duo magna numina Suadela & necessitas.* Horat. 1. epist. 6

Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusque.

¶ 2. Plaut. in Cistell. a. 2. sc. 3. v. 24 pro suasione *Suadelam* dixit: *Perducebam illam ad me suadelâ meâ*; Et, *Suadæ medulla*, apud Ennium, & Ciceronem de Senect. cap. 14. *Suadelis addere cuneum*, Apulejus lib. 9. p. 225.

¶ *Benesuadam paupertatem*, Apul. Apologia;

¶ *Malesuadam famem* Virg. lib. 6 Æneid. dixit.

¶ Consuadeo, Plaut. in Mercatore act. 1. sc. 2. v. 32.

¶ Consuasor. Cic. pro Quintio cap. 5. pr.

¶ *Desuasor* Lindebrogius legit in Ammiani lib. 30. pag. 463. Sed *Dissuasor* ibidem Valesius f. 609.

¶ Dissuadere, non suadere, widerrathen. Plaut. Trin. 3. sc. 2, 44 *quod suasit, dissuadet.* Cic. 3. Offic. cap. 27 *Non modò non censeo aliquid agendum, verùm etiam dissuadeo.*

¶ Dissuasio, Cic. pro Cluent. cap. 51 *Legationis dissuasio.*

¶ Dissuasor, Cic. 2. de orat. cap. 65 *dissuasor legis.* Seneca ep. 108 *Populus honesti dissuasor.*

¶ Persuadere, suadendo adducere, ut quis credat, bereden / überreden / ut *Persuadere aliquid auditori*, Cicer. 1. de Invent. c. 17. Et, *Te tibi persuadere volo, mihi te cariorem esse neminem*, Antonius Ciceroni sub 10. ad Attic. ep. 8. will dich versichern.

¶ Persuasus: *de tua fide mihi persuasum est*, Cic. 11. fam. ep. 2. pr. zweiffele nicht daran. *Persuasissimum est mihi*, Brut. ad Cic. fam. lib. 11. ep. 9. *Persuasum habere*, Colum. lib. 12. cap. 1. vor gewiß halten.

¶ Persuasio. Beredung. *Arrogans de se persuasio*, Quintil. lib. 2. cap. 4, ein Dünckel. Idem lib. 1. cap. 1 *Nihil pejus iis, qui paullum aliquid ultra primas literas progressi, falsam sibi scientiæ persuasionem induerunt.* Et, *Tumescere inani persuasione*, Idem lib. eod. cap. 2. Laßdünckel haben.

¶ Persuastrix, Plaut. Bacchid. a. 5. sc. 2. *Pellecebræ & persuastrices*, id est, quæ ad probrum pelliciunt illudque persuadent. Fortunatianus Rhetor. *δυσπρόφορον est, si quis dicat, persuastrices, præstigiatrices, atque inductrices.*

¶ Persuasorius, *Assertio persuasoria*, Sueton. in Domitiano, cap. 8.

¶ Persuasibile, *vis inveniendi omnia in oratione persuasibilia*, Quintil. lib. 3. cap. 16.

¶ Persuasibiliter, ut *dicere persuasibiliter*, alſo / daß man es gläubt / Idem lib. 2. cap. 5.

SVĀVIS, e, jucundum, dulce, lieblich / holdselig / freundlich / *Suavis homo*, Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 64. *Suavis consuetudo*, Cic. 13. fam. ep. 27, angenehme Freundschafft. *Suavior sermo*, Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 23. Et Plaut. in Asin. a. 3. sc. 3. v. 51

Non eadem omnia æque omnibus suavia esse scito.

¶ Suavitas, Lieblichkeit / Anmuth. *Suavitas oris*, Quintil. proœm. lib. 6. Et, *Suavitas sermonis Atticorum & Romanorum propria*, Cic. de orat. lib. 3. cap. 11. Idem 3. fam. epist. 1 *Tibi persuade, carissimum te mihi esse propter multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuæ.* Tribuitur hoc nomen & illi virtuti, quæ *comitas* & *benignitas* alias appellatur, & *humanitatis* pars est. Vide supra *Benignitas.* Plinius Paneg. Trajani cap. 49 *Ergò non aurum nec argentum, nec exquisita ingenia cœnarum, sed suavitatem tuam jucunditatemque miramur.*

¶ Suāvĭtūdo, Plaut. in Sticho a. 5. sc. 5. v. 14.

¶ Suāviter, jucunde, *loqui suaviter*, Cic. 3. de orat. cap. 11. *dicere suaviter*, Idem de clar. or. c. 29. Et, *epistola suaviter scripta*, Cic. lib. 15. fam. ep. 21. *Secunda jucunde & suaviter meminisse*, Idem de finib. lib. 1. c. 16. Ac, *Suaviter voluptas sensibus blanditur*, Idem in Acad. lib. 4. c. 45.

¶ Suave, pro suaviter, Poëticum est: *Suave rubens hyacinthus*, Virg. Eclog. 3. v. 63.

¶ Suavidĭcus, Suavĭlŏquus, & Suavĭlŏquens, Lucretii sunt. *Suavidici versus* lib. 4. v. 181. *Suaviloqui versus*, lib. 2. v. 328. *Suaviloquenti carmine*, lib. 1. v. 944.

¶ Suaviloquentia, Cic. de clar. orat. cap. 15.

¶ Suavĭludius, vide in *Ludus.*

¶ Suavium, osculum amoris, ein Liebkuß / auctore Donato. Cic.

A ad Attic. lib. 16. epist. 11 *Attico meis verbis suavium des.* Plautus Casina act. 5. sc. 3. v. 3 *Illecebram stupri principio suavium posco.* Vide *Osculum.* ¶ 2. Vocabulum blandiendi. *Meum suavium quid agitur?* Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 3.

¶ Suaviolum, dimin. Catull. Carm. 100

Suaviolum dulci dulcius ambrosiâ.

¶ Suavior, suaviari, suavium dare, Cic. ad Att. lib. 16. ep. 3. *Atticum nostrum cupio suaviari.* Küſſen.

¶ Suaviatio, Gell. lib. 18. cap. 2.

¶ Dissuaviari, est cum voluptate exosculari; exstat in ultima Ciceronis epistola familiari. *Tuos oculos in medio foro dissuaviabor.*

¶ Insuavis, unangenehm / unlieblich. ut, *aqua limosa & insuavis*, Vitruv. lib. 8. c. 1. Et, *oleum non insuavis odoris*, Columella lib. 12. cap. 51. Comp. *Insuavior.* Gellius lib. 1. c. 7. *Utrumque dici Latine posset: illud jucundius ad aurem complexiusque; hoc insuavius imperfectiusque est.* Superl. *insuavissima litera*, Cic. in Oratore c. 49, *A* intelligens crebro repetitum.

¶ Insuavitas, Unannehmligkeit. Gellius lib. 1. cap. 21 *Insolentia & insuavitas dictionis.*

SVB: multa cum duobus casibus significat: *sub Alexandro*, id est, Alexandri tempore. *Sub ea conditione*, mit dem Beſcheid. *Sub dio* vel *divo*, id est, cælo aperto, unter dem Himmel. *Sub divo carpere somnos*, Virg. 3. Georg. v. 435. *Sub armis*, id est, arma-

B tus, ibidem v. 116. *Falx sub imagine*, i. e. picta, Virg. 7. Æneid. v. 229. *Sub radicibus montis*, i. e. in ima parte. Nep. Milt. cap. 5. *Sub imperio alicujus esse*, Terent. in Heaut. a. 2. sc. 2. v. 4. *Esse sub manu*, hoc est, in promtu, Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 23. *Sub specie pacis*, id est, prætextu, Liv. 38. cap. 7. *Suburbe est agelli paululum*, Terent. in Adelph. act. 5. sc. 8, 26. an / bey der Stadt. *Sub aliquo aliquid agere*, id est, ad ejus nutum. vid. Barth. ad Script. Venat. p. 181. ¶ 2. Sub cum accusativo, *sub idem tempus*, id est, circa, Vellejus lib. 1. c. 12. um eben dieselbe Zeit. *Sub finem* Liv. 22. cap. 47. *Sub adventum Prætoris; sub lucis ortum*, Idem lib. 27. cap. 15. *Sub vesperam*, um die Abendzeit. *Sub noctem*, Cæs. Civ. 1. cap. 28 *Pompejus sub noctem naves solvit*, bey einbrechender Nacht. *Sub manus*, faciliter. Plaut. in Milit. a. 3. sc. 3. extr. *Lepide hoc succedit sub manus negotium*, geht von der Faust. Videtur autem quibusdam τὸ *sub*, cum de tempore sermo est, cum accusativo ferme junctum veteribus, quando jam propinquum tempus significandum; quando jam instans & quod inierit, cum ablativo constructum fuisse: ut & cùm locum significaret. Suetonius Othone c. 8 *Cùm sub noctem promerentur arma.* Quam eandem rem cùm Tacitus narrat, Hist. c. 8 *incipiente nocte* dixit. Cæsari de B. Gall. 1. c. 33 *sub vesperum.* Avienus tamen Arat. v. 321

- - sub nocte propinqua

C dixit. Et ita Suetonius quoque, *sub exitu vitæ*, Claudio cap. 43. *Sub excessu Tiberii*, Nerone cap. 5 dixit. Florus lib. 2. cap. 11 *sub adventu hostis*, i. e. in adventu: cùm hostis veniret. Et cap. 17 *cum pari temeritate sub nocte consulis castra adiisset*, id est, noctu. Virg. 1. Æneid. v. 166

- - - geminique minantur
In cælum scopuli: quorum sub vertice latè
Æquora tuta silent.

Cæsar 1. de B. C. cap. 41 *sub castris Afranii constitit.* Sueton. Othon. cap. 6 *sub æde Saturni.* In his locus designatur, & præpositio cum ablativo jungitur. Florus tamen contra lib. 3. cap. 5 *Nam sub orientem secutus Armenios* &c. dixit. Item Tacitus 5. Histor. cap. 11 *Judæi sub ipsos muros struxere aciem.* Ergo ut plane nulla non est hæc observatio, ita perpetua catholicaque non est. ¶ 3. Aliquando & *sub* abundat. Persius Sat. 5. v. 80

- - - Marso sub judice palles.

i. e. Marso judice, vel judicante. Vide ibi Casaubon. Tacitus 2. Histor. cap. 26 *Cum fratrem ejus Jul. Frontonem Tribunum Othoniani sub eodem crimine vinxissent.* Suetonius Nerone c. 35 *Denique occidit sub crimine adulteriorum.* Plin. Paneg. Trajani cap. 4 *Sed parendum scito, quo ex utilitate publicâ placuit, ut Cons. voce sub titulo gratiarum agendarum, boni principes, quæ facerent, recognoscerent.* Nisi potuis sit dicere, non abundare

D in talibus, sed plenum sermonem efficere, eamque subintelligendam, quando omittitur. Vid. Barth. ad lib. 5. Theb. Statii pag. 53. ¶ 4. Observa, hanc præpositionem cum nominibus & verbis compositam, quandam plerumque tenuitatem significationi addere: *subasper, subamarus, subniger, subinvideo, subirascor, subrideo*, &c. id est, aliquantulum asper, aliquantulum invideo, rideo, &c. Vide singula suis locis. Adde *subinsulsus*, Cic. de opt. gen. Orat. c. 3.

¶ *Desub*, præpositio composita, ut *exante, incontra* &c. Florus l. 2. c. 3 *Sic desub alpibus, id est, desub ipsis Italiæ faucibus gentes.*

SŪBER, fœmininum & neutrum, arbor ilicis: fert folia & fructum, sed glandem pessimam, ut Plinius inquit, viret perpetuo. ¶ 2. Sunt qui *suberem* fœminam ilicem vocant, atque ubi non nascitur ilix, pro ea subere utuntur, Plin. lib. 16. c. 8. Dicitur a *Suo*: videlicet quod insinuatur solo calceamenti, ut Scaliger docet, Gorck.

¶ Subĕreus, ex subere quod est. *Subereus cortex*, Serenus Samonicus carm. 35. Pantoffelholtz / Gorck.

¶ Suberīnus, Idem. Sidonius lib. 2. epist. 2 *Piscator retia suberinis corticibus extendit.*

SUBGRUNDA, æ, & *Subgrundia, iorum*, pars tecti prominens, qua stillicidium arcetur a parietibus, ein Vordach / so die Trauff von denen Wänden abweist / Vitruv. lib. 3. & cap. 3. & Plin. lib. 25. cap. 13.

¶ Subgrundatio, istius partis tecti constructio, Vitruvius lib. 4. c. 2. Legitur & *Suggrundatio.*

SUBIDUS, antiquum est, id est, ad amandum idoneus, non alienus ab amorum deliciis. Ita enim usus videtur Valerius Æditus, Poeta vetus, apud Gell. lib. 19. c. 9. Hinc

¶ Insubidus, id est, invenustus, rusticus, truculentus. Gellius ipse ibid. *Sed ne nos, id est nomen Latinum, tanquam profecto vastos quosdam & insubidos ἀναφροδισίας condemnetis.*

¶ *Insubidior*, Idem Gell lib. 6. c. 1. & lib. 13. c. 20.

¶ Insubide, adverb. Gellius lib. 1. cap. 2 *intempestive atque insubide differebat.*

SUBIS, avis aquilarum ova frangens Nigidio & Plinio lib. 10. c. 19. Aristoteli vero σίττη (Gaza σίτη legit, *Sitta*) avis est, quæ aquilis ova frangit, de picorum genere, Gesnerus.

SŬBĬTUS, um, inexspectatum, repentinum. plötzlich / unvermuthet / geschwind. Terent. in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 23 *Quodnam subito huic exitio remedium inveniam miser?* Et Cicer. 10. fam. epist. 16 *Rebus tam subitis, tamque angustis consilium petere.*

¶ Subita, Substantive, quæ subito & improviso accidunt. Ita *subitis etiam fortes viros terreri* Tacitus dixit 15. Annal. cap. 59. Ita *subita belli* idem Histor. 5. cap. 13. itemque Agricola cap. 37 dixit.

¶ Subitò, adv. geschwind / unversehen. Cic. ad Terentium lib. 14. fam. ep. 8 *Nunciatum est mihi, te in febrem subitò incidisse.* Idem pro Fontejo cap. 15 *Bella subito, atque improvisa nascuntur.* Plötzlich und unversehens. Vere nomen est, sexto casu per ellipsin præpositionis positum. Veteres enim plene *de subito*, uti ex Ennio, Afranio, Cæcilio, Pomponio & aliis Nonius Marcellus ostendit.

¶ Subitaneus, & *Subitarius*, adjectiv. *Subitaneus imber*, Colum. 1. cap. 6. & *subitarii milites*, qui in auxilium subito mittuntur, Liv. lib. 40. cap. 26. & *Exercitus subitarius*, Idem 3. cap. 30. Et, *Subitaria ædificia*, temere & subito exstructa, Tacitus 15. Annal. cap. 39 dixit.

SUBLESTUS, a, um, *fides sublesta*, id est, tenuis & exigua apud Plautum. Scaliger in Copam: *Languidum*, inquit, καὶ ἐκλελυμένον *vinum* sublestum, *vocabant.* Sublesta pictura, *est tantum primis lineamentis deformata ac nullis coloribus adumbrata. Eaque Græce dicitur* μονόγραμμος. Lista *est* γραμμὴ, *teste illo vetere Glossario. Sic & hodie lineam vulgo vocamus in Gallia. Dicta* lista *à* λίσση, *p, in t, ut* σταδιον, σπάδιον, *spatium*, σπαδὴ *fludium. Hinc* ὑπόλιστοι, *picturæ primum, hoc est ad verbum*, sublestæ. *Inde ad alia translatum sumitur pro evanido, tenui, languido. Ut* vinum, *de quo diximus* sublestum, &c.

SUBLĬCA, æ, paulus ligneus in aquam defixus, qui pontem sustinet, ein Brückpfahl. *Sublicæ directæ ad perpendiculum pronæ ac fastigiatæ*, Cæsar in descriptione pontis Rhenani l. 4. Bell. Gall. c. 17. Et Livius lib. 23. c. 37 de Cumarum obsidione: *Adversus ligneam ingentem, admotam urbi, aliam turrem ex ipso muro excitavit consul Romanus, aliquanto altiorem: quia muro satis per se alto subjectis validis sublicis pro solo usus erat.*

¶ Sublices, plurale, idem, in vetustis Glossis, quæ Græce ita interpretantur: *Sublices*, καταπῆγες οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες.

¶ Hinc *pons sublicius* Romæ in Tiberi, Liv. lib. 1. ab urb. cap. 33. & Dionys. Halicarn. lib. 3. cap. 58.

SUBLĪMIS, e, altum, à *limine* & *sub*, ut Festus vult. hoch. Est enim *limen* duplex, *superius* & *inferius*. *Superius sublimen* & *sublimentum* dicitur. Vide Scal. in Propert. & Varron. *Aula sublimis.* Vide *Exsulto*. Terent. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 20 *Sublimem hunc intro rape, quantum potes*, id est, in sublime, seu per altum. Livius 1. cap. 16 *Hæc locutus sublimis abiit*, id est, in cælum. *Tendere in sublime*, Plin. l. 2. c. 5. Et Ovidius 1. Fast. v. 301

Non Venus & vinum sublimia pectora fregit.

¶ Quemadmodum autem *altum* pro *profundo*: ita & pro eodem *sublime*, per catachresin quandoque dicitur. Virg. 1. Georg. v. 320

Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent.

Nisi potius sit, *sublime* ad τὸ *eruerent* interpretari: ut *sublime eruere* sit *in sublime eruere*. Ac ita fere & Servius. ¶ *Sublimior Atlas*, Juvenal. Satyr. 11. v. 24. *Sunt alia aliis sublimiora*, Quintil. 8. cap. 3. Et, *Vir sublimissimus*, Symmachus lib. 6. epist. 56. Et Tertullianus Apolog. cap. 33 *Triumphans in sublimissimo curru.*

¶ Veteres etiam *Sublimus, a, um*, dixerunt. Vide Nonium & Priscianum. Lucretius lib. 1. v. 340

At nunc per maria ac terras sublimaque cæli.

Seneca Medeâ extrema:

Per alta vade spatia sublimi ætheris.

¶ Sublimitas, Höhe. *Natura sublimitatis avida*, Plin. lib. 19. c. 5. Plur. *Sublimitates* Tertull. adv. Valentin. c. 7.

¶ Sublimiter, adverbium, ut *sublimiter volitare*, Columella lib. 8. cap. 11. sub initium.

¶ Et *Sublime*, adverbialiter. Cicero lib. 1. Quæst. Tuscul. c. 43 *Nihil mea interest, humine, an sublime putrescam*, in der Erde oder in der Lufft. *Animi sublime feruntur*, Idem in Tuscul. 1. cap. 17. Et Tacitus 4. Histor. c. 30 *Singuli pluresque hostium sublime rapti.* Comp. *Sublimius.* Quintilianus lib. 9. cap. 4. p. 722 *Quis dubitat alia lenius, alia concitatius, alia sublimius, alia pugnacius, alia gravius esse dicenda?* Statius lib. 2. Silv. 6. v. 75

- - - *solito sublimius ora levavit.*

¶ Sublimare, verbum *in sublime ferre*, erhöhen / erheben. Apul. Floridis: *Aquila enim verò quum se nubium tenus altissimè sublimavit.* Mamert. Paneg. Juliani cap. 29. *quem sublimat & illustrat consulatus.* Et Ennius Medeâ apud Nonium: *Sol qua candentem in cælo sublimat facem.*

¶ Sublimatus, evectus, elatus. Epitoma Victoris in Claudio: *Pallas* [libertus Claudii] *prætoriis ornamentis sublimatus.*

¶ Sublimator. Salvianus lib. 1. de Gubern. Dei pag. 28 *Deus est sublimator, quia potentiorem omnibus fecit*, puta Abrahamum.

Subo, subare, vide infra in *Sus*.

Suboles, vide *Soboles*.

SUBRŪMUS, ut *Agni subrumi*, id est, lactentes. *Rumas* enim mammas dixerunt antiqui. Varro lib. 2. cap. 11. ein säugend Lam.

¶ Hinc *subrumari* dicuntur agni, cum ad mammam admoventur, zum Saugen gelassen werden / Columell. lib. 7. c. 43.

Subsecivus, vide *Seco*.

SUBSCUS, ūdis, fœm. subscudes, suscudes & subcudes lignea sunt retinacula, quibus duo ligna vel asseres inter se vinciuntur. *Subscudibus & securiculis compingi*, Vitruvius dixit lib. 4. cap. 7. mit Leisten zusammen gefügt werden. Idem & *Securiculatos cardines*, id est, securiculis conjunctos & ornatos, dixit lib. 10. cap. 15. Et Arnobius lib. 6. p. 202 *Ab ruinarum casibus & dissolutionis subscudibus, & catenis, uncis atque ansulis retentari.* Sed *Subscudines* plurali numero apud Augustin. legitur lib. 15. de Civit. Dei. *Ferrea subscus*, Vitruvio lib. 10. cap. 10, quæ molam sustinet, das Mühleisen. Vide Baldi Lexicon Vitruvian.

SUBTEGMEN & Subtēmen (nihil enim differunt hæ voces, ut argutantur nonnulli, censente Casaubono ad Capitolini Pertinacem) quod subit staminí: hoc est, fila, quæ inter stamen immittuntur. Eintrag. Ovid. Metam. lib. 6. v. 55

Tela jugo juncta est, stamen secernit arundo,
Inseritur medium radiis subtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.

Subtemen stamini insertum & apud Senecam leges Epist. 90. *Subtemen nere* Terent. dixit Heaut. act. 2. sc. 3. v. 52. Vide Casaubon. ad Persium Sat. 6. & alibi: præcipue Salmasium in Pertinacem Capitolini, ubi de toto hoc telæ faciendæ artificio prolixe agit. *Subtemen*, idem & Trama dicitur: de quo suo loco. *Subtemen* autem rectius, quam subtegmen dicitur. Nimirum *subtemen* quasi *substemen*, quod stamini subeat, vel ex *Subteximen* contractum est.

SUBTER, darunter. Cicer. in Somn. Scip. cap. 4 *Subter mediam fere regionem Sol obtinet, dux & princeps, & moderator luminum reliquorum.* Virg. 9. Æn. v. 515

Ferre libet densa subter testudine casus.

¶ Subternus, infernus. Prudentius Hamartig. v. 922

- - - *rapidos subternâ nocte caminos.*

Et lib. 1. adv. Symmach. v. 392

Relligionis opem subternis poscere ab antris.

SUBTĪLIS, e, ut, dünn / künstlich / subtil. *Subtile palatum*, Horat. lib. 2. Sat. 8. v. 38, der sich wohl auffs Kosten verstehet. *Succus subtilissimus*, Plin. lib. 11. c. 5. Et Valerius Maximus lib. 2. c. 3. *P. Rutilius*, inquit, *doctoribus gladiatorum accersitis, vitandi atque inferendi ictus subtiliorem rationem legibus ingeneravit.*

¶ Persubtilis. Cic. pro Planc. cap. 24.

¶ Subtilitas. *Subtilitas & elegantia scriptorum*, Cicer. 4. fam. ep. 4.

¶ Subtiliter. *Differere de aliqua re subtiliter, & copiose dicere*, Cic. pro Flacc. cap. 18. Idem lib. 9. fam. epist. 21 *Privatas causas, & eas tenues, agimus subtilius; capitis, aut famæ, scilicet ornatius.* Celsus principio præfationis: *Æsculapius scientiam paullò subtilius excoluit.* Rursus Cicero pro Balbo cap. 22 *Quæ ego nunc percurro, subtilissime sunt omnia perpolita.*

¶ Insubtilis, non subtilis. Unde

¶ Insubtiliter, Lege 7 § 6 Dig. de Pactis: *quod non insubtiliter dici potest.*

SUBTUS, pro *Sub* vel *Subter*, adv. antiquum. Tacitus 4. Histor. cap. 23 *Alii superstantes, tanquam ex aggere præliarentur: pars subtus occulti muros subruerent.* Ita enim legendum puto: quia *superstantes* dixerunt. Neque enim *intus* & *super*: sed *super* & *sub* sive *subtus* opponuntur. Sic *subtus labra*, i. e. inferiora, sive quæ

quæ subtus sunt, dixit Varro & *superioribus* opposuit lib. 1. de re rustica cap. 9. Et, *Subtus ambulare*, Cato de re rustica c. 47, qui tecti superius, ambulant. Lucretius lib. 6. v. 865 *Extemplo subtus frigescit terra* &c.

SVBVCVLA, æ, vestis interior linea, indusium, ein Unter-Kleid/ Camisol/ Hembd/ wüllen und leinen. Varro de vita pop. Rom. lib. 1 *Postquam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium.* Horat. 1 epist. 1. v. 95

- - - si forte subucula pexæ
Trita subest tunicæ. Vide ibi Torrentium.

¶ Subuculatus, subuculâ indutus, Quintil. lib. 8. c. 3.

SVBVLA, instrumentum ferreum, quo utuntur opifices ad perforandas pelles & coria, cum consuere volunt, ein Pfriemen/ Schuh-Ahl. Vet. Gloss. *Subula*, ὀπήτιον, πεξόνη. Martialis lib. 3. epigr. 16

Quodque tibi tribuit subula, sica rapit.

Ubi & Rigaltium licebit videre.

¶ Subulo, ōnis, Tusce tibicen dictus, Festo auctore: inde nomen ad cervorum genus, cui simplicia, non ramosa, cornua sunt, translatum est, ein Spießhirsch. Plin. lib. 11. c. 37 sub initium: *Lusit natura animalium armis. Sparsit hæc in ramos, ut cervorum. Aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis.*

SVBVRA, vel Suburra, vicus celebris urbis Romæ & frequens, sed vilioribus tamen. Vetus Scholiastes inde sic appellatum censet, quod paludeta illic exusta siccataque essent. Sed Varro aliter lib. 4. de LL. Vide Torrentium ad Horat. Epod. 5. v. 56.

¶ Sūbūranus, a, um. *Suburana tribus*, Plin. 18. c. 3. *Suburanæ canes*, Horat. ibidem Epod. 5.

Succido, Succidia, Succisivus, vide *Cædo.*

Succidus: *lana succida*, vide supra in *Cædo* in verbo *Succido.*

SVCCĪNVM, electrum, ἤλεκτρον. Cornel. Tacitus Germ. c. 45 de Æstuis, Liefflândern: *Mare scrutantur & soli omnium succinum, quod ipsi* Glessum *vocant, quod instar vitri pellucеat, inter vada atque in ipso littore legunt.* Succum arboris esse intelligas, quia terrena quædam, atque etiam volucria animalia plerumque interlucent, quæ implicata humore mox durescente materiâ clauduntur. *Succinum*, Agtstein/ quasi Augenstein; confert enim cerebro & visui ejus odor. Vocant & Bernstein; incensum enim ardet. *Succinum candidum, cerei coloris*, &c. weisser/ gelber Agtstein.

¶ Celtes *Succinus* dixit casu nominandi:

Quâ Glessum rapitur; quod Succinus ore Latino
Dicitur.

Sane & Martialis adjective dixit lib. 6. epigr. 15

Dum Phaëthonteâ formica vagatur in umbra,
Implicuit tenuem succina gutta feram.

¶ Succineus, adjectivum aliud. Plinius lib. 22. cap. 23. ¶ Ex Succino ornamenta sibi habuisse fœminas, quibus excolerent se, illud Prudentii indicat de Eulalia Virgine Hymno 3. περὶ στεφ. sive passione Eulaliæ v. 21

Spernere succina: flare rosas,
Fulva monilia respuere.

Significat scil. severis moribus fuisse, sprevisseque adeo ac abjecisse, quæ sectarentur aliàs fœminæ se exornandi causâ.

Succus, vide *Sugo.*

Sucula, vide *Sus.*

SVDES, idem quod *Vallus*, auctore Servio, ein Pfal oder Zaun-Pfal. Virg. 2. Georg. v. 25

Quadrifidasve sudes, & acuto robore vallos.

Ferratæ sudes, mit Eisen beschlagen/ Idem 5. Æn. v. 208. *Sudibus inter se concurrere*, Liv. lib. 26. c. 51.

SVDETES, Georg. Fabricio montes metalliferi in Bohemia & Misnia.

SVDIS, im, fœm. piscis marinus, *Sphyræna*, σφύραινα Græcis dictus, a σφῦρα, quod teli genus est (piscis enim longus est) acuto rostro, ein Meerhecht oder Spießfisch/ Gesnerus.

SVDO, sudare, sudorem emittere, schwitzen/ usurpatur vel absolute, vel cum casibus accusativo & ablativo: ut, *Multa tulit fecitque puer, sudavit & alsit*, Horatius de Arte Poet. v. 413. *Deorum simulacra sudarunt*, Cic. de Div. lib. 2. c. 27. Et cum casibus: ut, Virgil. eclog. 4. v. 30

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Et Livius lib. 27. cap. 4 *Quatuor signa sanguine multo diem ac noctem sudasse.* ¶ 2. *Sudare* pro vehementer laborare, per metaphoram. Ter. in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 23 *Eja sudabis satis, si cum illo inceptas homine*, du wirst zu thun genugsam bekommen. Cic. pro Sextio cap. 66 *Pro communibus commodis sudare.* ¶ 3. Item anxium esse. Cicero 3. ad fam. ep. 12 *Vides, sudare me jam dudum laborantem, quomodo ea tuear.* Vid. Vet. Scholiasten Juvenalis ad Sat. 10. v. 178. itemque Torrent. ad Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 10. Prudentius active Hymn. 2. περὶ στ. v. 76

Sudavit impar prœlium.

Et inde Passivum apud Claudianum. Ut, *sudata fibula*, id est, elaborata, lib. 2. de raptu Proserpinæ v. 16. *Sudata zona*, Epigr. 18. *Desudata judicia*, id est, summo labore & diligentia obita, Paneg. Mallii Theodori v. 11. *Labor sudatus*, id est, res magno labore confecta, Papin. Statius lib. 5. Theb. v. 189, & Silius lib. 3. v. 92 dixerunt. Et Quintil. lib. 2. cap. 3 *Vigilandæ noctes & in sudata veste durandum*, id est, sudore perfusa sive madefactâ, geschwitzt. Prudentius lib. 2. contra Symmach. v. 550

Non fero, Romanum nomen sudataque bella &c.

Id est, sudore sive labore multo patrata. Vide & paullo ante.

¶ Sudator, der viel schwitzt/ Plin. lib. 23. c. 1.

¶ *Sudatrix toga*, Martial. lib. 12. epigr. 18.

¶ Sudatio. Seneca epist. 86 *In piscinas multa sudatione corpora exinanita demittimus.* Et Vitruvius lib. 2 cap. 6 *In montibus Bajanis sunt loca sudationibus excavata.* ¶ 2. Pro ipso loco in palæstris, Vitruvius lib. 5 cap. 11 *concamerata sudatio.*

¶ Sudatorius, adjectivum, ut, *Sudatoria unctio*, Plaut. in Sticho act. 2. sc. 1. v. 73.

¶ Sudatorium, ein Schweiß-Bad oder eine Schweiß-Stube. Seneca ep. 51 *Sicci vaporis Sudatorium.*

¶ Sudabundus, sudans, cum sudore, schwitzend. Lucanus Panegyrico ad Calpurnium Pisonem v. 177

- - - Totaque ludos
Turba repente suos jam sudabunda relinquit.

¶ Sūdor, Schweiß. *Sudor erumpit alicui*, Seneca epist. 11, der Schweiß bricht aus. Virg. 3. Æn. v. 175

Gelidus e toto manabat corpore sudor.

Sudorem elicere, Cels. lib. 2. cap. 17. pr. Schweiß treiben. *Sudorem emittere*, Plin. lib. 6. cap. 18. schwitzen. *Sudor frigidus*, æstuantis dolore aut metu animi indicium. Plautus Curc. act. 2. sc. 6. v. 9. Vid. Torrentium ad Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 10. & Passeratium ad Propertium. Pluraliter Claudianus in 2. consul. Stelic. v. 245 - - - *Sudoribus ora*
Pulverulenta rubent.

¶ 2. Sudor pro labore. Cic. pro Font. cap. 1 *Multo sudore & labore sub populi Rom. imperium ditionemque ceciderunt*: de Gallis. Idem de Orat. lib. 1. cap. 60 *Stylus ille tuus multi sudoris est*, kömmt dich schwer an/ kostet dich viel Müh. Sic, *Virtus sudore paratur.* Huc refer locum pulcherrimum Hesiodi,

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.
Virtutem sudoribus undique divi præscripsere.

¶ 3. Sudor pro serenitate cæli rara procul dubio inventu vox est. Vide Gronov. ad Stat. Silv. p. 313.

¶ Sudārium, linteum, quo sudor detergitur, Schweiß-Tuch. Sueton. Nerone c. 24.

¶ Sudariŏlum, diminutivum. Apulejus Apolog. pag. 308 *Si hodie illud sudariolum tu intercepisses.*

¶ Sudōrus, adjectivum. Apulejus 3. Floridor. p. 354 *Sudoro affatim corpore diutine obrigui.*

¶ Circumsudare, allenthalben schwitzen. Plinius lib. 14. c. 1 *Vinaceis circumsudantibus.*

¶ Consudare, idem quod simplex. Plaut. in Pseud. act. 2. sc. 2. v. 71 *Beatus si consudaveris.* Legitur & apud Catonem cap. 96. & Columellam lib. 12. cap. 7.

¶ Apud quem & *Consudascere* reperies lib. 12. c. 48.

¶ Desudare, ut simplex, vel aucta notione. Cic. de Senect. c. 11 *Desudare atque elaborare in re aliqua.*

¶ Desudascere. Plaut. in Bacchid. a. 1. sc. 2. v. 33 *In palæstra damnis desudascitur*, hoc est, valde desudatur.

¶ Exsudare, per sudorem emittere, ausschwitzen/ von sich geben. *Exsudare gummi*, Plin. lib. 24. c. 9. *liquorem*, Columella lib. 7. cap. 8. Sic *Exsudare caussas*, Horat. dixit, pro magno labore agere, lib. 1. Sermonum Sat. 10. v. 28. *Laborem exsudare*, Livius lib. 5. cap. 5. Et Silius lib. 3 v. 531 *exsudatosque labores.*

¶ Præsudare. Stat. 6. Thebaidos v. 4

Præsudare paret seseque accendere virtus.

Id est, ante exercere, sich vorher üben. Et Claudian. lib. 2. de Raptu Proserp. v. 120

Dum matutinis præsudat solibus aër.

¶ Resudare. Curtius lib. 7. c. 10. n. 3 *Solum, sub quo amnis fluit, ne modico quidem resudat humore.* Idem lib. 5. cap. 1. n. 12 *Toto fere solo propter venas aquarum resudante.*

SVDVS, a, um, quasi *se udum*, hoc est, siccum, serenum. Virg. 4. Georg. de apibus v. 77

Ergo ubi ver nactæ sudum &c.

Alcimus Avitus lib. 1. v. 223 *sub aëre sudo.* Et Apulejus lib. 11. p. 260 *nudo sudoque luminis splendore.*

¶ Sudum, substantive, vel subaudita *cæli* voce, serenum dicitur inter nubes, vel post pluvias, das Helle am Himmel/ schön Wetter. Cicer. 16. fam epist. 18 *Mittam libros, si erit sudum.*

SVESCO, à quo Suevi & Suetus, Latinis auctoribus. Virg. 5. Æn. v. 414 - - - *his ego suetus*
Dum melior sanguis vires daret.

Extra Poësin ipse Cicero lib. 15. fam. epist. 8 *A te id, quod suesti, peto, me absentem diligas atque defendas.* Frequens Tacito verbum, ut qui dixit *Suescere militiæ*, 1. Annal. c. 44. id est, adsuescere. *Suetus latrociniis*, ibid. c. 52. *Servitio*, libro 12. cap. 50. n. 4. Et transitive *Suescere quem disciplinâ & imperiis*, 2. Annal. cap. 52. n. 3. id est, adsuefacere. Unde *Sueta bello*, hoc est, in bellis

bellis haberi solita, Annali 15. cap. 12. n. 2. Et Claudianus in Cons. Prob. & Olyb. v. 44

Sueverat innumeras hominum ditare catervas.

Composita:

¶ Absuetudo, ut Desuetudo. Apulejus usus est Apolog. p.318 ed. Elmenh.

¶ Adsuesco, sive Assuesco, neutrum, ich gewohne/ quo verbo aliàs absolute, aliàs cum dativo, nonnunquam cum Infinitivo utimur. Cicero 9. epist. 22 *Ego servo & servabo (sic enim adsuevi) Platonis verecundiam.* Et, *Adsuescere rei publicæ*, Sueton. Augusto cap. 38. Propertius lib. 3. eleg. 4. v. 6

Adsuescent Latio Partha tropæa Jovi.

Cicero lib. 5. de Finib. cap. 2 *Ad fluctum ajunt Demosthenem declamare solitum, ut fremitum adsuesceret voce vincere.* Virg. 8. Æn. v. 515 - - - *Sub te tolerare magistro*
Militiam, & grave Martis opus, tua cernere facta
Adsuescat.

¶ 2. Ἐνεργητικῶς, id est, active. Virg. 6. Æn. v. 832

Ne pueri, ne tanta animis adsuescite bella.

Id est, multum bellando bellorum consuetudinem contrahite, machet kein Handwerck draus. Potest & per hypallagen dixisse, pro *ne tantis bellis assuescite animos.* ASSVESCITE, id est, assuefacite. Prudentius lib. 1. contra Symmach. v. 540

- - - - *remque Quirini*
Assuescit supero pollere in secula regno.

ASSVESCIT, id est, assuefacit, docet, sive facit, ut res Quirini sive Romanum imperium super omnia regna polleat. Hinc *adsuescendus*, id est, adsuefaciendus. Vellejus libro 2. cap. 79 *Militi ac remigi, navalibus adsuescendo certaminibus atque exercitationibus, præfectus est M. Agrippa.*

¶ Adsuescitur, impersonale. Livius lib. 2. cap. 1 *Caritas ipsius soli, cui longo tempore adsuescitur.*

¶ *Assuetus labori & labore.* Cicero de orat. 3. cap. 15 *Homines labore assiduo & quotidiano assueti*, Leute/ so da steter und täglicher Arbeit gewohnet seyn. *Assuetior montibus*, Liv. l. 22. c. 18.

¶ Inassuetus. Ovid. 4. Fast. v. 450

Lumen inassueti vi patiuntur equi.

Sulpicius Severus lib. 1. Hist. S. cap. 4 *inadsueto sermonis genere.* Et Silius lib. 3. v. 236 *sinus cingere inadsuetum.*

¶ Assuetudo. Ovid. lib. 2. de arte amandi v. 345 *Nihil assuetudine majus*, &c. Liv. 25. c. 26 *Adsuetudine mali efferaverant animos.* Idem lib. 27. c. 39 *Duodecim annorum adsuetudine perviis Alpibus factis.* De transitu loquitur Asdrubalis.

¶ Adsuefacio, activum, ich gewöhne/ usu doceo. Cic. 4. fam. ep. 13 *Orbus iis rebus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo adsuefecerat.*

¶ Adsuefio, passivum, unde Adsuefactus, gewohnt. Cic. 2. Catil. cap. 5 *scelerum exercitatione adsuefactus frigore, & fame, & siti, ac vigiliis perferendis.* Et in Bruto cap. 59 *puro sermone adsuefacta domus.*

¶ Adsuefactio. Damnavit Vossius.

¶ Consuesco, idem quod assuesco, ich gewohne. Virg. 2. Georg. v. 272 *Adeo in teneris consuescere multum est.* Cicer. lib. 1. de Invent. cap. 2 *Ut aliis parere consuescerent.* Idem de Orat. 1. c. 61 *Demosthenes versus multos uno spiritu pronunciare consuescebat.* Aliàs Dativo, ut cætera hujus originis, conjungi solet: ut, *consuescere dolori*, Plinius lib. 8. epist. 23. extr. ¶ Active Lucretius lib. 6. v. 396 *An tum brachia consuescunt, firmantque lacertos? Consuescere brachia*, est consuefacere. ¶ *Consuescere cum aliquo* per ellipsin dicitur mulier, quæ commercium stupri cum aliquo habet, die mit einem zuhält. Plautus Cistell. a. 1. sc. 1. v. 88

LE. - - - *Sed tun' nunquam cum quiquam viro*
Consuevisti? ST. *nisi quidem cum Alcesimarcho, nomine:*
Neque pudicitiam meam mihi alius quisquam imminuit.

Ita & Terentius, ad quem alibi Donatus: CONSVESCERE, inquit, *in stupro proprium.* Corn. Nepos Alcibiade: *At mulier, quæ cum eo consueverat* &c. Ita enim legendum est cum Schotto. Cæcilius apud Gell. lib. 2. cap. 23

- - *ea me, clam se, cum mea ancilla ait*
Consuetum: id me arguit.

Ipse Gellius lib. 4. cap. 3 *Pellicem appellatam probrosamque habitam*, (Servius Sulpicius scribit) *quæ juncta consuetaque cum eo esset, in cujus manu alia matrimonii caussa foret.* Similiter verbo SOLERE in hac re utebantur; quo de suo loco.

¶ Consuetus, gewohnt/ das in Gewohnheit kommen ist. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 108 *Amor consuetus.* Et Ovidius 11. Metam. v. 637 *consuetissima cuique verba.*

¶ Inconsuetus, ungewohnt. Silius 11. v. 282 *Inconsuetus opimæ mensæ miles.*

¶ Consuefacio, gewehnen/ angewehnen. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 29 *Ea ne me celet, consuefeci filium.*

¶ Consuetudo, Gewohnheit. Cic. de Orat. lib. 2. cap. 87. extr. *Exercitatione consuetudo gignitur*, aus Ubung wird Gewohnheit. Et de Amicit. idem cap. 19 *Vetustatis & consuetudinis vis maxima.* Item de Finibus lib. 5. c. 25 *Consuetudo quasi altera natura est.* Et lib. 2. de Oratore cap. 3 *prope ad Græcorum consuetudinem disputare.* ¶ 2. Est & frequentissimum Ciceroni *consuetudinis* nomen pro familiaritate & conversatione, ut lib. 2. epist. 1 *Carui fructu jucundissimæ consuetudinis tuæ*, deiner Gesellschafft. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 83

- - - *hic parvæ consuetudinis*
Caussa mortem hujus tam familiariter.

Id est, exigui nec diuturni usus, sive familiaritatis caussa. ¶ 3. Usurpatur similiter in turpibus. Nam & Sallustius Catil. cap. 23 *consuetudinem stupri* dixit. Et Liv. lib. 39. cap. 9 *Huic (Hispalæ scorto) consuetudo juxta vicinitatem cum Ebutio fuit.* Sueton. Calig. cap. 24 *Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit.*

¶ Consuetudinarius, secundum consuetudinem. Salvianus lib. 6. de Gubern. Dei, p. 219 *Gens Hebræorum consuetudinarias carnes desideravit.* Ibidem pag. 221 *Consuetudinarius vitæ usus.* Et Sidonius lib. 7. epist. 11 *Invideo felicitati consuetudinarii portitoris.* Gl. Vet. *Consuetudinarius*, συνήθης, φιλοσυνήθης.

¶ Desuesco vide proxime post *Insuefacere.*

¶ Insuesco, idem quod consuesco. Ter. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 30 *Nam qui mentiri aut fallere insuevit patrem, aut audebit, tantò magis audebit ceteros.* Plaut. Captiv. act. 2. sc. 2. v. 55 *Qui imperare insueveram, nunc alterius imperio obsequor.* Sallustius Catilin. cap. 11 *Ibi (in Asia) primùm insuevit exercitus Populi Romani amare, potare, signa, tabulas pictas, vasa cælata mirari*, &c.

¶ 2. Ἐνεργητικῶς seu active. Horatius libro 1. Satyr. 4. v. 105

- - - *insuevit pater optimus hoc me,*
Ut fugerem &c.

Et Prudentius Cathemer. hymno 9 sive Omnis horæ v. 94

Ad brevem se mortis usum Dux salutis dedidit,
Mortuos olim sepultos ut redire insuesceret.

¶ Insuetus, ungewohnt. *Insuetus laboris*, Cæs. de B. Gall. 7. c. 30. *Corpora insueta ad onera portanda*, Idem 1. Civil. c. 78. At Participium ab *Insuesco* vim negandi nullam habet; e. gr. Liv. 24. cap. 48 *Ita se a pueris insuetos*, sie warens so von Jugend auff gewohnt.

¶ Insuete, adverb. Augustinus epist. 3 *Ipsos corporis sensus aliquanto insuetius perscrutetur.*

¶ Insuetudo: ut, *Insuetudo cibi*, Spartianus in Severo cap. 6. qui contra consuetudinem est.

¶ Insuefacere, Insuefieri. Cæsar lib. 4. de Bell. Gall. c. 24 *Cum illi (Galli) ex arido aut paullulum in aquam progressi, omnibus membris expediti, notissimis locis audacter tela conjicerent, & equos* INSVEFACTOS *incitarent.* INSVEFACTVS EQVVS, abgericht.

¶ Compositis his superioribus contrarium est *Desuescere*, quod exsuere paullatim atque abjicere consuetudinem significat, & quasi dediscere, entwohnen. Silius lib. 3. v. 576

Paullatim antiquo patrum desuescit honori:

mehlich entwohnen. Quintil. lib. 3. cap. 8. extr. *morari in desuescendis.* ¶ Active, pro abgewöhnen. Nonius de Proprietate Sermonis: *Desuevi illum*, pro desuefeci illum, consuetudinem abstuli. Titinnius Geminâ: *Parasitos amavi, lenonem ædibus absterrui, desuevi, ne quis ad cœnam exiret contra consilium meum.*

¶ Desuetus. *Desueta verba retracto*, Ovid. 5. Trist. 7.

¶ Desuetudo, Ungewohnheit. *Desuetudo armorum*, apud Livium lib. 1. cap. 19. Et Ovidius libro 5. Tristium eleg. 7. v. 57

- - - - *Jam desuetudine longâ*
Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.

¶ Desuefacio, ich entwehne. Passiv. Desuefio. Varro 2. de Re rust. cap. 9 *Non disjunguntur a matre, sed minutatim desuefiunt.* Cicero pro Cluent. c. 40 *Multitudo desuefacta a concionibus.*

¶ Dissuesco, idem quod Desuesco. Alcimus Avitus lib. 4. v. 46

Disciplinatos dissuescit promere fructus.

¶ Mansuesco & Mansuefacio vide in *Mansuetus.*

SVETONIVS, nomen Romanum, quo insignis fuit C. Suetonius Paullinus, Othoniani belli Dux, ante Britanniæ etiam imperio præfectus, de quo Tacitus & Plinius memorant.

¶ C. Suetonius Tranquillus, qui XII priorum Cæsarum vitas præclare nobiliterque scripsit, quas adhuc magno fructu versare licet. Muretus, hunc ipsum Suetonium illius alterius, quem diximus, filium fuisse, existimat; sed male, ut Lipsius advertit Notis in 2. Historiarum Taciti. Vide & Vossium de Historicis Latinis, & Bernegg. init. Diatrib. ad Sueton. Cæsares.

SVEVI, Germaniæ populi vetustissimi amplissimique fuere quondam, quorum gentem maximam & bellicosissimam Germanorum omnium Cæsar esse scripsit lib. 5. commentar. belli Gallici. Majorem enim Germaniæ partem tenuerunt, ab Albi ad Rhenum usque extensi, quemadmodum Strabo scripsit. Vide Cluverium de Antiqua Germania. Mantuan. ad Cæs.

- - - *amplissima cerne*
Regna Suevorum, quos Vistula claudit & ingens
Oceanus, vada Danubii confinia gentis
Tot complexa sinu immenso excurrentia late.

Sic vetustorum Suevorum sedes nostra ætate tenent Polonorum quidam, Pomerani, Lusati, & bona pars Bohemorum, Saxones, Misnenses, Thuringi, Hassones, seu Catti, & Franci. Lucanus lib. 2. v. 51

Fundat

Fundat ab extremo flavos Aquilone Suevos.

¶ 2. Suevus fluvius in Lusatis, quem vulgo *Spreuum* dicunt, die Spree/ Althamerus. Aliis Odera, Silesiæ & Pomeraniæ notissimus fluvius, ut Cluverius censet, qui & Suevorum veterum limites incertos ait esse & subobscuros. Vid. lib. 3. de Germ. Antiq.

¶ Suevus, appellativum, est flavus, rutilus. Silius lib. 5. v. 134

Triplex crista jubas effundit crine suevo.

Forsan quod Suevorum crines hujus coloris erant.

Suffarcino, vide *Farcio.*

SUFFENUS, Poëta fuit ineptissimus, sui admirator, in aliorum vitia dicax, ad sua cœcus. Hinc *Suffeni,* qui stultè sibi placent, dicuntur φίλαυτοι, die sich selbst kützeln/ und von sich halten. Catullus Epigr. 22

Nimirum idem omnes fallimur, neque est quisquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis, suus cuique attributus est error,
Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Idem in Suffeno ibidem:

- - - - - - neque idem unquam
Æque est beatus, ac poëma cum scribit,
Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.

SUFFES, ĕtis. Suffetes Punica lingua consules dicebantur Carthaginiensium. Livius lib. 28. c. 38 *Ad colloquium Suffetes eorum, qui summus Pœnis est Magistratus, elicuit.* Et lib. 30. c. 7 *Senatum Suffetes (quod velut consulare imperium apud Carthaginienses erat) vocaverunt.*

(Sufficio,) Suffigo, vide (*Facio,*) *Figo.*

SUFFIO, suffivi, suffire, suffumigare est, räuchern. Plinius libro 20. cap. 13 *Rutam suffire.* Idem lib. 20. cap. 17 *Anisum dolores capitis levat suffitum naribus,* Aniß in die Nase geräuchert stillt das Haupt-Wehe.

¶ Suffītus, nomen, das Räuchern. Plinius lib. 23. cap. 5 *Psoras cortex ejus* [palmæ elates] *capillum denigrat suffitu.* Usus & alibi sæpe.

¶ Suffitio, idem. Plinius lib. 25 cap. 2 *Orpheus & Hesiodus suffitiones commendavere.* Arnobius lib. 5. pag. 156 *Verbenarum suffitio.* Idem lib. 7. pag. 233 *Quid interest, unde fumus altaribus conficiatur in sanctis, vel ex visci quo genere nubes suffitionis exæstuent?* Ubi *Nubes suffitionis,* ein dicker Rauch.

¶ Suffīmen, quod suffitur; item ipsa suffitio. Ovid. lib. 4. Fast. v. 731

I, [illegible] virgineâ populus suffimen ab arâ.

¶ Suffīmentum, Cic. de leg. lib. 1. cap. 14. pr. *Sine suffimentis expiari.*

¶ Suffitor. *Puer suffitor,* ein Räucherer/ Plin. lib. 34. c. 8.

SUFFLAMEN est, quo in locis declivibus inhibetur currus, ne deferatur in præceps. Juvenalis Sat. 8. v. 148

Ipse rotam adstringit multo sufflamine consul.

Ad quem locum vetus Scholiastes: SUFFLAMEN, inquit, *vinculum ferreum, quod inter radios mittitur, dum clivum descenderit rheda, ne celeres rotæ sequantur & animalia vexent,* eine Hemm-Kette/ Hemm-Schuch.

¶ Sufflāmino, sufflaminare, id est, inhibere, & velut sufflamine adstringere, hemmen. Seneca Pater Præfat. libro 4. Controversiarum: *Tanta illi* (Harterio) *erat velocitas orationis, ut vitium fieret. Itaque D. Augustus optime dixit:* HARTERIUS NOSTER SUFFLAMINANDUS EST. Seneca filius Ludo de morte Claudii extremo: *Aliquando Ixionis rotam sufflaminandam. Sufflaminare,* hemmen.

Suffōco, vide in *Faux,* si productum est: correptum, in *Focus.*

Suffrāgo, ĭnis, fœmininum, vide in *Suffringo* sub *Frango.*

Suffragor, Suffragium, cum cæteris derivatis vide itidem in *suffringo* sub *Frango.*

Sugambri, vide *Sicambri.*

(Suggrundatio, vide *subgrunda.*)

SUGO, sugere, succum labris extrahere, ut, *Sugere ubera,* saugen. Cic. 3. Tuscul. cap. 1 *Ut pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur.*

¶ Succus, humor, qui exsugitur, Safft. Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 26 *Corpus solidum & succi plenum,* ein starcker und völliger Leib. Ad quem locum Donatus: *SUCCUS est humor in corpore, quo abundant bene valentes.* Virgil. Eclog. 3

Et succus pecori & lac subducitur agnis.

SUCCUS propriè quasi SUGUS: quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant. V. Glossæ: *SUCCUS,* χυλός. Sic, *Succus herbæ,* Ovid. 13. Metam. v. 941, vis medica aut magica herbarum. Plin. lib. 9. cap. 36 *Vivas* (purpuras) *capere contendunt, quia cum vita sua succum eum evomunt.* Et, *Succum exprimere, Succum excipere,* ausdrücken/ aufffangen/ Idem lib. 12. cap. 26.

¶ 2. Cicer. per metaphoram dixit, *Amisimus omnem succum ac sanguinem civitatis,* ad Attic. lib. 4. ep. 16. *Omnem succum ingenii bibere,* Quintilian. in Procem. lib. 1.

¶ Suctus, das Saugen. Plin. lib. 28. cap. 3.

¶ Succosus, succi plenus, safftig. Columell. lib. 2. cap. 17 *Melius habetur fœnum, quod suapte natura succoso gignitur solo, quam quod irrigatum aquis elicitur.* Idem lib. 4. c. 29 *Stirpes, quæ*

A *firmioris & fructosioris libri sunt.* Corn. Severus in Ætna v. 263

Aridiora tenent oleæ: succosior ulmis Grata:

¶ Succĭdus, idem. Plaut. in Milit. act. 3. sc. 1. v. 52 *Screator sum minime succidus.* Huc pertinet *Lana succida,* de qua supra in *Succido a Cædo.*

¶ Succulentus, a, um. Paullinus Jambo ad Cyther. v. 631 *Succulentum corpus.* Et Prudent. Hamartig. præfat. v. 58 *Succulenti furores.*

¶ Exsugere, aussaugen. *Exsugere sanguinem,* Plaut. Pœn. 3. sc. 2. v. 37. *humorem,* Idem Rud. a. 4. sc. 3. v. 70. Et Colum. præf. lib. 1 *Exsucto sudore sitim quærimus.*

¶ Exsuctus, idem. Gellius lib. 20. cap. 8 *Ea re ostreæ quoque, sicut quædam alia, exsuctaque est.* Et Vitruv. Præfat. libro 8 *Animalia verò, si fuerint sine humoris potestate, exsanguinata & exsucta à principiorum liquore, interarescent.* Comparativo usus Varro R. R. lib. 2. c. 7 *Ut restibiles segetes exsuctiores: sic quotannis quæ prægnantes fiunt.*

¶ Exsuccus, succo carens. Quintil. lib. 12. cap. 10 *Aridi, exsucci, exsangues.* Tertullianus de Anima cap. 51 *Corporis substantia exsuccior.*

¶ Insuccare, *Insuccatus,* a succo, Columella fecit, pro succo immergere, lib. 7. cap. 5.

B ¶ Sugillo, vel suggillo, suggillare, de facie proprie dicitur, cum percussa lividis maculis deformatur, das Angesicht braun und blau schlagen. Plin. lib. 31. cap. 9 *Ex ictu suffusi cruore oculi suggillatique.* ¶ 2. Hinc & existimationem alicujus lædere violenter & deformare significat, einen an Ehr und Glimpff beleidigen. Liv. 4. cap. 35 *Viros spectatos primis annis suggillatos, repulsos, risui patribus fuisse, desisse postremo præbere ad contumeliam os.*

¶ Sugillatio, nota infamiæ injusta, Schmähung und Verkleinerung eines Ehr. Livius lib. 43. cap. 14 *Non sine sugillatione consulum.*

¶ Sugillatus, ûs, idem. Tertull. 4. contra Marcionem c. 34.

SUI & SUUS, pronomina sunt reciproca, quorum usum & collocationem Valla exposuit libello, cui titulus est: *De reciprocatione SUI & SUUS. Obsecravit me, ut se adjuvarem, sibi adessem, ut filio suo opem ferrem,* Latine dicitur. Cic. 13. fam. ep. 20 *A te peto, ut des operam, ut intelligat, meam commendationem usui magno sibi fuisse.* Idem pro Sylla cap. 27 *Hosne viros tam cupidos sui perire voluit?* Idem ad Attic. lib. 9. ep. 16 *Nihil malo, quam & me mei similem esse & illos sui.* ¶ 2. Sed, *an patrem suum convenire vis? Vidi se, Pergo ad se,* intolerabiliter prorsus, pro patrem ejus seu ipsius, vidi ipsum, pergo ad ipsum, idem Valla dici putat. Contra quem Budæus in Commentariis Græcæ Linguæ defendit talia, quòd ad Græcorum rationem dicta sint, & optimorum, summorumque scriptorum auctoritatem

C præferant, quale est illud Ciceronis ad Atticum lib. 10 *Indulsit illi quidem suus pater semper.* Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 92

- - - - - Cedo, quid hic faciet sua?
An ea quoque hujus dicetur?

Idem Hecyrâ act. 4. sc. 4. v. 38

PHIDIP. *Quamobrem reducam?*
LACHES. *Mater quod suasit sua.*

Ita Ovid. in fabula Baucidis lib. 8. Metam. v. 646

Quodque suus conjux riguo collegerat horto.

C. Nepos in Cimone: *Incidit in eandem invidiam, quam pater suus.* Rursus in vita Attici: *Antonius autem etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus amicis suis esset inimicus.* Vide & Alciatum lib. 5. Parerg. c. 20, ubi ait, λεπτολογήματα esse, & minutias, plerumque a classicis auctoribus neglectas, qui dicunt, in pronomine isto semper observari debere reciprocam significationem. Conf. Barth. ad Rutil. Numat. p. 102. 103. & Scalig. de causis LL. c. 130. qui non imitandum hunc loquendi modum censet. Adde Robig. in Lex. Crit. 4, 4. Buchn. ad Hymn. Venant. de Ref. Chr. v. 82. ¶ 4. Sane indifferenter hæc dicuntur: *Ille repetit, quod suum* sive *ipsius est.* Cic. pro Marcell. c. 10 *Multi dubitabant, quid sibi expediret,* vel *ipsis.* Quintil. lib. 8 *Grammaticus inter ipsos & Philosophis pugna est.* Et lib. 10 *Vitiosa & à doctis inter ipsos etiam mutuo re-*

D *prehenduntur.* Cicer. de Rep. *Ego illum de suo regno, ille me de nostra Rep. percontatus est,* ubi & *de ipsius regno* dicere potuisset. ¶ 5. Sed, *omnes partes inter se consentiant, necesse,* non *ipsas:* &, *Damon & Pythias hoc animo inter se fuerunt,* non *ipsos.* ¶ 6. Suus etiam interdum pro cujusque proprio dicitur: ut, *Suus cuique mos est; Suum cuique pulchrum; Trahit sua quemque voluptas; Molles sua thura Sabæi,* Ter. Virg. ¶ 7. *Sibi* dativo *suo* interdum jungitur nulla necessitate, sed festivitatis gratia. Ter. in Adelph. a. 5. sc. 8, 36 *Suo sibi hunc jugulo gladio.* Cic. *Suo sibi victitant succo.* Et sunt hujus formulæ exempla infinita alia. ¶ 8 Ire ad se, i. e. domum suam, heim gehen. Plaut. Menæchm. a. 5. sc. 2. v. 11 *Repente expetit, ad sese, me ut irem.*

Ita locutus & Cicero est. ¶ 9. Elegans illa etiam ratio loquendi est, quando *a se* pro, *de suo;* ut *a me,* pro, *de meo* dicimus. Suetonius Augusto cap. 40. *Fabianis Scaptiensibus tribulibus suis die comitiorum, quid a quoquam Candidato desiderarent, singula millia nummum a se dividebat.* Ita locuti Plautus, Cicero & Icti,

Jcti, vide & supra in *Ego*. ¶ 10. *Suus* & pro amico, favente, propitio ponitur. Horat. Epod. 9 *Ventis iturus non suis*. Ovid. lib. 3. Trist. El. 4 *Nave mea vento forsan eunte suo*. Item lib. 4. Metam. *Vota suos habuere deos*. Trebellius in Valeriano Seniore: *Cogita quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerint*. Nepos Alcibiade: *Multos vero liberaliter devinxerat, plures etiam opera forensi suos reddiderat*. Terent. Andr. act. 5. sc. ult. *Tuus est nunc Chremes*. Seneca Præfat. lib. 4. controversiar. *Quamvis aliquo tempore populum suum habuerit*, id est, faventem, auff seiner Seite gehabt.

¶ Sese. Virgilius Ecl. 3. v. 66

At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas.

Singularis esse energiæ notat Barth. ad lib. 2. Theb. Stat. v. 611. pag. 568.

¶ Sibimet. Silius lib. 13. v. 663

Ipsa quidem Virtus sibimet pulcherrima merces.

¶ Suomet. *Necesse est suomet ipsi more præcipites eant*, Sallust. Jugurth. cap. 31.

¶ Suapte, ut *Suapte culpâ*, hoc est, propriâ, Plaut. Mercat. act. 5. sc. 4. v. 9. *Suopte ingenio*, Livius lib. 1. c. 25. Et Cic. 1. Tusc. cap. 17 *Terrena & humida suopte nutu & suo pondere in terram & mare feruntur*.

SVIDAS, æ, quod proprium alii duabus, alii tribus in carmine syllabis extulêre: ut,

Quin potius Suidæ Græci monumenta loquantur.

Et: *Lexicon eximia vebitur nunc laude Suidæ.*

Is auctor non tantùm Lexicon, seu Grammaticas vocabulorum interpretationes collegit; verùm etiam multorum regum & hominum doctorum vitas, scripta, & tempora, quibus vixerunt, annotavit. Vide judicium doctissimum de hoc scriptore Christiano, & de libri ipsius multiplici usu indicationem Demetrii Chalcondylis in præfatione eruditissima in Suidam, Latinitate donatum ab Hieronymo Wolffio. De tempore, quo videtur fuisse, lege Vossium lib. 2. de Histor. Græcis cap. 26. extremo.

SVLCVS, est quâ aratrum vomere lacunam facit, quemadmodum inquit Varro: hoc est, proscissio terræ in longum producta, in quo à *Scrobe* differt, eine Furch. *Sulcus altius impressus*, Cic. 2. de div. c. 23. *Infindere sulcos telluri*, Virg. eclog. 4. v. 33. Et, *Arvum sulcis subigere*, Plinius lib. 18. c. 19. Juvenal. Sat. 7. v. 48

Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere sulcos
Ducimus, & littus tenui versamus aratro.

Sulcus aquarius, Græcis ὁλκός, eine Wasserfurche. vide *Elix*. ¶ Pro Scrobe Virgilius posuit, cum Georg. 2. v. 289 ait:

Ausim vel tenui vitem committere sulco. Eine Grube.

¶ Sulco, sulcare, sulcos ducere, Furchen machen / apud Poëtas frequens est, tam de mari, quam de agris. *Vomere terram sulcare*, Ovid. 3. Trist. eleg. 10, 68. Item *Æquor sulcare*, Idem 1. ex Ponto eleg. 4. v. 35. Et Virgil. 5. Æneid. v. 158

Longæ sulcant vada salsa carina.

¶ Sulcator, *Nigri sulcator Averni*, pro Charonte, Stat. 11. Theb. v. 588. Et Silius lib. 7. v. 363 *Sulcator navita ponti*. Alia translatione Claudianus 2. de Raptu Pros. v. 340 *lateris sulcator opaci vultur*. Proprie Prudentius 2. adv. Symmach. v. 939 *Leontini sulcator campi*.

¶ Sulcatim, *sulcatim concisa facies*, ap. Pomponium.

¶ Sulcamen, sulcus. Apulejus lib. 6. Milesf. p. 174 *glebæ Siculæ sulcamina*.

¶ Resulcare. Prudentius Vincentio v. 144

Præsicca rursus ulcera
Manus resulcans diruet.

¶ Bisulcus, um, idem quod bifidum, gespalten / ut, *Bisulcæ cervorum ungulæ*, Plin. lib. 3. cap. 1. *Lingua bisulca anguis*, Ovid. 9. Metam. v. 65. & *Surculi arborum bisulci*, Colum. de arbor. cap. 26.

¶ Trisulcus, Virgil. Georg. 3. de angue, v. 439

Linguis micat ore trisulcis,

h. e. quæ trifidæ apparent. Et *trisulca fulmina*, Seneca Herc. Oet. extrem. ac Avienus Arat. v. 220. quæ Ovidio 2. Amor. eleg. 5. v. 52 sunt *tela trisulca Jovis*.

Sulfur, vide mox *Sulphur*.

SVLMO, oppidum Italiæ in Pelignis, Ovidii patria. Ipse Ovidius lib. 4. Trist. eleg. 10. v. 3

Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
Millia qui novies distat ab urbe decem.

SVLPHVR, proxima & propria metalli materia, Schwefel. Plin. 35. cap. 15. *Sulphur vivum*, cujusmodi è terræ venis effoditur. *Sulphur fusum*, id est, liquefactum. Scribitur & *Sulfur*. PH defendit Manutius in Orthogr. quia veteres & *Sulpur, Sulpuraria*, scripserint. vide Lege 52 § 8 de Furtis: *F* tuetur Vossius in Etymolog. quia non sit Græcæ originis. ¶ 2. *Sulphur* pro fulmine Persius posuit, Sat. 2. v. 24

- - - Cum tonat, ocyus ilex
Sulphure discutitur sacro.

Sanè *fulmen* & odorem habet sulphuris, & lux illius sulphurea est. *Sacrum* autem dixit, non tam, ut a communi distingueret sulphure; quam omne quod sulphur inter res sacras haberetur

A veteribus; qui & θεῖον appellarunt, atque ad omnes expiatione & καθάρσεις adhibuerunt, ut Casaubonus observat. Vide Aristot. Problem. sect. 24.

¶ Sulphuratus, quod sulphur habet, geschwefelt. Ut, *Sulphurati fontes*, Vitruv. lib. 8. cap. 3. Et comparative Tertullianus lib. 1. contra Marcion. cap. 28 *Credo sulphuratiorem eis gehennam præparabit*. ¶ 2. *Sulphurata*, absolute, puta *lina* &c. sunt exilia sulphure intincta, accendendi luminis caussa parata; Schwefelkerzen / Schwefelicht / Martial. lib. 1. Epigr. 42

Qui pallentia sulphurata fractis
permutat vitreis.

¶ 3. Sulphurata, orum, Schwefelgänge. Plinius lib. 31. cap. 3. sub fin. *Depressis puteis sulphurata vel aluminosa occurrentia putearios necant.*

¶ Sulphûreus, *color sulphureus*, Plin. lib. 35. c. 6. *Odor sulphureus*, Idem lib. 36. cap. 19. Et Ovid. 15. Metam. v. 340

Sulphureis fornacibus ardet Ætna.

¶ Sulphurosus, schwefelich. Vitruvius lib. 8. cap. 3 *Sulphurosi fontes nervorum labores reficiunt, percalefaciendo exsugendoque caloribus e corporibus humores vitiosos*, warme Bäder: quanquam eodem cap. paullo ante & *frigidi* quidam fontes *sulphurati* esse dicuntur.

¶ Sulphuraria, æ, sulphuris fodina, vel ubi præparatur officina,

B Lege 8 § 10 Dig. de Pœnis: & Lege 52 § 8 de Furtis.

SVLPICIA, Poetria Romana nobilis, cujus exstat carmen sive satyra, de Domitiani temporibus. Duos senarios Jambicos ex ejus carminibus Vetus Scholiastes Juvenalis ad Satyr. 6. v. 535 allegat. Nec minus à castitate & in Calenum maritum amore ac fide, quam lepore ingenii Martialis laudat, lib. 10. epigr. 35 & epigr. 38. Meminit & Sidonius Apollinaris carm. ad Magnum Felicem v. 258.

SVLPICIVS, nomen gentis Romanæ: ex qua celebres eloquentiâ fuêre C. Sulpicius Gallus: de quo Cicero Bruto cap. 20. itemque P. Sulpicius, ut ex eodem Cicerone discimus Orat. de Haruspr. Responsis cap. 19. nec non Servius Sulpicius. Qui quantus Orator fuerit, idem Cicero in Bruto docet cap. 55. Laudat eundem & cap. 41 ejusdem libri. Multa de eo & 6 prioribus Epistolis lib. 4 ad familiares. Vide & Philippicam 9. ubi de morte ejus habes. ¶ Sulpicius Apollinaris Grammaticus, Pertinacis Imperatoris præceptor fuit, ut Capitolinus ejus vitâ principio statim auctor est. Gellius non semel laudat, lib. 4. c. 17 *Virum præstanti literarum scientia* vocat. Hic fabularum Terentianarum Periochas versibus Jambicis scripsit. Severus Sulpicius Niobrix Gallus, æqualis S. Hieronymi & Rufini fuit, doctrina & sapientia pollens, quod ei elogium B. Augustinus tribuit Epist. 205. Scripsit vitam B. Martini, & duos libros de sacrâ historiâ,

C terse cumprimis & eleganter: ex quo Josephus Scaliger eum Ecclesiasticorum purissimum scriptorem appellavit Prolegomenis de emendat. temporum pag. 23.

SVLTANVS, peregrinum vocabulum, quod Turcis & Arabibus supremum ducem, principem, aut imperatorem significat: a verbo deductum, quod Ebræis & Arabibus *dominari* sonat

SVLTIS, ex *si vultis* contractum est, quod addi a Veteribus imperativis pluralis numeri solebat, quemadmodum SIS in singulari, vide supra *Sis*. Pontan. Vol. 1. Progymn. dial. 37.

SVM, esse, à Grammaticis Verbum Substantivum appellatur, quia per se subsistat, nec ullius alterius verbi adminiculo eget, & in ipsum cætera verba resolvuntur: cum enim cætera omnia verba aut *actionem* importent, aut *passionem*, solum hoc est verbum, quod substantiam rei denotat: ut, Ego lego, id est, ego *sum*, qui lego: Tu dicebas, i. e. tu *es*, qui dicebas &c. Secundum Platonem de iis tantùm dicitur, quæ æterna sunt, nec oriuntur nec occidunt, ut Cicero 1. Tuscul. cap. 24 observat. Pro varietate autem significationis suæ varias etiam & diversas locutiones hoc verbum efficit, quæ usu observandæ sunt, explicari enim in hac brevitate omnes non possunt. Casuum tamen ordine, paucas aliquot exponemus. ¶ 1. Esse cum nominativo. *Est genus hominum*, Terent. Eun. a. 2. sc. 2. v. 17. man findt etliche Leute. *Fuit quoddam tempus*, Cic. 1. de Invent. c. 2. *Pompejus vir omnium, qui sunt, fuerunt, erunt, virtute, sapientia, gloria princeps*, Cic. post redit. ad Quirites c. 7. ¶ 2. Cum genitivo. Cic.

D pro lege Man. cap. 7 *Erit humanitatis vestræ, cives calamitate prohibere*, hoc est, erit officium humanitatis vestræ. Sic, *hominis ingenui est, bene velle*, Cic. de finib. 3. cap. 17. Huc pertinet: *Quanti est?* id est, quanto pretio constat? Terent. in Adelph a. 5. sc. 9. v. 20 *A me argentum, quanti est, sumito*. Sic, *magni apud aliquem esse*, Cic. 13. famil. epist. 72. Et, *Plurimi esse*, Idem in Parad. 6. cap. 2 *Sum domi meæ, nostræ, vestræ*, recte dicitur, non autem *domi honestæ*, sed *in domo honesta*: *Alienæ tamen esse domi*, Cicero dixit lib. 4. Ep. 7. famil. *Nonne mavis sine periculo tuæ domi esse, quàm cum periculo alienæ*. Sed ibi elliptica oratio est, *domi tuæ, domi alienæ*, pro *in loco domi*, ut *domus tua, alienæ*: de quo Vossius monuit lib. 7. Commentar. de arte Grammatica, qui de sermonis constructione est, cap. 25. ¶ 3. Cum dativo sub significatione habendi, commodi item sive incommodi: ut, *Est mihi namque domi pater &c.* *Est illis ars, inter*

ter se blandiri Plin. lib. 10. cap. 37. *Hecyræ est huic nomen fabulæ*, Terentius principio ejus fabulæ. *Mihi est Menæchmus nomen*, Plaut. prologo. Cic. 2. fam. ep. 7 *ut sempiternæ laudi tibi sit iste Tribunatus exopto.* Idem ad Attic. lib. 6. epist. 2 *Postrema tua pagina mihi magnæ molestiæ fuit.* Et, *Omnibus sit odio crudelitas, & amori probitas & clementia*, Cassius Ciceroni lib. 15. ep. 19. *Esse crimini*, pro in crimen verti, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 29. n. 81. *Esse oneri ferendo*, id est, onus ferre posse, Liv. lib. 2. c. 9. Sicut *esse solvendo*, Jurisconsulti dicunt. *Bene, melius, male esse alicui*, est bene & male &c. habere. Item: *Bene, male, ægre esse animo. Esse esui*, zu essen dienen. Propertius lib. 1. Eleg. 20. v. 13

Ne tibi sit duro montes & frigida saxa,
Galle, nec expertes semper adire lacus.

Ne tibi sit adire, id est, ne adeas, ne velis adire. Et ostendit ad eum locum productis exemplis Passeratius, Ovidium quoque, Tibullum & Martialem similiter locutos. ¶ *Quid tibi est?* formula est ad eos, qui male habent ex inopino aliquo casu, de quo nobis æque non constat: jam & nos pariter dicimus: Was ist dir? Ita Antiphila apud Terentium, cum Cliniam, amores suos, adspiceret reducem, & exsternata nimio gaudio collaberetur, ad Bacchidem ait; *Ab retine me obsecro!* Bacchis ignara rei, *Amabo, quid tibi est?* respondet. Locus est Heaut. act. 2. sc. 4. v. 23. ¶ Construitur interdum etiam cum altero Dativo, & tum fere exponi solet per verbum *afficio*, vel *affero*. Cicer. 1. offic. cap. 39 *Ampla domus dedecori domino sæpe fuit*, id est, affecit dominum dedecore, vel dedecus attulit domino. ¶ 4. Cum accusativo & præpositione, ut, *Esse apud aliquem*, Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 110. *Esse apud sese*, idem Andr. act. 2. sc. 4. v. 5. Et, *Apud matrem recte est*, Cicer. 1. ad Att. ep. 6. *Apud herum recte erat*, hoc est, bene habebat herus, mit dem Herrn stund es wohl. ¶ 5. Cum Ablativo. *Esse bono animo*, Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 4. *Esse summo honore*, Cicer. 4. in Verr. cap. 35. Et, *esse mirifico studio & officio in aliquem*, Idem 14. fam. ep. 3. ¶ Cum ablativo & præpositione, ut, *Esse cum aliquo*, vel *apud aliquem*, id est, cœnare, Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 110

Dionysia hic sunt: hodie apud me sis volo.

Et sc. sequ. v. 11

Quam vellem Menedemum invitatum, ut
nobiscum hodie esset lautius.

Est & Socium esse in aliqua re. Idem Adelph. a. 3. sc. 3

- - - Ctesiphontem audivi filium
unà fuisse in raptione cum Æschine.

In animo est, id est, decrevi, Cicer. ad Attic. lib. 3. ep. 21. hab bey mir beschlossen. *In amore atque deliciis esse*, Idem in Verr. 6. c. 1. *In gratiâ cum aliquo esse*, Idem ad Attic. lib. 2. epist. 9. *In intimis esse*, Idem ad Attic. lib. 4. ep. 16. *Esse in spe*, hoc est, sperare, Idem ad Terent. lib. 14. epist. 3. Et Cæs. 2. Civ. cap. 17 *Magna esse in spe atque exspectatione.* Et, *In morâ alicui esse*, Idem in Andr. a. 2. sc. 5. v. 13. *Esse in opere*, Cæs. lib. 7. Gall. B. c. 24. *Esse sub imperio*, Idem lib. 1. Gall. c. 31. *Lingua est in quæstu*, Quintil. procem. lib. 1. ¶ 6. Constructio cum infinitivo nota est. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 17 *nostrum est intelligere, utcunque atque ubicunque opus sit, obsequi.*
¶ *Sic sum*, elegans forma, id est, talis sum, sic vivo. Quintil. Declam. 160. sub fin. *Ego vero, quamdiu fuerit hoc patrimonium, sic ero, sic utar.* Vide & supra in *Sic.* ¶ 7. Aliquando *Est* ponitur pro evenit, accidit, fieri potest. *Sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est*, id est, evenit, es trägt sich offt zu / Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 28. Idem Adelph. act. 3. sc. 2

Nunc illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant
Atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant
Quod mihique heræque filiæque herili est,

Nunc illud est, id est, evenit, *quod mihi heræque &c.* est, id est, accidit. Horat. lib. 3. ode 1

Est, ut viro vir latius imperet.

Et lib. 1. epist. 12. v. 3

- - - - non est, ut copia major
Ab Jove donari possit tibi;

Id est, non potest fieri. Lucretius lib. 1. v. 495

- - - non est, ut credere possis.

Est vero huic credendum Chreme? stehet ihm auch zu glauben? Terent. in Andr. a. 5. sc. 4. v. 14 *Bono animo es*, id est, sis, apud Terent. Eun. a. 1. sc. 2. v. 4. ¶ *Annus est, ut repulsam tulit*, Cic. 8. Philipp. cap. 9. extremo. Idem pro Cluent. c. 30 *Anni sunt octo, cùm ista caussa in ista meditatione versatur.* Idem de Amicit. *Cujus à morte hic tertius & tricesimus est annus.* Nepos Miltiade cap. 8 *Athenienses propter tyrannidem, quæ paucis annis ante fuerat, &c.* ¶ 8. *Esse* pro *vivere*, non raro invenitur poni, & contra *vivere* pro *esse*. Plautus Rudente act. 4. sc. 7. v. 26

Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

Idem Pseud. act. 1. sc. 3. v. 18 *Mortuus est, qui fuit; qui est, vivus est.* Cicero 1. Tuscul. cap. 16 *Fuit, (vixit) meo regnante gentili.* Prudentius Præfat. librorum:

Per quinquennia jam decem,
Ni fallor, fuimus, septimus insuper
Annum cardo rotat.

¶ Aliquando tamen *fuisse* dicuntur, qui perierunt, vel mortui sunt, quo illud Plauti in Pseudolo, quod paullo ante produximus, pertinet. Virgilius 2. Æn. v. 325

- - - Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens
Gloria Teucrorum.

Vide Grut. lib. 1. Suspicion. c. 14. ¶ *Esse* pro venire, Sueton. August. c. 16 *Nec prius surrexisse, ac militibus in conspectu fuisse.* Vide ibi Casaubon. ¶ Ponitur aliquando pro *licet*, sed in tertia tantùm singularis numeri. Virgil. 6. Æn. v. 595

Nec non & Tityon terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat: id est, licebat.

¶ Esto, concedentis, es sey dem also / Terent. Heaut. a. 3. sc. 3. v. 12.
¶ Ens, Essentia. Quintil. lib. 8. cap. 2. *Multa ex Græco formata nova sunt, ut* Ens & Essentia, *quæ cur tantopere aspernemur, nihil video, nisi quod iniqui judices adversus nos sumus, ideoque paupertate sermonis laboramus.* Usus hoc vocabulo & Papirius Fabianus est, ut ibidem Quintilianus docet. Quin & ipse Cicero, ut Seneca epist. 58. Et Sidonius Epistolâ Epithalamio Polemii subjunctâ testatur. Apulejus de Mundo p. 68 *Hæc composita est potestati Dei, non autem essentiæ, conveniens oratio.* Sed notavit Elmenhorstius, verba *non autem essentiæ*, a quibusdam libris abesse.
¶ Essentialis, apud philosophos. Hinc
¶ Essentialiter. Augustinus lib. 7 de Trinit. cap. 2 *Sapientia essentialiter intelligitur.*
¶ Futurus, ut, *Mihi cum illo posthac nihil futurum est*, Cic. 2. Philipp. cap. 31. *Præsidio sibi futurum esse sperant*, 7. in Verr. cap. 65.
¶ Futurum, futura, ut *Futura prospicere*, Cic. 2. Offic. c. 9. *Haud ignara futuri*, Virg. Æn. 4. v. 508.
¶ Confuturus. Plautus Milite act. 3. sc. 3. v. 66 *Confido confuturum.*
¶ Postfuturus. Vitruvius lib. 9. cap. 7. extremo: *Videntur divina mente tempestatum significatus postfuturos ante pronunciare.* Sed divise quoque ac separatim hîc scribi potest, ut composito verbo non opus sit.
¶ Absfuturus. Cic. lib. 1. ad Quint. frat. epist. 1. cap. 11. extr. *Cogitet, nullam a se calamitatem absfuturam fuisse, si &c.*
¶ Cætera cum *Futurus* composita per se nota sunt, & in verbis *Adesse, Deesse, Interesse*, &c. recurrunt.

A *Sum* Composita:

¶ Absum, abesse, absentem esse, nicht da seyn / abwesend seyn. Ut, *Abesse tres menses*, Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 66. *Abesse bidui a castris*, Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 16. extr. Et Nepos Hannib. cap. 6 *Adrumetum abest a Zama circiter millia passuum trecenta.* Livius lib. 30. cap. 29 *Zama quinque dierum iter ab Carthagine abest.* ¶ 2. *Abesse à crimine, culpa*, Cic. pro Rosc. Am. c. 20. unschuldig seyn. *Abesse a consilio fugiendi*, Cic. ad Attic. lib. 7. ep. 24. id est abhorrere. Cæs. ad Cicer. lib. 10. ep. ad Attic. *Neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse.* Et, *Multum abest ab iis*, hoc est, longe est iis inferior, er thut es ihnen lange nicht gleich / Cicer. in Bruto c. 62. *Ab eo plurimum absum*, Idem de finib. lib. 3. cap. 2. Terent. in Eunuch. absolute dixit: *Ita ut fit, domini ubi absunt.*
¶ 3. *Absit invidia verbo*, Locutio vetus apud Livium lib. 9. cap. 19. Niemand zu nah geredt. *Tantum abest, ut* &c. Locutio elegans est, pro ne dum, ich geschweige denn. Brut. Cic. famil. lib. 11. ep. 10 *Tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quicquam, ut meos jam omnes amicos ære alieno obstrinxerim.*
¶ Absens, ut, *Me absente*, Terentius Heaut. act. 2. sc. 2. v. 2, in meiner Abwesenheit. Superl. Augustinus Confession. lib. 4 c. 4 *Baptismum acceperat mente atque sensu absentissimus.* id est, moriturus, cum sine sensu esset. ¶ Absentium nomina (eorum scilicet, qui Reip. caussa aberant) non recipiebantur, id est, rei non fiebant. Bernegg. ad Sueton. Cæs. cap. 23.
¶ Absentia. Antonius Ciceroni sub lib. 14. ad Att. ep. 13 *Vereor, ne absentia mea levior sit apud te.*
¶ Absentare, ablegare, absentem facere. Claudianus 3. de raptu Proserpinæ v. 213

Et dura de matre queri, quæ tale recessu
Maluerit damnare decus, vetitamque Dearum
Colloquio, patriis procul absentaverit astris.

Sed in quibusdam libris *amandaverit* legitur. *Absentare* verbo tamen usus Sidonius libro 9. epist. 9. extr. itemque Cyprianus & alii, quos ad Sidonium notavit Savaro. Quicquid ergo est, verbum non vetus, probatumve, sed novitium est.
¶ Adesse, præsentem esse, vorhanden seyn / dabey seyn. Plautus in Rud. act. 4. sc. 4. v. 6 *Quoniam ego adsum, faciet nemo injuriam. Quod adest, boni consule*, mit dem / so vorhanden / nimm für gut. *Adesse pugnæ*, pro interesse, Cicer. in Philipp. 2. cap. 30. *Summus Imperator adest ad exercitum*, pro, in exercitu, Plaut. Amphit. act. 1. sc. 3. v. 6. Et *Adesse in consilio*, Cic. pro Quint. cap. 25.

cap. 25, beym Rathschlagen seyn. *Continuo hic adero*, Ter. Heaut. 3. sc. 1. v. 96. *Adesse comm*, Virg. 1. Æneid. v. 595 & Cicero 15. famil. ep. 16, persönlich da seyn. ¶ 2. Pro experiri. Terent. Adelph. act. 5. sc. 1. v. 3 A

Jam nunc times, quasi nunquam adfueris,
- - - - - nunquam tale pepereris.

¶ 3. *Adesdum, paucis te volo*, Terent. Andr. 1. sc. 1. v. 2. *Huc ades o formose puer*, id est, accede, Virgil. eclog. 2, 45. *Dies adest*, Æneid. 9. v. 107. die Zeit ist kommen. *Prope adest*, nimirum tempus; es ist nicht lang dahin / Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 125. ¶ 4. *Adeste aequo animo per silentium*, hört uns günstiglich zu / Idem in Prolog. Andr. & Phorm. Et Cicero pro Syll. cap. 11 *Adestote omnes animis, qui adestis corporibus.* ¶ 5. Adesse etiam Advocati dicuntur, qui reos tuendos suscipiunt. Terent. in Prolog. Andr. *Favete; adeste aequo animo* &c. Ubi Donatus: AD-ESTE *animis, scilicet auxilia praebete: ut Advocatus REO dicitur ADESSE.* Plinius libro 5. epist. 4 *Contradixerunt Vicentinorum legati: adfuit Tuscillus Nominatus: dilata caussa est. Alio Senatu Vicentini sine Advocato intraverunt, dixerunt se deceptos: lapsine verbo, an quia ita sentiebant: Interrogati, an tunc gratis adfuisset, responderunt, sex millibus nummum.* Suetonius Augusto cap. 56. extr. *Affuit & clientibus: sicut scutario cuidam evocato quondam suo, qui postulabatur injuriarum.* Ita & Claudio c. 38 usus hoc verbo est. Seneca Consolat. ad Helviam B c. 2 *Itaque ne statim cum eo* (dolore) *concurram: adero illi prius* &c. Id est, ejus caussam agam, tuebor, defendam. Plin. Procem. lib. 18 *Qua in parte primum omnium patrocinari terrae, & adesse cunctorum parenti juvat.* Alii pro eo *Assistere*: item *superesse* dixerunt, de quibus vide suis locis. ¶ 6. Sed inde factum, ut omnes, qui favent aliis, atque praesidio auxilioque sunt, *adesse iis* dicantur. Sic, *adesse dolori suo*, eleganter dixit Seneca Consolat. ad Marciam c. 7, pro, tueri dolorem & justum probare. Ovidius libro 4. de Ponto eleg. 9. v. 97

Hoc facit, ut misero faveant adsintque Tomitae.

Horatius Epod. 5 - - - *Si vocata partubus*
Lucina veris adfuit.

Florus lib. 2. cap. 9 *Aderant Aetolorum precibus Attici, Rhodii*, &c. Et lib. 4. cap. 2 *Aderat puellae forma*, id est, patrocinabatur, auxiliabatur. Virgil. 4. Æneid. v. 578 *Adsis ô placidusque juves. Adesse amicis*, Cicer. *Affuit fortuna incepto*, Livius. Seneca Medea v. 67 *Et tu, quae facibus legitimis ades.* Plin. Paneg. Trajani c. 41 *Nunquam Principibus defuerunt, qui fronte gravi & tristi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent.* ¶ 7. Sed & consiliarii dicuntur *adesse*. Cornelius Nepos Dione cap. 1 *Aderat* (Dionysio) *in magnis rebus, ejusque consilio multum utebatur tyrannus.* Item Eumene c. 1 *Utriusque autem consilio semper affuit.* ¶ 8. Etiam *rei adesse* dicuntur, quando comparent. C Unde *ad judicium adesse*, vor Gericht erscheinen / Cicero dixit 3. Verr. cap. 1. De reis hoc verbo usus Vellejus etiam est. ¶ 9. Pro instare, urgere Florus posuit lib. 3. cap. 5 *Aderat, instabat, saevitia pro virtute utebatur.*

¶ Deesse. Terent. in Phorm. 2. sc. 1. v. 69 *Non ratio, verum argentum deerat*, an der Rechnung mangelt es uns nicht / sondern am Gelde. Cic. ad Brut. epist. 10 *Defuit ei animus ab initio.* ¶ 2. *Deesse alicui operâ, consilio*, id est, non juvare, einen lassen / ihm nicht helffen oder beystehen / Cic. 1. famil. ep. 9. Sic, *Caussae communi deesse*, Cicer. in Verr. 6. cap. 63. ¶ 3. *Deesse occasioni*, pro non arripere occasionem, Livius lib. 27. cap. 28. Et, *Suo officio & muneri deesse*, Cic. Q. Tusc. lib. 3. c. 7. Idem pro Rosc. Amer. c. 36 *Mihi ausculta, vide, ne tibi desis.* Id Germani sic propemodum efferunt, ihm selbst im liechten stehen. ¶ Tacitus 4. Histor. cap. 11 *Nec deerat ipse stipatus armis, apparatu, incessu, excubiis vim principis complecti*, id est, non cunctabatur, & sibi ipsi deerat, vim principis complecti. Idem Annal. 14. cap. 39 *Nec defuit Polycletus, quo minus ingenti agmine Italiae, Galliaeque gravis incederet.* Similiter nos: Er hat es an sich nicht mangeln lassen. Paullò aliter Capitolinus Gordiano Tertio: *Nec defuit, ut Senatus de his rebus, quas non noverat, falleretur*, id est, accidit, ut falleretur. ¶ *Nec deest*, pro *Licet*, ut in *Est* diximus. Silius lib. 6. v. 10 *Nec cernere deerat.*

¶ Inesse, ut, *In amore haec omnia insunt vitia*, Terent. Eun. a. 1. D sc. 1. v. 14. *Tristis severitas inest in vultu*, Idem Andr. act. 5. sc. 2. v. 16. *Multa in homine signa insunt, ex quibus conjectura facile fit*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 3. v. 36. Et Cic. de Amic. cap. 21 *Digni sunt amicitiâ, quibus in ipsis inest caussa, cur diligantur.* ¶ 2. Et cum dativo: *Is mihi candor inest*, Martialis lib. 14. epigr. 145. *Cui plus invidiae quam pulchritudinis inest*, Plin. in Paneg. cap. 88.

¶ Interesse, mit und dabey seyn / ut, *Nostro sermoni interfuit*, Cic. 11. fam. ep. 7. *Interesse publicis consiliis*, 2. ad Attic. epist. 23. Et, *Interesse rebus divinis*, Caesar 6. Bell. Gall. cap. 12. *Pollio omnibus negotiis non interfuit solum, sed etiam praefuit*, Cicer. 1. fam. epist. 6. Et, *Interesse in convivio*, Idem in Rosc. c. 14. ¶ 2. Sed *interest amnis*, Liv. lib. 22, es fließt ein Wasser darzwischen. *Interfuerunt decem anni*, Cic. 3. de Leg. c. 3. Et, *Cujus inter primum & sextum consulatum sex & quadraginta anni interfuerunt*, Idem de Senect. c. 17. ¶ 3. *Inter hominem & belluam hoc maxime interest*, Cic. 1. Offic. c. 4, i. e. differt, ist dieser Unterscheid. Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 2 *Stulto intelligens quid interest?* h. e. quantum à stulto intelligens differt. ¶ 4. Sed, *interest ejus, illius.* Sic, *Utriusque nostrûm magni interest*, Cic. 3. fam. ep. 5, es ist groß daran gelegen. *Reipublicae interesse.* Cic. de Clar. Or. c. 73 *Plus interfuit reipub. castellum capi.* ¶ 5. Et cum pronominibus foemininis, ut, *Mea interest*, quod & *Mea refert*, dicitur, mir ist daran gelegen. *Ut vidit interesse tua*, Cic. lib. 3. ep. 10 ad Appium: Et ad Tiron. lib. 16. ep. 6 *Et tua, & mea maxime interest, te valere cum multis*, &c. ¶ 6. Jungitur frequenter his genitivis, *magni, parvi, tanti, quanti*, & adverbiis *facile, multum, plus, plurimum, parum, paulum, paululum, nihil, nunquid, aliquid, magis, minus, maxime, minime*: ut, *Plurimum interest*, es ist viel daran gelegen. *Permagni nostra interest, te esse Romae*, Cic. 2. ad Att. ep. 23. extr. Et cum praepositione. Cic. lib. 1. de N. Deor. c. 4 *Magni existimo interesse ad decus & ad laudem civitatis, res tam praeclaras latinis etiam literis contineri.*

¶ Obesse, contrarium composito *prodesse*; ut, *Gloria multis obfuit*, Ovid. Met. 11. v. 321. schädlich seyn. Cic. lib. 1. de orat. c. 26. extr. *Pudor non modo non obest orationi, sed etiam probitatis commendatione prodest.* Ad Herenn. lib. 4. c. 23 *Subjicimus id, quod aut nobis adjumento futurum sit, aut offuturum illis e contrario.*

¶ Possum, contractum ex *potis sum*, una cum derivatis *Potens, Potentia*, &c. quaere in *Potis*.

¶ Praeesse, praefectum esse, fürstehen / über was gesetzt seyn. *Praeesse summae imperii*, Nepos Themistocle cap. 4. *Praeesse exercitui*, Idem in Alcibiade cap. 6. Et, *Praeesse provinciae*, Cicero lib. 1. famil. ep. 9. *Praeesse navibus*, vel, *classi*, Nepos Dione cap. 6. n. 3.

¶ Praesens cum derivatis quaere in sua litera.

¶ Praeteresse. Tertullianus in Apologetico cap. 38 *Ipsis rebus, de quibus transiguntur spectacula, praetersumus*, hoc est, absumus.

¶ Prodesse, dienen / nütz seyn. Terentius in Hecyra act. 3. sc. 5. v. 13 *Quicquid id est, quod reliquit, profuit*, ist für uns gut gewest. Cicero libro 7. familiar. epist. 13 *Metuo, ne artificium tuum parum tibi prosit.* Idem lib. 2. familiar. epist. 17 *Sin a me est alienior, nihil tibi literae meae proderunt.* Et, *Prodesse in commune*, zum gemeinen Nutzen helffen / Quintilianus libro 6. c. 1. *Prodesse contra araneorum ictus*, Plinius lib. 23. cap. 1.

¶ Subesse, latenter alicui inesse, unter oder in etwas seyn / ut, *Subest intra cutem vulnus*, Plancus Ciceroni lib. 10. famil. epist. 18. *Subest caussa*, Ovidius lib. 4. Fastor. v. 368, es ist eine Ursach darhinter. Cicero in Philippica 9. cap. 2 *Ea fuit legatio, in qua periculi suspicio non subesset*, dabey keine Vermuthung der Gefahr wäre.

¶ Superesse, abundare. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 19 *Cui tanta erat res & supererat?* Ibidem act. 1. sc. 3. v. 10. *Aliis quia defit, quod amant, aegre est: tibi quia superest, dolet*, zu viel oder überley haben. ¶ *Quod superest*, id est, quod reliquum est, de reliquo, absoluta locutio est, demnach. Cic. ad Att. lib. 9 extremo: *Quod superest, scribe quaeso quam accuratissime.* ¶ 3. *Superesse de alicujus exercitu*, superstitem esse, überblieben seyn / Pollio Cicer. 10. fam. epist. 33. Et Livius lib. 1. cap. 34 *Lucumo superfuit patri bonorum omnium haeres*, hat den Vater überlebet. ¶ 4. Vulgi sermone *superesse* etiam dicebantur, qui reis aderant, eorumque agebant caussas, Advocati puta; quod notat & reprehendit Gellius lib. 1. cap. 22. Eo tamen verbo ita usus Augustus est apud Sueton. cap. 56. Verba ejus ista sunt: *Cunctari enim se*, (dicebat Augustus) *ne, si superesset, eriperet legibus reum* &c. Ulpianus: *Qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt, vel non possunt, per alios agant. Superesse*, quasi praeesse: & utebantur veteres praepositione *super* in officiis designandis. Vide infra *super*. Plura de hoc verbo apud Gellium dicto loco.

¶ Superfuturus, Plin. lib. 11. cap. 53.

SVMEN, uber porcinum, Schwein-Eiter / dictum a sugendo. ¶ 2. Plinio *sumen* idem videtur esse, quod abdomen, à quo & *sumen* dici putat, Schmeer / lib. 8. cap. 2: Plautus in Captivis act. 4. sc. 3 *Quanta labes larido, quanta sumini absumedo?* Martial. lib. 13. epigr. 44

Esse potes nondum sumen, sic ubere largo Effluit.

¶ Sumen etiam de terrae ubere dicitur. Varro lib. 1. de re rustica cap. 7. extr. *Caesar Vopiscus aedilitius, caussam cum ageret apud Censores, campos Roseae Italiae dixit esse SVMEN, in quo relicta pertica postridie non appareret propter herbam.* Idem & Plinius refert lib. 17. cap. 4 extremo. Die rechte Schmaltz-Grube Italiae.

¶ Suminatus. Arnob. lib. 2. pag. 73 *Suminata caro.*

SVMMA, ae, proprium in rationibus nummariis nomen, collectionem singulorum datorum sive aerarum significans, die Summ in der Rechnung. Unde *Summa summarum* apud Senecam ep. 40 extrema dicitur, cum omnes summae computantur & in unum

numerum rediguntur, de quo infra. Cum in Domitiani vita A cap. 11 *actorem summarum* dixit Suetonius, per *summas* rationes intelligit. *Actor* enim *summarum* is dicitur, qui omnium rationibus dispungendis præest, ut Torrentius explicat. *Summam subducere*, Cic. Attico lib. 5. ep. 21. *summam colligere*, das Facit machen. *Ad unam summam referre; De summa detrahere*, abziehen; *Remittere de summa*, erlassen / apud Ciceronem, Plinium, &c. Vid. 2. in Verr. cap. 35. &c. *De summa nihil decedit*, Terentius Adelph. act. 5. sc. 3. v. 30. Es soll nichts abgehen.

¶ Hinc *summæ* etiam dicuntur collectiones sententiarum & argumentorum breviores, cum declarata quæ fusius fuerint, vel possint exponi, ad capita quædam, vel *summa rerum fastigia*, ut Virgilius vocat, revocantur. Nepos Pelopida: *Si tantummodo summas attigero, ne rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir.* Inde *Summarium*, id est, breviarium sive epitome. Cicero de LL. lib. 2. cap. 7. extr. *Leges a me edentur non perfectæ, sed ipsæ summa rerum ac sententiæ.* *Summam alicujus rei dicere*, Cic. 1. de Invent. c. 20. kürtzlich erzehlen / worauff eine Sache bestehe. ¶ *Ad summam, in summa*: id est, denique, ut quasi recollectio & brevis quædam B recapitulatio fiat, endlich / kürtzlich und über Haupt von der Sache zu reden. Horatius lib. 1. epist. 1. v. 116

Ad summam sapiens uno minor est Jove, Dives &c.

Seneca epist. 20 *Ad summam sapiens eris, si clauseris aures; quibus ceram parum est obdere, firmiore spissamento opus est, quam usum in sociis Ulyssem ferunt.* Apulejus in Floridis: *Ad summam pollicitus est, se mihi de suo statuam positurum.* Lucretius l. 3. v. 83

- - - - Hunc vincula amicitiai

Rumpere, & in summa pietatem evertere fundo.

Plinius lib. 1. epist. 22 *In summa, non facile quis quenquam ex istis, qui studium sapientiæ habitu corporis præ se ferunt, huic viro compararet.* Et libro 3. epist. 4 *In summa, computabam, si munere hoc jam tertio fungerer* &c. Quintil. lib. 5. c. 10 *Habent omnia initium, incrementum, summam.* Sic, *Puer in summam proficit*, id est, eam absolutionem seu finem, quem apud animum sibi proposuit, kommt zu dieser vollkommenen Besserung / Idem lib. 1. cap. 1. ¶ *Summa Reip.* est, in quo momentum maximum atque salus ipsa & conservatio reipublicæ posita est: hoc est, ipse status & firmamentum. *Rem summam* Virgilius 2. Æn. v. 322. Alii *summam rerum* vocarunt. Cic. pro Sexto Roscio: *Summa Reip. in hujus periculo tentatur.* Et ille aliis etiam locis ita locutus est: quorum nonnulla Zinzerlingius notavit Promulsidis Criticorum Juvenil. c. 48. Similiter *Summam belli, Summam pacis*: id est, in quo consistit pax bellumque maxime, Tacitus dixit. C Ut 13. Ann. c. 38 *Commeantibus invicem nunciis, nihil in summam belli proficiebatur.* Idem 2. Hist. c. 16 *Tantâ mole belli nihil in summa profutura, ipsi exitiosa.* Sed utrobique legendum *in summam*: ita enim Livius Fabiusque locuti sunt, quorum verba Freinshemius ad posteriorem locum Taciti adducit. Cæsar, *ad summam*, dixit. Nam Commentar. 3. de Bell. Civ. c. 51 de legati & imperatoris discrimine agens: *Alter*, inquit, *omnia agere ad præscriptum, alter libere ad summam rerum consulere debet.* Ad SVMMAM, id est, quod facit ad rerum summam. Idem Tacitus libro 2. Annal. cap. 45. extremo: *Satis probatum, penes utros summa belli fuerit*, i. e. Summum belli imperium, sive summa belli gerendi. Nepos Pelopidâ extr. *Cujus belli summa cum ei esset data.* *Sane & summa imperii* pro summo imperio dicitur. Idem Nepos Datame cap. 3. extr. *Postea vero quam Pharnabazum Lex revocavit, illi summa imperii tradita est.* Idem in Eumene cap. 3 *Semper habiti fortissimi sunt, qui summam imperii potirentur.* Sic *Summæ imperii præesse*, Idem in Themistocle: *summas imperii tenere*, subaudi partes, in Miltiade dixit. Plaut. Trucul. act. 4. sc. 2. v. 15

Solus summam habet hic apud nos,

i. e. *potissimus est nostræ domi*, ut alibi loquitur: plurima potest, & velut rerum summam tenet, ist Hahn im Korbe. Vid. not. Variorum ad Quintilian. pag. 12.

¶ Summa Summarum Plautus Trucul. act. 1. sc. 1 *Quem penes amantum summa summarum redit.* Vid. ibi Taubmann. Senec. D epist. 40. in fine: *Summa ergo summarum erit: tardiloquum te esse jubeo.*

¶ Summula. Apul. lib. 11 *Postremò veste mea, quamvis parvulâ, distracta, sufficientem corrasi summulam*, habe das Kleid verkaufft und Geld gemacht. Seneca epist. 77 *Minutas summulas distribuit flentibus servis.*

¶ Summatim, adverb. ut, *Breviter summatimque percurrere*, Varro præfat. lib. 2. de R. R. *Exponere genera summatim*, Cic. de orat. lib. 2. cap. 61. Idem 10. fam. ep. 28 *A me pauca cognoscet & summatim.* Suetonius Augusto cap. 85 *Poëticam summatim attigit.* SVMMATIM, i. e. carptim, Vide Casaubonum.

¶ Summarium, epitome, ein kurtzer Auszug oder Begriff etlicher Händel / Seneca in Epistola 5. Vide supra *Breviarium*, itemque Salmasium Prolegomenis in exercitationes Plinian. p. 25.

¶ Consummare, proprie est summas colligere, & ex pluribus numeris coacervatis unum efficere, Columella lib. 3. de re rustica A cap. 5 *In singulis ordinibus, qui ducenos quadragenos pedes obtinent, sexcenteni malleoli pangendi sunt: is numerus consummat per totum jugerum seminum millia quatuor & viginti.* Rursus lib. 5. cap. 2 *Hujus summæ tertiam partem statuo CCC. ejusdem partem decumam XC. fiant CCCXC. Hos sexies ducendum est, quoniam sex latera sunt, quæ consummata efficiunt duo millia trecentena & quadraginta.* Sulpitius Severus Dial. 1. de Virtutibus Monach. Oriental. c. 13. extr. *Sed me dies ante deficiet, quam diversa miracula, quæ mihi de virtutibus Sanctorum sunt comperta, consummem.* CONSVMMEM id est in unam quasi summam collecta exponam. Jam quia res ex partibus constant: quæ cum conjunctæ in unum corpus, sicuti numeri in unam summam collecti, rem ipsam absolvunt atque perficiunt; ita & *consummare* absolvere, sive perficere significat. vollenden / vollkommen machen. Sic *consummare opera*, Plinius lib. 10. epist. 48 dixit. *Consummare sacrum*, id est, perficere, peragere, apud Senecam Tragicum Herc. fur. v. 1039. Suetonius Caligula cap. 44 *Consummare milites* dixit, qui numerum stipendiorum impleverunt. *Consummare vitam*, i. e. ad perfectam rationem perducere Seneca dixit Epist. 32. Idem verissime Epist. 88 *Una re consummatur animus, scientia bonorum ac malorum immutabili, quæ soli philosophiæ competit.*

¶ Consummatus, perfectus, absolutus: ut *consummata ars*, Plin. lib. 4. c. 14. *Bella gesta & consummata*, Cic. Phil. 11. c. 7. *Etiam consummatis professoribus difficile*, Quintil. lib. 1. c. 9. *Consummatus & jam foro clarus*, Idem lib. 10. c. 5. *Vir consummatæ sapientiæ*, Seneca Epist. 72, ein vollkommener Mann. *Juvenis consummatissimus*, Plin. lib. 2. epist. 7.

¶ Consummatio, in unam summam collectio, Columella lib. 2. de R. R. cap. 13 *Hac consummatione operum colligitur, posse agrum ducentorum jugerum subigi duobus jugis boum, totidemque bubulcis & sex mediastinis.* Pomponius JCtus L. si plura D. de Ædil. edicto: *Quod si singulorum mancipiorum constituto pretio, universa tanti venierunt, quantum ex consummatione singulorum fiebat* &c. Item Perfectio, absolutio. Seneca de Brevit. Vitæ c. 1 *Vita in maximarum rerum consummationem large data.* Plinius lib. 4. cap. ult. *Peracto ambitu Europæ, reddenda consummatio est, ne quid non in expedito sit noscere volentibus.*

¶ Consummator. Cyprianus de Lapsis cap. 5 *Dominus in verbis doctor, consummator in factis.*

¶ Consummabilis. Prudent. Psychom. v. 848

- - - seu consummabilis ævi

Perficiat lux plena viros.

C ¶ Inconsummatus. Ammianus lib. 31. c. 42 *Ut erat inconsummatus & rudis.* Idem lib. 21. c. 18 *inconsummatus & subagrestis.* Et Augustinus Confession. lib. 10 c. 30 *lugens in eo, quod inconsummatus sum.*

SVMMĀNVS, Pluto, sic quasi summus manium, appellatus, ut Turnebus interpretatur lib. 11. c. 7. Ejus tamen tanquam incerti alicujus Dei, & de quo non constaret, qui esset, Ovidius meminit 6. Fastor. v. 733. De eo & Cicero 1. de divinat. & Plin. l. 2. c. 52. itemque lib. 20. c. 4. Mentionem ejus Plautus fecit non semel. Conf. Dalech. ad Plin. lib. 2. c. 52.

Summus, vide *Supra*.

SVMO, sumere, nehmen. *Argentum a me sume*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 9. v. 20. id est accipe, nim von mir. *Sumere in manum*, Cic. 2. Tusc. c. 3. *Sumere de aliquo*, Idem 4 Acad. c. 31. Sed, *Argentum alicunde sumere*, Terent. in Phorm. act. 1. sc. 5. v. 70. *Mutuum sumere*, Plaut. Amph. 2. sc. 2. v. 187. *Pecunias mutuas sumere*, Cic. 3. Verrin. c. 10. borgen. *Operam frustra sumere*, Ter. in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 15. *Sumere supplicium de aliquo*, Idem in Andriâ a. 3. sc. 5. v. 17. ¶ 2. *Sumere sibi aliquid*, tribuere, vel arrogare. Cic. pro Planc. cap. 1 *Quanquam mihi non sumo tantum, judices*, ich meß mir so viel nicht zu. Idem ad Pompejum altera, sub lib. 8. ad Attic. epist. 11, *Mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit*, hoc est, non arrogo mihi, non tanti me facio. *Sumo mihi pro meo jure*, Idem de orat. lib. 2 c. 72. Horatius l. 1. Epist. 3. v. 7 *Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?* Idem lib. 3. Ode 30 *- - - Sume superbiam*

D *Quæsitam meritis.*

¶ 3. Nepos Miltiade cap. 1. *His consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi Imperatorem sumerent*: id est, caperent. Suetonius quoque Cæsare cap. 60 *Prælium sumere*, pro capere dixit: notatque ibi Casaubonus, militare fuisse dicendi hoc genus, & exemplis illustrat. Vide & Freinshemii Indicem in Florum. ¶ 4. Est & Dialecticorum verbum *sumere*, sicut apud Græcos λαμβάνειν: id valet, ponere aliquid, pro firmo & certo quod habeas. Lucretius lib. 1. v. 973 *Alterutrum fatearis enim, sumasque necesse est.* Idem lib. 5. v. 248

Illud in his rebus ne me arripuisse rearis

Membri, quod terram atque ignem mortalia sumsi

Esse &c.

Hinc *sumtiones* apud Ciceronem Lemmata sunt. ¶ 5. Sumere pro sumtum facere, impendere, insumere Plautus Trin. act. 2. sc. 4. v. 12. & Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 56. *Sumat, consumat, perdat; decretum est pati.* ¶ 6. *Sumere diem prothyme*, Plautus Pseud.

Pseud. act. 5. v. 23. *Sumere diem hilare*, Terentius Adelph act. A
2. sc. 4. v. 23 pro consumere dixit.

¶ Sumtitare, frequentativum. Plinius lib. 25. c. 5 *Elleborum plerique studiorum caussa ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumtitaverunt.*

¶ Sumtio. Ita λῆμμα Dialecticorum vertit Cicer. 2. Divin. cap. 53.

¶ Sumtus, vel Sumptus, pecunia, quæ in rem aliquam insumitur, Geld / das man an etwas legt oder anwendet / Unkost / Zehrung. Vide Salmasium in Spartianum. *Sumtus exiguus*, Cic. 2. offic. cap. 17. *Opus est sumtu ad nuptias*, die Hochzeit will was kosten / Terent. in Phorm. 4. sc. 3. v. 61. *Sumtum facere*, Kosten auffwenden. Cicero ad Attic. lib. 5. ep. 20 *Nullius teruncii factus est sumtus.* Et Plaut. in Asin. act. 1. sc. 2 *Necesse est facere sumtum, qui quærit lucrum*, wer was gewinnen will / muß was dran wagen. *Sumtum & laborem impendere*, Cicer. 5. in Verr. c. 118. *Sumptum dare*, Cic. 2. de invent. c. 29. quod & *Dare in sumtum*, dicitur. Terent. Adelph. a. 3. sc. 3. v. 17 *Dedit in sumptum dimidium minæ.* Sic, *Suppeditare sumtus*, Cicero 2. Offic. cap. 12. At *Suppeditare sumptibus*, sufficere est vel parem esse sumtibus tolerandis. Vide *suppedito*. *Subsistere sumtibus* Varro dixit. Vide supra *subsisto*, in *sisto*. Et, *Tolerare sumtus*, die Unkosten ertragen / Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 33. *Exercere sumptum*, i. e. quæstum exercere, unde sumtus necessarios toleres, Ambrosius dixit Epist. 18. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 37 *Cur tu his rebus sumptus suggeris?* darzu hergeben. *Sumptum minuere*, Cic. 3. fam. epist. 8. *Sufferre sumptus*, Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 43. B

¶ Sumptifacere, (ut *lucrifacere*,) impendere est, sive consumere. Plautus Casinâ act. 2. sc. 7

Si nunc me suspendam meam operam luserim,
Et præter operam restim sumptifecerim.

¶ Sumptuarius, ut, *Ratio sumptuaria*, Cicer. Attico 13. epist. 7 Rechnung der Ausgab oder Unkosten. *Leges sumptuariæ* erant de sumptibus moderandis, de quibus videas Gellium lib. 2. c. 24. Idem lib. 20. c. 1 *Quid tam necessarium existimatum est propulsandæ civium luxuriæ, quam lex Licinia & Fannia, aliæque item leges sumtuariæ?*

¶ Sumptuosus, qui sumptus magnos facit, ut, *Magnificus & sumptuosus homo*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 1. v. 15. *Domus sumptuosa*, Idem Adelph. 4. sc. 7, 42. *Cœna sumptuosa*, Cicero 9. fam. ep. 23. Et, *Ludi sumptuosiores*, Cic. ad Q. frat. lib. 3. epist. 8. *Sumptuosiora convivia*, Martial. lib. 1. epigram. 100. Kostbare Ausrichtungen.

¶ Sumptuose, adverb. mit viel Unkosten / überflüßig. Catullus carm. 48 *Vos convivia lauta sumptuose*
De die facitis.

Et, *Sumptuose quem colere*, Trajanus Plinio epist. 53. *Sumptuosius emere equos, canes*, Plinius lib. 9. epist. 12. pr. Et, *Sumptuosius & insolentius se jactare*, Cic. in Catilin. 2. c. 9. C

¶ Sumptuositas. Sidonius lib. 9. epist. 6 *Quantum de bonusculis avitis paternisque sumptuositas domesticæ charybdis abliguriisset.*

¶ Præsumptuosus. *Præsumptuosis fovere complexibus*, Sidonius lib. 7. epist. 4. Ita Savaro & VVowerius legunt: at Sirmondus *præsumtiosis*.

Composita a *Sumo:*

¶ Absumere, gar weg zehren / verbringen. *Absumere vinum*, Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 18. *Absumere diem*, Livius lib. 30. cap. 8. Et, *Dicendo tempus absumere*, Cic. pro Quintio c. 10. pr. den Tag / die Zeit zubringen. *Absumi flammis*, Livius cit. libri cap. 7. verbrennen. *Absumi fame, clade, curâ*, i. e. confici, von Hunger abgezehrt oder verzehret werden. *Quos pestilentia absumsit*, Livius lib. 40. cap. 40.

¶ Adsumere, seu Assumere, annehmen / zu etwas nehmen. *Noctis aliquantum ad scribendum assumere*, Cicer. 7. fam. epist. 26. *Assumere in societatem*, Liv. lib. 2. cap. 22. Et Cicer. 1. Offic. c. 1 *Si id mihi assumo, videor id meo jure quodammodo vendicare*, so ich mich deß anmasse. *Assumere suæ laudi.* Idem lib. 3. Nat. deor. cap. 36 *Si quippiam nacti sumus fortuiti boni, aut depulimus mali; tum diis gratias agimus, tum nihil nostræ laudi assumtum arbitramur.* D

¶ Assumtio, ut, *In artibus dignum quiddam est assumptione*, Cic. 3. de Finib. c. 5. ¶ 2. Dialectici *Assumptionem* & *Assumptum* Syllogismi imperfecti partem primam vocant, Enthymema oratorium. Quintil. lib. 5. cap. ult. *Assumptionem*, minorem vocat Syllogismi propositionem, ut Majorem, *propositionem* tantùm.

¶ Assumptivus. Cicero lib. 1. de Invent. cap. 11 Generis Juridicialis *partem assumtivam* constituit, *quæ foris aliquid defensionis assumit.*

¶ Consumere, zubringen. ut, *consumere diem apparando*, Ter. Adelph. act. 5. sc. 7. v. 2. *Consumere ætatem in studio*, Cic. 1. Offic. cap. 1. Et Martial. lib. 9. epigr. 50

Quid non longa dies, quid non consumitis anni?

Cicero ad Ligarium lib. 6. fam. epist. 14. princ. *Me scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere.* Et, *consumere patrimonium*, Cic. de Finib. 1. c. 8. verzehren. *Effundere & consumere per luxuriam omnia bona*, Idem pro Rosc. cap. 2. *Ædes consumuntur incendio*, Livius lib. 27. c. 11. extrem. Et, *Consumi senio & mœrore*, Idem lib. 40. c. 54. ¶ Tacitus 3. Histor. c. 24 *Mox infensus Prætorianus, vos*, inquit, NISI VINCITIS PAGANI; QUIS ALIUS IMPERATOR, QUAE CASTRA ALIA EXCIPIENT? ILLIC SIGNA ARMAQUE VESTRA SUNT, ET MORS VICTIS. NAM IGNOMINIAM CONSUMSISTIS. *Consumere ignominiam* est ignominiæ metum abjicere: de ignominia parum laborare. Quasi dicat: Quoniam hactenus de decore vitandaque ignominia parum fuistis solliciti; vitæ saltem atque salutis cura vos fortitudinis admoneant. Nam victis mors subeunda erit, ut desertoribus perfidis. Nam penes Vitellium signa vestra armaque sunt. Similiter Curtius lib. 6. cap. 8. n. 6 *Misericordiam consumere*, id est, misericordiam abjicere dixit. ¶ Idem Tacitus 1. Histor. cap. 42 *Ambigitur, consumseritne vocem ejus instans metus, an proclamaverit, non esse ab Othone mandatum, ut occideretur*, CONSUMSERIT, i. e. ademerit, interceperit.

¶ *Confectus & consumtus cibus*, verdauet / Cic. de Univers. c. 6.

¶ Consumtor, *ignis confector & consumtor omnium*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 15. Et Seneca Excerpt. lib. 3. Controvers. 1. *Circumventus adolescens ab illis veteranis consumtoribus.*

¶ Inconsumtus, *Juventus inconsumta*, Ovid. 4. Metam. v. 17. Et, *inconsumtum semperque renascens Tityi jecur*, Idem lib. 1. epist. 2. ex Ponto v. 41. unverzehrt.

¶ Præconsumere, vorher verzehren / apud Ovid. aliquoties: ut 7. Metam. v. 489

Utilius, bellum, putat esse, minari,
Quam gerere, atque suas ibi præconsumere vires.

Et lib. 4 Trist. eleg. 6. v. 29

Est quoque non minimum, vires adferre recentes,
Nec præconsumtum temporis esse malis.

¶ Desumere, idem quod *sumere* apud Livium & Horatium: Ille lib. 6. c. 20 *desumere sibi hostem*; hic lib. 2. Ep. 2. v. 81

Ingenium sibi quod vacuas desumsit Athenas.

¶ Insumere, impendere, anwenden / anlegen. *Insumere in rem aliquam sumptus*, Cicer. de Invent. lib. 2. c. 38. & ad Attic. lib. 5. ep. 17 *Sic in provincia nos gerimus, ut nullus teruncius insumatur in quenquam.* Et, *Insumere operam frustra*, übel anlegen / Livius lib. 10. cap. 18. fin.

¶ Præsumere, prius sumere, ante capere vel præcipere, vorher wegnehmen. Cajus JCtus lib. 2. Instit. Tit. 5. § 6 *Sinendi modo hæc legati verba sunt:* ILLE HERES MEUS REM ILLAM ILLUM PERMITTE PRAESUMERE. Quod Cajus *præsumere*, id Ulpianus *præcipere* dixit in corpore suo Tit. 25. § 5. ut Julius Pacius recensuit. Claudianus Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 168 *Præsumtum diadema* dixit, i. e. ante legitimam ætatem sumtum sive gestatum. Virg. 11. Æn. v. 18

Arma parate animis & spe præsumite bellum.

h. e. Quamvis bellum nondum urgeat, parate tamen jam nunc instare; persuadere tamen vobis, mox affuturum: & ita armis animisque opus esse. Sic *cogitare futura, ac præsumere*, Seneca dixit epist. 107. zuvor bedencken / und ihm einbilden. Petrus Chrysologus Serm. 158 *De veniâ nihil præsumit.* Tacitus 1. Hist. cap. 62 *Fortunam principatus luxu & prodigis epulis præsumebat*, i. e. stolida & inani persuasione usurpabat. Nondum firmaverat sibi Vitellius stabilieratque Imperium, quod invadebat. Et tamen putabat jam sese Imperatorem esse & agere, si luxuriosis & prodigis epulis indulgeret. Nimirum hoc verbum ad opiniones vanas & phantasias sæpe refertur, unde *præsumptiones* vanæ persuasiones appellantur. Vide Desiderium Heraldum Comment. in Tertulliani Apologetic. cap. 49. itemque Barthium in Phœbadium pag. 85. ¶ Et quia vanam hujusmodi opinionem insolentia consequitur & audacia; factum, ut posterioris Latinitatis usu *Præsumere* pro *audere* poneretur. Sulpicius Severus lib. 1. Hist. Sacr. c. 47 *Elatus secundis rebus, illicita præsumens*, &c. Ubi Jo. Vorstium consulere licet: etiam ad cap. 33 ejusdem libri. Alibi ex Sexti Rufi cap. 7 adjecimus, quæ eandem notionem confirmant. *Epirotæ*, inquit, *ad Italiam transire præsumserant.*

¶ Præsumtus, ut *Præsumta opinio*, ein vorhergefaster Argwohn / Quintil. lib. 2. cap. 17. & Tacitus 2. annal. cap. 73. *præsumta suspicio.*

¶ Præsumtio. Plin. lib. 9. Epist. 3 *Beatissimum existimo, qui bonæ famæ præsumtione perfruitur, certusque posteritatis cum futura gloria vivit.* Ubi, si lubet, Buchnerum vide. Eine feste Einbildung. ¶ 2. Præsumtio, πρόληψις, apud Rhetores dicitur, cùm ratione id, quod objici potest, occupamus, wenn man einem Fürwurffe vorher begegnet / Quintil. lib. 9. cap. 2. ¶ 3. Apud sequioris ævi scriptores spem & fiduciam significat. Spartianus Hadriano cap. 2 *Habuit autem præsumtionem imperii mox futuri ex fano quoque Nicephorii Jovis manante responso.* Vid. Salmas. Et Sulpicius Severus lib. 1. Hist. Sacr. cap. 33 de Saule: *Illicita præsumtione rex ad vicem sacerdotis holocaustum obtulit.* Vet. Gloss. Αὐθάδεια, *præsumtio, contumacia, temeritas, insolentia.*

¶ Præ-

¶ Præsumtor, qui prærīpit, audacter conatur. Hieronym. epist. 89. ad Augustin. *Præsumtor sacerdotii Ozias.* Et Cassiodorus lib. 3. Regiar. epist. 31. extr. *Quid de singulis rebus, aut de præsumtoribus earum fieri oporteat, more nostræ justitiæ censeamus.* Sic Sedulius Adamum, primum peccatorem, præsumtorem vocat sub init. lib. 2. [al. lib. 1.] A

Nec solus meritam præsumtor senserat iram.

Paullinus Nolanus 9. Natal. Felic. v. 225

Non autem tanti mihi sum præsumtor honoris.

¶ Resūmere, wiederum anfassen / oder für sich nehmen. Ovid. 9. Metam. 524

Inque vicem sumtas ponit, positasque resumit.

Plin. lib. 2. epist. 18 *Beneficio tuo in scholam redeo, & illam dulcissimam ætatem quasi resumo.*

¶ Transumere, ex alio desumere. Usus hoc composito Statius est 3 Thebaidos v. 292

Bellipotens hastam lævâ transumit, & alto,
Haud mora, dissiliit curru.

¶ *Transumpta*, quæ ex primis tabulis transcripta sunt.

¶ Transumptio, tropi affectio, μετάληψις. Vide Quintilian. lib. 8. cap. 6. B

SUNIUM, Σούνιον, promontorium & emporium Atticorum supra Athenas. Ter. in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 35 *Mercator hoc addebat, e prædonibus se audisse, abreptam e Sunio.* Cicer. lib. 7. ad Atticum Epist. 3 inter δήμους Atticæ numerat; etiam Strabo lib. 9.

SUO, suere, duo disjuncta nervis seu filis colligare, neen / flicken. *Tegumenta corporum texta vel suta*, Cic. de nat. Deor. lib. 2 cap. 60. *Naves loris suere*, apud Gell. lib. 17. cap. 3. Et, *Capiti suo suere aliquid*, proverbiale est, pro mali quid sibi conciliare, ihm ein Unglück zurichten / locutio frequens apud Homerum est: ut Odyss. π. v. 422

- - Τίη δὲ σὺ Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε ῥάπτεις, id est,

Cur tu Telemacho mortem suis exitiumque? Vid. Chiliad.

¶ Sūtor, calcearius, Plaut. in aul. act. 2. sc. 1. *Quasi claudus sutor domi sedet totos dies.* Schuster / Schuhmacher.

¶ Sutorius. *Atramento sutorio absolvi*, Cic. lib. 9 ad Pætum ep. 21 extr. est corruptis judicibus absolvi, nec sine infamia. Vide Chiliad.

¶ Sūtūra, die Nat / *Scutale crebris suturis duratum*, apud Liv. lib. 38. cap. 29. ¶ 2. Sunt & capitis seu calvariæ suturæ, die Fugen am Hirnschedel / Celsus 8. cap. 1. *Raro calvaria solida sine suturis est.* C

¶ Sutilis, e, quod sutum est: ut, *Navis sutilis*, Plin. lib. 24. c. 9. Et *cymba sutilis*, Apulej. lib. 6. p. 180. Sed *Rosa sutilis*, die sich in einen Kranz fügen lässt / vel quæ coronis sutilibus aptatur, Martial. lib. 9. epigr. 95. Et, *Coronæ sutiles*, Plin. lib. 21. c. 3. Unde Prudentius Hamart. v. 268 *hyacinthis pingere sutilibus.*

¶ Sutrina, officina sutoris, die Werckstatt eines Schusters. *Tabernæ sutrinæ*, Tacitus lib. 15. cap. 34. & Liv. lib. 23. c. 30.

¶ Sutrinum, neutro gen. pro arte sutorum, Seneca dixit in epistola 90.

¶ Sutela, æ, ut, *Facere sutelas*, id est, contexere fraudes & deceptiones. Significat enim *Sutela* astutiam fraudulentam. Plaut. in Capt. act. 3. sc. 5. v. 35. *Ob sutelas tuas te morti misero*, hoc est, dolos consutos.

Composita a *Suo*.

¶ Adsuere, vel Assuere, ansetzen / an etwas flicken. Horatius in arte poët. v. 16.

Purpureus, late qui splendeat, unus & alter
Assuitur pannus.

¶ Circumsuere, ut *Navigia coriis circumsuta*, umher belegt und verneet / Plin. lib. 4. cap. 16. Celsus lib. 8. cap. 5. *molli pellicula cincta circumsutaque, intus injicienda sunt.*

¶ Consuere, zusammen flicken. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 211 Metaphorice dixit *consutos dolos.*

¶ Consutura, Sueton. in Vitellio cap. 2. sed meliores libri *cognituris.* Vide Torrent. & Gronov. D

¶ Consutilis. Cassiodor. lib. 5. epist. 42 *consutili cute præcinctus.*

¶ Dissuere, dissolvere, die Nat auftrennen. *Dissuendæ magis, quàm discindendæ amicitiæ sunt*, hoc est, non abrumpendæ cum impetu, sed sensim solvendæ, Cicer. de amicit. c. 21. Et lib. 1. offic. c. 33 *Amicitias quæ minus delectant, & minus probantur, magis decere censent sapientes sensim dissuere, quàm repente præcidere.*

¶ Insuere, in etwas nehen. Virgilius de cæstibus lib. 5. v. 405

Terga boum plumbo insuto ferroque rigebant.

Insutus culeo, & *insuere in culeo*, in den Sack stecken und vernehen / Val. Maximus lib. 1. c. 1. n. 13. *Insutus in culeum*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 9. pœna parricidarum.

¶ Insuticius. Apulejus lib. 6. extremo *insuticium & fartilem asinum* vocat, cujus corio puellam insuere, & de scruposo saxo dejicere latrones destinabant.

¶ Obsuere, circumsuere, Ovid. 2. Fastor. v. 578

Obsutum menta torret in igne caput.

¶ Præsuere, *Surculos præsuere recentibus coriis*, vorher verwahren / vernehen / Plin. lib. 12. cap. 19. *Præsuta hasta foliis*, Ovid. 11. Metamorph. v. 6.

¶ Resuere, *Tunica ex utraque parte resuta ad pedes decidit*, auff beyden Seiten auffgetrennt / Suetonius Aug. c. 94.

¶ Subsuere, unde *subsutam vestem, prætextam* dixit Horatius in sermonibus lib. 1. Sat. 2. v. 29

Quarum subsutâ talos tegat instita veste.

¶ Transuere, durchstechen / *fibula transui*, Colum. lib. 6. c. 5.

SUOVETAURILIA, sacrificii genus, quo lustrabatur exercitus apud Romanos, sic appellatum, quod ex *sue*, *ove*, *taurilibus* (quid hæc sint quære sub *Taurus*) constaret. Livius lib. 1. c. 44 *Ibi instructum exercitum omnem sue, ove, taurilibus lustravit.* Itaque male alii *Solitaurilia* vocant: inter quos & Festus est, quem vide, & Lipsium, si libet, ad Tacitum 5. Hist. Vide & supra *Solitaurilia.*

SUPELLEX, plural. *Supellectilia:* ita autem dicuntur omnes res mobiles, allerley Haußgeräth / so nicht Nagelfest ist. Cicer. de amic. cap. 15 *Amicos optimam & pulcherrimam dixit esse supellectilem vitæ.* Persius Satyr. 4. extr.

Tecum habita, & noris quam sit tibi curta supellex.

Vide *Curtus.* Turnebus lib. 18. cap. 23 *Nomen supellectilis, à lectis originem habuisse crediderim: ut initio eo nomine censerentur ea, quæ super lectos vel cubiculares vel discubitorios poni solebant: postea longius latiusque significatione propagatâ* &c. Sed Labeo JCtus a *pellibus* deduxit, quod sub pellibus olim locarentur, quæ usui forent.

¶ Supellecticarius, ut *Servi supellecticarii*, Lege 12 § 31 Dig. de instructo vel instrum. legato. Talis generis erat, de quo Petronius pag. 80 *Insecutus est supellecticarius, argentumque inter purgamenta scopis cœpit verrere.* Fuit enim Supellecticarius, cui cura supellectilis ejusque munditiës commissa erat. Hic etiam A SUPELLECTILE in vetustis inscriptionibus vocatur. Vid. Pignor. de Serv.

SUPER, ὑπὲρ, cui & originem debet, auff / über. Virg. 1. Æn. v. 379 *Famâ super æthera notus.* Et, *Super se collocare aliquem*, einen über sich setzen / Sueton. Augusto cap. 43. Vide ibi interpretes. *Super cœnam*, id est, cœnæ tempore, über der Mahlzeit / Plin. lib. 4. epist. 22. quod Curtio est *Super epulas & vinum*, lib. 8. cap. 4. n. 30. ¶ In hac constructione *super* non rarò pro *ultra* ponitur, ut Servius apud Virgilium interpretatur. Ita enim ille 8. Æneid. v. 303

- - - - *super omnia Caci*
Speluncam adjiciunt.

Ubi dictus interpres SUPER OMNIA, *id est, hoc factum laudant ultra omnia.* Atque huc etiam illud ejusdem in 9. Æn. v. 283

- - - *Sed te super omnia dona*
Unum oro.

Ovidius 6. Metamorph. v. 927

- - - - *frustra clamato sæpe parente,*
Sæpe sorore sua, magnis super omnia Divis.

¶ 2. Cum ablativo. *Hac super re scribam ad te*, von diesem Handel / oder des Handels halben / Cic. ad Attic. lib. 16. epist. 6. Et Virg. 4. Æneid. v. 233

Nec super ipse sua molitur laude laborem.

Id est, pro sua laude, er unterstehet sich keiner Mühe ihm zu Lob / Græcismus est, sic enim Demosth. ὑπὲρ τοῦ στεφάνου, *pro coronâ.* Virgilius Æn. 1. fin. *Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa*, id est, de Priamo, &c. Plaut. Aul. act. 4. sc. 7 *Juxta rem mecum tenes super Euclionis filia.* ¶ 3. Pro *præter* posuit Statius Præfat. lib. 2. Silv. *Super ea, quæ ipsi debeo*, über das. Tacitus 1. Histor. cap. 54 *Ne super cladem diversæ pugnæ suismet ipsi cædibus fervirent.* Et Sueton. Augusto cap. 59 *Super templa & aras, ludos quoque quinquennales penè oppidatim constituerunt.* Livius lib. 28. extremo: *Punicum exercitum super morbum etiam fames affecit.* Sic *super numerum* imaginariæ militiæ genus dicebantur, quo censebantur qui absentes & titulo tenus fungerentur militia, quod Claudius instituit, uti Suetonius auctor est ejus vitâ cap. 25. Torrentius quidem malit *supra numerum* legere. Sed τὸ *super* & *supra* promiscuus usus veteribus fuit. Vide Casaubonum. ¶ 4. Τὸ Super sic vacat aliquando, ut rem tamen mirificè augeat. Statius Silv. 1. carm. 1. v. 58

- - - *æterna crepido*
Quæ super ingesti portaret culmina montis,

Sufficiebat *ingesti*. Claudianus Gigantomachia:

Tunc super insultans avidus languentia currus
Membra terit.

¶ Utebantur Veteres etiam hac præpositione, etiam altera *supra*, in denotandis officiis, ut Græci τῷ ἐπὶ. Sic *superjumentarius* Suetonio in Claudio cap. 2 dicitur, qui jumentariis præpositus est. Vide Casaubonum ad laudatum Suetonii locum.

¶ Super, adverb. *Satis superque*, genug und überley / Cicero pro Q. Rosc. cap. 4. Et *Super* pro Insuper, sive Præterea. Virgil. posuit lib. 2. Æneid. v. 71

Cui neque apud Danaos usquam locus & super ipsi,
Dardanidæ infensi pœnas cum sanguine poscunt: A

Item in *reliqui* descriptione. Ven. Fortunatus lib. 7. carm. 12
Nec super exstat Adon.

¶ Super quam. Livius lib. 27. cap. 20 *Marcellus adverso rumore esse, super quam quod primo male pugnaverat.* Noch über das/ daß er ꝛc.

¶ Super etiam variis compositionibus inservit, ut *superaddo, superabundo, supercresco, superimpono*, & innumera alia, quæ singula in primitivis, quibuscum componitur *Super*, invenies.

¶ Desuper, von oben herab / adverb. Virg. 4. Æn. v. 122
- - - *Nigrantem grandine nimbum*
Desuper infundam.

¶ Insuper, ut *Alia aliis insuper cumulare*, eins auff das ander häuffen / Lucretius lib. 6. v. 190. Et Virg. Æn. 3. v. 579
- - *Ingentemque insuper Ætnam Impositam,*
i. e. super impositam, darauff beschwert oder gesetzt. ¶ Sueton. in Vitell. cap. 2 *Cum Claudio principe duos insuper ordinarios Consulatus censuramque gessit*, id est, præterea, über dieses. Terentius Eunucho a. 4. sc. 3. v. 3 *Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus est virginem, vestem omnem miseræ discidit.* Et ita usus est quoque Adelphis a. 2. sc. 2. v. 38.

¶ *Insuper habere*, valet *negligere.* Apulejus lib. 4. Milesf. pag. 154 *lacrymis insuper habitis.* Gellius lib. 1. c. 19 *Constantiam non insuper habendam intelligit.* B

¶ Supernus, ut, *Superna regio*, das Land / so hinan oder hinaufwarts liegt. *Numen supernum*, Ovid. 15. Metam. v. 128.

¶ Superne, desuper, von oben her. Virg. 6. Æneid. v. 658 *Unde superne Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.*

¶ Supernas, supernatis, cui *Infernas* opponitur. Plinius lib. 16. cap. 39 *Romæ infernas abies supernati præfertur*, hoc est, à supero vel infero mari apportata. Add. Vitruv. lib. 2. c. 10.

¶ Supernitas. Tertullianus advers. Valentinianos cap. 7 *supernitates supernitatum* dixit.

¶ Superus, ut, *Mare superum*, das obere Meer / hoc est, Adriaticum, contrarium *infero*, hoc est, Tyrrheno. Vide Non. Marcell. Et Plaut. in Mercat. actu 5 ineunte. *Limen superum inferumque salve!* Virg. 6. Æneid. v. 128
Sed revocare gradum superasque evadere ad auras,
Hoc virtutis opus.
Cogitare supera atque cælestia, Cicer. in Acad. 4. cap. 41. Et Juvenal. Satyr. 13. v. 75
Tam facilè & pronum est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat.

¶ Superi, cælestes, *Precari superos*, Virgilius 5. Æn. v. 529. Et Lucanus lib. 9. v. 579
Superos quid quærimus ultra?

¶ Et *supera*, substantive, pro cælo Poëtæ dicunt. Virgil. 6. Æneid. v. 787 C
Omnes cælicolas, omnes supera alta tenentes.

¶ Supero, Superare, superiorem esse adscendendo: ut, *Superare montem*, einen Berg ersteigen / Virg. eclog. 8. v. 6
Superas seu saxa Timavi.
Et Æneid. 2. v. 303
Adscensu supero fastigia tecti.

¶ 2. Sed Ecloga 5. v. 9
Quid si idem certet Phœbum superare canendo,
id est, vincere. Es einem zuvor thun/ übertreffen / überwinden. Cicero in Verr. 7. cap. 44 *Si cum aliorum improbitate certet, longe omnes multumque superabit*, weit vorgehen. Sic *superare aliquem doctrinâ, virtute, gravitate, constantiâ*, Idem. *Superare injurias fortunæ*, Idem de finib. lib. 4. cap. 7. Et Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1. n. 2. *Multo se ipsum, quam hostem, superare operosius est.* sich selbst überwinden. ¶ 3. Superare idem nonnunquam quod superesse, seu superstitem esse significat. Virgilius 1. Georg. v. 189
Si superant fœtus, pariter frumenta sequentur.
Livius lib. 29. cap. 7 *Multa die superante accessit*, da noch viel Tages vor sich hatte. Virg. 2. Æn. v. 597 D
- - - *superet conjuxne Creusa,*
Ascaniusque puer? Et v. 643
- - - *capta superavimus urbi:*
i. e. superstites fuimus. Idem 3. Æneidos v. 339
Quid puer Ascanius? superatne, & vescitur aura?
Ist er noch bey Leben?

¶ Superans, adjectivum ex participio, unde Solino lib. 2. [al. 8] de Italia, *Mons Vesulus superantissimus inter juga Alpium.*

¶ Superator, victor. Ovid 1. Fastor. v. 641 *populi superator Hetrusci.*

¶ Superamentum, reliquum, reliquiæ, superfluum. Lege 55. Dig. § 4 de legat. lib. III, *sarmenta & superamenta materiarum.*

¶ Superabilis, e, quod superari potest. Livius lib. 25. c. 23 *Muris mediocribus scalis superabilis.*

¶ Insuperabilis, contrarium, ut: *Genus insuperabile bello*, Virg. 4. Æneid. v. 40. Et, *Alpium transitus insuperabilis*, Livius lib. 21. cap. 23.

¶ Insuperabiliter. Augustinus lib. 5 de Civ. Dei cap. 8 *Dei potestas insuperabiliter per cuncta porrigitur.*

¶ Composit. *Exsuperare*, idem quod simplex: ut *Exsuperare alicujus vires*, Ovid. 1. Trist. eleg. 4. v. 56. *laudes*, Liv. lib. 28. c. 43. Et Cic. post reditum in Sen. cap. 10 *Dum animâ exsuperabo meâ*, hoc est, dum vivam, so lang ich mein Häupt empor tragen werde.

¶ Exsuperans, vel Exuperans. Gellius lib. 14. cap. 3 *De iis apud alios, uter esset exsuperantior, certabatur.* Apulejus de Mundo p. 72. edit. Elmenh. *Deus est viribus exsuperantissimus.* Idem lib. 1. Dogm. Plat. p. 8 *Providentia est summi exsuperantissimique deorum.*

¶ Exsuperatio: ut, *Exsuperatio significationis*, ad Herenn. lib. 4. cap. 53.

¶ Exsuperantia, idem. Ut, *Omnem exsuperantiam virtutis oderunt*, Cic. in 5. Tusc. c. 36. ¶ Gellius *Exsuperantiæ* nomen Hyperbolæ tribuit lib. 14. cap. 1.

¶ Exsuperabilis, e: ut, *Vallum non exsuperabile*, Claudianus 2. in Rufin. v. 127.

¶ Inexsuperabilis, e. *Fati vis inexsuperabilis*, Livius lib. 5. c. 35. *Inexsuperabile munimentum*, Idem lib. 42. c. 54. Idem lib. 21. c. 30 *Nullæ terræ humano ingenio inexsuperabiles sunt.* Et Seneca Epist. 85. p. 357 *Beata vita bonum in se perfectum habet, inexsuperabile.*

¶ Supra, über. Ut, *Supra Lunam sunt omnia æterna*, Cicero de Somn. Scip. c. 4. *Supra modum*, Livius lib. 21. c. 7. Et, *supra vires*, Horat. lib. 1. epist. 18. v. 22, über Vermögen. *Supra caput*, zu nechst über dem Kopffe / Cicero ad Q. fr. lib. 1. epist. 2. Item *Plus.* Livius lib. 30. c. 35 *Cæsa eo die supra millia viginti.* ¶ 2. Et adverbialiter: ut, *Quæ supra & subter sunt*, Cic. 3. de Orat. c. 5. fin. über und unter uns/ droben und unten. *Subter supraque*, Idem 2. Nat. Deor. c. 42 in Arateis. *Supra demonstravi, supra scripsi*, droben / vorher. id est, verbis superioribus vel antecedentibus. *Nihil supra*, scilicet addi possit. Ter. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 37 *Quid est? Facete, lepide, laute, nihil supra.* Cic. ad Attic. lib. 13. c. 19 *Absolvi ita accurate, ut nihil possit supra.* daß nichts drüber. *Supra est*, hoc est, statura cæteros omnes vincit. Virg. de Turno lib. 7. Æneid. v. 783
Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.

¶ Superior, a *superus*, Comparativus. *Domus superior*, id est, editior, das obere Hauß. *Dicere aliquid de loco superiori*, Cic. Verr. 4. c. 42 *Quanto sumus superiores, tanto nos geramus summissius*, Cic. 1. Off. c. 26, ie höher wir seyn/ ꝛc. *Ætas superior*, Idem de Senect. c. 18, id est, ante acta, die Zeit für dieser. *Superioribus temporibus nullas ad te literas misi*, Idem 5. fam. epist. 17, für dieser Zeit. *Superiorem esse alicui*, einem überlegen seyn / *loco, fortunâ, fama.* Sic *Habere neminem honoris gradu superiorem*, Idem 2. fam. epist. 18.

¶ Supremus, ultimus: ut, *supremus vitæ dies*, Cic. 1. Tusc. c. 29. Et ibidem capite ultimo: *Si supremus ille dies non exstinctionem, sed commutationem affert loci, quid optabilius?* Et, *Supremo supplicio sancire*, Cicero 2. de Leg. cap. 9, mit der höchsten Straff belegen. *Supremi honores*, Ovid. ad Liviam v. 249, die Ehr zu guter Letzt. *Supremo erga quem officio fungi*, Tacit. lib. 3. Hist. cap. 25, 5, hoc est, sepelire. *Ordinare suprema sua*, Lege 36 § 2 Digest. de milit. testam. sein Testament machen. Tacitus libro 4. Histor. c. 45 *Planctum, & lamenta, & supremorum imaginem præsenti sibi circumdata.* SVPREMA, mors, & quæ fieri mortuis solent. Idem ejusdem libri cap. 59 *Digressum Voculam & de supremis agitantem* &c. [Alibi idem *Extrema* dixit, ut suo loco notavimus.] Ammianus libro 30. cap. 31 *conclamata imperatoris suprema.*

¶ Supremò, adverb. Plinius lib. 11. c. 53 de hominis anima: *Exitura supremo, & sola ex omnibus superfutura.*

¶ Supremum, adverbialiter, aut subintellecto *Ad.* Idem Plinius lib. 11. c. 37, sect. 55 *Ut neque ab homine supremum eos [oculos] spectari fas sit.*

¶ Supremitas. Ammianus lib. 31. c. 39 *nec Valenti sepulturam, qui supremitatis honor est, contigisse.*

¶ Summus, summum, quo nihil est superius: oberste. ut, *Summus Imperator*, Plautus Amph. act. 1. sc. 3. v. 6. *Vixit ad summam senectutem valetudine optimâ*, id est, extremam, biß auff sein höchstes Alter/ Cicero in Hortensio. *Beneficium summum*, Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 22. *Amicus summus meus*, ibidem ineunte actu 1; qui & *summum* absolute pro amico summo dixit Adelph. a. 3. sc. 2. v. 54. & Eun. a. 2. sc. 2, 39. Et, *Summo loco natus*, hohen Geschlechts / Cic. 2. fam. epist. 18. *Ingenia summa*, Idem lib. 4. Acad. cap. 17. die gelehrteste Leute. *Omnia summa in eo sunt*, id est, undecunque maximus est & excellens, Idem pro Leg. Manil. cap. 17. *Vir summus*, Cicero passim. *Jus summum*, vide *Jus.* ¶ *Summum*, & *ad summum*, auffs oder zum höchsten. Idem ad Atticum lib. 13. epist. 21 *Expectabam hodie, aut summum cras ab eo tabellarios.* Idem pro Quint. c. 25 *Biduo, ad summum triduo.* Idem lib. 14. epist. 3 *Ex primis, aut ad summum secundis literis.* Cornelius Nepos: *Summæ amphoras*, id

id est, ora amphorarum, seu summæ amphorarum partes; dictum, ut *extremus liber*, pro extrema libri pars; *ultima ædes* apud Terentium pro ultimæ ædium partes.

A

¶ Summè, adverbium: ut, *Hoc me sollicitare summe solet*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 72. extremo. zum höchsten. *Summe in aliquem officiosus*, Idem 3. Verr. cap. 24. *Petere ab aliquo & summe contendere*, Idem pro Quintio cap. 24.

¶ Summopere: zum höchsten / fleißigst. ut, *Summopere vitare aliquid*, Cicero 1. de Invent. c. 18.

¶ Summitas, die Höhe: quod vocabulum minus probatur quibusdam: malunt *Fastigium*. Usi tamen eo sunt non erubescendi auctores, Palladius lib. 1. c. 6 *summitas vitis*: adde ibidem cap. 11. Et Censorinus cap. 13 *ad terræ summitatem*. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 6 *duæ summitates*. Vide, si lubet, plura in Curis Posterioribus Cellarii.

¶ Summates, qui & Optimates & Primates. Plautus in Cistell. a. 1. sc. 1. v. 27 *Summo genere natæ, summates matronæ*. Ammianus lib. 26. cap. penult. *Viri summates*.

¶ Summanus inter deos gentiles erat. Arnob. lib. 6. p. 191. Vide supra loco suo.

SVPERBVS, um, *Postes auro spoliisque superbi*, hoc est, magnifici, prächtig. Et notat Servius, Virgilium isto vocabulo non semel pro nobili, & glorioso fuisse usum. Ut lib. 1. Æn. v. 21

B

Hinc populo latè regem belloque superbum.

Et 3. Æneid. initio:

- - - *Ceciditque superbum Ilium.*

Quo & illud Silii pertinet lib. 10. v. 573 de Æmilio Paullo:

I decus Ausoniæ, quo fas est ire superbas
Virtute & factis animas.

¶ 2. Aliàs *Superbus* eum significat, qui fastuose contemnit alios, deprimit, iisque impotenter insultat, hoffärtig / hochmüthig. cui *commodus & sui cognoscens* opponitur. Vide supra *Commodus*. Servius ad 11. Æn. Virg. observat, Poëtam superbi epitheton tribuisse Turno pro ingenti scelere. *Apud majores*, inquit, *superbia ingens erat facinus: adeo ut Tarquinius pro multis sceleribus SVPERBI nomen receperit*. Pertinet huc illud Latini Pacati Panegyrico Theodosii cap. 20 *Denique ipsum illum Tarquinium execratione postrema hoc damnaverunt maledicto*, (superbia puta) *& hominem libidine præcipitem, avaritia cæcum, immanem crudelitate, furore vecordem vocaverunt* Superbum, *& putaverunt sufficere convicium. Superbum se præbere in fortuna*, Cic. ad Attic. lib. 8. ep. 4. *Superbiorem te pecunia facit*, Idem 7. famil. epist. 13. *Laudato pavone superbior*, Ovid. lib. 13. Metam. v. 803. *Superbissima familia*, Livius lib. 2. cap. 56. & lib. 9. c. 34. *Superbissimus vultus*, Plin. Panegyr. cap. 52. Sic *superbus dens*, qui per contemptum paullum modo attingit, Horatio l. 2. Sat. 6 - - - *cupiens varia fastidia cœna*

C

Vincere tangentis male singula dente superbo.

¶ Superbe, hoffärtig / hochmüthig. *Superbe responsum reddere*, Liv. lib. 1. cap. 33. *Superbiùs aliquem appellare*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 5.

¶ Superbia, animi elatio, animi magnitudinem imitans, Hoffart / Ubermuth. Cicer. Offic. 1. cap. 26 *Superbiam magnopere fugiamus. Ponere superbiam*, die Hoffart ablegen. Plautus Sticho act. 2. sc. 1. v. 28 *Secundas res decent superbiæ*. Ausonius de claris urbibus in Capua:

Heu nunquam stabilem sortita superbia sedem.

¶ Superbio, superbire, superbum esse, extollere sese, prangen / sich erheben / ut *Superbire formâ, opibus, ingenio* &c. E. gr. Ovidius de medicam. fac. v. 33

Laudatas homini volucris Junonia pennas
Explicat, & formâ muta superbit avis.

¶ 2. Contemnere. Stat. 7. Theb. v. 588

Præterit haud dubium facti & spoliare superbit Oenides.

i. e. non dignatur ob superbiam. Cicero 4. Acad. cap. 29 *Si habes, quod liqueat, neque respondes; superbis.*

¶ Superbiloquentia, μεγαληγορία, Großsprechen. Cic. 4. Tuscul. cap. 16 *Ob scelera, animique impotentiam, & superbiloquentiam.*

¶ Superbificus. Sic *Manum superbificam* dixit Seneca Herc. fur. v. 58.

D

Supercilium, vide *Cilium*, in C.

SVPINVS, a, um, gestum seu statum corporis significat, rücklich / oder auff den Rücken gebogen / gelegt. Cicero de Divin. lib. 1. cap. 43 *Motus corporis pronus, obliquus, supinus*, vide *Pronus*. Juvenal. Satyr. 3. v. 280

- - - *Cubat in faciem, mox deinde supinus.*

Colles supini, id est, non erecti, apud Virgil. 2. Georg. v. 276. Livius lib. 26. cap. 9 *Manus supinas ad cælum tendere*, dixit. ¶ 2. Sed, *Animus supinus*, otiosus dicitur & iners Catullo carm. 17. Sic, *supinâ aure audire*, est negligenter audire, Martial. lib. 6. epigr. 42. Et, *deliciæ supiniores*, Idem lib. 2 epigr. 6. id est, ignavior voluptas. Et Juvenal. Sat. 1. v. 66

Et multum referens de Mæcenate supino.

At, *Jactus supinus*, qui fit in altum oblique, Livius lib. 30. c. 10. ¶ 3. Pro superbo & arrogante *Supinum* Persius dixit Satyr. 1. v. 129

- - - *Italo quod honore supinus.*

Superbi enim & inflati homines tam erecto statu incedere solent, ut in cælum eorum oculi ferantur, haud secus, ac supinatorum. Vide ibi Casaub. ¶ 3. Idem quod recurrens, antistrophus, zurück-lauffend. Ovidius lib. 4. de Ponto elegiâ 5. v. 43

Fluminaque in fontes cursu reditura supino.

¶ Supine. *Beneficium supine accipere*, id est, negligenter, liederlich / Seneca 2. Benef. c. 24.

¶ Supinum Grammaticum, a quibusdam verbum participiale dicitur, estque duarum terminationum. Consule Grammaticos.

¶ Supino, supinare, auff den Rücken legen. Statius 6. Theb. 786

Præcipitatque retro juvenem atque terga supinat.

¶ Supinatus, ut, *humi supinatus*, Apulejus sub fin. lib. 9. Sic, *Manus supinata*, Quintil. lib. 11. cap. ult. *Arcus supinatus*, Manil. 2. v. 852.

¶ Resupinus, idem quod supinus, procumbens scilicet facie in cælum versa. Martial. lib. 9. epigr. 44

Quæque tulit spectat resupino sidera vultu.

¶ Est hinc verbum *Resupinare*. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 23 *Pone apprehendit pallio, resupinat*, zeucht mich zurück. Liv. lib. 4. c. 19 *Adsurgentem ibi regem umbone resupinat.*

¶ Resupinatus, participium. Celsus lib. 8. cap. 1 *Os coxarum ab exteriore parte gibbum; ad spinam resupinatum.*

¶ Semisupinus, halb auff dem Rücken / und halb auff der Seiten liegend. Ovidius lib. 3. de Arte am. v. 788

Dum jacet in dextrum semisupina latus.

Martialis lib. 6. epigr. 35

Ampullis potas semisupinus aquam.

SVPPARVS, & supparum, lineum vestimentum est muliebre, quod cervici, humeris & brachiis superinduunt, ein leinen Hals-Tuch / Brüstlichen. Varro Eumenid. apud Nonium: *Hic indutus supparum, coronam ex auro & gemmis fulgentem gerit*. Lucanus lib. 2. v. 363

- - - *humerisque hærentia primis*
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.

Ein Kittel. ¶ 2. Sed & omne lineum velum *supparus* dicitur: unde Lucanus lib. 5. v. 429, & Seneca epist. 77, & Statius 3. Silv. 2. v. 27 *Suppara velorum* dixerunt. Vide Scal. in Festum Turnebum lib. 21. advers. cap. 4. & Lipsium ad Senecæ epist. laudatam, & Barth. ad Stat. lib. 3. Silv. 2. v. 27.

¶ Suppedito, suppeditare, vide sub Compositis a *Pes*.

¶ Suppetiæ vide in *Peto*.

SVPPLICO, supplicare, precari humiliter, genibus scilicet complicatis, hoc est, inflexis, a quo ritu & verbum ipsum factum est, Valla auctore libro 5. Demüthig flehen. Plus enim est, quam vel *orare*, vel *precari*. Ter. in Andr. a. 2. sc. 1. v. 14 *Ipsum hunc orabo, huic supplicabo*. Cicero in Parad. 5. cap. 3 *Noctu venire domum ad eum, precari, denique supplicare*. Idem pro Planc. cap. 20 *Prosternere se, & fracto animo alicui supplicare*. Et, *pro absentis alicujus salute supplicare*, Idem pro Fontejo c. 14.

¶ *Nemini supplico*, sermo est hominis altero non egentis & suo contenti: gebe niemand kein gut Wort drum. Plautus Bacchid. act. 2. sc. 2 *Non metuo, nec cuiquam supplico*: & alibi sæpius. Huc respexit Ovidius Metam. lib. 6. v. 366

- - - - - *neque enim jam filia Cæi*
Supplicat indignis.

¶ 2. Est adorare, sacrum facere. Sueton. Augusto cap. 93. extr. *Sed & Cajum Nepotem, quod Judæam prætervehens apud Hierosolymam non supplicasset, collaudavit.*

¶ Supplicari, impersonale. Plin. lib. 13. c. 1 *Italicis temporibus non supplicatur thure.*

¶ Supplicamentum, ut, *Supplicamenta Diis præstare*, Arnob. lib. 7. p. 227.

¶ Supplicatio: ut, *Diis immortalibus supplicationem decernere*, Cicero in Catilin. 3. cap. 6. ein Danck-Fest: *Supplicationem indicere*, Cæs. lib. 7. extremo. Fiebant autem supplicationes bene gesta publicâ re, dabaturque hic honor Imperatoribus tanquam prærogativa quædam triumphi. Nam Senatus decreto aperiebantur Deorum templa, ut viri matronæque gratulantes Diis agerent gratias. Cæsar lib. 2. de B. Gall. extremo: *Ob eas res, ex literis Cæsaris, dies XV supplicatio decreta est, quod ante id tempus acciderat nulli*. Passim harum supplicationum mentio fit apud auctores. Vide & Ciceron. lib. 15 ad Familiar. Epist. 5. Sed in civili bello institui supplicatio haud solebat: neque decerni temere, nisi qui eos vicisset, quos hostes Senatus dixerat, de quo Cicero Philippica 14. cap. 8. Ciceroni tamen datum honoris id genus, nullis sumtis armis ob cives servatos, ut ipse ibidem testis est. Adi Alexandrum ab Alexandro lib. 5. G. D. cap. 27, & Berneggerum ad Sueton. Cæsar. cap. 24. Neroni hoc datum a Senatu ob recitationem carminum, Suetonius auctor est vitâ ejus c. 10. Vide, quo adulatio prorumpat. ¶ Sallustius in hac significatione voce *supplicii* non semel usus est, de quo infra. ¶ Aliud genus supplicationum fuit, quibus pro averruncandis prodigiis supplicarunt. Livius lib. 10. c. 23. pr. *Eo anno prodigia multa fuerunt: quorum averruncandorum caussa supplicationes in biduum senatus decrevit*. Grosse Buß- und Bet-Tage.

¶ Supplicator. Prudentius passione martyrum Calagurrit. sive hymno 1. v. 14 A

Lætus hinc tersis revertit supplicator fletibus.

Augustinus lib. 5. Civ. Dei c. 23. extr. *Supplicatores dæmonum.*

¶ Supplex, icis, qui alteri demisse ac humiliter in genua prolapsus supplicat, der zu Fuß fällt / einen Fußfall thut. Cicero pro Mil. cap. 36 *Ego me plurimis pro te supplicem abjeci.* Declamat. anteq. iret exsulatum: *Quibus sæpe supplex ad pedes jacui, veniamque supplex poposci.* Sic, *Supplicem ad aliquem venire*, Cic. ad Capitonem sub 16 ad Attic. epist. 16. pr. Et Plautus in Bacchid. act. 4. sc. 9. v. 101 *Qui deliquit, supplex est ultro omnibus.* Et, *libelli supplices*, Martial. lib. 8. epigr. 31. eine Supplication. Cicero &, *verbis supplicibus orare*, dixit ad Attic. lib. 12. ep. 32.

¶ Suppliciter, flehentlich / mit demüthiger Bitt. ut, *Loqui suppliciter*, Cæs. lib. 1. Gall. c. 27. *Orare suppliciter*, Livius lib. 4. cap. 41. *Suppliciter ac demisse agere gratias* Brut. Cic. in epist. ad Brutum. Et Ovid. lib. 1. Pont. epist. 10. v. 44

Suppliciter vestros quisque rogate deos.

¶ Supplicue, idem & suppliciter. Apul. lib. 11 sub fin. tam Fricæi quam Elmenhorstii editione: *Pro meo modulo supplicue gratiis persolutis, tardam satis domnitionem comparo.*

¶ Supplicium, hoc nomine pro precibus, quæ Diis fiunt, & supplicationibus aliquoties legitur usus Sallustius. Ut, *Non votis, neque muliebribus suppliciis Deorum auxilia parantur; sed vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt*, de Bell. Catilinar. cap. 52. Et in Jugurth. cap. 55 *Senatus ob ea feliciter acta diis immortalibus supplicia decernere.* Plautus Prol. Rudent. *Nihil ei (Jovi) acceptum est a perjuris supplicii.* Vide Festum & ibi Scaligerum, qui de propria significatione hujus vocis accurate docent. ¶ 2. Deinde pœna dicitur peccati, quæ publice sumitur. Quintil. Declam. 272 *Non, ubicunque pœna, etiam supplicium est. Nomen hoc est publicæ animadversionis nomen, exactæ per magistratus pœnæ.* Quod ita accipiendum est, ut frequentissime quidem publicam animadversionem significet, aliquando tamen & privatam. Nam & Terentius hac voce de paterna animadversione est usus. *Sumere de aliquo supplicium*, Vellej. Patercul. lib. 2. cap. 42, einen straffen. *Dare aliquem ad supplicium*, Corn. Nepos Pausania extr. *Ferre supplicium*, Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. cap. 84, Straffe ausstehen. *Supplicium alicui dare*, Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 1. v. 24, von einem gestraffet werden. *Coërcere aliquem suppliciis*, ut Horat. 1. Sat. 3. v. 79

- - - - - suppliciis delicta coërcet.

Constituere supplicium alicui & in aliquem, Cic. pro S. Rosc. cap. 25, einem eine Straffe setzen. *Rapi, trahi ad supplicium: Supplicio omni excruciatum aliquem necare: Supplicio perire*, pariter Ciceronis sunt. *Supplicia luere*, Justinus lib. 2. c. 5. n. 6. *Supplicia sæva domant impios*, Seneca in Hercule Fur. v. 749. Et alter Seneca lib. 1. de Clem. c. 24 ad Neronem: *Non minus principi turpia sunt multa supplicia, quam medico multa funera.* Sic, *supplicio affici*, Tacit. lib. 15. cap. 44. At *summi supplicii* appellatione comprehenditur condemnatio ad bestias, crux, & vivicomburium, quod omnium maximum ultimumque habitum fuit. Julius Paullus lib. 5. recept. sentent. Tit. 23. Sent. 11 *Magicæ artis conscios summo supplicio affici placuit: id est, bestiis objici, aut cruci suffigi. Ipsi autem magi vivi exuruntur.* Vid. eod. lib. & Tit. 21. Sent. 4. & Tit. 24. Sent. 1. C

SVRA, æ, posterior cruris vel tibiæ pars, carnosior illa, quæ tantum hominis esse dicitur, die Wade. Sed ponitur & pro toto crure haud raro. Virg. 1. Æn. v. 337

Purpureoque alte suras vincire cothurno.

Quid sit *apertis suris ambulare*, Casaubonus explicat Commentar. ad Theophrasti Characteres cap. περὶ ἀδολεσχίας pag. 134. & 135.

SVRCVLVS a *Surcus*, quo nomine veteres palum designarunt; pars rami frondens, ut germen fere anniculum, ein Reiß oder Pfropff-Reißlein / Græce κλάδος a κλάζω, frango. *Surculum defringere*, Cicer. 3. de Orat. cap. 28. *Surculum serere* vel *inserere*, ein Reißlein pfropffen / Quintil. lib. 6. cap. 3. Et rursus Cic. lib. 2. de orat. cap. 69 *Cum Siculo, nescio cui, quædam quereretur, quod diceret, uxorem suam suspendisse se de ficu, amabo te, inquit, da mihi ex ista arbore, quos seram surculos.* Suetonius *Ramulum* pro *Surculo* dixit in Galba cap. 1. D

¶ Surculare, verbum, Columella lib. 5. cap. 9, id est, surculos adimere, ut in altum arbores crescant. Schoß-Reiser abbrechen.

¶ Surcularius. *Cicada surcularia*, id est, in surculis vivens, Plin. lib. 11. cap. 26. *Ager surcularius*, Varr. lib. 1. c. 2.

¶ Surcularis. *Terra surcularis*, Colum. lib. 3. c. 11.

¶ Surculosus. Plin. lib. 18. cap. 7 *surculosæ radices.*

¶ Surculose, adverbium. *Surculose arescere*, id est, per surculos singulos, von einem Zweig zum andern verdorren oder vertrucknen / apud eund. lib. 18. cap. 16.

¶ Surculaceus, a, um, surculo simile. Apud eund. lib. 19. c. 7, *surculacea duritie.*

SVRDVS. Terent. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 5 *Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit!* Taub / der ein böß Gehör hat. *Surdior æquoribus* Ovid. 13. Metam. v. 805. Idem 1. Amor. eleg. 6. v. 62 ad janitorem:

- - - - - O foribus surdior ipse tuis.

Superl. Augustinus epist. 39 ad Licentium [al. 41] *Si aures tua adversus meas voces clausæ sunt, pateant carmini tuo, exaudias te ipsum, durissime, immanissime, surdissime.* Vocandi casu. *Surdum esse in re aliqua*, Cic. in Tusc. lib. 5. cap. 40. *Surdo canere*, Vide Chiliadas. Huic simile, *Surdo narrare fabulam*, apud Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 48. Plinius lib. 35. cap. 2 *Ærei ponuntur clypei, argenteæ facies, surdo figurarum discrimine.* SVRDVM DISCRIMEN, vel mutum & tacens, vel cæcum appellat. Loquitur de imaginibus æreis & ejus generis aliis: quæ, etsi diversorum cultûs exprimunt, non loquuntur tamen, aut spectandam præbent diversitatem colorum, quibus discriminantur, quod picturæ faciunt, quas ideo præfert. Ovid. 2. de Ponto eleg. 6. v. 32 *Non erit officii gratia surda tui.*

Hoc est, non tacebitur. *Surda buccina*, die keinen hellen Thon giebt / Juvenal. Satyr. 7. v. 71.

¶ Surdaster, non plane surdus, der schwerlich hört. Cic. 5. Tusc. cap. 40. pr.

¶ Surditas. *In surditate quidnam est mali?* Cicero ibidem.

¶ Surdeo, ere, taub seyn. Ericius Cordus lib. 6. epigr. 50 B

Jugibus obtusæ surdent clarioribus aures.

¶ Surdesco. Eugenius Toletanus Carm. 5 *Surdescunt aures*, taub werden.

¶ Obsurdescere. Cic. Somn. Scip. cap. 5 *Sonitu completæ aures hominum obsurduerunt.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 19. c. 4 *si obsurdescat sapiens.* Particip. *Obsurdescens*, apud Ammian. 19. cap. 26 [Vales. f. 228]

¶ Absurdus, vide in suo elemento.

¶ Subsurdus, aliquanto surdus. Quintilianus lib. 11. cap. 3 p. 822 *Vox non subsurda, rudis immanis, dura, rigida.*

¶ Exsurdare, verb. apud Val. Max. lib. 2. cap. 2. n. 3 *Græcis actionibus aures Curiæ exsurdantur*, id est, obtunduntur. Seneca ep. 94 *Clamoribus exsurdatus.*

SVRGO, surrexi, surgere, quasi *surrigere*, a *rego*, auffstehen. *Surgere e lecto*, Terent. Adelph. a. 4. sc. 1. v. 4. Et, *Multo ante lucem surrexit*, Cicero 2. de Invent. cap. 4. früh vor Tag auff seyn. *De sella surgere*, Idem 6. in Verr. cap. 65. extr. *Surgere ad dicendum*, pro S. Rosc. in principio. Et Metaphorice: *Mœnia surgunt*, Virgil. 1. Æn. v. 437. werden in die Höhe auffgeführet. *Ventus surgit*, Æneid. 3. v. 130. der Wind erhebet sich. *Mare surgit*, Ovid. 15. Metam. v. 508. id est fluctus ciet. *Rumor surrexit*, Tacitus lib. 2. Hist. cap. 42. ist entstanden.

¶ Surrectio. Arator in cap. 4. Act. Apost.

Quid toties Judæa cadis? surrectio Christi
Ut furto celetur, emis.

¶ Surrectitare. Cato apud Gellium lib. 10. c. 13. sed obsoletum est.

Composita a *Surgo.*

¶ Adsurgo, vel Assurgo, auffstehen. Cic. in Pison. cap. 12 *An quisquam in curiam venienti adsurrexit?* Livius sub fin. lib. 9 *Quum consensu nobilium adolescentium, qui ibi assidebant, assurrectum ei non esset.* Virgilius 4. Æneid. v. 86

Non cœptæ adsurgunt turres.

¶ Circumsurgo. Tacitus Annal. 1. cap. 64. n. 4 *circumsurgentibus jugis*, id est, collibus in circuitu imminentibus.

¶ Consurgere, mit einander auffstehen. Cicero 4. fam. epist. 4 *Quum senatus cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet.* Et Cæsar lib. 5. de B. Gall. cap. 30 *Consurgitur ex concilio: comprehendunt utrumque & orant* &c.

¶ Consurrectio, das Auffstehen. Cic. de Arusp. respons. cap. 1 *consurrectione omnium vestrum.* Idem ad Attic. lib. 1. epist. 16 *Credo te audisse, qua consurrectio judicum facta sit.*

¶ Desurgere, quo, pro exonerandi ventris caussa secessum petere, Scribonius Largus usus est cap. 192. *Tenesmus*, inquit, *est irritatio ultimæ partis intestini directi: in quo sæpius lubet desurgere.* Vide Turneb. lib. 17. cap. 17.

¶ Exsurgere. Accius apud Nonium in *Expergo.*

Pectora tarda sopore exsurgite.

Livius lib. 6 cap. 4 *Et Roma cum frequentia crescere, tum tota simul exsurgere ædificiis*, scil. cœpit. Legitur & in fragm Petronii Traguriensi p. 46 *Consternatus ego exsurrexi, & timui, ne* &c.

¶ Insurgere, wider etwas auffstehen. Virgilius lib. 11. v. 697 *Altior insurgens*, &c. *securim per ossa congeminat.* Idem 5. Æn. v. 189 *insurgite remis.* Ovidius 9. Metam. v. 444 *alicujus regnis insurgere* dixit, id est, invadere illa, bello petere.

¶ Præsurgere, ante surgere. Avienus in Prognost. Arat. v. 272

- - - Interdum tenuis prævertere nubes
Visa deum. Hæc celeris si præsurrexerit ortum
Ipseque pone sequens radiorum luce carere
Cernatur; nimbis ingentibus arva madebunt.

¶ Resurgere, wieder auffstehen. *Resurgentes herbæ*, Ovid. 2. Amor. 16. v. 9. hoc est, recrescentes. Eleganter ad instaurationem

nem urbium transfertur. Curtius lib. 5. c. 7. v. 9 de exusta Persepoli: *ne longa quidem ætate resurrexit.* Adde ibi nobis annotatos Paterculum lib. 1. cap. 7. & Propertium lib. 4. eleg. 1. v. 87. Nec minus scite Livius ad reipublicæ statum lib. 24. cap. 45 transtulit: *Posteaquam res Romana contra spem votaque ejus velut resurgeret.* Sacra notio de mortuorum reditu in vitam, ex scriptoribus ecclesiasticis notissima est.

¶ Resurrectio, apud eosdem ecclesiæ scriptores tritissimum vocabulum. v. gr. Tertullianus principio libri de Resurrectione Carnis: *Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum.*

SVRSVM, & veteribus *susum*, ἄνω, hinauff. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 36 *Præteribo hac recta platea sursum*, die Gassen gerad oder stracks hinauff. Idem in Eun. act. 2. sc. 2. v. 47 *Sursum deorsum cursitare*, auff und nieder. *Sursum versus*, hinauffwerts. Sic Cic. in Oratore cap. 39 *Cum gradatim sursum versus reditur.* Et Lucret. lib. 2. v. 188

Sursus enim versus gignuntur & augmina sumunt,
Et sursum nitidæ fruges arbustaque crescunt.

SVS, porcus, & porca, à Græco ὗς, Cicer. de orat. lib. 2. c. 57 *Docebo sus (ut ajunt) oratorem illum.* Vid. Chiliad. *Sus Minervam.* *Canis peccatum sus dependit*, proverbiale aliud est, muß entgelten / das er nicht genossen hat. Vid. Chil.

¶ Suarius, Plin. lib. 8. cap. 51. quem

¶ *Subuculum* vel *Porculatorem* Varro dicunt & Columella. Idem Plinius & adjective *Suarium negotiatorem*, der mit Schweinen handelt / lib. 7. cap. 12.

¶ Suatim, ὑικῶς, wie eine Sau. Nonius ex Nigidio.

¶ Subare, &

¶ Surire; id est, more suum libidinari. Festus in voce *Suillum*: *Sues immundissimi sunt ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis: ita ut opprobrium mulieribus inde tractum sit cum subare & surire dicuntur.* Horat. Epod. 12. - - - *jamque subando tenta cubilia tectaque rumpit.* Vide ibi Scholiasten. B. Hieron. ad Oceanum: *Te subantem ad coitum publica facies exsecrata est.* Usus & Lucret. lib. 4. v. 1192. Item Plin. lib. 10. cap. 63. Auctor Anechomeni: *Inter gannitus & subantis voculas.* Verbo *Surire* usus Arnobius lib. 5. pag. 177 de Libero patre sive Baccho: *lascivia surientis adsumta, huc atque illuc clunes torquet.* Vet. Gloss. *Surit, κατρᾷ. κάπρος* enim Græcis, qui Latinis demta litera prima, *aper*. Cæterum inter hæc duo verba discrimen notat Apulejus Apol. ut alterum de viris, alterum de fœminis dicatur proprie. *Quotiens*, inquit, *& quid anni cujusque eorum* (piscium) *generis fœminæ subent, mares suriant.*

¶ Sucula, dim. *Suculæ* stellæ sunt, imperite sic vocatæ, quemadmodum Cicero testatur, lib. 2. de nat. Deor. cap. 83, quæ *Hyades* aliàs dicuntur, ὑάδες, ab ὕειν, pluere. Vid. & Gell. lib. 13. cap. 9. Plin. lib. 2. cap. 39. Vet. Gloss. *Suculæ, ὑάδες καὶ δοκίδες.*

¶ 2. Et *Sucula* machina seu instrumentum illud est, circa quod funis ductorius obvolvitur, eine Haspel. Vitruv. lib. 10. cap. 2. & seq.

¶ Sucerda, stercus suis. Vet. Gl. *Sucerda*, χοιρεία κόπρος.

¶ Suile, suum stabulum, porcile, eine Schweinskobe. Colum. lib. 7. cap. 9.

¶ Suillus, ut, *Genus suillum*, Plin. lib. 8. cap. 52. *Grex suillus*, *Caro suilla*, quæ in male affectis corporibus facile putrescit, & morbos auget, ideoque ejus usus Judæis prohibitus fuit, quod alioqui homines essent morbis plurimis obnoxii.

SVSA, æ, & Susa, orum, Σοῦσα, oppidum & metropolis Persidis, a *Susia*, vel *Susiana*, aut *Susiane*, quæ pars est Persidis; aut a liliis, quæ *Susa* Persæ dicunt, ut Stephanus admonet. In Susis regia fuit Cyri, lapide candido & vario, columnis aureis, & lacunaribus gemmisque distincta, cæli continens simulacrum stellis micantibus insignitum. Cæterum in *Susa* primam producit Propert. lib. 2. eleg. 13. pr.

Non tot Achæmeniis armantur Susa sagittis &c.

¶ Susiane, regio inter Tigrim fluvium & Persidem propriam, cujus caput Susa erant. Plin. lib. 6. cap. 26. pr.

¶ Susiani, populus ejus regionis. Plinius ibidem c. 27.

¶ Susinus, ut *oleum susinum*, ex liliis & aliis quibusdam. Plin. lib. 13. cap. 1. Harduinus quoque interpretatur *liliaceum.*

Suscito, quære in *Cieo*.

SVSQVE DEQVE *facere* vel *habere*, modus est loquendi, quo veteres frequentissime usos scribit Gell. lib. 16. cap. 9. Idem autem est quod non magnifacere, aut nihil morari & contemnere, ἀδιαφορεῖν, nichts darnach fragen. Lucilius apud Gellium lib. 16. c. 9 *Verum hic ludus ibi, susque omnia deque fuerunt,*

Susque & deque fuere, inquam, omnia ludu' jocusque.

Plaut. in Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 5

Atque id me susque deque esse habiturum putat.

Vide ipsum Gellium.

SVSVRRVS, murmur est submissus, cujusmodi est frondium, amnium sedatorum, & apum, ein leise Gemürmel und Gedön / Virgil. 1. Eclog.

Sæpe levi somnum suadebit inire susurro.

Blandos audire susurros, Propert. lib. 1. eleg. 11. ¶ Ovidius in neutro genere dixisse videtur Metamorph. lib. 7. v. 815

Procrin adit, linguaque refert audita susurra.

Nisi forte adjectivum est, sexto casu cum *lingua* constructum.

¶ 2. Susurrus & pro calumnia seu clandestina delatione sumitur. Plinius Paneg. Trajani cap. 62. extr. *Ne respexeris clandestinas existimationes, nullisque magis quam audientibus insidiosos susurros.* Ammianus lib. 14 *Cum quorundam susurris incusaretur.*

¶ Susurro & Susurror, Verba, murmeln. Terent. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 49 *Jam susurrari audio, civem Atticam esse hanc.*

¶ Susurratio, das Zischeln / das Murmeln. Cælius ad Cicer. lib. 8. ad Famil. Epist. 1 *Quod ad Cæsarem attinet, crebri & non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat veniunt: alius quidem perdidisse (quod opinor certe factum) alius septimam legionem vapulasse: ipsum apud Bellovacos circumsideri, interclusum ab exercitu: neque adhuc certi quicquam est, neque hæc incerta tamen vulgo jactantur. Sed inter paucos, quos tu nosti, plane secreta narrantur.* Ubi vides *rumores* & *susurrationes* distingui, *rumoresque* appellari, quæ vulgò & palam jactari solent: *Susurrationes*, quæ inter paucos secreteque narrantur de aliis per calumniam conciliandi odii caussa. Obtrectationes videlicet & delationes.

¶ Susurrator. Vide mox dicenda in *Susurro*, onis, & in *Susurriosus*.

¶ Susurramen, susurratio. Apulejus sub initium lib. 1. Miles. *Magico susurramine amnes agiles reverti.*

¶ Susurro, onis, obtrectator, delator, ein Ohrenbläser / quem ex ædibus ejiciendum præcipit Salomon. Sidonius lib. 7. Epist. 5 *Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua, & aures mariti virosa susurronum fece completas opportunitate salsi sermonis erudevat.* ¶ Vetus Interpres Bibliorum Ecclesiastici cap. 5. v. 17 *Susurratorem* vertit, qui in Græco δίγλωσσος appellatur. Petrus Ravennas, quem Chrysologum vocant, sermone 53 *Lingua susurronis & bilinguis.*

¶ Sed & *Susurriosum* veteres dixerunt. Lexicon Cyrilli: ψιθυριστής, *Susurriosus*, *Susurrator*.

¶ Consusurrare, compositum. Terent. in Heaut act. 3. sc. 1. v. 64 *Syrus cum illo vestro consusurrat: conferunt consilia adolescentes*, reden heimlich unter einander.

¶ Insusurrare, ut, *In aurem alterius aliquid insusurrare*, Cic. in Verr. 7. cap. 41, in die Ohren blasen. Et ad Attic. lib. 1. Ep. 16 *Ita tamen nobis amicitiis implicati sumus, ut crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam*, νῆφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. hoc est, *Sobrius esto, & memineris diffidere: nervi hi sunt sapientiæ.*

Suus, vide supra *Sui*.

SYAGRIS, Syagrides, συαγρίδες, pisces apud Epicharmum.

SYBARIS, Σύβαρις, oppidum non longe a Crotone, ad sinum Tarentinum in Italia, quod *Thurion* postea dictum, Stephanus auctor est. Unde

¶ Sybaritæ, dicti fuêre, gens in architectura voluptatum operosissima, quemadmodum Suidas scribit, & luxu deliciisque adeo notabilis, ut, quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accurata atque ambitiosa luxuria paratum esset, id vulgo *Sybariticum* diceretur. Hinc nata sunt illa, *Sybaritica mensa*, *Sybaritici sermones*, *Sybariticæ salutationes.* Et, *Sybarita per plateas*, de incedentibus superbe, vide in Chiliadib.

¶ Sybaritanus, Plin. lib. 8. cap. 42.

¶ Sybarissare, id est, Sybaritarum more deliciis indulgere. Porro Sybaritarum civitas eversa est post interfectum ab iis Citharœdum in templo Junonis juxta oraculum, quod Ælianus recitat lib. 3. Var. Hist. cap. 43, in quo illa habentur:

Μουσῶν θεράποντα κατέκτας,
ἥρης πρὸς βωμοῖσι, θεῶν ποινὴ οὐκ ἀλεείνει. id est:
Musarum innocuum stravisti cæde ministrum,
Non immortales hoc dii patientur inultum.
Duceret, ipse suo collo colloque nepotum
Hoc luet, & generi cumulatim damna ferentur.

SYCAMINVS, Συκάμινος, morus est arbor. ¶ 2. & morum ipsum, συκάμινον, vide *Morus*.

SYCOMORVS, Συκόμορος, ficus est Ægyptia, a σύκη & μόρον, σύκη vero vel σῦκον ficus est. ¶ 2. Porro *Sycomorus* arbor est ficûs similitudine, foliis moro quàm proximis. Galenus autem à potentiâ media inter ficum & morum ita appellavit.

SYCOPHANTA, συκοφάντης, delator, παρὰ τὰ σῦκα φαίνειν, id est, ab indicando eum, qui ficos edisset, ein Verräther oder Angeber. E duobus enim aliquando servis Græci cujusdam viri alter ficûs, quæ domi paratæ erant, absumpserat, alter, quis eas abstulisset, ignorabat. Quærente eos domino, fons innocentem accusabat. Herus, ut verum exploraret, haurire utrumque jussit aquam subtepidam, deinde evomere. Tum primum Sycophantæ ortum vocabulum, eò ita appellato, qui ficos devoraverat, culpamque in innocentem cavillando ac mentiendo rejecerat. Vide Erasmi Chiliad. *Sycophanta* igitur calumniator, delator est, ein falscher Angeber / Verräther. ¶ Cujus tamen nominis aliæ alius afferuntur caussæ. Vide Athenæum lib. 3. Aristopha-

stophanis Scholiasten, Suidam, & Festum, & Plutarchum de Curiositate extr. p. 523. Eugraphius, Scholiastes Terentii, in Andr. act. 5. sc. 4 SYCOPHANTA *calumniator. Hoc verbum est ab his, qui Athenis accusabant eos, qui cum ficu frumenta extra civitatem ferebant.* Vet. Gloss. Συκοφάντης, *Calumniator, Sycofanta.* ¶ Menander apud Stobæum Serm. 85. Καλὸν οἱ νόμοι σφόδρ' εἰσὶν οὐδ' ὁρῶν τοὺς νόμους λίαν ἀκριβῶς συκοφάντης φαίνεται.

Res pulchra lex est: lege si quis utitur
Nimis peritè, Sycophantam hunc dixeris.

Ergò *Sycophanta* etiam est, qui pro se callide & subtiliter interpretatur jus, eoque malitiose abutitur. Ita usus Terent. Andr. act. 4. sc. 6. v. 19 - - - *clamitent*

Me sycophantam hereditatem persequi.

¶ Plautus *Sycophantam* pro falsidico quovis & mendace posuit, Trin. act. 3. sc. 3. v. 86. Unde & *Sycophantias* pro fallaciis apud eundem invenias ejusd. fab. act. 4. sc. 2. v. 25. ¶ Idem Comicus & blandum ac adulatorium hominem *Sycophantam* appellat, Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 8. Qui & Menæchm. act. 2. sc. 1. v. 34 *Sycophantas & palpatores* conjungit. Vide plura de hoc vocabulo apud Suidam hac voce: Francisc. Pollet. lib. 4. Histor. for. Rom. cap. 1. Andr. Alciat. parerg. lib. 11. cap. 4.

¶ Sycophantia, συκοφαντία, delatio, falsa accusatio, calumnia.

¶ Item fallacia, quemadmodum Plautus usus est Trinum. act. 4. sc. 2. v. 25.

¶ Sycophantari, verb. pro mentiendo fallere sive decipere: usus est Plautus Trinum. act. 3. sc. 3. v. 57. & a. 4. sc. 2. v. 115. Mit List umgehen.

¶ Sycophantiose, pro dolose, betrüglich / Plautus Pseud. act. 4. sc. 7. v. 113.

Sydus, astrum, vide Sidus.

SYENE, insula & oppidum Ægypti, qua Æthiopiæ committitur. Hic nullas Solstitii tempore umbras videri proditum est. Lege Ammianum Marcellinum lib. 22. Lucanus lib. 2. v. 586

- - - - *calidâ medius mihi cognitus axis*
Ægypto atque umbras nusquam flectente Syene.

SYLLA, Σύλλας, nobilis Romanus, eruditus & facundus fuit, gloriæ cupidus. Civili bello Dictator Rempubl. Romanam afflixit. Privatus ad postremum dictatura deposita Puteolis periit phthiriasi, id est, morbo pediculari, quo ferme homines sævi & impotentes finiti sunt. ¶ Sosipater Charisius lib. 1. SIBYLLAM *Epicadius de cognominibus ait appellatum, qui ex Sibyllinis libris primò sacrum fecit. Deinde* SYLLAM: *qui quod flavo & comto capillo fuerit, consimiles* SYLLAE *sunt appellati: Inde Effœminati hodieque* SYLLI *dicuntur, quos vulgus imprudenter* PSYLLOS *appellat.* Rectiusne *Sylla* an *Sulla* scribatur disquirit Bernegger. ad Suet. Cæsar. disp. 1. coroll. 1.

¶ Syllaturire Cicero dixit lib. 9. ad Attic. Epist. 10. *Syllaturit animus Pompeji:* id est Syllam imitabitur.

¶ Syllanus, Cicer. de leg. Agrar. 3. cap. 2 *Qui nos Syllanos in invidiam rapit.* Et, *Syllanæ partes*, Nep. Attico 25. quarum dux & princeps Sylla.

SYLLABA, συλλαβὴ, literarum comprehensio, à συλλαμβάνειν.

¶ 2. Et cujuslibet vocalis enunciatio.

¶ Syllabatim, ut, *Dicere syllabatim*, per singulas syllabas, Cic. 4. Academ. cap. 38. & *dictare syllabatim*, 13. ad Attic. ep. 25. extr. Zeno cuidam, brevia esse dicta Philosophorum asserenti, vera, inquit, loqueris: Oportebat nempe, si fieri posset, breves esse etiam ipsorum syllabas, δεῖ μὲν τοὶ καὶ τὰς συλλαβὰς αὐτῶν βραχείας εἶναι, εἰ δυνατόν. Laert. in Zenone.

¶ Syllabus, i, ein Register eines Buchs. Cicer. 4. ad Attic. ep. 4. *Glutinatoribus imperes, ut sumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, συλλάβους appellatis.* Alii malunt σιλλύβους, quod summo viro Jo. G. Grævio unice probatur. Scaliger rursus aliter, σιττύβους, sed sine multorum applausu. Vide Græviana annotamenta ad hanc epistolam.

SYLLEPSIS, σύλληψις, conceptio, figura Syntaxeos: ut,

Sunt nobis mitia poma, &c. *& pressi copia lactis.*

Sed hæc e Syntaxi petenda sunt.

SYLLOGISMUS, συλλογισμὸς, ratiocinatio, argumentum, eine Schlußrede / à συλλογίζομαι, ratiocinor. Arithmeticorum vox est: quia ut, cum putamus rationes, primo æra singula notamus, inde summam subducimus: sic argumentatio hæc è duobus pronunciatis colligit tertium.

¶ Ab Aristotele conclusio syllogismi nomine non raro signatur, quia pars ejus potissima est.

Sylva, vide Silva.

SYMBOLA, æ, & Symbolum, συμβολὴ & σύμβολον, à συμβάλλω confero, quæ vulgo male confunduntur, quum longè distincta sint. Isaacus Casaubonus Animadvers. in Athenæum lib. 3. cap. 31. συμβολὴ, inquit, *est collatio eranistæ ad convivium: quisque enim quod ad manum erat, conferebat. Eæ partes dictæ συμβολαὶ & convivium hujusmodi* ἔρανος, *vel* δεῖπνον ἀπὸ συμβολῶν. *Mutato verò genere* σύμβολον *vocabant annulum, vel quidvis aliud arrhæ loco solitum dari ei sodalium, qui jubebatur cœnam parare.* Terent. Eun. act. 3. sc. 4

Heri aliquot adolescentuli coiimus in Piræo
In hunc diem ut de symbolis essemus:
Chæream ei rei præfecimus: dati annuli,
Locus, tempus constitutum est.

De hoc annuli usu loquitur Plinius lib. 32. *Celebratior annuli usus*, &c. *Non solùm autem annuli continentur appellatione* συμβόλου, *sed generaliter quicquid arrhæ loco datur. Quin & tesseræ illæ, quarum olim in contractibus usus, loco præsentis pecuniæ,* σύμβολα *dicebantur. Sic apud Theophrastum in Charact. ab eo, qui lucar, id est,* θεωρικὸν χρῆμα *quod ludis & histrionibus impendebatur, pendere debuit, pro pecuniâ exhibetur* σύμβολον. *De his symbolis accipiendum Isidori illud lib. V.* Veteres interdum aliquid sibi promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum jungentes sponsiones suas agnoscebant. *Describit tesseram ligneam, qualis olim fuit, interdum quâ utebantur, qui jus hospitalitatis colebant inter se. Plautus imaginem ceræ impressam & in similem usum relictam vocat Symbolum; sed genere masculino,* Pseud. act. 1. &c. Hæc ille. Vide & Henricum Stephanum de abusu Græcæ linguæ cap. 1. Ubi docet *Symbolas* Latinis dici, collectas seu pecunias, quæ ab iis, qui communi sumtu erant unà cœnaturi, conjectabantur, non *Symbola*. Cicero 2. de Oratore cap. 57 *Ego verò, inquit ille, quoniam collectum à conviva, Crasse, exigis* &c. *Symbolam dare*, Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 61. das Zechgeld. ¶ 2. *Symbola* etiam dicuntur vel apophthegmata, vel dicteria, vel adagia, vel dicta quæcunque simplicia, seu allegorica, quæ homines magni & eruditi semper habent in ore, quemadmodum Cicero scribit ad Quint. fratr. se a puero adamasse illud Homeri: αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, h. e.

Semper optime agere aliisque præstare.

Ejusdem symbola sunt: σπεῦδε βραδέως, Augusti; *Pro lege & pro grege*, Alphonsi. *Symbola Pythagoræ* vide in initio Chiliad. Erasmi. ¶ 3. Symbolum porrò Græcis proprie indicium ac signum notat, quo vel milites dignoscuntur ab hostibus, vel in pactis conventisque loco tabellarum ac Syngrapharum utebantur, die Losung / das Wort. ¶ 4. Denique Symbolum publica fidei confessio est, qua genuini cælestis doctrinæ Confessores & invicem agnoscuntur, & ab Heterodoxis discernuntur. Ein Glaubens-Bekäntniß. Varias vocis origines collegit & examinavit Vossius dissert. de Tribus Symb. cap. 9. § 16. seqq.

¶ Asymbolos, ἀσύμβολος, qui à Symbolo immunis est, zechfrey. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 25

Tene asymbolum venire atque lautum &c.

SYMMACHUS, Orator fuit Romanus & præfectus Theodosii tempore, natus illustri loco Romæ, & eruditus admodum, acerrimus gentilismi propugnator, sed cujus scripta confutarunt Ambrosius & Prudentius. Exstant ejus Epistolæ, viris tamen magis, qui virtutes vitiaque dicendi cognorunt, & sana a corruptis possunt discernere, quam adolescentulis legendæ. ¶ 2. Symmachus alius interpres fuit Bibliorum, de quo Euseb. lib. 6.

SYMMETRIA, συμμετρία, proportio conformis, Gleichförmigkeit / Gleichmäßigkeit. Hanc *congruentiam* & *æqualitatem* Plin. lib. 2. Epist. 5; Suetonius Augusto cap. 79 *Commoditatem;* Gellius lib. 1. cap. 1 *Competentiam;* Vitruvius lib. 3. cap. 1. & aliis locis pluribus, *Commensum;* Sidonius lib. 8. Epist. 4 *Continentiam* vocat.

SYMPATHIA, συμπάθεια, Cicero *consensum* & *conjunctionem naturæ*, in libris de nat. Deor. & de divinatione. Plinius *amicitias* præfat. lib. 20. ut & Manilius lib. 2. v. 475 vocat: paullo ante versu videlicet 466 *Fœdus* appellârat; v. 515 amorem dixit. Natürliche Zuneigung. 2. Mitleiden.

SYMPHONIA, συμφωνία, concentus, concordia, ein Gesang oder Seitenklang so zusammen stimmt. Horatius de arte Poet. v. 374 Latino accentu extulit:

Ut gratas inter mensas Symphonia discors Ostendit.

Cicero pro Cœlio cap. 15 *Accusatores quidem libidines, amores, adulteria, Bajis acta convivia, comessationes, cantus, symphonias, navigia jactant &c.*

¶ *Symphonia* Plinio & *Symphoniaca* Palladio, herba est, quæ seritur. Sunt qui *Hioscyamum* Symphoniam dici arbitrentur, Bilsenkraut / Cordus.

¶ Symphoniacus, *pueri Symphoniaci.* Cicer. in Verr. 7. cap. 25 *Symphoniacos homines sex amico cuidam Romam muneri misit,* Sänger. *Servi Symphoniaci*, qui pugnantibus in navibus classicum canebant, Idem 1. Verr. cap. 17.

SYMPHYTUM, σύμφυτον, herba duorum generum, Beinwellen oder Walwurtz / Vide supra *Solidago.*

SYMPLEGAS, ădis, συμπληγὰς, complexio, usus est Martialis lib. 11. epigr. 100

Si constringantur gemina symplegade.

¶ Symplegma, σύμπλεγμα, idem. *Symplegmate copulari*, Martial. lib. 12. epigr. 43.

¶ Symplegades, Συμπληγάδες, insulæ duæ sunt contra Bosphorum Thracium, quæ & *Cyaneæ* dicuntur. Strabo libro 3 petras seu scopulos vocat: quos eam ob caussam *Symplegadas* appellatos tradit, quod collidantur inter se, vel crediti potius collidi sive

sive concurrere, ut Mela refert l. 2. c. 7. De his intelligendus A
Seneca Medea v. 341

- - - - - *cum duo montes,*
Claustra profundi, hinc atque illinc,
Subito impulsu, velut æthereo
Gemerent sonitu &c.

SYMPOSIUM, συμπόσιον, convivium, eine Gasterey. Plato librum quendam inscripsit *Symposium*, cujus & Nepos meminit in Alcib. cap. 2.

SYNAERESIS, συναίρεσις, figura, quæ & ἐπισυναλοιφή, *episynalœpha*, contractio nimirum duarum vocalium, quarum singulæ syllabam efficiunt, in syllabam unam. Virgilius 6. Æneid. v. 802

Fixerit æripedem cervam licet, aut Erymanthi.
Aldus:
Estque Synæreseos defectus fulmine Phæthon.

A σὺν & αἵρεσις, tractio.

SYNAGOGA, συναγωγή, generale vocabulum est, & quamvis congregationem denotat, Samlung. ¶ 2. Absolute pro Judæis & Ecclesia Israëlitica accipitur, Juden-Schul. ¶ 3. Etiam de Ecclesia Christianorum dicitur: ut observavit Casaubon. Exercit. 16. &c. Ignatius epist. 1. χωρὶς πρεσβυτέρων ἐκκλησία οὐκ ἔστιν· οὐ συναθροισμα ἅγιον, οὐ συναγωγὴ ὁσίων. ¶ 4. Imò hæreticos conventus suos Synagogas nuncupasse, præpositosque Archi-Synagogos ab iisdem dictos fuisse Epiphanius auctor est. Vide *Proseucha*.

SYNALOEPHE, συναλοιφή, compressio, figura scansionis, à σὺν & ἀλοιφή, pressio: ut,

Ille ego qui quondam gracili modulatus avenâ.

SYNANCHE, es, συνάγχη, pestiferum acutumque morbi genus in faucibus, ein Halßweh/ das Zäpfflein/ die Breun / Latini *anginam* vocant, quod angat & strangulet fauces, ut & Græci ab ἄγχεσθαι. Vide *Angina* sub *Ango*.

¶ Est & Parasynanche, παρασυνάγχη, in musculis faucium externis tumor cum rubore, ὑάγχη dicta etiam, quod suibus familiare sit malum.

SYNATHROESMUS, συναθροισμός, coacervatio seu frequentatio, figura est sententiæ, cùm res in tota caussa dispersæ coguntur in unum locum, qua gravior, aut acrior, aut criminosior oratio fit. Sallust. in Catil. cap. 5 *Animus audax, subdolus, varius, cujuslibet rei simulator ac dissimulator, alieni appetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus, satis loquentiæ, sapientiæ parum &c.* Alii ἐπιτροχασμὸν vocant: cum res coacervantur diversæ, ut, *Mea est, procax, potens, magnifica, sumtuosa, nobilis.* Terent. C in Heaut. act. 1. scen. 2. v. 53.

SYNCATEGOREMA, συγκατηγόρημα, consignificans est. Linacer lib. 3 *Voco generatim* Syncategoremata, *quæ nec solidum quippiam significant, nec in oratione, nisi cum aliis juncta, consistunt. Quod genus sunt non declinatæ partes omnes, & ex declinatis interrogativa, & partitiva, & particularia & universalia nomina, & quædam etiam pronomina.*

Syncerus, quære Sincerus.

SYNCHYSIS, σύγχυσις, est ordo dictionum confusior, Donatus *Hyperbaton* interpretatur: ut, Virg. 1. Æn.

Tres Notus abreptas in saxa &c.

Et Horatius l. 1. Satyr. 5. v. 49

Namque pilâ lippis inimicum & ludere crudis.

Ibidem v. 72

Pene macros arsit dum turdos versat in igni.

Ordo enim est, *Ludere pilâ est inimicum lippis & crudis. Dum versat macros turdos, pene arsit in igni,* Vide Linacrum l. 6.

Syncipur, vide *Caput*.

SYNCOPA, συγκοπή, figura dictionis epenthesi contraria: ut,

Cingite fronde comas & pocula porgite dextris,

Pro *porrigite*. ¶ 2. *Syncope* defectio seu deliquium animi dicitur, Ohnmacht / Vide *Syntaxis*.

SYNCRETISMUS, συγκρητισμός, Cretico proverbio dicebatur repentina concordia propter malum aliquod incidens eorum, qui hostes modo esse videbantur. Vide Chiliadas & Plutarch. de fraterno amore.

SYNCRISIS, σύγκρισις, sive Antithesis, comparatio est rerum & personarum inter se contrariarum: ut Cicero pro Mur. cap. 9 *Vigilas tu de nocte, ut tuis consultoribus respondeas, ille, ut eò quo intendit, mature cum exercitu perveniat*, Julian. Rufinianus.

SYNCRUSIUS risus, γέλως συγκρούσιος, risus incompositus & indecorus cum concussione, ein grob Lachen / παρὰ τὸ συγκρούομαι, id est, *pulsor*, seu *concutior*, Erasm. de civilitate morum.

SYNDICUS, i, Syndici dicuntur, qui in eandem caussam incumbunt: suntque civitatum advocati, & defensores juris publici. Athenis iteratò Syndicum fieri lege vetitum. Conf. Wolff. Tom. 5. Operis Demosthenici p. 359.

SYNECDOCHE, συνεκδοχή, conceptio. Auctor ad Herenn. vocat *intellectionem*: figura est, cum vel ex parte insigniori totum, vel ex toto pars intelligitur, &c. ut,

Puppes tuæ pubesque tuorum, Virg. 1. Æneid. Et:
- - - - *Ingens à vertice pontus*
In puppim ferit. hoc est, pars ponti. ibidem.

Vide de cæteris modis Synecdoches libellos de schematibus: Vide & de Synecdoche figura Syntaxeos suo loco in Grammaticis.

SYNEDRUS, σύνεδρος, consessor, Livius l. 45. c. 32 *Senatores quos Synedros vocant.*

¶ Synedrium, Gr. Συνέδριον, quivis consessus, præcipue verò collegium, & consessus judicum. Græca voce usi fuerunt & Hebræi in appellandis istis judicum collegiis, quæ inter ipsos fuerunt, sed mutatis nonnihil punctis vocalibus. Consessus autem isti Judicum in Rep. Hebræorum præcipui fuerunt duo: *Synedrium Magnum*, in quo adsessores septuaginta & unus maximæ auctoritatis non nisi maximi momenti res expediebant: & *Synedrium parvum*, quod minoris erat dignitatis, & de caussis magis expeditis agebat, paucioribus etiam assessoribus constabat: quod testantur verba Gemaræ ad Codicem Sanhedrin cap. 10 § 2.

SYNGRAPHA, æ, συγγραφή, & *Syngraphus*, *i*, masculinum, cautio scripta manu eorum inter quos convenit, eine Versiche- B rung/ Verschreibung. Vide *cautio* in *caveo*. Plaut. in Asinar. act. 4. scen. 1 *Ostende quem conscripsi syngraphum.* Sic, *Facere syngraphas cum aliquibus*, Cicer. pro domo suâ cap. 50. *Credere alicui per syngrapham*, idem de Arusp. cap. 13. *Chirographa* verò sunt, in quibus, quæ gesta sunt tantum, scribi solent. *Agere ex syngraphâ*, Verschreibung darthun. *Postulare ex syngrapha*, Cicer. lib. 5. ad Attic. epist. ult. Ad eundem lib. 6. ep. 2 *Senatusconsultum esse dicebat, ut jus ex syngrapha diceretur.* Vide supra *Chirographus*. ¶ Plautus *Syngraphum* de diplomate dixit, per quod belli tempore proficisci tutò aliò & redire licet, ein Paß. Captiv. a. 2. sc. 3. v. 90

HEG. *Eadem operâ à prætore sumam syngraphum.*
TYN. *Quem syngraphum?*
HEG. *Quem hinc ferat secum ad legionem: hinc ire huic ut liceat domum.*

SYNOCHITES, συνοχίτης, gemma, quâ in necromantia dicunt evocatas inferorum umbras teneri, Plin. l. 37. c. 2.

SYNODONTES, συνόδοντες, pisces, qui & Synagrides, συναγρίδες, *Dentales*. Latinè, Zahnfisch/ oder eine rothe Meerbrassen-Art / Gesnerus.

SYNODIA, συνοδία, conventus, congressus, eine Versamlung / apud Cic. ad Attic. l. 10. epist. 7 *Injecta mihi spes est, velle mecum Ser. Sulpitium colloqui. Si vir esse volet, præclara synodia: Sin autem, erimus nos qui solemus*, wird er handeln als ein Mann/ so werden wir wol fein übereinstimmen / &c. Melioribus libris Græce scriptum συνοδία, non Latinis literis.

¶ Synodus, σύνοδος, conventus, eine Versamlung / Reichstag. Item Conventus episcoporum.

SYNOECEOSIS, συνοικείωσις, figura sententiæ est, quæ duas res diversas vel divisas conjungit: ut, *Tàm deest avaro quod habet, quàm quod non habet.* Item, *Hominis avari atque asoti unum & idem vitium est, uterque enim pecuniâ suâ nescit uti.* Rutil. Lupus.

SYNONYMA, συνώνυμα, vocabula sunt plura, rem eandem significantia: ut, *Liber*, *codex*, *volumen*, *domus*, *ædes*, *domicilium*, &c.

¶ Synonymia, prima ratio variandi, quæ Synonymis, id est, vocibus diversis idem significantibus constat.

¶ In locutionibus simile quiddam est *Isodynamia*, hoc est, æquipollentia: ut, *Vir egregie doctus, vir minime indoctus.* Vide de utraque variatione l. 1. Copiæ Erasmi.

SYNOPSIS, natura Græcum, usu Latinum vocabulum: quid sit, docet Cujacius l. 8. observat. c. 1. Vide & supra *Conspectus*, eine kurtze Darbildung.

SYNTAGMA, tis, σύνταγμα, ordo, ordinatio.

¶ Syntaxis, σύνταξις, constructio, series. Zusammenordnung der Wörter.

D SYNTEXIS, σύντηξις, defectio & animi deliquium, *Syncope* apud Plin. l. 22. c. 25. Ohnmacht.

¶ Syntecticus, qui syncope frequenti laborat, apud eundem, libr. eod. cap. 23. & libr. 28. cap. 8 & 9. Der offt ohnmächtig wird.

SYNTHESIS, σύνθεσις, compositio, figura Syntaxeos. Sed quæ rectius σύνεσις diceretur, id est, *Intelligentia*. Ibi enim constructio non ad verba, sed ad intellectum refertur: & fuit Veteribus Grammaticis *Synthesios* vocabulum ignotum, ut Vossius observat lib. de Construct. cap. 3. extremo. Est autem duplicis generis; alia cum nomini collectivo singularis numeri verbum plurale subjicitur: Quale illud Virgilii *Pars in frusta secant:* alia, cum in Substantivo expresso aliud Substantivum à mente attenditur, eoque refertur constructio. Livius l. 2. c. 20 *Secuti & pedestris acies.* SECUTI, id est, milites aciei pedestris. Idem libr. 1. *Maxima pars ab equitibus in flumen acti:* pro homines sive milites maxima ex parte in flumen acti. Virgilius Æn. 11. vers. 899

Vix illud lecti bis sex cervice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Hic τῷ *Lecti* non respicit *corpora*, quæ in sequenti versu dicuntur: Sed ad *homines*, quos apud animum Poeta recogitabat. Duplex figura hujus generis in illo Statii est Theb. 7. v. 605

- - - - Subeant Tegeæa juventus
Auxilio tardi.

¶ 2. Vestis genus usitatum Romanis in Saturnalibus. Martialis l.14.epigr.1, *Synthesibus dum gaudet eques dominusque senatus &c.* Extra Saturnalia Synthesinatos prodire, mollitiei dabatur & probro. Vide Torrentium ad Suetonium Nerone c. 51. ¶ 3. Item varietas vestimentorum composita. Kleider die man alle Tage ümwechselt. Martial. lib. 5. epigr. 80 *Est mutata tibi Synthesis undecies.* ¶ 3. Poculorum etiam compositio in se invicem inclusorum *Synthesis* dicitur, etliche Becher in einander geschlossen/ Stat. 4. Silv. 9, 44

Aut unam dare synthesin quid horres
Alborum calicum?

Martial. lib. 4. Epigr. 46

Et crasso figuli polita cœno
Septenaria synthesis Sagunti. B

¶ 4. Sed & medicamentorum ex speciebus variis compositio *Synthesis* Sereno Sammonico dicitur. Versus ejus supra produximus in *Mithridates.*

¶ Synthesinus, a, um, ut, *vestis synthesina*, quæ absolute *Synthesina* Suetonio appellatur, Nerone c. 51. *Synthesina* autem eadem, quæ *Synthesis.*

SYPHAR, σύφαρ, exuvium serpentis, seu senectus chelydrorum, Schlangenhaut.

SYPHAX, acis, indifferente pen. rex fuit Numidarum, cujus frequens fit a Livio mentio. Captus is a Scipione bello Punico tertio in triumpho ductus fuit, & deinde in carcerem inclusus inedia vitam finiit, quemadmodum Polybius retulit. Aliter Livius extremo lib. 30, Tibure ante triumphum in custodia mortuum esse.

SYRĀCŪSAE, arum, Siciliæ civitas, terra marique clausa loci naturâ, cæterum pulcherrima & adeo magna, ut ex quatuor urbibus videatur constare. Unde & Pindarus μεγαλοπόλιας Συρακόσας, *grandiurbes Syracusas* dixit Pyth. 2. princ. Vide Strabon. l. 6. Cicer. Verrina 6 c. 52. & 53. & Livium l. 24. itemque Senecam Consol. ad Marciam c. 17. Corinthiorum opus coloniamque fuisse præter Strabonem & Nepos Timoleontis vitâ testatur.

¶ Syracusanus, & Syracusius, & Syracosius, apud Ovid. sæpe. Virgil. Eclogâ 6. pr. C

Prima Syracosio dignata est ludere versu.

Syracusanus Poeta Theocritus fuit.

SYRIA, Συρία, & Assyria, quam tamen partem alii Syriæ, alii Syriam ipsam faciunt, ut quæ Assyria primùm, deinde *Syria* dicta fuerit. Regio est Asiæ in medio orbis veteris constituta, ideoque & cæli temperatissimi adeo, ut nec frigore nimio horreat, nec calore torreatur. Unde & dives & opulenta est, & pluribus rebus abundans. Regiones in se plures habet *Phœniciam*, *Palæstinam*, *Comagenam*, &c. Vide Geograph.

¶ Syrus, & Syrius, einer aus Syrien. Ovid. 2. Fastor. v. 474

Ne violent timidi piscibus ora Syri.

Martial. l. 4. ep. 46 *Et nigri Syra defricti lagena. Vina Syra* dixit Horat. 1. carm. od. 13. Plures Syrorum servi fuére, unde *Syrus* servile nomen apud comicos. Patientissimos fuisse Plautus significat, Trin. a. 2. sc. 4. v. 143. Iidem & mercimoniis dediti valde fuerunt, propter copias & abundantiam rerum quas ad alias gentes deportabant.

¶ *Dea Syria*, quam alii Venerem, alii Junonem voluerunt, de qua peculiarem libellum Lucianus reliquit. Flor. l. 3. c. 20. *Dum Syriæ Deæ comas jactat* &c. Eadem & *Astarte.* Ubi vide plura.

¶ Syriacus, ut *boves Syriaci*, qui in Syria sunt, Plin. l. 8. c. 45. *Radix Syriaca*, id est, Silphium, vide *Silph.*

¶ Syriaticus, aliud adject. Florus l. 2. c. 9. *Syriatico*, inquit, *bello successit, ut debebat Ætolicum.* Et notat Salmasius in codicibus antiquis frequentius *Syriaticus*, quàm *Syriacus* scriptum reperiri. D

¶ Syricus, *mala Syrica*, Columella l. 5. c. 10.

¶ Syrophœnix, συροφοίνιξ, habitans in ora maritima Syriæ. Juven. Sat. 8. v. 159

Obvius assiduo Syrophœnix udus amomo.

¶ Syrophœnicia, eadem quæ Phœnicia, pars Syriarum.

¶ Syrophœnissa, Συροφοίνισσα, *Mulier Syrophœnissa.* Marc. 8.

SYRINX, σύριγξ, fistula, arundo, eine Rohrpfeiffe.

¶ 2. Est nomen Nymphæ, in calamum palustrem conversæ, apud Ovid. l. 1. Metamorph. ¶ 3. Locus item, ubi hastæ reponuntur. ¶ 4. Sunt & *Syringes* cavernæ subterraneæ. Ammianus Marcellinus l. 17. c. 15, cum de terræ motibus disputat: *Aut in cavernis minutis terrarum, quas syringas appellamus.* Rursus l. 22. c. 39 in Ægypti historia: *Sunt & syringes subterranei quidam & flexuosi secessus &c.*

SYRMA, ătis, σύρμα, tractus vestis fœminarum. ¶ 2. & vestis ipsa, ein Rock mit einem langen Schweiff oder Schleppe: σύρειν trahere est. Prudent. Psychom. v. 363 A

Ut tener incessus vestigia syrmate verrat.

Id genus vestitus mulierum hodie præcipue in Hispania usitatum & honestum est. Olim propria Tragicorum vestis fuit. Unde Martialis in Tuccam æmulum suum, l. 12. Epigr. 96

Transtulit ad Tragicos se nostra Thalia cothurnos,
Aptasti longum tu quoque syrma tibi.

Id est, æque ac ego cœpisti Tragœdias scribere. Et l. 4. Epigr. 49

A nostris procul est omnis vesica libellis,
Musa nec insano syrmate nostra tumet.

Sensus est: Musam suam in grandibus Tragicisque rebus non occupari. ¶ Veteres etiam muliebri genere *syrma*, *syrmæ*, dixisse, Priscianus lib. 6 ex Valerii Phormione probat, cujus est: *Quid hic cum tragicis versibus & syrma facis?* pro, syrmate.

SYRTIS, Syrtes plurale, Σύρτεις. Circa fines Africæ supra Leptim urbem Syrtes intra vadosum & reciprocum mare, æstu procellarum exundante incertis sedibus leniter subsidunt, neque abditi illi arenarum cumuli alluvionis vehementia congesti prehendi ob incertas vices, neque caveri possunt. Profunda enim redduntur, quæ paullo ante vadosa erant, contra vero brevia innavigabiliaque, quæ ante navigabantur. Qua varietate subinde alternante infamia ea litora atrocitas periculi reddidit, plenis enim velis adactæ naves, vadoque illisæ fatiscunt & subvertuntur. Sunt autem duæ Syrtes. Minor a Carthagine trecentis millibus passuum distat. Major quadringentis viginti quinque millibus passuum. Ipsæ autem inter se spatio passuum ducentorum quinquaginta millium separantur, ut Solinus tradit Polyhistore c. 27. Qui auctor etiam est, terram quoque, quæ inter Syrtes, non minora pericula iter facientibus, quàm navigantibus mare, objicere. *Nam putris*, inquit, *soli faciem aura mutat, & minimo licet vento tantam diversitatem flatus efficit, ut subinde eversis sitibus locorum, nulla indicia agnitioni relinquantur: cum modo quæ fuerant vallibus pressa, cœtu pulveris aggerantur. Ita etiam continens naturam maris sui patitur. Nec interest ubi potius sint procellæ: cum ad exitium viantium elementis congruentibus in terris flabra sæviant, in mari, terra.* Et hanc ob caussam, quia semitæ nullæ & calles inter vastos & alto sabulo obrutos campos relinqui poterant, necesse erat ibi ad siderum cursus, perinde, uti in mari, iter dirigere, de quo idem Solinus paullo ante monuerat. *Syrtes* eleganter Lucanus describit l. 9. v. 303. & seqq. Vide & Sallust. Jugurtha c. 78. ¶ 2. Servius loca quæcunque in mari arenosa *Syrtes* appellari docet, gefährliche Oerter im Meer/Sand-Bäncke. Etiam Prudentius *Syrtes* quævis deserta & vasta siti loca appellat, Hymno in natalem Domini:

Sparsisse tellurem reor
Rus omne densis floribus,
Ipsasque arenas Syrtium
Fragrasse nardo & nectare.

Ita Hymno 7 καθημερ. de Elia in deserto degente:

Fragore ab omni quem remotum ac segregem
Sprevisse tradunt criminum frequentiam
Casto fruentem Syrtium silentio.

Nam *Syrtes*, pro deserto & arido rure, ut appellaverat paullo ante, posuit. Unde & *Syrticus ager* arenosus & sterilis est, de quo infra. *Syrtis inhospita*, apud Virgil. 4 Æneid. v. 41. *Naufraga Syrtis*, apud Silium l. 17. v. 629. *Sævas accedere Syrtes*, apud Valerium l. 7. v. 86. Cicero per metaphoram *Syrtim patrimonii* dixit, l. 3. de Orat. cap. 41. pr. pro voragine. *Syrtes* à σύρειν dictæ videntur, quod est trahere.

¶ Syrticus, a, um, arenosum & sterile, qualis natura Syrtium. Lucanus lib. 10. v. 38

Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Ammon.

Sidonius l. 8. Epist. 12 *Tantumne te Vasatium civitas non cespiti imposita, sed pulveri; tantum Syrticus ager, ac vagum solum, & volatiles ventis alternantibus arenæ sibi possident* &c. Et Seneca Vit. Beat. c. 14 *deprehensi mari Syrtico.*

¶ Syrtites, gemma, quæ & *Saphyrus* est, quod circa Syrtes Libycis permistus arenis fluctibus expulsus fervente freto reperitur. Plinius l. 37. c. 10.

SYRŪPUS, i, ita in officinis vocatur liquor ex herbis aut floribus expressus: *Syrupus violaceus*, *rosaceus*, Violen-Safft. Vocabulum barbarum, ut officinarum alia.

SYRUS, pro scrobe in agris, vide supra *Sirus*, ita enim potius scribendum est ex Græco Σειρός.

SYSAMITHRES. Cornel. Nepos 7, 10. 3. Nomen Persicum, quo etiam apud Curt. lib. 8. cap. 2, 19. & cap. 4, 19 satrapa quidam vocatur.

SYSTĒMA, σύστημα, Musicorum vocabulum est, significans complexum certum intervallorum.

SYSTŎLE, συστολή, correptio syllabæ naturâ productæ. Lucretius lib. 5. v. 416

Constiterunt imbres, & flumina vim minuerunt.

Virgil. 4. Æneidos v. 52

Dum pelago desævit hiems & aquosus Orion.

Figura contraria Ectasis.

T.

T Litera Consonans, cognationem quandam cum D apud veteres habuit, qui *Alexanter* & *Cassantra* pro *Alexander*, *Cassandra* scripserunt, ut Quintil. testatur lib. 1 cap. 6. Unde T vocant D mollitum. Moram autem notat, & ad exprimendum eorum crepitum, quæ comburuntur, adhibetur. Voss. lib. 4 Instit. Orat. p. 44:48. ¶ 2. Scribebatur & in aliquibus dictionibus pro S, ut *pultare* pro *pulsare*: ut & in aliis quibusdam, cum eadem litera commutatur: ut *vertor*, *versus sum*, *Mittor*, *missus*, & ὀςῦ, *ossa*. ¶ 3. Est & ubi cum C, ipsum T, conjunctum in X transit: ut *flecto*, *flexi*, *pecto*, *pexui* &c. ¶ 4. In prænominibus T refert nomen *Titi*, ut, *T. Manlius Torquatus*, *T. Livius Patavinus*. ¶ 5. In literis verò antiquis TR. PL. vel TRI. PL. præstat *Tribunus plebis*, TR. vel TRI. MIL. *Tribunus Militum*. TT. *Testamentum*. In breviculis militum illos, qui prœlio superessent, T litera notari solitos, ut contra eos, qui cecidissent, litera θ, Isidorus lib. 1. Orig. cap. 24 auctor est. Sed id bona fide ab eo scribi negat Lipsius de pronunc. Latinæ Linguæ cap. 14. neque enim caussam videre se, cur ea litera vivum denotaret. Sed Isidorum contra Lipsium defendit Rutgersius lib. 5. Var. Lect. cap. 17 ostendens, id eum, nec solum, nec sine caussa scripsisse. Idem enim tradiderunt Rufinus Invectivâ secunda in Hieronymum, item Paulus Diaconus in libello de notis literarum, quorum verba ibi adducuntur. Rationem autem, cur id fieret, hanc putat, quod τηρέω Græcis *conservo* significat. Ut igitur eum, qui in prœlio occubuerat, notabant litera θ, quod ea prima esset in voce θάνατος, id est, *mors*; ita & hoc obtinuit, ut is, qui servatus esset, prima ejus vocis, quæ id apud Græcos significaret, litera notaretur. ¶ Notandum etiam, T literam ante vocalem non raro produci: cujus gemina ratio: ob incisionem versus alia, alia privilegio ei proprio, ut Angel. Politianus jam olim annotavit. Vide Barth. ad Statii Thebaid. l. 1. v. 247. & l. 6. v. 664. ubi exempla plurima profert.

TABANUS, qui & *Asilus*, insectum pecudibus per æstatem molestum, eine Roßbreme. Vide *Oestrum*.

TABERNA, quodcunque dicitur ex trabibus seu asseribus ædificium constructum, & habitationi idoneum, eine Hütte/ Bude/ Laden. *Taberna libraria*, ein Buchladen/ apud Ciceron. 2. Philipp. cap. 9. *Tabernæ institorum*, Krämer-Bude. Horat. 1. Serm. 4. v. 71

Nulla taberna meos habeat vel pila libellos.

Instructa & ornata taberna, Cic. pro Cluent. cap. 63. *Divertere in tabernam*, Idem de invention. lib. 2. cap. 4. ubi diversorium significari videtur. Wirthshauß. nam etiam *taberna vinaria* est, *ubi vinum venit*, ut Varro ait l. 7 de Lat. lingua cap. 30. Differt ab *officinâ* in hoc, quod *officina* est, ubi opera efficiuntur; *taberna*, ubi venduntur.

¶ Tabernula, diminut. Apulejus l. 7. post init. *Nocte promota tabernulam quandam litori navique proximam, vitatis maris fluctibus, incubabat.* Et Ulpianus Lege 19 § 2 Dig. de Judiciis: *tabernulam conduxit.*

¶ Tabernarius, qui res quascunque in taberna venditat, ein Krämer oder Feilhaber. Cic. pro Flac. cap. 8 *Opifices & tabernarios quid est negotii concitare*, Cæl. Ciceroni 8. famil. epist. 6 *Nisi ego cum tabernariis & aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset.* *Tabernarii*, Weinschencken / *Aquarii*, qui aquam vendunt. ¶ 2. Adjective, quod ad tabernam pertinet. Sic *tabernarias blanditias* Apulejus dixit Apol.

¶ Tabernaculum, tectum castrense, eine Lauberhütte/ Zelt. *Tabernaculum sibi in aliquo loco collocare*, Cicer. in Pison. cap. 25. *Perpotare totum diem in posito alicubi tabernaculo*, Idem in Verr. 7. cap. 34. *Tabernaculum militare*, ein Kriegs-Zelt / de Claris oratoribus cap. 9.

¶ Contubernalis, & Contubernium vide supra sub suo elemento. Unum addimus, *Contubernalis* etiam muliebri genere reperiri. Vet. Inscript. apud Gruter. pag. 606. n. 7 ANTONIAE CONTUBERNALI SUAE. Et pag. 985. n. 11 CONTUBERNALI KARISSIMAE FEC.

TABES, is, morbus est, die Dörre oder Schwindsucht / cujus tres sunt species. Aut enim corpus non alitur, & in maciem tandem desinit, ac dicitur *Atropia*, das Ungedehen; aut alimenta omnia corrumpuntur, & membra ex illis refectionem nullam accipiunt, & vocatur *cachexia*; aut pulmo destillationibus ex capite & exulceratione afficitur, cui malo febricula levis accedit, & excreatio putris: id vocant *Phthisin*, ἀπὸ τοῦ φθίνειν, quod est defectionem inducere. *Lenta tabes* apud Ovid. 2. Metam. v. 807. ¶ 2. Sallust. fragm. l. 4. Histor. per Metaphoram dixit, *Mox ut tabes in urbem conjectus.* Et, *Fori tabes pecuniam advocatus fert*, Tacit. l. 11. c. 6. n. 3. id est litium contagio. ¶ 3. Est & *arborumtabes*, Plinio lib. 17. cap. 24 perculsio nimia quædam & stupor, ἔκπληξις τῶν δένδρων, quemadmodum Theophrastus vocat, cum stirpes arescunt, wenn die Bäume am Stamm vertrocknen und verdorren. ¶ 4. De nive liquescente Livius lib. 21. cap. 36. *Fluentem tabem liquescentis nivis ingrediebantur.* Vid. Gronov. Et mox eod. cap. Livius: *In levi tantum glacie tabidaque nive volutabantur jumenta.*

¶ Plinius & *Tabitudinem* dixit pro *tabe*, l. 22. c. 25.

¶ Sed *Tabi* & *tabo*, pro sanie & sanguine corrupto fere usurpatur, in genitivo & ablativo casibus, ut Priscianus non uno loco tradit. Nam Servius male ablativum tantum admittit. Eyterschwerend Blut. Virg. 3. Æn. v. 626

- - - - *Vidi, atro cum membra fluentia tabo*
Manderet &c. De Polyphemo.

Ovid. Metamorph. 2. v. 760

Protinus invidiæ nigro squalentia tabo
Tecta petit.

Et Lucanus lib. 6. v. 547

- - - - - - - - *nigrumque per artus*
Stillantis tabi saniem, virusque coactum Sustulit.

¶ Tabidus, um, quod tabe consumitur. *Nix tabida*, liquescens, apud Livium lib. 21. cap. 36. Vide, quæ modo in *Tabes* dicta sunt. ¶ 2. & quod affert tabem, sive consumit: Ovid. l. 4. de Ponto eleg. 8

Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas.

¶ Subtabidus. Ammian. Marc. l. 26. c. 17. pr. *Stetit itaque subtabidus: excitum putares ab inferis.* Metaphorice pro timido & consternato.

¶ Tabificus, um, quod tabem inducit. Cic. 4. Tuscul. c. 16 *Ægritudo & metus tabificæ mentis perturbationes dicuntur, quoniam mentem lacerant, tabem, cruciatum & afflictionem inferunt.* Vet. Poeta de Livore: *Livor tabificum malis venenum* &c.

¶ Tabifluus, poeticum. Venantius Fortunatus Vita Martini l. 4 v. 430 *Cunctaque tabifluus penetrasset acumine morbus.*

¶ Tabeo, tabere, Ovid. 7. Metamorph. v. 541 *Corpora tabent*, & *Tabesco, tabescere*, quod frequentius est, significat paullatim consumi, schwinden/ verschmachten. Plaut. in Captiv. a. 1. sc. 2. v. 31 *Marcesco, consenesco & tabesco miser.* Ter. in Adelph. 4. sc. 3, 12 *Dolore ac miseria tabescere.* Cic. in Tusc. 4. c. 17 *Molestiis & morbo tabescere.* Idem in Catil. 2. c. 4 *Desiderio alicujus tabescere*, sich nach einem sehr sehnen.

¶ Contabescere, idem. *Quam facile scelere vestro contabuistis*, Auctor ad Herenn. l. 4. c. 15. Et, *Artemisia illa Mausoli Cariæ regis uxor, quamdiu vixit, in luctu eodemque etiam confecta contabuit*, Cic. in Tusc. l. 3. c. 31.

¶ Distabescere, idem. Cato de re rustic. cap. 24 usus est: & Augustinus Confession. libr. 3. cap. 3 *in iniquitates distabui.*

¶ Extabescere, tabe confici, ut, *Extabuit macie corpus*, Cicer. 3. Tuscul. cap. 12. ¶ 2. Et per translationem, *Opiniones fictæ atque vanæ diuturnitate extabescunt*, Cic. 2. nat. deor. cap. 2. falscher Wahn verschwindet mit der Zeit.

¶ Intabescere, idem quod tabescere: *Novellæ vitis ad maciem redigitur, & intabescit*, Colum. l. 4. c. 3.

TABLINUM, locus dicebatur atrio proximus vel atrii potius; ut ex Vitruvii libr. 4. cap. 4 constare potest, ubi tabulæ, scripta, instrumenta publica, & monumenta rerum gestarum asservabantur. In aulis & curiis diversis appellationes fortasse etiam diversas accipit, die Kammeren / Cantzeleyen. Cicero *Tabularium* dixit de N. D. lib. 3. cap. 30. Vide *Grammatophylacium*, & *Pinacotheca*. Scribitur & *Tabulinum*, quod infra videas.

TABRACA, Africæ oppidum vel regio, Juven. Sat. 10. vers. 194. Vide Geogr.

TABULA, ein Bret/ Bolen/ ut, *Arripere tabulam de naufragio*, Cicero 3. offic. cap. 23. ¶ 2. Et quoniam veteres in tabulis ligneis, non in linteis pingebant, inde *tabula* sæpe de pictura dicitur, *Tabula picta*, Horat. 1. epist. 2. vers. 53. eine gemahlte Taffel. *Imago in tabulis*, idem, Ciceroni 5. de Fin. cap. 1. Horat. de arte Poëtica v. 6

Credite Pisones isti tabulæ fore librum
Persimilem &c.

Tabulæ, id est picturæ, imagini in tabula expressæ. Lege quæ præcedunt. Propertius l. 1. Eleg. 2. v. 22

Qualis Apelleis est color in tabulis.

Et lib. 3. Eleg. 9. v. 11

In Veneris tabula summam sibi ponit Apelles.

Sic *tabulæ antiqui operis* apud Sueton. Cæs. c. 47.

¶ 3. Jam quia ante chartæ usum antiqui in tabulis scribebant, de quo & B. Hieronymus lib. 1. Epist. 1 observat, idcirco *tabulæ* omnis generis scripturas & Codices significant. *Tabulæ accepti & expensi*, Cicer. pro Rosc. Com. cap. 1. Register der Einnahm und Ausgab. *Leges duodecim tabularum*, Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 44

cap. 44 *Bibliothecas omnium Philosophorum unus mihi videtur XII tabularum libellus ubertate superare.* Et, *Tabulæ*, sive *Tabellæ*, testamenti. *Aperire tabulas testamenti*, Lege 7 Dig. Testamenta quemadmodum &c. ein Testament öffnen. *Tabulæ obsignatæ*, Cicero 3. Verr. cap. 45. ¶ 4. *Tabulæ novæ* dicebantur quibus omne æs debitoribus condonabatur. Quod non temere, nisi in tumultu turbataque Republ. fieri solebat. Has enim tabulas proponere novas res molientes solebant; ut divites & aversos ab se vexarent atque affligerent. Sic Catilina tabulas novas promisit. Sic bello Civili exorto multi timebant, ne idem faceret Cæsar, quod ipse testatur 3. Comment. de B. Civ. ipso initio, & Suetonius ejus vitâ cap. 42 refert. Passim harum tabularum mentio fit. Vide Cicer. 2. de offic. sub finem. Res ipsa a Sulla, qui primus instituit, de quo Livius libri 88 Epitome. Quod & Vellejus, Valerius Maximus, nec non Plutarchus & Victor testantur. ¶ 5. Tabula item *alea* est: Sic, *tabulâ ludere, ad tabulam ludere*, dicimus: uffm Brete spielen. De quo lusus genere uberrima & eruditissima collectanea habes apud Salmasium ad Proculum Vopisci.

¶ Tabella, *Tabellæ pictorum*, Plin. lib. 16. cap. 39. Et, *Exornare aliquid*, vel *locum aliquem tabellis*, Cicer. 7. Fam. epist. 23. *Tabellæ ceratæ*, Cicer. Divin. in Verr. cap. 7. *Tabella judicum.* Et, *Sententiam per tabellas ferre*, Idem in Verr. 6. cap. 47. *Tabellæ contractuum, cautionum*, apud Senecam de Constant. Sap. cap. 6. Vide ibidem & Lipsium. De ternis judicantium sive sententias ferentium tabellis Bernegg. ad Sueton. August. cap. 33.

¶ Tabellio, iōnis. Vet. Gloss. *Tabellio* ἀγόραιος νομικός, ein Notarius. Erant liberi homines, ideoque ad Decurionatum etiam adspirare poterant.

¶ Tabellarius, scriba acceptarum, expensarum. *Habebat in eo tabellarium in tributis*, Sidon. lib. 4. epist. 11. ubi *Tabularium* tamen libri habent. ¶ 2. ein Bote / Briefftråger. Cicer. ad Attic. l. 1. epist. 13 *fidelis tabellarius.*

¶ LEX TABELLARIA, dicebatur, quæ suffragia non voce, sed tabulâ jubebat ferre. Cujus generis non una, sed quaterna fuit. Prima a Gabinio lata de mandandis magistratibus; altera Cassia de populi judiciis, excepto perduellionis crimine: tertia Papyria de Legibus jubendis & vitandis: ultima Cœlia de perduellionis judicio. His igitur legibus permittebatur publicum suffragium populo non voce, sed tabella ferre. In quo magnam jacturam fecit nobilitas: quod qui palam repugnare non auderent, per tabellam quidvis possent efficere. Lege Ciceronem contra illas disputantem lib. 3. de LL. cap. 15. & 16. item Orat. pro Sextio cap. 58. pro quibus Sallustius est Orat. 2. ad Cæsar. cap. 18. Vide & Plin. lib. 3. Epist. 20. & lib. 4. Epist. 25. *Naves tabellariæ* apud Senec. Epist. 77, quæ præmitti solebant, & nuntiare secuturæ classis adventum.

¶ Tabularii, erant servi publici, qui in provinciarum civitatibus acta publica, item rationes curabant. Apulej. Apolog. *Tabulæ ejus partim tabulario publico, partim domi asservantur.* Νομικοὶ, Novella 66 appellantur. Sunt quos *Notarios* nunc appellamus; qui & testamentis scribendis adhibebantur. Vide Casaubon. ad Sueton. pag. 192. Vet. inscript. apud Gruter. pag. 632. num. 4. M. LIVIO CELSO TABVLARIO SCHOLAE MEDICORVM.

¶ Tabularis, e, ut, *Aurum, æs tabulare*, Gold / Ertz / damit man Taffeln oder Gemåhlde belegt / Plin. l. 34. c. 9.

¶ Tabulatim, per seriem, distinctione tabulis facta. Palladius libr 3. cap. 9 *Placet genera vitium tabulatim disponi, & decimanis dividi.*

¶ Tabulinum. Apulejus extrem. Florid. *Tabulina perpulcra in ædibus.* Videtur idem quod Tablinum, de quo supra.

¶ Tabulo, tabulare, tabulis construere, tåffeln. *Tabulatus transitus*, Plin. l. 2. epist. 17. ein Gang.

¶ Tabulario, Bolenwerck / apud Cæsarem 2. Civ. c. 9.

¶ Contabulare, tabulis consternere, mit Bretern belegen / tåffeln. *Contabulare murum turribus*, Cæs. 7. Bell. Gall. cap. 22. *Turres contabulatæ*, ex tabulis compactæ, Liv. libr. 24. cap. 34. Et Ammianus libr. 27. cap. 10 *Ponte contabulato super navium foros.*

¶ Contabulatio, Tåfelung / breterner Fußboden. ut, *Turris altitudo perducta ad contabulationem*, Cæsar. libr. 2. bell. Civ. cap. 9.

¶ Tabulatum, interstitium in ædibus, tabulis constratum, & parietibus suffultum, ein Boden. Cæsar. 6. Bell. Gall. cap. 28 *In extremo ponte turrim tabulatorum quatuor constituit.* ¶ 2. In arboribus *tabulata* sunt rami effusiores, in altum non crescentes, Aeste / so sich nur ausbreiten / und nicht hoch über sich wachsen / Plin. l. 17. c. 23. Virgil. 2. Georg. v. 361

Summasque sequi tabulata per ulmos.

¶ 3. Tabulata etiam viles compositurus notant ex ligno factas, præcipuè in navibus. Val. Flaccus l. 8. v. 385

- - - - - - *vocibus urgent*
Interea, & pedibus pulsant tabulata frequenter.

¶ Tabulamentum, idem. Frontin. lib. 1. Strategem. cap. 7. n. 1. *Junxit dolia constravitque tabulamentis, ac super ea positos per Siculum fretum transmisit.*

TABVRNVS, mons Campaniæ. Virg. 2. Georg. 38

- - - - - *oleâ magnum vestire Taburnum.*

TACEO, tacēre, σιγᾶν, schweigen. Terent. in Eun. act. 3. scen. 2. vers. 23 *Tacent, satis laudant.* Sic, *Tacere rem aliquam*, & *de re.* Cicero 1. de Orat. cap. 26 *Enunciabo apud familiarissimos, quod adhuc semper tacui, & tacendum putavi.* Et Curtius libr. 6. cap. 10. num. 7 *tacere arcana* dixit. Rursus Cicero in Verr. cap. 9 *An me taciturum tantis de rebus existimavistis?* & ad Attic. libr. 1. epist. 19 *Nimis diu de rebus ulicujus tacere.* Sic, *Tace modò, ac sequere*, gib dich nur zu frieden / Terent. in Adelph. act. 2. scen. 4. v. 16. Et ibid. a. 3. scen. 4. v. 28 *Ignotum est, tacitum est*, man hat es verschwiegen. Eurip. Νέῳ σιγᾶν ἢ λαλεῖν πρέπει, id est, *Juvenem tacere plus decet, quam loqui.*

¶ Tacens. Plaut. in Rud. act. 4. sc. 4. v. 72

Neque loquens es, neque tacens unquam bonus.

¶ Tacendus. Ovid. l. 2. de arte am. v. 604

At contra gravis est culpa tacenda loqui.

¶ Tăcitus, qui tacet. Terent. in Hecyr. act. 4. scen. 1. vers. 3 *Corripuit derepente tacitus sese ad filiam*, stillschweigend. *Assentitur tacitus*, Cic. Divinat. in Verr. cap. 7. ¶ 2. *Tacitus* passive: Cicer. 3. famil. epist. 8 ad Appium: *Prima duo capita epistolæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt.* Idem pro Cæcin. c. 18 *Si voluntas tacitis verbis intelligi posset, verbis omnino non utemur.* Idem in Catil. 3. cap. 11 *Nihil me mutum delectat, nihil tacitum.* Et in 7. Verr. cap. 71 *Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ sunt, quam dictæ & apertæ.* Sic, *Cogitationes tacitæ*, Quintil. l. 6. c. 1. Et, *Tacitis senescimus annis*, Ovid. 6. Fastor. v. 771. *Tacitum Senatusconsultum* quod diceretur vide supra in *Senatusconsultum.*

¶ Subtacitus, aliquantum tacitus. Prudent. Hamartigen. v. 174

Hinc schola subtacitam meditatur gignere sectam.

¶ Tacite, adverb. Plaut. in Pœnul. Prolog. vers. 32 *Matronæ tacite spectent, tacite rideant.* *Habere aliquid tacite*, Livius lib. 42 cap. 14. etwas verschwiegen halten. *Tacite rogare*, Cicer. pro Leg. Man. c. 5.

¶ Taciturnus, naturâ facile tacens, verschwiegen. *Taciturna silentia rumpere*, Ovid. 2. de arte am. v. 505. *Statuâ taciturnius*, Horat. 2. Epist. 2. v. 83. Plautus etiam in Curcul. a. 1. sc. 1. v. 20 *ostium taciturnissimum* dixit.

¶ Taciturnitas, Verschwiegenheit. Terent. in Andria act. 1. sc. 1. v. 7 *Opus est his* &c. *fide & taciturnitate.* Cicer. 1. famil. epist. 5 *Nosti hominis tarditatem & taciturnitatem.* Idem ad Att. lib. 7. ep. 8 *Suspicionem mihi majorem tua taciturnitas attulerat.* Et de Invent. lib. 1. cap. 32 *Taciturnitas imitatur confessionem*, stillschweigen ist dem bekennen gleich. Val. Max. lib. 2. cap. 2. n. 1 *Taciturnitas optimum est & tutissimum rerum gerendarum vinculum.* Corn. Nepos Epaminond. cap. 3. n. 2 taciturnitatem interdum eloquentia potiorem esse ait. ¶ Invenitur etiam pro silentio literario. Symmachus lib. 1. epist. 5. & 82 *incessi taciturnitatis*, hoc est, silentii accusari, dixit, sive neglecti officii literarii.

Composita:

¶ Conticere, prorsus tacere. Virg. 2. Æneid. pr.

Conticuere omnes intentique ora tenebant.

Cicer. 3. Catil. cap. 5 *Recitatis literis debilitatus atque abjectus conscientiâ, repente conticuit.* ¶ 2. Idem clar. orat. c. 94 metaphorice dixit, *Studium nostrum conticuit subitoque obmutuit.*

¶ Conticescere, still werden. *Dum conticesceret illa lamentatio & gemitus urbis*, Idem post redit. in Sen. c. 7. Et, *ætas nulla de tuis laudibus conticescet*, pro Marcello c. 3. *Conticescebat paulatim tumultus*, Livius l. 25. c. 10.

¶ Conticinium, primum tempus noctis, quo omnia propter quietem conticescunt, der erste Schlaff. Vide *Nox.* Plaut. in Asin. act. 3. sc. 3. v. 95 *Redito huc conticinio.*

¶ Obticere, idem quod vel tacere, vel conticere. Ter. in Eunuch. act. 5. sc. 1. v. 4 *Virgo lacrymas obticet*, sie wil nichts sagen. Martial. l. 10. epigr. 17

Et queritur nugas obticuisse meas.

Horat. de arte poet. v. 284 - - - *chorusque*
Turpiter obticuit.

¶ Obticentia, Quintil. l. 9. c. 2 ἀποσιώπησις, *quam Cicero reticentiam, Celsus obticentiam appellant.*

¶ Reticere, verschweigen. Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 33 *Istuc quicquid est, fac me ut sciam; ne retice.* Cicero ad Qu. Fratr. l. 1. Epist. 2 *Nihil me temere dicere, nec astute reticere debeo.* Idem in Verr. 3. c. 53 *De Chelidone reticuit quoad potuit.*

¶ Reticentia, cum id non dicitur, quod dici debuit. Plaut. in Mercat. a. 5. sc. 2. v. 52 *Enecas me miserum tuâ reticentiâ.* ¶ 2. Est & figura Rhetorica, Gr. ἀποσιώπησις. Vide Quintilianum in *Obticentia* modo allegatum. Vide Cic. 3. de Orat. c. 53 sub fin.

TACITVS, Cornel. Tacitus. Orator fuit clarissimus sub Domitiano, Nerone & Trajano principibus, æqualis ac familiaris Plinii junioris, historiam principum conscripsit stylo sublimiori, ab Augusto usque ad Hadrianum, quæ integra hodie non

non habetur. Scripsit porro de moribus, ac situ Germaniæ stylo presso: item de vitâ Agricolæ soceri sui floridius. Taciti adeo amans fuit Tacitus Imperator, ut decies quotannis describi eum, & in omnibus Bibliothecis reponi juberet. Vopiscus in vita Taciti imperatoris cap. 10. A

TACTICI: τακτικὴν, Græce dixerunt illam partem militaris scientiæ, quæ de instruenda acie agit. Eam igitur artem qui notant, aut tradunt, *Tactici* appellantur. Vide Casaubonum in Æneam de toleranda obsidione, ad ipsum Titulum libri. Græci posteriores solent uti hac voce non solum *de rebus militaribus;* verum etiam de mandatis in genere, quæ aliquem ad ordinem spectant. Leunclav. ad Xenoph. pag. 1045.

Tæda, vide *Teda.*

TAEDET, tædere, Verdrieß haben. Plaut. in Casin. act. 1. v. 54 *Abeo intro, tædet sermonis tui,* subaudi me, es verdreust mich die länge zuzuhören. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 6 *Tædet harum quotidianarum formarum,* ich bin überdrüßig. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 24 *Prorsus vitæ tædet, ita sunt omnia miseriarum plenissima.*

¶ Tædium, Verdrossenheit/ Verdrieß. *Tædium laboris,* Quintilian. lib. 2. cap. 2. *Tædium adducere,* Plin. lib. 30. cap. 15. *adferre,* Liv. lib. 34. cap. 34. *Cepit eum tædium belli,* Idem 8. cap. 2. ist des Krieges überdrüßig. *Levare tædium,* Quintil. lib. 2. cap. 12. Item, *Effugere tædium varietate,* Quintil. lib. 4. cap. 2. *Parere tædium,* verdrossen machen/ Idem lib. 2. cap. 2. B

¶ Tædiosus, tædii plenus. Julius Firmicus lib. 1. Mathem. cap. 3. sub fin. *Invitus longam ac tædiosam lucis sustinet sarcinam.* Eugenius Toletanus Carm. 12, quod lamentum de senectute est:

Hæc tædiosa mente dum recogito.

¶ Tædio, tædiare. Lampridius in Alex. Severo cap. 29 *Neque unquam tædiavit, aut morosus ac iratus resedit.* Ad quem locum Isaac. Casaub. *Verbum novum, & meo judicio elegantissimum, tædiare, pertæsum alicujus negotii id deserere, & ut loquitur Marcus Imperator,* ἀποκαρτερῆσαι τῆς εἰρήνης &c.

¶ Distædere. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 22 *Demipho te appello, nam me cum hoc ipso distædet,* id est, prorsus vel valde tædet, mich verdreust durchaus mit ihm zu reden.

¶ Pertædere. Gell. lib. 15. cap. 20 *Duas uxores habuerat, quarum matrimonii pertædebat.* Personaliter idem lib. 1. cap. 2 *Cum omnes verbis ejus defatigati pertæduissent,* id est, fastidio affecti fuissent.

¶ Pertædescere, Cato cap. 156 *Nolite multum dare, ne pertædescat,* gar müd und überdrüßig werden.

¶ Pertæsum est, tædet. Cicer. ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 2 *Pertæsum est levitatis, assentationum animorum, non officiis, sed temporibus servientium.* Plautus Mostell. act. 1. sc. 4. v. 4 *Ita me male convivii sermonisque pertæsum est.* C

¶ Pertæsus, quem pertæduit. Sueton. in Cæs. cap. 7 *Pertæsus ignaviam suam.*

TAENĂRVS, Ταίναρος, promontorium Laconiæ ingenti hiatu & strepitu, propter quod existimatum est, descensum ibi esse ad inferos. Apulejus Metam. lib. 6. *Lacedæmon Achaiæ nobilis civitas, hujus conterminum, deviis abditum locum, quære Tænarum. Ibi spiraculum Ditis, & per portas hiantes monstratur iter retro invium.*

¶ Tænara etiam inferi ipsi. Boethius de Orpheo:

Deflet Tænara commovens,
Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat.

¶ Tænarius, adjectivum. Virgil. 4. Georg. 467

Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis.

Lapis Tænarius Plin. lib. 36. cap. 22.

¶ *Tænaris ora,* Ovid. epistola Helenæ 17. v. 6.

TAENIA, æ, vittarum extremitas, & ipsa vitta, item fascia capitis, eine Haube/ Hauptbinde. Virgilius lib. 7. v. 352

- - - *Fit longæ tænia vittæ.*

Et Æneid. lib. 5. v. 269

Puniceis ibant evincti tempora tænis. D

Nam & *tæna* dicitur, auctore Servio. Est autem Græcum ταινία, fortasse a τείνειν, extendere, quod circa caput tænia extendatur. ¶ 2. Tæniæ etiam Plinio sunt, lapilli sub aqua candicantes, gleissende Sandsteinlein im Wasser/ in præfat. lib. 3. ¶ 3. Tænia piscis, sic a similitudine fasciæ dictus: est enim corpore longo & tenui, capite lato, ein Beutel- oder Sichel-Fisch/ a similitudine falcis, Gesner.

¶ Tæniola, diminutivum, fasciola, Colum. lib. 11. c. 3.

Tagax & Tago, vide *Tango.*

TĂGVS, i, Τάγος, Hispaniæ in Lusitania fluvius aureis arenis celebratus. Ovid. lib. 1. Amor. Eleg. 15. v. 34

- - - *Auriferi ripa beata Tagi.*

Talaria, vide in *Talus.*

TĂLĔA, æ, lignum præcisum, quod *plantale* vulgo dicitur, pedali vel cubitali longitudine; ejusmodi enim lignis quædam arbores seruntur, ein Satz-Holtz/ ein Gesenck. Plinius libro 17. cap. 17 *Myrtus taleis seritur, morus talea tantum. Talea oleagina,* Cato cap. 45. *Taleæ sesquipedales,* &c. *viridem taleam oleastri in foramen dimittere,* Colum. lib. 5. cap. 9. Serenus Samonicus cap. 13 *Fraxinea in flammis quem fudit talea succum.*

¶ 2. *Taleam* etiam Varro dixit lignum ex utraque parte æquabiliter complanatum, ut numerum aliquem vel inscribendo, vel incidendo recipere possit, ein Kerbholtz.

¶ Taleola, apud Columellam lib. 3. cap. 17, ein Satz-Zweiglein.

TĂLENTVM, τάλαντον, multiplex fuit, sed *Atticum* ab Historicis inprimis celebratur. Valuit autem sexaginta libras seu minas, hoc est, sex millia denariûm vel drachmarum, quæ sexagies denos coronatos valent, hoc est, sexcentenos, DCCL taleros, si denarius tres Misnicos grossos valet. Lais μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον à Demosthene poposcit, Gell. lib. 1. cap. 8. Virgil. 5. Æneid. v. 248

Vinaque & argenti magnum dat ferre talentum.

Horat. de Arte Poet. v. 238

Pythias emuncto lucrata Simone talentum.

Vid. Gronov. de pecun. veter. lib. 3. cap. 3.

TĂLIO, Pœna talionis, significat parem vindictam, gleiche Wiedervergeltung/ ut si manus illi amputetur vicissim, qui manum alicui amputaverit, Hand üm Hand/ Aug üm Aug ꝛc. Plinius lib. 7. cap. 54 *In Cornelia gente nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Idque voluisse, veritum talionem, eruto C. Marii cadavere.*

¶ Retaliare, verbum, compensare est, vergelten/ sed rarius. Gellius lib. 20. cap. 1 *Quod per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet.*

TĀLIS, solcher/ cum *Qualis* fere conjungitur. Cic. 2. offic. cap. 13 *Quales sumus, tales esse videamur.* Etiam sine illo. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 3. v. 19

Præterea talem nisi tu nulla pareret filium.

Tot talesque viri, Cicero pro Quintio. Idem in famil. lib. 10. epist. 6 *Talem te esse oportet, qui primum te sejungas* &c. Idem in Vatin. cap. 4 *Honor talis populi Romani voluntate paucis est delatus, ac mihi.* ¶ 2. *Aliquid tale,* Idem 16. ad Attic. epist. 8, etwas dergleichen. Hunc versum: *In te talis erit, qualem te senserit alter,* Quintil. usurpat, ut incerti auctoris. ¶ 3. Sæpe etiam *talis* idem est quod *hic.* Nepos Cimone cap. 2 *Tali modo custodia liberatus.* Idem Dione cap. 3 *Tale initium fuit simultatis.*

¶ Taliter. Id ex Cic. ad Attic. lib. 10. epist. penult. pro *aliter* perperam legitur; sed usus eo Martialis est lib. 5. epigr. 7

Qualiter Assyrios renovant incendia nidos &c.
Taliter exuta est veterem nova Roma senectam.

Et Macrobius lib. 3. Saturn. ineunte: *Cæpit Evangelus Vettium taliter compellare.* Et Alcimus Avitus lib. 1. v. 188

Taliter æterno conjungens fœdere vota.

Idem lib. 3. v. 55

Taliter ignifero missi de fonte gehennæ
Fluxerunt tristes aliena in secula rivi.

TALĬTRVM, illisio unguis in frontem, ein Klippchen an die Stirn mit dem Finger. Suetonius in Tiberio cap. 68 *Articulis tam firmis, ut recens & integrum malum digito terebraret, caput pueri, vel etiam adolescentis, talitro vulneraret.*

TALLA, æ, Scaliger ad illud in Moreto: *Et summis spoliat corii* &c. *Intelligit,* inquit, *summum corticem cæparum. Nam interiores tunicas* tallas *vocabant, ut est apud Sext. Pompejum & vetus Glossarium manuscriptum. Itaque apud Lucilium* pro Lacrumosæque ordine talpæ *legendum* tallæ. *Aliud verò est* Thallus cæpæ *Columellæ: hoc est, Scapus seu colis cæparum viridium & porrorum.* Hæc ille.

TALPA, æ, animal notum, quod visu destituitur, sed auditus est acerrimi. Nam & sub terra, elemento tam crasso & denso, audit. ein Maulwurff. Seneca 3. Quæst. Natural. cap. 16 extr. *Animalia quoque illis,* (cæcis & subterraneis) *innascuntur, sed tarda & informia, ut in aëre cæco pinguique concepta, & in aquis torpentibus facta: pleraque ex his cæca, ut talpæ & subterranei mures, quibus deest lumen, quia supervacuum est.*

¶ *Talpa cæcior.* Item, *Talpa loquax,* de eo, qui impendio garrulus, sed nullius est judicii. Vide Chiliadas.

TALTHYBIVS, Ταλθύβιος, præco Agamemnonis, Homer. Iliad. 1.

TALVS, os extuberans prope calcaneum, der Knorr oder Knöchel/ malleolus calcanei. Galeno *tali* sunt ἀστράγαλοι; sed ita dici in homine *talos* Aristoteles non vult. *Usque ad talos purpura demissa,* Cic. pro Cluent. cap. 40. ein Kleid biß auff die Füsse. *Recto talo stare,* Horat. lib. 2. epist. 1. v. 176. ¶ 2. *Talus,* os eminens, in articulo pedis, in animalibus bisulcis, non homine, der Knote. ¶ 3. *Tali lusorii,* Köten/ sumebantur ex animalibus ungulas solidas aut bifidas habentibus. *Talos mittere,* vide *Mitto.* ¶ 4. Et *Talus* cubus est, tessera, ein Würffel. *Ludere talis,* Cicero 3. de Orat. cap. 23. *Jacere, jactare talos,* würffeln. Cic. 3. de Fin. cap. 16 *Ita jacere talum, ut rectus adsistat.* Et, *qui ita talus erit jactus, ut cadat rectus,* ibidem. *Regna talis sortiri,* Horat. 1. Carm. od. 4. Idem lib. 2. epist. 1. v. 176

Securus cadat, an recto stet fabula talo,

 id est,

id est, placeat, nec ne. De lusu Talorum apud Veteres vide Isaac. Casaub. ad Suetonii Augustum pag. 146; item Daniel. Sauterium in Palamede; Johan. Meursium de ludis Græcorum in voce ἀστραγαλιστύς & κυβεία, itemque Salmasium in Hist. Aug. A

¶ 5. *Talus* etiam dictus fuit vir ex ære à Vulcano olim fabrefactus. Hunc cum Sardi prohiberent in Cretam proficisci, in ignem insiluisse ferunt, pectorique admovisse Sardos: eos vero, cum calore æris ringerentur, ridentibus similes in complexu ejus periisse. Sed hæc fabula etiam horrorem incutere idonea est, judice Vossio lib. 6. Instit. Orat. cap. 7. § 4.

¶ Talaris. *Tunica talaris*, ad talos usque demissa, apud Cicer. 7. in Verr. cap. 13. Ποδήρης χιτών, ut Vetus Glossarium exponit.

¶ Talarius: ut, *Ludus talarius*, Cic. 1. Offic. c. 42.

¶ Talaria, plurale, alata Mercurii calceamenta, Flugrüstung. Virgil. 4. Æn. 239

Pedibus talaria nectit Aurea &c.

Induere talaria: proverbialis est locutio, pro moliri vel adornare fugam, sich zur Flucht stellen und rüsten. Vide Chiliadas. Vet. Gloss. *Talaria*, πέδιλα. ¶ 2. Talaria etiam sunt partes pedum circa talos, quæ intendi tumoribus solent in podagra maxime. Seneca Epist. 53 *Qui* (morbus) *ubi talaria cœpit intendere, necesse est podagram fateri.*

¶ Taxillus, dimin. cubus. *Semper feliciter cadunt Jovis taxilli,* Ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι, Senarius; Proverbium de iis, quibus perpetuo quodam fortunæ favore res omnes ex sententia cadunt. Vide Chiliadas. B

TAM, Quam, adverbia sunt quantitatis, seu comparationis potius, quæ positivis nominibus & superlativis præponuntur. Cic. 5. famil. epist. 2 *Tam sum amicus Reipublicæ, quam qui maxime.* Virgil. 1. Æn. v. 605

- - - - quæ te tam læta tulerunt Secula?

Idem Æneid. 7. v. 787

Tam magis illa fremens &c.
Quam magis effuso &c.

Id est, Tantò, quantò magis. Ovid. lib. 4. de Ponto epist. 14

Tam felix utinam, quam pectore candidus essem.

Cujus locutionis simile est, *æque atque*, aut *ita felix, ut candidus*, seu *perinde ac*, vel *ut*, &c. Sallust. in Jugurtha cap. 31 *Quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 44

Adolescens quam minima in spe situs erit,
Tam facillime patris &c.

Plura hujus generis quære in *Quam*. Sed & cum nominibus Superlativi gradus construitur. Vide Vossium de Constructione cap. 17, qui monet, in his exemplis Superlativum Positivi loco poni. Cato de re rustica cap. 65 *Quam acerbissima olea oleum facies, tam optimum erit.* Et forsan in supra allegato Terentii loco pro *tam facillime* legendum *tam facillimam patris pacem.* ¶ 2. Jungitur & cum verbis utraque particula. Terentius in Eunuch. act. 4. scen. 4. v. 51 *Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere*, so gewiß/ als ich lebe. Cicero 9. famil. epist. 25. extrem. *Non tam scribere possum, quam mihi gratum feceris.* ¶ 3. Et cum adverbiis aliis. Terentius in Heaut. act. 1. sc. 1. vers. 15 *Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi* &c. Cicero de divinat. lib. 2. cap. 39 *Nihil tam valde vulgare est, quam nihil sapere.*

¶ Tamdiu, Tandiu, so lang. Cicero 2. famil. epist. 1 *Ego te abfuisse tandiu a nobis doleo*, daß du so lang von uns blieben bist. *Tamdiu, dum.* Idem in Quæst. Tusculan. lib. 5. cap. 33 *Corpus tamdiu gaudet, dum sentit voluptatem.* Et in Verr. 4. cap. 27 *Ignominia illa gravis tandiu in illo homine fuit, quamdiu in provincia mansit.*

TAMARAE, Britanniæ urbs, vulgo Tamerstock.

TAMARICE, es, vel Tamarix, tamaricis, longâ penultimâ, myrica est, Tamarischken. Lucan. lib. 9. v. 917 *Et tamarix non læta comis.* Vide *Myrica*.

TAMARINDI, orum, palmulæ Indicæ sunt, Indianische Datteln.

TAMEN, conj. subjicitur fere particulis *Etsi, Etiamsi, Quamvis, Quanquam, licet*, &c. dennoch/ nichts desto minder. Servius Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 12 *Etsi scio, non jucundissimum nuntium me vobis allaturum esse: tamen quoniam casus & natura in nobis dominantur; visum est faciendum*, &c. Ovidius lib. 3. de Ponto eleg. 4. v. 79

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Doch/ jedoch/ nihilominus. ¶ 2. Interdum & aliis vocibus, quam his, additur. Terentius in Eunuch. act. 1. scen. 2 *Nonne, ubi mihi dixti, cupere te ex Æthiopia ancillulam, quæsivi? Tamen contemptus abs te* &c. Und dennoch werde ich von dir verachtet. ¶ 3. Et in principio orationis, ut: *Tamen a malitia non discedis*, Cicero lib. 9. famil. epist. 19. Noch läßt du nicht ab von ꝛc. ¶ 4. Ponitur & non semel pro *autem* Fl. Vopisco: itaque Virgilius posuisse videtur lib. 2. Æn. v. 185.

¶ Tamenetsi, id est, etiamsi, obgleich/ obwol. Elegans verbum, quod Ciceronem, Cæsarem, Lucanum, Senecam, aliosque usurpasse pluribus probant Muretus lib. 11. Variar. Lection. cap. 17. itemque Manutius ad Ciceron. Epist. Famil. lib. 4. epist. 15. Usus & aliquoties Plautus. Inde per Syncopen *tametsi*, de quo infra.

¶ *Si tamen*, idem quod si modo. Plinius lib. 3. epist. 1 *Liber legitur præsentibus amicis, si tamen illi non gravantur.* Quanquam in talibus τὸ *tamen* potius παρέλκειν videtur, quod Scaliger ad Manilium notat. Horat. lib. 1. od. 3

- - - - si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.

Ita in aliis τὸ *Tamen* abundat. Virg. ecl. 3. v. 7

Parcius ista viris tamen objicienda memento.

Sulpicius Ciceroni lib. 4. ad famil. epist. 12 *Impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent, neque tamen id antea cuiquam concesserant.* Ita Plaut. Capt. act. 2. sc. 3. v. 33. & 44. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 67. & Heaut. act. 1. sc. 1. v. 67.

¶ Attamen, sed tamen, aber doch. Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 12 *Attamen ut fides est, si roges, nihil pudet.* ¶ 2. Et interpositis aliquot dictionibus eleganter admodum divellitur per tmesin. Idem in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 26 *Si ego digna hâc contumelia sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.* Et Cicer. de Sen. cap. 18 *At morositas tamen, & ea, quæ dixi, vitia habent aliquid excusationis.*

¶ Veruntamen, jedoch/aber doch. Cicer. in Verr. 7. cap. 39 *Consilium capit primo stultum, veruntamen clemens.*

¶ Tametsi, indicativo & conjunctivo verbo gaudet, & idem est, quod etiamsi. Terent. in Andr. act. 2. sc. 2. v. 11 *Obtundis, tametsi intelligo.* Et in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 51 *Metuit hic nos, tametsi sedulo dissimulat*, ob er sichs wol nicht mercken läßt. Idem in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 10 *Memini, tametsi nullus moneas.* Cicero in Verr. 5. cap. 25 *Non crederem, tametsi vulgo audirem.* ¶ 2. Sed, *Tametsi hoc verum est*, h. e. tamen, und dennoch ist es die Warheit/ Terentius in Andr. act. 5. sc. 3. v. 23.

TAMERLANES, Imperator Scythicus, cujus verum nomen *Timur Lenk*, hoc est, *Timur claudus. Timur* proprium ei nomen, quod Turcis Persisque, quando appellativum est, *ferrum* significat: a vitio autem corporis est cognomen *Lenk*, quod Persis notat *claudum*. Vicit Bajazeten, Turcorum Sultanum, terror multarum gentium. Peculiari de eo dissertatione egit Boeclerus.

TAMINIA, æ, uva silvestris Festo. Meursio Critic. Exercit. Part. 2. cap. 2 est *maculis variegata*. A *Taminum*, vel *Tamina*, quæ macula antiquis erat, ita dicta. Unde obsoletum verbum

C TAMINO, taminare, cujus composita supersunt, maculandi & polluendi notione, ut

¶ Attaminare. Justinus lib. 21. cap. 3. n. 4 *Omnibus ante jura tis viris, ne quis ullam attaminet.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 1. cap. 22 *quem forte attaminaverit.*

¶ Inattaminatus. Tertullianus de Corona mil. cap. ult. *Servanda Deo rem suam inattaminatam.*

¶ Contaminare, besudeln. *Proprie*, inquit Donatus, *est manibus luto plenis aliquid attingere atque polluere:* imo & resecando turpare, ac velut mutilum reddere, sive corrumpere. Unde & in Glossario Veteri per συγκόπτειν exponitur. *Contaminat*, μιαίνει, συγκόπτει. Itaque Horat. lib. 1. od. 37 *Contaminatum gregem* de exsectis sive spadonibus dixit, & Cicero *Contaminata* opposuit *integris*. Nec alia ratione Terent. Andr. & Heaut. Prologis *contaminari fabulas*. ¶ 2. Metaphoras usitatas efficit: ut, *vitiis, sceleribus se contaminare*, Cic. 3 Offic. cap. 8. sich mit Lastern beschmitzen. *Fingi maleficium nullum potest, quo iste se non contaminaverit*, Idem pro Rosc. Amer. cap. 40. pr.

¶ Contaminatus, beschmitzt/ befleckt. Cicero pro Cluentio cap. 35. extr. *homo nequam, turpis, improbus, multis vitiis contaminatus.* Et pro domo sua cap. 9 *homini post homines natos turpissimo, sceleratissimo, contaminatissimo.* Et de Provinc. consul. cap. 6 *homini sceleribus, flagitiis contaminatissimo.* D

¶ Contaminatio, Befleckung. Ulpianus Lege 2 § 3 Dig. ad Legem Juliam de adulter. coerc. *Qui patitur uxorem suam delinquere, matrimoniumque suum contemnit, quique contaminationi non indignatur*, &c.

¶ Contaminator. Lampridius in Alex. cap. 6 *contaminator honorum.* Tertullianus de Pudicit. cap. 13 *paterni tori contaminator*, intelligens Corinthium hominem, quem Paulus priori epistola notavit.

¶ Incontaminatus, unbefleckt. Livius lib. 4. cap. 2 *ne quid sinceri, ne quid incontaminati sit.*

¶ Incontaminabilis. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 9 *Deus utique non inquinatur, incontaminabilis scilicet.* Usus & Augustinus Confession. lib. 7. cap. 3. princ.

¶ Incontaminabiliter. Idem Augustinus libro imperfecto de Genesi ad lit. cap. ult.

¶ Intaminatus, idem quod incontaminatus. Horat. lib. 3. oda 2

Virtus repulsæ nescia sordidæ
Intaminatis fulget honoribus.

TAMUSIUS, Geminus cognom. ejus scripta *cacata charta*. Seneca epist. 93. Plut. in Cæs.

TANACETUM, herba, Reinfahren/ Baurenyff oder Wurmkraut. A

TANAGER, fluvius Lucaniæ. Virg. 3. Georg. v. 151
- - - - - *Et sicci ripa Tanagri.*

TANAGRA, orum, oppidum Bœotiæ. Plin. lib. 4. cap. 7. Strab. lib. 9.

¶ Tanagræus, adjectivum. Stat. lib. 9. v. 745
Prima Tanagræum turbavit arundo Chorœbum.

TANAIS, Τάναϊς. Horat. 3. Carm. Od. 10
Extremum Tanaim si biberes Lyce.
Versus est Choriambicus. Tanais fluvius Scythiæ est, Asiam ab Europa dividens, diffunditur in Mæotin. Vid. Geograph. & Barth. ad 12. Theb. Statii p. 1454.

¶ Tanaïtæ, accolentes Tanaim. Ammianus lib. 31. cap. 8 [Vales. cap. 3.] pr. *Hunni pervasis Alanorum regionibus, quos Greuthungis confines Tanaitas consuetudo nominavit*, &c.

¶ Tanaiticus. Sidonius Panegyr. Majoriani v. 479
- - - *Scythicæ potor Tanaiticus undæ.*
Et carm. 11. v. 96
Strinxit hyperboreis Tanaitica crusta pruinis.

TANAQUIL, ilis, Τανακυίλ, Tarquinii Prisci uxor. ¶ Ponitur & pro quavis uxore viro imperante. Auson. ep. 23. v. 31
- - - *Tanaquil tua nesciat istud.*
Vide Scalig. Auson. lect. lib. 2. cap. 6. & Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 176.

TANDEM, adverbium & conjunctio expletiva est, auctore Valla lib. 6. cap. 21, quæ cum interrogatione urgens quiddam atque accelerans significat. B
Sed vos qui tandem? quibus aut venistis ab oris?
Virgil. 1. Æneid. v. 370. Cicer. 1. Catil. pr. *Quousque tandem abutêre Catilina patientia nostra?* Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 51 *In qua civitate tandem te arbitrare vivere?* Donatus in Terentii Andriam act. 3. sc. 2 TAMEN IDEM *integrum fuit: unde apud nos* TANDEM & TAMEN *natum est.* ¶ 2. Et sine interrogatione. Virg. 2. Æn. v. 76
- - - *depositâ tandem formidine fatur.*
Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 74 *Heus noster, laudo, tandem perdoluit.* Er hat einmal seine Gedult überwunden. ¶ 3. Tandem aliquando. endlich einmahl. Cic. in Catil. 1. cap. 10 *Ibis tandem aliquando, quo te jam pridem tua ista cupiditas effrænata rapiebat.* Et, *Aliquando tandem posse consistere*, Idem pro Quintio cap. 30. ¶ 4. Vix tandem. *Vix tandem sensi stolidus*, Terent. Andr. act. 3. scen. 1. v. 12.

Tandiu, vide *Tamdiu* in *Tam*.

TANGO, tangere, berühren/ greiffen. Lucret. lib. 1. v. 304
Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest res.
Cicero 3. Verr. cap. 10 *Simul ac tetigit provinciam.* Et, *Villa tangit viam*, Cic. pro Mil. cap. 19, stösset an rc. Et pro Rosc. Amer. cap. 7 *Fundos decem & tres reliquit, qui Tiberim fere omnes tangunt*, die alle an der Tiber liegen. ¶ 2. *Tangere sermone*, mit wenigem berühren. *Non omnia dicere & leviter unumquodque tangere*, ibidem cap. 30. Sed, *Tangere rem acu*, id est, accurate attingere, apud Plaut. Rudente act. 5. sc. 2. vers. 19. Vide *Acus*. *Tangere cælum*, locutio est summam felicitatem inferens. Ausonius Eidyll. 8. extr. C
Tunc ero bis Consul, tunc tangam vertice cælum.
Seneca Thyeste, principio actûs 5
Æqualis astris gradior, & cunctos super
Altum superbo vertice attingens polum.
Tangere ulcus, est movere dolorem, & rei odiosæ mentionem facere, einem den Schweren rühren oder auffstechen / Terent. in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 9. *Hæc modice me tangunt*, Cic. 2. ad Attic. epist. 19, id est, movent. *Tangit animum memoria earum rerum*, Livius lib. 1. cap. 5. ¶ 2. Est & percutere, ferire, lædere, perstringere. Horat lib. 3. od. 26
Regina sublimi flagello
Tange Chloën semel arrogantem.
Vide ibi Marcil. & Voss. lib. 5. Instit. Orator. pag. 344. Fuse Muretus in Catulli illud carmen 18 *Tangam te prius*, &c. Κατ' ἐξοχὴν de fulmine dicitur. Virgil. Bucolicis Ecloga 1
De cælo memini tactas prædicere quercus.
Livius lib. 25. cap. 7 *Tacta de cælo multa.* Et Plinius lib. 36. cap. 4 *Simulacrum e cælo tactum.* Sueton. Domitiano cap. 15 *Tactum de cælo Capitolium*, id est, fulmine percussum. Vet. Gloss. κεραυνωθεὶς, *Tactus.* ¶ 3. *Tangere aliquem*, decipere est, apud Plautum Pseud. act. 1. sc. 1. v. 118; quemadmodum & τὸ *percutere* usurpatur. ¶ 4. Est & in obscenis, & rem cum aliqua habere significat. Horatius lib. 1. Satyr. 2. v. 54
- - - - *matronam nullam ego tango.*
Sic nos & τὸ berühren utimur.

¶ Pro *Tango* Veteres *Tago* dicebant. Unde *attigo*, *contigo*, pro *attingo*, *contingo*, apud Plautum. Inde &

¶ *Tagax* dicitur furunculus, der die Hände gern ankleben lässet. Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 3 *Quæstor libidinosus, tagax*: ut Cujacius primum ex MS. emendavit, quem docti magno hodie numero sequuntur. Vide notas illorum ad hunc locum.

¶ Tactus, a, um, adjectivum. *Tacta loqui*, id est, vulgata, protrita. Manil. lib. 3. v. 22. ¶ 2. Interdum accipitur pro afflato & leviter fulminato. Virgil. eclog. 1. v. 17
De cælo tactas memini prædicere quercus.
Vide ibi Taubm. pag. 8. & quæ paullo ante in *Tango* n. 2 dicta sunt.

¶ Tactus, ûs, substantivum, ein Schlag. ¶ 2. Tactus etiam unus est ex quinque sensibus, cum totius corporis organo utitur, cum reliqui sensus singuli singula sua instrumenta habeant. das Fühlen/ Berühren. Plinius lib. 10. cap. 69. pr. *Ex sensibus ante cætera homini tactus: dein gustatus: reliquis superatur a multis.* Sic Lucretius lib. 6. v. 779 *tactu vitanda*, & *adspectu fugienda* dixit. Virg. 3. Georg. v. 502
- - - *ad tactum tractanti dura resistit.*

¶ Tactio, Berührung. Cic. 4. Tusc. cap. 9 *Voluptas tactionum, & odorationum, & saporum.*

¶ Tangibilis. Lactantius lib. 7. cap. 11. sub fin. *Tangibilia manu.* Et ibidem cap. 12. sub init. *Corpus & tangibile est, & visibile.* Cui contrarium est, *tactum fugere*, quemadmodum ibidem dicitur: *Anima tenuitate suâ omnem tactum fugit.*

¶ Intactus, non tactus. *Intacti thesauri Arabum*, Horat. lib. 3. oda 24, id est, nullo bello direpti. Qua ratione Nabarzanes apud Curtium lib. 5. cap. 9. n. 5 *Bactra*, inquit, *intacta sunt*, hoc est, nullis belli injuriis exhausta, sed integris opibus & pacis fructibus ornata. Apud eundem *intactum pontem sinere*, lib. 4. c. 16. n. 9 est non dissolvere, stehen lassen. Livius lib. 2. cap. 12 *intactum inviolatumque*. Comp. *intactior.* Juvenalis Satyr. 6. v. 162 *Intactior omni Sabina*, i. e. castior, integrior.

Composita verbalia:

¶ Attingere, leviter tangere, anrühren. *Strictim attigisti*, Cic. 2. ad Attic. epist. 1. *Digito uno attingere*, Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 2. Et, *Attingit te hæc res*, Cic. 2. de Legib. cap. 1, id est, attinet. Sic, *Primus ille locus maxime attingit naturam humanam*, Idem Offic. lib 1. cap. 6, belanget/ gehet an. *Attingere quem cognatione, affinitate, necessitudine*, einem an= oder zugehören/ verwandt seyn/ Idem in Verr. 4. cap. 10. Et, *Sanguine attingere*, Plinius libro 7. epist. 24. *Studia leviter attingere*, Sueton. Gram. cap. 9. Et, *Crassus non plus attigit doctrinæ* &c. Cicero de orat. lib. 2 ineunte. *Attingere rem aliquam*, etwas handeln. Verbi gratiâ: *Singulatim unamquamque rem attingere*, Idem de Invent. lib. 1. cap. 52. *Primoribus labris gustare, & extremis, ut dicitur, digitis attingere*, Idem pro Cœlio cap. 12. Ac, *Leviter in transitu attingere*, Quintil. lib. 7. cap. 3. p. 535. *Primoribus labris aliquid attingere*, Idem i. de Orat. cap. 19, ein wenig obenhin berühren. *Cappadociæ pars ea, quæ Ciliciam attingit*, Idem ad Attic. lib. 5. epist. 20. stösset an rc. *Si qua attingit cura de Pompejo tuendo & reconciliando*, Cicero Cæsari sub 9 ad Attic. ep. 11. *Attingit eum invidia*, Idem 3. famil. epist. 10 sub finem.

¶ Attactus, nomen, Anrührung. Virgil. 7. Æneid. v. 350 *attactu nullo.*

¶ Contingere, berühren/ anrühren. Virgil. 2. Æneid. v. 239
Funemque manu contingere gaudent.
Contingere portum, Ovid. Metam. 3. v. 634. erreichen. *Radices montis ripæ fluminis contingunt*, Cæsar lib. 1. Gall. cap. 38. reichen hin biß an rc. Et Suetonius in Galba cap. 2 *Nullo gradu aliquem contingere*, einem nichts angehören.

¶ Contingit, impersonale, idem quod evenit, accidit, es wiederfähret/ trägt sich zu / begibt sich. Terent. in Andr. act. 4. sc. 2. v. 13 *Hanc mihi expetivi, contigit.* *Si mihi vita contigerit*, ist es GOttes Wille/ daß ich lebe / Plancus ad Ciceron. lib. 10. epist. 24.

¶ Contingens, *Contingentia* res sunt eventûs ancipitis, was sich ja so wohl als nicht kan zutragen.

¶ Contactus, nomen, das Angreiffen/ Berühren. Virg. 3. Æneid. v. 227 - - - - *Contactuque omnia fœdant*
Immundo.
Plin. lib. 10. cap. 59 *Pullis anserum urtica contactu mortifera.* Ovid. 7. Metam. v. 241 - - - *refugitque viriles*
Contactus, id est virorum.

¶ Contagio, & D

¶ Contagium, morbus, qui ex contactu contrahitur, eine anfällige/ flechtende Seuche. Sed *Contagium* fere poeticum; in prosa *Contagio* receptioris usus. Ovid. 7. Met. 551
Afflatuque nocent & agunt contagia late.
Contagia scelerum, apud Lucan. lib. 3. v. 322. Plautus Prol. Amphit. v. 31 *Contagione meæ matris metuo malum.* Cicer. 1. Tusc. cap. 30 *Quibus fuisset minima cum corporibus contagio.* ¶ 2. Et Liv. lib. 1. cap. 15 *contagionem belli* dixit, cum ex uno bello confecto alia subinde belli nascitur occasio. Cic. 7. Verr. cap. 71 *Ad quos conscientiæ contagio pertinebit*, h. e. qui ejus conscii erunt, die an dieser Schuld werden Theil haben. Vocabulum μέσον Gellius tradit lib. 19. cap. 9. Nam Lucretius lib. 3. v. 345
Ex ineunte ævo sic corporis atque animai
Mutua vitalis discunt contagia motus.
Contagium corporis & animæ, id est, conjunctio. Vetus Inscript. Hispan.

Hispan. MALO CAELI CONTAGIO CECIDIT. *Malum* dixit, quod & *bonum* esset. A

¶ Contages, is, idem. Lucret. lib. 4. v. 336

Quæ contage suâ palloribus omnia pingunt.

¶ Contagiosus. *Morbus contagiosus, febris, pestis contagiosa*, anfällig oder eine Erb-Seuche/Celsus.

¶ Contiguus, a, um. *Domus contiguæ*, Häuser/so an einander rühren oder stossen. Ovid. Met. 4, 57 de Pyramo & Thisbe:

Contiguas habuere domos.

Idem Fastor. 4. v. 378 *Contiguusque loco*. Et Plinius lib. 2. cap. 9 *Luna alias admota cælo, alias contigua montibus.*

¶ Incontiguus. Arnobius post init. lib. 7 *Deus omni est incontiguus tactu.*

¶ Obtingere, evenire, begegnen/wiederfahren. Plautus in Rudent. act. 3. scen. 6. v. 35 *Tibi obtigit, quod plurimi exoptant.* Cicero lib. 1. Officior. cap. 7 *Quod cuique obtigit, id quisque teneat.* Et, *Obtigit tibi ex sententia*, Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 5, es ist dir nach Wunsch gerathen. *Obtingere præter spem*, Idem in Phorm. act. 2. scen. 1. v. 9. Cum primis id de rebus forte oblatis, ut provinciæ erant, eleganter dicitur. Cicero in Vatin. cap. 5 *Cum tibi provincia forte obtigisset.* Et ad Attic. lib. 1. epist. ult. *Quam mihi dicis obtigisse σπάρταν, non modo nunquam deseram, sed* &c. Item de fatalibus. Cicero in Catil. 4 cap. 2 *Si quid obtigerit, æquo animo paratoque moriar.* B

¶ Pertingere, gereichen/gelangen. Plin. libr. 11. cap. 27 *Venam ab oculis pertingere ad cerebrum peritissimi auctores tradunt.*

TANIS, Τάνις, civitas Ægypti, à qua *Taniticum* appellatum est ostium Nili.

TANQUAM, quasi, sicut. gleich als. Terent. in Phorm. act. 1. sc 2. v. 15 *Senis nostri fratrem majorem nostine?* D. *Tanquam te*, so wohl als dich. Idem in Eunuch. act. 2. sc. 2. vers. 33 *Tanquam Philosophorum habent disciplinæ ex ipsis vocabula*, id est, sicut. Cic. lib. 3. Tusc. cap. 45 *Gloria virtutem tanquam umbra sequitur*, id est, quasi. Idem in Vatin. cap. 2 *Repente te tanquam serpens e latibulis intulisti.* Immo etiam *sic, ita* sequi possunt post *Tanquam*, uti post *Sicut.* Cicero post redit. ad Quir. cap. 1. extr. *Sed tanquam bona valetudo jucundior est eis, qui e gravi morbo recreati sunt, quam qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic ea omnia desiderata, magis, quam assidue percepta, delectant.*

TANTALUS, Τάνταλος, dictus quasi ταλάντατος, hoc est, infelicissimus, Platone auctore in Cratylo. Rex Corinthiorum fuit; secundum Eusebium autem Phrygiæ rex. Dat pœnas incontinentis linguæ ejusmodi, ut in Eridano inferorum stans, nec undis præsentibus, nec vicinis ejus pomariis perfruatur. Cicero 1. Tusculan. cap. 5 *Mento summatem aquam attingens, siti enectus Tantalus.* Ovidius lib. 2. Amor. eleg. 2. v. 43 C

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

Deorum enim secreta, inter convivandum ab iis dicta, evulgaverat, ut Pindarus scripsit. Poëtæ etiam alio supplicii genere Tantalum exerceri finxerunt, de quo Cicero in 4. Tusc. cap. 16 *Ob scelera*, inquit, *animique impotentiam, & superbiloquentiam, impendere Tantalo apud inferos saxum faciunt Poetæ.* Vide Proverb. *Tantali lapis.* Tantali fabulam de divitibus interpretatur Horat. lib. 1. Sat. 1.

¶ 2. Tantaleus pro Tantalus, Tarentinorum more, qui Ταντάλευς pro Τάνταλος dicebant. Propert. lib. 4. el. ult.

Fallax Tantaleo corripiare liquor.

¶ Tantaleus. *Manu Tantaleæ poma tradere*, apud Propertium lib. 2. eleg. 1. v. 68. pro manui, antique. Est autem rem arduam aut impossibilem perficere. *Tantalea vita*, Ταντάλειος ζωή, pro solicita ac periculis exposita, Nazianzenus. Claudian. 2. de Rapt. v. 336 *Non aqua Tantaleis subducitur invida curis.*

¶ Tantalis, idis, Niobe, Tantali filia, dicitur.

¶ Tantalides, *Tantalidæ fratres*, Ovid. 2. Fast. v. 627.

TANTUS, a, um, so groß/so viel. Terent. in Andr. act. 5. sc. 2, 29 *Tantum laborem capere ob talem filium?* Et in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 17 *Tantam inesse animo inscitiam.* Virgilius 1. Æneid.

Tantæ molis erat, Romanam condere gentem. Sic, D

Urbs tanta ac talis, Cicero 3. de Nat. Deor. cap. 38 extr. ¶ 2. *Tanti* pro tot; *quanti* pro quot, (ubi vide) apud recentiores auctores passim legitur. Quanquam & apud Plautum & Manilium, quin ipsum Ciceronem quoque inveniatur, ita enim ille lib. 9. epist. 2 *tantis postea rebus novis*; tamen non dissimulo, alios aliter legere. Vid. Anton. Augustin. lib. 2. Emendat. ¶ 3. *Tanti* genitivus additur verbis pretium significantibus, ut, *Tanti vendere, emere* &c. hoc est, tanto pretio, also theuer. Terent in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 49 *Ubi me dixero dare tanti* &c. *Tanti non est*: ut, *Tanti non fuit Arsacem capere*, &c. Cælius Ciceroni 8. famil. epist. 14. Et Cicero 1. Catilin. cap. 9 *Sed est mihi tanti, dummodo ista privata sit calamitas.* Et 2. Catil. cap. 7 *Est mihi tanti, Quirites, hujus invidiæ falsæ & iniquæ tempestatem subire*, es verlohnt sich nicht der Mühe. ¶ Hinc *tantidem* apud Terentium Adelph. act. 2. scen. 2. v. 46. ¶ 4. Aliquando *Tantus* ponitur pro *Tam.* Plautus cum alibi, tum Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 5 *Tanta mira facta sunt in ædibus.* Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. cap. 21 *Tanta erat summa rerum exspectatio.* Lucretius libro 2. v. 665

Tanta est in quovis genere herbæ materiai
Dissimilis ratio, tanta est in flumine quoque.

¶ 5. Tantum & in tantum, so groß/so viel/so weit/ut, *Tantum, quantum sat est*, Cic. de Senect. cap. 14. Et Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 2 *Non hercle verbis dici potest tantum, quàm re ipsa navigare incommodum est.* Virg. 6. Æn. v. 876

In tantum spe tollet avos.

In tantum etiam Vellejus dixit lib. 2. cap. 43. n. 4, itemque Manilius lib. 3. v. 299. ¶ 6. *Tantum abest.* Locutio hæc in oratione eandem vim habet, quam *non solùm non*, unumque ei *ut* postponitur, interdum duo, ut, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 9 *Tantum abesse dicebat, ut id consentaneum esset, ut maxime etiam repugnaret.* Vide *Absum.* Idem in Offic. lib. 1. cap. 7 *Tantum abest ab officio, ut nihil officio magis possit esse contrarium.* Hoc est: non modo officium non est, verum etiam &c. ¶ 7. *Tantum est*, elegans formula, cum significamus, nihil restare ad dicendum. Terentius Eunucho act. 5. sc. 6. v. 26.

¶ Tantùm, adverbium, idem valet, quod *solùm*; & *non tantùm*, non solùm, ut, *Hac tantùm dicam*, Cicer. pro Muræna cap. 37. Et Plinius Panegyr. cap. 28 *Patriam non ut patriam tantum, verùm ut altricem amare condiscunt.* ¶ 2. Adeo, in tantum. Nepos Conone cap. 4. pr. *Rex tantum ejus auctoritate motus est, ut* &c.

¶ Tantùm non, modò non, id est, propemodum, bey nahe. Livius lib. 4. cap. 2 *Cùm hostes tantum non accersierint.* Affirmat quoque hæc formula, & significat *vel etiam* apud Suetonium Tiberio cap. 11, 52, & 66; Vitellio cap. 14, & Domitiano cap. 15.

¶ Tantummodò, solùm. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 59 *Ille tantummodò, satis, inquit, scita est*, er sagt nicht mehr/denn rc. Et ibidem v. 92 *Tantummodò ne addat, ubi ego hinc abiero*, &c. Sage nur nichts darzu.

¶ *Tantum quod*, id est, vix dum. Vid. Lambin. ad Nepotem in Datame num. 86. & Torrent. ad Suetonium Augusto cap. 63.

¶ Tantidem, Tantundem, æque tantum, gleich oder eben so viel. Cicero de Legibus libro 2. cap. 19 *Tantundem capiet, quantum omnes hæredes.* Idem 1. Tuscul. cap. 43 *Undique ad inferos tantundem via est.* Et Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 6 *Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier.*

¶ Tantulus, um, also klein/nur so wenig. Cicero pro Rosc. Amerin. cap. 40 *Is discipulus magistro tantulum de arte concedit.* Idem ad Atticum lib. 15. epist. ult. *Nec quicquam posthac non modò tantum, sed ne tantulum quidem præterierus.*

¶ Tantillus, tantillum, idem. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 24 *Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis.* Et, *Tantillum peccare*, Plautus Casin. 4. sc. 4. v. 6.

¶ Tantisper, tamdiu, sic, ut sequatur *dum* vel *quoad.* Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 53 *Ego te meum dici tantisper volo, dum, quod te dignum est, facies*, so lange/als du thun wirst/rc. Cicero 9. fam. epist. 2 *Tibi censeo latendum tantisper ibidem, dum effervescit hæc gratulatio.* ¶ Absolute & sine particulis illis invenitur apud Livium lib. 1. cap. 3 *Tantisper tutelâ muliebri res Latina & regnum avitum paternumque puero stetit.* Adde ejusd. libri cap. 22.

¶ Tanto, adverbium: ut, *Tanto hercle magis dabit*, Terent. Andr. act. 4. sc. 4. v. 35.

¶ Tantopere, usque adeo, tam vehementer. Terent. in Andria act. 5. sc. 2. v. 27 *Ah ne sævi tantopere*, thue doch nicht so greulich. Idem in Phorm. act. 5. sc. 7, 16 *Postquam, tantopere id vos velle, animadverteram.* MSta aliquando separant, *tanto opere*, ut *magno opere, minimo opere.*

TAPES, ētis, masc. τάπης, & *tapetum* & *tapete* neutr. aulæum, ein Teppich. ut, *Alexandrina consuta tapetia*, apud Plautum Sticho act. 2. sc. 2. v. 54. Virgil. lib. 9. Æn. v. 358

Armaque craterasque simul pulchrosque tapetas.

Idem 7. Æn. v. 277

Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis.

Et Silius lib. 17. v. 64 - - *nullo decorare tapete*
Cornipedem Nomas adsuetus.

Glossæ Veteres: *Tapetum*, τάπης. Sosipater Charisius lib. 1. pag. 45 *Hoc Tapete dicimus, & hoc Tapetum.* Singularem autem *Tapes*, cujus plurali Virgilius usus est, irrepertum dicit, ideoque minus probat.

TAPHIAE insulæ in mari Ionio inter Leucadem & Achaiam. Dicuntur & *Teleboides.* Plin. lib. 4 cap. 12.

TAPINOSIS, fœm. Ταπείνωσις, Schema, extenuatio, ut Virgilius lib. 1. Æn. v. 118

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Et ibidem v. 352 *Multa mala simulans*, id est, sceleftus.

TAPROBANE, Ταπροβάνη, insula in mari Indico, opulentissima. Interpres Dionysii Afri, Avienus Perieg. v. 777

Insula Taprobane gignit tetros elephantos,
Et super æstiferi torretur sidere cancri.

TAPSUS, Τάψος, peninsula & oppidum Siciliæ prope Syracusas, cujus in 3. Æneid. Virg. meminit v. 689.

TARANDUS, τάρανδος, animal Scythicum, medium, (quemadmodum ex Plinii descriptione colligi potest,) inter cervum boverhque. Cervi enim caput, cornua & mentum habet, quo colorem mutat, metuens ne capiatur; cætera fere bovis. Plinius lib. 8. cap. 34.

Tarantula, Tarantum, vide in *Tarentum*.

TARATANTARA, æ, sonus tubæ, der Posaunen Schall. Nomen est ab Ennio fictum, Servio teste.

TARCHON, & Tarcho, Τάρχων, dux Hetruscorum, qui Æneæ adversus Turnum & Rutulos suppetias venit. Virgilius 8. Æn. v. 603.

TARDUS, a, um, contrarium *velocis*, langsam / ut, *Esse naturâ tardiorem*, Cic. de Senect. cap. 7. *Ingenium tardum*, Idem lib. 3. de Leg. Agrar. cap. 2. Et, *Tardum esse in cogitando*, Idem de Clar. Orator. cap. 59. Et Tibullus lib. 1. eleg. 4. v. 23

At si tardus eris, errabis, transiet ætas.

Esse tardiorem ad gratiam referendam, Declam. Antequam iret in exsilium. *Tardissimi piscium*, Plinius lib. 9. cap. 42. ¶ 2. *Tardi*, id est, stupidi, stolidi, imprudentes, apud Terentium Eunuch. 2. 5. sc. 9. v. 40, & Heaut. a. 4. sc. 5. v. 28. Et Cicero lib. 1. Nat. Deor. cap. 5 *Quidam nimium indociles tardique sunt.* ¶ 3. Tacitus Agricolâ cap. 18 *Quies tarda & contraria bellum inchoaturo.* Tarda, id est, incommoda, ut Boxhornius interpretatur.

¶ *Tardi dies* & *tardæ noctes* Maroni hiemales sunt. Barthius Advers. lib. 2. cap. 19.

¶ Tardiusculus, Diminutivum. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 2. v. 4 *Est ille Cliniæ servus tardiusculus*, etwas langsam.

¶ Tardò, adverbium, Cicero 3. ad Attic. epist. 7 *tarde per Candaviam ibimus.* Idem lib. 1. Tusc. c. 31 *Qui in compedibus corporis semper fuerunt; etiam cum soluti sunt, tardius ingrediuntur.* Idem lib. 2. fam. epist. 9 *In his sum locis, quo & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur.*

¶ Tarditas, quæ celeritati contraria est, Langsamkeit. *Tarditas pedum*, Cicero pro Rabirio perd. cap. 7. *Tarditas & cunctatio*, pro Sextio cap. 47. *Plerisque tarditas & procrastinatio odiosa est*, Idem Philipp. 6. cap. 3. Et, *Moram & tarditatem afferre alicui rei*, Cicero in Philipp. 5. c. 9. *Tarditas ingenii & stupor*, Idem in Oratore cap. 68.

¶ Veteres *Tarditiem* dixêre pro tarditate. Ut, *Multa amittuntur tarditie & socordia.* Accius apud Nonium.

¶ Tarditudo, Plautus Pœnulo a. 3. sc. 1. v. 29.

¶ *Tardicordes* Augustinus cum fatuis jungit, Enchiridio c. 103.

¶ Tardigradus, tarde incedens. *Tardigrada quadrupes*, Cicer. lib. 2. cap. 64.

¶ Tardiloquus. Seneca in ep. 40. sub fin. *Summa summarum hæc erit, tardiloquum te esse jubeo.*

¶ Tardipes. *Tardipes deus*, pro Vulcano, Catullus epigr. 36.

¶ Tardo, tardare, morari, auffziehen/ säumen/ auffhalten. Cicero lib. 7. familiar. epist. 5 *Impedire perfectionem meam videbatur, aut certe tardare.* Sic, *Tardare studia alicujus*, Idem in Oratore cap. 1, säumen und auffschieben. Et cum infinitivo, apud Cæsarem lib. 2. Civ. cap. 43. extr. *Ut reliqui hoc timore propius adire tardarentur.* Absolute, *tardare & commorari*, Cicero ad Brutum epist. 18.

¶ Tardesco, tardus fio, ich werde langsam. *Tardescit lingua, madet mens*, Lucretius lib. 3. v. 480.

¶ Tardabilis. Tertullian. de Anima cap. 43.

¶ Retardare, remorari, retinere. *In via aliquem retardare*, einen auff der Strassen auffhalten / Cicero in Philipp. 10. c. 5. *Impedire ac retardare impetum*, Idem pro Leg. Manil. c. 5.

¶ Retardatio. *Unde est adhuc bellum, nisi retardatione & morâ?* Idem 5. Philipp. cap. 11. Plural. *Retardationes facere* Vitruvius lib. 9 cap. 4 dixit.

TARENTUM, urbs Calabriæ nobilissima, quam *Taras*, Neptuni filius, condidit. Luxu & delitiis solutam Horatius significat, cum lib. 1. epist. 7 *imbelle*, alibi *molle* dixit. Sic, *Tarentinæ delicia*, apud Florum lib. 1. cap. 18 sub finem. Vide & Strabonem lib. 6.

¶ Tarentinus. *Nux Tarentina*, Plinius lib. 15. cap. 22. *Pira Tarentina*, Columella lib. 5. cap. 10.

¶ Tarantula, æ, Phalangii genus est, abundans in agro Tarentino (nam & *Tarantum* dicunt) perniciosissimum inter omnia genera Phalangiorum, eine Art sehr giefftiger Welscher Spinnen/ Matthiolus in Dioscorid.

TARMES, apud Festum. Legas & *Tarmus*. Est autem vermiculus carnem exedens, eine Fleisch-Made.

TARPEIA, Ταρπηΐα, filia Tarpeji, custodis Capitolii, virgo vestalis, quæ arcem Capitolii Sabinis prodidit. Propertius lib. 4. eleg. 4. pr.

Tarpejum nemus & Tarpejæ turpe sepulcrum Fabor.

Cum enim hostibus Romanorum, Albanis, aditum ad collem Tarpejum se tradituram, si monilia, quæ Albani gererent, mercedis loco sibi redderent, promisisset, vivens obruta est. Plutarchus in Parall. ex Aristide Milesio. Hinc

A ¶ Tarpejus, ut *Mons Tarpejus*, id est, Capitolinus, Varro lib. 4. de LL. cap. 7. *Saxum Tarpejum*, ibidem. *Arx Tarpeja*, Virg. 8. Æn. v. 652.

TARQUINIUS, Ταρκύνιος, Tarquinius Priscus, quintus Romanorum rex. ¶ Tarquinius Superbus, quod ei cognomen mores sui pepererunt, septimus & ultimus Romanorum rex. Cicero pro Rabirio *superbissimum & crudelissimum* eum dixit. Hujus filius, Tarquinius Sextus Collatinus, Lucretiæ vim intulit; propter quod flagitium reges Româ pulsi sunt. Livius lib. 1. extremo. Ovidius lib. 2. Fastor. v. 687

Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna, vir injustus, fortis ad arma tamen.

¶ Tarquinii, orum, oppidum vetus Etruriæ fuit, unde Tarquiniorum nomen natum.

¶ Tarquinienses, incolæ urbis illius. Vitruvius lib. 2 cap. 7 *in finibus Tarquiniensium.*

¶ Tarquiniense, absolutum, pro agro Tarquiniensi. Plin. lib. 8. cap. 52 *In Tarquiniensi feras pascere.*

TARRACINAE, arum, oppidum Volscorum, *Anxur* dictum quondam Liv. lib. 4. c. 59 *Anxur fuit, quæ nunc Tarracinæ sunt, urbs prona in paludes.*

TARRACO, Ταῤῥακών. Martial. lib. 13. epigr. 118

B *Tarraco Campano tantum cessura Lyæo.*

Civitas est insignis Hispaniæ, metropolis multarum urbium celebrium, Tarragon in Arragonien/ novâ Carthagine non inferior, à qua provincia ipsa *Tarraconia* & *Tarraconensis* nominata est, das Königreich Arragonien / Catalonien / Castilien und Navarr.

TARSUS, Ταρσός, Ciliciæ metropolis, patria Pauli Apostoli, sic dicta à *Tarso*, nepote Japhet, ut Josephus scripsit lib. 1. ¶ 2. Hebræi *Tarsis* mare generaliter dici autumant, Psalm. 48 *Confringes naves Tarsis*, id est, maris. Item: *Reges Tarsis & insulæ munera offerent*, Psalm. 78.

¶ Tarsensis. Tarsenses fuerunt Antipater, Nestor & duo Athenodori Philosophi Stoici, Paulus Apost. &c.

TARTARIA, Ταρταρία, Sarmatia Asiatica est, die Tartarey / à *Tartare* fluvio sic dicta. Est & Tartaria minor, in Europa, inter Danubii ostia & Bosporum Cimmerium contenta, cujus præcipua pars est Chersonnesus Taurica.

¶ Tartari, populi moribus Scythicis immanes & crudeles, die Tertern oder Tattern. Vescuntur carnibus felium, canum & equorum. Vide Vadiani Commentar. in Pomp. Melam.

TARTARUS, plural. *Tartara*, Τάρταρος, locus pœnarum, die Hölle / à ταράσσειν, turbare, quod ibi omnia futura sint perturbatissima & confusissima: vel à ταρταρίζειν, id est, frigore tremere. Virg. 6. Æn. v. 577 - - - - *Tartarus ipse*

Bis patet in præceps tantum, tenditque sub umbras,
Quantus ad æthereum cæli suspectus Olympum.

C *Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre*
Tartara.

¶ Tartareus, adject. *Tartareus custos*, id est, Cerberus, Virg. 6. Æn. v. 395. Et ibidem v. 295

Hinc via, Tartarei quæ fert Acherontis ad undam.

Tartariæ sorores Furiæ dicuntur Statio 5. Theb. v. 66.

¶ Est & *Tartarus* Italiæ fluvius in regione Veronensi, cujus mentio fit apud Tacit. 3. Hist. c. 9.

TARTESSUS, Ταρτησσός, Hispaniæ civitas vel juxta Herculis columnas, postea *Carteja* dicta, quemadmodum Pomp. Mela lib. 2. c. 6 tradit: vel ulterior aut prope Gades. Poetæ enim usurpant in occasus Solis descriptione. Silius lib. 3. v. 399

Tartessos stabulanti conscia Phœbo.

Idem lib. 6 ineunte:

Jam Tartessiaco quos solverat æquore Titan
In noctem diffusus equos &c. Nam

¶ Tartessus alia in littore prope Gades est, à qua familia Columellæ. A Tartaro dicta urbs, propter subterraneas, quæ ibi sunt, cavernas.

¶ *Tartessiacus* & *Tartessius*, adjectiva inde formantur. Silius lib. 16. v. 114 *Ad Tartessiacos tendas per littora portus.* Idem, *Tellus Tartessia*, eod. lib. v. 647.

D TARVANNA, urbs in Morinis Galliæ, sive Flandriæ, a Carolo V. eversa.

TATA, lallantium puellorum vox, qua patres appellant: nam matres *Mammas* vocant. Martialis lib. 1. epigr. 100

Mammas atque Tatas habet Afra, sed ipsa Tatarum
Dici & mammarum maxima mamma potest.

TATIUS, dux Sabinorum, qui proditione Tarpeiæ virginis Capitolio capto Romam deinde etiam invasit, ac cum Romulo quinquennio imperavit. Livius lib. 1. c. 10. seq.

¶ Tatienses, tertia erant pars Romanorum, sic à Tatio nuncupati. ¶ A quo & *Tatii Sodales*. Vide Donat. Marcellin. ad Tacit. 1. Annal. cap. 54.

Tauri, vide paullo post *Taurominium*.

TAURICA, Ταυρικὴ Χερσόννησος, peninsula, Europæ provincia, cujus fines sunt *Isthmus*, *palus Mæotis*, *Pontus* & *Bosphorus Cimmerius*. Tartaria minor hodie dicitur, die kleine Tartarey;

rei; major enim in littore Asiatico Mæotidis ultra Tanaim est. Famosa olim ara Dianæ, sive, ut Herodotus vult, Iphigeniæ, Agamemnonis filiæ, cui ibi humanis hostiis immolatum. Ovid. 4. Trist. El. 4. Herodotus lib. 4. & Augustinus libro 7. de Civit. Dei cap. 21. & 26. Hæc ara postea Ariciam in Italiam translata est, ut Vetus Scholiastes ad Epistolam Horatii ad Pisones v. 16 notat.

¶ Tauri, populi ad Tauricam Chersonnesum: aut in ipsa Chersonneso, inhumana & fera gens; &

¶ Taurici, iidem. Vid. Lubin. ad Juvenal. sat. 15. p. 575. Hinc

¶ Tauricus, adjectivum, ut, *Taurica terra*, Ovid. 1. Pont. 2. v. 80. *Taurica ara*, 4. Trist. 4. v. 63.

TAVRINVM, urbs Italiæ in Alpium radicibus, Turin in Piemond / *Augusta Taurinorum* dicta veteribus.

¶ Taurini. *Campi Taurini*, Silius lib. 3. v. 646.

TAVROMINIVM, oppidum Siciliæ in colle situm, cui *Tauri* nomen fuit. Plinius *Naxon* aliquando appellatam scripsit lib. 5. cap. 8.

¶ Hinc *Taurominitanos* dixit Cicero in 4. Verr. c. 66.

TAVRVNVM, Plinio, Taururum, Ταύρουρον, Ptolemæo, Mœsiæ superioris urbs est, vulgo *Belgrad*, & *Alba Græca*, Griechisch Weissenburg / capta à Turcis A. 1522, nuper à Christianis recuperata A. 1688; sed post biennium rursus amissa.

TAVRVS, Ταῦρος, Philosophus Platonicus, cujus auctoritate frequentissime utitur Gellius, seque Romæ familiarem ei fuisse testatur. Vixit sub Antonino Pio.

TAVRVS, Ταῦρος ὄρος, mons altissimus Asiæ, quam fere omnem percurrit, in diversas sese gentes extendens, de quo multa Plin. lib. 5. cap. 27, & Mela in descriptione Ciliciæ & Lyciæ mutat; orientem tamen versus semper *Taurus* dicitur; deinde *Imaus*: ubi autem altissimus est *Caucasus* prope Iberiam & Albaniam, inter Hyrcanum mare & Pontum Euxinum. Oritur a mari Indico. Propter nives ante Junium transiri haud poterat, Cicero 5. ad Att. ep. ult.

¶ Antitaurus, mons Tauro oppositus. Vid. Geograph.

TAVRVS, ταῦρος, bos procreans, ein Farren / Ochs oder Stier. Virg. eclog. 1. v. 46 *submittite tauros*. ¶ 2. Signum item Zodiaci. Idem 1. Georg. v. 217

Candidus auratis aperit cum cornibus annum Taurus.

¶ 3. Arboris radix. Quintil. lib. 8. cap. 2 *Homonyma dicuntur, ut Taurus, quod animalne sit, an mons, an signum in cælo, an nomen hominis, an radix arboris, nisi distinctum, non intelligitur.*

¶ Taura, æ. Varro lib. 2. cap. 5 *Quæ sterilis est vacca, taura appellatur*, eine unträchtige Kuhe. Columell. l. 6. c. 22. & Festus.

¶ Taurulus, diminut. apud Petron. fragm. Tragur. p. 16.

¶ *Tauream* pro flagello loreo dixit Juvenalis Sat. 6. v. 491

- - - - - *taurea punit*

Continuo flexi crimen facinusque capilli.

Tertull. ad Martyres cap. ult. *Alii inter venatorum taureas scapulis patientissimis inambulaverunt.* Vide Rigaltium ad Artemidorum p. 32.

¶ Tauricus. *Tauricum tueri*, βλέπειν ταυρηδόν, hoc est, *taurine*, vel *torve*. Vide Chiliad.

¶ Taurilia, ludi Rom. Liv. lib. 39. c. 22 *Ludi, Taurilia per biduum facta religionis caussa.* ¶ *Taurilia* etiam viscera taurina, sive carnes, quarum usus in sacrificiis fuit. Unde & *Suovetaurilia* appellata, de quibus sub suo elemento.

¶ Taurinus. *Sebum taurinum*, Plin. lib. 20. c. 13, Rindern Talch. *Sanguis taurinus*, Catull. carm. 67. *Tergum taurinum*, eine Ochsen-Haut / Virg. 1. Æn. v. 368.

¶ Taureus, aliud adjectivum. *Terga taurea*, Ovid. 4. Fast. v. 342.

¶ Tauricornis. Prudentius in Romano v. 222

Saltat Tonantem tauricornem ludius.

Id est, Jovis & Europæ fabulam.

¶ Taurifer. *Campi tauriferi*, pro pascuis, Lucan. lib. 1. v. 473.

¶ Tauriformis, tauri formam habens, apud Horat. lib. 4. Carm. 14. v. 25. *Tauriformis Aufidus.*

¶ Taurigenus. Accius apud Macrob. lib. 6. cap. 5 *Taurigenum semen.*

¶ Taurobolium, sacrificii genus. Jacobus Sponius Erud. Antiq. pag. 20 inscriptionem profert antiquam, in quo legitur: PONTIFEX, VESTALIS MAIOR PERCEPTO TAVROBOLIO CRIOBOLIOQVE &c. Unde

¶ Tauroboliatus, qui taurobolium fecit, apud Lamprid. in Elagab. c. 7. Vide ibi Salmas.

¶ Taurobolita, Deæ nomen, Inscript. Grut. p. 309. n. 2.

TAVTOLOGIA, Ταυτολογία, ejusdem dictionis est aut sermonis supervacua iteratio. Virg. 1. Æn. v. 546

- - *Si fata virum servant, si vescitur aurâ*

Ætherea, neque adhuc crudelibus occubat umbris.

¶ Tautologus, qui utitur tautologia.

TAX, percussionis sonus. Plaut. in Persa. a. 2. sc. 3. v. 12 *Tax, tax tergo erit meo: non curo.* Puff / Puff.

Taxillus, vide *Talus*.

TAXO, taxare, frequentativum, a verbo *Tangere*, vulgo taxiren dicunt, id est, æstimare, überschlagen / rechnen / was es kostet.

A Siculus Flaccus de Condit. agr. pag. 9 *Si utrisque possessoribus conveniat, ut finales arbores dejiciant, aut ut pretio taxent.* Sueton. Calig. cap. 38 *Cognoscebat autem de talibus caussis taxato prius modo summa.* Et Seneca Consolat. ad Marciam c. 19 *Tanti quodque malum est, quanti illud taxavimus.* Plinius lib. 35. cap. 11 *Talentum Atticum XVI M. taxat Varro.* Et Florus libro 2. cap. 6 *Modii duo annulorum Carthaginem missi: dignitas equestris taxata mensura.* DIGNITAS EQVESTRIS, id est, annuli, equitum Romanorum insigne. ¶ 2. Est & reprehendere, seu maledictis tangere. Tadeln. Quo referunt Plin. lib. 15. cap. 15. princ. *Eadem caussa in piris taxatur superbiæ cognomine.*

¶ Taxatio, Schäzung. *Taxatio latifundii*, Plinius lib. 13. c. 15.

¶ 2. *Taxatio* in testamentis ac contractibus dicitur quædam verborum præscriptio, quibus oratio aut coërcetur, aut dilatatur. Vide Cujac. lib. 2. observat. cap. 12.

¶ Taxator, ein Tadeler / *qui alterum maledictis tangit*, auctore Festo.

¶ Retaxare, Sueton. Vesp. cap. 13.

TAXVS, arbor magnitudine abietis & foliorum ejusdem figuræ, arbor venenata adeo, ut venena inde *Toxica* appellata sint. Vi-

B de Plin. lib. 16. c. 10 Ein Eiben- oder Jebenbaum. Hujus arboris succum ad morsum viperæ maxime facere, Suetonius docet Claudio cap. 16. extr. Inferorum victimis adhibetur, eoque iter ad inferos obsitum scribitur. Silius lib. 13. v. 596.

¶ Taxeus, Eibenbäumin. *Silva taxea*, Statius lib. 5. Silv. 5. v. 29.

TAYGETVS, Ταΰγετον, Laconiæ mons, Libero patri sacer. Gelidioribus locis accensetur.

¶ Dicitur & *Taygeta* in neutr. Virg. 2. Georg. v. 487

- - - *Virginibus bacchata Lacænis*

Taygeta &c.

¶ Taygete, Ταϋγέτη, una ex Pleiadibus. Virg. 4. Georg. v. 231

Taygete simul os terris ostendit honestum Pleias.

TE, adjectio syllabica, ut Tute, tete.

TEANVM, Τέανον, oppidum Italiæ duplex, Sidicinum in via Appia, & Apulum sive Apulorum, cujus Cicero meminit pro Cluentio.

TECHNA, τέχνη, artificium eludendi & fallendi, Behendigkeit / Betrug. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 62 *Falli te sinas technis per servulum.*

¶ Technici, artium scriptores, ut Augustinus & Fortunatianus eos vocant; Donato, Servio & Isidoro *artigraphi* appellantur.

C ¶ Technophyon, τεχνόφυον, artis productio, apud Suetonium legitur in Augusto cap. 72, *Erat illi locus, quem Syracusas & Technophyon vocabat.*

TECTONICE, sive Tectonica, τεκτονική, ædificandi ars, Architectura. Unde *tectonicas formas* Ausonius dixit in Mosella v. 299. Vide supra *Forma*.

TECTOSAGES, Τεκτόσαγες, & *Tectosagi*, quod sagis tegerentur aut vestirentur: populi fuerunt Galliæ Narbonensis, opibus & viribus adeo præstantes, ut per Græciam tunc victricem gentium magna hominum manu profecti, in Asia supra Phrygiam Cappadociamque sedes posuerint. ¶ Ausonius *Teutosagos* dixit de claris urbibus, in Narbone v. 9

Usque in Teutosagos primævo nomine Belgas.

TEDA, *Tæda, æ*, fit ex pino affectione quadam & morbo, cum pars externa caudicis abundantiori succo strangulatur, tum artificio etiam quodam propter picem, Kien-Holtz / Hartz-Baum. Vide Etymolog. Vossii, qui ex Plinio ait exemplis probari, & ipse ex Juvenale [Satyr. 12, 59] adfert; ubi pro *nave*, non secus ac *pinus* aut *abies* ponatur. ¶ 2. Hinc & faces *Tedæ* dicuntur. Cicero pro Rosc. Amerin. cap. 24 *Agitari & perterreri furiarum tedis ardentibus.* ¶ 3. Et quia in nuptiis *tedæ* & *faces* præferebantur, pro ipsis nuptiis Poëtæ *tedas* usurpant. Virg. 4. Æn. v. 18

Si non pertæsum thalami tedæque fuisset.

Seneca in Agamemnone v. 259 *Nec regna socium ferre, nec tedæ*

D *sciunt.*

¶ *Tedifera dea*, Ceres dicta ab Ovidio epistola 2. v. 42, quod in sacris ejus, quæ per noctem fiebant, faces & sacerdotibus deferebantur.

TEGEA, seu *Tegeum* secundum Servium, oppidum est Arcadiæ, a quo

¶ Tegeæus, *Pan Tegeæus*. Virg. 1. Georg. v. 18

Adsis ô Tegeæe favens.

Et lib. 8. Æn. v. 459 idem:

Tunc lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.

¶ Sed hîc per Syncopen dixit lib. 5. Æn. v. 299

Alter ab Arcadia, Tegeæ de sanguine gentis.

¶ Tegeates. Vide Stephanum, qui ex Lepido recenset non injucunda de Lacedæmoniis & Tegeatibus oracula.

¶ Tegeatis, idis, fœmininum. Silius lib. 13 v. 329 *cæsa Tegeatide caprâ.*

¶ Tegeaticus, quo nomine dictus est Mercurius a Statio.

TEGO, tegere, velare. zudecken / bedecken. *Ignaviam suam tenebrarum ac parietum custodiis tegere*, Cicero pro Rabirio cap. 7.

Dolo-

Dolorem animi vultu tegere, Idem 2. in Verr. cap. 8. Et, *Summam prudentiam simulatione stultitiæ tegere*, Idem de clar. orat. cap. 14. *Mendacio aliquid tegere*, Idem pro Quintio cap. 26. Et, *Tegere suam sententiam*, seine Meinung bergen / heimlich halten / Idem in Quæst. Tusc. 5. cap. 4. ¶ 2. Est & tueri, protegere, tutum præstare. Corn. Nepos Attico cap. 11 *Familiares ejus urbe profugientes, quantum potuit, texit, quibus rebus indiguerunt, adjuvit.* ¶ 3. Est & comitari, assistere. Statius lib. 5. Silv. 1. v. 26 *Omnis Apollineus tegeret, Bacchique sacerdos.* Horat. lib. 2. Sat. 5. v. 18

Virne tegam spurco Damæ latus?

¶ Tectus, a, um, nudo & aperto opponitur, was bedeckt ist. ¶ 2. Item, quod arte & studio occultatur. Terentius Hecyrâ act. 3. sc. 3. v. 28 *Ut adversa ejus per te tecta taciteque apud omnes sient*, heimlich gehalten und verschwiegen. *Tectis verbis ad te scripsi*, Cicero lib. 9. ad fam. epist. 22. extr. *Tectior cupiditas*, Idem pro Roscio Amer. cap. 36. *Tectiora flagitia*, Plinius lib. 1. epist. 5. *Tectissimus in dicendo*, Cicero lib. 2. de oratore cap. 73; quanquam Gruterus *rectissimum* legit, alii *cautissimum*. ¶ 3. Sic *tecti homines* dicuntur, qui animo ficto & simulato tegunt astute cogitata & sensus suos: qui & *occulti*, & *obscuri* dicuntur. Cicero lib. 2. de finib. cap. 17 *Is enim, qui occultus & tectus dicitur, tantum abest, ut se indicet*, &c. Virg. 2. Æneid. v. 125 B

- - - - - tectusque recusat,
Prodere voce suâ quemquam, aut opponere morti.

Cic. pro Dejotaro cap. 6. pr. *Quis consideratior illo, quis tectior, quis prudentior?* der hinter dem Berge hält / sich nichts mercken läst.

¶ Tecte, adverbium, non aperte, verdeckt. *Ab illo aperte, tecte quicquid est datum, libenter accepi*, Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 14. öffentlich und heimlich. Compar. *Tectius*, mit verdeckten Worten. Idem 9. fam. epist. 22 opponit *suo nomine* aliquid, & *tectius appellare*.

¶ Tectum, superior domus pars, qua tegitur ipsa. das Dach. Cic. ad Attic. lib. 4 epist. 3 *Porticus reficiebatur: & ad tectum pæne pervenerat.* Et Virg. 2. Æn. v. 695

Illam summa super labentem culmina tecti Cernimus.

¶ 2. Et domus ipsa. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 15 *Quo in tectum te receptes?* Liv. 1. c. 29 *Romanus passim publica privataque tecta omnia adæquat solo.* Et Horat. 1. epist. 10. v. 32

- - Fuge magna; licet sub paupere tecto
Reges & regum vita præcurrere amicos.

Tectis ac sedibus suis aliquem recipere, Cic. Agrar. 2. c. 33. *Tecto quem arcere*, Herberge versagen / Tacitus Germania c. 21.

¶ Tectulum, diminutivum. Hieronymus de vitando suspecto contubernio ep. 47. c. 4 *Sub uno tectulo manentes.*

¶ Tectorium, κονία, κονίαμα, pavimentum parietis atque incrustatio ex calce & arena, Tünchwerck / albarium. *Tectorium vetus delere & novum inducere*, Cic. 3. in Verr. cap. 55. Et, *Villæ tectorio politæ*, Gell. lib. 13. c. 23. Juvenal. Sat. 6. v. 466 C

Tandem aperit vultum & tectoria prima reponit.

¶ *Picta tectoria linguæ* Persius dixit pro fuco, Sat. 5. v. 25, falsche gefärbte Schmeichel-Worte.

¶ Tectoriolum. Cicero lib. 9. fam. epist. 22 *Bella tectoriola.*

¶ Tector, κονιάτης, qui tectoria inducit, ein Tüncher. Varro 3. de R. R. cap. 2 *Villa, quam neque pictor, neque tector vidit unquam.* Hanc ibidem opponit illi, *quæ est polita opere tectorio eleganter.* Tertullianus de Idololatria cap. 8 *Scit albarius tector & tecta sarcire, & tectoria inducere.*

¶ Tegimen, quod tegit. Ovid. 3. Metam. v. 52

- - - Tegimen derepta leoni Pellis erat.

¶ Tegmen, ex *Tegimen*, contractum. Cicero 5. Tusc. c. 32 *Mihi amictui est Scythicum tegmen, calceamentum solorum callum, cubile terra.* Sic, *Cæli tegmen*, Lucretius dixit lib. 2. v. 661. *Tegmen fagi* pro umbra & opacitate fagi, Maro eclogâ 1.

¶ Tegumen & Tegumentum, idem. *Testudo collecta in suum tegumen*, Liv. lib. 36. c. 32. *Æneum pectori tegumen*, Id. lib. 1. cap. 20. *Tegumenta corporis*, Idem lib. 1. c. 43. Et, *Palpebræ sunt tegumenta oculorum*, Cic. de Nat. Deor. 2. cap. 57. *Quærere tegumenta vitiorum*, Idem pro Cælio cap. 20. Schand-Deckel. *Tegumenta equorum*, quæ dorsualia etiam vocantur, apud Sueton. Calig. cap. 55. ¶ *Tegumentum* pro præsidio, tutela, Plautus dixit Trin. act. 2. sc. 2. v. 32. D

¶ Tegula, æ, κεραμὶς, ein Dachziegel. Plaut. Milit. act. 2. sc. 6. v. 23 *Quod meas confregistis imbrices & tegulas.* Cicero ad Attic. lib. 9. epist. 7 *Promitto tibi, si valebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum.* Et, *Demittere per tegulas aliquem*, Idem in Philipp. 2. c. 18, vom Dache herab lassen. *Per alienas tegulas venisse clanculum*, Ter. in Eun. act. 3. sc. 5. v. 40. Quamvis autem à *Tego* veniat, primam tamen productam habet. Ovidius 2. Fast. v. 537 *Tegula porrectis satis est velata coronis.*
Et lib. 6. Fastor. v. 316

Strataque erat liquido tegula quassa foco.

¶ Tegillum, tegmen, sive indumentum vilius. Plaut. Rud. a. 2. sc. 7. v. 18 *Tegillum eccillud mihi unum arescit, id si vis, dabo.* Varro Sesquiulysse apud Nonium:

In aëre volitans milvus aquam in nubibus
Tectam indicat, fore tegillum, ut pastor sibi sumat.

Festus CVCVLLIVNCVLVM *à scirpo factum* interpretatur. Eine Flechte / Matte.

¶ Tegulum, tectum, operimentum domorum. Plin. lib. 16. c. 37 *Tegulo enim earum* (arundinum) *domos suas septentrionales populi operiunt;* & cap. 37 *Scirpi fragiles, palustresque ad tegulum tegetesque.*

¶ Tegularia, maleficia: eo quod supra tegulas sacrificent, scribit Vetus Glossarius, ut notat Scaliger in Cirin.

¶ Subtegulanea, plurale, loca sub tegulis, bedeckte Oerter / ὑπώστεγα Græcis dicta, diversa a *subdialibus*, quæ ὑπαίθρια illi vocant, Lufft-Oerter oder Gänge unter dem freyen Himmel / Plin. lib. 36. c. 25.

¶ Teges, stragulum significat ex ulva, seu scirpo, aut sparto, eine Saltz-Decke / Flechte / Matte. Juvenal. Sat. 9. v. 139

Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete & baculo?

¶ Tegeticula, diminutivum. Columella lib. 8. c. 9 *Tegeticulæ cannabinæ.* Et Martialis lib. 9. epigr. 93

Dat tibi securos tegeticula omnes.

¶ Tegetarius, ψιαθοποιός, *Tegetarius*, ψιαθοπλόκος, Gloss.

Composita à *Tego*.

¶ Circumtegere. Lucretius lib. 1. v. 1094

- - - Supra circumtegere omnia cælum.

¶ Contegere, zudecken / bedecken / ut, *Tumulus contegit corpus*, Cic. pro Arch. c. 10. *Contegere factam injuriam*, Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 41. Et, *Casa contecta stramine*, Ovid. lib. 5. Metam. v. 447.

¶ Supercontego. Celsus lib. 4. cap. 1 *Renes tunicis superconteguntur.*

¶ Detegere, aperire, entdecken / auffdecken. *Detegere nequicquam conditas insidias*, Liv. 10. c. 4. Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 3. v. 7 *Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiam omnem detexit, tectus qua fui*, h. e. abstulit mihi modestiam. *Ossa orationis detegere*, Quintil. Procem. lib. 1.

¶ Detector. Tertull. 4. adv. Marcion. c. 36 *Detector creatoris*, revelator. Idem adv. Valentin. c. 3. extr. *detector conscientiæ.*

¶ Distectus, auffgedeckt. Alcimus Avitus lib. 4. v. 408 de Chamo, Noachi nuditatem prodente:

Distectum petiit misero spectamine patrem.

¶ Integere, idem quod simplex tegere. Cæs. 2. Civ. c. 2 *Integebantur porticus lignis conjunctis inter se.* Plaut. in Rud. a. 1. sc. 2. v. 13 *Villam integundam intelligo totam mihi.* Sed tamen aliqua emphasis est in Propertii illo lib. 2. eleg. 19 sub fin.

Qua formosa suo Clitumnus flumina luco Integit.

¶ Intectus, est non tectus, apud Tacitum lib. 5. Hist. c. 22. & de morib. Germ. c. 17. Sic & Mamertinus Panegyr. Juliani c. 13 *Hieme pruinam intectis verticibus perferre.* Metaphorice Tacitus annali 4 cap. 1 *Sejanus Tiberium variis artibus devinxit adeo, ut obscurum adversum alios, sibi uni incautum intectumque efficeret.*

¶ Integumentum, velamentum, ein Deckel. *Integumentum frontis*, Cic. in Pison. c. 6 *Vereor, ne qui sit, qui istius insignem nequitiam, frontis involutam integumentis, nondum cernat.* Idem post reditum in Senatu c. 7 *Uti integumento frontis ad occultanda vitia.*

¶ Superintegere. *Lapide superintegi*, Plinius l. 18. c. 6. extr.

¶ Obtegere, wol bedecken. *Vitia multis virtutibus obtecta*, Cicer. pro Cæl. c. 18 *Turpitudinem adolescentiæ obscuritate & sordibus alicujus obtegere.* Id. ad Att. lib. 1. ep. 17 *Fingere, dissimulare, obtegere.* Claudian. 3. de Rapt. v. 82 *tenebroso carceris recessu obtectus.*

¶ Pertegere, gar zudecken. Plaut. in Rud. a. 1. sc. 2. v. 35 *Quin pertegamus villam, dum sudum est.* Idem in Trinum. a. 1. sc. 1. v. 41 *Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.*

¶ Prætegere, verdecken. Plin. in Paneg. c. 15. *Quæ somnum saxa prætexerint.*

¶ Protegere, tueri tegendo, beschützen. Cic. pro Syll. c. 18 *Ego jacentem & spoliatum defendo & protego.* Et, *Protegere scuto*, Idem 4. Tuscul. c. 22.

¶ Protectio, verbum posterioris ævi. Tertull. de fuga persec. c. 2 *Apud Deum & concussio fidei, & protectio*, id est, conservatio. Et Ambrosius Sermone 88 sub fin. *armorum protectione munitus.*

¶ Protector, ejusdem ætatis vocabulum. *Protector fidei*, Cyprian. ep. 9. c. 2. ¶ 2. Protectores, σωματοφύλακες, electi ad custodiam corporis, Trabanten / Leib-Guardie / vox Spartiano, Lampridio & Ammiano usurpata. Vide Godofr. discursu ad L. quisquis p. 54. & Cellar. Cur. Posterior.

¶ Protectus. Cic. in 13. Philipp. c. 3 *Sapientia protectior omni ratione.*

¶ Protectum, subst. Sunt autem *protecta*, quæ & *projecta* dicuntur, partes sc. prominentes ædium, cujusmodi sunt Meniana & Podia pensilia, ex quibus prospectus est in plateas, die Ercker oder Gänge forn an den Häusern / daraus man sich umsiehet. *Tectum projicere*, seu *protegere*, significat ejusmodi protectum domui adjungere, Cic. in Topicis cap. 4.

¶ Improtectus. Gellius lib. 7. c. 3 *improtecta epagoge*, i. e. infirma inductio. Et Ammianus lib. 21. c. 25 *ne partes petituras Arctoas, improtectum Mesopotamiæ relinqueret latus*, h. e. indefensum. A

¶ Retĕgere, aperire, entdecken/ eröffnen. Virg. 1. Æn. v. 360

- - *Cæcumque domus scelus omne retexit.*

¶ 2. Aliquando *Retegere* est idem quod tegere, vel cum cura tegere, ut *recondere, reponere*, &c. Sueton. Aug. c. 78 *Post cibum meridianum ita, ut vestitus calceatusque erat, retectis paullisper pedibus conquiescebat.* RETECTIS PEDIBVS, i. e. *bene & diligenter tectis*, ut Casaub. interpretatur.

¶ Subtegere. Vitruvius lib. 9. c. 6 de Sideribus: *Sub Avis cauda pedes Equi sunt subtecti.*

¶ Supercontegere, & Superintegere, vide sub *Contego*, *Intego*.

TEĪVM, Τήϊον, f. Teos, Τέως, urbs Ioniæ, patria Anacreontis.

¶ Tejus, dissyllab. & Teïus trisyllab. Ovid. 2. Trist. v. 364

Præcipiet lyrici Teia Musa senis.

Teius Anacreon, apud Horat. in Epod. 14. v. 10. *Teius Apollo*, quia ibi habuit templum. Sed

¶ Teji populi fuerunt, de quibus proverbium celebre fuit, *Abdera pulchra Tejorum colonia*, vide *Abdera*.

TĒLA, æ', ἱστός, id est, quod texendum instituitur, ein Gewebe. Virg. 1. Georg. v. 294

- - - - *Percurrere pectine telas.*

Et lib. 4. Æn. v. 264

- - - *Tenui telas discreverat auro.*

Telam exordiri proverbialiter dicitur pro rem aliquam incipere & aggredi, Plautus in Bacchidibus act. 2. sc. 3. v. 116.

TĔLĂMON, Τελαμών, Pelei frater, Ajacis pater & filius Æaci, quem solo Hercule minorem facit Valerius Flaccus l. 1. v. 353.

¶ Tĕlămōnĭădes, patronym. id est, Ajax. Ovid. 13. Metam. v. 231. qui &

¶ *Telamonius*, ibidem v. 194 dicitur.

¶ Telamones Vitruvio lib. 6. c. 10 signa sunt in muris, quæ *mutulos*, i. e. quadrangulos vel coronas, i. e. parietum prominentias sustinent. Bilder an den Ecken der Mauren oder Gebäue. Græci ἀτλάντας vocant, Latini *destinas*. Ejusdem Vitruvii *incumba* ad hanc vim pertinet. Barthius ad Claudian. p. 517.

TĒLĔBŎAE, Ætoliæ populi, Caprearum incolæ, Tacit. 4. Annal. cap. 67. Capreæ autem insulæ sunt adversus Neapolim. Virgil. lib. 7. Æn. v. 735

Fertur, Teleboûm Capreas cum regna teneret.

¶ Teleboides insulæ maris Ionii inter Leucadem & Achaiam. Plin. lib. 4. cap. 12. Vide supra *Taphiæ*. nam sic etiam appellabantur.

TĒLĔGŎNVS, τηλίγονος, obscurus, novissimo loco natus. ¶ 2. Est & nomen proprium filii Circes, qui per ignorantiam patrem suum Ulyssem interemit. *Telegoni juga parricidæ*, Horat. 3. Carm. od. 29. Ubi vide interpretes, & Passeratii not. ad Propertii eleg. 32. lib. 2.

TĒLĔMĂCHVS, Τηλέμαχος, Ulyssis filius ex Penelope.

TĒLĔMVS, Τήλεμος, vates Cyclopum, de quo Hom. in Odyss. Ovid. 13. Metamorph.

TĒLĔPHVS, Τήλεφος, Herculis filius a cerva nutritus in silvis, imperavit in Lycia; sed exul postea & medicus ex rege. Unde Horat. in Arte Poët. v. 96

Telephus & Peleus, cum pauper & exul uterque,
Projicit ampullas &c.

Quo in loco *projicit* non est in medium profert; sed ἀποβάλλει, abjicit, id est, abstinet a magnificis & superbis dictis & humili oratione utitur, pro fortunæ conditione. Vid. Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 253.

¶ Telephius, *Telephium ulcus, vulnus*, quod Telephus ab Achille acceperat.

¶ Telephium, τηλέφιον, herba, non dissimilis portulacæ, Katzenträublein / a Telepho dicta, qui ea ulcus suum sanavit.

TĒLĔTHVSA, nomen meretricis apud Martial. & Priapejorum auctorem.

TELINVM, unguentum quoddam est, Plin. lib. 13. cap. 1. a τῆλις, fœnum Græcum, quod admiscetur.

TELLĪNAE, τελλῖναι, conchulæ sunt duplici testa, marinæ & fluviatiles in arena viventes, eine Art kleiner Schnecken/ Gesnerus. D

TELLVS, dea terra, hominum divûmque creatrix. Cicero ad Quint. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 4 *Ad Telluris quidem etiam tuam statuam locavi*, hoc est, ad Telluris ædem. ¶ 2. Tellus ipsa terra. Cicero in Somnio Scipionis cap. 4 *Tellus neque movetur & infima est.* Ovidius lib. 1. de arte amandi v. 757

Non tellus eadem parit omnia: vitibus illa
Convenit, hæc oleis; hac bene farra virent.

Idem Metam. lib. 8. v. 789

Triste solum, sterilis sine fruge, sine arbore, tellus.

Et Fast. lib. 2. v. 683

Gentibus est aliis tellus data limite certo;
Romanæ spatium est urbis & orbis idem.

TELŌNIVM, τελώνιον, mensa publicanorum, die Zoll-Banck / Zoll-Bude.

¶ *Telonarius*, qui telonio præpositus in Codice Theodosii Lege 3. de indulg. debitor. Inde procul dubio Germanicum nostrum, ein Zöllner / sicut Zabern ex Taberna.

TĒLVM, βέλος, quicquid jacitur, seu quodcunque missile, vel arcu, vel manu, allerley Geschoß oder Wurff = Wehr / dictum a Græco τῆλε vel τηλοῦ, hoc est, longe, seu τηλόθεν, eminus. Ita nempe JCti definiunt. Quo respectu gladius hoc nomine non continetur; & tamen ita voce *Teli* usus est Nepos Datame c. 11 *Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina veste texit.* Idem Alcibiade cap. 10 *Ille autem sonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat subductus, familiaris sui telum eripuit.* Livius lib. 1. c. 40 extremo de *securi*, voce *Teli* usus est. *Versari inter hostium tela*, id est, arma, Cicero lib. 1. de Orator. cap. 46. *Tela jacere, immittere, retundere*, Idem pro domo sua. *Telum adigere*, Cæsar sæpe: ut, *Pilum adigere*, Valerius Maximus dixit. Cicero lib. 5. fam. epist. 16 *Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra.* Proverbiale est: *Et meum telum cuspidem habet*, ex Homeri Iliad. Υ. v. 437, apud quem Hector inquit: καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάροιθεν. *Maximum telum necessitas*, Livius lib. 4. c. 28. Muß ist ein bitter Kraut. Vid. Chiliadas. ¶ 2. Sed in sequentibus exemplis, *telum* adjumentum significat, seu rationem rem aliquam agendi. *Nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium*, nicht eine geringe Förderung oder Vortheil / Cicer. de amicit. c. 17. B

¶ Tēlĭfer, vel *Teliger*, der Pfeil und Bogen trägt. *Puer teliger*, Senec. in Hercule Oët. v. 543. βελοφόρος.

¶ Protelum, tractus boum, Cato in Origin. apud Nonium: *Protelo trini boves aratrum unum ducent.* Et Lucilius apud eundem:

Hunc juga mulorum protelo ducere centum
Non possunt.

Scaliger in Catalect. p. 240 *Atque ut* strigare *equi dicuntur in actu intermittendo; sic cùm continuant actum, hoc dicitur* protelo ducere. *Lucilius* [apud Nonium]

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

Protelum *enim est continuatio & tenor.*

Undique protelo telorum continuato,

Lucretius lib. 2. v. 531. *In vetere illo Glossario:* Protelum ἐκλαμπρόν: *Lego* ζευγλαμπρόν vel ἔξαμπρον. *Hoc est*, ζεύγλης ἄμπρευμα. Colum *Festus*. *Et quod Lucilius dicit* protelo ducere, est ἐξαμπρεύειν, *Aristophani Lysistrata.* Hæc ille. Vide eundem in Varr. de re rustic. p. 250. Ubi docet, Varron. in Catone de libris educandis, quum ait, *Remotissimum ad discendum formido, nimis timor, & omnis perturbatio animi: Contra delectatio protelum ad discendum*, protelum pro incitamento, vel impulsione potius posuisse. Catullus in illo Epigr. 57 C

- - - - *hunc ego, si placet Dionæ,*
Protelo rigida meo cecidi.

Protelo est, quod Jure Consulto *in continenti*, ut idem exponit.

¶ Protēlo, protelare, A *telo* enim hoc verbum quidam faciunt. Significat exagitare, perturbare, Terentius, *Ne te iratus suis sævis dictis protelet*, für den Kopff stossen / in Phorm. act. 1. sc. 4, 37. ¶ 2. Item expellere, propulsare. Sic *patria protelatum* dixit Turpilius apud Nonium, qui & ex Sisenna testem arcessit: *Romanos impetu suo protelant.* Apulejus lib. 8. p. 209 *Cladem de vestris protelamus manibus.* Tertullianus de pœnitentia c. 4 *Hæc te peccatorum fluctibus mersum prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit.* ¶ Item prorogare. Hieronymus Epist. 23 ad Marcellam, principio: *Ezechias vicina morte terretur, & fusus in lacrymas, quindecim annorum spatio protelatur ad vitam.*

TĔMĔRE, adverbium, cujus significatio in exemplis diligenter observanda est. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 9 *Non pol temere est, quod tu tam times*, hoc est, non abs re, nicht ohne Ursach. *Non temere est*, id est, non temerarium est, ut alibi Plautus loquitur: *Non præter caussam aliquam.* *Temere* enim sine caussa, sine consilio & provisu est. Unde & Tacitus *temere* & *proviso* opponit Annal. 12. c. 39. Sic apud Virgilium in 9. Æneid. v. 375, cum Euryali galea ad lunam resplenduisset clarius, idque notasset Volscens, hostem haud frustra adesse ratus exclamat illico:

Haud temere est visum.

Ubi Servius: *Particula*, inquit, *hæc modo sine caussa significat.* Terentius Heaut. act. 4. sc. 1. v. 1 *Nescio quid tristis est; non temere est.* Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 8 *Non temere fama nasci solet*, man sagt selten von einem Ding / da gar nichts dran seyn solte. Cic. 1. Tusc. cap. ult. *Non enim temere nec fortuito creati sumus.* Et, *Temere & nullo consilio administrare*, Cic. 1. de Invent. c. 34. *Temere & imprudenter aliquid facere*, Cæsar ad Cic. sub 10. lib. ad Attic. ep. 8, unbedachtsam. *Inconsulte ac temere aliquid dicere*, Cic. 1. nat. D. c. 16. ¶ Sæpe & *facile* significat. Idem Cicero ad Brutum epist. 1 *Non soleo, mi Brute, temere affirmare de altero. Est enim periculosum propter occultas voluntates, multiplicesque naturas.* Plaut. in Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 52 *Rapidus fluvius est, non hac temere transiri potest*, id est, facile, & sine periculo. Quintil. lib. 1. c. 3 *Illud ingeniorum præcox genus, haud temere unquam ad frugem pervenit*, id est, haud facile: quemadmodum

modum & Charisius exponit lib. 2. Horat. lib. 1. Od. 12

' - - - - *temere insecutæ*

Orphea Silvæ.

Vide ibi Marcil. & Lindebrogium ad Ammianum pag. 10. Nepos Attico cap. 20 *Nullus dies tamen temere intercessit, quo non ad eum scriberet.* Et Livius lib. 30. cap. 30 *Non temere adversa casuum reputat, quem fortuna nunquam decepit.* Tale & Ciceronis illud est ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 4 *Hoc non in beneficii loco, sed laboris ac muneris, non temerè nisi libertis suis deferebant.*

¶ Temeritas, quæ a sapientia diffidet plurimum, & qua falsa aut incognita res approbatur, quemadmodum Cicero inquit lib. 2. offic. cap. 2, & in Academ. Unbedachtsamkeit / Verwegenheit. Idem pro Planc. cap. 4 *Populus non delectu aliquo aut sapientia ducitur ad judicandum, sed impetu plerumque & quâdam temeritate.* Idem de divin. lib. 1. cap. 4 *Omnibus in rebus temeritas in assentiendo, errorque turpis est.* Et lib. 1. offic. cap. 15 *Multi faciunt multa, temeritate quadam sine judicio.* Et de Senect. c. 6 *Temeritas est videlicet florentis ætatis, sapientia senescentis.*

¶ Temerarius, προπετής, ῥιψοκίνδυνος, unvorsichtig / vermessen / verwegen. Terent. Andr. act. 1. sc. 4. v. 2. *Sane pol illa temulenta est mulier & temeraria*, unachtsam. Plancus Ciceroni 10. epist. 21 *Indicabo temerarium meum consilium tibi*, ein vermessener Anschlag. Cicero pro Cæcin. cap. 12 *Omnia temeraria periculosa.* Ovid. 8. Met. v. 407

nocuit temeraria virtus.

¶ Temero, temerare, est violare; contaminare, verunreinigen / beflecken / sich an etwas vergreiffen / ut, *Temerare sacra*, Ovid. Epist. Helenæ v. 3. *Sepulcra majorum temerata & violata*, Livius lib. 26. c. 13. Et, *Lectum alicujus temerare*, Ovidius lib. 1. de Arte v. 743. *Temerare fluvios venenis*, Idem 7. Metam. v. 535. vergifften.

¶ Temerator, falsarius, ein Fälscher. Stat. lib. 11. v. 12 *Apollineæ temerator matris*, id est Tityon Latonam corrumpere tentans. Et, *Castimoniæ tantum reverentiæ deferebant majores nostri, ut bellum adversum temeratores pudicitiæ suscipiendum putarent*, Ambros. Epist. 65. post princ. Et, *Horrei temerator*, Lege 3. Cod. Theod. de conditis in horr. publ. Et, *Legis temerator*, Lege 2 Cod. Just. de apparit. Pr. Pr.

¶ Contemerare, apud Martial. de Spectac. epigr. 10

Ausis tam notas contemerare manus.

¶ Intemeratus, *Intemerata fides, pudicitia*, non violata. Virgil. 2. Æn. v. 143. & lib. 3. v. 178

- - - - *munera libo,*

Intemerata focis.

TĔMĔSA, duorum oppidorum nomen est, quorum alterum in Cypro, alterum in Calabris Italiæ dicitur esse. Vide Didymum Homeri interpretem ad Odyss. A. v. 184. Statius Achill. 1. v. 413 *Æra domant Temesæ.*

¶ Hinc Temesæus, *Temesæus genius aderit*; Vid. Chiliad. Vid. Sup. *Euthymus.*

TĒMĒTUM, prisca vox, qua vinum significabatur: Wein. Unde & *abstemius* dicitur, quasi abstinens a temeto, ut Quintilianus docet lib. 1. cap. 7. Gellius lib. 10. c. 23 *Qui de victu atque Rom. Pop. scripserunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem abstemias egisse, hoc est, vino semper, quod* TEMETUM *prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt.* Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 169. Plin. lib. 14. cap. 13 *Cato ideo propinquos fœminis osculum dare jussit, ut scirent, an temetum olerent. Hoc tum* vino *nomen erat. Unde & temulentia appellata.* Horat. lib. 2. Epist. 2. v. 163

Pullos, ova, cadum temeti, nempe modo isto.

Videtur autem vox facta ab ἔμετον, quo nomine vomitum Græci dicunt, ut Diogenes τὸν πλοῦτον εἶπε, τύχης ἔμετον εἶναι, hoc est, *Divitias dixit fortunæ vomitum esse.* Refertur a Stobæo. Donatus inde vinum sic appellatum existimat, *quod mentem tentet*, ad Andr. act. 1. sc. 4. v. 2. Sed procul dubio ex τὸ μέθυ est. Priores duas produci, Horatii paullo adductus versus docet. Item Juvenalis Sat. 15. v. 25

De Corcyræa temetum duxerat urna.

Et inde etiam secunda in *abstemius* producitur. Male itaque M. Antonius Muretus in Galliambo ad Bacchum utramque corripuit: *Ubicunque lusitaras, nova flumina temeti*

Placido viam secabant fluitantia sonitu.

¶ Tēmŭlentus, vinolentus, voll Weins. *Temulentus dormiens non est excitandus*, Vide Chiliad. *Vox pressa & temulenta*, Cicer. post reditum in senat. cap. 6. *Temulenta mulier* apud Terent. Andr. act. 1. sc. 4. v. 2. id est, vinolenta, ebriosa, ut Donatus interpretatur. Male & hic Prudentius primam corripuit, cum 1. contra Symmach. scribit v. 135

Hoc circumsultante choro temulentus adulter.

Comp. *Temulentior.* Sidonius lib. 3. Ep. 13 *Facit ambigi putidior, temulentior, an facinorosior existimetur.*

¶ Temulentia, vinolentia, Trunckenheit / Völlerey. Plinius lib. 14. cap. ult. *Libidines docet temulentia.* Eodem libro, cap. 5. *Alexander in temulentia amicos interemit.*

¶ Temulenter, adverb. ebrie, trunckener Weise. Columella lib. 8. c. 8 *Nunc Gangeticas & Ægyptias aves temulenter eructant.*

A ¶ Abstēmius, qui vino abstinet, quod *temetum* fuit Veteribus. Ovid. 15. Metam. v. 323

Vina fugit gaudetque meris abstemius undis.

Abstemia mulier, Varro apud Nonium, & Gellius lib. 10. cap. 23. Vide supra in lit. A. *Abstemius.*

TEMNO, temnere, spernere, ὀλιγωρεῖν. verachten. ut, *temnere divos*, Virgil. Æn. 6. v. 620. Idem Æneid. 1. v. 542

Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,

At sperate deos &c.

¶ Contemnere, minus est, quam despicere. Cicer. de Senect. *Contemni se putat, despici, illudi.* In offic. lib. 1. c. 30 *Voluptatem contemni, & rejici oportet.* Idem 2. Agrar. c. 35 *Per risum ac jocum aliquid contemnere.* Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2, 8 *Hic ego illum contempsi præ me.* Plaut. in Trinum. a. 2. sc. 2. v. 42 *Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriæ.*

¶ Contemtor. Virgil. 7. Æneid. v. 648

Contemtorque Deûm Mezentius, &c.

¶ Contemtrix, *Contemtrix turba pericli*, Silius lib. 17. v. 415. Et Seneca Epist. 88 *Fortuna contemtrix timendorum est.*

¶ Contemtus, tior, contemtissimus. Cicer. de Senect. c. 9 *Quæ vox potest esse contemtior, quam Milonis Crotoniatæ*, &c. *Contemtior paucitate ordo*, Livius lib. 1. c. 49. Et, *Contemtissimum ac despectissimum videri*, Cicer. 5. in Verr. c. 41. extr. *Homo contemtissimæ inertiæ*, Sueton. Domitiano cap. 15.

B ¶ Contemtio, Verachtung. ut, *Mortis, voluptatum contemtio*, Ciceronis sunt. *Animi magnitudo rerumque humanarum contemtio*, Idem 1. offic. c. 4. Et, *Adducere adversarios in contemtionem*, in Verachtung bringen / Idem de Inventione lib. 1. c. 16. Usus & Cæsar haud semel.

¶ Contemtus, ûs, idem, ut, *corporis & formæ turpitudo quibusdam contemtum adfert*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Livius lib. 6. cap. 2 *Contemtu etiam inter socios nomen Romanum laborat. Ex contemtu exire*, est crescere, augescere. Lucret. lib. 5. v. 830

Namque aliquid putrescit & ævo debile languet:

Porrò aliud concrescit & ex contemtibus exit.

¶ Observa hac significatione a Cicerone tantum ubique dici, *Contemtionem.* Vide Curas Poster. nostras.

¶ Contemtim, verächtlich. Plaut. in Pœnulo act. 3. sc. 1. v. 34 *Ne nos tam contemtim conteras.* Livius lib. 2. cap. 35 *Contemtim adire minas.* Idem lib. 9. cap. 41. *Magnifice de se, & contemtim de aliis loqui.* Tacitus 3. Histor. cap. 9 *Contemtim scribere.* Curtius lib. 9. c. 7. n. 18 *contemtim eludere.* Comparativo *Contemtiùs elidi*, Seneca dixit de Brev. Vitæ cap. 11.

¶ Contemtibilis, verächtlich. Arnobius sub finem lib. 4 *Apud vos superi dii inhonorati, contemtibiles, viles.* Et Salvianus lib. 4. de Avar. p. 166 *Habitaculum vile & contemtibile.* Hieronymus in Prologo galeato, comparative *contemtibiliora nostra* dixit: sicut Lampridius in Alex. Severo cap. 20 *contemtibilior potestas imperii.* Rursus Hieronymus epist. 85 ad Evagrium: *Presbyteros turba contemtibiles facit.*

C ¶ Incontemtibilis, contrarium. Tertullianus Apolog. cap. 45 *incontemtibilis dispector*, Deus scilicet.

TĒMO, ōnis, ῥυμὸς, πηδάλιον, lignum oblongum in curru aut aratro, cui equi adjunguntur, die Deichsel. Ovid. 2 Metam. v. 107

Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ

Curvatura rotæ, radiorum argenteus ordo.

Seneca Hercule furente v. 129

Septem stellis Arcades Ursæ

Lucem verso temone vocant.

Et Virgilius Æn. 12. v. 412 *Aurigam*

Excutit, & longe lapsum temone relinquit.

¶ 3. Temonem etiam Columella 6. cap. 19, lignum vocat transversum, ein Querholtz. *Stipites*, inquit, *transversis sex temonibus inter se ligantur.*

TEMPĒ, τέμπη, propriè dicta fuere amœnissima loca Thessaliæ, quæ prolixe describuntur ab Æliano lib. 3. cap. 2. variæ hist. ¶ 2. Abusive & per Synecdochen quæcunque dicuntur amœnitates, nemorum præsertim & fluviorum, allerley Lustörter / sonderlich der Wälder und Wasser. Horat. lib. 3. Od. 1 *Zephyris agitata Tempe.* Virg. 2. Georg. v. 469

D *Speluncæ, vivique lacus, ac frigida tempe.*

Tempe Medica apud Dionys. in περιηγήσει v. 1017, τὰ Μηδικὰ τέμπεα: & apud eundem v. 219 τέμπεα Κίρκης, ubi Eustathium scholiasten videas.

TEMPĔRO, temperare, a tempore est: nominibus & casibus diversis junctum varia significat, ut, *Temperare Rempub. institutis & legibus*, id est, moderari, wohl anordnen: Cic. in Tusc. lib. 1. c. 1. Vetus inscriptio: TOTAM LATE CELTIBERIAM CIV. DON. ROM. OPTIME ET SANCTISSIME TEMPERATAM &c. *Solis accessus & recessus, & frigoris & caloris modum temperat*, Idem Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 19. mäßiget. Et Virg. Æn. 1. v. 57

Mollitque animos & temperat iras,

mäßiget / hält zurück. *Temperare vinum aquâ*, hoc est, certa mensura miscere. *Temperare ora frenis*, Horat. lib. 1. od. 8. Et, *Temperare annonam*, Suetonius dixit Tiberio cap. 34. *Temperare unguentum*, mischen und zurichten. Horat. lib. 4. Od. 3

 - - *Te-*

- - - - - - *Testudinis aureæ*
Dulcem quæ sonitum Pieri temperas,
Id est, moderaris. ¶ 2. Sed cum dativo, *Temperare sociis*, Cic. 3. in Verr. cap. 59, est abstinere ab injuriâ alicui inferendâ, sich enthalten. *Temperare cædibus*, Livius lib. 2. cap. 16. Et Cic. 4. Verr. cap. 2 *Hostibus superatis temperare.* Sic, *Temperare sibi*, an sich halten. *Nequeo mihi temperare, quo minus unum exemplum antiquitatis afferam*, Plin. lib. 18. cap. 6. kans nicht lassen. *Templis Deorum temperatum est*, Liv. lib. 1. cap. 29. *Temperare ab injuria*, Cæs. 1. Gall. cap. 7. *Temperare manibus*, Liv. lib. 32. cap. 20. *Temperare linguæ*, Plaut. in Rudente act. 4. sc. 7. v. 28. Vide Lambinum ad illud Horatii lib. 3. od. 24
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens.
¶ 3. Aliquando & absolute ponitur. Lactantius lib. 4. Instit. Divin. cap. 5. *Quod in prioribus libris ne facerem, temperavi*: pro *mihi temperavi.*
¶ Temperans, modestus, mäßig / bescheiden. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 3. v. 19 *Hominis frugi & temperantis functus officium.* Cic. pro Font. cap. 14 *Homo in omnibus vitæ partibus moderatus ac temperans.* Et, Terent. in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 41 *Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans*, hoc est, minus consuleret rei aut famæ, seiner Ehren und Gutes vergessen. *Homo sanctissimus ac temperantissimus*, Cic. pro Fontejo cap. 13. *Temperantiores a cupidine imperii*, Livius lib. 26. cap. 22.
¶ Temperantia, moderatio omnium cupiditatum rationi obediens, Mäßigkeit. *Summa fuit in ejus victu temperantia*, Cicer. 5. in Tusc. cap. 20. Idem lib. 2 de Invent. cap. 54 *Temperantia est rationis in libidinem, atque in alios non rectos impetus animi, firma & moderata dominatio.* Xenophanes, *Sapientiæ fundamenta* dixit esse *continentiam & temperantiam*, θεμέλια σοφίας, σωφροσύνη, καὶ ἐγκράτεια. Stob.
¶ Intemperans, immoderatus, unbescheiden / unmäßig. Cicero de Senect. cap. 9 *Intemperans adolescentia effœtum corpus tradit senectuti.* Idem in Acad. lib. 1. cap. 1. *Intemperantis animi arbitror esse scribere, quod occultari velis.* Et Apulejus Apolog. p. 279 *intemperantissimi versus.*
¶ Intemperantia, quæ *fons est omnium perturbationum*, ut Cicero vocat lib. 4. Tusc. c. 9, cum quis regere aut continere nequit animi affectiones, Unordnung in der Lust / Unmässigkeit. Sic, *Intemperantia libidinis*, Plin. lib. 10. cap. 33. *Risus intemperantia*, Idem lib. 11. cap. 37. n. 80. Et, *intemperantia cæli*, Seneca de Const. Sap. cap. 9.
¶ Intemperanter. Cic. 1. Philipp. cap. 5. *Nimis iracunde hoc, & valde intemperanter.* Et 5. Philipp. c. 18 *Intemperantius opibus suis uti.* Livius lib. 23. c. 1 *Intemperantiùs cedentes secutus.* Idem lib. 31. cap. 37 *Aviditate cædis intemperantius insecuti.* Et Apulejus Apolog. p. 321 *Idque apud omnes intemperantissime gloriatur.*
¶ Temperatus, um, moderatum, mäßig / gemäßiget. ut, *Mores temperati & moderati*, Cic. 12. fam. ep. 27 *Temperatum dicendi genus & æquabile*, Idem 1 offic. cap. 1. Et Horat. 3. Carm. od. 4. v. 66
Vim temperatam Dii quoque provehunt In majus.
Comp. *Temperatior in victoria*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 15. Et, *Temperatiores a cupidine imperii*, Livius lib. 26. cap. 22. Superl. *Temperatissimum anni tempus*, Varro lib. 2. de R. R. cap. 5. Et, *temperatissimæ cæli regiones*, Vitruv. lib. 1. c. 4.
¶ Temperate, moderate, Cic. ad Attic. lib. 12. ep. 32. *Ages, ut scribis, temperate*, mit Bescheidenheit. *Humoris temperate habere*, Vitruv. 2. c. 9.
¶ Intemperatus, immoderatus, unmäßig. *Intemperatissimæ perpotationes*, Cicer. in Pison. cap. 10. *Intemperata benevolentia*, de amicitia cap. 20. Et Comp. *Quid intemperatius?* Seneca ad Helviam cap. 6.
¶ Intemperate, *Immoderate & intemperate vivere*, unordentlich leben führen / Idem de univers. cap. 12.
¶ Temperatio, *Temperatio cæli*, Rechtmäßiges Gewitter / Cic. 2. Nat. Deor. cap. 5. Et, *temperatio caloris*, ibidem cap. 10. Et, *temperatio reipublicæ* Idem lib. 3. de Legib. c. 5. bescheidene Regierung.
¶ Temperator, moderator. *Temperator varietatis*, Cic. in Orat. cap. 21. *Temperatores voluptatum*, Senec. de Vita beata cap. 14. Add. Martial. 4. epigr. 55. v. 15.
¶ Temperamentum, rechte Maß. *Adhibere temperamentum alicui rei*, Plin. Panegyr. cap. 3. *Temperamentum in re aliqua sequi*, Martial. præfatione Operis, die Mittel-Strasse treffen. *Temperamentum linguæ*, Liv. lib. 28. c. 44. ¶ *Temperamentum* etiam vocant crasin, seu complexionem, id est, convenientiam, vel excessum primarum qualitatum, ut, sanguinis, choleræ, &c. Complexion und Natur.
¶ Temperatura, *temperatura ferri*, Vermischung / Milderung und Zusatz / Plin. lib. 36. cap. 15. Et, *Ferrum utriusque temperaturæ*, Vegetius lib. 4. Rei mil. c. 8. Et Vitruvius lib. 2 c. 7 *naturali temperatura parvo humore esse.*
¶ Temperies, temperamentum, ut, *Temperies cæli*, rechtmäßig Wetter / nicht zu warm noch zu kalt / Plin. lib. 5. epist. 6. *Mitis temperies*, Claudian. 1. de Rapt. v. 260.
¶ Intemperies, *Solis intemperies*, Columella lib. 11. cap. 2, ungewöhnliche Hitze. *Intemperies cæli*, Idem præfatione Operis ineunte, unordentlich Gewitter. *Intemperies anni*, rursus Columella lib. 11. cap. 2.
¶ Sed Intemperiæ, plurale tantum, wütende böse Geister. Supposita Plaut. in Amphitr. act. 4. sc. 3. pr. *Dii vestram fidem, quæ intemperiæ nostram agunt familiam?* Sic *Quæ te intemperiæ agunt?* Reitet dich der Teuffel?
¶ Attemperare, quod est accommodare, aptare, fügen. Seneca Epist. 30 *Gladiator tota pugna timidissimus jugulum adversario præstat, & errantem gladium sibi attemperat.*
¶ Attemperate, adverb. tempestive. Terent. in Andr. a. 5. sc. 4. v. 13 *Itane attemperate venit hodie in ipsis nuptiis* &c.
¶ Tempestas, Tempestivus. Vide *Tempus.*
TEMPLUM, regionem cæli significat, quam auspicia captaturi Augures non manu, sed lituo definiebant & notabant, secundum quatuor cardines mundi, ortum, occasum, meridiem, septentrionem. Vide Varronem lib. 6. Sic Livius lib. 1. cap. 7 *Palatinum* (montem) *Romulus, Aventinum Remus ad inaugurandum templa capiunt.* ¶ 2. Et cælum ipsum, a contemplando. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 42 *At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu concutit.* Quod de Ennio sumtum Donatus observat. ¶ 3. Deinde ædem sacram & cultibus divinis destinatam; denique religiosum quemcunque locum, ut, *Curia* est sedes ac templum publici consilii. Vide Varron. lib. 6. de L. L. Itemque Gutherium lib. 3 de Jure Pontificio cap. 3. qui illum locum Varronis emendat juxta & interpretatur. Lucan. lib. 9. v. 573
Hæremus cuncti superis temploque tacente,
Nil agimus nisi sponte Dei.
Quoniam verò *Templorum* vox tota gentilis, & plena superstitione, ideo eam detestabantur Christiani veteres, & sacris cœtibus destinatas ædes, *Ecclesias* potius, *Basilicas*, *Sacraria* appellabant. Nam *templa* Idolorum tantùm credebantur. B. Hieronymus adversus Vigilant. ad Riparium Epist. 53 *Quotiescunque Apostolorum & Prophetarum omnium Martyrum basilicas ingredimur, toties idolorum templa veneramur?* Et itidem paullo post: *Cum Juliano persecutore Sanctorum basilicas aut destrueret, aut in templa converteret.* Salvianus lib. 3 de Providentia: *Itaque Ecclesias, vel potius templa atque altaria Dei minoris reverentiæ quiddam habent.* Ubi transpositis vocibus legendum: *Itaque templa vel potius Ecclesias* &c. Ita enim ipse paullo post: *In templa autem vel potius Ecclesias atque in sacraria Dei.* De Templorum apud Christianos origine Hospinianus pecul. Tract. item Bernegg. in Idolo Lauretano p. 34. 35.
¶ Contemplor, contemplari, quod a *templo*, id est, loco undique libero & aperto, ut conspici ab omni parte possit, deducendum est; *perspicere* valet, besichtigen / anschauen. *Oculis contemplari cæli pulchritudinem*, Cic. 2. Nat. D. c. 38. extr. *Animo contemplare, quod oculis non potes*, Idem pro Dejotaro c. 14. Et, *Secum aliquid considerare & contemplari*, Idem 1. Off. c. 43.
¶ Contemplatio, Beschauung. ut, *Res diligenti contemplatione dignissima*, Cicer. 1. Nat. D. cap. 19. *Consideratio contemplatioque naturæ*, Idem 1. Acad. cap. 41. Betrachtung.
¶ Contemplatus, ûs, subst. Ovid. 5. Trist. el. 7. extr. *meque ipse reduco à contemplatu -- mali.*
¶ Contemplator. Cicero 1. Tuscul. cap. 28. extr. *homo contemplator cæli ac deorum.* Seneca ad Helviam cap. 8 *animus contemplator admiratorque mundi.*
¶ Contemplatrix. Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 16 *Disciplina contemplatrix bonorum.*
¶ Contemplatim, adverbium, in Notis Tironis pag. 133.
¶ Contemplatorius, quod σχαστικός in Glossis Cyrilli vertitur.
¶ Contemplativus, a, um. *Artes contemplativæ*, θεωρητικαί, quæ in consideratione sola consistunt. *Philosophia contemplativa*, Senec. Epist. 95.
¶ Contemplabundus. Tertullian. 4. contra Marcion. cap. 40 de vaticinatione Esa. 63, *Spiritus propheticus velut jam contemplabundus Dominum ad passionem venientem*, &c.
¶ Contemplabilis. Ammianus lib. 30. cap. 21 [Vales. c. 5] *contemplabili dextera.*
¶ Contemplabiliter. Idem Ammianus lib. 20. cap. 16.
¶ Incontemplabilis, contrarium. ut, *incontemplabilis claritas*, Tertullian. de Resurrect. cap. 55. Idem lib. 5. adv. Marcion. c. 11 *Facies Mosis incontemplabilis filiis Israel.*
¶ Extemplo, adverb. idem est quod Illico, alsbald / von stund an. *Exercitum extemplo domum reducere*, Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 52. *Extemplo concilium advocare*, Liv. lib. 1. cap. 6. Ista autem particula ab auspiciis originem habet. Auspicio orando sedebant in templo auspicaturi. Impetrato auspicio surgebant dicente augure, EX TEMPLO: quo augurantes dimittebantur. Hinc Servius τὸ EXTEMPLO *auguralem sermonem esse* non semel ad Virgilium observat. Ipse Virg. Æn. 2. v. 699
Hinc vero victus genitor se tollit ad auras.
Nimirum significat, viso monstro assurrexisse more augurum Re-

Roman. Servius ad eum locum: *Verbum augurum*, inquit, *qui viso auspicio surgebant ex templo, unde* EXTEMPLO adverbium scilicet natum. Quemadmodum igitur præconis formula, I, LICET, qua dimittebantur judicia, ut ex Donato docemur, in adverbium *Ilicet*, quod *confestim, illicò* significat, abiit; ita & huic augurali sermoni factum ostendit: ut in adverbium abierit, scilicet, & significare *continuò* cœperit, quòd post pronunciata hæc verba sine mora abire quilibet posset. A

TEMPUS, ŏris, intervallum mundi, mensura motus alicujus, annui, menstrui, diurni, nocturnive spatii certa significatio. die Zeit. *Literas opportuno tempore accipere*, Cicer. 2. fam. ep. ult. zu rechter Zeit. *Matutinum tempus*, Idem lib. 7. epist. 2. die Frühstunden. Et sic *vespertinum, nocturnum, antelucanum* &c. *Temporis punctum*, pro spatio brevissimo, Lucret. 4. v. 166. *Temporis brevitas*, Cicer. 1. ad Attic. epist. 10. quæ & *Temporis angustiæ*, lib. 16. famil. epist. 21. *Ad tempus*, auff eine Zeitlang. *Ex quo tempore, Ex eo tempore*, sint der Zeit. *In tempore, In ipso tempore*, Terent. Andr. act. 3. sc. 2. extr. zu rechter Zeit. *Id temporis*, pro, per id tempus, zu der Zeit / Cic. 1. Catil. c. 4. extr. *Separatis temporibus*, zu unterschiedenen mahlen. Nepos Eumene cap. 10. *Cùm exercitus ei ter ante separatis temporibus jurasset* &c. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 116 *Sed ut diei tempus est, monere oportet me hunc vicinum Planiam, ad cœnam ut veniat.* Et sc. 2. v. 38 *Sed ut tempus est diei, vide sis, ne quo hinc abeas longius.* Sic, *Capere tempus commodè adeundi ad aliquem*, Cicer. lib. 11. fam. ep. 16. *Tempus & statium dare*, Idem pro Quintio c. 1. Zeit und Raum geben. *Transmittere tempus*, Idem pro Lege Man. cap. 1. hinbringen. *Tempus omne in literis consumere*, Idem lib. 7. fam. epist. 1. *Tempus studiis impendere*, Plin. lib. 6. epist. 20, Zeit anwenden. *Tempori cedere*, hoc est, necessitati parere, der Zeit ihr Recht lassen/ Cic. 4. fam. ep. 9. *Prorogare tempus*, Cicer. fam. lib. 3. epist. 10. erstrecken / erlängern. Et Olymp. Nemesianus eclog. 4. v. 32 B

Omnia tempus alit, tempus rapit, usus in arcto est.

Sed, *Ex tempore*, statim, aus dem Stegreiff. Vet. Gloss. *Ex tempore*, σχέδιον. Hinc *Extemporalis*, & *Extemporalitas*, de quibus infra. ¶ 2. Aliquando tempus statum fortunamque significat, qua utimur in præsenti; ut tamen acerba & tristis intelligatur maximè. Nepos Miltiade cap. 5 *Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit præter Platæenses.* Ubi *tempus* vocat, periculum ingens, quod imminebat Atheniensium oppido, ingressis Atticam maximis Persarum copiis, inque campum Marathona deductis. Cicero orat. pro Lege Manil. princ. statim: *Omne meum tempus amicorum temporibus tribuendum putavi.* TEMPORIBUS, id est, discriminibus. Significat enim omne tempus suum impendisse in amicorum defensiones, ut liberarentur a discriminibus, quæ per accusatores ipsis imminebant. Idem lib. 2. de LL. *Quæ* (scientia auguralis) *mihi videtur apud majores fuisse duplex, & ad Reip. tempus nonnunquam, ad augendi consilium sæpissime pertinere.* AD REIP. TEMPUS, id est, necessitatem, ut Turnebus interpretatur. Idem pro Sextio: *Neque Poëtæ, quorum ingenia semper dilexi, tempori meo defuerunt*, TEMPORI MEO, id est, exilio. Chremes Terentianus Heaut. a. 4. sc. 1. v. 54 *Nunc ita tempus est mi, ut cupiam filiam*, id est, is rerum mearum status, sive ea conditio est. Aliquando tamen aliquid additur, quod rem declaret. Ut cùm Idem Cicero alibi *extremum* vocat. Ut lib. 10. famil. ad Planc. epist. 12. pr. *Reip. gaudeo tantum ei te præsidii attulisse extremis pæne temporibus.* Horat. lib. 2. od. 7 similiter *ultimum* dixit: C

O sæpe mecum tempus in ultimum
Deducte Brute militiæ duce.

¶ 3. Tempus etiam aliquando dicitur καιρὸς, sive occasio & opportunitas gerendæ rei. Sic, *Insidiari temporibus*, Vellejus lib. 2. cap. 21. *Inservire temporibus*, Nepos Alcibiade cap. 1 dixit. Et Plautus Casin. act. 2. sc. 1. extr. *Non pol per tempus ejus interficiendi quærere instituerunt.* Et rursus Nepos Alcib. cap. 8. extr. *Tempus rei gerendæ non dimisit* &c. ¶ 4. Pro plagâ cæli *Tempus* posuit Varro lib. 2. de re rustica cap. 2 *Quæ spectent magis ad orientem, quam ad meridianum tempus.* ¶ 5. Tempus etiam est, quod Græcis ὥρα. Hirtius de bello Alexand. cap. 43 *Illyricum venit hiberno tempore anni ac difficili.* Varro lib. 2. de re rustic. c. 7 *Admittere oportet cum tempus anni venerit.* Columell. lib. 2. cap. 4 *Anni tempore incalescente.* Et Liv. lib. 22. cap. 32 *Consules M. Attilius Regulus, Cn. Servilius Geminus exercitu accepto, hibernaculis mature communitis* (*tum enim auctumni erat tempus*) *Fabii artibus bellum gesserunt.* D

¶ Tempora, plurale, latera in capite, dextrum & sinistrum: inde appellata, quod eorum casus senium indicet, der Schlaff. Tametsi & singulari in eadem significatione usi sint Catullus Carm. 62 *Tremulum movens cana tempus anilitas.* Vitruvius lib. 9. c. 6 *Contra rostrum & capitis tempus dextrum.* Virg. lib. 9. v. 418

Dum trepidant, iit hasta Tago per tempus utrumque.

Quod imitatus est Silius lib. 12. v. 414

per geminum transcurrit tempus arundo.

Florus lib. 4. c. 12 *Stricto ferro cruentat vulnere in timpore.* Scribebant enim Veteres & *Timpora*, in hac significatione. Virg. 5. Æn. v. 71

Ore favete omnes, & cingite tempora ramis.

¶ Plautus, *Tempori*, adverbialiter dixit aliquoties, pro in tempore, vel tempestive. Zeitlich. Rudente act. 4. sc. 2. v. 16 *Vigilare oportet hominem qui vult sua tempori conficere commoda* &c. Atque ita etiam Gellius lib. 2. cap. 27 *Quin potius vicinos nostros oramus, ut assint cras tempori ad metendum.* *Tempori* adverbialiter, ut *vesperi* per ablativum antiquum. Sed & *tempore* similiter absolute dicimus adverbii loco. Horatius lib. 1. Sat. 5. v. 47

Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

Donatus ad Andr. Terentii a. 4. sc. 5. v. 19. VENI IN TEMPORE, *id est, opportune. Nos sine præpositione dicimus*, TEMPORE, TEMPORI. Cato in distichis:

Utilitas opibus præponi tempore debet.

Nach Gelegenheit der Zeit.

¶ *Temporius*, a tempore, adverbialiter Columella dixit, pro celerius, lib. 2. cap. 18. & lib. 8. cap. 4. Etiam auctor vitæ Terentii Suetonio tributæ, *temporius discumbere*, zeitlicher speisen. Et, *Temporius quieti recedere*, Apulejus lib. 9. p. 229, zeitlicher zu Bette gehen. Vet. Gloss. *Temporius*, ἐνωρότερον. Vide Manut. in Epist. lib. 9. Epist. 16.

¶ Temporaneus, temporarius. Augustinus Confess. lib. 13 c. 18 *erumpat temporanea lux nostra.* Nisi forte *temporaria* legendum.

¶ Temporarius, um, ad tempus durans. Qualia opera ab Ædilibus aliquando Romæ exstructa. Vide Plin. lib. 34. cap. 7. Sueton. Cæsar. cap. 10. Sic, *Temporarium & subitum est*, Plin. in Paneg. cap. 91. *Liberalitas temporaria*, Nepos in Attico cap. 11. *Rana temporaria*, ein Regen-Fröschlein / vide *Rana.* ¶ *Temporaria ingenia*, quæ se aptant ad ea vertuntque, quæ pro temporibus se gerunt, sive quæ *semper ex ancipiti mutatione temporum pendent*, ut Curtius describit lib. 3. cap. 1. Cujusmodi hominem in Pompejo Strabone Vellejus lib. 2. c. 21, 2. & in Gildone Claudianus depingit de bello Gildon. v. 249. Iidem *in speculis* esse dicuntur, vide *Specula.* Idem Curtius lib. 4. c. 5 *Ut sunt Græcorum temporaria ingenia.* Sic, *Temporarias amicitias* Seneca dixit, quæ pro temporibus aut manent, aut abeunt, Epist. 9. Vide Vorstii Indicem ad Nepot. hac voce: adi & Bœclerum ad Vellejum lib. 2. c. 21.

¶ Temporarie, adverb. Salvianus lib. 7. Gub. Dei p. 290 ubi *temporarie submovere, & facere ut penitus non sit*, opponuntur.

¶ Temporalis. *Temporalis vocis orbatio*, Tertullian. de Idololatria cap. 23, id est, ad tempus. Et Gloss. vet. *Temporalis*, ὀλιγοχρόνιος. Onomast. vet. *Temporale*, πρόσκαιρον.

¶ Temporaliter. *Lex temporaliter observata*, Idem advers. Judæos cap. 2. hoc est, ad tempus. Sed *temporaliter mori*, Paullino Nolano epist. 23. cap. 15 est mortem hujus vitæ subire, zeitlichen Todes sterben.

¶ Extemporalis, e: Subitaneum, inpræmeditatum. Ita *Extemporalis oratio*, Quintil. lib. 4. c. 1. *Extemporalis Rhetor*, apud Martial. lib. 5. epigr. 54.

¶ Extemporalitas, facultas ex tempore dicendi scribendique. Suetonius Tito cap. 3 *Latinæ Græcaque linguæ, vel in orando, vel in fingendis poëmatibus promtus & facilis ad extemporalitatem usque.*

¶ Intemporalis, æternus. Prudentius in Romano v. 316

Intemporalis ante, quam primus dies.

¶ Intemporaliter. Augustinus lib. 1. de Genesi ad lit. cap. 9 de illo in Creationis historia: ET DIXIT, FIAT LUX &c. *Si verbo sibi coæterno dixit, hoc utique intemporaliter dixit: si vero temporaliter dixit, non verbo sibi coæterno, sed per aliquam dixit creaturam temporalem.*

¶ Tempestas, pro tempore aliquando usurpatur. Sallust. in Jugurtha c. 8 *Ea tempestate in exercitu nostro fuere complures novi, ignobiles*, hoc est, eo tempore. Ita & Tacitus imitator Sallustii non semel. Propertius lib. 4. eleg. 10. pr.

Amphitryoniades qua tempestate juvencos
Egerat à stabulis, ô Erythea, tuis.

Livius lib. 1. c. 5. pr. *Multis ante tempestatibus.* Et rursus Sallustius Jugurthâ cap. 96 *Solertissimus omnium in paucis tempestatibus factus est.* In kurtzer Zeit. ¶ 2. Post illam significationem vocabulum μέσον est, gut und böse Wetter. Virgil. lib. 9. v. 20

- - - *Unde hæc tam clara repente Tempestas?*

Bona & certa tempestas, Cic. 2. ad Q. fratr. epist. 2, gut und beständig Wetter. Plin. lib. 2. cap. 39 *Tempestates statæ & fortuitæ.* Idem lib. 18. c. 28 *Duo genera cælestis injuriæ meminisse debemus: unum quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procella* &c. Ungewitter/ Ungestümmigkeit. Cicero de nat. Deor. lib. 3. cap. 20 *tempestates* interpretatur *imbres, nimbi, procellæ, turbines.* Idem 7. in Verr. cap. 10 *Turbulenta tempestas.* Celsus lib. 2. cap. 1 *Ex tempestatibus verò optimæ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ, quæ variant maxime, quo fit, ut auctumnus plurimos opprimat.* Hinc *Tempestas spurca*, heßlich Wetter/ Cicero fragm. epist. apud Nonium. *Tempestas placida, violenta*, apud Gellium lib. 14. cap. 1. *Turbida tempestas*, ungestümm Wetter. Cæsar lib. 2. Bello Civili c. 22 *Nactus turbidam tempestatem est profectus.* De tonitrubus usus Suetonius est August. cap. 90 *Tonitrua & fulgura paullo infirmius expavescebat:* ut

ut semper & ubique pellem vituli marini circumferret pro remedio, atque ad omnem majoris tempestatis suspicionem in abditum & concameratum locum se reciperet. Et Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 21 *fuisset ita, si homines transitum tempestatis exspectare potuissent*, erwarten biß das Wetter fürüber gezogen. Loquitur autem de perturbato statu Reip. metaphorice, perinde ac in his; *Procella, turbo & tempestas pacis*, pro domo sua cap. 53. *Seditionum ac discordiarum tempestas*, pro Sextio cap. 20. *Et, Tempestas invidiæ nobis impendet*, Idem 1. in Catilin. c. 9. *Invidiam, pericula, & omnes tempestates subire*, Cic. 15. fam. epist. 15. Et Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 31 *Pernicies & tempestas barathrumque macelli.*

¶ 3. Tempestas Romæ inter Deos habita fuit & consecrata, vide Ovid. 6 Fastor. v. 193. Ejus ædem sacram Romæ in prima regione fuisse tradit Petr. Victorius. Vid. Dalech. ad Plin. lib. 2. c. 49. Ei nigratam ovem immolari solitum Virg. significat 3. Æn. v. 120

Nigram Hiemi pecudem (mactavit) *Zephyris felicibus albam.*

Hiems enim tempestas est. Idem lib. 5. Æn. v. 772

- - - - *tempestatibus agnam*
Cædere deinde jubet.

Vide & Horat. Epod. 10. extr.

¶ Tempestuosus. Sidonius lib. 4. epist. 6 *Tempestuosi hostium incursus.* B

¶ Intempestas, ut, *Cæli intempestas*, id est, intemperies, seu injuria, apud Plin. lib. 18. cap. 6.

¶ Intempestus, ut, *Nox intempesta*, gegen Mitternacht / der erste Schlaff / vide *Nox*: itemque in *dies, Meridies*. Cic. 6. Verr. c. 43 *Repente nocte intempesta servorum armatorum fit concursus atque impetus.*

¶ Tempestivus, um, quod suo fit tempore, zeitig / zu rechter Zeit. *Mare tempestivum ad navigandum*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 12. Idem de Senect. cap. 14 *Tempestivis conviviis delector.* Erant autem *tempestiva convivia* sive *epulæ*, quæ de die erant: ut contra *intempestiva*, quæ in multam noctem protrahebantur: utræque tamen in vitio & reprehensæ. Vide Lipsium ad 14. Annal. Taciti sub init. Et Quintil. Decl. 260 *Ille ductus æqualitate cum Sodalibus init paullo tempestiviora convivia.* Curtius lib. 6. cap. 2 *Intempestiva convivia & perpotandi pervigilandique insana libido.* Sed, *Capere fructus tempestivos*, Cicer. 2. Offic. cap. 4, sunt cito maturi. Comp. *Tempestiviores sementes*, Gell. lib. 2. c. 29.

¶ Tempestive. *Fructus tempestive demetere*, Cicer. 2. de Nat. D. c. 62. Comp. *Tempestivius comissari*, Horat. lib. 4. Carm. od. 1. *Tempestivius definire aliquid*, apud Gellium lib. 1. cap. 3.

¶ Tempestivitas, *Sua cuique parti ætatis tempestivitas est data*, seine rechte Zeit. Cic. de Senect. cap. 10.

¶ Intempestivus, um, was zur Unzeit geschiehet / oder zu ungelegener Zeit / ut, *Epistola intempestiva*, Cicer. ad Attic. lib. 4. ep. 14. Et de amicit. cap. 6 *Nunquam intempestiva, nunquam molesta est amicitia.* C

¶ Intempestive. Ammianus lib. 18. cap. 6 *intempestive scribere.* Idem lib. 23. cap. 11 *Intempestive periculum subire.* Et Ulpian. Lege 9 § ult. Dig. ad Legem Aquil. *intempestive iter facere.*

¶ Intempestivitas. Gellius lib. 3. c. 16 *Octavi mensis* [ad partum] *intempestivitas.*

Temulentus vide in *Temetum.*

TENASMUS, τεινεσμός, *crebra & inanis voluntas egerendi*, ut Plin. lib. 28. cap. 14 describit, sive levandi ventris cupiditas, Stuhlsucht / der Zwang. *Tenesmus* etiam dicitur. Vid. not. Ernestii ad Nepot. Att. cap. 21, 2.

Tenax, vide *Teneo.*

TENDO, tendere, ut, *Tendunt vela Noti*, Virgil. 3. Æn. v. 268. strecken / ausstrecken / spannen / ausspannen. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 2. v. 16 *Quia non rete accipitri tenditur*, man stellt nicht nach. Sic, *Tendere insidias*, Sallust. dixit Catil. cap. 27. Et Cicer. in offic. lib. 3. cap. 17 *Tendere plagas*, Jägergarn auffstellen. *Ultra legem tendere opus*, festiva metaphora Horat. dixit Sermonib. lib. 2. Sat. 1. pr. weiter / als sichs gebühret / erstrecken. *Tendere ad majora*, Quintil. lib. 2. cap. 4. p. 117. & *ad altiora*, Livius lib. 4. cap. 13, id est, conari & adspirare, sich bemühen / streben. Et, *Pertinaciter aliquò tendere*, Livius lib. 37. cap. 53. Sed, *Dubito an Venusiam tendam, & ibi exspectem*, Cic. 16. ad Attic. epist. 5 est proficisci. Rursus Livius lib. 25. c. 27 *Postquam tendere ad se Romanas naves vidit.* Virg. 1. Æneid. v. 204 D

- - - - *Per tot discrimina rerum*
Tendimus in Latium.

hoc est, pergimus. Columella lib. 5. cap. 6 *Tendit palmes sursum*, wächst über sich in die Höhe. *Tendere manus supplices ad aliquem*, Cic. pro Font. cap. 17, & *ad cælum*, Virg. 3. Æn. v. 176. Die Hände auffheben / um Gnade bitten. *Res eò tendit*, hoc est, spectat, zielet dahin. Cicer. ad Brut. epist. 17 *Eò tendit, id agit, ad eum exitum properat.* ¶ 2. Est & militare verbum, & absolute ponitur pro tentoria figere, sive etiam habere. Nam plena oratio apud Cæsarem est, cum 3 Commentario de Bell. Civili c. 82. *Ut qui sub vallo tenderent mercatores, recipiendi sui non haberent facultatem.* Virg. 2. Æn. v. 29

Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achilles.

Curtius lib. 3. c. 8 *Cum incondita multitudo maxime propter jumenta laxius tenderet.* Et lib. 7. cap. 2 *Hanc seorsim cohortem tendere ignominiæ caussa jubet.* Suetonius Galba cap. 12 *Germanorum cohortem dissolvit, ac sine ullo commodo remisit in patriam, quasi Cn. Dolabellæ, juxta cujus hortos tendebat, proniorem.* Sæpe Tacitus ita usus hoc verbo. Vide & Lindebrogium ad Ammianum pag. 8. ¶ Hinc *Tentum* pro *tentorio* Florus lib. 2. cap. 12, Salmasio emendante, dixit. ¶ 3. Pro contendere etiam ponitur haud raro. Horat. lib. 1. epist. 19. v. 16

- - - *Tenditque disertus haberi.*

Terent. Eun. act. 4. sc. 1. v. 12 *Miles tendere inde ad jurgium*; ubi Donatus: *Proprie dixit* tendere: *quod significat pertinacem contentionem.* Virg. lib. 12. v. 553

- - - - - *vasto certamine tendunt.*

¶ Tensio, tendendi actio. Vitruvius lib. 1. cap. 1. *Brachia, quæ in eas tensiones includuntur*, &c. ¶ 2. Morbi genus. Scrib. Largus composit. 255 *Tensio & contractio nervorum*: & comp. 258 *præcordiorum tensio.*

¶ Tendicula, Tendiculæ sunt, quibus telas fullones distendunt. ¶ 2. Item quibus feræ & aves capiuntur, Auffschläge. ¶ 3 Hinc tralate pro fraudibus & deceptione ponitur. Cicer. pro Cæcin. cap. 23 *Verborum aucupia & literarum tendiculas in invidiam vocant.*

¶ Tendo, tendōnis, & tendinis. m. 3. ὁ τένων, eine Flächse / Sehne. It. Haarfest / oder Haarwachs. Adi Medicos.

¶ Tentīgo, apud Horatium lib. 1. Sat. 4. v. 452. & Priapejorum auctorem. Est πάθος naturæ virilis.

¶ Tentōrium, tabernaculum in castris, quo se milites defendunt ab injuria cæli, ein Zelt. *Ponere tentoria*, Zelt auffschlagen / Ovid. 3. Fast. v. 527. Pro quo &

¶ *Tentum* dici, paullo ante monuimus in ipsius verbi signif. 2. ex Floro 2. c. 12.

¶ Tentoriōlum, diminutiv. *Ex vestimentis tentoriola facta*, Hirtius de bell. Afr. c. 47.

¶ Tento, tentare, frequentativum, quod etsi a *Teneo* formant etiam alii, huc tamen commodius reponi videtur. Significat autem *inquirere, experiri*, vel *manum quasi tendere ad id, quod velis experiri.* Terent. in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 14 *Visum est, ut ejus tentarem sententiam*, daß ich versuchte an ihm zu hören / was er gesinnet. Cicer. de lege Agrar. 2. cap. 7 *Leviter aliquem tentare, quo animo aliquid ferat.* Et, *Tentare rem armis*, Idem in off. lib. 2. cap. 24. *Fortunam belli tentare ac periclitari*, Idem 7. Verr. cap. 50. versuchen. *Tentare alicujus scientiam, patientiam*, Idem Cicer. Sed, *Tentari morbo*, est affligi. Idem 4. Tuscul. cap. 14 *Animi valentes morbo tentari non possunt, corpora possunt*, id est, corrumpi, corripi. Suetonius Augusto cap. 81. extr. *initio veris præcordiorum inflatione tentabatur.* Idem Vespasiano cap. 24 *Tentatus in Campania motiunculis levibus.* Ac ita hoc verbo Horatius etiam, Samonicus, & alii usi. Juven. Sat. 10. v. 304 - - - - *nam prodiga corruptoris*

Improbitas ipsos gaudet tentare parentes.

Tentare oppidum, de oppugnatione, Cæsar lib. 3 de Bell. Civ. c. 40. ita & Florus lib. 2. cap. 14 *Virum non Macedonicis modo, sed Thraciæ quoque auxiliis validum temere tentavit*, id est, aggressus est. Virg. 1. Georg. v. 207

Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.

¶ Tentatio. Cic. lib. 10. ad Attic. epist. 17 *Valetudinem tuam jam confirmatam esse & à vetere morbo, & a novis tentationibus gaudeo.* Anfall / Versuchung.

¶ Tentamentum. Gellius lib. 9. cap. 15 *tentamenti gratiâ*, id est, ad experimentum, zum Versuch. Ambrosius Epist. 31. p. 141 ed. Frob. *Lucri studium tentamentum est pudoris.* Idem lib. 1. de Spiritu S. cap. 8 *nostræ carnis tentamenta.*

¶ Tentāmen, idem. Ovidius lib. 3. Metamorph. v. 341

Prima fide vocisque ratæ tentamina sumsit.

¶ Tentator, Horat. lib. 3. od. 4 *Integræ tentator Orion Dianæ.*

¶ Tentabundus. Livius lib. 21. cap. 36 *Ventum ad angustiorem rupem, atque ita rectis saxis, ut ægre expeditus miles tentabundus, manibusque retinens virgulta ac stirpes circa eminentes, demittere sese posset.*

¶ Attendere, in quo verbo semper subintelligi oportet, animum. Terent. in Hecyr. 2. sc. 2. v. 23 *Postquam attendi magis*, mehr achtung drauff gab. Et in Prol. ejusdem: *Attendite æquo animo*, mercket auff. *Audi atque attende*, Cic. pro Planc. c. 41. *paullo diligentius attendere*, Idem 3. fam. ep. 7. Et, *Attendere alicui*, einem zuhören. Item einem Ding nachdencken. Plinius Epistolarum lib. 7. extremo: *Nerva privatus quoque attendebat his, quæ recte in publico fierent.* Et, *Attendere juri, eloquentiæ*, id est, studere, Sueton. Galbâ cap. 5. & Calig. cap. 53. ¶ 3. Cum accusativo. *Illud attendimus, quam inconstanter loquamur*, Cic. 4. Acad. c. 17. Et, *Attendo te studiose*, lib. 3. de Finib. cap. 13. Idem in Oratore cap. 56 *Non attendimus nosmet ipsos.* Et Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 28 *Ita animum cœpi attendere.* Et, *Attendere animos ad ea quæ consequuntur*, Cicer. de leg. Agrar. 2. cap. 15.

¶ Atten-

¶ Attentus, ut, *Animo attento tueri*, fleißig ansehen/ achtung geben/ Idem de finib. libr. 1. cap. 17. extr. *Facere auditores attentos*, Auct. ad Herenn. lib. 1. cap. 4. Et, *Auditorem attentum se præbere*, Cicer. de Nat. deor. lib. 3 ineunte. Ac Terent. in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 48 *Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est.* Cicero l. 3 de Orat. c. 5 *Tempus meridianum in acerrima atque attentissima cogitatione posuisse.*

¶ Perattentus. Cic. 5. in Verr. c. 5. pr. *Superiori oratione perattentos vestros animos habuimus.*

¶ Attente, adverb. fleißig/ auffmercksam. ut, *audire attente*, Cicer. pro Cælio cap. 11. Et Terent. in Heaut. 1. scen. 1. vers. 14 *Ita attente illorum officio fungere.* Et, *Attentius custodire quem*, Plin. libr. 3. epist. 16. *Attentissime audire*, Cicer. 2. de Orat. cap. 89.

¶ Perattente. Cicer. pro Cœlio cap. 11. pr. *audiri perattente.*

¶ Attentio, ut, *Attentio animi*, Cic. 2. de Orat. c. 35.

¶ Attento, attentare, die Hand an einen legen/ manu vel insidiis invadere. Cicero in Verr. libr. 4. cap. 54 *inimicos diligenter cognoscere, colloqui, attentare.* Et pro Sextio cap. 4 *Capuam ab illa impia & scelerata manu attentari suspicabatur.*

¶ Contendere, idem quod intendere, ut, *Contendere atque adducere arcum, balistam, tormenta*, spannen/ auffziehen. Sic B Cicero 2. Quæst. Tuscul. cap. 24 *Balistæ & reliqua tormenta telorum eo graviores emissiones habent, quo sunt contenta atque adducta vehementius.* ¶ 2. Sed, *Contendere ad ædes: Contendit Romam, in Ægyptum*, est ire, proficisci. *Magnis itineribus in Italiam contendit*, Cæs. 1. Gall. cap. 10. *Ad summam laudem gloriamque contendere*, Cicer. Philipp. 14. cap. 12. nach Lob und Ruhm streben. *Contendere animo, labore, omnibus viribus*, Idem passim. *Contendere voce*, schreyen/ ruffen/ als sehr man kan. Idem pro Ligario cap. 3 *Quantum potero voce contendam, ut hoc populus Rom. exaudiat.* ¶ 3. *Contendere aliquid ab aliquo*, ernstlich bitten/ darum anhalten. *Contendere verecunde ab aliquo aliquid*, Cic. 2. fam. epist. 6. Item, *Omni studio a te contendo*, ad Brutum epist. 14. Et, *Pompejus a me valde contendit de reditu in gratiam*, lib. 3. ad Q. fratr. epist. 1. cap. 5. ¶ 4. *Contendere adversus aliquem*, Antonius Ciceroni sub lib. 14. ad Attic. epist. 13, zancken/ hadern. Cicero 1. offic. cap. 31 *Contra naturam universam nihil contendamus.* Sic, *Armis cum aliquo contendere*, lib. 7. ad Attic. epist. 9, Et, *Verbis inter se contendere, non pugnis*, Idem Paradoxo 3. Et, *Lite de re aliqua contendere*, Quintil. l. 3. c. 4, hadern. *Contendere summo jure cum aliquo*, Cic. Attico l. 16. ep. 15. auff das schärffste mit einem rechten. *Pedibus, cursu, muneribus, versibus alternis, ludo cum aliquo contendere*, id est, certare, mit einem wetten/ wer am besten kan &c. C Sic Ovidius 10. Metam. v. 570 de Atalanta:

- - - - *pedibus contendite mecum.*

Virgilius 6. Æneid. v. 643

Contendunt ludo, & fulva luctantur arena.

Et Ecloga 7. v. 18

Alternis contendere versibus ambo.

Et, *Caussa contendit cum caussa*, Cicer. pro Quintio cap. 30. ¶ 5. Significat & comparare, inter se conferre. Cic. 2. Catil. cap. 11 *Si ipsas caussas contendere velimus.* Et pro Rosc. Amer. cap. 33 *Quidquid tu contra dixeris, id cum defensione nostra contendito. Ita facillime caussa S. Roscii cum tua conferetur.*

¶ Contentus, um, cujus contrarium est, remissum, laxum, ut, *Contentus arcus*, Ovid. 6. Metam. v. 286. *Contenti oculi*, starre Augen/ Sueton. Tib. c. 7. *Contentissima voce clamitare*, Apulejus 4. Miles. p. 147. Sed

¶ Contentus, vergnügt/ quære in *Teneo.*

¶ Contente, adverbium. *Socrates cum usque ad vesperum contentius ambularet*, immer für sich hin spatzierete/ Cic. 5. Tusc. c. 34. *Contentissime clamitare*, Apulej. l. 1. Florid. sub fin. aus allen Kräfften.

¶ Incontentus, ut, *Incontentæ fides*, id est, non contentæ, unangezogene Saiten/ Cic. 4. de finib. c. 27. D

¶ Contentio, conatus, das Bemühen und Darstrecken/ ut, *contentio animi, vocis, virium. Oratio non magnæ in dicendo contentionis*, hoc est, quæ non intendit vehementer, & ferit aures, Cicero pro Cluent. c. 1. ¶ 2. Sed, *Contentio est inter aliquas de possessione*, Cic. 4. Acad. c. 43, id est, concertatio, lis, ein Gezänck. *Multæ magnæque contentiones cum aliquo mihi sunt*, Idem 2. Philipp. c. 3. extr. Et, *Contentio belli*, id est, bellum acre, pugnæ vehementia. Ut, *Antiochus magna belli contentione terra marique superatus*, Idem pro Sextio c. 27. Et, *Res venit in contentionem*, Idem pro Quint. c. 6. wird streitig. *Inter prætores magna fuit contentio, utrum manibus se defenderent* &c. id est, acris & ambigua deliberatio, Nep. Miltiad. 4, 4. Cæsar Ciceroni l. 10. ad Att. sub epist. 8 *Neque tutius neque honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse.* Vide *Absum.* ¶ 3. Ejusmodi contentionem, Homerus scripsit, sororem esse & sociam Martis homicidæ l. 4. Iliad. v. 440

Ἔρις ἄμοτον μεμαυῖα,
Ἄρεος ἀνδροφόνοιο κασιγνήτη ἑταίρη τε.

Hoc est, *Contentio insatiabiliter furens Martis homicidæ soror sociaque.* ¶ 4. Contentio, Schema Rhetoricum, quod ἀντίθετον & ἀντίθεσιν Græci vocant: Cicero *Contrarium*, cum verbis sc. contrariis oratio conficitur, ut, *Qui in sermonibus & conventu amicorum verum dixerit nunquam, eum sibi in concionibus credis a mendacio temperaturum?*

¶ Contentiosus, *Oratio contentiosa*, Plin. lib. 2. epist. 19 *Jurisdictio contentiosa*, Lege 2. Dig. de offic. proconf. Et Comp. Augustinus epist. 174 *Quid est contentiosius, quam ubi de re constat, certare de nomine?*

¶ Contentiose, pertinaciter. Hieronymus libr. 2. adv. Jovinian. cap. 10 *Quod si quis contentiose dixerit* &c. Idem Epist. 135 ad Suniam & Fretillam: *Plerique bubonem* [Psalm. 102] *contentiose significare putant.* Et Epist. 126 ad Damasum, quæst. 2 *Aquila non contentiosius, ut quidam putant, sed studiosius verbum ad verbum interpretatur.* Et Augustinus epist. 10. cap. 4 ad Hieronymum: *Si quispiam falsitati contentiosius faverit.* Idem de Civ. Dei l. 20. c. 1 *contentiosissime defendere moliri.*

¶ Detendere, tentoria fixa refigere, quod profectione instante fieri solet, das Zelt wieder wegnehmen. Cæsar 3. de B. Civ. c. 85 *His constitutis rebus, signo jam profectionis dato, tabernaculisque detensis, animadversum est* &c.

¶ Distendere, in diversas partes tendere, von einander strecken/ sperren/ ut, *Distendere rictum*, Quintil. libr. 1. cap. 11. *Copias hostium distendere*, Livius lib. 3. cap. 23. Et Tibullus lib. 2. eleg. 5. vers. 84

Distendet spicis horrea plena Ceres.

Et, *dulci distendunt nectare cellas*, id est, implent, sie füllen aus/ Virgil. 1. Æneid. v. 433. Deinde transfertur ad animum. Livius l. 27. c. 40. pr. *Consules diversis itineribus profecti ab urbe, velut in duo pariter bella, distenderant curas hominum.*

¶ Distentus, ut, *Uber distentum*, strotzend/ Horat. Epod. 2. v. 46. Et Virgilius eclog. 7. v. 3

- - - - *Distentæ lacte capellæ.*

¶ 2. Distentus est occupatus, curis distractus. Cicer. lib. 15. ad Attic. epist. 18 *Intelligo te distentissimum esse, qua de Buthrotiis, qua de Bruto.*

¶ Distentus, ûs, subst. Plinius l. 8. c. 38 *sufflatæ cutis distentu.* Ausspannung.

¶ Distentio, idem, ut, *Distentio nervorum*, das Spannen der Adern/ Celsus l. 2. c. 8. extremo.

¶ Distensio, per S, scriptum apud Augustinum Confess. l. 11. c. 23 *Video tempus quandam esse distensionem;* quæ repetit c. 26: & ibidem c. 29 *Ecce distensio est vita mea.*

¶ Distentare, frequentativum. Virg. 9. ecloga v. 31

Sic cytiso pastæ distentent ubera vaccæ.

¶ Extendere, explicare, prorogare, ausdehnen/ ausspannen/ erstrecken/ ut, *Extendere agros*, Horat. de Arte P. v. 208. die Grentzen erweitern. *Extendere epistolam*, Plin. l. 7. ep. 9 fine; sive *Epistolâ se extendere*, ut alii legunt. *Extendere preces*, Idem l. 2. epist. 13. extr. Et, *Famam extendere factis*, Virg. 10. Æneid. v. 689. Horat. 3 Carmin. od. 3. v. 45

- - - - *nomen in ultimas*
Extendat oras.

¶ *Extentus funis*, idem l. 2. Epist. 1. v. 200.

¶ Extente, adverb. Ammianus l. 23. c. 7 in balistæ descriptione: *Quadratus eminet stylus extentius.*

¶ Extensus, alia forma, quod geminum hujus verbi Supinum est. Quintilianus l. 11. c. 3 p. 839 *In rebus magnis, lætis, atrocibus manus extensiores sunt.* Livius l. 21. c. 32 *Castra quam extensissima potest valle locat.*

¶ Extentare, frequentativum. Plautus Bacch. act. 4. scen. 2. vers. 3 *Vires tuas extentes.* Ammianus libr. 17. cap. 10 *latius semet extentans.*

¶ Intendere, adstringere, extendere, ut *Intendere arcum*, Virgil. 8. Æn. v. 704. spannen. Quam formulam ad metaphoram Cic. transtulit pro Sextio c. 7, *Intendere arcum in aliquem*, id est, invehi. *Intendere oculos, aciem in aliquid*, est attente inspicere aliquid. *Intendere animum alicui rei, & ad aliquid*, sein Gemüth auff etwas richten. Liv. in præfat. *Ad illa pro se quisque acriter animum intendit, quæ vita, qui mores fuerint.* Et Horat. l. 1. Epist. 2. vers. 35

- - - - - - - *si non*
Intendas animum studiis & rebus honestis,
Invidiâ vel amore vigil torquebere.

Intendere animo, est in animo sibi proponere. Cicer. in Philipp. 10. cap. 4 *Si Antonius, quod animo intenderat, perficere potuisset*, im Sinn fürnehmen/ fürsetzen. Terent. in Andr. act. 4. sc. 4. v. 12 *Repudio consilium, quod primum intenderam.* *Curas intendere*, Ovid. 3. Pont. 9, 29. Gedancken auff was legen. *Actionem alicui intendere*, eine Anklage wider einen fürnehmen. Cicero pro Milon. cap. 14 *Diem mihi dixerat, mulctam irrogarat, actionem perduellionis intenderat.* Sed, *Hanc se esse intendit*, sie giebt sich vor die aus/ Terentius in Eunuch. act. 3. scen. 3. vers. 19. ¶ 2. *Intendere*, idem interdum est quod *Augere*, erstrecken/ mehren. Tacit. 2. Annal. cap. 38, 4 *Languescit industria, inten-*

intenditur socordia. Liv. 1. c. 51 *Quo cumprimis se intendentibus tenebris pervenissent, pergunt* &c. A

¶ Intensus, & intentus. *Cithara nervis intenta*, Quintil. libr. 2. cap. 8. extr. mit Saiten bezogen. *Animus intentus cogitatione & cura*, Cicer. de orat. lib. 2. cap. 35. *Animus ad aliquid intentus*, 11. Philipp. cap. 9. Et, *Mens in imagines intensa*, id est, intenta, mit Fleiß gerichtet/ Idem de nat. Deor. lib. 1. cap. 20. Et Virg. 5. Æn. v. 137 *intenti exspectant signum.* Comp. *Sermo intentior*, id est vehementior, Cicero de Oratore libr. 1. cap. 60. *Intentior struendæ fraudi*, Livius libr. 23. cap. 35. *Intentissima conquisitio*, Idem libr. 29. cap. 35. Sed & altera forma *Intensius*, ita per gradus movetur. Nazarius Panegyr. Constantini c. 23 *Virtus in parvis prope ad securitatem remissa: in mediocribus modice intensior: ubi magna venerunt, juxta magnitudinem exantlandi operis erigitur.* Et Augustinus epist. 56 *intentissimam aurem præbere.* Idem de Morib. ecclesf. cathol. c. 31 *intentissima in Deum vita.*

¶ Intente, diligenter, ut, *Intente ac modeste aliquem audire*, Quintil. lib. 2. cap. 2. *Intentius se excusare*, Tacit. 3. ann. c. 35. Et Superl. Augustinus d. l. de Morib. eccl. cath. cap. 19 *curiosissime intentissimeque perquire.* B

¶ Intensio, & Intentio, ut, *Intensio arcus*, Vide *Arcus*. *Intentio vocis*, Quintil. lib. 1. cap. 17. Erhebung der Stimm. *Intentio animi*, cui contraria est, *remissio* seu *relaxatio*, Cic. 2. Tusc. cap. 23. ¶ 2. Intentio, voluntas, item studium atque contentio, eines Meinung/ Intention. Plinius Paneg. Trajani cap. 78 *Hæc nempe intentio tua, ut libertatem revoces & reducas.* Vide ibi Livinejum. ¶ 3. Item Harmonia, Stimmung. Auctor fragmenti veteris de musica, quod cum Censorino edi consuevit, cap. 12 *Organon quondam habuit tres intentiones, gravem, mediam, & acutam.* Et paullo post: *Hanc excepisse intentionem Linon tradunt.* Ubi etiam legas: *Et intendisse* (Apollinem) *protinus citharam.*

¶ Intentare, ut, *Intentare manus in aliquem*, einen angreiffen/ Livius l. 3. c. 47. Sed

Præsentemque viris intentant omnia mortem,

id est, minantur. Virgilius 1. Æneid. v. 95. Et, *Crimen invicem intentare*, auff einander Schuld und Klage treiben/ Quintil. lib. 3. cap. 10.

¶ Intentatio. *Intentatio criminum*, Tertullian. Apolog. c. 46. id est, objectio, accusatio.

¶ Intentatus, unversucht. *Vacca jugo intentata*, Senec. Medea v. 62. Et Horat. de arte v. 285

Nil intentatum nostri liquere Poetæ.
Nil intentatum virtus animosa relinquit: C
Omnia sunt magnis experiunda viris.

Et philosophus Seneca ad Marciam c. 18 *Nihil humanæ*, inquit, *audaciæ intentatum.*

¶ Superintendere. Hieronym. epist. 85 ita vertit Græcum ἐπισκοπεῖν.

¶ Obtendere, obducere, über etwas ziehen/ spannen/ ausbreiten. Cicer. ad Qu. fratr. libr. 1. epist. 1. cap. 5 *Multis simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur uniuscujusque natura; frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpissime.* Et, *Obtendere turpitudini rationem*, Ursach fürwenden/ hoc est, turpe factum ratione excusare velle, Plin. lib. 8. epist. 6. *Obtenta densantur nocte tenebræ*, die Nacht/ darin der Himmel mit Wolcken bezogen/ Virgil. 1. Georg. v. 248.

¶ *Esse obtentui.* Sallust. in Oratione Lepidi ad Pop. Rom. *Secundæ res mire sunt vitiis obtentui*, id est, prætextui, die Laster bedecken und beschönen. Ita locutus & Tacitus 1. Histor. cap. 49. Item 1. Annal. cap. 10 *Pietatem erga parentem & tempora Reipubl. obtentui sumta.* Item pro obstaculo. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 5 *Non terror obtentui est, nec occultandis, quæ plerumque intrinsecus latent, demorandoque adspectu ostentatio speciosa prohibetur.*

¶ Obtentio. Arnobius lib. 5. pag. 181 *Si textus omnis expositionis & series obtentionibus allegoricis clausa sunt.* Et p. 182 *Ambifaria obtentione velatus.* D

¶ Ostendere, est speciem seu faciem rei demonstrare, zeigen/ erzeigen/ anzeigen/ weisen: quod verbum Cicero, cum verbis *demonstrare, declarare, proponere*, & *patefacere*, familiariter conjungere solet. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 3. v. 5

Jam ne ostendisti signa nutrici?

Virgilius 6. Æn. v. 869 de Marcello:

Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Esse sinent.

Sic *ostendere de excelso locum aliquem*, Cic. in Somnio Scip. c. 2. Et Terent. in Adelph. act. 1. scen. 2. v. 25 *Te plura in hac re peccare ostendam*, ich will beweisen &c. Idem, *Virum se ostendere*, in Eun. act. 2. scen. 3. v. 15. Et, *Ostendere spem*, act. 5. scen. 4. v. 7. in Phorm. id est, præbere, exhibere, probare. Sic *Imperatorem ostendere*, Suetonius Calig. cap. 43. quod tamen dixit, ut per ostentationem & aliquam vanæ gloriæ captationem id fecisse significet. Ita Phædrus lib. 1. fab. 14 *dum vult vocem ostendere.* ¶ 2. Exponere notat, declarare, narrare, testari. Nepos Pelopida cap. 5 *Sicut ostendimus*, i. e. narravimus supra. Idem Agesilao cap. 1 *ut ostendimus supra.* Et Alcibiade cap. 6 *Nemo tam ferus fuit, quin inimicum se ostenderit his, quorum opera patria pulsus fuerat.* ¶ 3. *Ostendere* etiam est docere, significare. Horat. l. 1. ep. 18

- - - *Parios ego primus Iambos*
Ostendi Latio.

Terent. Eun. act. 5. sc. 9. v. 59 *Postquam ei mores ostendi tuos & collaudavi secundum facta & virtutes tuas.* Cæs. 1. de B. C. c. 6 *Pompejus eadem illa, quæ per Scipionem ostenderat, agit.* Et lib. 2. ejusdem historiæ cap. 20. extr. *Et quod ubique frumenti habebat, ostendit.* ¶ 4. Recentiores scriptores *ostendere* aliquando pro facere, reddere, ut Græci φαίνειν, item ἀποδεικνύειν pro ποιεῖν usurparunt. Imper. Præf. Institut. *Vosmet ipsos sic eruditos ostendite.* Vide Casaub. ad Theocrit. c. 9. itemque in Histor. August. ad Lampridii Commodum cap. 1. & ad Capitolini Maximinos c. 10.

¶ Ostentus, ui, ut, *ostentui esse*, quod vulgo dicunt irrisioni & spectaculo esse. Sallust. in Jugurth. cap. 24 *Quoniam eo natus sum, ut Jugurthæ scelerum ostentui essem.* Tacit. libr. 1. cap. 29 annal. *Corpora extra vallum abjecta ostentui.* zum Spectacul.

¶ Ostentum, prodigium, ein Gesicht oder Wunderzeichen am Himmel. Cicer. de nat. Deor. libr. 1. cap. 42 *Prædictiones vero & præsensiones rerum futurarum, quid aliud declarant, nisi hominibus ea quæ sint, ostendi, monstrari, portendi, ex quo illa, ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur?* Idem in 6. Verr. cap. 49 *Cum magnorum periculorum metus ex ostentis portenderetur.* Græci φάσιν *ostentum* dicunt, quod appareat. Differt a *portento*, qua voce inusitata complectimur prodigia, nata in terra aut aquis, ut si vel aqua in sanguinem miraculose convertitur, vel sanguine, igne aut frumentis pluit. *Monstra*, prodigiosi sunt partus hominum vel animalium, dicta vel a *monendo*, vel ut Cicero maluit, a *monstrando*; At *Prodigium* generale est vocabulum, dictum quasi *prædicium* de Ciceronis sententia, seu ut aliis placet, quod *pro agatur divinitus*, hoc est, propellatur indicendis futuris & consecuturis rebus. Vide de his omnibus traditionem eruditam in Peuceri Divinationibus, loco ultimo de *Teratoscopia.*

¶ Ostentiferum, τερατώδης in Onomastico exponitur.

¶ Ostensor, ex altera Supini forma, ein Zeiger. Tertull. Apolog. c. 11 *Lucullus qui primus cerasa ex Ponto Italiæ promulgavit, novæ frugis auctor, quia inventor & ostensor.*

¶ Ostensio. Vulg. Interpres ad Rom. 3, 25 *ad ostensionem justitiæ*; εἰς ἔνδειξιν, Græce. ¶ 2. Pro φαντασία, pompa, paratu, & quidquid ostentari solet. Vide Salmas. in Lampridii Alexandrum cap. 33.

¶ Ostensionalis. Ut *Ostensionales milites*, qui ad obsequium principum diebus festis & solennibus processionibus soliti convenire. Lampridius in Alexandro c. 33. & ibi Casaubonus.

¶ Ostentare, frequentativum. Cicer. ad Plancum lib. 4. famil. epist. 14 *Cadem ex altera parte belli exitus ostentat, ex altera servitutem.* Idem ad Attic. lib. 1. ep. 16 *Jugulum pro alterius capite ostentare*, den Hals daher strecken und bieten. Sed, *neque pugnas narrat, neque cicatrices suas ostentat*, scil. gloriandi studio, Terent. in Eun. act. 3. sc. 2. v. 30. prangen. *Jactare se & ostentare*, von sich rühmen/ ad Herenn. l. 4. c. 21.

¶ Ostentator, einer der da will gesehen seyn. *Ostentator pecuniosus*, Auctor ad Herenn. l. 4. c. 50.

¶ Ostentatrix. Apulejus Apolog. p. 323 *Vidistis profecto, qui affuistis, quam improba juvenum circumspectatrix, quam immodica sui ostentatrix.* Pacatus Paneg. Theodosii c. 17 *Eat nunc sui ostentatrix vetustas, & illa innumeris literarum vulgata monumentis jactet exempla.* Prudentius Psych. v. 439

Pompa ostentatrix vani splendoris inani
Exuitur nudata peplo.

¶ Ostentatio, Cicer. 2. de orat. cap. 81 *Ingenuo ostentationis vitanda est suspicio.* Et de Amicitia cap. 23 *Venditatio quædam & ostentatio.* Prahleren/ wenn man sich will sehen lassen. Et lib. 2. offic. cap. 13 *Simulatione & inani ostentatione, & ficto non modo sermone, sed etiam vultu stabilem se gloriam consequi posse, si qui rentur, vehementer errant.*

¶ Præostendo. Tertullian. adv. Judæos c. 5. pr. *præostensa sacrificia.* Et Ambrosius de Divinitate Filii cap. 6. extr. *significationes præostensæ.*

¶ Subostendo, Idem lib. 4. adv. Marcionem cap. 38, & de Anima c. 12, & de Baptismo c. 19. Est aliquantulum ostendere.

¶ Pertendere, prorsus extendere, gar ausstrecken. Terent. in Heaut. act. 5. scen. 5. v. 9 *Video non licere, ut cœperam, hoc pertendere*, hoc est, persequi & ad finem perducere, hinaus führen/ zu Wercke stellen. Livius libr. 5. cap. 8 *Pars maxima atque ipse Sergius Romam pertenderunt*, id est, recta profecti sunt, seyn stracks fortgereiset auff Rom zu.

¶ Pertentare, explorare est, vel experiri, aut valde tentare. Terent. in Andr. act. 3. scen. 4. vers. 9 *Ea gratia simulavi, vos ut pertentarem.* Sic Cicero de Oratore libr. 2. cap. 78 *Caussam totam*

totam pertentare & perspicere. Et, *Pertentare administratio-nem alicujus rei*, versuchen/ wie mit einem Ding umzugehen sey/ Idem de Inventione lib. 2. cap. 12. A

¶ Portendere, quasi *porro* vel *ante tendere*, prædicere, præmonstrare. Livius lib. 1. cap. 8 *Regnum portendere.* Cic. 6. Verrina cap. 49 *Ex ostentis metus magnorum periculorum portenditur.*

¶ Portentum, ipsa res, quæ forma ac ratione sua nova & insolita aut detestanda aliquid portendit. ein Ebentheuer. Cicero 1. de divinat. cap. 42 *Portenta, ostenta, monstra, prodigia dicuntur, quia portendunt, ostendunt, monstrant, prædicunt.* Hinc quicquid communem modum ac rationem excedit, *portentum* appellatur. Ita enormia vitia *portenta* vocat Seneca lib. 5. Controverſ. præfat. *Multa donanda*, inquit, *ingeniis puto, sed donanda vitia, non portenta sunt.* Sic de vitiosissimis & supra modum omnem corruptis hominibus, ac unde pessima ac tristia quæque impendent, eleganter hæc vox usurpatur. Ut, cum Cicero Gabinium *portentum & funus Reipubl.* de provinc. Consl. itemque Clodium: *Fatale portentum prodigiumque Reipubl.* Orat. in Pisonem cap. 4 appellat.

¶ Portentōsus, a, um, monstrosum, insuetum, mirum, portento similem, vel plenum. Cic. 2. de divinat. 28 *An verò illa nos terrent, si quando aliqua portentosa, aut ex pecude, aut ex homine nata dicuntur? Portentosa mendacia*, Plinius dixit lib. 5. cap. 1. Sueton. Domit. cap. 4 *Ante pedes ejus stabat puerulus coccinatus portentoso parvoque capite.* Gradibus etiam adsurgit. Tertullianus de Anima cap. 57 *portentosiora signa.* Seneca Epist. 114 *oratio portentosissima.* Et Plinius lib. 36. cap. 13 pr. labyrinthos *portentosissimum humani ingenii opus appellat.* B

¶ Portentificus. Lactantius lib. 2. cap. 13 *Portentificas animalium figuras, quas colerent, commenti sunt.*

¶ Prætendere, opponere, für etwas herziehen. Virgilius 1. Georg. v. 270 *Segeti prætendere sepem.* Sed ¶ 2. *Ne desidiæ nostræ prætendamus alienum*, Plin. lib. 4. epist. 16, id est, prætexamus, laſſ uns unsere Faulheit mit einer fremden nicht bemänteln/ beschönen. Et Quintil. præfat. lib. 1. de falsis Philosophis: *Vultum & tristitiam, & dissentientem a cæteris habitum pessimis moribus prætendebant.* ¶ 3. Est & militare verbum, & ponitur pro, *custodire limites.* Claudianus de bello Getico v. 416

- - - *legio prætenta Britannus.*

¶ Hinc *Prætentura* & *prætensura*, ipsa custodia. Ammianus lib. 14 cap. 9 [Valesf. cap. 3] *Mesopotamiæ tractus omnes crebro inquietari sueti, prætenturis & stationibus servabantur agrariis.* Vide Lindebrogium in h. l. & clarius rem explicantem Valesium fol. 11. Manilius etiam *prætentas* dixit lib. 4. v. 684 (al. 691)

Gallia prætentis, Hispania maxima bellis,

Si vera ea est lectio, pro qua antea legebatur *prætensis*, & hodie excusi legunt *per census.* Josephus autem Scaliger *prætentas* interpretatur *prætenturas*, hoc est, equites exploratores, in Comm. & Castig. in Lib. 4. Manil. p. 340. C

¶ Prætentus, Seneca in Hippolyto v. 885

Lacrymas coortas veste prætenta obtegis.

¶ Prætentare, ante tentare, vorher versuchen/ prüfen. ut, *Prætentare vires*, Ovid. 8. Met. v. 7. Claudianus de 4. Consl. Honorii v. 346

Calcatur si pigra palus tuus ante profundum
Prætentet Sonipes.

Tacitus Agricola cap. 20 *Sed ubi æstas advenit contracto exercitu &c. loca castris ipse capere, æstuaria ac silvas ipse prætentare.* Suetonius Augusto cap. 35 *Cordus Cremutius scribit, ne admissum quidem nunc quemquam Senatorum, nisi solum & prætentato sinu.*

¶ Protendere, herfür oder heraus strecken. Plin. lib. 11. cap. 43 *Inter digitos medius longissime protenditur.* Et, *Brachia alterna protendere*, Virg. 5. Æneid. v. 377. Et Cic. 10. famil. epist. 36 *Comitia in Januarium mensem protendimus*, (al. *protrudimus* leg.) id est proferimus, ziehen auff.

¶ Protentus, participium nominale. Virgilius Georg. lib. 1. v. 171

pedes temo protentus in octo.

Comparativus, *protentior gurges*, Avieni est periegesi v. 128. Idem v. 598 - - - *Phocis*

Lucis in exortum protentior.

¶ Protentare frequentativ. Avienus Arateis v. 285

Et, ceu Siriaco torretur spica calore
Protentata manu.

¶ Retendere, laxare, abspannen/ablassen/ Ovid. 2. Metam. v. 419

Exuit hic humero pharetram, lentosque retendit
Arcus.

¶ Retentare, denuo tentare. Ovid. 1. Metamorph. v. 746

Timide verba intermissa retentat.

Sic, *Retentare studium*, Ovid. 5. Trist. 12. v. 51, wiederum fürnehmen und versuchen. *Retentare preces*, Idem 14. Metam. v. 382.

¶ Retentator. Cassiodorus lib. 2. ep. reg. 10 *Quidquid a retentatoribus constiterit possideri, sine ulla facias dilatione restitui.* Adde eundem lib. 1. epist. 22. Sunt autem, qui alienam rem retentant. Vide quæ Sirmondus ad Ennodium de hac voce notavit pag. 5.

¶ Retentatrix. Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 4 de ciborum digestione: *Secundæ hoc cura virtutis est, quam Græci, quia retentatrix est, vocant* κατασχετικὴν.

¶ Subtendere, Cato cap. 10 *Lecti loris subtenti*, unten mit Riemen gefaßt / Gurt-Bette.

¶ Subtentare, Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 51. *Advenis huc subtentatum*, id est, tentatum. Lambinus legit *nos tentatum*: Operarius *sistentatum*, antiquo verbo, quasi se ostentatum.

¶ Sustentare, vide in *Sustinere*, sub *Teneo.*

TĔNĔBRAE, caligo, privatio luminis. Finsterniß. *Tenebræ crassæ*, Cic. 4 Acad. c. 39. pr. *Primas tenebras* Livius principium noctis dixit lib. 31. cap. 23. *Primis*, inquit, *tenebris movit*, bey angehender Nacht. ¶ 2. Tenebræ pro loco tenebricoso. Ut in illo Catulli carm. 56

Oramus, si forte non molestum est,
Demonstres, ubi sint tuæ tenebræ.

Quomodo & loquitur Matthæus Evangelii cap. 22. v. 13. *Conjicite eum in tenebras exteriores.* ¶ 3. Tenebræ, pro cujuscunque rei obscuratione, usitatissima est metaphora, ut, *offundere tenebras alicui rei*, Cicer. in Acad. 4. c. 19. Et, *Obducere tenebras rebus clarissimis*, Ibidem cap. 5. Et Quintil. lib. 10. cap. 1 *Menander omnibus ejusdem auctoribus abstulit nomen, & fulgore quodam suæ claritatis tenebras obduxit.* verfinstern/dunckel machen. Sic, *Familiam abjectam & obscuram e tenebris in lucem vocare*, Cicero pro Dejotaro c. 11. *Tenebræ & cæcæ nubes Reipubl.* Idem pro domo sua cap. 10. Ac Lucretius lib. 2. v. 15

Qualibus in tenebris vitæ quantisque periclis
Degitur hoc ævi quodcunque est?

Id est, in quanta ignorantia & cæcitate &c. ¶ 4. Non raro *tenebrarum* nomine vita intelligitur, quæ in obscuro & procul omni fama & gloria degitur: nam contra *in luce vivere* dicuntur, qui in celebritate positi sunt. Virg. 2. Æn. v. 92

- - - *Vitam in tenebris luctuque trahebam.*

Vetus Panegyrista, Pacatus, ad Theodosium cap. 17 *Tenebras sibi suas imputet virtus jacens.*

¶ Tenebellæ, diminutivum, apud Claud. Mamert. de Animæ statu lib. 2. cap. 9. Verba vide in *Nuncupatim.*

¶ Tenebresco, cere, finster werden. Augustinus lib. 1. de Genesi ad lit. cap. 10 *quo tempore pars ista, in qua sumus, tenebrescit in noctem.*

¶ Tenebrōsus, ut, *Aer tenebrosus*, obscurus, dunckel Wetter/ Virgil. 5. Æneid. v. 839. Et lib. 6. v. 107 *palus tenebrosa.* Et, *Nox tenebrosior.* Hieronym. vita Malchi f. 99.

¶ Tenebricus, ut, *Tartarea tenebrica plaga*, Cic. 2. Tuscul. cap. 9. ex Poeta quopiam. Et *Tenebrica vestis*, id est atra, apud Tertullian. de Pallio cap. 4. Vide Rigalt.

¶ Tenebricosus, Idem in Pison. cap. 8. *Tu ex tenebricosa popina consul extractus*, aus einer rauchigen und finstern Garküchen. *Tenebricosissimum tempus*, Idem in Vatin. cap. 5. pr. metaphorice.

¶ Tenebriones, qui vel doli & mendaciorum tenebras aliis offundunt, vel lucem fugiunt. Nonius ex Varrone citat. Vide supra in *Infernus.* Ein Finsterschleicher / Tockmäuser.

¶ Tenebrare, tenebras inducere, finster machen. Apulejus lib. 8. p. 208 *Jam vespera semitam tenebrante.* Et Ammianus lib. 19. cap. 17 *Vespera tenebrante.*

¶ Contenebrare, Varro lib. 2. de re rust. cap. 2 *Ab occasu ad bibendum appellunt, & rursus pascunt, quoad contenebravit*, hoc est, usque in noctem. Passive Tertullianus de Jejun. c. 10 *Contenebratus orbis defuncto Domino lugubre fecit officium.* Et Alcimus Avitus Epist. 33 *contenebrati recessus nocturnalis habitatio.* Et Chrysologus Serm. 87 *contenebratis mentibus.*

¶ Extenebrare. Idem Varro: *Atque omnes adeo perquirit atque extenebrat artes.* Davonius Daretis Phrygii interpres lib. 1. de bello Trojano, de fama:

- - - *quæ murmura rerum*
Occulta extenebrat, redditque latentia luci.

¶ Hinc *argenti extenebronidæ* vocabulum finxit Plautus. Vid. Gevart. lib. 2. Statian. lectionum cap. 13.

D TĔNĔDOS, Τένεδος, insula in Ægæo, inter Mitylenen & Hellespontum, contra Trojam, prope Sigeum, ubi ingens fuit *Apollinis cultus*, Strabo lib. 7. ante *Leucophrys*, postea a *Tenne* quodam *Tenedos* appellata, ut Heraclides auctor est de Politiis. Virgil. 2. Æneid. v. 22

Est in conspectu Tenedos notissima famâ Insula &c.

¶ Tenedius, Τενέδιος, ut, *Tenedius homo*, pro tetrico & formidabili. *Tenedia bipennis*, τενέδιος πέλεκυς, pro judicio nimium severo. Vide Chil. & Heraclidem. Cic. ad Qu. frat. lib. 2. ep. 9 *Tenediorum libertas securi Tenedia præcisa est.*

TĔNEO, tenēre, est quod prehenderis manu aut arripueris constrictum habere, ne excidat & elabatur. Unde & pro compotiri, habere seu possidere ponitur, & amantibus solenne verbum est, cui opponitur relinquere, deserere. Planesium virgo apud Plautum Curcul. act. 1. scen. 3. v. 16 *Tene me, amplectere ergo.* Et rursus v. 54 *Tene etiam, priusquam hinc abeo, suavium,*

suavium, i. e. accipe, habe. Hinc quando votis optatisque praeter spem compotimur, solemus verbo *Tenere* & *habere* promiscue uti. Terentius Heaut. act. 2. sc. 3. extr. A

- - *teneone te,*

Antiphila, maxime animo exoptatam meo?

Petronius: *Nondum querelam finieram, cum Chrysis intervenit, amplexuque effusissimo me invasit, & TENEO TE, inquit, qualem speraveram.* Apulej. 5. Miles. *Teneo te meum lumen*, & lib. 10. *Teneo te*, inquit, *teneo meum palumbulum, meum passerem.* Vid. Taubm. ad Virg. p. 9. & ad Plaut. pag. 855. Graeci in ejusmodi gratulationibus verbo ἔχειν uti solent: ut Heliodorus, cujus locum ad Petronium V Vowerius observavit: ut Sophocles Oedip. Colon. v. 1171. & ita quoque Curtius lib. 6 *Ibi Cebalinus gaudio elatus* HABEO TE, *inquit*, INCOLVMEM EX IMPIORVM MANIBVS EREPTVM. Similiter *tenere* & *habere aliquam* promiscue & honeste dicimus, pro rem cum aliqua habere. Vide supra *Habere.* Apulejus 7. Miles. *Charitatem non tenebis, non frueris nuptiis.* Et lib. 1 *Nequeunt tenere Photidem.* Sic *teneri* juxta & *haberi* dicimus, quae in potestatem ac ditionem nostram venerunt. Tacitus principio Annalium: *Urbem Romam a principio reges habuere*: ubi Muretum, si lubet, vide. Virgil. 1. Aeneid. v. 12 - - - *Tyrii tenuere coloni.* Nepos Miltiade cap. 1. *Tum Thraces eas regiones tenebant.* Item Datame cap. 4 *Qui Cataoniam tenebat.* Idem & *exercitum tenere*, similiter dixit Dione cap. 6. *Heraclides*, inquit, *praeerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret.* Apud Suetonium in Tito cap. 7 B *Scenam tenere* est principem locum habere in scena, regnare. Quemadmodum *Scholam tenere, Rempubl. tenere* Cicero aliique dixerunt. *Morem tenere*, Virg. 3. Aen. v. 408. eine Gewohnheit haben. *Primas tenere*, Cic. de clar. Orat. cap. 95. ¶ Suetonius Tito cap. 8 *Obstinatissime tenuit, ne quem sine spe dimitteret*; i. e. observavit, custodiit. *Civitatem oppressam servitute tenere*, Cic. pro domo cap. 51, est possidere, inne haben / besitzen. *Tenere gubernacula reipubl.* Idem lib. 2. de Divin. cap. 1. Et, *Principatum tenere*, Nepos Attico cap. 5. Ac, *Virtus altissimum locum in homine tenet*, rursus Cic. de finib. lib. 4. cap. 14. *Tenere cursum*, Idem 3. Nat. deor. cap. 34, seinen vollen Strom oder Lauff haben. ¶ 2. *Tenere se*, i. e. continere. Nepos Dione cap. 9 *Hac mente cum a conventu se remotum Dion domi teneret.* Idem Eumene cap. 5 *Tenuit autem se uno loco.* Et rursus Hannibale cap. 12 *Hannibal enim uno loco se tenebat in castello* &c. Et, *Tenere se domo*, Cicer. post red. in Sen. cap. 11. *Tenet se trans Tiberim in hortis*, Plinius lib. 4. epist. 2. Wohnet im Gartenhauß. *Se se in aeterno servitio tenere*, Livius libr. 4. cap. 35. ein Sclave seyn. ¶ 3. Est & medicorum verbum, & continere sive comprimere seu sistere fluentem alvum significat. Celsus praefat. libr. de medicina: *Quid autem compressum corpus resolvat, quid solutum teneat.* ¶ 4. Est & nauticum, ut, *portum tenere.* Tacitus 2. Histor. cap. 9 *Cythnum Insulam tenuit.* C ¶ 5. Est & lictorum, cum fugitivos deprehendunt. Plaut. *Si tenetis, ducite.* Huc eleganter alludunt saepe auctores. Ovid. 3. Trist. eleg. 9. v. 19

Ergo ubi prospexit venientia vela, tenemur,
Et pater est aliqua fraude morandus, ait.

Wir seyn gefangen. Plautus Casina a. 2. sc 3. v. 49

- - *Obperii! manifeste miser Teneor.*

Seneca Medea vers. 634 *Bene est, tenetur: perge, festina, attrahe.* ¶ 6. Est & forense verbum: *tenere* enim *caussam*, est vincere, obtinere. Horat. l. 1. epist. 16. v. 43

Quo responsore & quo causae teste tenentur.

Ubi vide Torrent. Et Livius lib. 4. cap. 30. extr. *In eo plebs superior fuit, quod tenuit, ne consules in proximum annum crearentur.* ¶ 7. Ponitur & pro sustentare, sich ernehren / ut *tenere se malis artibus*, Plaut. act. 4. scen. 7. vers. 9. ¶ 8. Ad animum quando refertur, nosse, meminisse, intelligere significat, Plautus Pseud. act. 1. scen. 2. vers. 81. *Tenes, quorsum haec se tendant, quae loquor?* Terent. Andr. act. 1. scen. 1. v. 58 *S. Dic Sodes qui heri Chrysidem habuit? nam Andriae Id erat nomen. SO. Teneo.* *Animo tenere*, Cicer. in Oratore cap. 29. *Memoria rem tenere*, Idem 3. Catil. cap. 8. etwas noch wissen und behalten. Virgilius Ecloga 9. v. 45 D

Numeros memini, si verba tenerem.

Terentius in Andr. act. 3. scen. 2. vers. 18 *Teneo, quid erret*, i. e. scio, novi. Idem Heaut. act. 4. scen. 3. v. 22 *Tenes quid dicam?* i. e. intelligis? *Amor me tenet*, Terent. in Hecyr. act. 3. scen. 3, 44. Et, *De triumpho nulla me cupiditas tenet*, Cicer. 7. Attic. ep. 2. Et, *Magno alicujus desiderio teneri*, Idem de Senect. cap. 10. *Teneri lege, legibus, interdicto*, est obligatum esse, durch ein Gesetz verpflichtet seyn / etwas zu thun / Cicer. passim. *Teneri jurejurando*, Idem 3. off. cap. 27. vereydet seyn. *Pactione obstrictum teneri*, Idem in Pison. cap. 13. *Teneri aliqua poena*, pro obnoxium esse poenae, straffällig seyn / Idem ad Q. Frat. lib. 2. epist. 3. Sic, *In opere & labore reficiendae urbis teneri*, Livius lib. 6. cap. 1. hoc est occupatum esse in opere, in einem Werck begriffen seyn. ¶ 9. Tenere, etiam pro delectare ponitur: nam grata & delectabilia detinent: unde *morari* similiter usurpatur. *Alicujus rei studio teneri*, Cicer. 1. de Leg. c. ult. & *iisdem studiis teneri*, lib. 8. fam. ep. ult. legimus. *Studium eorum me tenet*, hoc est, delector eorum studio, idem ad Attic. lib. 1. epist. 11. ¶ 10. Tenere Ecclesiasticis Scriptoribus designat credere, defendere, pro fidei quodam articulo probare, & probatum ab aliis velle. Barth. ad Claudian. Mamert. pag. 245. ¶ 11. Sunt & hae locutiones Ciceroni familiares, ut, *Teneo ab accusando vix me*, Cicer. ad Qu. Fratr. lib. 3. epist. 2. kan mich kaum enthalten. Et ad Dolabellam sub ad Attic. lib. 15. ep. 14 *Teneri non potui, quin tibi apertius illud idem in literis declararem.* Et, *Sermone suo aliquem tenere*, de clar. orat. cap. 65. *Magna me spes tenet, judices*, hoc est, magna spe ducor, ich habe gute Hoffnung / Idem pro Cluent. c. 3.

¶ Teneor, i. e. *oportet me*, purae Latinitatis non est, nec forsan ante Justiniani tempora in usu fuit. Cum Cicerone dices, *oportet, munus est alicujus, meae partes sunt, non alienum est a persona alicujus*, &c. ¶ Bene autem & eleganter *Me vis amoris, quo tibi teneor, indicare compellit*, Apulejus dixit libr. 3 Miles. pag. 136.

¶ Tenax, das anklebt und anhält. *Tenax bitumen*, Ovid. Metam. 9. v. 661, klebrig. *Cera tenaces*, Virgilius 4. Georg. v. 161. *Justus & tenax propositi vir*, Horat. 3. Carm. od. 3. der drüber hält. *Tenacissima memoria*, Quintil. lib. 1. cap. 1. i. e. firma, constans, ein starck Gedächtniß. *Tenax morbus*, id est, contumax, Sveton. Claud. cap. 2. Et, *Pater parcus & tenax*, Cicer. pro Coelio cap. 15. id est, parcus, avarus. ein Druckpfennig. Rursus Quintilianus lib. 1. cap. 1 *Natura tenacissimi sumus eorum, quae rudibus annis percepimus.* Et Sueton. Caes. cap. 67 *Tenaciores armorum.* Et Plinius libr. 10. epist. 17 *tenacissimus disciplinae.*

¶ Tenacitas. *Unguium tenacitas*, Cic. 2. de Nat. Deor. c. 47. Et Plinius l. 9. cap. 30 *Grandibus polypis* (piscibus) *minor tenacitas*, id est tenendi vis, retentio, das Halten. ¶ 2. Kargheit, ut, *Tenacitas emendi.*

¶ Tenaciter, adverb. Ovid. Heroid. ep. 3. v. 43

An miseros tristis fortuna tenaciter urget?

i. e. sine cessatione. Comp. *tenacius.* Augustinus epist. 6 extr. *tenacius habitabit & fixius.* Superl. *tenacissime dissimulare*, Apuleji est l. 5. Metamorph. ed. Elmenh. p. 167.

¶ Pertinax, i. e. valde tenax, Plaut. Capt. act. 2. sc. 2. v. 39

HE. *Quid tu ais? tenaxne pater ejus est?* PHI. *imo edepol pertinax.*

Vide infra in *Pertinere.* Item *pervicax* in elemento P.

¶ Tenaculum, quo quid tenetur: usitatius *retinaculum* dicitur. Terentianus Maurus praef. v. 29

Augustoque tenaculo
Donec lubrica sarcina
Tanti per spatium cavi
In lucem superam exeat,
Alterna vice pollicum
Certat vincere ponderis
In praeceps facilem fugam.

¶ Tenor, rei progressus est, & continuatio aequabilis, ein gleicher Laut / gleiche Weise für sich hin / beharrliche Folge. Cicer. in orat. cap. 6 *Uno tenore in dicendo fluit, nihil afferens praeter facilitatem & aequabilitatem.* Et Livius l. 5. cap. 5 *Tenore uno rem peragere*, in einem Zug und Thun. Suetonius Domitiano cap. 10 *Neque in abstinentiae tenore permansit.* Valer. Max. l. 9. cap. 11. extr. *Sincerus privati ac publici officii tenor servatur.* ¶ 2. Et Graecorum τόνοι a Latinis veteribus *Tenores* dicti sunt. *Acutus, gravis tenor*, Quintil. l. 1. c. 5.

A *Teneo* Composita.

¶ Abstinere, est ab aliqua re animum vel manum cohibere. enthalten. *Abstinere a negotiis*, Sueton. Tib. cap. 50. *abstinere publico*, sich nicht sehen lassen / Tacit. 3. annal. cap. 3. Et, *Abstinere alieno*, Sueton. Tit. cap. 6. Cicero etiam pronomen interponit, ut, *se maledictis abstinere*, ad Brut. epist. 17. *Litibus & jurgiis se abstinere*, Idem de divin. libr. 1. cap. 45. Et 2. Philipp. cap. 3 *Quale beneficium est, quod te abstinueris a nefario scelere?* Et lib. 1. de Orat. cap. 43. extr. *Ab alienis mentes, oculos, manus abstinere.* Item, *Vix a se manus abstinuit*, 4. Tuscul. cap. 37. Et Terent. in Adelph. act. 5. scen. 2. v. 6 *Non manum abstines mastigia?* Livius lib. 7. cap. 27. itidem cum quarto casu: *Ab aede tantum matris Matutae abstinuere ignem*: & l. 42. c. 26 *qui ab sociis suis non abstineret injuriam.* ¶ 2. Cum Infinitivo, *Abstineant mihi invidere*, Plautus Curcul. act. 1. scen. 3. vers. 24. Et Suetonius Tiber. cap. 23 *quando ita praefari non abstinuerit.* ¶ 3. Nec inelegans & haec locutio est: *ut ne clarissimi quidem viri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberent*, Sueton. de Clar. Grammaticis cap. 3. ¶ 4. Livius lib. 8. cap. 24 *Romano bello fortuna Alexandrum Magnum abstinuit*, id est, prohibuit. ¶ 5. Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 202. *Abstinuit vim uxore & gnato.*

¶ Abstinens, ut, *Homo alieno abstinentissimus*, Plin. lib. 6. ep. 8. Et Cicer. 1. off. cap. 11 *Praetorem decet non solum manus, sed etiam oculos abstinentes habere.* Et Columella libr. 11. cap. 1

Somni

Somni & vini sit abstinentissimus, quæ utraque sunt inimicissima diligentiæ. A

¶ Abstinentia, virtus, quæ ab rebus illis abstinet, quas perperam animus appetit, & avaritiæ modo, modo luxuriæ opponitur, ut ad Nepotem Lambinus docet, & aliquando *Innocentia* etiam dicitur: quanquam hujus nomen latius pateat. Nam qui a bonis alienis abstinet, potest is sane *abstinens* dici; sed qui a vi in corpus alterius inferenda sibi temperat, *abstinens* dici non potest, *Innocens* potest. *Abstinentia cœnæ, vini*, Plin. 25. cap. 5. Et, *Abstinentiam summam præstare*, Quintil. lib. 2. cap. 2. de officio præceptoris. *Abstinentia mitigare febrem*, Idem lib. eod. cap. 17. Et Cic. 2. offic. cap. 22 *Nulla re conciliare facilius benevolentiam multitudinis possunt ii, qui Reipubl. præsunt, quam abstinentia & continentia.*

¶ Abstinenter. In Sallustium declam. 7 *Prætor factus modeste se gessit & abstinenter.* Comp. *abstinentius.* Augustinus lib. 2 de Morib. Manich. cap. 13 *abstinentius vitam ducere.*

¶ Attinere, *Attineri publica custodia*, Tacit. 3. annal. cap. 36, id est, teneri, vel detineri, in Verwahrung gehalten werden. Et, *Seneca rarus per urbem, quasi sapientiæ studiis domi attineretur*, Idem lib. 14. cap. 56. ¶ 2. Et impersonaliter, Terent. act. 1. sc. 2. v. 16 *Nihil ad me attinet*, es gehet mich nicht an. *Jamne me vis dicere, quod ad te attinet?* in Adelph. act. 2. sc. 1. vers. 32. B Et Cic. pro Rosc. cap. 41. *Servos ipsos, quod ad me attinet, neque arguo, neque purgo.*

¶ Continere, an sich halten / haben / fassen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 22 *Coercet & continet mundus omnia suo complexu.* Idem 2. off. cap. 24 *Nec res ulla vehementius Remp. continet, quam fides*, hält zusammen. *Philosophorum libris hæc continentur*, id est, habentur, Quintil. procem. lib. 1. Item, *Continet epistola tertia, esse tibi redditam orationem pro Clario*, die dritte Epistel vermag oder hält in sich / ꝛc. Plin. lib. 9. epist. 28. ¶ 2. Sed, *Beluas immanes septis continere*, id est, cohibere, zwingen und inne halten / Cic. in Philipp. 13. cap. 3. *Regere ac continere appetitiones animi*, idem 4. Tuscul. cap. 9. im Zaum halten. Et, *Continere civitatem in officio*, Cæsar lib. 5. Bell. Gall. cap. 3. Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 2, 26 *Quæ vera audivi, taceo, & contineo optime*, Behalt es bey mir. *Continere linguam*, id est, refrenare, Cicer. ad Qu. Frat. lib. 1. epist. 1. cap. 9. *Continere manus*, Terent. in Adelph. 4. sc. 2. v. 26. Idem in Eunuch. act. 5. sc. 2. vers. 20 *Vix me contineo, quin involem in capillum*, kan mich kaum enthalten. Cæl. ad Cicer. 8. famil. epist. 6 *Qui si perniciosum sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret.* Et Terent. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 17 *Ruri fere se continebat*, er hielt sich mehrentheils auff dem Dorffe. *Domi atque intra privatos parietes aliquem continere*, Quintil. lib. 1. cap. 2. C

¶ Continens, quicquid non est interruptum, vel sine intervallo est, was an einander ist und rühret. *Continens spiritus*, qui non intermittitur, ut, *Demosthenes spiritu continenti recitavit aliquot versus*, in einem Athem hin. Cæsar 7. de Bell. Gall. c. 4 *Labore continenti omnia superare*, hoc est, assiduo, non intermisso, mit steter Arbeit. *Continens agmen*, Livius dixit lib. 1. cap. 29. *Continentes silvæ*, Cæsar de B. Gall. lib. 3 cap. 28. Et, *continens omnium dierum labor* Idem lib. 3. B. Civ. cap. 63. *Continentibus diebus*, ibidem cap. 84. ein Tag an dem andern. *Continens oratio*, quæ perpetua dicitur, apud Cicer. 1. Tuscul. cap. 8. *Continens terra*, quæ non intercisa mari est, itaque *insulæ* opponitur. Nepos Themistocle cap. 3 *Apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram.* Quæ & absolute *continens*, & frequentius quidem appellatur. Idem Nepos Miltiade cap. 7 *Procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur.* ¶ 2. Homines cum *Continentes* vocamus, illi significantur, qui temperant animo, & eum a cupiditate improba revocant, quæ vel vitæ alterius, vel fortunis, vel pudori etiam immineat. Cæsar 1. de B. C. cap. 23 *Dimitti omnes incolumes. HS sexagies, quod aurum adduxerat Domitius atque in publicum deposuerat, allatum ab Duumviris Corfiniensibus Domitio reddit, ne continentior in vita hominum, quam in pecunia fuisse videatur.* D Quo in loco *Continentem* Cæsarem fuisse significat, tum quod obsessos & deditos dimisit incolumes, in quo se ab ira & crudelitate continuit; tum quod Domitii pecuniam Domitio concessit, nec ipse abstulit, quod poterat, in quo se minime avarum ostendit. Itaque *continens* idem fere quod abstinens, innocens, ut, *Homo continentissimus*, Cic. Paradox. 1. cap. 2. Frequentissime is dicitur, qui libidines cohibet, & sese exhibet castum; Unde libidinosum Horatius *incontinentem* vocat, de quo infra. Terent. in Eun. act. 2. sc. 1. v. 19

Dii boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens.

¶ 3. *In continenti*, & *Ex continenti*, est confestim nullo tempore interjecto, quod crebro apud JCtos legitur. Ulpianus L. Quod ait lex D. ad L. Jul. de adulteriis: *Quod ait lex* IN CONTINENTI FILIAM OCCIDAT, *sic erit accipiendum, ne occiso hodie adultero reservet, & post diem filiam occidat, & contra. Debet enim prope uno ictu & uno impetu utrumque occidere.* Usus hac formula Tertullianus de Præscript. cap. 2. pr. & Apologet. cap. 23.

¶ Continentia, complexus est, συνοχὴ, ut Vet. Glossarium interpretatur. Æthicus Cosmograph. sub initium opusculi: *De omni ejus* (orbis terrarum) *continentia perlatum est ad Senatum.* Sic apud eundem: *Oceani occidentalis continentia.* Similiter *Virgilianam continentiam* Fulgentius dixit complexum rerum Physicarum, quæ in Virgilio continentur, in quam rem peculiaris ejus exstat libellus. ¶ 2. Continentia ἐγκράτεια est, sive illa virtus, *quam partem temperantiæ, per quam cupiditas consilii gubernatione regitur*, Cicer. 2. de Inventione cap. 54 describit: & in orat. pro Lege Manilia: *Cupiditatibus* & *libidinibus*, quas in Romanis Ducibus jam ante perstrinxerat, opponit cap. 23. C. Nepos Attico cap. 19 *Pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni: neque tamen horum quenquam, nisi domi natum domique factum, habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperantem concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet dici; & potius diligentiæ, quam pretio parare, non mediocris est industriæ.* Vetus Interpres in Act. Apost. cap. 24 v. 25 *Castimoniam* appellat: generalius sumto vocabulo, quod integritatem & innocentiam etiam notat. Vide *Castus.*

¶ Continenter, ut, *Honestum est parce, continenter, severe, sobrie vivere*, genau und mäßig leben / Cicer. 1. offic. cap. 30. Et Augustinus epist. 199 *continentissime diu vixit.* ¶ 2. Continue. Cæsar lib. 1. Gall. B. cap. 1 *Galli cum Germanis continenter bellum gerunt.* Et Livius lib. 25. cap. 7 *In Albano monte biduum continenter lapidibus pluit.* an einander.

¶ Incontinens, qui se continere, & temperans esse nequit, der sich nicht mäßigen noch an sich halten kan. Præcipue vero *libidinosum* deditumque amoribus notat. Horat. lib. 3. ode 4. v. 77

Incontinentis nec Tityi jecur
Relinquit ales.

Incontinentem vocat Tityum, quod Latonæ stuprum inferre conatus sit. Vide & Gellium lib. 19. cap. 2. ¶ Seneca cum Genitivo junxit, *violentum & incontinens sui*, 3. Nat. quæst. cap. 30.

¶ Incontinentia. Cic. 7. in Verr. cap. 15 *Est boni judicis, parvis ex rebus conjecturam facere uniuscujusque, & cupiditatis, & incontinentiæ.*

¶ Incontinenter. Cic. 3. offic. cap. 8 *Si omnes deos hominesque celare possimus, nihil tamen avare, nihil injuste, nihil libidinose, nihil incontinenter est faciendum.* Et Celsus lib. 1. cap. 3 *cibum incontinenter assumere.*

¶ Contentus, nomen potius quam participium, (nam de participio *contentus* vide in *Tendo*,) quemadmodum inquit Valla lib. 1. Is dicitur, qui continet, quod animo satisfacit, vergnügt / begnüget. Plaut. in Mercat. act. 4. scen. 8. v. 8 *Uxor contenta est, quæ bona est, uno viro.* Sic, *parvo contentus* Cic. de Amic. cap. 23. Et, *contenti suis rebus*, Idem in extremo Paradox. Et *Contentus sua sorte*, Horat. 1. Serm. Sat. 1. v. 3. Turpilius in Lindia apud Priscianum de Metris Comicis: *Ut quisque minimo semper contentus fuit: Ita fortunatam vitam vixit maxime.* *Uno testimonio erimus contenti*, Nep. in Timoth. cap. 4. i. e. unum retulisse satis erit. Comparative Plautus Pœnul. act. 2. scena unica, vers. 15

Contentiores mage erunt, atque avidi minus.

¶ Contente, i. e. parce, restricte, genau / kärglich. Nazarius Paneg. Constantini cap. 15 *Illi igitur veteres, laudati vitæ moderatores, qui refrenandis cupiditatibus restricte contenteque vixerunt.* Vide ibi Livinejum.

¶ Incontentus, ut, *Incontentæ fides*, non tensæ. (Vide in *Tendo.*)

¶ Continuus, continuum, inter se junctum, perpetuum, sine intervallo, was an einander ist / auff einander folget. Cæsari & *Continens* dicitur. Et est *Continuum* a Continere. *Contiguum*, was hart aneinander rühret / a tango. *Continuo spiritu trahitur in longum* &c. Plinius lib. 10. cap. 29. de lusciniæ cantu *Tot dies continuos quid egisti?* Cicer. in Verr. 7. cap. 36 *Labores continui, studia continua*, quæ sine intermissione continuantur. *Continuum triduum*, drey Tage aneinander / Plaut. Mil. 3. sc. 1. vers. 144.

¶ Continue, adverb. idem quod *assidue*, ohn Unterlaß. Quintil. lib. 2. cap. 20. in vet. libris.

¶ Continuo, adverb. aliud, significat idem, quod mox, statim. *Continuo hic adero*, Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 96. ¶ 2. Sed aliam quandam præstat latinam elegantiam *continuo* cum *non*, aut *ne* interrogative conjunctum. Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 33 *Non continuo, si me in gregem sicariorum contuli, sum sicarius*, hoc est, non ideo, ich bin darum so bald nicht / &c. Item, *Continuone, si ille stulte dixit, tu stultius facis?* hoc est, num ideo, &c. Valla lib. 2. cap. 30.

¶ Continuitas, continua connexio. Plin. 8. cap. 30 *Collum & juba continuitate spinæ porrigitur.* A

¶ Continuare, auff einander thun / anhalten. *Opus aliquod diem & noctem continuare*, Cæs. 1. Civ. cap. 62. Et *Continuare nocte & die iter*, Tag und Nacht reisen / Idem libr. 3. cap. 11. Et Plinius lib. 14. cap. ult. *Biduo duabusque noctibus perpotationem continuavit.*

¶ Continuanter, a Continuans. Augustinus Retract. 1. cap. 24 *non carptim; id est aliqua prætermittens; sed continuanter.*

¶ Continuatus, participium, quod ut nomen auxit Sidonius, cujus lib. 8. epist. 3 sunt *continuatissimæ curæ.*

¶ Continuatio, perpetuitas. *Nimis longa continuatio verborum*, Cicer. 3. de orat. cap. 13. *Continuatio imbrium*, Cæs. 3. Gall. B. extr.

¶ Continuatim, adverb. Augustinus epist. 112 cap. 20 *quæ continuatim Apostolus posuit.*

¶ Detinere, remorari, auffhalten. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2, 49 *Detineo te fortasse; tu profecturus alio fueras.* Et in Phorm. act. 4. sc. 1. v. 8 *Pol me morbus detinuit.* Et, *Detineri in alienis negotiis*, Cicer. 2. de invent. cap. 45. *Studiis animum detinere*, Ovid. 5. Trist. eleg. 7. vers. 39. die Zeit mit Studieren vertreiben. Quod *tempus detinere* dixit lib. 4. ex Ponto epist. 10. vers. 67. ubi Heinsium adeas, præclare illud, ut solet, illustrantem. *Detinere aliquem suspensum*, im Zweiffel auffhalten / Cicer. ad Attic. lib. 10. epist. 1. B

¶ Detentio. Ulpianus Lege unica extrema Dig. de Remissionibus: *non esse iniquum, detentionem servitutis dari.*

¶ Detentor, nomen. Lege 10. Cod. Unde vi: *Possessionis alienæ detentores.*

¶ Detentare, frequentativum, auffhalten. Lege 16. Cod. Theod. de Tironibus: *Servi, quos militia armata detentat.* Et Fortunatus lib. 11. carm. 19

Nec volo nunc absens una detenter ut hora.

¶ Detentatio, Vorbehaltung / Zurückhaltung. Ulpianus Lege 5. Dig. de impensis in res dotal. *Manebit maritus in rerum detentationem, donec ei satisfiat.*

¶ Detentator, der was auff- oder vorhält. Lege 2. Cod. de fundis limotroph. *Si quisquam fuerit detentator inventus.* Et Lege 7. pr. Cod. de præscript. XXX vel XL ann. *extranei suppositæ rei detentatores.*

¶ Distinere, est diversis partibus tenere. Cæsar 1. de B. C. cap. 25 *Cum agger altiore aqua contineri non posset, rates duplices quaque versus pedum XXV a regione molis locabat: has quaternis anchoris ex quatuor angulis distinebat, ne fluctibus moverentur.* C ¶ 2. Item occupare & impedire est. Cicero in Philipp. 11. cap. 2. extr. *Nos alio bello distineri putat*, mit einem andern Krieg beladen. Et famil. lib. 12. epist. 30 *Negotiis & occupationibus distineri.* Et, *pax distinetur*, id est, impeditur, gehemmet / auffgehalten / in Philippica 12. cap. 12.

¶ Distentus, distentissimus, expansus, distractus. Horat. lib. 1. Satyr. 1. v. 110 *Aliena capella gerit distentius uber:* quemadmodum & Virgilius *lacte distenta ubera* dixit eclog. 4. v. 21. ¶ 2. Occupatus. Cicer. 15. ad Attic. epist. 18 *Intelligo te distentissimum esse, qua de Buthrotiis, qua de Bruto.* Sic *Mens distenta* opponitur *non occupatæ* lib. 3. de nat. Deor. cap. 39. Vide & supra in *Distendo*, sub *Tendo.*

¶ Obtinere, imperare, habere, erhalten. Cic. ad Planc. sub 16. lib. 16. ad Attic. *Id nos obtinuisse non modo facile patiaris, sed etiam gaudeas.* Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 4. v. 17 *Venustatem tuam antiquam obtines.* Et, *Obtinere dignitatem pristinam*, Cic. 4. fam. epist. 14. pr. seinen vorigen Stand und Ehre erhalten. *Obtinere summum atque altissimum gradum civitatis*, Idem 1. famil. epist. 7. *Jus suum contra aliquos obtinere*, bey seinem Recht bleiben und geschützet werden / Idem in Verr. 3. cap. 26. pr. Et *Jure obtinere*, lib. 3. Offic. cap. 21. mit Recht besitzen / erhalten. Cæs. 1. Gall. B. cap. 3 *Eo tempore principatum in civitate sua obtinebat.* D Et Livius *regionem* vel *urbem aliquam armis obtinere* dixit lib. 30. cap. 19. ¶ 2. Veteres etiam pro existimare posuerunt. Sallustius Oratione 1. de Republ. ordinanda in principio: *Populus Romanus antea obtinebat, regna atque imperia fortunam dono dare, item alia, quæ per mortales avide cupiuntur.* Apulejus Apol. initio: *Certus equidem eram, proque vero obtinebam* &c.

¶ Obtentare, frequentativum. Cicer. ad Attic. lib. 9. epist. 10 *Spes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid potius conveniret, quam* &c.

¶ Pertinere, gereichen / gelangen. Jungitur præpositionibus *in* & *ad*: ut, *Ex ædibus ejus in tuas ædes pertinet*, Lege 1 § 10 Dig. de Cloacis, id est, extenditur, es langet / erstrecket sich 2c. Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 55 *Via, quæ pertinet ad jecur, eique adhæret.* Idem ibid. *Per omnem naturam rerum pertinere.* Ita infinitis locis Cæsar. ¶ 2. Cic. pro Rosc. Am. cap. 7 *Non est obscurum, ad quem suspicio maleficii pertineat*, id est, attineat, betreffe. Et pro Corn. Balbo cap. 15 *Pertinet oratio mea ad fœdus infirmandum*, hoc est, spectat. Sic, *Pertinet ad me*, hoc est, officium meum est. Idem de amicit. cap. 4 *Non fecissent profectò, si nihil ad eos pertinere arbitrarentur*, es gienge ihr Amt nichts an.

¶ Pertinenter, convenienter. Tertullianus 4. advers. Marcion. cap. 38 *Vides, quam pertinenter ad causam?* Ibidem cap. 31 *Qui pertinentissime ad hanc parabolam, AUDITE, inquit* &c.

¶ Pertinax, in bonam partem, idem quod perseverans. Livius lib. 25. cap. 14 *Vicit omnia pertinax virtus*, beharrlich / beständig. *Pertinax justitiæ* apud Apul. Apologiâ pag. 554. Et Quintil. procem. lib. 1 *Studium pertinax scribendi.* ¶ 2. Sed & in malam accipitur partem, ut: *Pertinax non ero, tibique, si mihi probabis ea, quæ dices, libenter assentiar*, eigensinnisch / halsstarrig / Cic. 1. de finib. cap. 8. Et ibidem, *Pertinax in disputando.* ¶ 3. *Certamen pertinax*, Livius lib. 2. cap. 40. & *prælium pertinax*, Idem lib. 22. cap. 48. darin keiner vom andern lassen will / id est, durum, diuturnum. *Pertinax dolor*, Seneca Herc. Oet. v. 1854, so nicht nachlässet. (Vide & supra in *Pervicax*, sub litera P.) *Pertinacior in repugnando*, Livius lib. 29. cap. 33. *Pertinacior impietas*, Valerius Maximus lib. 9. cap. 11. extern. 1. *Pertinacissima contentio*, Idem lib. 5. cap. 6. extern. 4. Et Cicero lib. 2. de finib. cap. 33. *Pertinacissimus fueris, si in eo perstiteris.*

¶ Pertinacia, *perseverantiæ finitima est*, Cic. 2. de Invent. cap. 54. quæque *alias constantia videri potest*, pro Marcell. cap. 10. Beharrligkeit. *Pertinacia & studium vincendi*, Idem in Tuscul. lib. 1. cap. 11. ¶ 2. Et in malam partem. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 46 *Quæ est pertinacia?* halsstarriger Sinn. Cic. pro Marcell. cap. 7 *Amittere sua pertinacia vitam.* Hirtius lib. 8. cap. 39 Commentariorum de gestis Cæsaris: *Pertinacia magna pœna est afficienda, ne malo exemplo cæteri moveantur.* Nonio semper in malam partem accipitur. Halsstarrigkeit / cum malumus perire, quam cuiquam cedere. Unde & Cæsar cum *arrogantia* conjungit, lib. 1. de B. C. cap. 85. Vide Casaubon. ad Theophrasti Characteres pag. 277. Varro à *pertendo* lib. 4. de LL. pr. deducit: Male, ut ibi Scaliger docet.

¶ Pertinaciter, proprie de iis quæ tenaciter hærent, ut glutinata sunt. klebend. Plinius 33. cap. 6 *Subitum bracteis pertinacissime retinet*, hält fest / backet zusammen. Atque ita Quintilianus, tralate quamvis, *pertinaciter hærere* dixit lib. 1. cap. 1. Dein omnibus applicatur, quæ divelli ægre possunt. Ut *pertinaciter amare*, Plin. Panegyr. cap. 86. *Pertinaciter petere* Livius lib. 28. cap. 38. Et, *Pertinacius defensa Capua*, Idem lib. 26. cap. 38. *Prælium pertinaciter initum*, Idem Livius lib. 28. cap. 6, id est, obstinate. Et, *Durare pertinacissime*, Quintil. lib. 1. cap. 1. *Pertinacius insequi*, Hirtius 8. bell. Gall. cap. 13. *Pertinacius progressa contentione*, Valer. Max. lib. 2. cap. 8. num. 2. Et, *Pertinacissime uti contra quem ingenii viribus*, Idem libr. 4. cap. 1. ext. 6. *Pertinacissime in sententia permanere*, Hirtius dicto libr. cap. 22. E quibus apparet, ut adjectivum, ita adverbium quoque tam in bonam, quam in malam partem applicari.

¶ Retinere, auffhalten / halten / behalten. *Retine me obsecro*, lieber halt mich / Terent. Heaut. 2. sc. 4, 23. *Pudore & liberalitate liberos retinere*, Idem Adelph. act. 1. sc. 1. v. 32. Et Cicer. pro Quintio cap. 18 *Id egit, ut amicos observantiâ, rem parsimonia retineret*, die Freunde erhalten mit Ehrerbietung / 2c. *Memoriam gratissimam alicujus retinere*, Idem 3. de Leg. cap. 12. Et, *Retinere memoriâ*, gedencken / im Gedächtniß behalten. Ovidius lib. 1. de arte am. v. 393

Saucius arrepto piscis retinetur ab hamo.

Sed Heinsius ex MSS. mavult *tenetur.* Martial. lib. 1. epigr. 47

Exspectare jube, velocius ibo retentus.

¶ Retentio. Lactantius lib. 6. cap. 10. extr. *Retentio societatis est communitas.*

¶ Retentor, qui retinet. Apulejus 1. Florid. p. 343 *Retentores suos toto corpore oblidere.*

¶ Retentare, frequentat. Plaut. Asin. act. 3. sc. 3. pr. *Cur me retentas?* Et Silius lib. 4 v. 211 *lora retentat*, id est retinet. Alia notione & origine vide in *Retendo* sub *Tendo.*

¶ Retinaculum, quo quid retinetur, damit etwas gehalten wird. Virgil. 1. Georg. v. 265

Atque Amerina parant lentæ retinacula viti.

¶ Retinax. Symmachus lib. 1. epist. 47 *Retinax advenarum lotos.*

¶ Sustinere, subsistere, inhibere, morari. Cæsar 1. de B. Civili cap. 64 *Cernebatur equitatus nostri prælio novissimos illorum premi vehementer ac nonnunquam sustinere extremum agmen.* Rutilius Numatianus lib. 1. v. 366 *Ferro crudeles sustinuere feras.* Haben Wild gefället. Sic *vitam sustinere* pro inhibere, ne abeat, Mæcenas dixit apud Senecam epist. 101

Hanc (vitam) mihi vel acutam
Si sedeam cruci sustine.

Apulejus Apologiâ: *At tu interim, dum legit, aquam sustine:* i. e. inhibe fluere, cohibe. ¶ 2. Deinde durare, aushalten / dauren. Cæsar 2. de B. Gall. c. 6. extr. *Nisi subsidium sibi mittatur, se*

se diutius sustinere non posse. Kônt sich nicht länger halten. ¶ 3. Sustinere & alere est, erhalten. Sic *alterius magnificentia sustineri*, Livius dixit libr. 39. cap. 9. ¶ 4. Ovidius lib. 6. Metamorph. vers. 563

Sustinet ad Prognen post talia facta reverti,

i. e. audet. Juvenal. Sat. 15. vers. 88 *Et qui mordere cadaver sustinuit.* Sueton. August. cap. 31 *Pontificatum maximum nunquam vivo Lepido auferre sustinuerat*: Hat sich nicht unterstanden. Plinius Paneg. Trajani cap. 26 *Tu ne rogari quidem sustinuisti*, id est, passus es. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2. extr. *Prima coitio est acerrima, si eam sustinueris* &c. Sic, *Sustinere impetum hostium*, Cæsar 1. Gall. cap. 24. *Sustinere cervicibus Rempubl.* Cicer. pro domo cap. 56. *Totum negotium gubernare, & humeris suis sustinere*, Cicero pro Milon. cap. 9. Item, *Nihil est mali, quod non sustineam*, lib. 11. epist. 11, leiden/ ausstehen. *Onus sustinere Ætna gravius*, Idem de Senect. cap. 2. *Molem invidiæ sustinere* Idem in 1. Catil. cap. 9. Et, *Suscipere onus, quod sustinere non possis*, pro Rosc. Am. cap. 37. extr. *Nomen publicani sustinere, personam aliquam*, den Nahmen eines Zôllners haben oder tragen/ Idem ad Q. frat. 1. epist. 1. ¶ 5. Sed, *dignitatem & decus alicujus sustinere*, id est, tueri. Idem 1. offic. cap. 34. ¶ 6. *Sustine & abstine.* Vid. Epictetus.

¶ Sustentare, frequentativ. ut, *Molem negotii alicujus sustentare*, aufshalten. Ut Lucret. lib. 5. v. 96 B

- - - - *multosque per annos*
Sustentata ruet moles, & machina mundi.

Terent. in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 36 *Solus omnem familiam sustentat*, er nähret und hält aus das gantze Hauß. *Casus suos alienis opibus sustentare*, Cic. 4. fam. 13. *Valetudo corporis sui notitiâ & observatione sustentatur*, Idem 2. offic. cap. 24. Et, *Sustentari præclara conscientia & recreari*, Cicer. ad Attic. lib. 10. epist. 4. *Sustentare famem*, Cæs. 7. Gall. cap. 17. Et, *Sustentare aciem*, Hirt. Afr. cap. 82. *Sustentare morbum*, Sueton. Tiberio cap. 72.

¶ Sustentatio, Cic. 2. de Invent. cap. 49 *Utrum statim fieri necesse sit: utrum habeat aliquam moram & sustentationem.* Auffschub.

¶ Sustentatus, ûs, idem. Apulej. Apolog. p. 287 *Sunt in vita humana tempestates: levia sustentatui, gravia demersui.* Ausonius Periocha 5. Odyss. Hom. *Cujus ille sustentatu ad usque Phæacum litus evadit.*

¶ Sustentaculum, fulcrum, seu quidquid sustentat. Tacitus lib. 2. Hist. cap. 28 *sustentaculum* & *columen* conjunxit. Posteriores pro alimento posuerunt. Vide Barth. ad Paullini Petrocor. lib. 4. vers. 430. Addi possunt Augustini verba pro hac notione, quæ ex lib. 4. adv. Julian. Donatistam cap. 14. in Antibarb. exhibuimus. Qui & de Morib. eccles. cathol. cap. 33 *Viliore victu vivere placet, minimeque sumtuoso corporis sustentaculo ætatem tranquillissimam ducere.* C

¶ Sustentabilis, unde

¶ Insustentabilis. Lactantius lib. 7. Instit. cap. 16 *Hic insustentabili dominatione vexabit orbem.* Et de Mort. persecut. cap. 49 *insustentabilis, dolor*, id est, intolerabilis.

TĔNER, tenerior, tenerrimus. zart/ jung. ut, *teneræ virgines*, Horat. 1. Od. 21. pr. *Tenera ætas*, Ovid. 4. Trist. el. 8. *Anni teneri*, Idem Epist. Her. 4. v. 25. Et, *A teneris unguiculis*, Cic. 1. fam. epist. 6, von Jugend auff. Horatius 2. Epistola 1. v. 126

Os tenerum pueri balbumque Poeta figurat.

Cicer. in Orat. cap. 16 *Oratio mollis, tenera & flexibilis.* Comp. *Uva tenerioris cutis*, Palladius lib. 3. cap. 9. Superl. *Tenerrima prata*, Ovid. 1. de arte am. v. 299. ¶ 2. Effœminatus, mollis, sic *teneros Mæcenates*, Satyricus dixit. *Teneriore animo esse*, Cic. lib. 5. fam. epist. ult. Et Seneca epist. 83 *Jam aliquem teneriorem quæro.*

¶ Tĕnellus, & Tenellulus diminutiva, hoc apud Catull. Epigr. 17. illud apud Varronem 1. rust. cap. 41, & Statium in fine Silvarum. D

¶ Teneritas, Zärtligkeit/ Plin. lib. 9. cap. 42 *teneritas jecoris.* Et Cicero lib. 5. de Fin. cap. 21 *In primo ortu inest teneritas & mollities quædam.* Add. Vitruv. lib. 1. c. 2.

¶ Teneritudo, idem Varro lib. 1. de Re R. cap. 36 *si terra teneritudinem habet.*

¶ Tĕnĕre, & Teneriter, zärtlich/ adverbia. Plin. lib. 23. cap. 3. *Cortex quam tenerrime derasus.*

¶ Tenerescere, seu tenerascere, tenerum effici, zart werden. Lucretius lib. 3. v. 767

Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem.

Sed *tenerescere* apud Plin. est lib. 17 cap. 22. & lib. 28. cap. 12. & Pallad. lib. 1. cap. 30.

¶ Prætĕner, valde tener. Plinius lib. 25. cap. 13. [sect. 99] *Alia est capnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri.* Et, *prætenera vitis*, Idem lib. 14. cap. 2.

Tento, vide in *Tendo.*

Tenesmus, vide supra *Tenasmus.*

Tensa, Deorum vehiculum; vide infra *Thensa.*

A TĔNVIS, e, ἰσχνός, λεπτός, ἀραιός, pertenuis, e, exiguum, gering/ subtil/ schmal/ dünne/ ut *Aer purus & tenuis*, cui *crassus* opponitur, Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 16. Sic *tenues togas*, pro delicatioribus dixit Horatius & *crassis* opposuit lib. 1. Ep. 14. v. 32. Virgil. Culice:

Atque ut araneoli tenuem formavimus orsum.

Tenues Athenas, pro acutis & quæ subtili & acri sensu sunt, non obesæ naris, Martialis lib. 6. epigr. 64. de quo Barthius lib. 41 adversar. cap. 10. ¶ 2. *Tenue* etiam est quod non magno sumtu constat: quod parvum atque exiguum est. Et ita *Tenues honores* Nepos in Miltiade dixit cap. 6. *Injuria prohibere tenuiores*, Cicer. 2. offic. cap. 12. qui & pro Muræna cap. 34. extr. *homines tenuiores* dixit. *Tenuissima valetudine esse*, Cæsar lib. 5. bell. G. cap. 40. *Tenuissimus victus*, Cic. 2. de finib. cap. 28. Idem lib. 2. de nat. Deor. cap. 57 *Natura oculos membranis tenuissimis vestivit & sepsit.* Et lib. 1. de Orat. cap. 37 *res minimæ tenuissimæque.* Virgil. 4. Georg. v. 6

In tenui labor, at tenuis non gloria.

Tenuis animus, parvus & timidus, Cæsar 1. de B. C. cap. 32 *Ad quos legati mitterentur, iis auctoritatem attribui: timoremque eorum, qui mitterent, significari: tenuis atque infirmi hæc animi videri.*

¶ Tenuiculus, diminut. ut, *Tenuiculo apparatu esse contentum*, Cic. 9. famil. 19.

¶ Tenuitas, Idem 16. famil. epist. 21 *Ex meis angustiis illius sustento tenuitatem*, id est, fortunam tenuem, seu paupertatem. *Tenuitas frugum*, Idem 2. Divin. cap. 13. *Verborum*, 3. de Fin. cap. 12.

¶ Tenuiter, *vivere tenuiter*, ärmlich leben. *Tenuiter differere*, Cic. in Oratore cap. 14. *Alutæ tenuiter confectæ*, Cæs. 3. Gall. B. cap. 13. Dünne. *Tenuius*, Comp. Cicer. 2. de invent. cap. 16 *Argumentationes illæ tenuius, & acutius, & subtilius tractantur.* Superl. Columell. de Arbor. cap. 7 *Tenuissime scalpello acuto, ita ne medullam lædas, adradito.* Et Cic. 6. Verr. cap. 15 *tenuissime æstimare.*

¶ Pertenuis. Cic. 14. fam. epist. 3 *spes pertenuis.*

¶ Prætenuis. Plin. lib. 11. cap. 37 *prætenuis membrana.* Idem lib. 16. cap. 43 *laminæ prætenues.*

¶ Subtenuis. Varro R. R. lib. 2. cap. 7 *Juba* [equi] *subcrispa, subtenuibus setis.*

¶ Tenuo, tenuare, tenue efficere, minuere, dünn/ gering machen. Ovidius 2. Pont. epist. 7. v. 43

Vomer tenuatur ab usu. abgenützet.

Horat. lib. 3. Carm. 3. extr.

Magna modis tenuare parvis.

Rursus Ovidius 1. Trist. eleg. 4. v. 11

Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras Ibit.

¶ Attenuare, tenue facere, gering/ dünn machen. Vide mox *Inattenuatus.* Sic Ovidius 1. de arte am. v. 735

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes.

¶ Attenuatus, participium & adjectivum. *Attenuatum bellum atque imminutum*, Cic. pro lege Man. cap. 9. *Attenuatæ legiones prœliis*, Cæsar 3. Civil. cap. 89. Superl. *Attenuatissima voce uti*, Auctor ad Herenn. 3. cap. 14. &, *fortunæ familiaris rei attenuatissima*, Idem lib. 4. cap. 41.

¶ Attenuate, *Attenuate presseque dicere*, schwächlich und kurtz reden/ Cic. de clar. orat. cap. 55.

¶ Attenuatio, *Attenuatio suspicionis*, ad Herennium 2. cap. 2.

¶ Inattenuatus. Ovid. 8. Metamorph. v. 849

Jamque fame patrias, altique voragine ventris,
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames.

¶ Extenuare. *Laudes alicujus verbis extenuare*, Cicer. pro Marcell. cap. 2. verringern. Et magis proprie lib. 2 de Nat. Deor. c. 54 *Ab his* [dentibus] *extenuatur & molitur cibus.*

¶ Extenuatus. Cic. 2. nat. Deor. cap. 39 *Aer extenuatus in sublime fertur.* Brutus ad Cic. lib. 11. fam. epist. 13 *extenuatissimæ copiolæ.*

TENVS, ŏris, m. 3. ein Strick/ Schleiffe. Plaut. Bacchid. act. 4. sc. 6. v. 23. Ex τείνω, tendo.

TĔNVS, πέρας, μέχρι, præpositio. Significat *usque ad* &c. Faciunt a *tendendo.* Postponitur autem casui sexto, ut, *verbo tenus*, Ulpian. lege 1. Dig. Quod quisque juris. *Capulo tenus abdidit ensem*, Virg. 2. Æneid. v. 553. biß an das Hefft. Tacitus 1. Hist. cap. 33 *Janua ac limine tenus domum claudit.* Et, *Muro tenus urbes finiuntur*, Paullus JCtus Lege 4 § 4 Dig. de penu legat. Et Cic. pro Dejot. cap. 13 *Antiochus a Scipione devictus Tauro tenus regnare jussus est*, biß an den Berg Taurum. ¶ 2. In plurali genitivo aut & ablativo jungitur. Virg. 3. Georg. v. 53

Et crurum tenus a mento palearia pendent.

Apul. in Floridis: *Aquila cum se nubium tenus altissime sublimavit.* Celsus lib. 1. cap. 2 *Dimittere se in aquam calidam inguinibus tenus.* ¶ 3. Horat. lib. 1. ep. 1. v. 32 dissimulato casu extulit

Est quiddam prodire tenus, si non datur ultra.

i. e. aliquousque. Sed rectius versus legitur, *Est quoddam prodire tenus*, id est, quodantenus. ¶ 4. Servius in 6. Æn. ad illud v. 62.

v. 62. *Hac Trojana tenus, id est*, inquit, *hactenus: Nam tenus proprie est extrema pars arcus, ut Plautus ostendit* [Bacchid. act. 4. sc. 6. v. 23 Pendebit hodie pulchre, ita intendit tenus.] *Unde tractum est, ut hactenus hucusque significet.* Ex quibus verbis suspicari licet, Servium in illo Plautino τὸ *tenus* in numero plurativo accepisse pro duobus extremis arcus cornibus, ubi nervus sedet.

¶ Hactenus, biß hieher. Ciceroni frequens, cum partem libri aut sermonis finit, ut 2. de Divinat. cap. 24 *Sed hæc hactenus.*

¶ 2. Eleganter post se *Ut* adsumit, exponiturque *in tantum*, so fern. Idem 2. de Orat. cap. 27 *Præcepta hactenus requirunt, ut certis dicendi luminibus ornentur.* Plura de hoc in libellis de Barbarismis tradidimus.

¶ Et per τμῆσιν. Virg. 6. Æneid. v. 62

Hac Trojana tenus fuerit fortuna secuta.

Seneca epist. 88 *Meritoria officia sunt: hactenus utilia, si præparant ingenium, non detinent*, id est, eatenus, eousque, so fern. Similiter Sueton. Nerone cap. 31 *Ejusmodi domum cum absolutam dedicaret, hactenus comprobavit, ut se diceret*, QUASI HOMINEM TANDEM HABITARE COEPISSE.

¶ Eatenus, Cic. 1. de leg. cap. 4 *Eatenus exercere.*

¶ Quatenus, quantum vel in quantum, so fern/so weit. Cic. 1. famil. epist. 2 *Quatenus de religione dicebat, Bibulo assensum est.* Et de amicit. cap. 11 *Videamus quatenus amor in amicitia progredi debeat.* Et lib. 2. de orat. cap. 87 *Sciat quid, & quatenus, & quomodo dicturi sint.*

¶ Quintiliani seculum *Quatinus* scripsit, sed pro *quando* aut *quandoquidem.* Nam & Festus inter *QUATENUS* & *Quatinus* distinguit, quem vide, & veterem Scholiasten Horatii ad illud lib. 3. od. 24. v. 30

- - - - quatenus, heu nefas,

Virtutem incolumen odimus.

Suetonius in Claud. cap. 26 *Confirmavit pro concione, quatenus sibi matrimonia male cessissent permansurum se in cælibatu.* Plin. lib. 3. epist. 7 *Quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.* Vide & Vall. lib. 1 cap. 43.

¶ Aliquatenus, aliqua ex parte, etlicher messen/zum theil. Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Philistius, ut multo infirmior Thucydide, ita aliquatenus lucidior.*

¶ Quadantenus, ad aliquam partem, aliquantulus, Plin. lib. 29. cap. 10.

TĔPĔO, tepēre, χλιαίνεσθαι, tepidum esse, laulich seyn/ut, *Aqua tepet.* Martialis lib. 10. epigr. 96

Focus tepet igne maligno.

¶ Est & remittere. Vide Barth. ad Script. Venat. p. 184.

¶ Tepesco, tepescere. Cicero de nat. Deor. lib. 2. cap. 10 *Maria agitata ventis tepescunt.* Laulicht werden.

¶ Tepefacio, & Tepefio, Idem de Senect. cap. 15 *Terra semen tepefactum vapore & complexu suo diffundit.* Plinius lib. 11. cap. 6 *maturæ tepefiunt.* Idem lib. 10. cap. 33 *Nidum mollibus plumis floccisque consternunt tepefaciendis ovis.*

¶ Tĕpidus, tepidior. Tepidum, quod frigidum est calido temperatum, laulich/ut, *Lac tepidum*, Virg. 3. Æn. v. 66, Kühwarme Milch. *Aqua tepida*, Plinius 31. cap. 2. *Sol tepidus*, apud Virgil. 1. Georg. 398 id est, calidus. *Tepidior cæli flatus*, Pallad. lib. 3. cap. 24. *Loca tepidiora*, Columella lib. 8. cap. 5. pr. Et Augustinus Confession. lib. 6. cap. 2 *tepidissimum pocillum.*

¶ Pertepidus, valde tepidus. *Aqua pertepida*, Vopiscus Carino cap 17.

¶ Tepide, tepidius. adverb. Plin. lib. 5. epist. 6 *Si natare latius, aut tepidius velis, in area piscina est*, &c. Et Augustinus Confession. lib 8 cap. 11 *Jam tepidissime hoc dicebat.*

¶ Tepidarium, membrum balnei est, ut *frigidarium, caldarium, sudatorium &c.* Vitruvius lib. 5 cap. 10 pr. *Ipsa caldaria tepidariaque lumen habeant ab occidente hiberno.* Vide Mercurialem lib. 1. de arte Gymnastica cap. 10.

¶ Tĕpor, ōris, substant. tepida qualitas mittelmäßige Wärme/ Lauligkeit. Cicer. de nat. Deor. lib. 1. cap. 10 *Externus & adventicius tepor.* Idem de Senect. cap. 15 *Uva maturata dulcescit, vestitaque pampinis nec modico tepore caret, & nimios solis defendit ardores.* Plurali *tepores* Alcimus dixit lib. 2. v. 127.

¶ Teporare, tepidum facere. Dracontius Hexaemero v. 28

- - - - glaciemque teporat

Flammeus ignis aqua.

¶ Teporatus inde est, pro tepore affectus, Plin. lib. 36. cap. 26. ein wenig gewärmet.

¶ Intepeo, compositum, Propert. lib. 4. eleg. 1. v. 114

Et lacus æstivis intepet Umber aquis,

Hoc est, incalescit.

¶ Intepescere. laulich werden. Seneca Epist. 78 *Ne quis intepescat cibus, ne quid palato jam calloso parum ferveat, cœnam culina prosequitur.* Columella lib. 1. cap. 1 *mitigato jam & intepescente frigore.*

¶ Prætepere, vel Prætepescere. Ovidius lib. 2. Amor. eleg. 3. vers. 6 *Si tuus in quavis prætepuisset amor.*

A TEPHRIA, marmor cineritium Plinio est lib. 36. cap. 7. Aschenfarben Marmelstein.

TER, dreymahl. *O terque quaterque beati*, Virgil. 1. Æneid. v. 94. *Ter & vicies*, drey und zwanzig mahl/Plin. lib. 7. cap. 28. *Ter decies*, Censorin. cap. 18. *Ter in anno*, Cicero pro S. Roscio cap. 46.

¶ Tercentum, Virgilius Æn. 1. v. 272

Hic jam tercentum totos regnabitur annos.

¶ Tercenti, & Tercentæ, & Tercenta, Martial. lib. 4. epig. 37 *Tercenta debet Titius.*

¶ Tercenteni, Martial. lib. 2. epig. 1

Tercentena quidem poteras epigrammata ferre.

¶ Terdēni, Virgil. 8. Æneid. v. 47

Ex quo terdenis urbem redeuntibus annis.

Distributiva hæc sunt, quibus pro Cardinalibus Poetæ utuntur.

¶ Tergeminus, triplex, *tergemina victoria triplicem triumphum agere.* Horat. 1. Od. 1

Sunt quos mobilium turba Quiritium

Certet tergeminis tollere honoribus.

Ubi *tergeminos honores* sextuplices interpretatur Muretus, & ad Quæsturam, Tribunatum plebis, Ædilitatem, Præturam, & Consulatum, & Censuram intelligit: melius Lambinus, triplices exponit, & ad tres magistratus Curules, Ædilitatem, Præturam, & Consulatum refert. Simplicius *honores* ad theatrales plausus referimus. Nam maximus honor habebatur, si cui ingresso theatrum plauderetur; *Tergeminos* autem vel iteratos sæpius exponemus, vel pro tribus ordinibus Populi Romani, Senatorio, Equestri, & Plebejo interpretabimur. Vossius *tergeminos* honores pro plurimis maximisque poni censet. Vid. eund. lib. 4. Instit. Orat. p. 148.

B ¶ Tergemini, infantes tres dicuntur ex eodem utero simul vel uno tempore editi, Plin. lib. 7. cap. 3. *Tergeminos nasci, certum est.*

¶ Ternus, Terni. Virgil. Æneidos lib. 5. v. 120

Terno consurgunt ordine remi.

¶ Ternideni, Plinius lib. 18. cap. 26.

¶ Ternarius, *numerus ternarius*, die dritte Zahl. Colum. lib. 11 cap. 2.

¶ Tertius, der dritte/ *Tertius*, vel *tertia dies.* *Tertio quoque die*, je des dritten Tages/ Cic. 2. Tusc. cap. 10. Juvenalis Satyr. 2. v. 40 *Tertius e cælo cecidit Cato.*

¶ Tertianus, ut, *Tertiana febris*, tertio quoque die recurrens, quæ & *Tertiana* absolute dicitur Plinio lib. 20. cap. 20.

C ¶ Tertiani, id est, milites tertiæ cohortis. Tacit. lib. 13. cap. 38.

¶ Tertiò, & Tertium adverbia, zum drittenmahl/ut, *Tertium Consul*, Livius lib. 3. cap. 22. Et Cic. pro Dejot. cap. 5. *Ille iterum, ille tertio auctionibus factis pecuniam dedit.*

¶ Tertio, tertiare, est agrum tertio arare, zur Saat pflügen. Columell. lib. 2. cap. 4. Arationes enim sunt, *Proscissio, Iteratio, Tertiatio.*

¶ Tertiatio, tertia aratio. Etiam de aliarum rerum tertia repetitione, ut de olivæ pressura. Columella lib. 12 cap. 50 *Plurimum refert, non miscere iterationem, multoque minus tertiationem cum prima pressura*, &c.

¶ Tertiarium, ponderis nomen, ein Drittheil eines Gewichts/ ut *quartarium*, apud Catonem cap. 95. ¶ *Plumbum tertiarium*, in quo duæ nigri portiones sunt, & tertia albi, Plin. lib. 34. c. 17.

¶ Tres, tria, cum iis quæ ab eo fiunt, vide infra.

Teramnæ, Terapnæ, vide *Theramnæ, Therapnæ.* Sic enim Græci per Θ scribunt.

TĔRĔBINTHUS, τέρμινθος sive τερέβινθος, arbor, ex qua resina colligitur, *terebinthina*, notissima in quotidiano medicinæ usu, vulgo Terpenthin.

¶ Terebinthĭnus. Plin. lib. 23. cap. 8. & Cels. lib. 5. cap. 26. extr. *Resina terebinthina.*

TĔRĔBRA, æ, instrumentum quo ligna perforantur, ein Börer. Colum. lib. 4. cap. 29. ¶ Dicitur & *terebrum.* Vet. Gloss. *Terebrum*, τρύπανον. Hinc

D ¶ Terebellum, diminutivum, ein Börerlein.

¶ Terebro, terebrare, perforare terebra, bohren. Virgil. 2. Æneid. v. 38 *Aut terebrare cavas uteri & tentare latebras.*

¶ Terebratio, das Bohren. Colum. lib. 4. cap. 29. Et metonymice pro ipso foramine. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *Ea translata ex terebratione in terebrationem.*

¶ Exterebrare, durchbohren/ut, *aurum exterebratum*, Cic. de divinat. lib. 1. c. 24. Agit enim de columna, quam Annibal perterebravit, de qua dubitabat, utrum solida esset, an extrinsecus inaurata. ¶ 2. Significat & inquirere, seu scrutari: item vi extorquere. Vide Nonium. Varroni tribuitur: *Omnes perquirit atque exterebrat artes.* Sed rectius *extenebrat* legitur, vide supra in Tenebra, Extenebro.

¶ Perterebrare, terebrare, perforare, durchbohren. *Columnam auream perterebrare*, Cicer. de divinat. lib. 1. cap. 24. Et, *lapis perterebratus*, Vitruv. lib. 8. c. ult.

TĔRĔDO, inis, ein Kupfferwurm/ non absimilis crabronibus,

sed varia, & latitudine proxima apibus, appetit avide cibos delicatos, adeoque cum impetu advolat, unde & nomen habet πενθρηδὼν, πενθεία enim λιχνότητα significat & γαστριμαργίαν, id est, voracitatem. Aculeus earum πενθρήνιον dicitur. ¶ 2. Et Teredo, τερηδὼν, erucæ nomen, quæ in alveariis gignitur, Eberus, eine Made. *Teredinem sentire*, Plin. lib. 16. cap. 39. Sed idem Plin. 16. cap. 41. *Teredines tantum in mari sentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici*, ein Holtzwürmlein in Schiffen. Terrestres *tineas* vocant. ¶ 3. Denique & vermiculi illi, qui vestes arrodunt, *Teredines* dicuntur, Plin. lib. 8. cap. 48. de prætextis Ser. Tulli: *Mirum fuit nec defluxisse eas, nec teredinum injurias sensisse annis DLX.* Kleider-Motten. Teredinis encomium Clitarchus scripsit.

TERENTIA, Ciceronis uxor fuit, ex qua M. Ciceronem & filiolam Tulliolam suscepit, sed quam, quod exulante ipso fidem conjugalem non servasset, repudiavit. Vide vitam Ciceronis apud Plutarch. Plinius centum & tres annos vixisse eam scripsit, lib. 7. c. 48.

TERENTIUS, Comicus Carthaginiensis, Cicerone antiquior annis 60. Virgilio vero annis centum amplius. Vitam ipsam Terentii petant Studiosi vel a Donato, vel aliis. Cicero *suum necessarium* vocat ad Attic. lib. 11 epist. 10. Et in Lælio ingenue fatetur, se *Terentiano verbo libenter uti*. Sed & *elegantiam sermonis* fabulis ejus tribuit, & permulta in orationibus suis ac libris de Philosophia ab eo mutuatur. Imitatus est præcipue Menandrum Græcum: quod & Cicero testatur his versibus apud Donatum in Vita:

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
Conversum expressumque Latina voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quicquid come, loquens, ac omnia dulcia dicens.

Hunc Afranius, & ipse Comicus, omnibus cæteris Comicis præfert, sic enim scribit in Compitalibus: *Terentio non similem dices quempiam.* Terentium cum Plauto non contendit modo, sed & eidem præfert Dan. Heinsius in libello de Satyra Horatiana.

¶ 2. Alius fuit Terentius Scaurus, Grammaticus, temporibus Adriani Imperatoris, cujus meminit Gellius.

¶ Terentianus. Quintil. lib. 6. cap. 3 *Nec minus confidens est, quam Terentianus ille Phormio.* Et Cicero de Amicit. cap. 24 *Verbo Terentiano libenter utimur.*

¶ 3. Terentianus Maurus alius Grammaticus, natione Afer. Scripsit opus de literis, syllabis, pedibus, metris, multiplici genere carminum. *Suavissimum Grammaticorum*, Muretus appellat.

TĔRENTUS, τέρεντος, locus fuit in Campo Martio Romæ, Diti & Proserpinæ sacer. Vide Zosimum lib. 2. cap. 2. & Politian. Miscell. cap. 58. Scribitur & *Tarentus*. Zosimus c. l. ἐν τῷ Ταράντῳ, utrimque prima vocali.

¶ Terentinus, ut, *Ludi Terentini*, qui & seculares dicebantur, & centesimo quoque anno celebrabantur.

TĔRES, quicquid longum & rotundum est, sed sine acuta extremitate, κυλινδροειδής. Virgilius eclog. 8. v. 16

Incumbens tereti Damon sic cœpit olivæ,

Lang und rund. Liv. lib. 25. cap. 8 *Telum hastili tereti.* Cicer. de opt. gen. orat. c. 4 *Habere aures teretes, intelligensque judicium,* subtile und fertige Ohren. *Oratio teres*, Idem de orat. lib. 3. c. 5. Horat. 2. Sermonum Sat. 7. v. 68

Fortis & in se ipso totus teres atque rotundus,

id est, æqualis & sibi constans, perfectus. ¶ 2. *Teretia membra* apud Sueton. Cæsare cap. 45. succulenta nec tamen obesa interpretatur Casaubonus. Et ita *teretes suras* Horatius lib. 2. Od. 4 dixit: apud quem & *teretem puerum* legas Epod. 11. v. 41. *Teretem cervicem* apud Lucret. lib. 1, 36. Et revera formositatis vocabulum est, & amatoriam quandam pulchritudinem hæc vox significat. Catull. 61. v. 181 *Mitte brachiolum teres.* Sic Cæsari *teretia membra* adscribit Suetonius cap. 45. ¶ Comp. *Teretior.* Gellius lib. 13. c. 20 *Ciceroni mollius teretiusque visum,* FRETU *scribere, quam* FRETO.

TĔREUS, τηρεύς, Thracum rex, sceleribus suis notissimus. Fabulam ejus describit Ovid. 6. Metam. Vid. Barth. ad Stat. lib. 5. Theb. p. 84.

TERGO, tergĕre, & Tergeo, tergēre, tertia & secunda conjugatione, significat purgare & nitidum facere, καταμάσσειν, σμήχειν, wischen/truckuen/schmücken. Juvenal. Sat. 14. v. 62

- - - *Vasa aspera tergeat alter.*

Ovidius 2. Metam. v. 736

- - - *Tersis niteant talaria plantis.*

Cicer. in parad. 5. cap. 2. *In familia, qui tergunt, qui ungunt, qui verrunt, qui spargunt &c.*

¶ Tersus, particip. & adjectiv. id est, nitidus. Statius præfat. lib. 2 Silvarum ad Meliorem suum: *Melior, vir optime, nec minus in judicio literarum, quam in omni vita colore tersissime.*

¶ Tersus, ûs, nomen, das Abtrucknen. Apulejus lib. 1. de Asino: *E promtuario oleum unctui, lintea tersui, & cætera huc eidem usui profer ocyter.* Idem Apolog. p. 277 *petere aliquid tersui dentium.*

Composita:

A ¶ Abstergĕre, ab abstergo; & abstergeo. Terent. in Eun. 4. sc. 7, 9 *Qui abstergerem vulnera*, abwischen. Sic, *abstergere cruorem*, Livius lib. 1. cap. 41. *fastidium*, Plin. 20. cap. 5. & *metum*, Cic. 9. fam. epist. 16. *ægritudinem*, Idem Topica cap. 22. *molestias*, Idem de Senect. cap. 1. benehmen.

¶ Detergere, abtrocknen/ ut, *Detergere mensam*, Plaut. Menæch. 1. sc. 1. v. 2. *detergere lacrymas*, Ovidius 13. Metam. v. 746. Et *Remos detergere* quid sit, vide in *Remus*.

¶ Extergĕre, ab Extergo; & Extergeo, abwischen/abtrocknen. *Spongia extergere*, Cato cap. ult. id est, delere. *Exterge tibi manus*, Plaut. Mostell. act. 1. sc. 3. v. 110. Et Vitruvius 7. cap. 3 *ut ea facilius extergeantur.* Sic, *Eversum atque extersum relinquere fanum*, abgekehrt und außgefegt/ Cic. 4. Verr. c. 21.

¶ Pertergĕre, durchaus trocknen/ Columell. 12. c. 9. Et Horat. in Sermonibus lib. 2. Satyr. 8. v. 11

Gausape purpureo mensam pertersit.

Et secunda conjugatione Pertergeo, pertergēre. Lucretius lib. 4. v. 250 - - *Perterget pupillas, atque ita transit* scilicet Imago. & ibidem v. 253

Et nostros oculos perterget longior aura.

B TERGUM, i, dorsum, νῶτος, der Rücken. *A tergo*, von hinten zu. *A tergo aliquem adoriri*, Cicer. pro Milone cap. 10. *A tergo, a fronte, a lateribus teneri*, 3. Philipp. cap. 12. von allen Seiten. *Terga circumire*, posteriores aciei ordines, apud Tacitum Agric. cap. 37. *A tergo lupi, a fronte præcipitium;* locutio est proverbialis de duobus certissimis malis propositis & præsentibus. Vide Chil. *Inambulare manibus ad tergum rejectis*, Asinius Ciceroni 10. fam. ep. 32. *Vertere terga*, id est, fugere, nicht stehen/ die Flucht geben/ Liv. lib. 2. cap. 30. *Terga dare*, Virg. 4. Georg. 85. *Præstare terga*, dixit Tacitus Agricola cap. 37. ¶ 2. Poetæ etiam de mari, fluminibus & aliis, quæ æquali sunt planicie, usurpant, ut *Dorsum*. Ovid. lib. 1. de Ponto El. 2

Dura meant celeri terga per amnis equo.

Auson. Mosella v. 205 *Super amnica terga volantem &c.* Sic, *Dorsum maris*, Virg. Æn. 1. v. 110, & *dorsum nemoris*, Horat. lib. 2. Satyr. 6. v. 91 dixere. Et Juvencus lib. 1. Hist. Evang. v. 702

- - *nec sentibus uvas*
Provenisse unquam ruris post terga notastis.

Quod in primis solenne Avieno est in Periegesi. e. gr. v. 561

Hadriatica terga: & v. 594 - - - *Achelous*
Irruit Hadriaci tergum maris.

Et v. 988 *Ægæi per terga sali.* ¶ 3. Poetæ *tergum*, pro *tergore*

C interdum ponunt. Virg. 1. Æneid. v. 367

Mercatique locum &c.
Taurino quantum possunt circumdare tergo.

¶ 4. Item pro *Scutis*. Solebant enim illa tergoribus boum induci. Virg. l. 10. Æn. v. 718 *Et tergo decutit hastas.* Vide Servium.

¶ Tergiversor, tergiversari, Außflucht suchen/ den Rücken kehren/ sich wegern/ subterfugere. Cicer. pro Planc. cap. 19 *Quid taces? quid dissimulas? quid tergiversaris?* Idem ad Attic. lib. 7. epist. 1 *Tergiversari contra aliquem.* Et, *in re aliqua tergiversari*, in Officiis lib. 2. cap. 33.

¶ Tergiversatio, Außflucht/ Wegerung. Cic. pro Milone c. 20. extr. *Quid ergo erat moræ & tergiversationis?*

¶ Tergiversator. Arnobius lib. 7. contra gent. p. 247 *Si utique sciebat, tergiversatorem in obsequio futurum; nonne fuerat pronius, &c.* Usus & Gellius lib. 11. c. 7. extr.

¶ Tergiversanter, adverb. invite, cum tergiversatione, ungern/ mit Verweigerung. *Tergiversanter pugnam inire*, Vellej. Paterc. lib. 1. cap. 9. n. 3.

¶ Tergīnum, *scutica lorea*, eine riemerne Peitsche. Plaut. Pseud. 1. sc. 2. v. 21 *Nunquam edepol vestrum durius tergum erit, quam terginum meum.* Vet. Gloss. *Terginum* ὠμοβύρσινον. Usus & Lucilius est.

¶ Posterganeus, Arnob. lib. 4. p. 130 *Si orientem solem respexero, cardo mihi frigoris & septentrio fit lævus: in quem si ora traduxero, erit mihi sinister occasus, qui ab sole posterganeus habebitur.*

D TERGUS, ŏris, corium, ein Fell/ Haut. Virg. Æn. 1. v. 21

Tergora diripiunt costis, & viscera nudant.

Sie streiffen/ ziehen die Haut ab/ etc. Plinius lib. 8. cap. 10 de elephantis: *Durissimum dorso tergus, ventri molle.*

¶ Tergorare, tergus novum inducere. Plinius lib. 8. cap. 52 de apris loquens: *Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant indurantes attritu arborum costas, lutoque se tergorantes.*

TERMES, ĭtis, ramus olivæ, sicut vitis palmes est, ein Zweig vom Oelbaum. Horat. Epod. 16. v. 45

Germinat & nunquam fallentis termes olivæ.

Ubi vetus Schol. TERMITES *proprie dicuntur caules, thyrsi seu rami olearum.* Vet. Gloss. TERMES proprie dicitur *caulis aliarum arborum.* Festus tamen quemlibet ramum accipit. Cujus verba ista sunt: TERMES *ramus decerptus ex arbore, nec foliis repletus, nec nimis glaber.* Sed termitem etiam de virga thurifera Gratius dixit, Cyneget. v. 132

Termes at Eois descendet virga Sabæis,
Mater odorati multum pulcherrima thuris.

Ubi nota duo vocabula *Termitem*, *virgam*, pro uno posuisse antiquorum more, de quo Ausonius Popma de usu antiquæ locutionis lib. 2. cap. 10.

¶ Termitĕus, a, um. Idem Gratius Cyneg. v. 446
Emicat ipse mane ramum pallente Sacerdos
Termiteum quatiens, id est, oleaginum.

TERMINUS, τέρμων, Deus tutelaris finium agrorum apud antiquos, qui solus Jovi cedere noluit. Lactantius lib. 1. cap. 20. Ovid. 2. Fastor. v. 641. Unde dies, quo sacra ei mense Februario fiebant, *Terminalia* appellatus. Vid. Alex. ab Alex. lib. 2. G.D. cap. 22. Horat. Epod. 2. v. 59
Vel agna festis cæsa terminalibus.

¶ Terminus, lapis, vel arbor &c. qua fines agrorum distinguebantur. Τέρμα, ein Grentzstein / Marckstein ꝛc. Vetus Gromaticus apud Rigaltium pag. 296 sic dictum putat, quod *terræ mensuras distinguat & declaret.* Cic. in Acad. 4. c. 43 *Est inter eos non de terminis, sed de possessione contentio.* nicht üm die Grentzen ꝛc. *Certos fines & terminos sibi constituere*, Idem pro Quintio cap. 10. *Omnium ætatum certus est terminus*, Idem de Senect. cap. 20. Silius lib. 3. v. 134
Et pace & bello cunctis stat terminus ævi,
Extremumque diem primus tulit.

¶ 2. Veteribus etiam *Termo termonis*, & *Termen terminis* dicebatur. Festus: *Termonem Ennius Græca consuetudine dixit, quem nos nunc terminum hoc modo:* Ingenti vadit cursu, qua redditu termo est. *Varro: Itaque terminus quum in Latio aliquot locis dicitur, ut apud Attium, non Terminus, sed Termen &c.* Terminorum rationem aurea ætate ignoratam atque sub Jove demum inventam fuisse, Tibull. lib. 3. El. 3. & alii Poetarum, qui auream ætatem depinxerunt, prodiderunt. Vide & Magonem Fragmentis Terminal. pag. 265. ubi & de religione Terminorum habes: de qua & Siculus Flaccus de condit. agrorum legi potest pag. 6. ¶ Ponitur & *Terminus* pro rei cujuslibet fine. *Terminus contentionum*; Cicer. lib. 6 epist. ult. ad Domitium: item *termini vitæ* pro Rabir. perd. cap. 10. *Malorum terminus* apud Lucretium lib. 3. v. 1033.

¶ Terminalis, ut *lapis terminalis*, Ammian. Marcellin. lib. 18. c. 4. *Terminales palos figere*, Tertullian. de Jejuniis c. 11.

¶ Terminalia, festus dies, vide supra in *Terminus*. Adde Ciceronem 12. Philipp. cap. 10.

¶ Termino, terminare, terminos vel fines constituere, finire, umgräntzen / beschliessen. Virg. 1. Æneid. v. 287
Imperium Oceano, famam qui terminet astris.
Cic. de Senect. cap. 23 *Iisdem finibus gloriam suam, quibus vitam, terminare.* Idem pro Marcello cap. 11 *Ut, unde est orsa oratio, in eodem terminetur*, beschlossen werde.

¶ Terminatio, die Endung. ¶ 2. *Terminatio aurium*, Cic. in Oratore cap. 53. Urtheil der Ohren.

¶ Adterminare, terminis circumscribere, definire. Arnobius lib. 3. p. 107 *Deos filo adterminatis humano.*

¶ Amtermini, qui circa terminos populi Rom. viciniæ manebant, Græcis ἀμφιτέρμονες, Cato in Origin.

¶ Conterminus, contermini, finitimi dicuntur & vicini, die mit einander gräntzen / an einander stossen / apud Plin. sæpe, ut, *Conterminia Indis gens &c.* lib. 12. cap. 8. Et, *Ponto contermini Scythæ*, Idem lib. 3. cap. 26. *Contermina Scythiæ Germania*, Idem lib. 8. cap. 15. Et, *Alexandria Africæ contermina*, Mela lib. 1. cap. 9. extr.

¶ Determinare, terminis & limitibus designare, bezeichnen / bestimmen / Ziel oder Gräntze setzen / ut, *Determinant sibi spatia aquilæ*, Plin. lib. 10. cap. 3. Livius 1. c. 18 *Regiones ab oriente ad occasum determinavit.*

¶ *Determinatio mundi*, Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 40. Idem de Invent. lib. 1. cap. 52. *Exitus & determinatio orationis*, conclusio, der Beschluß / das Ende.

¶ Determinator. Tertullian. de Pudicit. cap. 11 *Spiritus Sanctus disciplinæ determinator.*

¶ Determinabilis. Idem adversus Hermogenem cap. 41 *Materia determinabilis.*

¶ Indeterminabilis. Idem Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. c. 9 *indeterminabiles quæstiones.* Adde adversus Hæreticos c. 7.

¶ Indeterminatus. Cassiodorus Regiarum lib. 3. epist. 52 *Hoc egit illa disciplina mirabilis, ut indeterminatos agros ratione certa distingueret.* Et Tertullianus adv. Valentinianos cap. 3 *indeterminatæ genealogiæ.*

¶ Disterminare, dividere, scheiden / unterscheiden / ut, *Arabiam Judæam ab Ægypto disterminat*, Plinius lib. 12. cap. 21. Et Apulejus de Mundo pag. 58 *Luna altitudinis aereæ principia disterminans.* Gloss. Cyr. *Distermino*, διορίζω.

¶ Disterminator. Apulejus de Mundo post princip. *Axis, divisor & disterminator mundi, orbem terræ in medietate constituens.*

¶ Disterminus, i. e. disterminatus, separatus. Silius 5. v. 400
Audit Tartessus, latis distermina terris.
Barthius Adverf. lib. 10. c. 24 extr. Glossarium allegat, quo *Disterminus* exponitur *longe abscedens.*

¶ Exterminare, extra terminos ejicere, ut, *Expellere, exterminare & ejicere ex urbe virtutem*, Cic. pro Milon. c. 37. *Exterminare urbe atque agro*, Idem 1. Nat. deor. c. 23. ausjagen / Landes verweisen. *Ex numero hominum ejicere, & ex finibus humanæ naturæ exterminare*, Idem in Philippica 13. cap. 1.

¶ Exterminator, eversor, Vertreiber / Verstörer / Idem pro domo sua cap. 54.

¶ Exterminium, expulsio, eversio, Tertulliani est adv. Valentinianos cap. 16. & Ambrosii ad Virginem lapsam, cap. ult. & Augustini lib. 2 Confession. c. 4. extr.

¶ Interminatus, sine termino, infinitum, *Immensa & interminata in omnes partes magnitudo regionum*, Cic. de nat. Deor. lib. 1. c. 20. Et Apulejus de Mundo extr. *Non est in hoc mundo aliquid interminatum.*

¶ Interminus, idem. *Oceanus interminus*, Avienus Perieg. v. 74. Et Prudent. Hymno Epiphaniæ:
Illustre quiddam cernimus,
Quod nesciat finem pati,
Sublime, celsum, interminum,
Antiquius cælo & chao.
Idem lib. 2. adv. Symmach. v. 106 - - *longis intermina seclis.*
Et Ausonius Epist. 16. v. 38
Perge, ô libelle, & utere
Felicitate intermina.

¶ Interminabilis. Hieronymus epist. 132. ad Vitalem: *Interminabiles genealogiæ & Judaicæ fabulæ.* Et Sidonius lib. 2. epist. 7 *interminabile jurgium.* Et Augustinus de Civ. Dei lib. 19. cap. 11 *pœnæ impiorum interminabiles.*

¶ *Proterminare fines*, id est, propagare, promovere, fortrücken / Apulejus lib. 9. p. 235. Et Sidon. lib. 3. ep. 1. *Veterum finium limitibus effractis, metas in Rhodanum proterminant.*

TĔRO, terĕre, τρίβειν, tundere est, reiben / zerstossen / ut, *Lapis lapidem terit*, Plautus Asin. a. 1. sc. 1. v. 18. ¶ 2. Sed, *Terere tempus, otium*, est consumere, die Zeit zubringen. Livius lib. 21. c. 48 *Nullo satis digno moræ pretio tempus terunt.* Et Cic. in Philipp. 5. cap. 11 *Teretur interea tempus, belli apparatus refrigescent*, die Zeit wird drüber hingehen. *Ætatem in rebus discendis terere*, Idem de Orat. lib. 3. cap. 31. Et Livius lib. 1. cap. 57 *Regii juvenes otium conviviis, commessationibusque inter se terebant.* ¶ 3. Sed, *hoc verbum satis hesterno sermone trivimus*, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 6. Et de finibus lib. 3. cap. 4 *Rerum nomina novarum consuetudo diuturna trivit.* brauchen / gemein machen.

¶ Trītus, a, um, *iter tritum*, Cic. 1. Philipp. cap. 3. eine gebahnte Strasse. *Tritum sermone proverbium*, Cicero lib. 1. offic. c. 10. *Usitatius verbum & tritius*, Idem lib. 1. Acad. cap. 7. Et *Tritior mos*, Plin. 33. cap. 12, ut in MSS. est. Vide Harduinum. Et Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum: *Senectus ætate fit doctior, usu tritior, processu temporis sapientior.* Superl. *Tritissima via*, Seneca de Vita beata cap. 1.

¶ Trītus, ûs, substant. Idem de nat. Deor. lib. 2. cap. 9 *Lapidum conflictu atque tritu elici ignem videmus.*

¶ Tritura, æ, trituratio, das Dreschen. Columell. lib. 1. cap. 16 *Glebulas per trituram terrena remittit area.*

¶ Tritor, qui terit. Plaut. in Persa act. 5. sc. 2. v. 17 *tritor stimulorum.* Et Plin. lib. 35. cap. 11 *tritor colorum.*

¶ Trituro, triturare, terendo excutere frumenti grana, dreschen. Sidon. lib. 7 epist. 6.

¶ Huc & *Tribulam* repono, ein Dreschwagen. vehiculis enim quondam frumenta exterebantur in horreis, quod jam fit flagellis, mit Flegeln. Virg. 1. Georgicor. v. 164
Tribulaque & iniquo pondere rastri.

¶ A quo *Tribulare* formatum, quo Cato usus est cap. 23. de re rustica. Ecclesiasticis vexare est & affligere, ut Curis Posterioribus Cellarii ostensum.

¶ A *Tero* Composita. Attĕrere, an etwas reiben / ut, *Anguillæ atterunt se scopulis*, Plin. lib. 9. cap. 51. *Asini atterunt se spinetis*, reiben sich an den Dornen / Idem lib. 10. c. 74. ¶ 2. *Atterere alicujus famam*, per metaphoram, Sallustius Catilin. c. 16. verkleinern. Et Apulej. lib. 11 *Viriculas patrimonii peregrinationis attriverant impensæ.* Sic, *Attrita bellis Æthiopia*, apud Plin. lib. 6. c. 29. *Attritæ opes*, pro imminutæ, apud Livium sæpe. Sed ¶ 3. *Attrita toga*, ein abgetragener / abgenützter Rock / lacera, Martialis lib. 14. epigr. 125
Attrita veniet sportula sæpe toga.
Virgilius in Sileno v. 17
Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.
Comparative, *Mentum simulacri Herculis paullo attritius*, dixit Cicer. in 6. Verrina cap. 43.

¶ Attritus, us, ui, Plin. lib. 9. cap. 45. *pisces attritu petræ scalpentes pruritum.* Solinus cap. 52 [al. 65] sub finem: *gemma ad colorem digitorum attritu excitata.* Et Seneca de Ira lib. 3 c. 4 *Apri tela sua attritu acuentes.*

¶ Contĕrere, terendo comminuere, seu in pulverem redigere, zureiben. ut, *Conterere radicem in pulverem*, apud Plin. lib. 26. cap. 11. Et Plaut. act. 2. sc. 3. v. 65 *Conteres tu tua me oratione mulier*, id est, enecabis. ¶ 2. Sed, *conterere diem, noctem, ætatem, tempus, otium, operam*, metaphorice. Sic Terentius Hecyr. act. 5. sc. 3.

sc. 3. v. 17 *Cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem*, den ganßen Tag zubringen. Idem in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 32 *Quid conterimus operam frustra?* Et in Adelph. a. 5. sc. 4. v. 15 *Contrivi in quærendo vitam atque ætatem meam.* Sed, *Otium & tempus in studiis conterere*, Cic. de amicit. cap. ult. Et, *Communia & contrita præcepta*, de Oratore cap. 31.

¶ Contritio, tritum notumque Theologis vocabulum. Et Vet. Gloss. *Contritio*, συντριβή.

¶ Detĕrere, ausreiben / zerreiben / ut, *manibus deterere frumenta*, Colum. lib. 1. c. 6. *Usu aliquid deterere*, Quintil. lib. 2. c. 4. abnüßen.

¶ Detrimentum, contrarium est, emolumentum, Schaden. Terent. in Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 37 *Sat scio, peccando detrimenti nihil fieri potest.* *Detrimentum accipere*, Cic. pro lege Man. cap. 6, Schaden nehmen. *importare*, Idem 1. de Orat. cap. 9. *inferre*, Cæsar 2. Civil. cap. 2. Schaden zufügen. *Provideant Coss. ne quid Respub. detrimenti capiat*, solennis formula, qua summa potestas Coss. tribuebatur. Vide Brissonium in formulis: Adde ex veteribus Sallust. Catilin. c. 29, & Livium lib. 3. cap. 4.

¶ Detrimentosum, quod detrimentum adfert. Cæsar lib. 7. Gall. bell. cap. 33 *Cæsar a bello atque hoste discedere detrimentosum esse existimabat.*

¶ Deter, deterior, Vide suo loco.

¶ Distĕrĕre, zerreiben. Cato de re rust. cap. 75 *bene disterere in mortario.*

¶ Extĕrere, ut, *Grana exterere è spica*, die Körner aus der Aehren ausreiben. *Albus calore multo cibum exterit*, Cic. 2. de nat. Deor. cap. 54. *Literam exterere*, i. e. expungere, apud Varronem. *Extrita syllaba* (κατὰ συγκοπήν) Quintil. lib. 9. cap. 3. Idem lib. 10. cap. 4. extr. *Opus poliat lima, non exterat.*

¶ Intĕrere, intra aliquid terere, einreiben / einbrocken. *Panis in lacte intritus*, Varr. lib. 2. cap. 9. de re rust. Et Terent. in Phorm. a. 3. sc. 1 *Tute hoc intristi, tibi est exedendum*, hoc est, consilium perniciosum, cuique auctor tu fuisti, periculo tibi tuo expediendum est, Vid. Chiliad.

¶ Intrīta, æ, Intritum, eine geriebene Salsen / Plin. lib. 9. cap. 8. *Intrita panis e vino*, eine Mehrt von Brodt aus Wein. Celsus lib. 3. cap. 19 *Ad vinum festinare non oportet, si verendum, ut deficiat, tum & intrita ex hoc & hoc ipsum, austerum quidem, sed tamen meracum* (dandum est) ¶ 2. *Intrita* etiam *calcis* dicitur mixta illa & confecta materia, quæ albaria & tectoria præbet, eingemachter Kalck. Legitur apud Columell. Varr. & Vitruvium. ¶ 3. Et terra, seu lutum illud quidem, *intrita* dicitur, manibus subactum, quo oblinuntur surculi insiti.

¶ Intertrīgo, inis, vitium, seu malum illud est, cum pes pedem, vel ungula ungulam atterit, aut cum equi dorsum equitatione atteritur. was sich wund gerieben. Vet. Gloss. *intertrigo*, παράτριμμα. Der Wolff. Plinius lib. 20. cap. 14 *Intertrigines menta prohibet.* Ubi Harduinum vide. Et lib. 24. cap. 4 *Nucleus gallæ sedat intrigines.* Varro lib. 4. Lat. Ling. cap. 36 deducit a *terendo*, sive *ab eo, quod duo inter se trita & diminuta sint.*

¶ Intertrimentum, idem fere quod detrimentum, Schaden / Einbuß. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 39 *Nunc sine magno intertrimento haberi non potest.* Ad quem locum Schol. Eugraph. INTERTRIMENTA *sunt, quæ intus terendo damna perficiunt*, Vet. Glossæ *Intertrimenta*, ἀπτρίψεις. Vide & Varron. lib. 4. de L. L. Asconius in illud Cicer. Verr. 3. cap. 50 *Cum eo sine ullo intertrimento convenerat*: *Detrimentum*, inquit, *unius partis esse potest*, *Intertrimentum vero dantis & accipientis.* Secundum quod Cicero intertrimentum pro communi conficiendi alicujus negotii jactura posuit. ¶ 2. Livius evanidam argenti partem, quæ in excoctione deperit, *intertrimentum* dixit lib. 32. cap. 2, *Qui argento non probo pars quarta decocta erat, Quæstores pecunia Romæ mutuo sumta intertrimentum argenti suppleverunt.* Abgang. ¶ 3. Sic & in aliis rebus *intertrimentum* dicitur, quicquid in usu earum & tractatione deperit, was abgehet / eingehet / sich einmisset.

¶ Intertritura, idem quod intertrimentum, Scævola Lege 43 § 1 Digest. de Pignor. act.

¶ Obtĕrere, bewerffen / zuwerffen / ertreten. Sueton. Nerone cap. 5 *Sed & in via Appia vico repente puerum citatis jumentis haud ignarus obtrivit.* ¶ 2. Utuntur eo magna ex parte metaphorice, ut, *Obterere atque contundere calumniam*, Cicer. pro Cæcin. cap. 7. Et Vatinius Ciceroni lib. 5. fam. ep. 9 *Prosternere atque obterere obtrectationes, & invidias malevolorum*, unterdrucken / dämpffen. *Laudes majorum obterere*, Declam. Antequam iret &c. *Majestatem populi Rom. senescentem obterere*, Livius lib. 23. cap. 43.

¶ Obtritus, ûs, nomen. Plin. lib. 18. cap. 28. *Herbæ obtritu hebetantur*, verwelcken / so man drauff tritt.

¶ Perterere, gar zureiben. Colum. lib. 8. cap. 5 *Uva pertrita, & cum aqua potui data.* Sed

¶ Pertrītus, æque a *Tritus*; & *per*, intendendi particula, ac a *perterere* deduci potest. Notat autem *vulgare*, & usu valde tritum. Seneca Controvers. 18. p. 250 *Vulgaris in ejusmodi controversiis & pertrita quæstio.*

¶ Prætĕrere, antea terere aut absumere. Paullinus Nolanus epist. 29 [al. 10] ad Severum, cap. 5 *Fateor ausum me, ut tunicam, quamvis illico, ut acceperam, tibi destinatam, meo tamen vestitu initiando prætererem.* Eines andern Kleid vorher etwas tragen. Est etiam apud Plinium lib. 11. cap. 37, sect. 63 *prætrivit*, sed Harduino suspecta lectio est. Vide ipsum p. 557.

¶ Prōtĕrere, für sich zutreten / conculcare. Plin. de elephantis l. 8. cap. 1 *Prosternunt acies, proterunt armatos*: zertreten sie. Cæsar 2. de B. C. cap. 41 *At equitatus ab utroque cornu circumire aciem nostram, & aversos proterere incipit.* Et Horatius lib. 4. Carm. ode 7 *Ver proterit æstas.* *Proterere & conculcare aliquem*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 53.

¶ Retrimentum, cujuslibet rei excrementum. *Retrimentum olei*, Varro de re rust. lib. 2. cap. 64. &c. ¶ 2. In animalibus quoque omnia excrementa, tam sicca, quam humida *retrimenta* appellantur. Macrob. lib. 7. Saturnal. cap. 4 *In ventre fit prima digestio, virtute ἀλλοιωτικῇ in succum vertente quidquid acceptum est. Cujus fæx retrimenta sunt, quæ per intestina, inferiore orificio tradente, labuntur.* Et ejusdem libri cap. 15 *Urina est retrimentum potûs.*

¶ Subterere, comminuere, unter etwas reiben. *Boves subterunt pedes*, treten die Füsse stumpff / treten sie ab / Cato cap. 72. Unde Plauto Asinar. act. 2. sc. 2. v. 73 sunt *subtritæ ungulæ.*

TERPANDER, sive Terpandrus, Τέρπανδρος, Lesbius, Poeta Lyricus, qui Lyrici carminis canonem primus scripsit, auctore Suida.

TERPNUS, Τέρπνος, Neronis Citharœdus, apud Sueton. c. 20.

TERPSĬCHŎRE, Τερψιχόρη, una ex Musis, ex eo dicta, quod delectet, vide *Musa.*

TERRA, elementum, mundi centrum, in medio mundi pendens, globosum, die Erde. *Terra pilæ similis*, ut Ovid. dixit 6. Fastorum v. 269. De natura & forma terræ Plin. lib. 2. cap. 63. Ei maternæ venerationis nomen inditum. Plin. ibid. Livius lib. 5. cap. 54. Lucret. lib. 2. Brisson. de Formul. lib. 1. pag. 49. ¶ 2. Sed, *Terra hostilis*, Lucan. 2. v. 89. der Feinde Land. *Ex ultimis terris mittere*, Cic. 1. fam. ep. 9. von der Welt Ende her. *Terra marique aliquem conquirere*, Vatinius Ciceroni lib. 5. ep. 9. zu Land und Wasser. ¶ 3. *Terræ filius* dicitur, cujus genus incertum est, Liv. lib. 1. cap. 8. Tertullianus Apolog. cap. 10. Vide Chiliad. *Terram video*, id est, finem prolixi laboris adesse sentio. Vide Chiliadas.

¶ Terræ sæpe homines vel humana negotia, vel vitam indicant. Statius Thebaid. lib. 1. v. 179

- - - - *tibi summe Deorum,*
Terrarumque sator, sociis hanc addere mentem Sedit.

Claudianus in Eutropium lib. 1. v. 157

Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
Fructus consilii primis auctoribus insiet?

Virgilius eclog. 4. v. 14

Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras.

¶ Terræ, ut *humi*, in morem adverbii, Stat. lib. 7. Thebaid. v. 755 *Sternuntur terræ.*

¶ Territorium, ein Gebiet / so weit eine Stadt zu gebieten hat. Cic. 2. Philipp. cap. 40 *Territorium coloniæ minuere.*

¶ Terreus, Colum. lib. 1. cap. 6. sed plerique libri habent *terrenum solum.* Tamen Glossæ Philoxeni: *Terreum*, ἐπίγειον. Etiam compositum subterreus aliquid confert, de quo post paullo dicemus.

¶ Terrenus, ut *Animal terrenum*, Plin. lib. 9. c. 29. *Iter terrenum*, weg über Land / Idem lib. 6. cap. 17 *Humor terrenus*, Cicero 2. Nat. Deor. c. 16. ¶ 2. Aliquando *Terrenum* & substantive pro terra ponitur. Columella lib. 2. cap. 2. *Callidissimi rerum rusticarum tria genera terreni esse dixerunt.*

¶ Terrester, terrestris, terrestre, ut *Terrester populus*, Florus lib. 2. cap. 2. n. 4. *Animal terrestre*, Plin. lib. 10. cap. 62, quod in terra degit. *Præsidium terrestre*, Cic. 7. Verr. cap. 1. *prælium terrestre*, quod navali opponitur. *Iter terrestre*, Hirt. B. Alexand. cap. 25. *terrestres exercitus*, Nepos Themist. cap. 2. ¶ 2. *Terrestris cœna*, apud Plaut. Capt. act. 1. sc. 2 eleganter dicitur, in qua nihil appositum, quam quod de terra natum est, ut sunt herbæ, olera, poma &c. Horatius *Cœnam sine sanguine* vocat. Aus der Erden gewachsen.

¶ Terrosus, terræ plenus. Vitruv. lib. 2. cap. 4. & 6. *Arena terrosa.*

¶ Terrulente, adverb. Prudent. in Romano v. 378

Rem spiritalem terrulente quærere.

id est, terreno modo.

¶ Terricŏla, habitor terræ, poeticum. Apulejus etiam de Deo Socr. Dæmonas *vectores inter terricolas cælicolasque* n̄ nuncupat.

¶ Terrigenæ apud poetas passim, pro hominibus; speciatim pro gigantibus, quos terra procreatos fingunt. Lucanus lib. 3. v. 316

Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes.

¶ Terrigenus, adjectivum. *Domus terrigenæ majestatis*, Pru-

dentius lib. 1. contra Symmach. v. 189. Et Fortunatus lib. 1. carm. 10. de S. Nazario:

Semine terrigeno terrenis usibus exsors.

¶ Terræmotus, Erdbeben. *Conquassari maximis terræmotibus*, Cic. de divinat. lib. 1. cap. 43. *Terræmotus genera* Ammianus recenset lib. 17. cap. 16, *Brasmatias*, qui moles immanes propellunt sursum: *Chasmatias*, qui voragine subita absorbent terrarum partes: & *Mycematias*, qui mugitu quodam terræ viscera quatiunt. Quæ genera & Cicero expressisse videtur in Divinat. lib. 1. cap. 18 *Cum terræ sæpe fremitus, sæpe mugitus, sæpe motus prædixerint.* ¶ 2. legitur & separatim, interpositis distinctionibus, Plin. lib. 2. cap. 84 *Maximus terræ, memoria mortalium, exstitit motus Tiberii Cæsaris principatu, XX Urbibus Asiæ una nocte prostratis.*

¶ Conterraneus, qui ex eadem est terra, ein Landsmann. Castrense vocabulum est, quo designatur is, qui eidem matrici urbi attribuitur. Sic, quia Sirmio, Catulli patria, Veronæ, quam Plinius incunabula habuit, accensebatur, idcirco Plinius præfatione Operis Catullum *Conterraneum suum* vocavit. Vide Scaliger. Animadv. Eusebian. p. 190.

¶ Subterraneus, ut, *Talpa animal subterraneum*, Plin. lib. 9. c. 57. *Domus subterranea*, Idem lib. 36. cap. 13. was unter der Erden ist.

B ¶ Subterrenus, idem. Apulejus lib. 9. pag. 227 *Sol ipsum delapsus Oceanum, subterrenas orbis plagas illuminabat.* Ita & Priscæus legit p. 192.

¶ Subterreus, idem. Arnobius lib. 7. pag. 226 *Opinionem necesse est frustrari, quam super atris pecudibus habetis, divisque subterreis.*

¶ Extorris, vide loco suo.

TERREO, terrere, ἐκπλήττειν, φοβεῖν, terrorem, timorem incutere, schrecken/ Furcht machen. ut, *Denunciatione periculi aliquem terrere*, Cic. pro Planc. c. 30. *Omnia cæde incendiisque terrere*, Idem de Aruspicibus cap. 4.

¶ Neque vero metum tantum injicere significat, sed & abigere, & summovere, scheuchen. Horat. lib. 1. Sat. 8. v. 6

Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considere in hortis.

Ubi alia Torrentius exempla adducit.

¶ Territo, territare, frequent. Terent. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 22 *Dii te eradicent, ita me miseram territas.* Sic, *Territare metu*, Cæsar lib. 5. de B. Gall. c. 6. Et Virgilius 4. Æn. v. 187 de Fama:

- - - & magnas territat urbes.

¶ Territicare. Virg. 4. Æneid. v. 210

- - Cæcique in nubibus ignes
Terrificant animos.

Et Silius lib. 17. v. 479

- - fulminibus permixta tonitrua mundum
Terrificant.

C ¶ Terrificus, Idem 5. Æneid. v. 524

Seraque terrifici cecinerunt omnia vates.

Stridores terrifici, Silius lib. 5. v. 188. *Ululatus terrificus* Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 131.

¶ Terrefacere, terrorem afferre, verbum dubiæ auctoritatis, quæ major non apparet, quam Onomastici, in quo ἐκπλήττω vertitur *terrefacio.* Tamen Compositum *Perterrefacere*, quod Terentii est, ut infra dicemus, non parum præsidii præstare potest.

¶ Terribilis, e, schrecklich. Virg. 6. Æneid. v. 277

Terribiles visu formæ, lethumque laborque.

Schreckliche Gesicht. Cic. pro Sextio cap. 8. *Quam teter incedebat, quam terribilis aspectu.* Idem in Parad. 2. *Mors terribilis est iis, quorum cum vitia omnia extinguuntur.* Livius lib. 4. c. 26 *Alia aliis terribiliora afferebantur.*

¶ Terribiliter. Arnobius lib. 2. (p. 57 ed. Lugd. 1651) *Sonus tali terribiliter concrepantis.* Adde Augustin. 12 Confess. c. 25.

¶ Terriloquus, adjectivum Poeticum, ut, *Vatum terriloquis victus dictis* &c. Lucret. lib. 1. v. 101.

D ¶ Terrisonus stridor, Claudian. 1. de laud. Stil. v. 109.

¶ Terriculum, quod terrorem injicit, ein Popantz/ Scheusal/ etwas was da schrecket. Livius lib. 5. cap. 9 *sine tribunitiæ potestatis terriculis.*

¶ *Terriculas* veteres dicebant idola, sive facies illas barbaras, quas terrendis pueris pingebant. Schreckbild. Lucilius apud Lactant. lib. 1. cap. 21

Terriculas, Lamias, Fauni quas Pompiliique
Instituere Numæ.

De Batavo vultu idem testatur Martialis, Apophoret. 176

Sum figuli lusus, rufi persona Batavi,
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

¶ Terriculamentum, idem. Apulejus de Deo Socr. *Inane terriculamentum bonis hominibus; noxium malis.* Idem in Apologia p. 315 *Noctium occursacula, bustorum formidamina, sepulcrorum terriculamenta.* Et Sidonius lib. 7. ep. 1 *Prodigiorum terriculamenta.*

¶ Terror, qui aliis infestus, metus scilicet concutiens. *Terrorem alicui afferre*, Cic. 6. Attic. ep. 8. *injicere*, lib. 5. de Finib. c. 11. *incutere*, Livius lib. 3. cap. 4. Et, *in terrorem conjicere*, Idem lib. 34. c. 28, einem ein Schrecken machen. *Terrori esse*, schrecklich seyn/ Livius cit. lib. 34. c. 28. *Terrore coactus juravit*, Cic. 3. officior. cap. 31. Et, *Terroribus magnis vexari*, Nep. Attico cap. 9. id est, periculis ab inimicis in judicio, & aliis objectis.

Composita.

¶ Absterrere, est errore injecto avertere, abschrecken. Præpositione plerumque gaudet. Cic. 4. in Verr. cap. 58 *Ut videamur a pecuniis capiundis homines absterrere.* Et Declam. Antequam iret in exil. cap. 10 *Nolite eum supplicem a vobis absterrere.* Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 83

Ut canis a corio nunquam absterrebitur uncto.

Plinius præpositionem dissimulavit lib. 8. cap. 16 *Ceteri metu pœnæ simili absterrentur eadem noxa*, pro ab eadem noxa.

¶ Conterrere, idem quod simplex, vel deterrere, ut, *Conterrere vultu, adspectuque loquacitatem alicujus*, Cic. 1. de Orat. c. 49. *Novum pugnæ conterruit genus*, Livius lib. 10. cap. 18.

¶ Deterrere, est terrore a sententia vel a proposito avertere, abschrecken/ abhalten. ut, *Deterrere atque avocare a religione*, Cic. de Arusp. cap. 9. Idem ad Brut. epist. 15 *Sceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrere.* Et ibid. epist. 11 *Nulla re a proposito deterreri.* Idem 1. de Orat. c. 25 *Neque hac in eam sententiam disputo, ut homines adolescentes, si quid naturale forte non habeant, omnino a dicendi studio deterream.* Et D. Brutus ad Ciceronem lib. 11. epist. 11 *De statu suo contumeliis aliquem deterrere* dixit. Terent. in prol. Phorm. v. 3 *Maledictis deterrere ne scribat, parat.* *Deterritus ab officio*, Cælius Cicer. 8. famil. epist. 6.

¶ Exterrere, perterrefacere. Cic. 2. offic. cap. 10 *Dolori cum admoventur faces, præter modum plerique exterrentur.* Et, *Exterrere adspectu*, Idem 1. de Divin. cap. 36. *Metu exterrere*, Livius lib. 4. cap. 23. Et, *Talia commemorat lacrymans exterritus somno*, Cic. divinat. lib. 1. c. 20. ex Poeta quodam.

¶ Interritus, unerschrocken. *Interritus vultus*, Quintil. lib. 1. c. 3. *Mens interrita leti*, Ovid. 10. Metam. 616.

¶ Perterrere, valde terrere. Terent. in Eun. act. 5. sc. 3. v. 13 *Exibo atque hunc perterrebo sacrilegum.* Et, *Perterreri somnio*, Cicer. 1. divin. cap. 27. *Perterritus metu*, Idem pro Milone cap. 23.

¶ Perterritare, Frequentativum. Avienus phænom. Arat. v. 1171

Scorpius ingentem perterritat Oriona.

¶ Perterrefacio. einen erschrecken. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 142 *Perterrefacias Davum* &c.

¶ Apud Lucret. & hoc legitur lib. 6. v. 128

Tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem.

¶ Imperterritus, unerschrocken. Virg. 10. Æneid. v. 770 *Manet imperterritus ille.* Et, *mens imperterrita*, Silius lib. 11. v. 207. & *imperterritus armis*, Idem lib. 14. v. 188.

¶ Proterrere, weit von sich schrecken/ verjagen. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 37 *Filium proterruisti hinc.* Usus eo & Plautus in Trinum. act. 3. sc. 2. v. 77 *Ne mea opera te hinc proterritum autument.* Et Virg. 12. Æneid. v. 291 *Adverso proterret equo.*

Tertius, vide in *Ter.*

TERTULLIANUS, Carthaginiensis fuit, doctor Ecclesiæ sua ætate celebris, tertius eorum, qui in Ecclesia Latina scripserunt, quemadmodum ostendit Hieronymus. Floruit sub Severo & Caracalla.

Teruncius, vide *Uncia.*

TESQUA, vel *Tesca*, orum, neutrum, loca sunt horrida & deserta, auguriis captandis designata. Horatius *Deserta & inhospita tesqua* dixit lib. 1. Epist. 14. v. 19. Et Lucanus, *nemorosa tesqua*, wüste/ ungewöhnliche Oerter. Vide Varron. Festum & Isidor. è Junioribus Gutherium lib. 3. de jure Pontificio Vet. cap. 3. Item Torrentium ad citatum Horatii locum.

TESSARADECAS, τεσσαρεσκαιδεκάς, numerus quaterdenarius, seu res quæcunque divisa in partes quatuordecim. Hoc titulo B. Lutherus libellum scripsit A. 1520. quem reperies Tom. 1. Jen. Lat. *Tessaradecas consolatoria.*

TESSERA, quodlibet quadratum, ut cubus, a Græco τέσσαρες quatuor. Cic. de Senect. cap. 16 *Senes talos relinquant & tesseras*, alte Leute sollen Karten und Würffel bleiben lassen. *Jacere talos, tesseras*, Idem 2. de Divinat. c. 41. Et Terent. in Adelph. a. 4. sc. 7. v. 21 *Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris* &c. Vide *Alea.* *Pueros tesseris, viros jurejurando oportet circumvenire:* Ὅρκοις ἄνδρας, ἀστραγάλοις δὲ παῖδας ἐξαπατητέον. Vide Chiliad. ¶ 2. *Tessera* signum bellicum, quod militibus, ut inter sese agnoscantur, datur, *Symbolum*, die Losung. Silius lib. 15. v. 478 *Tacitum dat tessera signum.*

Vide Marcell. Donatum ad Tacit. 1. Histor. cap. 24. Lipsium de Militia, & Joh. Bernartium ad Papinii libri Decimi Thebaid. ¶ 3. *Tessera frumentaria*, quam accipiebant, qui ex publico accipiebant frumentum, vide Lipsium lib. 1. Elect. cap. 8. Juvenalis Sat. 7. v. 174

Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti.

¶ 4. Sunt & aliarum rerum & specierum tesseræ: ut *olearia*, *cana-*

cœnaria, &c. de quibus Torrentius ad Sueton. Augusto cap. 41.
A Sparsas etiam hujusmodi tesseras inter missilia in Spectaculis, aliquando & pronunciatas tantum idem Suetonius arguit Nerone cap. 7. item Domitiano cap. 5. extr. ¶ 5. Utebantur & tesseris in præceptis sive mandatis perferendis, sive in pittaciis perscripta, sive voce data essent, ita ut a proximis, qui accepissent primum, per successionem ad omnes pervenirent. Ita *tesseræ* vox accipienda apud Sueton. Galba cap. 6. ut ibi interpretatur Casaubonus. De tesseris earumque generibus variis Lucas Holstenius perstrinxit Explicatione Tabellæ cujusdam æneæ Tollentini in Piceno repertæ. Sed distincte & copiose peculiari DE TESSERIS libro Tomasinus scripsit. ¶ 6. *Tessera hospitalis*, signum erat, quo prolato, hospites agnoscebantur. Hinc *Tesseram confringere*, violare jus hospitii erat, Vide Chiliad. ¶ 7. *Tessera, & Tesserula*, Talea etiam, ein Kerbholtz. Vide *Talea*. ¶ 8. *Tesseram*, in emplastratione & Plinius nominat lib. 17. cap. 16, quam eandem cum *Scutula* videtur facere, cujus paullo ante meminerat. Vide supra in *Scutula*.

¶ Tessĕrŭlæ, lapilli sunt, quibus pavimenta consternuntur. Lucilius apud Ciceronem in Oratore cap. 44

Quam lepidæ lexes, compostæ ut tesserulæ omnes
Arte pavimenti atque emblemate vermiculatæ.

B ¶ Tessella, diminutivum aliud, idem significans. Vet. Gloss. *Tessellæ*, βόλια, καὶ ψῆφοι. Seneca lib. 6. Quæst. Nat. cap. 31 *In balneo tessellis solum erat stratum.*

¶ Tessellatus, um, variatum tessellis, hoc est, lapillis seu lignis quadratis, würfflicht / ut, *Tessellata pavimenta* apud Sueton. in Cæsare cap. 46. & Vitruvium. Vide Casaubon. ad illum locum Suetonii pag. 39. & 40, & supra in *Musa*, *Musiva*. Ipsum vero verbum *tessellare* invenitur in Vet. Gloss. *Tessellat* ψηφοθετεῖ, *Tessellatum*, ψηφοθέτημα.

¶ Tesserarius, quem singulas centurias peculiarem habuisse, antiquæ Inscriptiones docere possunt. Der die Losung außgiebt. v. gr. apud Gruter. p. 550. n. 2 TESSERARIVS IN LEG. III. ITAL. COH. XI. PR. Et pag. 753. n. 4 PER OFFIC. TESSERARIOR. Licet posteriore loco extra usum militarem videtur vocabulum positum esse. Nam ut varia tesserarum genera: ita etiam tesserariorum.

¶ Contesserare. Tertullianus adv. Hæreticos c. 36 *cum Africanis ecclesiis contesserârit*, hoc est, amicitiam coluerit. Hinc ¶ *Contesseratio hospitalitatis*, ibidem cap. 20. extr.

TESTA, æ, quasi tosta, hoc est, torrefacta, vas figulinum est, ein irrdisch Gefäß oder Scherbe. Horatius lib. 1. epist. 2. extr.

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu.

C *Testa testæ collisa*, hart gegen hart / Vide Chiliadas. *Testa ovi*, eine Eyerschale. *Testa limacis*, ein Schneckenhauß. *Testarum judicium*; vide *Ostracismus*. ¶ Veteres etiam *Testu* in genere neutro dixerunt. Ovidius Fastor. lib. 5. v. 510

Et spumat testu pressus uterque suo.

Ita & Varro. Sed Severus Sulpitius *Testum* dixit lib. 2. c. 2. Hist. Sacræ de Nabuchodonosoris statuâ loquens. Sed de hoc plura suo loco in *Testus*.

¶ Testæ, seu Testacea, gener. neut. pisces strombi sunt seu turbines, allerley Art Schnecken. Horat. 2. Serm. Satyr. 4. v. 31

Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.

¶ Testŭla, diminutivum, *Testula in sitellam conjectæ*, Livius lib. 25. cap. 3. Vide *Situla*. Erant enim testulæ suffragiorum signa. Unde *collabefieri testulâ*, damnari est apud Nepotem in Aristide cap. 1. Qui & in Themistocle cap. 8 *testarum suffragia* dixit.

¶ Testāceus, ut *opus testaceum*, Plin. lib. 10. epist. 46. *Vasa testacea*, irrdisch Geschirr / Töpffer-Gefäß.

TESTIS, qui adest alicui & testimonio est, μάρτυς, ein Zeuge. *Incorruptus atque integer testis*, Cic. lib. 1. de Finib. cap. ult. *Testis certissimus* Idem 5. in Verr. c. 59. *religiosus testis*, in Vatinium c. 1. ein getreuer Zeuge. *Testis rei*, & *testis de re aliqua*. Sic Cic. de Provinc. Consul. cap. 18 *Idem mihi testis est de voluntate Cæsaris*, &c. Et ibidem: *Illius voluntatis generum habeo testem*. Et *Dare testes*, *producere*, *proferre testes*, Zeugen bestellen. *Testibus*
D *uti*, Zeugen führen / *testibus planum aliquid facere*, beweisen. *Citare testes in rem aliquam*, sich auff Zeugen beruffen. Omnia hæc Ciceronis sunt. *Testibus præsentibus aliquid facere*, Plaut. Curcul. act. 1. sc. 1. v. 31. Ovidius 1. Amor. eleg. 10. v. 37

Conducti vendunt perjuria testes.

Testes revocare & repetere, Zeugen wiederum verhören / *testes refutare*, *refellere*, verwerffen / *testes & testium fidem elevare*, *incessere*, *labefactare*, *infirmare*, verdächtig machen. Juvenalis Sat. 13. v. 196

Pœna autem vehemens &c.
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.

hoc est, conscientiam exagitantem. ¶ 2. Usurpatur & pro quovis spectatore & præsente. Juven. Sat. 13. v. 75

Tam facile & pronum est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat.

Apulej. Apol. *Paucis consciis testibus.* Poeta Phallicus Carm. 1. *Ludens hæc ego teste te Priape* &c. Auctor Phœnissarum sive Thebaid. v. 412 - - - *nullum teste me fiat nefas.*

¶ 3. Testes etiam, qui vulgariter testiculi. Juvenal. Sat. 11. v. 157 *Testiculi pugillares.* Unde lusus ex ambiguo apud Priapejorum Poetam: *Magnis testibus ista res agetur.* Plinius lib. 11. cap. 49 *Testes armento ad crura decidui.* ¶ Quamvis autem *testis* vox masculini generis sit, jungitur tamen cum aliis etiam generibus. Ita Horatius lib. 4. od. 4

Testis Metaurum flumen & Asdrubal.

De qua ratione Dausquejus in Basilium Seleuciens. p. 66. extr.

¶ Testiculi, genitalium pars, vide in *Testis*, signif. 3.

¶ Testimonium, Zeugniß. *Amplissimum testimonium*, Plin. 7. cap. 30. *Dicere testimonium*, zeugen. Sic, *Dicere testimonium de re aliqua*, Cic. pro Sylla cap. 30. & *in aliquem*, ibidem cap. 17. vel *contra aliquem*, lib. 3. Nat. deor. c. 34. Et *Dare firmum*, & *grave testimonium*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 6. *Reddere testimonium*, Quintil. lib. 11. cap. 1. *Perhibere testimonium alicujus rei*, Columella lib. 3. cap. 9. Sic, *Esse testimonio.* Pompejus Domitio sub ep. 12. libri 8. ad Att. *Cui rei testimonio sunt literæ, quas* &c. *Testimoniis aliquid confirmare*, beweisen / bekräfftigen / Quintil. lib. 1. cap. 8. *Tribuere testimonium virtutis alicujus*, Cicer. in Philipp. 5. cap. 19. *Testimonia elevare*, gering achten. Quintil. lib. 5. cap. 19. Declamator sub Cic. nomine in Sallust. *Ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis?*

¶ Testor, testari, testimonio esse, seu testimonium dare, bezeugen. Cicer. pro Mur. cap. 37 *Ego quod facio, me omnium vestrum caussa facere clamo atque testor*, id est, palam denuncio, bin es öffentlich geständig. Idem in 7. Philipp. cap. 7 *Testabor deos hominesque quid sentiam.* Sic, *testari voluntatem suam*, Lege 24 Dig. de Testam. militis. Et rursus Cicero pro Flacco cap. 16 *Quantum maxime possem, contenderem, testarer publicanos, vestram etiam conscientiam implorarem*, id est, permitterem illam rem eorum testimonio, ich berufte mich auff ihr Zeugnüß. ¶ 2. ἐμφατικῶς est asseverare, denunciare. Cornel. Nepos Themist. 4, 2. *Universos esse pares ajebat, dispersos testabatur perituros.* ¶ 3. Et, *testari* testamentum condere significat. Livius lib. 1. cap. 34 *Immemor in testando nepotis decessit*, hat im Testament vergessen rc. ¶ Creberrime veteres hoc verbo in adjurationibus Deorum utebantur. Virg. 2. Æneid. v. 154

Vos æterni ignes, & non violabile vestrum
Testor numen, ait.

Ubi Servius: TESTOR: *modo juro, alibi* TESTIFICOR. Plura Brissonius in formulis.

¶ Plautus, testiculari per jocum dixit, in Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 192. AL. *Mihi quoque adsunt testes, qui illud &c.* AM. *Qui testes?* AL. *Testes.* AM. *Quid testicularis?* was sagstu viel von Zeugen?

¶ Testatus, ut, *Res testata*, hoc est, nota & comperta, öffentlich und erwiesen. *Clara & testata res*, Cic. in Verr. 4. cap. 76. Et ibidem, *Clarum, testatum, pervulgatum*, cap. 42. Idem lib. 2. famil. epist. 3 *Ut testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim.* Et pro Cæl. cap. 36. extr. *Res multorum oculis testatior.* Comp. *Testatior memoria*, Nepos Alcib. cap. 4. id est, ad famam insignior, & per monumenta notior. Et Augustinus Confess. lib. 8. cap. 6 *Stupebamus audientes testatissima mirabilia tua.*

¶ Testatò, adverbialiter, ut, *Testato denunciare*, id est, expresse & aperte, Ulpian. Lege 1 § 3 de peric. & comm. rei venditæ. (AL. leg. *testando*) außdrücklich und klar. *Testato decedere*, Lege 45 § 1. Dig. de Jure fisci, nach gemachten Testament absterben.

¶ Testatio. Testationes erant quædam præscriptiones, & tabulæ testificandi gratiâ factæ, & obsignatæ. Quintilianus lib. 9. sub fin. cap. 8 *Consignationes* vocasse videtur. Turneb. lib. 2. c. 27. fin. Usus & *testationis* voce Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 21, *in testationem redigere.*

¶ Testāmentum, ultima voluntas, sacra illa & religiosa, ein Testament / Erbvermächtniß. Testamentorum formulas vide apud Manut. in lib. 3. de officiis pag. 355. & seqq. & de etymologiâ vocabuli quæ habuit Barthius ad Claudian. pag. 1206. *Facere testamentum*, Cicer. 3. Verr. cap. 43. *Conscribere testamentum*, de Arusp. resp. cap. 20, ein Testament machen. *Testamento relinquere*, Idem 3. offic. cap. 24. bescheiden. *Cavere testamento*, im Testament verordnen. Idem de Finib. lib. 2 c. 31. extr. *Diem natalem testamento cavere, ut ageretur.* Et, *Testamento adoptare*, Nepos Attico cap. 5. *Testamenti resignare*, ein Testament öffnen / Horat. 1. ep. 7. v. 9. Et, *Testamentum mutare*, Cic. pro Cluent. cap. 11 *Irritum testamentum facere*, Idem 2. Philipp. c. 42. unkräfftig und nichtig machen. *Testamentum ruptum, ratum*, contraria sunt, apud eundem lib. 1. de Orat. cap. 38. *Supponere, subjicere testamenta*, falsche Testament einschieben. illud in Parad. 6. cap. 1; hoc in 14. Philipp. cap. 3. Sic *Subjector testamentorum*, Idem in Catil. 2. cap. 4. *Testamentum nuncupare*, Plin. lib. 14. cap. 22. mündlich stellen.

¶ Testamentarius, a, um, *Tabellæ testamentariæ*, *lex testamentaria*, *Adoptio testamentaria*, quæ testamento fit, vel relinquitur, apud Plin. lib. 35. cap. 1. ¶ 2. *Testamentarius* substantivum,

A qui testamentum conficit. ¶ 3. Item qui supponit, Cicer. in officiis lib. 3. cap. 18.

¶ Testator, qui testamentum condit. Ulpian. lege 47. pr. de legat. & fideicommiss. lib. 1.

¶ Testatrix. Eodem tit. de leg. & fideicommi. lib. 2. Lege 24. extr.

¶ Testificor, testificari, idem quod testari, vel testibus confirmare, bezeugen/ mit Zeugnüssen bekräfftigen. *Testificari sententiam suam*, Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 1. *Testificor me expertem fuisse belli*, Idem ad eundem dicto libro epist. 9. Sed, *Testificari Deum*, pro testari, Gott zum Zeugen ruffen/ Cælius Ciceroni sub lib. 10. ad Attic. ep. 9.

¶ Testificatio, approbatio, quæ fit testibus seu testimoniis, Bezeugung/ Betheurung/ *Cum summa testificatione tuorum in se officiorum*, Idem 1. fam. ep. 1.

¶ Testitrahus, Laberii de ariete vox est apud Tertullianum de Pallio cap. 1. *Testitrahum* autem dixit, quia testes suos trahere videatur ob eorum magnitudinem.

Composita a *Testor*.

¶ Antestari, testem vocare, quod fiebat certo quodam ritu ante adversarii in jus pertractionem, quem ritum exponunt Acro, & Porphyrius, in his Horatii verbis lib. 1. Serm. Sat. 9. v. 76

- - - - *quo tu turpissime? magna*
Exclamat voce: & licet antestari? Ego vero
B *Oppono auriculam: rapit in jus.*

Apud Plaut. sæpius: ut in Pœnul. act. 5. sc. 4. v. 59 *Ite in jus, ne moramini, antestare atque duce*, hoc est, me testem voca, forderemich zum Zeugen. Et Cicero pro Milone cap. 25 extr. *te, Magne, tamen antestaretur.* hoc est, discedens Milo te, Pompeje, testem innocentiæ suæ citaret.

¶ Attestari. Cic. pro Sylla cap. 29 *Attestari memoriam omnium.* Vide Gruteri Notas. Si enim idem quod *antestari*, seu testem quem vocare. Vulgaris lectio: *attestante memoriâ*; Sic est testimonium dare, ferre. Quo sensu Plinius præfat. Operis: *Hoc attestabatur, vel inimico judici se probari posse.*

¶ Attestatum, passivè, pro testimonio comprobatum, bezeuget/ Plin. lib. 10. cap. 43. *Gratia indignatione quoque Pop. Rom. attestata.*

¶ Attestator. *Quis uno te benignior attestator?* Plin. lib. 6. ep. 17. secundum manu exaratos codd.

¶ Contestari, ut, *Deos hominesque contestans clamare cœpit*, hoc est, obtestans, er klagte es GOtt und Menschen/ &c. Cic. in Verr. 6. c. 29. *Contestari litem*, Cic. 16 ad Attic. ep. 15 quod est rem in judicium adducere, ut Manutius interpretatur. Et, *Contestatam cum aliquo litem habere*, Cic. pro Rosc. Comœdo cap. 12. Et, *Contestata majorum virtus*, pass. pro testimoniis comprobata, Idem pro Flacco cap. 11.

C ¶ Contestatio, ut, *Contestatio litis*, Ulpian. Lege 40 § 3 Dig. de procurat. & defens.

¶ Detestari, est deprecari vel exsecrari, einen Scheu und Greuel für etwas haben/ ut, *Detestari exitum belli*, Cicer. 8. Philipp. cap. 3. ¶ 2. amoliri, propulsare, *Querimoniam a se detestari ac deprecari*, eine Klage von sich abtreiben/ Idem in Catil. 1. cap. 11. Idem in Philipp. 4. cap. 4 *O Dii immortales avertite, & detestamini quæso hoc omen.* Idem lib. 1. de Nat. Deor. de Epicuro cap. ult. *quæque in iis dixerit, invidiæ detestandæ gratia dixisse.*

¶ 3. Pro valde attestari usus est Plautus Menæch. a. 5. sc. 2. v. 61.

¶ Detestabilis, e, schändlich/ greulich/ exsecrandum, ut, *Scelus detestabile*, Cicer. de amicit. cap. 8. Et in offic. lib. 2. c. 5 *Nulla tam detestabilis pestis est, quæ non homini ab homine nascatur. Omen detestabile Deus avertat!* Idem in Philipp. 11. cap. 5. Et 1. offic. cap. 17 *Quo detestabilior istorum est immanitas, qui lacerarunt omni scelere patriam.* Et 5. Tuscul. cap. 22. extrem. *Nihil detestabilius est*, &c.

¶ Detestabiliter. Lactantius lib. 5. c. 10 *quod nefarie, quod detestabiliter fecit.*

¶ Detestatio, abominatio. Plin. 15. cap. 30. ¶ 2. Sed apud JCtos, *Detestatio*, denunciationem cum testatione factam significat, Ulpianus Lege 40. pr. Dig. de Verb. signif. ¶ 3. Et Apulejo lib. 7. Milef. pag. 198 *Detestatio* est castratio, sive excisio testiculorum.

D ¶ Detestator, apud Cassiodor. lib. 1. ep. reg. 4 *Detestator criminis, amator æquitatis.* Et Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 27. *Detestator legis.*

¶ Intestatus, non testatus, *Facere aliquid intestatum*, etwas thun ohne Zeugen. Plaut. passive dixit in Curcul. a. 5. sc. 3. v. 17 *Hoccine pacto indemnatum atque intestatum me arripi?* id est, testibus nullis convictum, unüberzeuget. ¶ 2. Sed, *intestatorum parentum liberi hæredes sunt*, id est, eorum, qui nullo testamento confecto mortui sunt, Quintil. lib. 3. cap. 6. Juvenal. Sat. 1. v. 114

Hinc subitæ mortes atque intestata senectus.

¶ Intestato, adverbium, Cic. de Invent. lib. 2. cap. 50 *Si paterfamilias intestato moritur, familia pecuniaque ejus agnatorum est*, id est, sine testamento. Adde Leg. 45 § 1 Dig. de Jure fisci.

¶ Intestabilis, qui nec testamentum facere, nec ad testamentum adhiberi testis potest, der zum Zeugen nicht gilt oder angenommen wird. ¶ 2. Interdum *intestabile* idem est, quod detestabile, exsecrabile: unde *Sacer* & *intestabilis* conjunguntur Horatio lib. 2. Sat. 3. v. 191

- - - - *intestabilis & sacer esto.*

In XII Tabul. lege apud Gell. lib. 6. cap. 7 IMPROBUS & INTESTABILIS conjunguntur: Gellius *intestabiles invisosque* copulat lib. 7. cap. 18. extr. Vide Torrentium in allegatum Horatii locum.

¶ Obtestari, precari cum adjuratione, vel, per aliquid, quod exprimitur, ut Donatus exponit. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 57 *Per tuam fidem perque ejus solitudinem te obtestor.* Cic. in Verr. 7. extrem. *Deos deasque omnes imploro atque obtestor.* Et sine adjuratione; ut, *oro testorque vos Judices*, Idem pro Cæl. cap. 32. Et ad Attic. lib. 3. epist. 23 *Precibus omnibus orare & obtestari.*

¶ Obtestatio. Bitte. Cælius Ciceroni lib. 8. epist. 10. extr. *Memini, qua obtestatione mandaris.* Et Livius lib. 27. cap. 50. *In preces obtestationesque versæ mulieres.*

¶ Protestari, palam testari, Imperator Justinianus Instit. procemio: *Bellicos sudores nostros tam Africa quam aliæ innumeræ provinciæ iterum ditioni Romanæ nostroque additæ imperio protestantur.* ¶ 2. Protestari vulgatum magis atque omnium usu protritum verbum, quam Latinum, significat publice & e re nata testes facere contra aliquid, & appellare, wider etwas protestiren. Latini *intercedere* dicunt.

TESTUDO, χελώνη, quadrupes ovipara & sanguine cassa, a testa, qua tegitur, appellata, eine Schild-Kröte. Quæ tamen sanguine cassa dici nequit, cum sanguinem ejus mederi oculorum suffusioni scribat Plinius lib. 32. cap. 2. Idem quatuor earum recenset genera, ut, *terrestres, lutarias*, quæ in cœno paludum vivunt, *marinas*; easque quæ in dulci vivunt aqua, vel *aquaticas*. Peloponnesiorum enim monetæ insculptam habuere testudinis figuram: unde ænigma sive adagium, *Virtutem & sapientiam vincunt testudines*, id est, nummi & largitiones prævalent virtuti. Vide Chiliad. ¶ 2. *Testudo*, machina bellica, quam Lucanus lib. 3. v. 474 describit, hoc est, vel aries, ein Mauerbrecher/ vel continuata scutorum series qua tecti milites oppugnationem urgent, ein Schild- oder Sturmdach. Statius lib. 10. Theb. v. 524

Scrutaturque cavas cæca testudine turres.

Virg. 9. Æn. v. 504 - - *omnes*
Ferre libet densâ subter testudine casus.

De usu & figura vide Lipsium de militia lib. 1. cap. 8. & Stewech. ad Veget. lib. 4. cap. 12. Hinc est *Testudo* scutis militum fieri solita, de qua Lips. Poliorc. lib. 1. cap. 5. Stewech. ad Veget. lib. 2. cap. 4. Livius lib. 34. cap. 39 *Sublatis super capita scutis, continuatisque ita inter se testudine factâ subibant.* ¶ 3. *Testudo*, ein geschlossen Gewölb. Sedulius lib. 4. in Joann. cap. 8

- - - *residens media testudine templi.*

¶ 4. *Testudo* denique instrumentum est musicum, & vel lyra, vel cithara, vel chelys, eine Laute/ Leyer/ Geige oder Harffe. Virg. 4. Georg. de Orpheo:

Ipse cava solans ægrum testudine amorem &c.

¶ Testudinatum, concavum in forma testudinis, aufgewölbet/ ut, *tectum testudinatum* Columella lib. 12. cap. 15. Et, *testudinatum ædificium*, Vitruvius lib. 6 cap. 1. Verbum *testudinare* apud Politianum legitur:

Qua cavus exesum pumex testudinat antrum.

¶ Testudineus, a, um, ex testudine factum. Propertius lib. 4. eleg. 6. v. 32

Aut testudineæ carmen inerme lyræ.

Martial. lib. 9. epig. 60 *Et testudineum mensus quater hexaclinon.* ¶ 2. Sed *gradu testudineo incedere*, est tarde incedere in morem scilicet testudinis. Vide Chiliadas.

TESTUS, ûs, ui, & Testum genere neutro. Sic enim Plin. lib. 32. cap. 7. *Æreum testum*, (*furnus*,) seu κλίβανος, ein Küchenöflein/ Dörrofen. Sed Catoni videtur operculum esse, quod ollæ ad ignem ferventi imponitur, eine Stürtze. Ita enim de R. R. cap. 84 [Popmæ 85] *Catinum testo operito*, & mox, *sub testum subde.* Utrumque ex emendatione Meursii. Huc pertinere videtur Ablativus *testu* apud Ovid. 5. Fast. v. 510, de quo paullo ante in *Testa*.

¶ Hinc *Panes testuacei*, seu furnarii, κλιβανῖται, Becker-Kuchen/ Ofenkuchen. Varro lib. 4. L. L. *Testuaceum, quod in testis calido coquebatur, ut etiam nunc in matronalibus faciunt matronæ.*

TETANOTHRA, orum, medicamenta Plinio sunt, vim erugandi, cutemque lævigandi habentia.

TETANUS, τέτανος, morbus, cum cervix recta & immobilis intenditur, a τείνω extendo.

¶ Tetanicus, τετανικός, qui ejusmodi rigore nervi vel musculi secundum spinam laborat, ein Krumhalß. Cels. lib. 4. c. 3.

TETARTAEUS, τεταρταῖος, quartanus apud Columell. de generibus vitium, lib. 3. cap. 20.

¶ Tetartemorion, τεταρτημόριον, quadrans, eine gevierdte Zahl/ Viertheil. Plin. lib. 7. cap. de varietate nascendi.

TETER, ra, um, fœdum, turpe, odiosum, häßlich/ schändlich/ abscheu-

abscheulich. *Belua immanis & tetra*, Cic. 4. Tusc. c. 20. *Quis tetrior hostis huic civitati?* Idem pro Cælio c.6. Et *Omni diritate* A *atque immanitate teterrimus*, Idem in Vatin. c. 3. extr. *Nullum genus hominum tetrius*, Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. v. 128. Et, *teterrimum bellum*, Cicero dixit lib. 10. fam. epist. 14. *Teterrimus error*, Prudent. 1. contr. Symm. v. 38. *Tetrior damnatio*, Tertull. Apolog. cap. 5. Juvenalis senibus *tetrum vultum* tribuit Satyr. 10. v. 191, & Apulejus Apolog. p. 304 *magiam tetram & horribilem appellat.*

¶ Tetre, tetrius, teterrime, scheußlich. Ut, *facere multa impure atque tetre*, Cicero 1. de Divinat. cap. 29. Idem pro domo cap. 39. extr. *impurissime deterrimeque violare.* Et ad Attic. lib. 10. epist. 12 *Cadunt ea, quæ diligentissime sunt cogitata, teterrime.* Claudian. 2. de laud. Stilic. v. 135

Blanda quidem vultus, sed qua non tetrius ulla
Ultrices fucata genas.

¶ Tetricus, vide paullo post.

TETHYS, yis, & yos, yi, Τηθύς, uxor Neptuni, & Soror, Nympharum mater. Virg. in Georg. lib. 1. v. 31

Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis.

¶ Thetis, idis, aliud est. Vide infra, & adde Barth. ad Statii lib. 1. Achill. v. 29. p. 2596.

Tetradoron, vide *Doron.*

Tetradrachma vide *Drachma.*

TETRAGONUS, vel tetragonium, τετράγωνον, quadrangulare, sive quadratum, viereckicht.

TETRAGRAMMATON, τετραγράμματον, ut, *Nomen tetragrammaton*, id est, quatuor literarum, cujusmodi Ebræis nomen est Dei, *Jehova.*

TETRAPHARMACON, τετραφάρμακον, cibi genus ex quatuor pretiosis obsoniis, ut phasiano, sumine, perna, crustulo.

TETRAPOLIS, τετράπολις, Antiochia regio Straboni dicitur a quatuor insignibus oppidis. ¶ 2. Item alia Atticæ Tetrapolis, quam Attius latine *Quadrurbem* vocavit. Vide in *Quatuor.*

TETRARCHA, æ, & Tetrarches, Græca ἀπόσει, (ex τετράρχης) ut Hirtius de B. Alexandr. cap. 66 scripsit, est qui quartam regni alicujus portionem tenet, (ein Vierfürst) quemadmodum Vetus Scholiastes Horatii interpretatur. Atque id verum quoque est, si primam institutionem & rationem nominis respicias. Vide Harpocrationem in τετραρχία. Postea vero id nominis mansit in illis quoque, qui post tetrarchas imperarunt; licet vel plures, vel pauciores essent. Quemadmodum Gallogræciam initio XII administrarunt tetrarchæ, postea III, & demum II, antequam in regnum converteretur, ut Strabo docet. Fuit igitur Tetrarcharum dignitas Regum proxima. Unde *Reges* & *Tetrarchæ* passim conjunguntur. Horatius lib. 1. Sat. 3. v. 12

- - - - modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens.

Lucanus lib. 7. v. 226

Sicci, sed plurima campi,
Tetrarchæ regesque tenent, magnique Tyranni.

¶ Ejusmodi vel præfectura, vel principatus *Tetrarchia* dicitur, τετραρχία. Cic. pro Dejot. cap. ult. *Negat unquam se a te in Dejotari tetrarchia pedem discessisse.* Et Hirtius extremo libro de Bello Alexandrino: *Eidem* [Mithridati Pergameno] *tetrarchiam Gallogræcorum* [Cæsar] *adjudicavit.*

TETRAO, τετράων Hesychio, avis major, in deliciis habita, quibusdam videtur gallus urus, ein Auerhahn. Suetonius Calig. c. 22 *Hostiæ erant phœnicopteri, pavones, tetraones, Numidicæ, meleagrides, phasianæ.* Et Plinius lib. 10. c. 22 ex doctissimorum virorum emendatione: *Decet tetraonas suus nitor, absolutaque nigritia, in superciliis cocci rubor. Alterum eorum genus vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit*, &c. Adde Casaubon. ad d. l. Suetonii.

TETRAPTOTON, τετράπτωτον, nomen quatuor casuum, ut, *spes, spei, spem, spe.*

TETRASTICHON, τετράστιχον, sententia comprehensa quatuor versibus. Martial. lib. 7. Epigr. 84

Quod non insulse scribis tetrasticha quædam &c.

TETRICUS, & Tetrica, mons in Sabinis arduus atque asper. Virgil. 7. Æneid. v. 713

Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Severum &c.

¶ Hinc, *Tetrici homines*, tristes & severi, Leute so ernst/ sauer und böse aussehen. Sic, *Tetricam & tristem disciplinam Sabinorum*, Livius dixit lib. 1. c. 18. Martial. lib. 6. epigr. 10

At quam non tetricus, quam nulla nubilus ira,
Quam placido nostras legerat ore preces.

¶ Tetricitas, Unfreundligkeit. Lucanus ad Pison. v. 91

Nec fluidum læta, sed tetricitate decorum.

TETTIGOMETRA, τεττιγομήτρα, mater cicadarum.

TEUCER, vel Teucrus, ri, Τεῦκρος, Scamandri Cretensis filius, Dardani socer, cum quo & socium in Troade regnum habuit. Ab eo, *Teucri*, Trojani Virgilio subinde dicuntur, & *Teucria*, Troja, ut Æn. 2. v. 26 *Ergo omnis longo solvit se Teucria luctu.*

¶ 2. Alius fuit Teucer Telamonis filius ex Hesiona Laomedontis regis filia & Priami sorore, qui Salamina Cypri condidit. Vide Vellej. Paterc. principio residui Opusculi. Hunc Teucrum primum humanam hostiam immolasse Jovi Lactantius auctor est lib. 1. cap. 21. pr.

¶ 3. *Teucrum* pro mendico & naufrago Paullinus posuit Jambo ad Cytherium v. 317.

¶ Teucrion, τεύκριον, sive Teucris herba, quam a Teucro repertam Plinius scripsit lib. 25. cap. 5. Je länger ie lieber Germani dicunt, quanquam hæc Chamæpitys est. Vide suo loco *Chamæpitys.*

TEUCHITES, junci species est Plinio lib. 21. cap. 18, fortassis a τεῦχος instrumentum.

TEUMESUS, Τευμησσός, mons Bœotiæ in regione Thebana ad planiciem situs, per quem Ismenus fluvius fertur: qua de caussa Statius eum *Teumesium amnem* appellavit lib. 9. Thebaid. v. 462. Et campos ipsos, sive planiciem illam, per quam decurrit, *Teumesia arva.* lib. 2. v. 383.

¶ Teumesius, a, um, quod idem ac Thebanus est. Ita Statius Polynicen Thebanum *Teumesium juvenem* eodem libro 1. v. 331 appellat. Idem lib. 5. Theb. v. 92

- - - insano veluti Teumesia Thyas
Rapta Deo.

TEUTAS Gallorum Deus, humanis hostiis cultus. Lactantius lib. B 1. Divin. Instit. cap. 21. Vide ibi Betulej.

TEUTHRAS, antis, Τεύθρας, rex Mysiæ, a quo *Teuthrania*, Τευθρανία, regio supra Æolida, quam Mysi veteres quondam tenuere, dicta fuit, Stephano auctore. ¶ 2. Est & fluviolus sive euripus hoc nomine. Vide Scal. ad Propert. p. 201.

¶ Teuthranteus, adjectiv. Ovid. 2. Metam. v. 243

- - - Teuthranteusque Caicus.

¶ Teuthrantius, *Teuthrantia turba*, Idem in Epist. 9 Deianiræ v. 51. quod aliunde, a *Teuthranto* Atticæ ducunt.

¶ Teuthrantum, oppidum Atticæ.

TEUTHRION, τεύθριον. Ita herbam *Polium* appellatam a quibusdam indicat Dioscorides lib. 3. c. 107. Vide *Polium.*

TEUTONI, Τεύτονοι, vel *Teutones*, vel *Teutonici*, Germani dicti sunt a Teutone rege, qui post Tuisconem Germaniæ præfuit, a quo *Tuiscones* appellati fuere, die Deutschen/ oder Teutschen. Nam Germanorum nomen paullo ante Imperatorum Romanorum tempora cœpisse videtur. Vide *Germania.* Sed *Teutonum* nomen antiquitus in universum Germanorum non fuit; sed eorum tantum, qui Cimbris vicini ad Oceanum coluerunt, cumque iis Galliam, Hispaniam, Italiamque tentarunt ingressi, de quo Florus lib. 3. cap. 3. Vide Cluverium, & Limnæum Tom. 1. Jur. Publ. lib. 1. cap. 6. n. 26.

¶ Teutonicus, adjectivum. Propertius lib. 3. eleg. 3. v. 44

- - - Teutonicas Roma refringat opes.

C Teutosagi, vide *Tectosagi.*

TEXO, texere, ὑφαίνειν, concinnare, construere, wircken/ weben/ flechten. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 44 *Texentem telam studiose ipsam offendimus.* Cicero proverbialiter dixisse videtur de Orat. 3. c. 60 *Ea tela texitur, & ea vivendi ratio incitatur in civitate*, id est, id agitur. *Sepes texere*, Zäune flechten/ dixit Virgilius lib. 2. Georg. v. 371. Et, *Fiscellum texit hibisco*, Eclog. 10. v. 71. Et Cicer. lib. 9. Fam. ep. 21 *Epistolas quotidianis verbis texere solemus.*

¶ Textus, ûs, ui, nomen pro textura. Das Weben. Plin. lib. 28. cap. 7.

¶ *Textum.* Quintil. lib. 9. cap. 4. *Dicendi tenue textum* pro contextu seu compositione. *Textum illustre* Statius lib. 6. Thebaid. v. 366. Idem lib. 10. v. 56 *mirabile textum.* köstlich Webewerck. ¶ 2. Per metaphoram ad plures res transfertur. *Clypei textum* dixit Virgil. 8. Æneid. v. 625 & Statius lib. 7. Thebaid. v. 652. Idem lib. 5. v. 354 *squallentia texta thoracum.* Et, *Carinæ texta*, Catullus carm. 54. v. 10. *Calumniæ textum*, Apulejus Apol. p. 313. De compositione hominis, sive structura Prudentius usus est Hymno Exsequiali v. 16.

¶ Textilis, e, quod textum est. Cic. in Tusc. 5. c. 21 *Collocari hominem jussit in aureo lecto strato, pulcherrimo textili stragulo*, mit schön gewirckter Decke. Et Virg. 3. Æn. v. 485 *Textilibus onerat* D *donis*, gewirckte Teppiche. *Textilia serta*, Martial. lib. 6. epig. 80. Lucret. lib. 5. v. 1349

Nexilis ante fuit vestis, quam textile tegmen.

¶ *Textilem pestem*, Cicero in interpretatione quorundam versuum ex Sophocle de Hercule, lib. 2. Tusc. c. 8 vocat vestem Centauri infectam sanguine, qua periit Hercules.

¶ Textile, substant. *Regiæ textilia*, Livius lib. 45. c. 35.

¶ Textor, ein Weber/ Leinweber/ Teppichmacher. Juvenal. Sat. 8. v. 30.

¶ Textrix, eine Weberin/ Wirckerin. Tibull. lib. 2. eleg. 1.

¶ *Textriculas puellas* Arnobius dixit lib. 5. p. 166.

¶ Textura, das Geweb / Propertius lib. 4. eleg. 5.

¶ Textrina & Textrinum, locus quo texitur, die Weberstätt / Werckstatt. Cic. 6. Verr. cap. 26 *Nulla domus in Sicilia locuples fuit, ubi iste non textrinam instituerit.*

¶ Textorium, Senec. epist. 113. *Textorium totum illud est, quod cum agitur, dissilio risu*, das ist eitel Weberrüstung / &c.

Com-

Composita.

¶ Attexere, annectere, adjungere, an etwas flechten/wircken/fügen. Cicer. de Universit. cap. 11 *ad immortalem partem attexere mortalem.*

¶ Circumtexere. *Circumtextum velamen*, Virgil. 1. Æneid. v. 649. ümher.

¶ Contexere, zusammen flechten/ wircken / fügen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 63 *Ovium villis confectis atque contextis homines vestiuntur.* Et, *Contexere interrupta*, Idem de Legib. lib. 1. cap. 3. die Lücken ausbüßen. *Contexere cum aliorum negotiis nostra*, id est, conjungere, lib. 5. fam. epist. 12. *Contexere carmen*, componere, pro Cæl. cap. 8. Et pro Dejotaro c. 6 *quam festive crimen contexitur*, id est, astute conflatur & componitur?

¶ Contextus, nomen, Zusammenfügung. *Pinnarum contextu tegumenta corpori facere*, Cic. ex Accio lib. 5. de finib. cap. 11. *Contextum aliquem dissolvere*, Lucret. lib. 1. v. 243. *Contextus & continuatio sermonis*, Quintilianus lib. 8. c. 2.

¶ Contextio, idem. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. c. 5 *contextio & resolutio numeri.* Et Augustin. 3. Doctr. Christian. c. 3 *contextione sermonis.*

¶ Contexte, adverbium, idem quod conjunctim vel dense, dick in einander. Cicer. de Fat. cap. 14. *Omnia naturali colligatione conserte contexteque fiunt.*

¶ Contextim, idem. Plinius lib. 10. c. 53 *Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes pæne contextim.* Et Augustinus epist. 112. c. 15 *quæ contextim posuit Apostolus.*

¶ Detexere, idem quod contexere, vel texendo absolvere. *Detexere telam*, abwircken / abbringen / Plaut. in Pseud. act. 1. sc. 4. v. 7. Et, *Exordiri, detexere, retexere*, Cicero lib. 2. de Orat. c. 38. *Ab exordio aliquid detexere*, Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 27. Virgilius 2. ecloga:

> *Quin tu aliquid potius &c.*
> *Viminibus mollique paras detexere junco.*

¶ Extexere, Plaut. in Bacchid. a. 2. sc. 3, 5 *Extexam ego illum pulchre*, id est spoliabo auro. *Extexere* enim est telam lana nudare. Vide interpretes.

¶ Intertexere, mit unter / oder mit einflechten/ bringen. Quint. lib. 8. cap. 5 *Neminem deceat intertexta pluribus notis vestis*, ein bund gestickt Kleid.

¶ Intexere, innectere, involvere, implicare, includere, einbringen / einflechten. Cicer. in Partit. cap. 4 *Læta tristibus, incredibilia probabilibus inteximus.* Plin. lib. 13. cap. 11. *Intexere literas vestibus*, Buchstaben in die Kleider bringen. Cicer. ad Att. lib. 13. ep. 22 *Te ἀσμενιστατα intexui, faciamque crebrius.*

¶ Obtexere, oben über ziehen / bedecken. Plin. lib. 2. cap. 39 *Cælum aliud obtexerunt nubes.* Virg. Æneid. 11. v. 611 *Cælum obtexitur umbra.* Statius lib. 2. Achill. v. 115

> *Omne fretum longa velorum obtexitur umbra.*

¶ Pertexere, perficere, hinaus führen / ausmachen. Cicero de orat. 2 cap. 33 *Pertexe modo, Antoni, quod exorsus es*, führe es aus. Et ad Attic. lib. 1. epist. 14 *Totum hunc locum, quem ego varie soleo pingere, valde graviter pertexuit.*

¶ Prætexere, vorher machen / voransetzen. Vide mox *prætexta.* Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 78 *Omnia quæ fiunt, quæ aguntur, natura ipsa prætexit.* Plin. lib 6. cap. 25 *Montes eas gentes omnes prætexunt*, id est, cooperiunt, vel, ziehen sich um dieselbigen Landschafften herum. Sed Virg. Æn. 4. v. 500

> *Non tamen Anna novis prætexere funera sacris*
> *Germanam credit.*

Et ibidem v. 172

> *Conjugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.*

Hoc est, prætendit, vel, ut Servius exponit, *prævelat*, sie wendet für / bemäntelt. Est autem in utroque Virg. 4. Æneidos loco hypallage, *Novis prætexere funera sacris*, pro, *Nova sacra funeri prætexere.* Et, *Hoc prætexit nomine culpam*, id est, hoc nomen culpæ prætexit. Cic. in Pison. cap. 24 *Prætexere cupiditatem triumphi.*

¶ Prætextus, ûs, nomen, eine Farbe oder Bemäntelung/ Deckel/ simulationem Cicero vocat. Suetonius in Tiberio cap. 28 *Omnium inimicitiæ hoc prætextu ad nos deferuntur*, unter diesem Schein. ¶ 2. Tacitus 1. Hist. cap. 19 *Agitatum secreto, num & Piso proficisceretur, majore prætextu*, id est, splendore, dignitate, auctoritate.

¶ Prætextum in genere neutro πρόφασις. Suetonius in Cæs. c. 30 *Prætextum quidem illi civilium armorum hoc fuit &c.* ¶ 2. Sed apud Senecam in illo Ep. 71 *Illud pulcherrimum capiunt prætextum optimates* &c. *prætextum* est purpura, quæ prætexitur. Vide Casaub. ad Sueton. p. 25.

¶ Prætexta, æ, vestis erat purpura prætexta, mit Purpur verbremet / Romanorum nobilium, tam fœminarum, quam virorum vestibus, ut Pedianus scribit. Pueri quoque nobiles sive patricii ea induti erant usque ad annum XVII. Unde *Prætextati* pro pueris ponuntur auctoribus. Vide Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 6. & Manutium Quæsitis per Epist. itemque Lipsium ad Tacitum pag. 86. nec non Gutherium lib. 1. de Jure Pontificio c. 28.

¶ Prætextati, prætextatæ, pueri dicebantur ingenui, & puellæ ingenuæ, prætexta utentes. Sueton. Augusto cap. 44 *Maritis è plebe proprios ordines assignavit: Prætextatis cuneum suum, & proximum pædagogis.* Hinc *ætatem prætextatam* pro annis pueritiæ dixit Gellius lib. 1. cap. 23, & *Annos prætextatos*, Plin. lib. 33. cap. 1. ¶ 2. *Prætextata fabula*, Comœdia seu Tragœdia, varie enim exponitur, Romani argumenti. Donatus a dignitate personarum, & historia seu argumento Latino *prætextatas* dictas fuisse scripsit. Horatius *prætextas* dixit pro prætextatas, de arte Poetica v. 288

> *Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.*

¶ 3. Prætextatus cognomento dictus est Papyrius. Vide Gell. lib. 1. cap. 23. & Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 6. ¶ 4. *Prætextata verba* apud Sueton. Vespasiano cap. 22, Gellium lib. 9. cap. 10, Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 1 obscena sunt: quam ob caussam, non habeo dicere: sed quæ Festus affert, non satisfaciunt.

¶ Retexere, wieder auffmachen/ was gewircket war. Sic *detexta retexere*, Cicero dixit 2. de Orat. cap. 38. & ut proverbium in Academ. Quæstionibus lib. 4. cap. 29 laudat, *quasi Penelopæ telam retexere.* Sic & Apulejus Apolog. p. 313 *textum retexo*, dixit. Et *Retexere orationem*, est denuo quasi ordiri, & componere, Cic. in Philipp. 2. cap. 13. Et ad Brut. lib. 11. fam. epist. 14 *Novi timores retexunt superiora.* Et eleganter Matius ad Cic. lib. 11. familiar. epist. 28 *An quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possem, id nunc ætate præcipitata commutem, ac me ipse retexam?*

¶ Subtexere, subjungere, bey etwas setzen/ anhängen. Plin. lib. 25. cap. 11 *Singulis corporum morbis remedia subtexemus.* Livius lib. 37 cap. 48 *Subtexit deinde fabulæ huic, legatos in Senatu inter cætera hoc quoque interrogatos esse &c.* Manilius lib. 3. v. 522

> *Et subtexta malis bona sunt, lacrymæque sequuntur*
> *Vota, nec in cunctis servat fortuna tenorem.*
> *Usque adeo permista fluit, nec permanet usquam,*
> *Admisitque fidem variando cuncta per omnes.* &c.

THAIS, ïdis, Θαΐς, mulier illa fuit infamiâ nobilis, pernicies & pestis juventutis Atticæ, sic dicta à superbia pavonis, qui ταὼς Græcis dicitur, addita adspiratione. *Thaidem Menandream* Propertius lib. 2. eleg. 6. v. 3 dixit, ideo, quod a Menandro Græco Poeta celebrata fuerit. Et Ovid. lib. 1. de remed. amoris v. 386

> *Nil mihi cum vitta; Thais in arte mea est.*

THALAMVS, θάλαμος, cubiculum conjugale, & conjugium ipsum, das Ehebett / Ehestand. *Consors thalami*, Ovid. 10 Met. v. 246. i. e. conjux. Virgil. 4. Æn. v. 550

> *Non licuit thalami expertem sine crimine vitam*
> *Degere more feræ &c.*

Idem 6. Æneid. v. 280

> *Ferreique Eumenidum thalami.*

Ubi generatim utitur poeta thalami voce, pro loco in quo commorantur Eumenides: neque enim nupserunt illæ. Vossius lib. 4. Instit. Orat. p. 225.

¶ Thalamegus, navigii genus, apud Sueton. Cæsare cap. 52. Ubi vide Interpretes. Seneca *navem cubiculatam* appellat lib. 7. de Benefic. cap. 20.

THALASSICVS, θαλασσικὸς, aquæ marinæ color, à θάλασσα, Wasserfarb/ Wasserblau. Plaut. in Milit. a. 4. sc. 4. v. 43 *Palliolum habes ferrugineum, nam is color est thalassicus.*

¶ Thalassinus, idem, *Vestis thalassina*, Lucret. lib. 4. v. 1120.

¶ Thalassia pro locis maritimis dixit Sidonius lib. 1. ep. 5.

THALASSIO, Thalassius, & Thalassus, ein Brautlied/ vox erat nuptialis, qua se ad operas domesticas duci novæ sponsæ admonebantur; ταλάσσιον enim Græci lanificium vocant. Originem exponit Livius lib. 1. cap. 9. Sed prolixius Plutarchus in Romulo pag. 26. Catullus in Epithalamio Juliæ:

> - - - - - - *satis diu*
> *Lusisti nucibus, lubet*
> *Jam servire Thalassio.*

Martialis lib. 1. epigr. 36

> *Quid si me jubeas Thalassionem*
> *Verbis dicere non Thalassionis?*

Et lib. 3. epigr. 93

> *Sternatur - - - - - lectus*
> *Thalassionem qui tuum decet solus.*

Et lib. 12. epigr. 42

> *Præluxere faces: velarunt flammea vultus:*
> *Nec tua defuerunt verba, Thalasse, tibi.*

THALASSOMELI, θαλασσόμελι, decoctum ex aqua & melle Plinio lib. 31. cap. 6 est.

THALES, Θαλῆς, Milesius fuit, unus ex septem Græciæ sapientibus, qui Physicen primus & Astrologiæ secreta deprehendit. Solis eclipsin primus prædixit, quæ fuit Olympiadis 48. anno 4, hoc est, anno mundi 3379. Thaleti tripus seu mensa aurea, a piscatoribus Milesiis reperta, dum res in lite verteretur, ex oraculo Apollinis judicantis, eam sapientissimo dari oportere, delata est. Deinde per manus sapientibus omnibus tradita ad Solonem pervenit, qui illam Delphos remisit ad Apollinem, ut qui deorum hominumque sapientissimus esset. Omnium rerum principium aquam statuit. Ex Ausonii Sapientibus Thaletis præcepta:

Turpe

Turpe quid ausurus, te sine teste time.
Vita perit, mortis gloria non moritur.
Quod facturus eris, dicere sustuleris.
Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.
Cum vere objurgas, sic inimice juvas.
Nil nimium satis est, ne sit & hoc nimium.

Plura Diog. Laërt. in Thalete. ¶ 2. Plautus per Sarcasmum dixit: *Salve Thales*, Rudente act. 4. sc. 3. Gehet mir den klugen Mann an.

THALIA, Θάλεια, una ex Musis, dicta à θάλλειν, *virere*. Vide *Charites*. Euricius Cordus l. 1. epigr.

Omnia rodit edax, vel sint adamantina, tempus,
Sola vetat dignum laude Thalia mori.

THALICTRON, θάλικτρον, herba, Kröten-Till oder Kröten-Distel/ Heil-Blat/ vocat Cordus, quod ea vulnera curentur.

THALLI, θαλλοί, surculi ramulique virentes, itemque germina. Nam & *ceparum thallos* Columella Palladiusque dixerunt, de quibus jam dictum supra est aliquid in *Thalla*, Zwiebel-Röhren. Virg. Ceiri v. 376

Pergit Amyclæo spargens altaria thallo.

Amyclæo thallo, id est, olivæ termite sive ramo. Videnturque *Thalli* de iis ramis dicti, qui in sacris adhibebantur, ut myrti, oleæ, laurus: unde & θαλλὸς *sagmina* & *verbena* exponitur: quibus herbæ & rami sacri designabantur. Vet. Gloss. *Sagmina*, θαλλὸς, σπονδεῖα; item θαλλὸς, *verbena*. Hinc θαλλοφόροι appellati, qui in sacris ramos ferebant. Alcimus Avitus l. 3. v. 328

Uvida quin etiam miscebant cinnama thalli.

THALLUS, Historicus, qui Syriacam historiam diligenter tractavit, ut auctor est Africanus apud Eusebium de Præparat. Evang. l. 10. c. 3, item Eusebius l. 1. χρονικῶν.

THAMNUS, Vet. Gloss. *Thamnus*, ἕλιξ, βοτάνης εἶδος.

THAMYRAS, elix, aruspex, cujus meminit Tacitus 2. Histor. cap. 3.

THAPSACUS oppidum Syriæ ad Euphratem, quem ibi Darius ponte junxit Macedonico bello. Arrian. l. 2 & 3 Exped. Alex.

THAPSIA, θαψία, herba ferulæ similis, sed caule graciliore, sic dicta à Thapso insula. Matthiol. Nascitur in montibus Apennini, estque duplex, major & minor; utraque pro tripolo & costo affertur.

THAPSUS oppidum maritimum Byzacenæ Africæ, juxta quod Cæsar Pompejanas reliquias vicit. Hirtius B. Afric. c. 28. 79 &c.

¶ Thapsitani, ejus oppidi incolæ. Ibidem c. 79 & seq.

THASUS, Θάσος, insula juxta Thraciam, marmore & vino nobili celebris. *Thasus bonorum*, de bonorum copia. Auro enim hæc insula abundavit.

¶ Thasius, adjectiv. ut, *Thasius lapis*, Seneca epist. 86. i. e. marmor. *Thasiæ vites*, Virgilius 2. Georg. vers. 91. *Thasium vinum*. *Thasium infundere*, vinum bonum alio meliori diluere. Vide Chiliad.

THAUMANTIAS, θαυμαντιάς, *Iris*, Thaumantis filia, nuntia Deorum in rebus malis. Statius l. 10. Thebaid. v. 123

- - - - - *radios Thaumantias omnes*
Impulit.

¶ Thaumantis, idis, eadem. Idem l. 3. Silv. 3. v. 80

- - - *Summi Jovis aliger Arcas* [i. e. Mercurius]
Nuntius: imbrifera potitur Thaumantide Juno.

Pro ipso cælesti arcu posuit Alcimus l. 4. v. 625

Arcus & emicuit, quem nunc Thaumantida Grajos
Irim Romuleo vocitat sermone poetæ.

¶ *Thaumantica virgo*, Ovid. 14. Metam. vers. 845, eadem; quæ Thaumantis vel Thaumantias.

THEAMEDES, lapis est in Æthiopiæ montibus nascens, contrarius magneti, quippe qui ferrum appositum sibi statim abigat respuatque. Matthiolus.

THEATRUM, θέατρον à θεάομαι, specto, Latine *Visorium* reddere possis: structura mirandi operis eo excitata fine, ut ibi ederentur ludi scenici maxime, delectando populo festis diebus feriato. Qui ut commodius spectare possent, hemisphærii seu semicirculari forma educta in altum moles erat, multis gradibus, cuneisque, in quibus sederent spectantes, distincta. Vide supra *Amphitheatrum*, item *Cuneus*, & Cassiodorum libr. 4. Variarum Epist. 51, & lib. 5. Epist. 42. Ein Schau-Platz/ Comedien-Haus/ Schau-Bühne. *Tanquam e theatro exire*, Cicer. de finib. lib. 1. cap. 15. ¶ 2. Interdum pro ipsis spectatoribus *theatri* nomen usurpatur, ut, *Clamosi turba theatri*, apud Stat. lib. 3. Silv. 5. vers. 16. Et Cicero de Orat. 3. cap. 50 *theatra tota reclamant*. Et Quintilianus lib. 6. cap. 1 sub finem dixit, *Commovere theatrum*, die Zuhörer bewegen. ¶ *Versari in theatro*, eleganter Cicero dixit 7. in Verr. cap. 14, pro, in aliquo conspicuo loco, & ante omnium oculos versari, öffentlich/frey/für jederman. Et in Tuscul. l. 2. c. 26 *Nullum theatrum virtuti conscientiâ majus est.* ¶ Græci theatris & in curiarum vicem utebantur. Ibi enim consultaturi conveniebant. Cornelius Nepos Timoleonte cap 4 *Veniebant autem in theatrum, cum ibi consilium Pop. haberetur.* Tacitus 1. Hist. cap. 70 *Tum Antiochensium theatrum ingressus, ubi illis consultare mos est.*

Ausonius Prologo in Ludum de 7. Sapientibus:

- - - - - - - *& Atticis quoque*
Quibus theatrum curiæ præbet vicem.

Vide & Heliodorum lib. 4. Æthiopic. pag. 179. & Lipsium ad Tacitum supra laudato loco. Magna autem licentia ibi agebatur: unde Tertullianus de spectaculis *Theatrum*, *arcem omnium turpitudinum*; itemque *consistorium impudicitiæ*: Salvianus *habitaculum turpitudinum* vocat lib. 6. de Provident. Vide & Savaronem ad Sidonium. Porro theatri gradus, sive subselliorum ordines in *Orchestram*, ubi Princeps & Senatus; *Equestria*, in quibus Eques; & *Popularia*, in quibus populus spectabat, distincti erant. Vide suis locis, & Lipsium de Amphitheatro cap. 14.

¶ Theatricus, possessivum. Augustinus Civ. Dei l. 6 c. 6 *theatricæ turpitudines*: & ibidem cap. 7 *fabulosa, theatrica, scenica*. Idem Soliloq. l. 2. c. 17 *theatricus Achilles.*

¶ Theatralis, adjectivum aliud. *Lex theatralis*, Plin. l. 7. c. 30. *Theatrales gladiatoriique consessus*, Cicero pro Sestio. *Theatrales sermones*, id est, spurci & obsceni, Sidon. l. 3. epist. 13. In theatris enim plerumque nil nisi obscenum & inverecundum a scenicis proferebatur. Vide ibi Savaronem.

¶ Theatridium, Græca forma θεατρίδιον, diminutivum fecit Varro l. 3. de re rust. c. 5.

¶ Amphitheatrum, ἀμφιθέατρον, theatrum undique clausum, quasi ex duobus constans theatris, quorum unumquodque in hemicycli formam construebatur. Vide Lipsii librum de amphitheatro. Martial. de Spectac. epigr. 1.

Omnis Cæsario cedat labor amphitheatro.

Annis ante passionem Christi quinque apud Fidenam, Italiæ urbem, amphitheatrum gladiatorum corruit: quo casu quinquaginta hominum millia debilitata aut obtrita sunt, ut Tacitus retulit 4. Annal. c. 62. Solebant per theatra & amphitheatra, ubi magna semper otiosorum hominum turba, sontes & noxii exempli caussa, & ut ostenderentur, inter risus & varias ignominias traduci. Sic Titus delatores per amphitheatri arenam traduci jussit, ut Suetonius ejus vitâ docet c. 8. extr. Sic Adrianus decoctores catamidiari in theatro & dimitti imperavit, ut Spartianus ejus vitâ auctor est. Quid *catamidiari* sit, docet ibi Casaubonus. Sed malit Salmasius *Catomidiari* legere. Finem traductionis hujus aperit Seneca l. 1. de Ira c. 6.

¶ *Amphitheatralis pompa*, Claudian. Paneg. Mall. Theodor. v. 292. *Amphitheatrale spectaculum*, Plinius l. 11. c. 24. Adde supra in A dicta.

THEBE, es, Θήβη, & Thebæ, arum, nomen est diversarum in diversis regionibus civitatum. Clarissimæ in Ægypto fuerunt, a Busiride, Ægypti rege, conditæ, quæ *Heliopolis*, Ἡλιόπολις, id est, *Solis civitas*, & *Diospolis* à Strabone dictæ sunt. Centum habuerunt portas, unde Ἑκατόμπυλον Homerus vocat, pensilesque propemodum totæ fuere, quemadmodum Plinius scripsit l. 36. c. 13. Lege & Tacit. 2. Ann. c. 55. Juvenal. Sat. 15. v. 6

Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.

Et Propertius l. 2. eleg. 8. v. 9

Magni sæpe duces, magni cecidere tyranni,
Et Thebæ steterant, altaque Troja fuit.

Strabonis tempore collapsæ hæ Thebæ (ut alia, vetustate) vicatim inhabitatæ fuerunt.

¶ Ab his Thebis regio *Thebaica*, Ægypti pars ulterior, cognominata fuit, Plinio teste.

¶ Hinc & *Thebæi* dicti sunt.

¶ Et fructus palmarum *Thebaides*, & *Thebaicæ*, Plinio eidem l. 5. c. 28, & l. 13. c. 4.

¶ 2. Thebæ alteræ in Bœotia fuere, conditæ à Cadmo Agenoride, muris autem cinctæ ab Amphione, & eversæ ab Alexandro, *viribus, non ingenio censendæ*, juxta Nepotem Epaminonda. Patria hæ fuerunt Bacchi & Herculis. Septem habuerunt portas, quamobrem ἑπτάπυλοι Θῆβαι appellatæ fuerunt. Ad quod respexit Juvenalis Sat. 13. v. 26

Rari quippe boni, vix sunt numero totidem, quot
Thebarum portæ &c.

Pindarus hinc ortus, atque inde Thebanus dictus fuit. ¶ 3. Porro Thebæ in Africa etiam fuerunt a Baccho conditæ. ¶ 4. Aliæ rursus in Thessalia & in Cilicia, patria Andromaches, Hectoris uxoris, & ¶ 5. in Lucania, & ¶ 6. Corsica.

¶ Thebäis, Θηβαΐς, patronym. Ovid. 6. Metam. v. 163

Thebaides jussis sua tempora frondibus ornant.

¶ 2. Et *Thebäis* opus Statii est de Thebis, seu de Bello Thebano, quod Trojano aliquanto est antiquius. Præter Statium Thebaidem hexametris cecinit Antimachus & Nicander Colophonius. Argumentum recenset Didymus, sive quicunque auctor Scholiorum in Homeri Odyss. K.

¶ Item Tragœdia incerti auctoris inter Senecæ Tragœdias ejusdem argumenti.

¶ Thebanus. *Arx Thebana, Duces Thebani.* Vide Nepotis Epaminondam & Pelopidam.

THECA, θήκη, repositorium, arca, ein Kasten/ Lade/ Futter/ ut, *Grani thecam*, glumam Varro vocat lib. 1. R. R. c. 18. der Balck/

darinn das Kernlein ist. *Theca nummaria*, Cicero ad Atticum l. 4. ep. 8. *Theca calamaria*, Martial. l. 14. epigram. 19, Feder-Büchse/Schreib-Zeug.

THELYPTERIS, θηλύπτερις, filix fœmina, est enim fruticosa, multos ex se ramos producens, eine Art Frauenkrauts / Plinius lib. 17. cap. 9.

THEMA, θέμα, origo, nomen seu verbum primitivum, argumentum, de quo Quintil. lib. 7. cap. 2 *In Scholis certa sunt, & pauca, & ante declamationem exponuntur, quæ themata Græci vocant, Cicero proposita.* ¶ 2. Apud Suetonium Augusto cap. 94 *thema* ponitur pro horoscopo. *Tantam*, inquit, *fiduciam fati habuit, ut thema suum vulgaverit*, seine Nativität. Manilius Latina voce *posituram* vocat libr. 3. vers. 93, ubi vide Scaligerum.

THEMIS, idis, & *Themistis*, θέμις, justitiæ Dea, una fuit ex tribus Jovis sororibus, oracula reddens, unde *fatidicam* Ovidius dixit lib. 1. Metam. v. 320. Ad ejus oraculum Deucalion cum Pyrrha profectus est, pro consilio reparandi humani generis. Θέμις, *fas* Græci vocant. Themis ergo vates petere jussit, quod fas esset, quod liceret. Templum habuit in Bœotia juxta amnem Cephisium. De Themide vide & Ammianum lib. 21. princ.

¶ *Themistâ sapientior*, apud Ciceronem legitur in Pisonem cap. 26, ut & nominativus sit *Themista, æ.* Ita enim quædam ex Accusativo Græco mutata declinatione formantur, ut, τὸν κρατῆρα, *cratera, æ*, &c.

Themison, malus medicus, Juven. Sat. 10. v. 221.

THEMISTIUS, Θεμίστιος, Philosophus fuit Juliani temporibus, a quo præfectus fuit prætorio Constantinopoli. Commentatus est in Aristotelem. Valentem Imperatorem sævientem in orthodoxos auctoritate suâ & epistolis reddidit mitiorem, Suid. Quæ oratio ejus cum aliis & hodieque exstat. Tribuitur Themistio illud ex Stobæo: Οὐδὲν οὕτως ἄκουσμα φορτικὸν, ὡς ὁ καθ' αὑτοῦ ἔπαινος. Id est: *Nulla narratio tam odiosa est, quam sui ipsius laus.*

THEMISTOCLES, Θεμιστοκλῆς, Atheniensis fuit, Nicoclis filius, prodigus ac lascivus in adolescentia; sed dux postea electus, res præclaras gessit. Exul tandem invidiâ civium ad Artaxerxem confugit, a quo cum invitus adversus patriam pugnare compelleretur, recente tauri sanguine hausto seipsum exstinxit: vir alioqui tantus, *ut nemo Græcorum ei anteferatur, pauci pares putentur*, quemadmodum de eo Nepos censuit, qui ejus vitam scripsit, quam post eum Plutarchus Græce dedit. Itaque & jactare solitus fuit, *ferocissimos pullos generosissimos equos evadere, si recte docti formatique fuerint.* B. Hieronymus Epistolâ ad Nepotianum scribit, Themistoclem, cum expletis centum & septem annis se mori cerneret, dixisse, *dolere se, quod tum egrederetur e vita, quando sapere cœpisset.* Sed ibi pro Themistoclis nomine *Theophrasti* substituendum Casaubonus monuit in Characteres Theophrasti p. 97. *Themistocles cum recusasset lyram, habitus est indoctior*, Cicero 1. Tuscul. cap. 2. Vide & Quintil. l. 1. c. 17, & Cicer. de finib. l. 2. c. 32.

THENSA, æ, sacrum vehiculum, ein Wagen / darauff man Heiligthum oder Götzen fähret / dicta a loris prætensis, vel ἀπὸ τοῦ θεῖν, hoc est, à divinare, ut Asconius censuit in Cicer. Verrin. de præt. Urbana. Ipse Cicero de Arusp. respons. c. 11 *Te appello, Lentule, cujus sacerdotii sunt thensæ, curricula, præcentio, ludi, libationes.* Vet. Gloss. *Thensa*, ἅρμα θεῶν. Diomedes lib. 1 *Thensa Deorum vehiculum.* Vid. Torrent. ad Sueton. Cæs. c. 76.

THEOCRINES, Θεοκρίνης, primus fuit tragœdiarum actor, sed calumniator deinde & sycophanta evasit. Hinc Demosthenes Æschinem *Theocrinem Tragicum* dixit in oratione pro Ctesiphonte. Vide Chiliad. *Tragicus Theocrines*, τραγικὸς Θεοκρίνης.

THEOCRITUS, Θεόκριτος, Poëta Syracusanus. Scripsit linguâ Ionicâ & Doricâ, quæ extant 36 idyllia. Quod scripti genus in Bucolicis Virgilius imitatus est. Vixit sub Ptolemæo, Lagi filio. Suid.

THEODAMAS, antis, Θεοδάμας, pater fuit Hylæ pueri, quem in deliciis habuit Hercules, & amissum forte in silva sollicitissime requisivit, sed invenire non potuit, ad quod in Sileno suo Virgilius allusit:

> *His adjungit, Hylam nautæ quo fonte relictum*
> *Clamassent, ut littus Hyla, Hyla omne sonaret.*

¶ Thēodamanteus, a, um. Propertius libro 2 *Thiodamanteo proximus ardor Hylæ.* Primam produxit, quia & Θειοδάμας dicitur.

THEODECTES, Θεοδέκτης, Cilix fuit, orator & Poëta. Scripsit tragœdias L. Decessit Athenis annos natus XLI. Rhetoricam versibus scripsit. Laudavit & Mausolum, Artemisiæ reginæ maritum. Reliquit filium Oratorem, qui laudes scripsit Alexandri regis Epirotarum. Hunc Aristoteles & Cicero politum dixerunt scriptorem & artificem. Stobæus Theodecti hoc tribuit: Πολλὰ δεῖ μοχθεῖν τὸν ἥξοντ' εἰς ἔπαινον εὐκλεῶς, ῥᾳθυμία δὲ τὴν παρ' αὐτίκ' ἡδονὴν λαβοῦσα, λύπας τῷ χρόνῳ τίκτει φίλας. Hoc est: *Multum oportet illum laborare, qui gloriosam laudem consecuturus est; negligentia vero præsenti voluptate fruens dolores afferre solet in posterum.*

THEODORICUS, nomen fuit multorum, inter quos & ille Gothorum rex in Italia sub imperatore Zenone, qui in magna auctoritate constitutos Senatores, Symmachum, & Boëthium, generum ejus, e medio sustulit. Quam injustam crudelitatem secuta hæc pœna fuit. Non multo enim post eorum necem, cum cœnanti ipsi Theodorico appositum fuisset in mensa grande piscis caput, visus est sibi cernere se caput Symmachi horribili rictu, & flammeis oculis minantis ipsi. Subito igitur consternatus in lectum se collocari jussit, accersito medico Elpidio, narravit amicis terribilem illam Symmachi conspectam speciem, & in deploratione illa sceleris sui paullo post extinctus est. Procopius de Bello Italico.

THEODORUS, Θεόδωρος, Sophista Byzantius fuit, quem λογοδαίδαλον Plato vocare solitus est. ¶ 2. Fuit *Theodorus* alius orator nobilis Strabonis tempore, cujus discipulus fuit Hermagoras, qui de Rhetorica scripsit. ¶ 3. Alius denique sculptor fuit & architectus insignis, qui ferrum fundere primus docuit, statuamque ferream fecit, Suid. Diogen. Pausanias. ¶ 4. Alius denique actor Tragœdiarum fuit, qui ad Satyrum Comicum dixit, *admirabile non esse, spectatores ad risum provocare, sed ad lachrymas & fletum.* Οὐ θαυμαστόν ἐστι τὸ γελᾶν ποιεῖν τοὺς θεατὰς, ἀλλὰ τὸ δακρύειν καὶ κλαίειν. Plutarchus lib. 1. de ipsius laude.

THEODOSIUS, Theodosia, Propria hæc ex historiis sat nota sunt. *Theodosianus Codex* ita dicitur ab auctore Theodosio juniore imperatore, & complectitur Christianorum principum Constitutiones. Vid. Jac. Gothofred. discurs. histor. ad L. Quisquis C. ad Leg. Jul. Majest. p. 6.

THEOGNIS, idis, Θέογνις, Poëta Græcus gnomographus Megarensis, cujus sententiæ citantur ab omnibus propemodum magni nominis Græcis auctoribus, ut ab Isocrate, Platone, Xenophonte, Aristotele, Plutarcho. Vide vitam Theognidis, præfixam sententiis ejus elegiacis. *Priusquam Theognis nasceretur*, Proverbiale de antiquissimis temporibus. Habetur apud Plutarchum libro, cur Pythia nunc oracula non reddat, pag. 995. item libro, maxime cum principibus disputandum Philosopho esse, pag. 777. & Gellium libr. 1. cap. 3, qui ad Lucilium refert.

THEOGONIA, Θεογονία, origo deorum, de qua scripsit Hesiodus. Vid. Barthius ad Statium l. 4. Theb. p. 1114.

THEOLOGUS, Θεολόγος. Theologi vocabulo usus Cicero est lib. 3 Nat. Deor. cap. 21, *Joves tres numerant ii, qui theologi nominantur.*

¶ Theologia, Θεολογία, sermo de divinis. Priscæ Theologiæ tria erant genera, civile, naturale, & fabulosum. Cœlius Rhodiginus l. 2. c. 11.

¶ Theologicus, a, um, ut, *Doctrina theologica*, Ammianus l. 16. cap. 6.

THEON, Θέων. Theones plurimi fuere Philosophi diversis temporibus.

¶ Theonis Sophistæ progymnasmata Græca extant, de quo traditur, nec orationes, nec carmina potuisse scribere, cum eorum artificium tamen egregie calleret. Damascius in vita Isidori apud Photium p. 1039.

¶ Theoninus, ut, *Dente Theonino rodere*, zur Banck hauen / Horat. l. 1. ep. 18. v. 82, a Theone quodam maledico homine ejus temporis, ut Vet. Scholiastes notat. Vide *Dens.*

THEOPHILUS, episcopus Antiochenus, de quo Eusebius.

THEOPHRASTUS Eresius, Θεόφραστος, a divinitate loquendi sic dictus, quemadmodum Cicero inquit in Oratore cap. 19. Dulcis enim dicendo fuit, cum antea *Tyrannus* diceretur, ut Tzetzes notat Chiliad. 6. Tmem. 390. Fuit autem Platonis, itemque Aristotelis discipulus & scholæ successor. Super qua re historia elegans legenda apud Gellium est libro 13. cap. 5. Opera ejus a Diogene commemorantur, de quibus exstant hodie de plantis libri, conversi a Theodoro Gaza, & Julio Cæsare Scaligero; itemque Characteres ethici; quem vere gemmeum libellum Latine vertit & commentariis illustravit Isaacus Casaubonus.

THEOPHYLACTUS, Θεοφύλακτος, Ethnicus, epistolas aliquot morales scripsit, quarum 177 exstant. ¶ 2. Theophylactus alius, episcopus Bulgarorum, commentatus est in Prophetas aliquot, in Evangelistas, & Pauli epistolas.

THEOPOMPUS, Θεόπομπος, Gnidius fuit Orator & Historicus post Thucydidem & Herodotum *gravissimus*, sed idem & *maledicentissimus.* Corn. Nepos Alcibiade c. 11. Meminit ejus Quintil. l. 10. c. 1. Ejus unam annotavit sententiam Stobæus Serm. 14, quam ibi vide. ¶ 2. Theopompus alius fuit Rex Spartanorum, qui primus Ephoros instituit creari Lacedæmone. ¶ 3. Alius denique Episcopus Nicomediensis, martyr sub Diocletiano.

THEOREMA, tis, θεώρημα, speculatio, & veluti contemplatio disciplinarum & studium ex præceptis.

¶ Theoretice, θεωρητική, ars posita in inspectione, id est, cognitione, nullum exigens actum, sed ipso rei, cujus studium

um habet, intellectu contenta, ut Quintilianus definit l. 2. c. 21. Vide in sua lingua, θεωρέω, *contemplor*, θεώρημα, θεώρησις, θεωρία, θεωρητικός.

THERA, Θήρα, insula una ex Cycladibus in Ægæo, in qua Eleusis est civitas, Ptolemæo auctore: *Corsicam* alii esse putant. Dicta primum *Calisto* vel *Calliste* fuit. Callimachus Epigr. 31

Καλλίστη τὸ πρόσθεν, τὸ δ' ὕστερον οὔνομα Θήρη,
Μήτηρ εὐίππου πατρίδος ἡμετέρης.
Nomine Calisto primum, sed postmodo Thera
Dicta fuit tellus urbis origo meæ.

¶ Theræi, incolæ, qui Cyrenen urbem insignem in Africa condiderunt.

THERAMENES, Θηραμένης, Philosophus fuit Atheniensis, vir, si quis alius, intelligens dicendique peritus, isque princeps in Republica, ut Thucydides & Diodorus Siculus censuerunt. Quare & Cicero, eum *faciendi dicendique sapientia floruisse*, l. 3. de Oratore cap. 16 scribit. Fuit versatilis ingenio, & qui inter dissidentes partes facile tueretur locum, unde & *Cothurnum* Athenienses vocarunt: quod & Michaël Apostolius notavit Centuria 9. Proverbio 29. Unde & Plutarchus Θηραμένους κόθορνον ὑποδύεσθαι, *Theramenis cothurnum inducere* dixit Præceptis Politicis pag. 824. B. Mortem tam constanter subiit, ut efflaturus mox animam luderet adhuc & jocaretur. Vide Ciceronem 1. Tuscul. c. 40.

THERAMNAE, arum, Laconiæ civitas fuit, eadem, quæ *Therapnæ*, quæ mox sequuntur.

¶ Theramnæus. Silius lib. 8. v. 413, correpta secunda, Græco more.

Therapnæ, sive Therapne. Ita Græcis plerisque scribitur. Plinio & Stephano *Theramnæ*: Silio l. 6 v. 303 *animosa Therapne*. Vide *Theramnæ*.

¶ Therapnæus. Silius l. 13. v. 43

- - - - *Therapnæis Ilion armis Cessurum.*

secunda correpta.

THERIACA, θηριακή, ἀπὸ τῶν θηρῶν, hoc est, à feris; est enim medicina adversus omnes bestias venenatas. Constat ex pluribus herbis, quæ singulæ membris principalibus singulis subveniunt. Teriack. Tertullianus de Anima c. 24 *Si languenti theriacam composuerit.* Usus nomine hoc & Plinius l. 20 extremo, ubi etiam compositionem ejus describit.

¶ Theriacus, adjectivum, ut *pastilli theriaci*, Plin. lib. 29. cap. 4. sect. 21.

THERICLES, artifex sive figulus Corinthius, calices ex terebintho facere solitus torno. Plin. l. 16. c. 40.

THERIOMA, tis, θηρίωμα, genus est ulceris cujusdam interioris. eine Schlier. Celsus l. 5. c. 28. n. 3.

THERIOTROPHIUM, θηρίων τροφεῖον, locus, ubi feræ aluntur, leporarium, ein Thier-Garten/ Thier-Hauß.

THERISTRUM, æstiva vestis, ein Sommer-Kleid / θέριστρον, θερίστριον, à θέρος, æstas. Isidor. libr. 19. cap. 25 *Theristrum, pallium muliebre, dictum, quod ἐν θέρει, id est, in æstu & caumate corpora mulierum protegat, quousque hodie Arabiæ & Mesopotamiæ mulieres velantur.* Quæ omnia ex Hieronymo in Esaiam descripsit.

THERMAE, arum, plurale, Græcorum est, θέρμαι, balneæ sunt naturâ calidæ, cujusmodi in Bajis fuerunt, & in multis hodie sunt locis, warme Bäder. *Calidas aquas* Livius vocat libr. 36. cap. 15. Θέρμη enim calorem significat. ¶ Suetonius simpliciter pro balneis dixit, ubi calida aqua lavabantur, Calig. cap. 37.

¶ Thermulæ, diminutivum, Martial. l. 6. epigr. 42.

¶ Thermopolium, pro foro, in quo calida venduntur, in Rudente Plautus dixit act. 2. sc. 6. v. 45.

THERMODOON, ontis, vel potius Thermōdon, Θερμώδων. Ita enim apud Æschylum, Apollonium, Plutarchum semper exarari hoc vocabulum, docti notarunt. Et falluntur, qui in illo Virgilii 2. v. 659,

Quales Threïcia quum flumina Thermodontis,

legendum pertendunt *Thermodoontis*. Vide Erythræum in Indice Virgil. Est fluvius Ponti, ad quem Amazones a Tanai digressæ se transtulerunt. Strab. l. 12. p. 377. Confer. VVolff. Tom. V. Operis Demosth. p. 337.

¶ Thermōdontius, Thermōdonteus, & Thermodontiacus, adjectiva. Propert. l. 3. eleg. 14. v. 13

Qualis Amazonidum &c.
Thermodonteis turba lavatur aquis.

Ovid. 9. Metam. v. 189

Thermodontiaco cælatus baltheus auro.

Et, *Thermodontiaca caterva*, Seneca in Oedipo v. 481.

THERMOPYLAE, arum, mons longissimus, mediam Græciam dirimens. Nomen accepit à thermis, quæ juxta fauces ejus, quas angustissimas habet, scaturiunt, quas πύλας Græci dicunt. Strabo lib. 9. Plutarch. Catone Censorio, & Livius lib. 36. cap. 15.

THERODAMAS, antis, sive Therodamon, vel secundum alios Theromedon, rex Scythiæ fuit, qui, ne per insidias occideretur, leones humano alebat sanguine, quo sæviores eos, & ad crudelitatem paratiores, si res postularet, haberet. De hoc Ovid. l. 1. de Ponto epist. 2. v. 121.

¶ Therodamanteus, vel Theromedonteus, adjectiva. Ovid. in Ibin v. 383

Therodamanteos ut qui sensere leones.

THERSANDER, Θέρσανδρος, ex proceribus Græcis fuit, qui ad bellum Trojanum profecti sunt, Polynicis filius. Meminit ejus Virg. 2. Æn.

THERSITES, Θερσίτης, in exercitu Græcorum fuit, homo corporis atque animi laborans maximis vitiis, inimicissimus Achilli & Ulyssi, quemadmodum Homerus Iliad. B. vers. 216 inquit, αἴσχιστος ἀνήρ, φολκός, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, φοξὸς κεφαλήν &c. id est, *turpissimus homo, strabo, claudus altero pede, acutus capite* &c. Ovidius l. 4. de Ponto epist. 13. v. 15

Tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
Quam pulcrâ Nireus conspiciendus erat.

¶ *Deformior Thersite*, & *Thersitæ facies*, Θερσίτειον βλέμμα, de homine valde deformi & monstroso. Vide Chiliadas. Ejus commendationem Libanius scripsit. ¶ Apud Senecam l. 3. de Ira c. 23 *Thersites* pro conviciatore ponitur.

THESAURUS, θησαυρός, proprie conditorium sive loculamentum significat, ubi quid servandi gratiâ conditur: deinde rem ipsam, quæ conditur. Vide Heraldum in Tertulliani Apologeticum cap. 47, & Dausquejum in Basilium Seleuciensem pag. 15. Plinius libr. 1. epist. 22 *Mihi certe, quoties aliquid abditum quæro, ille thesaurus est.* Livius lib. 39 cap. 50 *Admonent deinde quidam, esse thesaurum publicum sub terra, saxo quadrato septum: ex eo vinctus demittitur* &c. Ita θησαυροῦ voce & Plutarchus utitur in Philopœmene p. 367. D. Et Christus ipse Matth. cap. 12. vers. 53, & cap. 13. vers. 53. Sic *Oritius thesaurus* accipiendus est in epitaphio Plauti apud Gellium lib. 1. cap. 24. Sic Hamartig. extr. Prudentius dixit

Multa in thesauris patris est habitatio.

Nam in exemplis istis omnibus *Thesaurus* locum significat. *Thesaurum reponere*, Quintilian. lib. 2. cap. 7, einen Schatz samlen. *Thesaurum defodere sub lecto*, vergraben/ Cicero de Divin. lib. 2. cap. 66. Et, *obruere*, Idem de Senect. cap. 7. *Excudere aliquid, quod lateat in thesauris*, Id. ad Attic. lib. 15. epist 27. Et, *Suppeditare alicui à suis thesauris aliquid*, aus seinen Schätzen darreichen/ Idem de Finib. lib. 2. cap. 21. *Thesaurus rerum omnium memoria est*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 5. ¶ 2. Usurpatur & pro copia cujusque rei, etiam pessimæ. Ita *Thesaurus mali* Plaut. Merc. act. 1. vers. 51. *Thesaurus fraudis*, Apulej. Vide Nonium. Lud. Viv. ad Augustin. de Civitat. Dei libr. 1. cap. 8. pag. 26. ¶ *Thesaurus* etiam Menandreæ cujusdam comœdiæ nomen; cujus Terentius in prologo Eunuchi meminit, ubi Donatus videri potest.

¶ Thesaurarius. *Thesaurarii fures*, Plautus in Aulul. act. 2. sc. 8. vers. 25, die einen Schatz bestohlen haben. Substant. Der Schatz-Verwahrer.

¶ Thesaurizare, Græcum θησαυρίζειν, sed id suæ linguæ relinquitur.

THESEUS, duabus syllabis, Θησεύς, Ægei Athenarum fuit regis filius, ex Æthra matre, de cujus gestis Isocrates in Helena. Nomen id accepit vel a signis depositis, vel ab adoptione, quam θέσιν Græci dicunt. Herculem materno genere attigit, cujus & virtutes imitatus est. Præclara enim multa gessit. Amicus fuit Pirithoi, quocum nobile par amicorum constituit. Mortuus est in Scyro insula, ubi auxilium contra Athenienses, qui tum forte ab ipso defecerant, a rege petierat, lapsus errore in foveam occultam. Vide vitam apud Plutarch.

¶ 2. *Non absque Theseo*, οὐκ ἄνευ Θησέως, locutio proverbialis est, cum significamus, rem alieno auxilio confici, quemadmodum Germani dicunt, mit den Nachbarn hebt man die Zäune auff. Vide Chil.

¶ Thēseus, adjectivum trisyllabum. *Thesea fides*, Ovid. l. 1. Trist. eleg. 3. v. 66.

¶ Thēsides, Θησείδης, Hippolytus, Thesei filius. Ovidius epistola Phædræ 4. v. 65.

¶ Thesidæ Athenienses dicti sunt Virgil. l. 2. Georg. v. 383.

THESIS, θέσις, positura. Figura est distinguens sensus orationis per commata, cola, & periodos. Ein Satz. Donatus. ¶ 2. Sed Oratoribus θέσις quæstio est universalis seu generalis; Cicero *Propositum* vocat & *Infinitum*; Quintilianus *Quæstionem infinitam*, quæ nimirum personis, temporibus & locis remotis tractatur. *Hypothesis* enim caussa est certis personis, locis & temporibus applicata. Cicero *Definitum* vocat & *Caussam*. Quintilianus *Finitum*. Sic autem dicimus: *Applicare thesin ad hypothesin*, vel, *descendere à thesi ad hypothesin*. *Thesis est*: An uxor ducenda sit? *Hypothesis*: An seni, ut Catoni, ducenda sit, & Martia quidem? Vide Quintilianum lib. 3. cap. 5. Ciceronem in Topicis. ¶ *Thetica*, apud Ciceronem Præfat. Paradox. quæ sint, Turnebus libr. 15. Adversi cap. 20 explicat.

THESMOPHORIA, θεσμοφόρια, sacra Cereris, quæ θεσμοφόρος

Græcis dicta fuit a legum inventione. Plin. l. 24. c. 9 *Matronæ in Thesmophoriis castitatem custodientes* &c.

THESPIAE, arum, Θεσπιαί, oppidum Bœotiæ Heliconi vicinum, quemadmodum Strabo indicavit; sed Plinio l. 4. c. 7 ad radices Parnassi Thespiæ sitæ sunt.

¶ Thespius, Thespiacus, adjectiva, ut, *Mœnia Thespia*, Valerius Flaccus l. 1. v. 477; vel *Thespiaca*, ibidem v. 93.

¶ Thespiades, Musæ sunt dictæ, quia in Thespiis colebantur. Idem l. 2. v. 368.

¶ Sed *Thespis* primus fuit Poëta Tragicus, de quo Horatius in arte Poët. v. 276

Ignotum Tragicæ genus invenisse Camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis.

THESPROTIA, regio Epiri, cujus incolæ

¶ Thesproti dicti. Lucanus l. 3. v. 179

Thesproti Dryadesque ruunt.

THESSALIA, in Græcia est, dicta a Thessalo, Æmonis filio, à quo & *Æmoniæ* aliquando nomen habuit, quemadmodum & alia multa cognomina, de quibus videat, qui vult, Commentarios Camertis & Vadiani in Solinum & Pomponium Melam. Rerum magicarum usu ubique celebris est, ut observavit Barthius ad Statium lib. 2. Thebaid. pag. 259, qui anus ejus gentis vulgo quoque incantatrices fuisse docet ibidem ad l. 2. p. 710. Equestri etiam laude excelluit: & celebres sunt in historia *Equites Thessali*. Claudianus de 4. Honorii Conf. v. 542

- - - - - *nongens exercita campo Thessala.*

Vide ibi Barthium & Dausquejum ad Quint. Calabrum pag. 37. &, si vis, adde, quæ ad Curtii lib. 3. cap. 2. n. 16 notavit Cellarius.

¶ Thessalus, & *Thessalicus*, adjectiva, ut, *Thessala terra*, Tibullus l. 2. eleg. 4. v. 56. *Thessali equites*, Curtius l. 3. c. 2. num. 16. *Thessalicæ clades*, Lucanus l. 6. v. 62. Sed *Thessalius* apud Gratium Cyneget. v. 228.

¶ Et Thessalis, idis, patronymicum. Ovid. 12. Metam. vers. 190 *Thessalidum virgo pulcherrima.*

THESSALONICA, Θεσσαλονίκη, Macedoniæ quondam fuit metropolis, patria Theodori Gazæ. Venetis aliquando paruit; nunc vero Turcis.

¶ Thessalonicenses, incolæ urbis laudatæ.

THESTIADES, Thestii filiæ L. ab Hercule una nocte compressæ. Pausan. Bœoticis. Natu maxima & minima gemellos, reliquæ singulæ mares peperisse scribuntur. Suidas in Θεστιάδης.

THESTORIDES, Calchas dictus fuit, filius Thestoris. Ovidius 12. Metam. v. 18

- - - - *at veri providus augur,*
Thestorides, vincemus ait, gaudete Pelasgi.

THETA, Θῆτα, litera Græcorum, nota condemnationis, quia prima fit litera nominis Θάνατος. Inde *mortiferum theta* Martialis dixit l. 7. epigr. 36; *nigrum* Persius Sat. 4. v. 13,

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Quin & in castris militem ex cohorte morte dispunctum indicabat. Vide Scal. l. 2. Auson. Lect. c. 20. item supra in T. nec non & Scal. ad Varron. p. 212. Cic. pro Rosc. c. 20. extr. *Literam inimicam* (nimirum C. vel θ, C. enim condemnationis fuit litera) *affigere ad caput*, accusato videlicet vel reo.

THETIS, idis, Θέτις, Pelei, regis Thessaliæ, uxor, Achillis mater, Nerei filia, unde pro mari etiam ponitur. Virg. ecl. 4. v. 32

Quæ tentare Thetin ratibus.

Et Claudianus de Raptu l. 1. v. 148

Hinc latrat Gætula Thetis,

id est Libycum mare. Produxit contra morem Avienus periegesi v. 31 de Tanai,

- - - *procul hinc Mæotida Thetin*
Intrat.

Thlasias, vide *Spado.*

THLASPI, Θλάσπι, herba, quæ *nasturtium tectorum* vulgo dicitur, Germanis Besemkraut/ Matthiol.

Thlibias, vide *Spado.*

THOAS, antis, Θόας, rex in Taurica regione, & alter rex Lemni, Liberi patris filius.

¶ 2. Alius *Thoas*, Ætolorum prætor, de quo Livius libr. 35. cap. 12. & 32.

¶ Thoanteus, ut, *Diana Thoantea*, id est, Taurica, cui hostiis humanis sacrificabatur, Valer. Flacc. l. 8. v. 208.

THOS, ois, ea, θώς, θωὸς, animal lupo congenere, & voce simile vulpi, à θέω vel θοός, id est, celeritate dictum, vel à θωπεύειν, hoc est, ab adulando vel blandiendo; est enim animal φιλάνθρωπον, Plin. l. 8 c. 34.

THOLVS, θόλος, Græcum est enim. *Tholi* sunt, in quibus trabes coëunt, darinn die Balcken liegen und zusammen gehen.

¶ 2. Die Schloß-Steine an einem Gewölbe. ¶ 3. Testudo ipsa *tholus* dicitur. Virgil. 9. Æneid. v. 408

Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi.

Ovid. 6. Fastor. v. 296

Mox didici curvo nulla subesse tholo.

THORAX, acis, θώραξ, Straboni libr. 14 proprium nomen

A montis est juxta urbem Magnesiam, in quo cruci affixum dicunt Daphitam Grammaticum, ideo, quod reges versibus incesseret. Ex quo ænigma hoc proverbiale factum est: *Cave a Thorace*, quo admonemur, frenandam esse linguam, ne voces petulanter emissæ per jugulum aliquando redeant. Vide Chiliadas.

¶ Thorax, acis, appellativum, θώραξ, pectus significat, hoc est, eam corporis partem, quæ a collo ad ventrem usque pertinet. Die Brust. Hinc, *thoracem purgare*, apud Plinium lib. 27. c. 7 est pectus purgare. ¶ 2. Deinde vestem ac munimentum pectoris ex quocunque metallo, ein Brust-Harnisch. Virg. 10. Æneid. v. 337

- - *thoraca simul cum pectore rupit.*

Sueton. eam subuculæ partem, quæ pectus tegit, *thoraca* vocat Augusto c. 72. *Hieme*, inquit, *quaternis cum pingui togâ tunicis, & subuculæ thorace laneo, & feminalibus, & tibialibus muniebatur.* Wammes.

¶ Thoracatus, pro thorace indutus. Plinius lib. 37. cap. 9, *effigies thoracata.*

Thorus, vide *Torus.*

B THRACIA, æ, & Thrace, es, Θρᾴκη, & *Thraca*. Horatius libr. 3. od. 25. v. 10

Hebrum prospiciens, & nive candidam Thracen.

Et lib. 1. epist. 16. v. 12 - - - - - *ut nos*

Frigidior Thracen nec purior ambiat Hebrus.

Thracen etiam Claudianus Panegyr. de 4. Conf. Honorii v. 179 & 474 dixit. Europæ regio, in climate nostro orientem versus ultima, sic appellata ab asperitate terræ, quæ in ea intractabilis, horrida, infœcunda frugum, & frigida est. Τραχὺ enim *asperum* Græci dicunt. Homines habet feros & bello adsuetos, quamobrem & Martis domicilium Euripides Thraciam appellat. Alii vero Martem ibi natum crediderunt. Vegetius l. 1 de re militari cap. ult. Horat. l. 2. Carminum odâ 16 *Furiosam bello Thracen* dixit. Descriptionem ejus vide apud Plinium l. 4. c. 2. In Thracia Byzantium est, *Constantinopolis* postea à Constantino dicta, sedes quondam Imperatorum Græcorum.

¶ Thrax, acis, Θρᾷξ, Thraciæ incola. Virgilius Æn. 3. vers. 14 *Thraces arant.* Luctuosa apud eos erant puerperia, contra læta funera, ita ut mortuos cantu ac tripudio persequerentur. Herodotus lib. 5.

¶ Thracius, & *Threicius*, & *Thracus*, adjectiva, ut, *Bosporus Thracius*, Plin. l. 4. c. 12. sect. 24. *Equus Thracius*, Virgil. lib. 5. Æn. v. 565. Et, *Threicius Orpheus*, Horat. l. 1. od. 24. v. 13. Rursus alia forma Valer. Flaccus l. 2. v. 201 *Ingens Thraca palus.*

C ¶ Threcidicus, a, um, aliud adjectivum. *Threcidicus gladius*, Ausonius de Commodo Cæsare. *Threcidica* Cicero Philipp. 7. c. 6 absolute dixit pro armis gladiatorum, qui *Threces* sive *Thraces* appellabantur, de quibus Lipsius in Saturnal.

¶ Threissa, & Thressa, fœmin. Virgil. l. 1. Æneid. v. 316

- - - *Vel qualis equos Threissa fatigat Harpalice.*

Horatius l. 3. Oda 9 *Me nunc Thressa Chloë regit.*

THRASCES, Θρασκίας, & *Thraceas*, & *Thracias*, ventus est post Argesten spirans inter septentrionem & occasum solstitialem, Aristoteli.

THRASEA, prænomine *Pætus*, Senatorius, Stoicorum admirator, vir singularis exempli, ut eo cum Sorano interfecto virtutem ipsam Nero exscindere concupiisse videretur. Multa de eo Tacitus 16. Annal. Ejus exitum 16. Annal. c. 11 describit. Adde & c. 21.

THRASYBVLVS, Θρασύβουλος, exul Atheniensis fuit, qui dominationem 30 tyrannorum Athenis sustulit, & ἀμνηστίαν instituit. Vide Nepotem.

THRASYMACHVS, Θρασύμαχος, unus è numero discipulorum Isocratis fuit, patriâ Carthaginiensis. Princeps inter eos, qui numeros oratorios invenerunt. Cic. in Oratore. Minus bene *Thrasimachum* hunc scribunt quidam, vel *Trasimachum.*

D THRENVS, θρῆνος, lamentum, ein Klag-Lied/ à θρηνέω. Differt ab epicedio, ut tradit e Proco Vossius lib. 3. Institut. Oratoriar. pag. 413.

THRIA, θρία, Græcis ficulnea sunt folia, quæ incensa minacem quendam edunt strepitum & formidandum iis, quibus ante non sit auditus, alioquin inanem & contemnendum. Hinc proverbialis ille Senarius, quo Aristophanes usus est: Πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα. Hoc est: *Thriorum ego strepitum audivi complurium*, de contemnentibus minas & inanem clamorem. Vide Chiliadas.

Thrips, vide *Thryps.*

THRONVS, θρόνος, solium vel sedes, ein königlicher Stul oder Thron. Juvencus l. 1. v. 101 in Mariæ cantico:

Sustulit, ecce, thronum sævis, fregitque superbos.

¶ Altithronus, regale epitheton. Idem Juvencus procemio opusculi: *Judex, altithroni Genitoris gloria, Christus.*

THRYPS, thrypis, terrestris tinea est secundum Plinium libr. 16. cap. 11. Thrypes, die Erd-Flöhe. Erasmus *Thrips* scripsit in Proverbio: *Mali thripes, mali ipes*, quod de duplici malo dici consuevit, ut non magni referat, utrum elegeris. Et addit:

Thrips Græcis vermiculus est, qui lignis innascitur, materiasque vitiat. Ips item cornibus & vitibus infestus. Vide Chiliadas. Ein Holtz-Wurm.

THUCYDIDES, Θουκυδίδης, Atheniensis fuit historicus, natus ad id, ut videtur, doctrinæ ac eloquentiæ genus. Cum enim in Olympiis aliquando historias Herodotus recitasset, audisse tum eum scribunt Thucydidem adhuc puerum, & divinitus quasi commotum lacrymas profudisse. Animadvertisse id igitur Herodotum, & gratulatum fuisse ipsius patri Oloro, hortatumque, ut erudiendum curaret filium diligenter; gliscere enim in animo illius cupiditatem bonarum artium atque disciplinarum. Vide Vossium lib. 2. Institut. Orator. pag. 283. seq. Scripsit in exilio suo decennali in Ægina historiam belli Peloponnensium & Atheniensium, qui libri hodie exstant. Cicero in Oratore suo cap. 9, *Graviter sane & probe res gestas, & bella, & prœlia narrat Thucydides.* Et rursus in eodem: *Thucydides omnes dicendi artificio, meâ sententiâ, facile vicit.* Scribunt Dionysius Halicarnasseus, & Cicero de claris Oratoribus, Demosthenem adeo Thucydidis stylum probasse, ut librum ejus octies descripserit, totumque pene edidicerit. Floruit Olympiade 87. Decessit Athenis morbo exstinctus. Ex vita Thucydidis.

¶ Thucydidius, adjectivum, quo in Oratore cap. 9 Cicero usus est, *Aliqui se Thucydidios profitentur, novum quoddam imperitorum genus.*

THULE, es, (legas alicubi & *Thyle*) Plinio ultima insularum, earum scilicet, quas Romani cognoverunt, remotissima alioqui ab orbe nostro, ultra Britanniam, proinde & ultimam Virgilius lib. 1. Georg. v. 30 dixit: *Tibi serviat ultima Thule.* Dictam eam a *Thule* rege vult Suidas. Alii a caligine; θολὸς enim Græcis turbidus est & niger. Quamobrem & nigram Statius dixit lib. 4. Silvarum Carm. 4. v. 61

Aut Rheni populos, aut nigræ littora Thules.

Alii à distantia, ἀπὸ τοῦ τηλόθεν vel τηλοῦ, id est, *longè*, dictam putant. Vide Plinium, Solinum, Melam, quibus est insula *Islandia*; aliis citeriorum aliqua.

THUNNUS, sive *Thynnus*, piscis marinus plurimorum nominum, quæ pro ætatis accessu recipit. Flandri ein Thunin vocant; Angli *Tunie*. Vide *Pelamys*. *Cordyla* fœtus est Thunni, ein junger Thunin. Quinto anno *cetus* dicitur. Sed inter *cordylam* & *cetum pelamys* est, *thunnus* & *orcynus*, Gesnerus.

THURIA, æ, & *Thyrion*, & *Thurii*, urbs Calabriæ, *Sybaris* prius dicta; sive *Thurium*, Italiæ in magna Græcia est oppidum, in quo mortuum Herodotum Thucydides scripsit, Plinius lib. 12. cap. 4.

¶ Thūrīnus, Ovid. 15. Metam. v. 52

Thurinosque sinus &c.

¶ Ab eo fortassis dictus est *Thurianus piscis*, qui & *Thurio*, & *Thursio*, & *Tonnus* dicitur, & *gladius* seu *Xiphias*, ein Schwerdt-Fisch/Gesnerus.

THUS, dictum, ut videtur, vel à θύω, vel à θυόω, quorum hoc *odorem facio*; illud *sacrifico* significat. Sed Varro, Servius & Charisius à *tundendo* deducunt, & sine aspiratione *Tus* scribunt. *Thure deos placare*, Horatius dixit lib. 1. odâ 36. Virg. 1. Georg. v. 57

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.

Thura mascula Virg. dixit ecl. 8. v. 65, quæ in modum testiculorum sunt, ut Servius interpretatur. De cætero *Tus* in sola Arabia provenit. Luci, ubi id nascitur, *Sacri* appellantur. Qui metunt, a funeribus & coitu abstinent. Solinus cap. 36.

¶ Thusculum, diminutivum, Plaut. in Aulular. act. 2. scen. 8. v. 15.

¶ Thūrĕus, adject. *Thurea dona*, Virg. 6. Æn. v. 225.

¶ Thūrĭfer, *Saba thurifera*, Plin. lib. 12. cap. 14.

¶ Thūrĭcrĕmus; *Aræ thuricremæ*, in quibus thus crematur, Virg. 4. Æn. v. 453.

¶ Thūrĭlĕgus, qui thus colligit. *Arabes thurilegi*, Ovid. 4. Fast. v. 569.

¶ Thurarius, qui thure fumigat. Tertullianus de Idololatr. c. 11 *Ecquid majoris operæ & erga dæmonia thurarius?*

¶ Thuribŭlum, vas, in quo thus adoletur. Cic. 6. in Verr. c. 21, ein Rauch-Faß. Sed *Thuris acerra* est, in qua thus reponitur.

Thusci, vide infra *Tuscia*.

THYAS, ădis, θυὰς, Bacchi sacrificula, Virgil. 4. Æneid. 302

Bacchatur, qualis commotis excita sacris
Thyas, ubi audito stimulant trieterica Baccho.

¶ Thyasus, θίασος, à θύειν saltatio dicebatur & chorea in Bacchi sacrificiis. Virg. ecl. 5. v. 30

Instituit Daphnis thyasos inducere Baccho.

THYESTES, æ, Θυέςης, Pelopis filius, Atrei frater. ¶ 2. Tragœdia de Thyeste. Dialog. de Oratorib. c. 3. Qualis & Senecæ superest, ex qua de Thyeste factis & fatis cognosces. Adde Ovid. Trist. 2. v. 391.

¶ Thyestēus, adjectivum, ut, *Thyestea exsecratio*, apud Cic. in Pison. cap. 19. *Thyesteas preces* Horatius vocat Epod. 5. v. 86. *Mensa Thyestea*, Ovid. lib. 4. de Ponto epist. 6. v. 47. Quæ quid sit, ex fabula intelligitur. Atreus enim Thyestæ filium epulandum apposuit.

THYITES, æ. *Lapis Thyites*, λίθος θυΐτης, Dioscoridi in Æthiopia nascitur, colore subviridi jaspidem imitans.

Thyle, vide *Thule*.

THYLACUS, θύλακος, See-Tuch/ Saam-Korb/ Brodt-Korb. *Manu serendum, non thylaco, aut toto corbe;* quod de observando modo dici solet. Vide Chiliadas.

THYMBRA, æ, θύμβρα, herba eadem, quæ *cunila* & *Satureia* dicitur, Künel/ Zwiebel-Ysop/ Saturey/ Pfeffer-Kraut. Matthiol. ¶ 2. *Thymbra* locus erat vicinus Trojæ, thymbrâ plenus, a quo

¶ *Thymbræus* dictus fuit Apollo, quod in eo loco & nemus, & templum sibi sacrum haberet, ubi a Paride Achilles ex insidiis interfectus est. Virg. 3. Æn. v. 85

Da propriam, Thymbrææ, domum, da mœnia fessis.

THYMELAEA, θυμέλαια, herba.

THYMĔLE, es, θυμέλη, ara fuit in theatris, Suida teste. ¶ 2. Alii mulierem fuisse Thymelen tradunt, quæ prima saltationem in scena docuerit. Unde & *Thymelen* pro saltatione Sidonius dixit. Vide supra *Pale*. Martialis lib. 1. epigram. 5

Quâ Thymelen spectas, derisoremque Latinum,
Illâ fronte, precor, carmina nostra legas.

Græci θυμέλην scenam vocant.

¶ Thymelici ludi histrionum dicuntur & histriones ipsi. Θυμελικοί.

THYMIAMA, atis, θυμίαμα, incensum & odor gratus ex rebus incensis, Rauchwerck. Legas in Bibliis &

¶ *Thymiamaterium*, seu *Thymiaterium* rectius, θυμιατήριον, pro vase, in quo incenduntur odores, eine Rauch-Pfanne. Et Ambrosius *Thymiamaterium* dixit epist. 5. pag. 78.

THYMION. Celsus lib. 5. cap. 28. num. 14 *Thymion nominant, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutem tenue, supra latius subdurum, & in somno perasperum.* Vocant & *Acrothymion*, ἀκροθύμιον, ut Celsus ibidem.

THYMUS, & Thymum, θύμος, herba est odorata illa hortensis, apibus miris modis grata, quam Thimian Germani dicunt, &, Welschen oder Römischen Quendel. *Dulcior thymo*, Virg. ecl. 7. v. 37.

¶ Thymītes, æ. *Vinum Thymites*, ex thymo confectum, Columell. lib. 12. cap. 35.

¶ Thymīnus, a, um. *Mel thyminum*, Columella lib. 6. c. 33.

¶ Thymosus, a, um, idem. Sic Plinius *mel thymosum* dixit libro 11. cap. 15.

¶ Bithymum, βίθυμον, mellis genus est ex utriusque thymi, candidi & nigri, floribus confecti.

¶ A thymi odore appellatus est etiam *Thymalus* vel *Thymallus*, quod recens piscis iste thymi odorem spiret, Germani, ein Eschen oder Aschen.

Thynnus, vide *Thunnus*.

THYŌNEUS, trisyllabum, θυωνεύς, Bacchi epitheton, à θύειν, apud Horat. lib. 1. od. 17. v. 23.

THYRA, θύρα, ostium, janua. Unde

¶ Hyperthyra, &

¶ Hyperthyrides, &

¶ Prothyrides, quibus partes ædificii circa θύραν. Vide Lexicon Vitruvianum.

THYREA, & Thyre, plurale, sed neutrum, ut, *Cete*, θυρέα καὶ θυρή, oppidum Lacedæmoniorum. Statius 4. Theb. v. 48

Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.

THYRSUS, i, cujuslibet herbæ caulis est, der Stengel der Kräuter/ so etwas hoch wachsen. *Thyrsus lactucæ*, Sueton. Augusto c. 88. Vide ibi Casaubon. *Fragiles thyrsi*, Statius Theb. 2. v. 664. schwache Stengel. *Thyrsi pampinei*, die Stiele an den Wein-Blättern. *Thyrsus spectabilis*, Plin. lib. 21. c. 18. ¶ Pro calyce dixit Euricius ecl. 1

Non secus ac virides rumpentia lilia thyrsi
Quæque in odoriferis rosa cœpit hiare rubetis.

¶ *Thyrsus* etiam hasta erat aculeata, hederis obtecta, quam in Orgiis Bacchicis quatiebant, Spieß mit Epheu umwunden. Inde Bacchus *Thyrsiger* appellatus est.

Plures Thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos.

Πολλοὶ τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι.

Es sind nicht alle Köche/ꝛc. Vide Chiliadas. Cæterum, hoc Bacchi thyrso percussi statim in furorem agitabantur. ¶ Hinc pro majore ira, quæ mentem concitat, & furorem quodammodo agit, hoc est, vehementissime stimulat atque impellit, *thyrsus* ponitur, Anreitzung. Ovidius lib. 4. Trist. eleg. 1. v. 43

Sic ubi mota calent sacro mea pectora thyrso.

¶ 2. Lucretius lib. 1. v. 921 - - - *sed acri*
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor.

Ubi Giphanium, si lubet, vide.

¶ *Indiam thyrsigeram* adjective dixit in Hippolyto Seneca v. 753.

THYSIAS, Siculus fuit, antiquissimus artium scriptor, cujus meminit Quintil. lib. 2. c. 1.

TĬĀRA, æ, in fœminino, & *Tiaras*, *æ*, in masculino, ut apud Græcos ὁ τιάρας, ἡ τιάρα. Virgilius 7. Æn. v. 247

- - - - *Sceptrumque sacerque tiaras.*

Sic dictum pileoli genus incurvi, (unde *Lunatam tiaram* Sidonius dixit,) quo Persarum & Chaldæorum gens utebatur, ut Hieronymus

ronymus in caput 3. Danielis annotat: atque hinc *Tiaratos Reges* pro Persicis apud eundem Sidonium legas. Cæterum Reges tiaram rectam & cum apice gestabant: Sacerdotes autem sine acumine. Seneca lib. 6. de Beneficiis cap. 36, & Xenophon lib. 2. Cyropæd. Vide, quos illustrandæ huic rei advocat Vossius lib. 4. Instit. Orator. pag. 475. Juvenalis & Priamo *tiaram* tribuit Satyr. 10. vers. 267. Nec mirum. Nam & Phrygibus mos tiaris uti. Unde *Phrygiam tiaram* idem dixit Sat. 6. v. 515

Plebeja, & Phrygiâ vestitur bucca tiarâ.

Vocatur & *Cidaris*, non proprie tamen. Vide supra *Cidaris*.

¶ Tiaratus, tiaram gestans. Sidonius lib. 8. epist. 3 *Inter satrapas regum tiaratorum.*

TIBER, Tiberis, & contracte *Tibris* nominandi casu, seu Græcorum more, qui Θύμβρις scribunt, *Tybris, idis*, fluvius Italiæ notissimus, Romam alluens. Die Tiber. Cæterum, I Latino scribendum esse, ex antiquis lapidibus Manutius in Orthographia docet, quibus RIPARVM TIBERIS CVRATOR legitur. *Albula* primum dictus ab aquæ colore. Deinde *Tibris* a rege Tusco juxta eum in bello occiso, quemadmodum Virgilius dixit lib. 8. Æneid. v. 330 - - - *Asperque immani corpore Tibris*, &c.

A quo post Itali fluvium cognomine Tibrin
Diximus, amisit verum vetus Albula nomen.

Vel *Tiberis* dictus a Tiberino, Albanorum rege, in eo submerso, ut ostendit Ovid. lib. 2. Fastor. v. 389

Albula, quem Tiberim mersus Tiberinus in undis
Reddidit.

Cicero ad Atticum lib. 12. epist. 19 *Cogito trans Tiberim hortos aliquos parare.* B *Tibris Ausonius, Tyrrhenus*, Virgilius libr. 5. Æneid. vers. 83, & lib. 7. Æneid. vers. 242. Et Livius lib. 1. cap. 33. extremo: *In ora Tiberis Ostia urbs condita.* Atque ita semper Latinus Genitivus, ut ex laudatis inscriptionibus etiam liquidum esse potest: Græcus autem *Tybridis* vel *Tibridis* format. Virgilius 7. Æneid. v. 303

- - - *optato conduntur Tibridis alveo.*

Atque ita etiam sextus casus variat, *Tiberi, Tibri, & Tibride*. Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 127 *defenso Tibride.* Idem in cons. Prob. & Olyb. v. 226

Est in Romuleo procumbens insula Tibri.

¶ Tiberīnus, adjectivum, ut, *Ostium Tiberinum*, Cicer. pro Lege Man. cap. 12, quod pluraliter Virgil. 1. Æn. v. 13 dixit. Et, *Tiberini fluminis unda*, Æn. 10. v. 833. Ac Claudianus in 2. consul. Stilic. v. 173

Insula Pæonium texit Tiberina draconem.

¶ Tibĕrīnus, Tiberis fluminis deus. Virgil. lib. 8. Æn. v. 31

Hic deus ipse loci fluvio Tiberinus amœno,
Populeas inter senior se attollere frondes Visus.

¶ Tibĕrīnis, ĭdis, Patronymicum. Ovidius 2. Fast. v. 597 C

Dixerat: annuerunt omnes Tiberinides udæ.

Vide Heinsium ibi.

¶ *Tibrinus* quoque contractum reperitur pro Tiberinus. Claudianus de Laude Serenæ v. 17

- - - - *rediensque per undas*
Clœlia Tibrinas.

¶ Transtiberinus, ut, *Transtiberīnus ambulator*, Martial. lib. 1. epigr. 42.

TIBERIVS, Τιβέριος, Imperator Romanus, non laudabilis, cujus tamen fuit vox honestissima: *Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.* Vide Sueton. & Tacitum. ¶ Cæterum Tiberii plures fuerunt, *Tiberius Scaurus, Tiberius Gracchus*, de quibus alibi.

¶ Tibereius, adject. *Tibereia aula*, Statius 3. Silv. 3. v. 66.

¶ Tiberianus, idem. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 6 *Tiberianis temporibus:* & ibidem cap. 7 *Tiberianus principatus.*

¶ Tiberias, adis, Τιβεριάς, urbs Galilææ ab Herode condita, ac sic appellata in honorem Tiberii.

TIBIA, æ, os, cruri suræ oppositum, das Schienbein. Ejus partes sunt duæ, prior vocatur *Crea*, posterior *Sura*. Vide Celsum lib. 8. cap. 1 sub finem. Hinc *Tibialia*, de quibus postea.

¶ 2. *Tibia* instrumentum musicum, eine Schalmey/Quer-Pfeiffe. D *Tibiam tubæ comparare*, proverbiale de comparatione rerum supra modum dissimilium. Vide Chiliadas. *Tibiæ* autem *Serranæ* dicuntur, quæ impares sunt & inæquales habent cavernas. Unde & *bifores* appellantur: non enim sunt pari modulatione compositæ. Ut enim ait Varro: *tibia Phrygia dextra unum habet foramen, sinistra duo, quorum unum acutum sonum habet, alterum gravem.* Servius in illud Æneidos 9. v. 618

Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia cantum.

De duplicibus tibiis, dextris & sinistris, item de paribus & imparibus vide Brodæum Miscellan. lib. 5. cap. 32; Manutium Quæsitis per Epistol. lib. 3. epistol. 4, & Fridericum Lindebrogium ad titulum Andriæ Terentianæ. Sed accuratissimè de illis disputat Salmasius ad Carinum Vopisci. Habes de iis & in ejusdem Exercitationibus Plinianis. Sic, *Tibiis canere*, Quintilianus lib. 1. cap. 10, pfeiffen/flöten. *Cantus tibiarum*, Cic. pro Sexto Roscio cap. 46, & Quintilianus citato loco cap. 11,

Tibias inflare, Cicero de claris oratoribus cap. 51. Et *Tibias nuptiales* Auctor Rhetoricorum ad Herennium dixit libro 4. cap. 33, quod tibiis in nuptiis cani solebat, ut ex Plauto Casina act. 4. scen. 3 initio, & Apulejo 4. Miles. sub f. constare potest. Sed late patebat tibiarum usus, de quo Ovidius loco mox indicando. Cæterum tibias Pallas invenit, sed mox abjecit, notatâ oris deformitate cum inflaret. Sustulit Satyrus & artem canendi tibiis instituit. Lege Ovidium lib. 6. Fastor. v. 697. & seqq. *Tibiis longis cantare* dicuntur proverbio, qui ea, quæ sibi inutilia sunt, faciunt. Dio Cassius in Othone principio. De variis tibiarum sonis ita Prudentius Apotheosi v. 843

Adde & distinctum, quem musica tibia, flatum,
Concipit; aut ille est presso modulamine parcus,
Aut tumidum largo sublimat flamine bombum,
Aut raucos frangit modulos, aut lene susurrat,
Aut exile trahens sonitus producit acutos,
Aut murmur tenerum sublidit voce minutâ.

¶ Tibialis, e, ad tibias musicas pertinens. Plinius lib. 16. cap. 36 *Arundo tibialis calami, quem auleticum dicebant.* Sidonius Anacreontico sub epist. 13. lib. 9

- - - *antra per palati*
Crepulis reflanda buccis
Gemit aura tibialis.

¶ At *Tibiale*, subst. & pl. *Tibialia*, ex prima notione, putantur vulgo braccæ esse, Hosen. Suetonius Aug. cap. 82 *Hieme feminalibus & tibialibus muniebatur.* Ubi Casaubonum vide, qui ostendit veteribus *fascias* circa tibias aut crura fuisse. Onomast. vet. *Tibialia*, περικνημίδια.

¶ Tibīcen, qui tibiâ canit, ein Spielmann/ein Pfeiffer. *Nimis nihili tibicen sum*, Plautus act. 1. sc. 1. v. 15, ich gebe keinen Pfeiffer. *Ad cantus & tibicinem prosequi laudes honoratorum virorum*, Cicero lib. 2. de Legib. cap. 24. *Tibicinis vitam vivere*, id est, laute & alieno sumtu. Vide Chiliadas.

¶ 2. Tibicines autem in ædificiis columellæ sunt in tecto inferiori, quibus illud sustinetur. Arnobius lib. 2. adversus gentes pag. 92 *Quando siderum motus, aut ratio cœpta est genethliaca sciri? non post Theutin Ægyptium, aut post Atlantem (ut quidam ferunt) gestatorem, bajulum, tibicinem illum ac destinam cœli.* Juvenalis Sat. 3. v. 193

Nos urbem colimus tenui tibicine fultam.

¶ 3. Pro quovis sustentaculo. Ovidius 4. Fastor. v. 695

Hæc modo verrebat stantem tibicine villam.

¶ Tibīcina, mulier tibiâ canens, Plautus & Terentius. Martialis lib. 14. epigr. 64

Ebria nos madidis rumpit tibicina buccis.

¶ Tibicinium. Apulejus lib. 1. Florid. post initium: *Marsyas cum in artificio patrissaret tibicinii.*

¶ Tibicino, tibicinare, tibiis canere. Fulgentius lib. 3. Mytholog. cap. 9 *Ordo tibicinantium.* Quanquam vero MSS. hic *tibizantium* habent, legendum tamen *tibicinantium*, quia & Tertullianus de Anima cap. 38 participio *tibicinandus* usus est, quod cum *gloriandus* conjunxit; &

¶ Tibicinator, nomen, in Glossis Cyrilli reperitur, & αὐλητής Græce convertitur.

TIBISCVS, Daciæ olim, nunc Hungariæ superioris fluvius, vulgo *Tissam* vocant, die Theiß.

TIBVLLVS, Albius Tibullus, Poëta elegiographus, quem ut *elegantem & tersum* Quintilianus commendat. Familiaris fuit Horatio & Ovidio, qui *cultum* eum vocat. Periit morbo in comitatu Messalæ Corvini, cum insulam Phæacum peteret. Vide ejus vitam.

TIBVR, ŭris, neutrum genere, civitas Italiæ sedecim millibus passuum distans a Roma, sic appellata a *Tiburto* conditore. Vulgus *Italorum* vocat *Tivoli*. Secessum illic Procerum Romanorum suo jam tempore celebrat Horatius. Vide Barthium lib. 24. Adversf. cap. 12.

¶ Tiburs, tiburtis, generis omnis, vel *Tiburtis, Tiburte*, quod ex Tibure est, vel ad Tibur pertinet, ut, *regio Tiburs*, apud Suetonium Calig. cap. 21. Et, *Villam in Tiburte habes*, Cicero lib. 2. de Orat. cap. 65. extr.

¶ Tiburtinus, Tiburtius, a, um, adjectiva. Martialis lib. 4. epigr. 57 *Nunc Tiburtinu cedite frigoribus.*

Virgilius 7. Æn. v. 670

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt.

Horat. lib. 2. Sermon. Sat. 4. v. 70

Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.

TICINVM, oppidum Insubrum, *Papiam* hodie vocant. *Ticinus* fluvius ei vicinus, Pado se miscens. Vide Scriptores belli Punici secundi.

TIFERNVS, fluvius Italiæ, in Frentanis, medius inter Frentonem & Trinium. Mela lib. 2. cap. 4.

¶ Tifernum, aliquot oppidorum nomen in Italia, quæ suis cognominibus distinguuntur, ut, *Tifernum Metaurense* in Umbria: *Tiberinum*, itidem in Umbria, sed cis Apenninum: *Samniticum*, in Samnio propter fluvium cognominem. Vide Geograph. Antiq.

¶ Tifernātes, populus seu incolæ horum oppidorum. Plin. lib. 3. c. 14.

TIGNVS,

TIGNUS, & *Tignum*, masculinum & neutrum, *Tigni*, & *Tigna*, trabes sunt, quæ per tectum transversum disponuntur, Latten. A

¶ 2. Omne denique genus materiei, ex qua ædificia constant, tigni nomine significatur, Bau-Holtz/ Queer-Balcken. Horat. 2. ep. 1. v. 73 *Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum.* Livius eleganter dixit libro 5. cap. 34 *In superficie tignisque caritas nobis patriæ pendet*, schwebt oben/ist nicht gründlich noch hertzlich. Vet. Gloss. *Tignum*, ξύλον, δοκός.

¶ Tigillum, diminutivum. Tibull. lib. 2. eleg. 1. v. 39

Illi compositis primum docuere tigillis,
Exiguam viridi fronde operire domum.

¶ Gl. Vet. etiam *Tignationem* habent, quam στέγασιν, δόκωσιν vertunt: quasi à verbo *Tignare*. Sed usitatiora, quæ sequuntur, ex *Con* composita:

¶ Contigno, contignare, est tigna conjungere, mit Latten/ Balcken belegen. *Ossibus tecta contignare, quadragenum cubitorum longitudinis*, Plin. lib. 9. cap. 3.

¶ Contignatio, ipsa trabium vel tignorum conjunctio, das Gesparr/Gerüste. Cæsar 2. Civil. cap. 9. ¶ 2. Item cœnaculum & solarium, seu stratum cœmento, seu non, ein Söller/ Boden/ ut, apud Livium lib. 21. cap. 62 miraculo refertur, *bovem in tertiam contignationem conscendisse*, id est, in tertium solarium, in dritten Stock oder Stockwerck. Valla in Raudens. Budæus.

B ¶ Intertignium, intervallum inter tigna: vel interpositum. Vitruv. lib. 4 cap. 2.

¶ Tignarius, ut, *Faber tignarius*, ein Zimmermann. Cic. de clar. orat. cap. 73 *Ego me Phidiam esse mallem, quam vel optimum fabrum tignarium.* Vet. Inscript. apud Gruter. p. 194. n. 2 PATRONVS COLL. EVID. FABR. TIGNARIOR. Gloss. Vet. *Tignarius*, δοκοτέκτων, δοκοποιός.

TIGRĀNES, Τιγράνης, rex majoris Armeniæ, cujus frequens mentio apud Cic. in orat. pro lege Manilia: & Lucan. l. 2. v. 637.

¶ Tigranocerta, urbs regia Armeniæ, quasi Tigranopolis. *Karta* enim, vel *Kerta*, orientalibus est urbs. Plin. 6. c. 11.

TIGRIS, idis, & is, ut,

Obsequium tigresque domat rabidosque leones.

Τίγρις bellua est Indiæ & Hyrcaniæ, *sæva*, *indomita*, *rabida* (hæc enim ei a Poëtis epitheta tribuuntur) & pernicissima, quemadmodum & nomen accepit a celeritate. Vid. Plin. 8. cap. 18. & Barth. ad Statii lib. 2. Theb. pag. 333. seq. Medi enim sagittam appellant *tigrin*. Audito tympano Tigrides tanta concitantur rabie, ut se ipsas dilanient: Plutarch. præceptis connubial. p. 144. D. De summo amore earum in catulos vide Philostratum lib. 2. de Apollonio Thyaneo pag. 69. Vide de iis & Plinium lib. 8. cap. 16. Lucan. lib. 5. v. 405

Ocyor & cæli flammis & tigride.

C ¶ Est & *Hippotigris*, animal in Dionis historia, auctore Cœlio.

¶ Tigrinus, *Mensæ tigrinæ*, quæ oblongo sunt venarum discursu, cujusmodi apud nos fiunt ex acere & fraxino, atque ut respondeant, flavo illinuntur pigmento, fladerne Tische/ Plin. 13. cap. 15.

¶ 2. *Tigris* etiam canis Actæonis dicitur apud Ovid. ein geschwinder Hund/ ein Wind.

¶ Et *Tigris* Fluvius ingens, rapidissimus, caput attollens, quemadmodum Solinus scribit, in Armenia, ex eorum fluviorum numero, quos ex Paradiso exiisse scriptura testatur. Format casus, ut animalis nomen, *Tigris* & *Tigridis*. ¶ Xenophonti Tigris etiam in Paphlagonia est. Et Herodotus scribit *Tigrum* non esse unum tantum, sed alterum, & tertium, fluvios diversos in locis etiam diversis.

¶ Transtigritanus, trans Tigrim situs. Sextus Rufus c. 25. extr. *Mesopotamiam cum Transtigritanis quinque regionibus reddiderunt.* Adde Ammianum lib. 18. cap. 22. & lib. 19. cap. 18. f.

TĪGURUM, Zürch, clara civitas Helvetiæ.

¶ Tigurinus, *Pagus Tigurinus*, Cæsar 1. Gall. cap. 11.

¶ Tigurini, die Zürcher/ in Helvetiis, Cæs. ibidem.

TĪLIA, φιλύρα, arbor notissima, ligno mollissimo, eine Linde. Primam brevem habet. Virgil. 1. Georg. v. 173

Cæditur & tilia antejugo levis altaque fagus.

D ¶ Tiliaceus, adjectivum, *Arcula tiliacea*, Columella lib. 12. cap. 45. Et, *tabulæ tiliaceæ*, Capitolinus in Pio cap. 13. von Linden Holtz.

TILPHŌSA, æ, fons in Bœotia, sub montem Tilphosium labens, juxta quem Tiresiæ vatis est sepulcrum, ubi & templum est Tilphosii Apollinis. Strab. lib. 9. p. 285.

TIMAEUS, Τίμαιος, Philosophus Pythagoricus, patria Locrensis, cujus nomine Plato librum inscripsit de Natura. Eum in ordine librorum scientiæ naturalis imitatus est Aristoteles. ¶ 2. Fuit & Historicus hoc nomine, sed maledicentissimus. Corn. Nepos Alcibiad. cap. 11.

TIMAGŎRAS, Τιμαγόρας, Atheniensis, capitali judicio affectus, quod ad Darium Persarum regem legatus missus, ipsum adorasset Persarum more: Suidas & Valerius Max. lib. 6. c. 3.

TIMANTHES, Τιμάνθης, pictor egregius Zeuxis tempore. Hujus est Iphigenia oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura, cum mœstos pinxisset omnes & tristitiæ omnem imaginem expressisset, patris vultum velavit, quem digne non poterat ostendere, Plin. 35. cap. 9.

TĪMĀVUS, fons & fluvius Istriæ, sive Venetiæ in Italia, cujus non semel Virgilius meminit. Hinc Statius lib. 4. Silv. carm. 7. extremo, T. Livium, *Timavi alumnum* vocat; quia Venetus Patavinus, sive Patavii Venetiæ urbe natus fuit. Et vero Patavium ad paludes, quas fecit Timavus, situm Virgil. testatur, 1. Æneid. v. 244

- - - - *fontem superare Timavi:*
Unde per ora novem vasto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arva sonanti.
Hic tamen ille (Antenor) *urbem Patavi, sedesque locavit*
Teucrorum.

Cum ait, *It mare*, ipsum fluvium intelligit. Vide Servium ibi, & interpretes cæteros.

TĪMĔO, timēre, metuere, formidare, fürchten. Cic. 1. fam. epist. 5 *Quanquam omnia sunt timenda, nihil magis quam perfidiam timemus.* Sic enim, *Timeo te, tanquam inimicum*, dicimus. Sed, *Si illum relinquo, ejus vitæ timeo*, Terent. in Andr. act. 1. scen. 3. v. 5. so ist mir leid für sein Leben. Et in Heaut. act. 3. sc. 2. v. 20 *Syre tibi timui male, tanquam amico scilicet.* Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 13 *Dyrrachio timens*, fürchtet sich/ er möchte es verlieren. Eod. libro cap. 59. *Receptui suo timens*, & cap. 74 *Rei frumentariæ timebat.* Similiter *pallere pueris*, Horat. dixit lib. 1. Epist. 7. v. 7. Et, *Abs te mihi timeo.* Sic pro Flacco cap. 20 *A quo genere ego nunquam timui.* Idem ad Attic. lib. 7. epist. 6 *De republica valde timeo.* Et Ter. Andr. act. 1. scen. 5. v. 34 *Tum autem hoc timet, ne deseras se.* Et, *Omnes labores scio te excipere, timeo ut sustineas*, Cic. 14. fam. ep. 2. ¶ 2. *Timere* pro aversari Horatius dixit lib. 1. ep. 5. princ.

Si potes Archaicis conviva recumbere lectis,
Nec modica cœnare times olus omne patella.

¶ Timens, ex participio nomen. Lucretius lib. 6. v. 1237

Vitai nimium cupidi, mortisque timentes.

¶ Extimescere, valde timere, Terent. in Phorm. act. 1. sc. 3, 2 *Adeone rem rediisse, ut patrem extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit?* Et Cic. Philipp. 7. cap. 1. *Ab Antonio majus periculum, quam ab ullis nationibus extimescendum est.* Idem pro Dejotaro cap. 1. *De fortunis communibus extimescere.*

¶ Pertimescere, idem quod extimescere, seu perhorrescere, ut, *Nullius vim, nullius potentiam pertimescere*, Cic. 4. in Verr. cap. 73. nicht die geringste Furcht für etwas haben. *Pertimescere totam fortunæ*, in Pison. cap. 10. & de leg. Agrar. 2. cap. 17 *Grave est nomen imperii atque id etiam in levi persona pertimescitur.* Ad Lentul. in famil. lib. 1. epist. 9 *Fama inconstantiæ pertimescenda.* Et cum præpositione *De*. Idem Divinatione in Verr. cap. 22. extr. *Non minus de laude, de honore, de fama sua; quam de capite ac fortunis suis pertimescere.*

¶ Prætimeo. Plautus prologo Amphitr. v. 29 *Mirari non est æquum, sibi si prætimet.*

¶ Subtimere, nonnihil timere. Cic. 2. Philipp. cap. 14 *Nunquid subtimes, ne ad te hoc crimen pertinere videatur?*

¶ Timidus, timidior &c. furchtsam/ feig. ut, *Timidum atque ignavum putari*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 36. Cicero pro Sextio cap. 16 *Nimium te timidum, nullius animi, nullius consilii fuisse confiteor.* Et, *Timidus in labore militari*, Cic. 7. fam. epist. 17. *Timidus ad mortem* Idem de Finib. lib. 2. cap. 20. TIMIDUS, *est qui semper timet*, TIMENS, *qui ad tempus formidat ex causa*, Servius in Eclog. 6. Virgilii. *Timidi mater non solet flere*, Nepos in Thrasyb. cap. 2, 2. Ubi *Timidus* non est idem, qui trepidus, vel ignavus, sed providus, & cautus, qui timet juste timenda, & cura majore, quam audacia progrediens, se non temere in periculum conjicit, atque sic matri suæ dolorem & lacrymas non ciet. Hoc sensu *timiditatem* sibi tribuit Cicer. ad Famil. lib. 6. Epist. 15. & lib. 4. Epist. 13. Vorstius Indice ad Nep.

¶ Timidior, timidissimus. Cæsar 3. de bello Gall. cap. 24 *Crassus cunctatione sua hostes timidiores fecit.* Curtius lib. 4. c. 14. extr. *Mors timidissimum quemque consequitur.*

¶ Timide, furchtsamlich/ zaghafftiglich. Idem Cic. in Tuscul. 2. cap. 23 *Providendum est, ne quid abjecte, ne quid timide faciamus.* Et pro Quint. cap. 16 *Timide ac pedetentim ad aliquid agendum descendere.* Cæsar 1. Civil. cap. 19 *Omnia trepidantius timidiusque agere.*

¶ Timidulus, diminutivum, unde

¶ Timidule, adverbium. Apulejus lib. 4. Miles. pag. 146 *Timidule per balneas & cellas reptantes scrutariam facitis.*

¶ Intimidius. Ammianus lib. 26. cap. 17 [Vales. cap. 6. p. 460] *Huic intimidius incedenti nec resistebat populus, nec favebat.* Ita MSS. libri, iique optimi. Hadrianus Valesius in supplementis ad commentarios fratris Henrici interpretatur *IN* hujus compositionis, ut augeat & intendat significationem, non diminuat. Ait enim, ut *infractus* pro *fractus* apud bonos scriptores; ita *Intimidus* pro *Timidus*, & *Intimide* pro *Timide* ab Ammiano usurpari.

¶ Prætimidus, valde timidus. Tertullianus Carm. de Jona & Ninive v. 65

- - - *famu-*

- - - *famulum sese ille fatetur*
Pratimidum fidumque Dei.

¶ Timiditas, timor, Furchtsamkeit/ut, *Pudore a dicendo, & timiditate quadam ingenua refugere*, Cic. de Orat. lib. 2. cap. 3. *Neque cautio mea & timiditas in causis negligenda est*, Ibidem cap. 64. Et, *Bello propter timiditatem deesse*, Philipp. 2. cap. 29.

¶ Timor, *metus est mali appropinquantis*, Cicerone auctore in Tuscul. 4. cap. 8. Furcht. *Timore afficere*, ut, *Maximo timore de nobis afficiuntur amici nostri*, Brut. ad Anton. 11. famil. epist. 2. stehen in Furcht. *Timore perculsus*, Cic. ad Brut. epist. 3. *Timore perterritus*, Idem lib. 1. de Divin. cap. 28. erschreckt und furchtsam gemacht. *Timor cohibet*, Hirt. 8. de bell. Gall. c. 23. hält zurück. *Timorem omittere*, Cicero Som. Sc. c. 1. *Magno timori esse populis*, Lucanus lib. 3. v. 82. Sententiam, *Ubi timor, ibi pudor*, citat ex Poeta quopiam Plato in Euthyphrone. οὐκ ἐθέλεις εἰπεῖν ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς. Pluralis *timores* etiam reperitur. Silius lib. 2. v. 626

atros insibilat ore timores.
Namque metus socium secum trahit usque pudorem.

¶ Timefactus. Lucret. lib. 2. v. 43 *timefactæ religiones*. Et Cicero lib. 2. Offic. c. 7 *quam vis timefacta libertas*. Ita meliores libri & antiquiores: vulgo perperam *tremefacta*. Furchtsam/geschreckt.

B ¶ Pertimefactus. D. Brutus Ciceroni 11. fam. epist. 20 *Crede mihi, sperare eos, te pertimefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia*. Ita veteres libri magno consensu: quod *perterrefacto* pravatum in aliis est.

TIMOLEON, ontis, Τιμολέων, dux fuit Corinthius, qui Syracusas oppressas Dionysii tyrannide liberavit, ac Dionysium in exilium Corinthum misit. Vide Plutarchum & Nepotem ejus vita.

¶ Timoleonteum, gymnasium Syracusanum apud Corn. Nepot. in Timoleonte extr. Meminit Polyæn. lib. 5. cap. 3. num. 8, & Plutarch. in vita.

TIMON, onis, Τίμων, Atheniensis fuit, μισάνθρωπος ille, abhorrens ab omnium hominum consuetudine, seu osor potius omnium & hostis. Vide Plutarchum in Antonio p. 948. & seq. & Lucianum in Timone. Vixit temporibus belli Peloponnesiaci. Interrogatus aliquando; *quamobrem omnes homines odio prosequeretur?* respondit: *Malos merito odi, ceteros vero ob id odi, quod nec ipsi malos oderint.*

TIMOTHEVS, Τιμόθεος, dux Atheniensium ille felix, ad cujus imaginem pictores fortunam depinxerunt cogentem urbes ad rete, ipso juxta dormiente. Quod vel assentationis vel invidiæ caussa in eum sic excogitatum fuit. Vid. Meurs. *Cecropiam* cap. 23. A Platone frugali musicaque cœna exceptus, cum ex ea melius quam post opiparas epulas haberet, dicere consvevit: *Qui cum Platone cœnant, etiam postero die bene habent*. Vide *cæna*, Suid. Ælian. ¶ 2. Fuit Timotheus alius musicus, sub Philippo rege Macedonum. Hic cum decimam chordam lyræ adjecisset, a Lacedæmoniis civitate exactus est. Id SCtum apud Boethium habes lib. 1. de Musica cap. 1. Et ¶ 3. Alius sculptor nobilissimus, unus ex illis, qui Mausoleum cælaverunt, apud Plin. 34. ¶ Alius denique Lycaonius, comes peregrinationum S. Pauli, deinde Episcopus Ecclesiæ Ephesinæ, & tandem Martyr sub Nerone.

TINCA, æ, piscis palustris & fluviatilis, sine squamis, eine Schleie/ quod nomen a *muco*, vom Schleim/ habet: gaudet enim lutulentis & cœnosis locis. Quidam *Tincas* vocant, Stinckß/ vel Stinckfisch/ sed alii isti sine dubio sunt pisciculi a fœtore sic appellati. Ausonius in Mosella v. 125

Quis non & virides vulgi solatia tincas Norit?

TINEA, æ, vermiculus ex pulvere ac situ aut putredine nascens, vestes & libros arrodens, Schabe/ Motte. Horat. de libro suo in Epistolis, lib. 1. ep. 20. v. 12

Tineas pasces taciturus inertes.

Et lib. 2. Sermonum Sat. 3. v. 119

- - - - *Cui stragula vestis,*
Blattarum ac tinearum epulæ putrescat in arca.

¶ 2. Et *tineæ* in alvearibus sunt vermes apibus noxii, Würme in den Bienstöcken/Columellæ l. 9. c. 14, & Virgil. 4. Georgic. v. 246.

¶ Tineosus, voll Schaben. Columella lib. 9. cap. 14. extr. *tineosos & labantes favos eximere.*

TINGO, tingere, immergere, inficere, tauchen/färben/eintuncken. *Tunica sanguine tincta*, apud Cicer. 3. nat. Deor. cap. 28. Et per metaphoram, *Tinctus elegantia patris puer*, id est, imbutus, ornatus, Idem de clar. orat. cap. 58. Cujusmodi & illud est lib. 2. de orat. cap. 20 *sit mihi* (orator) *tinctus literis, audierit aliquid, legerit* &c. Et ibidem cap. 27 *totum arte tinctum videtur*. Vid. Victorius lib. 10. Var. Lect. c. 18. ¶ In veteribus libris sæpe *Tinguo* pro *Tingo* scriptum reperitur. Vide Orthograph. Manut.

¶ Tinctus, nomen, pro *Tinctura*, quæ infectio est, die Farb/ oder Färbung/ Plin. lib. 10. cap. 48 *croceo tinctu*.

¶ Tinctilis, e, quo aliquid tingitur. Ovid. in Trist. lib. 3. eleg. 10. v. 64 *Nam volucri ferro tinctile virus inest.*

¶ Intingere, immergere, eintauchen. *Intingere in acetum*, Cato cap. 156. *intingere calamum*, die Feder netzen/ Quintil. Et Vitruv. lib. 1. cap. 5 *intinctus in aqua.*

A ¶ Intinctus, ûs, nomen, condimentum, eine Salse/und alles das darein man eintunckt/ neben dem Essen/ Plin. lib. 15. cap. 29. & lib. 20. cap. 9. Et Apicius lib. 3. cap. 16 *Hieme intubæ ex embammate, hoc est intinctu, eduntur.*

¶ Intinctio. Tertullianus de Pœnitentia cap. 2 *Praire intinctionem pœnitentiæ jussit*. Ibidem cap. 12 *post primæ intinctionis dominicæ monimenta*, hoc est, post baptismum.

¶ Intertingere, *Intertinctus aureis guttis lapis*, Plin. lib. 36. c. 8.

¶ Retingere. *Retingere ferrum*, Stat. lib. 1. Silv. Carm. 4. v. 73

- - - - *nec in otia pacis*
Permissum laxare animos, ferrumque retingi.

Ubi retingi est, alio liquore imbui, quo ensis per bella ac cædes respersus sanguine repurgaretur. Alii tamen hic legunt, *recingi*.

¶ Sed *Distinguo*, *Exstinguo*, *Restinguo* vide supra in *Stinguo*, unde sunt.

TINNIO, tinnire, de metallis pulsis & resonantibus dicitur, klingen. Nam ab eo sono fictitium est. *Tinnit aurum, æs &c. Obe jam satis, uxor est: comprime te: nimium tinnis*, Plaut. Casin. act. 2. sc. 3.

¶ Tintinare, idem. Catullus Epigr. 52. ad Lesbiam:

- - - *sonitu suopte*
Tintinant aures.

Ita ex MS. restituit Scaliger in locum vulgati *Tinniunt*: quem nobilissimi editores Joh. Georg. Grævius & Philipp. Silvius secuti sunt.

¶ Tinnitus, nomen, Plin. lib. 11. cap. 20 *Apes gaudent plausu, atque tinnitu æris*. Idem, *Aurium tinnitu præsentire*, aus dem Ohrenklingen. Superstitiosum est. Pluraliter, *æris tinnitibus affici*, Arnobius lib. 7. p. 233. Et Ovidius Fastor. lib. 5. v. 207

Ardua jamdudum resonat tinnitibus Ide.

¶ Tinnimentum, idem. Plautus Rudente act. 3. sc. 5. v. 26. *Illud tinnimentum est auribus.*

¶ Tinnulus, um, quod tinnitum præbet, klingend. ut, *Æra tinnula*, Ovid. Metam. 4. v. 393. *chordæ tinnulæ*, Senec. in Troade v. 833. Vulgo dicunt: *Tinnulæ rationes præcipuam habent vim ad persuadendum*. (Vide in Chil. proverb. *Auro loquente nihil pollet quævis oratio.*) Quintilianus lib. 2. cap. 3 *tinnulos* oratores vocat, qui exiliter & deducte sonantes dictiones venantur.

¶ Tintinnabulum, quod a *tintino*, *tintinare*, quod verbum supra ex Catullo restitutum, fieri videtur, ein Glöcklein/ eine Schelle/ oder ander Klingwerck. Juvenal. Sat. 6. v. 440

C *Tot pariter pelves & tintinnabula dicas Pulsari.*

Tintinnabula januis dependere solita, ut sonitu eorum janitores excitarentur, sicut ex Dione cognoscimus. Svetonius indicat Augusto cap. 91 *Somniavit queri Capitolinum Jovem cultores sibi abduci: seque respondisse, TONANTEM PRO JANITORE EI APPOSITVM: ideoque mox tintinnabulis fastigium ædis redimit, quod ea fere januis dependebant*. Sed & alius tintinnabulorum usus in magnatum ædibus fuit, ut signum iis videlicet daretur familiæ, de quo ibi Casaubonus observat.

TINNVNCVLVS, accipiter, κεγχρὶς, ein Wannenwäher/ quod vanni, hoc est, ventilabri in modum alas expandat. ¶ 2. Et, ein Wandweher/ quod in turrium parietibus nidificet. ¶ 3. Item, ein Steinschmatz. Vide *Cenchris*.

Tiphernum, civitas Umbriæ, vide *Tifernum*.

TIPHYS, legitur in ecloga 4. Virgilii v. 34

Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo.

Ubi Servius: *Per Tiphyn scribit quemcunque intelligi gubernatorem*. Est autem proprie gubernatoris Argo navis nomen.

TIPVLA, item Tipulla, æ, araneolus aquis imminens, eine Wasserspinne/ Wassermücke. Plaut. in Persa act. 2. sc. 2. v. 62

Neque levius tipulæ pondus est, quam fides Lenonia:

Vide Festum & ibi Scalig.

D TIRESIAS, Τειρεσίας, Vates Thebanus, excæcatus à Junone. Hinc & pro cæco *Tiresia* nomen à Juvenale positum est Satyr. 13. v. 248

- - - *Tandemque fatebere lætus,*
Nec surdum nec Tiresiam quemquam esse Deorum.

¶ *Tiresia cæcior*, Vide Chiliad. Tiresiæ filia *Manto*, cujus filius Ocnus Mantuam condidit Italiæ urbem. Virgil. 10. v. 200.

TIRO, onis, militiæ, aut cujuscunque studii professor novus ac rudis, ein junger Soldat/ Schüler/ Lehrjung/ &c. Cicer. Philipp. 11. cap. 15. *Tirones milites, flos Italiæ*. Idem de Oratore lib. 1. cap. 50. extr. *Nulla in re tironem ac rudem* dixit, in keinem Dinge ungeübet. Multi per T *Tyro* scribunt, quibus inscriptio favet a Manutio laudata in Orthographia. Sed suspectam τείρειν illam cum Ant. Augustino facit Vossius in Etymologico pag. 522. Certe non apparet unde Græca litera sit in voce vel minime, vel dubie admodum Græca. In Pandectis Florent. & alia Inscriptione litera latina *Tiro* scriptum est. Vid. Voss.

¶ Tirunculus, Plin. lib. 3. epist. 6 *Me tirunculum solicitavit ad emendum*, hoc est, rudem cognitionis eorum signorum. *Initiandi tirunculi*, Minuc. Felix in Octavio pag. 87.

¶ Tiruncula, fœm. *Christi tiruncula*, Hieronym. Epist. 8. ad Demetriadem

metriadem f. 18. ed. Colon. Et *Canis tituncula*, Columella lib. 7. cap. 12. ein Hund / der Kunst lernen soll.

¶ Tirocinium, primum rudimentum sive experimentum militiæ & eloquentiæ, quæ duæ artes maximo in honore Romanis & supra ceteras æstimatæ. Itaque & ille ipse dies, quo auspicandæ eloquentiæ caussa, sumta virili toga, adolescentes deducebantur in forum, *Tirocinium* dicebatur. In militia autem *stipendia prima*. Sed eloquentiæ rudimenta priora: stipendia sequebantur. Vide Sueton. Augusto c. 26. Tiberio cap. 8. 9. 54, Caligula cap. 10, Nerone cap. 7. & ibi interpretes. Justin. lib. 9. cap. 1 *Deponere rudimenta tirocinii.* Et, *Non solum tirocinia, verum etiam incunabula in castris ponere*, Justinus lib. 12. cap. 4. Et Livius lib. 45. cap. 37 *Tirocinium ponere, & documentum eloquentiæ dare*, scilicet accusando certum hominem; in die Meisterschafft treten. *Tirocinio ætatis labi*, hoc est, inscitia & ignorantia, Declam. in Sallustium sub Ciceronis nomine.

TIRO, Ciceronis libertus, & adjutor in literis ac studiis, ad quem exstant epistolæ inter familiares. Notæ, per signa scribendi, quas Gruterus cum inscriptionibus edidit, eidem tribuuntur.

¶ Tironianus, adjectivum. Gellius lib. 1. cap. 7 ineunte: *In libro* [Ciceronis orationum] *spectatæ fidei, Tironiana cura atque disciplina facto.*

TĪSIPHŎNE, τισιφόνη, una ex furiis, dicta quasi ultrix cædis, a τίσις *ultio*, & φονὴ *cædes*. Tibullus lib. 1. eleg. 3. v. 69

Tisiphoneque impexa ferox pro crinibus angues.

TITAN, ānis; & Titānus, āni, Saturni frater, Cæli & Vestæ filius.

¶ Titanes, terræ filii, quos ante Gigantes edidit. Nam & hi terræ proles. Virg. 6. Æneid. v. 580

Hic genus antiquum terræ, Titania proles.

ANTIQVVM, id est, primum, ut Servius interpretatur: secundum enim Gigantes fuerunt: *Titanas* contra Saturnum genuit; *Gigantes* postea contra Jovem. *Titanes* enim ἀπὸ τῆς τίσεως, ab ultione dicti. Ex horum numero creditur fuisse *Japetus* sive *Prometheus*, qui homines condidit, ut fabulati sunt. Unde Juvenal. Satyr. 14. v. 35

Queis meliore ludo finxit præcordia Titan.

¶ Item Hyperion sive sol: qui quod temperavit sibi ab inferenda injuria Diis, relatus in cælum est. Unde *Titan* passim poetis pro sole dicitur. Vide Servium ad supra allegatum Virgilii locum, itemque Phornutum Theoria de natura Deor. c. 16. & Athenagoram Legatione pro Christianis. ¶ Τιτᾶνας καλεῖς, id est, *Titanas imploras*, ubi quis viribus suis diffisus, auxilium alienum implorat. Vide Chiliadas.

¶ Titanius; *bella Titania*, Silius lib. 12. v. 725. & *Titanius* substantive pro Sole, Avienus Arateis v. 127.

¶ Titaniacus, idem. Ovid. 7. Metam. v. 399.

¶ Titanicus, um, torvum ac terricum, Τιτανῶδες βλέπειν, *Titanicum tueri*, sehen als ein Feld oder Wald voll Teuffel. Vide Chiliad.

TĪTHŌNUS, Τιθωνὸς, frater Laomethontis, raptus ab aurora amore ejus correpta. Nam omnium formosissimus fuit. Vide Servium in illud 4. Æneidos v. 585

Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Eusthatius in Homerum auctor est, *Tithonum* poni pro infelici sene. Nam quamvis immortalitatem impetravit a Diis, non caruit tamen incommodis senectutis. Unde Horatius lib. 2. ode 16. v. 30 *Longa Tithonum minuit senectus.*

Itaque tædio ætatis in cicadam petiit mutari, & impetravit. Quo Horatius allusit forte lib. 1. ode 28

Occidit & Pelopis genitor, conviva Deorum,
Tithonusque remotus in auras.

Vid. Eusthath. lib. penult. Iliados & Athenæum lib. 3.

¶ Tithonius, *Conjux Tithonia*, i. e. aurora, Ovid. 3. Fast. v. 403. *Tithonia senectus*, Statius 4. Silv. 3. v. 151.

¶ Tithonæus, idem. Avienus Perieg. v. 368 *Memnon Tithonæus.*

TĪTHYMĂLUS, Τιθύμαλος, frutex est septem specierum Dioscoridi, ut *Tithymalus Chariacias, myrsinites, palarius, helioscopus, Cyparissias, dendroides*, Wolffsmilch. Suidas πιθύμαλος scripsit. Vide Chil. Erasmi in adagio, *Tithymallus Laconicus.*

TITIĀNUS, Τιτιανὸς, Orator Græcus fuit, Præceptor Maximini Principis. Scripsit libros de Provinciis. Nescio an idem cum illo *Titiano*, quem fabulas Æsopicas trimetris concinnasse Ausonius scribit Epist. 16. Certe plures fuisse Vossius indicat lib. 1. instit. Orator. p. 181.

TITII, τίτιοι, sacerdotes Apollinis erant, ab avibus, quas in auguriis observabant, sic dicti, ut Varro tradidit. *Titiorum sodalium* meminit Lucan. lib. 1. v. 602.

¶ Sed *Tytis*, avicula quælibet dicitur parva. Gesner. ex Cælio.

TITILLO, titillare, kützeln / à τίλλειν vellicare, attrectare: & per metaphoram provocare blandimentis, ut *voluptas titillat sensus, & ad eos cum voluptate affluit*, Cic. de finib. lib. 1. c. 11. Idem in Tusc. lib. 3. c. 20 *Titillari voluptate.* Horat. 2. Serm. Satyr. 3. v. 169 *Præterea ne vos titillet gloria, jure*
Jurando obstringam &c.

Et Ausonius Epigram. 168

Titillata brevi quum jam sub fine voluptas.

¶ Titillatus, ûs, das Kützeln. Plin. lib. 11. cap. 37. sect. 77 *titillatu alarum.*

¶ Titillatio, idem. Cic. de Sen. cap. 14. *Non est voluptatum titillatio tanta in senibus*, fühlen so groß kützeln nicht. *Adhibere titillationem sensibus*, de nat. Deor. lib. 1. cap. 40.

TITINNIVS, Poeta vetus, cujus aliquot versus annotavit Nonius, ut, *Sapientia gubernator navim torquet, non valentia*, Et, *Formica pol persimile est rusticus homo.*

TĬTĬO, onis, mascul. lignum adustum ex igne extractum, ein Brand / brennend Scheit. *Exstinguere titionem*, Celsus lib. 3. cap. 12.

TITIVILITIVM, filum significat nullius rei, decidens e tela, quemadmodum exponit Nonius. ein geringes Fädichen / so sich vom Gewebe abschleisset. Plaut. Casin. act. 2. sc. 5, 39

Non ego istuc verborum emissum titivilitio.

Vide ibi Taubm. & Vossium ad Pomp. Melam pag. 163. qui etiam in epistola Cœlii ad Ciceronem, quæ 5 est lib. 8, hanc vocem legendam esse contendit.

TITIVS Septimus, sive septimus Poeta Lyricus, cujus Horatius meminit lib. 1. epist. 3. v. 9. Ubi veterem Scholiasten vide.

TITORMVS, τίτορμος, alter fuit Hercules, ut de eo testatus est Milo, cum quo de robore certavit, eumque vicit: lapidem enim ingentem sustulit, & per longissimum spatium portavit, quem Milo ne commovere quidem valuit. Vide Ælian. lib. 12. de varia historia.

TĬTŬBO, titubare, ebriorum proprie est, & exhaustis viribus senum, ungewiß stehen / torckeln / taumeln. Ovid. 3. Metam. v. 608

Ille mero somnoque gravis titubare videtur.

De Fortuna eleganter Silius lib. 11 ineunte:

- - Stat nulla diu mortalibus usquam,
Fortunâ titubante, fides.

¶ 2. Transfertur & ad animum, Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 120 *Verum illa ne quid titubet*, verirre in der Rede. Cic. de Orat. lib. 3. c. 50 *Versus debilitatur, in quacunque sit parte titubatum.* Idem pro domo sua cap. 54 *Mente ac lingua titubante aliquid facere.* Nepos hoc verbo de dubitantibus usus est, & qui impediti metu videre non possunt, quid faciendum, Eumene cap. 9, cum ait: *Hic omnibus titubantibus & de rebus summis desperantibus.*

¶ Titubanter, inconstanter, ut, *Titubanter & inconstanter loqui*, wanckelmüthige und unbeständige Worte führen / Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 41. Et Cic. pro Cœlio cap. 7 *Posuistis enim, atque id titubanter & strictim.*

¶ Titubatio, offensio, das Straucheln und Anstossen / Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 8 *Ut ne parvula quidem titubatione, aut offensione impediremur.* Et Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 6 *lingua titubatio.*

¶ Titubantia, idem. Ut, *Titubantia oris*, das Stottern / Anstossen der Zungen / Sueton. in Vitellio cap. 6. Et in Claudio cap. 30 *Titubantiam linguæ.*

TĬTŬLUS, a tuendo dictus, ut Festus indicat, quod auctorem suum tueatur & vindicet: inscriptio est libri, operis vel statuæ, sepulcri, voti &c. Ovid. 9. Metam. extr.

- - - dant munera templis,
Addunt & titulum: titulus breve carmen habebat.

Sueton. Augusto cap. 31 *Opera cujusque manentibus titulis, restituit.* Ovidius Epist. Hypermnestræ sub fin.

Sculptaque sint titulo nostra sepulcra brevi.

Ita Prudentius *sepulcrum* designaturus *Titulum* & *Saxa* nominat, Hymno ad exsequias extr.

Titulumque, inquit, *& frigida saxa*
Liquido spargemus odore.

Vet. cippus apud Gruter. pag. 990. n. 10. HVNC EGO NVNC TITVLVM STATVI (tibi) CARISSIME CONIVNX. Quia vero hæ inscriptiones caussas continebant, quis posuisset &c. Idcirco *titulus* sæpe pro caussa positus reperitur, de quo infra. Quin & Græcis αἰτία, qui Latinis *Titulus* appellatur. Ita Elogium Crucis Christi Matthæus αἰτίαν, Lucas ἐπιγραφὴν, Johannes Latino usus verbo τίτλον appellavit. Etiam venalium ædium ἐπιγραφαὶ *Tituli* vocantur. Tibullus lib. 2. Eleg. 4. v. 54

Ite sub imperium, sub titulumque lares.

Ovid. remedio amoris lib. 1. v. 302

- - - nec ea contenta rapina est,
Sub titulum nostros misit avara lares.

i. e. venales proscripsit. Sed & scripturæ ærium sive ærarum in rationibus (die Verschreibung der Posten / in Einnahme und Ausgabe) *tituli* appellantur: *articuli* Ciceroni dicti, ut Casaub. ad Suetonii Cæsarem p. 30 observat. Et ita *tituli* voce usus est Symmachus lib. 2. Epist. 89. & Cassiodorus lib. 2. epist. 9. ¶ 2. Interdum pro laude & dignitate usurpatur. Ovid. 2. Fastor. v. 15

At tua prosequimur studioso pectore, Cæsar,
Nomina, per titulos ingredimurque tuos.

A Cicer. in Pison. cap. 9 *Sustinere titulum Consulatus.* Statius Genethliaco Lucani, 2. Silv. 7. v. 62

Tu casta titulum decusque Polla
Jucunda dabis allocutione.

Cornel. Gallus princip. elegiar.

Sæpe Poetarum mendacia dulcia finxi,
Et veros titulos res mihi ficta dedit.

Sane & *tituli*, sive inscriptiones, multas laudes continebant. Juvenal. Sat. 10. v. 143 - - - *laudis titulique cupido.*

¶ 3. Sed & *Excusare se aliquo titulo*, id est, prætextu, mit einem Schein und Behelff/ Paullus Jureconsultus dixit. Aliis etiam locis in Jure *Titulus* pro caussa invenitur. Ut *bono, malo titulo possidere.* Livius lib. 37. c. 54 *Et meminisse quem titulum prætenderitis prius adversus Philippum, nunc adversus Antiochum, belli.* Tertullianus de Pœnitentia cap. 2 *Horum bonorum est Titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione promissa &c.* Et Sueton. Augusto cap. 32 *Titulo collegii novi*, id est, per causam; ut Cæsar loquitur. Plinius lib. 7. Epist. ult. *Te etiam atque etiam meminisse oportet officii titulum*, id est, nomen officii & caussam. Vide ibi Buchnerum, si lubet. ¶ 4. *Tituli* etiam Ecclesiæ minores appellati. Vide supra *Basilica.*

¶ Titulare, verbum, Tertulliani est de Anima cap. 13 *Cujus nomine totius hominis mentio titulata est.* Et P. Chrysologus Serm. 155 *Deorum titulant incesta picturis.*

B TITVS, Τίτος, Romanorum princeps, Vespasiani filius, Hierosolymorum expugnator, *deliciæ generis humani* appellatus, ut Suetonius refert. ¶ 2. Sed, Titus alter gloriosior, comes profectionum & ministerii Pauli Apostoli, cujus in Epistolis sæpe meminit. Docuit in Creta & Dalmatia.

TĬTYRVS, Pastoris nomen apud Virg. Eclog. 1. Vide ibi Taubm. pag. 6. & Victor. Var. Lect. lib. 17. cap. 7. ¶ 2. Proprie Calamus est, κάλαμος, secundùm Hesychium, unde nomen a pastorali calamo, seu fistula, Bucolico Tityro existimat inditum. ¶ 3. Satyrum significat, ut Ælianus Var. H. l. 3. c. 40 docet. ¶ 4. Præterea *Hircum* significat Theocriti scholiastæ in Eidyll. 3. v. 2. quibusdam etiam ambigenum animal ex hirco & ove genitum. Eugenius Toletanus Carm. 22

Tityrus ex ovibus oritur hircoque parente.

TĬTYVS, Τιτυός, Terræ filius, cujus jecur apud inferos a vulturibus exeditur. Vide Servium in illud Virg. 6. Æneid. v. 590

Nec non & Tityon, terræ omnipotentis alumnum,
Cernere erat.

Tibull. lib. 1. eleg. 3. v. 75

Porrectusque novem Tityus per jugera terræ,
Assiduas atro viscere pascit aves.

TMESIS, τμῆσις, sectio, figura Poetica, ut,

Et multo nebulæ circum *dea* fundit *amictu.*

C Pro *circumfundit*, Virg. 1. Æneid. v. 412. Valde usitata hæc figura Lucilio fuit.

TMŌLVS, Τμῶλος, mons Lydiæ, croco & vitibus florentissimus. Virg. 1. Georg. v. 56

- - *nonne vides croceos ut Tmolus odores,*
- - *India mittit ebur* &c.

¶ Tmolius, adjectivum. Ovid. 4. de Ponto ep. 15. v. 9.

TOCVLLIO, ex Græco τοκυλλίων, feneratorculus apud Cic. ad Attic. lib. 2. Ep. 1. Vide Turnebum lib. 7. Adversf. c. 3.

Tofus, vide *Tophus.*

TŎGA, æ, a tegendo dicta, Romanorum erat habitus honestus, quemadmodum *pallium* Græcorum. Toga laxa erat & producta, ut succingi posset, pacis & otii insigne, sicut Cicero testatur in Pison. Erant autem togæ varia genera, ut *puerilis*, quæ & prætexta dicebatur: *virilis*, quæ ab adolescentibus anno decimo septimo sumebatur, tum enim virilia auspicabantur officia, *caussas agere*, *curiæ interesse* &c. Aliquando tamen sumebatur maturius. Nimirum si pueri adolevissent feliciter. Quam ob caussam & Claudius destinavit Britannico dare, ut Suetonius ejus vita auctor est cap. 42. quem nondum 14 annos natum fuisse, ex Tacito constat 13. Annal. cap. 15. Eadem & *Pura* dicebatur, quæ nullo scilicet purpuræ prætextu distincta esset, nam prætextati hactenus fuerant, Unverbremet: item *libera*, apud Propertium lib. 4. eleg. 1. v. 132, & *liberior*, apud Ovidium lib. D 4 Trist. eleg. 10. v. 28, quod tum liberius agerent sine pædagogo. *Candida*, qua petitores magistratuum utebantur: *Pulla*, qua in funeribus & luctu, ein Trauer-Kleid: *Picta*, quæ publica erat, & purpura variata, insigne triumphantium, quemadmodum Livius vocat. Communiter *alba* fuit, ut docet Lipsius lib. 1. Elect. c. 21. Franciscus Hotomannus lib. 9. observat. cap. 13 *Cinericii coloris* fuisse vult. Vide ipsos. De ea sic vetus Schol. Persii ad Sat. 5. v. 14 *Toga est purum pallium forma rotunda & fusiore, atque inundante sinu: Et sub dextro veniens super humerum sinistrum ponitur, cujus similitudinem in operimentis simulacrorum vel picturarum aspicimus easque statuas togatas vocamus. Toga vero Romani in pace utebantur, in bello paludamentis. Mensura togæ justæ senas ulnas habebat.* Hæc ille. Dion. Halicarnass. semicirculi figura fuisse auctor est, quo apertam significavit, quod affirmat Sigonius: contra vero negat Manutius, quem vide Quæsitis per Epistolam & Cercoetium, hoc est, Dionysium Petavium Animadversorum libro ad Cl. Salmasii Notas in Tertullianum de Pallio. Sed contra Sigonium Manutiumque pugnat Ferrarius, qui rotundam statuit lib. 1. de re vestiaria cap. 1. De sinu togæ, quis fuerit, disce ex Rubenii Electis, & quas ibi adducit imagines de veteribus monumentis expressas. Cæterum *Toga virilis* seu *pura* non sine aliqua festivitate solenni sumi solebat. Unde *officium togæ virilis* apud Plinium lib. 1. Epist. 9. Et *solennitates togæ* apud Tertullianum de Idololatria cap. 16. Vide & Lips. ad Tacit. 3. Annal. pag. 156. Dabatur autem Liberalibus, Ovidius 3. Fastor. v. 771. ¶ 2. *Toga* pro pace, recepta figura dicitur. Plin. *Ut dubium sit, togane, an bello præstantior fuerit.* Quin omnia civilia & forensia negotia notat. *Mulcere toga ferrum* Statius dixit lib. 1. Silv. 4. v. 48. h. e. militarem vim jure & legibus civilibus temperare. Martialis lib. 10. epigr. 47

Lis nunquam, toga rara, mens quieta.

Tertullianus de Pallio: *Plus togæ læsere Rempubl. quam loricæ.* Barth. ad Stat. p. 119. Romæ matronæ, quæ a maritis ob adulterium repudiabantur, *togam* accipiebant sublata stola, propter ignominiam, ut scribit Acron ad Horat. lib. 1. Sat. 2. Unde toga pro meretrice accipitur.

¶ Tŏgŭla, diminutivum Martialis lib. 4. epigr. 26

Ignosces, togulam, Posthume, pluris emo.

¶ Togatus, toga vestitus. Virg. 1. Æn. v. 286

Romanos rerum dominos gentemque togatam.

Cic. Philipp. 5. cap. 5 *Græculus judex modo palliatus, modo togatus.* Et, *Comœdia togata*, quæ scriptæ sunt secundum ritus Romanorum, ut *palliatæ* dicebantur Græcorum, quibus vestitus usitatus fuit *pallium* supra tunicam. Has medias in comœdias, tragœdiasque Seneca notat Epist. 7. extr. ¶ *Togati* absolute sunt cives Romani. Livius lib. 3. cap. 52 *Non pudet lictorum prope majorem numerum in foro conspici, quam togatorum?* Seneca de Vita beata cap. 24 *Quis liberalitatem tantum ad togatos vocat? hominibus prodesse natura jubet.* Add. Sallust. Jugurth. cap. 21. Prudent. 2. καθημερ. v. 39. atque iterum Senec. de constantia Sap. cap. 9.

¶ Togatarii. Togatarum fabularum actores, apud Suet. Augusto cap. 45. extr.

¶ Togatulus, diminut. Martial. lib. 11. epigr. 25 *Sit major numerus togatulorum.*

TŎLĔRO, tolerare, ferre patienter, dulden/ gedultig tragen/ τλάω, τλῆμι, Græce. Terent. in Phorm. act. 3. sc. 3. v. 23 *Noli metuere, una tecum bona malaque tolerabimus.* Idem in Hecyr act. 3. sc. 5. v. 28 *Tolerare alicujus mores sua modestia.* Sic, *Tolerare dura, famem, inopiam*, &c. *Laborem studiorum pueri difficilius tolerant*, Quintil. lib. 1. cap. 12. *Tolerare sumptus*, Cic. ad Q. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 8. *impensas publicas*, Plin. 12. cap 14. Unkosten tragen. *Nobis inter nos vitia nostra toleranda sunt*, Cicer. 1. ad Att. ep. 17. Et, *Res toleratu difficilis*, Idem de fin. lib 4. cap. 18. *Tolerare vitam colo*, sich mit spinnen ernehren/ Virg. 8. Æneid. v. 409. Et Tacitus absolute *tolerare* pro *tolerare vitam* dixit, hoc est vivere, non ut quam velis & optes maxime, sed ut necesse, aut decorum videatur. Ita enim 4. Annal. cap. 40 *Posse Liviam ipsam statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus iisdem tolerandum haberet.* Sic *inopiam mercede manuum tolerare*, Sallustius Catil. cap. 37 dixit. *Tolerare equos*, i. e. alere, Cæsar 3. de B. Civ. cap. 47 & 58. *Alicujus egestatem tolerare*, Plaut. Trin. act. 2. sc. 2. v. 60. Tacitus 2. Annal. cap. 24 *Milesque nullo ibi hominum cultu, fame absumtus, nisi quos corpora equorum eodem elisa toleraverant.* Significat eorum mortuorum cadavera præbuisse, quibus servarentur.

¶ Tolerans, tolerantissimus. leidend/ vertragend/ Columell lib. 8. cap. 16 *Si qua sint alia piscium genera, dulcis undæ tolerantia.* Idem lib. 7. cap. 1 *tolerantissimus penuriæ.* Et uterque Victor in Domitiano, *Tolerantior bello* vel *belli*, nam variant casu.

¶ Toleranter, gedultig. *Ferre aliquid toleranter*, Cicer. lib. 4 fam. epist. 6. *Pati dolorem toleranter*, in Tuscul. lib. 2. cap. 18 Et Plinius lib. 8. cap. 45 *Anniculæ fœcunditatem poscuntur: tolerantiùs tamen bimæ.*

¶ Tolerantia, ut, *Doloris tolerantia laude sua non carebit*, Quintil. lib. 2. c. 20. *Tolerantia rerum humanarum*, Cic. 4. Paradox. Erdultung.

¶ Toleratus, ex participio nomen. Tacitus lib. 12. cap. 11 *Clementiam ac justitiam, quanto ignara barbaris, tanto toleratiora capesseret.*

¶ Toleratus, ûs, subst. toleratio. Salvianus lib. 3. de Gubern. Dei pag. 83 *Quæ ipsi toleratu humano indigna credimus, Deum a nobis digne hæc tolerare credamus.* Ironia.

¶ Toleratio, idem. Cic. lib. 2. de finib. cap. 29 *Quædam alia toleratio est verior*, scil. doloris.

¶ Tolerabilis, e, leidlich/ ut, *Tributum tolerabile*, Plin. Panegyr. cap. 37.

cap. 37. *Moderati senes tolerabilem agunt senectutem*, Cicer. de Senect. cap. 3. Et, *Tolerabili conditione transigere*, pro Quint. cap. 31. *Jactura rei familiaris tolerabilis*, ad Brut. epist. 18. *Omnia humana tolerabilia ducenda*, ad Attic. lib. 12. epist. 11. Eodem libro epist. 18 *Nihil quicquam habeo tolerabilius, quam solitudinem.* Et Seneca de Const. Sapientis cap. 4 *Invenies, qui mortem ac verbera tolerabiliora credat, quam contumeliosa verba.*

¶ Tolerabiliter. Seneca Præfat. lib. 5. (al. 10.) Controvers. *Si qua tolerabiliter dicta sunt.* Et, *Tolerabiliùs desiderium ferre*, Cic. lib. 15. fam. ep. 20. Et, *tolerabiliùs dolores pati*, lib. 3. de Finib. cap. 13.

¶ Intolerabilis, unerträglich. Ut, *Dolor intolerabilis*, Cicer. 4. Acad. cap. 8. *Intolerabilis insolentia*, Idem ad Qu. frat. lib. 1. ep. 1. c. 14. Et, *Intolerabilia tributa exigere*, Cic. 3. fam. ep. 7. *Intolerabilis fœditas odoris*, 2. Nat. Deor. c. 50. extr. Et, *Intolerabilior contumelia*, Eumenius Panegyr. Constantii cap. 10. Et Juvenal. Satyr. 6. v. 459

Intolerabilius nihil est, quam fœmina dives.

¶ Intolerabiliter. Columell. lib. 1. cap. 4 *Quædam loca frigoribus hiemis intolerabiliter horrent.*

¶ Intolerans, unleidig. *Rerum secundarum nemo fuit intolerantior Alexandro*, Livius lib. 9. cap. 18. Et, *Intolerantissima laboris corpora*, Idem lib. 10. cap. 28. *quorum intolerantissima gens*, Idem Livius lib. 5. cap. 48.

¶ Intolerandus, non tolerandus. *Immanis atque intoleranda barbaries*, Cic. pro Font. c. 16. *Intoleranda frigora*, Livius lib. 22 ineunte. *Intolerandi cruciatus*, Idem lib. 24. cap. 5. Et, *Imperium crudele intolerandumque*, Sallust. Catil. cap. 10.

¶ Intoleranter, impatienter. *Intoleranter dolere*, Cic. 2. Tusc. c. 10. *Intolerantius se jactare*, Idem 2. de orat. c. 52. *Intolerantissime de suis divitiis gloriari*, Cic. in Vatinium cap. 12.

¶ Intolerantia, eine unleidliche Weise / Idem pro Cluent. cap. 40 *Qui eum cum illa superbia atque intolerantia ferre potuisset?*

¶ Pertolerare, in suppos. Amphitr. Plaut. *Pertolerarem vim tantam.*

TOLLĒNO, onis, penult. long. κηλώνιον, ein Bornschwengel. Pompejus Festus: *Tolleno est genus machinæ, quo trahitur aqua, alteram partem prægravante pondere, dictus a tollendo.* Sic Plinius lib. 19. cap. 4. *E puteo tollenonum haustu rigare.* ¶ 2. Item, machina quæcunque, qua quid attollitur, imposito in alteram partem pondere, apud Livium, Plin. & Plautum. Dictum utrumque est a *tolla*, *Ciconia* alio nomine. Vide Veget. lib. 4. cap. 21. qui clarissime describit, quod fit, quum *una trabs in terram præalte defigitur, cui in summo vertice alia transversa trabs longior dimensa medietate connectitur, eo libramento, ut si unum caput depresseris, aliud erigatur.* Adde Turneb. lib. 6. cap. 18. Gronovium ad Livii lib. 24. cap. 34. Rursus Livius lib. 38. cap. 5 ea voce usus est: *in arietes tollenonibus libramenta plumbi aut saxorum, stipitesve robustos incutiebant.*

¶ Tollo, ōnis, vel Tollōnus, i, quibusdam idem est quod *Tolleno*, nixis suspecto Plauti loco, in Rudente act. 2. sc. 5. v. 24, ubi Lambinus & Operarius *ptolemocratia* legunt.

TOLLO, sustuli, tollere, auffheben / erheben. *Tollere de terra lapides*, Cic. pro Cæcin. cap. 21. Et Horat. lib. 1. Epist. 6. v. 43

- - *scribit sibi millia quinque*
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnis,

i. e. sumeret & auferret. Ita Epist. 7. v. 16

- - *at tu quantumvis tolle.*

nim hin / so viel als du wilst. Sic *rheda quem tollere, aut vehiculo tollere*, aut & simpliciter *tollere* est suscipere, zu sich auf den Weg nehmen. Vide Lambinum ad Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 58 *Altius se a terra tollere*, Cic. in Tuscul. lib. 5. cap. 13. *Manus tollere* Cic. 4 Acad. c. 19. At, *Tollere animos*, est superbire, apud Propertium lib. 3 eleg. 18. v. 17, *I nunc, tolle animos.* Et Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 56 *Quia paululum vobis accessit pecuniæ, sublati animi sunt.* Sed hæc improprie. *Tollere clamorem* Cic. 6. Verr. c. 43. & *cachinnum*, Idem de Fato c. 5. *Tollere in cælum laudibus*, Cic. 15. fam. ep. 7. Et *in astra laudes alicujus tollere.* Virg. eclog. 5

Daphnimque tuum tollemus ad astra.

¶ Sed, *Solem e mundo tollere videntur, qui amicitiam e vita tollunt*, hoc est, auferre, Cicer. de amicitia cap. 13. Idem de oratore lib. 2. cap. 40 *Avaritiam si tollere vultis, mater ejus tollenda est luxuries*, auffheben. *Tollere aliquem e civitate*, Idem pro domo cap. 17. einen ausheben. *Tollere aliquem de medio*, pro Rosc. Am. cap. 7. Idem & *e medio*, Liv. lib. 24. c. 6 est interficere. Sic, *Ferro aut veneno aliquem tollere*, Idem 3. de nat. Deor. cap. 33. *Nomen alicujus ex omnibus libris tollere*, Idem ad Attic. lib. 13. epist. 44. ¶ Sed, *quicquid peperisset, decreverunt tolli*, hoc est, nutriri, educari, Terentius in Andr. act. 1. scen. 3. v. 14. Cicer. in 3. Tusc. *Ego cum genui, tum morituros scivi, & ei rei sustuli*, ich habe sie darzu erzogen. Ratio loquendi inde cœpit: Cum nasceretur infans, deponebatur in terra. Hunc si probaret & educandum statueret pater, sustollebat, sive suscipiebat (nam & hoc verbo in ista re usi veteres sunt.) Sin nollet educare improbatum, licebat exponere & abjicere vel ut periret, vel ut ab aliis susciperetur; Quod utrumque graviter taxat Lactantius lib. 6. cap. 20. Poterit videri de hac immanitate veterum etiam Lipsius Centuria 1. ad Belgas Epist. 85. Itemque Heraldus ad Tertullian. Apologet. cap. 9. lib. 1. Digression. cap. 7. Præcipue Bœclerus Chrestomatia Terentiana verbo *Exponere.* Seneca de Clementia lib. 1. cap. 13 *Tollere filios cupiunt, & publicis malis sterilitas inducta recluditur.* Eadem phrasi Plinius utitur Panegyrico Trajani c. 26 in fine, & principio sequentis.

¶ *Tollere risum alicui*, id est, inducere ad ridendum, Horat. de arte poet. v. 381. Ita Catullus, *gaudia alicui tollere* dixit. Ubi vide Scal. p. 100.

Composita.

¶ Contollere, semel tantum apud Plaut. legitur in Aulul. act. 5. sc. 1. v. 6. *Contollam gradum*, id est, conferam.

¶ Extollere, afferre, exigere, ut, *extollere caput & se erigere*, Cic. pro Planc. cap. 13. das Haupt empor tragen. *Extollere manibus suis percussum aliquem*, Idem pro domo cap. 45. *Extollere in majus verbis*, Livius lib. 28. cap. 31, ein Ding grösser machen / als es ist. *Laudibus aliquem ad cælum extollere*, de Arusp. resp. cap. 22. Et Declam. Antequam iret &c. cap. 1 *Quem virtutis gloria cum summa laude ad cælum extulit.* hoch rühmen. Et Sallustius in Catilin. cap. 8 *Virtus tanta habetur, quantum verbis eam potuere extollere præclara ingenia.*

¶ Intollere, Apulejus lib. 8. p. 213 *clamores absonos intollunt.* id est tollunt, extollunt.

¶ Protollere, pro differre, ut *Ultra decimum mensem protollere*, Gell. lib. 3. cap. 16. Et Plautus Pseud. 3. sc. 2. v. 71 *Manum si protollet, pariter proferto manum.* Ubi pro Attollere, vel Extollere est. Sic Avienus in Arati Phœnom. v. 568

Pleiades femoris pariter sub fine sinistri
Perseus protollit.

¶ Sustollere, auffheben / hinauff heben. Virg. 2. Æneid. v. 153

Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas.

Sustollere in equum, Cic. pro Dejotaro cap. 10. Verba Ciceronis sunt: *Dejotarum cum plures in equum sustulissent.* Sed hoc præteritum, secundùm placita Grammaticorum etiam a Præsenti *Tollo* formari solet. Ipsum vero *Sustollo*, Præsenti tempore legitur apud Lactantium de Mortib. persec. cap. 36 *cum magna omnium lætitia sustollit censum*, ubi auferendi notionem habet. Et erigendi seu extollendi notione Avienus in Arat. v. 577 de Pleiadibus:

- - - *Sex se rutila inter sidera tantum*
Sustollunt: septem fert fabula prisca sororum
Nomina.

Et ibidem v. 631

- - - *Qua semet sidera porro Sustollunt.*

¶ Sublatus, est ablatus, remotus, ut, *sublata ex oculis virtus*, Horat. lib. 3 Od. 24 v. 32. Deinde est elevatus, erhoben. Cic. in Verr. 6. cap. 3 *manibus sublatis.* Comp. Ovidius Halieut. v. 54 *Quoque venit, fidens magis, & sublatior ardet.* Et Superl. *Sublatissima voce cantare*, Gellius lib. 16. c. 19.

¶ Sublate, adverb. Cic. de clar. or. cap. 55 *Sublate ampleque dicere.* Idem pro domo sua cap. 36 *Nihil unquam de me dixi sublatius*, i. e. arrogantius, superbius.

¶ Sublatio, ut, *sublatio animi*, elevatio vel superbia, Cic. de finibus lib. 2. cap. 4. *Sublatio judicii*, die Auffhebung &c. Quintil. lib. 7. cap. 2. Quæ vel a *tollor*, vel ab hoc composito *sustollor* formari possunt.

TŎLŌSA, æ, Narbonensis Galliæ urbs est nobilissima, quæ & *Tectosagum* dicitur, a quo *Tolosani* sunt Plinio lib. 3. c. 4. extr. & *Tolosates* Cæsari lib. 1. de B. Gall. cap. 10. ¶ *Aurum habet Tolosanum*; Proverbium est in eum, qui magnis ac fatalibus afficitur malis. Natum ex direptione templi *Tolosani*, quemadmodum exponit Gellius lib. 3. c. 9. Sed & hodie experientia testatur, certis eos sese immergere malis & periculis, qui a bonis Ecclesiasticis manus suas non abstinent.

¶ Tolōsās, ātis, gentile. Martialis lib. 12. epigr. 18 *quadra casei Tolosatis.* ¶ Hinc Tolosates populi apud Cæsarem, ut modo in *Tolosa* diximus.

TŎLŪTARIUS, vel *Tolutaris*: ut *Tolutarius equus*, quasi volutarius, a volubilitate pedum sic dictus: vel a *tollendo pedes*, est autem gradarius, Asturco ein Zelder / quod est *Tibeldo*: *Tibeldones* enim vocantur a provincia Hispaniæ, ut *Asturcones* ab *Asturicus*: tametsi *Tolutarium* ab *Asturcone* Seneca discernat in epistola 87. Vet. Gloss. *Tolutarius*, βαδιστής.

¶ Tolutim, adverbium, id est, volubiliter, Varro apud Nonium: & Plaut. Asin. a. 3. sc. 3. v. 117 *Equus tolutim incedit*, gehet im Zelt / dreyschlag.

¶ Tolutiloquentia, volubilis locutio. Nonius hanc vocem ex Nævio citat.

TŎMĂCULA, æ, vel *Tomacina*, *æ*, *Tomacella*: Et *Tomaculum* genere neutro, edulium est ex jecore porcino minutatim concisо, unde & nomen habet, videlicet, ἀπὸ τοῦ τέμνειν, concidere, eine Leberwurst. Vide Petrum Castellanum de esu Carnium lib. 2. cap. 2. Juvenal. Sat. 10, 355

Exta & candiduli divina tomacula porci.

In quo versu vetus Scholiastes *Tomacula* pinguia viscera interpretatur.

TOMENTUM, i, lana concisa ex vestibus seu pannis, qui tondentur, seu poliuntur. ¶ 2. Materia etiam, quæcunque vel ex lana, fœno, palea; vel plumis, culcitris infarcitur, Stopp-Flocken 2c. Suetonius Tiberio cap. 54. Duplex autem erat, *Leuconicum*, quod ex lana fiebat alba, nobilius scilicet: & *Circense*, vilius & plebejorum, quod in circo Rom. super eo quiescerent pauperes. Martial. lib. 14. epigr. 160

Tomentum concisa palus Circense vocatur.

Palus concisa, id est, tomentum ex arundinibus paluſtribus concisis. Vide Senecam de vita beata cap. 25. & ibi Lipsium.

TOMEX, icis, fœm. Græcum est, τομικὴ, restis est ex cannabi impolito, & sparto leviter torta, ex qua multiplicata funes torquent, grob Garn / daraus die Seile werden. Columell. lib. 12. cap. 32 *Fasciculos tomice palmea aut juncea ligatos.*

TOMUS, seu Tomos, τόμος, vel τόμις, vel τομεὺς, oppidum ad Ponti Euxini littus occidentale, Ovidii exilio notum. Indicat ipse nominis ejus originem lib. 3. Trist. eleg. 9

Inde Tomos, dictus locus est, quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

Nam τομὴ, incisio est. Intelligit autem Absyrtum Medeæ sororis crudelitate dissectum, sicut in sequentibus exponit Ovidius.

¶ Tomitanus, ut, *Tomitana humus*, *Ager Tomitanus*, apud eundem lib. 3. Pont. ep. 1. v. 6. & ep. 8. v. 2.

¶ Tomus, charta est, ein Bogen Papier / Martial. lib. 1. Epigr. 67

Scriptura quanti constet & tomus vilis,

Id est, quanti atramentum, sive scribendi labor & charta constet. Ita Græci: quod notat Scriverius ad eum locum. ¶ Hodie pars magna magni operis literarii *Tomus* vocatur.

TOMYRIS, τόμυρις, regina Scythiæ, quæ Cyrum vicit & interemit. Vide *Cyrus*. Tibull. lib. 4. eleg. 1. v. 143

Nec qua regna vago Tomyris finivit Araxe.

Vide Justin. lib. 1. cap. 8.

TONDEO, *tondere capillos*, Cic. 5. Tuscul. cap. 20. *Tondere barbam*, ibidem: *comas*, Tibull. lib. 3. eleg. 1. v. 10, verschneiden / abnehmen. *Tondere caput ad cutem*, bescheeren / Cels. lib. 6. c. 6. n. 15. *Tondere oves*, Plin. lib. 8. cap. 48. Aliquando hoc verbum passive etiam accipitur. Virg. Ecl. 1. v. 28 *Candidior postquam tondenti barba cadebat*, id est, dum tondeor. Idem 3. Georg. v. 312 *Gyniphii tondent hirci*, i.e. tondentur. Vid. Taubm. ad Virg. pag. 9. Sueton. Augusto cap. 74 *In capite comendo tam incuriosus, ut raptim cum pluribus tonsoribus operam daret, modo tonderet, modo raderet.* Similiter *lavare* dicitur, tam qui *lavat*, quam qui *lavatur*. ¶ Aliquando est carpere, decerpere. Barth. ad Script. Venat. p. 182. Sic, *tondent dumeta juvenci* Virgil. Georg. 1. v. 15. Et in Culice v. 50

Tondentur tenero viridantia gramina morsu.

Et extra pastionem Propertius lib. 3. eleg. 13. v. 29

Nunc violas tondere manu, nunc mixta referre Lilia.

¶ Tonsus, ut, *Capillus tonsus*, Ovid. 8. Metam. v. 151. *comæ tonsæ*, Virg. 5. Æn. v. 556. ¶ Apud Plautum, *Tonsus, ûs*, substantive legitur, Amphit. Act. 1. sc. 1. v. 288.

¶ Sed *Tonsæ* remi appellantur a decutiendis fluctibus. Stat. lib. 5. Thebaidos v. 340

Ast ubi suspensis siluerunt æquora tonsis.

Et Silius lib. 13 v. 241

- - - *revocatæ ad pectora tonsæ*
Percussere fretum.

Vetus Gloss. *Tonsæ*, κῶπαι, id est remi.

¶ Tonsor. Cic. in Tuscul. lib. 5. cap. 20 *Dionysius ne tonsori collum committeret, tondere filias suas docuit*, ein Balbierer. Horat. lib. 1. Satyr. 7. v. 3

Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Tonsorum loquax genus est, λάλον ἐστὶ τῶν κουρέων γένος. Plutarch. lib. de garrulitate. Quo in loco & historiam de Tonsore & Dionysio recitat, vide in Chiliad. *Lippis & tonsoribus notum.*

¶ Tonsorius, ut, *Culter tonsorius*, ein Scheer-Messer. Cic. 2. Offic. cap. 7. *Ferramenta tonsoria*, Martial. lemmate lib. 14. epigr. 36.

¶ Tonsura. Ovidius lib. 1. de arte am. v. 517

Nec male deformet rigidos tonsura capillos &c.

Tonsuræ certum anni tempus servare, die Schaaffscheer-Zeit / Columella lib. 7. cap. 4. De tonsura & corona Clericali vid. D. Zigler. ad Lancellot. Jur. Canon. p. 273. Frequens ea olim fuit Sacerdotibus Isidis, qua de re Gallæus ad Lactantii lib. 1. Institut. Divin. cap. 21. Sed ignominiosa Orientalibus, & supplicii loco habita juxta Camerar. Cent. 1. Hor. subcis. 136. Stupri etiam & furti pœna fuit, itemque nota captivitatis. Id. ibid. p. 167.

¶ Tonstrix. Plaut. Truc. 4, 55. v. 3.

¶ Tonstricula, Cic. in 5. Tusculana cap. 20 *Regiæ virgines, ut tonstriculæ, tondebant* (Dionysii) *barbam.*

¶ Tonsilis, e, quod tonsum est, aut tonderi potest, ut *Tonsile buxetum*, verschnittene Buchsbäume / Martial. lib. 3. epigr. 58.

A ¶ Tonstrīna, eine Balbierstube / Ter. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 39, *Ex adversum ei loco tonstrina erat quæpiam.*

Composita:

¶ Attondere, idem est cum simplici, Plaut. Capt. Act. 2. sc. 2 *Per pectinem attondere*, übern Kamm scheeren. *Attondere ulmos*, Epidic. act. 2. sc. 3. v. 6. schneiteln. *Virgulta*, Virg. eclog. 10. v. 7. *Arva attonsa*, Lucanus lib. 6. v. 84. abgeweidet Feld. *Laus attonsa*, id est, diminuta, Cicer. ex Poeta quopiam, lib. 5. Tuscul. cap. 7

Consiliis nostris laus est attonsa Laconum.

¶ Circumtondere, Sueton. Augusto cap. 45 *circumtonsa matrona.* Et Seneca Epist. 115. post princ. *Oratio circumtonsa, fucata, & manu facta.*

¶ Detondere, ut, *Detondere capillos*, Martial. lib. 8. epigr. 52. *Ovis detonsa*, Columell. lib. 7. c. 4. *Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes*, Ovidius 3. Fastor. v. 237.

¶ Detonsare, frequentativum, Fabii Pictoris apud Gellium lib. 10. cap. 15.

¶ Indetonsus, non detonsus. Ovid. Met. 4. v. 13

- - - *indetonsusque Thyoneus.*

¶ Intondēre, umher verschneiden / Columell. lib. 2. c. 3. ¶ Sed intonsus, non tonsum significat, ut, *capilli intonsi*, Horat. Epod. 15. v. 9. *Coma intonsa*, Cic. 3. Tusc. c. 26 ex Accio. *Oves*

B *intonsæ*, Columella lib. 7. cap. 3.

¶ Prætondere. Apulejus lib. 5. extremo: *Cum ejus pinnas prætotonderim.*

¶ Retondere, *Seges retonsa*, abgegraset / Plin. lib. 18. c. 17.

TONSILLA, æ, Festo palus est, ad quam littore navis religatur.

¶ 2. Sed *Tonsillæ* in homine, ut Plinius definit lib. 11. cap. 37. sect. 66, sunt quæ in porcis *glandulæ*, circa uvam ex utraque parte, die Mandeln / quamvis & in homine *glandulæ* dicantur & *amygdalæ* a forma. Hippocrates *spongios* vocat, Anatomici propter situm, παρίσθμια & ἀντιάδας, Pollux lib. 2. Vide *Glans*. Cic. 2. Nat. Deor. c. 54 *Tonsillæ, palato extremo.*

TŎNO, tonarē, ut *cælum tonat omne fragore*, Virg. lib. 9. v. 541. Veteres & *tonere* in tertia dixerunt, unde præteritum *Tonui* superest: nam a *Tonare*, *tonavi* est. Vide Priscianum. ¶ *Tonans* Dei epitheton, Senec. 4. Benef. cap. 7. Et absolute pro Jove seu Deo. Ovid. Epist. Deianiræ 9. v. 7

- - - *Velit hoc germana Tonantis*, i. e. Juno.

¶ Participium *Tonans* apud poetas cum aliis nominibus componitur, ut *Altitonans, Celsitonans*. Cic. 1. de Divin. c. 12. ex poeta:

Nam pater altitonans, &c.

Theodulfus lib. 2. Carm. v. 447

Hanc tibi celsitonans aram Teudulfus adorno.

¶ Tonatio, Seneca lib. 2. natur. quæstionum cap. 12. pr. si salva lectio. nam plures *conatio* ibi legunt.

¶ Tonitrus, ûs, das Donnern. Ovid. Metam. 2. v. 304

C *Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina jactat.*

Et Silius Italicus lib. 12 v. 611

Fulmina & tonitrûs, & nimbos conciet atros.

Et Paullinus Natal. 8. Felic. v. 129

Fulmineos superæ tonitrus imitantibus iræ.

¶ Et, *Tonitru*, murmur est in nube, der Donner. Ardens lateribus nubis discussis vapor erumpens *fulmen* dicitur, der Donnerschlag / κεραυνός: *Tonitrua* vero βρονταὶ sunt. Vide *Fulmen*. Seneca lib. 2. Natural. Quæst. cap. 56. *Hæc antiqui FULGETRA dicebant: TONITRUA nos pluraliter dicimus: Antiqui aut TONITRUUM dixerunt, aut TONUM. Tonitruum autem definit Posidonius, sicci aeris sonitum, qui fieri, nisi dum aut terit, aut rumpitur, non potest.* Vide Senecam ejusdem lib. cap. 55. Et Cic. 5. Philipp. cap. 3 *Quæ porro illa tonitrua? quæ tempestas?*

¶ Tonitruum, antique pro Tonitru, uti jam ex Seneca patuit. Trebellius Pollio in Gallienis c. 5 *Auditum præterea tonitruum terra mugiente, non Jove tonante.* Ergo de alio quoque murmure, non solo cæli, *tonitru* & *tonitrua* dici possunt.

¶ Attŏnare, *Numine contactas attonuere suo*, Ovid. in epistola 4. Phædræ, v. 50.

¶ Sed, *Attonitus*, seu participium, seu nomen usitatum est, & proprie significat, qui fulmine afflatus exsternatusque stupet.

D Quem eleganter Ovidius his versibus depingit lib. 1. Trist. eleg. 3. v. 11 *Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus*
Vivit, & est vitæ nescius ipse suæ.

¶ 2. Sed & ex morbo *Attoniti* fiunt. C. Celsus lib. 3. cap. 26 *Attonitos quoque raro videmus: quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictus fulminis: Interdum morbo: ἀποπληξίαν hunc Græci vocant.* ¶ 3. Aliquando *Attonitus* & furentem notat sive μανίαν passum. Ita *Attonitam catervam* furiosas illas Bacchas Statius dixit lib. 5. Silvarum Silva 1. v. 118. Albinovanus Eleg. ad Liviam v. 317

Quo raperis laniata comas, similisque furenti?
Quo ruis? attonita quid petis ora manu?

Livius lib. 39. cap. 15 *Fanatici vigiles vino strepitibusque attoniti.* Suetonius Claud. cap. 37 *Alter ante lucem similis attonito, patroni cubiculum irrupit:* Alia observat Heinsius Lection. Theocrit. cap. 6.

¶ Atto-

¶ Attonite, adverbium, apud Plin. lib. 30. c. 1. *Britannia hodieque magiam attonite celebrat*, mit Erstaunung.

¶ Circumtonare. Silius lib. 4. v. 254

- - - - sævisque virum circumtonat armis.

Et Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 223

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

¶ Detonare, ut *Ira detonare*, poltern und donnern für Zorn/ apud Valer. Flacc. lib. 4. v. 294. Quintil. 12. cap. 9 *Cum illa dicendi vitiosa jactatio inter plausores suos detonuit, resurgit vera & virtutis fortior fama*, hat sich abgelauffen / ist still worden/ hat auffgehört zu donnern.

¶ Intonare, idem quod tonare, seu incipere tonare. Cic. de divinat. lib. 1. cap. 42. ex quodam Poeta:

Partibus intonuit cæli pater ipse sinistris.

Et Virgilius 1. Æneid. v. 90

Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther.

¶ 2. Et per metaphoram, *Hesterna concione intonuit vox perniciosa collegæ tui*, hoc est, in vocem perniciosam iracunde & cum impetu quodam vocis erupit. Cic. pro Muræn. cap. 38. *Intonare minas*, Ovidius lib. 1. Amor. eleg. 7. v. 46. Tacitus Annal. 12 ineunte: *Orto apud libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio, cælibi vita intonanti* &c. invehenti in vitam cœlibem.

¶ Superintonare, apud Virg. 9. Æn. v. 709

Dat tellus gemitum, & clypeum superintonat ingens.

¶ Pertonare. Ambrosius Serm. feria 2 Pentecost. sub fin. *Ut Ebrææ nationis homo Christi gloriam Romanæ facundiæ eloquentia pertonaret.*

¶ Retonare. Catullus Carm. 64. de Aty, v. 82

Face cuncta mugienti fremitu retonent.

TONUS, τόνος, accentus, tenor, der Laut / der Ton / Sonus. *Tonus Musicalis*, vide in sua arte. ¶ 2. Tonus etiam est discrimen distantiæ, intervalli, quod est inter tertiam & octavam sphæram, &c. qua de re prolixe Dalech. ad Plin. lib. 2. cap. 20. ubi etiam de tonorum intervallis agit.

TOPAZOS, sive Topazios, Τόπαζος, insula in mari rubro, in qua reperitur

¶ *Topasius*, gemma, τοπάζιον, ein Topas / Plin. lib. 6. cap. 29. & lib. 37. cap. 8.

¶ Topaziacus, adject. Fortunatus lib. 8. carm. 4

Pulchra topaziacis oneratur zona lapillis.

TOPHUS, vel *Tofus*, nam & ita scriptum invenitur. 1, lapis asper, arenosus, Toffstein/ Topstein. *Scaber tophus*, Virg. 2. Georgic. v. 214. Item, *pumice vivo & levibus tophis*, Ovid. 3. Metamorph. v. 159. Stat. lib. 4. Silv. 3. v. 53

Cocto pulvere, sordidoque topho.

¶ 2. *Tophus* dicitur etiam callosa durities in articulis & circa ossa, πῶρον Græci vocant utrumque & lapidem & vitium, etwas hartes an den Gelencken/ Schwälen / Knorren. Generantur tophi ex phlegmate mucido crassiore incumbente ossium juncturis. Sulpitius Servastus de Vetustate carmine Sapphico, in Catalect. Scalig. pag. 232

Decidens scabrum cavat unda tofum.

Dicitur in neutro *Tofum*. Vet. Gloss. πῶρος, ὁ λίθος, *Tofus, Tofum*.

¶ Tophinus, adject. Sueton. Claudio cap. 21 *Circo marmoreis carceribus auratisque metis, quæ utraque & tophina ac lignea antea fuerant, exculto.*

¶ Tophaceus, idem. *Marga tophacea*, Plin. lib. 17. c. 6.

TOPUS, τόπος, locus.

¶ Topicus, τοπικός, localis.

¶ Topica, orum, libri dialectici Aristotelis & Ciceronis de locis argumentorum. Cic. 7. fam. epist. 20 *Institui Topica Aristotelica conscribere.*

¶ Topice, es, τοπική, ars ipsa inveniendorum argumentorum. Cicero Topicis c. 2.

¶ Topographia τοπογραφία, descriptio locorum.

¶ Topiarium, allerley Lust-Arbeit in Gärten/ quando areolæ elegantibus figuris sunt descriptæ &c. Est autem per se adjectivum, & sæpe *Opus* adjungitur. Vitruvius lib. 5. cap. 8 *in topiarii operis speciem deformari*. Et Plinius lib. 15. cap. 30 *in topiario opere*. Absolute *Topiarium*, pro opere topiario, videtur Cicero dixisse loco mox indicando, *Topiarium laudavi*, &c. quod nomen alii ad ipsum artificem referre solent, ut jam sequitur.

¶ Topiarius, qui Topiaria adornat, ein Lustgärtner. Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 2 *Topiarium laudavi, ita omnia convestivit hedera*. Et Plinius lib. 3. epist. 19 *sumtus atriensium, topiariorum, fabrorum* &c. Vet. inscript. apud Grut. p. 602. n. 2

LUCRIO. AUG
TOPIARIO. EX. HORTIS

¶ Topiaria, æ, ipsa ars topiarii faciendi, Cic. loco jam indicato ad Q. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 2 *Ut illi palliati topiariam facere videantur.*

¶ Topium, idem quod topiarium vel opus topiarium, apud Vitruvium lib. 7. cap. 5.

Torale, vide *Torus*.

A Torcular, Tormentum, Tormina } Vide *Torqueo*.

TORDILE, is, & *Tordilion* & *Tordylium* (sic enim scripsit Matth.) Creticum est Seseli, Steinbrech aus Creta / Vide *Seseli*.

TOREUMA, tis, τόρευμα, opus sculptum, aut cælatum ex quacunque materia, Bildwerck / Schnitzwerck / gegrabene Arbeit. Martialis lib. 8. epigr. 6 *Miratus fueris eum prisca toreumata multum.*

¶ Toreutes, æ, τορευτής, sculptor, cælator.

¶ Toreutice, es, fœm. τορευτική, ipsa cælandi & sculpendi ars, cælatura ipsa anaglyptice, a τορεύειν.

TORNUS, i, instrumentum fabrile, ein Dreheisen / Grabeisen. Virgilius eclog. 3. v. 38

Lenta quibus torno facili superaddita vitis.

¶ Torno, tornare, torno formare, drehen / drechseln. Cic. de univers. cap. 6 *Ita tornavit, ut nihil effici rotundius possit*. Horatius *Versus male tornatos*, male elaboratos, per metaph. dixit, de Arte poet. v. 441.

¶ Tornator, ein Drechsler / Dreher. Jul. Firmicus lib. 4. c. 7. extr. *Facit tornatores, aut simulacrorum sculptores*. Gloss. *Tornator*, τορνευτής.

B ¶ Tornatilis, e, torno formatum, ut, *Globus tornatilis*, eine gedrehete Kugel. *Tornatile mentum*, Vulg. Vers. Cantic. cap. 5. v. 14.

¶ Detornare, idem, quod simplex. Plin. lib. 13. cap. 9 *Ex quo* [ligno] *velares detornant annulos*. Metaphorice, *Detornata sententia & verbis inclusa*, Gellius lib. 9. cap. 8.

TORPEO, torpere, animo & corpore lassum esse & languidum, träge / unlustig seyn. *Animo & corpore torpere*, Horat. lib. 1. epist. 6. v. 14. Et Virg. 1. Georg. 124

Nec torpere gravi passus sua regna veterno.

¶ Torpescere, ut, *Ingenium incultu & socordia torpescit*, wird stumpff / verdirbt in sich selbst. Sallustius Jug. cap. 2.

¶ Torpor, pigritia animi & corporis, stupor. Livius lib. 9. c. 2. *Stupor omnium animos, ac velut torpor quidam insolitus membra tenet.*

¶ Torporare, activum, Turpilius apud Nonium. Hinc

¶ Torporatus, participium. Lactantius lib. 2. c. 8 *Humida nimiis rigoribus torporata concrescunt.*

¶ Torpidus, piger, *Torpidus somno*, Livius lib. 25. c. 38.

¶ Torpedo, idem quod torpor. Sallust. fragm. lib. 1. Histor. *Si tanta torpedo animos oppressit*. Et Cato apud Gellium lib. 11. c. 2 *Si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio.*

C ¶ 2. Torpedo, piscis torpore afficiens & stupore, non pisces modo alios, cum vicinus illis est, verum etiam homines frigiditate nimia sua, Krampffisch. Gesn.

¶ Obtorpere, obtorpescere, gar erstarren. *Manus obtorpuit*, Cic. pro domo sua cap. 52. Et Curtius lib. 10. cap. 3 *Quis crederet sævam paullo ante concionem obtorpuisse subito metu?* Et Sulpitius Severus lib. 1. Sacr. Histor. de luxato Jacobi femore: *Latitudo femoris Jacob obtorpuit.*

¶ Retorpescere. Tertullianus adv. Gnostic. cap. 1. *Pristini sensus retorpescunt.*

¶ Torpefacere. Nonius Marcellus in v. *Torporavit*, usus est. *Torporavit*, inquit, *pro Torpefecit*, *Turpilius Hetærea*, &c.

TORQUEO, multa significat in multis locutionibus, drehen / winden / beugen / dringen / drücken &c. *Torquere in arcum*, Virg. 2. Georg. v. 448. krümmen. *Torquere in orbem*, Cic. de Univers. c. 7. *Naturam huc & illuc torquere & flectere*, drehen und wenden / Idem pro Cœl. cap. 6. Et, *Torquere jus*, id est, pervertere, das Recht verkehren / per metaph. Idem pro Cæcina c. 72.

¶ 2. Sed *Torqueri doloribus animi*, Cic. 1. de fin. cap. 13. gequälet werden. *Torqueri exspectatione*, Cic. 8. Att. epist. 14. *memoria malorum*, lib. 1. de finib. cap. 17. Et Horat. 1. Epist. 2, 37

Invidia vel amore vigil torquebere.

Torqueri equuleo, Cic. de finib. lib. 3. cap. 13. gefoltert werden.

D ¶ Tortare, frequent. a Torquere. Arnobius lib. 3. p. 106 *Dolorum acuminibus fixas ejulare, tortari, & suppetias Junonis implorare Lucinæ*. Usus & Pomponius apud Nonium.

¶ Tortus, um, gedrehet / gekrümmet / geflochten. ut, *Capillus tortus*. *Crines torti in nodum*, Martial. de Spectac. epigr. 3. *Funes torti*, Virgil. 4. Æn. v. 575. ¶ 2. Sed *Tortus verberibus*, id est, afflictus, Cicero Topic. cap. 20.

¶ Tortus, nomen subst. Virg. 5. Æn. v. 276

Nequicquam longos fugiens dat corpore tortus.

Krumme Ausschweiffungen. *Tortu multiplicabili draco*, apud Cic. 2. Tuscul. c. 9. ex poeta quopiam.

¶ Torti sunt loca contorta, qui multiplicati, & coagmentati funus dicuntur Taubm. ad Plaut. p. 17.

¶ Tortum, i, apud Nonium ex Pacuvio, pro machina ad torquendum: *Artus torto distrahens.*

¶ Torte, adverb. ut tortuose. Lucretius lib. 4. v. 306

Inde tamen, quamvis torte, penitusque remota

Omnia, per flexos aditus educta licebit A
Pluribus hæc speculis videantur in ædibus esse.

id est flexuosis & obliquis recessibus remota.

¶ Tortuosus, um, sinuosum, in sich gekrümmet/ gebogen. ut, *Tortuosi amnis sinus fluxusque*, apud Livium lib. 27. cap. 47. *Alvus multiplex & tortuosa*, Cic. de N. D. lib. 2. cap. 54. Et, *Ingenium multiplex & tortuosum*, Idem de amicit. c. 18. listig/ tückisch. *Tortuosum genus disputandi*, in Acad. 4. c. 31. Comp. *Tortuosior urina*, Plinius lib 21. c. 27, quæ velut tortuosa exit, torquens hominem, ut solet in stranguria. Vide Harduin. Superl. *Tortuosissima nodositas*, Augustin. Confession. lib. 2 extremo.

¶ Tortuositas. Tertullianus lib. 4. contra Marcion. cap. ult. *Et quæ ratio tortuositatis illius?* Idem de carne Christi cap. 20. pr. *Qualis est autem tortuositas vestra, ut* &c.

¶ Tortuose, adverb. Idem Tertullianus adversus Valentin. c. 3 *per anfractus seriem suam evolvat, tortuose procedat.*

¶ Tortura quæ vulgo dicitur Latinis, *quæstio* est & *tormentum*. Curt. 4, 10. 33. *quæstioni corpus offerre.* Sulpitius Severus lib. 2. Histor. cap. 31. *Trajanus cum tormentis & quæstionibus nihil in Christianis morte, aut pœna dignum reperisset.*

¶ Torsio, ut, *Torsiones stomachi*, das Grimmen im Magen/ Plin. lib. 20. cap. 17.

¶ Tortilis, e, gewunden/ gedrehet/ gekrümmet. Ovid. Epist. 16. v. 252
Tortilis a digitis excidit ansa meis. B

Sic, *Placenta tortilis*, eine Bretzel.

¶ Tortor, qui cruciat vel torquet, ein Peiniger. *Si sapiens ad tortoris equuleum ire cogatur*, Cic. de finibus lib. 4. cap. 12. Et pro Cluent. c. 63 *Cum jam tortor, atque essent tormenta ipsa defessa &c.*

¶ Tortivus, *vinum tortivum*, quod est novissime egressum, Kelter-Wein / Colum. lib. 12. cap. 26.

¶ Torcular, & in Gloss. *Torculare*, ein Kelter/ Weinpresse/ Preß. *In torcular deferri*, Columella lib. 12. cap. 50, & *in torcular admitti*, ibidem: ac paucis interjectis: *Ad eum statum cæli & torcular & cella olearia constituenda.* Et Plinius lib. 15. c. 1. *in torcularibus.* Quanta media sit, litigatur. Quidam cum Prisciano & Beda producendam putant. Et ita Fortunatus de partu Virginis carmine:

Calcaturus erat qui torcularia solus:

Alii vero pro mendoso versu habent, ac ita corrigunt:

Calcaturus erat qui solus torcular altum.

Vide Borrichii Parnassum in nuce. Quippe ad analogiam respicientes corripiendam mediam arbitrantur. Uti enim *a speculum, specular* est: ita a *torculum, torcular*. In torculari sunt *præla*, quibus uva calcata premitur, die Druckbäume/ *cochlea*, lignum erectum, capreolatim strictum per medium prelum, quo id attollitur demittiturque rotæ versatione, die Schrauben oder Spillen/ *Vectes*, baculi validi, qui trajiciuntur, die Preßbäume/ C *Lingula* Catoni est lignum vel lapis concavus, à quo vinum in lacum defluit, das Bette/ vide Stephanum.

¶ Torcularius, ut, *vasa torcularia*, Kälter-Gefäß/ Cato c. 11. *Lacus torcularius*, Kälter-Kuffen/ apud Columell. lib. 12. c. 18.

¶ *Torcularius* substantivum, qui premit uvas. Colum. lib. 12. c. 50 *Multitudo baccæ torculariorum vincit laborem.*

¶ Torcularium, subst. neutro genere, idem quod Torcular. Cato c. 18. pr. *Torcularium si ædificare voles.*

¶ Torculus, adjectivum, idem quod Torcularius. Varro de R. R. lib. 3. c. 2 *Vasa torcula vindemiatoria.* Et Cato de R. R. c. 1 *Ad villam cum venies, videto vasa torcula & dolia multane sient. Ubi non erunt, scito ratione fructuum esse.* Idem cap. 135 *funis torculus*, hoc est, ad torcular & vindemiam pertinens.

¶ Torculum, torcular, torcularium. Quidam in citato Catonis loco ex c. 1 ita incidunt: *vasa, torcula, & dolia*, quasi substantivum sit *torcula*. Et Onomasticum vetus: *Torculum, ληνός.*

¶ Torcula, fœm. idem. Gloss. Vet. *Torculæ, ἐλαιοτριβεῖα.*

¶ Tormentum, primum generalis vox est machinarum, saxa, tela, & id genus alia torquentium, allerley Kriegsrüstung/ als Büchsen/ Geschütz/ &c. quæ *Tormenta bellica* vocantur. *Tormenta missilia*, Plin. lib. 8. c. 23. Et Cicero lib. 15. fam. epist. 4 *Aggere, vineis, turribus oppugnavi, usque tormentis multis.* ¶ 2. D Deinde supplicium significat aut cruciatum, quo exploratur veritas, Marter/ peinliche Frage. Cic. pro Syll. c. 28 *Quæstiones servorum & tormenta nobis accusator minitatur.* Et, *Tormenta carnificum*, Idem in Philipp. 11. cap. 4. Et pro Cluent. cap. 63 *Servi tormentorum nulla adducti vi in veritate manserunt.* Sic, *Perferre vim tormentorum*, Idem partit. cap. 14. *Cogi tormentis ad confitendum aliquid*, Idem pro Mil. c. 21. *Esse in tormentis*, auff die Leiter gespannet seyn. Quod eleganti metaphora ad animi cruciatus & curas applicuit Plinius lib. 8. epist. 23. extr. *In tantis tormentis eram, quum hæc scriberem*, in solcher Angst und Bekümmerniß &c. Apulejus lib. 3 Milef. *Tormentis veritas eruenda est*; & lib. 10 *Vi tormentorum veritatem eruit.* ¶ 3. Sumitur & pro fune tenso. Poeta Phallicus Carm. 5, *Tormento citharaque tensiorem.* Apulejus Apolog. p. 276 *crinem stuppeo tormento assimilem* dixit. Cæsar 3. de B. C. cap. 9 *Præfectis omnium mulierum crinibus, tormenta effecerunt.* Florus lib. 2. cap. 15 *In tormentorum vincula matronæ suos crines contulerunt.* *Tormentum ferreum* pro vinculo, abusive dicitur. Ferrum enim ducitur, non torquetur.

¶ Tormina, um, dolor intestinorum, vel ex dysenteria, vel alia de causa, das Bauchwehe. Colum. lib. 12. c. 37.

¶ Torminosus, qui ejusmodi dolore laborat. Cic. 4. Tusc. c. 12.

¶ Torminalis, e, quod tormina infert, das Bauchwehe macht/ ut *Genus sorbi torminalis*, Plin. lib. 15. *Sorba torminalia*, Celsus lib. 2. cap. 30.

Composita:

¶ Circumtorquere. Apulejus lib. 6. de Asino sub finem: *Prenso loro retrorsum me circumtorquet.* herum drehen/ herum lencken.

¶ Contorquere, krümmen/ drehen. ut *Contorquere currum*, Cic. 1. Orat. cap. 57. einen Wagen umwenden. *Contorquere hastam*, Virg. Æn. 2. v. 52, einen Spieß schwencken. *Contorquere in alium cursum amnes & deflectere*, Cic. 1. de Divinat. cap. 19, ableiten. Et de nat. Deor. lib. 1. cap. 10 *Mundus ea celeritate contorquetur, cujus pars nulla ne cogitari quidem possit.*

¶ Contortus, particip. zusammen gedrehet. *Crine contorto caput alicujus reflectere*, Seneca Hippolyto v. 707. *Contorta & aculeata sophismata*, id est, perplexa, non cohærentia, in Acad. lib. 4. c. 24.

¶ *Contortula ac minutula conclusiuncula*, in Tusculanis lib. 2. cap. 18.

¶ Contorte, contortius, verdrehet. *Considerare ne quid perturbate, ne quid contorte dicatur*, id est, perplexe. Auct. ad Herenn. lib. 1. c. 9. ¶ Hinc Comparativ. *Contortius*, Cic. 3. Tusc. cap. 10. *Hæc dicuntur a Stoicis, concluduntur que contortius: sed latius aliquanto dicenda sunt & diffusius.*

¶ Contortio, Verdrehung/ Zusammendrehung. Cic. de fato c. 8. extr. *contortiones orationis.* Et Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 19 *Contortione dexteræ gladius ad corpus afferri videtur.*

¶ Contorsio, idem. Augustinus lib. 1. Retract. cap. 5 *Liber ratiocinationum contorsione atque brevitate obscurus.*

¶ Contortor. *Legum contortor*, Terentius Phormione act. 2. sc. 3. v. 27. scilicet iniqua interpretatione. Vide paullo post *Extortor.*

¶ Contortiplicare, ex *contortus* & *plicare* fecit Plautus Persa act. 4. sc. 6. extr.

Ita sunt Persarum mores, longa nomina contortiplicata habemus.

¶ Detorquere, deflectere, ut, *Arboris ramulos manu detorquere*, Columella lib. 5. cap. 6. herab beugen. *Detorquere a latere in dextram partem*, Cicero de Univers. c. 7. *Voluptates animum detorquent a virtute*, id est, vocant, depellunt, halten ab/ Idem in off. lib. 2. cap. 10. Et Horat. 2. Serm. Sat. 2. v. 55

Frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris.

Detorquere recte facta, Plin. lib. 1. epist. 8. anders wohin deuten.

¶ Distorquere, ut, *Distorquere os*, das Maul krümmen/ Terent. Eun. 2. 4. sc. 4. v. 3. *Distorquere oculos*, die Augen verkehren/ verwenden/ Horat. Serm. lib. 1. Sat. 9. v. 65.

¶ Distortus, monstrosus, ungestalt/ greulich. ut *Solos sapientes, si distortissimi sint, formosos*, Cic. pro Mur. cap. 29. Et, *distortissimus vultus*, Apulejus Apolog. p. 284. *Varus distortis cruribus*, Horatius lib. 1. Satyr. 3. v. 47. Et Cic. de fato cap. 8 *Nullum est genus enunciandi distortius, quam hoc.*

¶ Distortio, Verstellung. *Si peccetur distortione & depravatione*, Cic. de finibus lib. 5. c. 12. Et proprie, *Morbi & distortiones membrorum*, Augustinus de Vera religione cap. 40.

¶ Extorquere, mit Gewalt abdringen. ut, *Extorquere de*, vel *e manibus Herculi clavam*, Proverbialis locutio. *Extorquere ab aliquo argentum*, Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 1. *Ferrum alicui de manibus extorquere*, idem 2. Catil. c. 1. *Extorquere veritatem alicui*, Idem in Orat. cap. 48. *Extorquere per vim suffragium populi*, Livius lib. 25. cap. 4. abzwingen. *Vi & metu extortum frumentum*, Cic. in Pison. c. 35.

¶ Extortus, a, um, aliquando pro luxato ponitur. Vide locum Senecæ supra in *Luxo*.

¶ Extortor, apud Terent. in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 27. *Bonorum extortor, legum contortor*, der den Leuten das Ihre abhadert.

¶ Intorquere, einbeugen/ oder krümmen. *Intorquere mentum*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 66. Et, *Telum in aliquem intorquere*, Cic. de Arusp. cap. 4. hinein stossen. *Et tergo sceleratam intorsit hastam*, Virgil. 2. Æneid. v. 231. *Intorti capilli*, Martial. 8. epig. 33. id est, crispi, flexi: *intorta oratio*, id est, obscura, contorta, Plaut. in Cistell. a. 4. sc. 2. v. 64.

¶ Intorte, ius, adverbium. Plin. lib. 16. c. 16 *intortius crispus.*

¶ Intortio. Arnobius lib. 3. p. 108 *Hos capillorum intortione crispulos.*

¶ Obtorquere, mit Gewalt beugen/ verdrehen. Victor de viris illustribus in Livio Druso: *Consuli resistenti ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret e naribus.* Sic, *Obtorquere gulam*, Cic. in Verr. 6. c. 10. *Obtorto collo ad prætorem trahi*, Plaut. in Pœnulo act. 3. sc. 5. v. 45.

¶ Per-

¶ Pertorquere, Lucret. lib. 2. v. 401

Centauri fœdo pertorquent ora sapore,

Id est, torquent & distorquent.

¶ Prætortus, valde tortus. Columella lib. 3. c. 18. pr. de vite plantanda: *Julius Atticus prætorto capite & recurvato semen demersit.*

¶ Retorquere, zurück lencken / beugen. Ovid. 3. Metam. v. 68

Ille dolore ferox caput in sua terga retorsit.

Sic, *Retorquere colla ferocis equi*, Idem epist. 4. Phædræ, v. 79, sed Heinsius *recurvas* ex MSS. præfert. *Retorquere oculos ad urbem*, Cic. in Catil. 2. c. 1. *Animum retorquere ad præterita*, Seneca lib. 3. Benefic. cap. 3. Et, *Retorquere in aliquem crimen*. Ulpianus Lege 14. § 6 Dig. de bon. libert. *Si ab eo petitus, retorsit in eum crimina.* Unde

¶ Retorsio, vulgare verbum JCtorum.

¶ Irretortus, Horat. lib. 2. Carm. od. 2

Quisquis ingentes oculo irretorto
spectat acervos.

¶ Tortiloquium, in Glossis Cyrilli est, & Græce διάλεκτος συνεςραμμένη, & συνεςραμμένη ὁμιλία redditur.

TORQUIS, & torques, Vet. Gloss. Στρεπτός, *Torquis, Torques tortus*, ornamentum colli obtortum & flexile, ex auro plerumque erat, ein Halßband / güldene Ketten. *Torquem hosti detrahere*, Cicer. lib. 1. fin. c. 7. *Torque aliquem donare*, Idem in Verrem 5. c. 80. Priscianus masculini generis fecit: sed reperitur in fœminino quoque. Nam *torques aureas* Varro dixit: *sanguinolentam torquem* Quadrigarius. Vide Nonium.

¶ Torquatus, torque indutus & ornatus. Erant enim *milites torquati*, qui ob res fortiter gestas torquibus aureis ab Imperatore donabantur. *Palumbus torquatus*, eine Ringeltaube / Martial. lib. 13. epigr. 62.

¶ Torquatus, Titus Manlius Torquatus, a torque, quem Gallo detraxerat, perpetuumque insigne, ut Suet. Calig. c. 35 auctor est, genti suæ reliquerat, sic appellatus, filium, cum ab hoste provocatus, ejus injussu pugnasset, jussit occidi. Virg. 6. Æn. v. 820

sævumque securi
Adspice Torquatum.

TORRENS, masculinum, fluvius est collectus ex pluviis & nivibus montanis, qui æstate siccatur, ein Feld-Wasser / Wild-Wasser. *Rapidus montano flumine torrens*, Virgil. 2. Æneid. v. 305. Ubi Servius: *TORRENS fluvius, qui æstate siccatur, unde & nomen accepit: cui Græci per contrarium dedere vocabulum. Nam χείμαῤῥον dixerunt a tempore, quo crescit.* Cotys Thracum rex Thebanis gloriantibus, quod Lacedæmoniis imperarent, *Vidi*, inquit, *torrentes pereuntibus fluviis majores factos, sed ad breve tempus.* ἑώρακα χειμάῤῥους ποταμοὺς μείζους τῶν ἀενάων γινομένους, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον. Stob. Serm. 1. lib. 2. ¶ 2. Nec tantum extraordinaria illa pluviarum aut nivium aqua *torrens* dicitur, verum etiam ordinaria & perpetua flumina, sed rapida & crebro auctu turgentia. Plinius lib. 3. cap. 4 de Rhodano: *Segnemque deferens Ararim, nec minus se ipso torrentes Isaram & Druentiam.*

¶ 3. Metaphorice, *Inanis torrens verborum*, Quintil. lib. 10. c. 7, ein Hauffen vergeblicher Worte. *Fertur quasi torrens oratio*, Cic. 2. de Finib. cap. 1.

¶ Torrentior, Plin. lib. 3. c. 16 de Pado: *Augetur ad Canis ortus liquatis nivibus: agris quamvis torrentior, nil tamen ex rapto sibi vindicans, atque ubi liquit agros, ubertate largior.* Et Juvenalis Satyra 3. v. 74 pro, verbosiore cum impetu:

Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promtus & Isæo torrentior, ede, quid illum
Esse putes.

Sic enim suspectas ingeniorum notas Poeta conjunxit. Fuit autem Isæus orator, cujus meminit Plinius Junior lib. 2. epist. 3.

TORREO, torrēre, torrui, tostum, est arefacere, vel siccare, urere etiam & assare, trocknen / brennen / braten / ut, *Torreri ardore solis*, Cicer. in Somn. Sc. cap. 6. *Torreri in tauro Phalaridis, ignibus succensis*, Cic. in Pison. cap. 18. Et, *Sole torrere*, Plin. lib. 11. cap. 20. an der Sonnen trocknen.

¶ Torrens, ex participio nomen, idem quod ardens, Ut, *Sidera torrentia agros*, Horat. 3. Carm. od. 1. v. 31. Et, *torrentior Sirius*, Claudian. Fescenin. v. 20. Et Statius lib. 3. Silvarum carm. 1. v. 52

Tempus erat, cæli cum torrentissimus axis
Incumbit terris, ictusque Hyperione multo
Acer anhelantes incendit Sirius agros.

¶ Tostus. Cicer. in 3. Tuscul. cap. 19. ex Poeta quo jam *Flamma deflagrata tosti stant parietes*, id est, adusti.

¶ Torridus, aridus, ut, *Æstas torrida*, Virg. eclog. 7. v. 48. *Torridus macie*, dürr / als wäre einer gebacken / Cic. pro leg. Agrar. 2. c. 34. *Pecora frigore torrida*, Livius lib. 21. cap. 32. *Fontes torridi*, Idem lib. 4. cap. 30.

¶ Torrescere, Lucret. lib. 3. v. 903 *calidis torrescere flammis.*

¶ Torrefacere, torrefieri, Columell. lib. 2. c. 21 *opportunis solibus torrefacta.* Idem lib. 10. c. 10. & 24 *torrefactum hordeum.* Et Arnobius lib. 7. p. 230 *torrefacta carbonibus.*

¶ Retorrescere, wieder verdorren. Columella lib. 3. c. 3 *Sata retorrescunt*: & cap. 5 *stirpes retorrescunt.*

A ¶ Retorridus, verbrannt / versengt / verdorret. *Myrtus retorrida*, Plin. lib. 15. c. 29. *Rami retorridi*, apud Senecam Epist. 12. Et, *Manus retorrida*, apud eundem Epist. 66. de Mucio Scævola.

¶ Retorride. Plin. lib. 17. cap. 5. pr. *Herba retorride nata*, h. e. sine succo naturali.

¶ Retostus, idem quod retorridus. Plinius lib. 3. c. 4 sub finem: *Marcescit non retostus furnis.*

TORRIS, masculinum, ein brennend Scheitholtz / titio. *Torris ambustus*, Virg. 12. v. 298.

TŎRUS, i, stratum, in quo vel cubatur, vel sedetur, eine Ruhestatt / Lager-Bett. Virg. 5. Æn. v. 388

Proximus ut viridante toro consederat herbæ.

Torus ergo *herbaceus*, vel *gramineus*, eine Rasenbanck. Sic *Torus conjugalis*, *Genialis torus*, 6. Æneid. v. 603. *Consors tori*, Ovid. lib. 1. Metam. v. 319, id est, conjux. Dicitur a *tortus*. Est enim proprie funis quinis ex loris retortus. Et quia loris lecti tenderentur, ab eo tori dicti sunt. Vide Scal. Conject. in Varron. Taubm. ad Plaut. p. 17.

¶ Sed *Tori*, partes in animalibus dicuntur carnosæ seu pulposæ, ut in cervicibus, aut supra clunes animalium. Das fleischige

B an Thieren / das sie wohl gebrüstet und untersetzet machet. Virgil. 3. Georg. v. 81

Luxuriatque toris animosum pectus:

Ist wohl gebrüstet / &c. de equis. Columella de bobus, lib. 6. c. 13 *Parandi sunt boves cervice longa & torosa.* De homine, Hercule sene, Lactantius lib. 1. cap. 18. pr. *Cum deformari ulceribus toros suos cerneret.*

¶ Toral, & Torale, Horat. lib. 1. epist. 5. v. 22

Ne turpe toral, ne sordida mappa.

Et in Sermonibus, lib. 2. Sat. 4. v. 84

Ten' Tyrias dare circum illota, toralia vestes.

Lampridius Elagabalo cap. 19 *Primus omnium privatorum toros aureis toralibus texit.* Ubi Casaubonus: *in apparatu*, inquit, *tectorum ὑποβλήματα sunt & ἐπιβλήματα, & περιβλήματα, de quibus omnibus exquisita diligentia alibi. TORALE est τῶν περιβλημάτων, recteque in Glossario vertitur, περίκλινον. Nam male accipiunt etiam doctissimi viri* (Turnebus & Lambinus, qui stramentum lecto injectum interpretantur) *Horatii versum*, [lib. 2 Satyr. 4, 84]

Ten' Tyrias dare circum illota toralia vestes.

Et Stragula autem, quibus tori sternebantur, & toralia quæ circumjiciebantur, pretiosissima fuerunt, &c. Ergo ex mente Casauboni *Toralia* sunt, quæ nos Vorhänge appellamus. Pro quo

C Varronis illud 3. de L. L. est: *Torale*, inquit, *quod ante torum est.* Sed videntur *Toralia* etiam dicta, pretiosiores vestes, quibus torus stratus integebatur ornatus caussa: Köstliche Bettdecken. Nam & Lampridius dixit: *texit toros toralibus.* Facit huc & Varronis illud apud Nonium lib. 1. de Vita P. P. *Quod fronde lecticas struebant, ex ea herba torta TORUS appellatus est: hoc quod injicitur etiamnum TORAL dicitur. Lecticam qui involvebant, SEGESTRIA appellabant.*

¶ Torulus, i, parvus lectus. ¶ 2. Ornatus muliebris. Ammian. Marcellinus lib. 29. cap. 7 *Toruloque capite circumflexo* &c. Adde Lindenbrog. ad Ammiani 16. c. 27. p. 60. ubi itidem ejus mentio fit. ¶ 3. itemque conus e capillis congestus, cui Athenienses cicadas aureas innectebant, ut se αὐτόχθονας esse declararent. Cicadas enim e terra procreari volunt. Taubm. ad Plaut. p. 17. Alias *Tortulus* vel *Tutulus*.

¶ Toruli, plur. parvi tori in animalibus. Apulejus lib. 7. p. 195 *Terga pulposis torulis obesa*, dickfleischichter Rücken.

¶ Torōsus, a, um, quod toros habet, quod *toris luxuriat*, ut Virgilius loquitur paullo ante prolato versu, deque animalibus dicitur. Columella de bobus, quem locum & paullo ante in *Tori* produximus: *Parandi sunt boves cervice longa & torosa.* Et eodem lib. 6. cap. 20 *torosior cervix*, itidem de tauris.

TORVUS, a, um, adspectu formidabile, greßlich / greulich / starr. Cujusmodi taurorum sunt frons & oculi. Virgil. 3. Georg. v. 51

D - - - - *Optima torvæ*
Forma bovis.

Facies torva, Columella lib. 6. cap. 20. *vultus torvus*, Quintil. lib. 6. c. 1. *Oculis torvis tueri*, Ovidius 5. Metam. v. 92. Comp. *Tuba rudore torvior*, Apulejus Apolog. p. 357. Superlat. *Leonis torvissima facies*, Arnobius lib. 6. p. 196.

¶ Torvum, & torva, neutro genere, adverbialiter quoque ponuntur. Virgilius 7. Æneid. v. 399

- - - - *torvumque repente Clamat.*

Et Æneidos 6. v. 467

- - *ardentem, & torva tuentem Lenibat dictis.*

Sauer / unfreundlich aussehen.

¶ Torviter, ex Ennio & Pomponio Nonius Marcellus laudat.

¶ Torve, aliud adverbium Plauto tribuunt in Amphitr. a. 4. sc. 2. v. 8, sed in libris melioribus est: *Quid me adspectas, stolide?* Ubi quidam *torve*, pro *stolide*, Vocativo.

¶ Torvitas. Plinius lib. 8. cap. 17 *capitis torvitate terreri.* Et lib. 7. cap. 19 idem: *Torvitas naturæ dura & inflexibilis.* Ammianus

nus quoque lib. 31. c. 7 *Alani sunt oculorum temperata torvitate terribiles.*

TOT, nomen adjectivum, plurale, omnium generum, numerum significat vel certum vel incertum, & redditivum est vocis *Quot.* Cic. lib. 2. de orat. cap. 31 *Quot homines, tot caussæ.* Et in Verr. 4. c. 5 *Tot & tantæ, & tam graves civitates*, So viel/ so grosse und ansehnliche Städte.

¶ Totidem, eben so viel/ gleich so viel. Cicer. ad Attic. 6. epist. 2 *Istum ego locum totidem verbis transtuli*, Virg. 3. Æn. v. 203

Tres adeo incertos cæca caligine Soles
Errantes pelago, totidem sine Sidere noctes.

¶ Toties, so offtmahl. Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 12 *Velim mihi ignoscas, quod ad te scribo tam multa toties.* Idem pro Cluent. c. 18 *Quotiescunque dico, toties mihi videor in judicium venire:* Scribunt quidam *totiens*; quasi sit a *tot* & *ens*: quod ineptum. Solebant veteres longis syllabis notam productionis apponere. Quum igitur librarii scriptum invenirent *toties*, rati abbreviaturam esse, *totiens* fecere. Inde manasse hunc scribendi modum puto.

TOTUS, um, ὅλον, refertur ad quantitatem continuam: *Omne* ad discretam. *Totum*, das gantze/ *partes*, die Stücke oder Theile. Terent. in Heaut. a. 5. sc. 4. v. 20 *Totus displiceo mihi.* In Adelph. a. 4. sc. 2. v. 51 *In amore totus est*, er steckt in der Liebe biß an die Ohren. Cic. ad Att. lib. 15. ep. 1 *Antonius perspiciet totum me futurum suum.* Idem, *Totum me ei tradidi*, Cic. de clar. Or. c. 89, ich habe mich ihm gantz ergeben. *Totus est noster Plancius*, Idem ad Quint. fratr. lib. 2. ep. 1. *Clamor fit tota domo inter servos*, Idem in Verr. 3. c. 26. Sic, *Totus annus.*

Sæpe dat una dies, quod totus non dedit annus.

Sententia est de occasione, quam in ore frequenter habuit Ferdinandus Imperator. Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 46 *Sex ego te totos menses quietum reddam.* Cic. 4. Verr. *Facite, ut vobis triennii totius veniat in mentem.* Sic, *Cogitare totos dies & noctes de aliquo*, Idem pro Muræn. cap. 37. *Tota mente incumbere in rem aliquam*, Idem ad Att. lib. 16. epist. 10. Et, *Amare toto pectore*, Idem de legib. lib. 1. cap. 18. *Totis viribus*, Livius lib. 26. c. 43. mit gantzer Stärck und Krafft. *Toto corpore atque omnibus ungulis*, proverbiale est, apud Cicer. in Tusc. lib. 2. cap. 24. ¶ 2. Aliquando & pro *omni* ponitur, & ad discretam quantitatem refertur. Vide Nonium & Voss. lib. 4. Instit. Orat. cap. 11. pag. 227. Virg. 1. Æneid. v. 185

- - - *hos tota armenta sequuntur.*

Ad quem locum Servius: *Inter TOTUM & OMNE hoc interest, quod TOTUM dicimus unius corporis plenitudinem: OMNE de diversis dicimus, ut puta: TOTUM AUDITORIUM HABET SCHOLASTICOS, hoc est, plenum est auditorium Scholasticis. OMNE AUDITORIUM HABET SCHOLASTICOS, id est, omnia auditoria. Usurpant tamen Poetæ, & ista confundunt, ut hoc loco TOTA pro omnibus posuit: & contra pro toto OMNEM posuit, ut est,*

Omnemque reverti Per Trojam.

Statius lib. 1. Thebaid. v. 81

- - - *& totos in pœnam ordire nepotes,*

i. e. omnes. Virgil. Eclog. 1. v. 12 - - *totis*
usque adeo turbatur agris.

Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 1 *Tum quod ex totis ripis tela jaciebantur.* Manilius lib. 5. in fine:

Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere seminibus densis, totisque micare Floribus.

Juvenalis Sat. 10. v. 237 - - *bona tota feruntur*
Ad Phialen. i. e. cuncta.

Seneca Hercule Oet. v. 106

Totæ pariter plangite ripæ.

Præcipue vero posterior ætas amavit *totum* dicere potius, quam *omnia.* Vide Casaubon. ad Spartiani Severum p. 270. Sidonius Præfat. Epithal. Ruricii:

Ambitiosus Hymen totas tibi contulit artes.

Et Apulejus lib. 6. p. 183 *Accumbebat cum sua Junone Jupiter, ac deinde per ordinem toti Dei.* Idem lib. 7. p. 193 *Totos istos tuos hostes statim captivos habebis.*

¶ Totaliter, quod vulgo pro *omnino* usurpatur, veteribus inauditum est.

¶ In totum, Ex toto, vide IN & EX.

¶ Servius paullo ante laudato loco: *Sed aliud*, inquit, *notandum, quod in derivatione mutat plerumque naturam, nam cum Tot naturaliter brevis sit; TOTUS producitur: QUOTUS vero secundum originem suam brevis manet.* Atqui & TOTUS primas corripit: Sed cum τῷ *Quotus* respondet, non quando *integrum* significat. Manilius lib. 3. v. 447

Detrahitur summæ tota pars, quota demit utrinque
Omnibus ex horis.

TOXICUM, τοξικὸν, venenum proprie ex taxo, quemadmodum Plin. probat lib. 16. cap. 10. (Vide *Taxus*,) Gifft. Plaut. in Mercat. act. 2. sc. 4. v. 4 *Ibo ad medicum atque ibi me toxico morti dabo.* Martialis lib. 5. epigr. 77

Profecit poto Mithridates sæpe veneno,
Toxica ne possent sæva nocere sibi.

A Barbarorum videtur fuisse id venenum in Troglodytica Æthiopiæ regione, qui eo sagittas inficere consueverunt: ignotum igitur in Europa. Matthiolus.

¶ Sed *intoxicare*, pro venenum exhibere, verbum est nec Latinum, nec usurpandum.

TRABĔA, æ, togæ genus, quæ diis sacrabatur, & qua reges & augures itemque equites utebantur; Nomen a purpureis plagis seu trabibus intextis est. Justus Lipsius in 3. Annal. Taciti, equitum tantum fuisse pronunciat, & carpit Grammaticos, qui regum & augurum etiam fecerint. Et tamen paullo post Equites *exemplo regum trabeatos* fuisse, diserte scribit. Quod si est, utique & Regum trabea fuit. Atque fuisse Suetonius apud Servium idoneus auctor est, addicitque Virgilius, ut de Ovidio nunc nihil dicam. Fuit & civilis habitus, non militaris: & male nonnulli eundem cum paludamento faciunt, quos Ferrarius confutat. Virgil. 7. Æn. v. 187

Ipse Quirinali lituo parvaque sedebat
Succinctus trabea.

Vide Marcell. Donat. ad 3. Annal. Tacit. c. 2. Manutium Quæsitis per Epistolas.

¶ Trabeatus. Ovid. 1. Fastor. v. 37

Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini.

TRABS, & trăbes, ein Balcke/ ein Sparrbalcken / duo tigna conB juncta, δοκός. *Abiegna trabes*, Ennius apud Ciceronem 3. Nat. deor. c. 30. vide supra in *Abies.* ¶ 2. pro *nave* poetis. Virg. 4. Æn. v. 566 *Jam mare turbari trabibus, sævasque videbis*
Collucere faces.

Et Horatius lib. 1. Oda 1. v. 13

- - - *Ut trabe Cypria*
Myrtoum pavidus nauta secet mare.

¶ 3. Per translationem *Trabs* pro natura virili etiam ponitur, Vide Barthium lib. 61. Adversf. c. 12. ¶ 4. Trabes etiam in vestibus dicuntur plagæ diversi coloris (Striche) unde & *Trabea* appellata, de qua supra.

¶ Trabecula, diminutivum. Vitruvius lib. 10. cap. 21 *Habuerat mediam contabulationem supra trabeculas.*

¶ Trabalis, ut, *Clavus trabalis*, grosser Nagel/ Sparrnagel: significat vinculum arctissimum & indissolubile, nodum Herculeum. Cicer. 7. Verr. cap. 21 *Ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clavo figeret.* Et Arnobius lib. 2. p. 52 *Velut trabalibus clavis adfixi hæreatis.* Vide Chiliad.

TRACHĒA, æ, sive *Trachia*, τραχεῖα, fistula est descendens ad pulmonem, spirationis ac vocis gratia, die Lufftröhr oder Gurgel. *Aspera* vocatur, quia ex cartilagine constat, & tanquam annulis distincta est. Vide Gellium lib. 17. c. 11.

¶ 2. Trachēa cognomen partis Ciliciæ montosæ, quæ *Aspera* Latine dicitur, Isauriæ & Pamphyliæ contermina. Vide Strab. lib. C 14. p. 461.

¶ Tracheōtis, τραχειῶτις, simile cognomen ab asperitate montium sumtum, quod Plinius lib. 5. cap. 27, urbi Seleuciæ ad Calycadnum dat, quæ in ipsa Cilicia Trachea sita est.

TRACHŌMA, tis, τράχωμα, interior palpebrarum scabrities, das Jucken inwendig in den Augenliedern. Sicut eadem parte glabritas, id est, defluvium pilorum, *madarosis* & *milphosis* dicitur.

TRACHONĪTIS, idis, τραχωνῖτις, regio Syriæ Palæstinæ inter montem Libanum, & Lacum Tiberiadis sita, cujus Tetrarcha fuit Philippus, Lucæ 3. Adde Plin. lib. 5. cap. 18.

TRĀCHȲNA, æ, civitas Thessaliæ, quæ & *Heraclea* ab Hercule dicta fuit. Vide Thucydid. lib. 2. quæ & *Trachyn* appellata. Seneca Hercule Oet. v. 194

- - - - - *resonetque malis*
Aspera Trachyn. Et Troade v. 818
Fortis armenti lapidosa Trachyn.

Hinc nomen Sophocleæ Tragœdiæ est. Cic. 2. Tusc. c. 8 *Quas hic voces apud Sophoclem in Trachyniis edit?*

¶ Trachȳnus, a, um, Seneca Hercule Oetæo v. 135

Ad Trachyna vocor saxa rigentia.

¶ Trachynius, a, um. Ovid. 11. Metam. v. 269 *Trachynia tellus.*

Trado, Traduco, vide *Do, Duco.*

D TRAGACANTHA, æ, τραγάκανθα, planta est, & lacryma ex radice ejus vulnerata manans, officinis omnibus nota, Dragant.

TRAGELAPHUS, τραγέλαφος, animal aliis fictum, aliis verum est, ein Brandhirsch.

TRAGĒMENTA, plurale, τραγήματα, sunt omne genus secundæ mensæ, Macrob. lib. 2. Saturn. c. 8. Vide *Bellaria.*

TRAGIUM, τράγιον, planta est Dioscoridi in Creta tantum nascens, lentisco similis, incognita Italiæ & Germaniæ, Matthiolus.

TRAGOEDIA, τραγῳδία, a τράγος, hircus, quo donari solebant Tragœdi. Horat. de arte Poetica v. 220

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum.

Tragœdia genus est Poematis grande, in quo introducuntur Heroes, Duces, Reges; Tristia item, & Atrocia, ut *cædes, luctus, querelæ, &c.* Hæc enim omnia Tragœdiis propria sunt, propter quod Euripides, petente Archelao rege, ut Tragœdiam de se scriberet, abnuit, precatusque est, ne accideret ipsi aliquid

tragœdiæ proprium. ¶ 2. *In nugis tragœdias agere*, est in re levicula tumultum movere, vid. Chil. sicut & Quintilianus lib. 6. cap. 1. p. 449, *in parvis litibus tragœdias movere* dixit; & *Tragœdias excitare*; Cic. pro Milone c. 7.

¶ Tragicus, ut, *Tragicus actor*, Livius lib. 24. cap. 24. *Tragici cothurni*, Horat. 1. Serm. Sat 5. v. 64. *Grandis & Tragicus Orator*, Cic. de clar. orat. cap. 55. Et, *Scelus tragicum*, Livius lib. 1. cap. 46; id est, tragœdia dignum, eine greuliche und schreckliche That. *Exitus tragicus*, id est, tristis & horrendus, cujusmodi sceleratorum sunt exitus & tyrannorum. ¶ 2. Et *Tragicus*, tragœdiæ auctor, Seneca epist. 49. extr. *Ut ille ait Tragicus*, &c. Scriptores *Tragici* præter ceteros, apud *Græcos* sunt, Sophocles & Euripides, apud Latinos Seneca solus superest.

¶ Tragice, τραγικῶς, *Tragice loqui*, id est, magnifice, superbe, prächtig reden/über die Brust reden/ vide Chiliad. Cic. de Clar. Orat. cap. 11 *Hanc mortem rhetorice & tragice ornare potuerunt*. Et Seneca Epist. 100 *Sit aliquid oratorie acre: tragice grande: comice exile.*

¶ Tragicocomœdia, genus Dramatis ex Tragœdia & Comœdia misti, quale est Amphitruo Plauti. Vide Scal. l. 1. Poet. cap. 7. Personæ sunt Reges, & Dii.

¶ Tragœdus, tragœdiarum actor. Horatius l. 2. ep. 2. v. 129

- - - miros audire tragœdos.

¶ 2. Fuit & vicus Romæ, sic nominatus, quod Tragœdi ibi colerent. Hinc qui dedicatus ibi Jupiter fuit, *Tragœdus* appellatus est. Sueton. Aug. c. 57. Vide ibi Torrentium.

TRAGOPOGON, τραγοπώγων, herba, *barbula hirci*, Bocksbart/ Gauchbrod. Matthiolus.

TRAGORIGANUM, τραγορίγανον, origani species foliis serpilli æmulis, sed gustu pulegii, klein Wohlgemuth. Vide *Origanum*.

TRAGOS, vel Tragus, τράγος, planta est aculeata, quæ & *Scorpios*, σκορπίος dicitur. ¶ 2. *Tragus* deinde etiam piscis nomen est, qui hircus Latine dicitur, aut conchæ genus mali saporis, ut & inde nomen habere videntur *tragi* seu hirci, auctore Festo. ¶ 3. Postremo & spongiæ duriores *tragi* dicuntur, Plin. l. 4. c. 45.

TRAGULA, æ, teli hamati genus, sic dictum, quod scuto infixum trahatur, ut Festus auctor est. Vide Turneb. lib. 7. cap. 12. & Lipf. lib. 4. Poliorceticôn cap. 4. Vet. Gloss. *Tragula* κεκρὶς, βολίς. *Ictu tragulæ sauciari*, Sallustius fragm. lib. 1. Hist. Et Livius lib. 24. cap. 42 *Scipionis*, inquit, *femur tragula confixum erat*. Usus & Cæsar lib. 1. Gall. cap. 26. Sed *Tragulam injicere*, proverbialiter apud Plaut. aliquoties dicitur, ut in Epid. act. 5. scen. 2. v. 24. *Tragulam in te injicere adornat*, hoc est, dolum aliquem in te struit: über den Tölpel werffen. In contrarium *decidere tragulam* vel *dejicere* potius, ut in Lipsii libro legitur, apud Plaut. Casin. act. 2. scen. 4, 18. *Decidere tragulam*, est, inciso latius vulnere telum evellere. ¶ 2. Est & Tragula retis genus, quod subere sustentatum innatat, eine Sencke/ Turneb. l. 21. c. 14.

TRAHA, vehiculum sine rotis, a trahendo dictum, ein Schlitten/ Schleiffe. Columella lib. 2. cap. 21 de triturantibus jumentis: *Si pauca juga sunt, adjicere tribulam & traham possis.*

¶ Virgilius per epenthesin *traheam* dixit l. 1. Georg. v. 164

Tribulaque traheæque, & iniquo pondere rastri.

Sed & ita Vet. Gloss. *Trahea*, τυκάνη τοῖς βόαις ἀφανίζουσι.

¶ Traharius, qui traha vehit. Sidonius Apollinaris lib. 6. ep. 1 cum calonibus & lixis conjungit *extimos trahariorum*. Ergo in impedimentis erant, & exercitum sequebantur.

TRAHO, trahere, differt à *ducere*. *Duci* enim volentis est, *Trahi* nolentis & inviti, mit Gewalt schleppen/ trecken/ ziehen/ quod eleganter expressum à Seneca illo Senario, quem ex Græco Cleanthis convertit, epist. 107

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Trahere aquam ex puteo, Cicer. 2. de N. D. cap. 9. Idem in Offic. lib. 1. cap. 6 *Trahimur omnes & ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem*. Et, *Trahi studio laudis*, Idem pro Arch. cap. 11. *In eandem calamitatem alterum trahere*, Idem pro leg. Manil. cap. 7. Sed, *Bellum trahere*, hoc est, protrahere, Idem ad Attic. lib. 10. epist. 8. & Livius lib. 3. cap. 61, ac lib. 5. cap. 10. & 11. &c. den Krieg erstrecken/ nicht beschleunigen. Sic *trahere legatos* (auffhalten) Suetonius Tiberio cap. 31. *Trahere cognomen ex contumelia*, Cicer. in Philipp. 3. cap. 6. Et Livius libr. 38. cap. 56 *Multa alia in diversum trahunt*, id est, incertum vel dubium me faciunt, machen mich ungewiß. Idem libr. 25. cap. 11. extr. *Auctores trahunt in diversum*, hoc est, diversa sentiunt, Sie stimmen nicht gleich zusammen. *Trahere suspiciones ex aliqua re*, Cicer. 2. de Inventione cap. 9. muthmassen. ¶ Est & militare verbum, sicut etiam *ducere*, führen. Tacitus 2. Histor. cap. 56. extr. *Ut ad integrum bellum reliquas Germanici exercitus vires trahebat.* Ibid. cap. 61 *Concitis octo millibus hominum proximos Æduorum pagos trahebat.* Hinc & *contrahere copias*, zusammen führen; item *extrahere*, abführen/ de quibus infra. ¶ Sed & de carnificibus dicitur. Hinc *trahi ad supplicium*, Declam. Antequam iret, *Unco trahere*, apud Sueton. Tiberio c. 61 sub f. ¶ *Trahere* etiam pro bibere (sicut & *ducere*) ponitur Horat. Epod. 14. v. 3

Pocula Lethæos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim.

Videturque hoc verbum quandam bibendi aviditatem significare. Similiter de odore usus Phædrus l. 3. fab. 1

Anus jacere vidit epotam amphoram,
Adhuc Falerna fece & testa nobili,
Odorem quæ jucundum late spargeret:
Hunc postquam totis avida trahit naribus &c.

¶ Trahere pro decipere Lucanus posuit l. 4. v. 222

trahimur sub nomine pacis.

¶ Trahi etiam agitatores dicuntur cum equis ferocientibus excussi raptantur. Plinius l. 28. c. 17 *Spasmata & percussu vitiata fimo aprugno curant, vere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotaque vulneratos, & quoquo modo sanguine contusos*, &c. Suetonius Nerone c. 22 *Quondam tractum Prasinum agitatorem inter condiscipulos quærens, objurgante magistro de Hectore se loqui ementitus est.*

¶ Trahax. Plautus in Persa act. 3. sc. 3. v. 6 *Procax, rapax, trahax.* Et Onomast. *Trahax*, ἑλκτικός.

¶ Tractio. Gloss. Cyrilli: *Tractio*, ἕλκυσις, ὁλκή.

¶ Tractus, ûs, nomen, ein Zug/ Strich. Virg. 1. Georg 367

Flammarum longos a tergo albescere tractus.

¶ 2. Usurpatur hoc nomen & de regionibus. Cicero pro Planc. cap. 9 *Totus ille tractus celeberrimus, tota illa montosa regio.* Ita Vellejus lib. 2 cap. 104 *Tractum omnem Galliæ provinciarum* dixit. ¶ 3. Item de tempore. Idem eodem libr. c. 78 *Hoc tractu temporum Octaviam sororem Cæsaris M. Antonius duxit uxorem.*

¶ Tractum, i, sive *Tracta*, æ, substantive manipulus lanæ carminatæ ac putatæ, sive etiam netæ. Lana cum peragitur, & quum netur, *trahi* dicitur auctoribus. Vet. Gloss. *Tracta*, ἐλκύσματα, μηρύματα: Item ἕλκυσμα, *ductio*, *tractum*: μήρυμα, *tractum*. Tibull. l. 1. Eleg. 7. v. 86

Tractaque de niveo vellere ducta putat. vid. Scal.

¶ 2. In panificio etiam *tracta* sunt: ein Klumpe Teiges. Vide Caton. de re rust. c. 76.

¶ Tractim, adverbium, id est, *jugiter, continuatim*, ἐπισυρμένως, ut vetus Onomasticum; *sine intermissione, jugiter & longo tractatu*, ut Servius exponit ad illud Virgil. 4. Georg. 260 *tractimque susurrant*. Apud Plaut. Amphitr. act. 1. scen. 1 *Tractim tangere*, est molli atque suspensâ manu tangere. Vide Gebhard. l. 2. Crepund. Crit. c. 10.

¶ Tractorius, ut, *genus machinarum tractorium*, Vitruvius lib. 10. cap. 1. pr. ¶ 2. Tractoriæ litteræ sive epistolæ sunt diplomata publicæ evectionis præbitionisque, ut Brissonius, Cujacius, Godofredus definiunt. Exstat Titulus Codicis de *Tractoriis & stativis*. Ex Augustino de iis constare potest clarius. Epistola 217 ad Victorinum, *Tractoria*, inquit, *ad me quinto idus Novembris venit, & me valde indispositum invenit, ut occurrere omnino non possem. - - - Legi in eadem tractoria, etiam ad Mauritanias esse scriptum, quas provincias scimus suos habere primates. Quod si & ex eis ad Numidiam convocandum esset concilium, oportuit utique, ut aliquorum Maurorum episcoporum, qui illic priores sunt, nomina in tractoria ponerentur.*

¶ Tracto, frequentativum, manu trahere, tangere, palpare. Vetus Gloss. *Tracto*, ψηλαφῶ, χειρίζω. Item, in re aliqua versari, aliquid agere, expedire, mit einem Ding umbher gehen. *Artem aliquam tractare*, id est, exercere, Terent. in Phorm. prologo. *Tractare aliquam caussam*, Cicero 3. fam. epist. 12. Et, *Rem suam cogitate tractare*, Plaut. in Trinum. act. 2. scen. 2. vers. 46. *Acerbius & durius aliquem tractare*, Plin. lib. 9. epist. 12. Et, *Nimis aspere aliquem tractare*, Cicero ad Quint. fratr. lib. 2. epist. 8. mit einem gar scharff umgehen. *Commode aliquem tractare*, Terent. in Heaut. act. 1. scen. 1. v. 101. *Animum alicujus tractare, ut decet*, ibidem vers. 49. Et, *Liberaliter, honorificentissime & liberalissime ab aliquo tractari*, Cicero Antonio sub 14. ad Attic. epist. 13. *Ita me in Republ. tractabo*, Cicero 3. in Catil. cap. 12. wil mich so verhalten. ¶ 2. Tractare etiam est solerti manu, dum eam ducunt trahuntque leniter, membra corpusque pertingere; quod delicati & molles quærebant: unde qui id faciebant *Tractatores*, & *Tractatrices* dicebantur. Vide infra *Tractator*. ¶ 3. Dicitur & de consultantibus sive deliberantibus. Tacitus 1. Annal. cap. 13 *Augustus supremis sermonibus cum tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi.* Suetonius Augusto cap. 35 *Sibique instituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem Senatum referendis ante tractaret.* Justinus lib. 37. cap. 3 *Cum de Asia* (invadenda) *tractaret.* Vet. Scholiastes Juvenal. ad Sat. 1. v 128 de JCtis id verbum usurpavit: *Quia juxta Apollinis templum Jurisperiti sedebant & tractabant.* ¶ 4. De Philosophis Serv. in 7 Æn. *Xenocrates, inquit, primum Philosophiæ scholam aperuit; cum antea in porticibus Philosophi tractarent.*

 ¶ 5. Est

¶ 5. Est & Episcopale verbum. Nam qui divinas literas differendo explicabant, *tractare* dicebantur: & ipsi sermones *Tractatus*, de quo infra. Prudentius Agone Cypriani v. 101 A

Disserit, eloquitur, tractat, docet, instruit, prophetat.

¶ 6. Sed Arithmetici dicebantur *tractare*, unde *tractatorem* pro Arithmetico Sidonius dixit libr. 4. Epist. 11. Ubi vide Savaronium. ¶ 7. Usus ejus & in ciborum re. Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 12

Si prodesse tuis paulloque benignius ipsum
Te tractare voles.

Id est, si unctius paullo & lautius curare te sive pascere voles.

¶ 8. Denique, ut *trahere* pro decipere, fallere, dicebant; ita & *tractandi* verbo æque utebantur. Terentius Heaut. act. 3. scen. 2. v. 45

Et nec ego te, si usus veniat, magnifice Chreme
Tractare possim.

Nempe se jactat servus, affatim sibi adesse ingenii atque astutiæ ad reperiendas fingendasque fallacias, quo herum pecunia emungat, & filio amanti ferat opem. Apud Plaut. Milite act. 2. sc. 6. v. 10. & v. 30. *Tractare* est, ita aliquem ludere & circumvenire, ut & injuriam faciat.

¶ Tractator, qui tractat: quod tot accipitur modis, ac ipsum verbum. Nam & de illis interpretatur, qui delicatorum corpora tractabant, Seneca Epist. 66 *An potius optem, ut malacissandos articulos exoletis meis porrigam, ut muliercula: aut aliquis in mulierculam ex viro versus, digitulos meos ducat? Quidni ego feliciorem putem Mucium, qui sic tractavit ignem, quasi illam manum tractatori præstitisset?* Ubi vide Lipsium. Hieronymus lib. 1. adv. Helvid. cap. 4 ad studia literarum accommodat. *Omnes*, inquit, *pæne Græciæ tractatores in suis voluminibus reliquerunt*, i. e. Græci interpretes Scripturæ sanctæ. Sic & Augustinus l. 1 Retractat. c. 23 *divinorum tractatores eloquiorum*, id est, qui Scripturam interpretantur. B

¶ Tractatrix. Martial. l. 3. epigr. 82

Percurrit agili corpus arte tractatrix.

¶ Tractatus, nomen, ipsa contrectatio. *Aspera tractatu*, Plin. 17. cap. 7. ¶ 2. Descriptio, *Tractatus artium*, Cicero lib. 3 de Orat. ¶ 3. Libri pars, apud Plinium libr. 14. cap. 4. ¶ 4. In prisca Ecclesia *Tractatus* dicebantur Episcoporum Sermones seu Homiliæ. Victor Uticensis de Persecutione Vandalica, de Augustino loquens: *CC jam & XXX & duos confecerat libros, exceptis innumerabilibus epistolis, vel expositione totius Psalterii, & Evangeliorum atque tractatibus popularibus, quos Græci Homilias vocant, quorum numerum comprehendere satis impossibile est.* Ita Gaudentius Brixiensis *Homilias suas* TRACTATUS inscripsit. C

¶ Tractatio, ut, *Tractatio armorum*, Cic. 3. de Orat. c. 52. *Philosophiæ*, Idem 4. Acad. c. 2. *Ipsa mihi tractatio literarum salutaris fuit*, Cicero de claris oratoribus c. 4. Hinc

¶ Maletractatio, conjunctis vocibus, apud Arnobium libr. 4. pag. 149 *Non immunes a Deorum maletractatione estis.* Et antea paullo pag. 142 *Tolerari forsitan maletractatio hæc posset.* Quasi verbum compositum *maletractare*, usus illorum temporum admiserit.

¶ Tractabilis, e, quod tractari potest, mit dem umzugehen/ das zu leiden ist. *Non tractabile cælum*, id est, asperum, procellosum, Virg. 4 Æn. v. 53. *Tenerum atque tractabile*, Cic. de Amic. cap. 13. *Nihil est eo tractabilius*, ad Attic. l. 10. epist. 11. Et Suetonius Aug. c. 65 *Agrippam nihilo tractabiliorem, immo in dies amentiorem in insulam transportavit.*

¶ Tractabilitas. Vitruvius l. 2 c. 9 *Populus, salix, tilia in sculpturis commodam præstant tractabilitatem.*

¶ Intractabilis, unbändig/ wild/ unleidig. Virgilius 1. Georg. vers. 211

Usque sub extremum brumæ intractabilis imbrem.

Seneca Hippolyto v. 271

Tentemus animum tristem & intractabilem,

mit dem nicht umzugehen ist. Seneca Epist. 25 *Ætas dura & intractabilis.* D

¶ Intractatus, non tractatus. *Equo intractato & novo uti*, Cic. de Amic. c. 19. das noch nicht abgerichtet ist.

¶ Semitractatus. *Semitractata materia*, Tertullianus principio libri de fuga in persecutione. Sequuntur cætera

Composita a *Traho* & *Tracto*.

¶ Abstrahere, violenter abducere, abziehen/ abhalten/ quemadmodum Livius l. 3. c. 44 *vi abstrahere* dixit, mit Gewalt abnehmen. Terent. in Andr. a. 3. scen. 2. v. 39 *Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego?* Et in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 57 *Psaltriam una mecum hinc abstraham*, will sie mit Gewalt mit schleppen. *Abstrahere se a solicitudine*, Cic. pro Dejot. c. 14. *Ab illis nullo me unquam tempore aut commodum abstraxit, aut voluptas avocavit*, pro Arch. cap. 6.

¶ Attrahere, herzu ziehen/ zu sich ziehen. Liv. l. 29. c. 9 *Tribunos attrahi ad se jussit.* Cic. de Amicit. c. 14 *Ad amicitiam nihil tam allicit & attrahit, quam similitudo.* Sic, *Attrahere & reddere animam*, athemen/ Plin. 11. c. 37.

¶ Attractus, ex participio nomen. Seneca 4. Benefic. c. 31 *Quum Pollionis attractiorem vidisset frontem.*

¶ Attrectare, frequenter tangere, angreiffen/ antasten/ ut, *Attrectare manibus contaminatis*, Cic. de Arusp. c. 13. *Attrectare sacra*, Virg. 2. Æneid. v. 719. *Uxorem alicujus attrectare*, apud Suetonium Nerone c. 26.

¶ Attrectatio, Anrührung/ Betastung. Apulejus Trismegisto p. 97 *Tenuiora attrectatione res esse cognoscimus.*

¶ Attrectatus, ûs, idem. Cic. Tuscul. l. 2. c. 21 ex poeta: *Nam attrectatu & quassu sævum amplificatis dolorem.*

¶ Superattraho. Avienus in Arat. v. 1251

Argo quod curvis puppim superattrahit oris,
Tingitur.

¶ Contrahere, zusammen bringen/ zusammen ziehen. Pompejus ad Coss. sub l. 8. ad Attic. ep. 12 *Vos hortor, ut quodcunque militum contrahere potestis, contrahatis.* Sic *Contrahere amicitiam*, Cic. de Amic. c. 14. Freundschafft machen. *Hoc malum mea culpa contractum est*, Cic. l. 1. ad Q. fratr. ep. 1. c. 1. *Æs alienum contrahere*, Idem ad eundem l. 1. ep. 1. cap. 8. Schuld machen. *Bellum temeritate contrahere*, Livius l. 5 c. 37, ihm Krieg zuziehen. *Orationem contrahere*, Cic. in Partit. c. 7, die Rede einziehen oder kurtz machen/ cui *dilatare* contrarium est. *Contrahere vela*, est reprimere se, an sich halten. Horat. 2. Carmin. oda 10. v. 21

Sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

¶ Sed hic, *Tollendum est in rebus contrahendis omne mendacium*, Cic. 3. Offic. c. 15, *Contrahere* significat pacisci, ut fit in emendis vendendisque rebus, handthieren/ Kauff schlagen. Idem in Tusc. 5. c. 36 *Quantis molestiis vacant, qui nihil omnino cum populo contrahunt*, die keinen Handel mit den Leuten haben.

¶ Est hinc *Contractus*, substantivum, ein Handel/ ein Wechsel/ ein Kauff. Leg. 19 Dig. de Verb. signif.

¶ Contractus, participium, ut, *undique contracto exercitu*, Liv. l. 27. c. 41. pr. Et, *contracta & adducta res in angustum*, Cic. de amicit. c. 5. *Contracta brevitas ad verbum unum*, Idem de orat. l. 3. c. 39. Et, *Noctes contractiores*, id est, breviores, Idem proœm. Paradox. *Studia contractiora in senectute esse debent*, pro Cœl. c. 31. Et Prudentius contra Symmachum l. 1. v. 322

- - - minor & contractior orbis.

Apud Horatium l. 1. Ep. 7. v. 12 *Contractus* pro frugali, sobrio, parco ponitur.

¶ Contractio, ut, *contractio frontis*, Cic. pro Sextio c. 8. *digitorum*, 2. de N. D. c. 60. das Einziehen.

¶ Contractiuncula, ut, *Morsus & contractiunculæ quædam animi*, Idem in 3. Tuscul. cap. ult.

¶ Contractura, contractio. Vitruvii vox l. 3 c. 2 *partium contractura perficiatur.* Et l. 5 c. 1 idem: *nulla non arbor crassior est ab radicibus: deinde naturali contractura peræquata nascens ad cacumen.*

¶ Contrectare, ut, *mente contrectare*, sic enim Cicero loquitur 3. Tuscul. cap. 15. extr. fassen oder berühren. *Liber manu contrectatus*, Horatius 1. Epist. 20. v. 11. Das viel gebraucht ist. *Contrectare aliorum uxores* apud Sueton. Domitian. c. 1 est corrumpere, stuprare. Et Lucretius l. 6. v. 854

- - - Sol nudum contrectans corpus aquai.

¶ Contrectatio. Cic. 1. Nat. D. c. 27 *Non gestit taurus equæ contrectatione, equus vaccæ.*

¶ Contrectabilis, e, quod potest contrectari. Prudentius Apotheos. v. 963 *nil contrectabile habere.* Et Ausonius Parental. 9. v. 3 *nec contrectabile fulmen.* Adde Tertull. de Anima c. 57. extr.

¶ Contrectabiliter. Lucretius l. 4. v. 664

Contrectabiliter caulas intrare palati.

¶ Præcontrectare, Ovid. 6 Metam. v. 478

Spectat enim Tereus præcontrectatque videndo.

¶ Detrahere, ex superiore loco trahere. Suetonius Domitiano cap. ultimo: *Scalas etiam inferri, clypeosque & imagines ejus coram detrahi, & ibidem solo affligi juberet.* herunter reissen.

¶ 2. Item cum vi adimere. *Detrahere alicui vestem*, Terent. Eunucho act. 4. sc. 4. v. 40. abnehmen. *De digito annulum detrahere*, Idem Heautont. act. 4. sc. 1. v. 37. abziehen. *Detrahere & spoliare dignitatem alicujus*, Cic. pro Cœlio cap. 2. *Detrahere honorem debitum alicui*, Cicer. 6. in Verr. cap. 7. *Detrahere ex summa*, Cic. Attico l. 10, epist. 5. abziehen/ verkürtzen. ¶ 3. *Detrahere fidem verbis alicujus*, einen Lügen straffen/ Quintil. lib. 5. cap. 7. ¶ 4. Sed, *detrahere alicui*, & *de alicujus fama*, Cicer. 3. fam. ep. 8. einen verleumden/ zur Banck hauen/ traducere, seu famam alicujus traducendo & obtrectando minuere. Nepos Chabria cap. 3 *Est hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de illis detrahant, quos emergere videant altius.*

¶ Detractio, Entziehung/ Abzug. *detractio molestiæ*, Cicer. 1. de Finib. cap. 11. *sanguinis*, Plin. 17. cap. 26. *Detractio doloris*, Cicer. 3. offic. cap. 33.

¶ Detractus, ûs, nomen, idem. Seneca Suasor. 7 *Detractu aut adjectione syllabæ.* A

¶ Detractor, nomen, idem quod detrectator, & parcus laudator. Tacitus libr. 11. cap. 11, 5 *Ipse haudquaquam sui detractor.* Adde mox in *Detrectator* Cl. viri Jac. Gronovii observationem.

¶ Detrectare, est recusare, aversari, sich wegern/ ausschlagen/ Ovid. de Ponto l. 3. eleg. 7. v. 15

Ductus ab armento taurus detrectat aratrum.

Detrectare officia sua, Quintil. libr. 2. cap. 1. ¶ 2. Sed, *Adversæ res etiam bonos detrectant*, id est, bonis detrahunt, Sallust. Jugurth. cap. 53. Sic, *detrectare virtutes*, der Tugend übel nachreden/ Livius libr. 38. cap. 49. Et Ovidius Remed. amor. vers. 365

Ingenium magni livor detrectat Homeri.

¶ Detrectatio. Liv. l. 6. c. 28 *Juniores ad edictum sine detrectatione convenere.*

¶ Detrectator. *Detrectator laudum*, apud Livium l. 34. cap. 15. extr. legitur vulgariter: sed Jac. Gronovius testatur, in MSS. esse *Detractor.* Ausonius tamen Idyll. 2. v. 51

Ipse nec affectans, nec detrectator honorum,
Præfectus magni nuncupor Illyrici.

B

¶ Distrahere, divellere, von einander reissen/ trennen. ut, *Distrahere cohærentia*, Cicer. lib. 3. Offic. cap. 3. *Distrahi ab aliquo*, est separari, vel segregari, Cicer. 1. ad Q. fr. ep. 3. sich scheiden müssen. Terent. Hecyr. act. 3. scen. 5. vers. 42 *Illam a me distrahit necessitas.* Sic, *excludere, distrahere, & segregare aliquem a Republ.* Cicer. in Philipp. 5. cap. 11. ausschliessen / aussondern. *Distrahere cum aliquo societatem*, Seneca Epist. 65. die Freundschafft auffsagen. ¶ 2. Et, *Distrahere*, vendere est, verhandeln/ verkauffen. Sueton. in Vesp. cap. 16 *Coemit quadam tantum, ut pluris postea distraheret*, theurer anwerden. Similiter in Caligula cap. 39 loquitur. Passim ita hoc verbo JCti uti solent, ut proprium eorum id videatur.

¶ Distractus, a, um, unde Comp. *distractior intus*, apud Lucretium l. 4. v. 958.

¶ Distractio, Cicer. in offic. lib. 3. cap. 8 *Non nobis cum tyrannis societas est, sed summa potius distractio*, die höchste Uneinigkeit.

¶ Extrahere, heraus ziehen. Cicero pro Cluent. cap. 13 *Extrahitur domo latitans Oppianicus à Manilio.* Et Livius 26. c. 13 *in publicum aliquem extrahere.* Corn. Nepos Eumene cap. 5. n. 7 *Præfectis Antigoni imposuit: seque ac suos omnes extraxit incolumes*, id est, subduxit. Apud Suetonium *elicere* est, heraus locken/ Galbâ cap. 19 *Extractus falsis rumoribus, quos conspirati, ut eum in publicum elicerent, de industriâ dissiparant.* Sed *Ex aliquo se extrahere negotio*, sich loß reissen/ Terent. in Phorm. act. 1. scen. 4. vers. 3. ¶ 2. *Extrahere diem*, id est, consumere, Cæsar 1. de B. Civ. cap. 33 *Sic triduum disputationibus excusationibusque extrahitur.* Et libr. 3. cap. 28 *Sed tractandis conditionibus & simulatione deditionis extracto primo noctis tempore.* Sic, *Æstas extrahebatur, sine ullo effectu*, Livius libr. 32. cap. 9. Et, *In annum rem aliquam extrahere*, Idem lib. 2. cap. 56. *Extractum in tertium annum bellum est*, Idem lib. 3. cap. 2. Et, *In infinitum aliquid extrahere*, Quintil. l. 4. c. 1. Etiam Cicero l. 1. Ep. 4. ad Lentulum: *Res ab adversariis nostris extracta est*, id est, suspensa, auffgezogen. Statius 1. Thebaid. v. 323

- - - - - *Spes anxia mentem*
Extrahit, & longo consumit gaudia voto.

C

Et lib. 3. Thebaid. v. 574

- - - - - *populumque ducesque*
Extrahit incertis.

¶ Intrahere. Apulejus l. 5. Metamorph. p. 167 ed. Elmenh. *Sulcatos intrahens gressus.* Ita & Pricæus p. 101.

¶ Intertrahere; Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 41

Ni ego illi puteo si occepso (i. e. occepero) *animam omnem intertraxero.*

Ubi *inter* vim φθαρτικὴν habet, ut Vossius interpretatur Etymolog. p. 267 in *Instigo.*

D

¶ Intractabilis, &

¶ Intractatus, vide supra post *Tractabilis.*

¶ Obtrectare, obloqui, detrahere, laudem alicujus minuere, verleumbden / verkleinern / übel nachreden / ut, *Laudibus alterius obtrectare*, Livius lib. 8. cap. 36. Qui & *obtrectare laudes* dixit. Et Plinius, *Lautitiam ejus omnem apparatumque obtrectans*, de Cleopatra lib. 9. cap. 35. Nepos Aristide princ. *Itaque cum eo de principatu contendit: nam obtrectarunt inter se*: id est, æmuli fuerunt, & dissenserunt. Sic Cicero alibi *æmulari & obtrectare* conjunxit, ut 4. Tusc. cap. 20: qui & eodem libr. cap. 8 *obtrectationem* ζηλοτυπίαν interpretatur. Suetonius Tiberio cap. 52 *Germanico usque adeo obtrectavit, ut & præclara facta ejus pro supervacuis elevaret, gloriosissimas victorias ceu damnosa Reip. increparet.* Ex quo loco egregie patet quid sit *obtrectare.*

¶ Obtrectatio, ægritudo est ex eo, quod alter quoque potiatur eo, quod ipse concupierit, ut Cicero definit 4. Tusc. cap. 8. abgünstige Nachrede. *Invidiâ atque obtrectatione impediri*, Idem 1. de invent. cap. 11. extr. Et Tacit. 1. Histor. c. 1 *Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur*, Nachrede und Abgunst höret man gerne. Nepos Attico c. 6 *Efficiebat ut inter quos tanta laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio.* Et c. 28 *Inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat*, &c.

¶ Obtrectatus, ûs, idem. Gellius in Præfatione: *sine vano obtrectatu considerent.*

¶ Obtrectator. Cic. de Clar. orat. c. 1 *Adversarius & obtrectator laudum mearum.* Pro Flacco, c. 28 *Sermoni obtrectatorum locum relinquere.*

¶ Pertrahere, vi trahere. *Pertrahere in castra*, Livius libr. 7. cap. 39. *Navis ad ripam alteram pertrahitur*, Idem libr. 21. cap. 28.

¶ Pertractare, frequenter tractare, ut, *Bestias manibus pertractare*, Hirt. bell. Afr. cap. 72. Sed, *Diligenter & sæpe aliquid pertractare*, est apud se reputare diligenter & cogitare, erwegen/ betrachten/ Cicer. 2. de Invent. cap. 14. Sed, *Oratione, prætermissa minime necessaria, ea, quæ rem continent, pertractemus*, Idem in 4. Tuscul. cap. 10. von was handeln / reden.

¶ Pertractatio. Cic. 1. de orat. c. 11.

¶ Pertractate, i. e. pervulgate, apud Plaut. Prologo Captiv. v. 55 *Non pertractate facta est*, subaudi fabula, id est, non vulgari & aliis crebrius usurpata ratione.

¶ Prætractatus, ûs, nomen. Tertullianus de fuga in persec. c. 4 *Possumus determinare ex hoc ipso prætractatu.*

¶ Protrahere, herfür ziehen. Liv. l. 28. c. 29. *Nudi in medium protrahebantur.* Idem l. 33. c. 28 *Protrahere ad indicium.* Propertius l. 3. eleg. 18. v. 26

Mors tamen inclusum protrahit inde caput.

¶ 2. Sed, *Impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis protrahat dies*, aufschieben. *Protrahere & differre*, Suetonius Nerone c. 32.

¶ Retrahere, zurück halten/ abhalten / ut, *Poetam a studio retrahere*, Terent. in Prolog. Phorm. *A Republ. aliquem retrahere*, Cic. pro Sextio c. 15. Et Virg. 5. Æneid. v. 709

Nate dea, quo fata trahunt, retrahuntque sequamur.

Retrahere se, ne, &c. sich zurück halten/ entziehen. *Se retraxit, ne pyxidem traderet*, Cicero pro Cæl. c. 26. Celsus l. 1. c. 1 *Interdum in convivio esse, interdum ab eo se retrahere.* Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 58

Ac ne te retrahas & inexcusabilis absis.

¶ Proprie *Retrahi* dicebantur fugitivi, cum domum reducerentur, ut observat Turnebus lib. 24. Adversf. cap. 29. *Retrahi ex fuga*, Sallust. Catil. cap. 47. extr. Terentius Heaut. act. 4. scen. 1. extr.

Retraham hercle, opinor, ad me idem illud
fugitivum argentum tandem.

¶ Retractus, ex participio nomen, ut, *retractior a mari murus*, Liv. l. 34. c. 9. id est, reductior, remotior paullo. Sic *retractius paullo cubiculum*, Plin. l. 2. Epist. 17.

¶ Retractare, wiederum auffs neue fürnehmen. Tacitus de Germania cap. 22. extr. *Ergo detecta & nuda omnium mens postera die retractatur: & salva utriusque temporis* (deliberandi & constituendi) *ratio est. Deliberant, dum fingere nesciunt. Constituunt, dum errare non possunt.* Et Ovidius Trist. lib. 5. eleg. 7. vers. 63 *defuncta verbo retracto.* Idem Trist. 4. eleg. 4. vers. 41

Neve retractando nondum coeuntia rumpam
Vulnera.

Et, *Augemus retractando dolorem*, hoc est, reminiscendo, Cicer. ad Attic. lib. 8. ep. 9. Et, *Retractare actiones*, id est, repetere, & iterum tractare, seu recensere, Plin. Epist. 9. extr. l. 4. Idem l. 9 Epist. 10 *Oratiunculam unam atque alteram retractavi.* Et inde *Retractationum* libris nomen, quos Augustinus dedit. Opus *retractatius*, pro emendatiori, Cic. ad Attic. l. 16. epist. 3. ¶ 2. Apud Virgilium *retrahere* est, Æneid. 12. v. 889

Quæ nunc deinde mora est? aut quid jam, Turne, retractas?

Nam retrahebat se Turnus ex pugna territus omine: de quo antecedit: hinc sequitur mox:

Non cursu, sævis certandum est cominus armis.

¶ 3. Retractare pro *Detrectare*, vide in *Retractator.*

¶ Retractatus, a, um. participium & nomen. Cic. ad Attic. 16. epist. 3 σύνταγμα *misi ad te retractatius.*

¶ Retractatus, ûs, nomen, idem sonat Tertulliano, quod *retractatio*, Apolog. cap. 4. *Sine ullo*, inquit, *retractatu præscribitis.* Idem lib. 1. adv. Marc. cap. 1 *sine retractatu doctrinarum revincendus.*

¶ Retractatio, idem. Cic. l. 13. ad Attic. epist. 25. pr. *Conficies, & quidem sine ulla dubitatione aut retractatione.* [Græv. & Grut. *retrectatione.* Vide hujus Notas] Idem l. 5. Tuscul. c. 29 *sine retractatione libere dicere.*

¶ Retractator. Tertullianus de Jejun. cap. 15 *retractator officii*, ut Frobenius expressit: Rigaltius autem *detrectator*, quod sensus

sensus videtur postulare. At vero istius ætatis scriptoribus non raro *retractare* pro *detrectare* est, ut Salmasius ad Spartiani Hadrianum c. 12 tam ex Glossis vetustis, quam aliunde probavit. Ac Idem ad ejusdem Getam c. 4. pr. ex MSS. verbum *Retractator* restituit, ubi vulgo *tractator* lectum fuit.

¶ Retractabilis: unde

¶ Irretractabilis. Augustinus Confess. l. 10 c. 33 *non irretractabilem sententiam proferens.*

¶ Subtrahere, heimlich entziehen. *Fugâ se subtrahere*, Hirtius 8. B. Gall. c 33. sich verschleichen. *Furium gravi implicitum morbo fortuna bello subtraxit*, Livius l. 8. c. 29. ¶ 2. *Subtrahere se*, est amare otium, sich von Händeln und Aemptern entziehen/ Plin. Panegyr. c. 86. *Subtrahere se a curia*, Cic. ad Qu. fratr. l. 2. ep. 8. *Judicio mors eum subtraxit*, Livius l. 6. c. 1. *Labori se subtrahere*, Colum. l. 1. c. 9. *Subtrahere e pondere*, abnehmen/ zurück nehmen/ Plin. 33. c. 9.

TRAIANVS, Τραϊανός, Imperator Romanus fuit circa annum Christi C. Princeps optimus, quemadmodum testatur acclamationis in creandis Imperatoribus formula, *Sis felicior Augusto, melior Trajano*, apud Eutropium lib. 8. cap. 2. n. 18. Præfectum Prætorii cum aliquando elegisset, gladiumque ei tradidisset, addidit hæc verba: *Hoc ense contra meos hostes uteris, cum tibi justa mandavero. Quod si me verò agere videris injuste, contra me eodem utitor.* Xiphil. Tertiam tamen in Christianos movit persecutionem, de qua epistolam Plinii l. 10, 97 habes, cum responsione Trajani n. 98.

TRALLES, Trallium, plurale, ut *Sardes*, ium, ibus, ut Juvenalis dixit Satyr. 3. v. 70

Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, &c.

Singulariter *Trallis* Plinius lib. 5. cap. 29, ut Græc. Τράλλις. Fuit urbs in Lydiæ Cariæque confinio, unde Stephanus Lydiæ; Plinius & Ptolemæus Cariæ adscribunt.

¶ Trallianus, adjectivum.

TRĀMA, idem quod subtegmen, filum scilicet, quod intra stamen trameat seu currit. Primam productam habet Pers. Satyr. 6. v. 73

- - - - - *Mihi trama figuræ Sit reliqua.*

Id est, exilitas & macilentia mei corporis, &c. Vide Scalig. in conject. p. 49 præcipuè Casaub. ad allegatum Persii locum. Vet. Gloss. *Trama*, κρόκη, πλοκή, ῥοδάνη.

TRĀMES, itis, a *trans* & *meo*, Propert. l. 3. eleg. 16. v. 26

Quà facit assiduo tramite vulgus iter.

Significat semitam transversam, ein Fußsteig. Vet. Gloss. *Trames*, τρίβος, πόρος. *Trames*, via angusta. *Angustus trames*, Plinius Panegyr. c. 22. *Egressus est non viis, sed tramitibus*, Cic. in Philipp. 13. c. 9. Silius l. 6. v. 120

Talis lege deûm clivoso tramite vita,
Per varios præceps casus rota volvitur ævi.

¶ Tramites etiam loca saltuosa sunt & virgultis obsita. Propert. l. 3. eleg. 13. v. 44 *Etsi forte meo tramite quæris avem*, ubi Scaliger, Propertii sospitator, exponit Silvam tramitem.

TRANQVILLVS, um, quietum, placidum, γαληνόν, still. ut, *Mare tranquillum*, Cic. pro Cluent. c. 49. *Esse animo tranquillo*, de Senect. cap. 20. *Frons tranquilla & serena*, In Tuscul. lib. 3. cap. 15. Et Terent. in Eunuch. act. 5. scen. 9. v. 8. *Fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo*, zum Stand gebracht habe. Idem in Phorm. a. 3. sc. 1. v. 15 *Adhuc tranquilla res est*, es hat noch keine Noth. ¶ *Tranquilli* etiam dicuntur, qui inter se pacate agunt, atque ex simultate in gratiam rediere. Plautus Amphitr. act. 3. sc. 3. princ.

- - - - *jam pax est inter vos quæso duos?*
Nam quia vos tranquillos video, gaudeo & volupe est mihi.

Idem Captivis act. 3. v. 85

Proinde Deum huncce saturitate facias tranquillum tibi.

Et Cistellar. act. 3. v. ult.

Eadem sic possum tranquillum facere irato mihi.

¶ Tranquillior, tranquillissimus. Livius lib. 2. cap. 63 *Tranquilliorem plebem fecerunt.* Cicero in Pison. cap. 15 *tempus tranquillissimum* opponit *turbulentissimo.* Et, *Animus tranquillissimus*, 7. ad Attic. epist. 7. Et, *Res tranquillissima*, apud Senecam Epist. 84.

¶ Tranquille, & Tranquillo, adverbia, ut, *Tranquille placideque vitam traducere*, Cic. in Tuscul. 3. cap. 11. in Ruhe. *Tranquillo quilibet gubernator est*, id est, dum tranquillitas est, Seneca Epist. 85. Vide Chiliadas. Nam ipse Seneca, tanquam proverbium profert, interserendo, *ut ajunt.* Comp. *Animus tranquillius inter divina mansurus*, Seneca epist. 71. Superl. *Tranquillissime senuit*, Sueton. Aug. c. 2.

¶ Tranquillitas, Ruhe/ Stille. *Otium & tranquillitas vitæ*, Cicer. pro Mur. cap. 27. *Locus quietis & tranquillitatis plenissimus*, de orat. lib. 1. cap. 1. *Maris tranquillitas*, Cicer. ad Attic. lib. 6. cap. 8. Et, *Animi tranquillitas, quæ placida est, & quieta constantia*, Idem in 4. Tuscul. cap. 5. *Tranquillitas animi*, Latinis dicitur, quæ Græcis εὐθυμία. Vide Senecam de Tranquillitate animi cap. 2.

A ¶ Tranquillo, tranquillare, tranquillum facere sive reddere. Plautus Captivis act. 1. sc. 2. v. 21

Cujus nunquam vultum tranquillavi gratiis.

Nepos in Attico c. 5 *Tranquillatis rebus Romanis remigravit Romam.* Horatius l. 1. epist. 18. v. 103

Quid pure tranquillet, honos, an dulce lucellum.

id est, animi & vitæ tranquillitatem præstet.

TRANS, ut, *trans mare, trans montes*, id est, ultra. über. Cic. ad Att. l. 12. ep. 19 *Cogito trans Tiberim hortos aliquos parare.* Idem pro Quint. c. 3 *Trans Alpes usque transferri*, biß über die Alpen. Horat. l. 1. epist. 11. v. 27

Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

TRANSENNA, æ, ein Schranckfenster / Gegitter / cancelli vel ferrei vel lignei, qui fenestris & mercibus interdum procul aspicientibus opponuntur. ¶ 2. Hinc locutio proverbialis, apud Ciceronem de Orat. lib. 1. cap. 35 *Per transennam adspicere*, id est, non propius, sed procul. Vide Chiliad. . . ¶ 3. Plauto in Bacchid. act. 4. scen. 6. v. 22 *transennæ* sunt funiculi aucupum, ad insidias concinnati. *Ab transennâ hic turdus lumbricum petit*, hoc est, per transennam. Proverbiale id est, ubi quis significat proximus esse certo periculo, den Todt an etwas essen. Et in Rudente act. 4. sc. 7. v. 10

B - - - - *in ætate hominum plurimæ*
Fiunt transennæ, ubi decipiuntur dolis
Atque ædepol in eas plerumque esca imponitur &c.

Sallustius 2. Histor. apud Nonium: *Præterea cum sedenti transennâ demissum victoriæ simulacrum cum machinato strepitu tonitruum coronam capiti imponebat.* TRANSENNA, id est, per funiculum.

TRANSILVANIA a silvis hodie dicitur, quæ Dacia olim appellata. Siebenbürgen. Genus incolarum mistum ex Saxonibus est, quos eo Carolus Magnus aut traduxit, aut rejecit. Vide Cluverium, & Forstnerum ad Tacitum p. 324.

TRANSTRA, orum, plural. fori, vel scamna remigum, Ruder-Bäncke. *Considere transtris*, Virg. Æn. 3. v. 289. Et Lucanus lib. 3. v. 543

- - - - - - *tum cærula verrunt,*
Atque in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.

¶ 2. Et tigna transversa a pariete in parietem, Querbalcken/ Querlatten/ Querbäncke. Vitruv. l. 2. c. 1.

TRĀPES, etis, τραπης, & *Trapeta*, & *Trapetum*, & *Trapetus*, mola olivaria, eine Oehlmühle. Virg. 2. Georg. v. 519

Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

Τρέπω, verto. Arnob. l. 2. p. 59 *dolium, cupa, trapetum.*

C TRĀPEZA, τράπεζα, tabula argentariorum, ein Wechseltisch/ Wechselbanck.

¶ Trapezita, τραπεζίτης, mensarius, ein Wechsler. Duplici autem ratione apud trapezitas sive mensarios poni pecunia solebat, vel custodiæ, vel fœnoris caussa. De priore modo Plauti locus accipiendus Captiv. act. 1. sc. 2. extr.

Ibo intro, atque intus subducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet.

Nimirum, si qua pecunia usus erat, ibant ad trapezitam, apud quem ante summam certam posuerant, & inde sumebant, detrahendam summæ. Unde Hegio dicit, *subducam ratiunculam.* Significat enim rationes accepti & expensi se collaturum, ut discat inde, quid sibi reliquum fiet. Sic idem act. 2. sc. 3. v. 89 Philocraten, quem Tyndarum servum putabat, ad trapezitam suum ducit, ut de summa apud eum posita profecturo eidem viaticum det. De altera ratione apud eundem Comicum exemplum habemus Mostellaria act. 3. sc. 1. ut vult Rævardus l. 1. Var. lect. cap. 15. Minus recte. Neque enim Danista ibi queritur, neminem apud se ponere pecuniam fœnori, unde rursus fœneret, sed neminem esse, cui ipse locet pecuniam. Vide & supra in *scribo* & *perscribo.*

D ¶ Trapezophōron, τραπεζοφόρος, cui mensa innititur, ein Tischfuß/ lignum sacerdotis cujusdam, Suidas exponit. Utitur Cicero ad Gallum lib. 7. fam. ep. 24 *Quod tibi destinaras Trapezophoron, si te delectat, habebis*, &c. Vide Cœl. antiq. lection. l. 4. cap. 14.

TRAPEZVS, untis, Τραπεζοῦς, Ponti Cappadocii urbs, patria Georgii Trapezuntii, magni in omnibus illustribus doctrinis hominis, qui in extrema senectute omnium, & Græcarum & Latinarum literarum oblitus fuisse dicitur. Tacitus *vetustam Asiæ civitatem a Græcis in extremo Ponticæ oræ conditam* vocat 3. Histor. cap. 47. Sedes imperii fuit per ducentos & quinquaginta circiter annos, a capta per Venetos & Francos Constantinopoli, ultra decennio tempora, quibus Constantinopolis a Turcis est expugnata. Vide nostram Hist. Medii Ævi.

Trasymachus, vide *Thrasymachus.*

TRASYMENVS, Τρασύμενος, vel Latina scriptura *Trasimenus*, lacus in agro Perusino celebratus pugna Hannibalis cum Flaminio Consule, quem ad eum lacum interfecit Hannibal cum 23 millibus. ¶ 2. adjective apud Ovid. Fast. v. 765

Sunt tibi Flaminius Trasimenaque littora testes.

¶ Trasi-

¶ Trasimenicus, adjectivum. *Trasimenica strages*, Sidonius Carm. 9. v. 248. A

TRAVSI, Thraciæ populus, Τραυσοὶ, qui natos pueros ploratione, mortuos lætitia prosequebantur. Herodotus lib. 5. cap. 4.

TREBATIVS, JurisConsultus, Ciceroni perfamiliaris, quemadmodum ejus epistolæ ostendunt.

TREBAX, id est, pervicax, exercitatus, Græcæ originis, quasi τρίβαξ. Sidonius lib. 1. epist. ult. *trebacissimus senex*, de quo ante paullo dixerat: *homo litium temporumque varietatibus exercitatus.* Adi Sirmondum in h. l. VVowerus inde derivat *Trebatiorum* nomen, quem pariter vide in hanc epistolam.

¶ Trebaciter. Idem Sidonius lib. 9. epist. 11 *Malui factum fateri simpliciter, quam trebaciter diffiteri.* id est, callide, astute, &c.

TREBONIVS, ex conjuratoribus fuit contra Cæsarem, pœnas dedit, sicut reliqui omnes Cæsaris percussores, interfectus crudelissime a Dolabella. Vide Cicer. 11. Philipp. cap. 2. & Vellej. Paterc. lib. 2. cap. 69.

TREMO, tremere, a Græco τρέμω, est horrere frequenti commotione, ut consistere quis nequeat, zittern. Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 4. *Totus, Parmeno, tremo, horreoque, postquam aspexi hanc.* Cicero *Tremere animo* dixit, pro maximopere metuere, B ad Qu. fratr. lib. 1. ep. 1. cap. 1. *Tremere toto pectore*, in Tusc. lib. 4. cap. 22. *Vox tremens*, bebende / Idem ad Qu. fratr. lib. 3. epist. 2. Seneca in Troadibus v. 259

> *quoque fortuna altius*
> *Evexit ac levabit humanas opes,*
> *Hoc se magis supprimere felicem decet,*
> *Variosque casus tremere metuentem deos*
> *Nimium faventes.*

Ubi τὸ *Tremo* active posuit, pro timere. Virgil. 8. Æneid. v. 296 *Te stygii tremuere lacus.*

¶ Tremendus, Poetis in usu est, ut, *Rex tremendus*, für dem man erzittern muß. Virgil. 4. Georg. v. 469.

¶ Tremebundus, ut, *Manu tremebunda tangere*, Cic. pro domo sua cap. 52. *Membra tremebunda*, Ovidius 4. Met. v. 133. *Stat tremebundus*, Silius lib. 10. v. 243. Comparativus *tremebundior* est Columellæ lib. 10. v. 396.

¶ Tremiscere, tremore concuti, Virg. 3. Æneid. v. 648

> *Sonitumque pedum, vocemque tremisco.*

¶ Tremefacere, tremorem incutere, schrecken / zitternd machen. Virgil. 6. Æneid. v. 803

> - - - - *Lernam tremefecerit arcu.*

Idem 2. Æneid. v. 382

> - - - - *visu tremefactus abibat.*

¶ Tremor, das Zittern. Cicer. pro Flacc. cap. 4 *Id quod dixit, quanto cum pudore, quo tremore & pallore dixit?* Virgil. C 2. Æneid. v. 121

> *Gelidusque per ima cucurrit Ossa tremor.*

¶ Tremulus, tremens. Terent. in Eunuch. act. 2. scen. 3. v. 44 *Accurrit incurvus, tremulus* &c. *Tremula flamma*, Cicer. 2. de nat. D. cap. 43. *Tremula manus*, Martial. lib. 12. epigr. 75. *Equos tremulos* animosissimos vocat Nemesianus Cyneget.

Composita:

¶ Attremere, ad vocem alicujus contremiscere, Statius 8. Theb. v. 81 *attremit oranti.*

¶ Contremere, erzittern / erschrecken. ut, *cælum tonitru contremit*, Cicero de Orat. lib. 3. cap. 39. Et lib. 1. de divin. cap. 28 *Timore perterritus contremuit*, quod tamen a contremiscere esse potest.

¶ Contremisco, idem. Cicer. 1. de orat. cap. 26 *In principiis dicendi tota mente atque omnibus artubus contremisco.* Et Cæcina Ciceroni lib. 6 epist. 7 *Cum vero ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco.* Cum accusativo Senec. in Epistol. 65. fin. *Non contremiscamus injurias, non vulnera, non egestatem.* Horat. 2. Carm. od. 12

> - - - - *unde periculum*
> *Fulgens contremuit domus* D
> *Saturni veteris.*

¶ Contremiscendus, passive, Sidonius lib. 9. epist. 11 *Quam mihi rigor disciplinæ tuæ, in literis æque ut moribus, sit ambifariam contremiscendus.*

¶ Intremere, idem quod contremere. Silius lib. 16. v. 664 transitive: - - - - *Hannibalem ecce senectus*

> *Intremit, aut ægros simulat mentita timores.*

¶ Intremiscere, idem quod contremiscere. *Terra intremiscit*, Plin. lib. 2. cap. 79. die Erde erbebet. Ovid. 2. Metam. v. 180

> *Palluit, & subito genua intremuere timore.*

¶ Pertremiscere, totum contremiscere, durch und durch zittern / cujus tamen exempla rara sunt.

TREPIDVS, um, pavidus, tremens, dubius, ἀμφίφοβος, furchtsam / zitternd für Furcht. Livius lib. 2. cap. 24 *Curia mœsta ac trepida ancipiti metu.* Idem 1. cap. 27 *Tullius in re trepida duodecim vovit Salios*; id est, dubia & proinde timorem incutiente. *Trepidæ literæ*, periculum nuntiantes, apud Curtium lib. 7. c. 1. n. 36. Et cum Genitivo, *Trepidi suarum rerum*, id est, incerti, Livius lib. 36. c. 31. Et Virgil. 12 Æneid. v. 589 *Illæ intus trepidæ rerum discurrunt.*

¶ Trepidulus, diminutivum, Plaut. in Pers. cap. 4. sc. 2. v. 3. & Gell. lib. 2. cap. 29.

¶ Trepide, adverbium, celeriter, & quasi per metum. *Stativa trepide deserta fuerant*, Liv. lib. 22. cap. 31.

¶ Intrepidus, impavidus, unerschrocken. *Vultus intrepidus*, Ovid. 13. Metam. v. 478. Et Plinius in præfat. *Hæc quis posset intrepidus æstimare*, &c. ohne Furcht.

¶ Intrepide, audacter. Liv. lib. 26. cap. 4 *Postquam adsuetudine quotidiana satis intrepide visum est fieri.* Ausonius Præfatione 3 *Ipse est, intrepide volate versus.*

¶ Prætrepidus, sehr furchtsam. *Lætari prætrepidum cor*, Persius Satyra 2. vers. 54. Et Suetonius Tiberio cap. 63 *Non modo invisus ac detestabilis, sed prætrepidus quoque atque etiam obnoxius vixit.*

¶ Prætrepidans, vide post *Trepidare*, & *Trepidatio.*

¶ Semitrepidus. Apulejus lib. 7. p. 191 *Semitrepidus juxta mucrones Martios constitutus.*

¶ Trepido, trepidare, metu & trepidatione concuti, in Furcht und Zittern stehen. Terentius in Eunuch. act. 5. scen. 6. vers. 8 *Quid est, quod trepidas?* Cicer. de Oratore lib. 3. cap. 42 ex Poeta quopiam:

> *At Romanus homo, tametsi res bene gesta est,*
> *Corde suo trepidat.*

Terentius in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 35 *Trepidari sentio, cursari sursum prorsus.* ¶ 2. Significat & festinare, properare. Nonius: TREPIDARE *non solum metuere, sed & properare significat.* Ita Virg. 4. Æn. v. 121

> *Dum trepidant alæ, saltusque indagine cingunt;*

id est, festinant. Quanquam alii aliter interpretantur. Horatius lib. 3. od. 27

> *Sed vides, quanto trepidet tumultu*
> *Pronus Orion?*

Id est, properet, festinet, ut Vet. Scholiastes exponit. Idem Horat. lib. 1. epist. 10. v. 20

> *Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,*
> *Quam quæ per pronum trepidat cum murmure rivum.*

Trepidat, id est, subsultim decurrit.

¶ Trepidanter, furchtsam / mit Zittern. *Trepidanter agere*, Cæs. lib. 1. de bell. civil. cap. 19 *Cum Domitius omnia trepidantius timidiusque ageret.* Sidonius lib. 2. cap. 10 *Suas otiositates trepidanter edentem meliorum carminum comparatio premit.* Sueton. Ner. cap. 49 *Trepidanter effatus*, &c.

¶ Trepidatio. *Injicere trepidationem*, Liv. lib. 2. cap. 53. *Facere trepidationem*, Idem lib. 3. cap. 3. *Trepidatio conscientiæ indicium est*, Curt. lib. 8. cap. 1.

¶ Prætrepidans, valde trepidans. Catullus Carm. 47 de adventu veris, v. 7

> *Jam mens prætrepidans avet vagari.*

Et Paullinus Petrocor. lib. 6. vers. 492 *Ignis prætrepidans.*

TRES, tria, τρεῖς, τρία, nomen numerale, drey / ut, *Trium literarum homo*, Plaut. in Aulul. act. 2. sc. 4. extr. id est, FVR. *Tria saluberrima. Tribus verbis*; id est, breviter. Plautus in Milit. act. 4. sc. 2. v. 29 *Pax! tribus te verbis volo.*

¶ Ter, Ternus, Tertius, cum derivatis & compositis vide supra suo loco.

¶ Tredecim, vide *Decem.*

¶ Tresviri, Plaut. Amphitr. pr. idem quod *Triumviri.*

¶ Tressis, tressis, trium assium. Pers. Sat. 5. v. 76 *non tressis agaso.*

¶ Triangulus, um, vide in *Angulus.*

¶ Triarii, milites veterani, qui in tertio ordine post aciem constituebantur, ut duobus ante se ordinibus parum prospere pugnantibus succurrerent. Inde, *rem ad triarios rediisse*, cum laboratur, proverbio increbuit. Vide Livium lib. 8. cap. 8.

¶ Tribrachys, τρίβραχυς pes ex tribus syllabis brevibus, *legere, dominus.*

¶ Triginta, dreißig. *Triginta judices*, Cic. pro Cluentio c. 27.

¶ Undetriginta, Neun und zwanzig.

¶ Duodetriginta, Acht und zwanzig. Livius lib. 28. c. 18 *Duodetriginta oppida.* Et Ausonius in Eclogario, quoteni dies sint mensium singulorum:

> *Unus erit tantum duodetriginta dierum.*

¶ Trigesimus & Tricesimus. *Tertius & trigesimus annus*, Cic. de Senect. cap. 6.

¶ Undetrigesimus, der Neun und zwantzigste. Livius libro 25. cap. 36 *Cn. Scipio undetrigesimo die post fratris mortem est interfectus.*

¶ Duodetrigesimus, der acht und zwantzigste. Varro apud Gellium lib. 3. cap. 10 *Duodetricesimo* [die] *Luna, ex quo vestigio profecta est, eodem redit.*

¶ Tricies, dreißigmahl. Cicero 3. in Verrem cap. 38 *Dolabella HS ad tricies litem esse æstimatam.* Liv. lib. 28. cap. 9 *Pecuniæ in ærarium tulerunt sestertium tricies octoginta millia æris.*

¶ Triceni, æ, a. *Latent circa canis ortum tricenis diebus*, i. e. triginta, Plin. lib. 9. cap. 3.

¶ Tricenarius. *Tricenariæ vites*, Varro de re rust. lib. 1. cap. 2, quod

quod jugerum tricenas amphoras reddat. ¶ Deinde notat eum, qui est XXX annorum. Arnobius lib. 2. p. 58 *Quod vultus annos agens? vultis vicenarius? vultis tricenarius?*
¶ Triceni vel Treceni, vide in *Centum*.
¶ Triceps, tria habens capita. *Triceps apud inferos Cerberus*, Cicero Tuscul. 1. cap. 5. Vide *Caput*.
¶ Triclinium quære in *Clinice*.
¶ Tricornis, Tricorpos, Tricuspis, vide in *Cornu, Corpus, Cuspis*.
¶ Tridens &c. vide in *Dens*.
¶ Triduum, in *Dies* quære.
¶ Triennis, & Triennium, vide in *Annus*.
¶ Triens, quatuor unciæ, & nummus valens tertiam partem assis, denique phiala seu haustus quatuor cyathorum. Vide *As* & *Cyathus*. Perf Sat. 3. v. 100

- - - - *Calidumque trientem*
Excutit e manibus.

¶ Trientalis, ut, *Trientalis materia*, Vitruv. lib. 10. cap. 6. pr. vier Daumen dick/ in mensuris enim unica pollicem significat. Hinc *folia trientalia*, quæ amplitudine quatuor pollices æquant, Plinio dicuntur libro 27. cap. 5. ¶ Trientalis aspectus, vide *Quadrantalis* in *Quatuor*.
¶ Trifaux, tres fauces habens. Vide *Faux*.
¶ Trifariam, vide post *Fari*.
B ¶ Trifer, ut, *vites trifera*, Plinius lib. 16. cap. 27. Vide in *Fero*.
¶ Trifidus, Trifolium, Triformis, Trifur, Trifurcus, vide in *Findo*, *Folium*, *Forma*, *Fur*, *Furca*.
¶ Triga, vel Trigæ, ut bigæ, currus, qui tribus equis trahitur, Ulpianus Lege 38. § 14. de Ædilit. edicto.
¶ Trigarius, agitator trigarum. Plin. lib. 28. cap. 16.
¶ Trigarium, certamen curule, Plinius lib. 37. cap. 13.
¶ Trigeminus. *Trigemini*, plurale, infantes tres uno editi partu, Columella lib. 2. cap. 1. *Porta trigemina Romæ*, per quam trigemini sive tres fratres Horatii exierunt. Vide plura in *Geminus*.
¶ Trilibris, vide in *Libra*.
¶ Trilix, ut, *vestes trilices*, quæ tribus liciis constant, ein Dreyling/ Bilix, ein Zwilling/ Vide *Licium*.
¶ Trimacrus, τρίμακρος, pes tribus constans syllabis longis, *virtutes*.
¶ Trimestris. *Trimestres anni Arcadum*, Plinius lib. 7. cap. 48. *Spatium trimestre*, trium mensium. Vide *Mensis*.
¶ Trimodium, vide in *Modium*.
¶ Trimus, a, um, trium annorum, *arbor bima, trima*, dreyjährig/ Plin. lib. 17. cap. 11.
¶ Trimulus, dimin. Sueton. Nerone cap. 6.
C ¶ Trimatus, ûs, ætas trium annorum, dreyjährige Alter. *Trimatum excedere*, über drey Jahr seyn. Columella lib. 8. c. 5.
¶ Trinundinum, vel trinum nundinum, quod aut tribus in locis uno die, aut tribus diebus uno loco celebrabatur. Valla lib. 3. cap. 5 *Trinundino leges promulgari solebant ob hominum frequentiam, qui ex agris in urbem convenerant*. Vide supra in *Nundinæ*. ¶ Sunt, qui tertiam nundinarum diem *trinundinum* dictum fuisse putant. Idem igitur dicere est, *trinundino*, & *in trinundinum*. Et *tertiis nundinis*, & *in tertias nundinas*. Livius lib. 3. cap. 35 *Comitia decemviris creandis in trinundinum indicta sunt*.
¶ Trinus, a, um, drey oder dreyfach. Vide de hoc Vallam loco modo indicato, quod & singulari & plurali numero non adeo frequens inveniri censuit. Cæsar lib. 7. cap. 46 *Milites munitionem transgressi trinis castris potiuntur*, drey Feldläger. Et, *Reddere trinas* [*litteras*] pro ternas, Cicero dixit ad Attic. lib. 11. ep. 17. Porro, quod vulgo jactatur, *omne trinum perfectum esse*, ex musicis sumtum est, in quibus *numerus ternarius* nota modi est perfecti, ut *binarius* imperfecti.
¶ Trinitas, apud Patres & Theologos. v. g. Augustinus de vera relig. cap. 18 *Deus incommutabilis Trinitas*.
¶ Trinummus, fabula Plautina, sic dicta a Sycophanta tribus nummis conducto. Vide ejus fabulæ argumentum.
¶ Triobolum, vide in *Obolus*.
D ¶ Triorches, æ, τριόρχης, avis, sic dicta a numero testium, quos ὄρχεις Græci dicunt, alio nomine *Buteo*, ein Busahrn.
¶ Triparcus, valde parcus, Plaut. in Persa act. 3. sc. 14.
¶ Tripartitus, vide in *Pars*.
¶ Tripatinum, vide *Patina*.
¶ Triplex, dreyfach. Horat. lib. 1. od. 3

Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem &c.

Triplex ratio philosophandi, Cic. 1. Acad. *Triplex anima*, Id. Tuscul. lib. 1. cap. 10.
¶ Triplus, a, um. Cicero de Univers. cap. 7 *Dupla & tripla intervalla explere*. At, *Proportio musicalis tripla*, ein Trippel.
¶ Triplico, triplicare, triplicem efficere, Plinius lib. 7. cap. 48 *triplicatum corvis ævum*.
¶ Tripolis, Τρίπολις, Phœniciæ locus celebratus tribus urbibus, Tyro, Sidone, & Arado, Straboni, Plinio, & Melæ. ¶ Est & alia Tripolis Africæ.
¶ Tripolitanus. *Tripolitana provincia*, Eutropius libr. 8. cap. 10.
¶ Tripolium, τριπόλιον, herba ignota tam Italiæ, quam Germaniæ, sic appellata, quod florem suum ter mutet per diem, quemadmodum Dioscorides indicat lib. 5.
¶ Triquetrum, & triquetra, æ, figura triangularis, eine dreyeckichte Figur. Plin lib. 2. cap. 15.
¶ Triquetrus, adjective, ut, *Ager triquetrus*, Columella lib. 5. c. 2. *Insula naturâ triquetra*, Cæs. lib. 5. Bell. Gall. cap. 13. & Lucret. lib. 4. v. 654

Esse triquetra aliis, aliis quadrata necesse est.

¶ Triquetrum adspectum Plinii quære in *Quadrantalis*, voce *Quatuor*.
¶ Triremis, navis, tres habens remorum ordines, Vide *Remus*.
¶ Trismegistus. Ἑρμῆς Τρισμέγιστος, Mercurius Trismegistus, id est, ter maximus: tribus enim excellentibus donis præditus fuit. Nam & philosophus fuit maximus, & sacerdos maximus, & rex Ægypti maximus primusque adeo, qui de Deo & dæmonibus disputavit. Vide *Mercurius*.
¶ Trisulcus, um, trifidum, vide *Sulcus*.
¶ Tritavus, quasi tertius avus, vide *Avus*.
¶ Trivium, Trivia, Trivialis, vide in *Via*.
¶ Triumvir, cum derivatis vide in *Vir*.
TREVIRI, orum, Galliæ Belgicæ populi in confinibus Germaniæ, quorum urbem *Augustam Trevirorum* & *Treverim* vocant, die Stadt Trier.
¶ Trevir, qui ibi natus. Lucanus lib. 1. v. 441

Tu quoque lætatus converti prœlia Trevir.

¶ Trevericus, adjectivum. Plinius libro 18. cap. 20. extr. *Treverico agro compertum*. Et Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 711 *Treverica urbs*.
TRIBAS, adis. Tribades, Τριβάδες, παρὰ τὸ τρίβειν, a fricando, (unde & Tertullianus *Frictrices* vocavit) dicebantur mulieres, quæ in sexum suum furentes nefaria libidine se polluebant. Qua impuritate Lesbiæ maxime laborarunt. Vide Lucianum in Meretriciis, Dial. 5. Phædrus lib. 4. fab. 14

Rogavit alter Tribades & molles mares,
Quæ ratio procreasset &c.

Quæ in sequiore sexu *Tribades*, hi in sexu masculo *molles* appellati, de quo suo loco. De utrisque S. Paulus in Epist. ad Roman. cap. 1. v. 26. & seq.
TRIBULA, æ, & Tribulum, genere neutro, a terendo dictum erat vehiculum e tabula, lapidibus aut ferro asperata, quo frumenta in area a bobus junctis ducto, terebantur. Qua in opera rustici nostri flagellis hodie utuntur, Flägel. Virgil. 1. Georg. v. 164 *Tribulaque trabeæque* &c. Vide *Traha*. Add. Ludovicus Vives in Augustinum de Civitate Dei libro 1. cap. 8.
¶ Tribularium, locus, ubi tribulæ reponuntur, Columell.
¶ Tribulo, tribulare, ecclesiasticis scriptoribus est affligere, seu angustiis afficere, plagen/ quälen/ ängstigen. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 621

Et tribulata carne victrix castitas
Consumat igne carnium.

Proprie autem *tribulare* est instrumento illo tundere & comminuere, kloppen/umrühren/ apud Catonem cap. 23.
¶ Tribulatio. Legitur apud Vulgatum Interpretem. Vide Roman. 5, 3.
Tribulis, vide *Tribus*.
TRIBULUS, τρίβολος, spinæ genus à semine triangulari, ut videtur, dictum, Weg-Disteln. *Asperior tribulis*, Ovidius libr. 13. Metam. v. 804. *Terrestris* est *tribulus* & *aquaticus*, qui nucleos profert aculeatos, Wasser-Nüsse. Virg. 1. Georg. v. 153

Lappæque tribulique interque nitentia culta
Infelix lolium &c.

¶ Tribulosus, asper, spinosus. Sidon. lib. 1. epist. 7 *Dissimulatio tribulosissima*.
TRIBUNAL, sedes excelsa & magnifica, quam primus in foro ad judicandum constituit Romulus, ut Dionysius auctor est lib. 2. Antiquit. cap. 30. Fuit forma arcuata, sive hemicycli; ut ex Vitruvii lib. 5. cap. 1 constare potest. Unde & extremitates ejus, sive *primores partes*, ut Suetonius appellat Tiberio cap. 30, *cornua* vocabantur. Tacitus libro 1. Annalium cap. 75 *Judiciis assidebat in cornu tribunalis, ne Prætorem Curuli depelleret*, der Richter-Stul. Cic. lib. 3. fam. epist. 8 *Agere pro tribunali*. *Prætor de sella & tribunali pronunciat*, Idem in Verr. 4. cap. 38. *Complere tribunal*, Idem de clar. orator. cap. 84.
¶ Sed & in castris erat tribunal, quod conscendebat Imperator jus dicturus, aut allocuturus milites, antiquitus de cespite exstructum, de quo Lipsius ad lib. 1. Annal. Taciti pag. 42, & ante eum Turnebus in Adversariis. Tribunalia quæ nobiliora Athenis, quæque ignobiliora fuerint, recenset Voss. lib. 1. Inst. Orat. p. 114.
TRIBUNUS. Tribuni, a tribubus, quod præpositi iis essent, dicti & instituti primum a Romulo, dein a Servio Tullio fuerunt, quo-

quorum prior & Civium Romanorum corpus in tres partes, *Tribûs*, ex re appellatas, descripsit, ut Dionysius Halicarnassensis auctor est lib. 2. Antiquit. cap. 7, quem & lib. 4. Antiquit. cap. 18 vide. Late postea patuit hoc nomen. ¶ Nam *Tribuni plebis* dicebantur, quorum judicio, quæ & Senatus decrevisset, subjiciebantur. Erant enim magistri plebis, penes quam summa res erat, & quidam veluti custodes libertatis, & sacrosancti quidem. Nec poterat sine eorum auctoritate Senatusconsultum fieri. Nam si intervenissent Tribuni, non poterat *SCtum* appellari, quod decrevisset Senatus cum Consulibus, sed tantum *Auctoritas* dicebatur, de quo vide suo loco. Creati primum, cum plebs in montem sacrum secessisset. Vide Dionys. Halicarnass. & Liv. lib. 3, & Flor. lib. 1. cap. 23. Conversâ Republica omnis Tribunorum vis in Principes fuit translata. A

¶ *Tribuni militum cum consulari potestate* creati primum fuerunt, cum orta inter plebem patresque certamina fuissent de communicando consulari honore. Cœpit is magistratus statim post urbem a Gallis liberatam: sed brevi post exspiravit. Unde Tacitus, cum initio Annalium Reipublicæ Romanæ statum atque mutationem exponit, *neque Tribunorum*, inquit, *militum consulare jus diu valuit.* Vide Eutropium lib. 2. cap. 1. & Onuphrium Panvinium Commentar. in Fastos ad eum tractum annorum. ¶ Alii *tribuni militum* fuerunt, qui legionibus præfuerunt: nam qui auxiliis regendis præpositi, *præfecti* dicebantur. His initium ab illis Tribunis, quos instituit Romulus & *Celerum* nomine appellavit, Græci χιλιάρχας dixerunt: nos Obristen appellamus. Vide Sigon. lib. 2. de antiqu. jure provinc. cap. 2, & accuratissime Lips. lib. 2. de militia Romana Dial. 9, & supra *Præfectus* in *Facio*. Cæterum in qualibet Legione Tribuni sex erant communi potestate: sic tamen, ut non cuncti simul, sed singuli ordine imperarent per vices; quod ex Polybio Livioque observavit Turnebus lib. 30. Adversar. cap. 24. Postea aliquid mutatum videtur, nec integris Legionibus præfuisse Tribunos, sed partibus earum, hoc est, cohortibus, cum Legionis totius imperium penes eum esset, qui *Legatus Legionis* (de quo suo loco egimus) appellabatur. Quam ob caussam Vetus Scholiastes *Curam cohortis* apud Juvenalem *Tribunatum* interpretatur: & hinc *Tribunos cohortium* apud Tacitum & Plinium. Et quia in qualibet legione cohortes decem erant; idcirco vero simile est, totidem quoque Tribunos in una legione fuisse. In quam sententiam & illustris Savillus inclinat Commentario de Militia Romana pag. 363. Quare hac ratione Legato Tribunus, Tribuno Centurio suberat. Tribunatûs insigne *Pugio* erat seu *Gladius*. Vide *Pugio*. ¶ *Tribunus laticlavus* est, qui *lato clavo* in veste utebatur: hoc est, cui Senatorii ordinis jus erat, aut cui id pro munere Imperatores concesserant; apud Suetonium Domitiano cap. 10. ¶ *Tribunus angusticlavus* autem, qui equestris tantum ordinis; apud eundem Othone cap. 10. Vide Casaubonum ad Augustum Suetonii cap. 38. B C

¶ Est autem *Tribuni* vocabulum eo fusum denique, ut quemvis Curatorem sive Præfectum designaret. Nam & *Tribuni ærarii* fuerunt in libera veteri Republica & posteriore ævo sub principibus *Tribuni voluptatum*, *matrimoniorum*, *chartariorum*, *provinciarum*, quorum apud Cassiodorum mentio fit, dicebantur. *Tribunus Chori* in lapidibus: *Tribunus Scholarum* in Codice Justinianeo legitur, ut Lipsius observavit.

¶ Tribūnītius. *Potestas tribunitia*, Cic. 2. Orat. cap. 28. Et, *Tribunitii candidati*, ad Quintum fratr. lib. 2 ep. 14 sub finem. Absolute autem *Tribunitii* sunt, qui tribunatu olim functi sunt, sicut consulares, qui consulatu. Cic. 13 Philipp. c. 14 *Qui ædilitii? qui tribunitii? qui quæstorii?* subaudi *viri*.

¶ Tribunatus, tribunorum dignitas. *Inire tribunatum*, Cicero libro 11. Epist. ad Atticum epist. 9. *Petere ab aliquo tribunatum*, Cic. lib. 1. de Oratore cap. 7.

TRIBVO, tribuere, exhibere est. zueignen/geben. *Tribuere alicui honorem*, Cicero lib. 2. de Orat. cap. 11. *Præmium*, Idem pro Balbo cap. 17. *Priores partes*, Idem ad Quint. fratr. lib. 3. ep. 4, einem den Vorzug lassen. *Hominum societatem tueri, & suum cuique tribuere*, Idem lib. 1. Offic. cap. 5. *Tribuere tempus alicui rei*, Idem libro 2. Officiorum capite 1. Et, *Valetudini aliquid tribuere*, Idem Tuscul. Quæst. lib. 1. extr. etwas thun um der Gesundheit willen. *Silentium alicujus orationi tribuere*, Idem pro Cœlio cap. 12. *Tantum tibi tribuo, quantum mihi arrogo*, Idem ad Sulpit. lib. 4. famil. epist. 1. Et, *Quibus ille secundum fratrem plurimum tribuebat*, Idem lib. 4. Acad. cap. 4, extr. von dem er sehr viel hält. Sed, *Hoc benevolentiæ ejus tribuendum est*, hoc est, imputandum, zurechnen. Et, *Mihi benevolentiâ, credo, ductus tribuebat omnia*, Cicero de clar. Orator. cap. 51. D

¶ Tributio, tribuendi actus. *Tributio æquabilis*, Idem lib. 1. de Natur. Deor. cap. 19.

¶ Tributor. Apulejus ad Asclep. p. 92 *Mundus præstitor est & tributor omnium, quæ mortalibus videntur bona.*

¶ Tributorius, ut, *tributoria actio*, Lege 1 § 20 Dig. de Exercit. action. Et Lege 6 pr. tit. eodem.

¶ Tribūtum, quod ex privato in publicum tribuitur, seu quicquid a subditis solvitur, vectigal: quanquam *vectigal* & *tributum*, si proprie sumas, differant, de quo Samuel Petitus lib. 2. Variarum Lectionum cap. 1. Schoß/Zoll/Tribut/Schatzung. Cicero lib. 2. Offic. cap. 21 *Danda opera est, ne propter ærarii tenuitatem, assiduitatemque bellorum, tributum sit conferendum.* *Imperare*, *imponere*, *indicere*, *irrogare tributum*, noti usus sunt. *Levamentum tributi*, Tacitus lib. 1. Hist. cap. 8. n. 2. Cæterum *Tributum* duplex erat: alterum in agros, alterum in corpora sive capita provincialium imponebatur; ἐπὶ τῇ γῇ, καὶ ἐπὶ τοῖς σώμασιν, Appianus dixit. Alterum genus & *Tributum capitis* dicitur: item *Capitulare*: denique *Pecunia pro capitibus*. Vide Lindebrogium ad Ammianum Marcellinum pag. 50. *Ultro tributum* impendium in publicum opus dicitur apud Senecam lib. 4. de Beneficiis cap. 1. Ubi vide Lipsium & Turnebum lib. 1. Adversar. cap. 29.

¶ Tribūtus, in masc. eadem significatione. Plaut. Epid. act. 2. sc. 2. v. 43.

¶ Tributarius, tributo solvendo obnoxius, der Zinßbar ist/ Tribut geben muß/ ut, *Civitas tributaria*, Justinus lib. 5. cap. 2. *Terra tributaria*, apud Plinium lib. 12. cap. 1. *Tributariæ* & *Stipendiariæ provinciæ* quid differant, paullo ante laudatus Petitus ibidem ostendit; pro iisdem tamen habere videtur Sueton. Calig. c. 40.

A *Tribuo* Composita.

¶ Attribuere, adscribere, destinare, tribuere, zueignen/geben. *Caussam calamitatis alicui attribuere*, zumessen/ Cicero in Verrem 7. cap. 41. *Huic accedit summus timor, quem mihi natura pudorque meus attribuit.* Et Plin. libr. 16. cap. 37 *Locum aliquem alicui attribuere*, hoc est, assignare. *Orationem alicui rei attribuere*, pro loquentem rem aliquam inducere, Cicero lib. 1. de Invent. cap. 52. *Pecunia attributa*, quæ præsidibus in provincias euntibus assignabatur. Cic. 3. in Verr. cap. 13, & Asconius ibi p. 79.

¶ Attributio. Cicero lib. 1. de Invent. cap. 26 *Ex his etiam attributionibus, sacer, an profanus; publicus, an privatus; alienus, an ipsius, de quo agitur, locus sit; an fuerit.* Epitheta hic & circumstantias significat. Sed, *Attributio nominum*, est debitorum assignatio, Anweisung/ Cicer. lib. 16. epist. ad Attic. ep. 3. Vide Manutio & Sim. Bosio notata.

¶ Contribuere, conferre, tribuere. *Contribuere pecuniam*, Cicero 14. Philipp. extr. zusammen schiessen/legen. Et Plinius lib. 32. cap. 4. extrem. *Contributa habere vitæ remedia.* Suetonius Augusto cap. 48 *Regna, quibus belli jure potitus est, præter pauca, aut iisdem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit.*

¶ *Contributi* dicebantur, qui in diversis oppidis, urbibusque degentes unam civitatem constituebant. Sic Calagurritanos & Oscenses *Contributos* dicit Cæsar lib. 1. de Bell. Civil. cap. 60, quod unam civitatem sive gentem constituerent. Nam si res aliter habuisset se, non potuisset paullo post *magnas quinque civitates ad amicitiam suam adjunctas* dicere. Debuisset enim *sex* numerare.

¶ Contributio. Paullus JCtus Lege 1. Dig. ad Leg. Rhod. de jactu: *Lege Rhodia cavetur, ut, si levandæ navis gratiâ jactus mercium factus est, omnium contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est.*

¶ Distribuere, austheilen/jedes an seinen Ort geben. *Distribuere in aliquot partes, membra, usus*, &c. Terentius in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 17 *Id distributum sane ex sententia est*, ist ausgegeben und vertheilet worden. *Distribuere exercitum in civitates*, Cæsar lib. 5. de B. G. cap. 24. *Distribuere milites in numeros*, Plinius lib. 10. epist. 38. *Distribuere commode tempora peregrinationis*, Cicero ad Att. lib. 2. epist. 1.

¶ Distribute, adverbium, cum distributione, unterschiedlich. Cicero de Invent. lib. 2. cap. 59 *Si distributius tractare quis volet, partiatur in animum & corpus* &c.

¶ Distributio, die Außtheilung. *Sensuum distributio*, Cicero de Finib. lib. 5. cap. 11. ¶ 2. Distributio, μερισμὸς schema Rhetoricum est, cum genus per species, corpus per membra, totum per partes declaramus, magna cum gratia & utilitate.

¶ Distributor. Apulejus ad Asclep. pag. 92 *Deus distributor dispensatorque est bonorum.* Paullinus Nolanus epist. 13 ad Pammachium n. 14 *Hilaris dator & infatigabilis distributor.*

¶ Intribuere. Trajanus ad Plinium ep. 35 *Ne quid ideo intribuant*, id est, contribuant in rem aut usum aliquem.

¶ Intributio. Paullus Recept. Sent. lib. 2 tit. 7 sent. ult. *Collatio intributionis ob jactum salva nave fieri debet.*

¶ Pertribuere. Plinius ad Trajanum lib. 10. ep. 18 *Privatim & publice testimonium pertribuere.*

¶ Retribuere, reddere, vergelten/wieder erstatten. Cicero Declam. antequ. iret in exilium: *Fidei conducit in loco debitum retribuere.* Livius lib. 2. c. 41 *Pecuniam acceptam populo retribuere.*

¶ Retributio, Vergeltung. Augustinus Civ. Dei lib. 22 c. 23 *retributio mali pro bono.* Et Gloss. Vet. Ἀνταπόδοσις, *Retributio.*

¶ Retributor. Paullinus Nolanus epist. 11. [al. 5.] n. 4 *Maximos affectus nobis gratia retributoris indulget.* Et Salvianus lib. 1. de Gub. D. pag. 26 *Deus dum servat bonos, pium se retributorem comprobavit.*

TRIBVS, certa pars populi Romani, quem Romulus divisit in partes tres: deinde singulas rursus in decem dispartitus est. Majores appellavit *Tribus*, minores *Curias*. Itaque tres initio *Tribus* fuêre; postea Servius Tullius quartam addidit &c. Vide Dionys. Halicarnass. lib. 2. cap. 7, & lib. 4. cap. 18 de Tullio & Servio. Liv. lib. 1. cap. 43 *Quadrifariam urbe divisa, regionibus, collibusque, quæ habitabantur partes, tribus eas appellavit, ut ego arbitror, a tributo.* Crescente populo plures subinde additæ, & tandem 35 factæ. Vide Livium lib. 6. cap. 5. extr. Populus Atheniensis in duodecim distributus erat tribus, ad mensium numerum, & rursus unaquæque tribus in triginta genera, quorum *tribules* erant & *contribules*. Vide Chiliadas in adagio φυλῆς γενομένης τήρει τὴν τάξιν, *Tribulis factus serva ordinem*, id est, officio tuo, quemadmodum cæteri, fungere.

¶ Tribūlis, qui ex tribu est. Terentius in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 85 *Estne hic Hegio tribulis noster?* Cicero lib. 13. fam. epist. 58 *L. Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus.* Et, *Conviva tribulis*, id est, plebejus, Horat. lib. 1. ep. 13. v. 15. Vide ibi Torrentium.

¶ Tribuarius. *Crimen tribuarium sodalitiorum*, id est, quod ad tribum pertinet, Cicero pro Plancio cap. 19.

¶ Tributim, per singulas tribus. Cicero ad Attic. lib 4. ep 16 *Populo tributim domi suæ satisfecerat.* Et pro Flacco cap. 7 *Tributim & centuriatim descriptis ordinibus.* B

¶ Contribulis, novum est: veteres pro eo *Tribulis* dixere.

TRĪCAE, arum, plurale, proprie dicuntur vel pili, vel fila, vel alia, quibus pulli gallinacei involvuntur; deinde omnia etiam impedimenta, Verwirrung/ Hinderung. Dictæ autem videntur esse *tricæ* ἀπὸ τῶν τριχῶν, hoc est, à pilis. Cicero ad Attic. lib. 10. epist. 8 *Cujus quidem virtus mirifica, quomodo illa fert publicam cladem, quomodo domesticas tricas*, id est, difficultates & molestias impeditas. ¶ 2. Et *tricæ apinæque* proverbiali figurâ res sunt futiles ac nugatoriæ. Martialis lib. 14. epigram. 1

Sunt apinæ tricæque, & si quid vilius istis.

Vide Chiliades. Ita & Plautus in Rudente act. 5. scen. 2. v. 36 *tricas* nugas dixit. Et Mostell. act. 3. sc. 1. v. 41 *Quin tu istas mittis tricas.*

¶ Trīco, Tricōnes, homines nulli rei bonæ, nebulones. Capitolinus in Lucio Vero cap. 4 *Fertur in tantum vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum fuisse æmulus, ut - - - comissaretur cum triconibus, & committeret rixas.* Adde ibi Salmasium: Onomasticum vetus: *Tricones*, δυσίωδες. Salmasius ad Glossas provocat, quibus *Trico* fit ἀχρεῖος, ἐκλυτος, quibus vocibus in Labbæi Glossario *Tricosus* convertitur. C

¶ Trīcari, apud Ciceronem legitur aliquoties ad Attic. ut, *Publius tecum tricatus est*, lib. 14. epist. 19. quod est nugas agere. Et lib. 15 epist. 13 ad eundem: *Vectenum accusat: tricatur scilicet, ut homo talis.* Ubi vel idem est, vel morari in solvendo. Nam est & tergiversari, morari. Unde

¶ *Tricosum* cum *bovinatore* conjunxit Lucilius:

Hic tricosu' bovinatorque ore improbu' duro.

Idem *tricones nummarios* dixit mala nomina, qui tricantur, id est, tergiversantur & ægre solvunt, die nicht gerne zahlen. *Bovinator* autem est tergiversator. Vide Festum: & adde antea dicta in *Trico*.

¶ Extrīcare, expedire, exsolvere, loß machen/ auswickeln. Plaut. in Epid. act. 1. sc. 2. v. 49 *Aliqua ope me exsolvam, extricabo me aliqua.* Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 88

Mercedem aut nummos unde unde extricat.

Vatinius ad Cic. lib. 5. fam. ep. 10 *De Dionysio tuo adhuc nihil extrico*, hoc est, nihil adhuc explorati aut certi habeo.

¶ Inextrīcabilis, e, ex quo se quis extricare non potest. Virg. 6. Æn. v. 27 *Hinc labor ille domus & inextricabilis error.* Et Plinius lib. 36. cap. 13 *Labyrinthus inextricabilis.*

¶ Inextricabiliter. Apulejus lib. 11. pag. 269 *Inextricabiliter contorta fatorum licia.*

¶ Intrīcare, involvere, impedire, verwirren. Plaut. in argum. Persæ: *Intricatum ludit potans Dorpalum.* *Intricatus auctoris locus*, quem difficile explicare est. D

TRICCA, oppidum Thessaliæ. Vide Livium lib. 32. c. 13. Hinc

¶ Triccæus. Avienus in Arat. v. 206

Triccæi sidus stat nominis.

TRICHIA, τριχία, vel *Trichæus*, vel *Trichis*, piscis, qui & *Sardina* dicitur, Sardellen. Gesn. Plin. lib. 9. cap. 15 *Intrantium Pontum soli non remeant trichiæ.*

TRĪCHĪLA. Vetus poëta in Copa v. 8, *Et trichila umbriferis frigida arundinibus.* Ubi Scaliger, *Trichilæ*, inquit, *nomine intelligit pergulas, quæ & umbellæ, & umbraculæ vocabantur.* Σκιάδες *Theocrito Syracusiis. Columella*; At qui sub trichila manantem repit ad undam. Apud Cæsarem lib. 3. de B. C. *idem vocabulum inveniri in vetustis exemplaribus indicavit mihi Obertus Gifanius. Est ergo trichila vitium aut cucurbitarum jugamentum, aut cucumerum comoluvtata pergula* &c. *Græcam esse hanc vocem, si nihil aliud, certe CH aspiratum demonstrat. Dictum a densitate foliorum, quasi trichi na, n in l, ut nympha limfa.* Τρίχινον *Tarentini dicebant pro spisso a pilis* &c. Hactenus Scaliger. Sommerlaube.

A TRICHĪLVM, τρίχηλον, vas tria habens labra, e quibus aqua effluit, ein Faß mit dreyen Außflüssen/ a χεῖλος, labrum. *Trichila*, media correpta aliud est. Vide paullo ante. Est tamen & *Trichilum* correptum, ut fit, si litera ex diphthongo ejicitur. Columella lib. 10. v. 378

Tum modo dependens trichili, modo more cylindri
Intortus cucumis.

TRICHĪTIS, τριχῖτις, aluminis genus, Plinius lib. 35. cap. 15.

TRICHOMĂNES, neutrum, τριχομανές, herba, quæ & *Polytrichum*, & *Canitrichum* vulgo dicitur, Steinbrech/ sic dictum à luxuria capillitii, a quo & *capillarem* aliqui dixerunt. Differt ab *adiantho*, Frauen-Haar/ oder Mauer-Raute/ Matthiolus.

TRICHŌRVM, τρίχωρον, locus in tres velut locellos distinctus. Spartianus in Pescennino Nigro: *In qua simulacrum ejus in trichoro constituit.* Ubi Casaubonus: *Magnatum*, inquit, *ædes tribus distinctis partibus constare solebant: quarum una ingredienti adversa occurrit, duæ sunt ad latera: has tripartitas domos Architecti trichora,* τρίχωρα *vocabant: Statius in Tiburtino Manlii Vopisci:*

- - - - quid nunc ingentia mirer,
Aut quid partitis distantia tecta trichoris?

Architecti nostri hodie vocant Papiliones: *quia harum partium (ædificii corpora vulgo dicimus) diversa tecta sic consurgunt, ut in metatura castrorum separata totidem papilionum fastigia.* Hæc ille. Multi doctissimi viri in hac voce exponenda occupati fuerunt. Vid. Cœl. Rhodigin. lib. 18. cap. 11. Salmas. ad Histor. August. pag. 156. Isaac. Casaub. ad eand. p. 279. Ludovic. de la Cerda Advers. cap. 102. Sed plenius meliusque omnibus Heribertus Rosweidus Notis ad Paullini Nolani Epist. 12. pag. 784. juxta Barthius ad Stat. Silv. pag. 104.

TRICHVS, i, lapis compositus ex duplici hæmatite, nigro & rubro: nascitur in Africa, eine Art Blut-Steins/ Agricola.

Tricies, vide *Triginta* sub *Tres.*

Triclinium, vide supra in *Clinice.*

Trīco, ōnis, vide supra in *Tricæ.*

TRICOCCVS, i, τρίκοκκος, majus heliotropium est Plinio, quod *Scorpiurus* dicitur à Dioscoride.

TRIĒRIS, mediâ productâ, fœmininum, τριήρης, navis triremis, Corn. Nepos Alcibiade cap. 4 *In trierem, quæ ad eum deportandum erat missa, adscendit.* Ita Gifan. & Jo. And. Bosius legunt: vulgo triremem.

¶ Trierarchus, τριήραρχης, trieri præfectus, Cic. in 3. Verr. cap. 20. & Suetonius Nerone cap. 34. Tacitus 2. Historiar. cap. 9. & 16. &c.

TRIĔTĒRIS, ĭdis, τριέτηρις, trium annorum spatium, τρία ἔτη, ab ἔτος, annus. Martial. lib. 6. epigr. 38

Aspicis, ut parvus, nec adhuc trieteride plena
Regulus auditum laudet & ipse patrem.

Et lib. 7. epigr. 95, in pueri epitaphio:

Sex mihi de prima deerant trieteride menses.

¶ Et Paullinus Nolanus carm. 10. v. 103 ad Ausonium [al. carm. 12. pr.] *Defore me patriis totâ trieteride terris.*

¶ Trietericus, τριετηρικός, triennalis, ut, *Sacra trieterica.* Virgil. 4. Æn. v. 302 - - - *Stimulant trieterica Baccho*
Orgia &c.

Triginta, vide in *Tres.*

TRIGLA, τρίγλα, seu τρίγλη potius, ut Athenæus docet, priscis est ex mullorum genere, eine Art Barben/ sic appellatus, quod ter in anno pariat. Oppian. lib. 1. Halieuticorum:

Τρίγλαι δὲ τριγόνοισιν ἐπώνυμοι εἰσὶ γονῇσι.

Accipiunt triglæ à terno cognomina partu.

¶ Triglites, τριγλίτης, lapis mulli colorem habens, Plin. lib. 37. c. 2.

TRIGLYPHVS, vocabulum architectonicum, τρίγλυφος, a tribus glyphis, id est sculpturis seu canaliculis dictum. Vitruvius sæpe usus est, ut lib. 1. cap. 2. & lib. 4. cap. 1. & eod. lib. cap. 3. Hinc composita

¶ Hemitriglyphos, &

¶ Monotriglyphos, apud eundem dicto lib. 4.

TRIGON, ōnis, τρίγων, locus in Thermis figura triquetra, seu triangulari, in quo pila trigonali, quæ minima erat, prædura & firmo pilo plena, a quo *pila* nomen habet, ludebatur. ¶ 2. Quin & *Pila ipsa* trigon dicebatur. Martial. lib. 12. epigr. 84

Captabit tepidum dextra lævaque trigonem.

¶ Trĭgōnus, τρίγωνος, triangulus. Vitruvius lib. 9. cap. 2 *regula schema habentes trigoni.*

¶ Trĭgōnalis, e, triangulare, s. forma tribus lineis constans.

TRIMETRON, τρίμετρον, *trimetrum*, & *versus trimeter*, à tribus metris, hoc est, sex regionibus. Senarius Jambicus Terentianus. Horat. de arte v. 252

Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.

TRĪNACRIA, τρινακρία, Sicilia triquetra, a tribus promontoriis, ἄκρα summitas, vide *Sicilia*. Quæ &

¶ Trīnacris, & *Insula Trinacris*, Ovid. 4. Fastor. v. 419

Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
Trinacris, a positu nomen adepta loci.

¶ Trina-

¶ Trinacrius, adjectivum. *Littus Trinacrium*, Virg. 1. Æn. v. 200. *Viri Trinacrii*, Idem 5. Æn. v. 530.

TRIONES, boves dicuntur aratores, a terendo, quasi *teriones*, a quorum junctorum figura stellæ septem in Ursa seu Helice dictæ sunt *Septentriones*. Cicero de Nat. Deor. lib. 2. c. 41 *Altera dicitur esse Helice, cujus quidem clarissimas stellas totis noctibus cernimus, Quas nostri septem soliti vocitare Triones.* Claudianus de 4. Conf. Honorii v. 429

- - - gelidi seu te meruere triones. Et v. 474
Gens, qua non alias diffusior ulla triones Incoluit.

Et Prudentius Cathem. 5. v. 146 *geminis trionibus*, id est, utraque ursa. Vide *Helice* & *Septentrio*: itemque Dalech. ad Plin. lib. 2. cap. 68.

TRIPHALLUS, Priapus a nimietate membri. Tibullus, ut creditur, in Priapeo:

At, o Triphalle, sæpe floribus novis
Tuas sine arte deligavimus comas.

Vet. Gloss. *Triphallus*, Πρίαπος. Adde supra *Phallus*.

TRIPTOLEMUS, Τριπτόλεμος, fuit Celei, regis Eleusini, (Eleusin Atticæ provinciæ civitas est) filius, aratri & agriculturæ inventor, a Cerere institutus, Servio auctore. Socrates apud Platonem oratione ad judices inter judices infernales Triptolemum refert: eam orationis partem Cicero laudat, Latine conversam 1. Tusc. c. 41.

TRIPTOTON, τρίπτωτον, tribus casibus declinabile.

TRIPUDIUM, a terra dictum est, quasi *terripudium*, a *pavio*, quod *ferio* antiquissimis significavit. An, quia saltantes lætantesque ter pedibus terram feriebant? Horat. 3. oda 18

Gaudet invisam pepulisse fessos
Ter pede terram.

Certe, quemadmodum Aristophanes διποδιάζειν dixit; ita *tripudiare* Latini, ut Turnebus notat lib. 25. Adversar. cap. 29, & Voss. lib. 2. Instit. Orat. pag. 236. *Tripudium Solistimum*, vide *Solistimum*. Livius lib. 1. cap. 20 *Per urbem ire canentes carmina cum tripudiis solennique saltatu jussit.*

¶ Tripudio, tripudiare. Cic. pro Sextio cap. 41 *In funeribus Reipublicæ exultare & tripudiare*, frolocken / tantzen.

TRIQUETRUS, triangulam formam habens. dreyeckig. Columella lib. 5 cap. 2 pr. *Omnis ager aut quadratus, aut longus, aut cuneatus, aut triquetrus*, &c. De Britannia Cæsar lib. 5 cap. 13 *Insula natura triquetra, cujus unum latus est contra Galliam: alterum vergit ad Hispaniam, atque occidentem solem, qua ex parte est Hibernia: tertium est contra septentrionem.*

TRISSAGO, inis, herba eadem, quæ *Chamædris*, vide *Chamædris*.

TRISTIS, mœstus, perturbatus: cui *hilaris* & *jocosus* opponitur. Horatius lib. 1. epist. 18. v. 89

Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi.

Valerius Maximus lib. 3. cap. 3 *Mutius tristior Porsenæ salute, quam sua lætior.* Livius lib. 5. cap. 51 *tristissimi exitus solatium, procul a certaminibus esse.* ¶ 2. Plautus pro irato dixit & sævo, Casina act. 2. sc. 3. v. 12; & inde ibidem versu 7 *lepidum* & *lenem* eidem opponit. Virgilius quoque Ecl. 2. v. 14, & Horatius lib. 1. od. 16 *tristes iras* dixere pro duris & valde acerbis, atque a quibus merito timendum. Sic *tristia* & *mitia* idem Horatius ibidem opponit: *- - - Nunc ego mitibus*

Mutare quæro tristia.

Tristem lupum, id est, noxium & ob id metuendum Prudentius dixit Hymno 3. καθημερ. v. 259. Et ita Virgilius eclog. 3 *Triste lupus stabulis.* ¶ 3. *Tristes* etiam dicuntur melancholia laborantes, tetrici item & ab amoribus & amœniore vitæ cultu alieni. Sic *tristes senes* passim apud Poëtas & alios. Ovidius lib. 4. Metamorph. Fab. 5 de deprehenso Martis Venerisque concubitu:

- - - illi jacuere ligati
Turpiter: atque aliquis de dis non tristibus optat
Sic fieri turpis.

Capitolinus de Maximo: *Fuit cibi avidus, vini parcissimus, ad rem veneream nimis rarus, domi forisque semper severus, ita, ut & TRISTIS cognomen acciperet.* Tacitus 1. Histor. cap. 14 *æstimatione recta severus, deterius interpretantibus, tristis habebatur.* *Tristis* ergo, qui severitate excedit. Quin & furiosi sive maniaci *tristes* vocantur. Ita Ovidius & Horatius in Arte v. 124 *tristem Oresten* dixerunt pro furiis agitato. ¶ 4. Sicuti etiam *læta* pro felicibus; ita *tristia* pro infelicibus ponuntur. Persius Sat. 2. v. 27

Triste jaces lucis evitandumque bidental.

Et Horatius lib. 2. Carm. oda 13

- - - agro qui statuit meo
Te triste lignum, &c.

Id est, dirum & abominabile. *Triste silentium & mœstitia tacita*; Livius lib. 1. cap. 29. Et, *Triste ac severum genus dicendi*, Cicero de clar. oratoribus cap. 30. ¶ 5. *Tristis Erinnys*, id est, sæva vel minax. Ut, *Isque adytis hæc tristia dicta reportat*, Virgilius lib. 2. Æn. v. 115. Et, *Frons gravis & tristis*, id est, severa, ernsthafftig / Plinius Panegyr. cap. 41. Sic, *Tristis severitas inest in vultu*, Terent. Andr. act. 5. sc. 2. v. 16. *Bellum triste*, Seneca Octavia v. 300. Sic, *Clades tristis*, Horatius lib. 3. carm. od. 3. *Literæ tristes*, quæ tristes efficiunt, Cicero ad Att. lib. 7 ep. 25. Et, *Querimoniæ tristes*, apud Horat. lib. 3. od. 24, 33. Et Cicero de Finib. lib. 2. cap. ult. *Majores nostri labores non fugiendos tristissimo verbo ærumnas nominaverunt.* Terent. in Eun. act. 4. sc. 1. v. 8 *Invitat tristis*, h. e. invitus, (vide Donat.) ohne Lust und Willen. ¶ 6. *Tristia absinthia* Ovidio amara sunt, 3. de Pont. ep. 8. v. 15.

¶ Tristius, adverbium, tristem in modum. Cic. de Senect. c. 19 *Facilius in morbos incidunt adolescentes, gravius ægrotant, tristius curantur.*

¶ Tristiculus, diminutivum, Cicero de Divinat. lib. 1. cap. 46. *filiolam animadvertit tristiculam.*

¶ Pertristis, valde tristis. Cicero pro Cælio cap. 11 *Fuit hæc in caussa pertristis*, sehr traurig.

¶ Subtristis, nonnihil tristis, ut, *Subtristis visus est mihi*, Terentius Andria act. 2. sc. 6. v. 16, etwas unmuthig / traurig.

¶ Tristitia, perturbatio, quæ deprimit contrahitque animum non sine dolore aliquo & cura. Unde Juvencus valde significanter lib. 1. v. 439 *Inde ubi Joannem cognovit carceris umbra*

Submersum, tristi compressit corda dolore.

id est, non levem tristitiam contraxit, valde tristatus est.

¶ Significat & severitatem, eamque vel nimiam. Unde & cum *arrogantia* conjungit Tacitus Agricola cap. 9; cum *malignitate* Suetonius Nerone cap. 22. extr. Sæpe ita Cicero hac voce usus est, ut docent exempla a Marcello Donato ad lib. 13. Annalium Taciti cap. 4 annotata. *Temporum tristitia*, Cicero lib. 12. ep. ad Att. ep. 40. *Tristitia & severitas*, Idem de Amic. c. 18. *Tristitiam contrahere*, Celsus lib. 3. cap. 18, traurig machen. *A tristitia & acerbitate deducere*, Cicero lib. 2. de Orat. cap. 83. extremo. *Tristitiam mitigare*, Idem lib. 1. Offic. cap. 12. *Tradere lacrymis se & tristitiæ*, Lucejus Ciceroni lib. 5. fam. epist. 14.

¶ In Gloss. *Tristities*, λύπη.

¶ Tristor, tristari, deponentaliter, tristem esse. Onomastic. *Tristo*, λυπῶ.

¶ Contristare, activum, tristem efficere. traurig machen. Cælius ad Cic. lib. 8. fam. epist. 9 *Contristavit hæc sententia Balbum.* Et, *Pluvio contristat frigore cælum*, machet trübe / Virg. 3. Georg. v. 279 de Austro.

¶ Tristificus, um, quod tristitiam adfert, ut, *Promere & reddere voces tristificas*, Cicero lib. 1 de Divin. cap. 7. ex poeta quopiam: *Tristificas certant Neptuno reddere voces.*

TRITICUM, πυρός, frumentum candidum illud, a *terendo* dictum secundum Varronem, Weitzen. Plinius lib. 18 cap. 7 *Tritici genera plura. Italico nullum equidem comparaverim candore ac pondere.* Sic, *triticum serere*, Columella lib. 2. cap. 8 extr. *exterere* Plin. d. l. dreschen.

¶ Triticeus, adject. *Messis triticea*, Virg. Georg. 1. v. 219. Et, *triticeos fœtus reddat ager*, Ovidius lib. 1. Fastor. v. 693.

¶ Triticiarius, ut, *Condictio triticiaria*, de qua titulus in Digestis est.

TRITON, onis, Τρίτων, Deus marinus, Neptuni filius & tubicen. Virg. 1. Æn. v. 158

Cymothoë simul & Triton annixus, acuto
Detrudunt naves scopulo.

Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 9 *Non modo de Cynico consulari, sed ne istis quidem piscinarum Tritonibus poterit se jactare.*

¶ 2. Et *Triton* fluvius & lacus est Africæ Plinio lib. 5. c. 4.

¶ Ab eo lacu Minerva *Tritonia* dicta fuit, quod ibi primum habitu puellari conspecta sit: vel & ibidem nata, quo Silii versus faciunt infra laudandi: vel quia plurimum eam amavit Dea, ut Lucanus significat lib. 9: vel ἀπὸ τοῦ τρεῖν, quia Dea terribilis; de quo Servius ad illud 2. Æn. v. 171

Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris.

¶ Tritonis, idis, patronymicum. *Sævæ Tritonidis arces*, Virg. 2. Æn. v. 226. Silius lib. 3. v. 322

Hinc, qui stagna colunt Tritonidis alta paludis,
Qua virgo, ut fama est, bellatrix edita lympha,
Invento primam Libyam perfudit olivo.

Virgo bellatrix Pallas est, sive Minerva, artium armorumque præses. ¶ 2. Tritonis etiam lacus. Avienus periegef. v. 392 *Tritonidis alta paludis.*

¶ Tritoniacus, adjectiv. Ovid. 15. Metam. v. 358

Cum Tritoniacam novies subiere paludem.

TRIUMPHUS, θρίαμβος, pompa illa solennis, quæ fiebat redeuntibus in urbem cum victoria. Qui omnium maximus honor Romæ fuit: cum triumphantes ipsius Jovis, quem Deorum summum credebant, majestatem repræsentarent. Ejus quippe insignia omnia tributa fuisse triumphantibus, ex Dionysio, Livio & aliis Johannes Antonius Valtrinus docet lib. 7 de Re Militari Romanorum cap. 9. Eamque ob caussam, ne nimis tollerent cornua, erat, qui sequeretur triumphantes, usque iis inclamans: RESPICE POST TE: HOMINEM MEMENTO TE, de quo Tertullianus Apologetico cap. 33. Ante currum capti hostes incedebant in vinculis, præibat Senatus: ipsi triumphantes autem coronati lauru quadrigis in Capitolium, seu

Jovis Capitolini templum provehebantur, &c. Cicero in Pisonem cap. 25 *Differes de triumpho, quid tandem habet iste currus? quid vincti ante currum duces? quid simulacra oppidorum? quid aurum? quid argentum? quid legati in equis & tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa? inania sunt ista, mihi crede, delectamenta pæne puerorum.* Idem Philipp. 14. cap. 5 *Is demum est, meâ sententiâ, justus triumphus ac verus, quum bene de Republica meritis testimonium a consensu civitatis datur.* Idem lib. 3. fam. epist. 10 *Agere triumphum justissimum ex inimicis.* Et, *Deportare triumphum*, id est, victorem esse, Idem lib. 1. Offic. cap. 22. *Ducere aliquem in triumpho*, über einem triumphieren. Plinius lib. 7. cap. 43. *Triumphum frequentare*, Livius lib. 26. cap. 39. Inter triumphum & ovationem discrimen tradit Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 18, & lib. 7. c. 22. Lipsius in Admirandis Romæ lib. 2. cap. 8.

¶ Triumpho, triumphare, triumphum agere, ut, *Amplissime & honestissime triumphare*, Cicero pro Muræna cap. 9. *Gloriose triumphare*, Idem lib. 2. fam. epist. 12, id est, triumphum gloriosum agere. *Curius cum de Samnitibus triumphasset*, Idem de Senect. cap. 16. *Triumphare ex aliquo*, Plinius lib. 7. cap. 43. Invenitur & *triumphare aliquem*, active. Lactantius lib. 6. cap. 23. extr. *Hic terram triumphabit: hic erit consimilis Deo.* Et lib. 7. cap. 24 *Gentes non exstinguentur omnino, sed quædam relinquentur in victoriam Dei, ut triumphentur a justis, ac subjugentur perpetuæ servituti.* Usitatiora participia passivæ formæ, & inde B derivata. Livius lib. 2. cap. 38 *An non sensistis, triumphatum hodie de vobis esse?* Ita Aurelius Victor de Viris Illustribus in Metello Macedonico: *Achæos bis prœlio fudit, triumphandos tradidit Mummio.* Et *triumphatum orbem* Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 15. *Triumphatas gentes*, de quibus triumphus actus est, Virgilius dixit lib. 3. Georg. v. 33. ¶ 2. Terentius in Phormione act. 3. sc. 3. v. 10 *Non triumpho, si ex nuptiis tuis nihil nanciscor mali*, hoc est, non gaudeo, non exulto, ich habe keine Freude daran/ ich jubilire nicht. Sic, *Triumphare & gaudere*, Cicero lib. 9. epist. ad Att. ep. 16. Et, *Triumphare gaudio*, Idem pro Cluentio cap. 5.

¶ Triumphalis, e. *Corona triumphales*, Plinius lib. 22. c. 3. *Cœnæ triumphales*, Idem lib. 9. cap. 55. Et, *Currus triumphalis*, Idem lib. 7. c. 26. *Habitus triumphalis*, hoc est, ad triumphum pertinens, Quintilianus lib. 10. cap. 12. *Porta triumphalis* Romæ, per quam triumphantes deducebantur, Cicero in Pisonem c. 23. *Bis fieri triumphalem*, Idem in Sallust. *Vir* enim *triumphalis* est, qui triumphavit, Vellejus Paterculus lib. 2. c. 6.

¶ *Triumphalia ornamenta*: ita enim plene semper appellat Suetonius, ut Augusto cap. 38, Tiberio cap. 9. & 20, Claudio cap. 1. & 17, &c. Nam Tacitus absolute *Triumphalia* vocat aut *Triumphi insignia*, ut lib. 4. Annalium cap. 14, & 16. Erant enim revera insignia, propria triumphantium olim solemni pompa; post C Ducibus Legatisque, quorum magni in bello fuisset opera, præmii honorisque tantum caussa dari solita, ut erant *corona, patera aurea, sella curulis, scipio eburneus, toga picta, tunica palmata.* Quod tum institutum fuit, cum justus triumphi honor, sive triumphandi jus penes solos Principes, conversâ Republicâ, cœpisset esse. Notatumque Suetonio, primùm iis donatum Tiberium fuisse, ejus vitâ capite 9. Lege Onuphrium Panvinium Commentario in 5. Fastorum Ovidii pag. 345. Claudius Imperator Legatis consularibus simul cum exercitu dedit, ne honoris istius consequendi caussa belli occasiones quoquo modo quærerent, atque Rempublicam in discrimen conjicerent, ut Suetonius auctor est ejus vita cap. 24, & meminit ejus Tacitus quoque. Aliquando & triumphalia haud quidem de militari caussa, sed per gratiam, & ut honoratiores tantum essent, quibus id contigisset, atque vel pueris etiam ac impuberibus solebant dari, ut ex eodem Suetonio in Claudio cap. 24, itemque Nerone cap. 15 discere licet.

¶ Triumphator, qui triumphum agit. Apulejus Apologia pag. 285 [edit. Elmenh.] *Ille vir de Sabinis, deque Samnitibus, deque Pyrrho triumphator.* Idem sub finem de Mundo: *triumphator, propagator, & tropæophorus.* Cyprianus epist. 34. cap. 2 *Non brevi compendio vulnerum victor, sed adhærentibus diu & permanentibus pœnis longæ colluctationis miraculo triumphator.* Adde D Curas Posteriores Cellarii.

¶ Triumphatorius, adjectivum. Tertullianus lib. 5 contra Marcionem cap. 10 *verbum triumphatorium & insultatorium* Apostoli ἐπινίκιον 1 Epistolâ ad Corinthios cap. 15. v. 55 appellat.

¶ Detriumphare. Minucius Felix pag. 231 *Deos post cladem detriumphatos colere cœperunt*, id est, devictarum gentium deos. Et Tertullianus Apologetico cap. 27. extr. *Illos nunquam magis detriumphamus, quam cum pro fidei obstinatione damnamur.*

TRŌAS, ădis, Τρωάς, Asiæ regio est, Hellespponto adjacens, Phrygia Minor etiam appellata: *Troas* vero a Trojanis possidentibus dicta, ut a *Troe* rege *Troja.* In Troade nobilissima urbs *Ilion*, quæ & *Troja*; montes clari, *Ida* & *Sigæum* promontorium. ¶ 2. *Troas* patronymicum etiam est interdum pro gentili. Virgilius lib. 5. Æneid. v. 613

> *At procul in solâ secretæ Troades actâ*
> *Amissum Anchisen flebant,*

id est, Trojanæ mulieres.

¶ 2. Troas in Novo Test. est urbis cognomen, quod singulare positum Act. Apost. 20. v. 5 & 6 & alibi legitur: plene est *Alexandrea Troas*, id est Alexandri urbs in Troade regione. Titi nummus apud Golzium: COL. TROAS ANTIGONIA ALEXANDR. nam & Antigoni nomen aliquando consequuta fuit.

¶ Troja, proprie tota regio dicitur; *Ilium* vero princeps in ea urbs, quam igne ferroque everterunt Græci. Urbis ejus arx, *Pergama*, ut Stephanus de Urbibus, & Servius Virgilii interpres docent. Non raro tamen *Troja* de urbe ipsa seu *Ilio* dicitur. Livius ipso principio operis: *Jam primum omnium satis constat, Trojâ captâ in cæteros sævitum Trojanos*, &c. Ovidius in epist. Penelopes v. 3 *Troja jacet certe Danais invisa puellis.* *Tentantes ad Trojam pervenerunt Græci*, Græce: Ἐς Τροίην πειρώμενοι (πυνθανόμενοι) ἦλθον Ἀχαιοί. Theocriti est Idyll. 15. v. 61. i. e. tentantibus sive sciscitantibus omnia patere. Vide Chiliadas. Cæterum quæ de *Troja* capta Homerus Iliade retulit, ea falsa & confictitia Dio Chrysostomus arguit peculiari oratione *de Ilio non capto.* Quam in compendium redactam apud Puteanum licebit legere Apparat. Epist. Cent. 2. epist. 51. ad Jacobum Rolantium scriptâ. ¶ Mater fuit Romani populi Troja: qua de re Augustinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 4.

¶ *Troja* ludum etiam equestrem significat puerilem, quem *Pyrrhicum* appellant, & Virgilius describit lib. 5. Æn. v. 602

> *Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.*

Suetonius in Augusto cap. 47 *Sed & Trojæ ludum edidit frequentissime majorum minorumque puerorum delectu.* Omissus fuit, cùm casu nonnulli debilitati fuissent, de quo idem Suetonius Claudio cap. 21.

¶ Tros, qui ex Troja est. Virgilius lib. 1. Æneid. v. 573

> *Tros, Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.*

Pluraliter Troës. *Fuimus Troës*, Virg. 2. Æn. v. 325.

¶ Trojānus, adjectivum. Virg. 2. Æn. v. 4

> *Trojanas ut opes, & lamentabile regnum*
> *Eruerint Danai.*

Equus Trojanus. Cicero pro Muræna cap. 37 *Intus, intus, inquam, est equus Trojanus, a quo nunquam me consule dormientes opprimemini.* Et 2. Philipp. cap. 13 *In hujus me consilii societatem, tanquam in equum Trojanum, cum principibus concludis?* Sic, *Trojanum bellum*, quod paullo ante tempora Davidis fuit, & caussam habuit Paridis adulterium. Eversa enim est Troja ante conditam Romam annis 330, ut Orosius scripsit.

¶ Trōĭcus, aliud adjectivum. *Troica castra*, Virgilius lib. 11. Æn. v. 341. *Troicum bellum*, Cicero lib. 5. epist. fam. ep. 12. *Fata Troica*, Ovidius in Epist. 1. v. 28.

¶ Trōĭus, aliud rursus adjectivum trium syllabarum. *Troius heros*, Virg. lib. 8. Æneid. v. 530. *Arma Troia*, Idem lib. 1. Æn. v. 123.

¶ Trōjŭgĕna. *Trojugena interpres divûm*, Idem ibidem. *Trojugenas bello claros*, id est, Trojanos, Ennius.

¶ Trōĭlus, Priami regis Trojanorum fuit filius, impari cum Achille congressu interfectus. Virgilius lib. 1. Æneid. v. 478

> *Parte aliâ fugiens amissis Troilus armis,*
> *Infelix puer, atque impar congressus Achilli.*
> *Fertur equis curruque hæret resupinus inani*, &c.

Horat. lib. 2. Carm. od. 1

> *Nec impubem parentes*
> *Troilon, aut Phrygiæ sorores*
> *Flevere semper.*

TRŎCHÆUS, τροχαῖος, pes celer, ἀπὸ τοῦ τρέχειν, a currendo dictus, priori longa & altera brevi constans,

> ‑ ᴗ *Longam si sequitur correpta, vocato trochæum.*

¶ Trochaicus, a, um, ut, *Versus trochaicus. Cæsura trochaica.*

¶ Ditrochæus, duo trochæi conjuncti, cōmprŏbārĕ.

TRŎCHĪLUS, τρόχιλος, avis parva, quæ & *Regulus*, & *Regaliolus* dicitur, ein Goldhänichen / vide *Regulus*; nam Zaunkönig passer est troglodytes. Vide *Passer.* ¶ 2. Alius est *trochilus aquaticus*, avicula littoralis, quæ in fauces crocodili hiantis involat, & hirundines inhærentes dentibus ejus extrahit & expurgat; quo officio & ipsa alitur, & crocodilus sentiens commode secum agi, nihil ei nocet, sed cum ex faucibus eam egredi vult, cervicem movet, ne comprimat. Gesnerus. ¶ 3. Trochilus esse dicitur torulus in apophysibus columnarum; itaque Columella longum & teretem cucumerem dicit similem torulo columnarum & colubro serpenti, cum ait:

> *Tum modò dependens trochili, modò more colubri*
> *Intortus culumis*, &c.

Vide Scaligerum in Copam pag. 259.

TRŎCHĪTES, æ, τροχίτης, lapis cinereus, aut luteus, aut nigricans, rotæ, quæ τρόχος dicitur, habens similitudinem, Räderstein. Agricola.

TRŎCHLĒA, æ, machina est illa tractoria, continens rotulam, axiculum, & funem ductarium, eine Rolle oder Globe. Lucretius lib. 4. v. 903

Multa-

Multaque per trochleas, & tympana pondere magno,
Commovet.

TROCHVS, i, τροχὸς, rota vel turbo, qui a pueris scutica circumagitur, ein Kreusel. Cum quo & Vetus Scholiastes Horatii ad illud in arte poëtica,

Indoctusque pilæ discique trochique quiescit,

consentit. *Trochus*, inquit, *dicitur turben, qui flagello percutitur, & in vertiginem rotatur.* Sed rectius est, quod addit, *aut e rota, quam currendo pueri virgâ regunt.* Ita enim Martialis lib. 14. epigr. 168

Inducenda rota est, das nobis utile munus,
Iste trochus pueris, at mihi canthus erit.

Hieronymus Mercurialis quoque lib. 3. art. gymnasticæ cap. 8 vult, *trochum* a turbine diversum fuisse. Vide ipsum & ibidem trochi imaginem ex antiquo monimento expressam: itemque Scaligerum in Catonis Disticha, itemque Rigaltium in Artemidorum pag. 23.

¶ Trochulus, diminutivum, Plautus Prologo Amphitr. v. 144.

¶ Trochiscus, τροχίσκος, diminutivum aliud, quo etiam pastillos suos Medici vocant, ut Celsus lib. 5. c. 17. Küchlein. ¶ 2. Est & Trochiscus piscis Plinio lib. 9; sed verius bellua marina, Gesnerus.

B

Trocta, vide *Trutta.*

TROEZEN, duabus syllabis, nisi diæresis variet, Τροιζὴν, vel *Træzene, es*, penultimâ productâ, oppidum Peloponnesi, in quo educatus fuit Theseus. Ovid. in epist. 4. Phædræ ad Hippolytum v. 107 *Hic tecum Træzena colam Pittheia regna.*

Træzenius heros, apud eundem. *Træzenii populi* illustres fide in societatem Atticam, tempore Xerxis, quorum pietatem & benignitatem laudat Plutarchus in vita Themistoclis.

TROGLODYTES, troglodytæ, avicula. Vide *Passer* & *Trochilus.*

¶ Troglodytæ, penultimâ brevi, populi sunt Æthiopiæ contermini, juxta sinum Arabicum, de quibus Plinius libro 5. cap. 8 *Troglodytæ*, inquit, *specus excavant, hæ illis domus; victus, serpentum carnes*, &c. Τρώγλη Græcis *foramen* sive *specum* significat. Memorantur præterea & aliis locis *Troglodytæ*, hoc est, cavernarum habitatores, ut in Mauritania, & ipsa Scythia. Vide Geograph.

¶ Troglodyticus, a, um, adjectivum. Plinius libro 6. cap. 29 ineunte: *Troglodytico latere*, scilicet sinus Arabici. Et lib. 37. cap. 10 *Nascitur in Troglodytica regione.*

¶ Troglodytica absolute, pro Troglodytarum regione. Idem Plinius lib. 12. cap. 7 *Zingiberi in Arabia & Troglodytica in villis nascitur.*

C

TROGVS POMPEIVS, Græcorum & totius orbis historias Latino sermone composuit, quas in epitomen Justinus redegit. Trogi verò ipsius libri nusquam supersunt. Vixit sub Augusto.

Troja, vide *Troas.*

TROPAEVS, τρόπαιος, versarius, qui vel dormientes, vel non attendentes sibi gestum aliquem indecorum committunt, vellicat & admonet, ac postea se avertit. Est enim à τροπὴ, quod conversionem significat. Usus hoc nomine Suetonius est in Claudio Cæsare cap. 8, *Quoties post cibum obdormisceret, olearum ac palmarum ossibus incessebatur, interdum ferula, flagrove velut per ludum excitabatur a tropæis.* Sed ibi potiùs legendum *a copreis*, vel *a capreis*, ut vult Torrentius, quod idem est. ¶ De *ventis tropæis* apud Plinium est lib. 2. cap. 43 *Cum e mari redeunt*, (venti) *tropæi vocantur*, (die Winde / so sich von dem Wasser zurück wenden) *si pergunt, apogæi.*

¶ Tropæum ab eadem etymologia (a τροπὴ scilicet) est, quod spolium significat, reportatum ab hoste superato, & in sublime affixum. Virgilius lib. 3. Georg. v. 32

Et duo rapta manu diverso ex hoste tropæa.

Referre tropæum, Claudianus Nuptiarum Honorii & Mariæ v. 117. *Ponere tropæa*, Cicero in Pisonem cap. 38. *Statuere tropæum*, Idem de Inventione lib. 2. cap. 23. *Tropæum incruentum statuere*, id est, vincere sine sanguine. Vide Chiliadas. *Ornare urbem tropæis*, Auctor ad Herennium lib. 4. cap. 53. Exstruendorum tropæorum ratio a Græcis est. Ea vero ex lignis erexisse veteres, quæ æque, ut saxa æraque, firma non sunt, ne odia immortalia essent, Diodorus Siculus lib. 13 observat. Male enim conciliantur gentes, de quibus fixa tropæa durant. Eamque ob caussam reprehensos eos Plutarchus annotat, qui ex ære vel marmore statuissent, quem quæstionibus Romanis pag. 273 vide, ubi etiam docet, nec spolia renovari solita. Abstinuisse Romanos ab omni tropæorum ratione, Florus observat lib. 3. cap. 2; quod tamen Domitium Fabiumque migrasse ibidem auctor est: cujus & Strabo meminit lib. 4. pag. 185, ubi Casaubonum, si lubet, vide, qui & hoc docet, non *Trophæum*, ut vulgò, & quod pertendit Marcellus Donatus, sed *Tropæum* scribendum esse, Animadversionibus in Suetonium pag. 10. Cæterum Tropæorum erectiones variæ, eaque ipsa de varia ibidem materia: qua de consulendus Bulengerus de Triumpho c. 3. Barthius ad Statium lib. 2. Thebaidos pag. 628. Movere tropæa dedicata nefas fuit, quod tamen factum a Sylla contra vetus institutum. Suetonius Cæsare cap. 2.

D

A

¶ Tropæophorus, τροπαιοφόρος, victor, triumphator. Apulejus sub finem de Mundo: *triumphator, propagator, & tropæophorus.*

TROPHONIVS, τροφώνιος, in fano vel antro subterraneo, à se constructo, oracula vaticinatus est; sed fame tandem interiit. Vide in Chiliadibus proverbium: *In antro Trophonii vaticinatus est*, de homine vehementer tristi tetricoque, propterea quod olim creditum est, eum, qui in Trophonii specum descendisset, postea nunquam ridere. Meminit hujus Trophonii Cicero libro de Natura Deorum; Antri Trophonii Heliodorus Æthiop. lib. 2. p. 77.

TROPIS, is, fœmininum, τρόπις, carina. Latinum fecit Martialis lib. 12. epigram. 84

Fumosæ feret ipse tropin de fece lagenæ, &c.

TROPVS, tropi, τρόπος, *verbi est, vel sermonis*, ut Quintilianus ait lib. 8. cap. 6, *a propria significatione in alienam cum virtute mutatio:* Seu *est*, Donato auctore, *dictio translata a significatione propria ad non propriam, sed similem, ornatûs necessitatisve causâ, cujus species sunt Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia*, &c. Vide libellum de Schematibus. De cognatione vero *tropi* & *figuræ* vide Quintilianum lib. 9. cap. 1; itemque Andreæ Corvini Dubia Rhetorica Fasciculo 7. & 8.

¶ Tropica, orum. Petronius: *Tum ille, pecuniæ*, inquit, *cupiditas hæc tropica instituit:* id est, has conversiones seu commutationes. Nempe hoc vult, quod artes pulcherrimæ, de quibus meminerat, de eo deciderint culmine, in quo steterant ante, eo factum, quod jam intenti lucris homines obiter tantum & tralatitiè eas tractare cœperint, non tanta industria studioque, quo veteres in eas incubuerint, solius laudis avari. Hanc commutationem igitur *Tropica* dixit.

¶ *Tropicos* etiam *circulos:* item *Tropica signa* Astrologi vocant, ubi conversiones solis & temporum fiunt. Manilius lib. 3. v. 620

Quæ tropica (signa) appellant, quod in illis quatuor anni
Tempora vertuntur signis, nodosque resolvunt.

¶ Tropice, adverb. Augustinus de Genesi ad lit. lib. 4 cap. 9 *maluit tropice loqui.*

¶ Tropologia, τροπολογία, figura, quâ sermo ad emendationem morum convertitur.

¶ Tropologicus, ut, *Tropologicum genus ac figuratum*, Sidonius lib. 9. epist. 3.

TROSSVLVS. Trossuli dicti fuere equites Romani a Trossulo, oppido Hetruriæ, non longe a Volcis, quod sine adjumento peditum expugnarunt quondam Numio duce. Vide Plinium lib. 33. cap. 2, & Vet. Scholiasten Persii ad Sat. 1. v. 82

- - - - - *unde istud dedecus, in quo*
Trossulus exultat, &c.

¶ 2. Vulgo quoque ita vocabant τοὺς κομψοὺς καὶ φιλοκάλους, qui cultu & toto vitæ genere cæteris præstare vellent. Stutzer. Vide Casaubonum ad allegatum Persii locum, & Salmasium ad Lampridii Commodum pag. 114.

TRVA, æ, τὸ κινητήριον τῆς χύτρας. Titinnius apud Festum: *Cocus magnum ahenum, quando fervit, paullâ confutat truâ.* Vide Varron. lib. 4. L. L. & ibi Scalig.

¶ Trulla, æ, diminutivum, vasis genus est, sed usus diversi, ein Wasser-Trog / Wasch-Faß / Baum-Kanne. Horatius 2. Serm. Sat. 3. v. 144

Qui Vejetanum festis potare diebus
Campanâ solitus trullâ, vappamque profestis.

Juvenal. Sat. 3. v. 208

Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.

Trulla excavata cum manubrio aureo, Cicero in Verrem. Et ibidem, *Trulla gemmea*, act. 6. Verr. cap. 27. extr. *Murrhea*, Plin. lib. 37. cap. 2.

¶ Trullum seu Trullus, fornix hemicyclius, ut Lambecius Tomo 8. Biblioth. Cæs. p. 407 interpretatur. Hinc

¶ 2. Trullum, sive Trullus, dicta pars palatii Constantinopolitani, vel amplum ejus triclinium, ejusmodi tecto coopertum, ubi Synodus episcoporum congregata fuit, quæ inde *Trullana* appellatur. Vide Caroli du Fresne Constantinopolim Christianam lib. 2. cap. 4. n. 20. & adde, si lubet, Cellarii Histor. Medii Ævi, in Synodo Quinisexta, pag. 77.

¶ Trullanus, ut *Synodus Trullana*, jam in *Trullus* expositum est.

¶ Est & *Trulleum* vasis genus figurâ trullæ simile, nisi quod aquam latius concipit, & quod manubrium cavum non est, ut Varro scribit lib. 4. LL. Vet. Gloss. *Trulleum, & Guttum, & Aquiminale*, χέρνιβον, ξέστιν. ¶ 2. Et Trulleum instrumentum est fabrorum cæmentariorum, eine Tünch- oder Mauer-Kelle.

¶ A qua significatione verbum *Trullissare*, pro trullâ gypsum inducere. Vitruvius *Inferior pars testa cum calce trullissetur*, berappen / bewerffen. Idem lib. 7. cap. 3 *asperrime trullissentur.*

¶ Trullissatio, Vitruv. cit. l. 7. c. 3 *trullissatione subarescente.*

¶ Detrullare, pro diffundere ex trulla una in aliam, aus einem Faß oder Trog in den andern füllen / apud Apicium legitur: annotavit Hermolaus.

TRVDO, trusi, trudere, ὠθεῖν, violenter propellere, vel impellere, stossen / ut, *Trudi ad supplicium*, Cicero lib. 4. epist. ad

Atticum epist. 3. Terentius in Andria act. 4. sc. 5. v. 40 *Fallacia alia aliam trudit*, folgt eine auff die andere. Horat. 2. Carm. od. 18 *Truditur dies die*.

¶ Trudes, is, instrumentum, quo quid protruditur, eine Treib-keule / Hebebaum. Tacit. 3. Annal. cap. 46 *Trudibus aut furcis inertem molem prosternere*.

¶ Trusatilis, e, quod truditur. *Mola trusatilis*, quæ & *manuaria* dicitur, eine Hand-Mühle / apud Gellium lib. 3. cap. 3. Quod à

¶ Trusare est: quo verbo obsceniusculè usus Catullus est. Vide Rigaltium ad Artemidor. pag. 60.

Composita à *Trudo*.

¶ Abstrudere, abscondere, abdere, verbergen. Cicero libro 12. epist. ad Att. ep. 15 *Mane me in silvam abstrusi densam & asperam*. Idem libro 4. Academ. cap. 10 *Natura in profundo veritatem (ait Democritus) penitus abstrusit*. Tacitus 4. Annal. cap. 69 *latebra sese abstrudunt*.

¶ Abstrusus, verborgen. Ovidius Epist. Her. 7. v. 147 *abstrusa terra*, quam Æneas exsul petebat. Plinius Panegyr. cap. 45 *Bonos otio aut situ abstrusos, & quasi sepultos, non nisi delationibus & periculis in lucem ac diem proferebant*. Ibidem cap. 63 *abstrusus atque abditus*. Et, *recessus abstrusi*, Claudian. 4. Conf. Hon. 274.

¶ Comp. *Paullo abstrusior disputatio*, Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 10. pr.

¶ Contrudere. Cic. 7. Verr. cap. 27 *Eodem piratas contrudi imperarat*, an einen Ort hin gestossen werden. Ammianus lib. 22. cap. 3 *Contrusus est in insulam Dalmatiæ Boas*. Et lib. 27. c. 20 *Latrones ad latebrosa montium saxa contruserunt*.

¶ Detrudere, dejicere, pellere, ut, *Quisque ad id, quod facere potest, detrudendus est*, Cicero lib. 1. de Oratore c. 28. extr. *Detrudi ac compingi in pistrinum*, verstossen werden / Idem ibidem cap. 11. *Detrudere in pœnam*, Idem pro Flacco cap. 38. *Detrudi in luctum*, Idem ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 4. *Aliquem de sententia detrudere*, id est, dejicere, abtreiben / Idem lib. 14. fam. ep. 16.

¶ Extrudere, foras pellere vel trudere. *Extrudere ædibus*, & *ex ædibus*, Plautus Casin. act. 4. sc. 1. v. 18. *Extrudere foràs*, Idem Trucul. act. 1. sc. 1. v. 68. *Domo suâ aliquem extrudere*, Cic. in Verr. 7. cap. 15. Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 98 *Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater*. Et *Extrudi à loco minime apposito*, Cicero 3. ad Att. epist. 14. *Extrudere merces*, losschlagen / Horatius in Epistolis lib. 2. ep. 2. v. 11.

¶ Intrudere. *Intrudere sese aliquo*, eindringen. Cicero pro Cæcin. cap. 5 *Se ipse inferebat, & intrudebat, & in eam opinionem Cæseniam adducebat*.

¶ Obtrudere, invito & renuenti offerre, einem etwas auffdringen. Terentius in Andria act. 1. sc. 5. v. 15 *Ea quia nemini obtrudi potest, itur ad me*. Idem in Hecyra act. 3. sc. 1. v. 16 *Nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater*.

¶ Obstrudere, Plautinum verbum. Vid. Lexicon Criticum Parei. Prudentius passione Vincentii v. 95 pro occludere usus est:

His intonantem Martyrem
Judex profanus non tulit,
Conclamat: Os obstrudite,
Ne plura jactet improbus.

Ita plures legunt; at Heinsius: *os obtrudite*.

¶ Protrudere, porro vel ulteriùs trudere, fortstossen. Cicero de Fat. cap. 19 *Qui protrusit cylindrum, dedit ei principium motionis, volubilitatem non dedit*. Et Lucretius lib. 4. v. 889 *Paullatim moles protruditur atque movetur*, wird förder gebracht. *Protrudere opus*, Vitruvius lib. 2. cap. 8. fördern.

¶ Retrudere, zurücke oder hinter sich stossen. Plautus in Epid. act. 2. sc. 2. v. 64 *Quasi retruderet hominum me vi invitum*. Sic, *Retrusum atque abditum*, Cic. lib. 1. de Oratore c. 19. Et Sulpicius Severus Vitâ Martini cap. 4 *Retrudi in custodiam jubetur*.

Trulla, vide *Trua*.

TRVENTVM, urbs & fluvius Picenorum, vulgo *Tronto*. Plinius lib. 3. cap. 13.

¶ Truentinus. Silius lib. 8. v. 434

Quique Truentinas servant cum flumine turres.

TRVNCVS, τὸ στέλεχος, arboris reliquum post ramos relictos, der Strumpf / Ploch / Klotz / a τρύειν vel τρύχειν, atterere, absumere. Cicero de Senect. cap. 15 *Terra ex minutissimis seminibus tantos truncos ramosque procreat*. ¶ 2. Dicitur & *Truncus* de corpore hominis abscisso capite. der Rumpf. Virg. 2. Æneid. v. 557

- - - - *Jacet ingens littore truncus*
Avulsumque humeris caput, & sine nomine corpus.

Cicero pro Roscio Com. cap. 10 *Nemo illum ex trunco corporis spectabat* &c. ¶ 3. Sed & de homine stupido *Truncus* atque *Stipes* dicitur, ein grober Klotz / Tölpel / apud eundem in Pison. cap. 9. Et de Natur. Deor. lib. 1. cap. 30 *Qui potest esse in ejusmodi trunco sapientia?*

¶ Truncus, a, um, adjectivum, quod est truncatum, verhauen / verstumpffet. Virg. 3. Æn. v. 659

Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat.

Idem 6. Æn. v. 497 - - *truncas inhonesto vulnere nares*.

¶ Trunculus, dimin. Celsus lib. 2. cap. 19.

A ¶ Trunco, truncare, verhauen / verkürtzen / in Stücken zerschneiden. *Manibus truncatus & armis*, Claudianus Bell. Getic. v. 89. *Anguis truncatus*, Idem de Bell. Gildon. v. 471.

¶ Truncatio. Gloss. Cyr. *Truncatio*, ἀκρωτηρίασις.

Composita:

¶ Contruncare, Plautus pro imminuere. *Quod edant addas, meum ne contruncet cibum*, in Sticho act. 4. sc. 1. v. 48. Quod imitatus Apulejus sub initium lib. 1. Milef. *Ego*, inquit, *dum polentæ caseatæ offulam modico grandiorem contruncare gestio* &c. Propriè de cæde Lampridius in Alexandro cap. 61 *inermes & obsistentes contruncaverunt*.

¶ Detruncare, decidere, *Detruncare arbores*, Livius lib. 21. c. 37. *corpora*, Idem lib. 31. cap. 34, abkürtzen / abhauen. *Detruncare caput*, Ovid. 8. Metam. v. 769. *Detruncare vitem*, pro resecare, Columell. lib. 4. c. 22.

¶ Detruncatio. Plin. lib. 14. c. 9 *Detruncatio ramorum*.

¶ Distruncare. Plautus Trucul. act. 2. sc. 7. v. 53 *medium distruncabo*.

¶ Obtruncare, occidere quomodocunque, ermorden / erwürgen. Livius lib. 1. c. 5. extr. *Regem obtruncant*. Et ibidem c. 10 *Regem in prœlio obtruncat, & spoliat*. Virg. 3 Æneid. v. 332

Incautum excipit, patriasque obtruncat ad aras.

B ¶ *Obtruncatio vitis*, Colum. 4. cap. 29.

¶ Prætruncare, Plaut. in Milit. act. 2. sc. 3. v. 47 *Nonne tibi istam prætruncare linguam largiloquam jubes?* Et Captiv. a. 4. sc. 3. v. 2 *colla prætruncabo*.

Truso, trusare, frequentativ. vide in *Trudo*, post *Trusatilis*.

TRVTINA, æ, æquilibrium, foramen scilicet illud in bilance, intra quod lingua est, secundum quam ponderis fit examinatio, das Loch / darinn die Zunge an der Wage gehet. Vetus Schol. Persii ad Sat. 1. v. 6

- - *Examen ve improbum in illâ*
Castiges trutinâ.

EXAMEN, inquit, *est lingua, vel lignum, quod mediam hastam ad pondera adæquanda tenet. CASTIGARE autem est digito libram percutere, ut temperetur, & præagitatione post æquum quiescat. TRVTINA vero est foramen, intra quod est lingula, de quâ examinatio est*. Lege ad eum locum & eruditissimum Casaubonum, Veteris Scholiastæ verba & emendantem & explicantem. ¶ 2. Usurpatur & pro libra ipsa. ¶ 3. Per metaphoram autem pro examine & judicio, Prüfung / Erwegung. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 29 *Romani pensantur eadem scriptoris trutina*. Vide in Chiliad. *Eâdem pensari trutinâ*, mit gleicher Wag oder Maß bezahlet werden. *In trutinâ suspendere*, prüfen / schätzen. Juvenal. Sat. 6. v. 436

Atque aliâ parte in trutina suspendit Homerum.

¶ Trutino, trutinare, est trutina examinare, erwegen / wägen. Gloss. Cyrilli: *Trutino*, σταθμίζω. Persius deponentaliter usus

C est Satyr. 3. v. 82

Atque exporrecto trutinantur verba labello.

TRVTTA, æ, quod nomen & *Truta*, unico t, scribunt alii, piscis est, qui & *Varius* & *Variolus* alias dicitur, multorum & diversorum generum. Sunt enim *Truttæ fluviatiles*, Bachforen / interque eas aliæ majores, quæ & *Salmonatæ* dicuntur, Lachsforen / aliæ *lacustres*, Seeforen / vide eruditam de *Truttis* expositionem Gesneri. *Troctas* vocat B. Ambrosius, & ita quoque Vet. Gloss. *Trocta* τρώκτης, *Trutta*: notat Scal. lib. 1. Auf. L. cap. 3.

TRVX, ucis, adjectiv. ferus, crudelis, ἀπηνὴς ὠμός, greulich / grausam. Ovid. lib. 3. de arte am. v. 502 *Candida pax homines, trux decet ira feras*. *Aspectus trux*, Cicer. 2. Divin. cap. 64. *Oculi truces*, ein schrecklich Gesicht / Idem 2. Nat. Deor. cap. 42. *Animi truces*, Lucan. lib. 7. v. 128. Horat. 1. Epist. 19

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram:
Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

Comparativus *Trucior* legitur apud Ammianum lib. 25. cap. 4 *major vis & trucior*. Ita & Lindenbrog. p. 307: sed Valesius f. 416 *atrocior*.

¶ Pertrux, nimium sævus. *Pertrux bestia*, Apulej. lib. 5. Metamorph. p. 166 Elmenhorst. At Pricæus *trux*.

¶ Truculentus, crudelis, trux. Cicero pro Sextio cap. 8 *Dii boni, quam teter incedebat, quam truculentus, quam terribilis aspectu*. Compar. *facta truculentior ursa*, Ovid. 13. Metam. v. 804. *Truculentissima imperia*, Valer. Max. lib. 7. cap. 6. pr. ¶ Usurpatur & hoc nomen de rustico & agresti homine, quippe à voluptatibus omnibus, quibus temperatur hæc vita, abhorret. Unde & Fabulæ Plautinæ vocabulum illud inditum est, ab homine rustico talis ingenii, qui ibi primas agit. Seneca Hippolyto v. 469

Truculentus & silvester & vitæ inscius
Tristem juventam Venere deserta colis &c.

¶ Veteres & *Truculens, truculentis*, ut *opulens, violens*, dixerunt: quod Juniores postea reduxerunt. B. Basilius (non est ille Græcus Pater, sed Latinus, primum à Goldasto editus) in Admonitionibus sub finem: *Nec formidabis hostes ferocissimos, qui cupiunt animos jugulare: non ferrum, non ignem nec faciem truculentem tortorem*. Ekkehardus in Casib. Monasterii S. Galli: *Homines truculentes & barbari*. Salomo Lexico: TRVCVLENS, *immanis, ferox, inhumanus, truci vultu*.

¶ Tru-

¶ Truculenter, adverbium, *Truculentius se gerebat, quam cæteri*, er erzeigte sich grausamer / Cicero de L. Agrariâ 2. c. 5. *Truculentissime aliquem adspicere*, Quintil. lib. 6. c. 1. A

¶ Trucido, trucidare, crudeliter necare, unbarmhertzig würgen/ todtschlagen. Virg. 2. Æneid. v. 494

Fit via, vi rumpunt aditus, primosque trucidant.

Cicero pro leg. Manil. cap. 3 *Uno nuntio atque una significatione literarum, cives Rom. necandos trucidandosque denotavit. Trucidari ferro*, Idem in Catil. 1. cap. 4. *Fœnore trucidari*, Idem pro Cœlio cap. 18.

¶ Trucidatio. Idem 4. Philipp. cap. 5 *Nullus ei ludus jucundior esse videtur, quàm cruor, quam cædes, quam ante oculos trucidatio civium.* Et Livius lib. 28. cap. 16 *Non jam pugna, sed trucidatio, velut pecorum, fieri*, scilicet, cœpit.

¶ Trucidator, interfector. Augustinus Civ. Dei lib. 16 cap. 43 pr. *Moses subtractus furto trucidatoribus parvulorum.*

¶ Contrucidare, Cicer. pro Sextio cap. 20 *A quibus hic multis vulneribus acceptis, ac debilitato corpore, & contrucidato, se abjecit exanimatus.* Et Seneca lib. 1 de Ira cap. 2 *plebem immisso milite contrucidatam.*

TRYGINON, τρύγινον, atramenti genus Plinio est lib. 35. cap. 6 *Polygnotus & Micon, celeberrimi pictores Athenis, e vinaceis fecere, tryginon appellant τρύγας, feces.*

TRYPHIODORVS, τρυφιόδωρος, Ægyptius fuit Grammaticus. Scripsit versibus Ilii captivitatem, Poëma de Ulyssis laboribus, & paraphrasin parabolarum Homeri. Ex quibus carmen de Ilii captivitate prodiit in lucem opera Michaelis Neandri, cujus & Scholiis illustratum est. Vide Suidam. B

TRYPHON, Τρύφων, Grammaticus fuit Alexandrinus, Augusti Imper. tempore, scripsit de Orthographia, de copia sermonis & alia, quæ a Suida annotata sunt. ¶ 2. Fuit & alius Tryphon cognomento διόδοτος, qui Apameam nobilem Seleuci urbem occupavit, seque regem totius Pieriæ declaravit; quia postea obsessus a Basso quodam cum duabus legionibus Romanis in deditionem venire tandem coactus est. Vide Strabon. lib. 16. ¶ 3. Fuit & Ptolemæus unus ex Ægypti Regibus propter luxum *Tryphon* appellatus, ut Ælianus auctor est lib. 14. cap. 31. ¶ 4. Et Judæus quidam *Tryphon*, contra quem Justinus Martyr scripsit.

TRYXALIS, τρύξαλις, *animal simile locustæ sine pennis, quod aliqui, nec pauci, arbitrantur hoc esse, quod Gryllus vocatur.* Plinii sunt verba lib. 30. cap. 6.

TV, pronomen, ex Græco σύ. Virg. 1. Æn. v. 78

Tu mihi quodcunque hoc regni est, tu sceptra Jovemque
Concilias.

Terent. Heaut. a. 5. sc. 4. v. 11 *Nostrum te esse credito.* Cicero lib. 4. famil. epist. 13 *Per me quondam te socio defensa Respubl. est.*

¶ Tune & Tun, *Tun' ille Æneas*, &c. Virg. 1. Æn. 617. C

¶ Tute, hoc est, tu ipse, du selber. Terentius in Eunuch. act. 1. sc. 1. v. 19 *Et quod nunc tute tecum iratus cogitas*, &c. Cic. 1. fam. ep. 8 *ut tute mihi præcepisti.*

¶ Vos ipsi, vosmetipsi, Livius 34. c. 17 *Nullum consilium libentius sequar, quam quod vosmetipsi attuleritis.*

¶ Tutemet, *Tutemet in culpa cum sis*, &c. Lucretius lib. 4. v. 913. Donatus in Adelph. act. 3. sc. 1. *Tu & TVTE & TVTEMET, & TVTEMET IPSE facis.*

¶ Tecum, pro cum te. Comicis sæpe pro *Te*, sicut *Mecum* pro *Me* ponitur. Terent. Hecyr. act. 4. sc. 4. v. 64 *Oravi tecum, uxorem ut duceres.* Vide ibi interpretes.

¶ Tuus, pronomen possessivum. Cicer. 15. famil. epist. 20 *Cupio cognoscere, iter tuum cujusmodi sit.* Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 24 *Tetigine tui quicquam?* etwas/ so dein ist. *De tuo*, von dem deinen / Idem Plaut. Trin. act. 2. sc. 2. v. 46

Ly. *Bene volo illi facere, si tu non vis.* Ph. *nempe de tuo.*
Ly. *De meo: nam quod tuum est, meum est*, &c.

Tuum est mihi ignoscere, id est, officium tuum est, vel ad te pertinet, es gebühret dir/ Terent. in Andr. a. 4. sc. 1. v. 54. ¶ Cicero ad Att. lib. 4. ep. 15 *Longe de tuis*, id est, amicis. Virg. Eclog. 5. v. 51

- - - *Daphnimque tuum tollemus ad astra.*

Ubi Servius: TVVM, *id est, quem diligis.* Et Terent. Andr. a. 5. sc. ult. *Tuus est Chremes*, id est, amicus tibi est, favet tibi: Ist auff deiner Seite. ¶ Ita & *tempus nostrum* dicimus, quod nobis commodum atque appositum est, bequem für uns. Martialis ad librum suum Plinium aditurum lib. 10. Epig. 19 D

Sed ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria januam memento.

Et paullò post:

Hæc hora est tua, dum furit Lyæus.

Cicer. 1. Act. in Verrem cap. 19 *Posteaquam nostris testibus nos, quam horis tuis, uti malle vidisti*, id est tempore tuis rationibus accommodato & apposito, ut Hotomannus interpretatur. Vide supra *Suus.*

¶ *Tuopte* consilio, ingenio, &c. Plaut. in Capt. act. 2. sc. 3. v. 11 *Tute tibi tuopte ingenio prodes plurimum.* Et Mil. Glor. a. 3. sc. 1. v. 11 *Tuopte tibi consilio occludunt linguam.*

TVAESIS, fœm. τυαισις, Ptolemæo æstuarium est maris Britannici. ¶ 2. Aliis fluvius distinguens Scotiam & Britanniam, vulgo Tuede / ad quem situm est oppidum munitissimum Regis Anglorum *Bervicia.*

TVBA, σάλπιγξ, instrumentum musicum, quo ad alacritatem in prœlio pugnantium animi excitantur, dicta a *tubo canali*, vide *Tubus*. Tubarum usum apud Græcos ante Heraclidas non fuisse, observat Grotius Prolegomenis in Phœnissas Euripidis pag. 19. Conf. Voss. lib. 5. Instit. Orator. p. 349. Erant autem tubæ vel ligneæ, vel corneæ, vel ex ære, quæ ductiles appellabantur, Posaunen / Trommeten / Heerhörner. Cicero in Catil. 2. cap. 6. *Tubas, signa militaria, aquilam illam argenteam, quum scirem esse præmissam.* ¶ 2. *Tuba bella civilis*, per metaphoram, auctor & concitator dicitur, a Cicer. ad Appium 6. famil. epist. 13. ¶ 3. Non raro *Tuba* vocabulo Poësis, atque Poësis Epica quidem maxime, designatur: quemadmodum *Lyra* pro Lyricâ Poësi ponitur. Prudentius Hymno ante cibum v. 81

Quæ veterum tuba, quæve lyra.

Martialis lib. 8. Epigr. 3

Angusta cantare licet videaris avena,
Dum tua multorum vincat avena tubas.

Paullinus ad Jovium Carm. 19. v. 33

Hactenus illa tua vanos tuba vocis in usus
Persona, divinos modò celsius intonet actus.

¶ 4. Quin & de Oratorum grandiloquentia dicitur, Prudentius de Symmacho lib. 2. v. 68

- - - *magnisque tubam concentibus inflat.*

Sidonius lib. 4. Ep. 3. sub fin. *Tuam tubam totus, qua patet, orbis jure venerabitur.*

¶ Tubicen, ein Trompeter. Vegetius lib. 2. c. 22. pr. *Tubicines milites ad bellum vocabant, & rursus receptui canentes revocabant.* Seneca epist. 78 *Tubicen prædicationi nominis nostri silentium faciens.* Hic est, qui præcinebat, ut vox præconis, victorem ludorum renunciantis, attentius audiretur.

¶ Tubicino, are, in Gloss. Cyrilli est: *Tubicino*, σαλπίζω.

¶ Tubicinator. Ibidem: *Tubicinator*, σαλπικτής.

TVBER, a tumendo, ὄγκος, est terræ callus, quemadmodum Plinius dixit, Erd-Schwamm. ut *Tubera terræ*, apud eundem Plinium lib. 19. cap. 2, rotundæ sunt radices sine caule, sine foliis, flavescentes, vere fodiuntur, Hirßbrunst/ Dioscorid. Matthiol. Martial. lib. 13. epigr. 50

Rumpimus altricem tenero sed vertice terram,
Tubera, boletis poma secunda sumus.

Ubi uber, ibi tuber, Proverbium. Vide *Uber*. ¶ 2. Metaphorice, quemcunque significat tumorem, allerley Beulen oder Geschwulst / substantive, non adjective. Nam quod Terent. in Adelph. a. 2. sc. 2. v. 37 dixit: *Præterea colaphis tuber est totum caput*, idem est, ac si dixisset, caput ex colaphis continuis perinde ut tuber est; vel sit *Tuber* pro *tuberoso*, voll Beulen / *scelus* pro *scelerato.* ¶ 3. Horat. 1. Sermon. Satyr. 3. v. 73

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius.

Hic *tubera* majora vocat errata & vitia. ¶ 4. Plin. lib. 8. cap. 18 *Tubera bina in dorso habent cameli*, zween Hocker / Buckel. ¶ 5. *Tuber* etiam arboris species, & mali quidem est, ex eo genere, quod primum floret, fœminini generis. Plin. lib. 16. cap. 25 *Ab eâ (Amygdalâ) proxime florent Armeniaca, deinde tuberes & præcoces: illæ peregrinæ, hæ coactæ.* Vide eundem & lib. 15. cap. 19, & Columellam lib. 11. cap. 2. ¶ Fructus quoque, seu poma hujus arboris, *Tuberes* appellantur, sed in masculino genere: Suetonius Domitiano cap. 16 *Oblatos tuberes jussit servari in crastinum.* Mart. lib. 13. Epigr. 42

Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus. Et sequ.
Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes, quid tibi cum Libycis?

Vernæ tuberes, i. e. vernaculi, domi nostræ nati, quemadmodum & *Lupos vernas* alibi dixit.

¶ Tuberculum, dimin. ein Beulichen. Plin. 11. cap. 11 *Apes regias exstruunt tuberculo eminentes.*

¶ Tuberare, tumescere, tuberculum facere. Apulej. lib. 2. Metamorph. p. 121 *Rosa soluta in sinu tuberante.* Onomast. *Tubero*, φυματόω.

¶ Extuberare, verbum, apud Plin. aliquoties reperitur, pro excrescere, & in tuberis formam redigi, aufflauffen/über sich treten/ schwellen / ut, lib. 21. cap. 16 *Ex radice veluti malum extuberat.* Idem, *Extuberantes gemmæ*, quibus opponuntur *cavæ* lib. 37. c. 12. Add. Solin. cap. 27 [al. 40] *Prester, quem percusserit, distenditur, enormique corpulentia necatur extuberatus.*

¶ Extuberatio, pro tuberculis per corpus enascentibus, Idem Plinius lib. 11. c. 9.

¶ Protuberare, idem quod extuberare. Solinus cap. 45 [al. 57] de Bucephalo: *De fronte ejus quædam exstantium corniculorum minæ protuberabant.* Et cap. 46 [al. 59] *poma protuberant.*

TVBERO, Romanus notissimus ex oratione Ciceronis pro Ligario. Vide & Lipsium ad Tacitum p. 442.

TVBVRCINOR, ari, verbum antiquum est, idem vero significat, A quod raptim devorare, behend verschlingen/ apud Titinnium, & Plaut. in Persa act. 1. sc. 3. v. 42. *Tuburcinari de suo, si quid domi est.* Vide Fest. & Nonium.

TVBVS, i, σίφων, canalis fictilis aquam deducens, eine Wasserröhr. *Cavari in tubos* dixit Plin. lib. 16. c. 42.

¶ Tubulus, diminutivum, ein Röhrlein. Varro de R. R. lib. 1. c. 8 *Tubuli fictiles*. Add. Vitruv. lib. 8. c. 7. pr.

¶ Tubulatus, um, excavatum ad tubuli modum, ausgebohret/ ausgeholet. Plin. lib. 9. cap. 36.

¶ Tubulatio, cavatio. Apulejus 2. Florid. post init. *flexa tubulatione ligulæ*.

TVCCA, Romanus, vir doctissimus, emendator, cum Varrone & Plotio Æneidos Virgilianæ, auctore Servio, vide & in seq.

TVCETVM, idem quod *isicium*, & *tomaculum*, edulium scilicet ex pecudum extis vel carnibus minutim concisis, & vel omento aut reticulo vestitum, vel per se in sartagine cum oleo vel butyro frixum, zerhackte Leber in Butter gebraten. *Tucetum perquam sapidissimum*, Apulej. lib. 2. Metam. p. 117. Pers. Sat. 2. v. 43

Esto age, sed grandes patinæ tucetaque crassa.

Ubi Murmellius, *Tucetum*, inquit, *est genus farciminis ex carnibus suillis minutim concisis.* Aliter vetus Scholiastes Persii: *Tucetum*, inquit, *apud Gallos Cisalpinos bubula dicitur, condimentis quibusdam crassis oblita ac macerata: & ideo toto anno durat.* B *Solet etiam porcina eodem genere condita servari, aut ad Saturarum jura. Hinc Plotius amicus Virgilii in eadem regione est nominatus Tucca.* Hæc ille. Vet. Gloss. *Tucca*, κατώχυμα ζωμῦ. *Tucetum*, ζωμὸς παχύς. Arnob. lib. 2. p. 73 *ut spirulas & botulos facerent, isicia, castellamenta, lucania, suminatam cum his carnem, & glaciali conditione tuceta.* Ex quibus verbis conjici potest, *Tuceta glaciali conditione* esse, quæ nos vocamus Gallerten.

TVDICVLA, æ, Columellæ videtur, esse cognatum quiddam instrumento, quo oleæ tunduntur, unde & appellari videtur, ein Stempffel. ¶ 2. Est & stylus, quo signa vasis imprimuntur, ein Zeichen/ Brenneisen. ¶ 3. Cochlear item majus, eine Küchenkelle/ Kochlöffel.

TVEOR, tueri, videre, (*Tuor* enim in tertia antiquum, nec usitatum amplius est) sehen/ ansehen. Virg. lib. 4. Æn. v. 362

Talia dicentem jamdudum aversa tuetur. Et

- - - *transversa tuentibus hircis*, Eclog. 3. v. 8.

¶ Circumtueri. Apulejus lib. 1. Florid. post principium: *Aquila eodem loco pendula circumtuetur.*

¶ Contueri, einen starck oder starr ansehen/ aut adspicere simpliciter. Cic. in Tusc. lib. 1. c. 20 *Quod tandem spectaculum fore putamus, quum terram totam contueri licebit?* Idem lib. 3 de nat. D. c. 3 *Duobus contueri oculis, non altero.* Item: *Contueri Solem immobilibus oculis*, ἀτενίζειν. Lucretius lib. 4. v. 38 C

- - - *In somnis cum sæpe figuras*

Contuimur miras.

¶ Contuitus, nomen, Cic. pro Sextio c. 54 *Facit Judices vester iste in me animorum oculorumque contuitus*, &c.

¶ Intueri, anschauen. ut *Effigiem alicujus subinde intueri*, Plin. lib. 2. Epist. 7. *Sagaciter, & acrioribus oculis aliquid intueri*, Quintil. lib. 2. cap. 8. Et, *Acri & intento animo aliquid intueri*, Cicer. lib. 1. de finib. cap. 17. fin. *Intueri aliquid coram*, Idem de prov. consul. cap. 9. ¶ *Intuitur* in tertia conjugatione Terentius dixit Heaut. act. 4. sc. 4. v. 23. ¶ Interdum præpositio adjungitur, & dicimus, *Intueri in summos homines*, Cic. lib. 1. de orat. cap. 2. ¶ 2. Pro considerare, erwegen/ betrachten/ Nepos usus aliquoties est. Ut Alcibiade cap. 4 *Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem*, &c. Idem Dione cap. 8 *Hæc ille intuens, cum quemadmodum sedaret, nesciret.* Et alibi sæpius: In Ansehen dessen. ¶ 3. Pro revereri sive suspicere Livius lib. 37. cap. 50. *Apud omne genus humanum, quod vestrum nomen imperiumque juxta ac Deos immortales intuetur.*

¶ In tertia flexione antique Terent. Heaut. a. 2. sc. 4. v. 21. *Quisnam hic adolescens, qui intuitur nos?*

¶ Intuitus, das Ansehen/ nomen. Plin. lib. 16. cap. 10. *Abies hilarior intuitu.*

¶ Obtueri, diligenter conspicere, Plaut. in Amphitr. *Inimicos* D *ausa sum semper obtuerier*, frey ins Gesicht sehen.

¶ Obtutus, nomen. *Continuus oculorum obtutus*, das Ansehen an einem hin. *Visus fatigatur continuo obtutu oculorum*, Quintil. lib. 1. cap. 2. Et, *Obtutum aliquo figere*, Cicer. 2. nat. D. c. 42. *Effugit obtutum oculorum animus*, Idem de Univers. cap. 8. Virgil. 1. Æneid. v. 495

Obtutuque hæret defixus in uno.

Et pluraliter Prudentius Hamartig. v. 907

Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem, &c.

¶ Tueor, tueri, curare, defendere, schützen/ vertreten/ vertheidigen. Vide Varr. lib. 6. LL. Quintil. in Declam. 1. seu de pariete palmato: *Tuitus sum adolescentis miserrimi caussam. Pertinaciter tueri aliquid*, Idem lib. 6. Instit. orat. cap. 4. *Tueri absentem*, defendere, Cic. 2. fam. ep. 16. Et, *Concordiam conglutinatam tueri*, Idem ad Attic. lib. 1. epist. 17. über Einigkeit halten. *Tueri suum munus*, 10. fam. ep. 11, sein Ampt vertreten. *Dignitatem tueri*, Idem 2. Quæst. Tusc. cap. 21. über Ehr und Respect halten. *Tueri se sua sanctitate*, lib. 2. de Finibus cap. 22. *Ab excursionibus hostium tueri suos fines*, Cic. pro Dejot. cap. 8, für dem Einfall der Feinde schützen. Seneca epist. 91 *Infirmiores a validioribus tuebantur.* Ubi τὸ *infirmiores* quartus casus est.

¶ Neque vero *tueri* tantum est, inimicam vim arcere ab aliquare, sive defendere; sed quavis ratione ejus statum & incolumitatem conservare & custodire, in seinem Wesen und Stande erhalten. Columella de canibus lib. 7. c. 12 *Quare vel inprimis hoc animal mercari tuerique debet agricola.* Et mox: *Ejus parandi tuendique duplex ratio est.* Plin. 33. c. 10 *Crassus negabat locupletem, nisi qui reditu annuo tueri legionem posset.* Quod cum Cicero in de officiis, item in Paradoxis referret, verbo *alendi* pro *tuendi*, usus est: *Nisi qui suis fructibus*, inquit, *exercitum alere posset.* Itaque *alere* & *tueri* Synonyma sunt. Idem Cicero Orat. pro Dejotaro c. 8 *Atque antea quidem alere majores copias poterat, nunc exiguas vix tueri potest.* Et Liv. lib. 39. cap. 9 *Scortum nobile libertina Hispala Fecenia non digno quæstu, cui ancillula assueverat, etiam postquam manumissa erat, eodem se genere tuebatur*, i. e. alebat, ernehrte sich/ erhielte sich. Sic etiam *ædificia tueri* dicimus, quæ farta tecta conservamus. Columella lib. 1. cap. 1 *Diffusiora enim consepta non solum pluris ædificamus, sed & majoribus impensis tuemur.* In baulichen Wesen erhalten. Plin. Paneg. Trajani cap. 51 *Idem tam parcus in ædificando, quam diligens in tuendo.* Et Sueton. Augusto cap. 30 *Spatium urbis in regiones vicosque divisit: instituitque ut illos annui magistratus sortito tuerentur* &c. Sic *valetudinem tueri*, Nepos in Attico c. 21. *Paternam gloriam tueri*, i. e. conservare, custodire, in Phocione cap. 1 dixit. ¶ Passive hoc verbo usus est Varro 3 de re rustica cap. 1 *Quod & in pace a rusticis Romani alebantur, & in bello ab his tuebantur.* Item Vitruvius Præfat. lib. 8 *Animadvertimus vero non solum nascentia ex his procreata, sed etiam res omnes non ali sine eorum potestate neque crescere, nec tueri.* Et ita Jurisconsulti sæpe. Vide Brissonii Lex. Et vetus inscriptio: NOSCANT OMNES SENATVS ET POP. ROM. IMPERIVM ET DEORVM NVMINE ET MILITVM FORTITVDINE ET TVERI ET REGI. Vide Philandri Notas ad Vitruvii cit. locum, qui & pleniorem hanc inscriptionem dat, & locum ibi reperta, & formam ejus, accurate ostendit.

¶ Tuendus, passive significat. Ovid. 11. Metam. v. 298

Pacis mihi cura tuenda.

Et Cicero ad Lentulum lib. 1. epist. 9. p. 50 *Nunc ab iis, a quibus tuendus erat, derelictus.* Et cum tertio casu p. 51 [ed. Græv.] *Qui mihi, quascunque res gereret, tuendus esset.* Qui casus etiam in Ovidii verbis, modo adductis, apparuit.

¶ Tutor, tutari, frequentativum. Terentius in Prolog. Hecyr. *Ego interea meum non potui tutari locum.* Idem, *Patris sui honeste parta indiligenter tutari*, Phorm. a. 5. sc. 3. v. 5, übel vorstehen. Idem in Hecyr. act. 5. sc. 1. v. 8 *Nam mores facile tutor*, weiß mich wohl zu halten. *Alacrem esse ad tutandam Rempublicam*, Cicer. Somn. Sc. cap. 3. *Fortiter & industrie aliquid tutari*, Quintil. lib. 5. cap. 13.

¶ Tutor, defensor pupilli, ein Vormund. *Parens bonus & tutor fidelis*, Cicero lib. 3. de Oratore cap. 1. *Instituere aliquem tutorem suo filio*, Idem lib. 1. de oratore cap. 53 & 13. famil. epist. 61. zum Vormunde setzen. Et de clar. orat. cap. 96 *Orbæ eloquentiæ quasi tutores relicti sumus.* Horum alii *testamentarii*; alii *legitimi*; alii a *magistratibus*. TESTAMENTARII, quos testamento nominasset pater: LEGITIMI, ex lege 12 Tabularum, nempe proximi agnati: A MAGISTRATIBVS, primo à Prætoribus L. Aquilia; deinde & a Consulibus ex instituto Claudii dari: Vide Torrentium ad Suetonii Claudium cap. 23. ¶ 2. Ponitur & pro censore & objurgatore. Persius Sat. 3. v. 96

At tu deterius palles: ne sis mihi tutor.

Manilius lib. 5. v. 449

Tutorisque supercilium, patruique rigorem.

Observat Casaub. ad illud Persii Sat. 1

Cum sapimus patruos &c. Vide supra *Patruus*.

¶ Contutor, compositum, Mitvormund. Lege 32 extr. Dig. de administr. & peric. tut. & Lege 30 de negot. gest.

¶ Tutator, idem quod Tutor. Apulejus de Deo Socr. p. 51 *dubiis præmonitor, periculosis tutator, egenis opitulator.*

¶ Tutaculum, tutela. Prudent. lib. 2. adv. Symmach. v. 387

- - - *fida ut tutacula nudis*

Invalidusque paret.

¶ Tutamentum, Schutz/ Beschützung. Livius lib. 21. c. 61 *Ignibus conjectis ab hoste, nix tutamentum fuit.*

¶ Tutamen, idem. Virg. Æn. 5. v. 262

- *Donat habere viro, decus & tutamen in armis.*

¶ Tutela, jus ac potestas tuendi eum, qui per ætatem defendere sese nequit, Vormundschafft. Cicer. 1. de orat. c. 53 *Commendare filios suos alicujus tutelæ*, in eines Schutz befehlen. Terent. in Prol. Hecyr. *Qui in tutelam meam suam studium, & se in vestram commisit fidem.* Sic, *Esse in tutela alicujus*, Cicero de Prov. cons. c. 14. *In suam tutelam venire* dicitur, qui ex tutoris pote-

potestate exiit, & factus pubes sui tutelam ipse gerit, apud Ciceronem Topicis cap. 10. ¶ 2. Item cura & studium servandæ rei cujusque. Columella lib. 9. Præfat. *Venio nunc ad tutelam, pecudum silvestrium & apium educationem.* Seneca Consol. ad Helvium cap. 9 *Nihil gignit* (terra) *quod aliæ gentes petant, vix ad tutelam recolentium fertilis.* Et rursus: *Quantulum est enim quod in tutelam homini necessarium sit?* sich zu erhalten. Suetonius Cæsare cap. 68 *Cum tenuiorum tutelam locupletiores in se contulissent.* Id est, alituram, & reliquarum rerum ad tuendam vitam necessariarum exhibitionem. Livius lib. 1. c. 21 *Omnium tamen maximum ejus operum fuit tutela per omne regni tempus haud minor pacis quàm regni.* Tacitus 1. Annal. cap. 2. *Dixit forte Tiberius, se non toti Reipubl. parem, ita quæcunque pars sibi mandaretur, ejus tutelam suscepturum. Tutelam recipere* etiam dicitur, qui ex potestate tutorum excedens sui juris fieri cœpit. Quod JCti, *suæ tutelæ effici, in suam tutelam venire,* dicunt. Suetonius Claudio c. 2 *Diu atque etiam post tutelam receptam, alieni arbitrii, & sub pædagogo fuit.* ¶ 3. *Tutela navis* quid sit, exposuimus in voce *Insigne.* Vide *signum.*

¶ Tutelaris, *Caussa tutelaris,* Lege 4. pr. Dig. de in litem jurando. eine Sache / so da belanget Vormundschafft. *Lex tutelaris Romæ,* qua cavebatur, ne quis tutor per simulationem pupillum defraudaret. *Dii tutelares,* qui tutelam gerunt alicujus loci. Et, *Divi tutelares,* Arnob. lib. 3. p. 115.

¶ Tutelarius, pro custode ædium sacrarum, Plinius lib. 34. cap. 7.

¶ Tuitio, Cicer. in Topicis c. 23 *Tuitio sui.* Et pluraliter Ambrosius Serm. 88 *Tuitiones mœnibus præparare.* Beschützung.

¶ Tutus, tum, sicher / verwahrt. *Tutus ab insidiis,* Asinius Ciceroni lib. 10. epist. 31. *Tutus a perfidia,* Livius lib. 28. cap. 44. Et cum *Ad,* ut, *Tutus ad omnes ictus,* Idem lib. 36. cap. 32. Et cum *Adversus.* Celsus lib. 5. cap. 23, 3 *Mithridates dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse.* Ad varias res accommodatur. e. g. *Consilium tutum,* Terent. Heaut. 2. sc. 3, 86. Non *satis tutus est ad narrandum hic locus,* Idem in Phorm. act. 5. sc. 3. v. 35. *Tutus receptus,* Livius lib. 27. c. 17. dahin man sich reteriren kan. *In tuto esse,* Terent. Heaut. act. 4. sc. 2. v. 11. & v. 30. Item Adelphis act. 2. sc. 4. v. 3. ausser Gefahr seyn. *Nusquam tuta fides,* Virg. 4. Æneid. v. 373. es ist niemanden zu trauen. Gradibus etiam movetur, ut *Tutiora loca,* Livius lib. 2. c. 62. extr. *Tutissima custodia,* Idem lib. 31. c. 23. f. *Tutissimæ urbes,* Cic. 2. in Verr. c. 5.

¶ 2. *Tutus* etiam pro sano, cauto & provido ponitur: consequens pro antecedente. Nam qui sapit & cavet, tutus est. Horat. 2. Serm. Sat. 3. v. 137

Quin ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes.

Male tutæ, id est, insanæ, furiosæ. Alibi *tutum* & *cautum* conjungit, Epist. ad Pisones v. 265 - - - *an omnes*

Visuros peccata putem mea tutus, & intra
Spem veniæ cautus.

Idem ibidem v. 28

Serpit humi tutus nimium timidusque procellæ.

Nimium tutus, id est, nimium cautus. Vet. Gloss. ἀσφαλὴς, *Cautus, tutus.*

¶ Tuto & Tute, adverbia. *Tuto & sine metu,* Cic. 2. de Finib. c. 26, id est libere. *Tute cauteque agere aliquid,* Auct. ad Herenn. lib. 3. cap. 7. *Tute vivit, qui honeste vivit,* ibidem cap. 5. *Te hic tutissime fore puto,* Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 12. *Semina tutius in agris, quam in horreis, servantur,* Pallad. lib. 1. c. 6. Et, *tutissime celare,* Apulejus lib. 9. p. 228. Etiam *tutissimo,* apud Ciceronem lib. 8 ad Attic. epist. 1. Sosipater Charisius lib. 2. p. 173 legit, quem sequuntur accuratissimi editores P. Victorius, Janus Gruterus, J. G. Grævius. Verba sunt: *Ei rescripsi, non me quærere ubi tutissimò essem.*

¶ Intutus, non tutus. *Castra Gallorum intuta, neglectaque,* unverwahrt / unsicher / Livius lib. 5. c. 45. Et, *intuta urbs,* Idem lib. 9. cap. 41. Ac Plinius lib. 34. cap. 14 *Intutum est scribere stylo, ut vetustissimi prodiderunt.* Etiam Tacitus non semel usus: ut 1. Histor. cap. 33 *Intuta, quæ indecora.* Et 3. Hist. c. 76, 3 *Intuta mœnium firmare.* Compar. *Intutior.* Nazarius Panegyr. Constantini cap. 26 *Cum spissis tenebris congressus, fortunæ totum liceret: tu tamen, Imperator, non intutior tempore, quam Deo tectior, sævissimo hosti multus instares,* &c.

TUGURIUM, dictum quasi *tegurium,* a *tegendo,* rusticam significat habitationem ex stramentis, vel arundinibus, alio ve simili genere constructam, ein Hirtenhauß / Bauershütte / Schoppe. Virg. 1. Eclog. v. 69

Pauperis & tuguri congestum cespite culmen.

¶ Tuguriolum, diminutivum. Apulej. lib. 4. Milef. p. 147 *perfracto tuguriolo.*

TUISCONES, die Teutschen / a *Tuiscone* Germanorum ac Sarmatarum rege, vide *Teutones,* vel *Ascanes,* & Chronic. Philipp. A *Tuiscone* appellatum videtur & *Tuitium,* oppidum quondam ad Rhenum in finibus Ubiorum, Teutsch.

TULLUS HOSTILIUS, tertius Rex Romanorum, à quo *Tullianum,* locus in carcere Romano, appellatum fuit, Varrone auctore.

A TULLIUS, Ciceronis aliorumque notissimum nomen gentile.

¶ Tullianus, & adverb. Tulliane. S. Augustinus de Grammatica pag. 98 *Adverbia non solum ab appellationibus transeunt, hoc est, a nominibus appellativis; ut à pulchro, pulchre: sed a propriis, ut Tullius, Tulliane.*

TUM, particula copulativa est, quæ in rebus imparibus ante se fere habet particulam, *Cum;* in paribus verò ipsa sola repetitur, & cum Indicativo & Conjunctivo conjungitur, ut, *Cum multis in locis nostrorum hominum ingenia virtutesque soleo mirari, tum maxime in his studiis* &c, ubi prior particula *Cum,* minus aliquid, *Tum,* majus significat, Cic. 4. Tusc. principio. Idem ad Quint. fr. lib. 1. epist. 2. *Cum spe summa, tum majore etiam animo.* ¶ 2. Et cum conjunctivo, Idem 2. famil. epist. 2. *Qui cum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam e vita discederet.* ¶ 3. Et geminatum, ut, *Qui non tum hoc, tum illud, sed idem semper,* &c. Cic. de Amic. cap. 4. Jtzt diß / bald das / oder eine Zeit diß / die ander das. Vide Vall. lib. 2. cap. 22. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 12 *Omnes cum secundæ res sunt, tum maxime meditari secum adversa oportet* &c. id est, tunc maxime, alsdenn am allermeisten.

B ¶ 4. Interdum & cum aliis particulis eleganter conjungitur, ut *Tum autem,* dazu aber. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 34 *Laborat e dolore, tum autem hoc timet* &c. *Tum verò, Tum demum,* alsdenn erst. *Tum denique,* apud eundem Verr. 4. cap. 1. ¶ 5. Non raró pro deinde, postea, præterea, ponitur. Virg. Ecl. 2. v. 41

Narcissum, & florem jungit bene olentis anethi.
Tum casiâ atque aliis intexens suavibus herbis,
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Terent. Prolog. Heaut.

Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerant, putat.
Tum, quod malevolus Poeta vetus dictitat; &c.

Et ita alibi sæpius; & alii. Nec aliter accipienda hæc particula in illa formula est: *Quid tum?*

TUMBA, τύμβος, monumentum, sepulcrum, ein Grab oder Loch in der Erden.

TŬMEO, ēre, est turgere, inflari, aufflauffen / auffgeblasen seyn / schwellen. Ovid. 3. Metam. v. 33

Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno.

¶ 2. Sed, *Tumere successu,* est superbire, Plin. lib. 7. c. 7. & Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 36 *Laudis amore tumes,* du bist auffgeblasen / stoltz. Cicero in 3. Tusc. cap. 9 *Inflatus & tumens animus.* Tacit. 1. Hist. cap. 16 *Sit ante oculos Nero, quem longa Cæsarum serie tumentem* &c. ¶ 3. Item iratum esse: nam qui irascuntur, illis

C *bile jecur tumet,* ut Horatius loquitur lib. 1. oda 13. Statius lib. 2. Silv. 1. v. 58

Accensum quis bile feret? famulisque tumentem
Leniet?

Ovidius 2. Fastorum v. 607 *Jupiter intumuit.* Et lib. 6. ejusdem operis v. 487 *Intumuit Juno* &c. Ita *sufflare se alicui,* pro irasci Plautus dixit Casina act. 3. sc. 3. v. 19. Apulejus Apologia p. 527. *Ita ira extumuit, ita exarsit furore* &c. ¶ 4. *Tumere* etiam dicuntur, qui irritati sunt, & seditionem agitant ac turbas. Tacitus 2. Histor. cap. 32 *Quoniam Galliæ tumeant.* Et Plinius Paneg. c. 27 *Quod antea Principes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis objectabant* &c. Et cap. 80 *O vere principis, atque etiam consulis reconciliare civitates æmulas, tumentesque populos, non imperio magis, quam ratione compescere.* Vide & Barthium ad illud Claudiani Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 234

- - - *rabie succensa tumescit.*

¶ J. Cæs. Scal. in Theophr. de Plantis: *Aliud,* inquit, *est turgere Medicis & Philosophis, aliud tumere.* Turget, *quod urgetur ad motum, ut materia furens in morbis atque effervescens.* Tumet *abscessus sæpe,* neque turget, *cum materia percocta est, aut cum factus est tofus. Turget in pene semen post allii & piperis usum, at nihil tumet. Arbor, quæ fœtum meditatur non ubique, non semper tumet.*

¶ Tumescere, tumidum fieri, *Alte tumescunt serviles animi,* lib.

D 1. in Eutrop. v. 176. Virg. 1. Georg. v. 165

- - *& aperta tumescere bella.*

¶ Tumefacio, ich blase auff. Ovidius 15. Metam. v. 303

Extentam tumefecit humum.

Et translate stoltz machen. Martial. lib. 4. epigr. 11

Dum nimium vano tumefactus nomine gaudes.

¶ Tŭmĭdus, um, inflatum, *Æquor tumidum,* Virg. 3. Æn. v. 157. das tobende Meer. *Tumidæ cervices,* Cic. in Vatin. cap. 2. *Tumidus successu,* Ovid. 8. Metam. v. 495. i. e. superbus, elatus. ¶ *Tumidæ terræ,* in colles montesque editæ Tacitus 2. Annal. c. 23 *Tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus* &c. TUMIDIS, i. e. montosis. Sic *Tumores* de collibus dicuntur. Vide infra *Tumulus.* ¶ *Tumidiores oculi,* Corn. Celsus lib. 2. c. 6. *Tumidissimum animal,* Seneca lib. 2. Benefic. c. 16 de Alexandro Magno. Et Silius lib. 11. v. 25

- - - *Eridani tumidissimus accola.*

hoc est, superbus, inflatus.

¶ Tumidulus, diminutivum. Apulejus Apolog. p. 277 *Complana-*

planatorem tumidulæ gingivæ aliquem pulvisculum, dentibus idoneum, appellat. A

¶ Tumiditas, tumor, Geschwulst. Firmicus lib. 8. cap. 29 *Hydropici Veneris tumiditate correpti.*

¶ Prætumidus, Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 225

- - - Prætumido quatiebat corda furore.

Et Juvencus lib. 1. Hist. Evang. v. 583

Sunt quos prætumidæ tollit jactantia mentis.

¶ Extumidus vide mox post verbum *Extumescere.*

¶ Tumor, inflatio, Schwulst/ ut *Tumor oculorum*, Cic. 4. Tusc. c. 37. extr. *Tumor animi*, Idem. *Tumor inanis*, Quint. lib. 2. c. 10.

¶ 2. Pro ira, succensione aut & fastidio, Ovid. lib. 5. Amor. Eleg. 7

Intempestivos igitur compesce tumores.

¶ 3. Sed & *tumores terræ*, dicuntur colliculi, qui & *Tumuli* (ubi vide) appellantur, Hügel / aufgeworffene Erde. Frontinus de Coloniis: *Finitur per terminos, & terrarum tumores: aliquibus locis arboribus*, &c. Item *Finiuntur enim terminis, rivis, fossis, arboribus ante missis, tumore terræ, collectione petrarum* &c. Hujusmodi terræ tumulos, quos ad distinguendos fines facere solebant, alii *Monticellos* dixerunt.

¶ Detumere, Stat. 5. Theb. v. 468

Detumuere animi maris, & clementior Auster.

Das Meer hat ausgebrauset.

¶ Detumescere, quum tumor decrescit. Petronius p. 136 *Odia detumescunt.* Prudent. in Romano v. 145 de dignitatum insignibus:

Quibus tumetis, moxque detumescitis.

¶ Extumescere, über sich lauffen / aufflauffen / Plin. lib. 37. cap. 5 *Extumescentes pinguiter.*

¶ Extumidus, Varr. lib. 1. de R. R. cap. 51. Idem autem utrumque est, quod *tumescere* & *tumidus.*

¶ Intumere, seu intumescere potius, in tumorem verti, ut *Fluctus intumescens*, Plin. lib. 2. c. 81. Et Quintil. lib. 1. c. 1 *Jure quodam potestatis intumescere*, id est, insolescere, sich erheben oder auffblasen. *Intumescens locus*, Colum. lib. 1. c. 2. extr.

TVMEX, icis, a tumendo, vibex, ein blauer mit Blut unterlauffener Flecke. Vet. Gloss. *Tumex*, σμῶδιξ, αἱματώδης τύπος.

TVMVLTVS, motus, trepidatio, quasi *tumor multus.* Sic enim Cicero monet in 8. Philipp. cap. 1. *Potest esse bellum sine tumultu, tumultus sine bello esse non potest. Quid enim est tumultus, nisi perturbatio tanta, ut major tumor oriatur, unde etiam nomen ductum est tumultus? Itaque majores nostri tumultum Italicum, quòd esset domesticus, Gallicum, quod erat Italiæ finitimus, præterea nullum tumultum nominabant.* Aufflauff. Itaque *tumultus* erit bellum ex trepidatione sumtum subitò, mox desiturum. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 8. Sic Florus l. 3. c. 19 *Sed hic tumultus magis fuit, quam bellum.* Et cap. 21 *Primo levi & modico tumultu magis quam bello.* Id *Tumorem rerum* Cicero dixit ad Atticum lib. 14. epist. 5. *Facere tumultum*, ein Aufffstehen machen / Sallust. Jugurth. cap. 53. *Comprimere tumultum*, Tacit. 4. Hist. cap. 16. C

¶ 2. Deinde pro omni trepidatione & perturbatione tumultus vocabulum usurpatur. Horat. lib. 1. Epist. 19. v. 29

O imitatores servum pecus, ut mihi sæpe
Bilum, sæpe jocum vestri movere tumultus.

Tumultus, i. e. Solicitudines ac æstus, seu trepidationes. ¶ 3. De strepitu cachinnantium Suetonius Claudio c. 40 *Nam cùm initio recitationis, defractis compluribus subselliis obesitate cujusdam, risus exortus esset, ne sedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo subinde facti reminisceretur, cachinnosque revocaret.* ¶ 4. Tumultus etiam dicitur, quicquid contra rationem & ordinem fit, aut agitur. Vid. Barth. ad Claudian. Mamert. p. 381. seq. & ad Stat. lib. 6. Theb. v. 589.

¶ Tumultuosus, um, tumultu plenum, *Tumultuosum genus pugnæ*, Liv. lib. 1. cap. 14. *Seditiosa & tumultuosa vita*, contraria quietæ, Cicer. de Invent. lib. 1. cap. 3. ¶ 2. Et, *Tumultuosus* is est, qui tumultus excitat. Livius 4. cap. 28. *In otio tumultuosi, in bello segnes*, zu Friedens-Zeiten geben sie viel Lärmens und Unruhe für. *Italia tumultuosior*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 74. Et Cicero lib. 12. fam. epist. 17 *Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt.* Livius lib. 2. c. 10 *Quod tumultuosissimum pugnæ erat, parumper sustinuit.*

¶ Tumultuose, adverb. Livius lib. 2. c. 29 *Senatus tumultuose vocatus, tumultuosius consulitur.* Idem lib. 1. cap. 40 *In vestibulo regiæ quam potuere tumultuosissime, specie rixæ, in se omnes apparitores regios convertunt.* Cæsar de B. Gall. 7. c. 45 *Tumultuosius omnibus in locis pervagari.* Cicer. 4. in Verr. c. 14. extr. *quam tumultuosissime aliquem adoriri.* D

¶ Pertumultuose. Cicer. 15. fam. epist. 4. *Legati pertumultuose nuntiaverunt.*

¶ Tumultuo, Plaut. in Rud. Sed usitatius est *Tumultuor*, tumultuari, tumultum ciere vel tumultuosum esse. Empörung anrichten / Auffruhr machen. Cicer. 2. Agrar. c. 37 *Tumultuari sine caussa.* Auct. ad Herenn. 4. c. 15 *In otio tumultuaris, in tumultu solus es ociosus.* Cic. pro Cæl. c. 15 *Quid tumultuaris soror? quid insanis?* Passivè Terent. Hecyr. 3. sc. 2. pr. *Nescio quid hic audio tumultuari misera.* Cæsar lib. 7. de B. G. c. 61. *Sub lucem hostibus nunciatur, in castris Romanorum tumultuari.* Livius lib. 21. cap. 16 *Cum Gallis tumultuatum verius, quam belligeratum.*

¶ Tumultuatio, Aufflauff. Liv. lib. 38. c. 2 *Hæc tumultuatio regem referre coegit signa.*

¶ Tumultuatim, adverb. Sidonius lib. 4. epist. 11 *Non tumultuatim doctrinæ suæ opes erogaturus.* h. e. non præproperanter, nec impedite, sed cum consilio & ratione.

¶ Tumultuarius, um, præproperum, & quod rapide fit; ut *Opus tumultuarium*, Livius l. 6. c. 29. in Eil zusammen gebracht / oder verfertiget / das in Eil geschiehet. *Opera, lectio tumultuaria.* Sic, *Tumultuarius miles*, Livius lib. 1. c. 37. Et, *Exercitus tumultuarius*, Idem lib. 5. cap. 37. in Eil / und wie man es bekommen kan / zusammen bracht wird. *Tumultuaria pugna*, Idem lib. 21. cap. 8. Et *Tumultuarius pons*, Frontinus lib. 4. cap. 7. Strateg. 28. *Tumultuarius & fortuitus sermo*, Quintil. lib. 10. cap. 7.

¶ Tumultuarie, adverbium. Ammianus lib. 24 c. 8 *His raptim ac tumultuarie actis.*

TVMVLVS, i, terra cumulata & quasi tumens, auffgeworffene Erde / ein Hügel. *Tumere* enim dicitur *terra*, quæ exaggerata in colliculos vel & in montes elevata est, quemadmodum non semel hoc verbo Avienus, Poëta doctissimus, usus est, ut Orbis terræ descript. v. 478

- - - tum & illic ardua Calpe.

Et vers. 506

B *Ab Zephyro hinc rupis dorsum tumet.*

Hinc *Tumulosus locus*, & *terræ tumores* appellati ipsi hujusmodi tumuli, sive colliculi terrei, Virg. 2. Æn. v. 713. *Est urbe egressis tumulus* &c. *Tumulus terreus*, Cæsar lib. 1. de B. Gall. cap. 43.

¶ *Tumulus* sepulcrum, ein Grab. Effosso enim cavo ibique conditis ossibus cineribusque, quæ superaggeritur, terra tumet, hoc est, colliculum efficit. Servius ad illud Virgilii Æneid. 3. v. 22.

Forte fuit juxta tumulus.

TVMVLVS, inquit, *& collem & sepulcrum fuisse significat. Potest enim & TVMVLVS sine sepulcro interpretatione collis interdum accipi. Nam & terræ congestio super ossa TVMVLVS dicitur.* Idem Virgil. 3. Æn. v. 321

O felix una ante alias Priameia virgo,
Hostilem ad tumulum &c. *Jussa mori,*

hoc est, ad hostis sepulcrum. Sic, *Tumulus honorarius*, pro sepulcro inani, κενοτάφιον, Sueton. in Claud. cap. 1. Vet. Gloss. *Tumuli* βουνοὶ, λόφοι, τύμβοι, τύμβα, σορδίλα.

¶ Tumulosus, hügelicht / ungleich / ut *Locus tumulosus*, Sallust. Jugurth. cap. 91. *Intumescentem locum*, Columella vocat lib. 1. cap. 4. extr.

¶ Tumulo, tumulare, in tumulum condere, begraben. Ovid. 8. Metamorph. v. 710

- - - ne conjugis unquam
Busta mea videam, neu sim tumulandus ab illa.

Epitoma Livii 54 *nobilissime tumulatus*, id est honorifice sepultus.

¶ Contumulare, idem quod simplex. Martial. lib. 8. ep. 57 *aggesta contumulavit humo.*

¶ Intumulatus, insepultus, Ovid. in epist. Phyllidis 2. v. 136

Occurramque oculis intumulata tuis.

TVNC, adverbium duorum temporum est. ¶ 1. De præterito. Virgil. 4. Æneid. v. 597 *Tunc decuit, cum sceptra dabas*, dazumal / oder damals / zu derselben Zeit. *Erat tunc excusatio oppressis, nunc nulla est*, Cicer. 7. Philipp. cap. 5. ¶ 2. De futuro. Plautus, *Tunc adero, quum tui videndi mibi copia erit*, alsdenn will ich hie seyn / &c. Item: *Tunc ad eam accede, cum potes. Tunc demum*, alsdenn erst / Plin. lib. 21. c. 24. *Tunc temporis*, Justinus dixit lib. 1. c. 4. ¶ Non nunquam emphasin habet, apud Poëtas potissimum, Abruptum nimirum quid incipientibus accommodatum. Statius lib. 1. v. 497

- - - tunc sic tendens ad sidera palmas.

Claudianus de Theodosio, in 3. conf. Hon. v. 33

Tunc sic lætus ait. Alii *Tum* h. l. legunt.

TVNDO, tutudi, tundere, pulsare, schlagen / stossen. ut, *tundere pectus*, Ovid. 1. de arte am. v. 535. an die Brust schlagen. Cic. 7. Verr. c. 54 *Lictor converso bacillo oculos misero tundere vehementissime cœpit.* Nach den Augen stechen. Et ibid. *Jacenti latera tundere*, in die Seite stossen. *Eandem incudem diem noctemque tundere*, est indefatigabili assiduitate in operis alicujus studio perseverare, Cicero lib. 2. de orat. c. 39 usus est. Adde Chiliadas. *Tundere in mortario*, stossen.

¶ Tunsus & *Tusus* &c. Veteres enim Præterita præsentibus etiam similia faciebant. Ut itaque *tolli* pro *tuli*; *impelli* pro *impuli*; ita & *tundi* pro *tutudi*, dixerunt: Et inde *Tunsus* etiam: nam *Tusus* a tutudi est, ut *casus* a *cecidi*. Virgilius lib. 1. Æneid. v. 481

Suppliciter tristes, & tunsæ pectora palmis.

Et 4. Georg. v. 266

Proderit & tunsum gallæ admiscere saporem.

Et Vitruvius lib. 2 c. 5 *testa tusa*, gestoßen / quæ forma in compositis usitatior est. Sic enim rursus Virgilius 1. Æn. v. 567

Non obtusa adeo gestamus pectora Pœni.

Sallustius Jugurth. cap. 43 *Nostræ opes contusæ, hostium auctæ erunt.* Priscianus lib. 10 observat, Veteres penultimam in præterito

terito perfecto *Tutudi* corripuisse juxta & produxisse. Correptionis exempla in Compositis *Contudi*, *extudi* aliquot affert. A Pro productione unicum Ennii ex Annalibus:

- - virosque valentes
Contudit crudelis hiems.

Sed fortean Ennius *Contundit* scripsit, antiquorum consuetudine perfectum præsenti simile faciens.

¶ Contundere, ut, *contundere ferreis pilis*, Columell. lib. 7. c. 7. zerstossen. *Contundi castibus*, id est, comminui, zudroschen werden / Cic. in Tusc. lib. 2. c. 17. Et Horat. lib. 1. Epist. 8. v. 4

- - - haud quia grando
Contuderit vites.

Et lib. 2. Epist. 1. v. 10. de Hercule:

- - - diram qui contudit hydram.

i. e. domuit, confecit, oppressit. Sic, *bello quem contundere*, Ennius dixit apud Priscianum. *Animum alicui contundere*, Cicero ad Attic. lib. 12. epist. 44 *Audaciam alicujus contundere & frangere*, eines Kühnheit dämpffen und brechen. Idem in Philipp. 13. c. 13 *Obterere atque contundere calumniam*, unter die Füsse treten/ und zu nichte machen / Idem pro Cæcina c. 7.

¶ Contusio. Plin. lib. 17. cap. 24 *Contusio falcis hebetioris*. Columell. lib. 12. cap. 47 *contusio olivarum*.

¶ Extundere, exprimere, raußtreiben. Suetonius Vespasiano c. 2 *Ea demum extudit convicio magis quàm precibus*. Et Virg. 1 Georg. v. 133 *Ut varias usus meditando extunderet artes.* B Idem 4. Georg. v. 315

Quis Deus hanc, Musæ, quis nobis extudit artem?

Horat. lib. 2. Sat. 2. v. 14

Cum labor extuderit fastidia.

¶ Obtundere, hebetare, stumpff machen / ut, *Obtusa hebesque falx putatorem moratur*, Columell. lib. 4. c. 24. *Obtundere aciem oculorum*, das Gesicht blenden / Plin. lib. 22. cap. 25. Sic, *Obtundere mentem*, Idem 1. Tusc. cap. 33, cui contrarium est *acuere*. Ter. in Adelph. act. 1. sc. 2. v. 33 *Ne me obtundas hac de re sæpius*, id est, ne mihi sis molestus, eadem sæpius inculcando, müde machen / taub machen. Idem Andr. act. 1. sc. 2. v. 11 *Obtundis, tametsi intelligam.* Ubi Donatus: *Sæpe repetendo dicere*, OBTUNDERE est. *Tralatio est a fabris: qui sæpe repetunt ac hebetant.* Cicer. in Verr. 6. cap. 49 *Obtundere alicujus aures diutius.* Et, *Obtusæ criminatione aures*, Declam. antequam iret exulatum. *Longis epistolis aliquem obtundere*, Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 1. extr. Et Livius l. 5. c. 18 *Obtusus animi vigor*, geschwächt. *Obtusum ingenium*, id est, hebes, grob/ ungelehrig. *Aures obtusæ*, Statius 5. Silv. 1. v. 171. *Stomachus obtusus*, Plinius lib. 7. epist. 3, der keinen Appetit hat. Cui ibi *excitatus* opponitur.

¶ Est autem *obtusus* tam nomen quam participium. Unde Comp. *obtusior*. Treb. Pollio de Tyrannis c. 8 in Mario: *ferri obtusioris ictu pertussus*. Et Arnobius lib. 2. pag. 58 *Ligno, saxo obtusior atque hebetior stabit.* C Ibidem pag. 56 *acuminis obtusioris & bardi esse*; tumm seyn. Quomodo & Cicero de Senect. cap. ult. *Animus, cui obtusior sit acies.* Et Virgilius 3. Georg. v. 135

- - nimio luxu obtusior usus.

¶ Obtuse, adverbium, Cicer. 1. de nat. Deor. cap. 25 *Totum aut etiam, aut non, negavit esse necessarium, quo quid dici potest obtusius?* tumm / unverständig.

¶ Obtunsio. Lampridius in Commodo cap. 10 *Eum quem vidisset albescentes inter nigros capillos quasi vermiculos habere, sturno apposito, qui se vermes sectari crederet, capite suppuratum reddebat obtunsione.*

¶ Pertundere, durchstossen / durchschlagen / ut, *Dolium pertusum*, Plautus Pseud. a. 1. sc. 3. v. 135. *Vas pertusum*, Lucretius lib. 3. v. 949. ein löcherich Gefäß. *Guttæ pertundunt saxa*, durchboren / aushölen/ Lucret. lib. 4 extr.

¶ *Pertunda*, dea, apud Arnob. lib. 4.

¶ Retundere, hebetare, ut, *Retundere ascias*, stumpff machen/ Plin. lib. 16. cap. 40. *Retusum ferrum*, Horat. lib. 1. od. 35. Et *Retusa securis*, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 2. v. 26. *Retusum & crassum ferramentum*, Columell. lib. 4. cap. 24. extr. *Retusa tela*, Ovid. 12. Metam. v. 496. ¶ 2. Cicero per Metaphoram dixit in 3. Catilinar. cap. 1. *Gladios in Remp. districtos retudimus*, id est, D repulimus, zurück stossen. Idem pro Cluent. cap. 44 *Retundere mucronem styli*, des schreibens müde werden. *Retundere improbitatem alicujus*, Quintil. lib. 6. cap. 4 pro reprimere, ut, *sermones retundere*, Cæl. ad Cic. 8. fam. epist. 6. *Retusum ingenium*, Cicer. de divinat. lib. 1. cap. 36.

¶ Subtundere, *Flet teneras subtusa*, Tibull. lib. 1. eleg. 10. sive ult. *Subfusa* Scaliger mavult, quod etiam recentissimus editor Ph. Silvius expressit.

TVNETVM, quod & Tunes, etis, Τύνης, quidam dicunt, regis Lybici metropolis est, Tunis / abest a Carthagine duodecim millia passuum. Livius lib. 30. cap. 9 *Jam in Carthaginem intentus, occupat relictum fuga custodum Tuneta*, &c.

¶ Tunetanus, ut *regnum Tunetanum*, apud recentiores.

TVNICA, χιτών, Romanorum erat vestis interior virorum, sine manicis & brevior, cui toga superinduebatur, ein Leibrock ohne Ermel. Mulierum verò talaris & manicata: unde pro probro erat, si talibus viri uterentur. Quare & Catilinæ Cicero eas objicit Orat. 2. Remulus apud Virg. 9. Æneid. Trojanos tanquam semiviros & effœminatos incessens v. 614

Vobis picta croco & fulgenti murice vestis:
Desidiæ cordi: juvat indulgere choreis:
Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Tunica intima, Gell. lib. 10. cap. 15. *interior* Valerio indusium est, das Hembde. Vid. Brodæum lib. 6. c. 7. Color *tunicæ* liberorum hominum *albus* fuit. Juvenal. Satyr. 3. v. 179

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.

Plebs verò Romana etiam *tunicata* incessit. Cum ergo cives omnes Romani tunicâ uterentur, factum est, ut *Tunica* ordines distinxerint. Nam Senatores & equites *tunicam* clavatam induerunt, plebs *rectam*, & sine clavis, nempe tales & Citharœdorum tunicæ erant. Vide in *Palla*.

¶ Tunicis solis, neglectis togis videlicet, utebantur plebeji & serviles homines, præcipuè. Unde *tunicatus populus* apud Auctorem Dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 7. & Horat. lib. 1. Epist. 7. Ubi vide Interpretes. ¶ Item rustici in coloniis & municipiis: Vide Lipsium lib. 1. Epistolic. Quæst. Epist. 5. & lib. 1. Electorum c. 25. itemque Buchnerum ad Plin. lib. 5. Epist. 6. ¶ *Tunica pallio propior*, proverbiale apud Plautum est in Trinum. a. 5. sc. 2. v. 30. Quod simili propemodum figura à Germanis dicitur, es ist mir das Hemd näher als der Rock. ¶ 2. Sunt & *oculorum tunicæ*, id est, membranæ, quibus varie conteguntur, Plinius lib. 11. c. 37. sect. 54. ¶ 3. Est & *arboris tunica*, die Rinde / quemadmodum *tenues tunicas*, librum interiorem dixit Virg. 2. Georg. v. 75

Et tenues rumpunt tunicas, angustus in ipso &c.

¶ Tunicula, diminut. Plaut. in Rudent. act. 1. sc. 6. v. 65 *Redactus sum ad hanc usque unam tuniculam*, Petronius pag. 57 *Tuniculam in solitudine invenerat.*

¶ Tunicatus Cic. pro Cæl. cap. 5 *Ut exercitatione ludoque campestri tunicati uteremur.* *Cepe tunicatum*, eine Zwiebel / so viel Häute hat / Persius Sat. 4. v. 30.

¶ Est a verbo *Tunicare*, quo Varro in λογομαχία usus est apud Nonium.

TVRBA, æ, τύρβη, multitudo hominum decem vel quindecim, non duorum vel trium, ein Hauffe / eine Rotte / ut, *Turba mulierum*. Livius lib. 2. cap. 40 *Fletus ab omni turbâ mulierum factus, & comploratio*, Hauffe Weiber. *Turba & colluvies*, Cicero de Senect. cap. 23. *Congregare magnam turbam*, Idem de natur. Deor. lib. 1. cap. 15. grosser Hauffe. Hinc *in turbam exire dicitur*, quod in vulgi notitiam venit. C. Nepos Datame cap. 6 *Id Datames ut audivit sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario se esse relictum, futurum, ut cæteri consilium sequerentur, in vulgus edit.* Nempe quod hîc *vulgus* vocat, id paullo ante *turbæ* appellatione significat. Hinc *turba* imperitam multitudinem notat. Manilius lib. 2. v. 136

Hæc ego divino cupiam quæ ad sidera flatu
Ferre, nec in turbam, nec turbæ carmina condam.

Turbam vocat, quam alius Poeta *pinguem populum*, id est, rudem plebejamque multitudinem vocat. Quam ob caussam Seneca *turbam argumentum pessimi* dixit, de Vita beata, cap. 2. Nam plures semper imperiti sunt, & malè de rebus judicant. ¶ 2. Errant vero, qui hoc nominis de hominibus tantum usurpari arbitrantur, atque idcirco satis incaute Plinio violatæ Latinitatis dicam scribunt, quod *turbam prunorum* alibi dixerit. Ita enim & Cicero de claris Oratoribus cap. 32 *novorum voluminum turbam*, & *atomorum turbam*, 1. Tusc. cap. 11. *Turbam capitum* Virg. 8. Æn. v. 300. & *Turbam scelerum*, Lucanus lib. 4. v. 251. *Turbam negotiorum* Plinius lib. 9. Epist. 25, dixit. Sic Poeta Phallicus Carm. 57 *Turbam seculorum*; Seneca Medea v. 679 *Turbam malorum*; Stat. l. 2. Silv. 2. v. 44 *Turbam rerum*; & Gellius lib. 9. c. 15 *Turbam vocum* pro multitudine dixit. ¶ 3. Significat & commotionem, vel perturbationem, eine Unruhe / Unlust / Lermen / Gedränge. Terent. in Eun. a. 5. sc. 5. v. 5 *Quæ illic turba est?* Was ist dort für ein Lermen? Sic *turbam facere*, Lermen machen / eâdem fabula act. 4. sc. 1. v. 2. Et in And. 2. 4. sc. 4. v. 6 *Dii vestram fidem, Quid turba est apud forum? quot illic homines litigant?* Et in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 16 *Propter eam hæc turba atque abitio evenit.* *Turbam* vocat, quod Clinias asperitatem patris, qui ejus amori iniquior videbatur, sustinere non valens in militiam abiit: Menedemus verò pater absentis filii desiderio, quem sua injustitia ejecisse videbatur, motus vendidit ædes, & magnum agrum comparavit, ut in eo colendo perpetuo sese excruciaret labore, & ita absenti filio supplicium daret. *Turba se evolvere*, id est, expedire, Idem dixit Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 56. Cic. 6 fam. epist. 6 *Quanta in turba, quantaque confusione rerum omnium vivimus.* Quintil. lib. 2. c. 16 *Excitare turbas populares.* Terentius passim: *Nunc turba nulla est: Tum illæ turbæ fient.* *Ne quam ille hodie impurus turbam faciat*, eine Unlust heute anrichte. *Eunuchum quem tu dedisti nobis, quas turbas dedit?* was hat er für ein Lermen angerichtet? *Jam tum inceperat turba inter eos.* Sie waren ihrer Sache schon uneins worden. *Si quicquam hodie turba cœperit.* Juvenal. Sat. 10. v. 73 - - *Sed quid*

Turba Remi? sequitur fortunam, ut semper, & odit Damnatos.

Patere autem poterit ex hisce exemplis, falsum esse Nonium, inter *Turbam* & *Turbas* distinguentem, & illam, de *multitudine hominum*; has de *turbationibus* interpretantem.

¶ Turbula, diminutivum. Apulejus lib. 11. p.259 *dimotis turbulis.* & p.260 *Turbulæ complent totas plateas.*

¶ Turbella, aliud diminutivum, ein kleiner Lerm. Plautus Bacch. act. 4. sc. 9. v. 134 *Tantas turbellas facio.* Et Ammianus Marcellinus lib. 14. cap. 31 *populari turbella discerptus*, im Auffruhr.

¶ Turbidus, turbatus, trüb. ut, *Immite & turbidum cælum*, Plin. lib. 8. epist. 17. *Turbida & inquinata aqua*, Cicer. in Tusc. lib. 5. c. 34 *Mens omni carens turbido motu*, Idem 1. Tusc. c. 33. ¶ 2. Turbidi, irati, & tumultuantes. Silius l.12.v.254

- - - *cui turbidus armis*
Obvia Marcellus rapido tulit ora tumultu.

Statius 7 Thebaid. v. 668

- - - - *jactanti talia frustra,*
Turbidus aëriâ Capaneus occurrit in hastâ.

Tacitus 1 Annal. cap. 38. extr. *Reduxit in hiberna turbidos & nihil ausos.* Ingeniis ὀργηλοῖς, omniaque vasta cupientibus, quale Cæsari, & Othoni fuit, *compositis rebus nulla spes: omne in turbido consilium.* Idem lib. 1 Histor. cap. 21. Hinc *Actiones turbidissimæ* Quintiliano dicuntur lib. 1. c. 10. pag. 87.

¶ Turbide, adverb. ut, *Inconstanter & turbidè in motu esse semper*, Cic. 4. Tusc. cap. 10.

¶ Inturbidus, rein / ruhig. *Inturbidus externis rebus annus*, Tacit. 3. annal. cap. 52. Idem 14. annal. c. 22 *tuta & inturbida juventa frui*, seine Jugend in Ruhe zubringen.

¶ Turbŭlentus, turbationum plenus, unruhig / voll Unruhe und Unlust. *Animus turbulentus*, Cic. 4. Tuscul. c. 5. pr. *Turbulenta tempestas*, Idem 7. in Verr. cap. 10, unstet Gewitter. *Res placatæ & minimè turbulentæ*, Idem in Orator. cap. 19. Et in Pison. cap. 15 *Meum turbulentissimum tempus tuo tranquillo præstat*, böse Zeit / Unglück. *Annus turbulentior*, Livius lib. 2. cap. 61. pr. ¶ Sed, *seditiosus & turbulentus civis*, id est, rixas & turbas ciens, Cic. 2 de orat. cap. 11. ein unruhiger Kopff. *Conciones turbulentæ*, Idem ad Attic. lib. 4. epist. 3. *Turba plerumque est turbulenta*, Varro apud Gell. lib. 13. cap. 11.

¶ Turbulente, *Omnia contra leges turbulente, per vim, per furorem gerere*, stürmisch und auffrührisch / rc. Cic. pro domo sua cap. 26. Ibidem cap. 54. extr. *Agere rem raptim & turbulente.*

¶ Turbulenter, adverbium aliud. Idem ad Cæl. 2. fam. epist. 16 *Extremum illud erit, nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus.*

¶ Turbulentia, utitur hac voce Tertullianus adversus Hermogenem cap. 41. rerum temere & nullo ordine hinc inde velut fluctuantium chaos significaturus.

¶ Turbulentare, verbum bis apud Apulejum invenitur, unruhig machen. Lib. 2 de Asino: *Hospes totam civitatem turbulentat.* Idem lib. 9. p. 222 *me strepitu turbulentant.*

¶ Turbo, turbare, commovere, stören / durch einander treiben / trüben / unruhig machen. Cicero de legib. lib. 3. cap. 9 *Omnia infima summis paria fecit, turbavit, miscuit.* Et de N. D. lib. 1. cap. 14 *Aristoteles multa turbat, a magistro Platone dissentiens,* richtet Unruhe an. *Turbare pacem*, Livius lib. 35. c. 13, Frieden stören. *Res animos incognita turbat*, Virg. 1. Æn. v. 515. hoc est, perturbat, betrübet. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 3. *Nescio quid absentibus nobis turbatum est domi*, impersonal. Et Virg. Ecl. 1. v. 11 - - - *totis*
usque adeò turbatur agris.

Id est, turbæ fiunt. Lucretius lib. 6. v. 376

- - - *ancipiti bello turbatur utrinque.*

Ita *Turbare* absolutè positum, turbas dare significat. Petronius: *Ego sum ancilla Quartillæ, cujus vos sacram ante Cryptam turbastis.* ¶ 2. Homines *turbari* dicuntur, cum affectu quodam, ira, metu &c. confunduntur & concitantur. Nam incumbente affectu vehementiùs, constare sibi animus haud potest. Virg. 8. Æneid. v. 435 *Turbatæ Palladis arma,*

Id est, *vel concitatæ & iratæ, vel turbantis*, ut Servius interpretatur. Petronius: *Excanduit Licas hoc sermone turbatus.* Et Suetonius Augusto cap. 17 *Turbatus nunciis de seditione militum*, id est, perterrefactus. Plinius lib. 8. Epist. 19 *Itaque & infirmitate uxoris & meorum periculo, quorundam vero etiam morte turbatus*, id est, affectus mœrore, in luctum datus. Florus lib. 1. c.19 *Quæ* (prima pugna) *tam atrox fuit, ut Ferentanæ turmæ præfectus Obsitius invectus in Regem, turbaverit, coegeritque projectis insignibus prœlio excedere*, id est, in pavorem dederit. ¶ 3. Est & decoquere. JCtus, *si pastor turbaverit*: Vide *Conturbo.*

¶ Turbatus. Comp. *turbatior.* Augustinus epist. 147 *præ sua communionis defensione turbatior.*

¶ Turbate, ut, *Agere omnia raptim atque turbatè*, mit Unruhe / Cæsar lib. 1 de Civ. B. cap. 5.

¶ Turbator, Liv. lib. 2. c. 16. *Cum pacis ipse auctor a turbatoribus belli premeretur.* Sic, *Turbator pacis*, ein Störfried.

¶ Turbatrix. Prudentius Psychom. v. 669

- - - *placidæ turbatrix invida pacis.*

¶ Turbamentum, apud Sallustium legitur in Oratione Lepidi ad popul. Rom. *Turbamenta atque exitia Reip.* & Tacit. 1. Histor. cap. 23 *turbamenta vulgi.* Unruhe.

¶ Turbo, inis, masculinum, ventus violentus deturbans omnia ac prosternens, de quo Plinius lib. 2. c. 48. ein Sturmwind / Wirbelwind. Plauto, *ventus turbo*, Curcul. act. 5. sc. 2. v. 41. Cic. de orat. lib. 3. c. 39 *Omnes venti erumpunt, sævi existunt turbines.* Idem venustâ dixit metaphora in orat. pro domo sua cap. 53 *Turbo ac tempestas pacis & otii*, id est, Turbator. Florus similiter lib. 4. cap. 3 *Antonius fax & turbo sequentis seculi.* ¶ 2. *Turbo*, instrumentum est etiam lusorium puerorum, ein Kreusel / quod vel loro vel funiculo circumagitur. Cicero de Fato c. 18 *Cylindrus & turbo, quæ moveri incipere nisi pulsa non possunt.* Tibull. lib. 1. eleg. 5. v. 3

Namque agor ut per plana citus sola verbere turbo,
Quem celer assueta versat ab arte puer.

Sed in isto Tibulliano Charisius legit *turben*, quod probat Scaliger: inde enim analogice est *turbinis*, a *turbo*, *turbōnis*: ut a *termen terminis*: a *termo*, *termōnis.* Vide Scalig. ad illum Tibulli locum. ¶ 3. Hinc & *turbinem* dicimus, quodcunque in imo acutum, in summo latius est, was unten spitzig / aufwarts breiter ist. Ovid. 1. Metam. v. 335

- - - *Cava buccina sumitur illi,*
Tortilis in latum quæ turbine crescit ab imo.

¶ 4. Et hanc ob causam superior etiam molæ pars, quæ *Meta* JCto dicitur, hoc nomine appellatur. Vide Scaligerum ad illud Manilii lib. 3. v. 366

- - - - *laterumque meatus*
Turbinis in morem recta vertigine currit.

¶ Turbĭneus, *Vertex turbineus*, Ovid. 8. Metamorph. v. 556.

¶ Turbĭnatus, unten spitzig / oben breit. ut, *Turbinatior pyris figura*, Plin. lib. 15. cap. 15. Et Ammianus lib. 24 extremo: *Fumus vel vis turbinata pulveris.*

¶ Turbinatio, *Turbinatio pyri*, hoc est, forma illa pyri in turbinem crescens. Idem lib. 15. cap. 21.

¶ Turbo, ōnis, nomen proprium est athletæ, Horat. lib. 2. Serm. Sat. 3. v. 310 *Corpore majorem rides Turbonis in armis.*

¶ Conturbare, unruhig / unlustig machen. Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 12 *Conturbat me mora servi hujus, qui mihi literas attulit.* Et, *Conturbare animum*, Cic. in offic. lib. 3. c. 10. ¶ 2. Est & decoquere, dissipatâ re non solvendo esse: *qui non sunt solvendo*, inquit Turneb. lib. 4. cap. 15, *neque se extricare nominibus possunt & ære alieno, illi conturbant, nec enim eorum rationes explicari & expediri possunt.* Cic. pro Planc. cap. 28 *Verum fac me multis debere, & in his Plancio; Utrum igitur me conturbare oportet* &c. Petronius pag. 33 *Qui postquam conturbavit, & libidinis suæ solum vertit.* Martial. lib. 9. epigr. 4

Conturbavit Atlas, & non erit uncia tota &c.

lib. 10. epigr. 96

Hic pretiosa fames, conturbatorque macellus.

Et Juven. Sat. 7. v. 129

Sic Pedo conturbat, Matho deficit.

Est autem elliptica locutio: plena enim est *Conturbare rationes, rem* &c. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 3. v. 29 *Ita conturbasti mihi rationes omnes.* Ulpianus fine Legis 1. Dig. de servo corrupto: *Qui actori suadet, ut rationem sibi commissam turbaret.*

¶ Conturbatus. *Tristis & conturbatus*, Cic. 6. Verr. cap. 14. Et comparative, *Mehercule eram conturbatior*, Cic. lib. 1. ad Atticum epist. 12. extr.

¶ Conturbatio, metus est excutiens cogitata, Schreckniß / Cic. 4. Tusc. cap. 8.

¶ Conturbator, qui conturbat & decoquit. Martial. lib. 7. Epigr. 26 *Conturbator aper.*

¶ Deturbare, violentiùs dejicere. Virg. 5. Æneid. v. 175

In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.

abstossen / mit Gewalt abtreiben. *Deturbare aliquem de fortunis omnibus*, Cic. pro Quint. c. 14. *Deturbare possessione*, vel *de possessione*, Idem 12. fam. ep. 25. Et, *Deturbare de mente*, Cic. Pison. cap. 20. *Deturbare spe*, & *deturbare aliquem ex spe*, Idem lib. 5. fam. ep. 7. *Deturbare milites ex insidiis & stationibus*, Livius lib. 31. cap. 39.

¶ Disturbare, dejicere, zerstören / ut, *Disturbare domum alicujus*, Cicero pro Domo cap. 43. *Disturbare, diripere, dissipare cuncta*, Idem 2. nat. Deor. c. 15. Et, *armis disturbare judicia*, Idem pro Sylla c. 25. Sic, *Disturbavi rem, totamque nobis integram reservavi*, id est, impedivi, Idem 11. fam. ep. 21. *Disturbata porticus*, id est, effracta & diruta, Cicer. pro Domo cap. 39.

¶ Disturbatio. Cic. 3. de offic. cap. 11 *Utilitatis specie in rep. sæpissime peccatur, ut in Corinthi disturbatione nostri.* Zerstörung / Zerrüttung.

¶ Exturbare, ejicere violenter, expellere, evertere cum tumultu, mit Gewalt austreiben / verjagen. *Exturbare hominem innocentem e civitate*, Declam. Antequam iret. *Populum e navi*, Cic. pro domo c. 10. Et, *Exturbari præcipitem e provinciâ*, Idem 6 Verr.

Verr. cap. 30. *Exturbare bonis patriis aliquem*, Idem 4 in Verrem cap. 19. Asconius Argumento pro Milone: *Milo exturbari tabernam jussit.*

¶ Inturbatus, non turbatus, Plin. in Paneg. cap. 64 *Sedit inturbatus, interritus* &c.

¶ Interturbare, durch einander stören/ unruhig machen. Terent. Andr. 4. sc. 1. v. 39 *Davus interturbat.*

¶ *Interturbatio mirabilis animi*, Liv. lib. 23. c. 8.

¶ Obturbare, verstören. Terent. in Andr. act. 5. sc. 4. v. 23 *Itane vero obturbat?* in die Rede fallen? *Solitudinem alicujus obturbare*, Cicer. ad Attic. lib. 12. ep. 18. Et Tacitus 3. Histor. cap. 25 *Denso agmine obturbabat*, id est, disturbabat, zerstören / zertrennen.

¶ Obturbator. Asconius Pedianus ad illud Divinationis Verrinæ: QVARTVM EX ILLO GREGE ORATORVM: *Obturbatores quosdam sordidosque caussidicos significat.*

¶ Perturbare, vehementer turbare, sehr betrüben / unruhig machen / zerrütten. Terent. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 22 *Nihil est preci loci relictum, jam perturbavi omnia*, ich habe alles verderbet. Cicer. pro Mil. cap. 1 *De Reipubl. salute magis quam de sua perturbari*, bekümmert seyn. *Perturbari clamore hominum*, Cicer. pro Rabir. cap. 6. *Perturbare otium*, Idem 4. Academ. c. 5.

¶ Perturbatus, non tantum participium, verum etiam, ut ex comparatione apparet, adjectivum nomen. e. g. *Civitas seditionibus perturbata*, Cic. 1. Agrar. cap. 8. Item, Οἰκονομία *si perturbatior est, tibi assignato*, Idem ad Attic. lib. 6. ep. 1. Et, *Perturbatiore animo cogitare aliquid*, Idem lib. 6. fam. epist. 5. Et, *Perturbatissimum tempestatis genus*, Seneca lib. 7. Quæst. Nat. cap. 10.

¶ Perturbate, adverb. aus Bestürtzung / verworren. *Considerandum erit, ne quid perturbate, ne quid contorte dicatur*, Idem de Inventione lib. 1. cap. 20.

¶ Perturbator, ein Zerrütter. Hinc

¶ Perturbatrix. Cicer. 1 de Leg. cap. 13 *Perturbatricem harum omnium rerum Academiam* &c.

¶ Perturbatio, quæ est *animi contra naturam commotio*, Cicer. 4. Tuscul. cap. 21. Unruhe / Unmuth. Et ibid. cap. 16 *Turbidi animorum, concitatique motus perturbationes sunt.* Idem de divin. lib. 1. c. 30 *Errorem animis perturbationemque afferre.* Et ad Attic. lib. 6. ep. 1. *Commoveri magnâ animi perturbatione.* Idem, *In perturbationes ne incidamus, cavendum*, lib. 1. off. cap. 36. Pindarus Olymp. hymn. 7. ἀντιστρ. ϛ. Αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ παρέπλαγξαν καὶ σοφόν, id est, *Animi perturbationes imposuerunt etiam sapienti.*

¶ Imperturbatus, non turbatus. Seneca Epist. 73 *Imperturbata publicis occupationibus quies.* Idem Epist. 85 post principium: *Peripateticis Imperturbatus dicitur, qui raro perturbatur, & modice: non qui nunquam.* Et Ovidius in Ibin v. 560

Imperturbato quod bibit ore reus.

¶ Imperturbabilis, vox Augustini Confession. lib. 2 extremo, & epist. 145.

¶ Subperturbari, levius turbari. Seneca sub finem Ludi de Claudii morte: *Pusillum subperturbatur*, quod Gronovius, V. CL. ex membrana restituit, cum inepte legeretur, *superturbatur.*

¶ Proturbare, propellere, vel procul a se deturbare, mit Gewalt von sich abweisen / für sich hinweg verstören. Livius lib. 5. c. 47 *Missilibus saxis proturbare hostes.* Plin. lib. 11. c. 19 *Apes pigras & ignavas perturbant.* Et Silius lib. 5. v. 605

Iraque anhelatum proturbat pectore murmur.

TVRCA, & Turcus, Turcæ, & Turci (sic enim Græci efferunt) Scythiæ sunt populi, Pomponio teste, lib. 1. cap. ult. à quibus orti judicantur, qui ætate nostra latissime imperitant, immanissimi & crudelissimi hostes Ecclesiæ Dei & Christi. ein Türck. Herodotus inter feras gentes Septentrionis ἰύρκας ponit, quæ appellatio a *Turcorum* nomine non est aliena. Nomen *Turci* significat hominem, qui agrestiorem victûs rationem sequitur &c. Chalcocondylas lib. 2 de rebus Turcicis. Et Persas quidem, τύρκας, dictos ex Niceta apparet. Invenio & à fluvio rapido, Turck/ qui in mare Hircanum influit, nomen suum *Turcos* accepisse. Conf. Schickard. Tarich. pag. 39. 40. Bernegg. de Regno Hungar. & Hotting. Histor. Eccl. part. 1. c. 8. & Hist. Orient. lib. 2. c. 3.

¶ Turcicus, ut, *Turcicum regnum*, quod cœpit anno Christi 612. Vide *Mahometus.*

TVRDVLI, τυρδοῦλοι, Galliæ Bæticæ populi, qui & *Turdetani* Ptolemæo dicuntur, & Straboni, cui *Turdetania* Gallia est Bætica.

TVRDVS, i, avis nota, κίχλα, ein Ziemer oder Krammetsvogel. *turdus* scilicet pilaris. *Turdus viscivorus*, & *major*, qui magnitudine picæ Aristoteli est. De hoc turdo videtur esse proverbium, κίχλα χέζει αὐτῇ κακόν, *Turdus ipse sibi malum cacat*, in eos, qui sibi ipsis mali & exitii sunt caussa, vide Chil. *Turdus minor*, qui & *Turdela*, & *turdus iliacus*, ἰλιάς; duplex est, eine Weindrossel / quod uvis pascatur, & gemeine Drossel. *Turdela montana* & *silvatica*, Gesner. Martial. lib. 13. epig. 92

Inter aves turdus, si quis me judice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Horat. 1. Satyr. 5. v. 72

Pene arsit macros dum turdos versat in igne.

¶ 2. Turdus piscis, multiplex sane est & varius. Piscis autem magnus est, distinctione punctorum accedens ad turdum avem. ¶ 3. Qui turdum pisciculum eum esse dicunt, quem Germani ein Schmerlein vocant, ad Plinii fortasse respexerunt auctoritatem, qui *Turdus inter saxatiles nobilis*, scripsit lib. 32. cap. 2.

¶ Turdarium, locus est, in quo turdi saginantur. Varro.

TVRGEO, tursi, turgere, est tumere, auffgeblasen seyn/ paussen/ strotzen. Virg. Ecl. 7. v. 48

Jam læto turgent in palmite gemmæ.

Et 1. Georgic. v. 315

Frumenta in viridi stipulâ lactentia turgent.

Oratio turgens & inflata, Auct. ad Herenn. lib. 4. c. 10. Veteres & in tertia flexione *turgére*, ut *fulgĕre*, *fervĕre* dixerunt. Vet. Gloss. *Turgit*, φλεγμαίνει, πέπρακται. Quid differant *turgere* & *tumere*, vide supra in *tumeo.*

¶ 2. *Turgere alicui*, id est, iratum esse, zornig auf einen seyn. Plaut. Casin. act. 2. sc. 5. v. 17 *Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.* Et Mostell. act. 3. sc. 2. v. 10

Tota turget mihi uxor nunc, scio, domi.

Sic *Tumere alicui*, Stat. dixit lib. 2. Silvar. 1. v. 58

Accensum quis bile feret famulusque tumentem
Leniet?

¶ Turgesco, turgescere, turgidum fieri, hoch aufflauffen / auffschwellen/ voll werden. Persius Sat. 5. v. 19 *Non equidem hoc studeo bullatis ut mihi nugis Pagina turgescat, dare pondus idonea.* Cic. 3. Tuscul. cap. 9 Homericum carmen convertens:

At mihi cor penitus turgescit tristibus iris.

¶ Turgidus, um, tumens, inflatum, paussend. ut, *Turgida gemma*, ein Knospen so heraus will. *Turgidum mare*, Horat. l. 1. od. 3.

¶ Turgidulus, diminutiv. *Flendo turgiduli rubent ocelli*, Catull. Epigr. 3.

¶ Deturgere, id est, turgere desinere, Plin. lib. 9. cap. 58 *Deturgente Nilo musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, jam parte corporis viventes.* Alii legunt *detegente.* Vide Harduini Emendation. n. 140.

TVRIO, onis, quo nomine summitates teneras arborum, vel arbustorum dixit Columella lib. 12. c. 48.

TVRMA, æ, Græco τύρμος, rotunditas, Scaliger. auctore in conjectan. cohors 32 equitum, & aliquando triginta, ein Schwader Reuter. *Turma equitum*, Virg. 5. Æn. v. 560. *Turma equestris*, Claudianus de Bello Getico v. 579. Varro *turmam*, quasi *termam*, aut *terdenam*, dictam voluit, quod *ter deni* equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Rhamnensium, & Lucerum eligebantur. Vide Hermannum Hugonem de Equestri militiâ lib. 3. cap. 5. & Lipsium de Milit. Rom. lib. 2. Dial. 6.

¶ Turmalis, qui ejusdem est turmæ, ut, *Imperatorum turmales*, Cic. 2 de orat. cap. 65. intellige *statuas.* Scipio, Corinthiis statuam eo loco pollicentibus, ubi aliorum essent imperatorum, *turmales* dixit *displicere.* Et Livius lib. 25. c. 18 *Crispinum perpulire turmales, ne impune insultare Campanum pateretur.* *Turmale fremens*, apud Statium, id est, in morem turmæ. Idem Protreptico Crispini, quod lib. 5 Silvar. est, eum laudaturus a genere, cum patricia nobilitate, non de plebe, ac nec equestri loco, natum ostendere vult, v. 13 ita scribit:

- - - non te series inhonora parentum
Plebeiâ de stirpe tulit, non sanguine cretus
Turmali trabeaque Remi, nec paupere clavo
Angustam sedem, & Latii penetrale Senatus
Advena pulsasti, sed præcedente tuorum
Agmine &c.

Nimirum non ex equestri ordine allectum in Senatum fuisse significat; sed jure natalium eum locum tenuisse, quippe cujus autores senatorii loci fuerint. Equestrem autem ordinem ex tribus designat primo *Turmali sanguine:* turmæ enim equitum erant: Secundo *Trabea Remi:* & denique *paupere* sive *angusto clavo.* Nam *trabea* ex Romuli instituto equites utebantur: & *clavus angustus* eorum quoque erat insigne: *Latus* etenim *clavus* senatorum erat.

¶ Turmatim, Hirtius lib. 8. B. Gall. c. 18 *Turmatim in eum locum devenerunt.* Et Livius lib. 28. c. 13 *Turmatim abibant.*

¶ Conturmalis. Ammianus lib. 16. c. 30 *Opitulatum conturmalibus suis venere.* Adde lib. 17. c. 1. & lib. 26. cap. 16.

¶ Conturmare. Idem Ammianus lib. 16. cap. 29 *Cum eques in ipso prælii articulo se fortiter conturmaret.* i. e. in turmas ordines arcte congregaret.

TVRNVS, dux Rutulorum, ab Ænea occisus. Virg. Æn. 7. v. 783

Præstanti corpore Turnus.

TVRONES, um, Galliæ Lugdunensis populi ad Ligerim amnem, Plin. lib. 4. cap. 18. Et Lucanus lib. 1. v. 437

Instabiles Turonas circumsita castra coercent.

¶ 2. Turones, urbs illius gentis, vulgo *Tours*, ad Ligerim sita.

¶ Turonicus, ut *Ecclesia Turonica*, Sulpic. Severus de Vita Martini cap. 9.

¶ Turonensis, ut *Gregorius Turonensis*, scriptor rerum Francicarum.

TVRPILIVS, Poëta comicus vetus, Nonio, Prisciano, Victorino & aliis passim laudatus. Ejus hoc carmen apud Nonium in *spissum*, mendose tamen, legitur, quod ita in trochaicos versus constituendum putavimus:

Haud facile est venire ulli illo, ubi ipsamet sapientia est:
Spissum iter est, adipisci haud possis, nisi cum multa miseria.

TVRPIS, e, αἰσχρὸν, deforme, sordidum, inhonestum, schändlich / tam ad animum quàm ad corpus refertur, ut *vestitus turpis*, Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 57. eine heßliche Tracht. *Verbum turpe*, in Heaut. a. 5. sc. 4. v. 19. Et Ovid. lib. 1. Amorum eleg. 9. v. 4 *Turpe senex miles, turpe senilis amor.*
Ubi *Turpe* substantive ponitur pro re inhonesta. Cicer. 1. offic. cap. 34 *Luxuria omni ætati turpis* &c. Vide *Luxuria*. *Fuga turpis*, Idem de Finib. 2. cap. 30. *Præceptor turpis*, Quintil. lib. 1. cap. 2. pro flagitioso, mit Schanden beflecket. *Turpis & infamis vita*, Cic. pro Fontej. cap. 11. *Turpe ducet cedere pari, pulchrum superasse majores*, er wird es ihm für eine Schande rechnen &c. Non eadem omnibus honesta, & turpia: quædam naturâ talia, quædam civiliter, & more civitatis. Conf. Commentat. ad Præfat. Corn. Nepot. & Loccen. ibid. p. 4. ¶ 2. Pro deformi. Horatius lib. 3. Ode 27. v. 53

Antequam turpis macies decentes
Occupet malas.

Idem lib. 2. ode 8. v. 3

Dente si nigro fieres vel uno
Turpior ungui. Et Epod. 5. v. 19
Et uncta turpis ova ranæ sanguine.

Vetus Poëta apud Ciceronem lib. 1. Nat. D. c. 35

Simia quam similis turpissima bestia nobis.

Phædrus Fab. 47

Habet quidam filiam turpissimam
Itemque insigni & pulchra facie filium.

Virg. 3. Georg. v. 51

- - - optima torvæ
Forma bovis, cui turpe caput.

TVRPE, id est, valde magnum, & per hoc deforme. Nam pulchritudo in concinnâ magnitudine posita est. Sic idem *Turpes phocas*, enormes scilicet & immanes dixit 4 Georg. v. 395. quos Ovidius hâc ipsa de caussa *deformes* appellat.

¶ Perturpis, sehr schändlich. Cic. pro Cœlio cap. 20 *num tibi perturpe esse videatur?*

¶ Subturpis, etlicher massen schändlich. Cicer. 2 de orat. cap. 66 *Ponenda ante oculos, quæ sint subturpia.*

¶ Subturpiculus, diminutivum. Cicero lib. 4. ad Atticum epist. 5 *Subturpicula mihi videbatur παλινῳδία.* *Nasus turpiculus*, Catull. epigr. 42. de Acme.

¶ Turpiter, schändlich. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 24 *Mirum ni ego me turpiter hodie hic dabo cum meo decrepito hoc Eunucho*, Schande einlegen. Cicer. ad Attic. lib. 9. ep. 7 *Extimesco, ne quid turpiter faciam.* Et ad eundem lib. 7. epist. 2 *Cato in me turpiter fuit malevolus.* Horatius de arte Poëtica v. 284

- - - turpiter atrum
Desinat in piscem,

id est, cum quadam deformitate. Ovidius lib. 5. Trist. eleg. 6. v. 12

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

Juvenalis Satyr. 8. v. 165

Breve sit, quod turpiter audes.
Quædam cum primâ resecentur crimina barbâ.

¶ Turpitudo, quæ a libidine, aut a petulantia, aut ab audacia nascitur, Cic. pro Font. Idem lib. 2. de orat. cap. 59 *Verborum turpitudinem, & rerum obscænitatem vitare.* *Crimen turpitudinis*, Schande / Heßligkeit / Quintil. lib. 2. cap. 2.

¶ Turpificatus, Cicer. 3. Offic. c. 29 *Quanta fœditas turpificati animi debet videri*, unflätig gemacht.

¶ Turpo, turpare, verbum, turpe seu fœdum efficere, garstig machen. Virgil. 10. Æneid. v. 832 *Sanguine turpantem capillos.* Et Lucret. lib. 1. v. 85 *Aram turparunt sanguine.* Et Horat. lib. 4. Carm. od. 13 *Rugæ turpant te.* Et Silius lib. 7. v. 631

- - - turpatque decora juventâ
Ora novus pallor.

Hieronymus Epist. 26 ad Pammachium super obitu Paullinæ, cap. 3 ex Cicerone: *Egregie de Cæsare Tullius: Cum quosdam ornare voluit, non illos honestavit, sed ornamenta ipsa turpavit.* Et Paullinus Petrocorius lib. 4. v. 230

- - - laceros turpati pulvere crines.

¶ Deturpare, idem. Sueton. in Caligula c. 35 *Pulchros & comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat.* Et Plin. lib. 15. cap. 16 *Aquilonii afflatus poma deturpans.*

TVRRIS, a Græco τύρσις, ein Thurm / *Turris ardua, celsa, valida*, apud Poëtas. *Locus turribus munitus*, Cic. de Provinc. cap. 2. *Stabilire quassas turres*, Senec. in Thyeste v. 567. ¶ 2. Est & *Turris* machina altior bellica, quæ ambulatoria dicitur, tribus interstitiis, in quorum prima est aries, in medio pavimentum, ex quo in locum oppugnatum milites transeunt, in supremo milites alii, defensores civitatis, contis, missilibus, saxisque ex alto prosternentes, Vegetius lib. 4. Cic. 15. fam. ep. 4. *Aggere, turribus*

A *oppugnavi*, &c. At *Turres saxeæ, in monumentum victoriæ positæ*, Florus lib. 3. c. 2. ad tropæa pertinent. *Turrim* de homine, in quo præsidium ingens positum, Pindarus dixit Pythionic. ode 5. Epod. 2. v. 5. ut Silius lib. 16 v. 68 talem virum *murum* dixit.

¶ Turritus, sublimis, ut, *Scopuli turriti*, hohe Felsen wie Thürne / Virg. 3. Æneid. v. 536. *Urbes turritæ*, Städte mit Thürnen gezieret und verwahret. *Elephanti turriti*, qui turres gestant, Plin. lib. 8. cap. 7.

¶ Turrifer. *Turrifera corona*, Ovidius 4. Fast. v. 219. At Heinsius *turrita*.

¶ Turriger. *Urbes turrigeræ*, Virg. Æneid. 10. v. 253. Et, *turrigeri elephantorum humeri*, Plinius lib. 11. cap. 2.

¶ Turricula, diminutiv. Vitruvius lib. 10. cap. 19 *supra medium tecti fastigium turricula.* Et Hieronymus Epitaphio Paullæ, sive epist. 27. cap. 2 *In Sareptæ litore Eliæ ingressa est turriculam.*

¶ 2. Hoc nomine & vasculum significatur, ex quo tali jactari ludendo solent, *pyrgus* scilicet, vel *orca*. Vide lemma epigram. 16. lib. 14. Martialis.

TVRSIO, onis, seu potiùs *Thursio*, θυρσίων, Catacei generis piscis est suavissimus & lautissimus, quemadmodum Athenæus inquit, similis delphino, Plin. lib. 9. c. 9. ein Stör.

TVRTVR, avis nota, ex genere columbaceo minima, eine Turteltaube / τρυγών, Hebraicè, Tor. Virg. Eclog. 1

B *Nec gemere aeriâ cessabit turtur ab ulmo.*

Ubi Servius: TVRTVR *& masculino & fœminino genere invenitur: ut hic* AEREA TVRTVR, & Plautus in Mostellaria: TV TIBI ISTOS HABEAS TVRTVRES. Ego vero existimo, Virgilium illud *Aeriâ*, quod ob ultimam productam manifestè ablativi casus est, non de *turture*, sed de *ulmo* potius dixisse. Græci enim juxta atque Latini *Aerium* dixerunt, quicquid sublime ac altum esset. Ita Lucanus *aeriam quercum* lib. 3. v. 434. *Aerios muros*, Valerius Flaccus lib. 2. v. 553. & ipse Virgilius *aerias alpes* Georg. 3 dixit. Vide *Aer*. ¶ 2. Et, *Turtur*, piscis est planorum genere, habens in caudâ sagittæ quiddam simile, eine Gifftroche / id est, *raja venenata*, quæ & *pastinaca* dicitur. Oppiani interpres: *Nascitur extrema cauda impenetrabile telum Trygoni.*

TVRVNDA, æ, quasi terenda, panificii genus est, particula farinæ conglobata & tosta, qua anseres vel gallinæ saginantur, bolus. Cato de re rustica, cap. 89 *Gallinas & anseres sic farcito: Gallinas teneras, quæ primum pariunt, concludat; polline vel farinâ hordeaceâ conspersa turundas faciat, eas in aquam intingat, & in os indat, &c.* Ubi tamen Turnebus *rutundas* sc. *rotundas* legendum conjicit lib. 17. Adverf. cap. 7. haud tamen εὐστόχως judice Voss. lib. 4. Instit. Orator. pag. 222. Dicunt & *turundam*, linamentum illud ex filis, quod in ulcus immittitur à chirurgis, die Wicken / so man in eine Wunde drehet.

Tus, vide *Thus*.

TVSCIA, æ, à Tusculo Herculis filio, quæ & *Tyrrhenia*, τυῤῥηνία,
C à *Tyrrheno* rege dicta fuit. Servius in 2. Æneid. Tusci *à Lydis originem ducunt. Nam LYDVS & TYRRHENVS duo fratres, cùm eos provincia una non ferret, in sortem miserunt, ut divisis copiis proficisceretur unus ad novas sedes quærendas. Profectus Tyrrhenus est, qui ex suo nomine TVSCOS TYRRHENOS appellavit. LYDIA autem dicta est, in quâ frater mansērat. TVSCI autem a frequentia sacrificii dicti sunt: hoc est, ἀπὸ τοῦ θύειν. Constat namque illic a Tage aruspicinam repertam, ut Lucanus meminit:*

- - - Sed conditor artis
Finxerit ista Tages.

Hæc ille. Vide & Tacit. 4. Annal. c. 55. extr. Regio est Italiæ, in qua Tiberis oritur alioque nomine *Hetruria* nuncupatur. Sed *Tusciæ* nomen recentius est, neque Augusti ætate obtinuit, & longè post Plinium demum cœpit, ut Vossius observat lib. 1. de Vitiis sermonis cap. 7.

¶ Tusci, τυῤῥηνοί: ut, *Tiberis Tuscus*, Virg. 1. Georg. v. 499. *Amnis Tuscus*, Ovid. 3. de arte am. 386. *Tuscus vicus*, Horat. lib. 2. Sermon. Sat. 3. v. 228 *ac Tusci turba impia vici.*

¶ Tuscanus, ut, *Tuscana columna*, & *dispositiones Tuscanæ*, Vitruv. lib. 4. cap. 6. extr.

D ¶ Tuscanicus idem. *Opera Tuscanica*, Vitruv. ibidem c. 7. Adde interpretes.

TVSCVLVM, Italiæ oppidum in Latio, Ciceronis olim villa nobilissimum. Horat. Epod. 1. v. 29 *Supernum* vocat quòd in colle situm esset. Unde & lib. 3. od. 23 idem designaturus oppidum,

Telegoni juga parricidæ

appellat: *Juga*; in jugo enim seu colle exstructum erat. *Telegoni* autem: quia Telegonus condidit. Vide Strabonem lib. 5. Sunt hinc

¶ *Tusculani*, incolæ, *Tusculanus ager*, *Tusculanum prædium*, quod & *Tusculanum* absolute Cic. dixit, lib. 1. ad Attic. ep. 6 *Nos Tusculano ita delectamur, ut nobismet ipsis tum denique, cum illò venimus, placeamus.* Et, *Disputatio Tusculana*, ad eundem lib. 15. epist. 2. *Quæstiones Tusculanæ*, apud eundem.

¶ Tusculanensis, & Tusculus, alia adjectiva, *Tusculanenses dies*, Cic. lib. 9. fam. ep. 6. *Tuscula tellus*, Tibull. 1. eleg. 8. v. 57.

TVSSIS, quæ ex pituita frigida in pulmonem descendente gignitur, βήξ, der Husten / Plin. lib. 23. c. 1 *Veterem tussim acetum inhibet.* Catull. epigr. 45 *Malam tussim expuli pectore.* Sic, *Tussis anhela*, Virg. 3. Georg. v. 497. *Tussis sicca*, Cels. lib. 4. cap. 6. *Tussim exasperare*, Plin. lib. 25. c. 6. *Tussim* inter amatoria signa numerat Terentius, ex quibus se mutuo intelligunt, Heaut. act. 2. sc. 3. v. 130

Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tusses, risus abstine.

¶ Tussicula, Plin. lib. 5. epist. 19 *veteris infirmitatis tussicula admonitus.*

¶ Tussedo, tussis. Apulejus lib. 9. pag. 222. [Pric. 185] *assiduo pulsu tussedinis hiulci.*

¶ Tussio, tussire, βήσσω, tussi laborare. *Linguam in tussiendo proferre*, Plaut. in Asin. a. 4. sc. 1. v. 50. *Male tussire*, einen bösen Husten haben / Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 5. v. 107.

¶ Extussire, *Pus extussire*, Celsus lib. 2. c. 8. auswerffen.

¶ Tussilago, herba, ungulæ Caballinæ species, inde appellata, quod tussientibus remedio sit, Hufflattich. Plin. 16. c. 6.

TVTVLVS, summum fastigium in pileo flaminis. ¶ 2. Item congestus capillorum in conum, qui Nazianzeno est πύργωμα πλοκάμιον, Hieronymo Epist. ad Demetriadem, *turritus vertex.* Vide Varron. lib. 6. L. L. & ibid. Scaligerum. Taubm. ad Plaut. p. 17.

¶ Tutulatus, tutulum gerens. Ennius apud Festum.

TVTVNVS, qui & *Tetinus*, & Tuttunus, Deus, in cujus fascino nova nupta præsidebat, ut illius pudicitiam prior Deus delibasse videatur, idque, ne sterile conjugium haberet. Augustin. lib. 6. de C. D. cap. 9.

Tuus, vide *Tu.*

TYANA, τύανα, urbs est Cappadociæ, Apollonii Tyanei patria. Vide Geogr.

¶ Tyanensis, indidem ortus, aut eò pertinens. Tyanēus, idem.

¶ Tyanēius, Ovid. Metam. 8. v. 719

- - - *Ostendit adhuc Tyaneius illic*
Incola de gemino vicinos corpore truncos.

Tyberis, vide *Tiberis.*

TYDEVS, ei, τυδεύς, dux fuit: cujus robori nullius pares fuere vires, quemadmodum scripsit Homerus lib. 4. Iliad. Periit in bello ad Thebas. Virg. 6. Æn. v. 479

Hic illi occurrit Tydeus, hic inclytus armis
Parthenopeus.

¶ Tydīdes. Tydei filius, Diomedes, Horat. 1. Carm. od. 15 *Tydides melior patre.*

TYMOETES, æ, Τυμοίτης, Priami filius, quem Trojæ everforem fore Helenus prædixerat, quemadmodum ex Euphorione Servius retulit. Virg. 2. Æneid. v. 32

- - - - *Primusque Tymœtes*
Duci intra muros hortatur & arce locari.

TYMPĂNVM, τύμπανον, eine Trummel / Paucke. Ovid. 4. Metam. v. 29 *impulsaque tympana palmis.* Justin. lib. 30. c. 1 *Instrumenta luxuriæ tympana & tripudia* dixit. ¶ Catullus in Galliambo *typanum* dixit versus gratia, ut Homerus τύπανον.

¶ 2. Et *Tympanum* tectum est vehiculi seu currus, das Gesperre samt der Decken über einem Wagen / Wagen-Decke. Virgil. 2. Georg. v. 444

Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris.

¶ 3. Item *Rota*, qua a calcantibus versata saxa subvehuntur in magnificis ædificationibus, ein Rad / so man tritt / und damit man Holtz und Steine auffzeucht / γεράνιον Græcis. Sunt in ea rotæ, *trochleæ*, die Rollen / *Funis ductarius*, das Seil / & *forfices*, quibus onera comprehenduntur, die Hacken. ¶ *Rota* denique hauriens aquas, ac defundens *tympanum* Vitruvio dicitur, ein Wasserrad / ein Schöpffrad.

¶ Tympaniolum, diminutivum. Arnobius sub finem lib. 6 *tympaniola, tibiæ, psalteria.*

¶ Tympanotrība, æ, τυμπανοτρίβης, qui tympanum pulsat, ein Trommelschläger / Plaut. in Truc. a. 3. sc. 6. v. 49.

¶ Tympanistria, fœm. Sidonius lib. 1. epist. 2 sub fin.

¶ Tympanizo, tympanizare, τυμπανίζω, Sueton. in Augusto c. 68 pro tympanum tundere & pulsare.

¶ Tympanites, is, τυμπανίτης, species est aquæ intercutis, cum ventre vehementer intento creber intus ex motu spiritûs sonus est, Cels. lib. 3. c. 21.

¶ Tympanicus, τυμπανικός, qui tympanite laborat, Plin. lib. 25. cap. 5. τυμπανίζω, extendo, wassersüchtig.

TYNDĂRVS, Τυνδάρεος, & aliquando *Tyndareus*, quatuor syllab. Ovid. Her. epistola 8. v. 31

Non tibi Tyndareus vita gravis auctor & annis
Tradidit.

¶ Tyndărĭdæ, τυνδαρίδαι, fratres, Castor & Pollux. Ovid. 3. Metam. v. 301 *Tyndaridæ gemini præstantes*, &c.

Καταχρηστικῶς *Tyndaridæ* vocantur; non enim uterque ex Tyndaro natus, sed tantum Castor, Pollux autem ex Jove. Vocantur autem *Tyndaridæ*, quia uterque e Leda Tyndari uxore natus.

¶ Tyndaris, idis, τυνδαρίς, Helena. Virg. 2. Æn. v. 601

Non tibi Tyndaridis facies invisa Lacænæ.

A Ovid. in epistolis Heroid. 5. v 91

Tyndaris in festis fugitiva reposcitur armis.

¶ Tyndărius, adjectivum, ut, *Puer Tyndarius*, Val. Flacc. 1. v. 167 Castor aut Pollux.

TYPHA, æ, Τύφη, Typhæ nascuntur in paludibus, stagnis, & lacubus. Fert clavos: Kolbenrohr / Moßkolben.

TYPHŌEVS, tribus syllabis, τυφωεύς, *Typhoei*, vel *Typhōeos*, qui & *Typhon*, τύφων, dicitur, Gigas fuit Terræ & Titanis filius. Eum Dii metuentes, variorum se animantium figuris cælarunt. Ovid. lib. 5. Metam. fab. 5.

¶ Typhōeus, quatuor syllabis, adjectivum. Virg. 1. Æn. v. 665

Nate patris summi, qui tela Typhoea temnis.

¶ Typhoius, vel Typhœius, idem. Claudian. 3. de Raptu v. 183

¶ Typhon ventus etiam dicitur violentus, fulgur, & figura nubium metuenda. *Vorticem* vertit Plinius (τυφῶν, ῶνος) lib. 20. c. 48. Meminit & Apulejus de Mundo, & Ammianus lib. 17. c. 13. in terræ motu Nicomediensi. ¶ 2. Alius est Typhon cometes, cui nomen ævi ejus rex dedit Typhon, ignea specie, & spiræ modo intorta, Plin. lib. 2. cap. 25. & ibi Dalech. p. 83.

TYPHVS, τῦφος, superbia, elatio. Aliquoties usus est Arnobius, ut lib. 2. p. 53 *Vultis hominès istum typhum superciliumque deponere.* Ibidem p. 63 *Typhum & arrogantiam frangere.*

B TYPVS, i, τύπος, figura, vestigium, imago, ein Fürbild / Merckmahl / Entwerffung / adumbratio, Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 9 *Typos tibi mando: quos in tectorio atrioli possim includere.*

¶ Typicus. Sedulius lib. 1. de ligatione Isaaci:

- - - *typicique cruoris*
Auxilio ventura docet.

Et Arator in Act. Apost. cap. 13

- - - *typicæ documenta figuræ.*

¶ Typographēum, τυπογραφεῖον, locus est, in quo formis æneis describuntur libri.

¶ Typographia, ipsa descriptio sive γραμματώσεις. Vide de ortu & progressu artis Typographicæ Bernhard. a Mallinkrot, Boxhornium, & Phil. Caroli ad Agell. p. 218.

¶ Typographus, τυπογράφος, ein Buchdrucker.

TYRANNIO, τυραννίων, Amisenus fuit Grammaticus, dictus prius *Theophrastus*, tempore Pompeji Magni & Ciceronis, dives fuit tribus millibus librorum. v. Hesych. Illustrium de Philosophis.

¶ 2. Tyrannio alius, ejus discipulus, dictus antea *Diocles.* Romæ ludum aperuit. Cic. ad Quint. fratr. *Tyrannio docet apud me.*

TYRANNVS, τύραννος, dominus vel rex, ein gewaltiger Herr. Sic enim Trojus: *Reges*, inquit, *ad hujusmodi fastigium majestatis, spectatâ inter bonos moderatione, provecti, tyranni ob fortitudinem vocabantur.* τυραννέω, regno. Hinc Euripidis illud: σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ, hoc est, *Sapientes fiunt reges sapientum consuetudine.* Virg. lib. 7. Æn. v. 266

C *Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.*

Ubi Servius: TYRANNI *Græce dixit, id est, Regis. Nam apud eos* TYRANNI & REGIS *nulla discretio est. Licet apud nos Incubator Imperii* TYRANNVS *dicatur.* INCVBATOR *imperii* est, qui imperium sibi civitatis vindicat, retinetque, quæ libertate ante usa est: qui tamen præclare & juste administrare dominatum eum potest. Et ii igitur habebantur dicebanturque *Tyranni.* Corn. Nepos Miltiade sub finem: *Nam Chersonesi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem* TYRANNVSQVE *fuerat appellatus, sed justus: non erat enim vi consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. Omnes enim & habentur & dicuntur* TYRANNI, *qui potestate sunt perpetuâ in eâ civitate, quæ libertate usa.* TYRANNI itaque dicebantur, qui perpetua, sive regia potestate erant, Reges tamen non dicebantur. Ita enim idem Nepos de eodem Miltiade: *Erat enim inter eos* (incolas Chersonnesi) *dignitate regia, quamvis nomine careret.* Ita passim apud Græcos *Tyranni* sumitur vox: & inde Plutarchus *reges & tyrannos* distinguit, cum Periclem scribit multos Reges & Tyrannos potentia superasse, pag. 161. Nempe *Reges* vocat, qui potestate & nomine essent tales: *Tyrannos*, qui vim haberent imperii regii, non nomen. Sed cùm superbe exercerentur imperia & impotenter, *Tyranni* nomen ad illos tantùm translatum est, qui non jure & legibus æquis, sed vi & animi libidine dominabantur. Hinc Seneca de

D Clementia lib. 1. cap. 12 *Tyrannus autem*, inquit, *distat a Rege factis, non nomine. Tyrannus*, ein Wüterich / Tyrann. Cicer. de amicit. c. 15 *Hæc est tyrannorum vita* (de qua vide Lucianum Tyrannicida pag. 393.) *nimirum in qua nulla est fides, nulla caritas, nulla stabilis benevolentiæ potest esse fiducia; omnia semper suspecta atque solicita sunt, nullus locus est amicitiæ.* Sic *Tyrannus sævus*, Seneca Octav. v. 87. *intolerandus*, Cic. in Vatin. c. 9. &c. *Tyrannus Senex prodigium, animal inter feras pessimum, ut inter cicuria adulator*, Plutarchus in Convivio septem sapientum. Juven. Sat. 10. v. 113

Ad generum Cereris sine cæde & vulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni.

¶ Vetus interpres Ovidii in Ibin *Tyrannum* generis communis facit. Cujus hæc verba ad Trebellium Pollionem Casaub. adducit; *Tyrannus & communis generis, nam Theodosii Grammatici*

tici est regula, quod nomina professionem aut dignitatem significantia sunt communis generis: ut hic & hæc dux: hic & hæc Philosophus. Hæc ille. Sed & Servius ad lib. 7. Æn. gen. communis facit.

¶ In Act. Apost. cap. 19. v. 9 *Tyrannus* nomen proprium est. Vide ibi Casaub.

¶ Tyrannis, idis, τυραννὶς, ipsum imperium sævum ac violentum, ein tyrannisch Regiment / Tyranney. *Tyrannidem affectare*, Quintil. lib. 7. cap. 2. *occupare*, Cicer. 3. Offic. cap. 23. Ælian. lib. 6. de Var. hist. cap. 13. καλῶς τὸ δαιμόνιον ἐπὶ τρίτην γενεὰν τυραννίδας μὴ ἄγειν &c. hoc est, *Tyrannis nulla ad tertiam generationem propagatur, pulcherrimo Deorum immortalium munere.*

¶ Tyrannicus, adjectivum, ut, *Tyrannicæ leges*, Cicer. lib. 1. de Legib. cap. 15. *Tetrum, crudele, nefarium, tyrannicum facinus*, Auct. ad Herenn. lib. 2. cap. 30.

¶ Tyrannice, adverbium. Cicero in Verr. 5. cap. 48 *quæ regie, seu potius tyrannice statuit.*

¶ Tyrannicida, æ, τυραννοκτόνος. Quintil. lib. 5. cap. 10 *Tyrannicidæ proprium est Tyrannum occidere.*

¶ Tyrannicidium. Idem lib. 7. cap. 3.

¶ Tyrannoctonus, τυραννοκτόνος, idem quod Tyrannicida, Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 15.

TYRIDATES, Τυριδάτης, Rex fuit Armeniæ, magnus Neronis temporibus, cujus aliquoties Plinius meminit, & Sueton. in Nerone.

TYRINS, tis, τίρυνς, vel *Tiryns*, & *Tyrinthia*, vel *Tirynthia* (utraque enim literatura scriptum reperitur) Civitas fuit Argis proxima, patria Herculis, qui Tyrinthius inde dictus fuit, *Heros Tyrinthius*, Silius 8. v. 218.

Tyro, onis, vide supra *Tiro*.

TYROTARICHVS, τυροτάριχος, dictio composita à τυρὸς, caseus, & τάριχος, salsamentum. Edulii genus esse volunt ex caseo & salsamentis confectum. Legitur bis apud Ciceronem ad Pætum lib. 9. famil. & ad Att. lib. 4. Erasmus jus e caseo confectum esse vult, seu caseum salsum potius & inveteratum, Steiffmuß / vide in Chiliad Proverbium, *Sale & aceto.* Quid si tyrotarichus fuit τυρὸς ὁ ταριχευμένος, *caseus conditus*, nempe putrilaginosus, interdum etiam vermiculans, qui infuso aceto (vel vino) conditur? ein fauler Käse / Junius. Τάριχος, salsamenta, vel plebeja, & tenuia significare edulia, non est dubium. Extat apud Aristophanem, ὅπου τὸ ταριχοπώλιον ἀντὶ τοῦ, ὅπου τὰ εὐτελῆ πωλεῖται, id est, ubi forum est, ubi simplicia seu vulgaria veneunt, vide annotationes Cælii.

¶ Tarichopolas, Martialis simpliciter dixit salsamentarios.

TYRRHENIA, æ, Τυρρηνία, Tuscia est, Italiæ regio a Tyrrheno, Atys filio appellata. Vide *Tuscia*.

¶ Tyrrheni, Hetrusci, & Tusci.

A ¶ Tyrrhenus, adjectivum, τυρρηνός. ut *Gens Tyrrhena*, Ovid. lib. 15. Metam. v. 577. Et Virgil. Æneid. 1. v. 67

Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor.

Et Statius lib. 1. Achill. v. 56

Tyrrhenique greges circumque infraque rotantur.

Tyrrheni greges, Delphines: in hoc genus piscium mutati e Tyrrhenis hominibus a Baccho. Ovid. Metamorph. 3. *Greges*, quia gregatim natant. Vid. Ælian. Hist. anim. lib. 10. c. 8.

TYRRHVS, i, Τύῤῥος, pastor, apud quem Lavinia peperit, inde *Tyrrhidæ*, Tyrrhi filii. Virg. 7. Æn. v. 483

Cervus erat formâ præstanti, &c.
Tyrrhidæ pueri quem matris ab ubere raptum
Nutribant.

TYRTAEVS, Τυρταῖος, Poëta Græcus fuit, cujus Plato meminit, eumque bonum ac sapientem dicit in libris de Legibus. Tyrtæi fragmenta quædam, quæ exhortationes sunt ad virtutes bellicas, & animi præsentiam in pugna, ap. Stobæum visuntur in Serm. 48. & 49. Instituit Tyrtæus Chorum illum, qui τριχορία dictus fuit, juxta triplex ætatum discrimen, in quo senes incipiebant canentes, Ἄμες ποτ' ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι, *Nos olim eramus robusti juvenes*, &c. Alibi enim retulimus. Meminerunt Plutarch. lib. de sua ipsius laude & Pollux lib. 4. cap. 15.

TYRVS, Τύρος, splendidissima quondam urbs Phœniciæ, sita in insula, circiter septingentorum passuum intervallo à mari remo- B ta, priusquam eam Alexander aggere immisso continenti annecteret. Parens fuit clarissimarum urbium Lepris, Uticæ, Carthaginis, Gadium, ut Plinius docet lib. 5. Lege & Curtium lib. 4. c. 4. extr. Non obscura quondam Origenis morte & sepultura: sed & Friderici, Romanorum Imperatoris, in ea sepulti, anno Christi cIↄ c c x c. Vadian. Τυρὸν Græci *Caseum* dicunt, ut a re pecuaria florente nomen *Tyrus* acceperit. Dicta olim fuit, *Sarra*, a *Sar*, quo nomine piscem Syri dicunt, vide *Sarra*. A Sidone remota fuit ducentorum stadiorum intervallo. Meminerunt ejus frequenter sacræ literæ.

¶ Tyrius. *Tyriæ opes*, Stat. lib. 1. Theb. v. 161. Et Virg. 1. Æn. v. 12

Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni.

Tyrii amictus, Ovidius 2. de Arte am. v. 297. Et *Tyrio murice saturata palla*, Idem 11. Metam. v. 166. Nobilis enim conchylio & purpura Tyrus fuit.

¶ Et *Tyrium* absolute pro purpura. Tertullianus de Pœnitent. cap. 11 *Num in coccino & Tyrio pro delictis supplicare nos condecet?*

¶ Tyrianthinus, τυριάνθινος, color ex Tyrio, id est, purpureo, & ianthino, hoc est, violaceo mixtus, Purpur und Violfarbe / Plin. & Martial. lib. 1. epigr. 54

Urbica Lingonicus, Tyrianthina bardocucullus.

TYSIAS, æ, Τυσίας, orator, Cicer. de invent. lib. 2. cap. 2.

V.

VOCALIS, cujus figura in Longobardico charactere non differat a figura literæ A. Vide supra lit. A. Consonantis sæpissime ab initio, medio ac fine dicti- C onum officio fungitur, idemque quod digamma Æolicum præstat, quoties in eadem syllaba ante se vocalem aliam habet, ut, *Vagus, vanus, juventus, servus, sanguis, lingua*, in his vocalis sonum amittit. Convenit autem rebus occultis, obscurisque, teste Vossio lib. 4. Instit. Orat. pag. 43. Consonans (ut nunc quidem corrupte profertur, etsi olim idem valuerit, quod hodie Germanis duplex VV) fortius sonat, quam B: infirmius, quam F. convenitque exprimendis sonis nec obscuris, nec occlusis. Idem ibid. pag. 49. ¶ 2. Pro o parvo Græco ponitur, in illis, quæ à Græcis in literaturam Latinam transeunt, ut, κύρος, κύπρος, πέλαγος, *Cyrus, Cyprus, Pelagus.* ¶ 3. Aliquando & pro o magno, ut, φώρ, *fur.* ¶ 4. Nonnunquam inter c & l interponitur, ut, Ἡρακλῆς, *Hercules.* ¶ 5. In gerundio vero & participiis verborum tertiæ conjugationis, scribitur pro e, sed nunc non æque ac veteribus frequenter, ut *faciundum*, *Mos gerundus*, &c. Quemadmodum *optumus maxumus* veteres semper scribebant, ante C. Cæsaris tempora, quibus i, media vocalis, primum scribi in superlativis ejusmodi cœpisse, Quintilianus auctor est, ut, *optimus* D *maximus.* Et in aliis, ut, *libens* pro *lubens*, *carnifex* pro *carnufex.* ¶ Transit & in i breve hæc ipsa vocalis u, sed in compositione tantum, ut, *cornu, cornicen, corniger; arcus, arcitenens; fatum, fatidicus; opus, opifex; fluctus, fluctivagus; currus* vel *cursus; curriculum*, & *curriculus.* Lingua Umbrorum vertit U in O: Hetrusca contra A in U. ut voltis, pro vultis. Taubm. ad Plaut. p. 10. ¶ 2. In nominibus antiquis, VAL. *Valerium*, VOL. *Volesum*, VOP. *Vopiscum.* V. *Vixit* significat, ut, V. A. XII. M. II. D. III. H. IIII. Vixit annos 12. menses 2. dies 3. horas 4. Ex Probo.

VACCA, æ, δάμαλη, bos fœmina. Virg. 9. ecloga

Sic cytiso pastæ distentent ubera vaccæ.

¶ Vaccula, diminutivum. Apulejus sub finem lib. 7 *Pastores mei perditam sibi requirentes vacculam.* Et Arnobius lib. 7. p. 225 *sterilibus vacculis honoretur.* Tertullianus lib. 2. ad Nationes cap. 14 *Asclepiades Cynicus unica vaccula, cujus & dorso vehebatur, & si quando ubere alebatur, orbem totum oculis subegit.*

¶ Vaccinus, *Lac vaccinum*, Kühmilch / Plin. lib. 24. c. 3.

VACCINIVM, flos ille Romanis, qui Græcis ὑάκινθος. Servius, Dioscorides lib. 4. cap. 61. Vet. Gloss. *vaccinium* ἄγχουσα (forte leg. ἄνθουσα) ὑάκινθος. Virgil. Eclog. 2

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Et rursus in Gallo v. 39

Et nigræ violæ sunt, & vaccinia nigra.

¶ Plinius *vaccinia* inter arbores numerat lib. 16. cap. 18. Vexatissimum hoc est vocabulum, æque ac *Ligustrum.* Vid. Commentat. ad Virgil. Eclog. & præcipue Taubm. p. 20. Mich. Barth. p. 98. seq. & Eob. Hess. p. 171.

VACERRA, æ, stipes, ad quem in stabulo religantur equi, eine Heuraufe. ¶ 2. Est & genus clathrorum, ex robore vel quercu, ein verschrenckter Stall / Columell. lib. 9. cap. 1. ¶ 3. Pro stupido stolidoque posuit Livius. Poeta vetus: *Vecors & malefica vacerra.* ¶ 4. Apud Martial. lib. 11. Epigr. 78 *Vacerra* nomen proprium Cœnipetæ est:

Cænaturit Vacerra non cacaturit.

¶ Vacerrosum, insanum vocat Sueton. in Augusto cap. 87. ubi vide Casaub.

VACILLO, vacillare, quasi *bacillare*: a senibus, qui ævo fessi ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem levant, auctore Nonio: wancken / wackeln. *Vacillare ex vino*, Quintil. lib. 8. c. 3. taumeln. *In utramque partem toto corpore vacillare*, Cicer. de clar. Orat. c. 60. Idem *Epistola scripta literulis vacillantibus*, id est, infirmis & incertis præ valetudine, 16. famil. epist 15. Et ad Att. lib. 12. epist. 1 *Vacillare memoriolâ.* Idem de finib. lib. 1. cap. 20

c. 20 *Vacillare videtur stabilitas amicitiæ.* Eleganter Lucretius lib. 4. v. 1121

Languent officia atque ægrotat fama vacillans.

¶ Vacillatio. Quintil. lib. 11. cap. ult. *Est & illa indecora in dextrum ac lævum latus vacillatio alternis pedibus insistentium.*

VACO, vacare, generatim significat leer seyn / sed vel pro aliquo recipiendo: vel, ab aliqua re. Hinc diversa constructio Cicero lib. 1. de Divin. cap. 6 *Ego Philosophiæ semper vaco*, id est, operam do. *Armis vacare*, mit Krieg umgehen / Idem 11. Philipp. cap. ult. Sic, *Vacare literis*, *studiis*, *ludo*, *nugis &c.* id est, deditum esse: quasi sonst nichts anders zu thun haben / als rc. Sed, *Fac vacent ædes*, schaff / daß das Haus ledig sey / Plautus in Casin. act. 3. sc. 1. v. 7. *Vacant agri*, Cæsar 4. Gall. c. 8. liegt wüste. hoc est, non excoluntur, nihil proferunt. *Locus vacat à custodibus*, Idem 3. Civ. B. c. 25. *Quantum temporis vacabit ab officio publico*, Cic. 2. de Div. c. 2. So viel Ampts halben werde Zeit haben. Et de clar. Orat. c. 78 *Nullum tempus illi unquam vacabat, aut à forensi dictione, aut a commentatione domestica, aut a scribendo, aut a cogitando*, id est, semper aut dicebat aut scribebat orationes, &c. Idem lib. 1. Nat. deor. cap. 1 *Vacare ab omni administratione rerum.* ¶ 2. Et sine præpositione: Cic. 1. Offic. c. 19 *Nullum est tempus, quod justitia vacare debeat.* Sed, *Scribes aliquid, si vacabit*, hoc est, si otium tibi fuerit, Musse haben / müssig seyn. *Vacare animo*, Cic. de Invent. 1. c. 6. est curis solutum esse, frey/ohne Sorgen seyn. Huc & illa pertinent, *vacare molestia, curâ & negotio*, Cic. 1. de Legib. c. 3. *Vacare à metu*, Livius lib. 7. c. 1. Sed, *Domicilio studiorum cives vacant, peregrini fruuntur*, id est, carent, Cic. de orat. lib. 3. cap. 11. Sic, *vacare culpâ*, Idem lib. 7 epist. 3. Et, *Legibus vacat ætas nostra*, de Senect. cap. 11. *Lite vacant aures*, Ovid. 1. Fastor. v. 73. ¶ 3. Et impersonaliter, *vacat*, es hat Musse. Quintil. lib. 11. cap. 1 *Vacat mihi esse diserto.* Virgil. 1. Æneid. v. 373

Et vacet annales nostrorum audire laborum.

Et Ovidius lib. 2. Fastor. v. 216

Non vacat exiguis rebus adesse Jovi.

¶ Vacans. *Vacantes* dicebantur milites adscriptitii, ad commoda solùm participanda in numeros relati. Trebellius Pollio de Balista tyranno: *Est Epistola Valeriani, quâ gratias Balistæ agit: gaudens quod ejus consilio nullum adscriptitium, id est, vacantem haberet.* Primitus hoc militum genus SUPRA NUMERUM appellatum fuit. Suetonius in Claudio cap. 25 *Instituit & imaginariæ militiæ genus, quod vocatur* SUPRA NUMERUM: *quo absentes & titulotenus fungerentur.*

¶ Vacanter, pro otiose apud Gellium lib. 17. c. 10.

¶ Vacatio, Ruhe/ Freyheit/ Musse. *Dare vacationem à caussis*, Cicero de legib. lib. 1. c. 4. *Habere vacationem*, Cic. 4. Acad. cap. 38. & *uti vacatione*, pro vacare, vel cessare, Idem in Verrem 7. cap. 22. *Vacatio militiæ*, apud Cæsar. lib. 6. cap. 13 dicitur; cum quis liberam potestatem discedendi a militia impetraverat. Videlicet cum legitimum stipendiorum numerum explevisset, neque jam amplius cogi poterat militare. Quanquam & alia genera vacationum erant. Nam & ætas vacationem a militia concedebat: quam *ætatis vacationem* Nepos dixit Attico c. 9. *Incidit*, inquit, *Cæsareum bellum civile, cum haberet annos sexaginta, usus est ætatis vacatione, neque se quoquam movit.* Sed & pecuniâ redimebatur *vacatio.* Unde *vacationem* Tacitus pro ipso pretio, quod pro vacatione solvebatur, posuit 1. Histor. c. 46. & cap. 58. Vide Marcellum Donatum ad priorem locum Taciti, ubi de variis vacationum generibus plura habes, & supra *Missio.*

¶ Intervacare. Columella lib. 4. cap. 32 *tripedaneis spatiis intervacantibus.*

¶ Subtervacare. Seneca 6. Quæst. Nat. c. 25 *in illum subtervacantem locum.* Nisi divise scribendum est, & *subter* vim adverbii sustineat.

¶ Văcŭus, um, quod à nemine hactenus tenetur vel occupatur. Sic *domus vacua, vacuus fundus, vacua possessio* apud JCtos. *Vacua mulier*, quæ sine viro, Tacito Annal. 13. cap. 44. Horat. lib. 1. epist. 19. v. 21

Libera per vacuum posui vestigia princeps.

Idem *in vacuum venire* lib. 1. Sat. 5. v. 50. pro vacantem hereditatem accipere dixit. Apud Sueton. Claudio cap. 9 in *vacuum pendere* quis dicitur, cujus bona, cum aliter solvendo haud esset, proscripta in tabula suspendebantur publice venum, tanquam vacua, hoc est, sine domino & possessore, ut Torrentius recte interpretatur. Vide & supra in præpositione, *In, Saltibus in vacuis pascunt*, Virgil. 3. Georg. v. 143. Ovid. lib. 1. Fastor. v. 493

Omne solum forti patria est: ut piscibus æquor,
Ut volucri vacuo quicquid in orbe patet.

ubi per orbem vacuum, aera intelligit, quem *inane* Virgil. appellat 12. Æneid. v. 354

Ante levi jaculo longum per inane secutus.

Animus vacuus, ein geruhiges müssiges Gemüth / solutus. Cic. de clar. orat. cap. 5 *Si es animo vacuo, expone nobis, quod quærimus.* Et ad Attic. lib. 12. epist. 38 *Animum vacuum ad res difficiles scribendas afferre.* Idem 2. Verr. c. 18 *Habere dies vacuos*, müssige Tage haben. *Locus vacuus a turba*, Idem de finib. lib. 5. cap. 1. ein stiller Ort. *Tempus vacuum laboris dare sibi* Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 38. ubi alii *vacivum* legunt. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 23 *Cum vacui temporis nihil haberem.* Et, *Vacuum esse periculo*, ad Quint. frat. lib. 1. ep. 3. *Vacuum ab omni molestia esse* Idem 11. fam. epist. 16. pr. keine Beschwerung haben. *Nihil tutum, nihil insidiis vacuum*, ad Planc. lib. 4. famil. ep. 14. *Nummi vacui*, qui sunt sine fœnore, Geld / das da lieget / nicht wuchert / apud Jureconsultos. Vide supra in *Occupo.* ¶ Tacitus Histor. 2. cap. 38 *Ubi subacto orbe, & æmulis urbibus, regibusque excisis securas opes concupiscere vacuum fuit.* i. e. otium fuit, & copia. Sallustius, quem imitatus more suo Tacitus, apud Gellium lib. 9. cap. 12 *Postquam remoto metu Punico simultates exercere vacuum fuit.*

¶ Ovid. superlative usus est lib. 3. de Ponto eleg. 1. v. 141

Nec rursus jubeo, dum sit vacuissima, quæras.

¶ Văcīvus, pro vacuus, Vet. Gloss. *vacivus*, εὐκαιρος. Sed magis proprie Plautus dixit *vacivæ ædes*, Casina act. 3. sc. 4. v. 6. Et, *vacivæ ædes aurium*, in Pseudolo act. 1. sc. 5. v. 54. Idem Trinum. prologo v. 11 *Date vacivas aures.*

¶ Vacivitas, vacuitas. Idem Casina act. 2. sc. 3. v. 40 *cibi vacivitate.* Et lib. 11. fam. epist. 10 D. Brutus Ciceroni: *Quantam cupiditatem hominibus injiciat vacivitas, non te fugit.* Alii quidem *vacuitas*: sed *vacivitas* probatur acutissimo viro J. G. Grævio, qui id ex MSS. tuetur.

¶ Vacuitas, leer/ Ledigkeit/ Freyheit. Vitruvius lib. 8. c. 2 *propter vacuitatem loci.* Et Cic. in Offic. lib. 1. cap. 21 *Adhibenda est vacuitas ab angoribus*, i. e. vacatio. Et de finib. lib. 1. cap. 10 *Liberatione & vacuitate omnis molestiæ gaudemus.* Et plural. *interveniorum vacuitates*, Vitruv. lib. 2 cap. 7.

¶ Vacuo, vacuare, vacuum efficere, ausleeren / leer machen. Columella lib. 3. cap. 13 *Ripam erigi jubeat, sulcumque vacuari.* Et Martialis lib. 11. epigr. 6

Elysium liceat si vacuare nemus.

Et Silius lib. 11 v. 571

Impensis belli vacuatos sæpe penates.

¶ Evacuare, ausleeren. *Evacuare album*, Plin. lib. 20. c. 6.

¶ Vacūna, Dea, quæ vacantibus præest. Ovid. 6. Fast. v. 307

Nam quoque cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ,
Ante Vacunales stantque caduntque focos.

Meminit & Horatius lib. 1. epist. 10 extremâ, ubi Torrentium, si lubet, vide.

¶ Supervacuus, &

¶ Supervacaneus, a vacuo facta sunt, & significant idem quod superfluum, seu non necessarium, überley / unnöthig. Plin. in Paneg. cap. 50. *Multa concupiscebat, cum haberet supervacua tam multa.* Cic. de nat. Deor. lib. 1. c. 35 *Quicquid usum non habet, supervacaneum est.* Sic, *Pro supervacaneo ac inutili haberi*, Liv. lib. 10. cap. 24. Et Sallust. in Catil. cap. 51 *De timore supervacaneum est disserere.* Et orat. 2. ad Cæs. de Rep. ord. *Magnæ navis supervacua onera.*

¶ Supervacue, adverbium. Paullus lib. 3 Recept. Sent. tit. 5. sent. 20 *Libertas supervacue data videtur.* Et Tertullianus ad Martyres cap. 1 *Gladiatores perfectissimos non tantum magistri & præpositi sui, sed etiam idiotæ, & supervacue quique adhortantur de longinquo.*

¶ Supervacuo, idem. Ulpianus Lege 14 de Religios. & sumtib. fun. § 8 *Si supervacuo fuerit factum.*

¶ Vacuefacere, ledig machen. *Vacuefacere insulam*, ejectis scil. incolis, Nepos Cimon. cap. 5. *Vacuefactæ possessiones*, Idem in Timol. c. 3. hoc est desertæ, vastatæ bello. *Subsellia vacuefacta*, Cic. in Catil. 1. cap. 7.

VADIMONIS, lacus, in agro Viterbiensi est, aquis sulphureis scatens, quem Plinius describit lib. 8. Epist. 20.

Vadimonium, vide *Vas*, *vadis.*

VĀDO, vadere, ire, transire, gehen. Virg. 2. Æn. v. 396 *Vadimus immisti Danais.* Cic. ad Att. lib. 4. epist. 10. extr. *Ad eum mane vadebam, cum hæc scripsi.* Et Livius lib. 3. c. 63 *Vadere in prælium*; Idem lib. 26. cap. 6 *Per media castra vadere* dixit. Ovid. 4. Tristium eleg. 3. v. 74

Ardua per præceps gloria vadit iter.

¶ Circumvadere. Livius lib. 34. cap. 38 *Cum tantus undique terror circumvasisset.*

¶ Evadere, Effugere, entgehen / entkommen. Effertur fere cum accusativo, & ablativo, vel solo, vel cum præpositione, ut, *Cæsares, quibus erat suspectus, evasit*, Plin. lib. 2. epist. 1. *Flammam evasit classis*, Virg. 5. Æn. v. 689. *Evadere amnem*, Tacit. 12 c. 35. *Evasisse gravem casum*, Idem lib. 14. c. 6. Et, *Evadere in tutum*, Livius lib. 26. c. 17. in sichern Ort kommen. *Evadere in muros*, Livius 25. c. 23. extr. pro ascendere. *Evadere in summum*, Idem lib. 7. c. 34. den höchsten Ort erobern/ einsteigen. *Evadere undis*, Virg. 9. Æn. v. 99. *Ab improbis judicibus evadere*, Cic. in Tusc. lib. 1. c. 41. Et, *Evadere è custodiâ*, Quintil. lib. 2. c. 17. *E manibus hostium*, Liv. lib. 22. c. 49. Terentius: *Heri lenitas verebar quorsum evaderet*, in And. act. 1. sc. 2. v. 4. Et Cic. ad Att. lib. 9. ep. 18 *Videamus hoc, quorsum evadat.* Rursum Terent. in Eun. a. 3. sc. 3. v. 2 *Ubi friget, huc evasit*, kam auff solche Fragen/ &c.

Simi-

Similiter Andria a. 1. sc. 1. v. 100 *Quam timeo, quorsum evadas*, id est, quo perventurus sis narrando. *Evadere in magnum malum*, Idem in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 60. Sed, *Adolescens Epicureus evaserat*, er war worden / Cic. de clar. Or. c. 35. Et ibidem c. 27 *E Philosophorum scholis tales fere evadunt*. Et ibidem rursus: *Is simili ratione summus evaserat*, er war groß worden. Sic, *Evasit cœptum inane*, Livius lib. 35. cap. 47.

¶ Invadere, aggredi, irruere in aliquem, impetum facere, überfallen / angehen. Accusativum cum & sine præpositione adsciscit. Virgil. 2. Æneid. v. 265

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

Invadere fortissime, Quintil. lib. 5. cap. 13. *in advenientem aliquem cum ferro invadere*, Cic. pro Cæcin. cap. 9. *Invadere vi in urbes*, Idem in Verr. 3. cap. 20. mit Gewalt einfallen. *In fortunas alicujus invadere*, 2. Philipp. c. 26. einem in seine Güter fallen. *In pecunias*, ibidem c. 16. Nimirum *invadere* est per vim atque injuriam, & antequam debeatur, arripere, sive sumere: quemadmodum & *consulatum invadere* Suetonius dixit Augusto cap. 26. Eleganter Tertullianus de Pœnitentia cap. 3 *Pœnitentiam invadere*, pro pœnitentiam agere dixit, antequam delinquas. Namque de bono facto pœnitere irrationale est. Et c. 6 *Audientes, optare intinctionem, non præsumere oportet. Qui tamen optat, honorat: qui præsumit, superbit. In illo verecundia, in isto petulantia apparet. Ille satagit, hic negligit. Ille morari cupit, at ille ut debitum sibi repromittit. Ille sumit, hic invadit*. Hæc ille. *Invadit dolor repente*, Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 21. der Schmertze überfället. *Vis morbi in corpus invasit*, Liv. lib. 22. *Invasit hoc malum in Remp.* Cic. 2. off. cap. 21. *Libido eundi plerosque invaserat*, id est, incesserat, war ankommen / Sallustius in Catil. cap. 5. Et, *Rabies multitudinem invasit*, Livius lib. 31. cap. 18. ¶ Construitur & aliquando cum Dativo: Varro: *Tanta invasit cupiditas honorum plerisque, ut vel cælum ruere, dummodo magistratum adipiscantur, exoptent*. Cic. lib. 16. Ep. 12 ad Tironem: *Sed nimis invaserat furor, non solum improbis, sed etiam his, qui boni habentur*. Gellius lib. 19. cap. 4 *Ut quibus invasit repentinus rei magnæ timor.*

¶ Invasor, qui vi occupat. Aur. Victor junior in Aureliano: *Romanum orbem triennio ab invasoribus receptavit.*

¶ Invasio. Gloss. Cyrilli: *Invasio*, ἐφόρμησις, ἔφοδος.

¶ Pervadere, durchgehen / durchdringen / ut, *Hostes pervasere*, Tacit. 4. annal. cap. 51. & Livius lib. 7. cap. 36 *Custodibus cæsis ad castra pervadit*. Cic. in 5. Verr. cap. 26 *Per agros quantum incendium pervaserit, cernitis*, was für ein Feuer durchs Land gewütet habe / sehet ihr. Sic Liv. lib. 2. cap. 23 *Fama ea forum atque urbem pervasit*, Idem lib. 26. cap. 15 *Murmur a tribunali totam pervasit concionem*, ist durch den gantzen Hauffen gangen / oder gehöret worden. Et Cic. pro lege Manil. cap. 9 *Pervasit opinio per animos hominum*. *Pervasit morbus*, Idem pro Sylla cap. 19.

¶ Pervasus, passive. *Pervasa urbe*, Ammian. lib. 24. c. 7. *Pervasis regionibus*, Idem lib. 31. cap. 8.

¶ Pervasor. Cassiodor. lib. 4. ep. 20 *Manente pœna pervasori*. Et Paullinus Petrocor. lib. 6. v. 43 de obsesso a dæmone:

- - proprias alieno in corpore voces
Edere pervasor captivo ex ore jubetur.

¶ Supervadere, supergredi, vel superare, Sallustius Jugurtha cap. 75. *Omnes asperitates supervadere*, übersteigen. Livius lib. 32. c. 24. *Ruinas muri supervadebant.*

VĂDUM, aquæ, maris, fluminis lacus, quà via datur, & transiri tuto potest, ein Fort. Livius lib. 38. cap. 18 *Pontem, quia vado nusquam transitus erat, facere instituit*. Et Cæs. lib. 1. de B. Gall. cap. 6 *Rhodanus nonnullis locis vado transitur*, über den Rhodan kan man an etlichen Orten zu Fusse kommen durch ein Fort. Poetæ *vadum* frequenter pro mari ponunt. Catull. in Argonauticis sive Carm. 65. v. 6

Aut sunt vada salsa citâ decurrere puppi.

Cicero metaphoricè dixit pro Cœl. cap. 21 *Quoniam emersisse jam è vadis, & scopulos prætervecta videtur oratio mea, perfacilis mihi reliquus cursus ostenditur*. *Emergere è vadis*, id est, eluctari ex difficultatibus, nachdem meine Rede durch das schwereste und gefährlichste hindurch ist / &c. Et Terent. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 4. *Omnis res est jam in vado*, hoc est, in tranquillo, in tuto, es hat nun alles keine Noth. Ex Plauto, qui, *Hæc propemodum jam esse in vado salutis videtur*, in Aul. dixit act. 4. sc. 10. cap. 73. Vincent ista exempla, malè Charisium existimasse, *vada* in plurali tantum dici. ¶ Virili genere Sallustius lib. 1. Histor. *facilem vadum*, apud Nonium dixit.

¶ Vădōsus, *Mare vadosum*, Cæs. 1. de B. C. cap. 25. *Amnis vadosus*, qui vadis abundat, da es seichte ist / dadurch man waten kan. *Vadosum ostium portus*, Livius lib. 37. c. 14.

¶ Vădāre, vado transire, durchwaten. *Flumen propter brevitatem facilè vadari poterat*, Solin.

VAE & VAEH, οὐαὶ, interjectio minantis, execrantis aut dolentis, ut, *Væ misero mihi*, Ter. Andr. a. 2. sc. 1. v. 2. *Væ tibi, Causidice*, Martial. lib. 5. Epigr. 34. Et sine dativo. Virg. Eclog. 9, 28

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

A ¶ *Væ victis!* à Brenno, Gallorum rege, in proverbium venit, ut disertim scribit Festus.

¶ *Væ*, Particula inseparabilis. Vide *Ve*.

Væneo, vænire. vide *veneo*, in *Vendo*.

VĀFER, fra, frum, quasi *Veafer*, id est, *valdè Afer*, celebrata enim & nota satis ejus gentis calliditas: δόλιος, πανοῦργος, callidus, astutus, quem Germani dicunt, ein listiger Kopff / verschlagener und verschmitzter Gesell. *Vafer in disputando*, Cic. de Republ. apud Nonium. Item, *Chrysippus Stoicorum somniorum vaferrimus interpres*, lib. 1. de Nat. Deor. c. 15. Comp. *Vafrior*. Hieronymus Epist. 23 extrema ad Marcellam: *Cavillentur vafriora licet.*

¶ Vafrè, adverb. listig. Cic. 4. in Verr. c. 53 *Nihil sane vafre, nec malitiose facere conatus est*. Hinc titulus apud Val. Maximum lib. 7. c. 3 *De vafre dictis aut factis*. Et ibidem exemplo 2 *Tam vafre telluri impressum osculum.*

¶ Vafrāmentum, Arglistigkeit / Behendigkeit / Valer. Max. lib. 7. cap. 3. *Quantum imperium quam parvo interceptum est vaframento.*

VAGĪNA, æ, ut *Vagina gladii*, eine Scheide. Cic. de Invent. lib. 2. cap. 4 *Educere gladium e vagina*, die Wehre zücken. *Gladium vagina vacuum in urbe non vidimus*, Idem pro Marcell. cap. 6.

¶ *Vagina in frumento* vel segete, qua spica continetur nondum exerta, der Schoßbalck. Idem de Senect. cap. 15 *Herbescens viriditas nixa stirpium fibris sensim adolescit, culmoque erecta geniculato, vaginis jam quasi pubescens includitur*. Cato cap. 32 *Frumentum dicunt quindecim diebus esse in vaginis, quindecim florere, quindecim exarescere.*

B ¶ Vaginula, Plin. lib. 18. cap. 7.

¶ *Evaginare gladium*, vom Leder ziehen / Justin. lib. 1. c. 9. Et Vegetius lib. 1. c. 18 *evaginatum gladium tenens.*

¶ Evaginatio. Arnobius lib. 1. pag. 30 *Contumaciam canceris sævi ad subeundam cicatricem circumscriptis evaginationibus compulerunt*. Vid. Meurs. & Desid. Heraldum in h. l.

VAGIO, vagivi, vagire, βαβάζειν, infantum est, weinen wie ein klein Kind / qwäcken / Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 1. pr. *Audisse vocem pueri visus est vagientis*. Cic. de Senect. c. 23 *Vagire in cunis*. Ovid. 2. Fastorum v. 405 *Vagierant ambo pariter*. Sive ut Heinsius ex MSS. legit, *Vagierunt clamore pari*. Factum verbum à sono, quem primum pueri edunt. Vide Gell. lib. 16. c. 17. Varro tamen hoc hœdis tribuit lib. 6. de LL. *Ejusdem*, inquit, Ennii puta, *ab hœdo, Clamor ad cælum volvendus per æthera vagit*. Videtur huc facere, quod Plautus *obvagire* hœdis tribuit loco mox allegando. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 96.

¶ Vāgītus, us, vox infantium, das weinen der kleinen Kinder. Martial. lib. 9. epigr. 9

Sordida vagitu posceret æra puer.

C Quintil. lib. 1. cap. 1 *Edere vagitum*. Plin. in Præfat. lib. 7 *Natum hominem nudum, & in nuda humo natali die abjicit ad vagitus statim & ploratum, & sic à suppliciis homo vitam auspicatur, &c.*

¶ Vagor, oris, idem. Lucret. lib. 2. v. 576

- - miscetur funere vagor,
Quem pueri tollunt visentes luminis oras.

¶ Vagītare, frequentativum, Statius lib. 4. Silv. 8. v. 35

- - - Cumque tibi vagitet tertius infans.

Sed alii malunt *vagiret*. Vide Morelli annotationem.

¶ Vagitanus. vide Vaticanus, in *Vates*.

¶ Obvagire, Plaut. in Pœnul. prolog. v. 31 *Nec esurientes quasi hœdi obvagiant.*

VĂGUS, πλάνης, qui a negotiis liber, hinc inde oberrat & vagatur. unstet / herum lauffend. Cic. pro Cluent. cap. 62 *Errare vagum & exulem*. Et, *Fortuna vaga & volubilis*, Idem pro Mil. cap. 26. *Errans & vaga sententia*, i. e. incerta & instabilis, Idem de nat. Deor. lib. 1. cap. 1. *Vagæ aves*, Horat. lib. 4. od. 4. ¶ 2. De salacibus quoque & libidinosis usurpatur, qui quærunt passim. Columella lib. 12. c. 1 *Curandum est, ut ne vagum villicum* (der andern nachläufft) *nec aversum contubernio suo habeamus*. Martial. lib. 6. Epig. 21

Sæpe ego lascivum Martem furibunda cecidi,
Legitimos esset cum vagus ante toros.

D Sic & *vagari* verbo usus Arnobius, de quo mox.

¶ Vage adverbium, ut *Res sparsæ & vagè disjectæ*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 2.

¶ Vagulus, diminutiv. Adrianus imperator in carmine, quod moriturus dixit, apud Spartianum c. 25

Animula, vagula, blandula.

¶ Văgor, vagari, vagum esse, oberrare, umherschweiffen / in der Irre gehen. Cic. de invent. lib. 2. cap. 2 *Fuit quoddam tempus, quum in agris homines passim bestiarum more vagabantur*. Et, *Vagamur egentes cum conjugibus & liberis*, Idem ad Attic. lib. 8. epist. 2. *Vagari gregatim*, Plin. 9. cap. 16. hauffenweise ziehen. *Animus vagatur errore, nec habet quid sequatur*, Cic. 2. off. c. 2. *Licentia vagans*, Horat. lib. 4. od. 15. ¶ Usurpatur hoc verbum de grassante milite, & passim spargente vim & violentiam suam, streiffen. Horat. lib. 3. od. 14

Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.

¶ Item de otiosis: Statius Hercule Epitrapezio princ.

- - *cum patulis tererem vagus otia septis.*

¶ Item de lascivis & petulantibus & libidinosis: Sueton. Nerone cap. 26 *Post crepusculum statim arrepto pileo vel galero, popinas inibat, circumque vicos vagabatur ludibundus, nec sine pernicie tamen.* Idem Othone cap. 2 *Ferebatur & vagari noctibus solitus: atque invalidum quemque obviorum vel potulentum corripere ac distento sago impositum in sublime jactare.* Arnobius de Jove lib. 4 adversus gentes: *An uxore contentus haud una, concubinis, pellicibus atque amiculis delectatus impatientiam suam spargebat passim (ut vagari adolescentes solent) salax Deus?* Ita enim legendum putavit hunc locum Rigaltius notis ad Martialem. Et vere, ut mea opinio est.

¶ Veteres & *vago*, *vagare* dixerunt. Vide Nonium. Tacitus 1. Histor. cap. 44. *Seu tum primum levata omni solicitudine mens vagare gaudio cœperat.* Prudentius Hymno ante Somnum vers. 29

Liber vagat per auras
Rapido vigore sensus.

¶ Vagabundus, qui vagatur. Onomast. Vetus: *Vagabundus*, ἀπεπλανός. Et Augustinus Confession. lib. 5. cap. 6 pr. *animo vagabundus.* Idem lib. 13 earundem Confess. c. 5 *vagabunda deliquia.* Dracontius Hexaemero v. 140

Cum vagabunda volat commotis plausibus ales.

Senecæ exemplum de Vita beata cap. 12 vitiosum est, & Pincianus ac Gronovius *reptabundus*; Lipsius, *ructabundus* legunt: Gronovio etiam *lapsabundus* non displicet.

¶ Evagari, einen Ausschweiff machen / auslauffen / ut, *Euphratem nivibus tabefactis inflatam, late fusis gurgitibus evagari, ideoque vado nequaquam posse transiri*, Ammian. lib. 18. cap. 18. *Evagantur aquæ*, Plinius libr. 10. cap. 33. *Evagata est longe vis morbi*, Livius libr. 3. cap. 7. Die kräfftige Seuche hat weit um sich gefressen / hat sich weit erstrecket. *Verum hactenus evagari satis fuerit*, hoc est, extra institutum excurrere, Quintilian. lib. 2.

¶ Evagatio, Plin. l. 2. c. 17 de planetis: *Spatia longitudinis latitudinum evagatione pensant.*

¶ Pervagari, durchwandern / Plin. 1. Epist. 12. *Dolor omnia membra pervagabatur.* Cic. de Legib. l. 1. c. 11. *Pervagantur molestiæ mentes omnium.*

¶ Pervagatus, participium & nomen. Cicer. 1. de Orat. cap. 36 *Commune & pervagatum.* Pro Marcello cap. 8 *Illustris & pervagata fama alicujus rei.* In Oratore cap. 43 *Pervagatissimus versus.*

¶ Pervagabilis, Sidon. l. 2. ep. 2.

¶ Supervagari. Columella l. 4. c. 21. pr. *ne vinea supervagetur*, scilicet putatione opus est. Et cap. seq. *supervagatam partem duramenti recidere.*

¶ Supervaganeus. *Supervaganea avis* in auguriis quæ fuerit, vide apud Festum.

Composita a *Vagus*:

¶ Circumvăgus. Lucanus Panegyr. Pison. vers. 19 de Sole:

ætheræ moles circumvaga flamma.

Prudentius Psychomach. v. 814

- - - *Circumvaga postquam*
Sedit marmoreis fundata altaribus arca.

¶ Fluctivăgus. Statius 3 Silv. 1. vers. 84 *fluctivagi nautæ.*

¶ Montivăgus. *Montivagi Panes*, Seneca Hippolyto vers. 784, & Nemesianus eclog. 3. v. 17. Et Silius lib. 3. v. 546 *montivagis cursibus.*

¶ Multivăgus, ut *Avis multivaga columba*, Plin. lib. 10. cap. 37, so hin und wieder fleucht. Idem libr. 2. cap. 10 *multivagus Lunæ flexus.*

¶ Nubivăgus. Silius libr. 12 vers. 102 de Dædalo, *nubivago meatu.*

¶ Paludivagus. Avienus perieg. vers. 312 *paludivagos Germania flevit alumnos.*

¶ Pervăgus. Ovidius l. 2. de arte am. v. 18

- - - *pervagus orbe puer.*

¶ Vulgivăgus. Lucretius lib. 5. vers. 930 *vulgivago more ferarum.*

VAH, & Vaha, φεῦ, interjectio admirantis, exsultantis, & insultantis, Terent. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 10 *Vah, consilium callidum.* In Adelph. act. 2. sc. 1. v. 32 *Vah, leno iniqua me non vult loqui.* Plaut. Curcul. act. 3. v. 79 *Vah. C. Quid mirare?* Conf. Barth. ad l. 4. Theb. Statii p. 1060.

Valde, vide *validus*, sub *valeo.*

VALEO, valēre, significat esse validum, id est, secunda valetudine, frisch / starck und gesund seyn. Plaut. in Amphit. act. 2. sc. 1. v. 34 *Equidem valeo, & salvus sum recte.* Brut. ad Cicer. famil. 11. ep. 23 *Nos hic valemus recte, & quo melius valeamus, operam dabimus. Valere a morbo*, Plaut. Epid. 1. sc. 2. v. 26. *ab oculis*, Gell. l. 13. c. 30. Martial. l. 6. epigr. 70

Non est vivere, sed valere, vita.

¶ 2. Vires & potentiam significat: *Neque tam (sum) imperita, ut quid amor valeat, nesciam*, hoc est, possit, was die Liebe thue oder vermüge / Terent. in Eunuch. 5. scen. 2. v. 42. Idem in Prolog. *Vestra existimatio valebit*, euer Ansehen wird des Vermögens seyn / oder so viel gelten. Sic *valere gratiâ, auctoritate*, Cicer. passim. Et, *Gratulor tibi, quum tantum vales apud Dolabellam*, Cicer. 9. fam. epist. 14. Et, *Quorum auctoritas apud plebem plurimum valet*, Cæsar lib. 1. Gall. B. cap. 17. Sic, *Valet in vulgus insipientium opinio*, Cicer. 2. Tuscul. cap. 26. *Fiet, quodcunque volent, qui valebunt*, Cicer. 9. fam. epist. 17, die Uberhand und Gewalt haben. *Valebunt autem semper arma*, ibidem. Et de Senectute cap. 10 *Nemo adhuc convenire me valuit, quin fuerim occupatus.* Nepos 7, 1. 2 *Valere dicendo.*

¶ 3. Valere de pretio, ut, *Scrupulum valet sestertiis vicenis*, Plin. lib. 33. cap. 3. Sic *valere minimo.* Et cum accusativo: *Denarii dicti, quod denos æris valebant*, Varr. cum quo Casu Budæus fere perpetuo in ea significatione hoc verbum conjunxit. ¶ 4. Transfertur ad animum etiam, qui vel liber doloribus ac curis est, vel recte sapit. Terent. Andr. act. 2. scen. 1. vers. 9 *Omnes cum valemus recta consilia ægrotis damus.* Plaut. Curcul. act. 1. scen. 3. vers. 13. *Male valere te (video) quod mihi est ægre.* MALE VALERE, male sapere est. Nam quod se Phædromus non spretus puellæ, quam amabat, Deum putabat, id Palinurus vesaniam interpretatur. ¶ 5. C. Nepos Themistocle cap. 2. *Id responsum quo valeret, cum intelligeret nemo* &c. id est, quo spectaret, quò pertineret: Wo es sich hin zöge / wohin es zu verstehen sey. ¶ *Valet lex*, Corn. Nepos in Thrasyb. c. 3 i. e. servatur.

¶ Vale, valete, valere, salutandi verbum discedentium. *Vale mi frater*, lib. 2. ad Quintum epist. 8. *Etiam atque etiam vale*, Cicer. 5. Attic. epist. 19. *Valete mea desideria, valete*, l. 14. fam. epist. 2. Et lib. 5. ad Attic. epist. 2 *Hominem salutavi, postea valere jussi.*

¶ Valedico, tritum & usitatum apud recentiores verbum, sed vix inveneris antiquiorem, qui usus sit, Sulpitio Severo Dialogo 1. cap. 3. *Tibi*, inquiente, *hinc abiens valedixi*: nisi forsan & ipse divisis vocabulis scripsit. Cicero habet, *jubeo valere*, ut modo dictum. Suetonius verbum dividit in August. cap. 53. in Tiberio cap. 72. & in Galba cap. 4. Etiam Ovidius divisit 1. Trist. Eleg. 3. v. 57

Sæpe Vale dicto rursus sum multa locutus.

¶ Vale facere, pro Vale dicere, Apulejus posuit aliquoties, ut lib. 4. Miles. pag. 150 *Post hic Vale facto, discessimus.* Et Augustinus epist. 336 *vale faciens collegæ suo.* Incertum, conjunctè an separatim scribatur.

¶ Valeas, valeat, valeant, imprecativum, ab aliquo abeuntium, quemadmodum Valla exposuit libr. 6. ut, *Valeas, habeas illam, quæ placet*, gehe hin / fahre hin / rc. *Valeant, qui inter nos dissidium volunt*, Terent. Andr. 4. scen. 2. vers. 14. die müsse ein böses Jahr ankommen &c. Habet enim significationem maledicti, ut Servius inquit super 2. Æneid. Conf. Voss. libr. 4. Instit. Orator. p. 191.

¶ Valens, valentior, valentissimus. Varr. de re rustica libr. 3. cap. 16 *Providendum, ne infirmiores a valentioribus opprimantur.* Cicero in Verr. 7. cap. 54 *Lictores valentissimi, & ad pulsandos verberandosque homines exercitatissimi.* Idem lib. 5. fam. ep. 21 *Quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare.* Et, *Valentissima vox*, Seneca præfatione l. 3. Controvers.

¶ Valentia, robur, Stärcke. Titinnius apud Nonium: *Sapientiâ gubernator navem torquet, non valentiâ.* Boeth. libr. 3. pr. 9 *Imbecillioris valentiæ est.* ¶ 2. *Valentia* primitus dicta Roma: nam quod Latinis *valentia*, ῥώμη Græcis est. Vide Solin. cap. 1. ad supra *Roma.* ¶ 3. Est & *Valentia* Allobrogum civitas, ad Rhodanum juxta Viennam. ¶ 4. Et hujus nominis civitas in Hispania. Vide Geograph.

¶ Valesco, valescere, validum fieri, starck werden. Lucret. lib. 1. v. 940. & l. 4. v. 17.

¶ Vălidus, um, robustum, firmum, starck / gesund. *Validus ex morbo* Liv. l. 3. c. 13. *Validus ac salvus*, Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 7. Etiam Plautus *Validum* pro sano & recte valente dixit Menæch. act. 5. sc. 3. v. 2. *Urbs valida muris*, Livius l. 1. cap. 15. Et *Validus facundiâ*, Plin. l. 3. epist. 9. *Validus numero militum* Tacitus 14. cap. 58, 3, hoc est, valens, pollens, præstans. Horat. 1. Epist. 8. v. 7

Mente minus validus quam corpore.

Validissimum præsidium, Plin. in Panegyr. cap. 9. Et Livius l. 2. cap. 39 *Apparet, ducibus validiorem, quam exercitu, rem Romanam esse.*

¶ Valide, adverbium, vehementer. sehr / starck. Quintil. l. 3. c. 8 *Verborum magnificentia non validius est affectanda*, so gar sehr nicht. *Validissime favere*, Cæl. 8. famil. ep. 2. ad Cicer. *Validissime cupere*, Plin. l. 9. epist. 35.

¶ Valde, contractum ex *valide*, ut, *Literas tuas valde exspecto,*

ſpecto, Cic. 16. fam. epiſt. 19. *Valde recuſare*, Cic. de Senect. cap. ult. mächtig ſehr/ mit Gewalt abſchlagen. *Epiſtola tua valde me levavit*, Idem 4. Attic. epiſt. 8. *Rem te valde bene geſſiſſe rumor erat*, l. 1. fam. ep. 8. *Valde, graviter ferre*, Cic. ad Attic. l. 1. epiſt. 17. Idem de divin. l. 2. c. 39. *Quaſi vero quicquam ſit tam valde, quam nihil ſapere, vulgare.*

¶ Valdius, ex Validius, Comparativ. Horat. de arte verſ. 321 *Valdius oblectat populum.* Et lib. 1. Epiſt. 9. v. 6 *novit me valdius ipſe.*

¶ Vāletudo, vocabulum μέσον; proſpera enim & adverſa eſt. Geſundheit/ Stärcke/ Ungeſundheit/ Schwachheit. *Bona valetudo*, Cicer. de clar. Orat. cap. 16. *commoda, commodior*, Quintil. 6. cap. 3. Et *integra valetudo*, Cicero in Oratore cap. 23. *Proſpera*, Suetonio Cæſ. cap. 45. *Valetudo ſecunda*, Celſ. præfat. lib. 1. Ac *Valetudo adverſa*, *infirma*, *ægra*, *inſenſa*, *perdita*, Cic. paſſim. *iniqua*, Plin. lib. 1. ep. 12. *Gravitas valetudinis*, Cic. 6. fam. epiſt. 2. *Infirmitas valetudinis*, 7. fam. ep. 1. Unpäßligkeit/ Schwachheit. *Confirmata a morbo valetudo*, Cic. ad Attic. lib. 10. ep. 17. *Homo tenui valetudine*, Idem de Sen. cap. 11. *Dare operam valetudini*, Idem lib. 1. de Orat. cap. ultimo. Nach der Geſundheit leben. *Suſtentare valetudinem*, Idem in offic. lib. 2. cap. 24. *Tentari valetudine aliqua*; einen Anſtoß haben/ Idem ad Attic. lib. 11. ep. 23. Suetonius Tiberio cap. 68 *Valetudine proſperrima uſus eſt: quamvis a trigeſimo ætatis anno arbitratu ſuo vixerit ſine adjumento conſiliove medicorum.* Sed, *Regere valetudinem*, medicorum officium eſt. Tacitus 4. Annal. cap. 50 *Erat medicus arte inſigni nomine Charicles, non quidem regere valetudines principis ſolitus* &c. *Obire ex valetudine*, Suetonius Claudio cap. 26. *Explicari valetudine*, geneſen/ Seneca de tranquillitate cap. 2. ¶ In plurativo etiam numero *Valetudines* dicebant, ſicut & *febres*; ut Tacitus paullo ante citato loco. Suetonius Auguſto cap. 80 *Graves & periculoſas valetudines per omnem vitam aliquot expertus eſt* &c. *quaſdam & anniverſarias & tempore certo recurrentes experiebatur.* Hujusmodi morbos Græci περιοδικὰς νόσους appellabant. Idem Suetonius Veſpaſ. cap. 7 *Propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abeſſe conſtabat.* ¶ *Valetudinem mentis* dixit Suetonius Cæſar cap. 49, vitium intelligens, quod mentem, tanquam morbus corpus, infeſtat. Loquitur autem ibi de licenti & vitioſa dicacitate. Aliter *valetudinem mentis* idem dixit in Caligula c. 50 & 51. ibi enim φρενιτικὸν πάθος deſignat.

¶ Valetudinarius, male ſanus, & frequenter ægrotans. der immer kranck iſt. Seneca lib. 1. de Benefic. cap. 11. extr. *Valetudinario medicamenta mittere.* Adde Leg. 40. Dig. de Excuſationibus. ¶ 2. Sed *Medicus valetudinarius*, qui in valetudinario medici miniſterio fungitur apud Calliſtratum Jure-Conſultum. ¶ 3. Valetudinarii, qui circa ægrotos aliis muneribus, quam medicis, ſunt occupati. Lege 6. Dig. de Jure immunitat.

¶ Valetudinarium, locus in quo valetudinarii & infirmi curantur, νοσοκομεῖον, ein Spital/ Siechenhaus/ Krancken-Stuben. Columella lib. 11. c. 1 *Si quis ſauciatus in opere noxam ceperit, ſive languidior eſt, in valetudinarium confeſtim deducatur.* Senec. Ep. 27. princ. *Non ſum tam improbus, ut curationes æger obeam, ſed tanquam in eodem valetudinario jaceam, de communi malo tecum loquor, remedia communico.* Ubi Lipſius: Vet. Gloſſ. *Valetudinarium*, ὑγιαστήριον, διαιτητήριον *male valentium & ſe curantium locus. Nominat auctor libelli de cauſſis corruptæ eloquentiæ, item Columella aliquoties. Videtur in ædibus divitum fuiſſe, ubi numeroſa familia, talis locus. Adde noſtrum de Ira c. 16.* Hæc ille.

¶ Invaletudo, vide inter compoſita paullo poſt.

¶ Valor, oris, quod ſignificat *precium.* Onomaſt. *Valor*, τιμή.

Compoſita verba & nomina a valeo.

¶ Æquivalere, æquiparari. Auctor carminis de Philomela:

Nulla poteſt modulis æquivalere tuis.

¶ Convaleſcere, valetudinem recuperare, wiederum geſund werden/ ut, *Convaleſcere ex morbo*, geneſen/ Cic. de fato cap. 12. Idem 12. famil. epiſt. 22 *Hirtius noſter tardius convaleſcit.* Etiam de plantis dicitur. Seneca Epiſt. 1 *Non convaleſcit planta, quæ ſæpe transfertur.* ¶ 2. Et per translationem, *Quanto Clodius plura miſcebat, tanto Milo magis in dies convaleſcebat*, Cic. pro Milone c. 9. verſtärckte ſich. *Convaleſcit & ſanatur civitas*; Idem pro Syll. c. 27. Et, *Convaleſcunt opes*, Livius l. 1. c. 14. Ovid. Remed. am. v. 92

Cum mala per longas convaluere moras.

hoc eſt, confirmata ſunt, überhand nehmen.

¶ Evalere, endlich vermügen und es dahin bringen. Stat. lib. 5. Silvar. carm. 2. v. 79

- - - Tibine illa nefanda
Pocula, letalesque manu componere ſuccos
Evaluit?

¶ Evaleſcere, validum fieri. Quintil. l. 2. c. 8 *Adjuta cura natura magis evaleſcit*, wird deſto ſtärcker. Plin. l. 17. c. 15 *Cum evaluiſſent flagella pedes bonos*, i. e. excreviſſent, ſuperaſſent.

¶ Invaleſcere, Invalere, robur & firmitatem acquirere. Quintil. lib. 2. cap. 1 *Conſuetudo quotidie magis invaleſcit*, wird geſtärcket/ nimmt überhand. Idem l. 10. c. 2 *Verba intercidunt, invaleſcuntque temporibus*, die Worte kommen ab/ kommen wieder auff.

¶ Invalentia, adverſa valetudo, Gell. l. 20. c. 1 *Vitium imbecillitatis atque invalentiæ.* Et Apulejus Dogm. Platon. l. 1. p. 11 *Invehit ægritudinem atque invalentiam.*

¶ Invaletudo, infirmitas valetudinis. Cicer. ad Attic. l. 7. ep. 2 *Invaletudo tua me valde conturbat.*

¶ Invaletudinarius, idem quod valetudinarius. Senec. Præfat. l. 1. Quæſt. natural. *Non video, quare ſibi placeat qui robuſtior eſt invaletudinario.*

¶ Invălidus, infirmus, unkräfftig/ ſchwach/ ut, *Corpus invalidum*, Ovid. Epiſt. Cydippes 21. v. 207. *Invalidus ad munera corporis*, Livius l. 6. c. 8. *Invalidæ herbæ*, Columell. l. 2. c. 11. Invalidus etiam, qui æger, & valetudine implicatus. Sueton. Auguſto c. 13 *Philippenſe quoque bellum, quanquam invalidus atque æger, duplici prœlio tranſegit.* Et ſuperlativo: *Invalidiſſimum urſo caput*, Plin. l. 8. c. 36. Comp. *Extorquere invito tanquam invalidiori*, Auguſtin. lib. 1 Retractat. cap. 9. ¶ 2. Valde validus: τὸ *in* enim & auget & minuit. Lucret. lib. 1. v. 969 *Invalidis telum contortum viribus.*

¶ Invalide, adverb. Arnobius l. 7 haud procul a fine, (pag. 250) *quam infirmiter invalideque dicatur.* Eſt etiam in var. lect. apud Cic. l. 10 ad Attic. epiſt. 8. Vide Gruter.

¶ Pervalere. Lucretius lib. 6. v. 916

Usque adeo permanantes vis pervalet ejus.

¶ Prævalere, præferri, antecellere, eſſe in majori pretio, vorgehen/ übertreffen. Plinius libr. 6. cap. 10 *Prævalent oppida*, die vornehmſten Städte ſind/ ꝛc. Et lib. 7. cap. 52 pr. *prævalente fiamma.* Idem libr. 10. cap. 6 *Vulturum prævalent nigri.*

¶ Aliquando etiam idem eſt, quod potentior ſum. Livius præfat. operis: *Jam pridem prævalentis populi vires ſe ipſæ conficiunt.*

¶ *Per prævalentiam*, Lege 4 Dig. de rei vindicat.

¶ Prævaleſcere, Columella libr. 5. cap. 6. *Ex toto prævaleſcit arbor.* Et Paullinus Epiſt. 49. num. 1 *hiemis violentia prævaleſcente.*

¶ Prævalidus, præpotens, *Urbs prævalida*, Livius libr. 40. cap. 47. *Prævalidæ legiones* Patercul. lib. 2. cap. 69. Et Tacitus 3. ann. cap. 53 *Vitia prævalida & adulta*, die überhand genommen haben. *Juvenis prævalidus*, Livius lib. 3. cap. 43. Equorum *prævalidæ vires*, Manilius l. 5. v. 75. Et, *prævalidiſſimi ad vinum*, Salvianus l. 6. de Gubern. p. 228.

¶ Prævalide, adverbium, Plinius lib. 17. cap. 14 *prævalide accipientis.*

¶ Revaleſcere, Gell. l. 16. c. 13 *Ex capitali morbo revaleſcere*, wiederum geſund werden. Ovid. in Epiſt. 21. Cydippes ad Acontium v. 231

Ne tamen ignores, ope qua revaleſcere poſſim.

VALERIUS, Οὐαλέριος, Valerii multi fuerunt, dicti prius *Valeſii*, ut Quintilianus monet. ¶ Valerius Publicola Conſul, qui legem tulit, ne cui magiſtratui liceret corpus Romani civis indicta cauſſa condemnare, liceretque damnatis ad populum provocare. Vide Pomponii legem Valeriam. ¶ 2. M. Valerius, Publicolæ frater. ¶ 3. Valerius Corvinus, Tribunus militum & ſexies Conſul. ¶ 4. Valerius Potitus, cognomento Maximus. ¶ 5. Valerius Flaccus, M. Catoni familiariſſimus. ¶ 6. Valerius Flaccus Soranus, Poëta alius, ſcripſit Argonautica, fuit Quintiliani tempore, quemadmodum ipſe indicat, non ſine elogio ejus. Idem ſummaria librorum, ut quod quisque deſideraverit, ne perlegere integrum librum neceſſe eſſet, quærat & ſciat, quo loco inveniat, ante Plinium confecit, teſte eod. Plinio præfat. Hiſt. Natur. & l. 3. c. 5. ¶ 7. Valerius Maximus hiſtoricus, ſcripſit dicta & facta memorabilia ad Tiberium Auguſtum libris IX.

VALGUS, i, qui ſuras prominentes habet, dem die Waden von einander ſtehen/ die Füſſe aber nahe zuſammen. Nonio enim *Valgum proprie intortum eſt.* Plautus Mil. 3. ſc. 1. v. 128 *Aut varum, aut valgum, aut compernem* &c. Vide Taubm. Metaph. *Valgum ſuavium*, ein Kuß von hinten zu/ Plaut. Mil. 2. 2. ſc. 1. v. 16.

VALLIS, planities inter duos montes, ein Thal. *Vallis opaca, umbroſa, ſonora*, apud Poëtas. Cæſar lib. 3. Gall. cap. 1 *Vicus poſitus in valle, non magna adjecta planitie, altiſſimis montibus undique continetur.* Tranſlate, *fluere totis vallibus*, eſt longe lateque extendi, ſich ſehr ergieſſen/ weit ausbreiten. Quintilianus ſub finem lib. 5. de eloquentia: *Feratur non ſemitis, ſed campis; non uti fontes anguſtis fiſtulis colliguntur, ſed ut latiſſimi amnes totis vallibus fluat, ac ſibi viam, ſi quando non acceperit, faciat.*

¶ Vallicula, vallis parva, auctore Feſto in *Convallis.*

¶ Convallis, vallis ex omni parte montibus collibusque comprehenſa, ut Feſtus deſcribit: cui *Vallis* contra eſt, duobus lateribus incluſa planities. Sed differentia haud perpetua, uti ex Cæſaris verbis, quæ in *Vallis* produximus, manifeſtum eſt. Is enim *vallem* quoque planitiem dixit, quæ *undique* montibus conti-

continetur. Livius l. 1. c. 38 *Interjectæ collibus convalles.* Idem c. 12. ejusd. lib. *Romani Sabinique in mediâ convalle duorum montium redintegrant prælium.* A

¶ Quod vulgo *Lilium convallium* dicitur, rectius est *lilium silvestre*, seu *hemerocallis*, ἡμεροκαλλὶς, Mayenblümgen.

VALLUS, i, firmior palus, cui vitis alligatur, ein starcker Weinpfal. Virg. 1. Georg. v. 264

Exacuunt alii vallos furcasque bicornes.

¶ 2. Vallus, & hoc *Vallum*, munitio castrorum, quod ex vallis fieret, eine Schantze oder Wall. *Valli linea*, est directa longitudo valli. Vide *Linea.* Cæsar 3. de B. Civ. cap. 63 *Erat eo loco fossa pedum XV, & vallus contra hostem in altitudinem pedum X, tantundemque ejus valli agger in latitudinem patebat.* Tibullus lib. 1. eleg. 11. v. 9

Non arces, non vallus erat.

Vallo & fossa cingere oppidum, Cicer. 5. ad Attic. ep. 20. Et Hirtius de bello Alexandrino cap. 2 *triplicem vallum obduxerunt.* Item, *Vallo & fossa septum aliquem tenere*, Cicer. ad Att. lib. 9. ep. 12. *Induere se acutissimis vallis*, Cæs. lib. 7. cap. 73. sich mit Pallisaden verschantzen. *Munitæ sunt palpebræ tanquam vallo pilorum*, Cic. de nat. Deor. l. 2. c. 57. *Vallum cæcum*, quod dixerit Cæsar, vide in *Cæcus.* Lips. l. 5. de Mil. Rom. c. 5.

¶ Vallum & etiam Vannus est, eine Futterschwinge. *E terra subjactari vallis aut ventilabris*, Varro l. 1. de re rusticâ c. 52. Vide Scal. Conject. p. 60. 170. B

¶ Vallaris, *Corona vallaris*, sicut & *muralis*, qua donabatur is, qui hostium vallum primus superasset, Livius lib. 10. cap. 46. & l. 30. c. 28.

¶ Intervallum, spatium est inter palos, & in vallo castrensi; deinde generatim ein Raum zwischen etwas. *Temporis, dierum intervallum*, Cic. 1. fam. ep. 7. *Annuum intervallum regni*, Livius l. 1. c. 17. id est interregnum. *Longo intervallo*, Cic. pro Rosc. Am. c. 5. *Longo intervallo interjecto*, Cic. 2. Agrar. c. 33, nach langer Zeit. *Intervalla siderum*, id est, distantiæ, Quintil. l. 2. c. 17. *Per intervalla*, hoc est, alternis, Victor de Vir. illustribus cap. 4. in Horatiis.

¶ Intervallatus, intervallis disjunctus. *Intervallato brevi tempore*, Ammianus libr. 26. c. 2. *Intervallatæ febres*, intermittentes, Gellius lib. 17. cap. 12, & Ammian. 29. cap. 17. Abwechselnde Fieber.

¶ Vallo, vallare, firmare, verschantzen/ ut, *Vallare castra*, Hirtius B. Alex. c. 30, ein Lager bevestigen. *Vallare quasi sepimento aliquo*, Cic. de legib. l. 1. c. 24. Et *Urbs vallata vertice montis*, Silius 15. v. 408.

¶ Circumvallare, rings üm verschantzen. Cæs. lib. 7. cap. 11 *Oppidum biduo circumvallavit.* Liv. lib. 10. cap. 35 *Non dubium est, quin castra circumvallaturi sint.* Et Cic. ad Attic. l. 9. ep. 12. *Mihi epistola affertur, circumvallatum esse Pompejum*, belägert. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 4 *Tot res repente circumvallant*, setzen mir zu/ umringen auf allen Seiten. C

¶ Obvallare, vallum opponere. Cic. pro lege Agrar. 2. cap. 1 *Quem locum nobilitas præsidiis firmatum atque omni ratione obvallatum tenebat.*

¶ Prævallare, vallum præducere. Hirtius de B. Alexandr. c. 19 *Cæsar imperat pontem adversus hostem prævallari*, ein travers vor die Brücke legen.

VALVAE, arum, porta quæ utrinque aperitur, Thor oder Thür mit zwenen Flügeln. Cic. 6. Verr. c. 56 *Confirmare hoc liquido judices possum, valvas magnificentiores, ex ære atque auro perfectiores nullas unquam ullo tempore fuisse.* Idem 2. Philipp. cap. 44 *Cur valvæ concordiæ non patent?* Vet. Gloss. *Valvæ significant* θύρας ἱερῦ, καὶ θύρας ἱππικῦ, καὶ θύρας δημοσίας. Item: *Valvæ* παρασταταὶ θύρας. In prodigiis memorantur templorum valvæ adapertæ. Barth. ad Stat. L. 2. Theb. p. 452.

¶ Valvarius, qui facit valvas. Gloss. Vet. *Valvarius*, θυροποιός.

¶ Valvatus, valvas habens. *Forium ornamenta valvata*, Vitruvius libr. 4. cap. 6. *Lumina fenestrarum valvata*, Idem lib. 6. cap. 6. D

VALVULUS, valvuli dicuntur, qui fabarum & leguminum cæterorum grana continent, die Schoten/ darin die Körner seyn/ τὰ κελύφη. *Lentes valvulis exemtæ*, Columella l. 6. c. 10.

VANDALUS, Οὐάνδαλος, Tuisconum rex fuit, a quo *Vandali*, populosissima natio; & *Vandalia*, quam nunc tenent Poloni, Pomerani, Cassubii, & gentes apud Vistulam fluvium, qui priscis *Vandalus* dicebatur. Altham. Vide *Sclavi.*

¶ Vandalicus. Prosper Aquitanicus Præfatione lib. de Providentia: *Vandalicis armis sternimur & Geticis.*

VANGIONES, Οὐαγγίονες, Germaniæ superioris populi, Rheni accolæ, *VVormatienses* hodie dicti, die im Wormbser Bisthum. ¶ 2. Alii inter populos Galliæ Belgicæ *Vangiones* numerant. Lucan. 7

Et qui te laxis imitantur, Sarmata, bractis
Vangiones.

VANNUS, i, vas vimineum, in quo frumenta purgantur, eine Futterschwinge/ Wurffschauffel. Virg. 1. Georgic. v. 166

- - *& mystica vannus Iacchi.*

Ubi Junius Philargyrius: VANNUS *est, vas vimineum latum, in quod propter capacitatem rustici congerere frugum primitias solent, & Libero sacrum facere. Unde* MYSTICA *dixit. Est autem usus ejus, ut fabam vannat.* Vocabulum, Wanne/ & Wannen/ notum superioribus est Germanis.

¶ Evannare, vanno purgare, schwingen/ wurffen. Varro lib. 1. de re rusticâ c. 52.

VANUS, vanum, futilis, socors, in quo nihil veri & solidi inest, eitel/ vergeblich: quod aliquam speciem, nihil rei habet. Unde & *vanas avenas* Virgilius dixit 1. Georg. v. 226 pro vacuis, sive inanibus: quemadmodum & *vanas umbras* idem dixit 12 Æneid. v. 53. Gignendi casum ferre potest, ut *vanus voti*, Silius l. 12 v. 261. Rursus Virgilius 10. Æn. v. 631

- - *aut ego veri Vana feror.*

Id est, inanis à vero, sive ignara veritatis, ut Servius interpretatur. Hinc idem *Vanum* & *mendacem* conjungit Æn. 2. v. 79

- - - *non si miserum fortuna Sinonem*
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

Ubi Servius *vanum, fallacem, & qui sine utilitate etiam mentiatur*, exponit, h. e. qui levitate animi mentitur. Quemadmodum & Livio *Vanum ingenium*, leve & mutabile dicitur, libr. 1. cap. 27. Sic de Lentulo Sallustius apud Gellium libr. 18. cap. 4 *Perincertum, stolidior, an vanior.* Et Quintilian. lib. 12. cap. 10. *Vanior dicendi gloria.* Et Livius lib. 3 cap. 3 *incerta, eoque vaniora.* Ac Plinius magorum artes *generis vanissimi* dixit lib. 28. cap. 6 sub finem. Ita Paterculus libr. 2. cap. 80 Lepidum *Vanissimum* vocat, propter levitatem animi, quam ei Cicero tribuit Ep. 10. ad Brutum. Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 24 *Seu falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palam est.* Ubi VANUM Donatus *neque possibile, nec verisimile* interpretatur. Vet. Gloss. *Vanus*, σκαιός, μάταιος, κενός. Lexicon Cyrilli: κενός, *vanus, inanis, cassus.* Item: κενὸν, *vanum, vacuum inane.* Item: μάταιος, *inanis, cassus, vanus, nebulo.* Sed cur σκαιός etiam exponitur? Quia ineptus & stultus. Græcis enim οἱ μωροὶ, σκαιοὶ quoque appellantur, ut Scholiastes Aristophanis docet. Et ita *lævus* pro stulto atque vecorde, apud Virgilium. Donatus: *Falsum loqui* MENDACIS *est: fictum* CALLIDI: *Vanum* STULTI. *Falsum loqui*, CULPAE *est: fictum* VIRTUTIS: *Vanum* VECORDIAE. FALSIS *decipimur:* FICTIS *delectamur:* VANA *contemnimus.* *Vanus auctor*, Livius lib. 29. cap. 32. Et, *Vana oratio*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 40. *Nec tota ex vano criminatio*, Livius lib. 33. cap. 31. *Persuasio vana*, nichtig/ Quintil. lib. 2. cap. 2.

¶ Vane, adverbium, frequens Tertulliano: rarum ceteris. Apologetico ille c. 49 *Vulgus vane de nostra vexatione gaudet.* Et de Pudicitia sub initium: *De solicitudine & negligentia ludunt, præcavendo vanissime, quibus parcunt: & parcendo ineptissime, quibus præcavent.* Idem ad Nation. l. 1. c. 19 *Vobis quanto vanius traditum est, hominis spiritum in cane, vel mulo, aut pavone rediturum.* Et Apulejus Apol. p. 300 *multo vanius & nequius excogitatum.*

¶ Vanitas, Eitelkeit/ ut, *Vanitas orationis*, Cic. 3. Tusc. cap. 1 *Cedat veritas vanitati*, Idem 3. Tuscul. cap. 1. Idem 1. off. cap. 42 *Nihil est turpius vanitate*, i. e. superbia & elatione inani: cum quis se effert, & sufflat, & sibi sumit, quæ non habet: Der sich groß macht/ da nichts dahinter ist. Tacitus 3 Histor. cap. 73 *Circumsistunt & Quinctum Atticum Cos. umbra honoris & sua vanitate monstratum.* Consul erat Atticus, sed fide re, quamvis ex eo honore se efferebat inaniter ac vane. Destituebatur enim artibus Consularibus, quarum maxima, prudentia. Quam nullam in eo fuisse, sequentia ostendunt. Atque hoc igitur *Vanitatem* vocat. *Vanitatem* & *insolentiam* conjungit Suetonius in Vitellio cap. 12. *Vanitatem* & *jactantiam* Severus Sulpicius Dial. 1. de Virt. Oriental. Monach. cap. 17. Tacitus Agricola c. 18. extr. *Nec agricola prosperitate rerum in vanitatem usus*, i. e. jactationem & ostentationem, quod sequentia ostendunt.

¶ Vanities, idem. Ammianus l. 29. c. 3 *ad extollendam ejus vanitiem.*

¶ *Vanitudinem* dixit Plautus in Captivis 3. sc. 4. v. 38.

¶ Vanidicus Plauti verbum in Trinum. a. 2. sc. 2. extr. *Vivere cum improbis vanidicis.* Et

¶ Vaniloquus, Plaut. in Amphitr. act. 1. scen. 1. vers. 223 *Quia vaniloquus, vapulabis*, Lügenhafftig. Vide *Loquor.*

¶ *Vaniloquentia*, Livius lib. 34. cap. 24. Verba vide supra in *Loquor.*

¶ Vaniloquium, vide ibidem. Augustinus epist. 38 *Jovíniani vaniloquia redarguens.*

¶ Vanesco, vanescere, vacuum & inanem fieri, leer/ nichtig werden/ Ovid. l. 3. Amor. eleg. 7

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam.

Cicero l. 2. de legibus c. 9 *Animi labes nec diuturnitate vanescere, nec amnibus ullis elui potest*, hoc est evanescere, aboleri.

¶ Evanescere, in nihilum redigi, verschwinden/ vergehen ut, *Dolor evanescit*, Ovid. in Ibin v. 41. Sed Heins. & alii illud distichum prætermittunt. *Evanuerunt & exaruerunt amnes*, Cic. 1. de divin. c. 19. Idem de orat. l. 2. c. 23 *Memoria sensim obscurata est & evanuit.* *Præterita evanescunt*, Brutus Ciceroni epist. 16.

A *Extenuatur & evanescit spes*, ad Attic. l. 3. epist. 13. Hinc participium *Evaniturus.* Lactantius l. 5. c. 4 extr. *evaniturus brevi religiones falsas.*

¶ Evānidus, um, inane, das sich verleuret / verschwindet. Plinius 35. cap. 5. *Viriditate paullatim evanida.* Ovidius 5. Metam. v. 435

Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.

Senec. epistola 35 *leve & evanidum gaudium.*

¶ Revanescere, Ovid. l. 2. amor. eleg. 9

Cum bene pertæsum est animique revanuit ardor.

VĀPOR, ōris, ἀτμίς, exhalatio, eine Dunst / Dampff / Broden / ut, *vapor aquarum*, Cic. 2. Nat. D. c. 10. *Vapor calidus*, Lucret. l. 2. v. 843. *Humidus* Ovid. Metam. 1. v. 432. Et Cic. de Sen. c. 15 *Terra semen tepefactum vapore, & complexu suo diffundit.* ¶ 2. Ponitur & pro calore, æstu. Horat. Epod. 3. v. 15

Nec tantus unquam siderum insedit vapor
Siticulosæ Apuliæ.

Nam quem *Vaporem siderum* hoc loco, idem Epod. 16 *Æstuosam astrorum impotentiam* vocat: Columella lib. 1. cap. 4 *quod neque depressius hieme pruinis torpet, aut torret æstate vaporibus.* Curtius lib. 6. cap. 6 *Hæc* (materia) *vapore torrida inaruerat.* Idem lib. 7. cap. 5 *Arenas vapor æstivi solis accendit.* Lucanus lib. 4. v. 305

Quoque minus possent siccos tolerare vapores,
Quæsitæ fecistis aquæ.

B Hinc *vaporare* pro calefacere dixerunt, de quo infra. Virgilius pro ipso igne, sive urente ignis vi posuit l. 5. Æn. v. 682

- - - *Lentusque carinas Est vapor.* Et v. 697
- - - *Semiusta madescunt*
Robora, restinctus donec vapor omnis.

¶ Vaporeus. Arnob. l. 6 *Illud in rigoribus al-idum, hoc vaporeum.* In quibusdam libris est *vaporum*, trisyllabum. Atque ita etiam Belgica editione cum omnium commentariis p. 205, *vaporum*, tanquam a *Vaporus.*

¶ Vaporosus, sehr dunstig. Apulejus l. 5. p. 165 *Balnearum vaporosis fontibus curatas, edulibus atque tucetis oblectat*, scilicet Psyche sorores suas. Idem l. 9. p. 222 *fumosis tenebris vaporosæ caliginis palpebras adesi.*

¶ Vāpōriferus, Stat. 3. Silvar. carm. 5. vers. 96 *Sive vaporiferas blandissima litora Bajas.* Et, *Vaporiferæ fornaces*, Idem 1. Silv. 3. vers. 45.

¶ Vapĭdus, vide infra in *Vappa*, dampficht / schlackhafftig. *Vapidum pectus*, Pers. Satyr. 5. v. 117.

¶ Vapōro, vaporare, vaporem emittere, Dunst oder Dampff von sich geben / dämpffen. ¶ 2. Horatius active extulit, pro calefacere, lib. 1. epist. 16. v. 7

- - - *ut veniens dextrum latus adspiciat sol,*
Lævum discedens curru fugiente vaporet.

C Loquitur de villa sua, cujus dextrum latus ab oriente, sinistrum ab occidente sole aspici & calefieri significat. *Vaporare pro calefacere priscæ latinitatis verbum est*, inquit Casaubonus ad illud Lampridii in Heliogab. cap. 31 *Odores Indicos, sine carbonibus ad vaporandas Zetas jubebat incendi.* Et aliud Participium Vaporatus, itidem passivum. Columella l. 2. c. 16. extr. *glebæ solibus æstivis vaporatæ.* Apulejus de Mundo p. 61 *Nebula est exhalatio vaporata.*

¶ Vaporatio, Gell. lib. 19. cap. 5 *Cum aqua frigore duratur, & coit, necesse est fieri vaporationem, & quandam quasi auram tenuissimam exprimi.* Et Seneca Quæst. Nat. l. 6 c. 11 *vaporatione inundantium aquarum.*

¶ Vaporarium, dadurch ein Dampff getrieben wird / ein Bader-Ofen / Schwitzstube. Utuntur pro hypocausto, eine Stube. Cicer. ad Quint. frat. l. 3. ep. 1. c. 1 *Vaporarium, ex quo ignis erumpit, esset sub tectum cubiculi subgrande:* sive potius, *subjectum cubiculi suggrundæ*, ut Scalig. emendat ad Catull. p. 13.

¶ Vaporalis. Augustinus lib. 2 de Genesi ad lit. c. 5 *vaporali tenuitate.*

D ¶ Vaporaliter. Eodem libro Augustinus cap. 4 *Aqua potest ad tantas guttarum minutias pervenire, ut super aerem vaporaliter feratur.* Et lib. 3 de Genesi ad liter. cap. 3 extr. *vaporaliter tenuatum & suspensum.*

¶ Evaporare, aus etwas dämpffen / über sich steigen.

¶ A quo *Evaporationem* dixit Seneca libr. 3. natur. quæstion. cap. 24 *Nec trahit saporem evaporatio, quia clausa perlabitur.* Idem 1. Nat. quæst. cap. 1. *Terræ omnis generis & varia evaporatio est.*

VAPPA, æ, ὄξινη. Plin. lib. 14. cap. 20 *Vitiumque musto quibusdam in locis iterum sponte fervere: qua calamitate deperit sapor, vappæque accipit nomen,* (verrochener Wein / der den Geschmack verlohren hat) *probrosum etiam homini cum degeneraverit animi.* Nimirum significat a vino, cum istud traxerit vitium, *Va*[illegible] nomen ad homines etiam transferri, idque iis probrosum esse: quippe quod eo appellantur, qui, sicut vinum, ita & [illegible] degeneraverint, sive a virtute desciverint ad vitia. Ita Horat. l. 1. Sat. 1. v. 103

- - - - *non ego avarum*
Cum veto te fieri, vappam jubeo aut nebulonem.

i. e. Luxuriosum, prodigum, & frugis nullius, ein Durchbringer / der nichts taugt. Et Sat. 2. v. 12

Fusidius vappæ famam timet, & nebulonis.

Priapejorum Poëta Carm. 13

Nos vappæ sumus, & pusilla culti
Ruris numina.

Vide ibi Scaligerum: Mausacum etiam, si lubet, differtat. ad Harpocrationem p. 394.

¶ A *vappa* văpidus est, quod proprie de vino dicitur corrupto & vitioso. Unde ad quævis alia sic se habentia transfertur. Ita enim *Vapidum pectus* Persius dixit Sat. 5. v. 117

Astutam retinet vapido sub pectore vulpem.

Sic *vapide se habere*, Augustus amavit dicere, pro *male*, ut Suetonius interpretatur c. 87.

VAPULO, vapulare, cædi, verberari, geschlagen werden. Verbum Terentio familiare, ut Adelph. act. 2. scen. 2. v. 5 *Ego vapulando, ille verberando usque ambo defessi sumus.* Cic. ad Attic. l. 2. epist. 14 *Omnium sermone vapulare*, von iederman zur Banck gehauen werden. ¶ Utebantur hoc verbo veteres in contemtu insigni. Nam quos spernebant valde, & flocci habebant, *Vapulare* jubebant. Plautus Curcul. act. 4. sc. 4. v. 10

MILES. - - - *reddin', an non virginem*
Priusquam te huic meæ machæræ objicio mastigia?
LENO. *Vapulare ego te vehementer jubeo.*

Ja Maulschellen solst du haben / ut nos similiter solemus loqui. Item Asinaria act. 2. sc. 4. v. 72

LE. *Pergin' precari pessimo?* ME. *quæ res? tun' libero homini*
Male servus loquere? LE. *Vapula.*

VARIUS, varis sive maculis sparsus. Tscheckicht. Unde jocus Cicer. ap. Quintil. lib. 6. cap. 4 in Isauricum: *Miror quid sit, quod pater tuus homo constantissimus te nobis varium reliquit.* Isauricus enim iste & maculosa facie, & animo levi & inconstante fuit. Hinc & animantes diversis coloribus insignitæ, *variæ* appellatæ. Virg. de lyncibus 3. Georg. v. 264

Quid lynces Bacchi variæ, & genus acre luporum?

Variæ, id est, *maculosæ*, ut 1. Æneid. v. 327 appellat:

- - - *maculosæ tegmine lyncis.*

De equis Palladius Martio cap. 13 *Sequentis meriti, Varius cum pulchritudine, nigro vel albineo vel badio mistus, canus cum quovis colore* &c. Tschecken. *Varias* absolute pro pantheris a maculis dixit Plinius lib. 8. cap. 17. Dicitur & de uvis. Columella l. 3. de re rust. cap. 2 *Sunt & helvolæ quas nonnulli* VARIAS *appellant, neque purpureæ, neque nigræ* &c. Cato de re rustica cap. 73 *Ubi uvæ variæ cœperunt fieri &c.* Wenn sie sich färben: quod *variare* Columella vocat lib. 4. cap. 20 *Iidem tamen palmites, prius quam fructus mitescant, variantibus adhuc & acerbis uvis religari debent.* Quin omnia discolora, *Varia* appellata. Ut *Varia vestis*, (ποικίλη) apud Terentium act. 4. scen. 4. v. 26. ¶ 2. Idem nomen ad omnia disparia & diversa transfertur, ut *Varium poema, varia oratio, varii mores, varia fortuna, voluptas* &c. Mancherley. Cicer. in offic. lib. 1. cap. 20 *Acerba multa & varia in hominum vitâ versantur*, viel und mancherley Unglück. *Sententiæ variæ & discrepantes*, Idem 1 de nat. Deor. cap. 1. ¶ 3. Ad animum & mores quando transfertur, *Varius* inconstantem & inæqualem significat, qui a virtutibus in vitia, ab his in illas dilabitur, & cujus natura cognitu difficillima est, unbeständig. Plutarchus talem ἀνώμαλον vocat Themistocle pag. 112. E. c. Nepos Pausania initio: *Varius in omni genere vitæ fuit: nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis obrutus est.* Ejusmodi *Varium* Horatius in Tigellio describit libr. 1. Sat. 3. Sic, *Varium & mutabile semper fœmina*, Virg. 4. Æneid. v. 569. *Variam semper dant otia mentem*, Lucan. l. 4. v. 704. Et Sallust. de Catil. c. 5 *Animus audax, subdolus, varius, &c.*

¶ Varie, adverbium, variis modis. Suetonius Galbâ cap. 9 *Varie & inæqualiter provinciam rexit.* Cicer. 16. fam. ep. 4 *Varie sum affectus tuis literis*, ich habe mancherley Gedancken bekommen &c. *Late & varie diffundi*, Idem pro Sext. cap. 45. *Varie copiosèque perscripti sermones*, Idem in Acad. l. 1. cap. 4. Et Plaut. in Epid. act. 1. sc. 1. v. 15 *Varie valui*, es ist mir wohl und übel gangen.

¶ Pervarie. Cic. 2. de Orat. c. 80 *Reliqua pervarie jucundeque narrantur.*

¶ Varietas, *verbum Latinum*, ut Cicero inquit de Finib. l. 2. c. 3, *quod proprie in disparibus coloribus dicitur.* Mannigfaltigkeit. Sic, *Florum omnium varietas*, Idem de Senect. cap. 15. *Varietas sententiarum*, Idem de Orator. lib. 2. cap. 14. Et, *Varietate gentium constans regio*, von mancherley Völckern / Idem pro Font. cap. 2. Et Quintil. lib. 1. cap. 12 *Reficit animos ac reparat varietas*, Veränderung und Wechsel erfrischet das Gemüth. Et, *Jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas*, Publii mimographi. Id Platonis est, τὸ μεταβάλλειν ἡδύ: i. e. *Varietas jucundum quiddam.*

¶ Variego, are. Auson. epistolâ Idyllio 18 præmissa.

¶ Variegatus, bunt. Apulejus lib. 2. Floridor. p. 351 *Tunica picturis variegata.*

¶ Vario,

¶ Vario, variare, varium facere, varium esse, bunt machen/ verändern. Virg. 1. Georgic. v. 441
Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum.
Variari virgis, Plautus prologo Pœn. v. 26. auffs Blut gestrichen werden. *Otium variare labore*, Plin. lib. 8. epist. 8. Et, *Variare vocem & mutare*, Cic. in orat. cap. 18. *Sententiam variavit timor*, Liv. lib. 2. cap. 57. Idem lib. 27. cap. 27 *Variant multa de morte ejus auctores*, id est, varie tradunt. *Variant Græcorum exempla*, Plin. lib. 12. cap. 14. sind anders. Sic, *Variare ab aliquo, ab alicujus sententia, opinione*, id est, diversum esse, vel sentire. In quibus exemplis neutralis propemodum verbo variare inest significatio. Livius lib. 22. cap. 60 *Cùm sententiis variaretur*, impersonaliter.
¶ Variatus, a, um. Apulejus lib. 3. Florid. *Lyra concentu variatior.*
¶ Variatio, Veränderung. Livius lib. 24 cap. 9 *Eosdem consules ceteræ centuriæ sine variatione ulla dixerunt.*
¶ Variator. Gloss. Cyrilli: *Variator*, ποικιλτής.
¶ Variatim, variante modo. Gellius lib. 5. cap. 12 *VE particula in aliis vocabulis variatim per has duas literas, cum A, litera media immissa, dicitur.* Ita Mosellanus, Thysius, Gronovius &c. Alii quidam *varia, tum*, ut Proustius &c.
¶ Convariare, Apul. Apol. pag. 306 *Omnimodis maculationibus convariat.*
VARIX, varicis, immodicum tumorem venæ significat, eine auffgelauffene Ader/ Krampff-Ader. Cels. lib. 5. cap. 26 sub initium: *Vena intumescens in varicem convertitur.* Et, *Varices secare*, Cicer. 2. Tusc. cap. 15.
¶ Varicula, diminutivum, Celsus lib. 5. cap. 26. n. 32.
¶ Vārĭcōsus, cui venæ tument. Juvenal. Sat. 6. v. 396
Commendare volet, varicosus fiet aruspex.
VARRONES, a *varis*, sive *varris*, baculis sive perticis, homines duri, καὶ σκληροὶ, quos Aristophanes πρινίνς vocat, Lucilius apud Festum: *Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra.* Hinc *Varronum* cognomen Romæ: Inter quos maxime celebris M. Terentius Varro. *Varro ille Romanus multiformibus eminens disciplinis & in vetustatis indaginatione rimator*, Arnob. lib. 5. Vide *Terentius.*
VĀRVS, vari, sive ut alii scribunt *Varri*, unde & *Varrones* dicti, (Vide infra,) bacula furcillata & informia, ut Varro interpretatur, ad cujusmodi suffigi retia solebant. Lucanus lib. 4. v. 439
Aut dum dispositis attollat retia varis Venator.
¶ 2. Hinc *Vari* appellantur, qui curvis contractisque cruribus sunt, der krumme Füsse hat. Nonius: *Vari dicuntur obtortis plantis.* Ab hoc pedum vitio Romanis nobilibus factum cognomen, ut *Quintilius Varus*, qui cum tribus legionibus in Germania periit, Augusto imperante. Notat Plinius lib. 11. cap. 45. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 46
Hunc varum distortis cruribus &c.
Manus varas, incurvas dixit Ovid. 9. Metamorph. v. 33. Et Persius Satyr. 6. v. 18 *Geminos horoscope varo Producis genio*, id est, ingenio dissimili præditos, Zwillinge ungleicher Art.
¶ *Varicus* idem cum *Varus*. Ovid. lib. 3. de arte amandi v. 304
Ambulat ingentes varica fertque gradus.
Vide Casaub. ad Theophrasti Characteres pag. 135.
¶ Varico, varicare, & Varicor, varicari, pedes diducere est, seu distorquere, die Beine weit aus einander thun. Quintilianus lib. 11. cap. 3 VARICARE *supra modum & instando deforme est & accedente motu prope obscenum.* Cassiodorus lib. 6. epist 9 *Superbus quin etiam varicatis gressibus patet.* ¶ Quia igitur *vari* & *varicantes* justum statûs modum excedunt: inde *varicare* etiam pro transgredi, deflectere atque divertere ponitur: quod tamen *prævaricari* frequentius dicitur. Vet. Gloss. *Varicat*, ὑπερεκβαίνει.
¶ Varicator. Ulpianus Lege 4 Dig. § 5 de his qui not. infamia. Verba vide paullo post in *Prævaricator.*
¶ Divaricare, compositum, distendere est, aussperren/von einander thun/ Cic. in Verrina 6. cap. 40 *in ea* [statua] *hominem divaricari ac deligari jubet.* & Varro lib. 2. cap. 5. de re rust. *Ne cujus ungulæ divaricent.* Et Ammianus lib. 22. cap. 28 *divaricatis pedibus.* Erasmus de civilitate morum, *diductis genibus sedere aut divaricatis tibiis distortisve, Thrasonum est.*
¶ Obvaricator. Vide Festum.
¶ Prævārus, valde tortus & obliquus. Apulejus 4. Florid. p. 362 *Ut qui animadverteret venarum pulsus inconditos vel prævaros.*
¶ Prævaricor, ari, id est, valde varicare: & proprie de aratoribus dicitur, inde ad Caussarum actores translatum, qui corrupte & fraudulenter agunt. Plin. lib. 18. cap. 19 *Arator nisi incurvus prævaricatur.* Inde translatum hoc crimen in forum. Cic. pro Cluent. cap. 21 *Non defendere, sed prævaricari accusatori videbatur.* Cic. de Arusp. respons. cap. 20 *Clodius a Catilina pecuniam accepit, ut turpissime prævaricaretur.* Vide post, *Prævaricator.* Valla *prævaricari* quocunque modo a præscripto officii sui deflectere exponit lib. 6. cap. 2.
¶ Prævaricator, Cicero in Partitionibus cap. 36 PRAEVARICA-
A TOR, inquit, *significat eum, qui in contrariis caussis quasi varie esse positus videatur.* Ulpianus Leg 4 § 5 Dig. de his qui notantur infamia: PRAEVARICATOR *est quasi varicator, qui diversam partem adjuvat, prodita caussa sua.* Proprie accusator ita dicitur, qui ita accusat: vel reus, a quo corruptus, ut absolvatur potius, quam damnetur. Quod fit, cum vera abscondit crimina, & falsas excusationes contra recipit, & sic colludit cum reo, quemadmodum Mucianus JCtus loquitur Lege 1. ad SC. Turpilian. Vide Cujacium lib. 9. Observat. cap. 40. ¶ Pro quovis corruptore posuit Cicero in Pison. cap. 10, *prævaricator Catilinæ quondam, nunc ultor.* Et in Philipp. 2. cap. 11 *Vereor ne mihi prævaricatorem apposuisse videar, qui me non solùm meis laudibus ornaret, sed etiam honoraret alienis.*
¶ Prævaricatrix. Hieronymus procemio Dialogor. adversus Pelag. sub finem: *Prævaricatrix soror ejus Juda.* Quæ verba sumta sunt ex Jerem. 3. v. 7 & 10, ubi Vulgatus etiam interpres *prævaricatrix* transtulit. Et Ambrosius Epist. 33 ad Marcellinam sororem: *prævaricatricis conscientiæ reus.*
¶ Prævaricatio, corruptela. Cicero Partit. cap. 36 *Si in reo pecunia absoluto, rursusque revocato, prævaricationem accusator esse definiat, omnem judicii corruptelam ab reo: Defensor autem non omnem, sed tantummodo accusatoris corruptelam ab reo.* Hinc *Damnari prævaricationis*, Plin. lib. 1. epist. 20. *Liberari prævaricatione*, Cicer. pro Cœlio cap. 10.
VARVS fluvius Galliam Narbonensem ab Italia disterminans. Plin. lib. 3. cap. 4. pr.
B VARVS, seu *Vari* potius plurali numero, & substantivum, maculæ sunt in facie, ut lenticulæ &c. Sommersprossen/ Sonnenflecke. Plin. lib. 23. cap. 4 *Oleum amygdalinum varos cum melle tollit e facie.* Et Celsus lib. 6. cap. 5. pr. *Pane ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas.*
¶ Varioli, in pueris, & adultis nonnunquam, die Blattern oder Pocken. Vox medicorum recentium.
¶ Variolus, piscis, vide *Trutta.*
VAS, vădis, mascul. gen. qui pro alio spondet in judicio, ut illi *vadere*, h. e. abire & discedere usque ad constitutum diem liceat, quo si non redierit, ipse illius periculum subeat. ¶ Vas etiam dicitur sponsor, in re capitali, seu, ut vulgo vocant, in maleficio, ἐγγυητής, ein Bürge in einer Sache/ so Leib und Leben antrifft. Cic. lib. 2. de finibus cap. 24 *Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico.* Idem 3. offic. cap. 10 *Cum is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum causa postulavisset, vas factus est alter sistendi ejus, ut si ille non revertisset, moriendum esset ipsi.* Livius lib. 39. cap. 41 *Vades deserere*, die Halsbürgen stecken lassen. Horat. 1 Serm. Sat. 1. v. 11
Ille datis vadibus qui jure extractus in urbem est.
C ¶ Vădĭmōnium, est sponsio ad certum diem comparendi in judicio, vel per se vel per advocatos, Vall. lib. 6. cap. 31. Cicero pro Quint. cap. 15 *Ad vadimonium non venit, qui tibi præsto semper fuit.* Et, *Vadimonium alicui imponere*, id est, necessitatem comparendi in judicio datis vadibus, Nepos Timoleonte cap. 5. *Vadimonium obire*, Cicer. pro Quint. cap. 16. sistere se ad diem, sich auff Angelobung stellen. Quod & *vadimonium sistere*, Cato dixit apud Gellium lib. 11. cap. 14 & Nepos Attic. cap. 9. Cicero pro Quintio cap. 8 *Venit Romam Quintius, vadimonium sistit.* Huic contrarium: *Vadimonium deserere*, Cicero 2. in Catil. cap. 3. aussenbleiben. *Differre vadimonium*, pro Quintio c. 14. & ibidem: *Vadimonium missum facere*, est obligationem vadimonii remittere, Ausonius in Sapientib. extr.
Mileti fugisse Thales (docet) *vadimonia alumnus.*
Vid. Pollet. histor. for. Rom. lib. 5. cap. 1. Sigon. de judic. lib. 1. cap. 20.
¶ Vador, vadari, vadimonio aliquem obstringere, einen zwingen/ daß er Bürgen setze/ oder Vorstand mache. Cicero pro Quint. cap. 19 *Debere tibi dicis Quintium, procurator negat; vadari vis, promittit; intus vocas, sequitur; judicium postulas, non recusat.* Idem ibid. cap. 6 *Neque vadari, neque vadimonium promittere.* Livius, *Tot vadibus accusator vadatus est reum*, l. 3. c. 13.
¶ *Convadari* significatione simplici in Curculione Plautus dixit act. 4. sc. 6.
D VAS, vasis, neutr. 3. declinationis: sed in multitudinis numero secundæ, vāsa, vasorum; nomen generale receptaculorum ex quavis materia, allerley Gefäß und Geschirr. Quanquam non semper receptacula significat, sed & omnis generis instrumenta & supellectilem. Allerley Geräth. Sallustius Catilinâ in Orat. Cæsaris: *Uti quisque domum aut villam, postremo vas, aut vestimentum alicujus concupiverat &c.* Seneca 1. de Benefic. cap. 1 *Diligenter in patrimonium & vasa debitoris inquirimus*, &c. Sic *Vasa utilia culturæ*, hoc est, ad agrum colendum, *aratra* puta, *ligones, sarculos, falces* &c. Ulpianus vocat. Lege 7. Dig de instructo vel instrumento legato. Vide & L. *cum aurum* 19. § *sed cui vasa* 10. D. de auro & argento legato. ¶ 2. Significat & impedimenta militaria. Hinc *Vasa colligere, conclamare*, Locutiones militares sunt, cùm castra movenda & transferenda in locum alium sunt, apud Cicer. 6. in Verrem cap. 19, Cæsarem 1. Civil. cap. 66 & alios passim: auffbrechen/ abziehen.
 Vasa

Vasa Corinthia, Deliaca, Cic. pro Rosc. Am. cap. 46. & *Vinarium Vas*, 6. Verrina cap. 27. Et, *Vasa magnifica & pretiose cælata*. Idem lib. 2. de Invent. cap. 40. *Ducere vasa è luto* est fingere, Quintil. lib. 2. cap. 17. *Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis acescit*, Horat. 1. epist. 2. v. 54. καλὸν ἀγγ@ οὐ κλᾶται, id est, *Malum vas non frangitur*, Unkraut vergehet nicht / Vide Chil. Vasorum autem, quæ certam mensuram habebant, inspectio penes Ædiles erat. Nam si minora deprehenderentur, quam par erat, aut justo majora, confringebantur ab Ædilibus. Vide Persium Sat. 1. v. 228. & Juvenal. v. 102. ¶ Vasa dicuntur testiculi. Plaut. Pœn. 4. sc. 2. v. 41. *Refero vasa salva, qui manifesto mœchi haut ferme solent.*

¶ Vasarium, vasorum supellex, Vorrath von Gefässen. *Omnia vasaria excutere*, per metaphoram dixit Plin. lib. 7. cap. 49, alle Winckel durchkriechen. ¶ 2. Item pecunia, quæ publicè dari solebat magistratibus in provincias euntibus, ad comparanda necessaria, Cicer. de leg. Agrar. & in Pison. cap. 35.

¶ Vasculum, *Argenti vascula puri*, Juven. Sat. 9. v. 141.

¶ Vascularius, qui vasa aurea & argentea facit. Cic. 6. Verr. cap. 24 *In regiam omnes cælatores ac vascularios convocari jubet.*

¶ Vasare: *Bene vasati* Lampridio in Commodo sunt, quibus natura grandior: qui peculiati probe, ut Poëta loquitur. Vide Scalig. in Priapeja pag 201. Hinc emendandum Suetonium Rutgersius putat Vespasiano cap. 23, & pro, *de quodam proceræ staturæ improbiusque nato*, legendum: *improbiusque vasato* &c. Huc enim pertinent ultima versus Homerici, quem subjicit, verba,

— — — κραδάων δολιχόσκιον ἔγχ@.
— — — *quatiens hastam umbra longioris.*

Prior enim ejus Carminis pars:

Μακρὰ βιβάς — — —
Longis passibus vadens.

Vide Rutgersium Var. Lect. lib. 2. cap. 2.

¶ Convasare, verbum figuratum, & colligendis vasis factum, ut Donatus exponit, significat furtum colligere, heimlich zusammen raffen / und damit davon gehen. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 13. *Aliquid convasassem atque hinc me conjicerem protinus in pedes.*

VASALLUS, barbara vox est: Latinè reddetur *cliens fiduciarius*. Voss.

VASĀTAE, arum, & *Vasates, Vasatium* nomen populi, & præcipuæ ejus urbis in Aquitania. Paullinus ad Ausonium Carm. 10. v. 248

Consul arenosos num dedignare Vasatas.

Et Ausonius Præfatione 2. ad Syagrium:

Vasates patria est patri: gens Ædua matri.

¶ Vasaticus, adjectivum, ut *Vasatica rheda*, Ausonius Epist. 7. v. 18.

VASCŌNES, οὐάσκωνες, Hispaniæ populi, Gallicum & Britannicum versus Oceanum & Pyrenæum siti, die in Gasconien. Cincti aliquando obsidione à Sertorio, ne fidem Pop. Rom. violarent, cadaveribus usi sunt in cibos. Ad quod allusit Juvenal. Sat. 15. v. 93

Vascones, ut fama est alimentis talibus olim &c.

Et Paullinus Nolanus ad Ausonium Carm. 10. v. 212 *Vasconum saltu.*

¶ Vasconia, regio Vasconum. Paullinus ibidem v. 203

Vasconiæ saltus, & ninguida Pyrenæi
Objicis hospitia.

¶ Vasconicus, adjectivum. Ibidem v. 218

Ac si Vasconicis mihi vita fuisset in oris.

VASTUS, um, ingens supra modum, ἐυμεγέθης, ἀχανής. *Belua vasta & immanis*, Cic. 1. de Divinat. cap. 24, ungeheuer / groß. *Vastus elephantus*, Cicer. lib. 1. de nat. D. cap. 35. *Vastior altitudo*, eine grössere Tieffe / Livius lib. 31. cap. 1. Et, *Orbis vastus*, Ovid. 2. de Arte v. 18. *Solitudo vasta*, Cicer. Somn. Sc. cap. 6. Et, *Incendium vastissimum*, Plinius lib. 10. Epist. 52. *Turba verborum magnitudine inani vasta*, Gell. lib. 1. cap. 15 sub fin. ¶ 2. Ad animum cum transfertur, cum significat, qui non magna, sed immodica nimiaque & supra sortem humanam quoque concipit animo atque affectat, qualis Catilina fuit, cui *vastum animum* Sallustius tribuit cap. 5. cum ait: *Vastus animus immoderata, incredibilia semper cupiebat.* ¶ 3. Deinde *vasti* etiam dicuntur aversi ab omni voluptate, duri scilicet & agrestes. Nam sicut magni animi est, non quidem curare voluptates magnopere, concessis tamen uti; sic *vasti* contra spernere omnes ac conculcare. Gellius lib. 19. cap. 9 *Sed ne nos, id est nomen Latinum, tanquam profecto vastos & insubidos ἀναφροδισίας condemnetis* &c. Salmasius tamen ex libro antiquo *Vascos* legit notis ad Script. Histor. Aug. pag. 495. & in Exercitat. Plinianis: qui *Vascum*, leve, inane ex Glossario antiquo interpretatur: sed alterum rectius puto. Ita enim & Cicero 1. de orator. c. 25 *Aut ita vultu motuque corporis vasti atque agrestes* &c. *Vasti*, id est, invenusti.

¶ Vaste, ut, *Vastius diduci*, etwas weit von einander gesetzet werden. Cic. de orat. lib. 3. cap. 43 *Verba ita jungere, ne asperè concurrant, neve vastius diducantur.* Et eod. libro cap. 11 *Vaste, rustice, hiulce, loqui.*

¶ Vastitas, magnitudo, ut, *Sterilis profundi vastitas soli*, Seneca Herc. Fur. v. 701. ¶ 2. Et vastatio. Cic. in Catil. 1. cap. 5 *Tecta urbis, Italiam denique totam, ad exitium & vastitatem vocas.* zur Wüsten machen. *Efficere vastitatem*, in Pison. cap. 35. *Vastitas agrorum*, in Verr. 6. cap. 51. *Deflere judiciorum vastitatem*, de clar. Orat. cap. 6.

¶ Vastitudo, Verheerung / Cato de R. R. cap. 141.

¶ Vastities, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 1. v. 68.

¶ Vastĭfĭcus, a, um, idem quod Vastus, *Belua vastifica*, Cic. in 2. Tuscul. cap. 9. ex Poeta veteri.

¶ Vasto, vastare, ut, *Agros vastare atque exinanire*, Cicer. in Verr. 5. cap. 50, verheeren / wüste machen. *Locum aliquem vastare & diripere*, in Catil. 4. cap. 6. *Vastare omnia ferro & incendiis*, Idem epist. ad Octav. Et, *Homo magis ad vastandum, quàm ad vincendum paratus*, ad Attic. lib. 8. extr.

¶ Vastatio, Verwüstung. *Vastatio possessionum*, Cic. in 2. Catil. cap. 9. *Defendere aliquid a vastatione*, Cic. 10. famil. epist. 15. extr.

¶ Vastator, *Trojæ vastator Achilles*, Zerstörer / Stat. 2. Achill. v. 318. Et Ovidius 11 Metam. v. 395

- - - - *vastatoremque cruento*
Ore ferum. i. e. lupum.

¶ Vastatrix, *Luxuria terrarum marisque vastatrix*, Seneca in Epist. 95.

¶ Vastatorius. Ammianus lib. 18. cap. 13 *Hostium vastatoria manus*, & lib. 19. cap. 19 *vastatorius globus*, streiffende Partheyen.

¶ Vastitare, frequentativum. Apud eundem Ammianum lib. 16. cap. 5 vulgo legitur: *terræ sæpe vastatæ*; sed Hadr. Valesio p. 113 testante, in MSS. ibidem est *vastitatæ*.

¶ Devastare, *Sumus aliquoties hac æstate devastati*, Liv. lib. 4. cap. 59.

¶ Evastare, eadem significatione apud Livium habetur aliquoties, ut lib. 5. cap. 5 *Culta evastata sunt bello*: & lib. 10. cap. 15 *Consulares exercitus quinque mensium spatio omnia evastarunt.* Et Silius lib. 15. v. 184

- - - *bellorum dira creatrix*
Evastanda tibi tellus.

¶ Pervastare, graviter vastare, durchaus verheeren / verwüsten. Livius lib. 33 cap. 37 *Libuos quum pervastassent.* Idem lib. 6 cap. 4 *Ad pervastandos fines ducere.* Et Tacitus lib. 15. c. 45 *Pervastata Italia, provinciæ eversæ.*

VATES, is, a Græco φάτης, μάντις, divinator & divinatrix, ein Weissager und Weissagerin / ut, *Vates Sibylla*, Virg. Æn. 6. Plautus in Milit. act. 3. sc. 3. v. 37 *Bonus vates poteras esse, cum, quæ sunt futura, videas.* ¶ 2. Et, *Vates* Poëtæ dicuntur, quod illi sacri furoris inspiratione pleni canant carmina. Unde Plato in Phœdro, quod Seneca de tranquillitate animi sub finem repetit, dixit, *frustra poeticas fores compotem sui pepulisse.* Vide & Victorinum de metrorum origine. Ovid. lib. 3 Amor. eleg. 9

At sacri vates & Divûm cura vocamur.

Lucanus lib. 9. v. 918

O sacer & magnus vatum labor, omnia leto
Eripis & populis donas mortalibus ævum.

¶ 3. Vates etiam dicuntur excellentissimi quique in aliqua arte, (nihil enim sine aliqua divina vi excellens est) vel qui interpretari ac explicare artem seu disciplinam aliquam optime possunt. Plinius lib. 11 cap. 37 sub fin. *Arteriarum pulsus descriptus ab Herophilo Medicinæ vate miranda arte.* Val. Maximus lib. 8. cap. 12 *Q. Scævola legum clarissimus & certissimus vates.*

¶ Vatĭcĭnor, vaticinari, divinare, weissagen, Cic. ad Att. lib. 8. epist. 11 *Non multo*, *inquam, secus possum vaticinari*, ich kan nicht viel anders prophecceyen. De divin. lib. 1. cap. 31 *Vaticinari per furorem.* Pro Sextio cap. 10 *Qui hæc dicerent, vaticinari, & insanire dicebant.*

¶ Vaticinatio, Weissagung / Wahrsagung. Cic. ad Attic. 8. epist. 12 *Scripseram ipse eas literas, quarum vaticinationem falsam esse cupio.* Et 2. de Divin. cap. 3 *Vaticinationes Sibyllinæ.*

¶ Vaticinium, idem. Plin. lib. 7. cap. 52 *Plena est vita his vaticiniis, sed non conferenda, cum sæpe falsa sint.*

¶ Vaticinator, Jul. Paullus lib. 5. Recept. Sent. Tit. 21. Sent. 1 *Vaticinatores, qui se Deo plenos adsimulant.* Ibidem sententia 3 *Qui de salute principis vel summa reip. mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite punitur.* Ovid. de Ponto lib. 1. eleg. 1. v. 42

Unde tamen vivat, vaticinator habet.

Et de sanctis vatibus. Prudentius Hamartig. v 343

Inspirante Deo quod sanctus vaticinator Prodidit.

¶ Vātĭcĭnus, ut, *Libri vaticini, precationesque*, Liv. 25. cap. 1. Bücher / daraus man wahrsaget. *Furor vaticinus*, Ovid. 2. Metam. v. 642.

¶ Vātĭcānus, mons Romæ, & Deus loci præses, dictus a *vaticiniis*, quæ vi atque instinctu illius Dei ibi fieri solita: quanquam aliam

aliam rationem Varro attulit. Cui *Vaticanus* Deus, quem pedes initia humanæ vocis credita fuerunt. Vide Gellium lib. 16. cap. 17. Augustinus *Vagitanum* dixit, a vagitu. Prima hujus nominis syllaba longa est perpetuo, secunda anceps, & tertia rursus longa. Juvenal. 6. v. 343

Et Vaticano fragiles de monte patellas.

Sed, Horat. 1. carm. od. 20 corripit,

Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

VATINIUS, impudentissimus Ciceronis hostis, de quo Seneca Constant. Sap. cap. 17 *Vatinius assiduo*, inquit, *convicio depudere didicerat.* Tantum autem ei apud populum Romanum invectivis in eum Ciceronis conciliatum fuit odium, ut *Odium Vatinianum*, pro capitali ac vehementer acerbo, in proverbium cesserit. vide Chiliadas.

¶ Vatinianus. Catullus Epigram. 14. v. 3

Odissem te odio Vatiniano.

Idem Epigram. 53 *Crimina Vatiniana.*

VATIUS, vel Vatia, cui crura sunt introrsum intorta, vitium *Valgo* contrarium, dem die Beine einwärts gebogen. Varro de canibus lib. 2. de re rustica cap. 9 *Sint cruribus rectis, ac potius varis, quam vatiis.* Plura de hoc verbo Vossius in Etymologico.

VBER, is; substantivum, mammam significat, θηλὴ, ein Euter / *Ubera*, Brüste. *Binos alit ubere fœtus*, Virgil. eclog. 3. *Ubera admovere*, säugen / Idem 4. Æneid. v. 367. Et, *Ablatus uberibus*, Plin. lib. 8. cap. 55. *Depulsus ab ubere matris*, Virg. 3. Georg. v. 187. abgesetzt / entwehnt. *Raptos ab ubere abstulit atra dies*, Idem 6 Æn. v. 428. *Ubi uber, ibi tuber*, Apuleji est lib. 4. Floridorum. *Verbum vetus est*, inquit, *profecto quod ajunt: Nihil quicquam homini tam prosperum divinitus datum, quin eidem & difficultatis aliquid sit admixtum, ut etiam in amplissima quaque lætitia subsit quæpiam vel parva querimonia, conjugatione quadam mellis & fellis: ubi uber, ibi tuber.* ¶ Uber etiam substantive de solo dicitur, quum fertilitas ejus ubertasque significatur. Virg. 7. Æn. 261

- - - - *non vobis Rege Latino*
Divitis uber agri, Trojæque opulentia deerit.

Ubi Servius: VBER AGRI, *Ubertas.* Alibi:

- - - - *pecorique & vitibus alnus*
Aptius uber erit.

Sic idem Poeta alibi, *Ubere læto*, & *ubere glebæ* dixit.

¶ Uber, adjectivum, gen. omnis, idem quod abundans, copiosum, fœcundum, reichlich / fruchtbar. ut, *Uberrimi fructus*, Cic. 2. nat. D. cap. 62. Idem ad Q. fr. lib. 3. epist. 1. cap. 3 *Multis in locis aquam profluentem & eam uberem vidi*, überflüßig Wasser. *Uber solum*, Tacit. 5. Hist. cap. 6. de Palæstina, *Agro bene culto nihil potest esse usu uberius*, Cicero de Senect. cap. 16. Idem lib. 3. offic. cap. 2 *Nullus feracior in philosophia locus est, nec uberior, quam de officiis.* Et in Verr. 2. cap. 14 *Uberrimus & quæstuosissimus annus.* In Pison. cap. 14 *Uberrima triumphis provincia.* Sic, *Oratorum sua ætate uberrimus*, Tacit. lib. 3. annal. cap. 31. *Uber & fœcundus auctor*, reich und voll / Cic. in Oratore cap. 4.

¶ Inuber, non uber: Gellius lib. 20. cap. 8 *Quæ* (ostreæ) *cum appositæ fuissent, & multæ quidem inuberes macræque essent.*

¶ Ubertas, copia, fœcunditas, Völle / Uberfluß. ut, *ubertas soli*, Plin. lib. 7. cap. 2. *ubertas frugum.* Et, *Ubertas dicendi orationis*, reiche Worte / Cicer. in Oratore cap. 3.

¶ Uberius, uberrime, adverb. ut, *Uberius & fusius aliquid disputare*, Cicer. 2. de nat. D. cap. 7. reicher und weitläufftiger. *Planius loquebantur, & uberius quam vulgi sermo*, Cicer. lib. 3. fam. epist. 11. Idem lib. 2. de divinat. cap. 1 *Magnus locus, a tota peripateticorum familia tractatus uberrime.*

¶ Ubertim, adverbium aliud, Catull. carm. 66. v. 17 *Ubertim lacrymulas fundere.* Imitatus est Claudianus de Laude Serenæ v. 214 *Cadebant ubertim lacrymæ*, id est, large, überflüßig.

¶ Uberare, verbum (quod & *huberare* scribunt nonnulli, quemadmodum & *Huber*, *Hubertas* &c.) est uberem & fœcundum facere. Plin. in Paneg. cap. 32 *Benignitas cæli terram uberat, fovetque.* Neutraliter usus est Columell. libr. 5. cap. 9 *Olea continuo biennio non uberat*, hoc est, exuberat, vel fœcunda est.

¶ Exuberare, est uberius abundare, sehr reich und überflüßig seyn. *Pomisque exuberat annus*, Virg. 2. Georg. v. 516. ¶ *Active* Columella dixit, *Quæ herbæ favorum ceras exuberant*, id est, uberes reddunt, lib. 9. cap. 4.

¶ Exuberatio. Vitruvius lib. 1. cap. 4 *exuberationibus aut defectionibus laborare.*

VBI, Adverbium loci & temporis est, wo / allda / nachdem. Ultimam habet communem. Virgilius lib. 2. Æneid. vers. 790 *Hæc ubi dicta dedit:* Tibull. lib. 2. eleg. 5. v. 83 *Laurus ubi bona signa dedit.* In utroque exemplo τὸ *ubi* postquam significat. Terent. Eun. act. 4. sc. 1. v. 14 *Ubi primum poterit, se illic subducet scio*, i. e. quamprimum. Idem Eunuch. 5. sc. 5. v. 3 *Ubi satias capit fieri*, id est, quando, postquam. Nepos Epaminonda cap. 7, 4 *Namque animadvertebat, ubi id fecisset, totum exercitum periturum.* i. e. si fecisset. Terent. Andr. act. 2. sc. 2. v. 18

Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi
hæc.
Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum,
Circumspicio.

Ubi, id est, in quo foro, Wenn ich dich da nicht finde / Idem in Eun. act. 5. sc. 8, 20 *Sed ubi est frater?* Et rursus act. 2. sc. 3, 20 *Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos*, i. e. in qua. Allda du deine Kräffte und Fleiß sehen lassen mögest. ¶ Ubi, i. e. in quibus, vel propter quos; Terent. Heaut. act. 4. sc. 6. vers. 9

Hujusmodi res semper comminiscere;
Ubi me excarnifices.

Plautus Captiv. extr.

Hujusmodi paucas Poeta reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant.

¶ Ubi ubi, compositum, id est, quod ubicunque. Terent. in Andr. act. 4. sc. 2. pr. *Jam ubiubi erit, inventum tibi curabo*, er werde seyn / wo er wolle. Cicer. 1. Tusc. cap. 29 *Nunc ubiubi sit animus, certe in re est.* Livius lib. 42. cap. 57. extr. *Sperantes, facile, ubiubi essent, se conversuros aciem.*

¶ Ubicunque, in quocunque tandem loco. Cicer. ad Attic. lib. 3. epist. 25 *Te ante calendas Januarias, ubicunque erimus, sistas*, Idem in Verr. 5. cap. 93 *Ubicunque factum est, improbe factum*, es sey geschehen / wo es geschehen sey / so ist es aus Boßheit geschehen. Terent. in Heaut. act 3. sc. 3. v. 17 *Ubicunque opus sit obsequi.* *Ubicunque terrarum & gentium*, Cic. 7. in Verr. cap. 55. Secundam habet ancipitem ad naturam primitivi sui. Ovidius 7. Metam. v. 735

- - - - *Quoties ego, dixerit, uni*
Servor, ubicunque est, uni mea gaudia servo.

Idem lib. 3. Amor. Eleg. 9

Te, Dea, munificam gentes ubicunque loquuntur.

¶ Ubinam. Idem in 1. Catil. cap 4 *O dii immortales, ubinam gentium sumus!*

¶ Ubique, in omni loco, überall. *Ubique locorum, terrarum*, Cicer. 7. Verrin. cap. 55. in omnibus locis. Apulejus lib. 1. Metam. sub fin. *itineris ubique*, hoc est, in omni itinere. ¶ 2. Ubique & pro *Ubicunque*, ut Lege 77 Dig. de contrah. empt. Vide supra in *Quandoque.*

¶ Ubivis, Cicer. ad Attic. lib. 14 extremo: *Qui mihi videntur ubivis tutius, quam in Senatu fore*, an allen andern Orten / wo sie wollen. Idem 6. famil. epist. 1 *Nemo est, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit.* *Ubivis gentium*, Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 4. Secundam & hoc ancipitem habet. Horatius enim corripuit 1. Serm. Sat. 4. v. 74

Non ubivis coramve quibuslibet - - -

Sed in communi pronunciatione producitur. Servius ad illud 1 Æneid. v. 116

- - - - *illam ter fluctus ibidem.*

IBIDEM, inquit, *&* VBINAM *multi dubitant, ubi debeat esse accentus: quia* VBI *&* IBI *naturaliter breves sunt. Sed ratione finalitatis plerumque producuntur in versu: nescientes hanc esse rationem, quia pronunciationis causa contra usum Latinum syllabis ultimis, quibus particulæ adjunguntur, accentus tribuitur:* ut MVSAQVE: ILLINE: HVIVSCE, *sic ergo &* IBIDEM.

¶ Ubilibet, quoquo loco. Augustinus Confession. lib. 3 cap. 7 *Licebat pedem ponere ubilibet.* Potest etiam divise scribi.

¶ Aliubi, idem quod alibi, in alio loco. Plin. lib. 10. cap. 30 *Nec usquam aliubi candidæ nascuntur.* Solet & repeti. Idem lib. 9. cap. 54 *Aquatilia genera aliubi atque aliubi meliora*, an andern und aber an andern Oertern. Seneca Epist. 35 extr. *Mutatio voluntatis indicat animum natare, aliubi atque aliubi apparere, prout tulit ventus.*

¶ Alicubi, i. e. in aliquo loco. Cicer. pro Flacc. cap. 29 *Hic alicubi in Crustumino aut in Capenati paravisses.*

¶ Necubi, i. e. ne alicubi, aut aliquo in loco, item, nusquam. Livius lib. 25. cap. 33. extr. *Necubi hosti æquo se committeret loco.* Idem lib. 22. cap. 2 *Necubi consistere coacti.* Varr. lib. 1. cap. 45 *Si erunt imbres secuti, videndum necubi aqua consistat*, damit das Wasser nicht irgend einen Stillstand gewinne. Apul. Apol. *Necubi tibi ob caussam istam videar blanditus.*

¶ Sicubi, si alicubi. Terent. in Eun. act. 3. sc. 1. v. 13 *Tum sicubi eum satietas hominum aut negotii, si quando odium ceperat*, so er etwan der Leute müde worden / rc. Virg. 3. Georg. 332 *Sicubi magna Jovis quercus* &c.

VBII, primum Cisrhenani fuerunt, sed a Cæsaribus, quia a Suevis premebantur, introducti sunt in locum eum, ubi hodie est *Colonia Agrippina*; Cölln. Agrippinenses Romano nomine (ab Agrippina Augusta, quæ ibi nata) *Ubios* se nominasse Tacitus indicat 12. Annal. cap. 27. & 4 Histor. cap. 28. Ubi regio circa Coloniam, die Eiffel.

VCALEGON, Οὐκαλέγων, Trojanus nobilis fuit & prudens, qui cum Antenore a bello propter senectutem abstinuit, portas interim observans, quemadmodum Homerus narrat Iliad. 3. seu γ. v. 148 seq. Et Virgil. Æn. 2. v. 311

Jam

Jam proximus ardet Ucalegon.

VDO, udonis, Masc. vestimentum ex ciliciorum genere, usum calceamentorum præstans, sicut Ulpianus indicat, Filtzschuh. De udonibus ciliciis Martial. lib. 14. epig. 140

Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti,
Cinyphio poterit planta latere sinu.

VDVS, ab ὕδωρ, humidum significat, feucht / naß. *Ver udum*, Virgil. 3. Georg. v. 429. *Udum linteolum*, Plin. lib. 24. cap. 15. Et Virgil. 3. Georg. v. 388

Nigra subest udo tantum cui lingua palato.

¶ Huc & *Uvidum* repono, quod ejusdem significationis est, videturque *Udus* ex *Uvidus* contractum. *Uvida vestis*, i. e. madens, Plaut. in Rud. act. 1. sc. 4. v. 31. *Cœli status uvidus, ventosusque*, Columell. lib. 7 cap. 3. feucht und windig Wetter. ¶ 2. *Uvidus* pro ebrio, voll/truncken/ ut contra *siccus* pro sobrio, Virg. Eclog. 10. v. 20

Uvidus hiberna venit de glande Menalcas.

Horat. lib. 4. od. 5. v. 38

- - - dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi
Cum Sol Oceano subest.

VE, Conjunctio disjunctiva, ἐγκλιτική, idem significans, quod *aut*, oder. Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 1. sub init. *Appius ad me ex itinere bis terve literas miserat.* In Orat. cap. 44 *Suaves gravesve sententiæ.* Pro Flacco cap. 5 *Ne quid plus minusve dicat.* Terent. Phorm. act. 3. sc. 3. v. 21 *Ne quid plus minusve faxit, cujus eum post pigeat.* zu viel oder wenig. ¶ Postponitur eleganter geminata negative. Cicer. 1. famil. ad Lentul. epist. 9 *Peto a te, ut id a me, neve in hoc reo, neve in aliis requiras.*

¶ Ve sive etiam væ, nam utroque modo scriptum invenitur, particula alia, modò augendi, modò minuendi significationem habens: Sed in compositionibus solum invenitur. Augendi vim habet in *vehemens*, in quo magnus mentis impetus: minuendi in *vecors*, *vesanus*, &c. Est enim *vecors* quasi sine corde, *vesanus* insanus. Vide Gell. lib. 5. cap. 12. & lib. 16. cap. 5.

Vecors, Vectigal, vide *Cor*, *Veho*.

VECTIS, μοχλός, palus e ferro sive ligno, ein Hebebaum/ Hebestange. Terent. Eun. act. 4. sc. 7 *Procede huc cum vecte Donax.* Sic *Saxa vectibus promovere*, Cæs. 2. Civ. c. 11. *Demoliri signum ac vectibus labefactare*, Cic. in Verr. 6. cap. 43. ¶ 2. Et *vectes* baculi dicuntur, quibus per suculam trajectis, manu ipsa movetur, & attrahit. Aliter Prudentius capit vocem hanc Hymn. 8. καθημερ. v. 72 *Vectibus cadit revulsis.* &c. Vide ibi Spiegel.

¶ Vectiarius, qui vectibus premit vel movet. Vitruv. libr. 6. cap. 9.

¶ Vecticularius, ut, *Vita vecticularia*, quæ eorum est, qui per parietes in ædes irruunt alienas furandi gratia. *Vitam vivere vecticulariam*, sich mit Stehlen nehren/Cato apud Festum.

VECTIS, insula freti Britannici, Wycht vulgo, in qua oppidum Neuport.

VECTONES, Hispaniæ populi, Celtiberis proximi, Lucan. lib. 4. v. 9 *Vectonesque leves profugique à gente vetusta.*

VEGETVS, a, um, ἐναγητόν, sanum & incolume, wacker / frisch und gesund. ut, *Corpore esse vegeto ac valenti*, Gell. lib. 3. cap. 1. *Oculi vegeti*, Sueton. Cæsare cap. 45. Et, *Mens vegeta*, Cicer. in Tusc. lib. 1. cap. 18. *Vegetum & acrem se ad aliquid faciendum præbere*, Cic. de divinat. lib. 1. c. 29. sich hurtig erweisen. ¶ Vegetior, vegetissimus, ut, *ingenia hominum vegetiora*, Gellius præfat. *Vegetior aspectus tauri*, Columell. lib. 6. cap. 20. *Intervallum temporis vegetissimum agricolis*, Plinius lib. 18. cap. 26. hoc est, opportunissimum, tempestivissimum ad obeunda ruris opera.

¶ Veges, etis, quod Lexica adferunt, est ex corrupto Livii loco lib. 21. cap. 43, ubi pro *vegetibus* Gronovius & Gruterus legunt *vigentibus.*

¶ Vegeto, vegetare, quasi *ve*, id est, valde *agitare*, vegetum facere, recreare, wacker und frisch machen oder erhalten. Prudentius Hamartig. v. 846

- - - anima structum vegetaverat Adam.

Unde participium, Vegetandus. *Memoriæ vegetandæ gratiâ*, Gellius lib. 17. cap. 2. Das Gedächtnis zu stärcken.

¶ Veteres etiam *vegere* dixerunt: pro vegetare, impellere, movere, Ennius: *æquora salsa veges ingentibu' ventis.* Vide Gifanium Indice Lucretiano. ¶ 2. Ponitur & absolute pro vegetum esse. Varro apud Nonium: *Nec natus est, nec morietur: viget, veget, utpote plurimum.*

¶ Vegetamen, Lebens-Krafft. Prudentius Hamartig. v. 75

Sunt tria nempe simul, lux, & calor, & vegetamen.

Et v. 298 ejusdem libri:

- - - - nostræ vegetamina vitæ.

¶ Vegetatio, Erfrischung/ Mittheilung der Lebens-Krafft. Apulejus principio lib. 1. Metamorph. *Ut ipse fatigationem sedentariam incessus vegetatione discuterem.*

¶ Vegetator. Oratione ad Deum, quæ Ephemeride Ausonii habetur, a quibusdam Paullino Nolano tributa, v. 16

Irrequies, cuncta ipse movens, vegetator inertum.

A VEGETIVS, auctor, scripsit de re militari libros quinque ad Valentinianum Imperatorem, Gratiani fratrem.

VEHEMENS, generis omnis, magnum, grave, hefftig / wichtig. Proprie ad mentem refertur: Est anim a *ve* intendendi particula, & *mens.* Gellius lib. 16 cap. 5 *Vehemens a mentis vi atque impetu dicitur.* Est igitur, *vemens*, quod apud Horatium legitur, purum ac genuinum: Cui postea *he* per epenthesin infartum. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. *Ne hæc satis quidem vehemens ad objurgandum*, hefftig genung. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 31

Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimiâ, aut parsimoniâ.

Nam in quamcunque partem tales naturæ incumbunt, in ea hærent non avellendi temere, moraturi rursus, quo jam traducti. Exemplum hujusmodi ingenii in Latrone Porcio egregie describit Seneca Pater Proœmio lib. 1. Controversiarum. Sic, *Exordium dicendi vehemens & pugnax*, Cic. 2. de orat. cap. 78. *Oratio vehemens & atrox*, cui *levis* opponitur, ibidem cap. 49. Idem in Vatin. cap. 2 *Nimium vehemens feroxque natura.* Et, *Vehemens opera*, quæ modum non servat, nimia, Horat. lib. 1. Epist. 13. Et Livius lib. 3. cap. 19 *Non in plebe coercenda, quam senatu castigando, vehementior fuit.* Hirtius lib. 8. de bell. Gall. cap. 15 *vehementissimo cursu fugerunt.*

¶ Vehementia, Hefftigkeit/ *vehementia odoris*, Plin. lib. 13. c. 8.

B ¶ Vehementer, acriter admodum. Hefftig. Cic. 8. Philipp. c. 5 *Vehementer me agere fateor, iracunde nego.* Et, *Vehementer, acriter, animose fieri*, Idem in Tuscul. lib. 4. cap. 23. *Vehementer admirari*, sich sehr verwundern. *Vehementius exterreri*, Cæsar lib. 2. de B. Civ. cap. 4. Ibidem cap. 6 *vehementissime ex concursu laborare*, hart zusammen stossen/ de navigiis collidentibus. *Vehementissime se exercere*, Cic. lib. 1. de Oratore cap. 33.

VEHO, vehere, vehi proprie est, navi, equo, curru, plaustro, gestari, führen. Cic. de divin. lib. 2. cap. 70 *Curru quadrigarum vehi.* Et ibid. cap. 68 *Equus in quo vehebar, mecum una demersus rursus apparuit.* Ovid. 3. de Arte am. v. 777 *Parva vehatur equo.* Et per Metaphoram: *Tanquam ratis in mari immenso nostra vehitur oratio*, Cic. 1. Tusc. cap. 30. *Vehunt* itaque jumenta proprie, quæ corpore ferunt imposita, tum currus & naves: quanquam & homines cum collo & humeris bajulant. Plautus Mostellariâ act. 3. sc. 2. v. 96

- - - - ego homines habeo clitellarios:
Magni sunt oneris: quicquid imponas, vehunt.

Sic Atlas *Cœli vector* Senecæ Medeâ dicitur vers. 1908. Et Gellius Protagoram adolescentem victus quærendi caussa *vecturas onerum corpore suo factitasse*, libr. 5. cap. 3 scribit. S. Hieronymus in cap. 10 Matthæi: *Cellarium secum vehunt.* Loquitur de Philosophis, qui in pera annonam secum ferebant. Sedulius acrostich. v. 72

C *Æger vehebat lectulum.*

Sed magis abusive aliquanto post:

Xeromyrrham post Sabbatum
Quædam vehebant corpori.

Sermo ei de mulieribus est, quæ Christum mortuum veniebant uncturæ. Seneca epist. 31 *Deus ille maximus potentissimusque ipse vehit omnia.* Quod plane ad literarum sacrarum mentem, in quibus Deus *portare omnia verbo virtutis suæ* dicitur. Cæterum vehi curru eodem cum Proceribus, magnus honor est. Vid. Barth. ad lib. 5. Theb. Statii pag. 317. & ad lib. 1. Achil. pag. 1607.

¶ Vectio, die Fuhr / das Führen / ut, *Vectiones quadrupedum.* Cic. de natur. Deor. lib. 2. cap. 60 *Efficimus etiam domitu nostro quadrupedum vectiones: quorum celeritas atque vis nobis ipsis affert vim & celeritatem.*

¶ Vector, qui vehit, ein Fuhrmann/Schiffer. Quintil. in Declam. 6 *In navem filii mei male permutatus vector imponor.* Cicer. Philipp. 7. extrem. *Et summi gubernatores in magnis tempestatibus a vectoribus admoneri solent.* ¶ 2. Speciatim significat *porthmea*, der überführet/qui & *portitor* dicitur. Vet. Gloss. *Vector*, πορθμεύς. ¶ 3. De equo. Apulej. Apolog. p. 287 [ed. Elmenh.] *Equus si virtutibus polleat, ut sit aquabilis vector, & cursor pernix.*

D ¶ Vectrix, fœm. Paullinus Nolanus epist. 49 cap. 8 *Vectricem draconis Epidauro navem venerantur.*

¶ Vectarius, ut, *Vectarius equus*, ein Wagenpferd/ qui vehit, Varro lib. 2. de re rust. cap. 7.

¶ Vectorius, aliud adject. *Vectorium navigium*, Cæs. lib. 5. de bell. Gall. cap. 8. *Navicula vectoria*, Suetonius Cæs. cap. 63.

¶ Vectura, æ, die Fuhre. Cic. 5. Verr. cap. 82 *Difficultas vecturæ.* Cæsar 3. de B. Civ. cap. 42 *Vecturas frumenti civitatibus descripsit*, eglicher Stadt gewisse Kornfuhren angesetzt. Varr. lib. 2. cap. 7 *Alii idonei sunt ad rem militarem, alii ad vecturam*, de equis. Cic. ad Att. lib. 1. epist. 3 *Misimus qui pro vectura solveret.* Et Plaut. Asin. act. 2. sc. 4, 26 *Ecquis pro vecturâ olivi resolvit?* ¶ 2. Sed & pretium ipsum, seu merces, quæ pro vecturâ solvitur, *vectura* appellatur, das Fuhrlohn/Fracht. Vet. Gloss. *Vectura*, φόρετρον, Ναῦλον. Plaut. Mostell. act. 3. sc. 2. v. 138 *Tres minas pro istis prater vecturam dedi*, ausserhalb des Fuhrlohns.

¶ Vectigal

¶ Vectigal, proprie, & primo quod ex vectura penditur, & *portorium* etiam appellatur, Zoll / Brückengeld. Deinde ad alios quoque publicos reditûs, qui vel ex agris scripturariis, sive elocatis, vel ex decimis veniebant, transfertur. Unde *Vectigal* triplex factum. Cicero pro Lege Manilia cap. 6 *Ita neque ex portu, neque ex decimis, neque ex scriptura vectigal conservari potest.* Omnes denique publici reditûs *Vectigalis* nomine veniebant. Alles gemeine Einkommen. Suetonius Augusto cap. 46 *Italiam duodetriginta Coloniarum numero deductarum ab se frequentavit, ac vectigalibus publicis plurifariam instruxit.* Et cap. 49 *Ærarium militare cum vectigalibus novis instituit.* Hæc vectigalia erant *centesima rerum venalium: damnatorum bona: Vigesima legatorum* exceptis pauperibus & proxime junctis, ut Dio, Tacitus, Plinius, alii docent. Differt a *Tributo Vectigal*; quod illud ad capita & opes mobiles, istud ad agros fundosque spectabat. Deinde quod ex illo solverentur stipendia militi; ex isto necessitates Reipubl. cæteræ sustinerentur, quo fine & institutum primò fuit. Plinius Paneg. Trajani cap. 37 *Onera imperii, pleraque vectigalia instituit, ut pro utilitate communi, ita singulorum injuriis coëgerunt.* Et hac de caussa VECTIGALIA Cicero *Reipubl. nervos* eadem orat. quàm paullo ante laudavimus, vocat. De *Vectigalium & Tributorum* discrimine vide & Lipsium lib. 2. de magnitud. Rom. cap. 2. & Samuelem Petitum lib. 2. Variar. lect. cap. 1. Sed illud auctores non semper observant & promiscue habuit has voces Suetonius Caligula cap. 40. Nam quod in ipso initio *Vectigal* nominaverat, post paullo *Tributi* nomine designat. *Constituere vectigal*, Cic. lib. 2. ad Att. ep. 16. *imponere vectigal*, Vide post paullo. *Exercere vectigalia*, pro Lege Manil. cap. 2. *Exigere*, ad Q. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 11. Zoll eintreiben. *Pendere vectigal*, Cic. ibidem: & *pensitare*, pro Lege Manil. cap. 6. Zoll geben. *Agrum levare vectigali*, Steuerfrey machen / Idem Cicer. de clar. orator. cap. 36. *Vectigal agro imponere* contrarium apud Plin. lib. 7. Epist. 18. Zinsbar machen. *Non egeo vectigalibus, & parvo contentus esse possum*, Cicer. ad Attic. lib. 12. epist. 19. Et, *Non intelligunt homines, quàm magnum sit vectigal parsimonia*, Idem in Parad. 6. cap. 3. Sparsamkeit ein grosser Gewinst. Idem 2. Offic. cap. 25 *Vectigalia urbana rusticis anteponantur*, i. e. proventus vel reditûs urbani. ¶ 2. Vectigalia pro terris vectigalibus Sallust. lib. 1. Histor. oratione Philippi contra Lepidum: *Mithridates in latere vectigalium nostrorum, quibus adhuc sustentamur, diem bello circumspicit.* ¶ *Vectigaliorum*, Gen. plur. Suetonius formavit Aug. extr.

¶ Vectigalis, e, quod vectigal pendit, das da zollet / Steuerbar ist. ut, *Agri vectigales*, Cic. 5. in Verr. cap. 43. extr. *Provincia vectigalis*, in Pison. cap. 36. Et, *Civitas*, in Verr. 5. c. 34. (Contrarium est *immunis*.) *Vectigales equi*, Cic. 2. Philipp. c. 25. *Pecunia vectigalis*, Idem 3. Verr. c. 35. quæ ex vectigalibus colligitur. *Vectigalis stipendiariusque, & servus populi Romani*, Livius lib. 21 cap. 41. Cæs. 4. bell. Gall. cap. 3 *Hos cum finibus expellere non potuissent, tamen vectigales sibi fecerunt.*

¶ Vectigaliarius, qui vectigal exercet, Jul. Firmic. lib. 3. cap. 13. n. 2 *publicani aut vectigaliarii.*

¶ Vehes, is, fœmininum, ein Fuder. ut, *Vehes fœni*, Plin. lib. 36. cap. 15. *Vehes stercoris*, Columell. lib. 11. c. 2, ein Fuder Heu/ Mist.

¶ Vehiculum, in quo vehitur aliquid, ein Wagen / Karn. Nam ein Schlitten / *traha* est. Vehiculum cum quatuor rotis primum Phryges invenerunt, Plinio teste lib. 7. cap. 56. *Vehiculum triumphale*, Cicer. in Pison. cap. 25. *Vehiculum meritorium*, Sueton. Calig. c. 39, ex quo fit quæstus, damit man täglich etwas erwirbet. *Vehicula comprehendere*, zusammen bringen / pressen / Sueton. Tiberio cap. 38. *Exigere vehicula*, Plinius dixit Paneg. cap. 20. ¶ Pro navi nonnunquam dixere Latini, ut ostendit Fr. Nanius in Curis secundis ad Nonni paraphr. Vossius.

¶ Vehicularis, e, ut *vehicularis cursus*, qui & *cursus publicus* appellabatur, die Post. Nam modicis intervallis per militares vias disposita erant vehicula, quæ nuntios tollerent atque perferrent ad Principem, quo nosci celerius posset, quid in quaque provincia gereretur. Quod Romæ primus instituit Augustus, auctore Suetonio ejus vitâ cap. 49. vide ibi interpretes? nec non Casaub. ad Spartian. Hadrianum. *Vehicularium cursum* Capitolinus dixit in Antonino Pio cap. 12. Idem & *vehicularium munus* de ipsa cura, seu præpositura cursus publici in vitâ Severi. In veteri inscriptione *vehiculatio* dicitur, ut observavit Lipsius ad Plinii Paneg. loco paullo ante citato.

¶ Vehiculatio. Vet. nummus apud illust. Spanhem. p. 800 VEHICVLATIONE ITALIAE REMISSA. Munus ita dictum.

¶ Vehatio, idem. Lege 3 Cod. Theod. de calcis coctoribus.

¶ Vecto, vectare, frequentativum primum, führen. Virg. 6. Æn. v. 391 *Corpora viva nefas Stygia vectare carina.*

¶ *Equo vectari*, reiten. Curtius lib. 3. cap. 3. n. 22 *Turba fœminarum equis vectabatur.*

¶ Vectatio. Sueton. Calig. cap. 3 *Gracilitas crurum paullatim repleta assidua equi vectatione post cibum.*

¶ Vectabilis. Seneca lib. 3. Quæst. Nat. c. 25 *Ipsius insulæ materia vectabilis*, was sich fahren läst / wohl zu führen ist.

¶ Vectabulum, vehiculum. Gellius lib. 20. cap. 1 *Vectabulum adjunctis pecoribus trahebatur.*

¶ Vectaculum, idem. Tertullianus de Baptismo cap. 3 *Dignum vectaculum Deo*, puta, Aqua in creatione. Idem de Anima c. 53 *Auriga corporis, spiritus animalis, deficientis vectaculi nomine, non suo deficit.*

¶ Vectitare, frequentativum novum a *Vectare*. Arnobius lib. 5. pag. 183 *curru quadrijugo vectitatus.*

¶ Vexare, vide postea suo loco.

Composita a *Vebo*:

¶ Advehere, zuführen. *Magnum frumenti numerum Rhodum advehere*, Cic. 3. offic. cap. 12. *Advehere per mare*, Plaut. Trinum. 4. sc. 4. v. 80. *trans mare*, Plin. 35. cap. 17. über Meer zuführen / über Wasser. *Advehi nave*, Ser. Sulpicius lib. 4. fam. epist. 12. ad Cic. *Advehere equo*, Cic. 1. de Divin. cap. 28.

¶ Advectus, nomen, Tacit. 4. Histor. cap. 84 *Hæc de origine & advectu Dei, celeberrima.*

¶ Advectio, idem. Plin. lib. 9. cap. 54 *Nuper excogitatum, famem longæ advectionis a Brundisio, compescere in Luceino.* De peregrinis piscibus.

¶ Advector, nomen, qui advehit, Zuführer. Apulejus lib. 4. Florid. p. 363 *Advectorem sibimet equum deligunt.*

¶ Advectare, frequent. Tacit. lib. 6. annal. cap. 13 *Rei frumentariæ copiam advectare.* zuführen.

¶ Avehere, abführen / hinwegführen. Plaut. in Menæch. act. 5. sc. 9. v. 56 *Quot eras annos natus, quum te pater e patria avehit?* Terent. in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 19 *Is venit ut secum avehat.* Et Cæsar apud Sueton. cap. 66 *Vetustissima nave impositos, quocunque vento in quascunque terras jubeo avehi.*

¶ Convehere, zusammen führen. *Plaustris æs & ærarium convehere*, Liv. lib. 4. cap. 60. *Convehere prædam ex castris*, Idem lib. 3. cap. 23.

¶ Convectio. Ammianus lib. 14. cap. 31 *Annonæ convectio est impedita.*

¶ Convector, qui in eadem navi navigat, der mit einem zu Schiffe sitzet. Cic. ad Attic. lib. 10. ep. 17 *Navi ejus me, & ipso convectore usurum puto.*

¶ Convectare, frequentat. Virg. 9. Æneid. v. 613

Convectare juvat prædas, & vivere rapto.

¶ Convexum, & Convexare vide in *Vexo.*

¶ Circumvehere, *Circumvectus equo*, Liv. lib. 3. c. 28. *Circumvehi classe*, herum geführet werden / Idem lib. 8. c. 26.

¶ Circumvectio, *Solis circumvectio*, Cicer. de Univ. c. 8. Et ad Attic. lib. 2. epist. 16 *portorium circumvectionis.*

¶ Circumvectare, frequentativum. Plautus Rudente a. 4. sc. 2. v. 28 *Oppida circumvectabor.* Virg. 3. Georg. v. 285

Singula dum capti circumvectamur amore.

¶ Devehere, abführen / hinab führen / interdum etiam idem quod vehere simplex, sed elegantius. *Devexit Tiberi commeatum*, Liv. lib. 4. cap. 52. *Devehere in ultimas terras*, Idem lib. 21. cap. 10. Et Cicer. 1. Phil. cap. 4 *Ego celeriter Veliam devectus Brutum vidi.*

¶ Devectio. Gloss. Vet. *Devectio*, βασταγή.

¶ Devectare, frequentativum a *Devehere.* Sedulius Carmine de Resurrectione Christi, contra custodes, qui a pontificibus corrupti, furto corpus Domini ablatum dicebant, ita disputat:

- - - - anne beati
Corporis ablator velocius esse putavit,
Solvere contectum, quam devectare ligatum?

¶ Devexare, & Devexus, vide in *Vexo.*

¶ Evehere, extrahere, aus- oder herausführen. *Evehere suas merces*, Plinius lib. 6. cap. 19. Quintilianus lib. 6. cap. 1 *Confragosis, asperis evecti, tota pandere possumus vela.* *Evehere in altum*, Livius lib. 25. c. 27, hoch heben / hoch loben. *In cœlum quos evehit optima summi* &c. Juvenal. Sat. 1. v. 38.

¶ Evectus, nomen, pro evectione, quæ fit navi aut curru. Plinius lib. 18. cap. 5 *navigiorum evectus.*

¶ Evectio, Ausfuhre. Gloss. Vet. *Evectio*, μεταγωγή, μετακόμισις, ἐκκομιδὴ πράγματος. ¶ 2. *Evectiones* dicebantur literæ & diplomata, quibus jus atque copia cursus publici usurpandi concedebatur. Vide Savaronium ad Sidonii lib. 5. ep. 20. Huc pertinet illud Capitolini in Pertinace cap. 1 *Dein Præfectus cohortis in Syria profectus P. Aurelio Imperatore a Præside Syriæ, quod sine diplomatibus cursum publicum usurpaverat, pedibus ab Antiochia ad Legationem suam iter facere coactus est.* *Cursus publicus* est, qui per vehicula publica usurpatur. Vide supra *vehicularis* paullo ante Composita hujus verbi.

¶ Evectare, frequentativum. Gloss. Vet. *Evecto*, ἐποχοῦμαι.

¶ Inevectus, Virgil. in Culice v. 340

Tendit inevectus cœlum super omne.

Ita Scalig. ex MS. Vulgo: *Iret inevectus* &c. Vide utrobique locum integrum.

¶ Invehere, hinein führen. *Invehere in ærarium*, Cicer. lib. 2. Offic. c. 22. *Invehere mala*, Idem lib. 2. Tusc. c. 8, id est, importare, Unglück einführen. *Invehi equo*, Livius lib. 8. c. 9. Et *Curru invehi*, Cicero de Somn. Scip. c. 2. *Flumine invehi*, Idem 5. de Finib. c. 24. *In portum ex alto invehi*, Idem pro Muræna c. 2. De altera insectandi & reprehendendi notione vide paullo post.

¶ Invectio, Zufuhr. Cic. Offic. lib. 2. cap. 3 *Rerum, quibus abundamus, exportatio; quibus egemus, invectio.* Aliam notionem vide mox infra post *Invehor.*

¶ Invectus, ûs, substantivum, idem Plin. lib. 4. c. 1.

¶ Invector, nomen. Ambrosius lib. 2. Hexaëmer. cap. 3 *Padus maritimorum commeatuum Italicis subsidiis fidus invector.* Et Symmachus lib. 10 epist. 27 [ed. Jureti, vel 34 ed. Sciop.] ad Valentin. Aug. *lanati pecoris invector.*

¶ Invectrix. Itidem Ambrosius Epistol. 82 *Invectrix mali voluptas.*

¶ Invectitium, quod invectum est. Seneca Epist. 23 *Quodcunque invectitium gaudium est, fundamento caret.* Et Plinius lib. 10. c. 29 *invectitias esse in Asia columbas*, id est, non indigenas.

¶ Invehor, invehi, & insectari, vel maledictis in aliquem ferri, einen schelten/ eines Laster durchziehen. Accusativum cum praepositione adsciscit perpetuo, ut, *Invehi in aliquem acerbe & contumeliose*, Cic. 2. de Orat. cap. 75. *Graviter invehi*, 3. de Orat. cap. 1. *Invehi & maledicere*, 2. de Orat. cap. 74. Ac, *Insectari & invehi in aliquem*, Idem de Amicit. cap. 16. Et de Natur. Deor. lib. 3. cap. 40 *invehi in caussam aliquorum vehementius*, auf eine Sache schelten/ sich darüber erzürnen. Nepos Timoleonte cap. 5 *Cum nonnulla inveheretur in Timoleonta. Nonnulla*, id est, nonnihil. Similiter Epaminonda cap. 6 *Cum in oratione sua multa invectus esset in Thebanos: Multa*, pro multum, adverbialiter.

¶ In hac maledicendi notione invenitur etiam active. Cicero 2. Philipp. cap. 29. extr. *De quo Caesar in senatu aperte in te invehens, questus est.*

¶ Invectio quoque ex hac notione, ut, *Animus in odium alicujus invectionis concitatus*, id est, insectationis, Cicer. 2. de Invent. c. 54.

¶ Invectivae orationes, quibus in mores alicujus invehimur, Schelt-Schrifften/ Schelt-Reden/ cujusmodi Ciceronis sunt Philippicae in Antonium. Ammianus Marcellinus lib. 22 c. 32 Juliani Aug. Misopogonem vocat *volumen invectivum.*

¶ Superinvehere. Avienus in Arat. v. 1159

Fluctigeni speciem monstri superinvehit auster.

¶ Pervehere, ut, *Pervehi aliquo*, etwa hingebracht werden. *Inde ad nos non pervehuntur*, Plin. lib. 35. cap. 6. *Velis passis aliquo pervehi*, Cic. in Tusc. lib. 1. cap. 49. Et, *In Asiam atque inde Romam pervectum est*, Tacit. 2. Hist. c. 9, 4. *Navigatione secunda pervehi*, Idem 2. Annal. cap. 8. ¶ *Pervehi in portum*, metaphorice. Cic. ad Att. lib. 14. cap. 19 *Alium portum propiorem huic aetati videbamus, in quem mallem equidem pervehi florente Bruto nostro, constitutaque Republica*, ich sahe eine andere Gelegenheit/ etc. *Pervehi ad exitus optatos*, Idem 2. Offic. c. 6.

¶ Pervector. Symmachus lib. 4. ep. 64 *pervector apicum*, id est, tabellarius.

¶ Praevehere. Livius lib. 9. cap. 35 *Equites Romani praevecti per obliqua campi*, vorher führen/ fürüber führen. Tacit. 4. Histor. cap. 71 *Dum missilia hostium praevehuntur.* Livius lib. 24. c. 44 *Praevectus equo.*

¶ Praetervehere, fürüber führen. Cic. 5. de Finib. cap. 18. de Sirenibus: *Vocum suavitate revocare eos solitae, qui praetervehebantur.* Idem pro C. Balb. cap. 1 *Praetervecta est oratio aures vestras.* Et, *Oratio praetervecta scopulos*, pro Coelio c. 21.

¶ Praetervectio. Cic. 7. in Verr. c. 66. extr. *praetervectione omnium, qui ultro citroque navigarent.*

¶ Provehere, fortfahren/ fortan führen. Cicero in Verr. 7. cap. 33 *Postquam paululum provecta classis est.* Et *Provehi equo*, Liv. lib. 23. cap. 47. *Provehi longius*, in scribendo, orando, est procedere, Cic. 3. de Finib. c. ult. zu weit kommen. *Paullo longius oratio mea provecta est*, Idem pro Roscio Com. cap. 11. *Provexit orationem meam vestra benignitas*, hat gefördert/ so weit gebracht/ pro domo sua cap. 12. Et, *Provehere aliquem ad dignitatem*, Plin. in epistola 8. lib. 10. *Provectus aetate*, Cic. de Senect. c. 4. Et, *Provecta aetate homo*, Cic. 1. Quaest. Tusc. c. 39. alt/ bey Jahren. *Nox provecta*, Tacitus lib. 13. cap. 20. Comparativ. *Provectior senectute*, Arnob. lib. 6. p. 195. *Nestore provectior*, Auson. Epigr. 19. *Equi provectiores*, Palladius lib. 4. cap. 13. extrem. alte Pferde/ quorum aetas ex dentibus non potest cognosci.

¶ Provectio. Lactantius lib. 5. c. 11 *Provectio dignitatis.*

¶ Provectus, ûs, subst. Cassiodor. lib. 1. ep. 24.

¶ Revehere, reducere, herwieder bringen/ zurück führen. *Revehi equo*, Livius lib. 34. c. 15. pr. *Revehere domum*, Horat. Epod. 13. v. 16. Ac, *Revehi ad praelium, & pugnam integrare*, Livius lib. 3. c. 70. *Revectus consul in castra*, Idem lib. 2. c. 47.

¶ Subvehere, zuführen. Liv. lib. 9. cap. 15 *Infessis omnibus viis, quibus commeatus subvehebatur, fame domiti Samnites legatos misere*, &c. *Subvehi flumine adverso*, Idem lib. 24 cap. 40. Et, *Subvehere in altitudinem*, Plin. lib. 36. c. 12.

¶ Subvectio. Caes. lib. 7. de Bell. Gall. cap. 10 *Are frumentaria duris subvectionibus laborare*, Mangel an Getreyde der schweren Fuhren halber haben. *Tarda frumenti subvectio*, Livius lib. 44. cap. 8. Et Vitruvius lib. 1. cap. 5 pr. *marinae per portus subvectiones.*

¶ Subvectus, ûs, subst. idem. Tacitus Annal. 15. cap. 4 *commeatuum subvectu.*

A ¶ Subvector, nomen. Avienus Orbis descript. v. 199

Bosphorus Inachiae subvector virginis olim.

¶ Subvectare, frequent. Virg. 6. Æn. v. 303

Et ferruginea subvectat corpora cymba.

Et Statius Thebaid. 5. v. 353 - - *infectos caedibus enses*
Subvectant.

¶ Supervehere. *Supervehi montem*, Catull. Carmine 66 de Coma Beren. v. 44.

¶ Transvehere, überführen/ hinüber führen. Sallust. Jugurtha cap. 18 *Medi & Persae cum navibus in Africam transvecti proximos nostro mari locos occupavere.* Tacitus Agricola cap. 37 *Transvectaeque praecepto Ducis a fronte pugnantium alae, aversam hostium aciem invaserunt.*

¶ Transvectio, Uberfarth/ Hinübersetzung/ ut, *Transvectio Acherontis*, Cic. 1. Tusc. cap. 5. ¶ 2. Et *Transvectio* erat, cum equites solenniter recensebantur, wann sie durch die Musterung ritten. Suetonius Augusto cap. 38 *Equitum turmas frequenter recognovit post longam intercapedinem reducto more transvectionis, sed neque detrahi quenquam in transvehendo ab accusatore passus est.* Vide ibi Torrentium.

B VEII, jorum, urbs Hetruriae, quam Camillus cepit. Vid. Dionysius Halicarn. lib. 2. c. 55. Suetonius Nerone c. 39

Roma domus fiet, Vejos migrate, Quirites,
Si non & Vejos occupat ista domus.

¶ Vejens, tis. Vejentes, Vejorum incolae. Cic. de divin. lib. 1. cap. 44 *Cum Vejentes bello fessi legatos ad Senatum misissent.* ¶ 2. Idem adjective dixit, *Vejenti bello*, ibid. Et, *Ager Vejens*, pro Rosc. Amer. c. 16.

¶ Vejentanus, adjectivum aliud. *Vejentanum vinum*, Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 143. *Gemma Vejentana*, Plinius lib. 37. c. 10.

VEIOVIS, is, em, *Deus non juvans*, vel *Jupiter parvus*, ut Ovidius exponit lib. 3. Fastorum v. 430. Vide Gellium lib. 5. c. 12.

VEL, Conjunctio disjunctiva est; oder; duplicatum, entweder/ - - - oder. ut, *Multorum vel honori, vel periculo servire*, Cic. de clar. orat. cap. 69. ¶ 2. Donatus *Vel* apud Terentium aliquoties pro *Veluti* positum indicat, ut in Hecyr. a. 1. sc. 1. v. 3 *Vel hic Pamphilus jurabat, quoties* &c. deß ist ein Exempel der Pamphilus/ der etc. ¶ 3. Idem in Andria a. 3. sc. 2. v. 9 *Vel hoc quis non credat abs te esse ortum?* id est, *etiam*, Donato eodem auctore. Virg. Ecl. 8

Carmina vel caelo possunt deducere lunam.

Ubi Servius: VEL, id est, *etiam*, ut, *vel Priamo miseranda manus.* ¶ 4. Sed Budaeus *vel* pro *nam* usurpatum illo Terentii loco indicat. Et in Heaut. act. 4. sc. 6. pr. *Nulla est jam facilis res*, &c. *Vel mea haec deambulatio*, &c. ¶ 5. Idem in Phorm.
C a. 2. sc. 1. v. 71 *Postremo si nullo alio pacto, vel foenore*, id est, saltem, zum wenigsten. Cic. in Acad. lib. 4. c. 3 *Statuere, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis*, id est, certe, vel etiam. Idem 2. de orat. c. 27 *Haec sunt omnia ingenii vel mediocris, exercitationis autem maximae*, id est, etiam mediocris. ¶ 6. *Vel* aliquando copulativa est, atque pro *Et*, sive *Tum* ponitur, praecipue Christianis Scriptoribus. Virg. 2. Æn. v. 769

Silvius Æneas pariter pietate vel armis.

Livius lib. 1. cap. 42 *Hunc ordinem ex censu descripsit, vel paci decorum, vel bello.* Sueton. Tito cap. 3 *Latinae Graecaque lingua vel in orando, vel in fingendis poëmatibus promtus.* Veget. lib. 2. de re militari cap. 5 *Deo enim vel privatus, vel militans servit, cum fideliter eum diligit, qui Deo regnat auctore.* Marius Victor praefat. in Genesin suam v. 110

Quae sit origo poli, vel quae primordia mundi, &c.

Dracontius Hexaëmero v. 150

Fecibus eductis concordant unda vel ignis.

Sedulius Opere Paschali sub finem:

Jure suo qui cuncta tenens excelsa vel ima.

Ita Rufinus non semel & Victor Uticensis usus est. Notat & Barthius ad S. Gallum.

Velabrum, vide infra *Velum.*

D VELEDA, *Velleda*, virgo in summa auctoritate apud Germanos, & instar numinis habita, de qua Tacitus de Morib. German. c. 8, 3. Cael. Rhodig. lib. 18. c. 20. Barth. ad Stat. Silv. pag. 125. Schedius de Diis German.

VELES, itis, masculinum, militem significat levis armaturae, qui & *Expeditus*, & *Ferentarius* dicitur, der leichte Rüstung führet; caeteri enim *armati* dicuntur, die schwere Rüstung führen. Dicti sunt autem *Velites* a βολίζειν, id est, jaculando. Sed Cicero *Velites* quasi *volitantes* dictos putavit ab armatura levissima. Et l. 9. fam. ep. 20 *Velitem scurram* dixit pro nimium leviter jocante.

¶ Velitor, velitari, pugnare & jugari, scharmutziren. *Nescio, quid velitati estis inter vos*, Plaut. in Menaech. act. 5. sc. 2. v. 28. Et Gell. lib. 6. c. 11 *Maledictis adversum impudentes & improbos non est velitandum*, man soll sich wider unverschämte und böse Leute mit Schelt-Worten nicht einlassen. Apul. lib. 5 *Videsne, quantum tibi periculum velitetur fortuna eminus?*

¶ Velitatio, est verborum ultro citroque objectio, ein Hader/ ein Keiffen. Plaut. in Asin. act. 2. sc. 2. v. 41 *Verbis velitationem fieri compendio volo.*

¶ Velitaris, e, ut, *Velitaria arma*, Sallust. Jugurth. cap. 105, Rüstung der leichten Knechte. *Hasta velitaris*, Liv. lib. 26. cap. 4. *Velitaris pugna*, ein Scharmützel.

VĔLIA, æ, Lucaniæ oppidum ad mare, unde

¶ Velīnus. Virg. 6. Æn. v. 366

Injice, namque potes, portusque require Velinos.

Velina, regio Romæ. *Lacus Velinus*, hodie Lago di Riete dicitur de fertilitate ejus, postquam a Curio Conf. in Narem fluvium derivatus, Rupert. ad Florum pag. 238. Alias ejus appellationes habes apud Ortelium Thesaur. Geogr.

VELĪTRAE, arum, Volscorum civitas vetustissima. Silius lib. 8. v. 378 *incelebri valle Velitræ*. Vide quæ ibi notavimus.

¶ Veliterni, incolæ Velitrarum, & ager Veliternus. Ex Velitris gentem Octaviam originem habuisse, testatur Sueton. in Augusto cap. 1.

VELLO, vellere, τίλλειν, ut, *Vellere herbas*, Kräuter ausgraben / ausziehen / ausrauffen. *Radicitus vellere*, Columella lib. 11 c. 3. *Vellere cum radicibus*, Plinius lib. 12. c. 12. Et, *Postes a cardine vellere*, Virgilius lib. 2. Æn. v. 480. *Barbam tibi vellunt lascivi pueri*, Horatius lib. 1. Serm. Satyr. 3. v. 133. Idem Virg. ecl. 6. v. 3

Cum canerem reges & prœlia, Cynthius aurem
Vellit & admonuit, &c.

bey den Ohren zwacken. Calpurnius Bucol. ecl. 4. v. 155

- - - - *Vellit nam sæpius aurem*
Invida paupertas, & dicit: vilia cura.

Quod ab antestandi more tractum est. Nam in antestatione actor memoriæ causâ auriculam imam antestati tangebat, cum hoc verbo: MEMENTO. Est enim aure ima memoriæ locus, ut Plinius tradit. Vide Lipsium lib. 4. Epistolicar. Quæst. Epist. 28. item Senecam lib. 4. de Benefic. cap. 3. nec non Chiliadas.

¶ Vulsella, sive Volsella, instrumentum ad pilos evellendos. Vet. Gloss. *Vulsella*, τριχολαβίς, ἀκανθολαβίς. Martialis lib. 9. epist. 28 *Purgentque sævæ cana labra volsellæ.* Utebantur volsellis morosiùs formæ & muliebriter studiosi. Suetonius Cæsare cap. 45, & in Othone cap. 12. ¶ 2. Est & instrumenti Chirurgici genus, prehendendæ & exscindendæ corruptæ in ulceribus carni, apud Celsum lib. 6. c. 18.

¶ Vulsura. Varro lib. 2. de re rust. cap. 11.

¶ Vellico, vellicare, frequentativum, zwacken / quod & criminari, sed levius, per metaphoram significat, einen anzapffen. Varro lib. 3. de re rust. cap. 16, *Vellicare alicujus opus*, vernichten. Horat. 1. Serm. Sat. 10. v. 79

Vellicet absentem Demetrius?

Paullinus Nolanus Epist. 49, [al. 36] ad Macarium cap. 3 *Vellicatâ blande auricula suscitavit.*

¶ Vellicatio. Seneca de vita beata cap. 5 *Non tantum lacerationes, sed etiam vellicationes effugere.* Et per Metaphoram, ut, *Injurias, convitia, vellicationes contemnamus*, Idem libro 3. de Ira cap. 43.

¶ Avellere, mit Gewalt abreissen / abbrechen / ut, *Poma ex arboribus cruda vi avelluntur, matura decidunt*, Cicero de Senect. cap. 19. Et pro Font. 17 *De matris complexu avellere atque abstrahere.* Et, *Avelli a suis*, Idem pro domo sua cap. 57. *Avellere se ab aliquo*, & *avelli*, sich von einem loß reissen / Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 1. v. 39. Et in Eunucho act. 3. sc. 3. v. 14 *Credo ei placere hoc (rus,) sperat se a me avellere*, er hoffet / er wolle mich davon bringen.

¶ Avulsio. Plin. lib. 17. cap. 10. & lib. 19. cap. 7.

¶ Avulsor. Idem Plinius lib. 9. cap. 45 *Spongiæ ubi avulsorem sensere, contractæ multo difficilius abstrahuntur.*

¶ Convellere, commovere, concutere, labefactare, loßreissen / loßmachen. ut, *Convellere ac removere gradus*, Cicer. pro Domo cap. 21. die Stuffen loßmachen und auffheben. *Convellere repagula, atque effringere valvas*, Idem in 6. Verr. cap. 43. *Convellere fundamenta*, Columella lib. 1. cap. 4. Et, *Convellere saxa infima, quibus fundamenta continentur*, Cæsar lib. 2. Bell. Civ. cap. 11. Metaph. *Labefactantur & convelluntur auxilia*, Cic. pro Rabirio cap. 1. *Convellere vires* est infirmas eas reddere, Cels. lib. 3. c. 4. Et Cicer. de divin. lib. 1. cap. 51 *Quæ mihi quidem non videntur posse convelli*, id est, confutari, wiederleget werden. *Convellere & commutare conditionem amicitiæ*, Cicero 5. Verr. c. 6. extr. *Convulsa penitus Respublica*, Id. de clar. or. c. 30.

¶ Convulsio, coactio vel retractio, quæ fit in nervis aut musculis, Plin. lib. 20. cap. 15.

¶ Divellere, von einander trennen / reissen / scheiden. *Divellimur liberi a complexu parentum*, Sallust. Catilin. c. 51. *Divelli & distrahi a voluptate*, Cic. lib. 1. de finib. c. 16. Et, *Divulsi consensus*, Idem de Arusp. resp. c. 28. *Laceros divellere crines*, Claudian. Gigantomach. v. 39. Et, *Viola divulsa*, Plin. lib. 21. c. 11. Virg. 2. Æn. v. 435 *Divellimur inde Iphitus & Pelias mecum.*

¶ Indivulsus, unzertrennt. *Indivulsus comes*, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 11.

¶ Evellere, extrahere, ut, *Evellere arborem radicitus*, Ulp. Leg. 7. § 1 Digest. Arbor. furtim cæsar. *Evellere radices*, Cic. ad Att. lib. 10. epist. 11, ausziehen / ausrotten. *Excisa, non evulsa arbor*, Id. ad Attic. 15. epist. 4. *Linguam alicui evellere*, Idem lib. 3. de Oratore cap. 1. ausreissen. *Opinionem ex animis hominum evellere*, Id. pro Rosc. Am. c. 2, & pro Cluent. c. 2. Gedancken benehmen.

A

¶ Intervellere. Seneca epist. 14 *Barbam aut vellere, aut intervellere*, id est, aut evellere totam, aut aliquos solum pilos. Quintil. lib. 10. cap. 7 *Ita sunt naturâ copulata, ut mutari aut intervelli confusione non possint.* Add. Plin. 17. c. 27. & Gell. lib. 5. c. 10.

¶ Pervellere, idem quod convellere, ut, *Fortuna pervellere te forsan potuerit & pungere, non potuit certe vires frangere*, Cic. 3. Tusc. cap. 17. einen Zwack geben. Idem 1. de Orat. c. 62. extr. *Jus civile pervellere*, hoc est, juri obtrectare, übel davon reden. *Pervellere aurem*, Val. Max. lib. 1. cap. 5. n. 8.

¶ Revellere, auferre, detrahere, abreissen / hinwegthun / ut, *Effringere multorum fores & claustra revellere*, Cic. 6. Verr. c. 23. Et *Revellere claustra portarum*, Livius lib. 5. c. 21. *Effracta & revulsa janua*, Cic. pro Mur. cap. 15. *Revellere tela de corpore Reipublicæ*, Idem in Pisonem cap. 11.

¶ Revulsio. Plin. lib. 13. c. 12 *Unius schedæ revulsione plures infestante paginas.*

¶ Subvulsus, vel Subvolsus. Scipio apud Gellium lib. 7. c. 12 *qui barbâ volsâ, feminibusque subvolsis ambulet.*

VELLUS, ĕris, lana ovibus ademta & conglobata, das Fell / πόκος, σίμμα, Wolle. Ante tonsuram inventam vellebant lanam: ex eo itaque *Vellera* appellata. Et *Vellus* est lana tonsa universa

B

ovis, Varrone auctore lib. 2. c. 11. de R. R. *Nivea vellera*, Virg. 4. Æn. v. 459. ¶ 2. *Vellera* pro tenuibus lucidisque & candicantibus nubibus, quibus cælum in partibus, ubi sudum est, crispari solet, Lucanus videtur dixisse lib. 4. v. 123

- - - - - *jam clarior aër,*
Et par Phœbus aquis densas in vellera nubes Sparserat.

VĔLOX, celer, pernix, ταχύς, schnell / geschwind / behend. Virgilius 5. Æn. v. 444

- - - *ictum venientem a vertice velox Prævidit.*

Seneca de Benefic. lib. 5. cap. 2 *Alius velociori gradu antecessit.* Et Ovid. 10. Metamorph. v. 519

Labitur occulte, fallitque volatilis ætas,
Et nihil est annis velocius.

Cæsar lib. 1. Gall. c. 48 *pedites velocissimi.* Et Quintilianus lib. 2. c. 3 *Velocissimus quisque si forte iter cum parvulo facit, dat manum, & gradum suum minuit, nec procedit ultra, quam comes possit.*

¶ Velocitas, pernicitas, celeritas, Geschwindigkeit. Cic. lib. 1. off. c. 30 *Videmus, alios velocitate ad cursum, alios viribus ad luctandum valere.* Plin. lib. 7. cap. 12 *Velocitas cogitationum, animique celeritas.* C. Nepos Epam. cap. 2 *Velocitatem ad belli utilitatem existimabat pertinere.*

¶ Velociter, celeriter, ut, *Pervolare in aliquem locum velocius*, Cic. in Somnio c. 9. Et Cæsar lib. 5. c. 35 *Hostes velocissime refugiebant.* Et Seneca Epist. 70 *Alios vita velocissime adduxit, quo veniendum erat etiam cunctantibus.*

¶ Prævelox, admodum velox. Plinius lib. 11. cap. 31 *prævelocibus camelis fugientes.*

C

VĒLUM, per Syncopen ex *vexillum*, παραπέτασμα, ἱστίον, ein Segel / Segel-Tuch im Schiff. *Dare vela ventis*, Virg. 4. Æn. v. 546. *Pandere tota vela*, Quintilian. l. 6. c. 1. Et Cicero in Tusc. 4. c. 5 *Pandere vela orationis*, der Rede ihren freyen Gang lassen. Quintilian. in Præfat. ad Tryphonem: *Permittamus vela ventis, & oram solventibus bene precemur.* Apud Ciceronem 3. Tusc. c. 11. extr. *Velis remisque*, & 3. Offic. cap. 33 *Velis equisque*; quod Plautus Asinar. act. 1. sc. 3. v. 5 *Remigio veloque* dixit, proverbiales sunt locutiones, pro, omni conatu, mit gantzer Macht. Vide Chiliadas. Horatius lib. 2. odâ 10

Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

¶ 2. *Vela* etiam aulæa sunt, quæ in theatris scenæ, in divitum & potentiorum ædibus foribus prætendebantur, Fürhänge. Plinius lib. 4. epist. 19 *Eadem [uxor] si quando recito, in proximo, discreta velo, sedet*, sitzet hinter dem Vorhang. Idem lib. 7. ep. 21 *Cubicula velo obducto opaca.* De velis theatrorum capiendum illud Virgilii 3. Georgic. v. 24

Vel scena ut versis discedant frontibus: utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

D

Ubi & Servium lege, & Suetonium Caligulâ c. 26. De velis aularum eundem vide in Claudio c. 10, & ibi Torrentium, nec non Lipsium in 12. Taciti Annalem. Atque his velis præstituti & sui servi fuere, ex ipsa re *Velarii* dicti, de quibus Pignorius consulendus, qui plura de his, & de templorum etiam velis ibidem affert.

¶ Vēlāris, e. Plin. lib. 13. c. 9 *Lignum firmæ duritiæ, ex quo velares detornat annulos*, die Segel-Ringe.

¶ Vēlārium, Velaria, Juvenali loca sunt abdita & velis clausa, *Pueros inde ad velaria raptos*, Satyra 4. v. 122.

¶ *Velarius servus* a cura velorum. Vide paullo ante in *Velum*.

¶ Velifico, velificor, velificare, & velificari, vela dare vel facere, hoc est, navigare, segeln. *Velificare per summa æquorum*, Plin. lib. 9. cap. 33. ¶ 2. Cicero per metaphoram *velificare honori suo* dixit de Leg. Agr. 1. c. 9, hoc est, quocunque modo & periculo honorem suum aucupari, sumta figura ab illis, qui velis in sublime elatis fortunam quamcunque experiuntur. Et ad Cic. Cælius lib. 8.

lib. 8. epist. 10. famil. *Ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse.* Hic enim velificare idem est, quod assentando gratificari. Florus lib. 1. c. 9 *Brutus favori civium etiam domus suæ clade & parricidio velificatus est.*

¶ Velificatio, das Segeln. Cic. ad Lentul. 1. fam. ep. 9 *Cum id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis.* Locutio metaphorica elegans est.

¶ Velĭfĭcus, Segelflüchtig. *Cursus velificus*, Plin. l. 13 c. 11.

¶ Vēlĭfer, ut, *Carina velifera*, Ovid. 15. Metamorph. v. 19. & Propert. lib. 13. eleg. 9. v. 35. Et, *Malus velifer*, Valer. Flacc. lib. 1. v. 126.

¶ Vēlĭvŏlus. *Mare velivolum*, Virg. 1. Æneid. v. 224. *Rates velivolæ*, Ovid. 4. de Ponto eleg. 5. v. 42.

¶ Vēlĭvŏlans. *Navibus velivolantibus complevit littora*, Cic. de divin. lib. 1. cap. 31.

¶ Vēlo, velare, bedecken / bemänteln / verhüllen / ut, *Velare caput*, Cic. cap. 47 pro Domo: & Plin. in Paneg. c. 56 *Agentibus tibi gratias nihil velandum est, nihil omittendum.* Seneca in Hippolyto v. 721 *Scelus in scelere velandum est.* Et, *Velatus muliebri togâ*, hoc est, vestitus. Et Festus quoque *Velatos* interpretatur *vestitos*.

¶ Vēlāmen, &

¶ Vēlāmentum, eine Decke / damit etwas verhüllet wird. Virg. 1. Æn. v. 649 *Et circumtectum croceo velamen acantho.* Liv. lib. 34. cap. 30 *Ramos oleæ ac velamenta alia supplicum porrigentes orare, ut reciperent se.* Adde eundem lib. 29. cap. 16. Similiter hac voce usus est Tacitus, & cum infulis conjunxit 1. Histor. cap. 66: & 3. Histor. c. 31. *Velamenta* enim, quæ στέμματα Græcis: Filum laneum, puta, quo caduceum velabatur. Metaphorice Seneca de Vita beata c. 12 *quærentes libidinibus suis patrocinium aliquod ac velamentum.* Deckmantel.

¶ Velabrum, locus erat Romæ juxta Aventinum montem, ubi tabernæ oleariorum erant, Oel-Buden. Unde Plautus Captiv. act. 3. sc. 1. v. 30 *Omnes compacto rem agunt, quasi in Velabro olearii.* Nomen accepit ab eo, quod in crebris exundationibus Tiberis trajectus ibi in forum esset. *Trajectum* enim *velaturam* vocabant. Vel a *velis*, quod, qui munus exhibebant populo, inde velis viam, quæ a foro ferebat in circum maximum, adumbrarent. De utroque Plutarchus Romulo pag. 20. Sed pro priore ratione Varro est lib. 4. & 5. de L. L. itemque Ovidius 6. Fast. v. 405. & seqq. Atque hinc vetus Scholiastes Horatii in Epistolam ad Pisones: *Hunc (Tiberim) derivavit Augustus, qua nunc fluit. Ante enim per Velabrum fluebat: unde* VELABRUM *dicitur, quod* VELIS *transiretur.*

¶ Advelare, zudecken. Virg. 5. Æn. v. 246

Victorem, &c.

Declarat, viridique advelat tempora lauro.

Lampridius Commodo cap. 15 *panno purpureo nudos humeros advelans.*

¶ Convelare, bedecken. Plin. lib. 17. c. 22 *Plaga convelata.*

¶ Develare, detegere, auffdecken. Ovid. 6. Metam. v. 607

Oraque develat miseræ pudibunda sororis.

¶ Exvelare, idem. Propertius lib. 3. eleg. 14. v. 3

Ut mihi prætextæ pudor exvelatus amictu.

Sic Scaliger legendum contendit: alii, *est velatus.*

¶ Prævelare, velum prӕducere. Claudianus lib. 2. de Raptu Proserp. v. 325 *Flammea sollicitum prævelatura pudorem.*

¶ Rĕvēlare, entdecken / offenbahren. *Tempus omnia revelat*, Tertullian. in Apologet. cap. 7. Vide Chiliad. *Ore revelato*, Ovid. 6. Fast. v. 619.

¶ Revelatio, ut, *Revelatio pudendorum*, Arnobius lib. 5. p. 182. Et Vet. Gloss. *Revelatio*, ἐπιφάνεια, ἀποκάλυψις. Hieronymus Epist. 25 ad Paullam super obitu Blæsillæ, cap. 2 de Paulo Apostolo: *Ad revelationum humiliandam superbiam monitor quidam humanæ imbecillitatis apponitur.* Et Tertullianus lib. 5. advers. Marcion. cap. 4 *Deus Filii sui revelationem in extremitatem temporum disposuit.* Et Augustinus Confess. lib. 9. c. 10 *somnia & imaginariæ revelationes.*

¶ Revelator. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 25 *Nec revelator ipse erit, qui absconditor non fuit.*

¶ Revelatorius. Idem Tertull. de Anima c. 47 usus est.

VĔLŪT, & Vĕlŭti, adverb. similitudinis, gleichwie / inmassen. Horat. 1. Carm. od. 12

Crescit occulto velut arbor ævo
Fama Marcelli. Virgilius 2. Æn. v. 304
In segetem veluti cum flamma furentibus austris
Incidit, &c.

Cic. de Arusp. cap 4 *Conatum Clodii refutabo, velut hesterno die.* Nepos Hannib. cap. 1 *Velut hæreditate relictum odium confirmavit.* Additur hæc particula metaphoris, sententiis ex translato orientibus, inventionibus, &c.

VENA, æ, *rivum sanguinis* vocat Plinius: dicta inde videtur, quod per eam veniat, hoc est, deferatur sanguis, vel ab ἶνες potius, quod vult Scaliger, eine Blut-Ader; differt enim ab atteria & nervo. Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 55 *Sanguis per venas in omne corpus diffunditur, & spiritus per arterias.* Gellius *venarum* & *arteriarum* discrimen lib. 18. cap. 10 ex Medicorum libris ita explicat, ut VENAS dicat *conceptacula sanguinis mixti confusique cum spiritu naturali, in quibus plus sanguinis, minus spiritus sit:* ARTERIAS *conceptacula spiritus misti confusique cum sanguine, in quibus plus spiritus, minus sanguinis sit.* VENAS *itaque suâpte vi immobiles esse & sanguinis tantum demittendi gratiâ explorari:* ARTERIAS *autem motu atque pulsu suo habitum & modum febrium demonstrare.* Et ea de caussa ibidem refert, offendisse Medicum quendam elegantiores nonnullos, quod dixisset, ἐὰν ἅψῃ αὐτῦ τῆ φλεβὸς, *si attigeris venam ejus*, quod debuisset ἀρτηρίαν, *arteriam* dicere. Recte vero ibi Herodes, *pervulgate* in eo magis Medicum, quam *inscite* locutum, pronunciat. Quid enim frequentius est, quam ubi de pulsu explorando agitur, non *arterias*, sed *venas* potius nominari? Omittam Græcos, contentus aliquot Latinorum exempla protulisse. Persius Satyr. 3. v. 107

Tange, miser, venas, & pone in pectore dextram.

Et paullo ante idem dixerat v. 91

Tertia compositas vidit nox currere venas.

Currere dixit, quod moventur & saliunt arteriæ, sive σφύζουσιν, ut Græci loquuntur. Seneca Epist. 22 *Non potest Medicus per epistolas cibi aut balnei tempus eligere: vena tangenda est.* Sic *Pulsum venarum* Plinius dixit lib. 2. cap. 97, & *Percussum venarum* lib. 7. cap. 51. itemque Val. Maximus lib. 5. cap. 7. Prudentius Hymno 3. καθημερ. v. 91

Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita vena tremit, &c.

Ubi rursus *vena* arteria est, sive principium potius arteriarum, corde, ut ipse loquitur, abditum. Caussam hujus consuetudinis eam puto, quod in voce *venæ* promtior faciliorque esset pronunciatio; deinde quod voce Latina in ea re destitueremur. Unde & ad differentiam velut *arteriæ venæ vitales* appellatæ. Vet. Gloss. ἀρτηρία, *vena vitalis.* *Imbuta vena veneno*, Cic. 2. Tusc. cap. 7. Et, *Periculum inclusum venis & visceribus alicujus*, Idem in Catil. 1. cap. 13. Sic, *Venam ferire, secare, incidere*, φλεβοτομεῖν, Ader schlagen / oder zur Ader lassen / Cels. lib. 2. cap. 10. lib. 3. c. 5. ¶ 2. Venæ sub terra, Gänge / ut, *Venæ aquæ dulcis, fæcundæ*, Ovid. 3. Trist. eleg. 7. Wasser-Adern. *Venæ auri & argenti*, Gold- und Silber-Gänge. Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. c. 60 *Non æris, argenti, auri venas penitus abditas invenimus, & ad usum aptas*, &c. *Auri argentique venas sequi*, Lucret. lib. 6. v. 808. Et Juvenal. Sat. 9. v. 31

Accipimus tenue argentum, venæque secundæ.

¶ 3. *Vena* pro ingenio ad scribendum apto, Geschicklichkeit zu schreiben / reicher Zufluß. Juvenal. Sat. 7. v. 53

Sed vatem egregium, cui non sit publica vena.

Horat. de Art. Poët. v. 409

- - *Ego nec studium sine divite vena,*
Nec rude quid prosit video ingenium.

Et lib. 2. ode 18 *Benigna ingenii vena.* Quintilian. lib. 6. cap. 2 *Tenuis & angusta ingenii vena.* ¶ 4. *Venæ* in herbis sunt *Fibræ*, die Striche oder Streiffe.

¶ Venula, diminutivum. *Venulæ oculorum*, Celsus lib. 2. c. 6.

¶ Vēnōsus, mit vielen Adern. *Folia plantaginis venosa*, Plin. lib. 24. cap. 10, ex quarta *Venæ* significatione.

¶ Intervenium, inter duas venas spatium. Vitruvius lib. 8. cap. 1 *Rubro saxo & copiosæ, & bonæ* [sunt venæ,] *si non per intervenia dilabantur & liquescant.* Eadem ferme verba Palladius habet mense Augusto c. 8. Adde Vitruvium lib. 2. cap. 6. & 7.

VENAFRUM, oppidum Campaniæ, olei proventu dives. Horatius lib. 2. od. 6 - - - *viridique certat*

Bacca Venafro.

¶ Venāfranus, ut, *Venafranum oleum*, Juvenal. Sat. 5. v. 86, id est, optimum, ex agro Venafrano in Campania.

VENDICO, vendicare, arrogare, & proprium facere. Sed non dissimulandum nobis hîc est, VENDICO verbum ignotum veteribus, & plane nihili videri. Nam quæ antiqua monumenta produci possunt, ubi legere liceat? Qui veteres citati Grammatici, qui explicarint? Si qui fortassis codices habent, mendosi illi atque corrupti sunt. Enimvero quæ ejus ratio est? Dicunt ex *Venum* & *Dicare* factum, & itaque differre a *Vindicare*, quod ex *Vis* & *Dicare* natum volunt. Nugæ! Sicut a *Judex, Judicis, Judicare*, ab *Imbrex, Imbricis, Imbricare*: ita a *Vindex, Vindicis, Vindicare.* Jam *venum dicare* quid est, & quomodo cum notione & usu verbi hujus convenit? nemo dixerit, nisi qui cum Grammaticis nugari velit. Explodendum itaque *Vendico*; *Vindico* semper dicendum atque scribendum cum veteribus. A vindiciis enim transfertur ad alias res, quas nostras facimus, aut nobis tribuimus, ut allegata exempla ostendunt. Adde Manutium, Lipsium, Dausquium, Vossium in libris Etymolog. & Orthograph.

VENDO, vendere, per syncopen ex *venundo*, (quod infra in *Venum* habes) πωλεῖν, verkauffen / loßschlagen. Cicero pro Quint. cap. 4 *Non posse ita commode eo tempore, quæ proscripsisset, vendere.* Idem, *Vendere beneficia*, lib. 13. fam. epist. 36 dixit. *Vendere precio tanto, quanto*, &c. *Vendere magno*, in Verr. 5. c. 53. *Vendere tanti, quanti*, ibidem: sic & *plurimi, minoris*, &c. so theuer / theurer / wolfeiler. Cic. 3. off. c. 12 *Vendo meum non pluris quam cæteri, fortasse etiam minoris, cum major copia est.*

¶ Ven

¶ Venditor, Verkauffer. Cic. post redit. in sen. cap. 4 *Mercatores provinciarum, ac venditores nostræ dignitatis.*

¶ Venditrix. Ulpian. & Hieronym. de Locis Hebraic. extr. *Lydia purpuræ venditrix.*

¶ Venditio, Verkauffung. *Venditio bonorum*, Cic. pro Rosc. Am. c. 38. Idem in Pison. cap. 35 *Sestertiûm centies & octogies in venditione mei capitis adscripseras.*

¶ Vendax, der gerne verkauffet. Cato de R. R. c. 2 extr. *Patremfamilias vendacem, & non emacem esse oportet.* Etenim *non emacem esse, vectigal est*, ut Cicero dixit sub finem Paradoxorum.

¶ Vendibilis, e, quod facile venditur, kauffbar / ut, *Fundus vendibilis*, Horat. 1. Epod. 17. v. 47. *Vino vendibili suspensâ hederâ nihil opus.* Et, *Oratio vendibilis*, Cic. de Amic. c. 25. Et, *Orator vendibilis*, qui populi plausum & favorem captat, de clar. or. c. 47. Comp. *Vendibilior*, apud Apulej. lib. 8. p. 212. ed. Elmenh. Et Varro R. R. lib. 1. cap. 4 *vendibiliorem agrum faciunt.*

¶ Invendibilis, e, ut, *Merx invendibilis*, Plaut. Poen. a. 1. sc. 2. v. 128, quæ vendi non potest, lose Wahr / die nicht abgehet.

¶ Invenditus, non venditus, unverkaufft. Scævola Lege ult. § ult. Dig. de rescind. vendit. *Quæsitum est, quum nec fidejussor datus est, nec omnis pecunia secundum legem suis diebus soluta sit; an prædia invendita sint.*

¶ Vendito, venditare, venale habere, außbieten. Plautus in Curcul. a. 4. sc. 1. v. 21 *Sunt homines, qui ipsi sese venditant.* Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 16 *Tusculanum venditat, ut, si possit, emat Pacilianam domum.* Et, *Venditare se alicui*, Cic. de Arusp. respons. c. 23, sich einem anbieten. Idem lib. 8. ad Attic. ep. 16 *Quomodo autem se Cæsari venditant?* id est, sese in clientelam Cæsari dedunt, ejusque partibus adjungunt, gratiam ejus captant & ambiunt. C. Nepos Attico cap. 16 *Id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest: quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit. Ingenium venditare, & memoriam ostentare*, Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 30.

¶ Venditatio, ostentatio, das Rühmen und Prangen. Plin. 29. c. 1 *Ostentatio artis & portentosæ scientiæ venditatio.* Et Cic. de Amic. c. 23 *Amultis virtus contemnitur, & venditatio quædam atque ostentatio esse dicitur.* Idem 2. Tusc. c. 26 *Mihi quidem laudabiliora videntur omnia, quæ sine venditatione & sine populo teste fiunt.*

¶ Venditator, qui venditat. Tacitus lib. 1. Hist. cap. 49, 4 de Galba: *Famæ nec incuriosus, nec venditator.* Venditator famæ est ostentator, & laudum æquo cupidior.

¶ Divendere, hie und dort verkauffen. *Præda divendita*, Liv. lib. 1. cap. 53. *Bona divendere*, Idem lib. 3. cap. 13.

¶ Revendere, wieder verkauffen. Ulpianus Lege 37. Dig. de bonis libertorum, *quoties donum, munus, operas liberto revendiderit.*

VENEO, veneunt, venivi & venii, venire, est vendi, cum quo cognationem arctiorem habet. Nam quemadmodum illud ex *venum* est, & *do*; contractione syllabarum facta: ita hoc ex *venum* ac *eo*, ut integre alicubi scriptum reperitur. Livius lib. 3. cap. 55 *Familia ad ædem Cereris, Liberi Liberæque venum iret.* Sed usitatius in unam vocem *Veneo*, quæ distincte dici poterant, concrescunt. Cicer. pro Rosc. Am. cap. 43 *Videamus, ejus hominis bona qua ratione venierint.* Quintilian. lib. 12. c. 1 *Ab hoste venire.* Horat. 1. Sat. 5. v. 88

- - - - *Venit vilissima rerum Hic aqua.*

Et ibidem lib. 2. Sat. 2. v. 25

- - - *Quia veneat auro Rara avis.*

Sic, *Venire quam plurimo*, Cic. 7. fam. ep. 2.

¶ Vēnālis, e, venum vel venditioni expositum, das zu kauffen oder feil ist / ut, *Venales horti*, Cic. 3. off. c. 14. Horat. lib. 2. ep. 2. v. 10

Multa quidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat, venales qui vult extrudere merces.

Lucanus lib. 10. v. 408

Venalesque manus; ibi fas, ubi maxima merces.

Horatius 2. Carm. od. 16 - - *Otium* &c.

Non gemmis, neque purpurâ venale, nec auro.

Venalis scriptor, Cic. pro domo cap. 19. *Venalis lingua*, quæ pecuniâ comparatur, Lucan. lib. 1. v. 269. *Urbs venalis*, id est, avara. Sallust. in Jugurth. c. 35 *O urbem venalem & cito perituram!* Dictum Jugurthæ de Roma. *Venalem pendere*, quid sit, vide in *Pendeo*. ¶ 2. *Venales* absolute & peculiariter servi dicuntur, qui emti sunt, & recens maxime. Quintil. lib. 8. c. 2 *Quod commune est & aliis nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur: ut* VRBEM, *Romam accipimus &* VENALES *novitios, &* CORINTHIA *æra, cum sint urbes aliæ quoque, & multa venalia, & tam aurum & argentum, quam æs Corinthium.* Vide Torrentium ad August. Suetonii cap. 13.

¶ Venalitius, id est, venalis. *Familia venalitia*, apud Sueton. Augusto cap. 42. *Venalitii greges*, Plin. lib. 35. c. 18. itidem de servis. ¶ 2. *Venalitius*, pro venditore, Cicero in Orat. cap. 70 *Multi venalitii mercatoresque.* Suetonius de Claris Rhetoribus cap. 1 sub fin. *Venalitii cum Brundusii gregem venalium e navi educerent.* Vide Torrentium ad supra citatum ex Augusto Suetonii locum.

A ¶ Venalitiarius, dicitur mango, der mit Knechten handelt. Vet. Gloss. *Venalitiarius*, σωματέμπορος. Lege 207. Dig. de verb. signif. *Mercis appellatione homines non contineri Mela ait, & ob eam rem mangones non mercatores, sed venalitiarios appellari ait, & recte.* Adde Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 16 sub fin. & ibi Le Prieur.

¶ 2. Venalitiarius, adjectivum. Ulpianus Lege 73 Digest. de Legat. & fid. lib. 3. § 4 *qui venalitiariam vitam exercebat*, der mit Leibeigenen handelte.

¶ Venum, vide infra suo loco.

¶ Venundo, vide ibidem sub *Venum*.

VĒNĒNUM, μέσον antiquis vocabulum, sicut & φάρμακον apud Græcos; & *medicamentum salubre* juxta & *noxium* significat. Cajus JCtus Lege 236. Dig. de verbor. significat. *Qui* VENENUM *dicit, adjicere debet, utrum malum, an bonum. Nam & medicamenta* VENENA *sunt: quia eo nomine continetur, quod exhibitum naturam ejus, cui adhibitum esset, mutat. Cum id, quod nos* VENENUM *appellamus, Græci* φάρμακον *dicant: apud illos* (Græcos) *quoque, tàm medicamenta, quàm quæ nocent, hoc nomine* (φάρμακον) *continentur. Unde adjectione alterius* (BONI, MALI) *nomine distinctio est.* Sic *Venena mala*, dixit Sallustius Catilinâ cap. 11. Et Cicero pro Cluentio c. 54 *Qui venenum malum fecit, fecerit.* Et, *Veneni mali poculum* Solinus dixit cap.

B 44. *Medicans* contra *Venenum*, id est, bonum, & quod prodest, Prudentius dixit Hamartig. v. 230. *Venena* dicuntur Quintiliano Declam. 350, quæ aliis animalibus nocent, aliis prosunt. Nimirum *veneni* vox quemlibet succum sive liquorem medicatum significat, sive illi nocendi insit vis, sive medendi, sicut & *Virus* usurpatur, de quo suo loco. Hinc medicamina faciei Ovidius *venena* dixit lib. 1. de remedio amoris v. 352. *Pelagi venenum*, salsum aquæ marinæ liquorem, Manilius lib. 5. v. 680. Sed usitatissime in malam nocentemque partem dicuntur *venena*. Sic *Venenum conficere, dare*, L. 1. Digest. ad L. Corn. de Sicariis. *Veneno quem aggredi, quem tentare*, Sueton. Nerone c. 33. & 34. *Venenum præsentissimum, velocissimum*, quo quis confestim perimitur. Veneno quem peremtum arguunt livores in corpore, spuma per os; & cor igne indomitum. Lege Suetonium Caligulâ c. 1, & ibi interpretes. *Infundere alicui venenum*, Cic. in Phil. 11. cap. 6. *Præbere venenum*, Cic. 1. Tusc. cap. 40. Et *Occidere veneno*, pro Rosc. Am. c. 35. *Necare veneno*, pro Cluent. c. 61. Et ibidem cap. 60 *Tollere aliquem veneno*, mit Gifft vergeben. Lucan. lib. 6. v. 491

Humanoque cadit serpens afflata veneno.

C ¶ 2. Venena etiam dicuntur res quælibet veneficiis aptæ, & ipsa veneficia adeo, seu toxica sagarum sive veneficarum incantationes, Zaubereyen. *Memoriam venenis eripere*, id est, veneficiis, Cicer. in Oratore cap. 37 einen durch Zauberey ums Gedächtniß bringen. Horat. Epod. 5. v. 87

Venena magnum fas nefasque, non queunt
Convertere humanam vicem.

Seneca Medeâ v. 692 *Cælo petam venena*, id est, veneficiorum materiam, sive, quæ veneficiis idonea sunt. ¶ 3. *Venenum nostræ vitæ*, id est, pernicies, Catullus carm. 78 ad Rufum. ¶ 4. *Assyrium venenum*, Virg. 2. Georg. v. 465. Purpurfarbe.

¶ Venenarius, qui venena conficit, Suetonius in Nerone cap. 33. Ubi vide Torrentium. Apulejus Apolog. p. 291 *Qui venenarium accusat, scrupulosius cibatur.* Lactantius lib. 5. c. 19 *Quid venenarius, nisi ut fallat?*

¶ Vēnĕficus, Venefica, qui veneficiis utitur, ein Zauberer. Cic. in Phil. 13. cap. 11 *Veneficum audes appellare eum, qui veneficiis tuis remedia invenit?* Adjective *Veneficum aspectum*, Plinius dixit lib. 28 cap. 3 veneno inficientem, ein böses Auge. Est enim vere adjectivum. Et Ovid. Epist. Hypsipyles 6. v. 18

Barbara narratur venisse venefica tecum.

eine Zauberin / quippe mulier sic subauditur. ¶ Aliquando & convicii vim hæc dictio habet, ut apud Terent. Eunuch. a. 4. sc. 3. v. 6. & act. 5. sc. 1. v. 9.

D ¶ Vēnĕficium, incantatio, Zauberey. Plin. lib. 18. c. 5 *C. Furius Cresinus e servitute liberatus, cum in parvo admodum agello largiores multò fructus perciperet, quam ex amplissimus vicinitas, in invidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis. Quare a Sp. Albino Ædili curuli die dicta metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque, ut ait Piso, bene curatam ac vestitam; ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderosos, boves saturos; postea dixit:* Veneficia mea, Quirites, hæc sunt, nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigilias, & sudores. *Omnium sententiis absolutus itaque est. Profecto opera, non impensa cultura constat, & ideo majores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt.* Quando primo quæsitum de veneficiis, & qui leges contra posuere, docet Torrentius ad Sueton. Nerone cap. 33.

¶ Vēnēnĭfer. Ovid. 3. Metam. v. 85

Jamque venenifero sanguis manare palato Cœperat.

Et Juvencus lib. 2. v. 639

- - - *veneniferi serpentis sæva propago.*

¶ Vĕnēno, venenare, inficere veneno, vergifften. Lucretius libro 6. v. 820

Ut spatium cœli quadam de parte venenet.

¶ Venenatus, gifftig. *Anguis venenatus*, Ovid. in Ibin v. 481. *Vipera venenata & pestifera*, Cicero de Arusp. resp. cap. 24. *Munera venenata*, Idem 13. Phil. c. 17. Et, *Telum venenatum*, Idem pro Quint. cap. 2. *Venenatus morsus*, Plin. lib. 8. c. 58.

¶ Comp. *Venenatior.* Plinius lib. 32. cap. 2 sub fin. *Nihil est usquam venenatius, quam in mari pastinaca.* Et Tertullianus de Baptismo, ineunte libro, *vipera venenatissima.*

¶ Venenosus, idem. Gloss. Vet. *Venenosus*, ἰώδης. Theodorus vet. Medicus: *Venenosis potus succurrit.* Et Augustinus de Genes. ad lit. lib. 8 cap. 13 *herba venenosa.*

VĔNĔROR, venerari, colere, σέβεσθαι, in Ehren halten / Ehr erzeigen. Cicero in Verr. 6. cap. 43 *Non solum venerari, verum etiam osculari solent.* Idem in 1. Tuscul. cap. 21 *Ejus inventori & principi gratias exultantes agunt, eumque venerantur ut Deum.* Id. de Nat. Deor. lib. 3. c. 21 *Auguste omnes sanctèque Deos venerari.* Et pro Planc. cap. 40 *Lapidem e sepulcro venerari.* Et *Memoriam alicujus venerari*, Tacitus Agricolâ c. ult. *Amicus venerandus*, Horat. 1. Ep. 18. v. 73. *Sacra veneranda*, Sil. lib. 7. v. 383. Et, *Vox veneranda*, Lucan. lib. 2. v. 530. *Veneranda Pales*, Virg. Georg. 3. v. 294. *Aliquem manu*, item, *voce manuque venerari*: vide *Manus*. Nimirum quod Græci προσκυνεῖν, illud Latini modo *adorare*, modo *venerari* interpretati sunt. C. Nepos Conone cap. 3 *Necesse est enim, si in conspectum ejus* (Regis Persarum) *veneris, venerari Regem, quod* προσκυνεῖν *illi vocant.* Vet. Gloss. *Venerari*, προσκυνεῖν. Vide & Brissonium de regno Persarum lib. 1. ¶ 2. Cum veneratione orare, anbeten. Plautus Aulul. Prologo: *In medio foco defodit* (thesaurum) *venerans me, ut id servarem sibi.* Idem Rudente act. 5. sc. 2. v. 62 *Venus veneror te, ut omnes lenones miseri sient.* Sic apud Horatium *Venerata Ceres* pro orata: locum paullo inferius adducemus. Atque hac de caussa idem Horatius pro optare, cupere, *venerari* posuit lib. 2. Serm. 6. v. 8 *Si veneror stultus nihil horum.* Idem Carmine Seculari:

Quæque vos bubus venerantur albis
Clarus Anchisæ Venerisque sanguis.

Ubi Vetus Scholiastes: VENERATUR, *venerando precatur & postulat.* ¶ Ponitur & passive aliquando. Horat. lib. II. Serm. Satyr. II. v. 124

Et venerata Ceres, culmo ut consurgeret alto.

B. Ambrosius orat. 1. contra Symmach. pr. *Ipse enim solus verus Deus est, qui intimâ mente veneretur.* Et Ammianus lib. 22. c. 23. pr. *venerato numine.*

¶ Veneranter, adverb. Sedulius extremâ Historia Evangelica de Christi Adscensione:

Illi autem lætis cernentes vultibus altas
Ire super nubes Dominum, tractusque coruscos
Vestigiis calcare suis; veneranter adorant.

¶ Veneratio. Cic. de Nat. Deor. lib. 1. cap. 17 *Habet venerationem justam, quicquid excellit.* Et Plinius lib. 8. c. 1 *Religio siderum, Solisque ac Lunæ veneratio.*

¶ Venerator, der Ehre bezeuget / Verehrer. Ovid. lib. 2. de Ponto eleg. 2. pr.

Ille domus vestræ primis venerator ab annis.

Et Prudentius Apotheos. v. 292

De grege thurifero venerator.

¶ Venerabilis, veneratione dignus, Ehrwürdig. Livius lib. 6. c. 24 *Vir ætate venerabilis.* Ovid. 1. Trist. eleg. 7. v. 15

Illud amicitiæ quondam venerabile nomen &c.

Comparativ. *Venerabilior.* Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 14

Ante Larem gestet venerabilior Lare dives.

Superlativ. *Venerabilissima soror*, Salvianus Epist. 4. p. 321. edit. Rittersh.

¶ Venerabiliter. Macrobius 7. Saturn. cap. 11. extr. *Servius his dictis venerabiliter assensus obticuit.* Et Apulejus ad Asclepium sub init. *Competenti venerabiliter silentio* &c.

¶ Venerabundus, qui veneratur, Ehrerbietig. Livius lib. 5. c. 22 *Juvenes delecti, venerabundi templum iniere*, mit Ehre und Andacht. Et cap. 41 *Venerabundi intuebantur.*

¶ Advenerari, Varro lib. 1. de Re Rust. cap. 1 *Adveneror Minervam & Venerem.* Et Silius lib. 13. v. 704

Prosequiturque oculis puer advenerates euntes.

¶ Devenerari, idem quod Venerari. Ovid. Epist. Phyllidis 2. v. 18

Sum prece, thuricremis devenerata focis,

Scilicet Deos. Et Tibullus lib. 1. eleg. 5. v. 14

Somnia, ter salsa deveneranda mola.

VĔNĔTI, Galliæ Lugdunensis populi sunt, qui & *Heneti* appellati. Vide Plin. lib. 4. cap. 18. pr. ¶ 2. Sunt & Italiæ populi Trojanâ stirpe orti, qui cum Antenore & duce Trojano Heneto ex Paphlagonia egressi in imi maris Adriatici sinu consederant, & finiis Veneti atque urbis Venetæ in Adriatico ab his originem esse, consentiunt fere veteres, sive Antenore, sive quocunque alio duce ab eo appulerint. Curtius lib. 3. cap. 1 *Jamque ad urbem Ancyram ventum erat: ubi numero copiarum inito Paphlagonia intrat. Huic juncti erant Heneti: unde quidam Venetos trahere originem credunt.*

A ¶ Venetiæ, amplissima civitas in insulis sinus Adriatici, a Venetis Attilæ furorem fugientibus non infelici auspicio condita, & supra, quam credi possit, imperio atque opibus aucta, terrâ marique magnarum virium conscia, tum & Republica, multa prudentia administratâ, insignis, Venedig. *Veneti*, die Venediger. Conditæ sunt Venetiæ anno à nato Christo 556. Munsterus. ¶ *Venetiæ* Galliæ Britonum, vulgò *Vannes* dicuntur.

¶ Venetia, Venetorum in Italia regio.

¶ Vĕnĕtus. *Veneti cives*, Propert. lib. 1. eleg. 12

Quantum Hipanis Veneto dissidet Eridano.

¶ Vĕnĕtus color, cœruleus est, marinis scilicet fluctibus similis, Wasserblau / oder Eisenfarb. Vegetius de re mil. lib. 4. cap. 37 *Ne exploratoriæ naves candore prodantur, colore Veneto, qui marinis est fluctibus similis, vela tinguntur & funes: cera etiam, quâ ungere solent naves, inficitur. Nautæ quoque vel milites Venetam vestem induunt.* Hinc in ludis Romanorum *Veneta factio*, a Veneta veste ac habitu appellata. Suetonius in Vitell. cap. 14.

VĔNIA, à veniendo: vel quod peccanti veniat: vel quod per eam venire liceat; condonatio erroris, permissio, beneficium, Nachlassung / Verzeihung / Verlaub / Urlaub / res supplicio melior,

B quemadmodum Clemens dixit lib. 2. Stromat. συγγνώμη τιμωρίας κρείσσων. Virg. Æn. 1. v. 519

Orantes veniam, & templum clamore petebant.

Sie baten um Gnad. *Veniam petere*, Quintil. Declam. *Peccavi, veniam peto.* Cicero in Verr. 7. cap. 53 *Hæc si tibi tuus parens diceret, posses ab eo veniam petere, posses, ut tibi ignosceret, postulare? Bonâ ab aliquo veniâ expetere.* Ter. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 31 *Adolescens hoc à te bonâ veniâ peto*, das begehre ich von dir zu wissen / du wollest mich aber in dem nicht verdencken / wollest mirs zu gut halten / mit Verlaub. *Impetrare ab aliquo veniam culpæ*, vel *errati*, Cic. pro Ligar. cap. 1. *Cum venia tua dixero, Bonâ veniâ dixerim*, ich wil dir damit nicht zu nahe geredt haben / Valla libro 4. cap. 18. ¶ 2. *Veniam dare* est & concedere, quod petitur. Cicero pro Archia c. 2 *Quæso à vobis, ut in hoc mihi detis hanc veniam.* Ihr wollet mir dieses zu Willen seyn. Terent. Andria a. 5. sc. 3. v. 30 *Æquum postulat: da veniam.* Idem Hecyrâ a. 4. sc. 2. v. 29

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam.

Plautus Trinummo act. 2. sc. 2. v. 43

LY. - - - - *res quædam est, quam volo*
Ego me abs te exorare. PH. *Quid est? Veniam jam dare gestio.*

C. Nepos Themistocle cap. 10 *Hujus Rex animi magnitudinem admiratus, cupiensque talem virum sibi conciliare, veniam dedit:*

C id est, concessit annum, quò linguam Persicam addisceret, quod rogarat Themistocles. Idem Pausaniâ cap. 4 *Pausanias perturbatus orare cœpit, ne enunciaret, nec se meritum de illo optime proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque rebus implicitum sublevasset, maximè ei præmio futurum.* Ita locutus & alibi est. Suetonius Tiberio cap. 10 *Tunc autem honorum satietatem & requiem laborum prætendens, commeatum petiit; neque aut matri suppliciter precanti, aut vitrico deseri se etiam in Senatu conquerenti, veniam dedit.* ¶ Non tamen semper ad culpam refertur; sed sæpius etiam potestatem & petitionis concessionem approbationemque notat. Vid. Pontan. Vol. 1. Progymn. 17. p. 79. *Veniam dare*, annuere petitioni. Nepos Dione cap. 2. n. 2 *Dedit ergo huic veniam* &c. id est, in eo annuit, petitioni locum dedit, willfahren / der Bitte Statt geben.

¶ Venialis, e, veniâ dignum, das zu verzeihen ist. Ammianus lib. 28. cap. 27 *Venialem pacem poscere.* Macrob. 7. Sat. cap. 16 *Si venialis erit ista translatio.* Sidonius lib. 8. epist. 13 *Venialibus erratis implicari.* Hinc *Status venialis.* Vide præcepta Rhetorices.

¶ Veniabilis, idem. Sidon. lib. 9. ep. 1.

VENILIA, accessus maris. Varro lib. 4. de Latin. Ling. VENILIA, *unda, quæ ad litus venit*: SALACIA, *quæ ad salum redit.* Itaque his nominibus, quorum alteri à *veniendo*, alteri à

D *salo* appellatio est, incrementa maris reciproca & decrementa quotidiana designabant Romani. Vid. Scalig. Appendice ad Conjectan. Varron. p. 181. Ebbe und Fluth.

VĔNIO, venire, ἔρχεσθαι, kommen. Cic. ad Cæl. lib. 2. ep. 12 *Obviæ mihi velim sint tuæ literæ, quæ me erudiant de Republica, ne hospes plane veniam.* Sic *Venire ad urbem*, Cic. 16. fam. ep. 3. Aliquando & præpositio omittitur, præcipue Poëtis. Virgil. Ecl. 1

- - - - *rapidum Cretæ veniemus Oaxem.*

Et 2. Æn. v. 742

Nec prius amissam respexi animumque reflexi,
Quam tumulum antiquæ Cereris sedemque sacratam
Venimus.

Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 60 *Veniam Cariam.* Et, *Venire ab* aliquo, *de* aliquo, & *ex* loco. *Cum de Cumanis venissem cum imperio*, Cic. ad Att. lib. 5. ep. 13. *Ex Arabia venerunt legati*, Plin. lib. 12. cap. 14. Et, *Omnes, qui istuc veniunt, ita de tua virtute*

tute commemorant, Cic. ad Qu. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 13. *Venire in alicujus amicitiam*, Cæsar lib. 6. Gall. cap. 5. *In familiaritatem alicujus*, vel *aliquorum venire*, Cicero 7. famil. ep. 15. *In societatem laudum alicujus venire*, Idem 9. famil. epist. 14. Et, *In arbitrium & potestatem alicujus venire*, Idem 3. Verr. cap. 57. *Venire sub adspectum*, Idem de Oratore lib. 2. c. 87. *In conspectum alicujus*, lib. 10. fam. ep. 22. ad Ciceronem Plancus. *Ad aures meas venit, te* &c. ich habe erfahren/ gehöret / pro Marcello cap. 8. *Auxilio alicui venire*, Livius lib. 9. cap. 43. Et *Suppetias venire*, Hirtius B. African. cap. 5. *In complexum alicui venire*, Cicer. ad Terent. 14. famil. epist. 1. *In colloquium ad aliquem venire*, Livius lib. 25. cap. 16. *Venire in consuetudinem*, Cicer. in Pison. cap. 19. fin. *In deliberationem venire*, Quintil. lib. 2. c. 21. *In dubium*, ut, *Cæsaris acta in dubium ventura videntur*, Cicer. ad Plancum sub epist. 16. lib. 16. ad Attic. in Zweifel gezogen werden. *Venire in suspicionem*, Idem 2. de Invent. c. 10; *in controversiam*, pro Quint. c. 11; *in disceptationem*, Livius lib. 39. cap. 37, streitig werden. *Venire in periculum*, Cicero 3. Verr. cap. 27. *In discrimen existimationis*, Divinat. in Verr. cap. 23. princ. *Venire in crimen*, Terent. Hecyr. act. 3. sc. 1. extr. accusari. *Ad extrema venire*, in die äusserste Noth kommen. Livius lib. 2. cap. 47 *Ad extrema ventum foret, ni* &c. es wäre fast aus gewesen / wenn nicht ꝛc. *Ad internecionem videbatur venturum*, scil. omne nomen Ætolorum, Livius lib. 36. cap. 34. *Emolumentum ad me ex ea re venit*, Cic. pro Cluent. cap. 19, daraus gehet mir Nutz zu. *Res mihi venit hæreditate*, Idem 1. de Invent. c. 45. stirbet mir zu. Et, *Hæreditas mihi venit a patre*, Idem 3. Verr. cap. 10. Et, *Ab humili venit ad summum*, Idem in Tusculan. 2. cap. 2. *Venit mihi in opinionem*, id est, incipio opinari, Nepos in Attico c. 9. n. 6. Et, *Venit mihi in suspicionem*, id est, suspicor, Idem in Pausan. cap. 4. n. 1. *Venire in alicujus manus*, Cic. in Off. lib. 3. cap. 7. fin. Et, *Libri veniunt in hominum manus*, Quintil. præfatione ad Tryphonem. *Venire in mentem*, Cicero passim. *Venire in proverbium*, Livius lib. 40. c. 46. Et, *in proverbii consuetudinem*, Cic. 2. Offic. cap. 15. fin. in ein Sprichwort gerathen. *In hominum sermonem & vituperationem*, Idem 6. in Verr. cap. 7, den Leuten in das Maul gerathen. *In spem pacis venio*, Balbus Ciceroni sub lib. 9. ad Attic. epist. 13, ich habe gute Hoffnung zum Frieden. *Usu venire*, vide *Utor*. ¶ 2. Apud Tibullum lib. 1. eleg. 2. v. 77 [ed. Silv. eleg. 1. v. 63] *venire* pro esse, sive ὑπάρχειν, item & τυγχάνειν ponitur, quod & Scaliger notavit. Verba sunt:

Quid Tyrio recubare toro sine amore secundo
Prodest, cum fletu nox vigilanda venit.

Vigilanda venit, id est, vigilanda est. Item Propert. lib. 2 ineunte:

Unde meus veniat mollis in ore liber,

id est, in ore meo fit. Seneca Medeâ v. 686

- - - *Quærens quibus*
Mortifera veniat,

id est, futura sit. Claudianus de 4. Conf. Honorii v. 647

Quænam tot Divis veniet nurus, omnibus arvis
Et toto dotanda mari?

id est, erit, continget. Ovidius 4. Trist. Eleg. ult.

Gratia Musa tibi: nam tu solatia præbes:
Tu curæ requies, tu medicina venis.

Alcimus Avitus ad Sororem v. 168

Nec jam a me instituenda venis, qua junior ortu,
Religione prior.

Ita Zehnerus legit & Fabricius: at Sirmondus, cui est v. 145, ejectis qui spurii videntur:

Tu melius jam docta venis, &c.

id est, instituenda es, sive doctâ es. Sed hoc poëticum est. ¶ 3. Ponitur & pro *Ire*; sicut contra *Ire* pro *venire*. C. Nepos Eumene cap. 6 *Cum literas & nuncios misisset in Asiam, consultum, utrum repetitum Macedoniam veniret*. Horatius lib. 1. ep. 3. v. 19

Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum.

Terentius Adelph. act. 2. sc. 2. v. 23

Ni eò mercatum venio, damnum maximum est.

Sic, *Venire adversus aliquem*, ire est. Idem Nepos Hannibale c. 4 *Tertio idem Scipio cum collega Tiberio longe ad Trebiam adversus eum ivit*. Et paullo post: *Ibi obviam ei venerunt duo Consules* &c. ¶ 4. Venire meretrices dicuntur, cum se sistunt & sui copiam faciunt, ut Bacchis apud Terent. Heaut. act. 4. sc. 4. v. 3 *Sæpe obsecrans me, ut veniam*. Et v. seq. *Aut cum venturam dixero & constituero* &c. Propertius lib. 2. eleg. 14

- - - - *Contendite amantes:*
Sic hodie veniet, siqua negavit heri.

Et iterum eodem libro eleg. 22 v. 43

Aut si es dura, nega: si non es dura, venito.

Quin Venus ipsa a *veniendo* est dicta, de quo infra.

¶ *Ventus* participialiter, qui venit. Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 35 *Ventum gaudeo*. Vide infra *Adventus*.

¶ Venitur, ventum est, impersonale, man kömmt / es ist kommen. Plinius lib. 9. epist. 13 *Venitur ad me: consurgo*. Cicer. 2. Offic. cap. 9 *In discrimen ventum est*. Et Horat. lib. 1. epist. 7. v. 71 *Ut ventum ad cœnam est*.

¶ Ventito, ventitare, frequentat. offt kommen. *Sæpius ventitare in agrum*, Plinius lib. 18. cap. 29. *Domum ventitare*, Cic. famil. 11. epist. 27.

¶ Advenire, ankommen/ herzukommen. *Advenis modo?* Terent. Hecyr. 3. sc. 5. v. 8. *Optatò advenis*, Idem Andr. 3. sc. 3. pr. Et, *Advenire in tempore*, Andr. a. 5. sc. 6. v. 10. *Per tempus advenire*, ibid. a. 4. sc. 4. v. 44. *Opportune advenis*, Idem Heaut a. 1. sc. 2. v. 5. Sed, *Advenerunt literæ*, pro allatæ sunt, Suet. Vesp. cap. 7. *Advenientes & crescentes morbi*, Cic. 2. de divin. c. 29.

¶ Advĕna, æ, qui aliunde advenit, *hospes*, ein Frembling / ein Einkömling. Cic. 1. de Orat. c. 58 *Ne in nostra civitate peregrini atque advenæ esse videamur*. Et contra Rull. 2. cap. 34 *Nos hinc Româ qui veneramus, jam non hospites, sed peregrini atque advenæ nominabamur*. Ter. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 44 *Est e Corintho hic advena anus paupercula*. Et de fœmina Silius lib. 4 v. 767

- - - *quos condidit advena Dido.*

¶ Plin. lib. 20. c. 23 *Advenas æstatis* ciconias dixit & grues, die im Sommer ankommen.

¶ Adventītius, adventitium, est, quicquid quacunque occasione & ratione aliunde nobis accedit, alles / was anders woher auff uns kommt / zufällt. Contrarium est *suum, proprium, insitum*, ut, *Adventitia pecunia, bona*, quæ non jure successionis aut hæreditatis, sed ab extraneis & insperato accedunt. Cic. pro Leg. Manil. c. 9 *Adventitiis regum & nationum copiis adjuvari*. Idem de finib. lib. 5. c. 21 *Adventitiis & extremis adjumentis uti*. Et, *Transmarina atque adventitia doctrina*, Seneca Consolat. ad Helviam cap. 5. *Leve momentum in adventitiis rebus est, & quod in neutram partem magnas vires habeat: nec secunda sapientem evehunt, nec adversa demittunt*. ¶ 2 *Adventitia*, vel *adventoria cœna* dicebatur, qua amicos peregre redeuntes, aut longo intervallo ad se invisentes amici excipiebant. Sueton. in Vitellio c. 13 *Famosissima super cæteros fuit cœna ei data adventitia a fratre* &c. Huc videtur allusisse Martialis præfat. lib. 12 *Ne quid tamen advenienti tibi ab urbe & exigendi negarem, imperavi mihi, quod indulgere consueveram: & studui paucissimis diebus, ut familiarissimas mihi aures tuas exciperem adventoria sua*. Eadem cœna & *viatica* dicebatur. Vide Turneb. lib. 2. c. ult. & lib. 30. c. 26. Vide & Scalig. lib. 2. Auson. c. 19. & 24, itemque Torrent. ad supra allegatum Suetonii locum.

¶ Adventor, adventores, pro convivis advenientibus, Plaut. Asin. a. 2. sc. 2. v. 92, & Apul. lib. 10. Metamorph. p. 248.

¶ Adventorius, a, um. *Adventoria cœna*, Martial. d. l. *Adventoria epistola*, de qua Scal. Lect. Auson. d. l.

¶ Adventus, ûs, Zukunfft/ Ankunfft. Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 29 *Ad cœnam vocant, adventum gratulantur*. Sic, *Adventus in urbem*, Cic. pro Lege Man. cap. 5, & *ad urbem*, pro Milone cap. 19. Idem 3. Tusc. cap. 14. pr. *Præmeditatio futurorum malorum lædit eorum adventum*. ¶ Terent. Phorm. act. 1. sc. 3. v. 2 *In mentem ejus adventi venit*, ἀρχαϊκῶς secundâ declinatione.

¶ Advento, adventare, herzukommen / herbeykommen / ut, *Adventare & prope jam adesse debes*, Cicero ad Attic. lib. 4. epist. 17. Et, *jam tempus adventat*, die Zeit kömmt herbey / herzu / Idem 1. de orat. cap. 45. Sic & de rebus aliis, *Adventat Reipublicæ excidium*, Tacit. Hist. lib. 4. c. 13. *Morti adventanti obviam procedere*, Cic. 5. Tusc. c. 19.

¶ Antevenire, prævenire est. zuvor kommen. Sallust. in Jugurth. c. 48 *Magnis itineribus Metellum antevenit*. ¶ 2. Est malo imminenti occurrere, züvorkommen. Idem Jugurth. cap. 88 *Explorare itinera regum, consilia & insidias eorum antevenire*. Et Plautus in Casin. act. 2. sc. 3. pr. *Omnibus rebus ego amorem credo antevenire*, id est, antecellere. Sallust. in Jugurth. cap. 4 *Qui antea per virtutem soliti erant nobilitatem antevenire*. übertreffen.

¶ Circumvenire, proprie circumire, item cingere, circumdare. Unde militare verbum fit, quod undique cingere atque concludere significat. Cæsar lib. 2. de Bello Civili c. 34 *Quorum primum impetum equites hostium non tulerunt. Sed admissis equis ad suos refugerunt: relicti ab iis, qui una procurrerant, levis armaturæ, circumveniebantur, atque interficiebantur ab nostris*. Et paullo post: *omnesque jam se ab equitatu circumveniri arbitrabantur*. Et capite sequenti: *Fabius à proximis militibus circumventus interficitur*. Usus & alibi sæpius est. ¶ Quod autem plerumque ex dolo & insidiis fit, ut aliquis undique cingatur; verbum hoc ad fraudes & insidias sæpius significandas adhibetur. Et nonnunquam quidem vocabulo adjecto, quo doloso agi indicatur, ut, *dolo circumveniri*, Justinus lib. 27. cap. 1. n. 7. Et, *insidiis circumventus*, Idem lib. 10. cap. 1. n. 7, ac Nepos Hannib. cap. 4. n. 3. Aut *per insidias*, ut apud Cæsarem est lib. 1. Gall. Bell. cap. 42. Et rursus Justinus, *periculo ancipiti circumventus*, lib. 26. cap. 1. n. 10; sæpe tamen etiam absolute hoc sensu usurpatur, sine apposito fraudis aut insidiarum nomine. Cicero pro Quintio cap. 31 *Acerbum est ab aliquo circumveniri, acerbius a propinquo*, betrogen / hintergangen werden. *Circumvenire & opprimere*, Idem in Verr. 6. c. 8. Sed *circumvenire leges* est in fraudem legum aliquid facere, Lege 123. fin. Dig. de Legat. 1.

¶ Circumventio, deceptio. Lege 17. Dig. de Minorib. *allegatio circum-*

circumventionis adversarii. Pluraliter *circumventiones* Augustinus dixit de Civ. Dei lib. 22. c. 22. A

¶ Circumventor, deceptor. Lampridius in Alexandro cap. 66 *Amicos sanctos & venerabiles habuit, non circumventores sui, non irrisores*, &c.

¶ Circumventorius. Augustinus Confession. lib. 3 c. 3 *circumventoria obsequia dæmoniorum.*

¶ Convenire, congregari, zusammen kommen / zusammen treffen. *Convenire in unum*, Pompejus Ciceroni sub epist. 6. lib. 8 ad Atticum. Et ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 4 *Multa convenerunt, quæ mentem exturbarent meam.* Sed *Convenire ad aliquem*, Cæs. 1. Civ. c. 13. *Multitudo hominum convenit ad hoc judicium*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 5. Et *Convenire ad exequias*, Idem pro Quint. cap. 15. Et Tacit. 4. Historiar. cap. 68 *Galliarum civitates in Remos convenêre*, eine Versamlung halten. ¶ 2. Sed, *Convenit inter nos*, wir seyn eins mit einander. Livius lib. 2. c. 23 *Non modò inter patres, sed ne inter consules quidem ipsos conveniebat*, stimmeten nicht zusammen. Et cum præpos. CUM. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 34 *Hæc fratri mecum non conveniunt*, ist mit mir nicht eins. Et Cic. de fin. lib. 3. c. 22 *Posterius priori non convenit*, stimmet mit dem nicht überein. Tacitus 1. Hist. c. 27 *Quæ significatio coëuntium jam militum convenerat.* Id est, convenerat inter ipsos, si id significaretur, indicio fore, B coire jam milites & cœtus facere. Suetonius de eadem Othone cap. 6 *quod signum convenerat.* Nepos Hannibale c. 6 *In colloquium convenit, conditiones non convenerunt.* ¶ 3. Est & meretricium, ut, *venire*: id est, corporis sui copiam facere. Terent. Hecyr. act. 1. sc. 2. extr.

- - - *nam constitui cum quodam hospite,*
Me esse illum conventuram.

Loquitur Philotis meretrix. Arnobius lib. 7 *Amant suos fœtus, & gignendis conveniunt liberis.* Apulejus lib. 6. Miles. *Interim Cupido solus interioris domûs unici cubiculi custodiâ coërcebatur acriter, partim ne petulanti luxuriâ vulnus gravaret, partim ne cum sua cupita conveniret.* Hinc & *Conventus* pro concubitu ponitur Arnobio lib. 2. Vide Elmenhorstii Indicem Apulejanum.

¶ 4. *Convenire pacto*, Livius lib. 24. cap. 6. Et lib. 1. c. 3 *Pax ita convenerat, ut Hetruscis Latinisque fluvius Albula finis esset.* Et, *Convenire de pretio*, Quintil. lib. 4. c. 2. des Handels eins werden. *Conveniunt mores*, Terent. Andr. a. 4. sc. 2. v. 13, einerley humeurs seyn. Et ibid. a. 5. sc. 4. v. 39 *Nomen non convenit.* Cic. in Hortensio: *Vereris, ne non conveniat nostris ætatibus oratio, quæ spectat ad hortandum?* sey nicht gemäß. *Convenit numerus, quantum debui*, Terent. Phorm. a. 1. sc. 2. v. 3, trifft ein / ist abgezahlt. Cic. pro Rosc. Am. c. 23 *Nemo erat, in quem ea suspicio conveniret*, diesen Verdacht konte man auff keinen haben. Terent. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 3 *In me quidvis harum rerum convenit*, kan auff mich gedeutet werden. ¶ 5. *Convenire aliquem*, C einen besuchen / zusprechen. Cicero fam. lib. 5. ep. 11 *Eam, si opus esse videbitur, conveniam.* Et lib. 4. ep. 2 *Posthumia tua me convenit.* Et ad Att. lib. 16. ep. 3. pr. *Convento Antonio Tiburi.*

¶ Convenit, impersonale, idem quod decens & conveniens est. Ter. in Eun. a. 3. sc. 2. v. 41 *Haud convenit unà ire amicam cum imperatore in via*, es schicket sich nicht / stehet nicht wohl. *Neque enim licet aut convenit*, &c. Brutus Antonio lib. 11. fam. ep. 3.

¶ Conveniens. *Aptum & inter se conveniens*, Cic. 1. Off. cap. 40, füglich / das sich schicket.

¶ Convenientior, convenientissimus. Valer. Max. lib. 3. cap. 3 *Quid facto Mutii convenientius?* Plin. lib. 3. epist. 18 *Convenientissimum bono civi.* Et Paneg. ad Trajan. c. 87 *Parenti publico convenientissimum, nihil cogere.*

¶ Convenienter, beqvem / gemäß. *Congruenter naturæ convenienterque vivere*, Cic. 3. de fin. c. 7. Et, *Loqui convenienter ad statum præsentem*, Livius lib. 23. c. 5. Et Ovidius lib. 3. de arte am. v. 545 *Scilicet ingenium placida mollitur ab arte,*
Et studio mores convenienter eunt.

Id est, tales sunt, qualia sunt studia. Superl. Augustinus epist. 3 *Convenientissime defendenda est tantæ gratiæ dispensatio.* Idem Civ. Dei lib. 18 c. 44 *utroque numero significari convenientissime potuit.* D

¶ Convenientia, proportio, Gleichförmigkeit / Gleichmässigkeit / ut, *Convenientia partium*, Cic. 1. off. c. 4.

¶ Inconveniens, incongruens, unfüglich / unbeqvem. Phædrus lib. 3. fab. 14 *Non inconveniens corpus.* Seneca de vita beata c. 12 *Desinant inconvenientia jungere, & virtuti voluptatem implicare.*

¶ Inconvenienter. Augustinus lib. 2 de Trinit. cap. 9 *Ipsa mutabilitas non inconvenienter mortalitas dicitur.* Idem de Genesi ad liter. lib. 11 cap. 15 *Cui testimonio non inconvenienter aptatur etiam illud*, &c.

¶ Convenæ, qui ex diversis gentibus in unam, seu gentem, seu civitatem convenerunt. Usus eo nomine Cicero est lib. 1. de orat. c. 9 *Romulus pastores & convenas congregavit.* Et Aurelius Victor de viris illustr. *Romulus asylum convenis patefecit.* Et Singulari numero Ammianus lib. 15. c. 13 *convenâ undique multitudine.*

¶ Conventicius, idem, qui convena. *Patres conventicii*, Plautus Cistell. a. 1. sc. 1. v. 42.

¶ Conventio, nomen est generale, pertinens ad omnia, de quibus homines inter se agunt, transiguntque, ein Vertrag. Apul. Apol. p. 542 *Præter hac ea conditione factam conventionem, si nullis ex me susceptis liberis vita demigrasset, ut dos omnis apud filios ejus Poncianum & Pudentem maneret* &c. Et Sen. de Providentia c. 2 *Fortis & egregia fati conventio.*

¶ Conventa, orum, idem. Cic. 1. off. cap. 7 *Dictorum conventorumque constantia & veritas fides est.* Sic *Frangere conventa* Silius dixit lib. 1. v. 10.

¶ Conventare, frequentativum. Solinus cap. 40 [Salmas. c. 27] de Byzaceno agro: *Externos ibi plurimos conventasse.*

¶ Conventus, multitudo dicitur in unum coacta locum, eine Versamlung / Zusammenkunfft / Reichs-Tag / Land-Tag. *Honestissimus conventus*, Quintil. lib. 1. c. 2. *Conventus senatorum*, Cic. 4. fam. ep. 13. *Celeberrimo virorum mulierumque conventu dies festos anniversarios agere*, Idem 6. Verr. c. 48. *Indicere conventûs*, Land-Tage / Reichs-Tage ausschreiben / Liv. lib. 38. c. 29. Et, *Conventûs agere*, Land- oder Reichs-Tage halten. Cicer. 7. Verr. c. 11 *Ex iis oppidis, in quibus prætores consistere & conventus agere solent.* De varia hujus vocis significatione adscribendus locus Festi est, qui ita habet: CONVENTUS, inquit, *quatuor modis intelligitur. Uno, cum quemlibet hominem ab aliquo conventum esse dicimus. Altero, cum significatur multitudo ex pluribus generibus hominum contracta in unum locum. Tertio, cum a magistratibus judicii caussa populus congregatur. Quarto, cum aliquem in locum frequentia hominum supplicationis aut gratulationis caussa colligitur.* Ad tertiam significationem quod est, sciendum, Romanos in certas partes, seu diœceses, seu circulos, ut appellamus hodie, (in gewisse Kreiße/) divisisse provincias; in iis partibus igitur constituisse oppida, ubi jus diceret magistratus Romanus eo concitis civitatibus reliquis, qui ejus diœceseos essent, (die in denselbigen Kreiß gehöreten.) Hujusmodi itaque loca constituta dicundo juri in provinciis, seu dicasteriis, *Fora*, item *conventus* dicebant. Plinius lib. 3. c. 1 *Juridicos conventus:* & lib. 5. c. 28 extr. *Jurisdictiones* appellat: sed cap. seq. *Conventus.* Ita hac voce Cæsar passim usus est: ut lib. 2. de B. Civ. cap. 19, 20 & 36. & lib. 3. de C. B. cap. 21, 29, 32, &c. Multa etiam hujusmodi conventuum mentio in Inscriptionibus vetustis, quas prætermittimus. Solebant autem *conventus* isti à Proconsulibus Prætoribusque provinciarum hiberno anni tempore agi: æstatem enim rei militari tribuebant. Cæsar 1. de B. Gall. extremo: *Cæsar una æstate duobus maximis bellis confectis maturiùs paullò, quam tempus anni postulabat, in hiberna, in Sequanos exercitum deduxit: hibernis Labienum præposuit: ipse in citeriorem Galliam ad conventûs agendos profectus est.* Ubi Ciacconium vide. Sed & Sigonium, si lubet, lib. 1. de antiquo Jure Provinciarum cap. 1. & lib. 2. p. 149. Sed, *ex pacto & conventu ab aliquo discedere*, id est, ex conventione.

¶ Conventiculum, diminutivum, Cic. pro domo sua c. 28 *Plebi urbanæ majores nostri conventicula, & quasi concilia quædam voluerunt.*

¶ Disconvenire, Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 99
Æstuat & vitæ disconvenit ordine toto.

¶ Disconveniens, inconveniens. Lactantius de Ira Dei c. 3 *Est disconveniens, ut ejusmodi potestate sit præditus, qua noceat & obsit; prodesse vero & benefacere nequeat.*

¶ Contravenire, id est, contra aliquem venire. Cæs. 6. de B. G. cap. 29 *Si qua ex parte contravenitur, acie instructa depugnare.* Cicero in Tuscul. lib. 1. cap. 23. *Facile sum passus, ne in mentem quid contraveniret, ita isti faveo sententiæ:* hoc est, ne quid, quod contrarium esset, in mentem mihi veniret.

¶ Devenire, descendere, herab kommen. *Speluncam deveniunt*, Æneid. 4. v. 166. Servius Sulp. ad Cic. lib. 4. fam. ep. 5 *Quoniam in eam fortunam devenimus*, dieweil es dazu kommen ist. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 5. v. 2 *Menedemi miseret me tantum devenisse ad eum mali*, daß ihm ein so groß Unglück zu Hause kommen ist. *Devenire in manus victoris*, Cic. 7. fam. ep. 3. *Devenire in medium certamen atque discrimen*, de orat. lib. 1. cap. 1. Et, *Devenire ad Senatum*, in Verr. 7. c. 47.

¶ Evenire, cadere, accidere, usu accidere, fürfallen / sich zutragen. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 1. v. 105 *Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi*, so wäre es dir darzu nicht kommen. In Phorm. act. 1. sc. 2. v. 15 *Evenit, senibus ambobus iter ut esset.* Et in Heaut. a. 4. sc. 5. v. 17 *Evenire ex sententia*, gerathen / nach Wunsch ergehen. *Evenire bene ac feliciter, prospere*, wohl glücken / Cic. pro Muræn. princ. & in famil. lib. 3. ep. 12. Et de orat. 2. c. 55 *Forte evenit, ut in Privernati essemus*, es hat sich ohngefehr zugetragen. *Ut plerumque evenit*, Idem pro Planc. c. 6. Et, *Incommoda eveniunt improbis*, Idem de fin. lib. 1. c. 16. Et Plautus Sticho a. 1. sc. 3. v. 57 *Damna eveniunt maxima mihi.* Et Menæch. prolog. v. 67 *Illi divitiæ evenere maximæ.* Sed, *Usu evenire*, quemadmodum & *usu venire*, Cic. 5. de Fin. c. 2. sich gewöhnlich zutragen. *Eventum procul videre*, Tibull. lib. 2. eleg. 5. v. 11. Inservit etiam imprecationibus. Petronius fragm. Trag. pag. 22 *Ædilibus male eveniat, qui cum pistoribus colludunt.*

¶ Eventus, 4. declinationis in utroque numero, quicquid casu aut fortuna eveniunt. ¶ 2. Item exitus & rerum finis, ein Zufall/

Zufall/ das Ende und Ausgang eines Dinges. *Incertus temporis eventus*, Cicer. pro Quintil. cap. 26. *Varii bellorum eventus*, Virgil. 10. Æneid. v. 160. *Consilia primùm, deinde acta, postea eventus exspectantur*, Cicero 2. de Oratore cap. 15. Idem ad Attic. lib. 9. epist. 6. extr. *Fortiter quemvis eventum ferre*. Et lib. 6. fam. epist. 21 *Ad omnem eventum paratus sum*. Et Balbus ad Ciceronem sub lib. 9. epist. 8 ad Atticum: *Etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu non ex voluntate a plerisque probari solent*. Livius lib. 22. cap. 39 *Eventus stultorum magister est*, mit Schaden wird man klug. Malo accepto, stultus sapit, vide alibi. Sed, *facta ab eventu notare*, significat de rebus judicare & pronunciare, cum primum evenere, in dicto Ovidii Epist. Phyllidis 2. v. 86

Exitus acta probat, careat successibus opto,
Quisquis ab eventu facta notanda putat.

¶ Eventum, i, & Eventa, orum, idem. sic enim Cicer. in Partitionibus: *Cujusque facti & eventi caussam ponere*. Idem ad Attic. lib. 9. epist. 5 *Semper caussæ eventorum magis movent, quam ipsa*. Et lib. 5 famil. epist. 12 *Fabula rerum eventorumque meorum*. Late patet hoc nomen, & plura complectitur, de quibus ita Lucretius l. 1. v. 455

Servitium, contra libertas, divitiæque,
Paupertas, bellum, concordia, cætera quorum
Adventu manet incolumis natura abitisque,
Hæc soliti sumus, ut par est, EVENTA vocare.

¶ Invenire, consilio vel casu reperire, ut Valla exponit, quasi venire in aliquid, hinter etwas kommen/ erfahren/ erfinden. Plaut. in Cistell. act. 4. sc. 2. v. 93 *Quod quæritabam filiam inveni meam*. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 63 *Hoc tute melius quanto invenisses Thraso*, id est, excogitasses. *Invenitur apud auctores*, & *in auctoribus*, Plinius lib. 14. cap. 13. pr. *Neque certum inveniri potuit*, hoc est, sciri. *Invenire principium*, Terent. Heaut. act. 5. sc. 4. v. 21. *Viam invenire* Idem Eun. 2. sc. 2. v. 16. einen Anfang/ Weg treffen. *Caussam invenire*, Heaut. act. 5. sc. 2. v. 36, Ursach vom Zaun brechen. *Remedium cui rei invenire*, Terent. Phorm. 4. sc. 3. v. 11 Rath finden. *Inventum reddere*, sicut, *Reddere effectum, adductum*, pro invenire, efficere, locutio eidem familiaris est. Vide Phorm. act. 3. sc. 3. v. 26. ¶ 2. Invenire pro cognoscere etiam sumitur: von einem etwas erfahren/ quemadmodum & *reperire* usurpatur. Plautus Capt. 3. sc. 4. v. 106

AE. *Satin' istuc mihi exquisitum est, fuisse hunc servum in Alide?*
Neque esse hunc Philocratem? AR. *tam satis, quàm nunquam hoc invenies secus.*

Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 8. v. 6 *Scis Pamphilam meam inventam civem*; id est cognitam. Idem Heaut. a. 4. sc. 1. v. 42 *Quid nunc suspicare aut invenis de illa?* ¶ 3. Invenire pro acquirere etiam ponitur. Terent. Eunuch. a. 2. sc. 1. v. 4

Unum tam aliquid invenire facilè possis Phædria,
Quàm hoc peribit.

Et Heaut. act. 4. sc. 7 extrema:

Mihi nunc relictis rebus inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

Et act. 5. scen. 4 v. 17 *Ut serves, quod labore invenerit*. Horat. ad Pisones de Arte Poet. v. 170

Quærit & inventis miser abstinet, & timet uti.

Apud Græcos similiter εὑρίσκειν, labore suo aliquid consequi significat, ut Ulpianus ad Demosthenem observat.

¶ Inventum, eine Erfindung/ ein neues Fündlein. Ter. in Heaut. a. 4. sc. 6. v. 7 *Ut te omnes dii* &c. *cum istoc invento atque accepto perdant*. Cic. pro Mur. c. 29 *Æmuli inventorum Zenonis Stoici*. Plinius l. 34. c. 17 *Galliarum invento*.

¶ Inventio. Idem 1. Tuscul. cap. 25 *Inventio atque excogitatio*. Quintil. libr. 3. cap. 3 *Exstant libri duo Ciceronis de Inventione*.

¶ Inventiuncula, diminutivum. Quintilian. l. 8. c. 5 *Plerique etiam minimis inventiunculis gaudent*.

¶ Inventor, qui deprehendit aliquid & invenit, Erfinder. *Inventor veritatis, & quasi architectus beatæ vitæ*, Cic. de fin. l. 1. c. 10. *Inventor voluptatum*, Terent. in Eun. a. 5. sc. 8. v. 5.

¶ Inventrix, Erfinderin. ut, *Princeps & inventrix belli Minerva*, Cicer. de natura Deor. l. 3. c. 21. *Inventrix & magistra legum*, Idem in Tuscul. l. 5. c. 2. *Inventrices doctrinarum Athenæ*, Idem de oratore l. 1. c. 4.

¶ Inventarium, non satis Latina vox, certe ab eruditis non recepta: quod vel Ulpianus significat lege 7 Dig. de administrat. Tutor. *Tutor, qui repertorium non fecit, quod vulgo inventarium vocant, dolo fecisse videtur*. Duo hic notanda veniunt: Unum, receptum quidem *inventarii* vocabulum Ulpiani ætate, non probatum tamen satis fuisse, & vulgo tantum usurpatum; Alterum, *Repertorium* potius dicendum esse.

¶ Adinvenire. *Adinventa animo*, Cic. de nat. Deor. l. 2. c. 60. id est, excogitata.

¶ Adinventio. Paullinus Nolan. Epist. 50. [al. 43.] ad Augustinum n. 12 *Promunt conceptis ab eorum spiritu adinventionibus*. Et Ambrosius in Psalm. 51. v. 12 *Viscera animæ adinventiones sensuum sunt*.

¶ Adinventor. Sic Cyprianus Epist. 68. cap. 10 vertit ἐφευρετὴς, Rom. 1. v. 30. ubi vulgatus interpres *inventores* transtulit.

¶ Redinvenire, Tertullian. de Anima c. 46.

¶ Intervenire, ad ipsum colloquium & actionem quasi ex insidiis venire, darzu kommen/ darzwischen kommen. Terent. in Prolog. Hecyr. *Hæc cum data est nova, novum intervenit vitium, & calamitas*. Cicer. ad Attic. lib. 15. ep. 11 *Quam orationem tum ingressus essem, Cassius intervenit*. Livius lib. 23. c. 18 *Plures cecidissent, ni nox prœlio intervenisset*. Sic etiam *intervenire aliquorum orationi, negotio*, dicimus, ut, *Intervenit iis cogitationibus regni cupido*, Idem Livius l. 1. c. 6. Et Terent. in Heaut. act. 2. sc. 2. v. 40 *Interventum est de improviso mulieri*. ¶ 2. Intervenire & incedere est. Suetonius Claudio c. 38 *Inauditos & innoxios relegavit: quod ille adversus privatum se intemperantius affuisset: hic in ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cocta vendentes multasset, villicumque intervenientem flagellasset*.

¶ Interventus, nomen, das Einfallen/ Darzwischenkunfft. *Noctis interventus*, Cæs. 3. Gall. cap. 15. Et, *Nullo malorum interventu*, Cic. 1. nat. Deor. cap. 40. *Interventu arbitri*, Lege 7. Dig. de tributar. act. § 1.

¶ Interventio, Jureconsulto est intercessio, & interpositio fidei, seu fidejussio, Lege 7 Dig. de Minoribus § 3. Et Lege 13 Cod. Theodos. de Hæreticis: *sine ulla gratiæ interventione pellantur*.

¶ Interventor, der einen überfället/ überläuffet/ qui intervenit & impedimento aliquid agenti est. Cicer. de Fato cap. 1 *Omnis fere nostra in his deliberationibus consumebatur oratio, idque sæpe alias, & quodam liberiore & magis vacuo ab interventoribus die*. Jureconsultis *interventores* sunt, qui pro aliis interveniunt, alienæque obligationi accedunt. Vide Leg. 3. Dig. de peculio § 9.

¶ Obvenire, fürkommen/ & quoquo modo contingere, wiederfahren/ ut, *Provincia Verri sorte obvenit*, Cicer. 4. Verr. cap. 6. durchs Looß zukommen. Sic, *Obvenit hæreditas*, vel *obvenit aliquid hæreditate*, durch Erbschafft anfallen/ ansterben. Varro de re rust. lib. 1. cap. 12 *Quid potero facere, si istiusmodi mihi fundus hæreditate obvenerit?* *Obvenit occasio*, Curtius libr. 8. cap. 6. pr.

¶ Obventio. *Obventio redituum*, apud Jureconsultos, e. gr. Lege 1. Dig. de exercitoria act. §. 15 *Exercitorem eum dicimus, ad quem obventiones & reditus omnes perveniunt*. Adde Leg. 7 § 1 Dig. de usufr. & quemadm.

¶ Obventicius, forte obveniens. Opponitur *Provocaticio* apud Tertullian. adv. Marc. l. 2. c. 3.

¶ Pervenire, eò quo volumus, vel imus, venire, an oder zu etwas kommen. *Mature cum exercitu aliquo pervenire*, Cicero pro Mur. cap. 9. Idem pro Syll. cap. 4 *Ad propositum mihi honoris finem nondum perveneram*, das Ziel. Et lib. 2. off. cap. 8 *Ad unum tanta licentia nunquam pervenisset, nisi multorum impunita scelera tulissemus*. Idem in Topic. cap. 6 *Ejus morte pecunia illa ad me pervenit*. Et Quintilian. lib. 2. cap. 17 *In portum salva nave pervenire*. Idem lib. 1. cap. 3 *Ad maturam frugem pervenire*. Et Cicero de divin. lib. 1. cap. 23 *Ad annum septuagesimum pervenit Cyrus*, hat erreichet/ erlebet. Et pro Syll. cap. 5 *Nullus de hoc nuntius ad me, nullum indicium pervenit*, ist für mich kommen. Et in 6. Verr. cap. 28 *Ad aures ejus, nescio quomodo, hæc res pervenerat*. Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 44 *Sine me pervenire quo volo*, hoc est, sine me dicere, quod maxime cupio, laß mich ausreden/ und darauf kommen/ das ich sagen will.

¶ Postvenire. Plin. l. 18. c. 25. pr. *nunc præcurrente tempestatum significatu, nunc postveniente*.

¶ Prævenire, zuvor kommen. Livius lib. 24. cap. 21 *Prævenerat non fama solum, qua nihil in talibus rebus est celerius, sed nuntius etiam* &c. *Prævenire alicujus desiderium*, Idem lib. 8. cap. 16. Tmesis in hoc exemplo Virgilii observetur Eclog. 8. vers. 17

Nascere præque diem veniens age Lucifer almum.

¶ Præventus, passive. Claudian. de 4. Conf. Honorii v. 10

Nuntius ipse sui longas incognitus egit
Prævento rumore vias.

¶ Præventor. Ammian. l. 18. c. penult. [Vales. f. 206] *Superventores & Præventores*, ut ordines militares describit.

¶ Provenire, procedere, herfürkommen. Plaut. in Pseud. act. 1. scen. 5. v. 155 *Qui in scenam provenit novo modo, aliquod novum inventum adferre addecet*. ¶ 2. Hinc & pro *succedere* usurpatur. Tacitus 2. Histor. cap. 16 *Inani auxilio etiamsi provenisset*. Sed & ipsi homines *Bene* aut *Nequiter provenire* dicebantur, quibus res vel pulchre, vel secus succederent. Cujus formulæ aliquot exempla apud Plautum legas. Ita *proventum alicui cupere* Apulejus dixit Apologiâ, pro, ut res succedant feliciter. *Favet*, inquit, *Ruffino Æmilianus & proventum cupit*. ¶ 3. Plerumque autem provenire idem est, quod nasci seu produci, ut Plin. l. 9. c. 10. extr. *Neque aliud ibi animal provenit*, allda kommt kein ander Thier fort.

Cic. de Senect. c. 6. ex Poeta: *Provenitunt oratores novi stulti adolescentuli.* Ovid. 1. Tristium eleg. 1

Carmina proveniunt animo deducta sereno.

Plin. l. 8. ep. 19. extr. *Studia hilaritate proveniunt.*

¶ Proventus, reditus, Einkommen / Nutzung. *Proventus frugum, lactis*, Plin. l. 20. c. 12. *Proventus Poetarum*, Plin. Jun. lib. 1. epist. 13. *Calamitatum & miseriarum proventus*, Unglück genug. Nonius enim in hac voce ait: *Proventum etiam malarum rerum dici veteres voluerunt.*

¶ Revenire, redire. Plautus in Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 33 *victis hostibus, legiones reveniunt domum.* Idem eadem fabula act. 3. sc. 2. v. 61 *rursus reventum in gratiam.* Tacitus 3. Annal. c. 24. extr. *Ut quis ex longinquo revenerat miracula narrabant.* Et Cic. 1. de Orat. c. 38 *Cum miles domum revenisset, egissetque lege in hereditatem paternam.* Et cap. 40 *Si quis se se liberasset, ac postea domum revenisset.* Item Apulejus Apolog. pag. 311 *Postquam Alexandria revenerit.*

¶ Subvenire, adesse, adjuvare, succurrere, opem ferre, zu Hülffe kommen. Terent. in Adelph. act. 2. scen. 1. pr. *O populares, ferte misero atque innocenti auxilium, subvenite inopi.* Cicero 15. famil. epist. 4 *Cum eo animo venissem, ut provinciae, si ita tempus ferret, subvenirem.* In Verr. 6. cap. 17 *Homini jam perdito, & collum in laqueum inserenti subvenire*, einem verlohrnen Menschen / und der den Strick schon am Halse hat / zu Rettung und Hülffe kommen. Et pro Cluent. c. 2 *Acrioribus saluti suae remediis subvenire.*

¶ Subventare, frequentativum, Plaut. in Rud. act. 1. scen. 4. v. 11 *Spes bona, obsecro, subventa mihi.*

¶ Subventor, nomen, auxiliator. Inscriptio apud Gruter. p. 459. n. 1. POPVLI SVBVENTORI. & p. 1095. n. 7. SVBVENTORI CIVIVM NECESSITATIS.

¶ Supervenire, unversehens über etwas kommen / oder zu etwas / ut, *Supervenire laetitiae alicujus*, Livius l. 34. c. 40. Horat. in epistolis l. 1. epist. 4. v. 14

Grata superveniet, quae non sperabitur, hora.

¶ 2. Est & militare verbum, & ex inopinato ingruere, atque opprimere significat, überfallen. Virgil. 12. Æn. v. 353

Hunc procul ut campo Turnus conspexit aperto,
Ante levi jaculo longum per inane secutus,
Sistit equos bijuges, & curru desilit, atque
Semianimi lapsoque supervenit & pede collo
Impresso, dextrae mucronem extorquet.

Curtius lib. 5. cap. 13 *Si festinaret sequi, palantibus superventurum.* Justinus lib. 2. cap 11 *Caverent, ne fortius mansisse, quam dimicasse videantur. Nec exspectandum ut ab hoste circumvenirentur, sed dum nox occasionem daret, securis & laetis superveniendum.* Non semel ita & Ammianus hoc usus est verbo: & Vegetius, qui has ipsas invasiones repentinas *superventus* vocat. Gratius cum accusativo construxit vi praepositionis, ex qua hoc verbum compositum est, Cyneg. v. 185

Sic canis illa suos taciturna supervenit hostes.

¶ Superventus, nomen, Plin. lib. 25. cap. 2. *Observatum est inflammari vulnera ac morbos superventu eorum, qui pedibus iter confecerint.* Et Vegetius lib. 1. cap. 21 *Sic diurno vel nocturno superventu equitum barbarorum multos exercitus scimus frequenter afflictos.*

¶ Superventor. Unde *Superventores*, militum ordo, apud Ammianum sub fin. l. 18. Vide paullo ante *Praeventor.*

VENOR, venari, feris insidiari, ἀγρεύειν, jagen. Cicer. 2. fam. epist. 11 *De Pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter.* Et, *Venari pisces*, fischen / Plin. lib. 8. cap. 1.

¶ *Venari apros in mari*, Proverb. de opera frustra impensa. Vide Chiliad. Plaut. in Stich. act. 1. scen. 2. v. 82 *Stultitia est pater, venatum ducere invitas canes.* ¶ 2. Idem verbum, quemadmodum & cognatum *Aucupari*, ad alia non ineleganter transfertur, & pro captare, ambire usurpatur, sich bewerben / nach was trachten. *Venari laudem modestiae in aliqua re*, Auct. ad Herenn. l. 4. c. 3. Et Horat. l. 1. epist. 1. v. 77 - - - *sunt qui*

Crustis & pomis viduas venentur avaras.

Loquitur de captatoribus sive haeredipetis. Idem Epist. 19. ejusdem libri v. 37

Non ego ventosae plebis suffragia venor.

Eleganter Phaedrus lib. 4. fab. 4

Quidam decedens tres reliquit filias,
Unam formosam & oculis venantem viros.

Sic *venaturam oculis facere*, Plautus dixit Milite glorioso act. 4. scen. 1. v. ult.

¶ Venatio, Jagt. *Piscatu, aucupio, venatione vitare cruditatem*, Cicer. de finib. lib. 2. c. 8. Idem lib. 2. offic. cap. 16 *Prodigi qui ludorum venationumque apparatu pecuniam profundunt.* Quo in loco venationes illae capiendae sunt, quae in Amphitheatro exhibebantur populo inter alia spectacula, (de quibus Lipsius de amphitheatro,) non quae in silvis celebrabantur; quae non improbandae, si habeantur cum modo, propter utilitates quas afferunt. Horatius l. 1. Epist. 18. v. 49

Romanis solenne viris opus, utile famae,
Vitaeque & membris

Venationem esse scribit: & lib. 2. Satyr. 2. vers. 9 *Venationem* inter Romanorum nobilium exercitia diserte refert. Seneca quidem de Constantia Sapientis cap. 2 scribit: *Feras consectari, venatoris agrestisque est.* Sed ibi *agrestis* est, non qui ingenio tali, sed qui in agris & ruri colat. Quorum proprium hoc censet maxime: non quod in aliis culpae sit, sed laudi illis, si strenue venentur. Taciti quoque 2. Annal. cap. 56 de Zenone, Polemonis filio, verba sunt: *Is prima ab infantia instituta & cultum Armeniorum aemulatus, venatu, epulis & quae alia barbari celebrant, proceres plebemque juxta devinxerat.* Quae minime eo accipienda, ac si barbarum plane & alienum politi & elegantis hominis studio censuerit, venari feras; sed quod in ea re dediti maxime barbari, hoc est, non Romani essent, ac summam ibi positam laudem reputarent. Quid elegantius cultiusque Plinii Junioris ingenio fuit? Atqui illum non modo literarum elegantias omnes, sed feras quoque sectatum, ex epistolis ejus cognoscimus, qui & venationis studium in Trajano laudat Panegyrico ejus cap. 81. Atque is Tacito non modo aequalis, sed amicus etiam & studiorum socius fuit. Itaque non alienum Romanorum procerum moribus, venari. Vid. Brisson. de Regno Persarum lib. 2. Tiraquell. de Nobilit. cap. 37. Vituperium habes apud Joannem Sarisberiensem, sed de abusu ea omnia capienda.

¶ De *venatione direptionis*, quae dicebatur, cum diversi generis ferae immittebantur in circum, populo diripiendae, legendus Salmasius ad Probum Vopisci, itemque ad Capitolinum in Gordianis, ubi errare docet, qui *venationem direptionis*, quae & *Silva* dicebatur, cum *Pancarpo*, qui vocabatur, confunderent. ¶ Venatio autem dicitur non modo ipse venandi actus; sed praeda etiam quae venando parata, & pro ferina ponitur; quemadmodum *Aucupii* etiam vox usurpatur, de quo supra. Wildbrate / Wildpret. Sed haec ratio posterioris Latinitatis propria fuit, quae *venatum* & *venationem* distinguebat, & *venatum* actionem, *venationem* vero praedam seu praemium ejus, hoc est, captas feras appellabat: quod Casaubonus ad Lampridii Severum observat. Vide & Salmasium ad Capitolini Antoninum, nec non Langlaeum in otio semestri, itemque Savaronium in Sidonii lib. 4. epist. 9. ubi etiam notat, venationem Clericis ac Monachis auctoritate canonum interdictam fuisse. Sed tamen ita & Livius lib. 35. cap. 49 *Est autem res simillima coenae Chalcidensis hospitis mei, boni, & sciti convivatoris, apud quem solstitiali tempore comiter accepti, cum miraremur, unde illi eo anni tempore tam multa & varia venatio.* Celsus lib. 5. de Medic. cap. 26 *Et avis, & venatio, & suilla elixa dari potest.* Et cap. 28. ejusd. libri: *Excepto apro, omnis venatio.* In quibus locis VENATIO carnem ferinam designat. Atqui Livius Augusti Scriptor, & Celsus aetati ei proximus.

¶ Venatura, Plaut. Milite Act. 4. sc. 1. extr. *Viden' tu illam oculis venaturam facere atque aucupium auribus?*

¶ Venatus, ûs, nomen, das Jagen / Jagt. Plinius lib. 8. c. 16 *Quos venatus, aucupia, piscatus alebant.* Cicer. in Tuscul. c. 34 *Labor in venatu, cursus, sudor, fames, sitis*, &c. Et Columella procemio Operis pag. 7 *Romuli proles assiduis venatibus exercitata.*

¶ Venator, Jäger. Cicer. Tuscul. lib. 2. cap. 17 *Pernoctant venatores in nive, in montibus uri se patiuntur.* J. Scoppa ex quodam fragmento incerti auctoris notat, *Venatorum* genera quatuor esse. 1. *Investigatorum*, qui animalium vestigia investigant. 2. *Indicatorum*, qui latibula noverunt. 3. *Insidiatorum*, qui insidias & casses parant. 4. *Alatorum*, qui equo succussante sensimque insultante clamoreque animalia terrent, ne aliorsum, quam per medias tendiculas fugam arripiant. Cum his confer, quae de quatuor Venatorum officiis dicta sunt ex Isidoro, in *Premo.*

¶ Venatrix, Virg. 1. Æneid. v. 319

Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix, &c. Als eine Jägerin.

Et, *Dea venatrix*, Diana, Ovid. 2. Metamorph. v. 454.

¶ Venaticus, *Canis venaticus*, ein Jagthund. Cic. in Verr. 6. c. 13 *Mirandum in modum canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia & pervestigabant.*

¶ Venaticius, ut venatorius. Ammianus aliquoties dixit *praeda venaticia* l. 29. c. 18, & l. 30. c. 3. ed. Grut. Atque ita etiam Lindenbrog. & Vales.

¶ Venatorius, *Retia venatoria*. Jäger-Garn / *Culter venatorius*, ein Weydmesser / lemmate epigrammatis 31. l. 14. Martialis. *Galea venatoria*, Nepos Datame c. 3.

¶ Venabulum, cuspis vel lancea venatoria, Jäger-Spieß. Plin. l. 7. c. 56 *Pilum venabula invenisse dicunt.* Virgil. 4. Æn. v. 131

Retia rara, plagae, lato venabula ferro.

Martial. l. 14. epigr. 31 *Longo venabula rostro.* Et, *Venabulo transverberari*, Cic. l. 7. famil. epist. 1.

¶ Pervenari. Plaut. in Mercat. act. 4. sc. 5. v. 3 *Defessus sum urbem totam pervenarier.*

VENTER,

VENTER, pars corporis sub diaphragmate a pectore ad pubem, ἡ κοιλία, der Bauch. *Venter abdomine tardus*, ein Schmeerbauch/ Wanst/ (vide *Abdomen*) apud Juvenal. Satyr. 4. v. 107. *Venter projectus*, Sueton. Neron. cap. 51. *Flatus, crepitus ventris*, apud eundem Claudio cap. 32. *Ventris impetus*, i. e. cacandi necessitas, was einem Noth thut/ apud Victorem juniorem in Nerva. *Sistere fluxiones ventris*, Plin. lib. 23. cap. 5: stopffen. quod *ventrem tenere*, Celsus lib. 4. cap. 19 dixit. *Solvere ventrem*, Stulfertig machen / Idem lib. 3. cap. 18. quod *ventrem movere*, Suetonius dixit Nerone cap. 33. *Venter adstrictus, liquidus, laxus*, contraria. ¶ 2. Stomachum notat. Juvenalis Satyr. 11. vers. 40 *Rebus mersis in ventrem*, vide *Mergo*. Horat. l. 1. Epist. 15. v. 32 A

Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.

Seneca Epist. 108 *Libebat circumscribere & gulam, & ventrem*. Idem in Epist. 21. ad Lucil. sub fin. *Venter præcepta non audit, poscit, appellat, non tamen molestus creditor, parvo dimittitur, si modo das, quod debes, non quod potes.* Celebratur a Plutarcho de tuenda valetudine pag. 131. & Gellio illud etiam Catonis, *Venter caret auribus*, γαστὴρ ὐκ ἔχει ὦτα, Vid. Chiliad. Persius in Prologo:

Magister artis ingeniique largitor Venter, &c.

Et Horat. lib. 1. Epistola 12. v. 5

Si ventri bene, si lateri, &c.

¶ 3. Fœtum in utero. Ovid 11. Metam. v. 311 *Complevit sua tempora maturus venter.* Ventrem ferre, trächtig gehen. Varro lib. 2. de R. R. cap. 4 *Sus bis parit in anno: quaternis mensibus fert ventrem.* Adde Brissonium de S. V. exemplis pluribus hoc illustrantem. ¶ 4. Claudianus Mamertus lib. 1 cap. 24 de Statu animæ, *intra quendam ventrem memoriæ* dixit, id est capacitatem. Vide Barthium ibi. ¶ 5. *Ventrem facere* de pariete usurpatur apud Alphenum JCt. lege 17 pr. D. Si serv. vindic. *Si quando inter ædes binas paries esset, qui ita ventrem faceret, ut in vicini domum semipedem, aut amplius procumberet.* B

¶ Ventriculus, qui cibos excipit, & alterat, situs est sub diaphragmate, figura rotunda, oblonga, sed nonnihil ampliore fundo, der Magen. *Stomachus*, canalis est, per quem cibus vehitur, der Eingang in den Magen. vide *Stomachus*. Cic. 2. de natura Deor. cap. 54 *Pars concipitur cordis parte quadam, quam ventriculum cordis appellant: cui similis alter adjunctus est, in quem sanguis a jecore per venam illam cavam influit.* Pluraliter *ventres*. Augustinus epist. 86 *quantum honoris & utilitatis ventribus tribuat.*

¶ Ventriosus, sive *Ventruosus*, & *Ventrosus*, quod capacem ventrem habet. Plautus Asinar. act. 2. sc. 3. v. 20

Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventriosus.

Plinius lib. 14. cap. 21 *dolia ventruosa ac patula* dixit. Et Vet. Gloss. *Ventrosus*, προγκοιλος, προγάστωρ, der einen grossen Wanst hat. C

¶ Ventralis, ad ventrem pertinens. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 8 *Si in ventrem receptæ sint* [species acres & calidæ,] *solvitur vis earum ventralis humoris alluvione, qua fiant dilutiores.*

¶ Ventrale, fascia, qua venter operitur, ein Furtuch / Schürtze/ item *funda*, vide Cujacium l. 10. observat. c. 26.

¶ Ventricola, qui gulæ & ventri servit. Augustinus epist. 86 *voracitas & ebriositas ventricolarum*: & interjectis nonnullis ibidem: *qui ventricolas tanquam magnus jejunator accusat.*

VENTUS, a veniendo: ἄνεμος aër commotus & agitatus, aëris unda fluens, fluxus aeris, ex arido & sicco terræ halitu natus, Wind. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 39 *Aer effluens huc & illuc ventos efficit.* Sic *Ventus vehemens*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 45. *violentus*, Lucret. lib. 5. vers. 1225. ein starcker Wind. *Agitari vi ventorum*, Cicer. pro Cluent. cap. 49. *Consurgunt venti*, Æneid. 5. v. 20. *Ventus increbrescit*, Cicer. 7. fam. ep. 21. extr. wird starck. *Venti silent*, Seneca Medea v. 627. *Venti ferentes, secundi, obsequentes*, guter Wind / qui a puppe & secundum nos spirant, die nachgehen und das Schiff treiben. Seneca de vita beata cap. 22 *Si illum* (sapientem) *afficiunt divitiæ & exhilarant, ut navigantem secundus & ferens ventus, ut dies bonus, ut in bruma ac frigore apricus locus.* Sed, *Ventus vertit*, der Wind setzt um/ gehet aus einem andern Loch. Cæsar lib. 3. de B. Civ. cap. 26. extr. *Incredibili se felicitate auster, qui per biduum flaverat, in africum se vertit.* Sed, *Dare terram* ventus dicitur, quam secundante eo tenere licet. Petronius: *Siciliam modo ventus dabat: Sæpissime Italici litoris possessor Aquilo convertebat huc illuc obnoxiam partem.* Metaphor. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 1 *Cæsaris venti valde sunt secundi*, es gehet ihm alles zu Glücke. Et in Pison. cap. 9. simili figura: *Alios ego vidi ventos, alias prospexi procellas, ut qui maximis turbinibus Reipubl. navim gubernarim, salvamque in portum collocarim.* ¶ 2. *Ventum popularem quærere in re aliqua*, quod &, *auram popularem captare*, dicitur, id est, plausum & favorem inanem vulgi sibi conciliare. Cicer. pro Cluentio cap. 47. pr. *Omnes intelligimus, in istis subscriptionibus ventum quendam popularem esse quæsitum.* ¶ 3. *Ventis dare, credere*, pro oblivioni tradere, notissima & vulgatissima locutio est: quam in proverbium abiisse Servius notat ad illud Virgil. 10. Æneid. v. 652 D

- - - *nec ferre videt sua gaudia ventos.*

Horatius lib. 1 ode 26

Musis amicus tristitiam & metus,
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis.

Idem fere est *ventis loqui*. Ammianus libr. 15. cap. 9 *Quanquam utilia moneret & necessaria; ventis tamen loquebatur incassum.* vergeblich/ ohne Frucht. ¶ 4. *In vento scribere*, similiter, ut, *in aqua scribere*, proverbialiter de iis dicitur, quæ duratura non sunt, Catullus Carm. 71. de inconstantia fœminei amoris:

In vento & rapida scribere oportet aqua.

¶ Ventulus, Terentius in Eunuch. act. 3. scen. 5. vers. 47. *Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito*, wehe ihr Lufft zu.

¶ Ventosus, ut, *Ventosissima regio*, Livius lib. 36 cap. 43. pr. ein Land / das viel Windes hat. *Utrem ventosissimum* dixit Apulejus Apolog. pag. 309. Et Tacitus Germ. cap. 4 *Germania ventosior, qua Noricum & Pannoniam adspicit*, windicher. Metaphorice inconstantiam, nec non interdum cum arroganti jactantia conjunctam significat. Sic *ingenium ventosum* Livius dixit lib. 42. cap. 30. Et *Homo ventosus*, vanus, levis, inconstans est. Brut. ad Cicer. lib. 11. epist. 9 *Inprimis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mittas.* Sic, *Imperium populare & ventosum*, Idem Philipp. 11. cap. 7. Horatius lib. 1. epist. 19. vers. 37

Non ego ventosæ plebis suffragia venor.

Ovid. l. 2. Amor. eleg. 9. v. 49 de Cupidine:

Tu levis es, multoque tuis ventosior alis;
Gaudiaque ambigua dasque rapisque fide.

Qui nulla certa ratione ductus, modo hoc, modo aliud movet, *ventosus* dicitur, qui idem & *Levis* & *inanis*. Ita *ventosa loquacitas*, inanis est, quæ præter verba nihil habet: apud Petronium legitur. Horatius valde signate l. 1. Ep. 8. v. 12

Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.

Quod autem de arrogantia & superbia, quam nonnunquam adsignificat, supra diximus, ejus exemplum habes apud Vopiscum in Saturnino: *Sunt enim Ægyptii (ut satis nosti) viri ventosi, furibundi, jactantes.* Plin. Paneg. c. 31 de iisdem: *Superbiebat ventosa & insolens natio.* Atque ita etiam

¶ Ventositas, jactantia, quod Fulgentii est lib. 2. Mytholog. c. 17, *Ventositatis inanem speciem præsumit.* Et Augustin. de Doctr. Christ. l. 4. c. 6 *non ventositate, sed soliditate.*

¶ Ventose, adverb. Apulejus l. 10. p. 248 *pulvilli ventose delicata pluma tumentes*, paussende Federküssen.

¶ Ventilo, ventilare, ventum excitare, lufften/ schwencken/ Propert. l. 4. eleg. 3. v. 50

Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem.

Ventilare frumentum, worffen/ Plin. lib. 18. cap. 30. *Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum*, Juvenalis Satyr. 1. v. 28. Et Silius lib. 17 v. 510 *ventilat incendia flatus.* Metaphorice, *Ventilari lingua quasi seditionis flabello*, Cicer. pro Flacco cap. 23.

¶ Ventilare etiam dicuntur gladiatores, cum proludentes brachia jactant & arma, aeremque percutiunt vane, & ita ventum faciunt, wenn sie ein Auffheben machen. Seneca Epist. 117 *Quam stultum est, cum signum pugnæ acceperis, ventilare? Remove ista lusoria arma: decretoriis opus est.* Idem lib. 7. nat. Quæst. cap. 13 extremo, id *manum exercere, & in ventum jactare brachia* dixit. Virgilius 5. Æneid. de Darete provocante ad pugnam, & præludente v. 375

- - - *caput altum in prælia tollit,*
Ostenditque humeros latos, alternaque jactat
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.

Plane ita Apostolus, cum de eadem re loqueretur, ὐκ ἀέρα δέρων ait: i. e. non aerem cædens. Vide & Lipsium 2. Saturnal. cap. 19. ¶ Tralate pro inquirere dicitur Lege 6. Cod. de Maleficis & Mathematicis & Magis: *Multi Magicis artibus usi elementa turbare, vitam insontium labefactare non dubitant: & manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos.* MANES ACCITI, umbræ mortuorum carminibus magis evocatæ ab inferis. Boethius lib. 3. Consol. Phil. metro 11

Hæret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina.

i. e. excutiente per disquisitionem. Metaphora a ventilatione frumenti sumitur.

¶ Ventilator, qui frumentum ventilat, Columell. l. 2. c. 10 *Faba, quæ longius emittetur, pura eo perveniet, quo ventilator eam jaculabitur*, qui & præstigiator est, ein Gauckler. Quintilianus l. 10. c. 7 *Constant miracula illa in scenis pilariorum ac ventilatorum.* Sic præfectus Romanum martyrem vocat *ventilatorem urbis*, apud Prudentium v. 78.

¶ Ventilabrum, vannus, eine Schwinge/ Wurff-Schauffel. Columell. l. 2. c. 10 *Acervus paleis granisque mistus, ventilabris per longius spatium jactatur.* A

¶ Eventilare, idem quod ventilare. *Frumenta eventilata mundiora sunt,* Columell. l. 1. c. 6.

VĔNŬLUS, apud Virgil. 8. Æneid. v. 9 legatus est Turni ad Diomedem:

Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem,
Qui petat auxilium, &c.

VĒNUM, a veneo, ventum, t, extrito: igitur male per, æ, scribitur: neque enim & vændo scribimus. *Venum ire,* Gell. lib. 7. cap. 4. *Venum dari,* Liv. pro vendi. Vide supra in *Vendo* & *Veneo* dicta. Dubitare tamen possis de Supini forma, quum & alios casus admittat. Tacitus certe dixit lib. 13. cap. 51. num. 5 *veno exercere;* & lib. 14. cap. 15, 2 *posita veno irritamenta luxus.* Et alia forma Venui habere, feil haben. Apulejus lib. 8. Elmenh. p. 210, Pric. p. 166 *Eum rogavit unus e nostris, haberetne venui lacte,* ultima voce neutro genere posita, quam aliis libris *lac;* itidem aliis *lactem,* legimus. In priore autem *venui,* vel *vænui,* magnus est codicum consensus.

¶ Venundo, venundāre, hinc compositum est, quod & *venum dare* divise scribi potest, verkauffen/ zu kauffen geben. Tacitus l. 14. c. 33, 5 *Capere, venundare, belli commercium.* Idem Agricola c. 28 *Quos per commercia venundatos, & in nostram usque ripam mutatione ementium adductos* &c. Propertius lib. 3. eleg. 19. v. 21 B

Tuque o Minoa venundata, Scylla, figura.

¶ Venundatio. Gloss. Cyrilli: *Venundatio,* πρᾶσις.

VĔNUS, Stella, Lucifer, Hesperus, der Abend- und Morgen-Stern. Cicer. lib. 2. de nat. Deor. cap. 20 *Infima est quinque errantium terræque proxima stella Veneris, quæ* φωσφόρος *Græce, Lucifer Latine dicitur, cum antegreditur Solem: cum subsequitur autem, Hesperus.* ¶ 2. Venus amorum, gratiarum, pulchritudinis, deliciarum & voluptatum omnium Dea, Jovis filia, *nostris,* Latinis, quemadmodum scribit Cicero; *sic dicta, quod ad res omnes* (nimirum ornandas & commendandas) *veniat* vel ideo a *veniendo,* quod libenter dat. *Venire* enim meretricum est, de quo supra. *Almam Venerem* Virgilius dixit, quia dea generationis est. Unde & libidinem significat, sive cupiditatem coëundi. Terent. in Eunuch. act. 4. scen. 5. v. 6 *Sine Cerere & Libero friget Venus.* Jejunis enim lascivire haud expedir. Saturitatem libido sequitur, & inde *Satietatis comitem* Cyprin seu Venerem Plutarchus dixit. Vide etiam supra in *Satietas* productum a nobis Petronii locum, qui huc pertinet. *Inhibere Venerem,* Plinius libr. 20. cap. 7. Virgil. 3. Georgic. vers. 209

Sed non ulla magis vires industria firmat, C
Quam Venerem & cæci stimulos avertere amoris.

¶ 3. Quin ipsa συνουσία sive concubitus *Venus* appellatur, das Beyliegen. Et ita non raro Lucretius usus. Tacitus de Germania cap. 20 *Sera juvenum Venus, eoque inexhausta pubertas.* Ovid. de Pont. lib. 1. epist. 10. v. 33 *Veneris damnosa voluptas.* Plura autem cognomina sortita Venus amorum Dea: vel a locis, ubi culta, ut, *Erycina, Cypria, Amathusia, Paphia,* &c. vel ex aliis causis: ut *Calva,* quod eo tempore, quo urbs obsessa a Gallis fuit, tormenta ex capillis mulierum facta, ut Lactantius docet lib. 1. cap. 20. Vid. ibi Gallæus pag. 109. 119. Item *Armata,* quæ Lacedæmone consecrata fuit, de qua idem Lactantius de 1. & Prudentius 2. contra Symmach. vers. 534. *Limnesia* sive *Limenia,* quæ portubus præest. Est & *Hortensis* appellata, sive ἐν κήποις, ut Græci vocant, quod hortis præesse credebatur, tum quia generationis, tum quia amœnitatis & deliciarum Dea habebatur. De ea Pausanias in Atticis, qui tamen se ejus nominis rationem ignorare fatetur, Lucianus in Meretriciis Dial. 7. . Nævius pro rebus, quibus præsidet, usurpat. Ita enim ille apud Festum in *Coquus:*

Coquus edit Neptunum, Venerem, Cererem.

Ubi panis significatur per *Cererem,* pisculenta per *Neptunum,* olera per *Venerem,* teste Plauto, Varrone, Plinio. Platonici duplicem Venerem statuebant, *cælestem* alteram, alteram *Vulgarem.* De utraque Apulejus Platonicus Apologiâ: *Mitto,* inquit, *dicere alta i la & divina Platonica, rarissimo cuique piorum gnara, cæterum omnibus profanis incognita, geminam esse Venerem Deam, proprio quamque amore, & diversis amatoribus pollentem. Earum alteram,* VULGARIAM, *quæ sit percita populari amore, non modo humanis animis, verum etiam pecuinis & ferinis ad libidinem imperitare, ut immodico trucique perculsorum animalium serva corpora complexu vincientem; alteram vero* CAELITEM VENEREM, *prædita quæ sit optimati amore, solis hominibus & eorum paucis curare, nullis ad turpitudinem stimulis vel illecebris sectatores suos percellentem. Quippe ejus amorem non amænum & lascivum, sed contra incomtum & serium pulchritudine honestatis virtutis amorem amatoribus suis conciliare,* &c. Hujus *Cælestis Veneris* Pausanias etiam in Bœoticis & Atticis, itemque Lucianus meminit paulo ante citato loco. Sicuti autem *duplicem Venerem,* ita *Amorem* D quoque *duplicem* fecerunt, alterum cælo, alterum mari ortum. Vide præter alios Lucianum Demosthenis Encomio. VENEREM & AMOREM SUSURRONES, ΨΙΘΥΡΙΣΤΑΣ, dedicavit Theseus, quod Phædra, Hyppolitum exosa, in ejus aures plurima insusurrasset, accusationis loco futura. Vide Maussacum in Harpocrationis Lexicon pag. 177. & seqq. *Venus Palatina* a M. Bruto L. Crassus Orator dictus est in jurgio: *Venus* quidem, quia instar Veneris, haberet in atrio suo columnas peregrini marmoris: *Palatina* autem, quia in Palatio habitaret, Auctor Plinius lib. 36. cap. 3. ¶ *Venus* pro gratia & venustate, Gunst und Lieblichkeit. Quintil. l. 6. c. 4 *Quod cum gratia quadam & Venere dicitur.* Idem l. 10. cap. 1 *Veneres dicendi.* Et l. 4. c. 2 *Exornare narrationem gratia & Venere.* Vide Barth. ad Claudianum p. 1050.

¶ Per blanditiam amatores amicas suas *Veneres* etiam appellare solebant. Virgilius Eclogâ 3. vers. 68 *Parta meæ Veneri sunt munera,* id est, Galateæ, quæ mihi pro Venere est. ¶ In lusu talorum *Venus* dicebatur jactus, qui talos omnes diversa figurâ ostentabat. Hunc qui jaciebat, vincebat. Vid. qui de talorum lusu scripserunt, supra in *Talus* citati. Eundem cum *Basilico* fuisse putat magnus Turnebus. Vide & Senio in *Sex.*

¶ Vĕnĕrius, & Venereus, *Veneria sacerdos,* pro Veneri sacrata, Plaut. Rud. act. 2. sc. 3. v. 20. *Voluptas Venerea,* Cic. in Tuscul. c. 32. Et, *Venereus jactus,* de quo modo dictum. *Venereæ res,* Nepos Alcib. extr. pro impudicis, lascivis, impuris.

¶ Venerea, ἀμάρυγος, Vet. Gloss.

¶ Veneris portus, oppidum Galliæ est inter Pyrenæi promontoria, quod *Aphrodisium* Strabo, *Veneris templum* Ptolemæus appellat. Vadian. in Melam.

¶ Vĕnustus, um, à Venere dictum est χαρίεις. *Venusti* autem & a forma & a moribus dicuntur, quibus amorem & gratiam sibi conciliant. Est enim *venustas* & pulchritudinis species, de qua infra dicemus. ¶ 2. Quin & a successu rerum *venusti* dicuntur pro felicibus. Vide *Invenustus.* ¶ 3. Ab ingenio etiam & fertilitate leporum saliumque in dictis *venusti* dicuntur. Seneca lib. 1. Controversiar. 2. sub fin. *Audiebat eum Scaurus, non tantum disertissimus homo, sed venustissimus, qui nullius unquam impunitam stultitiam transire passus est. Vultus adeo modestus, adeo venustus* &c. lieblich/ holdselig/ freundlich/ Terent. in Andr. act. 1. scen. 1. v. 93. *Gestus corporis venustus,* Cicer. de Clar. Orat. cap. 55. *Sermo urbanus & venustus,* pro Domo cap. 34. *Sententia dulcis & venusta,* Idem de Clar. Orat. cap. 95. *Venustum est omne, quicquid cum gratia quadam & Venere dicitur,* ut Quintil. pronunciat lib. 6. cap. 3. pag. 473. Comparatio ex dictis partim constat. Unum addidisse sufficiat. *Venustius quiddam,* Cicer. in oratore c. 23. & l. 15. ad famil. epist. ult. *læta fiunt, narrante te, venustissima.* Adde Suetonii locum mox in *Venustas* indicandum.

¶ Venustulus, diminutivum, Plaut. in Asinar. act. 1. scen. 3. vers. 70.

¶ Venuste. Cœlius Ciceroni l. 8. epist. 4 *Mihi videtur illud perquam venuste cecidisse.* Quintilianus l. 6. c. 3. *Omnia venustissime finxit.*

¶ Venustas, Weiberschöne. Pulchritudinis species, quæ in non magno corpore est, & mulierem magis quam virum decet. Ad justam enim, & quæ cum majestate quadam conjuncta sit, pulchritudinem, & apta proceritas corporis requiritur: quæ ubi deest, *venustus* quidem quis dici, *pulcher* proprie non potest. Cicer. 1. de off. cap. 36 *Cum pulchritudinis duo genera sint, quorum in altero* VENUSTAS *sit; in altero* DIGNITAS; *Venustatem muliebrem dicere debemus,* Dignitatem *virilem.* Sueton. Augusto cap. 79 *Forma per omnes ætatis gradus venustissima fuit.* Non dicit *pulcherrima;* sed *venustissima:* brevis enim statura Augustus fuit, ut ibidem tradit. Idem Nerone cap. 55 *Vultu pulchro magis, quam venusto:* PULCHRO, cui non minus auctoritatis quam gratiæ inesset, ut alibi loquitur. Vide supra *Dignitas.* C. Nepos Eumene cap. 11 *Neque tam magno corpore, quàm figura venusta.* ¶ 2. Sed & morum suavitas & amabilitas, quæ ex *comitate* maxime nascitur, *Venustas* dicitur. Lieblichkeit. Terentius in Hecyr. act. 5. scen. 4. vers. 17 *Antiquam tuam venustatem obtines,* du bist noch die alte freundliche rc. *Festivitas & venustas dicendi,* i. e. gratia & suavitas, Cicero de Orat. lib. 1. cap. 57. Et, *Agere cum dignitate & venustate,* Idem ibidem cap. 31. *Lepore & venustate affluere,* Idem in Verr. 7. cap. 54. ¶ 3. Venustas, felicitas est, Terent. Hecyra act. 5. sc. 4. v. 8

Quis me fortunatior, venustatisque adeo plenior?

Vide post in *Invenustus.*

¶ Venustare, zieren/ lieblich machen. Nævius apud Fulgentium Expos. Serm. antiq. in MYROPOLAE: *Unguentum largitus est, quo me venustarem.* Obsoletum. Inde

¶ Convenustare, ejusdem significatus, æque rarioris usus. Martianus Capel'a extremo lib. 2. in metro:

Aurora primo convenustans habitu.

¶ Devenustare, idem est ac deformare. Gellius lib. 12. cap. 1 *Tan-*

Tanquam pulchritudinis sibi insignia devenustet. Symmachus lib. 1. epist. 79 *Nihil fieri patior, quod actuum tuorum gratiam devenustet.* A

¶ Invenustus, illepidus, sine gratia & favore: Et cui amores male procedunt, ut Muretus ex Luciano interpretatur ad illud Terentii in Andr. act. 5. sc. 1. v. 11 *Adeone hominem esse invenustum, aut infelicem quenquam, ut ego sum?* Der kein Stern oder Glück im Buhlen hat. Græcis ἀναφρόδιτος. Unde & pro quovis *infelice* dicitur: quemadmodum contrà ἐπαφρόδιτος *venustus, felicem* notat. Quod Nonius quoque observavit. Sane Sylla ob successus rerum maximos, quos tribuebat fortunæ, apud Romanos cognomento FELICEM, apud Græcos ἘΠΑΦΡΟΔΙΤΟΝ se nominabat, ut Plutarchus auctor est lib. de fortuna Romana, pag. 318. Cur autem ἐπαφρόδιτος sive *venustus* FELIX? Quia, ut idem gravissimus auctor ibidem subjicit, πλεῖστον τῆς Ἀφροδίτης οὐ νὺξ, κατὰ Μένανδρον, ἀλλὰ τύχη μετέσχηκεν, *Veneris* (amorum) *maximam partem non nox, ut visum Menandro, sed Fortuna capit.* Vide Turnebum etiam lib. 22. cap. 8. & Lipsium ad illud Senecæ 2. de Beneficiis cap. 28 *Ille non est mihi par virtutibus, nec officiis, sed habuit suam Venerem.* Catullus epigr. 11 *Sordida res & invenusta.*

¶ Invenuste, illepide, unfreundlich / nicht lieblich. Gellius lib. 17. cap. 12 *sententiola invenuste lusit.* Et Apulejus de Mundo p. 70 *invenuste vivere.* B

VENUSIA vel Venusium, oppidum Apuliæ, Horatii Poetæ patria, qui inde *Venusinus* dicitur. Horat. 2. Satyr. 1. v. 35 *Nam Venusinus erat finem sub utrumque Colonus.*

VĒPRES, ris, ab Æolico βρῶπες, pro ῥῶπες, mascul. rubum significat, sentem seu spinam, Dorn-Hecken. Cic. 5. Tuscul. cap. 23 *Septum undique & vestitum vepribus, & dumetis, indagavi sepulcrum.* Virgil. 3. Georg. v. 444

Hirsuti secuerunt corpora vepres.

Ovid. lib. 5. Metam. v. 628

Aut leporis qui vepre latet hostilia cernit
Ora canum.

¶ Veprēcula, dimin. Cic. pro Sextio cap. 33. *Illa ex vepreculis extracta nitedula.* Vide *Nitedula* in *Niteo.*

¶ Veprētum, Hecke oder Dornbusch. Columell. lib. 4. cap. 32 *Arundo vepretis commodius, quam mediis agris ponitur.*

VER, eris, ab Æolico βὴρ, ἔαρ, prima, & temperatior anni pars, der Frühling / Lentz oder Vorsommer. Tribus discernitur partibus. Est enim *Ver primum* vel *novum*, initium scilicet temporis verni, *Adultum*, hoc est, progressus, & *præceps*, vel *præcipitans*, quod & *extremum* dicitur, finis & in æstatem transitus, das Ende des Lentzens / Ciceroni, Livio & Cæsari. Servius in 1. Georgic. v. 43 *Anni quatuor sunt tempora divisa in ternos menses: ipsorum talem fecerunt discretionem, ut priore mense* VER NOVUM *dicatur: secundo* ADULTUM: *tertio* PRAECEPS, *sicut etiam Sallustius dicit ubique,* NOVA AESTAS, ADULTA, PRAECEPS. *Sic Auctumnus* NOVUS, ADULTUS, PRAECEPS. *Item Hiems* NOVA, ADULTA, PRAECEPS, *vel* EXTREMA. *Unde est, extremæ sub casum hiemis.* Hactenus Servius. *Vere ineunte*, Cicer. de Senect. cap. 15. Et ibidem cap. 19 *Ver tanquam adolescentia significat, ostenditque fructus venturos.* Et, *Adolescere ver*, Tacitus dixit Annal. 13. cap. 36. Arist. lib. 1. Ethic. Μία γὰρ χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ οὐδὲ μία ἡμέρα, quod Mantuanus in Somnio Romano v. 7 vertit C

Ver non una dies, non una reducit hirundo.

¶ *Ver sacrum* dicebatur & multitudo juvenum, quæ armis instructa mittebatur domo, ad novam quærendam patriam, coloniasque instituendas, de quo videndus Pithœus in adversariis est lib. 1. cap. 6; & pecus, quod proximo vere natum foret, voto consecratum ad immolationem, ut Festus in *Mamertini*; & Paullus ex Festo in *Ver sacrum* clarissime tradit. Diversas significationes ita conciliat Jo. Vorstius ad Justin. 24. cap. 4, ut censeat, proprie ad pecus devotum pertinere: inde transferri ad homines aliò emittendos ex eodem voto. Hinc Justinum voculam addere, metaphoræ argumentum *VELUT ver sacrum.* Pecoris autem fuisse, ex Livio quoque constare potest, apud quem lib. 34. cap. 44 ita censetur: *Ver sacrum videri pecus, quod natum esset inter Cal. Martias, & pridie Cal. Majas.* Erat autem voti publici genus, periculo imminente factum. De hominibus vide Dionys. Halicarn. lib. 1. cap. 16. [Gr. fol. 13] Adde Bernegg. in d. l. Justini. D

¶ Verculum diminut. Plaut. Casin. Act. 4. sc. 4. v. 15.

¶ Vernus, ut, *Vernum tempus*, Cic. 5. Tusc. cap. 13. *Flores verni* Tibull. lib. 2. eleg. 1. *Rosa verna* Propert. lib. 3. eleg. 5. vers. 22.

¶ 2. Et *vernum* absolute pro tempore verno. Plin. lib. 19. cap. 3. princ. de tuberibus: *tenerrima verno esse.*

¶ Vernalis, idem, apud posterioris Latinitatis scriptores. Venantius Fortunatus hymno paschali v. 9

Terra ferax vario fundit munuscula fœtu,
Quum bene vernales reddidit annus opes.

Vernales opes, i. e. flores, frondes, gramina, ut Buchnerus interpretatur. Sedulius de Invocatione post exordium:

- - - *Si currere mustum*
Vernali sub sole velis.

Plura de hoc verbo Secundis nostris Curis tradidimus pag. 321.

¶ Verno, vernare, dicuntur quæ primum florem, frontemve emittunt, grünen / blühen / ut, *Arbores vernantes*, Plinius lib. 22. cap. 22. *silvæ vernantes*, Senec. Herc. Oet. 380. *Vernat ager*, Martial. lib. 9. epigr. 55. Idem lib. 2. epigr. 61

Cum tibi vernarent dubiâ lanugine malæ.

Id est, pilos emittere inciperent, da dir der Bart anhub zu wachsen oder auszuschlagen. Petronius: *Vernantesque comas tristis ademit hiems.* Venantius Elegiâ de resurrectione Salvatoris:

Cum bene vernavit, reddit & amnis opes.

In quo procul dubio ad illud Ovidii 5. Fastor. v. 263 respexit:

Cum bene floruerint segetes, erit area dives:
Cum bene floruerit vinea, Bacchus erit.

¶ Vernatio dicitur, cùm angues membranam corporis, quam situs hibernus obduxerat, per vernum tempus exuunt, & *nitidi vernant*, ut Plinius loquitur lib. 8. cap. 27. Idem lib. 29. cap. 6 *Anguium adeps ærugini mistus ruptas oculorum partes sanat: & membrana sive senectus vernatione exutâ claritatem facit.* VERNATIONE i. e. per vernationem, sive illum se renovandi actum. Idem lib. 30. cap. 3 *Anguinæ vernationis membrana cum oleo tædaque resinâ calefactâ*, &c. ¶ 2. Sed & ipsa membrana, quam vere serpentes exuunt, *vernatio* dicitur, die abgestreiffte Schlangenhaut. Idem lib. 32. cap. 4 *Idem*, (sel testudinum) *cum vernatione anguium aceto admisto unicè purulentis auribus prodest.* Et mox rursus: *Quidam bubulum fel admiscent decoctarumque carnium testudinis succum, additâ æquè vernatione unguium.*

¶ Prævernare. Plinius lib. 18 cap. 26 *Non utique VI. Idus Februarii, sed sive ante, quando prævernat; sive post, quando hiemat, innumeros rusticos curæ distringit.* Prævernat, id est, quando præmature ver incipit.

¶ Vervactum, ager in vere proscissus, Brachacker / Plin. lib. 18. cap. 19 *Quod vere semel aratum est; à temporis argumento vervactum dicitur.*

VĒRATRUM, herba eadem, quæ elleborus. Vet. Gloss. *Veratrum*, Ἐλλέβορος. *Veratrum album*, weiß Nießwurtz; *Veratrum nigrum*, Christwurtz. Lucret. lib. 4. v. 641

Præterea nobis veratrum est acre venenum.

Vide *Elleborum.*

VERBASCUM, φλόμος, herba, Wulkraut / Oster-Kertzen / sic enim à staturâ & floribus luteis vulgò vocant. Plin. lib. 25. cap. 10.

¶ Verbasculum, primula veris, Schlüsselblumen / Handschuchblumen.

VERBĒNA, æ. Vet. Gloss. *Verbena*, θαλλία. Lexic. Cyrilli: Θαλλὸς, *verbena*, Eisenkraut. Servius in Eclog. 8, VERBENAE *dicuntur virgulta, quæ semper virent, jucundi odoris. Alii* VERBENAS *virgulta religioni apta. Alii propriè olivarum ramos. Alii rorem marinum dicunt. Omnia tamen hæc à viriditate.* Donatus ad Andr. Terentii act. 4. sc. 4. v. 5 VERBENAE *qu. si* HERBENAE, *redimicula sunt ararum.* VERBENAE *sunt omnes herbæ frondesque ad aras coronandas.* Vel, *omnes herbæ frondesque ex loco puro decerptæ.* Quibus similia, quin eadem pæne, Scholiastes Vetus Horatii ad lib. 4. Od. 10 scripsit. Ter. Andr. act. 4. sc. 4. v. 5. *Ex ara hinc sume verbenas tibi, atque eas substerne.* Cic. in 6. Verr. cap. 50 *Præsto mihi sacerdotes Cereris cum infulis ac verbenis fuerunt.*

¶ Verbenatus, verbenis redimitus, præcinctus. Suetonius Calig. cap. 27 *Cunctantem pueris tradidit verbenatum infulatumque*, &c.

¶ Verbenaca, herba duplex, altera *recta*, quæ Græcis περιστερεὼν, *supina* altera, ἱερὰ βοτάνη, Germanis Eisenkraut. Plin. lib. 25. cap. 9.

VERBENNA, vocabulum rusticum, terram proscissam aratro, hoc est, actum significans, auctore veteri Glossatore.

VERBER, eris, sed is nominativus raro est in usu, *Verbere, verbera* &c. usitate dicimus. Significat autem *verbera*, tum verberationem ipsam, tum instrumentum, ut vel *ferulam*, vel *flagellum*, vel *fustem*, quo quis cæditur, ein Schlag / und damit man geschlagen wird. Vide Vall. libr. 6. cap. 47. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. v. 27 *Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam, usque ad necem.* Virg. 3. Georgic. v. 106 *Illi instant verbere torto*, mit Geisseln / darein Knoten geflochten seyn. Propert. lib. 4. Eleg. 1. v. 25

Verbera pellitus setosa movebat arator.

Verbera setosa, id est, scuticæ ex pelle caprina. Livius lib. 2. c. 23 *Tergum fœdum recentibus vestigiis verberum.* Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 115 *Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.* Sic, *Castigare verberibus*, Cic. 3. Tusc. cap. 27. *Coercere aliquem verberibus*, Idem de leg. 3. cap. 3. Et, *Deterreri verberibus*, mit Schlägen abgeschreckt werden / Cic. 5. de Finib. cap. 20.

¶ Verbĕro, verberare, cædere verberibus, schlagen / ut, Livius lib. 2. cap. 41 *Cognitâ caussâ aliquem verberare & necare.* Plaut. in Curcul. act. 1. sc. 3. v. 41 *Noli amabo verberare lapidem, ne perdas*

perdas manum. Accommodari poteſt in eum, qui objurgat incaſtigabilem, aut qui ad plagas obduruit. Vide Chil. *Aures ſermonibus verberatæ*, Tacitus dixit Agricolâ cap. 41. A

¶ *Verberones*: apud Plautum & Terentium, quorum coſtæ plagis & verberibus probe callent, die Stöſſe vertragen können. Vel qui eâ conditione vivunt, ut ſemper verberibus obnoxii ſint, ſervi puta. Ita eleganter P. Chryſologus Serm. 5 *Vitiorum verberones*, qui corruptelis vitiorum ſemper obnoxii. *Erat homo*, inquit, *peccati ſervus; erat captivus mortis; erat mancipium Dæmonum; erat idolorum vernula; erat vitiorum verbero; erat criminum compendium.*

¶ Triverbero, vide mox in compoſitis.

¶ Verberatio, das Schlagen. Cicer. 16. famil. epiſt. 27 *Mirificam mihi verberationem ceſſationis epiſtolâ dediſti.*

¶ Verberator, qui verberat. Prudentius paſſione Caſſiani v. 38

Donetur ipſis verberator parvulis.

¶ Verberabilis, verberibus dignus, a quo ſuperlativum fingit Plautus comica licentia, in Aulul. act. 4. ſc. 4. v. 6 *Verberabiliſſime, etiam rogitas?*

¶ Verbereus, idem, quod ejuſdem etiam Plauti eſt in Pſeudolo act. 4. ſc. 1. v. 7. *Video verbeream ſtatuam*, h. e. hominem, qui ad verbera induruit.

¶ Verberoſus, idem, in Gloſſ. Cyr. μαςιγίας.

Compoſita:

¶ Adverberare, zuſchlagen. Stat. 9. Thebaidos v. 686

Auratis adverberat unguibus armos.

¶ Converberare, Plin. lib. 13. cap. 22 *Converberatam faciem illinens.* Et Seneca lib. 3. de Ira cap. 20 *Ira non tantum viritim furit, ſed gentes totas lancinat, ſed urbes, ſed flumina, & tuta ab omni ſenſu doloris, converberat.* B

¶ Deverberare, Terent. Phorm. act. 2. ſc. 2. v. 13 *Quot me cenſes homines jam deverberaſſe usque ad necem?* &c.

¶ Diverberare, von einander ſchlagen. Virgil. 5. Æneid. v. 502

- - - *nervo ſtridente ſagittæ*

Hyrtacidæ juvenis volucres diverberat auras.

Idem 6. Æneid. v. 294 *Ferro diverberat umbras*, ſchlägt von einander / zertrennet.

¶ Everberare, idem cum ſimplici eſt, Quintil. lib. 2. c. 4 *Corvus os oculosque hoſtis roſtro atque alis everberat:* & Seneca lib. 5. Nat. quæſt. cap. 12 *Everberatus curſu parum libero incaluit.* Virg. 12. Æneid. v. 866 - - - *ad ora*

Fertque refertque ſonans, clypeumque everberat alis.

¶ Obverberare. Apulejus lib. 7. Metam. pag. 198 *Inſcenſum* [aſinum] *baculo obverberans.* Et lib. 9. p. 230 *Ferulæ nates ejus* [pueri] *obverberans.*

¶ Reverberare, zurück ſchlagen. Senec. lib. 1. de Clementia cap. 5 *Omnem fortunæ iram reverberare*, id eſt, retundere, & frangere. C

¶ Transverberare. *Transverberatis ſcutis*, Livius lib. 38. cap. 21. extr. durchſchlagen.

¶ Triverbero, nomen, Gloſſæ Cyrilli habent, quod exponunt: καρτερικὸς ἐν πληγαῖς. hoc eſt, verberibus obduratus.

VERBUM, ein Wort/ a verberatione aëris per linguam, vel a vero dictum, quemadmodum Varro vult. ῥῆμα, ἔπος. Cicero in Topic. cap. 8 *Verba ſunt rerum notæ.* Ubi *verba* videtur pro nominibus ſive vocabulis rerum poſuiſſe. Ita in oratione pro Dejotaro: *Etſi hoc verbo ſcio reges laudari non ſolere.* VERBO, id eſt, frugalitatis nomine. Itaque *verbum* generale nomen eſt. In ſtrictiore ſignificatu *verbum* eam partem orationis ſignificat, quæ ſine caſu ſub certo tempore actionem, paſſionem, aut eſſe notat. Quintil. 9. cap. 4 *Verbo ſenſum claudere optimum eſt.* Sic, *Propria & uſitata verba*, Cic. in Oratore cap. 24. *Significantia verba*, Quintil. lib. 4. cap. 2. *Vulgaria & quotidiana*, ibidem paullo poſt. *Verbum contumelioſum*, Quintil. lib. 2. cap. 12. Schmähwort. *Verbum inſolens*, Cæſar apud Gellium lib. 1. cap. 10. hoc eſt, inuſitatum. *Verba ſunt atque ineptiæ*, Cicer. in Piſon. cap. 27. *Aptare verba rebus*, Quintilian. lib. 3. cap. 8. die Worte bequem und auff die Händel füglich deuten. *Laudantur verba rebus bene accommodata*, Idem lib. 6. cap. 1. Terent. in Andr. act. 5. ſc. 2. v. 19 *Verbum ſi addideris.* In Hecyra act. 3. ſc. 1. v. 33 *Fortaſſe unum aliquod verbum inter eas iram hanc conciverit*, ein einiges Wort. *Commutare verba inter ſe*, vel *cum aliquo*, id eſt, jurgari, zancken. Terentius Andriâ act. 2. ſc. 4. extr. D

- - - *Crede hoc mihi, inquam, Pamphile,*
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum eſſe verbum.

Ubi Donatus: *Jurgium habiturum. Hoc enim eſt verba mutare*, COMMUTATURUM VERBUM, *altercaturum. Sic in Phormione:* Tria non commutabitis verba inter vos hodie, *hoc eſt, dabitis & accipietis, id eſt, jurgabitis. Ego puto* commutare verba *hoc eſſe, pro bonis dictis mala ingerere: hoc eſt, iracundia in maledicta compelli.* Hactenus Donatus. Et Andr. act. 1. ſc. 2. v. 4 *Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit*, i. e. ne verbum quidem, hat nicht das geringſte Wörtgen. *Verbum de verbo exprimere, ad verbum transferre*, von Wort zu Wort etwas geben/ Idem in Prolog. Adelph. Et Suetonius Auguſto cap. 89 *ad verbum excerpta.* Idem Cæſare cap. 30 *ad verbum dicere*, i. e. iis ipſis verbis dicere. *Bona verba quæſo* Terentius Andr. act. 1. ſc. 2. v. 33. Plautus *bona dicta* dixit Prologo Amphitr. verſ. 25. Idem *Verba facere.* In Phorm. act. 5. ſc. 8. v. 26 *Verba fiunt mortuo.* Et, *Verba continuare*, Quintil. lib. 4. cap. 1. Idem lib. 2. cap. 4 *proſequi verbis aliquid.* Plautus in Trinum. act. 2. ſcen. 2. v. 107 *Gravius erit tuum unum verbum ad rem, quàm centum mea*, wird mehr bey der Sachen thun ꝛc. Eſt locutio proverbialis, *Tribus verbis*, pro pauciſſimis. Plautus Bacchid. act. 4. ſc. 4. v. 79 *Verbis ſuis ſalutem alicui ſcribere*, pro ſuo nomine. Et Cicero ad Attic. 16. epiſt. 11 *Atticæ, quoniam hilarula eſt, meis verbis, &c. Verbis alicujus munera dare*, i. e. offerre nomine alicujus, Nepos Ageſil. cap. 8, 4. *Verbi gratiâ*, Cic. 5. de Finib. cap. 11. *Verbi cauſſa*, Idem de Fato cap. 6. quod & *exempli gratiâ*, dicitur, zum Exempel. ¶ Cicer. 2. in Catilin. cap. 6 *Ergo vehemens ille Conſul, qui verbo cives in exilium ejicit.* Et rurſus ibidem: *Quod ego ſi verbo aſſequi poſſem, iſtos ipſos ejicerem, qui hæc loquuntur.* VERBO, id eſt, oratione: loquendo tantum. Sane VERBUM non raro pro integro ſermone, ſive oratione ponitur. Terentius Andria act. 1. ſc. 5. v. 6 *Miſeram me: quod verbum audio?* UBI VERBUM Donatus ἀξίωμα interpretatur. ¶ Sæpe proverbialem ſententiam aut tritam communi uſu notat. Idem eadem fabulâ act. 2. ſc. 5. v. 15 *Verum illud verbum eſt, quod vulgo dici ſolet*, &c. Item Eunuch. act. 4. ſc. 5. v. 6

Verbum hercle verum hoc eſt, ſine Cerere & Baccho friget Venus.

Plautus Pœnulo act. 1. ſc. 1. pr. *Scitum eſt, per tempus ſi obviam is, verbum vetus.* Suetonius Cæſare cap. 53 *Verbum Marci Catonis eſt: unum ex omnibus Cæſarem ad evertendam Rempubl. ſobrium acceſſiſſe.* VERBUM, id eſt, dictum. Terent. Adelph. act. 5. ſc. 3. v. 17 *Vetus verbum hoc quidem eſt, Communia eſſe amicorum*, &c. id eſt, Proverbium. Et in Eunuch. act. 1. ſcen. 2. v. 95 *Utinam iſtuc verbum ex animo ac vere diceres*, hoc eſt, orationem vel ſententiam iſtam. Et in Andr. act. 5. ſc. 3. v. 14 *Iſtuc verbum vere in te accidit*, iſt an dir wahr worden. ¶ *Verba ſine penu & pecunia* proverbiali ſpecie dixit Plautus Captivis act. 3. ſc. 1. Viel Geſchrey/ wenig Wolle/ &c. ¶ *Verba nupta*, obſcena ſunt: Plautus Dyſcolo: *Virgo ſum, non didici verba nupta dicere.* Vide Feſtum. ¶ *Hæc verba ſunt:* id eſt, pro nihilo æſtimanda ſunt, ſind bloſſe Wort/ lauter Betrügerey/ Terent. Eunuch. act. 1. ſc. 1. v. 22. Hinc *verba dare*, fallere, decipere eſt. Terent. Prolog. Eunuch.

Exclamat, furem, non Poëtam fabulam
Dediſſe, & nihil dediſſe verborum tamen.

Ubi Donatus: *Aut neminem fefelliſſe* (DARE *enim* VERBA *decipere eſt, quia qui rem exſpectat, & nihil præter verba invenit, deceptus eſt. Unde alibi: Verba iſtæc ſunt: & e contrario, Rem cum videas, cenſeas.) Aut aliter, nihil addidiſſe de ſtylo ſuo Terentium.* Et ita ſæpius Terentius. Ut Andriâ act. 1. ſc. 3. v. 6. & act. 3. ſc. 2. verſ. 25. & Eunuch. act. 4. ſc. 5. &c. Plautus Rudente act. 4. ſc. 3 *Dare verba ſperas mihi te poſſe furcifer.* Et Captiv. act 3. ſc. 2. extr. *Verba mihi data eſſe video.* C. Nepos Hannibale cap. 5 num. 2 *Fabio calidiſſimo imperatori verba dedit.* Perſius Sat. 4. v. 44 *Da verba & decipe nervos.* Eâdem phraſi & Ovidius alibi uſus eſt, & Horatius lib. 1. Sat. 3. v. 23. ¶ Hinc *verbo eſſe* dicuntur, quæ vere non ſunt & ipſa re: Unde hæc duo, *Verbo* & *Reipſa* opponuntur. Nepos Phocione: *Cauſſam apud Philippum Regem verbo, reipſa quidem apud Polyſperchontem dicere juſſus eſt.* Florus lib. 4. cap. 5 de Bruto: *Moriens dixit, virtutem non in re, ſed in verbo tantum eſſe.* Sic *verbo verna* ſive *ſervus* Plauto dicitur Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 25. qui eum ſe ſimulat, non eſt. Cicero in Verr. 5. cap. 58 *Cum hoc verbo & ſimulatione Apronio; revera tibi objectum eſſet.*

¶ Verbale, quicquid ex verbo derivatur, eſt, ut, *nomen verbale.*

¶ Adverbium, alia orationis Pars. Grammat.

¶ Verboſus, um, von vielen Worten. Cic. 7. famil. Epiſt. 3 *Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe quam velles.* Idem pro Muræn. cap. 14 *Verboſa ſimulatio.* Quintilian. lib. 2. cap. 4 *Quidam ſententiarum gratia verboſiſſimos locos arceſſunt.*

¶ Verboſe, multis verbis, ut, *Hoc ad te ſcripſi verboſius*, Idem 7. famil. epiſt. 3. *Exponere aliquid verboſius*, Quintil. libr. 3. cap. 11.

¶ Verboſitas, loquacitas. Prudentius Romano v. 551

Verboſitatis ipſe rumpatur locus.

Symmachus lib. 8. epiſt. 48 *Vitium ſenile verboſitas.*

A verbo fiunt

¶ Diverbium, quod primam fabulæ partem, *Protaſin* nimirum, Servius expoſuit. Donatus in Prolegomenis Terentianis, quæ Hiſtriones pronunciabant, non cantabant. DIVERBIA, inquit, *Hiſtriones pronunciabant.* CANTICA *verò temperabantur modis, non a Poeta, ſed a perito artis Muſicæ factis.* Liv. 7. ab Urbe cap. 2 *Inde ad manum cantari hiſtrionibus cœptum, diverbiaque tantum ipſorum voci relicta.* Vide & Diomedem lib. 3. Auſonius de ſtudio Juvenili, ſive Idyll. 4. v. 60

Ad

Ad nova vix memorem diverbia coge senectam.

¶ Præverbium, præpositio, verbum, quod in compositione verborum præponitur. Varro lib. 5. de Lat. Ling. cap. 5 *Ab iisdem principiis, antepositis præverbiis paucis, immanis verborum accedit numerus, quod præverbiis additis, atque commutatis, aliud atque aliud fit.*

¶ Proverbium, παροιμία, dictum cum aliqua gratia conjunctum, quod in ore omnium versatur, ein gemein Sprichwort / adagium. Sunt autem proverbia sua singulis linguis, quæ interdum oraculorum & saluberrimorum consiliorum ac præceptorum vicem præstant. Vide initium Chiliadum Erasmi. *Proverbii loco dici*, Cicero 13 Philippica cap. 12: & *in proverbio esse*, lib. 1. Offic. cap. 16. für ein Sprichwort gebrauchet werden. *In proverbii consuetudinem venire*, lib. 2. Offic. cap. 15. extr. Quod Livius simpliciter dixit *in proverbium venire*, lib. 40. cap. 46. Sic, *In communi proverbio versari*, in Verr. 3. cap. 46. extr. Et, *Tritum sermone proverbium*, Offic. 1. cap. 10. Item, *tritum vetustate proverbium*, 3. Offic. cap. 19. Idem de Senect. cap. 3 *Pares cum paribus veteri proverbio*, &c. Vide *Parœmia.*

¶ Proverbialiter, proverbii modo. Ammianus lib. 29. cap. 17 *Proverbialiter dici solet.*

¶ *Verbificare*, i. e. verba facere, loqui, antiquum, inde

¶ *Verbificatio*, Cæcilius, apud Donatum in Eunuchum, ἀρπαζομένη: *Quid tibi aucupatio est argumentum, aut de meo amore verbificatio est patri.*

¶ Verbigerare, pro fabulari, verba conterere, apud Apulejum est Apologia p. 321 *Quamdiu*, inquit, *quoties inter nos verbigeratum sit*, &c. reden.

VERCELLAE, arum, oppidum Italiæ Transpadanæ in Pedemontana regione, quod nomen hodieque retinet.

Verecundus, Verecundia, vide in *Vereri.*

VEREDUS, equus rhedam trahens, ein Postpferd. Martialis lib. 14. epig. 86 *Stragula succincti venator sume veredi.*

Ex quo intelligitur, minutiores fuisse hos equos. Unde & Vet. Gloss. πῶλος exponit. *Veredus*, inquit, πῶλος. Vocem Arabicam esse ad Spartiani Hadrianum Boxhornius observat ex BERDOIM, quod *jumentum* significat.

¶ Veredarius, qui & *Pegasarius* est, ein Postreiter. Sidonius lib. 5. epist. 7 *Hi sunt, qui invident stipendia paludatis, viatica veredariis* &c. Onomast. Vet. *Veredarius*, δρομεύς. Paullinus Nolanus epist. 28. [al. 9.] principio: *Epistolarum nostrarum veredarius pedes, aut veredus bipes.*

VEREOR, vereri, sich scheuen / Scheu haben / mitius aliquanto est, quam verba *metuo* & *timeo*, cum quibus sæpe conjungitur. *Vereri* autem de liberis hominibus dicitur; *metuere* de servis. Donatus: VERETVR *liber*: METVIT *servus*. Cicero de Senect. cap. 11 *Metuebant eum servi, verebantur liberi.* Idem pro Planc. c. 12 *Fratrem veretur ut Deum.* Et Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. pr. *patris conspectum vereri*, sich scheuen für seinen Vater zu gehen. Idem *Vereor dicere*, in Andria act. 2. sc. 1. v. 23. Observa elegantem conjunctionem cum particulis, *ut, ne non, ne*, Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 26 *Sed firmæ hæ, vereor, ut sint nuptiæ*; habe Sorge / diese Ehe werde keinen Bestand haben. Cicer. ad Cornificium lib. 12. epist. 19. famil. *Non dubitabam, quin eas libenter lecturus esses, verebar ut redderentur.* Terent. in Phorm. act. 5. scen. 7. v. 8 *An verebamini, ne non id facerem, quod recepissem semel?* Et Marius Ciceroni famil. lib. 11. epist. 27 *Non vereor, ne mea vita molestia parum valitura sit contra falsos rumores.* Cicer. 1. de Orat. cap. 55 *Veritus es, ne operam perdidisses*, &c. Vet. Gloss. *Vereor* ἐντρέπομαι, ὑφορῶμαι. *Veretur* φοβεῖται. Utrumque autem dicitur: *Vereri aliquem & vereri ab aliquo.* Terentius Andr. act. 3. sc. 4. v. 3

Ego dudum nonnihil veritus sum Dave abs te, ne faceres idem;
Quod vulgus servorum solet.

Ubi Donatus: *Breviter*, inquit, *pro, veritus sum, ne abs te fieret. Sicut supra*, Heu metui a Chryside. *Et Cicero*: Quod precatus sum a Diis immortalibus, *pro eo, quod est, quæ a Diis petii, precatus &c.* ¶ Pro *timeo* usus est Ovid. de Ponto lib. 3. eleg. 6. vers. 44

Sæva quid in placidis saxa vereris aquis?

¶ Verens, ex participio nomen. Columella lib. 6. cap. 2 de bobus: *Verentes plagarum & acclamationum.* Hinc

¶ Verenter, adverbium. Sedulius procemio operis:

- - - *sanctoque verenter*
Stare choro.

¶ Verendus, Ehrwürdig / ut, *Augusta gravitate verendus*, Ovid. 9. Metamorph. 271. *Patres verendi*, Idem lib 3. de Ponto eleg. 1. vers. 143. *Senex verendus*, Claudian. lib. 2. in prim. cons. Stilic. vers. 433, für dem man eine Scheu und Furcht haben soll.

¶ Verenda, orum, plurale, membra corporis cum verecundia nominanda, die Scham. Plin. 3. epist. 14 *Alius fauces invadit, alius os verberat, alius pectus & ventrem, atque etiam (fœdum dictu) verenda contundit.*

A ¶ Verecundus, pudens, schamhafftig / züchtig. Plaut. in Asin. act. 5. sc. 1. v. 6 *Decet verecundum esse adolescentem.* Cic. de legib. lib. 1. cap. 19 *Verecundi bene audiunt, & rumorem bonum colligunt.* Sic, *Verba verecunda*, Quintilian. lib. 10. cap. 1. *Verecundiorem esse in postulando*, Cic. 12. Philipp. cap. 5. höfflich und schamhafft. *Verecundiores* [corporis] *partes*, Arnobius lib. 4. pag. 133. Et *Verecundissimus puer*, Petronius in Satyr. pag. 70. *Verecundissimum epigramma*, Gellius lib. 1. cap. 24. extr.

¶ Verecunde, modeste. Curtius lib 6. cap. 2. n. 6 *Producentibus eam verecunde reluctans*, de captiva nobili fœmina. Et Cic. de Orat. lib. 1. cap. 37 *Verecundius de hac re jamdudum loquor.*

¶ Verecunditer, idem. Pomponius apud Nonium.

¶ Verecundia, pudor, modestia, αἰδώς, Scham / Zucht. Cic. in Part. cap. 23 *Custos virtutum omnium, dedecus fugiens laudemque maxime consequens verecundia est.* Idem lib. 1. off. cap. 41 *Sine verecundia nihil potest esse rectum, nihil honestum.* Idem in Lælio cap. 21 *Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex ea tollit verecundiam.* Suetonius Domitiano cap. 18 *Commendari se*
B *verecundia oris adeo sentiebat*; &c. Ubi per *verecundiam oris*, vultum modestum & ruboris plenum, quem memorat paullo ante, intelligit. Rubor enim in facie nascens pudoris & verecundiæ index est: Unde *verecundum colorem* pro rubore Horatius dixit Epod. 17. v. 21

Fugit juventus, & verecundus color.

Egregie de hac virtute Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 17 *Ut in senibus gravitas, in juvenibus alacritas; ita in adolescentibus verecundia velut quadam dote commendatur natura.*

¶ Verecundari, verecundum esse, Scheu haben / sich schämen. Plaut. in Trin. act. 2. sc. 4. v. 77 *Verecundari neminem apud mensam decet.* Et Cic. 3. de Orat. cap. 9 *Cunctantem & verecundantem incitare.* Vet. Gloss. *Verecundatur*, ἐντρέπεται.

¶ Inverecundus, contrarium verecundi, unverschämt / unzüchtig. *Inverecundum animi ingenium possidere*, Cic. 1. de Invent. cap. 45. *Animo inverecundo scripsisse*, Suetonius de Grammat. cap. 15. Et, *Frons inverecunda*, Quintil. lib. 2. cap. 4. Et, *impudens, impurus, inverecundissimus*, Plautus Rudente act. 3. sc. 2. v. 38.

¶ Inverecunde, adverbium. Seneca epist. 114. pr. *Aliqua ætas fuerit, quæ translationis jure uteretur inverecunde.* Aggenus Urbicus commentario in Frontini de Re Agraria, sub finem: *transitum inverecunde denegat.* Et Hieronymus Epist. 12 ad Gaudentium: *Cum quo licentius, quam cum germano; multo inverecundius, quam cum marito egisti.* Loquitur cum vidua vel vir-
C gine per apostrophen. Et Augustinus epist. 52 *inverecundius hoc dicere videor.*

¶ Inverecundia, impudentia. Arnobius lib. 2. p. 93 *Cujus est pudoris, quinimo inverecundiæ cujus, quod agere te videas, in eo alterum reprehendere?* Idem lib. 4. p. 150 *Obduratus inverecundia.* Usus etiam est Tertullianus Apolog. cap. 7.

Composita a *Vereor.*

¶ Revereri, idem propemodum, quod vereri. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 10 *Adventum tuum Pamphile ambas scio reverituras*, werden einen Scheu haben. In Phorm. act. 1. scen. 5. v. 3 *Age, mitto imperium, non simultatem meam revereri saltem, non pudere?* Hätte sich sollen scheuen. Cic. lib. 2. de invent. cap. 22 *Revereri & colere dignitate antecedentes.* Et Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 17 *Difficile est virtutem revereri, qui semper secunda fortuna sit usus.*

¶ Reverens, qui honorem defert. Plin. lib. 6. ep. 17 *Quis uno te reverentior hujus operis?* Idem epistola 18. lib. 10 *Probus, industrius atque reverentissimus mei.*

¶ Reverendus, ut, *Canicies reverenda*, das man ehren soll. *Sacraria reverenda*, Claudian. 6. Cons. Hon. v. 599.

¶ Reverentia, Ehre / Scheu. Ovid lib. 5. Fast. v. 77

Magna fuit quondam capitis reverentia cani, &c.

D Cic. 1. off cap. 28 *Adhibenda est reverentia quædam adversus homines.* Et Quintil. lib. 11. cap. 1 *Reverentia debetur parentibus.* Juvenalis Satyr. 14. v. 44

Maxima debetur puero reverentia, si quid
Turpe paras.

Reverentiam præstare, Ehre und Reverenz erzeigen / Plin. lib. 3. epist. 8. Et Quintil. lib. 9. cap. 1 *Reverentia personæ nobis obstat.*

¶ Reverenter, mit Ehrerbietung / ehrlich. Plin. lib. 7. epist. 31 *Reverenter & fideliter colere amicos.* Suetonius Augusto cap. 91 *Cærimoniarum veteres & præceptas reverentissime coluit.* Et Nerone cap. 23 *reverentissime alloquebatur.* Ausonius Epigr. 8. quod est de rege Agathocle:

Fortunam reverenter habe, quicunque repente
Dives ab exili progrediere loco.

¶ Irreverens, non reverens. Tertullianus lib. 2. contra Marcion. cap. 14. extr. *Immisit* [Deus] *pueris ursos, sed irreverentibus in prophetam.* Idem ad Nation. lib. 1. cap. 10 *irreverentissimi erga Deos existunt.*

¶ Irre-

¶ Irreverentia, Tacitus l. 13. c. 26 *Coalita libertate irreverentia.* A
Et 3. annal. c. 31 *Majores juventutis irreverentiam gravibus decretis notaverunt.*

¶ Irreverenter, sine reverentia & honore, ohne Scheu und Ehre. Plin. l. 2. ep. 14 *Adolescentuli audaces ad declamandum huc transeunt irreverenter, & temere.*

¶ Subvereri, ein wenig einen Scheu haben. Cic. 4. famil. ep. 10 *Venit mihi in mentem subvereri interdum*, &c.

VERETRUM, penis, mentula; virile membrum a *verendo*. Usus hâc voce præter alios Sueton. in Tiberio c. 62. Vet. Gloss. *Veretrum*, αἰδοῖον. Arnob. l. 5. p. 165 *Mammarum exsectiones, amputationes virilium veretrorum.*

¶ Veretriculum, diminutivum, apud Petron. p. 82.

¶ Veretilla, dimin. apud Apulej. Apolog. p. 296.

VERGILIAE, plur. Plejades, septem stellæ in signo Tauri, inde dictæ, quod vel oriantur in *vere*, circa æquinoctium, vel quod verni temporis ortu suo significationem habeant, quemadmodum Servius annotavit in 1. Georg. v. 138. Cic. de nat. Deor. l. 2. c. 44. ex Poëta:

Parvas Vergilias tenui cum luce videbit.

Et Curtius l. 5. c. 6. n. 12 *Interiorem Persidis regionem, sub ipsum Vergiliarum sidus, petiit.* Hoc est: sub Plejadum occasum Cosmicum. Vide quæ ibi adnotavimus. B

VERGO, versi, vel secundum Diomedem, *verxi*, vergere, est inclinare vel declinare, quo Latini potissimum utuntur in loci, aut temporis descriptione, sich neigen oder sencken/ ut, *Dies vergens in noctem*, Seneca in Thyeste v. 798. Et absolute, *vergente jam die ingressus senatum*, Sueton. Oth. c. 7. id est, inclinato, als es begunte Abend zu werden. *Anni vergentes in senium*, apud Lucan. l. 1. v. 130. Et Cæsar l. 1 de B. C. c. 45 de monte: *Ab oppido autem declivi fastigio vergebat in longitudinem passuum* CD. Quod in Hymno Ecclesiastico legitur, *vergente mundi vespere*, dictum est, pro mundo in vesperem vergente, vel declinante. Sic, *Verget in perniciem tuam hæc res*, wird gereichen zu deinem Schaden. Hanc formulam & alia lexica hoc tempore celeberrima habent, quanquam incertum, quo auctore: Sed phrasis illa vulgaris *Vergit in honorem*, Es gereichet zu Ehren/ merito suspecta est. Vide Cellarii Antibarb. ubi aliæ, & magis Latinæ formulæ traduntur, quibus hæc res eleganter exprimitur: etiam alius usus hujus verbi ostenditur, qui in locorum situsque designatione est. v. g. *Regio vergit in septentrionem*, Curtius lib. 6. c. 4. n. 17. *Vergit ad mare*, Idem 7. c. 3. n. 7. Cicero etiam Phil. 11. c. 11 *auxilium ad aliquem vergere* dixit. Vide &, quæ de *vergendi* verbo notat Stuckius l. 2. Antiq. Convival. c. 37. epist. 15. ¶ Gifanius C
Indice Lucretiano docet *vergere* in sacris inferorum Deorum esse, quod in Superorum *libare*, hocque paterâ rectâ manuque supinâ, illud inversâ & in lævam partem conversâ fieri solitum: ac inde generaliter interdum pro fundere poni. Lucret. l. 5. v. 1008

Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venenum
Vergebant.

¶ Devergere vel Divergere. Unde

¶ Devergentia, Gell. lib 14. cap. 1. *Nam quanta partium circulorumque cæli ex devergentia & convexionibus mundi varietas sit, quis non videt?*

¶ Divergium, amnis in diversum vergens. Wasserscheidung. Aggenus in Frontinum p. 288 ed. Keuchen. *Divergiis aquæ fines inter se dividebant.* Et Siculus Flaccus de Condit. Agror. p. 24 ed. Goes. *Territoria inter civitates alia fluminibus finiuntur, alia summis montium jugis ac divergiis aquarum* &c.

¶ Evergere, pro effundere vel emittere, von sich lassen ausgehen. *Montes quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere latices spem faciebant*, Livius l. 44. c. 33.

¶ Invergere, infundere. Virgil. 6. Æneid. v. 244 *Frontique invergit vina sacerdos:* Sie geust ihm über den Kopff herüber. Ovidius 7. Metamorph. v. 247

Æneaque invergens tepidi carchesia lactis.

Plautus Curculione act. 1. sc. 2. v. 12 - - - *ipsum expeto*
Tangere, invergere in me liquores tuos.

¶ Revergere. Claud. Mamertus ad Sidonium Apollinarem (inter hujus epistolas l. 4, 2) *in aliorum commoda revergit.* D

VERMIS, quodlibet insectum reptile aut serpens, ein Wurm/ σκώληξ. Plin. l. 18 exeunte: *Vermes terreni erumpentes*, scil. præsagia aeris faciunt & tempestatem prædicunt.

¶ Vermiculus, diminutivum. Idem l. 11. c. 22 *Vermiculum faciunt bombyces.* Et lib. 16. cap. 27 *Poma vermiculis obnoxia.*

¶ 2. *Coccus* etiam seu *Coccum*, *vermicula*, & *vermiculus* dicitur. Vet. Gloss. κόκκος, βάμμα, *vermicula*, *Coccum*. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 28 *Κόκκον Græci, nos* RUBUUM, *seu* VERMICULUM *dicimus.* Est enim *vermiculus* ex silvestribus frondibus. *Coccus* rubens granum, ut Plinius interpretatur.

¶ Verminosum, quod vermes in se alit, das Würme hecket/ ut, *verminosæ aures*, Plin. l. 20. c. 14. *Lignum verminosum*, wurmstichig/ Idem l. 17. c. 10.

¶ Vermiculosus, idem. Palladius l. 12 sive Novemb. c. 6. sect. de Pruno: *poma caduca & vermiculosa.*

¶ Vermiculor, vermiculari, Deponentale, est vermiculis infestari, Würme haben/ Würme hecken. Plin. libr. 17. cap. 27 *Vermiculantur magis minutæ quadam arbores.* ¶ 2. Et, *Vermiculari* parvas significat tessellas operi alicui inserere & aptare, eingelegte Arbeit machen. Unde *vermiculata opera*, Plin. l. 35. c. 1. i. e. *vermiculata ad effigies rerum & animalium crustæ.* Vide Scalig. in Manilii l. 5.

¶ Vermiculatio ipsum vitium segetum aut arborum, cum vermiculis infestantur. Plin. l. 17. c. 11.

¶ Vermina, orum, dolores ventris, das Grimmen im Leib/ tormina, στρόφος. Arnob. l. 1. *Verbo Christus compescuit verminantium morborum cruces, & illi (Apostoli) verbo compescuerunt furialium vermina passionum.*

¶ Verminare, vermibus infestari, Cels. *Pueri dum verminant*, Würme haben. ¶ 2. Et, Vermes producere, voll Gewürms werden. Seneca 2. Quæst. Natural. cap. 31 *In venenatu corporibus vermis non nascitur: fulmine icta intra paucos dies verminant.* ¶ Sed & figura deponentali *verminari* dicitur. Seneca de vita beata cap. 17. extr. *Remedia podagræ meæ compono, contentus si rarius accedit, & si minus verminatur:* id est, se movet & vermium instar vellicat. Vide ibi Lipsium alia exempla producentem.

¶ Verminatio, morbus jumentorum, cum vermibus infestantur, apud Plin. l. 28. c. 11. Et Seneca in epist. 95 *Cerebri æstuantis verminationes*, wenn es im Haupt krübelt/ als wären Würme darinnen. Vide Lipsium dicto loco.

VERNA, æ, communis gen. servus familiæ, vel domi nostræ natus, ein hausgebohrner Knecht. Horat. 2. Epist. 2. v. 6

Verna ministeriis ad nutus aptus beriles.

¶ *Verras lupos*, & *vernas tuberes*, adjective pro vernaculis Martialis dixit. Vide *Tuber.*

¶ Vernula, diminut. Martial. l. 14. epigr. 54

Si quis plorator collo tibi vernula pendet.

Pro infante servi ac servæ. ¶ Interdum tamen idem notat, quod primitivum *Verna*. Quam in rem locum Senecæ e cap. 1. de Provid. postea dabimus in *Vernilitas*.

¶ Vernaculus, um, quicquid domi nostræ nascitur, vel in patriâ nostra, auctore Valla lib. 1. *Res quotidianæ & vernaculæ*, Cicer. de orat. lib. 3. cap. 24. *Vernaculi artifices*, id est domi nostræ nati & facti, Livius lib. 7. cap. 2. Et, *vernaculæ aves*, apud Varron. lib. 3. R. R. cap. 5. ubi *advenis* opponuntur. *Antiqua & vernacula festivitas*, Cicer. 9. famil. epist. 15. *Aurum vernaculum est apud quosdam barbaros, & copiosum*, Tertullian. l. 1. de fœminar. cultu c. 7.

¶ Vernaculus, substantive, pro verna seu servo. Ambrosius Epist. 65 *vario mulieris & vernaculi sermone viam levaret.* Prosper Aquitanicus de Prædiction. lib. 1. cap. 11 *Vernaculus meus mihi hæres erit.*

¶ Vernalis, e, quod ad vernas pertinet, eorum mores & ingenium refert, servile, puta. Ita autem Augusti ævo videntur locuti. Nam à *Vernalis*, *Vernaliter* Horat. dixit l. 2. Sat. 3. v. 108

- - - - *nec non vernaliter ipsis*
Fungitur officiis.

VERNALITER, i. e. in morem vernarum: sollicita & ambitiosa diligentia, ut qui herorum gratiam captant. Postea enim

¶ Vernilis, Vernilitas, & *Verniliter* dixerunt. Tacitus 2. Histor. c. 59 *Quamvis odium Vitellius vernilibus blanditiis velaret*, i. e. quæ vernam vel servulum aliquem quam nobilem decerent. Idem 3. Histor. c. 32 *Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit.* VERNILE DICTUM, scurrile & procax est ad servorum ingenium. Et quia dicacitas quædam & lepor verborum, & facta ad gratiam blanditiamque oratio, Urbanitatis pars est, idcirco *Vernilis* in Gloss. Vet. πολιτικός exponitur: πολιτικός enim *Civilis* & *Urbanus* (höfflich) accipiendus, ut Glossarium Græco-Latinum exponit, Πολιτικός, *Civilis*, *Urbanus*.

¶ Vernilitas, urbanitas, sed affectata neque ingenua & liberalis. Leichtfertigkeit. Seneca epist. 95 *Interdum enim obnoxiè petimus id, quod recusaremus, si quis offerret. Hæc sive levitas est, sive vernilitas, punienda est promittendi facilitate. Multa videri volumus velle, sed nolumus.* Quintilianus lib. 1. cap. 11 *Servilem vernilitatem: Urbanitatem vernulam* Petronius vocat. *O hominem*, inquit, *acutum & urbanitatis vernulæ fontem!* Seneca *Mancipiorum urbanitatem* dixit de constantia sapientis c. 11. Ac amabatur ista servulorum urbanitas, sive dicacitas procax: & quærebantur, petebanturque tales, vel ex longinquis regionibus: ut Ægyptii, Mauri, Syri. Quod si non essent dicaces satis, ut docerentur & discerent esse, navabant operam hero. Seneca dicto loco: *Eadem caussa est, cur nos mancipiorum nostrorum urbanitas in dominos contumeliosa delectet, quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit, si cepit, a domino Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent, qui probra meditate effundant; nec eas contumelias vocamus, sed argutias.* Idem de Providentia c. 1 *Cogita filiorum nos modestia, vernularum licentia delectari.* Et Sueton. Augusto c. 83 *Ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles undique conquirebat*, præcipue Mauros & Syros. Sed hos non tantum conquirebant Romani proceres oblectamenti caussa, verum

verum Ægyptios quoque, Alexandrinos quidem inprimis. Nam dicax admodum & ingeniosa in contumelias hæc natio fuit, ut suo loco dictum est. Unde & Statius pueros hujus generis *Loquaces delicias* dixit lib. 5. Silv. Carmine ultimo sub finem. Ait enim:

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
Delicias, doctumque sui convicia Nili
Infantem, linguaque simul salibusque protervum
Dilexi &c.

Pharia puppis, Alexandrina navis, seu classis est, quam Augustus instituit in urbis Italiæque subsidium supportando frumento maxime, deinde & aliis mercibus, in quibus & pueri isti fuerunt. Idem Poëta lib. 2. Silv. Carm. 1. v. 73

Non mixtus Phariis venalis mercibus infans
Compositosque sales meditataque verba locutus
Quæsisti lascivus herum.

Per *Nili convicia*, contumeliosam illam urbanitatem, ut Seneca vocat, sive vernilitatem intelligit, qua Alexandrini isti pueri eruditi erant. Unde & *Doctum* dicit. Quo pertinent etiam illi *compositi sales* & *meditata verba*, quorum in paullo ante adducto loco alterius carminis mentionem facit. Nimirum non Dominorum cura tantum, sed & mangonum, quæstus caussa, sub magisterio habebantur, quo hanc protervitatem jocorum, licentiamque condiscerent. Quintilianus de corrupta librorum disciplina, nimiaque licentia, lib. 1. cap. 2 conquerens, *Gaudemus*, inquit, parentes puta, *si quid licentius dixerunt* (liberi nostri) *Verba ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, risu & osculo excipimus.* Nimirum & hic de Alexandrinis pueris loquitur: dolens, per indulgentiam parentum ferri in liberis, quorum major habenda custodia erat, quæ in mancipiis illis castigarentur, quorum propria dos, licentia atque lascivia esset.

¶ Verniliter, id est, blande & cum adulatione, sine animi sensu. Seneca 2. de beneficiis cap. 11 *Et hac ipsa non verniliter, nec ea figura, qua quidam rejiciunt, quæ magis ad se volunt attrahere.* FIGVRAM, quam dicit, εἰρωνείαν intellige, cui ἀλήθεια opponitur. Quam *Cavillationem* Latine, & *Vernilitatem* verti posse Casaubonus sentit, quem vide in Characteres Theophrasti, pag. 102. Sic *verniliter turpiterque* Arnobius lib. 5. pag. 186 conjunxit.

VERO, Conjunctio est adversativa, *G.* Aber. Virg. in fine secundi Georg. *O fortunatos nimium agricolas* &c.

Me verò primum dulces ante omnia Musæ
Accipiant, &c.

¶ 2. Aliquando orationem tantum connectit: *Humanitatis verò* &c. Nep. Attic. cap. 16.

¶ 3. Modo adverbium est: procul dubio a *Verus*: ex ablativo, ut a *ferus ferò*, a *falsus, falsò*. Sane *verò* & *falsò* opponit Plautus Mostell. act. 1. sc. 3. v. 22

Eho, mavis vituperari falsò quàm verò extolli?

Similiter Terentius Heaut. act. 2. sc. 4. v. 24 *Hoc beneficio ab utrisque verò devincimini.* VERO, id est, vere, ex vero. Cic. pro M. Marcello cap. 1 *Est verò fortunatus ille.* ¶ Et hinc Virgilius ultimam semper producit. Sed ut alia adverbia ab ablativis nominum facta, ut *quomodo, sero*, corripiuntur: ita & in *Vero* est factum. Valer. Flaccus lib. 5. v. 321

Quid petimus, sin verò preces & dicta superbus
Respuerit.

Ausonius Epigr. 108

Pars te Eurippum vocitat, pars verò Furippum.

Quos alii quoque secuti sunt. Ut, Cyprianus de ligno vitæ v. 59. Paullinus Benedictus de vita B. Martini lib. 4. v. 433. & v. 631. &c. Vide Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 365. 366. ¶ 3. Observandum autem est, quarum particularum societate gaudeat: illarum nimirum, *Nec verò, neque vero, tum verò, age vero, sane vero, jam vero, tum vero, at vero, enim verò, quasi vero.* *Et verò*, ut apud Cicer. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. *Tibi & fuit hoc semper facillimum, & vero esse debuit.* Idem ad Att. lib. 16. epist. 16 *Qua quidem voluntate esses erga Atticum sæpe præsens & illi ostendisti, & verò etiam mihi.* In quibus omnibus partim abundat, partim corripiendi vim habet. Terent. Adelph. act. 2. sc. 4. v. 3 *Omitte vero tristitiam tuam.* Ubi Donatus: VERO *abundat, aut correptitium est.* ¶ 4. Locutionibus *vero* Ironicis sæpe subservit. Plaut. Rud. act. 2. sc. 3. v. 9 *Ejà verò quasi non sit intus.* Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 9 *Quia verò hæ mihi semper patent fores*, Ach ja / als stünde mir die Thür allezeit offen. Huc &, *Quasi verò*, pertinet. Virg. 4. Æneid. v. 93

Egregiam verò laudem & spolia ampla refertis
Tuque puerque tuus.

Donatus ad illud Terentii Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 55 *Ego vero moneo: Modo*, inquit, VERO, *consentientis est adverbium; alias particula ironiam juvans* &c. ¶ 5. Confirmantis seu asseverantis in illis est: Cicer. Philipp. 13 *Turpem verò actionem, qua defenditur amplissimi auctoritas ordinis contra crudelissimi gladiatoris amentiam.* Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. D. *Tune es adjutor nunc amanti filio?* LI. *Sum verò* &c. Ja ich bin es. Cicero 2 Tusc. cap. 11. MARC. *Fuisti sæpe, credo, cùm Athenis esses, in scholis Philosophorum.* AVD. *Verò; ac libenter quidem.* VERO; i. e.

A imo fui: sane, profecto fui. Ita Terentius τῷ *Verum* usus est non semel. Ut Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 55

PA. *Comites secuti scilicet sunt Virginem?*
CH. *Verum parasitus cum ancilla.*

Et Heaut. act. 5. sc. 3. v. 10

SO. *Facies?* CH. *Verum.*

Item Adelph. act. 4. sc. 2. v. 4

CT. *Syre.* SY. *quid ais?* CT. *men' quærit?* SY. *Verum.*

Cicero lib. 3 offic. ineunte: *Magnifica verò vox & magno viro & sapiente digna.* ¶ Sed elegantiam singularem inprimis habet, conjuncta cum pronomine, *Ego & Id*, cujus exempla subjicio. Cicer. ad Attic. lib. 3. epist. 13 *Nam quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici, mihi verò mens integra est*, id est profecto, certe, vel potius. Idem: *Quod laudas, quia obliviscì me scripsi ante facta, & dicta nostri amici, ego vero ita facio*, hoc est, profecto, vel ego quidem ita facio. Idem ad Volumnium lib. 7. fam. epist. ult. *Quas si ut volumus exceperimus, ego verò multam salutem & foro dicam & curiæ.* ¶ *Ego enim verò.* Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 126

- - - ALC. *tun' te abiisse hodie hinc negas?*
B AMP. *Ego enimvero.*

¶ Similem usum habet & *Tu verò.* Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 19 *Ad nos deductus hodie est adolescentulus, quem tu verò videre velles Phædria*, den du auch selber Lust hattest zu sehen. Idem in Prologo ejusdem fabulæ: *Sed eas fabulas factas prius Latinas scisse se, id verò pernegat.* Et in eadem fabula act. 3. sc. 1. v. 3 *Non tam ipso quidem dono, quàm abs te datum esse, id vero serio triumphat.* Et rursus in eadem act. 5. sc. 4. v. 8 *Tum hoc alterum, id vero est, quod mihi puto palmarium me reperisse.* Quò & illud pertinet, ubi cum nomine *verò* junctum eandem vim obtinet in eadem fabula act. 3. sc. 5. v. 28 *Illa ubi ilicò accepit, læta vero ad se abducit domum.* Plinius lib. 2. epist. 8 *Quare ego vero honestissimæ tuæ voluntati pareo.* Idem lib. 8. Epist. 8 *Quanquam tu vero, qua tua humanitas, nulla ridebit.* ¶ 6. In hoc vero exemplo Terentii stomachantis etiam vim habet eadem particula, ut, *Move vero ocyus te nutrix*, wiltu gehen / so gehe fort / Andr. a. 4. sc. 4. v. 10.

¶ Enimverò, confirmandi vim habet. Terent. in Andr. a. 1. sc. 3. pr. *Enimvero Dave nihil loci est socordiæ* &c. Warlich / es gilt hier nicht faul zu seyn. Cic. in Verr. 3. c. 26 *Enimvero ferendum hoc non est.* ¶ Interdum tamen postponitur etiam, Ter. Eunuch. a. 2. sc. 3, 37 *Incommode hercle.* CH. *Imo enimvero infeliciter.* Plaut. Captiv. a. 3. sc. 4. v. 2 *Nunc enimvero occidi, eunt ad te hostes Tyndare.* Et, *Ego enimvero*, apud Plaut. Amphitr. cujus lo-
C cum supra in *Verò* adduximus.

¶ Verùm, ejusmodi potestatis conjunctio, idem præstans, quod *Sed*, Aber. Terentius in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 96 *Si certum est facere, facias: Verumne post conferas culpam in me.* Idem in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 37 *Verum ut aliud ex alio incidit.* Aber doch also / wie mirs nach einander einfällt. ¶ 2. Aliquando asseverandi vim habet; vide in *Vero.*

¶ Verum enim. Idem in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 47 *Verum enim quando bene promeruerit, fiat*, id est, attamen, quia &c.

¶ Verum enimverò, eadem propemodum significatione idem in eadem fabula act. 2. sc. 3. v. 2 *Verum enimvero id demum juvat, si quem* &c.

¶ Verum etiam, post Non, modò, tantum, solum, &c. Cic. pro Cælio c. 19 *Non modo agendo, verum etiam cogitando sustinere.*

¶ Veruntàmen, aber doch. Cic. ad fam. lib. 12. ep. ult. *Non dubitabam equidem, veruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus.* Vide *Tamen.*

VEROMANDVI, orum, Galliæ Belgicæ populi, quorum Plinius & Cæsar meminerunt, in ea provincia, quæ nunc Picardia appellatur.

¶ 2. Veromandui etiam urbs hujus populi primaria, alias *Augusta Veromanduorum* dicta, ex cujus ruinis crevit Fanum S. Quintini. Vide Geograph.

D VERŌNA, æ, olim *Brenona*, a *Brenone* Gallorum duce; sunt qui à *Brenno* nomen eam habere autument; Alii a *Vera* Tuscorum familia, sive colonia appellatam tradunt. Vide, si lubet, quæ super ea re disputat Torellus Sarayna Veronensis lib. 1. de origine Civitatis Veronensis. Urbs est Venetæ regionis, & in Venetorum quidem hodie potestate, qui eam suo imperio subjecerunt anno Christi 1405. De quo vide laudatum Saraynam lib. 4. Insignis est theatro & amphitheatro, quod ibi Romani Imperatores extruxerunt. Patria est Catulli, qui inde Veronensis dictus est. Ovid. 3. Amorum eleg. 15. v. 7

Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo.

VERPVS, Scal. de LL. cap. 24 Lumbrici genus est, dictum a Græco ἕρπειν aspiratione in V mutatâ. ¶ 2. Medium digitum significat, propter gracilitatem. ¶ 3. inde etiam id notat, quo viri sumus. ¶ 4. *Recutitum* designat. Vet. Gloss. *Verpus*, Δέλλος, καὶ ὁ μέσος δάκτυλος τῆς χειρός. Λέγεται δὲ καὶ ὁ λεπτόδερμος. Juvenal. Sat. 14. v. 104 *Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.* *Verpos*, inquit vetus Scholiastes, i. e. *Judæos, qui sine pellicula* &c. Martial. lib. 11. epigr. 95

Ecce negas, jurasque mihi per templa Tonantis:
Non credo: jura, verpe, per Anchialum.

VERRES, is, Romanus, qui apud Siculos prætura functus libidinose & avare, ab iisdem repetundarum postulatus est, accusante ipsum Cicerone, cujus in eum exstant orationes 7 quæ *Verrinæ* dicuntur. Fata ejus post accusationem, scripsit Lactantius lib. 2. cap. 4 extremo, Vixisse in tranquillo exilio, ideoque immunem a civili; & vita satiatum & senectute confectum, triumvirali proscriptione postquam Tullium, accusatorem suum, interemtum vidisset, tandem sublatum esse.

¶ Verrea, orum, plurale festa, a Verre instituta. Cicer. 4 Verr. cap. 11 *Præclarum diem reposuisti, Verrea ut agerent.*

VERRES, porcus masculus, qui, posteaquam castratus est, *majalis* dicitur, ein Burgschwein / *Vertes*, ein Eber. Horat. lib. 3. od. 22 *Verris obliquum meditantis ictum*, &c.

¶ Verrinus, *Verrinus aper*, *Verrinum jecur*, Plin. lib. 28. cap. 10. princ.

VERRO, verrere, trahere, ἑλκύειν significat & propellere, ziehen / oder forttreiben. Virg. 1. Æneid. v. 59

Quippe ferant rapidi secum verrantque per auras.

Verrere æquora, Poëtis navigare est. Æneid. 3. v. 208 *cærula verrunt.* ¶ 2. Item, Mundare, purgare, σαίρειν, fehren / außfegen / reinigen. Juvenal. Sat. 14. v. 60

Verre pavimentum, nitidas ostende columnas.

Aras crinibus verrebant mulieres in extremis periculis. vide Livium lib. 26. cap. 9, & Silium lib. 6. v. 560.

¶ Verriculum, rete piscatorium, ein Zuggarn oder Waren. ¶ 2. Idem quo quid purgatur, ein Kehrwisch.

¶ Verriculatus, ut, *Falces verriculatæ*, id est, ad verriculi formam factæ, Columella lib. 11. cap. 21.

¶ Circumverrere. Cato de re rustica cap. 143 *Focum purum circumversum quotidie habeat.*

¶ Converrere. Außkehren. Columell. lib. 7. cap. 6 *Diligens pastor quotidie stabulum converrit* &c. *Conversa & munda villa*, Caton. de re rustica cap. 143.

¶ Converritor, nomen, Apul. in Apolog. p. 277 qui converrit. *Converritorem pridianæ reliquiæ.*

¶ Deverrere, abkehren. Columell. lib. 7. cap. 4. *Humor omnis deverrendus.*

¶ Everrere, außkehren. Columell. ibidem: *Stabula frequenter everrenda & purganda.* Cic. 4. Verr. cap. 21. extr. *Quod fanum, quod non eversum, atque extersum liquerit*, id est, spoliatum.

¶ Everriculum, idem quod *Verriculum*, Varro lib. 3. cap. ult. *Everriculo in litus vivam saginam educere*: quod nomen Cicero Verri tribuit, alludens ad Verris ejusdem nomen, & verrendi verbi significationem, act. 6. in Verr. cap. 24, *Quod unquam judices hujuscemodi everriculum in illa provincia fuit?* ¶ 2. In alio loco *everriculum* dixit actionem de dolo, qua scilicet everrantur fraudes è civili vita, ein Kehrbesen / Außkehrer / lib. 3. de nat. Deor. cap. 30.

¶ Reverrere, *Reverram hercle hoc, quod converri modo*, Plaut. in Stich. act. 2. sc. 2. v. 64.

VERRUCA, æ, veteribus locum editiorem significavit & asperum, eine raue Höhe / Vide Gell. lib. 3. cap. 7. Adde Voss. lib. 4. Institut. Orator. pag. 103. ¶ 2. Nobis *Verrucæ* sunt maculæ eminentiores in manibus aut aliis corporis partibus, quæ sæpe sine dolore nec decidunt ultro, nec amputantur, Wartzen. Plin. lib. 20. cap. 12 extrem. *Ocimum verrucas misto atramento sutorio tollit.* ¶ 3. Horatius ad alia vitia non invenuste transtulit, lib. 1. Satyr. 3. v. 73

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius, æquum est
Peccatis veniam poscentem &c.

¶ Verrucula, diminutivum, Columella lib. 7. cap. 6. & Arnob. lib. 2. p. 77 *In verruculâ collis unius.* Et Tertullianus ad Nation. lib. 1. c. 5. pr. *Necesse est, ut in corpore verrucula exsurgat.*

¶ Verrucosus, verrucis abundans, & asper, non perpolitus, Pers. Satyr. 1. v. 77 *Sunt quos Racuviusque & verrucosa moretur Antiopa &c.* Qua significatione etiam *oratorem verrucosum* dixit Cicero de clar. Oratoribus cap. 14. extr.

¶ Verrucaria, herba, heliotropium, Plin. lib. 22. cap. 21 *Verrucas cum sale tollit succus e folio, unde nostri verrucariam herbam appellavere.*

VERRUNCO, idem quod *Averrunco*, de quo supra in A. Livius lib. 29 c. 27 *bene verruncent*, id est, vertant. Vide Gronov. ibi, & Festum adde.

VERSUS, præpositio & adverbium, semper postponitur, gegen / nach einem Orte zu. Ut, *Cum Brundusium versus ires ad Cæsarem, venisti ad me* &c. Cicer. fam. lib. 11. epist. 27. Sic, *Romam versus*, auff Rom zu / oder nach Rom zu / ibidem lib. 2. epist. 6. ¶ 2. Habet interdum adjunctam præpositionem, & tum est adverbium Liv. 1. cap. 18 *Deductus in arcem in lapide ad meridiem versus consedit.* Sic, *Sursum versus*, hinauffwerts / *Deorsum versus*, hinunterwerts. Cic. in Orat. c. 39 *Cum gradatim sursum versus reditur.* Quintilianus lib. 9. c. 1. p. 643 *aut gradatim sursum*

A *versus reditur.* Et Cato de R. R. c. 156 *Ubi deorsum versus ibit.*

¶ Alioversum, in aliam partem, anderswohin. Plaut. in Aul. a. 2. sc. 4. v. 8 *Ego istuc alioversum dixeram.*

¶ Quoquo versus vel versum, id est, quocunque vel in unamquamque partem. Cato cap. 46 *Quoquoversum taleam demittito.* Columella lib. 5 extremo: *ut inter se quoquoversus quatuor pedum spatio distent.* Et Cæsar lib. 3. de B. Gall. cap. 23 *Legatos quoquoversus dimittere.*

¶ Utroqueversus, in utramque partem, apud Gell. lib. 5. c. 12 *Vocabula ambigua utroqueversum dicuntur.*

¶ Adversus & adversum præpositio, idem quod *contra*, *erga* significans. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 10 *Facere adversus edictum alicujus*, wider eines Befehlich thun. Antonius Ciceroni lib. 14. ad Attic. sub epistola 13 *Si duriorem te præbes, non contendam ego adversus te*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 15. *Id gratum fuisse adversum te, habeo gratiam*, id est, tibi: vel apud te invenisse gratiam. Et eâdem fab. act. 1. sc. 5. v. 31 *Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa adversum hunc loqui.* Id est, apud, vel ad hunc, gegen ihn. Plaut. Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 55

Nam jusjurandum verum te adversum dedi,

i. e. in præsentia, tibi exadversum stans. ¶ 2. Interdum & adverbii significationem habet, ut *adversum ire*, id est, obviam, entgegen gehen. Plautus Amphitr. act. 3. sc. 3. v. 43 *Huic eam adver-*

B *sum arbitror.* Proprie de servis dicitur, qui ibant ad dominos extra domum cœnantes, & præsto essent & domum deducerent: Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. princ.

STORAX, non rediit hac nocte a cœna Æschinus?
Non servulorum quisquam qui adversum ierant?

Hinc ipsi servuli illi, quibus negotii id dari solebat, ADVERSITORES appellati, ut Donatus hic notat. Jungen / die ihre Herren heim holen. Plautus Mostellaria act. 1. sc. 4. pr.

Adversum venire mihi ad Philolachem
Volt tempori, audi: hem tibi imperatum est.
Nam illic ubi fui, inde effugi foras,
Ita me tot male convivii sermonisque
Pertæsum est. Nunc commissatur, ibo ad Philolachem.

Virg. 6. Æneid. v. 684

Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
Æneam, hoc est, versus se venientem. C. Nepos Themistocle c. 3, 4 *Quo factum est, ut Artemisio discederent, & adversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent*, gegen Athen zu.

¶ Exadversum, i. e. è regione, dagegen über. Terent. in Adelph. 4. sc 2. v. 45 *Exadversum est fabrica, ibi est.* Cicero de divin. lib. 1. c. 45 *Ara exadversus eum locum consecrata est.* Adde quæ Jo. Andr. Bosius ad modo citatum Nepotis locum commentatus est. Nam & inibi meliores codices *& exadversum Athenas* &c. exhibent.

C Versutus, vide in *Verto* post *Versificator.*

VERTO, vertere, circumagere, στρέφειν, drehen / wenden / umkehren / ümwenden. Cic. 2. Nat. D. c. 38 *Impetum cæli admirabili celeritate moveri vertique videmus.* Terent. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 73 *Retundam, redigam, ut, quo se vertat, nesciat.* Et Cicero ad Quint. frat. lib. 3. ep. 5 *De Latinis, quo me vertam, nescio*, weiß nicht / wie ich mit ihnen dran bin. Idem in Parad. 3 *Quoquo te verteris*, id est, in quamcunque partem respexeris. *Vertere agrum*, subigere, arare, Plin. lib. 18. c. 6. extr. quod Virgilius 1. Georg. pr. *vertere terram* dixit. *Arma adversus aliquem vertere*, Livius 24. cap. 47. *Vertere arma in quos*, Idem lib. 25. c. 33. einen mit Krieg überziehen. *In fugam aliquem vertere*, Livius l. 30. c. 33. f. in die Flucht schlagen. *Culpam omnem in aliquem vertere*, Idem lib. 4. c. 25 & lib. 30. c. 22, qui etiam lib. 28. c. 11 pr. dixit, *Caussas secundorum & adversorum vertere in deos*, id est, imputare. *Vertere in contumeliam suam*, ihn zum Hohn rechnen / Cæs. lib. 1. Civ. c. 8. Et Cic. pro Rosc. Am. c. 36 *In pejorem partem omnia vertere*, übel annehmen oder deuten. Quintil. lib. 1. c. 1 *Bona facile mutantur in pejus, num quando in bonum verteris vitia?* Sic, *Caussa in eo vertitur*, pro consistit, stehet darauff / Idem Quintil. lib. 3. c. 11.

D p. 262, quomodo & Tullius suo Attico scribit lib. 8. epist. 14 *Brundusii omne certamen vertitur hujus primi temporis.* Nec Livius aliter lib. 37. c. 7 *Sed totum*, ajens, *id vertitur in voluntate Philippi.* Et lib. 4. c. 31 *In eo verti spes civitatis.* Cicer. 2. Verr. cap. 7. extr. *In unius potestate ac moderatione vertuntur omnia.* Et, *Res in discrimine vertitur*, Livius lib 6. cap. 36, stehet gefährlich. *Res in meo vertitur foro*, Plaut. Mostell. a. 5. sc. 1. v. 10, hoc est, de mea re agitur. *Vertitur ætas*, scilicet ex puerili in pubertatem stat. *Vertere se*, vel *verti in aliquam formam, in hominem, in facies omnes*, id est, convertere, sich verkehren / verstellen. *Vertere vitio*, für ein Laster oder Ubelstand rechnen / Plaut. Epid. 1. sc. 2. v. 5, & Horat. 1. Sat. 6, 85. Sic, *Terga vertere*, fugere, die Flucht geben / Livius lib. 1. cap. 14. Similiter *Vertere ora* dixit Petronius:

Cum fortuna, inquit, manet, vultum servatis amici,
Cum cedit, turpi vertitis ora fuga.

Ex Græco in Latinum sermonem vertere annales, pro convertere & trans-

transferre, Livius lib. 25. cap. 39. Et, *Vertere ex Græcis*, Terent. in Prol. Eunuchi. *Bene*, *male vertere*, id est, verti, wohl/ übel bekommen. Plaut. in Aulul. a. 4. sc. 10. v. 57 *Quæ res tibi bene feliciterque vertat.* Idem in Pers. a. 4. sc. 1. v. 5 *Si malus aut nequam est, male res vertunt, quas agit.* Ter. Phorm. act. 4. sc. 3. v. 73 *Quæ res tibi vertat male.* Sed *Annus vertens*, Cicer. in Somn. cap. 7, & Nepos Ages. cap. 4. wenn das Jahr ümläuffet. Quomodo & *mensem vertentem* Plautus dixit in Persa act. 4. sc. 4. v. 76. De *anno vertente* vide Censorin. de die natali cap. 19. Aliter *annus vertens* Ciceroni dicitur in de Repub. ibi enim is intelligitur, qui alias *Magnus* appellatur, de quo Macrobius. *Vertere solum*, est in alium locum migrare. Sic Manilius lib. 5 v. 34 *Colchidis & magicas artes, qui vertere Iolcho Medeam jussit.* Ita Idem lib. 4. v. 80 *Vertere Trojam*, pro Troja excedere, exsulare dixit. Juvenal. Sat. 11. v. 49 *Qui vertere solum, Bajas & ad ostrea currunt.* Ubi vide Schol. A

¶ Versus, ut, *Mens versa est cum fortuna*, der Sinn hat sich verkehret mit dem Glück/ Ovid. 4. Pont. el. 9. v. 90. *Versus annus*, Statius lib. 1. Silv. 2. v. 157.

¶ Verso, versare, frequentativum, tractare est, & frequentius vertere, hin und her wenden. Seneca de Provident. cap. 6 quanto magis versaveritis, & *undique inspexeritis.* Et, *Versat animum cupido regni*, Livius lib. 1. cap. 17. *Pudor animum versat*, Livius lib. 25. cap. 3. extr. Et Cic. de finib. lib. 5. cap. 28 *Se huc atque illuc versare*, sich hin und wieder wenden. Et, *Partes animum versabat in omnes*, Virg. 4. Æneid. v. 630. *Versare auctores*, lesen/ studieren. Horat. in arte Poëtica v. 268 B

Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.

Et ibidem v. 39 *Versate diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri*, hoc est, considerate, explorate, versuchet/ erweget. Tractum a bajulis, qui prius versare onera, & periclitari, ut etiam Martialis loquitur, *metiri* solent, an ferendo sint. Sic, *In animo secum versare*, apud Livium lib. 3. cap. 34 Proprie enim est iterum iterumque vertere. ¶ Unde & culinæ verbum esse cœpit, & de iis usurpari, quæ assantur. Hæc enim, nisi subinde vertas, exurentur. De piscibus Plautus Asinariâ act. 1. sc. 3

Quasi piscis itidem est amator lenæ: nequam est, nisi recens,
Is habet succum, is suavitatem: eum quovis pacto condias;
Vel patinarium, vel assum versas, quo pacto lubet.

De turdis Horat. lib. 2. Sat. 5. v. 71

- - - *ubi sedulus hospes*
Pene arsit, macros dum turdos versat in igne.

S. Laurentius in craticula positus Tyranno dixit: *Assum est, versa & manduca*, ut B. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. 41. extr. refert. ¶ *Versare oves* Virgilius Eclog. 10. v. 68 dixit, id est, huc atque illuc agere pastum. Servius ad eum locum: VERSEMUS, *pascamus: quoniam qui pascit, huc & illuc agit pecus: quod est VERSARE, ut est in Æneide:* C

- - - *tu currum deserto in gramine versas.*
Aut EXERCEAMUS, aut TRACTEMUS: ut in undecimo,
Consilio versare dolos ingressus.

Et idem Æneidos 2. v. 62

Seu versare dolos seu certæ occumbere morti.

Nimirum *versare* dolos, tractare & exercere dolos interpretatur. Quemadmodum & Suetonius Galbâ cap. 9 *Versare pecunias*, pro tractare seu exercere dixit. Neque enim assentior summo viro, cui illa phrasis suspecta est, & potius adeo legendum videtur: *Versanti in pecuniis.* *Versare* enim *pecunias* dixit, uti Virgilius *dolos versare*, uti Horatius *exemplaria versare*, id est, tractare. Plautus Cistell. act. 1. sc. 1. v. 95

- - - *mihi istum hominem vellem dari*
Ut ego illum versarem?

i. e. quo pacto illum tractarem? Wie wolte ich mit ihm ümgehen. *Versare sententias*, est ambigue & ita proferre, ut in utrumque interpretari liceat. Tacit. 1. Histor. cap. 85 *Igitur versare sententias, & huc & illuc torquere* &c. *Versare naturam*, perinde Cicero dixit pro Cœlio cap. 6. *Versare*, inquit, *suam naturam & regere ad tempus, atque huc & illuc torquere & flectere, cum tristibus severe, cum remissis jucunde, cum senibus graviter, cum juventute leniter, cum facinorosis audacter, cum libidinosis luxuriose vivere.* Livius lib. 1. cap. 58 *Tum Tarquinius fateri amorem, orare, miscere precibus minas, versari in omnes partes muliebrem animum*, id est, tentare, sollicitare. D

¶ Versatio, Wendung. ut, *Versatio totius oculi*, Plin. lib. 8 cap. 33. Et Vitruvius lib. 10. cap. 1 *Omnis machinatio est a rerum natura procreata, ac a præceptrice & magistra mundi versatione instituta.* Idem cap. 14 ejusdem libri: *Quadringentenis versationibus imi tympani, semel superius versabitur.* Et Seneca de Tranquill. animi cap. 11 sub fin. *In tanta rerum, sursum ac deorsum euntium, versatione.*

¶ Versabilis, e, quod versari potest, was man hin und wieder kehren und wenden kan. Seneca de Tranq. animi cap. 11 *Omnem conditionem scito versabilem esse.*

¶ Versatilis, e, versationi idoneum, ut, *Mola versatilis*, eine Handmühle/ apud Plin. lib. 36 cap. 18. *Acies versatilis*, quæ verti subito & circumagi potest, apud Curtium lib. 4. cap. 13. n. 32. *Ingenium Catonis ad omnia versatile*, apud Livium lib. 39. c. 40. id est, aptum omnibus, ut quibuslibet rebus applicari possit. Suetonius Nerone cap. 31 *Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus; & fistulatis, ut unguenta desuper spargerentur.* Et Seneca Epist. 90 *Versatilia cœnationum laquearia ita coagmentat, ut subinde alia facies atque alia succedat, & toties tecta, quoties fercula mutentur.* Hujus generis & illa *triclinia versatilia* fuerunt, quorum Lampridius mentionem in Heliogabalo facit cap. 21.

¶ Versabundus, quod vertitur. Lucretius lib. 6. v. 581

Versabundaque portatur post incita cum vi.

Et Vitruvius lib. 9 cap. 7 *Circa meridianum cardinem sidera versabunda, latentiaque non habent egressus orientes supra terram.*

¶ Versicolor, vide in *Color.*

¶ Versipellis, versutus, & qui se omnibus formis & locis attemperat, verschmitzt/ verschlagen/ Homerus ἀλλοπρόσαλλον vocat, einen bald anders. Plaut. in Bacchid. act. 4. sc. 4. v. 11 *Versipellem frugi convenit esse hominem, pectus cui sapit. Bonus sit bonis, malus malis, utcunque res sit, ita animum habeat.* Idem in Amphitruon. prolog. v. 123 *Jovem versipellem* vocat, quod in alias aliasque formas sese commutet: aliquando cygnum, aliquando taurum etiam sese assimulet. *Jupiter*, inquit, *versipellem se facit, quando lubet.*

¶ Versûra, Vorsura apud Comicos: Primo significat conversionem quamlibet sive mutationem, Ümwendung/ kehre. Varro lib. 1 de re rustic. cap. 46 *Propter ejusmodi res admiranda discrimina sunt naturalia, quod ex quibusdam foliis, propter eorum versuram, quod fit anni tempus, dici possit, ut olea, & populus alba, & salix; Horum enim folia cum convertunt se, solstitium dicitur fuisse.* Et Arnobius sub finem lib. 5 *Si fabulas has vulgis more esse allegorico scriptas; quid cæteris fiet, quas non videmus posse versuras in hujusmodi cogi?* Ergo *in versuras cogi*, est in alium & allegoricum sensum converti aut torqueri. ¶ 2. Deinde *Versura* in agro dicitur, reflexus in arando, da man den Pflug ümwendet/ apud Columellam lib. 2. cap. 2. & Palladium lib. 2. cap. 3. ¶ 3. In ædificiis flexum angulorum significat, in parietibus, ubi absoluto uno latere deflecti in aliud necesse est, apud Vitruvium & Columellam. Vide infra *Versoria.* ¶ 4. Deinde etiam mutationem creditoris. De qua significatione receptæ sunt hæ locutiones: *Versuram facere* & *solvere.* Item *Versurâ solvere*, an einem Ort borgen und am andern bezahlen. Terent. Phorm. act. 5. sc. 2. extr.

Quid fiet? in eodem luto hæsitas. Vorsuram solves Geta.

Ubi Donatus: VORSURAM SOLVIS, i. e. *Creditorem mutas.* VORSURAM FACERE dicitur, *qui æs alienum ex ære alieno solvit. Dicitur etiam* VORSURAM FACERE, *cum minore fœnore acceptam quis pecuniam majore occupat.* Ceterum assentior illis, qui apud Terentium & Donatum *Versurâ solvere* legendum putant. Nam quomodo *Versuram solvere* dicere possimus, non satis capio. At *Versurâ solvere*, est per versuram, hoc est, pecuniâ aliunde fœnore sumta, solvere. Et ita locutus est Cicero ad Attic. lib. 5. Epist. 15 *Vereor, ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit.* Cic. pro Flacc. cap. 20 *Negavit sese omnino versuram ullam Romæ fecisse.* Seneca epist. 19. *Ab Epicuro versura facienda est:* id est, sumendum fœnore, quo tibi satisfaciam. Cornelius Nepos in vitâ Attici: *Quin etiam cum illa* (Fulvia M. Antonii uxor) *fundum secunda fortuna emisset in diem neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se interposuit*, &c. Sed de hac & cæteris vocis hujus acceptionibus vide Salmasium de modo usurarum cap. 7.

¶ Vorsoria, Plaut. Trinum. act. 4. sc. 3. *Cape vorsoriam, recipe te ad herum*, kehre wieder zurücke. Ubi Turnebus *Vorsoriam* accipit pro fune, quo velum vertitur. Alciato quoque *Vorsoria* est instrumentum nauticum, quo secundùm auram navis vertitur. Sed Jos. Scaliger pro τροπῇ simpliciter accipit. Ita enim ad illud Manilii lib. 3. sub fin. *Sed non per totas æqua est mensura figuras*, scribit: *Gemblacensis rectissime*, versura *non* mensura. *Nam* versura *est* τροπή, *unde* τροπικὰ *dicta.* καμπτὴρ *in metis Circensibus &* τροπή, *idem. Versuram in porticibus dixit Vitruvius, quam Vorsoriam Plautus. Quando ad nos Capricorni principio redit Sol, tunc ad nos dicitur capere versoriam aut versuram &c.*

¶ Versus, in agro sulcus est, a fronte seu capite ad finem perductus, eine Furche. Columella lib. 2. c. 2 *Sed neque in media parte versus* (ita legendum non *versura*) *consistat detque requiem in summâ.* Plinius lib. 18. c. 19. *In arando versum peragi* (oportet) *non strigare in actu sæpius.* ¶ 2. Hinc in militia quoque *Versus* dicitur ordo, qui directo a fronte in tergum pertinet: nam qui a latere ad latus dirigitur, *jugum* appellatur, ut ex Æliano discimus. Potius autem arbitror existimare, hoc vocabulum ab aratione traductum ad militiam, quam a scribendi ratione, ut Sixtus Arterius Notis Æliani putavit. Quod Veteres scilicet non, uti nunc, a sinistra ad dextram, sed a summo in imum scriberent.

	Versus	Versus	Versus	Versus	Versus	
Jugum	o	o	o	o	o	Jugum
	e	e	e	e	e	
Jugum	o	o	o	o	o	Jugum
	d	d	d	d	d	
Jugum	o	o	o	o	o	Jugum
	c	c	c	c	c	
Jugum	o	o	o	o	o	Jugum
	b	b	b	b	b	
Jugum	o	o	o	o	o	Jugum
	a	a	a	a	a	

¶ 3. Hinc & remorum arborumque ordines, sive ordinatæ series *Versus* dicuntur, Reihen. Virg. 5. Æneid. v. 119

- - triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt, terno consurgunt ordine remi.

Livius lib. 45. cap. 35. *Regia nave, ingentis magnitudinis, quam sedecim versus remorum agebant.* Idem Virg. 4 Georg. v. 144

Idem etiam seras in versum distulit ulmos.

IN VERSUM, id est, in ordinem seriemque directam. ¶ 4. In scriptura singulæ lineæ dicuntur versus, Zeilen. Et horum versuum in libris numerum iniri jam olim solitum, ut de magnitudine cujusque constare posset, testatum aliquot locis auctorum est. C. Nepos Epaminonda cap. 4 *Uno hoc volumine vitas excellentium virorum complurium concludere constituimus: quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.* Vide ibi Lambinum num. 52. & Claud. Salmasium Prolegomen. in Exercitationes Plinianas pag. 29. & aliquot insequentibus. Barth. ad script. Venat. pag. 191. Voss. de Vit. Sermon. lib. 1. cap. 26. Itemque Heins. Aristarchi Sacri cap. 13. & Prolegom. in Novum Testam. cap. 18. & 19. ¶ 5. Versus quoque systema certorum pedum atque metrorum est rata lege compactorum, sive pedum certo numero dispositorum castigata connexio, ut *Versus heroicus: Jambicus* &c. ein Vers. Cicero pro Archia cap. 10 *Si quis minorem gloriæ fructum putat ex Græcis versibus percipi, quam ex Latinis, vehementer errat.* Et, *Versus confragosi*, Quintil. lib. 1. cap. 1. qui *male tornati* Horatio de Arte poet. v. 441. Item *inculti & male nati*, lib. 2. Epist. 1. v. 233. & *inertes*, iterum de Arte poetica v. 445,

Vir bonus & prudens versus reprehendet inertes.

Mali, Cicer. in Pis. Harte und böse Vers. Et Horat. 2. epist. 2. v. 51

Paupertas impulit audax,
Ut versus facerem.

Idem lib. 1. Serm. Satyr. 10. v. 31

Atque ego cum Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos.

C Qui quidem, judice Barthio, plebejus sermo est, consecratus tamen laudatis locis Horatio, & Papinio etiam, qui *versus facere* dixit præfat. Silv. itemque Sallustio in Catilin. cap. 25. *Numerum & versum conficere*, Cic. de orat. lib. 3. c. 14. *Componere, fingere, scribere versus.* Horat. de arte v. 382, & 2. Epist. 2. v. 54. Et, *Versibus aliquid scribere*, Cic. 1. fam. ep. 9. *Versus fundere*, Idem de orat. lib. 3. cap. 50. *pronuntiare*, Idem 1. de orat. cap. 61. ac *Ludere versibus*, & *versu*. Vide *Ludo*. ¶ Scaliger Conjectan. in Varron. pag. 73. *Versum*, inquit, *vocabant rustici, cum sulco ad finem perducto iterum reditur eò, unde arationis principium suscipiebatur, quod versum peragere dicitur Plinio, lib. XVIII. Ab eo Græci, ut ait Pausanias, βυστροφηδὸν γράφειν dicebant, cùm uno versu peracto in pagina inde sumitur initium ad alium progrediendi, ut in arato. Quod nos contra facimus, nam versu peracto, idem semper initium progrediendi tenemus. Sic igitur Sol elegantissime dicitur a Varrone ad versum proximum stare, quum regreditur. Sic in porticibus versura dicta est apud Vitruvium eodem modo. Item τετράπλαξ ἀγὼν πυρφινον Lacedæmone, ab eo dictus, quod tres versus percurrendi erant, quos vocant ὤλακας, tanquam sulcos.* Hæc ille. Scaliger Pater lib. 2. Poët. cap. 5, *Vertere*, inquit, *est idem quod sulcare aut scalpere: tollere aliquid ex superficie, ita ut depressio relinquatur. In ceris igitur stilo quam ducerent notas, frequentativo usi sunt agricolæ. Vertunt enim terram, quia quod subtus erat, supra ut sit, faciunt. Sic Cicero dicit literas exarare. Ad eum modum versus dicti sunt literæ illæ, sive sulci, quibus verba scribebantur* &c. ¶ 6. In agris & alia ratione *versus* dicebantur, quam supra diximus. Ita enim & modus metiendi agri appellatur. Varro lib. 1. de re rustic. cap. 10 *In Hispania, inquit, ulteriore metiuntur jugis, in Campania versibus: JUGUM vocant, quod juncti boves uno die exarare possint. VERSUM dicunt C. pedes quoquo versum quadratum.* ¶ *Versa oratio*, quæ versu constat, prosæ opponitur. Vide *Prosa*.

¶ Versiculus. Cicer. ad Brut. epist. 14. pr. *Epistolæ breves, tribus versiculis*, ein Brieff von dreyen Zeilen. Ut *Versiculi mollius euntes*, Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 58. kurtze Verse/ die wohl klingen. Sed, *Versiculi molliculi ac parum pudici*, id est amatorii apud Catullum Epigr. 16.

¶ Versificare, Quintil. lib. 9. cap. 4.

A ¶ Versificatio, Idem ibid. cap. 2. Et Columella principio lib. 11 *Sed tibi pertinaciter expetenti versificationis nostræ gustum negare non sustinebam.*

¶ Versificator, ut, *Versificator quam Poëta melior*, apud Quintilian. lib. 10. cap. 1. ¶ *Versificus ordo*, apud Solinum cap. 16.

¶ Versutus, occultus, tectus, qui varie & simulate huc atque illuc fertur, qualem Alcibiadem Nepos, Cicero Catilinam orat. pro Cæl. cap. 6 describit, tückisch / listig / verschlagen. Cic. lib. 3. de nat. Deor. cap. 10 *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur.* Et, *Versutus & callidus*, Idem ibidem. Et cap. 30 *Malitia est versuta & fallax oratio nocendi.* Sed Plautus in Epid. act. 3. sc. 2. v. 35 *Versutior es, quam rota figularis*, dixit pro versatilior. Et Augustin. lib. 2 Retract. c. 8 *quamvis ineruditus liberalibus literis, tamen versutior Fortunato.* Et Superl. Idem de Trinitate lib. 4 extremo: *hæreticorum versutissima argumenta.*

¶ Versute, ut, *Versute & subtiliter dicere*, Idem in Oratore cap. 7. Superl. *versutissime.* Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 20 *Quidam acute respondit hæretico versutissime interroganti.*

¶ Versutiloquus, ut, *Malitiæ versutiloquæ*, listig im Reden/ Idem 3. de Orat. cap. 38.

¶ Vertebra, med. in carmine ancipiti, os vertens est, das Rückgrad/ Gelencke/ Knochen / σφονδύλιον, Plin. lib. 11. cap. 1. Dicunt &

B ¶ Vertibulum. Lactantius de Opific. cap. 5 *Summas ostium partes crassioribus nodis conglobavit, ut & substringi nervis facilius, & verti tutius possent; unde sunt Vertibula nominata.*

¶ Vertebratus, um, vertebræ simile, apud Plin. lib. 11. c. 37 *Cervix e multis vertebratisque orbiculatim ossibus flexilis* &c.

¶ Vertex, veteres *vortex* dicebant, primùm ventum contortum significat, ein Wirbel-Wind / de quo Plin. lib. 2. cap. 48. Et Lucan. lib. 3. v. 631 *Vicinum involvens contorto vertice pontum.*

¶ 2. Vertex seu Vortex in aqua, contorta scilicet aqua, ein Wirbel im Wasser über einem tieffen Loch. *Rapidus*, Virg. 1. Æn. v. 117. *Cavus vortex*, Statius 9. Thebaid. v. 503. ¶ 3. *Vertex capitis*, der Scheitel. Plinius in Præfat. lib. 7. *Palpitans vertex summæ imbecillitatis indicium.* Hinc proverbialis locutio: *A vertice ad calcem*, von der Scheitel biß auff die Fußsolen / hoc est, a principio ad finem. Cic. pro Rosc. Com. cap. 7 *Ab imis unguibus ad verticem usque summum*, dixit. ¶ 4. *Vertex arboris*, der Wippel. *Vertex montis*, die Spitze. Virg. 1. Æneid. v. 162

geminique minantur
In cælum scopuli, quorum sub vertice late
Æquora tuta silent.

Cic. in Verr. 6. cap. 48 *Ignes, qui ex Ætnæ vertice erumpunt.* Sic altissimæ cæli partes, quas Græci πόλους vocant, *vertices* appellantur. Virg. 1. Georg. v. 142

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum &c.

C Cic. lib. 2. de nat. Deor. cap. 41

Extremusque adeo duplici de cardine vertex
Dicitur esse polus.

¶ Bivertex. Sidonius lib. 9. epist. 15. in metro:

Montemque isse victor per biverticem.

¶ Verticosus, vel *vorticosus*, ut, *Amnis vorticosus*, hoc est, propter frequentes vortices periculosus. Livius lib. 21. cap. 5 *Quidam vorticoso amni delati in hostes ab elephantis obtriti sunt.*

¶ Verticulum, diminutivum. Vitruv. lib. 10. cap. 13.

¶ Verticillum, & Verticillus, Spondylus, quo usus facilius vertitur, lib. 37. c. 2. prope fin. ein Wirbel oder Spintel/der Wirtel.

¶ Vertigo, rotatio, conversio, das umbdrehen. Claudian. lib. 2. in Eutrop. v. 359 *Membra rotat molli vertigine.* ¶ 2. Plinius de cælo etiam *vertiginem* dixit, pro circumvolutione: *Moles rotata vertigine assidua*, lib. 2. cap. 3. Et ejusd. libri cap. 8 *Ita fieri, ne convolutus aer in eandem partem, æterna mundi vertigine ignavo globo torpeat.* ¶ 3. Vertigo morbus, der Haupt-Schwindel/ cum ob oculos circumagi omnia videntur.

¶ *Verticordia Venus*, sic dicta, quod amorem mulierum ad viros proprios flecteret. Val. Maximus lib. 8. cap. ult. *Censuit ut Veneris Verticordiæ simulacrum consecraretur &c.*

D ¶ Vertumnus, & Vertunnus, Deus in alias atque alias sese convertens formas, apud Poëtas. Hinc *Vertumnos*, decore tamen, inconstantes dicimus, wanckelmüthige / unbeständige. *Inconstantior Vertumno*, Vide Chiliad. & infra suo loco. Asconius in Ciceron. Verrin. de prætura urbana: *Vertumnus Deus invertendarum rerum est, id est, mercaturæ.* Atqui mercaturæ non tantùm, sed & hortorum Deus credebatur, propter varios flores fructusque, qui alii aliique pro anni diversis temporibus ibi proveniunt: nam & vertenti anno præesse fingebatur. Quin imo in universum rebus omnibus vertendis & commutandis, & ipsis adeo animis mentibusque humanis credebatur præesse. Unde Horatius *Vertumnis iniquo natum* dixit, qui inæqualis quidem & varius, sed indecore, lib. 2. Sat. 7. v. 14. Nam cum vertendi variandique huic Deo tribueretur vis; sic tribuebatur tamen, ut id decenter & lepide facere crederetur. Propertius ex persona Vertumni lib. 4. Eleg. 2. v. 21

Opportuna mea est cunctis natura figuris:
In quamcunque voles, verte, decorus ero.

Vide

Vide totam illam Elegiam, quæ omnem istius Dei historiam explicat, & Passeratii in illam prælectiones & infra suo loco. De nominibus derivatis a *Verto* hactenus. A

Verba Composita.

¶ Avertere quære post *Advertere*.

¶ Advertere, zukehren/zulencken. Gell. lib. 16 Noct. Attic. c. 6 ineunte: *Redeuntes Græcia Brundusium navem advertimus.* Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 50

- - - Cum huc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodùm huc adverterat
In nostram hanc plateam.

Stat. lib. 2. Silv. Carm. 3. v. 21 *- - - ecce citatos*
Advertit Diana gradus.

i. e. vertit gradum ad illum locum. Vid. Joh. Bernartii notas ad 1. Theb. v. 89. *Advertere oculos, aures, animum*, &c. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 44 *Non adverti primò*, scilicet animum, merckte es nicht. Idem in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 16 *Postquam tantopere id vos velle animum adverteram*, quod nunc elegantius dicitur, *Animadvertere.* Livius lib. 4. c. 45 *Adverterent animos, ne quid novi tumultus oriretur*, id est, diligenter observarent. zusehen/achtung darauff geben. *Et huc advertite mentem* Virg. lib. 8. v. 440. *Graviter advertere*, übel empfinden/auffnehmen/Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 9. ¶ 2. Est & ad se vertere, convertere in se, rapere &c. ἐπιστρέφειν. Seneca Epist. 94 *Non decet admonitio, sed advertit, sed excitat, sed memoriam continet, nec patitur elabi.* Et Plin. lib. 1. Epist. 10 *Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic eminent & elucent, ut mediocriter quoque doctos advertant, & afficiant.* Idem lib. 9. Epist. 26 *Omnes advertit, quod eminet & exstat.* Tacitus 3. Hist. c. 48 *Advertit ea res Vespasiani animum.* Idem 1. Annal. cap. 41 *Gemitusque ac planctus etiam militum aures oraque advertere.* Et rursus 2. Annal. c. 17 *Pulcherrimum augurium octo aquilæ petere silvas, & intrare visæ Imperatorem advertere.* B

¶ Adversus, um, oppositum, sive objectum dicitur, ut, *adverso corpore cicatrices excipere*, gleich unter Augen gehen und Streiche auffnehmen/quod fortitudinis est, ut contra *vulnus aversum* turpitudinis. *Pectore adverso ferrum excipere*, Senec. in Agam. v. 232. Et ipsa hæc vulnera *adversa* dicebantur, Sallust. Catil. extremo. Vide & Curtium lib. 3. cap. 11. n. 9, & a nobis ibi notata. Sic Cicer. in Somn. Sc. cap. 5 *Solem adversum intueri.* Et, *Adversa vestigia Antipodum*, Idem 4. Acad. cap. 39. *Navigare adverso flumine*, wider den Strom hinan schiffen/Virg. 1. Georg. v. 201. ¶ 2. Sed, *Eorum obsequi studiis, adversus nemini*, id est, contrarius, er war niemand zu wider. *Casus adversi*, Widerwärtigkeit. *Fortuna adversa. Res adversæ*, quibus contrariæ sunt *Res secundæ.* Cic. lib. 1. off. cap. 26 *Ut adversas res, sic secundas immoderate ferre levitatis est.* Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 9 *Ita usque adversa tempestate usi sumus.* Et *Valetudo adversa*, Leibs-Schwachheit. Livius lib. 10. c. 32 *Postumium adversa valetudo Romæ tenuit.* C

¶ Adversum, Adversa, neutrum adjectivi, positum substantivè pro rebus adversis. Subintelligenda enim tempora sunt, vel aliud simile. Plinius Panegyrico Trajani cap. 31. *Secunda felices, adversa magnos probant.* Id est, *secunda* felicem aliquem esse ostendunt: *adversa*, quam magno & forti animo quisque sit. Hoc est, quod Silius dixit lib. 4. v. 6

Explorant adversa viros.

Idem Plinius eadem oratione cap. 5 *Habet has vires conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina Deus, & plerumque bonorum malorumque caussæ sub diversa specie latent.* Cicero ad Brutum epist. 4 *Nihil jam nobis adversi evenire potest.*

¶ Adversissimus, ut, *Venti adversissimi*, Cæs. 3. de bell. Gall. c. 107. *Omnia secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur*, Cæsar Ciceroni lib. 10. ad Attic. sub epist. 8.

¶ Adversus, præpositio, vide in *Versus*, itidem indeclinabili.

¶ Adversitas, Widerstand/Widerwärtigkeit. Plin. lib. 11. cap. 25 *Magnam adversitatem oleo mersis & stellionibus putant esse*, id est, inter se adversari scorpiones oleo mersos, & stelliones. D

¶ Adverso, adversare, idem quod simplex *Adverto.* Plaut. Rudent. a. 2. sc. 2. pr. *Animo adversavi sedulo.*

¶ Avertere, pro quo & *abvertere* Plautus dixit, abwenden/ablencken/abhalten/ut, *Removere oculos, & se totum ab aliquo avertere*, Cicer. pro Balb. cap. 5 *Animum ab aliquo avertere*, Cæsar 1. Gall. cap. 20, sich eines gar verzeihen/und ihn übergeben. *Ab itinere avertere*, est proficisci omittere, die Reise einstellen/apud eundem Cæsarem lib. 3. de B. C. cap. 21. extr. Et Cicer. de amicitia cap. 1 *Tu velim a me animum parumper avertas, Lælium loqui ipsum putes.* Et, *Avertere se ab amicitia alicujus*, Cæs. 3. bell. Civ. cap. 79. *Totum se ab alicujus sermone avertere*, Balbus Ciceroni sub lib. 8. ad Attic. epist. 15. Et, *Avertere animum ab assiduo mœrore*, Livius lib. 25. c. 38. *Avertere hostem a portis*, Cæsar lib. 6. c. 41. *Ab urbe*, Cic. ad Brut. epist. 3 *Avertere hostem a cervicibus populi*, ad eund. epist. 15. Sic, *Armis repellere & avertere*, pro Cæcin. cap. 12. abhalten und abtreiben. *Quod omen dii avertant*, da GOtt für sey/Cic. 12. famil. epist. 6. & Livius lib. 23. cap. 13. ¶ 2. Per furtum, per rapinam auferre, entwenden. *Avertere pecuniam, prædam, hæreditatem*, unterschlagen/entwenden ꝛc. Catullus epithal. Pelei & Thetidis v. 5

Auratam optantes Colchis avertere pellem.

Cæsar lib. 3. de B. Civ. cap. 59 *Prædam omnem domum avertebant.* Tacitus lib. 1. Hist. c. 53 *Mox compertum publicam pecuniam avertisse, ut peculatorem flagitari jussit.* Ammianus lib. 14. cap. 5 *Merces opimas velut viles nullis repugnantibus avertebant.*

¶ Aversus, a, um, *Aversa pars*, pro posteriori, apud Plin. lib. 11. cap. 37, sect. 47 *Canities homini semper a priore capitis parte, tum deinde ab aversa.* Et, *Aversus a vero*, Cicer. 3. in Catilin. c. 9. pr. *Aversus a proposito*, Liv. lib. 2. c. 8. extr. *Aversum numen*, i. e. prorsus contrarium, inclemens, parum favens, Stat. 5. Theb. v. 641. *Aversi Dii à salute populi Rom.* Cicer. ad Brut. epist. 16. *Aversissimo à me animo fuit*, Idem ad Att. lib. 11. epist. 4. Et, *Aversissimus à prodigiis*, Senec. Epist. 50.

¶ Aversio, contrarium Adversioni. Quintilianus lib. 9. cap. 2. p. 653 Apostrophes descriptioni subjungit: *Illa quoque vocatur AVERSIO, quæ a præposita quæstione abducit audientem.* ¶ 2. Jurisconsultis *aversione* est überhaupt. Lege 4. § 1 Dig. de peric. & commod. rei vend. *Aversione vinum venit.* Et Lege 62 § 2 D. de contrah. emtione: *Res in aversione emta.* Et Lege 36 D. Locati cond. *Aversione locatum opus* opponitur ei, *quod ita conductum sit, ut in pedes mensurasque præstetur.* überhaupt verdingt; & Ellen-oder Schuhweise verdingt.

¶ Antevertere, antevenire, zuvor kommen. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 5. v. 12 *Miror ego ubi huic anteverterim.* Et Cæsar lib. 7. de B. Gall. cap. 7 *Quare nuntiata, Cæsar omnibus consiliis antevertendum existimavit.* Plautus Capt. a. 4. sc. 2. v. 60 *Pol mœrores mi antevertunt gaudiis.*

¶ Anteversio. Ammianus lib. 21. cap. 10. extr. *anteversio & prægressus.*

¶ Circumvertere, umbdrehen/umwenden. Plautus in Persa act. 3. sc. 3. v. 37 *in cursu rotula circumvortitur.* O pro E, Comicorum more.

¶ Circumversare, frequentativum. Lucretius lib. 5. v. 521

Quærentesque viam circumversantur.

Id est circumvolvuntur, versant se, puta ignes cælestes. Avienus Prognost. Arat. v. 204

- - - Si simplex circumversabitur orbis.

¶ Convertere, wenden/lencken. *Converter adspectum aliquo*, Cic. Nat. D. lib. 2. c. 57. *Convertere ora & oculos in aliquem*, Idem in Catil. 4. princ. *Mente & cogitatione aliquo se convertere*, Idem de Orat. lib. 1. c. 2. Et, *Convertere animum ad crudelitatem*, Liv. lib. 3. cap. 44. *Animum alicujus in se convertere*, Idem 24. cap. 4. Et Terent. in Adelph. a. 2. sc. 4. v. 22 *Ego jam transacta re convertam me domum*, &c. Sic, *convertemus nos in Asiam*, Cic. ad Attic. lib. 3. ep. 14. Idem de amicit. cap. 21 *Ne in graves inimicitias convertant se amicitiæ, videndum*, in Feindschafft verkehren. Idem in Philipp. 5. lib. 15 *Bellum maximum humanitate & sapientia ad pacem concordiamque convertere.* Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 48 *Non potest ad salutem converti hoc malum*, diesem Unglück ist nicht zu helffen. *Ad nutum alicujus & voluntatem se totum convertere*, Cic. lib. 3 fam. ep. 10. sich gantz und gar nach einem richten. *Rationem in fraudem & malitiam convertunt homines*, Idem de nat. Deor. lib. 3. cap. 31. Terent. in Eunuch. a. 3. sc. 5. v. 40 *Deum sese in hominem convertisse*, id est, transformasse. Et Cic. *in aliam naturam converti*, de nat. Deor. lib. 3. c. 12.

¶ Conversio, revolutio, ut, *Conversio cæli*, das herumgehen des Himmels/Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 5. *Mensium annorumque conversiones*, Idem de Univers. cap. 14. Et, *conversio rerum ac perturbatio*, Idem pro Flacc. c. 37. extr. *Perpetuitas & quasi conversio verborum*, Idem in orat. lib. 3. cap. 49. *Conversio malorum*, Quintilian. lib. 5. cap. 10. Enderung und Wendung.

¶ Theologicus usus verbi *Conversionis* notus, Bekehrung/nec tamen novus, sed antiquis etiam Ecclesiæ scriptoribus usitatus. Alcimus Avitus lib. 6. v. 149 ad Sororem:

- - - Conversio fratrum
Exemplo debenda tuo.

¶ Conversare, frequentativum. Cicer. de Univers. cap. 8 *Animus se ipse conversans.*

¶ Conversari, deponens, vide in *Versari*, post composita a *Verto.*

¶ Convertibilis. Prudentius Apotheos. v. 276

Non convertibilis, nec demutabilis unquam Est Deus.

¶ Convertibilitas. Orosius lib. 1. c. 1. *convertibilitas naturæ.*

¶ Inconvertibilis. Tertullianus adversus Hermogenem cap. 12. pr. *Natura inconvertibilis & indemutabilis.* Adde de Anima c. 21.

¶ Devertere, deflectere, recedere, sich abwenden. Gellius lib. 3. cap. 9 *in Syriam proficiscentem Argos devertisse.* Et cap. 13 libri ejusdem: *visum est paullum devertere.* Active Aurel. Victor Schotti in Caro imperatore: *Arduum fatalia devertere.*

¶ Deversitari. Idem Gellius lib. 17. c. 20 *Ad verborum venustates deversitandum.*

A

¶ Divertere, quod & *divortere* dicitur, idem. Plautus Epidic. a. 3. sc. 3. v. 12

Divortunt mores virgini longe ac lupæ.

id est, diversi sunt. Sic *Divertere viâ*, Plin. Panegyr. c. 52. *Divertere ad hospitem*, Cic. 1. Divin. cap. 27. *Divertere in tabernas*, Cic. 2. de Invent. cap. 4. Et, *In hac divertisse non fuerit alienum*, Plin. lib. 1. cap. 7. extr. Et Cic. 12. Fam. ep. 25 *Redeamus illuc, unde divertimus.* Idem Philipp. 13. cap. 6 *Divertere Massiliam*, i. e. Massiliam concedere. *Divertere ad hospitem*, Idem de Finibus lib. 5. cap. 2. Et, *ad cauponem divertere*, lib. 1. de Divin. c. 27. einziehen / einkehren. ¶ Active, Lucanus est usus lib. 2. v. 469

- - - Victor cedentibus instat

Divertitque acies.

Id est, in diversas partes vertit & fugat. Cæsar 2. Gall. c. 24 *Cum Numidas diversos dissipatosque in omnes partes fugere vidissent.* DIVERSOS nempe passive dixit pro *distractos*.

¶ Utimur hoc verbo & Deponentis forma *Divertor*, *diverti*. Cic. in Verr. *Domus eorum hospitibus patebant, apud quos ipsis diverti mos esset.* Sic, *Diverti apud hospitem & in hospitium*, Plaut. Mil. a. 2. sc. 1. v. 56. & in Pœn. 3. sc. 3. v. 60. *Divertor domum*, Terentius dixit Phorm. a. 2. sc. 1. v. 81.

¶ Diversor, qui aliquo divertit hospes. Cic. lib. 2. de invent. c. 4 *Cum quibusdam diversoribus illum, qui ante exierat, consequitur.*

¶ Diversitare, vide *Deversitare* in *Deverto*. Nam & ita in libris quibusdam Gellianis, unde illud producendum erat.

B

¶ Diversorium, ein Gasthoff / Herberge. Cicero de Senect. c. 23 *Commorandi natura diversorium nobis, non habitandi dedit.* Idem pro Rosc. cap. 46 *Diversorium flagitiorum & officinam nequitiæ* per metaphoram eleganter dixit; & *Diversorium studiorum*, in Philipp. 2. cap. 41.

¶ Diversoriolum, apud eundem ad Cornific. 12. famil. epist. 20, *Sinuessanum diversoriolum contempsisti.*

¶ Diversorius, a, um, Suetonius Nerone c. 27 *Per litora & ripas diversoriæ tabernæ parabantur*, id est, ubi diverti liceret.

¶ Diverticulum, semita deflexa de via, ein Abweg / Beyweg. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 2. v. 7 *Ubi ad ipsum veni diverticulum, constiti.* Ad quem locum Donatus: DIVERTICVLVM, inquit, *est ubi iter de via flectitur: & propriè: DIVERTICVLA dicunt in via domicilia, ad quæ de itinere deflectendum sit.* Vet. Gloss. Καταγώγιον, *Diversorium, diverticulum.* Servius, Transversas semitas, quæ sunt a latere viæ militaris, interpretatur, itaque Suetonius usus est Nerone cap. 48. Livius lib. 9. cap. 17 *Nihil minus quæsitum a principio hujus operis videri potest, quam ut plus justo ab rerum ordine declinarem, varietatibusque distinguendo opera, & legentibus velut diverticula amœna & requiem animo meo quærerem.* Ubi *Diverticula* dicuntur non tam transversæ semitæ; quam loca amœna, quo recreandi animi caussa deflectere ac requiescere ibi viatores solent declinantes a via. C ¶ 2. Per metaphoram pro Digressione Rhetorica. Valerius Maximus lib. 2. c. 6. n. 9 *Sed ut ad Massiliensium civitatem, unde in hoc diverticulum excessi, revertar.* Et Rutilius lib. 1. Itinerar. v. 61

Sed diverticulo fuimus fortasse loquaces,

Carmine proposito jam repetamus iter.

¶ 3. *Diverticula* etiam de fluminibus dicuntur. Vide in *Divortium*.

¶ 4. Juvenal. Satyr. 15. v. 72

A diverticulo repetatur fabula primo.

Id est, ab eo loco, unde primum oratio nostra recessit. ¶ 5. Plaut. in Capt. a. 3. sc. 3. v. 8 *Diverticula quærere peccatis*, Ausflucht suchen. Et, *Diverticula & anfractus suffugia sunt infirmitatis*, Quintilian. lib. 9. cap. 2. Et lib. 12 cap. 3 extremo Idem dixit; *confugere ad diverticula desidiæ.*

¶ Diversus, qui deflexit. Virg. 5. Æn. v. 166 *Quo diversus abis?* Cæs. lib. 2. de B. Gall. cap. 24 *Cum Numidas diversos dissipatosque in omnes partes fugere vidissent.* Et Nepos Datame cap. 11 *Hi cum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent*, i. e. distracti mutuo abitu. Plautus Milite a. 5. v. 14 *Dispendite hominem diversum & distendite.* Stat. 1. Achill. v. 200 *Diversa mens*, est hinc inde versata. ¶ 2. Sed, *Quæ naturâ diversa sunt, voluntate conjungere difficile est*, hoc est, contraria, ungleich wider einander / Cic. ad Qu. frat. epist. 1. cap. 12. Sic &, *Ille a te totus diversus est*, Idem in Acad. 4. cap. 32. Et, *Hæc videntur a proposita ratione diversa*, Idem de clar. orat. cap. 90. *Longe diversus ab aliis*, Idem in Topic. cap. 12. *Diversi inter se*, Idem in Somn. Scip. c. 6. *Disjunctissima maximeque diversa loca*, Idem pro leg. Manil. cap. 4. *Varia & diversa studia*, Idem de Orat. lib. 1. c. 61. Vetus poeta sub Corn. Galli nomine eleg. 1. v. 104 D

Diversos diversa juvant, non omnibus annis

Omnia conveniunt, res prius apta nocet.

¶ Diversior, diversissimus. *Precia diversiora*, Plin. lib. 12. cap. 19. extr. *Mittit in diversissimam partem Galliæ*, Hirt. 8. de bell. Gall. cap. 24. Sic Livius lib. 21 cap. 4 *Ingenium ad diversissimas res, parendum atque imperandum habile.* Et Claudian. de laud. Stilic. lib. 1. v. 152

- - - nec tantis dissona linguis

Turba, nec armorum cultu diversior unquam

Confluxit populus.

¶ Diversitas, mancherley Art / Ungleichheit. Claud. Mamertinus Panegyr. ad Maximianum cap. 11 *Neque vobis tanta locorum diversitas obest*, Maximiano nempe Treviris, & Diocletiano Nicomediæ habitanti. Eumenius pro restaurandis scholis cap. 2 *Neque tanta me aut negligentia, aut confidentia tenet, ut nesciam, quanta sit inter hanc aciem fori, & nostra illa secreta studiorum exercitia diversitas.* Sic, *Diversitas ingeniorum*, apud Plinium lib. 7. epist. 30. Vulgare dictum est: *Diversitas morum, odium parit*, cujus sensum & veritatem nobilissimus Barthius ad Statii lib. 5. Theb. pag. 240 ex Petronii similibus verbis comprobavit.

¶ Diverse, adverbium, id est, diverso modo, vel in diversas partes. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 25 *Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diverse trahunt.* Sallust. B. Catil. cap. ult. *Pauci paullo diversius conciderant.* Suetonius Tiber. cap. 66 *Quibus* [conviciis] *diversissime afficiebatur.*

¶ Divortium, distractio inter virum & uxorem, das Scheiden zwischen Mann und Weib. *Repudium* enim est, quando sponsa remittitur. *Facere divortium cum uxore*, sich scheiden von seinem Weibe. Cic. Philipp. 2. c. 28 *Cujus ex omni vita nihil est honestius, quam quod cum mima divortium fecit.* ¶ 2. Proprie dicitur de itineribus seu locis *divortium*. Virg. 9. Æn. v. 379

Objiciunt equites sese ad divortia nota.

Ubi SERVIUS: AD DIVORTIA: *vias in diversa tendentes: hoc est, ad diverticula viæ militaris.* Tacit. 12. Annal. cap. 63 *Artissimo inter Europam Asiamque divortio Byzantium in extrema Europa posuerunt Græci.* ¶ 3. Et aquarum quidem *divortia* sunt, quæ *divergia* Frontino dicuntur. Unde in diversa aquæ & cælestes & perennes divertuntur, ut Turnebus interpretatur lib. 14. cap. 11. Da sich ein Strom oder Wasser theilet oder ausfleust. *Diverticula* etiam appellantur. JCtus Lege Si quisquam D. de divers. præscript. *Si quisquam in fluminis diverticulis pluribus annis piscatus sit*, &c.

¶ Evertere, umkehren / umstürtzen / verwüsten. *Evertere & diripere urbes*, Cic. 1. Off. cap. 24. *Odiis atque dissidiis civitas evertitur*, Cicer. de amicit. cap. 7. Et, *Civitates miseras funditus evertere*, Idem in Pison. cap. 38. *Amyclas silentia everterunt*, Silius lib. 8. v. 530. Vide Chiliad. *Amicitiam funditus evertere*, zerstören / auffheben / Idem 2. de Finib. cap. 25. Et, *Evertere homines fundis, familiâ, bonis, fortunis*, id est, spoliare, Idem in Verr. 1. cap. 6 & Plaut. Trinum. a. 1. sc. 2. v. 176. Ubi vide interpretes. drum bringen. *Eversæ funditus provinciæ*, Cicer. in 1. Verr. cap. 3. *Urbs eversa*, Idem pro Sextio cap. 15. zerstöret.

¶ Eversio, ut, *Eversiones rerumpublicarum*, Zerstörungen der Land und Leute / Idem de Senect. cap. 12. *Inferre eversionem tectis atque agris*, Idem de Arusp. resp. cap. 2. Proprie autem Philippica 1. cap. 2 *Eversio illius exsecratæ columnæ*, Umreissung / Umwerffung. Et plural. *Eversiones rerumpublicarum*, Cic. de Senect. cap. 12.

¶ Eversor, ut, *Eversor civitatis*, Idem pro dom. sua cap. 39. *Eversor juris humani*, Plin. lib. 28 cap. 1. *Eversor Asiæ Achilles*, Stat. 1. Achill. v. 530. *regnorum Priami*, Virg. 12. Æn. v. 545.

¶ Invertere, in diversum aut contrarium vertere, verkehren / verwenden. *Invertere ordinem*, Cic. in Partit. c. 7. *At nos virtutes ipsas invertimus*, Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 55. Et, *Inversa consuetudo*, Quintil. lib. 3. cap. 11. *Inversa verba, eversas cervices tuas, novi*, Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 120. die Worte verdrehen.

¶ Inversio, ut, *Inversio verborum*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 64.

¶ Inversura, Wendung / Verkehrung. Vitruvius lib. 5. c. 3 *Aditus directos & sine inversuris faciendos.*

¶ Inversare, frequentativum. Fulgentius Continent. Virgil. p. 241. ed. Munk.

¶ Intervertere, callide surripere est, quod fit, cum rem commodatam aut creditam dolo, ne restituatur domino, efficimus, quemadmodum Valla docet lib. 5. cap. 23. Entwenden / unterschlagen / verpartieren / vertuschen. Cicer. in Philipp. 2. cap. 32 *Intervertere & ad se transferre.* Sic *Intervertere pecuniam alicujus*, Petronius p. 131. *Intervertere possessionem*, Lege 20 Dig. de adquirend. possess. Et, *Interverso regali dono*, Cic. in Verr. 6. c. 30. *Orationes intervertere*, Seneca Suasoriâ 2. ausschreiben / abstehlen.

¶ Interversio. Tertull. lib. 1. adv. Marcion. cap. 20. pr. *O Christe, patientissime domine, qui tot annos interversionem prædicationis tuæ sustinuisti.* Et lib. 3 ineunte contra eundem hæreticum: *regulæ interversio.*

¶ Interversor, qui intervertit, Lege 8 Cod. de Jure fisci.

¶ Obvertere, contra quem vertere, gegen etwas kehren / wenden. Plaut. in Pseud. 4. sc. 3 *Ne in re secunda nunc mihi obvertat cornua.* Virgil. 6. Æn. princ. *Obvertunt pelago proras.* Cicer. 3. Tuscul. cap. 18 ex Poeta: *Quem spectabant, cujus ob os Graji ora obvertebant sua.*

¶ Obverse, adverb. Columella lib. 9. cap. 7 *Domicilia* [apum] *obverse ad hibernum orientem componi debebant.* Entgegen / gegen über.

¶ Pervertere, verkehren / umstossen. *Labefactare & pervertere*, Cicer.

Cic. Tusc. lib. 3. c. 21. *Omnia divina & humana jura pervertere*; Idem 1. off. c. 8. Et, *Pervertere officium*, Idem ibidem c. 2. *Rapinis, incendiis, cædibus omnia pervertere*, Hirtius in epist. Cicer. ad Attic. sub 12. Et Tacitus 3. Histor. cap. 38 *Ubi asperatum Vitellium & posse Blæsum perverti satis patuit*.

¶ Perversus, nomen, pravus, improbus a bono versus, verkehret/ ut, *mens perversa*, Ovid. 2. Trist. v. 304 *Præposterus & perversus*, Cic. pro Cluent. cap. 26. Et, *More perverso aliquid facere*, Idem pro Q. Rosc. c. 18. *Perversissimi oculi*, Idem 1. de nat. Deor. c. 28. Comp. Augustinus epist. 165 *Quid perversius & insanius, quam* &c.

¶ Perverse, aus Boßheit / verkehrter Weise. Idem de nat. Deor. lib. 2. c. 28 *utuntur perverse deorum beneficio multi*. Et de amicit. c. 22 *Perverse, ne dicam impudenter, plerique amicum habere talem volunt, quales ipsi esse non possunt*. Tertullian. Apolog. c. 2 *Perversius cogitis de confesso decedere*. Et Hieronymus in Matth. 1. v. ult. *quidam perversissime suspicantur*.

¶ Perversitas, verkehrter Sinn/ Weise/ Art. *Improbitas & perversitas*, Cic. ad Q. frat. lib. 1. ep. 1. cap. 13. *Perversitas opinionum*, Idem in Tuscul. lib. 5. cap. 17. Et, *Mœstissima diligentiæ perversitas*, Quintil. lib. 1. cap. 6. p. 59.

¶ Prævertere, & Præverti deponentaliter, est prævenire, præcedere, superare, zuvor kommen. Catullus Epithal. Pelei de Achille v. 337

Flammea prævertet celeris vestigia cervæ.

Virg. 7. Æn. extremo: - - *Sed prœlia virgo*

Dura pati cursuque pedum prævertere ventos.

Idem lib. 1. Æneid. v. 317

- - *volucremque fuga prævertitur Hebrum.*

Plautus Amphitrione a. 5. sc. 1. v. 17 *Herilis metus prævertit*, i. e. heri metus meum superat. Idem Pseudolo a. 1. sc. 3, 59 *Sed quoniam pietatem amori video tuo prævertere*, i. e. præire, antecedere: hoc est, plus posse apud te, quam amorem. Ubi nota, τὸ *prævertere* non cum accusativo, ut apud Catullum, sed cum Dativo construi. Idem Mercatore act. 1. sc. 2 *Abige abs te lassitudinem, cave pigritiæ præverteris*, i. e. a pigritia præversus fueris; id est, præventus & superatus, ut Dousa exponit. Sed malim, *pigritiam præverteris*, i. e. præposueris, & ante strenuam habueris operam, legere, vel *pigritiâ præverteris*, i. e. superes. Quasi dicat, cave, ne pigrior sis, quam strenuior, in hac navanda opera filio herili. Idem Cistell. act. 5. v. ult. *Præverti hoc certum est rebus aliis omnibus*, i. e. præponere, ante res omnes alias habere. Cicero 1. de divinat. cap. 6 *Si vacas animo, neque habes aliquid, quod huic sermoni prævertendum putes*, id est, cujus prior & potior habenda ratio. Tertullianus de Pallio cap. 5. pr. *Anacharsis regno Scythiæ Philosophiam prævertit*, id est, anteposuit.

¶ *Prævertere* etiam *aliquid præ aliquo*, Plautus dixit Amphitr. a. 1. sc. 3. v. 30, *Ne me uxorem prævertisse dicant præ Republ.* in quo Pleonasmus Comicus est. Idem Captivis a. 2. sc. 3. extr.

Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem noverit,

Sequere tu, te ut amittam, ei rei primum præverti volo.

Quasi dicat: sequere me, ut tui mihi sit copia. Priusquam enim de adolescente percontet, amittere te, hoc est, amandare te volo domum. *Et rei*, id est, antequam ad fratrem eam, ut invisam captivos & de adolescente percontet: *te ut amittam, primum præverti volo*, i. e. hoc primum agere volo, ut te amittam domum. *Primum præverti*: similiter pleonasmus Comicus est.

¶ Idem Plautus Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 39

- - - - - *Si quid dictum est per jocum,*

Non æquum est id te serio prævertier.

i. e. præoccupando, sive præveniendo meam mentem serio accipere, in Ernst auffnehmen. *Prævertere metum supplicii fugâ*, Livius lib. 24. cap. 5. Et, *Nefas prævertere morte*, Seneca Hippolyto v. 254.

¶ Prætervertere. Plin. lib. 2. c. 71 *Obvium contrario prætervertebat cursu*. Al. *prævertebat*.

¶ Revertere, qua voce activa vel neutrali Cicero sæpe utitur, sed in Præteritis tantum, & *Reverti* deponentaliter in Præsenti & inde derivatis. ut, *Ephesô Laodiceam revertit*, lib. 3. fam. epist. 10. Idem 3. offic. c. 10 *Vas factus est alter sistendi ejus, ut si ille non revertisset, moriendum esset ipsi*. Idem pro S. Rosc. c. 9 *Legati Ameriam re inorata reverterunt*. Et Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 70 *Domum revertor mœstus*. Rursus Cicero pro Mur. cap. 41 *Unde cum honore discesseris, eodem cum ignominia reverti*. Et de fin. lib. 2. c. 32. pr. *Reverti ad propositum*, wieder zulencken/ zukehren. *Eo reverti, unde quis est egressus*, Quintil. lib. 2. cap. 4.

¶ 2. Est & iterum atque iterum vertere, sive versare animo, recogitare. Cic. lib. 1. Tusc. Quæst. cap. 30 *Itaque dubitans, circumspectans, hæsitans, multa adversa revertens, tanquam ratis in mari nostra vehitur oratio*.

¶ Reversio, Cic. Phil. 1. princ. *Exponam vobis breviter consilium & profectionis & reversionis meæ*. Idem ad Attic. lib. 16. ep. 7. *Dii immortales quàm valdè ille reditu, vel potius reversione mea lætatus*, &c. Apulejus de Doctr. Plat. lib. 1. p. 7 *Reversiones temporum*.

¶ Reverticulum, ut Diverticulum. *Solis annua reverticula*, id est, reversiones, Apulejus 4. Florid. p. 361. ed. Elmenhorst.

¶ Subvertere, ut, *subvertere terram aratro*, wenden/ Columella lib. 11. c. 2. p. 374. ¶ 2. Item demoliri, destruere. Sallustius in Jugurth. c. 30 *An probarent tantum flagitium, an decretum consulis subverterent, parum constabat*, ümreissen / auffheben.

¶ Subversor, nomen. Tacitus 3. Annal. c. 28 *Suarum legum auctor idem ac subversor*. Et Alcimus Avitus lib. 2. v. 76

Sed post ad pravos subversor transtulit usus.

¶ Subversio. Arnob. lib. 1. pag. 7 *subversio humani generis*. Et lib. 5. pag. 165 *animorum subversiones*. Et Hieronymus in Habac. 2. v. 15 *subversione turbida* vertit, quod 70 Interpretibus est ἀνατροπῇ θολερᾷ.

¶ Subversare, frequentativum, apud Plaut. Curcul. a. 4. sc. 1. v. 23 *qui alii subversentur*. Ita vet. edit. Sed Lambinus: *subvertendos præbeant*. Operarius: *qui aliis ut versentur*.

¶ Transversus, um, obliquum, was zur Seiten hinaus / über zwerch ist. Liv. lib. 1. cap. 14 *Romani transversam invadunt hostium aciem*. Horat. de arte Poet. v. 446

Incomptis illinet atrum

Transverso calamo signum.

Plaut. in Pseud. a. 4. sc. 1. v. 45 *Ex transverso cedit, quasi cancer solet*. Et, *Iter transversum*, Livius lib. 3. cap. 7. *Transversum unguem* vel *digitum ab loco*, aut, *re non discedere*, pro eo dicitur quod est quam minimo spatio, nicht eines Nagels oder Fingers breit. Plaut. in Aul. act. 1. sc. 1. v. 18 *Si tu ex isto loco digitum transversum aut unguem latum excesseris*. Cicero in Acad. lib. 4. cap. 18 *Ab hâc regulâ non licet transversum, ut ajunt, digitum discedere*. Et, *Transversum agi, auferri, rapi, abripi*, significat ferri præcipitem; seu vi & impetu quodam ab instituto depelli. Laberius apud Macrob. 2. Saturn. c. 7

Necessitas, cujus cursus transversi impetum

Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.

¶ Transverse, adverb. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *in columella hora transverse describantur*.

¶ Transversarius, um, apud Cæsarem 2. Civil. cap. 16, quod in transversum ponitur; ut, *Transversaria ligna injiciuntur, quæ firmamento esse possunt*, qver über geleget. Et Vitruvius lib. 8 c. 6 *compacta transversaria*.

¶ Versor, versari, deponens, wohnen / seyn. Cicer. pro Mil. c. 20 *Quo in fundo mille hominum versabantur*, id est, erant assiduo. *Versari cum aliquo*, mit einem ümgehen. *Nobiscum versari jam diutius non potes*, Cicer. 1. Catil. cap. 5. Et, *Sine dedecore inter aliquos versari*, Idem ad Attic. lib. 10. epist. 8. Et, *Versari in acie*, Cic. 1. Offic. cap. 23; *in artibus ingenuis*, Idem libro 4. fam. ep. 3. Ac *Præclarissime in consilio ac administratione Reipublicæ versari*, Quintil. proœm. lib. 1. *In vestigatione veri versari*, Cic. 1. Off. cap. 6. Sic *Versatur mihi ante oculos indignitas calamitatis*, Idem 7. Verrina c. 46. vor Augen schweben. *Versari circa rem*, Sueton. in Grammat. cap. 18 dixit: *Hic initio circa scenam versatus est*, &c. Concise & sine præpositione Tacitus Agricola cap. 7. *Missum ad delectus agendos Agricolam, integreque ac strenue versatum*, &c. pro *in iis* (agendis delectibus puta) *versatum*.

Composita a *Versari*.

¶ Aversari, est fastidire, & odio habere, ut neque adspicere sustineas, neque avertas. Tacitus 14. Annal. cap 51 *Cum ad visendum eum Princeps venisset; adspectum ejus aversatum asseverabant*. Hat ihm das Gesichte nicht gegönnet. *Aversari honorem*, Ovid. lib. 1. Fast. v. 5. *Aversari scelus*, Curtius lib. 6. cap. 7. n. 10. Interdum simpliciter ponitur sine casu. Cic. 4. in Verr. c. 76 *Hætere homo, aversari, rubere*, scil. cœpit.

¶ Aversatio, recusatio, fastidium. Quintilianus lib. 8. cap. 3. p. 594 *Ego certe mihi cernere videor eorum, qui aderant, tacitam aversationem, ac timidam verecundiam*.

¶ Aversabilis, abominandus. *Scelus aversabile*, Lucret lib. 6. v. 389. Et, *Aversabilis corporis fœditas*, Arnob. lib. 7. p. 249.

¶ Adversari, repugnare est, adversumque & contrarium esse, sich wider einen setzen / einem zuwider seyn / ut, *Aristoteles Isocrati infense adversatus est*, Cic. in Oratore cap. 51. ¶ 2. Et absolute. *Cœpi adversari primo*, Terent. in Phorm. a. 1. sc. 1. v. 25. *Facere aliquid adversante & repugnante natura*, Cicer. offic. 3. c. 19. Et *Adversari aliquem*, bis dixit Tacitus L. 1. Hist. cap. 1. & 38. sed utrobique Pichena *Adversari* substituit.

¶ Adversarius, adversus aliquem in judicio litigans, eine Widerpart/ Widersacher. Cicer. de fato cap. 12 *Sine adversario lucta- tio nulla est*. *Adversarius gravis*, Idem in Vatin. cap. 1 *Adversarium convincere*, Idem 1. de Finib. cap. 5.

¶ Et, adjective, ut, *Tribunus non modo non seditiosus, sed etiam seditioni adversarius*, dem Auffruhr feind und entgegen / Cic. pro Cluent. cap. 34. & Cæcin. cap. 2 *Vis juri adversaria*. ¶ 2. Et substantive in genere fœminino Cicero libro 2. ad famil. Epist. 4 *Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata*.

¶ Adversaria, orum, neutrum plurale, Indices sunt seu Commentarii, in quos memoriæ caussa res annotantur, seu conjiciuntur. Differunt a tabulis & codicibus, in quibus res explicantur ordine competenti. Cic. pro Rosc. Comœdo c. 2 *Quid est, quod negligenter scribamus adversaria? quid est, quod diligenter conficiamus tabulas? qua de caussa? quia hæc sunt menstrua, illa sunt æterna; hæc delentur statim, illa servantur sanctè; hæc parvi temporis*

poris memoriam; *illa perpetuæ æstimationis fidem & religionem amplectuntur*, *hæc sunt conjecta*, *illa ordine confecta*. Dicta sunt autem *adversaria*, quod cum veteres ex alterâ tantum libri scriberent parte, hæc etiam in adversa seu versa pagina scripturâ implerentur; cujusmodi libros *epistographos* dixerunt Plinius in epist. & Cælius, Bücher auff beyden Seiten des Papiers beschrieben. vide Scaliger. contra Guillandium de papyro.

¶ Adversator. Apulejus de Deo Socr. p. 44 *Quem miseris auxiliatorem*, *quem bonis fautorem*, *quem adversatorem malis in omni vita ciebo?*

¶ Adversatrix, apud Terent. in Heaut. act. 5. sc. 3. v. 4 *Ullamne ego rem unquam volui*, *quin tu in ea mihi adversatrix fueris mulier?* Adde Plaut. Mostell. a. 1. sc. 3. v. 100. & Tertullian. de Anima cap. 51.

¶ Circumversari, quod ex Lucretio adfertur, passivum potius, quam deponens est. Vide supra *Verso*, *versare*.

¶ Conversari, cum aliquo versari seu vivere, mit einem umgehen. Senec. lib. 3. de irâ cap. 7 *Sumuntur a conversantibus mores*, & *animus mala sua proximis tradit.* Idem Epist. 41 *Animus magnus & sacer conversatur quidem nobiscum*, *sed hæret origini suæ.* Etiam sine præpositione cum tertio casu componitur. Idem Seneca Epist. 99 *Nemo libenter tristi conversatur*, *nedum tristitiæ.* Et cum præpositione *Inter*. Seneca pater Controverf. 1 *Conversari inter humano sanguine delibutos.* Cicero hoc verbo nunquam usus est, sed pro eo simplici *Versari*. Vide, si lubet, Curas nostras Posteriores. ¶ 2. Pro *Vivere* simpliciter sequioris Latinitatis, & Christiani præcipue Scriptores sunt usi. Cyprianus Epist. 75 *Vir probatus & circa religionis disciplinam bene semper conversatus. Bene conversari*, est bene vivere. Hinc *Conversatio* iisdem sæpe pro vita, seu vivendi ratione & πολιτεία ponitur. Hieronymus in vita Hilarionis: *Flebat quotidie*, & *incredibili desiderio conversationis antiquæ recordabatur.* Et aliquanto ante: *Ille fundator & eruditor hujus conversationis & studii in hac provincia fuit.* Hujus CONVERSATIONIS, id est, hujus vitæ generis. Monasticam nempe vitam significat, quam *monasterii conversationem* Severus Sulpitius vocat Dial. 1. de virtutibus Monach. Oriental. cap. 9. *Conversationem humanam* idem ibidem dixit c. 11. pro vita humana. *Humanæ vitæ conversationem* Vegetius, quod ad Spartianum Salmasius observat. Cyprianus Sermone de stella ac magis: *Antequam formetur Christus in nobis in ipso piæ conversationis initio*, &c. Vet. Gloss. *Conversatio*, ἀναστροφὴ, διαγωγὴ, βίος. Alia apud Heraldum lege si lubet lib. 2. digression. ad Apologet. Tertull. Digress. 5. extr.

¶ Conversatio, consuetudo, Gesellschafft/ Gemeinschafft. Quintil. lib. 1. cap. 2 *In disputatione*, *quid utilius in scholis*, *quam domi pueri instituantur*, *nec tutior*, inquit, *inter servos malos*, *quam ingenuos parum modestos conversatio est.* Tacitus de German. cap. 9 *Donec idem sacerdos sanatam conversatione mortalium Deam templo reddat.* Et Seneca procemio lib. 3. Quæst. Nat. *A divinorum consuetudine quoties ad humana recideris*, *non aliter caligabis*, *quam quorum oculi in densam umbram ex claro sole rediere.* ¶ 2. Ipsa etiam vita *Conversatio* dicitur, de quo modo diximus in ipso verbo *conversari*.

¶ Contraversus, vide *Controversus* significatione 2.

¶ Controversari, contendere, streitig seyn oder streiten. Cic. in Protagorâ apud Priscian. lib. 8. *A vobis postulo*, *ut inter vos de hujusmodi non controversemini*, *non concertetis.* Sidonius principio lib. 4 *Qui nascuntur ex fratribus*, *nihil invicem controversantur.*

¶ Controversia, certamen seu contentio de re aliqua inter personas, res controversa, ein streitiger Handel / ein Streit. Quintil. lib. 3. cap. 11 *Multæ quæstiones habent controversiam.* Cicer. in Verr. 4. cap. 18 *Controversia hujus rei nulla est*, davon ist kein Streit. *Ducere aliquid in controversiam*, Quintil. lib. 3. cap. 8. streitig machen. *In Controversiam venire.* Idem Quintil. lib. 7. c. 2. p. 517 *Factum constat*, *sed a quo factum sit*, *in controversiam venit*, lässet sich disputiren. *Res in controversiam vocatur*, Cic. 13. fam. ep. 26. *Res in controversia versatur*, Idem in Oratore cap. 14. *Controversiam de re aliqua inter se habere*, Idem in Verrem 4. c. 49. *Controversiam movere*, sich richtig verantworten/ Jureconsultorum locutio est, v. g. Lege 30. Dig. § 1 de except. rei judicatæ. *Controversiam dirimere*, Cicer. 3. Offic. cap. 33. *Sedare controversiam*, pro Balbo cap. 19. *Tollere controversias*, Idem 9. Philipp. c. 5. einen Streit auffheben. pro quo *distrahere controversias* Suetonius dixit Cæsare cap. 85. *Controversias inferre & introducere*, i. e. movere Cæsar dixit lib. 1. de B. Civ. cap. 86. & sequent. ¶ 2. *Controversia* & declamationis genus dicitur. Duo enim declamationum genera erant: alterum, in quo controversiæ tractabantur, quod & *Controversia* inde appellabatur; alterum, quod versatur in suasionibus, unde ejus generis declamationes *Suasoriæ* dictæ. Utriusque generis apud Senecam exempla habes. Sed prius ad Judiciale, alterum ad Deliberativum genus pertinebat. Qua de caussa Quintilianus DECLAMATIONEM *judiciorum consiliorumque imaginem* vocat, utrumque genus complexus lib. 2. Instit. cap. 11.

¶ Controversus, um, de quo controversia est, das streitig ist/ ut, *Res controversa & plena dissensionis inter doctos.* Cicer. de leg. lib. 1. cap. 20. *Dubium & controversum*, Idem lib. 2. de divin. cap. 50. extr. ¶ 2. Significat & *controversum* id, quod *contra* sive *exadversum* positum est. Ammianus lib. 14. cap. 5 *Litoribus Cypriis contigui navigabant*, *quæ Isauriæ scopulis sunt controversa.* Ita quidem Valef. & Elmenh. ediderunt. Sed minus dubito, quin genuina lectio fuerit *contraversa*. Nam Solini cap. 27 pr. & c. 32 de Nilo *controversus*, eadem notione locali, vulgo lectum fuit, sed Salmasius utrobique in *contraversus* mutavit. Prioris loci verba sunt: *Africæ promontorio Apollinis Sardiniæ contraversa.* Posterioris: *Quanto impensius contraversi spiritus repugnaverint*, *tanto excelsius sublimari*, &c. Ubi *contraversi spiritus*, contrarii venti intelliguntur.

¶ Controversiosus, controversus, controversiarum plenus. Livius lib. 3 extremo: *Ut sibi controversiosam adjudicaret rem.* Vetus Sigonii liber: *controversam*.

¶ Controversialis, idem. Sidonius lib. 7. epist. 9 *controversiales clausulæ.* Idem lib. 8. epist. 11 *materia controversialis.*

¶ Diversari, quasi frequentativum a *Diverti*. e. gr. *Cum Athenis apud eum diversarer*, hoc est, commorarer, Cicer. 5. Tuscul. c. 8. Et in 4. Verr. cap. 27 *Omnes ad eam domum*, *in qua iste diversabatur*, *profecti sunt*, darinnen er sein Bleiben oder Wesen hatte.

¶ Obversari, in opposito versari, gegen über seyn oder schweben. Cic. pro domo sua cap. 55 *Respublica*, *quanquam erat exterminata mecum*, *tamen obversabatur ante oculos exstinctoris sui.* Liv. lib. 2. cap. 59 *Ingentis mali speciem obversari ante oculos:* & idem lib. 35 cap. 11 *obversari oculis*, tertio casu, vor Augen schweben. Cic. 2. Tusc. c. 22 *Obversentur species honestæ animo.*

¶ Obversatio, ex Cicer. pro Muræna cap. 24 adfertur, sed meliores libri *Observationes* ibi.

VERTUMNUS, sive *Vertumnus* potius, ut vult Lipsius lib. 1. Saturnal. cap. 2. (qua de voce jam in *Verto* diximus,) Deus mercaturæ & hortorum: anno enim vertenti præesse credebatur, unde & primitiæ ei offerebantur. Columella lib. 10. v. 308 *Mercibus & vernis dives Vertumnus abundat.* Sed heic *Portumnus* alii legunt. Nomen accepit vel a *vertendis mercibus*, vel quod *vertenti anno* præesset, vel a *verso alio Tiberi*; vel quod se *in varias subinde formas verteret.* Unde proverb. *Vertumno mutabilior.* Vide Propert. lib. 4. El. 2. ubi luculenter de isto Deo exponit; item Ovidium lib. 6. Fastor. ¶ 2. *Vertumnus* etiam dicebantur gladiatores, qui & desultores dicti, qui equum subinde mutabant, seque de uno in alterum trajiciebant. Propertius dicto loco:

> *Est etiam aurigæ species Vertumnus*, & *ejus*
> *Trajicit alterno qui leve pondus equo.*

Vide Interpretes Petronianos ad illud: *Ab hac voce Cinædus equum mutavit:* Item Lipsium lib. 2. Saturnal. cap. 13. Dicti & *Combinatores*: Juncti enim erant equi, de quorum alterutro in alterum se transmittebant. Vide Scalig. ad lib. 5. Manilii.

VERU, plur. verua, quibus ad ignem torrentur carnes. Virg. 2. Georgic. v. 396

> *Pinguiaque in veribus torrebimus exta colurnis*,

An hölzern Bratspiessen. Idem 1. Æneid. v. 212

> *Pars in frusta secant*, *veribusque trementia figunt*
> *Viscera.*

Sic enim legit Servii exemplar, alia *verubus*. ¶ 2. Sed hic pro telo positum est *Veru*, 7. Æneid. v. 665

> *Et tereti pugnant mucrone veruque Sabello.*

Ein Stoßdegen. ¶ 3. Veru & inter notas criticas nominatur: *Obelus* etiam dicitur. Vide ibi.

¶ Veruculum, diminutivum, Plinius lib. 33. c. 6.

¶ Verūtum, telum breve & acutum, à veru similitudine, ein Wurffspießlein. Livius lib. 10. cap. 29 *Plerisque verutis*, *in corpora ipsa fixis*, *sternitur cuneus.* Vet. Gloss. *Verutum*, ὀβελόβολον. ¶ Idem & *veruina* dicitur Fulgentius de antiquo Serm. VERVINA *jaculi genus longum*, *quod aliqui* verutum *vocant.* Vide & Lipf. Poliorceticōn lib. 4. Dial. 4.

¶ Est hinc *verutus*, adjectivum pro veruto armatus, Virg. 2. Georg. v. 168

> *Assuetumque malo Ligurem*, *Volscosque verutos.*

Vervactum, vide *Ver*.

VERVEX, vervēcis, mas ovium, ein verschnittener Hammel/ Schöps. Cic. de Legib. 2. c. 22 *Quod genus sacrificii Lare vervecibus fiat.* ¶ 2. Ponitur & pro stolido, simplici, quique nemini negotii quicquam exhibet. Apulej. lib. 8. Milef. p. 212 *At præco*, *vervecem*, *inquit*, *non asinum vides*, *ad usum omnem quietum.* Seneca de Constant. Sapientis cap. 17 *Chrysippus ait*, *quendam dedignatum*, *quod illum aliquis vervecem marinum dixerat.* Quo pertinet illud quoque Juvenalis Satyra 10. v. 50

> *Vervecum in patria crassoque sub aere nasci.*

¶ Vervecinus, ut *vervecina pellis*, Lampridius in Commodo c. 1. ein Hammels-Fell.

¶ Vervēnus, idem contracte, apud Eugenium Toletanum Carm. 22 *Musmonem capra verveno sanguine gignit.*

¶ Verveceus, aliud adjectivum. *Jupiter verveceus*, Arnobius lib. 5. p. 171, qui arietis formam gestat sub Ammonis nomine.

Addu-

Adducunt etiam *Vervecеam statuam* ex Plauti Capt. a. 5. sc. 1. v. 31. A
sed libri meliores *verbeream*.

Verùm, vide in *Verò* supra suo locò.

VERUNCO, antiquum verbum, quod Festus per *Verto* interpretatur, indeque *Averuncare* sive *Averruncare*, hoc est, avertere, deducit, quod supra in suo elemento quæras.

VERUS, um, sincerum, non falsum, germanum, nativum non adulterinum, contrarium simulato, fucato, falso, ficto, ἀληθὴς, wahrhafftig/ rechtschaffen/ ernstlich/ ungefälscht. Terent. in Heaut. act. 3. scen. 1. v. 82 *Videre verum atque uti res est, dicere*. Idem in And. act. 3. scen. 1. v. 7 *Actum est, siquidem hæc vera prædicat*. Et, *Color verus*, Idem in Eunuch. act. 2. scen. 3. v. 26. rechte natürliche Farbe. *Laus vera*, ibid. act. 5. scen. 4. vers. 3. *Nuptiæ veræ*, Andr. act. 1. scen. 1. v. 20. Et Cicero 2. Offic. c. 5 *Perspicere quid in unaquaque re verum sincerumque sit*. *Ex vero*, i. e. veritate. Sallust. in Catil. cap. 8. In neutro genere enim usurpatur pro substantivo. *Latet in occulto verum*, Cic. in Orat. cap. ult. *Abesse a vero*, der Warheit fehlen. Idem in Acad. 4. cap. 11 *Longissime à vero abesse*. Et, *Abhorrere vero*, Tacitus lib. 5. Histor. cap. 24. *Teneras mordaci radere vero Auriculas*, Persius Satyr. 1. v. 107. In quibus locutionibus, *verum*, substantive ponitur. Terentius Andria act. 2. scen. 5. v. 2. *Sum verus?* B
i. e. verax, veridicus. ¶ 2. Aliquando ponitur pro eo, quod decet & par est. Plaut. Asin. act. 3. scen. 3 *Si verum quid & decorum, herum vehere servum*. Horatius lib. 1. epist. 7. v. 98 *Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est*. Idem epist. 12. v. 23 ejusdem libri:

- - - *nil Grosphus, nisi verum, orabit, & æquum*.

Cæsar 4. de B. G. cap. 8 *Neque verum* (æquum & justum) *esse, qui suos fines tueri non potuerunt, alienos invadere*. Priscianus lib. 18 IUSTUM *pro* VERO, *&* VERUM *pro* IUSTO *frequenter tam nos* (Latini) *quam Attici ponimus*.

¶ Vere, veritùs, &c. non falso, non ficte. Terent. in Heaut. act. 1. scen. 1. v. 102 *Hoc ibi fit ubi non vere vivitur*, hoc est, vera ratione. Cicer. in Off. lib. 3. cap. 3 *Proprie vereque dicere*. Superl. *Verissime loqui*, Idem ad Att. lib. 5. epist. 21. *Verissime judicare de instantibus*, Nepos Themist. cap. 1. i. e. rectissime. ¶ 2. Juste: Plaut. Captiv. act. 5. scen. 2. v. 7

- - - *neque vere, neque recte adhuc*
Fecisti unquam.

¶ Verò, adverbium, idem quod vere. Plautus act. 2. sc. 2. v. 46 Amphitruone:

Quamquam adeo cives Thebani vero rumificant probam.

Idem Mostell. act. 1. scen. 3. v. 21 C

Eho, mavis vituperari falso, quam vero extolli?

Sed de hoc jam supra dictum suo loco in *Verò*.

¶ Verax, idem quod verus, wahrhafftig. *Oraculum verax*, Cicer. 1. de divin. cap. 19. *Vates verax*, auctor epistolæ Ulyssis ad Penelopen v. 94. Plaut. in Captiv. act. 5. scen. 2. v. 6 *Si eris verax, rem tuam facies ex mala meliusculam*. Et Superl. *Veracissimæ promissio*, Augustin. epist. 6. Et, *veracissima humanitas*, Idem epist. 8.

¶ Veraciter. Ambrosius Epist. 30. pr. *Salus tuta esse non poterit, nisi unusquisque Deum verum veraciter colat*. Et Fulgentius de Fide orthodoxa ad Donatum libro sæpe usus hoc adverbio est. c. c. *Sancta Scriptura nobis unum Deum veraciter salubriterque commendat*. Superl. Augustinus Civ. Dei lib. 5. cap. 8 *Veracissime creditur*. Qui & positivo usus, lib. 6. cap. 10 extr. de eadem Civitate, dixit, *veraciter agere*.

¶ Veraculus, vide post *Verare* & *Verator*.

¶ Veridicus, qui vera dicit, der die Warheit redet. *Os veridicum*, Lucret. lib. 6. v. 6. *Oraculum veridicum*, Catull. carm. 64. vers. 326.

¶ Veridice, adverb. Augustinus epist. 44 ad Maximum grammaticum: *Sed me ipse cohibeo, ne a te rhetorice potius, quam veridice agere existimer*.

¶ Veriloquium, qua voce ἐτυμολογίαν quidam reddidit, quod tamen non admodum Cicero approbat. Ita enim in Topic. c. 8 *Græci etymologiam vocant, id est, verbum ex verbo*, VERILOQUIUM. *Nos autem novitatem verbi, non satis apti, fugientes genus hoc* NOTATIONEM *appellamus, quia sunt verba rerum notæ*. Plautus videtur VERIVERBIUM vocasse Captiv. a. 3. sc. 4. v. 34. ein wahres Wort/ wahrhafftige Rede.

¶ Verisimilis, e, simile vero, probabile, der Warheit gemäß/ ähnlich. Cicer. de orat. lib. 2. cap. 19 *Narrationem jubent verisimilem esse, & apertam & brevem*. Terent. in Andr. act. 1. sc. 3. v. 20 *Mihi quidem hercle non fit verisimile*, das kan ich nicht glauben. *Non est verisimile*, Cicero de Clar. Orat. cap. 17. extr. *Verisimile facere*, Plaut Pseud. 1. scen. 4. v. 10. Quod & *simile vero* Cicero dixit ad Cass. 12. famil. ep. 5. *Ideo facilius credebatur, quia simile vero videbatur*. ¶ Et per Gradus, Verisimilior, verisimillimus. Cic. l. 1. Tuscul. c. 4 *Verisimillimum esset*.

¶ Verisimiliter. Apulejus Apolog. p. 293 *fingere verisimiliter*. Ibidem p. 312 ed. Elmenh. *subtiliter compositum, & verisimiliter commentum*.

¶ Verisimilitudo. Idem Apulejus lib. 2 Metamorph. pag. 126 *facti verisimilitudine ad criminis credulitatem compelli*.

¶ Veriverbium. Plautus Captiv. act. 3 sc. 4 v. 34. Vide paullo ante in *Veriloquium*.

¶ Veritas, virtutum pulcherrima, Warheit. Cic. in Off. lib. 1. cap. 19 *Vir bonus, & simplicis veritatis amicus cultor*. Idem ad Attic. lib. 3. ep. 24 *Veritas etiamsi jucunda non est, mihi tamen grata est*. Et, *Proferre aliquid in lucem veritatis*, Idem de oratore lib. 1. cap. 34. *Veritate niti*, Idem ad Quint. fr. lib. 1. ep. 2. auf der Warheit bestehen. *Veritatem infirmare*, Idem pro Quintio cap. 26. die Warheit anfechten. *Obscurare*, Quintil. 4. cap. 2. *Venit veritas in lucem quandoque non quæsita*, Menander apud Stobæum:

Ἔρχεται τ' ἀληθὲς εἰς φῶς ἐνίοτ' οὐ ζητούμενον.

Democritus: Ἐν βυθῷ γὰρ κεῖται ἡ ἀλήθεια, *In profundo demersa est veritas, & abstrusa puteo*. ¶ In illo Terentiano: *Obsequium amicos, veritas odium parit*, VERITATEM Grotius in Matthæum παῤῥησίαν interpretatur.

¶ Verare, verbum vetus vatum, cui plane respondet nostrum, wahrsagen. Ennius apud Gellium l. 18 c. 2

- - - *Satin vates verant ætate in agundâ?*

¶ Verator, veratrix, Wahrsager. Apulejus l. 9. p. 230 *magna cura requisitam veratricem fœminam, quæ devotionibus ac maleficiis quidvis efficere credebatur, multis exorat precibus*. Vide Scalig. in Cirin p. 75. Alii legunt *veteratricem*. ¶ Suetonius Vitellio c. 14 *Nullis alius infensior quam veraculis, & mathematicis*, VERACULI circulatorum genus, quod divinando quæstum faciebat: quos cum Mathematicis, hoc est, Chaldæis, qui ex stellarum dispositione futura audent prædicere, aptissime jungit. Ita igitur legendum ibi, quod & Scaligero videbatur, non *vernaculis*. Quod etsi Casaubonus & Lipsius in 6. de Beneficiis Senecæ, quem locum Casaubonus hic producit, interpretari conati sint, non satisfaciunt tamen. Namque & apud Senecam & Martialem *vernaculi* non γόητες sunt, sed *vernulæ*, ludibundi ac dicaces.

Vesanus, vide *sanus*.

VESCOR, vesci, a Græco ἐδίσκω, cibo uti, essen/ ut, *vesci carne, caseo*, Cicero Tusc. 5. c. 32. Idem 2. Nat. D. c. 27. *Omne quo vescuntur homines penus est*. Plin. l. 9 c. 13 *Ex hominum manibus vescens*, de delphino. *Vesci avide*, begierig essen/ Idem l. 11. c. 53. Et rursus: *Vescendo esse*, hoc est, esui esse, zu essen dienen. *Radix ejus vescendo est decocta*, Idem l. 21. c. 16 de Scolymo. *Vesci aura*, leben / Virg. Æneid. 3. v. 339.

¶ 2. Hinc & *vescum* vocant, quicquid esui est, ut, *Vescum papaver*, apud Virg. 4. Georg. v. 131. Item *vescæ salicum frondes*, quod escis jumentorum sint accommodatæ, l. 3. Georgicor. vers. 175.

¶ Sed Servius hoc in loco *vescas frondes*, siccas & teneras interpretatur, & *vescum* hoc proprie significare, indeque telas aranearum *vescas* vocari ibidem monet. Atque hinc puto in Veteri Glossario *vescus* ὀλιγόσιτος, ὀλιγοσιτής exponitur. Vide & Gellium lib. 16. cap. 5.

¶ Vesculus, a, um, Festus, ausgehungert.

VESEVUS, & Vesuvius, mons propinquus Neapoli, ignibus perpetuis & fumis celebris, qui Tito Imperante in vertice ruptus, tantum emisit incendii, ut regiones vicinas incenderet. Sed & Plinii morte Vesuvii incendia infamia sunt, testante elegantissimà ad Tacitum epistolà C. Plinii Junioris, quæ libri 6 decima sexta est. Erupit adhuc incendium & nostra non semel ætate. Virg. 4. Georgic. v. 224 *Vicina Vesevo ora jugo*. Et Silius l. 12. v. 152 *Vesevo juga*: & v. 154

- - - *Ætnæ fatis certantia saxa*.

Valer. 4. Argonauticorum v. 587

Sic ubi prorupti tonuit cum forte Vesevi
Hesperia letalis apex.

Martial. lib. 4. epigr. 44

Hic est pampineis viridis Vesuvius umbris.

Excepto enim vertice mons quondam amœnissimus fuit agris & vineris, Strabo. Vide & Dionem Cass. l. 46.

¶ *Vesvia rura* per Syncopen dixit Colum. l. 10. v. 133.

¶ Vesuvinus, ut, *Apex Vesuvinus, Incendia Vesuvina*, apud Statium l. 3. Silv. 5. v. 72. & l. 5. Silvar. carm. 3. v. 205. D

VESICA, æ, folliculus & receptaculum, in quod urina colligitur, die Blase. Cic. l. 2. de finib. c. 30 *Morbi vesicæ & viscerum*. Petronius fragm. p. 3 *Vesicam exonerare*.

¶ Vesicula, Cic. 2. de divin. c. 14. *inflatæ vesiculæ*.

¶ *Vesicaria herba*, quæ vesicæ & calculis prodest. Species Solani: alio nomine *Halicacabus*, Lauben-Kirsen/ Vid. *Halicacabus*, Matthiolus.

VESPA, æ, σφὴξ, insectum volatile notum, eine Wespe. Cic. 5. de fin. c. 15 *Cornibus uti videmus boves: vespas aculeis*.

VESPASIANUS. Titus Flavius Vespasianus, qui victo Vitellio potitus imperio est. Iisdem nominibus & filius fuit, ipse etiam Imperator. Patris vox fuit, *Imperatorem stantem mori oportere*. Filii Titi Vespasiani, qui amor & delicium generis humani appellatus est, illud fuit: *Non oportere quenquam a Principis colloquio tristem recedere*; tum & illa memorabilis meritoque, ut Suetonius ait, laudanda vox, *Amici, diem perdidi*, si quando nihil cuiquam egregium toto die præstitisset; vide Sueton. ejus vita.

VESPER, & vesperus, i, & is, secund. & tert. declin. & *Vespera*, æ, fœm. gen. 1. declinat. stella est vespertina, Venus, quæ *Hesperus* alias appellatur, der Abendstern. Horat. 3. Carm. od. 19 *Puro similis Vespero.* Et, *Surgente Vespero*, l. 2. Carm. od. 9. Et Virg. 1. Georg. 251 A

Illic sera rubens accendit lumina Vesper.

Vetus Gloss. ἕσπερος, Vesper. Varro lib. 3. de re rustic. cap. 5 sub fin. *Intrinsecus sub tholo stella Lucifer interdiu, noctu Vesperus ita circumeunt*, &c. Dicitur & *Vesperugo*, de quo infra. ¶ 2. Et ultima pars diei, seu tempus vespertinum, der Abend. Cicer. ad Attic. libr. 12. epist. 15 *Cum mane me abstrusi in silvam densam, non exeo inde ante vesperum*, für Abendszeit. Virgil. 5. Æneid. v. 19

- - - ab antro
Vespere consurgunt venti.

Cæsar. lib. 2. Civil. cap. 43 *Primo Vespere. Nescis quid vesper serus vehat*, Proverbialis locutio, quæ & Varronianæ Satyræ titulum fecit, qua monemur, ne præsentium successuum prosperitate elati, futuri curam abjiciamus, neque ulla de re securi simus, priusquam exitum viderimus. Germani ita: Einen schönen Tag soll man auff den Abend loben. Et apud Livium legitur lib. 45. cap. 8 *Incertum quid vesper vehat.* Digna verba, ut plenius, & ut Æmilius Paullus, victor Macedoniæ, ad suos de captivo rege Perse protulit, huc adscribamus: *Exemplum insigne cernitis mutationis rerum humanarum. Ideo in secundis rebus nihil in quenquam superbè ac violenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ; cum quid vesper ferat, incertum sit.* B Cicero in Tuscul. lib. 5. cap. 34 *Cum usque ad vesperum contentius ambularet.* Et, *Declinat in vesperum dies*, der Tag neiget sich/ Columella lib. 8. cap. 4. Rursus Cicero in Catil. 2. cap. 4 *Si accelerare volent, ad vesperam consequentur*, quod Cæsar *ad vesperum* dixit. Tacitus 1. Annal. cap. 16, 5 *Flexo in vesperam die.* Idem Tacit. lib. 3. Histor. cap. 19. n. 2 *Inumbrante vespera*, & annali 15. cap. 60, 6 *propinqua vespera.* ¶ Vocatur & *Serum diei*, vespera, apud Livium, de quo suo loco. Item *Sera.* Vetus Gloss. ἑσπέρα, *Sera, vespera, crepusculum.* Cum *Serum* dicitur, *Tempus*: Cum *sera, hora* subintelligenda est. ¶ 3. Plin. adjective dixit etiam, *Horæ matutinæ atque vesperæ*, libr. 19. cap. 12. pr.

¶ Vesperi, & vespere, des Abends/ adverbia. Cic. famil. lib. 11. cap. 27 *Cum in Tusculanum vesperi venissem.* Idem 13. ad Att. ep. 46 *Heri vesperi*, Gestern zu Abend. *Pridie vesperi*, Idem Acad. l. 1 ineunte. Et rursus ad Attic. l. 11. ep. 12. pr. *Cephalio mihi à te literas reddidit ad Octavum Idus Martii vespere.*

¶ Pervesperi, i. e. sero vespere, Cicero dixit l. 9. fam. ep. 2. pr.

¶ Vespertinus, abendlich/ ut, *Tempus vespertinum*, der Abend/ Abendzeit. *Vespertinis temporibus delitescere, matutinis rursum se aperire*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 20. *Literæ vespertinæ*, Idem ad Attic. l. 13. ep. 23. Et Horat. 2. Serm. Sat. 4. v. 17 C

Si vespertinus subito te oppresserit hospes, &c.

¶ *Vesperalem* etiam *plagam* pro occidentali dixit Solinus c. 9 de Macedonia: *A vesperali plaga Dardani sunt & Illyrii.*

¶ Vesperascit, verbum impersonale, apud Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 8 *Vesperascit & non noverunt viam.* Et, *Vesperascente die*, pro in vesperam inclinante, Tacitus 2. Histor. c. 49. Ubi tamen Lipsius malit *vesperante die* legere: Cum Gellius dixerit l. 17. c. 8 *Ubi jam vesperaverat*: Sed ita locutus Tacitus est & 1. Annal. c. 65. & 16. Ann. c. 34. Nepos etiam Pelopida c. 2 *Vesperascente cælo* dixit.

¶ Advesperascit, es wird Abend. Terent. in Andr. act. 3. sc. 4 *Jam advesperascit.* Cic. 6. Verr. c. 65 *Cum jam advesperasceret, discessimus.* Plin. l. 7. c. 52 *Deinde cum advesperavisset.*

¶ Invesperascere, apud Livium l. 39. c. 50. pr.

¶ Vesperugo, idem quod Vesper, Veneris stella. Vitruvius l. 9 cap. 4 *Veneris stella, quod ea, cum solem sequatur, post occasum ejus apparens in cælo, clarissimeque lucens*, VESPERUGO *vocitatur.* Et Plautus Amphitr. act. 1. scen 1. v. 119 *Nec Jugulæ* [Orion] *neque Vesperugo, neque Vergiliæ occidunt.* Dicitur & *Hesperugo.* Vide in H.

¶ Vespertilio, mus alatus, sed sine pennis, inter aves ideoque D non habendus, nomen a vespertino accepit volatu, eine Fledermaus oder Speck-Maus. Varro Agathone apud Nonium in VESPERTILIO: *Quid multa? factus sum vespertilio, neque in muribus plane, neque in volucribus sum.* Videtur proverbii speciem habere, de iis, quorum status dubius est. *Lucifuga* Gratio dicitur Cyneg. v. 402. ¶ 2. *Vespertiliones* etiam dicuntur, qui ære alieno gravati interdiu domi se continent, noctu prodeunt, vide Chiliadas.

VESPILLO, onis, mascul. qui mortuos sepelit, Todtengräber. Sueton. in Domitiano c. 17 *Corpus ejus populari sandapila per Vespillones exportatum.* Vet. Gloss. *Vespillo*, νεκροθάπτης. Festus ab eo deducit, quod vesperi sepelirentur, qui interdiu per inopiam efferri haud poterant.

VESTA, tertia Opis sive matris Deûm filia, *Terra* videlicet, Erdgöttin: de qua vide Ovidium lib. 6. Fastor. v. 249. & pluribus consequentibus: Græcis ἑστία est, quod & *focum* significat: & inde ductam Latinam vocem Cicero vult lib. 2. de legibus c. 12. Vetus Gloss. *Vesta*, ἑστία, Ovid. tamen a VE & STANDO deducit, & Latinæ fecit originis lib. 6. Fastor. v. 299. Possumus & a particula VE, cum intentionem significat, & a verbo STARE, dictam putare, quod *valde stet*: unde & *vestibulum* appellari Gellius tradit lib. 16. cap. 5. Colebatur igne perpetuo a virginibus, quæ Vestales a Vesta dicebantur, collegio earum a Numa Pompilio primum instituto; quarum quæcunque stuprum in se admisisset, viva defodiebatur, tristissimo & horrendo spectaculo, id scilicet hac religionis insaniâ diabolo quærente. Qua de re Plutarchus ita in problemat. *Vestales*, inquit, *vivæ defodiebantur in terram, ut sua sponte morerentur. In specum apponebant lucernam accensam, panis nonnihil, & aquæ ac lactis exiguum. Ignem vero exstinctum forte manibus hominum reparari fas non erat; sed per fomites ex Solis flamma recolligebatur.* Vide plura apud Lipsium Syntagmate de Vesta & Vestalibus. Barth. ad Stat. Silvar. p. 27. ubi plures laudat Scriptores, itemque Tomasin. de Donariis p. 51.

¶ Vestalis, ut *Ara vestalis*, Lucanus l. 1. v. 549. *Foci Vestales*, ibidem v. 199. *Virgo vestalis*, quæ proprie *capi* dicebatur, ut Gellius docet l. 1. c. 12. cum præponebatur sacerdotio. *Legere* tamen *Vestalem* Livius dixit l. 1. c. 4.

¶ A *Vesta* & *Vestibulum* dictum fuit, das Vorhaus/ quod esset *Vestæ* consecratum, quemadmodum Servius exponit. Ovidius 6. Fastor. v. 303

Hinc quoque Vestibulum dici reor: inde precando
Dicimus, o Vesta, quæ loca prima tenes.

Significat autem locum ante januam domus vacuum, per quem ad ædes ipsas acceditur, der Vorhoff. Vide Gellium paullo ante citato loco. *Vestibulum templi*, Cicer. 4. in Verr. cap. 66. *curiæ*, Livius l. 2. c. 48. ¶ *Vestibulum Siciliæ*, id est, ingressus, der Eingang/ Idem in 7. Verr. c. 66. *Vestibulum & aditus ad rem aliquam*, Idem in Orat. cap. 15. *Ingredi vestibulum alicujus artis*, Quintil. l. 1. c. 5.

Vester, ra, rum. Euer. Vide infra *Vos.*

VESTIGIUM, impressi pedis signum, ἴχνος, ein Fußstapffe/ Fußpfad. Plaut. Cistell. 4. scen. 2. v. 29 *Socii video vestigium in pulvere.* Et Columella lib. 4. cap. 18 *Vestigia domini res agro saluberrima.* Sic dicimus *Vestigium imprimere*, Cicer. pro Cæcin. cap. 27. Et, *Ponere vestigium*, die Füsse setzen. Idem 3. Phil. cap. 12 *Fecit strages, ubicunque posuit vestigia.* Idem pro Cæcin. c. 14 *in possessionem vestigium facere*, eintreten/einen Fuß einsetzen. *Vestigia leviter premere*, leis gehen/ treten. Idem pro Sextio c. 5 *Cujus ego vidi vestigia non leviter pressa*, &c. *Certa vestigia sequi*, Quintil. l. 1. c. 1. Et *Vestigia alicujus persequi*, Cic. l. 1. de Orat. c. 23. &, *vestigiis ipsius aliquem persequi*, de clar. Orat c. 90. id est, eo pacto progredi, quo ipse prius. *Vestigiis insequi*, Tacit. Agric. c. 26, uffn Fuß verfolgen. *Insistere alicujus vestigiis*, in eines Fußstapffen treten / elegans est locutio metaphorica, Quintil. in Procemio. *Insistere vestigia certa viæ* Lucret. l. 1. v. 407. *E vestigio*, id est, statim, stracks Fusses / alsobalden. Cæsar 2. de B. C. c. 25 *Se in hostium habiturum loco* (pronunciari jubet) *qui non e vestigio ad Castra Corneliana vela direxisset.* In cap. sequenti *vestigio temporis* dixit: *Eodemque tempore vis magna pulveris cernebatur: & vestigio temporis primum agmen erat in conspectu.* ¶ 2. Sed hic, *Vestigia primi Alba pedis*, pro ima pedis parte, apud Virgil. 5. Æneid. v. 566. Et Cicer. 4. Acad. c. 39 *Adversis vestigiis contra nostra vestigia stant Antipodes.* ¶ 3. *Vestigium* pro signo, monumento aut indicio quocunque usurpatur. Cicero pro Font. cap. 1 *Tabulæ proferantur, quibus vestigium sit aliquod, quod significet pecuniam Fontejo datam. Exstant expressa vestigia sceleris*, Idem pro Rosc. Amer. cap. 22. Et, *Relinquere vestigium avaritiæ*, Idem pro Mur. c. 9. Et ad Q. fratr. lib. 1. ep. 3 *Non vidisses fratrem tuum, ne vestigium quidem ejus, nec simulacrum*, &c. Idem lib. 10. fam. epist. 1 *Nullæ sunt leges, nec judicia, nec omnino simulacrum aliquod ac vestigium civitatis.* Nep. Timoleonte cap. 3 *Vestigia servitutis.*

¶ Vestigo, vestigare, indagare, vestigia diligenter quærere, spüren/nachsuchen. *Vestigare rerum caussas*, Cic. l. 2. de orat. c. 39. *Vestigare atque odorari voluptates omnes*, Idem post red. in sen. c. 6. Val. Flaccus l. 2. v. 116

- - - famamque vagam vestigat in umbra,

ubi omnem animi intentionem, etiam demto visu designat.

¶ Vestigator, venator, ein Nachspürer / Columella lib. 9. cap. 8 de vestigandis & capiendis apibus: *a vestigatore præparato vase reconditur*: & interjectis paucis: *quo evenit, ut vestigator ignoret, quam longe fonte distet examen.* Gloss. Vet. in CANIS: *Canis vestigator*, κυνὶ ἰχνευτής. ¶ Per similitudinem etiam sic appellantur, qui dicta & facta hominum observant & annotant, & deferunt postea ad alios, atque accusant. Seneca l. 3. de Beneficiis c. 27 *Quod factum simul & Maro notavit, ex notu illius temporis vestigatoribus.*

¶ Vestigatio. Allegant multi ex Cic. l. 1. Off. c. 6 *in vestigatione versari*, atque ita Langius & Lambinus. Verum melioribus codicibus inest *in investigatione.* Vide Græv. Tamen Gloss. Vet. *Vestigatio*, ἴχνευσις.

Compo-

Composita:

¶ Evestigare, ausforschen. Seneca l. 2. Controvers. 9. p. 152 *post evestigata fugitivorum arma.*

¶ Investigare, ut, *Incredibilis ad investigandum canum sagacitas narium*, Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 63. nachspüren. Idem in Verr. 6. cap. 21 *Qui investigabant, perscrutabantur omnia.* Idem pro Syll. cap. 30 *Conjurationem investigare, patefacere, opprimere.* Et, *Diligentia investigare quod latet*, Idem pro Ligar. princ. *Veri investigandi cupidus*, Idem de finib. 4. c. 8. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 2. v. 8 *Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit*, erforschen.

¶ Investigatio, inquisitio, quæ peperit artes, quæ ideo Musæ dicuntur, vide *Musa*. Verbum ipsum probum & Ciceronianum est. Lib. 5. de Finib. cap. 4 *investigatio rerum occultissimarum.* Et lib. 1. Offic. cap. 4 *Hominis est propria veri inquisitio atque investigatio.* Adde quæ ex ejusdem libri cap. 6 supra in *Vestigatio* tradidimus.

¶ Investigator, ut, *Acer investigator & diligens earum rerum, quæ a natura involutæ videntur*, Cicer. de Univers. cap. 1, Nachforscher/ Nachgrübler. Idem de clar. Orat. cap. 15 *Diligentissimus antiquitatis investigator Varro.* Et pro Sylla c. 30 *Ego illius conjurationis investigator atque ultor.* Ausspürer / Ausfundschaffer.

B

¶ Investigabilis, non vestigabilis, Vulg. interpres Rom. 11, 33 *Investigabiles viæ ejus*, Gr. ἀνεξιχνίαστοι. Quatenus vero ab *investigare* est, significat *perscrutabilis*. Unde

¶ Ininvestigabilis, imperscrutabilis. Tertullianus libr. 2. adv. Marcion. cap. 2 *Ininvestigabiles viæ ejus*, ad eadem Apostoli verba respiciens.

¶ Pervestigare, ausspüren / ausforschen. Cicer. 6. Verr. cap. 13 *Mirandum in modum (canes venaticos diceres) ita odorabantur omnia, & pervestigabant, ut ubi quicquid esset*, &c.

¶ Pervestigatio, ut, *Pervestigatio scientiæ*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 3.

¶ Pervestigator. Hieronymus Catalogo Script. Eccl. de Eusebio: *Bibliothecæ divinæ diligentissimus pervestigator.*

VESTINI, Italiæ populi Sabinis & Picentinis vicini, celebres quondam artificio faciendi caseos laudatissimos. Martial. l. 13. Epigr. 31

Si sine carne voles jentacula sumere frugi,
Hæc tibi Vestino de grege massa venit.

¶ 2. Est & nomen proprium *Vestinus* consulis cujusdam a Neronianis interfecti: Vide Tacit. l. 15. Annal. c. 68.

VESTIS, ἐσθής, secundum Festum est nomen generale omnium vestimentorum, virilium & muliebrium ein Kleid. *Vestis longa*, Quintil. lib. 11. cap. 1 sub init. *Vestis demissa*, Horat. Satyr. 2. lib. 1. v. 95. *Muliebris* Cicer. 6. in Verr. cap. 46. *Lintea* 7. Verr. cap. 56. *Purpurea* lib. 1. de Divin. cap. 52. *pretiosa* 2. Philipp. cap. 27. *Vestem explicare*, Cic. 1. de Orat. cap. 35. auseinander thun. *Discindere vestem*, Terent. Adelph. act. 1. scen. 2. vers. 40. Cum contra sapientissime monuerit Vetus Poeta Accius, ni fallor:

C

Discincta vestis, discinctus animus, ne nega.

Romani alia, & quidem viliore veste domi; alia & preciosiore foris usi sunt, illamque *domesticam*, hanc *forensem* appellarunt. Utriusque generis meminit Suetonius Augusto cap. 73. *Forensis* Calig. cap. 17. *Domestica* Vitellio cap. 8. De qua Seneca de Tranquill. cap. 1 *Placet non ex arcula prolata vestis, non ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa: sed domestica, & vilis: nec servata, nec sumenda sollicite.* Ammianus Marcellinus libr. 31 de Hunnis: *Nec est alia illis domestica vestis, alia forensis.* Cicero 2. de Finibus: *Aut, ut vestitum; sic sententiam habeam aliam domesticam, aliam forensem.* Huc pertinet illud Catonis: *Vestiri in foro honeste, moris erat, domi quod erat satis.* ¶ 2. Sed in hoc Virgil. 8. Æneid. v. 659

Aurea cæsaries illis atque aurea vestis.

Vestem pro barba exposuit Servius: & ab hac significatione etiam est

D

¶ *Investis*, adjectiv. pro impubere aut imberbe, & contra

¶ Vesticeps, pro pubere &c. Apulejus Apolog. pag. 336 *Investem a nobis accepisti, vesticipem illico reddidisti.* Ubi Casaubon. INVESTIS proprie, cui *nondum vestitur pudor*, ut loquitur Tertullianus; tamen aliter Glossarum auctor: *Investis*, ἄφθορος, recte: nam quod in fœmina *virgo*, id in mare *investis*. Tertullianus de virginibus velandis: *Mater familias vocatur, licet virgo: & pater familias, licet investis.* Ibidem, *Si virgo mulier non est, nec vir investis est.* Est igitur *investis*, qui Græce ἤϊθεος, quo sensu veteres Latini etiam pueros *virgines* appellarunt, ut notat Nonius: quod & in Patrum scriptis non semel occurrit. Sic & παρθένος interdum accipitur pro ἤϊθεος, ut Apocalyps. cap. 14. Hæc ille. Palladius libr. 11. de re rustica cap. sive titulo 14. sub fin. *Illud memento servare præ cæteris, ut quoties vinum movetur, investis puer hoc, aut aliquis satis purus, efficiat.* Ausonius Idyll. 4. sive Protrept. v. 73

Idem Vesticipes motu jam puberis ævi,
Ad mores artesque bonas, fandique vigorem
Perduxi &c.

Tertullianus de anima: *Ecce obiit infans sub uberum fontibus, puta nunc puer investis, puta vesticeps* &c. ¶ De alia significatione adjectivi *Investis*, pro, non vestitus, vide post paullo inter composita.

¶ Vestiarius, adject. ut, *Arca vestiaria*, ein Kleider-Schranck/ Kasten/ Cato cap. 11. de re rust. ¶ 2. Et Vestiarius, qui vestes distrahit seu vendit, qui & *negotiator vestiarius* dicitur Lege 45 Dig. de operis liberorum. Et Lege 5. § 4 Dig. de institor. actione: *Sed etiam eos institores dicendos placuit, quibus vestiarii, vel lintearii dant vestem circumferendam & distrahendam.* Kleider-Händler.

¶ Vestiarium, pecunia seu donativum, quod parandæ vestis caussa datur, ut *Calcearium, Clavarium, Vasarium* &c. Kleidergeld. Colum. lib. 1. cap. 8 *Curiosior inquisitio patrisfamilias debet esse pro tali genere servorum, ne aut in vestiariis aut in cæteris præbitis injuriose tractentur.* Ubi etiam de ipso vestitu possis interpretari. Scævola lege 13 pr. Dig. de aliment. & cibar. *cibaria & vestiaria præstare.* ¶ 2. Et *Vestiarium*, locus in quo vestes servantur, seu venduntur, apud Plin. lib. 15. cap. 8 *Vestiarium contra teredines* &c. *amurca adspergi.* Et Vopiscus Aureliano c. 45 *Vestem holosericam neque ipse in vestiario suo habuit, neque alteri utendam dedit.*

¶ Vestio, vestire, bekleiden / ut, *Ali ab aliquo & vestire*, Cicero pro Rosc. Am. cap. 50. *Ex suo corpore contra frigus vestiri*, Quintil. l. 2. cap. 16. *Parietes tabulis vestire*, Cic. in Verr. 6. c. 55. Et de clar. orat. c. 79 *Reconditas exquisitasque sententias molles & pellucens vestiebat oratio.*

¶ Vestitus, a, um, participium & nomen adjectivum. bekleidet. Sic, *minus bene vestitus* apud Nepotem Cimone cap. 4. Metaphorice de aliis etiam rebus eleganter usurpatur. Sic, *Montes vestiti silvis*, Livius 32. cap. 13. *Terra vestita floribus, arboribus, frugibus*, Cic. 2. Nat. D. cap. 39. Gradus admittit. Columella *vestitissimus* dixit lib. 7. cap. 3. de ovibus: *Id pecus quamvis ex omnibus animalibus vestitissimum est, frigoris tamen impatientissimum est.* Et Apulejus Apolog. p. 288 *Hercules neque una pelle vestitior fuit, neque uno baculo comitatior.* ¶ 2. Tegere Stat. l. 5. Theb. v. 52

- - - - *ingenti tellurem proximus umbra*
Vestit Athos. i. e. obumbrat, contegit.

¶ Vestitus, nomen, die Kleidung. *Victus vestitusque necessarius*, Cicer. pro Quint. cap. 15. *Vestitu nimio indulges*, Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 38. *Pulcherrimus vestitus & ornatus regius*, Cicero 2. de finib. cap. 21. Et, *Fœditas vestitus*, Idem 12. Philipp. cap. 6. schändliche/ heßliche Kleider. *Vestitus agrestis*, Nepos Pelop. cap. 2. *militaris*, Idem Datame c. 9.

¶ Vestimentum, idem quod vestis, ut, *Vestimentum puerile, virile, muliebre, commune*, quo promiscue utitur mulier cum viro. *Vestimentum funebre*, Cicer. lib. 2. de Legib. cap. 23. Trauer-Kleid. Idem pro Milone cap. 10 *Venit domum calceos & vestimenta mutavit*, hat sich anders angezogen.

Composita:

¶ Circumvestire. Cicer. 3. de Orat. cap. 39 ex poeta: *circumvestit dictis.*

¶ Convestire, idem quod simplex, item quod exornare, ut, *Prata convestiuntur herbis*, Cicer. in Tusc. l. 2. c. 28. *Hedera convestit aliquem locum*, Idem ad Q. frat. l. 3. ep. 1. c. 2. *Domus convestita locis*, Idem pro domo sua c. 38.

¶ Devestire, entkleiden. Apulejus l. 3. Metam. p. 138 *Omnibus laciniis se devestit Pamphile.* Et l. 4. Metam. p. 145 *Statim sese devestiunt, nudatique*, &c.

¶ Investire, apud Plin. l. 16. zieren. Sic idem *Porticus investire picturа* dixit l. 35. c. 7. Et Seneca Epist. 114. p. 560 *Focum mater aut uxor investiunt.* Vide Lipsium.

¶ Investis, unbekleidet. Tertullianus de Pallio c. 3 *nudus & investis.* Et Palladius l. 8. c. 7 *Per investes pueros curabis agitare.*

¶ Pro impubere vide paullo ante sub *Vestis.*

¶ Supervestire. Ex Plin. l. 16. c. 33 plures legunt *folio virenti supervestiens.* Harduinus autem *semper vestiens.*

¶ Vesticeps, vide paullo ante sub *Vestis.*

¶ Vestificina. Tertullian. de Pallio cap. 3 *Tantam paraturam materiarum ingenia quoque vestificinæ prosecuta, primum tegendo homini, qua necessitas præcessit: dehinc & ornando: immo & inflando, qua ambitio successit, varias indumentorum formas promulgavere.*

¶ Vestifluus. Ausonius Technopægn. cap. de Historiis v. 25

Vellera depectit nemoralia vestifluus Ser.

¶ Vestispicus, vestispica, famulus & famula vestes servans, apud Plautum Trinum. act. 2. sc. 1, 22, ubi *vestispica*, Nonio autem auctore *vestispici* leguntur. Fœmininum *Vestispica* idem Nonius probat ex Afranii Vopisco, & Varronis Pappo. Est itaque Vocabulum Comicum, Kleiderhüter.

Vesuvius, vide supra *Vesevus.*

VETERINUS, a, um, & *Veterinarius, a, um*, nomen, quod apud Plinium & Columellam jumentis tribuitur; quæ gestandis oneri-

oneribus adhibentur, Lastthier. Plin. lib. 11. cap. 46 *Ungulæ veterino tantum genere nascuntur.* Vet. Gloss. *Veterina bestia*, ὑποζύγιον. Festus: *Veterinam bestiam jumentum Cato appellavit a* VEHENDO, *Opitius Veterinam dici putat quasi Venterinam, vel uterinam, quod ad ventrem onus religatum gerat.* Ergo *Veterina* pro *vehetrina* contracte, vel: *Veterina* pro *Venterina*. Lucretius lib. 5. v. 863 *Et genus omne, quod est veterino semine partum.* Et paullo post, v. 888 A

Non forte ex homine & veterino semine equorum
Conferri credas Centauros posse.

¶ Veterinarius, ut, *jumenta Veterinaria.* ¶ Substantive, qui Veterina ducit, & curat, Columella l. 11. c. 1. ein Vieh-Artzt. Vet. Gloss. *Veterinarius*, ἱππίατρος, Roß-Artzt.

¶ Veterinaria, ἱππιατρεία, *mulomedicina* etiam Veteribus dicta, Roß-Artzney.

VETERNUS, i, & *Veternum*, λήθαργος, a medicis inter morbos recensetur: est autem immodica somni cupiditas, die Schlaffsucht/Faulheit. Infestat hydropicos maxime; unde & pro ipso hydrope ponitur. Vet. Gloss. ὕδρωψ, *Intercus*, *Aqualis*, *Veternum.* Servius ad illud Virgil. 1. Georg. 124 *Nec torpere gravi passus sua membra veterno:* VETERNO, i. e. *pigritia*, *otio, quia plerumque otiosos solet hic morbus incessere.* VETERNUS *autem dicitur morbus intercutis, hydrops, qui homines efficit pigros.* Hinc Hydropici VETERNOSI dicti, ut Nonius docet. B Quod tamen & de Phthisicis Vetus Gloss. accipit, ubi legitur: *Veternosus* φθισικός, ὑδρωπικός. Sic & Prudentius marcorem senilem *Veternum* dixit Apotheosi, cum ait v. 1073

Quod truncabit edax senium populante veterno.

Nam quod in senibus ætas, id phthisi laborantibus morbus facit. Et inde *Veternosum* & *vietum* conjungit Terentius Eunucho act. 4. sc. 4. v. 25. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 853 *Veternum* vocat, quam paullo ante *vim senectæ* vocaverat, quæ aquilas implumes reddit. Prudentius antiquæ Idololatriæ squalorem ita appellat Hymno de natali Domini v. 64. & 1. contra Symmach. v. 7. Cicero ad Cæl. l. 2. famil. Epist. 13 *Erat in eadem epistola veternus civitatis*, ubi negligentiam & socordiam nimiam intelligit. Vid. Barth. ad Stat. l. 6. Theb. v. 94. p. 380.

¶ Veternosus, schlafsüchtig. Terent. in Eunuch. act. 4. scen. 4. vers. 21 *Hic est vetus, vietus, veternosus senex.* Seneca Epist. 82 *Ego non redigo ista ad legem dialecticam, & ad illos artificii veternosissimi nodos.* VETERNOSISSIMI, id est, admodum debiles & languidi, instar veterno laborantium: quod nihil præstare aut efficere potest vi & nervis destitutum. Vide & supra in *Veternus.*

¶ Veternositas. Fulgentius in lib. 3 cap. 4 extr. *Omnis calorata juventutis igniculus torpida veternositatis algescit senio.*

VETO, vetare, vetui, & vetavi, prohibere, arcere, accusativo jungitur & infinitivo, verbieten/verwehren/ Persius Satyr. 5. vers. 90 C

- - - *si quid Masuri rubrica vetavit.*

Sed rarum hoc: at *vetui*, *vetitum*, omnibus probatum receptumque. Cicer. 4. Acad. cap. 36 *Tu me incognito assentiri vetas.* Horat. lib. 1. Satyr. 1. v. 24

- - *Ridentem dicere verum Quid vetat?*

Terent. in Phorm. 4. scen. 4. vers. 28 *Aruspex vetuit* &c. *aliquid novi negotii incipere.* Ibid. act. 5. scen. 6. v. 24 *Ait esse vetitum intro ad heram accedere.* Cicer. pro Cluent. cap. 25 *Eum desperare saluti vetuit.* Et cum ablativo caussæ. Virgil. 1. Æn. v. 39 *Quippe vetor fatis.* Cicer. de amicit. cap. 22 *Acta agimus, quod vetamur veteri proverbio.* ¶ 2. Arcere est. Seneca Herc. Oet. v. 1624 *Phœbum vetat.* Et alter Seneca epist. 11 *Nihil horum vetari potest*, id est, arceri & prohiberi, Gronovio interpretante. Loquitur enim de fatalibus, & quæ in potestate nostra non sunt. Idem Seneca epist. 95 post init. *Multa illas* [artes] *inhibent extrinsecus, & impediunt, spes, cupiditas, timor. At hæc, quæ artem vitæ professa est, nulla re, quo minus se exerceat, vetari potest.* Adde laudatum Gronov. l. 1 Observ. c. 5.

¶ Vetitum, quicquid prohibetur, verboten. Ovidius 3 Amor. Eleg. 4. v. 17 D

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.

Vid. præfat. in Polit. scel. impugn.

¶ Vetaturus, participium, non vetiturus, &

¶ Vetatio verbale, non vetitio, Valla l. 1. c. 2. das Verbot.

¶ Invetitus, unverboten/unverwehrt. Silius l. 2. v. 441

It liber campis pastor, cui fine sine ullo
Invetitum saltus penetrat pecus.

¶ Prævetitus, ante vetitus. Silius l. 13 v. 155

Prævetitum namque & capital, &c.

VETUS, Veterior, errimus, ab antiquo *Veter*, quo Ennium legimus usum esse,

Cum veter occubuit Priamus sub Marte Pelasgo.

Sic enim Priscianus citat lib. 3. cap. de Superlativo. Sunt autem *Veteres*, qui superioribus ætatibus vixerunt, die für unser Zeit/oder für uns gelebt haben/ antiqui. Sed *senes*, qui ad senectutem venerunt. Vide Vall. lib. 4. cap. 5. Ovid. 1. Fastor. v. 225

Laudamus veteres, sed nostris utimur annis.

Terentius Adelph. act. 5. scen. 3. v. 17 *Vetus verbum est.* Cic. de Univers. cap. 11 *Credendum est veteribus, & priscis, (ut ajunt) viris.* Sed, *Vetera loqui*, proverbialiter, i. e. frivola & trita, alte Fratzen. Plautus Pseudolo act. 1. scen. 4 *Vetera vaticinamini.* Cicer. 1. Tusc. *Sed hæc vetera sunt, & à Græcis.* Aristophan. Nubibus act. 3. sc. 3. v. 35 Ἀρχαῖά γε καὶ Διπολιώδη: *Vetera hæc sunt & Jovialia.* Nec vetera appellantur tantum, quæ multis seculis ante nos acta sunt, sed & quæ nobis ipsis ante acciderunt. Suetonius Vespasiano cap. 8 *Consulatus octo veteri addidit.* VETERI, i. e. primo, quem privatus egit. Cornelius Nepos Attico cap. 9 extr. Sic *vetere instituto vitæ, effugit nova pericula.* *Vetere*, quo antea sæpius fuerat usus. ¶ 2. *Veteres* etiam dicuntur, qui veterum seu antiquorum moribus vivunt. Sallustius 2. Histor. apud Nonium: *Quibus rebus aliquantam partem gloriæ demserat: præcipue apud veteres & sanctos viros superba illa, gravia, indigna Romano Imperio existimantes.* ¶ 3. Sed & qui grandes ætate & senes sunt, *Veteres* appellantur. Livius lib. 42. cap. 47 *Veteres & moris antiqui memores* &c. VETERES vocat, quos paullo post SENIORES appellat. Varro lib. 2. de re rustica cap. ult. pr. *Lac melius est a valentibus* (agnis) *& ab iis, qua nondum veteres sunt.* Die nicht zu alt seyn. Ovidius similiter *Juvencos veteres* dixit l. 4. Trist. Eleg. 6. v. 23

Scilicet & veteres fugiunt juga sæpe juvenci,
Et domitus freno sæpe repugnat equus.

Et hinc *Vetustas* aliquando pro senectute seu senio ponitur, de quo infra. Tibullus l. 1. eleg. 9. v. 50

In veteres esto dura puella senes.

Vetus inscriptio: ARCOBRICENSES IVVENES ET VETERES STATVAM IN FORO P. Alia: ARVNCITANI VETERES ET IVVENES, &c. ¶ 4. Terent. ad recuperationem etiam hoc nomen retulit in Prolog. Heaut. *Quod malevolus vetus Poeta dictitat.*

¶ Veterrimus, superlativus, ut *Veterrima laurus*, apud Virg. 2. Æn. v. 513. *Veterrimi Poetæ* apud Cic. 1. de Nat. Deor. c. 15. & *Veterrima ilex*, apud Sueton. Augusto c. 92. Sic, *Veterrimi auctores* apud Livium l. 2. c. 18. *Pro nostro veterrimo verissimoque amore*, Trebon. Ciceroni l. 12. ep. 16. Et Plaut. in Trucul. act. 1. sc. 2. v. 71 *Veterrimus homini optimus amicus*, die alten Freunde die besten. *Veterrimus liberorum* apud Tacit. Annal. 6. c. 31. *Veterrimam nobilitatem* idem Annal. 12. c. 53 dixit.

¶ Pervetus, sehr alt. *Pervetus epistola*, Cicer. 3. ad Quint. fratr. epist. 1. cap. 4. Idem de clar. Orat. cap. 15. extr. *Eum nos ut pervéterem habemus.*

¶ Vetulus, vetula, vetulum, diminutivum, quod multos annos habet: Alt. *Gladiator vetulus*, Cic. pro Quint. cap. 7. *Equus vetulus*, Cic. de amic. c. 19. Idem 13. ad Attic. ep. 29 *Filia vetula, & multarum nuptiarum.* *Arbor vetula*, Idem de finib. l. 5. c. 14. Et *Falernum vinum vetulum*, Catull Epigr. 27.

¶ Vetustus, um, idem quod vetus, Alt. *Cum Demetrio vetustum mihi hospitium est*, Cicer. 13. famil. epist. 37. *Vetusta disciplina*, Idem lib. 6. epist. 6. Et, *Templum vetustum*, Virgil. 2. Æneid. vers. 713. *Vetustius stercus*, Columell. lib. 2. cap. 15 sub fin. *Vetustior poeta*, Gell. lib. 3. cap. 16. Dicitur & de hominibus: qui vel ante cæteros nati, vel ante alios suis partibus defuncti. Tacitus 2. Annal. cap. 43 *Quia Silani filia Neroni vetustissimo liberorum pacta erat*, i. e. natu maximo filio, dem ältesten Sohne. *Vetustissimus quisque militum*, apud eundem 1. Histor. cap. 23. Similiter *Vetustissimum quemque e Senatu* 11. annal. cap. 25. *Consularium*, 2. Histor. cap. 37. *Vetustissimam Virginum Vestalium*, 11. ann. cap. 37 idem dixit. Plinius libr. 8. epist. 14 *Suus cuique parens pro magistro; aut cui parens non erat, maximus quisque & vetustissimus* (senatorum) *pro parente.* Lucretius libr. 5. v. 1083

- - - *cornicum secla vetusta.*

Similiter dixit Zeno Veronensis: *vetustum corpus*, pro senio effœtum, sermone de resurrectione.

¶ Pervetustus, pervetus, valde vetus. Plin. lib. 20. cap. 9. *Pervetustus adeps.*

¶ Vetuste, vetustissime, adverbium. Plin. l. 27. c. 7 *Vetustissime in usu est.*

¶ Vetustas, ætas veterum, & anni superiores ipsi, das Alter/die alten Jahre. *Judicium vetustatis*, Quintil. lib. 1. cap. 5. Et Cicer. 1. de orat. cap. 46 *Exempla vetustatis oratori nota esse debent.* Idem de amicit. c. 19 *Magna est vis vetustatis & consuetudinis.* Et, *Exolescere vetustate*, Quintil. lib. 1. cap. 26. veralten. *Inducere vetustatem*, Plin. l 23. c. 1. Et Cic. pro Domo c. 45 *Facit peritiores vetustas.* Ovidius 15. Metam. v. 234

Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis.

Idem 4. de Ponto ep. 8. v. 49

Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas.

Cornel. Gallus eleg. 1. v. 273

Ipsa etiam veniens consumit saxa vetustas,
Et nullum est, quod non tempore cedat opus.

¶ 2. Ponitur & pro Senectute, seu Senio: Ovid. 12. Metam. v. 182

Tum

Tum senior: quamvis obstet mihi tarda vetustas, A
Multaque me fugiant primis spectata sub annis.

Laberius apud Macrobium lib. 2. cap. 7
Ut hedera serpens vires arboreas necat:
Ita me vetustas amplexu annorum enecat:

In vetustatem reponere, servare, etwas auffheben/ daß es alt werde/ apud Columellam lib. 12. cap. 44. ¶ 3. Futuri etiam temporis diuturnitatem aliquando indicat. Cicer. ad Attic. lib. 14. epist. 9 *Mori millies præstat, quam hæc pati, quæ mihi videntur habitura etiam vetustatem.*

¶ Vetustesco. Colum. lib. 1. cap. 6 *Vina celerius vetustescunt.* Alt werden.

¶ Vetero, veterare. Onomasticum: *Vetero, as*, παλαιόω. Hinc

¶ Veterasco, veteravi, veterascere, est vetustatem induere, veralten/ apud Columell. lib. 2. cap. 15. *Urina*, inquit, *quam sex mensibus passus fueris veterascere.*

¶ Inveterascere, vetustatem contrahere, & invalescere. *Inveterascere & corroborari*, Alter und Stärcke überkommen/ Cicer. 3. Catil. cap. 2. Et Terent. in Prol. Hecyr. *Novas qui exactas feci, ut inveterascerent*, hoc est, in consuetudinem abirent. *Inveteravit consuetudo.* Cæsar lib. 1. de bell. Civ. cap. 44 *Quibus quisque in locis miles inveteravit, uti multum earum regionum consuetudine movetur.* Idem 3. de B. C. cap. 110 *Erant qui inveteraverant compluribus Alexandrinis bellis*, den Kriegen gewohnet waren. *Inveteravit opinio perniciosa Reipubl.* ist eingesessen/ hat überhand genommen/ Cicer. 2. Verr. cap. 1. Et pro leg. Manil. cap. 3 *Insedit penitus & inveteravit macula in Populi Rom. nomine. Inveterascit miles in castris, in aliquibus locis*, Cæs. lib. 2. de B. G. cap. 1. Nepos in Attico cap. 2 *Neque inveterascere eorum æs alienum, nec multiplicandis usuris crescere patiebatur.* Er liesse die Schuld nicht lange stehen und alt werden. B

¶ Inveterare active. Plinius lib. 23. cap. 2 *Vinum diffundebant inveterabantque.* Idem lib. 19. cap. 4 *inveterari vina.* Hinc

¶ Inveteratus. ut, *Vinum inveteratum*, Idem lib. 14. cap. 2. *Licentia inveterata*, Nepos Eumene cap. 8. num. 2. *Servitus*, Idem Timoleonte in principio. *Invidia* Cic. pro Cluent. in princ. Idem 5. Philipp. cap. 11. extr. *Omne malum nascens facile opprimitur: inveteratum fit plerumque robustius.*

¶ Inveteratio, vetustas, ut, *Inveteratio in corporibus ægrius depellitur quam perturbatio*, Idem in 1. Tusc. cap. 37.

¶ Veteranus, idem quod Vetus, ut *Veterana vitis*, Columell. lib. 3. cap. 15. *Veteranus hostis*, Liv. lib. 21. cap. 16. Et, *Veteranus miles*, ein alter Soldat. *Invictum genus veteranorum militum*, Cicer. 3. Philipp. cap. 2. Absolute *veteranus* de milite dicitur. Quod nomen illis dabatur proprie, qui vicena stipendia fecissent. Die 20. Jahr gedienet hatten. Vide Lipsium ad 1. Annal. Taciti pag. 37. C

¶ Veteranum, substantiv. Vide paullo post *Veterarium.*

¶ Veteramentarius sutor, qui veteres calceos reficit, apud Sueton. in Vitell. cap. 2. Ein Schuhflicker.

¶ Veterator, inquit Donatus, est *vetus in astutia & in omni re callidus*: qui diurna ac multiplici, & sæpe commutata servitute astutus & vafer evasit. Vide Festum, & Lindebrogium in Terent. Andr. act. 2. sc. 6. Ein alter/ wolgeübter/ wolversuchter/ durchtriebener Schalck/ ein Teuscher. Cicer. de clar. orat. c. 48 *In caussis publicis nihil, in privatis satis veterator videbatur.* Vet. Gloss. *Veterator*, παλαιομύλων, παλίντριψ, τελῶνος; ἀπατεών.

¶ Veteratrix. Apulejus lib. 9 Metam. p. 230 *Veteratrix quædam fœmina, quæ devotionibus ac maleficiis quidvis efficere posse credebatur.* Scalig. *Veratrix* legit. vide supra sub *Verus*, in *Verare*. Onomast. vet. *Veteratrix*, πανοῦργος.

¶ Veteratorius, Schalckhafftig/ ut, *Ingenium veteratorium*, πανουργικόν. Sic Cicero de clar. Orat. cap. 75 *Citius veteratoriam* (orationem) *quam oratoriam diceres.* Et 3. Verrin. cap. 54 *Veteratoria apertis & perspicuis* contraria sunt. Et rursus de clar. Orat. cap. 75 *splendida quædam minimeque veteratoria ratio dicendi.* D

¶ Veteratorie, adverbium, ut, *acute & veteratorie dicere*, Cic. in Oratore cap. 28.

¶ Veterarius, idem qui veteramentarius. In Glossis enim utrumque παλαιορράφος Græce est.

¶ Veterarium, apotheca, horreum, sive locus, ubi quid *in vetustatem reponitur ac servatur*, ut Columella loquitur, da man etwas verwahret und aufhält/ daß es alt werde/ und lange liegen könne. Seneca epist. 114 *Adspice veteraria nostra, & plena multorum seculorum vindemiis horrea.* Alii tamen *Veterana* legunt. Quo vocabulo eadem notione Vetus Scholiastes Horatii usus est, ut ibi Lipsius observat.

VEXILLUM, velum erat, (diminutivum enim a *Velum* est, si Servium audimus,) quod signum sequendi militibus proponebatur, eine Fahne/ Fähnlein. Unde *ad vexillum vocare* Florus dixit lib. 3. cap. 20. His vexillis Imperatorum nomina inscribi solita ex Suetonio colligitur in Vespasiano cap. 6. Qui & a signis militaribus distinguit, quia eorum in legionibus usus non erat, de quo infra, cum de *vexillariis* dicetur. Κατ' ἐξοχὴν *vexillum* dicebatur velum illud purpureum, quod penes Imperatorem seu Ducem asservabatur: nec nisi futuræ pugnæ signum solebat proponi, wenn man schlagen solte. Cæsar 2. de B. G. cap. 20 *Cæsari omnia uno tempore erant agenda: vexillum proponendum, quod erat insigne, cum ad arma concurri oporteret* &c. Idem 3. de Bell. Civ. cap. 89. extr. *Exercitui imperavit, ne injussu suo concurreret: se, cum id fieri vellet, vexillo signum daturum.* Meminit Plutarchus in Pompejo pag. 655. Noravit & Lipsius ad Tacit. 1. Annal. cap. 56. ¶ 2. *Vexillum* etiam dicitur corpus, seu numerus militum, qui sub vexillo sunt. Tacitus 1. Histor. cap. 70 *Præmissis Gallorum, Lusitanorum, Britannorumque cohortibus & Germanorum vexillis.* Et alibi. Statius lib. 12. Theb. v. 782
Accedunt utrimque pio vexilla tumultu,
Permiscentque manus.

Vexilla sunt ordines militares. *Vexilla fortunæ suæ submittere* elegantissime dicitur pro humilem esse, de majestate sua demere. Statius 4. Silv. Epulo Domitiani, sive Carm. 2. v. 41
Tranquillum vultu, sed majestate serena
Mulcentem radios, submittentemque modeste
Fortunæ vexilla suæ.

Tractum a militia, in qua victi fusique, ac jam supplices vexilla sua submittebant, contra pugnaturi tollebant, vide ibi Gevartium. ¶ Porro vexillum quasi diminutivum a *Velum* fecit Servius; at contra Cicero in Oratore cap. 45 a *Vexillum* factum censit *Velum.*

¶ Vexillarius, antesignanus, ein Fähnrich/ apud Livium lib. 8. cap. 8, & Tacitum lib. 1. Histor. cap. 41. ¶ 2. Item miles, qui sub vexillo est. Quod autem militum genus *Vexillarii* sive *Vexilla* fuerint, non in aperto satis est. Explicare quidem conatus Lipsius est lib. 1 de Romana Militia Dialogo 8, & lib. 5. Dialogo 19, itemque ad 1. Annalium Taciti cap. 17. pag. 36. & 37, sed rem acu haud tetigit: optime de iis Pichena ad illum ipsum Taciti locum, qui non futilibus argumentis Lipsii rationes oppugnat, &, nisi fallor, expugnat. *Vexillarii* igitur dicebantur, qui sumti & lecti ex legionario milite, sive ex legionum cohortibus, separatique a legionum aquilis & signis cohortium sub propriis vexillis militabant. Eamque ob caussam *vexilla* a cohortibus, quæ in legionibus erant, distinguit Tacitus lib. 1. Histor cap. 70, quem locum supra adduximus: Suetonius vero Nerone, supra citato loco, *militaria signa & vexilla* perinde distinguit. Sed vide Pichenam eo, quem diximus, loco Num. 57.

¶ Vexillifer, signifer. Gloss. Cyr. *Vexillifer*, βηξιλλοφόρος. Fœm. *Vexillifera* apud Prudentium est in Psychomach v. 19
Hunc vexillifera quoniam fors obtulit ictum,
scilicet Sobrietati, vexillum crucis Christi præ se ferenti.

¶ Vexillatio apud Suetonium in Galba cap. 20, quam *plurium vexillorum complexionem* Torrentius interpretatur. Vegetius lib. 2. cap. 1 ad alas equitum hoc vocabulum retulit, ut idem observat. Apulejus lib. 7. pag. 191 *factio militarium vexillationum.* Inscriptio ex ævo Severi apud Bellorium Vestig. vet. Romæ pag. 35 PRAEPOSITIO VEXILLATION.

VEXO, vexare, quod videtur a *Veho* esse, sed quia non fit ab ordinario Supino, huc seorsum transcribere placuit. Asconius in 2. Verrinam, quæ Procœmium Actionis est, pag. 46 VEXAVIT, inquit, *ingentis calamitatis usum significat.* Et Gellius lib. 2. Noctium Atticarum cap. 6 *Qui fertur & raptatur, atque huc & illuc distrahitur, is vexari proprie dicitur.* Quæ eadem verba & Servii sunt ad illud Virgilii Eclog. 6. v. 76 *Dulichias vexasse rates.* Et ita plane *in turba vexari* Suetonius dixit Augusto cap. 53, gedruckt und hin und wieder getrieben werden. Cato apud Gellium citato loco: *Cum Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret*, hoc est, omni calamitatis & sævitiæ genere affligeret. plagen. Nepos Datame: *Absens amicitiam cum Datame facit, regis provincias vexat, castella expugnat.* Cicero passim *Diripere & vexare; vastare & vexare; spoliare, violare & vexare*, aut contra, *vexare & spoliare* conjunxit. *Qui omnia divina & humana violarint, vexarint, perturbarint, everterint*, pro Sext. cap. 1. & pro Flacco capite 20 *probris omnibus maledictisque vexare.* Idem lib. 2. ad Quint. fratr. epist. 1. in f. *Solicitudo vexat impios*, Idem de Legibus libro 1. cap. 14. Adde de hoc verbo Macrob. lib. 6. Saturnal. cap. 7 disputantem.

¶ Vexatio, afflictatio, Plage/ Anfechtung. *Per vexationem & contumelias inimicum petere*, Livius lib. 38. cap. 59. *Impunita & libera vexatio*, Cic. in Catil. 1 cap. 7. Et Suetonius Tiberio c. 61 *Citati ad caussam dicendam partim se domi vulneraverunt, certi damnationis, & ad vexationem ignominiamque vitandam*, id est, ne hinc inde per ignominiam distraherentur.

¶ Vexator, ein Quäler/ Aengstiger/ ut, *Direptor & vexator urbis*, Cic. in 3. Philipp. cap. 11. Et Tertullianus 4. advers. Marcion. cap. 14 *vexatores egenorum.*

¶ Vexatrix. Prudentius Psychomach. v. 58 *Vexatrix hominum.*

Composita:

¶ Convexare. Gell. lib. 10. cap. 6 *Quæ me male tunc miseram convexarunt.* Idem quod vexare.

 ¶ De-

¶ Devexare, wol plagen/ ut, *Per tot annos Republica devexatâ*, Cic. lib. 10. fam. epist. 3. A

¶ Divexare, idem, vehementer scilicet vexare, ut, *Divexare & diripere omnia*, Cic. 11. Philipp. cap. 2. *Divexare agros civium*, Idem Philipp. 13. cap. 9.

¶ Huc & composita nomina referenda sunt, *Convexus*, *Devexus*, *Subvexus*.

¶ Convexus, convexum, Festo, est ex omni parte declinatum, qualis est natura cæli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est. Gewölbet/ rund zugewölbet. Sic *cælum* proprie *convexum* dicitur. Virg. 4. Æneid. v. 451

- - - *tædet cæli convexa tueri.*

Ubi substantive ponitur. Vet. Gloss. *Convexum*, καταφερὶς, περιφερὶς. Ejusmodi enim ex parte cælum videtur terram versus declinatâ formâ; concavum autem, quod intra est, convexum dicitur. Rursus Virgil. Ecl. 4. v. 50

Adspice convexo nutantem pondere mundum.

¶ Convexio. Gellius lib. 14. cap. 1 *Nam quanta*, inquit, *partium circulorumque cæli ex devergentia & convexionibus mundi varietas sit*, &c. Arnobius libro 1. pag. 33 *cæli convexiones*. Et lib. 4. pag. 129 *conclusum rotunditatis convexione*. B

¶ Convexitas, forma convexa, ut, *Mundi convexitas*, Plinius 18. cap. 25. Die Ründe des Gewölbs.

¶ Convexus, ûs. Vet. Gloss. *Convexus*, περιφέρεια.

¶ Devexus, devexum, declive, das sich herabwerts hält/ oder unterwerts streichet. *Lucus in viam devexus*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 45, ein Wald/ der unter sich auff eine Strasse läufft. Virgil. 1. Georg. v. 241

- - *Mundus premitur Libyæ devexus in Austros.*

Valerius Flaccus lib. 3. v. 687

Cernere devexis redeuntem montibus.

Claudianus de Consul. Mall. Theod. v. 57

- - - *quodcunque dies devexior ambit.*

¶ Devexitas, ein Hang unterwerts. Plinius major lib. 2. cap. 65 *in inferiora aquæ feruntur, quò longissime devexitas passa sit.* Junior lib. 8. epist. 8 de fonte Clitumno: *Inde non loci devexitate, sed ipsâ sui copiâ & quasi pondere impellitur.*

¶ Subvexus, idem quod devexus. *Omnia fastigio subvexa*, Livius lib. 25. cap. 36.

VFENS, entis, fluvius, qui labitur per Ponitinas paludes apud Volscos, qui & *Aufentum* dicitur. Virgilius lib. 7. Æneid. v. 802

- - - - *gelidusque per imas*

Quærit iter valles atque in mare volvitur Ufens.

¶ Ufentinus, adjectivum. *Ufentina tribus*, Livius lib. 9. c. 20.

VIA, latitudo tanta, quantâ ire potest vehiculum, quasi *vehia*: nisi ab ἴα est, vel οἴα, quo Apollonius usus est, notante Scalig. in Conjectaneis, ein Weg/ eine Strasse. Cic. 6. Verr. cap. 53 *Ceteræ urbis partes una lata via perpetua, multisque transversis divisa continentur. Publica*, item *consularis*, & *regia*, & *militaris*, cui plane respondet nostrum, eine Heer-Strasse/ alias vocatur eine Land-Strasse. Vide Torrentium ad Augustum Suetonii cap. 49. Huic opponitur *vicinalis* apud Siculum Flaccum de Condit. agror. pagin. 11, ein Dorff-Weg. Vide ibi Rigaltium. *Per publicam viam ne ambules*, λεωφόρῳ μὴ βαδίζειν, id est, ne sequaris vulgi errores. Vide Chiliad. *Via trita*, ein gebahnter Weg. *Calcanda omnibus via leti*, Horat. 1. Carm. od. 29. *Dare se in viam*, Cic. 14. famil. epist. 12. sich auff den Weg machen. *Committere se viæ*, ibid. lib. 16. epist. 4. *Dare viam alicui per fundum suum*, Idem pro Cæcin. cap. 10. *Rectâ viâ proficisci*, Cicero ad Quint. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 2. stracks zu/ gleich zu. *Esse in viâ*, Idem lib. 16. epist. famil. *Rectâ viâ depelli*, &c, *Ad rectam viam reduci*, Quintilian. lib. 2. cap. 17. *Vias munire & obsepire*, Cicero pro Muræna cap. 23. *Sternere vias*, den Weg pflastern/ unde *Stratura viarum* apud Suetonium Claudio cap. 24. Sed, *Totâ errare viâ*, id est, vehementer errare, Terentius in Eunuch. act. 2. scen. 2. v. 14. *Visa est via pedum*, proverbiale apud eundem Terentium Phormione act. 2. sc. 2. v. 12, id est, ratio, qua procedendum. *Decedere viâ*, aberrare, vom Wege kommen/ Suetonius Cæsare cap. 31, & metaphorice Cic. pro Cœl. cap. 16. Aliter hæc phrasis accipienda apud eundem Suetonium Tiberio cap. 31. extr. *Nec mirum, cum palam esset, ipsum quoque eisdem assurgere & decedere viâ.* Hoc enim non per errorem fiebat, sed de industria & honoris caussa. Nam cum minori honoratior fieret obviam, ille alter recedebat nonnihil & viam dabat prætereunti majori. Hoc itaque *Viâ decedere* Suetonio dicitur, Senecæ *Semitâ cedere*, epistola 64. extr. *Si Consulem*, inquit, *videro aut Prætorem, omnia, quibus honor haberi solet, faciam: equo desiliam, caput adaperiam, semita cedam*, einem ausweichen. Est in hanc rem & Apuleji locus in Floridis circa finem: ad quem insignem alium Arnobii Colvius notavit. *In viam redire*, Cic. 12. Philipp. cap. 2, wieder zu recht kommen. *Via tot dierum*, Nepos Eumene cap. 8. De viarum Curatoribus Lipsius ad Tacit. lib. 3. Annal. pag. 158. ¶ 2. *Via* per metaphoram pro ratione & modo aliquid faciendi, ut Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. vers. 47 *Hac non successit, aliâ aggrediemur viâ*, wir wollen es auff einen andern Weg fürnehmen. Plautus Aulul. act. 3. sc. 6. v. 39 *Ut me deponat vino, eam affectat viam*, ita rationes init, hoc agit, er gehet darauff um. *Ingredi* etiam *viam* dicuntur, qui vera, non falsa & aliena narrant: Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 73 *Ingressus est viam.* Item Asinar. act. 1. sc. 1. v. 39 *rectam instas viam: ea res est.* Plane ita & nos: Du bist auff dem rechten Wege/ cum approbamus aliorum narrationem. Terentius Heaut. act. 1. sc. 1. v. 48 *Ut & viâ pervulgatâ patrum*, id est, ratione, more consuetudinis. ¶ 3. Ponitur & pro accessu sive commoditate atque occasione ad aliquid perveniendi. Sic, *Patefacere viam ad opes*, Cic. dixit Phil. 5. cap. 18. Et idem lib. 2. off. cap. 12 *Præclare Socrates hanc viam ad gloriam proximam, & quasi compendiariam dicebat esse, si quis id ageret, ut, qualis haberi vellet, talis esset.* Seneca in Agamemnone v. 242 *Sera nunquam ad bonos mores via est.* Et Seneca alter lib. 3. Controvers. 16 *Multas rerum natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt*, &c. ¶ 4. Est & *Via* informatio, disciplina, ὑποτύπωσις, μέθοδος, formula & regula, ut Schol. ad illud Dionysii Catonis: *Cum animadverterem, quàm plurimos homines errare graviter in via morum*, notat. Tacitus lib. 1. Annal. cap. 54 *Alia Tiberio morum via.* Perinde *Vias præliorum* lib. 2. Annal. cap. 5 dixit. Corn. Celsus Præfat. libri de Medicina: *Horum observationem medicinam esse, quam ita finiunt, ut quasi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumque, quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendant.* Sic *Via dicendi* apud Quintilianum lib. 4. cap. 5. Et, *Tradere viam optimarum artium alicui*, Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 1. Plura exempla ejusmodi notavit Barthius ad v. 1. Nemesiani *Venandi cano mille vias* &c.

¶ *Via lactea*, congeries minutissimarum stellarum: in fabulis apud poetas, semita superorum, Milch-Strasse vulgo. Ovid. 1. Metam. v. 168.

¶ Viarius, ut, *Lex viaria*, Cælius Cicer. lib. 8. famil. epist. 6.

¶ Viaticum, quodlibet ad iter necessarium, sive cibus, sive pecunia, Reisepfennig/ Reisezehrung. Cicero ad Attic. lib. 15. epist. 20 *Video nihil opus esse viaticum.* Proverbiale: *Unicuique sua ars pro viatico est*, vide Chiliad. Bias filio ad Ægyptios abeunti & percontanti, quidnam faciendo rem ipsi gratissimam facere posset, ἐφόδιον, inquit, πρὸς γῆρας κτησάμενος τὴν ἀρετὴν, hoc est, *Si viaticum ad senectutem tibi comparaveris virtutem*, Basil. orat. ad adolescentes, quomodo ex Græcis auctoribus utilitas petenda sit. *Viatica cœna* est adventitia: vide supra *Venio*.

¶ 2. *Viaticum* etiam dicitur peculium & facultates militis. Suetonius Cæsare cap. 68 *Ingresso civile bellum centuriones cujusque regionis singulos equites e viatico suo obtulerunt*, aus ihrem Beutel. Vide ibi Torrentium & Dausquejum in Basil. Seleuc. pag. 110. Q. Claudius 1. Annal. apud Gellium lib. 17. Noct. Attic. cap. 2 *Ut facile intelligeretur magnum viaticum ex se atque in se ad Remp. evertendam habere.* Quæ verba cum produxisset Gellius, subjicit: MAGNVM VIATICVM *pro magna facultate & paratu magno nove positum*: videnturque Græcos secuti, qui ἐφόδιον à sumtu vitæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt.

¶ Viaticus, id est, viatico instructus, apud Plautum Menæch. act. 2. sc. 1. v. 29, mit einem Zehrpfennig versehen.

¶ Viaticulum, diminutivum. Ulpian. Leg. 18 § 1 Dig. de judiciis & ubiquis: & Apulej. lib. 7. p. 191 *Viaticulum mihi corrasi.*

¶ Vio, viare, iter facere, ire. *Iter viare*, Lucilius. *Pericula viare* dixit Plautus Trucul. act. 1. sc. 1, ubi vide interpretes. Usus hoc verbo aliquoties Prudentius, ut Hymno ad accensum cerei v. 65

Præbent rupta locum stagna viantibus.

Item lib. 2. contra Symmach. 772 - - - *iter esse viandi*

Multifidum variumque.

Item Juvencus, & alii Christiani Scriptores, etiam Ammianus lib. 20. cap. 23. pr. *intenti ad viandum.*

¶ Viator, qui iter facit, ein Wanderer/ Wandersmann. Juvenal. Satyr. 10. v. 22

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Cicer. pro Mil. cap. 21 *Non semper viator à latrone, nonnunquam etiam latro a viatore occiditur.* Et Celsus præfat. operis: *Viator exceptus à latronibus.* Phædrus lib. 2. fab. 1

- - - - - - *forte innoxius*

Viator est deductus in eundem locum.

¶ 2. *Viatores* etiam dicebantur servi magistratuum, qui antiquitus magistratus ex villis & agris accersebant, ut Cic. de Senectute cap. 16 notavit. Et Columella Præfat. operis: *Illis temporibus Proceres civitatis in agris morabantur, & cum consilium publicum desiderabantur, à villis accersebantur in Senatum. Ex quo, qui eos evocabant*, VIATORES *nominati sunt.* Eadem Plinius lib. 18. cap. 3. Postea, qui magistratibus apparebant, sic dicti, die Stadt-Knechte. Vide Festum. In vetere Inscriptione:

VIATOR AEDILIS PLEBIS.

¶ 3. Viatores etiam dicti litium exsecutores. Vide JCtos.

¶ Viatrix, fœmininum, apud Salvianum de Gubern. Dei lib. 1. pag. 32 *Gens viatrix sine via*, id est, Israël in desertis. Etiam Martianus Capella lib. 6. post init. *Viatrix infatigata.*

¶ Viatorius, ad viatorem pertinens. *Vasa viatoria*, Plin. lib. 16. cap.

cap. 10. sub fin. Reise-Flaschen. Et Onomast. vet. *Viatorius*, ὁδοιπορικός.

Composita a *Via* & *Viare*:

¶ Avius, avium, quod a via remotum est, sive per quod via nulla est, dazu kein Weg gehet. Virg. 2. Georg. v. 328

Avia dum resonant avibus virgulta canoris.

Avii montes, Horat. 1. od. 23. *Aviæ valles*, Stat. lib. 4. Silv. 3. v. 73.

¶ Et, Avia, substantive, ut, *Horrenda avia*, Valerius Flaccus lib. 5. v. 475. Et, *latebrosa per avia saltus*, apud Silium lib. 12 v. 352. Sic, *Per avia ac derupta præibat eum*, Tacit. 6. Ann. cap. 21. Idem lib. 4. Hist. cap. 70 *Civilis avia Belgarum circumibat.*

¶ Bivium, vide post paullo, sub finem compositorum, ante *Trivium.*

¶ Devius, a, um, quod longe est a via, ut, *Oppidum devium*, das weit von der Strassen liegt. *Devium iter*, Cic. 14. ad Att. epist. 10. Idem ad eund. lib. 2. epist. 4 *Si nos amas, in Pompejanum venito, id & nobis erit perjucundum, & tibi non sane devium*, es wird dir nicht viel aus dem Wege seyn. Idem in Philippica 5. cap. 13 *Consiliis præceps & devius*, mit Anschlägen geschwind und irrig. *Devii saltus*, Livius lib. 10. cap. 24.

¶ Deviare, deflectere a via, verbum posterioris Latinitatis. Ex. gr. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 22 *Si a medio deviaverit.* Symmachus lib. 9. epist. 131 *à quorum* [principum] *definitione non decet deviari.* Plura vide in Curis Posterioribus Cellarii.

¶ Invius, a, um, inaccessum. *Invii saltus*, Livius lib. 9. cap. 14, dazu man nicht kommen kan. Ovid. 14. Metam. v. 113

Invia virtuti nulla est via.

Idem lib. 5 Fastorum v. 582

Gens circumfusis invia fluminibus.

¶ Et *Invium* substantive. Livius lib. 21. cap. 35 *Per invia pleraque & errores.*

¶ Inviare, ἐνοδίζειν, in viam dirigere. Solinus cap. 2 [al. 8] post principium: *parcius depavita levius vestigiis inviare.* Vide ibi Salmas. pag. 41. ed. sec.

¶ Multivius. *Multivii circuitus*, Apulejus lib. 9. pag. 221, vielwegig.

¶ Obvius, obvium, quod occurrit. *Obvium alicui fieri*, vel *esse*, einem begegnen/ entgegen kommen. Cic. pro Milone cap. 18 *quippe qui ei obvius futurus non erat.* Et Livius lib. 1. cap. 16 oratione Proculi: *Romulus cælo repente delapsus se mihi obvium dedit*, ist mir entgegen kommen. ¶ 2. Obvium, vulgare est & triviale. Ut, *Obvium est*, es kömmt allenthalben vor. ¶ 3 Sed Homo *obvius* est facilis affatu & humanus. Plinius lib. 1. epist. 10 *Est obvius & expositus, plenusque humanitate.*

¶ Obviam, adverbium, ut, *Obviam venire, ire, prodire*, &c. entgegen kommen/ entgegen gehen. Cicero lib. 2. fam. epist. 16 *Cum in Cumanum mihi obviam venisti.* Et pro Muræna cap. 32 *Si obviam candidatis issent.* Et ibidem cap. 33. pr. *multi obviam prodierunt de provincia decedenti.* Et, *obviam fieri.* Cicero pro Milone cap. 10 *Obviam fit ei Clodius expeditus.* Et, *obviam se alicui ferre*, pro Plancio cap. 40. Et, *obviam ire periculis*, Sallustius Jugurth. cap. 7. *Obviam ire cupiditatibus*, Cicero in Verr. 3. cap. 41. Sic, *Conatibus alicujus obviam ire*, Declam. antequam iret in exsil. *Obviam alicui obsistere*, Plautus in Amphitr. act. 3. sc. 4. v. 2.

¶ Obviam itio, das Entgegen gehen. Cicero lib. 11 ad Atticum epist. 16 sub init. *De obviam itione ita faciam, ut suades.*

¶ Obvio, obviare, obvium fieri, quod haud scio tamen, an recte apud Sallustium legatur Jugurthâ cap. 5 *Tum primum superbiæ nobilitatis obviatum*, an non ita potius, quemadmodum castigatiora exemplaria legunt, *obviam itum est.* Idem tamen verbum in Vet. Gloss. legitur, *Obviat*, ἀπαντᾷ. Macrobii, Vegetii, Hieronymi, & æqualium exempla indicantur Curis posterioribus Cellarii. Aliquando est resistere. Arator in Act. Apost. 18, 9. 10

Christum ait: nunc, Paule, doce, non obviat ullus,
Me comitante, tibi.

¶ Pervius, um, *invio* contrarium, dadurch man gehen oder kommen kan. *Pervii saltus*, Liv. lib. 9. cap. 43. Et Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 40 *Id quidem angiportum non est pervium.* Et, *Perviæ transitiones*, Cicero 2. de Nat. Deor. cap. 27. Et Ovidius lib. 2 Metam. v. 764

- - - *non ulli pervia vento*, scil. *domus.*

¶ Pervium, substantive, transitus. Tacitus 3. Histor. cap. 8 *Interjectus exercitus Rhætiam, Juliasque Alpes, ne pervium illa Germanicis exercitibus foret, obsepserat.*

¶ Impervius. *Amnis impervius*, propter vortices, Ovid. lib. 9. Metam. v. 106. *Itinera interrupta & impervia*, Tacit. 3. Annal. cap. 31. Et, *Impervius ripis amnis*, Pacatus Panegyr. Theodosio cap. 34.

¶ Prævius, um, quod præit. Ovid. Metamorph. 11. v. 65

Nunc præcedentem sequitur, nunc prævius anteit,

gehet für/ weiset den Weg. Et Statius lib. 2. Silv. 1. v. 175

- - - - *prævia fierunt Agmina.*

Et Ciceronis fragmentum apud Nonium in Prævius:

Prævius auroræ, solis noctisque satelles.

¶ Præviare, verbum, unde participium est apud Ambrosium in Lucæ cap. 3 v. 21. *Homo*, inquit, *viam non potest adoriri nisi Dominum habeat præviantem.*

¶ Traviare, id est, transire. Lucret. lib. 6. v. 348

- - - *foraminibus liquidis ubi traviat ignis.*

Ubi tamen in quibusdam *trameat*, in aliis *transvolat* legitur.

¶ Bivium, id est, duæ viæ, concurrentes, da zween Wege in einander lauffen. Virg. lib. 9. Æn. v. 239 *in bivio portæ.*

¶ Et *Bivius*, adjectivum. Virg. lib. 11. Æn. v. 516

Ut bivias armato obsidam milite fauces.

¶ Trivium, trium viarum coitus, ut, *Ventum est in trivium*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 54. *In trivio esse consilii*, pro addubitare, quod consilium sequare. Vide Chiliad. Ἐν τριόδῳ εἰμὶ λογισμῶν, *In trivio sum consilii.*

¶ Et *Trivia* Diana est apud poetas, quod triviis præsideret. Virgilius lib. 6. Æn. v. 13

Jam subeunt Triviæ lucos.

Et Catullus Carm. Seculari v. 15

Tu potens Trivia, &c.

¶ Trivialis, vulgaris, passim obvius. *Triviale carmen*, Juvenal. Satyr. 7. vers. 55. *Verba trivialia*, Suetonius de Rhetor. cap. 6. hoc est, inculta, parum elegantia, schlechte/ geringe Worte.

¶ Trivialiter. Arnobius lib. 7. pag. 242 *Infantes parvuli, trivialiter & populariter instituti.*

¶ Quadrivium, vide in *Quatuor.*

VIBEX, vibicis, vestigium plagæ seu verberis, eine Strieme; nam vulneris *cicatrix* est μώλωψ. Græci ἴβοκας vocant σιγμάς, teste Hesychio: inde igitur *Vibices* Scalig. in Conjectan. Plin. lib. 30. cap. 13 *Verberum vulnera atque vibices pellibus ovium recentibus impositis obliterantur.* Plautus in Mostell. act. 4. sc. 1. v. 11 *meum tergum subjiciam culcitram vibicibus.* Sed plures aliter legunt, extruso *vibicis* & *culcitræ* vocabulis. Vide Lambin. & Operar. &c. Persius Sat. 4. v. 48

Si puteal multâ cautus vibice flagellat.

VIBIA, æ, Ausonius Præfat. monosyllab. *Ut in vetere verbo sequitur vara vibiam, similium nugarum, subtexo nequitiam.* Ad quem locum Scalig. lib. 1. lect. Auson. cap. 18, *Incidi*, inquit, *in optimas & vetustissimas glossas, quæ nondum editæ sunt: in iis ita scriptum inveni.* VARAM VIBIA. *Perticæ duæ sunt, inter se colligatæ, quæ asserem sustinent, unde proverbium* VARA VIBIAM SEQVITVR. *Hactenus Glossæ illæ, quæ melius, meo judicio, concipiunt proverbium, quam Codex Ausonius. Nam* VARA *significat perticam ab summo furcillatam, ut colligimus ex illis Glossis.* VIBIA *autem perticam transversam, quæ furcillæ imposita & colligata est. Quare si* VARA *cadat, &* VIBIAM *simul cum illa cadere necesse est. Unde recte dictum:* VARAM VIBIA SEQVITVR. *Sane varam id significare, præterquam quod ex Glossis illis cognoscimus, etiam Vitruvius confirmat libr. X. capite XIX. Loquens de arietis inventione*, Cetras, *inquit*, Chalcedonius de materia primum basim subjectis rotis fecit: supraque compegit arrectariis & jugis varos, & in his suspendit arietem. *Ex hic videmus* VARAM, *quæ arrectaria statuitur:* VIBIAM *vero, quæ transversaria & jugum superponitur. Sed unde dicta sit* VIBIA, *& quæ ἐτύμου caussa, & utrum* BIBIA, *ut in Ausonio: an* VIBIA, *ut in Glossis, scribendum sit, nescio. Mihi sufficit & proverbium, & ejus interpretationem ex veteri Grammatico indicasse. Proverbium quadret in eos, qui, cum uni vitio indulserint, deplorata omni verecundia, & profligato pudore, ad alia præcipites feruntur, quasi omni jactâ bonorum aleâ. Sed præstiterit duo nomina propria interpretari*, VARAM & VIBIAM. *Nam* VARI & VIBII *nomina gentilitia Romæ.* VARA VIBIAM, hoc est, τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἕπεται. Hæc ille.

VIBRO, vibrare, σείεσθαι, ut Vetus Glossator interpretatur, est vi agitare seu concutere, ut, *Vibrare hastam*, schwencken. Cicero lib. 2. de Orat. cap. 80. Idem, *Sicas vibrare, & venena spargere*, in Catil. 2. cap. 10. *Vibrare telum*, Curtius lib. 6. cap. 5. n. 28. Et Virgil. lib. 2. Æneid. v. 211

Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

Id est, celerrime agitatis linguis; de serpentibus. *Collucere a sole, albescere & vibrare*, hoc est, micare, schimmern/ funckeln/ Cicero in Acad. lib. 4. cap. 33. Et Tacitus lib. 12. Annalium cap. 51 de Zenobia gravida equo pernici fugiente: *Post festinationem continuam, ubi quasi uterus & viscera vibrantur* &c. ¶ 2. Transfertur & ad alia, ut, *Jambos truces vibrare*, id est, jaculari. *Desissemque truces vibrare jambos*, Catullus Carmine 37. Sic, *Oratio incitata & vibrans*, Cicero de claris oratoribus cap. 95. Et Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Summa in Archilocho vis elocutionis, tum validæ, tum breves vibrantesque sententiæ*, id est, incitatæ & penetrantes. *Vibrari mea membra videres*, passive dixit Ovidius Heroid. epist. 11. v. 77 pro concuti, contremiscere.

¶ Vibratus, ut, *Vibratus ab æthere fulgor*, Virg. lib. 8. Æn. v. 524, id est, emissus. *Vibratus capillus*, Plin. lib. 2. cap. 78. quomodo Virg. Æn. 12. v. 100 *vibratos calido ferro crines* dixit, gekräuselt Haar. Ita Prudentius Apotheos. v. 49

- - - - *vibratum Patris ore benigno Verbum.*

De

De Jesu Christo, λόγῳ æterno, dixit. Et, *Membra vibrata vertigine*, apud Claudianum 2. in Eutrop. vers. 359. Comparativus *Vibratior*. Ausonius Epistolâ 21. v. 5

Flammis corusci fulminis vibratior.

¶ Vibrandus, aliud participium. Claudianus de 4. Consul. Honor. v. 519 - - - *jam cornus avita*

Tentatur vibranda tibi.

¶ Vibrabundus. Mart. Capella lib. 7.

¶ Vibrabilis. Ausonius Epist. 24. v. 108

- - - - *vibrabilis ornus Achillei.*

¶ Vibramen, vibratio. Apulejus lib. 6. p. 179 *trisulca vibramina draconum.*

¶ Convibrare. Apulejus lib. 2. Florid. p. 348 (ed. Elmenh.) de psittaco: *dum tenera lingua uti convibretur.*

¶ Evibrare, compositum, apud Gellium est lib. 1. cap. 2 *Non ut excitarentur atque evibrarentur animi, quod cornua & litui moliuntur* &c. id est, ut animi incitati prosilirent, daß sich der Muth herfür thäte.

¶ Intervibrare. Martianus Capella lib. 6 post initium: *Tandem reglutinatis ab æthra intervibrantis admiratione luminibus*, &c.

Vibrissæ, arum, pili in naribus hominum. Festus.

¶ Vibrisso, āre, crispare vocem, apud eundem ex Titinnio.

VĪBURNUM, frutex lentus est, flexuque invictus. Exit ramulis digitali crassitudine, bicubitalibus, foliis ulmeis, incanis, & pilosioribus, quæ paribus internodiis adversis pediculis conjugatim adhærent per ambitum tenuissime ferrata. Florem edit album, umbellæ modo cohærentem quo acini prodeunt, lentium modo pressi, qui primo statim exortu virides, deinde rubri, demum vero nigri spectantur, radice per summa cespitum vagante. Matthiolus. Virgilius ecl. 1

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

VICENTIA, Venetorum oppidum, Plinio lib. 3. cap. 19, Vicentz. Rhenanus in castigationibus in Tacitum *Vicetiam* veteribus dictam probat, quomodo & dicto Plinii loco in optimis libris scriptum est.

VĬCIA, æ, legumen, seu pabulum potius jumentorum, a *vinciendo* appellatum: figit enim capreolos, ut vitis, Wicken/ quod nomen ex Latino est. Ovidius lib. 5. Fastor. v. 267

Flore simul læso pereunt viciæque fabæque,
Et pereunt lentes &c.

¶ Aphaca, ἀφάκη, vicia tenuis est & campestris, Vogels-Wicken/ wilde Wicken.

¶ Viciarius, ut, *Cribrum viciarium*, quo viciæ purgantur, apud Columellam lib. 8. cap 5.

VĬCIS, em, e, *vices*, *vicium*, &c. vicissitudo, ein Wechsel/ Umwechselung/ Veränderung. *Servare vices loquendi*, Quintilianus lib. 6. cap. 5. Et Plinius lib. 17. cap. 23 *Nihil est in opere naturæ, quod non aliquas feriarum vices velit.* Et, *Permutare vices stationum*, Curtius lib. 8. cap. 6. Lucanus lib. 2. v. 13

- - - - *sed sors incerta vagatur,*
Fertque refertque vices, & habent mortalia casum.

Sic dicimus: *Alterna vice*, Columella lib. 3. cap. 2, & *Alternis vicibus*, Seneca Herc. Fur. v. 377, eins ūms ander. *Annua vice.* Plinius lib. 2. cap. 39 *Quis æstates & hiemes, quæque in temporibus annua vice intelliguntur, siderum motu fieri dubitet?* Plinius junior Paneg. Traj. cap. 80 *Vice versa fungi.* Prudentius Pass. Laurentii v. 289 *Inversa vice.* Qui vero defectivum *Vice*, in numeri aut temporis notatione utuntur, e. g. *Hac vice*, *quâdam vice*, *tribus vicibus* &c. fere omnes inclinatæ latinitatis temporibus fuere, (quos nominatim exhibent Posteriores Cellarii de Barbarismis Curæ) præter Horatium, qui lib. 4. od. 14 *plus vice simplici* dixit. ¶ 2. Sed *meâ*, *tuâ*, *nostrâ vice*, id est, meo, nostro loco, an unser Statt. Horat. de arte Poëtica v. 304

- - - - - *utar vice cotis, acutum*
Reddere quæ ferrum valet.

Plinius lib. 8. cap. 46 *Bos in Ægypto numinis vice colitur*, für einen Gott/ an statt eines Gottes. ¶ 3. Cicero ad Lentulum lib. 1. fam. epist. 9 *Nostram vicem ultus est ipse per sese*, hoc est, in sese pœnâ afficiendo occupavit officium nostrum, hat sich von unsertwegen selbst gestrafft. Suetonius Claudio capite 7 *Præseditque non rarò spectaculis in Caji vicem*, an Caji Statt. Et Livius lib. 1 cap. 20 *Ne sacra regiæ vicis desererentur.* *Regiæ vicis*, id est, regii muneris, regiarum partium. Plinius de Stella Veneris lib. 2. cap. 8 *Contra ab occasu refulgens nuncupatur* VESPER: *ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens.* ¶ 4. Sed, *Menedemi vicem miseret me*, Terent. Heaut. a. 4. sc. 5. pr i. e. calamitatem. Sic &, *Doleo tuam vicem*, Cicero l. 12. fam. epist. 23. Cicero pro domo sua cap. 4 *Mihi uni necesse erit, & meam, & aliorum vicem pertimescere.* Et Brutus ad eundem lib. 11. epist. 19 *Valde & meam, & vestram vicem timeam necesse est.* *Dolere vicem Reipublicæ*, Idem ad Brutum epist. 10. *Conqueri suam vicem*, Suetonius Augusto cap. 66. *Ipsius vicem minime dolemus*, Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 6. einen nicht beklagen. ¶ 5. Præcipue autem de bello utimur. Virgil. 2. Æn. v. 432

Testor in occasu vestro, nec tela, nec ullas
Vitavisse vices.

Ubi Servius: VICES, *pugnas, quia per vicissitudinem pugnatur, ut Sallustius docet. Legimus etiam pœnas* VICES *dici.* *Horatius* [lib. 1. Carm. od. 28]

- - - - *vicesque superba*
Te maneant ipsum.

Sed de bello usitatum est. Nullum enim bellum caret periculo. Hæc Servius. ¶ 6. *Vicem exsolvere*, est vel bonam, vel malam gratiam referre, wieder vergelten. Tacitus lib. 4. Histor. c. 3 *Tanto proclivius est injuriæ, quàm beneficio vicem evolvere: quia gratia oneri, ultio in quæstu habetur.* In titulo statuæ apud Capitolinum in Gordiano Tertio: MISTHEO EMINENTI VIRO, PA - - - PRINCIPVM, TVTORI REIPVBLICAE VI - - - REDDIDIT. Seneca Hercule Furente extremo:

- - - - *gratiam meritis refer*
Vicemque nostris.

¶ Vicārius, ut, *Succedere vicarium alicujus muneri*, Cicero Verr. 6. cap. 37. *Pœna, servitus vicaria*, apud Quintil. Decl. 8, Straffe/ Dienst/ so einer von eines andern wegen trägt. Horat. lib. 3. od. 29. v. 15

Defunctumque laboribus
Æqualis recreat sorte vicarius.

Vicarium vocat, qui vicem sive partes alterius suscipit, ut interim quiescat. *Vicaria mors*, quæ pro alio subitur, Seneca Controvers. 13; & Hygin. fab. 243.

¶ Vicissim, per vices, wiederum/ dargegen. Ut, *Te vicissim audire velim, cum ipse tam multa dixissem*, Cicero de Nat. Deor. lib. 2. cap. 1. Et ibidem cap. 7 *Terra floret, dein vicissim horrere potest.* Terentius in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 10 *Da te mihi vicissim.* Cicer. de Fato cap. 2 *Mutuari ab aliquo, & ei vicissim reddere aliud quippiam.* ¶ 3. Alternis vicibus, per vices, invicem. Virg. eclog. 3. v. 28 *quid possit uterque, vicissim Experiamur.* Ita *Vicissim amare*, id est, mutuo, invicem, dixit Claudianus Epithal. Honor. v. 65.

¶ Vicissatim, idem. Plautus Pœnuli prologo v. 46; & Stich. act. 4. sc. 1. v. 27.

¶ Vicissitūdo, mutatio est ex alio in aliud, quemadmodum Cicero exposuit in 5. Tuscul. cap. 24. Idem de amicit. cap. 14 *Nihil vicissitudine studiorum officiorumque jucundius.* Terentius in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 45 *Omnium rerum vicissitudo est.* Et, *Vicissitudines dierum ac noctium*, Cic. lib. 2. de Leg. cap. 7. Abwechselung/ Veränderung.

¶ Pro *Vicissitudine Vicissitatem* dixit Attius apud Nonium, itemque Vitruvius lib. 9. c. 9.

¶ Invicem, adverbium, inter se, mutuo, vicissim, per vices, unter einander/ eins ums ander/ wiederum. Quintil. lib. 3. cap. 10 *Crimen invicem intentare*, einander beschuldigen. Seneca Ludo de morte Claudii: *Hercules qui videret ferrum suum in igne esse, modo huc, modo illuc cursabat, & ajebat: Noli mihi invidere: mea res agitur: deinde si quid volueris, invicem faciam: Manus manum lavat.* id est, mutua faciam.

Vicinus, quære in *Vicus*.

VICTĪMA, æ, a victoria dicta est. Ovid. lib. 1. Fast. v. 335

Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur.

Ein Schlacht-Viehe zum Danck-Opffer/ θῦμα. A victoribus enim victimæ immolabantur. *Victimas mactare*, Cicero pro Flacc. cap. 38. *Victimis cæsis litare*, Suetonius Nerone cap. 25. *Victimarum seu hostiarum more mactari* dicebantur, qui securi, non gladio, & humi strati, percutiebantur, de quo Casaubonus ad cap. 15 Suetonii in Augusto. *Fuga victimæ*, atrox omen. Idem in Tito cap. 10. & Tacitus Hist. lib. 3. cap 56. Deinde per translationem tyranni cæsi victimæ appellantur non sine elegantia. Seneca Herc. Fur. v. 922

- - - *Victima haud ulla amplior*
Potest, magisque opima mactari Jovi,
Quàm rex iniquus.

¶ Victimarius, victimarum minister, ein Opffer-Knecht. Livius lib. 40. cap. 29 *Libri in Comitio, igne à victimariis facto, cremati sunt.*

¶ Victimo, victimare, opffern/ zum Opffer schlachten. Apulejus lib. 7. pag. 192 [edit. Elmenh.] *Hircum Marti victimant*: & pag. 197 eod. lib. *victimamus hostiam.* Gloss. Cyrilli: *Victimo*, θυτῶ, καλλιερῶ.

VĪCUS, κώμη, duplici modo dicitur, extra urbem, & in urbe. Extra urbem significat locum, ubi plures casæ sunt, nulla munitione septum, ein offener Flecken/ oder Dorff. Minor autem *Vicus* pago est: nam ut *Vicus* ex pluribus casis; ita pagus e pluribus vicis constat. Cicero lib. 14. epist. 1 *Quod scribis te vicum venditurum? quid, obsecro te, quid futurum est?* vide Manutium Quæsitis per Epist. lib. 2. epist. 7. Sed quando hi vici muniebantur, *Castella* appellabantur, de quo suo loco. Ammianus Marcell. lib. 23. cap. 21 *Abundant æque civitatibus, quibus Media, & vicis in modum oppidorum exstructis* &c. Ubi *vici in modum oppidorum exstructi* dicuntur, non qui mœnibus septi, ut oppida, sed æque magni, ac oppida, sint. ¶ 2. In urbe *Vicus* dicitur continuata ædium series, eine Reihe Häuser. Sic Roma in plures vicos seu regiones distinguebatur. Nam *Vicus Tuscus*, *Vicus Cyprius*,

Cyprius, *Vicus Africus* &c. ibi fuisse legitur. Vid. Merula Cosmogr. lib. 2. cap. 4. v. 22. His autem *Vici* magistri sui præpositi erant, Gassen-Meister / de quibus Suetonius Augusto cap. 30, & Tiberio extremo: itemque in Claudio cap. 18. *Vico magistros* P. Victore appellat de regionibus urbis. Nomen ipsum a *Via* est. Varro lib. 4. de LL. *In oppido*, inquit, VICI a *via*: *quod dextra parte via sunt ædificia.* A

¶ Vicānus, ut, *Vicani aruspices*, Cicero lib. 1. de Divin. c. 58.

¶ Viculus, diminutivum, ein Dörfflein. Livius lib. 21 c. 33 *Castellum, viculosque circamjectos capit.* Et Vopiscus in Aureliano c. 3 *An eo minores inveniantur Aristoteles Stagirita, Eleatesque Zenon, aut Anacharsis Scytha, quod in minimis nati sunt viculis?* Opponit Platonis patriæ, qui Atheniensis fuit.

¶ Vicātim, adverb. per vicos, von einer Gassen zur andern/durch die Gassen. Cic. pro Sext. c. 14 *Homines vicatim conscribere.* Horat. Epod. 5. v. 97 *Vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens*
Contundet obscœnas anus.

¶ Vicinalis, ut, *Vicinalis via*, quæ in vicis est, (Frontino & *agrestis* dicitur) vel in *vicum* ducit, diversa a publica seu *militari*. Ein Dorff-Weg. Siculus Flaccus de conditionibus agrorum p. 11 VICINALES *autem viæ, quæ de publicis divertuntur in agros, & sæpe ad alteras publicas perveniunt.* Vide ibi Rigaltium. ¶ *Vicinalis usus.* Livius l. 21. c. 26 *Lintres ad vicinalem usum paratæ.* B

¶ Vicīnus, (huc enim reponere libet, sunt nempe vicorum finitimi vicini) usurpatur adjective & substantive, ut, Ovidius Remed. am. v. 323 *Et mala sunt vicina bonis*, &c.

Vicina & finitima Rhetoricæ Dialectica est, Cicero in Orat. c. 32. Et Plaut. Merc. a. 4. sc. 4, 32. *Aliquid mali propter vicinum malum.* Virg. Eclog. 9
Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

Vicinus proximus, Cic. ad Att. lib. 2. epist. 14.

¶ Vicinior, Comp. Ovid. 6. Fast. v. 275
Ni convexa foret, parti vicinior esset.

Et Avienus Orbis descript. v. 765 *vicinior axi Sol.*

¶ Vicine, adverb. Augustinus de Doctr. Christiana lib. 1. c. 23 *vicinissime frui.*

¶ Vicinia, Nachbarschafft/ ut, *In nostra vicinia.* Horat. lib. 1. ep. 16. v. 44 *Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota.*

Sic & *Virtutum vitiorumque vicinia; item, Diversarum rerum vicinia quædam*, i. e. cognatio, Quintil. lib. 3. c. 6.

¶ Seneca *Vicinium* etiam dixit lib. de brevitate vitæ c. 15, *Versatur in vicinio invidia*, der Neider ist nicht weit gesessen. Ita vetus Tarviniensis: at, *in vicino*, Lipsius, Schottus, Gronovius ediderunt. Eadem ratio est Plinii lib. 2. cap. 16, quem quidam allegant. Nam optimo quoque libro expressum est: *quamdiu in vicino sint terræ.*

¶ Vicinitas, jus & consuetudo, quæ inter vicinos est, eosque proximos amicis facit, die Nachbarschafft. Ter. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 4 C
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam.

Amicitiæ, consuetudines, vicinitates, Cicero post reditum ad Quir. cap. 1. Et pro Cluent. c. 17 *Mihi cum eo vicinitas & magnus usus est.* Sic & de aliis rebus, ut, *Virtutibus ac vitiis vicinitas quædam est*, Quintil. lib. 3. c. 6. ¶ 2. Pro vicinis ipsis ponitur, sive qui in vicinia habitant. Cicero pro Rosc. Amer. c. 46 *Cantu vocum & tibiarum tota vicinitas personat.* Corn. Nepos Alcibiade cap. 10 *Misit clam vicinitati negotium dant.*

¶ Vicinari, id est, propinquum esse, aliquoties Sidonius dixit, lib. 2. epist. 2. & lib. 6. epist. 9.

VĪDELICET, quasi *videas licet*, adverbium confirmandi, idem quod certe, eigentlich/nemlich/ nimirum, ut Valla docet lib. 2. cap. ult. Cicero de Orat. lib. 2. c. 55 *Sapiens videlicet homo cum primis nostræ civitatis*, eigentlich/ oder in der Warheit ein sonderlich verständiger Mann. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 2. v. 22 *Hic de nostris verbis errat videlicet, quæ hic sumus locuti.* ¶ 2. Nonnunquam & ironiis subservit, quemadmodum *scilicet*. Cicero Philipp. 2. c. 6 *Tuus videlicet salutaris consulatus, perniciosus meus.* Idem 2. Catilinar. c. 6 *Homo enim videlicet timidus & permodestus vocem consulis ferre non potuit.* ¶ Memineris indicare Vallam, apud doctissimos vix reperiri illum vulgo usitatissimum loquendi modum, *Quatuor sunt virtutes, scilicet* vel *videlicet prudentia, justitia*, &c. ¶ Aliquando plane verbum est: ut illo Plautino Sticho act. 4. sc. 1. v. 49 *Videlicet parcum illum fuisse senem.* Id est, videre licet, illum parcum fuisse. Pari ratione & SCILICET usurpatur. D

VĪDEO, videre, cernere, sehen. a Græco ἰδεῖν, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 15. Ovid. 10. Metamorph. v. 602
Vidisset lacrymas, vultus vidisset amantis.

Cicero lib. 9. fam. epist. 23 *Constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem.* Terentius in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 82 *Somnum hac nocte oculis non vidi meis.* ¶ 2. *Videre* & considerare, intelligere est. *Videre futura & divinare*, Cicero lib. 15. fam. epist. 15. *Videre in futurum*, Livius lib. 6. cap. 12, das künfftige bedencken / davor Sorge tragen. Et Cicero lib. 4 de Finibus cap. 4 *De summo bono mox videbimus.* Terentius Andr. act. 2. sc. 6. v. 25 *Ego, isthæc recte ut fiant, videro.* Iterum Cicero 6. Verr. c. 16 *Compone hoc, quod postulo; de reliquo videro*, für das andere wil ich sorgen. Et ad Brut. epist. 2 *De hoc tu videris.* Martialis lib. 5. epigramm. 42 *Sedere in equitum num tibi liceat scamnis,*
Videbo, Dydime, non licet maritorum.

Videre enim aliquando non est adspicere tantum, sed de iis etiam statuere atque censere. Terentius Andr. act. 5. sc. 2. v. 15 *Si faciem videas, videtur esse quantivis pretii.* Item Heaut. a. 5. sc. 3. v. 2 *Sed ipse egreditur, quam severus! rem cum videas, censeas.* Quasi dicat: si ipsum adspicias, & ex adspectu & vultu æstimes, censere possis, te rem ipsam videre, cujus indicium vultus præfert, hoc est, severum, & dissolutum vitâ minime esse. Et hinc VIDERI pro æstimari, putari ponitur. ¶ 3. Videtur & aliquando pro *cavere* positum. Nam qui cavere volunt, iis circumspectu opus est. Terentius Heaut. act. 2. sc. 3. v. 111
Ne quid accusandus sis, vide.

Et ibidem v. 128 *Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas.* Persius Satyr. 1. v. 108 - - *Vide sis, ne majorum tibi forte*
Lumina frigescant.

Cato lib. 4. distich. 24 *Hoc vide, ne rursus levitatis crimine damnes.* Similiter & nos siehe zu pro hüte dich dicimus. ¶ 4. Sed, *Ego, ut spero, propediem te videbo*, id est, tecum ero, te visam, wil in kurtzen bey dir seyn/ antecedens pro consequenti. Plinius lib. 1. epist. 5 *Rogo, mane videas Plinium.* Et ita *revidere* pro revisere Plautus dixit Trucul. act. 2. sc. 2. v. 65. ¶ 5. Habet apud Terentium interdum & vim stomachantis, ut in Adelphis act. 5. sc. 1. v. 4 *Illud sis vide exemplum disciplinæ.* Et in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 10 *Avaritia vide quid facit.* ¶ 6. *Me vides*, elegans formula, cum alicujus rei periculum in nos suscipimus. Plaut. Trinum. act. 3. sc. 3. v. 78
Nihil est de signo quod vereare: me vide.

Terentius act. 2. sc. 1. v. 13 *Atque istuc ipsum nihil pericli est, me vide*, traue mir sicherlich. In simili dicimus. ¶ 7. Virg. Ecl. 6. v. 21 - - - - *jamque videnti*
Sanguineis frontem moris & tempora pingit.

VIDENTI, id est, vigilanti, ut Servius & Donatus exponunt. ¶ 8. *Videre* pro sequi, petere, Livius posuit lib. 2. cap. 12. Ex aspectu enim admiratio, & hinc cupiditas sequitur. Itaque antecedens in ista ratione pro consequenti ponitur. Verba Livii sunt: *En tibi inquit*, (Mucius) *ut sentias, quàm vile corpus sit illis, qui magnam gloriam vident, dextramque accenso ad sacrificium foculo injicit.* ¶ 9. *Videre* etiam pro vivere ponitur: unde & *lumen* pro vita: vel maximum enim præcipuumque viventium opus *videre* est, & inde *cassum lumine* pro mortuo Virgilius dixit lib. 2. Æneidos. Sic *diem videre* pro vivere Ovidius dixit l. 5. Trist. el. 5. v. 44 *Sive diem videat, sive tegatur humo.* Id est, sive vivat, sive mortuus sit. Hinc *vivere* & *videre* tanquam Synonyma passim conjunguntur. Terentius Andria act. 1. sc. 1. v. 28 *Vivus vidensque pereo.* Cicero pro Quintio c. 15 *Huic acerbissimum vivo videntique funus ducitur.* Apulej. Apologiâ: *Tibi a filio jam adulto acerbiores morsus viventi & videnti offeruntur.* Mamertinus Panegyrico Juliani c. 32 *Neque solum a me vivente & vidente grati animi benevolentia declarabitur*, &c. Videtur ex Græco fonte hæc elegantia cadere. Homerus Iliad. α. v. 88
- - - Ἐμεῦ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
- - - *me vivente & in terris vidente.*

¶ 10. Est & illa elegans formula, qua Plautus usus est Casin. act 2. sc. 6 initio: *Illum edepol videre ardentem te extra portam Metiam credo ecastor velle*, er wünschet/ daß du verbrannt wärest. Auctor ad Herennium lib. 4. cap. 18 *Qui privatus intolerabili superbia fuerit, eum commodum & sui cognoscentem videre in potestate quis speret?* Curtius lib. 6. cap. 3 *Quem equidem cruci affixum videre festino.* Martialis lib. 4. epig. 72 *Pendentem volo Zoilum videre.* ¶ 11. *Videre* pro providere, procurare, simplex pro composito posuit Terentius Heaut. act. 3. sc. 1. v. 50
- - - - - - *asperum*
Pater, hoc est, aliud lenius, sodes vide.

Ubi Guyetus & Ciceronem similiter locutum esse observat. ¶ 12. Observa & has locutiones non inelegantes: *Videor, videor mihi, videris mihi, videtur mihi, tibi, ipsi, nobis*, ut Terentius in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 61 *Parum perspexisse ejus videre audaciam.* Idem in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 81 *Videre verum, atque, ut res est, dicere.* Cicero ad Terent. lib. 14. fam. epist. 2 *ego tum demum mihi videbar restitui, si area erit illa nobis restituta.* Terentius in Adelphis act. 3. sc. 3. v. 31 *Videre videor jam diem illum, cum hinc egens profugiet aliquò militatum.* Et Cicero ad Atticum lib. 5. epist. 18 *Stamus animis, & quia consiliis, ut videmur, bonis utimur, speramus*, wie man von uns hält/ rc. Idem in Acad. lib. 4. cap. 16 *Visus sum mihi cum Galba ambulare.* Et, *Videri pro nihilo*, Cicero lib. 2. de Finib. cap. 13, id est, nihili æstimari, für nichts geachtet werden. Idem lib. 1. Off. cap. 11 *Cum Pompilio videretur, unam dimittere legionem*, id est, placeret: für gut ansehe. Et ad Terent. 14. fam. epist. 7 *Si tibi videbitur villis iis utere*, &c. ¶ 13. Quanquam autem verbo *videri* in incertis plerumque & inexploratis rebus uti solebant; eo tamen & in compertis, & quæ pro certis haberi solebant, sicut & verbo *arbitrari*,

trari, modestiæ caussâ utebantur, quod bene observat Ciacconius A
ad illud Cæsaris lib. 1. de Bell. Civ. cap. 2 *Si non faciat, eum adversus Rempubl. facturum videri.* ¶ 14. Hoc observandum etiam est; quod & B. Augustinus lib. 10. Confessionum cap. 35 notavit, hoc verbum non ad oculos ac visum tantum, verum ad cæteros etiam sensus referri. Plautus Aulul. act. 5. sc. 1 *Vocem loquentis modo me audire visus sum.* Terentius Eun. act. 3. sc. 2. v. 1 *Audire vocem visa sum modo militis.* Ubi Donatus: *Omnes sensus* VISA *dicuntur, ab eo, quod & certissimum oculorum judicium. Ergo* VISA SUM, *sensi.* Virg. 2. Æn. v. 731

- - - Cum creber ad aures
Visus adesse pedum sonitus.

Horatius lib. 3. odâ 4 *- - - audire & videor pios*
Errare per lucos &c.

¶ Visor, qui videt ac inspicit. Tacit. Annal. 16. cap. 2 *Missis visoribus, per quos nosceret, an vera assererentur.*

¶ Visus, a, um. *Jam pedum visa est via*, Terentius in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 12.

¶ Visum, i, nomen, & *Visio*, quorum utrumque vel rem visam, vel diurnum & nocturnum phantasma significat, ein Gesicht/ Wunder-Gesicht. Cicer. 1. Acad. c. 11 *Quam illi φαντασίαν, nos visum appellamus.* Livius lib. 1. c. 10 *Prodigia fulminibus aliove viso missa*, i. e. ostento. Virg. 4. Æn. v. 456

Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori. B

Visa somniorum, Cicero 1. Tuscul. cap. 41. Et de divin. lib. 2. cap. 69 *Visum est tale objectum dormienti*, ein solches Gesicht fürkommen im Schlaff. Quintil. lib. 6. cap. 2 *Quas Phantasias Græci vocant, nos sane visiones appellemus, per quas imagines rerum absentium ita repræsentantur animo, ut eas cernere oculis ac præsentes habere videamur.*

¶ Visus, nomen, videndi potentia, ut, *Visus acer*, ein scharff Gesicht. *Visu aliquid reprehendere*, ersehen/ Valer. Flacc. lib. 1. Argonaut. v. 464. Quintilian. lib. 1. cap. 3 *Visus oculorum obtuitu continuo fatigatur.* Idem & *præstringere visum* dixit lib. 10. cap. 1, nisi *perstringere* potius legendum: ita enim *perstringere aciem oculorum* dicimus, das Gesicht blenden. Vide supra *Stringo. Nocturnu visus*, pro visionibus, Tacitus lib. 12. cap. 13. Et pluraliter Prudentius Hamartig. v. 883

Nostris nempe omnes pereunt sub nocte colores Visibus.

¶ Visibilis, sichtbar. Plinius lib. 11. c. 37. sect. 54 *Oculi visibilem ejus partem accipiunt.*

¶ Visibilitas. Fulgentius Continent. Virg. p. 150. ed. Munck. *In picturis est visibilitas, deest sensibilitas.*

¶ Invisibilis, unsichtbar. Corn. Celsus in Præfat. *Invisibilia foramina.* Lactantius lib. 7. cap. 9 *Deus invisibilis.*

¶ Visibiliter, &

¶ Invisibiliter, uno loco Paullinus Nolanus dixit Epist. 20 ad C
Delphinum cap. 3 *Et visibiliter, & invisibiliter operaris salutem nostram vere pater bonus & salutaris patronus. Invisibiliter nos ædificas in orationibus tuis, rogans, intra nosmet ipsos fieri regnum Dei; visibiliter autem nobis operaris in fabricis ecclesiarum.* Utrumque etiam Augustinus habet de Genesi ad lit. lib. 6. cap. 6.

¶ Viso, visere, besehen/ besuchen. Ter. Eun. a. 3. sc. 4. v. 7 *Visam, si domi est.* Et Phorm. a. 2. sc. 4 *Vise, redieritne jam, an nondum, domum.* Liv. lib. 3. c. 28 *Ex muris visite agros vestros ferro ignique vastatos.* Ovid. 1. Metam. v. 95

- - - Peregrinum ut viseret orbem
Montibus, &c.

Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 2. v. 7 *Nec mittas visendi caussa quenquam.* Virg. 2. Æneid. v. 63

Undique visendi studio Trojana juventus
Circumfusa ruit, &c.

¶ Utrumque autem dicimus: *Visere aliquem*, & *ad aliquem*. Plaut. Capt. a. 4. sc. 2. v. 113 *Viso ad portum.* Ita & sæpe locutus Tacitus est. Lucret. *visere ad ægros* lib. 6. v. 1263. Gell. lib. 2. c. 26 *Phavorinus Philosophus cum ad M. Frontonem Conf. pedibus ægrum viseret.* ¶ Aliquando & verba adjungimus, præcipue *eo*, *venio*. Plaut. in Rud. a. 1. sc. 2. v. 6 *Nunc huc ad Veneris fanum venio visere.* Ter. Hecyr. a. 3. sc. 2. v. 4 *Nostra illico it visere ad eam, admisit nemo.*

¶ *Visere* ii dicebantur etiam, qui ordinaturi provincias mitte- D
bantur. Vellej. Paterc. lib. 2. c. 95 *Nec multo post missus ab eodem vitrico, cum exercitus ad visendas ordinandasque, quæ sub oriente sunt, provincias.* Vide Buchnerum ad Prudentii hymnum de Natali Domini p. 32.

¶ Visendus, ansehnlich/ scheinbar. Plin. lib. 16. c. 44 *Arbor magnitudinis visendæ*, id est, spectabilis & admirandæ. Cic. in Vatin. c. 13 *Epulum omni apparatu ornatuque visendo.*

¶ Visito, visitare, frequentativum. Cic. 5. Tusc. c. 31 *Cum visitavisset hominem Carneades.*

¶ Visitator. Augustinus Serm. 185 de tempore (Feria 2 Pentecost. serm. 1) *Non visitator subitus, sed perpetuus consolator & cohabitator æternus.*

¶ Visitatio. Ibidem Augustinus: *per gratiam visitationis*; & mox: *ante visitationem cælestis consolatoris.*

¶ Invisitatus, vide in Compositis sub *Inviso*.

Composita a *Video* & *Viso*:

¶ Circumvisere. Plautus Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 58 *Angues oculis circumvisere.*

¶ Convisere. Cic. in Arat. [Grot. v. 601]

Et loca convisit cauda tenus infera Piscis.

Et Lucretius lib. 1. v. 146

Res quibus occultas penitus convisere possit.

¶ Evidens, adj. perspicuum, clarum, evidentissimum, richtig/ deutlich und klar. Cic. 3. de N. D. c. 4 *Evidens est, de quo inter omnes convenit. Evidens narratio*, i. e. dilucida, Idem in Top. c. 26. *Perspicuæ & evidentes res*, in Acad. Quæst. lib. 4. cap. 14. *Evidentissimi Græciæ auctores*, Plin. lib. 19. c. 3. *Effectus evidentissimus*, Celsus lib. 7 ineunte.

¶ Evidentia, perspicuitas, ἐνάργεια. Quintil. lib. 6. c. 2 *Insequitur ἐνάργεια, quæ à Cicerone illustratio & evidentia nominatur, quæ non tam dicere videtur, quam ostendere.* Vide libellum de Schematibus.

¶ Evidenter, perspicue, klar/ deutlich. Livius lib. 6. cap. 26 *Quum tam evidenter pœnituerit.* Valer. Maximus lib. 6. c. 2. n. 4 *Piso cum Manilium reum ageret, eumque evidenter nocentem gratia Pompeji videret eripi.* Superl. Augustinus Civ. Dei lib. 20 c. 29 *quod evidentissime sancta scriptura testatur.* Adde ejusdem operis lib. 16. c. 39, ubi est, *evidentissime Christi typum gerere.*

¶ Invidere, proprie est inspicere, item, non videre: de quo infra in *invisus*. Sallustius Orat. 2. ad Cæsarem de ordinanda Republ. sub f. *Mihi pro vero constat, omnium mortalium vitam divino numine invideri.* ¶ 2. Hinc *invidere* dolere est ob res secundas aliorum, dictum verbum a nimis intuendo alterius fortunam, quemadmodum in Tusc. 2. cap. 9 Cicero dixit. Idem pro Planc. c. 3 *Invidet aut favet semper dignitatis iniquus judex populus*, mißgönnen/ abgünstig seyn/ neiden. Et, *Mihi videtur non solum vivis, sed etiam mortuis invidere*, in Acad. 4. cap. 2. Sic, *Invidere alicujus honori*, 2. Agrar. extr. *Virtuti invidere labes est hujus seculi*, Idem pro Corn. Balb. c. 6. ¶ Et cum accusativo. *Naturam bonis optimam invidisse videntur*, Cic. in Tusc. 3. c. 2. *Invidere alicui honorem*, Horat. in Serm. lib. 1. Satyr. 6. v. 49. Et Plautus Bacch. act. 3. sc. 6. v. 14 *Nullus est, qui non invideat rem secundam obtingere.* Idem in Trucul. act. 4. sc. 3. v. 31 *Invidere aliis bene esse, tibi male esse, miseria est. Qui invident, egent, illi, quibus invidetur, rem habent.* Nove Horatius *invideor* passive dixit in arte v. 56 *- - ego cur, acquirere pauca*
Si possum, invideor?

¶ Subinvidere, quod est invidere nonnihil. Cic. lib. 7. fam. ep. 10 *Subinvideo tibi, ultro te etiam accersitum ab eo.*

¶ Invidia, &

¶ Invidentia, sed *invidia* proprie est, quo invidetur nobis; *invidentia*, qua invidemus. Cicero 3. Tusc. c. 9 *Si sapiens in ægritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam. Non dixi*, IN INVIDIAM, *quæ tum est, cum invidetur. Ab invidendo autem* INVIDENTIA *recte dici potest, ut effugiamus ambiguum nomen* INVIDIAE. *Quod verbum dictum est a nimis intuendo fortunam alterius*, &c. Idem lib. 4. Quæst. Tuscul. c. 8: INVIDIAM *esse dicunt ægritudinem susceptam propter alterius res secundas, quæ nihil noceant invidenti. Nunc si quis doleat ejus rebus secundis, à quibus ipse lædatur, is non recto dicitur invidere.* Cornelius Nepos tamen in Eumene c. 10, *Invidiam* pro invidentia, hoc est, ægritudine, qua invidemus aliis, dixit. *Invidia*, inquit, *Ducum, cum quibus erat, perfidiaque militum Macedonum veteranorum, Antigono est deditus.* Cicero in Philipp. 14. c. 6 *Digna imitatione, non invidia, excellentium hominum virtus est.* Triarius apud Senecam patrem Suasoriâ 2 *Scias licet ad finem pervenisse, quæ ad invidiam perducta sunt.* Valla lib. 1. cap. 21 *Invidiam* exponit esse odii vel malevolentiæ conciliationem & obtrectationem, ut, *Invidiam facere alicui*, D. Brutus ad M. Brut. & C. Cass. lib. 11. Cic. epist. 1. extr. & Suetonius Caligul. c. 56, quod est dicere aliquid de aliquo, quod in invidiam odiumque ipsum adducat, einem Ungunst und Unwillen/ oder bey iemand verhaßt machen. Idem Suetonius etiam quem onerare invidiâ dixit Nerone c. 34. Terentius in Andria a. 1. sc. 1. v. 39 *Sine invidia laudem invenire*, &c. *Invidiam alicui parare*, Declam. in Sallustium. *In summam invidiam res est adducta*, Cic. ad Lentulum 1. fam. epist. 1. extr. verhaßet gemacht. *In invidia res est*, Sallustius Jugurthâ cap. 25. *In invidiam rapere*, Cicero de Leg. Agrar. 3. c. 2. Et Orat. 2. Agrar. c. 26 *Syllanus ager tantam habet invidiam*, ist verhasset. Idem de Claris Oratoribus cap. 42 *Obtrectatio invidiæ solet lacerare plerosque.* Sic, *Invidiâ aliquem incendere*, Quintilianus lib. 4. c. 2. pag. 315. *Invidiæ alicui esse*, einen in die Augen stechen/ geneidet werden/ Livius lib. 4. cap. 49. *Opprimi invidiâ*, Cicero 2. Catilinar. cap. 2. Et, *Invidiæ incendio conflagrare*, Idem 1. Catilinar. c. 11 extremo.

¶ Pluralis quoque numerus reperitur. Vatinius Ciceroni lib. 5. epist. 9 *An verear, ne is malevolorum obtrectationes & invidias non prosternat atque obterat?*

¶ Invidiola, diminut. cujus exemplum ex Cicerone alicunde annotavit Sipontinus: *Cum nescio quid inter eos invidiolæ exortum fuisset.*

¶ In-

¶ Invidus, qui invidet, ein Neider / Abgünstiger / ut, *Virtutis hostis, laudis invidus*, Cicero pro Flacco cap. 1. Item, *invidi, malevoli, lividi*, lib. 4. Tusculan. Quæst. cap. 12. Et, quasi substantivum fit, pronomen quoque patitur sibi apponi. Cicero lib. 7. fam. epist. 16 *Persuaserat nonnullis invidis meis, se in me emissarium semper fore.* Et lib. 1. epist. 4 ad Appium: *Hæc opinio est populi Romani, a tuis invidis atque obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis*, &c.

¶ Invidiosus, active, plenus invidiæ, neidisch. Ut Ovidius lib. 15 Metamorph. v. 234

Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis.

¶ 2. Passive sæpius & usitatius significat, geneidet / verhasset. Quanquam & sic ab *inviso* quodammodo Quintil. lib. 6. c. 1. p. 443 distinguit. Cic. 2. de Fin. c. 4 *Voluptatis invidiosum nomen est, & infamiæ subjectum.* Idem 2. Agrar. c. 26 *Invidiosas possessiones* [Syllani] *tenebant.* Et lib. 2. de Oratore cap. 75 *Quæ sunt invidiosa, laudando & efferendo invidiosiora faciunt.* Et pro Cluent. cap. 37 *quod fuit in illo judicio invidiosissimum.* Plin. lib. 2. ep. 11 *Invidiosiorem fore arbitrabatur, si præsens fuisset.* Et Sen. Controv. 31 sub f. *res invidiosissima.* Etiam Apulej. Apolog. p. 317 *invidiosissima criminatio.* Et Ovidius Metam. lib. 7. v. 604 *quo mors foret invidiosior.*

¶ Invidiose, adv. *Invidiose vivere*, Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 20. *Invidiose dicere*, Quintil. lib. 4. c. 2. p. 302. Comp. *invidiosius*. Vell. Paterc. lib. 2. c. 45 de Ciceronis exsilio atque reditu: *Neque post Numidici exsilium, aut reditum, quisquam aut expulsus invidiosius, aut receptus est lætius.*

B

¶ Invisus, odiosus. Sed differunt hæc. *Est mihi invisus*, ich bin ihm feind. *Sum illi invisus*, er ist mir feind / gehässig. Cic. pro Lege Manil. cap. 16 *Ne aut invisa diis immortalibus oratio nostra, aut ingrata esse videatur.* Quintil. 6. cap. 4 *Improbitas judicii invisa est.* Id. lib. 3. cap. 7 *Facere aliquem invisum.* ¶ 2. Non visus: Cic. orat. super Arusp. Respons. c. 27 *Non invisa solum, sed etiam inaudita sacra. Occulta invisa & inaudita sacra*, Idem de Arusp. Apul. lib. 5. Milesf. *Quidam introcessit & cantavit invisus, & alius citharam pulsavit, qui videbatur nec ipse.* Hieron. ep. 15. ad Marcellam de laudib. asellæ: *Ad martyrum limina pene invisa properabat.* Vet. Gloss. *Invisus*, ἀόρατος, μισητός. Vetus Interpres Ecclesiastici c. 20. v. 32 *Sapientia absconsa & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* Nempe *invidere* veteribus etiam non videre significat, ut supra monuimus. ¶ *Invisior.* Plin. 22. cap. 13 *Urtica quid esse invisius potest?* Et alter Plinius lib. 2. ep. 20 *Cujus marito inimicissimus, ipsi invisissimus fuerat.* Martial. lib. 7. epigr. 20 *Nulla invisior umbra Nero*, quam Lucani, i. e. nullius cædes plus odii conciliavit Neroni. *Vox invisior*, Sen. lib. 2. de Ira c. 36. *Invisissima voluptas*, Id. ep. 51. extr. *Invisissimi duces*, Ammianus lib. 31. c. 12. [Valesf. 4.]

C

¶ Invisor, qui invidet. Apulej. lib. 1. Floridor. p. 345 *Si quis forte in hoc pulcherrimo cœtu ex illis invisoribus meis malignus sedet.*

¶ Subinvideo, aliquantum invideo, ein wenig mißgönnen. Cic. lib. 7. fam. ep. 10. ad Trebatium: *Verumtamen subinvideo tibi*, &c.

¶ Subinvisus, aliquantum invisus. Id. pro Rabir. Postumo c. 14 *Subinvisum apud malevolos Postumi nomen.*

¶ Inviso, invisere, idem est cum simplici. Cic. ad Att. lib. 1. ep. ult. *Ut invisas, non solum rogo, verum etiam suadeo.* Sic ibid. lib. 4. ep. 6 *Domum alicujus invisere*, besuchen / ersuchen / einsprechen. ¶ 2. Item inspicere. Ita *speculum invisere* dixit Apulej. Apol.

¶ Invisitatus, apud Quintil. Declamat. 12. p. 173 *Nulla celebris civitas invisitata transitur.* unbesucht / unbesehen. Liv. lib. 27. c. 39 *Galli invisitati antea alienigenis.* Vide Gronov. ¶ 2. Non sæpe visus. Apulej. in Floridis lib. 4. p. 359 *Quod sum vobis nec lare alienus, nec pueritia invisitatus.* Ita & Livius non semel.

¶ Intervisere, compositum, apud Plautum aliquoties est, ut Aulul. a. 2. sc. 2 v. 25. Stich. a. 1. sc. 2. v. 90 & 97. Et Cicer. 7. fam. ep. 1 *Quod nos minus intervisis, fero animo æquiore.* Significat interdum visere, bißweilen besuchen / besehen. Idem ad Q. fratrem lib. epist. 1. cap. 2 extr. *Urbanam expolitionem urget ille quidem & Philotimus & Cincius, sed etiam ipse crebro interviso.*

D

¶ Pervidere, perspicere. Cic. 3. off. cap. 18 *Qui hoc non perviderit, ab hoc nulla fraus abierit:* hic tamen *prævideris* legunt alii. Alibi certius ejusdem testimonium est, ut ad Attic. lib. 15. ep. 4. *Ibi te quamprimum pervidere velim.* Et Columella lib. 2. c. 1 *Videt, quid eveniat, sed, cur id accidat, non pervidet.* Ersehen / erkennen. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 25

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis, &c.

¶ Prævidere, zuvor sehen / vorher sehen. Ter. Andr. a. 1. sc. 2. v. 9 *Herus est, neque prævideram*, ich bin sein nicht gewahr worden. In quibusdam libris tamen *Provideram* legitur, & ita plane Plautus. Vide post in *Providere*. Sic, *Prævidere futura*, prospicere est. Cic. lib. 1. de Divin. c. 30 *Somno sevocatus animus & societate & contagione corporis: tum meminit præteritorum, præsentia cernit, futura prævidet.* Et Ovid. de Ponto lib. 1. ep. 8. v. 34

Cunctaque mens oculis prævidet illa suis.

Alii *pervidet*. Vide Heinf. ¶ 2. Est & in futura consulere, cavere. Nepos Hannibale cap. 9 *Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore in periculo, nisi quid prævidisset.*

A

¶ Providere, idem quod prævidere, prospicere, antequam quid evenerit. Cicero pro Mur. c. 2 *Est boni Consulis, non solum videre, quid agatur, verum etiam providere, quid futurum sit.* Sic, *Providere exitus*, Idem 6. fam. ep. 4. pr. zuvor sehen / wo ein Ding hinaus wil. *Animo providere & præsentire*, Cæsar lib. 7. c. 30. *Providere in posterum*, Cic. 7. Philipp. c. 7. Et, *Providere hominum vitæ*, lib. 1 de Nat. Deor. c. 2. *Ex aliorum eventibus rationibus suis providere*, Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 9. Et, *Explorata & provisa ratio*, 3. in Verr. c. 6. *Provisa fiunt leviora*, Idem in 3. Tusc. c. 16. ¶ 2. Sed, *Quæ si non astu providentur, me aut herum*, &c. id est, caventur, Ter. in Andr. act. 1. sc. 3. v. 4. PROVIDENTVR, id est, caventur, vitantur, ut Donatus interpretatur. Et in Heaut. act. 3. sc. 3 *Putavit me ætate plus scire & providere*, &c. Cic. fam. lib. 9. ep. 19 *Actum est de te, nisi provides.* Idem, *Providere & præcavere*, pro Planc. c. 22. Et ad Att. lib. 10. ep. 16 *Cætera, quæ consilio provideri poterunt, cavebuntur.* Sic, *Provisum hoc est legibus*, id est, cautum, diß ist in Rechten verwarnet worden / Plinius lib. 3. epist. 9. Et Plautus Asinaria act. 2. sc. 4. v. 43

- - ehem, optume; quemadmodum tu advenisti?
Non hercle te provideram,

id est, non animadverteram, non observaveram te venisse.] [Ita & Horatius lib. 1. ep. 7. v. 69

Quod non mane domum venisset: denique, quod non Providisset eum.

¶ Providens, a quo *prudens* dictus est, qui futura prævidet & cavet, providus, vorsichtig / klug. Cic. 6. fam. epist. 6 *Homo valde est acutus & multum providens.* Gradus etiam admittit. Cic. lib. 3. fam. epist. 1 *Id mihi & ad brevitatem est aptius, & ad reliquas res providentius.* Et Tacitus lib. 1. Hist. c. 85 *providentissimus quisque.* Inscriptio vetus apud Grut. p. 258. n. 6 PROVIDENTISSIMO IMP. CAES. MARCO ANTONINO VERO INVIC. AVG. &c.

¶ Providenter. Lactantius lib. 3. cap. 17 *Si nulla providentia est, quomodo animalium corpora tam providenter ordinata sunt?* Cicero lib. 3. de Nat. Deor. cap. 40 *Invectus in eam Stoicorum rationem, quæ de providentia Deorum ab illis sanctissime & providentissime constituta est.*

¶ Providentia, prudentia, vel potius prudentiæ pars. Cicero 2. de Inventione cap. 53 PRVDENTIA *est rerum bonarum & malarum & utrarumque scientia. Partes ejus* MEMORIA, INTELLIGENTIA, PROVIDENTIA. MEMORIA *est, per quam animus repetit illa, quæ fuerunt.* INTELLIGENTIA *est, per quam ea perspicit, quæ sunt.* PROVIDENTIA *est, per quam futurum aliquid videtur, antequam factum sit.* Et, *Sapientis est providere, ex quo sapientia appellata est providentia*, Vorsichtigkeit. Tacitus 4. Histor. cap. 29 *Neque feriendi, neque declinandi providentia est.*

¶ 2. Item, Versehung. *Providentia divina*, Cicer. de Univers. cap. 3. extr. *Mundus divina providentia constitutus est.* Idem de Divinat. lib. 1. c. 51 *Deorum providentia mundus administratur.* Quintil. lib. 5. c. 7 *Regaturne providentia mundus?*

¶ Providus, cautus, solers, vorsichtig / ut, *Homo animal est providum, sagax*, Cicero de Legib. lib. 1. c. 7: & de Divinat. lib. 2. c. 57 *Mens provida rerum futurarum.*

¶ Provide, adverb. *Provide eligere*, Plin. lib. 10. c. 33.

¶ Improvidus, incautus. Cicero pro Ligar. cap. 5 *Calamitas quædam fatalis improvidas hominum mentes occupavit.* Livius lib. 22. cap. 19 *improvidos incautosque opprimere.* Et cum gignendi casu, *improvidus mali*, Plinius lib. 36. cap. 3. Passive, *Tela, quæ cæca & improvida feruntur*, Plinius Junior lib. 4. epist. 22, hoc est, improvisa.

¶ Improvide, incaute. Livius lib. 27. cap. 27 *Tam improvide se collegamque, & prope totam rempublicam in præceps dederat.*

¶ Proviso, provisere. Terent. act. 5. sc. 5. v. 1 *Proviso, quid agat Pamphilus.* Donatus: PROVISO *duo significat*, PROCEDO, *& cum processi*, VIDEO.

¶ Provisus, provisum, ut, *Provisa sunt leviora*, Cic. 3. Tuscul. cap. 15.

¶ Provisio, cautio. Idem ibid. cap. 14 *Quoniam multum potest provisio animi & præparatio ad minuendum dolorem, sint semper omnia homini humana meditata.* ¶ 2. Non raro hoc vocabulum de principum consiliis & rationibus usurpatur. Eumenius Rhetor de restaur. Scholis c. 5 *Summis gubernandæ Reipublicæ provisionibus.*

¶ Provisus, ûs, subst. idem. Tacitus Annal. 1. cap. 27, 3 *provisu periculi.* Et Annal. 15. c. 8 *nullo rei frumentariæ provisu.* Vorsorge / vorhergemachte Anstalt. Idem 12. cap. 6. n. 3 *provisu deûm*, id est, providentia.

¶ Provisor, qui providet. Inscriptio antiqua apud Gruter. p. 459 n. 1 ORDINIS PROVISORI. Horatius de Arte P. v. 164

Utilium tardus provisor, prodigus æris.

¶ Improvisus, improvisum, unversehen. *Nova res atque improvisa*, Cicer. 1. de Orat. cap. 22. Et Tacitus 2. Annal. c. 47 *Improvisior graviorque pestis.*

¶ Improviso, subito, unversehens. Cicero lib. 2. off. cap. 23

Improviso oppressit tyrannum, adverbialiter, unversehens. *Improviso id fecerat*, Livius lib. 27. c. 28. Vere Ablativus est, subintellecta Præpositione *Ex* vel *De*. Plautus Rudente act. 4. sc. 5. v. 2 *Ex improviso*. Etiam Cicero 3. Verr. cap. 43 *Ex improviso si quæ res natæ essent*. Idem pro Rosc. Am. cap. 52 *in quos de improviso incidant*.

¶ Revideo & REVISO: Plautus Trucul. act. 2. sc. 2. v. 65 *Nunc ad heram revidebo*. Lucretius lib. 5. v. 635

- - - *ad hanc quia signa revisunt*.

Et lib. 2. v. 360 - - - *crebra revisit*
Ad stabulum.

Horatius lib. 1. ep. 7. v. 12 - - - *te, dulcis amice, revisel*
Cum Zephyris, si concedes, & hirundine prima.

¶ Revisio. Claudian. Mamertus ad Sidonium [in Sidonianis lib. 4. epist. 2] *Revisionis potestas intercluditur*.

¶ Revisitare, frequentativum. Plinius lib. 18. cap. 3 *Nundinis urbem revisitabant*.

VIDUA, æ, quæ viro mortuo solitaria degit: disjuncta a viro per mortem, quæ intervenit. Wittfrau / Wittbe. Quamvis autem adjectivum revera sit; absolute tamen de muliere viro orbata dicitur. *Vidua*, subaudi *mulier*. Et ita Terentius plena B oratione Heaut. act. 5. sc. 1. extr. usus dixit:

Non (ita me Dii ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

Male itaque Servius Horatium reprehendit, quod abusive & satis incongrue, ut loquitur, in genere masculino posuit, dicens:

- - - *Viduus pharetra*
Risit Apollo.

Revera enim adjectivum est, ut paullo post exemplis docebimus, & quemvis quovis modo re aliqua privatum orbatumve significat. Procul dubio imposuit eruditissimo Grammatico falsa etymi ratio: ut qui putarit, *Viduam* quasi *a viro iduam* sive divisam appellari: atque id verbum non nisi in fœminino genere locum habere, quod solæ fœminæ viris possent orbari. At qui *viduus* est *valde idus* sive divisus a particula *ve*, quæ significationem intendit, & *iduus* ab *iduare*, quod Hetrusca lingua *dividere* est, ut ex Macrobio discimus lib. 1. Saturnal. cap. 15. Plautus in Stich. act. 1. sc. 1. pr. *Quæ tamdiu vidua suo caruit viro*. Horat. 1. ep. 1. v. 78 *Sunt qui*
Frustis & pomis viduas venentur avaras.

¶ *Viduam* etiam dici, quæ nulli nupserit, observat Pontanus Vol. 2. Progymn. p. m. 97.

¶ Viduus, solitarius. *Vidui anni*, qui sine conjuge transmittuntur, apud Statium in Silv. lib. 1. Silv. 2. v. 168. *Viduus lectus*, apud Lucan. lib. 5. v. 806. *Puella vidua*, Ovid. 2. Fast. v. 557. *Solum arboribus viduum*, Columell. lib. 2. cap. 2. Et, *viduus pecudibus ager*, ejusdem libri cap. 15. Et Apulejus Milef. lib. 2. pag. 120 *Mente viduus, nec dum suus*, nicht recht bey Sinnen. Cum Genitivo Avienus Periegesi v. 939 *cespes herbæ viduus*.

¶ Viduus, subst. ein Wittwer.

¶ Vidualis, ut, *Vestis vidualis*, Prosper Aquitanicus de Promiss. & Prædict. parte 2. cap. 38 sub fin.

¶ Viduitas, Wittwen-Stand / Mangel. Livius lib. 40. cap. 4 *In viduitate relictæ filiæ singulæ filios parvos habentes*. Valerius Maximus lib. 4. cap. 3. exemplo 3 *In eodem toro alterius* (Drusi Germanici) *adolescentiæ vigor exstinctus est, alterius viduitatis experientia consenuit*. Et Plautus Rudente act. 3. sc. 3. pr. *Omnium copiarum, atque opum, auxilii, præsidii viduitas nos tenet*, hoc est, privatio.

¶ Viduvium pro viduitate Sidonius dixit lib. 3. epist. 2, ubi vide Savaronium.

¶ Est & *Viduare* in usu, ut, *Urbs civibus viduata*, id est, privata, apud Virg. 8. Æneid. v. 571. Columella præfat. lib. 10 *Tenuem admodum & pene viduatam corpore materiam*. Et Vitruvius lib. 5. cap. 7 *Si Architectus erit usuperitus: præterea ingenio mobili, solertiaque non fuerit viduatus*. Et, *Viduata lumine regna*, i. e. carentia, apud Silium lib. 3. v. 601. de Tartaro. *Viduata parentum præsidio puella*, Apulejus lib. 10. p. 250. Et, *Viduare penates*, Statius 3. Thebaid. v. 355. Apulejus Floridis: *Ales viduata voce*. ¶ Viduari, est viduam fieri. Suetonius Galba cap. 5 *Ne Agrippinæ quidem viduatæ morte Domitii*. D

VIDULUS, apud Plaut. in Menæch. act. 5. sc. 7. v. 47 pro receptaculo, in quo aliquid servatur, ut, *Recte obsignatum in vidulo est marsupium*, ein Kästgen / Felleisen.

VIENNA, æ, Allobrogum civitas illustris in Gallia Narbonensi ad Rhodanum. ¶ 2. Altera item in Austria, clarissima urbium omnium ad Danubium, Wien in Oesterreich. Sed hæc *Vindobona* rectius dicitur.

VIEO, ievi, ietum, idem quod vincire, Varrone auctore & Festo: Nonius & *inflectere* interpretatur, eoque producit Varronis locum ex de re rustica libris.

¶ Vietus, languidus, flaccidus, ut, *Mala vieta*, welcke Aepffel / verschrumpffet / apud Varr. de re rustic. lib. 1. c. 59. *Exiguum & vietum cor*, apud Cicer. de divinat. lib. 2. cap. 16. Vet. Gloss. *Vietum*, μεμαραμμένον. Terentius Eunucho act. 4. sc. 4. v. 21

Hic est vetus, vietus, veternosus senex.

A Gellius lib. 12. cap. 2 de pomis loquens: *Quæ gignuntur statim vieta & mollia, atque in principio sunt uvida; non matura mox fiunt, sed putria*. Die stracks mürbe seyn. Mediam produxit Lucretius lib. 3. v. 386 de araneo:

Nec supra caput ejusdem cecidisse vietam Vestem.

Ubi *vietam vestem aranei*, putri mollitie præditam interpretatur Donatus ad paullo ante laudatum Terentii versum. Similiter Prudentius produxit 2. contra Symmach. v. 294

Præcipitet Scythica Juvenis pietate vietum
Votivo de ponte putrem.

Horatius vero corripuit Epod. 12. v. 7

Qui sudor vietis, & quem malus undique membris
Crescit odor.

Videtur & Terentius corripuisse in versu illo, quem paullo ante attulimus. An itaque ancipitem putabimus? & verbum ipsum *viere*, nunc in secunda, unde *Vietus*; modo in tertia, unde *vietus* declinasse? An dicendum *vietum* apud Horatium & Terentium I. absorpto, δισυλλάβως pronunciandum: quemadmodum apud eundem Horatium *pituita* trisyllabum est, quod prima in ea voce longa?

¶ Semivietus, halb welck. *Semiviete uvæ*, Columella l. 12. c. 16.

¶ Vietor, qui vasa vinaria religat, ein Böttcher / Faßbinder. Ulpian. Lege 27 § ult. Digest. ad Legem Aquil. *Si vietori locaveris lacum vino plenum curandum*.

VIGEO, ui, vigere, est vegetum ac vividum esse, florere, virere, frisch / wacker / lebendig seyn / quasi vi (nativa vel vivida) agere, ut, *Res quæ natura vigent*, Cic. 5. de fin. cap. 9. Idem 2. de nat. D. cap. 32 *Florere, vivere & vigere*; & pro Cœl. cap. 5 *Apud illum vigebant etiam studia rei militaris*. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 61 - - - - *Ubi acris*

Invidia atque vigent ubi crimina pro bene sano, &c.

Vigere animo, Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 3. *Vigere memoria*, id est, pollere, Idem de Orat. lib. 2. cap. 87. ein gut Gedächtniß haben. *Mens acris & vigens*, Idem de finib. lib. 2. cap. 14. ¶ Et sicut florere dicuntur, qui in laude & gloria sunt; ita *vigere* verbum etiam perinde invenitur positum. Cic. Nepos Alcibiade cap. 5. *Qui paullo ante victores viguerant*. Suetonius Nerone cap. 20. *Terpnum Cytharœdum vigentem tum præter alios accersit*. ¶ *Vigebat violacea purpura*; erat in pretio. Nep. Fragm. 8.

¶ Vigesco, vigescere, frisch und wacker werden / apud Catull. carm. 47 *Jam læti studio pedes vigescunt*.

¶ Vigor, integritas, eine frische wackere Krafft / Hurtigkeit. *Animi vigor*, apud Plin. lib. 7. cap. 25. *Vigor juventæ*, apud Livium lib. 1. cap. 57. *Ingenii vigor*, Ovid. 8. Metam. v. 254. Virgilius C lib. 4. Æneid. v. 730

Igneus est illis vigor & cælestis origo.

Plural. *Vigores animorum*, Vitruvius dixit lib. 6. cap. 1.

¶ Vigoratus, vigore præditus. *Vigoratus juvenis*, Apulejus lib. 9. p. 227.

¶ Evigoratus, vigore privatus. Tertullianus de pallio c. 4 *Exuviæ mollitæ, & evigoratæ, & exeduratæ*.

¶ Devigescere, marcescere. Tertullianus de Anima cap. 27 *Marcescimus & devigescimus cum lucis detrimento*.

¶ Pervigere, apud Tacit. annal. 4. cap. 34 *Uterque opibus atque honoribus perviguere*.

¶ Revigescere. Juvencus lib. 2. Hist. Evang. v. 204

Hunc similem sancti flatus revigescere certum est.

VIGIL, adjectivum, non dormiens, wachend und wacker / munter / *Curæ vigiles*, Ovid. 3. Metam. v. 396. Virg. 4. Æneid. v. 182

Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu.

Canum vigilum excubiæ, Horat. 3. Carm. od. 16. *Vigiles questus*, i. e. nocturnos Statius dixit lib. 1. Silv. 2. v. 196.

¶ Pervigil, semper vigilans, ut, *Pervigil anguis*, Ovid. Epist. Medeæ ad Jason. v. 60. *Pervigil canis*, Senec. Herc. Fur. v. 809. *Pervigiles & insomnes*, Plin. Paneg. c. 63.

¶ Pervigilium, ein stetes Wachen. *Cibi vincuntur pervigilio*, Plin. lib. 11. cap. 53. ¶ Frequentissime de sacris nocturnis ponitur. Suetonius Claudio cap. 54. & Galba c. 4.

¶ Pervigilia, fœm. forma, idem. Justinus lib. 24 extremo: *maximum pervigiliæ malum*. Ita plerique ediderunt, etiam ὁ πάνυ Grævius: at Juntæ & Vorstius *pervigilii*.

¶ Vigil, substantivum, excubitor per noctem, ein Wächter. Cic. 6. Verr. cap. 43 *Clamor a vigilibus, fanique custodibus tollitur*. Lucretius Solem & Lunam *mundi vigiles* dixit lib. 5. v. 1435.

¶ Vigilarium, locus & specula, in qua vigiles. Seneca Ep. 57. *Quod interest utrum supra aliquem vigilarium ruat, an mons?* Quanquam super ea lectione ambigat Lipsius, quem vide.

¶ Vigilia, ipse vigilandi actus, seu abstinentia a somno, vel ex proposito certo, uti in lucubrationibus, vel a morbo ἀγρυπνία, das Wachen. Cic. 4. Tusc. cap. 19 *Cui non sunt auditæ Demosthenis vigiliæ?* i. e. lucubrationes. Ita in procem. paradox. *Illud majorum vigiliarum munus in tuo nomine apparuit*. ¶ 2. Vigiliæ, excubiæ nocturnæ, Schildwache / Nachtwachung. Cic. in Verr. 6. cap. 43 *Agere vigilias noctu ad ædes sacras*, die Wache halten. Idem in Catilin. 3. cap. 2 *Tertia fere vigilia exacta*. Et lib. 3. fam. epist. 7 *Cum puer tuus ad me secunda fere vigilia venisset*.

venisset. *Vigiliæ* enim in quaterna horarum spatia dividebantur, ita ut *prima*, *secunda*, *tertia* & *quarta vigilia* diceretur. Vide Lipf. de militia Romana. ¶ *Vigiliam suam alteri tradere*, id est, partes muneris, Cicero dixit ad Brut. lib. 11. fam. epist. 24. ¶ 2. Et per metaphoram, Cic. 1. Philipp. cap. 1. *Manendum mihi statuebam quasi in vigilia quadam Consulari ac Senatoria*, i. e. in vigili atque assidua pro Republ. cura. Idem Philipp. 7. cap. 7 *Idcirco in hac custodia tanquam in specula collocati sumus, ut populum Romanum vacuum nostra vigilia redderemus.* ¶ 3. Sed *Urbem munire vigiliis*, h. e. ipsis vigilibus, Sallustius Catil. cap. 32. mit Wächtern versehen. *Circumire vigilias, deducere vigilias*, Idem in Jugurtha cap. 44. & 45. ¶ *Vigiliæ Cereris*, Plaut. Aulul. 4. sc. 10. v. 65 der heilige Abend &c.

A

¶ Vigiliolæ, diminutum, quo usus est Angelus Politianus lib. 8. epist. 4.

¶ Vigilo, vigilare, vigilias agere, wachen. *Vigilare usque ad lucem*, Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 47. Cic. in Catil. 3. c. 3. *Lentulus proxima nocte vigilarat.* Idem in Somn. Scip. c. 1 *Vigilare ad multam noctem.* ¶ 2. Per metaphoram eleganter transfertur ad animum, cum intentius in res, cavet, curat, administrat sedulo, quæ opus, quod Græci νήφειν dicunt. Gloss. *Vigilans*, ἐπάγρυπνος, νήφων. Cicero in Philipp. 6. cap. 7 *Consilio quantum potero, excubabo vigilaboque pro vobis.* Plaut. Rudente act. 4. sc. 2. v. 16 *Vigilare decet hominem, qui vult sua tempori conficere officia.* Idem Cicero ex Poeta, pro Plancio cap. 24

B

Vigilandum est, multæ insidiæ sunt bonis.

¶ 3. *Vigilare* etiam *ignes* dicuntur, quorum flamma viget, die im Brande seyn. Statius lib. 1. Silv. 1. v. 35

- - *an tacita vigilet face Troicus ignis.*

Loquitur de inexstincto Vestæ foco: Cujus Sacra Æneas in Italiam transtulit. Florus lib. 1. cap. 2 *Ut ad similitudinem cælestium ignium custos imperii flamma vigilaret.* Sic contra *sopitos ignes* Virgilius dixit lib. 5 Æneid. v. 743 pro exstinctis aut cinere obrutis & suffocatis. ¶ 4. *Vigilans somniat*; proverbialis locutio de iis, qui blandiuntur sibi in votis suis, & quæ optant, imaginatione præsumunt inani, & sibi fingunt ex iis gaudia, quæ nondum habent. Quo vesaniæ genere amantes præcipue tenentur, de quo Plutarchus in Amatorio p. 759. Virgilius Ecl. 8. extr.

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt.

Et Publius Syrus:

Amans, quod suspicatur, vigilans somniat.

Quintilianus lib. 6. cap. 3 *Nam ut inter otia animorum, & spes inanes, & velut somnia quædam vigilantium, ita nos hæ, de quibus loquimur, imagines prosequuntur, ut peregrinari, navigare, prœliari, populos alloqui, divitiarum, quas nondum habemus, usum, videamur disponere, nec cogitare, sed facere*, &c. Similiter Lucretius lib. 3. v. 1067 *Vigilantes stertere neque cessare, cernere somnia* dicit, qui inter vota & curas & spes inanes potissimam vitæ partem consumunt. Apud Plaut. Capt. act. 4. sc. 2. v. 68. Cum Ergasilus lautum epulum magnificis verbis, sed nullis paratus sumtibus juberet instrui, Hegio irridens insaniam hominis ait: *Hic vigilans somniat.* ¶ 5. Sed & remissi, socordesque ac segnes *vigilantes dormire* eleganter dicuntur. Plautus Pseud. act. 1. sc. 3. v. 150

C

Ad eam rem usus est hominem, astutum, doctum; scitum & callidum:

Qui imperata effecta reddat: non qui vigilans dormiat.

¶ Vigilans, vigilantior, wachend / apud Cicer. in Verr. 2. cap. 11. *Nemo paratior, vigilantior ad judicium venit.*

¶ Vigilatus, passive. Ovidius lib. 2. Trist. v. 11 *Vigilati labores:* Et Tacitus lib. 13. c. 20 *Nox convivio vigilata.*

¶ Vigilandus, aliud participium. Quintilianus lib. 11. cap. 3 *Vigilandæ noctes & fuligo lucubrationum bibenda.*

¶ Vigilantia, diligentia, Wachsamkeit. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 44 *Vigilantiam tuam tu mihi narras.* Declam. antequam iret in exsilium: *Vos ut tutam pacem haberetis, mea perfeci vigilantia.* Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 9 extrem. *Horribili vigilantia, celeritate, diligentia est.*

¶ Vigilanter, cum vigilantia, diligenter, ut, *Vigilanter providere*, Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 23. Et Cicero in Somn. Sc. c. 8 *Enitar multo vigilantius.* Idem pro Muræn. cap. 15 *vehementissime vigilantissimeque vexatus.*

D

¶ Vigilax, vigil, vigilans. Propertius lib. 4. Eleg. 7. v. 15

- - - *vigilacis furta Saburræ.*

Ausonius Ephemerid. 1 *Jam strepit nidis vigilax hirundo.* Et Columell. lib. 7. c. 12 *Vigilaces canes.*

Composita.

¶ Advigilare, bey etwas wacker und fleißig seyn. Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 50 *Credo, si advigilaveris, ex unis geminas mihi conficies nuptias.* Et Cic. de legib. lib. 2. cap. 12 *Advigilare ad custodiam ignis.* Manilius lib. 1. v. 81

Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque
Advigilare sibi jussit fortuna premendo.

¶ Evigilare, expergisci, erwachen/ auffwachen/ munter werden/ ut, *In quo evigilaverunt curæ & cogitationes meæ*, Cic. in Parad. 2. Et ad Brut. ep. 12 *Evigilare in studio.* Et *evigilata consilia*, ad Att. lib. 9. ep. 12. ¶ Sed

Quos studium cunctos evigilavit idem,

hoc est, elucubravit, hat durch viel Wachen zuwege gebracht/ Ovid. in Tristib. ad librum suum, eleg. 1.

¶ Invigilare, quo Poetæ fere usi sunt, ut,

Invigilant animo curæ,

apud Stat. 3. Theb. v. 4. Virgil. 4. Georg. v. 158

Namque aliæ victu invigilant.

Et Columella lib. 10. v. 159

Invigilate viri, tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nulloque sono convertitur annus.

Passive *invigilata carmina* Cinna dixit vetus poeta apud Isidorum 6. Orig. cap. 12. Vide *Arateus* sub *Aratus*.

¶ Intervigilare, darzwischen wachen. *Somno brevissimo utor, & quasi intervigilo*, quod ex Senecæ epistola 83 vulgo profertur. At meliores libri, *interjungo*. vid. Lipsius. Tamen Lampridius in Alexandro cap. 61 *Unus ex Germanis ingressus, dormientibus cunctis, solo tantum imperatore intervigilante, visus est.*

¶ Obvigilare. Plauti est Bacchid. a. 3. sc. 2. v. 14.

¶ Pervigilare, ducere insomnem totam noctem, die gantze Nacht durchaus wachen. Cic. pro Rosc. Am. cap. 35 *orat, ut eam noctem pervigilet.* Et Livius lib. 24. cap. 38 *Pervigilare in armis.* Martialis lib. 9. epigram. 69

Nam vigilare leve est, pervigilare grave.

¶ Pervigilatus. Ovidius lib. 6. Fastor. v. 326

In multo nox est pervigilata mero.

¶ Pervigilatio, ut, *Nocturnæ pervigilationes*, Cicer. de legibus lib. 2. cap. 15.

VIGINTI, numerale, εἴκοσι, zwantzig. *Annos natus unum & viginti nobilissimus homo*, Cicero 3. de Oratore cap. 20. Et Martialis lib. 7. Epigr. 65

Ah miser ac demens, viginti litigat annis
Quisquam? cui vinci, Gargiliane, licet.

¶ Observetur: *Milites nostri sunt sex & viginti millia*, non autem viginti & sex millia. Vel, *Milites nostri sunt viginti sex millia*, sive, *Militum nobis sunt viginti millia*, sive, *Milites nostri sunt vicies mille.* Valla lib. 3. cap. 14. Vide & Vossium de Constructione sive lib. 7. de Arte Grammatica cap. 67 sub finem.

¶ Undeviginti, quasi unum de viginti, hoc est, viginti, uno excepto. Cic. de clar. orat. cap. 64 *Undeviginti annos natus erat eo tempore.* Neunzehn.

¶ Duodeviginti, decem & octo, Achzehn. Livius lib. 30. cap. 18 *Signa militaria duodeviginti capta.* Et ibidem: *duodeviginti ferme equites illustres.*

¶ Vigintiviri, Magistratus fuit apud Romanos, & collegium tot virorum. Cic. 2. ad Attic. epist. 7.

¶ Vigintiviratus, apud Cic. 2. ad Att. lib. 9. epist. 2.

¶ Viceni, je zwantzig. Plinius lib. 10. cap. 53 de ovis: *Plus vicena quina incubanda subjici vetant.*

¶ Undeviceni. Quintilianus lib. 1. c. 10 sub fin. *porrecti utrimque undeviceni.*

¶ Duodeviceni. Livius lib. 21 c. 41 *duodevicenis denariis.*

¶ Vicenarius, viginti annorum, ein zwantzig-jähriger. Arnobius lib. 2. pag. 58 *Quot vultis annos agens? vultis vicenarius?* Et apud Plautum Pseud. act. 1. sc. 3. v. 69 *Lex me perdit quina vicenaria*, id est, quæ minorem viginti quinque annis stipulari vetabat.

¶ Vigesimus & vicesimus, ut, *Unus & vigesimus dies*, Cicer. 14. fam. ep. 5. Et, *Annum jam tertium & vigesimum regnat*, Cic. pro Lege Man. c. 3. Gellius lib. 5. cap. 4 *Duoetvicesimo anno postquam Galli Romam ceperunt.*

¶ Vicesima & vigesima, vectigal, quod ex servis & libertis redigebatur. Nam cum servus veniret, vectigal illud pro eo emptor; cum manumitteretur, herus pendebat. Vide Lipsium ad 13. Annal. Taciti pag. 354. & lib. 2. de magnitud. Rom. cap. 4. *Alia vicesima* ab Augusto instituta fuit, quam peregrini, sed civitate donati, adituri hæreditates suorum persolvebant. De qua multa Plinius Panegyrico Trajani c. 37. & seqq. cum ex centum penduntur quinque.

¶ Vicesimatio, supplicii militaris genus, quo vicesimus quisque sontium punitus fuit. Capitolinus in Macrino c. 12.

¶ Vicesimarius, ut, *Aurum vicesimarium*, quod ex vicesimis colligebatur apud Livium lib. 27. cap. 10. ¶ 2. Substantive, qui vectigal vicesimæ colligebat.

¶ Undevicesimus, sive Undevigesimus, der neunzehnde. *Undevicesimum lustrum*, Livius lib. 10. cap. 47. *Die undevigesimo*, Columella lib. 8. cap. 5. Et, *Undevicesima legio*, Tacit. 1. Ann. cap. 60.

¶ *Unetvicesimus*, der ein und zwantzigste. *Unetvicesima legio*, Tacit. 1. Annal. c. 45, ut Lipsius hic & c. 64 emendavit.

¶ Vicesimanus, vicesimani, milites a legionis suæ numero ita appellati, Tacitus 1. Annali cap. 64. extr.

¶ Unetvicesimani, ob eandem rationem ita dicti milites, apud Tacit. 1. Annal. cap. 37.

¶ Duodevicesimus, decimus octavus. *Duodevicesima legio*, Tacitus lib. 1. Hist. cap. 55. n. 3.

¶ Duoetvicesimani, milites legionis 22, apud Tacitum lib. 5. Hist. cap. 1.

¶ Vicies, adverb. non vigesies. zwantzigmahl. Cic. 4. Attic. ep. 2 *Æstimarunt sestertium vicies.*

¶ Vigessis, is, viginti assium, ut, *Amphora vigessis*, quæ assibus viginti venditur. Martial. lib. 12 epigr. 76

Amphora vigessis, modius datur ære quaterno.

¶ Vicennalia; quære in *Annus.*

VILIS, e, a villis, vel a Græc. φαῦλον, εὔωνον, vulgare, nullius precii, contrarium precioso; gering/ ut, *ipsa natura nos admonet, quam paucis, quam parvis rebus egeat, quam vilibus*, Cic. 5. Tuscul. cap. 35. extr. Et Horatius lib. 1. Sat. 5. v. 8

Et genus & virtus, nisi cum re, vilior algâ est.

Vile habere aliquid, parvi facere, gering achten/ Sallust. Cat. c. 16. Et Cicero in Verr. 5. cap. 84. extr. *Frumentum quoniam vilius erat, ne emisses.* Idem lib. 2. de Finib. cap. 28 *Voluptas percipitur tam ex vilissimis rebus, quam ex pretiosissimis.*

¶ Viliter, adverbium. Apulejus 1. Flor. p. 344 *Viliter semetipsum colere, sui contemtus est.* Sich gar gering halten ꝛc. Plautus Curcul. act. 2. sc. 1. v. 28 *Venire poteris intestinis vilius.* Et Plinius lib. 18. c. 6 *vilissime constare.* Pro quo & *vilissimo* invenitur. Ulpianus Lege 2 § ult. Dig. de eo, quod certo loco &c. *Res*, inquit, *vilissimo distracta est*, sehr wohlfeil verkaufft. Sed subaudiendum *pretio.*

¶ Vilitas, contrarium caritati, Wohlfeiligkeit. Cicero pro leg. Manil. cap. 15 *Tanta repente vilitas annonæ ex summâ inopia & caritate rei frumentariæ consecuta est.* Et pro domo cap. 6 *Subito illo ipso die carissimam annonam nec opinata vilitas consecuta est.*

¶ Pervilis. Livius lib. 31. cap. ult. *Annona eo anno pervilis fuit.* Paullin. Nolanus 6. Nat. Fel. v. 219 de pauperis viduæ minutis donis Luc. 21. v. 2 *Queis pretium pietas pervilibus aurea fecit.*

¶ Vilipendere, wenig achten. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 6. v. 58 *Etiamnum me vilipendit.*

¶ Vileo, vilere, gering/ ungültig seyn. &

¶ Vilesco, vilescere, gering/ ungeacht werden. Ab alterutro præteritum est apud Avienum in Arateis v. 318

At postquam argento deformis viluit ætas.

Prius etiam Onomastici est, in quo exstat: *Vileo*, εὐτελίζομαι.

¶ Evilescere, apud Sueton. in Claud. cap. 15 *Usque eo evilvit, ut passim ac propalam contemptui esset.* Valer. Max. lib. 5. c. 4. n. 7 *Nulla acerbitate fortunæ, nullis sordibus precium caræ pietatis evilescit.*

¶ Revilescere, idem quod vilescere, apud Senec. lib. de Tranquillit. cap. 15 *Sed nec virtuti*, inquit, *periculum est, ne admota oculis revilescat.*

VILLA, æ, Varroni lib. 4. de LL. quasi *Vehilla*, quod in eam fructus convehantur: Sed vetus Grammaticus apud Rigaltium p. 299 a *Vallo*, id est, aggere terræ, quod pro limite constitui solet, nuncupatam voluit. Ita autem dicitur domus suburbana, ein Vorwerck/ Mayerhoff. vide Vallam de fundo, villa, prædio lib. 6. cap. 41. Dividitur *villa* in rusticam & urbanam. *Villa rustica* pars illa est, quam tenet villicus. *Villa urbana*, quæ & prætorium, ædificium illud est in villa, quod urbani plus habet nitoris & elegantiæ, quam rustici, quod dominus tenet. Columella tertiam adjecit partem, *Fructuariam* in quam fruges convehuntur. Vide ipsum lib. 1. c. 6. Cicero Pollioni lib. 10. famil. epist. 33 *Frumenta in agris, aut in villis sunt.* Idem ad Quint. fratr. lib. 3. ep. 1. *Aqua non longe a villa benè sane fluens.* Nepos Attico c. 14 *Villa suburbana, aut maritima sumptuosa.* Villas suas celebrat Plin. lib. 2. epist. 17. & lib. 5. ep. 6. *Tiburtinam* Manlii Vopisci Statius 1. Silvarum carm. 3. *Surrentinam* Pollii idem lib. 2. carm. 3. Et Seneca Epist. 55 *totius anni villam* vocat habitationem, in qua rigores fervoribus artificio temperantur.

¶ Villula, diminutivum. *Errare circum villulas*, Idem ad Attic. lib. 8. ep. 9. *Villula sordida, & valde pusilla*, ad eundem lib. 12. epist. 27.

¶ Villanus, villani, conditioni colonariæ addicti.

¶ Villaticus, Colum. lib. 7. c. 12. *Canis villaticus.*

¶ Villaris, ut, *Villares gallinæ*, Plin. lib. 10. c. 41.

¶ Villicus, qui villæ gubernationi præest, der Hoffmeister/ Mayer. Varro de R. R. lib. 1. cap. 2 *Villicus agri colendi caussa constitutus atque appellatus est a villa.* Columella lib. 1. cap. 2 *Illud vetus est, & Catonis: agrum pessime multari, cujus dominus, quid in eo faciendum sit, non docet, sed audivit villicum.* Neque vero hoc nomen servis rusticis tantum, sed qui in familia urbana etiam agunt præsuntque, tribuitur. Nam VILLICOS & SUBVILLICOS HORTORUM, id est, curatores præfectosque in veteribus Inscriptionibus legimus, quas Pignorius adducit: & in Gloss. Veteri triplex servorum genus villici nomine comprehenditur. *Villicus* οἰκονόμος, ἐνοικολόγος, καὶ ὁ κατ' ἀγρὸν οἰκονομῶν. Οἰκονόμος est, qui *dispensator* alias dicitur: ἐνοικολόγος, *insularius*, qui conclavia & cœnacula elocat, mercedesque pro iis exigit: & hi duo ad urbanam familiam pertinent: Tertius enim rusticus est, præpositus villæ. Vide Marcilium ad illud Horat. lib. 1 ep. 14 ipso principio:

Villice silvarum & mihi me reddentis agelli.

Ubi etiam illud Juvenalis versum Sat. 4. v. 77. in quo Pegasum

A Præfectum urbis, *Villicum urbis* non sine Satyrico morsu appellat, explicat.

¶ Villica, æ, villici uxor, de cujus officiis Cato de re rustica c. 43. & Colum. lib. 12. c. 1.

¶ Villico, & villicor, villicari, villæ præesse, ut Nonius interpretatur. Plin. lib. 18. c. 6 *Quorum prædia colenda suscipiebat respublica, exercitusque ducebant, senatu illis villicante.*

¶ Villicatio, præfectura villæ, ut, *Suscipere officium villicationis*, apud Colum. lib. 11. cap. 1.

VILLUS, i, pilus est, θρὶξ, Haar/ Haarzotten. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. c. 47 *Quarum animantium aliæ coriis tectæ sunt, aliæ villis vestitæ, aliæ spinis hirsutæ.* Et ibidem c. 50 *Conficere & contexere villos ovium.* Virgilius 4. Georg. v. 377

- - - *tonsis mantilia villis.*

¶ 2. *Villi* vero in ventriculo sunt, seu in imo œsophago, plicæ sunt, quibus constringitur & clauditur ipse.

¶ Villosus, ut, *Pelles villosæ*, Ovid. 12. Met. v. 319. zottich. *Radice villosa arbor*, hoc est, capillari, Plin. lib. 12. cap. 12. so viel Fasen hat. Et, *Arbor folio villosior*, Plin. lib. 16. cap. 10. der rauhe Blätter hat. *Villosissimum animalium lepus*, Idem lib. 11. cap. 39.

B VIMEN, quasi *viemen*, a *viere*, ῥὶψ, λύγος, omne virgultum flexibile, & ad ligandum aptum, ac præcipue salicum. schwancke Reiser/ zum binden und flechten. *Lentum vimen*, Virg. 3. Æn. v. 31. *Salices fœcundæ viminibus*, Virg. 2. Georg. v. 446.

¶ Vimentum, idem. Tacitus lib. 12 cap. 16 *Mœnia non saxo, sed cratibus & vimentis, ac media humo, adversum irrumpentes invalida erant.*

¶ Vimineus, ut, *Qualus vimineus*, Columell. lib. 8. cap. 3. von Weiden geflochten. *Viminea tegumenta*, flechten/ apud Cæs. 3. Civil. c. 63. *Viminea crates*, apud Virg. 1. Georg. v. 95. *Clypeos e viminibus* Florus memorat lib. 3. cap. 20.

¶ Viminalis, e, ligationi aptum, ut, *Salices viminales*, apud Columell. lib. 4. c. 30. ¶ *Viminalis mons* unus e septem collibus, quos Roma muris suis complectebatur.

VINCA, & *vincapervinca*, & *Pervenca*, herba *Clematis*, κληματὶς, Singrien/ Ingrün/ a viriditate perpetua. Semper viret in modum lineæ, foliis geniculatim circumdata, Plinio à *vinciendo* dicta est. Vide lib. 21. c. 11.

VINCIO, vincire, δεῖν, constringere, binden/ fassen/ ut, *Vincire catenis*, Ovid. 15. Metam. 601. *Vincire & constringere liberos populos*, Cicero pro domo sua cap. 9. *Vincto pectore virgo*, mit zugeschnürter Brust/ Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 22. *Legibus vincire*, Cicer. pro Marcello cap. 8. ¶ 2. *Vincire* absolute in vincula conjicere: & *Vinctus*, qui in vinculis habetur, passim, gebunden/ gefangen.

C ¶ Vinctor, qui vincit. Arnobius lib. 6. p. 199. Verba vide supra in *Congregator* sub *Grex.*

¶ Vinctio, ligatio, Bindung. Idem Arnobius lib. 2. p. 87 *Quando anima corporibus alligata? quis auctor vinctionis istius?* Idem lib. 5. p. 186 *Dicitur in Martis & in Veneris vinctione vitiorum esse significata compressio.* Et lib. 6. pag. 203 *vinctionis vi colligari*: & ibidem: *Eos in basi unci retinent, & plumbeæ vinctiones*, mit Bley eingegossene Klammern.

¶ Vinctus, ûs, idem. Varro de R. R. lib. 1. c. 8 *pendere funiculo aut vinctu.*

¶ Vinctura quoque idem, sive ein Bund/ Verbindung. Plin. lib. 16. cap. 37 *Virgæ sequacis ad vincturas lentitiæ*, Bandweiden. Cels. lib. 8. c. 22 *ne vinctura talum lædat.*

¶ Vinculum, ligamen, ein Band. *Certa legum vincula*, Quintil. lib. 5. c. 10. Et Cic. 3. Off. c. 31 *Nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurando majores arctius esse voluerunt.* Idem, *Arctissimum vinculum amoris*, lib. 6. Attic. ep. 2. ¶ 2. Sed *conjici in vincula*, id est, in carcerem, Cicer. 7. in Verr. c. 8. *Vinculis & verberibus, atque omni supplicio excruciatum aliquem necare*, Idem pro Manil. c. 5. Et, *Esse in vinculis*, gefangen liegen/ Plin. lib. 7. c. 34. *Vincula evadere*, Silius lib. 7. v. 71, sich loß machen. *Ex vinculis caussam dicere*, Livius 29. c. 19. ¶ Sed

D *solvere vincula epistolæ* est aperire. Antiqui enim vinculis colligabant epistolas. Vide Lips. epist. instit. cap. 4. Barth. lib. 24. Advers. cap. 18. Freinshem. ad Curt. lib. 2. c. 2, 25. ¶ 3. Poetis non raro pro corona ponitur. Seneca Medea v. 70

Præcingens roseo tempora vinculo.

Pro Diademate idem dixit Thyeste v. 543

Impositâ vincula capiti venerando gere.

¶ Vinculare, pro vinculis stringere, vincire, recentioris Latinitatis verbum est. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 743

Si vitia carnis strinxerit Christi metu

Quasi vinculatis praeerit.

Composita:

¶ Circumvincire. Plautus in Rud. a. 3. sc. 4. v. 27 *circumvincire dictis.* Et Avienus Perieg. v. 331 *circumvincti nervis.*

¶ Convincire, unde

¶ Convinctio. Quintilianus lib. 1. cap. 4. p. 34 de partibus orationis: *in convinctionibus complexum eorum esse judicaverunt, quas Conjunctiones a plerisque dici scio*, &c.

¶ De-

¶ Devincire, valde constringere, ut, *Devincire & constringere omnibus vinculis*, Cicer. pro leg. agr. cap. 5. *Foederibus devincitur fides etiam cum hoste*, Cicer. 3. Offic. cap. 31. verknüpfft / gebunden / gefasset werden. *Devincire sibi aliquem, aliquos beneficio, beneficiis, donis, officiis*, est adjungere sibi aliquem & amicum quasi obsequentem reddere, einen ihm verbinden / verpflichten. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 14 *Hoc beneficio utrique ab utrisque devincimus*. Et Cic. in Phil. 2. cap. 45 *Imperitam multitudinem praemiis devincire*. Idem 13. famil. epist. 7 *Summo officio & summa observantia sibi in perpetuum aliquem devincire*. Et in offic. lib. 1. cap. 17 *Caritate homines devincit sanguinis conjunctio & benevolentia*.

¶ Devinctus, devinctior, apud Horat. in Serm. lib. 1. Sat. 5. v. 42

- - - *ne quis me sit devinctior alter*.

Sidon. lib. 5. ep. 11 *Devinctior sodalis*. Et, *Devinctus somno*, apud Sueton. Aug. cap. 16.

¶ Evincire, circumdare. Virgil. Æn. 8. v. 286

- - - *Evinctus tempora ramis*.

Tacit. lib. 6. cap. 42 *Insigni regio aliquem evincire*. Rursus Virg. 5. Æneidos v. 364

Evinctis attollere brachia palmis.

¶ Praevincire, apud Gell. lib. 15. cap. 10 *Cum laqueo essent praevinctae*, forn gebunden. Idem lib. 19. cap. 2 *ferinis voluptatibus praevinctus*, hoc est, constrictus.

¶ Revincire, arcte constringere, & proprie quidem retrorsum. Virgil. 2. Æn. v. 57

Ecce manus juvenem interea post terga revinctum.

Caesar 7. de bell. Gall. cap. 23 *revincire introrsus*.

¶ De caeteris, quae a *vinciendo* dicta sunt, ut, *Vimen, vitis, viticula, vitex, vitilis*, vide suis locis.

VINCO, vincere, νικᾶν, superare, superiorem esse, gewinnen / überwinden. *Vincere & expugnare*, Cic. Paradox. 4. *Vincunt numero, vincunt aetatibus, vincunt auctoritate, consilio*, Idem Philippica 11. extr. übertreffen / gehen uns vor. *Vincere omnes officio*, Cic. 14. fam. ep. 4. *Vincere omnium opinionem*, Idem 4. Acad. cap. 1. & *omnium exspectationem*, 7. in Verr. cap. 5. *Animum vincere*, est cupiditates cohibere Plautus in Trinum. a. 2. sc. 2. v. 29 *Tu si animum vicisti potius, quam animus te, est quod gaudeas*. P. Syrus in Mimis:

Effugere cupiditates, regnum est vincere.

i. e. vincendo obtinere. Nam victis cupiditatibus liber animus regnat. Seneca Tragicus Thyeste v. 388

Rex est qui metuit nihil,
Rex est qui cupiet nihil:
Hoc regnum sibi quisque dat.

¶ 2. *Sed vince deinde, virum bonum fuisse Oppianicum*, i. e. obtine, proba, erhalte es / Idem pro Cluentio. Plautus Mostell. act. 1. sc. 2. v. 12 *Profecto ita esse, ut praedico, vero vincam*. Sic *argumentis vincere* idem dixit. Vide *argumentum*. Curtius lib. 6. cap. 5 *Hospitii pignora in regem suum ad ultimum fides conservata vincebat*. ¶ 3. Tacitus 4. Annal. c. 8 *Effusum in lacrymas senatum, victo gemitu, simul oratione continua erexit*. Hactenus gemuerat Senatus: sed incumbente graviore affectu, jam solvebantur in lacrymas. Hinc *victum gemitum* dixit, quod is jam non sufficeret amplius exprimendo affectui, quo confundebantur. Similiter *victum silentium* 11. Annal. c. 2. Et Sulpitius Severus lib. 2. in Hierosolymitani excidii historia: *Judaei ad extremum fame interibant, passimque viae oppleri cadaveribus coeperunt, victo jam officio humandi*. Nempe significat majorum cadaverum numerum fuisse, quam quibus omnibus sepeliendis superstitum studium par esset, idem Tacitus 1. Annal. cap. 57 *Inter quas uxor Arminii neque victa in lacrymas, neque voce supplex* &c. Significat haud expugnare animum, & eo adducere potuisse dolorem praesentis fortunae, ut jam captiva mitteret lacrymas, & supplicaret Germanico, in cujus potestatem concesserat. ¶ 4. *Vicimus*, exsultantium exclamatio, & qui jam obtinere sibi viderentur, quae exoptarant. Propertius lib. 1. Eleg. 8. v. 27

- - - *rumpantur iniqui*.
Vicimus: assiduas non tulit ille preces.

Ovidius lib. 3. Trist. Eleg. 9. v. 23

- - - *Vincimus, inquit*.
Hic mihi morte sua caussa salutis erit.

Idem 6. Metamorph. v. 513

Vicimus exclamat, mecum mea vota feruntur.

¶ 2. *Viceris*, alia exclamatio eorum, qui sibi invitis aliquid extorqueri patiuntur. Terentius Andr. act. 5. sc. 3. v. 20

Domus, uxor, liberi inventi invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant, viceris.

Ubi Donatus: *Verbum ejus est, qui vix sibi extorquet, ut abjiciat curam. Et proprium patribus ac familiare iratis*. Suetonius Caesar. cap. 1 *Satis constat, Sullam, cum deprecantibus amicissimis & ornatis viris aliquandiu denegasset, atque illi pertinaciter contenderent, expugnatum tandem proclamasse, VINCERENT AC SIBI HABERENT* &c. Vide ibi Casaub. Huc pertinet impium illud Juliani saucii & morti proximi: νενίκηκας Γαλιλαῖε, *Vicisti Galilaee*, apud Theodoretum lib. 3. Histor. cap. 20. Nam invitus cedebat victoriam & moriebatur Christianis iratus. Hinc *Victores* etiam dicebantur, qui obtinuerunt cupita, de quo infra.

¶ Vincibilis, e, das zu erhalten ist / apud Terent. in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 48 *Justa caussa, facilis, vincibilis, optuma*.

¶ Invincibilis. Apulejus Apolog. p. 297 *cum haec ab illis quasi gravia & invincibilia dicerentur*.

¶ Invincibiliter. Idem Apulejus 4. Florid. p. 360 *Ratio conclusa judicibus acriter & invincibiliter videbatur*.

¶ Victor, ein Siegmann / ut, *Omnium gentium victor*, Cicer. in Pison. cap. 7. *Multa victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt*, lib. 4. famil. ep. 4. *Victor belli*, qui bello vicit. Idem pro Marcello & Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 16. *Victor exercitus*, i. e. victoriis clarus & felix, C. Nepos Agesilao c. 4. Horatius 1. Serm. Sat. 9. v. 42

Contendere durum est
Cum victore, sequor.

¶ 2. Victor etiam propositi effector est, ut Servius ad illud Virgilii 2. Æneid. v. 329 *Victorque Sinon incendia miscet*, interpretatur. Der erhält oder hinaus führet / was er ihm vorgenommen und angefangen hat. Horat. lib. 1. Epist. 13. v. 2. *Victor propositi simul ac perveneris illuc*. Ovid. 1. Fast. v. 562

Impia per silvas victor ad antra venit,

i. e. voti compos. Sic *Victi* contra, qui exciderunt votis, die ihren Wunsch oder Begehren nicht erlangen. Servius ad illud Virg. Ecl. 9. princ.

Nunc victi tristes: quorum Sors omnia versat.

VICTI, id est, *impotes. Nam quomodo* VICTORES *dicimus voti compotes, qui, quod volunt, faciunt: Sic* VICTOS *e contrario vocamus impotes, qui non possunt facere, quod volunt*.

¶ Victrix, ut, *Manus victrix, Athenae victrices. Erat victrix Respubl. caesis Antonii copiis, ipso expulso*, Cicer. ad Brut. epist. 10. *Litterae victrices*, quae victoriam denuntiant. Observa neutrum plurale, apud Virgil. 3. Æneid. v. 54

Res Agamemnonias, victriciaque arma secutus &c.

Et Priscianus lib. 7 observat verbalia in IX desinentia foeminina communia esse posse cum neutris: Quod Servius ad numerum pluralem tantum restringit: cujus verba ad citatum Virgilii locum sunt ista: *Omnia nomina a verbo venientia cum in* OR *exeunt masculina sunt: ut* VICTOR: *cum in* TRIX, *foeminina sunt, ut* VICTRIX: *Neutra vero non faciunt, nisi tantum ex numero plurali: unde est* VICTRICIA. In singulari tamen Claudianus de 6. Consul. Honorii v. 24 dixit:

- - - *& certius omnia surgunt*
Victrici concepta solo.

Vide & Barthium ad Claudianum in Cons. Prob. & Olybrii v. 127. Nec poetae modo ita loquuntur, ut Statius lib. 5. Silv. 2. v. 150 *victricia bella*: sed Justinus quoque extremo opere, aeque ac Virgilius, *victricia arma* dixit: & *nutricia fluenta*, Petrus Chrysologus sermone 137. Sed potest hoc non à *Nutrix*, sed *Nutricius* esse.

¶ Victoria, quae *natura insolens & superba est*, quemadmodum Cicero pro M. Marcello cap. 3 dixit. Sieg. *Victoria cruenta*, Sallust. Cat. cap. 58. *Victoria propria & expedita*, Caes. 3. de B. C. cap. 70. Vide supra, *Proprius. Parata & praesens*, apud eundem eod. libro cap. 73. *Victoriam facere*, Livius lib. 1. cap. 37. *Victoriam alicui concedere*, gewonnen geben. *Cessit illi victoria*, Virgil. 12. v. 183. *Victoriam eripere alicui*, Sallust. Jug. cap. 82. Et, *Victoriam in manibus habere*, Livius lib. 30. cap. 30. *Victoria in manu est*, Sallust. Catilin. cap. 20. *Victoriam reportare*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 3. *Victoria è manibus excidit*, Cicero ad Brut. epist. 10. Plato dialog. 1. de leg. Τὸ νικᾶν αὐτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. Hoc est, *praecipua & optima victoriarum omnium est, si se ipsum quis vincat: Turpissimum vero, si à se ipso quis vincatur*.

¶ Victoriola, diminut. *Victoriolae aureae*, de Victoriae imagunculis, Cicero 3. de Nat. Deor. c. 34.

¶ Victoriosus, Sieghafft / vox Catonis, teste Gellio lib. 4. c. 9. *Victorioso semper*, Nummus Probi apud τὸν πάνυ Spanhemium in Juliani Caesaribus. *Victoriosissima ovatio*, Sidon. lib. 3. epist. 3. & *victoriosissimo viro*, magistro militum, Idem lib. 5. epist. 6. Et veteri inscript. apud Grut. pag. 179. n. 2. IVLIANVS NOBILISSIMVS AC VICTORIOSISSIMVS CAES. Et Augustinus C. D. lib. 5. c. 25 *victoriosissimus* dixit.

¶ Victorialis, ut, *Dies victoriales*, apud Treb. Pollion. in Gallien. cap. 3.

¶ Victoriatus, i. e. monetae nomen apud Cicer. pro Fontejo c. 5, & Plinium 33. cap. 3. & Quintilianum, qui *Victoriato uno muraenam emere*, lib. 8. cap. 4 dixit.

Composita.

¶ Convincere, ut simplex. *Reprehensus, convictus fractusque Mithridates*, id est, victus, Cicer. pro Flac. c. 17. ¶ 2. *Convincere adversarium auctoritate & testibus*, Idem in Verr. 5. cap. 72. überweisen / überzeugen. Et, *Convincere peccata argumentis*, Idem in partit. cap. 73. *Convincere aliquem chirographo*, Idem in 2. Philipp. c. 4. Et, *Homo convictus conscientia*, in Catil. 2. c. 6. *Redargui & convinci*, Idem de Univers. c. 3. Et *Convincere aliquem inhumanitatis & amentiae*, 2. Philipp. c. 4. *Convinci levitatis*, Cic. de

de Amic. cap. 17. Ac, *Maleficii convinci*, Idem 7 in Verr. c. 53. A *Convinci summæ negligentiæ*, Idem pro Syll. c. 15. ¶ Aliquando genitivum circumloquitur per præpositionem IN & pro *falsi convinci* dicimus, *in falso*, &c. Sueton. Claudio cap. 14 *in majore fraude convicti*. Sic in Tito cap. 9 *Convictos in affectatione imperii* dixit: Similiter *compertas in stupro*, apud eundem legimus. ¶ Absolute ablativo usus est Nerone cap. 31 *Etiam scelere convictos nonnisi ad opus damnari præcipit*.

¶ Convictio. Augustinus lib. 13 de Trinit. cap. 1 *Fides est convictio rerum, quæ non videntur*. Ex ad Hebræos Epist. c. 11. v. 1. Gr. ἔλεγχος, Vulgata *argumentum*: sed optime Augustinus *convictio*.

¶ Devincere, idem quod simplex. Cicer. de Senect. cap. 13 *Pœnos primus classe devicerat*. Idem de Nat. D. 2. c. 2 *prœlio devincere*. Et Terent. in Andr. act. 3. sc. 3. v. 30 *Devictus consuetudine & conjugio liberali*, gewonnen/ erweicht.

¶ Devictor, victor. Inscriptio M. Antonino dicata: DEVICTORI OMNIUM GENTIUM BARBARARUM. Grut. p. 258. n. 6.

¶ Evincere, obtinere, vincere, ut, *Evinci alicujus lacrimis*, Seneca Medea v. 491. *Ratio evincit*, Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 250. Silius lib. 3. v. 581

Virtus paullatim evicta senescit.

¶ Evictio, Jureconsultorum vocabulum est, qui *evictionem præstare* ajunt esse, ostendere se fuisse rei venditæ dominum, einem den Kauff gewähren. B

¶ Invictus, qui vinci nequit, der nicht zu überwinden ist. *Invictus armis Hannibal*, Cicer. de leg. Agrar. 2. cap. 35. *Nomen invictissimi imperatoris*, Idem 6. in Verr. c. 38. Commigravit quoque hoc nomen inter titulos Principum, seu Imperatorum, receptumque more fuit, ut *invicti* & *invictissimi* salutarentur. Exempla plura Inscriptiones veteres suppeditant, ut MAGNO ET INVICTO IMP. M. AVRELIO &c. Item IMPERATORIBVS INVICTISSIMIS FELICISSIMISQVE &c. In alia apud Gruter. p. 276. n. 4 AVRELIANO INVICTISSIMO ET VICTORIOSISSIMO PRINCIPI. Adde Panegyricos veteres, ut Eumenii de Scholis cap. 9. Comparativus *invictior*. Augustinus de Immortalitate animæ c. 8 pr. *quæ sententia invictiore ratione approbatur*. Qui & lib. 2 de Morib. Manich. c. 11 *ratio invictior* dixit.

¶ Invicte, adverb. Augustinus epist. 28 *ut abs te liquidissime atque invictissime defendatur*.

¶ Pervincere, durchbrechen/ omnino vincere, ut *Restitit & perficit Cato*, Cic. 2. ad Attic. epist. 1. Et Livius lib. 4. c. 12 *Ut de agris dividendis consules ad Senatum referrent, pervincere non potuit*, hoc est, evincere, hat nicht vermocht zu erhalten. Horat. lib. 2. Epistola 1. v. 200

- - - *Namque pervincere voces*
Evaluere sonum, id est, superare.

¶ Provincia, eine eroberte Landschafft. Quippe Provinciæ regiones dicebantur Romanis longe ab Italia, bello acquisitæ. Item quæcunque regio, in qua Romanus imperator bellum administrabat. Vide Sigonium lib. 1. de antiquo jure Provinciarum cap. 1. Prima provincia Sicilia est appellata, cum se ad amicitiam fidemque populi Romani applicuisset, Cicerone teste. Cæteræ provinciæ ultra & extra Italiam sub Republ. liberâ, itemque sub Imperatoribus quæ fuerint: quæ *Consularis*, *Prætoria*, *Præsidalis*: quæ *stipendiaria*, *tributaria*, *libera*, *immunis*, *fœderata* &c. appellaretur, quæque alia ad provinciarum historiam pertinent, vide apud eundem Sigonium de antiquo Jure provinciarum, itemque Onuphrium Panvinium lib. 3. de Republ. Romana. *Provinciam capere*, vide post paullo in metaphorica notione: *accipere*, Cic. 2. fam. ep. 10; *suscipere*, pro Cœlio cap. 26. zu verwalten annehmen. *Provinciæ præesse*, pro Fontejo cap. 1. Et, *Provinciam administrare*, 15. fam. ep. 4. *Provinciam deponere*, lib. 5. fam. ep. 2. *In provinciæ formam redigere*, Sueton. Cæsare cap. 25. quod nihil aliud erat, nisi domesticas leges adimere, & Romanas dare, ac Prætorem, qui quotannis ex legibus datis provinciam administraret, instituere. Sigonius passim de antiq. jure Italiæ, & provinciar. ¶ 2. Quæ locutiones interdum etiam metaphoricæ sunt, in quibus *provinciæ* vocabulum idem est, quod *officium*, *onus*: ut apud Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 22 *O Geta provinciam cepisti duram*, eine schwere Bürde auff den Hals geladen: & in Heaut. a. 3. sc. 2. v. 5 *Idcirco huic nostro tradita est provincia*. Sic Cicero, *Dare provinciam* vel *negotium alicui*, in Verrina 6. cap. 23. ¶ *Ornari* antiquis *provincia* dicebatur, cum facta sortitione Senatus, pro ratione cujusque provinciæ, modum & formam administrandæ præscriberet, & profecturo magistratui decerneret, quæ necessaria videbantur. Qui ipse etiam tum *ornari*, id est, instrui dicebatur. Vide Torrentium ad Suetonium Cæsare cap. 18. Dictæ *Provinciæ*, quod populus Romanus *provicisset*, id est, *antevicisset*, ut Festus auctor est. Egregie Florus lib. 2. cap. 16 *Plus est provinciam retinere, quàm facere*. Quam sententiam paullo plenius & explicatius protulit lib. 4. cap. 12 *Difficilius*, inquit, *est provinciam obtinere, quam facere. Viribus parantur, jure retinentur*. Prima autem in *Provincia* producta est Ovid. 1. Fast. v. 589

Redditaque est omnis populo provincia nostro.

Claudianus de 4. Conf. Honor. v. 316

Nostra triumphati fuerint provincia Parthi.

¶ Provincialis, Provinciales, allerley ausländisch Volck des Römischen Reichs/ so nicht Italiäner waren. Italicis enim provinciales opponebantur. Suetonius Vespas. cap. 9 *Ordines exhaustos supplevit, honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto*. ¶ 2. Adjective, ad provinciam pertinens, ut *provincialis molestia*, Cic. 2. fam. ep. 7. *Auxilia provincialia*, Livius lib. 40. cap. 32. Et, *Parsimonia provincialis*, quæ Urbis luxui opponitur, Tacitus Agric. cap. 4.

¶ Provinciatim, adverbium, per singulas provincias. Suetonius Aug. cap. 49 *Legiones & auxilia provinciatim distribuit*. Add. Ammian. 31. cap. 10.

¶ Revincere, ut, *Nunquam hic neque suo, neque amicorum judicio revincetur*, id est, convincetur, vel confutabitur, Cic. pro Arch. cap. 6. *Revincere crimen verbis, rebus*, Liv. lib. 6. c. 26. Apulejus Apol. *Insimulari quivis innocens potest, revinci nisi nocens non potest*.

VINDELICIA, æ, regio inter Rhætiam & Noricum. A *Vinda* & *Lici* confluentibus sic dicta, ut docet illustris VVelserus in antiq. Augustanis.

¶ Vindĕlici, Vindeliciæ incolæ, Horat. lib. 4. oda 14

Videre Rhæti bella sub Alpibus
Drusum gerentem; & Vindelici, quibus &c.

¶ Hinc *Augusta Vindelicorum*. Augspurg.

VINDĒMIA, æ, quasi *vinidemia*, ab uvis demendis seu decerpendis appellata, die Weinlese/ Weinerndte/ τρύγη. *Vindemia gracilis*, Plinius lib. 8. Epist. 15. gering/ schlecht. Idem *exiguam* lib. 9. Epist. 16 *Modicam* Epist. 28 dixit. Huic *Uber* opponitur. Idem lib. 9. Ep. 20 *Ipse cum maxime vindemias graciles quidem, uberiores tamen, quam exspectaveram, colligam*. Virg. 2. Georg. v. 522 *Mitis in apricis coquitur vindemia saxis*.
Plinius etiam *mellis vindemiam* dixit lib. 2. c. 14. & *Vindemiam olivarum* lib. 15. cap. 1. Cæterum vindemias magna licentia lasciviaque celebrari solitas, quasi prostrato omni pudore Bacchanalia agerentur, ea vincunt, quæ de simulacro vindemiæ a Messalina domi celebrato Tacitus 11. Annal. cap. 31 refert. Inolevitque adeo hic mos, ut proximo etiam seculo adhuc obtinuerit Nolæ: quod abunde docuerint, quæ Ambrosius Leo lib. 3. de Nola cap. ultimo narrat. Nescio an huc referenda sint, quæ de Vindemiatorum in conviciando licentia Horatius lib. 1. Sat. 7 extremo affert. Videntur tamen, si *cuculi* convicium non de feris vindemiatoribus tantum, sed etiam de illis accipias, qui in re turpi deprehensi, & quavis de causa digni opprobrio sint. Vide supra *Cuculus*.

¶ Vindemiola, apud Cic. ad Att. lib. 1. epist. 10 *Ego omnes meas vindemiolas eo reservo, ut illud subsidium senectuti parem*: de studiis loquitur.

¶ Vindemialis, e, quod ad vindemias pertinet, ut *Feriæ vindemiales*, quæ vindemiæ tempore *judiciariam curam relaxabant*, ut Minucius Felix post princ. (pag. 10 ed. Ouzel.) loquitur. Ad colligendas enim vindemias vacationes menstruæ Judicibus concedebantur. Vide Brissonium ad Theodosii Codicem de Feriis. Atque huc pertinet, quod Suetonius Augusto cap. 35 tradit, *sanxisse Augustum, ne Septembri & Octobri mense ullos Senatorum adesse alios necesse esset, nisi forte ductos*, ut Casaubonus monuit. Conf. Stuck. Antiq. Convival. lib. 1. cap. 23. ubi etiam de *convivio vindemiali*. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 7 *Nuper in Tusculano meo fui, cum vindemiales fructus pro annua solennitate legerentur*.

¶ Vindemio, vindemiare, Wein lesen. Plinius lib. 18. cap. 31 *Vindemiare incipito, cum ad palmitem pampinus procumbere cœperit*. Et lib. 14. c. 2 *novissimas vindemiant*.

¶ Vindemiator, & Vindemitor, ein Weinleser. Arnobius lib. 7. pag. 238 *contractis exprimunt vindemiatoribus vinum*. Et Seneca de morte Claudii lusu:

Carpebat raras serus vindemitor uvas.

¶ Utrumque nomen ad astra transfertur, & stellam significat in Virginis sidere, ejus nempe septentrionalem alam, quæ oritur vindemiæ initio. Plinius d. l. 18. cap. 31. pr. *Stella, quæ vindemitor appellatur*. Ovidius 3. Fastor. v. 407

At non effugiet vindemitor, &c.

Columella lib. 11. cap. 2. pag. 377 VII *Calend. Septembris Vindemiator exoritur mane*.

¶ Vindemiatorius, ut, *Vasa vindemiatoria*, apud Varr. de re rustica lib. 3. cap. 2.

VINDEX, ultor, a *vi dicando*, τιμωρὸς, ein Rächer/ Rächerin. *Mali unius vindex, & auctor*, Cicer. ad Brut. epist. 17. *Vindex oppressor dominationis*, Idem epist. 16. ad eundem. Et, *Facinorum & scelerum speculator & vindex*, de nat. Deor. lib. 3. cap. 18. *Vindex libertatis*, id est, assertor, Idem Philipp. 2. c. 12. ¶ Est & nomen proprium, vide infra *Vindicta*.

¶ Fuit & *Julius Vindex*, qui sub Nerone commovit Gallias, affectans imperium, cujus non semel meminit Tacitus, itemque Suetonius in Galba. Eum devicit Virginius Rufus, qui ex ea victoria hoc epitaphium sepulcro suo inscribi jussit, ut Plinius auctor est lib. 9. Epist. 19,

Hic

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam A
Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

¶ Vindiciæ, quod si singulare legitur, significat assertionem, qua scil. res a controversia vindicatur, eine Beschirmung bey seinem Recht/ oder Freyheit. *Decernere vindicias secundum libertatem*, id est, libertatem asserere, Livius lib. 3. cap. 47. Et, *Postulare vindicias secundum libertatem*, iterum Livius cit. lib. cap. 44. Et ibidem: *Dare vindicias secundum libertatem*, quod & vindicare dicitur, hoc est, asserere in libertatem, ita ut in libertatis possessione quis maneat usque in postremam litem. Asconius: *Lis vindiciarum*, inquit, *est, cum apud Prætorem litigatur de ea re, cujus quis debeat esse possessor, incertum est.*

¶ Vindico, vindicare, est ulcisci, punire, castigare, rächen. *Omni supplicio vindicare*, Cicer. de amicit. cap. 12. *Se vere ac vehementer vindicare*, Idem pro Quint. cap. 7. Et, *Vindicare seditionem*, Idem lib. 1. fam. epist. 9. *Vindicare aliquid in aliquem*, Tacitus 4. Histor. cap. 45. ¶ 2. Sed *Vindicare ab interitu*, est liberare, defendere, von dem Untergang retten. Plinius in Paneg. cap. 50. Et, *Vindicare a molestia, supplicio*, Cicer. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 4. Et pro Syll. cap. 9 *Neque honoris, neque ætatis excusatio vindicat a labore*, hoc est, asserit, tuetur, præstat immunem, befreyet/ machet loß. *Vindicare in libertatem*, frey machen/ Idem 2. fam. ep. 5. & Livius 3. cap. 45. B
¶ *Vindicare* autem *libertatem* est ulcisci, der Freyheit beystehen/ sie retten/ Cæsar lib. 12. cap. 74. ¶ Aliquando *vindicare* sumitur pro attribuere, &, ut ita dicam, appropriare. Cicer. Arch. cap. 8 *Homerum Colophonii civem esse dicunt suum, Chii suum vindicant.* Nepos Thrasyb. cap. 1. *Nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat*, i. e. sibi tribuit. Male quidam *Vendico* scribunt. Vid. supra in *Vendico*.

¶ Vindicatio, per quam vim & contumeliam defendendo aut ulciscendo propulsamus a nobis & a nostris, Cicero de Invent. l. 2. cap. 22.

¶ Vindicta, animadversio pro delicto, ultio, Straffe und Rache. Valer. Maxim. l. 1. c. 1 *Lento gradu ad vindictam sui procedit ira divina.* Juven. Sat. 13. v. 180

At vindicta bonum vita jucundius ipsa.

¶ 2. Sed in illo Persii Sat. 5. v. 88

Vindicta postquam meus a prætore recessi,

Vindicta est virga, qua manumittendi, a Prætore in capita pulsabantur: ideo dicta, quod eos vindicat libertati, ut Vetus Scholiastes ad hunc ipsum locum annotat. Hoc manumissionis genere primum datum in libertatem volunt nonnulli servum Bruti, Vindicium nomine, ob indicatam conjurationem adolescentum nobilium, & ab ipsius vocabulo, *Vindictam* appellatam. C Vide Livium lib. 2. cap. 4. & 5. itemque Dionys. Halicarnass. & Plutarchum in Publicola. Huc respiciens Claudianus Paneg. de 4. Conf. Honorii v. 612

- - - Solennia ludus
Omnia libertas, deductum Vindice morem
Lex celebrat, famulusque jugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat securior ictu.

VINUM, Wein/ ex Græco οἶνος est, ut ut alii vel a *vite*, vel a *vi*, utrumque coacte, derivent. Vide Vossium. Varium est: *album, nigrum, rubellum, asperum, austerum, lene, novum, vetus, diffusum*, abgezogen. *Vinum molle*, apud Virg. 1. Georg. v. 341. *Vinum lene*, apud Terent. Heaut. act. 3. scen. 1. vers. 49. gelinder Wein. *Vina quæ vetustatem ferunt, suavissima*, Cicer. de amicit. cap. 19. *Vinum vetustate coalescit*, Idem de Senect. c. 18. Et, *Vinum meracius*, starcker Wein/ Idem de nat. Deor. l. 3. c. 31. *Vinum forte*, id est, generosum & potens. *Vinum primæ notæ*, hoc est, generosissimum, postea *secundæ, tertiæ notæ*. Et *Vinum hornotinum*, quod unius est anni, jähriger Wein / deinde *bimum, trimum*, &c. zwey-dreyjähriger Wein. *Vinum turbulentum & fæcatum*, trüber Wein. *Dilutum*, quod aqua temperatum est. D *Vinum tortivum*, Kälterwein. *Vinum fugiens*, quod in vitium cito inclinat: Wein der leichte auffstehet/ sich nicht halten will. Cic. 2. de divin. cap. 57 *Vinum evanescens vetustate*, quod vires jam amisit, verrochener Wein. *Vinum pendulum*, zeher Wein/ oder der sich zeucht. Plautus Trinummo act. 2. scen. 4. v. 12

Tum vinum; priusquam coactum est, pendet putridum.

Pendens vinum, ipsas uvas significat, & vindemiam nondum collectam: Cui JCti *vinum doliare*, h. e. doliis conditum opponunt. Cicero *vinum de dolio*: & *vinum de cupa* appellavit, ut Turnebus quidem lib. 2. Advers. cap. 1. sed male, accipit: ut supra ostendimus in *Cupa*. Illud non male, quod *doliare vinum*, non tam *pendenti*, quam *diffuso*, quod vocabant, opponi putat. Primo enim *pendet vinum* in vite; deinde *colligitur*, seu *cogitur*, ut Plautus loquitur, *premiturque*: deinde in dolia *conditur*, ac demum *defunditur*. *Coactum* itaque *vinum pendenti* opponitur: *Coacto* vero *doliare*, & *doliari diffusum*. Novellum vinum condebant doliis, ubi cum defæcassent, in amphoras diffundebant & cados. Proculus JCtus Lege 15. D. de tritico vino & oleo legato: *In dolia vina ea mente conjicimus, ut ex his postea in amphoras & cados diffundamus.* Seneca epist. 36 *Ariston ajebat male se acquiescentem tristem, quam hilarem & amabilem turbæ. Vinum enim fieri bonum, quod recens, durum & asperum visum est: non pati ætatem, quod in doliis placuit*: id est, novellum & nondum diffusum placuit. *Diffusum vinum*, abgezogener Wein. ut supra diximus: *Defusum* vero *vinum*, quod de dolio aut cado in pateram aut poculum fusum est: eingeschenckter Wein. Vide Turneb. dicto loco. *Vinum eructum*, & *fætidum* apud Gellium lib. 11. cap. 7. *Eructum* ab *Erugere* est, cujus frequentativum *eructare*, ut Festus auctor est. *Vinum acuit*, vide *Aceo*. Ita autem Gellius *floces* vocat, qua prisca voce significatur vini fæx è vinaceis expressa, ut idem explicat. *In vino*, παρ' οἴνῳ, beym Wein/ beym Truncke. Terentius Heaut. a. 3. sc. 3. v. 6

Vel here in vino quam immodestus fuisti?

Catullus Epigrammate 12

Marrucine Asini manu sinistra
Non belle uteris in joco atque vino.

Quod Horat. lib. 3. Ode 6. v. 26. & lib. 1. Epist. 7. v. 28 *inter vina* dixit. ¶ Servius in Eclog. 5. TRITICUM, inquit, VINUM, HORDEUM, MEL, *tantum singularis numeri sunt: Unde plurali in prosa uti non possumus. VINA tamen possumus dicere Ciceronis exemplo*, &c. Obliquo *Vinis* usus Ovidius est 6. Fastor. v. 673

Nox erat, & vinis oculique animique natabant.

In Chiliadibus hæc adagia sunt: *Sapientia vino obumbratur. In vino veritas* &c.

¶ Villum diminutivum, apud Terent. in Adelph. act. 5. sc. 2. *In angulum aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi.*

¶ Vinarius, adjectivum, ut *Vas vinarium*, Cic. 6. in Verr. c. 27. ein Wein-Faß. *Cella vinaria*, Idem de Senect. c. 16. *Ager vinarius*, Ammian. 30. cap. 2.

¶ Et substantive *Vinarius*, vini venditor, Weinschencke / Weinhändler. Plautus Asin. act. 2. sc. 4. v. 30 *Vina quæ heri vendidi vinario.* Gloss. Cyrilli: *Vinarius*, οἰνοπώλης, οἰνοπότης.

¶ Vinalis, adjectivum, quod vini est, ad vinum pertinens. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 7. extr. *Si qua vinalis fortitudo in homine resedit.* De musto loquitur, quod præter flatus & aqueam naturam, si bibatur, etiam vim quandam vini relinquat.

¶ Vinalia, orum, feriæ Romanæ, *degustandis vinis institutæ*; quæ celebrabantur in Majo & Septembri, ut Plin. l. 18. c. 29 docet.

¶ Vinacea, æ: & Vinaceus, i, vel vinacia, orum: proprie στέμφυλα sive folliculi racemi. Die leeren Hülsen. Vet. Gloss. *Vinacia*, στέμφυλα. *Vinacei recentes* apud Caton. cap. 25. Aliæ Glossæ: *Vinaceus, id est semen uvæ, acinum*, γιγάρτιον. Item grana uvarum, Columell. 8. cap. 4 de cibariis gallinarum: *Vinacea tolerabiliter pascunt.* Et Cicero de Senect. cap. 15 *Omitto vim ipsam omnium, quæ generantur e terra, quæ ex fici tantulo grano, aut ex acini vinaceo, aut ex ceterarum frugum & stirpium minutissimis seminibus tantos truncos ramosque procreat.* Ita legendum esse dudum vir summus Jobus Ludolfus observavit, atque ita etiam Aldus 1519 edidit, *ex acini vinaceo*, quod res & contextus jubet; non ut vulgo legitur, *ex acino vinaceo*, quasi adjectivum *vinaceum* sit; vel, *ex acino vinacei*. Adde Casaubonum ad Suetonii August. c. 76.

¶ Vinolentus, vini plenus, voll Weins / truncken. *Vinolentorum & furiosorum visa*, Cic. in Acad. 4. c. 27. Et, *Furor vinolentus*, Idem 12. famil. epist. 25. *Bacchatur vinolentus*, Idem in Oratore cap. 28.

¶ Vinolentia, ebrietas, Trunckenheit. *Vinolentia furiosa*, Cic. 2. Philipp. cap. 39. Idem Topic. cap. 20 *Pueritia, somnus, imprudentia, vinolentia, insania ejus generis sunt, ex quibus verum sæpissime auditur*, Kinder und trunckene treffen gern die Warheit.

¶ Vinosus, vini cupidus, weinsüchtig / vel ebrius, vino potus, Horatius l. 2. epist. 19. v. 6

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Livius lib. 41. cap. 4 *At Histrorum pauci, qui modice vinosi erant, memores fuerunt fugæ: aliis somno mors continuata est.* Et Ovidius 3. Fastor. v. 765

Cur anus hæc faciat, quæris? vinosior ætas
Hæc est, id est senectus.

Et Plautus Curcul. act. 1. scen. 1. v. 79 de muliere multibiba: *Vinosissima est.* ¶ 2. Sed *Sapor vinosus*, Plin. lib. 12 cap. 13. ein Weinschmack. *Succus vinosus* apud eundem lib. 15. c. 28. weinsäurig. Sueton. Aug. c. 77 *Acidum ve pomum succi vinosioris.* Tertullianus de Anima c. 48 *Autumnus succis pomorum vinosissimis diluit.*

¶ Vinositas. Idem Tertullianus de jejuniis c. 1 *Arguunt nos, quod xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia & vividioribus quibusque pomis, ne quid vinositatis vel edamus vel potemus.* Was einen Wein-Geschmack hat.

¶ Invinius, vini abstinens. Apulejus Miles. 11. *Præcipit neque ullum animal essem* (ederem) *& invinius essem.* Solte keinen Wein trincken. In veteri Onomastico non *Invinius*, sed *Invinus*, tam in Latino-Græco, quam Græco-latino, scribitur, & utrobique redditur ἄοινος.

¶ Vīnĭtor, vinearum cultor, ein Wintzer/Weingärtner. Columella lib. 4 cap. 24 pr. *Vinitor opus obibit.* Et Virgilius ecloga 10. verſ. 36

- - - Maturæ vinitor uvæ.

¶ Vinitorius, ut *falx vinitoria*, Columella lib. 4. cap. 25. ein Reben-Meſſer.

¶ Vīnea, vinetum, locus vitibus conſitus, ein Weingarten/Weinberg. Columella lib. 4. cap. 3 *Ego, cum omne genus ruris, niſi diligenti cura ſciteque exerceatur, fructuoſum eſſe non judicem; tum vel maxime vineas. Res enim eſt tenera, infirma, injuriæ maxime impatiens.* Sueton. Domitiano c. 7 *Nimio vinearum ſtudio negliguntur arva.*

¶ 2. Vinea, eſt & machina bellica, cujus deſcriptio apud Vegetium lib. 4. cap. 15 exſtat. Lata fuit pedes octo, alta ſeptem, longa 16. tecta duplici ligno, cratibusque, &c. ein Sturmdach. Cicer. ad Catonem 15. fam. *Aggere, vineis, turribus oppugnavi, uſusque multis ſum tormentis.* Idem 8. Philipp. cap. 6 *Conductæ vineæ ſunt, pugnatur acerrime.* Salluſt. Jug. c. 37 *vineas agere*, i. e. admovere. Livius de eruptione Vejentium lib. 5. c. 7 *horæ momento ſimul aggerem ac vineas tam longi temporis opus, incendium hauſit.* Adde Lipſium Poliorcet. l. 1. dialogo 7.

¶ Vinētum, idem quod vinea, Weinberg. Sueton. loco jam indicato: *Domitianus edixit, ut in provinciis vineta ſuccidererentur.* Hinc eſt, quod Probus demum imperator *vineas Gallos & Pannonios habere permiſit*, Eutropio auctore l. 9. c. 11. *Vineta propria cædere*, vide Chiliad. Horat. 2. epiſt. 1. v. 220

Ut vineta egomet cædam mea.

Ubi vide interpretes.

¶ Vinearius, ut, *Collis vinearius*, apud Columell. lib. 5. cap. 5, vineis aptus, vel vitibus conſitus: qui & *vinealis* dicitur, ut,

¶ *Terra vinealis*, ein Weinacker oder Weinland/ apud eundem Columell. l. 3. c. 12.

¶ Vineaticus, ut, *Falx vineatica*, Varr. l. 1. c. 22. Et, *Cultus vineaticus*, Columella l. 4 extremo, der Weinbau.

¶ Vindemia, Vindemiator &c. vide ſuo loco.

VĬŎLA, Græcis, ἴον, a quo violæ nomen factum videtur, aut certe a *violenti*. Sunt qui a *violando*, quod manibus, dum decerpitur, violetur, imo & pedibus conculcetur, *Violam* appellatam putent. Plin. l. 21. c. 6 *Violarum plurima genera, purpureæ, luteæ, albæ* &c. eam ob cauſſam Juvenalis ait Sat. 12. v. 90

- - - Omnes violæ jactabo colores.

Idem Plinius ibid. cap. 11 *Florum primum ver nuntiantium viola alba eſt.* Et, *Viola nigra*, Virgil. ecl. 10. v. 39. purpurea, blaue Violen/ oder Mertzen-Violen. *Violæ luteæ*, gelbe Violen. Ovid. l. 2. de arte am. v. 115

Nec violæ ſemper, nec biantia lilia florent &c.

¶ Violaceus, ut, *Color violaceus*, qui & purpureus, braun/ Nelckenfarb/ Violenfarb/ Plin. l. 35. c. 16. Et *Purpura violacea*, idem l. 9. c. 39. & Corn. Nep. Fragm. 8, 6.

¶ Violarius, ein Braunfärber/ apud Plaut. in Aulularia act. 3. ſcen. 5. v. 36.

¶ Violarium, ein Violen-Garten/ Virg. 4. Georg. v. 32

- - - Irriguumque bibant violaria fontem.

Et Ovidius lib. 3. de arte am. v. 67

Hos ego, qui canent frutices, violaria vidi.

VIŎLO, violare, βιάζεσθαι, vitium offerre, corrumpere. verletzen. A *vis* eſt. Vide Voſſium. Transfertur ad varia. *Violare clementiam*, contra clementiam aliquid facere, Nepos Alcib. cap. 10. Et, *Violare alicujus exiſtimationem*, pro Quint. cap. 23. Et, *Famam probris flagitiisque violare*, Cicer. 3. in Verr. cap. 32. *Violare fœdus*, Livius lib. 28. cap. 44. Item *Violare loca religioſa*, profanare, Cicero pro Rabir. c. 2. *Pœna violati juris eſto*, Idem de legib. lib. 2. cap. 9. Et, *Violare hoſpites*, Cæſar 6. de B. Gall. cap. 22. unehren/ beleidigen. *Conjugii fidem violare*, Plinius l. 10. c. 34. wider Treu handeln. ¶ 3. *Violare* etiam inficere, tingere eſt, beſtreichen/ färben. Virg. l. 12. Æneid. v. 67

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si quis ebur.

Ita & Homerus Iliad. δ. v. 146 verbo μιαίνειν uſus eſt. Recte igitur Gloſſ. Veteres *Violat*, μιαίνει, λυμαίνεται. Item *Violare*, βιάσασθαι, μιᾶναι, παραβῆναι.

¶ Violatio, ut, *Violatio templi*, Livius lib. 29. cap. 8. id eſt profanatio.

¶ Violator, *Ruptor fœderis humani, violatorque gentium juris*, Idem l. 4. cap. 19.

¶ Violabilis, ut, *Non violabile numen*, Virg. 2. Æn. v. 154.

¶ Inviolabilis, ut, *Inviolabile telis ſacrum caput*, apud Silium lib. 16. v. 16.

¶ Inviolabiliter. Marcellinus & Fauſtinus libello ad Imperatores Valentin. Theod. & Arcad. [ed. Sirmondi p. 46] *Ut apoſtolico more vivens fidem integram inviolabiliter poſſideret.*

¶ Inviolatus, um, incorruptum, integrum, non violatum: ut, *Inviolatum corpus omnium civium Roman. ſervari oportere*, Cic. pro Rab. cap. 4. Et pro Sextio cap. 67. *Invulnerati inviolatique vixerunt.* Et, *Pudicitia inviolata*, Auctor ad Liviam de Morte Druſi v. 43.

A

¶ Inviolate, adverb. Cic. de Senect. c. 22 *Memoriam noſtri pie inviolateque ſervabitis.*

¶ Conviolare. Prudent. Pſychom. v. 398 *Pœnituit Jonatham jejunia ſobria dulci Conviolaſſe favo.*

¶ Obviolare, ut ſimplex. Marmore vetere apud Grut. p. 996. n. 13. ROGO PER DEOS SVPEROS ATQVE INFEROS. QVISQVIS ES HOMO. NE MEA OSSA OBVIOLES.

Violentus, vide *Vis*.

VĪPĔRA, ἔχιδνα. Vide *Echidna*; genus eſt ſerpentis, pariens ex ovis ſobolem numeroſam: unde & appellata videtur, quod *magna vi pariat*, non quod a ſobole alvum perrumpente in partu occidatur, quod Plinius male intellecta Ariſtotelis ſententia prodidit, tametſi id ipſum in Nicandri etiam legatur verſibus:

Dii meliora velint, ne tunc incautus apertis
Intriviis, cum forte acres mas luridus atræ
Conjugis evaſit dentes & fulminis ictum
Viperio occurras generi. Namque illam in apertas
Excipiens ſemen fauces, caput inde mariti
Complexu in dulci abſcindit, mox damna parientis
Extincti fera progenies ulciſcitur, alvo
Materna abroſa, & catuli ſine matre oriuntur.

Vide luculentum ea de re locum apud Prudentium Hamartigen. v. 585. & ſeqq. Item Apulejum Apolog. p. 534. & ſeq. & Petrum Chryſologum Serm. 137. nec non Matthiolum. eine Natter/ Otter.

B

Vipera venenata, ac peſtifera, Cic. de Aruſp. c. 24. Et Ovid. de Remed. Am. v. 421

Parva necat morſu ſpatioſum vipera taurum.

Proverb. *Vipera eſt in veprecula*: de eo, qui poſſit deſubito afferre damnum. Vid. Guilielmum lib. 1. Veriſimil. c. 13. ¶ 2. Eſt & convicium: præcipue in ancillas moleſte loquaces. Donatus ad illud Terentii Eunuch. act. 5. ſcen. 2. v. 6 *Quid ais venefica? Aptum convicium* inquit, *& Comicum in ancillis* VENEFICA, LVPA, VIPERA & SACRILEGA, *& cætera.* Apud Plautum Stalino ſenex Pardoliſcam ancillam odioſe ſibi illudentem verbis, *Excetram*, i. e. viperam vocat Caſina act. 3. ſcen. 5. verſ. 19. Florus lib. 4. cap. 12 *Nihil illa cæde per paludes, perque ſilvas cruentius: nihil inſultatione barbarorum intolerantius, præcipue tamen in cauſarum patronos: aliis oculos, aliis manus amputabant, unius os ſutum reciſa prius lingua, quam in manu tenens barbarus,* TANDEM, *inquit*, VIPERA SIBILARE DESINE.

¶ Vīpĕrĕus, adject. &

¶ Vīpĕrīnus, ut, *crinis vipereus*, apud Virgil. 6. Æn. verſ. 281. *Vipereum venenum*, apud Claudian. præfat. lib. 1. in Rufin. verſ. 9. Et, *Vipereo lita ſpicula felle*, apud Ovid. 1. Pont. epiſt. 2. v. 18. Et, *Morſus viperinus*, Cicer. Tuſc. 2. cap. 7. Et Plin. lib. 9. cap. 53 *Scythæ ſagittas tingunt viperina ſanie, & humano ſanguine.*

C

VIPIŌNES, pulli ſunt gruum, junge Kraniche/ ut, *Pipiones* columbarum pulli vocantur. Plin. lib. 10. cap. 49 *In Balearibus in honore menſarum ſunt vipiones, ſic enim vocant minorem gruem.*

VĬR, a vi, quæ major in viro, quam in fœmina, ἀνὴρ, ein Mann. *Viri lectiſſimi*, tapffere auserleſene Leute/ Cicer. pro Cœlio c. 2. ¶ 2. *Si vir es*, formula elegans, qua admonemus alios, ut præſenti animo ſint, quod viros decet, & fortiter audeant. Nos: So du ein Hertz im Leibe haſt. Ovidius 6. Faſtor. v. 594

Si vir es, indictas exige dotis opes.

Horat. Epod. 15. v. 12

Nam ſi quid in Flacco eſt viri,
Non feret aſſiduas potiori te dare noctes.

Curtius lib. 9. cap. 7 *Eadem igitur in convivio Horratas Macedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & poſtulare, ut,* SI VIR ESSET, *poſtero die ſecum ferro decerneret.* Lentulus ad Catilinam apud Cicer. in 3. Catil. cap. 5 *Cogita, ut vir ſis.* Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 2. v. 25 *Laudo Cteſipho patriſſas, abi, virum te judico*, h. e. fortem. Et in Eunuch. act. 1. ſc. 2. v. 74 *Heu noſter, laudo, tandem perdoluit, vir eſt*, das iſt ein Mann/ ein tapffer Kerl. Cic. 2. Tuſcul. c. 18. extr. *Si virtutis compotes, vel potius, ſi viri volumus eſſe.*

D

Silius l. 10. v. 617

Adverſis etenim frangi non eſſe virorum.

¶ 3. *Viros* etiam ſe eſſe dicebant, qui pathici non eſſent. Ita Veſpaſianus Imp. ut Mucianum impudicitiæ argueret, *Ego tamen vir ſum*, ajebat, ut Suetonius ejus in vita cap. 13 refert. ¶ 4. *Vir bonus*, idem qui juſtus, integer, innocens. Cicero ad Quintum fratr. lib. 1. epiſt. 1. c. 4 *Ut quisque eſt vir optimus, ita difficillime eſſe alios improbos ſuſpicatur.* Seneca de providentia cap. 1 *Virum bonum in deliciis Deus non habet* &c. ¶ 5. Interdum ſtricte pro marito ſumitur, ut pro marita, *mulier.* Sic *Virum* pro conjuge dixiſſe veteres, Feſtus auctor eſt. Plautus Amphitr. act. 2. ſc. 2 *Vir ego tuus ſim?* Solte ich dein Mann ſeyn? ¶ 6. Ponitur & pro eo, quo viri ſumus. Catullus de Atty caſtrato Carm. 64. v. 6

Itaque ut relicta ſenſit ſibi membra ſine viro.

Ita & Arnobius non ſemel. ¶ 7. Aliquando *Viri nomen* additur elegantiæ tantum cauſſa, ut abundet, vel vicem pronomi-

hominis, *ille*, *is*, sustineat. Virg. Eclog. 6. v. 64 A

Tum tanti astantem Permessi ad flumina Gallum,
Aonas in montes ut duxerit una sororum,
Utque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis.

Viro, pro ei, Gallo puta, cujus paullo ante meminerat. Similiter in 4. Æneid. princ.

Multa viri virtus animo, multusque recursat
Gentis honos.

Viri, Æneæ, de quo paullo ante sermo fuerat. Ibidem v. 424 *Sola viri molles aditus & tempora norat.* Et Æneid. lib. 5 v. 262 *Donat habere viro.* Similiter & *hominis* nomen interserere solebant, de quo suo loco. ¶ 8. *Vir virum legere*, in Romana militia dicebatur, cum in constituenda acie quisque sibi eum diligeret adsciisceretque socium pugnæ, seu astitem, cujus virtuti plurimum tribueret. Virgil. 11. Æn. v. 631

Tertia sed postquam congressi in prœlia, totas
Implicuere inter se acies, legitque virum vir.

De qua consuetudine legi possunt Petrus Victorius lib. 16. Variar. lect. cap. 19. itemque Turnebus libr. 25. Adversf. cap. 7. Eadem ratione Augustus usus est in redigendo Senatu ad dignitatem pristinam, data potestate Senatoriis, ut *vir virum legeret*, quemadmodum ejus vita Suetonius cap. 35 refert. Tacitus 1. Histor. cap. 18 *Apud frequentem militum concionem, imperatoria brevitate, adoptari a se Pisonem more D. Augusti, & exemplo militari, quo* VIR VIRVM LEGERET, *pronunciat.* B

¶ Semivir, effœminatus, ein Weibischer Mann. *Phryx semivir* apud Virgil. 12. Æneid. v. 99. Paris est, noto convitio. ¶ 2. Exsectus, castratus. Martial. l. 9. epigr. 21

Semiviri poterant qualia ferre Phryges.

Quod ortum haud dubie a sacris magnæ matris in Phrygia per Gallos celebratis, de quibus Silius quoque libr. 17. vers. 20 *Semivirique chori*, &c. Et Æneid. 4. vers. 215 *cum semiviro comitatu* iterum ad exsectos illos Cybeles cultores respicitur. Vide interpretes. ¶ 3. Pathici etiam & obscœna operantes ita appellantur. Livius libr. 33. cap. 28 *Errare homines, qui tam atrocem cædem pertinere ad illos semiviros crederent,* quos paullo ante *molles viros*, item *obscœnos viros* dixerat. ¶ 4. Est & ubi semihominem significat. Ovidius 2. de Arte am. v. 24 de Minotauro: *Semibovemque virum, semivirumque bovem.*

¶ Triumvir seu Triumviri erant tres viri sive collegæ, magistratum, qui Triumviratus dicebatur, gerentes; præerant monetis & numulariis; præerant & carceribus, ideoque *Capitales* nominabantur. Sed & *Coloniæ deducendæ Triumviri* dicebantur, eratque officium eorum, ut agros novis colonis dividerent, urbes designarent, ædificare volentibus areas partirentur, commodis regionibus civitatem distinguerent, & ad speciem optimi tabernaculi Rempubl. effingerent. Fenestell. de magistratibus Romanis. C

¶ Aliter Triumviri dicebantur Octavianus, Antonius, Lepidus. Hi enim non legitimum magistratum gerebant, sed oppresserant Rempubl. diviserantque inter se *Triumviros constituendæ Reip.* se appellantes. Itaque *conspiratio* & *dominatio* erat, ut appellat Florus, (Dion. *τελαρχίαν* dixit) non ordinarius magistratus. Lege præter alios Florum lib. 4. cap. 2. Corn. Nep. Attico cap. 12, 2.

¶ Triumviralis, adjectivum. *Triumviralis proscriptio*, Senec. 2. de benefic. c. 11. & Lactantius l. 2. c. 4. extr.

¶ Triumviratus, dignitas & munus Triumvirorum. Vellejus l. 2. c. 86 de Augusto Cæsare: *initio triumviratus sui.* Et Florus l. 4. c. 6 de Antonio & collegis: *Nullo bono more triumviratus invaditur.* Pluraliter Livius l. 9. cap. ult. *tribunatu ante gesto, triumviratibusque.*

¶ Sevir, quasi *Sexvir*; dignitatis nomen, ut *Duumvir*, *Decemvir*, &c. Capitolinus in Antonino Philosopho c. 6 *Consulem secum Pius Marcum designavit, & Cæsaris appellatione donavit: & Sevirum Turmis Equitum Romanorum jam consulem designatum creavit.* Quærit Hermannus Hugo lib. 5. de Militia Equestri cap. 2, An *Sevir* hoc loco idem sit, qui alias *Magister Equitum*, i. e. summus præfectus (General über die Reuterey) appellabatur. Et quanquam nihil definit, adjicit tamen: *Oportet fuisse splendidum omnino Magistratum, qui Consuli daretur, & equitatui Romano imperabat.* Atqui non unus Sevir in equestri militia, sed plures fuere: videnturque adeo singulæ turmæ *Seviros* suos habuisse. Nam in antiquis inscriptionibus SEVIRVM PRIMAE, SEVIRVM QVINTAE TVRMAE legas. Eorumque alios SENIORES, alios IVNIORES appellatos, perinde ex antiquis lapidibus apparet. Ac potuit Marcus *Sevir* creatus turmæ ab Antonino Pio, sed cum eminentia quadam & auctoritate in *Seviros* cæteros, sive collegas fuisse. Unde non *Turma*, sed *Turmis* Capitolinus dicit. Sane communem dignitatem cum aliis habuisse, ipse Capitolinus significat, cum statim subjicit: *Et edenti (Marco) cum Collegis ludos Sevirales assedit.* Quicquid fuit, collata hæc dignitas in Plinium quoque Secundum a Trajano fuit. Nam duæ apud Gruterum Inscriptiones habentur, quæ id attestantur, in quarum altera SEVIREQVITVM: in altera SEVIR EQVITVM ROMANORVM appellatur. D

videtur & SEVIRORVM quorundam dignitas civilis fuisse. Nam & SEVIR IVRI DICVNDO: & SEVIR VRBANVS in antiquis lapidibus non semel legitur. Videas ibi & SEVIROS AVGVSTALES nominari. Qui an sacerdotali, an militari dignitate fuerint, non liquet. AVGVSTALES enim & sacerdotes, & militum genus appellati. Vide supra *AVGVSTVS*, in *Augeo.*

¶ Seviralis, e, ut, *Sevirales ludi*, apud Capitolinum in Marco c. 6, quos *Seviri* ob adeptum honorem edebant. ¶ 2. Substantive *Seviralis* idem qui *Sevir*. Vetus Lapis apud Gruter. p. 1. P. NVMERIVS MARTIALIS ASTIGITANVS SEVIRALIS. Significat Astigi (urbis Hispan. nomen) *Sevirum* fuisse.

¶ Seviratus, dignitas Sevirorum. Vetus inscriptio apud Gruter. p. 400. n. 7 HIC PRO SEVIRATV IN REMP. DEDIT HS ∞ ∞ &c.

¶ Reliqua composita cum numeralibus, ut *Duumvir*, *Decemvir*, *Quatuorvir*, *Quinquevir*, *Quindecimvir*, *Septemvir*, *Centumvir*, singula cum derivatis suis, vide in *Duo*, *Decem*, *Quatuor*, *Quinque*, *Septem*, *Centum.*

¶ Virāgo, mulier fortis, animo & virtute virili præstans. Servius ad Æneid. 12. v. 468 *Virago dicitur mulier, quæ viri implet officium, id est, mulier quæ viri animum habet. has antiqui viras dicebant*, eine Heldin / Männin. *Diva virago Diana*, apud Senec. in Hippolyto v. 54. & Ovidius 2. Metam. v. 765

Bello metuenda virago Pallas.

Vid. Barth. Adversf. l. 131. c. 3.

¶ Virīlis, e, ut, *Toga virilis*, männliches Ehrenkleid / quæ pueris virilem ætatem ingredientibus dabatur, in exitu scilicet anni decimi septimi, Suet. Aug. cap. 36. *Animus virilis*, ein Manns-Hertz. Terent. in Phorm. act. 5. scen. 8. v. 74 *Animo virili præsentique ut sis, para.* Cic. ad Att. 14. ep. 21 *Acta illa res est animo virili, consilio puerili. Parum virile quod videatur dicere aut facere*, Id. de fin. lib. 2. cap. 14. *Oratio fortis & virilis.* Idem de Orat. lib. 1. cap. 54 *Pars virilis*, eines Mannes Vermögen. Idem in Verr. 5. cap. 6. *Plus, quam pars virilis postulat, onerus ac muneris suscipere.* Et, *Virilis sexus* pro filio, Nepos Agesilao c. 1.

¶ 2. Sic *Pro virili parte*, pro Sextio cap. 66, id est, pro viribus, seu pro conatu virili: Et, *pro virili portione*, Lactant. lib. 2. cap. 7. pr. quod & sine ablativo substantivi efferri solet, ut *pro virili, pro mea virili.* Compar *Viriliores* pudendo sensu bene vasatos Lampridius dixit Elagabalo c. 8. extr.

¶ Virilia, ium, ibus, plurale, verenda, sive pudenda viri. Plin. lib. 20. cap. 16 *virilium mala.*

¶ Virilitas, die Mannschafft. Martial. l. 9. Epigr. 7 *Puer sectus virilitatis damna mœret ereptæ.*

¶ Viriliter, virili virtute, seu fortitudine, tapffer / männlich. Cicer. 1. offic. c. 28 *Quod viriliter & animo magno fit, id dignum viro & decorum videtur.* Horatius lib. 1. epist. 17. v. 38 *viriliter facere:* ac Ovidius 1. Fastor. v. 479 *fortunam viriliter ferre.* Et comparative Seneca de Brevit. Vitæ cap. 6 *Omnes isti* [avari, iracundi &c.] *virilius peccant: in ventrem ac libidinem projectorum inhonesta labes est.*

¶ Viritim, per viros singulos, von Mann zu Mann. *Frumentum viritim dividere*, Cæsar 7. de B. Gall. cap. 71. *Præmia bene meritis viritim tribuere*, Hirtius de bell. Alexand. c. 65. & Curtius lib. 7. cap. 4. n. 33 *viritim dimicare*, id est singulari pugna. Hinc *separatim* opponitur. Suetonius extr. *Dedit & legata plerisque: inter quos virginibus Vestalibus, ac militibus universis, plebique Romanæ viritim, atque etiam separatim vicorum magistris.* Eutropius opponit τῷ *Simul.* Ita enim lib. 9. cap. 15 extr. *Varia deinceps & simul & viritim bella gesserunt.* SIMVL, quatuor principes conjuncti: VIRITIM, singuli separatim. jeder weder vor sich.

¶ Vīrosus, viri appetens, (Nam *Virosus* a *Virus* primam producit, vide *Virus*) usus Lucilius & Afranius: Vide Nonium.

¶ Viriosus, idem, apud Apulejum l. 9. p. 223 ed. Elmenh. *Scæva, sæva, viriosa, ebriosa, pervicax* &c. In Indice Elmenhorstius libidinosa interpretatur. Atque ita etiam codex MS. Oxoniensis, teste Pricæo p. 505. ¶ Sed *Viriosus* a Vis, vires ductum, quære in *Vis.* Pro *venenatus*, vide in *Virus.*

¶ Viripŏtens, virgo nubilis, quæ matura viro, JCtis dicitur. e. gr. Lege 13 de Verb. signif. *virgo viripotens.* Et Lege 65 Dig. de donat. inter vir. & ux. *quæ nondum viripotens nupserit.* Vet. Gloss. *Viripotens*, ἔπακμος, ἔπανδρος.

¶ Univĭra, quæ semel tantum nupsit, uni tantum viro conjuncta μονόγαμος, die einmal gefreyet. Legitur apud Tertull. Exhortatione ad castitatem & de monogamia, utriusq; libri fine: & ad Uxor. l. 1. c. 7. Item apud Hieronymum l. 1. adv. Jovinian. c. 6. & Minuc. Felicem, de quo in *Multivira* videas. Tales autem præcipuo honore habebantur & privilegiis quibusdam gaudebant, de quo Tertullian. lege allegato loco, & Meursium Mantissa ad lib. de luxuria Romanorum c. 10. In veteri lapide, quem laudat Meursius, non *univira*, sed *univiria* vocatur. Qua voce Trebellius etiam Pollio in Tito usus. Multæ tamen inscriptiones aliæ reperiuntur, in quibus est VNIVIRA. Vide Gruter. pag. 748. num. 4. & pag. 1141. n. 1. & Reines. p. 742. &c. ¶ Est autem vere adjectivum, sub quo *mulier* auditur. Hinc aliis quoque nominibus appli-

cari poteſt. v. g. *Univira viduitas*, apud Tertullian. adv. Pſychic. cap. 8. A

¶ Univiratus, ſtatus univirarum. Tertullian. ad Uxor. l. 1. extr. & lib. 2 initio.

¶ Bivira, quæ duos habuit maritos. Varro uſus eſt Lege Mænia apud Nonium.

¶ Multivira, multorum virorum uxor. Minucius Felix pag. 226 *Alia ſacra coronat univira, alia multivira.*

¶ *Evirare*, ſolum ex compoſitis Verbum, ſignificat virilitatem exſecare. Varro Marcipore apud Nonium: *eviravit omnes pueros.* Et Catullus de Aty carm. 64. v. 17

Et corpus eviraſtis Veneris nimio odio.

¶ Eviratus, eviratior, apud Martialem legitur l. 5. epigr. 42 *eviratior ſpadone.*

¶ Eviratio, apud Plin. libr. 29. cap. 1. *Eviratio pilorum*, id eſt, abraſio.

VIRBIUS, ſic dictus Hippolytus, ab Æſculapio in vitam reſtitutus, quaſi *bis vir.* Fabulam Virgilius l. 7. v. 761 ſeqq. recenſet, occaſione filii, quem patri cognominem finxit.

VIREO, virêre, grünen. Virg. 7. Ecloga v. 59

Phyllidis adventu noſtræ nemus omne virebit.

Ovid. 2. Metamorph. v. 777

pectora felle virent &c.

Compoſita: B

¶ Intervirere, id eſt, inter alia virere, Claudianus de Iride l. 2. Rapt. Proſ. v. 100

Semita diſcretis intervirет humida nimbis.

Et Statius Thebaid. 4. v. 98 de angue:

- - - *latiſque minax intervirеt herbis.*

¶ Pervirere, ſemper virere. Paullinus Nolanus paraphraſi Pſalmi 1. v. 11

Et, fronde nunquam defluente, pervirens,
Stabit perenni vividum lignum comâ.

¶ Revirere. Albinovanus de Mæcenatis morte v. 113

Redditur arboribus florens revirentibus ætas.

¶ Vireſco, vireſcere, anheben zu grünen / grün werden / friſch werden. Virgil. 1. Georg. v. 55

- - - - - *injuſſa vireſcunt Gramina.*

¶ *Evireſcere*, idem quod ſimplex, apud Nonium ex Varrone, cujus eſt: *exſanguibus dolore evireſcat colos.* Sed uſitatius eſt

¶ Revireſcere, quod eſt denuo vireſcere, vel renovari. Columella lib. 2. cap. 1 *Senectus cum ſemel invaſit, regreſſum non habet, nec revireſcere, nec repubeſcere poteſt.* Cicero de Provinc. Conſ. cap. 14 *Ad renovandum bellum revireſcere*, wiederum erfriſchet werden. C

¶ Viretum, vel *virectum*; ſic enim ex lib. 6. Æneid. Virgilii legunt v. 638

Devenere locos lætos, & amœna virecta.

Significat autem locum herbis virentibus amœnum, ein grün Feld / Wieſenplatz. Et Prudentius Cathem. hymno 3. v. 101

Tunc per amœna virecta jubet
Frondicomis habitare locis.

¶ Viridans, grünend / participium ſine verbo, exſtat aliquoties apud Plinium, ut l. 4. c. 8 *Intus ſua luce viridante allabitur Peneus:* & Virgil. 5. Æneid. v. 539

Sic fatus cingit viridanti tempora lauro,

id eſt, viridi ſeu virenti lauro. Ibidem v. 388

Proximus ut viridante toro conſederat herbæ.

¶ Viridicans ſimile participium apud Tertullian. de Pudicit. cap. 20.

¶ Viridarium, idem quod *Viretum*, locus ſcil. herbis & plantis virentibus amœnus, apud Plinium lib. 18 cap. 2, & Suetonium Tiberio cap. 61 Luſtgarte. Scribitur & *Viridiaria*, ut lege 26 Dig. de inſtruct. & inſtrum. leg.

¶ Vitruvius *Viridia* vocat lib. 5. c. 9. itaque pro *Viridaria* apud Phædrum legendum eſt Fab. 36

Præambulante læta domino viridia.

Alter enim verſus haud conſtat. Et Seneca epiſt. 86 *Ciſterna ædificiis ac viridibus ſubdita.* Ac Plinius junior l. 5. epiſt. 6 *Ambulatio preſſis varieque tonſis viridibus incluſa.* D

¶ Viridis e, cui vigor ſuus adhuc ineſt, grünend / friſch / ut, *Viridis ætas*, Colum. præf. lib. 1. *Viridis juventa*, Virgil. 5. Æneid. verſ. 295. Huic opponitur *aridum marcidumque*, item *vetuſtum.* Comp. *Succus viridior*, in arboribus, Pallad. lib. 4. c. 10. Et, *viridiſſima pars corticis*, Columella lib. 4. cap. 22. Unde *Viridis* pro juvene ponitur. Seneca excerptis controverſiar. l. 4. Præfat. *Audivi illum & viridem, & poſtea jam ſenem.* Conf. Barth. ad lib. 6. Thebaid. Statii p. 422. 423. Sic *Viridia ligna & humida*, Cicero in Verrina 3. cap. 17. Plinius l. 7. Ep. 24 *Numidia Quadratilla deceſſit usque ad noviſſimam valetudinem viridis:* id eſt, firma & integris viribus. Vide ibi Buchnerum. ¶ 2. Sed *Viridis color, Virides ſmaragdi, Pratum viride*, grüne. Plinius l. 8. epiſt. 20 *Color cæruleo albidior, viridior*, Et, *Riparum veſtitus viridiſſimi*, Cic. de nat. Deor. l. 2. c. 30. *Campi & colles viridiſſimi* Cic. 5. in Verr. c. 18 Et, *viridiſſimo colore*, Vitruv. l. 7. c. ult.

¶ *Virides Dracones*, i. e. venenati, Stat. l. 2. Theb. v. 279.

A ¶ Perviridis, valde viridis, ſehr grün. Plinius lib. 6. cap. 22 *Mare colore perviridi.* Et Pomp. Mela lib. 2. cap. 5 *Campus minuta arundine gracilique perviridis.* Agit de Narbonenſi Gallia, circa Salſulas.

¶ Subviridis, aliquantum viridis. Plinius l. 25. c. 9 de obſcura herba quadam: *fruticoſa, foliis ſubviridibus, flore roſeo.* Idem l. 37 c. 10 *Balanitæ* [gemmæ] *duo genera habent, ſubvirides, & Corinthii æris ſimilitudine.*

¶ Semiviridis, halbgrün. Cyrilli Gloſſarium: *Semiviridis*, ἡμιθαλής, ἡμίχλωρος.

¶ Viridia, id eſt *viridaria*, vide paullo ante ſub *Viridarium.*

¶ Viriditas, vigor, & vis, quæ corporibus ineſt, quam ſenectus aufert. Cicero in Tuſcul. lib. 3. cap. 31 *Vis quædam ineſt, & viget, & habet viriditatem.* Et de Amicit. cap. 3 *Senectus aufert viriditatem.* ¶ 2. Viridis color, ut *Viriditas pratorum:* Cicer. de Senectute cap. 16. *Viriditas maris*, Plin. l. 37. c. 5.

¶ Viror, idem. Palladius Junio cap. 12. *Cui adhuc ſupereſt aliquid de virore.* Et Apulejus lib. 2. Florid. pag. 348 *pratorum virores.* Vopiſcus in Probo cap. 19 *Circus ad ſilvæ conſitus ſpeciem gratia novi viroris effronduit.* Et Fortunatus l. 3. de Vita Martini ſub fin.

Luminis ac varios ſpargens diadema virores.

B ¶ Vireo, vireonis, avicula, quæ & *Viridia* dicitur & Græcis χλωρίς, *chloris*, ein Grünling / Grünfinck / item, ein Hirſefinck / veſcitur enim milio. ¶ Sed, *chlorion* ſeu *chloreus avis* alia eſt, turturis magnitudine. Vide *Chlorion.* Neque acanthis ſeu ligurinus (ein Zeiſing) vireo eſt vel chloris, Geſnerus.

VIRGA, æ, à virore, ῥάβδος, eine Ruthe. Juvenal. Satyr. 7. verſ. 210

- - - *metuens virgæ jam grandis Achilles,*
Cantabat patriis in montibus.

Cicer. pro Rab. cap. 4 *Portia lex virgas ab omnium Civium Rom. corpore amovit; hic flagella retulit.* Et, *Cædere virgis usque ad necem*, Cicer. in Verr. 5. cap. 29. Et Ovid. 15. Metamorph. verſ. 474 *Volucres viſcata fallere virga.* Leimruthen. *Virga cenſoria*, obeliſcus eſt, nota ſc. negligentis & improbati verſus. *Verſus notare cenſoria virga*, Quintil. lib. 1. cap. 4.

¶ Virgula, diminutivum. Nepos Thraſybulo cap. 4 *Huic honoris corona a populo data eſt, facta duabus virgulis oleaginis.* Et Cicer. 1. off. cap. 44 *Omnia quæ ad victum cultumque pertinent, quaſi virgula divina, ut ajunt, ſuppeditari*, h. e. citra humanam operam divinitus quaſi & per miraculum. Vide Chil. *Virgula divina*, qua venæ metallicæ perquiruntur, die Wünſchelruthe / Agricol. Fit ex ſurculo bifido colurno, & in exploratione venarum auri argentive inclinat ſeſe eo, quo ſub terra venæ feruntur atque incedunt. C

¶ Virgatus, ut, *Sagula virgata*, h. e. diverſorum colorum, velut virgis variegata & diſtincta, ſtreiffigt / Virgil. Æneid. 8. v. 660. Sic *veſtes virgatas auro* pro lineis aureis diſtinctas Silius dixit l. 4. v. 15. Seneca Hercule Oeteo v. 145

- - - *Te fera Caſpia,*
Quæ virgata tibi præbuit ubera.

Subaudi, protulit, genuit. Vide Scal. Conject. p. 67. Salmaſium in Vopiſcum.

¶ Similiter *Virgulatus* a *Virgula* dicitur. Plin. l. 9. c. 33 de Concharum generibus: *Jam diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, &c.*

¶ Virgeus, ut, *Virgea viliſque ſupellex*, Hausgeräthe von Körben rc. Virg. 1. Georg. v. 165. Idem 7. Æneid. v. 463 *Flammam virgeam* dixit, ein Feuer von Reißholtz.

¶ Virgoſus, virgarum plenus, abundans. Palladius lib. 1. cap. 14 *virgoſus frutex.*

¶ Virgetum, locus virgis conſitus, Cic. de legib. l. 2. c. 8. Ruthen-Geſträuche.

¶ Virgultum, idem, ein Geſträuch. Virg. Eclog. 10. v. 7

Tenera attondent virgulta capellæ.

Et lib. 2. Georg. v. 328

D *Reſonant avibus virgulta canoris.*

VIRGILIUS, Poeta primi inter Latinos loci & auctoritatis, Mantuanus fuit, natus Idus Octobris Pompejo & Craſſo Coſſ. Adoleſcens literas diverſis in locis didicit, ut Mantuæ, Cremonæ, Neapoli. Romam venit occaſione amiſſorum in bello civili agrorum, quos ſolus ipſe, cum cæterorum inter milites fundi diſtributi eſſent, ab Auguſto recepit, adjutus patrocinio Mæcenatis & Pollionis, quibus cariſſimus fuit. Scripſit Bucolica Pollione ipſum hortante, atque emendavit triennio. Georgica abſolvit annis ſeptem, cum id ei argumentum propoſuiſſet Mæcenas. Æneida rogatus ab Auguſto ſcripſit quidem annis undecim, ſed inemendatam reliquit, ac moriens juſſit cremari, cui voluntati ejus Auguſtus reſtitit, Tuccæ & Varo emendatione commiſſa. Mortuus eſt Brunduſii X. Cal. Septembr. morbo ex ſolis æſtu contracto, in reditu ex Græcia cum Auguſto, anno ætatis ſuæ 52. Vide Virgilii vitam diverſe ab aliis atque aliis expoſitam. Quintil. lib. 10. c. 1 *Ut apud Græcos Homerus, ſic apud nos Virgilius auſpicatiſſimum dederit exordium, omnium ejus generis Poetarum, Græcorum noſtrorumque haud dubie proximus. Utar enim verbis iisdem,*

qua

quæ ex Afro Domitio juvenis accepi, qui mihi interroganti, quem Homero crederet maxime accedere, Secundus, inquit, est Virgilius, propior primo quam tertio. Et hercle, ut illi naturæ cœlesti atque divinæ cesserimus, ita curæ & diligentiæ vel ideo in hoc plus est, quod fuit ei magis elaborandum &c. Hujus sapientiam ac eruditionem ita admiratus est Severus Imperator, ut eum, sicut Lampridius prodidit, *Platonem Poetarum* appellaret, quo elogio Panætius antea Homerum condecoraverat. Proximus autem secundusque Homero respectu ingenii est: judicio atque prudentia admodum prior. Quare soli ei Scaliger censuit ponendas aras, qui multus fuit in observandis notandisque ejus virtutibus, quibus omnibus antecellit. Et est sane in ea re insigne ejus scitum, cum ait: Homerum instar habere mulieris aulicæ, quam nihil non audentem, nihil fere etiam dedecent: At Virgilium honestæ matronæ, qui nihil sibi non examinatum admittat.

¶ Virgilianus, Quintilianus lib. 1. cap. 3 *Habendum in animo semper Virgilianum illud:*

Adeo a teneris consuescere multum est.

VIRGINIA, L. Virginii Centurionis filia; quam stupro destinatam ab Appio Decemviro pater in medio foro occidere maluit, quam pati, ut in fœdam servitutem abduceretur. Qui mox adscitis militibus in societatem, aggressus Decemviros, superbam eorum dominationem oppressit. Lege Livium lib. 2. cap. 31. &c, Juvenal. Sat. 10. v. 294

- - - - cuperet Rutilæ Virginia gibbum

Accipere, atque suam (faciem, formam) *Rutilæ dare.*

VIRGO, a viridiore ætate, auctore Servio, dicta, quæ nondum est conjux. Cicer. de clar. orat. cap. 96 *Domi teneamus eloquentiam, tueamurque ut adultam virginem caste.* ¶ 2. Ponitur & pro ea aliquando, quæ peperit. Vide Taubm. ad Plauti Cistell. act. 3. sc. 3. *Virginem festinare,* quid sit, vide in *Festino.* ¶ 3. Ponitur & pro filia: sicut, *Puer, adolescens,* pro filio. Nepos Epaminonda cap. 3 *Nam cum aut civium suorum aliquis ab hostibus esset captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem, locari non posset* &c. Martialis lib. 3. Epigr. 58

Grandes proborum virgines colonorum,

id est, natæ. ¶ 4. A Patribus & virili sexui tribuitur, deque iis dicitur, qui expertes conjugii Venerisque sunt: Sic *Virginem maritum* dixit Chrysologus sermone CLXVIII. *Virginem puerum* Paullinus Epithal. in Julianum & Titiam, ut Lindebrogius notat: *Virginem discipulum,* Hieron. ad Eustoch S. Johannem intelligens. Idem Apologia pro libris adversus Jovianum: *Christus virgo, virgo Maria, utriusque sexus virginitatem dedicavere. Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes: episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium æternum pudici.* Adde Freinshem. ad Curt. 5, 1. num. 38. Phil Caroli lib. 1. Var. Lect. 1. Lotich. ad Petron. not. pag. 178. ¶ 5. Metaphorice notat res incorruptas: sic Firmicus *Terram virginem,* unde Adam creatus, nominat, quod nondum supra terram pluerat: Et Tertullianus de Jejuniis cap. 6. pr. *salivam virginem,* Nüchterner Speichel. Idem Apologia cap. 9 *Quidam securiores totam vim hujus erroris* [de incestu Christianorum] *virgine continentia depellunt, senes pueri.* Adde ibi Rigalt. not.

¶ Et *Virgo* aquæductus Romanus. Vide Statium lib. 1. Silv. 5. v. 26, & Frontinum de Aquæductibus.

¶ *Virginal,* Apulejus dixit naturam muliebrem, quæ & *fœminal* dicitur eidem, & aliis veterum. Prudentius in passione Agnetis v. 8 *Intactum ab omni crimine virginal.*

¶ Virginalis, *Virginalis habitus atque vestitus,* Cic. 6. in Verr. cap. 3. *Virginali verecundia homo,* Cic. pro Quintio cap. 11.

¶ Virginarius, adjectiv. aliud. Plaut. in Pers. act. 4. scen. 9. v. 14 *Scelesta fides est virginaria.*

¶ Virgineus, aliud, ut, *Pudor virgineus,* Tibull. lib. 1. eleg. 4. v. 74. *Rubor virgineus,* Virgil. 1. Georg. v. 430. Et, *Agmen virgineum,* Claudian. lib. 3. de laud. Stilic. v. 263. *Volucres virgineæ* apud Ovidium Metam. lib. 7. v. 4. dictæ Harpyiæ, quod ipsis *virginei vultus,* dicente Virgilio lib. 3. Æneid. v. 216. *Virgineum pectus* Ovid. lib. 7. Metam. v. 17.

¶ Virginitas, conditio & castitas virginalis, quæ *merito omnibus maritis acceptissima,* ut Apulejus Apolog. pag. 332 loquitur, & viduarum amori præferenda. Vide ipsum Apologia pag. 543 & lib. 5. de A. A. *novam nuptam interfectæ virginitatis curant.* Virginitatem præferunt nuptiis Patres tantum non omnes, quos vide allegatos apud Elmenh. not. ad Gennad. p. 165. Ovid. Epist. Her. 5. v. 140 *Ille meæ spolium virginitatis habet.*

¶ Virguncula, diminutivum, quo Petronius in Satyrico p. 66 usus est: & Juvenalis Satyr. 13. v. 40

- - - - tunc, cum virguncula Juno,

id est, nondum uxor Jovis.

¶ Devirginare, virginitatem eripere. Usus est idem Petronius pag. 70. & Hyginus fabula 23 de Medea. Hinc *ancilla devirginata* Lege ult. D. de officio præsidis. ¶ 2. *Devirginari* olim pueri dicebantur, cum ex ephebis excessere. Auctor Nonius in *Virgines,* ex Varrone.

¶ Devirginatio, primus concubitus, apud Scribon. Largum Composit. 18.

A VIRIAE, armillæ viriles, ut Isidorus interpretatur: sed mulieribus eædem attribuuntur a Tertulliano itemque Ambrosio: cujus verba lib. 1. de Abrahamo cap. 3 ista sunt: *Ideo accepit* (Rebecca) *inaures & virias, quas misit Abraham, tanquam meritorum suorum præmia. Fortasse audientes hæc, Filiæ, quæ ad gratiam Domini tenditis, & vos provocemini, ut habeatis inaures & virias, & dicatis: QVO MODO PROHIBES HAS EPISCOPE VT HABEAMVS, QVOD REBECCA ACCEPIT PRO MVNERE?*

¶ Etiam Ulpianus & Scævola inter ornamenta muliebria *Viriolas* recensent, Lege *argumento* § *muliebri.* Dig. *de aur. & arg. leg.* & L. ultima D. eodem. Vet. Gloss. *Viriola* χλανίον, ψίλιον; *Viriolæ,* περιχέρια, ψέλια. *Viriarum Celticarum* Plinius meminit lib. 33. cap. 3.

VIRIATUS Lusitanus *ex venatore latro: ex latrone subito dux & imperator, & si fortuna cessisset, Hispaniæ Romulus,* ut de eo Florus lib. 2. cap. 17. Acerrimus Romanorum hostis, quibus cum XIV annis belligeravit, non nisi fraude atque insidiis vincendus.

¶ Viriaticus, & Viriatinus, ut *Bellum Viriatinum,* apud Sueton. Galba cap. 3.

B VIRICULUM, legitur hoc nominis apud Plin. lib. 35. cap. 9 pro instrumento, ut videtur, sculpendi aut pingendi adhibito igne. Sic enim Plinius: *In encaustice pingendi, duo fuisse antiquitus genera constat, cera, & ebore cestro, id est, viriculo.* Est autem *Cestron* instrumentum, quo cavatur ebur.

¶ Confer huc quod de *Virica* (sic enim exemplaria vetustiora legunt) Gellius annotavit lib. 10. cap. 15.

VIRTUS, quam absque Diis nemo accepit, secundum dictum Simonidis, "Ἄνευ θεῶν ἀρετὴν οὔτις λάβεν; dicitur a *virilitate,* Varrone auctore, seu *viribus;* nam apud majores pro fortitudine tantum accipiebatur, ut vere Scaliger observat lib. 1. Poet. cap. 22. extr. Vide & supra in *Ars.* Sed cum ad corpus non refertur, est *habitus animi, rationi consentaneus,* ut Cicero de Invent. lib. 2. cap. 53 definit. *Nihil est virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius,* Idem lib. 9. famil. epist. 14. *Virtute præstare,* Idem pro Planc. cap. 25. *Eminere virtutibus,* Quintil. lib. 3. cap. 9. Et, *Omnia summa consecutus es virtute duce, comite fortuna.* Cic. lib. 10. fam. epist. 3. Ac Plaut. in Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 17 *Virtus præmium est optimum; Virtus omnibus rebus anteit profecto, &c. Virtus omnia in se habet, omnia adsunt bona, quem penes est virtus.* Seneca in Hercule Oeteo sub finem:

Nunquam Stygias fertur ad undas Inclyta virtus.

C Ovid. 2. de Ponto eleg. 3. v. 35

Judice me, mercede caret, per seque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.

¶ 2. *Virtus* fortitudinem etiam seu robur significat, quod & supra notabamus atque in armis spectatur præcipue, unde *Virtutem* eandem cum *Bellona* bellorum Dea faciebant, de quo Lactantius lib 1. cap. 21. qua significatione a *Viro* dictam Cicero docet Tuscul. 2. cap. 18 *Appellata est,* inquit, *a viro virtus: Viri enim propria maxime est fortitudo.* Eam ob caussam in nummis veteribus armatæ virginis habitu repræsentatur, succinctis vestibus. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 8 *Imperatoris virtutem noveram & vim militum &c.* Die Mannhafftigkeit. ¶ 3. Sed *in sensibus est sua cuique virtus,* id est, vis, Cicero lib. 5. de Fin. cap. 12. ¶ 4. *Virtus Herculis, Virtus Catonis,* pro ipso Hercule, Catone, usitata Poetis periphrasis est. Vet. Gloss. *Virtus,* ἀρετή, ἀνδρία, δύναμις, ἰσχύς.

VIRUS, indeclinabile Grammatici statuunt, Genitivus tamen, & Ablativus apud veteres reperiuntur. Lucretius lib. 2. v. 475

Linquit enim supera tetri primordia viri.

Idem eod. libro v. 811

Quam minime ut possit mistos in corpore adores,
Concoctosque, suo contactos perdere viro.

D Gratius Cyneget. v. 415

Tunc & odorato medicata bitumina viro Imponas.

Ubi vide Barth. v. 143. Est autem *Virus* odor teter & venenum, βρῶμος, gifftiger Gestanck / ut, *Virus alarum,* apud Plin. lib. 35. cap. 15. schweißiger Gestanck untern Achseln. Et Columella lib. 1. cap. 5 *Paludem ædificiis vicinam esse non oportet, quia caloribus noxium virus eructat.* Sic, *Virus mortiferum,* Cic. in Arato. ¶ 2. Idem de amicit. cap. 23 *Acerbitatis virus apud aliquem evomere,* eleganti dixit metaphora. ¶ Est revera vocabulum μέσον, sicut pharmacum, & tam in bonam, quam in malam partem accipitur: quod & Virgilius libr. 1. Georg. v. 129 innuit:

Ille malum virus serpentibus addidit atris.

Malum enim ideo dixit, quia & bonum est. Sane pro medicamento posuit Statius lib. 1. Silv. 4. v. 104

- - - - jungam ipse manus atque omne benigni
Virus, odoriferis Arabum quod doctus in oris,
Aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsi.

Sic *Virosa castorea* apud eundem Virg. 1. Georg. v. 58 *medicamentosa* exponunt. *Ponti virus,* pro sale marino, Manilius dixit lib. 5. v. 673. Nempe *Virus* & quilibet ἰχώρ est. Vetus Gloss.

Virus, ἰὸς ἐχίδνης καὶ ζώων ἀλόγων, καὶ ἰχώρ. Tertullianus de anima cap. 13 *Quid aliud limus quam liquor opimus? Inde erit genitale virus, ex adflatu Dei anima. Quid aliud afflatus Dei, quam vapor spiritus? Inde erit quod per vices illud efflamus.* VIRVS sperma, sive genitale hominis semen appellat. Vide & supra *Venenum*. Adde Barth. ad Statii Silvas d. l. pag. 128. A

¶ Virulentus, um, qua tamen voce nusquam Cicero usus legitur. Gellius lib. 16. cap. 11 *serpentes* dixit *virulentos*. Et *odium virulentum* dicimus, ein gifftiger Haß.

¶ Virosus, ut, *Virosa castorea*, Georg. 1. v. 58. apud Virg. hoc est, medicamentosa, de quo supra. *Virosa eluvies*, apud Gratium Cyneget v. 355.

¶ Viriosus videtur aliquando idem. Apulejus lib. 7. p. 196 *Spinæ punctu venenato viriosæ*, quod Elmenhorstius in Indice *exitialis*, *venenatus* interpretatur. Sed Pricæus ibi *virosæ*. Alias notiones tam *virosi* quam *viriosi*, vide in *Vir* & *Vis*, sive *Vires*.

VIS, vim, vi, vires, a Græco ἴς præposito digamma Æolico &c. efficacia, potestas, violentia, Krafft / Stärcke / Gewalt / Nachdruck. Sallust. princ. Catil. *Nostra vis omnis in animo & corpore sita est*, Virgil. Æneid. lib. 1. v. 529

Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.

Muth und Stärcke. Sed, *Vis & natura alicujus rei*, Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 44. Idem de amicit. cap. 4 *Vis amicitiæ est in animorum consensione.* Et, *Vis ingenii*, ibidem cap. 38. Plinius lib. 4. Epist. 7 *Sæpe tibi dico, inesse vim Regulo: mirum est, quam efficiat, in quod incubuit.* Et paullo post: *Hanc ille vim (sive quo alio nomine vocanda est intentio, quicquid velis obtinendi) si ad potiora vertisset, quantum boni efficere potuisset?* Et Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 57 *Ni vis boni in ipsa inesset forma &c.* Cicer. pro Mil. cap. 23 *Magna vis est conscientiæ judices*, das Gewissen vermag viel. *Occulta, tacita vis*, Quintil. lib. 3. cap. 5. heimliche Krafft. Et Cic. pro Cæl. cap. 24 *Vir integerrima ætate, maximis viribus.* Idem, *Dare vim* vel *vires*, *Adhibere vires*, *adhibere vim*, dixit. Ad Attic. lib. 4. epist. 2 de oratione pro domo sua: *Profecto dolor & magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit.* Et in Catilin. 1. cap. 8. pr. *Hæc si tecum patria loquatur, nonne impetrare debeat, etiamsi vim adhibere non possit?* Sic, *Suggerere vim occultam*, Quintil. lib. 1. cap. 10. Et, *Pulchritudine & viribus aliquem excellere*, Cicer. in offic. lib 3. cap. 5. *Omnibus viribus aliquid sustinere*, Idem 5. famil. epist. 5. Et *Metiri atque diligenter æstimare suas vires*, Quintil. lib. 6. cap. 1, sein Vermögen prüfen. *Præsentes ad nocendum habere vires*, Hirtius Ciceroni sub lib. 15. ad Attic. epist. 6. mächtig genug seyn einem zu schaden. *Vim facere*, Gewalt thun. Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 2 *Si quæ vis esset facta.* Et, *Imperium vi quod fit*, Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. v. 42. *Vim & manus alicui inferre*, Cicer. 1. in Catilin. cap. 8. gewaltsame Hand anlegen / i. e comprehendere aliquem. Sic Nepos 4, 4. 3 *Neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset.* Sed, *Vim adferre*, de cæde apud eundem Dion. cap. 10. Et, *Defendere vim vi*, Cic. pro Mil. cap. 4. *Frangere vim alicujus*, Quintil. lib. 1. cap. 7. *Infracta ad prœlia vires*, Virgil. 9. Æneid. v. 499. *Agere pro viribus*, nach Vermögen / Cicer. de Senect. cap. 9. *Cum me deficere vires cœpissent*, Idem 1. de Orat. cap. 45. *Defici viribus*, pro destitui, kraftloß / matt werden / Quintil. prooem. lib. 4. ¶ 2. Sed *Maxima vis auri atque argenti*, id est, copia, Cicero pro lege Manil. cap. 9. *Vis frumenti ingens*, Livius lib 29. cap. 36. Vorrath von Getreyd. *Ingens vis hominum*, Idem lib. 8. cap. 28. grosser Hauffe. *Vis lacrymarum*, Cic. Somn. Sc. cap. 3. Horat. 3. Carm. Ode 4. v. 65 B C

Vis consili expers mole ruit sua,
Vim temperatam dii quoque provehunt
In majus: iidem odere vires,
Omne nefas animo moventes.

Vim negotii, Plautus Pœn. act. 1. scen. 2. *Vim fumi* pro magno & copioso fumo, Apul. dixit Apolog. Et Plautus Græca voce usus dixit *dynamin olivi*, Pseud. actu 1. sc. 2. Quanquam autem nonnulli in hoc vocabulo Nominativum, Accusativum, & Ablativum agnoscant, (nec diffitendum est, hos frequentari apud auctores) Charisius tamen lib. 1. Instit. per omnes casus in singulari declinat: in plurali *vires* tantum agnoscit, & inde *Virium*, *Viribus* &c. Priscianus vero non Genitivum singularem modo *Vis* agnoscit; sed in plurali etiam *has vis* dixisse veteres observat. Nam lib. 6 ait: *Excipitur & HAEC VIS, HUIUS VIS: cujus plurale similiter VIS, tam Lucretius, quam Sallustius protulerunt. Lucretius in II.* Sed quam multarum rerum vis possidet in se, Atque potestates. *Sallustius in III. Histor.* Male jam assuetum ad omnes vis controversiarum. Genitivus *hujus vis* reperitur & cultissimo dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ, cap. 26 de Cassio Severo: *Quanquam*, inquit, *in magna parte librorum suorum plus vis habeat, quam sanguinis.* Et Lege 1 Dig. quod metus caussa, *Vis fiebat mentio*, secundo casu. D

¶ Viriculæ. Apul. lib. 11 *Nam & viriculas patrimonii peregrinationis attriverant impensæ.*

¶ Viriosus hinc a quibusdam formatur, id est, viribus validus, robustus. Tertullianus adv. Valentin. cap. 16 *Vitia usu viriosa.* Vetus Gloss. Cyr. *Viriosus*, δυναμικός. Hinc

¶ Viriosius, adverb. comparativ. apud eundem Tertullian. de Anima cap. 19. quod exponunt *fortius*, *validius*. Verba sunt: *Ultro ambibit, & quidem viriosius de suo ingenio.* ¶ Sed *viriosa*, pro viri appetens, vide in *Vir*.

¶ Violentus, a, um, qui vim facit, gewaltsam. ut, *Impetus alicujus furentes & violenti*, Cicer. de Arusp. resp. cap. 22. *Mors violenta*, Tibull. lib. 4 eleg. 1. vers. 73. *Venti violenti*, Lucret. lib. 5. v. 1225. Comp. *Multo violentior Appio, quam Fabio fuit*, Livius lib. 2. cap. 59. Et Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 60 *Quas res violentissimas natura genuit, earum moderationem nos soli habemus.* ¶ 2. *Violenti* autem dicuntur iracundi, sævi, intractabiles homines, qui nihil indulgere, nihil ferre ac tolerare possunt, & nihil moderate ac tranquille aut dicunt aut faciunt. Die leicht aufffahren / sich nicht halten können. Terent. Eunuch. act. 5 sc. 5. v. 12 *Ille ubi rescivit factum frater violentissimus*, &c. Plautus Truculento act. 2. sc. 1 v. 39

Sed est huic unus servus violentissimus:

Loquitur de Stratilace Servo: cujus violentias & ex act. 2. sc. 2 perspicere potes. Et apud Livium lib. 34. cap. 32 *Violentissimus tyrannus.* Vet. Gloss. *Violentus*, Βίαιος, σφοδρός.

¶ Dicitur & *violens*. Horat. lib. 3. od. ult. *qua violens obstrepit Aufidus.* Idem lib. 1. Epist. 10. v. 37

Sed postquam victor violens discessit ab hoste.

Persius Sat. 5. v. 171 *Nunc ferus & violens.*

¶ Inde fortasse an *violente* adverbium ultima correpta apud Senecam Medea v. 605. ut a repens, repente.

Rumpe nec sancti violente mundi
Fœdera sacra.

¶ Violentia, Gewalt / Geschwindigkeit. *Opprimi impetu violentiæ*, Declam. antequam iret exulatum. Plinius lib. 2. cap. 47 *In Narbonensi pr vincia clarissimus ventorum est Circius, nec ullo violentia inferior.* Et Apulejus lib. 1. Metamorph. *Cunctos tanta cantionum violentiâ clausit*, id est, magicis carminibus. Vide ibi Pricæum p 27.

¶ Violenter, mit Gewalt / ut, *Invadere aliquid violenter*, Columell. lib. 7. cap 12. *Violenter agere consulatum*, Plin lib 3. ep. 9. Et, *Egit violentius*, Sueton. Tito cap. 6. *Imber violentius fusus*, Curt. lib. 8. cap. 14. n. 4 *Rivalem violentissime persequi*, Columell. lib. 7. cap. 3. Et Lactantius lib. 5. cap. 21 *Exercent sævitiam, quam violentissime possunt.* Sed apud Terent. Phorm. act. 5. sc. 1. v. 4 *violenter tolerare*, est ægre, invitò.

¶ Violo, violare, quod videtur etiam a *Vi* esse, vide supra suo loco.

¶ A viribus & *virescere*, id est, vires recuperare, sumere, Furius, vetus Poeta, fecit:

Increscunt animi, virescit vulnere virtus.

Vide Gell. lib. 18 cap. 11. & Barth. ad lib. 5. Theb. Statii v. 654. pag. 304.

VISCVM, ἰξός, frutex in arboribus alienis nascens & vivens: Satum nullo modo nascitur, nec nisi per alvum avium redditur, maxime palumbis & turdi. Hæc est natura, ut nisi naturatum in ventre avium non proveniat, ut Plinius lib. 16. cap. ult. scripsit. Ubi plura de *Visco* vide. Nam & ibi rationem glutini inde conficiendi describit. Hinc nescio quis dixit: *Turdus ipse malum sibi cacat* Sic, *Viscum quernum*, Eichen Mistel / nascitur enim in quercubus, prunis, pyris, malis. Virg. 6. Æneid v. 205

Quale solet silvis brumali tempore viscum
Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos.

¶ Viscus, i, glutinum aucupum, Vogel-Leim / quod quomodo conficiatur, Plin. lib. 16 cap. 64 docet. Varro lib 3. de re rustic. cap. 8 *accipitres ita accipiuntur, cum se obleverint visco.* Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 57 *In visco inhærescere.* Et Valer. Flacc. lib. 6. v. 263 *Sequaci visco correpta avis.* Plaut. in Bacchid. act. 1. sc. 1. v. 16. *Viscus merus vestra est blanditia.*

¶ Viscatus, ut, *Virga viscata*, Vide *Virga*. Ovidius lib. 1. de arte am. v. 391 *Non avis utiliter viscatus effugit alis:* *Munera viscata* eadem dicuntur, quæ & *hamata*, quibus plura aut majora sc. attrahantur, quam dantur, Plin. lib. 9 epist. 30. *Viscata beneficia* similiter dixit Seneca epist. 8.

¶ Viscidus, klebricht wie Leim. *Viscidum acetum*, Theodorus Priscianus lib. 1 cap. 2.

¶ Viscosus, idem. Gloss. Vet. *Viscosus*, φλοιώδης.

¶ Viscarius, auceps. Gloss Cyrilli: *Viscarius*, ἰξευτής.

VISCVS, ĕris, viscera, quod solum in usu Sosipater & Diomedes Grammatici volunt, & singulari carere ajunt: quod & Phocas tradit, excepto ablativo *viscere*, quod apud Ovidium legitur: Charisius vero & Genitivum *Visceris* admittit, & recte, etiam Nominativo Lucilium usum, qui *Viscus aprimum* pro aprugno dixerit, observat: & ita Lucretius lib. 1. v. 837

Visceribus viscus gigni sanguenque creari.

Sueton. in Vitellio cap. 13 *Viscus & farra*, in casu quarto. Prudent. Romano 499 *Secatur viscus.* Arnob. lib. 7 *Si aliquod viscus aris fuerit traditum*, &c. Servius ad illud Virgilii 3. Æneid. v. 622 *Visceribus miserorum & sanguine vescitur atro.*

VISCERA,

VISCERA, inquit, *proprie carnes sunt.* Ac sane ea notione *Viscera* non modo Virgilius citato loco; sed & alii dixerunt: ut Suetonius, Prudentius, Arnobius productis paullo antea locis: Itaque Ovidius 15. Metam. v. 365

- - - - *de putri viscere passim*
Florilegæ nascuntur apes.

Virgil. 1. Æneid. v. 211

Tergora diripiunt costis & viscera nudant.

Et lib. 6. v. 253

Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Ego vero putaverim *viscera* prima & propria notione, ut interiores corporis partes, quæ & *vitalia* appellantur, ut sunt, *Cor, pulmo, jecur, ventriculus*, &c. secundaria autem *carnes* ita vocari, quæ a sanguine & visceribus sunt, quod & Lucretius indicat supra laudato loco. Vet. Gloss. *Viscera* ἔγκατα: ἔγκατα autem *Intestina interanea, exta* aliæ Glossæ interpretantur. Sed EXTA, in victimis dicebantur hæ partes: de quo suo loco. Nec diversus a nobis ipse Servius est, cum ad 1. Æneid. v. 215 ita scribit: VISCERA *non tantum intestina dicimus*, sed *quicquid sub corio est.* Namque cum intestina haud tantum *viscera* appellari perhibet, primario quidem ac receptissime, atque sic proprie velut, intestina; cæterum in universum non raro carnes, & quicquid sub corio est, sic appellari significat. Quem geminum vocis usum non modo Lucretius allegato superius loco, cum ait:

- - - *de pauxillis atque minutis*
Visceribus, viscus gigni:

(Nam cum *visceribus* dicit, jecur significat maxime, cum *Viscus* carnem intelligit) sed & Ovidius expressit 15. Metamorph. v. 88. cum ex Pythagoræ persona in κρεωφαγίαν invehitur,

Heu quantum, inquit, *scelus est in viscera viscera condi,*
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus.

Cum ait IN VISCERA, ventriculum, receptaculum ciborum; cum VISCERA CONDI, carnes designat, quæ devorantur. Hinc *interiora* & *exteriora* viscera apud B. Ambrosium legimus lib. 4. Epist. 29. quæ ad Horontiam est. Macrobius quoque INTRINSECUS VISCERA ad differentiam eorum, quæ EXTRINSECUS sunt, lib. 1. Saturn. cap. 12 INTERNA VISCERA appellat. VISCERA itaque partes seu membra sunt, tam INTRA HOMINEM, quam IN APERTO, ut vocat; recensetque ordine idem Macrobius lib. 1. in Somn. Scipionis cap. 6. circa finem. Solinus cap. 19. *Auctor est,* inquit, *Xenophon Lampsacenus, esse & Phannesiorum incolas, quorum aures adeo in effusam magnitudinem dilatentur, ut viscerum reliqua illis contegant, nec amiculum ullum sit, quam, ut membra membranis aurium vestiant.* VISCERUM RELIQUA, id est, reliquas externi corporis partes seu membra. Unde & VISCERATIM *membratim* est, de quo infra. Prudentius Romano v. 896

Jam nunc secandi doctus adsit artifex,
Qui cuncta norit viscerum confinia,
Vel nexa nervis dissparare vincula.

VISCERUM CONFINIA, id est, membrorum, ut paullo ante v. 880 idem dixerat: *Quot membra gestat, tot modis pereat volo.* Cic. 4. Tuscul. cap. 11 *Permanat in venas, & inhæret in visceribus id malum.* Et in Catil. 1. cap. 13 *Periculum inclusum in venis atque in visceribus alicujus.* Ovid. 1. Metamorph. v. 138

- - - *Sed itum est in viscera terræ,*
Quasque recondiderat, &c. *Effodiuntur opes.*

¶ Pro *liberis* accipitur. Apul. lib. 8. *Jam contra sua sæviens viscera uxor* &c. infantulum intelligit. Sic Hieronymus ad cap. 17. proverb. *Contra sua viscera certamen agebant.* Artemidorus lib. 5. Τὰ σπλάγχνα τὸν παῖδα σημαίνουσιν. οὕτω γὰρ καὶ τὸν παῖδα καλεῖν ἔθος ἐστί. Hæc Pricæus pag. 452. Notis ad Apul. Conf. Barth. ad Statii Silvar. pag. 501. & ad lib. 7. Theb. pag. 630. itemque Adversf. lib. 149. cap. 11.

¶ Viscerare, capere, in partes secare animantum corpora: inde

¶ Visceratio est, cum partes seu ossa carnium cum pane distribuerentur, ex quo in Glossis Veteribus *Visceratio* ἀρτόκρεας: in aliis διανομὴ κρέως interpretatur. Fierique hæc distributio, sive διανομὴ, non modo in funerum aut sacrorum solennibus; sed alias etiam privatim solebat, captandis conciliandisque studiis plebis. Nam & Suetonius, cum de largitionibus Cæsaris, quibus suam facere studuit plebem, exponit, *Viscerationem* quoque commemorat vita ejus cap. 38. Livius lib. 8. cap. 22. *Populo visceratio data à M. Flavio in funere matris.* Vide eundem & lib. 39. cap. 46. & lib. 41 extremo. Cic. lib. 2. off. cap. 16. *Prodigi epulis & viscerationibus, & gladiatorum muneribus; ludorum venationumque apparatu pecunias profundunt.* Tertullianus lib. 3. adv. Marc. cap. 7. extr. ad sacram rem eleganter transfert. *Dominicæ*, inquit, *gratiæ quasi visceratione quadam fruerentur, jejunantibus cæteris à salute.*

¶ Eviscerare, Virgilius 11. Æneid. v. 723 de accipitre & capta ab eo columba loquens:

Comprensamque tenet pedibusque eviscerat uncis.

Ubi Servius: *Ne vulgari*, inquit, *verbo & Græco uteretur, ducens EXENTERAT, ait, PEDIBUSQUE EVISCERAT. Ergo EVISCERARE, est intestina eximere*, ausweiden. Nec aliter hoc verbum eruditissimus Fabricius illo Prudentii loco in agone Romani Martyris v. 108 interpretatus est, cùm Poeta ait:

Incensus hic Asclepiades jusserat,
Evisceradum corpus eculeo eminus
Pendere, & uncis ungulisque crescere.

Ego verò & apud Virgilium & apud Prudentium *eviscerare*, non tam *exenterare*, sive intestina eximere, quam corpus ipsum discerpere & dilaniare in frusta, vel excarnificare interpretor, quod zerfleischen dicimus. Quemadmodum & *eviscerata corpora*, pro discerptis, & in cibum dilaniatis Quintilianus dixit declam. 12. circa finem. Non dissimiliter *evisceratam formam* Apulejus Apol. pag. 511 dixit, unde caro omnis defluxerit, da nichts als Haut und Knochen: *Tertium mendacium*, inquit, *vestrum fuit, macilentam, vel omnino evisceratam formam dici cadaveris fabricatam, prorsus horribilem, & larvalem.* Ad hanc eviscerationem autem sive dilaniationem corporum pertinent unci quoque ac ungulæ, quorum in ultimo versu Prudentii mentio fit. Erant enim instrumenta ferrea, quibus martyrum suspensa in eculeo, sive stipite ligneo, corpora lacerabantur carpebanturque. Cave autem, ut in sexto casu accipias, quasi ab uncis ungulisque corpora creverint, quæ decrescebant per ea potius exsectis detractisque partibus. Solebant martyrum pedibus, cum alligati ad patibula penderent, adstringi pondera; quorum gravitate corpus extenderetur juxta & redderetur immobile. Sub hoc respectu *crescere corpus*, Prudentius dixit. Deinde admovebantur carnifices, qui uncos ungulasque impingerent, & lacerarent carnes & caperent. Quo crudeli officio eò defungi melius poterant, quo minus moveri impactione instrumentorum sævitiæ suæ poterat corpus, gravitate ponderum tractum deorsum & quasi defixum: *uncis* igitur *ungulisque* in casu tertio dixit: & illis *crescere* sive extendi corpus, quod ideo fiebat, ut uncos ungulasque reciperet. Sic *omnia crescere morti* Seneca Hercule Furente v. 869 ait: quod omnia ideò nascantur & fiant, ut mortem recipiant, sive obeant:

- - - - *tibi*, inquit, *crescit omne,*
Et quod occasus videt & quod ortus:
Parce venturis; tibi, Mors, paramur.

¶ Evisceratus. ut *Corpora eviscerata*, vide supra ex Quintiliano. Ausgeweidet. *Unio evisceratus*, ausgemachte Perle. Solinus cap. 53 [al. 66] de Taprobrana: *In aqua mollis est unio: duratur evisceratus.*

VISIO, visire, veisten / Vist lassen. Flatum ventris emittere, sed sine sono. Vide Scaliger. ad Catull. pag. 49.

¶ Visio, visium, ein Vist.

VISONTIUM, Hispaniæ urbs Ptolemæo, vulgò *Viseo.* ¶ Et alia Pannoniæ, apud eund.

VISTŬLA, Pomponius Mela *Visulam* vocat, legas & *Jussulam*, *Justillam* & *Istulam*, pro eodem flumine Sarmatiæ, quod in Carpathiis ortum, qua in Jazyges & Marcomannos Polonia imminet, in Codanum egreditur non uno ostio, & amplissimo, antequam Dantiscum attingat, alveo, die Wixel/ so durch Polen fleust/ und ins Meer kommt bey Danzig/ Vadian. in Melam.

VISULA, æ, vitis quoddam genus est, brevi materia, & foliis latis. Columell. lib. 3. cap. 2.

VISURGIS, mascul. inter clarissimos Germaniæ fluvios. Die Weser. Qua fontibus suis in Hassiæ finibus propior est, *Vierra* dicitur, die Werre.

Vita vide *Vivo.*

VĪTELLUS, pars interior ovi, colore croceo, dicta quod ex eo vivat pullus, der Eyerdotter. Martial. lib. 13. epigr. 40

Candida si croceos circumfluit unda vitellos.

Horat. lib. 2. Serm. Sat. 4. v. 14

Namque marem cohibent callosa vitellum.

VITEX, frutex, qui & *Agnus, agnus castus*, & *Salix amerina* dicitur, Baccho sacra est, keusch Lamm/ Matthiolus.

VITILIGO, inis, a vitio. *Vitiligines* maculæ sunt in humano corpore diversi coloris, vitium cutis ex malo corporis habitu, quemadmodum Dioscorides inquit, Flecke. Cels. lib. 5 sub fin. *Vitiligo quamvis per se nullum periculum affert, tamen fœda est, & ex malo fit corporis habitu.* Apul. Apol. *Ea namque tabes, si foras corporis prospiravit, majore dedecore quam noxa diffunditur: Corporis enim primorem cutem vitiligine insignit.* Seneca 3. Quæst. Natur. 25 *Creditum est quasdam aquas scabiem afferre corporibus, quasdam vitiliginem & fœdam ex albo varietatem.* Arnob. lib. 1. *Fœdæ vitiligines ejus jussioni obtemperabant pulsæ statim.* Vet. Gloss. *Vitiligo*, ἀλφὸς, ἀλωπεκία.

VITĬLIS, e, lentum, quod flecti potest, was sich lencken / binden und beugen läßt / ut, *Vitiles vagina cucurbitæ*, apud Plin. lib. 19. cap. 5. item, *Vitilia navigia corio circumsuta*, apud eundem lib. 4. cap. 16.

VITILITIGARE, calumniari, &c.

¶ Vitilitigator, obtrectator, calumniator. Plinius in operis sui Præfat. utroque usus est, *Securi etiam*, inquit, *contra vitilitigatores, quos Cato eleganter ex vitiis & litigatoribus composuit*, Lästermäuler. Ibidem: *Scio ego, quæ scripta sunt, hæc si palam proferantur, multos fore, qui vitilitigent.* ¶ Viti-

¶ Vitimagistratus, ita Mariani & Cinnani, vitio, & per vim magistratus creati, dicuntur Sallustio 3. Histor. si recta est Palmerii emendatio ibidem.

VITIS, a *vieo*, id est, ligo, flecto, ἄμπελος, ein Weinstock. *Propagatio vitium*, Cic. de Senect. cap. 15. *putatio vitium*, Idem 1. de Orat. cap. 58. Et, *Applicare vites arboribus*, Quintil. lib. 1. cap. 2. die Weinreben an Bäume leiten. *Ulmis adjungere vites*, Virgilius 1. Georg. pr. *Vitis* partes sunt, *Sarmenta*, das Holtz. *Palmites*, quorum alii *pampinarii*, primo scilicet anno provenientes sine fructu, alii *fructuarii* sunt, Reben/die da tragen. *Palmites annui*, Jahrgewächs. *Palmites novelli*, Rebenschößlein. *Flagellum* vitis major, ein Bögel. *Palma major*, vitis ex qua uva nascitur. *Capreoli*, *Pampini*, Rebenblätter. *Propagines*, vitis vetulæ suppressæ per inflexos arcus, ut ex una plures emergant, *Gemmæ*, ὀφθαλμοί, die Augen. *Lacrymæ*, Thränen. Vitem ordine positam στιχάδα; temere & confuse σποράδα dictam Taubman. ad Virgil. pag. 12 notat. ¶ 2. Denotat gestamen Centurionis, ein Regimentsstab. Martialis lib. 10. epigr. 26

Vare Parætonias Latia modo vite per urbes
Nobilis, & centum dux memorande viris.

Et Juvenalis Satyra 14. v. 193

- - - - *aut vitem posce libello*,

Ubi vetus Scholiastes: *Vitis insigne Centurionum est, a Libero patre inventum, qui primus triumphavit & inventor vitis est.* Lucanus lib. 6. v. 146

Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.

Et Silius lib. 12. v. 393 de Ennio duce:

- - - - *Latiæque superbum*
Vitis adornabat dextra decus.

Vide & Plin. lib. 14. cap. 1. extr.

¶ Viticula, æ, diminutivum, Cicer. de nat. Deor. lib. 3. cap. 35 *Minora dii negligunt, neque agellos singulorum, nec viticulas persequuntur.*

¶ Viticulum, capreolus, flagellum, & claviculus, quo quidquid attingit, annectitur. Plin. 24. cap. 11.

¶ Vitiarium, vitium seminarium, ein Weingarten. Columell. lib. 3. cap. 5. *Vitiarium neque jejuna terra, neque uliginosa faciendum est.*

¶ Viteus, Virg. 3. Georg. v. 380 *pocula vitea* pro vino dixit. *Coliculus viteus intortus, ut cincinnus*, i. e. capreolus. Varro lib. 1. cap. 31.

¶ Viticŏla, cultor vinearum. Silius lib. 6. v. 193

Viticolæ nomen pervulgatura Falerni.

¶ Viticŏmus, pampineum sertum gestans. Avienus in Arateis v. 70 *Et cum viticomo crinem tondere Lyæo.*

Unde ad arbores transfertur, quorum ramis vites suspenduntur. Sic *viticoma ulmus* apud Sidonium est Carm. 2. v. 328.

¶ Vitifer, ut, *Regio Vitifera*, apud Plinium lib. 6. cap. 16. *colles vitiferi*, Idem lib. 3. cap. 5. *Vienna vitifera*, apud Martial. epigr. 107. *Montis vitiferi vertex*, Silius lib. 4. v. 349.

¶ Vitigĕnus, ut, *liquor vitigenus*, apud Lucret. l. 5. v. 15. hoc est, vinum, das von Weinreben kommt.

¶ Vitigineus, ut, *Folia vitiginea*, *surculi vitiginei*, apud Columell. lib. 12. cap. 3.

¶ Vitineus, adject. aliud apud Florum lib. 3. cap. 20. *Vitineis*, inquit, *vinculis delapsi.* Sed in aliis libris *vitigineis* legitur. Cæterum vitibus ad vincla etiam usos fuisse, Barthius annotat ad Claud. paneg. de 4. Conf. Honorii v. 609.

¶ Vitisător, epitheton Saturni. Virg. 7. Æneid. v. 179

Vitisator curvam servans sub imagine falcem.

¶ Vinea, vinetum, vide in *Vinum* suo loco.

VĬTIUM, a vitando dictum, quod per se ipsum vituperabile est, κακία, (hanc enim *vitium* malle se appellare, quam *malitiam* in finibus suis dixit Cicero) pravitas, deformitas, ein Laster / ein Mangel / ein Ubelstand / Gebrech. Thrasea dicere solebat: *Qui vitia odit, homines odit*, ut Plinius refert lib. 8. Epist. 22. Vide ibi Buchner. Potius tamen est, a *vi* dictum putare. Nam omne vitium cum impetu ingruit, & recto ac sano vim affert, illudque corrumpit ac violat. Unde *violare* & *vitiare* sæpe Synonyma. Sic *vitiare & violare virginem* idem est. Sunt igitur corporis, animi & rerum vitia. Quamvis itaque *morbus* & *vitium* cognata sint; differunt tamen: Nam *morbus*, temporalis corporis imbecillitas est; *Vitium* perpetuum corporis impedimentum, ut Nonius & JCti distinguunt. Cicero 4. Tuscul. cap. 13 MORBUM *appellant totius corporis corruptionem, ÆGROTATIONEM morbum cum imbecillitate; VITIUM cum partes corporis inter se dissident.* Sic *febri*, *hydrope laborare*, morbus est: *Valgum aut balbum esse*, vitium. Et itaque *equus mordax & calcitro* non tam *morbosus* quam *vitiosus est*, das Mangel hat. *Vitia corporis fuco occulunt*, Plautus Mostell. act. 1. sc. 3. v. 118. Sic, *Oris & linguæ vitia*, Quintil. lib. 1. c. 4. Claudianus lib. 2. de laud. Stil. v. 161

Vitium rebus solenne secundis: superbia, est.

Cicer. in 4. Acad. cap. 16 *Huc si perveneris, meum vitium fuerit*, hoc est, culpa. *In vitio esse*, Idem 1. off. cap. 7 *Qui non defendit, nec obsistit, si potest, injuriæ, tam est in vitio, quam si parentes*, &c. *deserat.* Et, *In vitium delabi*, id est, vituperationem, Idem de orat. lib. 2. cap. 60, in Schande gerathen. *Laborare vitio*, Quintil. lib. 3. cap. 11. *Vitia in aliquo deprehendere*, Idem lib. eodem cap. 8. *Vitiis imbuere aliquem*, Idem lib. 1. cap. 1. Et, *Vitia aperte coarguere*, Idem lib. 2. cap. 6. *Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus est dicere*, Declamat. in Sallustium, circa finem. *Vitia excusare*, Quintil. 1. cap. 5. *eluere*, Idem lib. 2. cap. 3. Sed, *Vitio dare*, *vertere*, für Laster auslegen/ut, *Dare summam laudem vitio*, Cicero pro Rosc. cap. 16. extr. Vet. Gloss. *Vitium furi dico*, καταγινώσκω τοῦ κλέπτου. *Vertere vitio*, Cicero 7 famil. epist. 6. Horat. Serm. lib. 1. Satyr. 3. v. 43

At pater ut gnati, sic nos debemus amici.
Si quod sit vitium non fastidire, &c.
Hæc res & jungit, & junctos servat amicos.

Et ibidem v. 68

Nam vitiis nemo sine nascitur, optimus ille est,
Qui minimis urgetur.

Cicer. ad Att. lib. 2. epist. 17 *Bellum est sua vitia nosse.* Seneca lib. 2. de ira cap. 28 *Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt.* Tacit lib. 4. Histor. cap. 74 *Vitia erunt, donec homines.* Seneca lib. 4. de benef. cap. 27 *Omnia in omnibus vitia sunt, sed non in omnibus exstant.* ¶ 2. *Vitio* est etiam, *contra auspicia.* Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 16 *vitio navigavit*, hoc est, contra auspicia, contemta religione. Sic dicitur, *Vitio creatus censor, prætor*, &c. ¶ 3. *Vitium facere*, dicuntur ædificia, cum corrumpuntur, labefactantur, wandelbar werden. Cic. in Topic. cap. 3 *Si ædes eæ corruerunt, vitiumve fecerunt.* Et ibidem: *Quod fornix vitii fecerit.* Idem lib. 9. ad fam. Epist. 15. extr. *Si nihil est in parietibus aut tecto vitii, cætera mihi probantur.* Et Plautus Mostell. act. 1. sc. 2. vers. 25 *Hic jam ædibus vitium additur.* Vitruvius lib. 8. cap. ultimo: *Si quando vitium aliquis locus fecerit.* Et ibidem: *Si quod vitium factum fuerit, quilibet potest reficere.* ¶ 4. Non raro *vitium* pro stupro ponitur. Sic *offerre vitium virgini* Terentio Andria act. 3. sc. 1. v. 9, *stuprare* est. Plautus Epid. act. 1. sc. 2. v. 7 *vitium afferre*, & Amphitr. 2. sc. 2. v. 179 *vitium addere* dixit. Horatius lib. 3. od. 27. v. 38

- - - - *vigilansne ploro*
Turpe commissum, ac vitiis carentem
Ludit imago?

Vitiis carentem, i. e. integram & incorruptam, stuprum nullum passam. Hinc *vitio pater*, id est, per stuprum, apud Martialem lib. 12. Epigr. 3.

¶ Convitium, multarum partium ruinosarum vitium, quod Scaliger in Catalect. pag. 120 ex veteri inscriptione Veronensi probavit. Aliam notionem vide supra in *Convicium* in C.

¶ Vitiosus, um, contrarium puro, honesto, integro, mangelhafftig / gebrechlich / böse. *Non ego emam vitiosa nuce* Plaut. in Milit. act. 2. sc. 3. v. 45. *Vitiosa ac flagitiosa vita*, Cicero lib. 2. de fin. cap. 28. Et, *Oves vitiosæ*, id est, morbosæ, Columell. lib. 7. cap. 3. *Progenies vitiosior*, Horat. 3. Carm. od. 4. Et Cic. 3. Tusc. cap. 30 *Qui suos casus aliter ferunt, atque ut aliis auctores ipsi fuerunt, non sunt vitiosiores, quam fere plerique, qui avari avaros gloriæ cupidos reprehendunt.* Idem lib. 3. de Oratore cap. 26 *Ipsa ad ornandum præcepta quæ dantur, ejusmodi sunt, ut ea, quamvis vitiosissimus orator, explicare possit.* Et Vellejus lib. 2. cap. 97 *Homo inter summam vitiorum dissimulationem vitiosissimus.*

¶ Vitiose, adverbium, ut, *vitiose facere*, apud Quintil. libr. 4. cap. 1. *Vitiose se habet membrum*, hoc est, vitio affectum est, hat einen Mangel / Cicer. 3. Tuscul. cap. 9. Et, *Vitiosissime usurpari*, Colum. lib. 4. cap. 24.

¶ Vitiositas, Gebrechligkeit / Lasterhafftigkeit. Cicero 4. Tuscul. cap. 15 *Malitia certi cujusdam vitii nomen est: vitiositas omnium.* Arnobius lib. 1 sub finem: *Seminarium totius vitiositatis abscidit.* Et lib. 2. pag. 53 *vitiositatis nullius reus.*

¶ Vitio, vitiare, vitium adferre, verderben/verfälschen/ut, *Auræ vitiantur odoribus*, Ovid. 7. Metamorph. v. 545. *Vitiare virginem*, stuprare, Terent. Eun. act. 4. sc. 3.

¶ Vitiatio. Senec. Controvers. 23 *legem vitiationis evertere.*

¶ Vitiator. Idem ibidem, *occidere vitiatorem*, id est stupratorem. Et Tertullianus de Pudicit. cap. 15 *Templi Dei vitiator.* ein Schänder.

¶ Vitiabilis, e. Prudent. Apoth. v. 1059. (1114 VVeiz.) *ne jam vitiabilis esset*, tellus, puta.

¶ Invitiabilis, Idem Psychom. v. 628 *Spes invitiabilis Ævi.*

¶ Prævitiare, id est antea vitiare. Ovid. 14. Metamorph. v. 55

Hunc Dea prævitiat, portentificisque venenis Inficit.

VĪTO, vitare, quasi *vi avertere*, & cum cura diuturna fugere, plus enim est quam cavere, & declinare, adspectui non admittere, meiden / vermeiden. *Vitare insidias, dolum, periculum*, umgehen. Cicero Octavio: *Quis non morte periculum proprium vitet?* Et, *Mortem vitare fuga*, Cæs. lib. 5. c. 20. *Vitare suspiciones*, Idem lib. 1. de B. Gall. 39. Et, *Vitanda est ingenii ostentationisque suspicio*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 81. extr. *Vituperationem vitare*, Idem

Idem de prov. conf. cap. 18, Verdacht meiden. *Vitanda est improba Siren Desidia*, Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 14. Plautus cum Dativo junxit Casina act. 2. sc. 2. v. 35 *Semper tu huic verbo vitato abs tuo viro.* Idem Curculione act. 2. sc. 3. v. 19 *infortunio vitare:* alibi *malo vitare*. Et ita *malo cavere* Petronius dixit.

¶ Vitatio, ut, *vitatio periculi*, Auct. ad Herenn. lib. 1. cap. 3. Vermeidung.

¶ Vitabilis, Arnob. lib. 5. p. 165 *Illum fœtor vitabilem reddidit fugiendamque Caprinus.* Habet & Ovid. 4. Pont. 14, 31. sed versus suspectus.

¶ Vitabundus, vitans, Sallustius Jugurth. cap. 101 *Marius vitabundus hostium classem ad oppidum pervenit.* Livius lib. 25. cap. 13 *Vitabundus castra hostium.* Et Tacitus 3. Hist. cap. 37. n. 3 *Vespasiani nomen suspensi & vitabundi circumibant.*

Composita:

¶ Devito, devitare, idem quod simplex. *Devitare malum*, Terent. Andr. 3. sc. 5. v. 5. & in Phorm. act. 1. sc. 4. *Quæ neque uti devitem scio, neque quomodo me inde extraham.* Et, *Subterfugere & devitare*, Cicer. in Verr. 2. cap. 3. *Devitare dolorem*, Idem 2. Tuscul. cap. 26.

¶ Devitatio, Cicero ad Att. lib. 16. epist. 2. *Devitatio piratarum.*

¶ Devitatus. Cicer. 9. ad Attic. epist. 7 *ne devitatum se a me putet.*

¶ Indevitatus, unvermeidet. Ovidius 2. Metamorph. v. 607
Indevitato trajecit pectora telo.

¶ Evitare, entgehen / fugere, vitare, ut, *Evitare caussas suspicionum offensionumque* Cicer. de amicit. cap. 24. *Fugere & Evitare*, Idem 5. de Finib. cap. 8. *Evitare casus*, Hirt. 8. de B. G. cap. 20. ¶ 2. Est & vitam eripere, sed a *vita*: vide ibid.

¶ Evitatio, ut, *Evitatio malorum*, Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 2. Et, *fastidii evitatio*, Vopiscus Aureliano c. 22. Vermeidung.

¶ Evitabilis, ut, *Evitabile telum*, Ovid. 6. Metamorph. v. 234.

¶ Inevitabilis, e, das nicht zu umgehen ist / ut Albinovanus ad Liviam v. 443
Sed rigidum jus est & inevitabile mortis.
Plinius Panegyr. cap. 42 *Magnum & inevitabile, ac toties cuique experiendum malum.*

¶ Inevitabiliter. Augustinus Enchiridio cap. 13 *Connexio ratiocinationis hujus velut inevitabiliter nos compellit hoc dicere.*

¶ Invitare, vide in suo elemento.

VITRICUS, matris maritus alter, πατρωός, Stieff-Vater. Cic. 2. Philipp. cap. 7 *Ad sepulturam corpus vitrici sui* (Lentuli Suræ) *negat a me datum.* Ovid. 1. Amorum eleg. 2. v. 24
- - *Currus vitricus ipse dabit.*
Intelligit Vulcanum, Martem.

VITRUM, quod ex arena & cinere formatur percoctis, Glas. *Fons splendidior vitro*, Horatius 3. Carm. od. 13. ein klarer Brun. Ferunt Tiberio principe repertum artificem, qui vitrum ita temperare valeret, ut ductile atque flexibile esset. Qui cum ejusmodi phialam obtulisset Cæsari, indignatum Cæsarem affixisse solo: sublatam vero auctorem ejus malleo de sinu prolato emendasse extempore, quæ vitium fecerat, & integram statim exhibuisse. Accepto, eum solum artificium scire, caput ademtum artifici jussu Cæsaris, ne auro argentoque suum adimeretur pretium. Referunt Plinius lib. 36. c. 26. Itemque Isidorus lib. 16. Orig. cap. 15. sed ut incertam rem & falso propiorem. Dio Cassius autem lib. 57 pro comperta narrat. ¶ Vitrum Latinis veteribus isatin herbam, vel glastum notasse (credo quod colorem cœruleum, sive vitreum daret) Joh. Isaac. Pontanus ex Cæsaris & Melæ locis, ut in MMSS. leguntur, observat: quibus fretus & apud Senecam in Ludo de morte Claudii pro
Et cæruleos
Scuta Brigantes:
legendum putat: *Vitro Brigantes:* Non male, si ultima in *Vitro* corripi posset.

¶ Vitreus, adjectivum. Colum. lib. 12. cap. 4. *Vasa vitrea*, Gläser. Horatius *Famam vitream* dixit, pro fragili, zerbrechlich / lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 222
Et furiosus erit quem cepit vitrea fama.
Sicut & *fortunam vitream* Publ. Syrus, *Fortuna*, inquit, *vitrea est, quæ cum maxime splendet, frangitur.* Et, *Vitreus color*, Glaßfarb / apud Plin. lib. 9. cap. 34. Sic omnia *vitrea* Poetis res fluviorum & fontium tangunt. Sic *vitrea antra* Oceani, aut fluminum, dixere Claudianus Fescennin. v. 76 & Silius lib. 7 v. 413, ac lib. 8. v. 191.

¶ Vitrea, orum, neut. Substantivum, pro vasis vitreis apud Plinium lib. 12. cap. 19. Martialis lib. 1. Epigr. 4
Qui pallentia sulphurata fractis
Permutat vitreis.
Vetus Grammaticus apud Rigalt. pag. 271. *Sub terminis signa invenimus, aut calcem, aut gypsum, aut carbones, aut vitrea fracta.* Quia itaque *vitrea fracta*, frivolæ res & nullius pretii, idcirco, *vitrea fracta* pro nugamentis Petronius dixit, cum ait: *An videlicet audirem sententias, hoc est, vitrea fracta & somniorum interpretamenta?* Vid. Barth. ad Silv. Statii p. 158.

¶ Vitriarius, ein Glaßmacher / Glaser. Seneca Epist. 90 *Vitriarius spiritu vitrum in plurimos habitus format*, treibet das Glas mit dem Athem / &c.

VITTA, æ, fascia capitis, ταινία, was man um das Haupt bindet / Kopff-Binde. *Vitta crinalis*, apud Ovid. 4. Metam. v. 6. Erant enim vittæ colligendo fluxui capillorum. Silv. lib. 13. v. 721
- - - *cui vitta ligabat*
Purpurea effusos per colla nitentia crines.
Et non sacerdotes tantum & poetæ, quorum perpetua erant ornamenta, & insignia, sed etiam victimæ vittis coronabantur; & victorum præmia. Virg. 5. Æneid. v. 365
proponit honorem
Victori velatum auro, vittisque juvencum.
Exempla alia apud Poetas passim obvia sunt. De vittis earumque usu apud Veteres multa collegit notavitque Bernartius ad lib. 5 Thebaidos Statii, quem vide.

¶ Vittatus, vittis ornatus, ut *Vittata sacerdos*, apud Lucan. lib. 1, 595. *Vittati crines*, Ovid. 1. amor. eleg. 7. *Vittata laurus*, Statius 12. Theb. v. 492.

VITULUS, i, bos junior, a lascivia sic dictus, sive a Græco ἰταλός, quod taurum significat. *Lactantes vituli*, Ovid. Metam. lib. 10. v. 227. Saugkälber. Idem lib. 2. de arte amandi v. 341
Quem taurum metuis, vitulum mulcere solebas.
Taurum tollet, qui vitulum sustulerit, Vid. Chiliad. ¶ 2. Plinius porro etiam *elephantorum* lib. 8. c. 1. & *balænarum vitulos* lib. 9. cap. 13 dixit. ¶ 3. *Vitulus* piscis, seu *vitulus marinus*, idem qui *Phoca*, ein Seehund / vide *Phoca*.

¶ Vitula, fœmininum. Varr. lib. 2. de re rustic. cap. 5 *In bubulo genere primus ætatis gradus est vitulorum, secundus juvencorum, tertius boum novellorum, quartus vetulorum. Discernuntur in prima* (ætate) *vitulus & vitula, in secunda juvencus & juvenca, in tertia & quarta taurus & vacca, &c.* ¶ Vitula Dea hilaritatis, prima longa. De qua quære *vita*, in *Vivo*.

¶ Vitulinus, ut, *Caro vitulina*, quam terminationem fere habent adjectiva ab animalium appellationibus. *Assum vitulinum*, (sic enim sunt qui legant ex epistola Cicer. ad Pætum lib. 9. ep. 20. (alii tamen *Vitellinum*) ein Kalbsbrate.

¶ A *Vitulo*, & verbum *vitulari* ducit Varro: approbat Scaliger Conjectaneis in Varronem, Nonius vero Macrobiusque a *Vita*. *Vitulari* enim est lætum lubentemque esse, quod *vita* & *vivere* sæpius appellatur, de quo infra. Pro qua opinione etiam est, quod prima producitur. Plautus Persa act. 2. sc. 2. pr.
Jovi opulento, inclito, &c. lubens vitulorque merito.
Vide quæ ad eum locum Taubmannus colligit.

VITUPERO, vituperare, quod verbum a *vitio* dictum, Cicero censuit lib. 3. de finib. Significat vitio dare, ψέγειν, einem was übel nachsagen / straffen / schelten. Terent. in Prol. And. *Id isti vituperant factum.* Et, *Graviter ab aliquo vituperari*, Cicer. 2. Fin. c. 28. Idem pro Mur. c. 18 *Consilium tuum vituperare non audeo.* At, *Cælum vituperare*, proverbiali figura illi dicuntur, qui præ nimia sapientia, vel stultitia potius, pulcherrima etiam & absolutissima taxare instituunt. Phædrus lib. 4. fab. 6
Hoc illis dictum est, si qui stultitia nauseant,
Et ut putentur sapere, cælum vituperant.
Græcis quoque hoc proverbium usitatum fuisse ex Suida & Zenodoto potest constare.

¶ Vituperatio, Scheltung / übele Nachrede. *In vituperationem cadere*, Cic. lib. 14. ad Attic. ep. 13. *Laudi potius, quam vituperationi esse*, Idem 13. fam. epist. 73. *Adduci in vituperationem hominum*, Idem in Verr. 5. cap. 61. *Vituperationem subire*, ad Attic. lib. 14. epist. 19. böse Nachrede über sich nehmen. *Effugere vituperationem.* Idem lib. 16. ad Attic. ep. 7 *Se lætari, quod effugissem duas maximas vituperationes.*

¶ Vituperator, ein Lästerer / Tadeler / *Invidos vituperatores confutare*, Idem de nat. Deor. lib. 1. cap. 3. Et lib. 2. Tusc. cap. 1 *Nos universæ philosophiæ vituperatoribus respondimus.*

¶ Pro iisdem *vituperones*, Levius dixit apud Gellium lib. 19. c. 7. Usus eodem vocabulo & Sidonius est lib. 4. epist. 22, *Saltibus gloriæ præterire cervices vituperonum seu supercurrere.*

¶ Vituperium, vituperatio, Scheltung / Schmach. Vocem multis suspectam, Ciceroni vindicat Gruterus ad ejusdem l. 3. de Legibus c. 10. Vide Curas nostras posteriores iteratæ editionis.

¶ Vituperabilis. Cicero lib. 3. de Finib. cap. 12 *Quod vituperabile est per seipsum, id eo ipso vitium nominatum puto.*

¶ Vituperabiliter. *Opinionem suam vituperabiliter tractare*, Cassiodorus lib. 6. cap. 11.

¶ Invituperabilis. Tertullianus sæpe usus est, ut 2. adv. Marcion. cap. 10 *invituperabiles conditiones:* & lib. 4 contra eundem c. 1 *Lex invituperabilis*, ex Psalmo 19, 8, quod repetit de Pudicitia c. 6. Vulgatus Interpres ibidem *immaculata*.

VIVERVA, æ, mustela rustica est, magnitudine, quam Melitensis catellus, minor, sed pilo, forma, albedine partis inferioris, & morum astutia mustelæ similis est, mansuescit, alveariibus officit, mellis enim avida est, aves etiam petit, ut felis, Gesnerus. Vide *Mustela*. Vide in Chiliad. Prov. 1. *modo venare lepores, nunc ictin*, viverram, *tenes*. Ein Iltiß.

VIVO, vivere, à Græco βιόω, βιῶ, vitam agere. *Non ut edam*

vivo; sed ut vivam, edo, Quintil. lib. 9. c. 3. Cicer. de Senect. cap. 7 *Nemo est tam senex, qui se annum non putet posse vivere*, es ist kein so alter Mann / der nicht in der Meinung sey / er könne zum wenigsten noch ein Jahr leben. *Vivere laute, delicate, molliter, parce, continenter, severe, sobrie*, ein zartes / wollüstiges / karges / ernstes / nüchternes Leben führen.

Vivere naturae si convenienter oportet.

Horat. 1. epist. 10. v. 12 *Vivere cum aliquo familiariter, conjunctissime*, mit einem umgehen / als ein Bruder mit dem andern / in täglicher Freundschafft und Gesellschafft / Nepos in Att. cap. 5, 2. & Cic. de Orat. lib. 3. cap. 3. *Vivere ex alterius more*, Terentius in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 29. Et *Vivere in literis*, Cic. 9. fam. ep. 26. *Vivere studiis*, lib. 13. epist. 28 ad Sulpicium, vom Studieren seinen Trost und Leben haben. Idem lib. 15. ep. 6. *Ea est profecto jucunda laus quae ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt*, ein löblich und rühmlich Leben führen. *Sibi vivere*, Idem ad Octav. *Vivere in diem.* Cic. Philipp. 2. cap. 34 *Cum perditissimis latronibus non solum de die, sed etiam in diem vivere.* Vide *Dies.* Sophocl. in Elect. ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσι, id est, *Honeste natis turpe est vivere turpiter.* *Vivere cum aliquo*, apud Nepot. in Alcib. c. 10 de mulieris consuetudine dicitur, & honestiori voce legitur res dictu turpior. ¶ 2. *Vivunt arboris radices*, id est, sunt adhuc vegetae, non exaruerunt, die Wurtzel ist noch frisch. ¶ 3. *Vivit ignis*, qui plena flamma ardet, apud Poetas. Plautus Aul. act. 1. sc. 2. *Nam si ignis vivet, tu extinguere extemplo.* Virg. 5. Aeneid. v. 681

- - - udo sub robore vivit
Stupa vomens tardum fumum, &c.

¶ 4. Observa jurandi has seu precandi formulas, *Si vivo*, apud Terent. act. 5. sc. 2. v. 25. Et, *Ita vivam.* Cic. ad Tiron. lib. 16. fam. ep. 20 *Solicitat, ita vivam, me tua, mi Tiro, valetudo*, also helffe mir GOtt / oder / so wahr ich lebe / etc. *Ne vivam*, quod idem est ac dispeream, ne sim salvus, GOtt helffe mir nicht / oder ich müsse des Todes seyn. Idem ad Attic. 4. ep. 16 *Quid poteris pro iis dicere, inquies? ne vivam, si scio.* ¶ 5. Nota & *vivere* aliquando idem esse, quod voluptatibus indulgere, ἡδυπαθεῖν, lustig seyn: Catullus epigr. 5. *Vivamus, mea Lesbia, atque amemus* &c. Vet. Inscriptio: AMICI DVM VIVIMVS VIVAMVS. Petron. *Ergo vivamus dum licet esse bene.* ¶ 6. Veteres quum a mentione mortis abstinerent, ne cogerentur δυσφημεῖν, quum aliquem mortuum indicare vellent, dicebat, VIXIT, ut Plutarchus in Cicerone auctor est. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 190. VIXIMVS: ita locutos, qui morti se jam proximos putabant etiam Barth. ad Script. Venat. p. 183 auctor est. ¶ 7. *Vivere*, etiam pro *esse* ponitur, ut *esse* pro *vivere* aliquando reperitur. *Nam qui est, vivit*, ut ait Plautus. Vid. ad eund. Taubmann. pag. 14. & 1331. Horatius lib. 1. Ep. 2. v. 26

Vixisset canis immundus vel amica luto sus.

Idem eodem lib. Epist. 16. v. 66 *Qui metuens vivet*, pro metuens erit, id est, metuet. Cato lib. 2. Distich. praefat.

- - - Sin autem dura tibi haec est.
Ut sapiens vivas, audi, quae discere possis.

Ut *sapiens vivas*, i. e. ut sapiens sis, sive sapias. Idem lib. 3. Dist. 11. *Munificus facito vivas*, i. e. sis. Saepe ita Plautus. ¶ 8. *Vivere* etiam jubemus, cum quibus nullam societatem ac consuetudinem habere volumus. Virg. Ecl. 8. v. 58

Omnia vel medium fiant mare: vivite silvae.

Ubi Servius: VIVITE *valete: non enim bene optantis est, sed renunciantis.* Catullus epigr. 11. v. 17

Cum suis vivat valeatque moechis.

¶ 9. *Vive, vivatis*, ultimae valedicentium voces erant. Vide Barth. ad lib. 9. Statii v. 894. p. 1112. 1113.

¶ Vivitur, impersonale, ut, *Vivitur parvo bene*, Horat. 2. oda 16. Claudianus lib. 1. in Rufin. v. 215

Vivitur exiguo melius. Natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti.

¶ Vivens, participium, lebend. Horatius lib. 1. epist. 14. v. 10

Rure ego viventem, tu dicis in urbe, beatum.

Sed *fluvius vivens*, perennis est. Statius 9. Thebaid. v. 573

Ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas,
Purgatura malum fluvio vivente soporem.

fliessend Wasser. Sic Virgilius Aeneid. 2. v. 719

- - - donec me flumine vivo Abluero.

¶ Vivus, lebendig. Cicero pro Sextio cap. 28 *Vivus, ut ajunt, est & videns cum victu ac vestitu suo publicatus.* Et Terentius in Eun. act. 1. sc. 1. v. 28 *Vivus vidensque pereo.* Cicero etiam *Vivus & praesens* simili dixit emphasi in Oratore & Officiis. *Vivus* autem *vidensque pereo*, idem est, ac si dicas: certissimâ obruor injuriâ, mit sehenden Augen; sic enim exponere hunc loquendi modum videtur Donatus in Terentii illud, quem vide, & quae supra in *Video* de hac formula diximus. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 242 *Tu me vivus hodie nunquam facies, quin noster siem.* Sic, *Exturbari ex numero vivorum*, Cicero pro Quintio cap. 15. *Resecare ad vivum*, vide *Seco.* Sed *animus vivus* est alacer & erectus. Plinius lib. 8. epist. 6. extr. *Scio, quam sit tibi vivus & ingenuus animus.* Dicitur etiam de aliis rebus, ut *Aqua viva*, nata scilicet eo loco, in quo est, natürlich Wasser. *Viva aqua* balneari opponitur. Ausonius Mosellâ v. 341

Vidi ego indefessos multo sudore lavacri
Fastidisse lacus, & frigora piscinarum,
Ut vivis fruerentur aquis.

Flumen vivum, apud Livium lib. 1. cap. 45. Adde modo dicta in *Vivens.* Sic *viva sepes*, ein selbstwachsender Zaun / apud Columellam lib. 11. cap. 3. *Saxum vivum*, apud Virgilium lib. 1. Aen. v. 167. Vid. Barth. ad Claudianum pag. 1145, cui idem est ac ingenuum & nativum. ¶ 2. *Vivum* etiam id est, quod *lucro* opponitur. *Detrahere* vel *resecare de vivo aliquid*, est detrahere de summa, non de lucro, von der Haupt-Summa abkürtzen / apud Ciceronem in Verr. 5. c. 50. Et pro Flacco c. 37 *Dat de lucro, nihil detrahit de vivo, minus igitur lucri facit.* Contrarium est *Dare de lucro.* ¶ 3. *Vivae lucernae* apud Horatium ardentes lucentesque sunt, quibus *exstinctae* opponuntur. Horatius lib. 3. od. 21 extrema: *Vivaeque producent lucernae,*

Dum rediens fugat astra Phoebus.

¶ Vivarium, locus, in quo vel aves, vel pisces, vel ferae nutriuntur ad victum, ein Thier-Garten / Vogel-Hauß / ein Helter / oder Fisch-Helter. *Ostrearum vivaria*, apud Plinium lib. 9. cap. 54. *Suum silvestrium vivaria*, apud eundem lib. 8. cap. 52. Vide Gellium lib. 2. c. 20, & Gruterum in Senec. lib. 1. de Clem. c. 18.

¶ Et adjective Vivarius, ut, *Vivariae naves*, quibus pisces vivi pervehuntur. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 12.

¶ Viviparus, vide in *Pario.*

¶ Semivivus & Redivivus infra in Compositis.

¶ Viviradix, planta, quae cum radice seritur, ein Einsetzling. Columella lib. 3. c. 19 *serere malleolum vel viviradicem.* Cicero de Senect. c. 15 *Malleoli, plantae, sarmenta, viviradices, propagines, nonne efficiunt, ut quemvis non sine admiratione delectent?*

¶ Vivax, vivacior, vivacissimus, ut, *Cervus vivax*, eines langen Lebens / Virg. Ecl. 7. v. 30. Et, *Silva vivacis olivae*, Idem 2. Georg. v. 181. Et Horatius de arte v. 69

Nedum sermonum stet honos & gratia vivax.

Ovid. de Ponto lib. 4. eleg. 8. v. 47

- - Vivax virtus expersque sepulcri.

Horat. lib. 2. Serm. Sat. 2. v. 132 *Vivacior heres.* Et Valerius Maximus lib. 8. cap. 7 *Varro non annis, quibus seculi tempus aequavit, quàm stylo vivacior fuit.* Gellius lib. 5. cap. 2 *Bucephalus moribundus, ac prope jam exsanguis e mediis hostibus regem vivacissimo cursu retulit.* Et lib. 9. cap. 4 *Vivacissimae pernicitatis homines.* Et Capitolinus in Pertinace cap. 14 *Carbones vivacissimi.*

¶ Vivaciter. Fulgentius lib. 1. Mythol. p. 22. ed. Munk. *Res mysticas vivaciter pertractare.* Idem in Virgil. continentia p. 147 *Hos ergo gradus vivaciter intuere.* Et Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 332 *- - Vivacius abdita sollers*

Quaerere, & aeternae tandem invigilare saluti.

¶ Vivacitas, die Art / das Vermögen lang zu leben. Columella lib. 11. cap. 3 *Vivacitatem suam usque in annos decem prorogat.* Valer. Max. lib. 8 cap. 14 *Numerosae vivacitatis haut parvum exemplum.* Arnob. lib. 2 *Unde acuminis & vivacitatis tantum?* Et Apulejus de Mundo p. 58 de stellis agens, *immortales*, inquit, *vivacitates ignium.*

¶ Vividus, vividum, plenum vigoris, wacker / frisch / lebendig / ut, *Bello vivida virtus*, Virg. 5. Aen. v. 754. *Vividus impetus*, Horatius lib. 4. ode 4. v. 10. *Vivida vis*, Lucretius lib. 1. v. 72. Et, *Vividus animus.* Plinius in Panegyr. cap. 44 *Amas constantiam civium, lectosque ac vividos animos.* Sic, *Vividum ingenium*, Valer. Max. lib. 3. cap. 3. Compar. *Vividiora poma*, Tertullianus de Jejun. cap. 1, ut Rigalt. edidit: al. *uvidiora.*

¶ Vividulus, diminutivum. Catullus Comâ Berenic. v. 63 *Vividulo afflatu.*

¶ Vivide, adverbium, cujus comparativus apud Gellium est lib. 7. cap. 3. *Omnia*, inquit, *distinctius numerosiusque ac comtius fortasse dici potuerunt: fortius atque vividius potuisse dici non videntur.*

¶ Vivesco, sive Vivisco, vixi, vivescere, vivum fieri, lebendig werden. Plinius lib. 9. cap. 51 *Anguillae atterunt se scopulis, ea strigmenta vivescunt, nec alia est eorum procreatio.* Sulpitius Severus Vitâ Mart. c. 8 *Vivescente vultu.*

¶ Revivisco, vide inter Composita.

¶ Victito, victitare, frequentativum. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 8. v. 44 *Bene libenter victitas*, hoc est, vesceris & vivis, sicut ad hunc modum dicimus, gerne wol leben. Sic, *Parce victitare*, kärglich leben / Plaut. in Trucul. act. 2. sc. 3. v. 26.

¶ Victus, ûs, ui, dicuntur, quaecunque esui potuique sunt, & ad vitam homini necessaria, Essen und Trincken / Nahrung / alterum enim plerumque additur, *vestitus*: ut, *victus & vestitus*, Vide Vall. lib. 6. c. 57. Cicero lib. 14. fam. epist. 20 *Caetera, quae sunt ad victum & valetudinem necessaria.* *Parsimonia in victu*, Cic. 5. Tusc. cap. 34. *Tenuis victus*, Idem de Amicit. cap. 23. Et 2. off. cap. 4 *Hominum vita multum distat à cultu & victu bestiarum.* *Salubris atque moderatus cultus atque victus*, Idem lib. 1. de Divinat. cap. 29, ein gesundes und mäßiges Pflegen oder War-

Wartung und Nahrung. Cornel. Nepos in Dione cap. 4 *Namque appositi erant custodes, qui eum à pristino victu deducerent*, id est, vitæ ratione, seu genere. Pluraliter Prudentius Cathemer. 4. v. 31 *Parcis victibus expedita corda*
Infusum melius Deum receptant. A

¶ Victualia pro annona, vox posterioris ævi. Cassiodor. lib. 3. c. 44 *Victualium caritas.* Adde lib. 4. c. 5. Apud Apulejum etiam lib. de Phil. Nat. est *Victuale.*

Composita:

¶ Advivere, apud quem, cum quo vivere. Inscriptio vetus apud Gruter. pag. 1145. n. 8 CONIVGI CVM QVO ADVIXIT SINE QVERELA. Et pag. 1115. num. 8 ADVIVENTE EO. Scævola Lege 28. Digest. §. 5 de liberat. leg. *Donec advivet.* Et Titulo sequenti de adimend. legat. Lege 30 *Semproniæ, quamdiu advixerit, præstes menstruos denarios quinque.* Tertullianus de Anima c. 57 *Cum adviverent.* Idem lib. 4. contra Marcion. cap. 19 *Dic mihi, omnibus natis mater advivit? omnibus natis adgenerantur & fratres?* Et Hieronymus Epist. 50 extrem. (quæ Apolog. ad Pammach. est) *Dives ille purpuratus* &c. *dum adviveret*, scil. Lazaro.

¶ Convivere, simul vivere, ut; *Convivere cum adolescentibus*, Quintilianus lib. 5. c. 9. Ac Idem lib. 1. cap. 6 *Lavamus & tondemus, & convivimus ex consuetudine*, id est, convivamur, essen und trincken mit einander. Arator in Act. cap. 27 *secum convivere suadet.* B

¶ Convictor, ut, *Convictorem esse alicui*, eines täglicher Gast seyn / täglich mit einem umgehen / essen und trincken / Horat. lib. 1. Sat. 6. v. 77. *Familiares & quotidiani convictores*, Cicero 16. fam. epist. 21.

¶ Convictus, conversatio, consuetudo quotidiana, comessatio, tägliche Gesellschafft / Gemeinschafft. *Convictus humanus & societas*, Cic. in Off. lib. 3. cap. 5. *Convictus facilis, sine arte mensa*, Martial. lib. 10. epigr. 47.

¶ Convivor, convivari, wolleben / Gastereyen halten. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 32 *Nolunt crebro convivarier. Saluberrimum enim est præceptum: convivare raro*, lebe selten wol. *Convivari de publico, in publico*, Cic. in Verr. 5. c. 44.

¶ Convivium, Gastgebot / Gasterey. Cicero de Senect. cap. 13 *Majores accubationem amicorum, quia vitæ conjunctionem habet, convivium nominarunt, melius quam Græci*, &c. *Convivium opipare paratum*, Cicer. lib. 3. Off. cap. 14. *Agere convivium:* Cic. pro Cœlio cap. 15 *Bajis acta convivia.* Et, *concelebrare convivia*, de Petit. Conf. cap. 11. ¶ De mensa seu cœna imperatoria usus Suetonius Caligulâ cap. 39 *Comperérat provincialem locupletem ducenta H S numerasse vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur.* Idem Claudio cap. 39 *Multos ex iis, quos capite damnaverat, postero statim die & in convivium, & ad aleæ lusum* (per oblivionem & inconsiderantiam) *admoveri jussit.* Ibidem c. 44 *Domesticum convivium* epulo opponit. *In conviviis versari*, Cicero pro Quintio c. 18. Cum ad convivia publica Lacedæmones irent, eorum cuique natu maximus fores ostendens dicebat: Διὰ τούτων οὐδεὶς ἐξέρχεται λόγος, id est, *per has nullum egrediatur verbum*, Plutarch. in Apophthegmat. C

¶ Conviva, quid ad convivium vocatus est. *Gratus conviva*, Horat. lib. 2. Satyr. 2. v. 119, ein lieber Gast. *Frequens conviva*, Ovid. 2. Amor. 5. v. 21, ein steter Gast. *Conviva commodus*, apud Plautum, vide *Commodus. Hilares & bene accepti convivæ*, Cic. ad Attic. lib. 16. ep. 16. Et Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 15 *Tum me convivam solum sibi adducebat.* Lucretius lib. 3. v. 952
Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?

¶ Convivalis, e, ut, *Convivalia oblectamenta addita epulis*, Livius lib. 39. cap. 6. *Fabulæ convivales*, Tacitus 6. Annal. cap. 5. *Convivalis vestis*, Seneca Controvers. 25. p. 306. Et, *Convivales sermones*, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 1, Tisch-Reden. *Convivale carmen*, Prudentius Hamartig. v. 317.

¶ Convivator, qui convivium apparat, ut, *Homo & bonus, & scitus convivator*, Livius lib. 35. c. 49.

¶ Pervivere, apud Plautum legitur in Captiv. act. 3. sc. 5. v. 84 *Etsi pervivo usque ad summam ætatem*, &c. Et Tertullian. de Anima c. 56 *quas tum pervixissent ætates.* D

¶ Provivere, vitam protrahere. Tacitus 6. Annal. c. 25 *Agrippinam, interfecto Trajano, spe sustentatam provixisse reor*, weit hinaus leben.

¶ Revivere. Paullinus Nolanus de obitu Celsi pueri v. 563
- - *Omnes, in qua vixerunt, carne revivent.*

¶ Reviviscо, revixi, reviviscere, wieder lebend werden. Cicero de Finib. lib. 4. cap. 22 *Quid si reviviscant Platonici*, &c. *& tecum ita loquantur?* Idem Philipp. 7. cap. 1 *Senatus ad auctoritatis pristinæ spem reviviscit*, id est, recreatur, & quasi renascitur. Sic, *Reviviscere, respirare a metu cædis, emergere ex fluctibus servitutis*, Idem de arusp. resp. cap. 23.

¶ Redivivus, wieder lebendig / der sich wieder findet. Juvenalis Satyr. 6. v. 361 *Prodiga non sentit pereuntem femina censum,*
Ac velut exhausta redivivus pullulet arca
Nummus, & e pleno semper tollatur acervo, &c.
Silius lib. 10. v. 257 *Bella rediviva.*

¶ Irredivivus, non redivivus. Catullus Carmine 17 ad Coloniam v. 3 *Pons irredivivus*, id est, irreparabilis.

¶ Semivivus, halblebend / halbtodt. Nepos Eumene c. 4 *Semivivum recreare studuit.* De Cratero in acie letaliter vulnerato. *Vox semiviva*, Cic. pro Sextio c. 59.

¶ Supervivere, überleben / nach einer Zeit weiter leben. Justinus lib. 27. cap. 3 *Olympias non diu filiis supervixit.* Florus lib. 2. cap. 2. num. 14 *Expeditioni superfuit & supervixit.* Plinius lib. 2. epist. 1. de Virginio Rufo: *Triginta annis gloriæ suæ supervixit*, id est, ea vivus gloria frui cœpit, quæ aliis solet post fata demum contingere. Hieronymus ad Pammachium super obitum Paullinæ epistola 26 cap. 2 *Ille putrefactus morbo regio supervivit cadaveri suo.*

¶ Vivificare, in vitam revocare, lebendig machen. Theologis usitatius verbum, quam antiquis Latinis. Vide Curas Posteriores Cellarii. Avienus Arateis v. 500 de Aganippe fonte:
- - - *Ascreas donec vaga gurgite valles*
Vivificet.

¶ Vivificatio. Hoc nomine, & verbo *Vivificare* sæpius Tertullianus usus est. Vide vel solum cap. 9. lib. 5 contra Marcionem, ubi utrumque invenies.

¶ Vivificator, Tertull. de Resurr. Carn. c. 37.

¶ Vivificatrix. Prosper Aquitanicus de Ingratis cap. 21
Dicite plectentes apices, mortisque ministros
Hoc explesse operis, quod gratia justificatrix.

¶ Vivificus, ejusdem censûs adjectivum. Paullinus Nolanus Natali 6. Fel. v. 189 *Vivificum spirant animæ victricis odorem.*

¶ Vita, quæ corpore & spiritu seu anima continetur. *Vita rustica*, quam suavissimam & honestissimam Cicero dixit pro Roscio c. 17. *Umbratilis & delicata vita*, Idem lib. 2. Quæst. Tusc. cap. 11. *Solitaria vita*, Quintilianus lib. 1. cap. 2, ein einsam Leben. *Vitæ cupiditas*, Cicero 2. Philippic. cap. 15. *Exiguum vitæ curriculum*, Idem pro Rabirio perd. cap. 10, kurtzes Leben. *Brevis est vita, cursus gloriæ sempiternus*, Cicero pro Sextio cap. 21. *Sanctissime & honestissime acta vita*, Idem 9. Philippic. cap. 7. *Integritas vitæ anteactæ*, Quintilianus lib. 7. cap. 3. *Æqualem ac parem verbis vitam agere, atque ita vivere, ut omnis ratio verbis consonet*, Declamatione in Sallustium. *Frui vitâ*, Cicero 4. Catil. cap. 4. leben. *Expetere vitam*, Idem lib. 1. de Legib. cap. 11, zu leben begehren. *Conterere vitam in quærendo*, Terentius in Adelphis act. 5. sc. 4. v. 15. mit was zubringen. *Vitam producere, Vitam dare, Adimere vitam*, noti usus sunt. *Eripere vitam nemo non homini potest; at nemo mortem*, auctor Thebaidos Tragœdiæ v. 152. Et, *Vitam pro re aliqua profundere*, Cicero Philippicâ 14. cap. 11. *Vitam finire*, Tacitus lib. 1. Annal. c. 9, sein Leben beschliessen. *Discedere e vita*, Cicero lib. 2. fam. epist. 2. *Migrare de vel ex vita.* Vide *Migro. In vita mea*, Cicero lib. 5. ad Atticum epist. 20, mein Lebenlang. Terentius in Adelphis act. 3. sc. 3. v. 61 *Inspicere tanquam in speculum vitas omnium jubeo*, id est, mores, eines Leben und Wandel. Plinius lib. 7. c. 50 *Natura nihil homini brevitate vitæ præstitit melius.* Eurip. in Alceستide: Ὁ βίος ἀληθῶς οὐ βίος, ἀλλὰ συμφορά, hoc est, *Vita revera non est vita, sed calamitas.* ¶ 2. Interdum & lætitiam lubentiamque significat, unde & *Vitula* Deæ hilaritatis præsidi nomen venit, auctore Nonio. Vide & *Vitulari* verbum, de quo supra in *Vitulus.*

¶ *Vita* & pro victu ponitur, Lebensmittel. Plautus Trinum. act. 2. sc. 4. v. 76 *Neque ulli concedam quicquam de vita mea.* Idem in Sticho 2. 3. sc. 2. v. 9 *Vitam reperire sibi* pro victum reperire dixit.

¶ Vitalis, e, id est, vivax. Horat. lib. 2. Sat. 1. v. 60
- - - - *ô puer, ut sis Vitalis, metuo.*
Cicero de Amicitia cap. 6 *Queis potest esse vita vitalis, ut ait Ennius, qui non amici mutua benevolentia conquiescunt?* id est, qui possunt durare in vita. Plaut. in Bacchid. act. 4. sc. 9. v. 75
O Pater, ducentos Philippos, quæso, Chrysalo da,
Si esse salvum me vis aut vitalem tibi.

¶ 2. Deinde *Vitale* dicitur, quod tuetur vitam & conservat. Was das Leben giebt und erhält. Ut, *Vitalis calor*, apud Senecam lib. 4. de Benefic. cap. 6. Ita, *Vitalia rerum*, pro rebus vitalibus dixit Lucretius lib. 2. v. 575, iisque *Exitiales* res opposuit. ¶ 3. Substantive *Vitalia* appellantur intestina seu viscera interna, ut sunt pulmo, jecur, stomachus, lien, & cor præcipue, quod, nisi salvis illis, vita nobis constare haut possit, & ibi anima sive vita sedem præcipue habeat. Seneca lib. 2. de Ira c. 1 *Nam & in corpore nostro ossa interiora & articuli firmamenta totius, & vitalia minime speciosa visu, prius ordinantur.* Lucanus lib. 9. p. 741
Ecce, subit virus tacitum, carpitque medullas
Ignis edax, calidaque incendit viscera tabe,
Ebibit humorem circa vitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato Cœpit.
Prudentius contra Symmach. lib. 2. v. 1099
Ne lateat pars ulla animæ vitalibus imis.
Macrobius Saturnal. lib. 1. c. 2 *Hanc Deam* (Carnam) *vitalibus humanis præesse credunt: ab ea denique petitur, ut jecinora & corda, quæque sunt intrinsecus viscera, conservet.*

¶ Vitalitas, das Leben. *Vitalitas in corde*, Plin. lib. 11. c. 45. Et ejusdem libri c. 38 *Magna in sanguine vitalitatis portio.*

¶ Vitaliter. Lucretius lib. 5. v. 145

- - - *nequeunt vitaliter esse animata.*

¶ A Vita verbum *Evitare*, id est, eripere vitam, occidere, fecit Poëta vetus apud Ciceronem lib. 3. Quæst. Tusc. cap. 19

Hæc omnia vidi inflammari,
Priami vi vitam evitari, &c.

¶ Sic *Invitare* pro vitam tollere Plautum in Pseudolo posuisse Lipsius existimat lib. 2. Antiq. L. c. 11.

VIX, adverbium qualitatis, quasi dicas: cum vi & difficultate, nicht wohl / kaum / mit aller Noth. *Quod ille unciatim vix de demenso suo comparsit miser*, Terentius in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 9. Et Cic. in Acad. 4. cap. 3 *Nos probabilia multa habemus, quæ sequi facile, affirmare vix possumus.* Idem lib. 1. de Oratore c. 2 *In dicendo excellentes vix paucos proferre possumus.* Livius lib. 34. cap. 20 *Vix clamorem eorum, nedum impetum tulere.* ¶ 2. Jungitur & aliis interdum particulis non ineleganter: ut, *Vix dum*, *Vix saltem*, *Vix tandem.* Terentius in Phorm. act. 4. sc. 2. v. 4 *Vix dum dimidium dixeram, intellexerat.* Cicero ad Att. lib. 9. epist. 2 *Vix dum epistolam tuam legeram, cum ad me currens* &c. *venis.* Et Quintil. lib. 6. c. 5 *Illud vix saltem præcipiendum videtur.* Terent. Phorm. a. 2. sc. 1. v. 4 *Vix tandem sensi.* Cicero 3. fam. epist. 9 *Vix tandem legi literas dignas Claudio.*

VLCISCOR, ulcisci, ab ἀλέξειν, injuriam illatam non impunitam relinquere, ἐκδικεῖν, rächen / straffen. Asconius in Divinationem Ciceronis, VLCISCOR, inquit, *&* PVNIO *significat, &* VINDICO. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 4. extr. *Ego te pro istis dictis & factis, scelus, ulciscar, ut ne impune in nos illuseris*, id est, sumam pœnas de te. Plautus Pseudolo act. 5. sc. 2. v. 26 *Erit, ubi te ulciscar, si vivo.* ¶ Pro *Vindicare* Virg. 2. Æn. v. 575

- - - *subit ira cadentem*
Ulcisci patriam.

Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 12 *Recte ego mihi cavissem, & senis essem ultus iracundiam.* Et Cic. 2. de Invent. c. 27 *Injurias injuriis ulcisci.* Idem, *Ulcisci alicujus mortem*, pro Rabirio c. 5. Et Sallust. Bell. Jug. cap. 68 *Cum maxima cura ultum ire injurias festinat.*

¶ Ultio, vindicta, die Rache. *Ultionem concupiscere*, Seneca lib. 2. de Ira c. 1. *Ultio serum perditis auxilium*, Liv. lib. 31. c. 24. pr. Juvenalis Sat. 13. v. 190

Semper & infirmi est animi exiguique voluptas Ultio.

¶ Ultor, ein Rächer / Straffer. Cic. pro Syll. cap. 30 *Conjurationis investigator atque ultor.* Statius 2. Achill. v. 57 *Ultor Atrides.* Idem 5. Theb. v. 133 *Deus ultor.*

¶ Ultrix, Rächerin. Virg. Æneid. 11. v. 590

Hæc cape & ultricem pharetra deprome sagittam.

Et Apulejus extremo libro de Mundo: *ultrix necessitas.*

¶ *Bisultor*, Mars a bis ulciscendo, Ovid. 5. Fast. v. 595. Sed meliores libri, *nomenque bis ulto.* Vide Heins.

¶ Inultus, de quo non est sumtum supplicium. Terentius in Andria act. 3. sc. 5. v. 4 *Inultum id nunquam a me auferes*, id est, impune, das soll dir nicht zu gute hingehen. *Pati & relinquere aliquid inultum*, hoc est, impunitum, ungerochen / ungestrafft lassen. Cicero pro Leg. Manil. cap. 5 *Vos eum regem inultum patiemini, qui legatum populi Romani omni supplicio excruciatum necavit?* Et de Divinatione lib. 1. c. 27 *Mortem suam ne inultam pateretur.*

VLCVS, eris, ἕλκος, sanies intra cutem latitans & tumescens, ein Geschwür. Virg. Georg. 3. v. 454

- - - *ferro rescindere summum Ulceris os.*

Horat. lib. 1. epist. 16. v. 24

Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.

Tangere ulcus, Terentius in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 9. *Unguis in ulcere*, de eo, quod molestissimum est. Cicero pro domo sua cap. 5 *Tu tanquam unguis in ulcere existeres.* Vide Chiliadas. Lucretius lib. 4. v. 1062

Ulcus enim vivescit & inveterascit alendo &c.

Pro Veneris sensu & prurigine Martialis lib. 11. epigr. 60. Et ita ἕλκος etiam significat. Vet. Gloss. *Vulnus, Ulcus*, ἕλκος.

¶ Ulcusculum, diminutivum, ein kleiner Schwär. Celsus lib. 5 cap. 28. n. 15 *Ex pustulis nonnunquam ulcuscula fiunt.* *Ulcusculum oris*, Plin. lib. 28. cap. 19. Et Seneca epist. 72 *Eruptiones quadam pustularum, & ulcuscula.*

¶ Ulcerosus, um, ulceribus plenum. *Jecur ulcerosum*, Horatius lib. 1. od. 25.

¶ Ulcero, ulcerare, auffreiben / verwunden / ein Geschwär machen. Horat. 1. Serm. Sat. 6. v. 106 *Ire licet mulo* &c.

Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.

¶ Ulceratio, wenn die Haut auffbricht.

Composita:

¶ Exulcero, exulcerare, ein Geschwär erregen / ut, *Muscæ, ricini, & pulices aures canum solent exulcerare*, apud Varronem lib. 2. c. 9. ¶ 2. Et per metaphoram exasperare, exacerbare, erbittern. *Animum mihi exulceravit*, Cic. pro Dejotaro c. 3. Et lib. 2. de Oratore c. 75 *Ea, quæ sanare nequeunt, exulcerant.* Idem pro domo sua cap. 11 *Suspicionibus hominum & scelere exulcerari.* Et ad Lent. 1. fam. ep. 1 *Rebus ab ipso rege, & ab intimis & domesticis Pompeji clam exulceratis.*

A ¶ Exulceratio. *Exulcerationes vesicarum*, Plin. lib. 20. c. 3. *Linguæ exulceratio*, Idem lib. 28. c. 12.

¶ Exulceratrix. *Vis exulceratrix*, Idem lib. 27. c. 12.

¶ Exulceratorius, ut, *Medicamenta exulceratoria*, Idem Plinius lib. 23. cap. 7. sect. 64.

¶ Redulcerari, ulcerosum denuo fieri, ut, *Plaga redulceratur*, schwieret wiederum / Columella lib. 7. cap. 5. Et Apul. lib. 5. p. 163 *Redulcerato dolore.*

VLIGO, inis, Sumpff / à Græco ὕλη, quod aquam significat, ut vult Scaliger pater; vel quasi *Udiligo*, ab *Udus*, ut filius existimat in Conject. humor terræ nativus. Virg. 2. Georg. v. 184

At quæ pinguis humus, dulcique uligine læta.

Tacit. lib. 1. Ann. cap. 64 *Locus uligine profunda, idem ad gradum instabilis.*

¶ Uliginosus, sumpfig. *Campi uliginosi proscindi debent post Idus Aprilis*, Columella lib. 2. c. 4. Et idem lib. 4. c. 30 *Salicem uliginosus ager optime alit.* Vet. Grammaticus apud Rigaltium p. 299 VLIGINOSVS *ager est semper humidus, nam HVMIDVS dicitur, qui aliquando siccatur.*

VLLVS, quasi unus aliquis, irgend einer. Terentius Hecyrâ act.
B 4. sc. 4. v. 102 *Si ullo modo est, ut possit, quod spero, fore.* Cicero de Orat. lib. 1. cap. 59. princip. *Negat prodesse ullam scientiam alicui.* Idem in Verr. 4. cap. 24 *Debebat ullum nummum nemini.* Post *Sine* non sequitur *omni*, sed *ullo* &c. Vide Curas Posteriores Cellarii, & Vorstii Suspect. Latin.

¶ Nullus, ut, *Nulla fides regni sociis* &c. Lucanus lib. 1. v. 92. *Nulla sine Deo mens bona*, Seneca in ep. 73. sub fin. *Nullo negotio*, Cicero 10. ad Attic. epist. 16, id est, sine difficultate, ohne alle Mühe. *Homo nullo numero*, Cicero 3. de Orat. cap. 56, id est, nullius pretii. *Vir nullis literis*, hoc est, illiteratus, Plinius lib. 6. epist. 29. *Nullo loco alicui deesse*, Cicero ad Atticum lib. 2. epist. 20. pr. Et *Homo nullius consilii*, Terent. in Andria act. 3. sc. 5. v. 2. *Nulla est hæc amicitia*, id est, nullius momenti, Cicero de Amic. ¶ 2. *Memini, tametsi nullus moneas*, id est, non, Terent. Eunuch act. 2. sc. 1. v. 10. Et ita Comicus ille, & Plautus quoque, locutus sæpius est. *Nullus venit*, id est, non venit; *Nullus dixeris*, id est, ne dixeris, Terent. Hec. act. 1. scen. 2. v. 4. Virg. 12. Æn. v. 405

Nulla viam fortuna regit, nihil auctor Apollo Subvenit.

Et lib. 1. Georg. v. 125

Ante Jovem nulli subigebant arva coloni.

Cicero lib. 15. ad Atticum epist. 22 *Ego autem scripsi, Sextum adventare, non quo jam adesset, sed quia certe id ageret, ab armisque nullus discederet.* Idem lib. 11. ad Atticum epistola 24. Hinc,
C *nullus sum*, id est, perii, non sum amplius, desperantis formula est apud Terentium Andr. act. 3. sc. 4. v. 20; & Eunuch. act. 5. sc. 7. v. 22. Plautus Casin. act. 3. sc. 5. v. 1 *Nulla sum; nulla sum: tota, tota occidi.* Et Bacchid. act. 2. sc. 2 *Anima est amica amanti, si abest, nullus est*, id est, mortuus. Cicero ad Atticum lib. 11. epist. penult. *Philotimus non modo nullus venit, sed ne per literas quidem certiorem facit me, quid egerit.*

¶ Nullificare, &

¶ Nullificatio, cadentis Latinitatis sunt. Hieronymus ad Sun. & Fretel. epist. 135. pag. 321 Ἐξουδένωσας, *non putatis transferendum Despexisti: sed secundum disertissimum istius temporis interpretem Nullificasti, seu Annihilasti, vel Annullasti.* Et Tertullianus lib. 4. adversus Marcionem cap. 14 *Quæ ignominia? quæ nullificatio?*

¶ Annullare. De hoc modò Hieronymi verbis dictum est.

VLMVS, πτελέα, arbor vitis amica, quod ex Virgilio liquet, Rüstern / Ilmen. Matthiolus. Virg. 1. Georg. princ.

- - - - - - *quo sidere terram*
Vertere Mæcenas, ulmisque adjungere vites
Conveniat, &c.

Ulmorum Acheruns, ita apud Plautum Amphitr. act. 4. sc. 2. v. 9 dicitur, cujus in tergo decerptæ ex ulmo virgæ consumerentur, & quasi morerentur, ut legitur apud eundem Captivis. *Quò illuc nunc tribunus ille vapularis ac ulmitriba: Væ illis virgis miseris, quæ hodie in tergo morientur meo.*

D ¶ Ulmeus. *Frons ulmea*, Columella lib. 6. cap. 3. *Virgidemia ulmea*, Plaut. Rud. 3. sc. 2. v. 22.

¶ Ulmarium, locus ulmis consitus, ein Rüsterbusch / Plin. lib. 17. cap. 11.

VLNA, ἀπὸ τῶν ὠλενῶν, id est, à brachiis, quemadmodum Servius indicavit, est spatium extensum utrâque manu, eine Klaffter / (in cubiti enim significatione apud Suetonium solum legitur) à qua & Germanicum factum videtur, eine Elle. Virg. eclog. 3. v. 105

Dic, quibus in terris &c.
Tres pateat cæli spacium non amplius ulnas.

VLPIANVS, Jurisconsultus fuit & scrinii magister sub Alexandro Severo, Romano Imperatore, patriâ Tyrius. Periit militari tumultu, ut Guil. Grotius de Vitis JCtor. annotavit. ¶ 2. Alius Ulpianus Rhetor, & scholiastes Demosthenis.

VLPICVM, i, genus est allii majoris, quod & *punicum* dicitur, grosser Knoblauch / apud Columellam lib. 11. cap. 3. *Allium ulpicum* Plautus conjunxit in Pœnulo: *Tu plenior allii ulpici, quàm sint*

sint Romani remiges, Arnob. lib. 2. pag. 85 *Cuminum, porri, & picum cepe.*

VLPIVS, prænomen apud Romanos, ut, *Ulpius Trajanus.* Inde *Ulpia* urbium nomen a Trajano conditarum vel instauratarum. v. g. Ulpiæ Trajanæ in Dacia, &c. Vide Geogr. Antiq.

VLTRA, ab antiquo *uls*, ὑπὲρ, præpositio & adverbium, über / darüber. *Vagari ultra terminum*, Horatius libro 1. odâ 22. *Ultra pueriles annos*, Quintilianus lib. 1. cap. 11. *Paullum aliquid ultra primas literas progressum esse*, Idem lib. 1. cap. 1. Et idem lib. 7. cap. 2 *Intendamus ultra animum*, lasset uns weiter dencken. Et, *Ultra, quàm oportet*, hoc est, ulterius, weiter / denn es vonnöthen / oder sich gebühret / Idem lib. 2. cap. 5. Et Cicero lib. 1. Quæst. Tusc. cap. 9 *Ultra, quò progredior, non habeo.* Idem ad Atticum lib. 15. epist. 1 *Oratio scripta elegantissime, ut nihil possit ultra cogitari.* Idem in Univers. cap. 3 *Si probabilia dicentur, ne quid ultra requiramus*, id est, amplius. Solinus cap. 20 de Smaragdis Scythicis: *Virent ultra irrigua gramina, ultra amnicas herbas*, id est, viriditate superant irrigua gramina. Sic, quæ pari viriditate cum Smaragdis sunt, *ad Smaragdos* dicuntur virere. Vide supra in *Ad.*

¶ Ulterior. Terentius in Phorm. act. 4. sc. 2. v. 10 *Sed eccum ipsum, quis est ulterior?* der / so hinter diesem kömmt? Cicero de Provinc. cap. 15 *Alter ulteriorem Galliam decernit cum Syria, alter citeriorem.* Sic, *Ulterior ripa*, quæ trans flumen est, Vell. Paterc. lib. 2. c. 107.

¶ Ulteriùs, adverbium. Ovid. 2. Metam. v. 875

Inde abit ulteriùs, medii & per littora ponti
Fert prædam.

¶ Ultimus, postremus, extremus. Terentius in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 29 *Est mihi in ultimis ædibus conclave* &c. id est, in ultima ædium parte, zu hinterst im Hause (quemadmodum Adelph. Prol. v. 9 *In prima fabula*, pro, in prima parte fabulæ dixit). Idem in Phormione act. 1. sc. 4. v. 38 *Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea?* gar unten auff der Gassen. Vid. Voss. libro 4. Instit. Orat. pag. 142. *Ultima luna*, Cicero in Somn. Scip. c. 3. Ovid. 3. Met. v. 136

- - - - - *Sed ultima semper*
Exspectanda dies homini, &c.

¶ 2. Aliquando *ultimus* & pro *primo* sumitur, si, a postremo orsus, ad primum adscendas, qui tum fit ultimus. Cicero pro Arch. c. 1 *Inde usque ab ultima pueritia memoriam repetere*, id est, a prima pueritiæ ætate, von der ersten Kindheit an. Virg. Æn. 7. v. 49

- - - - - *tu sanguinis ultimus auctor*,

id est, primus, ut & Servius interpretatur. C. Nepos Attico principio: *Pomponius Atticus ab origine ultima stirpis Romanæ.* Catullus de Phaselo epigr. 4 - - *ultima ex origine*

Tuo stetisse dicit in cacumine.

Ubi Muretum licebit videre. ¶ 3. *Ultima experiri*, hoc est, extrema, die eusserste Noth versuchen / Celsus lib. 7. cap. 7. Sic, *Ultima pati*, Curtius lib. 3. c. 1. *Ultima stirps*, id est, omnium vilissima & obscurissima. Vellejus lib. 1. cap. 11 de Pseudophilippo, *Qui se regiæ stirpis ferebat, cum esset ultimæ.* Apulejus lib. 9 *Ultima illa pistoris uxor*, id est, pessima. Sic Virg. 4. Æn. v. 537

- - - - - - *Atque ultima Teucrum*
Jussa sequar.

Servius: ultima, deterrima. *Ultimum scelus*, aut *facinus*, pro extremo & detestabili Curtius dixit libro 5. cap. 13. n. 17. *Ultimum supplicium* pro gravi & capitali, idem lib. 6. c. 7, 31. Et, *Ultima laus.* Livius lib. 30. cap. 30 *Non in ultimis laudum hoc tibi fuerit.*

¶ Ultimùm, adverbium, zum letzten mahl. Curtius lib. 5. c. 12, 8 *Darius Artabazum, ultimùm illum visurus, amplectitur.*

¶ Ultimò, denique, ad postremum. Suetonius in Nerone cap. 32 *Ultimo templis compluribus dona detraxit.*

¶ Ultro, adverbium, id est, sponte. Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 73 *Hac famâ impulsus Chremes ultro ad me venit*, hoc est, non accersitus, non requisitus, quemadmodum Valla exponit, unersucht / ungefodert / von ihm selbst / gutwillig. Sic, *Ultro polliceri*, Brutus Ciceroni epist. 11. in lib. ad Brutum. *Ultro se alicui offerre*, Cic. pro Planc. cap. 10. sich freywillig anbieten. *Ultro appetitur, qui habet*, Nepos fragm. cap. 5. n. 4, id est, ditioribus non diu quærendi sunt amici, sponte se offerunt. ¶ 2. Ultro & pro ultra vel insuper ponitur. Virgil. 2. Æn. v. 145

His lacrymis vitam damus & miserescimus ultro.

¶ Ubi Servius: VLTRO *non est sponte (nam jam rogaverat,) sed insuper. Et venit ab eo, quod est ultra, quia plus, quàm rogaverat, præstiterunt.* ¶ 3. Hinc pro procul ponitur. Plautus Capt. act. 3. sc. 4. v. 193

TY. *Proin tu ab istis procul recedas.* HEG. *Ultro istum a me.*

Ubi *procul* & *ultro* synonyma sunt. Idem Amphitr. a. 1. sc. 1, 164. *Ultro istuc, qui exossat homines*, weg mit dem. ¶ 4. Significat & mox, statim, ut Servius in illo Virg. lib. 2. Æneid. v. 193

Ultro Asiam magno Pelopeia ad mœnia bello Venturam,

interpretatur. Ita & Tacitus videtur ponere 1. Histor. cap. 71 *Exemplum ultro imputavit.* Idem lib. 2. Hist. c. 60, quamquam ibi τὸ *ultro* & *ultra* interpretari liceat. ¶ 5. *Ultro citroque*, id est,

A huc atque illuc, seu hinc atque illinc, hin und wieder / ut, *Sursum deorsum, ultro citroque commeare*, Cic. lib. 2. de Nat. Deor. c. 33. Idem pro Rosc. Amer. c. 22 *Homines cursare ultro & citro non destiterunt*, auff und nieder lauffen. *Multis verbis ultro citroque habitis ille nobis est consumtus dies*, id est, utrinque, nachdem wir zu beyden Theilen viel Worte mit einander gewechselt / &c. Idem in Somnio Scipionis cap. 1. Et Livius lib. 29. cap. 23 *Datâ ultro citroque fide.* Suetonius Caligulâ cap. 19 sine copula *ultro citro* dixit.

¶ Ultro tributum. Vide supra in Tribuo *Tributum.*

¶ Ultroneus, adjectivum. Seneca lib. 2. Nat. Quæst. cap. ultimo: *Quid interest, ad mortem jussi eamus, an ultronei?* hoc est, non jussi, nostrâ sponte, ungeheissen / von uns selbst. Tritum proverbio est, *Ultroneas putere merces*, Hieronymus epist. 137. extr. ad Marcellam. Vide *Merx*, & Chiliadas. *Ultronea voluntate*, Cyprianus epist. 63. cap. 1. Et Apulej. lib. 1. Metam. p. 111 *ultroneum exilium amplexus.* Et lib. 6. pag. 175 *Ultroneam te dominæ tuæ reddis?* Idem lib. 8. Metam. p. 207 *Ultronea vobis, infesti manes, en adest victima.*

¶ Obultroneus. Gloss. Vet. *Obultroneus*, αὐθαίρετος.

VLVA, æ, herba palustris, φῦκος, Rohr / Teich-Graß. Virgil. lib. 2. Æneid. v. 135

B *Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva Delitui.*

Differt ab alga, quæ marina est:

Alga venit pelago, sed nascitur ulva palude.

¶ Ulvosus, ulvâ obsitus. Sidon. Carm 7, sive Panegyr. Aviti, v. 324

- - - *Ulvosa quem vel Nicer abluit unda,*
Prorumpit Francus.

VLVLA, æ, ab ὀλολύζειν, ejulare, vel ululare, auctore Servio, qui & *Ululos* vulgo appellari consuevisse in Eclogam 8 Virgilii auctor est, eine Eule / Nacht-Eule. *Ulula flammeata*, eine Schleyer-Eule / quod circa faciem mulieris peplo seu flammeo obvolutæ caput & faciem referat. Virg. ecl. 8, 55

Certent & cygnis ululæ: sit Tityrus Orpheus.

Ululæ noctuis & bubonibus cognatæ sunt; sed differunt voce. Vide *Noctua.*

¶ Ululo, ululare, heulen. *Ululant* autem *canes, lupi*, & alia. Cicero in Oratore cap. 6 *Inclinatâ, ululantique voce canere.* Virg. 1. Georg. v. 486

Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.

¶ Ululatus, nomen substantivum, quilibet confusus clamor, ut, *Fœmineus ululatus*, Virg. 4. Æneid. v. 667. Sed & hoc lætitiæ vocabulum est. Ovid. 3. Metam. v. 528

Liber adest festisque fremunt ululatibus agri.

Cæsar lib. 5. Bell. Gall. c. 37 *Victoriam conclamant atque ululatum tollunt.* Liv. lib. 31. cap. 17 *Cantus ineuntium prœlium, & ululatus, & tripudia.* Vid. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii pag. 1054, & lib. 5. p. 330.

C ¶ Ululamen, idem. Prudentius Hymno exsequiarum v. 114

- - - - *Clangens ululamina miscet.*

¶ Ululabilis, adjectivum. Apulejus lib. 4. Metam. sub initium: *Ululabili cum plangore.* Et Ammianus lib. 30. cap. 15 *ululabili clamore.*

¶ Exululare, valde ululare, über laut heulen. Ovid. 1. Metam. v. 233

- - - - *nactusque silentia ruris Exululat.*

¶ Exululatus, participium. Ovid. 4. Trist. 1. v. 42

Dum stupet Edonis exululata jugis, scil. Bacchis.

VLVBRAE, arum, vicus desertus & inops in Campania, sive Latio, ut alii volunt. Unde *Vacuas Ulubras* Juvenalis dixit Satyr. 10. v. 102. Meminit & Horatius lib. 1. epist. 11 extremo. Incolæ *Ulubrani* & *Ulubrenses*, Cicer. 7. famil. epist. 12; & Plin. lib. 3. cap. 4.

VLYSSES, Ὀδυσσεύς, à dolore partûs, vide lib. 19. Odyss. Homeri, sapientissimus & astutissimus in exercitu Græcorum ad Trojam. Astubus, dolis, fraudibus totum constare Ulyssem, ipse de se dicit in Seneca ejusdem tituli fabulâ versu 612. Scripsit ejus laudes Libanius. *Multa est passus Ulysses, simulatione insaniæ militiam subterfugit*, Cicero lib. 3. Offic. cap. 26. Idem in lib. 5. Quæst. Tusculan. cap. 3 *Ulysses & Nestor sapientes habiti.* Sapientis exemplum in Ulysse ab Homero propositum Horatius auctor est lib. 1. epist. 2. v. 17. & seq. Vide & Senecam de

D Constantia sapientis cap. 2. Liviam Augustam proaviam ab Caligula *Ulyssem stolatum* appellatam Suetonius ejus vitâ capite 23 scribit. Ovidius de Ponto lib. 4. eleg. 10. v. 9

Exemplum est animi nimium patientis Ulysses
Jactatus dubio per duo lustra mari.

Observandum autem est, veteres ex Græcis Ὀδυσσεὺς, Ἀχιλλεὺς, Latine quoque *Ulysseus, Achilleus* dixisse, & inde Genitivos *Ulyssei, Achillei*, & contracte *Ulysi, Achilli* fecisse. Horatius Epod. 17. v. 14 *Heu pervicacis ad pedes Achillei.*

Et ibidem v. 16

Laboriosi remiges Ulyssei.

Et ode 6. lib. 1

Nec cursus duplicis per mare Ulyssei.

Virg. ecl. 8. v. 70

Carminibus Circe socios mutavit Ulyssi.

¶ Ulyssêus, ut, *Ulyssêum commentum*, pro vafro & astuto, eine behende List / Ὀδύσσειος μηχανή, vide Chiliades. A

¶ Ulyssipo, civitas; quam *Ulysseam*, ceu conditam ab Ulysse, appellari Strabo scripsit libro tertio. Metropolis est Lusitaniæ, quæ regibus Portugalliæ hodie sedem præbet. Lißbon.

¶ Ulyssiponensis, ut, *Promontorium Ulyssiponense*, Plin. lib. 4. cap. 21.

VMBĪLĪCVS, a Græco ὀμφαλός, ligamentum est intestinorum in medio ventre, der Nabel / unde & γνώμονα Græci vocant. ¶ 2. Hinc, quicquid in aliqua re medium est, *umbilicus* etiam dicitur: Dempster. ad Rosin. Antiq. lib. 1. c. 13. p. 90. Ut, Cicero 6. Verr. cap. 48 *Qui locus, quod in media insula est situs, umbilicus Siciliæ nominatur.* Et Livius lib. 35. c. 18 *Ætoli, qui umbilicum Græciæ incolerent.* Idem libro 41. cap. 23 *Ut repente in medio umbilico Græciæ conspiceretur, Delphos adscendit.* Manlius proconsul apud eundem lib. 38. cap. 48 Delphos *umbilicum orbis terrarum* vocat, quorum Strabo conferri potest lib. 9, & addi, si lubet, Cellarii Programma 39. ¶ 3. Et *Umbilici* ornamenta sunt librorum, die Buckeln an den Büchern. Quia vero libri absoluti his ornabantur, nata hinc est proverbialis figura: *Ad umbilicum ducere*, quod est finire aliquid aut absolvere. Horat. Epod. 14 *Inceptos olim promissum carmen iambos*

Ad umbilicum ducere.

Catullus carm. 22 *Novi libri, novi umbilici.* Et Martialis lib. 4. B epigr. 91 *Jam pervenimus usque ad umbilicos.*

¶ 4. Umbilicus, parvus circulus etiam Plinio est lib. 18. cap. 33.

¶ 5. *Umbilicus Veneris* planta est, κοτυληδὼν, acetabulum, Nabelkraut / à forma foliorum. ¶ 6. Denique cochleæ marinæ species *umbilicus* est, eine Gattung Meer-Schnecken. Cicero lib. 2. de Oratore cap. 6 *Conchas & umbilicos legere.* Vide Gesnerum, & Schottum lib. 2. observ. 2. cap. 21.

¶ Umbilicatus, um, quod umbilici habet similitudinem. Plinius lib. 13. cap. 4.

VMBO, ōnis, à Græco ἄμβων. Ut enim Græci ἄμβωνα dixere, quicquid tumidum est & prominet; ita *umbonem* Latini quoque appellarunt, quod editius atque exstantius est. Stat. Achill. l. 1. v. 408

- - - undisonæ quos circuit umbo Maleæ.

Idem in Silvis lib. 3. carm. 1. v. 110

- - - contra riget umbo maligni Montis.

Vid. Scalig. ad Varronem. ¶ 2. Hinc postea editiorem & mediam partem clypei *umbonem* vocarunt, quam ὀμφαλὸν Polybius appellat libro 6, den erhabenen Ort mitten in dem Schilde. Vide Isidor. lib. 18. c. 12. Scal. Conject. p. 50. Barth. ad lib. 6. Theb. Statii pag. 441. ¶ 3. Et scutum ipsum figurate. Virg. 9. Æn. v. 810 *Nec sufficit umbo ictibus.* Tacit. 4. Hist. c. 29 *Ubi sonus molientium, aut appositæ scalæ hostem propius dederant propellere umbone, pilo sequi.* ¶ 4. Et in gemmis eminentior pars *umbo* est Plinio lib. 37. c. 6. ¶ 5. Apud Persium Sat. 5. v. 32 pro *toga* ponitur: - - - *totaque impune Suburra*

Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo.

Nam *umbo* (quem & in toga agnoscit Tertullianus cap. 5 de Pallio) in ditiorum togis proprie vocabatur pars ea, quæ ob rugas concurrentes, nodoque artificiose constrictas, protuberabat, umbonis sive clypei instar. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 145. ¶ 6. *Umbonem* etiam brachium interpretatur in illo Martialis l. 3. epigr. 46 C

In turbam incideris, cunctos umbone repellet.

Vid. Lips. lib. 3. de Milit. Rom. cap. 2.

VMBRA, aër luce carens, vel lux impedita corporis alicujus objectu, σκιά. der Schatte. Refert illa corpus, nec vero est, quod refert, neque omnino quicquam. Barthius ad Claudian. Mamert. p. 242. Scripsit ejus encomium Janus Douza filius. Virg. ecl. 2. v. 67

Et sol crescentes decedens duplicat umbras.

Incurrere in umbram, in den Schatten kommen / Cicer. lib. 2. de Divin. cap. 6. *Ne umbram quidem ejus novit, Ne de facie quidem aliquem novisse*, proverbiale est utrumque apud eundem, pro, ne minimam quidem partem alicujus novisse: ad Attic. lib. 7. ep. 11 *O hominem amentem & miserum, qui ne umbram quidem unquam τοῦ καλοῦ viderit.* Vide Chiliadas, & de hoc: *Metuere suam ipsius umbram*, de vehementer meticulosis. *Umbras falsæ gloriæ consectare*, Cic. in Pison. cap. 24. ¶ 2. Cæterum cum declinaturi solis aut imbrium vim sub arborum umbras succedere soleant, inde factum, ut *umbra* pro tutela sive præsidio aliquando ponatur. Livius lib. 32. cap. 21 *Quia sub umbra auxilii vestri latere volunt, in societatem vestram confugiunt.* Et libro 34 cap. 9 D *Erant autem eo tutiores, quod sub umbra Romanæ amicitiæ latebant.* Quod ad Polybium Casaubonus observavit pag. 147. Hæc loquendi ratio & sacris Scripturis usitata est. ¶ 3. Umbra etiam pro schola declamatoria dicitur. Unde & *Umbraticus doctor*, scholasticus, apud Petronium. Seneca apud Tacitum Annal. lib. 14. cap. 53 *Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui, quam studia, ut sic dixerim, in umbra educata?* Prima initia picturæ fuerunt, cum umbra hominis lineis circumscriberetur: deinde ipsi studiosi picturæ fingere ejusmodi imagines cœperunt, singulosque inducere colores, ut nullum discrimen luminis, umbræ atque splendoris esset. Vide Plin. lib. 35. c. 3. *Tandem* (ut idem Plinius eodem libro cap. 5 scribit) *se ars ipsa distinxit, & invenit LVMEN atque VMBRAS, differentia colorum alterna vice sese excitante. Deinde adjectus est SPLENDOR, alius hic, quam LVMEN: quem, quia inter hoc & umbram esset, appellaverunt TONON: commissuras vero colorum & transitus* ARMOGEN. Huc respexit allusitque Cicero lib. 3. de Oratore c. 26 *Sed habebat tamen illa in dicendo admiratio ac summa laus umbram aliquam & recessum, quo magis id, quod erat illuminatum, exstare atque eminere videatur.* Plinius lib. 3. epist. 13 *Nec vero affectanda sunt semper elata & excelsa. Nam ut in pictura* LVMEN *non alia res magis, quam* VMBRA *commendat; ita orationem summittere, quam attollere decet.* ¶ 4. Umbræ etiam dicuntur convivæ, non vocati quidem a convivatore, sed a vocatis una adducti; illos sequentes videlicet, ut umbra corpus. Ungebetene Gäste / so von einem andern Gebetenen mitgebracht werden. Vide Plutarch. Conviv. Quæst. lib. 7. Quæst. 6. Horat. lib. 2. Satyr. 8. v. 21

- - - Varius cum Servilio Balatrone

Ubidius, quos Mæcenas adduxerat umbras.

Idem lib. 1. ep. 5, quâ Torquatum ad cœnam invitat, v. 26

- - - - Brutum tibi Septimiumque,

Et nisi cœna prior potiorque puella Sabinum

Detinet, assumam: locus est & pluribus umbris.

¶ 5. Et umbræ manes sunt vel simulacra mortuorum. Virgil. 6. Æn. v. 390 *Umbrarum hic locus est* &c. Die Geister. Et,

- - - Imas Erebi descendit ad umbras,

ibid. v. 404. *Pallentes, silentes umbræ*, apud eundem 4. Æn. v. 27, & 6. v. 264. Quintil. in Declamat. 10. sub fin. *Ultricis umbræ vanis exagitari terroribus.* Virgilius lib. 2. Æn. v. 772

Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusæ

Visa mihi ante oculos, & notâ major imago.

Ubi Servius: *Per* SIMVLACRVM *apotheosin ostendit: quia simulacra Deorum sunt:* VMBRAE *inferorum:* ANIMAE, *quæ cœlum petunt.* Idem ad illud Æn. 4. v. 654

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Bene, inquit, IMAGINEM *dixit. Valde enim quæritur apud Philosophos, quid illud sit, quod inferos petat. Nam tribus constamus:* ANIMA, *quæ superna est, & originem suam petit:* CORPORE, *quod in terra deficit:* VMBRA, *quam Lucretius sic definit:* SPOLIATVS LVMINE AER. *Ergo* VMBRA, *si ex corpore creatur, sine dubio perit cum eo: nec est quicquam reliquum de homine, quod inferos petat. Sed deprehenderunt esse simulacrum, quod ad nostri corporis effigiem fictum inferos petit: & est species corporea, quæ non potest tangi, sicut ventus* &c. *Sciendum tamen, abuti Poëtas & confuse vel* SIMVLACRVM, *vel* VMBRAS *dicere.* Suetonius Calig. cap. 59 *Satis constat, prius quam id fieret*, (cadaver Caji sepeliretur) *hortorum custodes umbris* (Lemuribus) *inquietatos.* Nimirum circumvolare umbras, donec consumpta sint corpora, vetus doctrina est. Barth. lib. 5. Theb. Statii p. 207.

¶ Umbella, dimin. *Viridis umbella*, Juvenal. Satyr. 9. v. 50, ein Hut / Tuch oder Schirm für die Sonne und Lufft.

¶ 2. In plantis vero *umbella* est floris seminisque quasi pedamentum, in plures divisum longiores pediculos, ut in fœniculo, aniso, sambuco, *Muscarium* etiam Plinius dixit.

¶ Hinc *umbellifera*, vel *umbellatæ plantæ*, Gewächse / so gekrönte Blumen tragen.

¶ Umbrăticus, um, &

¶ Umbratilis, e, quod in umbra fit, ut, *Homo umbraticus*, qui sub tecto vitam agit otiosam, Plaut. in Curc. act. 4. sc. 3. v. 24. *Literæ umbratiles*, Plin. lib. 9. epist. 2, id est, quibus umbratiles tantum homines student, quarum in civili vita nullus propemodum usus est. Unde *umbraticus doctor* apud Petronium, & ipsi *Scholastici umbratici*: vide Petronii interpretes. Sic, *umbraticus & imaginarius præceptor*, apud Lactant. lib. 6. cap. 12. *Vita umbratilis & delicata*, quæ umbrâ & deliciis gaudet, Cicer. in Quæst. Tuscul. lib. 1. cap. 11. *Exercitatio umbratilis*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 34.

¶ Umbratiliter. Sidonius lib. 2. ep. 10 *Umbratiliter effingere*, id est, levi pictura, rudibus lineamentis.

¶ Umbrăcŭlum, eine Hütte für die Sonne / eine Schatten-Laube / locus vel frondibus, vel vestibus tectus ad umbram. Cic. de Legib. lib. 3. cap. 6 *Doctrinam ex umbraculis eruditorum otioque non modo in solem & pulverem, sed in ipsum discrimen aciemque producere*, aus dem Winckel hervor. Virg. ecl. 9. v. 42

- - - Et lentæ texunt umbracula vites.

¶ 2. Sed apud Ovidium 2. Fastor. v. 311

Aurea pellebant rapidos umbracula soles.

Id est, aureæ umbellæ. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 340 imitatus Nasonem similiter:

Aurea summoveant rapidos umbracula soles.

¶ Umbrifer, ut, *Nemus umbriferum*, Virg. 6. v. 473. *Rupes umbriferæ*, schattichte Steinklüffte / Varro lib. 2. c. 8. de re rust.

¶ Umbrōsus, schattich. Cicero ad Q. fratr. lib. 3. epist. 1. c. 2 *Ego locum æstate umbrosiorem vidi nunquam.* Et Plin. lib. 16. c. 26 *Fico folium maximum umbrosissimumque est.* Sic, *Vallis umbrosa*, Virg. 3. Georg. v. 331. *Silva umbrosa*, Ovid. 1. Metam. v. 693.

¶ Umbro, umbrare, verbum, umbra tegere, Poëtis omnem obscurita-

ſcuritatem infert, beſchatten / ut, Columella lib. 5. c. 6 *Virgæ ne umbrent eo tempore, quo vitis paratur, abraduntur.* Plinius lib. 19. c. 1 *Marcellus velis forum umbravit.* Virgil. 3. Æn. v. 508

- - - Montes umbrantur opaci.

¶ Umbratus. Statius 6. Theb. v. 553

- - - - - prior omnibus Idas

Nuper olympiacis umbratus tempora ramis.

Idem 3. Silvar. carm. 4. v. 79 *Umbratus genas*, id eſt, barbatus. Virgilius 6. Æn. v. 772

- - Umbrata gerunt civili tempora quercu.

Compoſita:

¶ Adumbrare, primùm idem eſt, quod umbram alicui rei inducere. ¶ 2. Eſt & pictorum verbum, & quadantenus aliquid deformare & exprimere ſignificat: non primis tantum lineis, velut vulgo interpretantur, circumſcribere, ſive delineare. Nimirum *adumbrare* Latinis, quod σκιογραφεῖν Græci dicunt: *Adumbratio*, σκιογραφία. Atqui *Sciographia* non eſt lineatio, quæ Ichnographiâ & Orthographiâ abſolvitur; ſed eſt, quæ addit umbras, & oculis non modò lineas exhibet; ſed explicatiores etiam rerum ſpecies ſubjicit, ut Bernardinus Baldus rectè interpretatur. Nempe pictores primùm lineamenta ducunt futuræ imaginis, (hæc *Ichnographia* eſt) deinde inducunt colores, qui addunt umbram atque ſic paullo expreſſiorem ſpeciem exhibent, non tamen perfectam. Hæc *adumbratio* igitur eſt, cui poſtea accedit manus ultima: cum omnia ad exactam elegantiam ac venuſtatem expoliuntur. Et hanc ob cauſſam Ariſtoteles lib. 3. Rhetor. cap. 12 genus dicendi, quo in deliberativis cauſſis utimur, σκιαγραφίαις comparat, & illi ideæ, quæ in demonſtrativo genere adhibetur, opponit. Hoc enim ut omnium accuratiſſimum & ornatiſſimum vult; ita illud, ſi exquiſitum minus excultumque ſit, maxime probat. Quint. 7. c. 10 *Quis pictor omnia, quæ in rerum natura ſunt, adumbrare didicit?* Contrarium eſt *exprimere*, vollkommen darſtellen. Cic. pro Cœl. cap. 5 *Permulta non expreſſa ſigna, ſed adumbrata virtutum.* Idem in Oratore, c. 14 *Eloquentiæ ſpeciem & formam adumbrare.* ¶ 3. Sed, *Adumbrata ſuffragia*, Cic. 2. Agrar. cap. 12; & pro Sylla cap. 18 *Adumbratum judicium*, id eſt, ſimulatum, ein verdecktes und erdichtetes Gericht. *Lætitia adumbrata*, id eſt, ficta & ſimulata, Tacitus 4. Annal. cap. 31.

¶ Adumbratio, eſt rudior deſcriptio rei ſive repræſentatio, die Entwerffung. Cicero in Orat. cap. 29 *Si non perfectio, at conatus tamen atque adumbratio.*

¶ Adumbratim. Lucretius lib. 4. v. 363

Sed quaſi adumbratim paullum ſimulata videntur.

¶ Inumbrare, umbram inducere. Virg. lib. 11. Æn. v. 66

Inſtructosque toros obtentu frondis inumbrant.

Tacitus lib. 3. Hiſtor. cap. 19 *Inumbrante veſperâ univerſum Flaviani exercitûs robur advenit.* Et Plinius Paneg. Trajani cap. 19 *Eſt hæc natura ſideribus, ut parva & exilia validiorum exortus obſcuret. Similiter Imperatoris adventu legatorum dignitas inumbratur.*

¶ Obumbrare, umbrâ obſcurare, überſchatten. Virg. lib. 12. Æn. v. 578 *- - - Obumbrant æthera telis.*

Obumbrare ſenſus, Quintil. in præfat. lib. 8. verdunckeln. Et Ovidius lib. 3. de Pont. eleg. 3. v. 75

Tu licet erroris ſub imagine crimen obumbres.

Tacitus lib. 2. Hiſt. cap. 32 *Senatumque & populum nunquam obſcura nomina, etſi aliquando obumbrentur. Sapientia vino obumbratur*, Plinius lib. 23. cap. 1. Vide *Vinum.*

¶ Obumbratio. Arnobius lib. 5. pag. 186 *allegoricæ cæcitatis obumbratio.*

¶ Obumbratrix. Tertullianus Apolog. cap. 9. pr. *Arbores templi obumbratrices.*

¶ Præumbrare, caligine involvere. Tacit. lib. 14. c. 47 *Fama, in quantum præumbrante Imperatoris faſtigio datur, clarus.*

VMBRIA, æ, regio Italiæ, ſic dicta vel ab *imbribus*, quos ὄμβρους Græci dicunt, vel quod ob propinquitatem Apennini umbroſa ſit regio. Eſt enim a mari ſupero ad Apenninum, & ultra. Hodie ibi Spoletanus & Urbinas Ducatus, pars Romandiolæ & Marchiæ Anconitanæ, &c. Vide Geograph.

¶ Umber, Umbri, qui ex Umbria. Catullus carm. 38. ad Cornificium: *Aut parcus Umber, aut obeſus Hetruſcus.*

In quo verſu pro *parcus Umber* malit Scaliger legere *porcus Umber.* Obeſos enim & crapulæ deditos veteres *porcos* appellitare ſolebant. Umbros autem ventri deditos fuiſſe Athenæus tradit. Vide Scalig. Conject. pag. 17.

Una, vide *Unus.*

VNCIA, exiguæ menſuræ nomen, duodecima ſcilicet pars aſſis, & omnium, ſeu ponderum, ſeu menſurarum, quæ in partes duodecim ſecari ſolent. Vide libellos vocabulorum rei nummariæ, ponderum & menſurarum. *Uncia agri*, duodecima pars jugeri, apud Varronem. ¶ 2. Uncia in menſuris duodecima pars eſt pedis, quam pollicem alias dicimus, ein Zoll. Eſt nomen Siculum, ut ex Polluce diſcimus.

¶ Unciola, diminutivum, Juvenal. Sat. 1. v. 40.

¶ Uncialis, e, unius unciæ: ut, *Aſſes unciales*, Plin. lib. 33. c. 3. *Uncialis altitudo*, apud eundem lib. 18. cap. 16. *Unciales literæ*, craſſæ & majores ſunt. Hieronymus præfat. in Jobum extremo: *Habebant, qui volunt, veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoque deſcriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, literis onera magis exarata, quam codices.*

¶ Unciarium, ut, *Unciarium fœnus*, quod ex centum unciis unam tantum per annum pendebat, de quo apud Livium lib. 7. c. 16. *Stips unciaria*, duodecima pars aſſis, moneta omnium minima, Plin. lib. 34. cap. 5.

¶ Unciatim, bey einzelen halben Hellerchen. Ter. Phorm. act. 1. ſc. 1. v. 9 *Quod ille unciatim vix &c. comparſit miſer.*

Ab uncia Derivata ſunt

¶ Deunx, cui adempta eſt uncia, ſumma nimirum undecim unciarum. Cicero pro Cæcin. cap. 6 *Facit hæredem ex deunce & ſemuncia Cæcinam.* Juvenal. Sat. 1. v. 40

Unciolam Proculejus habet: ſed Gillo deuncem.

¶ Quincunx, quinque unciæ. ¶ 2. Martiali eſt genus menſuræ, paullo ſupra dimidiam heminam continens, ein halb Nöſslein halb / lib. 2. epigr. 1 *Te conviva leget miſto quincunce.* ¶ 3. Uſuræ quincunces dicuntur, quoties ex centum nummis quinque percipiuntur, fünff pro Cento. ¶ 4. Arbores in quincuncem redigere eſt in ordinem certaque intervalla redigere, die Bäume nach gleicher Ordnung und Schichte ſetzen / daß ſie gleich weit von einander ſtehen. Cic. de Sen. cap. 17 *Cum Lyſander miraretur & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines.* Add. Quintil. lib. 7. cap. 3.

¶ *Quincuncialis ordo*, Plin. lib. 17. cap. 11. Herba quincuncialis Plinio eſt, quæ *ſemipede* minor eſt. kurtz / niedrig.

¶ Semuncia, unciæ dimidium, ein Loth. Perſ. Sat. 5. v. 121

- - - - ſed nullo thure litabis;

Hæreat in ſtultis brevis ut ſemuncia recti.

Vide in *Semis.* Id eſt, nullo ſacrificio a diis impetrabis, ut vel minimum rectæ rationis ſit in ſtultis.

¶ Semuncialis, löthig. *Semunciales aſſes*, Plinius lib. 33. c. 3.

¶ Semunciarius, ut, *Semunciarium fœnus*, factum ex unciario, Liv. lib. 8. c. 27.

¶ Septunx, ſeptem unciarum pondus. ¶ 2. Moneta, Livius lib. 23. c. 19 *Septuncis auri in ſingulos pretium convenit.* ¶ 3 Dimidium jugeri cum parte duodecima, der halbe Theil ſammt dem zwölfften Theil / Colum. lib. 5. c. 1. Et Livius lib. 5. c. 24 *Triumviri ad id creati terna jugera & ſeptunces viritim diviſerunt.* ¶ 4. Septem vini cyathi. Martial. lib. 8. epigr. 51

Si dubia eſt, ſeptunce trahar, ſi fallit amantem;

Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

¶ Septuncialis, vide in *Septem*, ubi plura etiam de *Septunce.*

¶ Sextunx, & Sexcunx, & Seſcuncia, æ, uncia una cum dimidia, drey Loth / anderhalb Untzen. Ulpianus Lege 8 §8 Dig. de inoffic. teſtamento: *Si ſint ex duobus filiis nepotes, ex uno plures, tres puta; ex uno unus; unicum ſeſcuncia; unum ex illis ſemuncia querela excludit.*

¶ Seſcuncialis, Plin. lib. 13. cap. 15.

¶ Triunx, & triuncis, æneus numulus erat: a tribus ſic dictus unciis. Sic Budæus lib. 2. de Aſſe. Erat & quadrans, auctore Plinio lib. 33. c. 3, qui & *triuncis* vel *triunx* vocatus eſt, *a tribus unciis.* Cicero *Teruncium* dixit ad Attic. lib. 5. epiſt. 20 *Spero toto anno imperii noſtri teruncium ſumtus in provincia nullum fore.* Varro de L. L. lib. 4 ſub. fin. *Teruncius*, inquit, *a tribus unciis dictus, quod ſit libellæ quarta pars, ſicut quadrans aſſis.* Cic. de Fin. lib. 3. c. 14 *Crœſi pecuniæ teruncium addere.* Vide Chiliadas, item *As* & *Quadrans.*

VNCVS, i, fuſtis incurvus, ein Hake / ſic appellatus a tumore, ejus ſc. partis, quæ retorta ſeu curvata eſt, quem ὄγκον Græci dicunt. *Ferreus uncus*, apud Livium lib. 30. cap. 10. Cicer. 1. Philipp. cap. 2 *Uncus impactus eſt fugitivo illi* &c. Columella lib. 3. cap. 18 *Velut uncus infixus ſolo, antequam extrahatur, præcumpitur.* Imaginem habes in Roma ſubterranea Boſii. De telis tres, pluresque uncos habentibus Lipſ. 4. Poliorc. c. 6.

¶ Uncus, adj. incurvus, krum / hakicht. Plin. lib. 11. c. 37 *Aquaticis unci ungues ſunt.* Ovid. lib. 2. de Ponto eleg. 7. v. 9

Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo,

Omnibus unca cibis ære ſubeſſe putat.

Et Silius lib. 14. v. 323 *Unca tela manus*, harpagones, manus ferreæ.

¶ Uncinus, aliud adjectivum, quo curvum aliquid & uncis munitum ſignificatur, das Wiederhaken hat. Paullinus Natali 7. Felic. v. 270 *Staminis uncino, quaſi piſcis, inhæſerat hamo.*

¶ Uncinus, ſubſt. idem quod uncus: item, hamus, Wiederhake. Gloſſ. Vet. *Uncinus*, κόραξ σιδηροῦς. Item, κόραξ σιδηροῦς θύρας. Hinc Apulejus lib. 3. Metam. p. 135 *peſſulis injectis & uncino firmiter immiſſo.*

¶ Uncinatus, adjectivum aliud, *unci* vel *uncini more* incurvus. Eſt autem uncinus κόραξ σιδηροῦς, ut Vet. Gloſſ. exponit. Vide & infra, ut, *Hamata & uncinata corpora*, Cic. lib. 4. Acad. c. 38.

¶ Uncinulus, diminutivum.

Compoſita:

¶ Aduncus, in ſe recurvatus, eingebeuget / gekrümmet / cujusmodi roſtrum eſt aquilinum. Plin. lib. 11. c. 37 *Volucribus roſtra rapto viventibus adunca*, krumme Schnäbel. Cicer. pro Cluent. c. 64

c. 64 *Adunca ex omni parte dentium & tortuosa serrula.* Sic, *Falx adunca*, Ovidius lib. 14. Met. v. 628. *Hamus aduncus*, lib. 13. Met. v. 934. Et, *Vomer aduncus*, Ovid. 2. Fast. v. 295. *Nasus aduncus*, Ter. Heaut. a. 5. sc. 5. v. 18. Et Horat. lib. 1. Sat. 6. v. 5 *Naso suspendere adunco*, pro irridere, vide *Nasus*. A

¶ Aduncitas, adunca vel incurva forma, die Krümme / ut, *Rostri aduncitas*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. c. 47, & Plin. lib. 10. c. 71.

¶ Inuncare, verbum, quod unco quasi arripere significat, als mit einem Haken fassen oder ergreiffen. Exstat apud Columell. lib. 7. c. 3 *Lana a rubis velut hamis inuncata à pascentium tergoribus avellitur.* Usus & Apulejus Apolog. pag. 293, *hamis*, dicens, *inuncanda.* Et lib. 1. Florid. p. 341 *Aquila unguibus inuncat agnum vel leporem.* Et Paullinus lib. 7. Natal. Fel. v. 272 *clavus inuncans.*

¶ Obuncus, valde aduncus. Arnob. lib. 6. p. 197 *Saturnus cum obunca falce.* Virg. lib. 6. Æn. v. 597

- - - rostroque immanis vultur obunco
Immortale jecur tondens &c.

¶ Reduncus, um, quod adunco contrarium est, von sich weg gebeugt und gekrümmet. Tametsi rostrum reduncum aquilæ etiam Ovidius tribuat lib. 12. Metam. v. 562

Viribus usus avis, pennis rostroque redunco,

id est, repando vel adunco, de Periclymeno in aquilam converso.

VNDA, æ, quasi uda, ὕδωρ, χῦμα, aqua collecta in se & fluctuans, eine Wasserbulge / Wasserfluth / Welle. ¶ 2. Quælibet item aqua. Virg. 3. Æn. v. 200 B

- - - - Cæcis erramus in undis.

Cicero Philipp. 10. cap. 4 *O spectaculum illud non modo hominibus, sed undis ipsis & littoribus luctuosum, cedere e patria servatorem ejus, manere in patria proditores!* ¶ 3. *Undæ bellorum*, pro impetu, per metaphoram apud Claudianum lib. 2. in Eutrop. v. 507. Sic *undas comitiorum* pro multipliciter & impetuose variante diversitate sententiarum dixit Cicero pro Plancio cap. 6, *Illæ undæ comitiorum, ut mare profundum & immensum, sic effervescunt quodam quasi æstu* &c. Catullus carmine 65. v. 62 *Undas curarum* dixit. Virg. 2. Georg. v. 462

Mane salutantum totis vomit ædibus undam,

h. e. turbam. Ita *sepedum populorum undas* de formicis eleganter dixit Apulejus lib. 6. p. 177. Vide Barthium ad lib. 8. Theb. Statii p. 93.

¶ Undātim, adverbium, in morem undarum. Plinius lib. 36. cap. 7 *Capillus Augusti undatim crispus in verticem, Tiberii sparsim convolutus canicies.*

¶ Undosus, ut, *Æquor undosum*, ungestüm / voll Wellen. Virg. lib. 4. Æneid. v. 313. *Plemmyrium undosum*, Idem 3. Æn. v. 693. Superl. *Torrentes undosissimi*, Augustinus Civ. Dei lib. 22 c. 11.

¶ Undicŏla, ut, *Undicola pistris*, Avienus Phœnom. Arat. v. 809, das sich im Wasser auffhält. C

¶ Undifluus. Dracontius Hexaëmero v. 488

Quis neget undifluos procedere fontibus amnes.

¶ Undifrăgus. *Undifragi fluctus*, Fortunatus ineunte epistola, præmissâ carmini 2. libri 3.

¶ Undisŏnus. *Æquor undisonum*, rauschend von Wellen oder Bulgen. *Rupes undisonæ*, ad quas undæ, vel fluctus illisi & refracti sonitus cient. Stat. lib. 1. Achill. v. 198.

¶ Undivăgus. Ut, *Undivagum mare*, Eugenius Toletanus carmine 19.

¶ Undulatus, ut, *Undulata toga, undulata vestis*, ad undarum similitudinem picta, Plin. lib. 8. cap. 48. gewässert. Fiebant autem ex pilis caprarum & hircorum undulatæ: Schamlot / id enim genus preciosæ materiæ vestimentorum succensum pilus olet, & varietate undulatâ commendatur. Est & utriusque appellationis, Latinæ & Germanicæ, nonnulla similitudo.

¶ Undo, undare, undas agere est, Fluthen treiben / ut, *Undans fretum*, Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 35. ¶ 2. Sed, *Undans Ætna*, Virgil. lib. 1. Georg. v. 472, hoc est, undarum modo flammas evomens.

¶ Undabundus, ut, *Undabundum mare*, Gell. lib. 20. c. 3.

Composita: D

¶ Abundare, affluere, copiosum & cumulatum aliquid habere: ut, *Abundare re aliqua, & in re aliqua*, eines Dinges Uberfluß haben / oder vollauff. *Abundare divitiis*, Terentius in Heaut. a. 3. sc. 2. v. 17. *Abundare copiâ frumenti*, Hirt. lib. 8. de Bell. Gall. cap. 40. Et, *Abundare pecuniâ*, Cicer. pro Quint. cap. 12. *Non solum ingenio, sed otio etiam abundare*, Cic. 1. de Orat. cap. 6, guten Kopff und Zeit zum Studieren haben. *Præceptis philosophiæ abundare*, Idem 1. Offic. principio.

¶ Abundans, reich / überflüßig. ut, *Abundanti homo doctrinâ*, Idem de Orat. libro 1. cap. 19. Et ibidem lib. 2. cap. 14 *Timæus & rerum copiâ, & sententiarum varietate abundantissimus.* Et, *Abundantior tristitia*, Hieronymus 1. adversus Jovinianum cap. 4. Sed, *Ex abundanti*, zum Uberfluß / apud Quintilian. lib. 4. c. 5, & Lege 9. Dig. de supellect. legata.

¶ Abundantia, copia, ubertas, Uberfluß / Menge. *Abundantia rerum omnium*, Cicero de Amic. cap. 23. *Abundantia otii*, Cic. 7. famil. epist. 1. Et, *Circumfluere omnibus, atque in omnium rerum abundantia vivere*, Idem de Amicitia cap. 15. Ad facultates transtulit Tacitus, quæ vel abundant & amplæ sunt, vel arctæ atque deficiunt. Ita enim Agricola cap. 6 scribit: *Ludos & inania honoris modo rationis atque abundantiæ duxit*, id est, ita probavit, quatenus de abundantia patrimonii, & absque detrimento facultatum exhiberi possent.

¶ Abundatio, idem. Plin. lib. 3. cap. 16 *Omnia ex Philistina fossæ abundatione nascentia*, scilicet flumina.

¶ Abundanter, ut, *Fructum abundanter ferre*, Plin. 24. c. 9. mit Hauffen / vollauff. *Copiose & abundanter loqui*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 35. extr. reichlich und mit vielen Worten. [*Loqui presse, angustius*, contrarium.] Et Silius lib. 5. v. 453 *abundanter defuso sanguine.* Cicero Topic. cap. 10 *Loci* [Topici] *aliis disputationibus abundantiùs occurrunt, aliis angustiùs.* Et Columella lib. 8. cap. 8. extr. *quò & se, & pullos abundantiùs alant*, reichlicher. *Abundantissime crescere*, Plinius lib. 5. c. 9.

¶ Abunde, aliud adverbium, ab antiquo *Abundus*, quo usus est Gellius lib. 1. cap. 2 *lavacris nitidis & abundis.* Itaque male ultimam corripuit Drepanius Florus Psal. 23. v. 5.

- - - his semper abunde refectus.

Nisi iidem veteres & *Abundus* & *Abundis*, ut alia hujus generis, dixerunt. *Abunde*, id est, plus satis, satis superque. Plinius præfatione: *Itaque etiam non assecutis, voluisse abunde pulchrum atque magnificum est.* *Abunde magna præsidia*, Sallust. Jugurth. cap. 14, überaus reichlich. *Abunde satisfacere alicui*, Cic. lib. 2. de Divin. c. 1. *Abunde potentiæ gloriæque adipisci*, Sueton. Cæsare c. 86. Et, *Abunde esse alicui*, idem, quod satis esse. Plin. lib. 4. epist. ult. *Abunde mihi est, si satis expressi, quod efficitur.* Idem lib. 5. epist. 8 *Sed utrumque tam magnum est, ut abunde sit alterum efficere.* Auct. Thebaidos v. 289

Si nulla, Genitor, caussa vivendi est tibi,
Hæc una abunde est, &c.

¶ Superabundare. Macrobius Somn. Scip. lib. 1. c. 14 *Deus superabundanti majestatis fœcunditate de se mentem creavit.*

¶ Exundare, est alveum exire, übergehen / auslauffen. *Fons exundat*, Plin. lib. 2. cap. 103. *Dolor exundat alte mersus*, Seneca Oedip. v. 924.

¶ *Exundatio fluminum*, Plin. lib. 19. cap. 3.

¶ Inundare, extra alveum transfundi, sich ergiessen / schwemmen / übergehen. Cicero lib. 1. de Natur. Deor. cap. 37 *Terras inundat aqua.* Et Plin. lib. 5. c. 1 *Æstus maris non inundat insulam*, überschwemmet sie nicht. Contra Idem lib. 2. c. 97 *Æstus maris inundantes*, &c. *Inundari sanguine*, id est, obrui & perfundi, Livius lib. 24. cap. 38.

¶ Inundatio. *Inundatio fluminum*, Columella lib. 3. c. 11. Et passive de terra, quæ inundatur. Plin. lib. 5. cap. 3 *Joppe Phœnicum antiquior terrarum inundatione*, älter als die Sündfluth. Quod Pomp. Mela dixit lib. 1. c. 11, *Est Joppe ante diluvium, ut ferunt, condita.*

¶ Perinundare. Alcimus Avitus lib. 1. v. 267

Alveus & nigris campos perinundat arenis.

¶ Interundatus. Solinus cap. 17 [al. 27] de Tigribus, bestiis maculosis: *Fulvo nitent. Hoc fulvum nigrantibus segmentis interundatum.*

¶ Obundare. Statius lib. 1. Achilleidos v. 102

- - - - lateque Deæ, Sperchios obundat
Obvius, & dulci vestigia circuit unda.

Alii libri *Abundat* præferunt; tamen

¶ Obundatio, derivatum nomen, Flori est, etiam in exactissimis libris, 4. cap. 2. n. 27 *Interim obundatione verni fluminis commeatibus prohibetur.*

¶ Redundare, quod proprie de aquis retro propter injectam molem exundantibus dicitur, wenn Wasser zurück treten: sed & simpliciter abundare, & exundare, & superfluum seu supervacuum esse significat, ut, *Omnibus ornamentis redundare*, Cic. 3. famil. ep. 10. Et de Divin. lib. 1. c. 44 *Si lacus Albanus redundasset, isque in mare fluxisset, Romam perituram.* Et, *Redundare sanguine*, Idem 6. in Verrem c. 11. *Redundat pituita*, nimmt überhand / Idem in Tusc. lib. 4. c. 10. Et de N. D. lib. 1. cap. 35 *Tuus Deus non digito uno redundat, sed capite, collo, cervicibus*, hat nicht einen Finger zu viel oder überley. Sed, *Laudem adolescentis existimo, ad meum aliquem etiam redundare fructum*, id est, pertinere, referri, pro Ligar. c. 3. Et in Catil. 1. cap. 12 *Verendum mihi non erat, ne quid hoc parricida civium interfecto invidiæ mihi in posteritatem redundaret.* Ovid. 3. Trist. eleg. 1. v. 43

In genus auctoris miseri fortuna redundat,

gelanget / gereichet. ¶ 2. *Redundare* etiam dicuntur, qui ex hesterna crapula graves. Plin. Paneg. Trajani c. 63 *Non alii marcidi somno hesternaque cœna redundantes comitiorum suorum nuntios operiebantur.*

¶ Redundans, unde Comp. *redundantior.* Tertull. lib. 2. de cultu fœm. c. 9 *Amputatio & decussio redundantioris nitoris.*

¶ Redundatus. Ovidius 3. Trist. eleg. 10. v. 52

Sive redundatas flumine cogit aquas.

¶ Redundatio, ut, *Redundatio stomachi*, Plin. l. 7. c. 6. hoc est nausea, vomitus, das Auffsteigen des Magens. A

¶ Redundantia, superfluitas, Uberfluß. *Juvenilis redundantia*, Cic. in Oratore c. 30. Et Tertullianus Apolog. c. 31 *ad benignitatis redundantiam*.

¶ Redundanter. Plin. lib. 1. epist. 20 *Immodice & redundanter*. überflüßig. Ambrosius Epist. 82 *pro remedio parcius; pro deliciis redundantius bibendum*.

VNDE, ὅθεν, adverbium, accipitur interrogative & infinite: woher? *Unde is?* Terent. Eun. 2. scen. 3. vers. 13 Wo kommst du her? *Unde dejectus est Cacina? ex urbe. Unde dejecti Galli? a Capitolio*, pro Cæcin. cap. 30. woraus? Et Terent. in Adelph. act. 1. scen. 2. v. 41 *Est, Dis gratia, & unde hæc fiant, &c.* das von ich diß thun kan. ¶ Neque verò de locis tantum dicitur, sed & de personis: quemadmodum & *Inde*, de quo utroque Donatus notat. Idem Terentius in Eunuch. act. 1. scen. 2. v. 25 *Mercator hoc addebat, e prædonibus, unde emerat, se audisse ereptam.* Cic. ad Terent. 14. famil. epist. 2 *Mea lux, meum desiderium, unde opem petere omnes solebant.* Idem de clar. Orat. cap. 92 *Eloquentia, unde longe absum.* Terent. in Andr. act. 3. scen. 2. v. 31 *Unde id scis?* Woher weist du das? Horat. lib. 1. Sat. 6. vers. 12

- - - Valeri genus, unde superbus
Tarquinius regno pulsus.

Unde, hoc est, a quo. ¶ Aliquando & pro quare, cur, ponitur. B Florus l. 3. c. 12 *Unde enim populus Romanus agros flagitaret, nisi per famem?* ¶ *Unde sit, unde mihi?* Sermo aliquid se habere negantis apud Plaut. Aul. a. 5. sc. 1. v. 20. ubi vide Gruterum. ¶ Aliquando eleganter geminatur: Catullus Carm. 68. v. 27

Et quærendum unde, unde foret nervosius istud?

Plautus Pseud. act. 1. sc. 1. v. 102

Spero alicunde hodie me bona opera aut hac mea
Tibi inventurum esse auxilium argentarium:
Atque id futurum unde, unde dicam nescio.

Composita.

¶ Undecunque, ex quolibet seu quocunque loco, es sey woher es wolle. Plin. Panegyr. cap. 80 *Omnia audire, & undecunque invocatum, statim, velut numen, adesse & adsistere.* Et Quintilianus lib. 7. cap. 3 sub finem: *Nec undecunque caussa fluxit, ibi culpa est.*

¶ Undelibet, wo man her will. Ad Herenn. l. 4. c. 50 *Ad istud quidem facile fuit, undelibet invenire.*

¶ Alicunde, & aliquo loco, etwa her. Terent. in Andr. 2. sc. 4, 3 *Venit meditatus alicunde ex solo loco*, etwa aus einem Winckel daher. Plaut. in Pers. act. 1. sc. 1. v. 44 *Alicunde exora mutuum*, id est, ab aliquo homine. Et Terent. in Phorm. act. 1. sc. 5. v. 75 *Sumeret alicunde, si nullo alio pacto, vel fœnore.*

¶ Aliunde, anderswoher. *Aliunde assumto bono uti, non proprio, nec suo*, Cicero de Orat. lib. 2. cap. 10. *Aliunde factum verbum*, Idem in Oratore cap. 24. Et lib. 5. epist. famil. epist. 13 C *Laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere*, nicht auff andere zu sehen haben.

¶ Necunde, ne ex aliquo loco. *Necunde ab stationibus Punicis conspiceretur*, Livius l. 28. c. 1. extr.

¶ Sicunde, si ab aliquo loco, so etwa her. Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 30 *Sicunde potes eruere.* Et Liv. l. 26. c. 38 *Nec consul Romanus tentandis urbibus, sicunde spes aliqua se ostendisset, deerat.* Suetonius Calig. c. 51 *Non mediocrem fore consternationem, sicunde hostis appareret.*

Undecim, & Undeviginti, & undetriginta, & similia, vide sub *Unus*, *Unum*.

VNDIQVE, ex omni parte, ex omnibus locis, ut *Undique convenire and, &c.* Cic. 5. in Verr. c. 64, von allen Orten. *Mundus perfectus undique est*, hoc est, omnibus suis partibus, de Nat. Deor. lib. 2. cap. 14. durchaus/ an allen Stücken. *Natura undique perfecta, & nihil requirens*, de finib. l. 5. c. 9. *Locus undique septus*, allenthalben verwahret/ in Verr. 7. cap. 27. Virg. 8. Æneid. v. 7

Contemtorque deûm Mezentius, undique cogunt
Auxilia. D

¶ Undique versum, idem quod undique. *Undique versum convenire*, Solin. c. 53. [Salmas. 39.] Et Gellius l. 12. c. 13 *Oceanus omnes terras undique versum circumfluit.*

VNEDO, penult. corrept. Unedonis, arbor est, quæ & arbutus, & fructus ejusdem, qui primo exortu viret, deinde flavescit, maturus vero rubet, aspero tactu, nullo intus ossiculo, fragorum modo, quorum etiam effigiem refert. Sapor ei insipidus & austerus, linguam & palatum stimulans: unde & unedonis nomen factum, quod uno comesto alter vel tertius non expetatur. Matthiolus. Eßbeer.

VNGO, ungere, ἀλείφειν, χρίειν, ut *Ungi olivo*, 1. Satyr. 6. v. 23. *Ungi ex cerussa*, Celsus lib. 5. cap. 28. Et Cicer. ad Attic. lib. 13. epist. ult. *Ungi & accumbere.* Et, *Venire unctum atque lautum e balneis*, Terent. Phorm. act. 2. scen. 1. v. 25. salben/ schmieren.

¶ Unctito, frequentativ. Plaut. Most. 1. sc. 3. v. 117.

¶ Unctus, a, um. ut *Caput unctius*, Catullus Carm. 10. delibutum, gesalbet; quanquam ibi *Caput unctius referre*, est ditiorem & cum lucro reverti. Servit enim variis metaphoris, ut *Unctior splendidiorque consuetudo loquendi*, Cicero de clar. orat. cap. 20. Cum primis autem de cibo lautiore dicitur. ut *Unctissima cœna*, Sidonius lib. 2. epist. 9. Et Horatius libr. 1. epist. 15. v. 44

Verum ubi quid melius contingit & unctius,

gute Bißgen. Sic Plautus Pseudol. act. 1. sc. 2. extr.

- - num ipse ego pulmento utor magis unctiusculo.

Catullus vero & *Uncta patrimonia* pro lautis dixit: Idem Horatius & ipsos homines, qui laute & opipare vivebant, *Unctos* dixit l. 1. Epist. 17. v. 11

Si prodesse tuis, paulloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedes siccus ad unctum.

¶ Unctiusculus, diminutum, Plauti est in Pseudolo act. 1. scen. 2. v. 85. ut modo in *Unctus* visum.

¶ Unctulus, aliud diminutivum. Apulejus l. 3. Metam. pag. 139 *Impartire nobis unctulum indidem*, neutro genere, hoc est aliquid unguenti magici, quo in avem se transformaret. Hoc enim a Fotide sua tum unice & amantissimis verbis petebat.

¶ Unctio, Salbung. Cic. 2. de Orat. c. 5 *Philosophum unctionis caussa relinquunt.*

¶ Unctura, idem. Hoc quoque Cicero usus est lib. 2. de Legib. cap. 24. *Hæc*, inquit, *sunt in legibus de unctura: quæ servilis unctura tollitur, omnisque circumpotatio.* De unctionibus Judæorum & Gentilium multa Casaubon. Exerc. 14. v. 12. Pignorius de Servis pag. 39. seqq. Geier. de luctu Ebræorum cap. 20. §. 9. pag. 383.

¶ Unctus, ûs, idem. Apulej. l. 1. Metam. sub finem: *Oleum unctui profer.*

¶ Unctor. *Sordidus unctor*, Martial. l. 7. Ep. 31.

¶ Unctorius. *Hypocaustum unctorium*, in quo servantur unguenta. Plin. l. 2. Epist. 17.

¶ Unguentum, quod &

¶ *Unguen* Catoni cap. 79 dicitur, commistio est diversorum odorum ad corpora unguenda, deliciarum & luxuriæ caussa, Salben/ Balsam. Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 1. v. 41 *Non omnes possunt olere unguenta exotica.* Cicero 2. Divin. cap. 58 *Compositio unguentorum, conditio ciborum.* Et in Verr. 5. c. 25 *Perfricare caput suum unguento.* Et in Catil. 2. cap. 3 *Nitere unguentis, fulgere purpura*, von Salben gleissen. Virgil. 3. Georg. v. 450

Pingues unguine ceræ.

¶ Unguedo, idem, apud Apulej 3. Metam. p. 138 *pyxides plusculas depromit, atque indidem egesta unguedine.*

¶ Unguentatus. Catullus Carm. 61 in nuptiis Juliæ & Manl. v. 142 *unguentate marite.* Et Suetonius Cæs. c. 67 *unguentati milites*, id est luxuriosi.

¶ Unguinosus, Plin. l. 23. c. 8. *Juglandes siccæ unguinosiores*, id est, unguine pleniores, feister.

¶ Unguentarius, qui unguenta conficit, myropola, ein Salbenkrämer. Cic. 1. offic. c. 42.

¶ Unguentaria, fœm. ¶ 2. quod & rationem unguenta conficiendi significat: ut, *Unguentariam facere*, Plaut. in Pœnulo act. 3. sc. 5. v. 89.

¶ Unguentarius, adject. *Vasa unguentaria*, Plin. l. 36. c. 8.

¶ Unxia, dea unctionum præses. Arnobius l. 3. p. 115 *Unctionum superest Unxia; cingulorum Cinctia replicationi.* Et l. 7. p. 227 *Bos sterilis Unxiæ mactatur.* Adde Elmenhorst. ad libr. 3.

Composita ex *Ungo*.

¶ *Exungere*, Plaut. in Rud. 2. sc. 7. v. 22. Idem quod simplex.

¶ Inungere, unguento vel oleo leviter adspergere. *Inungere oculos*, mehlich überher schmieren/ Plin. l. 8. c. 54.

¶ Inunctio, *Succi inunctio*, Plin. l. 20. c. 5.

¶ Superinungere, oben drüberher schmieren. Celsus lib. 6. c. 6 *Superinungi vero oculi debent sic, ut* &c. Adde Scrib. Larg. Compos. cap. 27.

¶ Obungere. Apulejus l. 8. p. 214 *Oculi obuncti graphice.*

¶ Perungere, gar durchsalben/ durchschmieren/ *Corpora oleo perungere*, Cic. 1. Tusc. c. 47. Ovid. 3. de arte v. 756

Carpe cibos digitis, &c.
Ora nec immunda tota perunge manu.

¶ Perunctio Plin. l. 24. c. 15 *Excalfacit perunctione.*

¶ Reungere, unde

¶ Reunctor, apud Plinium l. 29. c. 1.

¶ Superungere, oben überher schmieren. Cels. l. 7. c. 7 *Collyria oculi lippientes superunguntur.*

VNGVIS, ungues, à Græco ὄνυχες, in digitis sunt hominum aliorumque animantium, quibus illi separati sunt, die Nägel an den Fingern und Zeen. Terentius in Eunuch. act. 4. scen. 3. vers. 6 *Unguibus in os alicui involare.* Adagiale: *Leonem ex unguibus æstimare.* Vide *Leo* supra. *Ungues subsecare*, die Nägel verschneiden/ Tibull. lib. 1. Eleg. 8. v. 12. *Unguinum præsegmina*, superfluum illud dicuntur, quod unguibus resecatur. *Repastinare ungues*, Tertull. de pœnitentia cap. 11 dixit,

pro effodiendo sordibus purgare ungues, das Staue unter den Nageln ausgraben. Ovid. 1. de arte v. 519 A

Et nihil emineant, & sint sine sordibus ungues.

Horat. 1. epist. 7. v. 51

Cultello proprio purgantem leniter ungues.

Purgare autem hic præsecare, quod cultelli mentio arguit. Sed sibi ipsi præsecare ungues vile & sordidum, atque illius adeo habebatur, qui præriperet tonsoris officium. Ejus enim opera honestiores ad istam rem utebantur, ut hic Marcilius observat. ¶ 2. *Ad unguem*, id est, exquisita diligentia, gantz fleißig und fertig. *Homo ad unguem factus*, id est, perfectus, apud eundem libr. 1. Serm. 5. v. 31. Servius ad illud Virgil. 2. Georgic. v. 277

- - - nec secius omnis in unguem,
Arboribus positis - -

IN VNGVEM, *id est*, inquit, *ad perfectionem: & est tralatio a marmorariis, qui juncturas unguibus probant*, &c. Idem Horatius de arte Poetica v. 292

- - - carmen reprehendite, quod non
Multa dies & multa litura coercuit, & quod
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

Quod autem Latini *ungue probare*, aut *explorare*: id Græci uno verbo ἐξονυχίζειν expressere, de quo Casaubonus ad Persii Sat. 1. vers. 65. *Unguem latum*, id est, minimo spacio, eines Nagels breit/ sicut digitum transversum, item *Transversum unguem*. Cicer. lib. 7 epist. 25 ad Marium: *Urge igitur, nec transversum unguem, quod ajunt, a stilo*, scil. recede, dimitte, &c. Et, *Unguem transversum a conscientia* &c. lib. 13. Attic. epist. 20. Vide *Conscientia*. *Medium unguem ostendere*, Juvenal. Sat. 10. v. 53, pro extreme contemnere. ¶ 3. *Ungues arrodere*, proverbiale, pro solicite de re aliqua cogitare. Nam qui in meditando se torquent, subinde & scabunt caput, & ungues demordent. Horat. l. 1. Sat. 10. v. 70 B

- - - - in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos & roderet ungues.

Roderet vivos ungues, id est, ad vivum roderet. Persius Sat. 1. vers. 106 de malo carmine: *Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.* Conf. Pontan. Volum. 1. Progymn. pag. 371. & Dannhauer. Sylloge 2. ad offic. Cicer. n. 4. §. 10. ubi plura de unguium usu multiplici. ¶ Sed *ungues arrodere* iratorum quoque & ultionem minantium est. Horat. Epod. 5. v. 47

Hic irresectum sæva dente livido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit, aut quid tacuit?

Quod licet Torrentius ad attentationem animi in meditandis excantationibus referat; malim tamen id cum Marcilio ad irati πάθος interpretari. Quod illa etiam egregie exprimunt: C

Quid dixit, aut quid tacuit?

Sævam etiam cum vocat, iratam significat. ¶ 4. *Unguis odoratus*, qui & conchula Indica, tegumentum est conchylii gravissimi odoris, eo, quod conchylia in nardiferis Indiæ paludibus nardi pabulo vescuntur, Dioscorides lib. 2. ¶ 5. Est & unguis pars inferior folii rosæ. Plinius lib. 21. cap. 10. ¶ 6. Et palmes primum enatus, Plin. 12. cap. 9. ein Rebenschößgen. ¶ 7. Instrumentum denique vindemiatorium. Colum. lib. 12. cap. 18 *Ungues ferrei quam plurimi parandi & exacuendi sunt, ne vindemiator distringat uvas, &c.*

¶ Unguiculus, diminutiv. Cic. l. 5. de fin. c. 27. *Integritas unguiculorum omnium.* Et, *A teneris unguiculis*, hoc est, ab infantia usque, Idem ad Lentul. 1. famil. epist. 6.

¶ Ungula, æ, denominatione quadam ab unguis fieri videtur, eine Klaue/ Huff. *Ungula* solida est aut fissa seu bifida, gantz gespalten. Sed *ungues* aut trifidi, aut quadrifidi. *Ungula bovis*, Columella libr. 6. cap. 15. *Ungula subtrita*, verschlossen/ quos *subtritos pedes* Columella c. l. vocat. Virgil. 8. Æneid. vers. 596

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Ungulæ cavum, χελιδών, Chelidon est, die Höle unter der Huff. D *Omnibus ungulis*, proverbialis est locutio, pro omnibus viribus. Cicer. 2. Tuscul. cap. 24 *Toto corpore atque omnibus ungulis, ut dicitur, contentioni vocis asserviunt.* Et, *Injicere ungulas*, die Klauen einschlagen/ hoc est, arripere aliquid & tenere, apud Plaut. in Pseudolo act. 2. scen. 2. v. 48. Et ibid. act. 3. sc. 2 v. 63 *An tu invenire postulas quenquam coquum, nisi sit Milvinis aut aquilinis ungulis?* ¶ 2. *Ungula* etiam carnificis instrumentum est, quo eviscerantur corpora. Harum ungularum crebra mentio in martyrum historiis. Prudentius Romano v. 108

- - - - Jusserat
Eviscerandum corpus eculeo eminus
Pendere & uncis ungulisque crescere.

Idem Hymn. 1. περὶ στεφαν. sive de Calagurritanis v. 44

Illa virgas, & secures, & bisculas ungulas
Ultro fortis expetebat.

Figuram ejusmodi ungulæ habes apud Bosium l. 2. Romæ Subterraneæ cap. 2.

¶ Ungulatus, ungula instructus. Tertullianus Apolog. c. 26. extr. *altero pede ungulatus.*

¶ Exunguis, sine ungue. Idem Tertullianus de Pallio c. 5. *Bestia edentula, & exunguis, & excornis.* De piscibus loquitur.

¶ Exungulare, pro ungulas auferre, Plaut. Trucul. act. 2. scen. 2. vers. 57.

VNIO, ōnis, mascul. margarita, eine Perle. *Uniones in purpurarum conchis inveniuntur.* Plin. lib. 9. cap. 35 *Dos (unionum) omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere, haud promptis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiantur indiscreti; unde nomen unionum Romanæ imposuere deliciæ; nam id apud Græcos non est, nec apud Barbaros inventores ejus aliud, quam margaritæ.* Martial. l. 8. epigr. 81

Nullos denique per Deos Deasque
Jurat Gellia, sed per uniones.

Proprie de margaritis grandioribus dicitur juxta Ælium Silonem apud Plinium d. l. & Ammianum Marcell. lib. 23 cap. ult. Vet. Gloss. *Uniones*, μαργαρῖται μεγάλοι μονόκοκκοι. Solinus c. 53 *Uniones* dici putavit, quod nunquam duo simul reperiantur. In quo falsus est. Neque enim Plinius dicit, *nunquam duos reperiri*, sed *nunquam duos indiscretos*. Nempe dat aliquando duos reperiri, sed discretos, hoc est, dispares, ut unus semper altero major sit: & inde nomen natum significat. Vide omnino Salmas. exercitat. Plinianis. ¶ 2. Qui & ex Columellæ l. 12. c. 10 observat *Unionum* nomen ad cæpas translatum. Eas videlicet, quæ simplices sunt, nec fructificarunt, & nullas soboles adhærentes habent. ¶ 3. Pueros formosos *Uniones* vocat Martialis l. 12. epigram. 49. Vide Barth. ad Stat. Silv. p. 155. & ad lib. 3. Theb. p. 754.

VNQVAM, aliquo tempore, ποτὲ, iemahls/oder zu einer Zeit. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 4. v. 8 *Cave posthac (si me amas) unquam istuc verbum ex te audiam.* Cic. ad Attic. lib. 3. Epist. 12 *Ita sum afflictus, ut nemo unquam*, hoc est: *Ut nemo unquam magis.* Et 4. Tuscul. cap. 36. ex Comico: *Quis homo te exsuperavit unquam gentium impudentia?* Virg. 1. Ecl. v. 36

Non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat.

¶ Nunquam, non unquam, nullo tempore: niemahl/nimmermehr. *Nunquam ante hunc diem*, Plaut. in Stich. a. 1. sc. 3. v. 111. Cicer. in Acad. lib. 1. cap. 1 *Illud mihi ante hoc tempus nunquam in mentem venit a te requirere.* Et Ter. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 31 *Scio ubi sit, verum hodie nunquam monstrabo tibi:* & Virg. Eclog. 3. v. 49 *Nunquam hodie effugies.* ¶ 2. Ponitur eleganter aliquando in sententiæ fine. Idem de Invent. lib. 1. c. 1. *Eloquentia sine sapientia nimium obest plerumque, prodest nunquam.* ¶ 3. Interdum & in majorem negationis significationem ponitur, sicut ait Donatus in Terentii illud in Phorm. act. 1. scen. 2. v. 70 *Ille me indotatam virginem atque ignobilem daret illi? Nunquam faceret*, id est, nullo modo faceret, nimmermehr. ¶ 4. *Nunquam non*, apud Sueton. in Tiberio cap. 69. & de Grammat. cap. 12. pro semper. ¶ 5. *Nonnunquam* idem est, quod aliquando, bißweilen/zu zeiten. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. vers. 76 *Cibum nonnunquam capiet cum ea.* Cicer. 5. famil. ad Lucilium epist. 8 *Quædam pestes hominum laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi.*

VNVS, a, um, a Græco εἷς ἑνός, est numeri: einer. *Unus e vulgo*, Quintil. lib. 8. cap. 4. Et Cicero in Cat. 3. cap. 7 *Unus erat timendus ex omnibus.* Habet & pluralem numerum: Sic *unas ædes, unas nuptias*, Terentius dixit: illud Eunuch. 2. sc. 3. v. 753 hoc Andr. act. 4. scen. 1. vers. 51: & *unis moribus* Cic. pro Flacc. c. 26. Virgilius Æn. 2. v. 642

- - Satis una superque
Vidimus excidia.

¶ 2. Unus aliquis: ut, *Confugere ad unum aliquem virtute præstantem*, Cicer. 2. offic. cap. 12. zu einem sonderlich. *Una atque eadem nox*, Idem in Verr. 7. cap. 35. ¶ 3. Non raro & pronomen omittitur: & *unum* pro eodem ponitur. Cæs. 3. de B. C. cap. 15 *Atque uno etiam tempore accidit.* ¶ 4. *Unus & alter* pro duobus, aut aliquot, indefinite, Horat. 2. epist. 1. vers. 74. einer und der andere. *Unus atque alter dies*, ein paar Tage. Item *Unus aut alter.* Cic. ad Attic. l. 7. ep. 8 *Quid est tantum in uno aut altero die?* Sic Terent. in Andr. a. 1. sc. 1, 50 *Unus & item alter*, einer und aber einer. Et Cic. 6. Verr. c. 29 *Dies unus, alter, plures, non refert.* Idem l. 1. Acad. c. 5 *Fuit ergo jam accepta a Platone philosophandi ratio triplex. Una de vita & moribus: altera de natura & rebus occultis: tertia de disserendo.* Idem de offic. libr. 1. cap. 32 *Cum duas cerneret vias, unam virtutis, alteram voluptatis, &c.* ¶ 5. Plautus Pseudolo act. 1. scen. 1. vers. 51

Prius quam hinc obiit quindecim mille minas
Dederat, nunc unæ quinque remorantur minæ.

i. e. solæ, vel quinque tantum. Virgil. 2. Æneid. v. 426

- - cadit & Ripheus justissimus unus
Qui fuit in Teucris.

Ita enim Servius τὸ *unus* interpretatur. Cicer. 1. Tuscul. cap. 12 *Itaque unum illud insitum erat priscis illis:* id est, præcipue.

Sed

Sed nihil impedit, *Unum* utroque in loco *Solum* interpretari. A
Virg. Ecl. 7. v. 2

Compulerantque greges Corydon & Thyrsis in unum.

Sallustius Jugurth. c. 51 *Paullatim milites in unum conducit*, &c. Sunt autem hæc talia elliptica, ut vel locus vel aliud aliquid subintelligendum veniat. Nam plena oratione Cæsar usus 3. de B. Civ. c. 73 scribit: *Oppugnatione dimissa coactoque in unum locum exercitu*, &c. Cicero 1. de invent. c. 52. *Unum in locum cogi, unum sub aspectum subjici.* ¶ 8. *Ad unum*, i. e. nemine; vel ne uno quidem excepto. Virg. 5. Æn. v. 687

Jupiter omnipotens si nondum exosus ad unum
Trojanos.

Cicer. 12. ad famil. ep. 14 *Onerariæ omnes ad unam à nobis sunt exceptæ.* ¶ 9. *Unus* etiam pro quidam, sive aliquis ponitur, plane ut nos dicimus, es war ein Mann: quidam vir erat. Plautus Truc. act. 1. sc. 2. v. 32

- - *qui is est homo Ascaphium? unusve amator?*

Item ibid. act. 2. sc. 1. v. 39

Sed est hic unus servus violentissimus.

Catullus Epigr. 19

Hæc cum legas, tum bellus ille & urbanus
Suffenus, unus caprimulgus aut fossor
Rursus videtur. B

Cicero l. 13. Ep. 46 ad famil. *Lucio Egnatio; uno equite Romano, vel familiarissime utor.* Ovidius 6. Metam. v. 578

- - - - *profectaque tradidit uni,*
Utque ferat dominæ gestu rogat.

Uni, id est, cuidam. Seneca lib. 3. Controv. 18 *Ut illum versum quo ajebat unum meliorem inveniri non posse.* Apulejus in Floridis pag. 601 *Corvus & vulpes unam offulam viderant.* Plura exempla adduximus, ut evidentius pateret diligentissimum Vossium humani aliquid passum, cum hanc eloquendi rationem non satis Latinam atque vel Germanissantem vel Gallissantem existimaret libr. 1. de vitiis Sermonis cap. 33. extr. Conf. Vorst. de Latinitate merito suspecta, cap. 2. pag. 22. de falso suspecta pag. 4. 41. 297. ¶ 10. *Uno animo*, einmüthiglich. Terent. in Hecyr. act. 2. scen. 1. v. 4. Cicer. ad Att. lib. 1. epist. 19. *Una voce Senatus frequens retinendum me in urbe censuit.* ¶ 11. Sed *Unum hoc vos oro*, Terent. in Eun. act. 5. scen. 8. *Illud curo unum*, id est, solum, Idem in Adelph. act. 3. scen. 3. v. 82. das allein. Et Cic. 4. fam. epist. 13 *Nigidio uni omnium doctissimo ne benigne quidem polliceri possum.* ¶ Unus pro primo. Cic. de Senect. c. 5 *Qui uno & octogesimo anno mortuus est.*

¶ Unà, adverbium, idem quod simul, ut, *Una mecum*, mit mir zugleich. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 3. v. 7. *Quaso ut una* C *mecum ad matrem virginis eas.* Et Phorm. act. 3. sc. 3. v. 23. *Una tecum bona malaque tolerabimus.* Cic. de amicit. c. 10 *Amores unà cum prætexta deponere.* Et l. 7. ad Attic. ep. 10 *Si Pompejus in Italia consistit, erimus una*, bey einander seyn.

¶ Uniter, pro una, & conjunctissime. Lucretius non semel posuit. Ut l. 3. v. 850

Sic, ubi non erimus, cum corporis atque animai
Discidium fuerit, quibus & sumus uniter apti.

Adde ibidem v. 858. & l. 5. v. 538, & 556, & 559. Fortunatus lib. 5. carmine 4. v. 55 ex Broweri emendatione:

- - - *Cur non uniter itis?*

Carolus du Fresne in Gloss. interpretatur *unum iter*, forte quod inde contractum sit: sed potest etiam simplex adverbium esse, quod, qui una eunt, unum iter etiam faciunt.

¶ Unitas, convenientia aut conjunctio, Einigkeit/einerley Beschaffenheit. Seneca de vita beata cap. 8. extr. *Virtutes ibi esse debebunt, ubi consensus atque unitas erit; dissident vitia.* ¶ 2. Sed *Unitas coloris*, apud Columell. lib. 7. c. 3. *Unitas foliorum*, apud Plin. lib. 16. c. 22. pro indiscreta similitudine, eine gleiche Gestalt. Idem lib. 7. cap. 12 *Toranius Antonius jam Triumviro eximios forma pueros, alterum in Asia genitum, alterum trans Alpes, ut geminos vendidit, tanta unitas erat*, id est, similitudo. D

¶ 3. Dicitur de iis, quæ commiscentur ita, ut unum fiant. Celsus libr. 4. cap. 19 *Donec omnia quæ indita sunt, liquata in unitatem quandam coëant.* & lib. 7. cap. 4 *Linum duplex triplex tortum ut unitas facta sit.*

¶ Unio, onis, nomen: ut, *Unio duarum in Christo naturarum*, pro copulatione seu conjunctione, Theologis necessaria dictio.

¶ Sed *Unio* pro fœdere & concordia apud Classicos non reperitur. ¶ Pro Unitate Hieronymus in Amos cap. 5 *Decas decima unione completur.*

¶ Unio, unire, verbum. Tertullianus de Anima cap. 17 *Cælum mari unitur, ubi visio absumitur.* Sulp. Severus lib. 2. Histor. S. cap. 43 *Legatos Ariminensis concilii compellit imperator uniri hæreticorum communitioni.* Antiquior auctoritas forte non superest.

¶ At participium *unitus* etiam Senecæ est, qui l. 2. Quæst. Nat. dixit *unita corpora.* Adde si lubet Curas Cellarii Posteriores.

¶ Unitio. Quæ vulgo *unio* appellatur, Fulgentius de Incarnatione Domini cap. 3 *unitionem naturarum* rectius vocat. Nam ut ab audire *Auditio* est: ita ab unire *Unitio.* Et Evodius ad Augustinum ep. 246 *Connexio atque unitio rationis ad Deum.*

¶ Disunire, solvere unita. Arnobius l. 3. p. 116 *Disuniuntur tenacium matrimoniorum nexus.*

¶ Unare, alia Verbi forma, qua Tertullianus usus est adversus Praxeam cap. 27 *Qui unum eundemque contendunt Patrem & Filium, jam incipiunt dividere illos potius, quam unare.* Ita etiam accurata Rigaltii editione expressum est. Hinc, quod usitatius est, compositum

¶ Adunare, in unum cogere, apud Justinum sæpius, præsertim particip. *adunatus.* Palladius etiam lib. 3. cap. 19 *membra divisa adunare.*

¶ Adunatio, Cyprian. Epist. 57. c. 1. extr. & epist. 60. c. 1. sive Oxon. ed. epist. 60 & 62.

¶ Coadunare. Lege 7. Digest. Ad exhibendum, §. 2. *Si brachium statuæ coadunaveris.* Et Lege 9 § 1 Dig. de Pactis: *in unam summam coadunatæ.*

¶ Unicus, ut, *Solatium unicum in malis*, Cicer. 4. fam. ep. 4. einiger Trost. ¶ 2. Est unicus aliquando singularis, præstans, excellens. Plautus Asinaria act. 4. sc. 1. *Nam tu Poeta es prorsus ad eam rem unicus.* Afranius apud Festum in SAGACES: *Quis tam sagaci corde ac ingenio unico?* Liv. l. 24. c. 34. *Archimedes is erat unicus spectator cæli & siderum.* Ita *unicus Imperator* salutatus fuit M. Salv. Otho teste Sueton. ejus vitæ cap. 7. Sic apud eundem *Assertores unici dignitatis*, Tiberio c. 2. Idem Tito c. 8 *Sed & parentis affectum unicum præstitit.* Et, *Unica mors*, id est, egregia & singularis exempli apud Lucanum l. 4. v. 509. ¶ *Unicus* etiam, qui solus natus est patri, qui cum tenerrime amentur a suis, factum est, ut tales ἀγαπητοὶ Græcis appellarentur. Plaut. Captiv. act. 1. sc. 2. v. 44

HEG. *Alienus cum ejus incommodum tam ægre feras,*
Quid me patrem par facere est, cui ille unicus?
PAR. *Alienus ego? alienus ille? ab Hegio,*
Nunquam istud dixis, neque animum induxis tuum t
Tibi ille unicus est, mihi etiam unico magis unicus.

Magis unicus, i. e. magis amatus. Catullus Epigr. 36

- - - - *Seu pii ad rogum fili*
Lugetur, orba cum flet unicum mater.

Sedulius Acrostichide:

Zelum Draconis infidi
Et os leonis pessimi
Calcavit unicus Dei
Seseque cælo reddidit.

Vet. Gloss. *Unicus* & *Unigena*, μονογενής.

¶ Unice adverbium, ut, *Unice diligere*, Cic. 5. fam. ep. 8, sonderlich lieb haben. *Avus tuus patriam unice amavit*, Idem in Catil. 3. c. 5. *Unice securus*, Horat. l. 1. oda 26.

Composita ab *Unus.*

¶ Unanimis & Unanimus, vide *Animus.*

¶ Unicalamus, ut, *Frumentum unicalamum*, das nur einen Halm hat/ Plin. l. 18. c. 8.

¶ Unicaulis, e, quod in ramos non spargitur, ein Gewächs/ so nur einen Stengel hat/ Plin. l. 19. c. 10.

¶ Unicolor, so von einer Farben ist/ Plin. l. 32. c. 9. *Dulciores sunt, & unicolores.*

¶ Unicolorus, idem. Prudent. Hamartig. vers. 819 *animæ unicoloræ.*

¶ Unicornis, e, adjectivum, ut, *Asinus Indicus animal est unicorne:* nam & animal illud unum tantum in fronte gestat cornu, quemadmodum Monoceros, quod animal est pullo equino non absimile, diversum vero ab asino Indico, Einhorn/ Gesn. vide *Monoceros.*

¶ Unicuba, unius viri uxor, ut Isidorus explicat. Vet. Gloss. *Unicuba*, μονολεχής. Vetus Poëta Christianus Anonymus de Beliani baptismo v. 127

Felix Apra cui licuit terraque poloque
Conjugis unicubæ juge tenere bonum.

¶ Uniformis & Uniformiter vide in *Forma.* Adde Macrob. l. 7. Saturn. c. 5. *honore uniformis alimonia edendi desiderium languescere;* & auctor Dialogi de Oratoribus, Tacito inscripti, cap. 32. *simplex quiddam & uniforme doceri.*

¶ Unigena, æ, *Unigena Pallas*, Catull. carm. 65. vers. 300. qui è Jovis cerebro atque unico parente nata sit. Et Cicero de universo cap. 4. *Singularem Deus hunc mundum atque unigenam procreavit.*

¶ Unigenitus. Ecclesiasticorum est.

¶ Unijuga, æ, *Unijuga vinea*, Plinius libr. 17. cap. 22. vide *Jugum.*

¶ Unomammia, fictum Plauti vocabulum, in Curcul. a. 3. v. 75.

¶ Unimanus, Liv. lib. 35. cap. 21 *Nuntiatum est, Aretii puerum natum unimanum*, hoc est, unam tantum habentem manum. Einhändig. Vide & *Manus.*

¶ Unimodus, adjectivum. Prudentius Psychomach. v. 770

- - - *Unimodis compagibus unus.*

¶ Uniusmodi, einerley/einer Art/eines Schlags. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 2, 31 *Parentum injuriæ uniusmodi ferme sunt.* Et, *Materia uniusmodi & sui similis*, apud Cic. de univers. c. 7.

¶ Unoculus, *Unoculus cyclops*, Gellius l. 3. c. 11. Male mixta dialecto vulgo *Monoculus* dicitur. Unoculos autem viros illustres aliquot enumerat Voss. l. 1. Instit. Orat. p. 76. A

¶ Unusquilibet. Seneca Controvers. 16 *ut unusquilibet satis sit.* Vide ibi Gronovium. Dividitur etiam eleganter. Livius l. 6. cap. 40 *Si non sim ex patricio sanguine ortus, sed unus Quiritium quilibet*, &c.

¶ Unusquisque, unaquæque, unumquodque vel unumquidque, ein jeder/ ein jedes. *Leviter unumquodque tangere*, Cicer. pro S. Rosc. c. 30. *Unumquidque ostendere*, Idem 6. in Verr. c. 59.

¶ Unistirpis, e, unâ stirpe constans, einstimmig. apud Plin. l. 16. c. 30. *In longitudinem excrescunt abies, palma, cupressus, & si quæ sunt unistirpia.*

¶ Universus, omnis, totus, ut, *Exercitus universus*, der gantze Hauff. *Familia universa*, Cic. pro Cæcin. cap. 20. Idem Offic. l. 1. c. 31 *Contra naturam universam nihil est contendendum.*

¶ Universi, plural. significat omnes conjunctim, alle zugleich/ alle mit einander. *Universis* enim *singuli* opponuntur. *In universum*, durchaus/ gantz und gar/ vel generaliter. Terentius Phorm. act. 1. scen. 1. v. 11 *id illa in universum abripiet.* alles zusammen. Tacitus de Germania cap. 5 *Terra, etsi aliquando specie differt, in universum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda:* & cap. 6 *In universum æstimantur.* Usus hac formula & alibi est. *Universi* opponuntur *dispersis*, apud Nepot. Themist. cap. 4, 2. B

¶ Universe, generaliter, seu generatim, Cic. in Verr. 7. c. 55 *Sigillatim potius quam generatim atque universe loquar.*

¶ Universim, idem. Gellius libr. 1. cap. 3 *summatim universimque.*

¶ Universitas, die gantze Gemein/ der allgemeine Hauff/ ut, *Universitas generis humani*, Cic. 2. de Nat. Deor. c. 65. *Universitas rerum*, Idem lib. 1. de N. D. cap. 43. Et Columell. Præfat. sub f. *De cujus* (rustici canonis) *universitate nihil attinet plura nunc dicere.* Ubi *Universitatis* nomine ea designantur, quæ generaliter de aliqua re dici possunt.

¶ Universalis. Onomasticum vetus: *Universale*, καθολικόν. Et lib. 2. ad Herenn. cap. 24 vulgo legunt *universali ratione*; sed Gruterus *universa.*

¶ Universalitas. In laudato Onomastico τὸ καθόλου ita vertitur.

¶ Universaliter, in universum. Cajus Jurisconsultus Lege 35. Dig. de contrah. emtione § 6 *Si grex venierit, si quidem universaliter uno pretio; perfecta videtur venditio.* An Varronis etiam sit, quod quidam crediderunt; disputatum est Curis Posterioribus Cellarii.

¶ Univira, vide in *Vir.*

¶ Univocus, ut *vox univoca*, quæ multis tribuitur sub eadem definitione. Et, *Univoca nomina*, quæ sub uno & eodem genere, ut *Homo, equus*, vid. Philosoph.

¶ Huc & numeralia ab Unus composita repono, aut potius repeto; nam plurima eorum in altera compositionis parte sunt supra memorata. Sunt autem

¶ Undecim, a quo sunt undeni, & undeceni, pro *Undecim*, Plin. libr. 8. cap. 42 *Partum undenis mensibus ferunt, duodecimo pariunt.*

¶ Undecies, adverbium. Mart. lib. 5. Epigr. 80

Undecies una surrexi Zoile cœna &c.

¶ Undecimus. Plin. l. 11. c. 54. *Undecimus dies.*

¶ Undecimviri, judices, quibus cura carceris & suppliciorum demandata. Vid. Sigon. l. 4. de Rep. Athen. c. 3. οἱ ἕνδεκα. Add. Ubb. Emmii Tom. 3. Græciæ Veter. p. 50. 51.

¶ Undeciremis, navis undecim remorum ordinibus instructa. Plin. l. 16. c. 40.

¶ Undeviginti, XIX, quasi uno de viginti detracto, sic & de sequentibus, quæ crebrò bonis auctoribus in usu. Cic. de clar. Orat. c. 64 *Undeviginti annos natus erat eo tempore.*

¶ Undevicesimus. Cic. de Senect. c. 5. *Anno undevicesimo post ejus mortem hi consules facti sunt.*

¶ Undeviceni. Quintilianus l. 1. c. 10 sub finem: *Si porrecti utrimque undeviceni singulis distent*, &c. D

¶ Undetriginta, XXIX. unde

¶ Undetrigesimus, Livius lib. 25. cap. 36 *Postquam in Hispaniam venerat, undetrigesimo die post fratris mortem interfectus est.*

¶ Undequadraginta, XXXIX. Liv. *Ad mille CCCC Carthaginensium cæsi, undequadraginta vivi capti.*

¶ Undequadragies, adverbium, Plin. l. 7. c. 25 *Marcellus undequadragies dimicaverat.*

¶ Undequinquaginta, 49. Liv. l. 37. cap. 58 *In eo triumpho undequinquaginta coronæ aureæ translatæ sunt.*

¶ Undequinquagesimus. Cicer. pro leg. Manil. cap. 12 *Undequinquagesimo die totam ad imperium Pop. Rom. Ciliciam adjunxit.*

¶ Undesexaginta, LIX. Plin. l. 36. c. 15. *Ludi undesexaginta diebus facti, &c.* Et Liv. l. 23. c. 49.

¶ Undeoctoginta, LXXIX. Horat. l. 2. Serm. Sat. 3. v. 117

- - - - - - *unde-*

Octoginta annos natus.

¶ Undenonaginta, LXXXIX. Livius l. 37. c. 30 *Classis undenonaginta navium.*

¶ Undecentum, XCIX. Plin. l. 6. c. 60 *Paruerunt ei annis undecentum.* Vide Vall. l. 5. c. 14.

¶ Unedo, vide supra suo loco.

Voco, vocare, quære in *Vox.*

VOCONIA, orum, in generibus pyrorum sunt Plinio lib. 15. c. 15 *Pyra scilicet viridia & oblonga.*

VOCONTII, Galliæ Narbonensis populi in parte illa, ubi hodie Delphinatus orientalis est, & urbes Die, Vaison. Plin. l. 3. c. 4, & ibi Harduinus.

¶ Vocontius, adjectivum, ut, *Rura Vocontia*, apud Silium lib. 3. vers. 467.

VŌGĔSUS, vel *Vogasus mons* in finibus Lingonum, a quo Mosa amnis profluit. Lucan. l. 1. v. 397

Castraque quæ Vogesi curvam super ardua ripam
Pugnacis pictis cohibebant Lingones armis.

VŎLA, æ, mediæ manûs & pedis superficies, die flache Hand/ &c. Plin. lib. 11. cap. 45 *Vola homini tantum*, &c. Pro vestigio pedis in illo Varronis est apud Nonium: *nec vola nec vestigium exstat:* & in alia ejusdem fabula: *nec vola nec vestigium apparet.* Weder Strumpff noch Stiel mehr übrig. Proverbialiter enim usurpatur, quemadmodum &, *Volam pedis ostendere*, de fugacibus dicitur, dem Hasenpanir folgen.

¶ Plautus hinc verbum facit *Evolare*, pro furari, in Cistell. act. 4. sc. 2. v. 65 *Cistellam adolescens hic mihi evolavit.* Alii *Cistella* legunt, ut non a *vola* verbum sit, sed a *volando.*

VŎLATERRAE, arum, Hetruriæ oppidum.

¶ Volaterranus. Cic. 13. fam. epist. 4. pr.

VOLCAE, arum, Galliæ Narbonensis populi, inter Rhodanum & Garumnam, in regione, quæ hodie *le Languedoc*, Latine Occitania appellatur. Erant divisi in *Volcas Arecomicos*, ortum versus habitantes, quorum Narbo & Nemausus fuit: & *Volcas Tectosages*, quorum caput fuit Tolosa. Mentio eorum non rara apud Cæsarem: etiam apud Livium, Plinium, alios.

VOLCATIUS. Multi memorantur hoc nomine insignes viri. Volcatius Tullus, consul Romanus, qui Catilinam a consulatus petitione deterruit. Vide Asconium Pedianum in Orat. Cic. in toga cand. p. 149. ¶ 2. Volcatius Gallicanus, historicus, a quo Avidii Cassii vitam habemus reliquam. ¶ 3. Volcatius Terentianus, scriptor rerum suorum temporum sub Gordianis. ¶ 4. C Volcatius Epidius Grammaticus, qui scripsit vitam Pompeji Magni. ¶ 5. Volcatius Sedigitus scripsit de Poetis. Leguntur ejus versus de comicis Latinis apud Gell. l. 15. c. 24.

VŎLĒMA, orum, pyra Gallica magna, sic appellata, quod manum seu volam impleant, eine Handvöllige Birn/ Cato c. 7. & Colum. l. 5. c. 10. & Virg. 2. Georg. v. 88

- - - - *nec surculus idem*
Crustumiis, Syriisque piris, gravibusque volemis.

VOLGIOLUS, i, instrumentum rusticum est, quo quid complanatur aut æquatur, ein Schlägel/ damit man etwas gleich und eben macht. Plin. l. 17. c. 10 de semine cupressi: *Seritur mense Aprili, area æquata cylindris aut volgiolis, densum.*

VŎLO, are, ἵπταμαι, pennas habentium est, fliegen. Virgil. 1. Æneid. v. 301

Volat ille per aera magnum remigio alarum.

Membranis tamen etiam *volare* dicuntur cicadæ & vespertiliones. *Volare perniciter*, Plin. libr. 8. cap. 14. *Volare gregatim*, Quintilianus lib. 1. cap. 6. Et Plaut. in Pœnulo act. 4. scen. 2. v. 49 *Sine pennis volare haud facile est*, ohne Federn ist nicht gut fliegen. *Aquilam volare doces*, vide Chil. ¶ 2. Transfertur & ad alia, quæ celeriter feruntur: ut, *volat navis*, fähret geschwind. *Volat fama*, Virg. 3. Æneid. 121. Et Terent. in Hecyr. act. 3. scen. 4. v. 24 *Ne me frustra illic exspectet, vola*, lauff geschwind. Cic. Philipp. 10. cap. 5 *Quem nisi in via caduca hæreditates retardassent, volasse eum, non iter fecisse diceres.* Et, *Volant literæ*, quæ celeriter perferuntur, Idem ad Attic. l. 2. ep. 19. Et Lucret. l. 2. v. 206

Nocturnasque faces cœli sublime volantes
Nonne vides longos flammarum ducere tractus?

¶ Volito, volitare, passim ac libere volitare. Idem de Oratore lib. 2. cap. 6 *Animus vacuus cura atque labore volitat*, ist frey wie ein Vogel in der Lufft. *Volitare per forum, per gentes*, id est, discurrere, Idem 2. Agrar. cap. 36. *Volitare per ora virorum*, in Tuscul. lib. 1. cap. 15. ¶ Frequenter de illis dicitur, qui molientes moventesque aliquid terrendi aut ostentandi caussa vagabundi discurrunt. Cic. 2. in Catilin. cap. 3 *Hos, quos video, volitare in foro, quos stare ad curiam, quos etiam in senatum venire*, &c. Idem pro Sextio princ. *Eos, qui omnia divina & humana violarint, vexarint, perturbarint, everterint non solum alacres latosque volitare*, &c. Et aliquanto post: *Cum illa conjuratio ex latebris atque ex tenebris erupisset palamque armata volitaret.* Sæpe ita Tacitus: aliquando & Florus sic loquitur. Seneca Herc. Oetæo v. 692

Felix

Felix alius, magnusque volet, A
id est, passim se jactet ostentetque, aut efferat attollatque se: sed Gronovius *sonet* legit ex MS.

¶ Volatus, ut, *Volatus avium*, das Fliegen/ der Flug / Cicer. 1. Divin. cap. 1. *Volatus praeceps*, Martial. lib. 11. Epigr. 92.

¶ *Volaturam* Varro antique dixit lib. 3. R.R. c. 5.

¶ Volitatus, idem. Fortunatus lib. 4 de vita Martini:

Ecce repens oritur variante fragore procella,
Stridula sidereo volitatu, & multa tumultu.

¶ Vŏlātĭcus, pro inconstanti, Cicer. ad Attic. lib. 13. epist. 25 *O Academiam volaticam & sui similem, modò huc, modò illuc.* Apud Senecam est epist. 42 *volaticum esse & levem.* Et Tertullianus de Pœnitentia cap. 11 *volaticum gaudium* dixit, quod breve est & cito interit. Idem lib. 1. ad Uxor. cap. 4 *temporalia & volatica desideria.*

¶ Pervolaticus. Idem Tertullianus de anima cap. 46. extr. *Non clausa vis est, nec sacrariorum circumscribitur terminis: vaga & pervolatica, & interim libera est.*

¶ Volatilis, e, was da fleugt oder fliegen kan. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 60 *Vescimur bestiis & terrenis, & aquatilibus, & volatilibus.*

Composita.

¶ *Avolare*, davon fliegen. Cicer. de fin. lib. 2. cap. 32. *Fluit voluptas corporis, & prima quaque avolat.* Et alia metaphora, B lib. 9 ad Attic. epist. 10 *Experiar certe, ut hinc avolem.* Et lib. 1. Tuscul. Quæst. cap. 43 *Critoni nostro non persuasi, me hinc avolaturum.*

¶ Advolare, zufliegen. *Advolant aves*, Cic. 2. Nat. D. cap. 49. *advolare ex imo*, Plin. lib. 9. cap. 8. *e mari in locum*, Idem lib. 10. cap. 29. Et Cic. ad Brut. epist. 10 *Advola obsecro*, id est, celerrime veni. Idem lib. 2. famil. epist. 27 *Oblitum putas, qua celeritate ad me Tarento advolaris?*

¶ Advŏlātus, nomen, Cic. 2. Tusc. cap. 10, Æschyli carmen interpretans, *tristi advolatu.*

¶ Antĕvŏlare. Virg. 9. Æneid. v. 47

Turnus ut antevolans tardum praecesserat agmen.

Et Silius lib. 12. v. 600

Fulvius antevolans agmen.

¶ Convolare, Terent. in prolog. Hecyr. *Populus convolat, tumultuantur, clamant*, das Volck laufft zu Hauffen/ &c. Cicero pro dom. sua cap. 22. *Convolarunt ex Italia ad me revocandum.*

¶ Circumvolare. Virg. 6. Æn. v. 866

Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.

Adde Horatium lib. 2. Satyr. 1. v. 58 similiter loquentem:

- - - seu me mors atris circumvolet alis.

Idem lib. 1. Oda 2. v. 34 de Venere: C

Quam Jocus circumvolat, & Cupido.

¶ Circumvolitare, idem. Virgilius lib. 1. Georgic. v. 377

Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo.

Et Silius lib. 9. v. 421

sagulo circumvolitare rubenti.

¶ Devolare, herabfliegen/ hinabfliegen. *Devolare de cælo*, Livius lib. 7. cap. 12. Idem lib. 27. cap. 11 *Priverni constat bovem locutum, vulturemque frequenti foro in tabernam devolasse.* Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 17 *Qui fortunis inducti amicitiam ejus secuti sunt, hi simul ac fortuna dilapsa est, devolant omnes.* darvon fliegen / darvon eilen.

¶ Evolare, ausfliegen / auffwarts fliegen. *Altius evolare*, Cicero 1. famil. epist. 8. *Evolant & excurrunt animi foràs, corporibus spretis*; de divinat. lib. 1. c. 50. Et de clar. orat. cap. 78 *Ut evolare, non excurrere videretur.* Cæs. 3. Gall. cap. 18 *Evolarunt ex omnibus partibus silvæ, & in nostros impetum fecerunt*, id est proruperunt. Cicero in Somn. cap. 3 *Evolare ex corporum vinculis tanquam ex carcere.* De orat. lib. 2. cap. 6 *Evolare rus ex urbe, tanquam ex vinculis.* Pro Mur. cap. 38 *Evolare ex insidiis aliquorum*, behend entgehen.

¶ Evolitare, Colum. lib. 8. cap. 8 de columbis: *Per quas* [fenestras] *ad requirendos cibos evolitant.*

¶ Involare, *Involare nidis*, Columell. lib. 8. cap. 3. ins Nest fliegen. ¶ 2. Sed, *Involare in aliquem*, est irruere, auff einen zufahren. Terent. in Eun. 4. sc. 3 *Ut unguibus illi in oculos involem venefico.* Et ibidem act. 5. sc. 2 *Vix me contineo, quin involem in capillum.* Et Cicero, *Involare in possessionem*, lib. 3. de orat. cap. 31 dixit. *Involat animum cupido*, Tacitus 1. annal. cap. 49. ¶ 3. *Involare* & *Involatus* verba augurum sunt, cum ex volatu avium omina captant. Cicer. lib. 6. ad famil. Epist. 6 *Non igitur ex alitis involatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in nostra* (Augurum) *disciplina est, nec e tripudiis solistimis, aut somniis tibi auguror*, &c.

¶ Involitare, frequentat. Horat. 4. Carm. od. 10

Et quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ.

¶ Intervolare. Valer. Flaccus lib. 2. v. 614

Immittitque ratem, mediasque intervolat urbes,
Qua brevibus furit æstus aquis.

Idem lib. 5. vers. 27

- - - - Ille recens oculis intervolat Idmon.

¶ Intervolitare. Livius lib. 3. cap. 10 *Carne pluit: quem imbrem ingens numerus avium intervolitando rapuisse fertur.*

¶ Pervolare, durchfliegen. Virgil. 12. Æneid. v. 474

Nigra velut magnas domini cum divitis ædes
Pervolat, & pennis alta atria lustrat hirundo.

Cicer. in Somn. cap. 1 *Optimæ sunt curæ de salute patriæ, quibus exercitatus animus velocius in hanc sedem & domum suam pervolabit.*

¶ Pervolitare, frequent. Virgil. 8. Æneid. v. 24

Omnia pervolitat latè loca.

¶ Prævolare, vorn an fliegen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 49 *Grues in tergo prævolantium colla, & capita reponunt.*

¶ Prætervolare, celeriter præterire volando, fürüber fliegen/ vorbey wischen. Cicero de orat. lib. 3. cap. 59 *Sententiæ acutæ acutorum hominum sensus non prætervolant.* Et in Academ. lib. 4. cap. 13 *Hæc proposita non prætervolant.*

¶ Provolare, herfür fliegen. Plin. lib. 11. cap. 10 de apibus, *Universa provolant, si dies mitis futurus.* Livius lib. 2. c. 46 metaphorice dixit, *Infensis hastis provolant duo Fabii, totamque moverunt secum aciem*, id est, procurrunt. Idem lib. 3. cap. 62. *Provolare in locum & vicem alterius.*

¶ Revolare, zurück fliegen/ wiederum fliegen. Virgil. lib. 1. Georg. v. 361 *Cum medio celeres revolant ex æquore mergi.* Cicero de nat. Deor. lib. 2. cap. 49 *In tergo prævolantium, &c. quod quia ipse dux facere non potest, quia non habet, ubi nitatur, revolat, ut ipse quoque quiescat.* Vide paullo ante *Prævolare.*

¶ Subvolare, in superius volare, hinauff oder in die Höhe fliegen. *Subvolare in cælestem locum*, Cicero 1. Tuscul. cap. 17. Et Manilius lib. 5. v. 592

- - - sed pennis subvolat alte Perseus.

¶ Supervolare, Ovid. 4. Metam. v. 623

Despectat terras, totumque supervolat orbem.

¶ Supervolitare, Virg. 6. Ecloga v. 81

Infelix sua tecta supervolitaverit ales.

¶ Superevolare. Lucan. lib. 3. v. 299

Agmine nubiferam rapto superevolat Alpem.

¶ Transvolare, hinüber fliegen. *Transvolare Alpes*, Pollio Ciceroni lib. 10. famil. epist. 31. *Transvolare in alteram partem*, pro transfugere, apud Livium lib. 3. cap. 63.

¶ Transvolitare, Lucret. lib. 1. v. 355

Inter septa meant voces, & clausa domorum
Transvolitant.

¶ Vŏlŭcer, volucris, volucre, idem quod velox, schnell/ behende. Virgil 1. Æneid. v. 317

Volucremque fuga prævertitur Eburm.

Volucres equi, Ovid. 2. Metam. v. 154. Et, *Sagitta volucris*, Virg. 5. Æn. v. 242. Sic Cic. pro Syll. c. 32 *O volucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & voluptate ad luctum & lacrymas recidunt!*

¶ *Volucer* antique in neutro posuit Seneca Hercule Furente vers. 1068 de somno loquens: *Volucer matris genus Astrææ.* Sed inciso forte expediri potest, si ita distinguatur: *Somne &c. volucer, matris genus.* Sic *volucer* cum *somne* cohæret: *genus* cum eodem per appositionem.

¶ Volucris: substantiv. fœm. avis, tum quicquid volat: ut apes, &c. Vögel/ fliegende Thiergen. Cicer. lib. 2. de orat. cap. 6. *Volucres videmus procreationis atque utilitatis suæ caussa fingere & construere nidos.* Et *Importunæ volucres*, Virgil. 1. Georg. v. 470. *Obscenæ volucres*, 3. Æneid. v. 262. *pictæ*, Idem 4. Æn. v. 225.

¶ Volucriter: Ammianus lib. 17. cap. 3 *volucriter congregati.* Idem lib. 39. cap. 5 *volucriter perurgebat.*

¶ Volucripes. Sic eleganter finxit Ausonius Epist. 16 extr.

Fandi modum invita accipe
Volucripes dimetria.

¶ Involucris, das nicht fliegen kan. *Pulli involucres*, apud Gellium lib. 2. cap. 29, so noch nicht flögg sind.

¶ Semivolucris. Symmachus lib. 1. epist. 47 *Tricinium semivolucrum puellarum.* Sirenes intelligit.

D VŎLO, velle, a Græco βούλομαι, einen Willen haben / wollen. Terent. in Andr. principio act. 1 *Paucis te volo*, scilicet alloqui, ich habe dich ein Wort oder zwey zu sprechen. Ibidem act. 5. sc. 3. pr. *Quis me vult?* Leges autem *volt* pro *vult* apud Comicos semper. Cicer. in Verr. 2. cap. 7 *Volo honoris caussa eum nominatum.* Et, *Nimis vellem*, Terent. Eun. 4. sc. 7, 16, ich wolte es überaus gern. ¶ 2. Sed in sequentibus exemplis *Volo* optandi quandam aut cupiendi habet significationem, ut, *Eandem rem tibi volo bene & feliciter evenire*, wünsche &c. *Bene velle alicui*, einem gutes gönnen. *Volo omnia tua caussa*, Cic. 13. fam. epist. 22. *Volo tibi hunc honorem Deum fortunare*, hoc est, vehementer cupio, Cicer. 15. fam. epist. 8. Ad Ciceronem Matius lib. 11. epist. 28 *Velle salvam Rempublicam*, wünschen daß rc. Hinc Cicero pro lege Man. cap. 16 *velle* & *optare* conjunxit. *Quod*, inquit, *cum communis salutis atque imperii; tum ipsius hominis* [Pompeji] *caussa velle & optare debetis.* ¶ 3. *Velim, pervelim*, hoc est, vehementer cupiam, wolte gern.

Plautus Trucul. act. 2. sc. 5. extr. *ut veniret miles, velim.* Cicer. A
pro Sylla cap. 7. *Scire ex te pervelim.* ¶ 4. *Velim, ut velles:* elegans formula, qua utebantur significaturi sibi ægre esse, quod alteri haud bene esset; seque velle adoptare adeo, ita ei esset, ut vellet ipse. Plautus Mostell. act. 3. sc. 2. v. 53

Velim ut velles, Tranio: sed quid est negotii?

Seneca Epist. 67 *Aspice M. Catonem sacro illi pectori purissimas manus admoventem, & vulnera parum demissa laxantem, utrum illi tandem dices, VELLEM QUÆ VELLES? Et MOLESTE FERO? an FELICITER QUOD AGIS?* Contraria formula alia; *Nollem quæ velles*, de qua dissuasuri aliis id, quod volebant agebantque, utebantur, quasi detestarentur, & improbarent, quæ ille alter facta vellet. Atque hac formula hic usum Senecam Erasmus Gruterusque volunt leguntque adeo, *Nollem, quæ velles & moleste fero*, &c. me sane non ita invito. Huic enim formulæ recte conjungitur altera, *Moleste fero:* opponitur vero *Feliciter quod agis.* Sed illud alterum tuetur Muretus lib. 9. Var. lect. cap. 8. ¶ 5. *Velle alicui factum:* etiam bene precandi formula est, optantium, ut fiant, quæ alter sibi evenire cupiat. Apulejus Apologiâ: *Sicinium Pontianum, cui factum volo.* Symmachus lib. 1. Epist. 60 *Gelatius cui factum volo.* Terent. Adelph. act. 5. sc. 7. v. 20 *Te video nostræ familiæ tam ex animo factum velle.* Gell. lib. 7. cap. 3 *Cum utiles illi essent & vellent Regi esse factum.* ¶ 6. Sed, *Quid istuc sibi vult?* Was soll das seyn? ut, *Quid sibi equestres statuæ volunt?* Cicer in Verr. 4. cap. 61, &, *Nec satis intellexi, quid verba ista vellent*, de legibus lib. 3. cap. 14. Terentius Andr. act. 2. sc. 3. v. 1 *Quid igitur sibi vult pater? quid simulat?* Ubi Donatus: *Stomachosè*, inquit, *hoc dixit:* ut Virgilius: QUID VULT CONCURSUS AD AMNEM? Idem Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. v. 23 *Quam bene abs te prospectum est? quid voluisti?* Was hast du doch gedacht? Seneca de Benefic. lib 4. cap. 22 *Nec ulla iniquitate me eo fortuna perducet, ut hanc vocem audiat: QUID MIHI VOLUI? QUID MIHI NUNC PRODEST BONA VOLUNTAS?* Virgil. Ecl. 2. vers. 58 B

Eheu, quid volui misero mihi? floribus Austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros?

¶ 7. *Velis, nolis; velit, nolit; velint, nolint*, id est, seu velint, seu nolint, sie wollen oder wollen nicht. Cicero ad Qu. fratr. lib. 3. epist. 8 *Velit, nolit, scire difficile est.* Et Plinius Panegyr. c. 20 *Futuri principes, velint, nolint, sciant* &c. ¶ 8. Volo in Edictis Imperatorum non modo suadendi auctoritatem habere, sed ponendi etiam necessitatem importare JCti notant. arg. lib. 1. ff. de Constit. Princip. Bartolus h. l. n. 2. & Coras. n. 5. C

¶ Pervĕlim, valde velim, vehementer cupio. Cicero Epistola omnium prima ad Atticum: *Quod abs te mihi ignosci pervelim.* Livius lib. 8. cap. 18 *Illud pervelim falso proditum esse.* Adde supra in *Volo*, num. 3. ¶ In alia, præter hanc primam, persona & forma non facile invenies, nisi quod Livius *pervelle* infinito modo dixit lib. 39. cap. 43. *Illam*, inquit, *negasse, unquam vidisse quenquam securi ferientem, & pervelle id videre.* Adferunt ex Plauti Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 73 *qui pervolunt:* sed libris melioribus est, *quod volunt.*

¶ Volens, mit Willen/ gutwillig. Livius lib. 7. cap. 26 *Precatus, volens propitiusque sibi adesset.* ¶ *Volenti mihi est*, id est, volo. Tacitus lib. 3. Histor. cap. 43 *Certis remanere & in verba Vespasiani adigi volentibus fuit.* Idem Agricolâ cap. 18 *Initio erecta provincia, ut, quibus bellum volentibus erat.* Similiter & verbo *cupere* usus est. Ut 1. Annal. cap. 59 *Quibusque bellum invitis aut cupientibus erat.* Macrob. lib. 1. cap. 7 *Si volentibus vobis erit.* Est autem Græca loquendi ratio. ¶ Est & hac formula Tacitus usus, ut *Volentia* pro iis diceret, quæ grata acceptaque sint, & maxime velit aliquis ac exoptet. Ut 15. Ann. cap. 36 *Hæc atque talia plebi volentia fuere.* Et rursus 3. Histor. cap. 52 *Iique omnes de destinatione Primi ac Vari sinistre, & Muciano volentia rescripsere.* In utroque imitatus Sallustium suum est, cujus verba in Jugurtha cap. 100 ista sunt: *Præterea alios super vallum munimentis locare, vigilia ipsa circuire, non ita diffidentia futurum, quæ imperavisset, quàm uti militibus exæquatus cum imperatore labor volentibus esset.* Idem eadem Historia cap. 73 *Literis, quæ de Metello ac Mario missæ erant, volentia de ambobus acceperant.* D

¶ Volenter, adverb. Apulejus lib. 6. pag. 178 *Perrexit Psyche volenter*, &c.

¶ *Volones*, inquit Festus, dicti sunt milites, qui post Cannensem cladem usque ad octo millia, cum essent servi, voluntarie se ad militiam obtulêre. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 11 *Bello Punico, cum deessent qui scriberentur, servi pro dominis pugnaturos se polliciti, in civitatem recepti sunt: & VOLONES, quia sponte hoc voluerunt, appellati.* Passim horum VOLONUM meminit Livius in bello Punico, ut lib. 23. cap. 35 *Vetus miles tironi, liber voloni exæquari sese sineret.* Ibidem paullo ante: *Ut tirones (ea maxima pars volonum erat) adsuescerent signa sequi.* Et Marcus Anton. Philosophus *Voluntarios* dixit. Capitolinus ejus vitâ cap. 21 *Instante sane adhuc pestilentia, & Deorum cultum diligentissime restituit & servos, quemadmodum bello Punico factum fuerat, ad militiam paravit, quos VOLUNTARIOS exemplo VOLONUM appellavit.* Livius quoque dicto loco *Voluntariorum* meminit; sed qui diversi ab istis. Nam Marci *Voluntarii* sunt iidem, qui *Volones* Livii, nempe servi: at vero Livii *voluntarii* sunt homines ingenui ac liberi: vide paullo post in *Voluntarius.* Adde Casaubon. in Capitolini Marcum d. l.

¶ Voluntas, quæ quid cum ratione desiderat. Wille. Cicer. ad Attic. lib. 11. epist. 26 *De voluntate tua, ut simul simus, vel studio potius & cupiditate, nihil dubito.* Et, *Facere aliquid ex alicujus voluntate*, ad Planc. 13. fam. epist. 30. *Habere voluntatem nocendi*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 74. *In voluntate ea non fuisse, in qua alius est*, pro Ligario cap. 2. Et in Catilin. 3. cap. 9 *Diis iis mortalibus ducibus hanc mentem voluntatemque suscepi.* GOtt hat mirs eingegeben. *Abjicere voluntatem discendi simul cum spe perdiscendi*, de Orat. lib. 2. cap. 33. *Abhorret voluntas ejus a me*, er will mein nicht/ lib. 2. fam. epist. 17. Et lib. 3. epist. 6 *Alienare a se voluntates omnium*, &c. Terent. in Adelph. act. 3. scen. 4. v. 44 *Quod jus cogit, id voluntate impetret.* Sic Cicer. pro Mur. cap. 17 *Nihil obscurius bominum voluntate.* Et ad Brut. epist. 1 *Non soleo, mi Brute, temere affirmare de altero; est enim periculosum propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas.* Vide *Affirmare* sub *Firmo.* Livius lib. 1. cap. 28 *Albana pubes inermis ab armatis septa in variis voluntatibus communi tamen metu cogente silentium tenet.* ¶ 2. Consilium, propositum. Nepos Lysand. cap. 2 *Voluntatem occultare.* Et Cicero pro Lege Manil. cap. 16 *Pompejo semper voluntatibus omnes cives assenserunt.* ¶ 3. Benevolentia. *Qua voluntate esset in Regem*, Nepos Datame cap. 5. Et Terentius in Prolog. Phorm. *Voluntas vestra si ad Poetam accesserit*, hoc est, benevolentia seu favor, euer guter Wille. *Voluntas propensa*, Cic. 2. Off. c. 20. geneigter Wille.

¶ Voluntarius, um, quod sponte fit, ut *Voluntarius adest*, Livius lib. 1. cap. 59. ist gutwillig/ freywillig da. *Auxilia voluntaria*, quæ sponte dantur. Livius lib. 31. cap. 8 *Voluntarios, quos posset, duceret, invitum ne quem militem ducendi jus esset.* Et, *Interitus voluntarius*, pro Marcell. c. 5. Et, *Consciscere sibi mortem voluntariam*, Idem ad Marium lib. 7. famil. epist. 3. sich selbst entleiben. Quod mortis genus improbandum, quamlibet laudatum a Stoicis.

¶ *Voluntarii* apud Livium lib. 1. cap. 30 milites sunt diversæ conditionis a *Volonibus*, de quibus supra: liberi nempe homines, non servi: qui cum vel propter ætatem, vel quod legitima stipendia fecissent, cogi non possent, sponte militabant, EVOCATI postea dicti sunt, hoc est, inquit Dio, ἀνάκλητοι. Casaubonus in Capitolini M. Anton. Philos. Vide & supra in *Volones*, & infra in *Vox*, *Evocati.*

¶ Voluntarie, adverbium animo promto, non coacto, sua sponte, Cæsar, *Eum milites electi voluntarii sunt prosecuti.* Alii *voluntarii* legunt. Livius pro eo *Voluntate sequentes* dixit lib. 3. cap. 69. Nam ablativus sæpe adverbii loco est. Posteriores frequentius utuntur. Arnobius lib. 2. pag. 74 *Ita perficitur, ut nihil intersit omnino, voluntarie venerint, an illius obtemperaverint jussioni.* Hyginus Fabula 41 *voluntarie se ad Minotaurum pollicitus est ire.* Et Hieronymus epist. 85 ad Evagrium, ἑκουσίως 1. Petri 5, 2, vertit *voluntarie*, ubi Vulgatus interpres *spontanee:* sed idem vetus interpres sequentem vocem προθύμως pariter *voluntarie* reddidit.

¶ *Voluntario*, ex Livii lib. 1. cap. 30 quidam adferunt: sed Gronovius ibi & Gruterus *voluntarios* legunt.

¶ Involuntas Tertulliani verbum in Apolog. cap. 45. *Ex involuntate*, inquit, *seu necessitate delinquens.* Vide ibi Rigaltium.

¶ Involuntarius, nostrorum usu temporum, quam antiquitatis auctoritate, notius est.

¶ Bĕnĕvŏlens, Plaut. in Mercat. act. 5. sc. 2. v. 46 *Amicus advenio, multum benevolens*, günstig/ geneigt/ gutwillig. *Dii benevolentes*, Idem in Milite act. 4. sc. 8. vers. 41. Augustus Epist. ad Cajum apud Gellium lib. 15. cap. 7 *Spero lætum & benevolentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum.* ¶ 2. Aliquando substantive ponitur pro amico & bene cupiente. Plautus Cistell. act. 2. scen. 3. v. 42 *Ajebat: mulierem quandam suam benevolentem convenire.* Item Trin. act. 1. scen. 2. vers. 7

- - CA. *Cujus vox prope me sonat?*
ME. *Tui benevolentis.*

¶ Bĕnĕvŏlus, günstig/ wohlgeneigt. *Animus benevolus*, Cicer. 2. Verr. c. 8. *Judices benevoli*, Idem 2. de Orat. cap. 79. *Facere auditorem benevolum*, de Invent. lib. 1. cap. 15. Et Terentius in Hecyr. act. 5. sc. 1. v. 35 *Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit.* Rursus Cicero lib 3 fam. epist. 12 sub fin. *benevolentior tibi, quam fui, nihil sum factus.* Et lib. 5. epist. 16 extr. *officio fungi benevolentissimi atque amicissimi.* Et Apulejus 3. Florid. *benevolentissimi principes.*

¶ Benevole, adverbium. Cicero de finib. lib. 1. cap. 16 *Quos erga nos amice & benevole collegisti.* Superl. Augustinus epist. 28 ad

ad Hieronymum: *mei commemorationem benevolentissime facere* A *dignatus es.* Idem epist. 64 ad Aurelium, *benevolentissime accipere.*

¶ Perbenevolus. Cic. lib. 14. fam. epist. 4 sub finem: *Pescennius est perbenevolus nobis.*

¶ Benevolentia, Gunst/Gutwilligkeit/ guter Wille. *Benevolentia aliquem complecti*, Cic. 2. fam. epist. 6. Et, *Benevolentiam alicui præstare*, Idem 4. famil. epist. 11. guten Willen erzeigen. *Benevolentiæ gratia aliquid facere*, Idem in offic. lib. 2. c. 6. *Benevolentiam alicujus erga se perspicere*, ad Lentul. 1. famil. epist. 7. Et ibid. epist. 1. *Fidem & benevolentiam alicujus erga se experiri*, guten Willen spühren. Et lib. 9. famil. ad Pætum epist. 16 *ut aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici solet.* Et, *Sempiterna benevolentia colere memoriam beneficii alicujus*, Idem post redit. ad Quir. cap. 10. Et lib. 2. offic. cap. 6 *Malus custos diuturnitatis metus, contraque benevolentia fidelis vel ad perpetuitatem.* Corn. Nepos in Dione cap. 5. *Ex quo intelligi potest, nullum imperium tutum, nisi benevolentia munitum.*

¶ Mălĕvŏlus, invidus. Der einem nicht wohl will/ abgünstig. Cicer. ad Brut. epist. 15 *Illo die cognovi, paullo plures in Senatu malevolos esse quam gratos.* Idem pro Dejotaro cap. 12 *malevolorum sermunculi.*

¶ Malevolens idem. Plaut. Capt. act. 3. sc. 4. v. 51 *Est miserorum, ut malevolentes sint, atque invideant bonis.* Et Bacchid. Act. B 4. sc. 3. *Malevolente ingenio natus.*

¶ Mălĕvŏlentia, Ungunst/Abgunst/dolor ex alicujus emolumento seu bono. Cicer. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 15 *Judicium obtrectatione & malevolentia liberatum. Malevolentiæ hominum occurrere*, Brut. ad Cicer. famil. 11. epist. 11.

¶ Omnĭvŏlus. Catullus carm. 69. v. 140
> *Noscens omnivoli plurima furta Jovis.*

¶ Mālo, malle, est magis velle, lieber wollen. Cicer. 15. ad Attic. epist. 18 *Domi manere si recte possim, multo malim.* Idem ad eundem lib. 8. epist. 7 *Malo me cum Pompejo vinci, quam cum illis vincere.* Et ibid. 13. epist. 22 *Scripta nostra nusquam malo esse, quam apud te.* Et Antonius Ciceroni sub lib. 14. ad Attic. epist. 13 *Arbitror malle te quietam senectutem potius agere quam solicitam.* Et, *Cato ipse servire quam pugnare mavult*, Ibidem lib. 7. ad Attic. epist. 15. Per Pleonasmum non inelegantem JCtos & *magis malle* dixisse observat Scipio Gentilis lib. 1. Parerg.

¶ Plautus *Mavolo, mavellem, mavelim*, dixit plene, & unde illud est: & quidem *mavolo* Asinar. 5. sc. 1. v. 8. *mavelis* Captiv. 2. sc. 2. v. 20. *mavellem* Amphitr. 1. sc. 3. v. 14. &c.

¶ Præmalle, dixit Apulejus lib. 3. Miles. *Adjuro per dulcem istum capilli tui nodulum, quo meum vinxisti spiritum, me nullam aliam* C *meæ Fotidi præmalle.*

¶ Nōlo, nolle, Cicer. in Orat. cap. 45 *Libenter copulando verba jungebant: ut sodes, pro si audes, nolle pro non velle.* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 8 *Tu quod te posterius purges, hanc injuriam mihi nolle factam esse* &c. *Non nolle*, pro velle, Cic. in Verr. 4. cap. 74.

¶ Nolens, ut, *Nolens volens.* Lucan. lib. 1. v. 274
> - - - *Nolente senatu*
> *Traximus imperium.*

VOLSELLA seu Vulsella, a vellendo, (ubi vide) instrumentum est, quo pili e corpore evelluntur, vel cutis cum carne constringitur, eine Zwackzange/Rupffzänglein. Corn. Celsus lib. 6 cap. 18 *Nigrities cancri si cutem occupavit, incidenda est, deinde oræ vulsella prehendendæ, tum quicquid corruptum est, excidendum.*

Volucer, vide *Volo, volare.*

VOLVCRA, æ, Columell. lib. de arboribus cap. 15 *Genus est animalis, volucra appellatur, id vero prærodit teneros adhuc pampinos & uvas.* Vermiculus ergo est. ¶ Dicitur & *Convolvolus* & *Volvox*, Plinius lib. 18. cap. 18. ¶ Alii *Volvocem* appellant animal prærodens pubescentes uvas. ¶ *Involvolum* dixit Plautus in Cistell. act. 4. sc. 2. v. 63 *quamnam amabo? L. Involvolum, qui in pampini folio intortus implicat se.* D

VOLVO, volvere, κυλίειν, versare, wältzen. *Quam citatissime aliquid volvere*, Quintil. lib. 1. cap. 1. Et Virg. 1. Æneid. v. 115
> - - - *Pronusque magister*
> *Volvitur in caput.*

Id est, præcipitatur, wird gestürtzet. ¶ 2. Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 47 *Complexio verborum, quæ uno spiritu volvi potest*, in einem Athem heraus gestossen. Sic, *Celeriter verba fundere*, idem de clar. Orat. cap. 70. ¶ 3. Virg. 1. Æn. v. 305
> *At pius Æneas per noctem plurima volvens:*

Id est, in animo versans, secum cogitans: Sic, *secum aliquid volvere*, Livius lib. 26. cap. 7. bey sich bedencken/beherzigen. Et, *Iras in pectore volvere*, Idem lib. 35. cap. 18.

¶ Voluta, a volvendo vocabulum architectonicum & artis proprium. Quo designatur præcipua capituli in columnis Jonici generis pars, pulvini nimirum, qui inter abacum ibi echinumque oblongus est positus, cujus extremitates in cochleæ morem circinantur & convolvuntur. *Has* itaque Vitruvius *Volutas*: Juniores *cochleas* dixerunt. Vide Vitruvianos interpretes, præcipue Baldum. Demonstrationem *Volutæ* Nicolaus Goldmannus dedit.

¶ Volūtāre, subst. vas quo aliquid volvitur ab abluendum. Apicius lib. 8. cap. 7 *Porcellum in volutari perfundes & inferes.*

¶ Volūto, volutare, verbum frequentativum. ut, *Volutari in luto* Cicer. in Verr. 6. cap. 24. Et Declamat. in Sallustium post princip. *Nihil aliud studet, nisi ut lutulentus sus, cum quovis volutari.* Sic, *in omni genere scelerum & flagitiorum volutari*, Cicer. 9. famil. epist. 3. *In omni dedecore volutari*, Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 13. Et, *Volutari inter mala plurima*, Seneca de Vita beata cap. 24. ¶ 2. Sed *Volutare in animo*, & *animo secum aliquid volutare*, betrachten/ bedencken / Livius lib. 28. cap. 18.

¶ Volutatus, nomen, ut, *Pulverem volutatu colligere*, Plin. lib. 10. cap. 4. Pluraliter Apulejus lib. 4. de Asino pag. 144 *Pondere liberatus, lassitudinem, vice lavacri, pulveris volutatibus digerebam.*

¶ Volutatio, ut, *In luto volutatio generi* (suum) *grata*, Plin. lib. 8. cap. 51. De volutationibus ad pedes eorum, quibus supplicabatur, vide, quæ notat Passerat. ad lib. 3. Propert. eleg. 8. Ad animum transfert Seneca de Tranquillit. animi cap. 2 *Tædium & displicentia sui, & nusquam residentis animi volutatio.*

¶ Volutatim, adverb. Plaut. Milite act. 2. sc. 5. v. 40 *Volutatim domum te rapiam*, id est, Volutando. Sed dubia & suspecta lectio est.

¶ Volutabundus, volutans. Cic. de Rep. lib. 2. apud Nonium: *libidinoso, & volutabundo in voluptatibus.*

¶ Vŏlūtabrum, locus ubi sues volutantur, eine Mistlache. Virg. 3. Georg. v. 411
> *Sæpe volutabris pulsos silvestribus apros*
> *Latratu turbabis agens.*

Sus in volutabro cœni. Vide Chiliadas. Petrus Chrysologus Serm. 2 *Qui proni in terram vivunt, æstus carnis in volutabro luti temperant.*

¶ Vŏlūbĭlis, e, das sich umdrehet. ut, *Cælum volubile*, Cicer. de Univers. cap. 6. *Sol volubilis*, Prudent. præfat. Cathem. v. 3. *Homo volubilis*, præcipiti quadam celeritate, pro Flacc. cap. 20.

¶ Volubilitas, ut, *Mundi volubilitas, nisi in globosa forma esse non posset*, de nat. Deor. lib. 2. cap. 19. Et de Univers. c. 10 *Deus cælum ad volubilitatem rotundavit.* Et, *Volubilitas fortunæ*, inconstantia, de divinat. lib. 2. cap. 6. Idem pro Planc. cap. 25 *Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, requiri solet.* Valer. Max. lib. 2. cap. 2. num. 2 *Græci linguæ volubilitate plurimum valent.*

¶ Volubiliter, *Numerose & volubiliter oratio funditur*, Cicer. in Orat. cap. 62.

¶ Vŏlūmen, liber, seu libri pars: a convolvendo sic appellatur. Quid proprie fuerit, paullo uberius explicandum. Primum itaque teneamus, in chartæ membranæve adversa maxime parte scripsisse veteres, aversam puram plerumque reliquisse. Has chartas sive membranas conglutinabant invicem & porrigebant in longum. In fine assuebatur bacillus, sive os, cylindri figura; cujus extrema utrinque tegebant capitula rotunda & prominentia in umbilicorum formam; unde & *umbilicorum* nomine appellata fuerunt. Hæc autem eo fiebant, ut circa caudicem istum vel os tota chartarum series convolvi posset, eminentibus umbilicis illis utrinque e media spira, & hoc proprie dicebatur *volumen a volvendo* vel *convolvendo* scilicet, ut dicebamus. Dicitur autem *Volumen* aliquando de toto aliquo opere; si uno nimirum volumine finitum; aliquando pro libris singulis unius operis uno volumine perscriptis. Plinius lib. 3. Epist. 5. cum singula opera avunculi sui recensuisset, subjicit: *Miraris, quod tot volumina multaque in his tam scrupulosa homo occupatus absolverit.* TOT VOLVMINA, id est, *libros* sive *opera.* De singulis libris, in quos tributum aliquod opus est, Ovidius 1. Trist. Eleg. 1. v. 117
> *Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ.*

Nam libros 15. Metamorphoseos designat. Suetonius in vita Plinii: *Itaque bella omnia, quæ unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit*, id est, libris. Plinius Junior supra laudata Epist. *Bellorum Germaniæ viginti* (libri) *quibus omnia, quæ cum Germanis gessimus, bella collegit.* Sed & pro *Tomo* sive parte librorum, in quos divisum opus aliquod est, ponitur. Plinius eadem epistola in Indice librorum Avunculi: *Studiosi tres*, (hi tres ejus de studioso libri sunt) *in sex volumina propter amplitudinem divisi.* Sic liber primus Bibliothecæ Diodori in tomos seu partes duas distributus est, τμήματα & μερίδας, quas duo Latina voce *volumina* recte appelles, quod & Casaubonus ad Suetonium observat. Vide Salmasium etiam, si lubet, de modo usurarum cap. 10. ¶ 2. Volumina etiam dicuntur serpentum corpora, quod volvendo trahunt. Virgilius lib. 11. vers. 753
> - - - *Serpens sinuosa volumina versat.*

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 535
> - - - *prostratus Apolline Python,*
> *Implicuit fractis moritura volumina silvis.*

¶ 3. Quicquid denique volubile est, sinuarique ac flecti potest, *volumen* dicitur. Ita *volumina crurum*, Virgilius Georg. 3. v. 192.

v. 192. de equis. *Volumina vinclorum* lib. 5. Æn. v. 408 dixit. *Volumina fumi*, Lucanus lib. 3. v. 505.

¶ Voluminosus, Sidon. Carm. 9. v. 76 *Angues corporibus voluminosis.*

¶ Advolvere, volvendo adducere, herzuwälzen. *Advolvi ad aliquem locum. Advolvi ad ignem*, Plin. lib. 11. cap. 37. *Advolutus genibus*, qui supplex flexis genibus nixus ad alicujus genua procidit, Liv. lib. 28. cap. 34. Virgil. 3. Georg. v. 378

- - - totas
Advolvêre focis ulmos, ignique dedêre.

¶ Convolvere, übereinander schlagen/wälzen. *Convolvuntur in semet dracones*, Plin. lib 10. cap. 72. *Convolvens se sol elabitur & abit*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 23.

¶ Convolvŭlus, vermis, vide *Volucra.* ¶ 2. Et, Convolvolus, herba, quo nomine Plin. helxinen appellat lib. 21. c. 5. Mittelwinde. Vide *Helxine.*

¶ Convolutare, frequentativum. Seneca Quæst. Nat. lib. 7. c. 9 *Cum vagus & incertus spiritus convolutatus est.*

¶ Inconvolutus, Ammianus lib. 29. cap. 16 *post inconvolutos multiplices casus.* Ita Vales. pag. 563. & Lindenbr. p. 422.

¶ Circumvolvere. Virg. Æneid. 3. v. 284

Interea magnum sol circumvolvitur annum.

¶ Circumvolutare, Plin. lib. 8. cap. 17 *feram circumvolutari blandientem.*

¶ Devolvere, deorsum volvere, herab wälzen. *Devolvi a sublimi*, Plin. lib. 27. cap. 12. *Jumenta cum oneribus ruinæ modo devolvere*, Liv. lib. 21. cap. 33. *Aqua e montibus oriunda per saxa præceps devolvitur*, Columell. lib. 1. cap. 5. Et Virg. 2 Æneid. v. 448

B

Auratasque trabes veterum decora alta parentum
Devolvunt.

i. e. volvendo deorsum jaciunt. ¶ 2. Et quoniam exsecta procidunt & devolvuntur, inde *devolvere* Catullus pro *Exsecare*, consequens pro antecedente, posuit de Attine seipsum evirante, sive castrante loquens, Carm. 64. de Aty v. 4.

Stimulatus ubi furenti rabie, vagus animi
Devolvit illa acuta sibi pondera silice.

Per *pondera* intelligit testiculos. ¶ 3. *Devolvi ad otium & inertiam*, Columella in procem. lib. 1. *Devolvi ad spem inanem*, Cic. 7. Philipp. cap. 4. *Res eo devoluta est*, Livius lib. 5. cap. 11. id est, eo rediit; ist dahin bracht worden.

¶ Evolvere, ut: *Evolvere involutum*, h. e. explicare, aus einander wickeln/ Cicer. in Top. cap. 2. ¶ 2. *Evolvere librum*, Idem 1. Tusc. cap. 11. *Evolvi volumen epistolarum tuarum*, Cicer. ad Attic. lib. 9. epist. 10. Et eadem epist. *Deliberationem aliquam evolvere accuratius in litteris*, fleißiger darthun und erklären. *Non possum evolvere exitum rei*, Idem pro Cæl. cap. 27. *Evolvere se turbâ*, &, *ex turba*, Terent. Eun. act. 4. sc. 4. v. 56. hoc est, expedire, sich aus einer Unlust wickeln. *Evolvitur in Pontum sex fluminibus Danubius*, Plin. lib. 4. cap. 12.

C

¶ Evolutio, Cicer. 1. de finib. cap. 7. *Quid historia, cognitioque rerum, quid Poëtarum evolutio?*

¶ Inevolutus. Martial. lib. 11. Epigr. 1. ad librum:

Vadas, & redeas inevolutus.

¶ Involvere, über einander wickeln/ auffwinden/ implicare: ut, *Virtute mea me involvo*, Horat. lib. 3. Carm. od. 29. *Involvo me libris, aut lego, aut scribo*, id est, studiis me totum immergo, ich verstecke mich in die Bücher/ Cicer. ad Papirium lib. 9. fam. epist. 20. quod & *Abdere se literis* dixit in orat. pro Arch. cap. 6, &, *Abdere se in bibliothecam*, lib. 7. fam. epist. 29. *Involvere se otio*, Plin. lib. 7. epist. 3. Et Cicero in Verr. 6. cap. 28 *Imperat suis, ut id in prætorium involutum quam occultissime deferatur*, eingewickelt. Ovid. lib. 4. Fastor. v. 705 *Captivam stipulâ fœnoque involvit.* ¶ 2. *Bellum involutum*, Cic. 7. Philipp. cap. 6. *Involuta & occulta res*, Idem 1. Acad. Q. cap. 4. hoc est, implicatæ, intricatæ, verwirret und verwickelt. Sic, *Occulta quædam & quasi involuta aperio*, de finibus libr. 1. cap. 9. Et de divinat. lib. 1. cap. 18 *Caussa latet obscuritate involuta naturæ.*

¶ *Involutissima res*, Senec. lib. 6. Quæst. nat. cap. 5.

D

¶ Involutio. Vitruvius lib. 10 cap. 11 *Tabulæ pertegant etiam involutionem.*

¶ Involūcre, substantive, Plaut. dixit linteum tonsorum, ein Treuge-Tuch/ in Captiv. Act. 2. sc. 2. v. 17. *Ne is quidem involucre injicere voluit, vestem ut ne inquinet.* Sed

¶ Involŭcre, correptum penultima, quod volare non potest; vide in *Volare.*

¶ Involūcrum est quodlibet integumentum, darein man was wickelt und vermacht/ ut, *Involucrum clypei*, das Futter / Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 14. Idem ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 1 *Multis simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur uniuscujusque natura; frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpissime.* Nota, tertiam syllabam perpetuo longam esse, & male correpte positam alicubi a Prudentio. Est enim *involūcrum* ab involutum, ut *a simulatum simulācrum* &c.

A

¶ Circuminvolvo. Vitruvius lib. 10 cap. 11 *singula puncta prætereundo & circuminvolvendo*, &c.

¶ Obvolvere, bewinden/ verwickeln/ verhüllen. Cicer. in Orat. cap. 22 *Si denique pictor ille vidit, cum immolandâ Iphigeniâ, tristis Calchas esset, mœstior Ulysses, mæreret Menelaus, obvolvendum caput Agamemnonis esse, quoniam summum illum luctum penicillo non posset imitari.* Idem de divin. lib. 1. cap. 31 *Fax obvoluta sanguine*, Horat. 2. Serm. Sat. 7. v. 42

verbisque decoris
Obvolvas vitium.

¶ Obvolutio. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 11. extr. de anima ex cælo, de Platonis sententia, descendente: *In singulis sphæris, quæ cælo subjectæ sunt, æthereâ obvolutione vestitur.*

¶ Pervolvere, Plin. lib. 33. cap. 4 *Torrens erupit tanta vi, ut saxa pervolvat*, mit Gewalt forttreiben. *Pervolvere librum*, Catullus Epigr. 96. v. 6. de Smyrna Cinnæ.

¶ Pervolutare, Cicer. de Orat. cap. 34 *Omnium bonarum artium scriptores ac doctores & legendi, & pervolutandi, & laudandi sunt.*

¶ Provolvere, für sich hin stossen/wälzen. Terent. in Andr. act. 4. sc. 4. v. 37 *Jam ego hunc in mediam viam provolvam, teque ibidem pervolvam in luto. Provolvere se ad pedes alicujus*, Livius lib. 6. cap. 3. *Provolvi ad genua alicujus*, Idem lib. 34. cap. 11. Fußfall thun.

¶ Revolvere, wiederum abwälzen. ¶ 2. Item recidere, redire. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 4. v. 69 *In eandem vitam te revolutum denuò video esse*, hoc est, vi pertractum. *Revolvi ad alicujus sententiam*, Cic. 4. Acad. c. ult. Et Tacit. 3. Hist. cap. 26 *Victoria ad irritum revolvebatur*, aus dem Sieg ward nichts.

¶ Revolutio. Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 12 extr. *post multas per diversa corpora revolutiones.* Idem lib. 12 de Trinit. cap. ult. *quibus curæ est de revolutionibus animarum opinionem firmare.*

¶ Revolubilis, e, das wiederum zurück laufft/ ut, *Saxum revolubile Sisyphi.* Ovid. in Ibin v. 191

Sisyphe, cui tradas revolubile pondus, habebis.

¶ Irrevolutus: unumgewendet. Martial. lib. 11. Epigr. 1 in aliquot libris: Alii, & castigatiores quidem, habent *inevolutus*, quod supra vides.

¶ Subvolvere, Virgil. 1. Æneid. v. 424

pars ducere muros,
Molirique arcem, & manibus subvolvere saxa.

¶ Subtervolvere. Ammianus lib. 22. cap. 20 *Ita Pontus perstringitur gelu, ut nec amnium cursus subtervolvi credantur.*

¶ Supervolvere. Columell. lib. 11. cap. 3 *Supervoluto cylindro incrementum sati coërcere*, wälzen. Et Avienus Arateis v. 971

Quinque supervolvit se partibus, &c.

Volva, vid. *Volucra.*

VOLUPTAS, a *Volo* & *Peto*, ut vult Scal. in de Poët. jucundus motus est, quo sensus exhilaratur, quemadmodum Cicero dixit lib. 2. de finibus cap. 3. hoc est, quicquid animum cum delectatione demulcet. Seneca Epist. 59 *Animi hilarem affectionem* definit. Lust/Wollust. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 10 *Voluptatem magnam nuntias*, fröliche Botschafft. *Afferre voluptatem*, Plinius lib. 16. procem. *Capi voluptate*, Cic. 1. de Leg. cap. 11. *Perfundi voluptate*, de clar. Orat. cap. 50. Et, *In voluptate esse*, Idem 1. de Finib. cap. 11. *Duci voluptate*, Quintil. lib. 4. cap. 2. sich die Wollust regieren lassen. *Permulcere aures assistentium pravis voluptatibus*, Idem lib. 2. cap. 12. *Deliniri prava quadam voluptate*, Quintil. lib. 2. cap. 5. Et, *Homo voluptatibus deditus*, Cicer. 1. de Fin. cap. 18. *Voluptas maxima est inimica virtuti*, Idem in Part. 25. *Omnis voluptas honestati contraria est*, Idem lib. 3 off. cap. 33. Et, *Capitalis pestis est voluptas*, Idem de Senect. cap. 12. Et ibidem, eod. cap. *In voluptatis regno virtus consistere non potest.* Qui etiam, *Indigna homine docto est voluptas*, lib. 2. off. cap. 1 dixit. Horat. lib. 1. epist. 2. v. 55 *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.* Juvenalis Satyr. 11 extrema:

Voluptates commendat rarior usus.

Cicero de Senect. cap. 13 *Divinus Plato escam malorum voluptatem appellat, quòd eâ videlicet homines capiantur, ut hamo pisces.* Platonis dictum in Timæo est, ἡδονὴ μέγιστον δέλεαρ. ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν de venerea voluptate dicitur. Sic apud Plautum Amphitr. Prolog. vers. 114 *Voluptatem cum aliqua capere*, est concumbere. Petronius: *Quemnam putas esse, qui de Circes toro sine voluptate surrexit?* ¶ *Voluptatem* etiam vocabant amicum carissimum. Virgil. 8 Æneid. vers. 481 *Mea sola & sera voluptas.* Plaut. Truc. 2. sc. 4. vers. 2 *Mea voluptas*, amatoria compellatione.

¶ Voluptarius. *Mollis & voluptarius*, qui voluptatibus gaudet, der in der Wollust lebet. *Disciplina voluptaria*, delicata, mollis, Cicer. de finib. lib. 1. cap. 11. Et in Pison. cap. 18 *Hoc dicunt voluptarii Græci*, i. e. voluptatis assertores. *Voluptarii & potatores* Plaut. Men. act. 2. sc. 1. v. 33.

¶ Scribitur & *Voluptuarius*, v. g. apud Capitolin. in Vero c. 2.

¶ Voluptarie. Apulej. lib. 3. Miles. p. 138 *Transactis voluptarie paucis noctibus.*

¶ Vo-

¶ Voluptuosus, plenus voluptatis, delectabilis. Plinius lib. 3 epist. 19 *Voluptuosum est, posse utraque* [prædia] *eadem opera, eodem viatico invisere.* Et Quintilianus Declam. 260 *Multa me hercule animalia, quæ venire ad manum & mansuescere queunt, non humanum modo, sed etiam voluptuosum est, alere & pascere.* Superl. *Voluptuosissimus*, apud Sidonium lib. 2. epist. 9 *voluptuosissimum tempus exegi.* Adde eundem lib. 4 epist. 11. & Curas posteriores Cellarii.

¶ Voluptuose, adverbium. Comparativo usus Ambrosius Sermone 81 p. 376 ed. Frob. *Parvo tempore aliquantum super iis lætaris, & abuti eis voluptuosius delectaris.*

¶ Volupe, delectabile, angenehm. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 5 *Venire salvum volupe est.* Plaut. Casin. act. 4. sc. 2. *Facite vestro animo volupe.*

¶ Voluptari, voluptatibus indulgere, verbum Apuleji lib. 7. Miles. pag. 343 *Quanto me felicior Daphne vicina, quæ mero & prandio matutino saliata cum suis adulteris voluptatur.*

¶ Voluptabilis, delectabilis. Plautus Epidico act. 1. sc. 1. v. 19 *Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu attulisti.* Et Ammianus lib. 31 cap. 2 *otium voluptabile.*

B VŎMER, & Vomis, ĕris. Virg. 1. Georg. v. 46

Ingemere, & sulco attritus splendescere vomer.

Et ibidem v. 162

Vomis & inflexi primum grave robur aratri.

Ferrum est aratri, sulcos ducens: ita dictus, quod terram utrinque *vomat*, hoc est, emotam cumulet, Græce ὕνις, Pflugschar.

¶ Ferrum alterum non perinde latum, quod terram, priusquam proscindatur, secat, *culter* dicitur. *Vomer aduncus*, Ovid. 4. Fast. v. 927. *obtusus*, Virg. Georg. 1. v. 262. Et Cicer. Philipp. 2. cap. 40 *Aratrum circumducere, ejusque vomere portam pene perstringere.*

VŎMĬCA, a *vomendo*, tumor est excrescens cum suppuratione, ein Geschwär. Juvenalis Satyr. 13. v. 95

Et phthisis & vomicæ putres, & dimidium crus.

Laborare vomica, Celsus lib. 4. cap. 8. *Rumpere vomicam*, Idem lib. 2. cap. 8. Augustus Agrippæ nepotis, & Juliæ filiæ ac neptis, infamem vitam morte ipsa gravius tulit, *nec aliter illos appellare consuevit, quam tres vomicas, aut tria carcinomata sua.* Sueton. in Augusto c. 65.

¶ 2. *Nux vomica*, avellana major est, & nodosa, vomitum mirifice elicit, atque ex eo nomen accepit.

VŎMO, vomere, a Græco, ἐμῶ, auswerffen/ sich brechen/ speyen/ übergeben. *Vomere post cœnam*, Cic. pro Dejot. cap. 7. Et, *Vomere in mensam*, Idem de finib. lib. 2. cap. 8. *Vomere in alicujus conspectu*, Cicer. in Philipp. 2. c. 25. Et, *Ab hora tertia bibebatur, ludebatur, vomebatur*, Impersonaliter, ibidem c. 41. pr.

C ¶ Vomitare, frequentativ. Columell. lib. 7. c. 10 *Pecudes nausea correptæ vomitant atque expurgantur.*

¶ Vomitus, ûs, das Brechen. Ut, *Vomitum facere*, Plin. lib. 13. cap. 23. *creare*, Idem lib. 9. c. 48. *Vomitionem ciere*, lib. 21. c. 20. & *movere*, Idem 22. cap. ult. *concitare*, lib. 24. c. 18. ac *invitare* lib. 22. cap. 24. Omnia Pliniana, notantque das Brechen erregen. Contra *Sistere vomitum*, Idem Plinius lib. 20. cap. 20. *Cohibere vomitum*, Idem lib. 20. cap. 17. das Brechen stillen/ zurück halten. Vomitui præcipue studebant gulones, ut sufficerent & exonerati nova saburra implerentur. Sueton. Vitellio cap. 13 *Epulas bifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat in jentacula, & prandia, & cœnas commessationesque, facile omnibus sufficiens vomitandi consuetudine.* Seneca Consolat. ad Helviam cap. 9. sub f. *Vomunt, ut edant: edunt, ut vomant: & epulas, quas toto orbe conquirunt, nec concoquere dignantur.* Ceterum ad movendos vomitûs gulones isti habebant pinnas, quæ in os inserebantur. Suetonius Claudio cap. 33 *Nec temere unquam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens, & ut statim supino ac per somnum hianti pinna in os inderetur ad exonerandum stomachum.* Ubi Casaub. & Torrent. vide.

D ¶ Vomitio, idem, cujus exempla partim jam adduximus, ut *Vomitionem ciere*, Plin. 21. cap. 20. Idem lib. 11 extremo: *Inimica oculis vomitiones.* Sic, *Vomitione reddere*, Idem 32. c. 3. Et, *rara vomitione mederi sibi*, lib. 28. cap. 4.

¶ Vomĭtor, qui facilis ad vomendum est. Der sich gern bricht. Plinius lib. 23. cap. 1 *non expedire vomitoribus* &c. Ita Froben. aliique: Harduinus autem *vomitionibus* sectione 24. Tamen & Seneca Epist. 88 p. 387 *Isti jejuni vomitores, quorum corpora in sagina, animi in macie & veterno sunt.*

¶ Vomitorius, um, quod vim habet vomitum faciendi, das Brechen macht. Idem lib. 21. cap. 19 *Narcissus herbaceus stomacho inutilis, & ideo vomitorius.*

¶ Devŏmere, speyen/ auskotzen/ Cæcilius in Plocio suâ: *Nibil peccat de suavio: Ut devomas vult, quod foris potaveris.* Vid. Gell. lib. 2. cap. 23.

¶ Evomere, von sich geben/ brechen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 49 *Hac avis scribitur conchis se solere implere, easque quum stomachi calore concoxerit, evomere.* ¶ 2. Et, *Iram in aliquem evomere*, ausschütten. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 14 *Requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.* Pro Milon. cap. 29 *Non*

A *vereor, ne odio inflammatus hæc in illum evomere videar. Virus acerbitatis suæ apud aliquem evomere.* Vide *Virus*.

¶ Evomentum. Tacit. lib. 12. cap. 67, 3.

¶ Intervomere, Lucret. lib. 6. v. 894

Quo dulces inter salsas intervomit undas,

id est, interfundit.

¶ Revomere, wieder von sich geben. Virg. 5. Æn. v. 182

Et salsos rident revomentem pectore fluctus.

Silius lib. 10. v. 326

Ac miseri fluitant revomentes æquora nautæ.

¶ Supervomere. Rursus Silius eodem lib. 10. v. 183

- - - supervomit ille calentem

Sanguinis effundens per hiantia viscera rivum.

VOPISCUS, i, Plin. lib. 7. cap. 10, *Vopiscos appellabant è geminis, qui retenti utero nascerentur, altero interemto abortu.* ¶ 2. Vopiscus Historicus scripsit Imperatorum aliquot Roman vitas.

VŎRO, vorare, est cum impetu sonituque edere, βορᾷν, fressen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 47 *Animalia alia vorant, alia mandunt.* Idem ad Att. lib. 4. ep. 11 *Nos hic voramus literas cum Dionysio*, i. e. avide discimus vel legimus.

¶ Vorator. Hieronym. lib. 2. adv. Jovinian. cap. 11 *Vorator, & potator vini.* Quæ verba, ex Evangelio sumta, ita etiam ante Hieronymum Tertullianus sua fecit de Jejuniis cap. 2. Et Paullinus Nolanus Epist. 49 cap. 10 *Cetus prophetæ innocuus vorator.*

¶ Vŏrāgo, βάραθρον, barathrum omnia absorbens, Abgrund/ bodenlose Tieffe. Cicer. de divin. lib. 1. cap. 33 *Cum equum ipse demisisset in flumen, submersus equus voraginibus non exstitit.*

¶ 2. Idem metaphoricè dixit, *Gurges ac vorago patrimonii*, pro Sextio cap. 52. Et de Orat. lib. 3. cap. 41 *Syrtim patrimonii, scopulum libentius dixerim, Charybdim bonorum, voraginem potius*, ein Schlemmer.

¶ Voraginosus, das voll Tümpel ist. Apulej. lib. 9 *Via voraginosa.* Et Hirtius B. Hisp. cap. 29 *palustre & voraginosum solum.* Et, *Amnis voraginosus*, Ammianus lib. 24. cap. 22.

¶ Vorax, freßig / ein Vielfraß. Cic. Philipp. 2. c. 27 *Quæ Charybdis tam vorax?* Ovid. lib. 8. Metam. v. 845

- - - Quo copia major

Est data, plura cupit, turbaque voracior ipsa est.

¶ Voracitas, Freßigkeit. Eutropius lib. 7. cap. 12. de Vitellio: *notabilis, præcipue ingluvie & voracitate.* Plinius lib. 2. cap. 107 *Natura voracitatem in toto mundo avidissimam sine damno sui pascit.* Pluraliter *Voracitates ebrietatesque* Augustinus dixit libro de moribus eccles. cathol. cap. 34.

¶ Voraciter, adverb. freßiger Weise. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 5. *voraciter* [cibum] *invadere.*

¶ Voratrina, locus ubi voratur, popina. Tertullianus Apolog. c. 39 de ecclesiæ reditibus: *Inde non epulis, non potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur, sed egenis alendis humandisque.* Pro voragine usus est Ammianus lib. 17. cap. 16. [Vales. c. 7] de terræmotibus, quos chasmatias dicit; *patefactis subito voratrinis, terrarum partes absorbent.*

¶ Devorare. Cato de re rustica cap. 78 *Bos si ægrotare cœperit, ovum gallinaceum crudum integrum continuò devoret*, verschlucken. ¶ 2. *Devorare pecuniam*, per metaphoram, Cic. in Verr. 5. cap. 76. verschwenden. *Exhaurire & devorare bona, fortunas aliquorum*, Idem in Philipp. & pro dom. sua cap. 23. *Devorare patrimonia*, Catull. Carm. 30. Et, *Jam spe & opinione prædam devorasse*, Cic. 3. in Verrem cap. 51. Sed, *Devorare libros*, i. e. multa avide legere, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 3. Et, *Devorare hominum ineptias & stultitias*, in sich fressen / hoc est, patienter & dissimulanter ferre, Idem de clar. Orat. c. 67. Et, *Devorare molestiam paucorum dierum*, Idem 6. Philipp. cap. ult. *Devorare tædium*, Quintil. lib. 11. c. 2. ¶ 3. Sed, *A multitudine & foro oratio devorabatur*, ducta metaphora ab eis, qui cibos non gustatos deglutiunt, Cic. de clar. Orat. cap. 82.

¶ Devorator. Gloss. Vet. *Devorator*, καταφαγᾶς, καταπότης. Tertullianus de Resurr. Carn. cap. 32 *De ipsis devoratoribus exactio indicitur.*

¶ Devoratorium. Ambrosius Epist. 5. p. 78 *Devoratorium mortis obstruere*, id est, fauces.

¶ Transvorare, idem ferè. Apul. Apolog. p. 333 *Suasi uxori meæ, cujus, ut isti ajunt, jam universas opes transvoraram.* Proprie Arnobius lib. 1. extr. *Belluarum ritu comminutis cum ossibus transvorare.* Idem lib. 7. p. 249 *Fauces, quibus cibos transvoret.*

Vortex, vide in *Vertex*, sub *Verto*.

VOS, pronomen plurale notissimum. *Vos coryli testes*, Virg. eclog. 5. v. 21.

¶ Vosmet, cum enclitica. Plaut. Capt. act. 3. sc. 5. v. 18 *Ita vosmet ajebatis.*

¶ Vosmetipsi. Idem Mostellar. 2. 1. sc. 2. v. 13.

¶ Vester, & apud antiquos *Voster*, ut apud Plautum superest, Euer. *Vestris moribus*, Propert. lib. 2. eleg. 29, 31.

¶ Vestrâs, plur. Vestrâtes, pronomen patrium, ut Priscianus lib. 17. p. 1095 vocat, ut Nostrâs, Cujâs. *Vestrates*, euere Landsleute. Item, qui ordinis vestri sunt.

VOVEO, ere, à βοᾶν, est sancte promittere, ac Deo quidem. geloben/Gelübde thun. Vet. Gloss. *Voveo, consecro*, ἀνατίθημι, Cicer. de finib. lib. 5. cap. 22 *Imperatores pro salute patriæ sua voverunt.* Sic *vovere decimam Herculi*, Cicer. 3. de nat. D. cap. 36. Et ibidem c. 17 *Templa nympharum publicè vota ac dedicata sunt.* ¶ 2. Est optare votis, precari. wünschen. Vet. Gloss. *Vovere*, εὔχεσθαι. Cicer. de nat. Deor. lib. 1. cap. ult. *Quid optamus a Diis immortalibus? quid vovemus?* Horat. lib. 1. Epist. 4. v. 8

Quid voveat dulci nutricula majus alumno?

¶ Voto, votare, frequentativum, est posterioris Latinitatis, quantum constat: probum autem & antiquum Compositum *Devotare*, de quo infra. Jornandes de Regn. success. in Juliano Parabata: *Christianorum post victoriam sanguinem diis suis votavit*, id est, vovit. Onomasticon vetus: *Voto, as*, ὁμολογῶ.

¶ Votum, promissio vel sponsio, qua obligamur Deo, eine Gelübde. Quid sit, *Votum concipere, suscipere, nuncupare, signare, figere, solvere*; & cætera, quæ ad votorum historiam pertinent, vide apud Rutgersium lib. 5. Variar. lection. cap. 5 explicata. Et ipsas illas loquendi formulas habes fere omnes apud Plinium & Trajanum lib. 10. epist. 101. & 102. Et *Vota facere*, Cicer. pro Milone c. 28. *Vota dissolvere*, ad Attic. 15. ep. 11. Item, *Preces & vota*, pro Plancio cap. 41. *Voti reus* est, qui suscepto sub conditione voto, se numini obligat; *damnatus*, qui compos factus, ad solvendum obligatus est, Nepos Timoleonte cap. ult. ¶ 2. Ipsa etiam res, quæ Deo dicata sacrataque voto est, ita appellatur. Petronius: - - *stipant graves*

Equi recessus Danai & in voto latent.

Ipsum enim equum ligneum, quem Palladi Græci voverant, *voti* nomine intelligit. Nec aliter accipienda hæc vox in illo Virgilii lib. 3. Æneid. v. 279 - - *votisque incendimus aras.*

¶ Votum quoque dicitur res voto seu precibus petita ante, & nunc impetrata. Claudian. de Bello Gildonico v. 7

Horret adhuc animus, manifestaque gaudia differt,
Dum stupet, & tanto cunctatur credere voto.

In *votum venire* dicitur, quod optatur. Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 5

An venit in votum Attalicis ex urbibus una?

¶ 3. Pro voluntate, Suetonius Augusto cap. 51 *Nec votum, nec animus deest confodiendi.* Eumenius Rhetor de instaur. Schol. cap. 5 *Quantum ad votum pietatemque pertinet.* Ad votum, i. e. benignam voluntatem, studium. ¶ 4. Item propositum, institutum. Claudian. de 4. Conf. Honorii v. 332

- - - *si longa moretur*
Obsidio, tum vota cave secura remittas.

¶ 5. *Vota*, id est, nuptiæ, an quia ex voto ducunt & nubunt? an quod utrisque in votis est suscipere liberos, qui matrimoniorum finis est? Hinc *cum spe votoque uxoris transigere*, contrahere matrimonium est Tacito de Germania cap. 19. *Melius quidem*, inquit, *adhuc quædam civitates, in quibus tantum virgines nubunt, & cum spe votoque uxoris semel transigitur.* Hinc *secunda vota* pro secundis nuptiis apud Justinian. Novella 2. c. 2. §. 2. Sed & aliis pluribus locis in jure Votorum nomine nuptiæ veniunt, quæ notavit Barthius ad Nemesianum Ecl. 2. v. 8. Jacobus Gutherius a *votis*, quæ in nuptiis fiebant *prima* & *secunda vota* dicta putat: Quem vide lib. 4. de Vet. Jure Pontificio Urbis Romæ cap. 6. quemadmodum & de varia hujus vocis acceptione Barth. ad lib. 5. Theb. Statii p. 74. 75. ¶ 6. *Ad votum*, id est, ex sententia, ex voluntate, seu desiderio. *Ad omne votum fluente fortuna lascivit otium*, Quintilianus apud Vallam lib. 5. cap. 70. Sed, *Compos voti*, vide *Compos*. Claudat Persius Satyr. 5. v. 53

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

¶ Votum pro *suffragio* perperam dicitur.

¶ Votivus, um, quo vovetur aliquid: ut, *Preces votivæ*, quibus aliquid cum voto petitur, vel, quod vovetur, ut, *Ludi votivi*, Cicer. in Verr. cap. 10. Et Horat. 1. Epist. 3. v. 36

Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

Legatio votiva, quæ pro voto suscipitur, Cic. ad Att. l. 4. ep. 2.

¶ Votifer, poeticum. Statius lib. 4. Silv. 4. v. 92

Votiferaque meas suspendit ab arbore vittas.

¶ Devovere, idem interdum est, quod vovere, consecrare, ut, *Agamemnon devovit Dianæ, quod in suo regno pulcherrimum natum esset*, hoc est, vel vovit, vel destinavit, Cicer. in off. lib. 3. cap. 25. Sic, *Devovere & constituere hostiam*, Idem de Arusp. cap. 3. Et, *Aris deorum se devovere*, Virg. 12. Æneid. v. 234. Hinc qui aliorum amicitiæ se dederent dicarentque veluti proprios, se *devovere illis* dicebantur. Sæpius quoque in magno quodam periculo, quod immineret publicæ rei, se devoverunt aliqui morti pro salute communi: opinioque fuit, liberatum eo casu atque discrimine iri Rempubl. si potuissent pro destinatione sua oppetere: sic Decii se, sic fracti senio Patres incursu Gallorum Senonum se devoverunt pro patria, ut in Camillo Plutarchus, & alii notant. *Devovere se pro Principibus* Hispanorum, Gallorum & Germanorum mos fuit. Qui sub Augusto & Romam translatus: pro cujus salute se in Senatu Sextus Pacuvius devovit primus, & aliis idem faciendi dedit exemplum. Hinc nata formula illa, qua veneraturi, & fere per adulationem, principes, usi dicere solebant: DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQVE EIVS, quod in antiquis Inscriptionibus passim occurrit. De quo non nihil Justus Lipsius lib. 5. Antiq. Lect. cap. 8. itemque Casaubonus ad Suetonium, Uberius Marcilius in Horat. lib. 2. od. 17. De ritu carminibusque, quibus devotionis hoc genus solebat peragi, Livius lib. 8. cap. 9. & 10. itemque Macrobius 3. Saturnal. cap. 9 legi potest. Hinc qui parati ad omnes casus & quævis obeunda discrimina, *Devoti* dicebantur. Lucanus lib. 4. v. 533 - - *stabat devota juventus.*

Damnatâ jam luce ferox. Et lib. 3. v. 311

Accipe devotas externa in prœlia dextras.

¶ 2. Sed & qui immoderate & nimis in aliqua dediti re, eique, tanquam religione & voto, addicti essent, *Devoti* dicebantur. Suetonius Caligula cap. 30 *Equestrem ordinem, ut scenæ devotum, assidue proscidit.* ¶ 3. Sed, *Devovere aliquem*, est detestari, exsecrari, seu diras alicui imprecari, verfluchen. De quo devovendi genere Plutarchus in Crasso pag. 553. & Appianus in Parthicis. Virgilius 1. Æn. v. 712 *Præcipue infelix pesti devota futuræ.* Ovidius in Ibin v. 93

Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin.

Ita *devotam arborem* Horatius dixit lib. 3. od. 4. v. 27. pro exsecranda. Similiter *devotum sanguinem* idem dixit Epod. 16. v. 9. At lib. 3. ode 23. v. 10 *devota quercus* consecrata seu destinata aris est. Devotionibus hujusmodi Athenienses frequenter solebant uti publicè: quibus aqua & igne interdictum esset, (die bannisirt) quod per sacerdotes consuetum fieri. Solebantque hæ exe- crationes pilis lapideis inscribi. Corn. Nepos Alcibiade cap. 4 *Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, & id, quod usu venerat, Eumolpidas & Ceryces a populo coactos, ut se devoverent, ejusque exemplum in pila lapidea incisum esse positum in publico, Lacedæmonem demigravit.* ¶ 4. Est & excantare, bezaubern. Tibull. lib. 1. El. 6. v. 5

Tum me discedens DEVOTVM *fœmina dixit,*
Et, pudet, heu, narrat scire nefanda mea:
Non facit hoc verbis: facie tenerisque lacertis
Devovet, & flavis nostra puella comis.

Ovidius Epist. Hypsipyles 6. v. 91

Devovet absentes, simulacraque cerea fingit.

Sic *veneficia* & *devotiones* conjungit Suetonius Caligulâ cap. 3 extremo. ¶ *Devotiones* enim proprie carmina veneficarum sunt, quibus excantant: *Veneficia* herbæ & gramina, & si quæ alia sunt, quibus impias artes exercent. Tacit. Annal. 12. cap. 65 *Cæterum objecta sunt, quod conjugium Principis devotionibus petivisset* &c.

¶ Devotio, de qua modo dictum, ipse devovendi actus. Cic. pro Rabirio Post. cap. 1 *In devotione vitæ & in ipso genere mortis imitatus est Decium filius.* ¶ 2. Christianis scriptoribus *Devotio* est ardens atque intenta pietas: in qua qui dediti, *Devoti* etiam dicuntur. Hieronymus in vita Hilarionis sub fin. *Non tacenda Constantiæ sanctissimæ illius fœminæ devotio.* Et Lactantius lib. 2. c. 12 *Deo Patri summa devotione servire.*

¶ Devotus, devotissimus. Inscript. vet. DEVOTISSIMVS NVMINI EIVS, principis puta. Vid. Grut. p. 259. n. 1. & 264. n. 2. &c. Et Paullinus Epist. 18. cap. 5 *devotissima fidelium corda.* Salvianus de Avaritia p. 61 *Hæc caussa est, qua devotiores esse nos Dominus sibi velit.* De Positivo jam dictum in verbo *Devoveo.*

¶ Devote, adverbium. Ambrosius Serm. 84. p. 383 *Qui devotiùs credit, religiosius confitetur.* Superlativo *devotissime* Idem usus est Sermone 17. de Calend. Januar. p. 298. Et Lactantius lib. 2. cap. 6 extremo: *quorum decretis eruditi ac prudentes viri devotissime serviunt.* Et Augustinus epist. 86 sub finem, *sabbati jejunium devotissime celebrare.*

¶ Devotare, den Göttern ergeben/geloben. Cic. Paradox. 1. c. 3 *Quæ vis patrem Decium, quæ filium devotavit, atque immisit in armatas hostium copias?* Et Minucius Felix p. 261 *Asinos consecratis, & eosdem cum Iside religiose devotatis.* Vide ibi Meursium. Notiones tot habet, quot verbum *Devovere.*

¶ Indevotus, non devotus. Cassiodorus lib. 2. epist. 16 *Casu patrocinante contrario tantum nobis reddebatur acceptus, quanto cognosci poterat indevotus*, id est, irreverens erga principem. Lege 35. Cod. de Donationibus sub fin. *non solum indevotus, sed etiam impius donator.*

¶ Indevotio. Eadem Lege, paullo ante: *tantam indevotionem quibusdam quasi legitimis velamentis protegere.* Exstat etiam in Lege 1. Ulpiani de penu legata, sed Tribonianismus Brissonio videtur.

VOX, a βοᾶν dicta videtur, φωνή, die Stime/Sprache/ein Wort/eine Rede. Cicer. in Oratore cap. 17 *Animi maxime voce commoventur.* Seneca epist. 6 *Plus tibi viva vox & convictus, quàm oratio, proderit.* Et Hieronymus Epist. 103 ad Paullinum c. 2 *Habet nescio quid latentis energiæ viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat.* Quintilianus lib. 9. c. 3 *Qualitas vocis magis varia est: nam & candida & fusca est, & plena & lenis, & aspera: & contracta & fusa: & dura & flexibilis: & clara & obtusa.* Horat. l. 1. od. 24, & Lucret. l. 5. v. 12 *Liquidam* vocant, quæ *candida* est Fabio, Rein. Huic *fusca* opponitur. Dumpf. Plinius lib. 27. c. 6 *Venere vox revocatur, cum e candida declinat in fuscam.* Eadem *sordida* appellatur, Seneca Præfat. l. 1 Controvers.

Vox

Vox robusta, sed sordida, lucubrationibus & negligentiâ, non natura infuscata. Quintilianus cum *subrauca* conjungit. Sueton. Nerone cap. 20 *Quanquam exiguæ vocis & fuscæ.* Dio apud Xiphilinum in Nerone μέλαιναν vocat. In *candida* SPLENDOR est, cum eximie talis. Plin. lib. 20. c. 6 de Porro: *Voci*, inquit, *splendorem affert.* Diligentem autem operam Oratores juxta atque cantores tum fingendæ tum conservandæ voci dabant Romæ: eique rei *Phonascos* habebant, qui dabant præcepta tam de regenda, quam tuenda voce. Lege Sueton. Nerone cap. 20. & 25. Tangit & Seneca Pater loco supra citato. Vide & supra *Phonascus. Erectâ & concitatâ voce dicere*, Quint. 11. c. 3. *Vocem attollere*, die Stimme erheben / *Submittere*, fallen lassen. Utrumque apud Quintil. est lib. 1. c. 8. pr. *Vox fessa loquendo*, Ovid. 3. Trist. eleg. 3. v. 85. *Vox exasperatur*, Quintil. lib. 11. c. 3. *Vocem exercere pronunciatione*, Idem lib. 1. cap. 11. Et Cic. pro Flacco cap. 3 *Vox de quæsturâ missa nulla est*, es ist kein Wort davon gefallen. *Nescit vox missa reverti*, Horatius A. P. v. 390. *Strangulare vocem*, Quintil. 11. c. 3. *Vocem supprimere*, Ovid. 1. Metam. v. 715. *Vox non est urgenda ultra vires*, Quintil. lib. 11. c. 3. ¶ 2. Aliquando *Vox* pro flagitatione, admonitione, cohortatione ponitur. Hirtius Pansa in additamento Cæsaris sive lib. 8. de Bello Gallico præfat. *Coactus assiduis tuis vocibus, Balbe, cum quotidiana mea recusatio non difficultatis excusationem, sed inertiæ videretur deprecationem habere, difficillimam rem suscepi.* ¶ 3. Pro conviciis. Cæsar lib. 1 de B. C. cap. 2 *Sic vocibus consulis, terrore præsentis exercitûs, minis amicorum Pompeji plerique compulsi inviti & coacti Scipionis sententiam sequuntur.* VOCES dicit, paullo ante CONVICIA vocaverat. Quæ ipsa in cap. 1 enarrantur.

¶ Vocula, diminut. *Malevolorum voculæ*, Cic. 2. fam. epist. 16. id est, calumniæ. ¶ 2. Est etiam Dictio, Verbum. Gellius lib. 12. c. 14 *significatio hujus voculæ*, &c. ein Wörtlein. Hinc

¶ Voculatio, quæ antiquus accentus sive accentuatio erat, ut idem Gellius lib. 13. c. 6. & 25 observat. Adde supra Prosodia.

¶ Vocalis, e, sonorum, laut. Plin. lib. 18. c. 37 *Ranæ ultra solitum vocales, sunt signa tempestatis.* Sic *Literæ vocales*, quæ per se voces faciunt. *Concursus vocalium*, Cicero in Oratore cap. 23. Comp. *Vocaliora*, Quintil. lib. 8. c. 3. Superl. *Vocalissimus*, apud Sidon. lib. 8. epist. 9. extr.

¶ Vocalitas, εὐφωνία. Quintil. lib. 1. cap. 5.

¶ Vocaliter, Apul. lib. 1. Miles. *Januam vocaliter pulsare incipit.* Vide ibi Pricæum.

¶ Intervocaliter. Idem Apulejus l. 9. p. 231 *intervocaliter clamare*, id est, alta voce, ut in Indice interpretatur Elmenhorstius.

¶ Semivocalis. *Semivocales* quasdam literas Grammatici vocant, de quibus Priscianus sub fin. lib. 1.

¶ Univŏcus, um. Vide *Unus.*

¶ Æquivŏcum, ut, *Æquivoca nomina*, i. e. ambigua, ut,

Quis negat Æneæ magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

Ubi in ultimo versu primùm SUSTULIT, *peremit, occidit*, quod Nero commisit in matre; alterum SUSTULIT, *exceptum humeris tulit sive gessit*, quod fecit Æneas, significat. Citatur hoc Epigramma Suetonio in Nerone cap. 39.

¶ Vociferor, vociferari, vehementius exclamare, seu voce effrenata dolorem & indignationem ostendere, ut Valla ait lib. 5. c. 52. überlaut ruffen / schreyen. *Libere vociferari*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 4. *Vociferari palam*, in Verr. 6. c. 18.

¶ Vociferatio, ut, *Muliebris vociferatio*, Auct. ad Herenn. lib. 3. c. 12. *Furiosa vociferatio*, Quintil. lib. 2. cap. 10, ein unsinniges Geschrey. *Vociferatione uti*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 5. Heroum voci hanc dant Poëtæ. Virg. Æn. 12. v. 95. Val. Flacc. 3. v. 81.

¶ Vociferatus, pro vociferatione, Plin. lib. 10. cap. 60.

¶ Vocifĭco, are, Varro lib. 3. de re rustica c. 16 *Atque insectantes a se ejiciunt fucos: quos vocificantes plures, persequuntur etiam pauca.* Gell. lib. 9. cap. 3 *Cujus vim atque arma toti Græciæ cavenda, inclytæ illæ Demosthenis orationes concionesque vocificant:* Ut Lipsius lib. 3. epist. Q. Ep. 6. ex MStis restituit.

¶ Vŏco, vocare, ut, *vocare ad cœnam*, Cic. 6. ad Attic. ep. 3 sub finem: & absolute *vocare* est invitare ad cœnam, zu Gaste laden. D Suetonius Tiberio cap. 53 *Quondam vero inter cœnam porrecta a se poma gustare non ausam, vocare desiit.* Est enim proprium in hac re verbum, unde & VOCATORES, qui invitant, & VOCATIONES ipsæ invitationes appellatæ sunt. Consule Taubmanni in Plautum collectanea, & Jan. Guiliel. Verisim. lib. 1. c. 18. *In concionem vocare*, Cic. 4. Acad. c. 47. *In judicium vocare*, pro Balbo oratione extrema: *& in jus vocare*, pro Quintio cap. 19. für Gericht fordern / laden ꝛc. *Vocare ad calculos*, hoc est, ad ineundam expensi & accepti rationem, Livius lib. 5. c. 4. zur Rechnung fordern. *Vocare in crimen*, id est, criminis aliquem accusare, Cic. 7. in Verr. c. 50. extr. *In invidiam*, in Ungunst bringen / ibidem. *In suspicionem*, ibidem cap. 4, in Verdacht. *In spem vocare*, Cic. 3. ad Attic. epist. 15, Hoffnung machen. *Vocare in dubium*, Idem 2. de Invent. c. 28. an etwas zweiffeln / in Zweiffel ziehen. *In lucem è tenebris vocare familiam obscuram*, Idem pro Dejotaro c. 11. pr. Et, *Vocatur res nostra* [*salus* &c.] *in summum periculum ac discrimen*, Cic. pro Lege Manil. cap. 5. Idem 1. Catil. cap. 5 *ad exitium & vastitatem vocare*, verstören wollen / verstören. ¶ *Qui vocare*, wie heissest du? Terent. Adelph. act. 5. sc. 6. Et Plin. lib. 10. Epist. 5 *Vocatur ipse Harpocras.*

¶ Vocatus, nomen, Cicer. de Orat. lib. 3. c. 1 *Senatus frequens vocatu Drusi in curiam venit*, auff Erforderung.

¶ Vocatio. Utuntur vulgò nomine *Vocationis* pro officio divinitus delegato seu injuncto, Beruff / ut, *Vocationis suæ officia facere* &c. sed sine exemplo antiquitatis. ¶ 2. Veteribus hoc nomine designabantur invitationes ad cœnam. Catullus Epigr. 48

Vos convivia lauta sumtuose
De die facitis, mei sodales
Quærunt in triviis vocationes.

¶ Vŏcator, qui vocat, seu invitat convivas, der zu Gaste einladet. Servorum genus erat. Plinius lib. 35. c. 10 *Vocatores ostendenti, ut diceret, a quibus invitatus erat.* Sueton. Calig. cap. 39 *Compererat provincialem locupletem ducenta HS numerasse vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur.* Meminit & Seneca lib. 3. de ira cap. 37. sub f. Prudent. passione Laurentii v. 461 *Vocator gentium*, de Paulo Apostolo.

¶ Vocatorius, Tertullian. de Anima cap. 47. Et Gloss. Gr. Lat. κλητικὸν, *vocatorium.* B

¶ Vocativus, casus Grammaticus. Unde

¶ Vocative, adverb. i. e. in Vocativo casu. Gellius lib. 13. cap. 22 *Varro vocative dicit in his versibus* &c.

¶ Vŏcābŭlum, nomen, quo res notatur aut nominatur, ein Wort / Name. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 33. *Tanquam Philosophorum habent disciplinæ ex ipsis vocabula* &c. *Vocabula rebus imponere*, Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 280. Cicero de legib. lib. 1. c. 13 *Rebus non commutatis immutare vocabula.* Et Sallust. in Catilin. cap. 52 *Jam pridem equidem nos vera vocabula rerum amisimus: quia bona aliena largiri, liberalitas, malarum rerum audacia, fortitudo vocatur, eo Resp. in extremo sita est.* Varro nomen & vocabulum distinguit: cujus lib. 1. de Analogia hæc verba sunt: *Sequitur de NOMINIBUS: quæ differunt a VOCABULIS ideo, quod sint finita, ac significant res proprias: ut PARIS, HELENA: cum VOCABULA sint infinita, ac res communes designent: ut VIR, MULIER* &c. Et ibidem: *Appellandi partes sunt quatuor, a queis dicta a quibusdam PROVOCABULA, quæ sunt, ut QUIS, QUAE. VOCABULA, ut scutum, gladius. NOMINA, ut Romulus, Remus. PRONOMINA, ut, hic, hæc.* Aliquando tamen & *nomina propria* dicuntur VOCABULA: itaque usus Terentius allegato paullo ante loco. Tacitus 12. Annal. cap. 66 *Diligitur artifex talium, vocabulo* LOCUSTA. Et cap. 27 C *Cui* (oppido Ubiorum Coloniæ Agrippinæ) *nomen inditum ex vocabulo ipsius* (Agrippinæ Augustæ.) Et lib. 13. c. 12 *delapso Nerone in amorem libertinæ, cui vocabulum Acte fuit.* Idem 2. Histor. c. 62 *Præmisit in urbem edictum, quo vocabulum AUGUSTI differret, Cæsaris nomen reciperet.* Bacchus seu Liber apud Ovidium 3. Fastor. v. 511 ad Ariadnen:

Tu mihi juncta toro mihi juncta vocabula sumes;
Nam tibi mutatæ Libera nomen erit.

¶ Vŏcāmen, Lucret. lib. 2. v. 656. *Proprium proferre vocamen.* Solinus cap. 5 *Vocamen dare*, de tibiis ex Siculo calamo. Idem cap. 30 de Æthiopia: *Sunt & anthropophagi, quorum mores vocamen sonat*, i. e. vocabulum, nomen. Arnob. lib. 2 p. 67 *Nihil omnino ante Deum, quod alicujus vocaminis fuerit, invenitur.* Idem lib. 4. post init. *Cujus & hæ fuerint vocaminis, indicate*, id est, appellationis.

¶ Vocitare, frequentativ. Cic. pro Rabir. Postumo c. 9 *Phalereus vocitatus est.*

¶ Avocare, abstrahere, absordern / abhalten. *Deterrere atque avocare animum a religione*, Cic. de Arusp. resp. c. 9. Et de Senect. c. 5. *Avocat a rebus gerendis senectus.* ¶ 2. Oblectare, pascere. Sic *animum picturis, fabulis avocare* dicimus. Arnob. lib. 7. p. 215 *Parvuli pusiones, quo abstineant ploratibus, pupulos, equuleos, panes accipiunt, quibus avocare se possint.*

¶ Avocamentum, Abhaltung. Plin. 8. Epist. 5 *Avocamenta* [*doloris*] *admittere*, sich zu frieden geben. Et Arnob. lib. 5 *Infantibus credulis avocamenta quærunt anus longævæ, & varias fictiones sub imagine veritatis exponunt.* Rursus Plinius Panegyr. c. 82 *ludus & avocamentum*, id est remissio.

¶ Avocatio, Absorderung, ut, *Avocatio a cogitanda molestia*, Idem in Tusc. lib. 3. cap. 15.

¶ Avocatrix. Tertullian. de Anima cap. 1. *Vis veritatis avocatrix.*

¶ Advocare, ad se vocare, ut, *Advocare concionem*, das Volck zusammen fodern / Cic. in Verr. 5. c. 80. Et Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 83 *Amicos advocabo ad hanc rem, qui adsint.* Cic. pro Quint. c. 21 *Viros bonos complures advocat.* Sic, *Advocari caussæ alicui*, Quintil. lib. 11. c. 1 *Advocare ad consultandum, in consilia*, Cicero in fragm. apud Quintil. lib. 8. c. 3. *Advocare animum ad se ipsum, & a corpore abducere*, Idem in Tusc. lib. 1. c. 31. Senec. in Med. v. 562 *Hoc age, advoca omnes vires & artes*, id est, totis viribus conare.

¶ Advocatus, quicunque alteri adest in caussa officii gratiâ, ein Beystand. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 25 *Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac.* Cicer. pro Syll. cap. 29 *Consul de* pecu-

pecuniis repetundis Catilinæ fuit advocatus. Sic, *Advocatum alicui venire*, einem zum Beystand erscheinen. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 47 *Ridicule, advorsumne illum caussam dicerem, cui veneram advocatus?* ¶ 2. Quintil. *Advocatum* pro patrono etiam, vel caussidico posuit lib. 12. cap. 1. Et Asconius: *Qui defendit alterum in judicio, aut PATRONUS dicitur, si Orator est; aut ADVOCATUS, si jus suggerit, aut præsentiam suam amico commodat; aut COGNITOR, si præsentis causam novit, & sic tuetur ut suam.* Plin. lib. 5. Epist. 4 *Contradixerunt Vincentinorum Legati, adfuit Tuscilius Nominatus: dilata caussa est. Alio senatu Vincentini sine advocato intraverunt* &c. Ulpian. lib. 1 § 11. Dig. De extraord. Cognit. *Advocatos accipere debemus omnes omnino, qui caussis agendis quoque studio operantur.* Atque his causarum actoribus honorarium seu merces sua solvebatur. Vide Ulpianum ibidem & Plinium dicto loco: itemque Torrentium ad Suetonium Nerone cap. 17. De bonorum & malorum advocatorum differentiâ lege Er. Putean. Epistolar. Centur. novam Epist. 59. pag. 77.

¶ Advocatio, patrocinium, advocati officium. Cicer. 7. fam. ad Trebat. Epist. 10 *Tu in re militari multo es cautior, quam in advocationibus.* Plin. lib. 1. Epist. 22 *Multos advocatione, plures consilio juvat*, Leistung des Beystandes. Sueton. de illustribus Grammat. cap. 22 *In advocatione quadam (nam interdum & caussas agebat) Solœcismum ab adversario factum usque adeo arguere perseveravit, quoad Cassius Severus interpellatis judicibus dilationem petiit.* ¶ 2. Livius pro advocatorum comitatu posuit lib. 3. cap. 47 *Virginius sordidatus filiam suam obsoleta veste comitantibus aliquot matronis cum ingenti advocatione in forum deducit*, mit einem grossen Beystande. ¶ 3. Cicero consultationem etiam *advocationem* dixit in 3. Verr. cap. 49 extr. *Maximarum rerum frequentissimæ advocationes fiunt*, Rathschläge und Beredung. ¶ 4. *Advocationem* pro morâ & spatio sæpius posuit Seneca; ut *dare, petere, postulare advocationem.* Tractum à judiciis: nam qui parum instructi ad respondendum, advocationem solent petere: id est, moram & tempus deliberandi advocandique amicos. Videatur Lipsius in illud Senecæ Consol. ad Marciam, cap. 10 *Nimis magnam advocationem dedi.* Vetus Poëta:

Cur differs, mea lux, rogata semper?
Cur longam petis advocationem?

¶ Advocator. Tertullian. 4. adv. Marcion. cap. 15. *Deus divitum aspernator, mendicorum advocator.*

¶ Convocare, ut, *Convocare Senatum*, zusammen fodern/ beruffen. Cæs. lib. 3. Gall. c. 3 *Concilio celerrime convocato sententias exquirere cœpit.* Et *Convocare ad concionem*, Livius lib. 7. cap. 36. *Qui dissipatos homines congregavit, & ad societatem vitæ convocavit*, Cic. in Tusc. lib. 1. c. 25.

¶ Convocatio, ut, *Nulla ad Rempubl. defendendam Pop. Rom. convocatio*, Cic. post reditum in senat. cap. ult.

¶ Convicium etiam a vox ducitur, quasi *convocium*, de quo suo loco.

¶ Devocare, herab fordern. *Jovem cælo devotare*, Plin. lib. 28. cap. 2. *Refixa cælo devocare sidera*, Horat. in Epod. 17. v. 5. *Devocare e cælo Philosophiam*, Cic. 5. Tusc. cap. 6. Et C. Nepos Cimone extr. *Quotidie sic ei cœna coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes devocaret*, i. e. ex foro vocaret ad cœnam. *Devocare ad auxilium*, Livius lib. 1. cap. 20.

¶ Evocare, ausfordern/ heraus ruffen. ut, *Evocate huc Davum*, Terent. Andr. 3 sc. 3. extr. *Evocare aliquem foras*, in Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 52. Et Plaut. in Amphitr. a. 3. sc. 3. v. 12 *Tu gubernatorem a navi huc evoca meis verbis.* Sic Cicer. 5. Verr. cap. 28 *Evocare aliquem accitu alterius.* Et, *Evocare ad colloquium*, Livius lib. 23. cap. 43. *Animas evocare Orco*, Virg. 4. Æneid. v. 242. *Evocare sepulcris avos atavosque*, Ovid. 1. Amor. eleg. 8. v. 17. Et *Evocare hostes ad pugnam*, Cæs. lib. 5. bell. Gall. cap. ult. *Evocare ad arma*, Cicer. pro Rabir. perduell. c. 7. aufgebieten. *Evocari a Deo*, Idem in Tuscul. lib. 1. c. 30. scil. ex vita.

¶ Hinc *Evocati*, qui repentina aliqua necessitate evocantur ad bellum ex agris. Cicer. ad App. lib. 3. fam. epist. 6 *Antonium præfectum evocatorum misi ad te*, &c. Erant videlicet illi, qui emeritis jam stipendiis, præmiis precibusque adducti, sequebantur militiam, quam detrectare poterant jure. Itaque non tam milites erant, quam pro milite, ut Servius 2 Æneid. interpretatur. Donatus ad illud Terentii Eun. act. 4. sc. 7

- - - *Simalio, Donax, Syrisce, sequimini,*
Primum ædes expugnabo.

Hujusmodi, inquit, *militiæ per tumultum repente suscipitur, & dicitur EVOCATIO. Ubi Dux alloquitur cives: QUI REMPUBL. SALVAM VULTIS, ME SEQUIMINI.* Galba vero hoc nomine eos affecit & decoravit, quos militum loco custodiæ corporis adhibuerat, ut ejus vita Suetonius cap. 10 auctor est. Vide Lipsium lib. 1. de militia Romana Dialogo 8 & supra in *Voluntarius.*

¶ Evocator. Cic. in Catilin. 1. cap. 11. *Principem conjurationis, evocatorem & servorum & civium proditorum exire patieris?*

¶ Evocatio, *Inferorum evocatio*, Plin. lib. 30. cap. 1.

¶ Invocare. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 27 *Junonem Lucinam in pariundo invocant.* *Deum invocare*, anruffen. Et, *Invocare aliquem in auxilium.* Quintilianus procem. lib. 4 utrumque conjungit: *Nunc omnes in auxilium deos, ipsumque inprimis, quo neque præsentius aliud, neque studiis magis propitium numen est, invocem.* Sic Cicero 2. de Orat. cap. 47 *Invocare quem advocatum* dixit. *Cum*, inquit sub Catuli persona, *ipsum* [Marium] *advocatum ad communem imperatorum fortunam defendendam invocarem*, id est, implorare, um Hülffe/ Beystand anruffen. Sed & absolute pro in auxilium vocare ponitur. Tacitus 4. Hist. cap. 72 *Ingressi sunt duces imperatoresque Romani, nulla cupidine, sed inanioribus vestris invocantibus.* Et rursus ibid. cap. 79 *Unde metus & justæ preces invocantium.* ¶ Aliquando idem cum simplice est. Curtius lib. 10. cap. 5 *Persæ justissimum ac mitissimum dominum; Macedones optimum ac fortissimum Regem invocantes, certamen quoddam mœroris edebant.*

¶ Invocatio, das Gebet/ die Anruffung. Theol.

¶ Invocatus, hoc est, non vocatus, ungefordert/ ungeladen. Cælius lib. 8. fam. epist. 8 *Ego simul atque audivi, invocatus ad subsellia rei occurro.* Cicer. de Nat. D. lib. 1. cap. 38. extr. *Quid quod imagines ad dormientem veniunt invocatæ.* Sic Vitruvius lib. 6. cap. 8 opponit *invitatos* & *invocatos.* Aliud exemplum Nepotis supra habes in *Devocare.*

¶ Introvocare, quod disjunctim tamen etiam legi potest, apud Cic. in Verr. 3. cap. 26 *Cur ad nos filiam tuam non introvocari jubes?*

¶ Introvocatus, subst. Ammianus lib. 29. cap. 6 *primo introvocatu.*

¶ Provocare, proprie vocare foras, heraußer ruffen. Plaut. in Pseud. act. 2. sc. 2. v. 43. *Herus si tuus domi est, quin provocas?* ¶ 2. Deinde in dimicationem vocare, ausfordern/ Cic. 2. de finib. cap. 22 *Provocatus cum Gallo depugnavit.* *Provocare ad certamen*, Livius 24. cap. 8, einen Kampff anbieten/ zu kämpffen verursachen und reitzen. ¶ 3. Cicer. *Tuis amantissimis literis sum provocatus.* Idem ad Brut. epist. 1 *Respondere amore iis, à quibus provocere.* Sic, *Provocare bellum*, Krieg erregen/ dixit Plin. in Paneg. cap. 16. *Provocari beneficio*, Cic. ad Anton. sub lib. 14. ad Attic. epist. 13. ¶ 4. *Provocare* denique id etiam est, quod vulgo *appellare* dicunt, appelliren. Livius lib. 8. cap. 33 *Tribunos plebis appello, & provoco ad populum.* Et absolute, *Provoco*, apud eundem lib. 1. c. 26. de Horatio, sororis interfectore.

¶ Provocatio, ut, *Provocatione certare*, auff ein Ausfordern mit einem kämpffen. Quod apud Livium quidem legimus lib. 1. cap. 26, sed alio plane sensu, quem mox dabimus. Vide integra verba. Interim Plinius 37. cap. 1 *Ex provocatione interfecit eum.* ¶ 2. Et, *Provocatio*, Appellatio, ut, *Provocationem alicui dare*, einem Macht geben zu appelliren/ Cic. 1. Philipp. cap. 9. Atque ita etiam dicto lib. 1. Livii c. 26 *Si a duumviris provocarit, provocatione certato.* Et mox: *De provocatione certatum ad populum est.*

¶ Provocator, Cic. pro Sextio cap. 64 *Cum ex ergastulis emtos nominibus gladiatoriis ornarit, & sortito alios Samnites, alios provocatores fecerit.* Et Gallus, qui cum Torquato decertavit, Gellio lib. 9. cap. 13 *insolens provocator* dicitur.

¶ Provocatrix. Lactant. lib. 6. c. 18 *Provocatrix improbitas.*

¶ Provocatorius. *Provocatoria dona*, quæ dabantur iis, qui ex provocatione victores exstiterant. Gell. lib. 2. c. 11.

¶ Provocaticius. Tertullian. lib. 2. in Marcion. cap. 3 opponit *obventicio.*

¶ Revocare, wieder umruffen/ zurück fordern. Terent. in Phorm. 5. sc. 6 *Num mirum aut novum est revocari, cursum cum institueris?* Cic. *Revocare ex itinere* 2. de Divinat. cap. 8. *ab opere*, Cæs. Civ. 1. c. 82. *Ab inferis revocare*, Cic. pro Milone cap. 29. *A limine mortis*, Plin. lib. 7. cap. 44. ¶ 2. *Revocare se*, hæsitantis est, & sæpius sententiam aut dicta mutantis. Cic. 4. Acad. cap. 17 *Vinolenti dubitant, hæsitant, revocant se interdum.* Et, *Revocare studia intermissa*, Cic. 1. Tusc. princ. Et, *Ad pristina studia se revocare*, Idem de clar. orat. cap. 3. *Revocare aliquid in lucem*, Idem lib. 29. c. 1. wieder ans Licht bringen. *Ad arbitrium suum rem aliquam revocare*, est referre, Cic. ad Brut. epist. 4. *Ad potentiam suam omnia revocare*, Idem de amicit. c. 16. Et, *Revocare in dubium*, pro Cæcina cap. 27. zweiffelhafftig machen. *Lapsos ab errore revocare*, Quintil. lib. 2. c. 6. *Revocare in vitam*, Cicer. ad Attic. lib. 7. cap. 23. ¶ 3. Revocare est invitatorium verbum atque significat eum, qui antea vocavit convivioque accepit, vicissim vocare seu invitare. Nonius: *Revocare est per vices mutuo vocare.* Lactant. lib. 6. Instit. divin. cap. 12 *Idem Deus præcepit, ut si quando cœnam paraverimus, eos in convictum adhibeamus, qui revocare non possint, & vicem reddere.* Phædrus lib. 1. Fab. 27

Vulpes ad cœnam dicitur Ciconiam
Prior invitasse,
Quæ vulpem cum revocasset.

¶ Revocatio, ut, *Revocatio a bello*, Cicer. in Philipp. 13. cap. 7. Zurückforderung.

¶ Revocamen, idem. Ovidius dixit 1. Fastor. v. 561

Accipio revocamen, ait, vocemque secutus, &c.

¶ Re-

¶ Revocabilis, e, ut, *Damnum revocabile*, Claud. in Eutrop. lib. 2. v. 488. *Non revocabile telum*, Ovid. 6. Fastor. v. 264. Et Propertius lib. 4. eleg. 7. v. 51

- - - fatorum nulli revocabile carmen.

¶ Irrevocabilis, e, quod revocari nequit: ut, *Ætas præterita irrevocabilis*, Lucret. lib. 1. v. 468. Horat. in Epist. 18. lib. 1. v. 73

Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

¶ Irrevocabilior. Tacitus Agric. cap. 42 *Domitiani natura quo obscurior, eo irrevocabilior.*

¶ Irrevocabiliter. Prosper auctior in chronico apud Sirmondum in Sidonii epistolas p. 77 usus est. Et Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 20 *Quomodo aliquid vel latet omnia sentientem, vel irrevocabiliter fugit omnia moventem?*

¶ Irrevocatus. Ovidius de lupi in lapidem transformatione lib. 11. v. 401 *- - - Sed enim irrevocatus ab acri*

Cæde lupus perstat, &c.

¶ Irrevocandus. Claudianus de Bello Getico v. 123 *irrevocandus error.*

¶ Sevocare, Catull. carm. 66 *Sevocat a doctis virginibus.*

VPILIO, pro Opilio, Virg. eclog. 10. v. 18.

VPVPA, æ, ἔποψ, avis obscena, humani stercoris & sepulcrorum fœtore se oblectans, ein Wiedehopff. Ovid. 6. Met. de Tereo v. 672

Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ:
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum,
Nomen epops volucri, facies armata videtur.

Upupæ cum cygnis certant, proverbiale est, de certamine stulto inter absurde impares; meminit ejus Gesner.

VRANIA, æ, Οὐρανία, una ex Musis, sic appellata, quod siderali scientiæ, ut Apulejus appellat, præsit. Ex quo & Jovianus Pontanus hujus generis libros, quos carmine condidit, VRANIAE titulo præscripsit: vel quod cælum, hoc est, immortalitatem eruditis conciliet. Ovid. 5. Fastor. v. 55

Excipit Uranie, fecere silentia cuncta.

¶ Nam & Uranie, es, dicitur.

¶ Uranus Deus, primus præfuisse imperio universi orbis scribitur. Vid. Lactant. lib. 1. Inst. Div. cap. 11. & 22. & ibi Gallæum p. 70. 131.

VRANOSCOPVS. Οὐρανοσκόπος, piscis, idem qui & καλλιώνυμος, *Callionymus* dicitur. Est autem de gobiorum marinorum genere. *Vranoscopus* ab oculo dictus est, quem in vertice habet, Plin. lib. 32. cap. 7. Gesnerus.

VRBICVS, nomen Poëtæ mali. Meminit Martialis lib. 1. Epigr. 41.

VRBINA, jaculi genus Plauto est in Bacch. act. 4. sc. 8. v. 46 *Si tibi machæra, & nobis urbina est domi.* Vide Chiliad. ubi tamen Fulgentius legit *Veruina* à *Veru*.

VRBINVM, Italiæ oppidum vetustissimum in Umbria.

¶ A quo Urbinas, Urbinates. Plin. 3. cap. 14.

VRBS, eine Stadt / dicta ab *urbo* seu *orbe*, qui ducebatur aratro, qua exstruendi muri essent. Varro 4. de LL. *Oppida condebant in Latio Hetrusco ritu multa, id est, junctis bubus tauro & vacca interiore aratro circumagebant sulcum. Hoc faciebant religionis caussa, die auspicato, ut fossa, & muro essent munita. Terram unde exsculpserant, FOSSAM vocabant: & introrsum factum, MVRVM, Postea quod fiebat orbis, VRBS.* Ibidem: *Oppida quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe & urbo*, VRBES: *& ideo Coloniæ nostræ omnes in literis antiquis scribuntur VRBES. Quod item conditæ, ut Roma.* Pomponius Lege 239 § 6. Dig. de verbor. signific. VRBS *ab* urbo *appellata est. VRBARE est aratro definire: Et Varus ait VRBVM appellari* curvaturam aratri: *quod in urbe condenda adhiberi solet.* Sed quod in condendis urbibus aratrum, id & in destruendis adhibebatur: ita, ut civitas esse desineret, ubi aratrum inductum esset. Huc pertinet illud Horatii lib. 1. ode 16. v. 18

- - - - altis urbibus ultimæ
Stetere caussæ, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.

Vide & Leg. 21. Dig. Quibus modis usufr. amitt. ¶ 1. Κατ' ἐξοχὴν autem & absolute Roma dicebatur VRBS: quod eo, quo supra expositum, ritu condita esset, de quo Ovidius 4. Fastor v. 817. & seqq. Stephanus de urbibus: Λέγεται δὲ κατ' ἐξοχὴν πόλις (Alexandria) καὶ πολῖται ἐξ αὐτῆς, ὡς ἄστυ αἱ Ἀθῆναι, καὶ ἀστοὶ καὶ ἀστικοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ ἐπὶ Ῥώμης λέγεται οὖρψ. Conf. Savar. ad Sidon. lib. 1. Epist. 6. ¶ *Tum domicilia, quas urbes dicimus, invento & divino jure & humano, mœnibus sepserunt.* Civitas, multitudo ipsa, die Bürgerschafft/ die Gemeine/ quanquam & *Urbem*, *Civitatem* dixit Virg. Æneid. 2. v. 265

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

Et Silius lib. 2 v. 257

spectantem e mœnibus urbem.

Et videtur ita accipere Tacitus lib. 1. Histor. cap. 84, 7. 61. Vid. Barth. lib. 20. Adversf. cap. 21. Sic, *Urbs pulcherrima & florentissima*, Cicer. 2. in Catil. extrema: *Opulentissima*, Catull. Epigr. 30. *Urbem condere*, Virg. Æn. 1. v. 522. *exstruere*, 4. Æn. 267. *Urbium conditores*, Quintil. lib. 2. c. 16. *Urbem ponere*, Virg. c. l. v. 212 dixit. *Urbes muris cingere*, Ovid. 4. Metam. v. 58. *Urbes consiliis regere*, Quint. in Præfat. lib. 1. *Urbem obsidione cingere*, Vide *Obsidio* sub *Sedeo*. *Urbem evertere*, zerstören/ Quintil. lib. 5. cap. 11.

¶ Urbicula, diminutum, sed dubiæ auctoritatis. Onomasticon tamen vetus: *Urbicula*, πολίχνιον.

¶ Urbicus, adject. ad urbem pertinens. *Occupationes urbicæ*, Martial. præfat. lib. 12. *Urbicum pecus*, Stadt-Juncker/ Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 14. Vide ibi Parei animadvers. *Res urbicæ* opponuntur *rusticis*. Gellius lib. 15 cap. 1 *venum dare res rusticas, & urbicas emere.* Et, *Præfectus urbicus* est Præfectus Urbi, apud Lampridium in Elagab. cap. 20.

¶ Urbicarius, idem quod *urbanus*: unde & *Suburbicarius*: *Urbicariæ regiones*, quæ proximæ urbi: & *Suburbicariæ*. de quo infra. Vid. Salmas. ad Trebell. Tetricum majorem.

¶ Urbanus, quod in urbe est, aut fit, vel ad urbem pertinet. Ciceronis ætate vox nova fuisse videtur. Ita enim ad Appium Pulchrum lib. 3. epist. 8 *Te hominem non solùm sapientem, verum etiam, ut nunc loquuntur, urbanum*, quod etiam Quintil. lib. 8. c. 3 observavit. *Vita urbana*, Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 17. das Stadt-Leben. *Otium urbanum*, Cicer. lib. 12. famil. epist. 1. *Prædia urbana*, Ulpian. de V. S. lege 198. *Excubiæ urbanæ*, Tacit. 1. Annal. c. 17. extr. ¶ 2. Sed *Sermo urbanus & venustus*, id est, cultus, comis, qui rustico opponitur, Cic. pro dom. sua cap. 34. sittig/ höflich. *Homo lautus & urbanus*, Idem in Verr. 3. cap. 6. *Comis & urbanus*, Horatius lib. 1. Satyr. 4. v. 90. Nimirum *urbani* dicebantur homines politi non tantum & concinni moribus; sed & jocis, salibus dicteriisque jucundi, qui εὐτράπελοι Græcis dicebantur. Unde *Urbanum* eundem & *scurram* Horatius fecit lib. 1. Epist. 15. v. 27. Ideo & ad Mimos vocabulum translatum, de quo Salmas. ad Trebellium observat. Dionysius Cato lib. 3. Dist. 21

Inter convivas fac sis sermone modestus:
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

Leg. & Martialis Epigr. 41. lib. 1. Apud Ciceronem Oratione pro Cœlio, *Urbani*, severis & antiquis moribus præditis gravibusque opponuntur, iique dicuntur, qui remisse liberiusque & jucunde vivunt. Nam cap. 14 ait: *Ex ipsa quæram prius, utrum me secum severe & graviter & prisce agere malit, an remisse, & leniter & urbane.* Et cap. 15 *Sin autem urbanius me agere mavis: sic agam tecum. Removebo illum senem durum ac penè agrestem: ex his igitur tuis sumam aliquem ac potissimum minimum fratrem, qui est in isto genere urbanissimus*, (ein Politicus) *qui te amat plurimum, qui propter nescio quam, credo, timiditatem & nocturnos quosdam inanes metus, tecum semper pusio cum majore sorore cubitavit.* Plinio, *urbani*, & belli sunt, & qui fictis laudibus blandiuntur & captant gratiam, lib. 8. Epist. 6, *Urbanos, qui illa censuerunt, putem? an miseros? Dicerem urbanos: si deceret Senatum urbanitas.* Reprehendit & indignatur, quod Senatus oblitus gravitatis, quæ ejus ordinis propria esse debebat, eò humilitatis descenderit, ut Pallanti liberto Claudii nequam, tam honorificum monimentum strueret, inque eum conferret laudes, quas ille furcifer nullus caperet: tantum ut adularentur hominem, apud Principem maxime potentem. Domitius Marsus apud Quintil. lib. 6. cap. 4 *Urbanus homo erit, cujus multa bene dicta, responsaque erunt: & qui in sermonibus, circulis, conviviis, item in concionibus, omni denique loco ridicule commodeque dicet.* ¶ 3. Pro civibus ponitur in illo cavillo militari in Cæsarem apud Suetonium c. 51 *Urbani servate uxores, mœchum calvum adducimus.*

¶ *Opus urbanissimum*, apud Plin. lib. 5. Epist. 6 est non rustice, sed, ut in urbibus solet, dispositum & elaboratum. Et, *Arbores urbaniores*, Plinius major lib. 16. cap. 19, quæ *fructu, aut aliqua dote, umbrarumve officio humanius juvant*, ut ipse ibi interpretatur.

¶ Urbanitas, in qua nihil est absonum, nihil agreste, nihil inconditum, nihil peregrinum neque sensu, neque verbis, neque ore gestuve, &c. Quintil. lib. 6. cap. 3. Et Cicer. lib. 3. ad fam. Epist. 7 *Addo urbanitatem, quæ est virtus, ut Stoici rectissime putant.* Proprie dictorum est, non ridiculorum tantum, sed & quæ elegantiam habent & quodam lepore jucunda sunt: de qua virtute pluribus Quintil. lib. 6. c. 3. & 4. Aristoteli lib. 2 Rhetor. est πεπαιδευμένη ὕβρις, h. e. moderata contumelia, ut haud nimis pungat. Hinc ipsa dicta sic comparata *urbanitates* appellantur. Quintilianus dicto lib. 6. cap. 3 *Documento sunt juvenes Tarentini, qui multa de Pyrrho rege securius inter cœnam locuti, cum rationem facti reposcerentur, & neque negari res, neque defendi posset, risu sunt & opportuno joco elapsi. Namque unus ex his IMMO, inquit, NISI LAGENA DEFECISSET, OCCIDISSEMVS TE, eaque urbanitate* (dicto) *tota invidia criminis dissoluta.*

¶ Urbane, facete, höflich. *Facete & urbane irridere*, Cicer. 1. de fin. cap. 11. *Urbane vexari*, lib. 2. ad Q. fratr. epist. 1. Et Quintilianus lib. 2. cap. 11 *Nec sane potuit urbanius ex confessione inscitiæ suæ elabi.* Cicero pro M. Cœlio cap. 15 *Sin autem urbanius me agere mavis, sic agam tecum.* Superl. *Urbanissime respondere*, Gell. lib. 15. cap. 5.

¶ Urbanicianus, aus der Stadt. *Urbaniciani milites*, Paullus JC. leg. 35 Dig. § 4 ex quibus cauff. majores: & Spartianus Caracalla cap. 4. & in Geta c. 6. A

¶ Urbanatim, Städtisch / apud Nonium ex Pomponio. Et Onomastic. vet. *Urbanatim, ἀςείως.*

¶ Anteurbanus, nahe an der Stadt. Festus: *Anteurbana, prædia urbi propinqua.*

¶ Inurbanus, unhöfflich / Cic. lib. 2. de Orat. sub finem: *Non essem tam inurbanus, ac pæne inhumanus, ut eo gravarer.* Horatius A. P. v. 273

Scimus inurbanum lepido seponere dicto.

¶ Inurbane, bäurisch / *Non inurbane*, Cic. 3. de N. D. cap. 19. & Plin. lib. 2. epist. 14. n. 5.

¶ Perurbanus, gar höfflich. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 16. *Homo doctus & perurbanus.*

¶ Amburbale, vel hostia amburbalis, quæ circum terminos urbis ducebatur, Fest. & Salmaf. in Vopiscum pag. 361. *Amburbalia* enim erant, quæ & *Robigalia*, feriæ illæ, quibus supplicabatur ad urbis agrorum & segetis calamitates avertendas, quarum exemplum ferme superest apud Pontificios.

¶ Quadrurbs, vide extremò loco in *Quatuor.*

¶ Suburbium, vicus extra urbem, eine Vorstadt. Cicer. 12. Philipp. cap. 10 *Terminalibus nuper in suburbium ire ausus non fui.* B

¶ Suburbanus, um, quicquid extra urbem est, ut, *Ager, fundus suburbanus*, Cicer. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 3. *Gymnasium suburbanum*, Idem lib. 1. de Orat. cap. 21. extr.

¶ Suburbana, plurale, substantivum, domus ipsæ sub urbe, seu extra urbem. Cic. pro Rab. Post. cap. 10 *in hortis, aut suburbanis suis.* ¶ Et Singulariter, ut *prædium* subaudiatur. Idem 16. lib. ad Attic. epist. 13 *Malo esse in Tusculano, aut usquam in suburbano.*

¶ Suburbanitas, Cic. in Verr. 4. cap. 3 *Populi Romani jucunda suburbanitas est hujusce provinciæ*, hoc est, suburbanorum vicinitas.

¶ Suburbicarius, ut *Suburbicariæ regiones*, Lege 9. Cod. Theodos. de annona & tributis. Adde paullo ante dicta in *Urbicarius.*

¶ Suburra, æ, vicus & *suburrana* regio Romæ, sub urbe antiqua. Vide suo loco.

¶ *Urbicremæ nubes*, Prudent. Hamart. v. 727 de Sodomæ incendio.

VRCĒVS, i, e Gr. ὑρχὴ, vas fictile, rotundum ad infundendam aquam in ahenum, ut Paullus JCtus describit. ein Krug. Ejus figuram ex antiqua tabula Mercurialis exhibet lib. 1. de arte Gymnastica cap. 10. Plaut. in Milite a. 3. sc. 2. v. 18 *Neque enim heminas octo exprompsi in urceum.* Horat. de arte v. 21

- - - - amphora cœpit
Institui, currente rota cur urceus exit?

Urceus aquarius, Urceus fictilis, Cato cap. 13 utrumque dixit. C

¶ Urceolus, diminutivum. Colum. lib. 12. cap. 16 *urceoli picati.* Et Palladius lib. 13. c. 4 *picati & minuti urceoli.*

¶ Urceolaris, herba Plinio eadem est, quæ *Perdicium* seu *Parthenium*, sic appellata, quod urceolis vitreis lavandis idonea sit, vide *Parthenium.* Plin. lib. 21. c. 17.

Uredo, Urica, vide *Uro.*

VRETĒRES, οὐρητῆρες, [ab οὖρον, urina] canales sunt, per quos in vesicam corrivatur urina, die Harnäderlein. Celsus lib. 4. cap. 1. *A renibus singulæ venæ, colore albæ, ad vesicam feruntur, οὐρητῆρας Græci vocant, quod per eas inde descendentem urinam in vesicam distillare concipiunt.*

¶ Diureticus, διουρητικὸς, urinam ciendi vim habens. Palladius lib. 11. cap. 14 *vina diuretica.*

VRGEO, urgere, ab ὀρέγειν, ὀργᾷν, ut, *Onus urget*, Plaut. Pœnulo a. 4. sc. 2. v. 35. die Beschwerung drücket mich. Cicer. pro Rab. Post. cap. 1 *Satis est homines imprudentia lapsos non erigere; urgere verò jacentes certe est inhumanum*, ihnen noch zusetzen / sie plagen / ꝛc. Ex quo loco patet *urgere* esse ex propinquo instare ac premere & superincumbere veluti, drauff liegen und drücken. Inde *urgere* & *longius recedere* opponit Seneca 3. Quæst. Nat. c. 26, *Hæc enim* (sidera) *quibusdam mensibus magis urgent & exhauriunt flumina: cum longius recesserunt, minus consumunt, atque trahunt.* Sic, *Urgeri angustiis*, Cic. de Fato cap. 15, gedrenget werden. *Fame ferroque urgeri*, Livius lib. 26. cap. 6. *Duris urgens in rebus egestas*, Virgil. 1. Georg. v. 146. ¶. 2. Sed, *Acriter, acrius urgere*, id est, instare, anhalten / auff etwas dringen / Horat. lib. 1. Sat. 2. v. 15. Et Cicer. pro Planc. cap. 19 *Etiam atque etiam insto atque urgeo, insector, posco, atque adeo flagito.* Et, *Urgere occasionem*, Cic. lib. 7. fam. ep. 8. Et, *Urgere propositum*, Horat. lib. 2. Serm. Sat. 7. v. 6. Cicero de Orat. lib. 2. c. 4 *Sin tibi id minus licebit, non te urgebo*, will dich nicht nöthigen. Vide & in *indulgeo.* D

¶ Hinc Urgens, urgentior. Augustinus epist. 86 ad Casulanum: *urgentiori actioni non est prandium præferendum.*

¶ Ex particip. Urgens, adverbium *Urgenter*, apud Cyprian. ep. 30. cap. 1.

¶ Adurgere, propius vel vehementer urgere, nachdrücken. *Navem adurgere*, Horat. 1. carm. ode penult.

¶ Exurgere, i. e. exprimere, Plautus Rudente act. 4. sc. 3. v. 69. & 70.

¶ Inurgere, Lucret. lib. 5. v. 1034 *Cornua nata infensus inurget.*

¶ Perurgere. Severus in Ætna v. 226

Sacra perurgentem, capitique attollere cælum.

Adde ibi Scalig. p. 107. Et Ammianus lib. 29. cap. 5 *Volucriter perurgebat.* Arator in Act. Apost. c. 20

- - - epistola clamat,
Qui dormis jam surge citus: rursusque perurget,
Teque vigil de morte leva.

Et Trebellius Pollio in Gallienis cap. 5 *Cum Aureolus perurgeret Illyricum.* Et Spartianus Severo cap. 23 *Cum se videret perurgeri hora mortis.*

¶ Suburgere. Virgil. 5. Æneid. v. 202

- - - dum prora ad saxa suburget.

¶ Superurgere. Tacitus Annali 2. cap. 23 fin. *fluctu superurgente.*

VRĪNA, æ, penult. product. Juvenal. Sat. 11. v. 168

Auribus atque oculis concepta movetur urina.

οὖρον Græci dicunt ab οὐρεῖν, fundere vel mejere, humor est ex renibus & vesica profusus, lotium. *Urina alba, pallida, rubens, nigra, diluta, liquida, crassa*, &c. *Urinæ difficultas*, Plin. 20. c. 11. *Angustia urinæ*, Idem lib. 21. cap. 21, difficultas mejendi. Cui contraria *Urinæ incontinentia*, Plin. 20. cap. 15. Wann man nicht halten kan. *Reddere urinam*, ejusd. lib. cap. 6. extr. *Urinam ciere, pellere, inhibere, tardare*, apud Plinium & Celsum sæpe. v. g. *Pulegium ex vino, urinam pellit*, Plin. lib. 20. cap. 14. Et ibidem c. 4 *urinam inhibet bunion*; Et Celsus lib. 2. cap. 19 *Aliæ* [res] *citant urinam, aliæ tardant*, &c. *Urina contaminare, respergere*, id quod in contemtu solebat fieri. Suetonius Nerone cap. 56 *Religionum usquequaque contemtor præter unius Deæ Syriæ. Hanc mox ita sprevit, ut urina contaminaret.* Vide ibi Torrentium. Pertinet huc & Tarentinorum levitas, qui post alias injurias Romanorum legatis per contemtum illatas, *urina* etiam resperserunt, ut Val. Maximus auctor est lib. 2. cap. 2. exemplo 5. Florus id ita circumloquitur, ne sordidaret orationem: *Aderat*, inquit, *sine mora querelam ferens Legatio. Hanc quoque fœdi per obscenam turpemque dictu contumeliam violant.* Urina Lucretio lib. 4. v. 1022 *saccatus humor.* Vide *Saccus.*

¶ Urino, urinor, urinare, urinari, Plin. lib. 11. cap. 37. *Sub aqua ranæ & phocæ urinantur*, id est, merguntur. *Urinandi artem docuit te, & me vis demergere?* in eos, qui benefacta maléfactis compensant, vide Chiliad.

¶ Urinatores, qui merces e navi ejectas, navigationis facilioris gratia, sub aquis natantes extrahunt, die unter dem Wasser gehen / heraus bringen. Livius lib. 44. cap. 10 *per urinatores omne ferme extractum est*, &c. Et Lucanus talem in Phoceo describit lib. 3. v. 696. & seq. Vet. Gloss. *Urinator, κολυμβητὴς, δύτης.* Varro lib. 4. L. L. ab *uro* sive *urbo, urinare* deducit. Quod etymon & eruditum valde & verum videtur Scalig. in Conject. quem vide pag. 55.

¶ Inurinare, Columell. lib. 8. cap. 14 *Lacus piscinæque manu fiant, ut sint, in quibus inurinare aves possint*, sich tauchen / unterfahren.

¶ *Urinum ovum*, ein Windey / i. e. ovum irritum, Vide *Ovum.*

VRNA, æ, ab urinando, vas est aquarium, ein Wasser-Eymer. *Aquæ urna*, Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 91. Et Plautus Pseud. act. 1. sc. 2. v. 24 *Tu qui urnam habes, aquam ingere.* ¶ Est & urna mensuræ genus, quo in metiendis liquidis utebantur. Excerpta de mensuris apud Rigalt. pag. 335 *Modius & semis faciunt urnam.* Item: *Urnæ duæ amphoram complent: quæ sunt modia tria.* Horat. lib. 1. Sat. 1. v. 54

- - - liquidi non amplius urnâ.

Cato de re rustica: *Vini in culleos singulos quadragenæ & singulæ urnæ dabuntur.* ¶ Cæterum *urna* non tantum hauriendæ aquæ, sed aliis etiam rebus inserviebant. In *urnas* enim & crematorum cadaverum cineres & ossa colligebantur & sepeliebantur: de quo passim apud auctores. Eo Lucani illud pertinet lib. 7. v. 818

- - - capit omnia tellus,
Quæ genuit: cælo tegitur, qui non habet urnam.

Vid. L. Vives ad Augustinum de C. D. lib. 12. p. 44.

¶ Solebant *urnæ* ducendis quoque sortibus adhiberi: in eas enim sortientium nomina conjiciebantur, Horatius eo respexit lib. 3. ode 1 *- - - Æqua lege necessitas*
Sortitur insignes & imos:
Omne capax movet urna nomen.

¶ Hinc & in judiciis urnarum usus fuit, cum rei vel absolvendi, vel damnandi essent. Tabellæ enim conjiciebantur in urnam, quibus vel Absolvendi A, vel Condemnandi C inscripta erat. Cicero in Verrem 4. c. 17 *Postero die venit in mentem, e lege Rupilia sortiri dicas oportere. Educit ex urna tres: iis ut absentem Heraclium condemnent, imperat. Itaque condemnant.* Cicer. ad Quint. fratr. lib. 2. epist. 5 *Ea ipsa in re Pompeji offensio nobis obstitit. Senatorum enim urna copiose absolvit, equitum adæquavit, tribuni ærarii condemnarunt.* Ubi nota *tres urnas* fuisse, pro tribus ordinibus. Unam, in quam Senatores; alteram, in quam equi-

equites; tertiam, in quam tribuni ærarii tabellas suas conjiciebant. Horatius lib. 2. Sat. 1. v. 47 A

Servius iratus leges minitatur & urnam.

Hinc Æaco atque Minoi, judicibus apud inferos, *urna* quoque tribuitur à Parcis. Vide, si lubet, Torrentium ad modo citatum Horatii locum.

¶ Urnula, diminutivum, ut, *Urnula fictilis*, Cicero in Paradox. 1. cap. 3. Et de urna sepulcrali. Spartianus Severo cap. ult. *Urnula aurea, Severi reliquias continens.*

¶ Urnalis. *Urceus urnalis*, urnam continens, Plin. 9. c. 30. *Scyphi urnales*, Petron. fragm. p. 34.

¶ Urnarium, locus, in quem urnæ aquâ plenæ in culina reponuntur, die Wasser-Banck / annotavit ex Catone Nonius.

VRO, urere, πυρᾶν, est incendere, cremare. brennen / active. Ovid. lib. 2. Trist. v. 267

Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Comparet, audaces instruit ille manus.

Cic. pro domo cap. 36 *Duritia corporis cum uritur, non sentit.* Et, *Uri calore*, Idem 1. Q. Tusc. cap. 28. Et Tacitus Agricolâ cap. 2 *Delegato Triumviris ministerio, ut monimenta clarissimorum virorum urerentur.* ¶ 2. Sed, *Uri virgis*, Horat. lib. 2. Sat. 7. v. 58; &, *Uri loris*, lib. 1. epist. 16. v. 47, est ita cædi, ut livores exstent & notæ, stigmatum instar. Sane repetita pulsatione incalescit locus, unde nascuntur livores, qui rupta cute mittunt sanguinem. Idem Horatius Epod. 4. v. 3 B

Ibericis peruste funibus latus,
Et crura dura compede.

Perustus, der wund geschlagen. Paullo post *sectum* vocat:

Sectus flagellis hic triumviralibus.

Ovid. de remed. amor. v. 235

Adspicis, ut prensos urant juga prima juvencos.

Wund drücken. Idem 1. de Ponto eleg. 5. v. 24

Subducunt oneri colla perusta boves.

In quibus omnibus *urere* premendo arctius & incumbendo cruciare atque corrumpere est. Sic & *calceus urere* dicitur Horatio lib. 1. epist. 10. v. 43. Hinc *curæ urere* dicuntur, quæ urgent & affligunt. Seneca Medeâ v. 547

- - - hoc perusti pectoris
Curis levamen.

¶ 3. Deinde quod urget, instat, premit, molestum atque acerbum est, *urere* dicitur, alles / was wehe thut. Terent. Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 43 *Uro hominem*, id est, crucio, ægre illi facio. Ibidem act. 3. sc. 1. v. 47

- - - Si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat.

Suetonius Tiberio cap. 66 *Urebant insuper anxiam mentem varia undique convitia* &c. Florus lib. 2. cap. 6. init. *Urebat nobilem populum ablatum mare, captæ insulæ, dare tributa*, &c. id est, dolorem afferebat & indignationem, es schmertzete und verdroß sie. Lucanus lib. 4. v. 578

- - - - sævis libertas uritur armis. C

Id est, opprimitur, pessime habetur. Vellejus lib. 2. c. 77 *Tum expostulante consensu populi, quem gravis urebat annona.* ¶ 4. Quin etiam ipsum frigus *urere* dicitur, dum affligit & cruciat, aut enecat plane. Cic. 2. Tusc. c. 17 *Pernoctant venatores in nive, in montibus se uri patiuntur.* Lucan. lib. 4. v. 52 *Urebant montana nives.* Ovid. 3. Trist. eleg. 4. v. 49

Me tenet adstricto terra perusta gelu.

Livius lib. 40. cap. 45 *Hiems eo anno nive sæva & omni tempestatum genere fuit: arbores, quæ obnoxiæ frigoribus sunt, deussit cunctas.* Xenophontem quoque verbo ἀποκτείνειν de frigore usum, ad Silii lib. 4 observat Heinsius, & locum ipsum producit. Vide & Taubmannum ad illud Virgilii lib. 1. Georg. v. 93

- - - aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

Item Savaronem ad illud Sidonii carm. 5. v. 528

- - - quondam mihi corpus adustum
Frigoris igne perit.

¶ Uredo, inis, vitium adurens plantas, herbas, legumina, der Brenner / *rubigo*, Plin. lib. 9. c. 45, & Columell. lib. 3. c. 20.

¶ Et *Uredo* pruritus, das Jucken / apud eundem Plinium, *Uredinem excitare.* Sed vitium adurens *Urica* etiam. ¶ Et *Urigo* dicitur. Plin. lib. 18. cap. 17 *Commune omnium satorum vitium urica est.* Sed *Urica* mediâ brevi: *Urigo* media longa.

¶ Ustio, das Brennen. Plin. 36. cap. 21 *Vis pumicum in medicina, tertiâ ustione*, id est, post tertiam ustionem. ¶ 2. Idem admotio ferri candentis, quam *cauterisationem* vulgo dicunt, Plin. 34. cap. 15 *Quædam ustione sanantur, privatim vero canis rabidi morsus.* D

¶ Ustor. *Ustores*, qui cadavera cremabant, Martial. lib. 3. epigr. 93, & Catull. Carm. 60.

¶ Ustriculæ, Tertulliano de Pallio cap. 4. mulieres, quæ & suburundis deliciarum caussa crinibus operam suam hominibus collocabant. Sed Salmasius ibi *bistriculas* legit. Vide tamen ipsum in Noris p. 284, etiam de Ustriculis dissertantem. Adde Casaub. in Sueton. p. 144.

¶ Ustrina, æ, locus, in quo metalla candefiunt, ut formam aliquam recipere possint, eine Esse / Schmeltz-Ofen. Solinus de cornu cervi ad medicinam ustione parato, cap. 19 [al. 31] *Quæ ustrina præterea nidore vitium aperit ac detegit, si cui inest morbus comitialis.* Arnobius lib. 7. p. 222 *Altaria, infelicissimi animalium generis ustrinæ, rogi sunt & busticeta, in opus structa fœdissimum.* Speciatim *Ustrina* bustum est, sive locus, quo mortui hominis corpus crematur. Vide Festum in *Bustum.* Gloss. Philoxeni: Καύστρα νεκρῶν, *Ustrina.* Adde Elmenhorstium in Arnob. p. 184 ex Servio idem comprobantem.

¶ Ustrinum, idem. Vide paullo post in *Bustum.*

¶ Ustivus, vim urendi habens. Macer lib. 2 cap. 8

Ustivas mire juvat epiphoras oculorum &c.

¶ Ustulo, ustulare, veteribus idem fuit, quod urere: ut, *Candenti ferro crines ustulare*, Pacuvius. *Scripta ustulanda*, Catull. Carm. 37. Et Vitruvius lib. 5. cap. ult. *Si mollis locus erit, palis ustulatis alneis, aut oleagineis, aut robusteis configatur.*

¶ Ustulatus, participium. Vitruvius lib. 5 extremo: *palis ustulatis alneis locus configatur.*

¶ Ustulatio. Gloss. Cyrilli: *Ustulacio*, ἀπόκαυμα.

¶ Semiustulatus, geschmeicht / gesengt. Cic. pro Milone cap. 13 *Tu P. Clodii cadaver, infelicissimis lignis semiustulatum, nocturnis canibus dilaniandum reliquisti.*

¶ Semiustulandus. *Corpus semiustulandum*, Suet. Tiberio c. 75.

¶ Semiustus. Virgilius 3. Æn. v. 578

- - - - semiustum fulmine corpus.

¶ Ab *urendo* & BVSTVM est, quod dicitur locus, ubi cadaver mortui hominis urebatur, ejusque condebantur ossa & cineres. Festus: BVSTVM *proprie dicitur locus, in quo mortuus est combustus & sepultus, diciturque BVSTVM*, Bene ustum. *Ubi vero combustus quis tantummodo, alibi vero est sepultus, is ab urendo VSTRINA vocatur.* Quod Festus *Ustrinam*, Servius, eadem tradens, *Ustrinum* appellat. Et ita in lapide veteri: HVIC MONVMENTO VSTRINVM APPLICARI NON LICET. Vide Kirchmannum lib. 3. de Funerib. Roman. cap. 1.

¶ Quia antiquitus igitur ibi fere sepeliebantur mortuorum reliquiæ, ubi cadavera combusta essent, & loci ejusmodi *busta* proprie dicebantur: inde *busti* vocabulum ad sepulcra quævis in commune translatum fuit. Vide Kirchmannum ibidem. *Facere bustum*, Cic. 1. Philipp. cap. 2. *Violare bustum*, Idem 2. de Legib. cap. 26. Et, *Mactatus essem in Catilinæ busto*, in Pison. cap. 7. *Bustum inane*, Stat. 6. Theb. v. 169, [al. *Justa* leg.] ubi nullæ reliquiæ intus sunt positæ, quodque honori mortui tantum, non tegendo cineri ejus & ossibus exstructum. Suetonius *tumulum honorarium* vocat in Claudio cap. 1; κενοτάφιον Jureconsultis & Lampridio; *tumulus inanis* Virgilio dicitur, uti ibi Torrentius observat. Et quoniam in his bustis seu tumulis monumenta & ædificia cum cryptis subterraneis, in quas per gradus descendebatur, ut ex Petronio, Prudentioque Hymno 4 περὶ στεφάνων v. 154. & seqq. itemque B. Hieronymo in cap. 40 Ezechielis discimus, atque ex Subterranea Bosii Roma abunde patet; idcirco, qui quærebant latebras, aut tecto destituerentur, eo concedere solebant. Plebem Romanam incensa ab Nerone urbe *ad monumentorum bustorumque diversoria compulsam* Suetonius ejus vita c. 38 scribit. Scorta quoque ibi delituisse & prostituisse adventoribus suis corpus, Martial. docet lib. 1. epigr. 35

Abscondunt spurcas & monumenta lupas.

Lupæ enim meretrices. Et inde idem lib. 3. epigr. 93 *Bustuarias mœchas* dixit de iis, quæ inter busta vulgarent corpus. Servos quoque in herorum habitasse sepulcris, & Christianos persecutionum tempestate jactatos ibi fefellisse furorem instantium, idem eruditissimus Kirchmannus eod. lib. 3. de funerib. cap. 22 observat.

¶ *Bustuarius*, libitinarius est Ammiano lib. 28. c. 4, ein Todtengräber. Vide ibi Valesium p. 509. seq. ¶ 2. Sed *Bustuarius gladiator*, qui ante sepulcra dimicabat, Cic. in Pison. c. 9. ¶ 3. De *Bustuaria mœcha* paullo ante diximus in *Bustum.*

¶ Bustualis, adjectivum. Prudentius Cathemer. 9. v. 52

Suetus antro bustuali sub catenis frendere.

Et Sidonius lib. 3. ep. 12. pr. *refertus bustualibus favillis.*

¶ Busticetum. Arnob. lib. 7. p. 222 *Ustrinæ rogi sunt, & busticeta.* Vide supra *Ustrina.* Et lib. 1. p. 24 *Concrematus in funestis busticetis Hercules.*

¶ Adurere, versengen / absengen / brennen. Cic. lib. 2. off. c. 7 de Dionysio tyranno: *Quid censemus, superiorem illum Dionysium, quo cruciatu timoris angi solitum, qui cultros metuens tonsorios, candente carbone sibi adurebat capillum?* Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 72 *Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum*, ist angebrannt / &c.

¶ Adustio. *Picis adustio*, Plin. lib. 14. cap. 20.

¶ Adustus, adjectivum. *Color adustior*, Livius lib. 27. cap. 47, braune / von der Sonnen gebrandte Farbe.

¶ Inadustus, unverbrandt. Ovidius Epist. Medeæ 12. v. 93 *inadusto corpore tauros.* Et Prudentius Apotheos. v. 131 *inadustis fratribus*, de fornace Babylonia.

¶ Amburere, umher verbrennen / versengen / schmeichen. Germanicum Græco propemodum consonat, κατασμύχειν, seu σμύχειν

χειν simpliciter. Plaut. in Epid. act. 5. sc. 2. v. 9 *Quaqua tangit, omne amburit.* Et, *Amburi fulmine*, Plin. lib. 3. epist. 11. Inde participium A

¶ Ambustus, versengt. Cic. pro Domo sua cap. 43 *Ambustas fortunarum suarum reliquias*, metaphorice dixit. Tacit. 13. Annal. cap. 35 *Ambusti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati sunt.*

¶ Ambustio. Plin. lib. 23. cap. 4 *Myrteum oleum medetur ambustionibus.*

¶ Ambustulatus. Plautus Rud. a. 3. sc. 4 v. 65 *Te ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.*

¶ Comburere, verbrennen. *Vivus combustus est*, Cicero lib. 2. Quæst. Tuscul. cap. 22. *Fumo comburere*, schmeichen / τυφώχειν, ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 2. Et *Comburere annales*, de Divin. lib. 1. cap. 17.

¶ Combustio. Apicius lib. 4. c. 4 *ne fundum attingat, & combustionem sentiat*, daß es nicht anbrenne / verbrenne.

¶ Semicombustus, halb verbrandt. Prudentius Romano v. 859

Alunt olivo semicombustas faces.

¶ Vivicomburium, supplicium ignis. Tertullianus de Anima cap. 33 *Si scelerum mercedem cogitemus, patibula, & vivicomburia, & culleos, & uncos, & scopulos*, &c. B

¶ Deurere. Livius lib. 39. cap. 2 *Æmilius agros Ligurum, vicosque in campis & vallibus deussit depopulatusque est*, abbrennen. Usus eodem & Gellius lib. 1. cap. 19, *Sibylla tres libros ex novem deussit.* Et Minucius Felix pag. 69 *Athenienses Protagoræ scripta in concione deusserunt.*

¶ Exurere, igne prorsus consumere. Virg. 1. Æn. v. 39

- - - - - *Pallasne exurere classem*
Argivum potuit?

Zu Grund mit Feuer verheeren und verzehren. Cicero in Pison. cap. 40 *Epirus excisa, Locri exusti sunt.* Et, *Exuri & cremari flammis*, Plin. lib. 2. cap. 68. *Exurere mare*, Proverbium de labore inani.

¶ Exustio, ut, Cic. Somn. Scip. cap. 7 *Exustiones terrarum.* Et, *Solis exustio*, apud Plinium lib. 17. cap. 24. Nam active & passive hujus generis nomina significant.

¶ Inurere, ut, *Fronti stigma inurere*, ein Schandmahl einem an die Stirn brennen. Philippus militi ingrato inuri in frontem hæc verba jussit: *Hospes ingratus.* Quod Seneca lib. 4. de Benefic. c. 37 in recensione illius exempli dixit *stigmata inscribere.* Virg. 3. Georg. v. 158 de pecoribus:

Continuoque notas & nomina gentis inurunt.

¶ 2. Hinc *inurere ignominiam alicui*, einen Schandflecken anhencken / Cic. de Provinciis c. 7. *Inurere animo dolorem*, Idem 3. in Verr. c. 44. *Famam superbiæ inurere*, id est, superbiæ damnare, C Idem pro Mur. cap. 4. *Inurere maculam alicui*, Livius cap. 58. Et Declamator in Sallust. *Nonne tibi videre æternas inurere maculas, quas reliqua vita tua eluere non possis?* Et, *Notam Censoriam inurere*, Plin. lib. 9. ep. 13.

¶ Ab Oburere *obustus est*, unde *Sudem obustam* dixit Ovidius 12. Metam. v. 299. Et, *Obustum robur*, hoc est, circumustum, Silius lib. 4. v. 284. Et, *gleba canenti gelu obusta*, Ovidius lib. 5. Trist. eleg. 2. v. 66. Sedulius in Historia Resurrect.

- - - - - - *piscis obusti*
Atque favi mandens epulas.

¶ Perurere, durchaus brennen / erhitzen / ut, *Ardentissimâ febri peruri*, Plin. lib. 7. epist. 1. *Æstu valido peruri*, Ovidius lib. 3. de arte am. v. 543. Et Cic. ad Cæs. 13. fam. ep. 16 *Etiam hominem perustum etiamnum gloriâ volunt incendere.*

¶ Præurere, primores partes alicujus rei urere, forn her verbrennen. Plinius lib. 3. cap. 20 *Præusta intra sinus Alpium nive membra.* Virgil. lib. 7. v. 524

Stipitibus duris agitur, sudibusque præustis.

¶ Suburere, leviter urere. Sueton. in Aug. cap. 68 *Solitus est crura suburere nuce ardenti, quò mollior pilus surgeret.* Paullinus Nolanus carm. 7, sive paraphrasi Psalmi 1. v. 37

Tamen subusti corporis signis miser
Vitam tenebit. D

VROPYGIVM, ὀῤῥοπύγιον, extremum vertebræ est, quasi natium cauda, ut in volucribus, πυγαὶ nates sunt. Martial. lib. 3. epigr. 93 *Et anatis habeas uropygium macræ.*

VRPIX, icis, masculinum, instrumentum rusticum Catoni est c. 10, *Urpicem unum, crates stercorarias quatuor villicum habere oportet.*

¶ Fortassis autem nominativum rectius leges *Urpex*, quam *Urpix*. Videtur esse instrumentum, quo ager aratus coæquatur. Vide supra in I *Irpices.*

VRRVNCVM, ita Varro lib. 1. de re rust. cap. 48. extr. fastigium culmi, & infimum spicæ, grano minus, vocat, das Knötlein am Halm / darauff die Aehre stehet.

VRSVS, animal notum, ein Bär / vulgo ab informi sic appellatum putant figura, quâ nascitur, ac tum demum lambendo a matre completur, *ursus*, quasi *orsus*. Sed hæc meræ neniæ sunt, licet magni auctores opinioni isti patrocinentur. Plin. lib. 10. cap. 63 *Informia ursæ pariunt.* Ovid. lib. 15. Metam. v. 379

Nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti:
Sed male viva caro est, lambendo mater in artus
Fingit, & in formam, quantum capit ipsa, reducit.

Idem Ælianus libro 2 de Historia animal. cap. 19, & Sextus Empiricus lib. 1. cap. 14. hyp. Philos. Hinc de Virgilio natum illud est, *quasi ursæ more versus suos pepererit*, laboriose scilicet retractando & emendando. Rectius ab *urgendo* dicitur, propter ferociam & impetum hujus animalis. *Fumantem ursi nasum ne tentaveris*, hoc est, ne irrites eum, qui nocere tibi potest. Quod adagium Martialis eleganter expressit lib. 6. epigr. 64

- - - - - *rabido nec perditus ore*
Fumantem nasum vivi tentaveris ursi:
Sit placidus licet, & lambat digitosque manusque,
Si dolor & bilis, si justa coëgerit ira,
Ursus erit, vacua dentes in pelle fatiges.

Iracunda enim & sæva bellua ursus est. Juvenal. Sat. 15. v. 164

- - - - *Sævis inter se convenit ursis.*

Numidicos & *Libycos ursos* apud plures auctores, qui nominant, non *ursos*, sed *leones* intelligendos pertendit Lipsius lib. 2. Elector. cap. 4; sed ei se opponit Salmasius in Exercitationibus Plinianis, & ad argumenta singula ex ordine respondet.

¶ Ursa, fœmininum, eine Bärin. *Villosæ catuli ursæ*, Ovidius 13. Metam. v. 836. ¶ 2. Ursa Sidus, quod & ἄμαξα dicitur, & Septentriones, der Wagen. *Ursa major, minor*, vide de hoc suo loco. ¶ 3. Ursa piscis testacei generis, hoc est, ex cancrorum seu squillarum genere, eine Art See-Krebs. Gesnerus.

¶ Ursinus, adjectivum, ut, *Ursinus sanguis*, Columella de Arbor. cap. 15. *Ursina rabies*, Plin. lib. 8. cap. 36. Et, *Sebum ursinum*, Palladius lib. 1. cap. 35.

VRTĪCA, ab urendo dicta. Nessel. Ovidius Remed. v. 46

- - *Et urticæ proxima sæpe rosa est.*

Urticis in victu, sed vilissimo, parcos & abstinentissimos usos fuisse, docet Horatius lib. 1. ep. 12. v. 7

Si forte in medio positorum abstemius, herbis
Vivis & urtica.

¶ 2. Pro pruritu & cupidine usus est Sidonius lib. 8. epist. 8 extr. *Te propagandæ rei familiaris urtica solicitat.*

¶ 3. Urticæ pisces plurimarum specierum, Meer-Nesseln / Meer-Schaum / Gesnerus.

VRVS, i, bos silvestris, vel, ut vulgus vocat, *bubalus*, ein Büffel / vulgo vocant ein Aurochs. *Uri* autem vocabulum Gallicum est, quo bovem silvestrem ipsi nominant. *Uri* Hercyniæ silvæ proprii, de quibus Cæsar lib. 6. de B. G. c. 27. Virg. 2. Georg. v. 374

Silvestres uri assidue, capreæque sequaces.

¶ Urogallus, silvestris gallus, ein Aurhahn / ab eadem appellatione fingitur.

VSPIAM, adverbium, aliquo in loco, alicubi. irgend an einem Ort. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 3 *Si absis uspiam, aut si ubi cesses.* Ad quem locum Donatus monet, τὸ *uspiam* & in loco, & ad locum significare. Cicer. ad Attic. lib. 1. ep. 17 *Non dubitabam, quin te ille in istis locis uspiam visurus esset.*

VSQVAM, de illis etiam, quæ in loco aliquo fiunt, dicitur: irgendswo. Cicero de Divinat. lib. 2. cap. 69 *Nec mihi magis usquam videor, quam cum aut in foro magistratus, aut in curia senatum video, somniare.* Terent. in Andr. a. 2. sc. 5. v. 9 *Neque istic, neque alibi usquam tibi erit in me mora.* Et ibidem act. 5. sc. 3. v. 7 *Vide, num ejus color pudoris signum usquam indicat*, id est, aliquâ parte. Idem in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 13 *An quisquam usquam gentium est æque miser? Quo neque acutius illius Imperatoris cogitatum usquam legimus*, Nepos Dat. c. 6. n. 8, id est, in nullo libro.

¶ 2. Interdum tamen ad locum etiam significat, quemadmodum ostendit Valla lib. 6. cap. 19. Cicero Philipp. 1. cap. 1 *Nec vero usquam discedebam*, nirgends hin.

¶ Nusquam, nullo loco, ad nullum locum, imo & ex nullo loco, nirgends. Ter. in Eunuch. act. 4. sc. 3. v. 18 *Ille autem bonus vir nusquam apparet*, lässet sich nirgend sehen. *Nusquam alibi esse*, Cicer. 4. Acad. cap. 32. *Nusquam tuta fides*, Virg. 4. Æn. v. 373. *Nusquam gentium*, id est, nusquam omnino. Ter. in Adelph. a. 4. sc. 2. pr. *Fratrem nusquam invenio gentium*, nirgends überall. ¶ 2. Sed hic ad locum significat, *Detineo te fortasse, tu profecturus aliò fueras?* P. *Nusquam*, Idem in Eun. a. 2. sc. 2, 50. Et auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 2 *Nusquam ventum, aut abitum sine caussa putetur.*

VSQVE, biß / quam vocem inter præpositiones alii, inter adverbia alii numerant. Plaut. in Menæch. a. 1. sc. 2. v. 60 *Inde usque ad diurnam stellam potare.* Ter. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 28 *Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem.* Et Virg. 1. Georg. v. 211 *Usque sub extremum brumæ*, usque circa finem brumæ. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 6

- - - *Si collibuisset, ab ovo*
Usque ad mala citaret, &c.

Hoc est, ab initio cœnæ usque ad finem. *Ova* enim olim in cœnæ principio adponebantur; *Mala* vero inter cætera mensæ secundæ exhibebantur. Cic. 7. in Verr. c. 60 *Usque ex ultima Syria atque Ægypto navigare.* Idem pro Quint. c. 3 *Trans Alpes usque transferri.* Et *Usque a pueris*, Ter. Adelph. a. 5. sc. 9, 5. *Inde usque a prima pueritia*, Cic. pro Arch. c. 1. *Progeniem vestram usque ab avo atque atavo profero*, Ter. in Phorm. act. 2. sc. 3, 48.

¶ 2. Aliquando sine præpositione ponitur, & ipsa est præpositio, atque

atque cum accusativo construitur. Ter. a. 4. sc. 5, 21 *Miletum usque obsecro.* Cic. ad Att. l. 15. ep. 28 *Usque Puteolos.* Florus procem. *A Romulo usque Augustum.* Paullinus ad Nicetam v. 143

Ipse Nicetæ comes usque Dacos
Angelus adsit.

Sed Vossius & hic negat præpositionem esse, & per ellipsin pro *usque ad* dici, lib. 4. de Analogia cap. 4. *Usque adhuc*, biß diese Stunde. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 28 *Qui me tam leni passus est animo usque adhuc, quæ meo cunque libitum est animo, facere.* Pro eo *Usque in hoc*, Quintil. dixit Declam. 301.

¶ Usque adeo, id est, adeo vel in tantum, so gar/ oder also gar. Terent. in Andr. act. 4. sc. 1, 38 *Nusquam destitit sudare, orare usque adeo, donec perculit*, biß so lang/ daß ꝛc. Virg. ecl. 1. v. 12 *Usque adeo turbatur agris.* ¶ Usque adeo, pro eo usque, sequente *quoad.* Sueton. de illustrib. Grammat. cap. 22 *Usque adeo arguere perseveravit, quoad Cassius Severus, interpellatis judicibus, dilatione periit.*

¶ Usque dum, id est, quoad, vel tantisper dum. so lange / biß ꝛc. als ꝛc. Ter. Heaut. act. 1. sc. 1, 84 *Namque usque dum ille vitam incolit inopem, carens patriâ ob meas injurias; interea usque illi de me supplicium dabo.* Et Cic. pro Qu. c. 21 *Res jacuit, usque dum inveniretur.* Eandem locutionem Terentius eleganter etiam extulit vocibus nonnullis inter *usque* & *dum* interjectis, Heaut. 5. sc. 2, 30 *Imo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater.*

¶ Usque eo, biß dahin/ so weit / so gar. Cicer. in Verr. 4. cap. 38 *Neque se usque eo stultum esse*, &c. er wäre so gar närrisch nicht. Idem in Orat. cap. 29 *Usque eo morosi sumus, ut nobis non satisfaciat ipse Demosthenes.* Et pro Quint. cap. 18 *Inferiorem se esse patitur, usque eo duntaxat, ne inimicorum crudelitati dedatur.* Et Corn. Nepos Pelopida cap. 3 *usque eo despexerunt, ut* &c. id est adeo. ¶ 2. Omittitur interdum *eò*, eâdem pæne, aut non multum diversa significatione. Ter. Adelph. act. 2. sc. 2, 5 *Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus*, hoc est, usque dum, &c. biß daß ꝛc. Idem Eun. act. 2. sc. 1, 14 *Opus faciam, ut fatiger usque, ingratiis ut dormiam.* Et Adelph. act. 4. sc. 2, 19 *Ctesipho me pugnis miserum, & istam psalteriam usque occidit*, id est, pæne vel propemodum. Et in eadem fabula act. 2. sc. 2. v. 7. diversius aliquanto, *Quid potui melius, qui hodie usque os præbui*, id est, semper, vel perpetuo. Cic. l. 12. fam. ep. 19 *Mihi quidem usque curæ erit, quid agas.* Plaut. in Most. a. 2. sc. 2, 19 *Usque valuisti?* Virg. ecl. 9. v. 64

Cantantes licet usque (minus via lædet) eamus.

Ter. Adelph. a. 4. sc. 6. v. 3 *Perreptavi usque omne oppidum.*

¶ Usquequaque, hoc est, in unoquoque loco, & quocunque tempore, an iedem Orte/ zu ieder Zeit. Cic. 7. Verr. c. 5 *Nolite usquequaque eadem quærere, in metu belli, furandi quis locus esse potest?* Et in Philipp. 2. c. 43 *Aut undique religionem tolle, aut usquequaque conserva.* Idem ad Trebat. l. 7. fam. ep. 16 *Usquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.*

¶ Usquequo, idem quod quatenus, vel quoad, biß so lange/ ut Varro l. 1. de R. R. c. 2 *Conjice in aquam, usquequo ad tertiam partem decoxeris.* ¶ 2. Et, *Usquequo*, interrogative, wie lange? Martial. l. 2. epigr. 64

Eia age, rumpe moras, quo te spectabimus usque.

¶ Abusque. Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 97 *Hæc illi est pugnata pugna abusque mane ad vesperum*, pro, a mane usque vesperum. Avienus Arateis Phæn. v. 169

Inde pruinoso si lumen abusque Dracone
In convexa feras.

Et Ammianus l. 19. c. 7 [Vales. 4. p. 212] *Abusque ferventi Æthiopiæ plaga paullatim proserpens pestilentia.*

¶ Inusque, pro *usque in.* Avienus in ora maritima v. 525

- - - tum jugum Celebandicum
Inusque salsam dorsa porrigit Thetin.

Ibidem v. 606 *- - - Fecyi jugum*

Radice fusa inusque Taurum pertinet.

Et v. 641 *- - tanto enim fastigio*

Inusque celsa nubium subducitur,
Meridianus Sol ut oppositus jugi
Conspicuus haud sit.

¶ Sunt & alia, quibuscum *Usque*, præsertim medio ævo, componebatur, ut, *Usque hodie*, apud Hieronymum de Scriptor. ecclesiast. in Malchione, & Pamphilo, & Eustathio: & *Usque nunc*, ibidem in Luciano. Sed hæc minus grata eruditis auribus sunt, veterum politiori sermoni unice adsuetis.

Usurpo, vide post *Utor.*

VT, conjunctio & adverbium, sed non cum ejusdem modi temporibus conjunctum: quæ diversitas ex præceptis Grammaticis petenda est studiosis, qui de ea annotata quædam legent in observationibus nostris. Conjunctionem enim hoc cum modo efferimus: *Ut vere dicam*, Cic. 7. in Verr. c. 69, die Warheit zu sagen. *Ut ita dicam*, Quintil. l. 8. c. 3, also zu reden. *Ut alia oblivíscar*, Cic. pro S. Rosc. c. 31. *Ut eam potissimum nominem*, Cic. 4. in Verr. c. 59. ¶ 2. Sed, *Ut abiit abs te, fit forte obviam mihi hic Phormio*, tempus significat, & idem est, quod postquam, wie ich von dir hinweg war/ ꝛc. Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 12. Et Cic. ad Att. l. 7. ep. 15 *Ut ab urbe discessi, nullum intermisi diem, quin aliquid ad te literarum darem.* In qua significatione meminetis efferri fere solere cum verbo Indicativo. Nepos Attico cap. 10 *Ut Antonius rediit in Italiam.* Et non ita multo post ibidem: *Quibus ex malis ut se emersit*, &c. Ter. Hecyr. a. 5. sc. 3. v. 4 *Ut quisque venerat, accedebam, Adolescens dic dum quæso*, id est, quamprimum quisque venerat, so bald einer kommen war. Cic. in Somn. Scip. c. 3 *Ego ut primum fletu represso loqui posse cœpi, quæso, inquam, pater*, &c. Virg. 6. Æn. v. 102 *Ut primum cessit furor*, id est, cum primum. ¶ 2. Quemadmodum autem veteres cum verbo jungere aliquando conjunctionem QVOD solebant, quæ elegantius abesse poterat, oratione in infinitivum mutatâ (de quo loquendi genere supra monuimus) ita & τῷ VT videntur usi, ac si VT pro QVOD positum esset. C. Nepos in Hannibale pr. *Si verum est, quod nemo dubitat, ut Populus Romanus omnes gentes virtute superavit, non est inficiandum, Hannibalem tanto præstitisse Imperatores cæteros prudentia, quanto Populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes.* Ad quem locum Lambin. *Mirum*, inquit, *loquendi genus! Cur non ita dixit potius?* Si verum est, quod nemo dubitat, P. Romanum omnes gentes virtute superasse. *Veruntamen nihil mutandum. Sic enim Veteres interdum loquebantur.* Hæc ille. Cæterum vellem exempla hujus generis attulisset. Mihi quidem nihil ejus hactenus observatum est. Et putavi, aliquando τὸ QVOD & τὸ VT in loco istoc transposita fortean esse, & ita legendum: *Si verum est, ut nemo dubitat, quod populus Romanus omnes gentes virtute superarit*, &c. Sed sicut aliquando *Quod* pro *Ut* invenitur positum (de quo supra); ita videri potest, VT pro QVOD poni nonnunquam fuisse solitum. ¶ 3. *Ut* & *Ita* cum Superlativo. Cic. de Or. l. 1. c. 26 *Ut enim quisque optime dicit, ita maxime dicendi facultatem & pericula extimescit.* ¶ 4. Terentius in Hecyra a. 3. sc. 3. v. 20 *Ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus*, nachdem oder wie die Sachen lauffen. Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 3. v. 11 *Ut voles esse me, ita ero*, hoc est, talis, qualem me voles, ero. Plautus Amphitr. Prologo v. 104

Jam ego vos novisse credo, ut sit pater meus,

Ihr wisset ja/ wie mein Vater ist/ id est, quibus assuetus moribus sit, qui mos ejus sit. Idem Pseudolo a. 4. sc. 4. princ.

Ne plora: nescis, ut res sit, Phœnicium.

id est, quemadmodum se res habeat. Ter. Heaut. a. 3. sc. 1. v. 27 *Non tu ei dixisti, ut essem?* Vid. Taubm. ad Plaut. p. 15. ¶ 5. Elegans quoque hujus particulæ usus in istis est: Ovid. l. 4. Metam. v. 473 *Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos.*

Idem lib. 11. v. 60

- - - patulos, ut erant, indurat hiatus.

Suetonius Nerone c. 48 *Circa quartum milliarium, ut erat nudo pede, atque tunicatus, penulam obsoleti coloris superinduit.* Plena autem formula est: *Ita, ut erat.* Idem Vitellio c. 8 *Subito a militibus e cubiculo raptus, ita ut erat in veste domestica, Imperator est consalutatus.* Vide supra in *Sic*, *Sicut erat.* ¶ 6. Ut si pro quasi ac si, tanquam si. Horat. l. 1. ep. 17. v. 3

Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus, ut si
Cæcus iter monstrare velit.

Corn. Nepos Dione c. 9 *Triremen in portu agitari jubet, ut si exercere remiges vellet.* Item in Datame c. 3 *Vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret.* Similiter & aliis pluribus locis locutus est. Omittitur autem in talibus ITA. Nam plena oratio est: ITA, VT SI. Ter. Eun. act. 1. sc. 2. v. 36

- - - cœpit studiose omnia
Docere, educere, ita, ut si filia esset.

Idem Comicus Andria act. 1. sc. 1. v. 121

Ita tum discedo ab illa, ut qui se filiam
Daturum neget.

Concise contra Tacitus de Germania cap. 10. principio: *Auspicia sortesque, ut qui maxime, observant.* Plena oratio esset: *Auspicia sortesque ita observant, ut illi, qui id quam maxime faciunt.* Plin. lib. 9. epist. 22 *Amat, ut qui maxime, dolet, ut qui impatientissime.* ¶ 7. Ut cum verbis *metuo* & *vereor.* Terent. in Andr. act. 5. sc. 4. v. 11 *Metuo, ut substet hospes*, id est, ne non substet. Ibidem a. 4. sc. 2. v. 22 *Dies mihi ut sit satis, vereor, ad agendum.* ¶ 8. Et ibidem rursus act. 1. sc. 1. v. 8 *Ego postquam te emi a parvulo, ut semper tibi apud me justa & clemens fuerit servitus, scis*, id est, quomodo, vel quàm, wie gar einen erträglichen Dienst du bey mir gehabt. Et in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 47 *Scis, quam intimum habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.* Et, *Ut apparet*, Cicer. pro Flacco c. 16, wie es scheinet. *Ut dicitur*, ibidem paullo post, wie man saget. *Ut ferunt*, Livius lib. 1. c. 37. *Ut fama est*, Idem lib. 31. c. 32. *Ut perhibent*, Virg. 8. Æn. v. 135. *Ut fit*, Cic. pro S. Rosc. cap. 32. *Ut est consuetudo*, pro Cæcin. cap. 8. Et Cæsar 3. Gall. cap. 8 *Horum auctoritate finitimi adducti (ut sunt Gallorum subita & repentina consilia) Trebiam retinent*, id est, sicut, wie denn. *Ut temporibus illis*, Cic. de clar. orat. cap. 7. *Ut in tali tempore*, Livius lib. 24. cap. 28, wie es zu solcher Zeit läufftig gewesen. *Non ut olim, sed ut nunc fit*, Cic. 9. fam. ep. 16. *Ut nunc est*, 3. ad Att. epist. 27, wie es ietzund zugehet.

Et libr. 2. fam. ep. 14 *Ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea*, als träffe es mich 'an. Ter. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 52 *Ut numerabatur forte argentum, intervenit*, &c. *Ut par est*, Marius Ciceroni l. 11. ep. 27. A

¶ Ut pro *cum*, als. Ovid. l. 11. Metam. v. 239

Illic te Peleus, ut somno vincta jacebas, Occupat.

¶ 9. Sed hic *Ut* idem est, quod *licet* aut *quamvis*, cum verbo conjunctivo. Cicero ad Brutum epist. 9 *Nos te tuumque exercitum exspectamus, sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore.* obschon/wann gleich. Ovid. l. 6. Metam. v. 195, loquitur Medea:

Major sum, quam cui possit fortuna nocere:
Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.

Juvenalis Satyr. 13. v. 100

Ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est.

¶ 10. Sed, *Ut te omnes Dii Deaeque* &c. *perdant*, id est, utinam: hic enim imprecandi est particula, Terentius Heaut. act. 4. sc. 6. v. 6. ¶ 11. Cicero ad Atticum libr. 15. epist. 1 *Est oratio scripta elegantissime sententiis, verbis, ut nihil possit ultra cogitari*, id est, usque adeo, ut &c. Et ad Quint. fratrem libr. 2. epist. 6 *Domus celebratur, ita ut cum maxime*, hoc est, ita ut si unquam alias, als iemahls. *Ut plurimum valere.* De Legibus libro 2. cap. 14 Idem: *In bello suscipiendo & deponendo jus ut plurimum valet, & fides*, gemeiniglich. ¶ 12. Et *ut ne*, pro *ne*, eleganter apud Terentium: ut, in Eun. act. 5. scen. 4. v. 20 *Ego te, si vivo*, &c. *ulciscar, ut ne impune in nos illuseris.* Et Hecyra act. 1. sc. 2. v. 30 *Nempe ea caussa, ut ne id fiat palam.* Cicer. Tironi 16. familiar. epist. 9 *Sed tamen ita velim, ut ne quid properes.* Perinde & Graeci ὡς μὴ dicunt. Non conjunguntur semper tamen particulae istae, sed disparantur aliquando, & interponitur aliquid, non sine elegantia. Plautus Persa act. 1. sc. 3. v. 30 B

Memini; ut murana & conger ne calefierent.

Et act. 2. scen. 4. v. 16 *Potin', ut molestus ne sies?* Cicero post reditum in Senatum cap. 5 *Ut lex Aelia & Fusia ne valerent.* Et libr. 13. ad famil. ep. 55 *Ut socrus adolescentis ne rea fiat.* *Ne ut*, pro *ne* dixit Tacitus: vide *Ne*. Similiter & *Quo ne*, pro *Ne*: vide *Quo*. ¶ 13 *Ut quid*, pro *Quare*, Graecismus est: quo Cicero usus libr. 7. ad Attic. epist. 7 *Depugna, inquis, potius, quam servias? Ut quid? Si victus eris, proscribare? si viceris, tamen servias?* Vide Daumium Notis ad Columbanum. ¶ 14. Sicuti autem *Ne* interrogationibus etiam inservit, & idem quod *An* significat; ita & *Ut* non raro ponitur. Horat. Epod. ult. v. 56

Inultus ut tu riseris Cotyttia Vulgata.

Plautus Trinummo act. 3. sc. 3. v. 21

Ut ego nunc adolescenti thesaurum indicem? C

Frequentius tamen per Pleonasmum τῷ *Ne* adjicitur quoque, ita, ut praecedat. Plautus Aulul. act. 4. scen. 7. v. 9 *Ego ne ut te adversum mentiar mater mea.* Et Pseudolo act. 1. sc. 5. v. 105 *Egone ut cavere nequeam, cui praedicitur.* Terentius Andria act. 1. scen. 5. v. 29 *Eine ego ut adverser?* Et locis aliis pluribus. Seneca Medea v. 893

Egone ut meorum liberûm & prolis meae
Fundam cruorem?

Possumus in talibus & ellipsin statuere. ¶ 15. Est & admirantis vel exclamantis particula, pro *Quam*. Horatius lib. 2. Sat. ult. v. 61

- - *Heu Fortuna, quis est crudelior in nos*
Te, Deus? ut semper gaudes illudere rebus Humanis!

Virg. ecloga 8 v. 41

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error?

VT VIDI, id est, *simul ac vidi:* VT PERII, id est, *quam perii, in quod periculum incidi*, &c. VT ME MALVS ABSTVLIT ERROR: *quam longe a recta ratione distraxit me error malus*, id est, amor infelix?

¶ *Utut*, geminatum pro, quocunque modo. Terentius in Adelphis act. 2. scen. 2. vers. 40 *Utut haec sint facta, potius quam lites sequar, meum mihi reddat*, es sey zugegangen/wie es wolle ꝛc. Idem in Phormione act. 3. sc. 1. v. [illegible] *Nam utut erant alia, illi certe, quae domi tuae est, consuleres.* D

¶ Utcunque, id est, quomodocunque, vel quoquomodo. Plautus in Amphitr. act. 1. scen. 1. v. 187 *Utcunque animo collibitum est meo*, wie es/darnach es gelüstet. Terent. in Andr. act. 4. scen. 3. v. 21 *Tu ut subservias orationi, utcunque opus sit verbis, vide.* Et Cicero 5. de finib. cap. 4 *Utcunque res postulat*, wie es die Noth erfordert. Idem in Off. lib. 1. cap. 38 *Utcunque aderunt res.* Item, *Utcunque ceciderit*, Livius lib. 2. cap. 12. Sed alii legunt *ut cuique*. Curtius libr. 7. cap. 4. num. 16 *utcunque cesserit.* Virgilius 6. Aeneid. v. 822 *Utcunque ferent ea facta minores.*

¶ *Ut quid* pro *Quare* frequenter apud Patres & recentioris Latinitatis auctores reperitur. Symmachus libr. 3. epist. 41 *Ut quid multa? Venient in manus tuas commenta Curiae nostrae*, &c. Tertullianus de Persecut. c. 11 *Ut quid ergo de homine Christum redimus*, &c. Laurentius Novariensis Homilia de Poenitentia: *Ut quid me corripis conscientia? ut quid me confundis & depravare contendis?* Saepius ita & vetus Bibliorum interpres.

¶ *Praeut*, particula comparandi. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 218 *Parum etiam praeut futurum est, praedicas.* Et Bacch. a. 4. sc. 9. v. 5 *Praeut ego herum expugnabo meum.* Terentius Eunucho a. 2. sc. 3. v. 8 *Praeut hujus rabies.*

¶ Prout, id est, secundum quod, velut. Horatius in Serm. l. 2. Sat. 6. v. 67 *Prout cuique libido est*, nachdem/wie ꝛc. Cicero ad Attic. libro 11, epist. 6 *Tuas literas, prout res postulat, expecto.* Et in 4. Verr. cap. 34 *Prout hominis facultates ferebant.* Quintilianus libr. 9. cap. 4 *Proinde asperiores erunt, prout oris hiatu simili aut diverso pronunciabantur.* Plin. l. 28. c. 2 *Prout quaeque accepta sunt, ita valent.*

¶ Uti, idem, quod Ut. Terentius in Phorm. act. 4. scen. 1. v. 20 *Quod si fit, uti me excutiam atque egrediar domo, id restat.* Cicero pro domo sua cap. 21 *Nihil aliud, nisi uti ne quid per vim agi posset.* Pro Rosc. Am. c. 2 *Neque uti satis firmo praesidio defensus Roscius, verum uti ne omnino desertus esset.* Et Philipp. 9. extr. *Quod sepulcrum ipsius, liberorum, posterorumque ejus sit, uti quod optimo jure sepulcrum publice datum sit*, id est, tanquam, aut nempe quod. Inde *Utique* est, de quo infra suo loco.

¶ Utinam, Utique, Utputa, Utpote, vide suis locis.

VTER, utrius, ab πότερος, nomen est interrogativum de duobus tantum; ut, *Uter utri insidias fecerit*, welcher unter den beyden. Cicero pro Milone cap. 9. *Utra lex jubeat, utra permittat*, de Inventione l. 2. c. 49.

¶ Utercunque, pro utervis, seu uterlibet. Cicero 6. famil. epist. 4 *Utercunque vicerit, non sit mirum futurum*, es habe unter den beyden gewonnen/wer da wolle/ꝛc. Quintilianus procem. l. 5 *Utrumcunque est, hic liber erit maxime necessarius*, id est, utrum tandem horum sit. Et Gellius l. 5. c. 10. extr. *Utramcunque in partem dicta esset sententia.*

¶ Uterlibet. Cicer. pro Quint. c. 26 *Utrumlibet elige, alterum incredibile est, alterum nefarium*, erwehle unter beyden/welches du wilt.

¶ Utervis, avis, umvis. Cicero pro Rosc. Amer. cap. 1 *Utrumvis salvo officio sic facere arbitrarentur.* Et de Senectute cap. 10 *Minus habeo virium, quam vestrûm utervis.* Terentius Prol. Andriae v. 9

Menander fecit Andriam & Perinthiam,
Qui utramvis recte norit, ambas noverit.

¶ Uternam. Horat. l. [illegible] Sat. 2. v. 107 - - *uternam*
Ad casus dubios fidei sibi certius?

¶ Uterque, alle beyde. Terentius in Eunuch. act. 5. scen. 2. v. 1 *Apud Antiphonem uterque, mater & pater, quasi dedita opera, domi erant.* Et in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 16 *Quam uterque est similis sui?* thun alle beyde/wie ihre Art ist? In Amphitruonis Plautini argumento v. 7 *Uterque deluduntur dolis mirum in modum.* Sic, *In utramque partem*, Cicero lib. 2. Offic. c. 6. *In utraque parte multa dicuntur*, Idem 4. Acad. c. 39. fin. beyderseits/zu beyden Theilen. Virgil. l. 6. Aen. v. 685

- - - - *Palmas utrasque tetendit.*

Et, *Uterque utrique est cordi*, Terentius in Phorm. act. 5. scen. 3. v. 17. Cicero ad Quint. fratr. l. 2. ep. 4 *Domus utriusque nostrûm aedificatur strenue.*

¶ Utrinque, adv. auff beyden Seiten. *Magnae utrinque copiae sunt*, Cic. 6. fam. ep. 4. Horat. 1. ep. 18. v. 9

Virtus est medium vitiorum, utrinque reductum.

Vide *Red* ꝛc.

¶ Utrinquesecus, zu beyden Seiten. Lucretius l. 4. v. 937 *Utrinquesecus corpus vapulat.* Solinus c. 65 [Salm. 52.] de Indiae crystallis: *Utrinquesecus leniter turbinatus.*

¶ Utrobique, idem quod utrinque. Livius lib. 27. cap. 40 *Ut eodem tempore utrobique Respublica prospere gereretur*, zu beyden Theilen glücklich geführet werde. Asinius ad Ciceronem l. 10. famil. epist. 31 *Dum non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam.*

¶ Utrò, adverbium, id est, versus quam partem. Plin. l. 18. c. 19 *Non intelligitur, utro vomer ierit*, nach welcher Seiten.

¶ Utroque, ad utrumque locum, auff beyde Oerter. *Utroque versum*, apud Gell. lib. 5. cap. 12, *Ambigua sunt, & utroque versum dicuntur.*

¶ Utrum, interrogandi & dubitandi adverbium, cui plerumque *An* subjicitur. Cicero in Acad. l. 4. c. 29 *Utrum ea vestra, an nostra culpa est?* ist es euer oder unser Schuld? Idem pro Rosc. Comoed. c. 11 *Utrum dimidia parte, an pro tota societate?* Idem l. 1. fam. ep. 7 *Multum interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur*, ob/oder ꝛc. Ter. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 54 *Utrum stultitia facere ego hunc, an malitia dicam?*

¶ Utrumnam, idem. Liv. l. 37 c. 17 extr. *Rhodios cum percunctatus esset, utrumnam Pataris universa classis in portu stare possit.*

¶ Alteruter, vide *Alter*.

¶ Neuter, ex *ne* & *uter*, vide suo loco in N.

VTER, vel ŭterus, sacrosanctum illud membrum foeminei corporis, quo foetus continetur, der Leib/die Beermutter. Unde pro foetu, continens pro contento, ponitur. Ita enim *uterum ferre* pro praegnantem esse dicimus. Plinius lib. 8. epist. 11 *Inde abortus & ignorati uteri triste experimentum. Ignorare uterum,*

uterum, est, ignorare se concepisse, sive prægnantem esse. Tacitus 15. Annal. cap. 23 *Jam Senatus uterum Poppææ commendaverat diis, votaque publice susceperat.* ¶ 2. Virgil. pro ventre posuit 2. Æn. v. 20 A

- - - Uterumque armato milite complent.

¶ Uterculus, & Utriculus, diminutiva, ut, *Cæli sudor e fronde ac pabulis potus, & in uterculos congestus apum*, Plin. lib. 11. c. 12. Et, *Utriculus porcelli*, Apicius libr. 8. cap. 7. ¶ 2. Sed *utriculi* in frugibus etiam seminum sunt involucra & operimenta, quæ *siliquæ* aliàs vocantur, die Schoten oder Hülsen / darinnen die Früchte und Samen stecken. ¶ 3. Item *calyces* vel *folliculi*, ex quibus flos erumpit, die Blüt-Knospen/ die Blüt-Bälge. Plinius de arboribus l. 16. c. 26 *Pariunt, dum florent, flosque ille ruptis constat utriculis.*

¶ Uterinus. Uterini, ex eadem nati matre: ut, *Fratres uterini*, Brüder von einer Mutter. Justinian. Institut. l. 3. de Bonor. possess. §2.

VTER, utris, ἀσκὸς, pellis, qua vinum, aut aliud liquidum deferri solet, ein Schlauch/ Wein-Schlauch. Plin. 12. c. 7 de Lycio, liquido & odorato medicamento: *Indi in utribus camelorum id mittunt.* Curtius l. 4. c. 7. n. 12 *Aquam utribus cameli devexerant.* ¶ 2. Item quicquid inflari solet. *Super utres nare*, B Curtius l. 7. c. 8. n. 6. Hinc, *Utrem mergere vento plenum*, frustra aliquid conari significat. Vide Chiliadas. Horatius metaphorice dixit l. 2. Satyr. 5. v. 98

Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.

Pro avido laudis & adulationis.

¶ Uterculus, diminutiv. Apul. l. 1. Miles. *Sanguinis eruptionem uterculo admoto excipit diligenter, ut nulla stilla compareret usquam*, fänget das Blut in einen Schlauch.

¶ Utrarius, qui fert aquam utribus, ein Wasserführer/Schlauchträger. Livius libr. 4. cap. 23 *Sequi se utrarios ad mare jussit.*

¶ Utricularius, ἀσκαύλης, (quo Latine Martialis extulit) qui inflat ex utre fistulam, ein Sackpfeiffer. Sueton. in Nerone c. 54 *Voverat se proditurum hydraulam, & choraulam, & utricularium.* Utricularis tibia, eine Sack-Pfeiffe.

VTĬCA, æ, med. corrept. Africæ minoris in littore Carthaginiensi civitas, & magnitudine, & auctoritate secunda post Carthaginem, quæ, illa excisa, pro metropoli erat & receptaculo Romanorum ad res in Lybia gerendas. Strabo lib. ult. Hæc illa Utica est, ubi se interfecit Cato, ne in potestatem Cæsaris veniret, ex quo & *Uticensis* appellatus est.

VTINAM, adverbium optandi. Cic. 3. ad Att. ep. 15 *Utinam ipse Varro incumbat in caussam.* C Idem 14. fam. ep. 4 *Utinam minus vitæ cupidus fuissem, certe nihil, aut non multum in vita mali vidissemus.* Ovid. epist. 1. Penelopæ v. 5

O utinam tum, cum Lacedæmona classe petebat,
Obrutus insanis esset adulter aquis!

Sermo de Paride est, qui Lacedæmona navigavit capiendæ Helenæ caussa.

VTĬQVE, media correpta, adverbium interdum affirmandi, pro *certe*, seu *quidem* potius, aut *equidem*, sed non in respondendo ad interrogationem, pro *ita*. Cicero ad Attic. libr. 5. epist. 9 *Id unus literis, quæ ad me utique perferantur, consequerer.* Et ad eundem lib. 13. ep. 13 *Illud vero utique scire cupio*, h. e. Quæ quidem ad me perferantur: Illud equidem scire cupio, das möchte ich wol wissen. Et ibidem rursus: *Quid censeas mihi faciendum, utique scribito*, id est, scribito equidem. Et rursus lib. 13. epist. 22 *Ego, ut constitui, adero, atque utinam tu eâdem die, sin, (quid enim multa?) utique postridie*, id est, attamen vel certe postridie. ¶ 2. Sed, *Quod non est arbor, utique platanus non est. Nec quod non est virtus, utique potest esse justitia*, hoc est, certe platanus non est, &c. Quintil. l. 5. c. 10.

VTOPIA, vox, quam contra Græcæ compositionis leges finxit Thomas Morus, alludens ad Homericum οὔτιπος, Lat. *Non-locus*, sive potius *Ne-locus*, aut terminatione etiam mutata *Ne-locia*. Ita ficto nomine regionem vocat, quæ foret *nusquam*. Unde, qui volet, æque ridicule *Nusquamiam* appellet, vel *Nusquamam* cum Erasmo epist. ad Morum. D Voss. Partit. Orator. l. 4. c. 1. n. 49. p. 297.

VTOR, ūti, ab ἔχω, cognatæ significationis cum verbo *fruor*, hoc tamen majus est: vide *Fruor*. brauchen/ haben. De omnibus rebus dicitur: ut, *Uti domo, consuetudine, re aliqua, cibo, potu, medicamentis, studio*, &c. *Similiter uti Deorum muneribus*, Horat. libr. 4. od. 9. Sic, *Bene uti re aliqua. Male uti bonis eloquentiæ*, Quintil. procemio libri 1. *Uti familiariter alicujus amicitia*, Idem lib. 5. cap. 9. Cicero pro Cluent. cap. 16 *Fabriciis semper usus est familiarissime*, hoc est, versatus cum Fabriciis est, vel consuetudinem habuit. Horatius libr. 1. epist. 17. princ.

Quamvis, Scæva, satis per te tibi consulis, & scis,
Quo tandem pacto deceat majoribus uti,

id est, vivere cum illis, qui majores nobis sunt. Et paucis versibus post:

Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus, si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat.

Ubi *regibus uti* est commode cum iis & ita vivere, ut eos adjungas tibi, amicosque ac benevolos habeas. Nepos Attico princ. *Patre usus est diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti*, id est, habuit patrem diligentem &c. *Trebatio multos annos utor valde familiariter*, Cicer. famil. lib. 1. epist. 3. Et Terentius in Heaut. act. 1. scen. 2. v. 42 *Mihi si unquam erit filius, næ facili ille me utetur patre.* Et, *Uti alicujus operâ ad rem aliquam*, Cic. 4. Acad. c. 38. Horat. 1. epist. 10. v. 41

Serviet æternùm, qui parvo nesciet uti.

Vide *Parvus*. *Uti beneficio civitatis*, Nepos Attico cap. 3, das Bürger-Recht annehmen. *Uti solatio*, Brutus Ciceroni lib. 11. epist. 26. *Uti ventis adversis*, Cicer. 14. famil. epist. 5. den Wind entgegen haben. *Usitatis tutiùs utimur*, Quintil. libr. 1. cap. 5. *Valetudine uti minùs commodâ*, franck / schwach seyn / Cæsar 3. Civ. cap. 49. ¶ Cum accusativo conjunxit Cato apud Gellium libr. 13. cap. 22. *Si quid est, quod utar, utor.* ¶ *Ingenio alicujus uti*, Trebell. Pollio in Trig. Tyrannis cap. 16 dixit, pro *ingenio obsequi & morem gerere*. Sic apud Comicum *Uti sese* aliquis dicitur, qui ingenio suo indulget, animoque obsequitur. Milite Glor. act. 3. sc. 1. v. 83 *Es, bibe, animo obsequere mecum, atque onera te hilaritudine. Liberæ sunt ædes, liber sum, ego me uti volo libere.* Et in Captivis act. 4. sc. 4. v. 12 *Dicam, ut penum sibi aliud ornet, siquidem sese uti volet*, hoc est, si volet genio suo indulgere. Vide Salmas. ad Pollionem p. 311.

¶ Utens, utentior, nomen ex participio. Cicer. 2. Off. cap. 20 *Fac magnitudinem divitiarum juvare. Utentior sane sit: honestior autem quomodo?* Quam lectionem Turnebus & Grævius e MSS. tuentur.

¶ Utendus, ut, *Ætas ad hæc utenda magis idonea*, Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 81. *Utenda & possidenda tradere alicui bona*, Cic. in Verr. 4. c. 18. *Quod utendum acceperis, reddere*, Id. in Tusc. 3. cap. 19. *Utendum dare*, est, usum alicujus rei, non possessionem concedere, & opponitur τῷ *Donare* apud Plaut. Menæch. act. 2. sc. 2. v. 94.

¶ Usus, ipsa ratio utendi, & jus, & copia, der Brauch / die Nutzung. Virg. 2. Æn. v. 453 - - *& pervius usus Tectorum inter se Priami.* Ubi Servius VSVS *verbum juris*. VIA, ACTVS, VSVS. ¶ 2. Item Exercitatio, experientia, die Ubung/ Erfahrung. *Usus sermonis*, Plin. l. 10. c. 96. *Virtutis*, Cic. 1. Acad. c. 6. *Usus dicendi*, Quintil. l. 3. c. ult. *Usu bellorum exercitus aliquis*, wol versucht/ Cic. pro Font. c. 14. *Res apta ad aliquem usum*, Ovid. 3. de arte am. v. 529. Et, *Usu confirmari*, Quintil. l. 3. c. 2. *Assiduus usus uni rei deditus & ingenium, & artem sæpe vicit*, Cic. pro Balbo c. 20, stete Ubung. Et lib. 1. de Orat. cap. 4 *Usus frequens omnium magistrorum præcepta superat.* Et in off. l. 1. c. 18 *Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quamvis artis præcepta perceperunt, quicquam laude dignum sine usu & exercitatione consequi possunt.* Sic, *Usus magister est optimus*, Cic. pro Rab. c. 4. Et Plin. l. 1. ep. 20 *Usus magister egregius.* Et Ovid. 6. Metam. v. 29 *Seris venit usus ab annis*, id est, experientia, das Alter hat Erfahrung. Cæsar 2. de B.C. c. 34 *Quem* (Rebilum) *Curio secum ex Sicilia duxerat, quod magnum habere usum in re militari sciebat.* Idem l. 3. de B. C. c. 45 *Pompejus dixit, non recusare se, quin nullius usus Imperator existimaretur, si sine maximo detrimento legiones Cæsaris sese recepissent inde, quo temere essent progressæ*, id est, nullius experientiæ. *Usus*, vel *usu venit*, id est, accidit, es trägt sich zu. Terent. in Phorm. a. 3. sc. 2. v. 20 *Nec cum hujusmodi unquam usus venit, ut conflictaret malo.* Idem. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 42 *Non usus veniet, spero*, es wird hoffentlich nicht geschehen. Et v. 45

Et næ ego te, si usus veniat magnifice, Chreme,
Tractare possim.

Cic. ad Att. l. 7. ep. 26 *Non venit idem usu mihi, quod tu scribis.* Idem pro Quint. c. 15 *Quid homini potest turpius, quid vero miserius aut acerbius usu venire? quod tantum evenire dedecus?* Cæs. 3. de B. C. c. 84 *His erat rebus effectum, ut equites apertioribus etiam locis VII millium Pompejanorum impetum, cum adesset usus, sustinere auderent*, id est, cum veniret usus, sive cum eo res adducta esset. Vel, *si usus*, vel *opus esset*. Nam & ita loquebantur. Plautus certe ita sæpissime loquitur, ut Asinar. act. 2. sc. 2. v. 45 *Libane, nunc audacia usus est nobis inventa [illegible].* Et v. 46 *Hem ista virtus est, quando usus est, qui malum fert fortiter.* Lucret. lib. 5. v. 842

Nec vitare malum, nec sumere, quod foret usus.

Virgil. 8. Æn. v. 441

Arma acri faciunda viro, nunc viribus usus,
Nunc manibus rapidis.

Gell. lib. 1. cap. 14 *Pecuniam, qua nihil sibi sit usus*, id est, opus. Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 76 *Viginti jam usus est filio argenti minis.* Ter. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 47 *Non usus facto est mihi*, das ist mir nicht nöthig zu thun. Et Heaut. act. 1. scen. 1. v. 28 *Mihi sic est usus, tibi opus est facto, face.* Cic. 4. Tusc. c. 2 *De ceteris studiis alio loco dicemus, si usus fuerit.* ¶ 2. *Usui esse*, pro utilitati esse. Id. ad Att. l. 7. ep. 26 *Fuit & mihi, & fratri magno usui in nostris petitionibus.* C. Nepos Conone c. 2 *Conon nihil*

secius apud præfectos regios versabatur, iisque omnibus magno erat usui. Pro *usui esse* dicimus & *in usu esse.* Tacit. 2. Hist. c. 86 *A quo neglectus in nullo Othoniani belli usu fuit.* ¶ 3. *Ex usu esse* idem etiam est, quod conducere seu utile esse. Ter. in Heaut. act. 1. scen. 2. v. 36 *Periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu siet,* was dir zuträglich sey. Idem in Hecyr. act. 4. sc. 1. v. 33 *Si ex usu esset nostro hoc matrimonium.* ¶ 4. *Usus* pro consuetudine seu conversatione. Cic. ad Varr. lib. 9. ep. 1 *Librorum usum non idcirco dimiseram, quod iis succenserem.* nicht mehr brauchen. *Usus domesticus & consuetudo,* pro Rosc. Am. cap. 6. *Usus mihi magnus est cum eo,* Idem 7. fam. ep. 33. Et ad Sulpicium lib. 13. fam. epist. 23 *Usus vetus inter eos intercedit,* alte Freundschafft. C. Nepos in Att. c. 28 *Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit sapientiæ, eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum simulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat.* Ovid. 3. Trist. eleg. 6. v. 19

- - - - *longo nobis junctissimus usu.*

¶ Usuale, quod usui nostro servit, apud JCtos legitur. *Usualem sermonem* pro inculto, & qualis in usu quotidiano est, dixit Sidonius l. 4. ep. 9. Ubi vide Savaronem.

¶ Usuarium, idem. Gell. l. 4. c. 1. extr. *Ex his, quæ promercalia & usuaria in locis isdem essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint usui annuo.*

¶ Usio, onis, idem quod *usus.* Scævola apud Gell. lib. 4. cap. 1 *longæ usionis gratiâ.* Et Varro ap. Non. *Usioni quod satis esset.* Ulp. Lege 27. Dig. de auro, arg. & mund. § 4 *alterius usionis caussa paratum.* Et Alfenus Lege 60. Dig. § 2 de legat. III, *usioni habere.* Arnob. l. 7. p. 238 *in suas usiones vinum exprimere,* zu seinem Gebrauch / zum Tisch-Trunck.

¶ Usura, æ, idem quod usus, ut, *Usura gaudii,* Cicero 6. fam. epist. 13. *Usura lucis,* ut, *Dare alicui diuturnam usuram lucis,* 7. Verr. cap. 29. *Dare usuram unius horæ ad vivendum,* Idem 1. Catilin. cap. 12. Item, *Parvam exigui temporis usuram tuæ de me opinionis postulo,* lib. 3. de Legib. cap. 1. *Lucis usuram eripere,* pro Syll. c. 32, tödten. ¶ 2. *Usura* in altera significatione, nimirum pro pecunia, quæ in fœnore sorte accedit, hoc est, quæ pro usu vel usura pecuniæ mutuo datur, solvitur, Wucher auf Geld / Cicero. *Usurâ aliquem juvare,* Cicer. 5. in Verr. c. 72. *Usuram accipere,* Quintil. libr. 5. c. 10. *Usuram pendere,* Cicero ad Att. lib. 12. epist. 21. Zinß geben. *Reddere sine usura,* Idem de Senect. cap. 15. *Multiplicare usuram,* Plin. lib. 14 cap. 4. *Mutuare pecunias levioribus usuris,* Sueton. Augusto cap. 39. *Perscribere usuram,* Zinß verschreiben / apud Ciceronem 9. ad Attic. epist. 13, & Suetonium Cæsare cap. 42. De generibus usurarum lege Salmasium de usuris & modo usurarum: item Casaubonum in Suetonium.

¶ Usurarius, um, ex quo usura capitur. Vulgo etiam fœneratores *usurarios* appellant, die Wucherer / de quibus vide, quæ habet Phil. Caroli not. ad Trigam Solœcismorum pag. 31 seqq. *Clericos usurarios* non ordinandos aliorum auctoritate probat Elmenhorstius ad Gennadium p. 166. Sed, *Uxor usuraria,* Plaut. argum. Amphitr. eine Concubin. Nam, *uti aliqua,* apud eundem in obscenis est. Vid. Turneb. 53. Advers. c. 12.

¶ Interusurium, commodum vel usura medii temporis, der halbe Genieß oder Wucher / apud Ulpianum Lege 9. Dig. de peculio § ult. *Ut medii temporis interusurium creditor consequatur.*

¶ Utensilis, e, quod usui quotidiano servit, das man täglich braucht. Varro l. 1. de R. R. c. 2 *Quid in Italia utensile non nascitur?*

¶ Utensilia, allerley Hausgeräth. *Exutus omnibus utensilibus miles,* Livius l. 3. c. 42. Idem l. 26. c. 33 extr. *dediderunt divina, humana, utensiliaque* &c. Tacitus quoque l. 1. annal. c. 70 *pernoctavere sine utensilibus.*

¶ Utensilitas. Tertullianus l. 1. de Cultu fœm. cap. 5 *ferri & æris utensilitas.*

¶ Usitor, usitari, obsoletum est frequentativum. Gell. l. 17. c. 1 *Tametsi verbo ipso alio quoque modo usitati sunt.* Hinc

¶ Usitatus, um, quod in usu est, üblich / gebräuchlich / gewöhnlich / ut, *Usitata consuetudo,* Cicer. pro Quint. cap. 21. *Usitatus mos,* Idem Verr. c. 3. *Usitatum genus literarum,* lib. 4. fam. epist. 13. *Usitatus & pervulgatus honos,* Idem 14. Phil. c. 4. Et Brutus Ciceroni ep. 16 lib. ad Brutum: *Non solum usitatum, sed & quotidianum est.* Quintil. lib. 1. cap. 7 *Usitatissimi moris est.* Et Cicer. in Oratore cap. 25 *Usitatissima verba.* Et Gell. l. 15. c. 13 *pars usitatior.*

¶ Usitate, adv. Cic. de Finib. 4. c. 26 *Cur non malumus usitate loqui?* Et Augustinus lib. 15 de Trinit. cap. 9 *Schemata usitatius dicimus quam Figuras.*

¶ Inusitatus, a, um, quod præter consuetudinem est novum, ungewöhnlich / ungebräuchlich. *Inusitatas vias indagare, tutas relinquere,* Cic. in Oratore c. 3. *Uti verbis inusitatis,* Idem de finib. l. 3. c. 1. Comp. *Species navium inusitatior,* apud Cæsarem l. 4. de Bell. Gall. c. 25.

¶ Inusitate, adverbium, ut, *Loqui inusitate,* Cic. de clar. orat. cap. 75. *Absurde & inusitate scripta epistola,* Idem ad Qu. fratr. l. 1. epist. 2. Et comparativo *Inusitatius* Cicero usus est in Oratore cap. 46, *Idem,* inquit, *poëta inusitatiùs contraxerat meûm factûm, pro meorum factorum.* Et Gellius l. 11. c. 15 *Laberius, verbo inusitatiùs facto, dixit* &c.

¶ Ususfructus, jus est alienis rebus utendi, fruendi, salvâ earum substantia; sic enim definitur ab Ulpiano, die Nutzung von fremden Gütern. Cicero pro Cæcina c. 4 *Usumfructum omnium bonorum suorum Cesenniæ legat, ut frueretur una cum filio.* Item de Topic. c. 3 *Amittere usumfructum.* ¶ 2. Idem & separatim extulit hoc modo: *Usus & fructus fundi testamento viri fuerat Cesenniæ,* pro Cæcina c. 7.

¶ Usufructuarius, qui usumfructum ex aliqua re capit, der die Nutzung hat / apud Pomponium.

¶ Usucapere, & separatim & *usu capere,* & *capere usu,* est fundum seu rem aliquam post diuturnam ususfructûs perceptionem, propriam tandem acquirere, endlich an sich bringen. Cic. ad Attic. l. 1. epist. 5 *De re illa nihil esse jam, quod laboraretur, quoniam hæreditas usucapi posset.* Idem de Arusp. c. 14 *Nihil mortales a Diis immortalibus usucapere possunt.*

¶ Usucapio, onis, nomen. Cic. pro Cæcin. c. 26 *Fundus a patre relinqui potest, ac usucapio fundi.*

¶ Usufacere & usuperdere, Plautina sunt, illud Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 219; hoc ibidem act. 2. sc. 2. v. 215.

¶ Usuvenire, vide supra *Usus.*

¶ Usurpare, est crebro uti aliqua re, vel uti saltem. Cicero 7. ad Attic. epist. 2 *Itaque usurpavit vetus illud Bruti.* Idem ad Brut. epist. 15 *Atque ut Solonis dictum usurpem.* Idem de Amicit. c. 2 *Nec enim ab isto officio, quod semper usurparam.* Sic, *Usurpare aliquid oculis,* vel *sensu,* est videre, sentire. Lucret. l. 1. v. 299

- . - *nec frigora quimus*
Usurpare oculis: nec voces cernere suemus.

Idem lib. 4. v. 974

Et quicunque dies multos ex ordine ludis
Assiduas dederunt operas, plerumque videmus;
Cum jam destiterunt, ea sensibus usurpare.

Festive Plautus Trinummo act. 4. sc. 2

Advenio ex Seleucia, Macedonia, Asia atque Arabia,
Quas ego neque oculis, neque pedibus unquam usurpavi meis.

weder gesehen noch betreten habe. Idem Casin. act. 3. sc. 5. v. 9 *Unde meæ usurpant aures sonitum?* Rutilius Lupus libr. 1. de figuris sentent. *Simul & oculis, & auribus scelus illius usurparent.* Suetonius Claudio cap. 24 *Gabinio secundo Chaucis, gente Germanica superatis, Chaucius cognomen usurpare concessit.* ¶ 2. Nonnunquam & invadere, occupare, usum alicujus rei non jure, sed suo ausu vindicare significat, vel improbe uti. Glossarium Vetus: *Usurpat,* παρασπᾶται, ἰδιοποιεῖται, χρῆται, σφετερίζεται, ἀποχρῆται, ὅ ἐστι ἐσχηματισμένη κλοπή. Cum παρασπᾶται interpretatur, respicit eruditissimus auctor ad ritum veterem, quo surculus defringi solebat, si quis recuperare sibi & vindicare alicujus rei possessionem insisteret, cujus Cicero meminit libro 3 de Oratore c. 28. Suetonius Claudio c. 25 *Peregrinæ conditionis homines vetuit usurpare Romana nomina.* Et mox: *Civitatem Romanam usurpantes securi percussit.* *Usurpantes,* id est, utendo invadentes Romanorum civium nomen, qui non erant. Minucius Felix, elegantissimus auctor, Octavio extremo: *Vicimus, & ut improbus usurpo victoriam.* B. Ambrosius libr. 1. de officiis cap. 21 *Hæc Oratores seculi* (profani sive gentiles) *de nostris* (Christianorum) *usurpata* (præcepta & occupata) *in suis posuêre libris.* Idem *sedulos,* (qui sine dolo ac fraude agunt) *& usurpatores* (qui retinent aliquid contra jus) opponit lib. 1 cap. 1. *Et nos ergo,* inquit, *ad imitandam verecundiam seduli, ad conferendam gratiam non usurpatores, quæ illi spiritus infudit sapientiæ, vobis quasi liberis tradimus.* ¶ 3. Et quoniam tales sibi ipsi sumunt jus, priusquam acceperint; idcirco *usurpare* etiam pro præsumere, seu attentare contra jus, &, ut vulgo solemus loqui, de facto, ponitur. Salvianus libr. 1. de Gubernatione Dei: *Erga quasdam personas ac familias, ut legimus, censura Dei inexorabilis est: sicut illud, ubi otiante sabbatis populo is, qui colligere ligna usurparat, occidi jubetur.* Sic ibidem libr. 4. pag. 133 *Usurpatrix innocentiæ arrogantia* dicitur, quod invadat ac præsumat innocentiæ nomen, quod mereri tuerique nequit. ¶ 4. Veteres *usurpare* & pro crebro dicere & appellare posuerunt. Cicero de Univers. cap. 11 *Jupiter, Juno, & reliqui, quos fratres inter se agnatosque usurpare atque appellare solemus.* Idem de Officiis libr. 2. cap. 11 *C. Cælius is, qui sapiens usurpatur.* Idem pro Milone cap. 7 *Appia, quæ antea silebatur, nunc sæpe usurpatur.* Hinc alibi *mentionem & usurpationem* conjunxit.

¶ Usurpator, qui utitur aliqua re: item, qui malo jure utitur. Gloss. *Usurpator,* σφετεριστής. Ambrosius epist. 27 ad Valentinianum 2 de legatione sua ad Maximum: *Nisi fallor, usurpator bellum infert: imperator jus suum tuetur.*

¶ Usurpatrix. Salvianus l. 4. de Gubern. Dei p. 133 *Usurpatrix innocentiæ arrogantia.* Vide supra in *Usurpo,* signif. 3

¶ Usur-

¶ Usurpatio, ipse rei usus: ut, *Consolari se usurpatione doctrinæ*, Cic. de clar. Orat. cap. 71; item mentio (de quo supra) usus rei reprobus & contra jus. Cyprianus Tractatu 2 de habitu Virgin. *Nec illa prætereo, quæ, dum negligentia in usum veniunt, contra pudicos & sobrios mores licentiam sibi de usurpatione fecerunt.*

A

¶ *Usurpatum est*, de consuetudine dicitur, es ist gebräuchlich. Ulpianus lib. 1. §. 6. ff. de extr. cognit. *Usurpatum est, ut his quoque jus dicatur.*

¶ Utilis, utile, quo utimur, quod commodo est seu confert, Nützlich/dienlich. Plaut. in Epid. act. 2. sc. 2. v. 206 *Quem hominem invenimus ad tam rem utilem?* Terent. in Andr. act. 5. scen. 1. v. 16 *Quibus id maxime utile est, illum esse quam deterrimum*, sonderlich zuträglich. Cic. offic. lib. 3. cap. 6 *Homo ad nullam rem utilis.* Et ibidem, lib. scilicet 3. offic. cap. 15 *Nunquam est utile peccare, quia semper est turpe.* Et, *Res utilis & salutaris*, Idem lib. 1 de Legib. c. 15. Utilia miscere honestis licitum aliquando esse in Republica, Virdungus ad Tacit. Agric. p. 41, & Bernegg. ad Sueton. Cæs. cap. 19 ostendunt.

¶ Pro *utilis* Plaut. frequenter dixit *utibilis*, ut, *Servi heris utibiles*, in Mostell. 4. sc. 1. v. 2. Et Ter. in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 9 *Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere?*

B

¶ Utilitas, Nutz/ Dienst. Terent. in Eun. act. 2. sc. 3. v. 17 *In ea re utilitatem ego faciam, ut cognoscas meam.* Et, *Non mediocris utilitas*, Quintil. lib. 3. cap. 8. *publica utilitas*, Tacit. 14. cap. 44. extr. *Afferre utilitatem*, Cicer. 1. Off. c. 23. *Capere utilitatem*, de Amicit. cap. 9. Ac idem: *Etiamsi nulla sit ex amicitia utilitas*, lib. 1. de Fin. cap. 20. Et, *Utilitate duci*, Quintil. lib. 3. cap. 8, den Nutz ansehen. *Omnes artes utilitatem debent habere*, Cic. pro Mur. cap. 10. *Servire alicujus utilitati*, Idem ad Quint. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 8. Et lib. 3. off. c. 10 *Suæ cuique utilitati, quod sine alterius injuria fiat, serviendum est.* Et ibidem, *Utilitates suas omittere*, fahren lassen. *Quærere utilitatem in re aliqua*, Idem de orat. lib. 3. cap. 2. *Utilitatis fructum præbere*, Idem ad Attic. lib. 7. epist. 6.

¶ Utiliter, adverbium. Ovid. lib. 1. de arte am. v. 391

Non avis utiliter viscatis effugit alis.

Idem in epistola Penelopes v. 67

Utilius starent etiam nunc mœnia Phœbi.

¶ Inutilis, e, minus utile. unnütz. Cicer. de Invent. lib. 1. cap. 1 *Is inutilis sibi, perniciosus patriæ civis alitur.* Idem de Finib. lib. 1. cap. 4 *Inutile ad usus civium.* Et, *Nomen inutile*, Horatius lib. 1. ode 14. *Sibi inutilior*, Ovid. 13. Metam. v. 38. *Stomacho inutilissimum*, Plin. lib. 22. cap. 24.

¶ Inutilitas. Cicero de Invent. lib. 2. cap. 52 *Appetendarum rerum partes sunt, honestas & utilitas: vitandarum, turpitudo & inutilitas*, Schande und Schade.

C

¶ Inutiliter, ut, *Multa Romæ male & inutiliter administrantur*, Hirtius de Bell. Alexandr. cap. 65. *Non inutiliter*, Livius lib. 3. cap. 51.

¶ Perutilis, valde utilis. Cicero ad Atticum lib. 9. epist. 17 *Perutilis fortuna.*

Composita ab *Utor*:

¶ Abuti, male uti, cum licentia uti, mißbrauchen. *Abuti patientiâ alicujus*, Cic. 1. Catil. ineunte. *Abuti immoderate facilitate alicujus*, Idem 12. fam. ep. 1. *Abuti otio & literis*, Idem 1. Tusc. cap. 3. *Abuti dominatione*, Sueton. Cæsare cap. 26. *Abuti regno & licentiâ ad omnia*, Cicer. 1. de Nat. Deor. cap. 23. ¶ 2. Juret. 3. Miscell. ad epist. 46 Symmachi notat, id verbi in bonam partem aliquando sumsisse veteres, ut Terent. in Prolog. Andr. *Prologis scribendis operam abutitur.* Ubi in laude positum, & valet, impendit largiter, contra opinionem vulgarium interpretum, qui abuti eo loco accipiunt pro deperdere. Nazar. in panegyr. Constantini cap. 30 *O si mihi nunc facultas daretur sermonis, pro rerum dignitate figurandi! adhiberem omnes flosculos, & abuterer exquisito quodam lepore & venustate dicendi.* Et Paullinus Nolanus epist. 1 ad Severum: *Augusta patefactis ad opera sancta thesauris, tota abusa fisco est.* Symmachus lib. 3. epist. 46 *Ergo indulgentius abutere magnificentiâ.*

D

¶ Abusio, κατάχρησις, schema, ut, *parricida* pro homicida. v. gr. Quintilianus lib. 3. cap. 3 *per abusionem poni.* Idem lib. 8. cap. 2 *Abusio, quæ Græcis κατάχρησις dicitur.* ¶ 2. Aliquando idem quod *abusus* est. Sic Cic. lib. 11. epist. 22. ad Attic. *vini abusionem* pro abusu dixit.

¶ Abusus. Cic. in Topic. cap. 3 *Usus, non abusus legatus est.* Et Lege 5. Dig. de usufr. ear. rer. quæ usu consum. §1 Ulpianus: *Si ususfructus sit legatus earum rerum, quæ in abusu consistunt*, &c. die sich abnützen.

¶ Abusive, adverbium, cum abusione. Quintil. lib. 8. cap. 6 *Abusive aliquâ re uti.*

VTPOTE, & *utputa*, confirmandi particula, idem quod nempe. Cic. ad Att. lib. 2. epist. 24 *Ea nos, utpote qui nihil contemnere solemus, non pertimescamus*, als der ich nichts pflege zu verachten. Idem in Philipp. 5. cap. 11 *Frater ejus, utpote qui peregre depugnavit, familiam ducit.* Vet. Gloss. *Utputa*, οἷον, *Utpote*, καθάπερ. Vide *Puto.*

VVA, æ, σταφυλή, integer fructus vitis, quæ & racemus (vide supra in R. suo loco) eine Wein-Traube. Columella lib. 3. cap. 6 *Vitis ferax, cujus singulæ uvæ in singulis ramentis conspiciuntur.* Et Cic. lib. 1. de Divin. cap. 17 *Uva mirabili magnitudine.* *Uva maturæ*, Virg. 2. Georg. v. 419. *Uva mitis*, 1. Georg. v. 448. *Uva peracerba gustatu*, Cicero de Sen. cap. 15. *Uva Apiana*, eine Muscateller-Traube. *Uva passa, uva arida*, eine Rosine. *Uva conditanea*, vel *ollaris*, Vide Columellam lib. 12. cap. 43. *Uva pensilis*, Horat. 2. Satyr. 2. v. 121. *Uva varians*, die sich beginnet zu färben. Sed vide de differentiis cæteris uvarum Stephani accuratissimum, eruditioneque plenissimum volumen. ¶ 2. Et *uva* pro apum conglobato in uvæ modum examine sumitur, ein Bienen-Schwarm/ so sich an einen Ast gehencket hat. Virg. 4. Georg. v. 558 - - - *Lentis uvam dimittere ramis.* Juven. Sat. 13. v. 68

Examenve apium longâ consederit uvâ.

¶ 3. Et *uva* in homine, id est, quod inter tonsillas in ultimo dependet palato, uvæ in similitudine, der Zapff. Plinius lib. 11. cap. 35.

¶ Uvulariam, vulgo vocant herbam Hippoglossam, ἱππόγλωσσον, ut à Dioscoride nominatur, Zäpfflein-Kraut.

¶ Uveus, a, um, aus Wein-Trauben. *Succus uveus.*

¶ Uvifer, uvas producens, apud poëtas, ut, *Massicus uvifer*, Statius 4. Silv. carm. 3. v. 64. Et Silius Italicus lib. 7. v. 263

Massicus uviferis addebat nomina glebis.

VVIDVS, a, um, idem quod *udum*, quod per syncopen ex *uvidus* factum, naß. *Uvidus* autem ex antiquo *uvus*, ut à *torrus torridus*, Festo auctore. Vide Gifanium indice Lucretiano in *serescere*. Columella lib. 7. cap. 3 *ubi cæli status uvidus ventosusque est.* Idem lib. 3. cap. 2 *præpinguis & uvida terra*, id est, humida, non arida aut exsiccata. Et Bacchum Horatius libro 2. odâ 19. v. 19 *uvidum* dicit, id est, vino madidum. *Uvidiora poma*, Tertullian. de Jejun. cap. 1; sed *vividiora* legit Rigaltius.

¶ Uveo, uvēre, unde participium *Uvens.* Avienus Prognost. Arat. v. 457 *Uventis cæli sub nutrimenta* &c.

¶ Uvescere, id est, udum, seu humidum fieri, naß werden. Lucretius lib. 1. v. 304

Denique fluctifrago suspensæ in littore vestes

Uvescunt, eædem dispansæ in sole serescunt.

Et rursus Avienus dicto lib. v. 254

Uvescet pluviis tellus, &c.

VVLCANVS, Ἥφαιστος, qui & *Mulciber*, Jovis faber. Quem, cum Junoni matri rixanti cum Jove auxilio venisset, iratus arripuit Jupiter & cælo præcipitavit. Lapsus in Lemnon insulam cecidit, sublatus & refocillatus abs loci incolis est, sed ipse interim claudus factus. Vide Homerum Iliados 1. extr. Allegoriam Phornutus explicat. An sit Tubalcain, disquirit Gallæus ad Lactant. pag. 72. 73. 99. Thysius ad Sallust. pag. 452. Vulcanos plures commemorat Cicero lib. 3. de Nat. Deor. ¶ 2. *Vulcanus* pro *igne.* Virg. 2. Æn. v. 312

- - - *Dedit ampla ruinam*

Vulcano superante domus.

Et Æneid. 5. v. 662 *Furit immissis Vulcanus habenis.*

¶ Vulcanius, adjectivum, ut, *Arma Vulcania*, Virgil. 8. v. 535. *Insulæ Vulcaniæ*, propter Siciliam. *Vulcanium vinculum*, ἡφαίστειος δεσμός, pro nodo inextricabili, ut, *Vulcaniis vinculis teneri.* Vide Chiliadas. ¶ Vulcanalia, plurale neutrum, festa erant Romæ Vulcano sacra, celebrabantur Augusto mense. Columella lib. 11. cap. 3 *Augusto circa Vulcanalia, tertia satio est.*

VVLGVS, sive *Volgus*, *i*; est enim à volvendo, masculinum & neutrum. Horat. 2. Serm. Sat. 3. v. 62

- - - - *huic ego vulgum*

Errori similem cunctum insanire docebo.

Est autem *vulgus* turba seu multitudo ignobilis, der gemeine Pöbel. *Vulgus imperitum, humile, ignobile, infidum, malignum, profanum*, passim ab auctoribus dicitur. Claudianus de 4. consul. Honor. v. 301

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Virg. lib. 1. Æn. v. 40

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Cicero pro Muræna cap. 17 *Nihil est incertius vulgo.* Idem pro Plancio cap. 4 *Non est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia.* Et pro Rosc. Com. cap. 10 *Sic est vulgus, ex veritate pauca, ex opinione multa æstimat.* Athenæus lib. 14. Πάλαι μὲν τὸ παρὰ τοῖς ὄχλοις εὐδοκιμεῖν σημεῖον ἦν κακοτεχνίας. Hoc est: *Erat antiquitus ignorantiæ* (seu pravitatis potius in arte) *signum à vulgo probari.* Pluralem numerum recipere hanc vocem, negat Charisius libr. 1. Grammat. ¶ Et *vulgus*, sicut *gens*, translate de brutis animantibus reperitur positum. Victorinus Pictaviensis de Christo Deo & Homine, versu penult. *Te recinunt volucres, & vulgus reptile ponti.* Imitatus est Virgilium, qui ovium gregem lib. 3. Georg. v. 469 *vulgus* dixit.

¶ Vulgo, adverb. significat, passim, populariter, allenthalben. Virgil. Eclog. 4. v. 25

Assyrium vulgo nascetur amomum.

Vulgo dici solet, Terent. Andr. act. 2. sc. 5. v. 15. es ist ein gemein

Sprichwort. *Vulgo loquuntur*, Cicer. in Verr. 7. cap. 30. Idem 6. in Verr. cap. 28 *Vulgo ostendere atque proferre.*

¶ Vulgaris, e, vile, commune, gemein. Horat. 2. Sat. 5. v. 16

Jejunus stomachus raro vulgaria temnit.

Cicer. pro Rosc. Am. cap. 46 *Mitto hasce vulgares artes, coquos, pistores* &c. Gemeine/ geringe Handwercke. *Vulgare & obsoletum*, Idem pro Quintio cap. 18. *Viam vulgarem ingredi*, id est, tritam, usitatam, Quintilianus in procem. lib. 1. Et, *Commendatio non vulgaris*, h. e. non exigua, non levis, kein geringes Lob/ Cicer. famil. lib. 1. epist. 3. *Minime vulgare genus dicendi*, Idem de clar. orat. cap. 88. *Sermo vulgaris*, Idem 1. Academ. c. 2. Et, *Oratio ad vulgarem popularemque sensum accommodata*, lib. 1. de Orat. cap. 23. *Opinio vulgaris*, Ibidem cap. 27. Et compar. *vulgarior fama*, Livius lib. 25. cap. 17.

¶ *Vulgaris mulier*, quæ cuilibet dat, vel vulgo sui copiam facit, eine gemeine Hure. apud Suet. Vitellio cap. 2. Vide ibi Torrentium.

¶ Vulgarius, a, um, idem quod vulgaris. Gellius sæpe usus est, ut lib. 12. cap. 10 *in libris vulgariis scriptum est.* Idem lib. 3. cap. 16 *verbum vulgariæ significationis.* Hinc Pareus in L. Cr. adverbium *vulgarie* Ciceroni loco mox indicando vindicatum it, ubi *vulgariter* editi; *vulgare* MSS. libri habent.

B ¶ Vulgaritas, Arnob. lib. 3. p. 123 *Palem, sed non illam fœminam, quam vulgaritas accipit*, h. e. vulgus. Et ibidem: *popularis vulgaritas.*

¶ Vulgariter, adverbium, ut, *non vulgariter doctus*, id est, excellenter. Cic. 13. fam. Epist. 69 *Hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non vulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere.* Sed modo diximus, in MSS. *vulgare* legi. Vide *Vulgarius*, modo explicatum. Sed fac, incertiorem esse Ciceronis locum, satis tamen certum adverbium erit auctoritate Plinii, qui lib. 8. cap. 5 *vulgariter electam* dixit: & lib. 28. cap. 14 *Vituli jus vulgariter datum.* Adde, si placet, Curas nostras Posteriores.

¶ Vulgo, vulgare, gemein machen/ laut/ruchtbar machen. *Facinus aliquod per omnes vulgare*, Livius 27. cap. 28. *Vulgatur rumor*, Idem lib. 3. cap. 34. Et, *Vulgare librum*, Quintilian. procem. lib. 1. ausgehen lassen. Rursus Livius lib. 1. c. 4 *Sunt qui Laurentiam vulgato corpore lupam inter pastores vocatam putent.* VULGATO, i. e. prostituto. Virgil. Æneid. 8. v. 555

- - - *Famâ vulgata per orbem Bella.*

¶ Et Participium instar nominis movetur. *Vulgatior fama*, Livius lib. 1. cap. 7. & lib. 25. cap. 17. *Vulgatissimi sensus*, Quintil. lib. 2. cap. 4. *Vulgatissima meretrix*, Valer. Max. lib. 3. cap. 5. n. 3.

C ¶ Vulgator, qui vulgat aliquid, ut, *Taciti vulgator*, Ovid. lib. 3. Amorum Eleg. 7. v. 51 pro Tantalo.

¶ Vulgĭvăgus, Lucret. lib. 5. v. 930

Vulgivago vitam tractabam more ferarum,

i. e. vulgari ferarum more. Et lib. 4. v. 1064

Vulgivagâque vagus Venere,

i. e. vaga & promiscua libidine.

Composita.

¶ Divulgare, allenthalben ausbreiten/gemein/ ruchtbar machen. *Sermonibus aliquid divulgare*, Cicer. pro Font. cap. 5. Et lib. 6. fam. epist. 13 *Visum est occultius agendum neque ullo modo divulgandum.* Et ad Attic. lib. 12. epist. 40 *Divulgare librum.* Ac *Consilium alicujus divulgare*, Cæsar. lib. 1. Civ. B. cap. 20.

¶ *Divulgatissimus & levissimus magistratus*, Cicero 10. famil. epist. 26.

¶ Evulgare, idem quod vulgare, Livius lib. 9. cap. 46 *Civile jus repositum in penetralibus pontificum evulgavit.*

¶ Invulgare, idem quod *vulgare*: vel *valde vulgare.* Gellius lib. 11. cap. 7 *Sed molestius equidem culpatiusque esse arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quam invulgata & sordentia.* Idem lib. 20. cap. 5, Alexandrum objecisse Aristoteli: *non recte eum fecisse, quod disciplinas ἀκροατικὰς, libris foras editis, invulgasset.*

¶ Pervulgare, in vulgus divulgare, aussprengen/ ruchtbar machen. Cicero lib. 1. de Orat. cap. 41 *pervulgari suam artem noluerunt.* Et, *se omnibus pervulgare*, pro Cœlio cap. 16, de muliere impudica. D

¶ Pervulgatus, a, um, participium & nomen. *Pervulgatum apud omnes*, Cic. 4. in Verr. cap. 34. *Pervulgatum & notum*, Idem in Acad. 4. cap. 37. *Pervulgata consolatio*, Cic. 5. fam. epist. 16. ein gemeiner Trost. *Res clara, testata & pervulgata*, Idem 4. in Verr. cap. 42. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 49 *Cœpi non humaniter tractare, sed vi & via pervulgata patrum.* ¶ *Pervulgatius*, Gell. lib. 7. cap. 17. *Pervulgatissimus*, ad Herenn. lib. 4. cap. 8.

¶ Pervulgate, adverb. Gell. lib. 16. cap. 7. *pervulgate dicit*, hoc est cum vulgo, plebejo more.

¶ Provulgare. Suetonius Nerone cap. 36 *duabus conjurationibus provulgatis.* Et Apulejus Apolog. p. 326 *provulgari eas literas, & potissimum filii præconio publicari* &c. Idem ergo quod divulgare manifestare. Usus eo & Tertullianus est lib. 4. advers. Marcion. cap. 21. & lib. 1. de cultu fœm. c. 2.

A VULNUS, ĕris, quod ex ictu fit inflicto, ὠτειλή, eine Wunde. *Vulnus facere*, vulnerare, Quintilian. lib. 5. cap. 13. *Vulnera dare*, Ovid. 3. Metam. v. 84. verwunden. *Vulnus mortiferum*, Nepos in Epaminonda cap. 9. tödtliche Wunde. *Vulnus infligere alicui*, Cicer. in Philipp. 2. cap. 39. *Vulneribus afficere*, Colum. 4. cap. 11. *Confodere aliquem vulneribus*, Livius lib. 24. cap. 7. Et, *Ex vulnere mori*, Idem Livius lib. 27. cap. 33. *Alligare vulnus*, Cic. 2. Tusc. cap. 17, eine Wunde hefften. Suetonius *colligare* dixit Tiberio cap. 61. *Nunquam sanabile vulnus*, Juvenalis Satyr. 15. v. 34. eine unheilsame Wunde. *Vulnera excipere*, i. e. vulnerari, verwundet werden/ Sueton. Augusto cap. 20. ¶ 2. Pro ictibus, qui infliguntur arbori, & quibus ipsa succiditur. Virg. 2. Æneid. v. 630

Vulneribus donec paulatim evicta supremum
Congemuit, traxitque jugis avulsa.

¶ 3. Pro ipso telo *vulnus* idem Virgilius posuit eodem lib. v. 529

- - *Illum ardens infesto vulnere Pyrrhus*
Insequitur.

Plautus in descriptione prœlii, Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 79

Nebula consistit: cadunt vulneris vi & virûm.

¶ 4. Vulnera etiam dolores & cruciatus animi notant; item damna & clades. Val. Max. 5. cap. 10 *ut nihil ex vetere ritu propter domesticum vulnus detraheret.* Ita *Vulnera Reipubl.* dicimus &c. *Vulnus orbitatis*, Quint. Procem. lib. 6. Et Virg. 1. Æn. v. 39

At Juno æternum servans sub pectore vulnus,

i. e. dolorem. *Vulnus* amoris, Idem 4. Æneid. v. 2 & 67. & *Devinctus vulnere amoris*, Lucret. lib. 1. v. 35. Idem *Vulnera vitæ*, lib. 3. v. 63 dixit res, quæ vitæ integritatem minuunt, & conscientiam gravant.

¶ Vulnusculum, diminutivum. Hieronymus epist. 89. ad Augustin. cap. 4 *Vulnusculo mederi, quod acu punctum est.*

¶ Vulnero, vulnerare, vulnus infligere, verwunden. Cic. 3. in Verr. cap. 26 *Servi nonnulli vulnerantur, ipse Rabirius in turba sauciatur.* Idem post redit. in senat. cap. 3 *Sanctissimum corpus non solum tactum ac violatum manu, sed vulneratum ferro confectumque vidistis.* ¶ 2. *Vulnerare aliquem voce*, est oratione offendere, Idem in Catil. 1. cap. 4. Et, *vulneratis auribus aliquid accipere*, Arnob. lib. 1. pag. 20. nicht gern hören. *Vulnerata naves*, Livius lib. 37. cap. 24. & 30. beschädigt.

¶ Vulneratio, sauciatio. Cic. pro Cæcina cap. 16. extr. *sine cæde, sine vulneratione, sine sanguine*, Verwundung. ¶ 2. Metaphorice Idem in Pisonem cap. 20 *Vitæ, famæ, salutis vulneratio.*

¶ Vulnerarius, ut, *Emplastrum vulnerarium*, Plinius lib. 23. cap. 4. ¶ 2. Et Vulnerarius, substantive qui vulnera sanat. Idem Plinius lib. 29. cap. 1.

¶ Vulnĭfĭcus, *Dentes vulnifici*, Seneca Hippol. v. 346. Et Virgil. 8. Æneid. v. 446

Vulnificusque chalybs vasta fornace liquescit.

¶ Vulnifer, idem. Prudentius Psychomach. v. 173

Vulniferos gradiens intacta.

¶ Convulnero, are, verwunden. Seneca de Tranqu. an. cap. 11 *Eo magis convulneraberis & confodieris, quia nescis præbere jugulum.* Et Plin. lib 8. cap. 36 *convulneratum ab apibus os.*

¶ Invulneratus, pro non vulneratus. Cicer. pro Sextio cap. 67 *Invulnerati, inviolatique vixerunt.*

¶ Invulnerabilis. *Animus invulnerabilis*, Senec. Epist. 9. Idem ad Helviam cap. 13 *Virtus animum undique invulnerabilem præstat.*

VULPES, quasi *Volipes*, quod volet pedibus. *Vulpis* nominandi casu etiam usitatum docet Barth. ad lib. 6 Theb. Statii pag. 441. *Vulpes cauta*, Horat. lib. 1. epist. 1. v. 73. Et per metaphoram Persius Satyr. 5. v. 117

Astutam vapido servas sub pectore vulpem.

Horatius in arte v. 437 eleganter *animos sub vulpe latentes*, callidos & astutos dixit. *Vulpes non iterum capitur laqueo*: aliud proverbiale de re factu proclivi. Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 21. *Tam facile vinces, quam vulpes pyrum comest.* Vide de utroque Chiliad. Etiam *vulpes jungere* proverbialiter de re absurda dicitur. Virg. Eclog. 3. v. 91

Atque idem jungat vulpes ac mulgeat hircos.

Aliud proverbium apud Sueton. Vespasiano cap. 16 *Vulpes pilum mutat, non mores.* ¶ 2. *Vulpes marina*, ein Meerfuchs/ quam Ælianus scribit æque callidam & versutam esse, ut terrestrem. Vide Plin. 9. cap. 43, & Gesnerum.

¶ Vulpĕcula, diminutivum. Cic. 1. Nat. D. cap. 31 *lepusculos vulpeculasque vidisse.* Et Horatius lib. 1. epist. 7. v. 29

Forte per angustam tenuis vulpecula rimam
Repserat in cumeram frumenti, &c.

¶ Vulpīnus adjectivum, penult. producta, Füchsin/ ut, *Vulpinum jecur*, Plin. 28. cap. 13. *Vulpina lingua*, ibidem cap. 11. Sic *Vulpina pellis*, Fuchsbalg. *Ubi leonina pellis non satis est, vulpina addenda*, hoc est, si quod negotium viribus confici non potest, calliditate obtineatur. Lysandri fuit, vide Chiliad.

¶ Vulpinaris. ut, *Vulpinaris amasio*, id est, fraudulentus amator, apud Apulejum lib. 3. Metam. p. 139.

¶ Vulpio, ōnis, homo vulpina indole, id est, callida ac versuta præditus.

A præditus. Apul. Apol. pag. 328 *Si ex literis tuis nosceretur, te etiam prius, quam ad eum migrasses, etiam cum matre blandirere, tamen jam tum vulpionem & impium fuisse.*

¶ Vulpinor, vulpinari, a Nonio ex Varrone annotatur. Est autem astute deludere, & insidias declinare, sumtum ab ingenio & arte vulpium, quibus venatoribus illudere solent, verschlagen/tückisch und listig seyn. *Vulpinari cum vulpe*, vel *adversus vulpem*, fallaciâ fallaciam pellere.

VVLSINII, orum, oppidum fuit Tusciæ opulentissimum, fulmine universum concrematum. Plin. lib. 2. c. 52.

¶ Vulsiniensis, *Vulsiniensis lacus*, Columell. lib. 8. c. 16.

VVLTVR, & vulturius, γύψ. Geyer. Plaut. in Trucul. act. 2. sc. 3. v. 16 *Jam quasi vulturi triduo prius prædivinant, quo die esurituri sient.* Apulej. lib. 6 *Vulturibus gratissimum pabulum futurum.* ¶ 2. Legitur & *vulturis* nominativo casu, apud Ennium. Avis est rapacissima, sagacissime odorans, *rostroque immanis obunco*, quemadmodum Virgilius dixit lib. 6. Æneid. v. 597. Conspicitur rarissime, ejusque conspectus novi semper aliquid denunciat. Avis alioqui justissima ex omnibus volatilibus carnivoris. Vivum attingit nihil, nec animatum interficit. Vescitur enim cadaveribus tantum, in quibus a sui generis abstinet. Denique quæ minus detrimenti hominibus adferat, avis prorsus nulla reperitur: nec enim fructus aut plantas lædit, nec mansueto ulli nocet animali; Plutarchus in Problem. Habes apud eundem & alia ad vulturum historiam pertinentia in Romulo p. 23. De generibus ipsius, Gesnerum consule. *Si vultur es, cadaver exspecta.* Vide Chiliad.

¶ *Vulturios togatos* eleganter Apulejus dixit lib. 6. Metam. forenses rabulas & legulejos, qui in medio foro, ut Columella alibi loquitur, latrocinia faciunt: quemadmodum Gabinium & Pisonem Imperatores, pretio nundinantes omnia, *paludatos vulturios* Cicer. dixit pro Sextio cap. 33. & *Hominem vulturium*, pro rapace, in Pisonem cap. 16, der gern zugreifft. Apud Plautum quoque *Vulturius* est in rapaces convicium, Trinummo act. 1. sc. 2. v. 64.

¶ Vulturninus, ut, *Vulturninus sanguis*, Plin. 30. cap. 4. *Vulturnina species*, Idem lib. 10. cap. 3.

VVLTVR, mons Apuliæ, de quo Horat. lib. 3. Carm. Ode 4. v. 9. & Lucan. 9. v. 185.

VVLTVRNVS, ventus, Εὐρόνοτος, *Euronotos*, quod inter Notum & Eurum fit. Hi sunt igitur tres venti Orientales, *Aquilo*, *Vulturnus*, *Eurus*, Gell. lib. 2. cap. 22. Sed Columella lib. 5. cap. 5 *Interdum Eurus, quem quidam Vulturnum vocant.* Vet. Gloss. *Vulturnus*, εὖρος. ¶ 2. Est & *Vulturnus* seu *Vulturnum* Campaniæ oppidum, cum fluvio ejusdem nominis. Liv. lib. 4. cap. 37 *Vulturnum Hetruscorum oppidum, quæ nunc Capua est, ab Samnitibus captum.* De flumine Idem lib. 8. c. 11. &c.

C VVLTVS, in homine facies capitis adversa dicitur, fronte, oculis, naso, genis, ore constans. Namque hæ partes omnes pro interno affectu hominis mutare & variare habitum suum, & sic indicium animi facere possunt. Atque hic habitus seu conformatio earum partium, *Vultus* vel *voltus* (à *voluntate* scilicet, quam prodit quodammodo, ut quidam volunt) appellatur. Vet. Gloss. *Vultus*, εἶδος, ὄψεως. Hinc *tacitus sermo mentis* Ciceroni, itemque *imago animi* dicitur. Vid. Barth. ad Scriptor. Venat. pag. 542. & ad lib. 4. Theb. Statii pag. 1238. & hominis unius esse asseveratur. Ita lib. 1. de legibus cap. 9 scribit: *Nam & oculi nimis arguti, quemadmodum animo affecti simus, loquuntur: & is, qui appellatur vultus, qui nullo in animante esse, præter hominem, potest: cujus vim Græci norunt, nomen omnino non habent.* Fabius Quintilianus lib. 11. cap. 3 *ad frontem, supercilia, oculos*, vocem *vultus* retulit: nimirum quia in his ejus vis maxime conspicitur: non quod in iis solis consistat. Nam cum *nitentes vultum* Suetonius in Vespasiano cap. 20 dixit, ad os genasque simul respexit. *Vultus hilaris, tristis, severus, torvus, minax, trux, distortus*, nota sunt epitheta. Suet. Domit. cap. 18. *Tristior & pædagogi vultus*, apud eundem Suet. Nerone cap. 37. *Vultus turbatus*, qui & *confusus* aliis, Lucan. lib. 3. v. 316. huic *tranquillus & serenus* Suetonio in Augusto cap. 79 nominatus opponitur. *Vultus adductus*, qui corrugat frontem, eidem dicitur Tiberio cap. 68. Horat. 3. Carm. 12 *Invito vultu ridere*, lachen/ da es nicht ums Hertz ist. Sallust. in Catil. cap. 10 *Aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere, magisque vultum, quam ingenium bonum habere.* Et, *Vultum & orationem accommodare ad tempus*, Cic. 11. ad Attic. epist. 24. *Vultum submittere*, die Augen niederschlagen/ quod facere solent non pudibundi homines tantum, verùm etiam quos nimium perstringit lumen, apud Sueton. Aug. cap. 79. *Vultum conflectere*, i. e. mutare, item *indurare*, i. e. obfirmare, Tacitus dixit 2. Histor. cap. 66. Petronius:

Dum fortuna manet, vultum servatis amici;
Dum cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Cicer. pro Rosc. cap. 13 *Præclare a sapientibus dicitur, vultu sæpe læditur pietas.* Dictum est de pietate in parentes religiosissime colenda, adeo ut non verbis solum & factis offendamus eos impiis, sed nec vultu quidem contumaciori. *Vultu alicujus regi*, est ad nutum ejus se componere, voluntate ex habitu faciei conjectata, Seneca de Benefic. lib. 6. cap. 7. *Tuus vultus, cui regendum me tradidi, colligit rugas, & attrahit frontem, quasi longius exeam.* ¶ 2. Vultus etiam dicuntur imagines: Unde *vultibus consecrare* apud Vopiscum in Probo, est pictum exhibere. Vide ibi Casaubonum. ¶ 3. Cujusque etiam rei externa species *Vultus* dicitur: quemadmodum vocabulum *Facies* usurpatur. Ovidius 1. Metam. pr.

Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos.

Virgil. 5. Æn. v. 848 *Mene salis placidi vultum fluctusque quietos*
Ignorare jubes?

¶ Vulticulus, Cicer. ad Attic. lib. 14. epist. 20 *Non te Bruti nostri vulticulus ab ista oratione deterret?*

¶ Vultuosus, qui seu indecentem, seu arrogantem vultum sumit, ungeberdig/ vermessen/ trotzig/ stoltz. Cicer. in orat. cap. 18 *In quo cum effeceris, ne quid ineptum aut vultuosum sit, tum oculorum est quædam magna moderatio.* Apulejo 3. Metam. p. 135 *Vultuosa frons* est superciliosa ac tristis.

B VVLVA, (scribunt & *Volva* Plin. & Varro, quod fœtus in ea volvatur) vocabulum nequaquam obscœnum est, ut eo utuntur lenones, & alii spurcitiei atque obscœnitatis amantes. Vide Barth. ad lib. 5. Thebaid. Statii pag. 221. Significat enim locum generationis seu uterum, der Mutterleib oder die Mutter/ μήτρα, ὑστέρα, in animantibus, præter mulieres, maxime. Mulierum enim *uterus* est: Varro lib. 2. de re rust. cap. 1 *Agni chordi dicuntur, qui post tempus nascuntur, & remanserunt in vulvis intimis.* Fulgentius de incarnatione verbi cap. 3. sub f. *Sicut nec caro sine verbi Dei unitione potuit aliquatenus nullius viri coitu seminata in intimo vulvæ virginalis innasci.* Aliquoties usus hoc vocabulo Tertullianus in de carne Christi. Idem ad Praxeam cap. 7 *Exinde sibi parem eum faciens, de quo procedendo filius factus est, Primogenitus, ut ante omnia genitus: & unigenitus, ut solus ex Deo genitus proprie de vulva cordis ipsius, secundum quod & Pater ipse testatur, Eructavit cor meum sermonem optimum.* DE VVLVA CORDIS, id est, intimo cordis sinu, notabili novitate. Nam *vulva* hic κόλπος est: quæ alias κόλπος μήτρας. Vet. Gloss. *Loci muliebres*, ὑστέρα, κόλποι μήτρας. Plinius lib. 11. cap. 37 *Fœminis eadem omnia præterque vesicæ junctus ventriculus, unde uterus: quod alio nomine* LOCOS *appellant, hoc in reliquis animalibus* VVLVAM. ¶ 2. Vulva suilla in deliciis mensarum Romanis erat adeo, ut censoria lege, minuendi sumtus caussa, interdici oportuerit. Horatius lib. 1. epist. 15. v. 41 *Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla.*

Ubi Torrentium vide. Plinius lib. 8 cap. 51 *Hinc Censoriarum legum paginæ interdictaque cœnis abdomina, glandia, testiculi, vulvæ, sincipita verrina.* Hæc notavimus ad Plinii junioris lib. 1. epist. 15, qui etiam *ostrea, vulvas, echinos* in delicatioribus cibis numerat.

VXOR, Eheweib/ Ehegemahl/ quasi *Unxor*, ab ungendo: nam quum ad limen mariti nova nupta venisset, postes, antequam ingrederetur, oleo, vel etiam lupino adipe inungi solebant, ut ex Plinio, Servio & aliis constat. *Uxorem dignitatis, non voluptatis nomen esse*, dixit Ælius Verus, ut Spartianus in Vita cap. 5 refert. *Incommoda, importuna*, Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. 47. *Sæva*, Terent. in Phorm. act. 5. sc. 1. v. 18. Ein böses Weib. *Uxorem sibi adjungere*, Cic. 3. de Finib. cap. 20, ein Weib nehmen. *Uxorem ducere*, idem pro Sextio cap. 3. Et *Ab uxore ducendâ abhorrere*, Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 13. *Ad uxorem appellere animum*, mit Freyers-Gedancken umgehen. Terentius Andr. act. 1. sc. 6. v. 15. Martialis lib. 8. Epigr. 12

Uxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? uxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona suo sit, Prisce, marito,
Non aliter fiunt fœmina virque pares.

D ¶ Uxorcula, diminutivum. Apulejus lib. 9 post initium: *Erat ei uxorcula etiam satis quidem tenuis* &c.

¶ Uxorius, ut, *Res uxoria*, was des Weibs ist. Ovidius lib. 2. de arte v. 155 - - - *dos est uxoria lites.*

Stat. lib. 5. Silv. 1. v. 31 *Uxorius imber*, i. e. lacrymæ, quæ propter uxorem fiunt. ¶ 2. *Uxorii* etiam dicuntur viri, qui nimis indulgent uxoribus, iisque dediti supra modum gratificantur omnia, & ab eorum nutu atque arbitrio pendent, ein Weibler/ Frauenknecht. Virg. 4. Æneid. v. 266

- - *tu nunc Carthaginis altæ*
Fundamenta locas, pulchramque uxorius urbem
Extruis.

Ubi Servius: VXORIVS, *nimium uxori deditus vel serviens.* Et ita Horatius Tiberim *uxorium amnem* appellat lib. 1. od. 2. v. 20. quod sese *Iliæ uxori querenti ultorem nimis jactaret*, quod ibidem præcedit. Quint. Declamat. 388 *Habuimus adolescentem, optimum propinquum, mitissimum patronum, fidelissimum amicum, maritum vero nimium quoque uxorium.* Vet. Gloss. *Uxorius* γυναικομανής, γυναικεραστής.

X Ultima

X.

Ultima est literarum Latinarum, ut ait Quintil. lib. 1. cap. 5. An recte referatur inter eas, disputat Corvinus Dubior. Rheton. fasciculo IX. dubio VI. Vasti soni esse Cicero innuit in Orat. c. 45 *Quomodo vester Axilla Ala factus est, nisi fugâ literæ vastioris.* Consonans dupla est, duarum scilicet potestatum, *cs*, & *gs*, geminati: ut, *pax*, *axis*, *grex*. Sed *Ulyxes*, pro *Ulysses* usitatum nunc non est. ¶ Observa in compositione verborum ab *s*, incipientium cum præpositione *Ex*, ipsum *s*, in *x*, includi: ut, *Exaturare*, a *saturare*, *Expaciari*, a *spaciari*, *Expectare*, à *spectare*, *Existere*, a *sistere*, *Exolvere*, a *solvere*, *Exurgere*, a *surgere*. ¶ 2. Invenias tamen indifferenter scribi, *Exaturare*, & *Exsaturare*, *Exscindere*, & *excindere*, *Exibilare*, & *exsibilare*, à *sibilo*, *Exiccare*, & *exsiccare*, a *sicco*, *Exsuscitare*, & *exuscitare*, a *suscito*. ¶ 3. Sed *excelsus*, non *exelsus*, c in x, coacto, *Exscensus e navibus*, non *excensus* apud Livium, *Exscribere*, non *excribere*, ut, *Exscribere tabulas*, *Exscribendi potestatem non habere*, apud Cicer. Vide *Scribo*. Cætera observabit & annotabit ipse sibi adolescens studiosus. ¶ 4. X in numerorum notis denarium repræsentat numerum: ut X decem, XX bis decem, XV quindecim & in antiqua scribendi Romanorum ratione XV *Decemvir*; XL *quadraginta*, LX *sexaginta*, ac sic deinceps, usque ad XC *nonaginta* à *centum* scilicet, *decem* detractis. ¶ 5. Sed X cum lineâ recta in superiore parte decem millia significat. ¶ 6. Figuram (X) hæc duplex litera sortita est in majusculis eandem, quam apud Græcos aspirata *Chi*, Χι: planè ut græcum ρ, ῥῶ, & latinum, *p*, nacta sunt eandem figuram (P). Itaq; cum Græci compendio quodam literarum nomen Χριστὸς ita exararent, ΧΡΣ, ratio poscebat, ut imitari hoc volentes Latini scriberent CHRS, vel *Chrs*. Sed fuit tamen tempus, ubi hoc in nomine Salvatoris characteres Græcos pro suis usurparent Latini. Nihil frequentius horum in libris videbis, quam *XPS*, vel *X̄ps*, *X̄pi*, *X̄po*, *X̄pm*, pro *Christus*, *Christi*, *Christo*, *Christum*, (quomodo & nomen IESVS Græcos imitantes ita exarant IHS:) idque non in manuscriptis tantum, sed impressis etiam monastico, ut vocamus, typo. Eo autem usque scribendi modus hic invaluit, ut quanquam *X* scribentes haud dubie *ch* pronunciarent, tamen si qui librorum indices conficerent, quæ de *Christo* inserenda his indicibus videbantur, ea non C literæ, sed X inscriberent. Ignorare hoc non possunt, qui hos indices volverunt. Adeò autem verum hoc, ut in eorum etiam Codicum indicibus, in quibus aliàs promiscue modo *X̄ps*, modò *c̄hrs*, impressum reperias, de *Christo* non aliâ sub literâ, quam X quærendum sit. Utique tales sunt, (ut vel uno exemplo fidem faciam verbis) cum Indice suo *Sermones Dominicales a quodam fratre Hungaro ordinis minorum de observantiâ comportati*, (retineo enim verba inscriptionis) *Biga Salutis intitulati*, editi Haganoæ An. 1506. Sic de *Christo* & *Christianis* sub litera X agit Lexicon Juris ex Ant. Nebriss. Petr. Gromors. &c. congestum, & editum Colon. Anno 1597. pag. 843. Videntur autem nonnulli in hac nomen Christi per alienum elementum scribendi ratione nescio quid mysterii quæsivisse, tùm ex eo, quod proditum est à quibusdam, (quàm vere, hic non disputo,) X literam Latinis ad Augusti usque, (sub quo Christum natum fuisse constat) tempora ignotam fuisse; tum inde, quod X figuram crucis præ se fert. Papias: *X litera usque ad Augusti tempus in usu non erat apud Latinos. Et digne hoc tempore, quo Christi nomen innotuit, quia in figura Crucis Christi scribitur sic: XPOS*, (mallem X̄PS) *Christus.* Porro morem hunc, ad X Latinam literam referendi nomen *Christi*, non ab uno demum alterove seculo invaluisse, sed eximiæ vetustatis esse, vel carmina quædam ex eo acrostichidum genere, quod elementorum ordinem observans cola singula inchoat ab elemento novo, satis prisca vincunt: ea volo, in quibus, ubi ad X literam perventum est, *Christus* primam facit vocem. Tale illud est Venantii Fortunati, (claruit ille sub Justino Juniore, seculo Christiano sexto) de Leontio Episcopo, cujus initium, *Agnoscat omne seculum Episcopum Leontium.* Literam enim X hoc tetrastichon repræsentat:

> Xhristus *sereno lumine*
> *Circumvolet, quem reddidit,*
> *Ut trina crescat gratia,*
> *Mercede, vita, gloria.*

Exempla plura dabuntur inferius in *Xeromyrrha*. Ubi simul detegetur ex hac abbreviandi ratione natus error, pro *Christo* legentium *Xero*. Ita vicissim alibi pro *experto* inventi sunt, qui legerent *Christum*, nempe quod istius vocis compendium sic inspicerent, quasi exaratum foret *X̄ps*, vel *X̄prs*: nam in istiusmodi libris etiam *X̄pistum* invenias. Locum quendam Augustini è libro de cohabitatione Clericorum & mulierum describit Thomas Hibernicus in floribus Doctorum titulo Mulier p. m. 655. & ex eo hæc in aliis verba: *Experto crede, expertus loquor, coram Deo non mentior: Cedros Libani, duces gregum sub hâc peste*, (loquitur de vitando mulierum etiam religiosarum consortio) *cecidisse reperi, de quorum casu non magis suspicabar, quàm de Ambrosii vel Hieronymi impudica turpitudine.* Librum eo titulo frustra quæres in operibus Augustini, ac facile persuadear, supposititium opus esse. Cujusque sit, ea verba multi describunt, sed alii aliter, quod è notis Georgii Colvenerii ad lib. 2 Thomæ Cantipratani de apibus cap. 30. n. 46. p. 98. seqq. disces. Qualia quidem Hibernicus affert, emendatissima dicam. Sed pro, *Experto crede, expertus loquor*, est qui exhibeat; *Crede mihi, Episcopus sum*, *X̄po* (Christo) *loquor*. Unde alius, *Ep̄o* (Episcopo) *loquor*, fecit, alius, *in Christo loquor*. Thomas vero Cantipratanus d. l. p. 352. è duabus lectionibus, verâ & falsâ, conflavit unam: *Crede mihi, ut Episcopus loquor, & expertus.* Non alia, reor, fluctuationis hujus causa, quàm quod pro compendiosa *experti* scripturâ aspiceretur illa, quam hic declaravimus, compendiosa *Christi*. ¶ Extremo loco illud adjiciendum, veteres Criticos (ut ex antiquis scholiastis cognoscere est) κατὰ χρηστὸν, omnemque vocum insolentiam, indicare solitos præfigendo versibus X. Conf. If. Casaub. not. in Laert. & ejusdem animadv. in Athenæum lib. 6. c. 8 VVower. Polymath. c. 17.

XANTHIPPE, es, uxor Socratis, molesta, jurgiosa & sæva, de qua Gell. lib. 1. cap. 17.

XANTHIPPVS, Lacedæmonius, Carthaginensium Dux contra Romanos, quos insigni prœlio vicit, & Atilium consulem cepit. Pro quo egregio merito tamen Pœni malam ipsi gratiam retulerunt. Nam multis affectum muneribus cum domum mitterent, Præfectis triremium dederunt negotium, quo eum cum suis demergerent mari, ne Lacedæmonii imputare hanc victoriam possent, ut Appianus in Punicis auctor est. Vide & Livii Epitom. lib. 18. & lib. 28. c. 43. Itemque Frontinum lib. 2. Stratagemat. cap. 2, exemplo 14. & cap. 3, exempl. 10.

XANTHO, Ξανθώ, Xanthus, nympha, Oceani & Tethyos filia, Virg. 4. Georg. v. 336 *Drymoque Xanthoque Ligea &c.*

XANTHVM, oppidum Ducatus Cliviæ, agro Clivorum adjacens, Altham. Comm. ad German. Tac. p. 45. Santen. Xanthos (pl. num.) vocat Henricus Ryswichius in dedic. Paratitlorum suorum, ubi plura de hac urbe reperies; inter alia, fuisse Gallicanum quendam Episcopum, qui ex inscriptione ὑπερθύρῳ in quodam ejus Urbis templo, AD SANCTOS MARTYRES id oppidum ante aliquot secula vocaverit.

XANTHVS, Ξανθὸς, fluvius Trojanus, qui & *Scamander*, Σκάμανδρος, Hesiodo est & Horatio lib. 4. od 6. Xanthi meminit sæpenumero Virgilius. ¶ 2. Est & flumen, & Oppidum Lyciæ *Xanthus* apud Hom. Iliad. 6. & Pompon. Mel. lib. 1. c. 15. *Xanthum* Lyciæ fluvium *Syrbim* etiam nominat Strabo. Idem & Xanthum urbem inter maximas numerat Lyciæ civitates. ¶ 4. *Xanthus* etiam Achillis equus nominatus fuit, procul dubio a colore apud Homerum. Meminit & Claudianus de 4. Conf. Honorii v. 556. ¶ 5. *Xanthus* scriptor Lydus è Sardibus civitate, qui historias Lydorum scripsit, Suidæ est. ¶ 6. Et *Xanthus* Philosophus Samius in vita Æsopi, apud Planudem.

XENAGORAS Rhodius. Vide mox in *Xenarchus*. ¶ 2. De Xenagora Historico adeundus Voss. lib. 3. de hist. Græc. cap. ult. p. 422.

XENARCHVS, Ξέναρχος, Philosophus Peripateticus Cilix, docuit Alexandriæ & Romæ sub Augusto. ¶ 2. Alius fuit Poeta Comicus, cujus fabulas commemoravit Athenæus. ¶ 3. Alius Xenarchus Rhodius, tantæ homo bibacitatis, ut ex ea re *Metretes* cognominatus fuerit, Athenæus lib. 10. At Ælianus *Xenagoram* Rhodium vocat, & Amphoram scribit appellatum, lib. 12. Var. hist. cap. 26.

XENION, historicus, Creticorum & Italicorum scriptor, Voss. 3. de Hist. Græc. cap. ult. p. 523. *Xenonem* vocat Macrobius 1. Sat. 9.

XENIVM, Ξένιον, munus hospitale est, quod hospitibus dabatur, ex re sic appellatum. Nam Græcis ξένος hospes est. Vet. Gloss. ξένιον τὸ δῶρον τὸ πεμπόμενον ξένῳ. Martialis Epigram. 3. ad Lectorem in lib. 13. quem *Xenia* inscripserat:

> *Omnis in hoc gracili xeniorum turba libello*
> *Constabit nummis quatuor empta tibi.*

Et versu tertio post, ad vocabuli vim & usum rei alludens:

> *Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas,*
> *Sit tibi tam rarus, quam mihi nummus erit.*

Sed observa, varias esse in vocabulo Xenii significationes, de quibus soliciti sunt Raderus ad dictum Martialis librum f. 843. & Dempster. ad Rosin. Antiq. lib. 1. cap. 12. pag. 65. seqq. Quorum tamen non omnia statim mea fecerim. Inprimis monendum illud, quanquam, quæ Græci dicunt ξένια (subaudi δῶρα) latine reddi popularius non possint, quam *hospitalia munera*, quomodo & Ζεὺς ξένιος *Jupiter hospitalis* est, cum ξένος omnium confessione sit *hospes*: tamen cum & in hospitis seu ξένου vocabulo quædam sit ambiguitas, quam in Xenii quoque vocem dicas migra-

migravisse; & Latinorum mores alicubi discrepent à Græcis: factu optimum fuerit, tum *hospitis* vocabulum distinguere, tum Græcorum ξένια a *Xeniis* Latinorum separare. *Hospes* perinde, ut Græca vox ξένος, peregrinum notat propriè. Quamobrem haud rarò jungi videas *hospitem* & *peregrinum*. Cæterum peregrini vel tota Civitate seu Rep. distant a nobis, vel domo tantùm ac familia. Utro autem cunque modo domestici nobis non sint, si domi nos nostræ invisant, hospites vocantur. E quo sequitur, ut hospitale donum, (ξένιον δῶρον) vel ad eos etiam extendatur, qui nos, cum sint prorsus alienæ Reip. cives, salutant; vel restringatur ad eos, quos civitas communis aut propioris etiam, (modo non plane domesticæ) amicitiæ nexus conjunxit nobis. Prius Græcis placuisse dixerim, posterius Latinis. Fuit enim Græcorum natio laude hospitalitatis, quam in advenas exercerent, haud paullò celebratior, quam Latinorum: qui prisco ævo adeò erant inhumani, ut peregrinum eodem loco haberent, quo hostem. Hinc enim est, quod *hostis* vocabulum, quod initio externum notabat, qui postea duarum mutatione literarum dictus est *hospes*, mox perduellem jussum est significare. Cic. lib. 1. Offic. cap. 12. Frustrà verò Bodinus est, cùm lib. 1. de Rep. cap. 6. f. 47 *Græcis veteribus æque ac Latinis hostes peregrinos appellatos fuisse*, persuadere nobis cupit: de quo in toto Plutarchi Themistocle, quem ipse citat, ne verbum legas quidem. Ergo Græci maxime, cum quis ex aliena Rep. hospes ipsis adveniret, omnibus eum officiis ita prosequebantur, ut abeunti etiam ingererent munera. Quo pertinet locus Vitruvii e lib. 6, cap. 10 citatus Radero: *Cum fuerunt Græci delicatiores & ab fortuna opulentiores, hospitibus advenientibus instruebant triclinia, cubicula, cum penu cellas: primoque die invitabant ad cœnam, postremo mittebant pullos, ova, olera, poma, reliquasque res agrestes. Ideò pictores ea, quæ mittebantur hospitibus, imitantes*, xenia *appellaverunt*. ¶ 2. Demosthenes Orat. περὶ παραπρεσβ. appellat ξένια, quæ exterarum Gentium Legatis dono mitterentur. Latini *Lautia* vocant, de quibus quære in *Lautus*. Videndus hic & Brisson. lib. 2. de form. pag. 250. seq. Mittebantur autem hæc Legatis non discedentibus, sed sub ipsorum adventum. ¶ 3. Translata vox hæc postea ad ea etiam, quæ infesto darentur peregrinis animo, non jam ut amicis, sed hostibus, qualia sunt, quibus Mars eos excipere solet, vulnera & cædes. Quo sensu ξενίζειν, (quod aliàs est hospitali munere prosequi) valere cœpit ἀποκτείνειν. Sed catachresin hîc, aut ironiam agnoscas. Suid. in ξενίζω. Φοίνιος Ἄρης οὐκ ἐξένισεν αὐτόν. τουτέστιν οὐκ ἀπέκτεινε. ξένια γὰρ Ἄρεος τραύματα καὶ φόνοι καί· Ἀρχίλοχος· ξένια δυσμενέσι λυγρὰ χαριζόμενος. A Græcis transeamus ad Latinos. His ignota erant amica, quæ peregrinis privatis darentur, Xenia. Nec abuti tamen voce volebant ad hostile excipiendi genus. Ideò ¶ 4. contrahebant eam ad significanda dona, quæ post mensam hospitalem effunderentur in *amicos non peregrinos*. Id quod in primis è Plinio intelliges, qui lib. 6. Epist. 31 narrat, quemadmodum ipse cum aliis Senatoribus secum a Trajano, ad Centumcellas sedente, evocatis acceptus fuerit, ita infit: *Adhibebamur quotidie cœnæ: erat modica, si Principem cogites: interdum ἀκροάματα audiebamus; interdum jucundissimis sermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis*, (*quàm diligens in Cæsare humanitas!*) Xenia *sunt missa*. Ubi, *summo die*, illud est, quod Vitruvius, de Græcis loquens, dixerat, *postremo die*; aut, ut eum locum vir de his literis meritissimus Buchnerus rectè exponit, *novissimo die*, quo scil. domum reverterentur hospites. Nimirum hoc è Græcorum more Latini retinebant, ut jamjam discessuros prosequerentur donis. ¶ 5. Inde ulterius processum, ut Xenia etiam vocarentur, non quæ amici ex ædibus nostris discessuri auferrent, sed quæ illis domi suæ degentibus mitterentur. Atque ab his talibus libro suo 13 *Xeniorum* inscriptionem fecit Martialis. Diminutivum hoc sensu *Xeniolum* habes apud Apulejum, cujus verba describemus postea. ¶ 6. Jam etiam Xenia dicta munera, quæ Præsidibus darentur ac Rectoribus Provinciarum, à Provincialibus videlicet. Observant significationem hanc Raderus & Dempsterus, confirmantque ille ex Cassiodoro, hic ex Ulpiano. ¶ 7. Cum hac vero acceptione septimam confundit Raderus, illuc etiam Plinii verba trahens, lib. 5. Epist 14 sic de se scribentis: *Quam me juvat, quod in caussis agendis non modo pactione, dono, munere, verum etiam Xenio semper abstinui*. Caussas agere non præsidum est, sed advocatorum; non judicum, sed caussidicorum: &, qui Plinii epistolam inspiciet, videbit, de caussis sermonem esse, non quæ in provinciis agitarentur, sed quæ in ipsa urbe Roma. Non ergo trahi locus hic debuit ad dona, quæ Præfecti a Provincialibus caperent. Rectius cum Dempstero exponemus Plinium de munere, quod dabatur Advocatis. Atque hoc sensu etiam Alciatus Embl. 45

Rostra novo mihi setigeri suis obtulit anno,
Hæcque Cliens ventri Xenia, dixit, habe.

Ubi tamen ¶ 8. Xenium quoque Strenam possis interpretari, quæ dabatur Calendis Januariis. Vide *Strena*. ¶ 9. Idem Alciatus embl. 144 usurpavit pro largitione, quâ Judicem tentant caussæ malæ sibi conscii corrumpere.

Cur sine sunt manibus? Capiant ne Xenia, nec se
Pollicitis flecti muneribusve sinant.

¶ Utrobique autem primam in hâc voce syllabam produxit, rectius a Martiale correptam. Quod non aliâ ratione defendas, quam si dicas, respexisse ipsum non ad græcum ξένια, sed ξείνια, quomodo & Homerus ξείνια δῶρα dixit.

¶ Xeniolum, diminutivum. Apulejus lib. 2. Metamorph. p. 119 *Commodum meridies accesserat, & mittit mihi Byrrhæa xeniola, porcum opimum, & quinque gallinulas, & vini cadum ætate pretiosi*. Respice ad significationem Xenii, quam numeravimus quintam.

¶ Xeniæ, balneæ hospitales, quæ & *Bajæ*. Cicer. pro Cæl. cap. 25 *Constitui locum jussit, balneas xenias, ut eò mitteret amicos, qui delitescerent*.

¶ Xenius, ξένιος, Jupiter hospitalis, apud Platonem: ut libro de legib. Δύναται τιμωρεῖν ὁ ξένιος ἑκάστων δαίμων καὶ θεὸς τῷ ξενίῳ συνεπόμενοι Διί, hoc est, *potest ulcisci* (peccata scilicet in hospites & peregrinos commissa) *hospitalis cujusque dæmon ac deus, hospitalem secuti Jovem*.

XENOCRATES, Ξενοκράτης, Philosophus Chalcedonius, Platonis auditor, & Speusippi in Academia successor, tardioris ingenii; adeo, ut, cum eum Plato Aristoteli compararet, alterum freno, alterum calcaribus opus habere diceret. Vixit annos 82, Suida auctore. Xenocrates cum in convivio, cæteris multa garrientibus, solus nihil diceret, interroganti cur unus omnium sileret, *Quoniam*, inquit, *loquutum fuisse, pœnituit aliquando, siluisse nunquam:* quanquam & Simonidi illud tribuitur. Xenocrati tamen & Val. Maximus lib. 7. cap. 2. n. 6 vindicavit. Vitam ejus quære apud Laërtium, qui præter hunc alios ejusdem nominis quinque memorat, quibus alii adjungi possunt a Vossio de Hist. Gr. laudati.

XENOCRITUS Lydius, Poeta eximius, cœcus. Tiraq. de jure primog. q. 21. n. 15. f. 78.

XENODOCHIUM, vel Xenodocheum, item Xenon, onis, Ξενοδοχεῖον, vel Ξενών, ῶνος, ein Hospital / Pilgerhauß.

XENODORUS, Ξενόδωρος, statuarius, scientia fingendi cælandique clarus, Plin. lib. 34. cap. 7.

XENON, appellativum: vide paullo ante *Xenodochium*. ¶ 2. Xenon, nomen proprium Poëtæ, cujus Jambici duo, quibus Oropios valde infamat, leguntur hi apud Dicæarchum, opere Geographico:

Πάντες τελῶναι, πάντες εἰσὶν ἅρπαγες.
Κακὸν τέλος γένοιτο τοῖς Ὠρωπίοις.

Henr. Steph. Schediasm. lib. 6. cap. 17. p. 303. ¶ 3. Xenon historicus. Vide supra, *Xenion*.

XENOPHANES, Ξενοφάνης, Philosophus Colophonius. Vixit circa 40 Olympiadem, Auctore Sexto Empirico, pag. 51. Scripsit contra Hesiodum & Homerum, refutans illa, quæ de Diis illi tradidissent. Dicebat Xenophanes, τοῖς τυράννοις ὁμιλεῖν ἢ ἥκιστα, ἢ ἥδιστα, id est, *cum tyrannis conversandum aut jucundissime, aut minime*.

XENOPHANTUS. De quo Seneca lib. 2 de Ira cap. 2 extr. *Militaris viri in mediâ pace jam togati aures tuba suscitat, equosque castrenses erigit crepitus armorum. Alexandrum ajunt, Xenophanto canente* (Dorium puta & bellicum, ut ibi Lipsius monet) *manum ad arma misisse*.

XENOPHILUS, Ξενόφιλος, Musicus Chalcidensis, Pythagoricus, felicitate insignis. Plin. lib. 7. c. 50. *Pro miraculo & id solitarium reperitur exemplum, Xenophilum Musicum centum & quinque vixisse annis, sine ullo corporis incommodo*. Adde Valer. Max. lib. 8. c. 13. n. 3.

XENOPHON, Ξενοφῶν, Socratis fuit discipulus, præcipua laude integritatis, justitiæ, religionis inter omnes ejus magistri discipulos, alterum cum Platone Socraticæ amœnitatis lumen. Celebris etiam bellicis virtutibus, & optimus dux existimatus, in amicitiam venit Cyri minoris, sub quo & militavit, cujusque παιδείαν scripsit, oratione luculentissima & suavissima, libris octo: quibus vero magis format principem laudatissimum & excellentem omni genere virtutum, quam veritati servit. Scripsit alia multa Xenophon, atque inter cætera libros gravissimos de dictis & factis Socratis. De Xenophonte porrò Quintil. lib. 10. cap. 1. p. 745 *Quid commemorem Xenophontis illam jucunditatem inaffectatam, sed quam nulla possit affectatio consequi, ut ipsum finxisse sermonem Gratiæ videantur? & quod de Pericle veteris Comœdiæ testimonium est, in hunc transferri justissime possit, in labris ejus sedisse quandam persuadendi Deam*. Præter hunc & alii Xenophontes memorantur, Historici puta, de quibus Vossium consule lib. 3. de Hist. Græc. cap. ult. p. 424.

¶ Xenophontius, adjectivum. Cicer. ad Lucium lib. 5. fam. ep. 12 *Gratiam illam* &c. *a qua te deflecti non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum à voluptate*.

Xerion. Vide *Xeron*.

XEROLIBYA, Africæ pars inter Ægyptum & Cyrenaicam, hoc est Marmarica & Mareotis &c. quam *Siccam* Libyam, sive *Scciorem* Ammianus vocat lib. 22. cap. 40, & *Aridam Libyam*, extremo illo libro. Græco nomine *Xerolibyæ* usus est Servius in Æneid. 3. Adi Valef. in Ammian.

XEROLOPHUS, (non *Xerolipbus*, ut est in Onomast. Gesneri,

neque *Xerolopum*, quod reperio in Lex. Jur. Ant. Nebriss. pag. 842.) Ξηρόλοφος: ita enim Suidas & Varinus aperte scribunt. Locus erat celebris Constantinopoli. De quo post Suidam consulendi Joh. Bapt. Pius cap. 177. annot. post. (apud Grut. Tom. 1. Lamp. p. 559.) Barthol. Barrientius cap. 4. annotat. (apud eund. Tom. 3. pag. 414.) Gyrald. dial. 4. de Poet. hist. fol. 194. & in primis Pancirol. lib. 2. Thes. Var. Lect. cap. 286. pag. 451. qui in foro Arcadii fuisse, docet e Socrate. Conspici olim ibi vetustissima potuisse, epigrammata tripodibus inscripta, Prisciani duo loci ostendunt. Sic enim ille lib. 1. Gramm. cap. de num. lit. *Epigrammata, quæ egomet legi in tripode vetustissimo Apollinis, qui stat in Xerolopho Byzantii.* Et lib. 6. ubi de nominibus in [...]git: *Ostendunt epigrammata vetustissima, quæ literis antiquis[...] scripta in multis tripodibus legi, & maxime in tripode Apollinis, qui est Constantinopoli, in loco, quem ξηρόλοφον vocant.* Nomen habere videtur à fastigii siccitate: ξηρὸς, *siccus*: λόφος, *fastigium*: nisi malis ab acuto fastigio dictum. Verum hac ratione *Xyrolophos* scribendum fuerit, nam *acutus* est ξυρὸς. Barrientii autem originatio, propè dixerim ridicula est. *Ut*, inquit, *ex etymologia vocabuli conjecto, locus erat voluptati destinatus, abi homines recreabantur: ξυρὸς namque* ficcus *significat*, λόφος, cervix: *id est, locus, ubi sicca cervice homines non laborantes existunt.*

Xeromyron. Vide *Xeron.*

XEROMYRRHA. Vox nihili. Cui tamen locus hic aliquis faciendus fuit, quod ea vulgo, nondum quod sciam suæ lectioni restituta, legatur in Acrostichide Sedulii, cujus initium: *A Solis ortûs cardine* verbis, quæ supra etiam in *Veho* citata reperies. Cum enim carmen illud tot complectatur tetrasticha, quot in alphabeto latino sunt elementa, ubi ad X literam perventum est, ita scriptum inveniet:

> Xeromyrrham *post sabbatum*
> *Quadam vehebant corpori:*
> *Quas allocutus Angelus,*
> *Vivum sepulcro non tegi.*

Ita repræsentant Fabricius in Poët. Eccles. pag. 570. Cassand. hymn. Eccles. pag. 125. alii. Sermo est de fœminis, quæ emtis aromatibus veniebant uncturæ sepultum corpus Salvatoris. Ac Fabricius, cum de latente menda nihil suspicaretur, quid esset *Xeromyrrha*, his verbis in Commentario suo p. 143 exponit: *Xeromyrrha, vel ea, quæ asservatur & non est recens: vel quæ factitia est, & non fluxit de cortice, quasi myrrha siccata.* Mox, ubi Sedulii verba protulisset, addit ea de *Xerolibya*, quæ suo loco descripsimus ex eo supra: innuere volens, ut apparet, vel componendi rationem in his duabus vocibus parem esse utrobique, vel [...]iam Xeromyrrham eam ipsam dici, quæ advehatur e Xerolibya. [...]edo & Papiam hoc vocabuli interpretari voluisse cum scriberet: *Xyrometa, mixtura myrrhæ & aloes: unde mortuorum corpora condiuntur, ne putrescant.* Nam quod Martinius in Lexic. etym. fol. 4120 legendum ibi putat *Xeromyrum*, haud placet, nimisque recedit tum a scriptura, tum ab expositione Papiæ. Quem vix dubites lectam sibi hanc in Sedulio vocem explanare sic voluisse. Apud Papiam ergo rescribe: *Xeromyrrha*, vel *Xyromyrrha.* Nam hic etiam y literam adhibitam fuisse, Alcuinus patefaciet loco postea citando. Equidem Vocabularius, Gemma gemmarum inscriptus, ex Papia & similibus aliis congestus, hanc vocem neutro genere effert: sed a *Xeromyro* tamen, ipse scribit *Xeromyrrhum*, distinguit. De *Xeromyro* enim hæc ejus verba sunt: *Xeromyrrhum, i. e. siccum unguentum quasi manibus confectum.* (Putavit ἀπὸ τῶν Χειρῶν ita dictum: inepte) De *Xeromyrrha* vero: *Xyromyrrhum* (ita exarat,) *vel unguentum myrrhæ & aloe: unde mortuorum corpora condiuntur Xiromyrrho, ne putrescant.* Mihi non dubium est, quin apud Sedulium, (ad hunc enim revertor,) pro *Xeromyrrham*, quam alias vocem, si auctor idoneus accederet, excusare utcunque posset compositionis analogia, rescribendum sit, Xρ̄ *myrrham*, id est, *Christo myrrham.* Salvatoris enim nomen & illo compendio scripsisse veteres, & locum ei fecisse, in X litera docuimus sub initium hujus elementi n. 6. & mox aliis exemplis confirmabimus. Sed hic rogabis, quomodo sic sibi oratio constet in sequentibus: *Christo myrrham post sabbatum Quadam vehebant corpori.* Quid enim hic est τὸ *corpori?* quod aliàs facilem structuram admittit, si receptam vulgo lectionem sequimur. Verùm salva res est. Etiam in voce *corpori* mendam esse, docere possum ex operibus Alcuini ed. Lutet. ann. 1617. ubi Sedulii hymnus integer legitur, illius verò tetrastichi versus duo priores ita concipiuntur: *Xyro myrrham* (etiam hic ad veram scriptionem propius acceditur, nam & duæ voces sunt, & *Xyro* proximum est illi *Xρο*, vel *Xρro*) *post Sabbatum Quadam vehebant compares.* *Compares* ergo Sedulius vocavit tres Marias, quas in hoc negotio memorat Evangelista Marcus cap. 16. v. 1. Cæterum in istiusmodi alphabetariis, sive metris sive prosis, literæ X alioqui valde sterili, nomen *Christi* fuisse solitum inseri, etiam hæc planum facient exempla. Etenim in hymno Ecclesiastico, cujus initium: *Apostolorum gloria*, X literam hæc verba inchoant *XPE* (i. e. Christe,) *precamur,*

A *ut quibus* &c. In Alphabeto autem aureo, quod legitur lib. 4. Margaritæ Evangel. cap. 18 ista: *Xhristi vitam & passionem imitandam* &c.

XERON, vel Xerum, ξηρόν. *Xerion* vel *Xerium* scribas ex Fungero, cui pag. 1330 etymol. *Xeria* sunt arida medicamenta, quæ pulveris in modum inspergantur, alio nomine idcirco καταπάσματα dicta. Sed *Xeron* tamen legitur in Plinii ejus, quem alii Empiricum vocant, alii Valerianum, de re Medica lib. 3. cap. 22, [...]aria ejus genera memorantis: & in his *Xeron Theodori.* Atqui hoc Reinesio lib. 2. Var. Lect. cap. 8. pag. 201 medicamentum est, quod *Xeromyron* aliàs appellant, diapasma seu pulvis inspersilis, à rebus odoratis, calidis, siccisque, capitum fluxione tentatorum poris affricandis, exsorbendis cerebri humiditatibus, ei roborando & laxando, densandoque habitui compositus.

¶ Xeromyron, vel Xeromyrum, ξηρόμυρον, de quo modo dictum, si de verbo interpreteris, *siccum* est *unguentum*, ξηρὸν μύρον, ut contra ὑγρόμυρον, *unguentum humidum.* Minus enim bene structor Vocabularii, quem in *Xeromyrrha* citabamus, quasi *manibus confectum* ita dici putat.

XEROPHAGIA. De hac obiter dictum aliquid in *Siccus.* Sicci enim cibi usum de verbo sonat, à ξηρὸς & φάγω. Ipsa vox Tertulliano haud semel usurpata. Utebantur autem Xerophagia

B tum athletæ Gentilium ad robur corporis, tum Christiani ad vivendi sobrietatem & castimoniam. *Athletæ* primis temporibus ficûs tantummodo aridas esitabant. Quem morem postea Pythagoras nonnemo aliptes sustulit, carniumque usum permisit. Nihilominus hæc sagina vocabatur ξηροφαγία, 1. quod eas animalium seligerent partes, quæ siccæ erant, ut pedes bubulos, non quæ succiplenæ & pingues. 2. quod carnibus & pulpis vescerentur atque condimentis & jusculis. 3. quod vino & gulæ irritamentis fere abstinerent. Vide Jo. Saubert. F. not. ad Patr. Prodr. Philol. Sac. pag. 60. 61. *Christianorum* ξηροφαγία species erat abstinentiæ tertia. Si enim nullo plane cibo vescerentur, *jejunium* vocabatur; si sero, *statio*; si arido, *Xerophagia.* Tertullian. adversf. Psych. cap. 1. *Arguunt nos* (Psychici) *quod jejunia propria custodiamus, quod stationes plerumque in vesperam producamus, quod etiam Xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne, & omni jurulentâ & uvidioribus quibusque pomis, ne quid vinositatis vel edamus, vel potemus.* Adde ibidem c. 11. pr. Quo ex loco manifeste apparet, quid sit Xerophagia, inquit Voss. Etymol. fol. 573. Quem & consule lib. 3. de vit. serm. cap. 14. p. 446. & cap. 56. pag. 441. Ubi docet, minus bene *Xirophagum* & *Xirophagiam* scribi a quibusdam pro *Xerophago* & *Xerophagia.* Quod autem Salmas. in Tertullian. de pallio putat, Christianorum ξηροφαγίαν a pugilum illâ *aridâ saginatione*, (sic Tertullianus vocaverat) ea re distingui, quod Christianis Xerophagis prorsus interdictum carnibus fuerit, id Cl. Saubertus l. d. verum negat, si tanquam rem apud omnes omnium locorum & ætatum Christianos receptum obtrudere nobis ille voluerit.

C XERXES, ξέρξης, Darii filius, maximus omnium regum Persarum fuit. Bellum, quod pater ejus in Athenienses molitus atque exorsus fuerat, ipse apparatu quinque annorum prosequens, decies centena millia hominum in Græciam traduxit, quemadmodum ex Trogo Justinus retulit, tametsi Herodotus longe majorem numerum indicaverit lib. 7. his ferè verbis: πεντηκοσίας τε μυριάδας καὶ εἴκοσι καὶ ὀκτώ, καὶ χιλιάδας τρεῖς, καὶ ἑκατοντάδας δύο ἀνδρῶν ἤγαγε ξέρξης, ὁ Δαρείου μέχρι Θερμοπυλέων, hoc est, *Quingentas & viginti octo myriadas, & tria millia, ducentos & viginti viros* (id est, quadragies biscentena hominum millia, octogies ter hominum millia, ducentos & viginti viros,) *duxit Xerxes Darii filius usque ad Thermopylas Græciæ.* Exceptis tamen mulieribus, & onera gestantibus, quorum numerum, ut idem Herodotus subjecit, comprehendere nemo potuit. Eum numerum ex alta prospectans Xerxes specula, quemadmodum Valerius, Seneca, Plinius Junior, Hieronymus & alii testantur, illacrymasse fertur, cum forte cogitaret, ut post annos centum nemo ex immenso eo numero esset superstes. Navali tandem cum Themistocle tentato prœlio, turpissime cum paucis in cymba piscatoria effugit. Vide Justinum. De Xerxis stoliditate super-

D ba vide Senecam de Constantiâ sapientis cap. 4. Juvenalem Sat. 10. v. 174. seqq. ¶ 2. Xerxis quoque nomen aliis accommodatum. Sic L. Lucullus à Cn. Pompejo dictus est *Xerxes togatus*: idque, ut Vellejus lib. 2. cap. 33 ait, *ob objectas moles mari, & receptum suffossis montibus in terras mare*: quam rem narrat Plinius lib. 9. cap. 54.

XIPHIAS, ξιφίας, & ὀξιφίας, piscis, qui & *Gladius* & *Galeotes* dicitur, Schwerdtfisch / Hornfisch / a rostro mucronato, quo naves etiam perfodit, ut Plinius scripsit lib. 32. Vide *Gladius.*

¶ 2. Genus quoddam Cometarum ita appellatur a figura, quam repræsentat. Vide Plin. lib. 2. cap. 25. Græce ξίφος *gladius* est.

¶ Xiphion, ξίφιον, planta, quæ *Gladiolus* dicitur, Schwertel / Blaulilgen / Vide *Gladiolus.* ξίφος, *gladium* significat.

Xirophagus, Xirophagia, vide *Xerophagia.*

Xistus, vide Xystus, nom. propr.

Xisuthrus, vide *Xysuthrus*.

XVTHVS, Hellenis, (a quo Græciam Hellada dictam ferunt,) filius. Qui cum Thessalia pulsus esset a fratribus, quod paternam sibi solus pecuniam vindicasset, Athenas confugit, dignusque habitus est ab Erechteo Rege, cui filiam desponderet Creusam: hæc Achæum illi genuit & Jonem, a quibus Achivi posteà & Jones denominati, Pausan. initio lib. 8 sive Achaicorum. Xuthi hujus mentio & apud Herodotum lib. 7. cap. 94. fol. 413. & Suidam, ac scriptorem Græcum Etymologici Magni in βουδορμεῖν. ¶ 2. Alius hoc nomine Philosophus, Aristoteli memoratus lib. 4. Phys. cap. 9. ubi de vacuo disputat. Pythagoræum fuisse interpretes notant. ¶ 3. Xuthus choraules, apud Plutarchum in Antonio fol. 925. E.

XYCHVS, Scriba falsarius apud Livium lib. 9. cap. 55.

XYLOBALSAMVM, ξυλοβάλσαμον, balsami materia vel lignum. Columell. 12. cap. 51. ¶ 2. Nam fructus balsami aut semen *Carpobalsamum* dicitur. Dioscorid. lib. 1.

XYLOCINNAMŌMVM, Cinnamomi lignum, Plin. lib. 12. c. 19. ξύλον enim lignum est.

XYLON, ξύλον, planta est lanigera, parva; *Gossipium* etiam dicta, atque ut videtur *Gnaphalium*, γναφάλιον, à γνάφαλον, tomentum, Baumwollen Stauden. Plin. lib. 19. cap. 1.

¶ Xylinus, ut, *lina xylina*, Leindwand von Baumwollen gesponnen / Plin. lib. 19. cap. 1. Matthiolus.

¶ Xylophagus, ein Holtzwurm.

XYRIS, ξυρὶς, herba, *spatulam fœtidam* vulgo vocant, Wandläuse-Kraut.

XYSTVS & Xystum, ξυστὸς, ut Vitruvius describit lib. 6. cap. 10, porticus ampla & lata, in qua athletæ per hiemem exercebantur. Item *hypæthra* sive *subdivalis ambulatio*, ante *Xystos* seu porticus, arena seu terra rasa æquataque, unde & nomen est, strata: Ceterum viridibus, arboribus, floribus ornata. Vide Buchnerum ad Plinium lib. 9. Epist. 7 num. 514. Seneca lib. 3. de Ira cap. 18 *In Xysto maternorum hortorum, qui porticum à ripa separat, inambulans &c.* Cicer. in Acad. lib. 4. cap. 3. *Cum pauca in xysto locuti essemus, tum eodem in spatio consedimus.* Idem de clar. orat. cap. 3 *Cum ambularem in xysto, & essem otiosus domi.* Ad Attic. lib. 1. epist. 8 *Mittas quamprimum, maximè quâ tibi gymnasii xystique videbuntur esse.* Item in Cœnobiis, ein Creutzgang. ¶ 2. Videtur etiam locus spectaculorum & agonum *xystus* appellatus, quia hieme, ut dictum, in xysto athletæ exercebantur. Tertullianus Apolog. cap. 38 *Nihil est nobis cum insania circi, cum impudicitia theatri, cum atrocitate arenæ, cum xysti vanitate.* Plura de Xysto vide apud Octavium Falconerium in Inscription. Athlet.

¶ Xystarcha, ξυστάρχης præses certaminis & xysti. Ammianus lib. 21. cap. 1. *Xystarchæ similis purpurato.* De officio & dignitate Xystarchæ præclare laudatus Falconerius c. l. pag. 33. seqq.

¶ Xysticus, adjectivum, ad xystum pertinens. Tertullianus de Pudicitia cap. 7 *spectaculum quadrigarii furoris, & gladiatorii cruoris, & scenicæ fœditatis, & xysticæ vanitatis.* Idem de Pallio cap. 4 *xysticas munditias* vocat, quibus palæstritæ & athletæ studebant ad augendas firmandasque corporis vires.

¶ Xystici, ξυστικοὶ, qui in xysto exercentur, apud Sueton. in August. cap. 45. *Xysticorum concertationes aut gladiatorum pugnas exigere.* Meminit & in Galba cap. 15. & Tertullianus de Spectac. cap. 22.

XYSTVS, nom. prop. quòd minus bene a quibusdam scribitur *Xistus*. Hoc nomine tum Sancti quidam, tum Romani Episcopi seu Papæ quinque celebrantur: quos tamen passim ab aliis appellari *Sixtos* videas. Horum duo primi etiam *Martyres* fuère, prior sub Antonino, alter sub Valeriano ultima passi. Adi Baron. Martyrol. 6. Apr. & 6. August. pag. 216. & 282. Et re factum, ut cum *Xysti Pythagoræi* librum sententiarum *Xysto Episcopo & Martyri* affictum à Ruffino constaret, incertum tamen manserit posteris, primo hujus nominis an secundo fœtus ille suppositus fuerit: de quo idem Baron. Tom. 1. Annal. ad ann. 142. n. 5. fol. 113. (quem & de Ruffini fraude hac vide Tom. 5. ann. 410. n. 36. 64. fol. 343.) ad Sixtum I trahit Ludov. Jac. à S. Carolo pag. 201. Bibl. Pontif. Ad II Phil. Labb. Tom. 2. de script. Eccl. p. 309. & 358. Hoc certum, vere neutrius esse, sed ejus, de quo plura jam dicenda. ¶ 2. *Xysti Pythagoræi*, quem & ipsum scribi *Sixtum* reperies. Etiam sunt qui *Sextum*. Fortasse nec peccabit, qui *Sextium*: sed hac de re posteà. Sententias ejus a Ruffino, Aquilejensis Ecclesiæ Presbytero, suppositas fuisse Xysto Martyri, jam dictum est, & clare indicat Hieronymi locus post paullo describendus. Fecit hoc Ruffinus, ut Christiani nominis præscriptione liber ethnici Auctoris, a se translatus in Latinum sermonem e Græco, incautos duceret in errorem Pelagii semigentilem, a quo non erat ipse alienus. Sic ergo Sixti episcopi creditus aliquandiu is liber est, etiam Augustino: cujus auctoritatem hac in re secutus & scriptor Appendicis ad Isidorum & Ildefonsum de script. Eccles. qui ita loquitur: *Sixtus Episcopus Romanæ urbis & Martyr, composuit ad instar Salomonis librum Proverbiorum, tam brevi eloquio, ut in singulis versiculis singulæ explicentur sententiæ*, &c. Verum Augustinus ipse agnoverat hic errorem suum lib. 2. retract. cap. 42. Qui locus Auctorem appendicis fugit, hominem, ut apparet, lectionis minus curiosæ: cui ne quidem ex tribus Hieronymi locis, quibus eam Rufini fraudem detegit, vel unius observatio subvenerit. Sic autem Hieron. Epist. ad Ctesiph. ad Pelag. (Tom. 3. oper. fol. 115.) *illam temeritatem, imo insaniam ejus, quis digno possit explicare sermone, quod librum Xysti Pythagorei, hominis absque Christo atque ethnici, immutato nomine Sixti martyris & Romanæ Ecclesiæ Episcopi prænotavit? In quo juxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exæquant Deo, & de ejus dicunt esse substantia, multa de perfectione dicuntur; ut qui volumen Philosophi nesciunt, sub Martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis.* Gemina his leges in cap. 22 Jerem. & cap. 18 Ezech. (Tom. 5. oper. Hier. fol. 148. & 206.) Quo loco posteriore quam e Xysto repetit sententiolam Hieronymus: *Adulter est uxoris propriæ amator ardentior*, eandem & ipsi tribuit lib. 1. advers. Jovinian. (Tom. 1. fol. 24.) Inter Xysti sententias ea numeratur 122. Enimvero pervenerunt hæ ad nostram ætatem, plus una vice recusæ: sed nonnisi Latinæ, & quales vel Ruffinus, vel huic similes alii dederant, ut magis lateret impostura, interpolatæ. Nam (quod Jo. à Fuchte in præfat. ad Lect. ed. Helmæst. Anno 1615 observat,) non pauca dicta continent, quæ ab homine Ethnico, cui lingua Spiritus S. plane ignota sit, proficisci non potuerunt. Tales autem sunt inter alias, sententia 34. *Malè viventes, cum corpore excesserunt, cruciabit malus dæmon, usque quo etiam novissimum quadrantem exigat ab eis.* Sent. 35. *Vir castus & sine peccato*, (miscet virus, ut Hieronymus vocat, impeccantiæ) *potestatem accepit à Deo esse filius Dei.* Sent. 102. *Non cibi qui per os inferuntur, polluunt hominem, sed ea, quæ ex malis actibus proferuntur.* Sed quis tandem ille Xystus Pythagoræus fuit? aut quod illi seculum assignabimus? Equidem tacent, quod hactenus citavi, omnes. Unus, quem viderim, Vincent. Bellovacens. lib. 6. Spec. Histor. cap. 69. fol. 206. agens de Pythagorico nostro Philosopho, (*Sixtum* ipse vocat) cujus quidem librum negat se uspiam reperisse, locum observat Eusebii in Chronicis, qui annum illi adscribat Domini 3, Augusti imperantis) 44. Cui jungo auctorem libelli de vita & moribus Philosophorum, qui cap. 110 *Xystum Pythagoricum claruisse* ait *temporibus Octaviani Imperatoris.* Quanquam autem Codices Eusebiani nostri, de *Xysto* loquentes, Christi annum non 3 sed 1 & Augusti 42 memorant, quo ille non *agnitus*, ut est apud Vincentium, (id quod de inchoatâ nominis celebritate interpreteris) sed *natus* fuerit: (his verbis: *Xystus, Pythagoricus Philosophus nascitur*: Vinc. *agnoscitur*:) parum tamen hoc refert, modo constet, quod perquam simile vero est, non de alio Philosopho sermonem esse, quam eo, quo abusus est Rufinus. Quod quidem hunc Eusebii locum tractanti Lipsio lib. 1. manud. ad Stoic. Philos. dissert. 6. pag. 2 non putes in mentem venisse, non dissimulaturo alioqui, præsertim qui ex professo ibi agat de sectâ Pythagoræ. Sed hujus tamen viri perquam commoda nobis hic opera est. Etenim, cum Eusebii verba protulisset: *Pravus*, inquit, *aut nullus* Xystus; *& in meo scripto codice* Sextus: *e quo nihil ambigo* Sextium *rescribere.* Eusebium ergo interpretatur de P. Sextio Philosopho gentis Romanæ non incelebri, sub ævum Augusti exorto, quem non semel Seneca laudavit, ut epist. 59. 73. Ergo vero hanc Lipsii conjecturam non contemno, ac ea potius utor in rem præsentem, ista scribenti Lipsio non animadversam. Patior ergò Eusebium intelligi de Sextio: sed scripturam ejus non muto, nisi pro *Xisto* placeat scribere *Xystum*, toties in Hieronymi & Augustini Codicibus lectum. Ut jam idem sit *Sextius* Senecæ & Eusebii, Augustini, Hieronymi *Xystus*: Solet enim nominibus propriis hæc obvenire fortuna, ut alibi transeant in sonos affines. Certè non absurdum sit, ita, donec certiora demonstrentur, sentire. *Primum* in Senecæ Sextium cadit ætas, quam Xysto Pythagoræo dat Eusebius. Deinde docet Lipsius, Sextium illum fuisse habitum Pythagoræum. Quod autem Seneca Epist. 64 Stoicum facit, causæ huic nihil nocet. Affinia erant utriusque sectæ dogmata. Quamobrem & Hieronymus procem. lib. 4. in Jerem. illi ἀπαθείας καὶ ἀναμαρτησίας, i. e. impassibilitatis & impeccantiæ hæresi, quam in Grunio (sic Ruffinum amat vocare) damnat, non Pythagoræ magis quam Zenonis nomen præscribit. Ac sunt in ipsis Xysti sententiis (quem librum nescio annon eâ epistola Seneca laudet) non pauca Zenonis porticum redolentia. *Porro* Græcis verbis philosophatum fuisse Sextium, ex ejusdem Senecæ ep. 59 discimus: ubi simul parabolam ejus quandam affert. Quam cur in Xysti libello non reperiamus, caussam dixerim, quia vel plures uno Sextius libros scripserit, vel Ruffinus, ut quædam sententiis addere sibi permisit, sic alias vicissim prætererit. *Jam* illud, quod Seneca epist. 73 Sextium dicere solitum ait: *Jovem plus non posse, quam bonum virum*, quàm geminum est huic sententiæ Xysti, quæ est 199. *Quæ Deus possidet*, (quid si *potest* legamus, vel possit?

hac & sapiens. Nam quod *Jovis* nomen hîc non legitur, sed *Dei*, a Rufino est videlicet, qui Sextium coëgit exuere, quæ saperent Gentilismum. A

XYSUTHRUS, al. Xisuthrus, cujus tempore vixisse traditur antiquissima Sibyllarum Persica. Putant autem eundem fuisse in historia profana, qui fuerit in sacra Noachus. Vide Gyrald. Dial. 2. de Poet. hist. fol. 79. Dickinson. demigrat. Noæ pag. 14. Quod suis auctoribus relinquo.

Y.

Litera & vocalis Græca est, qua in nullis præterquam illis utemur dictionibus, quas à Græcis sumentes Latina scribimus literaturâ: ut *Hyades*, *Hybla*, *Hydra*, *Hydria*, *Hymenæus*, *Hypocrita*, *Hyssopus* &c. Quanquam in his quoque eam repudiarint Latini Veteres, quod Velius Longus etiam notavit, & pro y, i, scripserunt, *Silva*, *Silvanus*, *Silvia*, &c. Aliquando & u, pro y, substituerunt: ut *Geruon* pro *Geryon*, apud Victorem de orig. Gent. Rom. *Sugambri*, pro *Sygambri* (ita enim Ptolemæus) *Cotus* pro *Cotys* apud Cæsar. 3. de B. C. c. 4. Ubi & Ciacconium vide & Ciceron. oratore cap. 48. Sonora magis est, quam E & I, minus, quam A & O. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 43. ¶ 2. Observa autem diligenter, quarum dictionum mediæ Syllabæ vocalem eam recipiant: ut, *Cayster*, *Libya*, *Chalybes*, *Charybdis*, *Corymbus*, *Clepsydra*, *Astyages*, *Astyanax*, *Sisyphus*, *Hieronymus* &c. & in fine, *Eryx*, *Onyx*, &c. ¶ 3. In quibusdam vero, quæ a Græcis dictionibus facta videntur, y, in u, mutatur: ut, δύο, *duo*, μῦς, *mus*, φυγή, *fuga*, τύμβα, *tumba*, βότρυς, *botrus*, πορφύρα, *purpura*. B ¶ 4. Et in o, ut ἄγκυρα, *anchora*, μύλος vel μύλη, *mola*, νύξ, *nox*, σύρξ, *stomax.* ¶ 5. Veteres Philosophi huic literæ duas illas vias, quarum virtutis alia, alia vitiorum est, compararunt. Lactantius lib. 6. cap. 3 *Omnis igitur hæc de duabus viis disputatio ad frugalitatem & luxuriam spectat. Dicunt enim humanæ vitæ cursum Y literæ similem: quod unusquisque hominum, cum primæ adolescentiæ limen attigerit, & in eum locum venerit*, partes ubi se via findit in ambas, *hæreat nutabundus ac nesciat, in quam se partem potius inclinet.* Hujus autem comparationis auctor Pythagoras dicitur: unde & Y, *Pythagoræ litera* appellata fuit. Epigramma vetus quod Virgilio tribuitur:

> *Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni*
> *Humanæ vitæ spatium præferre videtur.*
> *Nam via virtutis dextrum petit ardua callem*
> *Difficilemque aditum primum spectantibus offert &c.*

Ausonius in Monosyllab. de Literis:

> *Pythagoræ bivium ramis patet ambiguis Y.*

Pertinet huc & illud Persii Sat. 3. v. 56

> *Et tibi quæ Samios deduxit litera ramos,*
> *Surgentem dextro monstravit limite callem.*

Hieronymus Epist. 7 ad Lætam de institutione filiæ: *Sapit ut parvulus, donec ad annos sapientiæ veniat, & Pythagoræ litera eum perducat ad bivium.* ¶ 6. Atque hæc de ipsa litera. Sequi jam dictiones debebant, quarum elementum hoc primum esset. Verùm tales Latinis nullæ sunt, cum omnes illæ, quas à Græcis ex eo genere sunt ipsi mutuati, ut *Hyades*, & aliæ quarum specimen initio dabamus, H literam habeant initialem. Quod Græcis, ubi processum est ad hanc literam, vocabulorum copia non deest, inde contigit, quoniam apud hos *h* non litera est, sed spiritus. Monachorum tamen latinitas in ejusmodi vocibus *h* literam omisit, scribens *ypocrisis*, *ypoteca*, (pro *hypocrisis*, *hypotheca*) quæ sub hac litera invenies in Summa Angelica: nec dissimilia alibi. Imo Sedulii quoque, Fortunati, aliorum Acrostichides, (de quibus in *Xeremyrrha* dictum aliquid est) ut suis in Alphabetis huic literæ consulerent, *ymnos* scripsere pro *hymnis.* Quid, quod ætas barbara ab hac litera inchoavit voces, a quibus eam plane abesse oportuerat, scribens, *yconomus*, (de quo Voss. lib. 3 de vit. serm. c. 56. p. 624.) *Ypocras*, *Ysocrates* (aspice Indicem libelli de vitâ & moribus Philosophorum) & talia plura, pro, *Oeconomus*, *Hippocrates*, *Isocrates.* Verum nos ex hoc barbariei cœno emersimus. Cæterum an omnia vulgò scripta per Y sint origine Græca? aut, ut illa fiant Latina, scribenda sint per i, disquirit Corvinus Dubior. Rhetoricor. fasciculo 9. dubio 9.

Z.

Litera muta, de cujus varia pronunciatione Alciatus lib. 5. Parerg. cap. 14, Græca est, & repudiata Latinis Velio auctore, usus illius tamen in iis tantum vocibus est, quas a Græca in literaturam nostram convertimus: ut, *Zephyrus*, *Zona*, *Zelus*, &c. ¶ Nisi quod in paucis quibusdam in ss duplum commutamus: ut *massa*, ἀμάζα, *patrisso*, a πατρίζω, *pitisso*, a πυτίζω. Cujusmodi est & *cyathisso*, quo Plautum usum Donatus indicat in illud Terentii in Heaut. *Pitissando modo mihi quod vini absumsit?* Item *Græcisso*, *ossolis*, ab ὄζολις, quæ Polypi species est. Et *Ozæna* etiam ὄζαινα dicitur, quam *ossolem* vertit Theodorus. Sed ab ὄζω odor est, & odorari, ζ in *d* converso. Cæterum soni suavis est, ut scribit Dionys. Halicarn. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ. C

Zaba, fluvius, vide in *Adiabene*.

ZABIAE, qui & Zabii, & Zabaistæ, Chaldæorum Idololatrarum quoddam quasi corpus fuerunt, ut eos vocat Reinesf. lib. 3 Var. Lect. c. 2. p. 515. Statuerunt nullum esse Deum præter stellas. Vide Mosen Maimoniden Part. 3. More Nevoch. c. 29. (ubi & in horum fide Abrahamum Patrem educatum ait fuisse) & alibi de iis passim. Mentio Zabiorum est & in libro Cosri Part. 2. n. 33. p. 109. ubi Buxtorfii notas adi. De iisdem & Selden. lib. 2. de Jur. Nat. & Gent. c. 7. p. 207. D

ZABOLUS, & *Zabulus*, pro Diabolus, sicut ζαβάλλειν pro διαβάλλειν: pro διὰ enim Æoles ζα dixere. Sic *Zeta* pro *Dieta*, de quo infra. Utuntur Ecclesiastici scriptores. Paullinus Carm. ad Cytherium v. 597

> *Quibus peremtis interibit Zabolus.*

Adde eundem epistola 34. sive Serm. de Gazophylacio cap. 10. Etiam *Zabulus* scripserunt Cyprianus Serm. 2, qui est de Zelo: *Adversarius vester, Zabulus tanquam Leo rugiens, & aliquod devorare quærens, circuit.* Et sæpius in eod. sermone, in quo tamen & *diaboli* scriptura occurrit. Ambros. lib. de fid. contra Arian. cap. 6. (Tom. 2. op. f. 173) *Leo dictus est* (Christus) *quia ipse est Rex Regum, qui mortem ac Zabulum virtutis suæ potestate comminuit.* Conf. Drusius annotat. ad N. T. part. 2. p. 8. Barth. ad Phœbadium p. 48. seq.

¶ *Zabulontem* pro Zabulo Bonaventura dixit sive illorum opinione metiens hoc vocabulum, qui sic dictum putarent ab Hebræorum tribu Zabulon (qua de re Vossium inspice lib. 3 de vit. Serm. cap. 56. p. 643. & Alsted. paratitl. Theol. p. 464.) sive metro consulens. Sic autem ille, cit. Stegm. Part. 1. Christogn. p. 829

> *Crux est optima medela,*
> *Contra Zabulontis tela*
> *Valde salutifera.*

Vide infra in *Zeta*.

Zacchar. Vide *Saccharum.*

ZACHALIUS. Plin. lib. 31. c. 10. *Zachalius Babylonius in his libris, quos scripsit ad Regem Mithridatem, humana gemmis attribuit fata.*

ZACHLAS, Ægyptius propheta, memoratus Apulejo lib. 2 Metamorph. p 127. ed. Elmenh. quanquam in hujus nomine mire variant Codices, *Tachas*, *Zatlas*, *Cathlas*, *Calchas*, vide notas Elmenh. p. 168. Quibus adde ex annotat. Joh. Bapt. Pii (ap. Gruter. Tom. 1. Lamp. p. 377.) *Zaclam* & *Zachariam.* Sed hîc Salmasio ad Solin. f. 408 placet *Tachos.* Ταχὼς nomen propr. Ægyptiacum, cujus apud Plutarchum & alios mentio.

ZACYNTHUS, fœm. ζάκυνθος, Græciæ insula, Ætoliæ propinqua, unicam habens urbem ejusdem nominis. Virgilius lib. 3 Æneid. v. 270

> *Jam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthus.*

De Ciceronis monumento in Zacyntho nuper reperto, vide sub *Cicero.*

Zæta, vide infra *Zeta.*

ZALEUCUS, ζάλευκος, (non, Seleucus, ut apud Valerium legitur) Locrensium legislator fuit. Cicer. 2 de legibus cap. 6, ubi plures legislatores nobiliores enumerat. Hic cum aliquando edixisset, ut adultero deprehenso uterque oculus effoderetur, accidit ei quiddam, quod minime exspectarat. Nam filius ejus in adulterio deprehensus, pœnam a paterna lege statutam luere debuit. Ibi ne, quod semel omnium sententiis confirmatum erat, irritum fieret, ipse pro altero filii oculo, sibi alterum eximi jussit, ut ne prorsus cœcus fieret adolescens, Ælian. lib. 13. cap. 24. Vide & Heraclidem in Politiis.

ZAMA, æ, ζάμα, Strabo *Zagnan* habet, urbs est Africæ quinque dierum itinere Carthagine distans Livio auctore. Ad eam Annibal magno prœlio a Scipione victus fuit. Sil. lib. 3. v. 261

Et

Et Zama & uberior Rutulorum sanguine Tapsus.

ZAMIA, multa, damnum, pœna: ζημία, & Dorice ζαμία. Usus est Plautus Aulul. act. 2. sc. 2. Elegans sententia Æschyli est: γλῶσσα ματαία ζημίαν προςγίγνεται, *Stolida sibi ipsi lingua maximè nocet.* ¶ 2. Plin. lib. 16. cap. 26 *Quæ se in arbore ipsa divisêre, vocantur* Zamiæ, *læduntque cæteras nisi detrahantur.*

ZAMOLXIS, idis, Geta, servus Pythagoræ: qui libertatem adeptus in patriam cum rediisset, acceptam a Pythagora doctrinam de animæ immortalitate suis persuasit, exemplo etiam suo rem illis confirmare visus, cum ipsorum se oculis subtrahens, atque obiisse creditus, subterraneo domicilio, in quod se abdiderat, post triennium iterum erupisset. Verum hæc narrans Herodotus lib. 4. cap. 95. neque detractam huic rei fidem cupit, nec assensu eam suo audet comprobare: multis autem ante Pythagoram annis eum exstitisse arbitratur. Getæ quidem hunc, ut Deum sunt venerati, quod & Laërtio proditum in vita Pythagoræ, haud procul initio. Zincgref. apophthegm. Germ. p. 413. nomen ejus è nostrate lingua interpretans, Zamwolck eum vocat, nempe quia Gothos & Scythas legibus latis a feritate vitæ abductos quasi domuerit.

ZEA, æ, ζειά, frumenti genus, duorum generum, unum, quod spicas profert simplicibus granorum versibus: alterum duplicibus, quod ideò δίκοκκος, *dicoccus* appellatur, Dioscorid. lib. 2. *Speltam* vulgo vocant, Spelten / Dinckelkorn.

ZEDOARIA, æ, ζαδίρα, Latine item *Zaduara*, aroma est, ultra extremas Indiæ oras nascens, Zittwer.

ZELUS, i, ζῆλος, æmulatio, Eifer.

¶ Zelare, & Zelari, ζηλόειν cupide aliquid imitari, æmulari, eivern/ nacheivern. Usus est Tertull. carm. contra Marcionem & Fortunatus de Dracontio.

¶ Zelator, zelotes. Ambrosius in Psalm. 51. v. 15 *Ille magnus fidei zelator, qui iniquos docet.*

¶ Zelotes, ζηλωτής, æmulator, ein Eiverer.

¶ Zelotypus, ζηλότυπος, æmulator formæ, id est, qui ita amat, ut solicitus sit, ne quis amore suo perfruatur, ein Mann/ der seines Weibes fürcht. Juvenal. Sat. 5. v. 43

- - gemmas ad pocula transfert
A digitis, quos in vaginæ fronte solebat
Ponere Zelotypo juvenis prælatus Hiarbæ.

¶ Zelotypia, ζηλοτυπία, Eyfersucht/ æmulatio, id est, *ægritudo ex eo, quod alter quoque potiatur eo, quod ipse concupiverit*, Cic. 4. Tusc. cap. 8. Et, *Offensio nata ex Zelotypia*, Antonius ad Cic. sub lib. 10 ad Attic. ep. 8.

¶ Cacozelia, vide sub C.

ZENO, ōnis, ζήνων, Citticus fuit, ex Citio oppido Cypri, Philosophus, inventor & princeps Stoicorum in magna apud Athenienses auctoritate & honore, adeo, ut apud eum claves urbis deponerent, ornarentque ipsum corona aurea, & imagine ænea, quemadmodum Cic. scripsit in orat. pro Mur. *Summam felicitatem in virtute positam Zeno docuit*, Cic. in Acad. Hic Zeno Dialecticæ & Oratoriæ discrimen manu ostendebat. De quo in Cic. Oratore cap. 32, *Zeno quidem ille, a quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter has artes*, (Dialecticam & Rhetoricam) *interesset. Nam cum compresserat digitos pugnumque fecerat; DIALECTICAM ajebat ejusmodi esse: cùm autem diduxerat & manum dilataverat, palmæ illius similem ELOQUENTIAM esse dicebat.* Hoc autem eo pertinebat, ut significaret, *hujus rationem dicendi latiorem esse, illius loquendi contractiorem*, ut idem Cicero paullo post indicat. Decessit annos natus nonaginta sine morbo, strangulans se ipsum, quemadmodum Laërtius scripsit. ¶ 2. Zeno alter Eleates fuit, dialectices inventor, celebratissima in perferendis cruciatibus apud Nearchum tyrannum patientia. Laërtius. ¶ 3. Tertius Philosophus fuit Epicureus, Ciceroni coætaneus, quem Epicuri dogmata explicantem cum Attico frequenter se audivisse testatur lib. 1. de finib. ¶ 4. Fuit, Rhetor hoc nomine, Polemonis, qui sua virtute ad regnum Ponti adspiravit denique, pater: hic Polemo rursus habuit filium ¶ 5. Zenonem nomine, quem sibi Armenii sumserunt Regem & *Artaxiam* appellarunt, de quo Tacitus 2 Annal. cap. 56. Vide & Strabonem lib. 12. Is enim Polemonem hujus Zenonis patrem, ex Zenone Rhetore procreatum narrat.

ZENOBIA, Odenati Palmyrenorum Regis uxor, post mariti obitum nomine filiorum Herenniani, & Timolai imperavit. Ab Aureliano Imp. victa & triumphata, concessit in jura Romana. Ipsa Latini sermonis non usquequaque ignara, sed ut loqueretur, pudore cohibita: loquebatur & Ægyptiace ad perfectum modum. Historiæ Alexandrinæ atque Orientalis ita perita, ut eam epitomasse dicatur. Latinam autem Græcè legerat. Hæc & plura de ea Trebellius Pollio in triginta Tyrannis. Docuit eam Paullus Samosatenus judaizare: Auctor Philastrius de hæres.

ZENOBIUS Sophista, fuit sub Adriano Imperatore. Scripsit epitomen Proverbiorum Didymi & Tarrhæi. Transtulit & in Græcum sermonem historiam Sallustii. Suidas. Sunt & qui *Zenodotum* vocant. Vide Andr. Schott. qui hujus, & Diogeniani ac Suidæ adagia edidit, Præf. ad Lect. ¶ 2. Zenobius Epicureus, contra quem scripsit Alexander Aphrodisiensis. Jonf. de script. hist. Philos. pag. 352.

A ZENODOTUS, brev. penult. ζηνόδοτος, Grammaticus fuit temporibus Ptolemæi primi, cujus filios erudiit. Præfuit etiam bibliothecæ Alexandrinæ, primusque Homeri libros correctos in ordinem redegit. Suid. De hoc illud Furii Bibaculi intelligendum est, de Catone Grammatico: *En cor Zenodoti! En jecur Cratetis!* Laudat Tranquillus in de illustribus Grammaticis c. 11. ¶ 2. *Zenodotus* alter, Alexandrinus, Grammaticus & ipse, Suida teste: quem juniorem fuisse, inde cognoscimus, quod recognovit ea, quæ ab Aristarcho damnarentur in Homero. Aristarchus verò vixit Olymp. 156. tempore Ptolemæi Philometoris. Scripsit Zenodotus iste adversus Platonem, de Diis, de Homericà consuetudine, solutiones Homericarum dubitationum. Item in Hesiodi Theogoniam & alia. Voss. lib. 1. de Hist. Græc. c. 11. p. 71.

¶ Zenodotus Sophista sub Adriano, vide *Zenobius*.

ZEPHYRIUM, ζεφύριον, Locrorum promontorium in Italia, a quo Locri ipsi *Epizephyrii* dicti sunt. Vide Strabonem, & Ptolemæum lib. 4. c. 14.

ZEPHYRUS, ζέφυρος, ventus Favonius, der Abendwind/ Westwind / flat in vere, unde ab eo vernum tempus designari sæpe consuevit. Horatius lib. 1. Epist. 7. v. 13

- - - - te dulcis amice reviset
Cum Zephyris, si concedas, & hirundine prima.

B Virg. 1. Georgic. v. 43

Vere novo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris se gleba resolvit.

Lucret. lib. 5 de quatuor anni temporibus v. 735

It Ver & Venus, & Veneris prænuncius ante
Pinnatus graditur Zephyrus vestigia propter;
Flora quibus mater præspargens ante viai
Cuncta coloribus egregiis & odoribus implet.

Huic unam ex horis veteres tribuerunt uxorem, ex qua sustulerit filium *Carpon* nomine, longe pulcherrimi corporis, qui post ab Jove in rerum omnium conversus sit fructus, quod Servius observat in Eclogam 5 Virgilii. Zephyri officium portare Deorum nuncios, quos celeriter aliquo pervenire volunt. Exemplum in Psyche, amasia Cupidinis apud Apulejum. Virg. lib. 4. Æn. v. 222 *Tunc sic Mercurium alloquitur, & talia mandat:*

Vade age, Nate, voca Zephyros, ac labere pennis.

¶ Zephyrius, adject. *Ova Zephyria*, Windeyer / vide *Ovum Urinum*.

¶ Zephyritis, itidis, sive Chloris, patronymicum fœm. Hoc nomine dicta est Flora dea, Zephyri filia. Catullus de Coma Berenices v. 57

Ipsa suam Zephyritis eò famulam legârat.

Ubi Luciniam interpretatur Vossius lib. 6 Inst. Orat. p. 474.

ZETA, apud Plinium in MSS. lib. 2 epist. 17 num. 12 & 21. & lib. 5
C epist. 6. num. 20, idem est quod *diæta*, sive *dieta*, vide suo loco. VVelseri Epist. de *Zeta*, quam Pignorius edidit, ipsumque Pignorium etiam Tractatu de servis p. 244. Argutantur omnino, qui à ζῆν derivant. Est enim nomen ex ipso *Dietæ* vocabulo, priore syllaba *Di* in *Z* mutata: ita ZABOLUS, & ZABOLICUS pro DIABOLUS, DIABOLICUS sæpissime apud patres legitur. Adde nostras (Cellarii) adnotationes in dictas Plinii epistolas.

ZETES, aliis Zetus, & Calais fratres, Boreæ filii, pedibus, & temporibus, instar Mercurii videlicet, alati fingebantur. Orpheus versus 216. Hyginus. Quære *Calais*.

ZETHUS, ζῆθος, Jovis filius ex Antiopa, Amphionis frater, Cic. lib. 2 de orat. *Miror cui Philosophiæ, sicuti Zethus ille Pacuvianus, prope bellum indixeris.* Vide Propert. lib. 3. El. 13. Vid. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 1037. ¶ 2. Zethus Amphipolites. Vide *Zoilus*, n. 1.

ZETUS, vide Zetes. ¶ 2. Zetus Mathematicus, de quo Sidon. Apoll. lib. 4. Epist. 3 *Nunquam investigare destiterit cum Thalete tempora, cum Atlante sidera, cum Zeto pondera, cum Chrysippo numeros, cum Euclide mensuras.* Non dubium, quin hunc Sidonii locum præ oculis habuerit Alanus de Insulis, pro Thalete tamen Cæsarem substituens, cum scriberet lib. 2 Anticlaud. c. 6

D *Temporis excursus ut Cæsar cogit, ut Atlas*
Sidera perquirit, ut Zetus pondera librat,
Tanquam Chrysippus numerat, metitur ut alter
Euclides.

ZEUGMA, atis, ζεῦγμα, figura Syntaxeos est, qua sensus plures uno connectuntur verbo, in principio, medio, vel fine; ut, *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.* ¶ 2. Et *Zeugma* ad Euphratem urbs, ubi Romani in Parthos moturi, ponte trajiciebant exercitum. Vide Florum lib. 3. cap. 11. n. 3. &c. Unde Stat. lib. 3 Silvarum carm. 2. v. 137

Antiquæ Babylonis opes, & Zeugma Latinæ
Pacis iter.

Et Epicedio in Patrem, lib. 5. carm. 3. v. 185

- - - - gentibus alter
Jura dat Eois, alter compescit Iberos,
Alter Achæmenium secludit Zeugmate Persen.

Vide Strabonem init. lib. 16. Plin. lib. 34. c. 15. Mentio & apud Josephum, Halos. lib. 7. c. 24. Nomen accepit ab eo, quod Ale-

Alexander Magnus pontem inibi in Euphratem junxerit à ζευγνύω, id est, *jungo*. Vide Plin. lib. 5. c. 24. Aliter Arrianus & Curtius, qui ad Thapsacum Syriæ, eodem ponte, quo Darius transierat, usum tradunt Alexandrum. Vide quæ ad Curt. 3. cap. 7. n. 1. & lib. 4. cap. 9. n. 12 notavimus. A

ZEVS, ei, ζαῖος, quamquam ζεὺς Gesnerus scribat, piscis est planus, varii coloris, qui *Faber* alio nomine aliquoties dicitur. Vide Gesner.

ZEVXIPPVS, Sicyoniorum rex successor Pelasgi. ¶ 2. Zeuxippus Macedoniæ ac Thraciæ præfectus, qui circa Neronis tempora sævitiam Byzantii exercuit, ac Christianos afflixit, & inter alios S. Andream Apostolum, verbum Dei ferentem persequens Argyropolim fugere compulit. Ab hoc, ut conditore, videtur illud, quod celebre Constantinopoli fuit, lavacrum Zeuxippi nomen accepisse, Pancirol. lib. Thes. Var. Lect. c. 229. p. 404.

¶ *Zeuxippus* etiam locus dictus, ubi domitus Diomedes tyrannus: eum intra mœnia Constantinopolitana conspicuum suo ævo adnotat Hesychius Illustrius, quem *Zeuxippum* illustravit postmodum Petrus Cyrillus.

ZEVXIS, ζεῦξις, Heracleotes pictor sua ætate præstantissimus, de quo Plin. l. 35. c. 9. & 10. Ejus hoc apophthegma Plutarchus in Pericle refert, contra festinationem & extemporalem facilitatem diligenter observandum. Nam cum Achatarches pictor multum gloriaretur, quod cito & facile imagines pingeret, ei Zeuxis dixisse traditur: Ἐγὼ δ' ἐν πολλῷ χρόνῳ. *Ego vero longo tempore.* Et addit Plutarchus: ἡ γὰρ ἐν τῷ ποιεῖν εὐχέρεια καὶ ταχύτης οὐκ ἐντίθησι βάρος ἔργῳ μόνιμον, οὐδὲ κάλλους ἀκρίβειαν· ὁ δὲ εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ προσδανεισθεὶς χρόνος ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ γενομένου τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν: *Dexteritas enim in faciendo & acceleratio non addit pondus operi durabile, neque absolutum decorem: tempus verò ad producendum labori conjunctum robur addit ad operis conservationem.* B

ZIBETTVM, odoratum quiddam est, quemadmodum *Moschus*, nascens in articulo testiculorum animantis feli non absimilis. *Catos* hæc animalia vocant, ex Syria delatos, Matthiol. *Feles Zibethi*, sic enim scripsit Gesnerus, eine Zibbetkatze.

ZINGIBER, & Zingiberi, & Gingiber, ζιγγίβερις & γιγγίβερις, aroma notum, quo in India nihil nascitur frequentius, Jngwer. Plinius lib. 12. cap. 7 refutat eos, qui *Zingiberi* esse radicem piperis credant, quanquam sapore simile sit. Ait enim piper in India nasci; Zingiberi autem in Arabia & Troglodytica, parvæ herbæ, radice candida, quæ celeriter cariem sentiat, quod miratur in tanta amaritudine.

ZIZANIA, æ, & Zizanium, ii, ζιζάνιον, Lolium, Unkraut/Lulch oder Trespen. Vide *Lolium*.

ZIZYPHA, orum, ζίζυφα, & ζίνζιφα, Galeno, σηρικά. *Zizypha*, med. correpr. fructûs sunt arboris *Zizyphi*, ex malorum genere, tametsi baccis, quàm malis fructus illi similiores sint: in officinis vulgò *jujubas* appellant, rothe Brustbeer. Matthiolus. v. Palladium lib. 5. tit. 4. & lib. 6. c. 6.

ZODIACVS, ζωδιακός, *animalis*. Circulus est major, obliquus, æquinoctialem in partes secans, cujus una medietas ad Septentrionem, altera ad Austrum declinat, in quo duodecim signa, figurata in animalium formam, quæ Sol cursu suo emensus, anni tempestates variat. Signa hæc

Sunt: *Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,*
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora,
(aquarius) *Pisces.*

Vocat & *signiferum* Cicero de divinat. lib. 2. c. 42. *Viam quandam esse ajunt, signifero in orbe, qui ζωδιακὸς dicitur*, der Thierkreiß.

Zoellus. Vide *Zoilus* n. 7.

ZOÏLVS, ζωΐλος, Amphipolitanus fuit, qui stylum in Homerum, Platonem, aliosque strinxit: unde & *Homeromastix*, id est, *Homeri flagellator* appellatus fuit, ex quo ipsius nomen ad quosvis doctorum virorum obtrectatores translatum fuit. Quo illud Ovidii spectat lib. 1 remedio amoris v. 365

Ingenium magni livor detrectat Homeri,
Quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes.

Non prætermittendus hic, locus scitu dignus, Vitruvii de Zoilo, qui in Præfat. lib. 7 talis est: *Insequentibus*, inquit, *annis à Macedonia Zoilus, qui adoptavit cognomen ut* HOMEROMASTIX *vocitaretur, Alexandriam venit, suaque scripta contra Iliadem & Odysseam comparata regi recitavit. Ptolemæus vero cum animadvertisset Poetarum parentem, philologiæ omnis ducem, absentem vexari, & cujus ab cunctis gentibus scripta suspicerentur, ab eo vituperari, indignatus, nullum ei dedit responsum. Zoilus autem cum diutius in regno fuisset, inopia pressus summisit ad Regem postulans, ut aliquid sibi tribueretur; Rex verò respondisse dicitur, Homerum, qui ante annos mille decessisset, ævo perpetuo multa millia hominum pascere, item debere, qui meliori ingenio se profiteretur, non modò se unum, sed etiam plures alere posse. Et ad summum mors ejus, ut parricidii damnati, variè memoratur. Alii enim scripserunt a Philadelpho esse in crucem fixum, nonnulli in eum lapides esse conjectos: alii Smyrnæ vivum in pyram conjectum: quorum utrum ei acciderit, merenti digna constitit pœna. Non enim aliter videtur promereri, qui eos, quorum responsum, quid senserint scribentes, non potest coràm indicari.* Hactenus de Zoilo Vitruvius. Quem si sequimur, Ptolemæi Philadelphi seculo vixerit Zoilus. Quod Vossius quoque defendit lib. 1 de Histor. Græc. cap. 15. p. 94. seq. Verùm huic sententiæ obstat, quod Zoilum Ælianus lib. 11. Var. hist. c. 10 auditorem facit Polycratis illius, qui accusationem contra Socratem scripsit. Nam Socrates cicutam bibit Olympiadis 95, anno 2. Philadelphus autem imperare cœpit Olympiadis 123, anno 4. Intermedii sunt anni 114. Respondet Vossius, (cujus & Indicem, voce *Polycrates*, inspice) falli, si quis putet, Polycratem unum fuisse ex iis, qui Socratem coram judicibus accusaverint: cùm constet, ea Oratione, quam adversus Socratem scripsit, mentionem fieri murorum, quos instauravit Conon: at factum hoc sexennio post mortem Socratis. Sane ita est, & confirmat hoc Phavorinus, Laërtio citatus in Socrate. Nempe Socratis accusatio illa, quam scripsit Polycrates, exercitatio quædam Rhetorica fuit, similis illi, quâ Polycrates idem laudavit Busiridem, opinionem eloquentiæ quærens. De utrâque Jonsium vide lib. 1. de script. Hist. Phil. c. 7. p. 36. Interim ex iis, quæ regerit Vossius, nondum sequitur, quod alias ostendi potest, Socrati æqualem non fuisse Polycratem Zoili præceptorem. Errat igitur, verba Reinesii sunt lib. 3 Var. Lect. c. 2. p. 328, manifestò Vitruvius, & qui hunc sequuntur, Zoilum Ptolemæo Philadelpho supparem facientes, cùm centum annis prior, Socratis plerisque familiaribus Isocrati & Platoni æqualis fuerit. Ostendit eodem loco Reines. *Zoili* nomen reddendum esse Plutarcho, apud quem, culpâ videlicet librariorum, *Zethus* Amphipolitanus pro *Zoilo* irrepserat. Cum Reinesio contra Vossium sentit & Jonsius lib. 1 de script. Hist. Philos. c. 9. p. 42. & lib. 2. c. 2. 3. p. 126. Hic Zoilus contumeliosus nequam erat. Roganti cuidam aliquando erudito viro, *quamobrem omnibus malè loqueretur? Quoniam*, respondit, *male facere cum velim, non possum.* Canis etiam *Rhetoricus* nominabatur, ut Ælianus auctor est loco ante citato, lib. 11. Var. Hist. c. 10. *Canis* ab obtrectandi & allatrandi licentiâ: *Rhetoricus*, quia Sophista erat. Qui non tam veritatis studio, quàm maledicendi libidine ductus Aristoteli, Ciceroni, Virgilio & aliis obtrectavit: eò progressus impietatis, ut profiteretur habere se quoque in Christum spicula. Honestiùs tamen de Zoilo Dionysius Halicarnasseus sentit, qui non tam animi vitio notasse ipsum & reprehendisse Homerum, Platonem & alios, quam veritatis studio putat, quem vide responsione ad Epistolam Cn. Pompeji, in qua de reprehenso ab eo Platonis stylo ille conquerebatur cap. 6. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 96. D

C ZONA, æ, ζώνη, cingulum, ein Gürtel/ darinn man Geld führet. In Zonis enim pecuniam deferebant veteres, Gell. lib. 15. c. 12. Suetonius Vitellio cap. 16. extr. *Dilabentibus qui simul erant, zona se aureorum plena circumdedit, confugitque in cellulam Janitoris.* Hinc illud Alexandri Severi Imperatoris apud Lampridium in Vita cap. 52, *Miles non timet nisi vestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zonula.* Adde Spartianum in Pescennino cap. 10. Hinc, *Zonam perdidit*, proverbiale in eos, qui nihil habent nummorum. Et *Zonam non habet*, id est, discinctus est, vitæ perditæ & dissolutæ est. Vide Chiliad. ¶ 2. *Zonam solvere*, est virginitatem interficere. Virgines enim non nisi cinctæ procedebant. Catullus Carm. 2

Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod zonam solvit diu ligatam.

Sed & novæ nuptæ in cubiculum mariti deductæ a promnestria cingulum, quo ex ovilla lana contexto, & nodo etiam (Herculaneum vocabant) nexo, præcincta erat, solvebatur, & Dianæ, quæ ob id λυσιζώνη quasi *Solvizonia*, Latinis *Cinxia* vocata, dicabatur. Hinc *Zonam solvere* est nubere, viro tradi, vide Jul. Cæs. Scal. lib. 3. Poët. cap. 100. item Joseph. Scal. M. Anton. Muretum ad allegatum Catulli locum, & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 478.

¶ *Zonæ cœli.* Zona est spatium de superficie cœli, eadem cum proportione terræ, inter duos circulos minores comprehensum, nempè vel inter ambos Tropicos, vel inter alterutrum Tropicorum & Polarem vicinum, vel inter alterutrum Polarium & polum mundi. Vid. Plin. 2. c. 68. Sunt autem quinque Zonæ, quas *fascias* dixit Martianus Capella, Ovidius *plagas*, Plinius *cœli partes*, 1. *Frigida arctica.* 2. *Temperata arctica.* 3. *Torrida.* 4. *Temperata antarctica.* 5. *Frigida antarctica.* Ex his *Torridam*, ob nimios æstus, & duas *frigidas*, ob intolerabile frigus, *inhabitabiles* crediderunt veteres. Unde Virgilius 1 Georgicorum v. 238

Quinque tenent cælum Zonæ, quarum una corusco
Semper sole rubens, & torrida semper ab igni:
Quam circum extremæ dextra lævaque trahuntur
Cærulea glacie concreti atque imbribus atris.
Hos inter, mediamque, duæ mortalibus ægris
Munere concessæ Divûm &c.

Item Ovidius 1. Metamorph. v. 45

Utque duæ dextrâ cælum, totidemque sinistrâ
Parte secant Zonæ, quinta est ardentior illis.

Sic

Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non habitabilis æstu,
Nix regit alta duas, totidem inter utramque locavit,
Temperiemque dedit mixtâ cum frigore flammâ.

Sed multò aliter sese habere rem, nostri & superioris seculi navigationes docuerunt abunde. Terras enim sub ipso Æquatore sitas, fertilissimas longe & amœnissimas esse inde satis constat.

¶ Zonula, diminutivum. Catullus Epithal. Jul. & Mall. v. 53

- - *tibi virgines*
Zonulâ solvunt sinus.

Et Lampridius in Alexandro c. 52 *habere aliquid in Zonula*, id est, nummos.

¶ Zonarius, qui Zonas facit, Beutler / Cic. pro Flacc. c. 7. ¶ 2. *Zonarius sector*, Plaut. Trin. act. 4. sc. 2. *Crumenisecа*, ein Beutelschneider / βαλαντιοτόμος Aristophani. Antiquitus enim milites & viatores æs sive pecuniam in zonis gestabant.

¶ Semizonarius. Plaut. Aulul. a. 3. sc. 5. v. 42.

¶ Septizonium vide in *Septem*.

ZONARAS, ζωνάρας, historicus fuit sua ætate clarissimus in regno Constantinopolitano. Volumen triplex historiarum, quas conscripsit, opus modis omnibus commendandum, tum propter amplitudinem rerumque varietatem, tum ob brevitatem. Definit autem ibi, ubi Nicetas incipit. Atque ubi is definit, ibi contra incipit Nicephorus Gregoras, & in fine hujus Chalcocondyles, ita ut historiam orbis Græci, narratione continuâ ad hæc nostra propemodum tempora deductam, libri illi abunde præstent.

ZOOPHYTA, orum, ζωόφυτα, ita dicuntur, quod medium quiddam sunt inter animal & plantam, cujusmodi sunt, quæ mediam naturam habent inter sensibilia & vegetabilia, eine mittel Creatur / zwischen einem Thier und Gewächse / ut, *ostrea*, *spongia*.

ZOPISSA, æ, ζώπισσα, resina navibus derasa cum cera, quam alii ἀπόχυμα appellant: alii pineam resinam hoc nomine vocaverunt, Pech vom Schiff abgekratzet. Plin. lib. 27. c. 7. *Zopissam eradi navibus diximus, cerâ marino sale maceratâ.*

ZOPYRUS, ζώπυρος, Physiognomista fuit, hoc est, qui profiteretur, se hominum mores naturasque ex corporis habitu, oculis, vultu, fronte posse pernoscere. Qui cum turpia quædam & a virtute aliena de Socrate dixisset, eoque a multis derideretur: *Non errat*, respondit Socrates, *hujusmodi enim natura essem, nisi naturam Philosophiâ superassem.* Cic. de Fato cap. 5. & 2. Tusc. cap. 37. & lib. 4. extr. ¶ 2. Zopyrus alius nobilis fuit Persa, cujus beneficio Darius Babylonem cepit. Cum enim eam urbem diu frustra Darius oppugnaret, Zopyrus ipse sibi aures, nasum & labia amputavit, atque hac turpi forma ad Babylonios, ut transfuga, se recepit. A quibus receptus, & belli dux constitutus, urbem Dario tradidit. ¶ 3. Hic & nepotem habuit *Zopyrum*, qui a Persis ad Athenienses transfugit. Herodotus lib. 4 extremo. ¶ 4. *Zopyrus Clazomenius*, Orator, apud Quintil. lib. 3. cap. 6. idem fortasse cum eo Zopyro, quem æqualem Timoni Oratorem memorat Laërtius in Timone p. 703. ¶ 4. Zopyrus argenti cælator apud Plin. lib. 33. cap. 12. ¶ Plures Zopyros quære apud Vossium lib. 3. de Hist. Græc. cap. ult. p. 435.

ZOROASTRES, æ, ζωροάστρης, rex Bactrianorum fuisse scribitur, Nini Assyriorum regis temporibus, annis quadringentis ante bellum Trojanum. Risit eodem, quo natus esset, die, ut Plinius auctor est lib. 7. c. 10. In fragmentis Berosi Chaldæi legitur, Zoroastrem fuisse Chamum, vel Cham, filium Noæ, sic dictum quasi ζῶον ἄστρον, id est, *vivum astrum*, a diligenti contemplatione motûs siderum. Non enim magiam tantùm condidit primus, quod Plinius tradit lib. 30. cap. 1, sed astrologiam etiam, seu Chaldæorum artem, ut ex Clementis lib. 4 Recognitionum ad lib. 1. Oden 11 Horatii Torrentius observat. quem Zoroastrem Misraimum Chami filium, nepotem Noæ fuisse, unde Ægyptii, Babylonii, Persæ orti sint, & a Dæmone, qui frequens ipsi adfuit, fuisse exustum, eodem tradit Auctore. Scaliger Zoroastrem Magum aliquot seculis illo altero Bactrianorum rege posteriorem fuisse, Animadversionibus Eusebianis putat. Extant Zoroastris oracula quædam, quæ Psellus exposuit Parisiis excusa. Sed de Zoroastre consulenda in primis est peculiaris dissertatio Joh. Henr. Ursini. Qui cùm p. 9 docuisset, Zoroastres sex pluresve nobis produci & edolari à nuperis scriptoribus, p. 17 ostendit, non nisi duorum mentionem fieri ab Arnobio, & ita fieri, ut illum Hermippi, qui Bactrianus habebatur, manifeste explodat. Igitur ipse quoque secutus Arnobium, Bactriano Zoroastre p. 26 valere jusso, Zoroastrem verum non nisi unicum agnoscit, eum nempe p. 29. qui tempore ultimorum Prophetarum Magus insignis extiterit, Cyrique Regis familiaris, comes expeditionum ejus fuerit p. 32. Nam alterum illum, quem & Magum, & Bactrianorum simul Regem faciat Justinus nugas meras esse: cum Bactriano illi verum nomen *Oxyartes* fuerit; Justinus autem hìc Hermippum secutus videatur, qui primus Eudoxi fabulas interpolaverit, pag. 26. Vide ibi & spicilegium Christoph. Arnoldi p. 40. 41. Simul autem ita confectæ jacent opiniones eorum, qui Zoroastrem sibi in sacrâ temporum antiquissimorum historia videntur reperisse, alii *Chamum*, alii *Misraimum*, alii *Nimrodum* eum fuisse tradentes, ut cum B. Ursino p. 9 multa mittamus in compendium. Id quod de Goropio etiam Becano dictum esto, qui lib. 1. Gallic. f. 27 Zoroastrem Oromazæ filium interpretatur *Japetum* Noachi filium. Sed horum omnium hallucinationes superavit Philippus Cluverius, Zoroastrem transformans in primum mortalium *Adamum*, lib. 1. Germ. ant. c. 23. f. 191. & c. 24. f. 206. ubi & Zoroastrem ac *Linum* eundem statuit hominem fuisse; castigatus obiter à Petr. Lambec. lib. 1. Prodr. hist. lit. cap. 7. f. 58.

ZOSIMUS, libertus Plinii Junioris, quem vide lib. 5. Epist. 19. ¶ 2. Vixit & Zosimus Papa Romanus, seculo Christiano V. quem *Zozimum* vocat Gennadius Massiliensis c. 26. de Ecclesf. dogmat. ¶ 3. Zosimus historicus Græcus, qui multa rara & singularia prodidit de Constantino & sequentibus Imperatoribus, quorum vitas persequitur: iniquior tamen ipse in Christianos, utpote paganorum ipse facile pervicacissimus.

ZOTHECA, cujus diminutivum

¶ Zothecula legitur apud Sidon. Apollinar. lib. 8. Ep. 16. *Per armariola & Zothecula nostras non remanserunt digna prolatu.* Librorum thecas interpretatur Salmas. ad Solin. f. 1209. Et Sirmondus ad Sidonium p. 94 duo loca Plin. Epist. ex antiquis libris emendat, ubi correctorum vitio fit *diæta* hodie vel *diætula* repositum, lib. 2. epist. 17. & lib. 5. ep. 6. Est autem satis dura Catechresis: cum Zotheca sit, si nominis originem inspicias, cella saginandis gallinis aut aliis animantibus vivis parata, quam rectius tamen Zoothecam, ζωοθήκην, efferes, ζῶον animal, & θήκη conditorium.

ZUCCHARUM, vocabulum Arabicum, liquor est ex ramis & foliis plantæ cujusdam distillans. Liquor ipse amaritudine a sacharo differt. Vide *Saccharum* & Matthiol. in lib. 2 Dioscorid. c. 85.

ZYGANTES, Ζύγαντες, populi sunt Pœnis vicini Herodoto lib. 4 cap. 194.

ZYGOSTATA, ζυγοστάτης masc. libripens, Wagmeister. Lege 2 Cod. Theod. de ponderat. & auri illatione, Imp. Julianus: *per singulas civitates constitui zygostaten*, &c. Gloss. Gr. Lat. ζυγοστάτης, *Libripens, ponderator.* Ζυγὸς enim, & Lat. *Jugum*, etiam libram significant. Eædem Glossæ: ζυγὸς, *flatera, libra.*

¶ Zygostasium, munus libratoris. Lege 1. Cod. Theodos. de frumento Alexandrino: *quidquid de crithologia & zygostasii munere eminentia tua disposuit, roboramus.* Gloss. Vet. ζυγοστάσιον, *librarium.*

ZYTHUS, ζῦθος, & *zythum* neutro genere. Plinius lib. 22. extr. *Ex frugibus fiunt & potus: zythum in Ægypto: celia & ceria in Hispania: cerevisia & plura genera in Gallia.* Adde ibi Harduinum. Columella lib. 10. v. 116

Ut Pelusiaci proritet pocula zythi.

Fuit potus ex hordeo macerato vel tritico paratus, illi maxime similis, qui aquilonaribus regionibus *Cerevisia* appellatur, Bier. Etiam Suidæ parabatur ἀπὸ κριθῆς, *ex hordeo.* Cujusmodi potus etiam *Curmi* est, κοῦρμι, nam & ipse e frugibus paratur. Nec aliam inter *Zythum* & *Curmi* crediderim esse differentiam, quam in conficiendi ratione, Diosc. lib. 2. c. 80. & 81. Usus ejus antiquissimus, & ab ipso Dionysio, sive Baccho institutus, Diodoro Siculo auctore lib. 4 Bibliothecæ.

¶ Zythopepta, ein Bierbrauer.

F I N I S.

INDEX

I N D E X
Vocabulorum, Phrasium, descriptionum & locutionum
proverbialium accuratissime concinnatus
à
M. A. S.

NB. Das Teutsche / das im Thesauro nicht eben allemahl dabey stehet / wird hier im register gäntzlich suppliret; und wer nach anweisung der Ziffer die stellen nachschlägt / findet nicht nur offt mehr Synonyma und phrases, sondern auch gute Nachricht von gebrauch / construction und autoribus aller redens-arten. Die Poetischen wörter und formuln werden allhier mit vorgesetztem P. bezeichnet. Von Adverbiis und dergleichen werden bey den primitivis, mit welchen sie einerley bedeutung haben / nur die endungen auff è, ò, ter &c. angehangen. Wo bey einem wort die ziffer nicht stehet / ist die nächstvorhergehende zu wiederholen. B. L. V.

A

abgezogener wein vinum diffusum 2513, c
abgott idolum 1128, c. abg. machen aus etwas arcem facere ex cloaca; lapidem è sepulcro venerari pro Deo 554, b
abgötterey idololatria 1128, d. idolorum cultus c. der ſich ſchrifftlich zur abg. bekannt libellaticus 1252, d
abgöttiſcher ſ. götzendiener.
abgraſen retondere segetem 2360, b
abgrund abyssus 8, a. barathrum 295, b. vorago 2562, b
abgunſt ſ. mißgunſt / ungunſt / neid.
abgünſtig ſ. mißgünſtig / ungünſtig.
abhadern / der den leuten das ihre abhadert bonorum extortor 2364, d
abhalten arcere 193, a. abducere 753, b. disjungere 1179, d. depellere 1680, a. remorari 1443, b. flectere a re 914, b. dehortari 1103, d. refrenare 955, a. deterrere 2328, a. detorquere 2364, b. abstrahere 2371, d. retrahere 2374, b. avertere 2473, d. avocare 2566, c
abhaltung repulsus 1681, a. avocamentum 2566, c
abhandeln transigere 78, a. abh. die ſache decidere quæstionem &c. 355, b
abhandlung actus 72, b. tractatus; tractatio 2371, b
abhängig declivis 554, a. præruptus, e. 1962, b. deruptus 1961, b. devexus 2491, b
abhärmen ſich dolore ac miseria tabescere 2278, b
abhauen amputare 1860, c. desecare 2045, c. truncare; detruncare 2392, a. proscindere 2021, b. abscidere 354, c. decidere 355, b. succidere 356, c. unten abh. subsecare 2046, c
abhauung amputatio 1860, c. obtruncatio 2392, a
abhelffen der ſache decidere causam 355, b. dem unglück abh. mederi malo 1363, a
abhobeln dedolare 739, b. lævigare; delævare 1207, c. deruncinare 1962, c
abkauffen emere de quo 780, c
abkehlen jugulum haurire 1063, d. jugulare 1174, c
abkehren deverrere 2467, b
abkippen demutilare 1477, a
abklären diluere 1302, a. despumare 2195, b
abklopffen mit fäuſten depuvire quem palmis 1669, a
abknüpffen abnodare 1523, b
abkochen decoquere 602, c. defrutare 887, b
abkommen obsolescere 1576, a. die gewohnheit iſt abk. deflexit consuetudo de spatio curriculoque majorum 915, a
abköppen decacuminare; cacumen frangere 346, c. truncare; detruncare 2392, a
abköppung decacuminatio 346, c
abkratzen abradere 1909, a. circumradere a. deradere b. interpolare 1760, a. von unten abk. subradere 1909, c
abkrauen defricare 957, b
abkühlen refrigerare 958, c. ſ. kühlen.
abkündigen renunciare 1552, b
abkündigung renunciatio 1552, b
abkürtzen breviare; abbreviare 334, a. deminuere 1412, d. circumcidere & amputare 354, d. curtare; decurtare 664, c. destringere 2231, c. detruncare 2392, a. abscindere 2020, c. præsecare 2046, b. abk. von der haupt-ſumm de vivo quid detrahere, resecare 2532, a. ſ. verkürtzen.
abkürtzung præcisio 356, b. deductio 754, c. detruncatio 2392, a
abladen deonerare 1582, b. exponere 1770, d
ablaſſen remittere 1426, c. fatiscere; defetisci 864, b. abjungere se a quo 1178, d. declinare a qua re 552, a. desinere 2121, c. retendere 2309, d. absistere 2126, c. abl. von der gewohnheit a consuetudine recedere, refugere 456, d. 969, a. abl. vom fürnehmen a proposito averti 2474, a. incepto desistere, abscedere 406, a. 453, a. abl. vom Kriege abjicere arma 1116, c
ablaſſung von der ſache eremodicium 809, d
ablauff decursus; decursio 661, a
ablauffen einen vortheil præripere cui palmam 1913, b. So wird es abl. is cursus rerum, is exitus futurus est 659, c. wohl abl. exitum habere felicem 792, c. prospere evenire, cedere, geri 1834, d. unglücklich abl. improspere cedere 1835, a. es wird noch übel abl. in nervum erumpet denique 1506, d
abläutern diluere 1302, a. elutriare c
ablecken delambere 1208, c. delingere 1266, d
ablegen deponere 1769, b. exuere 830, d. abl. einen eyd jusjurandum dare 728, a. abl. die wilde art exuere ferociam 885, a

ablehnen / ableinen amovere 1456, c. declinare 552, a. abl. von ſich derivare quid 1944, b. abl. den verdacht crimen purgare 1855, a. expurgare & dimovere suspicionem d. ſ. abwenden.
ablehnung / ableinung remotio 1457, d. refutatio 988, a. translatio criminis 884, c
ableibig ſ. abgezehrt.
ableiten aus dem bach derivare 1944, b. abl. die bäche contorquere in alium cursum amnes & deflectere 2364, a
ableitung derivatio 1944, c. deductio 754, c
ablencken ſich declinare 552, a. ſ. abwenden.
ablohnen ſ. lohnen.
ablöſen laſſen dare cui succedaneum, successorem 458, b
abmahlen depingere 1730, c. deformare 939, a. describere 2034, a. einen abm. exprimere tabella cujus effigiem 1808, d. vultibus consecrare 2590, a
abmahnen dehortari &c. 1103, d. dissuadere 2241, b
abmatten delassare 1219, c. defatigare 864, a
abmattung defatigatio 864, a
abmergeln adipes tenuare, detrahere 27, b
abmeſſen definire 905, a. metiri 1396, d. emetiri 1398, a. commetiri 1397, c. demetiri d. mensuras agere a. determinare 2323, c
abmeſſung mensio 1397, a. demensio; dimensio d. determinatio 2323, c
abnagen abrodere 1945, c. derodere c. admordere 1450, a
abnehmen (wegnehmen) carpere 423, c. demere 689, b. adimere 781, b. abn. mit gewalt vi abstrahere 2371, d. detrahere 2372, d. abn. (ſchlieſſen) colligere 1232, c. conjicere 1117, d. conjecturam facere, capere 1118, a abn. (an kräfften) deficere 844, a. tabescere; contabescere; extabescere 2278, b. comminui 1412, c. diminui d. decrescere 630, a. marcescere 1349, a. emacrescere 1318, a. elanguescere 1211, b. oblanguescere c. & vires & corpus amittere 613, a. imbecilliorem fieri 1136, b. obsolefieri 1576, b. rarescere 1914, a. abn. vor alter senescere; consenescere 2067, a. senio torpidæ veternositatis algescere 372, a. abnehmen den hut aperire caput 1643, d. abn. den raub prædam ex ore cui exsculpere 2039, c. das gedächtnüs nimt ab memoria labat 1192, c. labascit d. labitur 1193, b. abn. die haare tondere comas 2359, b. glabrare 1016, a. detondere capillos 2360, a. abn. der laſt subtrahere e pondere 2375, a
abnehmung / das abnehmen decrementum 630, a. das abn. des leibes atrophia 251, b. das abn. des mondes recessus lunæ 456, d. diminutio lunæ 629, c. lunæ damna 1300, b
abnöthigen extundere 2401, a
abnützen tenuare; attenuare 2318, b. usu quid deterere 2325, a. ſich abn. in abusu consistere 2585, d
abpflücken carpere 423, c
abpflückung carptura 424, a
abpochen efflagitare convicio 911, a
abprügeln ſ. abblauen; ſ. prügeln.
abputzen depolire 1759, d
abrathen ſ. abmahnen ſ. abhalten.
abräumen amovere 1456, c
abraum-ſchüſſel discus 721, d
abrede condictio 705, d. conventa 1448, a. der ab. zu folge ex compacto 1618, c. ex pacto; ex conventione c. de composito &c. 1768, d. ich bin nicht in abr. haut equidem abnuo 1552, d
abreden / abrede machen pacisci 1618, b. cum quo de re colloqui & coire 791, b. constituere cum quo 2201, c
abreiben defricare 975, b. pumicare 1852, c
abreiſe demigratio 1403, c
abreiſen proficisci 1824, a
abreiſſen abrumpere 1960, a. avellere 2437, c. revellere 2438, a. deripere 1912, d. abripere b. refigere 897, d. rings herum abr. circumscindere 2020, d
abreiſſen ſ. abzeichnen.
abreiſſung avulsio 2437, c. revulsio 2438, a. abruptio 1960, b
abrichten subjicere 1121, b. subornare 1604, b. moliri 1437, a. fingere quem 900, b. insuefacere 2248, b. abr. vorher præformare quem dictis 939, d. die zunge abr. procudere linguam 644, c. ſ. unterweiſen.
abriß forma 937, a. delineatio 1266, c. idea 1127, d. scenographia 2017, c. sciagraphia 2019, c. ichnographia 1126, d. monogrammus 1444, c. instar 1152, d
abriß machen delineare 1266, c. ſ. abzeichnen.

abrücken demovere 1457, a
abſagen abnegare 1502, a. abrenunciare 1552, c. a[b]nuere d. halb abſ. subnegare 1502, b
abſägen desecare serra 2045, c. serra præcidere 2087
abſätze an bergen articuli montium 226, c
abſchaben depectere 1673, a. interpolare 1760, a. a[b]radere 1909, a. deradere b. rasuram deducere 1908
abſchaffen amoliri 1437, b. abolere 1575, c. antiqua[re] 164, c. abrogare 1946, c. refigere 897, d. d[e]movere 1457, a. removere c. heiml. abſ. su[b]movere 1458, a. abſch. das geſetz abdicare l[e]gem 701, b
abſchaffer subversor 2478, a
abſchaffung abrogatio 1946, d. abolitio 1575, c. [re]motio 1456, c
abſchälen ſ. ſchälen.
abſchäumen despumare 2195, b
abſcheiden demigrare 1403, c. discedere 454, d. d[i]gredi 1026, d. abſcheiden von der welt ſ. ſterben
abſcheidung excessus 455, b. ſ. abſchied.
abſcheeren das haar radere caput 1908, d. detond[e]re capillos 2360, a
abſcheu abominatio 1579, b. aversatio 2478, c. for[]midatio 941, c. abſch. haben abhorrere 1102, [] abominari 1579, b. formidare; reformidare qu[id] 941, c. detestari 2331, c. aversari 2478, c. ab[ſch.] haben für den tod deprecari mortem 1804, b
abſcheulich fœdus, e. 931, b. teter 2332, d. abomi[]nandus; abominabilis 1579, b. abſcheulicher menſch monstrum hominis 1446, b. ſ. greulich.
abſchicken ablegare 1230, c. mandare 1336, a. heim[]lich abſ. submittere 1427, b
abſchickung missus 1420, d. allegatio 1230, d
abſchied (beſcheid) judicatum 1172, b. decisio cau[]sæ 355, c
abſchied (abzug) abitio; abitus 789, b. decessus 454 d. discessio, discessus 455, a. digressus; digressio 1026, d. abſch. nehmen valedicere 2418, b. abſ[ch.] begehren missionem efflagitare 1421, b. den Soldaten abſ. geben exauctorare milites 258, c. hinter der Thür abſ. nehmen hospite insalutato di[]scedere 1989, a
abſchiffen solvere 2144, c. oram solvere; permittere vela ventis 1593, b. classem deducere 754, b
abſchieſſen ein Pfeil mittere telum 1420, b
abſchippen ſ. abſtoſſen.
abſchlagen decutere 1880, a. mit fäuſten abſch. depalmare 1624, d. ſ. prügeln. abſchlagen das waſſer ſ. waſſer abſchl. das ſchloß abſchl. revellere claustra 2438, a. was man vom gold abſchlägt psegma 1838, b
abſchlagen (verweigern) abnuere 1552, d. abnutare 1553, a. renuere b. recusare 450, b. repudiare 1929, d. negare 1501, c. abnegare 1502, a. denegare b. zum theil abſch. subnegare 1502, b. das korn ſchlägt jähling ab carissimam annonam nec opinata vilitas consequitur 426, b
abſchlägige antwort bekommen repulsam accipere, ferre 1681, a
abſchleiffen cote depolire 1759, a
abſchmeiſſen ſ. prügeln.
abſchneiden amputare 1860, c. abscindere 2020, c. demere 689, b. demetere 1398, d. præcidere 356, b. desecare 2045, c. resecare 2046, c. sicilire 2101, c. abſ. von unten subsecare 2046, c. die hoffnung abſ. spem eripere 1913, b. abſ. die zufuhre commeatu quem intercludere 541, c. abſ. die haare detondere capillos 2360, a
abſchneidung exsectio 2045, d
abſchneiteln averruncare 263, c
abſchnitt incisum 356, a. segmen; segmentum 2045, b. præsegmen 2046, b. resegmen c
abſchnittlein ſ. abgänglein.
abſchrecken absterrere 2328, a. deterrere a
abſchreiben describere 2033, c. exscribere 2034, b. transcribere 2037, a
abſchreiten divertere via 2475, a. ſ. abweichen.
abſchrifft apographum; tabulæ exemplar 174, b. 826, a. exemplum 280, d. antigraphum 161, d
abſchuppen desquamare; squamas detrahere 2197, c
abſchuß des waſſers aquivergium 184, d. abſ. des hügels declivitas; proclivitas 554, a
abſchüßig ſ. abhängig. ein abſchüßiger ort præcipitium 1793, b
abſchütteln decutere 1880, a
abſchweren abjurare 1182, c
abſegeln solvere 2144, c. ſ. abſchiffen.
abſehen finis; propositum 903, b. respectus 2177, c. inten-

intentio 2307, b. in dem abs. hac mente 1379, d. in andern abs. aliorsum; aliovorsum 96, a. abs. erreichen optatam cursu contingere metam 1395, b
absseigen diluere 1302, a
absenden s. abschicken.
absengen adurere 2594, d
absetzen abolere 1575, c. removere 1457, d. submovere 1458, a. abs. vom dienst/ vom amt exauctorare 258, b. removere ab actu 72, a. amovere quem ab officio &c. 1456, c. ex altissimo dignitatis gradu præcipitare 105, a. abrogare cui magistratum 1946, c. abdicare magistratum 701, b. s. entsetzen. abs. von der mutter depellere a matribus, a lacte &c. 67, d. 1680, a. depellere ab ubere matris 2429, b
absetzung abdicatio 701, c. ejuratio 1183, b
absicht s. absehen.
absieden decoquere 602, c
absiegen sich morbo tabescere 2278, b
absingen decantare 392, c
absitzen descendere equo 2013, d
absonderlich peculiaris, ter 1674, a. sejugis 1176, c. capitulatim 414, d. segregatim 1040, a. seorsum 2070, d. separatim 1636, b. P. separ 1634, d. s. sonderbar.
absondern secernere 484, b. segregare 1040, d. abjungere 1178, d. disjungere 1179, d. sejungere, 1180, a. dispescere 1658, b. relegare 1231, b. reducere 757, c. removere 1457, d. discludere 541, a. disparare 1636, a. separare b. das sich abs. läst separabilis b
absonderung separatio 1636, b. discretio 483, c. secretio 484, d. seductio 757, d
abspannen retendere 2309, d
abspänstig machen alienare quem a quo 93, c
abspielen s. abgewinnen.
absprechen abdicere 705, c. abjudicare 1173, a
abspülen von unten auff subluere 1303, b
abstatten danck persolvere gratiam 2147, b. ein zeugnüs abst. testimonium dare 728, b. abst. die gelübde solvere votum 2144, d
abstäuben pulverem excutere 1851, c
abstechen/ abstecken ein lager castra metari 433, a
abstehen absistere 2126, c. desistere 2127, c. defugere 968, b. abst. von seiner meynung decedere de sententia 454, c
abstelen intervertere 2476, d. einen kuß abst. rapere oscula 1911, b. der der gemeine etwas abstiehlet depeculator 1674, b
absteigen vom Pferde equo desilire 807, c
absterben s. sterben. das abst. mors 1450, b. excessus 455, b. occasus 350, c. interitus 793, a. obitus. c. s. tod.
abstossen deturbare 2404, c. s. herab werffen. abst. vom lande solvere 2144, c
abstreichen depectere 1673, a
abstreiffen destringere 2231, c. abst. die haut tergora diripere costis 2322, d. abst. das laub stringere frondes 2230, c. nemus fronde levare 1244, d. das sich abst. läst strictivus 2230, d. der das laub abstreiffelt frondator 960, b
abstreiffelung des laubs frondatio 960, b
abstricken destringere 2231, c
abtackeln ein schiff exarmare navem 218, a
abt archimandrita 196, d. abbas 4, d
abtißin abbatissa 4, d
abtheilen describere 2033, c. abth. in classen decuriare 682, d
abtheilung digestio 1009, a. P. digestus a
abthun cassare 429, d. abolere 1575, c. exuere 830, d. resignare 2108, b
abtreiben deducere 754, b. abigere 73, c. arcere 193, a. depellere 1680, a. propulsare d. deturbare 2404, c. detestari 2331, c. avertere 2473, d. von seiner meynung abt. de sententia quem dejicere, detrudere 1118, c. 2391, b
abtreibung depulsio 1680, a
abtreten abscedere 451, d. decedere 454, b. discedere d. absistere 2126, c. desciscere 2024, c. abt. die Possess decedere de possessione 2056, c. abt. die regierung recedere a gubernaculis &c. 1044, a. abt. die füsse subterere pedes 2326, a
abtritt recessus 456, d. secretum &c. 484, d. culina 645, d. abtritt nehmen s. beyseit gehen.
abtrocknen desiccare 2100, d. detergere; extergere 2322, a. das abtr. tersus 2311, d
abtrotzen efflagitare convicio 911, a
abtrünnig werden s. abfallen. abtrünnig machen abstrahere 2371, d
abtrünniger defector 844, c. defuga 968, b. refuga 969, a. transfuga c. apostata 176, d

abwägen librare 1255, d. collibrare; perlibrare 1256, b. pari lance componderare 1766, a. ad perpendiculum exigere 76, c
abwägung libratio 1256, a. ponderatio 1766, a
abwaltzen s. abweltzen.
abwarten des gottesdiensts interesse rebus divinis 2255, d. der nahrung abw. rei dare operam 1930, c. des studierens abw. deservire studiis 2089, a. der sache nicht abw. rem derelictui habere 1271, a. sein amt nicht abw. suo officio & muneri deesse 2255, c. s. warten.
abwaschen abluere 1301, c. diluere 1302, a. abstergere; extergere 2322, a. unten abw. subluere 1303, b. subedere 773, a
abwaschung ablutio 1301, c
abwechseln reciprocare 1915, d. alternare vires 104, b. permutare vices 2495, c
abwechselnd intervallatus; per intervalla 2421, b
abwechslung reciprocatio 1916, a. commutatio 1478, c. alternatio; per vices successio 104, b. vices 2495, b. vicissitudo 2496, b
abweg flexus 914, b. diverticulum 2475, b
abwegsam devius 2493, a
abwehren dem wasser fluvium extra ripas effluentem coërcere 193, b
abweiden depascere; depasci 1658, a. attondere arva 2360, a
abweichen digredi 1026, d. declinare 552, a. desciscere 2024, c. recedere 456, d. deflectere 915, a. aberrare 813, a. deerrare b. nicht eines fingers breit abw. digitum transversum non excedere 712, c
abweichung abscessio 453, a. secessio 457, a. aberratio 813, a
abweisen excludere 541, b. dimovere 1457, a. removere c. repellere 1680, d. limine submovere 1263, c. abw. mit spott explodere 1745, b. mit gewalt abw. proturbare 2405, c
abweisung repulsa 1681, a
abweltzen amoliri 1437, b. revolvere 2560, b
abwenden demovere 1457, a. prohibere 1052, b. avertere 2473, d. amoliri 1437, b. deprecari 1804, b. defendere 870, d. averruncare 263, c. abw. sich deflectere 915, a. devertere 2474, d. abw. von sich a se depellere 1680, a. die augen abw. dejicere oculos 1118, c. das unglück abw. redimere acerbitatem a quo &c. 782, b. convertere malum ad salutem 2474, c
abwendig aversus 2474, a
abwendung propulsatio 1680, d. declinatio 552, b. aversio 2474, a. amotio 1456, c. abwendungsopffer depulsoria sacra 1680, a
abwerffen dejicere 1118, c. demoliri 1437, c. abw. hinter sich die brücke a tergo pontem interscindere 2021, a. pontem rescindere 2021, a. abw. nutzung reddere fructum 733, a. ein Pferd das gerne abwirfft equus sternax 2206, d
abwerts s. herabwerts.
abwircken detexere 2335, b
abwischen s. abwaschen; ausleschen.
abwürgung strangulatio 2227, c
abwürtzen s. würtzen.
abzahlen dissolvere quæ debentur &c. 2146, c
abzehlen dinumerare 1547, a
abzehlung dinumeratio 1547, b
abzehren exedere 772, c. subedere 773, a. absumere 2259, c. atterere 2324, d
abzeichnen delineare 1266, c. designare 2107, d. deformare lineis 939, a. adumbrare 2541, a
abziehen abscedere 453, a. decedere 454, b. recedere ex acie 17, d. abstrahere 2371, d. von der belagerung abz. solvere obsidionem 2144, c. vasa colligere, conclamare 2426, d. etwas abz. deducere quid de summa 754, b. de summa detrahere 2257, a. 2372, d. abziehen von hefen defæcare 849, d
abzircklung metatio 1399, c.
abzug secessus 457, b. abitio; abitus 789, b. digressus; digressio 1026, d. abscessus 453, a. decessio; decessus 454, c. receptus 408, d. emissarium 1424, d. deductio 754, c. detractio 2372, d. s. abschied; abbruch.
abzwacken delibare 1254, d. abradere 1909, a
abzwingen extorquere per vim, vi & metu 2364, c
academie Academia 8, c. locus doctrinæ fertilissimus 876, c
accies vectigal 2433, a
accord pactum 1618, b
accordiren pacisci 1618, b. depecisci d
accordspuncte halten stare conditionibus 587, d

ach ah 80, d. proh 1817, c. vah 2417, d. eheu 775, b. ach ja eja 775, b. scilicet 2019, d. ach leyder heu, eheu 1077, b. hem 1068, d. hei 1066, a. ach schweig still au; au obsecro 254, a. ach siehe da atat 244, a. ehem 1069, a
achat / achatstein achates 15, b
achse am wagen axis 284, b
achsel ala 81, d. axilla; ascella 284, a. 82, b. humerus 1107, b. auf die a. nehmen succollare 564, c. s. tragen auf beyden achseln.
achsel-küssen culcitra subalaris 82, a
acht theile von zwölffen bes 309, d
acht zoll lang bessalis 309, d
acht; in die acht thun/ erklären proscribere 2035, c. sacrare 1971, d. interdicere cui aqua & igni 706, d. acht geben s. achtung geben; s. in acht nehmen.
achte octo 1564, c. je achte octoni c. der achte octavus, c. die achte zahl octonarius numerus c.
acht und achzig duodenonaginta 762, c
acht und dreyßig duodequadraginta 762, c. der acht und dreyßigste duodequadragesimus 762, c
acht und siebentzig duodeoctoginta 762, c
acht und viertzig duodequinquaginta 1901, c. der acht und viertzigste duodequinquagesimus c
acht und zwantzig duodetriginta 762, c. acht und zwantzig mahl duodetrecies c. acht und zwantzigste duodetrigesimus 2378, d
achteckicht octangulus 144, d
achten æstimare 53, c. arbitrari 190, c. censere 466, a. metiri 1396, d. habere 1050, a. pendere 1683, a. cernere 481, d. mehr achten pluris facere &c. 1463, c. groß ach. suspicere 2178, a. groß geachtet werden esse magni 1326, c. er achtet nichts höher nihil ei antiquius est aut prius 164, b. achten für gewinn deputare in lucro 1861, a. ducere in bonis 752, b. nicht/ nichts achten projicere 1120, b. non morari 1447, c. derelictui habere 1271, a. negligere 1235, b. negligenter tractare c. nihili facere, pendere 1512, a. a re oculos dejicere 1118, c. nec assis facere 229, c. nihil pensi habere 1684, d. incuriosius quid habere 655, d. insuper habere 2263, b. susque deque facere 2269, d. der etwas nicht achtet incuriosus d. s. unachtsam. es wird nicht mehr geachtet res refrixit 958, c. alget 92, c. es achtet unser kein mensch nemo respicit nos 2177, c. nichts geachtet werden pro nihilo videri 2498, d
achtgeben s. achtung geben.
achtgebung observatio; observatus 2090, c.
achtfältig octuplus; octuplicatus 1565, a
achtfüßig octipes 1565, a
achthundert octingenti 474, c
achthundertfach octingenarius 474, c
achthunderste octingentesimus 1565, a
achtjährig octennis 155, d
achtmahl octies 1564, c. zum achten mahl octavum c
achtserklärung proscriptio 2035, c
achtspännig octojuges 1565, a
achtung geben servare quem 2089, b. observare 2090, a. animadvertere 151, c. observatorem assistere 2090, c. attendere 2304, d. animum & oculum ad quem referre 883, b. acriter intendere animum ad quid 12, b. custodire 666, b. der gute a. giebt diligens 1233, d. observans; observantissimus 2090, b. s. auffmercken; s. in acht nehmen.
achtzehen octodecim 1564, c. duodeviginti; duodeviceni 762, c. der achtzehende duodevicesimus c. 2506, b
ächtzen gemere 999, b. s. seufftzen.
achtzig octoginta 1564, c. octogeni d. der achtzigste octogesimus d.
achtzigjähriger octogenarius 1564, d
achtzigmahl octogies 1564, d
acker ager 63, d. rus 1965, a. jugerum 1174, a. neuer ack. novalis 1537, b. feister ack. arvum pingue 228, b. steinigter ack. rudetum 1957, d
äckergen agellus 63, d
ackerbau agricultura 64, b. cultura agrorum b. agricolatio c. agricultio 566, b. cultura c. georgia 1005, a. ackerbau treiben / sich damit nehren exercere tellurem, agros; opere rustico faciendo victum exercere 194, a. arvo studere 228, b
ackermann arator 220, c. agricola 64, b
ackern arare 220, b. circumarare d. aratro terram dimovere 1457, a. P. ferro solicitare humum 2140, c. tellurem dente recludere unco 691, d. findere vomere rura 899, c. ferro scindere

scindere æquor 885, c. solum scindere glebamque versis frangere bidentibus 57, b

ackerwage ciconia 512, b

ackerwerck res rustica 1965, c

actenbehältnis archivum; grammatophylacium 198, a. 1030, b

adel/ adelstand nobilitas 1521, b. patriciatus 1662, c. adel an fingern myrmecion 1481, a

adelich nobilis 1520, d. s. edel. hochadelichen geschlechts seyn præcellere claritudine generis, per insignem nobilitatem 464, b. splendidis natalibus ortum esse 2190, b

adeln nobilitare 1521, c

ader vena 2439, d. arteria 225, c. geschwollene ad. gangilon 994, a. varix 2425, a. zur ad. lassen/ eine ad. schlagen incidere venam 355, d. mittere sanguinem incisa vena 1420, b. detractione sanguinis quem curare 656, b. venam ferire, secare &c. 2440, b

adericht/voll adern nervosus 1507, b. venosus 2440, c.

aderlassung sectio venæ 2044, c. sanguinis detractio, missio 1994, b. phlebotomia 1719, d. anastomosis 134, c.

äderlein an blättern fibra 890, d. äd. an Augen venulæ oculorum 2440, c

adjeu sagen salutem dicere cui; valedicere 1988, a

adler aquila 185, b. buma 1106, d. P. fulvus Jovis ales 57, d

adlersklauen aquilinæ ungulæ 186, a

adlerstein aëtites; gagates 58, c. 989, b

admiral præfectus classis 847, b

advocat advocatus 2566, d. actor causarum 70, d. patronus 1667, b. causidicus 449, a. ecdicus 769, b. guter adv. exercitatus & versatus in causis 195, a. homo forensis 946, d. teutscher adv. formularius; legulejus; formularum cantor &c. 937, d. böser adv. morator forensis 1448, a. legum contortor 2364, b. cerberus forensis 387, d. adv. seyn/ einen adv. abgeben/ advociren causam pro quo dicere 446, a. forum attingere; in foro esse; foro dare operam 946, c

affe simia, us 2113, a. pygmæus 1863, c. pithecus 1736, b. affe in bösen cacozelos; aliquo cacozeliæ genere peccans 346, b

affect affectus 842, c. pathos 1663, d. passio 1665, a. cupiditas 653, d. animi motio 1455, d. motus 1456, a. unmäßiger aff. furor 984, c. den aff. nachhängen/ voll affecten seyn animo servire 148, d. affectibus effrenatissimis abstrahi 842, c. ohne aff. apathes 168, b. bezwingung der affect. apathia; impassibilitas, imperturbatio; sedatio animi 168, a

äffen deludere 1296, a. ludificari 1295, b

affennase silo 2111, c

affenspiel ludicrum 1297, c

affenwerck affectatio 843, a. cacozelia 346, b

affodillen asphodelus &c. 236, d

afterbürde mola 1434, d. secundæ; secundinæ 2049, c

afterreden calumniari 375, a

africaner Afer 60, d. Libys 1256, d

ägel s. blutägel.

agrest omphacium 1581, a

agtstein electrum 776, a. succinum 2245, b. glessum 1018, c. schwartzer agtst. gagates 989, a

ägypten Ægyptus 37, b. P. Pharus arvaque Lagi 1716, a

ägyptier ægyptius 37, b. P. Nilicola 567, c

ägyptisch ægyptiacus, e. 37, b. copticus 601, a. memphitis, memphiticus 1377, c. P. pharius 1716, a

ahnen majorum imagines 1134, b

ahnen ihm lassen ominari 1579, b. Es ahnet ihm futurum prædivinat 727, b. mens augurat 266, b. ei animus præsagit 1976, d. P. Heu mens præsaga futuri 1977, a

ähnlich conformis 938, c. similis, ter 2113, c. assimilis 2114, a. propior 1828, a. geminus 997, d. ähnlich seyn accedere ad similitudinem cujus rei 453, b. os vultumque cujus referre &c. 883, c. die einander ähnlich seyn/ quibus lineamentorum qualitas similis 1266, b. ähnlich werden in speciem cujus conformari 938, c. ähnlich sehet ihr einander non lac lacti magis est simile 1196, d. non tam ovum ovo simile 1616, d

ähnligkeit similitudo 2113, d. proportio 1654, b. analogia; comparatio 133, b.

ahorn acer 11, d. platanus 1744, b. carpinus 423, b

ahornin acernus 11, d. plataninus 1744, b

ähre arista 212, c. spica 2184, b. ähren bekommen spicari c. das ähren lesen spicilegium c

ahrn æsalon 51, a

akeley aquilina; aquilegia 186, a

aken aquisgranum 186, d

alabastergefäß alabaster, (um) 82, b. P. onyx c

alant helenium 1066, c. mula 1160, c

alaun alumen 106, b

alaunicht aluminosus 106, c. aluminatus c.

alaunwasser aqua aluminata 106, c

albaneser Albani 84, b

albern ineptus 180, c. stolidus, è 2225, c. delirus 1274, b. desipiens 1999, a. vecors 605, d. socors inanis 1140, c. alienus à re & loco 7, b. absurdus. sehr albern perabsurdus, c. etwas albern subabsurdus. P. longus homo &c. 1283, a. P. frigidus cui obstat circum præcordia sanguis, 958, b. albern seyn cucurbitæ caput habere 644, a. P. capitis vacui esse 412, d. Abderitanæ pectora plebis habere 5, a. albern ding fürnehmen nugas agere 1543, c.

alet (großkopff) mugil 1459, b. capito; cephalus 414, c

allarm! ad arma 216, c. allarm blasen milites clangore tubæ accendere 306, d. allarm machen vocare ad arma 216, b. conclamare ad arma, c. bellicum canere 306, d

allart seyn paratum animo esse 1646, d.

allda ubi 2429, d.

alle omnis 1580, a. cunctus 649, d. universi 2551, a. alle fünff jahr quinto quoque anno 1893, a. alle nacheinander singuli 2119, d. alles nihil non 1511, d. alles lieber leiden wollen quidvis pati malle 1892, c. alles zusammen in universum 2551, a

alle beyde ambo 111, d. uterque 2580, b

allein solus 2147, d. unus 2549, b. duntaxat 762, a. der gern all. ist solitarius 2148, b. der seinen gang all. hat solivagus c. a. gelegen secretus 484, c. er ist all. secretus agitat 73, a. all. seyn wollen secretum petere, desiderare, 484, c

allein enimvero 785, d. cæterum 362, d. tantum 2288, a. duntaxat 762, a. verum 2466, c

allemahl des dritten tages tertio quoque die 2320, b

allenthalben quoquoversus 1896, a. undique 2545, c. vulgo 2586, d. s. überall.

allerdings omnino 1580, c. omnibus modis a. prorsus 1833, b. admodum 1430, b. oppido 1591, b. etiam atque etiam 817, b. utique 2581, c.

allererst demum 690, c. modo 1428, c. all. erbaut recens conditus 1915, c

allerhand varius 2424, b. multifarius, è, am. 1464, c. all. tugenden chorus virtutum 504, c

allerley omnigenus 1014, d. 1580, d. omnimodus 1429, d. omniformis 940, b. confusaneus 975, c. miscellus 1416, a. cujuscunquemodi 645, b. farrago 855, d. all. leute omnium ordinum homines 1597, b. in all. künsten in omni genere & varietate artium 1002, d. auff all. weise omnifariam 859, b. quolibet modo 1892, c

allermassen siquidem 1896, d. quandoquidem 1876, b

allermeist cum maxime 1324, b. inprimis; cumprimis 1813, c

allernächst quam proxime 1872, b

allezeit (s. immerfort/ stets) semper 2064, a. ætatem 56, b. æternum 57, b

allgemach s. allmählich/ s. allsachte.

allgemein generalis 1003, b. universalis, ter 2551, b. catholicus 439, a. œcumenicus 1569, a. zu allgemeinem nutzen ad communem hominum usum 580, d. in commune 581, a. der allgemeine hauff universitas 2551, b

allhier hic 1079, a

alliance (s. verbündnüß) all. schliessen coire in unum; coire in fœdera 791, b. coire societatem cum quo b. fœdus facere, inire 930, b

allirte fœderati 931, a. socii 2133, b

allmacht omnipotentia 1580, d. 1789, c

allmächtig omnipotens 1789, c. 1580, d. omnipollens P. cunctipotens 1789, c. 650, a. cunctiparens; omniparens 1643, c.

allmählich clementer, 546, d. minutatim 1412, b

allmanach prognosticon anni 1824, d

allmosen eleemosyna 776, b. all. geben operari &c. 1584, b. allm. samlen stipem cogere &c. 2212. c

allo! age sane 63, a

allsachte paulatim 1656, c. gradatim 1025, d

allzu groß nimius 1513, c. nimium quantum 1514, a. iniquus 44, d

allzuscharff macht schärtig acus cum intenditur rumpi solet &c. 199, b

allzusehr nimis 1513, c. nimium, d. nimium quantum, nimiopere 1514, a

allzuspat nimis sero 1513, c

aloe Aloe 99, c

aloesholtz Agallochum 61, b

alp incubus, incubo; ephialtes 798, d. inuus 1160, c suppressio nocturna 1809, d. 798, d. von a. gedrücket werden ab incubone deludi 641, c

alpgebirge alpes, 100, b

alprab pyrocorax 1864, d

alpschoß blemnites, 318, c

alraun mandragora 1338, a

als quam 1872, b. quasi 1879, a. atque 244, b. utpote 2585, d. tanquam 2287, b. quippe 1903, c als / da / cum, quum 648, b. ut 2579, a. præu 2580, a. als iemahls ita ut cum maxime 2579, a nichts anders/als/ non aliud (aliter), quam, ac atque, nisi, 94, b. lieber als andere ante alio carissimus 158, a. als mir GOtt helffe / ita me Deus amet 1167, c

alsbald / alsobald actutum 21, d. statim 2200, a mox 1458, b. confestim 888, c. repente 1928, b continuo 2314, d. extemplo 2300, d. è vestigio 2484, b. protinus 1835, d. atque 244, c. jam jam 1122, d. jamdudum 1123, a. quantocyus 1878, b. P. ilicet 1133, a. illico d. in continenti ex continenti 2313, d. e vestigio 767, b. dictum factum 703, c. alsbald findet sich der Rath consilium sub manu nascitur 1345, b

alsdenn hic, 1079, b. ibi 1126, a. tunc 2400, c. alsdenn erst tum vero; tum demum; tum deniqu 2398, b

alsen alosa 100, a

alslang quamdiu 1874, a

also sic 2098, c. ita 1167, c. eo pacto 1618, c. also gar usque adeo 2577, a. also theuer tanti 2287, d also/ als perinde, ac &c. 1143, a, proinde quasi &c. b. also nehme ichs an meam partem accipio 402, c. also zu reden ut ita dicam 2577, d

älster pica 1724, d

alt vetus 2487, d. vetulus 2488, b. vetustus, è. c. pervetus b. ætate provectus priscus, è 1815, c. senex 2065, b. annosus 155, a. longævus 12[illegible] d. antiquus 163, c. emeritus 1390, d. grandævus 1030, d. ruinosus 1963, b. exoletus 1575, d. obsoletus, e 1576, b. veteranus; inveteratus 2489, b. grandis natu 1486, c. obsitus ævo 2086, b. defectus annis 844, b. natu major, homo magno natu 1486, c. fessus senecta 888, a. sehr alt grandævus, longævus 60, a. decrepitus 686, a. ætate declivis 554, a. persenex 2065, c. P. permenso defunctus tempore lucis 1398, b. ditissimus ævi 719, c. die alten intonsi avi; barbati 296, c. prisci, quos Cascos appellat Ennius, 427, d. wir sind nun so alt/ id ætatis jam sumus 55, c. der zwey/drey 2c. jahr alt/ bimus, trimus &c. 314, a, b. er ist 10. jahr alt natus est annos decem 153, a. 1486, a. tot annos habet; tot complevit 1049, c. Es ist schon was altes præcerpta ejus rei lætitia est, 424, b. alte leute werden kindisch bis pueri senes 314, d. die alten dichten fabulose narrat antiquitas 164, b. alter sachen liebhaber antiquarius 164, c. alt werden gratiam novitatis exuere 1537, a. senescere 2066, d. pervivere usque ad summam ætatem 2533, d. senectutem adipisci 172, d. alt latein reden cum Evandri matre loqui 818, a. über 100. jahr alt seyn centenos annos excedere 473, b. alte treue cana fides 395, a. altes wieder auffwärmen crambem bis apponere l. recoquere 620, c. alter greiß silicernium 2111, a. alt. gesell (mann) barbatus 296, b. alt. art antiquitatem redolens 1576, c. alte fratzen beccesilenæ 304, c. alt männlein seniculus 2065, d. alter narr stultus adversus ætatem & canitudinem 395, d. alt weib anus 166, c. alter weiber aberglaube aniles superstitiones 166, d. wie die a. sungen/ so zwitscherten die jungen si damnosa senem juvat alea ludit & heres bullatus 340, c

altan hypæthrium 1111, c. solarium 2136, d. subdiale, subdival 725, c

altar ara 187, a. altare 101, c

altärlein arula 187, c

alter ætas 55, c. senecta, us, 2066, a. senium c. ævum 59, b. ævitas d. extrema ætas 829, c. mala ætas 1331, d. vetustas 2488, d. caries vetustatis 419, d. hohes alt. ætas ingravescens, provecta, decrepita, præci-

præcipitata,55, d. fessa ætas 888, a. senectus antiquior, grandior, provectior 164, a. exacta ætas 75, d. grosses alt. longævitas 1284, a. P. senilis biems 1080, b. grandior ætas 55, d. in hohen alt. ætate ingravescente 1039, b. ingruente senio 1043, a. von alters her / vor alt. antiquitus 164, b. alter giebt erfahrung seris venit usus ab annis 2091, a. alt. hilfft vor thorheit nicht lupus pilum mutat, non mentem 1304, a. neque vetulus cantherius quam novellus melior &c. 395, d.
älter annosior 155, a. major ætate 1326, b. etwas ält. majusculus 1327, b. so viel jahr ist er älter als ich tot annis mihi ætate præstat 153, a. älter seyn præcurrere ætate 662, c. præcedere annis 456, b. ætate antecedere 453, d. ält. werden ætate procedere 456, b.
alterthum antiquitas 164, b. vetustas 2488, d.
ältest vetustissimus 2488, c. natu maximus 1486, c. primævus 60, b. senior 2065, c.
altfressene gestalt fœda situ macies 2130, c.
ältlich senilis, ter 2068, a.
altväterisch archaicus 196, c. proavitus 283, a. antique 164, c. P. Evandri manibus tritum 818, b.
altvettelisch anilis; aniliter 166, d.
am s. an.
ambassadeur s. gesandter.
amboß incus 644, b. 1142, a.
ameiß formica 940, d. voll am. formicosus 941, a.
ameißhauffe myrmecion 1481, a.
amethyst amethystus 115, c. hyacinthus 1108, c.
ameh ammi; ammium 118, d.
amme mater 1357, a. nutrix 1553, d. nutricula altrix 99, a. am. halten quam ad præbendum lactem adhibere 1196, c.
ammern cerasa duracina 479, a.
ammiral præfectus classis 847, a.
ampfer lapathum 1212, d. rumex 1959, b.
ampt s. amt.
amsel merula 1393, b.
ämsig assiduus 238, b. s. fleißig.
ämsigkeit assiduitas laborum 238, c
amt officium 1571, a. munus 1469, b. functio 980, a. sors 2161, d. cura 655, a. sparta 2166, d. actus 71, d. statio 2218, c. præfectura 847, c. provincia 2511, c. munia 1470, b. curatio & administratio rerum 1411, a. ausser a. privatus, im 1816, a. ein a. verrichten / verwalten honore perfungi &c. 980, b. munere fungi, perfungi; munus curare, exsequi &c. 1469, c. munia obire, implere 1470, b. provinciam capere, administrare &c. 2511, c. eines a. vertreten partes cujus agere, suscipere, subire 1652, b. sich umb ein amt bewerben esse candidatum 385, b. honoribus operam dare 1095, d. ein amt geben personam imponere 1698, c. das amt der obrigkeit übergeben magistratu abire; se abdicare 1325, d. in keinem amt seyn nihil agere; nihil esse; P. vitam traducere inertem 223, d. du kanst von deinem a. so viel abbrechen / tantum est ab re tua otii tibi, 2, b
amthauß quæstorium 1868, d; prætorium 1801, a
amtmann prætor 1800, c. præfectus 847, a. nomarcha 1527, b
amtsgenoß collega 1230, d
amtschösser quæstor 1868, c
an / am / in 1139, a. am marckt apud forum 181, a. an der Stadt sub urbe 2242, b. an dir ist es gelegen gewesen per te stetit 1691, a. an statt vicarius 2496, a. an statt eines gottes vice numinis 2495, c
anatomie anatome; incisio; prosectio 135, a
anbefehlen injungere 1180, tradere quem cui 734, b. dare quem in manum 728, b. mandare 1335, d. commendare 1336, c. demandare 1337, b. legare cui negotium 1229, c. provinciam cui tradere, dare 2511, d
anbeissen adedere 772, a. admordere 1450, a. gustare 1045, c. arrodere 1945, c. hamum vorare 1060, b. dentes illidere, 1205, d
anbelfern / anbellen oppedere 1675, d. allatrare 1222, c. P. latrare quem, b
anbeten adorare 1605, b. supplicare 2266, c. venerari 2443, b
anbeter adorator 1605, d. supplicator 2267, a
anbetung adoratio 1605, d. veneratio 2443, c
anbieten offerre 881, a; deferre 878, c. sich anb. venditare se cui 2441, b. anb. einen kampff provocare ad certamen 2568, b

anbinden alligare 1260, b. illigare d. religare 1261, b. destinare 694, b. restringere 2232, c
anbinder alligator 1260, c
anbindung alligatio 1260, c. religatio 1261, b
anblasen afflare 918, c. adspirare 2187, c. incinere 391, c. feuer anblasen spiritu flammam emovere 1457, a
anblasung afflatus 918, c
anblick adspectus 2172, c. facies 836, d. contuitus; intuitus 2395, c
anblicken affulgere 971, c
anblöcken admugire 1459, c. æstuantem canis portendere linguam 512, b.
anbrechen; die nacht bricht an nox appetit 1709, b. der tag bricht an dies exoritur, 1602, a.
anbrennen inardescere 201, a. combustionem sentire 2575, a. s. anzünden.
anbringen apportare 1780, d
anbrüllen admugire 1459, c
anbrüchig subrancidus 1910, c. anbr. machen mordere 1449, b
ancker ancora 137, b. vor ancker liegen navem statuere, tenere in ancoris 1492, a. in ancoris commorari, consistere, expectare 137, c. das schiff liegt vor ancker P. dente tenaci anchora fundat navem 691, c. ancker werffen ancoram jacere, figere, pangere, 137, c. ancker heben und lösen / anchoram sustollere, solvere, etc. 137, c
anckerseil camelus 378, d. anckerseile ancoralia, ancorarii funes 137, d
andacht devotio 2564, b
andächtig pius 1737, a. venerabundus 2443, c. devotus, è 2564, c
andencken memoria 1376, a. recordatio 608, b. in guten andencken erhalten laudem cujus ab oblivione vindicare 1558, c. in stetem and. seyn / in omnium sermonibus ac mentibus hærere 1054, c
ander / anderer / der andere secundus 2047, d. alius 94, a. alter 102, b. der ander aus beyden alter 102, a. P. alis insequens 2078, a. subsequens 2079, c. posterior 1784, d. andere cæteri 362, b. zum andern secundo, secundum 2049, c. zum andern mahl iterum 1169, b. ein andermahl / auff eine andere zeit alias 95, b. andergestalt alias 95, b. vor andern sigillatim 2120, b. wie andere wollen alieno more, 93, a. andern gleich coæqualis 45, d. ander leuten brod alienus cibus 93, a. auff andere leute zu sehen haben aliunde pendere 2545, c. andere ehe bigamia, 313, c.
änderlich emendabilis 1378, c
ändern / anders machen mutare 1477, d. mutationem facere 1478, a. immutare 1478, d. interpolare 1760, a. corrigere 1918, a. resignare 2108, b. alterare 104, b. diffingere 901, d. novare 1537, c. migrare 1403, b. rescribere 2036, a. alium facere 95, a. noch einmahl änd. incudi reddere 1142, b. nova incude diffingere änd. seine gewonheit recedere ab usitata consuetudine 456, d. der etwas ändert interpolator, b
anders aliter, alio modo 95, c. aliusmodi 96, b. secus 2051, b. and. als aliud, aliter, quam, ac, atque 94, b. d. secus &c. quam 244, b. contra quam 1873, c. contrarium ac 596, b. anders als er saget contra ac dicit; es ist nicht and. sic res est 2098, c. and. lauten discrepare 627, d. anders anlegen / als alio absumere, quam &c. 95, d. and. auffnehmen / als aliorsum accipere, atque 96, a. and. als man gemeinet / verhoffet præter opinionem, spem 1800, a. der bald anders ist versipellis 2470, a. and. sinnes werden discedere à sententia sua 455, a. and. thun / fürnehmen decedere instituto suo 454, c. deficere à se ipso 844, a. ingenium novum induere 831, a. alia aggredi via 2491, d. and. werden mustu hæc dies aliam vitam adfert, alios mores postulat 95, a. and. ist alles worden antiquitas immutata est 164, b
anderswo / alibi 96, a. aliubi 2430, c. anderswoher aliunde 96, b. anderswohin alio 95, d. aliorsum 96, a. alioversum 2468, a. anderswohin nisten nidum migrare 1403, b. anderswo ist auch gut brod essen Adem pulchra Tejorum colonia 5, a
anderseits altrinsecus 103, d. altroversum 104, a
anderthalb sesquialter 104, c. 2092, a. sesqui 2092, a. hemiolius 1069, c. anderthalbig sescuplus 2092, c. anderth. finger sesquidigitus, anderth. finger groß / breit sesquidigitalis 713, b. 2092, b. anderth. ellen sesquicubitus 2092, b. anderth. stund sesqui hora b. anderth. theil sesuncia c
änderung mutatio 1478, a. commutatio c. immutatio 1479, a. retractatio 2374, d. interpolatio 1760, b. conversio 2474, c. correctio 1918, a.
andeuten indigitare 1144, a. intimare 1158, c. portare 1780, b. s. anzeigen.
andichten affingere 901, c
andorn marrubium 1352, d. stachys 2198, c. schwartzer and. ballote 293, d
androhen portendere 2309, a
andrücken apprimere 1808, a
aneinander junctim 1178, c. copulate 601, b. cohærenter 1055, d. continenter 2314, b. s. nacheinander.
aneinander fügen connectere 1501, a
an einander hangen cohærere; cohærescere 1055, c
an einander hangend jugis 1174, b. continuus 2314, d. continens 2313, c
aneinander heckeln concatenare 438, a
aneinander hefften consuere 2261, d
anninander hengen coagmentare 557, a
aneinanderstossend contiguus 2287, a. conterminus 2323, c.
anfächeln ventulum cui facere 2454, a
anfahen ordiri; exordiri 1596, b, c. inchoare 1141, a
anfahren an das land appellere 1679, c. s. landen. das anfahren appulsus d
anfahren mit worten increpare 628, b. allatrare 1222, c. verbis vehementioribus quem prosequi 2079, b. acriter quem inclamare 536, c. invehi in quem 2435, a
anfahrung invectio 2435, b
anfall impetus 1710, c. invasio 2415, b. tentatio 2304, c. lacessitio 1200, a. procursus; procursatio 663, a. aggressio; aggressura 1026, b. assultus 1983, a
anfallen adoriri 1601, d. invadere 2415, a. incursare 662, a. aggredi 1026, a. incessere 455, c. impetum facere &c. 1710, c. 839, a. einen anf. petere; appetere quem 1708, c. 1709, b
anfällige seuche epidemia 801, b
anfang initium 1150, d. inchoatio 1141, b. ingressus; ingressio 1027, c. introitus 793, b. principium 1815, a. auspicium 278, c. ordium; orsa; orsus; exorsus; exorsa; exordium; primordium 1596, c. cunabula; incunabula 649, d. elementum 777, b. semen 2062, a. incipiendi ratio; inceptio 406, b. vestibulum 2484, b. anf. des lermens tirocinium 2353, a. anf. der tugend rudimenta; incunabula virtutis 1956... zum glückl. anf. auspicandi causa 279, a. anf. haben initium ducere ex quo 751, d. anf. zum frieden machen jacere fundamenta pacis 1115, a. der anf. läst sich wohl an primum Ægina pueros optimos alit 35, c. den ersten anf. betrachten altius quid expedire, & prima repetere ab origine 105, b. von anf. ab integro 1155, b. von anf. biß zu ende à carceribus ad metas 417, a. à primo capite usque ad extremum 413, b. ab ovo usque ad mala 1616, d. à capite ad calcem 375, b. in anf. des jahres anno ineunte 153, a. zu anf. des frühlings ineunte vere 792, d. zu anf. des sommers æstate ineunte; æstate nova 52, d
anfangen inchoare 1141, a. ordiri; exordiri 1596, b, c. incipere; inceptare 406, b. occipere 407, a. auspicari 278, d. aggredi 1026, a. instituere 2202, b. ingredi 1027, b. conari 590, b. suscipere 409, b. cœpisse; occœpisse; cœptare 560, b, c, d. initium facere; ponere; sumere &c. 1150, d. er fänget an infit 906, d. 1146, c. was soll ich anf. quid faciam 839, b. zu brennen anf. ardescere 200, d. daher will ich zu reden anf. oratio mea inde proficiscatur 1824, b. anf. zu lernen ingredi vestibulum artis 2484, b
anfänger inceptor 406, c. inchoator 1141, b. auctor 255, a. auspex 277, b. elementarius 777, b. tiro 2352, d. seminator 2062, d. anf. im Chor præcentor in choro 392, a
anfänglich initialis 1151, c. primitivus; primigenius 1813, a. primævus 60, b. originalis, ter; originarius 1601, a
anfangs / anfänglich initiò; ab initio 1151, a. primitus 1813, b. prima facie, fronte 961, b
anfassen apprehendere; comprehendere 1805, b, c. capessere 400, a
anfechten impugnare; oppugnare 1847, a. angef. werden

werden conflictari 916, d. die wahrheit anf. veritatem infirmare, obscurare 2482, a. euserst angefochten werden conflagrare invidiæ incendio 911, c.

anfechtung impugnatio 1847, a. vexatio 2490, d. afflictio; afflictus 916, b. fluctus fortunæ &c. 922, a

anfeinden inimicare 118, a. infensare 871, c

anfeuchten circumfundere 975, a

anflammen flammare; inflammare 913, b, c

anflehen implorare 1752, d. supplicare 2266, b

anflicken assuere 2261, c

anfrischen acuere 32, b. s. auffmuntern.

anfrischung instinctus 2211, b

anfügen adjungere 1178, d. attexere 2335, a

anfühlen attrectare 2372, a

anführen allegare 1230, d. inducere 755, b. einen anführ. oder lehren docere; condocefacere quem 734, c. 736, c. beweiß anf. rationes afferre 1926, b. subjicere causam 1121, b

anführer antepilanus 1728, c

anführung ductus; auspicium 752, d. anf. oder anweisung isagoge 1165, d. anf. der exempel exemplorum appositio 1767, d

anfüllen complere; explere 1748, c. opplere; replere 1749, a, b. inebriare 768, b. frequentare 956, a. cumulare 649, b. P. concelebrare 460, a. s. voll machen.

anfurt portus 1781, d

angeben oder zeigen monstrare 1445, c. sich ang. profiteri nomen apud quem; dare nomina &c. 1524, b. angeb. oder anklagen deferre; delationem factitare 879, a. 482, a

angeber index 702, b. ang. oder urheber autor 255, c. falscher ang. Sycophanta 2270, d. quadruplator 1886, b. delator 879, a

angebinde apophoreta 176, a. natalitium 1488, c

angebohren insitus 2086, a. innatus 1487, b. genitivus 1013, a. gentilitius 1001, c. quod pene cum lacte nutricis suxisse videmur 1553, d. angeb. ist uns das irren errorem cum lacte nutricis suximus 813, c. angeb. neigung zur tugend semina virtutum 2062, a. s. natürlich.

angebotene wahre merx ultronea 1393, c

angebrannt adustus 2574, d

angebung heimliche delatio. durch s. angeb. auspicio suo 278, a

angeerbt hæreditarius 1056, b. ang. kranckheit morbus patrius, hæreditarius &c. 1448, d

angefangen inchoatus 1141, b. cœptus 560, c

angefrischt instinctus 2211, b

angefüllt confertus; refertus 856, c, d. cumulatus 649, b. copiosus 600, c

angehängte artzney wider den gifft amuletum 127, c

angehen attingere 2286, b. pertinere ad quem 2315, d. es geht an bene procedit 456, b. es geht dich an res tua agitur 69, c. 1930, b. es g. mich nichts an nihil ad me attinet 2313, a. was g. es der stadt an? quid ad civitatem? was g. es mich an? quid ad me? 24, d

angehend cœptans 560, d. angehende alter anni vergentes in senium 2463, b

angehören ab aliquo esse 2, d. gradu contingere &c. 1025, b. cognatione attingere &c. 2286, b. einen nichts angeh. nullo gradu quem contingere 2286, c. s. zustehen.

angeklagter reus 1934, a

angel hamus &c. 1060, b. ang. werffen lineam mittere 1266, a. das fischen mit angeln hamatilis piscatus 1060, c. zwischen thür und angel s. thür.

angelegen seyn lassen anniti, conniti 1518, a. incumbere in causam 642, d. operam dare rei 728, b. omni cogitatione curaque in rem incumbere 654. figere in re omnem operam, industriam, cogitationem &c. 896, d. rem persequi corde & animo atque viribus 603, d. sich nichts mehr angel. seyn lassen / als sein leben nihil antiquius vita existimare 164, b. s. sorgen.

angelegenheit; wichtige ang. res major; res magni momenti; causa major 1326, d. sich immer in eines ang. finden lassen frequentem cui operam dare 955, b

angelegt werck collusio 1295, d

angelicken wurtzel angelica 142, c. 618, b.

angeln hamare; adhamare 1060, b. captare arundine pisces 227, d. P. tremula captum linea trahere piscem 1265, d. pisces hamo capere, suspendere 1734, c

angelnd hamatilis 1060, c

angeloben spondere 2189, c. condicere 705, d. recipere 408, c. fidem dare 728, a. obstringere suam fidem 2232, a. ang. lassen stipulari 2213, c. restipulari 2214, b. gerichtlich ang. cavere officio, apud officium 1571, b

angelobung stipulatio 2214, b. sacramentum 1972, b. ang. sich zu stellen vadimonium 2426, c.

angelruthe arundo 227, d. arundo piscatoria; hamata 1735, a. 1060, b.

angelschnur linea piscatoria 1266, a

angenehm carus 426, b. acceptus 403, a. carus 426, b. carius auro, luce, oculis d. lætus, læte 1206, b. jucundus; perjucundus 1171, b, c. suavis, ter 2241, c. dulcis 760, d. gratiosus; gratus 1034, b, d. amicus 116, c. desiderabilis 694, a. favorabilis 866, b. volupe 2561, a. plausibilis 1745, a. etwas ang. porcellus Acarnanius 9, d. ang. briefe literæ suavitate refertæ 857, a. ang. gast seyn optato venire 1592, a. ang. machen commendare 1337, a. in gratiam ponere apud quem 1033, c. ang. seyn esse in oculis cui 1565, c. percarum esse cui 426, d. valere apud quem gratia 1033, c

angenommen ascitus 2023, d. angen. weise affectatio 843, b

angers andegavum &c. 140, a

angesehen seyn bey einem in laude & gratia apud quem esse; valere apud quem gratia 1033, c

angesetzt destinatus 694, c. certus 486, b. decretorius 483, a. anges. feyertage conceptitiæ feriæ 404, c

angesicht frons 960, c. s. gesicht.

angeschaffen s. angebohren.

angeschrieben adscriptitius 2032, b

angestrichen picturatus 1730, b. circumlitus; collitus 1268, c, d

angethan præditus 732, b. amictus 116, a. köstlich ang. splendide amictus 2189, c

angetrieben instinctus 2211, b. concitatus 514, d.

angewachsen agnatus 1487, a

angewöhnen sich adsuescere 2247, a. s. gewöhnen.

angewöhnt ascitus 2023, d

anglimmen exardescere 200, d

angreiffen prehendere &c. 1804, d. pertractare manibus 2374, a. gewaltsam angr. attrectare; contrectare 2372, a, c. adoriri 1601, d. invadere 2415, a. aggredi 1026, b. corripere 1912, c. appetere 1709, b. intentare manus in quem 2307, b. s. loßgehen auf den feind. mit worten angr. convicio quem incessere 455, c. das werck angr. operi manum admovere; adhibere 1344, c

angrentzen proximare 1828, d

angrentzend conterminus 2323, c. adsitus 2130, c. finitimus; affinis; confinis 904, b, d

angriff contactus 2286, a. impressio 1809, a. feindl. angr. coitio 791, c. cœtus 561, a. aggressio; aggressura 1026, a. angr. thun incursare 662, a

angst angor 143, a. anxietas 167, a. dolor 738, a. arctæ res 195, c. tormentum 2363, d. mit sorg und angst anxiè 166, d. in an. seyn jactari 1115, c. an. und noth gnug haben parum mellis & absynthii multum habere 6, c

ängstigen anxiare 167, a. angere 124, d. affligere; afflictare 916, b. angustare 145, b. excarnificare 422, c. cruciare; discruciare 638, c. premere 1807, a. tribulare 2380, c. vexare 2490, c. einen ängst. miserum quem habere 1417, a. sich fast zu tode ängst. angoribus confici 143.

ängstiger afflictator 916, c. vexator 2490, d

ängstiglich anxius P. anxifer 166, d

ängstigung carnificina 422, c. afflictio; afflictus 916, b. ängst. des Hertzens morsus & contractiunculæ animi 2372, c

angürten subigare 1261, b. das schwerd ang. præcingi ense 522, b. lateri accommodare ensem 579, d

anhalten hortari; adhortari 1103, a, c. anh. oder auffh. reprehendere ex fuga 1806, a. reisende auffh. præcludere 541, d. zur arbeit anhal. solicitare ad laborem 2140, d. den zügel anhal. adducere habenas 753, c. in was anhal. instare 2221, b. urgere 2571, d. umb etwas anhal. exposcere 1783, b. contendere quid à quo 2305, b. umb ein ampt anhal. petere honores 1708, b. der umb etwas zugleich anhält competens 1709, d. competitor 1710, a

anhaltende kranckheit morbus tenax 1448, d

anhaltung instantia 2221, c. frequentamentum 956, a. continuatio 2315, a. anhal. oder antreibung admotio; admotus 1456, b. solicitatio 2141, a

anhang appendix 1684, b. adhæsio 1055, c. secta 2075, d. ein klein anh. appendicula 1684, b. anh. des volckes factio; consensionis globus 841, b. der einen grossen anh. hat factiosus 841, c

anhangen sectari; assectari 2075, d. 2076, d. adhærere; adhærescere; inhærere; inhærescere 1055, b, d.

anhänger sectator 2075, d. assectator; assecla 2076, d

anhängig affinis cui rei 904, c. anh. machen eine sache constituere litem 2201, d. anh. machen anderswo causam transferre aliò 884, b

anhauch afflatus 918, c

anhauchen afflare 918, c. adhalare 1058, d

anheben incboare 1141, a. incipere; inceptare 408, c, b. aggredi 1026, a. hoch anh. procemium altè petere; altius repetere narrationem 105, b. aufs neue anh. integrare 1155, c. inire prælium 792, c. sich anheben cooriri; exoriri 1602, a. s. anfangen.

anheber s. urheber.

anhebung inceptio 406, b

anheckeln adhamare 1060, e

anhefften suffigere 897, d. affigere a. alligare 1260, b. infibulare 891, b

anhefftung alligatio; alligatura 1260, c

anheischig sich machen recipere cui quid 408, c. s. angeloben.

anhengen/ anhencken annectere 1501, a. suspendere 1687, a. affricare 957, b. subtexere 2336, b. agtstein denen kleinen kindern anh. infantibus succinum alligare ratione amuleti 127, d. einen schandfleck anh. afficere; aspergere macula; inurere maculas cui 1321, a. labeculam adspergere cui 2165, d. inurere cui ignominiam 2575, b. turpitudinem cui infligere 917, a. durch eine brücke angehengt werden ponte adjungi & contineri 1773, d

anherr avus 282, d. des vaters schwester anh. abamita 118, d. alte anh. majores 1327, a

anhetzen incitare 515, d. instigare 1153, b. inflammare 913, c. frigidam suffundere 959, a. die hunde anhetz. P. hortari canes 1103, b

anhetzer concitator; stimulator 514, d. s. anreger.

anhetzung concitamentum 514, d. solicitatio 2141, a

anhören gar gerne auribus pronis quid accipere 402, b. benigne attenteque audire 327, d

anhörer s. zuhörer.

anhörung auditio 261, a

aniß anisum 151, d

ankehren s. anwenden.

anklage accusatio 449, c. incusatio 459, a. delatio 879, a. postulatio 1787, a. intentatio criminum 2307, b. falsche ankl. sycophantia 2271, b

anklagen accusare 449, a. incusare 450, a. incessere 455, d. flagitare 911, a. criminari 632, a. postulare 1786, c. perorare in quem 1606, b. crimine quem accusare; compellare 631, d. reum peragere 77, b. 1934, a. actionem cui intendere 2306, d. arguere sceleris; facinoris 208, d. vocare in jus, in crimen 2565, d. ankl. wegen diebstahls und schmachreden agere furti, injuriarum &c. 69, d. vor der obrigkeit einen anklagen deferre nomen cujus apud magistratum 878, d. adducere in judicium 1172, c. auff leib und leben anklagen capitis quem arcessere; crimine in summum capitis periculum arcessere 196, a. capitis anquirere 1869, c. s. klagen; s. verklagen.

ankläger arcessitor 196, b. insimulator 2118, b. s. kläger.

anklammern fibulare; conjungere per fibulam 891, b

ankleben hærere 1054, c. adhærere; inhærere 1055, b, d.

anklebend tenax 2312, a. piceatus 1738, b

ankleistern agglutinare 1021, d

anklopffen ostium pulsare, pultare 1679, b

anknüpffen annectere 1501, a. adjungere 1178, d. subjungere 1180, b. innodare 1523, c

ankommen advenire 2446, a. allati 1193, c. nicht sauer oder schwer ank. citra pulverem contingere &c. 1851, c. zu schiff ankom. nave advehi &c. 1492, b. das schiff kömmt an navis appellitur 1679, c. die lust ist ihnen angekommen invasit; incessit

incessit eos libido 455, c. 2415, b. es kömmt mich furcht an *timor subit animum 795, c.* das ankommen der kranckheit *accessio; paroxysmus 453, c.* s. ankunfft.
ankörnen *inescare 815, c.* s. anlocken.
ankündigen *indicere 706, a. nunciare 1550, b. annunciare; denunciare; nuncium afferre 1549, c, b, c.* einen tag ank. *dicere diem 711, a*
ankündiger *nuncius, a. 1549, a. nunciator 1550, b.* s. bothe.
ankündigung *intimatio 1158, c.* öffentl. ankünd. *promulgatio 1460, d.* ankünd. des krieges *clarigatio 539, b.* s. verkündigung.
ankunfft *adventus 2446, b. accessus 453, b. P. allapsus 1193, c.* ank. oder geschlecht *ortus 1601, a. genus 1002, a. gentis cunabula; incunabula 649, d.* geringe ank. *ignobilitas generis 1521, c.* von geringer ank. *loco obscuro tenuique fortuna ortus 1600, d. infimo loco natus 1147, a.* der von hoher ank. ist *summo loco natus 1279, d. 1485, d.* der von ehrl. ank. ist *honesto loco natus 1097, d.* unehrl. ank. *originis dehonestamentum 1098, d. dedecus natalium 1488, c*
anlachen/anlächeln *arridere 1993, d. blandiri tanquam recentes foetus 316, c*
anlage *indictio 706, b. onera 1581, d.* der die anlagen mindert *tributorum repressor 1809, c*
anlanden *appellere 1679, c.* s. anfahren.
anländung *appulsus 1679, c*
anlangen *postulare 1787, a. depostulare, b*
anlaß geben *januam aperire; patefacere 1123, d. fenestram patefacere ad &c. 872, d. facem praeferre ad &c. faculam allucere cui 868, b, c. 882, b.* anl. geben zu schreiben *argumentum dare epistolae 210, a.* der anl. giebet *satelles; minister 2004, a*
anlassen übel *male accipere 1332, c.* s. schelten. sich wohl anl. *dare specimen indolis 2170, c.* es läßt sich zum kriege an *res ad arma spectat 2171, a*
anlauff *impetus 1710, c. fluctus 921, a.* anl. des meeres *accessus maris 453, b*
anlauffen *incurrere 661, d. allidere 1205, b.* anl. mit dem kopff *caput parieti impingere 1630, b.* der wein läufft an *vinum mucorem contrahit, mucet 1458, c*
anlegen/anwenden *insumere 2260, b. navare 1494, d. impendere 1686, a. adhibere 1051, a. collocare 1281, a.* gebäud anleg. *constituere, 2201, c. instituere 2202, c.* an- oder anlegen/ kleiden *induere 831, 8. amicire 116, a. induere 731, b. accommodare 579, d.* übel anleg. *male locare 1332, c. perdere 731, d. disperdere 732, b. male uti bonis 2581, d.* wohlthat anlegen *serere beneficium 2082, b.* feuer anleg. *subjicere ignem 1121, a.* den zaum anleg. *frenum injicere, ponere 954, b.* mühe oder fleiß anl. *operam ponere, sumere, consumere, conterere 1583, a. conferre operam &c. 878, a.* hand anleg. *manum admovere 1456, b. manus admoliri 1437, c. injicere cui manum &c. 1119, b.* die hände an anderer leute gut legen *alienis bonis manus afferre 877, c.* ein kleid anleg. *circumdari amiculo 729, c.* eine leiter anleg. *applicare scalas &c. 2011, d.* zu versteuern anleg. *censeri 466, d*
anlehnen *applicare 1749, d. acclinare 552, a. recumbere 643, a.* sich an einen anleh. *rejicere se in quem 1120, d*
anleimen *agglutinare 1021, d*
anleiter *praemonstrator 1446, b.* s. führer.
anleitung *institutio 2203, a. isagoge 1165, d. ductus 752, d.* anleit. zu sorgen *curarum fomenta 654, d.* anleit. geben *fenestram patefacere ad &c. 872, d.* auff eines anleit. etwas thun *exemplo cujus facere quid 825, c.* s. anlaß.
anleuchten *affulgere 971, b*
anliegen/das kleid liegt glatt an *vestis sedet 2052, b.* das anliegen *scrupulus 2038, a. agritudo 34, b.* einem um was anl. *solicitare quem ad quid 2140, d.* die sorge liegt uns immer an *cura apud nos incubat 640, d*
anlocken *attrahere 2371, d. allicere; allectare 1200, a. illicere 1201, a.* s. locken.
anlockend *illecebrosus, a; illex, pellax 1201, b, b, c*
anlockung *allectatio 1200, a. invitatio, invitamentum 1160, a*
anlöten *adplumbare 1754, c*
anmahlen *appingere 1730, b*
anmahnen s. vermahnen.
anmahner *hortator, trix; adhortator 1103, c, d*
anmahnung *exhortatio 1104, a*
anmassen *assumere 2259, c.* sich anmass. *adsciscere sibi quid 2023, d. sumere, arrogare sibi 1946, d. vindicare sibi 2513, b.* sich der regierung anmass. *capessere rempublicam 1931, d.* sich des erbtheils anmass. *cernere haereditatem 482, b.* s. annehmen.
anmercken *notare 1533, c. annotare 1534, a. observare 2090, c. animadvertere 151, c. commentari 1381, b*
anmerckung *nota; censorium opus 467, d. animadversio 151, d. observatio 2090, c. annotatio; annotatiuncula; annotamentum 1534, a, b. commentatio 1381, b. censoria animadversio, virgula 468, a*
anmurren *admurmurare; obmurmurare 1472, b*
anmuth *suavitas 2241, c. amoenitas &c. 122, d. jucunditas 1171, b. festivitas 889, c*
anmuthen *lacessere 1199, d.* anm. unkeuschheit oder unzucht *solicitare cujus pudicitiam 2140, d. appellare quem de stupro &c. 1677, d*
anmuthig *suavis, ter 2241, c. amoenus 122, d.* anmuth. machen *hilaritate conspergere 2166, a.* s. lieblich.
anmuthigkeit s. anmuth.
anmuthung *postulatus, um; postulatio 1787, a*
annageln *configere; suffigere 897, b*
annagen *arrodere 1945, c.* s. anbeissen.
annäherung *appropinquatio 1831, c*
annehen *assuere 2261, c. consarcinare 2001, a*
annehmen *adsumere 2259, c. accipere; acceptare 402, a. 403, d. amplecti 1747, a. suscipere 409, b. adsciscere 2023, d.* annehm. gut heissen *comprobare 1821, a.* an kindes statt annehm. *adoptare; cooptare 1592, b, c.* annehm. oder erkennen *agnoscere 1530, c.* nicht annehmen *repudiare 1919, d. respuere 2196, b.* zum bürger annehm. *civem facere 839, a.* die vermahnung annehmen *locum relinquere admonitioni 1279, c.* sich eines dinges annehm. *capessere quid 400, a.* sich des dinges nicht groß annehm. *leviter ferre 1244, b.* soldaten annehm. *conscribere milites 2032, b.* zu gnaden annehm. *recipere in gratiam 408, b.* sich eines andern annehmen *ostendere se cujus defensorem 871, a.* sich der sache annehm. *non negligere negotium 1235, b.* zum gesellen; oder in compagnie annehm. *recipere quem in gregem 408, b*
annehmlich *amoenus 122, c.* s. angenehm. nicht annehml. *homo sine lepore 23, c*
annehmlichkeit s. anmuth; s. lieblichk.
annehmung *assumtio 2259, d. acceptio 403, c.* annehm. an kindes statt *adoptio; cooptatio 1592, b, d. arrogatio 1947, a*
annoch *adhuc 27, d. insuper 2263, a. etiam; etiamnum &c. 817, b, c*
anordnen *disponere 1769, d. constituere 2201, b. condere 587, a. ordinare 1598, b. sancire 1992, a*
anordner *ordinator 1598, d*
anordnung *ordinatio 1598, c. dispositio 1769, d. dispositus 1770, b. auspicium 278, a. sanctio 1992, c. scitum 2023, b*
anpfählen *adjungere palis vitem 1626, d*
anpfeiffen *adsibilare 2097, d*
anpfuyen s. anspeyen.
anpochen *arietare 211, c.* s. anklopffen.
anprellen *allidere; impingere 1205, b*
anrechnen *imputare 1861, c*
anrede *affatus; affamen 858, a. allocutio; alloquium 1286, a. compellatio 1678, c*
anreden *alloqui; alloquiis prosequi 1286, a, b. affari 858, a. appellare; compellare 1678, a, c*
anregen *incitare 515, d. inflammare animum incitatione acri, vehementi 516, b.* s. anreitzen.
anreger *monitor; admonitor 1442, b, c. exhortator 1104, a. irritator 1164, d. exactor studiorum 76, b.* anreger gnug/ aber wenig arbeiter *multi sunt boum stimulatores, pauci vero aratores 329, a.* s. anreitzer s. antreiber.
anregung *instinctus 2211, b. impulsus 1680, c. igniculus; stimulus; incitamentum 1131, b.* durch meine anregung *me impulsore 1680, c*
anreibung *affrictus 957, b*
anreitzen *instigare 1153, b. impellere 1680, b. allicere, allectare; allicefacere 1200, a, b. stimulare; exstimulare; instimulare 2210, a, b. flammare; inflammare 913, b, c. lenocinari 1238, c. calcar addere 730, b. addere; admovere stimulum 2209, d. subdere; addere; subjicere cui faces 868, b.* s. reitzen; s. anregen.
anreitzer *instinctor 2211, b. incitator 516, a. impulsor 1680, c*
anreitzung *instinctus 2211, b. stimulatio 2210, a. instigatio 1153, c. illecebra; illectamentum 1210, a, b. invitatus; invitatio; invitamentum 1160, a. irritatio; irritamentum. P. irritamen 1164, c. calcar 376, d. concitamentum 515, a. incitatio; incitamentum &c. 516, b. igniculus 1131, b. incentivum 391, d. lenocinium 1238, b. P. thyrsus 2346, d.* anreitzung zu auffruhr *faces seditionis 868, b. fomes 947, c.* s. reitzung. s. anregung.
anrichtbanck *abacus 4, b. repositorium 1773, a*
anrichten *instruere 2234, d. condere 587, a. instaurare 1153, a. serere.* der zanck anricht. *sator litis 2082, b, c.* anr. oder zieren *ornare 1602, c.* etwas anr. *designare quid 2107, d.* krieg anricht. *conflare bellum 918, d.* unglück anr. *creare aerumnas 625, b. excitare tempestatem; tantum mali 515, b.* uneinigkeit anr. *flabellum esse seditionis 1266, d.* lermen anr. *facere; dare turbam 2402, a.* unwillen anr. *concire iram 514, b.* unruhe anr. *multa turbare 2403, c.* der böses anrichtet *sator scelerum 2600, c*
anrichtung *instauratio 1153, a*
anriechen *obolere 1576, a*
anruffen *implorare 1752, d. invocare 2567, d. adprecari; comprecari 1804, a. suspirare 2188, c. inclamare 536, c.* umb hülffe anr. *appellare 1677, c.* GOtt zum zeugen anr. *adhibere Deum testem 1051, b*
anruffung *imploratio 1752, d. adoratio 1605, d. comprecatio 1804, b. invocatio 2568, a*
anrühren *tangere 2285, b. attingere; contingere 2286, c. palpare 1626, a.* ein wenig anrühr. *digitis extremis attingere 712, c*
anrührung *attactus 2286, c. attrectatio; attrectatus 2372, a*
ansagen *indicere 706, a. profiteri 863, b. referre ad quem de re 883, a.* s. ankündigen.
ansatz *assultus 1983, a. lacessitio 1200, a. primus statim incursus 661, d*
anschaffen *comparare 1647, d. instituere 2202, c*
anschaffung *paratus 1647, b*
anschauen *intueri 2395, c. contemplari 2306, c. P. perlegere oculis 1235, d.* s. ansehen.
anschauung *intuitus; obtuitus 2395, c, d. adspectus 2172, c. conspectus 2173, c*
anscheinen *allucere 1310, a. affulgere 971, b*
anschicken s. anstellen.
anschielen *transversa facie intueri; limis adspicere 1265, a. transversa tueri &c. 1088, a*
anschiffen *adnavigare 1494, a.* s. landen.
anschlag *consilium 591, c. ratio 1926, b. voluntas 2556, b.* öffentlich anschläg. *proscriptio 2035, d.* kurtzer anschl. der kosten zu einem werck *conspectus 2173, d.* anschl. an geld *adaeratio 50, b.* listige anschl. *machinae 1319, a.* die besten anschl. mißlingen *optime cogitata pessime cadunt 561, c.* nicht in anschlag gebracht *inaestimatus 54, a*
anschlagen/anheffken *figere 896, d.* anschl. anstossen *impingere 1630, b. allidere; illidere 1205, b, d.* anschl. an geld *aestimare pecunia 53, c.* öffentl. anschlagen *promulgare 1460, c.* das gesetz anschl. *legem figere 1246, a.* anschl. daß ein gut zu kauffe sey *auctionarias tabulas proponere; auctionem proscribere 264, d*
anschlägig *industrius, e, 1145, d. consultus 593, b.*
anschmeissen/anstossen *illidere 1205, d.* starck an die thür schmeissen *calcibus insultare fores; protervè aedes arietare 211, c*
anschmieren *allinere; illinere 1268, c, d. inungere 2546, c*
anschmitzen s. anhengen einen schandfleck.
anschnarchen/ anschnautzen *allatrare 1222, c. inclementiori verbo quem appellare 547, a. acrius quem inclamare 536, c.* s. anfahren.
anschreiben *annotare 1534, a*
anschreyen *inclamare cui 536, c*
anschreyung *inclamatio 536, c*
anschuldigen *culpam impingere 1630, b*
anschüren *ligna super foco large reponere 928, b*
anschwimmen *adnare 1519, b. 1520, b*
ansehen *tueri, intueri 2395, b, c. spectare 2170, et. adspicere; adspectare 2172, b, c. oculis contemplari 2300, c. habere respectum; rationem 1049, d. conjicere oculos in quem 1117, c. intendere oculos*

lòs in quem 2306, c. convertere ora & oculos in quem 2474, c. P. pererrare quem luminibus 813, c. sich selbst anseh. in suum ipsius sinum inspicere 2122, b. nicht anseh. negligere 1235, b. sich anseh. lassen apparere 1641, d. für gut anseh. censere 466, a. probare; approbare 1820, a. er sieht es vor gut an ei videtur, placet 1408, d. 1738, d. den nutzen ans. duci specie utilitatis 2169, a. das gestirne ans. astra suspicere 2178, a. starr anseh. obtueri; obtutum quo figere &c. 2395, b, d. duobus contueri oculis 2395, b. intentis oculis acerrime contemplari 12, b. der die personen ansiehet acceptor personarum 403, d. das ansehen intuitus 2395, c. ansehen/respect autoritas 257, c. majestas 1329, b. dignitas 713, d. dem anseh. nach in speciem 2169, a. anseh. haben habere pondus 1765, c. autoritate florere 921, c. in einem ans. seyn in quo numero esse 1545, a. in grossem ans. seyn valere autoritate apud quem 257, c. ein redlich anseh. haben ingenuitatem prae se ferre 1156, c. ein ansehen machen illustrare 1306, c. wer reich ist hat das anseh. dignitatem affert fortuna 877, c

anseher s. zuschauer.

ansehnlich splendens 2189, c. splendidus, e 2190, b. spectatus 2171, a. spectabilis 2171, c. conspicuus 2174, a. gravis 1038, a. insignis, iter 2105, c. visendus 2490, d. illustris; praelustris 1307, a, b. lautus, e 1276, c. fulgentissimus P. fulgentior astris 970, d. gravitate & autoritate praeditus 732, b. P. cothurnatus 618, d. locuples 1281, c. ansehnl. begraben werden amplissime supremo die sub efferri 126, c

ansehnlichkeit gravitas 1038, a. splendor 2189, a. majestas 1329, c

ansetzen statuere 2200, d. constituere 2201, b. praestituere 2203, a. indicere 706, a. destinare 694, c. irrogare 1947, c. einen termin ans. diem dicere, definire, praefinire 703, b. 905, a. 906, a

ansingen adcantare 392, b

anspannen jungere 1178, c

anspanner jugator 1175, d.

anspeyen conspuere; consputare 2195, d. inspuere; insputare 2196, a

anspornen peragitare 77, b. addere; subdere calcar 376, d. calcaribus concitare 514, d. s. sporn geben.

ansprach s. anrede.

ansprechen alloqui 1286, a. appellare 1677, c. compellare 1678, c. s. anreden.

ansprengen inspergere 2165, d

ansprung mentagra, lichenes 1384, d

anspülen alluere 1301, c

anstalt paratus; apparatus 1647, b, c. praeparatus 1650, b. provisio 2502, d. anstalt machen s. anstellen.

anstand der Gerichte justitium 1187, a. interstitio 2203, a. anst. im kriege machen inducias facere &c. 1144, b

anständig decorus, e 685, b. honorificus, e 1097, b. honestus 1098, a. dignus 713, c. perappositus 1767, d. übel anst. s. unanständig.

an statt einer wohlthat achten pro beneficio habere 1817, d

anstechen mordere 1449, b. das pferd anstech. addere; subdere calcar 376, d. adhibere calcaria 1051, b. citare; concitare equum 513, d. 807, c. calcaribus concitare 514, d. s. hohnen.

anstecken figere 896, d. einen ring ansteck. annulum aptare digito 180, b. einen anst. transfundere in quem mores 977, d. ansteck. oder anzünden inflammare 913, c. s. anzünden.

ansteckende seuche lues incentiva 391, c

anstehen wohl decere 684, c. was einem wohl anstehet se dignum 713, c. übel ansteh. dedecere; indecere 685, a. deformare 939, a. es stehet einem ehrl. manne nicht an non cadit in virum bonum 347, d. bey sich ansteh. haesitare, haesitatorem esse 1055, b. er stehet bey sich an aqua haeret illi 182, c. ansteh. lassen omittere 1415, b. supersedere 2059, b. biß morgen ansteh. lassen procrastinare; differre in crastinum 621, b

anstellen instituere 2202, d. praestituere 2203, a. instaurare 1153, a. parare 1646, c. apparare 1647, c. aptare 180, b. conformare 938, d. rathsam anstellen dispensare 1684, d. scheinbarl. anst. adsimulare 2117, d. eine schule anstel. aperire ludum 1643, d. eine gasterey anstel. convivium celebrare 460, b. sich feindselig anstel. hostilia induere 832, a

anstemmen sich subniti 1518, d

ansterben haereditate obvenire 2450, b

anstücheln s. hohnen.

anstifften heimlich subornare 1604, b

anstiffter/ uhrheber autor 255, c. succentor 392, a. stimulator, trix; exstimulator 2210, a. instigator, trix 1153, c. mandator 1336, b. concitor 514, c. s. uhrheber.

anstimmung accentus 391, b

anstincken obolere 1576, a

anstoß scandalum 2013, a. allisio; illisio; illisus 1205, c, d. scopulus 2018, a. hallucinatio 1058, c. haesitatio 1055, a. pedis offensio; offendiculum; offensatio 872, b. ohne anst. inoffensus 872, c. kleiner anst. motiuncula 1456, a. anst. von einer kranckheit haben morbo tentari &c. 1448, c. valetudine tentari 2419, a

anstossen allidere; illidere 1205, b, d. impingere 1630, b. quatere 1879, b. tangere 2285, c. attingere 2286, b. hallucinari 1058, b. offendere ad quid; in quo 871, c

anstößig pferd offensator equus 872, c. anst. rede hiulca oratio 1090, c

anstossung titubatio; titubantia 2354, c. anst. der zunge oris vel linguae titubantia 1266, d

anstreichen/ anschmieren illinere; praelinere 1268, d. 1269, b. infucare 967, b. die farben anstr. inducere colores 755, c

anstreichung illitus 1369, a.

anstrich s. schmincke.

ansuchen postulare 1786, c. exposcere 1783, b. das ansuchen s. bitte.

antasten attrectare; contrectare 2372, a, c. adoriri 1601, d

antheil portio 1654, a. rata pars 1915, d

anthun indere 731, a. induere 831, a. afficere 842, b. inferre 880, c. offerre 881, a. einem den todt anth. consciscere cui mortem 2024, c. schande anth. infligere turpitudinem 917, a. s. anhengen.

antlitz s. gesicht.

antoniusfeuer erysipelas 814, c. sacer ignis 1131, b. 1971, b.

antragen deferre 878, d. offerre 841, a. die crone antr. regnum cui deferre 1922, d. s. auftragen.

antreffen reperire 1645, b. offendere 871, c. conspicari quem 2174, a. nactum quem excipere 405, c. es trifft ehre an gloria agitur 69, c

antreiben impellere; perpellere 1680, b, c. flagitare 910, c. allectare 1200, a. adigere 73, d. premere 1807, c. stimulare; exstimulare; instimulare 2210, a, b. subdere calcar 376, d. irritare 1164, b. incitare 515, d. stimulum addere, admovere 2209, d. stimulos subjectare 1121, c. urgere 2571, d

antreiber impulsor 1680, c. hortator; adhortator, trix 1103, c, d. compulsor 1679, d. flagitator 911, a. antr. der ruderknechte celeustes 461, a

antreibung solicitatio 2141, a. efflagitatio 911, a

antreten ingredi 1027, b. adire 789, c. s. ampt antr. inire magistratum 791, c. die schlacht antr. capessere pugnam 400, a

antrieb instinctus 2211, b. impulsus; impulsio 1680, b, c. fomes 947, c. s. trieb. s. anreitzung.

antritt aditus; aditio 789, c, d

antrocknen adarescere 204, b

antvogel/antrach anas mas 134, b

antwort responsum; responsio 2193, a. göttl. antw. oraculum 1606, b. fürstl. antw. rescriptum 2036, b

antworten respondere 2192, c. responsitare 2193, a. P. assonare 2152, b. reponere 1773, a. responsum dare, reddere, ferre 2193, a. schrifftl. antw. rescribere 2035, d

anvertrauen credere 623, c. accredere; concredere 624, b. s. vertrauen; s. untergeben.

anverwand s. verwand. anverwandte necessitudines 1499, b. anverwandter propinquus; propinquitate proximus 1831, a, b. conjunctus 1179, b. gentilis 1001, b

anwachsen adnasci 1486, d. inolescere 1575, d

anwald procurator 657, d

anweben attexere 2335, a

anwehen afflare 918, c. adspirare 2187, c

anwehung adspiratio 2187, c. afflatus 918, d

anweinen applorare 1752, a

anweisen commonstrare 1445, d. delegare 1237, in ein amt anweis. inaugurare 266, d. an- oder unterw. praeferre facem 882, b

anweisung monstratus; monstratio 1445, d. anweis. zur kunst isagoge 1165, d. die erste anweis. initiatio; initiamenta 1151, b. anweis. der schulde attributio 2382, b. anweis. thun; bezahlen durch anw. delegatione & verbis solutionem perficere 1231, b. ab aliquo solvere, dare, numerare 3, c

anwenden insumere 2260, b. fleiß anw. studium in re collocare 1281, b. adhibere curam, diligentiam 1051, a. die wohlthat anw. ponere apud quem beneficium 1766, b. da nichts angewendet ist officiperda 1572, d

anwendung accommodatio 580, a. applicati 1750, a

anwerden s. verkauffen.

anwesend seyn adesse 2254, d. s. gegenwärtig.

anwiehern adhinnire 1083, d

anwünschen s. wünschen.

anzahl multitudo 1464, b. s. zahl. s. menge.

anzapffen / einen anz. vellicare quem 2437, b. s. höhnen. s. spotten.

anzeichen omen 1578, d. augurium 265, d. s. zeichen.

anzeichnen s. anmercken.

anzeigen indicare; indicio esse; indicium facere 702, a, c. significare 2108, c. ostendere 2307, a. portendere 2309, a. prodere 732, c. proponere 1772, b. docere 734, d. innuere 1553, b. arguere 208, d. argumento esse 210, a. praeferre; praeferre 882, c. s. bedeuten.

anzeiger index; indicator 702, b

anzeigung indicium; indicatura 702, c, b. signum 2104, b. significatus; significatio 2109, a. specimen 2170, c. argumentum 210, a. documentum 736, a. proditio 732, d. omen 1578, d. augurium 265, d. s. bedeutung.

anziehen amicire 116, a. induere 831, a. oben über anz. superinducere 832, b. sich anders anz. vestimenta mutare 2486, c. anz. / anführen inducere 755, c. allegare 1230, d. für eine gnade anz. imputare 1861, d

anzischen adsibilare 2097, d

anzügliche schrifften s. pasquill.

anzünden accendere 385, c. incendere 386, a. succendere 386, b. flammare; inflammare 913, b, c. adolere 1574, d. incendium facere 386, b. faces subdere &c. 868, b. exsuscitare 517, b. den tempel nicht anz. ab aede abstinere ignem 2312, d

anzündung adustio 2574, d. incensio 386, a

anzusehen seyn daß für speciem prae se ferre 2169, a

anzwacken lacerare 1198, c. s. anzapffen.

apfel malum 1331, a. pomum 1764, c. grüner apf. melapium 1371, c

apfelbaum malus 1331, a

apfelgrau scutulatus 2042, b

apfelgrün melinum 1371, a

apostel apostolus 177, a

apostelampt apostolatus 177, c

apostelbriefe dimissoria literae 1424, b

apostelgeschichte acta s. actus Apostolorum 71, d

apostemkraut scabiosa herba 2011, b

apostolisch apostolicus 177, a

apotheke pharmacopolium 1715, c. myropolium; myrothecium 1481, b. medicina 1364, c

apothecker pharmacopola 1715, c. myropola 1481, b. medicamentarius 1364, b

apotheckerkunst ars medicamentaria 1364, b

appelliren appellare; appellationem interponere 1678, a, b. an das volck appel. provocare ad populum 2568, b. macht geben zu appel. provocationem cui dare 2568, b

appetit orexis 1599, b. ein magen der keinen appet. hat stomachus obtusus 2401, b. app. zum essen machen in cibis aviditatem incitare 104, c. app. machen durch spatzieren obsonare ambulando famem 113, c. app. vertreiben aviditatem inhibere 104, c. s. begierde.

appetitlich delicatus, e 1200, d. illecebrosus &c. 1201, b. desiderabilis 694, a

araber Arabs 188, b

arabien Arabia 188, a

arabisch arabicus 188, b

arbeit labor 1194, c. opus 1585, b. opera 1582, d.

Labo-

laborum perfunctio 980, c. arb. bey licht *lucubratio* 1292, b. sich an die arb. machen *accingere se operi* 521, d. man ist in voller arb. *fervet opus* 886, c. nach gethaner arb. ist gut ruhen *acti labores jucundi* 69, a
arbeiten / arbeit haben *operari* 1584, a. *laborare* 1195, b. *laborem capere, ferre, perferre, sustinere &c.* 1194, c. *labore perfungi* 980, b. *laborem sufferre* 884, a. *labores exhaurire* 1064, a. *obire labores* 793, b. *exercere se opere; opus facere* 1585, b. *P. exercere diem* 194, a. bey licht arb. *lucubrare* 1292, b. vor einen arb. *pro quo niti* 1517, c. es läst sich wohl arb. *obedientissimum quoque in opere* 1556, d. wer nicht arb. soll nicht essen *nisi purges & molas non comedes* 1435, a. umsonst arbeiten s. vergebens sich bemühen.
arbeiter *operarius* 1585, a. *in actionibus collocatus* 72, a. arbeits-leute *operæ; operarii* 1583, c
arbeiterin *operaria* 1585, a
arbeitsam *laboriosus, è* 1194, d. *P. laborifer* 1195, a. *operosus, è* 1583, d. *durus* 763, d. *alte cinctus* 521, c. *laboris patiens* 1664, c. *vir multi sudoris* 2246, b
arbeitsamkeit *negotiositas* 1614, a
arcadier *Arcas* 192, b
archiv *archivum; grammatophylacium* 198, a. s. brieffschranck.
arg *malus* 1331, b. *nequam; nequiter* 1505, a, b. arg machen / a. beschreiben *mala acerbiora verbis facere* 12, d. s. ärgste.
ärger *deterior* 695, a. *sequior* 2075, c. die kranckheit ärg. machen *alere morbum* 98, c. ärg. machen als es ist *rem verbis exasperare* 236, c. ärg. werden *crudescere* 636, b es wird immer ärg. mit denen leuten *mores eunt præcipites* 788, b
ärgern sich *offendere in quo* 871, d. einen ärgern *conscelerare aures cujus* 2017, a
ärgernüs *scandalum* 2013, a. *offendiculum* 872, c
arglist s. arglistigkeit.
arglistig *versutus; callidus* 371, a. *fraudulentus* 952, c. *captiosus* 401, b. *vafer, rè* 2416, a. *ad fraudem acutus* 22, d. s. betrüglich.
arglistigkeit *astutia* 242, d. *vaframentum* 2416, a. *fitela* 2261, c. *vernilitas* 2464, c. *panurgia* 1632, c. s. listigkeit.
ärgste *ultimus* 2537, c. die ärgst. leute *eluvies; labes civitatis* 1302, b
argument / kurtz arg. *consectarium* 2077, c. die stärcksten arg. angreiffen *commovere cornua disputationis* 610, c
argwohn *suspectio; suspicio* 2178, b, c
argwohnen *suspicari; suspectare* 2178, c. *ex qua re suspiciones trahere* 2369, d
argwöhnlich *suspicax; suspiciosus, è* 2179, b, a
arles (*urbs*) *Arelas* 203, b
arlesbeer *sorbum* 2156, c
arm *egens* 773, d. 774, a. *egestuosus*, b. *opis indigus* c. *pauper; pauperculus* 1669, c. *indotatus* 748, b. *miser, rè; misellus* 1417, a, b. *P. parvus; contractus* 126, a. 1655, b. *affectus inopia* 842, c. *homo in tenui re; vir haut magna in re* 1930, c. *ad incitas redactus* 1141, d *homo infima fortuna* 1147, a. *inops; qui opis nostræ indiget* 1589, a. arme leute *cincli* 521, a. ar. leute tragen arm creutz *mola salsa litant qui thura non habent* 1277, b. arm. mann *non beatissimus* 303, d. arm. eselgen *auritus miserandæ sortis asellus* 234, b. ar. machen *pauperare* 1670, a. *egestatem afferre* 774, a. ar. seyn *frigere* 958, a. *vitam in egestate degere* 774, a. *paupertatem perferre* 882, a. an gelde ar. seyn *esse in summa difficultate nummaria* 838, c. s. armselig.
arm *armus* 219, d. *brachium* 331, b. *ala* 81, d. mit denen armen wacken *brachia jactare* 331, c. die ar. ausstrecken *brachia exercere* 331, c. der förder ar. *lacertus* 1199, a. ar. des flusses *brachium; cornu fluminis* 331, c. was unter denen arm. ist *subalaris* 82, a. der den arm nicht wohl von sich strecken kan *ancus* 139, d. er stämmet die ärm. unter *ansatus ambulat* 157, a
armband *spinter* 2186, a. *brachiale* 332, a. *dextrocherium* 696, d. *armilla* 218, d. der ein armb. trägt *armillatus* 219, a
armbrust *scorpius* 2028, c. *catapulta* 436, b. *arcus* 199, a. armb. kerbe *epizygis* 806, b
armee *agmen* 67, b. *exercitus* 194. c. arm. führen *exercitum ducere*. eine arm. werben *exercitum conscribere*. eine arm. richten / auf die beine bringen *exercitum comparare; facere; conficere* 194, c

ärmer *inferior fortuna* 1147, a
arme ritter *artolagani* 1207, c
ärmlich *tenuis, ter* 2318, a
armpolster *cubital* 639, d
armsdicke *brachialis crassitudo* 332, a
armselig *ærumnosus* 48, a. *miser, e; misellus* 1417, a, b. *calamitosus* 365, a. arms. leben *vitam colere inopem* 565, d. *in tenebris & cœno volvi* 560, a
armseligkeit *miseria* 1417, b
armsstärcke *nervus brachialis* 332, a
armvoll *manipulus* 1341, c
armuth *paupertas* 1669, d. *pauperies* 1670, a. *inopia* 1589, b. *egestas* 774, a. *tenuitas* 2318, b. *mendicitas* 1379, a. *res angustæ* 145, a. *bona adesa; fortunæ adesæ* 772, a. an das arm. will iederman die schuh wischen *mendico ne parentes quidem amici sunt* 1378, c. *pauper ubique jacet* 1113, d
Arr *Arar* s. *Araris* 189, a
arrest / in weitem arr. seyn *in liberis custodiis haberi* 666, d
arrestiren *attinere publica custodia* 2313, a
arsch *anus* 166, d. *podex* 1756, b. *culus* 647, b
arschbacken *clunes; nates* 555, a
art und weise *modus* 1428, d. *ratio* 1926, c. *qualitas* 1871, b. *genus* 1002, d. *mos* 1453, d. *exemplum* 825, d. *formula* 937, b. *tenor* 2312, c. *via* 2492, a. *captus* 401, a. männl. art *sexus masculinus &c.* 2096, c. angebohrne / natürl. art *natura* 1489, b. *indoles* 1144, a. *ingenium* 1148, b. *fœdus quod imposuit natura* 930, d. art zu leben *secta* 2075, d. art zu lehren *methodus* 1396, d. art zu schreiben *stylus* 2240, a. einer art *uniusmodi* 2250, d. was für art? *qualis* 1870, d. auff was art? *quo pacto* 1618, c. auff die art *hac* 1079, c. nach art *effigie; in effigiem* 902, a. auff die neue art *nova arte* 223, b. nach der alten art *antique* 164, c. die alte a. an sich haben *antiquum obtinere* 163, d. sonderliche a. haben *habere genium* 1013, d. sie haben die art an sich *disciplina est iisdem* 721, b. aus der a. schlagen *degenerare* 1004, a. art läst nicht von a. *naturam expellas furca, tamen usque recurrit* 983, c. *mali corvi malum ovum* 616, b. *cantharus pilulam* 394, c. *ficta ad naturam recidunt* 900, c
arten *formare* 938, a. so ist er geartet *sic eum natura finxit* 900, b
artickel *articulus* 226, c
artig / artlich *bellus, e* 308, a. *elegans, ter* 776, c. *festivus, e* 889, c. *scitus, e* 2023, a. *facetus* 836, a. *lepidus, e* 1240, d. *concinnus, e* 525, a. *formosus, e* 937, d. *venustus, e* 2456, b. *compositus, e* 1768, c. *graphicus, e* 1031, d. *teres* 2321, c. *commode* 579, b. *elegans, ut nihil fieri possit argutius* 209, a
artischock *cinara* 520, c. *cynara* 670, b. *scolymus* 2027, c
artzney *pharmacum* 1715, b. *medela; medicina* 1364, b. *remedium* 1365, b. *medicamen; medicamentum* 1363, d. *medicatus* 1364, a. *auxilium morborum* 283, c. artzn. wider gifft *antidotus, um,* 161, a. *alexipharmacum* 92, b. artzn. wider alle kranckheiten *panaces; panchrestum* 1628, a
artzneyen / artzney brauchen *curare* 656, b. *adhibere curationem* 657, a. *mederi* 1363, a. *medicare, i,* b. *medicinam facere, exercere &c.* 364, b. *medicas adhibere manus; medicas artes exercere* d
artzneykunst *medicina* 1364, c. *ars medicinalis* d. *P. ars apollinea* 174, c. *clinice* 551, a
artzneymittel s. artzney.
artzney-schachtel *narthecium* 1485, c
artzney-trunck *medicata pocula* 1364, a
artzt *medicus* 1364, d. *medicator* a. *remediator* 1365, c. *circulator* 529, b. *clinicus* 551, a. *medens* 1363, b. *magnus ægris auxiliator* 283, c. *valetudinum pessimarum propulsator* 1680, d. *P. morborum artifex* 223, b. *P. qui salutari levat arte fessos corporis artus* 1245, a. artzt / der aus der erfahrung curiret *empiricus* 783, b. er braucht den a. *ei Æsculapio opus est* 51, d. ein böser a. ist drüber gewesen *Acesias medicatus est* 14, b
ärtztin *circulatrix* 529, c
asch *sinus* 2123, b
asche *cinis* 523, b. *lix* 1278, d. glimmende asche *favilla* 866, c. in der a. liegen *squalere* 2197, a. zu a. werden *cinescere* 524, a. *verti in fumum & cinerem* 523, b
aschenbrödel *cinerarius; cinislo* 503, d. *mysorum postremus* 1482, a. *tam excoctus atque ater, quam carbo est* 603, a
aschen-kuchen *panis subcinericeus* 1631, a

ascherfarb / ascherfarbicht *cineraceus* 523, d. *cinereus* 524, a. *albus; cineritius* 85, d. *leucophæus* 1243, b
ast *ramus* 1910, a. *brachium* 331, d. ast im holtze *os ligni* 1610, b. *centrum* 472, d. dürrer a. *ramale* 1910, b. der baum bekömmt viel äste *luxuriatur arbor* 1312, c
ästgen *ramulus* 1910, a
ästig *ramosus* 1910, a. *P. rameus* b
atheist *atheus* 248, a. *irreligiosus* 1924, b. *homo sine ulla religione & fide* 1923, d
athem *halitus* 1058, c. *spiritus* 2186, d. *spiratio* 2187, c. *spiramen naris; spiramentum animæ* b. *aer &c.* 46, c. schwerer athem *anhelitus* 1059, a. *dyspnœa* 766, d. *orthopnœa* 1608, b. *asthma* 240, b. der schweren athem hat *asthmaticus ibid. dyspnoicus* 766, d. in einem ath. *spiritu continenti* 2313, b. *una saliva* 1985, c. stinckender ath. *anima tabida, fœtida* 145, d. 933, c. der ath. stinckt ihm *fœtet ejus anima; acet spiritus* 145, d. ath. an sich halten *animam tenere, comprimere* 145, d. 1808, a. ath. von sich geben *reddere animam* 733, a. ath. wieder schöpffen *recipere animum* 149, d. ath. benehmen *exanimare* 151, b. *præfocare* 868, a. *angere* 143, a. *cursum animæ remeantis interscindere* 146, a
athemen / athem holen *spirare* 2186, c. *respirare* 2188, b. *reciprocare animam* 1915, d. *attrahere & reddere animam* 2371, d. *reciprocos halitus auris commeabilibus ducere* 1385, d. kaum ath. holen *vix sufferre anhelitum* 884, a. kurtzen ath. hol. *hippacare &c.* 1084, c
athemholung *interspiratio; respiratio; respiratus* 2188, b
attig *ebulus* 768, b. *chamæacte* 491, d
atzel *scolopendra* 2027, b
avantgarde *principia* 1815, b. avantg. führen *primum pilum ducere* 1728, b
auch & 816, a. *etiam* 817, b. *quoque* 1904, c. *atque* 244, d
audientz *audientia* 261, a. aud. suchen *P. ambire quem affatu* 790, a. aud. kan man schwerl. bey ihm haben *difficilior ad eum aditus est* 789, c
aue / schöne aue *arvum lætum* 228, b
auerhahn *tetrao* 2333, c. *erythrodaon* 815, a. *urogallus* 2576, b
auerhenne *meleagris* 1371, c
auerochse *bison major; urus; bubalon* 313, b. c. 2576, b
auff *in* 1139, b. *super* 2262, b. *secundum* 2050, a. *erga* 810, b. auff und nieder gehen *ambulare* 113, b. auff einmahl *simul* 2116, b. auf das mahl *ad præsens* 25, c. auf bestimte zeit *ad diem* 25, c. auf der Cantzel *pro suggestu* 1818, a. der Reise *ex itinere* 821, a. auff und nieder *ultro & citro* 2538, a. *sursum deorsum* 2269, a.
auff auff *age, age* 63, a
auffahren gar bald *iram in promtu gerere* 1162, d. *esse violentum* 2524, a. auff. im schlaff *lymphatico ritu somno recuti* 1314, d
auffarth *adscensus; adscensio* 2013, c
auffangen *excipere* 405, c. *captare* 400, a. a. die briefe *literas intercipere* 1275, d. 406, d. a. eine Rede *legere cujus sermonem* 1231, d
auffbauen *admoliri* 1437, c. *immoliri*, d. *excitare* 515, b. *construere* 2234, b. von grund aus auffb. *exstruere ex ipso fundamento* 2234, d
auffbauung *exstructio* 2234, d. *exædificatio* 32, d
auffbersten *hiare* 1083, d. *hiulcare* 1090, c
auffbieten Soldaten *vocare ad arma* 216, b. *angariare* 142, b. *evocare ad arma* 2567, d
auffbinden s. auffgürten.
auffblasen *inflare* 919, b. *sufflare* d. *tumefacere* 2398, d. aufb. die backen *inflare buccas; bucculas inflandis tibiis distendere* 338, a, b. das feuer aufbl. *ignes sopitos suscitare* 517, a. *exsuscitare*, b. *P. ignem ad flammas perducere animâ* 145, d. aufbl. zum streit *classicum canere* 540, a. glück bläst auff *fortuna effert* 879, c. sich auffb. *intumescere* 2399, b. s. aufgeblasen seyn.
auffblehen sich *turgescere* 2406, b
auffblehung s. blehung.
auffborgen geld *mutuas pecunias sumere* 1674, c. s. borgen.
auffbrechen *effringere* 949, d. *refringere* 950, c. die thür auffb. *fores effringere* 936, b. aufb. den brief *vincula epistolæ solvere* 2145, a. auffbr. marchiren *movere* 1455, a. *movere castra* 432, a. *vasa colligere, conclamare* 2426, d. aufb. von einem orte *se commovere à loco* 1456, d

auffbreiten s. ausbreiten.
auffbringen concire 514, b. die gewohnheit auffb. introducere consuetudinem 755, d. aufb. geld cogere pecuniam à civitatibus 74, c. aufb. klagen congerere crimen in quem 1008, b. aufb. volck comparare copias 1647, d. der leicht aufzubringen commotus ingenio 1456, d
aufbruch der verse von der kälte pernio; perniunculus 1696, c
aufbürden injungere 1180, a. s. aufdringen; s. beschuldigen.
auff daß ut 2577, d. uti 2580, a
auffdecken detegere 2294, b. develare 2439, c. den schalck pellem cui detrahere 1677, a
auffdringen inculcare 376, b. obtrudere 2391, b
auffdröseln retexere 2336, a
auffdrücken imprimere 1809, a
auffenthalt receptorium 409, a. receptaculum b. sustentaculum 2317, b. böser buben auff. officina nequitiæ & flagitiorum omnium domus 1505, b. s. retirade.
aufferlegen mandare 1335, d. delegare 1231, a. imperare 1648, b
aufferstehen von toden existere ab infernis 1147, b. s. auffstehen.
auferstehung der toden resurrectio mortuorū 2269, a
auffetwecken tode excitare quos à mortuis 1451, c. excitare ab infernis 515, a. resuscitare 517, b
aufferziehen s. auffziehen.
aufferziehung educatio 773, c
aufffahren s. auffahren ꝛc.
aufgab deditio 730, d. s. übergabe.
aufgang ortus 1601, a. exortus 1602, a. ortivus cardo b. P. Eous cardo 418, c. theil gegen aufg. exortiva pars 1602, a
aufgeben den geist/ das leben vitam reddere 733, a. s. sterben. aufg. das regiment ejurare imperium 1183, a. aufg. das amt deponere officium 1769, b. abdicare se magistratu 701, b. s. übergeben.
aufgebieten s. aufbieten.
aufgeblasen inflatus 1919, b. alto fastu turgidus 862, a. ventosus 2454, a. aufg. seyn ampullari 127, b. tumere 2398, b. tumidum esse d. turgere 2406, a
aufgebracht zum zorn concitus ira 514, c
aufgedeckt inopertus 1645, b. distectus 2294, b
aufgeerbt hæreditarius 1056, b
aufgehaben sepultus; sublatus 2071, a. 2358, c
aufgehen oriri 1600, d. patescere 1660, b. aufg. wie ein teig fermentescere 875, b. es geht viel auff fit sumtus in eam rem 906, b.
aufgehend exortivus 1602, a. P. Eous 796, c
aufgehenckt pensilis 1682, b
aufgehnend hiulcus 1090, c
aufgeld collybus 564, c. usura 2583, b
aufgeklärt sudus 2246, d
aufgelöst resolutus 2147, c
aufgemauert structilis 2234, a.
aufgemuntert excitatus 515, c
aufgericht celsus 464, c
aufgerissen hiulcus 1090, c
aufgeschürtzt cinctus 521, c. præcinctus 522, b
aufgeschüttete früchte condititiæ fruges 587, c
aufgeschwollen tumidus 2398, d. turgidus 2406, b
aufgespalten discuneatus 651, b
aufgethan werden patescere 1660, b
aufgethürmt turritus, P. turrifer; turriger 2408, a
aufgewachsen concretus; coalitus 99, c
aufgewärmet zeug crambe bis apposita; recocta 620, c
aufgewölbet s. gewölbet.
aufgeworffene mäuler prominula ora 1340, b. aufgeworffene erde tumores terræ 2399, a. tumulus 2400, a
aufgezogene saiten intentæ chordæ 503, d
aufgiessen suffundere 977, b
aufgraben suffodere 929, d
aufgürten discingere 522, a. recingere c. aufg. den leib ilia baltheo religare 1132, c
aufhalten præpedire 1706, a. tardare 2289, b. retardare c. refringere 950, c. inhibere 1052, a. obniti 1518, c. prodere 731, c. promovere 1457, b. fulcire 969, c. detinere; detentare 2315, a. distinere c. retinere 2316, c. sustinere 2317, a. sustentare b. trahere 2369. d. aufh. sich tenere se loco 2311, b. versari in loco 2478, b. diversari apud quem 2480, a. commorari 1448, a. demorari b. remorari; remoram facere 1457, b. aufh. sich gar zu lange nimium longum esse in re 1283, a. aufh. sich ausser der stadt colere extra urbem 565, c. aufh. den krieg ducere longissime bellum 752, b. aufh. länger prorogare 1948. aufh. den proceß ampliare causam 126, d. aufh. einen Penelopes telam texere 1687, c. aufh. sich in der fremde peregrè agere 68, c. auffh. sich über etwas immorari cui rei 1448, b. aufh. mit vergebl. hoffnung spe falsa quem producere 2182, a. einen lange aufh. fatigare per ambages; longa ambage morari; per ambages tenere 111, b. aufh. sich über etwas habitare in re 1052, c. aufh. etwas producere moram cui rei 757, a. s. hemmen; s. hindern.
aufhäuffen coacervare 14, a. aggerare; cumulare 65, c. adaggerare d
aufheben allevare 1245, b. levare 1244, d. tollere 2357, c. sustollere 2358, b. evertere funditus 2476, b. subvertere 2478, a. aufh. die hände manus supinas ad cælum tendere 1345, a. aufh. oder verwahren asservare 2089, b. sublegere 1236, a. suscipere 409, b. aufh. oder abthun sedare 2059, c. rescindere 2021, b. abrogare 1946, c. aufh. das gesetz refringere legem 897, d. abdicare legem 701, b. aufh. den streit dirimere controversiam &c. 781, c. 2479, d. aufheben machen ventilare; manum exercere; in ventum jactare brachia 2454, c
aufhebung abrogatio 1946, d. sublatio 2358, c
aufhefften dissibulare 502, b. 891, b
aufhelffen relevare; sublevare 1245, c. aufh. wiederum der nahrung lacunam rei familiaris explere 1204, b. s. gesund machen.
aufhencken suspendere 1687, a. auff. lassen dare quem discipulum cruci 720, d. s. erhencken.
aufhören absistere 2126, c. cessare 458, c. pausare 1670, b. desinere 2121, c. mittere 1420, c. remittere 1426, c. missum facere d. deflagrare 911, d. finem facere 903, b. aufh. zu schlagen quiescere pugnæ 1897, d. conquiescere ab armis 1898, d. der aufgehöret hat desitus 2121, d
aufhörung pausa 1670, a
aufhüpffen s. auffspringen.
aufkauffen coëmere, 781, c
aufkäuffer collectarius 1232, d. Dardanarius 678, a
aufklären enubilare 1540, d. serenare 2080, c. disserenare, d
aufknüpffen enodare 1523, b
aufkochen effervescere 887, b
aufkommen in morem venire 1453, d. es ist von ihm aufk. ab ipso hoc repertum est 1645, c
aufkratzen exulcerare 2535, d
aufkündigen renunciare 1552, a. s. auffsagen.
aufkunfft; an dessen aufk. zu zweiffeln ist graviter affectus & sine spe jacens 842, b
aufladen imponere 1770, d. auff sich aufl. suscipere 409, b
auflage irrogatio 1947, c. auflagen acerbitates 13, a. onera 1581, d
auflauff tumultus 2399, b. s. aufruhr.
auflauffen extuberare; protuberare 2394, d. tumere 2398, b. extumescere 2399, b. turgescere 2406, b
auflegen imponere 1771, a. injungere 1180, a. describere 2034, a. irrogare 1947, c. den boltzen aufl. P. nervo aptare sagittam 1506, d. 1977, b. aufl. etwas auf die wunde remedium adhibere vulneri 1365, b
auflegung impositio 1771, b
auflehnen obniti 1518, c. subniti 1518, d. sich wider die obern aufl. more gigantum bellare cum Diis 1012, a
auflesen legere 1231, c
auflockern remollire 1439, c
auflösen solvere 2144, c. resolvere 2147, b. dissolvere 2146, c. sejungere 1176, d. reglutinare 1022, die knoten aufl. enodare 1523, b. enodem reddere quæstionem c
auflösung solutio 2145, c
aufmachen recludere 541, d. aperire 1643, d. sich aufm. movere se 1455, a
aufmercken auscultare 276, b. animadvertere 151, c. audire quem 259, d. attendere 2304, d. attentum se præbere 2305, a. advertere animum 2473, a
aufmercker s. aufpasser.
aufmercksam attentus, è 2305, a. aufmercksame ohren aures avidæ, capaces 401, d. P. aures bibulæ 313, b
aufmerckung / aufmercksamkeit observatio 2090, c. animadversio 151, d. affectatio 2076, d. auscultatio, 276, c. accuratio 657, b. attentio animi 2305, a
aufmuntern expergere; expergefacere 828, d. acuere 22, c. exstimulare 2210, a. exacuere; exhortari 1104, a. concitare 514, a. scintillam fomiti adjicere 2237, b. excitare 515, a. suscitare 517, a. addere calcaria 376, d. nubila animi serenare 2080, c. incendere animum 386, accendere alacritatem 385, c. incitationem accendere 39, a. sich aufm. solicitam explicare frontem 960, c
aufmunterer exhortator 1104, a
aufmunterung concitatio 514, d. excitatio 515, c
aufnehmen excipere 405, b. colligere 1232, b. cœptare 1592, d. etwas aufn. receptum dare cui 408, d. als einen schimpff aufn. accipere omnia ad contumeliam 402, b. einen zum freund aufn. recipere quem in amicitiam 408, a vor gut aufn. æqui bonique facere 839, a. in ernst aufn. serio præverti &c. 2477, c
aufnehmung susceptio 410, a. allectio 1232, b
aufopffern pollucere 1311, b. porricere 1779, a
auffordern accire 574, b
aufpasser Corycæus 616, c. speculator 2179, c
aufraffen wiederum colligere naufragium &c. 1232, b
aufrecken arrigere 1917, d
aufreiben absumere 2259, c. consumere 2260, a. attenuare 2318, c. ulcerare 2535, d. aufgerieben werden ad internecionem venire 2445, b
aufreissen findere 899, c. fatiscere 864, b
auffressen devorare 2562, c. transvorare, d
aufrichten recreare 626, b. excitare animum abjectum & jacentem 515, b. a desperatione ad spem revocare 2183, b. erigere 1919 a. confirmare 908, a. allevare 1245, b. sublevare c. freundschafft aufr. conflare amicitiam 918, d. eine seule aufr. statuam cui ponere 1766, b
aufrichtig simplex, simpliciter 2115, b. sincerus 211, d. probus 1819, b. ingenuus 1150, b. apertus, è 1644, a. fidelis, ter 894, a. Aperto marte 1353, b. candidus 384, d. integer, grè 1154, d. liberalis, ter 1294, d. sine fuco 967, a. ein aufr. Mann sine fuco & fallaciis homo 851, c. Vir antiquus; qui est antiquorum hominum 163, d. Vir bonus & simplicis veritatis amicus, minimeq; fallax 323, a. Bonæ fidei homo b. P. Vera simplicitate bonus b. alle aufr. leute optimus quisque 324, c. aufr. treue Attica fides 252, c. aufr. seyn in primore fronte animum gestare 961, a. nicht aufr. handeln in officio claudicare 542. a. s. unbetrüglich.
aufrichtigkeit probitas 1819, c. ingenuitas 1151, b. fides 892, b. fidelitas 894, a. sanctitas 1992, d. integritas 1155, c. candor 384, c. liberalitas 1250, a. bonitas 325, d. simplicitas 2115, b. sinceritas 2119, a
aufrichtung erectio 1919, b. instauratio 1153, a
auffrischen animare ad quid 150, d. stimulos addere 2209, d
aufritzen die wunde refricare obductam cicatricem 957, c
aufrücken objicere 1120, a, opprobrare; exprobrare 1819, a, b. ein laster aufr. probrum objicere 1818, c. s. vorwerffen.
aufrückung exprobratio 1819, b. criminatio 632, a
aufruhr rebellio; rebellatio 307, d. rebellium 308, a. tumultuatio 2400, a. seditio 2059, b. motus 1456, a. aufr. erwecken ignem ac materiam seditioni subdere 733, c. seditionem concitare, commovere, facere, 2059, b. aufr. stillen seditionem sedare; comprimere b. s. auffstand.
aufrührer rebellator, trix 307, d. turbarum incentor 391, c. factionis autor 841, c. incensor turbarum 386. b. incitator & fax omnium 516, a. tuba belli civilis 2394, a
aufrührisch rebellis 307, d. turbulentus, è. 2403, c. tumultuosus, è 2399, c. seditiosus, è, 2059, c. factiosus 841, c. aufrühr. reden turbulentæ conciones 586, a. aufrühr. seyn contumacius parere, se gerere 597, b
auffs allerehest primo quoque tempore 1811, c. auffs beste optime 326, c. auffs höchste ad summum 25, d
auffsagen reddere 733, b. die freundschafft auffs. distrahere cum quo societatem 2373, b. amicitiam renunciare 1552, a. die ehe auffs. repudium remittere; renunciare, repudiare uxorem 1929, d. s. versagen.
auffsatz missus 1421, a. s. entwurff.
auffsätzig s. ungünstig; s. auffsetzig.
auffschieben rejicere 1120, d. ampliare 126, d. extrahere 2343, c. protrahere 2374, b. differre 879, b. proferre 828, c. prolatare, d. protendere 2309, c. protelare 2296, c. tardare 2289, c. suspendere rem 1687, a. diem ex die ducere 752, b. von tag zu tag auffsch. prolatare diem ex die 1123, d. rem differre quotidiè ac procrastinari 621, b
auffschlag pedica 1702, c. tendiculæ 2304, a
auffschlagen ingravescere 1039, b. feuer auffschl. excudere silicis scintillam 644, c. zelte auffschl. tentoria

teria ponere 2304, b. ein buch auffschl. librum evolvere 2559, b
auffschließen s. auffmachen; s. eröffnen.
auffschmeissen die thür præclusas frangere fores 541, d
auffschnallen diffibulare 502, b
auffschneiden prædicare de se 702, d. s. pralen.
auffschneider s. praler.
auffschneiderey superlatio 884, a. circulatoria jactatio 529, c. s. pralerey.
auffschößling adolescens, tulus 1575, a
auffschreiben notare 1533, d. perscribere 2035, a. consignare 2107, c. in acta mittere 71, a. zum gedächtniß auffschr. monumentis mandare &c. 1443, d. zum ewigen Gedächtniß auffschr. mandare literis, monumentis, posteritati &c. 1336, a. etwas auffschr. rei memoriam prodere posteris 1375, c. in ein buch auffschr. referre in codicem &c. 885, a
auffschrifft s. überschrifft.
auffschub prolatatio 1223, d. 882, d. 883, a. sustentatio 2317, b. ampliatio 126, d. cunctatio 650, a. auffschub auff andere zeit comperendinatio 1692, b. auffsch. von einer zeit zur andern acessai luna 14, b. auffsch. geben ampliandi potestatem facere 126, d. s. verzug.
auffschürtzen accingere 521, d. succingere 522, d.
auffschüsseln exstruere mensam epulis 2234, c
auffschütten aggerere 1008, a. korn auffsch. condere frumentum 586, d
auffschwämmen die erde fermentare terram 875, b
auffschwellen tumescere 2398, c. turgescere 2406, b
auffschwellung des wassers refusio 977, b
auffsehen haben asservare 2089, c. observare 2090, a. s. achtung geben.
auffseher episcopus 803, d. custos 666, a. animadversor 151, d. censor 467, d. inspector 2176, a. speculator 2179, d. ephorus 799, b. exarchus 825, a. disciplinæ exactor 76, b
auffsetzen imponere 1771, a. condere 587, a. constituere 2201, b. einen krantz auffs. redimere fertis 1916, c. eine haube auffs. calanticam capiti accommodare 365, a
auffsetzig infensus 871, b. offensus d
auffseyn surgere 2286, b. wohl auffseyn valere 2417, d
auff sich haben/ was hat es auff sich totius hujusce rei quæ est vis, quæ autoritas, quod pondus 257, c
auffsicht cura 655, a. custodia 666, d. inspectio 2176, a. speculatus 2179, c. ephoria 799, b. ohne auffs. incustoditus 666, c. auffs. haben superintendere 2307, c
auffsieden ebullare, ebullire 341, a
auffsitzen in equum ascendere, insilire 807, c
auffspalten s. zerspalten.
auffspannen contendere 2305, a. auffsp. die segel P. velorum pandere alas 1628, c
auffsparen s. sparen; s. versparen.
auffsperren das maul distendere rictum 1942, c
auffspinden relinere 1269, b
auffspringen exsilire 1983, b. subsilire d. tripudiare 2385, b
auffstand rebellio, rebellatio 307, d. seditio 2059, b. auffst. der bürger bellum civile 306, a. auffst. machen erigere se 1919, a. facere tumultum 2399, c. tumultuari d
auffstechen den schwer tangere ulcus 2285, c.
auffstecken præfigere, suffigere 897, d
auffstehen surgere 2268, b. assurgere c. exsurgere d. mit einander auffst. consurgere 2268, c. mit der Sonnen auffst. simul cum sole expergisci 828, c
auffstehung surrectio; consurrectio 2268, c
auffsteigen adscendere; conscendere 2013, c, d. venire ad summum 2445, b
auffsteigung adscensio 2013, c. auffst. des magens ructus 1955, c. redundatio stomachi 2545, a
auffstellen proponere 1772, b. laqueum ponere 1215, c. tendere plagas 2303, c
auffstossen einem incidere in quem 349, d. s. begegnen.
auffstossung occursus 662, a.
auffstreiffen die arme renudare brachia 1543, b
auffthauen egelidari, regelare 997, c. liquescere 1272, c. liqui 1273, b. es thauet auff glacies solvitur 1016, a
auffthun relinere 1269, b. aperire 1643, d. patefacere 1660, c. sich auffth. hiare 1083, d. hiascere, hiscere, debiscere 1084, b. s. eröffnen.

auffthürmen fastigare &c. 861, d
auffthürmung exaggeratio 66, a
auffthuung apertio; apertura 1644, b
aufftragen mandare 1335, d. demandare 1337, b. injungere 1180, a. einem etwas aufftr. negotium cui legare &c. 1614, d. einem ein ampt aufftr. delegare cui officium 1231. legare cui negotium 1229, c. allegare quem ad negotium 1230, d. zu tisch aufftr. exstruere mensam epulis 2234, c. gerüchte aufftr. apponere mensam 1767, b. s. befehlen.
auffstreiben colligere 1232, b. hülffs-völcker aufftr. cogere undique auxilia 74, c.
auffstrennen dissuere 2261, d. resuere 2262, a
auffstreten surgere zu reden aufftr. adscendere in rostra 1951, d. adscendere concionem 2013, c
aufführen inducere; introducere, 755, c, d. sich als ein bürger aufffüh. gerere se pro cive 1006, d. die mauern aufffüh. excitare munimenta 515, b. eine mauer umb die Stadt aufffüh. cingere urbem mœnibus 521, b. die mauern werden hoch auffgef. mœnia surgunt 2268, b
aufführung structio 2234, a. commissio 1423, b
auff und nieder lauffen cursare ultro & citro 2538, a. sursum deorsum cursitare 2269, a
auffwachen expergisci; expergefieri, 828, c, d. evigilare 2505, d
auffwachsen accrescere 629, c. pubescere 1840, a. succrescere 630, b. adolescere 1574, d. zugleich auffw. coadolescere 1575, c. hoch auffw. arborescere 191, a. in excelsitatem nasci 464, d
auffwallen scaturire 2015, c
auffwandt impendium; impensa 1686, a, b
auffwarten stare 2215, c. assectari 2076, d. ministrare 1410, d. præministrare 1411, b. deservire; præservire 2089, a. præsto esse 1799, c. expectare si quid imperetur 2175, b. circum quem esse 526, b. summa observantia quem colere 565, b. apparituram facere cui 1642, a. apparere cui 1641, d. demüthigst auffw. ancillari cui 138, c. s. dienen.
auffwärter officiosus 1572, a. stator 2216, d. circumpes 1703, c. ambactus 110, d. assecla 237, c. apparitor 1641, d. præminister eine auffwärterin præministra 1411, b. s. diener.
auffwartung servitium 2088, a. apparitio; apparitura 1642, a
auffwecken expergefacere, expergere 828, d, c. inquietare 1899, a. P. fatigare 863, d. aus dem schlaff auffwecken somno suscitare quem 517, a. excitare ex somno 515, a
auffwenden impendere 1686, a. sumere 2258, d. sumtum facere 2259, a. insumere 2260, b. geld auffw. pecuniam erogare in sumtus 1947, c.
auffwerffen aggerere 1008, a. schantzen auffw. struere aggeres 2233, c. einen graben auffw. producere fossam 756, d
auffwerts s. hinauffwerts.
auffwickeln replicare 1751, b
auffwiegeln solicitare 2140, b. erigere 1919, a. s. auffruhr machen.
auffwiegler solicitator 2141, a. concionator 586, a. evocator 2567, d. auffwieg. des kriegs concitor belli 514, c. auffwieg. des auffruhres concitator seditionis &c. d. tuba belli civilis 2394, a
auffwinden glomerare 1019, d. involvere 2559, c. complicare 1750, a
auffwindung glomeratio 1019, d
auffwölben s. wölben.
auffwühlen suffodere 929, d
auffzäumen s. zäumen.
auffzehlen denumerare; dinumerare 1747, a
auffzehren exedere 772, c. absumere 2259, c
auffzeichnen regerere 1009, d. annotare 1534, a
auffzeichnung annotatio 1534, a
auffziehen educare 773, c. educere 755, a. promovere 1457, b. producere 757, a. auffz; verzögern interponere moram 1771, c. moram facere 1447, a. tardare 2289, b. retardare c. extrahere 2343, c. von einem tag zum andern auffz. comperendinare 1692, b. den bogen auffziehen contendere; adducere arcum 2305, b. 753, c. den fürhang auffz. tollere aulæum 270, a. auff der Wage auffz. appendere 1684, b. exigere ad libram, ad staterum 76, c. s. auffschieben; s. höhnen.
auffzug fabula 853, a. drama 749, b. actio comica, scenica 71, c

auffzuheben geben concredere 624, b. deponere 1769, c. s. anvertrauen.
auffzwingen obtrudere 2391, b.
auge oculus 1565, b. acies 17, d. pretiosissima pars corporis, & quæ lucis usu vitam distinguit a morte 1565, c. P. lux 1308, c. lumen 1199, b. das weisse im aug. leucoma 1143, b. aug. auff denen würffeln punctum 1853, c. aug. am reben gemma 998, c. voll aug. oculeus 1566, a. der blaue aug. hat cæsius 361, c. vor aug. seyn in ore cujus versari 1609, a. aug. auff etwas haben oculum rei adjicere 1117, a. observare 2090, a. aug. gewinnen gemmare, gemmas agere 998, d. gemmascere 999, a. unter die aug. gehen in conspectum venire, prodire 2173, c. aug. gehen über fletus erumpit 915, c. in die aug. fallen sub aspectum venire 2172, c. damit ihm die aug. übergehen rumpantur ut ilia Codro 1132, c. aug. anschlagen eluscare, luscum facere 1305, c. blöde aug. luscitio. unter aug. stellen coram adducere 606, d. die aug. von einem nicht wenden defixis oculis quem intueri 897, c. an denen aug. siehet man an/ was einer im schilde führet. Imago animi vultus, indices oculi 149, c. mit sehenden augen vivus vidensque 2531, d. fell im auge pterygium 1839, b.
augapffel pupilla; pupula 1854, d. acies 17, d. cora 606, c.
augbraunen palpebræ 1626, a. supercilium 518, c
äugelein ocellus.
augenartzt ophthalmicus 1587, a. medicus ocularius 1566, a
augenblick momentum 1440, a. P. momen, c. nictus 1510, a. articulus temporis 226, c. punctum temporis 1853, a
augenblicklich momentaneus, momentarius, momentalis 1440, c
augenbutter gramia 1029, d.
augenfluß epiphora 803, b.
augenliede palpebræ 1626, a. genæ 999, d. jucken in augenliedern s. jucken.
augensalbe collyrium 565, a. calliblepharum 369, a
augenscheinlich manifestus, è 1341, b. conspectus 2173, b. evidens, ter 2500, a. præsens; præsentissimus 1797, a
augenschwär argema 206, c.
augentrost euphragia 821, a
augenwehe ophthalmia 1587, a. lippitudo 1272, a
augenwimper genæ 999, d. cilium 518, c
augenwinckel canthus oculi 394, d. hirquus 1088, a. P. sinus 2122, c
augenwincken scintillatio oculorum 2021, d
augsburg Augusta Vindelicorum 267, d. 1935, a
augst bey basel Augusta Rauracorum 267, d
augustmonat augustus 267. sextilis 2096, a
aurhahn s. auerhahn.
aus e, 767, b. ex 823, d. a, ab 1, a. in 1159, a. aus geitz per avaritiam 1690, d. aus der hand de manu 679, b. aus und eingehen s. ausgehen.
ausantworten concedere 454, b
ausarbeiten elaborare 1195, d. edolare 739, b. excudere 644, c. exasciare 231, a. informare 939, c. effingere 901, d
ausarbeiter effector 845, a
ausbaden elavare 1226, b.
ausbannen exorcizare 828, b
ausbanner exorcista 828, b
ausbannung exorcismus 828, b
ausbauen exædificare &c. 32, c
ausbauung exædificatio 32, c
ausbessern reficere 848, b
ausbesserung refectio 848, c
ausbetteln emendicare 1379, a
ausbieten venditare 2441, b. s. aufschlagen.
ausbitten was für einen orare cui quid 1604, c
ausblasen exspirare 2188, a
ausbrausen detumere; detumescere 2399, a
ausbrechen erumpere 1961, c. increbrescere 623, b. effervescere 887, b. weiter ausb. serpere & manare latius 1342, b
ausbreiten publicare 1841, b. propagare 1817, d. disseminare 2062, d. dispergere 2166, a. divulgare palam 1621, d. palam facere; propalare, 1622, a. explicare 1750, a. exponere 1770, c. diducere 754, d. pandere 1628, c. expandere, d. sternere 2206, c. diffundere 975, d. exsinuare 2123, a. dilatare, 1223, d. obtendere 2307, c. sich ausb. cresce-

crescere in latitudinem 1223, c. serpere 2086, c. circumvadere 2414, d. fluere totis vallibus 2420, d. das kraut breitet sich aus/ herba spargit se in aristas &c. 2155, a
ausbreitung propagatio 1827. d
ausbringen efferre 880, a. hin und wieder ein geschrey ausb. dissipare famam, sermones 722, a. differre rumorem 1959, b
ausbrüten s. brüten; s. aushecken.
ausbündig factus examussim; amussitatus 128, b
ausbüssen expiare 1733, a
auscuriren percurare 657, c. persanare 1996, d
ausdähnen exporrigere 1919, d. extendere 2306, c
ausdauren durare 765, a. edurare 766, a. perdurare, b. obdurare, b. substare 2223, c
ausdauerung patientia 1664, c
ausdencken excogitare 561, d. cogitatione complecti 561, b. s. aussinnen.
ausdorren hiulcare 1090, c. s. dürre werden.
ausdrücken exprimere 1808, d. effingere 901, s. auspressen; s. keltern.
ausdrücklich expressus, è, 1808, d. definitus, è, 905, b. explicatè 1750, d. disertè 2085, b. testatus, ò 2330, c
ausdruckung expressio 1809, a
ausdulden perpeti 1665, c
auseinander stellen explicare 1750, b
auseinander thun diducere 754, d. digerere 1008, c
auseinander wickeln evolvere 2519, b
auseinander ziehen discapedinare 396, b
auserlesen/ auserwehlt lectus, è, 1231, d. electus, è, 1134, b. elegans, ter, 776, b. enucleatus, è, 1554, d. egregius, è, 774, d. edecumatus 682, b. exquisitus, è, 1869, d. s. fürtrefflich.
ausessen exedere 771, c
ausfahren erumpere 1961, c
ausfall eruptio 1961, c. procursus, procursatio 663, a. excursio 661, c. effusio hominum ex oppido 976, c. ausfall thun effundi omnibus portis ad opem ferendam 976, b
ausfallen erumpere; eruptionem facere 1961, c. emicare 1402, c. die zähne fallen aus dentes decidunt 691, b. das haar-ausfallen alopecia 100, a. defluvium capillorum 916, a
ausfallend haar capillus defluus 926, a. capilli cedentes 398, b
ausfechten armis disceptare 405, a
ausfegen expurgare 1855, d. verrere 2467, a. extergere 2322, a. expiare 1733, a. der etwas ausfeget emendare, trix 1378, b
ausfegung purgatio 1855, b. expurgatio, d.
ausfertigen elaborare 1195, d. s. ausarbeiten.
ausfinden s. ausdencken.
ausfliegen evolare 2553, c
ausfliessen effluere 926, a. emanare 1342, c. das ausfl. effluvium 926, b. profluvium 927, a
ausflucht exceptio 406, a. effugium 968, c. tergiversatio 2322, c. listige ausfl. stropha 2133, a. krumme ausflüchte diverticula flexionesque 914, b. ausf. haben rimam quam reperire 1942, a. ausf. suchen confugere eo 698, b. latebras quærere 1220, b. ambages fallendæ fidei exquirere 111, b. tergiversari 2322, c. diverticula quærere peccatis 2475, b
ausfluß emissarium 1424, d. ostium 1612, b. ora 1609, b. ausf. des wassers brachium 331, c
ausforderer provocator 2568, c
ausfordern lacessere 1199, d. elicere 1201, a. evocare 2567, c. provocare 2568, b. s. heraus fordern.
ausforderung provocatio 2568, b
ausforschen scrutari 2038, c. expiscari 1734, d. exquirere 1869, d. erogitare 1947, c. vestigare 2485, a. pervestigare b
ausforscher explorator 1752, c. indagator, trix 1141, b. investigator 2485, a
ausfragen expiscari 1734, d. perquirere 1870, c. erogitare 1947, c
ausfuhre evectio; evectus 1434, c
ausführen educere 754, d. evehere 2434, c. die sache ausf. edisserere 2085, a. ad exodium ducere 828, a. den graben ausf. fossam oblimatam detergere 928, d
ausführlich accuratus, è, 657, b. latè 1223, b. enarratè 1485, b
ausführung eductio 755, a. egestio; egestus 1009, b. expositio 1771, a. exædificatio, 32, d
ausfüllen explere 1748, c. effarcire 856, d. distendere 2306, b. den graben ausf. fossam cratibus integere & aggere explere 928, d
ausfüttern pabulo distendere 1617, c
ausgabe erogatio 1947, c. expensa, um 1685, d. data 403, a. ratio sumtuaria 2159, b. ausgab und einnahm ratio acceptorum & datorum 729, a. s. rechnung; s. register.
ausgang exitus 792, b. eventus 2448, d. egressus, egressio 1027, b. meatus 1385, a. emissarium 1424, d. catastrophe 437, a. im ausg. des Jahrs anno exeunte 153, a. zu ausgang des Sommers æstate præcipite 52, d. zu ausgang des winters extremæ sub casum hiemis 53, a. s. ende.
ausgearbeitet mit fleiß lucernam olet 1309, b
ausgebauete örter cultiora 566, a
ausgeben facere impensam nicht viel ausgeben parcere impensa 1686, b. sich vor einen bürger ausg. gerere se pro cive 1006, d. sich vor jung ausg. P. mentiri juvenem 1384, a. für etwas ausg. adsimulare 2117, d. sich vor einen artzt ausg. profiteri medicum 863, b. sie giebt sich vor die aus hanc se esse intendit 2306, d. die tochter ausg. collocare filiam nuptui &c. 898, d. locare filiam 1280, c
ausgeber promus 1826, a. præbitor 1791, b
ausgeberin dispensatrix 1685, b
ausgebeten precarius, ò, 1803, d
ausgebreitet passus 1628, d. patens 1660, a. patulus, b
ausgedienter emeritus 1390, d
ausgedorret aridus 104, c. siticulosus 2129, d
ausgehauen deasciatus 231, a. ausgehauene arbeit opus sculptile; sculptura 2039, b.
ausgehen exire 791, a. egredi 1027, a. prodeambulare 114, b. commeare 1385, b. pedem efferre domo 879, c. in publicum procedere 456, b. nicht ausg. abstinere publico 2312, c. domi se tenere 2311, b. aus und eing. offters celebrare maxima frequentia 460, a. aus-und eing. bey einem frequentare cujus domum 955, d. ausg. lassen emittere 1424, b. evergere 2463, c. ein buch lassen ausg. librum edere, emittere, 1251, d. vulgare librum 2587, b. der etwas ausg. lässet editor 731, b. vulgator 2587, b. das feuer gehet aus ignis interit 793, a
ausgehöhlt cavatus 451, a. concavus, b. emedullatus 1369, c. alveatus 106, b. fistulatus 909, d. canaliculatus 381, d. anaglypticus 131, d
ausgekernt edecumatus 682, b
ausgekundschafft exploratum 1752, c
ausgelassen effrenus, effrenatus 914, c.
ausgemachte perle unio evisceratus 2526, b
ausgenommen demptus 689, b. præter 1799, d. præterquam 1800, b. absque 4, a. extra 829, b. extraquam, b. ausgen. euch cum à vobis discesserim 455, a
ausgeputzt expolitus 1759, d. ornatus, è, 1603, a. exornatus 1604, a. nitidus, è, 1516, c. nitidiusculus, è, c. limatus, è, 1262, d. mundulus 1466, a
ausgerenncktes wieder einrichten luxatum in locum reponere 1311, b
ausgerüstet instructus 2235, a
ausgeschämt sich haben depudere; depudescere 1842, b
ausgescheuerte fässer deacinata dolia 18, b
ausgeschickter emissarius 1424, c
ausgeschlossen expers 1653, b
ausgesetzt mit pfosten roboreis axibus constratum 284, d
ausgesiebete asche benè cretus cinis 481, c
ausgesöhnet placatus, è 1739, d
ausgesonnen cogitatum 561, c
ausgespannet extensus 2306, c
ausgespeyetes sputamentum 2195, c
ausgestochene arbeit anaglypha 131, c
ausgestopfft isiciatus 1166, a
ausgestreckt porrectus 1919, c. projectus 1120, b
ausgestrichene handschrifft cancellatum chirographum 382, c
ausgethan intermortuus 1452, b. gantz und gar ausgeth. exclusissimus 541, b
ausgebohret/ ausgehöhlet tubulatus 2395, a
ausgedorret torridus 1365, d. s. trocken.
ausgehungert vesculus 2481, c. s. aushungern.
ausgetruncken epotus 1791, a
ausgewaschene örter loca humoris assidui subterluvione cedentia 1303, c
ausgewölckt innubilus 1540, c
ausgeworffen ejectus 1119, a. ejectitius, b. ejectamentum, b.
ausgiessen defundere 975, d. effundere 976, a. ausgiessen lose wort s. schmähen.
ausgiessung effusio 976, c. profusio 977, b
ausgraben fodere 928, c. effodere 929, b. sculpere 2039, b. exsculpere, c. exuere 1963, d. vellere 2437, a. evellere d
ausgrabung scalptura 2012, a
ausgräden exossare 1611, a
ausgrübeln rimari 1942, b. evestigare 2485, a
ausgrübelnd scrupulosus, è 2038, b
ausgründen investigare 2485, a. menschen sind nicht auszugr. in animus hominum latebræ sunt & recessus 1220, b
aushalten subsistere 2128, b. sustinere 2316, d. durare 765, a. prospera fortuna emetiri quem 1398, a. s. verharren.
ausharren perdurare 766, b
aushärten firmare 907, c
aushauchen exhalare 1058, d
aushauen exsculpere 2039, c. dorne aush. recidere vepres 356, c
ausheben elocare 1281, b. effringere 949, d. emovere 1457, a. tollere 2357, d. die thür aush. emovere cardine postes 1457, a
aushecken ovis incubare 641, a. junge aush. excludere pullos 541, b
aushelffen dem armen inopiam cujus levare &c. 1244, d. sublevare 1245, d. mit getraid suppeditare frumentum 1706, b.
aushöhlen cavare 450, d. excavare 451, b. pertundere 2401, c. den felß aushöhl. subedere scopulum 773, a
ausholen einen explorare cujus animum 1751, c
aushöhlung excavatio 451, b
aushöhnen exsibilare 2097, d
aushöhnung explosio 1745, b
aushungern macerari fame 1318, b. aush. lassen suffocare fame 868, a
ausjagen expellere 1680, b. exterminare 2324, a. s. austreiben; s. vertreiben.
ausjäten ligni atque frondium cædem facere &c. 63, d. exherbare 1071, c. runcare; eruncare 1962, c
auskämmen sich pectere cæsariem 361, c. s. kämmen.
auskehren converrere; everrere 2467, b
auskehricht s. kehricht.
auskernen enucleare 1554, d
ausklären s. aufklären.
ausklopffen explodere 1745, b
ausköcken devomere; evomere 2561, d. s. auswerffen.
auskommen effluere 926, b. exire in turbam 791, b. dimanare, emanare 1342, c, d. mit dem niemand auskommen kan quem nemo ferre potest 875, c. es ist auskommen dissiminatum est 2062, d. es ist ein geschrey auskommen fama percrebuit, exiit &c. 852, b. das geschrey kömmt aus manat rumor 1342, c. weit auskommen serpere 2086, c. nicht auskommen abstinere publico 2311, c. domi se tenere 2311, b
auskratzen exscalpere 2012, c. eradere 1909, b. dupungere 1853, c. die augen auskr. effodere oculos 929, b
auskundschaffen speculari 2179, b. scrutari 2038, d. perscrutari 2039, b. pervestigare 2485, b. explorare 1752, c
auskundschaffer s. kundschaffer.
auskünsteln castigare quid ad unguem 430, b
auslachen ridere 1939, a. deridere; irridere 1940, a. s. ausl. werth quod derisum effugere non potest; deridiculus, um; irridiculum 1940, b, c, d
ausladen exponere 1770, d. deonerare 1581, b
ausladen oder erker podium 1756, b. pergula 1692, c
ausländer peregrinus 1691, d. alienigena; alienigeni sanguinis d, 93. qui ab alio venit cælo 358, b
ausländisch exoticus 838, b. extrarius; extraneus; externus

exterus 829, c. &c. *provincialis* 2512, a
auslassen *edere* 731, a. *emittere* 1424, b. *educere* 754, d. seine boßheit auslassen *repræsentare improbitatem* 1798, b. aus dem gemüth auslassen *exspuere ex animo* 2196, a. den zorn auslassen *iram in quem evomere* 2561, d. *effundere in quem iram, furorem* 976, b
auslassung *emissio* 1424, c
auslauff *excursus* 661, c. *emissarium* 1424, d. ausl. des wassers *eluvies ; eluvio* 1302, b. s. durchlauff.
auslauffen *excurrere* 661, b. *evagari* 2417, b. *exundare* 2544, b. *perfluere* 926, d. es wird über mir ausl. *in me cudetur faba* 831, d. s. ausfliessen.
auslecken die schüssel *catillare* &c. 439, c
ausleeren *inanire ; exinanire* 1141, a. *vacuare ; evacuare* 1414, b. *vacuefacere* c
ausleerung *exinanitio* 1141, a. *egestus ; egestio* 1009, b
auslegen *interpretari* 1157, b. zum besten auslegen *in bonam accipere partem* &c. 402, b. *boni consulere* 592, d. *in optimam partem accipere* &c. 1651, d. übel auslegen *rapere in pejorem partem* 1911, a. *vertere vitio* 2468, d. geld auslegen *pecunias erogare* 1947, c. den traum auslegen *somnium interpretatione conjicere, explicare* 2150, a. s. erklären.
ausleger *expositor* 1771, a. *explanator* 1743, b. *enarrator* 1485, b. *enodator* 1523, c. *interpres ; interpretator* 1157, b, c
auslegung *enodatio* 1523, b. *enarratio* 1485, b. *hypomnema* 1113, a. *exegesis* 825, b. *interpretatio* 1157, c. *interpretamentum* 1157, c. *glossa, glossema* 1021, a. s. erklärung ; kurtze ausl. *scholium* 2019, c
auslernen *perdiscere* 720, c. einen ausgelernet haben *P. intus quem & in cute nosse* 1159, b.
auslöschen *obliterare* 1276, c. *deflammare* 913, b. *eluere* 1302, b. *delere* 686, d. *exsculpere* 2039, c. *dispungere ; expungere* 1853, c, d. *exstinguere* 2210, d. *restinguere, interstinguere* 2211, c. *obelo notare* 1557, b. *liturare ; lituram facere* 1268, b, a
auslöschlich *delebilis* 687, a. *exstinguibilis* 2211, a
auslöschung *exstinctio ; exstinctus ; restinctio* 2211, a, c. *obliteratio* 1276, d
auslesen *secernere* 484, b. *exquirere* 1869, d. *deligere* 1233, b. *delectum habere* &c. c. *eligere* 1234, b. s. erwehlen.
ausleihen *fœnerare* &c. 932, d. *mutuum dare* 1480, a. geld ausleihen *pecunias collocatas habere* &c. 1674, c. *nominibus certis exponere nummos* 1547, d. auff zinse ausleihen *pecunias occupare* 1563, a. s. verleihen.
auslöchern s. aushöhlern.
auslocken *elicere* 1201, a
ausmachen *elaborare* 119[illegible], d. *prætexere* 2335, c. in der güte ausmachen *cum quo quicquam sua voluntate decidere* 355, c. s. vollbringen.
ausmahlen *emolere* 1435, b
ausmeißeln *calare* 357, c
ausmelcken *emulgere* 1460, c
ausmergeln *emaciare ; macerare* 1318, a, b
ausmessen *metari ; dimetari* 1399, b, c. *demetiri, dimetiri* 1397. *demetiri* 1398, a
ausmisten *Augiæ stabulum repurgare* 263, d
ausmontiret zum kriege *sagatus ; sagulatus* 1978, c
ausmustern *edecumare* 682, b. *expolire* &c. 1759, d. *perpolire* 1760, c. ausm. oder ausmertzen *exauctorare* 258, c
ausnehmen *excipere* 405, b. *recipere* 408, b. *exenterare* 826, b. s. ausschliessen.
auspfeiffen *sibilo explodere ; exsibilare* 2097, d
auspflügen *exarare* 220, d
ausplaudern *commissa enunciare* 1550, d. s. aussagen.
ausplündern *diripere* 1912, d. *dispoliare ; exspoliare* 2191, c. *expilare* 1728, a. *deprædari* 1794, a. *exinanire* 1141, a
ausplünderung *dispoliatio ; exspoliatio* 2191, c. *prædatio ; deprædatio* 1794, a
auspoliren *perpolire* 1760, c. *elimare* 1263, a
auspraufen *defervescere* 887, a
auspressen *exprimere* 1808, d. *extorquere* 2364, c. thränen auspr. *lacrymas excutere* 1880, c
auspressung *coactura* 75, b
ausputzen *expolire* 1759, d. *exornare* 1603, d. *emaculare* 1321, b. *colere* 565, d. *excolere* 567, d. *percolere* 568, b. *detegere rubiginem* 1955, a. *comptissimum quid reddere* 582, a. *emundare* 1466, c
ausrasten s. ausruhen.
ausrauffen *eruere* 1963, d. *vellere* 2437, a. *evellere*, b. unkraut ausr. *sarrire* 2003, a
ausräumen *vacuefacere* 2414, c. s. ausfegen.
ausrechnen *enumerare* 1547, b. *adærare* 49, d. *ratiocinari* &c. 1927, c. *dimetiri* 1397, d. *perpendere* 1686, c. *calculare* 366, c. *ducere rationem* 751, d. bey heller und pfennige ausrechnen *ad calculos revocare exiguè, exiliter* 403, a
ausrechnung *computus* 1860, d. *supputatio* 1862, b. *ratiocinatio* 1927, d. *dinumeratio* 1547, b
ausrecken s. ausstrecken.
ausrede *enunciatio* 1550, d. *pronunciatio* 1552, a. *elocutio* 1286, d
ausreden (s. aussprechen) *eloqui* 1286, c. *pervenire quo volumus* 2450, c. ausreden aus dem sinn *dissuadere* 2241, b
ausreiben *exterere* 2325, b. *deterere* 2325, a. *expumicare* 1852, c
ausreinigen *expurgare* 1855, d. *
ausreissen zähne *dentes eruere ; evellere* 891, b. ausreissen / entfliehen *effugere* 968, c. *profugere* d. *terga vertere, dare* 2322, b. *petere salutem fuga* 1708, b. s. fliehen ; s. ausrotten.
ausreisser / der davon läufft *fugitor* 967, c
ausreuspern *extussire* 2409, a
ausreusperung *exscreatio* 2029, c
ausreuter *accensus* 470, b
ausrichten *expedire* 1705, a. *exsequi* 2077, d. *patrare* 1665, d. *perpetrare* 1666, c. *curare* 656, a. *promovere* 1457, c. *defungi* 980, a. *perfungi* b. *conficere* 843, b. *efficere, effectui dare* 844, d. *gerere negotium* 1006, c. viel ausr. *plurimum facere* 839, c. nichts ausr. *nihil proficere* 848, a. s. verrichten.
ausrotten *excidere* 355, c. *exscindere* 2021, a. *evellere* 2437, d. *excodicare* 443, c. *eruncare* 1962, c. *exsecrare* 2045, d. *extirpare* 2215, b. mit strumpff und stiel ausrotten *radicitus ; de stirpe recidere, eruere ; stirpitus exigere* 2215, a, b. *à fundamentis proruere* 1964, b
ausrottung *exstirpatio* 2215, b. *runcatio* 1962, c
ausruffen *exclamare ; proclamare* 536, b, d. *pronunciare* 1551, d. *renunciare* 1552, b. *promulgare* 1460, c. *prædicare* 702, c. *publicare* 1841, b. *decantare* 392, c. *auctionem prædicare* ausruffen lassen *auctionem constituere* 264, c. *hastam in foro ponere* &c. 1062, d. *subhastare* 1063, b. *præconis voci quid subjicere* 1793, c. durch anschlag ausruffen *proscribere* 2035, d
ausruffer *proclamator* 536, d. *præco* 1793, b
ausruffung *exclamatio* 536, b. *promulgatio* 1460, d. *prædicatio* 703, a. *præconium* 1793, c. ausr. durch anschlag *proscriptio* 2035, d
ausruhen *requiescere* 1899, b. *vires refovere* 947, d. *recessus sumere* 457, a. *ex labore sese reficere* 848, c. *lassitudinem sedare ; à lassitudine acquiescere* 1219, b
ausruhung *recessus ; remissio* 456, d
ausrupffen *runcare* 1962, c
ausrüsten *ornare* 1602, c. *adornare* 1603, d. *armare* 217, b. *obarmare ;* wohl ausr. *perarmare* 218, b
aussäen *disseminare* 2062, d. den saamen auss. *spargere semen* 2165, a
aussagen *enunciare* 1550, d. *perhibere* 1052, a. *edere* 731, a. öffentlich aussagen *proferre palam* 882, c. *proferre quid foras* 936, c. s. ausschwatzen.
aussatz *lepra* 1241, d. *elephantia ; elephantiasis ; elephantiaca contagio* 778, a
aussätziger *leprosus* 1241, d. *elephantiacus ; elephantiosus* 778, a
aussaubern s. ausputzen.
aussauffen die becher *siccare calices* 2100, c. *forbillare cyathos ; exsorbere* 2156, b, c. *aureis cullulis vina exsiccare* 647, b. rein auss. *perbibere* 313, a
aussauffung des bechers auff einen schluck *amystis* 129, b
aussaugen *exsugere* 2250, a. *fellitare* 870, c. *assiduè quem exedere* 771, c. gantz und gar auss. *perbibere medullam* 313, a. das feld auss. *defrugare* 938, b.
aussauger der gemeinen kammer *hirudo ærarii* 1088, c
ausschaben s. auskratzen.
ausschämen sich *depudere* 1842, b
ausscharren s. ausgraben.
ausschäumen *exæstuare* 55, b
ausschencken *defundere vinum* 975, c
ausschertzen *exjocari* 1161, c
ausscheuern *sale multo defricare quem* 957, b
ausschicken *dimittere* 1424, a. *immittere* 1424, c
ausschickung *emissio* 1424, c
ausschlaffen *edormire ; edormiscere* 746, d. *destertere* 2208, c. den rausch ausschlaffen *crapulam edormire, exhalare* 1058, d. *P. falernum despumare* 850, c
ausschlag *superpondium* 1765, b. der sache einen ausschlag geben *decisionem facere* 355, c. was der sache einen ausschlag giebt *decretorius* 483, a
ausschlagen *spernere* 2181, b. *renuere* 1553, b. *repudiare* 1929, d. *aversari* 2478, c. *detrectare* 2373, a. ausschlagen oder grünen *pullulare* 1849, d. *vernare* 2458, a. *fruticare* 966, c. *germinare, egerminare* 1006, a. *gemmas protrudere ; gemmare ; gemmas agere* 998, d. die bäume schlagen aus *cernitur excrescentium cacuminum articulatio* 227, a. *P. redeunt arboribus comæ* 574, a. zur blüt ausschlagen *efflorescere* 922, a. zähne ausschlagen *edentare* 692, a. *elidere* 205, c. *excutere* 1880, c. gar übel ausschlagen *nequiter expetere* 1710, b. das pferd schlägt aus *equus calces remittit* 807, c. s. hinten ausschlagen.
ausschließen *excludere* 541, a. *distrahere* &c. 2373, b. *segregare* 1040, d. *expellere* 1680, b. *numero eximere* 1545, a
ausschließung *exclusio* 541, b
ausschlucken *exsorbere* 2156, c
ausschmeltzen *eliquare* 1273, a
ausschmücken *perornare* 1604, b
ausschnaupen *excernere* 484, b. *emungere* 1467, d
ausschneiden *exsecare* 2045, d. *exputare* 1861, b. *exscindere* 2021, d
ausschneidung *eviratio* 2519, a
ausschneutzen s. ausschnaupen.
ausschnitzen *exsculpere* 2039, c
ausschöpffen *exhaurire* 1064, a. *exantlare* 165, c. *deplere* 1748, c
ausschreiben *exscribere* 2034, b. *describere* a. *transscribere* 2037, a. *intervertere* 2476, d. ein öffentliches ausschreiben *edictum* 706, a. ein fürstl. ausschr. *epistola principis ; libri principales* &c. 804, d
ausschreiten *exorbitare* 1594, d. *aberrare à proposito ; deerrare* &c. 813, a, b
ausschreitung *exorbitatio* 1595, a
ausschreyen *diffamare* 853, a. *jactare* 1115, d. *citare* 513, c. *excernere* 484, b. *populo differre* 1733, d. aussch. vor stoltz *famam superbiæ inurere* 2575, c
ausschuß *delectus* 1233, b
ausschütten *defundere* 975, c. *effundere* 976, a. seine noth aussch. *quicquid urit exonerare* 1582, b. den zorn aussch. *iram in quem evomere* 1560, d. s. auslassen.
ausschwatzen *effutire* 987, a. *dicta eliminare* 1263, d
ausschweiff *excursus ; excursio* 661, c. *procursio* 662, d
ausschweiffen *extra oleas vagari* 1573, b. *evagari* 2417, b. ausschw. in der rede *progredi oratione longius* 1028, a
ausschweiffende wege und reden *ambages* &c. 111, a
ausschwimmen *enatare* 1520, b
ausschwitzen *exsudare* 2246, c

ausſehen

aussehen ihm notare; designare oculis 2107, d. das auss. prospectus 2177, a

außen exter; exterus 829, c. s. auswendig.

außenbleiben emanere 1339, b. für gericht außenbl. vadimonium deserere 2426, c. die straffe bleibt nicht aussen pœna te manet 1338, c

aussenbleibung mansio, emansio 1339, a, b. die aussenbl. im rechten eremodicium 810, a

außer dem præterquam 1800, b. super ea 2262, c. auß. dem einigen absque una hac re 4, a. auß. sich selbst seyn apud se non esse 181, b. auß. furcht immunis metu 1470, a. auß. gefahr seyn vacuum esse periculo 2414, a

außerhalb extra 829, b

außerordentlich extraordinarius 1598, a

äußerst s. euserst; s. euserlich.

aussetzen explantare 1742, b

ausseyn gantz und gar ad nihilum redigi &c. 1511, d. es ist aus perii 743, c. nullus sum 2536, c. occidi 350, b. conclamatum est 535, d. ad extrema ventum est 2445, a

aussichten excernere 484, b

aussinnen decernere 482, c. excogitare 561, d. exputare 1861, b. comminisci 1381, a. fingere animo, cogitatione 900, b. s. ersinnen.

aussitz exedra 825, b

aussöhnen piare 1732, c. expiare 1733, a. s. versöhnen.

aussöhnung expiatio 1733, b

aussondern distrahere &c. 2373, b. segregare 1040, d. s. absondern; s. ausschliessen.

aussonderung electio 205, d

ausspannen distendere, distentare; extendere 2306, b, c. aus dem joch span. abjugare 1176, c. abjungere 1178, d. die segel aussp. P. pandere alas 1628, c

ausspannung distentio; distentus 2306, b

ausspatzieren exspatiari 2168, c

ausspähe-schiff speculatorium navigium 2180, a

ausspäher s. kundschaffer.

ausspenden erogare 1947, c

ausspendung largitio 1216, d. erogatio 1947, c

aussperren divaricare 2425, d

ausspeyen exscreare 2029, c. sputum despuere edere 2195, c. exspuere 2196, a. evomere 2561, d. blut aussp. P. manantem ex ore cruorem ejectare 1119, b

ausspeyung exspuitio 2196, a

aussprache elocutio 1286, d. pronunciatio 1552, a. liebliche aussprache lenis appellatio literarum 1678, b

aussprechen effari 858, b. pronunciare 1551, d. eloqui 1286, c. zierlich ausspr. decenter quid efferre 880, a

aussprengen longe lateque diffundere 975, d. vulgare 2587, b. evulgare; pervulgare c. eine rede aussprengen jacere sermones &c. 1115, b

aussprengung sparsio 2165, b

aussprossen s. sprossen.

aussprossung der stauden fruticatio 966, c. s. sprossung.

aussprößling stolo 2225, d

ausspruch effatum; P. effamen 858, b. pronunciatum 1551, d. pronunciatio 1552, a. axioma &c. 784, a. sententia; dictio 704, a. oraculum 1606, c. arbitrium 190, b

aussprützen s. ausspeyen.

ausspülen eluere; perluere 1302, b, d. vorher den mund aussp. os prælavere 1226, b

ausspüren indagare 1142, b. investigare 2485, a

ausspürer s. kundschaffer.

ausstaffirung exornatio 1604, a

ausstatten locare 1280, c. nuptum dare 1541, c. maritare 1351, c

ausstattung collocatio 1281, b

ausstäuben pulverem excutere 1851, c

ausstechen calare 357, c. effodere 929, b. scalpere 2012, a. exsculpere 2039, c

ausstecher scalptor; scalper 2012, a

ausstehen perpeti 1665, c. sustinere 2317, a. P. durare 765, b. exhaurire labores 1064, a. die kranckheit ausst. morbo defungi; perfungi 980, a. müh und arbeit aussteh. exantlare 165, c. die unkosten aussteh. subsistere sumtui 2128, b. s. leiden.

aussteigen egredi 1027, a. exscendere 2014, a. aus dem schiffe steig. egredi nave 1492, a

aussteuer dos 747, c. zur ausst. gehörig dotalis 748, a

aussteuern dotare 748, a

ausstopffen confercire 856, c

ausstopffung fartus; fartura 856, b

ausstossen expellere 1680, b. ejicere 1119, a. extrudere 2391, b. exturbare 2404, d. dejectionem facere 1118, d. scheltworte ausst. emittere maledictum 1424, c

ausstossung abactus 73, d. expulsio 1680, b

ausstrecken exporrigere 1919, d. tendere 2303, c. elongare 1284, b. expandere 1628, d. explicare 1750, a. extendere; extentare 2306, c. pertendere 2308, d. propagare 1827, d. weiter ausstreck. promovere 1457, b. dilatare 1223, d. die hände ausstr. manus tendere 1345, a

ausstreckung porrectio 1919, d

ausstreichen eradere 1909, b. expungere 1853, d. exterere 2325, b. lituram facere; liturare, a, b. obelo notare 1557, b. virga censoria notare 2520, b ausstreichen/ oder loben inducere 755, c. illustrare 306, c. s. herausstreichen.

ausstreuen serere 2082, b. disseminare 2062, d. proseminare 2063, a. spargere 2165, a

ausstreuung sparsio 2165, b. ausstr. des saamens seminatio 2062, d

ausstudiren perdiscere 720, c. allerley bücher ausstudiren excutere omne genus auctorum 1003, a

aussuchen deligere 1233, b. exquirere 1869, d

aussühner expiator 1733, b

austantzen desaltare 1984, c

austauschen s. verwechseln.

auster ostrea 1612, c

austheilen dispensare 1684, d. distribuere 2382, c. dividere 724, b. dispertire 1654, a. diribere 718, d. didere 730, d

austheiler distributor 2382, d. diribitor 718, d

austheilung distributio 2382, c. divisio 724, d. dispensatio 1685, b. diribitio 718, d. descriptio 2034, a. metatio 1399, c

austhun interlinere 1269, a. obliterare 1276, c. um zinß austhun collocare; elocare 1281, a, b.

austilgen s. tilgen.

austilger obliterator 1276, d

austilgung excidium 825, a

austoben exsævire; desævire 1976, d, a

austragen exportare 1781, b. egerere 1009, b. einen austr. oder verleumbden variis rumoribus quem differre 879, b. traducere per ora hominum 758, d. s. ausschreyen.

austrauren elugere 1298, c

austreiben protelare 2296, c. quatefacere 1879, c. exterminare 2324, a. die sauen auff die weyde austreiben exigere sues pastum 75, c

austreibende artzney ecbolia 768, d

austreten exculcare 376, a. austreten / oder ausweichen excedere 455, a. von wasser austr. restagnare, superstagnare 2199, b

austretendes wasser fluvius extra ripas diffluens 1942, d

austrincken obducere potionem 756, a. epotare 1791, a. etwas aus dem becher trincken exantlare quid poculo 165, c. den becher austr. exhaurire poculum 1064, a. die kanne austr. educere hirneam 755, a

austrocknen exarescere 204, b. adsiccare 2100, d. exsiccare; exsiccescere 2101, a

ausübung der tugend exercitatio virtutis 195, b

auswachsen enasci 1487, b

auswägen expendere 1685, c

auswandern commeare 1385, b

auswarten exspectare ad extremum 2175, b. perdurare 766, b

auswaschen eluere 1302, b. flecken ausw. emaculare 1321, b

auswässern das saltzichte salsamenta pulchre macerare 1980, b

auswechseln / s. verwechseln; die da kinder auswechselt suppostrix 1773, c

auswechslung suppositio 1773, b

ausweichen exire 792, b. decedere 454, c. semita cedere &c. 2491, d

ausweiden oder ausnehmen exenterare 826, b. eviscerare 2525, d

ausweinen die augen deflere oculos pæne ad extremam cæcitatem 916, a

ausweisen declarare 538, d. sich ausw. exstare 2221, a. es weiset sich selbst aus res ipsa indicat 702, a. res apparet 1641, d

auswendig extrinsecus 830, a. memoriter 1376, b. ex memoria 824, b. ausw. können complecti memoria ausw. sagen recitare 516, c. ausw. lernen ediscere &c. 720, b. memoriæ mandare 1336, a

auswendige / das ausw. extremitas 829, d

auswerffen excernere 484, b. ejicere; P. ejectare 1119, a. emoliri 1437, d. ausw. oder ausspeyen spuere 2195, c. exspuere 2196, a. screare; exscreare 2029, b. extussire 2409, a. vomere 2561, b. blut ausw. ore rejectare cruorem 1121, a

auswerffling rejectaneus, rejiculus 1121, a

auswerffung s. ausstreuung.

auswerts foris; forinsecus 936, b, c. longe à domo 307, b

auswertig extraneus 829, c. ausw. feind alienigena hostis 93, d

auswickeln extricare 2383, c. evolvere 2559, b

auswinden extorquere 2364, c

auswintern perhiemare 1080, d

auswinterung hiematio 1080, d

auswischen delere 686, d. eluere 1302, b

auswischend deletilis 687, a

auswölben s. wölben.

auswölcken enubilare 1540, d

auswürffling von schafen apica 171, c. oves rejiculæ 1121, a

auswüten desævire 1976, a

auszahlen numerare 1546, b. erogare 1947, c. pretium pendere 1683, b

auszahler diribitor 718, d

auszapffen defundere 975, d

auszechen ebibere 312, d. epotare 1791, a

auszehren ligurire quem 1261, d. exhaurire sumtu 1064, a. s. aussaugen.

auszeichnen enotare 1534, b. excerpere 424, b. exsignare 2108, a

ausziehen exuere 830, d. eruere 1963, d. vellere 2437, a. evellere d. elicere 1101, a. despoliare 2191, b. ausz. oder wegziehen exire 792, a. migrare; emigrare; demigrare 1403, b, c. den degen ausz. nudare vagina gladium 1543, a. è vagina gladium educere 755, a. distringere gladium 2231, d. das kleid ausz. deloricare amictum 1287, d

ausziehstube im bade apodyterium 174, b. spoliarium 2191, b

auszieren exornare 1603, a. s. ausputzen.

auszierung exornatio 1604, a. expolitio, perpolitio 1760, a, c

auszimmern edolare 739, b

auszischen exsibilare 2097, d

auszug exceptio 406, a. ein kurtzer auszug summarium 2257, d. epitome 805, d. conspectus 2173, d. auszug / oder ausgang. egressus 1027, b

auweh au 254, a

Aux (urbs) Augusta Auscorum 276, b

axt securis 2050, b. dolabra 739, a

azel scolopendra 2027, b

B

Baar præsentarius 1798, a. baar erlegen und zahlen pretium rei emtæ repræsentare 1798, b baar hinterlassen in numerato relinquere 1546, c. mit baarem gelde kauffen Græca fide mercari 1393, d. 893, a. b. geld argentum numeratum 207, a. pecunia numerata 1546, c. 1674, d. um b. geld præsenti argento 1796, d. ein baar tage waren weg unus & alter dies intercesserat 102, b

baarschafft s. vermögen.

baase amita 118, d

bach amnis 119, d. rivus 1944, a. alveolus 106, b. fluentum 923, c. torrens 2395, c

bachforen truttæ fluviatiles 2392, c

bächlein amniculus 120, a. rivulus 1944, a

bachmüntze sisymbrium 2128, d

bachsteltz cinclus 521, a. motacilla 1455, a

bachwasser aqua fluvialis 182, a

backe bucca 337, d. mala 1329, c. backen fallen ein genæ labuntur 999, d

bäckelgen buccula 338, b

backen-

backenstreich alapa 83, b. colaphus 563, a. contumeliosæ cædes 579, c
backenzähne dentes molares 691, a. 1435, a. dentes maxillares 1363, b. backz. an pferden columellares 572, d
backen pinsere 1731, d. frigere 957, c. brodt backen coquere panem 601, c. exercere furnariam 984, b
backhauß pistrina 1732, a. pistrilla b
backofen clibanus 549, c. furnus 984, b
backschauffel pala 1621, b. infurnibulum 984, b
backstein bipeda 1704, c
backtrog artopta 226, b. gyrgathus 1048, c. mactra 1320, d. magis 1324, a
backwerck panificium 1631, b. pistura 1732, a
backzeug P. cerealia arma 216, a
bad balneum 292, d. lavatio; lavacrum 1226, a. lotio b. warme bäder bajæ 290, c. quadrantaria res 1884, a. sospitalium aquarum lavacrum calens 2163, d. thermæ 2341, c. xeniæ 2594, a
badegeld balneaticum 293, c
bade-kleid / schürtze subligar; subligaculum 1261, c. perizonium 1696, a
baden lavare 1225, d. P. fluvio mersare 1391, c
bader balneator 293, c
baderin / bademagd balneatrix 293, c
baderofen vaporarium 2423, c
badestein pumex 1852, b
badezeug balnearia 293, b. balneatorium instrumentum c
badschwamm spongia 2193, c
bad-stube balineum; balnearium 292, d. cella assa; sudatoria 462, c. caldarium; cella caldaria 372, c. hypocaustum 1112, c. badstüblein balneolum 293, b
badtuch / badmantel vestis balnearis s. balnearia 293, b. castula 433, c. linteum 1271, a
badwanne alveus 106, b. baptisterium 295, b. solium 2145, c. s. wanne.
baffen baubare, i 303, a
bäffzen wie hunde gannire 994, a
bagage impedimenta 1706, a
bahn brechen glaciem scindere, frangere 1016, a. auf die b. bringen in solem & pulverem perducere 1851, d
bahre s. todenbahre.
balbieren radere genas 1908, d. tondere barbam 2359, b
balbierer chirurgus 502, a. tonsor 2359, c
balbiererin tonstrix; tonstricula 2359, d
balbiermesser culter tonsorius 647, a
balbierscheere forpex 943, a
balbierstube barbatorium; tonstrina; officina tonsoris 296, c. 2360, a
balck scortum 2028, d
balcke laquear 1215, b. trabs 2368, a. tignus 2349, a. mit balcken belegen contignare 2349, a
bald cito 514, a. jam 1122, c. mox 1458, b. prope 1827, d. propediem 1828, a. b. da b. dort huc illuc 1079, d. seyn alicubi & alicubi apparere 96, a. b. hernach post paulum 1656, b. paulo post c. non ita multo post 1463, d. b. thun maturare 1360, d
baldrian phu 1723, c
balg exuviæ 831, d. b. an früchten folliculus 934, d. grani theca 2338, d. vagina; vaginula 2416, b. valvulus 2421, d
balgen congressus 1026, c. s. schlagen.
ball pila 1727, a. harpastum 1061, d. b. einander zuschlagen sphæram inter se reddere 2183, c. pilâ ludere &c. 1727, a
ballhauß sphæristerium 2183, d
ballmeister pilicrepus 1727, c
ballon follis; folliculus 934, c. follis pugilatorius 1845, b
ballspiel ludus pilæ 1293, a. sphæræ lusus 2183, c. sphæromachia 2184, a
balsam myrobalanum 991, b. opobalsamum 1590. oleum balsaminum; unguen balsameum 294, a. unguentum 2546, b
balsamirter leib differtum odoribus corpus 856, d
balsam-büchslein olfactoriolum 1576, d
balsam-holtz xylobalsamum 2597, a
banck scamnum 2012, d. sedile 2053, b. subsellium 2058, c. erhabene b. anabathrum 130, b. bäncke der zuschauer cunei 650, d. zur banck hauen s. durchziehen / lästern.
banckerot machen foro cedere 452, c. 946, b. mensam evertere; bancam ruptam facere 946, b
banckert s. hurkind.
banckpfül s. polster.
band vinculum 2508, c. coagulum 557, a. copula 601, a. destina 694 b. fascia 859, d. nexus 1500, d. ligamen; ligamentum; ligatura; ligula 1260, b. illigamentum d. religamen 1261, b. retinaculum 2316, d. b. am boltzen amentum 115, a. b. um den leib succinctorium 503, a. b. von holtz catena 437, d. bänder an kräntzen lemnisci 1236, d. b. an den thüren antepagmenta 1630, c. b. zwischen sparrn und seulen cupreoli 397, c
bändig cicur 512, b. domabilis 742, b
bändigen / bändig machen domare 742, b. domitare; edomare c. cicurare 512, c. coërcere 193, c. frenare 954, c. circumagere & flectere 74, b. in gyrum ducere, cogere 1048, c. s. zahm machen.
bändigmacher domitor; frenator 954, c
bändigung coërcitio 193, c. s. zähmung.
banditen sicarii 2099, b. assassini 237, b
bangigkeit angor 143, a. b. ums hertz cardiacus 418, a
bann anathema 134, d. in den bann thun / verbannen anathematis sententia ferire 134, d. anathematizare 135, a. aus dem bann thun resecrare 1974, b. pacem ecclesiasticam cui reddere 769, b.
bannerherr baro 299, d
bär ursus 2575, d. der grosse am himmel Helice 1066, c. der kleine Cynosura 671, b
barbarey barbaria; barbaries 297, d
barbarisch barbarus 296, d. barbaricus 297, b
barbe / barbel / barme barbus; barbulus 296, b. barbatulus c. mullus 1461, d. barbo; mullus barbatus 299, a. trigla 2384, c
barcelona barcino 299, a
barchet pannus xylinus 1631, c. gossypia tela 1024, a
barcke barca 299, a. scapha 2014, c
bärenhäuter s. nichtswürdig.
bärenklau acanthus; pæderota 9, b. 1619, c. melamphyllum 1371, a. spondylium 2193, c
bärenschmaltz sebum ursinum 2576, b
baret infula 1147, d. birretum 314, d
barfuß / barfüßig excalceus 377, b. planipes 1743, a. b. einhergehen nudis pedibus inambulare 114, b
bärin ursa 2576, a
barmhertzig misericors 1417, d. misericorditer 1418, b
barmhertzigkeit misericordia 1417, d. der keine mehr zu gewarten hat cui omnes aditus misericordiæ præclusi sunt 541, d.
bärmutter uterus 2580, d. arva muliebria; arvum genitale 228, b. loci muliebres 1280, a. vulva 2590, b
bart barba 295, d. barbitium 296, c. der erste b. pubes 1839, d. b. am helm buccula 338, b. b. des hahnes palea 1622, c. langer b. promissa barba; propexæ in pectora barbæ 295, d. b. kriegen lanoso barbitio genas inumbrare 1210, c. der erste b. wächst P. primum opacat flora lanugo genas 1210, d. bart putzen / abnehmen tondere, abradere, ponere, resecare barbam 295, d. einen langen b. ziehen macht keinen Philos. alere barbam philosophum non facit 296, a
bärtgen barbula 296, b. der ein kleines b. trägt barbatulus 296, c
bärtig barbatus 296, b. P. hispidosus 1089, d
bärwurtz anethum silvestre s. tortuosum 142, a. meum 1401, a. daucus 678, b. libanotis 1247, d. wilde b. caucalis 441, c
basel Basilea 300, b
basilien ocymum 1566, c
basilisk regulus 301, a. 1922, c. basiliscus 301, a
basler Rauraci 1915, a
bast liber 1251, d. restis 1932, c
bastand seyn parem esse rei 1634, b
bastardt spurius 2196, d. s. hurkind.
bataille / in b. stellen aciem struere, instruere, dirigere, componere, instituere 17, d
bate susceptor; sponsor fidei &c. 409, d
bathengel chamædrys 491, d
batterie munitio; munimentum 1468, b. von den batterien die Stadt beschiessen aggeribus oppugnare oppidum 1847, a
batzen / zwey b. drachma 748, b
bau ædificatio 32, b. structura; structio 2234, a. opus 1585, c. machinatio 1319, c. auffn b. kommen in metallum damnari 1395, d
bauch alvus 106, d. aqualiculus 183, d. venter 2453, a
bauchfluß diarrhœa 700, b. lienteria 1259, c. rheumatismus 1936, c. fluxus ventris 924, a. s. durchlauff / durchfall.
bauchflüßig / süchtig lientericus 1259, c. foriolus 936, a
bauchsieg alvinus 107, a
bauchwehe dysenteria 766, c. dolores alvi 106, a. cholerica tormina 503, c. tormina 2364, a. verminatio 2464, b. der bauchw. hat torminosus 2364, a. das b. macht torminalis a
bauen ædificare 32, b. architectari 197, d. condere 587, a. constituere 2201, c. fabricare, i 833, c. fingere; construere 900, b. 32, b. struere 2233, c. moliri 1436, d. sistere 2126, b. b. das land / feld agrum colere 63, d. 565, c. agricolari 64, c. arva subigere 77, c. die bauende natur architectura natura 197, b. bauen auf eines andern grund exstruere in alieno 2234, c
bauer / bauersmann agricola 64, b. rusticus 1965, c. ruricola b. 567, c. paganus 1620, d. terræ arator 220, c. villicus 2507, d. colonus 566, d. qui allium olet 97, d. grobe b. agrestes 64, a. 296, b. barbari ib. petrones 1711, d. kein messer ist das schärffer schiert / als wenn ein b. edel wird asperius nihil est humili, cum surgit in altum 235, d
bauer-frau colona 567, a. villica 2508, a
bauergütlein prædiolum 1794, c. agellus 64, a
bauerhoff villa 2507, c
bauerhütte casa 427, d. magalia 1323, d. parva casula cannulis temere contecta 388, c. tugurium; tuguriolum 2397, d
bäuerisch s. bäurisch.
bauer-kirchmeß paganalia 1621, a
bauer-knecht utilis axibus unguendis 284, b.
bauer-kost victus aridus 204, d
bauerleben vita rustica, agrestis 1965, d. vita rusticana 1966, b. rusticatio c
bauergeräthe P. arma agrestium 216, c
bauerplacker exactor 76, b
bauer-spieß sparum 2167, c
bauerstand rusticitas 1966, a
bauerwerck res rustica 1965, c. rusticitatis opus 1966, a
baufällig quassus 1879, c. lapsabundus 1192, d. labilis 1193, c. ruinosus 1963, b. 1358, d. male materiatus ibid. inclinatus & prope jacens 552, c. b. machen labefacere; labefactare; collabefactare 1193, a
bauholtz materia 1358, b. tignus, um 2349, a. b. fällen materiam cædere 354, d
baukunst tectonica 2292, c. architectonice; architectura 197, c. nach der bauk. architectonicus 197, c
baulich / im baulichen wesen erhalten sartum & tectum quid conservare 2000, c
baum arbor; arbos 190, d. weinreben die sich an bäume anflechten arbustivæ vites 191, b. b. pflantzen / zeugen / setzen arborem serere, instituere 190, d. auffs feld agros arbustare 191, b
bäumlein arbuscula 191, b
baumeister ædilis 33, a. architectus 197, b. architecton ibid. fabricator 833, c. machinator 1319, b. baum. seyn ædilitio munere fungi; ædilitatem gerere 33, a
baumeister-amt ædilitas; ædilitium munus 33, a
baumeisterey architectura 197, c. s. baukunst.
baumfaren polypodium 1763, b. dryonteris 750, b
baumfrüchte poma 1764, c. acrodrya 20, d. arborei fœtus; proventus arborarius 191, a
baumgarten arboretum; arbustum 191, b. pomarium 1764, c
baumhacker picus 1725, a
baumschatten arborea umbra 191, a
baumschule seminarium 2062, b
baumschwam panus in arboribus 1632, d
baumstarck robustus 1945, a
baumwolle bombyx 322, b. bambacion; bambagia 294, c. leuconium 1243, b. gossypium 1024, a. xylon 2597, b
baumwollene leinwad lina xylina 2597, b
bäurisch agrestis; subagrestis 64, a. asper 235, d. rusticus, e 1965, c. subrusticus, e c. rusticanus 1696, b. rusticarius; rusticatim 1966, a. silvestris 2112, b. inurbanus, e 2571, a
bauung cultura 566, c
bauwesen fabricatio 833, c
beamter ministrator; administrator 1410, d
bearbeiten sich allaborare; elaborare 1195, d
bebeltzet pellitus 1677, b. pelleatus c
beben tremere 2377, a. horrere 1102, b. ein bebender tremebundus 2377, b. tremulus c

bedell *myrobalanum* 291, *b*

bebrütete eyer *ova ſchiſta* 2018, *c*

bebung *palpitatio ; palpitatus* 1626, *b*

becher *calix* 368, *c. poculum ; pocillum* 1756, *a. crater* 622, *a. calathus* 365, *d. cyathus* 667, *b. ſcyphus* 2042, *d. ciborium* 508, *c. argentum potorium* 1790, *d.* güldener b. *aureus culullus* 647, *b.* weiter b. *patera* 1663, *d.* b. der unten und oben ſtehet *amphithetum* 125, *a.* b. ſo in einander geſchloſſen *ſynthesis* 2275, *a.* b. mit ausgegrabener arbeit *anaglypha* 131, *c.* ein gedreheter *diatretum* 700, *c.* ſ. trinckgeſchirr.

becherlein *caliculus* 368, *d. acetabulum* 11, *b. baucalium* 303, *b*

becken *pelvis* 1681, *c. patina* 1664, *a. ſcutra* 2041, *b*

becker *panifex* 1631, *b. furnarius* 984, *b. artocopus* 226, *a. piſtor, trix* 1732, *a*

becker-handwerck *ars piſtoria* 1732, *a*

bedacht *conſiderantia* 591, *a.* mit bed. *cogitate* 561, *c.* mit gutem bed. *conſulto* 593, *c. judicato* 1172, *b.* bed. drauff ſeyn *accurare* 657, *b.* ſ. dencken.

bedächtig / bedächtlich *præſenti animo* 1797, *a. conſulte ; conſulto* 593, *c*

bedachtſam / *accurate ; cogitate* 657, *b. conſideratus* 591, *a. meditate* 1366, *b. meditabundus*, *d. lentus, e* 1239, *b.* bed. handeln *caute & cogitate rem ſuam tractare* 444, *b.* 2370, *c*

bedancken ſich *gratias agere* 1032, *c.* ich bed. mich *gratia eſt ; gratiam facis* 1033, *d*

bedauren einen *commiſerari ſortem cujus* 1419, *a.* ſ. erbarmen.

bedecken *adobruere* 1964, *b. nubere* 1541, *a. obnubere* 1542, *c. occulere* 1562, *b. operire* 1644, *d. adoperire* 1645, *a. ſternere* 2206, *c. conſternere* 2207, *a. inſternere* 2207, *b. tegere* 2292, *d. contegere* 2294, *b. integere b. obtexere* 2335, *c. velare* 2439, *a. convelare c. veſtire* 2486, *b. ſubtegere* 2295, *a. P. nubilare* 1540, *d.* ſ. zudecken. *obtendere* 2307, *c*

bedeckt *obſitus* 2086, *b. adopertus* 1645, *a.* bed. örter *ſubtegulanea* 2294, *a*

bedencken *cogitare* 561, *a. computare* 1860, *d. reputare* 1862, *b. conſiderare* 590, *d. meditari* 1366, *a. perpendere* 1686, *c. recordari* 606, *b. reminiſci* 1381, *d. ruminare, ri* 1959, *a. rationem cujus babere* 1049, *d. animo contemplari* 2300, *c. animo perluſtrare* 1307, *b.* bed. haben *dubitare* 751, *a.* b. bey ſich *cogitare apud animum, cum animo* 148, *b. agitare quid ſecum, animo, cum animo, mente* 73, *a. volvere quid ſecum in pectore* 2557, *d. volutare in animo* 2558, *a.* ſich ſelbſt bed. *reſpicere ſe* 2177, *c.* bed. ſein amt *rationem officii habere* 1927, *a.* bed. zuvor / vorher *præmeditari* 1367, *a. futura cogitare, præſumere* 2260, *c.* bed. lange vorher *longe in poſterum proſpicere* 2177, *a.* bed. wo es heut oder morgen hinaus will *conſulere in longitudinem* 1283, *d. videre in futurum* 2497, *d.* in bed. nehmen *æſtimare* 53, *c. deliberare* 1251, *a.* in bed. gezogen werden *cadere in deliberationem* 347, *d.* ihr bedenckt es nicht *vobis minus penſi eſt* 1684, *d.* das bedencken *conſultum* 593, *b. conſultatio* 594, *a.* ſ. erwegen ; ſ. überlegen.

bedencklich *dubitanter* 751, *b*

bedenckzeit *tempus ad deliberandum ; ſpatium deliberandi* 1251, *a*

bedeuten *ſignificare* 2108, *c. ſignificatum habere, capere* 2109, *a. denotare* 1534, *b. portendere* 2309, *a.* bed. einerley *unum ſonare* 2151, *d.* das was bed. *auſpicalis* 279, *a. ominoſus* 1578, *a.* was bedeutet dieſes? *quid iſtuc ſibi vult?* 2555, *b*

bedeutung *ſignificatio ; ſignificatus* 2109, *a. omen* 1578, *d.* von böſer bed. *inauſpicatus* 279, *b*

bedienen *colere quem* 565, *b.* ſich der gelegenheit bed. *occaſionem arripere, amplecti* 1562, *a*

bedienter *officialis* 1571, *d. qui circa ſunt* 526, *b*

bedienung *miniſtratio* 1410, *d*

beding / bedingung *conditio* 587, *d. lex* 1246, *d. exceptio* 406, *a.* mit dem bed. *cum eo* 647, *c. ea lege* 1246, *d.* was mit dem bed. geſchicht *conditionale* 588, *b*

bedingen *recipere* 408, *b.* ſ. ausnehmen.

bedrängen *premere* 1807, *a*

bedrängte ſtadt *ægrota reſpubl.* 34, *c*

bedräuen / bedrohen *minaciter objurgare quem* 1181, *d.* ſ. drohen.

bedüncken laſſen ſich *opinari* 1587, *c.* ſ. anſehen für gut.

bedünckung *opinatio ; opinio* 1588, *a.* nach bed. *opinato ibid.*

bedürffen *egere* 773, *d. indigere* 1774, *b. carere* 419, *a.* er bedarff m. nicht *non is vires meas deſiderat* 693, *d.* bedürfftig ſ. arm.

beehren ſ. ehren.

beehrer *cultor* 566, *b. percultor* 568, *b. venerator* 2443, *c*

beehrung *cultus* 566, *a. cultura c. adorea* 29, *a. veneratio* 2443, *c.* ſ. ehre.

beer ſ. beerlein.

beerblat *carpophyllon* 424, *b*

beerdigen *juſta facere &c.* 1186, *c.* ſ. begraben.

beerlein *acinus* 18, *a. corymbus* 617, *a. bacca* 286, *c. baccula* 287, *a*

beet *area* 203, *a. lira* 1273, *d. pulvinus* 203, *a.* 1851, *b. porca* 1778, *c. porcaletum d.*

beetlein *areola* 203, *b*

beendiget *juratus* 1182, *a. auctoratus* 258, *a*

befahren ſ. fürchten.

befehl *mandatum* 1336, *a. præceptum* 408, *a. edictum* 706, *a. imperium* 1649, *c. imperatus, um* 1648, *c. juſſus, um, io* 1170, *d. afflatus* 858, *a. dictamen* 705, *a.* auff ſeinen bef. *ejus imperio auſpicioque* 278, *a*

befehlen *committere* 1423, *b. dictitare* 705, *a. edicere* 706, *a. imperare* 1648, *a. injungere* 1180, *a. jubere* 1170, *a. mandare* 1335, *d. mandata dare* 1336, *b. commendare* 1336, *c. præcipere* 407, *b. dare negotium cui* 728, *b.* 1614, *c. delegare miniſterium* 1410, *c.* zu bef. haben *dictaturam gerere* 705, *b.* zuvor bef. *præmandare* 1337, *b.* in eines ſchutz bef. *commendare cujus tutelæ &c.* 2396, *d*

befehlhaber / befehlgeber 1336, *b. curator* 656, *d. dictator* 705, *a*

befeilen *interradere* 1909, *b*

befeſtigen *durare* 764, *d. deſtinare* 694, *b. firmare* 907, *b. confirmare d. fulcire* 969, *c. perfulcire* 970, *b. ſolidare* 2141, *c. perſolidare d. ſtabilire* 2225, *a. clavo trabali figere* 542, *d. munire* 1468, *a. communire c. permunire d.* bef. die ſtadt *urbem mœnibus cingere, ſepire* 1433, *a*

befeſtigung *ſtabilimen ; ſtabilimentum* 2225, *a. munitio* 1468, *a. circummunitio c.*

befeuchten *adaquare* 184, *c.* ſ. feuchten.

befinden *obſervare* 2090, *b. ſentire* 2067, *d.* ſich bef. *habere ſe* 1049, *b*

befindung / nach bef. *pro re ; e re nata &c.* 1930, *b*

beflecken *contaminare* 2284, *c. impiare* 1733, *c. polluere* 1303, *a. temerare* 2297, *b. maculare* 1321, *b. commaculare* 1321, *b. inceſtare* 489, *b.* befl. mit laſtern *conſcelerare* 2017, *a.* ſ. beſudeln.

befleckt *inquinatus* 1152, *b. pollutus* 1303, *a*

befleckung *contaminatio* 2284, *c. pollutio* 1303, *a*

befleißigen ſich *conari* 590, *b. laborare* 1195, *b. allaborare d. ſtudere* 2237, *c. dare operam cui rei* 728, *b.* 1583, *a.* befl. ſich der treue *fidem colere* 565, *d*

befliſſen über etwas *in ſtudio occupatus* 1563, *b.* der künſte befl. *literis deditus* 730, *d*

befohlen ſeyn laſſen *habere quem commendatum* 1337, *a*

befördern *promovere* 1457, *c. adjuvare* 1889, *b. adſpirare* 2187, *c. ad dignitatem producere* 757, *b. honoribus augere quem* 263, *d.* die wir befördert haben *quidam beneficii noſtri ; beneficiaris* 327, *b, c.* befördert werden *augeri adjuvarique a quo* 264, *a.* bef. w. noch höher *altiorem dignitatis gradum conſequi* 1025, *b.* bef. den nutzen *ſervire cujus commodis* 2087, *d*

beförderer *Mecænas* 1323, *a. adjutor honoris* 1189, *b. amplificator dignitatis* 127, *a.* ſ. patron.

beförderung *promotio* 1457, *c*

befreſſen *abedere ; ambedere ; obedere* 772, *a, d. corrodere* 1945, *c. prærodere c.*

befreunden ſich mit einem *neceſſitudinem cum quo conjungere* 1499, *b*

befreyen *eximere* 781, *d. exonerare* 1582, *b. vindicare* 2513, *a.* ſ. frey machen.

befreyer *aſſertor* 2083, *d. redonator libertatis* 745, *c.* ſ. erretter.

befreyht *privilegiarius* 1817, *c*

befreyung *liberatio* 1250, *d. vindiciæ* 2513, *a*

befriedigen *delinire* 1237, *d. mitigare ; mitificare* 1420, *a.* ſ. zu frieden ſtellen.

befriediget *placatus, e* 1739, *d*

befriedigung *lenimen &c.* 1237, *d. ſedatio* 2059, *placatio* 1740, *a*

befühlen *palpare ; ſubpalpare* 1626, *a*

befürchten *vereri* 2461, *b*

begaben *donare* 744, *c. dotare* 748, *a. munerare, ri* 1469, *c*

begabt *dotatus* 748, *b. præditus* 732, *b*

begängnüs *ſolenne ; ſolennia* 1238, *b.* beg. halten *juſta facere, ſolvere, peragere &c.* 1186 *c. celebrare exequias* 460, *b. funus concelebrare.* ſ. leichen-begängnüs.

begeben ſich *accidere* 349, *b. contingere* 2286, *c. uſ. venire* 2482, *c.* beg. ſich wohin *conferre ſe quo* 878, *b. afferre ſe quo* 878, *b. facere ſe quo* 839, *d. ducere ſe quo* 752, *c. recipere ſe aliquo* 408, *b.* beg. ſich nach Rhodis *petere Rhodum* 1708, *b.* beg. ſich auff etwas *applicare animum ad ſtudium* 1749 *d. appellere animum ad quod* 1679, *c. animum ad quod ſtudium adjungere* 2236, *d. conferre ſe ad ſtudium &c.* 878, *b.* begeben ſich mitten unter die Feinde *in confertiſſima ſe hoſtium tela jaculari* 1122, *a.* beg. ſich in ſchutz *commendare ſe cujus fidei, tutelæ &c.* 1336, *c.* beg. ſich ſeines rechtes *de ſuo jure cedere* 452, *c. concedere, accedere* 1184, *b*

begebenheit ſchreckl. *caſus horribilis, gravis* 348, *a*

begegnen *obtingere* 2287, *a. præſto eſſe* 1799, *c. occurrere obviam* 662, *a. offerre ſe cui* 881, *a.* b. einem *incidere in quem* 349, *d. obvium cui fieri ; obviam ire ; obviare* 2493, *b, c.* beg. der gefahr *opponere ſe periculis* 1771, *c.* ſ. entgegen kommen.

begegnender *obvius ; obventitius* 2450, *c*

begegnung *occurſus* 661, *a*

begehen *patrare* 1665, *d. perpetrare* 1666, *c.* etwas beg. *committere quid* 1423, *b.* beg. was böſes *facinus deſignare* 2107, *d. conſciſcere* 2024. *c. quid mali in ſe admittere* 1421, *d.* beg. eine leichtfertigk. *obſtringere ſe ſcelere* 2232, *a.* begeh. den geburts-tag *natalem celebrare* 460, *b*

begehr *deſideratio ; deſiderium* 694, *a. poſtulatum* 1786, *d. poſtulatio* 1787, *a*

begehren / begierig ſeyn *affectare* 843, *a. concupiſcere* 653, *d. avere* 262, *d. anhelare* 1059, *a. deſiderare* 693, *d. flagitare* 910, *c. geſtire* 1011, *a. hiare ad rem* 1083, *d. inhiare rei* 1084, *a. optare* 1591, *c. petere* 1703, *b. appetere* 1709, *b. expetere* 1710, *b. poſcere* 1783, *b. poſtulare* 1786, *c. requirere* 1870, *c. ſitire quid* 2129, *d. cupere* 653, *a. cupiditate incendi, flagrare d.* nicht begehren *aſpernari* 2181, *c*

begehrer *cupitor* 653, *b. concupitor* 654, *a*

begehrt *expectatus* 2175, *b. concupitus* 653, *d*

begierde / begierigk. *affectatio* 843, *a. affectus* 842, *c. æſtus* 54, *d. appetentia ; appetitio ; appetitus* 1709, *c. aviditas* 263, *c. cupiditas d. concupiſcentia* 654, *a. deſiderium ; deſideratio* 694, *a. libido* 1253, *b. allubentia d. inhiatio* 1084, *b. ſitis* 2129, *c. urtica* 2576, *b.* beg. zu eſſen *orexis* 1599, *b.* begierden nachhangen *animo morem gerere, obſequi* 149, *a.* beg. dämpfen *ardorem cupiditatum reſtinguere* 201, *b.* mit groſſer b. nach etwas ſtreben *omni animi impetu in quid incumbere* 149, *b*

begierig / begierlich *appetens* 1709, *b. avidus, è* 263, *a. cupiens* 653, *a. cupidus, è b. flagrans, ter* 911, *b. ſitiens, ter*, 2129, *d. affectator* 843, *b. perſtudioſus, è* 2237, *c. deſiderii veneno ebrius* 767, *d. percupidus, præcupidus* 654, *a.* beg. ſeyn *calere* 372, *d. cupiditate ardere* 200, *c. flagrare* 911, *a. inflammari* 913, *c.* beg. werden *accendi* 385, *c. trahi & duci ad rei cupiditatem* 2369, *c. incendiis cupiditatum inflammari* 386, *b.* beg. iſt er worden *P. exarſere ignes animo* 1131, *a.* beg. ſeyn zum lernen *incendi ſtudio diſcendi* 2236, *d.* beg. machen *deſiderium accendere* 385, *c. incendere cupiditatem* 386, *a*

begieſſen *perfundere* 977, *a. conſpergere* 2166, *a*

begieſſung *adſperſio aquæ* 1265, *d. rigatio* 1941, *d*

beginnen *conatus* 590, *c. inceptio ; inceptum* 406, *b.*

beglaubt machen *implere fidem* 1749, *a*

begleiten *comitare, ari* 575, *d. aſſectari* 2076, *d. proſequi* 2079, *b. domum deducere quem* 754, *b.*

tegere-

tegere cujus latus 2293, a. er hat ihn begl. ei comes hæsit 1054, c
begleiter assecla 237, c. comes 574, d. deductor 754, c
begleitet comitatus 576, a. stipatus 2212, a. begl. von vielen agminibus comitum cinctus 67, b
beglücken / beglückseligen beare 303, b. fortunare 945, d. secundare 2[illegible], d. prosperare 1831, d. s. glückselig machen.
begnadet s. begabt.
begnadigung impunitas 1757, b. privilegium 1817, b. prærogativa 1948, b
begnügen sich lassen s. vergnügt seyn; zu frieden seyn.
begnüget contentus 2314, c
begnügsam frugi 962, c. frugalis, ter, d
begnügsamkeit frugalitas 963, a
begossen compluтus 1755, a
begraben sepelire 2071, a. defodere 929, b. infodere c. efferre 879, d. componere 1768, b. humare 1108, b. funus facere, ducere 981, c. funerare 982, a. solvere cui justa, suprema 2144, d. supremo erga quem officio defungi 2264, c. sepultura afficere 842, b. mandare quem humo 1336, a. in sepulchro condere 586, d. tumulare 2400, b. contumulare c
begrabener elatus 880, a
begräbnis sepultura 2071, a. humatio 1108, b. funus 981, b. begr. fackel fax sepulcralis 2071, b. begr. lied epicedium 799, d. königl. begr. mausoleum 1362, a. begr. ausrichten feralia officia persolvere 874, a. s. begängnüs; s. leichbegängnüs.
begräbnisstäte sepulcretum 2071, b
begreiffen apprehendere 1805, b. comprehendere c. capere 399, c. concipere 404, a. continere 2313, b. arripere 1912, b. percipere 407, a. decernere 482, c. sensibus haurire 401, d. complecti animo 1747, c. mente comprehendere quid 1379, c. begr. viel in sich latissime patere 1659, d
begreifflich apprehensibilis; comprehensibilis 1805, c
begreiffung comprehensio 1805, d
begriff captus 400, d. complexio 1747, d. kurtzer begr. epitome 805, d. summarium 2257, d. compendium 582, d. periocha 1694, a
begriffen manu contrectatus 2372, c
begriffen seyn über etwas occupari in re 1562, d. begriffen seyn in einem werck in opere teneri 2311, d
begrüssen / den man nicht vorher begrüsset inconsultus 593, c
begrüssung consalutatio 1989, b
begütert prædiatus 1794, c. opulentus 1589, d. locuples 1281, c. ditissimus agri 719, c. s. reich.
begütigen mitigare; mitificare 1420, a. placare 1739, d. sedare 2059, c. delinire 1237, d. delinitorem esse 1238, a
begütigt sedatus 2059, c
behackung pastinatio 1659, b
behafftet infectus 846, a
behalten retinere 2316, c. tenacem esse rei 2312, b. memoria tenere 1375, c. 2311, d. fixum in animo tenere 896, d. memoria custodire 666, b. behalt. seine meinung in sententia permanere 1340, a. er behält was er gelernet hat tenacissimus est eorum, quæ percepit 153, c
behälter s. halter.
behältnis armarium 217, d. latebra 1220, b. conceptaculum 404, b. exceptorium &c. 406, a. beh. grosser fische cetaria 489, d
behangen bleiben inhærescere 1055, d
beharnen circummingere 1410, b
beharren immorari 1448, b. persistere 2128, a. perstare 2222, b. permanere 1340, a. beh. auff seinem fürhaben obfirmare viam &c. 908, d. s. verharren; s. bleiben.
beharrlich obstinatus, e 1561, a. pernix 1696, c. perpes 1697, a. tenax, citer 2312, a. pertinax, citer 2316, a. instanter 2221, d. asseveranter.
beharrligkeit / beharrung pertinacia 2316, b. obstinatio 1561, b. perseverantia 1094, c
behauen circumsecare 2045, c. dolare 739, a. ascia polire; asciare 231, a
behauen dolabratus 739, b
behaupten adstruere 2234, b. asserere 2083, c. efficere 844, d
behausung receptio 409, a. receptaculum b
behelff s. vorwand.
behelffen sich kärglich duriter ac parce se habere 1049, b
behend celer 460, d. citus 514, a. expeditus, e, 1705, c. agilis 66, a. maturate 1360, d. solers, ter 2139, b. extemporalis 2302, c. expromtus 1827, a. ocyor, us, 1566, c. properus, e, 1829, a. festinus; festinato 888, c. velox, citer 2438, b. s. geschwind.
behendigkeit celeritas 460, d. pernicitas 1696, c. calliditas 371, b. industria 1145, c. extemporalitas 2302, c. solertia 2139, c. astus 242, b. behendigk. im reden volubilitas linguæ 2558, b
beherrschen s. herrschen / gebieten.
behertzigen commentari secum 1381, b. animis mentibusque mandare 1336, a. volvere quid secum 2557, d. volutare in animo 2558, a
behertzt animosus 149, d. fortis, ter, 943, d. confidens, ter 895, c, d. cordatus 604, c. audax animi 259, b. infractus 950, a. firmiore animo 907, b. beh. machen P. vires cui addere & cornua 610, d
behexen s. bezaubern.
behext devotus defixusque 897, c
behobeln circumdolare 739, b
behobelt dolabratus 739, b
behorchen auscultare &c. 276, c. legere cujus sermonem 1231, d. aucupem esse sermoni alterius 254, c
behorcher arbiter; speculator 189, d
behülfflich auxiliaris 284, a. socius 2133, b. famulus 854, c. beh. seyn sublevare 1245, c. mit rath und that beh. seyn aut consilio aut re juvare 1188, d. s. helffen.
behüte Gott papa 1632, d. omen Deus avertat 2473, d
behüten custodire 666, b. sospitare 2163, d. s. hüten.
behüter conservator, trix 2089, d
behutsam cautus 444, a. consideratus 591, a. custodite 666, a. s. fürsichtig.
bejahen affirmare 907, c. asserere 2083, c. er bejahets ille ait 81, c
bejahend dedicativus 702, a
bejahung affirmatio 907, a
bejammern misereri cujus 1417, c. zu bej. lacrymabilis 1203, c
bejammerung miseratio 1418, d
beichte confessio 863, a
beichten narrare facinora 312, c. confiteri 862, d
beil ascia 231, a. securis 2050, b. dolabra 739, a.
bein os 1610, b. ohne bein exos 1611, a. dicke b. femur; femina 870, c. b. herausnehmen exossare 1611, a. b. unterschlagen supplantare quem 1741, d. b. wollen nicht fort genua deserunt cursorem 1002, a. die beine weit aus einander thun varicare 2425, c
beinern osseus 1610, c
beinharnisch ocrea ferrea 1564, b
beinhaus ossuaria 1610, c
beinkleider bracca 331, a. feminalia ibid. femeralia 870, d
beinlein ossiculum 1610, c. crusculum 637, c
beinwellen symphytum 2272, d
beissen mordere 1449, b. morsicare c. commordere 1450, a. fodicare 928, a. inacescere; peracescere 10, d. das nicht beissen kan nefrens 954, a
beissend acer, acris 12, a. acutus ibid.
beißig / beißicht asper 235, b. mordax, citer, 1449, c. piperatus 1733, c
beißkohl beta nigra 310, c
beitzen mit eßig emacerare aceto 11, a
bekandt notus 1529, d. notorius c. spectatus 2171, a. famigeratus 851, d. familiaris, ter 854, a. insignitus, e, 2106, d. memoratus 1375, c. necessarius 1498, b. bekandte leute certi homines 486, b. es ist bek. constat 2220, a. bek. machen nobilitare 1521, c. sich bek. machen proferre se 882, c. sich ein wenig bek. machen aliquas famæ auras haurire 271, a. b. seyn clarere 538, d. bek. werden inclarescere 539, a. in confessum venire 863, a. notescere; enotescere; pernotescere; innotescere 1530, b. P. volitare per ora virorum 2552, d
bekäntnis confessio 863, a. professio 863, c
bekandschafft familiaritas 854, b. wir haben uns neulich bek. gemacht hæc inter nos nuper admodum notitia est 1430, b
bekehren sich resipiscere 1999, a. exuere vitia 830, d. recipere se ad meliorem frugem 408, c. ad frugem animum applicare 149, a. bekehr. die gefallenen lapsos ab errore revocare 2568, d. convertere 2474, c
bekehrung resipiscentia 1999, b. regressus, io, 1028, a. conversio 2474, c
bekennen fateri 862, d. confiteri d. profiteri 863, b. bekenn. sich zu eines lehr sectari quem 2075, d. bekennen daß man was bekommen habe expensum cui quid ferre 1685, d
beklagen deplorare 1752, b. miserari 1418, b. commiserari 1419, a. plangere 1741, c. beklag. sich queri 1888, c. conqueri 1889, c. einen nicht bekl. vicem cujus minime dolere 2495, d
beklagter reus 1934, a
beklagung miseratio 1418, d. commiseratio 1419, a
bekleben bleiben inhærescere 1055, d
bekleiben inolescere 1575, d. radices 1908, b
bekleiden amicire 116, a. vestire 2486, b. convestire c. supervestire d
bekleidet amiculatus; amictus &c. 116, b. vestitus 2486, b. übel bekleid. centunculis disparibus & male consarcinatis semiamictus 116, c. mit einem rock bekl. togatus 2356, b. königl. bekl. trabeatus 2368, a
bekleistern s. bemänteln.
bekommen nancisci 1483, d. obtinere 2315, c. invenire 2449, c. sortiri 2162, c. ducere 751, d. s. erlangen; s. überkommen. bek. einen zunahmen trahere cognomen 2369, d. wohl bekom. vertere bene 2469, a. es müsse dir übel bekommen male vertatur 1332, c. was wohl zu bekommen ist parabilis 1647, c
beköstigen sich s. essen und trincken.
bekräfftigen firmare 907, b. confirmare, d. corroborare 1945, b. comprobare 1821, a. asserere 2083, c. ratum facere 1925, c. testimoniis quid confirmare 2330, a
bekräfftigung confirmatio 908, a
bekratzen circumscalpere 2012, c
bekriegen impugnare; oppugnare 1847, a. bekr. sein vaterland ferre arma contra patriam 875, b
bekriegung impugnatio 1847, a
bekümmern sollicitare 2141, a. cura & solicitudine afficere 2140, c. bekümmern sich affligere, afflictare se 916, b. dolere de qua re 737, b. laborare de qua re 1195, c. sich üm was anders bekümmern curare aliud 656, a. bekūm. sich üm eines andern wercke habere curiositatem alienorum actuum 71, d. der sich umb frembde dinge bekümmert curiosus, alienas res qui curat studio maximo 655, b
bekümmernüs angor 143, a. ægritudo 34, b. ægror; ægrimonia, c. solicitudo 2140, c. curiositas 655, c. vexatio 2490, d. solicitudinum aculei & scrupuli 22, a. bekümmernüs für andere leute cura rerum alienarum 93, a. bekümmernüs machen importare ægritudines anxias atque acerbas 34, b. bekümmernüs benehmen ægritudinem lenire, levare, depellere, detrahere, sedare, tollere 34, b. der bekümmernüs nachhängen totum se ægritudini dedere 34, b. sich der bekümmernüs entschlagen fugere ægritudinem ut belluam 305, c
bekümmert æger 33, d. æger animi vel animo 34, a. solicitus, e, 2139, d. anxius, e, 166, d. mœstus,

stus, e, 1433, d. P. quem cura remordet 1450, b. P. qui magno curarum fluctuat æstu 54, d.
bekûm. gemûthe *affectus animus* 842, b.
bekûm. machen *afficere solicitudine; solicitudinem afferre* 2140, c. **bekûm.** seyn *perturbari* 2405, b. *in tormentis esse* 2363, d. *quati ægritudine quasi tempestate* 1879, b. **bek.** seyn im hertzen *angi animo, intimis sensibus* 143, a
bekûmmerung *solicitatio* 2141, a. s. bekûmmernûs; s. sorge.
beladen / belästigen *onerare* 1582, a. *gravare* 1038, c. *degravare onere* 1039, a. *prægravare* b
beladen / belästiget *onustus*, 1582, a. *districtus* 2231, d. *sarcinosus* 2000, d. *sarcinatus* 2001, a. bel. mit geschäfften und sorgen *curiosus & negotiis plenus* 655, a. bel. mit vielen gesch. *ampliter occupatus* 126, c. bel. seyn mit geschäfften *negotiis implicari* 1614, c. beladen seyn mit schuld *ære alieno obrui* 1964, a. beladen seyn mit krieg *distineri bello* 2315, c
belagern *circumsidere* 2055, a. 2102, c. *obsidere* 256, a. *obsidione cingere, claudere, premere* 2056, a. *claudere operibus* 540, a. *cingere obsidione* 521, b. beläg. rings umher *cingere corona; coronam circumdare; corona mœnia undique aggredi* 612, a. belagern die strassen *insidere itinera* 2055, b
belagerer *oppugnator* 1847, b. *obsessor* 2056, a
belagerung *obsessio, obsidio* 2056, a. *obsidium*, b. *circumsessio* 2055, a. *conclusio* 541, a. beläg. in eine bloqvade verwandeln *consilia ab oppugnanda urbe ad obsidendam vertere &c.* 2056, b
belangen *attingere* 2286, b. bel. einen diebstahls *agere quem furti* s. anklagen; verklagen.
belauffen sich so und so hoch *in summam eam excurrere* 661, c
belecken *lambere; adlambere; delambere* 1208, c
belegen *afficere* 842, b. beleg. umher *circumsuere* 2261, c. bel. oben umher *statuminare; superstatuminare* 2204, c
belehren *docere quem de rebus* 734, d
beleibet seyn *compagibus corporis includi* 541, b
beleidigen *lædere* 1205, a. *offendere* 871, d. *violare* 2515, c. *affligere* 916, b. *injuriam inferre, facere* 1185, c. beleid. ein wenig *suboffendere* 872, d. beleidigen an ehr und glimpff *suggillare* 2250, b. mit worten bel. *vulnerare quem voce* 2588, b
beleidiger *offensor* 872, b. *violator* 2515, d
beleidigung *offensa* 872, a. *offensio*, b. s. verletzung.
beleuchten *colluminare* 1300, a
belfern / bellen *nictere* 1509, d. *gannire* 994, a
belferer *latrator* 1222, c
belgrad *Alba Græca; Taurunum; Belgradum* 84, a
belieben *libere* 1252, d. *collibere* 1253, d. *lubere* 1252, d. es beliebet *juvat* 1189, a
beliebig *placitus* 1739, a. *plausibilis* 1745, a
beliebt *amabilis* 121, b. *appetibilis* 1709, c. *favorabilis* 866, b. *gratiosus* 1034, b. beliebt sich machen *commendare se* 1337, a. *gratiam cujus sibi conciliare* 1033, b. *benevolentiam sibi conciliare & caritatem* 426, d. *colligere sibi hominum benevolentiam* 1232, b. beliebt seyn *in amore atque deliciis esse* 2253, b
beliebung *plausus* 1745, a
bellen *latrare* 1222, a. das b. *latratus* c.
belobt *laudatus* 1224, c. *celebratus* 460, c. *conspicuus laude* 2174, a. *omni laude cumulatus* 649, b. bel. seyn bey iedermann *bene audire ab omnibus* 325, b
belohnen *præmio afficere* 842, b. *præmium cui tribuere* 2381, d. *honorare* 1096, d. *dignum pretium expendere* 1685, d. *præmium cui dare*; *præmio quem donare, afficere* 1795, wohl oder übel belohnen *bonam l. malam gratiam referre* 883, c
belohner *præmiator, trix* 1796, b
belohnung *præmium* 1795, c. *bonos* 1096, a. *commoda* 578, d. s. lohn.
belokel *Beli oculus* 308, c
belt *mare balticum* 294, c
beltz *vestis pellicea* 1677, b. *diphthera* 718, a. *rheno* 1935, d
beltzern *pelliceus, pellitus* 1677, b
belügen *mendaciunculis adspergere* 1384, c
belustigen *delectare* 1202, b. sich bel. *pascere animum* 1657, b. es bel. *juvat* 1189, a. bel. werden *capi qua re* 399, c. s. ergötzen.
belustigung *illectatio* 1201, c. s. ergötzung.
bemächtigen sich *occupare* 1562, d. *potiri* 1787, d. *insidere quid* 2055, b
bemahlen *expingere* 1730, c
bemänteln *pallio tegere* 1623, c. *palliare* d. *velare* 2439, a. *prætexere* 2335, c. *prætendere* 2309, b. er bemäntelt seine lügen *mendaciis ei pallium* 1344, a
bemäntelung *prætextus* 2335, d. s. vorwand.
bemühen *jactare* 1116, a. sich bemüh. *conari* 590, b. *niti* 1517, c. *anniti* 1518, a. *conniti ibid. satagere* 2003, c. *allaborare* 1195, d. *illaborare rei* 1196, a. *operari* 1584, a. *figere in qua re operam &c.* 896, d. *operam ponere, sumere, conterere &c.* 1583, a. über etwas bemüh. *desudare, elaborare in re* 2246, c. *laborem in rem insumere* 1194, c. *laborare de re* 1195, b. sich euserst bemüh. *omnibus nervis contendere &c.* 1506, c. *omnibus viribus contend.* 2305, b. *rudentem omnem movere* 1957, c. sich nach hohen dingen bemüh. *tendere ad altiora* 2303, d. sich vergebens bem. *conterere operam frustra* 2325, a
bemühung *fatigatio, defatigatio* 864, a. *labor* 1194, c. *contentio* 2305, d. *nisus* 1517, d
benachbart s. angrentzend; s. nachbar.
benachrichtigen s. berichten.
benagen *adedere; ambedere* 772, a. *obedere*, d. s. nagen.
benahmt *nominatus* 1526, a
benaschen *prælambere* 1208, c
benässen s. befeuchten.
bendig s. bändig.
benedeyen s. beglücken.
benedictenwurtzel *caryophyllata* 427, b
benehmen *demere* 689, b. *adimere* 781, b. *eximere* d. *privare* 1817, a. *discutere* 1880, a. benehm. die hoffnung *spem præcidere* 356, b. die sorge benehm. *relevare cura* 1245, c. benehm. die furcht *abstergere metum* 2322, a. *liberare metu* 1250, c. allen zweiffel benehm. *tollere cui omnem dubitationem* 751, b. die gedancken ben. *opinionem ex animis hominum evellere* 2438, a
benehmung *privatio* 1817, a. *detractio* 2372, d
benennen *nominare* 1526, a. *denominare*, d
benennung *nomen* 1524, b. *nuncupatio* 1548, d. *appellatio* 1678, a. *designatio* 2107, d
benetzen *conspergere* 2166, a. *respergere*, c
benetzung *perfusio* 977, a
beneventirung *occursatio* 662, b
beneyden *fascino mordere* 860, a. in etwas ben. *subinvidere cui* 2500, b. s. neyden.
beniemen s. beschreiben; s. bestimmen.
benöthigt seyn *egere* 773, d. *indigere* 774, b
beobachten *servare* 2089, b. *observare* 2090, a. *rationem rei habere* 1927, a
bepfählen *depalare* 1627, b
bepfählung *depalatio* 1627, b
bequem *commodus* 579, a. *accommodatus* 580, a. *conveniens, ter* 2447, c. *congruus; congruens, ter* 1042, c. *idoneus, e,* 1129, a. *appositus, e,* 1767, c. *opportunus, e,* 1782, d. *habilis, ter,* 1051, a. *cognatus* 1487, a. *tempestivus, e,* 2303, c. sehr bequ. *peridoneus* 1129, b. *peropportunus* 1783, a. bequ. worte *verborum concinnitas* 525, a. s. geschickt.
bequemligkeit *opportunitas* 1782, d. *commoditas* 579, c. *habilitas* 1051, a
bequemung *accommodatio* 580, a
berathschlagen *deliberare* 1251, a. *tractare* 2370, d. *de re exigere* 76, c. s. rathschlagen / berathschlaget werden *in deliberationem venire* 2445, a
berathschlagung *deliberatio* 1251, b.
berauben *adimere* 781, b. *denudare* 1543, b. *orbare* 1595, b. *viduare* 1503, c. *depeculari* 1674, a. *fraudare* 952, d. *privare* 1817, a. *spoliare* 2191, a. *exspoliare* c. *facere expertem* 1653, b. *castrare quem rebus* 433, a. ber. des ruhms *deflorare* 921, d
beraubt *orbus* 1595, a. *orbatus*, b. *nudatus* 1543, a. *[...]atus, tim* 1815, d. *viduus* 2503, b
beraubung *ademtio* 781, b. *orbitas* 1595, a. *orbatio*, c. *spoliatio* 2191, a. ber. der mannheit *castratio; castratura* 433, b
bereden *persuadere* 2241, b. *perpellere* 1680, c. *illicere* 1201, a. *inducere quem* 755, b. *ad suam sententiam quem perducere* 756, b. falsch ber. *ducere quem in errorem* 752, d. ber. sich lassen *inducere animum, in animum* 148, b. *hortatui succumbere* 1103, b
beredt *disertus* 2085, a. *eloquens, ter* 1286, c. *exercitatus in dicendo* 195, a. *cui potentia eloquii virtus est* 1286, d. *consultus eloquentia* 593, b. *P. fandi doctissimus* 735, a. 857, a. ber. seyn *tantum posse a facundia* 3, b. *flumen orationis aureum fundere*, 924, c. ber. machen *P. verba ministrare* 1410, d. der ber. macht *perfector dicendi* 846, d. beredt werden *alere facundiam; vires augere eloquentia* 849, b
beredtsamkeit *eloquentia* 1286, c. *eloquium*, d. *facundia* 849, b. *oris dotes* 748, a. *suadela* 2241, a. *flumen ingenii, orationis & verborum* 924, c. *P. largus & exundans ingenii* 690, b. *docta facultas ingenii linguaque modus* 1149, a
beredung *persuasio* 2241, b. *advocatio* 2567, b
beregnen *compluere* 1755, a
bereiffen *rigere* 1941, a. *canescere* 395, b
bereifft seyn *canere* 395, b
bereit *paratus, e,* 1646, d. *promtus, e,* 1826, a. *accinctus &c.* 521, d. *procinctus* 522, c. *expeditus, e,* 1705, b. er ist schon bereit *per hunc nulla est mora* 1447, b
bereiten *parare* 1646, c. *adornare* 1603, d. *perficere* 608, c. sich bereiten *accingere se* 521, d
bereitschafft *promtitudo* 1826, c. *procinctus* 522, c. in ber. haben *in numerato habere* 1546, c. in ber. seyn *in promtu esse* 1826, c. *sub manu, ad manum esse* 1345, b
berennen *concursare* 660, c. *incursare* 662, a
bereuen *agere pœnitentiam* 1757, d
bereuter *domitor equorum* 742, b
berg *mons* 1444, d. *P. arx* 228, c. bergl. *monticulus* 1445, a. hohler berg *spelunca* 2180, d. dessen spitze oder höhe 1174, d. bergan *arduus* 201, c. *acclivis; clivosus* 553, d. berg unter *declivis* 554, a. *præceps* 1792, b. berges fuß *montis radices* 1908, b. berg und holtz *loca saltuosa* 1987, c. b. in der hand *metacarpium* 424, c. 1395, c. der auff dem berg ist *P. montivagus monticola* 1445, b. jenseit des berges *transmontanus*, c. der hinter dem berge hält *obscurus* 1560, a, *tectus* 2293, b
bergen s. verbergen.
berggrün *chrysocolla* 507, b
berghuhn *lagopus* 1207, d
bergicht *montanus* 1445, a. *montosus ibid. montuosus* b. *jugosus* 1175, c. *clivosus; acclivis* 553, d
bergkappe *bardocucullus* 299, c
bergmann *fossor* 929, a. *metallicus* 1396, a. *metallarius ibid. P. cujus solertia luce procul venas rimatur* 310, a
bergmännlein *dæmon metallicus* 1396, a
bergroth / bergrötel *sandaracha* 1993, d. *rubrica fabrilis nativa* 1954, b
bergsaltz *nitrum* 1519, a. *sal fossilis* 1979, a
berg-schloß-festung *castellum montanum* 432, d
bergwachs *bitumen* 316, a. *pissasphaltus* 1735, c
bergwasser *aqua collina* 564, a
bergwerck *metalla* 1395, d
bergzinnober *minium* 1411, b
bericht *renunciatio* 1532, b. *notoria* 1530, c. ber. thun *edere oracula* 1606, c
berichten *renunciare* 1552, b. *significare* 2108, c. *afferre*

afferre nuncium &c. 877, b. certiorem quem facere 839, a. 486, c. docere quem de rebus 734, d. sich ber. lassen discere 719, d
bern funda 974, a
bernstein electrum &c. 776, a. succinum 2145, b
bersten rumpi 1960, a. ber. für zorn disrumpi dolore 1961, e
bertram pyrethrum 1864, c. salivaris herba 1985, d.
berüchtigen übel facere infamem 852, d. infamare; diffamare 853, a. traducere 758, d
berüchtiget übel paraclytus 1637, a. scelerum libidinumque maculis notatissimus 1533, d
berücken fraudem facere, ferre cui 952, b. capere 399, c. irretire 1933, b. s. betrügen.
berückung s. betrug.
beruff sors 2161, d. vocatio 2566, a. seines ber. abwarten / in seinem ber. bleiben intra fortunam suam manere 1157, d. in statione manere 2217, d
beruffen nobilis, ter, 1520, d. celebris &c. 459, d. celebratus 460, b. clarus vir 537, d. præclarus 538, a. s. berühmt.
beruffen arcessere 196, a. convocare 2567, b. invitare 1159, d. sich auff einen ber. laudare quem testem, auctorem 1224, b. auff etwas sich beruffen allegare exemplum 1230, d. auff zeugnüs sich ber. testari quos &c. 2330, b
beruhen supersedere 2059, b. beruh. auff etwas perseverare in quo 2094, b. niti 1517, d. inniti 1518, c. auff dem vortrag ber. stare conventis 2216, a
berühmt / beruffen illustris 1307, a. inclutus; inclytus 1142, a. spectatus 2171, a. spectabilis, c. insignis, ter, 2105, d. nobilis, ter, 1520, d. celebris 459, c. celebratus 460, c. amplus 125, d. famosus 852, c. famigerabilis d. sublimis 2243, c. ber. seyn in luce versari 1308, c. antecellere 463, c. excellere d. monstrari digito 713, a. cluere 554, d. rerum gestarum gloria florere 921, c. vigere 2504, b. ber. machen illustrare 1306, c. nobilitare 1521, b. P. clarare 538, c. berühmter machen florentiorem efficere gloriam 921, d. berühmt werden inclarescere; P. plausu clarescere vulgi 539, a. insigniri 2106, b. laudibus efflorescere 922, a. florentissimum quid relinquere 921, d. ber. werden ein wenig wegen gelehrsamk. literarum quandam aurulam capere 271, a. ber. werden wollen famæ studiosum esse; famam affectare, aucupari 852, c. ber. nahme claritudo 538, b
berühren tangere 2285, b. attingere 2286, b. contingere c. attaminare 2284, c. attrectare 2372, a. contrectare c. lambere 1208, c. ber. ein wenig libare 1254, b. delibare d. primis labris quid gustare 1045, c
berührung tactus; tactio 2286, a. contactus c. tractatus 2371, b. contrectatio 2372, c
berupffen glabrare 1016, b
beryll beryllus 308, c
besäen conserere agrum 63, d. 2083, d. obserere 2086, a.
besäet consitus 2084, a. bes. land terra gravidata seminibus 1039, c
besänfftigen sedare 2059, c. lenire 1237, c. tranquillare 237, a. s. sänfftigen; s. stillen.
besänfftigung delinitio 1238, a
besatzung præsidium 2057, a. custodes 666, a. stationarii milites 2218, d. milites præsidiarii 2057, b
besauffen ingurgitare poculis 1045, b. s. voll sauffen.
besäung consitio; consitura 2084, a
beschaben interradere 1909, b. superradere c
beschädigen lædere 1205, a. vulnerare 2588, b. infligere cui securim 2050, b. s. verletzen; s. verwunden.
beschädigung læsio 1205, b
beschaffen seyn se habere 1049, b. habitum esse 1050, b. also besch. seyn ea conditione esse 587, c
beschaffenheit qualitas 1871, b. natura 1489, c. conditio 587, c. ratio 1926, c. status 2217, c. circumstantia 2219, c. constitutio 2201, d. habitudo 1050, d. affectio 842, c. mensura 1397, b. causa 447, d. indoles 1144, b. ingenium 1148, b. besch. des lebens color vitæ 569, d. nach der sache besch. e re nata 767, b
beschäfftiget distentus 2306, b. districtus 2231, d. besch. seyn occupatum esse, 156, d. animum in re occupatum habere 1563, b
beschäfftigung s. bemühung.
beschämet werden pudefieri 1842, b
beschämung æstus frontis 54, d
beschatten opacare 1582, d. umbrare 2540, d
beschauen contemplari 2300, c. s. besehen.
beschauer contemplator 2300, c
beschauung contemplatio 2300, c. lustratio 1306, a. inspectatio 2176, a.
bescheeren tondere 2359, b. radere 1908, d
bescheerung rasura 1908, d.
bescheid mit dem besch. ea conditione 587, d. besch. wissen üm etwas rem pulchre callere 370, c.
bescheiden legare 1229, c
bescheiden comis 576, d. moderatus, è, 1431, d. modestus, è, 1432, c. moderabilis, a. honestus 1098, a. honestate præditus, b. civilis; æquus 533, c. modulatior animus 1430, d. temperans 2299, a. temperatus, è, c.
bescheidenheit civilitas; æquitas; civilis animus 533, a. comitas 577, a. temperantia 2299, b. verecundia 2462, a. mit besch. temperate 2299, c
bescheiden theil chænix 502, d
bescheinen irradiare 1908, a
bescheinigen expensum cui quid ferre 1685, d
beschencken munerare, i, 1469, c. honorare donis 1096, d. statl. besch. uberrimo congiario quem prosequi 589, c
beschenckung auctoramentum 258, b
beschert von Gott cœlo missus; qui quasi decidit de cœlo 358, b
beschicken einen allegare quem ad quem 1230, c
beschickung allegatio 1230, d
beschimpfen s. schimpfen.
beschimpft deformatus 939, b
beschimpfung ludibrium 1297, b. dehonestamentum 1098, d
beschirmen tutari 2396, c. dare vindicias 2513, a. s. vertheidigen; s. schützen.
beschirmer conservator 2089, d. patronus 1666, d. s. beschützer.
beschlaffen eine coire cum qua 791, c. innuptis sibi quam jungere nuptiis 1541, d. s. nothzüchtigen.
beschlagen ahenipes 81, b. mucidus 1458, d. beschl. mit ertz æratus 49, d. beschlagene stange acutus cuspide contus 598, b
beschlagen suffigere 897, d. beschl. die maulesel calceare mulas 377, a. beschlag. ein pferd equo soleas ferreas inducere 2138, a. beschl. vom schimmel situ corrumpi &c. 2130, b
beschleichen obrepere; das beschleich. obreptio 1929, b
beschleunigen accelerare 461, a. maturare 1360, d. admaturare 1361, a. properare 1829, a. approperare, d
beschliessen decernere 482, c. constituere 2201, a. sciscere 2023, b. consciscere 2024, c. destinare animo 694, c. apud animum statuere 2200, c. statutum habere &c. d. ich habs bey mir beschlossen in animo est 2253, b. stat sententia; mihi stat 2216, b
beschliessen (endigen) finire 903, c. terminare 2323, c. absolvere 2145, d. colophonem addere rei 569, a. imponere clausulam 540, c. concludere d. imponere fastigium, summam manum 1771, a. 1345, c. beschl. die rede perorare 1606, b. beschl. sein leben cursum vitæ conficere 843, c
beschlossen fixus 896, d. beschl. ist es sedet hoc animo; sententia 2052, d. fest beschl. quod animo fixum immotumque sedet 897, a
beschluß clausula 540, c. * determinatio 2323, c. desinendi modus 406, b. beschl. der rede peroratio 1606, b. s. schluß.
beschmieren lutare; collutulare 1307, d. perungere; superungere 2546, d. beschm. ümher circumlinere, ire; collinere 1268, c
beschmitzen maculare 1321, b. contaminare 2284, c. fœdare 931, d. polluere 1303, a. infuscare 986, a. scelerare 2016, c. conscelerare 2017, a. sauciare cujus famam 2008, d. oblinere 1269, a. beschm. einen mit seinen lastern vitia sua cui allinere 1268, c
beschmitzt maculosus 1321, b. oblitus 1269, a
beschmitzung pollutio 1303, a
beschmutzen labem inferre 1192, b. s. besudeln; s. beschmutzen.
beschmutzt sordidatus 2159, a. squalidus, e, 2197, a. obsitus squalore b
beschneideln interlucare 1293, c
beschneiden rescindere 2021, b. putare 1859, c. amputare 1860, c. circumcidere 354, d. beschn. umbher opputare 1862, a. circumsecare 2045, c. beschn. sich lassen ponere præputia 1796, c. beschn. das lob decerpere ex cujus laude 424, b
beschneidung circumcisio; circumsectio 355, a. amputatio 1860, c
beschneyet nivibus candicans 384, b. beschn. werden nivibus pruinisque obrui 1514, b
beschnippeln circumcidere 354, d
beschnittener eviratus 2519, a. s. verschnittener.
beschönen obtentui esse 2307, c. prætendere 2309, b. s. bemänteln.
beschönigung s. bemäntelung; s. vorwand.
beschreiben definire 905, b. describere 2033, c. deformare 939, a. consignare 2107, c. componere quid 1768, a. condere 587, a. verbis exprimere, effingere 901, d. prodere memoriæ, literis 732, d. tradere memoriæ, literis 734, a. literis mandare, commendare 1275, c. kurtz beschr. presse & anguste rem definire 145, a. weitläufftig beschr. circumloqui 1286, b
beschreiber descriptor 2034, b
beschreibung descriptio 2034, a. definitio; constitutio definitiva 905, b. character 439, c. characterismus d. beschreibung des orts chorographia 504, b. erd-beschr. geographia 1004, c.
beschreyen fascinare; effascinare 680, b. daß ichs nicht beschr. præfiscine (i) hoc nunc dixerim; ibid.
beschreyung fascinum; fascinatio 860, a.
beschrieben inscriptus 2034, c. literatus 1276, a.
beschrien nobilitatus 1521, c. famosus, e 852, c. infamatus 853, a. übel beschr. seyn flagrare infamia 911, b.
beschuldigen accusare 449, a. arguere 208, d. condemnare 676, c. insimulare 2118, b. criminari 632, a. crimen intentare 2307, b. crimen cui affigere 897, a. crimina objicere 631, c. crimen cui movere d. vitio, culpæ cui dare quid 646, b. s. bezüchtigen; s. anklagen.
beschuldigter reus 1934, a
beschuldigung culpatio 646, c. falsche besch. calumnia 374, c
beschütten drüber her superstatuminare 2204, c
beschützen / beschirmen protegere 2294, d. s. schützen.
beschützer defensor 871, a. protector 2294, d. propugnator 1847, b. tutator 2396, d
beschützt præsidiis septus 2071, d
beschützung tutamentum; P. tutamen 2396, d. tuitio 2397, b
beschwägern sich affinitate sese cum quo devincire &c. 904, c
beschwägert affinis 904, c
beschwerde difficultas 838, b. acerbitates 13, a. s. aufflage.
beschweren gravare 1038, c. degravare 1039, a. prægravare b. onerare 1582, a. premere 1807, a. opprimere 1809, b. molestia afficere 842, b. molestiæ 1436, c. molestiam cui exhibere 1436, b. hoch beschw. aggravare 1039, a. beschwer. etwas adjurare 1182, d. jurejurando firmare 1183, c. jurejurando affirmare s. fidem firmare 907, c. beschw. die geister cantare 390, d. excantare, incantare 392, c. exorcizare 828, b. P. Jolchiacis animum defigere votis 897, c. sich beschweren queri 1888, c. conqueri 1889, c.

beschwerer adjurator 1181, d. exorcista 828, b
beschwerlich ingratus, e, 1035, c. gravis, ter 1037, b. molestus, è 1436, a. onerosus 1582, a. sehr beschwerl. permolestus, e, b. beschwerl. seyn incommodare 580, c. oneri esse 1581, d. so es nicht beschw. ist quod commodo tuo fiat &c. 578, d. quod sine molestia tua facere possis 579, c. beschwerlicher seyn esse majori stomacho 2226, b
beschwerligkeit ærumna 47, d. s. beschwerung.
beschwert gravis 1037, c. gravatus, e, 1038, c. aggravatus 1039, a. onustus 1582, a. sarcinosus 2000, d. onere degravatus 1039, a.
beschwerung molestia 1436, b. onus 1581, d. difficilis nodus 1522, d. beschw. aufflegen servitutem imponere 2088, b. beschw. der geister carmen 420, d. exorcismus 828, b. beschw. über etwas querela; conquestio, us, 1888, d. querimonia 1889, b
beseelen animare 150, d
besehen inspicere 2176, a. spectare 2170, c. visere 2409, c. lustrare 1306, a. collustrare c. mit fleiß bes. perlustrare 1307, b. bißweilen bes. intervisere 2501, c
besem scopæ 2027, c
besemkraut thlaspi 1343, d
besessen / besessener fanaticus 855, a. energumenus 785, a. prodigiali dæmone distentus 1823, c.
besetzen insidere 2055, b. obsidere 2102, c. occupare 1562, c. frequentare 955, d. eine Stadt bes. imponere præsidium civitati 1771, a
besetzt halten den ort præsidiis locum tenere 2057, a
beseufftzen s. beklagen.
besichtigen lustrare 1306, a &c. contemplari 2300, c. spectare 2170, c. recognoscere 1532, b
besichtigung recognitio 1532, c. inspectio 2176, a. lustrum 1305, d. lustramen; lustratio 1306, a
besiegeln subsignare 2108, c
besinnen recordari 606, b. bes. sich repetere memoria 1711, a. reminisci 1381, d. in memoriam redire, regredi 1375, c. 794, c. sich nicht bes. non esse apud se 181, b. sich nicht bes. können oblucÏtari oblivioni 1292, a. sich wieder bes. redire ad se 181, b
besinnung reminiscentia 1382, a
besitz / besitzung possessio 2056, c. bes. durch langen brauch usucapio 2584, a
besitzen possidere 2056, c. tenere 2311, b. mit recht bes. jure obtinere 2315, c
besitzer dominus 740, a. possessor 2056, c. incubator 641, c
besitzerin domina 740, d
besitzung s. besitz.
besolden stipendium cui numerare 1546, b
besoldung salarium 1979, d. stipendium 2212, c. auctoramentum 258, b. æs 48, c. der keine bes. bekomt ære dirutus miles ibid.
besonders præcipuus, e, 1793, b. s. insonderheit.
besorgen metuere 1400, a. præmetuere 1401, a. suspicari 2178, c
besprechen appellare 1677, d. s. unterreden.
besprengen / bespritzen / bespeyen adspergere 2165, c. conspergere 2166, a. prospergere c. bespr. oben über superspergere 2166, c. conspuere 2195, c. perrorare 1950, d
besprengung adspersio 2165, d. perfusio 977, a
besoringen salire 1982, c
besser melior; præstantior 324, b. potior 1787, c. prius 1811, b. commodius 579, b. satius 2004, c. beß. her paulo citerius 531, d. beß. seyn præstare 2223, a. besser stehen / es beß. haben / besser dran seyn loco meliore esse 324, b. in meliore causa esse 447, c
bessern emendare &c. 1378, a. corrigere 1918, a. correctionem adhibere a. augere 263, d. rescribere 2036, a. recognoscere 1532, c. beß. sich crescere 629, b. proficere 848, a. progressus facere 1028, a. exuere vitia 1028, a. exuere vitia 830, d. ad frugem bonam l. meliorem redire, se recipere 962, c. 408, c. ad frugem animum applicare 149, a. es bessert sich / wird beß. meliore loco res est 1379, c. fit melius 324, b. melior, commodior res est ibid. res commodiorem in statum pervenit 579, c. die wege bessern munire viam 1468, a
besserung emendatio 1378, b. profectus 848, a. processus 456, c
bestallung annehmen auctorare 258, a
bestand haben diuturnum esse; diurnare 727, c, d. nicht best. haben diuturnitatis malum esse custodem 723, c
beständig constans, ter, 2220, a. stabilis, ter, 2224, c. pertinax, citer, 2316, a. tenax propositi 2312, a. ratus 1925, c. firmus 907, a. 486, c. certus ibid. perpetuus 1697, a. perseverans, ter, 2094, b. obstinatus, e, 1561, a. illabefactus 1193, b. obfirmatus, e, 908, d. P. indeclinatus 552, c. best. gesundheit inoffensa valetudo 872, c. best. friede pax æterna 57, a. best. seyn obdurescere 766, b. best. bleiben durare 765, a. perseverare in constantia 2094, b. s. standhafftig.
beständigkeit constantia 2220, b. stabilitas 2224, d. immutabilitas 1479, a. confirmitas 908, b. perseverantia 2094, c. perpetuitas 1697, c
bestätigen s. bekräfftigen.
bestätiger confirmator 908, b
bestatten zur erden exsequias ire, venire, facere &c. 826, c. s. begraben. s. begängnüs halten.
beste optimus; præstantissimus 324, c. electissimus 1234, b. commodissimus 579, b. die best. bürger flos civium 920, c. das gemeine beste egregium publicum 774, d. das beste heraus suchen enucleare 1554, d. eines sein bestes seyn in rem esse cujus 1930, c
bestechen corrumpere 1960, c. beneficiis quem emere 780, c. zuvor best. præcorrumpere donis 1961, b
bestecken den wein statuminare vineam 2204, c
bestehen stare 2216, a. constare 2219, d. consistere 2126, d. es best. auff muthmassen in conjectura nititur 1517, d. darinnen best. die weißheit nervi artusque sunt sapientiæ 226, c. es best. darauff causa in eo vertitur 2468, d
bestehlen compilare; expilare; suppilare 1728, a. bestehl. das gemeine gut peculari; depeculari 1674, a
bestehlung expilatio 1728, a. spoliatio 2191, a
besteigen inscendere 2014, b
bestellen curare 656, a. parare 1646, c. designare 2107, d. subornare 1604, d. constituere 2201, b. disponere 1769, d. præmoliri 1438, a. best. über etwas præficere 874, a. best. an eines stelle substituere 2203, d. best. in ein amt surrogare 1948, c. best. den gottesdienst sacra procurare 657, c
bestellung dispositio 1769, d
bestimmen indicere 706, b. decernere 482, d. determinare 2323, c. designare 2107, d. destinare 694, c. statuere 2200, d. constituere 2201, b. best. den tag dicere 703, b. diem definire 905, a. præfinire diem 906, a. dare tempus, diem 728, b
bestimmt status 2217, a. destinatus 694, c. definitus, e. 905, b. præfinitus 906, a. decretorius 483, a. certus 486, b. best. seyn von Gott esse in fatis 864, d. s. versehen.
bestimmung destinatio 694, d
bestraffen punire 1757, b. s. straffen.
bestraffung punitio 1757, c. coercitio 193, d
bestrahlen irradiare 1968, a
bestreichen linere, ire 1268, a. circumlinere; collinere c. sublinere, ire 1269, b. perducere 756, c. P. violare 2515, c
bestreiten impugnare; oppugnare 1847, a. adpugnare 1846, a.
bestreitung impugnatio 1847, a
bestreuen sternere 2206, c. consternere 2207, a. conspergere 2166, a. perspergere c
bestricken circumretire; irretire 1933, b
bestürmen s. stürmen.
bestürmer oppugnator 1847, b
bestürmung oppugnatio 1847, b
bestürtzt attonitus, e, 2360, d. s. erschrecken.
besuchen visere 2499, c. visitare d. invisere 2501, c. convenire quem 2447, c. excutere quem 1880, c. der einen bes. scrutator 2039, a. visitator 2499, d
besuchung visitatio 2499, d
besudeln inquinare 1152, b. coinquinare c. maculare 1321, b. oblimare 1265, a. fœdare 931, c. lutare; collutulare 1307, d. sordidare 2158, d. spurcare; conspurcare 2196, c. scelerare 2016, c. conscelerare 2017, a. collinere, delinere 1268, c. polluere 1303, a. s. verunreinigen 2284, c
besudelt sordidus, e, 2157, d. pollutus 1303, a. cacatus 346, a. obsoletatus sordibus 1576, b
betagt longævus 1283, d. s. alt; älter.
betasten palpare 1626, a. contrectare 2372, c
betastung attrectatio 2372, a
betäuben obtundere auditum 2401, b
betauern einen dolere vicem cujus 2495, d
beten precari 1803, c. orare 1604, c. s. bitten.
beterin cultrix Dei 566, c
bethauen irrorare d
bethauet rorulentus P. rorifer; rorifluus 1950, b. roscidus c
bethaus oratorium 1605, b. proseucha 1834, a
betheuerlich affirmate 907, d
betheuern affirmare; sehr hoch beth. omni asseveratione affirmare 907, c. 2094, a. asseverare 2094, a. jurare sancte 1181, d. dejerare 1183, a
betheurung affirmatio 907, c. asseveratio 2094, a. testificatio 2331, a
bethören infatuare 865, c
betonien betonica 310, d
betrachten adspicere 2171, b. circumspicere d. contemplari 2300, c. intueri 2395, c. speculari 2179, b. examinare 824, d. expendere 1685, c. perpendere 1686, c. pensitare 1684, b. meditari 1366, a. reputare 1862, b. commentari 1381, b. ponderare 1765, d. pertractare 2374, a. perlustrare animo 1307, b. mente contrectare 2372, c. considerare 590, d. animo secum quid volutare 2558, a. betr. über und über P. totum pererrare luminibus tacitis 813, c. zu betr. für sich nehmen intrare in rerum naturam 1159, a. s. nachdencken.
betrachtung cogitatio 561, b. contemplatio, contemplatus 2300, c. reputatio 1862, b. commentatio 1381, b. respectus 2177, c. perpensatio 1686, d. consideratio 591, a. meditatio 1366, c. meletema 1371, d
betrauern mœrere 1433, c. plangere 1741, c. s. trauren.
betreffen concernere 482, c. pertinere 2315, d. betreffende das geld de argento &c. 679, c
betreten tritus 2324, c. betr. etwas pedibus usurpare 2584, b. betreten werden über etwas s. ertappet werden.
betreuffelt guttatus 1046, c
betrogen falsus animi 851, a. betr. leute P. queis falsa circuit deceptio 404, d. betrog. seyn frustra esse 965, b. betr. werden labi spe 1193, b.
betrüben / betrübt machen affligere 916, b. luctu afficere 1298, a. percellere animum 464, a. dolorem cui afferre 738, a. 877, b. ciere dolorem 513, a. facere doloris admovere cui 1456, b. das andencken betrüb. mich memoria pectus meum effodit 919, c. betr. sich / betr. seyn dolere 737, b. dolenter ferre c. indolere; indolescere d. cruciari dolore 638, c. mœrere 1433, c. in mœstitia esse 1434, a. doloris sensu affici 2068, a. capere dolorem ex quo, dolore affici, incendi 738, b. tradere se lacrymis & tristitiæ 2386, b. betr. werden in ægritudinem incidere 34, b. s. traurig.
betrübnüs mœror 1433, d. mœstitudo 1434, a. planctus; plangor 1741, c
betrübt mœstus, e, 1433, d. æger 34, a. tristis 2385, c. afflictus 916, b. acerbus 12, d. dolendus 737, d. animus saucius 2009, a. betr. fall casus amarus 108, c. s. traurig.
betrug fraus 952, b. fraudatio; defraudatio 953, a. dolus 739, d. fallacia 851, c. techna 2292, b. impostura 1771, b. deceptio 404, c. fucus; offuciæ 967, a. 1572, d. captio 401, a. frustratio 965, d. cavillatio 445, a. circumductio 753, d. circumscriptio 2033, b. artificium 223, b. futela 2261, c. betr. mit guten worten palpus 1626, b. prasti-

præstigiæ verborum 1799, a. betr. im handel stellionatus 2205, a. auff betr. umgehen astu colere dolos 242, b

betrügen fallere 850, d. decipere 404, c. fraudare 952, d. frustrari, e, 965, c. imponere cui 1771, b. ludificare, i, 1295, b. deludere dolis 1296, a. obrepere 1929, b. captare 400, c. calvere 375, a. decollare 564, c. fucum facere 967, a. offucias habere b. circumvenire dolo 2446, d. dare cui verba 728, b. 2460, c. dolis quem ductare 753, a. trujulam injicere 2396, c. astu colere dolum 739, d. agere dolose 740, a. bolo aliquem tangere 320, c. cuniculis quem oppugnare 651, d. P. labra linere 1268, a. betr. im schreiben circumscribere 2033, a. den die hoffnung betrogen destitutus spe 2202, b. s. betrogen.

betrüger fraudator; defraudator 953, a. frustrator 965, c. deceptor, trix 404, d. impostor 1771, b. lusor 1295, a. illusor 1296, d. circumventor 2447, a. sycophanta 2271, a. falsificus, fallacissimus 851, b. fallaciosus, falsarius c. planus 1743, c. qui constare totus videtur ex fraude &c. 2220, a. P. doli fabricator 833, c

betrügerey astutia 242, d. fraudulentia 952, d.

betrüglich fallax, citer 851, b. dolosus, e, 739, d. subdolus, e, 740, a. callidus 371, a. mendax 1384, b. fraudulentus, ter 952, c. ad fraudem acutus b. malitiosus, e, 1334, b. veteratorius, e, 2489, c. ludificatorius 1295, c. circumventorius 2447, a. captiosus 401, b. frustratorius 965, d. pellax 1201, d. crocodilinus 634, b. viscatus 2524, d. vulpinaris 2588, d. ad fraudem acutus 22, d. deceptorius, deceptrix 404, d. fraude multa consitus ibid. falsus; aliud clausum in pectore, aliud in lingua promtum habens 851, a. pollutus dolis 1303, a. ad fallendum paratus 1028, d. sycophantiose 2271, b. betrügl. gaben hamata munera 1060, c. betr. handeln ludere dolis 1294, d. betr. mit einem umgehen arte quem tractare 223, a

betstunden halten supplicare; supplicamenta præstare 2266, c

bette lectus 1228, c. pulvinus; pulvillus plumeus 1851, b. grabatus 1024, c. torus 2366, a. bettgen lectulus 1228, c. zu b. gehen tradere se quieti 1897, a. cubitum ire 640, a. zu b. liegen decumbere 642, c. aus dem b. steigen cubitu surgere 640, a

bett-bret pluteus 1755, c. sponda 2191, c

bettdeck lodix 1282, a. cadurcum 351, c

bettelarm Iro pauperior 1165, b. egens rebus omnibus; egenus rerum cunctarum 774, a. ad incitas deductus; ad ultimam salutis metam detrusus 1142, a

bettelbrod essen mendicato cibo pasci 509, b. 1378, d

betteley mendicatio; mendicitas 1379, a.

betteln mendicare 1378, d. petiturire 1709, a. colligere stipem 1232, b. 2212, c. stipem cogere ibid. mendicabunda prece stipem rogare; mendicitatem perpeti 1379, a

bettelsack mendicorum loculi 1280, a. bettels. ist bodenlos mendici pera non impletur 1378, c.

bettelstab / an b. bringen ad incitas redigere 1141, d. an bettelst. kommen ad saccum ire 1970, a. es ist mit ihm zum bettelst. kommen res ei ad restem, ad rastros rediit 794, d

betten lectum, lectos sternere 2206, c. 2228, c. wie man sich bettet / so schläfft sichs faber est quisque fortunæ suæ &c. 832, d

bettenbuller submejulus 1370, b

bettlägerig / bettriese clinicus 551, a

bettpfanne / bettwärmer batillus cubiculatorius 302, c

bettstolle fulcrum lecti; fulmentum 970, a

betttuch / bettdecke toral 2366, b

bettwärter lectisterniator 1228, d

bettler mendicus 1378, c. mendicabulum d. rogator 1946, b. æruscator 51, a. pannosus; pannucius &c. 1632, a. P. qui vix humili duram repellit arte famem 717, b. P. quem turpis egestas contractū pannis tristibus obsidet 126, a. zum bettl. machen / an bettelst. bringen redigere ad inopiam 77, c

bettlerisch mendice 1378, d

bettlerplatz crepido 627, a

bettlers mantel / rock cento 472, b

beugen flectere 914, b. inflectere 915, a. reclinare 553, a. fornicare 942, b. curvare 665, b. incurvare c. sinuare 2122, d. torquere 2362, c. sich beugen incurvescere 665, c. das sich beugen läst curvabilis 665, b. b. seitwärts obliquare 1558, b. mit gewalt b. obtorquere 2364, d. s. krümmen.

beugung flexio; flexus 914, b. deflexus; deflexio 915, a. arcuatio 199, d

beule tuber 2394, b. bubo 337, d

beulichen tuberculum 2394, c

bevoraus præcipue 1793, b. s. zuförderst.

bevorstehen impendere 1682, c

bevorstehend instans 2221, c

bevortheilen s. vervortheilen.

beurlauben exauctorare 258, c. P. rude donare 1956, a

beurlaubung dimissio 1424, b

beute præda 1793, c. manubiæ 1347, a. spolium 2191, a. direptus 1913, a. b. machen prædas agere 48, b

beutel loculus 1280, a. marsupium 1354, b. crumena 636, d. funda 974, b. P. follis 934, d. beut. dadurch das meel stäubet interniculum 484, b. aus seinem b. geben e viatico suo offerre 2492, b. b. abschneiden manticulari 1344, a

beutelfisch tænia 2281, d

beuteln cribrare 631, c. incernere 484, b.

beutelschneider saccularius &c. 1070, c. manticularius 1343, d. crumenisеca 636, d. sector zonarius 2045, a

beutel-sieb cribrum farinarium 631, b

beuten cambire 378, a

beutler zonarius 2605, a

bewachen / bewahren custodire 666, b. bewacht werden asservari custodiis 2089, c. s. verwahren.

bewachsen obherbescere 1071, c. bew. mit holtz nemorosus 1503, a

bewachung custodia 666, c

bewahren s. bewachen.

bewähren probare 1820, a

bewähret probatus 1820, b. confirmatus 908, a. spectatus 2171, a. præsentaneus 1797, c. bew. freundschafft spectata amicitia 117, c

bewandnüs s. beschaffenheit.

bewegen ciere, cire 513, a. concitare 414, c. perciere 516, b. concutere 1879, c. quatere 1879, b. vibrare 2494, a. labefacere 1193, a. motu ciere 1456, a. movere 1455, a. motum afferre cui 1456, a. motare b. commovere c. permovere 1457, b. adigere 73, d. pellere 1679, a. impellere 1680, b. perpellere c. illicere 1201, a. irritare 1164, b. stimulare 2210, a. adducere 753, c. perducere 756, c. inducere 755, b. flectere 914, b. solicitare 2140, d. moliri 1436, d. animare 150, d. animum accendere 385, c. incendere 386, a. faces addere 868, b. bew. zur gunst conciliare 385, b. das bewegt mich hæc animum inclinant 552, c. reichthum beweget zur wollust opulentia est incitatrix libidinum 516, a

beweglich mobilis, ter 1455, c. flexilis, flexibilis 914, b. flexanimus c. agitabilis 73, c. ambulatorius 114, a

bewegt s. erregt.

bewegung agitatio 73, c. quassus; quassatio 1879, c. harte bew. succussus 1881, c. mobilitas 1455, c. motio d. motus 1456, a. commotio 1457, a. permotio b. pulsus 1679, a. jactatio; jactatus 1116, b. bew. (anreitzung) concitatio 514, d. incitamentum; incitatus 516, b. numen 1544, c. bew. (des gemüths) affectio; affectus 842, c.

bewehrt / bewaffnet s. gewaffnet.

beweibet zum andern mahl bigamus 313 c

beweinen lacrymare quid 1203, b. collacrymare, delacrymare d. flere 915, b. deflere d. prosequi quem fletibus c. complorare 1752, a. deplorare b miserari 1418, b. plangere; deplangere 1741, c. prosequi quem lacrymis 2079, b

beweint 915, c. defletus d

beweinung defletio 915, d. deploratio 1752, b

beweisen probare 1820, a. comprobare 1821, a. ostendere 2307, d. arguere 208, d. argumento esse 210, a. præstare 2222, a. testari; testimoniis quid confirmare 2330, a. testibus planum quid facere 2329, d. bew. mit gründen confirmare rationibus 908, a

beweiß / beweißthum / beweisung argumentum; argumentatio 210, a. documentum 736, a. probatio 1820, b. confirmatio 908, a. auctoritas 257, a. ratio 1926, b. demonstratio 1446, a. pignus 1726, b. apodixis 174, a. schwacher bew. pugio plumbeus 145, b. bew. führen argumentari 210, b argumentis gravibus docere; argumentum, re; dicere 210, a

beweißlich probabilis 1820, b

bewenden lassen in medio relinquere 1269, d. acquiescere in re 1898, c

bewerben sich venari 2451, c. bew. sich umb gunst captare favorem 400, a. aucupari gratiam 254, d

bewerbung insinuatio 2123, b. prensatio 1805, b

bewerckstelligen facere 839, a. perpetrare 1666, c

bewerffung lorica 1287, c. loricatio d

bewilligen comprobare 1821, a. suffragari 950, d. zugleich bewilligen compromittere 1426, b

bewilligung consensus 2070, a. approbatio 1821, a. suffragium; suffragatio 951, a. plausus 1745, a

bewillkommen gratulari in adventum 1037, a

bewillkommungs-mahl cœna adventitia, adventoria 2446, b

bewinden fasciare 860, a. obvolvere 2580, a

bewirthen excipere 405, b. hospitio accipere 1105, a. hospitari b

bewohnen habitare quid 1052, c. inhabitare 1053, a. colere 565, c. incolere 567, d. frequentare 955, d

bewohnet habitabilis 1053, a

bewohnung habitatio 1052, d. incolatus 588, a

bewust spectatus 2171, a. bew. seyn ihm selbst conscire; conscium esse sibi 2024, a. es ist iedermann bew. constat inter omnes 2220, a

bey apud 181, a. ad 24, b. juxta 1189, d. secus 2051, b. bey wein ad vina 25, c. bey der stadt sub urbe 2242, b. b. tage de die 679, a. b. sich selbst seyn apud se esse 181, b. bey hellen tage multa adhuc die 709, d. b. uns ad nostram consuetudinem 24, d. b. den bürgern seyn ante oculos civium esse 158, a. b. menschen gedencken post hominum memoriam &c. 1783, d. b. leib und leben nicht minime gentium 1656, b

beybringen die music docere quem musicam, fidibus 734, c

beyde ambo 111, d. alle beyde uterque 2580, b. welcher von beyden? uter? 2580, a

beyderley ambifarius 859, a. auff b. weise ambifariam ibid.

beyderseits alteruterque 104, d. in utraque parte 2580, c

beydes / und & ; & 816, a. cum, tum 848, b. 2398, a

beyeinander setzen componere 1768, a

beyern (pop) Boji 320, a

beyfall assensio; assensus 2069, c. adstipulatio; adstipulatus 2214, b. suffragium 951, a. beyfall haben ferre punctum 1853, b. beyf. suchen plausum captare 1745, a. beyf. mit guten worten erhalten suffragia eblandiri 316, c

beyfallen / beyfall geben annuere 1553, a. addicere 705, c. applaudere 1745, b. assentire, i 2069, b. suffragari 950, d. adstipulari 2214, b. ferre sententiam, suffragium 875, c. ire in sententiam 788, b. accedere cujus sententiæ 453, b. discedere in sententiam 455, a. facere discessionem in quam sententiam ibid. adjicere suum calculum 366, b. utroque pollice laudare 1761, d. man giebt beyf. ehe man es versteht cognitioni & perceptioni assertio approbatioque præcurrit 407, b

beyfällig obiter 1557, c. s. beyläufftig.

beyfügen jungere 1178, b. adjungere d. subjungere 1180, b. apponere 1767, b

beyfügung appositio 1767, d

beyfuß artemisia 225, b

beygelegt sepultus; sublatus 2071, a

beyhülffe s. hülffe.

beykammer procœton 1822, c

beykämmerlein seclusorium 541, a

beylager nuptiæ 1541, c. ehrlich beyl. venerandum, concubii pudici secretum 642, c. unehelich beyl. concubinatus 642, b

beyläufftig in transcursu 663, d. in transitu 796, a

beylegen componere 1768, a. condere 586, d. recondere 588, d. beyl. den handel / streit transigere negotium, controversiam 78, a. dirimere controversiam 781, c

beyliegen cubare cum quo 640, a. accubare c. das beyl. venus 2455, c. s. beyschlaff. beyschlaffen.

beymessen imputare 1861, c. adscribere 2032, a. attribuere 2382, b

beynahe pene 1687, c. fere 874, a. ferme 875, a. circiter 526, c. propemodum 1828, a. tantum non 2288, a

beysammen contextim 2335, b
beysammen stehen constare 2219, c. consistere 2126, d. commisceri 1416, b
beysammen an einem tisch seyn communitatem victus habere 581, c
beysammen leben advivere; convivere 2533, a
beyschlaff coitio; coitus 791, c. concubitus 642, a. nox 1538, b. Venus 2455, c. fututio 988, b
beyschlaffen nubere 1541, b. nuptias facere d. cum quo cubare, cubitare, concumbere 642, a
beyschläffer concubinus 642, b
beyschläfferin concubina 642, b. pellex 1201, d
beyschlüssel clavis adultera 542, c
beyschreiben allinere 1268, c
beysegel artemon 225, c
beyseit seorsum 2070, d
beyseit führen seducere 757, d
beyseitführung seductio 757, d. seductus 758, a
beyseit gehen secedere 457, a. de medio recedere 1367, c
beyseit legen reponere 1773, a. seponere b. sequestrare 2075, a
beyseit schaffen amovere 1456, c. semovere 1458, a. secludere 541, d
beyseit setzen relinquere 1269, d
beysetzen subtexere 2336, b. condere loculo in templo 1280, b
beyseyn/ in b. coram 606, d. in seinem beys. præsente hoc 1796, d
beysitzen accubare 640, c. assidere 2054, a. das beys. assessio; assessura 2054, b
beysitzer assessor 2054, b
beyspiel exemplum 825, b. auctoritas 256, d
beyspringen subvenire 2451, a. subventare b. juvare 1188, d. adjuvare 1189, b. s. helffen.
beystand advocatus 2566, d. adjutor, trix 1189, b. adjutorium; adjumentum c. auxiliator 283, d. paracletus &c. 1637, a. parastata 1639, a. adscriptor 2032, b. cognitor 1531, b. subsidium 2058, d. patrocinium 1667, c. ohne iemands beyst. nullis adminiculis, sed ut dicitur, Marte suo 28, c. leistung des beystandes advocatio 2567, a. s. hülffe.
beystehen assistere 2126, c. patrocinari 1667, c. succurrere cui 663, b. adesse cui 2255, a. adjutorem cui in re esse 1189, b. stare cum quo 2215, d. facere cum quo 840, a 647, c. s. helffen.
beystehende Gott præsens Deus 1797, a
beysteuer collecta 1232, c. beyst. samlen stipem colligere 2212, b
beystimmen suffragari 950, d. admurmurare 1472, a
beystimmung suffragatio 951, a. applausus 1745, b
beytrag contributio 2382, c
beyweg diverticulum 2475, b
beywohnen cohabitare 1053, a. advivere; convivere cum quo 2533, a. beyw. der schlacht pugnæ adesse 2254, d. interesse 2255, d
beywohnung cohabitatio 1053, a. ehel. beyw. concilium genitale, corporale; corporum conjugatio 584, d
beyzeiten mature 1360, b. s. alsbald; s. ehest.
bezahlen solvere 2144, c. exsolvere 2147, a. persolvere b. satisfacere 2004, d. bez. können solvendo esse 2144, d. bez. mit dem halse pœnas capite expendere 1685, d. bez. mit gleichem maß/ müntze par pari referre 883, c. eadem pensare trutina 2392, b. der mit gelde nicht zu bez. vir maximi pretii 1327, b. bezahlen durch anweisung ab aliquo solvere, dare, numerare 3, c. s. zahlen.
bezahler/ übler bez. tricosus; trico 2383, c. gute bez. nomina idonea debitorum 1514, d. s. zahler.
bezahlung solutio 2145, c. um bez. etwas versprechen nummo addicere cui quid 1547, d. s. zahlung.
bezaubern effascinare 860, c. P. cantare 390, d. excantare; incantare 292, c. P. Colchiacis animum defigere votis 897, c. devovere 2564, a
bezauberung fascinum 860, a. fascinatio; effascinatio c. s. zauberey.
bezäumen cohibere 1051, b
bezäumung refrenatio 955, a
bezechen sich invitare se largissime 1160, a
bezecht potus; adpotus 1790, d
bezeichnen determinare 2323, c. insignire 2106, d. s. zeichnen.
bezeichnet prænotatus 1534, c
bezeigen sich übel turpiter se gerere 1006, d. s. erweisen.
bezeigen voran præsignificare 2109, a
bezeugen testari 2330, b. attestari 2331, b
bezeugung testatio 2330, c. testificatio 2331, a. contestatio b
beziehen sich dahin alludere 1295, c. bez. die alte herberge remigrare in domum priorem 1403, d
bezogen mit saiten intentus nervus 2307, a
bezüchtigen etwas imputare cui quid 1861, c. crimine compellare 1078, c. s. anklagen; s. beschuldigen.
bezwingen sub potestatem redigere 77, c. s. überwinden.
bibel Biblia 311, b
bibenellen caucalis 441, c. solbastrella 2137, c
biber fiber 890, c. castor &c. 430, c
bibergeil castoreum 430, c
biberklee limonium 1264, c
biberkraut centaurion 472, a
bibliotheck bibliotheca 311, c
bickelfleisch caro conditanea 421, c
bickelhaube galea 990, b. cudon 644, d
biedermann s. bürger. biedermanns erbe liegt in allen landen patria est, ubicunque bene est &c. 1613, a
biegen obliquare 1558, b. lentare 1239, d. sich biegen pandare 1629, b. s. beugen.
biegung curvatio 665, b. obliquatio 1558, b. pandatio 1619, b
biene apis 169, c. P. mellifer exercitus 1371, a. wilde b. bugones 339, c. bien. legen honig apum examina fingunt favos 824, b
bienenfraß merops &c. 1393, b
bienen-gewürcke erythace 814, c
bienenhauß apiarium 169, c
bienenhäußlein cella 462, c. 867, b.
bienen-kranckheit blapsigonia 317, c
bienen-kraut melisphyllon 1371, a
bienen-schwarm examen 824, b. bien. an einem ast P. uva 2586, a
bienen-stock/korb alveus; alveare 106, b. alveus apum 169, c. mellarium &c. 1370, c
bienen-wärter apiarius; mellarius 169, d
bienen-wolff apiaster; merops 169, d
bienlein apicula 169, c
biensaugen cerintha 481, c
bienwurm tinea 2351, d
bier cerevisia 481, b. celia; succus tritici per artem confectus 462, a. zythus 2606, d
bierbrauer zythopepta 2606, d
bierbruder asotus 234, d
biesem moschus 1454, d
biesem-knopff bulla 340, a
biesem-thier capreolus moschi 1454, d
bieten indicare 702, b. biet. auf die waar liceri 1257, a. licitari; facere licitationem b. mehr denn ein anderer contra liceri ibid. einem etwas bieten s. darreichen.
bild/ bildnüs imago 1134, a. effigies 902, a. signum 2104, c. sigillum d. simulacrum; P. simulamen 2117, b. figmentum 901, a. figura 902, b. Icon 1127, b simulacrum Iconicum b. P. deasciatus stipes 231, a. groß b. colossus 571, a. hohes b. statua 2204, a. klein b. imaguncula 1134, d. s. bilder.
bilden effigiare 902, a. figurare c. fingere 900, a. confingere 901, c. formare 938, a. informare 939, c. cælare 357, c. sculpere 3039, b. plasmare 1744, a. excitare 515, b. bild. aus thon figulare 901, b. b. aus marmel P. ducere de marmore vultus 752, c. b. ins hertze mandare animo 1336, a. b. in ertz ducere ex ære 752, c
bilder P. vivis certantia vultibus ara 1134, d. b. an gebäuen telamones 2295, b. b. an seulen caryatides 427, a. bilder in manns-gestalt atlantes; telamones 249, b. voll bilder imaginosus 1135, b. s. bild.
bilderstecher cælator 357, d
bildgen icuncula 1127, b
bildgiesser excusor 644, c. statuarius 2204, b. fusor 974, d
bildhauer architectus simulacrorum 197, b. sculptor 2039, b. anaglyptes; anaglypharius 131, d. statuarius 2204, b. toreutes 2362, a. cælator 357, d
bildhauer-kunst statuaria 2204, b. anaglyptice 131, d. toreutice 2362, a
bildlich formabilis 938, c
bildmacher fictor 900, c
bildnüs-schrifft hieroglyphica litera 1081, c
bildschnitzer s. bildhauer.
bildung fictio 900, d. effigiatus 902, b. figuratio c. lineamentum 1266, b. informatio 939, d. bild. des menschen fabricatio hominis 833, c
bildwerck cælatura 357, c. emblema 779, d. sigillaria opera 2105, a. toreuma 2362, a. dessen untersatz basis 301, b
bilgram hauß Xenodochium 2594, b
billich æquus, e, 42, b. verus, e, 2481, b. merito 1389, a. justus, e, 1186, a. fas 859, c. merito 1390, a. recte 1920, c. jure 1185, a. bill. ist es par est 1634, b
billichen probare 1820, a. approbare d. acclamare 538, c. creta notare 631, a
billichung acceptio 403, c. approbatio 1821, a
billigkeit fas 859, c. æquum 42, b. æquitas 44, a mit höchster billigk. meritissimo 1390, a
bilsenkraut symphonia 2272, c. hyoscyamus 1111, c
bimsstein pumex 1852, b
binde fascia 859, d. fasciola 860, a. instita 1153, c spira 2186, b. königl. b. diadema 697, c
binden ligare 1260, a. jugere 1178, b. viere 2503, a vincire 2508, b. mit ketten b. catenare 438, a hinterwerts renodare 1523, c. b. alle vier/ hände u. füsse quadrupedem constringere 1703, a. 1881 b. colligare miseris modis 1260, c. die hände auf rücken binden illigare post tergum manus 1260, c post terga manus revincire 2509, b. einen an das gesetz b. adstringere quem lege 2231, a. sich b. an die gebote alligare se ad præcepta 1260, c
bindfaden funiculus 980, d
bindung ligatura 2060, b. alligatura c. vincti 2508, c
binetsch spinacea 2186, a. s. spenet.
bingelkraut cynocrambe 670, a. linozostis 1387, c.
binnen 20 tagen intra viginti dies 1157, d
binsen mariscus 1351, c. scirpus 2026, c. juncus 1178 a. voll binsen juncosus; juncetum b
bircke betula 311, a
birckhuhn attagen 252, a
birn pirum 1734, b. grosse b. volema 2551, c
birnbaum pirus 1734, b. wilder birnb. achras 17,
bischen obsibilare 2098, a
bischoff Episcopus 804, a. præsul 1799, d. diœcetes 716, b. antistes 164, d. infulatus 1148, b. P. cui infula sacra redimit tempora mitra 1147, d
bischöfflich episcopalis 804, b
bischoffs-hut infula 1147, d. tiara 2346, d. mitra 1420, a. albogalerus 991, b
bischoffs-stab lituus 1277, d
bischoffthum episcopatus 804, c
biß tenus 2318, d. usque 2576, d. biß umb 9 uhr ad horam nonam 25, d. biß an lichten morgen ad lucem 25, a. biß funffzig in quinquaginta 1139, a. biß anher/ biß hieher hactenus 1079, c. 2579, a. huc usque d. (biß dato) adhuc 27, d. 1079, d. biß dahin usque eo 2577, b. biß daß/ biß so lange donec; donicum 744, b. quoad 1895, b. dum 761, d. quoad usque 1895, c. usque adeo donec 2577, a. usque quo c
biß/ ein biß morsus; morsiuncula 1449, c
bissen offa 1570, c. bolus 320, c. b. für dem maul wegnehmen bolum e faucibus eripere ibid.
bissen brodt frustum panis 965, d. buccea; buccella 338, c
bissenweiß offatim 1570, d
bißgen mica 1401, c. gute bißgen unctissima cœna 2546, a. bißg. geld machen summulam corradere 2257, d
bißlein offula P. ofella 1570, c. particula 1652, b. nicht ein bißl. rath ne gutta consilii 1046, b. der sich auff gute bißl. versteht qui scit bene esse 771, b
bißmintz astaphis agria &c. 239, d
bißthum/ bischoffsamt episcopatus 804, b
bißweilen interdum 1156, c. nonnunquam 1528, c. quandoque 1875, b. aliquando 1876, b. alias 95, d. olim 1577, a. quondam 1904, b
bitte petitio 1708, d. preces 1803, b. rogatio 1946, a. rogatus c. obsecratio 1974, b. obtestatio 2332, a. supplicatio 2266, d. supplicium 2267, a. der bitte gewähren occurrere cujus desideriis, precibus 604, a
bitten petere 1708, b. orare 1604, c. rogare; rogatum quem velle 1945, d. obsecrare 1974, a. precari 1803, c. comprecari 1804, a. optare 1591, d. appellare

appellare 1677, d. *preces cui allegare* 1230, d. *exposcere quid* 1783, b. *contendere quid a quo* 2305, b. ich bitte *quaeso* 1870, d. sehr bitten *obtestari* 2332, a. demüthig b. *supplicare* 2266, b. *verbis supplicibus orare* 2267, a. b. ümb gnade *tendere manus supplices ad quem* 2303, d. bit. für einen *intercedere apud quem pro quo* 456, a. mit viel bitten und flehen kaum erhalten *magna ambitione aegre obtinere* 790, c. der da bittet *petitor* 1709, a. ich b. dich dahin zu gehen *amabo te, ut illuc transeas* 120, d. es hilfft kein b. *nihil est preci loci relictum* 1803, b. bitten zu gaste *invitare ad coenam &c.* 1159, d

bitter *amarus* 108, c. *amarulentus* 109, b. *felleus* 869, c. *acerbus* 12, d. *durus* 763, c. bitt. haß *odium novercale* 1536, a. bitt. warheit *verum mordax* 1449, d. bitter machen *amarare* 109, a. bitter werden *amarescere* 109, a

bitterkeit *amarities; amaritudo* 109, a. *amaror* b. *fel* 869, b. *acerbitas* 13, a

bitterlich *amare* 108, d

bitterwurtz *gentiana* 1001, d

bittlich ablehnen *deprecari* 1804, b. bittl. suchen *precario exigere* 75, d. was man b. erhält *precabundus; precarius, o*, 1803, d

bittweise besitzen *precario venire in possessionem* 1804, a

blackfisch *sepia* 2072, b. *loligo &c.* 1282, c

blanck *coruscus* 615, d. *nitidus, e*, 1516, c. *fulgens* 97, c. *fulgidus* d. bl. machen *nitidare* 1516, d. *dare in splendorem &c.* 2189, d. bl. seyn *nitere* 1516, a. *nitescere* b

blase *vesica* 2482, d. bl. am brodt *hecta* 1065, b. *pusula* 1858, c. küpfferne bl. *cucuma* 643, d. blasen werffen *bullare; bullire* 340, d

blasebalck *follis* 934, c. dessen wind-röhrl. *acrophysium* 21, a

blasen *flare* 917, c. *halare* 1058, c. *spirare* 2186, c. *buccinare* 338, d. *bucculas inflandis tibiis distendere ibid.* bl. in die ohren *insusurrare* 2270, b. bl. zum abzug / daß man abziehen soll *receptui canere* 389, b. *signum dare* 408, d. bl. auffm zincken *P. per ossa cornu liquida canere animam* 145, d

blasen-stein *lithiasis* 1276, d.

blaß *albus* 85, d. bl. werden *exalbescere* 87, a. s. bleich.

bläßlein *bullula* 340, c. voll bläßgen *pustulosus* 1858, a

blat *folium* 934, b. *pagina* 1620, b. bl. papier *scheda* 2018, a. grün blat *frons, dis* 960, a. blat von metall *lamina* 1209, b

blateisen *bractea ferrea* 332, b

blätlein *pagella; paginula* 1620, c. bl. papier *schedula* 2018, a. blätlein / kleines blech *bracteola* 332, b

blatte *abacus* 4, b

blätter an bäumen *P. comae arborum* 574, a

blätterich / voll blätter *foliaceus; foliosus; foliatus* 934, b. *foliatilis* c. *pampinarius; pampineus; pampinosus &c.* 1617, b

blätterlein weisse *lithiasis* 1276, d

blattern / blatter *pustula* 1858, a. *papulae; varioli* 1449, a. 2426, b. braune bl. *furunculus* 982, c. hitzige bl. *herpes* 1076, a. *epinyctis* 803, a. s. pocken.

blau *caeruleus; caeruleatus* 360, c. *caesius* 361, c. *glaucus* 1017, d. blau seyn *livere* 1278, a. blau anlauffen *livescere, livorem ducere* 1278, b. blaue dunst für die augen machen *glaucoma ob oculos objicere* 1018, a

blauen *pulsare* 1679, b. s. abblauen.

blaulilgen *xiphion* 2596, d

blaustrumpff s. verräther.

blech *lamina* 1209, b. *charta plumbea* 496, c. dünnes bl. *bractea* 332, b

blechlein *lamella* 1209, b. *bracteola* 332, b

blecken s. brüllen. bl. die zähne *ringere, i*, 1942, c. blecken wie ein schaff *balare* 293, d. das bl. *balatus* 294, a. blecken wie ein widder *blatterare* 316, a

bleckzahn *broccus, brocchus* 335, c

blehung des leibes *inflatio ventris* 919, b. *sufflatio* d. *ventris flatus, crepitus* 2453, a. *visio* 2526, b. blehung weg lassen / von sich l. *flatum crepitumque ventris emittere* 627, c. 917, d

bleiben *manere* 1338, c. *mansitare* 1339, b. *persistere* 2128, a. *durare* 765, c. *perdurare* 766, b. beysammen bl. *commanere* 1339, b. irgendswo bleiben *morari alicubi* 1447, d. bl. lassen *omittere* 1425, b. *supersedere* 2059, b. laß es bey dir bl. *tecum habeto* 484, d. bey seiner weise bl. *constare sibi* 2219, c. in dem stande bl. *stare eodem statu* 2216, c. auff seiner meinung bl. *perstare in sententia* 2222, b. *consistere in sententia* 2126, d. *perseverare in sent.; retinere perseverantiam sententiae suae* 2094, b. über etwas bl. *immorari rei cui* 1448, b. in seinem beruff oder thun bl. *intra suam se pelliculam continere* 1677, a. *eundem cursum constantissime servare* 2089, b. in der schlacht bl. *cadere in acie, in praelio* 17, d, 348, a. bey seinem recht bleiben *obtinere jus suum* 2315, c. nicht auff einer rede bl. *labare sermone* 1192, d. es bleibt dabey *sedet hoc animo; sedet sententia* 2052, d. es bl. bey dem bund *stat societas* 2216, b. die schuld bl. auff dir *residet in te culpa* 2057, c

bleibung *mansio* 1339, a

bleich *pallidus* 1624, b. bl farbe *pallor* a. sehr bl. *perpallidus* b. etwas bl. *subpallidus P. pallidulus* b. bl. seyn *pallere* b. bl. werden *pallescere* b. *expallescere* c

bleichen *insolare* 2137, c. *apricatione candefacere* 179, a

blenden *caecare, excaecare* 352, d. *perstringere, praestringere aciem mentis oculorum* 2232, b. *crassum aërem offundere* 976, d. das gesicht bl. *praestringere visum* 2499, b

blendung / blendwerck *praestigiae* 1799, a. *offuciae* 967, a

bley *plumbum* 1754, a

bleyern *plumbeus* 1754, a

bleyertz / bleyweiß *galena* 990, c. *plumbago* 1754, b. *cerussa* 487, c. *psimmythium* 1838, c. *molybdaena* 1440, a

bleyfarb *luridus* 1305, a. bleyfarbig seyn *livere* 1278, a

bleygiesser *artifex plumbarius* 1754, b

bleyhütte *officina plumbaria* 1754, b

bleykugel *globus missilis* 1421, c. *plumbata* 1754, c

bleyschaum *molybditis* 1440, a

bleyschnur *perpendiculum* 1686, d

bleywag *molorthus* 1439, d

bleyweiß s. bleyertz.

bleywurff *bolis* 320, b

blick geben heimlich *furtim adspicere* 2172, b

blicken mit den augen *connivere* 590, a. blicken ein wenig herfür *sublucere* 1311, c

blincken *coruscare* 615, d

blind *caecus* 352, a. *captus oculis luminibus* 400, a. *orbus luminibus* 1595, a. *orbatus luminibus* 1299, b. *exoculatus* 1566, b. blinde kuh *myinda* 1480, d

blindheit *caecitas* 352, d. *caligo* 368, b. in grosser blindh. stecken *crassis tenebris circumfundi* 621, d

blindschleiche *caecula serpens; caecilia* 352, d

blintzen / blind seyn *caecutire; caecultare* 353, a

blintzend *lusciosus; luscitiosus* 1305, c. *nyctalops* 1555, a

blitz *fulgetra, um*, 970, d. *fulgur* 970, a. vom bl. getroffen *fulguritus; fulmine ictus* 971, b

blitzen *fulgurare* 971, a. *fulminare* 972, d. *coruscare* 615, d. es blitzet *flamma inter nubes coruscat* 615, d. das blitzen *coruscatio* 616, a. bl. auf allen seiten *diffulgurare* 971, b

blitzend *fulguralis* 971, a

blitzung *fulguratio* 971, a

bloch *palus* 1626, d

blochhauß *turris* 2407, d

blöcken s. blecken; brüllen.

blödes gesicht *hebes acies oculorum* 1064, b. *caligines oculorum* 368, b. bl. gesicht haben *acie hebetiore esse* 17, c

blödigkeit *hebetudo; hebetatio* 1064, c. *mollities* 1438, d. *animi infractio, dimissio* 950, b

bloqvade *conclusio* 541, d

bloqviren *in obsidione tenere* 2056, a. *corona cingere &c.* 612, a

bloß *nudus* 1542, d. *merus* 1393, b. *inopertus* 1645, b. bl. vocal music *assa vox* 239, a. bl. instrumental music *assae tibiae ibid.* bl. degen *districtus gladius* 2231, d. *gladius strictus vagina* 1016, c. sich bloß geben *dare nudum latus* 1224, a

blösse *nuditas* 1543, a. bl. des orts *calvitium loci* 374, b

blössen das haupt *aperire caput* 1643, d.

bluderhosen *laxae braccae* 331, b

blühen *florere* 921, c. *floride enitere* 921, a. *vernare* 2458, a. *P. inducere se in florem* 831, b. zeitl. bl. *praeflorere* 922, a

blühend *florens* 921, c. *viridis* 2519, d. *P. comans* 574, a. *floridus, e*, 921, a. bl. alter *flos aetatis* 920, c

blühung *viror; viriditas* 2520, a

blume *flos* 920, c. blumen *P. vernales opes* 2457, d. bl. der weiber *menstruum &c.* 1383, a. ein weib das die bl. hat *menstrualis* c

blumen-göttin *Chloris* 502, c

blumenwerck an säulen *encarpa* 784, a

blümichen *flosculus* 920, d. bl. der liebe *amaraxtus* 108, b

blüt *flos* 920, c. *germinatio; germinatus* 1006, a. bl. des geschwürs *caput ulceris* 413, d. bl. eines granatapffels *balaustium* 291, c

blut *sanguis* 1994, a. ohne bl. *exsanguis* 1995, b. *incruentus* 637, a. bl. lassen *dare sanguinem* 1994, b. bl. vergiessen *calido tellurem sanguine foedare* 931, c. *cruentari scelere; cruentare manus sanguine* 637, b. bl. ausspeyen *eructare saniem* 1995, b

blutader *vena* 2439, d

blutägel *sanguisuga* 1995, a. *hirudo* 1088, c

blutarm *cui minus nihilo est* 1511, d

blutbalg *uterculus* 2581, a

blutdürstig / blutgierig *sanguinolentus; sanguinarius* 1994, d. *avarus caedis* 254, b. *cruentus* 637, a

blutdürstigkeit *sanguinis libido* 1253, c

bluten *sanguinare* 1995, a

blutfluß / blutgang *profluvium sanguinis* 927, a. *haemorrhagia* 1054, a. *haemorrhoides* b

blutflüßig *haemorrhoicus* 1054, b

blutfreund / blutverwandt *agnatus; cognatus* 1487, a. *consanguineus* 1994, c. *necessarius* 1498, b. *maximis vinculis & propinquitatis & affinitatis conjunctus* 1831, a. blutfr. seyn *sanguine cui conjungi* 1994, c

blutfreundschafft *consanguinitas* 1994, d. *conjunctio sanguinis* 1179, b. *germanitas* 1006, b

blutgierig s. blutdürstig.

blutig / blutrünstig *cruentus* 637, a. *cruentatus* b. *sanguineus* 1994, c. *infectus sanguine* 846, a. bl. krieg *funestum bellum* 982, a. *bellum cruentissime gestum, quo non aliud cruentius caede clarissimorum virorum* 637, a. bl. machen *cruentare* 637, a

blütknospe *uterculus* 2581, a

blutrichter *latrunculator* 1223, a

blutroth *suffectus sanguine & igni* 849, a

blutrünstig *cruore pollutus* 1303, a

blutschande *incestus, um; nuptiae incestae; flagitium incestum* 489, a. blutsch. begehen *incestare; incestum committere* 489, a

blutschwär *carbunculus* 416, d. *anthrax* 159, d. *vomica* 2561, b

blutspeyung *exscreatio cruenta &c.* 2029, c

blutstein *haematites* 1054, a. *trichos* 2384, b. *schistos* 2018, c. *elaties* 775, d

blutwurst *apexabo* 170, c. blutwürste *botuli cruore distenti* 330, d

bock *hircus* 1087, d. geschnittener b. *caper* 396, d. junger bock / böcklein *haedus* 1053, d. bock zum gärtner setzen *lupo ovem committere* 1615, d. 1303, d. *custodem ovium lupum habere* 665, d

böckin *hircinus; hirquinus* 1087, d

böcklein *P. barbigerae pecudes* 296, d. *haeduli; haedilli* 1053, d

bocksbart *come* 574, d. *tragopogon* 2369, b. *barba hirquina* 295, d. *barbula hirci* 296, b. 1088, a

bockshorn *carphos &c.* 423, b. *foenum graecum* 932, c

boden *fundus* 977, d. *solum* 2144, a. *pavimentum* 1668, d. *tabulatum; tabulamentum* 2279, d. *contignatio* 2394, a. boden im schiff *carina* 420, a. bod. den man auff und nieder schieben kan *funduli ambulatiles* 978, b. bod. mit eichenen bretern beschlagen *solum assibus roboreis compingere; quernis assibus contabulare* 237, c. zu boden werffen *arietare in terram* 211, c. s. grund / zu grunde gehen. vom boden gefüttert werden *acceptare condititia cibaria* 587, c

boden-see *brigantia* 334, d

bogen *arcus* 199, a. *P. cornu* 610. bogen papier *plagula* 1740, d. *plagulae chartarum* 496, a. *tomus*

mus 2359, b. bog. am rad / gewölb *apsis* 179, c. bogen schliessen/wölben *arcuare* bog. spannen *arcum tendere* 199, a. P. *curvare flexile cornu* 914, b
bogenschuß *telorum missio* 1421, b. *sagittæ emissio* 1414, c
bogenweiß *arcuatim* 199, d
böhmen *Bohemia* 319, b
bohne *faba* 831, d. welsche boh. *smilax hortensis* 2131, a. *dolichus* 738, c. *faselus* 861, a. boh. in schalen *conchis* 584, b
bohnen-flecklein *hilum* 1083, b
bohnen-kuch *fabacia* 832, c
bohnen-mehl *lomentum* 1282, d
bohnen-spreu *fabaginum acus* 832, c
bohnen-stengel *stipula fabalis* 832, c
bohren *forare* 942, c. *terebrare* 2320, d. das bohren *terebratio* d. das leicht zu bohren *forabilis* 942, c
böhrer *terebra* 2320, d. *castrum* 362, b. ein kleiner b. *terebellum* 2320, d
bolen *tabula* 2278, c
bolenwerck *tabulatio* 2279, c. geschlossen bolenw. *clostrum* 554, c
bollwerck *mœnia* 1433, a. *munitio*; *munimentum* 1468, b. bollw. auffführen *aggerem jacere, exstruere* 65, b
boltz *sagitta* 1977, b. boltzen / die ein ander gefiedert/ verschiessen *ab alio amentatas hastas lacertis suis viribusque torquere* 115, a
bombe *bombus* 320, d. *phalarica* 1714, a. *ignivomum dolium* 321, b
boot *acatium*; *acatus* 9, d
borg (schwein) *majalis* 1329, b
borgen *fœnerari* 933, a. *rogare* 1946, a. *mutuare*; *mutuum sumere*; *mutuo accipere* 1481, a. *argentum alicunde sumere &c.* 2258, c
borgung *mutuatio* 1480, b
born s. brunn.
borras *santerna* 1995, c
borretsch s. burretsch.
börse *basilica*; *byrsa* 300, b
borste *seta* 2093, a
borstig *setosus*; P. *setiger* 2093, b
borten *fimbria* 899, b. *segmenta* 2045, b. güldene b. *monile* 1443, c. mit b. belegt *fimbriatus* 899, c
bortenwürcker *limbolarius* 1263, b. *sericarius textor* 2081, b
böse *malus* 1331, b. *maleficus* 1333, a. *malignus, e*, c. *malitiosus, e*, 1334, b. *improbus, e*, 1819, d. *pravus, e*, 1802, c. *corruptus, e*, 1960, c. *vitiosus, e*, 2528, c. *obscenus* 1559, c. *sinister* 2121, d. *amarus* 108, a. *indignabundus* 715, a. b. lufft *gravitas cœli* 1038, a. b. müntze *mali commatis nummi* 578, c. b. sorgen *atra cura* 245, c. böse zeit *temporum iniquitas* 45, b. *temporum atrocitas* 251, d. *angustiæ temporis* 145, b. b. zeitung *atrocissima litera* 251, c. b. weib *incommoda & importuna uxor* 580, b. bösen namen haben *male audire* 1332, c. böse machen *irritare* 1164, b. *lacessere* 1199, d. *calefacere quem* 373, b. *abalienare animos* 93, d. *infensum quem reddere* 871, b. s. erzürnen. böse seyn *indignari* 715, a. *stomachari* 2226, c. böses und gutes *fandum atque nefandum* 857, b. bös. thun *facinus committere* 838, d. bös. lernen wir eher als gutes *dociles imitandis turpibus ac pravis omnes sumus* 735, c. böse werden *exacerbari* 13, c. *dolore incendi* 738, a. *obirasci* 1163, b. auff einen b. werden *vehementer cui irasci* 1163, b. *erga quem odium susciperé* 810, b. der leicht böse wird *irritabilis* 1164, d
bösewicht *nequam atque improbus homo* 1505, a. *scelestus* 2016, b. *scelerosus* c. *sceleratus* d. *paratus sceleribus* 1646, d
boßhafftig *sceleratus, e*, 2016, d. *facinorosus* 830, a. *maleficus* 1333, a. *malignus* c. *nefarius, e*, 859, d. *amarulentus* 109, b
boßheit *malitia* 1334, a. *maleficium* 1333, b. *nequitia* 1505, b. *pravitas* 1802, d. *improbitas* 1820, a. *perversitas* 2477, a. *acerbitas* 13, b
bothe / bothschaffter *nuncius* 1549, c. *nunciator* 1550, b. *internuncius* 1551, a. *legatus* 1230, a. *tabellarius* 2279, b. *angelus* 142, b. *cursor* 659, d. *libellio* 1252, c. *portitor* 1780, b
bothen-lohn *evangelium* 818, b
bothschafft *legatio* 1230, b. *nuncium* 1549, b. *nunciatio* 1550, b. gute bothsch. *evangelium* 818, b. bothsch. bringen *apportare nuncium* 1780, d. *afferre nuncium* 877, b
botmäßigkeit s. potmäß.
botryn *ambrosia* 112, d
böttger/ bötticher *vietor* 2504, b. *doliarius* 738, d. *doliorum factor* 841, a
bourdeaux *Burdegala* 341, d
boußirte bilder *encaustica* 477, b
brachacker / brachland/ brachfeld 1537, b. *ager novalis* 65, d. *terra inarata* 221, a. *vervactum* 2458, b. *ager requietus* 1899, c
brachendistel *eryngæ* 814, b
brach liegen *cessare* 458, c
brachmonat *junius* 1180, c
brachsme / brassen *cyprinus latus* 671, c. *aurata* 271, a
brachvögelein *rubetra* 1955, c
brand *incensio* 386, a. *incendium* b. *flagrantia*; *conflagratio* 911, c. *titio* 2354, a. *torris* 2366, a. br. im getreyde *rubigo* 1944, c. br. an bäumen *patella* 1664, a
brandhirsch *tragelaphus* 2368, d
brandig *carbunculosus* 416, d. br. seyn *carbunculare ibid.*
brandlattich *chamæleuce* 492, b
brandmahl *stigma* 2209, a. *fugitivorum epigramma* 801, d. der ein br. hat *stigmaticus &c.* *stigmatias*; *stigmosus* 2209, b. *cauteriatus* 450, c. *frontem literatus* 960, c. br. geben *fronti stigma inurere* 2575, b
brandopffer *holocaustum* 1091, a
brandstätte *bustum* 2574, b. *busticetum* c. *ambustæ fortunarum reliquiæ* 2575, a
brandstein s. ziegel.
brate *caro assa* 238, d
braten *assare* 239, b. *torrere* 2356, c. *ignibus succensis torrere* 386, b
bratenwender *veru automaton* 281, d
bratpfanne *sartago* 2003, c. *artopta* 226, b. *frictorium*; *frixorium* 957, d
bratspieß *veru* 2480, c
bratteller *lanx* 1212, b
bratwurst *lucanica* 1289, b
brauch *usus* 2582, b. *usio*; *usura* 2583, b. *usurpatio* 2585, a. s. gebrauch.
brauchbar *utensilis* 2583, c
brauchen *uti* 2581, d. *usurpare* 2584, b. *terere* 2324, b. zur lust br. *frui* 964, b. nicht mehr br. *usum rei amittere* 2583, a
bräuchlich war es *moris fuit* 1453, d. s. gebräuchl.
brauen und kochen *miscere* 1415, b. bier br. *coquere cerevisiam* 601, c
brauhahn *zythus* 2606, d
braun/braunroth *badius* 289, b. *fuscus* 985, d. *violaceus* 2515, b. *aquilus* 186, c. *subniger* 1511, a. *spadix* 2164, b. *puniceus* 1758, b. *hysginum* 1114, a. braun und blau *lividus vibicibus livedinis totam cutem depictus* 1278, b. br. farbe *color adustior* 2574, d. br. pferd *equus spadiceus*; *puniceus*; *bajus* 807, c. br. machen/färben *fuscare* 986, a. *ferrugine pingere* 886, b
braunfärber *violarius* 2515, b
braunwurtz *scrofularia* 2037, d
brausen/das br. *strepitus* 2228, d. *fremitus* 953, c
brausen *æstuare* 55, a. *fervere* 886, b. *immurmurare* 1472, b. *immugire* 1459, c. *strepitare* 2229, a. der wind brauset P. *boreas stridentibus adfremit alis* 953, d
brausend *æstuosus* 55, a. br. meer *exæstuans oceanus* 55, b
braut *sponsa* 2191, d. *nupta* 1541, c. P. *nympha* 1555, b. br. und bräutigams beyständе *auspices*; *paranymphi &c.* 277, c. das ist die braut da man ümb tantzet *hæc ipsa est Helena, pro qua digladiabantur* 1066, b
braut-bette *lectus genialis* 1228, c. *genialis torus* 1013, d
brautdiener *paranymphus* 1638, b
brautfackel *fax nuptialis* 868, b. 1541, d. *tæda* 2292, c
brautgeschenck *parapherna* 1638, b
bräutigam *sponsus* 2191, d. *maritus* 1351, c
brautlied *epithalamium* 805, c. *thalassio*; *thalassius* 2336, c. *hymenæus* 1111, b
brautschleyer *flammeum virginale* 913, a
brautsuppe *nuptiales fescennini* 888, a
brautwerber *proxeneta* 1836, b. *paranymphus* 1638, b
brechen *frangere* 948, c. *rumpere* 1959, d. *carpere* 423, c. *crepare* 627, b. sich br. *ructare*; *nauseare* 1495, a. *eructare* 1955, d. *vomere*; *vomitum facere &c.* 2561, b. *evomere* d. das br. *vomitus*; *vomitio* 2561, c. der sich gerne bricht *vomitor* d. den bund br. *violare fœdus* 2515, c. die gesetze br. *perrumpere leges* 1962, a. einen brieff br. *resolvere literas* 2147, b. den muth br. *frenis animum compescere* 954, a. eine ursache vom zaun br. *invenire causam* 2449, b
brechzaum P. *duri lupi*; *lupatum*; *frena lupata* 1304, b. brechz. anlegen *temperare ora frenis lupatis* 954, a
breit *latus, e*, 1223, b. br. maul *sparsum os* 2165, b. br. seyn oder werden *latescere* 1223, c
breite *latitudo* 1223, c. br. und weite *superficies* 837, a
breitblätterich *latifolius* 1223, c
breitfüßig *latipes* 1704, a. 1223, c. *palmipes* 1614, c. *plancus* 1741, a. breitf. vögel *palmipedes aves* 268, d
breitnäsig *simus* 2118, c
breme / bremse *asilus &c.* 233, c
brenneisen *rudicula* 2395, b. *cauter*; *cauterium* 450, b
brennen *ardere* 200, b. *flagrare* 911, a. *urere* 2573, a. *cremare* 624, b. *ignescere* 1131, c. *æstuare* 55, a. *flammigare* 913, b. *ustulare* 2574, a. *adurere* d. *torrere* 2365, c. P. *adolescere ignibus* 1574, d. durchaus br. *perurere* 2575, c. es brennet P. *furit æstus ad auras* 54, c. das br. *ustio* 2573, d
brennend *flagrans* 911, b. *igneus* 1131, c. br. werden s. entbrennen.
brenner (*mons*) *brennus* 333, a. *pyrenæus mons* 1864, c. br. an blumen *carbunculatio* 416, d. *uredo* 2573, c
brennkolbe *diploma* 718, b
brennofen *clibanus* 549, c
brennung *crematio* 624, c
bresillenholtz *lignum acanthinum* 9, c
bret *asser* 237, c. *tabula* 2278, c. auffm bret spielen *tabula ludere* 2279, a. mit bretern belegen *contabulare* 2279, c. höher ans bret kommen s. befördert werden.
bretergen *asserculi* 237, d
bretspiel *alea* 89, b. *ludus aleæ* 1293, d. *abacus* 4, b. *alveus lusorius* 106, b. 1295, b. *alveolus ibid. fritillus* 959, c. *latruncularia tabula* 1223, a
bretstein *calculus*; *latrunculus* 366, a
bretzel *spira* 2186, c. *collyris* 564, d. *placenta tortilis* 2363, b
brenen/ etwas unter sich br. *coquere quid* 601, d
breune *synanche* 2273, b
brey *puls* 1850, c. *pulmentum* d. *pulmentaris cibus* 1851, a. br. im maule haben *gith frigefactare* 1015, d
bricke *muræna* 1471, b. *mustela* 1476, c
brieff *epistola* 804, c. *literæ* 1275, c. *tabula* 2278, d. *liber* 1252, a. *codicilli* 443, b. br. ohne siegel *signatum* 2107, b. Urias brief *literæ Bellerophonteæ* 305, b. br. wechseln *colloqui cum quo per literas* 1286, b. vom freunde br. bekommen *eb literis ab amico* 566, a. br. u. siegel drüber geben *subsignare* 2108, c
brieflein *literula* 1275, d. *epistolium* 805, a. *chartula* 496, a. *pittacium* 1736, b
brieffschranck/ brieffkasten *Archivum* 198, a. *chartarium*; *chartophylacium*; *tabularium* 497, a
brieffträger *tabellarius* 2279, b. *libellio* 1252, c
brieffwechsel / brieffwechselung *epistolare colloquium* 805, a. *commercium literarum* 1394, b
brill *conspicilium* 2174, a. *conspicillum* 2180, b
brillenmacher *specularius* 2180, c
bringen *ferre* 875, b. *afferre* 877, b. *ducere* 751, d. *portare* 1780, a. schaden br. *mala importare* 1781, b. an sich br. *pellicere* 1201, c. *obligare* 1260, d. endl. an sich br. *usu capere* 2584, a. unter sich / unter seine gewalt br. *subjugare* 1177, a. *sub jugum mittere* 1174, d. *redigere sub suam potestatem* 77, c. auff die welt br. *progignere* 1015, a. auff den platz br. *in medium proferre* 1367, b. aus einem das geheime br. *arcana cujus elicere, elicere* 1201, a. aus einem die wahrheit br. *exsculpere ex quo verum* 2039, c. unter die leute br. *efferre* 880, a. *vulgare* 2587, b. *divulgare* c. ans licht br. *in lucem e tenebris vocare* 2565, d. wieder ans licht br. *revocare in lucem* 2568, c. dahin / zu etwas bringen *perpellere* 1680, c. auff die beine br. *commovere*

bere 1456, d. zu sich selbst bringen *adspergere aquam* 2165, d. zu rechte / zu baaren bringen *cogere in ordinem* 74, d. zu bette bringen *in lecto collocare* 1281, a. umbs geld bringen *fraudare pecunia* 952, d. einen üm das seine bringen *comedere aliquem* 772, b. ins unglück bringen *trahere quem in calamitatem* 2369, d. zu gnaden bringen *restituere in gratiam* 2203, c. zu ehren bringen *provehere quem ad dignitatem* 2435, c. in rechnung bringen *in rationes referre* 883, b. zu stande bringen *componere* 1768, a. zu ende bringen *ad exitum perducere* 756, b
brochkefer *bruchus* 336, a
brocke / brosam *mica* 1401, c. *fragmentum*; P. *fragmen* 949, a. *analecta* 132, c. der br. auffliestet *analectes* d. br. essen P. *ambesas absumere mensas* 772, a
bröcklein *cassum* 429, d
bröcklich *friabilis* 959, c
brocksberg *bructerus*; *melibocus* 336, a
brod *panis* 1630, d. P. *ceres* 480, d. grob br. für das gesinde *autopyros* 282, a. br. wircken *panem defingere* 901, d. br. aufflegen P. *cererem canistris expedire* 388, a. br. aus den zähnen rücken *bolum e faucibus eripere* 320, c
brodback *panificium* 1631, b
brodem *vapor* 2423, a
brodemen *halare* 1058, c. *exhalare* d. *vaporare*; *evaporare* 2423, b
brodkorb *panarium* 1631, b. *canistrum* 388, a. *Thylacus* 2346, a. brodk. höher hängen *cibum deducere* 754, b
brodkuchen *artolaganus* 1207, c
brodrinde *crusta panis* 637, c
brodsack *reticulum* 1933, a
brodschauffel *infurnibulum* 984, b
brodwürme *blatta* 318, b
brombeer *morum rubi* 286, d. 1955, b
brombeerbusch / brombeerstaud *rubus* 1955, b. *rubetum* c
brosam s. brocke.
bruch *fractura* 949, a. *ruptura* 1960, a. *sectura* 2044, d. *epiploocele* 803, c. *hernia* 1074, b. *bubonium* 337, d. *hydrocele* 1110, b. *enterocela* 787, c. br. am leibe *ramex* 1909, d. br. am hals *bronchocele* 335, d. der einen br. hat *herniosus* 1074, d. *hydrocelicus* 1110, b. *enterocelicus* 787, c. der einen br. am leibe hat *ramicosus* 1910, a. brüche an händen &c. *rhagades* 1935, a
bruchkraut *aster atticus* 240, a
bruchstein *cæmentum* 359, d
brücke *pons* 1773, d
brückengeld / brückenzoll *vectigal* 2433, a. *portorium pontis* 1780, c
brückpfahl *sublica* 2243, c
brudeln *bullare*; *bullire* 340, d
bruder *frater* 951, b. *consanguineus* 1994, c. P. *ovo prognatus eodem* 431, a. brüder von einer mutter *fratres uterini* 2581, a. 951, b. ein rechter br. *germanus* 951, b. br. werden *congermanescere* 1006, c
brüderchen *fraterculus* 951, d
brüderlich *fraternus, e*, 951, a. *germanus, e* 1006, b
brudermörder *fratricida* 951, d
brüderschafft *fraternitas*; *fraterna necessitudo*; *fraternum sodalitium* 952, a. 1499, b. 2135, b. *sodalitas* ib.
bruders sohn / kind / kinder *fratruelis* 952, a. *nepos ex fratre* 1504, b. *patruelis* 1663, d. *amitini*, a 118, d
bruders weib *fratria* 952, a
brügeln s. prügeln.
brühe *embamma* 779, c. *jus* 1183, b. *jurulentia* 1184, a. *sorbitio* 2156, b. köstl. br. *garum* 995, a
brühen die säue *glabrare sues* 1016, a
brühwarme lügen *calidum mendacium* 372, b
brüllen *boare* 330, a. *mugire* 1459, b. *rugire* 1956, c. *mugitus edere* 1459, c. das br. *mugitus* ibid. *rugitus* 1956, c
brummeisen *trembalum* 624, c
brummen *murmurare* 1472, a. *fremere* 953, b. *infremere*; *perfremere* d. brum. wie die bienen *bombum facere*; *bombire*; *bombitare* 320, d. das br. *fremitus*; *fremor* 953, c
brummochse *dux gregis* 1040, a
brunn *puteus* 1859, b. *fons* 934, d.
brunnendeckel *puteal* 1858, c

brunnenenmer *modiolus* 1428, b
brunnengräber *putearius* 1859, c
brunnenmeister *aquileges*; *aquilices* 184, c
brunnenwasser *aqua fontana* 182, a. 935, a. *aqua putealis, putealis* 1859, c. *a fontibus undæ* 2, c
brunnhaacken *lupus* 1304, b
brunnkasten *crater* 622, b
brunnkresse *laver* 1225, b. *sisymbrium* 2128, d
brünnlein *fonticulus* 935, a
brunnqvell *scaturigo* 2015, c. *caput aquæ* &c. 413, c
brunnröhren / die sich in einander schliessen *lingulati tubi* 1267, b
brunnschwengel *ciconia* 512, b. *tolleno* 2357, b
brunst *ardor* 201, a. *æstus* 54, b. *calor* 371, d. *fervor* 886, d. *flagrantia* 911, c. *tentigo* 2304, b. böse br. *satyrialis* 2008, d
brünstig *flagrans, ter* 911, b. br. liebe *ardens amor* 121, d. br. werden *ardescere* 200, d. *calescere* 372, d. *ardore animi concalescere* 373, a. br. seyn *flagrare* 911, a
brüsch *ruscus* 1966, c
brüssel *Bruxella* 337, b
brust *pectus* 1673, b. *mamma* 1334, b. *mamilla* c. br. (am weib) *mastus* 1356, c. brüste *ubera* 2429, b. *ruma, is* 1958, d. *nutrices* 1553, d. die br. wachsen *pupillæ primitus fraternulant, sororiant* 952, a
brustbeer / brustbeerlein *zizypha* 2603, c. *serica* 2081, b
brustbild *medalia* 1362, c. rundes brustb. *clypeus* 555, b
brüsten sich *cristas tollere* 633, c
brüstichen *supparus* 2266, b
brustharnisch / brustlatz / brustbeltz / brusttuch / brustwehr *thorax* 1344, a. *lorica* 1287, c. *pectorale* 1673, c. *fascia pectoralis* 859, d. *mammillare* 1334, c. *rheno* 1935, d. *strophium* 2233, a
brustwurtz *laser* &c. 1219, a
brüten *fœtificare* 934, a. *ovis incubitare* 641, a. *incubitare* b. *incumbere ova* 641, d. das brüten *cubatus* 640, b
brüt-hüner *gallinæ ad partum appositissimæ* 1767, c
brütung *pullatio* 1849, c
bube / böser / loser b. *nebulo* 1497, c. *nocens* 1521, d. *verbero* * 2459, a. *quisquiliæ* 1904, b. hæuffe böser buben *sentina* 2067, d. s. leichtfertig; s. nichtswürdig.
bubenstrel *dipsacus* &c. 718, b
bubenstück / büberey *scelus* 2016, a. *flagitium* 910, b. *nequitia* 1505, b
bübisch *scurrilis, ter* 2040, b. *infamis* 852, d. *flagitiosus, e* 910, b
buch *liber* 1251, d. *codex* 443, a. *volumen* 2558, c. *monumentum* 1443, d. *corpus* 613, c. *commentarius, um* 1381, a. buch papier *scapus* 2015, a. *scapus* 496, a. bücher *scripta* 2030, b. P. *supellex chartea* 497, a. *muti magistri* 1324, d. bücher h. schrifft *biblia* 311, b. in b. beschreiben P. *explicare quid chartis* 496, b. übern b. liegen *impallescere chartis* 496, b
buchbinderstube *officina libraria* 1572, c
buchdrucker *librarius* 1252, c
buche / buchbaum *fagus* 849, d
büchen / buchbäumin *fagineus*; *faginus*; *fageus* 849, d
buchecker *glans fagea* 1017, b
bücherfürsteher *bibliothecarius*; *a bibliothecis alicujus*; *bibliothecæ præfectus, custos* 312, a, b
bücherrahm *librorum loculamenta* 1280, b
bücherschranck / behältnis / kasten *foruli* 935, d. *armarium* 218, a. *librarium* 1252, c
bücherschreiber *scriptor* 2031, c
büchervorwahrer *capsarius* 411, a
buchführer gewölbe P. *argiletana taberna* 208, a
buchhalter *logographus* 1282, c. *arcarius* 192, a. *scriba* 2030, d. *magister scripturæ* 2031, d. *a commentariis* 1381, c. *commentariensis* d
buchhändler / buchführer *bibliopola* 311, b
buchladen *taberna libraria* 1252, c. 2277, b. *officina libraria* 1572, c. *taberna ubi libri prostant* 311, c. *libellus* 1252, b
büchlein *libellus* 1252, b. *codicillus* 443, b. *commentariolum* 1381, d
buchsbaum (buchsbäumen holtz) *buxus* 343, b. buchsbäume *buxetum* ibid.
buchsbäumern *buxeus*; *buxosus* 343, b

büchse *bombarda* 321, a. *pyxis* 1866, c. *sclopus* 2027, a
büchsenmeister / constabel *ballistarius*; *cataphractarius* 292, b
buchstab *litera* 1275, b. *elementum* 777, b. buchstaben *Cadmi filiolæ atricolores* 246, b
buchstabiren *dicere syllabatim* 2271, c. *ordinare literas syllabarum* 1598, c
buckel *gibbus* 1011, d. *tuber* 2394, c. *struma* 2233, c. buckeln *bulla* 340, b. buck. an den büchern *umbilici* 2539, a. b. voll schläge *dorsum plagosum* 1740, b. der buckel juckt mich *dorsum mihi prurit* 747, a
buckelicht *gibbosus, gibber* 1011, d. *dorsuosus* 747, b
bücken / sich bücken *cernuare* 482, b. *subsidere* 2058, b. *conquiniscere* 590, d
bückling *halec torrefacta* 1057, d
bude *taberna* 2277, b
buder *diapasma* 700, a
büffe geben *pugnos in quem ingerere* 1009, c
büffel *bison* 315, b. *bonasus* 322, d. *bubalus* 329, b. *urus* 2576, b
büfgen *pupus* 1854, b. *pupulus* c.
buhlen *amare* 120, a
buhler / buhle *amasius*; *amasio* 109, d. buhler zanck ist der liebe anfang *amantium iræ amoris integratio est* 1555, d
buhlerlied 390, a. *fescennini* 887, d. *cinædica cantio* 520, c. *poësis amatoria* 121, b
buhlerey / buhlschafft *venus* 2455, b. *amores* 122, a. *amatio* 121, b. *res veneræ* 2456, b
buhlerin *amasia* 121, c
buhlerisch *venereus* 2456, a
buhlteufel *succubus* 642, a
bulgarey *Mœsia inferior*; *Bulgaria* 1434, b
bulla *diploma* 718, b
bültz *boletus* 320, a
bund / bündel *fascis* 860, d. *nexus* 1500, d. *vinctus*; *vinctura* 2508, c. *convinctio* d. bund aufs haupt *cidaris* 512, d. bund / bündnis *societas* 2133, c. *pactum* 1618, b. b. machen *conspirare* 2187, d. *fœdus icere* 1127, a. b. brechen / schwächen *fœdus negligere, violare, rumpere, infirmare*; *facere contra fœdus* 930, c. ihr seyd an den bund nicht gehalten *vos non tenent vestra fœdera* ibid. s. verbündnis.
bundbrüchig *fœdifragus* 931, a. *ruptor fœderis* 1960, a. bundbr. werden *pactum perfide rumpere* 894, d
bündlein *fasciculus* 861, a. *manipulus* 1341, c
bundsgenosse *socius* 2133, b. *fœderatus* 931, a
bunt *discolor* 570, c. *versicolor* d. *maculosus* 1321, a. *multicolor* 1464, b. bunt kleid *vestis polymita* 1763, a. bunt gestickt kleid *intertexta pluribus nodis vestis* 2335, b. da alles bunt über gehet *rerum sursum ac deorsum euntium versatio* 693, b
buntfarbig *colorius* 569, d
bürde *onus* 1581, d. *sarcina* 2008, d. schwere bürde auf den hals laden *provinciam capere duram* 2511, d
burg *arx* 229, a. *castellum* 432, d. *burgus* 341, a
bürge *vas* 2426, b. *sponsor* 2192, a. *manceps* 1335, a. *obses* 1560, c. *fidedictor* 893, b. *fidejussor* c. b. in geldsachen *præs* 1796, c. b. werden *spondere* 2191, d. *fidejubere* 893, c. *fidem interponere suam* 892, c. *suscipere æs alienum amicorum causa* 48, c. bürgen stellen *cavere obsidibus de pecunia* 443, d. einen zwingen / daß er bürgen setze *vadari* 2426, c. bürgen soll man würgen *sponde, noxa præsto est* 2191, d
bürgemeister *consul* 594, a. bürgem. seyn *agere consulem*; *consulatum obtinere, gerere* &c. 594, b. stets bürgem. bleiben *vitam omnem consulariter agere* 594, c
bürgemeister-amt *consulatus* 594, b. *imperium consulare* 1649, d. P. *curule ebur* &c. 664, c
bürger *civis* 532, b. *incola* 567, d. *oppidanus* 1591, b. *municeps* 1470, c. neue b. *coloni* 566, d. b. werden *adscribi in civitatem* 2032, a
bürgerfeind *trux sævusque insectator plebis* 270, d
bürgerfreund *popularis* 1777, a. *publicola* 1841, a. *homo popularis auræ*; *plebicola* & *omnis popularis auræ captator*; P. *gaudens popularibus auris* 270, d
bürgerkrieg *bellum intestinum, domestic. civile* 306, a

bürgerlich *civilis; civicus 533, b. politicus 1760, c*
bürgerrecht *jus municipale; municipatus 1470, c.* bürg. erlangen / annehmen *uti beneficio civitatis 2581, a. donari civitate; in civitatem recipi; civitatem consequi 532, d*
bürgerrolle *album civium 86, b*
bürgerschafft *civitas 532, c. civitatis corpus 613, b. politia 1760, c. urbs 2569, c*
bürgers kind *indigena 1014, c. 1143, d*
bürgschafft *sponsio 2192, a. fidejussio 893, c.* freunde in bürgsch. stecken *amicos are alieno obstringere 48, c*
burgundier *Hedui 1065, d. Sequani 2074, d*
burretsch *borrago 328, c. buglossus 339, b. Euphrosyna 821, b*
bürste *peniculus 1688, b*
bürsten das haar *capillos comere, ornare 581, d*
bürtig *oriundus 1601, b*
busahrn *triorches 2379, d*
busch auf dem kopff *crista 633, c.* der einen hat *cristatus ibid.* s. gebüsche.
busem *sinus 2122, b*
busse *pœnitentia 1757, d.* busse thun *pœnitentiam agere ibid. pœnitudinem gerere &c. 1758, a.* nicht mehr thun ist die beste busse *optimus est portus pœnitenti mutatio consilii 794, c*
büssen *luere 1301, a. pœnas pendere 1683, b.* büssen müssen *multari 1462, c.* seine lust büssen *morem gerere animo suo 1007, a*
bußfahren *buteo 342, c*
buß-tag *supplicatio 2266, d*
büssung *luitio 1301, c*
butte *labrum 1196, b*
büttel *accensus 470, b.* s. stadt-knecht.
bütteley *carnificina 422, c*
butter *butyrum 343, a*
butterblume *strumen 2233, c*
buttermilch *oxygala, um 1617, a*
butterweck *meta lactans; meta butyri 1395, b.*

C.

Cadix *Gades 988, d*
calecutische hahn *gallopavus 992, d*
calecutsche henne *gallina Indica 992, d. gallina Africana, Numidica &c. 61, a*
calender *calendarium 366, d. fasti 861, b. ephemerides 798, a*
calendermacher *astrologus 241, d. qui siderum cursus & motus numeris persequitur 153, c*
calfonium *resina colophonia 569, b*
calmeuser *umbraticus 2540, c*
calmus *calamus aromaticus 221, b*
camel *dromas; camelus 749, b*
camelfarbe *camelinus color 378, c*
camerathen *comites 575, b. concorporales 614, b. socii 2133, a.* s. compan.
camillenblume *leucanthemis 1243, a.* römische camillen *chrysanthemum 506, c*
camin *æstuarium 55, b*
camisol *subucula 2245, a*
cammer s. kammer.
campagne s. feldzug.
canal *alveus 106, a. aquaductio; aquaductus; aquagium 183, c*
canaille *canalicolæ 381, c. infima fæx populi 849, c. 1147, a. carinantes 420, b*
candidat: sich als einen C. angeben *confiteri candidatum 385, c*
canonisiren s. vergöttern.
canterbury / cantelberg *Cantuaria 394, d*
cantor s. sänger; s. capellmeister.
cantorey *Chorus canentium, capella 504, c*
cantzel *cathedra 438, c. umbo, suggestus 112, b. concio 586, a. pulpitum 1850, c.* von der cantzel reden *dicere e superiori loco 703, a.* s. predigtstuhl.
cantzler *cancellarius, quæstor sacri palatii 383, a*
cantzley *grammatophylacium 1030, b. archivum, judiciale palatium & forum &c. 197, d. tablinum 2278, c*
cantzleyschreiber / diener *secretarii 485, a. cancellarii 382, d.* s. copist.
capaun *castratus homo 433, b*
capellan *diaconus 697, b*
capelle *adytum 31, b. ædicula 32, b. cella 462, b. capella 396, c. sacellum 1971, d. sacrarium 1972, a*
capellmeister *chorodidascalus 505, c. phonascus 1721, d. chori musici præfectus 504, c. choragus, d*
capern *capparis 410, d*
capitain; der förderste *primipilus 1728, b*
capital *caput, sors, 413, c. 2162, a.* capital an der seule *epistylium 805, b*
capitel *caput 413, d. capitulum 414, c*
capitler *gerulus 1007, b*
capriolen schneiden *lumborum crispitudine fluctuare 633, a*
carcedonier *carchedonius 417, b*
cardamome *cardamomum 418, a*
cardebenedict *carduus benedictus 419, a. atractylis 250, a*
cardinal *cardinalis 418, d*
carfunckel *anthrax 159, d. apyrotos 182, a*
carfunckelstein *pyropus 1684, d*
carmen machen *poema facere, componere, condere 1758, d*
carmesin *coccum; coccos 557, b*
carniol *sarda 2001, b*
carthaginenser *Pœnus 1758, a*
carthaginensisch *Punicus, e 1758, b. carthaginiensis 425, d*
carthaune *tormentum 2363, c*
caspische meer *Caspium mare s. Hyrcanum 428, c*
cassa *ærarium 49, b. arca 191, d. fiscus 908, d*
cassefistel *cassia 428, b*
caßierer *arcarius 192, a*
castanien *castanea 430, a. balanus; nux castanea 291, a*
castanien-braun *badius 289, b. ferragineus 886, b. spadix; spadiceus 2164, b*
catechismus-lehre *catechesis 437, b.* im catechismo lehren *catechisare b*
catechismus-schüler *catechumenus 437, c*
catheder *cathedra 438, c. pulpitum 1850, c*
cavallerie *alæ; alariæ cohortes 81, d. &c.* s. reuteren.
cavieren *fidem suam interponere 1771, b*
caution stellen *obsidibus de pecunia cavere 1560, c*
cedern *cedrus 459, b*
cedersafft *cedrium; oleum cedrinum 459, c*
censur *censura; examen 824, c*
centfolien *centifolia 934, c*
centner-schwer *centenarius 473, a*
ceremonie *ceremonia 360, a*
ceremonienmeister *admissionum magister 1432, a*
chalcedonier *murrha 1472, c. onyx 1582, c*
charfreytag *dies parasceves 1638, c*
charge bedienen *locum obtinere 1279.* höhere charge geben *promovere quem in ampliorem gradum, ad amplissimas procurationes 1457, c*
cholerische feuchtigkeit *cholera, 503, d. bilis flava 313, d*
chor *chorus 504, b.* chor der sänger *odeum 1566, d*
choralist *chorocitharista 531, b.*
christen *christiani, crucicolæ 506, a. P. christicolæ 567, b. domestici Dei 743, b. P. mancipia Christi 1335, b.* junge christen *catechumeni 437, c*
christenthum *christianismus 506, b*
christlich *christianus 506, a.* christliche glaube *catholica fides 439, a*
christmonat *december 684, b*
Christus *P. flos Davidicus radice Jessæa editus 678, b*
christwurtz *pulmonaria 1850, c. veratrum nigrum 2458, b*
chronick *chronica 506, c. annales, 154, a. monumenta vetustatis, b. monumenta annalium 1443, d*
chrysolith *chrysolithus; chrysoberillum 507, c*
chrysopraß *chrysophrasus 508, a*
Churfürst *Elector 1234, c*
Churfürstenthum *Electoratus, c. ibid.*
cibeben *garyophylla 427, b*
cilicier *cilix 517, c*
circkel *circulus 528, c. circinus 527, b.* halber circk. *semicirculus 529, b. semiorbis 1594, b. semirotundum 1953, b. hemicyclus 1069, b. hemisphærium d.*
circkelweiß *circularis 529, a*
cistern *cisterna 531, a*
cistern-wasser *aqua putealis 182, a*
citadelle *propugnaculum 1847, b. arx imposita cervicibus urbis; claustrum perdomitorum; sedes servitutis 229, a*
citation / die euserste *peremtorium edictum 782, b*
cither *chelys 498, c. barbitos, on 298, c*
citrone *cedromelum 459, c. citromalum, citreum malum 532, a, b.* citronenbaum *citrus 532, a.* citronenfarb *citrinus 532, b.* citronengarten *citretum 532, b*
classe *classis 540, 1*
clausenburg *claudiopolis 539, c*
clausur *fibula 891, b*
clausurmacher *fibularius 891, c*
clerisey *clerus 543, d*
client *susceptus 409, d. cliens 549, d. soldurius 2137, c.* clientin *clienta 550, a.* menge der clienten *clientela 550, a*
clistier *enema 785, a*
cobalt *cadmia, cobalium 347, a*
coblentz *Confluentes, Confluentia 925, c*
colica der sie hat *iliosus 1132, d*
collecte *collecta symbola; stipes sodalium 1232, d*
college *collega 1230, d*
collegia halten *colere auditiones 261, a.* man hält keine colleg. *est a magistris auditionibusque obeundis otium 261, a*
Cöln am Rhein *Colonia Agrippina 80, d*
comet *cometa; sidus terrificum 576, b. cincinnata stella 521, a. stella crinita 632, d.* ein hörnigter *c. ceratias 479, a.* ein runder *disceus 719, d.* comet mit langem bart *pogonias 1719, a.* comet wie ein pfeil *acontias 19, b*
commandiren / commando führen *cum imperio esse 1649, c. curare 656, c*
commentschüßlein *oxybaphum &c. 1617, a*
commissarien *recuperatores 1916, b. arbitri 189, c*
commißion *recuperatorium judicium 1916, b*
communiciren *omnia cum quo conferre 878, a*
comödiant *actor 70, d. actor scenicus 2017, b. comœdus 582, c. cantor 390, b. actor comicus, ibid. ethologus 817, a. histrio 1090, a. histrioniæ addictus ib. b*
comödiantenhafftig *histrionicus; histrionalis 1090, b. theatralis; theatricus 2338, a*
comödianten-lohn *lucar 1289, c*
comödianten-Principal *archimimus 197, a*
comödie *drama 749, a. mimus 1407, c. amphitheatrale spectaculum 125, a.* comödien spielen *agere fabulam 68, d. 70, a. comœdiam agere 582, c. ludos facere 1294, b. histrioniam facere, exercere 1090, b. fabulam exhibere 834, d.* von etwas comödien spielen *scenis quid agitare, producere in scenam 2017, b.*
comödienhauß *amphitheatrum 124, d. theatrum 2337, d*
compan *collega 1230, d. commilito 1404, a. commanipulus; commanipulo 1341, d. compar 1634, c. particeps 1653, a*
compagnie *centuria 472, c. cohors 562, b. commanipulatio 1342, a.* die man von der compagnie stösset *discincti 522, a.* compagnie machen *coire societatem 791, b. consortium inire 2163, a*
compaß *amusium 128, a. pyxis nautica 1866, c*
complexion *crasis 621, c. temperatura; constitutio 1747, d. temperamentum 2299, d*
concept einem verrücken *omnem ordinem consilii turbare 1597, d.* von einem böses concept haben *de aliquo malam opinionem imbibere animo 312, d*
concipiren einen brieff *exemplum literarum in codicillis exarare 443, c.*
concordantz *monotessaron 1444, d*
concubin *uxor usuraria 2583, c*
confect *bellaria 305, a. cupedia 652, b. dulcia 761, a. epidipnides 801, b. mensa secunda 1382, b*
confisciren *confiscare 909, a. publicare 1841, b*
confiscirung *publicatio 1841, b*
confrontiren *componere 1768, b*
constabel *catapultarius 436, b*
constantinopel *Byzantium 344, b. Constantinopolis 2220, d*
contagion s. pest.

contract

contract s. handel; s. vergleich.
contract *nervorum valetudo 1506, c.* der contract ist *arthriticus; extortus membris fractisque 226, a. debilis pedibus manibusque articulorum dolore 680, c. omnibus membris extortus, fractus, captus, d. ib.*
contrafait *effigies 902, a. P. proprii ænigma vultus 40, d*
contrar *contrarius, e 596, b*
contrascarpe *pomœrium 1763, d*
contribution eintreiben *coactiones jactitare 75, a.* s. tribut.
convent s. versamlung.
conversabel *sociabilis consortio 2134, a*
convoy *comitatus 575, b. repulsoriæ cohortes 1681, a*
convoyiren *dare in præsidium cohortes 2057, a*
copey *exemplum 280, d. antigraphum 161, d.* cop. des briefes *exemplum literarum 825, d*
copist *amanuensis; servus a manibus &c. 108, a. bothus 319, b. cancellarius 382, d. librarius 1252, c*
coralle *corallium &c. 606, c*
corbatsche *lorum 1287, d*
corfu *Corcyra 607, b*
coriander *coriandrum 607, d*
corporal *decanus 682, b*
correct *emendatus, e 1378, b*
corrigiren *emendare 1378, a*
courtisan *amasius 109, d. blandus 317, a*
creatur *plasma 1745, d.* s. geschöpffe.
credentztisch *abacus 4, b*
credentzen *libare 1254, b. prælibare 1255, a. prægustare 1046, a*
credentzer *prægustator 1046, a*
credit/ er hat schlechten cr. *fides ejus laborat 1195, c.* credit machen *firmare fidem suam 907, b. fidem præstruere sibi 891, c.* schlechter credit *angusta fides 145, a. 892, d.* keinen credit haben *cassæ fidei esse 429, d.* den cr. verlieren *labefactare fidem suam 1193, a.* der cr. fällt *fides concidit 892, c.* cr. erhalten *tueri fidem 892, c*
creutz *crux 638, b. calamitas 384, b.* steinern cr. im feld *stela 2204, c*
creutzbänder am gebäu *cupreoli 397, c*
creutzbeer *rhamnus 1935, b*
creutzer *libella argenti 1255, b.* 6. cr. *drachma 748, b.* zwey cr. *diobolus; solidus 2141, b.* zwey creutzer werth *diobolaris 715, d*
creutzgang *peristylium 1695, d. xystus 2597, b*
creutzholtz *agallochum 61, b*
creutzigen *suffigere cruci, in cruce 897, d. in crucem tollere, agere; cruce afficere 638, b. cruciare; crucifigere 639, b*
creutziger *crucifixor 639, b. cruciator 638, d*
creutzweg *compitum 583, b*
creutzweise *cancellatim &c. 383, a. decussatim 230, b.* cr. durchstreichen *cancellare 382, b.* messen *decussare, decussatim describere, per decussationem perducere lineam ad extremum 230, b*
creutzwurtz *pappus 1633, c. erigeron 811, b. senecio 2065, b. gentiana minor 1001, d*
crocodill *crocodilus 634, a. phattages 1716, d.* croc. thränen *lacrymæ confictæ dolis 901, c*
crone s. krone.
crystall *crystallum 639, c.* von cr. *crystallinus ibid.*
cur *cura 655, a. curatio 656, d. sanatio 1996, c*
cubeben *caryophyllum 427, b*
curiren *sanare 1996, c. curationes adhibere 657, a. regere valetudinem 2419, b.* s. artzneyen; s. gesund machen.
currier *cursor 659, d.* in vollem currier lauffen *curriculo percurrere; unum curriculum facere 664, a*
cymbel *sistrum 2128, c. cymbalum 670, a.* die auff cymb. spielen *cymbalista, cymbalistria 670, a*
cypressen *cupressus, cyparissus 654, b. santolina, abrotonum 6, b*
cypressenbaum *cupressus 654, a.* cypr. kraut *chamæcyparissus 491, d.* cypr. nuß *galbulus 990, a.*

D.

Da *ibi; tum 1126, a. cum, quum 648, b.* da anders *si modo 2096, d.* da und dort *hac illac 1079, c.* da und dort[hin] *huc illuc, d*
dabey auffwachsen *subnasci 1487, d*
dabey seyn *adesse 2254, d. interesse 2255, d*
dabey sitzen *assidere 2054, a. juxta assidere 1190, b*
dabey stehen *adstare 2219, a*
dach *tectum 2293, b. tegulum 2294, a*
dachfenster *impluvium 1755, b*
dachrinne *imbrex 1137, a*
dacht s. tacht.
dachziegel *tegula 2293, d. tegulæ coctiles 602, a*
dadurch *ea 1165, b. isthac 1167, a*
dafür halten *judicare 1172, a. putare 1860, a. existimare 54, a. opinari 1587, c. augurari 266, b. statuere 2200, c. conjicere 1117, d. ducere 752, b. reri 1925, c. arbitrari 190, c. autumare 282, c. censere 466, a.* wie ich dafür halte *mea sententia 2069, a.* s. halten; meynen.
dafür liegen *præjacere 1114, d*
dagegen s. dargegen.
daheim *domi 743, b.* es ist nirgend besser als dah. *nullus locus est domestica sede jucundior, c.* wem wohl ist/ bleibe dah. *domi manere oportet bellè fortunatum c*
daher *inde 1142, c. exinde 827, c. isthinc; istinc 1167, a. eo 787, d*
dahero *quocirca 1895, c.* s. derohalben; darumb.
daher kriechen *inserpere, proserpere 2087, a*
daher strecken *ostentare 2308, c*
daher treten *incedere 455, b*
dahin *eo 788, a. in eum locum; eo loci 1279, c*
dahin bringen *eò redigere 77, c. rem eò perducere 756, c. evalere 2419, d.* dahin fallen *ruere 1962, c. P. fluere 923, a.* mit einander dahin fallen *collabascere 1192, d*
dahin gehen *fugere 967, b. labi 1193, b*
dahin kommen ist es *adeo res rediit 27, b. res est eo loci; res eo recidit 788, a*
dahin lauffen *abire, 789, a. P. ire more fluentis aquæ 788, a*
dahin sincken *labascere 1192, d*
dahin stellen *in suspenso relinquere 1687, a.* dahin gestellet seyn lassen *in medio relinquere 1357, b*
dahin seyn *concidere 349, b.* s. aus seyn.
dahinwerts *istorsum 1167, a*
dähmisch *inconsultus 593, c. inconsideratè 591, c.* dähm. furcht *cæcus pavor 352, c.* s. närrisch.
dale *monedula 1441, b*
dalmatier *Dalmata 674, d*
dam/ damhirsch *dama 675, a*
damahls *tunc; tunc temporis 2400, c*
damit *ut 2577, d. qui 1890, c. quo 1894, c.* damit nicht einmahl *ne quando 1876, c.* damit nicht etwa *ne qua 1894, b.* s. daß nicht.
damm s. tamm.
dampf *vapor 2423, a. vaporatio c.* dampf aus der erden *exspiratio terræ 2188, a. terræ evaporatio 2423, d*
dampfen/ dampf von sich geben *vaporare 2423, b. evaporare d. halare 1058, c. exhalare nebulas d*
dämpfen *reprimere 1809, c. supprimere c. exstinguere 2211, a. restinguere, c. contundere 2401, a. obterere 2325, d*
dampficht *vaporeus; vaporosus; vapidus; P. vaporiferus 2423, b*
dämpfung *præfocatio 868, a. suffocatio, a*
danck *gratia 1032, c. P. grates 1035, d.* ohn allen deinen danck *tuis ingratiis 1035, b.* ich sage dir schönen danck *merito amo te, bene facis 120, d.* schönen danck *bene sit; bene jam gratia est 326, a. benigne 328, a.* mit danck erkennen *grate excipere, æstimare 1035, a.* danck verdienen *gratiam inire a quo; gratiam parere &c. 1033, a.* danck abstatten *grates persolvere 1035, d. grates rependere 1036, a.* s. dancksagen; s. dancken.
danckbar/ danckbarlich *gratus, e 1034, c. memor in bene meritos 1375, a.* danckbar seyn *redhostire 1106, a. referre gratiam 883, c. persolvere gratiam 2147, b. gratum erga quem esse; gratum se cui præbere; grato animo nomen cui prosequi 1034, c. beneficio exsolvere vicem; referre meritis vicem 1032, c. 2496, a*
danckbarkeit *gratitudo 1035, a. gratus animus c.*
dancken s. danck; s. danck sagen. zu dancken etwas haben *ferre acceptum 876, a. acceptum referre quid cui 402, 546, c.* ich muß es deiner güte dancken *totum muneris hoc tui est 1469, b*
danckfest *supplicatio 2286, c.* d. und freudenf. *gratulatio 1037, a*
danckslied *pæan 1619, b*
danckopffer *sacrificium eucharisticum 818, d*
danck sagen *agere gratias 68, d. 1032, c. gratias habere 1034, a.* s. danck.
dancksagung *gratiarum relatus 883, d. eucharistia 818, d*
däne *Danus 677, a. Cimber 519, c*
dänemarck *Dania 677, a*
daneben s. darneben.
dannenhero *exinde, exin 1143, a.* s. derohalben.
dantzig *Gedanum 996, c. Dantiscum 677, a*
darauff *inde 1142, d. exinde 827, c. exin 1143, a*
darauff dencken *ibi esse 1126, a*
darben *carere 419, a*
darbey hergehen *adambulare cui 114, a*
darbieten *offerre 881, a. ostentare 2308, c*
darbringen *offerre 881, a*
dargeben ins gemeine *afferre in medium 877, b. conferre in commune 878, a.* s. darreichen.
dargegen *vicissim 2496, b. contra 595, c*
darhalten *præbere 1791, d*
darhinter/ es ist eine ursache darhinter *causa subest 2258, c*
darhinter stecken *interlatere 1220, a*
darm *intestinum 1158, c. hilla 1083, a.* der feiste darm *omasum 1578, d.* der grosse darm *colon 568, d.* die kleinen därm *lactes 1197, a.* der ledige darm *hira 1087, c*
därmgicht *volvulus 1659, b*
därmgichtig *iliosus 1132, d. cœliacus 558, d*
darnach *exin; exinde 827, c. postibi 1126, b. postea 1784, a. porro 1779, a. aliquanto post 1784, a.* s. hernach.
darnach fragen *quæritare 1869, c. pensi habere 1684, d.* nichts darnach fragen *non nimis pendere 1682, c. nihil morari 1447, c.* wer fragt darnach *non est istud curæ Hippoclidæ 1085, b*
darnach streben *allaborare 1195, d. elaborare inire d.*
darneben *juxtim 1190, b*
darneben bauen *adstruere 2134, b*
darnieder liegen *jacere 1113, c. occumbere 643, a. decumbere 642, c.* hart darnieder liegen *graviter ægrotare 34, c.* an einer kranckheit darnieder liegen *in morbo cubare 640, a*
darnieder schlagen *sternere ferro 2106, c. prosternere humi 2207, c*
darre *marcor 1349, a.* s. schwindsucht.
darreichen *sufficere 848, d. suggerere 1010, a. suppeditare 1706, b. ministrare 1410, d. subministrare 1411, b. præbere 1791, d. promere 1825, d. porrigere 1919, c*
darstellen *sistere 2126, b. producere 757, a. exponere 1770, d. proponere 1772, b. præsentare; repræsentare 1798, a. exhibere 1051, c. offerre 881, a. exserere 2085, c.* einen falschen zeugen darst. *falsum testem subornare 1604, b*
darstellung *repræsentatio 1798, b. declaratio 538, d. fictio 900, d. effictio 901, a*
darstrecken s. darreichen; darthun; darbieten.
darthun *exponere 1770, d. exprimere 1808, d. indicare 702, a. exhibere 1051, c. proferre 881, c. nuncupare 1548, d. arguere 208, d. probare 1820, b. demonstrare 1446, a. expedire 1705, a. exprimere 1827, a. implere 1749, a. in medium proferre 1367, b.* klärlich darthun *perspicuum facere 2176, c*
darthuung s. darstellung.
darüber *præterea 1800, b.* s. drüber.
darumb *quapropter 1894, a. quo, d. quare a. propterea 1837, a. ergo 810, c. eò 787, d.* darumb daß *quia 1896, a. cur 654, c.* darumb ich dich bitte *quod te oro 1891, b.* dar. geschahe es *hoc erat 1079, a.* s. deswegen; derohalben.
darunter s. drunter.
darwider handeln *contravenire 2448, c*
darwider legen *intercedere 455, d.* sich darwider legen/ darwid. streiten *reniti 1518, c. niti contra quid 1517, c*
darwider seyn *morari 1447, c*

darzu praeterea 1800, b. quin 1900, a. ea conditione 587, c
darzugeben contribuere 2382, b
darzu kommen accedere 453, b. intervenire 2450, a. supervenire 2451, b. darzu k. lassen committere 1423, b.
darzulügen rumoribus addere & affingere 901, c
darzurechnen in numerum aggregare 1040, c. accensere 470, a. s. drunter rechnen.
darzwischen binden internectere 1501, b
darzwischen bleiben intermanere 1340, a
darzwischen brummen interstrepere 2229, b
darzwischen fallen intercidere 350, a. interlabi 1194, a
darzwischen fliessen interfluere 926, c
darzwischen gelegen intersitus 2130, c. intermedius 1368, a
darzwischen graben interfodere 929, c
darzwischen kommen intervenire 2450, a. interpellare 1678, d. intercedere 455, d. wenn uneinigkeit darzw. kömt interposita offensione 1771, c
darzwischenkunfft intergressus 1027, c. interventus 2450, a. superventus 2451, c
darzwischen lauffen intercurrere; intercursare 662, a
darzwischen legen interponere 1771, b. darzwisch. sich legen intercedere 455, d
darzwischen legung intercessus 456, b
darzwischen leuchten interlucere 1310, d
darzwischen lesen interlegere 1234, c
darzwischen liegen interjacere 1114, d
darzwischen mengen admiscere 1416, a
darzwischen nisten internidificare 1510, d
darzwischen offen seyn interpatere 1660, c
darzwischen reden interloqui 1287, a. interpellare 1678, d. interfari 858, c. der darzwischen redet interpellator, trix 1678, d
darzwischen ruhen interquiescere 1899, b
darzwischen säen interseminare 2063, a
darzwischen scheinen interfulgere 971, c
darzwischen schimmern intermicare 1402, c. internitere 1517, b
darzwischen schreiben interscribere 2034, d
darzwischen setzen intercalare 1156, d
darzwischensetzung interpositio; interpositus 1771, c. interjectus; interjectio 1119, d
darzwischen seyn interesse 2255, d
darzwischen singen intercinere 391, d
darzwischen spielen interludere 1296, d
darzwischen stehen interstare 2221, d
darzwischen trincken interbibere 312, d
darzwischen verborgen seyn interlatere 1220, a
darzwischen wachen intervigilare 2506, a
darzwischen wachsen internasci 1487, c
darzwischen werffen interjicere 1119, c
daselbst ibi 1126, a. inibi, a
da seyn adesse, 2254, d. nicht da seyn abesse 2254, c. da seyn werden affore 935, c
das mahl hac vice 2495, c
daß qui 1890, c. quod 1891, c. quo 1894, c. ut 2577, d. uti 2580, a
daß nicht ne; ut ne 1495, c. quin 1900, a. quominus 1895, c. daß nicht einer ne quis 1893, c
dattel sandalides 1993, b. caryota; caryotis 427, c. dactyli 673, d. Indianische datteln tamarindi 2283, d
dattelbaum margaris 1350, d. palma 1624, d
dattelfrucht spathe 2167, d
dattelgarten palmetum 1625, b
dauerhafftig durus 763, d. durabilis 765, d. perennis 156, b. vivax, citer 2532, b. s. beständig.
dauerhafftigkeit durabilitas; duramentum 765, d. s. beständigkeit.
dauen s. verdauen.
dauern durare 765, c. sustinere 2316, d. s. bleiben; s. verharren.
daum pollex 1761, b. 713, a
daumensdick pollicaris 1761, d. vier daumen dick trientalis 2379, a
daumenstock manica 1341, a
davon unde 2545, a
davon fliegen alis effugere 81, c. avolare 2553, b
davon gehen abire 789, a. du magst davon gehen ilicet 1133, a
davon hüpffen absilire 1982, d
davon lauffen s. fliehen; flüchtig werden.
davon kommen elabi 1194, a. er ist mit dem leben davon k. vivus exiit 792, a
davontragen reportare 1781, c. verehrung dav. praemium ferre 875, d. den ruhm dav. palmam adipisci 172, d
davon ziehen proficisci 1824, b
däupflaster peptica 1690, c
däuung coctio; coctura 602, a. böse däuung dyspepsia 766, d
däuungssafft chylus 508, b
dawider seyn refragari 951, b. sich dawider legen reclamare 536, d
dazu aber tum autem 2398, b. s. darzu.
dazumahl tunc 2400, c. hoc in tempore 2301, b. hoc tractu temporum 2370, b
dazwischen s. darzwischen.
decke plagula 1740, d. stragulum 2206, d. instratum 2207, b. storea 2226, d. tegimen; tegmen; tegumen; tegumentum 2293, c. teges 2294, a. velamentum 2439, a. involucre; involucrum 2559, d. aulaeum 269, d. rauhe decke cilicium 517, d. decke von stroh oder rohr matta 1359, c. zotigte decke gausape 996, a. decke des zimmers lacunar 1204, c. laquear 1215, b. P. summi laquearia tecti b
deckel tegillum 2293, d. integumentum 2294, c. operimentum 1644, d. operculum d
decken s. bedecken; zudecken.
deckmantel tegumen; tegumentum 2293, d. integumentum frontis 2294, c. epitogium 805, d. praetextus 2335, d. patrocinium ac velamentum 2439, b. s. vorwand; s. mantel.
defensien führen crimen repellere 631, c. s. verantworten.
degen gladius 1016, b. ensis 786, d. telum 2296, a. mucro 1458, d. framea 948, b. parazonium 1639, a. degen anhängen gladio accingi 1016, b. d. zücken gladium stringere b. d. tragen praecingi ense 522, b. succinctum esse gladio, ferro 523, a. der einen deg. trägt macharophorus 1318, d
degengeheng succingulum 523, a
degenstutzer macharophorus 1318, d
dehnen lentare 1239, d. sich dehn. pandiculari 1628, d. das dehnen pandiculatio 1628, d
deichsel/ deistel temo 2298, c
dein tuus 2393, c.
delphin delphinus 687, d
delphinat/ die da wohnen Allobroges 98, a
demant adamas 26, c
demant-fest adamantinus 26, c
demmen s. schlemmen.
demmerung crepusculum 629, a. confinium lucis & noctis &c. 905, a. flexus in vesperam dies; inumbrans vespera 2483, b
demnach igitur 1130, d. consequenter 2077, b. quod superest 2256, c. s. darumb.
demuth humilitas 1107, d. submissio 1427, d
demüthig supplex; suppliciter 2267, a. submissus, e, 1427, c. mansuetus, e, 1343, a. humilis, ter 1107, c. demissus, e, 1424, a. subjectus 1121, b. demüthigste bitte infimae preces 1147, a. demüthig seyn submisse se gerere 1006, d. d. bitten precibus infimis petere 1803, b
demüthigen humiliare 1108, a. demitigare 1420, a. frangere 948, d. sich demüthigen demittere se ad minora 1424, a
dencken cogitare 561, a. augurari opinione 266, b. auf etwas d. meditari 1366, a. curas, cogitationesque in re configere; defigere 897, b. auf etwas allein d. traducere animum ab omni alia cogitatione ad rem 758, d. auf den nutzen denck. aucupari utilitatem 254, d. dencke auch an mich respice me 2177, b. s. gedencken; s. dafür halten.
denckmahl monumentum 1443, d. exstructa moles opere magnifico 1436, a. Mnemosynon 1428, a
denckseule cippus 526, a
denckwürdig memorabilis 1376, d. memorandus d. memoratu dignus c. celebris 459, d. auribus dignum 272, c. s. merckwürdig.
denn nam; namque 1483, c. etenim 816, c. enim 785, b. quippe 1903, b. denn erst tum demum 690, c. tum denique 691, a. ists denn der estne hic? 1496, b. weistu denn nicht an nescis? 129, c. denn nicht anne 130, b. denn/ oder utrum, an 2580, d
dennemarck s. dänemarck.
dennoch tamen 2283, d. dennoch aber dum tamen 762, a. s. doch.
deputat demensum 1397, d. cibaria menstrua 1383, a. canon 393, a
der/ derselbe is, iste 1166, d. ille 1133, c. hic, haec, hoc 1078, b. des alters id aetatis 1165, b. eben derselbe idem 1128, a
derb spissus e, 2, d. perdensus 693, a. derb zusammen bringen condensare 693, d
dergestalt wie vorlang pariter ac dudum 1634, c s. so gar.
dergleichen talis, ter 2282, b. qualis 1871, a. illiusmodi 1133, c. hujusmodi; ejusmodi; hujuscemodi 1430, a. istiusmodi 1167, a
dermahleins aliquando 1876, b. olim 1577, a
derohalben; derowegen igitur 1130, c. quocirca 1895, c. quapropter; quare 1894, a. propterea 1833, a. ergo 810, c. ergo igitur 811, a. itaque 1167, d. proinde, proin 1143, a. eo 787, d. s. darumb.
derselbe s. der.
desgleichen item 1168, b. itidem 1169, a
deshalben s. deswegen.
desto mehr eo magis &c. 1324, a. impensius; perpensius 1686, c. desto kühner eo audacior 787, d
deswegen ideo 1128, c. idcirco 1127, d. propterea 1833, a. id 1165, b. ad hoc 26, b. ea gratia 1033, d. eo nomine 1524, c. s. derohalben.
detzen decimae 681, d
deuchten/ es deucht mich videor; videtur mihi &c. 2498, d
deute s. diete.
deuten interpretari 1157, b. dahin deuten in eam partem accipere 1651, d. anders deuten rapere in contrariam partem 1911, a. 596, a. accipere aliorsum, aliter 402, b. detorquere 2364, b. zum besten deut. aequi bonique facere, 839, a. bene consulere 592, a
deutlich explanate 1743, c. evidens, ter 2500, a. illuminate 1300, a. signate 2107, a. expressus, e, 1808, d. planus, e, 1742, c. significans, ter 2108, d. diserte 2085, b. illustrissime 1307, a. lucidus, e, 1309, c. dilucidus, e, 1310, c. liquidus, è, ò, 1273, b. enodatus, è 1523, b. apertus, è 1644, a. enucleatus, è, 1554, d. perspicuus, è 2176, c. luce clarius 1308, b. P. lucifluus 927, c. deutlich aussprechen oder reden articulare sonos 226, d. articulatim & distincte dicere; articulate loqui 227, a. deutlich machen enodare 1523, b. s. erklären.
deutlichkeit perspicuitas 2176, c. evidentia 2500, a. planitas 1743, b
deutung interpretatio 1157, c. heimlich deut. allegoria 97, b
diät diaeta 698, a. frugalitas 963, a
diätisch temperatus escis, modicisque potionibus affectus 815, b. frugalis, ter 962, d
dichte solidus, e 2141, a. densus, e 692, c. circumdensatus; condensus 693, a. confertus, e 2084, b. spissus, e 2188, d. fartim; confertus, tim 856, c. dicht in einander contexte 2335, a. arctus 195, c. concatenatus 438, b. concatervatus, c. stipatus 2212, a. dichte an einander fügen densare; densere; addensare 692, d. stipare 2211, d. constipare 2212, a. dicht werden densescere 692, d. die dichte soliditas 2141, b. spissitas, spissitudo 2189, b
dichten meditari 1366, a. musinari 1476, c
dichter poëta 1758, c
dick crassus 621, d. densus, e 692, c. duplex 763, a. callosus 370, b. ampullaceus 127, b. turgidus; turgidulus 2406, b. solax 2144, a. suffarcinatus 857, a. dick wie ein faß doliaris 738, d. dicke machen spissum facere; cogere, redigere ad crassitudinem 74, d. spissare; conspissare 2189, b. dicke werden in amplitudinem adolescere 126, c. crassescere 622, a. corpus facere 613, a. spissescere 2189, b. spissitudinem contrahere 111, a. congelari 997, b. saginam contrahere 1977, b. dicke ohren baeotica auris 319, d. obesae aures 773, a. die dicke crassities; crassitudo 621, d. densitas 692, d. die dicke des leibes corpulentia 613, d
dick-bauch adeps 27, b. obesissimus venter 772, d
dickfleischichter rücken terga pulposis torulis obesa 2366, c
dickhäutig elephanti corio circumtectus 778, a. 609, a.
dieb fur 982, b. furator 983, c. homo trium literarum 1275, c. expilator 1728, a. Pileta a-
cujus

cujus est piceata manus 1738, b. ereptor bonorum 1913, b. d. der einbricht effractor 949, d. effractarius d. kluger dieb P. furtum ingeniosus in omne; non fuit Autolyci tam piceata manus 281, c. dieb des gemeinen guths peculator; depeculator 1674, a. sich selbst zum diebe machen se alligare furti 1260, c. die kleinen diebe hengt man / grosse läst man lauffen dat veniam corvis, vexat censura columbas 468, d
dieberey furacitas 983, b. furatrina, b. rapacitas 1912, a
diebisch / furax, ter; furinus 983, b. furtificus, a. trabax 2370, a. sacrilegus 1974, d. tagax 2285, d. vulturius 2589, b
diebstahl furtum 982, c. latrocinium 1223, b. expilatio 1728, a. diebst. des gemeinen guts peculatus 1674, b. diebst. halben beschuldigen accusare furti 449, a. in der einnahme diebst. beschuldiget werden accusari repetundarum de repetundis 1711, b
diele assamentum 238, a
dienen / dienst thun servire 2087, d. subservire 2089, a. prodesse 2256, b. commodare 579, c. navare operam & studium 2236, c. dare operam 728, b. juvare 1188, d. famulari 854, c. ministrare 1410, d. praeministrare 1411, b. ministerium agere c. conferre officia 878, a. dem lieben Gott dienen Deum colere pietate 565, b. für eine magd dienen ancillari 138, c. es d. confert 878, b. zu essen d. esse esui 2253, a. es d. zu deinen besten conducit ad salutem tuam, in rem tuam 754, a. es d. dazu facit ad eam rem 840, a. es dienet zu deinen lobe conducit hoc laudi tuae, 754, a. ums lohn dienen merere, 1387, d. für einen soldaten d. militare, 1404, c. zu fuß d. pedibus merere, 1388, a. zu roß d. equo merere, a. stipendia facere equis 2212, d. wer der gemeine dient / dient einem bösen herrn / pro beneficentia Agamemnonem ulti sunt Achivi 61, c. s. willfahren.
diener minister 1410, c. ministrator, d. administer 1411, a. praeminister 1411, b. famulus 854, c. cliens, clientulus 550, a. officialis 1571, d. officiosus 1572, a
dienerin ancilla 138, b. famula 854, c. ministra 1410, c. administra 1411, a
dienlich conducibilis 754, a. commodus 579, a. accommodatus 580, a. utilis, ter 2585, a
dienst officium 1571, b. servitium 2088, a. servitus 2088, b. ministerium 1410, c. opera 1582, d. famulatus, famulatio 854, d. cultus 566, a. utilitas 2585, b. sich in dienst begeben operam cui suam condicere 1583, b. dienst erweisen benefacere erga aliquem 326, d. d. thun beneficium dare, conferre 727, d. d. hoch achten operam cujus magni aestimare 53, c. dem wir zu dienste seyn in quem nostra officia constant 2219, d. umb einen d. anhalten honores petere 1095, d
dienstbar ministratorius 1410, d. servus, servilis, ter 2088, d. P. famulus 854, c. dienstbar machen asserere in servitutem 2083, c. servitutem injungere 1180, a. jugum imponere cui, sub jugum quem mittere 1174, d. dienstbar werden jugum subire 1174, d
dienstbarkeit servitus 2088, b. jugum 1174, d
dienstbeflissener observantissimus cujus 2090, b
dienstbot servus 2088, b. s. knecht.
dienstmagd serva c. s. magd.
dienstfertigkeit officiositas 1572, b
dienstfreundlich perofficiose & peramanter 121, a
diensthafftig officiosus, e, 1572, a. famulatorius 855, a. gratificus 1036, b. diensth. seyn inservire 2089, a
dieser hic, haec, hoc 1078, b. d. oder jener quisque 1893, a
diete involucrum & cucullus, cui quid involvitur 496, c. cucullio 643, c. in eine d. thun chartis amicire ineptis c
dietrich clavis adulterina 31, a. clavis adultera 542, c
dieweil siquidem 1896, d. s. weil.
dille anethum 142, a. myxus 1482, c. das zwey dillen hat bilychnis 1313, c
dinck silurus 2113, a
dinckelkorn zea 2601, a
ding res 1930, a. ens 2254, a. guter dinge seyn animo otioso esse 1613, d. für allen dingen s. zuförderst.
dingen conducere 753, d. umb lohn d. mercede conducere 1386, c. pacisci c. der ein werck dinget redemtor 782, c
dingung conductio 753, d
dinte atramentum scriptorium 246, a. d. ist zu dünne / fliest zu sehr P. dilutas geminat fistula guttas 1302, a
dintenfaß atramentarium 246, b
diptan dictamnum album 708, c
discant verlieren hirquitallire 1087, d
discipel seyn audire quem 260, a. s. schüler.
disciplin; der gute disciplin hält diligens coërcitor disciplinae 193, d
discretion delectus; discrimen; ingenium; ratio 483, c
discurs disputatio 1861, b. sermo 2082, a. dissertatio 2084, d. auff den d. kommen in sermonem delabi 1193, d. s. gespräch.
discurriren sermocinari 2082, b. differere, dissertare 2084, d. mit einem d. disputare 1861, a
dispensiren legibus quem solvere 1246, b
disputation certamen honestum 485, c
disputiren differere; dissertare 2084, d. invicem controversari 2479, c. disputare 1861, a. positis invicem cujuscunque generis quaestiunculis amulari 38, d. disceptare controversiam 405, a. certamen cum quo sibi instituere 485, c. P. dogmaticas agitare placido certamine lites 737, b. darüber disp. disputatiunculis agitare 1861, b. es wird darüber disputiret res habet quid quaestionis 1867, d. in quaestionem res venit 1868, a. es läst sich disp. cadit in disputationem 347, d. in controversiam venit &c. 2479, c
disputirkunst dialectica 698, c. logice, a, 1282, b
disputirer disputator 1861, b. argumentosus homo 210, c
disputirlich machen ducere quid in controversiam &c. 2479, c
disseits cis 530, b. citra 531, d
disseitig citerior 532, a
dißmahl; auff dißmahl in praesenti 1797, b. in praesentia; impraesentiarum c
distel carduus 418, d. paliurus 1623, b. tribulus 2380, c
distelblüt pappus 1633, c
distelbusch carduetum 419, a
distelfinck carduelis 419, a. acalanthis 9, b
distilliren an der sonne vasis quid includere & sub dio in sole habere 725, b
distillirzeug diploma 718, b
doch tamen 2283, d. at; attamen 244, a. atque d. certe 486, d
dockmäuser s. tuckmäuser.
doctor-mütze birretum 314, d
dohle graculus 1025, a. monedula 1441, b
dolch pugio 1845, b. sica 2099, a. clunaculum 555, a. dolo 739, c. gladiolus 1016, d
dolmetschen interpretari 1157, b
dolmetscher interpres 1157, b. paraphrastes 1638, b
dölpisch s. tölpisch.
dom / domkirche dominicum templum 741, b. basilica; ecclesia cathedralis 300, c
donau Ister 1167, a. Danubius 677, a
donner tonitru 2360, c. fragor coelestis 949, a. fulminatio 973, a. der vom d. getroffen fulminatus 973, a. vom d. zerschmettert werden P. sulphure discuti sacro 2251, d
donnergebürge acroceraunia 20, d. ceraunia 479, b
donnerkeil / donnerschlag fulminis ictus 1127, a. fulmen 972, b. P. crispisulcans fulmen 633, b
donnerknall bombus 320, d
donnern tonare 2360, b. detonare, intonare 2361, a. templa coeli sonitu concutere 2300, b. es donnert coelum tonitru contremit 615, d
donnernd P. altisonus, altisonans 105, c
donnernder fulminator, trix 973, a
donnerneglein caryophyllum silvestre 427, b
donnerstein brontia 336, a
doppellautend diphthongus 718, a
doppelsöldner duplicarius 763, a
doppelt duplex 762, d. dupliciter 763, a. geminus 998, a. geminatus b. bifarius, am 859, a. P. biforis 936, c. binus honor 315, a. wie ein d. narr thun bis stulte facere 314, d. dop. schaden haben agninis lactibus canem alligare 67, d. doppelte straffe duplio 763, a
doppelt auff einander folgen ingeminari 998, c
doppelt machen duplicare 763, a
doppelt vergelten conduplicare quod bene promeritus fueris 763, b
dorff pagus 1620, d. rus 1965, b. vicus 2496, d. von dorff zu d. pagatim 1621, a
dorffhafftig paganalis 1621, a
dörfflein viculus 2497, a
dorffschafft bauern conventus agrestium, collecti agrestes 64, a
dorffweg vicinalis via 2497, a
dorn spina 2185, b. sentis 2070, c. ich bin dir ein d. im auge stimulus ego sum tibi 2210, a
dornbusch spinetum 2185, d. dumetum 761, a. silva dumis horrida a. vepretum 2457, b. rubetum 1955, c. senticetum 2070, c. locus filictis aliisque frutetis impeditus 899, a
dornbutten rhombus aculeatus 1938, a
dornhecke vepres 2457, b
dornicht spineus, spinosus 2185, c. acanthinus 9, c. P. spinifer, spiniger 2185, c
dornstrauch dumus 762, a
dörre tabes 2277, d. s. dürre.
dörren frigere 957, c. torrere 2365, c. torrefacere d. s. trocknen.
dörrosen testus 2332, c
dort illic, illinc 1133, c. istic 1167, a
dorther isthinc 1167, a
dorthindurch illac 1133, c
dorthinwerts istorsum 1167, a
dotter luteum ovi 1308, a. vitellus 2526, c
drache draco 748, c
drachin dracaena 748, d
dragant tragacantha 2368, c
dranckgeld s. trinckgeld.
dran liegen adjacere 1114, d
dransetzen impendere 1686, a. s. dranwagen.
dranstrecken den kopf intendere ingenium 1149, a. das euserste dranstr. descendere ad extrema 2014, a. die kräffte dranst. profundere vires 977, a. allen fleiß dranstr. tota mente, omnique animi impetu in quid incumbere 642, d. advocare omnes vires 2566, d
dranwagen impendere 1686, a. gar viel dranw. aureo piscari hamo 1060, c. das leben dranw. vitam impendere 1686, a
drat aes ductile 753, a. ferrum ductitium a. s. schusterdrat.
dräuen s. drohen.
drauff bauen superstruere 2236, b
drauff bieten s. bieten.
drauff binden superilligare 1260, d
drauff bleiben perstare 2222, b
drauff decken superinsternere 2207, b
drauff dringen niti maxime 1517, c
drauff essen superedere 773, b. supermandere 1337, c
drauff geben s. achten; nichts drauffg. non flocci facere 920, b
drauff gehen lassen heluari 1068, c. s. schlemmen; s. durchbringen.
drauffgiessen superfundere 977, c
drauff legen superponere 1773, c. superimponere 1771, b
drauff liegen urgere 2571, c. incubare 641, a. incumbere 642, d
drauff hefften subpingere 1629, c
drauff hüpffen supersilire 1984, a
drauff kommen incidere in sermonem 2082, a
drauff schreiben superscribere 2036, d
drauffschütten superinjicere 1119, c. supergerere 1010, b
drauff wenden die zeit tribuere tempus cui rei 2381, d
drauff treten supercalcare 375, d
drauff zielen alludere 1295, c
draussen foris 936, b
drechseln tornare 2362, a. detornare b
drechsler tornator 2362, a
dreck stercus 2206, a. oletum, olenticetum 1574, c. coenum 560, a. dünner dreck soria 935, d. dreck rühren commovere anagyrim 132, c. movere camarinam 377, d
dreheisen tornus 2362, a
drehen torquere 2362, c. tortare d. vertere 2468, c. contorquere 2364, a. rotare 1952, c. sich drehen ducere gyros 1048, c. gyrare d. das sich drehen läst rotatilis; rotabilis 1952, d
drehhalß lynx, turbo 1190, c
drehstuhl hemicyclus 1069, c. monopodium 1444, c
drein kommen intercidere 350, a

drein mengen admiſcere 1416, a
drein reden interpellare 1678, d.
drengen anguſtare 145, b. preſſare 1808, a. dr. von allen ſeiten circumſiſtere 2126, d. ſ. dringen.
dreſchen terere 2324, b. triturare c. cudere frumenta 644, b. exterere triticum 2386, b. meſſem perticis flagellare 912, b. das dreſchen tritus; tritura 2324, c
dreſcher tritor 2324, c
dreſchflegel tribula 2324, c
drey tres 2378, c. trinus 2379, c
dreyecklicht triangulus 144, c. triangularis forma c. trigonalis 2384, d. triquetrus 2380, a
dreyer libella 1255, b. zehen dreyer denarius 681, c
dreyerley tripartitus, ò, 1653, d. dr. art triformis 940, c
dreyfach trigeminus 2379, b. trinus c. triplex d. triplus d. tergeminus 2320, a. ternus b. dreyfach machen triplicare 2379, d
dreyfädig trilix 1259, b
dreyfaltigkeit trinitas 2379, c
dreyfaltigkeit-blume flammea 913, b
dreyfuß chytropus 508, b
dreyfüßig tripes 1703, a
dreyhundert tercentum, tercenti, tercenteni 2320, a. trecenti 473, d. treceni 474, a
dreyhundert mahl trecenties 474, a
dreyjahr triennium 155, b
dreyjährig trimus, trimulus 3379, b. 314, b. trietericus 2384, c. dreyjährig alter trimatus 314, b
dreyköpfig triceps 415, d
dreyling trilix 2379, b. libella 1255, b
dreymahl ter 2320, a. tribus vicibus 2495, c. dr. tragend trifer 884, d
dreymäßig congiarius 589, b
dreymonatlang trimeſtris 1383, a. trimenſtruus b
dreypfündig trilibris 1255, c
dreyruderlicht ſchiff trieris 2384, b. triremis 1925, a
dreyßig triginta; triceni 2378, d. P. terdeni 2320, a
dreyßigſte trigeſimus; tricenarius 2378, d
dreyßigjährig feſt tricennalia 156, a
dreyſpännig trijugis 1176, a
dreyſpitzig triſiſſilis 899, d. trifidus 900, a
drey tage triduum 712, a
dreytägig tertianus 2320, b. triduanus 712, b
dreyzacke tridens 692, c
dreyzacklicht tricuſpis 665, d. trifurcus 984, a
dreyzehen tredecim 683, d. decem & tres 684, a
dreyzehn mahl tredecies 684, a
dreyzüngig trilinguis 1267, d
dringen impellere 1680, b. auff einen dringen inſtare 2211, b. inſequi; inſectari quem 2078, a. urgere quem 2571, c. ſich zur arbeit dr. certatim ad opus currere 485, d. auf das bekäntnis dr. culpæ confeſſionem exigere 863, a. mit der ſtraffe auf einen dr. depoſcere quem ad ſupplicium 1783, b
drinnen intra 1157, d. interius 1158, a. intus 1159, a
drinnen ſeyn ineſſe 2255, d
dritte tertius, ternarius 2320, b. zum dritten mahl tertio, tertium 2320, c
dritthell tertiarium 2320, c
droben ſupra 2264, b
drohen minari 1408, b. minitari d. minas jactare b. comminari; terrere minaciter 1409, a. intentare 2307, b. promittere 1425, d. minas jacere 1115, b, c. ſpirare minas 2186, c
drohend minatorius 1408, c. minax d. minabundus d. comminabundus 1409, a
drohung/drohworte minæ 1408, b. minatio c. minaciæ; comminatio 1409, a
drommete ſ. trompete.
droßbube ſ. troßbube.
droſſel turdus minor; turdela 2405, d
drüber ſupra 2264, b. ultra 2537, a. zwantzig jahr und drüber viginti anni & quod excurrit 661, d. dreyßig tage und drüber dies triginta aut plus eo 1463, b
drüber bauen ſuperædificare 32, d
drüberbleiben / er bleibt dr. multus eſt in ea re 1463, a
drübergehen egredi 1027, a
drüberhalten/der drüber hält tenax rei 2312, a
drüber hangen ſuperpendere 1683, a
drüber heraus wachſen ſupernaſci 1487, b
drüberher ſchmieren ſuperungere 2546, c
drüber her thun ſupermittere 1427, c
drüber hinfahren ſupermeare 1386, b
drüber lauffen ſupercurrere 663, c
drüber ſchlagen ſuperſternere 2207, d
drüber ſchmieren ſuperillinere 1269, a
drüber ſchreiben ſuperſcribere 2036, d
drüber ſterben ſupermori 1452, a. immori b
drüber werffen ſuperjicere 1121, c
druck/das drucken preſſura 1807, d
drucken / etwas drucken laſſen prelo ſubjicere quid 1806, d
drücken angere 143, a. opprimere 1809, b. aggravare 1039, a. prægravare b. premere 1807, a. ſtringere 2230, c. urgere 2571, c. urere 2573, b. niti 1517, b. torquere 2362, c. an ſich dr. amplexari 1747, b. unter ſich dr. deprimere 1808, c
drucker excuſor 644, c
druckerey typographeum 2410, b
druckerpreſſe prelum 1806, d
druckpfennig tenax 2312, b. ſordidus 2158, a. ſ. karg.
drümer licium; licia 1259, a
drunten infra 1146, c
drunter ſubter 2244, c. ſubtus d
drunter hinfließen ſubmanare 1343, a
drunter hin ſchwimmen ſubternatare 1520, c
drunter liegend ſubſitus 2130, c
drunter rechnen in gregem annumerare; connumerare 1547, a
drunter ſeyn ſubeſſe 2256, c
drunter verſtehen ſubaudire 262, a. es wird drunter verſtanden auditur 260, d
drunter weg lauffen ſubtermeare 1386, b
drüſe glandula 1017, c. ſ. geſchwär. drüſen bubones 337, d. adenes 26, d
drüſicht glanduloſus 1007, c
du tu 2393, b. du ſelber tute, tutemet c
ducat philippeus 1718, a. ſolidus 2141, b. aureus nummus 274, b
duell ſingulare certamen 2120, a
dulten ferre 875, d. pati 1664, b. perpeti 1665, c. ſuſtinere 2317, a. tolerare 2356, b. ſ. leyden.
dummeln ſ. tummeln.
dumpf werden fraceſcere 947, d
dumpfige ſtimme raucitas 1914, d
duncke embamma 779, c
dünckel ſ. eigendünckel; einbildung.
dunckel tenebroſus 2310, b. caliginoſus 368, b. indefinitus, è, 905, c. nebuloſus 1497, c. furvus 985, c. ater 245, d. fuſcus 985, d. aquilus 186, c. numero Platonis obſcurius 40, d. es iſt dunckel Delio natatore opus eſt 688, c. dunckele augen oculi caligantes 368, b. caligationes oculorum c. dunck. farben auſteri colores 280, a. dunck. rede ænigma 40, d. nodus d. dunckel machen occæcare 353, a. tenebras offundere, obducere 2310, a. ſ. verdunckeln.
dunckelfarb pullus 1850, a
dunckelheit caligo 368, b. obſcuritas 1560, b. perſuaſio 2241, b
dunckel-roth fulvus 973, a. ferrugo 886, b
düncken ſich laſſen opinari 1587, c. falſam ſibi perſuaſionem induere 891, b. er läſt ſich etwas d. ſurgunt illi criſtæ 633, c
dünne gracilis 1024, d. gracilentus 1025, a. infrequens 955, c. exilis, ter 827, a. ſubtilis, ter 2318, a. tenuis, ter 2318, a. rarus, è 1913, d. dünne haar capilli rari 398, b. dünne machen macerare 1318, b. tenuare, attenuare 2318, b. extenuare c. rarefacere 1914, a. diſrarare b. dünne werden rarefieri, rareſcere 1914, a. dünne naſen haben ſagacem narem habere 1976, c. der eine dünne naſe hat non naris obeſæ 772, d
dünnhäricht raripilus 1729, a
dünnigkeit raritas 1913, d. gracilitas 1024, d. exilitas 827, a
dunſt vapor 2423, a. exhalatio 1058, d. blaue dunſt glaucoma 1018, a. dunſt ſo aus der erde ſteigt halitus terræ 1058, c. Apogeus 174, b
dunſtig ſ. dampficht.
durch per 1690, d. durch mich meo beneficio 327, b. durch und durch a capite ad calcem 2, b
durchaus prorſus 1833, b. ſolide 2141, b. penitus 1688, c. plane 1743, a. omnibus partibus 1580, a. undique 2545, d. in univerſum 2551, a
durchbeiſſen peredere 773, a
durchblaſen perflare 919, c
durchblättern pervolutare 2560, a
durchbohren perfodere 929, c. exterebrare; perterebrare 2320, d. cavare 450, d. pertundere 2401, c. ſ. durchlöchern.
durchbraten excoquere 603, a
durchbrechen perfringere 950, b. pervincere 2511, b. perrumpere 1962, a
durchbringen perdere 731, c. diſperdere, diſſipare 732, b. dilapidare 1214, c. prodigere 79, b. res mergere in ventrem 1391, c. conſumere per luxuriam bona 2260, a. decoquere 602, d. comedere bona 772, b. confringere rem 949, c. profundere patrimonium 977, a. effundere patr. 976, b. das ſeine durchbringen abligurire patria bona 1262, a. obligurire fortunas ſuas a. lancinare patria bona 1211, a. pecuniam prandiorum gurgitibus proluere 1303, b. omnia ſtudioſe in ventrem condere 1304, d. lacerare rem ſuam 1198, c. diſſipare patrimonium 722, a. die güter durchbringen opes dilacerare, deartuare 227, b. ventre bona patria lacerare 90, a. effundere, exhaurire patrimonium 1663, c. es wird alles durchgebracht res exulatum it 830, c
durchbringer profligator 917, c. prodigus 1823, d. ſ. ſchlemmer.
durchdringen perſidere 1102, c. perrumpere 1962, a. penetrare 1687, d. eluctari 1292, a. pervadere 2415, b
durchdringend penetrabilis 1687, d. meabilis per cuncta rerum 1385, a. durchdr. rede oratio incitata & vibrans 2494, d
durchdringung penetratio 1688, a
durch einander gemengtes farrago 855, d
durcheinander mengen commiſcere; permiſcere 1416, b. omnia infima ſummis paria facere; miſcere, turbare 2403, c
durcheinander ſtören interturbare 2405, a
durchfall profluvium alvi 927, a. alvus citus, fuſior, ſolutus 106, d. præceps alvi exinanitio 1141, a. den durchfall haben dejectionibus laborare 1118, d. den durchfall ſtillen alvum ſiſtere, firmare, adſtringere 107, a. ſ. durchlauff.
durchfliegen pervolare 2554, a
durchflieſſen perfluere 926, d. permanare 1342, d.
durchflieſſend interfluus 926, c. perfluus d
durchfreſſen peredere 773, a
durchführen perducere 756, b
durchführung perductio 756, c
durchgang pervium 2493, d. tranſitus 796, a
durchgängig pervius 2493, d. tranſitorius 796, b. meabilis 1385, a. permeabilis 1386, a
durchgehen penetrare 1687, d. pervadere 2415, b. ſ. entlauffen.
durchgehends omni ex parte 1651, d
durchgraben perfodere 929, c. rimari 1942, b. confodere 929, b
durchkochen excoquere 603, a. percoquere b
durchkommen / da man nicht durchk. kan impenetrabilis 1688, a
durchkriechen perrepere, perreptare 1929, c. alle winckel durchkriechen omnia vaſaria excutere 2427, a
durchlaſſen tranſmittere 1427, d
durchlauchtig illuſtris 1307, a
durchlauff cita alvus 514, a. dyſenteria 766, c. diarrhœa 700, b. lienteria 1259, c. fluxio alvi; fluxus ventris 924, a. den durchlauff ſtillen fluxiones ventris ſiſtere 2453, a. ſ. durchfall.
durchlauffen percurrere 662, b
durchläutern ſ. läutern.
durchleſen perlegere 1255, d
durchleuchten pellucere 1311, a
durchlöchern circumforare 942, d. perforare, transforare 943, a. transfigere 898, a. ſ. durchbohren.
durchlöchert transfixus 898, a
durchnagen perrodere 1945, d
durchpaßiren tranſire 795, d
durchrädern percribrare 631, c
durchregnen perpluere 1755, b
durchreiben perfricare 957, c
durchreiſe peragratio 64, d

durchreisen peragrare 64, c
durchreiten perequitare 809, c
durchrennen trajicere 1121, c
durchsalben perungere 2546, d
durchschallen personare 2153, b
durchschallend personus 2153, b
durchschauen perspicere 2176, b
durchscheinen dilucere 1310, b. pellucere 1311, a. s. hindurch scheinen.
durchschiessen jaculo trajicere 1122, a. configere sagittis 897, b
durchschiffen pernavigare 1494, b
durchschimmern translucere 1311, c
durchschimmernd translucidus 1311, c
durchschlag colum 565, b. excussorium 1880, c. cribellum 631, c. subcerniculum 485, a
durchschlagen colare, percolare 565, a. percribrare 631, c. reverberare 2459, c. das papier schlägt durch papyrus transmittit literas 1427, d
durchschleichen interlabi 1194, a
durchschwemmen proluere 1303, a
durchschwimmen tranare 1519, c. transnatare 1520, d
durchsehen perspicere 2176, b
durchseigen saccare 1970, c
durchseigung expressio 1809, a
durchsetzen s. durchbrechen.
durchsichtig perspicuus, e, 2176, c. pellucidus 1311, a. durchs. seyn translucere 1311, c
durchsichtigkeit pelluciditas 1311, b
durchsieben excernere 484, b. cribro succernere 485, a. durchgesiebt mehl cribro decussa farina 856, a
durchspülen proluere 1303, a
durchstechen perfodere 929, c. transfodere d. configere 897, b. transfigere 898, a. confodere 929, b. transuere 2262, a. P. intrare cuspide 1159, a. s. erstechen.
durchstossen pertundere 2401, c. trajicere 1121, c
durchstreichen obliterare 1276, c. interlinere 1269, a. creutzweise durchstreichen cancellare 382, b. da der wind durchstreicht perflabilis 919, c
durchstreichung obliteratio 1276, d. litura 1268, a
durchstreiffen percursare 662, c. perpopulari 1778, a. das land mit raub und mord durchstreichen internecivâ populatione agrum transcurrere 1500, a
durchstrich interductus 755, d
durchsuchen inquirere 1870, a. perquirere, c. rimari 1942, b. pervolutare 2560, a
durchtrieben s. listig. ein durchtriebener veterator 2489, c
durchwandern permeare 1386, a. peragrare 64, c. perambulare 114, b. pererrare 813, b. permetiri 1398, b. lustrare 1306, a. pervagari 2417, b. P. pervolitare 2554, a
durchwanderung percursatio 662, c. peragratio 64, d
durchwaten vadare 2415, d. perfretare 956, c
durchwehen perflare 919, c
durchwehung perflamen 919, c
durchziehen / höhnen traducere 758, d. perstringere 2232, b. exagitare 76, d. sugillare 2250, b. penetrare 1687, d. asperioribus facetiis quempiam perstringere 235, c. eines laster durchziehen invehi in quem 2435, a. einen doppelten faden durchziehen acum trajectare duo lina ducentem 1121, d. s. durchwandern.
durchziehung insectatio 2078, a
durchzug verstatten transmittere 1427, d
dürffen / ich dürffte ausim 259, c. ich darff licet mihi 1257, d. nicht ins hauß dürffen domo exulare 830, c
dürfftig pauper 1669, c. indigens, indigus 774, c. tenuis, ter 2318, a. s. arm. dürfftige leute egerii 774, a
dürfftigkeit tenuitas 2318, b. inopia 1589, b. indigentia 774, c. P. duris urgens in rebus egestas b. s. armuth.
dürr exsuccus 2250, a. siticulosus 2129, d. siccus 2099, d. aridus 204, c. peraridus 205, a. inaquosus 184, c. torridus 2365, d. exilis 807, b. macer 1317, d. die dürre siccitas 2100, c. ariditas 205, a. macritudo 1317, d. macritas 1318, a. die dürre hand manus ossea 1610, c. ein dürr jahr annus sitiens 153, b. dürre leute monogrammi 1029, d. ein dürre pferd equus macie corruptus 807, c
dürren siccare 2100, c. macerare 1318, b. s. dörren.
dürre seyn arere 204, b. macere 1318, a. marcere 1348, a
dürrwurtz conyza 599, b
durst sitis 2129, b. durst leschen sitim levare 2129, b
dursten / durstig seyn sitire 2129, c. sitim perferre 882, a. arere siti 204, b
durstig sitibundus, siticulosus 2129, d. P. aridus 204, c. durstig werden colligere sitim 2129, b
düster s. dunckel.
düte s. tiete.
dutsbruder sodalis 2135, a
dutte (zitz) ruma is, 1958, d

E.

Ebbe und fluth mare reciprocum 1915, d. accessus & recessus maris 456, d. venilia 2444, c. æstus maritimi accedentes & recedentes &c. 54, c
eben æquus planus 41, d. 1742, c. idoneus 1129, a. eben machen æquare &c. 45, b. complanare 1743, b
eben da ibidem 1126, a. eben daher indidem 1143, c. eben dahin eodem 788, a. eben derselbe idem &c. 1128, a. eben so itidem 1169, c. æquè; æquè ac; æquè atque &c. 42, d. eben so als perinde ac 1143, a. eben so viel tantidem; tantundem 2288, b. eb. so ists / als wolte er ihn tödten idem facit occidenti 1128, b. eben zu der zeit illo ipso tempore 1162, c
ebenbaum ebenus 767, c
ebenbild imago 1134, a. effigies 902, a. simulacrum 2117, b. repræsentator 1798, b
ebene planities 1743, a. campus 380, c. ebene des feldes æquor; campi patentes 46, b
ebentheuer s. ungeheuer.
eber verres 2467, a
eberwurtz chamæleo 492, a. Cynozolon 671, b. buphonum 341, c. wilde eberw. crocodilium 634, b
echo s. wiederschall.
ecke angulus 144, a. von ecke zu eck angulatim c. eine ecke davon spatio interjecto 1119, c. eck. am felß P. murex 1471, d. ecken an segelstangen cornua antennarum &c. 610, c. ecken am schiff ceruchi 487, a
eckel nausea; nauseola 1495, a. fastidium 862, c. eck. vor den essen malacia 1330, a. eckel haben fastidire 862, b. nauseare 1495, a. eck. bekommen nauseâ molestiam suscipere 1495, a. eck. machen fastidium movere 862, c. eck. benehmen fastidium deducere 862, c
eckelnder fastidiosus, è 862, c. nauseabundus; nauseator 1495, a
ecker glans 1017, b. balanus 291, a. s. eichel.
eckicht angularius; angulosus; angulatus 144, c
eckstein arrectaria 1918, a. lapis frontatus 961, c. lapis angularis 144, b
edel nobilis, iter 1520, d. prænobilis; pernobilis 1521, b. nobilitate præstans 1521, b. illustris; prælustris 1307, a, b. clarissimus & amplissimus 537, d. præstabilis 2223, b. prætextatus 2335, d. P. dius 725, b. nobili genere natus 1002, c. generosus 1003, b. edle nobiles 323, c. edl. art generositas 1003, b. edl. friede P. pax aurea 274, b. edler seyn præcurrere nobilitate 662, c. edelste genere ac nobilitate facilè primus 1521, b. s. edelmann.
edelgestein gemma 998, c. P. lapillus 1213, d. kleiner edelgest. gemmula 998, c. edelgesteine purgamenta æstuantis freti 55, a. voll edelgestein s. edelsteinern; s. versetzt mit edelgesteinen.
edelmann nobilis; nobili genere natus 1521, a. equestris; nobili loco natus 1279, d. claro sanguine genitus 1994, c. cujus atria veteres exornant ceræ 477, b. s. edel.
edelsteinern gemmifer; gemmeus; gemmosus 999, a
Edenburg Alata castra 83, d
ege occa 1561, d. rastrum 1914, b. clathrum 540, b. pecten 1672, c. die egen crates 622, d
egel hirudo 1088, c. s. blutägel.
egen lirare 1274, a. occare; das egen occatio; der da eget occator 1561, c, d
Egyptier ægyptius 37, b. s. ägyptier.
ehe denn / ehe als antequam 158, d. priusquam 1811, c. ehe die henne ein ey legt citius quam asparagi coquuntur 235, a. eher prior, us 1811, b. etliche tage eher kommen ante aliquot dies venire 158, a. ehest primus 1811, c. propediem 1828, a. quam primum 1874, c
ehe / ehestand conjugium 1176, b. connubium; fædus connubiale; P. vincula connubialia 1542, a. P. thalamus 2336, b. die ander ehe bigamia 313, c. reine eh. fœdera tori illibata 1255, a. zur ehe haben habere in matrimonio &c. 1357, c. die ehe wieder auffsagen repudium renunciare 1552, b. s. ehestand.
ehebette thalamus 2336, b. torus conjugalis; genialis &c. 1013, d. 2366, a
ehebrechen mœchari 1433, a. adulterare &c. 30, d. P. alienas permolere uxores 1435, b. temerare cujus lectum 2297, b
ehebrecher mœchus 1433, a. adulter 30, c
ehebrecherin mœcha 1433, a. adultera 30, d
ehebrecherisch adulterinus 31, a
ehebruch treiben adulterium committere; cum aliena uxore coire 31, a. in ehebr. ergriffen werden in adulterio deprehendi 31, a
ehedessen s. ehedevor; s. vorzeiten.
ehefrau conjux; conjuga 1176, a. uxor 2590, c. s. eheweib.
ehegatte conjux 1176, a. consors thalami; tori 2336, b, a. compar 1634, c
ehegelübde confarreatio; assvetudo confarreandi 855, d
ehegemahl s. ehegatte.
ehegestern nudius tertius 1542, d
ehehafft copula matrimonii 601, a. maritale capistrum 415, c
eheleute conjuges 1176, a
ehelich maritalis 1352, a. conjugalis, iter; conjugialis 1176, b. ehel. hauß marita domus 1351, d. ehel. band maritale capistrum 415, c. matrimonii copula 601, a
ehelos solus 2148, a. exsors matrimonii, 2136, b. cælebs; qui uxorem nunquam habuit 357, a, b
ehemann maritus 1351, c
eher prior, us 1811, b. s. ehe.
ehern s. ehrin.
ehescheidung repudium 1929, d
ehestand matrimonium 1357, c. P. vinculum jugale; lectus jugalis 1175, c. s. ehe.
ehesteuer dos 747, c
ehestiffterin pronuba 1542, c
ehestifftung dotis tabulæ 747, d. matrimoniales tabulæ 1357, d
eheverbündnüs s. ehe.
eheverlöbnüs s. verlöbnis.
eheweib conjux; prosperis dubiisque socia 750, c. uxor 2590, c. marita 1351, d. matrona 1357, c. P. Juno 1180, d. s. ehegatte; s. ehefrau.
ehlichen s. heurathen.
ehre honor; honos 1095, c. honestas; honestamentum 1098, b, c. cultus 566, a. dignitas; dignatio 713, d. 714, c. gloria 1020, a. ornamentum 1603, b. reverentia 2462, c. decus 685, c. lumen 1299, c. ehre und zucht pudicitia 1824, c. ehre und reputation bona existimatio; dignitas 54, b. mit ehren zu melden honos sit auribus 1096, a. dem man die ehre thut honorarius 1096, c. es ist mir eine ehre mihi amplitudinem quandam conciliat 126, c. ea res mihi est honori 1, d. in allen ehren gedencken honorificam de quo mentionem facere 1097, b. nach ehren streben famæ studiosum esse 852, c. zu hohen ehren bringen locare in amplissimo dignitatis gradu 1025, b. zu ehren kommen adscendere ad honores 1095, c. quempiam gradum adscendere 1025, b. aggredi honores 1026, a. gloriam sibi parere; reperire 1020, b. zu hohen ehren gelangen amplissimos dignitatis gradus adipisci 713, d. zu grössern ehren kommen altiorem dignitatis gradum assequi 105, a. zu höchsten ehren gelangen ad summam amplitudinem pervenire 126, c. ehre bringen magno esse honori 1095, c. eines ehre retten pudorem cujus tueri 1843, c. das zu ehren gereicht honorificus 1097, b
ehren honorare 1096, d. honestare 1098, c. honorificare 1097, c. colere 565, b. venerari; devenerari 2443, a, d. revereri 2462, c. decorare; condecorare 685, c. observare 2090, b. ornare 1602, b. reve-

reverentiam præstare 2482, c. honore impertire 1654, a. honore prosequi 2079, b. honore afficere 842, b. honorem habere cui; in honore habere quem 1049, d. honorem cui tribuere 2381, c. honore dignari 714, b. honorem cui præstare 1095, c. deferre cui honorem 878, d. summa observantia quem colere 565, b. geehret werden honores à quo adipisci 172, d
ehrenbegierde æstus gloriæ 54, d
ehrendieb stuprator 2239, d
ehrendienst/letzten ehrend. erweisen supremo quem mandare officio 1571, d
ehrengedächtnüß cenotaphium; monumentum 465, d. honorarius tumulus 466, a. monumentum insigne honoris; laudis 1443, a. s. denckmahl.
ehrengeschencke honorarium 1096, c
ehrenkleid purpura 1856, b. prætexta 2335, d
ehrenrührig injuriosus, è 1186, a. contumeliosus 598, a
ehrenseule statua 2204, a
ehrenstand/amt honor 1095, d. s. ehre.
ehrenstelle betreten tenere cujusdam dignitatis gradum 1025, b. s. ehre.
ehrenverletzung contumeliosus 598, a
ehrenvest clarissimus 537, d. amplissimus 125, d.
ehrenwerth honorabilis 1097, b. honore dignus 1095, c. palmarius 1625, b
ehrerbietig reverens, ter 2462, c. venerabundus 2443, c. observans, ter 2090, b. ehrerb. anreden honorifice quem appellare 1097, c
ehrerbietigkeit occursatio 662, b
ehrerbietung reverentia 2462, c. observantia 2090, b
ehrgeitz ambitio; ambitus; honorum contentio; cupiditas 790, a, d. P. honorum cæca libido 254, c. ehrg. hat ihn hingerissen æstus gloriæ eum absorbuit 2156, b
ehrgeitzig ambitiosus, è 790, b. avidus gloriæ 263, a
ehrin æreus; æneus 50, b. ærarius 49, b. ahenus; aheneus 81, a
ehrlich honestus, e; honorabiliter; honorificus, è; honorus 1097, d, b, c. ingenuus, è 1150, b. rectus, è 1920, b. integer, rè 1154, d. bonus 322, d. incoctum generoso pectus honesto 603, b. homo integræ frontis 960, c. ehrl. hochzeit legitimæ nuptiæ 1247, a. alle ehrl. leute optimus quisque 324, c
ehrligkeit liberalitas 1250, a. s. auffrichtigkeit.
ehrloß famosus, è 852, c
ehrsucht ambitio; ambitus; honorum contentio; cupiditas 790, a, d. gloriæ cupido 653, c
ehrsüchtig ambitiosus, è 790, b. ehrs. seyn duci gloria 752, b
ehrvergessen minus rei & famæ temperans 2299, a.
ehrwürdig venerabilis, ter 2443, c. verendus 2461, d. reverendus 2462, c
eibenbaum taxus 2292, a
eichapffel galla 991, b
eichbaum/eiche quercus 1888, a. æsculus 51, d. cerrus 485, a. steineich robur 1944, d. ilex 1132, d
eichel glans; balanus; iligna 291, a. 1133, a. glando 1017, b
eichen/von eichen roboreus 1945, a. quernus; quercens &c. 1888, b. iliceus; iligneus; ilignus 1133, a. eichen geschirr cerrinus calix 485, a. eich. poolen roborei axes 284, d. eich. röhren canales iligni 381, c
eichhorn nitela 1518, d. sciurus 2026, d
eichschlange chelydrus 498, b
eich-wald quercetum 1888, b. glandaria silva 1017, c
eidex lacerta 1199, a. stellio 2205, a. scincus 2020, b
eifer æmulatio; æmulatus 39, a, b. zelus 2601, b
eiferer æmulus; æmulator 39, b. zelotes; zelator 2601, b
eiferig æmulanter 39, c
eifern æmulari 38, c. zelare, i 2601, b
eifersucht zelotypia 2601, b
eifersüchtig æmulus 39, b. zelotypus 2601, b
eigen peculiaris, ter 1674, a. privatus, tim 1815, d. proprius, è 1831, d. eig. hand chirographum 501, b. eig. herd ist goldes werth domus amica, domus optima 743, b. eig. lob sui ipsius laus 1225, b. aus eig. schuld suapte culpa 2251, a
eigen-liebe philavtia 1717, c
eigennützig seyn omnia ad suam utilitatem referre 883, c
eigenschafft idioma; idiotismus 1128, c. natura 1489, b. proprium; proprietas 1832, a, c. attributio 2382, b. mancipatus 1335, a. indoles 1144, b. ingenium 1184, b
eigensinn judicium strictum, asperum, nimis ratum 1172, d. s. widerwärtigkeit.
eigensinnig pervicax, ter 1699, c. pertinax 2316, a. eigens. seyn sua mentis esse &c. 1379, d. s. wiederwärtig.
eigenthum mancipium 1335, b
eigenthümlich proprius, è 1831, d. mancipi 1335, b
eigenthumsherr proprietarius 1832, c. eigenth. recht jus autoritatis 258, a
eigentlich exanimatus, è 824, d. proprius, è 1832, b. genuinus 1014, a. authenticus 280, d. planus, è 1742, c. expressus, è 1808, d. excusse 1880, c. certo 487, a. exacte 76, a. acriter; acerrimè 12, b. examussim 128, b. nempe 1502, d. profecto 1824, a. enimvero 785, d. significans, ter 2108, d. eigentlich betrachten acutissimè perspicere 23, a
eignen/zu eigen geben dicare 701, a. s. zueignen.
eil s. eilfertigk. in eil gemacht schedion 2018, a
eilen properare; deproperare 1829, a, d. celerare; accelerare 461, a. festinare 888, b. celeriter cursum perstringere 2232, b. eilen bringt nichts guts festinatio improvida est & cæca &c. 888, b
eilend/eilfertig festinabundus; P. festinus 888, c. tumultuarius, è 2400, a. properus, è; properanter; properatò 1829, a, c. gar zu eilend præproperus, è 1830, a
eilends maturatè 1360, d. celeriter 461, a. cursim 660, a. citatim; P. cursu citato 513, d. cito pede 514, a. raptim 1912, a. præcipitanter 1793, a. haut cunctanter 650, b. remis velisque; omni festinatione 888, b. festinanter; festinato, c. dictum factum; dicto citius 703, c. eil. thun maturare 1360, d
eilfertigkeit maturatio 1361, a. properatio; properantia 1829, c. festinatio 888, b. celeritas 460, d
eilffe undecim 2551, c. undeceni; undeni 683, d
eilffmahl undecies 683, d. 2551, c
eilffte undecimus 683, d. 2551, c
eiligst plenus festinationis 1748, a
einander beschuldigen crimen invicem intentare 2496, b
einander gewachsen seyn æquo pugnare marte 42, a. Æserninus cum Pacidiano 52, a
einander helffen tradere operas mutuas 1479, d
einäschern cinefacere 524, a. s. verbrennen.
einäugig unoculus 1566, b. 2551, a. luscus 1305, b. cocles 558, a
einätzen incidere 355, d
einbetteln sich precariò accipere 1804, a
einbeugen inflectere; reflectere 915, a, b. intorquere 2364, d
einbilden imaginari 1135, c. fingere 900, b. sich einbilden opinari 1587, c. persuasum habere 2241, b. persuasionem sibi induere 831, b. cernere animo 482, b. insidere animo 2055, b. sich viel einbilden tollere supercilium 518, d. arroganter de se sentire 1947, a. ire & magnis cogitationibus pectus implere 788, d. sich so viel einbilden sumere sibi tantum ihm die sachen einbilden comprehendere memoriam rerum; memoriæ mandare 1375, c. ihm das künfftige einbilden præsumere futura 2260, c
einbildung imago; imaginatio 1135, a, d. opinio 1588, b. stoltze einbildung arrogantia 1946, d. falsche einbildung phantasia; phantasma 1714, d. 1715, a. feste einbild. præsumtio 2260, c. einbildung machen persuasionem sibi induere 2241, b
einbinden consuere 2261, d
einblasen inspirare 2188, a. insufflare 920, a. inflabellare 918, b. insibilare 2097, d. insusurrare 2270, b
einbläuen inculcare 376, b
einbrechen perfodere parietes 929, c. s. aubrechen; s. einfallen.
einbrennen inurere 2775, b
einbringen importare 1781, b. intexere 2335, b. compensare 1684, c. geld einbr. cogere pecuniam 74, c
einbringung der schatzung exactiones publicæ 76, d
einbrocken interere 2325, b
einbusse amissio 1422, c. detrimentum; intertrimentum 2325, a. einbusse haben jacturam facere 1115, c. s. schade.
einbüssen/einbusse haben deperdere 732, b. jacturam facere 1115, c. einen menschen einb. in unius animalia jacturam facere 147, b
eindringen intrudere 2391, b. impressionem facere &c. 1809, a. sich eindringen ingerere se 1009, b. der sich heimlich eingedrungen repetitius 1928, c
eine/einer/eines unus, a, um 2548, c. quidam, quædam &c. 1892, b. etwa einer aliquis 96, b. quispiam; quisquam 1892, d. der eine/der andere alter, alter 102, a. einer umb den andern alternis 104, a. einer und der andere unus & alter 2548, c. alius atque alius 95, a. einer und aber einer unus & item alter 102, b. 2548, d. einer nach dem andern alius super alium; alius post alium 94, b. unus & item alter 102, b. einer aus beyden alter; alterutter 102, a. 104, c. alteruter vestrum 104, c. einer thut es dem andern zuvor alius alium ingenio præstat 94, b. eins umbs andere vicem 2496, b. alternatim, alterne 104, b. alternis vicibus 2495, c. mutuus, ò 1479, d. eins und anders/eins nach dem andern/eins über das andere aliud ex alio; aliud super aliud 94, b. 823, d. eins so viel als das andere juxta 1190, a. eines so wohl als das andere æquabiliter 45, c. eines von zweyen alterutrum 104, c. ein und ander mahl semel atque iterum 2061, d
einerley uniusmodus; uniusmodi 2550, d. idem, eadem, idem 1128, a. ejusdem farinæ 856, a. einerley art uniformis 940, c. einerley recht communio juris 581, c. einerley mittel gebrauchen eodem collyrio mederi omnibus 565, a. für einerley halten promiscuum habere 1416, c
einerndten demetere 1398, d. frumenti quid exarare 221, a. fructus percipere ex fundo 407, a
eines/einig machen reducere in gratiam &c. 757, c. eines seyn concorditer inter se congruere; concordare; cum quo concorditer & amore mutuo vivere 605, a, b. inter se consentire; congruere 2069, d. 1042, b. wir sind eines mit einander convenit inter nos 2447, a. eines werden unter sich constituere inter se 2201, b. eines werden mit einem cum quo decidere; transigere 355, b. mercede cum quo pasisci 1386, c. s. vertragen; s. einig.
einfach simplex 2115, a. simplus 2116, a
einfädeln conjicere filum in acum 899, a. immittere lina per acum 23, d
einfahren ins bergwerck in fodinam descendere 928, c
einfall incursio 861, d. irruptio 1961, d
einfallen incidere 349, d. collabi 1193, c. illabi 1194, a. ingruere 1043, a. es fällt mir ein mihi in mentem venit; occurrit 1379, d. 662, a. animo occursat 662, b. in opinionem venit 1588, a. 2445, b. subit animum cogitatio 795, c. in memoriam redeo; regredior 1375, c. succurrit 603, c. mentem subit 795, c. in buccam venit &c. 338, a. es fällt wieder ein recursant ista animo 663, b
einfallen/einfall thun irrumpere; irruptionem facere 1961, d. irruere 1963, d. excurrere; incursionem facere 661, d. invadere vi in &c. 2415, a. in hostes facere impetum; impressionem 1710, c. 1809, a. repentino incursu irrumpere 661, d. auff einen tag einfallen incurrere in diem 661, d. die nacht fällt ein nox appetit 1709, b
einfallende nacht noctis interventus 2450, a
einfalt simplicitas 2115, b. infantia 857, d
einfältig simplex; simpliciter 2115, b, d. plebejus 1746, b. incallidus 371, b. rusticanus 1966, b. ein einfältiger idiota 1128, c
einfärbig unicolor 570, d. 2550, c
einfassen oblaqueare 1216, a. gold in silber einfass. circumdare aurum argento 729, c
einfinden sich s. einstellen/erscheinen.
einflechten innectere 1501, b. illigare 1260, d. mit unter einflechten interplicare 1751, b. intexere; intertexere 2335, b
einfliessen influere 926, c
einflössen instillare 2214, d
einflössung instillatio 2214, d

einfluß

einfluß *influxus; influxio* 926, c.

einführen *inducere; introducere* 755, a, d. *inserere* 2085, d. laster einführ. *invehere mala* 2434, d. *infundere vitia in civitatem* 976, c. getreyd einführ. *condere frumentum* 586, d

einführung *inductio* 755, c. *introductio* 756, a

einfüllen *infarcire* 856, d. *diffundere* 975, d. *ingerere* 1009, b

eingang *porta* 1779, c. *introitus* 793, b. *aditus* 789, d. *ingressus; ingressio* 1027, c. *vestibulum* 2484, b. *prooemium* 1827, c. *praeludium; proludium; prolusio* 1297, a, b. *proloquium* 1287, b. ohne eing. *abrupte* 1960, b. enger eing. *fauces* 867, c. eingang der rede *exordium; primordia dicendi* 1596, c. eing. des tempels/ haußes *antica* 160, b. eing. des lebens *lucis rudimentum* 1956, c. eing. machen *proludere* 1297, a. eingang machen zur freundschafft *aperire fores amicitiae* 1647, a. im eing. anstossen/ fehlen *in limine deficere; offendere; in portu impingere* 1263, c

eingeben *indere* 731, b. *inspirare* 2188, a. *menti lumen praeferre* 1299, c. Gott hat mirs eingeg. *Deo Duce hanc mentem voluntatemque suscepi* 2556, a. eine artzney eing. *medicamentum dare; suggerere* 728, d. 1010, a

eingebildet *imaginarius* 1135, c. *suffenus* 2249, a

eingebogen *uncinatus; aduncus* 2542, d. *obuncus; reduncus* 2543, a. s. krumm.

eingebohren *unigenitus* 2550, d. 1015, a

eingebung *instinctus* 2211, b. *afflatus* 918, c. *inflatus* 919, b. *suggestio* 1010, b

eingedenck *memor* 1374, d. einged. seyn *recordari* 606, b. s. gedencken.

eingefast *fimbriatus* 899, b

eingeflochten *implexus* 1747, d

eingefroren *alte concretus glacies* 629, d

eingegrabene arbeit *cestrotum* 488, b. *sculptum opus; sculptura* 357, d

eingehen *inire; introire* 791, c. 793, b. *ingredi* 1027, b. den vorschlag eingeh. *descendere in conditionem* 2014, a. s. hinein gehen.

eingelegte arbeit *emblema* 779, d. *vermiculata opera* 2464, a

eingelegtes *segmentatus* 2045, c. eingelegtes von horn *cerostrotum* 478, b

eingemacht *conditus* 586, b. eingem. früchte *salgama* 1981, d. eingem. oliven *oliva conditanea* 1574, a. eingem. sachen *conditanea; conditurae* 586, c, d. eingem. kalck *calx macerata* 377, c

eingenommen *devictus* 2511, a

eingepflantzt *insitus; insititius* 2086, a. *quod natura induit nobis inolevitque* 1576, a

eingepreßt *arctus* 195, c

eingesaltzenes *salsamentum* 1980, b

eingeschenckter wein *defusum vinum* 2514, a

eingeschlichen *reptitius* 1928, c. *subreptitius* 1929, c

eingeschlossen halten *circumsistere* 2126, d

eingeschnitten gericht *isicium* 1166, a

eingeschoben *subditus; subditicius* 733, d, c. *subreptitius* 1929, c. *intercalarus; intercalarius* 1157, a

eingesessener *indigena* 1014, c. *incola* 567, d. s. einheimisch.

eingespannt *jugalis; subjugalis; jugatorius; subjugis* 1175, c, d. 1176, c

eingesteckter schwerd *ensis vagina tectus* 786, d

eingetrieben werden *in angustum locum concludi; cogi; adduci* 144, d

eingeweyde *viscus* 2524, d. *lactes* 1197, a. *peritoneum* 1695, d. *exta* 828, d. *intestina* 1158, c. *interanea* 1156, a. *ilia* 1132, c. P. *fibrae* 890, d. das grosse eingew. *colon* 568, d. eingew. ausnehmen *eviscerare* 2525, d

eingewurtzelt *inveteratus* 2489, b. eingew. narrheit *altae stirpes stultitiae* 105, b. 2215, a

eingezeichnet *adscriptitius* 2032, b

eingezogen *pressus, e* 1807, d. *castigatus* 430, b. *inflexus* 915, b. *submissus, e* 1427, c. *modestus, e* 1432, c. *substrictus* 2212, d

eingiessen *infundere* 976, c. *invergere* 2463, c. mit bley eing. *implumbare* 1754, c

eingiessung *infusio* 976, c

eingraben *insculpere* 2039, c. *incidere* 355, d. s. vergraben.

eingriff *injectio manus* 1119, c

einhäckeln *inuncare* 2543, a

einhalt *refrenatio* 955, a. *cohibitio* 1051, b

einhalten/ einhalt thun *coercere* 193, b. *cohibere* 1051, b. *restringere* 2232, c. *infrenare* 954, d. *comprimere* 1808, a. *adhibere frenos* 1051, b. *mentem cujus sistere* 2126, a. der einhalt thut *repressor* mit mehrerm einh. *repressius* 1809, c. s. hemmen.

einhändig *unimanus* 2550, d

einhändigen/ den brieff einh. *reddere epistolam* 733, a. s. überbringen.

einhauchen *inhalare* 1058, d. *insufflare* 920, a. gifft einh. *flatile virus ingerere* 918, a

einhauen *insculpere* 2039, c. *incudere* 644, c

einhefften *infibulare* 891, b. *consuere* 2261, d

einheimisch *domesticus* 743, c. *intestinus* 1158, c. *vernaculus* 2464, b. einheimische *autochthones* 281, a. einheim. kriege *P. bella civica; civilia* 533, b. s. eingesessen.

einheitzen *calefacere igne focum* 373, b

einhellig *conjunctus* 1179, b. *uno ore* 1608, c. s. einmüthig.

einhelligkeit *consensus; consensio* 2070, a

einhengen das rad *sufflaminare* 919, d

einhergehen *incedere* 455, b. *inambulare* 114, b. *se ferre* 876, a

einholen *consequi* 2077, a. *reprehendere ex fuga* 1806, b

einhorn *unicornis* 2550, c. *unicorne* 611, c. *monoceros* 1444, b

einhüllen *supercontegere* 2294, b

einhüllung *obductio* 756, b

einjagen furcht *metum incutere &c.* 1880, d

einjährig *anniculus; annotinus* 154, b

einig/ einiger *unicus, e* 2550, a. *ullus* 2536, a. *unigena* 1014, d. *concors* 604, d. einig seyn *concinere* 391, b. unter einander ein. seyn *esse inter se ingenio haut discordabili* 605, c. mit einem ein. seyn *assentiri cui; esse in eadem sententia; esse cui assensorem* 2069, b, a, c. ein. werden *pacisci* 1618, b. *concordia coalescere* 99, c. sie sind unter einander ein. worden *complacitum est illis* 1739, a. s. eines.

einigkeit *unitas* 2549, c. *concentus* 391, c. *concordia*. in einigk. leben *cum quo concordissime vivere* 605, a

einkählе *imbrex* 1137, a

einkäuen *praemandere, praemansum in os inserere &c.* 1337, c

einkauffen *coëmere; coëmtionem facere* 781, c. in die küche einkauffen *obsonare* 1561, a

einkäuffer *coëmtor* 781, c. *obsonator* 1561, a. s. käuffer.

einkehren *diversari* 2480, a. *divertere* 2475, a. *immigrare* 1403, d

einkochen lassen *coctura decoquere* 602, a, c

einkommen/ da man einkom. kan *intrabilis* 1159, a. das einkommen *proventus* 2451, a. *quaestus* 1869, a. *vectigal* 2433, a. *census* 469, b. *reditus* 795, a. gewisses einkom. einkunfft *status reditus* 795, a. einkom. von gütern *mercedes praediorum* 1386, d. *fructus rei familiaris* 964, d. einkom. tragen *reddere fructum* 733, a. einkom. einkünffte aus denen bergwercken *pecunia quae ex metallis redit* 794, d

einkömmling *advena* 2446, a

einkriechen *irrepere* 1929, a

einkünffte s. einkommen.

einladen *imponere* 1771, b. zu gast einlad. *vocare* 2565, d. *invitare* 1159, d. der einlader *vocator* 2566, a. *invitator* 1160, b

einladung *invitatus; invitatio* 1160, a

einlassen *immittere* 1424, d. sich in eine sache einl. *descendere in causam* 1014, a. *demittere se in causam* 1423, d. sich in einen discurs einl. *disputationem ingredi* 1867, b. sich in einen vertrag einl. *in pacificationem se interponere* 1771, c. sich unter die trouppen einl. *immiscere se in turmas* 2123, a. sich mit keinem theil einl. *servare se integrum* 1155, b

einlauffen in hafen *in portum pervehi* 2435, b

einlegen *imponere* 1771, a. *diffundere* 975, d. besatzung einl. *introducere praesidium* 755, d. *praesidia collocare; imponere &c.* 2057, a. ein gut wort für einen einl. *intercedere pro quo* 456, a

einleitung *introductio* 755, c

einlencken s. einbeugen.

einlösen *reluere* 1303, b

einmachen *condire* 586, b. zum einmachen sondern *conditui legere* 586, c

einmahl *aliquando* 1876, b. *olim* 1577, a. auf einmahl *semel* 2061, c. *universe* 2551, b. *quadam vice* 2495, c. einmahl so/ das andere mahl so *alias, alias* 95, c. nicht auf einmahl *inaequabiliter* 45, c. ein und ander mahl *semel atque iterum* 2061, d

einmahnen *exigere* 75, d. *flagitare* 910, c. *de pecunia quem appellare* 1677, d

einmahner der schulden *compulsor* 1679, d

einmengen *interponere* 1771, b. *admiscere; immiscere* 1416, a, b

einmüthig *unanimis, us* 150, c. *uno animo* 2549, b. s. einhellig.

einmüthigkeit *unanimitas* 150, c. s. einhelligkeit.

einnahme *accepta* 403, a. *fiscus* 908, d. *aerarium* 49, b. über einnahme und ausgabe bestellet seyn *arcarium esse* 192, a. *expensa & recepta referre* 403, a

einnäßen *madefacere* 1321, b

einnehmen *sumtitare* 2259, a. einnehm. begreiffen *percipere* 407, a. *haurire animo* 1063, c. eine Stadt einnehm. *urbem occupare; capere* 1562, c. 399, b. pillulen einnehm. *devorare catapotia* 436, b. artzney einnehm. *accipere remedium* 402, d. *sumere medicamentum* 728, d. sich von andern einnehm. lassen *auferri aliorum consiliis* 877, d

einnehmer *acceptor* 403, c. *quaestor* 1868, c

einnetzen *madefacere* 1322, b. *imbuere* 1137, b

einöde *eremus* 810, a. *tesqua* 2328, c. s. wüste.

einpacken *convasare* 2427, b. sein geräth einp. *colligere sarcinulas* 2000, d

einpflantzen *inseminare* 2063, a. *ingenerare* 1004, b. *ingignere* 1015, a. *indere* 731, b

einpflügen *inarare* 221, a

einquartieren *collocare quem in loco* 1281, a. *hibernorum causa disponere &c.* 1769, d

einrather *suasor* 2241, a

einrathung *suasio* 2241, a

einräumen *cedere* 452, d. *mancipare* 1335, a. *praebere* 1791, d. *concedere* 454, b. *dare* 728, c. einem etwas einr. *addicere cui quid* 705, c

einrede *interpellatio; interfatio* 858, c. *succlamatio* 537, a. *objectio* 1120, a

einreden *aurem vellere* 272, d

einregnen *impluere* 1755, b

einreiben *interere* 2325, b. *infricare* 957, b

einreissen *destruere* 2234, c. *diruere; subruere* 1936, c. 1964, b. *interscindere* 2021, a. *convellere* 2437, c. das übel reißt ein *contagio mali serpit latius* 42, c. s. niederreissen; s. abbrechen.

einreissung *destructio* 2234, c

einreiten *invehi equo* 2434, d

einrichten *aptare* 180, b. *dirigere* 1918, b. *accommodare* 579, d. *attemperare* 2300, a. *moderari* 1431, c. *concinnare* 525, b. *digerere* 1008, d. *dispensare* 1684, d. *absolvere* 2146, a. *determinare* 2323, c. *disponere* 1769, d. *conformare* 938, d. den staat einr. *ordinare statum reipublicae* 1598, b

einrichtung *digestio; P. digestus* 1009, a. *modificatio* 1431, a. P. *moderamen* 1432, a. *dispositio* 1770, a

einsaltzen *macerare sale* 1318, b. *adspergere sale &c.* 1979, a. *adspergere salem* 2165, c. *sale quae conduntur superspergere* 2166, c

einsaltzend *salsamentarius* 198, b

einsaltzung *salsura* 1980, b

einsam *solus* 2147, d. *solitarius* 2148, b. *desertus* 2084, b. *vidua* 2053, b. *segrex P. segregus* 1040, d

einsämen *ingenerare* 1004, b. s. einpflantzen.

einsamkeit *solitudo* 2148, b. *viduitas* 2503, c. *orbitas* 1595, a

einsammlen *colligere* 1232, b. früchte einsammlen *fructus percipere* 407, a

einsäuern *acritudine intingere* 12, c

einsaugen *perbibere & visceribus immiscere aliquid* 313, a

einscharren den todten *mortui corpus inferre* 880, c. s. verscharren.

einschencken *defundere* 975, d. *infundere* 976, c. *cyathissare* 667, c. *stare ad cyathos* 667, b

einschencker *catamitus* 435, a. s. mundschencke.

einschieben *supponere* 1773, b. *infulcire* 970, b. *intercalare* 1156, d. an statt des andern einsch. *subdere in cujus locum* 733, c. ein falsch testament einsch. *testamenta supponere; subjicere* 2330, d

einschiebung eines tages / mondenscheins *embolismus* 780, a

einschlaffen *acquiescere* 1898, c. *dormiscere; condormire; indormire; obdormire* 746, b, c, d. *somnum capere* 399, a, b. *somno solvi* 2145, b. *somno occupari* 1503, b. P. *dulci declinare lumina somno* 552, a. das glied schläffet ein *membrum insstupet* 2239, b. er ist fest eingeschl. *arctior eum somnus complexus est* 195, c. untern reden einschl. *in verba media somnolentum desinere* 2149, d

einschläffern *soporare; sopire; consopire* 2155, b, c, d

einschlagen *figere* 896, d. *configere* 897, b. *pangere* 1629, c. einen nagel einschl. *clavum in quid adigere, pangere* 74, a. 542, d. das einschlagen des wetters *jactus fulminum* 1115, b

einschleichen *inserpere* 2087, *a. adrepere* 1928, *d. irrepere; surrepere* 1929, *a,c. suggredi* 1028, *b. affluere* 925, *a. illabi* 1194, *a. insinuare se* 2123, *a.* der sich einschleichet *reptitius* 1928, *d.* geitz hat sich eingeschlichen *avaritia immigravit in urbem* 1403, *d*
einschleichung *irreptio* 1929, *a. illapsus* 1194, *a*
einschliessen *includere* 541, *b. concludere* 540, *d. recondere* 588, *d. coërcere* 193, *b.* das seinige einschl. *claudere rem familiarem* 539, *c*
einschliesung *conclusio* 540, *d. inclusio* 541, *b*
einschlingen *sorbere* 2156, *a*
einschlucken *sorbere, absorbere; sorbillare* 2156, *a, b. ingurgitare* 1045, *b*
einschlummern *obsopire* 2155, *d.* s. einschläffern.
einschmeicheln / sich einsch. *blanditiis & assensione se in cujus consuetudinem immergere* 2069, *c*
einschneiden *insculpere* 2039, *c. incidere* 355, *c*
einschnüren *infibulare* 891, *b*
einschräncken *cancellare* 382, *b. circumscribere* 2033, *b*
einschreiben *inscribere* 2034, *b.* ausgaabe und einnahme einschr. *expensa & recepta ferre; referre* 403, *a.* sich einschr. lassen *dare nomina &c.* 1524, *b*
einschreiten *inferre pedem quo* 880, *b. ingredi* 1027, *b. vestigium facere in locum* 2484, *b*
einschub *supplementum* 1749, *b*
einsegnen *inaugurare* 266, *c*
einsehen; das eins. *animadversio* 151, *d.* ernstes einsehen *severitas animadversionis* 2093, *c.* eins. haben *animadvertere in quem* 151, *d.* der auf das böse eins. hat *animadversor vitiorum* 151, *d*
einsencken *figere* 896, *d. defigere* 897, *b. pangere* 1629, *c. immergere* 1392, *b. deponere* 1769, *c. inserere* 2085, *d*
einsetzen an eines stelle *surrogare in locum cujus* 1948, *c. subsortiri* 2163, *b.* zum erben eins. *scribere hæredem* 2029, *d. hæredem ex asse instituere* 2202, *d. hæredem facere* 839, *a.* zu pfand eins. *pignori opponere* 1771, *c.* einen könig eins. *inducere regem in regnum* 1920, *d*
einsetzling *vivirradix* 2532, *b*
einsetzung *subsortitio* 2163, *c.* eins. ins amt *inauguratio* 266, *d*
einsieden lassen *infervefacere* 887, *c*
einsiedler *eremita* 810, *a. anachorita* 130, *d. P. dumicola* 762, *a*
einsitzen *insidere* 2055, *b.* 2102, *c*
einspänniger *singulator* 2120, *c*
einsperrung *coarctatio* 195, *b*
einsprechen / besuchen *invisere* 2501, *c*
einspruch *interpellatio* 1678, *d*
einstämmig *unistirpis* 2551, *a*
einstampffen *inculcare; interculcare; occulcare; condensare* 376, *b, c*
einstecken den degen *gladium in vagina recondere* 589, *a.* ins gefängnüs einst. *carcerare; in carcerem conjicere, demittere* 417, *b, a.* 1423, *d*
einsteigen *evadere in summum* 2414, *d*
einstellen *sistere* 2126, *a.* sich einst. *præsto esse* 1799, *c. comparere* 1642, *a.* etwas einstel. *quid desinere* 2121, *c.* die reise einstel. *avertere ab itinere* 1473, *d*
einstimmen *consentire* 2063, *d.* nicht mit einstim. *dissentire* 2070, *a.* s. übereinstimen; s. beyfallen.
einstimig *consentaneus* 2070, *a. concordabilis* 605, *b*
einstimmung *suffragium* 951, *a*
einstopffen *infulcire* 970, *b. infercire* 856, *d*
einstreuen *inspergere* 2166, *b*
einstreuung *inspersus* 2166, *b*
eintägig *ephemerus* 798, *b*
eintauchen *imbuere* 1137, *b. mersare; mersitare* 1391, *c, d. inficere* 845, *d*
eintauchung *mersio* 1391, *c. immersio* 1392, *b. intinctio* 2352, *a*
eintheilen *distribuere* 2382, *c. disponere* 1769, *d. subdividere* 725, *a. describere* 2033, *c*
eintheilung *œconomia* 1568, *d.* s. einrichtung.
eintracht *concordia* 605, *a. conspiratio* 2188, *a*
einträchtig *concors* 604, *d*
einträchtiglich *unanimiter; uno animo; concordissime &c.* 150, *c*
eintrag *subtegmen* 2244, *b. stamen* 2199, *c.* eintr. in gewebe *trama* 2375, *b*
eintragen *regerere; ingerere* 1009, *d, b.* ins buch eintrag. *referre in codicem* 883, *a*
einträglich *quæstuosus, è* 1869, *a. meritorius* 1390, *a*
eintreffen *convenire* 2447, *b. respondere* 2192, *d.* gleich eintreff. *competere* 1709, *d.* nicht mit eintreff. *absonum esse* 2152, *b*

eintreiben / in die enge eintr. *angustissime quem continere* 145, *a.* s. einmahnen.
eintreten *inculcare; interculcare; occulcare; condensare* 367, *b, c.* rings umher eintr. *circumculcare* 376, *a.* eintr. eingehen *intrare* 1158, *d. introire* 793, *b.* s. einschreiten; s. hinein gehen; s. eintritt.
eintrincken *imbibere* 312, *d*
eintritt *introitus* 793, *b. ingressus; ingressio* 1027, *c.* bey eintr. des frühlings *ineunte vere* 792, *d*
eintuncken *tingere; intingere* 2351, *d*
einzeln *privus* 1817, *b. singuli* 2119, *d. rarus, è* 1913, *d*
einzig und allein *unicè* 2550, *b*
einverleiben *accorporare; incorporare* 614, *a*
ein- und ander s. einer.
ein- und zwantzigst *unus & vicesimus; alter & vicesimus* 102, *c*
einwässern *adaquare* 184, *c. irrigare* 1941, *d*
einweichen *permadefacere; madefactare* 1322, *b*
einweisen s. einführen.
einwenden *opponere* 1771, *c. objicere* 1119, *d. causari* 448, *b. afferre causam* 877, *b*
einwerffen s. einreissen.
einweyhen *initiari* 1151, *a. inaugurare* 266, *c. dedicare* 710, *c.* s. weyhen.
einweyhung *initiatio* 1151, *b. inauguratio* 266, *d. dedicatio* 702, *a consecratio* 1973, *b*
einwickeln *involvere* 2559, *c. fasciare* 860, *a. implicare* 1751, *a. amicire* 116, *a*
einwicklung *obvolutio* 2560, *a*
einwilligen *addicere* 705, *c*
einwircken *intertexere* 2335, *b*
einwohner *habitator, trix* 1052, *d. inhabitator* 1053, *a. colonus* 566, *d. incola* 567, *d. oppidanus* 1591, *b. inquilinus* 1152, *a.* einwohner in ein land schicken *coloniam mittere &c.* 567, *a*
einwohnerin *cultrix* 566, *c. habitatrix* 1052, *d*
einwurff *objectio* 1120, *a*
einwurtzeln *innasci* 1487, *b. radicare; radices agere &c.* 1908, *b*
einzäumen *infrenare* 954, *d*
einzeichnen *perscribere* 2035, *a*
einziehen *coarctare* 195, *b. coangustare* 145, *b. inflectere; reflectere* 915, *a, b.* von unten einzieh. *subnectere* 1501, *c.* die rede einzieh. *contrahere orationem* 2372, *a.* die güter einzieh. *confiscare* 909, *a.* einziehen / eingehen *intrare* 1158, *d. introire* 793, *b. immigrare* 1403, *d. divertere* 2475, *a. succedere tectis, penatibus* 457, *c*
einziehung *restrictio* 2232, *c.* einzieh. der güter *confiscatio* 909, *a. publicatio bonorum* 1841, *b*
einzug *introitus* 793, *b*
eisen *ferrum* 885, *c.* mit eisen beschlagen *ferratus d*
eisenertz *strictura* 2230, *d*
eisenfarb *ferrugineus* 886, *b. venetus color* 2444, *a*
eisengrube *ferraria* 885, *d. latomia* 1221, *d*
eisengrau *glaucinus* 1018, *a*
eisenhütte *officina ferraria* 885, *d*
eisenkraut *verbena; verbenaca* 2458, *c. hierobotane* 1081, *c. peristereon* 1695, *c*
eisenkuchen *crustulum* 638, *a. scriblita* 2029, *c. panis artoptitius* 226, *b*
eisenrost *ferrugo* 886, *b*
eisenwerck *ferramentum* 886, *a.* alt eisenwerck *scruta* 2038, *c*
eisern *ferreus* 885, *c.* gantz eisern *soliferreus* 2148, *b*
eiß *glacies* 1016, *a. gelu* 997, *a.* eiß machen *glaciare* 1016, *b*
eißigt *glacialis* 1016, *b*
eiß-schollen *crustæ glaciales* 637, *d*
eißvogel *halcyon* 1057, *b. ispida* 1166, *d. ceyx* 362, *d. alcedo* 87, *c*
eißzapffe *gelicidium* 997, *a. stiria* 2214, *c. stalagmia* 2199, *b*
eitel *vanus, e* 2422, *a. inanis, ter* 1140, *c. futilis* 986, *d. ventosius* 2454, *a. merus* 1393, *b*
eitelkeit *vanitas; vanities; vanitudo* 2422, *c, d*
eiter *pus* 1857, *d. sanies* 1995, *b. tabi; tabo* 2278, *a.* das eiter ausdrücken *exsaniare* 1995, *b*
eiterricht *purulentus, è* 1857, *d*
eiver s. eifer.
elbe *Albis* 84, *d*
element *elementum* 777, *a*
elend / elendiglich *miser, è* 1417, *a. calamitosus, è* 365, *a. abjectus, è* 1116, *d. miseriis coopertus* 1645, *a.* das elend *miseria* 1417, *b. calamitas* 364, *d. labor* 1194, *c. res exiles; arctæ* 827, *a.* 195, *c. exilium.* ins elend ziehen *exulatum ire* 830, *b, c*

elendthier *alces equicervus* 315, *c.* 87, *c*
elephant *elephas* 777, *c. bellua* 305, *c. barrus* 299, *d. bos luca* 329, *d.* 1288, *d. bellatrix bellua* 307, *b. P. anguimanus* 144, *a*
elephantenrüssel *brachium elephanti* 331, *d*
elle *ulna* 2536, *d. cubitus, um* 639, *d*
ellenbogen *ancon* 139, *b. cubitus, um* 639, *d*
ellenhoch / ellengroß *cubitalis &c.* 639, *d.* ellen und schuchweise verdingt *conductum ut in pedes mensurasque præstetur* 2474, *b*
ellern *alnus* 98, *b*
elsen *alosa* 100, *a*
eltermutter *proavia* 282, *d.* der eltermutt. bruder *avunculus major; proavunculus* 283, *b*
eltern *parentes* 1640, *d.* die ersten elt. *protoplasti* 1744, *a*
elter vater *proavus* 282, *d*
eltzbeer *unedo* 2545, *d*
embs *amasias* 1093, *c*
emmerling *galbula* 990, *b*
empfahen / empfangen *accipere* 402, *a. concipere* 404, *a. conceptare* 404, *b. excipere* 405, *b.* als empfang. verschreiben *accepto ferre* 403, *c*
empfängnüs *conceptus; conceptio* 404, *c*
empfinden *sentire* 2067, *d. persentire; persentiscere* 2070, *b.* schmertz empf. *percipere dolores &c.* 407, *a*
empfindlich *sensibilis, ter; sensualis, P. sensilis* 2068, *c, d, c*
empfindung *sensus* 2068, *a. affectio* 842, *c*
empören s. auffwiegeln.
empor heben sich *insurgere* 2268, *d. effulcire* 970, *b. levare in sublime* 1244, *d*
empor kommen *celsius adsurgere* 464, *d*
emporstehen *exstare* 2221, *a. supereminere* 1339, *d. prominere* 1340, *b*
emportragen / das haupt emportr. *extollere caput* 2358, *a. exsuperare anima* 2264, *a*
empörung *motus* 1456, *a.* empör. anrichten *tumultum facere; tumultuari* 2399, *c, d.* s. auffruhr.
emsig *sedulus, ò* 2059, *d*
emsigkeit *sedulitas* 2059, *d*
enckel *nepos* 1504, *b*
enckelin *neptis* 1504, *c*
enckelsweib *pronurus* 1553, *b*
ende *finis* 903, *a. clausula* 540, *c. terminus; determinatio* 2323, *b, c. extremitas* 829, *d. eventus* 2448, *d. suprema; supremitas* 2264, *c, d. coronis* 612, *d. calx* 375, *b. pausa* 1670, *b. exitus;* es gehet zu ende *in exitu est* 792, *b, c.* ende vom spiel *catastrophe* 437, *a.* ende machen *finem facere; constituere; imponere rei* 903, *d.* des spiels ein ende machen *P. incidere ludum* 355, *d.* ein böß ende nehmen *fatalem exitum facere; fatales exitus habere* 792, *c.* s. ausgang.
endigen / zu ende bringen *finire* 903, *c. terminare* 2323, *c. perficere* 846, *c. exigere* 75, *d. absolvere* 2145, *d. claudere* 540, *a. desinere* 2121, *c. enavare operam* 1494, *d. imponere clausulam* 540, *c. ad exitum adducere* 792, *c. coronidem imponere* [illegible], *d. ad exodium ducere* 828, *a. rei colophonem addere* 569, *a. profligare* 917, *b. defungi* 980, *a. P. condere* 586, *d.* er hat sein werck nicht zu ende gebracht *manus extrema non accessit ejus operi* 829, *c.* den krieg endigen *bellum conficere* 843, *c*
endigung des krieges *confectio belli* 843, *d*
endivien *intybus &c.* 1159, *c. cichorea* 511, *c. seris* 2081, *c*
endivien-blätter *folia intubacea* 1159, *d*
endlich *tandem* 2285, *b. denique* 690, *d. postremò* 1785, *b. aliquando* 1876, *b. novissime* 1536, *d.* endlich einmahl *tandem aliquando* 2285, *b. postliminio* 1263, *c.* endlicher untergang *finale malum* 905, *c*
endung *terminatio* 2323, *c*
endzweck *finis* 903, *b.* endzw. nicht erreichen *fine excidere* 349, *d.* s. ziel; zweck; fürsatz.
engal *centaurion* 471, *a*
engbrüstig *asthmaticus, anhelator* 240, *b. suspiriosus; suspiriosè laborans* 2188, *c. anhelus* 1059, *b*
engbrüstigkeit *anhelatio* 1059, *a. dyspnœa* 766, *d*
enge *angustus* 144, *d. circumscriptus, è* 2033, *b. adstrictus, è; constrictè* 2231, *b, c. adductus* 753, *c.* enge in einander *arctus* 195, *c.* die welt ist dir zu enge *orbis te non capit* 399, *c.* enge einschliessen *locorum angustiis claudere* 540, *a.* die enge des orts *loci angustia* 145, *a.* die enge zwischen 2. meeren *isthmus* 1167, *b.* enge pässe *fauces* 867, *c.* eng sieb *tenue cribrum* 481, *c.* enge einziehen / enge spannen *coangustare* 145, *b. coarctare* 195, *b*

engel *Angelus 142, b. dæmon &c. 674, c. genius 1013, b. cœlo delapsus, missus 358, b.* gute Engel *dæmones alexicaci &c. 92, b*
Engeland *Anglia 142, d. Britannia 335, a. Albion 84, d*
Engeländer *Britannus; Brito 335, b. Anglus 141, d*
engeländisch / englisch *Britannicus 335, b*
engelfisch *squatina 2197, d*
engelisch *angelicus 142, c*
engelroch *squatoraja 2197, d*
engelschuß / wacht *angelicæ excubiæ 142, c*
engelsüß *filicula 899, a. polypodium 1763, b*
engespannen s. einziehen.
entbehren *carere 419, a.* was man nicht entb. kan *quod est necesse 1498, a*
entbieten *condicere 705, d. nunciare 1550, b.* hinwiederum entb. *remandare 1337, b*
entblößen *nudare; connudare; denudare 1543, a, b. deglubere 1021, c. exspoliare 2191, c.* das haupt entblößen *aperire caput 412, b. 1643, d*
entblößung *denudatio 1543, b. revelatio 2439, c*
entbrennen *exardescere 200, d. incandescere; excandescere 384, a. ignescere 1131, c*
entdecken *revelare 2439, c. detegere; retegere 2294, b, a. enunciare 1550, d. manifestare 1341, c. indicare 702, a. recludere 541, d.* seine meynung entb. *aperire cui suos sensus 1644, a*
entdeckt *apertus, è 1644, a*
entdeckung *manifestatio 1341, c. proditio 732, d*
ente *anas 134, b.* mittelente *boschis 330, a*
entenstall *nessotrophium 1507, c*
entenstösser *aquila anataria; clanga &c. 134, c*
entenvoigt *anatarius 134, c*
enterben *scribere exheredem; exheredare 1506, c. externare; extraneare 830, a. alienare 93, c. abdicare 701, b.* enterb. die seinigen *P. codice salvo hæredes vetare esse suos 443, a*
enterbt *orbus 1595, a. exheres 830, a*
enterbung *exheredatio 1056, d*
entfahren / es entfähret einem leicht ein wort / *maledicto nihil facilius emittitur 1424, c*
entfallen *excidere 349, d. effluere ex animo 926, b*
entfärben *decolorare 570, c*
entfärbung *decoloratio 570, c*
entfernen *absentare 2254, d. elongare 1284, b*
entfernt *remotus 1457, d. distinctus 1179, d longinquus 1284, a.* entf. vom ehrgeitz *ambitioni alienus 93, b.* entfernt seyn *longe, longius abesse 1283, b*
entfliehen *effugere 968, c. profugere d. suffugere 969, b.* s. entlauffen; entgehen.
entfliehung *devitatio; evitatio 2529, a*
entfrembden *alienare 93, c.*
entführen *subducere 758, b. amovere 1456, c.* entf. mit gewalt *vi abducere 753, b*
entführung *raptus, raptio 1911, c*
entgegen *contrarius 596, a inimicus 118, a. obversus, è 2476, d. infensus 871, b.* s. zuwider.
entgegen bellen *obgannire 994, b*
entgegen brüllen *reboare 330, a*
entgegen gehen *obviam ire 788, a. obviam procedere 456, b. adversum ire 2468, a*
entgegen haben den wind *uti ventis adversis 2582, a*
entgegenhaltung *objectus; objectio 1120, a.*
entgegen kommen *obviam cui fieri 906, b, occurrere obviam 662, a. occursare b. obviam venire; se obvium cui dare &c. 2493, b*
entgegen liegen *objacere 1115, a*
entgegen reden *obloqui 1287, b*
entgegen riechen *obolere 1576, a*
entgegen setzen *opponere 1771, b.* sich entg. s. wiederstehen.
entgegensetzung *oppositio; oppositus 1771, c*
entgegen seyn *obstrepere 2229, b. premere 1807, a*
entgegen singen *occinere 391, d*
entgegen stehen *obstare 2222, a*
entgegen stellen *opponere 1771, c. obducere &c. 756, a*
entgegenstossung *objectus 1120, a.*
entgegen strecken *oppandere 1628, d*
entgegen wehen *reflare 919, d*
entgegen wenden *obvertere 2476, d*
entgegenziehung *obviam itio 789, a. 2493, c*
entgehen *elabi 1194, a. devitare; evitare 2529, a. effugere 968, c. evolare 2553, c. evadere 2414, d subterfugere 969, b. declinare ictum 1127, a.* s. wegschleichen.
entgehung *defluxio 926, a.* s. vermeidung.

entgeld s. lohn. ohne entg. *gratuitus 1036, a*
entgelten *luere 1301, a. pœnas pendere 1683, b*
enthalten sich *abstinere 2312, c. temperare sibi 2299, a.* sich kaum enthalten können *tenere vix se 2312, a.* sich des ausgehens enthalten *carere foro; carere luce forensi 419, b.* sich des weins enthalten *vinum ex toto circumcidere 355, a.* sich frembden guts enthalten *ab alieno continere animum &c. 1051, b.* sich der sorge enth. *abducere se a cura 753, b*
enthaltung *abstinentia 2313, a. continentia 2314, a*
enthäupten *decollare; caput amputare 564, b. securi percutere &c. 2050, b. ferire securi 875, a.*
enthäuptet werden *plecti capite 1746, c*
enthäuptung *capitis percussio 1881, a*
entheiligen *profanare 855, b. violare 2515, c*
entheiligung *profanatio 855, b. exauguratio 267, a*
entian *gentiana 1001, d*
entkleiden *devestire 2486, c*
entkommen *evadere 2414, d.* s. entgehen.
entkräfften *debilitare 680, d. enervare 1507, c*
entlauffen *elabi 1194, a. aufugere 968, a. solum vertere 2144, a.* s. entgehen.
entlauffener *fugitivus 968, a*
entledigen *collevare 1245, c. relevare; liberare 1250, c. inanire 1141, a. exonerare 1582, b. dissolvere 2146, c. exsolvere 2147, a. egerere 1009, b. vacuefacere 2414, c. expedire 1705, a.* der last entl. *levare quem onere 1244, d.* der bekümmernüs entl. *scrupulum cui eximere 781, d*
entlediget *solutus 2145, b*
entledigung *levatio; levamen; levamentum 1245, b*
entlegen *abductus 753, b.* entl. seyn *distare 2220, d.* s. entfernt.
entlegenheit des orts *longinquitas loci 1284, a*
entlehnen *mutuare, i 1480, a. rogare 1946, a*
entlehnet *mutuatitius 1480, b.* entlehnetes geld *æs alienum 48, b*
entlehnung *mutuatio 1480, b*
entleiben s. tödten; s. erstechen. Sich selbst entl. *se percutere 1881, a. consciscere mortem sibi 2024, c. manus sibi inferre, afferre 1344, d. immori ferro 1452, b. consciscere sibi voluntariam mortem, necem 2556, b. 1499, c. afferre sibi violentas manus 877, b*
entreissen *eripere 1913, b*
entrich *anas mas 134, b*
entrichten s. überantworten. die schulden entr. *expedire nomina & exsolvere 1705, b*
entrinnen *effugere 968, c. evadere 2414, d.* nicht entrinnen lassen *intercludere fugam 541, c.* s. entgehen.
entrüsten *bilem cui movere 314, a.* entr. sich *fremere; perfremere 953, b.* s. erzürnen; zornig werden.
entrüstet *incitatus ira 516, a. fremebundus 953, c.* s. zornig.
entsatz *subsidium 2058, d. subsidiaria acies 2059, a. succenturiati 476, a. auxiliares 284, a. repulsoriæ cohortes 1681, a*
entscheiden *dijudicare 1173, b.* den streit entsch. *discernere litem 483, b. P. secare lites 2044, b.* s. scheiden.
entscheiderin *disceptatrix 405, a*
entscheidung *arbitrium 190, b.* s. scheidung.
entschlaffen *soporari 2155, b. in mediis vitæ laboribus obdormiscere & somno consopiri 746, d.* entschl. seyn *torpere; torpescere 2362, b.* s. einschlaffen.
entschlagen sich der sorgen *dimittere curam ex animo 1424, b.* entschl. sich des unmuths *abducere animum à molestiis 1654, d*
entschlossen haben bey sich *statutum cum animo & deliberatum habere 1251, a.* s. beschliessen.
entschuldigen *purgare 208, d. excusare 449, c. diluere 1302, a. obtentui esse 2307, c.* entsch. sich *purgare se cui 1855, a. expurgare d.* entschuldiget halten *excusatum quem habere 449, d.* das zu entschuld. *excusabilis 450, a.* das nicht zu entsch. *inexcusabilis a. impurgabilis 1855, c*
entschuldigung *excusatio 449, d. purgatio 1855, b. causatio 448, d.* entsch. fürwenden *habere quid excusationis 449, d. perfugio uti 968, d. causam dicere 448, a. causari b*
entseelt *exanimatus 151, b*
entsetzen *ire cui subsidio &c. 2058, d.* die Stadt entsetzen *urbem obsidione eximere 781, d.* des amts entsetzen *ab officio quem amovere, removere 1456, c. detrahere & spoliare dignitatem cujus 2372, d. magistratum abdicare 701, b. dejicere de gradu, honore &c. 1118, c.* s. absetzen; sich entsetzen *stupefieri 2239, a. obstupescere b. refugere 969, a. expavescere 1668, c. consternari animo 2207, a. in perturbationes atque exanimationes incidere 151, c.* ich entsetze mich *perstringit me horror 2232, b.* s. fürchten sich; erschrecken.
entsetzung *pavor 1668, b. horror 1101, b. consternatio 2207, b. stupor 2238, d. exanimatio 151, c*
entspinnen / es entspinnet sich von ihm *ab eo hæc sunt exorta 1602, a*
entspringen *oriri 1600, d. oboriri 1602, a. scaturire 2015, c. enasci 1487, b*
entsprungen *oriundus 1601, b*
entstehen *nasci 1486, b. existere 2127, c. surgere 2288, b. exoriri 1603, a. suboriri b.* zugleich entst. *cooriri a.* es ist die meynung entstanden *pervasit opinio per animos hominum 2415, c*
entsündigen *purificare; lustrare; expiare 1857, b*
entwachsen seyn der zucht / der ruthen *manum ferulæ subducere 1345, c. excedere magisterio 1325, a*
entwaffnen s. wehrloß machen.
entweder / oder *sive, sive 2130, d. aut, aut 280, b. seu, seu 2093, b. vel, vel 2436, b*
entwehnen *desuefacere 2248, c.* entw. die kinder *depellere à lacte 1680, a. depellere ab ubere matris 2429, b. cibo & potione initiare 1151, b*
entweichen *concedere 454, a. secedere 457, a.* s. entgehen.
entwenden *avertere 2474, a. intervertere 2476, c. amovere 1456, c.* s. entziehen.
entwendung *abalienatio 93, d. surreptio 1913, c.* s. entziehung.
entwerffen *adumbrare 2541, a. delineare 1265, c. ducere primas lineas; primis velut lineis quid designare c. verbis designare 2107, d. formare 938, a. deformare; formam scribere 937, a.* vorher entw. *præstruere 2236, a.* den brieff in der schreibtäfel entw. *exemplum literarum in codicillis exarare 443, c.* in gedancken etwas entw. *animo imaginem rei concipere 1134, b. cogitatione quid animo intuendum spectandumque velut coram proponere; P. esse in imagine rei 1135, a. cogitatione quid depingere 1730, c*
entwerffung s. entwurff.
entweyhen *exaugurare 267, a. violare 2515, c. resecrare 1974, b. profanare 855, b*
entweihung *violatio 2515, d.* s. entheiligung.
entwischen *elabi 1194, a. subterlabi b. è manibus effugere 968, c. excidere è manibus 349, d. anguillam esse, elabi 143, b.* die zeit entwischt *ætas effluit, defluit 925, d. 926, b*
entwohnen *desuescere 2248, b. dediscere 720, b*
entwohnt *desuetus 2248, c*
entwohnung *desuetudo 2248, c*
entwurff *umbra 2539, d. exemplum 825, d. deformatio 939, c. protocollum 1835, d. typus 2410, b. sciagraphia 2019, c. adumbratio 2541, c. lineamenta 1268, b. delineatio c. idea 1127, d.* entw. eines gebäues *ichnographia 1126, d*
entziehen *adimere 781, b. demere 689, b. derogare 1947, b. subducere 758, a. denegare 1502, b.* sich entz. *disjungere se 1179, d. removere se 1457, d. retrahere se 2374, b.* heimlich entz. *subtrahere 2375, a. surripere 1913, c.* das futter entz. *cibum deducere 754, b*
entziehung *derogatio 1947, b. detractio 2372, b. ademtio 781, b. surreptio 1913, c*
entzückter *ecstaticus; mente commotus 770, d*
entzückung *ecstasis; excessus mentis &c. 770, d. accidentia spiritus &c. 349, b*
entzünden *inflammare 913, c.* s. anzünden; entzündet werden *inardescere 201, a. ardore animi concalescere 373, a.* gegen einen entzündet seyn *P. ardere quem 200, c.* s. verliebt seyn.
entzündend *incensivus 386, b*
entzündung *inflammatio 913, c.* entz. des geblüts *phlegmone 1720, a*
entzwey brechen *confringere 949, c. diffringere d. perfringere 950, b. suffringere d. rumpere 1959, d.* mitten entzweybr. *interrumpere 1961, d*
entzweydrücken *displodere 1745, b*
entzweygehen *crepare 617, b*
entzweyspringen *dissilire 1983, b*
epheu *hedera 1065, c.* aus eph. *hederaceus d*
epheubaum *dendrocissus 690, c*
eppich *apium 173, a. oreoselinum 1599, a*

erachten (s. dafür halten) *existimare 54, a.* meines erachtens *meo animo; mea sententia 148, c. censeo 466, d. mea sententia 2069, a. ut mea fert opinio 1588, a*

erachtung *existimatio 54, b.* s. gutachten.

erarnen *arare; percipere 220, b. acquirere 1869, c*

erbar *honestus, è 1097, d. honorus, c. permodestus ac bonæ frugi 1433, a. liberalis ter, 1249, d. ingenuus, è 1150, b.* erbare matronen / *matronæ optimates 325, a.* erbar leben *castigate vivere 430, b. castè & integrè vivere 434, a*

erbarkeit *honestas 1098, b. ingenuitas 1151, b. bonitas 325, a. decorum 685, b*

erbarmen sich *misereri 1417, c. miserescere c. misereri 1418, c. misericordem se præbere 1417, d. misericordiâ commoveri, d. misericordiam cui impertiri, tribuere 1418, a*

erbarmer *miserator, trix 1418, d*

erbärmlich *miserabilis, ter 1418, d.* daß es einen stein erb. möchte *miserandum in modum 1418, c.* s. kläglich.

erbarmung *misericordia 1417, d. miseratio; commiseratio 1418, d*

erbauen *exstruere 2234, c.* s. bauen.

erbauung *constructio 2234, c. conditus 587, b*

erbe / erbtheil vom vater *patrimonium 1663, c.* erbe/erbnahm *heres 1056, a.* einen zum erben einsetzen *heredem facere, instituere, scribere 1056, a.* auff den das gantze erbe fällt *heres ex asse 229, d.* einen vollkömmlich zum erben einsetzen *heredem quem ex asse relinquere 229, d*

erbeben *intremiscere 2377, d*

erben; ich erbe *redit ad me hereditas 794, d.* erben *hereditatem adire, consequi; in partem hereditatis vocari &c. 1056, a.* was man erbet *bona, quæ hereditate veniunt a.* sehr viel erben *hereditatem adipisci effertissimam 179, d.* der die helffte erbet *heres ex parte dimidia 1369, a*

erbeten / erbettelt *precarius, ò 1803, d*

erbetteln *emendicare 1379, a. eblandiri 316, c*

erbeutet *prædatitius 1794, a*

erbgesessene leute *indigenæ 1143, d*

erbgut *peculium 1673, c. hæredium 1056, b.* kleines erbg. *hærediolum ibid.*

erbieten *profiteri 863, b. polliceri 1257, c.* s. versprechen; s. anbieten.

erbitten *exorare 1605, d. precibus flectere 914, b*

erbittlich *exorabilis 1606, a*

erbittern *exulcerare animum 2535, d*

erblassen s. verblassen.

erblasset *exsanguis 1995, b*

erblich *hæreditarius 1056, b*

erbloß *exhæres 1056, c.* erbl. machen *abdicare 701, b.* s. enterben.

erboßt s. zornig.

erbrechen *effringere 949, d.* erbr. den brieff *resignare literas 2108, b. aperire epistolam 1643, d. laxare vincula epistolæ 1228, a. epistolam resignare, solvere, epistolæ vincula laxare 804, c*

erbrochen *effractus 949, d. perfractus 950, b*

erbschafft (*cretio*) *482, b. hæreditas 1056, a.* sich der erbsch. anmassen *hæreditatem obire a*

erbschleicher *heredipetæ 1056, c. captatores 400, b*

erbsen *ervum 814, a. pisum 1736, a*

erbseuche *contagium 2286, d*

erbsünde *peccatum ex Adam originaliter tractum 1601, a*

erbtheil s. erbe.

erbvermächtnüs *testamentum 2330, c. legatum 1229, d*

ercker *protectum 2294, d. menianum 1379, b. pergula 1692, c. podium 1756, b.* rundter ercker *hemicyclus 1069, b*

erdapffel *malum terræ 1331, a. cyclaminus 668, a*

erdbeben *terræ motus 2327, a.* es ist ein erdbeben *terra movet 1455, b. P. mugit sub pedibus terra 1459, c*

erdbeer *fraga 948, a*

erdbeerkraut *fragaria 948, a*

erdbeschreibung *geographia 1004, c*

erde / erdreich *terra 2326, b. humus 1108, b. solum 2144, a. tellus 2295, d.* aus der erden *terrestris 2326, c.* unter der erden *subterraneus; subterrenus 2327, a.* der erde gleich machen *adæquare solo 45, b, d.* was nicht erd-nied- und nagel-fest / *ruta cæsa 1963, b*

erdencken *fingere 900, b. confingere 901, c. reperire 1645, c. comminisci 1381, a. architectari, 197, d.* etwas erdencken *machinari quid 1319, b.* listige griffe erdencken *procudere dolos 644, c.* das hab ich erdacht *meum hoc est dictum 1401, a*

erden-kloß *gleba 1018, b.* voll erd-klöse *glebosus c*

erdfahl *cadaverosus 347, a*

erdfall *labes 1191, d. chasmatias 497, d*

erdfloh *pulex 1849, a. thryps 1344, d*

erdgewächs *fructus 964, c*

erdichten *insimulare 2118, b. comminisci 1381, a.* mehr darzu erd. *affingere 901, c*

erdichtet *simulatus, è 2117, a. adumbratus 2541, b. commentitius 1381, b. 900, c. fictus 900, c. confictus dolis 901, c*

erdichtung *fictio 900, d. confictio 901, c. commentum 1381, b*

erdin s. irrdin.

erdkräntzlein *chamæcissus 491, d*

erdkreiß *orbis terrarum 1593, c*

erdmolten *astragalus 240, c*

erdpfau *chamæcissus 491, d*

erdrauch (*herba*) *corydalis 616, d. capnus 410, c. fumaria 973, c*

erdreich s. erde.

erdscholle *gleba 1018, b. grumus 1041, b*

erdschwamm *tuber 2394, b*

erdspinne *solpuga 2144, a. phalangium 1713, d. rhagion 1935, a*

erdulten *perpeti 1665, c. perdolere 738, a.* s. dulten; leiden.

erdultung *perpessio 1665, d. tolerantia; toleratus; toleratio 2356, d. perlatio 882, a*

erdwinden *elatine 775, d*

ereilen *assequi 2076, c. consectari 2077, c*

erfahren *invenire 2449, b. experiri 1694, c. comperire 1644, c. reperire 1645, b. sentire 2068, a. rescire; rescíscere 2025, d. cognoscere 1530, d. præcognoscere 1532, b. ad aures cujus venire 2445, a. scire ex quo 2022, a*

erfahren / erfahrner *sciens 2022, b. peritus, experiens 1694, a, d. exercitus 194, b. prudens, ter 1836, b. in rebus gerendis & sustinendis exercitatus 194, d. consultus rei 593, b. gnarus 1022, c.* s. versucht.

erfahrung *usus 2582, b. cognitio 1531, a. scientia 2022, c. peritia 1694, b. experientia 1695, a*

erfinden *comperire 1644, c. condere 587, a. architectari 197, d. reperire 1645, c. excogitare 561, d. invenire; inventum reddere 2449, b. parere 1642, d. machinari quid 1319, b*

erfinder *genitor 1012, c. machinator, trix 1319, c. excogitator 562, a. commentor; commentator 1381, b. inventor, trix 2449, d. auctor 255, c. repertor, trix 1645, c. concinnator 525, b*

erfindung *scitamentum 2023, c. reperta 1645, c. consilium novum 591, d. cogitatio 561, b. excogitatio 562, a. ingenium 1149, c. machinatio 1319, c. inventum, inventio 2449, c. figmentum 901, a*

erfolgen *sequi 2075, b*

erfolgend *secundus 2048, c*

erfordern *præscribere 2035, b. accire 514, b. requirere 1870, c. apposcere 1783, b.* s. fordern.

erforderung *requisitio 1870, c. vocatus; vocatio 2566, a. accitus 514, b. invitatus 1160, a*

erforschen *indagare, odorari 1142, b. explorare 1752, c. perscrutari 2039, b.* der die gedancken erforschet *discussor sensuum 1880, b.* s. forschen.

erforschung *investigatio 2485, b. indagatio 1142, b. scrutatio; scrutinium 2039, a. examen; examinatio 824, c, d*

erforscher s. nachforscher.

erfreuen *hilarare; exhilarare 1082, d. delectare 1202, b. oblectare d. lætitiam ferre, afferre 1206, d. 877, b. lætitia afficere ibid. conjicere quem in lætitiam 1117, c. 1206, d. afferre voluptatem 2560, c. gaudio afficere, cumulare 995, c.* sich hoch erfreuen / *efferre se lætitia, incredibili gaudio 879, d.* ich erfreue mich *cupio voluptatem; cepit me voluptas 399, a.* erfreuet seyn *gratulari 1036, c.* sich erfreuen / erfreuet werden *jucunditate perfundi 1171, b. jucundari c.* s. ergötzen.

erfreulich *jucundus, è 1171, b. lætus, è 1206, b. lætabilis 1207, a. delectabilis ter, 1202, c. volupe; voluptabilis 2561, a*

erfreuligkeit / erfreuung *oblectatio 1202, d. exhilaratio 1082, d*

erfrieren *frigore adstringi 957, d*

erfrischen *reficere 848, b. refrigerare 958, c. vegetare 2431, c.* wieder erfrischet werden *revivíscere 2519, b*

erfrischung *refectio 848, c. vegetatio 2431, d. refrigeratio; refrigerium 958, d*

erfroren *algidus 92, d.* erfr. fleisch an füssen *pernio; perniunculus 1696, c*

erfüllen *implere 1749, a. complere 1748, c. replere 1749, a. satiare; exsatiare 2005, a, b. respondere optatis, votis 2192, d*

erfüllung *completio; complementum 1748, c. adimpletio 1749, a*

ergäntzen *solidare; consolidare 2141, c. integrare 1155, c. redintegrare d. supplere 1749, b*

ergäntzung *integratio; redintegratio 1155, d. supplementum 1749, c*

ergeben *dedere 730, c. facere deditionem d. addicere 705, c. dicare 701, a. præbere 1792, a.* ergeben seyn *inhærere 1055, d.* sich ergeben *dare se cui 727, c. totum cui se tradere 734, a. permittere se cujus fidei 1425, b*

ergebener *deditus; dedititius 730, d. studiosus 2237, b. adstrictus 2131, b. obstrictus 2232, a. devotus, e 2564, c*

ergebung *deditio 730, d. dicatio 701, b. devotio 2564, b*

ergehen *fluere 923, b.* sich ergehen *spatiari 2168, c.* nach wunsch ergehen *evenire ex sententia 2448, d.* nachdem es uns ergehet *ut res dant sese 727, d*

ergiessen / sich erg. *inundare 2544, b. totis vallibus fluere 2420, d*

ergiessung *refusio 977, b.* erg. des meers *procursus æquoris 663, a*

ergötzen *delectare 1202, b. recreare 626, b. oblenire 1238, a. permulcere voluptate &c. 2560, c. oblectare; delectationi esse; delectationem afferre 1202, c. ad sensus cum suavitate affluere 924, d.* sich an etwas ergötzen *frui qua re 964, b.* sich mit tantzen ergötzen *saltandi voluptate efferri 879, d.* s. belustigen; s. erfreuen.

ergötzligkeit / ergötzung *requies 1897, b. delicium, æ, 1200, b. recreatio 626, c. delectatio 1202, c. oblectatio d. P. oblectamen; oblectamentum ibid. remissio animi 1425, d.* s. erquickung.

ergreiffen *prehendere 1804, d. prehensare; prensare 1805, a. apprehendere 1805, b. amplecti 1747, a. arripere 1912, b. corripere c.* den vorschlag ergreiffen *accipere conditionem 402, b.* die gelegenheit ergreiffen *captare occasionem 400, b.* die flucht ergreiffen *capessere fugam 400, a*

ergreiffung *captus 400, d*

ergrimmen *ardere ira & dolore 200, c. atrocitate animi moveri 251, d*

ergrübeln *exquirere 1869, d*

ergründen *perscrutari 2039, b*

erhaben *editus 731, a. elatus, e 880, a. celsus 464, c. excelsus d. sublatus, e 2358, c. gibbus; gibber 1011, d.* erhabene arbeit *cælatura, cælatum opus, cælamen 357, c. anaglypha 131, c.* erhabenes bildwerck am silber *crusta argenti cælati 637, c.* erhabene hände *supinæ manus 2265, d.* erhabener hügel *collis leniter assurgens 41, d. ex planitie editus collis 564, a.* erhabener ort *umbo 2539, b.* sehr erhaben *præcelsus atque editus 450, a*

erhalten *servare 2089, b. conservare d. tenere 2311, c. sustinere 2317, a. tueri 2396, a. fulcire 969, c. suffulcire 970, b. fovere 947, b. nutrire 1553, c. nutricare, i, d. impetrare 1666, b. obtinere 2315, c. consequi 2077, a. potiri 1787, d. vincere 2509, b. pervincere 2511, b.* etwas erhalten *perficere rem 846, c.* den preiß erhalten *palmam adipisci 172, d.* die sache erhalten *causam vincere, tenere 447, b.* fort für fort erhalten *perpetuare 1697, b.* frisch und gesund erhalten *sospitare 2163, d.* beym credit erhalten *præjuvare fidem cujus affectam 1189, c.* im baulichen wesen erhalten *consepta majoribus*

joribus impensis tueri 2396, b. erhalten können was man will nullius conditionis non habere potestatem 587, d. ehre erhält gute künste honos alit artes 98, d. das zu erhalten ist servabilis 2089, c. vincibilis 2510, a
erhalter servator 2089, c. conservator d. sospitator 2163, d. fultor 969, d. erh. des geschlechts columen familiæ 572, a
erhalterin servatrix 2089, c. conservatrix d. parens 1640, d
erhaltung conservatio 2089, d
erhärten cogere 74, d
erhaschen deprehendere 1806, a
erheben levare 2044, d. tollere 2357, c. efferre 879, c. sublimare 2244, a. magnificare; magnificare 1328, a. exaggerare 66, a. ad dignitatem producere 757, b. hoch erh. summis laudibus ferre, efferre, extollere 875, c. es erhebt sich ein gerüchte fama exoritur 1602, a. es erhebt sich ein ungewitter cooriuntur tempestates 1602, a. sich erheben intumescere 2399, b. surgere 2268, b. exsurgere c. insurgere d. superbire 2265, c. altius evolare 2553, c
erhebung der stimme intensio vocis 1307, b
erhellen; es erhellet daraus ex eo apparet 1641, d. s. erscheinen.
erhencken P. fauces laqueo innectere, frangere 867, c. sich erhencken suspendere se 1687, a. suspendio se necare; suspendio vitam amittere 1687, b. restim sibi capere &c. 1932, c. finire vitam suspendio, laqueo 903, c. 1215, c. laqueis sibi spiritum eripere 1215, c. restim ad ingluviem adstringere &c. 1150, c. literam ex se longam facere 1275, c. innodato gutture laquei nexibus interire 1523, c. s. hencken; s. würgen.
erhenckter suspendiosus 1687, b
erhitzen excandescere 384. a. exardescere 200, d. infervere; infervescere 887, b. inflammare 913, c. perurere 2575, c. erhitzet seyn calere 372, d. den der wein erhitzet qui vino incalescit 373, a. vino calefactus b.
erhitzt s. hitzig.
erhitzung inflammatio 913, d
erhöhen exaltare 105, d. allevare 1245, b. sublimare 2244, a. adaggerare 65, d.
erhöher sublimator 2244, b
erholen sich redire ad se 795, a. reficere se 848, b. restituere se ac reviviscere 2103, c. sich wieder erholen recolligere se, vires &c. 1233, a. animum linquentem revocare 1269, c
erhöhung exaltatio 105, d. exaggeratio 66, a
erhören exaudire, audire preces, vota 260, b. 261, c
erhörlich exaudibilis 261, d
erhörung exauditio 261, d
erhungern vitam finire inedia 903, c
erjagen aucupari 254, d. adipisci 172, d. s. erlangen.
erjagung captura 401, a
erinnerer monitor 1442, b. admonitor c
erinnern monere 1441, c. commonere ibid. submonere 1443, a. commonefacere 1442, d. s. vermahnen. erinnern (an etwas) in memoriam redigere 77, c. 1375, c. suggerere 1010, a. jactare 1115, d. aurem vellere 272, d. sich erinnern meminisse 1374, d. redire in memoriam 1375, a. recordari 606, b. reminisci 1381, d. repetere memoria 1711, a. ohne mein erinnern etiam me indicente 706, b. wir erinnern uns dessen nicht ista memoriam nostram refugiunt 969, a. ich erinnere mich noch wohl seiner worte etiamnum mihi scripta illius dicta sunt in animo 148, d
erinnerung recordatio 606, b. s. vermahnung.
erkalten congelari 997, b. s. kalt werden.
erkäntnüs scientia 2022, c. notio; notitia; cognitio 1530, a. agnitio d. intelligentia 1235, a. perspicientia 2176, c
erkäntnüs urthel judicatio 1172, b
erkargen 1909, b. s. ersparen.
erkauffen mit geld redimere pretio 784, b. sich erk. lassen corrumpi 1960, c
erkaufft emtus 780, d. emtitius 781, a
erkauffung nundinatio 1549, b
erkennen noscitare 1530, b. agnoscere c. cognoscere d. dignoscere 1531, d. scire 2022, a. cernere animo 482, b. dijudicare 1173, b. recht erk. inspicere propius 2176, a. gründl. erkennen perspicere 2176, b. gerichtlich erk. dijudicare litem 1274, c. von rechtswegen erk. respondere de jure 2192, d. sich erk. lassen elucere 1310, c. zu erk. geben declarare 538, c
erkentlich intelligibilis 1235, b
erkiesen deligere 1233, b. eligere 1234, b
erklären explicare 1750, b. exponere 1770, c. declarare; P. clarare 538, c. interpretari 1157, b. demonstrare 1446, a. enodare 1523, b. enucleare 1554, d. illustrare verbisque definire 905, b. explanare 1743, b. planum facere 1742, b. evolvere accuratius 2559, b. res obscuras enodare 1543, b. dilucide & perspicue expedire 1705, a. sich erkl. aperire se 1644, a
erklärer explicator 1750, c
erklärung explicatio 1750, c. declaratio 538, d. enarratio 1485, b. expositio 1771, a. illustratio 1306, d. demonstratio 1446, a. explanatio 1743, b. enodatio 1523, b. scholium 2019, c. lumen 1299, c. exegesis 852, b. ecphrasis 770, d. paraphrasis 1638, b. hypomnema 1113, a. commentarius 1381, c
erkundigen indagare 1142, b. sciscitari 2023, c. explorare 1752, c. perspectare 2176, b. prædiscere 720, d. percontari 595, b
erkundigung percontatio 595, b. inquisitio 1870, b. pervestigatio 2485, b. quæstio 1868, a
Erla Agria 80, a
erlangen acquirere 1869, c. accipere 402, d. impetrare 1666, b. parere 1642, d. comparare 1647, d. obtinere 2315, c. nancisci 1483, d. apisci; adipisci 172, d. assequi 1076, c. consequi 2077, a. potiri 1787, d. invenire 2449, c
erlängern prælongare; prolongare 1284, b. producere 757, a. producere 644, d. P. protendere 1501, b. s. verlängern.
erlängerung productio 757, c
erlangung adeptio 173, a. impetratio 1666, b. consecutio 2077, c. acquisitio 1869, c
erlassen mittere 1420, c. remittere 1426, c. etwas an der summa erl. remittere de summa 2257, a. des eydes erlassen jurisjurandi gratiam facere 1033, d
erlassung remissio 1425, d. indulgentia 1145, b. largitio 1116, d. erl. der straffe impunitas 1757, b
erlauben permittere 1425, b. concedere 454, a. dare veniam 2444, a. potestatem facere 1790, b. donare cui 744, d. dare copiam, potestatem, facultatem 728, a. erlaubet seyn licere; licitum esse 1257, d
erlaubnis venia 2444, a. licentia 1258, b. permissio; permissus 1425, c. erlaubn. weg zu gehen commeatus 1385, b. nicht ohne erlaubn. reden haud nisi præfinito loqui 906, a
erläutern discutere 1880, a
erläuterung illustramentum 1306, d. annotatio 1534, a
erleben das jahr pervenire ad annum 2450, c. die zeit erl. durare ad hoc genus hominum 765, b. wir haben die zeiten erlebet in ea tempora ætas nostra incidit 349, d
erledigen s. entledigen.
erlegen deponere 1769, b. cædere 353, c. perdere 1683, b. configere 897, b. profligare 917, a. percellere 464, a. dejicere 1118, c. sternere ferro 2206, c. prosternere 2107, c. das wild erl. conficere feras 843, c. den feind erl. fundere hostem 1106, b. viel volcks erlegen magnas strages edere; late stragem dare 2227, b. biß auffs haupt erlegen ad internecionem cædere, trucidare; internecive cuncta disperdere 1500, a. s. schlagen.
erleichtern levare 1244, d. levamento esse 1245, b. relevare c. den leib erl. corpus deonerare 1582, b. s. nothdurfft verrichten.
erleichterung levatio; levamen; levamentum 1245, b. allevatio; allevamentum b. remissio 1426, d
erlernen cognoscere 1530, d. gründlich erl. perspicere 2176, b. s. lernen.
erlesen exquisitus, e, 1896.
erleuchten luminare; illuminare 1299, d. menti lumen præferre 1299, c. clarissima luce quid collustrare, illustrare 1306, c
erleuchtung illustratio 1306, d
erleiden s. dulten; s. leiden.
erlogen vanus; falsus; fictus 2422, b. ementitus 1384, b. mendaciter c
erlösen liberare 1250, c. redimere 782, b. finem captivitatis cui afferre 401, c. von der knechtschafft erl. eximere servitio 781, d. aus der dienstbarkeit erl. a quo repellere jugum servitutis 1175, a. s. frey machen.
erlöser liberator 1250, d. redemtor 784, c
erlöserin redemtrix 784, c
erlösung liberatio 1250, d. redemtio 784, b
erlügen ementiri 1384, b
erlustigen / erlustiren sich an etwas in quo acquiescere 1898, c. relaxare animum & dare se jucunditati 1228, b. s. belustigen.
ermahnen s. vermahnen.
ermahnung s. vermahnung.
ermangeln / es an sich nicht erm. lassen non deesse sibi 2155, c
ermannen animare 150, d. animum addere 149, b. sich erm. colligere se 1232, b. s. erholen.
ermel manica 1341, a. mit ermeln manicatus ibid. manuleatus 1347, a
ermessen metiri 1396, d. pensitare 1684, b. ponderare 1765, d. s. erwegen.
ermorden trucidare 2393, a. obtruncare 2392, a. s. tödten; s. umbbringen.
ermordung trucidatio 2393, a. s. mord.
ermüdet lassatus 1219, b. prælassatus c
ermüdung fatigatio; defatigatio 864, a
ermuntern sich erigere se 1919, a. s. erwecken.
erndte messis 1398, c. perceptio frugum 407, b
erndten metere 1398. b. P. falce resecare Cererem 852, a
erndtung messio 1398, c
ernehren alere 98, c. alumnari 99, c. sustentare 2317, b. fovere 947, b. servare 2089, b. tueri 2396, a. sich ern. tenere se 2311, c. sich mit spinnen ern. tolerare vitam colo 573, b. 2356, c. s. nehren.
ernehrer altor 98, d. altrix 99, a. alumnus b. nutritor 1553, c. nutricius 1554, a
ernehrung sustentatio 2317, b
ernennen denominare 1526, d. einen tag ern. diem dicere 711, a. diem præstituere 2203, a
erneuen / erneuern reparare 1658, b. interpolare 1760, a. s. verneuen.
erneuerer instaurator 1153, a. reformator; reductor 940, a
erneuert redivivus 2533, d
erneuerung innovatio; renovatio; P. renovamen 1537, d. instauratio 1553, a. restauratio b. integratio 1155, d. redintegratio 1156, a
erniedrigen s. demüthigen.
erniedrigung humiliatio 1108, a
ernst severitas 2093, c. severitudo d. mit ernst judicato 1172, b. ex animo 823, d. nicht im ernst perfunctorie 980, c. collusorie 1296, a. ernst seyn lassen omni animi impetu in quid incumbere 149, b. ernst brauchen severitatem adhibere 2093, d
ernst / ernsthafft serius, a, 2081, c. severus, e, 2093, b. austerus, e, 280, a. superciliosus 519, c. tristis 2385, d. ernsthafftige stirne adducta frons 960, c. ernstes gebet ardens precatio 200, c. mit einem ernsth. umbgehen agere cum quo austere & stoice, austero more 280, a
ernsthafftigkeit gravitas 1038, a. serietas 2081, d. austeritas 280, a. acrimonia 12, b. ruga 1958, b. grande supercilium 519, a.
ernstlich gravis 1037, b. verus, e, 2481, a. vehementer 2432, a. districtus, e, sedulus 2059, d. 2231, d. re ipsa 1162, b. 1931, b. stoice 2225, c. adductius; fronte in supercilia adductiore 753, c.
ernstliche mine / ernsthafftigk. vultus adductus 2589, d. censorium supercilium; censoria gravitas 468, a. ernstlich seyn calere 372, d. ernstl. aussehen contrahere supercilium 518, d. s. ernsthafft.
erobern occupare 1562, d. expugnare 1846, d. evadere in summum 2414, d
eroberung expugnatio 1847, a. halosis 1059, c
eröffnen retegere 2295, a. enucleare 1554, d. reserare 2079, d. recludere 541, d. eröffnet werden patescere 1660, b. patefieri d. s. öffnen.
eröffnung patefactio 1661, a
erörtern dijudicare 1173, b. decisionem facere 355, c. disceptare causam 405, a
erörterung decisio 355, c. dijudicatio 1173, b
erpicht auff die nahrung avidus ad rem 263, a
erqvicken recreare 626, b. reficere 848, b. refrigerare 958, c. lætificare 1206, d. relevare 1245, c. levare 1145, a. confovere 947, d. integrare 1155, d. mulcere; commulcere 1459, d. adspergere aquam 2165, c. focillare, i; refocillare 928, a. mit speiß und tranck erq. cibo potuque animare quem 150, d
erqvickung recreatio 626, c. refectio; refectus 848, c. refrigerium 958, d. fomentum; fomentatio

tio 947, c. erqv. des Gemüths relaxatio animi 1228, b

errathen divinare 726, c. hariolari 1061, b. conjectura assequi 2076, c. 1118, a. rem acu tangere 23, d. callidissime de futuris conjicere 371, b. praecipere cogitatione futura 407, b. nicht errathen aberrare conjectura 813, a. es wirds leicht niemand err. oedipo conjectore opus est 1569, b

erregen movere 1455, a. ciere; cire 513, a. concire 514, b. irritare 1164, b. flammare 911, b. krieg erregen bellum conflare 918, d. bellum suscitare 517, a. provocare 2568, b. einen auffruhr err. coeptare seditionem 560, c. die winde err. P. incutere vim ventis 1830, d. auffs neue den schmertz err. novos stimulos dolori suffigere 2209, d. s. bewegen; s. erwecken.

erreger stimulator 2110, a

erregt concitus; concitatus 514, c, d. excitus 515, a. excitatus c. incitus 515, d. incitatus 516, a

erregung concitatio 514, d

erreichen contingere 2186, c. assequi 2076, c. consequi 2077, a. indipisci 173, a. das ziel err. ad propositum finem pervenire 2450, c. seinen wunsch err. pervehi ad exitus optatos 2435, b. die tugend kan es err. eo virtus potest eniti 105, b. den zweck nicht err. fine excidere 349, d.

erretten servare 2089, b. eripere quem periculo 1913, b. s. retten; s. befreyen; s. erlösen; s. frey machen.

ersättigen s. sättigen.

ersäuffen submergere 1392, b

ersauffen aquis perire 102, b. im meer ers. interire naufragio 793, a

erschaffen creare 625, b

erschaffung creatio 625, c

erschallen insonare; personare 2153, b. perstrepere 2239, b. infremere 953, d. seine stimme ist erschollen intonuit vox ejus 2361, a. es ist nichts von dannen erschollen nihil inde rumoris affluxit 925, a. sein ruhm ist erschollen viri gloria claret 538, d. das geschrey ist erschollen exiit fama 792, b

erscheinen dilucere 1310, b. illucere; illucescere d. affulgere 971, b. intrare 1159, a. parere 1641, c. apparere d. comparere 1642, a. sistere se 2126, b. vor gericht erscheinen adesse ad judicium 2255, c

erscheinung apparentia 1642, a. epiphania 803, a

erschlagen percutere 1880, d

erschmeicheln eblandiri 316, c

erschnappen apprehendere 1805, b

erschollen s. erschallen.

erschöpffen exhaurire 1064, a

erschrecken (einen) terrere 2327, b. terrefacere c. terrorem cui afferre, incutere &c. d. 1880, d. conterrere 2328, a. exterrere; perterrere; perterritare; perterrefacere b. stupefacere 2239, a. consternare 2207, a. injicere cui terrorem 1119, b. percellere quem timore 464, a. trepidationem injicere 2378, b. lymphare 1315, a. horrificare 1102, a. erschrecken (über etwas) contremere; contremiscere 2377, c. in perturbationes atque exanimationes incidere 151, c. pallescere 1624, c. pavere; pavescere 1668, a. expavescere c. horrescere 1102, c. cohorrescere; exhorrescere; inhorrescere d. perhorrescere 1103, a. ich erschrecke horror me perfundit 977, a. horror me perstringit, animum subit, membra percipit, me perfundit &c. 1101, b. horror mentem percipit 407, b.

erschrecklich horridus, e, horribilis 1101, d. horrificus 1102, a. horrendus c. atrox 251, c. immanis 1138, a. tremendus 2377, b. furialis, ter 985, a. s. schrecklich.

erschrecknüs stupor 2238, d. consternatio 2207, b

erschreckt/ erschrocken attonitus, e, 2360, c. pavidus 1668, b. expavefactus c. exanimis, is, 150, b. exanimatus 151, c. percitus 516, c. externatus 830, a. metu & terrore perfusus 977, a. timore perterritus, perculsus 2351, a. adrasteo pallore perfusus 29, b

erschreckung terror 2327, d

erschüttern concutere 1879, c. arietare 211, c. quatere 1879, b. erschuttern tremiscere 2377, b. toto corpore perhorrescere 1103, a

erschütterung arietatio 211, d. quassatio 1879, c. concussio; concussus d. conquassatio 1880, a

erschwartzen livescere 1278, b

erschwingen die unkosten sumtus sufferre, tolerare 2259, a

ersehen pervidere 2501, c. deligere 1233, b. aus dem schreiben ers. discere ex literis 720, a. s. erkennen.

ersetzen rependere 1668, d. repensare 1687, a. compensare 1684, c. remunerare, i, 1469, d. restituere 2203, c. exsarcire, resarcire 2000, c. supplere 1749, b. refundere 977, b. recuperare 1916, a. reparare 1650, b. den schaden ersetzen reconcinnare detrimentum 515, c. das sich ers. lässet reparabilis 1650, b.

erseufftzen s. seufftzen.

ersetzung supplementum 1749, b. s. erstattung.

ersinnen reperire 1641, c. s. erfinden.

ersparen an seinem maule defraudare genium suum 953, a

ersparung des holtzes compendium ligni 582, d

ersprießlich s. zuträglich; s. nützlich; heilsam.

erst/ erstlich primum 1812, b. modo 1428, c. demum 690, c. semel 2061, d. s. erste.

erstarren stupere 2238, b. obtorpescere 2362, c. s. verstarren.

erstarret stupidus 2238, c. rigidus, e, 1941, a

erstarrung stupor; stupiditas 2238, d

erstatten compensare 1684, c. reparare 1650, b. supplere 1749, b. rependere 1686, d. repensare 1687, a. retribuere 2382, d. sarcire 2000, b. exsarcire; resarcire c. s. ersetzen.

erstattung reparatio 1650, b. solutio 2145, c. restitutio 2203, c. substitutio 2204, a. complementum 1748, c. supplementum 1749, b

erstaunen stupere 2238, b. stupescere c. obstupescere 2239, b

erstaunend machen stupefacere 2239, a. obstupefacere b

erstaunet attonitus, e, 2360, d. exanimatus 151, c

erste primus 1811, c. princeps 1813, d. caput 413, a. P. alpha 100, d. vors erste primum 1812, b. der erste seyn principem locum tenere &c. 1279, c. familiam ducere 854, a. die ersten in der ordnung primani 1812, c. von erster kindheit an inde usque ab ultima pueritia 2537, b

erstechen necare ferro 1499, c. ferro quem tollere 2357, d. vitam cui finire ense 903, c. ensem, telum in pectus adigere 74, a. 786, d. gladium cui altissime immergere 1392, b. defigere gladium jugulo &c. gladium cui in pectus infigere 897, c. P. mucrone latus perfodere 16, b. P. lateri capulo tenus abdere ensem &c. 411, d. exigere ensem per medium totumque recondere 75, d. transadigere costas & crates pectoris ensem 74, b. sich erstechen mucrone se induere 831, b

ersteigen den berg superare montem 2263, c

ersterben emori 1452, a. intermori b

erstgebohren primaevus 60, b. primogenitus 1013, a. 1813, b

ersticken effocare 867, d. praefocare; suffocare 868, a. strangulare 2227, c. angere 143, a. oblidere animam 1206, a. fauces elidere; spiramentum praecludere 2187, c. vitales vias & respiramina claudere 1188, b. sich selbst ersticken intra pectus inclusa anima finem sui reperire 146, a

ersticktes morticinus, um 1451, d

erstickung praefocatio 868, a. suffocatio ib. strangulatio; obstrangulatus 2227, d

erstlich initio 1151, a. primum 1812, b. s. erst.

erstlinge primitiae 1813, b. praemetium 1398, d

erstrecken extendere 2306, c. sich erstr. pertinere 2315, d. sich weit erstr. longissime patere 1223, b. 1659, d. longe evagari 2417, b. sich weit drüber erstr. large supercurrere 663, c. es erstreckt sich nicht drüber subsistit intra &c. 2128, c. sein leben auff etliche jahr erstrecken vitam ad aliquot annos perducere 756, b

erstreiten judicio recuperare 1916, a

erstummen elinguem reddi 1268, a. nullum verbum proloqui posse 1287, b. s. verstummen.

erstürmen expugnare 1846, d

ersuchen requirere 1870, c

ertappen deprehendere 1805, d. nancisci 1483, d. excipere quem 405, c

ertappet compertus 1644, c

ertappung deprehensio 1806, a

ertragen perferre 881, d. sufferre 884, a. die unkosten ertr. sumtus tolerare, sufferre 2259, a

erträglich portabilis 1780, d. mitis 1419, b

ertreten obterere 2325, d

ertz aes 48, a. metallum 1395, c. ungeschmeltztes ertzt cadmia 347, a. ertz hauen metallum fodere 1395, c

ertzbetrüger veterator 2489, c. qui ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur 851, c

ertzbrüche metalla aeraria 1395, d

ertzdieb trifur 983, c. trifurcifer 984, a

ertzgebürge metallifera terra 1396, a

ertzgrube fodina aeraria 928, d. latomia 1221, d

ertzhertzog archidux 759, b

ertzhütten aeraria officina 49, b

ertzketzer haeresiarcha 1057, b

ertzpriester hierarcha 1081, b

ertzschalck qui perbibit nequitiam & visceribus miscuit 313, a. s. ertzbetrüger.

ertzschaum palea aeris 1622, c

ertzstein aerarius lapis 49, b

ertzvater patriarcha 1663, c

ertzverleumbder calumniosissimus 374, d

ertzwerck metallum 1395, c. aeramentum 49, b

erübrigen lucrari 1291, b

erwachen evigilare 2505, d. s. auffwachen.

erwachsen oriri 1600, d. exoriri 1602, a. suboriri b. als schwestern mit einander erw. 2161, b. erw. seyn pubere; pubescere 1840, a

erwachsener adultus 1575, b. puber 1839, d

erwägen s. erwegen.

erwärmen s. wärmen.

erwarmen s. warm werden.

erwarten exspectare 2175, b. es ist zu erw. impendet 1682, c. es nicht erw. können spem rapere 2182, a

erwartung exspectatio 2175, d

erwecken movere 1455, b. excitare 515, a. suscitare 517, a. exsuscitare b. expergere 828, c. expergefacere d. auffruhr erw. seditionem concitare, concire 514, c. von toden erw. ab inferis revocare, excitare 1147, a

erwecket excitatus 515, c

erwegen ponderare 1765, d. pendere 1683, a. pensare; pensitare 1684, a. perpendere; perpensare 1686, c. expendere 1685, c. examinare 824, d. trutinare 2392, b. librare 1255, d. pertractare 2374, a. putare 1859, d. computare 1860, d. reputare 1862, b. contueri 2395, b. versare 1469, b. dijudicare 1173, b. bey sich erw. cogitare apud animum, cum animo 148, b. 181, b. s. überlegen.

erwegung aestimatio 53, d. perpensatio 1686, d. praemeditatio 1367, a. trutina 2392, b. animi percursio 662, c. in erw. dessen respectu ejus 2177, c

erwehlen legere 1231, c. eligere 1234, b. sortiri 2162, c. expetere 1710, a. declarare 538, d. creare 625, b. adoptare 1592, b. cooptare c. sumere 2258, d. surrogare in cujus locum 1948, c. zu andern erwehlen allegere 1232, a

erwehler elector 1234, b

erwehlung creatio 625, c. s. wahl.

erwehnen movere mentionem 1455, b. mentionem cujus facere, inferre, movere 1380, c. eines ohngefehr erwehnen casu in cujus mentionem incidere 349, d

erweichen emollire 1439, b. mollificare c. delinire 1237, d. liquare 1273, a. flectere 914, b. devincere; evincere 2511, a. malacissare 1330, a. mit essig erw. aceto macerare 11, a

erweisen probare 1820, b. approbare d. ostendere 2307, d. declarare 538, d. demonstrare 1446, a. exhibere 1051, c. exserere 2085, c. efficere 844, d. documenta dare 736, a. testatum relinquere 2330, c. seine schuldigkeit erw. fungi officio; satisfacere officio 1571, b. officium peragere c. eine ehre erw. invitare 1160, a. einen ernst erw. commodare severitatem 179, d. sich männlich erw. praebere se virum 1792, a. sich als freund erw. amicum agere 69, d. etwas an einem erw. in quem quid facere 840, b

erweiß/ erweisung/ assertio 2083, c. argumentum; argumentatio 210, a. declaratio 538, d

erweißlich probabilis, ter, 1820, b

erweitern ampliare; adampliare 126, d. amplificare 127, a. dilatare; prolatare 1123, d. 882, d. propagare 1827, d. promovere 1457, b. proterminare 2324, b. laxare 1228, a. die grentzen erw. extendere agros 2306, c

erweiterung prolatio 882, d. accessio 453, b. propagatio 1827, d

erwerben parere 1642, d. parare 1646, c. comparare 1647, d. facere quaestum 1869, a. acquirere c. er erwirbt geld hic meret aera 48, c

erwiedern s. erstatten.

erwinden s. ertragen.

erwischen apprehendere 1805, b

erwiesen *testatus* 2330, c
erwuchern *fænerato quid auferre* 933, b
erwünscht *optatus, ô,* 1591, d. *optabilis* 1592, a. *ad omne votum fluens* 2563, c. f. gewünscht.
erwürgen *jugulare; jugulum frangere* 1174, c. *perfocare; effocare* 867, d. *suffocare* 868, a. *interficere* 846, a. *occidere* 356, a. *elidere* 1205, c. *oblidere fauces, guttur* 1206, a. *collum obstringere; interstringere cui gulam* 2232, a. *P. fauces laqueo innectere, frangere* 867, c. mit dem strang erw. *laqueo gulam frangere* 1215, c. f. würgen.
erwürgung *strangulatio* 2227, c
erzehlen *narrare* 1485, a. *denarrare; enarrare* b. *memorare* 1376, c. *commemorare* d. *recensere* 471, a. *exponere* 1770, d. *docere* 734, d. *reddere* 733, b. *loqui* 1284, c. *cum quo communicare quid* 581, c. nach einander erzehlen *referre ordine* 883, a. erzehlen worauff die sache bestehe *summam rei dicere* 2257, a
erzehler *narrator* 1485, b. *memorator* 1376, d
erzehlung *narratio; P. narratus* 1485, b. *relatio; relatus* 883, d. *commemoratio* 1377, a. *recitatio* 516, d. *prædicatio* 703, a. *catalogus* 434, d. *rerum gestarum expositio* 1771, a
erzeigen *præstare* 2222, c. *ostendere* 2307, d. dienste erzeigen *officiis quem prosequi* 1079, b. sich gutwillig erz. *facilem sese dare* 727, c. sich gegen einen freundlich erz. *accipere quem bene* 402, d
erziehen *educare* 773, c. *nutrire* 1553, c. *nutricare, i,* d. *tollere* 2357, d. er ist da gebohren und erzogen *in hac urbe natus & altus est* 98, d. f. auffziehen.
erziehung *alitura* 99, b. *nutricatio; nutricatus* 1554, a
erzittern *contremere* 2377, c. *contremiscere* c. *intremiscere* d. für dem man erz. muß *tremendus* 2377, b. f. erschrocken.
erzogen *eductus* 755, a
erzürnen (einen) *irritare* 1164, b. *offendere* 871, d. *exasperare* 236, c. *movere cui stomachum* 1455, b. *P. fumantem nasum cujus tentare* 1491, a. sich erzürnen *stomachari* 2226, c. *irasci* 1163, b. *ira incitari, accendi* 1163, a. sich über etwas erz. *invehi in causam* 2435, a. der sich leicht erzürnet *irritabilis* 1164, d. f. zornig werden.
erzürnt *graviter commotus* 1456, d. *P. immani concitus ira* 514, c. f. zornig.
erzürnung *offensa* 872, a. *obiratio* 1163, d
erzwingen *cogere* 74, d. *exprimere* 1808, d
esche (*piscis*) *thymalus &c.* 2346, b
eschenbaum *fraxinus* 953, b. *bumelia* 341, a
eschene pfähle *sudes fraxineæ* 953, b
eschlauch *bulbus esculentus* 339, c
esel *asinus* 233, d. *cillus* 519, c. *millepeda* 1406, a. *ancarius* 136, a. junger esel *asinus pullus* 234, c. stoltzer esel *stulte arrogans* 2238, a
eselgen *asellus* 234, b
eselgeschrey *ruditus; rudor* 1957, d
eselmilch *lac asininum* 234, d
eselmist *stercus asininum* 234, d
eselmühle *asinaria mola* 234, c
eselschreyer *onocrotalus* 1581, c
eselkürbssafft *elaterium* 775, d
eselshaut *palimpsestus* 1623, b
eselsohren auffsetzen *manu auriculas agitare asini* 512, b
eseltreiber *asinarius* 234, c. *mulio* 1466, a. *agaso* 61, d. *agitator aselli* 73, c. 234, b
espenbaum *populus nigra* 1776, b
eß auff dem würffel *canis* 387, b. *chius* 2095, b
esse *ustrina* 2573, d
essen *edere* 771, a. *esitare* b. *comedere* 772, b. *escare* 815, c. *manducare* 1337, d. *commanducare* 1338, a. *dapinare* 677, d. *cibum capere* 399, a. *capessere cibum* 400, a. *epulari* 807, b. *uti cibo* 2581, d. *vesci* 2482, b. zu essen dienen *esui esse* 771, d. *vescendo esse* 2482, b. zu mittag essen *prandere* 1802, a. essen zu abend *cœnare* 559, b. ein wenig essen *parce victitare* 2532, d. mit eckel essen *tangere male dente superbo* 691, b. essen und trincken *se cibo vinoque invitare* 1160, a. *cibum & potionem adhibere* 508, d. ohne essen und trincken *sine Cerere & Libero* 481, a. ein essen *ferculum* 876, d. *edulium* 771, d. das essen und trincken *victus* 2532, d. f. speisen.
essende waare *edulia; edilia* 771, d. *esculenta* 815, b
essenwärmer *batillus* 302, c
essig *acetum* 11, a. essig mit honig *oxymeli* 1617, b
essigkrämer *oxyporopola* 1618, a
essigkrug/ essigglaß *ampulla* 127, a
essigtopff/ näplein/ schälichen *acetabulum* 11, b
eßsaal/ eßstube *cœnaculum* 559, b. *triclinium* 551, c. *triclinarium* d. *gustatorium* 1045, d
estrich *pavimentum* 1668, d. *lacunar* 1204, c. *ostracum* 1612, d. *signinum opus* 2104, c. estr. schlagen *pavimentare* 1568, d. *lacunare; laqueare* 1204, b. *sternere rudus; ruderare* 1957, c
estrigblatte *scutula* 2041, c
etliche *aliqui* 1893, b. *quidam* 1892, b. *nonnulli* 1528, c. *aliquot* 97, b. 1906, b. *complures* 1464, a. *pars hominum* 1652, d
etliche mahl *aliquoties* 97, b. 1906, a. *semel atque iterum* 2061, d. 1969, b. *iterum & sæpius* b
etlicher massen *quodammodo* 1895, d. *aliquantus* 1878, d. *aliquantum; aliquantulum* 1879, a. *aliquatenus* 97, b. 2319, b. *nonnihil* 1528, c.
etsch *athesis* 248, a
etwas *aliquid* 1893, b. *quippiam* 1892, d. *nonnihil* 1528, c. *aliquantus* 1878, d. *aliquanto; aliquantum* 1879, a. *aliquantulum* a. in etwas *aliquatenus* 97, b. etwas besser *meliusculus* 324, c. etw. seyn *esse aliquem* 96, b. *esse aliquid* c. es hat etwas auff sich *est aliquid* 96, c
evangelisch *evangelicus* 818, c
euer *vester* 2562, d
eule *ulula* 2538, b. *ptynx* 1839, b. eule untern krähen *noctua inter cornices* 1522, d. eule heckt keine falcken *e squilla non nascitur rosa* 2197, d
eurig *vestras* 2562, d
euserlich *externus* 830, a. *extrarius* 829, c. *forinsecus* 936, c. *extrinsecus* 830, a
euserst *exterior; extremus* 819, c. *extimus* d. *imus* 1138, c. *ultimus* 2537, b. *pedibus manibusque* 1346, a. *præceps* 1792, c. das euserst *extremitas* 829, d. *ora* 1593, a. *incitæ; incita* 1141, c. das eus. eines dinges *fibræ* 890, d. euserst sich bemühen *summa ope niti* 1589, a. eusersten wagen *audere ultima* 259, a
euter *uber* 2429, b
euterbeule *vomica* 2561, b
ewig *æternus* 56, c. *æviternus* 59, d. *perennis* 156, b. *perpetuus* 1697, a. *sempiternus, ê, ô,* 2064, a. *immortalis, ter,* 1452, c. *proprius* 1832, a. *ab omni æternitate repetitus* 57, b. ewig machen *æternare* 57, b. ihm einen ewigen namen machen *nomen suum commendare immortalitati* 1336, d. das ewig währen soll *cedro digna; cedro linenda* 459, b
ewigkeit *ævum; tempus immensum &c.* 59, b. *perennitas* 156, b. *sempiternitas* 2064, b. *æternitas; quam nulla temporis circumscriptio metitur* 57, a
examiniren *examinare* 824, d. *excutere* 1880, c. *tentare cujus scientiam* 2304, b. f. erforschen; f. nachfragen.
exempel *exemplum* 825, b. *specimen* 2170, c. *spectamentum* 2171, c. *paradigma* 1637, a. *auctoritas* 256, c. *præjudicium facti* 1173, d. zum exempel *exempli causa, gratia* 825, d. *verbi causa, gratia* 2460, a. 446, d. exemp. statuiren *exemplum statuere in quo &c.* 2200, d. ex. geben *docere quem exemplis* 734, c. böse ex. geben *periculosam exempli imitationem prodere* 732, d. ex. nehmen *ex quo documentum capere* 736, a. *à, de, ex quo exemplum capere, sumere; exemplo cujus facere* 825, c
exemplarischer mann *vir exempli recti* 825, c
exeqvirer *exactor* 76, b. *coactor* 75, b. *compulsor* 1679, d
exerciren die soldaten *belli meditamentis militem firmare* 1366, d. f. üben.
exercirung *meditatio campestris* 1366, d
exercitienmeister *exercitator* 195, a. *gymnasiarchus* 1047, c. *armidoctor* 216, d. *campidoctor* 381, b
expresser *certus homo* 486, b. 1092, d
extract *conspectus* 2173, d. extr. aus den rechnungen *rationum breviarium &c.* 1916, c. f. auszug.
exulant *exul* 830, b. *extorris* 819, b. exulant seyn/ exuliren *exulare* 830, c. *carere patria* 419, b
ey! *eja* 775, b. ey/ ey *hui* 1106, d. *atat* 244, b. *papæ* 1632, d. ey lieber *echo* 775, b. *quæso* 1870, d. *obsecro* 1974, b. *sodes* 2135, b. *amabo* 121, c
ey *ovum* 1616, c. ein hohles ey *hypenium* 1111, d. das ey will klüger seyn als die henne *ante barbam doces senes* 296, b
eyd/ eydschwur *sacramentum* 1972, b. *juratio; juramentum* 1182, b. *dejeratio* 1183, a. *jusjurandum* b. *religio jurisjurandi* 1923, d. auff einen eyd dringen *adigere jusjurandum &c.* 74, a. ein eyd schweren/ ablegen *dare jusjurandum* 1183, b. *verbis conceptis jurare* 1182, a. 404, b. *dejerare* 1183, a. eyd erlassen *jurisjurandi gratiam facere* 1183, c. den eyd halten *jusjurandum servare* 1183, c. den eyd nicht halten *pejerare* c. ein falscher eyd *perjurium* 1183, d
eydam *gener* 1000, b
eyder f. eider.
eydgenossen *Helvetii* 1068, b
eydlich *juratò* 1182, b. eydlich bekräfftigen/ bestätcken *interponere jusjurandum* 1771, b. *jurejurando firmare* 1183, c. eydl. verhafftet seyn *sacramento teneri* 1972, b
eyerdotter *vitellus* 2526, c. *luteum ovi* 1616, c
eyerklar *album; albor* 86, b. *albumen albugo* 87, a
eyerkuchen *panis crocatus* 1631, a
eyermilch *oogala* 1581, c
eyerschale *ovi testa* 2329, b. *ovi putamen, cortex* 1616, c
eyerspitze *umbilicus ovi a cacumine* 346, c
eyerweiß *ovi album* 1616, c. *leucoma* 1243, b
eyl f. eil.
eyland *insula* 1154, a
eyländer *insulani; insulares* 1154, a
eymer *amphora* 125, b. *urna* 2572, c. künstlicher eym. *cadurcum* 351, c. halber eym. *cadus* d. *metreta* 1399, d. *decem congii* 589, b. f. wassereymer.
eys f. eiß.
eyweiß f. eyerweiß.

F.

Fabel *fabula* 834, d. *fictio* 900, d. *æsopei logi* 52, c. f. mährlein; auslegung der fabeln *mythologia* 1482, c. lehr aus der fabel *epimythium* 802, d
fabelhafft *fabularis* 835, b. *fabulosus* b
fabelhans *beccesilenus* 304, c. *nugigerulus; nugator* 1543, d
fabelwerck lieben *nugis delectari* 1543, c
fach *loculus* 1280, a. *loculamentum* b. in fächer eingetheilet *loculatus* c. *loculosus* b
fächer *flabellum* 918, b. *umbella* 2540, b
fächlein der bienen *cella* 462, c
fackel *fax* 868, b. *fabula* c. *tæda* 2291, c. *funale* 981, b. f. in der lufft *lampas, fax ardens* 1209, c
facit machen *summam subducere, colligere* 2257, a. das f. herausbringen *summam conficere, exprimere* 48, d. das f. kömpt heraus *ratio subducta pecuniæ in eam summam excurrit* 661, c
factor *institor* 1153, d. *procurator; actor* 657, d. factor seyn *alterius rationes negotiaque procurare* 657, c
faden *filum* 899, a. *stamen* 2199, c. *funiculus* 980, d
fädichen von gewebe *titivilitium* 2354, a
fadenrecht *ad perpendiculum* 1686, d.
fadenweiß *filatim* 899, b
fähig *capax* 401, c. fäh. seyn *capere* 390, d
fähigkeit *animi incitatio atque alacritas* 83, d
fahl *gilvus* 1015, b. *helvus* 1068, c
fahne/ fähnlein *vexillum* 2489, d. *signum militare; labarum* 1191, b. *cantabra* 393, d. der vor dem fähnl. hergehet *antesignanus* 2105, b
fähnrich *signifer* 2105, b. *vexillarius* 2490, b. *vexillifer* c. *cantabrarius* 394, a. *aquilifer* 186, a. *imaginifer* 1135, d
fähre *navis vectoria* 1491, d. *ponto* 1774, b. *epibades* 799, c
fahren *portare* 1780, a. *deportare* 1781, a. *curru vehi* 663, d. 2432, b. geschwinde f. *volare* 2552, c. über das meer f. *transnavigare* 1494, c. *transire mare* 795, d. über die see f. *transfretare* 956, d. in die haare f. *involare in capillum* 2553, d. das sich fahren läst *vectabilis* 2433, d
fahren lassen *amittere* 1422, b. *omittere* 1425, b. *ponere* 1766, b. die gelegenheit f. lassen *deesse occasioni* 2155, c. den nutz f. lassen *utilitates omittere* 2585, b. den rath f. lassen *abjicere consilium* 1116, c. die sache f. lassen *causam deponere* 447, a. die sorgen f. lassen *curas secludere* 541, d. den zorn f. lassen *iram mittere* 1410, c
fahrende haabe *moveri quæ possunt* 1455, b
fahrenkraut *filix* 898, d
fährgeld *naulum* 1494, c. *portorium* 1780, c
fahrleiste *orbita* 1594, d
fährlichkeit f. gefahr.
fährmann *porthmeus* 1780, a. *portitor*, b. *lintrarius* 1271, a. *vector* 2432, c

fahrt

fahrt *cursus* 659, *d.* *portatio*, *portatus* 1786, *c*
fahrung/ fahrwerck *vectio* 2432, *c.* *vectura d*
falcke *falco* 850, *b.* *circos* 527, *c.* *cataracta* 436, *b*
fall *lapsus* 1193, *b.* *lapsio c.* *labes* 1191, *d.* *ruina* 1963, *b.* *casus* 348, *a.* *prolapsio* 1194, *b.* der einen fall gethan *lapsu devolutatus* 681, *a.* zu fall bringen *fluprare* 2239, *c.* s. schänden.
falle *decipula* 404, *d*
fallen *labefacere* 1192, *a.* das holtz f. *caedere arbores, silvas* 353, *c.* das wild fällen *figere cervos* 896, *d.* *jubsistere feras* 873, *a.* *feras dejicere* 118, *c.* *susinere feras* 2316, *d*
fallen *cadere* 348, *a.* 347, *b.* *labare* 1192, *c.* *labi* 1193, *b.* *labefieri* 1193, *a.* *ruere* 1962, *c.* *ruinam facere* 1963, *b.* über den hauffen f. *collabi* 1193, *c.* *dilabi d.* *concidere* 349, *b.* *corruere* 1963, *c.* zu fuß f. *procumbere ad genua* 643, *a.* f. fußfall. für sich hinf. *prolabi* 1194, *b.* in die augen f. *incurrere in oculos* 661, *d.* in die güter fallen *in fortunas invadere* 1415, *a.* durchs schwerdt fallen *ferro necari* 1499, *c.* in die rede fallen *interloqui* 1287, *a.* *interpellare* 1678, *d.* *interfari* 858, *c.* *obturbare* 2405, *a.* einen fallen lassen *destituere quem* 2202, *b.* den zorn f. lassen *P. accensam decoquere iram* 603, *a.* fallen wollen *labascere* 1192, *d.* *P. lapsare d.*
fallend *casabundus* 349, *c.* *decidivus*, *deciduus* 349, *c.* fallende sucht *morbus caducus* 348, *c.* die die f. sucht haben *caducarii, quos comitialis morbus subvertit* 349, *a*
fallgatter *cataracta* 436, *c*
fallstrick *laqueus* 1215, *b.* fallstricke legen *fallaciam in quem intendere* 851, *c.* f. nachstellen.
falsch/ fälschlich *falsus*, *e*, 851, *a.* *dolosus*, *e* 739, *d.* *subdolus*, *e* 740, *a.* *fucatus* 967, *b.* *fucosus*; *eruditus artificio simulationis b.* *commentitius* 1381, *b.* *simulatus*, *e*, 2117, *a.* *malitiosus*, *e*, 1334, *b.* *fictus*, *e*, 900, *c.* *confictus dolis* 901, *c.* *niger* 1511, *a.* *mendosus*, *e*, 1378, *a.* *fallaciter* 851, *c.* *perperam* 1697, *a.* *P. falsiloquus* 1385, *c.* ohne f. *simplex* 2115, *b.* *candidus* 384, *d.* *incorrupte* 1961, *a.* *vir antiquus & gravus* 163, *d.* falsch angeben *calumniari* 375, *a.* falsche freundschafft *fucosa, simulata, falsa amicitia* 117, *c.* falsche meynung haben *falli opinione sua* 850, *d.* falscher Prophet *pseudopropheta* 1838, *b*
fälschen s. verfälschen.
fälscher *temerator* 2297, *b*
falschheit *falsitas* 851, *b.* *offucia* 1572, *d.* *dolus* 739, *d.* *fucus* 967, *a.* *simulatio* 2117, *a.* *perfidia* 894, *d.* *deceptio* 404, *c*
fälschlich s. falsch.
fälschung *corruptela* 1961, *a*
falte *plica*, *plicatura* 1749, *d.* *lacinia* 1199, *c.* *rugae vestium* 1958, *b*
falten *plicare* 1749, *d.* *complicare* 1750, *a.* *laciniare* 1199, *c*
falten/ das sich f. läst *plicatilis* 1750, *a*
faltenweiß *laciniatim* 1199, *d*
falticht *laciniosus*, *e*, 1199, *c.* *sinuosus*, *e*, 2121, *d*
faltung *plicatura* 1750, *a*
faltzen *stria*; *striga* 2229, *c*
falucke *phaselus* 1716, *b*
familie *familia* 853, *d.* *domus* 743, *b.* *gens* 1001, *a.* *P. series* 37, *c.* zur f. gehörig *gentilitius* 1001, *c*
fang *captura*, *captio* 401, *a.* f. bekomen *venabulo transverberari* 2452, *d.* f. geben *venabulo excipere feram* 405, *c.* *vulnere sistere* 2126, *a.* dem wilde einen f. geben *venabulo bestiam transverberare* 310, *a*
fangeball *pila lusoria* 1727, *a*
fangen *capere* 399, *c.* *irretire* 1933, *b.* *laqueis capitare* 1215, *c.* *illaqueare* 1116, *a.* sich lassen f. *hamum vorare* 1060, *b.* in der rede f. *jugulare suis verbis &c.* 1174, *c.* das wild f. *excipere feras* 405, *c*
fänger *captator*, *trix* 400, *c*
fantasey *phantasma* 1714, *d.* f. narrenpossen.
fantast *blennus* 318, *d.* f. narr.
farbe *color* 569, *b.* *pigmentum* 1730, *b.* *praetextus* 2355, *d.* falsche f. *color illitus fuco* 967, *a.* das die farbe verlohren *decolor* 570, *b*
färben *tingere* 2351, *d.* *inficere* 845, *d.* *fucare* 967, *b.* *colorem inducere* 569, *c.* *colorare* 570, *a.* *illinere* 569, *c.* sich färben *ducere colorem* 569, *b.* mit blut f. *cruentare* 637, *a.* *P. violare* 2515, *c.* was zum färb. gehöret *baphicus* 195, *a*
färber *infector* 445, *d.* *procurator baphii* 295, *a.* *tinctor* 2351, *d*
färberröth *erythrodanum* 814, *d.* *rubia* 1954, *b*
farbhauß *baphia*, *um*; *officina tinctiorum* 295, *a*
färblein anstreichen; f. beschönen.

färbung *tinctus*; *tinctura* 2351, *d*
farren *taurus* 2291, *b.* f. ochs.
farrenkraut *filix* 898, *d*
fartzen *pedere* 1675, *d*
fasan *avis phasiana* 1716, *c*
fasen an wurtzeln und saamen *capillamenta* 398, *d*
fäsichen *floccus* 920, *a.* *fibra* 890, *d.* fäsichen an blumen *stamina* 2199, *c.* *barbulae florum* 296, *b*
fäsicht *villosus* 2508, *a.* *fibratus* 890, *d.* *pilosus* 1718, *d.* fäsichte wurtzeln *capillatae radices* 398, *d*
faß *vas* 2420, *d.* *dolium* 738, *c.* *nasiterna* 1491, *b.* faß / darinnen man einsaltzet *cadus sasamentarius*, *orca* 351, *d.* faß unter zu setzen *excipulum* 406, *b.* fässer binden *circulis vasa cingere* 528, *c*
faßbinder *vietor* 2504, *b.* *doliarius* 738, *d*
fassen *concipere* 404, *a.* *contrectare* 2372, *c.* *arripere* 1912, *b.* *prehendere* 1804, *d.* *apprehendere* 1805, *b.* *comprehendere c.* *prendere d.* *complecti* 1747, *c.* *continere* 2313, *b.* *elutriare*; *transvasare* 779, *c.* *vincire* 2508, *b.* *cogitatione complecti*, *comprehendere* 561, *b.* mit gewalt f. *corripere* 1912, *c.* schriftl. f. *literis consignare* 2107, *c.* ins gedächtniß f. *memoria complecti* 1375, *c.* *mandare memoriae* 1336, *a*
fäßlein *alveolus* 106, *b.* *vasculum* 2427, *a.* *doliolum* 738, *d.* f. gelte.
fast *fere* 874, *a.* *ferme* 875, *a.* *modo non* 1428, *c.* *prope* 1827, *d.* *propemodum* 1828, *a.* *circiter* 526, *c.* *pene* 1687, *c*
fasten *jejunitas* 1130, *a.* *jejunatio b.* *castum*, *us* 433, *d.* *castimonium* 434, *a.* fasten / fasten anstellen *jejunium instituere*, *celebrare*, *jejunare* 1130, *b*
fastnacht *bacchanalia* 287, *d.* *lupercalia* 1303, *c.* *Dionysia* 717, *c.* *hilaria* 1083, *a.* fastnacht halten *bacchanaliter vivere* 288, *a*
fasttag *jejunium* 1130, *a.* *esuriales feriae* 771, *c*
faul *piger*, *pigre* 1725, *b.* *deditus somno* 2149, *c.* *reses* 2057, *d.* *oscitans*, *ter* 1611, *c.* *oscitabundus c.* *putris*; *putridus* 1862, *b.* *iners* 223, *c.* *ignavus*, *e* 1495, *b.* *ignaviter c.* *marcidus* 1349, *a.* *socors* 605, *a.* *laboris fugiens* 967, *c.* *in labore remissus nimis* 1425, *d.* *deses* 693, *b.* *desidiosus c.* *segnis*, *ter* 2060, *d.* sehr f. *persegnis* 2061, *a.* *murcidus* 1471, *c.* *vivum cadaver* 347, *a.* fauler schlingel *male feriatus* 874, *d.* faule fische *apinae* 171, *d.* f. faul seyn; faul werden.
faulbette *anaclinterium* 130, *d.* *grabatus* 1024, *b*
faulbettlein *scimpodium* 2020, *a*
fäule *rancor* 1910, *c.* *putredo* 1862, *c.* *putror c*
faule fische *apinae* 171, *d*
faulen *fracescere* 947, *d.* *corrumpi* 1960, *c*
faulend *fracidus* 948, *a.* *cariosus* 419, *d.* *rancidus* 1910, *c*
faulentzen *betissare* 310, *c.* *desidiose agere vitam* 593, *d.* *torpere gravi veterno* 2361, *b.* *jacere* 1113, *d.* *sub mandragora dormire* 1338, *b*
faulentzer *subbasilicanus*; *subrostranus* 300, *d*
faulentzerey *desidis otia vitae* 693, *c*
faulheit *pigritia* 1725, *c.* *pigredo*, *pigritas c.* *ignavia* 1495, *b.* *inertia* 224, *a.* *socordia* 606, *a.* *veternus* 2487, *a.* *imbellia* 307, *c.* *torpor*, *torpedo* 2362, *b.* *desidia* 693, *c.* *segnitia*, *es* 2061, *a.* *lentitudo* 1239, *c*
faul seyn *pigrari* 1725, *c.* *in cultu atque socordia torpescere* 568, *b.* *vitam enervem exigere* 1507, *c.* *putrere* 1862, *c.* *languere* 1211, *b.* *cessatione torpere* 459, *a.* *calcaribus indigere* 376, *d.* *dormire* 746, *a.* *desidia & otio marcescere* 1349, *a*
fäulung/ was f. erregt *septicus* 2072, *c*
faul werden *pigrescere* 1725, *c.* *putrescere* 1862, *c.* *languescere* 1211, *b.* *ignavescere* 1495, *c.* *in segnitiam torporemque resolvi* 39, *a.* *languori desidiaeque se dedere* 1211, *d.* 693, *c.* *devolvi ad otium & inertiam* 2560, *b*
faust *pugnus* 1347, *c.* *dentifrangibulum* 692, *a.* der handel gehet wohl von der f. *succedit sub manu negotium* 457, *d.* 1345, *b*
fechten *dimicare* 1402, *c.* *pugillare* 1845, *b.* *pugnare* 1846, *a.* *digladiari* 1017, *a.* *batuere* 303, *a.* fechten lernen *ad lanistam se conferre* 1212, *b.* das fechten *pugillatio*, *pugillatus* 1845, *b*
fechter *pugil* 1845, *a.* *pugilator b.* *palaestrita* 1621, *d.* *pyctes* 1863, *b.* *certator* 485, *d.* *hoplomachus* 1098, *d.* *gladiator* 1016, *d.* geurlaubter fechter *rudiarius* 1956, *b*
fechter-diät *victus athleticus* 248, *b*
fechtergang *gladiatorium certamen*, *gladiatura* 1017, *a*
fechterisch *palaestricus*, *e*, 1621, *d.* *gladiatorius*, *e*, 1016, *d*
fechterkampff *palaestra* 1621, *c*
fechtersalbe *ceroma* 478, *b*

fechtersprünge *motus palaestrici* 1621, *d*
fechtkunst *athletica* 248, *b.* *pale* 1622, *d.* *ars palaestrica* 1621, *d*
fechtmeister *palaestricus doctor* 1621, *d.* *lanista* 1212, *b.* *gymnasiarchus* 1047, *c.* *athleta* 248, *b*
fechtplan *arena* 203, *c*
fechtspiel *sciamachia* 2019, *c*
fechtschule *ludus palaestrae* 1294, *a.* *gymnasium* 1047, *b.* *palaestra* 1621, *c.* *ludus gladiatorius* 1016, *d.* *batualia* 303, *a.* *exercitus palaestricus* 194, *d.* fechtschul halten *athleticam instituere* 248, *b*
feder *penna* 1688, *d.* *calamus* 364, *b.* harte fed. *pinna* 1731, *b.* die fed. schneiden *temperare calamum* 364, *b.* in die f. sagen *dictare* 704, *c.* an f. den vogel erkennen *leonem ex unguibus aestimare* 1240, *a.* *ex fimbria de texto judicare* 899, *b.* voll fed. *plumeus* 1753, *b.* *plumosus b.* ohne fed. *deplumis c.* fed. bekommen *plumare*; *plumescere* 1753, *c*
federbett *plumatium* 1754, *a*
federbusch *crista* 633, *c.* helm mit fed. *cassis cristata pennis* 429, *b.* mit einem fed. gezieret *cristatus c*
federkiel *caulis* 446, *a.* *penna* 1688, *d.* fed. auff der zither *pulsabulum citharae* 1679, *c*
federleichte *pluma levior* 1753, *b*
federmesser *scalprum librarium*; *scalpellum* 2011, *b*
federpfül *culcitra plumea* 645, *b*
federschachtel *theca calamaria* 364, *c*
federschmücker *plumarius* 1754, *a*
federweiß *amiantus* 116, *a*
fegen *purgare* 1855, *a.* *polire* 1759, *b.* *evallere* 818, *a.* *februare* 869, *a.* *verrere* 2467, *a.* den beutel f. *exenterare cui marsupium* 826, *c.* 1354, *b*
fegegeld *cloacarium* 554, *b*
fegopffer *piaculare sacrum* 1971, *c.* *catharma* 438, *c.* *februa* 869, *a*
feind *perduellio* 760, *c*
fehl *offensatio* 871, *c.* f. fehler.
fehlen *delinquere* 1269, *c.* *labi imprudentia* 1193, *b.* *errare* 812, *b.* *errore duci* 813, *c.* *hallucinari* 1058, *b.* *fugere* 967, *c.* *offendere in qua re* 871, *d.* es fehlt an einem *alterum decollat* 564, *c.* es fehlt nicht an mir *in me mora non est ulla* 1447, *b.* mit dem gedächtniß f. *memoria falli*, *vacillare* 1375, *c.* nirgends f. *nil extra numerum facere modumque* 1545, *c.* der wahrh. f. *abesse a vero* 2481, *a.* des weges f. *aberrare* 813, *a.* *deerrare in itinere b.* es fehlt uns an zeit *deficit nos tempus* 844, *a.* *angustiis temporis excludimur* 541, *b.* f. irren; f. mangeln.
fehler *erratum* 812, *d.* *erratus* 813, *a.* *error* 813, *c.* *peccatum* 1672, *a.* *menda*, *um* 1377, *d.* *hallucinatio* 1058, *c.* *soloecismus* 2142, *d.* voller f. *mendosus*, *e*, 1378, *a*
fehlbitte thun *ferre repulsam* 876, *a*
fehlschlagen/ es hat mir fehl geschlagen *deceptus sum* 404, *c.* wenn es fehl f. *si destituat spes* 2182, *a.* die hoffnung hat mir fehlge. *haec spes me frustrata est* 965, *c.* 2181, *a.* *spes fefellit* 850, *d.*
fehltritt *excessus* 455, *b.* fehltritt thun *exorbitare* 1594, *d.*
feig *meticulosus* 1400, *d.* *timidus*, *e*, 2350, *c.* *effeminatus* 932, *a.* feige memme *mulier* 1461, *a.* feige werden *relanguescere* 1211, *c.* ein feiger mensch *Cleonymo timidior* 547, *d.* feiger sinn *mollitia animi* 1438, *d.* feiges hertz *cor cervinum* 488, *a*
feige *ficus* 891, *c.* *callistruthiae* 370, *a.* grosse feigen *chelidoniae* 498, *a.* ein hauffe f. *palatha* 1621, *b.* kleine f. *cottana* 619, *a.* trockene f. *carica* 419, *d.* unreiffe f. *grossus* 1041, *a.* unschmackhaffte f. *marisca* 1351, *b.* *P. Chia* 500, *b.* die feigen weisen *digitum medium ostendere* 712, *c*
feigenbaum *ficus* 891, *c.* *sycomorus* 1453, *c.* wilder f. *caprificus* 892, *a*
feigblatter/ wartze *ficus* 891, *d.* *marisca* 1351, *c.* *condyloma* 589, *a*
feigbonen *lupini* 1304, *c*
feigengarten *ficetum* 891, *d*
feigenholtz *ficulneum lignum* 892, *a*
feigenkorb *orca* 1595, *c*
feigwartz f. feigblatter.
feigwartzenkraut *ficaria herba* 892, *a*
feil *venalis* 2441, *c.* *mercabilis* 1394, *b.* f. feil haben *[illegible]*
feil bieten *proscribere* 2031, *c.* *auctionem facere* 164, *c.* *prostituere* 2201, *b.* *venditare* 2441, *b.* das hauß feilb. *aedes venales inscribere literis* 32, *a.* *inscribere aedes mercede a*
feilbietung *prostitutio* 2203, *b.* *venditatio* 2441, *b*
feil haben *veno exercere*, *ponere*, *venui habere* 2441, *a.* *venales extrudere merces* 2441, *c*
feil machen *hastae subjicere* 1121, *b*
feil seyn *venire* 2441, *c.* *venales pendere* 1683, *b.* *P. ostare*

re 2223, b. umb ein gering geld f. parvo pretio licere 1257, a
feile lima 1262, c. scobina 2027, b
feilen limare; lima polire 1262, c. radere 1908, d
feilenstaub limatura; scobs elimata 1263, a. scobs 2027, a. ramenta 1909, d
feilschen licitari 1257, b
feilscher licitator, licitans 1257, b
feilschung licitatio 1257, b
feilspäne s. feilenstaub.
fein egregius, e 774, d. commodus, e 579, a. elegans, ter 776, b. delicatus, e 1200, d. scitus, e 2025, a. concinnus, e 525, a. lepidus, e 1240, d. festivus, e 889, c. lautus, e 1226, c. bellus, e 308, a. decens, ter 684, d. nicht fein inscitus, e 2025, a. fein viel bene multus 32, d. f. silber argentum purum 1857, a. putum argentum 1863, a
feind hostis 1106, b. inimicus 118, a. adversarius 2478, d. invasor 2415, b. insectator 2078, b. adversus quos facimus 840, a. cui simultas cum alio intercedit 2118, c. der keinen feind hat illacessitus 1200, a. abgesagter f. homo alienissimus a quo 93, b. perduellis 760, c. einen zum f. haben habere quem iratum 1163, c. ich und er sind f. inimicitiæ cum eo intercedunt mihi, sunt ei mecum 118, a. 456, a. feinde machen alienare a quo voluntatem alterius 93, c. feind seyn odisse 1567, a. infenso & inimico animo in quem esse 871, b. gerere inimicitiam, simultatem cum quo 1007, b. ich bin ihm f. est mihi invisus 2501, b. der da f. ist exosus, perosus 1567, c
feindes land hosticus ager; hosticum 1106, d
feindlich s. feindselig.
feindschafft odium 1567, a. inimicitia 118, a. ira 1162, d. abgesagte f. perduellio 760, c. heiml. f. simultas 2118, b. feinds. auff sich laden capere inimicitiam 399, b. inimicitiam cum quo suscipere, capere in familiam suam 118, a. f. einstellen deponere inimicitiam 118, a. f. halten exercere inimicitias, iracundiam 193, d. f. tragen gerere inimicitias 118, a. in feinds. gerathen in offensionem cadere, incurrere 872, b
feindselig/ feindlich hostilis, hosticus, P. hostifer 1106, c. iniquus 44, d. impacatus 1671, c. amarus 108, d. inimicus, e 118, a. infensus, e; offensus 871, b. sævus 1975, d. novercalis 1538, a. spinosus 2185, c. infestus, e 890, a. capitaliter 414, b. f. seyn. P. animis certare iniquis 44, d
feindseligkeit hostilitas 1106, c. asperitas 236, a
feist crassus 621, d. adipalis 27, b. f. werden crassescere 622, a. s. fett.
feisten visire 2526, b
feld campus 380, c. rus 1965, a. arvum 228, b. schön feld arva lata b. ager 63, d. grün f. viretum 2519, c. zu f. liegen militare 1404, c. zu f. ziehen procedere ad campum 380, d. gegen einen zu f. ziehen ferre arma adversus quem 216, b. zuerst zu f. z. militiam auspicari 278, d. was zum felde gehöret agrarius 64, a. agricolaris c
feldarbeit opus rusticum 1585, c
feldbau/ sich davon nehren segetum arationumque percipere usum 220, b. s. ackerbau.
feldcypreß hypericon 1112, b. Ajuga 81, c
feldflüchtiger s. überläuffer; flüchtling.
feldfrucht seges 2080, c. adorea 29, a
feldgarb achillea 16, d
feldgeschrey barritus 300, a
feldhauptmann/ marschall imperator 1648, a
feldherr dux 759, a
feldheyme gryllus 1043, a
feldhun perdix 1691, c
feldhütte mapalia 1348, a
feldlager castra 431, c
feldmarck confinium 905, a
feldmaß gruma 1041, a
feldmauß mus agrestis 1473, b. nitedula 1517, a. nitela 1518, d
feldmesser geodætes 1004, c. geomaticus 1041, c. maris & terræ mensor 198, b. decempedator 683, b. 1704, c. mensor, agrimensor 1397, a. metator 1399, c. castrorum metator 433
feldmeßkunst geodæsia 1004, c. geomatica 1041, b. scientia geometrica 1005, a. geometria d
feldnachbar accola 567, d
feldpoley serpillum 2087, a
feldreise iter campestre 381, a
feldrose rubus 1955, b
feldrüstung arma campestria 381, a

feldschlachten prælia campestria 381, a. s. schlacht.
feldschlange colubrina 571, c
feldschmuck paludamentum 1626, c
feldschoppen nubilarium 1540, c
feldteuffel faunus 866, c
feldwage ciconia 512, b
feldwasser torrens 2365, b
feldzug expeditio 1705, c
felgen apsis 179, c. curvatura rotæ 665, b
fell vellus 2438, a. pellis 1677, a. membrana 1374, a. tergus 2322, d. zwischen fell und fleisch intercus 1157, b. fell abziehen oder über die ohren z. decoriare, excoriare 609, a. detegere corium de tergo 608, d. tergora diripere costis 618, a. fell im auge pterygium 1839, b
felleisen vidulus 2503, d. hippopera 1087, b. s. watsack.
fels petra 1711, c. saxum 2009, d. rupes 1964, c. mons saxeus 1444, d. cautes 450, c. scopulus 2028, a. cos 617, b. P. crepido saxi 627, a
felsicht petrosus 1711, d. scopulosus 2028, a
fenchel fœniculum 932, b. marathrum 1348, c
fenigreck carphos; fœnum græcum 423, b
fenster fenestra 872, d. specular 2180, c. fenestella 872, d. f. zumachen lumina obserare 1299, b
fensterladen foricula 936, b
fenstermacher specularius 2180, c. s. glaser.
ferckel porculus; porcellus 1778, c. abgesetztes f. delicus 687, b
ferne procul 1822, d. longinquus 1284, a. von ferne eminus 780, b. 1339, c. f. seyn abesse 2254, c. f. reise iter longum 1283, a. es ist mir von f. alienum est a me 93, b. f. des orts distantia 2221, a. s. weit/ von weiten.
ferner porro 1779, a
ferse calx 375, b. calcaneus, um c
fertig paratus, e 1646, d. accinctus 521, d. procinctus 522, c. promtus, e 1826, a. expromtus 1827, a. profluens, expeditus 926, d. agilis gnavusque 66, b. expeditus, e 1705, b. gantz f. ad unguem 2547, a. sich f. halten accingere se operi, ad opus 521, d. stare in procinctu 522, c. f. lernen perdiscere 720, c. f. machen expedire 1705, a. exasciare 231, a. colophonem addere rei 569, a. consolidare 2141, c. absolvere 2154, d. expolire 1759, d. perpolire 1760, c. s. verfertigen.
fertig werden perficere 846, c. imponere fastigium operi; imponere summam manum 861, a. 1771, a. transigere cum expeditionibus 78, a. es ist noch nicht gantz fertig manus ultima cœpto deest 560, c
fertigen maturare 1360, d. imponere summam manum operi 1345, c. s. verfertigen; s. fertig machen.
fertigkeit celeritas expedita 460, d. dexteritas 696, d. promtitudo 1826, c. habitus 1050, c. agilitas 66, b
fessel compes 1703, c. cippus 516, a
fesseln instringere vinculis 2231, d. compedire 1704, d
fest firmus, e 907, a. firmiter b. durus 763, c. induratus 766, a. stabilis 2224, c. infragilis 949, b. perennis 156, b. arcte 195, c. mordicus 1449, d. mordicitus 1450, a. adamantinus 26, c. ratus 1925, c. immotus 1457, b. fixus 896, d. inconcussus, e 1879, d. pertinax, citer 2316, a. P. aheneus 81, a. f. an einander spissus, e 2188, d. compactus 1629, d. fest auf einem sinn obstinatus, e 1561, a. fest bey einem halten assiduum cum quo esse 238, b. fest gebunden seyn inter orci cancros adhærere 382, b. es ist f. gestellet animo fixum immotumque manet 1457, b. sedet sententia 2052, d. f. halten scindere penulam 2020, b. fest machen munire 1468, a. stabilire, constabilire 2225, a. solidare, consolidare 2141, c. s. befestigen. f. setzen statuminare 2204, c. sich f. setzen emunire animum; communire causam 1468, c. f. stehen perstare 2222, b. fester schlaff arctior somnus 195, c
fest/ festtag festus dies; festum 889, a, b. bona dies 709, c. diei celebritas 460, a. s. feyertag. fest begehen dies festos agitare 73, b
festbegehung/festivität solennia; solennitas 2138, b
festung arx 229, a. propugnaculum 1847, b. oppidum munitum 1468, a. castrum, castellum 432, a
festungsbau munitio 1468, b
fett pinguis, ter 1730, c. adeps 27, b. unctus 2546, a. adipatus 27, c. unguinosus 2546, c. saginatus 2256, d. opimus, e 1587, b. obesus 772, d. fette oliven carnosissimæ olivæ 422, a. fetter leib obesitas corporis 773, a. bene curata cute nitidus; corpore curatior 657, a. f. machen opimare 1587, c. saginare 1977, b. pinguefacere, impinguare 1731, a. f. mästen. f. werden pinguescere 1731, a. saginam contrahere 1977, b. fett seyn perglis cere 1019, a. das fett arvina 227, b. eliquamen 1273, a
fettigkeit pinguedo 1731, a. pinguitudo, pinguities a. obesitas 773, a. P. pingue 1730, d. opimitas 1587, d
fettwanst adeps 27, b. s. fetter leib.
feucht aquosus 184, c. riguus 1941, d. irriguus 1942, a. madidus 1321, d. udus, uvidus 2431, a. P. rorifluus 927, d. humidus, humidulus, humectus, humifer 1107, a, b. f. seyn uvere 2586, b. madere 1321, c. humere 1107, a. f. machen humectare, humigare, humificare 1107, b. f. werden humescere a. madescere; immadescere 1322, d, a
feuchten rigare 1941, c. irrigare d. madidare 1322, a. imbuere 1137, b. diluere 1302, a
feuchtigkeit humor 1107, b. latex 1221, a. mador 1322, a. liquor 1273, d. f. der erden uligo 2536, a. f. im leibe phlegma 1719, d. zehe feuchtigkeit lentor 1239, c. f. vom mond spiritus lunæ humificus 1107, b
feuchtung rigatio 1941, c. irrigatio d
feuer ignis 1131, a. flamma 912, d. das das feuer hält alimentum ignis, flammæ 99, a. f. anlegen ignem admovere 1131, a. ligna super foco reponere, foculum excitare 928, b. f. fangen ignem concipere 1131, a. feuer anblasen addere oleum camino, flammæ oleum adjicere 380, a. feuer aufschlagen ignem elidere e silice 205, d. excudere silicis scintillam 644, c. P. incussu silicis lumina saxigeno semine quærere 1014, d. P. rapere in fomite flammam 947, c. silicis venis abstrusum excudere ignem 2110, d. feuer ausspeyen flammigare 913, b. umb des mauls willen durch ein feuer lauffen cibum e flamma petere 509, a. wer das feuer bedarff/ sucht es in der aschen qui lucerna egent, infundunt oleum 773, d
feuerball malleolus 1330, c
feueresse infumiculum 974, a. æstuarium 55, b
feuereymer hama 1059, d
feuerhacke harpago 1061, d. rutabulum 1967, b
feuermörsel catapulta 436, b. balista 292, a. fundibalus 974, b
feuerkäfer lampyris 1210, a
feuermäuer s. feueresse.
feuerpfanne foculus 928, b
feuerrohr bombarda 321, a
feuerroth rutilus 1968, a. P. flammeolus 913, a
feuersbrunst incendium 386, b. deflagratio 911, d
feuerschauffel/ s. zange batillum, us, hama 302, b
feuerschwebel arsenicum 224, b
feuerstein pyrites 1864, d
feuerstätte focus 928, b
feuerwürmlein pyralis 1864, a. pyrausta b
feuerzeug suscitabulum 517, b. igniarium 1131, d
feurig igneus 1131, c. P. flammicomans 913, d. ignicomans; ignicomus 574, b. ignifluus 927, c. er hat feurige augen ardent oculi 200, c. feurig aussehen rutilare; subrutilare 1968, b. feurig werden ignescere 1131, c
feyer solennitas 2138, b. festivitas 889, d
feyerlich solennis, ter 2138, a. festus 889, a
feyern acquiescere 1898, d. celebrare ferias 874, c. feriari d. cessare in suo studio & opere 458, c
feyertag feriæ 874, c. festus dies 889, a. lux sacra, festa 1308, c. dies otiosus 1614, a. dies vacuus 2413, d. halbe f. dies intercisi 356, a. feyertag halten dies festos agitare, celebrare 889, a. ceremoniosos dies celebrare 360, b. s. feyern.
feyerung des gerichts justitium 1187, a
fichten pinus 1732, c. von fichten pineus c
fichtenwald pinetum 1732, c
fieber febris 868, c. epialos 799, c. dreytägig f. hemitritæos 1069, d. heimlich fieber hectica 1065, b. ein fieber an hals kriegen in febriculam incidere 868, d. febri affici 868, c. æstu febrique jactari 54, c. febricitare; febrire 868, d. P. febribus uri anhelis d. der das fieb. hat affectus febre 842, b. f. vertreiben ægroto deducere corpore febrem 34, c
fieberhafft febriculosus; febrilis 868, d

gere 968, a. profugere d. dare se fugæ, in fugam 728, a
flüchtigkeit fugacitas 968, a
flüchtling fugitivus 968, a. profugus 969, a. fugitor 967, c. desertor 2084, c
flücke werden plumescere 1753, c
flug/ das fliegen volatus; volitatus 2553, a. meatus 1385, a
flügel ala 81, c. der rechte und lincke flügel ala dextra & sinistra 81, d. cornu dextrum & sinistrum 610, b. flügel beschneiden pennas incidere 1688, d
flugrüstung talaria 2283, a
flur fines 903, c
fluß amnis 119, d. fluentum 923, c. flumen 924, b. fluvius c. fluß im kopff rhevma 1936, c. distillatio 2214, d. catarrhus 436, d. fluß der einen überfällt epiphora, pituitæ cursus 803, b. zu flüssen geneigt gravedinosus 1038, b
flüßig liquidus, e 1273, b. fluens 923, c. fluidus, fluxus d.
fluth fluctus 922, b. diluvium 1302, a. fluthen treiben undare 2543, c
fochteln mit dem degen strictum coruscare mucronem 615, d
folge obsequium; obsequela 2078, c. sequela 2076, b. consequentia 2077, b
folgen sequi 2075, b. sectari 2075, d. obaudire 261, a. obsequentem fieri 906, c. parere 1641, c. obsequi cui 2078, b. autoritatem cujus nunquam defugere 968, b. comitare, ari 575, d. excipere 405, d. jussa capessere 1170, a. audire quem, obtemperare cui 260, b. folgen auf einen succedere 457, d. alsbald folgen subsequi 2079, c. auff einander folgen cohærere 1055, c. bald auff einen folgen insequi 2078, a. das folgt draus ex ea re fit 906, b. eines fußstapffen folg. vestigiis cujus insistere 2127, d. auff eine sünde folget straffe culpam pœna premit comes 575, a. es folgt eine list auff die andere fallacia alia aliam trudit 2391, a. s. gehorchen.
folgend proximus 1828, b. posterus 1784, c. folgendes jahres anno subsequenti 2079, c. ein folgender sequax 2076, b
folgung consecutio 2077, c
folter quæstio 1868, a. quæstio in eculeo 808, b. numella 1548, b
folterbanck catasta 437, a. equuleus 808, b
foltern torquere equuleo 2362, c. cogere tormentis ad confitendum quid 2363, d
folterseil fidiculæ 896, c
folterung tortura 2363, a. tormentum 2363, d. carnificina 422, c
fontanell fonticulus 935, a
fontange nimbus 1513, a. vagina capitis & operculum verticis in galeri modum &c. 398, c. P. celsæ frontis honores suggestusque comæ 1010, b
fopstein cheramides 498, d
fordern exigere 75, d. expetere 1710, a. poscere; deposcere; exposcere 1783, b. flagitare 910, c. efflagitare 911, a. postulare 1786, b. vor gerichte ford. citare 513, c. in judicium vocare 2565, d. in judicio capitis quem arcessere 196, a
forderung postulatum, us; postulatio 1787, a. efflagitatio 911, a
förder anterior 158, c. die fördern zähne primores dentes 1812, c
förderbug am wild armus 219, c
förder kommen promovere 1457, b
fördern provehere 2435, c. das werck protrudere opus 2391, c
fördertheil frontispicium 961, d. förd. eines dinges antica 160, b. förd. am haupt sinciput 415, d
förderung adjumentum 1189, c. non mediocre telum ad res gerendas 2296, c. durch förderung der natur natura suffragante 950, d. förd. thun momentum afferre 1440, c. förd. zu auffruhr flabellum seditionis 918, b
fore trutta 2392, c
forelle aurata; variolus 271, a
form forma 936, d. formula 937, b. figura 902, b. archetypus 196, d. tenor 2312, c. nach dessen form in exemplum ejus 825, d
formiren ordinare 1598, b. fingere 900, b. confingere 901, c. figurare 902, c. effigiare 902, b
formirung formatura 938, c. fictio 900, d. informatio 939, d. figuratio 902, c

förmlich formalis 938, a
formular formula 937, b. carmen 420, d. das erste formular prototypus 1836, a. archetypus 196, d
forn (piscis) capito, cephalus 414, c
forn in fronte 961, a. an denuo 693, a. à fronte 3, b. von forne an ab initio, à primo, à principio 2, b. forne angehen anteire 791, b. præcedere 456, b. forn anheben usque a capite arcessere 196, a. à linea incipere 1265, c. à capite ordiri 413, b
forschen aucupari 254, d. sciscere, sciscitari, scitari 2023, c. contari, percontari 595, a, b. rogitare 1946, c. requiritare 1870, d. vestigare 2484, d. investigare 2485, a. quærere 1867, b. inquirere 1870, a. scrutari 2038, c. hin und wieder f. duquirere 1869, d
forschend contabundus 595, b. rimabundus 1942, c
forscher scrutator 2039, a. s. nachforscher.
forschung examinatio 824, d. scitatio 2023, c
forst saltus 1987, b
förster saltuarius 1987, c
fortbringen / was schwer fortzubringen migratu difficile 1403, b
forteilung properatio 1829, b
fortfahren pergere 1919, b. perseverare 2094, b. insequi 2078, a. prosequi 2079, b. procedere 456, b. provehi 2435, c. instare operi 2221, c. continuare 2315, a. persistere in proposito 2128, a
fort für fort/ s. immerfort.
fortführen producere 757, a
fortgang processus 456, c. profectus 848, a. procursus 663, a. progressio, progressus 1028, a. glückl. successus 458, b. haben proficere 848, a
fortgehen pergere 1919, b. procedere 456, b. movere se 1455, a. progredi 1027, d. insistere viam 2127, c. geschwind P. gradum celerare 461, a
forthin posthac 1784, b
fortification munitio 1468, b
fortificiren sepire muris 2071, c. vallo & fossa cingere &c. 2421, a. emunire, vallo castellisque circummunire 1468, c
fortkommen provenire 2450, d. er kan nicht fortk. aqua hæret 182, c
fortknüpffen pronectere 1501, b
fortkönnen / nicht fortk. hærere 1054, d. frigere 958, a er kan nicht fort ei aqua hæret 182, c
fortlauff procursus 663, a. s. fortgang.
fortlauffen / der fluß läufft schnell fort fluvius citatus fertur; cursu citato properat 513, d
fortpflantzen procudere 644, d. transferere 2086, b. prodere 732, c. propagare 1827, d. proseminare 2063, a. plantam transferre 1742, a. deplantare b. transplantare b
fortpflantzer propagator 1827, d
fortpflantzung generatio 1003, b. propagatio 1827, d
fortreis[illegible]er ingredi &c. 1168, c. proripere se 1913, c. geschwind fortr. accelerare iter 461, a. nach Rom fortr. Romam pertendere 2308, c. seines weges fortr. cursum dirigere, quo tendimus 659, d. s. fortziehen.
fortresse castrum; castellum 432, a
fortrücken proterminare 2324, b. promovere 1457, b
fortschaffen absolvere quem 2146, a
fortschleichen serpere 2086, c. proserpere 2087, a
fortschleppen ducere 752, a. trahere 2369, d
fortschreiten progredi 1027, d
fortsetzen transponere 1773, c. transplantare 1742, b. propagare 1827, d. das werck continuare opus 2315, a
fortsetzung protelum 2296, b. translatio 884, b. continuatio 2315, a
fortstossen protrudere 2391, c
forttragung prolatio 882, d
forttrauren prolugere 1298, c
forttreiben protelare 2296, c. pervolvere 2560, a. verrere 2467, a. propellere 1680, c. suburgere 2572, a. incitare 515, d. über hals über kopff forttr. agere omnia raptim ac turbate 2403, d. exturbare præcipitem 2404, d
forttreibung pulsus 1679, a
fortziehen migrare 1403, b. demigrare c. s. fortreisen.
fortziehung migratio 1403, c. demigratio, transmigratio 1404, a
fortzug migratio 1403, c. demigratio, transmigratio 1404, a. processio, processus 456, c
fourage frumentaria res 963, c

fouragiren frumentari; frumentandi causa ire 963, d. pabulari 1617, c
fouragirer frumentator 963, d. pabulator 1617, c. bedecken pabulatores & lignatores tueri 1260, a
fouragirung frumentatio 963, d
fourier Epidemeticus 801, b. metator 1399, c. fourierzettel metatoria pagina c
fracht portorium 1780, c. vectura 2432, d
frage interrogatio 1947, d. interrogatiuncula d. disquisitio 1869, d. erotema 812, a. peinliche frage tormentum 2363, d. betrügliche frage ceratinæ 479, a. fr. fürlegen quæstiunculam ponere 1868, b
fragen sciscere; scitari; sciscitari 2023, c. requirere a quo, ex quo 1870, c. quærere 1867, b. quæritare 1869, c. percontari 595, b. rogare 1946, a. rogitare c. interrogare 1947, d. nicht groß darnach fr. non magnopere laborare 1195, c. nihil morari 1447, c. nach alten sachen fr. de antiquitate quid a quo requirere 164, b. sein hertz fr. introspicere mentem suam 2176, b. er fragt nichts nach schlägen P. non audit verbera &c. 260, c. nichts darnach fragen susque deque facere, habere 2269, d. nihili facere, pendere 1512, a. den man nicht erst gefragt inconsultus 593, c. fragen darnach s. achten.
fragstück problema 1818, c. erotema 812, a
Francken Franci; Francones 948, b
Franckenland Francia orientalis 948, c
Franckreich Gallia 991, c. Francia occidentalis 948, c
fransen / frantzen fimbriæ 899, b. cirri 530, a. lemnisci 1236, d
Frantzos Gallus 991, d. Frantzosen Franci 948, c. morbus gallicus 991, d
frantzosenholtz hebenus 1064, b
frantzösig infectus lue venerea 846, a
frantzösisch gallicus 991, d
fratzen beccesilena 304, c. alte fr. fürbringen verera loqui 2488, a
Frau domina 740, d. kluge fr. saga 1976, c. erbare fr. matrona 1357, b. grosse reiche frauen reginæ 1921, b. s. weib.
frauendistel spina alba 2185, b
frauenglaß specularis lapis 2180, c
frauenhaar (herb.) adiantum 28, b. polytrichon 1763, c
frauenknecht uxorius 2590, d
frauenkraut thelypteris 2339, a
frauenzimmer Gynæceum 1048, a
frech audens 259, a. procax, citer 1821, c. ferox 885, a. protervus, e 1835, b. contumax 597, a. lascivus, e 1218, c. fr. seyn ferocire 885, b. fr. werden tollere animos 149, c
frechheit ferocia; ferocitas 885, a, b. impudentia 1842, a. procacitas 1821, c
frembder extrarius, extraneus, exterus 829, c. externus 830, a. exoticus 828, b. barbarus 297, a. alienus 93, a. alienigenus 1014, b. longinquus & alienigena 1284, a. peregrinus 1691, d. fr. mann hospes; frembde frau hospita 1105, a, c. frembde reden peregrinum sonare 2151, d. sich in frembde händel mengen alienum arare fundum 978, b. frembder hund canis extrarius 386, d. frembde sprach und sitten peregrinitas; in der fremde seyn peregrinari 1692, a. s. ausländisch.
frembdling advectus 281, a. alienigena 93, d. 1014, b. advena 2446, a
freßbauch abdomen 5, b. collatinus venter 564, a. s. vielfraß.
fressen vorare 2562, a. tuburcinari 2395, a. exedere 772, c. fressen und sauffen comissari 577, b. lurcari 1304, d. cibos & potiones percolare 565, a. luxuriare, is diffluere luxuria 1312, c, b. umb sich fressen serpere 2086, c. weit umb sich fressen evagari longe 2417, b. das leid in sich fressen luctum haurire 1063, c. die unlust in sich fressen devorare molestiam 2562, c. das unrecht in sich fr. mussitare injuriam 1477, c. den haß in sich fressen non sorbere solum sed etiam concoquere odia 602, c. sorbere odia 2156, a. s. schlemmen. fressende kranckheit carcinodes 417, d. umb sich fressende geschwer manantia ulcera 1342, c
fresser rosor; arrosor 1945, c. glutto 1022, b. vorator 2562, b. ventricola 2453, c. edo 771, d. exesor 772, c. s. vielfraß.
freßhafftigkeit ingluvies 1150, d. edacitas 771, d. gula 1044, a. voracitas 2562, b

freßig avidus cibi 263, a. gulosus, e 1044, b. edax 771, c. vorax, citer 2562, b.
freßigkeit s. freßhafftigkeit.
freßmann manducus 10, c
freßwanst epicuri de grege porcus 801, a. s. freß-bauch.
freude delicium, a 1200, b. lætitia 1206, d. lætatio 1207, a. voluptas 2560, c. gaudium 995, c. indolentia 737, d. fr. haben delectationem capere 399, a. eine heimliche fr. bey sich selbst haben in sinu gaudere 2122, b. fr. haben delectare se 1202, b. mit fr. gratanter 1036, c. freuden voll s. frölich.
freuden-fest Hilaria 1083, a. jubilæum 1171, b
freuden-geschrey jubilum, jubilatio 1171, a. bombus 320, d. freudeng. anstimmen celeusma cantare 461, d. fr. über einen machen clamore quem excipere 534, d
freudenmahl charistia 494, c
freudensprung exsultatio, in freudens. gehen exsultare 1984, c
freudentag Hilaria 1083, a. genialis dies 1013, d. dies luculentus 1309, a. fr. tag bescheren diem cui dare luculentum 711, b
freudig lætus, e 1206, b. erectus, e 1919, a. alacer 82, d. exsultabundus 1984, d. s. frölich.
freudigkeit alacritas 83, a. freud. in der noth fortitudo 944, c
frevel injuria 1185, c.
frevelhafft protervus, e 1835, b. petulans, ter 1711, d. injurius 1185, d
frevelwort procacitas 1821, c
freventlich temere 2296, c
freuen sich gaudere 995, b. lætari; lætificari 1206, d. gestire 1011, a. ovare 1616, b. gratulari 1036, c. triumphare gaudio 2387, b. sehr fr. pergaudere 995, c. lætitiam capere, percipere; lætitia perfrui, efferri 1206, d. sich über einen fr. lætitia quem prosequi 2079, b. sich übermäßig fr. bacchari 288, a. sich unmäßig fr. P. furere; insanire 985, b. sich vergeblich fr. duci falso gaudio 752, b
freund amicus 116, c. familiaris 854, a. alter ego; alter ipse; qui est tu; alter idem 102, d. freunde cari 426, d. noti 1530, a. qui circa sunt 526, b. unter seine freunde rechnen in numero suorum quem habere 1545, a. freunde in der noth ꝛc. diffugiunt cadis cum fece siccatis amici &c. 351, d. dein guter freund amantissimus tui 121, a. freund des vaterlandes amans patriæ 120, d. freunde und feinde æqui & iniqui 42, c. freunde bleiben nunquam cum quo in gratiam redire 1033, c. fr. seyn conjunctissime & amantissime cum quo vivere 1179, c. eines fr. seyn in cujus amicitia esse; amicitia cujus uti; ich und er sind freunde amicitia intercedit mihi cum eo; amicitia est ei mecum 117, c. wir sind alte freunde vetus mihi necessitudo cum eo intercedit 456, a. wir sind gute freunde magna mihi cum eo familiaritas intercedit 854, b. die besten freunde inter quos æterna gratia est 57, a. sich nach guten freunden umbsehen amicitiarum præsidia quærere 117, d. zum freunde machen placare 1739, d. restituere in gratiam 2103, c. conjungere 1179, a. quem amicare 117, d. wieder freunde werden redire in gratiam cum quo 794, c. s. vertragen. thun als ein freund/ amice facere 117, b. naher freund s. verwandt.
freundlich familiaris 854, a. comis 576, c. humanus 1093, d. commodus 579, a. placidus 1739, b. liberalis 1249, d. amicus 116, a. blandus 316, d. venustus 2456, b. serenus 2080, b. suavis 2241, c. bonus 323, a. benignus 372, c. P. suaviloquus 2241, c. familiariter 854, a. humane, ter 1093, d. placide 1739, b. liberaliter 1249, d. venuste 2456, b. suaviter 2241, c. sehr fr. perhumanus, ter 1095, b. fr. reden dicere benigne 327, d. fr. in reden in omni sermone omnibus affabilis & jucundus 858, b. fr. seyn gratiis litasse 1034, b. sich sehr fr. erweisen se civilissimum præbere 533, c. freundlich sich stellen blandiri 316, b. sich gegen einen freundlich stellen arte tractare quem 223, a. fr. anreden comiter & benigniter compellare 577, a. freundlicher werden molliri; mollescere 1439, b
freundligkeit humanitas 1093, d. comitas 577, a. facilitas 837, c. fr. in worten affabilitas sermonis 858, b
freundschafft amicitia 117, b. affinitas 904, d. genaue/ nahe fr. necessitudo 1499, a. amicitiæ conjunctionisque necessitudo 1179, b. conversatio 2479, b. familiaritas 854, b. societas 2133, c. grosse freundsch. amplissima cognatio 1487, a. fr. machen contrahere amicitiam 2372, a. contesserare 2329, b. amicitias cum quo jungere 1178, b. 117, b. in cujus familiaritatem venire, se insinuare &c. 854, b. amicitias comparare, conglutinare; consuetudines & amicitias cum quo jungere, sibi parare 117, b. fr. halten/ pflegen amicitiam gerere 117, b. 1007, b. amicitias colere 117, b. 565, d. amicitiam tueri, servare 117, b. familiaritate cui conjungi; quo uti; cum quo vivere; quem complecti familiariter 854, b. sie halten alte freundsch. usus vetus inter eos intercedit 2583, a. die fr. ist aus amicitia mortalis fuit; desiit 117, c. die fr. auffheben/ trennen amicitiam dissolvere, dissuere, discindere, deponere; ab amicitia cujus deficere 117, c. alienationem disjunctionemque facere 93, d
frey immunis 1470, a. liberalis, ter 1249, d. licens; licentiosus 1258, a, b. discinctus 522, a. apertus 1644, a. liber 1248, b. incoactus 75, c. gratuitus 1036, a. solutus 2145, b. vacuus 2413, d. propatulus 1660, c. licitè; licenter 1258, a, c. impune 1757, b. apertè 1644, a. liberè 1248, b. solute 2145, b. liquido 1273, d. freye rede oratio libere fluens 923, a. freye künste ingenuæ artes 1150, b. studia humanitatis; artes, quæ ad humanitatem pertinent 1094, c. fr. seyn patere 1660, a. volitare 2552, d. licere; licitum esse 1257, d. vacare 2413, a. nare sine cortice 1519, b. fr. werden exuere jugum 830, d. frey stehen in nostra situm esse potestate 1790, b. dem alles frey stehet cui sunt solutissima 2145, c. einem jeden fr. stehen in medio poni 1367, b. fr. vom gesetz exlex 1247, c. freye wohnung haben gratis habitare in alieno 1035, a. freyen willen haben animo morem gerere, obsequi 149, a. freyen lauff geben der rede pandere vela orationis 1628, d. freyen lauff lassen der wollust fibulam laxare deliciis 891, a. s. frey machen.
freybeuter prædator 1793, d
freyen nubere 1541, a. denubere 1542, a. lust zu fr. haben nuptire 1541, c. die einmahl gefr. univira 2518, d. die 2mahl gefr. bivira 2519, a. (s. heurathen.)
freyer procus 1821, d. matrimonii cupitor 653, b. freyers gedancken haben ad uxorem appellere animum 2590, c
freyersleute auspices; pronubæ 277, a
freyersmann proxeneta 1836, b
freygebig largus, e 1216, d. donosus 745, liberalis 1250, a. munificus 1470, d. liberaliter 1250, a. munifice 1470, d
freygebigkeit liberalitas 1250, a. largitio, largitas 1216, d. munificentia 1471, a
frey gebohren ingenuus, e 1150, b
frey gelassen libertus, a. libertinus, a, 1249, b, c
freyheit libertas 1248, c. vacatio 2413, b. vacuitas 2414, b. immunitas 1470, a. privilegium 1817, b. P. potestas æqua quidlibet audendi 259, a. zu viel freyh. licentia 1258, b. angebohrne freyh. ingenuitas 1150, c. fr. von der straffe impunitas 1757, b. fr. verstatten jus dare cui rei 1184, c. in die fr. sich begeben in aram confugere 187, b
freyheitsort asylum 243, b
freyherr baro 299, d
frey heraus aperte atque ingenue 1150, c
frey lassen emittere manu 1424, c
freylassung manumissio 1347, d
freyen lauff lassen der wollust fibulam laxare deliciis 891, a
freylich utique 2581, c. scilicet 2019, d. admodum 1430, b
frey machen manumittere 1347, c. asserere manu 2083, c. laxare a re; relaxare 1228, a, b. publicare 1841, b. liberare 1250, c. vindicias secundum libertatem decernere, dare; vindicare in libertatem 2513, a, b. sich fr. m. jugum servile a cervicibus dejicere 1118, c. jugum servitutis repellere, a cervicibus rejicere, excutere, exuere, eripere colla jugo 1175, a. sich von geschäfften freym. relaxare se occupationibus & plane exsolvere 2147, b. s. frey.
freystadt municipium 1470, c
frey stellen in medio relinquere 1367, b
freywerber paranymphus 1638, b. conciliator nuptiarum 585, b. 1541, d. proxeneta 1836, b. auspices 277, c
freywillig sponte; spontaneus 2194, a. arbitrario 190, a. ultro 2537, c. ultroneus 2538, a. fr. sagen profiteri 863, b. (s. gutwillig 2556, b)
freyzettul acceptilatio 403, d
friaul Forum Julii 946, d
friede pax 1670, b. toga 2356, a. securitas 2051, a. fried und krieg zugleich anbieten caduceum & hastam simul mittere 351, b. friede machen pacificare 1671, a. pacem componere 1670, c. discedere ab armis 454, d. rem ad otium deducere 1613, d. ponere certamen 485, c. recedere ab armis 456, d. zu frieden seyn æquo animo ferre 149, b. non morari 1447, c. æqui bonique facere 42, c. s. zu frieden seyn/ im z. nicht zu frieden seyn subirasci 1163, d. periniquo pati animo 45, a. indignari; indigne ferre, pati 715, a. zu frieden lassen missum facere 1420, d. s. zu frieden stellen in z.
friedemacher pacificator, pacator 1671, b, d. Irenarches 1163, d. s. friedestiffter.
friedensbote caduceator, Tabellarius cum caduceo 351, c
friedenshandlung pacificatio 1671, b
friedenstörer turbo pacis & otii 2404, a. turbator pacis 2403, d
friedeschild copula; male cohærentis pignus concordiæ 601, b
friedestiffter reconciliator pacis 585, c. turbinum sepultor 2071, a. s. friedemacher.
friedfertig/ friedlich/ friedliebend/ friedsam cupidus pacis 653, b. quietissimus 1898, b. imbellis, inermis 307, c. inclinatior ad pacem animus 552, c. placidus, e; placatus, placate 1739, b, d. pacifer; pacificatorius, pacificus, e, pacatus 1671, a, b, c
friedstab/ fried-scepter caduceum 351, b
frieren perfrigescere 958, b. algere; vexari 92, c, d. laborare frigore 1195, c. frigus perferre 882, a. frigere 958, a. vim frigorum hiememque sustinere; frigoribus horrere. P. frigora colligere 957, d
frisch salvus, e 1989, b. incolumis 573, a. viridis 2519, d. impiger, gre, 1725, c. recens 1915, b. alacer 82, d. impavidus, e 1668, b. vividus, e 2532, c. calens 372, d. liberalis, ter 1249, d. vegetus 2431, c. animose 150, a. incitate 516, a. fr. wunde crudum vulnus 636, a. fr. butter butyrum recens 343, a. frisches pferd acer equus 12, a. frisch alter cruda & viridis senectus; aquilæ senectus 636, a. frischer muth acer animus 149, b. frischer käse musteus caseus 1477, a. die wurtzel ist frisch vivunt arboris radices 2531, a. frisch und gesund seyn vigere 2504, b. valere 2417, d. athletice valere 248, b. frisch werden virescere 2519, b. frisch an den kampff gehen in certamen alacriter consurgere 83, a. frisch gewagt ist halb gewonnen audentes fortuna juvat 259, a. s. munter.
frischauff age; agite; age sane 63, a
frist spatium 2167, d. intercapedo 396, c. frist geben comperendinare 1692, b. s. auffschub; s. zeit.
fristen länger prorogare 1948, b
fristtage induciæ 1144, b
froh/ frölich lætus 1206, b. jucundus, e 1171, b. hilaris, us, e, ter 1082, c. genialis, ter 1013, d. festus, festivus 889, b, c. plenus oblectationis 1202, d. lætanter, lætabundus 1207, a. hilare atque amœniter 123, a. fröliche stunde bona hora 323, c. fröliches gastmahl exquisitissima comitatis cœna 577, a. fröl. leben vita bona; jucunda ac delectabilis, in qua nihil, quod urat, inest 323, c. fröl. angesicht P. os renidens 1510, a. fröl. froh seyn luculente habere diem 1309, a. voluptate perfundi, duci &c. 2560, c. frontem explicare, exporrigere, 960, c. 1919, d. hilarem ac lubentem facere se 1253, a. fröl. werden hilarescere 1083, a. von hertzen frölich seyn lætari toto pectore 1206, d. frölich machen lætificare 1206, d. amœnare 123, a. s. erfreuen.
frölig-

frölichkeit *hilaritas; hilaritudo*, 1082, c
frolocken *exsultare* 1984, d. *ovare* 1616, b. *gestire* 1011, a. *jubilare* 1171, a. *tripudiare* 2385, b. *gratulari* 1036, c. *acclamare* 535, b. *plaudere* 1744, d. *plausum ingeminare, excitare* 1745, a. frolocken für der zeit *ante victoriam encomium canere* 784, c
frolockender *plausor, applausor* 1745, b. *bacchabundus* 288, b
frolockung *exultatio* 1984, d. *ovatio* 1616, b. *gratulatio* 1037, a. *plausus* 1745, a. *jubilatio* 1171, a
fromm *pius, e* 1737, a. *probus* 1819, b. *integer, integre* 1154, d. *bonus* 322, d. *justus, e* 1186, a. *castus* 433, d. *æquus* 42, b. *minimè malus* 1331, b. *lenis, ter* 1237, b. *frugi* 962, c. *frugalis*, d. *summa integritate & innocentia vir* 1522, a. fromm seyn *pietatem colere* 565, d. 1737, d. fromm werden *ad frugem bonam redire, se recipere* 408, c. 962, c. *frugi fieri* 962, c. wieder fromm werden *redire in viam* 794, c
frommen f. nutz.
frömmigkeit *pietas* 1737, c. *probitas* 1819, c. *bonitas* 325, a. *innocentia* 1522, a. *sanctitas; sanctimonia* 1992, d
fronte *frons* 961, a
frontterstadt *propugnaculum oppositum hostibus* 1847, b
frosch *rana; ranunculus* 1910, b. *acredula; ololygon* 19, d. fr. in gärten *rubeta* 1955, c
froschmäußler *batrachomyomachia* 302, d
froschpfeffer *batrachium* 302, c
frost *frigus* 957, d. *frigus glaciale* 1016, b. *gelu; gelicidium; gelatio; congelatio* 997, a, b. *algor* 92, d. harter fr. *rigor* 1941, b
frostig *alsiosus* 92, d. *alsius* 93, a. fr. werden *colligere frigus* 1232, b
frucht *fructus* 964, c. *fœtus* 933, d. frucht des leibes im mutterleibe *conceptus* 404, b. *embryo* 780, b. *effectus, um* 845, a. frucht abtreibende artzney *atocion* 249, d. früchte 962, b. die ersten früchte *primitiæ* 1813, b. fr. bringen *fruges fundere* 974, b. *fructificare* 964, d. *frugescere* 962, d. fr. zur welt bringen *partum edere* 1643, a. ein jahr ümbs ander frucht tragen *alternare fructus; alternis annis fructu indui* 104, b. ohne fr. reden *ventis loqui incassum* 2454, a
fruchtbar *fœcundus, e* 929, d. *uber* 2427, b. *ferax, fertilis, ter* 876, b, c. *pinguis* 1730, c. *multifer* 1464, c. *fructifer, fructuarius* 964, d. *fructuosus, e* 965, a. *almus* 98, b. *frugiparens* 1643, c. *fœtus frugibus* 933, d. *fœtificus, fœtifer* 934, b. *frugifer*, P. *frugiparus* 962, d. P. *lætus, e* 1206, b. fruchtb. feld P. *ager dives aristiferæ segetis* 212, c. fruchtbares land *terra benigna* 327, c. fruchtbar werden *pubescere* 1840, a. fruchtbar seyn oder machen *uberare; exuberare* 2427, d. *fœcundare; effœcundare* 930, a. *gravidare* 1039, c
fruchtbarkeit *feracitas; fertilitas* 876, b, c. *fœcunditas* 930, a. fruchtbark. des landes *bonitas soli* 325, a
früh *mane* 1338, b. *prima luce* 1811, c. früh vor tag *antelucanus* 1310, b. mit dem frühesten *prima luce &c.* 1308, b. früh wenn es noch nicht recht tag ist *hora diei prima & adhuc dubio & quasi languido die* 709, d
frühmorgends *cum prima luce; cum ortu solis* 647, d. P. *cum sole novo terras irrorat Eous; cum nox roseo cedit Eoo* 796, c. alsbald frühm. *usque ab aurora* 273, d
frühstück *jentaculum* 1130, c. *acratismus* 19, d
frühstücken *jentare* 1130, c
frühstunden *matutinum tempus* 2301, a
frühzeitig *præcox* 603, b. *ante diem* 158, c. *mature* 1360, c. *immaturus, è, prematurus* 1361, a, b. frühzeitiger todt *crudum funus &c.* 636, a
früling *ver* 2457, b. P. *genitalis anni hora* 1099, a. P. *floreus annus* 921, b. *quum rorifera mulcens anima Zephyrus vernas evocat herbas* 146, b
frülingszeit *vernum tempus* 2457, b
fuchs *vulpes* 2588, c. *equus rufus* 807, c
fuchsbalg *vulpina pellis* 2588, d
füchsin *vulpinus* 2588, d
füchslein *vulpecula* 2588, d
fuchsroth *rufus* 1958, a
fuchsschwantz (*herba*) *alopecurus*, 100, a. *panicum* 1630, d

fuchsschwäntzen *palpum obtrudere* 1626, b. *parasitari* 1639, a. P. *caudam jactare rei* 442, a. f. schmeicheln.
fuchsschwäntzer *basiator* 301, c. *colax* 563, b. *adulator, trix* 30, b. *ancilla turpis* 138, d. f. ist nicht zu trauen *cassa fide sunt, qui jugiter blandiuntur* 429, d. f. schmeichler.
fuchsschwäntzerey *assentatio* 2069, d. *adulatio* 30, c
fuder *vehes* 2433, c
fug und recht f. recht.
fuge *cohærentia* 1055, c. *compages* 1630, a. *commissura* 1423, c. *junctura* 1178, c. *coagmentum* 557, a. f. am hirnschedel *sutura* 2261, b
fügen *concinnare* 525, b. *attemperare* 2300, a. *jungere* 1178, b. *junctione tenere*, c. *aptare* 180, b. fügen sich *quadrare* 1885, d. sich an etwas fügen *applicare se ad &c.* 1749, d. das sich f. lässet *sutilis* 2261, c
füglich *idoneus, e* 1129, a. *conveniens* 2447, c. *habilis, iter* 1051, a. *concinnus, concinne* 525, a. *commodus* 579, a. *appositus, e* 1767, c. *apte* 180, b. *competenter* 1710, a. *congruens, ter* 1042, c. *dexter* 696, b
fügung *coaptatio* 180, c
fühlen *percipere* 407, a. *sentire* 2067, d. *sensum percipere* 2068, a. *tangere* 2285, b. das f. *tactus* 2286, a. nicht f. daß es wehe thut *callum obducere dolori* 370, b. an pulß fühlen *carpo manum admovere* 424, c
fühlung im hertzen *præsagitio* 1977, a
fuhre *vectio* 2432, c. *vectura*, d. *subvectio* 2435, d
führen *vehere* 2432, b. *gestare* 1007, b. *portare* 1780, a. *vectare* 2433, d. *trahere* 2369, d. *ducere* 751, d. *ductare* 753, a. *orare causam* 1604, c. zu gemüth führen *reputare* 1862, b. den nahmen führen *ferre nomen* 875, d. das leben führen *degere vitam* 686, b. zum tode führen *producere ad necem* 757, a. das regiment führen *gerere Rempublicam* 1006, d. zum richter führen *adigere arbitrum* 74, a. sich führen lassen *alienis oculis ambulare* 93, a. einen graben umb die stadt führen *oppidum fossa circumdare* 928, d
führer *præmonstrator* 1446, b. *antesignanus* 2105, b. *ductor* 752, d. *dux* 759, a
fuhrlohn *portorium* 1780, c. *vectura* 2432, d
fuhrmann *vector* 2432, c. *agens, qui jumenta agit* 68, a. *plaustrarius* 1745, c. *agitator* 73, c. *auriga* 271, d. *aurigator, aurigarius* 272, b. fuhrmann mit 4 pferden *quadrigarius* 1884, d. fuhrmann am himmelswagen *arcturus* 198, d. *bootes; arctophylax* 199, a. 328, b. P. *custos Erymanthidos ursæ* 814, b
führung *ductus* 752, d
fuhrwerck *vehiculum* 2433, c. *vectaculum* 2434, a. *aurigatio* 272, b
fülle *plenitudo* 1748, b. *cornu copiæ* 599, d. *satias; satietas* 2005, c. *saturitas* 2006, c. *ubertas* 2427, c. unterrichts hat er die f. *præceptorum plenus ille* 1748, a
füllen *pullus* 1849, b. *mannus mannulus* 1342, b. *buricus* 342, a. *hinnulus hinnuleus* 1083, b. *ninnus; ninnius* 1514, c. füllen eines pferdes *equuleus; equulus* 808, b. *pullus equinus* 1849, b
füllen *farcire* 856, b. *confercire*, c. *refercire* d. *complere* 1748, c. *implere* 1749, a. *stipare* 2211, d. die lücke füllen *lacunam explere* 205, d
füllung *fartum* 856, c
funcke *scintilla* 2021, c. P. *semina flammæ* 2062, b. f. vom eisen *strictura* 2230, d
funckeln *scintillare* 2021, d. *vibrare* 2494, d
füncklein *igniculus* 1131, b. *scintillula* 2021, d. aus einem f. ein groß feuer machen *flumina e rivo facere* 1944, a
fund *inventum* 2449, c. f. erfindung.
fundament *pes* 1700, c. f. grund.
fündlein/listiges f. *captio; captiuncula* 401, b. *ceratina* 479, a. f. list.
fündling f. findling.
fünff *quinque* &c f. *quini quinarius* 1900, b. fünffe von hundert zinse *usuræ quincunces* 1900, c
fünffblätterich *quinquefolius* 934, c
fünfffach *quincuplex* 1901, a. *quintuplex* 1902, d. *quinquepartitus* 1902, b

fünfffingerkraut *quinquefolium* 1902, a. *pentaphyllon* 1689, b. *chamæzelon* 491, b
fünffhundert *quingenti, quingeni* 1901, b. 474, a. fünffh. mahl *quingenties* 474, b. fünffhunderste *quingentesimus* 474, a
fünff jahr *lustrum* 1305, d. *quinquennium* 155, c
fünffjährig *quinquennis quinquennalis* 1902, a. 155, c
fünffmahl *quinquies* 1902, b
fünffmänner *quinqueviri* 1902, b
fünffpfündig *quinquelibralis* 1902, a
fünffruderictt *quinqueremis* 1925, a. fünffr. schiff *penteris* 1689, c
fünffschichtig *quincuncialis, quincuplex* 1901, a
fünffte *quintus* 1902, c
fünfftens / zum 5. mahl *quintum, quinto* 1902, c
fünfftzig *quinquaginta* 1901, b. *quingeni* c. f. jähriger *quinquagenarius* 1901, c. funfftzig mahl *quinquagies, quinquagesies* 1901, c. fünfftzigste *quinquagesimus* 1901, c
fünfftzehn *quindecim; quindeni* 684, a. 1901, a, b. f. mahl *quindecies, ibid.* f. männer *quindecimviri* 1901, a
für *præ* 1791, b. *coram* 606, d. *pro* 1817, c. für und für *in perpetuum* 1697, b. für sich hin *simpliciter* 2115, d. für allen dingen *ante omnia* 158, a. für andern *ante alios, præ aliis* 158, a. für einen Gott *numinis vice* 2495, c. für andern absonderlich *præter alios* 1799, d. für seinen augen *præter ejus oculos* 1800, a. für augen schweben *ob oculos versari* 1556, c
fürbey schiffen P. *terram pelago præterlabi* 1194, b
fürbey streichen *præterlabi* 1194, b
fürbild *typus* 2410, b
fürbilden *præfigurare* 902, d. *imaginari* 1135, c. *effingere* 901, d. *prænotare* 1534, b. *adumbrare* 2541, a
fürbildung *præfiguratio* 903, a. fürb. einer person *ethopœia* 817, a
fürbinden *præligare* 1261, a
fürbitte f. vorbitte.
fürbringen *expromere* 1827, a. *perferre* 881, d. *reddere &c.* 733, b. *in medium proferre* 1367, b. eine ursach fürbringen *afferre causam* 877, b. klagen fürbringen *deferre querelas ad quem* 878, d
furch *sulcus* 2251, b. *sulcamen ibid.* c. *lira* 1273, d. *versus* 2470, d. furchen machen *sulcare* 2251, b
furchenweise *liratim* 1274, a
furcht *trepidatio* 2378, b. *formido* a. *formidatio* c. *reformidatio* 941, d. *metus* 1400, c. *timor* 2351, a. *pavitatio, pavor* 1668, a, b. furcht einjagen *inferre metum* 880, c. in furcht stehen *timore affici* 2351, a. in furcht und schrecken gerathen *in perturbationes atque exanimationes incidere* 151, c
fürchten sich *pavere pavitare* 1668, a. *timere* a. *extimescere* b. *pertimescere* 2350, b. *formidare, reformidare quid* 941, c. *habere timorem* 1050, b. *vereri* 2461, b. *timore affici* 2351, a. *metuere, in metu esse* 1400, a, c. sehr fürchten *permetuere* 1401, a. P. *sperare* 2182, b. ich fürchte mich *timor subit animum* 795, c. sich etwas fürchten *subtimere* 2350, c. ein wenig sich fürchten *subvereri* 2463, a. sich für Gott fürchten *horrere divinum numen* 1102, b. P. *metum concipere intra pectus* 404, b. er fürchtet sich P. *gelidus per ima currit ossa tremor* 2377, c. sich nicht fürchten *vacare à metu* 2413, b. man fürchtet sich nicht mehr dafür *terror ejus rei exolevit* 305, c. du darffst dich nicht vor mir fürchten *nihil tibi periculi est à me* 1693, b. fürchtend machen *metum afferre, incutere* 1400, c
furchtsam *trepidus, e* 2377, d. *trepidans, ter* 2378, b. *terrificus* 2327, c. *timefactus* 2351, a. *fractus* 940, d. *metuens* c. *metu suspensus* c. *meticulosus* 1400, d. *timidus, e* 2350, c. *timidulus, è* d. *timore perterritus, perculsus* 2351, a. *formidolosus, è. formidabilis* 941, b, c. P. *inaudax* 259, c. *pavidus, pavibundus, pavefactus* 1668, b. furchtsam hertz *cor cervinum* 488, a. furchtsam machen *terrere; terrificare* 2327, b. furchtsam sind sie worden *timor eos incessit* 455, c. furchtsam seyn *frangi metu* 948, d

furchtsamkeit *timiditas 2351, a. formido 941, a. formidatio, c. reformidatio, d.*
fürfallen *incidere 349, d. evenire 2448, c. usu venire 2445, b*
fürgänger *dux 759, a. antesignanus 2105, b.*
fürgeben *dictitare 705, a. prædicare 702, d. simulare 2116, d. insimulare 2118, b. causari 418, b.* mit ernst f. *asseverare 2094, a.* mit dem fürgeb. *per causam 447, c*
fürgehen *antecellere 463, c. præcellere 464, b. antegredi 1026, b. præstare 2222, d. anteire 791, b. præeminere 1339, c. prævalere 2420, b. præire 794, a. vincere 2509, b. prægredi 1027, c. præcedere 456, b. supermicare 1402, d. antestare 2219, b. gloria ante quem esse 158, a. P. antevolare 2553, b. recto itinere præcedere 1169, a.* am fleiß fürgehen *præcurrere studio 662, c.* weit fürgehen *longe omnes multumque superare 2263, c*
fürgesetzt *fixus 896, d*
fürgreiffen *præjudicare; facere præjudicium 1173, b, c*
fürhaben *inceptum 486, c. conatus conata P. conamentum, conamen 590, c, d.* f. fürnehmen.
fürhaben etwas *quid operam dare 1583, a. quid rerum gerere 1006, c. parare in animo 1646, c. habere opus in manibus 1585, b.* heimlich f. *coquere quid 601, d*
fürhalten einem etwas *expostulare cum quo 1787, c*
fürhang *siparium 2123, b. siparia 270, a. peripetasma, peristroma 1695, b, d. aulæum 269, d. conopeum 590, b. cortina 615, c. vela 2438, c*
fürhangen *præpendere 1682, d*
fürhefften *offigere, præfigere 897, c, d*
furie *Erinnys 811, d. diræ 719, b. Eumenides 819, c.* f. plagegeister.
fürkommen *occurrere 662, a. obvenire 2450, b. videri 2498, d*
fürlegen *proponere 1772, a*
fürlesen *prælegere, prælectionem adhibere 1235, d. præire descripto &c. 794, a*
fürleuchten *præmicare 1402, d. præfulgere 971, c. prælucere 1311, b. menti lumen præferre 1299, c*
fürmachen *offigere, præfigere 897, c, d.* einen graben f. *præducere fossam 756, d*
fürnehm *præclarus 538, a. primarius* fürn. seyn *primario loco esse 1812, c.* fürn. leute *quos incedere altos vides 332, c*
fürnehmen / das f. *institutum 2202, d. cæptus; cæptum 560, c. consilium 591, c. ausum 259, c. susceptum 410, a. inceptum 486, c. conatus, conata, P. conamen, conamentum 590, c, d. molitio 1437, b*
fürnehmen etwas *inceptare quid 406, c. conari 590, c. aggredi opus &c. 1026, a. imbibere 312, d. instituere 2202, b. cæpisse, cæptare 560, b, c. inchoare 1141, a. destinare 694, c. suscipere 409, b.* sich fürnehmen *insistere 2127, d. proponere sibi quid 1772, a. quid animo intendere 2306, d.* etwas böses fürnehmen *concipere scelus, flagitium 404, a.* wiederum fürnehm. *retentare 2309, d.* wieder aufs neue fürn. *iterare 1169, a. retractare 2374, c. P. multa jaculari 1122, b.* f. fürsetzen.
fürnehmlich *maxime 1324, b. atque id 244, d. præcipue 1793, b. cumprimis, imprimis 1811, c. præsertim 1798, d. principaliter 1815, a. potissimum, 1787, d*
fürnehmster *princeps 1813, d. principalis 1814, d. potissimus 1787, c. primus* der fürnehmste seyn *primas agere &c. 1811, c, d. cardinalis 418, d. coryphæus 617, b. caput 413, b. palmarius 1625, b. primas, primores 1812, c. primicerius ibid. d. primitius 1813, b. prima classis 539, d. columen Reipublicæ 572, a. megistanes 1370, a. summates 2265, a. proceres 1822, a. P. summa fastigia rerum 414, d.* fürnehmster seyn *principem locum tenere 1379, c.* fürnehmste person seyn *primas partes agere 1652, a.* fürn. in der stadt *optimates 325, a.* es ist meine fürnehmste sorge *nihil mihi antiquius aut prius; id mihi antiquissima cura est 164, b*
fürnehmung *molitio 1437, b.* f. fürnehmen.
fürsagen *dictare 704, c.* offt fürsagen *inculcare 376, b. infundere quid in aures 976, c. præire verbis, voce 794, a.* der wand fürsagen *in pertusum ingere dicta dolium 738, c*
fürsatz *scopus 2027, d. destinatio 694, d. propositum 1772, c.* mit fürs. *consulto 593, c*
fürschieben *obmoliri 1437, d. objicere 1119, d*
fürschlag *conditio 587, d.* fürschlag thun / fürschlagen *conditionem ferre, offerre, præponere, statuere 587, d*
fürschreiben *finire 903, d. præfinire 906, a. præscribere 2035, b*
fürschub *obex 1557, c. repagulum 1630, c*
fürsehen sich *providere 2052, a. tegere latus 1224, a. cavere sibi a quo 443, c. præcavere 444, c. in speculis esse 2179, b. considerate agere 591, a*
fürseher / der sich fürsiehet *cautor 444, b*
fürsetzen *præficere 847, a. proponere 1772, a. statuere 2200, c. animo concipere 404, a. destinare animo 694, c. in animo instituere 2202, c. præfigere 897, d. inducere animum, in animum 755, b. animo quid intendere 2306, d.* steiff und starck fürs. *obfirmare 908, d.* ich habe mir fürgesetzt *certum est mihi 486, b*
fürsetzlich *de industria 1145, c. obstinatus, e 1561, a. spontaneus 2194, b. dedita opera 1583, a. 730, d. ex professo 863, c. scienter 2022, d. data opera 1583, a. consulto 593, c.* fürs. that *præcogitatum facinus 562, b*
fürsichtig / fürsichtiglich *catus 441, b. cautus 444, a. circumspectus, è 2173, a. prospectè; prospicienter 2177, b. providens, ter; providus, e 2502, b, c. prudens, ter 1836, b.* fürs. mann *corculum 604, c*
fürsichtigkeit *prudentia 1836, c. circumspectio 2173, a. dispectus, dispicientia 2175, a. providentia, provisio 2502, b, d.* fürs. gebrauchen *adhibere cautionem & diligentiam 444, a*
fürsorge *providentia, provisio; provisus 2502, c, d. prospicientia 2177, b*
fürsprecher *paracletus 1637, a. causidicus 449, a. patronus 1666, d.* f. advocat.
fürst *princeps 1813, d. caput imperii 413, b. P. arbiter 190, a*
fürstecken *præfigere 897, d*
fürstehen *præesse 2256, b. præsidere 2056, d.* dem regiment fürst. *agere Rempublicam 69, d.* ihm selbst wohl f. *rebus suis rectè consulere 592, d.* den seinen übel fürstehen *parum indiligenter tutari 2396, c*
fürsteher *præses 2056, d. præfectus 847, a. præstes 2223, b*
fürstellen *effingere 901, d. præponere 1771, d. proponere 1772, a. repræsentare 1798, a*
fürstengabe *congiarium 589, b. donativum 745, a*
fürstenhoff *aula; aulica domus 269, c*
fürstenthum *ducatus 759, c*
fürstlich *principalis 1814, d. regalis, ter 1922, a*
fürstrecken *præ manu dare 1345, b*
furth *vadum 2415, c. trajectus 1121, d*
fürtragen *jactare 1115, d. præferre 882, b*
fürtrefflich *eminens 1339, c. magnus 1326, c. divinus 726, a. conquisitus, exquisitus 1869, c, d. luculentus 1308, d. non mediocris 1368, b. eximius, eximia spe 827, b. altus 105, a. perdecorus 685, c. pertllustris, præluStris, 1307, b. mirificus 1414, c. præclarus 538, a. almus 98, b. nobilis 1520, d. prænobilis 1521, b. præstans, præstabilis 2223, a, b. insignis 2105, d. spectabilis 2171, c. antecellens, excellens 463, d. præcellens 464, b. mactus virtute 1320, a. in omni vitæ colore tersissimus 2321, d.* fürtrefflich sich halten *magnifice, graviter animoseque vivere 150, a. P. aureus, aureolus 274, b, c. eminenter 1339, c. conquisite; exquisite 1869, c, d. luculente, ter 1308, d. non mediocriter 1368, b. eximie, 827, b. mirificè 1414, c. nobiliter 1520, d. insigniter 2150, d*
fürtrefflichkeit *cothurnus 618, c. decus 685, c. splendor 2189, d. excellentia 463, d. admirabilitas 1415, b. præstantia 2223, a. eximietas 827, c*
fürtuch *semicinctium 522, d. ventrale 2453, c. perizoma 1695, d*
fürüber fahren *prævehi; prætervehi 2435, c*
fürüber fliegen *prætervolare 2554, a*
fürüber fliessen *præterfluere 926, d*
fürüber führen *præterducere 756, d*
fürüber gehen *prælabi; præterlabi 1194, b. prætergredi 1027, d. præterire; transire 794, a*
fürüber schiffen *prænavigare; prætemavigare 1494, b*
fürüberschiffung *prænavigatio, prætemavigatio 1494, b*
fürüber schleichen *prælabi 1194, b*
fürwand *hypothesis 1113, a*
fürwahr *profecto 1824, a. atque; atqui 244, d. certe 486, d. me dius Fidius 1369, b. sane 1996, a.* f. warlich.
fürwenden *dictitare 705, a. prætexere 2335, c. objicere 1119, d. allegare 1230, d. obtendere rationem; obtentui quid sumere 2307, c. prætendere 2309, b.* f. einwenden.
fürwerffen *objicere 1119, d. objectare 1120, a. exprobrare; opprobrare 1819, b, a.* spöttlich fürw. *insultare 1985, a*
fürweltzen *obmoliri 1437, d*
fürwitz *curiositas 655, c. lascivia 1218, c.* fürw. treiben *lascivire ibid.*
fürwitzig *curiosus; curiosulus 655, b, c. lascivus, e 1218, c*
fürwurff *opprobrium; opprobratio; exprobratio 1819, a, b. objectio; objectatio; objectamentum 1120, a*
fürziehen *anteferre 877, c. prærogare 1948, b. anteponere 1767, b. præponere 1771, d. primum haberi 1812, a. obducere velum 756, a. præponderare 1766, a. antehabere 1051, b.* sich andern fürz. *præferre se aliis 882, b.* fürgezogen werden *ante quem haberi 158, a*
fürzug *palma 1625, a.* f. vorzug.
fuß *pes 1699, d.* fuß für fuß *pedetentim 1701, b. gradatim 1025, d.* reise zu f. *terrestre iter 2326, c. pedestre iter;* zu fusse gehn *pedibus ire 1701, a.* zu fuß wandern *peragrare passibus; metiri pedibus 1659, a.* stracks f. *è vestigio 2484, c.* fuß an der seule *stylobates 572, b.* eines fusses lang *pedalis; pedaneus 1701, c, d.* untern f. geben *suppeditare 1706, b.* f. eines dinges *basis 301, b.* übel zu f. *male pedatus 1702, c.* einem füsse machen *testudineum cui grandire gradum 1031, a.* auff festen fuß stellen *fundare 979, a.* auff freyen f. stellen f. pardon geben. füsse setzen *vestigium imprimere, ponere 2484, b.* fuß halten *manere 1338, c*
fußbecken *pollubrum 1762, a. pelluvium 1681, a*
fußboden / bretener fußb. *contabulatio 2279, d*
fußeisen / angel *compes 1703, c. stimuli 2210, a. pedica 1702, c. murices 1471, d*
fußfall thun *provolvere se ad pedes cujus 2560, a. ad pedes cujus se projicere 1120, a. accidere ad genua alicui; vel genibus alicujus 349, a. procidere ad pedes 350, d. abjicere se ad pedes cui; abjicere se supplicem 1116, c. adgeniculare; genibus provolvi &c. 1002, a. prosternere se ad cujus pedes 2307, c. accidere ad pedes 1700, a. P. succiduo procumbere genu 351, b*
fußfällig *supplex; suppliciter 2267, a*
fußfeste lande *continens terra 2313, c*
fußgeschwulst *ficmen 915, b*
fußhalten *manere 1338, c*
fußknecht *pedes 1701, d.* fußkn. seyn *pedibus merere 1700, a*
füßlein *pediculus 1701, a*
fußpfad *callis 369, d. vestigium 2484, b*
fußschemmel *scabellum 2013, a*
fußsole *planta 1741, c.* von der fußs. biß auff den scheitel *ab unguiculo ad capillum summum &c. 2, b*
fußstapffe *vestigium 2484, b.* in eines fußst. treten *insistere cujus vestigiis, itid. P. exemplis ire aliorum 788, c.* er tritt nicht in des vaters fußst. *haud canit paternas cantiones 389, b*
fußsteig *semita 2063, c. trames 2375, b. limes 1264, a*
fußtritt *scabellum 2013, a*
fußvolck *terrestris exercitus 2326, c. peditatus; pedester exercitus 1702, a*
fußwasser *aqua lavandis pedibus 182, a*
futter / futteral *capsa 411, a. involucrum 2559, d. theca 2338, d*
futter *pabulum 1617, c.* f. so geschroten *farrago; farraginaria 855, d.* f. entziehen *cibum deducere 509, a*
futterage *cibaria 509, b*
futterkaste *palearium 1622, c*
futterklinge *falx stramentaria 851, d*
futterkorb *corbis pabulatoria 607, a. 1617, d*
füttern *pascere 1657, b. P. interjungere 1180, a*

futterschneider falcarius 852, a

futterschwinge sirpea 2125, b. vallum, vannus 2421, b, d

fütterung pastus; pastio 1657, c. pabulatio 1617, d. fütter. holen pabulari 1617, c

G.

GAbe donum 744, b. munus 1468, d. præmium 1795, c. bonum 323, d. doron 747, b. xenium 2592, d. gaben data 729, a. s. geschenck. gaben des gemüths dotes ingenii, animi 748, a

gabel furca 983, c. 487, d. fuscina 985, c. gabeln cervi 487, d. g. mit 2. spitzen furcæ bicornes 611, c

gäbelein furcula, furcilla 983, d. gäb. an weinreben claviculæ 542, c. capreoli 397, c. 542, c

gähe s. jähe.

gähling s. jähling.

gähnen oscitare 1611, c. hiare 1083, d. das gähnen oscitatio 1611, c

gähnesucht oscedo 1611, c

gähzornig s. jachzornig.

galan ancillarius 139, b

galant elegans, ter 776, b. s. fein.

galeen ergastula nautica 810, c. actuariæ naves 72, c. auf die gal. schmieden dare ad remum 1925, a. galee mit 5. rudern quinqueremis 1902, b

galgant galanga 989, c. 19, c. acorus 19, c. cyperus 671, b

galgen patibulum 1664, a. crux 638, b. furca 983, c. gabalus 987, c. infelix arbor 190, d. der den galg. schon vielmahl verdienet trifurcifer 983, d. an galg. gehen morboniam abire 1449, b. ad corvos 616, a. an galg. kommen corvos in cruce pascere 616, a. supplicia crucibus luere 1301, b.

galgenfrist lassen hominem nefarium ampliare 126, d

galgenschwengel/galgenvogel furcifer 983, c. mastigia 1356, c. cruciarius 638, c

gall fel 869, b. bilis 313, d. dem die g. übergehet amarulentus 109, b. die übergehende g. suffusio fellis 977, c

gallapffel galla 991, b. scolecium 2027, b

gallerte oxygarum 1617, a. jus gelatum 1184, a. 997, b. glaciali conditione tucetum 2395, b

gallsüchtig biliosus 314, a. felleus 869, c

gamanderle chamædrys 491, d

gang incessus 455, b. ingressus 1027, c. meatus 1385, a. gressus, gressio 1026, a. passus 1658, d. itus, itio 789, a. callis 369, d. missus 1421, a. kleiner gang porticula 1780, a. bedeckter gang porticus 1779, d. ein enger gang angiportus 142, c. gänge unter der erden vena 2440, b. heimlicher g. unter der erden cuniculus 651, b. crypta, crypto-porticus 639, b. gänge im schiffe fori 935, d. gänge an den häusern subtegulanea 2294, a. protecta d. der erste g. prima coitio 791, c. gustus, gustatio, antecœna 1045, d. der seinen g. alleine hat solivagus 2148, c. der einen langsamen g. hat lentipes 1239, d

gäng und gebe usualis 2583, a

gangbar tritus 2324, c. versabilis 2583, a

gans anser 157, b. ein gänsgen cheniscus 498, c. anserculus 157, b

gänsefett anserinus adeps 157, b

gänsegekake gingritus 1015, c

gänsestall hara 1061, b. cella anserum 462, c. chenoboscium 498, d

gansing/gänserich inguinaria 1150, d

gantz totus 2367, a. solidus, e 2141, a. omnis 1580, a. universus 2551, a. cunctus 649, d. plenus 1748, a. integer 1154, c. sincerus, e 2118, d. perpes 1697, a. indivisus 724, c. sartus tectus 2000, c. gantz kurtz quam breviter 1872, c. g. neulich nuper admodum 1430, b. g. und gar funditus 978, b. in solidum 2141, d. in totum 1140, a. in universum 2551, a. effecte pleneq; 845, a. à capite ad calcem &c. 2, b. g. anders longe aliter, longe secus 1283, b. g. machen solidare 2141, c. g. werden solidescere 2141, c. g. und gar etwas haben habere ex asse quid 229, d

gäntzlich plane 1743, a. penitus 1688, c. prorsus 1833, b. omnino 1580, c. admodū 1430, b. s. gantz u. gar.

gar prorsus 1833, b. g. nicht minime 1656, b. g. nichts omnino nihil 1580, c. g. zu viel nimis 1513, c. nimius c. nimium d. g. anders multo aliter 1463, d. g. sehr miris modis; mirum in modum 1429, a. gar vertraulich quam familiariter 1872, c. nicht gar zu groß haut ita magnus 1167, c. g. aus seyn s. aussf.

gar coctus 601, d. halb gar semicoctus 603, c. gar kochen/gar machen mitigare 1420, a

garantiren damni infecti promittere 675, c

garbe merges 1391, c. manipulus 1341, c. wilde garben (herba) argemone 206, c. stratiotes 2228, a

gardin argyrognomon 210, d

garkoch popinarius 1776, a. macellarius 1317, d

garküche popina 1775, d. thermopolium 2341, c. taberna coctilicia 602, b. taberna meritoria 1390, a

garn filum 899, a. rete 1932, c. garn zu seilen tomex 2359, a. garn und tücher auffstellen P. saltus indagine cingere 1142, c

garnison præsidium 2057, a. milites præsidiarii b. s. besatzung.

garnstricker retiarius 1933, b

garnwinde rhombus 1937, d

garstig fœdus, e 931, b. luridus 1305, a. spurcus, è 2196, b. squalidus, è 2197, a. rancidus, è 1910, c. obscenus 1559, a. lutulentus 1307, d. inquinatus, è 1152, b. deformatus 939, b. malus 1331, c. turpis, ter 2407, a. inhonestus, e 1098, b. obsitus squalore 2086, b. garst. machen fœdare 931, c. turpare 2407, c. conspurcare 2196, d. garst. seyn sordere 2158, c. garst. reden illoto sermone uti 1226, b. s. unflätig.

garte hortus 1104, a. gärtgen hortulus c.

gartendistel cinara 520, c. leucacantha 1242, d

gartengewächse hortensia 1104, c

gartenhauß zeta 2602, c

gartenlust topiarium 2361, c. topium d

gärtner hortulanus 1104, c. arborator 191, a. topiarius 2361, d. olitor 1577, c. olerator d. gärtnerkunst topiaria 2361, d

gasconier Vascones 2427, c

gasse platea 1744, b. limes 1264, a. vicus 2497, a. gassen itinera urbis 1168, c. über die g. per publicum 1840, b. durch die gassen vicatim 2497, a

gassenmeister vicomagister 2497, a

gäßlein angiportus 142, c

gast hospes 1104, d. epulo 807, b. cohabitator 1053, a. conviva 2533, c. täglicher gast convictor 2533, b. frembder gast adventor 2446, b. ungebetene gäste umbræ 2540, a. ein gast der sich überall bittet omnium mensarum assecla 1382, a. cœnipeta 559, d. zu gaste gehen adire epulas 807, a. bey einem zu gast seyn epulari apud quem 807, b. foris cœnare 936, b. sich selbst zu gast bitten condicere ad cœnam &c. 705, d. wenn der gast am liebsten ist/ soll er wegziehen piscis nequā est nisi recens 1734, c

gasterey/gastgebot convivium 2533, b. epulum 806, d. concœnatio 559, d. symposium 2273, a. adipalis cœna 27, c. accubatio epularis 807, b. gast. halten epulari 807, b. convivium agitare 73, b. convivari 2533, b. mäßige gast. phiditia 1717, b

gastfrey hospitalis, ter 1105, c

gastfreyheit hospitalitas 1105, d

gastgeber/gasthalter cœnator 559, c. convivator 2533, c

gastgebot s. gasterey.

gastgeschenck xenium 2592, d

gastgespräch s. tischgespräch.

gasthoff diversorium 2475, b. hospitium 1105, a. taberna 1390, a

gastiren apparatis epulis excipere 405, b. P. dapibusque meroq; accipere 402, c

gastkammer hospitale cubiculum 1105, c

gastmahl cœna adventitia &c. 559, a. zu gaste laden ad cœnam invitare; vocare; cœnæ honore quem dignari, zu gaste geben ad cœnam itare 559, a. gastmahl halten cœnam dare, apparare, apponere 559, a

gaststüblein hospitiolum 1105, b

gasttag epularis dies 807, b

gastung halten s. wirthschafft.

gastwirth/ gasthalter parochus 1650, c. s. wirth.

gatter cancelli 382, a. s. gegitter.

gattung allerley farrago 855, d. einerley/ gleicher gatt. seyn ex eadem officina exire 1572, c. ejusdem farinæ 856, a

gauchbrod tragopogon 2369, b. come 574, d. barbula hirci 296, b

gauchheil anagallis 131, c

gauchel corchorus 607, b

gauckeley gesticulatio 1011, b. præstigiæ 1799, a

gäuckelmann neurospaston 1508, a

gäuckelmännichen citeria 531, a

gauckeln gesticulari 1011, b

gäuckelspieler neurospastes 1508, b

gäuckler histrio 1090, a. præstigiator 1799, b. mimus 1407, b. Pantomimus 1408, a. ludio, ludius 1294, c. ventilator 2454, d. pilarius 1727, c. gestuosus 1011, a. gesticulator b. gesticularius a. chironomus 501, d. die gäuckler petauristæ 1708, a. acroamata & pantomimi &c. 20, b

gäucklerin præstigiatrix 1799, b. mima 1408, d

gaucklerisch præstigiosus 1799, c

gaucklerzeug petaurum 1708, a

gaul. s. pferd.

gaume palatum 1622, b

geachtet werden licere 1257, a

geartet moratus 1454, b

gebacken in eyl speusticus 2183, c

gebackens crustulum 638, a. copta 600, d. adipatum 27, c. opus pistorium 1732, a. 1585, c. adorea liba, adorea bellaria 29, a. mensa secunda 1382, b. rund gebackenes circulus 529, a

gebahnt tritus 2324, c. pervius 2493, c. geb. weg via trita 2491, c

gebähren gignere 1012, b. parere 1642, d. genere 1000, c. generare 1003, b. progenerare 1004, c. procreare 625, d. partum edere 1643, a. fœtus nixibus edere 1518, a. eniti, eniti partum b. P. Lucinam pati 1289, c. geb. wollen parturire 1643, b. zur unzeit geb. abortire 1601, c. abortare d. abortum facere, pati c

gebährung genitura; generatio; procreatio 1003, c

gebäu/gebäude structura 2234, a. fabrica 833, b. opus 1585, b. ædes 32, a. machina 1318, d. grosse/ungeheure geb. regiæ moles, insanæ substructionum moles 1436, a. 2236, a. geb. auffführen ædificium exstruere 32, c

gebauet/gebaut cultus 566, a. gebautes land arvus ager 63, d.

gebeisse canina facundia 387, c. s. zänckerey.

gebelffere/gebelle gannitus 994, b. latratus 1222, c

geben dare 727, c. impertire 1654, a. donare 744, c. præbere 1791, d. porrigere 1919, c. exhibere 1051, c. tribuere 2381, c. attribuere 2382, a. reddere 733, a. P. sufficere 848, d. von sich geben spirare 2186, c. fundere 974, b. devomere; evomere 2561, c. revomere 2562, a. reichlich geben largiri 1216, c. den lohn geb. solvere mercedem 2144, d. in die hände geben ministrare 1410, d. einen nahmen geb. imponere nomen 1771, a. gesetze geb. imponere leges a. das gebe Gott Deus faxit 842, a. es giebt sich P. omnia melius se dant 727, d. das geben datio 729, b. geben macht den beutel leer largitio fundum non habet 1216, d. wer geb. will/gebe flugs bis dat, qui cito dat &c. 314, d

geber dator 729, b. donator 744, d. largitor 1216, c

geberde gestus 1010, d. höfliche geberden mit den händen chironomia 502, a. geberde trieget offt natura, frons, oculi persæpe mentiuntur; frontis nulla fides 961, a

geberden sich gestire, gestum agere, capere 1011, a. membra componere 1373, c. der sich seltzam geberdet gesticulator 1011, b. pantomimus 1408, a

gebet preces 1803, b. precatio c. precatus c. invocatio 2568, a. gemeines gebet supplicatio 2266, c.

gebiete ditio 722, d. dominatio 741, d. dominium 742, a. imperium 1649, c. territorium 2326, c. ager 63, c. nomos 1527, b. diœcesis 716, a. geb. bewahren fines suos tueri 903, c. unter des königs gebiete seyn regi parere 1641, c

gebieten imperare 1648, a. præcipere 407, b. edicere 706, a. jubere 1170, a. præscribere 2035, b. dominari 741, b. zu geb. haben imperium habere in quem 1649, c. s. herrschen.

gebieter s. herrscher.

gebieterin domina 741, a. dominatrix d

gebirge montana 1445, a. saltus 1987, b

gebiß capistrum 415, c. frenum 954, a. P. duri lupi 1304, b. geb. an zaum orea 1598, d. geb. ins maul legen/geb. anlegen coercere quem 193, b. psalium injicere 1837, c. P. ferratis præfigere ora capistris 415, c. temperare ora frenis lupatis 954, a

geblümet scutulatus 2042, b

geblüt sanguis 1994, a. melancholisch gebl. atra bilis 313, d. voll geblüts sanguineus 1994, b

gebogen incurvus 665, b. recurvatus c. arcuatus 199, d. c. tortuosus 2363, a. camurus 381, b. pandus 1629, a. repandus b. geb. über sich resimus 2118, c

gebohren genitus 1012, a. prognatus 1487, c. oriundus 1601, b. P. sanguine cretus 629, c. geb. werden nasci 1485, d. vitæ lumen adire 1299, c. edi in lucem 731, a. 1308, b. introire in vitam 793, b. geb. werden zur unzeit aboriri 1601, b. geb. werden aufs neue regigni 1015, b. der geb. worden als mensch P. qui venit ad occiduas carnaliter editus oras 422, a

gebor-

geborsten hiulcus, è 1090, c
gebot præceptio 408, a. præceptum; lex 1248, a. geb. auff ein ding licitatio 1257, b. der ein geb. thut licitator, b. die 10. geb. decalogus 683, a. geb. überschreiten contra disciplinam gerere 721, b
geboten werden licere 1257, a
gebräme am kleid / umb den rock fimbria 899, b. limbus 1263, b. instita 1153, c. patagium 1659, b
gebrandt coctilis 602, a. ustulatus 2574, a
gebratens assa 238, d. caro assa, assatura d
gebrauch mos 1453, c. ritus 1943, b. exercitatio 195, b. s. brauch.
gebrauchen öffters celebrare 460, a. die gestalt gebr. exercere formam 194, a. recht das glück gebr. bene ferre fortunam 876, a. s. brauchen.
gebräuchlich solitus 2138, c. usitatus, è 2583, d, c. usualis 2583, a. usurpatus 2585, a. utilis; ritualis, ter 1943, c. receptum 408, c. gebr. ist es fert consuetudo 875, c. nicht mehr gebr. seyn obsolere 1576, a. gebr. werden in consuetudinem venire 2445, a. s. gewöhnlich.
gebraucht contrectatus manu 2372, c
gebrechen nævus 1483, b. labes 1192, a. 1320, d. macula 1320, d. vitium 2527, c
gebrechlich morbidus; morbosus 1449, a. fragilis 949, b. debilis 680, c. mancus 1335, c. vitiosus, è 2528, c. P. laccrabilis 1198, c
gebrechligkeit fragilitas 949, b. vitiositas 2528, c. debilitas 680, d
gebrochen ramicosus 1910, a. diruptus 1961, c
gebrüstet; wohl gebr. mammosus 1334, c. pectorosus 1673, c. wohl gebr. seyn P. luxuriare toris 2366, b
gebücket für sich pronus 1827, a. P. cernuus 482, b
gebühr munus 1469, b. officium 1571, a. wider die geb. handeln officium prætermittere; discedere ab officio &c. a. nach gebühr pro merito; ex merito 1389, b
gebühren decere 684, c. condecere d. nicht gebühr. dedecere 685, a. es gebühret ihm par est ei 1634, b. es geb. dir tuum est 2393, c. es geb. mir meum est 1401, a. thun / was ihm gebühret facere se dignum 715, c
gebührlich / gebührend decens, ter 684, d. justus, è 1186, a. meritus 1389, a. legitimus, e 1247, a. rite 1943, c
gebührlichkeit justitia 1187, a
gebunden vinctus 2508, c. nexus 1501, a. adstrictus 2131, b. forn gebunden prævinctus 2509, a. geb. seyn an andere pendere aliunde 1682, a
geburt partus 1643, a. partura; parturitio b. enixus 1518, b. generatio 1003, c. genitura 1012, d. puerperium 1845, a. nativitas 1489, a. nascentia 1486, b. genesis 1000, a. unzeitige geb. abortus 1601, c. abortio c. abortivum d
geburtsengel genius 1013, b
geburtsfest s. geburtstag.
geburtsglied natura 1489, c. membrum 1373, c. geb. der weiber vulva 2590, b. cunnus 652, a. arva muliebria; arvum genitale 228, b. s. bärmutter.
geburtslied genethliacon 1000, b
geburtsort cunabula 649, d.
geburtsstadt s. vaterland.
geburtsstunde horoscopus 1099, d. hora natalis 1488, b. genitalis hora 1012, d. P. lucina horæ 1289, c
geburtstag natalis 1488, b. dies natalitius c. genitalis dies 1012, d. genialis dies 1013, d. genethlia 1000, b. P. lucinæ hora 1289, c. geburtst. begehen natalitia dare 1488, d
gebüsche virgetum; virgultum 2520, c. fruticetum &c. 966, b. dumetum 762, a
gedächtnis memoria 1375, b. recordatio 606, b. ged. begehen recolere memoriam cujus rei 568, c. ged. legt ab im alter / omnia fert ætas animum quoq; 148, c. gut ged. haben vigere memoria 2504, b
gedächtnisstifftung anathema 134, c
gedancken cogitatio 561, b. mens 1379, c. commentatio 1381, b. sensa 2068, c. ged. haben sentire 2068, a. opinari 1587, c. einerley ged. haben eodem sensu esse 2068, a. andere ged. haben peregrinari, peregre esse 1692, a. in die ged. nehmen imaginari 1135, c. mit ged. umbgehen agitare consilia 73, b. stets in ged. seyn inhærescere in mentibus 1055, d. auf die ged. kommen incidere in cogitationem, in opinionem 3593a. sich ged. machen inducere animum, in animum 148, b. einem ged. machen cogitationem cui injicere 1119, b. von einem sich böse ged. machen de aliquo malam opinionem imbibere animo 312, d. ich mache mir viel ged. concurrunt multa opiniones 660, b. es macht mir ged. mihi res solicitudini est 2140, c. ged. auff etwas richten toto animo de quo cogitare 561, b. die ged. sind darauff gerichtet animus est in ea re 148, c. ged. von sich geben cogitata mentis eloqui 561, c. ged. haben gefehlet opinio fefellit &c. 1588, a. ged. seyn zollfrey cogitationis pœnam nemo patitur 561, b
gedärm intestina 1158, c. ilia 1132, c. viscera 2524, d. das mittlere ged. mesenterium 1394, c
gedencken meminisse 1374, c. opinari 1587, c. imaginari 1135, c. meditari 148, b. memoriam rei adhibere 1375, c. animo instituere 148, b. retinere memoria 2318, c. facere mentionem cujus 1380, c. in assidua commemoratione rei esse 1377, a. ged. an etwas rem sua memoriæ infixam afferre 897, c. nicht ged. transire quid silentio 796, a. ich gedencke hoc in mentem venit 1379, d. ich ged. an seine reden scripta illius dicta sunt in animo 703, c. ich ged. noch wohl daran hæc cogitatio mihi non omnino excidit (etenim penitus insedit) 349, d. id mentem subit; id subit; subit animum cogitatio 795, a. wo gedenckt er hinaus quam viam munitat, quod iter affectat? 1468, c. wenn man sein gedenckt / ist er da lupus in fabula 1303, a. bey menschen gedencken post hominum memoriam 1375, d. was hastu doch gedacht quid voluisti? 2555, b
gedenckmahl s. denckmahl.
gedenckregister memorialis liber 1376, b
gedenckspruch symbolum 2271, d
gedeyen salus 1987, d. incrementum 630, a. ged. haben ad frugem pervenire 962, c
gedichte poëma 1758, d. carmen 420, b. figmentum 901, a. commentum 1381, a. apologus 175, c. kurtz ged. epigramma 801, d. fabula 834, c. P. camena 379, a
gediegen ertz metallum perfectum 1395, c
gedinge machen pacisci 1618, b. s. vergleich.
gedinget conductus; conductitius 753, d
gedrang angustus 144, d. arctus, è 195, c. gedrang in einander fügen arctare, coarctare 195, b
gedränge turba 2401, c. ins gedr. kommen in arctum desilire 195, c
gedrehet / gedrechselt tornatilis 2362, b. tortus 2362, d. tortuosus, tortilis 2363, a. rotatus 1952, c
gedult patientia 1664, c. tolerantia 2356, d
geduldig / gedultiglich patiens, ter 1664, c. æquanimus; æquanimis 43, a. æquanimiter b. placidus, è 1739, b. sedatus 2059, c. durus 763, d. induratus ad omnem patientiam 766, a. tolerans, ter 2356, c. ged. tragen / ertragen tolerare 2356, b. æquo animo ferre 149, b. sustinere 2316, d. gedultig machen mitigare; mitificare 1420, a. ged. seyn ferre quid moderate, animo æquo, patienter 875, d. ferre quid mitius 1419, c. dolorem modice ferre 1431, b. omnia moderatè ferre d. pati æquo animo &c. 1664, b. patientiam præstare; patientia uti &c. c. communi & leni esse animo 581, a. exhibere patientiam 1051, c. obdurare; obdurescere in patientia 766, b. ged. werden longa patientia occallescere 370, d
geehlicht junctus matrimonio 1178, b
geehrt honoratus, è 1096, d. honestus 1097, d. honoris luce conspicuus 1308, c. geehrt seyn honoribus florere 921, c. esse in magno honore apud quem 1095, c. geehret werden honores à quo adipisci 172, d
geelgorst galbula 990, a
geelschnabel imberbis 296, c. primæ lanuginis adolescens 1210, d
geelsucht s. gelbesucht.
geendet finitus 903, d
geerbt von vorfahren traditus per manus 1345, a
gefahr periculum 1693, a. labor 1194, c. res dubia 750, c. discrimen 483, d. in gef. lauffen / sich in gef. stecken / geben se periculis offerre; se dare in casum, in aleam 348, b. in dubium venire 750, c. adduci in angustias 753, b. lupum auribus tenere 1304, a. caput ruinæ subdere 1963, b. in unnöthige gef. sich begeben summam rerum temere in non necessariam aleam dare 89, c. in gef. stehen / seyn obire pericula 1693, b. periclitari c. sub ictu esse 1127, a. in grosser gef. seyn inter scyllam & charybdim navigare 497, c. ausser gef. seyn in portu navigare, esse 1781, d. extra lutum pedes habere 1307, c. in tuto esse 2397, b. in eusserste gef. kommen ad ultimam salutis metam detrudi 1395, b. in discrimen devenire, vocari, adduci 483, d. in gef. setzen prodere quem 732, c
gefährde / sonder gef. bona fide 892, d
gefährlich periculosus, è 1693, c. dubius, è 750, b. dubiosus d. exitiabilis; exitiosus 827, d. abruptus, è 1960, b. deruptus 1961, b. creperus 626, c. Caucaso abruptior 441, c. gef. kranckheit capitalis morbus 414, b. morbus anceps 136, d. morbus acutus 22, d. gef. ort præcipitium 1793, b. gefährliche örter im meer syrtes 2276, b. brevia 333, c. gef. zeit difficillimum tempus 838, c. gef. stehen vocari in summum periculum &c. 2565, d. in præcipiti esse, stare 1792, d. in lubrico versari 1288, c. gef. stehet es res in discrimine vertitur 2468, d. gef. kranck seyn periculose ægrotare 34, c
gefährung eines worts laqueus verbi 1215, c
gefallen placere 1738, c. complacere 1739, a. probari cui 1820, b. P. ridere 1939, b. arridere 1940, a. placitare 1739, d. allubescere 1253, d. nicht gef. displicere 1739, b. wenn es dir gefällt si tibi bona libido fuerit 1253, b. es würde dir nicht gefallen non est tui stomachi 2226, b
gefallen (nom.) nutus 1552, c. seines gefallens arbitratu suo; ad arbitrium suum 190, b. seines gefall. leben sibi canere 389, b. s. freyen willen haben. zu gef. reden assentari 2069, c. zu gef. seyn s. willfahren. thue mir das zu gef. da hoc mihi 717, c
gefällig placitus 1739, a. plausibilis 1745, a. gef. seyn auff einen tag incurrere in diem 661, d
gefalten corrugis 1958, c
gefangen captivus; captus 401, b. vinctus 2508, c. nexus 1501, a. gef. nehmen comprehendere 1005, c. captivare &c. 401, c. injicere catenas cui 437, d. alligare in re 1260, b. gef setzen / gefänglich einziehen conjicere in vincula 2508, c. in custodiam dare, tradere, includere 666, c. 541, b. gef. seyn / sitzen / liegen asservari in custodia 666, c. esse in vinculis 2508, c. teneri 2311, c
gefangener compeditus 1704, d. ergastulus 810, c. gef. loß machen ergastula solvere 810, c
gefänglich carceralis 417, b. s. gefangen.
gefängnis carcer 417, a. custodia 666, c. captivitas 401, c. ergastulum 810, b. lautumia 1227, c. P. carcereum antrum 417, b. ins gef. legen conjicere in vincula, carcerem 1117, c
gefärbt coloratus 570, a. P. gef. seyn varios mentiri colores 1384, a
gefäß cymbium 670, a. vas 2426, c. cadus; cadiscus 351, d. capsaces 411, b. sinus 2123, b. capedo 396, b. s. faß.
gefast sich machen instruere 2234, d. parare se 1646, c. comparare se 1648, a. gef. sich machen zur flucht ornare fugam 1603, a. nicht gefast seyn esse à quare imparatum 1647, c
gefechte certatio; certatus 485, d
gefegt putus 1863, a
geferte assecla 237, c. comes 574, d
gefesselt annulatus 152, c. loratus 1288, a
gefiedert s. geflügelt.
geflickt sutilis 2261, c
geflochten nexilis 1500, d. cratitius 622, d. gefl. korb calathus 365, c. gefl. bienenkörbe alvearia vimine texta 106, b. gefl. von binsen junceus 1178, b
geflügelt alatus 82, a. pennatus 1689, a. pinnatus 1731, c. ales 90, d. P. aliger, alipes 82, a. penniferus, penniger; bipennis 1689, a
gefolgig sequax 2076, b
gefrieren gelascere 997, b. algescere 92, d. glaciari 1016, b. glacie adstringi, durari a. concrescere glacie, nive, pruina, 629, d
gefroren gelatus 997, b. duratus frigore 765, c
gefüge / gefüglich babilis, ter 1051, a
gefüglichkeit lentitia, lentitudo 1239, c
gefügt in einander imbricatus, tim 1137, a
gefüllet repletus 1749, b. suffarcinatus 857, a. gef. gericht isicium 1166, a
gefünfftes quinio 1900, c
gefüttert confertus cibo 856, c. gefütterter rock abolla, duplex amictus, duplex amiculus 6, a
gegen erga 810, b. ad 24, d. 25, b. in 1139, c. versus 2467, d. adversus 2468, a. contra 595, c. præ 1791, b
gegend plaga 1740, d. tractus 2370, b. regio 1922, c. positio 1767, a. ora ac pars terrarum 1593, b. P. axis 284, c. gegend des himmels cardo cœli 418, b
gegeneinander mutuus, o 1479, d. geg. halten comparare 1655, b. gegen. stehen im felde depugnare collatis signis 1846, d
gegengeschenck antidorum 161, a
gegengruß resalutatio 1989, b
gegenhaltung comparatio 1635, c. compensatio 1684, a. in gegenh. seiner weißheit ad sapientiam hujus 24, d

gegen-

gegenklage *Antecategoria, recriminatio 437, c*
gegenliebe *amor mutuus 1479, d*
gegenſatz *oppoſitio; oppoſitus 1771, c*
gegenſchein *repercuſſio 1881, b. antapocha 173, d*
gegenſchreiber *antigrapheus 161, d*
gegenſchrifft *antigraphum 161, d*
gegenſpiel *aliud 95, a. diverſum 2475, d*
gegenüber *è regione, è contraria parte, ex diverſo 767, b. 1922, c. exadverſum 2468, b. ex adverſo 823, d. contra 595, c. obverſe 2476, d*
gegenwart *præſentia 1797, c.* in geg. *coram 606, d*
gegenwärtig *præſens 1796, d. præſto 1799, c. quod ante pedes eſt 1700, a*
gegenwind *reflatus 919, d*
gegenzuſage *reſtipulatio 2214, c*
gegitter *tranſenna 2376, a. cancelli 382, a.* ſ. gitter.
gegittert *reticulatus 1933, b. craticulus 622, d*
gegner ſ. wiederpart.
gegoſſen *fuſilis 974, d.* geg. *flatilis 918, a. conflatilis 919, a*
gegraben *foſſitius, foſſilis 929, a.* gegr. arbeit *toreuma 2362, a*
gegründet *fundatus 979, a*
gegrüſſet ſeyn *ſalvere 1989, b*
gegürtet *cinctus 521, c. præcinctus 522, b. ſuccinctus 523, a*
gehab dich wohl *bene ſit tibi 325, c. bene vive, bene vale 326, c*
gehäge *ſepimentum, ſeptum 2071, d*
gehalten ſeyn *lege adſtringi 1246, a*
gehämmert *malleatus 1330, c*
geharniſcht / geharnſcht *loricatus 1288, a. ferratus 885, d. armifer, armiger 216, d.* ſ. küriſſirer.
gehärtet *duratus 765, c. induratus 766, a.* geh. werden *callum obducere 370, b*
gehäſſig *exoſus; peroſus 1567, a. infenſus 871, b. inviſus 2501, b. infeſtus 890, a.* geh. einem werden *odium in quem concipere 404, a. 1567, a.* geh. ſeyn bey iederman *in odio eſſe omnibus; odio eſſe apud omnes 1567, b.* er iſt mir geh. *inviſus ſum illi 2501, b*
gehaubt *vittatus 2530, a*
gehechelt *pectitus 1673, a*
gehecke *fœtum 934, a.* geh. von dornen *dumus; dumetum 762, a*
geheiliget *devotus, è 2564, c. auſpicatus 279, b*
geheim *ſecretus 484, c. myſticus, è 1482, c.* ſ. heimlich. in geheim *ſecreto 484, d. arcanè, arcanò 193, a. in abdito 730, a.* geheimdeſter *intimus 1158, b.* königlicher geh. rath *omnium arcanorum regis arbiter 193, a*
geheimnis *ſecretum 484, c. myſterium 1482, b. ſacramentum 1972, c. arcanum 193, a*
geheiß *juſſus, um, juſſio 1170, d. præceptio 408, a.* ſ. gebot. ohne geh. *injuſſu 1170, d.* auff ſein geh. *eo auctore 255, c*
gehen *ire 788, a. vadere 2414, c. gradi 1025, d. ingredi 1027, b. meare 1385, a. ambulare 113, b. proficiſci 1824, b. viare 2492, c. bitere 315, c. betere 310, c. contendere ad locum 2305, b.* geh. hin und her *ſpatiari 2168, c.* geh. hieherwerts *hac pergere 1919, b.* zu hertzen geh. *affligere 916, b. eſſe cui cordi; cordi habere quid 604, a.* nach Rhodis *petere Rhodum 1708, b.* zu grunde geh. *labi 1193, b.* unter die leute geh. *in publicum prodire 794, c. in publicum procedere 456, b. egredi in publicum 1840, b.* nicht unter die leute geh. *abſtinere publico 1840, b.* durch die Stadt geh. *pervadere urbem 2415, b.* nach hauſe geh. *domum ſe recipere 408, b. domum ſe capeſſere 400, a.* ins haus geh. *inire domum 792, c.* in die kirche geh. *frequentare templum 955, d.* in ſich ſelbſt geh. *ſecum habitare 1052, c. mentem ſuam introſpicere 2176, b.* aus den augen geh. *abire ex oculis 789, a. è medio excedere 1367, c.* aus dem wege geh. *decedere de via 454, c. ſecedere de via 457, a.* geh. laſſen *miſſum quem facere 840, c.* den neyd über ſich geh. laſſen *ſubire tempeſtatem invidiæ 795, c.* vor die obrigkeit geh. *adire ad magiſtratus 789, c.* vors thor geh. *pedem porta efferre 1779, c.* zu ſchiffe geh. *navem conſcendere 2013, d.* über alle geh. *eminere inter omnes 1339, c.* er geht zu fuß *incedit pedes 455, b.* es geht ihm wol *ſalve agit 1989, c.* es geht ihm übel *male ei eſt, vertit, accidit 1332, c.* über mich wird es gehen *in me hæc cudetur faba 644, b.* es gehet kaum in unſer hauß *ædes noſtræ vix capiunt 399, c*
gehenckelt *anſatus 157, a*
geheule *ejulatio 775, c. ejulatus c. ululatus 2538, b. comploratio; comploratus 1752, a. querela 1889, a. P. ululamen 2538, c*
gehirn *cerebrum 480, a.* der im geh. nicht wol verwahret *cerebroſus c*
gehirnlein *cerebellum 480, c*
gehnen ſ. gähnen.
gehöltz *ſilva 2112, a*
gehör *aurium ſenſus 272, c. vacivæ ædes aurium 2414, a.* der ein böß geh. hat *ſurdus 2267, d.* geh. geben *audientiam facere 261, a*
gehorchen *obedire 1536, d. parere 1641, c. obſequi cui 2078, b. auſcultare cui, quem 276, b. morigerari 1454, c. morem gerere cui 1007, a. morem gerere cujus voluntati a. dicto audientem eſſe cui 260, b. præcepta faceſſere 408, a. imperata facere 1648, c. accipere imperium 1649, c. libenter aſſilire 1982, d. aures ſuas cui dare 727, d*
gehören *pertinere 2315, d.* es gehört ſich *decet 684, c. addecet, d.* auff die übelthat gehöret ſtraffe *pœna facinori debetur 679, d*
gehörig *aptus 180, a*
gehorſam / gehorſamlich / gehorchend *obediens, ter 1556, d. obſequens, ter 2078, b. obſequioſus 2079, a. moriger 1454, c. audiens dicto 260, b.* geh. ſeyn *morem gerere 1007, a.* der geh. *obedientia 1557, a. obeditio; obſequentia; obſequium; obſequela 2078, c. clientela 550, a.* der geh. gegen die eltern *pietas 1737, c*
gehülffe *paraſtata 1639, a. adjutor, trix 1189, b. Boëthus 319, b.* geh. im predigtamt *diaconus 697, b.* ſ. helffer.
geifer *ſaliva; humor ſalivoſus 1985, c.* ſ. ſpeichel.
geiferig *ſalivoſus 1985, c*
geifern *ſalivare 1985, d*
geige *pandura 1629, a. teſtudo 2332, c. chelys 498, c*
geigen *pandurizare 1629, a. canere fidibus 896, b*
geiger *lyricus; lyriſtes 1316, a*
geil *laſcivus, è 1218, b. ſalax 1981, b. venereus 2456, b. petulcus 1712, b. libidinoſus, è 1253, c. quem mala libido cepit b.* geil ſeyn *laſcivire 1218, d*
geilheit *laſcivia 1218, c. libido 1253, c. ſalacitas 1981, c. P. Veneris damnoſa voluptas 2455, c*
geiß ſ. bock. geißlein *hinnulus, 1083, b*
geißblut *periclimenon 1693, a*
geißel (pfandsmann) *obſes 1560, c. arrhabo 221, c.* ſ. peitſche.
geißeln *verberibus cædere 2458, d.* ſ. peitſchen.
geißelung *cenſio bubula 467, a*
geiſt *ſpiritus 2187, a. dæmon 674, c. dæmonium c.* geiſter der todten *manes 1340, b. umbræ 2539, d.* böſe geiſter *intemperiæ 2300, a. alaſtores 83, c.* ſ. teufel. den geiſt aufgeben *efflare animam &c. 919, b.* ſ. ſterben.
geiſtlich *ſpiritualis, ſpiritalis, ter 2187, b. eccleſiaſticus 769, b.* ein geiſtlicher *clericus 548, d.* das geiſtl. amt *clericatus 549, a*
geiſtligkeit *clerus 548, d*
geitz *avaritia 254, b. hians cupiditas 1084, a. P. ærugo & cura peculi 47, d. P. auri ſacra fames 274, a. opum furioſa cupido 653, c.* groſſer geitz *ſordes 2157, a*
geitzen ſich zu todte *P. immori ſtudiis & amore habendi ſeneſcere 1452, b*
geitzig / geitziger / geitzhalß *avarus 254, a. cupidus 653, c. inhianter 1084, b. avidus ad rem 263, a. ærugini intentus 47, d. larus hians 1218, b. accipiter pecuniæ 10, a. charybdis 497, b. qui pecunias ad ſe attrahit ut Cæcias nubes 352, a. P. cujus fervet avaritia miſeraque cupidine pectus 886, c.* ein junger geitzh. *pullus milvinus 1407, a.* geitzig ſeyn *ardere avaritia 254, b. avare facere c. cæcum cupiditate & avaritia eſſe 352, a*
geitzwanſt *milvinus pullus 1849, b. Euclio 818, d. dolium inexplebile 738, d*
gekalckt *calcatus 377, c*
gekämmt gleich unter ſich *propexus 1673, a*
gekäuetes *manſum 1337, c*
geklopffe *pulſatio 1679, b*
gekneten *depſititius 693, b*
gekocht *elixus 779, a. 1279, a.* gekochte ſpeiſe *coctus cibus 601, d*
gekräuſelt ſ. krauß. gekr. haar *calamiſtrata coma 364, a*
gekrönt *diadematus 697, d. diadumenus. P. diademate crinem faſtigatus 862, a*
gekröſe *lactes 1197, a. meſenterium 1394, c*
gekrümmet *tortuoſus, e, tortilis 2363, a. lunatus 1300, d.* ſ. krumm.
gelächter *riſus; riſio 1939, c.* groß gel. *cachinnus 345, c. cachinnatio d. effuſus riſus 1939, c*
gelag *conventiculum 2448, c. conciliabulum 584, d.* ins gelag auff etwas hinein bieten *animoſe liceri 150, a*
gelähmte hüfft *coxendix luxa 620, b*
gelangen *pertingere 2287, b. pertinere 2315, d.* wohin gel. *pervenire quo 2450, c.* gel. an einen *redundare ad quem 2544, d.* zu etwas gel. *adſpirare ad quid 2187, c.* an die gemeine gel. laſſen *ferre rogationem 875, c.* an rath gel. laſſen *referre ad ſenatum de qua re 883, a. cauſam ad ſenatum remittere 1426, c.* gel. in hafen *portum capere 399, b*
geläuffte *diſcurſus 661, a*
geläutert *defæcatus 849, d.* gel. ſilber *argentum puſtulatum 207, a*
gelbe *flavus 914, a. luteus 1308, a. luteolus; helvus 1068, c. P. cereus 477, d. croceus 634, c. buxeus 343, b.* gelbe erde *ochra 1564, a.* gelbe ſeyn *flavere 914, a.* g. werden *flaveſcere 914, a*
gelbeſucht *aurugo 276, a. icterus 1127, c. morbus regius 1449, a. 1922, b. morbus arcuatus, arquatus 199, c. 1922, b.* der die gelbeſucht hat *auruginoſus 276, a. ictericus 1127, c. auruginе percuſſus 276, a.* gelbeſ. haben *auruginare 276, a*
gelbhaaricht *P. auricomus 574, b. flavicomans.*
gelbicht / gelblich *muſtelinus 1476, d. ſubluteus 1308, b.* gelbl. beryll *beryllus paullo languidior fulgore in aurum vergente 309, c*
geld *pecunia 1674, b. pretium 1810, a. æs 48, b. ſignatum argentum 206, d.* böſe / falſch g. *nummi adulterini 31, a. nummi malæ notæ 1533, b.* geld und gut *res 1930, c. fortuna 944, c. æris acervus & auri &c. 34, c.* geld und gut haben ſ. reich ſeyn. der viel g. erwirbt *multinummus 1465, a.* g. das nichts erwirbt *pecunia otioſa 1614, a.* der kein geld hat *imparatus à pecunia 3, b.* ein weib / das geld hat *conjux dotata 748, b.* geld holen wollen *in argentarium commeatum proficiſci 207, b.* geld ſchaffen / auffbringen *argentum conficere, agere 207, a. 1674, c.* g. darzu geben *ſuggerere ſumtus 1010, a.* g. zuſammen ſcharren *æruſcare 50, d.* etwas fürs g. machen *pro pretio facere, ut opera appareat 426, b.* g. verthun *argentum abſumere 207, a.* einen ums g. bringen *emungere quem argento 1467, d.* geld ausleihen / anſchreiben *pecuniam in calendarium convertere 367, a. nominibus certis exponere nummos 1547, d.* g. anlegen *ſumtum facere, impendere, dare 2259, a.* g. anſchlagen *adærare; ad æs revocare 50, a.* es iſt nicht ums g. zu thun *non pecunia agitur 69, c.* es iſt nicht mit g. zu bezahlen *non carus eſt auro contra 595, d.* g. iſt die loſung *pulchra dos pecunia eſt 1674, d.*
geldbüchſe *theca nummaria 2339, a*
geldbuße / ſtraffe *multa 1462, b*
geldcaſſe *fiſcus 908, d. arca, qua nummos poſſidemus 191, c*
geldgierig *pecuniæ cupidus 653, b.* ſ. geitzig.
geldgierigkeit *aviditas pecuniæ 263, a*
geldhändler *nummularius 1548, b*
geldhülffe / mittel *argentarium auxilium 207, b*
geldhund *avarus 254, a*
geldhungrig *ad rem avidior 263, a*
geldkaſten *theca nummaria 1548, b*
geldmangel *inopia rei pecuniariæ 1675, a. 1522, d. anguſtiæ ærarii, pecuniæ publicæ 145, b*
geldnarr *monetalis 1443, c*
geldpoſten *æra, ſummæ &c. 48, d*
geldpreſſuren *argentariæ coactiones 207, b*
geldrechnung *ratio nummaria 1548, b. 1926, c. diſcuſſio pecuniæ 1880, b*
geldreich *nummatus 1548, a*
geldſache *res nummaria, pecuniaria 1930, b. pecuniaria lis, cauſa 1675, a*
geldſack *marſupium 1354, b*
geldſorge *argentaria cura 207, b*
geld-ſtraffe *coërcitio pecuniaria 193, c.* ſ. geldbuße.
geldſucht *argentangina 208, a*
geldwechſel *cambium 378, b*
geldwurm *hirudo ærarii 1088, c*
gelegen *ſitus 2130, a.* gel. bequem *opportunus 1781, d. idoneus 1129, a. appoſitus, è 1767, c. commodum 579, a.* gel. gegen die ſonne *expoſitus ſoli 1770, c.* gelegene ſtunde *hora tempeſtiva 1099, a.* gelegene

zeit treffen *commoditatis articulos scire* 226, c.
geleg. seyn *jacere* 1114, b. an mir ist es gel. *stat per me* 2216, b. daran ist gel. *interest* 2256, a. da es gel. ist *in loco* 1279, c. es ist viel daran gel. *multum est* 1463, c. daran viel gel. *res magni momenti* 1440, b. *res ferventissima* 372, d. woran/ daran nichts gel. *res nullius momenti* 1440, b. *res frigidissima* 372, d. *ciccum non interduim* 510, a. *pluma haut interest* 1753, b. daran ist wenig gel. *parvi refert* 1655, a. mir ist daran gel. *mea refert* 883, c. mir ist weniger drän gel. als dir *minor mea res agitur, quam tua* 1655, d. gel. ist an ihm aller wohlfahrt *vita omnium pendet ex unius salute* 1682, a

gelegenheit *occasio* 1562, a. *conditio* 587, c. *commoditas* 579, c. *opportunitas* 1782, d. *facultas* 838, a. *tempus* 2301, c. *materia* 1358, c. *positus; positura* 1767, b. *cardo rerum* 418, c. gute gel. *amplissima fortuna* 945, a. gel. des ortes *situs* 2130, b. *natura loci &c.* 1489, c. gel. rath zu finden *locus consilii* 1279, d. nach gel. der sachen *pro re nata* 1818, a. nach guter gel. *per commodum* 578, d. gel. geben *afferre causam* 447, c. *ansam dare, præbere* 156, d. *fenestram patefacere ad &c.* 872, d. *munire viam* 1468, a. gel. suchen *ansam quærere* 156, d. *causam quærere* 447, c. gel. ergreiffen *ansam arripere* 156, d. gel. in acht nehmen *uti foro* 946, b. gel. bekommen *causam nancisci* 447, c. zum sieg gel. haben *casum victoriæ invenire* 348, b. gel. muß man in acht nehmen *borea cessante navigandum est, cum pluit molendum est* 328, b

gelehrig / gelehrsam *docilis* 735, c
gelehrigkeit *docilitas* 735, c
gelehrsamkeit *eruditio* 1957, a. *doctrina* 736, a. P. *ingenuas didicisse fideliter artes* 710, a
gelehrt *doctus, e* 735, a. *eruditus, e* 1956, d. *literatus, e* 1276, a. *peritus, e* 1694, b. *optimis artibus eruditus* 222, b. *instructus doctrinis* 2235, a. *artibus instructus & ornatus* 223, a. *artibus præditus* 731, b. *literis perpolitus* 1760, c. 1275, d. *literis imbutus* 1137, b. 1275, d. *politus artibus &c.* 1759, c. *literis tinctus &c.* 1275, d. *abundanti homo doctrina* 2543, d. *doctrina & virtute ornatus* 735, d. *in quo multa doctrina comparet* 736, a. *animus liberalibus disciplinis innutritus* 1554, b. * *paullum humanior* 1093, d. *literis paratus* 1647, a. *literis cultus* 565, c. P. *doctiloquus* 1285, c. *doctisonus* 2153, a. *madidus artibus &c.* 1321, d. *qui fonte labra proluit caballino* 1303, a. *bibliotheca spirans & ambulans museum* 311, c. gelehrteste leute *ingenia summa* 2264, d. hochgelehrt *lux doctrinarum* 1308, c. schlecht gelehrt *literator* 1276, c. *mediocriter literatus* a. gelehrt / gelehrt werden *progressus in studiis facere* 1028, a. *magnum processum habere in literis* 456, c. *adspirare ad eruditionem* 2187, c. *Musarum scopulos superare* 703, c

geleit *commeatus* 1385, b. gel. geben *domum quem deducere* 754, b. *comitem se cui præbere* 575, a. *comitare, ari* d. sicher gel. geben *fidem publicam interponere, dare* 892, b
geleitet *deflexus* 915, a
geleitsbrieff *diploma* 718, b
geleitsmann *comes* 575, a
gelenck *versatilis* 2469, d. *vertebratus* 2472, b. *articulosus* 227, a. *vitilis; lentus* 2526, d
gelencke *articulus* 226, c. *vertebra* 2472, b. *nodus* 1523, a. *junctura* 1178, c. gel. am pantzer *hamus* 1060, b. gel. an der hand *carpus* 424, c. gel. am halm *geniculum* 1002, b
gelernet haben *callere* 370, c
geleschter kalck *calx macerata* 377, c
gelieben s. belieben.
geliebtes *mel ac deliciæ &c.* 1370, c
geliefert blut *sanguis crassus* 621, d. s. geronnen.
geliehen *mutuus, o* 1479, d
gelind *mitis* 1419, b. *lenis, ter* 1237, b. *facilis* 837, b. *clemens* 546, a. *mollis* 1438, b. *remissus, e* 1426, c. *indulgenter* 1145, c. *perindulgens* c. gel. lufft *clementia cœli* 546, d. gel. seyn *ingenio leni in quem esse* 1148, d. gelinder werden *mitescere* 1419, d. *molliri* 1439, a. *mollescere* b. gel. saiten auffziehen *projicere ampullas &c.* 1120, b
gelindigkeit *lenitas* 1237, c. *lenitudo* c. *facilitas* 837, c. *mansuetudo* 1343, b. *comitas* 577, a
gelingen *succedere* 457, d
gelispel *susurratio* 2270, a

geloben *spondere* 2191, c. *vovere* 2563, a. *devovere* d. *devotare* 2564, c. *pollucere* 1311, b. *vota nuncupare* 1548, d. für einen andern gel. *expromittere* 1426, b. s. versprechen.
gelobet *votivus* 2563, c
gelöbnis s. zusage.
gelobte land *palæstina* 1621, c
gelohnt; übel gel. bekommen *infortunium ferre* 875, a
gelte *capedo* 396, b. *oracula* 1595, c. *qualus* 1871, c. *gaulus* 996, a. *capula* 411, c
gelten *valere* 2418, a. *pollere* 1761, a. *luere* 1301, a. viel gel. *plurimum posse* 1788, b. mehr gel. *pluris esse* 1463, c. etwas gelten lassen *locum relinquere* 1279, c. etwas gelten *habere pondus; maximi esse ponderis* 1765, c. *magni pretii esse* 1810, a. *in aliquo numero esse* 1545, a. die entschuldigung gelten lassen *accipere excusationem* 402, b. es gilt dir *res tua agitur* 1930, b. es gilt nichts *omnia pro infecto sunt* 846, a. es gilt meine haut *res in meo vertitur foro* 946, c. was gilt das korn *quanti venit annona?* 154, d
gelübde *votum* 2563, a. *sponsio voti* 2192, a. gel. thun *vovere* 2563, a. *votum concipere, suscipere &c.* a. *vota nuncupare* 1548, d. der eine gel. gethan *voti reus, damnatus* 2562, a
gelüsten *libere* 1252, d. *lubere; collibere* 1253, d. sich gel. lassen *concupiscere* 653, d. s. lust haben.
gelüstung schwangerer weiber *pica* 1724, d
gemach *conclave* 542, d. *cubiculum* 640, b. heimlich gem. *latrina* 1222, a. *culina* 645, d. *cloaca* 554, b
gemach / gemachsam *pedetentim* 1702, b. *sensim* 2069, a. *clementer* 546, d. s. sacht.
gemacht *laboratus* 1195, b
gemächte *figmentum* 901, a. *plasma* 1743, c. P. *figmen* 901, a
gemählde *pictura* 1730, a. *simulacrum* 2117, b. *tabula picta* 2278, c. gem. von einerley farben *monochromata* 1444, c
gemahlet *picturatus* 1730, b. *pigmentatus* b
gemäß *consentaneus* 2070, a. *conveniens, ter* 2447, c. *congruus; congruens, ter* 1042, c. *cognatus* 1487, a. *dignus* 713, c. *consequens* 2077, b. der warh. gem. *verisimilis &c.* 2113, c. gem. seyn *convenire* 2447, b. *competere* 1709, d
gemäßiget *temperatus, e* 2299, c
gemästet *saginatus* 1977, b. *altilis* 98, d. *suffarcinatus* 857, a. gemäste ganß *anser fartilis* 856, b. gem. seyn *perglis cere* 1019, a
gemein *communis* 580, c. *plebejus, e* 1746, b. *vulgaris, ter* 2587, a. *vulgatus* b. *pervulgatus, e* 2587, c. *tritus* 2324, c. *contritus* 2325, a. *pertritus* 2326, d. *publicus, e* 1840, b. *profanus, e* 855, b. *promiscuus, e* 1416, c. *indifferens* 879, c. *gregalis* 1040, b. *obvius* 2493, b. *trivialis* 2494, a. *pervagatus* 2417, b. *celebris* 459, c. *celebratus* 460, c. *proletarius* 1825, a. *tralatitius* 884, c. *in frontem incurrens* 961, a. ins gemein *vulgo* 2586, d. *communiter* 581, b. *in universum; universe; universim* 2551, a. *in commune* 581, a. *generaliter; generatim* 1003, b. gem. rede *pedestris sermo &c.* 1702, b. gem. spruch s. sprichwort. gemein gebrauch *communio* 581, c. gem. soldat *gregarius miles* 1040, b. gem. mann / pöbel *vulgus* 2586, c. *plebs* 1746, a. *multitudo* 1464, b. *vulgus ignobile* 1521, a. gem. wesen s. republic. dem gem. wesen rathen *ad summam rerum consulere* 25, a. der es mit gem. leuten hält *popularis, ter* 1777, a. *plebicola, omnisque auræ popularis captator* 1746, b. gem. machen *publicare* 1841, b. *vulgare* 2587, b. *evulgare* c. *terere* 2324, b
gemeine *civitas* 532, c. *ecclesia* 769, a. *corpus* 613, b. die gantze gem. *respublica* 1931, c. *universitas* 2551, b. gem. aus viel dörffern *pagus* 1620, d. unter die gemeinen *municipatim* 1470, d. der gem. zum besten *in medium* 1367, b. gem. versamlen *advocare concionem* 585, d. aus der gem. werffen *e choro sustollere* 504, c
gemeiniglich *plerumque* 1749, c. *ut plurimum* 2579, b. *fere* 874, b. *in commune* 581, a. *communiter* b
gemeinschafft *communio, communitas* 581, c. *consortium* 2163, a. *familiaritas* 854, b. *conversatio* 2479, b. *societas* 2133, c. *convictus* 2533, b. gem. der leute *congressus hominum* 1026, c. gem. mit iemand haben *commercii quicquam habere cum quo* 1394, b. ich habe mit ihm gemeinschafft *cum eo mihi omnia sunt* 647, c

gemenge *mistura; mixtum* 1415, d
gemengt futter *farrago* 855, d
gemerck *character* 493, b. *nota* 1532, d
gemß *dama* 675, a. *rupicapra* 397, d
gemßenfell *nebris* 1497, a
gemummel *rumusculus* 1959, c
gemüntzt silber *argentum signatum &c.* 206, d
gemurmel *susurrus* 2269, d. *susurratio* 2270, a. *fremitus* 953, c. P. *fremor* c
gemüß *puls* 1850, c. *pulmentum* d. *legumen* 1236, b
gemüth *mens* 1379, c. *animus* 148, a. P. *in quo consilium vitæ regimenque locatum est; sensus à cœlesti dimissus arce* 146, d. sein gem. auff etwas richten *animum ad quid appellere, applicare &c.* 149, a. *animum in rem defigere, intendere* 897, b. der ein gutes gem. hat *ingenio bono ornatus* 1148, c. das gemüth wird hierdurch geschwächt *hoc frangit nervos mentis* 1145, a
gemüths-bewegung *affectio; affectus* 842, c. *animi concitatio* 514, d
gemüths-gaben s. gaben.
genau *parcus, e* 1639, d. *restrictus, e* 2232, c. *strictus, e* 2230, c. *accuratus, e* 657, b. *malignus* 1333, c. *exacte* 76, a. *excusse* 1880, c. *contente* 2314, a. gen. gesucht *scrupulosus, e* 2038, b. mit genauer noth *ægre* 34, a. genau suchen *minutissima etiam consectari* 2077, c. *resecare ad vivum* 2046, c. genau sich behelffen *vitam parce ac duriter agere* 764, b. gen. achtung geben *omnibus quem servare modus* 1089, b
genehm. s. angenehm.
genehmhaltung *æquanimitas* 43, a. gen. in bezahlen *acceptilatio* 403, d
geneigt *inclinatus* 552, c. *proclivis* 554, a. *propensus, e* 1682, d. *pronus* 1827, a. *benevolens, benevolus, e* 2556, d. *propitius* 1831, c. *perfacilis* 838, a. *prolixus, e* 1825, b. *promtus, e* 1816, a. *in quem pronus, nec cui alienus* 93, b. *præceps* 1792, b. geneigt seyn *inclinare* 552, c. *propendere* 1682, d. *favere* 865, d. *adspirare* 2187, c. *cupere cui maxime* 653, a. sich geneigt erweisen *se facilem dare* 837, c
general *dux* 759, a. *imperator* 1648, c
generalat *imperium* 1649, d. *ducatus* 759, a
general-lieutenant *legatus* 1230, a. einen zum general-lieutenant machen *legare sibi quem* 1229, c
generalsrock *paludamentum* 1626, c
general-Staaten in Griechenland *Amphyctyones* 124, a
genesen *revalescere* 2420, c. *explicari valetudine* 2419, b. *ex morbo convalescere* c. *ad incolumitatem pervenire* 573, a. er ist gen. *melius ei est factum* 326, c
genetzt *tinctilis* 2351, d. *delibutus* 687, b
geneydet *invidiosus* 2501, a
Genff *Geneva* 1000, c
Genffer see *Lemanus lacus* 1204, a. 1236, c
genicke *cervix* 487, a
genieß / geniessung *emolumentum* 782, d. *fructus* 964, c. *lucrum* 1290, d. *quæstus* 1869, a. *usura* 2583, b. *perceptio* 407, b. *auctoramentum* 238, b. *perfruitio* 965, b. der halbe gen. *interusurium* c. gen. nehmen / haben *commodum capere ex re* 578, c. *commoditatem consequi* 579, c. wer will haben gen. muß auch haben verdrieß *qui è nuce nucleum esse vult, nucem frangat* 1554, c. *commoditas omnis sua fert incommoda secum* 579, c. *multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquum est ferre* 580, b
geniessen *frui* 964, a. *defrui, perfrui* 965, b. *percipere* 407, a. *arare* 220, b. *fructus percipere, ferre &c.* 964, a. *commodum, fructum capere* 399, b. deß geniesse ich nichts *nihil inde ad me redit* 794, d. er hat es zu gen. *ad eum aliqui redundat fructus* 2544, d
genießgen *quæsticulus* b
genisse *quisquiliæ* 1904, b
genossenschafft *consortium; consortio* 1263, a.
genüge *satietas; satias* 2005, c. *affluentia* 925, b. gen. thun *satisdare* 729, c. *satisdationem præstare* d. *affatim cui satisfacere* 60, c. gen. haben *satis accipere* 2004, c. gen. haben wir an uns selbst nicht *nostri nosmet pœnitet* 1757, c.
genügen sich lassen *habere satis* 1049, d
genügsamkeit *sufficientia* 849, a

genung *sat; satis 2004, a. affatim 60, c. largiter 1217, a.* gen. seyn *suppeditare 1706, b. sufficere 848, c.* gen. thun *satisfacere 2004, d.* gen. zu thun haben *satagere 2003, c.* gen. habe ich *abunde mihi est 2544, a.* gen. von diesen *hæc hactenus 1079, c.* unglück genung *calamitatum proventus 2451, a*

genungsam *sat, satis 2004, a. sufficiens 849, a.* gen. zeuge *locuples testis 1281, c.* gen. zeit *justum tempus 1186, a.* gen. seyn einem dinge *parem esse rei, negotio 1634, a*

gepanzert *paludatus 1626, c*

gepfeffert *piperatus 1733, c*

gepflasterte strassen *strata viarum 2206, d*

gepflügt land / gepflügter acker *arvum 228, b. P. tellus saucia vomeribus 2009, a*

gepicht *resinatus 1932, b*

geplagt *afflictus 916, b*

gepräge *nota 1533, b. impressio 1809, a.* gepr. auf dem gelde *numisma nummis inditum 1548, b*

gepräget silber *signatum argentum 206, d*

gepränge *pompa 1763, d. ambitus; ambitio 791, a. celebritas 460, a. honorificentia 1097, c. lenocinium 1238, b.* ein kleines gepr. *laureola 1227, b*

geputzt *cultus 566, a. comatulus, comtus 574, a. homo comtus & pumicatus 1852, c.* gep. pferd *phaleratus equus 1714, c.* s. ausgeputzt.

gerade *directus, è, ò 1918, d. rectus, è 1920, a. commodum 579, b. ad amussim 128, a.* ger. entgegen *adversus 2473, b.* ger. für sich *prorsus 1833, b.* ger. so viel *adæque, peræque 43, a.* ger. weges *recta 1920, b.* ger. zu rechter zeit *in ipso articulo 226, c.* gerade linie mitten hindurch *linea dimetiens 1397, d.* ger. machen *dirigere 1918, b. corrigere 1918, a.* ger. oder ungerade spielen *micare 1401, d. ludere par impar 1634, d*

geräthe / geräthschafft *supellex 2262, a. instrumentum 2235, b. vasa 2426, d. P. arma 216, c.* weiß ger. *linteamen 1271, b. linamentum c.* ger. zusammen suchen *convasare 2427, b. colligere sarcinas, sarcinulas 2000, d*

gerathen *succedere 457, c. procedere bene &c. 458, b. ex sententia procedere c. ex sententia evenire 2448, d. prospere evenire, cedere 1834, d. ad frugem pervenire 962, c. respondere ad spem 2103, a.* gerathen lassen *prosperare 1834, d.* dahin gerathen *eo prolabi 1194, b.* zu etwas ger. *desinere in quid 2121, c.* nicht ger. *degenerare 1004, a.* übel ger. *evadere in magnum malum 2415, a.* nach wuntsch ger. *ex sententia obtingere 2287, a.* in schwürigkeit gerathen *in difficultates delabi 1193, d. in difficultatem incurrere 661, d.* auff den discurs gerathen *in sermonem incidere 2082, a.* unter die feinde gerathen *in hostes illabi 1194, a.* in äusserste noth gerathen *adduci in summas angustias, in extremum periculum, in discrimen 753, b.* so ist es gerath. *ita cecidit 347, d.* geräth es nicht zum ersten / geräth es zum andernmahl *si crebro jacias, aliud jeceris 1115, a. conf. Terent. Adelph. 4, 7, 20*

geraubt *prædatitius 1794, a. raptus 1911, c*

geräuchert *fumosus 973, d. infumatus 974, d*

geraumig *spatiosus, è 2168, b. amplus 125, d. laxus, è 1227, d. capax 401, c. numerosus 1546, a*

geraumigkeit *laxitas 1228, a. capacitas 401, d*

geräusche *murmur 1472, a. strepitus 2228, d. stridor 2230, a.* ein geräusche machen *strepere 2228, d. P. strepitare 2229, a. strepitum obsibilare 331, d*

gerben das leder *alutam tenuiter conficere 106, c. subigere pelles &c. c. corium obfirmare cineris inspersu 908, c*

gerber *cerdo 480, a. coriarius 609, a*

gerecht *justus, è 1186, a.* gerechter *servantissimus æqui 42, b. 2089, c. observantissimus legum 2090, b. cultor æqui 42, b.* gerechte sache *bonitas causæ 325, a.* gerechte sache lieben *jus tolere 1184, b.* gerecht handeln *justitiæ fungi officiis 979, d.* das kleid ist gerecht *vestis sedet 2052, b*

gerechtigkeit *justitia 1186, d. æquitas 44, a.* göttin der gerechtigkeit *Themis 2339, a. Astræa 240, b*

gereichen *pertinere 2315, d. pertingere 2287, b.* an einen ger. *redundare ad quem 2544, d.* zu schaden ger. *in perniciem vergere 2463, b.* zu ehren ger. *in honorem vergere b*

gereitzt *instinctus 2211, b. incitatus 516, a*

gereuen *pœnitere 1757, c. pigere 1725, d*

gericht *judicium 1172, c. jurisdictio 1185, b. ditio 722, d.* jüngstes ger. *dies censorius, decretorius 468, b.* s. jüngster tag. ger. halten *agere judicium 68, d. judicium habere 1172, c. forum agere 946, c. jus dicere 703, a. res agere 69, c.* s. richten. vor ger. gehen *in jus ambulare 1184, d. 113, b. in jus ire &c. 1184, d. judicem adire 113, b*

gerichte / essen *ferculum 876, d. edulium 771, a*

gerichtet mit fleiß *intentus 2307, a*

gerichtlich *judicialis; judiciarius 1173, a. forensis 946, d. legalis, ter 1247, b.* ger. angeloben *cavere officio, apud officium 1571, b*

gerichtsbuch *album judicum 86, b*

gerichts-diener *pragmaticus 1801, d*

gerichtshandlung *actio juridica 1185, a*

gerichtssachen *causæ forenses 947, a*

gerichtsschreiber *actuarius; censualis 72, c*

gerichtsstäte *forum 946, c*

gerichtstag *dies juridicus 1185, a.* gerichtstäge *dies fasti 861, b. rerum actus 72, a. 1931, d.* ger. wieder lassen angehen *justitium remittere 1187, b*

geriebene käse *casei descobinati 428, a*

gering *tenuis, ter 2318, a. exilis 827, a. exiliter b. gregalis 1040, b. humilis, ter 1107, c. vilis, ter 2507, a. abjectus, è 1116, d. ignobilis 1521, a. vulgaris, ter 2587, a. gracilis 1024, d. permediocris 1368, b. parvus 1654, d. exiguus, è 826, d. permodicus, è 1431, b. perminutus 1413, a. indotatus 748, b. paupertinus 1669, d. proletarius 1825, a. levior pluma 1244, a. leviter b.* s. schlecht; s. nichtswürdig. der geringste *minimus 1655, d. ultimus 2537, c. infimus 1147, a.* der geringsten einer seyn *esse in postremis 1785, a.* nicht der ger. seyn *esse aliquem 96, b. esse aliquid c.* geringes vermögen *curta res 664, b.* ger. leute *quinta classis 539, d. ultimæ sortis homines 540, a.* ger. freunde *ordinis inferioris amici 1597, d.* ger. achten *contemnere 2298, a. flocci habere &c. 920, a. flocci, parvi pendere 1683, b. facere parvi, minimi 840, c. pili non facere 1728, d. unius æstimare assis 229, c.* ger. machen *minuere 1412, a. imminuere 1413, a. attenuare 2318, c. elevare 1245, c.* geringe seyn *vilere 2507, b. in nullo numero esse 1545, a. sordere 2158, c.* ger. werden *vilescere 2507, b. evilescere b.* ger. dinge herausstreichen *Herculis personam & cothurnos infantibus aptare 618, c.* es ist kein geringes *est aliquid 96, c*

geringer *inferior 1146, d. secundus 2048, c. secundarius 2049, c. deterior 695, a*

geringschätzig *sordidus, è 2158, b. putidulus; putidiusculus 1859, a. levidensis 1243, d. P. vilior alga 92, c*

gerinnen *coire; coagulari; solidari 1196, d. spissari; spissitudinem contrahere 2189, b. congelari; concrescere; solidari 997, b*

geripp s. todengeripp.

gern / gerne *libens, lubens, ter 1253, a. non invitus, è 1160, b. avens, ter 263, a. avide b. amanter 121, a. gratanter 1036, c. sine recusatione 450, b.* gern vergeben *clementi animo ignoscere 546, a.* gerne annehmen *amplecti utraque manu ambabus manibus 1346, a.* ger. haben wollen *cupide appetere 653, c.* er thut es gern *consilio est nocens 348, c.* g. möcht ich essen *dentes pruriunt* ich möchte gern wissen *suspenso animo scire aveo 262, d.* gern tadelt man *ardet animus ad reprehendendum 200, c*

geröll *scruta 2038, c*

geronnen blut *cruor 636, d. concretus sanguis 629, d.* ger. milch *lac gelatum 997, b. schistum 2018, c*

geröstet *frictus; frixus 957, c.* geröstet brod *panis subcinericius 524, c.* geröst. fleisch *caro frixa, tosta 239, a.* geröster flachs *linum fluviatum 924, d*

gerste *hordeum 1100, c.* der gerste isset *hordearius d*

gerstendistel *labrum veneris 1196, b*

gerstenbrod *acerosus panis 24, a. hordeaceus panis 1100, d*

gerstengraupen *ptisana 1839, b. halica 1058, a*

gerstenkorn im auge *crithe 633, b. ægilops; ægilopa 35, b*

gerstenmehl *hordearia farina 856, a*

geruch *odor 1567, d. odoratus 1568, a. fragrantia 948, a. spiritus 2187, a.* ohne geruch *inodorus 1568, b.* geruch vom braten *nidor 1510, a.* ger. vom wein *anhelitus vini 1059, b.* einen geruch von sich geben *odorem reddere 733, a. P. halare 1058, c. fragrare 948, a. odorem spirare 2186, c.* guten geruch haben *olere Arabice 188, b.* s. riechen.

gerücht *fama 851, b. rumor 1959, b. opinio 1588, b.* ein gut ger. überkommen *bene audire; rumorem bonum colligere 260, c. 325, b*

geruffen *vocatus 2565, d. P. clamatus 535, a*

geruhig *vacuus 2413, d.* s. ruhig.

gerümpel *scruta 2038, c*

gerüste *machina 1318, d. machinamentum 1319, b. contignatio 2349, a. pulpitum 1850, c. catasta 437, a.* ger. von bretern / von holz *pegma 1676, a. phalæ 1713, c*

gerüstet *paratus 1646, c. P. armifer; armiger 216, d.* gerüstet seyn *esse in armis 216, b. armari 217, b*

gesaffert *croceus 634, c*

gesalbet *unctus 2545, a. delibutus 687, b. unguento perlitus 1269, b. P. crassis lutatus amomis 123, c*

gesaltzen *salsus 1979, d. amarus 108, c.* sehr gesalz. *præsalsus 1980, a*

gesamlet *collectus 1232, c. collectaneus d*

gesamt / mit gesamter hand *unanimiter; concordissime &c. 150, c*

gesandter *legatus 1229, d. internuntius 1551, a. apostolus 177, a. orator 1605, a. interpres 1157, b*

gesandschafft *legatio 1230, b.* gesandtsch. auff sich nehmen *legatione fungi; munus legationis obire &c. b*

gesang *cantio 389, d. cantiuncula; cantilena; canticum 390, a. concentus 391, b. hymnus 1111, b. carmen 420, b. oda 1566, d. psalmodia 1837, d. symphonia 2272, c. P. melos 1373, a. melodia* b. ges. der nachtigall *aëdonia vox 33, b*

gesangvögel *oscines 1611, b*

gesangweise *numeris adstrictus 1545, b.* ges. einrichten *modificare, i 1431, a*

gesäß *sedile 2053, b.* das hindere ges. *nates 1491, b*

gesattelt pferd *stratus equus 2206, c*

gesättiget s. satt.

gesäuert *fermentatus 875, b*

geschäfft *negotium 1614, c. occupatio 1563, b. opus 1585, c.* sich aller gesch. entschlagen *circumcidere omnem negotiosam actionem 355, a*

geschäfftig *negotiosus; negotialis 1614, a. operosus, è 1583, d. actuosus 72, d. occupatus 1563, a. curiosus & negotiis plenus 655, a.* gesch. seyn *negotiari 1615, a. satagere 2003, c. operari 1584, a. festinare 888, b. obire negotium 793, b. in opere esse 2253, c. in actu esse 72, a. jactare se 1116, a*

geschärfft *incusus 644, c*

geschätzet werden *licere 1257, a*

geschehen *fieri 906, b. confieri, c. esse 2253, c. usu venire 2582, c. confore 935, c.* gesch. lassen *pati 1664, b. committere 1423, b. connivere 590, a. non recusare 450, b.* gescheh. ist es um mich *actum est de me 70, d.* geschehen ist es unvermuthet *præter opinionem accidit 349, b.* zu geschehenen dingen muß man das beste reden *præterita mutare non possumus 794, b. factum infectum fieri nequit 846, a*

geschenck *donum 744, b. donatio d. munus 1468, d. largitio 1216, d. oblatum 881, c. congiarium 589, b.* geschencke *data 729, a. lautia 1226, d. apophoreta 176, a.* geschenck vor gäste *xenium 2591, d.* geschenck zum neuen jahr *strena 2228, b*

geschencklein *munusculum 1469, c. corollarium 612, b. xeniolum 2594, a. Calabri hospitis xenia 363, d*

geschicht *historia 1089, d. acta 71, a. actus d*

geschichtbücher *chronica 506, c*

geschichtregister *annales 154, a*

geschicht-schreiber *historicus; historiographus 1090, a*

geschicke / ins gesch. bringen *quadrare; in quadrum redigere 1885, d.* er hat kein ges. *homo sine lepore*

re 1241, b. nulla in corpore mica salis 1401, c. die rede hat ein ges. os inest orationi illi 1610, b

geschicklighkeit dexteritas 696, d. docilitas 735, c. habitus 1050, c. habilitas 1051, a. industria 1145, c. eruditio 1957, a. ars 222, b. virtus 2522, b. concinnitas 525, a. gesch. des verstandes benigna ingenii vena 2440, c. grosse gesch. haben multum habere ingenii 1149, a

geschickt idoneus, è 1129, a. aptus, è 179, d. aptus; conveniens ad quid 180, a. dexter 696, b. habilis, ter 1051, a. industrius, è 1145, d. ingeniosus, è 1149, d. eruditus, è 1956, d. paratus 1646, c. peritus, è 1694, b. accommodatus 580, a. accommodus b. concinnus, è 525, a. commodè 579, b. lepidus, è 1240, d. versatilis 2470, a. scitus, è 2023, a. musicus 1475, b. sich gegen etwas gesch. machen apparare 1647, c. zum pfeiffen gesch. P. bonus inflare calamos 323, b

geschimpft ignominiatus 1132, b

geschirr vas 2426, d. irrden gesch. s. irrden. gülden und silbern gesch. aurum & argentum cælatum 357, c. gesch. von ausgegrabener arbeit anaglypha 131, c. s. gefäß.

geschlagen malleatus 1330, c. geschlagener abjectus 1116, d

geschlecht gens 1000, c. genus 1002, c. familia 853, d. progenies 1015, a. proles 1824, d. propago 1827, c. prosapia 1833, d. soboles 2131, b. sanguis 1994, b. semen 2062, b. cognatio 1487, a. natio d. natales 1488, c. P. germen 1006, a. eines gesch. gentilis 1001, b. männlich gesch. sexus masculinus 2096, c. von geringen gesch. infimo loco natus &c. 1279, d

geschlechter patricii 1662, a

geschlecht-register genealogia 1000, a

geschlichtet pexus 1673, a

geschlossen ratum 1925, d

geschmack gustus, gustatus 1045, c. sapor 1999, b. sapientia 1998, b

geschmalgert literæ, quas gallina scripsit 992, b

geschmeicht semiustulatus 2574, a

geschmeide / geschmeidig ductilis 753, a. gesch. machen mollire 1439, a

geschmeidigkeit mollitudo 1438, d

geschmeltzte arbeit encaustum 784, b

geschmierte worte delenifica verba 1238, a. phalerata dicta 1714, c. opimum & tanquam adipale (adipatæ) dictionis genus 27, b. s. glatt.

geschminckt cerussatus 487, c. fuco illitus 1269, a. gesch. rede cincinni ac fucus 510, d. gesch. worte gebrauchen calamistros adhibere 364, a. gesch. backen buccæ purpurissatæ 338, a. lenocinium formæ 1238, b. s. geschmiert.

geschmoltzen flatilis 918, a. geschm. ertz caldarium æs 372, c

geschmückt mit federn plumatus 1753, c. geschmückte rede oratio colorata 570, a. orationi lenocinium additum 1238, c

geschnäbelt rostratus 1952, a

geschöpf creatura 625, c. factura 841, c. conditio 588, b. fabrica 833, b

geschoß jaculum 1122, a. telum 2296, a. matara 1356, d. mazara 1362, b. telorum missio 1421, b. pilum catapultarium 436, b. falarica 850, a. hauß von 7. geschoß septizonium 2074, b

geschossen confixus 897, b

geschrey clamor 534, d. clamatus 535, a. vociferatio 2565, c. convicium 598, c. stentorea vox 2205, d. fama 852, b. opinio 1588, b. rumor 1959, b. gemein gesch. fabula vulgi 834, c. geschr. der schiffer celeusma 461, c. groß gesch. führen clamitare 535, a. ein klein gesch. hören tenuem auditionem de qua re accipere 261, a. im bösen geschr. seyn male audire 325, c. geschrey ist erschollen rumor incessit 455, d. gesch. kömmt rumor affertur 877, c. gesch. kömmt aus differtur rumor 879, b. gesch. ist davon auskommen exiit fama 792, b. viel/ groß gesch. wenig wolle verba sine penu & pecunia 2460, b. nugæ bullatæ, canoræ 340, c. canis timidus vehementius latrat, quam mordet 386, d

geschroten fressus 954, a

gescht s. jescht.

geschütz balista 292, b. catapulta; balistarium; carroballista b. groß gesch. tormentum 2363, d

geschwächt debilitatus 651, b. infirmatus 908, c. geschwächete kräffte castrata vires 433, b

geschwär apostema 176, d. abscessus 453, a. suppuratio 1858, a. 176, d. purulentia 1858, a. pusula c. ulcus 2535, c. vomica 2561, b. anthrax 159, d. pestilentzialisch gesch. carbunculus 416, d. fressend gesch. phagedæna 1713, b. unheilsames gesch. cacoëthes 346, b. gesch. an heimlichen orten condyloma 589, a. gesch. am auge Epinyctis 803, a. gesch. an fingern redivia 1916, c. gesch. an nägeln und zeen paronychia 1651, a. um sich fressende gesch. nomæ 1524, b. gesch. machen ulcerare, exulcerare 2535, d

geschwärtzt atratus 246, a

geschwätz inanis profluentia loquendi 926, d. loß gesch. nugæ 1543, c. nugamentum 1544, a. faul gesch. gerræ 1010, c. viel gesch. loquacitas 1285, b. multiloquium d. asiatica, ventosa & enormis loquacitas 233, b. s. gewäsch.

geschwätzig fabulosus 835, b

geschwefelt sulphuratus 2252, a

geschweige denn nedum 1496, a. tantum abest &c. 2254, c. anders zu geschweigen ut alia omittam 1425, b

geschwind cito 414, a. celer 460, d. volucer 2554, b. velox; velociter 2438, b. repente; repentinus 1928, b. gesch. subitus, ò 2243, b. rapidus, è 1912, a. præceps 1792, b. momentarius 1440, c. levis 1244, a. pernix; perniciter 1696, c. paratus, è 1647, a. agiliter 66, c. vento pernicior 1696, c. P. ales 90, d. Euro citatior 513, d. fulminis ocyor alis; ocyor Euro 1566, d. geschwinde räncke docti doli 735, a. geschwinder kopf vir acerrimo ingenio 12, b. geschw. machen properare 1810, c. deproperare d. geschwinder lauffen incitatius ferri 516, a. geschw. resolution fassen ingenium habere in numerato 1050, a. s. eylends.

geschwindigkeit velocitas 2438, b. pernicitas 1696, c. maturatio 1361, a. agilitas 66, b. rapiditas 1912, a. s. behendigkeit.

geschwister von einem vater germani 1006, b. gesch. von einer mutter uterini 2581, a

geschwister kinder sobrini 2131, c. consobrini d. amitini, æ 118, d. patrueles 1663, d

geschwollen seyn tumere 2398, b

geschworner juratus 1182, a

geschwül obnubilus; subnubilus 1540, c

geschwulst tuber 2394, b. tumiditas; tumor 2399, a. geschw. am halse panus 1632, c. geschw. an beinen boa 319, a

geschwür s. geschwär.

geschwürig ulcerosus 2535, d

gesegnen salutem dicere 1988, a

gesegnet beatus, è 303, c. faustus, è 867, a

gesehen seyn autoritate valere 257, d. s. gelten; ges. seyn wollen parere 1641, c. velle conspici 2173, b. ostentare se 2308, c. der gern ges. seyn will ostentator c. s. pralen.

gesell socius 2133, a. sodalis 2135, a. collega 1230, d. gesellen complices 1750, a. populares 1777, b

gesellig socius, socialis, ter 2133, b. sociabilis 2134, a. congregabilis 1040, c

gesellschafft societas; socialitas 2133, c. consociatio 2134, a. consortium 2163, a. consortio, b. sodalitas; sodalitium 2135, b. consuetudo 2248, a. convictus 2533, b. conversatio 2479, b. communio; communitas 581, c. comitatus 575, b. collegium 1231, a. secta 2076, a. corpus 613, b. animorum concilium, cœtusque 561, a. grex hominum 1040, a. in ges. treten pangere societatem 1619, c. in ges. sich begeben inire societatem cum quo 792, d. sich wieder zur alten gesellschafft halten se in suum veterem gregem referre 883, b. böse ges. verderbet gute sitten mores bonos convictus inficit improbus 1454, a

gesellschafftlich s. gesellig.

gesenck talea 2281, d. gesencke des weinstocks propago 1827, c. tradux 759, d. ges. einlegen taleas humare, inhumare 1108, b

gesengt semiustulatus 2574, a. ambustulatus 2575, a. s. versengt.

gesetz lex 1245, d. sanctio 1992, c. scitum 2023, b. rogatio 1946, a. ges. geben legem ferre, constituere, promulgare &c. 1246, a. legem, tabulas figere 896, d

gesetzgeber legislator 1247, b. legum constitutor 2201, d. scriptor legum 2031, c. lator legis 876, b. nomotheta 1527, c. P. legifer 1247, b

gesetzstürmer antinomi 162, a.

gesetzt situs 2130, a. ges. sich haben sedere 2052, c über was ges. seyn praeesse 2256, b. gesetzt/ daß es also sey fac esse &c. 840, c. pone; finge; posito 1766, b

gesetztafeln axones 285, a

gesicht facies 836, c. vultus 2589, c. conspectus 2173, c. os 1608, c. visus; visum; visio 2499, a. species 2169, b. spectrum 2172, a. phasma 1716, d. ins gesicht coram 606, d. gut ges. inoffensum lumen oculorum 872, c. freundliches ges. frons serena &c. 2080, b. grasses ges. torvitas 2366, d. ges. am himmel ostentum 2308, b. der ein blöd ges. hat myops 1480, d. ges. verlieren lumina oculorum amittere 1565, b. zum gesicht wieder helffen oculos cui restituere b. einem das gesicht nicht gönnen adspectum cujus aversari 2478, c. nicht aus dem gesicht lassen hærere in oculis 1054, c. einem nicht ins gesicht kommen è conspectu fugere &c. 967, c

gesichtlein vulticulus 2590, a

gesichtsschärffe acies 17, c

gesiebschafft cognatio 1487, b

gesims projectura 1120, c

gesind familia 853, c. famulitium 854, d. conservi 2088, d. turba famularis 854, d

gesinde-wein præliganeum 1795, a

gesinnet seyn sentire 2068, a. animo esse affectum 842, b. eben so ges. seyn eodem sensu esse 2068, a. anders gesinnet seyn dissentire 2070, a. aliter animatum esse 151, a. also gesinnet seyn animo isto esse 148, b. ich bin also gesinnet certum est mihi 486, b. ich bin eben noch so gesinnet est animus erga te idem ac fuit 8, b. er ist anders gesinnet ejus secus sententia est 2051, b

gesotten elixus 779, a. 1279, a. gesottener wein sapa 1997, c. defrutum 887, a

gespalten fissus 899, d. hiulcus, è 1090, c. bisulcus 2251, c. scissim 2020, c. bifidus 899, d. gesp. an füssen fissipes 899, d. 268, d

gespannt contentus 2305, c. gespannete saiten intentæ chordæ 503, d. gespanneter bogen arcus vincula habens irresoluta 2147, c

gesparr contignatio 2349, a

gespeißter cœnatus 559, b

gespellt s. gespalten.

gespenst spectrum 2172, a. larva 1217, c. lamia 1209, a. imago 1134, d. formidamen 941, c. lemures 1237, a. empusa 783, c. phantasma 1715, a. phasma 1710, d. umbra larvalis 1218, d. noctium occursaculum 662, b

gesperre über einen wagen tympanum 2409, c

gespickt adipatus 27, c. gesp. kraut P. uncta satis pingui oluscula lardo 1577, c

gespiele congerrones 1010, c

gespitzt praeacutus 23, a. acuminatus c

gespötte ludibrium 1297, b. illusio 1296, d. elusio b. gesp. treiben s. spott; spotten.

gespräch collocutio; colloquium 1286, c. confabulatio 835, d. confabulatus 835, d. dialogus 699, a. relatio alterna 883, d. gespr. halten confabulari 835, c. sermonem cum quo instituere 2202, d. cædere sermones 353, c

gesprächig loquax 1285, a. affabilis 858, b

gestad am meer litus 1277, c. s. ufer.

gestalt species 2168, c. forma 936, d. figura 902, b. facies 836, d. imago 1134, a. adspectus 2172, c. habitus 1050, c. filum 899, a. statura 2204, c. idea 1127, d. lineamenta faciei 1266, b. welcher gestalt quomodo 1895, d. hübsche gest. nitor corporis 1516, b. gest. des leibes dignitas formæ, corporis 714, a. gest. des gestirns positus siderum; positura stellarum 1767, b. gest. geben s. formiren. ansehnliche gest. cui non minus autoritatis quam gratiæ inest; decor oris cum majestate 714, a. es fehlt ihm nicht an schöner gest. auctoritas dignitasque formæ non deest illi 257, d

gestämmet adminiculatus 28, d

gestanck fœtor 933, c. fœtiditas c. graveolentia 1038, c. rancor 1910, c. virus 2522, c. pædor 1619, c. putor 1859, a. fœditas odoris 931, c. gest. unter den armen hircus 397, a. 1087, d. caper 397, a. P. nasorum pestis 397, a

geständig seyn testari 2330, b. præ se ferre 876, a. des vortrags gest. seyn stare conventis 2216, a. s. bekennen; gestehen.

gestal-

gestatten *pati* 1664, b. *sinere* 2121, b. *copiam rei dare, facere* 600, b. gest. s. verstatten; zulassen.
gestehen *fateri* 862, d. *confiteri* d. *profiteri* 863, c. *dare* 728, c. der nichts gestehet *inficiator* 1146, b. s. geständig seyn.
gestelle, *pedes* 1700, b. *incitega* 1141, a. gest. zu einer rolle *chelonia* 498, b
gestern *heri* 1073, b. *hesterna luce* 1308, c
gestickt s. gestückt.
gestiefelt *ocreatus* 1564, c. *crepidatus* 627, a. *caligatus; caligis indutus* 368, a. *peronatus; qui alto perone tegitur* 1696, d
gestillet *sedatus* 2059, c. nicht gest. *implacatus* 1740, a. gestilleter schmertz *soporatus dolor* 2155, b
gestirn *sidus* 2103, b. *astrum &c.* 240, d. das schiessen eines gestirns *stellæ trajectio* 2204, d
gestirnt *stellatus; stellifer* 2204, d. *sidereus* 2103, c. P. *astrifer, astriger* 241, b
gestohlen *furtivus* 983, a. *surreptitius* 1913, c. s. geraubt.
gestorben s. verstorben.
gestrafft werden s. straffen.
gesträuch *fruticetum; frutetum; frutectum* 966, b. *virgetum; virgultum* 2520, c. *arbustum* 191, b. *rete* 1932, c. *dumetum* 762, a
gestrig *hesternus* 1073, b. *pridianus* 1811, b. der gestrige tag kömmt nicht wieder *non potest dies esse sæpius, qui semel fuit* 711, b
gestückt *acu pictus* 23, d. *segmentatus* 2045, c. gest. kleid *picta toga* 1729, d. *phrygiana vestis* 1722, d. gest. tapeten P. *babylonica picta superbe; texta semiramia, quæ variantur acu* 269, d
gestützt *fultus* 969, d. *suffultus* 970, b
gesund *sanus* 1995, d. *sospes* 2163, c. *incolumis* 573, a. *salubris, ter,* 1988, a. *salvus, e,* 1989, b. *integer* 1154, c. *vegetus* 2431, c. *validus, e,* 2418, d. *innocens* 1522, a. *medicamentosus* 1364, b. ges. machen *sanare* 1996, c. *mederi* 1363, a. *curare* 656, b. *recreare* 626, b. *ad salutem reducere quem medicina* 757, c. ges. werden *convalescere* 2419, d. *revalescere* 2420, c. *consanescere; resanescere* 1997, a. *morbo explicari* 1448, d. *commodioris valetudinis fieri* 906, c. ges. seyn *valere* 2417, d. *valetudine prosperrima uti* 2419, b. *corpore esse vegeto ac valenti* 2431, c. *pancratice valere* 1628, b. gesunder leib gehet über alles *si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis &c.* 724, b
gesundheit *sanitas* 1996, b. *valetudo* 2419, a. *incolumitas* 573, a. *salus* 1987, d. *salubritas* 1988, b. *corporis integritas* 1155, b. gesundheiten trincken P. *nomen alicujus bibere* 312, c. umb der ges. willen etwas thun *tribuere quid valetudini* 2381, d
getäfelt *crustatus* 638, a. get. an der decke *laqueatus* 1215, b
getaufft P. *Jordane tinctus flumine; Jordane renatus* 1161, a
getheilet *divisus* 724, c. *dividuus* d
gethöne *canor* 390, c. leise geth. *susurrus* 2269, d. s. thon.
getöse *murmur* 1472, a. *sonor* 2151, c. *strepitus* 2228, d. *fremitus* 953, c. P. *fremor* c
geträncke *potus* 1790, d. *potulentum* 1791, a. *poculum* 1756, a. *poculentum* b. starck getr. *sicera* 2101, a
getreu *fidelis* 894, a. *fidus* c. *bonus; bonæ fidei homo* 323, a. getreuer freund *certus amicus* 486, b. getr. seyn *fideli animo in quem esse* 149, a. für seinen lieben getreuen halten *intimum quem habere* 1158, b
getreyde *frumentum* 963, c. *annona* 155, d. *seges* 2060, c. *far* 855, c. P. *Ceres* 480, d. mit dem getr. zurück halten / loß schlagen P. *granaria adstringere, laxare* 1031, c. das getr. steiget / schlägt auff / wird theuer *annona crescit* 154, d
getrieben *impulsus* 1680, b. *instinctus* 2211, b. getriebene arbeit *cælatura* 357, c. *anaglypha* 131, c. getr. seyn wollen *calcaribus egere* 954, b
getrocknet *passus* 1658, d
getroffen werdē köñen *ad teli jactum pervenire* 1115, b
getrost *fidens, ter,* 893, d. *confidens, ter,* 895, c. *audaciter, audacter* 259, b. *erectus, e,* 1919, a. *animo præsenti* 1797, a. getr. seyn 893, d. *bono animo uti* 149, c
getrösten sich gutes *bene sperare & bono animo esse* 2182, b. sich nichts getr. *desperare* d.
getümmel *turba* 2402, c. *strepitus* 2228, d. *rumusculus* 1959, c. ein get. machen *strepere* d. *constrepere* 2229, a
getüncht *calcatus* 377, c. *calecatus* c. *gypsatus* 1048, c. *tectorio prælitus* 1269, b. *calce politus* 377, c
gefäß *rhythium* 1938, c. *cacabulum* 345, b. s. geschirr.
gevatter *compater; patrinus; sponsor fidei; susceptor* 1661, d
geübt *exercitus; exercitatus* 194, b, d. *cultus* 566, a. *subactus* 77, d. P. *sæpe recoctus* 603, c. geübter seyn *usu rerum antecedere* 453, d
gevierdt *quaternarius* 1883, a
gevierdtes *quadrangulum* 144, d
gevollmächtigter *legatus cum auctoritate missus* 1229, d
gewächs *planta* 1741, d. *germen* 1005, d. *progenies* 1015, b. gew. im leibe *sciroma* 2026, b
gewachsen seyn *parem esse rei* 1634, b. der arbeit gew. seyn *suppeditare labori* 1706, b
gewaffnet *armatus* 217, b. *accinctus* 521, d. *succinctus* 523, a. P. *armiger; armifer* 216, d. halb gewaffn. *semiermis* 217, a
gewahr werden *animadvertere* 151, c. *discere* 720, a. *odorari* 1568, a. *subolere; olfacere* 1576, c. *prævidere* 2501, d. *sentire* 2067, d. *persentiscere; præsentire* 2070, b
gewähre thun/gewähren *fidem præstare* 2222, d. den kauff gew. *evictionem præstare* 2511, b. seines wunsches gew. *voti compotem facere* 583, d. seines wunsches gewähret werden *potiri voto; optatis* 1787, d
gewährsmann *auctor* 256, a
gewährung *præstatio* 2223, b
gewalt *vis* 2523, a. *potentia* 1788, d. *potestas* 1789, d. *facultas* 838, d. *imperium* 1649, c. *d.tio* 722, d. *dominatus* 741, c. *dominatio* d. *auctoritas* 257, c. *impetus* 1710, c. obere gew. *principatus* 1814, c. *jurisdictio* 1185, c. mit gantzer gew. *enixe* 1518, b. *obnixe* c. es ist nicht in meiner gew. *non est in manu mea* 1345, b. eines gew. brechen *comprimere cujus impetum* 1710, c. gew. zu sprechen *dictatura; dictatoria majestas* 705, b. gew. brauchen *inferre cui vim, manus* 880, c. gew. geben *traducere cui habenas* 1049, b. gew. haben *dominari* 741, b. *valere* 2418, a. gew. leiden *accipere injuriam* 402, b. gew. thun *vim facere; vim & manus cui inferre &c.* 2523, c. 1344, c. *grassari* 1032, a. *manu agere* 1345, d
gewaltig *potens, ter,* 1788, c. *imperiosus, e,* 1650, d. gew. worte *verborum fulmina* 972, b. gew. worte führen *graviter in quem dicere* 1038, d. gew. seyn *agere potestatem* 69, d. gew. werden *potestatem adipisci* 173, a
gewaltiglich P. *potentius ictu fulmineo* 972, d
gewalthaber *dominator* 741, d. *Dynastes* 766, c
gewalthaberin *domina* 740, d
gewaltsam *violentus, ter,* 2524, a. *vehemens, ter,* 2432, a. *atrox* 251, c
gewaltsamkeit *violentia* 2524, b
gewaltthätigk. *injuria* 1185, c
gewand s. kleid.
gewapnet s. gewaffnet.
gewärtig seyn *exspectare* 2171, b
gewäsche *battologia; multiloquium* 302, d. *blateratus abundans* 318, b. s. geschwätz.
gewässer / groß gew. *diluvium; diluvio; diluvies* 1302, a. schnelles gew. *alluvies; alluvio* 1301, d
gewässert *fluviatus* 924, d. *undulatus* 2543, c. gewässerter wein *vinum adaquatum, aquatissimum* 184, b. gew. genug seyn P. *sat bibisse* 312, c
gewebe *tela* 2295, a. *textum; textura* 2334, c. künstlich gew. *Acesæi & Heliconis opera* 14, b
gewehr *telum* 2296, a. *ferrum* 885, c. *res oppugnatoriæ* 1847, b. gew. ergreiffen *arma capere* 216, b. gew. niederlegen *hastas dare* 467, a
geweißt *dealbatus* 86, c. gew. mit kreide *cretatus* 631, a
gewellte milch *lac passum* 1658, d
gewerbe *commercium* 1394, b. *quæstus* 1869, a. *negotium* 1614, c. *negotiatio* 1615, b. gew. mit schifffarth *exercitio navium* 194, c. gew. mit allerhand / *mangonicus quæstus; mangonium* 1341, a. gew. treiben mit etwas *exercere quid* 194, a
gewerbstadt *emporium* 783, c. s. handelstadt.
gewesen seyn *fuisse* 2254, a. gewesene jahre *retroanni* 1933, c
geweyhet *auguratus* 266, b. *auspicatus* 279, b. *augustus* 267, b
gewicht *pondus* 1765, b. *libramen* 1256, a. *libramentum* b. *sacoma* 1975, b. das kleinste gew. *ceratium* 479, b. gew. gleicher schwere *æquipondium* 44, a. 1765, b. nach dem gew. verkauffen *sub exagio vendere* 824, c. 76, c
gewichtstange *halter* 1059, c
gewiedmet *dicatus* 701, a
gewinn *lucrum* 1290, d. *quæstus* 1869, a. *emolumentum* 782, d. *commodum* 578, c. *præmium* 1795, d. *compendium* 582, d. *brabeum* 330, d. kleiner gew. *lucellum* 1291, a. schnöder gew. *inhonesti lucri captura* 401, a. der ihn austheilet *brabeutes* 330, d. *athlotheta* 248, b
gewinnen *capere* 399, c. *quærere* 1867, c. *quæstum facere* 1869, a. *quærere lucrum* 2259, a. *sumtifacere* b. *vincere* 2509, b. *evincere* 2511, a. *præmiari* 1795, d. *rem facere lucri* 1291, a. *lucrari lucrifacere* b. *palmam ferre* 1625, a. 875, d. *victoriam in manibus habere* 2510, c. gew. mit gründen *expugnare quem ratione* 1846, d. gew. durch wolthat *emere beneficiis* 780, c. erde die schwer zu gewinnen ist / *terra aspera tractatu* 235, c. sich gew. lassen *duci mercede &c.* 752, b
gewinnreich *quæstuosus, e,* 1869, b
gewinst s. gewinn. sparsamkeit ist ein grosser gewinst *magnum est vectigal parsimonia* 2433, b
gewirbelt *turbinatus* 2404, b
gewirckt *textilis* 2334, c
gewirre machen *perplexe agere; perplexari* 1747, a
gewiß *certus* 486, b. *exploratus, e,* 1752, c. *indubitatus; indubitabilis; indubius* 751, c. *verus, e,* 2481, a. *ratus* 1925, c. *firmus* 907, a. *status* 2217, a. *definitus, e,* 905, b. *profecto* 1824, a. s. fürwar. gewisser zeuge *locuples testis* 128, c. gew. todt *mors præsens* 1797, a. gantz gewiß *certo certius* 486, b. für gew. *affirmate* 907, d. vor gew. halten *persuasum habere* 2241, b. gew. machen *firmare* 907, b. gew. seyn *liquere* 1272, a. nicht gewiß s. ungewiß. etwas gewisses *demensum* 1397, d
gewissen *conscientia* 2024, a. *religio* 1913, d. auff sein gew. *bona fide* 892, d. mit gutem gew. *salvo officio* 1989, c. einem ein gew. machen *religionem animo cujus incutere* 1880, d. so weit als das gew. leidet *usque ad aram* 187, a. böse gew. haben *furiis agi, agitari &c.* 984, d. *conscientiæ labes in animo habere* 1192, a. *malæ conscientiæ reatum intra se sustinere* 1934, c
gewissenhafft *religiosus, e,* 1924, a
gewißheit *certitudo; certa res* 486, b. gew. haben *habere de re, quod liqueat* 1272, b
gewißlich *na* 1483, a. s. gewiß.
gewitter / rechtmäßiges gew. *temperatio cœli* 2299, c. s. wetter; s. ungewitter.
gewitzigt *calamitate doctus* 734, c
gewogen *benevolens; benevolus, e,* 2556, d. *pronus* 1827, b. gew. seyn *favere* 865, d. *benigno animo in quem esse* 149, a. *benevolentia quem complecti &c.* 2557, a. s. günstig seyn.
gewogenheit *benevolentia* 2557, a. s. gunst.
gewöhnen *adsuefacere* 2247, b. *consuefacere* 1718, d. *condocefacere* 736, c. gew. zum bösen *imbuere quem vitiis* 1137, b. einen anders gewöhnen *deducere quem de statu vitæ suæ* 2217, c. den leib zu beugen gew. *corpus ad membrorum flexus formare* 938, a
gewohnen *suescere* 2246, d. *adsuescere* 2247, a. *consuescere* 2247, c. *insuescere* 1248, a. *durari ad rem* 765, c. *obdurescere consuetudine* 766, b. *callum obducere* 370, b. *occallescere,* c. *usu obdurescere & percallescere* 370, d. der kriege gewohnen *inveterare bellis* 2489, b
gewohnheit *assuetudo* 2247, b. *consuetudo* d. *mos* 1453, c. *ritus* 1943, b. *disciplina* 721, b. gew. halten *solenne servare* 2138, b. böse gew. *cacoethes,* 346, b. es haben viel die böse gew. P. *tenet insanabile multos cacoethes ibid.* es ist eine gew. draus worden *exiit hoc in usus communis callositatem* 370, c. aus der gew. kommen *desuescere* 2248, b
gewöhnlich *solennis, ter,* 2138, a. *solitus* c. *usitatus, e,* 2583, d. *consuetudinarius* 2248, a. *ordinarius* 1597, d. *tritus* 2324, c. s. gebräuchlich.
gewohnt *suetus* 2246, d. *assuetus* 2247, b. *adsuefactus ibid. consuetus* d. ich bins von dir gew. *tua consuetudo fert* 875, c. ich bin dessen nicht gew. *non est meum* 1383, d
gewöhnung *adsuefactio* 2247, c
gewölbe *camera* 379, a. *cameratus locus* c. *testudo* 2332, b. *arcus* 199, b. *fornix* 942, a. gew. unter der erden *crypta* 639, b. *hypogeum* 1135, a. ründe des gewölbes *convexitas* 2491, b
gewölbet *cameratus* 379, c. *testudinatus; testudineus* 2331, c. *arcuatus* 199, c. *laqueatus* 1215, b. *con-*

vexus 2491, a. fornicatus 942, b. gewölbte stadtthore P. adverso fornice porta a. gew. kammer cubiculum in absida curvatum 179, c
gewölcke s. wolcken.
gewölckicht nubilus; nubifer 1540, b. s. wölckicht.
gewonnen devictus 2511, a. gew. geben succumbere 643, a. dare manus 728, a. dare palmam b. hastam abjicere 1062, c. digitum exerere, tollere, 712, c. victoriam cui concedere 2510, c. herbam dare, porrigere 1071, a. manum tollere 1345, a
geworben conductitius 754, a
gewunden nexilis 1500, d. tortuosus, è; tortilis 2363, a
gewünscht optatus, è, 1591, d. exoptatus 1593, a. opportunus, è, 1782, d. exspectatus 2175, b. P. dius 725, b
gewürm insectum 1046, a
gewürtz aroma 221, b. condimentum 586, c. amomum 123, c. condimentarium 586, c. unverfälschtes gew. sincerum & inculpatum 123, c
gewürtzt conditus 586, b. aromaticus 221, b. gewürtzter wein aromatites 221, b
geyer vultur 2589, a
geyerschwalben apodes 181, d
gezähmt s. zahm.
gezänck altercatio 104, d. hartes gez. pertinax concertatio 486, a. s. zanck.
gezäumt frenatus 954, c. infrenatus 955, a
gezäune conseptum 2072, a
gezeichnet literatus 1276, a. gez. seyn fœnum habere in cornu 932, b
gezelt tentorium; tabernaculum in castris 2304, b. casa 417, d. papilio 1633, b. s. zelt.
gezeuget satus 2082, b. cretus 629, c
geziemen decere 684, c. condecere d. licere 1257, d
geziemend decens 684, d. s. anständig.
gezieret ornatus 1603, a. exornatus 1604, a. cultus 566, a
gezogen gold aurum textile 274, a
gezwungen coactus, coactitius 75, b. gezwungener weise coactè 75, a
gicht morbus articularis 226, d. arthritis 226, a. gicht an händen chiragra 500, c. gicht an füssen podagra 1756, a
gichtbrüchig paralyticus 1638, b
gichtlähmung der glieder paralysis 1638, a
gichtrüben begonia 337, b
gickerer cachinno 346, a
gieb her cedo 452, b
giebel pinnaculum 1731, c. fastigium 861, d. culmen 646, a. apex 170, a
giess colostra 571, a
giessbecken gutturnium 1046, c
giesskanne guttus 1046, c. clepsydra 548, a
giessen fundere 974, b. in andere gefässe giessen transfundere in alia vasa 977, d. metall giessen conflare metallum 913, d. über den kopff giessen invergere in quem liquores 2463, c
giessung fusio 974, d. fusura d.
gifft venenum 2442, a. virus 2521, c. toxicum 2367, d. pharmacum 1715, b. fel 869, b. P. carnifices epulæ 422, b. lurida aconita 19, b. voller gifft seyn in fermento jacere 825, a. gifft auslassen virus acerbitatis evomere 13, b
gifftig venenatus 2443, a. venenosus a. virulentus; virosus 2523, a. P. armatus felle veneni 869, b. viridis 2519, d. gifftiges gemüthe haben natura acerba esse 13, b. gifftiger hass acerbissimum odium 12, d
gifftroche turtur 2408, b. pastinaca 1659, a
gifftrunck / gifftträncklein pocula mortis 1756, a. mortifera potio 1453, a. cantharides; cantharidum succi 394, a
giltig ratus 1925, c. authenticus 280, d
gipfel apex 170, a. cacumen 346, c. capita arborum, montium 433, c. s. giebel.
girren pipire 1733, d. fringultire 959, c. fritinnire, d. garrire 994, d
gitter reticula 1933, a. eisern gitter clathrum 540, c. s. gegitter.
glantz splendor 2189, d. candor 384, b. jubar 1170, a. nitor 1516, b. lumen 1299, a. lux 1308, c. luculentia 1309, b. fulgor 970, d. coruscatio 616, a. radiatio 1908, a. P. aura 270, d. 273, d. glantz / bleyertz molybdæna 1440, a. lapis plumbarius 1754, b. gl. aus den augen oculorum radii 1907, b
glantzen nitere 1516, a. enitere, 1517, a. splendere 2189, c. splendicare 2190, c. resplendere d. radiare 1907, c. micare 1401, c. fulgere 970, c. candescere 384, a. coruscare 615, d. renidere 1510, a. refulgere 971, c. P. ridere 1939, a. P. clara repercusso reddere lumina Phœbo 1881, b. gl. wie ein edelstein gemmare 998, d. gl. wie feuer rutilare 1968, a
glantzend splendidus, è, 2190, a. nitidus, è, 1516, c. fulgens 970, c. radians; radiatus 1907, c. coruscus 615, d. luculentus 1308, d. stellans 2204, d. gl. werden nitescere 1516, b. splendescere 2189, c. glantzende lichter P. florentia lumina flammis 921, c. gl. machen in splendorem dare 2189, d
glas vitrum 2529, b. vas vitreum, c. roth gl. Hemanthinam 1054, a
gläsern vitreus 2529, c
glasefenster specularia 2180, b
glaser / glasmacher vitriarius 2529, d. specularius 2180, c. hyalurgus 1109, c
glasgrün hyalus 1109, a
gläslein phengites 1717, a
glasmahler encaustes 784, b
glasmahlerey encaustice 784, b
glasiren figulinum opus encausto pingere 784, b
glasuren crustare 637, d. incoquere 603, a
glatscher s. plauderer.
glätschicht garrulus 995, a
glatt expolitus 1759, d. limatus, è, 1261, d. nitens 1516, a. glaber 1015, d. rasilis 1908, d. lævis 1207, b. obesus 772, d. pumicatus 1852, c. gl. papier dentata charta 691, d. glatte stirne frons explicata, exporrecta 960, c. gl. worte phalerata dicta 1714, c. delinimenta 1237, d. delinifica verba 1238, a. gl. worte geben blandioribus alloquiis aliquem prosequi; blandimenta alicui dare; magna blandiloquentia alicui supplicare 317, a. sqq. s. schmeicheln. gl. worte geben umb des beyfalls willen suffragia eblandiri 316, c. s. geschmiert.
glätten / glatt machen polire 1759, b. pumicare 1852, c. glabrare; deglabrare 1016, a. lævigare; lævare 1207, b. labricare 1288, d. limare; lima polire 1262, c. radere 1908, d dolare 739, a. dedolare b. erugare 1958, c. glatt werden glabrescere 1016, a
glatticht lubricus 1288, c
glaube fides 892, a. credulitas 624, a. sonderlicher gl. hæresis 1057, a
glauben credere 623, b. adcredere 624, b. fidere 893, c. habere fidem 892, b. habere cui fidem 1050, c. præbere fidem 1791, d. pro certo habere 1818, a. animum inducere 148, b. sperare 2182, c. nicht gl. desperare 2182, d derogare cui fidem 1947, b. ich kans nicht glauben mihi non fit verisimile 906, b. ich gl. auch ihm nicht nec eum audio 260, a. es mag es ein ander glauben credat Judæus Apella, non ego 168, c
glaubensbekäntnüs symbolum 2272, b. fides 893, a. confessio 863, a
glaubhafftigkeit probabilitas 1820, c
glaubig fidelis 894, a
glaubiger creditor 623, c
glaublich credibilis 624, a. probabilis, ter 1810, b. consentaneum 2070, a. opinabilis 1587, d. pronius ad fidem 1817, a. persuasibilis, liter 2241, c.
glaubl. machen probare 1810, b
glaubwürdig authenticus 280, d. classicus 540, a. glaubw. machen; s. versichern.
gleich similis, ter, 2113, c. consimilis 2114. b. assimilis, a. æqualis 46, a. æmulus 39, c. geminus 997, d. gemellus 998, a. par 1634, a. compar c. parilis 1635, a. planus 1742, c. directus, è, o 1918, d. rectus, è, 1920, a. commodum 579, b. gleich (eben) æquus & planus 41, d. prorsus 1853, b. fast gl. suppar 1634, d. gleiches recht haben æquo & pari jure vivere cum aliquo 42, a. gleicher weg expeditum iter 1705, b. gleiche theilung æquabilis partitio 45, c. gleiche weite æquilatatio, 43, c. gleicher art congener 1003, d. gl. alters æqualis 46, a. in gl. schuld affinis culpæ 904, c. zu gl. zeit lebend coætaneus 56, c. gleich abmessen intervallis æqualibus metiri 1396, d. gleich austheilen æquabiliter dispertire 45, c. æqualiter distribuere 45, b. gleiches mit gleichen vergelten gratiam referre 1033, a. gleich und gl. gesellt sich gern par pari jugatur 1175, d. malus cum malo colliquescit voluptate 1272, c. simile gaudet simili 2113, d. sequitur perca sepiam 2072, b. formica cara est formicæ, cicada cicadæ 940, d. cæcus cæcam ducit 417, d. graculus graculo assidet 1015, a. gleiche brüder gl. kappen æqualitas non parit bellum 46, b
gleich als tanquam 2287, b. quasi 1579, a. instar 1152, c. similiter ac si; juxta ac si 1190, a. perinde ac &c. perinde quasi &c. 1143, a, b. ceu 490, a. atque; æque ac 244, c. gleich als ein smaragd ad smaragdum 24, d
gleich auff perruptus 1962, b. gleich (berg) auf pari acclivitate nascens 553, d. gleich (berg) unter æqualiter declivis 554, a
gleich daher indidem 1143, c
gleich ewig coæternus 57, b. P. comperpetuus.
gleichen / gleich seyn simulare 2116, d. æquivalere 2419, c. æquipollere 1761, a. accedere ad similitudinem cujus rei 453, b. repræsentare 1298, a. einander gl. seyn habere similitudinem inter se 2113, d. einem gl. seyn ore quem referre &c. 883, b. gl. seyn an stärcke æquiparare quem corporis viribus 43, d
gleicher gestalt (weise) pariter 1634, c. item 1168, b. similiter 2114, a
gleichfalls s. gleicher gestalt.
gleichförmig conveniens, ter, 2447, c. æquabilis 45, c. concolor 570, b. conformis 938, c. consentaneus 2070, a. congruus, ens, enter 1042, c. gleichf. machen (stellen) conformare 938, c
gleichförmigkeit æquabilitas 45, c. convenientia 2447, d. commensus 1397, c. concentus 391, c. symmetria 2271, c
gleichgiltig seyn æquipollere 44, a. æquivalere 44, a
gleichgiltigk. æquipollentia 44, a
gleichgesinnt unanimis, us, 150, c. communis 581, a. gleichges. hertz æquus animus 42, d. gleichges. seyn una mente & voce consentire 2069, d. eadem æque studere ac nolle 42, d
gleichheit æquitas 44, a. conformitas 938, d æquatio 45, b. parilitas 1635, a. unitas 2549, c. proportio 1654, b. congruentia 1042, c. similitudo 2113, d. æquiparatio 43, d. æqualitas 46, a. analogia &c. 133, b. indifferentia 879, c. instar 1152, d
gleichjährig coætaneus 56, c. coævus; æquævus 59, d
gleichlauten consonare 2152, c
gleich machen æquare &c. 45, b. adæquare; coæquare d. configurare 902, d. pensare 1684, a. compensare, c. hostire 1106, a. complanare 1743, b. solidare 2141, c. mit waltzen gl. machen pavicula coæquare 1668, d. paviculare; circumpavire 1669, a. das krumme gleich machen curva corrigere 665, b
gleichmachung adæquatio; exæquatio 45, d
gleichmässig æquus 42, a. s. gleich.
gleichnüs comparatio 1635, c. parabola 1636, d. similitudo 2114, a. imago 1135, b
gleichnisweise parabolice & figurate 1636, d
gleichrichten dirigere 1918, b
gleichschätzen æquiparare aliquid ad aliquam rem, vel alicui rei 43, d. parem quemquam cui ponere 1766, c. sich den niedrigen gleichsch. exæquare se cum inferioribus 45, d
gleichschätzig æquiparabilis 43, d
gleichsoviel toties 2367, a. tantidem; tantundem 2288, b
gleichstellung conformatio 938, d
gleichthun einem andern æquiparare quem factis 43, d. nicht gl. thun abesse à quo 2254, c
gleichviel achten juxta æstimare 1190, a
gleichung s. gleichheit; gleichnüs.
gleichwerden planescere 1743, b
gleichwichtig æquilibris 43, c
gleichwie sicut 2098, d. velut 2419, d. quemadmodum 1894, b
gleichwohl atque 244, d. autem 280, c
gleichzu æqualiter 46, b. recta via 2491, c
gleissen nitere 1516, a nitescere, b. splendescere 2189, c
gleissner simulator, trix &c. 2117, b. hypocrita 1112, d
gleissnerey hypocrisis 1113, a
glett lithargyrium 1276, d. spuma argenti 2195, a
glied / gliedmass membrum 1373, c. artus 226, b.
glied in der ordnung der soldaten jugum 1175, c.
glied am rohr oder stengel nodus arundinis 1523, a. internodium d. dem es in gliedern lieget / cujus vehementer artus laborant 226, a
gliedweise / ein glied nach dem andern articulatim 227, a
glimmen ardescere 200, d
glimpf bonitas 325, b. placiditas 1739, c
glimpflich placidus, e, 1739, b
glintzen nitere 1516, a
glocke campana 380, a
glockenblume helxine 1068, c. smilax 2131, a

glöcklein

glöcklein tintinnabulum; tinnimentum 2352, b. campanula 380, b. nola 1524, a. codones 558, c
glorwürdig gloriosus 1020, c
glück fors 943, a. fors 2162, a. prosperitas 1834, d. res secundæ 2049, b. res bonæ, optimæ 1931, a. P. deceptrix hominum fortuna 404, d. gut gl. flatus fortunæ prosper 1834, c. zu grossem glück forte fortuna 943, b. glück im kriege belli Mars 1353, a. gl. und unglück fortuna 944, c. fatum 864, c. gl. und ungl. haben fortuna varia conflictari 916, d. glück auf den weg bene ambula & redambula 325, c. viel glücks darzu macte 1320, a. bene vertat tibi; quæ res tibi bene feliciterque vertat 325, b. wie das gl. fällt ut res dant sese 727, d. bey gutem gl. ad omne votum fluente fortuna 2563, c. das gl. will mir wol P. flat velis aura secunda meis 270, c. gl. geben secundare 2049, d. successus prosperos dare 458, b. prosperare quid 1834, d. das gl. läst sich wol an blanditur cœptis fortuna 316, c. sich in das gl. schicken bene ferre magnam fortunam 325, c. sein gl. verlauffen fugere præter casam 427, c. s. gl. versuchen aleam jacere 89, d. glück haben divina suffragatione foveri 951, a. uti fortuna 944, d. nicht so viel gl. haben als ein anderer esse fortuna aliquo inferiorem d. wer das glück hat/ führt die braut heim fors domina campi 380, d. der weder Stern noch gl. hat cui bonæ felicitates omnes adversæ sunt 870, a. mehr gl. als recht haben dormientis rete trahere 746, a
glücklich faustus 867, a. secundus 2049, a. prosper, è, 1834, c. perprosper 1835, a. dexter; dextrè, 696, b. auræ secundæ 270, c. non invita Minerva 1410, a. glückl. seyn florere 921, c. glücklich machen beare; beatum facere 303, c. secundare 2049, d. glückl. wagen auso potiri 259, c. es gehet alles glückl. omnia ex sententia cedunt 452, d
glückselig felix 869, c. feliciter 870, a. fortunatus, è, 945, d. auspicatus, ò, 279, b. beatus, è, 303, c. beatulus; perbeatulus 304, a. lætus 1206, b. quem res delectant secundæ 323, d. cui ad voluntatem suam res prosperæ fluunt 923, a. maximis fortunis ornatus 945, a. cui divinitus adjuncta fortuna ibid. quem fortuna complexa est, b. fortuna nimium quem fovet. cujus venti valde sunt jucundi 2453, d. albæ gallinæ filius 992, b. cœli filius 898, c. glücks. tag dies alba, candida 86, a. dies lætus notandusque candidissimo calculo 366, b. glücks. seyn dextre fortunâ uti 696, c. Deum esse; Deorum vitam adipisci 695, d. gygis annulum habere 1047, a. P. in rosis vivere 1951, a. digito cœlum attingere 703, a. cœlum vertice tangere 358, c. summa contingere sidera plantis ire polo nitidosque errare per axes, ibid. capram cœlestem orientem conspicere 397, a. glücks. machen fortunare 945, d. glücks. leben führen bene beateque vivere 304, a. glückseliger weise augurato 266, b. inaugurato, d. glücks. werden felicitatem adipisci 173, a
glückseligkeit felicitas 870, a. faustitas 867, b. beatitudo; beatitas 304, a. bonarum rerum consuetudo 323, d. P. candida fata 384, d
glücken succedere 457, d. cedere bene &c. 452, d. prospere evenire, cedere 1834, d. evenire bene ac feliciter, prospere 2448, d. contingere 2286, c. es glückt nicht allemal non omnia cadunt secunda 347, d
glucken glocire, glocitare 1019, c. gl. wie ein huhn cucurire 644, b
glucksglaß baucalium 303, b
gluckhenne s. brüthüner; s. siebengestirn.
glucksen singultire, singultare 2119, c
glückstopff urna 2572, d
glückswurff jactus venereus 2456, b
glückwunsch gratulatio 1037, a. gratulatoria epistola ibid. congratulatio b. acclamatio 535, b
glückwünschen gratari 1036, c. gratulari ibid. congratulari 1037, a. der da glückwünschet gratulator; gratulabundus 1037, a
glüen ignire 1131, c. candere 383, d
glüend candens 383, d. igneus 1131, c. ignitus ibid. gl. kohle carbo candens 416, b. gl. wein vinum fervefactum, defrutum 887, a. glüend machen candefacere 384, b. candificare b. glüend werden ignescere 1131, c. excandescere 384, a
glutpfanne foculus; batillum 928, b
gnade clementia 546, c. gratia 1033, b. indulgentia 1145, b. gn. Gottes pax Dei 1671, a. durch Gottes gn. ope & auxilio Dei 283, d. diese gn. habe ich von Gott est istuc datum 728, c. umb gn. bitten orare veniam 2444, b. implorare & exposcere cujus misericordiam 1418, a. anderer leute gn. leben aliena misericordia vivere, ibid. da ist keine gn. oleum non est in lecytho 1229, a. zu gn. annehmen in gratiam recipere 1033, b
gnadenwahl prædestinatio 695, a
gnädig clemens 546, a. propitius 1831, a. æquus 42, b. dextrum numen 696, b. indulgentissimus 1145, a. s. barmhertzig.
gnäßig s. krätzig.
gnung/ gnüge s. genung.
gold aurum 273, d. fein gold obryzum 1559, d. dem gold gleich werden auresere 274, a. gold drunter silber ist electrum 776, b. er ist nicht mit gold zu bezahlen non carus est auro contra 595, b
goldarbeiter bractearius; maurator; bracteator 332, c
goldammer lagopus 1208, a
goldbach chrysorrhoas 508, a
goldbergwerck aurifodina 274, b. s. goldgrube.
goldblätlein bractea, bracteola aurea 332, b
goldblumen caltha 373, d
goldbrasme chrysophrys 507, d
goldbrüche metalla auraria 1395, d
golddrat aurum textile 274, a
gölden s. gülden.
golderz metallum aurarium 274, a
goldfarb luteus 1308, a. luteolus a. aureolus 274, c. auratilis 275, b. P. auricolor 570, b. s. gülden; goldgelb.
goldfinger digitus annularis 152, c. 713, a
goldfisch chryson; oderà 508, a
goldfore aurata 271, a
goldgänge venæ auri 2440, b
goldgelb flavus 914, a. rutilus 1967, c. auripigmentum 276, a. goldg. an haaren P. auricomus 275, d. chrysocomus 507, b. goldg. haar aurea cæsaries 274, b
goldgeyer harpa 1061, d
goldgrube arrugia 222, a. auraria 274, b
goldgülden aureus 274, c
goldhäulein regulus 1922, b. trochilus 2388, c
goldkäfer cantharis 394, a
goldkörnlein psegma 1838, b
goldmacher kunst alchymia 87, d
goldmahler deaurator 275, c
goldsand aurosa arena 274, a. baluca; ballux 294, c
goldschaum chrysitis 507, b
goldschläger bractearius 332, b. aurifex 274, a
goldschmidt faber aurarius 274, b. 832, d. anaglyptes 131, d. aurifex 274, a
goldschmidsladen aurificina 274, a
goldschwanger P. aurifer 274, a. auriger d
goldswerth/ der mann ist goldsw. hunc hominem decet auro expendi 1685, d
goldstück solidi auri cælatura 357, d
goldwage/ der alle worte auff die goldw. leget verborum pensitator subtilissimus 1684, b
goldwäsche chrysoplysium 507, d
goldwitterung segullum 2061, a
goldwurtz albucum 85, a. hastula regia 1063, a. asphodelus 236, d
gönner fautor, trix; favitor 866, b
gorck suber 2242, d
gosse latrina 1212, a. emissarium 1424, d. incile 1141, c
Gott Deus 695, b. Divus 725, d. numen 1544, c. optimus maximus 1327, a. P. arbiter orbis 190, a. altitonans pater 105, c. providus æther 57, c. cunctiparens 650, a. von Gott divinitus 726, d. wills Gott si diis placet 2097, b. da Gott für sey quod omen Deus avertat 2473, d. dii meliora! 695, c. quod Deus avertat 1579, a. irrdischer Gott cœlo demissus, delapsus 358, b. vor einen G. wollen gehalten seyn affectare divinitatem 843, a. als mir G. helffe / ita me Deus amet 120, c. Gott kan eine zeche borgen sero molunt Deorum molæ 2091, b
götter dii 695, b. superi 2263, b. cœlestes 359, a
göttersveise ambrosia 112, c
göttertranck nectar 1500, b
gottesacker sepulcretum 2071, b. cœmeterium 558, d
gottesdienst religio 1923, d. cultus Dei 566, a. cultura Dei c. sacra 1971, c. ceremoniæ publicæ 360, b. gottesd. abwarten rem divinam facere 1930, d. 726, a. den gottesd. beschützen certare pro aris 928, b
gottesfurcht/ gottseligk. sanctitas 1992, d. pietas 1737, c
gottesfürchtig/ gottselig pius, è 1737, a. religiosus, è 1924, a
gottesgelehrter Theologus 2340, c. divinorum tractator eloquiorum 2371, b
gotteskasten arca numinis 191, c
gotteslästerer blasphemus 317, d
gotteslästerung blasphemia 317, d
gottespfennig arrha; arrabo 221, c
gottes versehung fatum 864, c
gottheit/ göttligkeit deitas 696, a. divinitas 726, d. numen 1544, c
göttin dea; diva 725, d
göttlich divinus 726, a. cœlestis 359, a. augustus 268, c. P. entheus 787, c. ambrosius 112, d
gottloß impius, è 1737, d. profanus, è, 855, b. nefarius, è, 859, d. improbus, è 1819, d. sacrilegus 1974, d. homo sine ulla religione 1923, d. irreligiosus 1924, d. gottlose nec ara illis nec fides 187, c. es für gottloß halten in religionem trahere 43, d
gottlosigkeit impietas 1738, a. irreligiositas 1924, b. improbitas 1820, a
götze/ götzenbild idolum 1128, c. simulacrum 2117, b. götzenbilder cariosorum monstra deorum 420, a
götzendiener idololatra, tris, 1128, d. dæmonicola 674, d
götzendienst idolorum cultus 1128, c. idololatria, d
götzenhauß idoleum 1128, d
götzenopffer idolothytum 1129, a
götzentempel fanum 855, a. delubrum 688, b
gören s. kocken.
grab sepulchrum 2071, b. cinerarium 524, a. cæspes 362, a. conditorium 587, b. conditivum c. tumba 2398, b. tumulus 2400, b. requietorium 1899, d. sarcophagus 2001, a. cella proma 461, b. urna 2572, c. bustum 2574, b. einen fuß im grabe haben / alterum pedem in cymba Charontis habere 495, a. zu grabe gehen in funus ire, prodire 744, c. 789, a
grabeisen cælum 337, d. marra 1352, d. scalper 2012, b. scalprum b
graben fossa 928, d. fossatum (tieffer) barathrum 295, c. incile 1141, c. fovea 947, b. colliquiæ 1273, b
graben/ ausgraben cælare 357, c. scalpere 2012, a. forare 942, c. locum subigere bipalio 314, c. fodere 928, c. das graben fossio l. fossura 929, a. graben einen brunnen suscitare & elicere fontem 1201, a
gräber fossor 929, a
grabmahl monumentum 1444, a. cenotaphium 465, c. honorarius tumulus 466, a
grabscheid rutrum 1968, b. bipalium 314, c. pala 1621, b
grabschrifft epitaphium 805, b
grabstätte locus 1280, a
grabstein cippus 525, d. monumentalis lapis 1444, b
grabstichel s. grabeisen
grabstickel s. grabscheid.
graff comes 573, b
gräfflich comitivus 575, d
gräffschafft comitatus 575, c
gram exosus, perosus 1567, c. die einander nicht mehr gram sind / inter quos odia sublata sunt, 1567, b. gram seyn/esse a quo animo alieno 93, b. ihm selbst gr. seyn displicere sibi 1739, c. gram werden odium in quem concipere 404, a. s. verhaßt; s. gehäßig.
grammatick Grammatica; literatura 1030, a. P. Palæmonis ars 1621, b
grämen sich kranck ægritudine affici, debilitari 34, b. s. härmen.
grämpler mango 1340, d
grämung anxietas 167, a. s. harm.
gran; 4. gran siliqua 2111, b
granatapffel malum punicum, granatum 1331, a. malum granatum, 1031, c. süsser gr. malum apyrinum 181, d
granatapffelsblüt cytinus 672, d. balaustium 291, c
granate malleolus 1330, c
granaten häutlein ciccus 510, a
graß gramen 1029, d. gr. das sich besaamet / fœnum sementivum 2062, c. gr. wachsen hören scire, quod in aurem rex reginæ dixerit &c. 1180, d. scire quomodo Jupiter duxerit Junonem 1181, b. ins gr. beissen profundere spiritum in acie 977, a. von graß gramineus 1029, d
grasen falce resecare 812, a
grasegrün prasinus 1801, c. viridis 2519, d. herbeus; herbidus 1071, b

graserey

grasereŋ *ager graminosus* 1029, *d. pratum* 1802, *c*
graßliligen *phalangites* 1713, *d*
graßmücke *ægithus* 36, *b. curruca* 664, *a*
graßschnepff *rusticula minor &c.* 1966, *b*
graßsichel *falx fœnaria* 932, *c*
graßiren *grassari; degrassari* 1032, *a*
grasung *pabulatio*, 1617, *c*
gräte *spina* 2185, *b.* gr. heraus thun / *exossare* 1611, *a*
grau *canus* 394, *d. incanus* 395, *a. cineraceus, cinereus* 523, *c. glaucus* 1077, *d.* gr. werden *canescere* 395, *b. incanescere b.* der anfänget gr. zu werden / *interspersus rara canitie b.* gr. seyn / *canere* 395, *b.* gr. vor der Zeit *præcanus* 395, *b.* halbgrau *semicanus b.* gr. haare *cani* 395, *b. senectutis insignia c. capitis albitudo* 86, *c.* gr. haare färben *canitiem inficere* 395, *c.* gr. haupt *candidum caput* 384, *d. canities* 395, *c*
grauaugicht *glaucopis* 1018, *a*
grau bekleidet *leucophæatus*, 1243, *b*
grauen *horror* 1101, *b. reformidatio* 941, *d. nausea* 1495, *a.* grauen haben *formidare, reformidare quid* 941, *c.* es grauet mir *horreo* 1102, *b. horror animum subit, perstringitur horrore animus* 1101, *b*
graupen *halica* 1053, *a.* graupen-muß *ptisanarium oryzæ* 1839, *b*
grausam *ferus* 873, *b. efferus, efferatus immanitate c. horrendus* 1102, *c. exsecrabilis*, 1974, *a. sævus* 1975, *d. dirus* 719, *a. durus* 763, *d. atrox* 251, *c. immitis*, 1419, *d. crudelis* 636, *c. inhumanus* 1095, *a. immanis ter* 1138, *a. trux* 2392, *c. truculentus d. truculenter* 2393, *a.* gr werden *crudescere*, 636, *b*
grausamkeit *sævitia* 1975, *d. crudelitas* 636, *c. immanitas* 1138, *b. diritas* 719, *a. feritas* 873, *c. inclementia* 547, *a. atrocitas* 251, *d.* gr. ausüben *emittere aculeos crudelitatis in quem* 22, *a*
grausen s. grauen.
greiff *gryps, gryphus* 1043, *b. camelopardalis* 378, *d*
greiffen *tangere* 2285, *b.* gr. umb sich *serpere* 2086, *c.* gr. unter die arme *labentem fulcire re, fortuna, fide* 969, *d.* gr. nach anderer leute gut *manus alienis bonis afferre* 877, *c.* gr. zur wehre *arma capere* 399, *a. arma capessere* 400, *a*
greifflich *sensibilis P. sentilis* 2068, *c*
greiner *plorator* 1752, *a*
greinerlein *acredula* 19, *d*
greiß *decrepitus* 686, *a. capularis senex* 411, *d.* s. alt.
grempelkamm *carmen* 422, *d*
grempeln *carere; carminare* 422, *d*
grensing *argemone* 206, *c*
grentze *fines* 903, *c. metæ* 1395, *b. terminus* 2323, *a. oræ* 1593, *b.* gr. setzen *definire* 905, *a. determinare* 2323, *c.* gr. scheiden *limitare, i*, 1264, *b*
grentzen mit einander *collimitare* 1264, *b*
grentzend *limitaneus* 1264, *b*
grentzfestung *propugnaculum oppositum hostibus* 1847, *b*
grentzscheider *finitor; agrimensor* 904, *a*
grentzscheidung *confinium* 905, *a. collimitium* 1264, *c.* grentzsch. machen *cancellare regionem* 382, *b*
grentzsoldaten *riparienses milites* 1942, *d*
grentzstein *cippus* 526, *a. limes* 1164, *a. arca; arcatura* 192, *a. lapis sacer* 1213, *b. cancelli* 382, *a. terminalis lapis* 2323, *a*
grentzung *limitatio* 1264, *b*
greßlich *torvus* 2366, *c.* s. greulich.
gretscheln *varicare* 2425, *c*
greuel *monstrum* 1446, *c. abominatio; abominamentum* 1579, *b.* gr. haben *abominari* 1579, *b. detestari* 2331, *c*
greulich *distortus* 2364, *c. cruciabilis* 638, *d. immanis, ter*, 1138, *a. torvus* 2366, *c. fœdus e*, 931, *b. dirus* 719, *a. furialis, ter*, 985, *a. detestabilis* 2331, *c. horridus, è* 1101, *d. perhorridus; horribilis* 1101, *d. funestus* 982, *a. trux* 2392, *c. inconditus* 588, *d. sævus* 1975, *d. immanitate efferatus* 1138, *b. tragicus, è*, 2369, *a. atrociter* 251, *d. charon* 495, *b.*
greuligkeit *immanitas* 1138, *a*
grieche *Græcus* 1028, *d. Grajus, P Grajugena* 1029, *c. Græcigena* 1014, *c. Pelasgus* 1676, *c. Argivus.*
griechenland *Græcia* 1028, *c. P. Argos* 208, *c. Hellas* 1067, *b*
griechisch *græcus, è*, 1029, *a. Argolicus; Argolis; Argous* 208, *c.* gr. können *facundia græcitatis pollere* 1020, *c*
griechischweissenburg *Alba græca* 84, *a. Taurunum* 2291, *a*
griel *rupex* 1964, *c*

grieß *sabulum* 1969, *c. glarea* 1017, *d. arena* 203, *c. crimnum* 632, *b*
griesig s. sandicht.
griff *manubrium* 1347, *a.* gr. am degen *capulus, um* 411, *d.* listige gr. *machinæ* 1319, *a. artes* 223, *a.* im gr. haben *in numerato habere* 1546, *c*
griffel *stylus* 2240, *a. radius* 1907, *b. cestron* 488, *b. cælum* 375, *d. graphium* 1031, *c. rabies* 1905, *d*
grimm *rabies* 1905, *d. acerbitas* 13, *b. sævitia* 1975, *d. furor* 984, *c. indignatio* 715, *b*
grimmen im leibe / bauche *tormina cholerica* 503, *c. intestinorum rosiones* 1158, *d. vermina* 2464, *a. colicus dolor* 568, *d. tormina, torsiones stomachi* 2361, *a.* der das gr. im bauche hat *iliosus* 1132, *d*
grimmig *ferreus ac ferus* 885, *d. rabiosus, è*. 1906, *c. tristis* 2385, *c. tetricus* 2333, *d. efferus, efferatus* 873, *c.* gr. feind *amarus hostis* 108, *c. atrox* 251, *c.* s. grausam.
grimmigkeit *atrocitas* 251, *d.* s. grausamkeit.
grind *ulceris crusta; crustula* 637, *c. achores* 17, *b.* böser gr. *psora* 1838, *d.*
grindkraut *erigeron* 811, *b*
grob *asper* 235, *d. crassus* 621, *d. male moratus* 1454, *b. hirtus* 1088, *b. inficetus, è*, 836, *c. rudis* 1956, *b. imperitus e* 1694, *b. silvestris* 2112, *b. putidus e*, 1858, *d. pingui minerva* 1730, *c. horridus, è*, 1101, *d. rusticus, è* 1965, *c. impolitus, è*, 1760, *a. inhumanus. è*, 1095, *a. agrestis* 64, *a. inculte* 568, *a. hebes* 1064, *c. insubidus, è*, 2243, *a. durus* 764, *a. minerva pingui, crassa* 14 0, *a. imperitus è* 1694, *b. rudis* 1956, *b. barbarè; rusticè; barbaricè* 298, *c. grossus* 1041, *a. impudens, ter* 1842, *a.* gr. schertz *scurrilis jocus* 2040, *b.* etwas gr. *subobscænus* 1559, *d.* zu gr. seyn *laborare pinguitudine nimiâ* 1731, *a.* gr. rede *oratio fragosa* 949, *b.* gr. speise *asper victus* 235, *c.* gr. saue *Bœotica sus* 319, *d.* es ist aus dem gröbsten *jam est exasciatum*, 231, *b*
grobheit *rusticitas* 1966, *a. arcadici mores* 192, *b. impudentia* 1842, *a. barbaria; rusticitas; ruditas* 297, *d.* grosse gr. *stupiditas* 2238, *c. irreverentia* 2463, *a. diritas morum* 719, *a. ruditas* 1956, *c. inhumanitas* 1095, *a. asperitas agrestis* 236, *b*
grobschmid *faber ferrarius* 832, *d*
groll *odium* 1567, *a. simultas* 2118, *b. rancor* 1910, *c.* gr. im hertzen haben / wudeln lassen *stimulis inimicalibus excitari* 118, *b*
groschen *numisma* 1548, *b.* 16. gr. *stater* 2200, *a*
groß *magnus* 1326, *b. insignis, ter* 2105, *c. vastus, è*, 2427, *c. amplus** 125, *d. spatiosus* 2168, *b. almus* 98, *b. augustus* 26, *a. nobilis* 1521, *a. impensus* 1686, *b. procerus, è*, 1822, *b. capax* 401, *c. arduus* 201, *c. numerosus* 1546, *a. colossæus; colossicus* 571, *b. decumanus* 681, *c. crassus* 621, *d. profundus* 978, *c. grandis* 1030, *b.* etwas groß *grandiusculus, c.* sehr / überans groß *ingens* 1150, *a. insanus, è*, 1997, *a. pergrandis; prægrandis; subgrandis* 1030, *c. infinitus* 905, *c. immanis, ter* 1138, *a.* nicht groß *vegrandis* 1030, *d.* wie gr. *quantus* 1876, *d.* gr. und faul *arcadicum germen* 192, *b.* allzugr. schiffe *navigia quæ modum excedunt* 455, *b.* der gr. dinge thut *factiosus* 841, *c.* gr. stück *P. avida pars* 263, *a.* gr. freude *lætitia effusa* 976, *b.* gr. reichthum *aucta exaggerataque fortuna* 66, *a.* gr. glück *excitata fortuna* 515, *c.* gr. geschrey *clamor excitatior* 515, *c.* gr. Rind *bos eximia, miranda magnitudine ac specie* 329, *d.* gr. schmertz *gravitas doloris* 1038, *a.* grosse hansen *proceres* 1822, *a.* wenn sich grosse rauffen / müssen es die kleinen entgelten *inferior horret, quicquid peccat superior* 1146, *d.* groß machen *exaggerare*, 66, *a. amplificare* 127, *a.* großm. sich selbst *semet augere* 264, *a.* zu groß machen *superjicere augendo fidem* 1121, *c.* groß werden *grandescere* 1030, *d. ingrandescere* 1031, *a.* s. zunehmen.
großachten *magnifacere; magnificare* 1328, *a. magnipendere, b*
großachtbarkeit *claritas; claritudo; amplitudo; clarissimatus* 358, *b*
grösse *magnitudo* 1327, *b. spatium* 2168, *a. granditas* 1030, *c. statura* 2204, *c. proceritas* 1822, *b. vastitas* 1428, *a. quantitas* 1878, *c. amplitudo* 126, *c. capacitas* 401, *d*
groß elter vater *atavus* 283, *a*
grösser *auctior ampliorque* 264, *b.* gr. leichtfertigkeit *P. facinus majoris abollæ* 6, *a.* grösser seyn als alle *supereminere omnes* 1339, *d.*

grösser machen *adaugere* 264, *b. exaggerare* 66, *a.* grösser werden *aggravescere* 1039, *a. ingravescere* 1039, *b. augescere* 264, *a.* grösser machen *inflammare* 913, *c. exagitare* 77, *a. grandire* 1031, *a.* grösser machen die theurung *annonam incendere* 386, *a.* grösser machen die hoffnung *spem cujus alere* 98, *c.* grösser machen ein ding als es ist *extollere in majus verbis* 2358, *a. facere id, quod nunciamus, latius &c.* 1123, *c*
großhörnicht *bucerus* 339, *a*
großkopff *mugil* 1459, *b. capito* 414, *b*
großmachung *exaggeratio* 66, *a*
großmaul *labiosus, labeo* 1192, *c*
großmüthig *magnanimus* 1327, *c. incredibili robore animi homo* 1945, *a. elatus animis ingentibus* 149, *c. vir ingentis spiritus, ingenti animo* 1150, *a*
großmüthigkeit *magnanimitas* 1327, *c. firmitudo gravitasque animi* 907, *b. excelsitas animi* 464, *d. altitudo animi* 105, *d. amplitudo animi & quasi quædam exaggeratio &c.* 66, *a*
großmutter *avia* 282, *d*
großmutter bruder *avunculus magnus s. major* 283, *b*
großmutter schwester *promatertera* 1357, *d*
großnäsichter *nasutus* 1491, *a*
großsprechen *superbiloquentia* 2265, *c*
großsprecher *jactator* 1116, *c. jactitabundus ibid.* s. praler. einen großsprecher abgeben s. pralen.
großsprecherisch *magnidicus* 1327, *d. magniloquus* 1328, *b*
großvater *pappus* 1633, *c. avus* 282, *d*
großväterlich *avitus* 283, *a*
großvaters schwester *amita magna; proamita* 118, *d*
großvaters vater *proavus* 282, *d*
grube *fovea* 947, *b. sulcus* 2521, *b. scrobs* 2037, *c. antrum* 166, *b. cavea* 451, *a. fodina* 928, *c. fossa, d.* tieffe grube *spelunca* 2180, *d.* der auff der grube gehet *capularis senex; silicernium* 411, *d. decrepitus; in dubio vitæ constitutus* 686, *a. alternum pedem in cymba Charontis (in tumulo) habens* 102, *b.* 495, *a*
grübeln *rimari* 1942, *b. fodicare* 928, *c*
grübicht *lacunosus* 1204, *b. cavatus* 451, *a. cavernosus; concavus; P. multicavus b*
grüblein *cavernula* 451, *b. scrobiculus* 2037, *c. fossula* 928, *d. lacusculus* 1204, *b*
grufft *hypogeum* 1113, *a*
grümigen *mica* 1401, *c*
grummet *autumnale fœnum* 504, *a. fœnum cordum* 932, *b.* 607, *c*
grün / grünend *viridans* 2519, *c. viridis, d. floribus vestitus* 2486, *b. prasinus* 1882, *c. P. frondeus, frondosus*, 960, *a. florulentus* 921, *b. P. florifer a. floricomus; floriparus; florus; floreus* 921, *b. P. frondicomus* 574, *b.* grüner rasen *cespes vivus* 361, *d. cespes gramineus* 1029, *d.* s. grünen.
grünbewachsene erde *viridantibus comis cæsariata terra* 361, *c*
grund *argumentum* 210, *a. basis* 301, *b. stabilimentum* 2225, *a. sustentaculum* 301, *b. solidamentum; solidamen* 2141, *c. causa* 446, *c. hypothesis* 1113, *a. fundus* 977, *d. fundamentum* 979, *b. P. fundamen c.* grund und boden *ea quæ solo continentur* 2144, *b.* aus dem gr. *radicitus* 1908, *c.* von gr. aus *funditus* 978, *b. imitus* 1138, *d. ab stirpe* 2215, *a. stirpitus, b.* ich habe der sachen keinen gr. *de causa mihi non liquet* 1272, *a.* es hat gr. *est aliquid, dicit aliquid*, es hat keinen gr. *nihil dicit &c.* 96, *c.* es hat einerley gr. *hæc ex eodem fonte fluxerunt* 935, *a.* die stärcksten gründe angreiffen *commovere cornua disputationis* 610, *c.*
grund suchen *contari, percontari* 595, *a, b.* zu gr. gehen *cadere* 347, *c. pessum ire* 1706, *c. pessum subsidere* 1706, *c. sidere* 2102, *b. occidere* 350, *a.* was zu gr. gehet *caducus* 348, *d*
gründel *gobio fluviatilis* 1023, *b*
gründen / grund legen *fundare* 979, *a. fundamenta agere, ponere, jacere, locare* 979, *b. initia ponere* 1150, *d*
grundfarbe *Haphe* 1061, *a*
grundfeste *solum* 2144, *a. fundamentum* 979, *b. firmamentum, P. firmamen* 979, *b*
grundforell *carpio* 423, *c*

grundge

grundgelehrt homo eruditione perfectus 1957, a

grundkloß bolus 320, b

grundlegung fundatio 979, b

gründlich penitus 1658, c. firmus 907, a. gr. widerlegen argumentis refellere 210, a

gründling arica 47, c

grundlose tieffe charybdis vorax 497, b. abyssus 8, a

grundriß ichnographia 1126, d

grundsuppe fex 849, c. sentina 2067, a. colluvio 1301, d. crassamen, crassamentum in imo 622, a. gr. in der salbe magma 1326, a. gr. im schiff nautea 1494, d

grünen/ grün werden germinare 1006, a. frondere; frondescere 960, b. vernare 2458, a. esse in herba 1071, a. virere 2519, a. P. viridi se gramine vestire, 1029, d. virescere 2519, b

grünfinck / grünling vireo 2520, a. chloris 502, c

grünkraut moretum 1450, b

grünspan ærugo 47, c

grünspecht merops 1393, b. picus viridis 1725, a

grüntzen grunnire 1041, d. das gr. der schweine grunnitus ib.

grünung viror; viriditas 2520, a

gruß salus 1987, d. salutatio 1988, b

grüssen avere 262, b. nunciare salutem 1550, b. salutem cui dicere &c. 1987, d. salutare 1988, c. salutem impertire 1654, a. salvere 1989, b. gr. sich unter einander inter se consalutare 4. ib. gr. lassen adscribere cui salutem 2032, a

grylle gryllus 1043, a

gucken über die andern herfür ante omnes emicare 1402, c. oben herüber gucken extare 2221, a. gucken zum fenster heraus prospectare ex fenestris 2177, b

gülden aureus 274, b. P. auri imitatus decus 507, d. s. goldfarb.

gülden ader hæmorrhois 1054, b

gülden stück attalicæ vestes 252, b

gummi gummi 1044, c. ammoniacum 119, b

gummicht gummosus 1044, d

gundermann/ gundelreb chamæcissus 491, d. hederæ terrestris d

gunst gratia 1033, b. pax 1671, a. studium 2236, d. favor 866, a. licentia 1253, b. mit gunst salva gratia 1989, b. gunst haben in gratia esse 1033, c. gratiosum esse apud quem 1034, b. gunst gemeiner leute aura popularis 270, d. des gemeinen mannes gunst suchen ventum popularem quærere 2433, d. einem gunst machen in gratia quem, apud alterum ponere 1766, b. der gunst der leute sucht captator auræ popularis 400, c

günstig benevolens; benevolus 2556, d. propitius 1831, c. æquus 42, c. favorabilis 866, b. benignus 327, c. g. machen delinire 1237, d. g. werden complecti benevolentia 1747, c. g. seyn studiosum esse cujus 2237, b. studere cui, c. fovere quem 947, b. habere quem in gratia 1033, c. favere 865, d. P. accipere in quem quietum animum mentemque benignam 1379, d. s. gewogen.

gurcke cucumis 643, d. anguria 144, d. & 1690, c

gurgel jugulus, um 1174, c. gurgulio 1045, b. guttur 1046, c. trachea 2368, b. rumen 1958, d. arteria aspera, fistula cibalis, gurgulio 225, d. ingluvies 1150, c. durch die gurgel jagen s. durchbringen; s. schlemmen; s. verzehren.

gurgeln gargarizare 994, d. das gurgeln gargarizatio d

gurgelwasser gargarismus 994, d

gurt/ gürtel cingulus, um 521, b. cinctus c. zona 2664, c. balteus, um 294, b. cestus 488, c

gurtbette lecti loris subtenti 2310, a

gürten cingere 521, b

gürtler zonarius 2605, a

gut bonus 322, d. bene 325, d. prosper 1834, c. rectus, e 1920, b. salutaris, ter 1988, c. secundus 2049, b probus 1819, b. guter knecht bonæ frugi servus 962, c. gutes zeichen faustum omen 867, a. in guten cum bona gratia 647, c. cum bona pace, venia 1670, d. gut gnung satis commode 579, b. es ist gut juvat 1189, a. bene habet 325, d. expedit 1707, b. gut oder böse albus an ater 245, d. gut ding will weile haben omne quod excellens opus &c 630, b. guter zustand status incolumis; incolumitas 573, a. guter dinge seyn animo otioso esse 1613, d. s. gütlich thun: ihm selbst nichts zu gute thun defraudare genium suum 1013, c. gutes thun benefacere cui 326, c. benigne facere cui 325, d. nichts mehr zu gute thun benignitatem in quem claudere 539, c. * gutes vergelten benefacta referre, reddere; beneficium munerare 327, b. gutes und böses wollen wir mit einander ausstehen unum & commune periculum, una salus ambobus erit 580, d

gut und geld res 1930, c. ein liegend gut fundus 977, d. prædium 1794, b. ein groß gut latifundium 1223, c. erworben gut peculium 1673, c. güter bona; possessiones 324, b. 2056, c. opes 1589, b. fortunæ 945, a. unbewegliche güter ea quæ solo continentur 2144, b. gut erwerben divitias parare 724, a. groß gut hat neider optima, cibus invidiæ 509, b. auffn gütern leben rusticari 1966, b. gut und blut dran setzen totis pæne censibus aliquid redimere 469, d. prius prodere suam vitam & potius pecuniam omnem 732, c

gutachten/ gutdüncken judicium 1172, d. auctoritas 256, d. arbitratus 190, b. arbitrium b. s. meynung.

güte/ gütigkeit bonitas 325, a. benignitas 328, a. clementia 546, c. facilitas 837, c

güter s. gut und geld.

gütergen bonuscula 324, b

gut heissen/ gut seyn lassen probare 1820, a. approbare d. quiescere 1898, a

gütig bonus 323, a. benignus 327, c. liberalis, ter 1250, a. humanus, e 1093, d. comis 576, d. mitis 1419, b. æquus 42, b. clemens 546, a

gütigkeit s. güte.

gütlein possessiuncula 2056, d

gütlich thun liberaliter quem tractare 1250, b. prolixe quem accipere 1825, b. ihm selbst gütlich thun benignius se tractare 2371, a. indulgere genio 1013, c. curare cutem 656, a. in cute curanda plus æquo operari 667, a. gütlichen vergleich treffen per amicabilem transactionem sopire casum 117, d. s. vertragen.

gut sagen/ gut dafür werden spondere 2191, c. fidem suam interponere 1771, b

gutthat beneficium 327, a. benefactum 326, c. gutthat erweisen beneficium dare, collocare, deferre cui, ponere apud quem 327, a. beneficio quem afficere, obligare, complecti a. gutthat geniessen beneficium accipere b. gutth. mehren benefacta cumulare 326, d

gutthätig beneficus 326, d. benignus 327, c. s. gütig.

gutthätigkeit beneficentia 327, a. s. güte.

gutwillig facilis 837, b. sponte; spontaneus 2194, b. ultro 2537, c. ultroneus 2538, a. voluntarius, e 2556, b. benevolus, e d. libens; lubens, ter 1253, a. volens 2555, c

gutwilligkeit benevolentia 2557, a. facilitas 837, c. benignitas 328, a. æquanimitas 43, a

gyps gypsum 1048, b

gypsen gypsare 1048, c

gypser gypsoplastes 1048, b. crustarius 638, a. laquearius 1215, b

gypsern gypseus 1048, b.

H.

HAab und gut census 469, b. bona; possessiones 324, b. peculium 1673, c. paternorum bonorum substantia 2224, a. einen umb haab und gut bringen fortunis omnibus quem evertere 945, a. haab und gut auff etwas wenden conferre quo omnes rationes & copias suas 1926, d. s. gut.

haacken oder rincken ancones 139, c. ansæ 156, d. manus ferreæ 1346, b. ungulæ 2547, d. hami 1060, b. haacke am ancker dens ancoræ 137, d

haar capillus 398, a. coma 573, c. pilus 1728, d. capillitium 399, a. lange haar cæsaries 361, b. erste haare pubes 1839, d. ohne haar calvaster &c. 374, b. glaber 1015, d. haare bekommen pilare 1729, a. haar ausrauffen pilare; depilare 1729, a. haare die zu berge stehen arrectæ horrore comæ 1918, a. haare zu berge stehen haben horripilare; horrescere 1102, c. haar das frey zu feld geschlagen capillus passus; solutus, lapsus, &c. 398, b. P. sine lege b. haare in der nasen vibrissæ 2495, a. es ist kein gut haar an ihm viri boni pilum non habet 1728, d. die haare kräuseln calamistro crines convertere 364, a. P. vibrare ferro calido 364, a. der viel haare hat bene capillatus 398, d

haar-ausfallen defluvium capillorum 926, a. alopecia 100, a

haarbreits nicht weichen digitum nunquam discedere &c. 712, c.

haareisen calamister, trum 364, a

haarfest/ haarwachs tendo 2304, b

haarhaube vitta crinalis 632, c. capillare 399, a

haaricht comans 574, a. capillatus 398, d. hirsutus 1088, b. hispidus 1089, d. pilosus 1728, d. s. härin.

haarlocken annuli 152, c. comti capilli & madentes cincinnorum fimbriæ 520, d. cirri 529, d. cinni 524, d. grosse haarlocken enormitates subtilium & textilium capillamentorum &c. 398, c

haarnadel acus crinalis; comtoria acus crinibus distinguendis 23, d. acus crinalis 632, c. crinale 632, c

haar-salbe davon sie ausfallen psilotbrum 1838, c

haarschmuck capillatura 399, a

haarschmücker structor capillaturæ 399, a. capillorum concinnator 525, b

haarstirne/ fördre haarlocken antiæ 160, b. corymbus 617, a. capponæ 410, d

haarstrang peucedanum 1712, b

haartuch calantica 365, a

haarwurtz nymphæa 1556, a

haarzotten villus 2508, a

haben tenere 2311, a. habere 1049, b. uti 2581, d. haben wollen postulare 1786, c. aucupari 254, d. ambire 790, a. er het es id suppeditat illi 1706, b. suppetit ei 1711, b. nicht haben carere qua re 419, a. defici qua re 844, a. nicht zeit haben excludi tempore 541, b. ich habe einen streit mit ihm controversia mihi cum eo intercedit 456, a. den nahmen haben sustinere nomen, personam 2317, a. ich habe einen vater est mihi Pater 2251, d. wer tugend hat/ der hat alle güter omnia bona adsunt, quem penes est virtus 1687, d. das hab ich für meine mühe hunc fructum pro labore ab his fero 964, c

haber/ hafer avena 262, c. bromos 355, d. vom haber/ im haber avenaceus, avenarius 262, c

habicht accipiter 10, a. subbuteo 342, d. habichtsnase nasus aduncus 1490, c

hacke ligo 1261, c. harpago 1061, d. rutrum 1968, b. bidens 692, b. dolabra 739, a

hackebret sambuca 1990, d. barbitos, on 298, d

hacken pastinare 1659, b. fodere 928, c. das hacken pastinatio; repastinatio 1659, b

hacket-kraut anemone 141, d

häckgen mateola 1356, d. capreolus 397, c. uncinulus 2542, c

häckicht uncus 2542, c. uncinatus, d

hader velitatio 2436, d. hader anrichten lites serere 1274, c. litigium contrahere inter quos 1275, a. discordiam concitare 605, c. hader stillen discordiam sedare 605, c. s. zanck.

hadern mit einander wie die weiber alternari inter se mulierum ritu 104, d. s. zancken.

haderer s. zäncker.

haderhafftig contentiosus 2306, a. rixosus 1944, c. litigiosus 1275, b. s. zänckisch.

häderich armoracia 219, b

hafen portus 1781, d. statio 2218, a. cothon 618, b. navale 1493, a

häfft/ häfften s. hefft/ hefften.

hafften consistere 2127, a. insidere 2102, c. nicht hafften resilire 1983, d. hafften für den schaden præstare damnum 2222, c

hagapffel arbutum; unedo; arbuteus fœtus 191, c

hagbutten cynosbatus 671, a

hagdorn/ hagapffelbaum cynosbatus 671, a. cornus 611, c. oxyacantha 1617, a. arbutus 191, c. rubus canis vel caninus 1955, b

hagdrüse am hals struma 2233, b

hagel grando 1031, a. grandinis lapidatio 1214, c. es hagelt grandinat; degrandinat 1031, b.

præcipitans cadit grando 1031, a. P. crepitans salit horrida grando 1031, a. P. grandineos fundunt nubila nimbos 1031, a

hag-eiche *Æsculus 51, d. esculus 8:5, c.*

hager *aridus 204, d. P. ubi aridior passus*

hager werden *corpus amittere 613, a.* s. mager; dürre.

häher *pica glandaria 1714, d*

hahn *gallus 992, a. P. lucis prænuncius ales 91, a.* hähne *aves cristatæ 633, c.* hahn im korbe seyn *summam habere 2257, c. potiorem esse; priores partes habere; potissimum esse 1787, c*

hahn am faß *epistomium 805, b*

hahnenbart *palea 1622, c*

hahnenfuß *ranunculus 1910, b. strumea 2233, c. batrachium 302, c*

hahn-geschrey *gallicinium 992, e*

hahnrey *curruca 664, a*

hain *lucus 1293, b*

hainbuche *ornus 1604, b*

halb *semis, semi 2063, b. dimidius 1368, d. dimidiatus 1369, a.* mit halber stimme *voce suppressa 1809, d.* halber vers *hemistichion 1069, d*

halbbäurisch *semiagrestis 64, b*

halb begraben *semisepultus 2071, c*

halb eingerissen *semirutus 1964, b*

halben *ob 1536, c.* der sonne halben *à sole 1, d.* der tugend halben *virtutis ergò 810, c.* schmach halben *contumeliæ causa 446, d.* des handels halben *hac super re 2262, c.* alters halben *per ætatem 1690, d.* unfleißes halber *negligentiæ nomine 1524, c.* seinet halben *illius gratia 1033, d.* s. wegen.

halbfertig *semiperfectus 1847, a. semifactus 841, d*

halbfisch *solea 2138, a. passeres 1658, e*

halbfrey *semiliber 1248, c*

halbgebraten *semiassus 239, b*

halbgebrochne worte *verba singultantia 2119, c.* halbgebrochene worte führen *singultim pauca loqui 2119, c*

halbgelehrt *semidoctus 735, b. acutulus & minutus doctor 23, a*

halbgeöffnet *semipatens 1660, c*

halbgessen *ambesus 772, a. semesus 773, a*

halbgeschlossen *semiclausus 542, a*

halbgeschoren *semirasus 1909, c*

halbgestaltet *semiformis 940, b*

halbgestürzt *semifultus 970, b*

halbjährig *semestris 1383, a*

halbgrün *semiviridis 2520, a*

halbinsel *peninsula 1154, b. chersonesus 499, a*

halbiren *mediare 1369, a*

halb leer *semiinanis 1141, a*

halbklaffend *semihiulcus 1090, d*

halbmensch *semihomo 1093, b*

halbnackend *seminudus 1543, b*

halbroh *semicrudus 636, a*

halbrund *semirotundus 1953, b*

halbteutsch *semigermanus 1005, d*

halbtodt *seminex 1499, d. semianimis, us 150, b. semivivus 2534, a*

halbtrunken *semigravis 1038, b*

halbverbrandt *semicombustus 2575, a*

halb voll *semiplenus, e 1748, b*

halbwelck *semivietus 2504, a*

halbwild *semiferus 873, d. hybrida 1109, b*

halffter *capistrum 415, b*

halle *porticus 1779, d*

halm *stipula 2213, c. scapus 2015, a. culmus 646, a. calamus 364, c.* das nur einen halm hat *unicalamus 2550, c*

hals *collum 564, b. jugulus, um 1174, c.* über hals über kopff *curtim 660, a. perceleriter 461, b. obtorto collo 2364, d.* auff dem halse seyn *imminere 1339, d. in cervicibus esse 487, b.* auffm halse tragen *humeris sustinere 1107, b.* auffm halse liegen *humeris inniti 1107, c.* soldaten über den hals legen *milites in cervicibus collocare 487, c.* übern halse bleiben *in capite atque in cervicibus resistere 487, c.* vom halse schaffen *a cervicibus quid repellere 487, a.* starr und steiffer hals *cervix rigida & obstipa 487, a.* der hals ist trocken *P. fauces arent vixque est via vocis in illis 204, b.* der ein geschwür am halse hat *stomaticus 2226, c.* ein kleiner hals *cervicula 487, c*

hals abhacken *decollatio 564, c*

halsband *armilla 219, a. collare 564, b. monile 1443, c. torquis 2365, b.* hunde so ein halsband anhaben *armillati canes 219, a. torquis 2365, b.* stachlicht halsband *millus 1406, b*

halsbinde/ tuch *focale 867, c*

halsbürge *vas 2426, b*

halseisen *collaria 564, b*

halsgehenг *amuletum 127, c*

halsgeschwür / bösen hals haben *anginam pati 143, b*

halskette/ güldene h. *P. flexilis obtorti per collum circulus auri 528, c*

halskettlein *murænula 1471, c*

halsknebel *numella 1548, b*

halskragen *collarium 564, b. monile 1443, c*

halsmantel *humerale 1107, c*

halsschmuck s. halsband.

halsstarrig *obstinatus, e 1561, b. præfractus 1950, b. refractarius 950, c. contumax 597, a. pervicax 1699, c. pertinax, citer 2316, a.* s. unbändig. halsst. sinn *obstinatio inflexibilis 914, c*

halsstarrigkeit *pertinacia 2316, b. contumacia 596, c. prava contentio animi 596, d*

halstuch *supparus, um 2266, b. focale 867, e*

halsweh *synanche 2273, b*

halten *arbitrari 190, c. judicare 1172, a. tenere 2310, d. cernere 481, d. servare 2089, d. retinere 2316, a. alere 98, c. implere 1749, a. habere 1049, b. prehendere 1804, b. deputare 1861, a.* den kauff halten *venditionem adimplere 1749, a.* gegen einander halten *conferre 878, b. contendere 2305, c.* feyertage halten *custodire ferias 666, b. celebrare 460, b.* an sich halten *temperare sibi 2299, a. parcere 1639, c. reprimere se 1809, c. manus abstinere, continere 1345, a. continere 2313, b. P. contrahere vela 2372, a.* sich also halten *præbere se 1792, a.* zu rathe halten *parce, continenter sobrieque vivere 1640, a.* für schimpflich halten *ponere infame 1766, c.* sich wohl halten *probare se cui 1810, b. fortiter operam navare 1494, d.* einen wohl halten *bene curare quem 686, a.* in zaum halten *vincere, cohibere 2509, b.* zu viel von sich halten *arroganter de se sentire 1947, a. placere sibi 1738, d. amare seipsum 120, a.* die von sich halten *suffeni 2249, a.* viel von einem halten *bene existimare de quo 54, a. admirari quem 1414, d. plurimum cui tribuere 2381, d.* über eines respect halten *inservire honori cujus 2089, a.* auff reputation halten *referre omnia ad dignitatem 883, c.* eines wie das andre halten *promiscuum habere 1416, c.* zu gut halten *dare veniam 728, b.* rechnung halten *conferre rationes 1926, c.* über gerechtigkeit halten *adhærescere justitiæ 1055, c.* die anschläge gegen den ausgang halten *consilia eventis ponderare 1766, a.* maß halten *adhibere modum 1051, b.* für ein grosses halten *habere in magno negotio 1326, d.* sich ehrlich halten *gerere se honeste 1006, d.* sich zu einem halten *applicare se ad quem 1749, d.* wollest mirs zu gut halten *pace quod fiat tua 1670, d.* über einigkeit halten *concordiam tueri 23, a.* die zusage halten *persolvere promissum 2147, b. manere promissis 1339, a. præstare quid promissum est 2222, c. servare promissa; stare promissis; satisfacere promisso 1426, a.* zusage nicht halten *fallere promissum 850, d.* nicht mit halten *dissentire 2070, a.* den zügel an sich halten *premere habenas 1807, b.* sich als ein regent halten *tueri personam principis 1698, b.* es mit einem halten *assensorem esse cui 2069, c. stare cum quo 2215, d. conjunctissime & amantissime cum quo vivere 121, a. sequi cujus sententiam 2075, b. commercium cum quo habere 1049, c. ab aliquo stare 2, b. conspirare cum quo 2187, d. facere cum quo 840, a. accedere cui 453, b*

halter *excipulum 406, b. retinaculum 2316, d. vivarium 2332, a. ichthyotrophium 1126, d*

hammel *vervex 2480, d. aries 211, b*

hammelsfell *vervecina pellis 2480, d*

hammelhörner *cornua arietina 211, b*

hammer *malleus 1330, c. marculus 1349, c. martellus 1354, c*

hammerschlag *squama ferri 2197, c. squama stomomatis 2226, d*

hämmern *cudere 644, b*

hamster *cricetus 631, c*

hanbutte *cynosbatus 671, a. cynara 670, b*

hanbuttenstrauch s. hagdorn.

hand *manus 1344, c.* eine hand wäscht die andre *gratia gratiam parit 1033, b. manus manum fricat 957, a. manus manum lavat 1344, c. mulus mulum scabit 1465, d. pro Delo Calauria 365, d.* zur hand haben *in procinctu habere 512, c. in promptu habere 1826, c. habere in numerato 1546, c.* einander die hände geben *interjungere dextras 1180, a.* zur hand gehen *subservire 2089, a.* mit eigener hand unterschreiben *proprio chirographo annotare 501, b.* die hand drauff geben *stipulata manu promittere 2214, a.* hand an einen legen *attentare quem 2305, a.* es hat händ und füsse *sal est 1979, c. os inest 1610, b.* die hände zusammen schlagen *complodere manus 1745, b. plaudere 1744, d.* was einem zu handen stößt *oblatus 881, c.* mit einer hand *unimanus 1348, a.* der einem zur hand geht *flator 2126, b.* die flache hand *vola 2552, a. palma 1624, c*

handball *pugillatorius follis 1848, a*

handbecken *malluvium 1330, c.* s. handfaß.

handbreit *doron 747, b. palmaris 1625, b. palmus 1625, c.* zweyer h. breit *bidoron 747, b. bipalmis 1625, d*

handbuch *pugillares 1848, a*

handbüchlein *enchiridion 784, b*

handbüchse *sclopus 2027, a*

händel *acta 71, a*

handel *negotium 1614, c. res 1930, a. lis 1274, c. causa 446, d.* angelegter handel *compactum 1618, c.* handel und wandel *res contrahenda 2372, b. contractus 2372, b. nundinatio 1549, b. negotiatio 1615, b. mercatura; commercium 1394, a*

handeln *negotiari 1615, a. nundinari 1549, a. cotionari 619, a. actitare 71, c. tractare 2370, c. agitare 73, b. mercari 1393, d.* in einer sache handeln *disceptare 405, a.* von etwas handeln *rem pertractare 2374, a.* an sich handeln *redimere 782, b.* um baar geld handeln *græca fide mercari 1029, a.* wider seine gebühr und treu handeln *decedere de officio 454, c. fidem violare 2515, c. recedere ab officio 456, d.* darwider handeln *contraire 792, a.* der gebühr nach handeln *agere pro suo jure 1184, b.* mit einem handeln *conficere cum quo de re 843, b. agere cum quo 70, a. rerum habere commercia 1394, b.* zu schiffe handeln *navem exercere 1492, b.* von etwas handeln *attingere rem 2286, b.* ferner von etwas handeln *longius quid prosequi 2079, b.* als eine mutter handeln *matrem se gerere 1007, a.* s. verfahren.

handelsmann *mercator 1394, a. institor 1153, d. negotiator 1615, a*

handelsrecht/ eine ware alleine zu haben *monopolium 1444, c*

handelschafft *ars institoria 1153, d.* s. handel und wandel.

handelstadt *emporium 783, b*

handelung s. handlung.

handfaß *gutturnium 1046, c. aqualis 183, c. malluvium 1330, c*

handgeld *æs manuarium 1347, a*

handgelöbniß *stipulatio 2214, b. sponsio 2191, a*

händgen *palmula 1624, c*

handgreifflich *contrectabilis, ter 2372, c.* s. augenscheinlich.

handgriff *ars 223, a*

handhabe *manubrium 1347, a. ansa 156, c. buris, buris 341, d.* das handhaben hat *manubriatus 1347, a*

handhaben *defendere 871, a.* die freyheit handh. *asserere libertatem 1249, a*

handkorb *calathus 365, c*

händler s. handelsmann.

handlohn *manupretium 1347, b*

handlung *actus; actio* 71, c, d. *mercatio* 1393, d. *mercatura*, 1394, a. *commercium* 1394, b. *gestio, gesta* 1007, b. *negotium* 1614, d. *negotiatio* 1615, b. *administratio* 1411, a. s. handthierung.
handmühle *mola manuaria* 1434, b. *mola versatilis* 2469, d. *mola trusatilis* 2391, a
handquele *mantile* 1344, a
handreichung *suppeditatio* 1706, c. handreichung thun *subministrare* 1411, b. *suppeditare* 1706, b
handschrauben *manicæ* 1341, a
handschrifft *autographum* 281, c. *antapocha* 173, d. *consignatio* 2107, c. *chirographus, um* 501, a. *literæ* 1275, d. *apodixis* 174, a. *cautio* 444, a. *syngrapha, us* 2274, a. handschrifft von sich geben *chirographum dare*, caßiren/zerreissen *inane facere* 501, a
handschuh *dactylotheca* 674, b. *manica* 1341, a. *chirotheca* 502, a
handthieren *cauponari* 446, b. *contrahere* 2372, b. *negotiari* 1615, a. s. handeln.
handthierer *negotiator* 1615, a
handthierung *quæstus* 1869, a. handthierung mit geld *res nummaria* 1548, b. handthierung mit allerley wahre *aginaa mercatura* 35, c. neue handthierung *novum aucupium* 254, d. s. handlung.
handtuch *mappa* 1348, b
handvoll *manipulus* 1341, c. *hapsus; quantum manu capi potest* 1061, a. *pugillus* 1847, d
handwasser *aqua manualis* 1347, a. *aqua ad manus* 182, a
handwerck *opificium* 1586, c. *ars mechanica* 1362, c. *corpus* 613, b. *ars* 222, b. handwerck hat einen güldnen boden *artem quævis alit terra* 98, c. *artes sunt fontes bonorum* 223, a. wer handwerck kan der treibe es *remum ducat qui didicit* 720, a. handw. draus machen *accipere quæstum* 407, a. *adsuescere rei* 2247, a
handwercker / handwercksmann *mechanicus* 1362, b. *opifex* 1586, c. *homo operarius* 1585, a. *banausus* 294, d
hanff *cannabis, cannabum* 388, c
hänffin *cannabinus, cannabius* 388, c
hanffland *cannabetum* 389, a
hang *devexitas* 519, a. *nutus* 1552, c
hangen *pendere* 1682, a. hängen bleiben *adhærere, adhærescere* 1055, b. *inhærescere* 1055, d. an einer hang. *hærere parte qua apud quam* 1054, c. hang. für sich *nutare* 1552, c
hangend *flaccus, flacidus* 910, a. *pendulus* 1682, b. *pensilis* 1682, b. *sessilis* 2053, c
hängig *acclinis* 552, a. *inclinis* 553, a
hangleuchter / (crone) *lychnus* 383, d
hans in allen gassen *ardelio* 200, b
hanthiren s. handthieren.
harcke *clathrum* 540, b. *rastrum* 1914, b. *irpices* 1164, b
harckstroh *stipula* 2213, c
härricht s. haaricht.
härin *capillaris* 399, a. *capillaceus* a. härine tücher *cilicia vela* 518, a
harffe *testudo* 2332, c. *chelys* 498, c. *lyra* 1315, d. *cithara* 531, a. auff der h. schlagen *tendere barbiton* 298, c. *citharizare* 531, c. in die h. singen *ad citharam canere* 389, a
harffeisen *plectrum* 1746, c
harffenschläger *fidicen* 896, c. *pulsator* 1679, c. *psaltes* 1837, d. *citharœdus* 531, b
harffenschlägerin *citharœda; citharistria* 531, b
harm *ægritudo* 34, b. *ægrimonia* 34, c. s. kümmernis.
härmen sich *animum mœrori dare* 727, d. sich um etwas härmen *angi de qua re* 143, a. sich zu tode härmen *dolore confici* 843, c. *ægritudine confici* 34, b. er hat sich tod gehärmet *eum animi ægritudo consumsit*; *ex ægritudine miserum mors consecuta est* 34, b
harmonie *concinentia; symmetria* 391, b. *concentio* 391, c. *fidicularum concentus* 896, b
harn *lotium* 1288, a. *urina* 2572, a. P. *saccatus corporis humor* 1288, a
harn-äderlein *ureteres* 2571, c
harnisch *arma* 216, b. *cataphracta* 435, b. *clibanus* 549, b. P. *æra micantia* 48, b. *annum pectori tegumen* 2293, d. in harnisch jagen s. erzürnen. er ist in harn. gebracht worden P. *calido sub pectore bilis intumuit* 314, a. harn. anlegen *armare* 217, b
harnkraut *osyris* 1613, a
harnstrenge *stranguria* 2227, d. *dysuria affectio vel passio dysurica* 766, d
harnwinde s. harnstrenge.
harren *opperiri* 1645, a. s. warten. harren und hungern macht ungedultig *mora & fames bilem in nasum conciunt* 314, a
hart *asper* 235, b. *occallatus* 370, d. *atrox* 251, c. *durus* 763, c. *induratus* 766, a. *rigidus, e* 1941, a. *acerbus* 12, d. *laboriosus, e* 1195, a. *districtus, e* 2231, d. *vehementer* 2432, b. harte worte *objurgatorius vocis sonus* 1181, d. harter kopff *ferox & indomitum ingenium* 742, c. hart wie marmelstein *marmorosum* 1352, c. harte verse *versus confragosi* 949, c. hart von schwielen *callosus* 370, b. hart als demant *adamantinus* 26, c. harter boden *terra aspera tractatu* 235, c. hart und fest *arcte* 195, c. hart zürnen *graviter irasci* 1038, a. hart verklagen *acerbe & aspere nimium accusare* 13, c. s. hart werden.
hart an *proxime* 1828, d. *propter* 1832, c
härten *durare* 764, d. *indurare* 766, a. *obfirmare* 908, c
härtigkeit / härte *duritas; duritia; durities* 764, b. *asperitas* 236, a. *acerbitas* 13, a
harthäutig *duricorius* 766, a
hartleibigkeit *alvus adstricta, dura* 106, d
hartleibig machen *durare ventrem* 765, c
hartmäulig pferd *durior oris equus* 807, c
hart machen *prædurare* 766, b. s. härten.
hartnäckigt *pertinax, citer* 2316, a. *obstinatus, e* 1561, a. *percontumax* 597, b. *pervicax, citer* 1699, c
hartnäckigkeit *contumacia* 598, d. *judicium strictum* 1172, d. *pertinacia* 2316, b. *pervicacia; pervicacitas* 1699, d
hartsinnig *obfirmatus, e* 908, d. s. hartnäck.
hart werden *rigescere* 1941, a. *indurescere* 766, b. *induere duritiam* 764, b. *cornescere* 611, b. *obdurescere & percallescere* 370, d. *crassescere* 622, a. *durari* 765, c
hartz *gummi* 1044, c. *bitumen* 316, a. *resina* 1932, a. hartz von cedern *cedria* 459, b
hartzbaum *tæda* 2292, c. *pinus* 1732, c
hartzwald *hercynia silva* 1073, a
häscher *lictor* 1259, b. *lorarius* 1287, d. häscher mit der keul oder flegel *clavator* 540, c. s. stadtknecht.
häse *lepus* 1241, b. *dasypus* 678, b. P. *auritus* 273, b. von hasen *leporinus* 1241, c
haselbusch *coryletum* 617, a
häselein *lepusculus* 1241, c
haselhuhn *otis; tarda* 1613, b. *attagen* 252, a
hauselmauß *glis* 1018, d
haselnus *avellana* 262, c
häseln *colurnus* 573, b. 617, a
haselstaude *corylus* 616, d
haselwurtz *asarum* 230, c
hasenkohl *sonchus* 2151, a
hasenpanier auffwerffen *volam pedis ostendere* 2552, b. s. ausreissen.
hasenpfötlein *lagopus* 1208, a
hasenschwartz *lepus in piperato liquamine* 1733, c
haspel *fucula* 2269, c
haspel-höltzer *chelonia* 498, b
haß *invidia* 2500, c. *simultas* 2118, b. *odium* 1567, a
hassen *odisse* 1567, a. *invidia & odio premere* 1807, a. *novercali animo in quem esse* 1536, a. *simultatem cum quo gerere* 1007, b. sehr hassen *odisse odio vatiniano* 2429, a. einander hassen *odiis certare* 1567, b
häßlich *teter* 2332, d. *invenustus* 2457, a. *spurcus, e* 2196, b. *squalidus, e* 2197, a. *turpis, ter* 2407, a. *decolor* 570, c. *fœdus, e* 931, b. *deformis* 938, b. *informis* 939, c. häßl. weib *pithecium* 1736, b. häßl. machen *decolorare* 570, b
häßlichkeit *deformitas* 939, a. *turpitudo* 2407, c. *fœditas* 931, c
hatschierer *spiculator* 2185, a
haube *tænia* 2281, c. *calantica* 365, a. *cuculus, a* 643, c. *vitta crinalis* 2530, a. *fascia crinalis* 859, d. gestrickte haube *reticulum* 1932, d. lederne haube *cudo* 644, d
häubgen; gestricktes häubgen *mitella textilis* 1420, b
hauch *halitus* 1058, c
hauchen *halare; halitum emittere* 1058, c
hauen *cædere* 353, b. *secare* 2044, b. *sauciare ferro* 2008, d. auff einen loß hauen *cæsim petere hostem*; *gladio cæsim graviter quem percutere* 354, a. über die schnur hauen *exorbitare* 1594, d. bilder hauen *signa fabricari* 833, c zur banck einen hauen *detrahere cui* 2372, d *conviciis quem proscindere* 2021, b. *dente maledico carpere* 691, b. *dente theonino rodere* 1945, c. von iedermann zur banck geh. werden *omnium sermone vapulare* 2424, a
hauer *sector* 2044, d
hauffe *cumulus* 649, a. *acervus* 14, a. *cœtus* 560, d. *grex* 1039, d. *multitudo* 1464, b. *turba* 2402, b. *populus* 1770, d. *agmen* 67, a. *cohors* 562, b. *phalanx* 1713, d. *globus* 1019, a. *chorus* 504, c. *nimbus* 1512, d. *congestus; congeries* 1008, b. *concursus* 660, c. *silva* 2112, a. *colluvies* 1301, d. P. *undæ* 2543, b. grosser hauffe *ingens vis hominum* 2523, c. *frequentia* 955, c. der gantze h. *universitas* 2531, b. ein hauffen volcks *corona* 612, b. *manus* 1346, b. *caterva* 438, b. hauff soldaten *drungus* 749, d. hauffen steine *imber lapidum* 1136, d. hauffe übels *mare malorum* 1350, b. *lerna malorum* 1242, a. zugespitzter hauffe *meta* 1395, a. h. vergeblicher worte *inanis torrens verborum* 2365, c. zu hauffe fliegen *convolare* 2553, b
häuffen / hauffen zusammen schlagen *cumulare* 649, a. *acervare* 14, a. *coacervare* 14, a. *construere* 2254, b. auff einander häuffen *aggerere* 1008, a. *agglomerare; conglomerare* 1020, a
häuffig / hauffenweise *affatim* 60, c. *generatim* 1003, b. *diffusus, e* 976, a. *abundanter* 2544, a. *acervatim* 14, a. *glomeratim* 1020, a. *cuneatim* 651, b. *turmatim* 2406, d. *agminatim* 67, c. *catervatim* 438, b. *frequens, ter* 955, b. *cumulatus, e* 649, b. *cumulatim; accumulate* 649, b, c. *numerosus, e* 1546, a. *gregatim; congregatim* 1040, b, c. *aggregatim* 65, d. nicht häuffig *infrequens* 955, c
häufflein *grumus* 1041, b. *grumulus*, c. *copiola* 600, c
häuffung *frequentatio* 956, a. *acervatio* 14, a. *accumulatio* 649, c
haupt *caput* 412, a. erlegung biß auffs haupt *internecio* 1500, a. haupt in einer sache *coryphæus* 617, b. der im haupt irre ist *phreneticus* 1712, b. förderthell des haupts *sinciput* 415, d. des h. hintertheil *occiput; occipitium* c
hauptbinde *tænia* 2281, c. *vitta* 2530, a
hauptfluß *catarrhus* 436, d
haupthaar *capillitium* 399, a. s. haar.
haupt-kranckheit *morbus, qui a capite diffunditur* 413, c
hauptküssen *cervical* 487, c. *pulvinar* 1851, a
hauptmann *strategus* 2227, d. *ductor* 752, d. hauptm. über 100. *centurio* 475, c. hauptm. der ersten rotte *primipilus* 1728, b
hauptmannscharge *centuriatus* 475, d
hauptpillen *pilulæ aloëphanginæ* 436, d
hauptpunct / hauptsache *summa* 2257, a. sich an den hauptp. machen *in arcem causæ invadere* 229, b. *jugulum petere* 1174, c
hauptsächlich *capitalis* 414, b
hauptschmuck s. hauptzierde.
hauptschwindel *vertigo* 2472, c
hauptstadt *metropolis* 1399, c. *caput imperii* 413, b
hauptstände *hierarchiæ* 1081, b
hauptsumma *sors* 2162, a. von der hauptf. abkürtzen *de vivo quid detrahere* 2532, a
haupttreffen *memorabile prælium* 307, c
haupttüchlein *capital* 414, a
hauptursach *principalis causa* 1815, a
hauptweh *cephalæa; cephalalgia* 476, c. *hemicrania* 1069, b. *heterocranea* 1077, b. hauptw. vom trincken *crapula* 620, d

hauptwerck summa 2257, b. cardo 418, c. caput 413, a
hauptzierde tiara 2346, d. anadema 131, b. redimiculum 1916, c. cidaris 512. s. hauptbinde.
hausen (pisc.) ichthyocolla 1126, d
hauß domus 742, d. ædes 32, a. ædificium c. tectum 2293, b. lar familiaris; lares patrii 1216, b. enge hauß gurgustium 1045, c. in meinem hauß intra parietes meos 1642, b. reiche häuser vicus 2496, d. hauß / so alleine liegt insula 1154, a. von hauß zu hauß domesticatim 743, d. ostiatim 1612, c. hauß und hof vertheidigen certare pro focis 928, b. es wird dir wieder zu hauß und hof kommen in te istud recidet 351, a. von hauß und hof verjagen expellere bonis & fortunis omnibus 1680, b
hausbacken brod panis cibarius 509, c. panis secundarius &c. 1680, d
haus-capelle lararium 1216, b
haus-creutz mala domestica 743, a
haussen hospitari 1105, c
hausengel lar 1216, a. penates 1682, a
hausfrau hera 1076, b
hausgenoß inquilinus 1152, a
hausgeräthe s. hausrath.
hausgesind familia 853, c. homines 1092, c
hausgötzen penates 1682, a. lares 1216, a
haushalter œconomus 1568, d. dispensator 1685, a
haushaltung res familiaris 854, a. œconomia 1568, d. haush. führen domum suam regere 743, b. dispensare rem domesticam 1684, d
haushaltungs-bücher libri œconomici 1569, a
haushahn gallus gallinaceus 992, a
hausherr herus 1076, b. paterfamilias 1661, a
haushund canis domesticus, villaticus 386, d
haussirer circitor &c. 526, d. circuitor 792, a. institor 1153, d
hausknecht / hausbüffel verna 2464, b. atriensis &c. 251, b. scoparius 2027, d. mediastinus 1368, c
häußlein ædicula 32, b. domuncula; domuscula 744, a. casa; casula 427, c
häußlich domesticus 743, c. häußl. kost frugi victus 962, c
hausmutter materfamilias 1357, a
hausrath supellex 2262, a. utensilia 2583, c. hausr. der nichts werth frivola 960, a
hauß-speise die man selber hat dapes inemtæ 780, d
haus-vater paterfamilias 854, a. dominus 740, a. Cajus 363, b
hausvoigt cellarius 462, d. curator 656, d
hauswesen familia 853, d. res familiaris & domestica 854, a
hauswirth s. hausherr; hausvater.
hauswurtz sedum 2060, c. sempervivum 2064, b. aizoon 81, c
hauszinß habitationis merces 1052, d. 1386, c. was mustu hauszinß geben quanti habitas? 1052, c. der den hauszinß einfordert insularius 1154, b
hauszucht halten disciplinam domesticam diligenter regere 721, b
haut cutis 667, a. pellis 1677, a. corium 608, d. membrana 1374, a. exuviæ 831, d. tergus 2322, d. die harte haut callus, um 370, b. die haut am bauch anus 166, c. die haut juckt scapulæ gestiunt 2014, d. eine haut kriegen crustam ducere 637, c. die haut abziehen decoriare; excoriare 609, a. die haut über die ohren ziehen detergere corium de tergore 686, b. deglubere 1021, c. von eines andern haut ist gut riemen schneiden luditur de alieno corio 608, d. die zwiebel so viel häute hat cepe tunicatum 2402, b
häutlein membranula 1374, b. cuticula 667, a. pellicula 1677, a
hautschauer horror 1101, b
hebamme obstetrix 1561, a
hebammen-amt munus obstetricium 1561, a
hebebaum longurius 1283, a. vectis 2431, b. trudes 2391, a. phalanga 1713, a. palanga 1622, a
heben in die höhe tollere 2357, c. succutere alte; succussare 1881, c. ferre in cœlum, ad astra &c. 875, c. evehere in altum 2434, c. hebe dich weg apage te 167, d. hebt euch weg hinc vos amolimini 1437, b
heber sipho 2123, c
hebräisch hebraicus, e 1064, d
hebschüssel discus 721, c
hebzeug hypomochlium 1113, a
hechel pecten 1672, c. echinus 769, d. carmen 422, d. durch die hechel ziehen dente theonino rodere 691, b
hecheln ducere lanam 752, c. hamis ferreis pectere 1060, d. carere, carminare 422, d
hechelung carminatio 422, d
hecht lupus 1304, a
hecke fruticetum 966, b. dumus 762, a. vepretum 2457, b
hecken gignere 1012, b. procreare fœtus 933, d. fœtificare; fœtare 934, a. ein krieg heckt den andern bella ex bellis seruntur 2082, b
heckerling palea 1622, c
heckerlingsboden palearium 1622, c
heckezeit pullatio 1849, c. incubatus, incubatio 641, b. fœtura 934, a
heckschleen mora dumi 286, d
hederich irio 1164, b. weisser hed. lampsana 1209, d eryssimum 814, c
heer copia 600, b. agmen 67, a
heerd focus 928, b. kleiner h. foculus b
heerde grex 1039, d. h. vieh armentum 218, c. armentitius grex; armentitium pecus, d
heerhalten mirifice quem colere 565, b
heerling labrusca 1196, b
heerstrasse via publica, regia 2491, c
heerwagen carrus 424, c. plaustrum 1745, c
hefen fæx 849, c. magma 1326, a. von hef. abziehen examurcare 127, d
hefenfässer dolia amurcaria 127, d
hefficht fæculentus 849, c
hefft fibula 890, d. manubrium 1347, a. hefft am degen capulus, um 411, d
hefften ligare 1260, a. figere 896, d. pangere 1629, c. fibulare 891, b. etwas auff den ermel hefften crimen affigere 879, a. den wein oder die reben hefften palmare 1625, c. capistro constringere vitem 415, c. die wunde hefft. alligare vulnus 2588, a
hefftgen acicula 23, d. hamulus 1060, b
hefftig vehemens, ter 2432, a. præceps 1792, b. atrox 251, c. intentus 2307, a. acer 12, a. acriter 12, b. importunus, e 1782, b. enixe 1518, b. obnixe 1518, c. graviter 1038, a. magnopere 1328, c. hefftige rede ardens oratio 200, c. hefftige kälte acerbum frigus 12, d. hefftige liebe ardens amor 121, d. hefftiger zorn ira flagrantior 911, b. hefftige reden loqui ferventer 886, c. hefftig lieben arctissime diligere; amare efflictim 120, b. hefftig wüten asperrime sævire 236, b
hefftigkeit vehementia 2432, a. calor 371, d. ardor 201, a. æstus 54, d. impetus 1710, c. mit mehrer hefftigkeit concitatius 514, d
hefftung fibulatio 891, b. ligatura 1260, b. alligatura 1260, c
hegen fovere 947, b. confovere 947, d. colligere 1232, b. alere 98, c
heger / heiger garrulus 995, a
hehler occultator & receptator 409, b. susceptor 409, d
heil salus 1987, d. salubritas 1988, b. prosperitas 1834, d
heiland Salvator 1989, d. Servator 2089, c. Jesus 1130, c
heilbar sanabilis 1996, c. medicabilis 1363, c. remediabilis 1365, c. das nicht zu heilen ist immedicabilis 1363, c
heilblat thalictron 2337, a
heilbrunnen medicati fontes 1363, c
heilen remediare 1365, b. depellere; curare 1448, d. recurare 658, b. sanare 1996, c. mederi 1363, a. medicari 1363, b. die wunde heilet zu vulnus coalescit 99, c. heil werden sanescere, consanescere 1997, a. zu zeitlich heilen præsanare 1996, d
heilgen Geists wurtzel angelica 142, c
heilig sanctus, e 1992, a. sanctificus 1993, b. sacer 1970, d. sacratus, e 1971, d. venerabilis, ter 2444, c. castus, e 433, d. religiosus, e 1914, a. augustus, e 267, a. divus 725, d. heilig halten infularum loco habere 1148, a. summa quid colere ceremonia 360, b
heiligen sacrare 1971, d consecrare 1973, a. dedicare 701, c. sanctificare 1993, a
heiligen im himmel superi 2263, b. cœlicola 359, b. cœlites c. gemachte heiligen indigetes 1143, d
heiligkeit sanctitas; sanctimonia, sanctitudo 1993, a
heiligthum reliquiæ 1270, c. sanctuarium 1993, a
heilloß perditus 731, d
heilsam medicamentosus 1364, b. remedialis 1365, c. medicus 1364, d. salubris, ter 1988, a. salutaris, ter 1988, c. P. salutifer 1989, a. heilsam seyn saluti esse cui 1987, d. s. zuträglich.
heilung medela 1364, b. remediatio 1365, b. sanatio 1996, c
hellwurtz bibiscus 1078, a. atthæa 104, d
heime blatta 318, b. gryllus 1043, a
heimath s. vaterland.
heimfahren renavigare 1494, b
heimfarth repotia 1791, b
heimführen uxorem domum deducere 754, b
heimführer deductor 754, c
heimgang domuitio 744, a
heimgeben ad arbitrium cujus rem referre 883, a
heimgedencken domum spectare 742, b
heimgehen domuitionem capessere, parare 744, a
heimkunfft reditus 795, a. domum reditio 795, a
heimlich obscurus, e 1559, d. latens, ter 1220, a. abditus, e 730, a. absconditus 588, c. reconditus 589, a. occultus, e 1562, b. latebrosus, e 1220, b. interior & reconditus 1158, a. arcanus 192, d. subreptivus 1929, c. tectus, e 2293, a. secreto 484, d. clam 534, b. clanculum, clanculo 534, b. dissimulanter 2118, a. privatim 1816, d. furtim 983, a. heimlicher ort occultator & receptator locus 409, b. solus locus 2147, d. heimlich seyn in cæco esse 352, b. heimlich sich freuen gaudere in sinu 995, c. heiml. groll auslassen odium occlusum effundere 541, c. heimlich sich niederlassen in der stadt furari civitatem 983, b. heimlich thun P. furto lætari inani 983, a. heimlich sich abfinden dare quid in manum 728, a. heimlich halten celare 464, b. mutire 1477, b. interprimere 1809, b. tegere 2293, a. dissimulare 2117, d. s. verschweigen; s. verbergen. heimliche deutung allegoria 97, b. heimlich gemach cloaca 554, b. forica 936, a. ein heimlicher clancularius; clandestinus 534, c. capacissimus omnis secreti 401, d
heimligkeit arcanum 193, a. furtum 982, c. abdita rerum 730, a. heimligkeit in der menschen hertzen recessus in animis hominum 456, d
heimstellen committere 1423, a. permittere 1425, b. s. heimgeben.
heimsuchen requirere 1870, c
heimtückisch subdolus, e 740, a
heisch raucus 1914, c. heisch seyn raucire 1914, d. heisch werden raucescere, irraucescere 1914, d. biß man heisch wird usque ad ravim 1915, a
heischerkeit raucitas 1914, d. raucedo 1914, d. ravis 1915, a
heischklingend P. raucisonus 1914, d
heiß fervens 886, b. fervidus 886, d. calidus 372, a. heiß wasser aqua candens 384, a. heisse sonne acutus sol 22, d. im heissesten sommer æstate anni flagrantissima 52, d. heiß machen ein wenig suffervefacere 887, c. heiß seyn fervere 886, b. heiß werden confervescere 887, a. effervescere 887, b
heissen jubere 1170, a. vocare 2566, a. salutari 1988, d. wie heistu? nomen tuum dic quod est? 1524, c. was heisset das quid sibi istuc vult? 2555, b
heiter sudus 2246, d. innubilus 1540, c. s. helle.
held heros 1075, a. ein rechter held puer junonius & matris suæ partus aureus 1180, d
heldenhafftig/heldenmäßig heroicus motus, impetus 1076, a

heldin

heldin virgo 2518, a. Herois; Heroina 1075, d
helffen subvenire 2451, a. juvare 1188, d. adjuvare 1189, b. adjutare 1189, b. auxiliari cui 283, d. adminiculari 28, c. remediare 1365, b. medicari cui 1363, c. medicinam cui adhibere, afferre 1364, b. fovere quem 947, b. operam dare cui 1583, a. auxilium cui ferre; auxilio cui esse; auxilio venire 283, c. adesse cui 2255, b. afferre auxilium, adjumentum, medicinam 877, b. opem cui ferre, afferre, opitulari 1589, a. 1588, d. salutem cui ferre, afferre, opitulari, dare 1987, d. adjutorem cui venire 1189, b. adjumento esse 1189, c. adjutorium cui facere 1189, c. praesto esse cui 1799, c. auxilio cui venire; suppetias venire 2445, a. einem helffen curare quem 656, b. das glück hilfft adspirat fortuna labori 2187, c. ihm selbst helffen können fine cortice nare 615, a. will eines nicht helffen/so versuche das andre ventis destitutus remos adhibe 1924, d. aus noth helffen eripere periculo quem 1913, b. dem unglück helffen ad salutem convertere malum 2474, c. zu gemeinen nutzen helffen prodesse in commune 2256, b. es hilfft viel plurimum confert 878, b. zu vorigen gütern und gerechtigkeit helffen restituere in integrum 2203, c. s. hülffe.
helffenbein ebur 768, b. P. elephantus 778, b. mit helffenbein belegt eburatus 768, c
helffenbeinern ex ebore; eburneus 768, b. eburnus; eboreus 768, c
helffer adjutor, trix 1189, b. salvator 1989, d. adminiculator 28, d. auxiliator, trix 283, d. auxiliabundus 284, a. medicator 1364, a. subventor 2451, b. Servator, trix 2089, c
helffershelffer subadjuva 1189, c
helffte medietas 1368, a. dimidium 1368, d. dimidia pars 1369, a. 1651, d. der um die helffte bauet partiarius colonus 1653, d
hell clarus 537, c. liquidus, e 1273, b. luminosus 1299, c. fulgens 970, c. fulgidus 970, d. illustris 1307, a. lucidus 1309, c. sudus 2246, d. serenus 2080, b. serenatus 2080, c. innubis 1540, b. candidus, è 384, c. coruscus 615, d. evidens, ter 2500, a. omni luce clarior 1308, b. luculentus 1308, d. luculenter 1308, d. sehr hell praelucidus 1311, d. etwas helle sublustris 1309, b. helle stimme acuta vox 22, d. claritas vocis 538, b. vox canora 390, c. splendor vocis 2190, a. heller brunn P. fons nitidis argenteus undis 207, d. heller tag dies illustris 709, d. hell seyn clarere 538, d. hell werden candescere 384, a. recandescere 384, b. clarescere 538, d. helle seyn durch und durch pellucere 1311, a. hell seyn vom feuer collucere flammis 1310, b. helle machen illuminare 1299, d. candefacere 384, b. candidare 385, a. nitidare 1516, d. clarificare 539, a.
heller obolus 1558, d. chalcus 490, d. æra (plur.) 48, d. sextans 2096, a. bey halben heller unciatim 2542, a. anderthalb h. quadrans 1883, c. bey heller und pfennig ad assem 229, c
hellklingend P. clarisonus 538, b
hellleuchtend P. astrilucus; astrificus 241, c
hellparte bipennis 1689, b. s. partisan.
hellpartierer bipennifer 1689, b
hellschallend canorus 390, c
helm galea 990, b. cassis 429, a. cassida 429, b. den h. auffsetzen galeare; galeam induere 990, b. der einen helm auff hat galeatus 990, b. galearius 990, c
hembd indusium 832, a. subucula 2245, a. tunica intima 2407, a. ein klar h. tunica interior tenuissimo textu 1158, d. das hembde ist mir näher als der rock tunica pallio propior est 2407, a. 1623, c. proximus egomet mihi 1828, b
hemmen inhibere 1052, a. sufflaminare, tardare sufflamine 919, d. 2249, d. den frieden hemmen distinere pacem 2315, c
hemmerling galbula 990, a
hemmkette mora orbium 1447, b. sufflamen 2249, c
hemmung inhibitio 1052, a
henckel ansa 156, c
hencken in laqueum induere 831, b. gulam laqueo frangere 1044, a. collum in laqueum inserere 564, b. cruci affigere 897, a. patibulare 1664, a. suspendere in furcas 1687, a
henckenswürdiger cruciarius 638, c. crucifer 638, b.
hencker carnifex 422, a. quaestionarius 1868, b. hencker seyn/henckern carnificinam facere 422, c. carnificare 422, c. s. scharffrichter.
henckerstock fidicula 896, c
henne gallina 992, b
herab rc. s. auch herunter.
herabbeugen detorquere 2364, b. deflectere 915, a
herabblitzen defulgurare 971, b
herabfallen decidere 349, c. delabi 1193, c
herab fliegen devolare 2553, b
herab fordern devocare 2567, c
herab hangen dependere 1682, c. superimpendere 1682, d
herab hangend demissus, e 1424, a. P. fluxipeda 1704, d
herab kommen devenire 2448, c
herab kriechen derepere 1924, a
herab lassen demittere 1423, d. sich am seil herabl. labi per funem demissum 1193, b
herablassung demissio 1423, d
herab lauffen decurrere 660, c
herab lencken deflectere 915, a
herab machen sich ducere se deorsum 752, c
herab regnen depluere 1755, b
herab sehen despectare 2174, c
herabsehung despectus 2174, b
herab springen desilire 1983, a
herab steigen descendere 2013, d
herab stürtzen mittere 1420, d. praecipitare 1792, d
herab schwimmen denatare 1520, b
herab triefen destillare 2214, c
herab werffen dejicere 1118, c
herabwerffung decussio 1880, a
herabwerts deorsum 693, a. versus 693, a. herabwerts hangend devexus 2491, b
herab weltzen devolvere 2559, b
heran fliessen affluere 924, d. alluere 1301, d
heran nahen instare 2221, b
heraus rc. s. auch herfür; s. aus.
heraus foras 936, c. heraus von innen intus 1159, b
heraus ackern exarare 221, a
heraus blasen efflare 919, b. exspirare 2188, a
heraus brausen efferbere 887, b
heraus brechen erumpere 1961, c
heraus bringen emoliri 1437, d. deportare 1781, a
heraus brudeln ebullire 341, a
heraus brüllen emugire 1459, c
heraus dringen prosilire 1983, d
heraus fliessen emanare 1342, c
heraus fordern excire 515, a. expostulare 1787, b. s. abfordern.
heraus freyen enubere 1542, b
heraus führen egerere 1009, b. evehere 2434, c
heraus geben erogare 1948, c. prorogare 1948, c. prodere memoriae, literis tradere &c. 734, a. 732, d. edere 731, a. das heraus geben editio 731, b. der was heraus giebt editor 731, b
heraus gehen exire 792, a. s. herfür gehen.
heraus gefodert lacessitus 1200, a
heraus graben elicere 1201, a. effodere 929, b. eruere 1963, d
heraus klauben excerpere 424, b
heraus kommen aus der noth emergere se ex malis 1392, a
heraus kratzen exsculpere 2039, c
heraus kriechen erepere 1929, a
heraus langen depromere, expromere 2826, d. excipere 405, d. exceptare 406, a. elicere 1201, a
heraus lassen emittere 1424, b
heraus lesen s. auslesen.
heraus locken prolicere, prolectare 1202, a. excire 515, a. extrahere 2343, c
herauslockung lacessitio 1200, a
heraus nehmen eximere 781, d
herausnehmung exemtio 781, d
heraus reden proloqui 1287, b
heraus reissen eripere 1913, b. sich her. expedire se 1705, a
heraus recken protendere 2309, c
heraus ringen eluctari 1292, a
heraus rudern eremigare 1925, b
heraus ruffen evocare 2567, c. provocare 268, b
herausruffung evocatio 2567, d
heraus sagen edisserere 2085, a
heraus scharren effodere 929, b. exarare 221, a
heraus schäumen exspumare 2195, b
heraus schlagen die garnison dejicere praesidium 1118, c
heraus schimmern effulgere 971, c
heraus schiffen enavigare 1494, b
heraus schreyen elatrare 1222, c
heraus schütteln excutere 1880, c
heraus schwimmen enare 1519, b. enatare 1520, b. evadere undis 2414, d
heraus schwingen evibrare 2495, a
heraus schwitzen exsudare; resudare 2246, c
heraus sehen prospectare 2177, b
heraus spatziren excurrere 661, b
heraus springen prosilire 1983, b
heraus stehen eminere 1339, b. prominere 1340, b
heraus stossen prorumpere 1962, b. in einem athem heraus st. uno spiritu volvere 2557, d
heraus strecken exserere 2085, b
herausstreichen dicere 702, d. ornare 1602, b. exornare 1603, d. verbis extollere 2358, b. honorificè & graviter multa de quo praedicare 702, d. gloriam cujus amplificare 127, a. etwas geringes herausstr. indotatum quid dote verborum locupletare & ornare 748, b
heraus treiben excutere 1880, c. deturbare; exturbare 2404, d. proturbare 2405, c. extundere 2401, a
heraus wachsen egerminare 1006, a
heraus ziehen eruere 1963, d. extrahere 2343, b
heraus zwingen elicere 1201, a. exprimere 1808, d
herb austerus 280, a. amarus 108, c. acerbus 12, c. asper 235, b. herber geschmack acerbitas 13, a. herbe zu kosten ingustabilis 1046, a
herberge diversorium 2475, b. stabulum 2198, a. receptaculum 409, b. hospitium 1105, a. schlechte herb. gurgustiolum 1045, c
herberge-geld pretium mansionis 1339, a
herbergen hospitari 1105, a. tectis ac sedibus suis quem recipere 2293, b. bey einem herb. diversari apud quem 2480, a. diverti apud quem 2475, a
herbey s. auch herzu.
herbey bringen afferre 877, b. provitare 1165, a. admoliri 1437, c
herbey kommen appropinquare 1831, b. s. herzukommen.
herbeyrückung appropinquatio 1831, b
herbey schleichen allabi 1193, c
herbey schwimmen adnatare 1520, b
herbst autumnus 282, a. P. Libitinae quaestus 282, a. den herbst mit sich bringen autumnare 282, c
herbst-blume bulbus agrestis; hermodactylus 339, c
herbst-früchte autumnitas 282, b
herbstlich autumnus; autumnalis 282, b
herbstmonat September 2073, a
herbstwetter autumnitas; autumna tempestas 282, b
herertzehlen enumerare 1547, b
herein intro 1158, c
herfliessen profluere 926, b. emanare 1342, c. an etwas herfl. alluere 1301, c. interluere 1302, d
herführung derivatio 1944, b
herfür rc. s. auch heraus.
herfürblicken praelucere 1311, b. ebullire 341, a
herfür blühen efflorescere 922, a
herfür brechen gliscere 1019, a. prorumpere 1962, b. elucere 1310, c. aus dem hinterhalt herfür br. ex insidiis consurgere 2055, c
herfür bringen procreare 625, d. progignere 1015, a. producere 757, a. proferre 882, c. promere 1825, d. expromere 1827, a. gignere 1012, b. progerere 1009, d
herfür fliegen provolare 2554, a
herfür fliessen s. herfliessen.
herfür geben edere 731, a
herfür gehen exstare 2221, a. prodeambulare 114, b. eminere 1339, b. prodire 794, c. procedere 456, c
herfürgereckt exsertus 2085, c
herfür gesucht quaesitus 1867, c. exquisitus 1869, d
herfür graben s. heraus graben.
herfür hangend prominens; prominulus 1340, b
herfür kommen provenire 2450, d. emergere 1391, d. laudibus ingenii efflorescere 922, a
herfür kriechen proserpere 2087, a. prorepere 1929, c
herfür langen promere 1825, d. depromere 1825, d
herfür lauffen procurrere 662, d. procursare 663, a
herfür leuchten emicare 1402, c. praeradiare 1908, a. exsplendescere 2190, d. elucere 1310, c. für andern herfürl. praenitere 1517, b
herfür locken elicere 1201, a. prolicere; prolectare 1202, a. producere 757, a. excire 515, a

herfür nehmen promere 1825, d.
herfür ragen eminere 1339, b. præminere 1340, a. prominere 1340, b. prapendere 1682, d. propendere 1682, d. exstare 2221, a. für allen herfürr. longe ante omnia corpora emicare 1402, c. supereminere 1403, a
herfür reichen expromere 1826, d. erogare 1947, c
herfürreissen eruere 963, d
herfür scheinen exsplendere; exsplendescere 2190, d. effulgere 971, c. enitere; enitescere 1517, a. emicare 1402, c. promicare 1402, d
herfür schimmern s. herfür scheinen.
herfür springen prosilire 1983, c. P. emicare 1402, c
herfürsprossen germinare 1006, a. effruticare 966, c
herfür strecken protendere 2309, c
herfür suchen excutere 1880, c
herfür thun exserere 2085, b. evibrare 2495, a. sich herfür thun proferre se 882, c. insolenter se efferre 879, d. fulgere 970, c. elucere 1310, c
herfür treiben propellere 1680, c
herfür ziehen protrahere 2374, b
hergeben erogare 1947, c. darzu herg. sumtus suppeditare, suggerere 2259, a
hergegen contrarie 596, b
herhalten den hals præbere cervices 1791, d
herholen arcessere 196, a
hering halec 1057, d. alec 90, a. arica; chalcis 47, c. muriatica 1471, a
heringslacke muria 1471, d
heringstonne orca 1595, c. cadus salsamentarius 351, d
herkommen proficisci 1824, b. oriri 1600, d. emanare 1342, c. das kömmt von ihm her ab eo hæc sunt exorta 1802, a. wo kömmst du her? unde agis te? 68, c. beym studiren herkommen seyn in literis natum esse 1486, a. das alte herkommen antiquitas generis 164, b. herkommens ist es receptum est 408, c
herkunfft/ unehrl. h. dedecus natalium 1488, c. s. geschlecht; ankunfft.
herlangen promere 1825, d
herleiten derivare 1944, b
hermeln anthemis 159, c
hernach / hernachmahls dehinc 1079, b. exhinc; posthinc 1079, c. posthac 1079, c. mox 1458, b. inde; deinde; dein 1142, d. deinceps 1143, a. exinde; exin 1143, a. postmodum; postmodo 1786, a. postea; posthac 1784, b. post 1783, d. ergo 310, c. postero tempore 1784, c. in reliquum tempus 1270, b. wenig tage hernach paucis diebus interjectis 1119, c. interjectu paucorum dierum 1119, d
hernennen sich von etwas trahere nomen a quo 1524, c
heroisch heroicus; herous 1076, a
herold præco 1793, b. ceryx 488, a. caduceator 351, c. fecialis 869, a. oberherold pater patratus 1661, d
herr dominus 540, a. herus 1076, b. grosser herr Princeps 1813, d herren zur see duces mari 759, a. grosse hrn. Magnates 1327, a. gewaltiger herr Tyrannus 2410, b. mit grossen herren ist nicht gut kirschen essen procul ab Jove atque fulmine 972, c. wo sich herren rauffen/ geht es über die haare der unterthanen quicquid delirant reges, plectuntur Achivi 15, a. sein eigner herr werden in suam tutelam pervenire 2396, d. suæ tutelæ effici 2397, a. sein eigner herr seyn nare sine cortice 1519, b. vivere arbitratu suo 190, b. P. suis ducere vitam auspiciis & sponte sua componere curas 278, c. herr seyn seiner begierden domitas habere libidines 742, b. was des herrn ist dominicus 741, a
herrechnen percensere 471, a
herreichen porrigere 1919, c. s. hergeben; s. reichen.
herrgottsbärtlein saxifragia 2010, a
herrisch imperiosus, e 1650, a
herrlich præclarus 538, a. gloriosus, e 1020, c. almus 98, b. opimus 1587, b. instructus opime 1587, c. solennis, ter 2138, a. amplius 125, d. augustus 267, a. excelsus 464, d. egregius, e 774, d. peregregius 775, d. divinus 726, a. splendidus, e 2190, a. lautus, e 1226, c. prælautus 1226, c. illustris, illustrissime 1307, a. prælustris 1307, b. præstans, præstabilis 2223, a. augustus 267, a. opiparus, e 1588, d. eximius, e 827, b. luculentus 1308, d. magnificus, e 1327, d. basilicus 300, c. P. attalicus 252, b. P. aureus 274, b. aureolus 274, c. herrl. mahl saliares epulæ 1982, a. herrl. wercke cælestissima opera 359, a. herrlicher werden magis florescere 921, d
herrlichkeit claritas 538, b. claritudo 538, b splendor 2189, d. magnificentia 1327, d. majestas 1329, c
herrnbefehl/ herrngebot dominicus jussus 741, a. edictum 706, a. basilica & imperiosa edictio 300, d. herile imperium 1076, b
herrndiener servulus 2088, c
herrngeschencke congiarium 589, b. donativum 745, a
herrnhand geht in alle land an nescis longas regibus esse manus 129, c
herrnhof aula 269, c
herrschafft imperium 1649, c. principatus 1814, c. ditio 722, d. regnum 1922, d. potestas 1799, d. dominatus 741, c. dominium 742, a. dominatio 742, d. arbitrium 190, b. herrschafft bekommen P. sævum in populos accipere ensem 787, a
herrschen regere 1917, a. regnare 1923, b. dominari 741, b. in quem habere dominationem 741, d. imperare 1648, b. imperitare c
herrscher dominator 741, d. dominus 740, b. s. regent.
herrscherin dominatrix 741, d
hersagen recitare 516, c. dictare 704, c. pronunciare 1551, d
herschnattern deblaterare 318, b
hersingen recinere 392, a
herstammen von einem genus ducere a quo 1002, c
hertragen für sich præportare 1781, c
hertz cor 603, d. pectus 1673, b. P. præcordia 604, d. mein liebes hertz anime mi 149, d. sich etwas lassen zu h. gehen commoveri quare 1456, d. es gehet zu hertzen cordi est 604, a. affligit 916, b. P. percutit meum cor 1881, a. es gehet von hertzen non a summis labris ista veniunt 1196, a. ein hertz machen reddere animum 733, a. addere, facere animum 149, b. addere cui cornua 610, d. so du ein hertz im leibe hast si vires 2516, c. sein hertz offenbaren animi secreta detegere 484, c. nicht übers hertze bringen non durare 765, c. ein hertz fassen masculum sumere animum; commasculare animum 1355, a, b. zu hertzen nehmen adhibere quid puro pectore 312, c. tieff in hertzen seyn in medullis ac visceribus hærere; in venis medullisque insidere 1369, b. affixum esse atque insitum in animo & sensu 897, a. was umbs h. herumb ist circumcordialis 605, b. sein hertz an ein mägdlein hängen ad virginem animum adjicere 149, a. reden wie es umbs hertz ist loqui ingenue 1150, c
hertzblat mediastinum 1368, c. diaphragma 700, b
hertzeleid mæror 1433, d. crux 638, b. cruciatus 638, c. dolor 738, a
hertzen amplexari; jungi mutuo amplexu; dare amplexus &c. 1747, b. s. küssen.
hertzensfreund amicus ex animo 116, c
hertzenskündiger scrutator cordis taciti 2039, a
hertzenslust pastus animorum 1657, c
hertzenswuntsch; es geht nach hertz. respondet optatis fortuna 1592, a. fluunt ad voluntatem res prospere 923, a. ex sententia res geritur 2069, b
hertzgen corculum 604, c
hertzgespan cardiacus 418, a
hertzhafft s. muthig.
hertzklopffen cordis palpitatio 1626, b
hertzlich/ von hertzen/ aus hertzensgrund ex animo 823, d. avidius 263, b. ab imo pectore 1138, c. medullitus 1369, b. hertzl. lieben misere amare 1419, b. die liebe/ die nicht hertzl. in superficie tignisque pendens caritas 2349, a
hertzog dux 759, b
hertzogin serenissima dux; ducissa 759, b
hertzogthum ducatus 759, a
hertzschneidende worte aculeata, quæ animam fodicant & sauciant 22, b
hertzwehe cardiacus 418, a
hertzwurtz meum; meon 1401, a
herüberbringen transportare 1781, c. traducere 758, c
herüberhangen impendere 1682, c
herrühren emanare 1342, c
herrührend oriundus 1601, b
herumb rc. s. ümbher mit seinen compositis.
herumb beugen circumflectere 914, d
herumbdrehen circumagere 74, b. in gyrum rogere, gyrare 1048, c. circumtorquere 2364, a. den hals her. obtorquere collum 2364, d
herumbdrehung conversio 2474, c. circulatio 529, a. circumactus; circumactio 74, c
herumbfliessen circumluere 1301, d
herumbgehen obambulare 114, b. circumire 791, d
herumbgehend ambulatorius 114, a
herumbgetrieben rotatus 1952, c
herumbhangen circumpendere 1682, c
herumbkriechen reptare 1928, c
herumblauffen discurrere 661, a. discursare 661, b. vagari 2416, d. currere 654, b. herumblauffend vages 2446, c
herumbläuffer vagabundus 2417, b
herumblencken circumflectere cursus 914, d
herumbliegen circumjacere 1114, d
herumbliegend circumjectus 1117, c
herumbreiten circumequitare 809, b. obequitare 809, c. circumvehi equo 2434, b
herumbsitzen circumsidere 2055, a
herumbspatzieren obambulare 114, b
herumbstehen circumstare 2219, b
herumbstreichen im lande circulari 529, a
herumtreiben circumvolvere 2559, a. circumagere 74, b
herumbtrincken circumpotare 1791, a
herumbwachsen circumnasci 1487, a
herumbwandern s. herumbgehen.
herumbweltzen circumvolutare 2559, a. herumbw. im koth tergorare luto 2322, d
herumbwerffen circumjacere 117, c
herumbwindung circumflexus; circumflexio 914, d
herumbziehen lassen circummittere 1422, d
herunter rc. s. auch herab.
herunterbringen deturbare 2404, c
herunterfallen cadere ab alto 347, c. defluere ad terram 925, d
herunterhalten sich humi serpere 1107, b
herunterkommen demeare 1385, d. P. ruere alto a culmine 646, a
herunterlassen sich demittere se 1423, d
herunterlauffen decurrere 660, c
herunterreissen detrahere 2372, d. deripere 1912, d
herunterschlagen den werth depretiare 1810, c
herunterstreiffen persultare 1985, b
herunterstürtzen dare præcipitem 728, b. vom pferde her. cadere ab equo 347, c
herunterwerffen dejicere 1118, c
hervorstehen prostare 2223, b
hervortretung procidentia 350, d
herzehlen denumerare 1547, a
herzu rc. s. auch hinzu.
herzubringen arcessere 196, a. afferre 877, b
herzueilen accelerare 461, a. advolare 2553, b
herzufahren allabi 1193, a
herzufliessen affluere 924, d
herzuführen s. zuführen.
herzuholen accire 514, b
herzuhüpffen assilire 1982, d
herzukommen advenire 2446, a. adventare 2446, b. accedere 453, b
herzulocken allicere 1200, a. allectare 1200, a
herzunahen propinquare, appropinquare 1831, b
herzuneigen adflectere 914, d
herzureiten adequitare 809, b
herzuschiffen adnavigare 1494, a
herzutreten accedere 453, b
herzuwaltzen admoliri 1437, c. advolvere 2559, a. subvolvere 2560, b
herzuziehen attrahere 2371, d
heßlich s. häßlich.
hetzen ludificare, i 1295, b. inflammare 913, c. auff sich hetz. lacessere 1199, d. s. höhnen.
heu fœnum 932, b
heuboden fœnile 932, c
heubellerche galerita 991, b
heubelmeise parus cristatus 1657, a
heucheln adulari 30, a. ancillari cui 138, c. blandum esse 317, a. s. schmeicheln.
heucheley simulatio 2117, a. hypocrisis 1112, d. s. schmeicheley.
heuchelnd fucosus 967, b. assentatorie 2069, d
heuchler simulator, trix 2117, b. parasitus 1638, a. hypocrita 1112, d. adulator 30, b
heuer horno 1101, a. 153, d
heuerig hornus; hornotinus 1101, a
heuerndte fœnisecium 932, c

heulen *plorare 1751, d. bubulare 337, d. funebria occentare 391, d. ejulare 775, b. lamentari 1208, d. ululare 2538, b. ululatum tollere 2538, b.* umbher heulen *circumgemere 999, c.* überlaut heul. *exululare 2538, b,* mit den wölfen heulen *cretizare cum cretensi 630, d*
heumonat *Julius 1177, c. Quintilis 1902, c*
heurauffe *Vacerra 2412, c*
heuschober *meta fœni 1395, b*
heuschrecke *locusta 1281, d. cicada 509, c. acheta 16, a.* kleine heuschr. *attelabus 252, b*
heut *hodie 1090, d. hodierna lux 1308, c*
heutiges tags *hodieque; hodierno die; in hodiernum usque diem 1090, d*
heuting *smaris 2131, a. mana 1323, a*
here *Venefica 2442, c. saga 1976, b. lamia 1209, a. pharmaceVtria 1715, c. præcantatrix 392, d.* alte here *cantatrix anus 391, a*
hereren s. zauberey.
heyde *ethnicus 817, a. gentilis 1001, b. paganus 1621, a.* die heyden *nationes 1488, a*
heydnisch *gentilis, ter 1001, c. ethnicus, è 817, a*
heydenschafft *gentilitas 1001, c*
heydekorn *panicum 1630, d. ocymum 1566, c*
heydelbeer *myrtus 1481, c. Vaccinia nigra 2412, c. mora myrti 286, d*
heyden *erica; erix 811, a*
heydenkraut *myricæ 1481, a*
heydenrettich *amoracia 219, b*
heydenschafft / heydenthum *paganismus 1621, a. gentilitas 1001, c*
heydnisch *gentilis, ter 1001, c. ethnicus, è 817, a*
heyl/heyland s. heil / heiland.
heylig / s. heilig.
heyrath *conjunctio 1179, c. nuptiæ 1541, c. connubium 1542, a.* heyrath stifften *nuptias conciliare 1541, d. connubio jungere 1542, a.* die andere heyr. *secunda Vota 2563, c*
heyrathen *nubere 1541, a. connubium inire, denubere 1542, a. ducere uxorem 752, a. ducere in matrimonium; matrimonio secum jungere 1357, c. nuptialibus pedicis alligari 1702, c. uxorem sibi adjungere 2590, c. cum spe Votoque uxoris transigere 2563, c. zonam solVere 2604, c.* nicht heyr. wollen *abhorrere ab re uxoria 1102, d. Vitam agere cælibem, remanere in cælibatu 357, b.* heyr. umb eine *ambire quam nuptiis 790, a*
heyraths-gut *dos 747, c*
heyrathsstiffter *nuptiarum conciliator 585, b*
hieb *petitio 1708, d. ictus 1127, a.* aufm hieb *cæsim 354, a.* einen hieb geben *cæsim percutere cerVicem a.*
hiebevor *olim 1577, a. antiquitus 164, b. antea 159, a. antehac 159, a.* s. vorzeiten.
hiedurch *hac 1079, c*
hieher *huc 1079, d. huccine d.*
hieherwerts *horsum 1103, a. citra 531, d*
hier *hic 1079, a.* hier und da oder dort *hinc & illinc 1079, b*
himmel *cœlum 357, d. cælica regna 359, c. Polus 1762, b. olympus 1578, c. æther 57, c. P. sedes æthereæ 57, d. P. amœna piorum concilia, Elysiumque 779, c. templa cæli 2300, a. P. auricolor cæli septemplicis æthra 275, d. P. astriferi axes 241, b. P. cortina cœli 615, b. cæli tegmen, amictus 116, b. P. cæli conVexa 2491, a. locus ubi beati æVo sempiterno fruuntur 303, c.* der helle himmel *sudum 2246, d.* der oberste himmel *altissimus cæli complexus 105, a.* vom himel herab *diVinitus 105, a.* der halbe himmel *hemisphærium 1069, d.* in himmel heben *ad astra tollere, ferre 241, a.* der himmel thut sich auff *fit cæli hiatus, quod Vocant chasma 497, c.* himmel und erde *mundus 1467, a.* unter freyen himmel *sub dio 725, b. P. nudo sub ætheris axe 725, c. subdius, subdiVus 725, d. subdialis 725, c.*
himmelblau *cumatilis 648, d. cyaneus 667, b. cæruleus 360, c. cæsius 361, c*
himmelbrod *manna 1342, b*
himmelsangel *polus 1762, b*
himmelsaxe *axis 284, b*
himmelsbürger *cælicolæ 359, b. cælites 359, c*
himmelskost *ambrosia; ambrosiæ dapes 112, c*
himmelskugel *gestabile cælum 1007, d*
himmelslauff *summus ille cæli stelliferi cursus 358, a*
himmelswagen *arctos 198, c*
himmelszeichen *signum 2104, d*
himmlisch *cœlestis 358, d. cælicus 358, c. æthereus 57, d. P. sidereus 2103, c. cælipotens 1789, b. cæligena 1014, b*
hin und her s. hin und wieder.
hinab / hinunter *deorsum, Versus 693, a*
hinab fliegen *deVolare 2553, c*
hinab führen *deVehere; deVectare 2434, c*
hinab gehen *demeare 1385, d*
hinab stürtzen s. herunterstürtzen. ein ort da man hinabstürtzen kan *præcipitium 1793, b*
hinabwerts schiffen *descendere 2014, a*
hinan heben *efferre 879, c*
hinan reichen in die lufft *P. minari in cœlum 1408, b*
hinan rücken *promoVeri in ampliorem gradum, ad altiorem ordinem 1025, b*
hinan springen *assultare 1984, c. insultare 1985, a*
hinauff *sursum; sursum Versus 2269, a*
hinauffliegen *subVolare 2554, b*
hinauff heben *sustollere 2358, b*
hinauff kommen *eniti 1518, b*
hinauff springen *insilire 1983, b*
hinauff steigen *adscendere 2013, b. inscendere 2014, b*
hinaufwerts *sursum Versus 2467, d*
hinaus *extra 829, b. foras 936, c*
hinaus führen *perducere 756, b. efficere 844, d. pertexere 2335, c. perfungi 980, b. exportare 1781, b. pertendere 2308, d.* der etwas hinaus führet *Victor 2510, a*
hinaus gehen *pedem efferre 1700, a*
hinaus lauffen *foras se proruere 1964, b*
hinaus lesen *perlegere 1235, d*
hinaus schaffen *emoVere 1457, a*
hinaus schieben *prorogare 1948, c*
hinaus sehen *prospicere 2176, d*
hinaus stossen *foras projicere 1120, a. exturbare limine 1263, c. eliminare d.* hinausst. aus dem hause *exædificare ex ædibus 32, c.* hinausst. aus dem hertzen *expectorare ex animo 32, c*
hinaus tragen *efferre 879, c*
hinaus treiben *extrudere 2391, b*
hinaus werffen *ejaculari 1122, b. projicere foras 1120, b*
hinaus wollen *eVadere in summum 2414, d*
hinbringen *perVehere 2435, b.* hinb. das leben *transigere Vitam 78, a.* hinbr. die jahre *conficere annos 843, b.* hinbr. die zeit *transmittere tempus 1427, d. & 2301, b. traducere tempus 758, d. fallere tempus 850, d*
hincken *claudere 539, c. claudicare 542, a. incessu claudicare a. P. pedem trahere 1700, a.* das hincken *claudicatio, claudítas 542, b.* das hincken auf einem bein *ascoliasmus 231, d*
hinckend *claudus 542, a.* hinck. machen *claudítatem afferre 542, b*
hindansetzen *negligere 1235, b. præterire 795, b. postputare 1862, b. postponere 1771, d. posthabere 1052, a. postferre 882, a*
hindangesetzt *neglectus 1235, c*
hindansetzung *desertio 2084, c. derelictio 1270, d*
hinder / der hindere *nates 1491, b. naturalia 1490, a. podex 1756, b. pyga 1863, b. postica 1786, a. clunes 555, a*
hinderer *morator 1447, d*
hinderhalt s. hinterhalt.
hinderlich *iniquus 44, d*
hindern / hinderlich seyn / hindernis machen *officere 446, b. impedimento esse cui 1705, d. obstare 2222, a. frangere 948, d. Vetare 2487, c. morari 1447, c. in morâ esse b. obesse 2256, a. alligare in re 1260, b. reprimere 1809, c. moram afferre, inferre, injicere, interponere 1447, a. remorari 1448, b. infringere conatus cujus 950, a.* hind. die böse lust *occludere libidinem 541, c.* s. aufhalten; s. verhind.
hindernüß / hinderung *obstaculum 2222, a. offendiculum 872, c. interpellatio 1678, d. aVocamentum 2566, c. impedimentum 1705, d. præpedimentum 1706, a. remora 1443, b. tricæ 2383, b*
hinderrück s. hinterwerts.
hindin *cerVa 487, c*
hindleufft *chreston 505, d*
hindurch brechen *perrumpere 1962, a*
hindurch führen *traducere 758, c*
hindurch gehen *permeare 1386, a. transire 759, d. pertransire 796, b*
hindurch hauen *persecare 2046, b*
hindurch reissen *eluctari 1291, a*
hindurch scheinen *translucere 1311, c*
hindurch schneiden *perscindere 2021, a. persecare 2046, b*
hinein *intro 1158, c. intus 1159, b*
hinein bellen *illatrare 1222, d*
hinein bohren *incaVare 451, b*
hinein dringen *irruere 1963, d*
hinein drücken *imprimere 1809, a*
hinein eilen *improperare 1830, a*
hinein fahren *inVehi curru 2434, d*
hinein fallen *irrumpere 1961, a. introrumpere 1962, a. illabi 1194, a. irruere 1963, d*
hinein fliegen *inVolare 2553, d*
hinein fliessen *immanare 1342, d*
hineinführen *inVehere 2434, d. importare 1781, b*
hineingehen / hineinkommen *intrare 1158, d. abire intro 789, a. subire 795, b. succedere &c. 457, d. penetrare 1687, d. introgredi 1017, c*
hinein giessen *instillare 2214, d*
hinein lassen *intromittere 1425, a*
hinein näen *insuere 2261, d*
hinein pregen *insculpere 2039, c*
hinein reiben *infriare 959, c*
hinein ruffen *introVocare 2568, b*
hinein schauen *inspicere 2176, a*
hinein schlagen *incutere 1880, d*
hinein schütten *infundere 976, c*
hinein sehen *introspicere 2176, b*
hinein setzen mitten in hauffen *in medium agmen se inferre 880, b. insinuare se in equitum turmas 2123, a*
hinein speyen *inspuere 2196, a*
hinein stecken *inserere; insertare 2085, d*
hinein stopffen *confercire 856, c. infercire d*
hinein stossen *immergere 1392, b. intorquere 2364, d*
hinein streiffen *incursare 662, a*
hinein thun *indere 731, c*
hinein tragen *inferre 880, b. introferre d. importare 1781, b*
hinein werffen *injicere 1119, b*
hineinwerts *introrsum 1158, d*
hineinziehen / der fleck hat sich hinein gezogen *macula penitus insedit 2055, b*
hinfahren *aVehi 2434, b.* hinf. am ufer *radere littus 1908, d. stringere ripas 2230, c.* fahre hin *Valeas 2418, c*
hinfahrt / hintritt *discessus e Vita 455, a. excessus e Vita b*
hinfallen *labare 1192, c. collabascere d*
hinfällig *caducus 348, d. lapsabundus 1192, d. labilis 1193, c*
hinfliessen darneben *prælabi; præterlabi 1194, b*
hinfort / hinführo *posthac 1784, b. in reliquum tempus 1170, b.* s. hernach.
hingang *abitio; abitus 789, b*
hingedencken / wo gedenckest du hin? *quo tu te agis &c. 68, c*
hingegen *contra; contra ea; e contra; e contrario 595, c. contrario 596, b. e diVerso 767, b. e contraria parte 596, b*
hingehen *transire 795, d.* gehe hin *Valeas 2418, c.* die nacht geht hin *nox currit 659, b*
hingelegt *expositítius 1771, a*
hingeworffen *projectítius 1120, c*
hinhangend seyn *marcere 1348, d*
hinkommen *perVenire 2450, c*
hinläßig *deses 693, c. incuriosus, è 655, d. tralatitius 884, c.* die sache hinl. handeln *indormire causæ 746, d.* s. nachläßig.
hinläßigkeit *socordia 606, a*
hinlegen *ponere 1766, b. deponere 1769, b. condere 586, d*
hinlencken *inclinare 552, c*
hinnehmen *rapere 1911, a*
hinrecken das ohr *admoVere aurem 1456, b*
hinreichen *pertingere 2287, b*
hinreissen *rapere 1911, a. abripere 1912, b. absorbere 2156, c*
hinrichten s. tödten; s. umbbringen.
hinschiffen am ufer *radere littus 1908, d. stringere ripas 2130, c*
hinsterben *demori 1452, a*
hinstossen *contrudere 1391, b. proVolVere 2560, a*
hinten / von hinten zu *à tergo 3, b. retrorsus, um 1933, d. 2322, b.* hinten an *in extremo 829, c*
hinten ausschlagen *calces remittere, rejicere; contra stimulum calces jactare 375, b. calcitrare d.*
hinter *pone 1766, b. secundum 2050, a.* hinter etwas hingehen *excidere aliqua re 349, d.* hinter ein ohr schreiben *aurem sibi perVellere 272, d.* hintern ohren suchen *aures scalpere 272, d.* hinter dem berge halten *post principia esse 1815, b. astute quid reticere 242, d.* hinter sich mehr haben als man meinet *plus habere in recessu, quam in fronte promittere 457, a*

hinter.

hinterbringen deferre cui 878, d
hinterbug suffrago 950, d
hintergehen circumvenire 2446, c. captare quē 400, c
hintergehung circumventio 2446, d
hinterhalt insidiæ 2055, c. subsessa 2058, c. subsidium d. subsidialis manus 2059, a. in insidiis succenturiatus miles 476, a. zum hint. bestellet subsidiarius 2059, a
hinterlist insidiæ 2055, c
hinterlistig insidiosus, è 2055, d. astutus 242, b. hinterl. anfallen oppugnare quem cuniculis 651, d. s. arglistig.
hinterrück post tergum 1783, d
hinterschlingen deglutire 1022, b
hinterst ultimus 2537, b. hinterst zu förderst præposterus, è 1784, c
hinterstellig residuus 2058, a. hinterstellig seyn restare 2223, b
hintertheil am haupt occiput 415, c. hint. am leibe clunes 555, a
hinterthür posticum 1785, c. posticulum, a 1786, a. posterula 1785, b
hinterwerts retro 1933, c. retrorsum d. pone 1766, a. à tergo 2322, b. posticus 1785, d. hinterw. gebogen supinatus; resupinus 2266, a. hinterw. schmeissen recessim cadere ad parietem 457, a
hintreiben perducere 756, c
hintritt decessus 454, d. s. todt.
hinüber trans 2376, a. s. auch über.
hinüber bringen transferre 884, b. transportare 1781, c. traducere 758, c
hinüber fahren/hinüb. setzen trajicere 1121, d. transcendere 2014, b. supervehi; transvehi 2436, a. transmeare 1386, b. da man kan hinüb. transmeabilis b
hinüber fliegen supervolare; transvolare 2554, b
hinüber führen trajicere 1121, c. s. hinüberbringen.
hinüber gehen transire 795, d. transgredi 1029, b
hinüber lauffen transcurrere 663, c
hinüber schicken transmittere 1427, d
hinüber schiffen transnavigare 1494, d
hinüber schreiten transgredi 1029, b
hinüber setzen s. hinüber fahren.
hinübersetzung transvectio 2436, a
hinüber springen s. überspringen.
hinüber steigen transcendere; superscandere 2014, b
hinüber zieh. transmigrare 1403, c. transgredi 1028, b
hin und her/ hin und wieder bedencken alternare 104, a. rem aliam ex alia cogitare 1930. s. überleg.
hin und her lauffen discursare 1626, a. discurrere 661, a. discursare b. cursare ultro & citro; sursum deorsum cursitare 659, c. rursum prorsum cursare 1833, b
hin und her schweiffen palari 1625, b. dispalari 1626, a. errare 812, b. vagari 2416, a
hin u. her spatzieren deambulare; obambulare 114, b
hin und her treiben differre 879, a. agitare; turbare; jactare 73, a. hin und her getrieben werden fluctuare 922, c. jactari 1115, c
hin und wieder (hin und her) passim 1658, c. sparsim 2165, c. discursim 661, b. plurifariam 1464, c. rursum prorsum &c. 1964, d. longe lateque 1283, b. ultro citroque 2538, a
hin und wieder ausstreuen disseminare 2062, d
hin und wieder suchen disquirere 1869, d
hin und wieder tragen differre 879, a
hin und wieder verjagen dispellere 1680, a
hin und wieder zerstreuen dispergere 2166, a
hin und wieder ziehen s. hin und her schweiffen.
hinunter s. hinab.
hinunter bringen subigere 77, d
hinunter gehen succedere 457, c
hinunter stürtzen deferri in præceps 878, c
hinunter thun subdere 733, c
hinunter werffen præcipitare 1792, d
hinunterwerts deorsum versus 2467, d
hinwaltzen provolvere 2560, a
hinweg etc. s. weg.
hinweg bringen emovere 1457, a. amoliri 1437, b
hinweg fäulen putrefacere 1862, d
hinweg führen avehere 2434, b. s. wegführen.
hinwegführung transportatio 1781, d
hinweg nehmen auferre 877, c. vor dem maul hinw. præripere 1913, b. intercipere 406, d
hinweg räumen de medio removere 1367, d
hinweg reissen abstrahere 2371, d
hinweg schaffen amovere 1456, c
hinweg schleichen sich clam se subducere 758, b
hinweg thun abdere 730, a. removere 1457, c. revelere 2438, a. relegare 1231, b

hinweg treiben abigere 73, c. depellere 1680, a
hinweg wenden removere 1457, c
hinwenden inclinare 55, c. sich hinw vertere se 2468, c
hinwerffen abjicere 1116, c. projicere 1120, a
hinwiederumb s. wieder / wiederumb.
hinzu rc. s. auch herzu.
hinzu eilen approperare 1829, c
hinzu fallen accidere 349, a
hinzugang aditio 789, d
hinzu gehen adire 789, c. aggredi 1026, a
hinzu kriechen adrepere 1928, d. perrepere 1929, c
hinzulegen s. zulegen.
hinzu reiten adequitare 809, b
hinzu rücken admovere 1456, b
hinzu rudern adremigare 1025, a
hinzu setzen addere 730, b. affingere 901, c. subjungere 1180, b. superdicere 707, b. s. hinzu thun.
hinzu springen assilire 1982, d
hinzu thun addere 730, b. adjicere 1116, d. adjungere 1178, d admovere 1456, b. adstruere 2234, b
hinzu tragen s. zutragen.
hinzu treten accedere 453, b
hippe falcula 852, a
hirn s. gehirn.
hirnhäutlein omentum 1579, c. meninges 1379, b
hirnkraut euphragia 821, a
hirnschal calva; calvaria 374, a. cranium 620, c
hirsch cervus 487, c
hirschbrunst tuber 2394, b
hirschfänger culter venatorius 647, a
hirschhaut nebris 1497, a. pellis cervina 488, a
hirschhorn cornu cervinum 488, a
hirschwurtz elaphoboscon 775, c
hirschzunge phyllitis 1724, b. scolopendrium 2027, b
hirsen milium 1405, b. panicum 1630, d
hirsfinck/hirsvogel vireo 2520, b. chloris 502, c
hirte pastor 1657, d. gregarius 1040, b. armentarius 218, d. dem hirt. gehörig pastorius 1657, d. pastoralis; pastoritius 1658, a. sich vor einen h. ausgeben pecuarium simulare magisterium 1325, b
hirtengespräch bucolica 329, d
hirtenhauß casa 427, c. tugurium 2397, d. pastorale tectum 1658, a. hirtenhäuser mapalia 1348, a
hirtenhäußlein attegia 252, b
hirtenhorn buccina 338, d
hirtenhund canis pecuarius 1675, c
hirtenlied carmen bucolicum 329, d. armentalis camena 218, d. hirtenl. anstimmen silvestrem tenui musam meditari avena 262, c
hirtenstab pedum 1675, d. agolum 68, a. 78, b. pastorale baculum 289, a
historien historia 1089, c. monumenta rerum gestarū & vetustatis exempla 1443, d. hist. schreiben monumentis annaliū mandare; posteritati propagare &c. 1443, d. monumenta componere &c. 1444, a
historien-schreiber historicus 1089, d. conditor historiæ 587, b. s. geschichtschreiber.
historisch historicus 1089, d
hitzblatter papula 1633, c. phyma 1724, b. rothe hitzbl. boa 319, a
hitze æstus 54, b. calor 371, d. ardor 201, a. fervor 886, d. ungewöhnliche hitze solis intemperies 2300, a. hitze verlieren refervescere 887, c. von der h. beschädiget werden siderari 2103, c. schade von der hitze sideratio c
hitzen fervere 886, b. calere 372, d
hitzig calidus 372, a. igneus; ignitus 1131, c. flagrans, ter 911, b. fervens 886, c. fervidus d. æstuosus 55, a. causticus 450, b. zu hitzig praeproperus, è 1830, a. das hitzige fieber ardens febris 200, c. cholera; morbus acutus 503, b. hitziger junger mensch juvenili calore inconsideratior 371, d. P. calidus juventa 372, b. qui sanguine præcalido fervet c. hitzig werden ardescere 200, d. fervescere 886, d
hobel dolabra 739, a. planula 1743, b. grosse hobel runcina 1962, c
hobeln dolare 739, a. das h. dolamen; dolatus 739, a
hobelspäne s. späne.
hoch altus 105, a. arduus 201, c. editus 731, a. sublimis, ter 2243, c. excellens 463, d. celsus 464, c. excelsus d. procerus, è 1822, b. profundus 978, c. præruptus, è 1962, b. eminens, ter 1339, c. prælustris 1307, b. cothurnatus 618, d. P. aërius 47, a. altivolus 105, c. hoch ufer supercilia 519, b. hohe farbe floridi colores 280, a. hoher ort humerosus locus 1107, c. h. baum P. arbor nubibus insertans caput 2085, d. etwas hoch altiusculus 105, b. h. am tage multo die 709, c. hoch u. theuer sancte; persancte 1992, c
hochachtbar præcellentissimus 464, b

hochachten magni (magno) æstimare; nonminoris æstimare, quam quemlibet amplissimum triumphum 53, c. pensi habere 1684, d. magnipendere 1683, b. prima quæ habere, ducere 1812, b. mirari 1413, c. facere magni, pluris, plurimi 840, c. hoch u. werth geachtet werden in auctoritate esse 257, c
hoch angesehen seyn hominum admiratione in cælo esse 358, d
hoch auffmutzen/ anziehen den schaden exaggerare injuriam 66, a
hochbelobt excellens omni laudis genere 463, d
hochberühmt werden summum ad gradum claritatis venire 347, c
hocherhaben superexaltatus 105, d. cælestis 359, a. hocherh. seyn excellentissime florere 464, d. digito cœlum attingere 358, d. minari in cœlum 1408, b
hochfliegende vögel aves præpetes 268, d
hochgeacht inclytus 1140, a
hochgelehrt vir absolute doctus 735, a. perfecte planeque eruditus 848, d
hochgesegnet beatissimus 303, a
hochhalten s. hochachten.
hochheilig sacrosanctus 1972, d
hochmuth/hochmüthigkeit fastus 862, a. arrogantia 1946, d. ferocia 885, a. ferocitas b. altitudo animi 105, d. animi elatio 880, b
hochmüthig superbus, e, 2265, b. insolens, ter 2139, a. ferox 885, a. ferociter b. confidens animi 895, c
hochschätzen s. hochachten.
hochschwingen sich P. astris sese inferre 241, a
hochseyn/ es ist nichts so hoch nihil tam alte natura constituit 105, b
hochsprecher s. praler.
hochsteigen ad summum claritatis gradum venire 538, b. pervenire ad culmen 646, a. ad infinitum crescere 25, c. s. hocherhaben.
höchst supremus 2264, c. summus, è d. höchster primus 1812, c. höchstens / zum höchsten / auffs höchste maxime 1324, b. summum; ad summum 2264, d. summe; summopere 2265, a. höchste ehre des alters apex senectutis 170, a. aufs höchste bringen consummare 2257, d
hochtrabend altisonus 2152, c. superlatus 884, a. tragicus, è 2369, a. elatus, è 880, a. cothurnatus 618, d. hochtrabende worte gebrauchen magnam tubam concentibus inflare 2394, b. ampullari; projicere ampullas & sesquipedalia verba 127, b
hochvernünfftig sapiens & alta mente praditus 105, a
hochwürdig augustus 267, b
hochzeit nuptiæ 1541, c. hymen; hymenæus 111, a. hochz. halten concelebrare connubia 1542, a. nuptiale festum exercere 1541, d. hochz. machen ohne wein Cereri sacrificare; Cereri nuptias facere 481, a
hochzeiter nuptiator 1542, a
hochzeitgast seyn nuptiarū officium celebrare 1541, d
hochzeitgeschenck dona nuptialia; vectigal connubiale 1541, d
hochzeitlich nuptialis 1541, d. connubialis 1542, a. genialis, ter 1013, d
hochzeitmahl cœna nuptialis 1541, d
hochzeitverse epithalamium 805, c
hocke/die man von gastereyen mit nach hause nimt apophoreta 176, a
hocken bajulare 290, d
hocker mantica 1343, d. gibbus; gibber 1011, d. tuber 2394, c. struma 2233, c
höckericht/holckericht gibber; gibbosus 1011, d. tumulosus 2400, b. holckerichter ort asperetum & inaquabile solum 236, c
hoden testes; testiculi 2330, a. colei 563, d
hof area 203, a. aula 269, c. atrium; subdival 250, d. curia 658, d. hof des königes regia 1922, c. hof üm den mond halo 1059, c. corona 612, b. hof so alleine liegt insula 1154, a. bey hofe leben in comitatu degere 575, c
hofdiener/hofbedienter satelles 2003, d. purpuratus 1856, d. aulicus 269, d. aulicus minister c
hoffart superbia 2265, d. fastus 862, a. insolentia 2139, a. sublatio animi 2358, c. hoffart in kleidern luxus vestium 1311, d
hoffärtig superbus, è 2265, b. tumidus 2398, d. nimius 1513, d. hoff. seyn superbire 2265, c. s. stoltz.
hoffen sperare 2182, b. esse in spe atque exspectatione 2253, c. in spem ingredi, adduci, venire; spe niti 2181, d. spem in quo ponere & defigere 1766, b. inflammari spe 913, c. P. spem concipere intra spem 404, a. spem suam in quo collocare 1281, b. sie hoffen spes incessit 455, c. friede h. in spem venire pacis 1445, b
hoffnung

hoffnung spes 2181, d. præsumtio 2260, d. hoffn. machen spem afferre, dare, facere, injicere, ostendere d. alas addere; in spem bonam erigere 81, c. hoffn. fassen exardescere ad spem 201, a. sich falsche hoffn. machen induci falsa spe 755, b. ich habe gute hoffn. magna me spes tenet 2312, a. hoffn. geben in spem vocare 2565, d. er giebt gute hoffn. von sich ejus messis in herba est 1071, b. 1398, d. es scheint einige hoffn. levis aura spei objicitur 270, c. hoffn. betreugt spes decollat 564, c. alle hoffn. ist weg spes nulla reliqua est 1270, a. hoffn. zu etwas hinwerffen despondere quid 2192, c. hoffn. fällt in brunn / ist vergebens spes cadit in irritum 347, d. 1926, a. spes cœcatur 352, c. thesaurus carbones erant 416, c. keine hoffn. zum friede haben desperare pacem 2182, d

höfgen / höflein areola 203, b. atriolum 251, b

hofieren ancillari 138, c

höflich urbanus, è, 2570, b. civilis 533, c. comis 576, c. facetus, è 836, a. perfacetus, e c. venustus, è 2456, b. verecundus, è 2462, a. gar höfl. perurbanus 2571, a. höfflicher brieff litera sparsa humanitatis sale 2165, b

höflichkeit urbanitas 2570, c. civilitas 533, d. elegantia morum 776, d. decorum 685, b. sal 1979, b. eutrapelia 823, b

hoffmann aulicus 269, d. curialis 658, d

hofmarschall præfectus prætorio 847, a. major domus &c. 1327, a

hofmeister monitor 1442, b. rector 1917, b. præfectus morum 1454, a. custos 666, a. hoffm. über die kinder magister relictus filiis 1325, a. hoffm. auff dem gut villicus 2507, d

hoffthür posticulum 1786, a

höhe / hoheit sublimitas 2244, a. altitudo 105, c. summitas 2265, a. proceritas 1822, b. arduitas 201, d. cacumen 346, c. supercilium 519, a. arx 228, d. excellentia 463, d. celsitudo 464, d. fastigium 861, c. höhe des hügels acclivitas 553, d. höhe des berges P. axis 284, c. apex montis 170, a. höhe des meers altum 105, b. altitudo maris d. höhe des baums P. aër summus arboris 46, d. die hoheit der ehren claritas; claritudo 538, b. dignitas 713, d. amplitudo 126, c. splendor 2189, d. eminentia 1339, c. majestas 1329, b. culmen 646, a

höher superior 2264, b. höher achten præferre 882, b. præponderare 1766, a. er achtet nichts höher nibil ei antiquius est aut prius 164, b. höher steigen / kommen crescere dignitate 629, b. adscendere altiorem gradum 2013, c

hoherpriester archisacerdos 1975, b

hohl cavus 450, c. cavatus 451, a. concavus b. cuniculosus 651, d. hohle wege fauces 867, c. hohle zähne cava dentium 450, d. das hohle in der hand hir 1087, c. das hohle in dem becher oder blumen calix 368, d. hohl machen cavare 450, d. concavare 451, b

hohlböhrer cæstrum 362, b

höhle antrum 166, a. specus 2180, d. spelæum; spelunca d. cubile 640, b. lustrum 1305, c. cavus; cavum 450, c. inanitas 1140, d. crater 622, b. camen; cavea; caverna 451, a. locus subcavus terræ 451, c

hohlen arcessere 196, a. den doctor hohl. adducere medicum 1365, a

hohl-kehle stria; striatura 2229, c

hohl-ziegel imbrex 1137, a

hohn contumelia 597, c. ignominia 1132, a. ironia 1164, b

höhnen / höhnisch halten barbam alicui vellere 295, d. ludificari 1295, b. cavillari 444, d. dicteria in quem dicere 704, b. dicacule quem tractare; scurrilibus contra quem velitari jocis c. s. hauen zur banck; s. verhöhnen.

höhnerey dicteria 704, b. s. spötterey.

höhnisch ludibriosus, è 1297, c. höhnische rede ironia 1164, b. höhnisch seyn nasum rhinocerotis habere 1936, d. höhnisch schreiben condere stili nasum 1490, d

holckericht s. höckericht.

hold / holdselig amicus 116, c. comis &c. 576, c. amabilis 121, b. amicabilis 117, d. suavis, ter 2241, c. gratiosus, è 1034, b. gratus, è 1034, d festivus, è 889, c. favorabilis 866, b. venustus, è 2456, b. charitonius 495, a. holdselige rede acroama 20, b

holderstaud sambucus 1991, a

holdgöttinnen gratia 1034, a. charites 494, c

holdseligkeit decor 685, a. amabilitas 121, b. festivitas 889, c

holland Batavia 302, b. Belgium 305, a

holländer batavus 302, a. belga 304, d

holländisch belgicus 305, a

hölle infernus; inferna 1147, c. inferi b. tartarus 2290, b. styx 2240, d. orcus 1595, d. gehenna 996, c. chaos 493, a. catatonium 440, c. P. puteus fervensis abyssi 8, a. erebus 809, d. avernus 263, b. tenebræ avernæ c. P. subterna antra 2244, c. Acheron 15, c. regio Acherontica; stagnum Acheronticum d. Acherusia templa [illegible]i 16, a. in die hölle kommen fumido vitam barathro immergere 295, c

höllenhund cerberus 479, d

höllenpforte acherontis ostium 15, d

höllisch infernalis 1147, c. infernus b. avernalis 263, c. P. tartareus 2240, c. P. stygius d

holpricht salebrosus 1981, c. holprichter ort noverca 1536, a. holpr. machen exasperare 236, c. s. höckericht.

holtz lignum 1259, d. silva 2112, a. silva cædua; arbores cæduæ 353, d. nach holtze gehen lignari; lignatum ire 1260, a. das weisse im holtz zu nächst der rinden alburnum 85, b

holtzbirn pira silvestria 1734, c. achras 17, b

holtzbock ricinus 1938, c. reduvius 1916, d

holtzen / holtz fällen / hauen lignari 1260, a. materiari 1358, d. silvas cædere; ligni atque frondium cædem facere 353, c

höltzern ligneus 1259, d. durius; durateus 763, c. höltzerne brücke sublicius pons 2243, c. höltzern gefäßlein alveolus 106, b

holtzhacker / hauer lignarius 1260, a. cæsor lignorum 354, a. concisor nemorum d. cum securi caudicali præfectus provincia 442, c

holtzhauff rogus 1948, d. pyra 1863, d. strues 2234, a. struices lignorum ibid.

höltzicht nemorosus 1503, a. silvosus 2112, b

holtzkähle canaliculus in columnis 381, d

holtzmangold limonium 1264, c

holtzschnepf rusticula silvatica 1966, b

holtzschreyer garrulus 995, a. pica glandaria 1724, d

holtzschuch calo; calopodium 371, d. sculponea 2039, d

holtztaube palumbes 1626, c. livia 1278, c

holtztragend silviger 2112, c

holtzung lignatio 1260, a

holtzwagen sarracum 2003, a

holtzwerck materia 1358, b

holtzwurm cossus; cossis 618, a. xylophagus 2597, b. thrips 1345, a. chrysalis 506, c

holtzwürmlein teredo 2321, a

holtzwurm aristolochia 214, c. malum terræ 1331, a

holuncke halophanta 1059, c. ciceris emtor & nucis 510, b. s. nichtswürdig.

honig mel 1370, b. P. dulce nectar 1500, c. frisch honig mel cerosum 478, a. hon. wircken mellificare 1371, a

honigausnehmung mellatio 1370, d

honigapfel melimelum 1372, a

honigbirn pira mustea 1734, c

honigblume flores ad mel conficiendum idonei 169, c

honigkuchen libum 1254, d. mellita placentula 1370, d

honigmann mellarius 1370, c

honigschmack mulseus sapor 1462, a

honigseim favus 867, b

honigsüß melleus; mellitus 1370, d. melligenus 1371, a

honigtopf amphora mellis 125, c. vas mellarium 1370, c

honigtranck melitites 1372, d

honigwerck mellificium; opus mellificum 1371, a

hoppe / hopfe lupus salictarius; lupulus 1304, b. hopf und maltz verlieren oleum & operam perdere 731, c. h. u. maltz ist verlohren oleum & opera perit 1583, a

hoppenkäumgen asparagi lupuli 135, a

horchen aucupium auribus facere 254, d

hören audire ex quo, a quo 259, d. exaudire 261, c. accipere 482, a. 272, c. aure sonos concipere 2151, b. admittere quid auribus 1421, d. ad aures cujus venire 2445, a. P. vocem haurire auribus 1063, c. untern leuten hören fama & auditione quid accipere; auditiuncula quadam de qua re adspergi 261, a. man hat nichts gehöret nihil rumoris affluxit 925, a. wir hören nur etwas weniges ad nos tenuis fama perlabitur aura 271, a. man höret nichts von ihm de eo silentium est 2110, b. überall nichts als krieg hören circumsonari armis 2152, c. wohl hören habere aures teretes 2321, c. nicht hören surdum esse in re qua 2268, a. nicht h. wollen aures obstruere 272, d. ceram auribus obdere 477, a. nicht gern hören vulneratis auribus quid accipere 2588, b. der schwerlich höret surdaster 2268, a. höre doch heus 1077, c. du hörest die klagen gerne aures tuæ patent querelis 1659, d. 272, c. vom hören sagen de auditu; ex audito 261, c. man hat es hören sagen fando pervenit ad aures 857, b. der es vom hörensagen hat qui audita dicit 273, b. sich hören lassen circumfremere; confremere 953, d. es läßt sich hören audio; intelligo 260, a

horizont horizon 1100, d

horn cornu 610, a. krumm horn lituus 1277, d. die hörner abstossen defervescere 887, a

hornbläser ceraula 479, b. cornicen 611, b

hörnerträger cornutus; P. corniger 611, b

hornfisch xiphias 2596, d. gladius 1016, d. acus 24, a. belone 308, b

hornfüßig cornipes 611, b

hörngen corniculum 610, d. auff dem h. blasen P. raucisonis efflare cornua bombis 320, d

hörnicht cornutus; cornibus instructus 611, b

hörnin corneus. 611, b

hornis / hörlitz crabro 620, b. asilus &c. 233, c. œstrum 1570, a

hornung Februarius 869, a

hornungs-blume hemerocallis 1069, b

hort columen 571, d. præsidium 2057, a

hosen braccæ; feminalia 331, a. femoralia 870, c. tibialia 2348, a. subligaculum 1261, c. der hosen trägt braccatus 331, b

hosenband periscelis 1695, c. fascia cruralis 859, d

hospital xenodochium 2594, b

hübel ara 187, c. grumus 1041, b

hübsch concinnus, è, 525, a. luculentus 1308, d. ornatus, è, 1603, a. lautus, è 1226, c. s. schön; s. fein.

hucken succollare 564, c. dorso onus subire 747, a

huff ungula 2547, c. mit gantzem huff solidipes 2141, c. huff treiben exercere agrum 63, d

huffeisen solea ferrea 2138, a

hufflattich tussilago 2409, a. chamæleuce 491, b. ungula caballina, farfaria 304, d

huffschmidt faber ferrarius 832, d

hüffte / hüfftblat coxa; coxendix 620, b. femur; femina 870, c. ischion 1165, d

hüfftwehe ischias &c. 1165, d

hügel collis 564, a. clivus 553, d. edita 731, a. dorsum 747, b. tumor terræ 2399, a. tumulus 2400, a

hügelgen colliculus 564, a. clivulus 553, d

hügelicht clivosus; acclivis 553, d. tumulosus 2400, b

huhn gallina 992, b. s. hüner.

hühngen gallinula 992, b. pullus gallinaceus b. pulaster 1849, b. pullicenus c

huldigen sacramentum dicere 1972, b. jurare in alterius verba; jurare in quem 1182, a

huldigung clientela; homagium 550, a

hülffe auxilium 283, b. adjutorium; adjumentum 1189, c. præsidium 2057, b. subsidium 2058, d adminiculum 28, c. opis 1588, d. opitulatio 1589, a. fomentum 947, c. durch h. der natur natura suffragante 950, d. mit Gottes hülffe Deo juvante 1189, a. ohne fremde h. nullius adminiculis, sed, ut dicitur, marte nostro 1353, b. hülffe bey einem suchen fidem cujus implorare &c. 893, a. confugere ad cujus fidem, opem 698, a. auxilium cujus implorare; auxilium sibi adjungere 283, c. hülffe schaffen remedium comparare 1365, b. zu hülffe kommen / hülffe thun succurrere 663, b. currere subsidio 659, b. ferre cui præsidium 875, b. suppetias ferre &c. suppetiari 1711, c. aliquid opis occidenti ferre 350, a. s. helffen. hülffe bey einem haben opibus cujus defendi, adjuvari 1589, c

hülffährigkeit benignitas 328, b

hülffertig propitius 1831, c

hülffloß inops 1589, b. orbus auxilii 1595, a

hülffreich auxiliabundus 284, d. P. opifer 1589, a. s. heilsam.

hülffsvölcker auxilia 283, b. auxiliares, auxiliariæ cohortes 284, a. 562, c

hülse cutis 667, a. putamen 1860, c. gluma 1021, c. utercullus 2581, a. die leeren hülsen vinacea 2514, c. hülsen von oliven fraces 948, a. hülsen von hirsen &c. appluda 178, c

hülsenfrucht legumen 1236, b

hülsengetreyde siliquæ 2111, b

hummel fucus 966, d

humpe culullus 647, e

hund canis 386, c. hunde P. turba Diania 699, d. junge hunde catuli 387, d. geschwinder hund

tigris 2349, *c.* hund / der kunst lernen soll *canis tiruncula* 2353, *a.* es ist ein h. dahinter begraben *aliquid monstri alunt* 1446, *c.* was ist ein hund nütze im bade *quid cani commune cum balneo?* 293, *a.* der hund frißt wieder was er gespeyet *canis ad vomitum redit, anus ad armillum* 219, *b.* hunde lernen an kleinen riemen leder fressen *canis adsuetus corio &c.* 608, *d.* viel hunde sind der hasen tod *ne Hercules adversus duos* 1072, *c*

hundebrodt *cantabrum; far caninum* 393, *d*

hundepeitscher *lorarius* 1287, *d*

hunderste *centenus; centesimus* 473, *b*

hundert *centum* 472, *d.* hundert jahr *seculum* 2047, *a. centeni anni* 473, *b.* hundert mann *centuria* 475, *c.* aus hund. soldaten einen heraus nehmen *centesimare milites* 473, *b.* das hunderte ins tausende mengen *P. mutare quadrata rotundis* 1886, *a*

hundertfach / hundertfältig *centuplex; centuplicatus* 475, *b. centumgeminus* 998, *b.* 474, *d. centenarius* 473, *d.* hundertfältige früchte tragen *centesimam frugem reddere* 473, *b*

hundertköpfficht *centiceps* 474, *d*

hundertkörnicht *centigranum* 474, *d*

hundertmahl *centies* 473, *a.* hundertmahl mehr *centuplicato* 475, *c*

hündisch *caninus* 387, *c*

hündlein *catellus* 388, *a*

hundsfisch *galeos* 990, *d. mustelus* 1476, *d*

hundsfliege *cynomyia* 671, *a*

hundsgraß *canaria* 381, *d*

hundshunger *caninus appetitus* 387, *c*

hundsigel *erinaceus caninus* 811, *c*

hundsknoblauch s. wildlauch.

hundskürbs *colubrina* 571, *c*

hundsstern *canis* 387, *c. canicula* 388, *a. sirius* 2125, *a. procyon* 1823, *b. canis Erigoneius* 811, *c. decretorium illud sidus, quod caniculam appellamus* 483, *a*

hundstage *dies caniculares* 388, *a. æstuosissimi dies circa canis ortum. P. æstifer canis; cancer* 55, *a. torrentior sirius &c.* 2365, *d. P. hora caniculæ* 1099, *a*

hundswurm *lytta* 1316, *d. ricinus* 1938, *d*

hundszunge *cynoglossa* 670, *d*

hüner *P. cohortis aves; cohortales aves* 563, *a*

hünerauge *clavus* 545, *a. gemursa* 999, *c*

hünerdarm *anagallis* 131, *c. asyla* 243, *b. alsine* 101, *b*

hünergeyer *milvus* 1406, *d*

hünerhauß / hünerkorb *gallinarium* 992, *c. ornithoboscium* 1602, *b. stabulum cohortalium avium* 563, *a*

hünerkohl *serpyllum* 2087, *a*

hünerleiter *scala gallinaria* 992, *c*

hünervoigt *gallinarius* 992, *c. pullarius* 1849, *b. deliacus* 688, *c*

hunger *fames* 853, *b. esuries; esuritio* 771, *c. inedia* 772, *c.* den hunger stillen *famem explere, depellere, compescere, frangere* 853, *b.* hungers sterben *fame confici ibid.*

hungern / hunger leiden *esurire* 771, *b. inediam sustinere* 772, *d. laborare fame* 1195, *c. fame cruciari* 638, *c. fatigari fame* 863, *d. famem perferre* 882, *a. egere acriter* 773, *d.* hungern und harren macht ungedultig *fames & moram bilem in nasum conciunt* 314, *a*

hungrig / hungerleider *aridus; siccus* 204, *d. famelicus* 853, *b. esuritor* 771, *c. avidus cibi* 263, *a. P. impastus* 1658, *b.* hungrig seyn *cœnaturire* 559, *b.* sehr hungrig seyn *impatientissimæ famis esse* 1665, *c*

hüpfen *salire* 1982, *b. exsilire* 1983, *b.* in die höhe hüpfen *subsultare* 1985, *b.* s. springen.

hüpfend *assultim* 1984, *c*

hürchen *meretricula* 1389, *c. scortulum; scortillum* 2028, *d*

hürden *crates* 622, *c*

hure *meretrix* 1389, *b. scortum* 2028, *d. amica; amicula; pellex &c.* 117, *a. lupa* 1304, *b. mulier vulgaris, infamis, famosa* 1461, *a. ludibriorum mancipium* 1297, *c. prostibulum* 1535, *a. fornicaria; fornicatrix* 942, *b. devirginata* 1521, *d. subagitatrix* 78, *a. fututrix* 988, *b. matrona prostratæ pudicitiæ* 1842, *c. P. limax* 1263, *b. P. tacito cognita furto* 982, *d.* gemeine hure *quadrantaria* 1884, *a.* eine feile hure *prostibulum; prostibula* 2203, *b.* iedermans hure *vulgatissima meretrix* 2587, *b.* huren nachlauffen *lustrari* 1306, *b.* huren auffhalten *lenocinari* 1238, *c.* eine zur hure machen *ludibrio quam habere* 1297, *b. ludificari virginem* 1295, *b.* s. nothzüchtigen. zur hure werden *publicare corpus suum* 1841, *b.* die zur hure worden *præflorata virgo* 922, *a*

huren / hurerey treiben *meretricari* 1390, *b. scortari* 2029, *a. libidinari* 1253, *c. fornicari* 942, *b. pudicitiam in propatulo habere &c.* 1842, *c*

hurenhauß *lupanar* 1304, *c. fornix* 942, *c. stabulum* 2198, *b. lustra* 1305, *d. ganeum* 993, *b. communis locus* 581, *a. prostibulum* 1835, *a.* 2203, *b*

hurenhengst *lustro* 1306, *b. peni deditus* 1688, *b*

hurenhund *admissarius* 1422, *a. subactor; subagitator* 78, *a*

hurenkind / hurkind *spurius* 2196, *d. nothus* 1534, *c. P. dubio genitore creatus* 1012, *c. P. furto genitus* 983, *a*

hurenleben *pellicatus* 1202, *a*

hurenliebe *meretricius amor* 1389, *b*

hurenlied *fescennini* 887, *d. carmen Priapejum* 1811, *a*

hurenlist *meretricis acumina* 23, *c*

hurenpackt *animorum turpissimorum fœdera* 930, *c*

hurenwinckel *cella* 462, *b. gurgustium* 1045, *c*

hurenwirth *leno* 1238, *a. fornicarius* 942, *b. ballio* 292, *b*

hurenwirthin *lena* 1238, *a*

hurenwirthschafft *lenocinium* 1238, *b*

hurer *scortator* 2029, *a. stuprator* 2239, *c. constuprator d. fornicator* 942, *c. fututor* 988, *b. stuprorum perpetrator* 1666, *c*

hurerey *scortatus* 2029, *a. stuprum* 2239, *c. fornicatio* 942, *b. venerea res* 2456, *b. concubitus vetitus, vagus* 642, *a. P. furtum veneris* 982, *d*

hürisch *meretricius, e* 1390, *b. stuprosus* 2239, *d. lenonius* 1238, *b*

hurtig *alacris* 82, *d. celer* 460, *d. agilis* 66, *a. levis* 1244, *a. præpes* 1796, *c. citatus* 513, *c. citus* 514, *a. industrius, e,* 1145, *d. navus; naviter* 1495, *a. impiger; impigre* 1725, *c. cursim* 660, *a.* hurtige füsse *calidi pedes* 372, *b.* hurtige rede *expedita & facile currens oratio* 1705, *b.* hurtig zur arbeit *strenuus, è,* 2228, *c.* hurtig machen *solertem quem dare* 727, *d.* hurtiger machen *celeritatem incitare* 515, *d.* hurtig seyn *magna uti celeritate* 153, *b. vegetum & acrem ad quid faciendum se præbere* 2431, *c.* hurtig fortlauffen *magna incitatione ferri* 516, *b*

hurtigkeit *alacritas* 83, *a. agilitas* 66, *b. navitas* 1495, *b. industria* 1145, *c. vigor* 2504, *b*

huste *tussis* 2409, *a. pulsus tussedinis biulci* kleiner h. *tussicula* *a*

husten *tussire* 2409, *a*

hut *pileus, um* 1727, *c. umbella* 2540, *b.* runder hut *galerus* 990, *d.* hut mit breitem rand *causia* 450, *b.* der einen hut auff hat *pileatus* 1727, *d*

hüten / auff der hut stehen *custodire* 666, *b. suum tutari locum* 2396, *c. in speculis esse; speculari* 2179, *b.* der auff der hut stehet *speculator b. speculabundus* 2180, *a.* das geld hüten *incubare pecuniis &c.* 641, *a.* niemand kan sie hüten *hos si Argus servet &c. is nunquam servet* 210, *d.* sich hüten *cavere* 443, *c. videre* 2498, *a.* ich hüte mich *cautio est* 444, *a.* sich für sünden hüten *a delictis declinare* 552, *a.* sich für dem laster hüten *effugere maculam* 968, *c.* hüte dich für ihm / er ist gezeichnet *fœnum habet in cornu, longe fuge* 610, *a*

hüter *custos* 665, *d. observator* 2090, *c*

hütlein *pileolus, um* 1727, *c*

hutmacher *coactiliarius* 75, *c*

hüttchen *domuncula; domuscula* 744, *a. ligellum* 1259, *d. casula* 427, *d*

hütte *casa; casula* 427, *d. taberna* 2177, *b. tabernaculum c. tugurium* 2397, *d. scena* 2017, *a. mapalia* 1348, *a.* hütten *attegiæ &c.* 251, *b. magalia* 1323, *d.* hütte für die sonne *umbraculum* 2540, *c*

hüttenrauch *spodium* 2191, *a*

hutzierath *cidaris* 512, *d*

huy / in einem huy *minimis momentis* 1440, *b*

hyacinth *hyacinthus* 1108, *c. chrysolithus* 507, *c*

J.

JA *imo; immo* 1138, *b. etiam* 817, *c. adeo* 27, *b. vero* 2465, *d. maxime* 1324, *b. admodum* 1430, *b. quippe* 1903, *b.* ja wohl *utique* 2581, *c. sane quidem* 1996, *b.* ja traun *scilicet* 2019, *d.* ja vielmehr *quin* 1899, *d. quinimo* 1900, *b.* ja hinter sich *si diis placet* 2097, *b.* ja sagen *annuere* 1553, *a. affirmare* 907, *c. assentiri* 2069, *b*

jachzornig *iracundus, e* 1163, *a. cerebrosus, stomachosus; præceps animi* 480, *c. properus iræ* 1829, *a. violentus* 2524, *a*

jacob-birn *pira præcocia* 1734, *c*

jacobs-stab *orion* 1600, *c*

jagen *fugare* 969, *c. venari* 2451, *c. venatum facere* 2452, *c. excitare & agitare feras* 873, *a.* jagen in das garn *P. premere* 1807, *b.* jagen nach hause *compellere domum* 1679, *d.* s. verjagen.

jäger *venator* 2452, *c. inquisitor* 1870, *b. confector ferarum* 843, *d*

jägergarn *plagæ* 1740, *c. cassis* 429, *a. retia venatoria* 2452, *d*

jägerin *venatrix* 2452, *c*

jägernetz *rete* 1932, *d*

jägerspieß *lancea venatoria* 1211, *a. venabulum* 2452, *d*

jagt *captura ferarum* 401, *a. venatio* 2451, *d. venatus* 2452, *c*

jagtgöttin *Diana* 699, *c*

jagt-hund *canis venaticus* 386, *c. canis ad venandum* 2452, *d*

jagt-schiff *navis cursoria* 659, *d. phaselus episcopius* 804, *b. dromon* 749, *c. myoparo* 1480, *d. celox* 464, *c. navis tabellaria* 1492, *a*

jagt-stecke *amites* 115, *c*

jähe *præceps* 1792, *b. præruptus, e* 1961, *b.* s. abhengig.

jaherren *pedarii; qui raptim in eandem sententiam currunt* 1701, *d*

jähling s. unversehens / plötzlich. jähl. in die höhe *arduus* 201, *c*

jahr *annus* 152, *d. annus solstitialis. annale tempus, quod sol circuitu suo finit* 153, *d.* zwey jahr *bimatus* 314, *b.* drey jahr *trimatus* 314, *b.* 2379, *c. trieteris* 2384, *c.* vier jahr *quadrimatus* 314, *b. quadriennium* 1884, *b. olympias* 1578, *a.* im vierdten jahre *P. ubi quarta accesserit ætas* 56, *a.* fünff jahr *quimatus* 314, *b. quinquennium* 1902, *b. lustrum* 1305, *d.* sechs jahr *sexennium P. sexta hyems* 1080, *b.* sieben jahr *septennium* 2073, *b.* alle jahr *quotannis* 156, *a. annuatim* 155, *b.* auff ein jahr *in annum* 153, *c.* lange jahr *ætate tam longa* 56, *a.* das jahr ist um *annus circumagit se; circumactus est* 74, *b.* wenn das jahr um ist *anno vertente* 2469, *a.* ein j. ums ander *alternis annis* 104, *a.* der viel jahr auff dem halse hat *annosus* 155, *a. provectus ætate* 2435, *c.* wenn man bey seinen besten jahren ist *ætate integra, firma* 55, *c.* ein gantz jahr über etwas zubringen / *anno vertente quid conficere* 153, *b*

jahrbücher *annales* 154, *a. monumenta* 1443, *d.* s. calender.

jähren *ebullare, ebullire* 341, *a*

jahrfest *solenne* 2138, *b. annua sacra* 155, *a. anniversaria sacra* 155, *c.* jahrf. halten *celebrare festos dies anniversaria solennitate (anniversariè)* 155, *c*

jahrgeld *stipendium annuum* 2212, *d*

jährig / eines j. alt *anniculus* 154, *b. annotinus c.*

jahrkost *annuus sumtus* 155, *a. annuum b*

jährl. *solennis, solenniter* 2138, *a. quotannis* 156, *a. annuatim* 155, *b. in multos annos* 153, *c. anniversarius* 154, *c. annuus* 155, *a. quotannis* 1904, *d.* das j. bestellet wird *restibilis* 2203, *d.* j. früchte *annona* 155, *d*

jahrmarckt *nundinæ* 1549, *a. mercatus* 1394, *a* jahrm. halten *nundinari* 1549, *a*

jahrs-frist *annuum spatium, annuus cursus* 155, *a*

jahrs-früchte erwarten *annuum expectare* 153, *d*

jahrs-tag s. geburts-tag.

jahrwachs *proventus frugum* 2451, *a*

jahrwechsel *annua frigorum & calorum varietates* 155, *a*

jahrzahl *æra* 49, *a*

jahrzeit *P. hora* 1099, *a*

jammer *ærumna 47, d. miseria 1417, b*
jammer-geschrey *quiritatio 1904, a. quiritatus, b.* s. klage.
jämmerlich *miser, e, 1417, b. flebilis, ter 915, c. ærumnabilis 47, d. ærumnosus 48, a. miserandum in modum 1418, c. miserabilis, ter d.* s. kläglich.
jammern *misereri 1417, c.* es j. mich *miseret; miseresçit c*
jaspenstein *jaspis; jaspidea gemma 1125, c*
jäten *runcare, eruncare 1962, c. sarrire; sarculare 2003, b. exherbare; herbas evellere 1071, c.* das jäten *sarritio 2003, a. sarculatio 2003, b. sarritura 2003, b*
jäter *sarritor 2003, b*
jäthacke *sarculum b*
jauchtzen *jubilare 1171, a. ovare 1616, b.* das jauchzen *jubilum; jubilatio 1171, a*
jawort *suffragium 950, d.* jaw. darzu geben *suffragari 950, d. adjicere suum calculum 366, b*
ibisch *hibiscus 1078, a. althæa 104, d*
ich *ego 774, c. egomet d. cor meum 604, b*
ie / ie *quò, eò 1894, d. 787, d. quanto, tanto 1878, a*
ie älter man wird *quantum accedit ad annos 24, b*
ie eh ie besser *quantum potest 1788, b*
ie der beste *optimus quisque 324, c. 1893, a*
ieder / iedweder *quilibet &c. 1892, c. quivis; quisque 1893, a. omnis 1580, a. unusquisque; unusquilibet 2551, a.* iede für sich *singuli 2119, d. viritim 2518, c*
iederman *nemo non 1502, d.* s. ieder.
iedoch *tamen 2283, d. veruntamen 2284, b.* s. doch.
ie frömmer einer ist *ut quisque est vir optimus &c. 324, c*
ie länger *quanto diutius 1878, a.* ie länger ie lieber *chamæpitys 492, b. ajuga 81, c. teucrion 2334, a.* ie länger ie mehr *magis magisque 1324, a.* ie länger ie weniger *minus minusque 1656, a*
iemahls *aliquando 1876, b. unquam 2548, b*
iemand *aliquis 96, b. quispiam; quisquam 1892, d. aliquis 1893, b.* da iemand ist *si qui sunt 1890, a.* ist iem. *nunquis est? 1893, c.* von iem. anders erfahren *aliunde scire 96, b*
ie mehr *quam magis 1873, d.* ie mehr und mehr *magis ac magis &c. 1324, a*
jenner *januarius 1124, c*
jenseit gelegen *ulterior 2537, a*
Jerusalem *Hierosolyma 1082, a. P. Davidica urbs 678, b*
ie schlimmer *quam pessime &c. 1872, b*
jescht *spuma 2195, a*
jeschtig *spumeus; spumosus; spumabundus 2195, a*
ietzt s. itzt.
ie zu weilen *subinde 1143, b*
igel *eres 810, a. echinus 769, d. ericius, erinaceus, 811, c. hericius 1073, b*
ihr *vos 2562, d.* ihr selber *vos ipsi 2393, c. vosmetipsi 2562, d*
jischen *spumare; spumescere 2195, a*
ilmen *ulmus 2536, c*
iltis *ictis 1127, c. viverra 2530, d*
im s. in. im anfange *inter initia 1156, b.* im schlaff *secundum quietem 2050, b*
immatriculiren *albô adscribere 86, b*
imme *apis 169, c*
immer / immerdar / immerfort *semper 2064, a. in perpetuum, perpetuò, perpetim 1697, b. jugiter 1174, b. subinde 1143, b. æternum 57, b. identidem 1128, b. nunquam non 2548, c. demtô fine 419, b. sine intercapedine 396, c.* immerfort auf den gütern seyn *assiduum in prædiis esse 238, b*
immerwähren *ire in secula 788, d. annare, perennareque 156, b*
immerwährend *æternus, durabilis 56, c. perpetuus 1697, a. immortalis 1452, c. proprius 1832, a. jugis 1174, b*
immerzu *subinde 1143, b. identidem 1128, b*
immittelst s. unterdessen.
importantz *momentum 1440, c.* von imp. *momentosus 1440, d*
impffen *inoculare 1566, b*
in *in 1138, d. ad 24, c. apud 181, b.* in die funffzehen tage *dies circiter quindecim 526, c*
in acht nehmen *observare 2090, a. tenere 2311, b. notare 1533, c. habere rationem rei 1049, d.* in acht n. die gesundheit *valetudinem tueri 2396, b. servire valetudini 2088, a inservire valetudini 2089 a.* in acht n. die gesetze *leges juraque servare 2089, b.* s. achtung geben; s. halten.
inbrünstig s. brünstig.
indem *dum 761, d. cum; quum 648, a*
indessen s. unterdessen.
Indianer *Indus 1143, d*
Indianisch *Indicus 1143, d.* Indianisch huhn *gallina Africana; Numidica &c. 61, a*
Indien *India 1143, c*
in einander geschlagene arme *cancellatus brachiorum implexus 382, b*
in einander geschlossen *clusilis 540, b*
infanterie *peditatus; pedester exercitus &c. 1702, a. tardum agmen 67, a*
ingemein s. gemein.
ingrün *vinca 2508, b*
ingwer *zingiber 2603, b*
inhalt *argumentum 210, a. summa 2257, a. breviarium; summarium 334, b. hypothesis 1113, a. periocha 1694, a. lemma 1236, c.* briefe gleiches inhalts *literæ eodem exemplo 315, a. 825, d.* inh. thun s. einhalten.
inhalten in lesen *suspendere spiritum in lectione 2186, d.* s. einhalten.
injurien-klage *actio injuriarum 71, c.* inj. klage anstellen *agere, postulare quem injuriarum 69, d*
inne haben *tenere 2311, b. possidere 2056, c. capere, intelligere 400, a*
inne halten sich *cohibere se 1051, b. inhibere d. continere 2313, b. compescere 1658, a*
innere *interior, us 1158, a.* innere furcht *altior pavor 105, b.* innere hertz *latebræ & recessus in animis 456, d*
innerhalb *intra 1157, d. cis 530, b.* innerh. wenig tagen *paucis interpositis diebus 1667, d*
innerlich *intestinus 1158, c. internus, è 1158, a*
innerst *penetrale 1688, a. intimus, e 1158, b*
inniglich *medullitus 1369, c.* innigliche liebe *arctissima vincula amoris 195, c*
inschlicht s. unschlitt.
insinuiren sich *insinuare se 2123, a. circumire & prensare quem 1805, a. penetrare in animos 1687, d. adjungere sibi hominum benevolentiam 1178, d. intrare in alicujus familiaritatem 1159, a.* s. beliebt machen.
insonderheit *specialiter 2170, a. speciatim 2170, b. singulatim 2120, b. sigillatim 2120, a.*
inständig *instans 2221, c*
instehendes gewicht *æquilibrium 43, c*
instrument s. werckzeug. instr. von zehen saiten *decachordum 682, d*
insul *insula 1154, a.* aus der insul *insularis; insulanus b*
intraden s. einkommen.
inventarium *apophasis 176, a*
inwendig *intra 1157, c. intrinsecus 1158, d. interior, us, 1158, a. intercus 1157, b. penetrale 1688, a. penitus c. introrsum 1158, d.* inw. und auswendig *intus & in cute 1159, b.* inw. und auswendig kennen *conscium esse omnium studiorum 2024, a.* inwendigste *intimus, e 1158, b*
inwohner s. einwohner.
inzwischen *interea; interim 1156, c*
joch *jugum 1174, d.* das ein joch trägt *veterinus 2486, d.* unter das j. bringen *sub jugum mittere 1174, d*
johannis brodt *ceratium 479, b. siliqua græca 2111, b*
johannis-gürtel *artemisia 225, b*
johannis kraut *hypericon 1112, b*
johannis-pfersig *mala armeniaca 218, c*
johannis-würmlein *nitedula 1517, a. lampyris 1216, a. cicindela 511, d*
jorck *eboracum 767, c*
irgend einer *ullus 2536, a.* damit nicht irg. *necubi 2430, d*
irgendswo *alicubi 2430, c. 96, a. nuncubi 1548, c. aliqua 97, a. uspiam; usquam 2576, c*
irrden *terreus; terrenus; terrestris 2326, c. testaceus 2329, c. fictilis, e 901, b.* irrd. gefäß *samium 1991, c. olla 1577, a. fidelia 892, a*
irren / irre gehen *errare 812, b. errore labi 1193, b. in errorem deferri 878, c. errore duci; per errorem labi; in errore versari 813, c. hallucinari 1058, b. vagari 2416, d. deviare 2493, a. decedere via 2491, d. se irretire erratis 1933, c. exorbitare 1594, d. rapi in errorem 1911, a.* irren in einer klaren sache *caligare in sole 368, c*
irrgarten / irrgang *labyrinthus 1196, b*
irrig / irrend *errabundus 812, c. devius 2493, a. erroneus 813, d. mendosus, e 1378, a.* irrig seyn *totâ errare viâ 812, b.* irrig machen *ducere quem in errorem 752, d*
irrland *Ibernia 1174, a. Hibernia 1078, a*
irrthum *erratio 812, d. aberratio 813, a. error 813, c.* irrthum in der religion *superstitio 2224, b*
irrung *confusio 975, b*
irrwege *error viarum 813, d*
irrwisch *ignis fatuus 1131, a*
isop *hyssopus 1114, a*
isopwein *isopites, ibid.*
Italiäner *Italus 1168, a*
Italiänisch *Italicus 1168, a*
Italien *Italia &c. 1167, d*
itzig *modernus 1428, a.* itzige zeit *præsentia 1797, c*
itzt / itzo / itzund *nunc 1548, c. jam 1122, c. modò 1428, c.* itzt dieses / itzt jenes *tum hoc, tum illud;* itzt erst *jam primum 1123, b*
jubel-geschrey *jubilum; jubilatio 1171, a*
jubeljahr *jubilæus annus 1171, a*
jubiliren *triumphare 2387, b*
juchheysa *evax 818, c. evohe 820, c*
jücken *prurire 1837, b. fricare 956, d.* das jücken *pruritus, prurigo 1837, b. scalpurigo 2012, b. uredo 2573, c.* jücken der haut *formicatio 941, a.* jücken in augen *trachoma 2368, c.* die haut jücket s. haut.
jude *verpus 2466, d. Judæus 1171, d. Apella 168, c*
jüdisch *judaicus 1172, a.* jüdische land *Judæa 1171, d*
jüdengenosse *proselytus 1834, a*
jüdenkirsche *halicacabus 1058, a. solarium halicacabum 2137, c. vesicaria &c. 2482, d*
jüdenleim *bitumen 316, a*
jüdenschul *synagoga 2273, a*
jüdenstein *pyrena 1864, b. Eureos 821, b*
jüdenthum *judaismus 1172, a*
jüdenzinß *anatocismus 135, a*
jüdenzopff *inenodabilis capillus 1523, c. 398, b*
jugend *pueritia 1844, d. adolescentia 1575, b. pubes 1839, d. proles 1825, a. ephebia 797, d. flos ætatis; florens ætas 920, c. 55, c. primum ævum 59, c. juvenilis ætas, 1188, b. juventa d. juvenilitas, juventus, c. P. primævo flore juventus 60, b.* jug. hitze *juvenilis calor 371, d. juventutis caloratus impetus, igniculus 372, a.* in der jug. von jug. an *cum primâ barba 296, a. P. jucundum cum ætas florida ver agit 921, a. rudibus annis 153, c. ineunte adolescentia, ab ineunte ætate 792, d. 55, d. 2, a. à teneris unguiculis 2317, c*
jülich *Juliacum 1177, c*
juncker *nobilis 1521, a*
jung *juvenis 1188, a. juvenilis 1188, b.* nach jungleute art *juveniliter b.* das junge volck *juventus c. tener, e 2317, c. pullinus 1849, c. P. ore floridulo nitens 921, a.* gar j. *peradolescentulus 1575, a.* j. leute *pubes 1839, d. chorus juventutis 504, c.* j. mensch *imberbis 296, c.* j. knabe *parvulus 1655, c.* jung. baum *arbor tenera, 190, d.* j. werden *pubere 1840, a. pullulascere 1849, d. juvenescere 1188, c.* wieder jung werden *repubescere 1840, b. reflorescere 922, b. P. annos exuere 831, d.* jung gewohnt alt gethan *à teneris consuescere multum.*
junge *calo 371, c.* junge magd *ornatrix 1603, b*
junge thiere *catuli 387, d. fœtus 933, d. pullus 1849, b. pullulus d.* junge zeugen *fœtare 934, a. procreare fœtus 933, d. pullos excludere 541, b.* ein junges nach dem andern werffen *superfœtare 934, a*
jünger *inferior 1147, a. junior 1188, b. minor natu 1655, d*
jungfer *puella; puellula 1844, c.* s. jungfrau.
jungfer gürtel *cæstus 488, c*
jungfer-kind *Parthenias 1654, b*
jungferschafft *hymen 1111, a.* räubung der jungfr. *devirginatio 2521, d. virginitas 2521, d*
jungfrau *virgo 2520, b.* kleine jungfrau *virguncula d*
jungfräulich *virginalis; virgineus, 2521, c. puellaris 1844, c*
junggesell *adolescens 1575, a. ephebus 797, d*

jüng-

jüngling *adolescens* 1575, a. P. *fidens primævo corpore* 60, b. *qui primæva cœpit florere juventa*, ibid. *ephebus* 797, d. *juvenis* 1188, a
jüngste *minimus natu* 1486, c. *recentissimus* 1915, b. j. tag *si cœlum ruit* 358, 2. P. *consummabilis lux ævi* 2258, b. *dies censorius* 468, b. *decretoria hora* b
jüngst hin *novissime* 1536, c
jurament s. eyd.
jurist *antistes juris* 164, d. *antecessor* 453, d. *ad album sedens* 86, b. guter jur. *legum clarissimus & certissimus vates* 2428, c. ein jur. werden *se ad album & rubricas ferre* 937, c
juristeren s. rechtsgelehrsamkeit.
jütland / (*Jutia*) *Cimbrica Chersonesus* 519, c
juwelen s. edelgestein.
juwelirer *gemmarius* 999, a. *mango gemmarum* 1341, a

K.

Kachel *fidelia* 892, a
kacken wie die Krähe *cornicari* 610, a
käfer *cantharus* 394, c. *scarabæus* 2015, b. *buprestis* 341, c
kafft *palea* 1612, c
käficht *cavea* 451, a
kahl *desfloccatus* 920, b. *glaber*; *glabellus* 1015, d. *calvus* 374, a. kahlkopff *calvaster* 374, b. *nudæ vertex calva* 374, a. kahle glitzen oder platte *calvitium*; *calvities* 374, b. kahlmachen *decalvare* 374, c. *glabrare* 1016, a. kahl werden *glabrescere* 1016, a. *calvescere* 374, b. *calvefieri*, c. kahl von hinten *recalvus* 374, c
kähle s. kehle.
kahlkopff s. kahl.
kahn *linter* 1271, a. *cymba* 669, d. *cymbula* 670, a. *monoxylon* 1444, d. *barca*; *phaselus* 269, a *baris*, c. *scapha* 2014, c. *Lembus* 1236, c. *caudicaria navis* 442, c *caudiceus lembus* d
kähnlein *scaphula* 2014, c. *lembus* 1236, c
kahnicht *mucidus* 1458, d. kahn. werden *mucorem contrahere* c. *mucescere*, d. kahn. wein *vinum quod mucet* 10, d
kahre im pflügen *versum* 1470, d
kalb *vitulus* 2530, a. *juvenculus* 1187, c. *junix* 1180, c
kalbe *vitula* 2530, b. *bucula* 329, d
kalben / kuh die gekalbet hat *vacca fœta* 933, d
kälberbraten *assum vitulinum* 239, a. 2530, b
kälbern / kalb auslassen *vitulari* 2530, b. *adolescenturire*, *adolescentiari* 1575, b
kalbfleisch *caro vitulina* 2530, b
kalck *calx* 377, b. *ferrumen cæmentorum* 886, b. eingemachter k. *intrita calcis* 2325, b. *arenatum* 204, a. kalck leschen *calcem macerare* 1318, b
kalckbrenner *calcarius* 377, c
kalck-kübel *cæmentarius qualus* 1871, d
kalck-ofen / hütte *calcaria*; *calcaria fornax* 377, c
kaldaunen *lactes* 1197, a. s. eingewende.
kalekutsche henne *gallina Africana, Numidica, guttata &c.* 61, a
kalesche *rheda* 1935, c
kalmäusern *musinari* 1476, c
kalmus *calamus aromaticus*; *juncus odoratus* 364, b. *Acorus* 19, c
kalt *frigidus*, è 958, d. *algidus* 92, d. *alsus* 93, a. *rigidus*, è 1941, a. *gelidus*, è 997, a. P. *nivalis* 1514, c. sehr kalt *perfrigidus*; *præfrigidus* 959, b. kalt seyn *algere* 92, c. *hiemare* 1080, c. *frigere* 958, a. s. frieren. kalt werden *algescere* 92, c. *frigore affligi. adstringi, concuti* 957, d. *frigescere* 958, b. *decalescere* 373, a. *senio torpidæ veternositatis algescere* 372, a. *defervere*; *defervescere* 887, a. kalter ort *locus algens* 92, c. kalter winter *aspera hiems* 235, c. kalt machen s. kühlen.
kalte / das kalte fieber / *febris rapida & quercera* 868, c
kälte *rigor* 1941, b. *frigus* 957, d. *algor*, *algus* 92, d. *gelu* 997, a
kameel *camelus* 378, c
kamelin *camelinus* 378, c
kamin *caminus* 380, a
kamm (zun haaren) *pecten* 1672, c. kamm auffm kopff *crista* 633, c. der einen kamm hat *cristatus* c. kamm an vogeln *apex volucris* 170, a. kamm oder mähne *juba* 1169, d
kämmen *carere*; *carminare* 422, d. *comere crinem* 632, b. *pectere* 1672, d. *pectinare* d. *depectere* 1673, a. *cogere unguium carminatione* 422, d
kammer *conclave* 542, d. *camera* 379, b. *cella* 462, b
kammerbecken *scaphium* 2014, c. *lasanum* 1218, b. s. nacht-topff.
kammerblume *anthemis* 159, c
kammerdiener *cubicularius* 640, b. *à cancellis*, *cancellarii &c.* 382, c
kämmerer / kämmerling *eunuchus* 820, a. *spado* 2164, c. *Bagous* 290, b
kämmerey *tablinum* 2278, c
kammermeister *præfectus ærarii* 49, b. *curator* b. *dispensator* 1685, a
kämmerlein *cellula* 462, b
kammillen-blume *anthemis* 159, c. *chamæmelon* 492, b
kampff *agon* 78, b. *athlos* 248, a. *conflictatio* 916, d. *certamen* 485, b. *certatio*; *certatus*, d. *luctatio*; *luctatus*; *luctamen*; *lucta* 1291, c. *colluctatio* d. *pugna* 1846, a. P. *gymnas* 1047, a. *dimicatio* 1402, c. antreten den kampff *dimicationem subire* c. s. streit.
kämpffen *dimicare* 1402, c. *luctari* 1291, b. *colluctari*, d. *deluctari* 1290, a. *belligerare* 307, a. *certare* 485, a. *certamen edere* 731, a. s. streiten.
kämpffer *certator* 485, d. *duellator* 760, c. *præliator* 1795, c. *pugil* 1845, a. *pyctes* 1863, a. *arenarius* 203, d. *athleta* 248, b. *luctator* 1291, c. *colluctator* 1292, a
kampffplatz *arena* 203, c. *palæstra* 1621, c
kämpten *cambodunum* 378, b
kancker s. spinne. voll kanckergespinste *araneosus* 188, d
kandelkraut s. kannenkraut.
kändlich *notabilis*, *ter* 1533, d
kaninichen *cuniculus* 651, b. *dasypus* 678, b
kanne *cantharus* 394, a. 3 kannen *chus* 508, b. *congius* 589, b. 8 kannen *modius* 1428, a. 12 kannen *satum* 2006, a. 24 kannen *quadrantal* 1883, d
kannen-kraut *polygonon* 1762, d. *Hippuris* 1087, c. *equisetum* 809, c. *salix equina* 1985, d
kapaunstein *Alectoria* 90, b
kapern *capparis* 410, d
kaphan *gallus castratus*; *gallus spado* 992, a. *capus*; *capo* 411, d
kappe *amiculum* 116, b. *bandiacus*; *bardocucullus* 299, c. *epomis* 806, c. *cucullus*; *cucullio* 643, c. *abolla* 5, d
käppichen *mitrula* 1420, b
karas / karausche *coracinus* 607, a. *saperda* 1997, d
karbätsche *scutica* 2040, c
karben *carum* 426, b
karfunckelstein *carbunculus* 416, d
karg *tenax* 2312, b. *durus* 764, a. *parcus* 1639, d. *illiberalis* 1250, a. einen kargen um etwas ansprechen *aquam è pumice postulare* 182, b. karg seyn *è Patroclis domo venire* 1666, c. ein karger filtz *qui ne aliis quidem caput apponit* 97, d. *pumex non ita æquè est aridus atque hic*, 204, d. 1852, b. s. geitzig.
kärglich *parcè* 1639, d. *illiberaliter* 1250, a. *exiguè* 827, a. kärglich haußhalten *lampsana vivere* 1209, d. *vitam parce ac duriter agere* 764, b
kargen *parcere* 1639, c
kargheit *tenacitas* 2312, a. *sordes* 2157, a. *illiberalitas* 1250, b. *parcitas*; *parsimonia* 1640, b
karn *cisium* 530, b. *bamaxa* 1060, a. *vehiculum* 2433, c. *carrus* 424, c. *carruca* d. *essedum* 815, d. *birotum*, a 1952, d. den karn in dreck führen *plaustrum percellere* 1745, c. *navem ad scopulos appellere* 2028, a
kärner *traharius* 2369, c. *cisiarius* 530, c. *carrucarius* 425, a
kärnier-sack *reticulum* 1933, a
karpfe *carpio*; *cyprinus* 423, b. 671, c
karst *bidens* 692, b. *bipalium* 314, c. *rastrum* 1914, b. *ligo* 1261, c. *pastinum* 1659, b
karten lose händel *consuere dolos* 2261, c
kartendistel *dipsacus &c.* 718, b. *carduus fullonum* 418, d
kartenmacher *chartularius* 497, a
kartetsch *pecten* 1672, c
käse *caseus* 428, a. *tyrotarichus* 2411, b. P. *lac pressum* 1196, d. von käsen *casearius*; *caseatus* 428, a. käse machen *caseos figurare* 428, a. & 902, c
käse-bude *casearia taberna* 428, a
käse-kammer / käse-korb *caseale* 428, a
käsekuchen *tyrolagana* 1207, c
käselab *coagulum* 75, a. 557, a
käsenapff *calathus* 365, c
kasten / kiste *capsa* 411, a. *theca* 2338, d. *scrinium* 2037, a. *arca* 191, c. *cista* 530, d. kasten am ringe *pala* 1621, b. *pala annuli* 152, c
kasten-herr *arcarius* 192, a
kästlein / kästgen *cistella*, *cistula* 530, d. *vidulus* 2503, d. *capsula*, *capsella* 411, a. *arcula* 192, a
katze / kater *catus* 441, b. *ælurus* 38, a. *felis* 869, c. wenn die katze nicht daheim ist / hat die mauß ihren lauff / *mures saltant fele comprehensa* 869, c. die katze läst ihr mausen nicht *naturam expellas furca, tamen usque recurrit* 983, c
katzen-augen *felinei oculi* 869, c
katzenklee *lagopus* 1208, a
katzensilber *amiantus* 116, a
katzenträublein *telephium* 2295, c
käuen *mandere* 1337, c. *commanducare* 1338, a. käuen auff den böllern P. *frangere panem gingiva inermi* 1015, c
kauff *emtio* 780, d. *contractus* 2372, b. *comparatio* 1648, a. zu öffentlichen kauff geben *auctionem constituere*, *auctionari* 264, c, d. k. nicht halten *abire ab emtione* 780, d. k. auffsagen *nuncium remittere cui* 1550, a
kauffarthey-schiffe *naves negotiatoriæ* 1615, b
kauffbar *emtionalis* 781, a. *vendibilis* 2441, a
kauffbrieff *tabella s. instrumenta auctoritatis* 257, a
kauffbrod *panis agoræus*; *venalitius* 80, a
käuffen *expostulare* 1787, b. sich unter einander k. *mulierum ritu inter se altercari* 693, c
kauffen *emere* 780, c. *emtionem facere* d. *emtitare* 781, b. *conciliare* 585, a. *mercari* 1393, d. *comparare* 1648, a. *parare* 1646, d. k. mit geld *conducere quem* 753, d. theuer k. *depenso parare* 1684, c. k. und etwas drauff geben *destinare* 694, c. *præstinare* 9, d. gerne k. wollen *emturire* 781, b. wir kauffen nicht im sack *quod mercamur apertum inspicimus* 1920, d. das zu kauffen ist *venalis* 2441, c. kauffen und verk. *nundinari* 1549, a
käuffer *emtor* 781, a. käufferin *emtrix* a
kauff-geld *pretium* 1810, a
kauff-herr / kauffmann *magister tabernæ* 1324, d. *negotiator* 1615, a. *mercator* 1394, a P. *mercis mutator eoæ* der mit korn handelt *frumentarius negotiator* 1615, a
käufflicht *oblatratrix* 1222, d
kauffmannschafft *mercatura* 1394, a. *negotiatio* 1615, b. s. handelschafft; handeln.
kauffmanns-wahre *institorium mercimonium* 1153, d
kauffplatz *forum* 946, a
kauffschlag *auctio* 264, c
kauffschlagen *contrahere* 2372, b. *nundinari* 1549, a
kauffsüchtig / begierig *emax* 781, a
kauffsucht *emacitas* 781, b
kauffzettel *proscriptio* 2035, a.
kaulparsch *perca fluvialis* 1691, c
kaum *vix* 2535, a
käumen *herbescere* 1071, c
käumlein *cyma* 669, c. *asparagi* 235, a
kautz / käutzlein *nycticorax* 1555, a. *noctua* 1522, c
Käyser *Imperator* 1648, c. *Cæsar* 360, d
Käyserin *Imperatrix* 1649, b. *Augusta* 267, d
käyserlich *imperatorius* 1649, c. *augustalis* 268, c. *cæsareus*, *cæsarianus* 361, a
käysersstuhl am rhein *forum Tiberii* 946, d
käyserthum *imperium* 1649, c
kebsweib *pellex* 1201, d. *concubina* 642, b
keck *fortis*, *ter* 943, d. s. kühn.
kefer s. käfer.
kegel *conus* 599, b
kegelform *conoides* 599, b
kegelplatz *sphæristerium* 2183, d
kehle *ruma*; *rumen* 1958, d. *gula* 1044, a. *guttur* 1046, c. *jugulus*, *um* 1174, c. *gluttus* 1022, a
kehlsucht *angina* 143, b
kehrbürste *scopula* 2077, d. *peniculus*, *um* 1688, b. s. kehrwisch.
kehren *verrere* 2467, a. k. wieder zu rechte *redire in viam* 764, c. kehren gegen etwas *obvertere* 2476, d. k. das unterste zu oberst *ima summis mutare* 1138, c
kehricht *quisquiliæ* 1904, b. *purgamentum* 1855, c
kehrmann *scoparius* 2027, d. *converritor* 2467, b
kehrwisch / kehrbesen *verriculum*; *everriculum* 2467, b
keichen *anhelare* 1059, a. *anhelitum reddere* 1059, b. *ilia ducere* 1132, c. das keichen *anhelatio* 1059, a. *dyspnœa* 766, d
keichender *anhelator* 1059, a. *anhelus* b. *dyspnoicus* 766, d

keiffen

Keiffen s. käuffen.
Keil cuneus 650, c
Keilen cuneare 650, d
Keiligen cuneolus 650, d
Keiner nemo 1502, d. nullus 2536, b. Keiner von beyden neuter 1508, c
Keinesweges nequaquam 1894, b. neutiquam 1508, c. minimè 1656, b
Kelch calix 368, c
Kelle trulla 2390, d. ligula 1267, b
Keller cella 462, b. cellarium 463, a. hypogeum 1113, a
Kellerhals cnidium 556, b. chamædaphne 491, d. daphnoides 677, c
Kellermeister/ Kellner cellarius 462, d. promus 1826, a
Kellerwurm millepeda 1406, a. centipeda 474, d. multipeda 1704, c. s. assel.
Kellnerin/ Kellermagd cellaria 463, a
Kelter torcular 2363, b. torculum, c. calcatorium 375, d
Kelterbaum prelum 1806, c
Keltergefäß lacus torcularius 2363, c
Keltertreter calcator 375, c
Kelterwein vinum tortivum 2513, d. 2363, b
Kennen noscere 1529, d. pernoscere 1532, a. habere perspectum, cognitum 2176, b. kennen nicht ignorare 1132, b. kennen den mann virum intelligere 1234, d. k. am gesichte de facie agnoscere 836, d. k. inwendig und auswendig nosse intus & in cute 667, a. ich kenne dich nicht / ob du gut oder böse seyst albus an ater sis nescio 85, d. 245, d
Kennzeichen character 493, b. insigne 2106, a. s. merckmahl.
Kenntlich conspectus 2173, b. insignis, ter 2105, d. notabilis, ter 1533, d
Kent cantium 394, d
Keppel pyramis 1864, a
Kerbe crena 625, a. insectum 2046, a. Kerbe am holtz epitoxis 806, b
Kerben striare 2229, c
Kerbel chærephyllon 490, b. myrrhis 1481, c
Kerbholtz talea 2282, a. tessera; tesserula 2329, a
Kercker carcer 417, a. s. gefängnis.
Kerckermeister custos carceris 417, a. commentariensis 1381, d. phylacista 1713, a
Kerl / was ist das vor ein Kerl? quid illuc hominis? 1093, a
Kern nucleus 1554, d. medulla 1569, b. acinus 18, a. Kern im holtze matrix 1358, a. Kern des kriegsvolcks robur & soboles militum 2131, b. Kern von birnen nauci 1491, c. der rechte Kern flos & robur 910, c
Kernworte aurea dicta 274, b
Kertze candela 383, b. fax 868, b. lampas 1209, c. lucerna 1309, b. lychnus 1313, b
Kessel cucuma 643, d. lebes 1228, c. ahenum 81, a. cortina 615, b. scutra 2041, b
Kesselherd cortinale 615, c
Kesten balanus 291, a. castanea 430, a
Kette catena 437, d. compes 1703, d. güldene Kette torquis 2365, b. P. flexilis obtorti per collum circulus auri 528, c
Kettenhund catenarius canis; catenatus janitor 438, a. canis venaticus 386, d. custos 666, a
Kettlein catella; catenula 438, a
Ketzer hæreticus 1057, a
Ketzeren secta 2075, d. hæresis 1057, a
Ketzerisch hæreticus 1057, b
Keule clava 540, b. K. an füssen suffrago 950, c
Keusch castus 433, c
Keuschheit virginitas 2521, d. castimonia; castitas 434, a
Keuschlam vitex 2526, c
Keyser s. kayser.
Kibitz erodius 812, a. capra; vanellus 397, b. gavia 996, a. ibix 1126, b
Kichern cicer 510, b
Kiel caulis 446, a
Kienholtz tæda 1292, c. pinus 1732, c
Kienrauch fuligo 972, a
Kiepen/ Kiemen branchiæ 332, c
Kieß glarea 1017, d. pyrites 1864, d. cadmia; lapis erosus 347, a
Kieselstein silex 1110, c. saxum siliceum, d
Kiesicht sabulosus 1969, d. glareosus 1017, d
Kieth maltha calidaria 372, c
Kind parvus 1655, b. soboles 2131, b. infans 857, c. investus 2485, d. Kind im mutterleibe embryo 780, b. K. im hause filius familias, a 854, a. K. das mit den füssen erst gebohren wird Agrippa 80, b. frommer leute Kind bonis prognatus 1487, c. ein atheniensisch Kind genere Atheniensis 1002, d. die Kinder liberi 1251, b. pignora 1726, b. pueri 1843, d. posteri 1784, d. progenies 1015, b. nati 1486, c. viscera 2525, c. affectus carissimi 842, d. hi, qui procreati sunt 625, d. P. novellæ animæ 1536, d. qui nondum ære lavantur 293, c. proles 1825, a. K. so aus mutterleibe geschnitten werden cæsones 361, d. ohne Kinder illiberis 1251, d. der nichts hat als K. proletarius 1825, a. Kinder zeugen liberos tollere, suscipere 1151, c. K. bekommen augeri liberis 26, d. Kinder und narren reden die warheit pueritia, somnus &c. 2514, c. ex pueritia & insania sæpissimè verum invenitur 1844, d. K. grosser leute gerathen selten Heroum filii noxæ 1075, d. 898, a. Kindern gehöret kein messer ne puero gladium 1016, d
Kindbett puerperium 1845, a
Kindbetterin puerpera 1844, d
Kinderbrey pappa 1633, c
Kinderdegen ensiculus 787, a
Kinderfresser Acco; Alphito; manducus 10, c. 1337, d
Kinderfreund infantarius 857, d
Kinderlehre catechesis 437, b. pædia 1619, c
Kinderlehrer pædagogus 1619, b. pædotriba c. catechista 437, b. comes 575, b
Kindermagd geraria 1007, b
Kindermord infanticidium 858, a
Kindermörder infanticida 858, a
Kindermutter obstetrix 1561, a. gute K. puerperiis insignis fœmina 1845, a
Kinderschue ablegen / vertreten nuces relinquere 1554, c. defervescere 887, a. excedere ex pueris 1844, a. 455, b. excedere ex ephebis 455, b. 797, d
Kinderspiel ludus jocusque 1161, a. lusus 1294, c. inania puerorum delectamenta 1102, b. crepundia 628, d
Kinderstillen nutricatio 1554, a
Kinderwagen chiramaxium 500, d
Kindes Kind nepos 1504, b
Kindes Kindes Kind pronepos; proneptis 1504, d
Kindesleiche funus acerbum, crudum 11, d
Kindesnoth / in K. seyn / liegen / arbeiten laborare dolore 1195, c. è dolore 767, b. parturire 1643, b
Kindesstatt / an K. annehmen adoptare 1592, b. adoptionem nuncupare 1548, d
Kindheit infantia 857, d. pueritia; puerilitas 1844, a. prima puerorum ætatula 56, c. von Kindh an à pueris 1844, a. à pueritia 1844, d. 2, a. à parvulis 1655, c. ab ipsis incunabulis 649, d. 1, a. à teneris unguiculis 2, a. 2547, c. à puero, ab initio ætatis, à parvis, à prima ætate 2, a. inde usque à prima pueritia 3, c
Kindisch infantilis 857, d. puerilis, ter 1844, c. delirus 1274, b. K. seyn desipere 1999, a. K. werden repuerascere 1845, a
Kindlein papa; pupula 1854, b. infantulus 857, d
Kindschafft adoptio 1592, c
Kinn mentum 1384, d. barbamentum 296, d
Kinnbacken mandibulum 1317, d. maxilla 1361, a
Kipper argyrognomon 210, d. K. und wipper ærusca tor 50, d
Kirche ecclesia 769, a. templum 2306, b. ædes 32, a. fanum 855, a. oratorium 1605, b. delubrum 688, b. Kirche offt besuchen templum frequentare, celebrare 955, d
Kirchendieb sacrilegus 1974, d
Kirchendiener Diaconus 697, b
Kirchengepräng ceremonia 360, a
Kirchengeschenck donarium 744, d
Kirchenraub sacrilegium 1974, d
Kirchenräuber sacrilegus 1974, d
Kirchenschmuck anathema 134, c
Kirchhoff conditorium 587, b. cœmeterium 558, d
Kirchlein sacellum 1971, d
Kirchmeß / K. weihe encænia 784, a. Es ist nicht alle tage K. non semper erunt saturnalia 2007, c
Kirchner æditimus; æditus; custos ædis sacræ 33, b. s. küster.
Kirchweihe dedicatio templi 702, a. s. kirchmeß.
Kirschbaum cerasus 478, d
Kirsche cerasum 478, d. welsche Kirschen corna 611, c
Kirschfarb cerasinus 479, a
Kiß s. kieß.
Kiste cista 530, d. s. kasten.
Kistenmacher capsarius 411, b
Kittel vestis lintea; linea 1271, b. supparus 2266, b
Klaffen hiare 1083, d. rimis fatiscere 864, b
Klaffend hiulcus, e, 1090, c
Klaffer garrulus 995, a. s. plauderer.
Klaffter ulna 2536, d. orgyia 1600, a
Klagbar accusabilis 449, c
Klage planctus; plangor 1741, c. lamentum; lamentatio 1208, d. libellus 1252, b. quiritatio 1904, a. categoria 437, c. Klage / Klagbrieff libellus 1252, b. s. anklage. Kl. anstellen ire in jus de re qua 788, b. in die Kl. sich einlassen litem contestari 1274, c
Klagen queri 1888, c. querulari 1889, a. conqueri, c. clamare 534, d. quiritare, i, 1904, a. in jus ducere 751, d. habere querimoniam de re; querimonias jactare 1889, b. actionem cui intendere 71, c. pectore questus rumpere, effundere 1889, c. über einen Kl. incusare quem 450, a. Kl. für grossen schmertzen ejulare magnitudine dolorum 775, b. es Gott und menschen Kl. Deos hominesque contestari 2331, b. Klagen auff leib und leben rei capitalis reum facere 414, b. s. anklagen.
Klagend querulus; querulosus 1889, c. Kl. darzwischen reden interqueri 1889, d
Kläger accusator 449, b. condemnator 676, c. actor 70, c. die Kläger acerrimi canes 387, a. s. ankläger.
Klägerin accusatrix 449, b. actrix 70, c
Klaggeschrey lessus 1242, b. s. Klage.
Kläglich lugubris 1298, b. lamentabilis 1208. d. lacrymosus, e 1203, c. lacrymabilis, ter c. flebilis 915, c. querulus, queribundus 1889, c. miserabilis, ter 1418, d. miserandum in modum, c. Kl. thun lamentari 1208, d. Kl. thun wie die weiber molliter & effæminate quid ferre 932, a. s. traurig.
Klaglied threnus 1344, d. nenia 1503, a
Klagrede querela 1888, d. querimonia 1889, b. conquestio d. questus c
Klagweib præfica 1794, d
Klagweise accusatorie 449, b
Klammer gomphus 1023, c. securicula 2050, c. fibula ferrea 891, b. Klammern ansæ ferreæ 156, d
Klang clangor 537, b. sonus 2151, b. sonitus 2152, a. tinnitus 2352, b
Klappen mit dem fuß supplodere pedem 1745, c
Klapper crepitaculum; crepitacillum 627, c. crotalum 635, c. Kl. an der thür cornix 610, a. cantharus 394, b
Klappermühle crepax mola 627, b
Klappern crepitare 627, c. concrepare, d. increpare 628, b. plaudere 1744, d
Klappernd crepax; crepulus 627, b
Klapperrose papaver erraticum 1632, d
Klapperwerck crepundia 628, d. cruma 636, d
Klar innubis 1540, b. innubilus c. perspicuus, e, 2176, c. luminosus 1299, c. enodatus, e, 1523, b. colatus 565, a. clarus, e, 537, c. candidus, e, 384, c. liquidus, e, ò, 1273, b. evidens, ter 2500, a. limpidus 1264, c. serenus 2080, b. serenatus c. disertè 2085, b. illustris 1307, a. lucidus, e, 1309, c. dilucidus, e 1310, c. P. splendidior vitro 2529, b. Klar ist es est in confesso 863, a. Kl. seyn liquere 1271, a. Kl. darthun / machen declarare 538, c. clarificare 539, a. planum facere 1742, d. explanare 743, b. serenare 2080, c. Kl. machen die rechnung putare rationem 1859, d
Klare weiberstimme fœmineæ vocis exilitas 827, b
Klarheit claritas 538, b. serenitas 2080, c. perspicuitas 2176, c
Klatsch eines streichs cottabus bubulus 619, b
Klatschen mit händen plaudere 1744, d. circumplaudere manibus 1745, b. das Kl. plausus 1745, a. poppysmus 1778, b
Klatschende blase vesica displosa 1745, b
Klauben carpere 423, c
Klaue ungula 2547, c
Klause claustrum 540, c *
Kle ben bleiben inhærescere 1055, d
Klebkraut rubia 1954, b. aparine 1215, a. alyssum 107, b. philanthropos 1717, b
Klebricht 2312, a. argillosus 208, a. viscatus, viscidus, viscosus 2524, d. glutinosus 1021, d. Kl. wie hartz resinaceus; resinosus 1932, b. Kl. werden lentescere 1239, d
Klebwerck lutamentum 1307, d
Klee trifolium 934, c. cytisus 672, d. gelber K. melilotus 1371, d
Kleid vestis 2485, c. vestimentum 2486, c. gelb Kl. crocota 634, d. grob / gering Kl. levidensis 1243, d. Kl. im friede toga 2355, c. Kl. eines Königes tra-

bea 2368, a. ſtoltzes kl. *plumatum aureum babylonicum* 286, c. weiſſes kl. *galbanum* 990, a. kleider *P. quæ contra Boream ovis arma miniſtrat* 216, d. alte kl. *ſcruta* 2038, c. kl. die man alle tage umbwechſelt *ſyntheſis* 2275, a. welche kl. *multitia* 1462, d. weiſſe kl. *albæ* 86, b. ſ. kleidung.

kleiden *induere* 831, b. *veſtire* 2486, b. *ornare* 1602, d. *amicire* 116, a. ſich gar zu herrlich kl. *veſtitui nimio indulgere* 2486, b

kleidergeld *veſtiarium* 2486, a

kleiderhandel *ſagaria negotiatio* 1978, d

kleiderhändler *negotiator veſtiarius* 2486, a

kleiderhüter *capſarius* 411, b. *veſtiſpicus* 2486, c

kleiderkaſten *penularium* 1690, a

kleidermotte *teredo* 2321, a

kleiderordnung *leges ſumtuariæ* 2259, b

kleiderſchranck *arca veſtiaria* 2486, a

kleidung *veſtitus* 2486, b. *indumentum*, *indutus* 832, a. *induviæ* b. *habitus* 1050, d. *ornamentum* 1603, c. *amictus*, *amicimen* 116, a. kl. der comödianten *choragium* 504, d

klein *parvus* 1654, d. *parvulus* 1655, b. *exiguus*, *è*, 826, d. *brevis* 333, b. *humilis* 1107, c. *puſillus* 1858, b. *curtus* 664, b. *modicellus* 1431, b. *pumilis* 1852, c. *P. inambitioſus* 790, c. wie klein *quantulus* 1878, c. alſo klein *tantulus* 2288, b. *tantillus* c. *minutus*, è, 1412, a. ſehr klein/gar ſo klein *perpuſillus* 1858, c. *minutulus* 1412, c. zu kleinen bißgen *minutim* 1412, b. kl. ſtein *P. punctum lapidis* 1853, b. kleine krappe *fruſtum hominis* 966, a

kleinigkeit *parvitas* 1655, c. *puſillitas* 1858, b. *brevitas* 333, d. kleinigkeiten ſind es *minutioris eſt curæ*, *minutiæ* 1412, a, b

kleinlaut *demiſſè* 1424, a

kleinmüthig *humilis*, *imbecillis* 1107, c. *puſillanimis* 1858, c. *qui animi eſt parvi & anguſti* 14‘, a. *animo fractus* 948, d. kl. ſeyn *animo eſſe abjecto* 1116, d. *animo eſſe demiſſiore* 1424, a. kl. werden *cadere animis* 149, b. *demittere animum* 1423, d. *deficere animo* 844, a

kleinmüthigkeit *puſillanimitas* 1858, c. *debilitatio atque abjectio animi* 1116, d. *demiſſio animi* 1423, d. *arctus animus* 195, c. *infirmitas animi* 908, c

kleinod *cimelium* 520, a. *præmium* 1795, d. *brabeum* 330, d. kl. am arme *armilla* 218, d

kleinod austheiler *agonotheta*; *athlotheta*; *magiſter certaminum* 78, c

kleiſter *glutinum* 1021, d. *maltha* 1330, c

klemmen *coanguſtare* 145, b. *angere* 143, a

klette *glis* 1018, d. groſſe kl. *perſonata* 1699, b. *lappa* 1215, a

klettern *ſcandere* 2013, a

kleyen *furfur* 984, a

kleyenbrod *panis furfureus* 984, b. 1631, a

klinge *enſis lamina* 1209, b. breite kl. *ſpatha* 2167, c. die kl. durch den leib jagen ſ. erſtechen.

klingel *tinnimentum* 2352, a. *tintinnabulum* b

klingen *ſonare* 2151, c. *clangere* 537, a. *tinnire* 2351, a. *tintinare* b. wieder einander kl. *diſcrepare* 627, d. das übel klingt *abſonus*, e 2152, b. *diſſonus* d

klingend *ſonorus* 2151, c. *ſonabilis* 2152, a. *argutus*, *canorus* 209, b. *tinnulus* 2352, b. kl. ohren *plenæ ſonoribus aures* 2151, c

klippchen an die ſtirn *talitrum* 2282, c

klippe *ſcopulus* 2028, a

klippeldicke *cuneatim* 651, b

kloben *trochlea* 2388, d

klopfechter *batuator* 303, a

klopffen *pulſare*; *pultare* 1679, d. *tribulare* 2380, c. das maul kl. *os ocillare* 1561, d

klöß *paſtillus* 1659, a. *cruſta ex fundo* 637, d

kloſter *cœnobium* 560, a. *monaſterium* 1441, b. *clauſtrum* 540, c. *aſceterium* 230, d. ſ. münchskloſter.

kloß *caudex* 442, b. *truncus* 2391, d

klufft *chaos* 493, a. *chaſma* 497, c. *hiatus* 1084, a. *ſpecus*; *ſpelæum* 2180, d. *receſſus collium* 456, b. klüffte *fauces* 867, c

klug *ſagax* 1976, c. *ſapiens*, *ter* 1998, a. *ſobrius*, *è*, 2132, a. *prudens*, *ter* 1836, b. *ſanus* 1995, d. *catus* 441, b. *cautus* 444, a. *callidus* 370, d. *providens*, *ter* 2502, b. klug ſeyn *ſapere* 1997, d. *cor habere* 604, a. *ſalem habere* 1979, b. k. gnug ſeyn für ſich ſelbſt *ſine cortice natare* 615, a. kinder / die vor der zeit k. ſeyn *pueruli præcoci ſapientia* 603, c. *qui corde ſagaci æquant ſenium* d. nicht k. ſeyn *deſipere* 1999, a. kl. werden *Anticyras navigare* 161, a. mit ſchaden *calamitate doceri* 734, c. der kl. wird mit ſchaden *Epimetheus* 802, c. klüger werden wir alle tage *diſcipulus eſt prioris poſterior dies* 720, d. kl. ſeyn wollen/ als die alten *ante barbam docere ſenes* 158, a. wenn du klug wäreſt *ſi homo eſſes* 1093, a. ein kluger mann *Thales* 2337, a. *corculum* 604, c. ſ. verſtändig.

klügeley *argutia* 209, d. *argutatio* 210, a

klügeln *argutari* 209, d. klügeln über etwas *argutiis perſequi quid* d

klugheit *prudentia* 1836, c. *ingenium* 1149, b

klügler/ klügling *argutator* 209, d. *ſciolus* 2022, c. *naſutus*; *naſutulus* 1491, a

klump *tractum*; *tracta* 2370, b. *maſſa* 1351, c. kl. machen *maſſare* c. verwirrter kl. *chaos* 492, c. ein klumpen gold *aurum rude* 274, a

klümpgen erde *glebula* 1018, c

kluuſe *rima* 1942, a

kluuſicht *rimoſus* 1942, b

klyſtier *clyſter* 556, b

knabe *puer* 1843, c. groſſer k. *cattaſter* 439, d. *ætate adulta puer* 1575, b

knabenkraut *cynoſorchis* 671, a. *orchis* 1595, d. *ſatyrium* 2008, c. *lanaria* 1210, d

knäblein *puerulus* 1844, c. *pupus*; *pupulus* 1854, b. *puſio* 1858, b

knacken *crepare* 627, b. das knacken *fragor* 949, a

knackwurſt *billa infumata* 1083, a

knall *crepitus* 627, c. *fragor* 949, a

knallen *crepare* 627, b. *increpare* 628, a

knapp *curtus* 664, b. *anguſtè* 145, a. *adductus* 753, c

knarren *ſtridere* 2229, d. *crepare* 627, b. *concrepare*, d. das knarren *ſtridor* 2230, a

knarrend *ſtridulus* 2230, a

knäten und wircken *depſere* 693, b. *panem depſititium facere*, b. *pinſere* 1731, d. *ſubigere farinam* 77. im knäten *in ſubactu* 78, a

knauff *capitulum* 572, b

knebel *paſtomis* 1659, b

knebelſpieß *ſparus* 2167, c

knecht *ſervus* 2088, b. *ambactus* 110, d. *verna*; *vernula*; *vernaculus* 2464, b. *puer* 1844, b. *calator* 371, b. erkauffter oder gefangener kn. *mancipium* 1315, b. kn. ſeyn *ſubſervire* 2089, a. knechte *ſervientium animæ* 147, a. der mit knechten handelt *venalitiarius* 2442. a

knechtiſch *ſervilis*, *ter* 2088, d. *illiberalis*, *ter* 1250, a. *vernalis*; *vernilis*, *ter* 2464, c

knechtſchafft *ſervitium* 2088, a. *ſervitus* b. *jugum ſervitutis* 1175, a

kneiff *ſcalprum* 2012, b

kneiper *unguis ferreus* 2547, c

kneten ſ. knäten.

kneuel *glomus* 1019, c. *P. glomeramen* 1020, a

knicker/ karger *triparcus* 1640, a. *ſordidus* 2158, a

knie *genu* 1001, d

knieband *periſcelis* 1695, c. kniebänder *genualia* 1001 a

kniebeuge *ſuffrago* 950, d

knien ſ. niederknien.

kniend *nixus genibus* 1518, a. kn. beten *de geniculis adorare* 1002, a

kniescheib *poples* 1776, b

knippichen ſchlagen mit den fingern *digitis concrepare* 627, d

knirſchen *ſtridere* 2229, d. *frendere* 953, d. *infrendere*, *ſuffrendere* 954, a. kn. mit den zähnen *inſtrepere dentibus* 2229, a. *arietare inter ſe dentes* 211, c. *dentibus crepitare* 627, c. *ſtridere* 691, d

kniſtern *ſtridere* 2229, d. *perfremere* 953, d. das kniſtern *aridus ſonus*; *fragor* 205, a

knöbel an händen *nodi* 1523, a

knoblauch *ophioſcorodon* 1586, d. *ſcorodopraſum* 2078, c. *allium* 97, d. groſſer kn. *ulpicum* 2536, d. die da kn. eſſen *quorum verba allium ac cæpe olent* 97, d

knoblauchs haupt *ſpica* 2184, c

knoblauchskraut *alliaria* 97, d

knoche *os* 1610, b. *vertebra* 2472, a. ohne kn. *exos*; *exoſſatus* 1611, a

knöchel *talus* 2281, d. *articulus*; *nodus* 226, c. *aſtragalus* 240, c. *condylus* 589, a

knöchicht *oſſeus* 1610, c

knopff *globulus* 1019, b. *nodus* 1523, a. *bulla* 340, a. kn. auff der ſeule *epiſtylium* 805, b

knöpfgen *nodulus* 1523, a. *apex* 170, a

knörpel *aſtragalus* 240, c. *cartilago* 426, a

knörplicht *cartilagineus*; *cartilaginoſus* 426, a

knorre *tophus* 2361, c. *nodus* 1523, a. kn. am fuß *talus* 2281, d. kn. am holtz *centrum* 472, d. knorren an händen und füſſen *condyli* 589, a

knörrig *nodoſus* 1523, a. *multinodis* c

knoſpe *gemma in arboribus* 998, c

knote *nodus* 1522, d. *ſcrupulus* 2038, b. *talus* 2282, d. kn. am fleiſch *adenes* 26, d. kn. am halm *geniculum* 1002, b. kn. am weinreben *ſuffrago* 950, d. kn. binden *nodare* 1523, a. auff einen harten kn. gehört ein harter keil *malo arboris nodo malus clavus atque cuneus inſigendus eſt* 650, c. ohne kn. *enodis* 1523, c. was zwiſchen 2. knoten iſt *internodium* d

knotenweiſe *geniculatim* 1002, b

knötgen am holtz *articuli ſarmentorum* 226, c. kn. am halm *urruncum* 2575, d. kn. kriegt die ſaat *ſeges in articulum it* 226, c

knothöltzer *ſoboles & propagines vitium* 2131, c

knöticht *multinodus* 1465, a. *geniculatus* 1002, b. *nodoſus* 1523, a. *nodatus* b. *multinodis* c

knübel *condylus* 589, a. ſ. knöchel.

knüpffen *nectere* 1500, c. *fibulare* 891, b. *nodare* 1523, a. kn. an etwas *innectere* 1501, b

knüttel *fuſtis* 986, b

kobalt *botryites* 330, c

kobe *gobio* 1023, b

kober *cophinus* 599, d

koch *coctor* 602, a. *coquus* b. *focarius* 928, b. *magiriſcium* 1323, d. *obſoniorum artifex* 91, b. *culinarius*; *qui in culina habitat* 645, d. k. im felde *lixa* 1278, d. es ſind nicht alle köche / die lange meſſer tragen *non omnes qui citharam habent ſunt citharœdi* 531, b. *neque Philoſophos barba promiſſa &c.* 1166, b. *plures Thyrſigeros, paucos eſt cernere Bacchos* 2346, d. viel köche verſaltzen den brey *multitudo imperantium Cariam perdidit* 1464, b. *multi duces Cariam perdiderunt* 419, c

kochen *coquere* 601, c. *bullare*; *bullire* 340, d. *coquinare* 602, c. *elixare* 1279, a. k. das fleiſch *P. domare carnem ferventibus undis* 742, b. k. zum andernmahl *recoquere* 603, c. das kochen *coctio*, *coctura* 602, a

köcher *pharetra* 1715, a. *corytus* 617, b

kochtopff *cacabus* 345, a. *cocula* 602, b

kochholtz *cocula* 602, b

köchin *focaria* 928, b

köcken *ructare*, *i* 1955, c. *eructare* d

kohl *olus* 1577, b. *beta* 310, c. *braſſica &c.* 332, d. *crambe* 620, c. *caulis* 446, a. wilder k. *lampſana* 1209, d. *bupeſtris* 341, c

kohle *anthrax* 159, d. geleſchte k. *carbo* 416, b. glüende k. *pruna* 1837, a

kohlgärtner *olitor* 1577, c

kohlhütten *carbonaria* 416, c

köhlchen *carbunculus* 415, d

kohlpfanne *foculus* 928, b

kohlſchwartz *tam excoctus atque ater quam carbo eſt* 416, b

kohlſtaub *fuligo* 972, a

köhre/ köhrung ſ. wahl; ſ. kühr.

kolbe *clava* 540, b

kolbenrohr *typha* 2410, a

koller *colobium* 568, c

kollerndes pferd *calcitro* 375, d. *calcitroſus equus* 376, a

kolmeiſe *parus ater* 1657, a. *fringilago* 959, c

koloqvinten *colocynthis* 568, c

kommen *venire* 2444, d. *pervenire* 2450, c. *accedere* 453, b. *commeare* 1185, b. übern hals k. *ſupervenire* 2451, b. auff die welt k. *naſci* 1485, d. die zeit iſt k. *dies adeſt* 2255, a. offt k. *ventitare* 2446, a. k. aus der ſchlacht *calere à pugna* 372, d. k. zu ſchaden *allidi* 1205, b. k. hinter den handel *rem reſciſcere* 2025, d. k. zu ſchiffe *navi deferri* 878, c. hieher kanſtu nicht kommen *huc tibi aditus patere non poteſt* 1659, d. es kömmt für den vater *ad patrem permanat* 1342, d. es k. zu ohren *ad aures permanat* d. kommen wieder zu kräfften *recolligere vires &c.* 1233, b. zu einem k. *adire quem* 789, c. auff ein ding k. *in rei mentionem incidere* 1380. c. k. unter die leute *enoteſcere* 1530, b. k. auff die vorigen ſprünge *ad ingenium redire* 794, c. zu weit k. *provehi longius* 2435, c. es kömmt eben auch daher *ex eodem fonte fluit* 923, a. kommen hinter etwas *invenire* 2449, b. kommen zum ende *decurrere ad calcem* 660, d. es iſt mir darzu k. *eo redactus ſum* 77, c. k. unter die feinde *delabi in inſidias* 1193, d. k. zu hülffe *ire qui ſubſidio* 788, a. *ſubvenire* 2451, a. ſ. helffen. k. aus der ſchuld *exire ære alieno* 792, a. k. umb

etwas

etwas *perdere quid* 731, c. k. umb das seinige *labi facultatibus* 838, b. *perdere omnia ad assem* 230, a. zu ehren k. *emergere* 1392, a. *adscendere ad honores* 2013, c. *adspirare ad laudem* 2187, c. k. ist es so weit/dahin *in eum locum res adducta* 753, b. *eo res deducta est* 1930, a. 348, c. *res eo devoluta est* 2559, b. *in eam fortunam devenimus* 2448, c. *in eum res redit locum; adeò res rediit* 794, d. k. zu sich selbst *respirare* 2188, b. *restitui sibi* 2203, c. *colligere sibi* 1232, b. *recipere animum* 149, d. *redire ad se* 795, a. k. an eines stelle *succedere* 457, d. *in locum cujus subire* 795, c. in sichern ort k. *evadere in tutum* 2414, d
kommet *helcium* 1066, a
könig *rex* 1920, d. kleiner könig *regulus* 1922, b. k. seyn *regnare* 1923, b. k. haben *regium imperium pati* 1922, b
königin *regina* 1921, d
königlich *regalis; ter; regius, e; P. regificus, è*, 1922, a. *P. sceptrifer* 2017, d
königliche burg *basilica, regia* 300, b
königreich *regnum* 1922, d
königskleid *trabea* 2368, a
königsspiel *basilinda* 301, a
königsstadt *regia* 1922, d
königsstuhl *solium* 2142, b. *thronus* 2344, d
königswappen *regium insigne* 2106, a
können *posse* 1788, a. *quire* 1887, d. nicht können *nescire* 2025, b. ich kan nicht *nequeo* 1888, a. können auswendig *tenere memoria* 2311, d. k. lateinisch *doctum esse latine, latinis literis* 735, a. *scire latine* 2021, a. k. auff saitenspiel *scire fidibus* 2022, a. k. helffen *habere auxilii locum*. k. rathen *habere consilii copiam* 600, b. k. zahlen *esse solvendo* 2253, a. so viel kan ich versprechen *tantum habeo tibi polliceri* 1049, d
kopff *caput* 412, a. *ingenium* 1148, d. *captus* 401, a guter k. *ingenii bonitas* 325, a. *bona ingenii benigna* 327, c. der einen guten k. hat *cui cor limat Minerva acrius* 1410, b. aus'm k. *memoriter* 1376, b. mit einem k. *capitulatus* 414, d. *capitatus* 415, b. k. für sich haben *esse sua mentis, sui sensus, sui arbitrii* 1380, b. den k. einem zu rechte setzen *cogere quem in ordinem* 74, d. die köpffe zusammen stecken *conferre consilia* 591, c. k. setzen *sanguinem cucurbitulis educere* 644, a. so viel k. so viel sinne *quot capitum vivunt, totidem studiorum millia* 412, d
kopffbinde *vitta* 2530, a
köpffen *detruncare caput* 2392, a. s. enthäupten.
köpfflein *capitulum* 414, c
kopffschleyer *flammeum virginale* 913, a
kopffsteuer *capitatio* 415, b. *census* 468, d. die da k. geben *capite censiti* 469, c
kopffstück/halbes k. *denarius* 681, c
kopffwehe *capitis inquietudo* 1899, a. s. hauptwehe.
korb *corbis* 607, a. *cophinus* 599, d. *qualus* 1871, c. *cista* 530, c. *fiscus* 908, d. *fiscina, fiscella* 909, b. *crates* 622, c. *sporta* 2193, c. *canistrum* 388, a. *P. scirpea matta* 1359, c. k. geflochten *aro* 47, c. k. aus binsen *scirpea* 2026, c. k. auff den wagen *sirpea* 2125, b. k. mit feigen *massa caricarum* 419, d. k. geben *excludere* 541, a. k. kriegen/ bekommen *repulsam ferre* 1681, a. *uxore excidere* 349, d. körbe *P. virgea vilisque supellex* 2520, c
körbel s. kerbel.
körblein *quasillus* 1871, d. *corbula; corbicula* 607, a. *sportella* 2195, a. *calathiscus* 365, d. *canistellum* 388, b. k. aus binsen *scirpiculum* 2026, d
korn *far* 855, c. *ador* 29, a. *P. Ceres* 480, d. k. sammlen *frumentari* 963, d. was gilt das k.? *quanti venit annona?* 155, d
kornähre *arista* 212, c. *spica* 2184, b. aus kornähren *spiceus*, c
kornblume *cyanus* 667, b
kornboden *granarium* 1031, b
kornfuhre *vectura frumenti* 2432, d
korngabel *merga* 1391, c
kornhalm *stipula* 2213, c
kornhandel *res frumentaria* 963, c
kornhändler *frumentarius* 963, c. *frumentator* d. *frumentarius negotiator* 1615, a. *siliginarius* 2111, a
kornhaus *horreum* 1101, a
kornherren *aediles cereales* 33, a
kornicht *granosus; P. granifer* 1031, c
kornjude *Dardanarius, annonae flagellator* 678, a
kornkasten *cumera* 648, d
körnlein *granum* 1031, b. *mica* 1401, c
kornmaß *modius* 1428, a. halbes k. *semodius* 1428, a
kornrosen/ k.blumen *papaver erraticum* 812, d. *pseudomelanthium* 1371, b
kornschätzer *aestimator frumenti* 53, d
kornwurm *curculio* 658, b
kost *esca* 815, b. *cibatus* 509, c. *victus* 2532, d. *epula* 807, a. herrliche k. *dapes* 677, c. frembde k. *cibus alienus* 509, a
kostbar *sumtuosus, e* 2259, b. *impensus, è* 1686, b. *dapsilis* 677, d. *P. attalicus* 252, b. kostbarer bauen *pluris aedificare* 1463, b. s. köstlich.
kostegläßlein *gustatorium* 1046, a
kosten auffwenden *sumtus facere* 2259, a. s. unkosten.
kosten *gustare* 1045, c. *explorare quid gustu* d. *degustare* 1046, a. *pitissare* 1736, b. *subbibere* 313, a. *libare* 1254, b. *delibare* d. *primoribus labris attingere* 1196, a. k. vorher *praeflorare* 922, a. k. noch einmahl *regustare* 1046, b. kosten so viel *tanto constare* 1219, d. k. viel mühe *multi sudoris esse* 2246, b. das viel gekostet *plurimo sudore partum* 1642, d. es koste was es wolle *quanti quanti* 1877, a. der Sieg kostet viel mühe *multorum sanguine & vulneribus illis victoria stetit* 2216, c
köstlich *pretiosus, è* 1810, b. *opiparus, è* 1588, d. *pollucibilis* 1311, b. *lautus, è* 1226, c. *opimus* 1587, b. *instructus opime* c. *aureus* 274, b. s. kostbar.
köstlichkeit *sumtuositas* 2259, c
kostung *gustatus; gustatio* 1045, d
köte *armarium* 217, d
koth *coenum* 560, a. *limus* 1264, c. *lutum* 1307, b. mit k. werffen *stercore & coeno incessere* 2206, a. k. ausschmieren *lutare* 1307, d. s. unflath.
koticht *coenosus; coenulentus* 560, b. *stercorosus* 2206, a. *luteus* 1307, c. *lutosus, lutulentus* d. *limosus* 1264, d
kotze *toral* 2366, b. *sagum* 1978, c. *amphitapa* 124, d. *gausape* 996, a. *cilicium* 517, d. *coactile* 75, b. s. madratze.
krachen *fragor* 949, a
krackssteine *proceres* 1821, a. *erisma* 812, a. *projectura coronarum* 612, b. *ancones* 139, c
krafft *vigor* 2504, b. *vis* 2523, a. *efficacia* 845, b. *efficacitas*, c. *viror; viriditas* 2520, a. *nervus* 1506, c. *nervositas* 1507, b. k. geben *dare facultatem* 838, a. k. haben *pollere* 1761, a. *posse* 1788, a. neue k. bekommen *revigescere* 2504, c. k. seines alters *beneficio aetatis* 327, c. der weder k. noch safft hat *jejunus, aridus* 1130, a. mit allen kräfften *summis opibus* 1589, c. *contentissime* 2305, c. *remis velisque* 1924, d. *enixe* 1518, b. *obnixe* c. *toto corpore atque omnibus ungulis* 2547, d
krafftbrod *colliphium* 563, d
kräfftig *efficax* 845, b. *efficaciter* c. *nervosus, e* 1507, b. *ratus* 1925, c. *praesens* 1797, b. *praesentaneus* 1798, a. kr. seyn lassen *addere pondus* 1765, c
krafftloß *exsanguis* 1995, b. *debilis* 680, b. *effœtus* 934, a. *evigoratus* 2504, c. *irritus* 1926, a. *enervis* 1507, c. *languidus, è* 1211, c. *infirmus* 908, b. *infirmatus* c. kr. machen *exarmare* 218, a. kr. werden *elanguescere* 1211, b. *defici viribus* 2523, c
krafftmehl *amylum* 129, b
kragen *collare, collarium* 564, b. *patagium* 1659, b. *focale* 867, d. gefütterter kr. *epomis* 806, c. gestickter kr. *collo monile baccatum* 287, a
krähe *graculus* 1025, a. *cornix* 609, d. junge kr. *cornicula* 610, a. keine kr. hackt der andern die augen aus *mutuum muli scabunt* 1480, a
krähen *cucurire* 644, b
krämer *tabernarius* 2277, c. *nundinator* 1549, b. *institor* 1153, d. *agoraeus* 80, a. ein jeder kr. lobt seine wahre *laudat venales qui vult extrudere merces* 1393, c. krämer/ die allerley wahre führen *aeginaeopolae* 35, c
kramerbude *cadurcum* 351, c. *scena institoris* 1153, d
krämerey *nundinatio* 1549, b
kramergewicht *libra aromataria* 1255, a
kramerpapier *emporetica charta* 783, c
kramerjunge *discipulus tabernae* 1324, d. kr. jungen *discipuli mercatorum* 710, d
kramladen *taberna institoris* 2277, b
krammetsvogel *turdus* 2405, d
krampff *spasmus* 2167, c. den der kr. zeucht *spasticus* 2167, c
krampffader *varix* 1425, a
krampffisch *torpedo* 2362, b
krämpficht an beinen *suffraginosus* 950, d
kranck *aeger* 33, d. *aegrotus* 34, c. *infirmus* 908, b. *invaletudinarius* 2420, a. *morbidus* 1449, a. *affectus* 842, b. sehr k. *ager morbo gravi* 54, c. der immer kr. *valetudinarius* 2419, b. kr. sich sauffen *bibendo committere, ut sibi Aesculapio sit opus* 51, d. kr. seyn *aegrotare* 34, c. *jacere* 1113, d. *cubare* 640, a. *laborare morbo* 1195, c. *morbo aegrum esse, affligi* 1448, c. *jactari* 1449, a. *valetudine uti minus commoda* 2582, a. *conflictari morbo, iniqua valetudine* 916, d. er ist kr. *eum morbus detinet* 2315, a. kr. werden *aegrescere* 34, a. *morbum nancisci* 1483, d. *incidere in morbum* 349, d. *corripi morbo* 1912, c. *in morbum delabi* 1193, d. *implicari* 1751, a. *tentari morbo* 2304, b. *affici morbo &c.* 1448, c. kr. werden auffs neue *recidere in graviorem morbum* 350, d. kr. sind sie worden *incessit eos vis morbi, valetudo adversa* 455, c. *morbus in eos ingruit* 1043, a
krancken *affligere* 916, b. *inurere animo dolorem* 2575, b. kr. sich *macerare se* 1318, b. das kräncket mich sehr *ille pectus meum pungit aculeus* 22, a. *me sollicitat angitque vehementer* 143, a. es kr. ihn *male eum habet* 1332, c. es kräncket *dolet* 737, b
kranckenhauß *valetudinarium* 2419, c
kranckenwärter *parabolanus* 1636, d
krancker *in cujus corpus vis morbi invasit* 1415, b. *implicitus gravi morbo* 337, b. *cui commeatum dedit mala valetudo* 1385, c. *cui Aesculapio est opus* 51, d
kranckheit *morbus* 1448, c. *lues* 1297, d. *labor* 1194, d. *causatio aegri corporis* 448, d. *sontica causa* 448, a. kr. setzt dem gemüthe zu *animum aegritudo corporis urget* 34, b. es bessert sich mit der kr. *melius, l. meliuscule est* 324, b. die böse kr. *morbus comitialis* 578, a. *morbus caducus* 348, d. s. schwere noth.
kräncklicher leib *corpus causarium ac fluidum perturumque* 448, c
kranich *grus* 1042, a. junger kr. *vipio*, a. 2516, c
krantz *sertum* 2079, d. *corona* 611, d. *corulla* 612, b. *coronamentum* c. *strophium* 2233, b. *anadema* 131, b. wie ein krantz gekrümt *stephanitae* 2205, d
krantzblumen *coronamenta* 612, c
kräntzgen *circumpotatio* 1791, a. kr. halten *mutitare* 1480, b
kräntzlein *laureola* 1217, b
krantzmacher *stephanopola* 2205, d. *coronarius* 612, c. *strophiarius* 2233, b
kratzbeer *morum rubi* 1955, b
krätze *scabrities* 2010, c. *scabredo* t. *scabies* 2011, a. *petigo* 1708, a. *porrigo* 1179, a. kr. die alle jahr wiederkömmt *agria* 80, a
kratzen *scabere* 2010, d. *scalpere* 2012, a. *fricare* 956, d. *radere* 1908, d. *charaxare* 493, d. kr. im kopffe *digitis caput scabere* 412, c. das kratzen *fricatio &c.* 957, a
krätzig *scabiosus* 2011, a. *pruriginosus* 1837, b
krauen *scabere* 2010, d. das krauen *fricatio, frictio* 957, a
kräuseleisen *calamister, um* 364, a
kräuseln *crispare* 633, a. kr. das haar *crispare crinem annulatim* 632, b
krausemüntze *mentha rubea, crispa* 1383, c. *hedyosmus* 1065, d
kraußhaar *cincinni* 520, d. *cirri* 529, d. *capronae; antiae* 411, a. *intorti capilli* 1364, d. *vibrati calido ferro crines* 2494, d. *crispa* 633, a. *concrispati cincinni*, b. *capillus nexus, colligatus &c.* 398, b. kr. von natur *ingenio suo flexus* b
kraußhärig *cirratus* 530, b. *cincinnatus* 520, d. *crispulus* 633, a. *qui ornatur capillorum incrispinationibus* b. *capillorum intortione crispulus* 2364, d
kraut *herba* 1071, a. *olus* 1577, b. *lachanum* 1199, b. allerhand kräuter auff dem altar *verbenae* 2458, c
kräuterkunst *ars herbaria* 1071, c. *botanice* 330, b
kräutermann *botanicus* 330, b
kräuterwein *aromatites* 221, b. *vinum medicatum* 1364, a
kräutgen *herbula* 1071, b. *olusculum* 1577, b.
krauthacke *marra* 1352, d.
krauthäupt *brasica capitata &c.* 332, d.
kräuticht *herbaceus; herbeus; herbidus; herbosus; herbifer* 1071, b
krautmarckt *olitorium* 946, a. *olitorium forum* 1577, d
krautstengel *coliculus* 563, d
krautstrunck *caulis* 445, d
krautwurm *eruca* 813, d. k. würmer *bruchi* 336, a

krebs *cancer* 383, *a.* *astacus fluviatilis* 1182, *a.* *gammarus fluvialis* 993, *a.* krebse *crustata animalia* 638, *a.* fressender kr. *carcinus*; *carcinoma* 417, *d.* *gangræna* 994, *a.* *phagedæna* 1713, *b.* *noma* 1524, *b.* der kr. frist umb sich *malum late solet immedicabile cancer serpere &c.* 383, *b*
krebsaugen *lapilli gammarorum* 993, *a*
krebsgang gehen *retro sublabi &c.* 1194, *b*
krebsschale *crusta* 993, *a.* *testa cancri* 383, *a*
krebsscheeren *brachia* 331, *c.* *chelæ* 497, *d.* 993, *a.* *acetabula* 11, *b.* *cancrorum brachia denticulatis forcipibus* 935, *b*
krechtzen *anhelare* 1059, *a.* kr. über den lauffen *ex cursura anhelitum ducere* 659, *d.* das krechtzen *suspirium* 2188, *c*
krechtzend *singultim* 2119, *c*
kreenfuß *coronopus* 613, *a*
kreide *creta* 630, *d.* mit kr. geweisset *cretatus*; *creta infectus d*
kreidicht *cretaceus*, *cretosus* 631, *a*
kreiß *gyrus* 1048, *c.* *orbis* 1593, *c.* *orbiculus* 1594, *b.* *orbita* 1594, *d.* *circuitus* 791, *d.* *annus*; *annulus* 151, *d.* *circinatio* 527, *b.* *circus c.* *circulus* 528, *c.* halber k. *semiorbis* 1594, *b.* kr. am ohr *capreolus* 397, *c.* k. umb die sonne *halo* 1059, *c.* kr. machen / schliessen *circulari* 529, *a.* *decercinare arcum*, *orbem* 527, *b.* umb den das volck einen kr. geschlossen *frequentis populi circulo septus* 528, *d*
kresse *cardamon* 418, *a.* *nasturtium* 1490, *b.* *gobio fluviatilis* 1023, *b.* wilde k. *lepidium* 1240, *d.* *iberis* 1126, *a*
kreul *fuscina* 985, *c*
kreusel *turbo* 2404, *a.* *trochus* 2389, *a*
kriechen *serpere* 2086, *c.* *repere* 1928, *b.* *reptare c.* k. in die höhle *succedere antro* 457, *d*
kriechend *reptabundus* 1928, *c.* *reptilis d*
kriech-entlein *querquedula* 1859, *d*
kriechung *reptatio* 1928, *c.* *reptatus*, *d*
krieg *bellum* 760, *b.* *certamen* 485, *c.* *P. acies* 17, *d.* k. zu wasser oder see *bellum navale* 306, *a.* *classica bella* 540, *a.* einheimischer kr. *intestinum*, *domesticum* 306, *a.* auswärtiger kr. *externum*, *hostile a.* kr. haben *flagrare bello* 911, *b.* kr. anfangen *pacem exuere* 830, *d.* *bellum sumere* 306, *d.* *venire ad arma* 216, *b.* auffs neue kr. anfangen *rebellare* 307, *d.* *bellum renovare* 306, *c.* kr. ankündigen *bellum indicere*, *denunciare* 306, *a.* *clarigare* 539, *a.* in kr. schicken *aliquem bellatum mittere* 307, *b.* in kr. ziehen *in militiam proficisci &c.* 1404, *b.* kr. erregen *bellum movere* 306, *a.* mit kr. überziehen *bellum inferre*, *facere alicui a.* sich darzu rüsten *bellum parare*, *comparare*, *apparare a.* ein kr. verursachet den andern *bella ex bellis seruntur* 306, *d.* kr. steuern / endigen *debellare* 307, *c.* *bellum conficere*, *delere*, *profligare* 306, *b.* *perficere*, *patrare*, *sepelire*, *componere*, *sopire arma*, *c*
kriegen / krieg führen *bellare* 307, *a.* *bellum gerere*, *agere* 306, *a.* *committere b.* *esse in armis* 216, *b.* *armis decertare c.* *sustentare bellum* 306, *b.* *bellis distringi*, *implicari b.* *armis disceptare* 405, *a.* *res gerere* 1931, *a.* *armis cum quo contendere* 2305, *b.* *ferre arma adversus quem* 216, *b.* *inter homines bella sunt* 306, *d.* *cum aliis l. adversus alios belligerare* 307, *a.* man kriegt oder führet krieg überall *orbis terrarum ardet bello* 200, *c.* s. streiten. k einen allein zu sich *prehendere quem solum* 1805, *a*
kriegerisch *bellicosus* 307, *a.* *militaris*, *ter*, 1404, *d.* *ferox* 885, *a.* *stratioticus* 2228, *a.* *P. bellifer*; *belliger*; *bellatorius* 307, *c.* *armifer*; *armiger* 216, *d.* *armipotens* 1789, *b.* *gradivicola* 567, *b*
kriegsankündigung *clarigatio* 539, *b*
kriegs commando, *belli summa* 306, *c*
kriegserfahrner *callidus rei militaris* 370, *d.* *castrensis rei peritus* 431, *d*
kriegsfähnlein *signum militare* 1404, *d*
kriegsfeuer brennet *immensum bellum exarsit* 306, *b*
kriegsflammen *belli incendia* 386, *b*
kriegsgott *Mars bellipotens* 307, *a*
kriegsgöttin *Bellona* 305, *b*
kriegsgurgeln *bellonarii* 305, *b*
kriegsheer s. kriegsvolck; s. armee.
kriegsheld *bellator* 307, *b.* *pulvere bellico induratus* 1851, *d.* *P. non indecoro pulvere sordidus*; *formosus pulvere belli*, *d*
kriegsheldin *bellatrix* 307, *b*

kriegskleid *sagum* 1978, *a.* *abolla* 5, *d*
kriegskosten *exercituales expensæ* 194, *d*
kriegslist *strategema* 2227, *d.* *subsessa* 2058, *c.* *insidiæ* 2055, *c.* *furtum belli* 982, *d*
kriegesmacht *manus* 1346, *c.* *arma*, *robur belli* 216, *c*
kriegsmann *miles* 1404, *a.* *belligerator* 307, *a.* *duellator* 760, *c.* *bello strenuus*, *exercitatus* 306, *c.* junge kr. *milites tirones* 1404, *a*
kriegsmanier *res militaris* 1404, *d.* auff kr. *militariter* 1405, *a*
kriegsnoth haben *calamitates belli ferre* 364, *d*
kriegsrüstung *tormentum* 2363, *d.* *machina bellica* 1318, *d*
kriegssold *stipendium* 2212, *c*
kriegstapfferkeit *virtus bellica* 306, *d*
kriegsvolck *copiæ* 600, *b.* *P. juvenum examen* 824, *b.* s. armee.
kriegswaffen s. waffen.
kriegswesen *militia* 1404, *b.* *res militaris* 1930, *b*
kriegswissenschafft *disciplina bellica* 306, *d.* *industria militaris* 1404, *d*
kriegszelt *tabernaculum militare* 2277, *c*
kriegszug *expeditio* 1705, *c*
krinitz *merops* 1393, *b*
krippe *præsepe* 1798, *b*
krone *corona* 611, *d.* *anadema* 131, *b.* *diadema* 697, *c.* *imperiales infulæ* 1148, *a*
krönen *coronare* 612, *c.* *insigni regio quem convincire* 2509, *a*
kronprintz *regalis* 1922, *a*
kropff *ingluvies* 1150, *c.* *struma* 2233, *b.* *ruma*; *rumen* 1958, *d.* *bronchocele* 335, *d.* k. am halse oder gurgel *guttur* 1046, *c.* *scrofula* 2037, *d.* *frumen* 963, *c*
kröpfficht *strumosus*; *strumaticus* 2233, *c.* *gutturosus* 1046, *d*
kropvogel *onocrotalus* 158?, *c*
kröte *rana*; *ranula* 1910, *b.* *rubeta* 1955, *c.* *bufo* 339, *b*
krötenkraut *quercula* 1888, *c.* *ambrosia* 112, *d.* *botrys* 330, *c*
krötenstein *chelonitis* 498, *b*
krötentill *thalictron* 2337, *a*
krücke *radula* 1099, *a.* *gralla* 1029, *c*
krug *urceus* 2571, *b.* *amphora* 125, *c.* *ampulla* 127, *a.* *culullus* 647, *b.* *fidelia* 892, *a.* kr. von 1. stübichen *fidelia congialis* 589, *a.* zweyhencklichter kr. *diota* 717, *d.* der kr. geht so lange zu wasser / biß der henckel abfällt *quem sæpe transit casus aliquando invenit* 348, *b.* 881, *a.* krug s. schencke.
krüger *caupo* 446, *b*
krüglein *urceolus* 2571, *b.* *urnula fictilis* 2573, *a*
krum *curvus* 665, *a.* *incurvus*, *procurvus*, *recurvus c.* *flexuosus*, *è* 914, *c.* *tortus*, *è*, 2362, *d.* *tortuosus*, *tortilis* 2363, *a.* *lunatus* 1300, *d.* *pravus*, *è*, 1802, *c.* *pandus* 1619, *a.* *repandus b.* *distortus* 2364, *c.* *falcatus* 852, *a.* *uncus* 2542, *c.* *uncinatus*; *aduncus d.* *obuncus*; *reduncus* 2543, *a.* *obliquus*, *è*, 1557, *c.* *camurus* 381, *b.* kr. werden *incurvescere* 665, *c.* krumme nase *nasus aquilinus* 186, *a*
krümgen *mica* 1401, *c*
krümme *gyrus* 1048, *c.* *curvamen* 665, *b.* *obliquitas* 1558, *b.* *flexus* 914, *b.* *flexio*; *flexura*; *inflexus*; *inflexio* 915, *b.* *pravitas* 1802, *d.* kr. des meeres *sinus* 2122, *c.* kr. der flüsse *cornua fluminum* 610, *b.* kr. des weges *anfractus* 141, *a.* das viel kr. hat *sinuosus* 2122, *d*
krümmen *curvare* 665, *b.* *incurvare*; *concurvare c.* *arcuare* 199, *c.* *torquere in arcum* 2362, *c.* *contorquere* 2364, *a.* *intorquere* 2364, *d.* *pandare* 1619, *b.* *sinuare* 2122, *d.* *obliquare* 1558, *b.* *P. spiras itigare* 2186, *b.* kr. sich *P. immensos sinuari in arcus* 199, *b.* *sinuosa volumina versare* 2558, *d*
krummfuß *compernis* 583, *b*
krummfüßig *vatius* 2429, *a.* *valgus* 2420, *d.* *loripes* 1704, *a.* 1288, *a.* *curvipes* 665, *b.* *varus*, *varicus* 2425, *b.* kr. füßige *Himantopodes* 1083, *b*
krummhals *tetanicus* 2332, *d.* *obstipus*; *obstipa cervice* 2111, *b*
krummnasig *subsimus* 2118, *c*
krümmung *curvatio* 665, *b.* *tortuositas* 2363, *a.* *pandatio* 1629, *b.* *spira* 2186, *b.* *obliquatio* 1558, *b*
krüppel *mutilus* 1477, *a*
kübel *lacus* 1204, *b.* *rapedo* 396, *b*
kuche *placenta* 1738, *c.* *mustaceum* 1476, *c.* *mattya* 1359, *c.* *panis testuaceus* 2337, *d.* *scriblita* 2029, *c*

küche *culina* 645, *d.* *coquina* 602, *b.* volle k. *mensa plena* 1382, *b*
kuchenbecker *placentarius* 1738, *c.* *crustularius* 638, *b.* *libarius* 1254, *d*
kucheneisen *artopta* 226, *b*
küchengeräth *culinaria* 645, *d.* *vasa coquinaria*; *cocinatoria instrumenta* 602, *c*
küchengeruch *nidor culinæ* 1510, *a*
küchenjungen *discipuli coquorum* 720, *d*
küchenkelle *tudicula* 2395, *b*
küchenkraut *olus* 1577, *b*
küchenlöffel *rudicula* 1956, *b*
küchenmeister *triclinarches* 551, *d.* oberster küch. *archimagirus* 196, *c*
küchenofen *areum testum* 2332, *c*
kuchenschell *anemone* 141, *d*
kuchenteig *maza* 1362, *b*
küchlein *pastillus* 1659, *a.* *collyra* 564, *d.* *colliphia* 563, *d.* *mola* 1434, *c.* *offa tracta* 1570, *d.* *trochiscus* 2389, *a.* *pullus gallinaceus* 1849, *b.* *pipio* 1734, *a*
kuckuck *cuculus* 643, *b.* *coccyx* 557, *c*
kuffe *cupa* 652, *a.* *dolium* 738, *c*
kuffer *riscus* 1943, *b*
kugel *pila* 1727, *a.* *glans* 1017, *b.* runde k. *sphæra* 2183, *c.* *globus* 1019, *a*
kügelein *sphærula* 2183, *c.* *globulus* 1019, *b*
kugeln *inoculare* 1566, *b*
kugelrund *globosus* 1019, *b*
kuh *vacca* 2412, *b.* *bos fœmina* 329, *d.* trächtige k. *horda* 1100, *b.* junge k. *bucula* 329, *d.* *juvenca* 1187, *c.* *junix* 1180, *c.* kühe austreiben *agere boves* 329, *d.* k. hüten *bubulcitari* 329, *c.* was soll der k. muscaten? *Quid sui cum amaracino?* 108, *b*
kuhhaut *corium bubulum* 329, *c*
kuhhirte *bubsequa*; *bubulcus* 329, *b*
kuhkäse *casius bubulus* 329, *c*
kühle *humificus* 1107, *b.* *alsius* 93, *a*
kühlen *refrigerare*; *perfrigerare* 958, *c.* das müthlein k. *explere animum* 1748, *c*
kühlend *refrigeratorius* 958, *d.* *frigorificus* 959, *b*
kühlung *refrigeratio* 958, *d*
kühlwanne *frigidarium* 959, *b*
kuhmilch *lac bubulum* 329, *c.* *lac vaccinum* 2412, *c*
kuhmist *editus bubum* 371, *b*
kühn *audens* 259, *a.* *audax b.* *animosus* 149, *d.* *ferox* 881, *a.* *ferociter b.* *confidens* 895, *c.* *nimis calidus* 372, *b.* *audacia armatus* 217, *b.* *audacia præditus* 732, *b.* k. seyn *audere* 258, *d*
kühnheit *audacia*; *audentia* 259, *b.* *ferocitas* 885, *b*
kühnlich *audenter* 259, *a.* *audaciter*; *audacter b.*
kühr *lectio* 1232, *a.* *optio* 1592, *b*
kuhsuff *amystis* 129, *b*
kuhtill *buphthalmos* 341, *b*
kulparsch *melanurus* 1371, *b.* *ophthalmia* 1587, *a*
kümmel *cuminum* 648, *d.* schwartzer k. *gith* 1015, *d*
kummer *mæror* 1433, *d*
kümmerniß *scrupulus* 2038, *a*
künel *thymbra* 2346, *a*
kund / kundbar *pervagatus* 2417, *b.* *elatus* 880, *a.* k. machen *divulgare* 2587, *c.* *jactare* 1115, *d.* *publicare* 1841, *b.* *proferre foras*, *in lucem*, *in medium* 882, *c.* s. ruchtbar machen. k. seyn *liquere* 1272, *a.* k. thun *edicere* 706, *a.* *notificare* 1530, *c.* *intimare* 1158, *c.* k. werden *percrebrescere* 623, *b.* *patescere* 1660, *b.* *innotescere* 1530, *b.* *emanare* 1342, *d.* *increpare* 628, *b.* *efferri* 880, *a.* *exire in turbam* 792, *b*
kundig *sciens* 2022, *b.* *gnarus* 1021, *c.* *peritus*, *e* 1694, *b.* *expertus d.* *peritus & exercitatus* 195, *a.* *consultus rei* 593, *b*
kundschaffer *speculator* 2179, *c.* *explorator* 1752, *c.* *vestigator* 2484, *d.* *investigator* 2485, *a.* *catascopus* 436, *d.* *indagator*, *trix* 1142, *b.* *exculcator* 376, *b.* *proculcator*; *excursor c.* *emissarius* 1424, *c.* *curiosus* 655, *c.* *perscrutator* 2039, *b.* *corycæus* 616, *c*
kundschafft *notio*; *notitia* 1530, *a.* *peritia* 1694, *b.* *gnaritas* 1022, *d.* kunds. haben *exploratum habere* 1752, *c*
künfftig *posterus* 1784, *c.* k. einmahl *quandoque* 1876, *a.* s. zukünfftig.
kunst *ars* 221, *b.* *scientia* 2022, *c.* *eruditio* 1917, *a.* *disciplina* 721, *a.* *professio* 863, *c.* *doctrina studium* 735, *d.* *factura* 841, *c.* freye k. *ingenuæ artes* 1150, *b.* *musæ* 1474, *a.* schwartze k. *magia* 1319, *a.* das corpus aller k. *encyclopædia* 784, *c.* gute künste *literæ* 1275, *d.* liebhaber der k. *philomusus* 1718, *c.* k. fassen und einnehmen *combibere*

bere artes 312, d. es nach der kunst machen *artificiosius quid efficere; artificialiter se gerere* 223, c. künste gelten sonst mehr denn gold *ingenium quondam fuerat pretiosius auro* 1149, a
kunstkammer *pinacotheca* 1729, b
künstler *artifex* 223, b. *P. fabra celeberrimus artis* 832, d
künstlich *artificiosus; artificialis* 223, c. *ingeniosus, e* 1149, d. *ingeniatus* 1150, a. *eruditus, e* 1956, d. *doctus* 735, a. *perdoctus, e* 736, c. *operosus* 1583, d. *argutus* 209, a. *graphicus, e* 1031, d. *fabre* 833, a. *affabre; non infabre* d. *subtilis, ter* 2244, c. *scienter* 2022, d. *scitus, e* 2023, a. *scitulus, e* 2023, a. *P. mollis* 1438, b. *dædalus; dædaleus* 674, b. k. bewegungen *artifices motus* 223, b. k. bild *singulari opera artificioque perfectum simulacrum* 223, b. k. gewebe *Acesii & Heliconis opera* 14, b
künstler *artifex* 223, b. *P. fabra celeberrimus artis* 832, d
künstlichkeit *subtilitas* 2244, d
kunstreich s. künstlich.
kunststück *artificium* 223, b
künßchen *citeria* 531, a
kupfer *cuprum* 654, c. *æs cyprium* 48, a. 671, c
kupfferbergwerck *æraria metalla* 49, b
kupfferbraun *psegma* 1838, b
kupffereider *seps* 2072, c
kupfferhammer *æraria officina* 49, b
küpferlachs *salmo hibernus* 1986, d
küpfern *cupreus* 654, c. *ahenus, aheneus* 81, a. *æratus* 49, d. *subæratus* d. *æreus, æneus* 50, b
kupfferrost *ærugo* 47, c
kupfferschmidt *ærarius* 49, b
kupfferstecher *scalptor* 2012, a
kupfferstein *cadmia* 347, a. *lapis ærosus* a. *pyrites* 1864, d
kupfferwasser *chalcanthum* 490, b. *auri sanies, chrysocolla* 274, a. s. victriol.
kupfferwurm *teredo* 2320, d
kuppel *copula* 601, a. *vinculum* a
kuppeln *copulare* 601, b. *conciliare* 585, a. *conciliaturas exercere* c
kuppler *copulator* 601, c. *leno* 1238, a. *aquariolus* 184, a
kupplerin *lena* 1238, a. *copulatrix* 601, c. *conciliatrix* 585, b
kürbs *cucumis* 643, d. *cucurbita* 644, a. *anguria* 144, d. wilder k. *colocynthis* 568, c. wie ein k. gestalt *cucurbitinus* 644, b
kürbsgarten *cucumerarium* 644, a
küriß *cataphracta* 435, b
kürißirer *clibanarii* 549, b. *cataphractarii* 436, a. *milites cataphracti* 435, c. *P. quos pellis ahenis in plumam & squamis auro consertæ tegit &c.* c. *agmina ferrata* 885, d
kurtz *brevis, ter* 333, a. *exiguus; breviculus* 334, a. *compendiosus, compendiarius* 583, a. *adductus* 753, c. *pressus, e* 1807, d. *compresse* 1806, c. *contractus* 2372, b. *momentaneus* 1440, c. *præfractus* 950, b. *parvus* 1655, b. *improcerus* 1822, c. *circumcisus, e* 355, a. *attenuatus, e* 2318, c. *strictim* 2230, d. *ad summam* 25, d. *in summa* 2257, a. *summatim* d. *abscise* 354, c. *congeste* 1008, b. *succinctim, succinctius* 523, a. *breviter & in transcursu* 334, a. *P. positis ambagibus* 111, b. k. und gut *breviter arguteque* 209, c. *concinnus in brevitate (respondendi)* 525, a. k. und rund *breviter & absolute* 334, a. k. und rund abschlagen *præcise negare cui* 356, c. k. außzug / begriff *breviarium, summarium* 334, b. k. sylbe *correpta syllaba* 1912, c. k. weg *compendium* 582, d. *compendiaria* 583, a. k. rede *laconismus* 1198, b. k. antwort *abscisum responsum* 354, c. k. worte *Laconismus, breviloquentia* 302, d. k. reden *laconice dicere* 1198, b. k. von worten *breviloquens* 1285, b. k. zuvor *paulo ante* 158, a. 1656, c. *non ita multo ante* 1463, d. k. hernach *brevi* 333, c. in kurtzen *propediem* 1828, a. nach k. zeit *parvo intercessu temporis* 456, b. kürtzer wird der Tag *dies decrescit* 630, a. der kürtzte tag *Bruma* 336, a. k. machen *contrahere* 2372, a. k. fassen *rem conferre in pauca* 878, a. 1930, a. 1667, d. *epitomare* 805, d. *compendifacere* 583, a. kurtz gefast *adstrictus, e* 2231, b. k. sagen *uno absolvere verbo* 2145, d. *capitulatim dicere. P. summa sequi fastigia rerum* 414, d. k. überlauffen *carptim breviterque perstringere* 424, a. ein k. reihen ist bald getantzt *aphya ad ignem* 171, c
kürtze *brevitas* 333, d. die k. in reden *breviloquentia* 334, c. 1285, c. die k. der zeit *exiguitas temporis* 827, a
kürtzen den weg mit reden *levare viam sermone* 1244, d. s. kurtz fassen.
kurtz gefast *adstrictus* 2231, b. kurtzg. rede *angustia conclusæ orationis* 145, a
kurtzweil *jocus* 1160, d. *delectamentum* 1202, b. *hilaritas* 1082, e. *ludus* 1293, d. *delicium, a* 1200, b. *ludicrum* 1297, c. *exodium* 828, a. *embolium* 780, a. *Eutrapelia* 823, b. *facetiæ* 836, b. *dicta ridicula; dicta jocorum* 704, a. *ludi jocosi* 1161, a. k. machen *dare venustos lusus* 1294, c. *solutos captare risus hominum famamque dicacis* 704, c. k. treiben *lascivire* 1218, d. *alludiare, alludere* 1295, c. s. schertzen.
kurtzweilig *facetus, e* 836, a. *ludicrus* 1297, d. *jocosus, e* 1161, a. *jocularis, ter* b. *jocularius* c. *Eutrapelus* 823, b. k. rath *festivum acroama* 20, b. s. possenreisser.
kuß *osculum* 1609, c. *basium* 301, b. *suavium* 2241, d. k. von hinten zu *valgum suavium* 2420, d
küssen *osculari* 301, c. 1610, a. *deosculari; exosculari* b. *basiare; perbasiare; basiola jactare* 301, c. *suaviari; dissuaviari* 2242, a. *labella cum labellis comparare* 1192, c. auff der reihe herum k. *P. oscula dividere sodalibus* 724, c
küssen *pulvinar; pulvinarium* 1851, a
küssend *osculabundus* 1610, a
küßgen *basiolum* 301, c
küssung *osculatio* 1610, a. *basiatio* 301, c
küster *hierodulus* 1081, c. s. kirchner.
kutsche / kutschwagen *rheda* 1935, c. *carpentum* 423, a. *vehiculum carpentarium* b. *pilentum* 1727, c
kutschen *aurigare, i* 272, a. *agere currus* 68, b
kutscher *rhedarius* 1935, c. *essedarius* 815, d. *auriga* 271, d
kutschpferd *equus carrucarius* 425, a. *carpentarius* 423, b. *rhedarius* 1935, c
kütte *maltha* 1330, c
kuttelfisch *sepia* 2072, b. *lepus marinus* 1241, c
kuttelhoff *laniarium* 1212, a
kützel / kützelung *titillatus; titillatio* 2354, a. *pruritus* 1837, b
kützeln *titillare* 2353, d. die sich selbst k. *suffeni* 2249, a. kütz. sich mit seinen lastern *blandiri suis vitiis* 316, c
kybitz s. kibitz.
kyß s. kieß.

L.

LAb *coagulum* 557, a
laben die milch *lac coagulare* 557, a
laben *recreare & reficere* 848, b
labsal *salgama* 1981, d
labyrinth *labyrinthus* 1196, b. *P. parietes cæci* 352, c
lacedämonier *Laco* 1198, a. *Lacedæmonius* 1197, d. *Spartanus; Spartiata* 2167, a
lache *palus* 1626, d. *lacuna* 1204, b. lache des außtretenden meeres *æstuarium* 55, b
lächeln *subridere* 1940, d. *interblandiri* 316, d
lachen *ridere* 1939, a. überlaut lach. *cachinnare, i; cachinno concuti; cachinnum tollere, sustollere* 345, d, c. 2357, c. *P. risu distendere rictum* 1942, c. *P. ingeminare tremulos naso crispante cachinnos* 633, b. zu lach. machen *risum excitare; concitare, edere, conciliare, movere, captare* 1939, c. zu seinen unglück lach. *ridere risum sardonicum* 2002, a. lachen da es nicht ums hertze ist *invito vultu ridere* 2589, d. das grobe lachen *risus syncrusius* 2273, d
lachend *ridibundus* 1939, b. ein lachender narr *achriogelus* 17, b
lächerlich *ridiculus, e; ridiculosus* 1939, b. *deridiculus* 1940, c. *jocosus, e* 1161, a. *non irridicule* 1940, c. läch. dinge *subabsurda & ridicula* 7, c. lächerl. worte *logi* 1282, b. läch. händel machen *commovere cachinnos irridentium* 345, c
lachs *esox* 815, c. *asellus albus* 234, c. *salar* 1981, b. *salmo* 1986, d
lachsforen *trutta salmonata* 2392, c
lächtzen *sitire* 2128, c. *hiare* 1083, d. das lächtz. *hiatus oris* 1083, d
lächtzend *fessus* 888, a. *siticulosus* 2129, d
lacritzen *glycyrrhiza* 1022, b
lade *arca* 191, c. *cista* 530, d. *theca* 2328, d. *loculamentum* 1280, b. lade bey einer innung *communis collegii arca* 191, d (156, d
laden / bude *taberna* 2277, b. lad. an der wage *ansa*
laden auff sich *derivare in se* 1944, b. die last auff sich laden *onus sufferre* 884, a. *ponderi, onus subire* 795, b, c. die schuld auff sich lad. *culpam in se admittere* 1421, d. zu gaste lad. *ad cœnam vocare* 1565, d. s. einladen.
ladenflügel *valvæ* 2421, c
lädichen / lädlein *cistella; cistula* 530, d. *capsula* 411, a. *foruli* 935, d
lage *situs* 2130, b. *collybus* 564, c. lage des orts *positio loci; positus regionis* 1767, a
lägel *lagena* 1207, c. *cyrnea* 672, a
lager *castra* 431, c. lager; bette *cubile* 640, b. *torus* 2366, a. *status* 2217, b. *stratum* 2206, d. lag. des wilds *latibulum* 1220, c. lag. haben *stabulare, i* 2198, b. der ein lager absteckt *castrorum metator* 1399, c
lägerbirn *pira crustumina* 1734, c
lägern sich *discumbere* 642, c. *considere* 2054, c. das läg. *discubitus* 642, c
lahm *claudus* 542, a. *mancus* 1335, c. *delumbis; elumbis* 1299, a. lahm an händen *debilis manu &c.* 680, c. die rede kömmt lahm heraus *oratio claudicat* 542, a
lähmen *delumbare* 1299, a. *subnervare* 1507, c. *incidere nervos* 355, d
lallen *lallare* 1208, b. ein wenig von himmlischen dingen lall. *de rebus cœlestibus balbutire quadam utcunque* 291, d. s. stammlen.
lamm *agnus* 67, a, d
lammfell *agnina pellis* 67, d
lammfleisch *agnina caro* 67, d
lämmgen *agniculus; agnellus* 67, d
lampe *lampas* 1209, c
lampenstock *lychnuchus* 1313, b
lamprete *lampreta &c.* 1209, d. *muræna* 1471, b. *mustela* 1476, c
land *solum* 2144, a. *territorium* 2326, c. land am meer *littus* 1277, c. ein stück land *jugerum* 1174, a. feindes land *hostilis terra* 2326, b. land und leut *respublica* 1931, c. land das gebauet wird *ager* 63, d. auffm lande wohnen *rusticari* 1966, b. zu lande seyn *in arido consistere* 1205, a. schiffe zu lande bringen *naves in aridum subducere* 205, a. über land *peregre* 1692, a. zu lande *terrester* 2326, c. s. landschafft.
landbeschreiber *chorographus* 564, b
landbeschreibung *geographia* 1004, c. *chorographia* 564, b
landbetrüger *impostor* 1771, b. *ærusca tor* 50, d
landen *applicare navem ad littus* 1750, a. *navem in terram ejicere; navem ad terram applicare* 1492, a. *in portum ex navigatione venire* 1494, a. *naves in aridum subducere* 205, a. da man landen kan *portuosus*; da man nicht landen kan *importuosus* 1782, a
landfahrer *circulator* 529, b. s. quacksalber.
landgut *prædium; prædiolum* 1794, b, c. *rus* 1965, a. *secessus* 457, b. *secretum* 484, d
landhauß / stube *comitium* 577, c
landherr *Dynasta* 766, c
landhülffe *provincialia auxilia* 2512, a
landkind *indigena* 1014, c. 1143, d. landkinder *autochthones* 281, a
landknecht *latrunculator* 1223, a
landleben *rusticatio* 1966, c
landmesser *geometres* 1005, a. *finitor* 964, a
landpfleger *præses* 2057, a
landschafft *regio* 1922, c. *provincia* 2511, c. *tractus* 2370, b. *popularitas* 1777, c. s. land.
landschäfftlich *provincialis; provinciatim* 2512, b
landsgebrauch *mos genticus* 1001, b
landsmann *conterraneus* 2327, a. *civis* 532, b. *municeps* 1470, c. *gentilis* 1001, b. *popularis* 1777, b. unser landsm. *nostras* 1532, d
landsmannschafft *gentilitas* 1001, c. *popularitas* 1777, c
landstrasse *via publica; celebris* 2491, c. 459, c
landstreicher *erro* 813, d. *circulator* 529, b
landsverweisen s. verweisen.
landsverweisung *ademtio civitatis* 781, b
landtag *conventus* 2448, a. *comitia* 577, d. landt. halten *conventum; concilium peragere* 77, a
landung *excensio; exscensus* 2014, b. *appulsus* 1679, c. *subductio navium* 758, b
landvoigt *satrapes* 2005, d. *prætor* 1800, c
landwein *indigena vinum* 1014, c
lang *longus*, 1283, a. *prolixus, e* 1825, a. *procerus, e* 1822, b. *productus, e* 757, b. *promissus* 1426, a. *prominulus* 1340, b. *P. defluus* 926, a. *longifluus* 927, c. *diu multumque; diutine* 723, a, c. *dudum* 760, a. etwas lange *longiusculus* 1283, d. sehr

lange perlongus, è; prælongus 1284, b. perdiu 723, b. nicht lange adbreve 333, ?. lange zuvor longè ante 1283, c. 158, a. multò ante 158, a. 1463, d. lang hernach multò post 1463, d. 1784, a. longo post tempore 1783, d. nicht l. hernach non ita multò post 1167, c. auff lange zeit P. longum 1283, b. nach langer zeit post aliquam multum temporis 97, a. lang und rund teres 2321, c. lange haar demissus capillus 398, b. lang mannes haar cæsaries 361, c. langer kerl longurio 1283, d. lang kleid fluxipeda vestis 924, a. länger profusior 977, b. prominentior 1340, b. productius & immoderatius excurrens 757, b. diutius 723, b. länger als ein jahr plus anno 1463, b. läng. als 3. jahr amplius triennio 126, a. länger fristen prorogare 1948, c. längstens diutissime 723, b. es ist nicht lang dahin propè adest 2251, a. es ist nicht für die lange weile est aliquid 96, c. lang machen in immensum diffundere 975, d. noch einmahl so machen modum rei duplicare 763, b. lange werden longescere 1283, d. das haar lang wachsen lassen promittere crinem 632, b. lang lassen den zaum laxare frenum 954, b

länge longitudo 1283, d. proceritas 1822, b. prolixitas 1825, b. statura 2204, c. länge der zeit diuturnitas 723, c longinquitas temporis 1284, a

langen pertinere 2315, d

langfuß longipes 1284, a

langhaaricht comatus; comosus 574, a, b

länglich oblongus 1284, b

langmüthig longanimus 1283, b

langmuth longanimitas 1283, b

langöhricht auritus 273, b

langsam tardus, è; tardipes 2289, a, b. serus, ò 2091, a, b. piger 1725, b. spissigradus 2189, a. segnis, ter 2060, d. cunctatior; cunctabundus; cunctanter 650 b. leni & inconcito gradu 514, c. P. improperus, improperanter 1830, a. tractim 2370, b. moratim 1448, a. postliminio 1263, c. paulatim 1656, c. etwas langs. tardiusculus 2289, b. langs. gehend lentipes 1704, a. langs. in reden tardiloquus 1285, d. langs. treideler callipides 369, c. langs. seyn cunctari 650, a. tardare 2289, c. muginari 1459, b. cessare 458, c. cessatorem esse 459, a. movere gradum formicinum 940, d. cochleam tarditudine vincere 557, c. langs. kommen laneos habere pedes 1210, b. langs. kömmt auch noch testudo vincit aquilam 185, b. allzulangs. kommen post festum venire 889, c. langs. werden tardescere 2289, c

langsamkeit tarditas; tarditudo 2289, b. cunctatio 650, a. segnitia, es 2061, a. lentitudo 1239, c

langschläffer s. siebenschläffer.

langweiliger cessator 459, a. s. zauderer.

langwierig longinquus 1284, a. diutinus, è; diuturnus, è 723, b, c. langwier. seuchen morbi chronici 506, c

langwierigkeit longinquitas 1284, a. perennitas 156, b. diuturnitas 723, c

lanze lancea 1211, a

lappe/ läpplein centunculus 472, c. lappen panni 1631, a (910, a, b

lappicht flaccus; flaccidus; lapp. werden flaccescere

läppisch stolidus, è 2215, c. græculus 1029, b. frigidus 959, a. läpp. dinge muß man nicht vornehmen aquila non capit muscam 185, b

laquey pedissequus 1702, c cursor 659, d. circumpes 1703, c. cacula 346, c. s. nachtreter.

lärmen tumultus 2399, b. turba 2402, c. ein kleiner lärm. turbula; turbella 2403, a. lärm. machen conclamare ad arma 535, d

lärmen blasen classicum canere 389, b

lärmenbläser tumultuosus 2399, c. s. auffrührer.

larve larva 1217, c. cooperimentum personæ 1645, a. die larve abziehen personam demere &c. 1698, d

laß/ faul lassus 1219, b. laß werden torpescere 2362, b. elanguescere 1211, c. commarcescere 1349, b

laßdünckel philautia 1717, c. laßd. haben tumescere inani persuasione 2241, b

laßeisen scalpellum 2012, b. phlebotomon 1719, d

lassen sinere 2121, b. pati 1664, c. nach sich lass. relinquere 1269, d. von sich lass. dimittere 1424, a. aus dem sinn lassen delere ex animo 687, a. sein leben lass. reddere vitam 733, a. ich kans nicht lass. non possum quin 1788, a. nequeo mihi temperare 2299 a. den zügel lass. laxare habenas cui 1228, a. nicht wollüstig seyn lass. arcere quem à libidinibus 193, b in seinem werth und unwerth lass. in medio relinquere 1269, d. ich laß ihn grüssen jubeo eum salvere 1170, a. einen umbringen lass. curare quem interficiendum 656, a. einem jeden das seine lass. suum cuique tribuere 2381, d. er lässet gerne für sich facilis est aditus ad eum 789, c. nicht lass. prohibere 1052, b. laß herkommen cedo 452, b. laß seyn pone; fac; finge 1766, b. esto 2254, a. s. verlassen.

last onus 1581, d. pondus 1765, b. moles 1435, c. lasten der esel und mäuler clitellæ 553, b. last auflegen sarcinam cui imponere 2000, d. lasten tragen vecturas onerum corpore suo factitare 2432, b

lastbar subjugalis; subjugis; jugo adsuetus 1170, c. sarcinarius 2001, a. clitellarius 553, c

laster vitium 2527, c. crimen 631, c. probrum 1818, c. labes 1192, a. voller laster seyn excellere vitiis 463, d. last. an sich haben laborare vitiis 1195, c. last. hegen und stärcken præbere alimenta vitiis 99, a. in last. leben vitiis atque flagitiis se inquinare 1152, b

lästerer/lästermaul calumniator, trix 375, a. vituperator 2530, c. dedecorator 685, d. conviciator 599, a. vitilitigator 2526, d. in alios criminator 632, a

lasterhafft scelestus, è; scelerosus; sceleratus, è 2016, b, c, d. criminosus 631, d. facinorosus 839, a. protervus, è 1835, b. vitiis inquinatus 1152, b. vitiis infamis 852, d. lasterhafftes leben vita multis vitiis conjuncta 1179, a. lasterh. seyn laborare vitiis 1195, c. lasterh. werden vitiis infici 845, d. exuere virtutes 830, d. delabi in vitium 1193, d

lasterhafftigkeit vitiositas 2528, c

lästerlich maledicus, e 708, a. probrosus 1818, d. blasphemalis 317, d. criminosus 631, d. s. schimpflich.

lästern maledicere cui 707, d. calumniari 375, a. allatrare 1222, c. bovinari 329, b. criminari 632, a. maledicta in quem conjicere 707, d. contumeliam dicere 598, a. per os suum blasphemare 317, d. conviciis quem proscindere 2021, b. carpere maledico dente 423, d. 691, b. dente Theonino rodere 691, b. criminosissimè insectari quem 632, a. s. schmähen.

lästernd maledicus 708, a

lästerrede invectiva oratio 2435, b

lästerung contumelia 597, c. convicium 598, d. criminatio 632, a. blasphemia; blasphematio 307, d. calumnia 374, d. maledicentia 708, a. hypponacteum præconium 1087, b. s. schmähung.

lästerwort maledictum 707, d. maledictio 708, a. canina facundia 387, c

lastschiff corbita 607, a. navis oneraria 1582, b. navis frumentaria &c. 1491, d. vectorium navigium 2432, d

lastthier jumentum 1177, d. veterina bestia 2486, d. dorsuarium jumentum 747, b

lastträger clitellarius 553, c. s. träger.

lastwagen plaustrum 1745, c

lasur cyanos 667, b

latein reden latine loqui &c. 1221, c

lateinisch latius; latialis; latinus, è 1221, b. lat. geben in linguam latinam transferre 884, b

latern laterna 1221, a. noctiluca 1538, d

laternmacher laternarius 1221, a

latte tignus 2349, a. latten cantherii 394, c. asseres 237, d. mit latten belegen contignare 2349, a

latwerge ecligma &c. 770, b

laub der bäume frons 960, a. P. coma nemorum 574, a. ohne laub infrons 960, b. voll laub frondeus; frondosus; P. frondifer; frondicomus 960, a, b. abgefallenes laub P. foliorum crinis revulsus 632, b. dicke von laub pampinosus 1627, b. laub gewinnen frondescere 960, b

laubbrecher pampinator 1627, c

laube/ lauberhütte porticus 1779, d. umbraculum 2540, c. tabernaculum 2277, c. frondea casa 427, d

lauberhüttenfest scenopegia 2017, c

laubfrosch rana viridis 1910, b

laubicht frondeus; frondosus; P. frondifer; frondicomus 960, a, b

laubwerck an seulen encarpa 784, a

lauch porrus, um 1779, b

lauchfarb prasinus color 1802, c

laudenkirschen vesicaria &c. 2482, d

lavendel nardus 1484, c. birculus 1088, a. welscher lav. stœchas 2225, b. (ceus liquor 18, b

lauer lora 1287, b. posca 1783, b. floces 920, a. acina-

lauff cursus 659, c. decursus 661, a. curriculum 664, a. meatus 1385, a. nach gemeinen lauff more hominum 1453, c. schneller lauff rapiditas 1912, a. lauff des himmels motus cœli & siderum 1456, a

lauffbahn stadium; der auff der lauffb. läufft stadiodromus 2198, c, d

lauffen currere, cursare; cursitare 659, b, c. percurrere 662, b. ire 788, a. tenere cursum 2311, b. cursum instituere; in cursu esse 659, c. conjicere se in pedes 1117, c. P. gradum celerare 461, a. P. rapere gressus 1911, b. P. se effundere 976, b. geschwinde lauff. volare 255, c. über sich lauff. extumescere 2399, b. mit dem kopff wider die thür l. allidere caput ostio 1205, b. sich müde l. cursu exanimari & lassitudine confici 151, c. wie die hunde l. catulire 388, a. l. über halß über kopff demissis manibus fugare 967, c. ins gewehr l. concurrere ad arma 660, b. zum thor hinaus l. se porta foras proripere 1913, c. lauff. lassen admittere 1422, a. permittere 1425, c. das wasser läufft drunter hin amnium cursus subtervolvitur 2560, b. wie die sachen lauffen ut res dant sese 2578, b. das lauffen und rennen nach einem ampte ambitus 790, d

läuffer cursor 659, d. stadiodromus 2198, d. hemerodromus 1069, b. dromedarius 749, b

läufferisch currax 650, c

lauffgräben brachia 331, c

lauffrock endromis 784, d

lauffschuh endromides 784, d

laufstern planeta 1741, a. s. planeten.

laufthier dromedarius; camelus 749, b

lauge lix; lixivia, um 1278, d

lavieren pedem facere; obliquare sinus 1700, b. auff der see lav. obliquare sinus in ventum 1558, b

laulich tepidus, è; teporatus 2319, c. d. egelidus 997, c. frigidulus; frigidiusculus 959, a. laul. machen tepefacere; teporare; laul. seyn tepere; laul. werden tepescere; intepescere 2319, c, d, b, c, d

laulichkeit tepor 2319, d

lauren speculari 2179, b. auf einen laur. collocare cui insidias 1281, a. insidiis quem petere 1708, b

laurer captator 400, c. subsessor 2058, b. insessor viarum; insidiator 2055, c, d

läuse pedes; pediculi kleine läuse pedicelli 1701, a, b. ciniphes 523, a

lausen pediculare 1701, c (b

läusesucht pedicularis morbus 1701, c. phthiriasis 1723,

lausicht pediculosus 1701, b

läusekraut astaphis agria &c. 239, d

laut clarè 538, a. exserte 2085, c. vocalis 2565, b. der laut sonus 2151, b. sonitus 2152, a. canor; canorus 390, c. tonus 2361, b. briefe gleiches lauts literæ eodem exemplo 315, a. gleicher laut tenor 2312, c. laut machen vulgare 2587, b. jactare 1115, d. laut reden clara voce dicere 537, c. vocem attollere; erecta & concitata voce dicere 2565, a. laut werden percrebrescere 623, b. increpare 628, b. insonare 2153, b. pernotescere 1550, b (ra 531, a

laute testudo 1332, c. lyra 1315, d. chelys 498, c. citha-

lauten tinnire 2352, a. wie der nahme lautet ut nomen cluet 554, d. die stimme lautet nicht als eines menschen non vox hominem sonat 2151, d

lautenist/ lautenschläger fidicen 896, c

lautenschlägerin fidicina 896, c

lauter purus, è 1857, a. sincerus, è 2118, d. liquidus, è 1273, b. merus 1393, b. meracus 1386, b. limpidus, è 1264, c. putus 1863, a. lauter gute tage successus continuæ felicitatis 458, b (117, d

läutern defæcare 849, d. diluere 1302, a. examurcare

lautrigkeit limpitudo 1264, c (ducere 106, d

laviren album movere; solvere &c. 106, d. album

laye laicus 1208, a

lazareth s. siechhauß.

leben vivere 2530, d. victitare 2532, d. esse 2253, c. P. pati 1664, b. conversari 2479, b. spirare; spiritum ducere 2186, c. fungi vita 980, a. vitam colere; ducere 565, d. 751, d. vitam, spiritum ducere 751, d. procedere ætate 456, b. P. diem videre 710, c. 2498, b. P. ævum agitare 73, a. P. auras vitales carpere; superare; vesci aura atheria 270, d. 2482, a. agere ætatem, vitam 55, c. 68, d. degere tempus ætatis 55, d. demorari in sæculo 2047, c. annoch leb. superare 2263, d. anima exsuperare 2264, a. geruhig l. vitam otiosam & quietam traducere &c. 758, d. weit hinaus leben provivere 2533, d. supervivere 2534, a. fungi mortali statione longissima 2218, c. in den tag hinein leb. vivere in diem 2531, a. nach der gesundheit leb. dare operam valetudini 2419, a. leb. lassen dare usuram lucis 1308, b. 2583, b. wie lebt man in gefahr quantis periclis degitur hoc ævi &c. 59, c. so wahr ich lebe ita vivam 2531, b. so ich leb. werde si vita suppetet 1711, b. si mihi vita contingent 2286, c. er lebet anoch vita suppeditat 1706, d. er hat 100. jahr gelebet complevit annos centum 1748, c. er lebet wol bene est ei; lepide est illi 316, b. lebe wohl vale 2418, b

leben / das l. vita; vitalitas 2534, b, d. lux 1308, b. ewige leb. immortalitas 1453, a. noch am leben superstes 2224, b. eines langen lebens vivax 2532, b. dem das leben feil ist homo venalis animæ 258, b. das leben absprechen capitis damnare 412, b. einem das leb. nehmen animam cui extinguere 147, a. leb. geben animare 150, d. sein leb. dahin geben projicere animam 147, a. ich setze mein leben zu pfande dispeream 794, a. leb. verwürcken capital facere 414, a. mit dem leb. bezahlen exsolvere pœnas morte 2147, a. das leb. zubringen agere vitam; ætatem 68, d. sein leb. über etwas zubringen consumere ætatem studio; ætatem totam in aliquo studio conterere 55, d. das leb. beschliessen s. sterben.

lebend / lebendig vivus 2531, c. vivens 2531, c. vivificus 2534, b. animatus 151, a. animalis 147, c. die damahls lebenden menschen homines qui tum agebant 68, c. der wieder leb. ist redivivus 2533, d. leb. werden vivescere 2532, d. reviviscere 2533, d. leb. machen vivificare 2534 a. animare 150, d. recreare 625, d. revocare ab inferis; à limine mortis; in vitam 2568, c, d

lebendigmachung vivificatio 2534, a. animatio 151, b

lebensart victus 2532, d

lebenskrafft vegetamen 2431, d

lebenslang ætatem 56, b. in vita mea 2534, c

lebenslauff P. iter vitæ 1169, a. den leb. bestimmen vitæ curriculum circumscribere 664, a. den leb. vollenden cursum conficere 659, c. decurrere spatium ætatis; vitæ 660, d

lebensmittel victualia 2533, a. copiæ 600, b. alimenta corporis 99, a. quod in tutelam homini necessarium est 2397, a. lebensm. erlangen vitam reperire sibi 2534, c

lebenssafft liquor vitalis 60, b

lebensstraffe supplicium 2267, b

lebenszeit ætas 55, c. ævum; ævitas 59, b, d. lange lebensz. grandævitas; longævitas 60, a, b

leber hepar 1070, b. jecur; jecusculum 1129, d. leb. in butter gehackt tucetum 2395, a

leberfarb fulvus 973, a

leberkraut lichen 1259, a. hepatica 1070, b

lebersüchtig hepaticus; hepatarius 1070, b

leberwurst tomacula 2358, d

lebhafft vivax, citer; vividus, è 2532, b, c. vitalis 2534, c. vigoratus 2504, c. animabilis 147, c. lebh. seyn vigere 2504, b. lebhaffte dinge animantia 151, a

lebhafftigkeit vivacitas 2532, c. vitalitas 2534, d

leblos inanimans; inanimus, us 151, a

lebzeit bestimmen vitæ curriculum circumscribere 664, a

lechzen s. lächzen.

lecken lambere; lambitare 1208, c. lingere 1266, c. was gutes leck. ligurire 1261, d

leckerbißlein cupediæ 652, b. bellaria 305, a. pulpamentum 1850, c. apiciana condimenta 171, d

leckerhafft gulosus, è 1044, b

leckermaul gulo 1044, b. liguritor 1262, a. scientiam popinæ professus 171, d. s. schlemmer.

leckung linctus 1266, c

lection præscriptum 2035, b. dictata 704, d. auditio 261, a. acroasis; lection halten acroasin facere 20, c

leder corium 608, c. gelind leder aluta 106, c

lederbereiter coriarius 609, a

ledern loreus 1288, a. scorteus 2029, a

ledig / frey liber, rè 1248, b. solutus 2145, b. ledig / eheloß innuptus; innubus 1542, b. led. stand cœlebs vita; cœlebs lectus; cœlibatus 357, b. ledig / leer inanus 1140, b. vacuus 2413, c. ledige tasche deficiens crumena 636, d. led. seyn vacare 2413, a. l. d. machen vacuefacere 2414, c. exhaurire 1064, a. ledig / frey machen exonerare 1582, b. s. entled.

ledigkeit vacuitas; vacivitas 2414, b, a

leer inanis 1140, b. vacuus 2413, c. vacivus 2414, a. jejunus, è 1130, a. cassus 429, c. expers 1652, b. leer machen vacuare 2414, b. vacuefacere 2414, c. leer seyn vacare 2413, a. leer werden vanescere 2422, d. das leere inanitas 1140, d. vacuitas 2414, b

leffzen labium 1192, b. labrum 1196, a. s. lippen.

legel s. lägel.

legen ponere 1766, b. collocare 1281, a. reclinare 553, a. sich leg. componere membra 1373, c. residere 2057, c. subsidere 2058, b. 2103, a. sich auf etwas leg. applicare se ad quid 1749, d. animum ad quid adjicere 1117, a. animum ad quid adjungere 149, a. animum ad quod studium adjungere 2236, d. 1178, d. appellere animum ad quid 1679, c. in weg leg. prætendere 2309, b. interjicere quid 1119, d. objectare 1120, a. einen grund legen fundamentum locare; jacere 1280, c 1115, a. die wellen leg. sich fluctus sternuntur & conticescunt 910, a. der zorn legt sich ira ab eo abscedit 453, a. iræ deflagrant 911, d

legion legio 1229, b

lehn clientela 550, a

lehne adminiculum 28, c

lehngeld colonarium 567, a

lehngut feudum 890, c

lehnmann cliens fiduciarius 549, d

lehr doctrina 735, d. præceptum; præceptio 408, a. decretum 482, d. scitum 2023, b. schola 2018, d. axioma 284, a. præceptorum traditio 734, b. dogma 737, b. consulta (quæ dogmata græcè licet dici) 593, b. erste lehr tirocinium 2353, a. in die lehr übergeben tradere in disciplinam 721, a. diese lehr solstu allezeit für augen haben hoc erit tibi argumentum semper in promtu situm 210, b

lehrart methodus 1396, d

lehren docere; addocere; condocefacere 734, c. 736, b. erudire 1956, c. informare 939, c. dictitare 705, a. præcipere 407, b. monstrare 1445, c. ostendere 2308, a. profiteri 863, b. monere; commonere 1442, a, c. formare mentes 938, a. tradere artem 223, a

lehrer / lehrmeister doctor 736, a. magister 1324, c. institutor 2203, a. excitor 194, b. exercitator 195, a. professor 863, c. præceptor 407, d. formator 938, b. informator 939, c. didascalus 708, d. P. rex pueritiæ 1921, c. monstrator 1445, d. præmonstrator 1446, b. was hat er vor lehrmeister quos habet artium liberalium magistros, quos vivendi præceptores? 408, a.

lehrerin magistra 1325, a. formatrix 938, b. præceptrix 408, a

lehrgeld didactrum 708, d. lehrg. geben tirocinium ponere 2353, a. s. schulgeld.

lehrjahr / in lehrjahren ab ipsis discendi incunabulis 2, b. lehrj. ausstehen rudimentum ponere 1956, c

lehrjung tiro 2352, d

lehrmeister s. lehrer.

lehrmeisterin s. lehrerin.

lehrstube auditorium 261, b

lehrstuhl cathedra 438, c

leib corpus 613, a. uter; uterus 2580, d. receptaculum animi 409, b. caro, obnoxium domicilium 421, c. starcker leib firma corporis constitutio 2201, d. wol bey leibe nitens; nitidus 1516, a, c corpulentus 613, d. habitior paullo 1050, c. ohne l. incorporalis 613, d. incorporeus 614, a. im leibe seyn compagibus corporis includi 541, b. zu leibe gehen cominus congredi; pugnare 576, c. einen leib bekommen corporari 614, a. den leib purgiren alvum purgare 107, a. leib und leben lassen animam relinquere 147, a. auff leib und leben verklagen capitis accusare 412, b. 449, a. leib und lebensstraffe coërcitio capitalis 193, c. leib und leben wagen P. vitam cernere ferro; sub armis suo capite decernere 482, a. d. es trifft leib und leben an capitis res est; res agitur 413, a. 69, c

leibartzney clinice 551, a

leibartzt archiatrus 196, a

leibbeltz rheno 1935, d

leibeigen / leibeigene servitia 2008, a. mancipium 1335, b. leibeig. machen addicere perpetuæ servituti 705, c

leibesbeschaffenheit / üble leibsb. cachexia 345, c

leibescur einem übergeben corporis auxilium cui committere 283, c (780, b

leibesfrucht partus 1643, a. fœtus 933, d. embryo

leibesmacht totius corporis nixus; an etwas seine leibsm. dransetzen in quid incumbere; manibus pedibusque obnixè omnia facere 1518, a, c

leibesschwachheit morbus 1448, c. valetudo adversa 2473, c

leibesstatur corporatura 614, a

leibsunpäßligkeit corporis ægrotatio 54, d

leibfarbig candicans è rufo 384, b. P. flammeolus 913, a

leibgeding dotalia prædia 1794, b. die leibged. haben alimentarii 99, a

leibgen corpusculum 613, c. amiculum 116, b

leibguardie / leibwacht domestici 743, c. stipatores corporis 2212, a. prætoriæ cohortes; prætoriani milites 562, d. 1801, c, d. corporis custodes 665, d. 614, c. satellitium 2004, a. protectores 2294, d

leibhafftig corporeus 614, a

leiblich corporalis 613, d. germanus 1006, b

leibmedicus / fürstl. leibmed. archiatrus 196, a

leibrock tunica 2401, d. leibr. ohne ermel exomis 828, b

leichbegräbnüß / leichbegängnüß / leichbestattung exsequiæ 826, c. justa 1186, c. elatio 880, b. pollinctura 1762, a. supremi honores 2264, c. honor sepulcralis 2071, b. supremi diei celebritas 460, a. funeris solennia 2138, b. justa funebria; funeris actio 982, a. leichbeg. halten efferre 879, d. exsequias celebrare 2078, a. inferias manibus mittere; officia inferialia persolvere &c. 880, c. solvere cui justa suprema 2144, d. leichb. beywohnen convenire ad exsequias cohonestandas 1098, c. leichbeg. stifften parentare 1641, a

leichdorn clavus 545, a

leiche funus 981, b. zur leiche gehen in funus prodire; funeri dare operam &c. 891, b. 794, c. funeris exsequias prosequi &c. 826, c. comitari funus 575, d. zur leiche gehörig exsequialis 826, d. voller leichen machen funestare 982, b

leichenbestattung s. leichbegräbnüs.

leichenbitter præcones ferales; anteambulones atrati 874, a (494, b

leichengedächtnüs parentalia 1641, b. charistia

leichengepränge funeris ambitus 791, a

leichengesang epicedium 799, d. jalemus 1122, c. nenia 1503, a

leichenkertze funerea fax 981, d

leichenpredigt laudatio funebris 1224, c. funebris concio 982, a

leichnam funus 981, c. corpus exanime 150, b

leicht levis, ter 1243, d. leviculus 1244, b. facilis 837, b. pronus 1827, a. leicht wie ein schwamm fungosus 980, d. leicht zu fuß expeditus, è 1705, b. leicht. dienst clemens servitus 546, b. es ist leicht est proclive; in proclivi est 554, a

leichtern / leichter machen levare 1244, d. collevare 1245, c. sich leichtern alvum dejicere 1118, c. alvum dejicere; exinanire 106, d. cacare 346, a. gerne sich leichtern wollen cacaturire a

leichtfertig levis 1244, a. turpis, ter 2407, a. facinorosus 839, a. deterrimus 695, a. scurrilis, ter 2040, b. lascivus, è 1218, b. futilis 986, d. nefarius, è 859, d. improbus, è 1819, d. resolutior cinædo 2147, c. scelere præditus 732, b. perditus homo 731, d. leichtf. handeln perditè se gerere 732, a. polluere se scelere 1303, a

leichtfertigkeit vernilitas 2464, c. flagitium 910, a. nefas 859, c. lascivia 1218, c. petulantia 1712, a. malæ artes 222, c

leichtgläubig credulus 623, d

leichtgläubigkeit credulitas 624, a

leichtlich paratus, è 1647, a. pronus 1827, a. temerè 2296, d. Aconiti, citra pulveris jactum 18, d. facilè; ex facili 837, c. haud difficulter 838, d. nullo negotio; absque ullo negotio 1614, d. nicht leicht. haut ferme 875, a. s. mühe; ohne müh.

leichtsinnig vanus, è 2422, b. futilis 986, d. levior cortice 615, a. P. lævus, è 1207, a. leichts. seyn juveniliter exultare 1188, b. s. liederlich.

leichtsinnigkeit levitas 1244, b. futilitas 987, a. temeritas 2297, a

leid planctus; plangor 1741, c. ægrimonia 34, c. dolor; acer doloris morsus 738, b. es ist mir leid für dich doleo vicem tuam 737, b. es ist mir leid um sein leben ejus vitæ timeo 2350, a. pro eo angorem capio 143, a. sich ein leid anthun afferre sibi manus 877, c

leiden pati; perpeti 1664, b. tolerare 2356, b. ferre 875, d. perferre 881, d. sufferre 884, a. sustinere 2317, a. wenn es die zeit l. wolte si tempus ferret 875, c. das leiden passio; perpessio 1665, a, d

leidend tolerans 2356, c. patibilis 1665, a

leidlich justus 1186, a. tolerabilis, ter 2356, d tractabilis 2371, c. leidl. dienst justa & clemens servitus 2088, b. leidl. machen die traurigkeit condire tristitiam 586, b

leid tragen lugere 1298, a

leidtragend funereus 981, d. funestus 982, a

leidträger atratus 246, a

leidträgerin / leidfrau præfica 1794, d. mulier funerea 981, d

leidwesen / zu grossen leidw. luctuosè 1298, b. leidw. hemmen mæstitudinem prohibere; intercidere &c. 356, a

leihen commodare 579, d. mutuum dare 728, b. 1480, a.

1480, a. *fænerare cui quid* 933, a. einem geld leih. *credere cui pecuniam* 623, c

leim *gluten; glutinum* 1021, c. *colla* 563, d. leim (erde) *limus* 1264, c. *lutum* 1307, c

leimen *glutinare*; der da leimet *glutinator* 1021, d

leimicht *argillosus* 208, a. *glutinosus* 1021, d

leimruthe *calamus* 364, b. *viscata virga* 2520, b

leimung *glutinamentum* 1021, c

leimwand *maceria*; es 1318, c. *paries luteus* 1307, c

lein *linum* 1271, c. *clematis* 546, a

leinin *lineus*; *linteus* 1271, b. leinene tücher *vela carcasea*; *carbasina* 416, b

leinlach / leinwand *lodix* 1182, a. *linteum* 1271, a. subtil leinw. *carbasus* 416, a. köstl. leinw. *sindon* 2119, b. subtil und köstl. leinw. *byssus* 344, a. in leinw. gekleidet *linteatus*; *liniger* 1271, b, c

leintänzer s. seiltänzer.

leinwandhandel *lintearia negotiatio* 1271, b

leinwandhändler *lintearius* 1271, b

leinweber *linteo*; *lintearius*; *linifarius*; *linificus* 1271, b; c. *textor* 2334, d

leise *lenis*, ter 1237, b. *pedetentim* 1702, b. leis. schlaff *somnus languidulus* 1211, c. leis. stimme *submissa vox* 1427, c. *exilis vox* 827, b. leise gehen *suspenso gradu ire*; P. *suspensa levare vestigia* 1687, b. *vestigia leviter premere* 2484, b. leise reden *mussare* 1477, c. *vocem submittere* 2565, a

leiste *regula* 1917, d. *subscus* 2244, b. *stria*; *strix* 2229, c. *forma* 937, a *mustricola* 1476, d. *forma calcei* 377, a. *calo*; *calopodium*; alle über einen leisten schlagen *uno calcare omnes calopodio*; *eundem calceum omnibus pedibus inducere* 371, d

leiten aus der quelle *deducere*, *derivare à fonte rivum* 1944, a

leiter *scala* 2011, d. *climax* 550, b. *anabathrum* 130, b. auf die leiter gespannet seyn *esse in tormentis* 2363, d. *eculeo imponi* 808, b

leithämmel *aries* 211, b. *dux gregis* 1040, a. *sectarius vervex* 2076, b

leitstern *cynosura* 671, b

leitung *ductus*; *ductio* 752, d

lencken *flectere* 914, b. *inflectere* 915, a. *deflectere* 915, a. *adgubernare* 1044, a. sich lenck. *vergere* 2463, b. zur erbarmung lenck. *reducere animum ad misericordiam* 757, c. sich nach dem wetter lenck. *obsequi tempestati* 2078, b

lenckung *directio* 1918, d

lende *lumbus* 1298 d. die lenden sollen dir entzwey geschlagen werden *lumbifragium auferes* 1299, a

lendenbraten *lumbus vitulinus*; *lumbus assatus* 1299, d

lendenstein *lithiasis* 1276, d. lendenst. haben *laborare ex renibus* 1195, c

lendenwehe *lumbago* 1289, d. *ischias* 1165, d. *ischiadicus dolor* 1166, a

lentz *ver* 2457, b

leopart *leopardus* 1240, d. 1640, b. *panther* 1632, b. *Africana* 61, a

lerche *alauda*; *galerita*; *cassita* 83, d. 429, b. lerche mit einer haube *corydalus* 616, d

lerchenbaum *larix* 1217, b

lerchenschwamm *agaricum* 61, d

lermen s. lärmen.

lernen *discere* 719, d. *addiscere*; *condiscere* 720, b. *studere* 2237, d. *arripere* 1912, b. etwas gutes lernen *induere animum bonis artibus* 831, b. der etwas lernet *cujus mens discendo alitur* 98, d. etwas gelernet haben *artem nosse* 223, a. *callere* 370, c. *familiariter habere cognitum* 854, b. nichts gelernet haben *artibus carere* 223, c. s. studiren.

lernender s. schüler.

lernens anfang *rudimentum* 1956, c

leschen den durst *restinguere sitim* 2211, c. *satiare sitim* 2005, b. *sedare sitim* 2059, c. aus der matricul lesch. *albo eradere* 86, b. lesche nichts was dich nicht brennet *tua quod nihil refert percontari desinas*; *ne cures* 591, b. s. ausleschen.

leschpapir *charta*; *papyrus bibula* 313, b. 496, a. *charta emporetica* 495, d

lesen *legere* 1231, c. *lectitare* 1232, a. *cognoscere* 1530, d. laut les. *recitare* 516, c. *versare autores* 2469, b. der stets lieset *heluo librorum* 1068, c. lesen wollen *lecturire* 1232, a. etwas les. lassen *legendum quid cui dare* 1231, c. *alienis oculis agnoscere* 93, a. von allen gelesen werden *in manibus omnium esse* 1345, c. lesen / schreiben und rechnen lernen *literis elementariis & calculo imbui*

777, c. das lesen *lectio* 1232, a. *lectiuncula* 1232, a

lesepult *ambo* 112, b. s. pult.

leser *lector* 1232, a. *prælector* 1235, d. *recitator* 516, d. les. bey tische *anagnostes* 131, d

lesung *lectio*; *lectiuncula* 1232, a

letzte *novissimus* 1536, b. *extremus* 829, c. *supremus* 2264, c. *posthumus* 1785, b. letzte seyn *posteriores ferre*; *esse in postremis* 1785, a

letztens / zum letzten mahl *postremum* 1785, b. *postremo* 1785, b. *novissime* 1536, d. *ad extremum*; *ad ultimum* 25, d. s. zuletzt.

leuchte *lucerna* 1309, b. *lychnus* 1313, b. *laterna* 1221, a. *lampas* 1209, c

leuchten *fulgere* 970, c. *splendere* 2189, c. *enitere*; *excitescere* 1517, a. *lucere* 1309, d. *pleno bene lumine fulgere* 325, c. wie die sterne leuchten *stellare* 2204, d. des nachts leucht. *nocturnos præstare ignes* 478, a. s. scheinen.

leuchtenträger *laternarius* 1221, a

leuchter *candelabrum*; *lychnuchus* 383, c. 1313, b

leugnen *negare* 1501, c. *abnuere* 1552, d. *diffiteri* 863, a. *inficiari* 1146, a. leugn. daß man es geheissen *defugere autoritatem* 257, b. der da leugnet *inficiator* 1146. b. s. verleugnen.

leumund *existimatio* 54, b. bösen leum. haben *male audire* 325, c. s. nachrede.

leute *homines* 1092, c. außerlesene leute *viri lectissimi* 2516, c. ehrliche leute P. *animæ quales non candidiores terra tulit* 147, a. allen leuten rathen *consulere in publicum* 1840, b. untern leuten zu thun haben; mit leut. umgehen *in celebritate versari* 459, d. denen leuten in die mäuler kommen *fabulam fieri*, *esse* 834, d. vor allen leuten *palam ante oculos omnium* 1622, a

leutenant s. lieutenant.

leuteschen seyn *odisse celebritatem*; *fugere homines &c.* 459, d

leutselig *humanus*, è, ter 1093, d. *benignus*, è 327, d. *philanthropos* 1717, b. leutseliger werden *mollescere*; *molliri* 1439, b

leutseligkeit *humanitas* 1093, d

Leyden (urbs) *Lugdunum* 1298, a

leyden s. leiden.

leyder *proh dolor!* 1817, c

leyer *lyra* 1315, d. *barbitos*, *on* 298, d. P. *fides cyllenea* 669, c. auff einer l. bleiben *chorda oberrare eadem* 813, b

leyern P. *movere pollice fila lyræ* 276, c

librarey *libraria*; *bibliotheca* 311, c

licht *lux* 1308, b. *lucerna* 1309, b. *lumen* 1299, a. *candela* 383, b. *lychnus* 1313, b. *luminare* 1299, d. an das licht bringen *proferre in lucem* 1308, b. bey lichte *ad lumina* 1299, d. licht geben *cognitionem cujus rei dare* 1531, a. licht halten *facem præferre* 868, b. lichte ziehen *candelas sebare &c.* 383, b. 2094, d. ihm selbst im lichten stehen *deesse sibi* 2255, c

lichtdorn *gemursa* 999, c

lichte *luculentus* 1308, d. *lucidus*, è; P. *lucifer* 1309, c. etwas lichte *sublucidus* 1311, c. *sublustris* 1307, b. lichte farben *floridi colores* 280, a. lichte machen *collustrare luce* 1306, c. *nocturnas tenebras inalbare* 86, c

lichtmücke *cicindela* 511, d. *lampyris* 1210, a. *hepiolus* 1070, b

lichtputze / schere *emunctorium* 1468, a

lichtscheu *lucifugus*; *lucifuga*; *lucifugax* 1309, d. *tenebrio* 2310, c. *latebricola* 1220, b

lichtwurm *hepiolus*; *papilio minor* 1633, b. s. lichtmücke.

lieb *carus* 426, b. *gratus*, è 1034, d. *lætus*, è 1206, b. *amicus* 116, c. *acceptus* 403, a. *commendatus* 1337, a. liebe leute *belli* 308, a. sehr lieb *percarus*; *carius auro*, *luce*, *oculis* 426, d. einem sehr lieb seyn *hærere in medullis cujus &c.* 1369, b. es ist mir lieb *hoc juvat & melli est* 1370, c. es ist dir lieb gewesen *gratum tibi accidit* 1034, d

liebäugeln *pætus* 1620, a

liebe *amor* 121, d. *caritas* 426, d. *dilectio* 1233, c. *affectio*; *affectus* 842, c. *amicitia*; *affectio amicalis* 117, b, d. *studium* 2236, d. *benevolentiæ conjunctio* 1179, b. P. *ignis* 1131, a. P. *æstus validus* 54, d. P. *cupidinis arcus* 652, d. grosse liebe *ardor amoris* 201, b. liebe gegen die kinder *bonitas quæ parentes facit* 325, a. liebe ist blind *amor ordinem nescit &c.* 122, a. liebe erweisen *benefacere erga aliquem* 326, d. liebe verzehret marck und bein P. *est mollis flamma medullas* 771, a. sich der liebe ergeben *amabilitati animum adjicere* 121, b

liebediener leiden *assentatoribus patefacere aures*, *& nos adulari sinere* 30, b

lieben / liebhaben / lieb und werth halten *amare* 120, a. *diligere* 1233, c. *amore prosequi* 2079, b. *caritate complecti* 426, d. *amore complecti* 122, a, *amicè quem amplecti*; *amplexari* 1747, a, c. *carum quem habere* 1049, c. *inflammari amore* 913, c. *flagrare amore cujus* 911, a. *esse cui cordi*; *cordi habere quid* 604, a. *ferre in oculis* 875, c. *gestare in sinu* 1007, b. *studiosum esse cujus* 2237, b. *ardere amore* 200, c. *habere animum amori deditum* 96, a. *in oculis quem gestare*; *ferre* 1565, b. 875, c. *oculitus quem amare* 1566, a. *animo egregiè carum habere* 426, c. beständig lieb. *concordi amicitia & caritate quem complecti* 121, d. inbrünstig / von hertzen lieb. *ardentissimè diligere* 200, d. *animum cui dare*; *credere* 148, d. *non meo cordi est quiquam carior hoc* 149, a. *conflagrare amoris flamma* 911, c. die tugend lieb. *colere virtutem* 565, d. sehr lieb. *adamare*; *deamare* 121, d. *deperire quam*, *deperire cujus amore* 793, d. *habere quem in deliciis* 1200, b. geliebet werden *esse in deliciis cui* 1209, b. ich liebe dich sehr *meus est in te amor incredibilis* 122, a

liebenswürdig *amabilis* 121, b

lieber *quæso* 1870, d. 135, b. *amabo* 121, c. 2135, b. *sodes* 2135, b. es ist mir nichts liebers *nihil mihi optatius cadere potuit* 347, d. *nihil quicquam est pensius mihi* 1684, d. lieber als gold *aurichalco contra carum* 271, c. *non carus est auro contra* 595, d. lieber wollen *præligere* 1234, c. *malle* 2557, b

liebeshändel / wercke *aphrodisia opera* 171, a

liebeskuß *suavium* 2241, d

liebespfand *arrabo amoris* 221, c

liebespfeile *sagittæ cupidineæ* 653, a

liebhaber *amans cujus* 120, d. *amatori* 121, a. *amasius* 109, d. *dilector* 1233, c. liebh. der warheit *cultor veritatis* 566, b. s. liebster.

liebgen *suavium* 2242, a. *deliciolum*, a 1200, c

liebkosen *blandiri* 316, c. *palpare*; *palpum obtrudere*; P. *palpamen ambire* 1626, a, b. *lenocinari* 1238, c. *blandimenta alicui dare*; *blanditias alicui dicere* 317, b. *dare auribus* 272, c. s. schmeicheln.

liebkoser s. schmeichler.

liebkosung *blandimentum* 317, b. *palpatio*; *palpus* 1626, b

lieblich *suavis*, ter 2241, c. *dulcis*; *subdulcis* 760 d. 761, d. *jucundus*, è 1171, b. *amœnus* 122, c. *amicus* 116, c. *venustus*, è 2456, b. *mellitus* 1370, d. *festivus*, è 889, c. *lepidus*, è 1240, d. *amabiliter* 121, b. *illecebrosus*, è 1201, b. P. *dulcimodus* 761, c. P. *dulciloquus* 1285, c. P. *dulcisonus* 2153, a. liebl. machen *venustare* 2456, d. *lepore tanquam sale perspergere* 2166, c. liebl. zu hören *quod cum gratia quadam & venere dicitur* 2456, a

lieblichkeit *suavitas* 2241, c. *jucunditas* 1171, b. *amœnitas* 122, d. *venus*; *venustas* 2456, a, d. *festivitas* 889, c. *dulcedo*; *dulcitudo* 761, a. *lepor* 1241, b. *nitor* 1516, b. *jucunda delectatio* 122, d

liebreich *affectuosus*, è 843, a. *amicalis*; *amicabilis* 117, d. *comiter* 577, a. *amatorie* 121, b. liebreiche worte geben *amantissimis verbis uti* 121, a

liebreitzend *illex* 1201, b. *delectabilis*, ter 1202, c. P. *amorifer* 122, b

liebreitzungen *calcaria amoris* 376, d

liebsgedichte *poësis amatoria* 121, a

liebste *amica* 117, a. *qua nemo cordi est carior* 426, c

liebster *oculissimus* 1565, c. *amasius* 109, d. *catamitus* 435, a. P. *ignis* 1131, a. *conjunctissimus & amicissimus*; *quo nemo amicior*, *nec charior*, *nec jucundior* 116, c. *intimus* 1158, b

liebstöckel *olusatrum* 1577, d. *oreoselinum* 1599, a. *hipposelinum* 1087, c

liebstranck *philtrum* 1719, c. *amatorium poculum* 121, a

lied *cantus*; *canticum*; *cantilena*; *cantiuncula* 390, b, a. *epos* 806, c. *hymnus* 1111, b. *psalmus* 1873, d. *carmen* 420, b. *oda* 1566, d. *melos* 1373, a. P. *modulamen* 1430, d. bey gemeinen liedern bleiben *canere ad myrtum* 389, b. ein gut lied mag man 2. mahl singen *bis ac ter quod pulchrum est* 314, d

liederlich *dissolutus*, è 2146, c. *discinctus* 522, a. *incuriosus*

curiosus, è 655, *d. futilis, ter* 986, *d. tralatitius, è* 884, *c. frivolus* 959, *d. nepos* 1504, *c. graculus; adsuetus græcari* 1029, *b. liberius justo* 1248, *c. nimis liberaliter* 1250, *c. levitate præditus* 732, *b. fluxus; animi fluxioris remissiorisque vita* 923, *d. levissimus & futuri improvidus* 1244, *a.* liederl. mensch *pecus ac putida caro* 421, *c.* liederlicher schwur *jumentum aphrodisium* 171, *a.* liederl. seyn *diffluere luxuria* 926, *a. inconsideratè negligenterque agere* 591, *c. P. ad morem discincti vivere Nacca* 1483, *a.* liederl. werden *liquescere &c.* 1272, *b.* s. leichtsinnig.

liedweich *polemonia* 1759, *b*

liedwerck *lychnis* 1313, *b*

lieferung *pensio* 1683, *b. præstatio* 2223, *b*

liefflånder *Efflui* 773, *c*

liegen *jacere* 1113, *c. cubare; cubitare* 639, *d. recumbere* 643, *a. manere* 1338, *d.* alleine liegen *secubare* 641, *d.* zu bette lieg. *lecto teneri* 1228, *c. incumbere toro* 642, *d.* unter einer decke lieg. *colludere* 1295, *d.* unter der last liegen *succumbere oneri* 643, *a.* in armen lieg. *hærere in complexu cujus* 1054, *c.* oben drauff lieg. *superincumbere* 642, *d.* an der Tieber lieg. *tangere Tiberim* 2285, *c.* in letzten zügen lieg. *agere animam* 68, *d.* zu hauße lieg. *sedere domi* 2052, *d.* auff etwas lieg. *inniti* 1518, *c.* über etwas lieg. *studere* 2237, *c. incubare rei* 641, *a.* an der see lieg. *adjacere mari* 1114, *d.* in wochen lieg. *puerperio cubare* 1845, *a.* auff dem arme lieg. *cubito inniti* 639, *d.* vor dem feind lieg. *apud hostes sedere; sedere castris &c.* 2052, *c.* übern halse lieg. *incubare* 641, *b.* übern büchern lieg. *habitare in libris* 1052, *c.* lieg. lassen *derelictui habere* 1271, *a.* eine sache lieg. lassen *destituere rem inchoatam* 1202, *b.* die last liegt auff mir *hoc onus mihi incumbit* 642, *d. hoc onus in me reclinat* 553, *a.* es liegt viel daran *refert magni &c.* 883, *c.* es liegt alles am glück *fortuna utramque facit paginam* 1620, *b.* es liegt gegen über *ex adverso situm est* 2130, *a.* es liegt gegen morgen *spectat orientem* 2171, *a. vergit in orientem* 2463, *b.* wenn einer liegt / will jeder auff ihn mit füssen gehen *arbore dejecta ligna quivis colligit* 191, *a*

liegend *reclinis* 553, *a.* lieg. am berge *monti acclinis* 552, *a.* lieg. auff einem berge *inditus monti* 731, *c.* liegende güter *ea quæ solo continentur* 2144, *b.* liegend weit von einander *disjunctus* 1179, *d*

lieutenant *legatus* 1230, *a. subcenturio* 475, *d*

ligniß *Hegetmatia* 1066, *a*

lilie *lilium* 1262, *b.* heydnische lil. *hemerocallis* 1069, *b*

liliengarten *lilietum* 1262, *c*

liliendl *oleum liliaceum* 1262, *c*

linck / linckisch *sinister* 2120, *c. scævus* 2011, *c. lævus, è*, 1207, *a.* zur lincken / linckwerts *ad lævam; lævorsum* 1207, *a. sinistrorsum* 2121, *b.* die lincke hand *sinistra* 2121, *a.* linck und recht *ambidexter; ambimanus* 697, *a.* weder zur rechten noch zur lincken *in neutram partem* 1508, *c*

linde *tilia* 2349, *c. philyra* 1718, *b.* von linden *tiliaceus* 2349, *d*

lindern *lenire; delinire* 1237, *c, d. mitigare* 1419, *d. duritiam emollire; temperare* 764, *b.* vorher lind. *præmollire* 1439, *b.* den schmertz lindern *dolorem levare* 1244, *d. dolorem mitiorem facere* 1419, *b*

linderung *allevamentum* 1145, *b. laxamentum* 1228, *b. mollimentum* 1439, *b. lenimen; lenimentum* 1237, *d. fomentum; fomentatio* 947, *c. allevatio; allevamentum* 1145, *b.* lind. fühlen *morbo levari* 1448, *d*

lindigkeit *placabilitas* 1740, *a*

lineal *regula* 1917, *d. canon* 393, *a. euthygrammus* 823, *a*

linie *linea* 1265, *c.* linien in der hand *incisura in manu* 355, *d.* eine gleiche linie durch den circul *diameter* 699, *c*

linse *lens; lenticula* 1238, *c.* welsche / lombardisch. linse *colutea* 573, *c*

lion *Lugdunum* 1298, *a*

lippe *labium* 1192, *b. labrum* 1196, *a. lupia* 1303, *c.* die überhangende grosse lippen haben *chilones* 499, *c. homines labiis demissis* 1197, *b. labeones; labiosi c*

lippgen *labellum* 1192, *b*

lispelnder *blæsus; cui os blæsum, debilisque lingua est* 316, *b*

lißabon *Olysippum* 1578, *d. Ulyssipo* 2539, *a*

list *dolus* 739, *d. astus* 242, *b. consilium novum* 591, *d. ars* 223, *a. techna* 2291, *b. furtum* 982, *d.* behende list *ulysseum commentum* 2539, *a.* ohne list *aperto marte* 1353, *b.* list erdencken *fabricam fingere* 833, *c. artificium quoddam excogitare* 223, *c*

listig *sagax, citer* 1976, *c. catus* 441, *b. perspicax* 2176, *c. callidus, è*, 371, *a. vafer, rè* 2416, *a. dolosus, è* 739, *d. versutus, è* 2472, *a. tortuosus* 1363, *a. captatorius* 400, *d. polypus* 1763, *b. astutam vapido servans sub pectore vulpem; vulpio* 2588, *c.* listiger weise *astutè* 242, *d.* 370, *c. callenter* 370, *c.* listige griffe *ambiguitates crocodilinæ* 634, *b.* listig im reden *versutiloquus* 2472, *a.* listig seyn *vulpinari cum vulpe* 2589, *a.* list. verfahren *astu rem tractare* 242, *b*

listigkeit *calliditas* 371, *b. sagacitas* 1976, *d*

lob *laus* 1225, *a. prædicatio* 703, *a. laudatio* 1224, *c. gloria* 1020, *a. plausus* 1745, *a. commendatio* 1337, *a. præconium* 1793, *c.* ein gutes lob geben *de meliore nota commendare* 1533, *a*

lobbegierig *avidus laudis, gloriæ* 263, *a. avarus laudis* 254, *b.* lobbeg. seyn *duci gloria* 751, *b. trahi studio laudis* 751, *b.* 2369, *c. P. calere cupidine laudis* 372, *d*

loben *laudare; collaudare* 1224, *b, d. prædicare* 702, *d. probare; approbare* 1810, *a. laudi ducere* 752, *c. laude dignari* 714, *b. impertire laudem* 1654, *a. prosequi laude* 2079, *b. palmam cui dare* 1625, *a. benedicere cui* 707, *c. adorea quem afficere* 29, *b. commendare quem* 1336, *d. afficere laude &c.* 1225, *a.* hoch lob. *ferre in cœlum* 358, *d. laudibus ad cœlum extollere &c.* 1225, *a. summis efferre laudibus* 879, *d. evehere in cœlum* 2434, *c. ad astra ferre; tollere* 241, *a. laudibus in cœlum tollere; P. tollere ad astra laudes cujus* 2357, *c, d.* falsch loben *falsam laudem cui affingere* 901, *c.* einen nicht loben *fraudare quem debita laude* 1225, *b.* hin und wieder loben *dilaudare* 1225, *a.* gelobet werden *benè audire* 260, *c. gloria laudibus florere* 921, *c.* s. preisen.

lobender / loberheber *laudator, trix* 1224, *c. prædicator* 703, *a. exaggerator famæ* 66, *a. præco virtutum cujus* 1793, *c*

lobgen preisen *suis quem pingere coloribus; ornare ex sua quem virtutibus* 569, *c*

lobgesang *hymnus* 1111, *b. pæan* 1619, *b*

löblich / lobenswerth *laudabilis, ter* 1224, *c. gloriosus, è*, 1020, *c. solennis, ter* 2138, *a. præclarus, e*, 538, *a. nobilis, ter* 1520, *d. honorificus, è*, 1097, *b.* löbl. leben *in laude vivere* 2531, *a.* löbl. seyn *decere* 684, *c.* löbl. that *egregium opus, facinus* 774, *d.* nicht löbl. *illaudabilis, ter* 1225, *a*

lobrede / lobpredigt *laudatio* 1224, *c. panegyricus; panegyrica oratio* 1619, *c. encomium* 784, *b*

lobredner *encomiastes* 784, *c*

lobschrifft *literæ commendatitiæ* 1337, *a*

lobsprecher *buccinator* 338, *d*

lobwürdig *commendabilis* 1337, *b. qui ipse in laude vixit* 1225, *b*

loch *foramen* 942, *c. os* 1609, *b. latebra; latibulum* 1220, *b, c. cavus, um* 450, *c. cavea* 451, *a. fenestra* 472, *d. antrum* 166, *b. P. cæcus fovea hiatus* 352, *c.* loch am blasebalg *gula follis* 1044, *a.* loch in der erde *tumba* 1398, *b.* loch durch machen *perfringere* 950, *b*

löcherich *cuniculosus* 651, *d. latebrosus, è* 1220, *b. cavernosus* 451, *b. multiforus; multiforabilis; multiforatilis* 1464, *c, d. pumicosus* 1851, *b. foraminatus* 942, *c.* löch. gefäß *dolium pertusum* 2401, *c.* löch. werden *fistulare* 909, *c.* s. locker.

locken s. haarlocken.

locken *invitare* 1159, *d. lacessere* 1199, *d. proritare* 1165, *a. inescare* 815, *c.* an sich lock. *pellicere; prolactare* 1201, *c, b. lectare* 1202, *a. allicere* 1200, *a. sollicitare* 2140, *d*

locker / lockender *allector* 1200, *a*

locker *fistulosus* 909, *d. P multicavus* 451, *b. fungosus; funginus* 980, *d. spongiosus* 2194, *a.* s. löcherich.

löcklein *cirri* 530, *a*

lockspeise *esca* 815, *b*

lockung s. anreitzung.

lockvogel *illix; illex* 1201, *c. allector* 1200, *a*

löffel *cochlear; cochleare* 557, *d. apalar* 167, *d.* ein löffel voll *ligula* 1267, *b. cochlearium; cochlear cumulatum; cochlearu mensura* 557, *c. d*

löffelknecht s. bubler.

löffelkraut *cochlearia* 557, *d*

logiament s. wohnung. log. das man vermiethet *cœnaculum meritorium* 559, *b*

lohgerber *coriarius* 106, *d*

lohn *pretium* 1810, *a. præmium* 1795, *c. merces* 1386, *c.* kleiner lohn *mercedula d.* lohn erlangen *metere* 1398, *b. fructum ferre &c.* 964, *c*

lohnen *dependere mercedem* 1684, *c*

loire *Liger, Ligeris* 1259, *d*

lombardey *Insubria* 1154, *a*

londen *Londinum; Londinium* 1282, *d*

lorber *lauri bacca* 1227, *a.* 286, *d.* von lorbern *laureatus; laureus &c.* 1227, *b*

lorberbaum *laurus* 1227, *a. baccalia* 287, *a*

lorbergarten *Daphnon* 677, *c*

lorberkrantz *laurea* 1227, *a*

lorberöl *laurinum oleum* 1227, *b*

lorberwald *lauretum* 1227, *b*

lösegeld *lytron* 1316, *d. pretium* 1810, *a*

losen / loß werffen *sortiri* 2162, *c. sortem facere, ducere* 2161, *b*

lösen / loß machen *expedire* 1705, *a. laxare* 1228, *a. redimere &c.* 782, *b. liberare* 1250, *c.* s. loß machen.

loß / frey *liber, rè* 1248, *b, c. solutus, è*, 2145, *b.* loß / liederl. *discinctus* 522, *a. dissolutus, è*, 2146, *c.* lose maul *amaritudo linguæ* 109, *a.* lose maul haben *esse amarulenta dicacitate* 109, *b.* los. mensch *profligatissimus* 917, *c. homo nauci* 1491, *c.* los. wort bekommen *malè audire* 325, *c.* lose wort geben *ingerere cui mala multa* 1009, *c.* auff los. händel abgerichtet seyn *malis artibus pollere* 222, *c.* ein loser knecht *servus nihili* 1512, *a.* s. loß machen; s. lösen; s. loß werden.

loß / losung *sors* 2161, *b. sortitio* 2162, *d. sortitus* 2163, *a.* durchs loß *sortito*; der das loß wirfft *sortitor* 2162, *d.* durchs loß erlangen *sortiri* 2162, *c.* loß werffen s. losen; s. losung.

loß bitten sich *commeatum petere* 1385, *b*

loßdrückung *emissio* 1424, *c*

loßgeben *manu mittere* 1347, *c. emittere ex custodia* 666, *d*

loßgehen auff einen *petere quem* 1708, *c. ire in quem, ad quem* 788, *c.* auff einander loßg. *arietare inter se arma* 211, *c.* auff den feind loßgehen *hostem invadere; adoriri* 1106, *b. signis infestis inferri in hostem* 2104, *c. inferre signa adversus (contra) hostes* 880, *b. se in hostes incitare* 516, *a. P. ingruere hosti* 1043, *a. impetum facere in quem* 1710, *c*

loßkauffen *redimere* 782, *b*

loßlassen *dimittere* 1424, *a. concedere* 454, *b.* aus dem gef. loßl. *è carcere emittere; carcere laxare* 417, *a*

loßlassung *dimissio; emissio* 1424, *b, c*

loßmachen *laxare; relaxare* 1228, *a, b. solvere* 2145, *a. exsolvere* 2147, *a. extricare* 238, *c. elaqueare* 1215, *d. vindicare* 2513, *a. convellere* 2437, *c.* sich loßm. *exuere jugum (se jugo)* 830, *d. vincula evadere* 2508, *c.* sich der schuld loßmachen *exsolvere se ære alieno* 2147, *a.* s. erlösen; s. befreyen.

loßreissen *avellere; convellere* 2437, *c.* sich loßr. *eripere colla jugo* 564, *b. extrahere se ex negotio* 2343, *c. dissolvere se* 2146, *c*

loßsagen *abdicare* 701, *b*

loßschlagen *labefacere* 1193, *a. vendere* 2440, *d. auctionem facere* 264, *c.* mit der waare loßschl. *extrudere merces* 2391, *b*

loßsprechen *absolvere quem* 2146, *a*

loßsprechung *absolutio; sententia absolutoria* 2146, *c*

loß stürmen s. loßgehen.

loßstürmung *arietatio* 211, *d*

loßwerden der schuld *exsolvi ære alieno* 2147, *a. liberari ære alieno* 1250, *d*

loßzehlen von allem verdacht *liberare quem metu* 1250, *c*

loßzehlung *absolutio; sententia absolutoria* 2146, *c*

loßzeichen zusammen geben *conjicere sortes in sitellam* 2130, *a*

losung *signum* 2104, *c. tessera* 2328, *d. symbolum* 2272, *d.* los. bekommen *signum excipere* 405, *d.* s. loß.

loth *perpendiculum* 1686, *d. bolis* 320, *b.* loth silber *siclus* 2101, *d.* ein loth *semuncia* 2542, *b.* zwey loth *uncia* 2541, *d.* drey loth *sextunx &c.* 2542, *c.* halb loth *sicilicus* 2101, *d*

löthen *glutinare* 1021, *d. ferruminare* 886, *b*

löthig *semuncialis* 2542, *b*

löthung *ferruminatio* 886, *b*

löthwerck *ferrumen* 886, *b*

lotterbube *scurra* 2040, *a*

lotterbübisch *scurrilis, ter* 2040, *d. mimicus* 1407, *a*

löwe *leo* 1240, *a.* junger löwe *scymnus* 2032, *c*
löwenhaut *leonina pellis* 1240, *b. spolium leonis* 2191, *a. exuviæ leonis* 831, *d*
löwentappe/ tatsche *leontopetalon* 1240, *c*
löwenwärter *mansuetarius* 1343, *b*
löwin *leæna* 1240, *b*
lübestückel *levisticum* 1262, *d*
luchs *lynx* 1315, *b. chaus* 497, *d. lupus cervarius* 488, *a*
lücke *intervallum* 2421, *b. interstitium* 2222, *a. lacuna* 1204, *b. intercapedo* 396, *b.* lücken ausbüssen *contexere interrupta* 2335, *a. explere lacunam* 1204, *b*
lückicht *lacunosus* 1204, *b*
luder *esca* 815, *b. carnes morticinæ* 1451, *d.* im lud. liegen *nepotari* 1504, *d.* der im lud. liegt *ganeo ; ganearius* 993, *c. luxu perditus* 1312, *a*
lufft *aura* 270, *c. æther ; æthra* 57, *d. spiritus* 2186, *d. cœlum* 358, *a. animæ vis levis* 146, *a. P. magnum inane* 1140, *d.* in der lufft *sublime* 2244, *a. aerius* 47, *a.* lufft mit unter haben *interspirare* 2188, *a.* lufft schöpffen *spiritu in pulmones animam ducere* 146, *a.* ein wenig lufft kriegen *nancisci pusillum laxamenti ;* dem hertzen lufft geben *relaxare animum* 1228, *b.* lufft zuwehen *ventulum cui facere* 2454, *a*
lüfften *ventilare* 2454, *c. relaxare* 1228, *b*
lüfftig *flabilis* 918, *a. perflabilis* 919, *c*
lüfftlein/ kühle lüfftl. in denen hundstagen *etesiæ ; æstivi flatus ; P. etesia flabra* 816, *d*
lufftloch *spiramen ; spiraculum* 2187, *b, c. æstuarium* 55, *b. fenestra* 872, *d. crater* 612, *b*
lufftröhr *fistula* 909, *c. trachea* 2368, *b. gurgulio* 1045, *b. arteria aspera ; fistula spiritalis* 225, *d. P. vitales via & respiramina* 2188, *b*
lufftspringer *petaurista* 1708, *a*
lufftstreicher/lauter lufftstr. thun *Andabatarum more pugnare* 140, *a*
lüfftung *laxamentum ; relaxatio* 1228, *b*
lufftzeichen *meteoron* 1396, *c*
lügen *mentiri* 1383, *d.* nicht lüg. *P. removere ficta fatu* 857, *b.* die lügen *mendacium* 1384, *b. deceptio* 404, *c. vaniloquium* 1286, *a.* 2422, *d. vaniloquentia* 1286, *a. commentum* 1381, *a. falsum* 851, *b.* mit lüg. umgehen *sycophantari* 2271, *b.* einen lüg. straffen *detrahere fidem verbis cujus* 2372, *d*
lügenhafft *mendax, citer* 1384, *b, c. fabulosus, è,* 835, *b. vanidicus ; vaniloquus* 2422, *d*
lügenträger *nugigerulus ; nugivendus* 1543, *d*
lügner *falsidicus ; falsiloquus* 851, *b. pseudologus* 1838, *b. vaniloquus* 1286, *a. confictor* 901, *d. sycophanta* 2271, *a. halophanta* 1059, *c. architectus mendaciorum* 197, *b. calumniæ fornacula* 941, *d*
lulch *zizania* 2605, *b*
lumpen *panni* 1631, *d. pannosæ resculæ* 1931, *c*
lumpengesind *purgamenta servorum* 1855, *c*
lumpensachen *gerræ* 1000, *c*
lumpicht *pannis obsitus* 1631, *d. pannosus* 1631, *a*
lunge *pulmo* 1850, *b. pneumon* 1755, *d*
lungenkraut *pulmonaria* 1850, *b. marrubium* 1352, *d*
lungenmuß *tucetum* 1395, *a. minutal* 1417, *c*
lungensucht *pneumonia & c.* 1755, *d. peripneumonia* 1695, *c. hectica febris* 1065, *b*
lungensüchtig *pulmonarius* 1850, *b. peripneumatícus & c.* 1755, *a*
lust *amœnitas* 122, *d. appetitus ; appetitio* 1709, *c. delicium,* 2 1200, *b. voluptas* 2560, *c delectamentum ; delectatio ; oblectatio ; oblectamentum* 1202, *b, d. prothymia* 1835, *c.* mit lust *non invitus, é,* 1160 *b.* zur lust *animi causa* 149, *a.* lust nach guten bißlein *liguritio* 1161, *d.* lust zu einem dinge *genius* 1013, *d.* lust und beliebung zu lesen *inexhausta aviditas legendi* 263, *a.* lust und liebe zum dinge macht alle mühe und arbeit geringe *musicam docet amor* 1474, *d.* lust büssen *animum explere* 149, *a. cupiditatem explere* 653, *d.* die lust ist gebüsset *ardor animi consedit* 201, *b.* lust haben *gestire* 1011, *a. libere ; lubere* 1252, *d. concupiscere, cupiditate incendi, flagrare* 653, *d. delectare se* 1202, *b.* zu etwas lust haben *capi qua re* 399, *b. flagrare incredibili studio cujus* 911, *b. rei cujus studio teneri* 2312. *a. ad quid animum appellere ; applicare & c.* 149, *a.* der grosse lust hat zu etwas *admirabili ad rem studio concitatus* 514, *d.* lust haben zum guten *appetere bona* 1709, *b.* lust zur boßheit haben *ardere flagitio* 200, *c.* lust in krieg haben *ad arma accendi* 385, *c.* der lust zum kriege hat *cujus ad bella suscipienda alacer & promtus animus* 83, *d.* lust an spielen haben *ludis teneri & spectaculis* 2171, *d.* lust zum studiren haben *ad studia incendi* 386, *a.* der keine lust zum studiren hat *alienus à literis* 93, *b.* lust an etwas sehen *fructum oculis capere ex qua re* 964, *d.* mit lust fassen *avidè quid arripere* 263, *a.* er hat lust bekommen *cupido eum incessit* 455, *c.* es ist mir eine lust *valde me juvat* 1189, *a.* was will ich mir für lust machen *ut mihi bona multa faciam* 314, *d*
lustbar *concupiscibilis* 654, *a*
lustgarten *viretum ; viridarium* 2519, *c. paradisus* 1637, *a.* lustgärten *Adonidis horti* 28, *d*
lustgärtner *topiarius* 2361, *d*
lusthalber *animi causa* 149, *a*
lustig *lætus, è* 1206, *b. amœnus* 122, *c. jucundus, è* 1171, *b. festivus, e* 889, *c. facetosus* 836, *c. genialis* 1013, *d. comicè* 582, *d. jo Pæan ; jo triumphe* 1160, *c.* lustig. schwanck *acroama* 20, *b* lust. ufer *acta ; amœna* 21, *c.* lust. machen *amœnare* 123, *a. nubila animi serenare* 2080, *c.* das hertz lust. machen *perfundere animum voluptate* 977, *a.* lust. seyn *vivere* 2531, *b. benè esse* 326, *b. exporrigere frontem* 1919, *d. hilaritudine gestire* 1081, *c. dare se jucunditati* 1171, *b. frontem explicare ; exporrigere* 960, *c. sumere diem hilarem* 711, *b.* 1082, *c.* 2259, *a. diem luculentum habere & c.* 711, *b. hilarem se facere* 1082, *c*
lustigk. s. lust ; s. frölígkeit.
lustörter *tempe* 2298, *c. amœna* 122, *d. Pelysium* 779, *c*
lustreich *amœnus* 122, *c*
lustseuche *libido* 1253, *b. concupiscentia* 654, *a*
lustspiel *lusus ; lusio* 1294, *b, c. comœdia* 582, *b*
lusttag *dies genialis.*
lustwald *nemus* 1503, *a*
lütticher *Eburones, Leodienses* 768, *c.* lüttich. oder lützelburger wald *arduenna* 201, *b*

M. m.

Mahlstein s. grentzstein.
maaß s. maß.
macedonier *Macedo* 1317, *b*
macedonierland *Macedonia* 1317, *b*
machen *facere* 839, *a. creare* 625, *b. formare* 938, *a. informare* 939, *c. concinnare* 525, *b. struere* 2233, *c. fingere* 900, *a. confingere* 901, *c. patrare* 1665, *d. perpetrare* 1666, *a.* freunde machen *amicos parare* 646, *c. amicos comparare* 647, *d.* ihm gunst m. *gratiam sibi parere* 1642, *d.* ihm ein ansehen m. *comparare sibi auctoritatem* 1647, *d.* eine furcht m. *incutere metum & c.* 1880, *d.* ein spiel m. *dare turbas* 727, *c.* stillstand m. *pangere inducias* 1629, *c.* verse m. *componere carmen* 1768, *a.* einen bürgemeister m. *declarare consulem* 538, *d.* nach seinem belieben m. *suo remigio rem gerere* 1036, *c.* machen wie es einer haben will *accommodare se cui* 580, *a.* wie man es macht/ so gehts *faber est quisque fortunæ suæ & c.* 831, *d.* zu schaffen machen *exhibere negotium* 1051, *c.* sich hinweg machen/ aus dem staube machen *se quo facere, facessere* 835, *d. proripere se* 1913, *c*
macherlohn *manupretium* 1347, *b*
macht *potentia* 1788, *d. potestas* 1789, *d. imperium* 1649, *c. opes* 1789, *c.* macht und gewalt *jus* 1184, *d.* macht geben *copiam rei dare, facere* 600, *b.* mit aller macht *velis remisque & c.* 2438, *c. equis & quadrigis ; velis equisque* 808, *a.* es stehet in meiner macht *in manu est mea* 1345. *b*
mächtig *potis* 1787, *d. potens, ter,* 1788, *c. valens* 2418, *c. validus, è d. pollens* 176, *a. præsens* 1795, *a. compos* 5[illegible], *c.* mächtig im kriege *P. armipotens* 217, *a.* mächtig seyn *in magna potentia esse* 1788, *d. pervigere opibus* 2104, *c.* seiner selbst mächtig seyn *regem sui esse* 1921, *d. imperare sibi* 1648, *b.* mächt. seyn schaden zu thun *præsentes ad nocendum habere vires* 1513, *b.* mächtiger werden *potentius auctitare* 163, *d*
mäckler *pararius* 1638, *b. argentarius ; argenti distractor & c.* 378, *b*
mackrel *lacertus* 1199, *a. scomber* 2017, *c*
maculatur s. leschpapier.
made *teredo* 2321, *a.* made im fleisch *tarmes* 2289, *d*
mädgen/ junge magd. s. mägdlein.
madicht *rancidus, e,* 1910, *c*
madratze *mastruca* 1356, *c. cilicium* 517, *d. amphitapa* 124, *d. gausape ; gausapina* 996, *a. P. miseris velamina nautis & c. d*
magazin *horreum* 1101, *b*
magd *ancilla* 138, *b. serva* 2088, *d. famula* 854, *c.* junge magd *servula* 2088, *d*
mägdedienst versehen *ancillari* 138, *c*
mägdegezöfe *muliebris & delicatus ancillarum comitatus* 138, *b*
mägdetröster *ancillariolus* 139, *a*
mägdisch *ancillaris ; ancillarius* 139, *a*
mägdlein *puella ; puellula* 1844, *c. ancillula* 138, *c. pupa ; pupula* 1854, *b. adolescentula* 1575, *a*
magen *stomachus* 2226, *a. ventriculus* 2453, *b. aqualiculus* 183, *b.* schwacher magen *stomachus invalidus & frequenter interæstuans* 55, *b.* der magen gurret *latrat stomachus* 1222, *b.* der einen schwachen magen hat *cacostomachus* 346, *a.* dem der magen weh thut *stomachicus* 2226, *c*
mager *macer* 1517, *d. obesus* 772, *d. gracilis* 1014, *d. exilis* 827, *b. strigosus* 2230, *b. ossa atque pellis macritudine* 1317, *d. P. uvis aridior passis* 204, *d. macilentus ; emaciatus* 1318, *a.* mager werden *tabescere* 2278, *b. macescere ; macrescere ; remadescere a.* s. mager.
magerkeit *macies* 1318, *a. tenuitas* 2318, *b. exilitas* 827, *c*
magistermütze 314, *d*
magnet *magnes* 1326, *a. ferrum vivum* 885, *c. heracleus lapis* 1070, *c*
magsamen s. mohn.
magsamenmilch *opium* 1587, *c*
mahl *terminus* 2323, *a.* mahl am leibe *nævus* 1483, *b.* angebohrnes mahl *naturalis nota* 1532, *d.* herrlich mahl s. mahlzeit.
mahlen (mehl) *molere* 1435, *a. pinsere* 1731, *d.* mahlen (für die augen) *pingere* 1719, *d. scribere* 2030, *a. repræsentatione exprimere* 1748, *b. effingere exprimereque imaginem & c.* 902, *a*
mahler *pictor* 1730, *a.* ein gurckenmahler *rhyparographus* 1938, *c*
mahlerjunge *tritor colorum* 2324, *c*
mahlerstube *officina pictoris* 1572, *c*
mahlerzeug *graphiarium* 1032, *a*
mahlesel *asinus machinarius* 233, *d*
mahlschatz *arrha ; arrabo* 221, *c. arrha sponsalitia* 2192, *b.* mahlsch. geben *subarrare ; arrham sponsalitiam dare* 2[illegible], *d*
mahlstein *limes* 1264, *a*
mahlwerck 1730, *b*
mahlzeichen *character* 493, *b*
mahlzeit/ mahl/ kleine mahlz. *prandiolum ; prandiculum* 1802, *c.* herrlich mahl *epulum* 806, *d. cerealis cœna* 481, *a.* mahlz. ohne wein *prandium abstemium* 7, *b. prandium caninum* 387, *c.* ein kostbares mahl *cœna lauta, opipara, pontificalis* 559, *a*
mahlzeug *molile* 1435, *b*
mähne *juba* 1169, *d. juba equina* 808, *b.* der eine m. hat *jubatus d*
mahnen *poscere* 1783, *b. quem appellare, debiti admonere* 1677, *d.* aller orten gemahnet werden *undique versum tabulis flagitari* 910, *c*
mahner/ horter m. *flagitator* 910, *a*
mahnung *efflagitatio* 910, *a*
mährlein *fabula* 834, *d. fabella* 835, *a. apologus* 175, *d. milesiaca ; milesiæ* 1405, *b. aniles fabulæ* 166, *d. narratiuncula à poetis celebrata* 1485, *a.* alte mährlein *P. veteres aviæ* 282, *d. beccesilena* 301, *c*
mährleinträger *nugigerulus ; nugivendus* 1543, *d*
majestät *majestas* 1329, *b*
majestätisch *augustus* 268, *a*
main *mœnus* 1433, *c*
maintz *Moguntiacum* 1328, *d*
majoran *amaracus & c.* 108, *b. sampsuchum ; majorana* 199, *d. cnecion* 516, *b*
majoranöl *oleum amaracinum* 108, *b*
malter *medimnus* 1365, *d*
malteser *melitensis* 1372, *c*
maltz *byne* 343, *c. polenta* 1759, *b*
malvasier *vinum creticum* 630, *c. acinaticium* 18, *b*
mammeluck *apostata* 176, *d. negator ; abnegator* 1502, *a. transfuga* 969, *c. christi defuga* 568, *b*
mammon *mammona* 1334, *a*
mancherley *varius, e,* 2424, *c. multifarius, e,* 859, *b.* 1464, *b. alius atque alius* 95, *a. miscellus* 1416, *a. multigener* 1004, *c. multijugis ; multijugus* 1176, *b. P. multigenus* 1014, *c.* auff mancherley art *aliter atque aliter* 95, *d.* mancherley gestalt *multiformis, ter,* 1464, *d. multiplex ; multipliciter* 1465, *b. multimodus a*

mandelbaum/mandelkern amygdala; nux græca, Thasia 128, d

mandeln glandulæ 1017, c. mand. am halse amygdalæ, glandulæ in faucibus 129, a. tonsillæ &c. 2360, b. bittere mandeln amygdalæ amaræ 129, a

mandelöle oleum amygdalinum; succus nucis amygdalinæ 129, a

mangel inopia 1589, b. defectio; defectus 844, c. penuria 1690, b. privatio 1817, a. egestas 774, a. indigentia c. vitium 2527, c. viduitas 2503, c. difficultas 838, c. jejunitas 1130, a. gemeiner mang. commune erratum 812, d. ohne mangel ab omni parte beatum 303, d. mang. haben egere 773, d. vitiose se habere 2528, c. am getreyde m. haben laborare re frumentaria 1195, c. mangel an einem finden desiderare quid in quo 693, d

mangelhafft vitiosus, è, 2528, c

mangeln carere 419, a. deesse 2255, c. defore 935, c. deficere 844, a. defieri 906, c. es mangelt non suppetit 1711, b. non suppeditat 1706, b. es mangelt etwas daran lacuna est in ea re 1204, b. es soll an mir nicht mangeln partes meæ non desiderabuntur 693, d

mangolt beta nigra 310, c

manier ratio 1926, c. eine neue manier nova ars 323, b

manierlich commodus & facetus 836, a

mann vir 2516, c. mas 1354, d. masculus 1355, a. homo 1092, b. von mann zu mann viritim 2518, c. einen mann nehmen nubere 1541, a. zum manne werden excedere ex ephebis &c. 455, b. die viel männer gehabt multivira 2519, a. multinuba 1465, a

mannbar viripotens 2518, d. vesticeps 2485, d. puber 1839, d. mannb. alter pubertas d. mannb. werden pubescere 1840, a. mannbare jungfer virgo matura viro 1359, d

mannhafftigkeit virtus 2522, c. s. tapfferkeit.

mannigfältig s. mancherley.

mannigfaltigk. varietas 2424, d

mannigfarbig multicolor 1464, b

männin virago 2518, a

männlein homuncio; homunculus, 1093, b

männlich virilis, ter 2518, b. männliches geschlechts mas 1354, d. masculus 1355, a. masculinus ibid. männl. alter ætas adulta 55, c. männl. glied penis 1688, b. inguen 1150, d. muto; mutinus 1479, b. virilia 2518, b. coles 563, c. nervus 1507, a. veretrum 2463, a. verpus 2466, d. fascinum 860, b. peculium 1673, d. genitale 1012, d

mannschafft virilitas 2518, b. manus 1346, c. junge mannsch. pubes 1839, d. juvenum examen 824, b. einem die mannsch. nehmen evirare 2519, a. emasculare; castrando semimasculum facere 1355, b

mannsbild (person) mas 1354, d

mannsherße animus virilis 2518, b

mannslänge statura justa 2219, a

mannsschwester glos 1021, a

mannstreu eryngc 814, b

mannszimmer androp; andronitis 144, a

mannthöricht virosus; viriosus 2518, c

mantel pallium 1623, c. mantellum 1344, a. humerale; superhumerale 1107, c. diplois 718, a. coactile 75, b. epitogium 805, d. mantel der weiber palla 1623, c. mantel von grobem tuche pingues lacernæ &c. 1198, d. der einen mantel umbhat palliatus 1623, d. penulatus 1690, a. den mantel nach dem winde hengen ad id, unde aliquis flatus ostenditur, vela dare 917, d. temporarium esse 2302, b. temporibus insidiari, inservire 2301, c. ex ancipiti mutatione temporum pendere 2302, b

mäntelein ricinus; ricinium 1938, d. palliolum 1623, c

marcipanbecker fictor 900, d. dulciarius pistor 761, a

marck libra nummularia 1255, a. halbe marck selibra, b. marck in beinen medulla 1369, b. marck im holße matrix 1358, a

marcketender lixa 1278, d. frumentarius; frumentator 963, d. suffarraneus 855, d

marckordnung machen annonam temperare, ordinare 154, d

marcksbruder batuator 303, a

marckscheider finitor 904, a

marckschreyer seplasiarius 2071, b. circulator 529, b. circumforaneus 947, a

marckstein terminus 2323, a. fines 903, c

marckt forum 946, a. mercatus 1394, a. zu marckt bringen producere 757, b. s. jahrmarckt.

marcktmeister agoranomus 80, a

marder martes 1354, c

mariendistel carduus beatæ Mariæ 419, a

marien-rose (margen-rößlein) lychnis 1313, b

marmel/marmelstein marmor 1352, b. P. lapis Parius 1213, a. 1651, b. weißlichter marmel leucostictos 1243, c. weisser marmel galactites 989, c. chernites 498, d. rother marmel porphyrites 1778, d. marmor porphyriticum d. grüner marmel ophites 1586, d. laconicum marmor 1352, b. ascherfarben marmel tephria 2320, a. der in marmel arbeitet marmorarius 1352, d

marmelieren marmorare 1352, b

marmelsteinern marmoreus 1352, b. purpuriticus; porphyreticus 1857, a

marsch agmen 67, b

marschall magister equitum 1324, d

marschiren tendere 2303, d

marter carnificina 422, c. cruciatus 638, c. cruciamentum; P. cruciamen; discruciatus 639, a. ministerium excruciabilis exitii 639, a. tormentum 2363, d. quæstio 1868, a. marter ausstehen (haben) cruciatu angi, confici, cruciatum perferre 638, c

marter-kammer carnificina 422, c

martern cruciare 638, c. excarnificare 422, c. macerare 1318, b. cogere tormentis &c. 2363, b. ignes, laminas cæterosque cruciatus admovere 1209, b. zu tode martern cruciatibus affectum necare 638, c. was marterst du mich cur me enecas? 1499, d. s. peinlich ausfragen.

märtyrer martyr 1354, c

märtyr-krone martyrii palma 1354, c

masern boa 319, a. papulæ 1633, d. morbilli 1449, a

maß mensura 1397, a. metrum 1399, d. norma 1529, a. modus 1428, d. chænix 503, a. über die maß enormis, ter, 1529, c. gewisse maß numerus 1545, b. rechte maß temperamentum 2299, d. ohne maß immodicus, è 1431, b. maß von drey kannen chus 508, b. maß von neun stübchen batus 303, a. maß von 24. kannen amphora 125, b. maß halten moderationem adhibere 1432, a

maßholdern platanus 1744, b

maßholderbaum acer, 11, d

mäßig temperans, ter, 2299, a. temperatus, è, c. sobrius, è, 2132, a. modicus, è, 1431, a. moderabilis 1432, a. mediocris, ter, 1368, b. moderatus, è, 1431, d. moderanter c. frugi, 962, c. frugalis, ter, d. parcus, è, 1639, d. siccus 2099, d. abstinens, ter, 2311, d. continens, ter, 2313, c. abstemius 7, a. mäßig leben laconice vivere 1198, b

mäßigen temperare 2298, d. moderari, e, 1431, c. modum facere, statuere 1428, d. habere modum suæ vitæ 1429, b

mäßigkeit temperantia 2299, a. frugalitas 963, a. abstinentia 2313, a. continentia 2314, a. modestia 1432, c

mäßigung temperatio 2299, c. temperamentum; temperies d. moderatio 1431, d

maßlieben bellis 305, a

masqve larva 1218, a

masqvirer larvatus 1218, a

mast (mastung) sagina 1977, a. saginatio b. fartura 856, b. was zur mast dienet quæ conferunt ad creandas adipes 27, b

mastbaum malus 1331, b. arbor 191, a

mastdarm colon 568, d. longanon 1283, a. das vorgehen des mastdarmes sedes procidua 350, d

mästen saginare 1977, b. opimare 1587, c. obesare 773, a. pinguefacere; impinguare 1731, a. farcire 856, b. ad creandas adipes conferre 27, b

mastixbaum lentiscus 1239, a

mastixkörner mastiche 1356, b

mastkugeln fartilia 806, b

mastrind saginarius bos 1977, b

mastsau/epicurer Epicuri de grege porcus 1778, b

maststall saginarium 1977, b

mastvögel aves altiles, cohortales, fartiles 268, d

mastzeit tempus opimandi 1587, c

materialist aromatarius 221, b

materie materia 1358, b. es fehlet an materie argumentum deest 210, a. reiche materie zu reden campus, in quo possit exultare oratio 380, c

matkümich carum 426, b

matraße s. madraße.

matricul album 86, b

matron matrona 1357, b. fæmina 931, d

matt languidus, è 1211, d. lassus 1219, b. debilis 680, b. matt machen debilitare 680, d. enervare 1507, c. matt werden fatiscere 864, b. defetisci c. defici viribus 2523, c. languescere 1211, b. devigescere 2504, c. matt seyn languere 1211, b. s. schwach.

matte blatta 318, b. tegillum 2294, a. teges ibid.

mattigkeit languor 1211, d. debilitas 680, d

mauer murus 1472, d. mœnia 1433, a. munitio; munimentum; munimen 1468, b. cæmentitia structura 359, d. mauer ohne kalck assi lapides 239, b. was zwischen der mauer ist intermuralis 1473, a. der hinter der mauer wohnet submœnianus 1433, c. ohne mauer immunitus 1468, d. mit mauer umbgeben muratus 1473, b. in der mauer intermuranus, a. umb die mauer herumb circummuranus a

mauerbrecher aries 211, b. balista; catapulta 292, b. testudo 2332, b. tormentum murale 1473, a

mauerkelle trulla 2390, d

mauerkraut parietaria 1642, c

mauerpfau hedera 1065, c

mauerrauten saxifragia 2010, a. adiantum 28, b. fidicula 896, c. paronychia 1651, a. capillus veneris 398, c

mauerschlange draco 748, c

mauerschwalbe cypselus 671, c. apodes 181, d

mauerwerck s. mauer; alte mauer rudetum &c. 1957, d

mauerziegel later 1220, c. lateres coctiles 652, a. plinthus 1751, d. bipeda 1704, c

maul os 1608, c. böse maul aphthæ 171, b. mauls genug satis loquentiæ 1284, d. das maul zerren/auffsperren ringere, i, 1942, c. distendere rictum ibid. maul schmieren P. labra linere 1268, a. sublinire os &c. 1269, b. maul wässerig machen movere salivam 1985, c. ins maul stecken sublabrare 1196, b. was ins maul kömt quod in buccam venerit &c. 338, a. in der leute mäuler kommen in hominum sermonem & vituperationem venire 2445, b. 2082, a. linguas hominum minus vitare posse 1267, a. maul und nase auffsperren hietare 1084, a. seinem maule keine stieffmutter seyn amicum sibi esse, non defraudare genium 116, d

maulaffen feil haben hietare 1084, a. mira inhiatione quid mirari b

maulbeer bacca mori 286, d. morum 1453, c

maulbeerbaum morus 1453, c

maulesel/maulthier mulus, a. 1465, d. ginnus 1015, c. hinnus; hinnulus 1083, b. burdo 342, a. sarcinaria jumenta 2001, a

mäulchen basiolum 301, c. suaviolum 2242, a

maulkorb chamus 492, c. maulkorb anlegen fiscellis capistrare 909, b

maulschelle alapa; colaphus 83, b. maulsch. geben alapam impingere b. ducere cui pugnum 752, c. infringere cui colaphos 950, a. colaphis objurgare 1181, c.

1181, c. *alapari* 83, c. *incutere, dare colaphos; colaphis quem percutere* 563, a. *porrecta palma ferire* 1624, c. *depalmare quem* d. f. ohrfeige.
maultrommel *crembalum* 624, b
maulwurff *talpa* 2281, c
maurer *cæmentarius* 359, d
mauß *mus* 1473, b. indianische mauß *ichnevmon* 1126, c. mauß im leibe *musculus* 1473, c. die mauß weiß mehr als ein loch *ætatem uni cubili nunquam committit suam &c.* 1473, b. wenn die mauß satt ist/schmeckt ihr das meel bitter *semper abundantes pariunt fastidia mensæ* 1382, b
mäusedorn *ruscus* 1966, c. *bruscum* 336, c
mäusedreck *muscerda* 1473, d
mäusefahl *color murinus* 1473, d
mäusefalle *muscipula* 1473, d. *decipula* 404, d
mäusegifft *arsenicum* 224, b
mäusekorn *hordeum murinum* 1473, d. *phœnix* 1721, c
mäußgen *musculus* 1473, b
mäußöhrich *anagallis* 131, c
may *majus* 1329, c
mayenblümchen *lilium convallium &c.* 2421, a
mayer (*olus*) *blitum* 318, d
medaille *medalia* 1361, d
meder *messor* 1398, c. *fœnifex; fœniseca* 932, c
meeltau *rubigo* 1944, c
meer *mare* 1349, d. *pelagus* 1676, a. *pontus* 1775, b. *oceanus* 1563, c. *salum* 1987, d. *P. cærula* 360, c. *P. Thetis* 2343, c. *Doris* 745, d. *doris amara* 108, c. *vastum maris æquor; æquora ponti* 46, c. *quæ brachia longo margine terrarum porrexit Amphitrite* 125, a. vom meer *aquoreus* 46, c. das todte meer *asphaltites* 236, c. das schwartze meer *Euxinus* 823, c. *pontus euxinus* 1775, b. das auff dem meer ist *P. fluctisonus; fluctivagus* 923, a. am meer gelegen *maritimus* 1350, b. weit vom meer gelegen *mediterraneus* 1386, c. ins meer sencken *alto mergere* 105, b. was übers meer kommen *transmarinus* 1350, b. ein und ausflüsse des meers *ora maris* 1609, b
meeraal *fluta* 928, a
meeräer *congrus* 589, c
meerasche *cephalus* 476, c
meerbarbe *mullus marinus* 1461, a
meerbrasine *pagrus* 1620, c. *sargus* 2062, b. *rubellio* 1954, a. rothe meerbr. *erythrinus* 814, d
meerbusen *sinus* 2122, c
meerbutten *rhombus lævis* 1938, a
meereicheln *balanus* 291, b
meerenge *fretum* 956, b. *bosporus* 330, a
meerengel *squatina* 2197, d
meerfenchel *batis* 302, b. *crithamus* 633, d
meerfuchs *vulpes marina* 2588, d
meergott *Neptunus* 1504, d. *Nereus* 1505, d
meergraß *fucus* 967, a. *alga* 92, b
meerhecht *sudis* 2245, c
meerhering *sardina* 2002, a
meerhirsen *ægonychon* 36, d. *lithospermum* 1276, d
meerigel *echinus* 769, d
meerkalb *phoca oceani* 1720, a
meerkatze *cercopithecus* 479, d
meerkohl *soldana* 2137, c. *brassica marina; soldanella* 332, d
meerkrebs *squilla* 2197, d. *locusta* 1281, d. *scyllarus* 2041, c. *cammarus* 380, a. *astacus* 239, d
meernassel *centipeda marina* 475, a
meernessel *urtica* 2576, b
meerräuber *pirata* 1734, a
meerroß *hippocampus* 1085, a. *hippopotamus* 1087, b
meerschaum *urtica* 2576, b
meerschnecke *conchylium* 584, a. *buccinum* 338, d. *nerita* 1506, a. *ostrea* 1611, c. *peloris* 1681, b. *umbilicus* 2539, b. *natex* 1491, c. *murex* 1471, d. *solitanæ* 2142, b
meerschneckenblut *ostrum* 1613, a
meerschwein *delphin; delphinus* 687, b. *attilus* 253, a. *orca* 1595, c. *phoca* 1720, a
meerseelichen *encrasilochus* 784, c
meersengle/ gründle *aphya* 171, b
meerspinne *aranea crustacea* 188, d. *sepia* 2072, b. *pagurus* 1620, d
meerstichling *glaucus* 1018, a
meerstille *malacia* 1329, d
meerwasser *aqua marina* 1350, b
meerwidder *aries* 211, c
meerwunder *monstrum marinum* 1350, b
meerzwiebel *scilla* 2019, d. *squilla* 2197, d
meet *mulsum; promulsis*, 1462, a. *carenum* 419, a. *melitites* 1371, d. meet von honig *hydromeli* 1110, c
megerkraut *arnellus* 114, c
mehl *far; farina* 855, c. *pollen; pollis* 1760, d. weiß mehl *simila* 2113, b. grob mehl *cibarium* 509, c. *creura* 631, b
mehlbeutel *cribrum* 631, b. *incerniculum* 484, b
mehlfaß/ blitte *coix* 563, a
mehlich *lentus, è* 1239, b. *sensim* 2069, a. *paulatim* 1656, c
mehlicht *farinulentus* 856, a
mehlkasten *farinarium* 886, a. *arca pollinaria* 1760, d
mehlmause *parus cæruleus, montanus* 1657, a
mehlsieb *farinarium cribrum* 856, a. *pollinare cribrum* 1760, d
mehltau f. meeltau.
mehlwürme *blattæ* 318, b
mehr *plus; plures* 1463, b. *magis* 1324, a. *impensius* 1686, c. *amplius* 126, a. *ultra* 2537, a. etwas mehr *plusculus, um* 1463, c. der mehrere theil *plerique* 1749, c. mehr oder weniger *plus minus* 1463, b. mehr als zu viel *nimio plus; plus satis* 1463, b. 1513, c. mehr denn es billich *præter æquum & bonum* 1799, d. mehr auff sich haben *plus habere in recessu* 457, a. mehr böse thaten begehen *maleficia aliis nefariis cumulare atque augere* 264, b
mehren *alere* 98, c. *intendere* 2306, d. f. vermehren.
mehrentheils *magna ex parte* 1326, b
mehrer des reichs *augustus* 267, c
mehrerin *auctrix* 256, b
mehrmahl *pluries; compluries* 1463, c
mehrte *intrita, um* 2325, b
mehrung *augmentum* 265, a
meiden *fugere* 967, c. *vitare* 2528, d. zanck meiden *contentiones declinare* 552, a. f. vermeiden.
meile *milliare; milliarium* 1406, c. *lapis* 1213, a. *leuca &c.* 1242, d. persische meile *parasanga* 1638, c
meiler f. milder.
mein *meus* 1401, a. die meinen/ meinigen *mei* c
meinen *putare* 1859, d. *censere* 466, a. *arbitrari* 190, c. *opinari* 1587, c. *autumare* 282, c. *reri* 1925, c. *opinione duci* 1588, a. *augurari opinione* 266, b. es gut mit einem meinen *optime cui consultum velle* 592, d
meinetwegen / meinethalben *per me licet* 1690, d. *verbis meis* 2460, a. *meo nomine* 1524, c
meineyd *perfidia* 894, d. *punica fides* 1758, b
meineydig *perfidus, è* 894, a. *perjurus* 1183, c
meinung *sententia* 2096, a. *sensus* 2068, a. *sensa* c. *arbitrium* 190, b. *judicium* 1172, d. *intentio* 2307, b. *auctoritas* 256, d. *P. pondera mentis* 1765, c. meinung fassen *opinionem imbibere animo* 312, d. der viel meinungen hat *opiniosus* 1588, b. seine meinung sagen *animum suum ostendere* 148, a. der seine m. sagt *existimator* 54, b. meiner m. nach *ut mea fert opinio* 1588, a. ich bin deiner meinung *accedo tuæ sententiæ* 453, b. der gleicher m. ist *adstipulator* 2214, b. widriger/ ungleicher m. seyn *dissentire* 2070, a. *à consiliis cujus discrepare* 628, a. die m. geht dahin *sententia eo inclinat* 552, c. seiner m. nicht gewiß seyn *dubitatione æstuare, fluctuari* 55, a. was ist hiervon eure mein. *quid animi vestri est super hac re?* 148, a
meise *parus* 1657, a. *ægithalus* 36, b
meisner *Hermunduri* 1074, b
meisel *scalper; scalprum* 2012, b. *cælum* 357, d. *castrum* 362, b. 488, b
meisten *plurimi* 146[illegible] *plerique* 1749, c
meistens *max me* 13[illegible] d. *potissimum* 1787, d
meistentheils *magna ex parte &c.* 1651, c. 1326, b
meister *magister* 1314, c. *artifex* 223, b. *moderator, trix* 1432, a. *fabricator* 833, c. meister seyn *magistrari* 1352, c
meisterlich *artificiosè* 223, c. *affabre* 833, c
meistern *carpere* 423, d
meisterschafft *magisterium* 1315, a. meistersch. antreten *tirocinium ponere & documentum dare* 2353, a
meisterstück *artificium* 223, b. *artificiosum opus*, c
meisterwurtz *magudaris* 1328, d. *spondylium* 2193, c. *laser, &c.* 1219, a
melancholisch *melancholicus* 137, b. *tristis* 2385, c. melanchol. schwer geblüte *atra bilis* 313, d
melcken *mulgere* 1460, b. *P. pressare ubera palmis* 1808, a. auff etwas melcken *immulgere* 1460, c
melckfaß *mulctra* 1460, b. *mulctrale*, c
melckschafe *oves lactariæ* 1197, a
melden *commemorare* 1376, d. *prædicare* 702, c. sich melden *edere suum nomen* 1524, c. etwas melden *facere rei mentionem; in mentionem rei incidere* 1380, c
melden (*herba*) *atriplex* 250, c
meldung *mentio* 1380, c. *commemoratio* 1377, a
melisse *melisphyllon* 1371, a. *melissa* 1372, b
melissenkraut *apiastrum* 169, d
melon *melo* 1373, a. *melopepones* 1690, c
melodey *melodia* 1373, b. *modus* 1429, c. *numeri* 1545, c. gleiche melodey *symphonia* 2272, c. melodey geben *modulari* 1430, c
memme *vir ficulnus* 892, a. *mulier* 1461, b
memorial *commonitorium* 1442, d. *liber; libellus memorialis* 1376, b. 1252, b
menge *copia* 600, a. *multitudo* 1464, b. *abundantia* 2543, d. *ubertas* 2417, c. *magnus numerus* 1545, a. *frequentia* 955, c. *crebritas* 623, b. *cohors* 561, d. *maxima vis* 2523, c. *P. nimbus* 1511, d. *nubes* 1540, a. allzugrosse menge *nimietas* 1511, a. die gantze menge *universitas* 2551, b. menge der geschäffte *occupationum concursus* 660, c. menge weiber *ingens mulierum agmen* 67, b
mengelwurtz *hippolapathum* 1086, a
mengen *miscere* 1415, c. das hunderte ins tausende mengen *omnia turbare & miscere; miscere mare cœlo &c.* 1415, c. *sacra profanis confundere*, *miscere* 975, a. sich in fremde händel mengen *immiscere se rei ad se non pertinenti* 1416, b. *in alieno choro pedem ponere* 504, c. *falcem in alienam messem immittere* 852, a
mennig/ menning *sandaracha* 1993, d. *sandarachinus color; sandix* 1994, a. *minium* 1411, b. anstrich von mennig *miniaria expolitio* b
menniggrube *miniaria* 1411, c
mensch *homo* 1091, d. *creatura* 625, c. *corpus* 613, a. *quisquam* 1892, d. *P. terricola; terrigena* 2326, d. die menschen *mortales* 1452, c. *mortalitas* d. der erste mensch *protoplastus* 1744, a. was bist du für ein mensch? *quæso, quid tu hominis?* 1093, a. böse menschen *P. fœcunda culpæ secula* 2047, b. ein feiner mensch *carum caput* 412, d. Gott ist mensch worden *P. venit ad occiduas carnaliter editus oras humana sub lege Deus* 412, a
menschendieb *plagiarius* 1741, a
menschenfeind *misanthropos* 1415, c
menschenfresser *anthropophagus* 160, a
menschenkoth/ menschenmist *merda* 1387, c. *excrementum hominis* 484, b
menschenmörder *homicida* 1093, c
menschenraub *plagium* 1740, d
menschgen *homuncio; homunculus; homulus ex argilla & luto fictus* 193, b
menschheit *humanitas* 1094, c
menschlich *humanus, è*, 1093, c. menschlicher weise *humanitus* 1094, d. menschl. geschlechte *placidum proximumque divino genus* 306, d
menschwerdung *incarnatio* 422, c
mensur/ nach der mensur *numerosè* 1546, a. f. maß.
mercken *notare* 1533, c. *observare* 2090, b. *sentire* 2067, d. *persentiscere* 2070, b. *præsentiscere* 2070, c. *subsentiscere* c. *intelligere* 1234, c. *odorari* 1568, a. *accipere* 402, b. *subolere; olfacere* 1576, c. *noscitare* 1530, b. *cognoscere* d. *advertere* 2473, a. *videri* 2499, a. *memoria complecti* 1375, c. *infigere animo* 897, b. *fixum in animo tenere* 896, d. mercken vorher *præsagire* 1976, a. sich mercken lassen *elucere* 1310, c. *per se ferre* 1791, b. sich nichts mercken lassen *dissimulare* 2117, d. der sich nichts mercken läst *tectus* 2293, b
mercklich *notabilis, ter* 1533, d. *insignis, ter* 2105, c. *conspectus* 2173, b. *apprime* 1813, c. f. denckwürdig.
merckmahl *nota* 1532, d. *character* 493, b. *typus* 2410, b. *vestigium* 2484, c. *virga censoria* 2520, b
mergel *marga* 1350, d. *aphronitrum* 1519, a
mertz *martius* 1353, b
mertzblume *hyacinthus* 1108, c
mertzschafe *oves rejiculæ* 1121, a
messen *metari* 1399, b. *metiri* 1398, d. *mensurare* 1397, c. *grumare* 1041, b
messer *culter* 646, d. *machæra* 1318, c. das messer stehet ihm an der kehle *inter sacrum & saxum positus*

positus cruciatur 2009, d. messer / der da mißt 1397, a. metator 1399, c
messerlein *cultellus* 647, a
messerschmid *cultrarius* 647, a. *machæropœus* 1318, d
messerschneide *acumen cultri* 23, b
messerspitze *mucro* 1458, d
meßgewand *læna; chlæna; amictus auguralis* 1206, a. *vestis sacrifica* 1974, c
meßing *orichalcum* 1600, a. *aurichalcum &c.* 271, b
meßkunst *geodæsia; geometria* 1004, d
meßpfaffe *sacrificus; sacrificulus; sacrificator* 1974, c
meßruthe/ meßstab/ meßstange *decempeda* 683, b. 1704, c. *pertica* 1699, b. *radius* 1907, d. *arvipendium* 228, c
metall *metallum* 1395, c
metallin *metallicus* 1396, a
meth s. meet.
methridat *alexipharmacum* 92, b. *mithridaticum* 1419, b
metran *parthenium* 1654, b
metze/ junge metze *junix; philocomasium* 1180, c
metzelung *laniatus; laniatio* 1212, a
metzger *lanius, o* 1211, d. *macellarius* 1317, d. s. fleischer.
meuchelmörder *sicarius* 2099, b. erkauffte meuchelmörder *assassini* 237, b
meusedorn *chamæmyrsine* 492, b
meuteniren *secessionem facere* 457, b
meuterey *factio* 841, b. s. zusammenrottirung.
meyerhoff *villa* 2507, c
meyerkraut *gallium* 992, a
mieth-contract *pactio cœnacularii* 559, c
miethe *inquilinatus* 1152, b. *cœnaculum meritorium* 559, b. zur miethe seyn *domum habere conductitiam* 754, a
miethen *conducere* 753, d. *mercede conducere* 1386, c
miethgeld *locarium* 1280, c
miethkutsche *rheda meritoria &c.* 1390, a
miethling *mercenarius* 1386, d
miethmann *conductor* 753, d. *inquilinus* 1152, a. *manceps* 1334, a
miethung *conductio* 753, d
milch *lac* 1196, c. die erste milch *colostrum* 571, a. von milch *lacteus* 1197, a. milch haben *lactere* b. das milch giebt *lactarius* 1197, a. zu milch werden *lactescere* b. der einerley milch gesogen *collactaneus* c
milch-asch *sinus lactis* 2123, b. *camella* 378, c. *calathus* 365, c
milchdieb *papilio* 1633, b
milchhaar *lanugo* 1210, d. *pubes* 1839, d
milchmaul *galactopota* 989, b
milchspeise *lacticinium* 1197, b
milchstrasse *via lactea* 1197, a. 2492, b
milde/ mildiglich *largus, e* 1216, d. *beneficus* 326, d. *benignus* 327, c. *hospitalis, ter* 1105, d. *mitis* 1419, c. *clemens* 546, a. milde seyn aus eines andern beutel *largiri ex alieno* 1216, c. s. freygebig. milder wein *lene vinum* 1237, b. mildiglich geben *ambabus manibus largiri* 112, a
milder *fornax carbonaria* 416, c
milderung *temperamentum; temperatura* 2299, d. *mitigatio* 1420, a. s. linderung.
mildigkeit *largitas; largitio* 1216, d. *munificentia* 1471, a. s. gutthätigkeit.
miltz *splen* 2189, b. *lien* 1259, c
miltzkraut *asplenum* 2189, c
miltzsüchtig *splenicus; spleneticus* 2189, b. *lienosus; lienicus* 1259, c
mindern *minuere* 1412, a. *frangere* 948, d
minderung *minutio* 1412, b
mine (unter der erden) *suffossio* 929, d. *cuniculus* 651, c. ernste m. des gesichts *grande supercilium* 519, a
miniren *suffodere* 929, c. *cuniculos agere* 651, c
minirer *cunicularius* 651, d
mischen *miscere* 1415, c. *temperare* 2298, d. s. mengen.
mischmasch *miscellanea* 1415, c. *cinnus* 524, c. *farrago* 855, d. s. vermischung.
mispel/ mistel *mespilum* 1395, a. *viscum* 2524, a
mispelbaum *mespilus* 1395, a
mißbrauch *abusus; abusio* 2585, d
mißbrauchen *abuti* 2585, c
mißcredit *fides sublesta* 2243, b
mißdeutig *æquivocus* 44, a. *ambiguus* 111, d
mißfallen *displicere* 1739, b
mißgeburt *monstrum* 1446, b. *partus monstrosus* d. 1643, a. *partus prodigiosus* 1823, c. *abortus* 1601, c
mißgönnen *invidere* 2500, b. *livere* 1278, a
mißgunst *invidia* 2500, c. *livor* 1278, b. *obtrectatio; obtrectatus* 2373, d. s. neid; s. ungunst.
mißgünstig *invidus* 2501, a. *malevolus* 2557, a. *lividus* 1278, c. *malignus* 1333, c. *suffusus malevolentia* 977, c. mißg. werden *livescere* 1278, b. s. neidisch; s. ungünstig.
mißhandlung *noxa; noxia* 1539, b. *culpa* 646, b. s. verbrechen; s. sünde.
mißhellig s. uneins.
mißhelligkeit *dissensio; dissensus* 2070, b. s. uneinigkeit.
mißiv s. schreiben.
mißlich *ambiguus* 111, d. *fragilis* 949, b. mißlicher zustand *inclinatus status* 552, d. s. zweifelhafftig; s. gefährlich.
mißtrauen *diffidere* 896, a. das mißtrauen *diffidentia* a
mißtraulich *diffidens; ter; diffisus* 896, a
mist *fimus, um* 899, c. *stercus* 2206, a. *sordes* 2156, d. *excrementum* 484, b. *spurcities* 2196, c. *purgamentum* 1855, c. mist von menschen *merda* 1387, c. voll mist *stercorosus* 2206, a
mistfincke *sterquilinium* 2206, b
mistgabel *tridens* 692, c
misthauff/ mistgrube *fimetum* 899, c. *sterquilinium* 2206, b
mistlache/ mistpfütze *volutabrum* 2558, b
mistleitern/ mistflechten *crates stercorariæ* 2206, a
mistmelden *atriplex silvestris* 250, c
mit *cum* 647, b. mit mir *mecum* 1362, c. mit fleiß *de industria* 679, b. mit list *per insidias* 1690, d. mit dem bescheid *sub ea conditione* 2242, a. mit eines nutz *ex re cujus* 823, d. mit der zeit *olim* 1577, a
mitanhängen *subnectere quid superioribus* 1501, c
mitbegraben *consepultus* 2071, b
mitbeschweren *coonerare* 1582, b
mitbringen *afferre* 877, b. *apportare* 1780, d. *importare* 1781, b
mitbuhler *æmulus* 39, c. *rivalis* 1943, c. *corrivalis* d
mitbuhler kranckheit *rivalitas* 1943, d
mitbürge *consponsor* 2192, a. *confidejussor* 893, c
mitbürger *civis* 532, b. *municeps* 1470, c. *homo municipalis* d
miteinander *una; uniter* 2549, c. *communiter* 581, b. *conjuncte; conjunctim* 1179, c. *inter se* 1156, c. s. zusammen.
miteinander handeln *agere inter se* 70, a
miteinander essen und trincken *convivere* 2533, b
miteinander streiten *compugnare* 1846, d. *repugnare inter se* 1847, c. sie streiten mit einander *certatio est inter eos* 485, d
miteinander zischeln *consusurrare* 2270, b
miteinbringen *intermiscere* 1416, b. *interserere* 2085, d
miteinmengen *subserere* 2086, b
miteinstimmen *intercinere* 391, d
miterbe *cohæres* 1056, c
miteydam *congener* 1000, b
mitfreuen sich *adgaudere; congaudere* 995, c
mitgeben allerley *dotare quem & instruere* 2
mitgenoß *particeps* 1652, d. *consors* 2163, a. *socius* 2133, b
mitgesell *commilito* 1404, a. *coæqualis* 45, d
mithridat s. methridat.
mitknecht *conservus* 2088, d
mitknechtschafft *conservitium* 2089, a
mitleiden *misericordia* 1417, d. *sympathia* 2272, c. mitleiden haben *misereri* 1417, c. *commiserescere* d. *miserari* 1418, c. *conlugere* 1298, c. *capi misericordia* 399, b. *condolere; condolescere; indolescere malis alterius* 737, d. mitleidig *misericors* 1417, d. *miserans* 1418, c
mitnichten *minime* 1656, b. *neutiquam* 1508, c. *nequaquam* 1894, b. *haudquaquam* 1063, c
mitschertzen *colludere* 1295, d
mitschüler *amicus societate studiorum carus; conflorens &c.* 921, d. *ejusdem musæ* 1474, b. s. schulgesell.
mitseufftzen *adgemere; congemere; congemiscere* 999, c
mitspielen *colludere* 1295, d
mitsterben *commori* 1452, a
mittag *meridies* 1392, c. *medium diei* 1367, b. *ardentissima diei hora* 200, d. *diei fervidissimum tempus* 886, d. gegen mittag *P. cardo medius* 418, c. umb mittage *inclinato in postmeridianum tempus die* 552, c. am heissen mittage *P. cum procul insanæ trahunt Phaëthonta quadrigis sævitque dies* 710, a
mittägig *meridianus* 1392, c. *meridialis* d. mittägig/ mittagwerts *australis; austrinus* 279, d
mittagsmahl *prandium* 1802, a. mittagsm. halten *prandere; pransitare* a
mittags-ruhe *meridiatio* 1393, a. mittagsr. halten *meridiari, e* 1392, d
mittel *remedium* 1365, b. *medium* 1367, d. *subsidia* 2058, d. geringe mittel *res angusta* 1930, c. durch mittel und wege *aliquo pacto* 96, b. alle mittel und wege suchen *omnem movere lapidem* 1213, a. da sie sich ins mittel geschlagen *intercursu eorum* 662, a. s. vermögen.
mitteldarm *mesentherium* 1394, c
mittelding *indifferens* 879, c. *adiaphoron* 700, a
mittelfinger *medius digitus &c.* 713, a. *verpus* 2466, d
mittelländisch *mediterraneus* 1368, c
mittelmäßig *modicus, e* 1431, a. *medius, e* 1367, c. *mediocris, ter* 1368, a. mittelmäßige mahlzeit *cœna frugi* 962, c
mittelmäßigkeit *mediocritas* 1368, b. *temperatio; temperamentum* 2299, d
mittelmeer *mare interfusum* 976, d
mittelplatz/ mitteltheil *meditullium* 1368, d. *medietas* a
mittelpunct *cardo* 418, b. *centrum* 472, d
mittelstand *mediocritas* 1368, b
mittelstrasse ist die beste *medio tutissimus ibis* 1368, a. *mediocritas regula optima est*, b. mittelstr. treffen *temperamentum rei adhibere, in re sequi* 2299, d
mittelwinde *convolvolus* 2559, a. *helxine* 1068, c
mitten / mittlere *medius* 1367, a. *medianus; medioximus* 1368, c. mitten im lentz *vere adulto* 1575, b. mitten im sommer 52, d. *P. æstibus mediis* 54, c. mitten in der stadt *in sinu orbis* 2121, b. mitten in der hochzeit *in ipsis nuptiis* 1162, b. mitten im zanck begriffen seyn *in mediis litium medullis versari* 1369, b. mitten durch die feinde setzen *per mediam hostium aciem irrumpere* 1962, a. *irruere* 1963, d
mitten entzwey reissen *interrumpere* 1961, d
mitten entzwey schneiden *mediare* 1369, a
mitten von einander theilen *intersecare* 2046, a
mitternacht *septentrio* 2073, b. *nox media*, 1538, a. *nox adulta* 1575, b. *nox provecta* 2435, c. *nox intempesta* 2303, b. *P. noctis meridies &c* 505, c
mitternächtig *septentrionalis* 2073, d. *boreus; borealis* 328, c. *P. aquilonigena; aquilonalis &c.* 186, b. *arctous* 198, d. mitternächtische kälte *borea penetrabile frigus* 328, b. mittern. meer *mare atlanticum* 249, c. mittern. völcker *arcti* 198, d. mittern. wind *aparctias* 167, d
mitternachtwerts *P. arctoæ cardine portæ* 418, c
mittheilen *communicare* 581, c. *impertire, i* 1654, a. *elargiri* 1217, b. *dividere* 724, b. *fœnerare cui quid* 933, a. den armen mitth. *opes in usus inopum prodigere* 77, c
mittler *medius; mediator* 1367, c. *arbiter* 189, c. *interpres* 1157, b. *proxeneta* 1836, b
mittlerweil/ mittlerzeit *interea* 1156, c. *interjectu temporis* 1119, d
mitunterfäen *interserere* 2086, a
mitunterwachsen *succrescere* 630, b
mitvormund *concurator* 657, a. *contutor* 2396, d
mitwissen *conscientia* 2024, a
mitwürcken *cooperari* 1585, a
mixtur s. vermischung.
modell *exemplum; exemplar* 826, a. *typus* 2410, b. s. entwurff; s. muster.
moderich *putridus; putris* 1862, b
mögen *velle* 2554, d. ich möchte gern *pervelim* 2555, c. ich möchte gern essen *dentes pruriunt* 1837, b. ich möchte gern wissen *suspenso animo scire aveo* 262, d
möglich *possibilis* 1789, d. so viel möglich *quoad possum & mihi licet; quantum potest* 1788, b. 1877, b

mohn papaver 1632, d. gelber mohn ceratitis 479, b
mohr æthiops 58, a. maurus 1361, d. ægyptius 37, b. ſabæus 1968, c. ſtaphylinus 2199, d. P. coloratus Indus; quem aurora ſuis rubra colorat equis 570, b
möhre ſtaphylinus 2199, d. paſtinaca agreſtis 1659, a
mohrenland æthiopia 58, b
möhrin æthiopiſſa 58, b
molch/moldwurm ſalamandra 1981, a
molcken ſchiſtum 2018, c. ſerum 2091, d. zu molcken werden ſereſcere d
molckendieb papilio 1633, b
monarch monarcha 1441, b
monarchie monarchia 1441, b
monat menſis 1382, c. annus lunaris 152, d. tempus menſtruum 153, d. der 5. (7) tag des monats nonæ 1528, d. der 13 (15) tag des mon. Idus 1129, c. fünff monat alt quinquemeſtris 1902, a. ehe 2. monat verfloſſen P. ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem 314, d. auff 2. monat bimeſtris 1382, d
monatfriſt menſtruum ſpatium 1383, a
monatlich menſtruus 1383, a. menſtrualis b. menſurnus c. quot menſibus 1905, a
monatſold ſtipendium menſtruum 2212, d. epimenium 802, c
mönch ſ. münch.
mond luna 1300, b. menis 1379, c. P. noctiluca 1538, d. P. phœbe 1721, a. da kein mond am himmel iſt illunis; interlunis 1301, a
mondfinſternis eclipſis lunæ; lunæ deliquium 770, b. defectus lunæ 844, c. P. labores lunæ 1300, b
mondzeit annus lunaris 1300, d
monfiſch orthragoriſcus 1608, b. aurata fluviatilis 271, a
monkraut chenomychon 498, d
monſucht P. lunæ curſum comitata inſania mentis 1300, d
monſüchtig lunaticus 1300, d. bacchus 287, b
mooß muſcus 1476, a. bryon 337, b. m. abſchaben emuſcare a
mooſig/ mit mooß bewachſen muscoſus; muſco circumlitus &c. 1476, b
morcheln / morchen boletus 320, a. tuber 2394, b. fungus 980, c
mord occiſio 356, b. homicidium 193, c. interfectio 846, b. trucidatio 2393, a. nex 1499, c. cædes 353, e. mord begehen cædem committere, facere, c. inquinare ſe parricidio 1663, c
mordbrenner incenſor; incendiarius 386, b
mörder homicida 1093, b. parricida 1663, b. interfector, trix 846, b. ſicarius 2099, b. trucidator 2393, a. interemtor 782, a. peremptor; peremtrix a. ſ. todtſchläger.
mördergrube gehenna 996, c
mörderiſch trux 2392, c. truculentus, ter, d. latrociniis ebrius 767, d. parricidalis 1663, b
morellen mala armeniaca 218, c
morgen cras 621, a. die craſtini 711, b. P. cum primum craſtina orto puniceis invecta rotis aurora rubebit 1758, c. gegen morgen P. eous cardo 418, c. biß auf m. anſtehen laſſen in craſtinum differre 621, a
morgenbrod jentaculum 1130, c. acratiſmus 19, d
morgender tag craſtinus dies 621, a. ſ. morgen.
morgends mane 1338, b. P. cum jam rubeſcit ſtellis aurora fugatis 273, d. cum coruſcis flatibus aurora cœlum ſparſerit 273, c. ſ. früh.
morgengabe dos 747, c
morgengruß bringen / guten morgen bieten matutinum ave portare 262, b
morgenländer P. gentes eoæ 796, c. eoi, quos aurora ſuis rubra colorat equis 570, a
morgenröthe aurora 273, c. matuta 1361, c. leucothea 1243, c. P. eos 796, c
morgenſtern lucifer 1309, c. phoſphorus 1722, a. jubar 1170, a. venus 2455, b. ſtella diurna, lucifer 2204, d. P. eous 796, c
moßgriel rupex 1964, c
moßkolbe typha 2410, a
moßochs ardea paluſtris 200, a
moſt muſtum 1476, d. ungepreßter möſt protopum vinum 1836, a
moſtkrug urceus muſtarius 1476, a

motte tinea 2351, c. teredo 2321, a
mücke culex 645, c. allucita 105, a. mücken ventrines 472, d. cinifphes 523, b
mucken/ muckſen mutire 1477, b. hiſcere &c. 1084, b. er darff nicht mucken ne my quidem facere audet 1480, c
müde laſſus 1219, b. feſſus; defeſſus 888, a. ſehr müde cui laſſitudo medullam perbibit 313, a. müde arme P. fluidi lacerti 923, d. müde machen fatigare 863, d. defatigare 864, a. laſſare 1219, b. delaſſare d. obtundere 2401, b. ad langvorem dare 1211, d. vorher müde machen prædelaſſare 1219, b. müde werden laſſeſcere 1219, b. elaſſeſcere, c. fatiſcere; defetiſci 864, b. defatigari 864, c. obſaturari 2007, a. des ſchreibens müde werden retundere mucronem ſtyli 2401, d. man wird müde vires effluunt laſſitudine 926, b. man wird ſeiner müde nos ſatietas ejus capit &c. 2005, c. von der reiſe müde ſeyn languere è via 1211, b. der ſich müde gegangen defeſſus ambulando 113, b. quem deambulatio ad languorem dedit 114, b
müder capitium, pectorale 415, a
müdigkeit laſſitudo, 1219, b
muff manica 1341, a
muffelthier muſimon 1476, b
mühe labor 1194, c. moleſtia 1436, b. opera 1582, d ærumna 47, d. niſus; nixus 1517, d. contentio 2305, d. mit mühe difficulter 838, d. ohne mühe citra pulverem 1851, c. impulverea, ut dici ſolet, victoria 1852, b. aconiti 18, d. ohne alle mühe citra pulveris jactum aconiti d. nullo negotio 2536, b. ohne müh und arbeit citra arationem; citra ſementem 220, b. mühe machen negotium faceſſere, comparare 1614, c. mühe haben/ keine mühe ſparen laborare 1195, b. omnem movere lapidem 1213, a. ſ. bemühen. mühe umſonſt haben oleum & operam perdere 1573, d. der mühe werth operæ pretium 1810, a. 1583, c. es koſtet viel mühe olet lucernam 1574, c. ſo groſſe mühe koſtete es tanta molis erat 1435, d
mühle mola 1434, b. molendinum 1435, a. molina b. moletrina 1435, b. piſtrinum 1732, b. die mühle treiben molam verſare 1434, c
mühleiſen ferrea ſubſcus 2244, b
mühleſel aſinus molarius 1435, a. jumentum piſtrinenſe 1732, b
mühlherr molendinarius 1435, a
mühlſtein lapis molaris 1435, a
muhme amita 118, d. matertera 1357, d. conſobrina 2131, d
mühſam / mühſeelig laborioſus, è 1194, d. negotioſus 1614, a. operoſus, è 1583, d. difficilis 838, b. ærumnoſus, è 48, a. miſer, è, 1417, a. mühſames leben actuoſa vita 72, d. mühſam ſeyn ungues arrodere 2547, b
mühſamkeit / mühſeligkeit operoſitas 1584, a. difficultas 838, c. laborioſitas 1195, a
mulde alveus 106, a. capiſterium 410, a. cymbium 670, a
müller molitor 1435, a. pollintor 1760, a
müllerarbeit haben molis operam dare 1434, d
müllerwerck molitura 1435, a
mummel acco; manducus &c. 10, c
mummeln muſſare; muſſitare 1477, b
müßig lentus, è, 1239, b
münch monachus 1441, a. cellulanus 462, d. cœnobita 560, a. (ein pferd) cantherius 394, c
münchlein (avis) atricapilla 250, c
münchskloſter andronitis 141, a. ſ. kloſter.
münchskutte cilicium 513, b
münch ſtechen manum in ciconiam incurvare 512, b
mund os 1608, c. an mund bringen poculo labra admovere 1196, a
mundbiſſen / mundvoll buccella 338, c. bolus 320, c. offa; offula 1570, c
mundboth apoſtolus 177, a
münderjährigkeit anni pubertatis 1839, d
mundholtz liguſtrum 1261, b
mündig puber 1839, d. mündig werden in ſuam tutelam pervenire 2396, d. ſua tutela effici 2397, a
mundleim ichthyocolla 1126, d

mündlein labellum 1192, b. oſculum 1609, c. oſcillum d
mündliche unterredung præſens ſermo 1797, a. mündlich mit einander reden coram de re inter ſe conferre 606, d
mundſchencke pincerna 1729, c. pocillator 1756, a
münſter mediolanum; monaſterium 1366, a
munter liberalis, ter, 1249, d. alacris 82, d. impiger, grè 1725, c. experrectus 828, c. vigil 2504, c. vegetus 2431, c. incitatus 516, a. munter machen P. fatigare 863, d. ſ. auffmuntern. munter werden vigeſcere 2504, b. expergiſci 828, c. evigilare 2505, d. ſocordiam rejicere, ex pectore amovere, 606, b. munter ausſehen luculentam proferre faciem 836, d. demere ſupercilio nubem 689, b. allzumunter ſeyn freni indigere, 376, d
munterkeit animi incitatio atque alacritas 83, d
müntze (krauſemüntze) menta &c. 1383, c. hedyoſmus 1065, d
müntze moneta 1443, a. numiſma 1548, b. güldne müntze aureus nummus 1574, d. kleine müntze ſtips 2212, b. falſche müntze moneta adulterina 31, a. müntze darauff zwey roſſe ſtehen argentum bigatum 313, c
müntzen cudere argentum 644, b
müntzer / müntzmeiſter monetæ præpoſitus 1443, b monetarius; officinator monetæ, c. flaturarius 918, b. ein falſcher müntzer monetæ adulterator 31, a
müntzprobirer argyrognomon 210, a
müntzweſen res nummaria 1548, a
mürbe mitis 1419, c. vietus 2504, a. mürbe machen excedere 772, c. multis variisque caſibus exercere 193, d
murmeln ſuſurrare 2270, a muſſitare 1477, b
das murmeln ſuſurratio 2270, b. murmur 1472, a. murmuratio a. admurmuratio b. das m. der leute auditio; auditiuncula 261, a
murmelthier mus alpinus 1473, b
murren murmurare 1472, a. fremere 953, b. heimlich murren ſubmurmurare 1472, c
murrender fremebundus 953, c. murmurator 1472, a. murmurabundus a
mürriſch moroſus, è, &c. 1454, c. mürriſche leute acerbi; triſtes etc. 12, d. rugoſa fronte 960, c
muſcate nux myriſtica 1554, b. was ſoll der kuh muſc. nihil cum amaracino ſui &c. 108, b
muſcateller birn pira ſuperba 1734, c
muſcateller traube uva apiana 2586, a
muſchel concha 583, d. conchula; conchylium 584, a. cochlea calix 368, d. myſca &c. 1482, a. pectines 1672, c. chama 491, c
muſchelfänger conchyta 584, b
muſen muſæ 1474, a. camenæ 378, d. pierides 1725, b. pegaſides 1676, a. libethrides 1254, a. heliconiades 1066, d. aonides 167, c. caſtalidum decus ſororum 430, a. doctæ fontigenæ 1014, c. pimpleides 1729, b
muſic ſymphonia 2272, c. ſonus muſicus 1475, b. ars citharœdica 531, b. modulatiſſimus tibiarum aut fidium cantus 1430, d. muſic lernen diſcere fidibus 896, b. muſic treiben tractare artem muſicam 1475, b. muſic verſtehen ſcire fidibus 896, b. der die muſic nicht verſtehet amuſus; imperitus muſicæ 128, b
muſicaliſch fidicinus 896, d
muſicant muſicus 1475, d. fidicen, cina 896, c
muſicanten ſtelle odeum 1566, d
muſiciren canere fidibus; fides adhibere 896, d. chordas impellere, pulſare 503, d. P. ſonantia fila movere 899, a. P. ſtrepitum fidis intendere 896, b. es wird zuvor muſiciret fides præcinunt 391, d. auf bloſſen inſtrumenten muſ. aſſare 239, b
muſquete bombarda 321, a
muſquetirer pedes 1701, a
muß (brey) puls 1850, c. pulmentum d
muß iſt ein herbes Kraut ultimum ac maximum telum neceſſitas 1498, c. 2296, a

muſſe otium 1613, c. Vacatio 2413, b. muſſe haben Vacare 2413, a. Vacui temporis quid habere 2414, a. tantum eſt ab re tua otii tibi 2, c
müſſen oportere 1590, c. debere 679, d. neceſſe habere 1498, b. cogi 74, d. non poſſe quin 1788, a. es muß ein ende nehmen neceſſe eſt interire a
müßig otioſus, e 1613, d. Vacuus 2413, d. Vacivus 2414, a. iners 223, c. deſidioſus 693, c. reſes 2057, d. müßige tage feriati dies 874, d. müßig ſeyn otiari; in otio eſſe 1614, c. Vacare 2413, a. habere dies Vacuos d. languere 1211, b. ceſſare 458, c. ſedere 2052, b. nihil agere 69, a. Vitam ſilentio tranſire 2110, b. manibus compreſſis ſedere 1808, a. müßig ſitzen deſidere 2055, a
müßiggang otium 1613, c. inertia 224, a. ceſſatio 459, a
müßiggänger circumforaneus 947, a. maleferiatus 874, d. canalicola 381, c. Vivum ſepulchrum 2071, b. ſubbaſilicanus 300, d
müßlein pulticula 1850, d
muſter exemplum; exemplar 826, a. idea 1127, d. ſpecimen 2170, c. forma &c. 936, d. formula 937, b. canon 393, a. archetypus 196, d. monogramma 1029, d. inſtar 1152, d. das erſte muſter prototypus 1836, a. neue muſter P. nova nomina cultus 566, b. eines muſters ſeyn ex eadem officina exire 1572, c
muſtern / muſterung halten luſtrare exercitum 1306, a. exercere 194, a. recenſere exercitum 471, a. recenſum populi agere a. recognoſcere 1532, c. delectum habere 1049, d. arma reſpicere 217, a. diribere 718, d
muſterplatz diribitorium 718, d
muſterung armiluſtrium 217, a. delectus 1233, c. luſtratio exercitus 1306, b. recenſus 471, a
muth / beherzter muth audacia 259, b. guter muth evthymia 823, b. muth machen animare 150, d. animum erigere 1919, a. animum addere, reddere, facere 149, b. 730, b. confirmare quem 908, a. P. animos cujus tollere 149, c. addere cui cornua 610, a. wie iſt ihm zu muthe? quo animo affectus eſt? 842, b. muth haben animo magno fortique eſſe 149, b. gutes muths ſeyn eſſe animo infracto 950, a. im unglück guten muth haben in re mala bono animo uti 149, c. muth faſſen / muthig werden erigere ſe 1919, a. animum ſumere 149, c. commaſculare animum 1358, b. animo ſuo obſequi 2078, b. muth ſincken laſſen concidere animis; animum abjicere 149, b. muth / müthlein kühlen animum explere 149, a. animo ſuo morem gerere 1454, a
muthig animoſus 149, d. ferox 885, a. alacer 82, d. muthig machen ſ. muth machen.
muthigkeit animoſitas 150, a
muthmaſſen conjicere 1117, d. opinari 1587, c. conjecturа augurari &c. 1118, a. 266, b. conjecturare; conjectare b. colligere 1232, c. capere conjecturam 399, b. conjecturam facere 839, a. trahere ſuſpiciones ex qua re 2369, d. ich muthmaſſe Venit mihi in ſuſpicionem 2445, b. der da muthmaſſet opinator 1588, a. collector 1232, d. das im muthmaſſen beſtehet conjecturalis 1118, a
muthmaſſung conjectio 1117, d. conjectura 1118, a. conjectatio b
muthwille petulantia 1712, a. protervitas 1835, b. laſcivia 1218, c. ferocia 885, a. libido 1253, c. muthwillen mit gewalt ſteuern coërcere manibus procacitatem cujus 193, c
muthwillig petulans, ter 1711, d. petulcus 1712, b. protervus, e 1835, b. procax, citer 1821, c. ferox 885, a. ferociter b. laſcivus, e 1218, c. laſcivibundus 1219, a. libidinoſus, e 1253, c. muthw. ſeyn laſcivire 1218, d
mutter mater 1356, d. parens 1640, d. procreatrix 625, d. genitrix 1012, d. generatrix 1003, c. altrix 99, a. alumna b. die erſte mutter prototocos 1836, a. deſſen mutter noch lebet matrimus 1358, a
mutterbruder avunculus 283, a
mütterchen / mütterlein matercula 1357, a. altes mütt. anicula 166, d
mutterkraut parthenium 1654, b

mutterleib matrix 1358, a. Vulva 2590, b. ſ. bärmutter.
mütterlich maternus 1357, b
muttermilch (erſte) coloſtra, um 571, a
muttermord matricidium 1358, b
muttermörder matricida 1358, b
mutterpferd equa 808, a
mutterſchweſter matertera 1357, d
mutterſprache Vernacula lingua 2464, b
muttvogel phalaris 1714, b
mütze mitra 1420, a. cucullus; cucullio 643, c. ſpitzige mütze galerus 990, d
mützlein mitella 1420, b
myrrhen myrrha 1481, b. von myrrhen myrrheus; myrrhinus b
myrrhenſafft ſtacte 2198, c.

N.

Naat ſartura; ſarcimen 2000, c. ſutura 2261, b
nabel umbilicus 2539, a
nabelkraut cotyledon 619, c. umbilicus Veneris 2539, b
nach poſt 1783, c. juxta 1190, b. ſecundum 2050, a. ad 24, c. 25, b. pone 1766, a. Verſus 2467, d. nach gelegenheit per occaſionem 1690, d. nach gewohnheit de more 679, b. nach dem mittagsmahl de prandio 678, d. nach ſeiner meynung ex ejus ſententia 824, a. nach meinem ſinn è meo animo 767, c. nach der zeit ex eo die 823, d. ab illo tempore 2, b. der zeit nach pro tempore &c. 1818, a. deiner fürſichtigkeit nach quæ tua eſt prudentia 1890, b
nachäffen aliqua cacozeliæ genere peccare 346, b
nachahmen imitari 1137, c. æmulari 38, c
nachahmer imitator 1137, d. æmulator; æmulus 39, b
nachahmung æmulatio 39, a. imitatio 1137, c. P. priſci imitamina facti d
nachbar Vicinus 2497, b. conſeſſor 2054, d. finitimus 904, b. confinis 905, a. nachbar ſeyn lateri adhærere 1055, b. wenn des nachbars haus brennt / gilt es dir auch res tua tunc agitur, paries quum proximus ardet 200, b
nachbarlich Vicinalis 2497, b. finitimus 904, b
nachbarſchafft Vicinia; Vicinitas 2497, b. confinium 905, a
nachdem poſtquam 1784, b. cum 648, b. ubi 2429, d. quam 1873, c. ut 2578, b. prout 2580, a. quandoquidem 1876, b. nachdem aber poſtea Vero quam 1784, b. nachd. das verbrechen iſt ex delicto 824, a
nachdencken attendere 2304, d. circumſpicere 2172, d. capere conjecturam 399, b. toto animo de quo cogitare 561, b. incumbere in cogitationem 642, d. acri judicio perpendere; mente perpenſare 1686, c. omnem curam cogitationemque in rem conferre 561, b. contemplari quid omni acie ingenii 17, d. einer ſache nachd. agere ſecum quid 68, d. deputare ſecum rationes 1861, a. cogitationes ſuas ad rem dirigere 1918, b. ſ. nachſinnen.
nachdencklich ingenioſus, e 1149, d. argutus, e 209, a. acutus, e 23, a. nachd. reden argutiæ 209, d
nachdruck pondus 1765, c. efficacia 845, b. Vis 2523, a. concitatrix Vis 514, d. emphaſis 783, b. impreſſio 1809, a. exemplar 826, a. epitaſis 805, c. ohne nachdr. jejunus, e 1130, a. frigidus, e 958, d. ſubfrigidus, e 959, b
nachdrücken adurgere 2571, d
nachdrücklich exquiſitus, e 1869, d. efficax, citer 845, b. gravis, ter 1037, d. nervoſus, e 1507, b. nachdr. worte aculei oratorii 22, a. nachdr. reden afferre orationi majeſtatem 1329, c. relinquere aculeos in animis audientium 22, b. auctoritate magna dicere 257, d
nacheifern zelare, i 2601, b
nacheilen perſequi 2079, a. ſectari 2075, d. maturare perſequi 1360, d
nacheinander junctim 1178, d. tractim 2370, b. ordine 1597, a. nicht nachein. interrupte 1962, a. ſo viel tage nach einander tot dies continuos 2314, d. viel 100 jahr nachein. continuis ætatibus 56, a
nachen ſ. kahn.
nacherndte ſpicilegium 2148, d
nacheſſen ſuperedere 773, b. ſ. nachtiſch.
nachfolge / nachfolgung imitatio 1137, c. imitamentum d. ſucceſſio in locum alterius 458, b
nachfolgen imitari 1137, c. conſequi 2077, a. nachf. im amt ſuccedere 457, d. andern nachf. inſiſtere Veſtigiis alienis 2127, d. æmulari 38, c. einem von weiten nachf. ſequi quem magno intervallo 2075, b
nachfolger imitator, trix 1137, d. æmulus; æmulator 39, b. ſectator 2075, d. conſectator, trix 2077, c. nachf. im amt ſucceſſor 458, b. nachf. ſeyn in cujus locum ſuffici 848, d
nachforſchen indagare 1142, b. perſcrutari 2039, b. rimari 1942, b. in rerum cognitione Verſari 1531, a. inquirere; perquirere 1870, b, c. ſ. forſchen.
nachforſcher percontator 595, b. rimator 1942, b. Veſtigator 2484, d. inveſtigator 2485, a. inquiſitor 1870, b. perquiſitor c. ſcrutator 2039, a
nachforſchung quæſtio 1868, a. inquiſitio 1870, b. ſcrutatio; ſcrutinium 2039, a. ſciſcitatio 2023, c
nachfrage percontatio 595, b
nachfragen ſciſcitari 2023, c. percontari 595, a. examinare 824, d. inquirere 1870, a. requirere c
nachgeben obſequi 2078, b. obſecundare 2050, a. indulgere 1144, c. laxare 1228, a relaxare b. cedere 452, b. permittere 1425, b. decedere de ſuo jure 454, c. concedere 454, a. keinem nichts nachg. nulli ſecundum eſſe 2048, a
nachgebung obſequium 2078, d. ceſſio 452, d
nachgeburt ſecundæ 2049, c.
nachgehen der ſpur indagare 1142, b
nachgehends inſequenti tempore 2078, a. poſtero tempore 1784, c. ſ. hernach.
nachgelaſſen licitus 1258, a
nachgemacht adulterinus; aſſimulatus 31, a
nachgrübeln inveſtigare 2485, a. ſ. nachforſchen.
nachhängen dem betrübnis indulgere dolori 1144, c
nachhochzeit repotia 1791, b
nachjagen ſectari 2075, d. perſequi 2079, a. agere quem 68, b. Veſtigia cujus perſequi 2484, b
nachkäuen ſupermandere 1337, c
nachkommen poſtvenire 2450, c. nachk. dem befehl imperium exſequi 2077, d. diligenter præcepta curare 408, a. ſeinem verſprechen nachkommen promiſſo ac recepto ſuo ſatisfacere 408, c. ſ. halten ſeine zuſage.
nachkommen / nachkömling ſoboles 2131, b. P. poſtgenitus 1013, b. poſteri 1784, d. poſteritas d. nepotes 1504, b. minores 1655, d. auf die nachk. gelangen laſſen prodere poſteris rem 732, d
nachkommenſchafft poſteritas 1784, d. progenies 1015, b
nachlaſſen concedere 454, a. remittere 1426, c. ſubſidere 2103, a. deſiſtere 2127, c. indulgere 1144, c. ſeneſcere 2067, a. deſeneſcere a. laxare 1228, a. relaxare b. relangueſcere 1211, c.
nachläſſig ſocors 606, a. negligens, ter 1235, c. remiſſus, è 1426, d. frigidus, è 958, d. oſcitans, ter 1611, c. nachl. ſeyn eſſe animo omiſſo &c. 1425, b. ſ. hinläſſig / ſ. unfleiſſig.
nachläſſigkeit negligentia 1375, c
nachlaſſung Venia 2444, a. remiſſio 1425, d
nachlauffen ſectari quem 2075, d. aſſectari 2076, d. ſ. nachfolgen.
nachmachen imitari 1137, c
nachmahlen eines handſchrifft chirographum cujus imitari 1137, c
nachmahls poſterius 1785, a. deinde; dein 1142, d. ſ. hernach.
nachmeyen ſicilire 2101, c
nachmittägig poſtmeridianus; pomeridianus 1393, a
nachpfeiffen ſibilis quem conſectari 2097, c
nachrede / falſche nachr. calumnia 374, d. böſe oder üble nachr. Vituperatio 2530, c. obtrectatio 2373, d infamia 853, a. in böſer nachr. ſeyn / male audire, 260, d
nachreden übel mordere clanculum 1449, b. detrectare 2373, a. obtrectare, d. criminari 632, a. allatrare 1222, c. conlatrare; de quo maledice contumelioſeque dicere 598, a. male exiſtimare de quo 54, a. exiſtimatione ſua quem lædere 54, b. nachr. in den rücken alles arge lapidem ferre altera manu &c. 1213, a. ſ. nachſagen.
nachricht indicium 702, c. nachr. haben compertum habere 1644, c
nachrichter ſ. ſcharffrichter.
nachſagen effutire 987, a. was übels nachſ. Vituperare, nachgeſaget werden effluere 926, b. in Vulgus emanare 1342, d. ſ. nachreden.
nachſchlagen einem cui ſimilem eſſe 2113, c. er ſchlägt dem vater nicht nach haud canit paternas cantiones 389, b. ſ. fußſtapffen; ſ. nachfolgen.
nachſchlüſſel clavis adulterina 31, a

nachschreiben exceptoris fungi officio 406, a. der da nachschreibet exceptor 406, a
nachsehen indulgere 1144, c. indulgentius quem habere, tractare 1145, c
nachsehung indulgentia 1145, a
nachsetzen postferre 882, a. postponere 1771, d. subserere 2086, b. nachs. nachjagen premere fugientium vestigia 1807, b. persequi 2079, a
nachsingen recinere; succinere 392, a
nachsinnen reputare quid secum 1862, b. acutissime cogitare 23, a. curas intendere 2306, d. speculari 2179, b. s. nachdencken. das nachsinnen curiositas 655, c. meditatio 1366, c. crisis 632, d. mit nachs. meditate 1366, c. das nachs. bedarff res altioris indaginis 1142, c
nachsinnung reputatio 1862, b
nachsprechen effingere verba imitando 901, d
nachspüren investigare 2485, a. indagare 1142, b. nachsp. dem wilde vestigare feras 873, a
nachspürer vestigator 2484, d
nächst secundum 2050, a. nächst bey an proxime 1828, c. propter 1832, c. nächst GOtt juxta Deum, 1189, d. nächst ihm cum ab eo discesserim 455, a
nächste proximus 1826, a. secundus 2047, d. citimus 532, a
nachsteller insidias cui facere 2055, c. insidiari d. tendere insidias 2303, c. collocare cui insidias 1281, a. ponere insidias 1766, b. struere insidias cui 2233, d. moliri insidias 1437, a. captare quid 400, b. illecebrosis insidiis ambire 1207, b
nachstellen insidiator 2055, d. insidiatrix; indagator 1142, b. subsessor 2058, b
nachstellung captatio 400, c. insidiæ 2055, a
nächstkünfftig propediem 1828, a
nachsuchen vestigare 2484, d. perquirere 1870, c
nachsuchung investigatio 2485, a
nacht nox 1538, a. P. cum pictus aër fervidis late ignibus cœli choreas astricas ostendit 241, b. die nacht hindurch pernox 1539, a. zwey nächte binoctium; drey nächte trinoctium a. bey nacht noctu 1538, b. bey angehender nacht primis tenebris 2310, a. gute nacht geben salutem dicere 1988, a. des nachts finden sich sorgen P. sub noctem cura recursat 654, d s. nachts.
nachtdieb fur nocturnus 982, b
nachteule bubo 337, c. noctua 1522, c. ulula 2538, b. P. noctivida avis s. ales 1538, d
nachtheil præjudicium 1173, d. infamia 853, a. incommodum 580, b. ohne nachth. der freundschafft salvo amicitiæ jure 1989, b. ohne deinen nachth. quod commodo tuo fiat 578, d
nachtheilig captiosus 401, b. dispendiosus 1684, d. nachth. seyn fraudi esse cui 951, b. criminosum esse cui 631, d. esse crimini 631, c
nachthun imitari 1137, c. exemplo cujus facere 825, c. das sich nachthun läßt imitabilis, das sich nicht nachthun lässet inimitabilis, d. der böses nachthut cacozelos 346, c
nachthuung mimesis 1407, b
nachtigall philomela 1718, c. luscinia 1305, a. atthis 252, c. aëdon 33, b. P. Daulias ales 91, a
nachtisch secunda mensa 1382, b. 2048, a. tragemata 2368, d. bellaria 305, a. Epidiprides 801, b. s. nachessen.
nachtlager mansio 1338, d. 1339, b
nächtlich nocturnus 1538, c. nocturnalis, noctuabundus c. P. noctifer d
nachtlicht lucerna cubicularia 1309, b
nachtmahl cœna 558, d
nachtrabe strix 2232, d. nycticorax 1555, a. caprimulgus 397, d. ægothelas 36, b
nachtrachten perquirere & investigare 1870, c
nachtreter assecla 237, c. pedissequus 1702, c. acoluthus 18
nachtreterin pedissequa 1702, c
nachts de nocte 678, d. sub noctem 654, d. cum nox jungit equos &c. 505, c. nachts nicht heimkommen abnoctare 1538, d. nachts sind alle kühe schwartz nocte latent mendæ 1378, a. s. nacht.
nachtschatte (herba) solanum 2137, c
nachtscherbe/ nachtschirbel / nachttopff / lasanum 1218, b. lucanar 1204, d. matula, matella, 1359, c. scaphium 2014, c
nachtschrecken nocturna lymphatio 1315, a
nachtschwärmer nocturnus grassator 1032, b. nachtschw. die aus nacht tag und aus tag nacht machen antipodes 163, c
nachtschwärmerey bacchationes nocturnæ 288, b
nachtstuhl sella familiæ &c. 2053, d
nachttopff s. nachtscherbe.
nachtwache vigiliæ 2504, d
nachtzeche pocœnium 559, d
nachtzeit tempus ab ipsa rerum natura ad quietem refectionemque datum 848, c
nachwelt posteritas 1784, d
nachziehen comitare, ari 575, d
nacken cervix 487, a. occiput; occipitium 405, c
nackend nudus 1542, d
nadel acus 23, c.
nadelbüchse aciarium 23, d
nadelkraut/ nadelmöhren scandix 2013, a
näen suere 2261, b. nere 1503, c. sarcire 2000, b. trajicere quid acu linum trahente 23, d
nagel clavus 542, c. grosser nag. clavus trabalis 2368, b. nag. an fingern und zeen unguis 2546, d. nägel an den thüren antepagmenta 1630, c. an nagel hängen seine ehre prostituere pudicitiã 2203, b. nägelein unguiculus 2547, c. nagels breit unguem latum, transversum 2547, b. nagelsbreit weichen transversum unguem discedere 455, a
nagen rodere 1945, b. nagen an den beinen ossa obrodere 1945, d
nahe prope 1827, d. propinquus 1831, a. cominus 576, c. nahe bey einander finitimus 904, b. confinis 904, d. naher freund necessarius 1498, b. nahe kommen dem tode accedere confinia mortis 905, a. nahe kommen der warheit proxime accedere ad verum 1828, d. einem zu nahe kommen lædere cui os 1205, a
nähe propinquitas 1831, a. proximitas 1828, d. in der nähe in proximo &c. 1828, b
nahe anliegend appositus 1767, c
nahe beysammen contiguus 2287, a
nahe gelegen vicinus 2497, b
nahen sich accedere 453, b. nah. sich zu einem propinquare 1831, b. die zeit nahet sich tempus appetit 1709, b
näher propior 1828, a. brevius 333, b
nahme nomen 1524, b. vocabulum 2566, b. appellatio 1678, a. nuncupatio 1548, d. P. nota 1533, c. der 2 nahmen hat binominis 1526, c. der viel nahm. hat multinominis 1465, a. 1526, d. der den nahm. mit der that hat vir nominis sui 1524, c. der die nahm. ansaget nomenclator 1526, d. seinen nahm. ändern transnominare se 1526, d. neue nahm. geben notare res novis nominibus 1533, c. den nahm. führen sustinere titulum 2355, a. nahmen haben possidere famam & existimationem 852, b. einen grossen nahm. machen / überkommen famam extendere factis 333, a. celebritatem sermonis hominum consequi 460, a. einen guten nahm. haben bey jedermann bene audire ab omnibus 260, a. commendatioris famæ esse 1337, a. er hat keinen guten nahm. P. ægrotat fama vacillans; fama laborat, 34, d. in Gottes nahm. Deo auspice 277, b
nahmenloß anonymus 156, c
nahmenstag nominalia &c. 1526, b
nahmentlich nominatim 1526, b. nuncupatim 1549, a
nahmhafft/nahmhafftig machen profiteri nomen 863, b. s. nennen.
nähren sich mit spinnen lana ac tela victum quæritare 1869, c
nährlich s. sparsam.
nahrung alimentum 99, a. alimonia; quæstus 1869, a. nutrimentum; P. nutrimen 1553, c. victus 2532, d. res familiaris 854, a. nahr. suchen opere faciendo exercere victum sumtum 194, a. geschwind auf die nahr. ad rem avidior 263, a. nahr. nicht achten ab re esse omissiorem 1425, b. 1930, c. das gute nahr. gibt alibilis 99, c
napff catinus; catillus 439, c. camella 378, c. gabata 987, d
narbe cicatrix 509, d. voll narben cicatricosus d
narcisse narcissus 1484, c. bulbus vomitorius 339, c
nardenbalsam unguentum nardinum 1484, c
narr stultus 2237, d. caudex 442, b. blennus 318, d. baro 299, d. excors 605, d. morus; morologus; morio 1453, b. fatuus 865, c. magnus homo 1326, c. narr im spiel mimus 1407, b. ertznarr melitide stultior 1372, d. narren gurdi 1045, a. der sich vor einen narren gebrauchen läßt/ bucco 338, b. einen narren toll machen crabrones irritare 620, b zum narr. machen infatuare 865, c. den narr. lauffen lassen non callida sed dementi ratione cogitata patefacere 371, a. einen für einen narr. halten pro deridiculo & delectamento quem putare 1940. c. laß dem narren seine weise sine vivat ineptus 180, c. narren muß man die kolbe lausen Phryx plagis emendatur 1722, c
narren ludificare, i 1295, b. deludere 1296, a
närren wie die hunde hirrire 1088, b
narrenhaus gyrgathus 1048, c
narrenpossen tricæ 2383, b. gerræ 1010, c. burræ 342, b. butubatta d. beccesilenæ 304, c. somnia 2150, b. ridiculum 1939, b. ridicularia c. nugamentum; nugalia 1544, a. narrenpossen treiben ineptire 181, a. fatuari 865, c. nugas agere 1543, c. nugari d
narrentheidung affaniæ 170, d. apinæ 171, d. alogia 99, d. scurrilitas 2040, b. stultiloquium 2238, a. neniа 1503, b. ineptiæ 180, d nugæ; nugacitas 1543, c. res nugatoriæ d
narrheit fatuitas 865, c. vesania 1997, c. defectio a recta ratione 844, c. stultitia 2238, a. insipientia 1998, d. desipientia 1999, a
närrisch stultus, e 2237, d. amens 1380, c. vesanus 1997, c. vecors 605, d. inscitus, e 2025, a. stolidus, e 2225, c. infrunitus 964, a. P. lævus, e 1207, a. närr. kopf P. tribus Anticyris caput insanabile 161, a. när. seyn desipere 1999, a. morari 1453, c. delirare 1274, a. P. Abderitanæ pectora plebis habere 5, a
naschen ligurire 1261, d
näscher liguritor; abliguritor 1262, a. gulo 1044, b. cupes 652, c
näscherey cupediæ 652, b
naschhafft gulosus, e 1044, b
naschmarckt forum cupedinis 652, a
naschmaul s. näscher.
naschwerck abydena bellaria 7, d
nase nasus 1490, c. nase wischen emungere se 1467, d. der eine dünne nase hat emunctæ naris &c. 1484, d. durch die nase reden de nare loqui 1485, a. bey der nase ümbführen ductare quem; dictis suis ducere quem 752, b. offrenatum quem ductare dolis 955, a
nasenband pastomis 1659, b
nasengeschwär ozæna 1618, b. polypus 1763, b
nasenhorn rhinoceros 1936, d
nasenlöcher nares 1484, c
nasenstäber / der sie aushält bucco; plagipatida 338, c
nasenweiß nasutus 1491, a. nasutulus ibid. sciolus 2022, c. nasenweiser kerl argutulus 209, c. argutator d
nasenzäpfgen errhinum 812, a
naß uvidus 2586, b. humidus; humectus 1107, a. udus; uvidus 2431, a. madidus 1321, d. naß feld aquosior ager 184, c. naß seyn humere 1107, a. naß seyn durchaus permadere 1322, b. madere 1321, c. commadere 1322, a. naß werden madescere 1322, d. naß werden durchaus permadescere 1322, b. uvescere 2586, b. humescere 1107, a. s. feucht.
nässe humor 1107, b. mador 1322, a
nässen/ naß machen humectare 1107, a. madidare 1322, a. madefacere 1322, b. madefieri ibid.
nassel centipeda 475, a. solopendra 2027, b
nation natio 1487, d. gens 1000, c. s. volck.
nativität thema 2339, a. genesis &c. 1000, a. genitura 1012, d. nativ. stellen notare sidera natalitia 1488, c
nativität-steller genethliacus 1000, b. astrologus 241, d. babylonius 286, b. mathematicus 1359, d. fatorum per genituram interpres 1012, d. Chaldæus 491, a
nativitätstellung / kunst nativität zu stellen genethlialogia 1000, b. mathesis 1359, d. astrologia 241, c. babylonia cura; astrologorum curiositas; curiosa genethliacorum ars; babylonii numeri 286, c
natter natrix 1491, c. excetra 825, a. lutra; lutris 1307, b. echidna 769, c
natterwurtz dracontion; dracunculus 749, a. aron 221, c
natterzünglein ophioglosson 1586, c
natur natura 1489, b. temperamentum 2299, d. ingenium 1148, b. indoles 1144, a. physis 1724, c. leges æternaque fœdera, quæ imposuit natura 930, d. wider die natur Minerva invita, repugnante 1410, a. es ist wider meine natur non est meum 1401, a

natur-

naturkündiger *Physicus 1724, c. physiologus c. calidissimus rerum 370, d. speculator venatorque naturæ 2180, a. rerum naturæ inquisitor 1870, b*
natürlich *physicus, è 1724, c. genuinus 1014, a. nativus; naturalis, ter 1489, d. ut fert natura 1489, b. ingenuus, è 1150, b. germanus 1006, b.* nicht natürlich *factitius 841, b.* natürliche fähigkeit *alacritas naturaliter innata 83, a.* natürliche farbe *color verus 2481, a. non fuco illitus sed sanguine diffusus color 569, c.* natürl. wasser *aqua viva 2531, d.* natürl. todes sterben *fataliter mori 865, b*
Neapel *Neapolis &c. 1496, d*
nebel *nebula 1497; b. exhalatio nebulosa 1058, d.* dicker nebel *obscurus & densus aër 46, d*
nebelicht *nebulosus 1497, c*
neben *juxta 1189, d. secundum 2050, a. prope 1827, d.* neben hinführen *præterferre 882, c*
nebenmond *paraselene 1638, c*
nebenschoß *stolo 2225, d. palmes focaneus 867, d*
nebensonne *parelius 1640, c*
nebensprosse *malleolus 1330, c*
nebenst *cum 647, b.* s. neben.
nebenstunden *subsecundaria tempora 2049, c. horæ, operæ succisivæ 356, d*
nebenwerck *res subseciva 2046, d. parergon 1642, b*
nebenzimmer *seclusorium 542, a*
nefe *neptis 1504, c*
neglin *caryophyllum 427, b*
Negropont *Eubœa 814, c*
nehen s. nähen.
nehmen *sumere 2258, c. desumere 2260, b. accipere 402, a. rapere 1911, a.* nehmen auff sich *suscipere 409, b. susceptare 410, a.* nehmen über oder auf sich *recipere in se 408, c.* nehmen über sich die arbeit *excipere labores, res 405, b. subire 795, b.* nehmen auf sich ein amt *obire munus 793, b.* schaden nehmen *capere detrimentum &c. 399, b.* nehmen in sinn *concipere animo 404, a.* ins maul nehmen *degustare 1046, a.* zu zeugen nehmen *adhibere testes 1051, b.* ein weib nehmen *uxorem ducere; sibi adjungere 2590, c. 752, a.* zu hertzen nehmen *mandare animo 1336, a.* unter die gesellschafft nehmen *allegere in ordinem 1232, a.* den rath bey ihm selbst nehmen *consilium à se ipso petere 1708, b.* das lager dem feinde nehmen *hostem castris exuere 830, d.* ich wolte nicht viel nehmen *non meream hoc vel hoc &c. 1388, b.* s. in acht nehmen.
nehmer *ablator 877, d*
nehmlich *videlicet 2497, c. scilicet 2029, d. nimirum 1513, b. nempe 1502, d. puta 1860, b*
nehren *alere 89, c. nutrire 1553, c. nutricare, i d. enutrire; innutrire 1554, b.* s. ernehren.
nehrerin *nutricula 1553, d*
neid *invidia; invidentia 2500, b. obtrectatio 2374, a. livor 1278, b. malignitatis dentes 1333, d. P. nigræ succus loliginis; ærugo mera 47, d. 1282, c*
neiden *æmulari 38, c. invidere 2500, b. livere 1278, a. invidia & odio premere 1807, a. P. dente invido mordere 1449, b.* neiden einander *æmulatum agere 39, b. inter quos intercedit obtrectatio 39, b.* geneidet werden *invidiæ cui esse 2500, d. laborare ex invidia 1195, c. conflagrare invidiæ incendio 911, c*
neider *invidus 2501, a. æmulus 39, c. obtrectator 2374, a. concertator 486, a. laude aliena dolentes 737, c*
neidhammel *canis 387, b*
neidisch / neidhart / neidischer *invidiosus, è 2501, a. lividus; lividulus 1278, c. gliscentis invidiæ felle flagrans 1019, a.* neid. seyn *æstuare invidia 55, a.* neid. werden *livescere 1278, b*
neige / wenns auf die neige kommen *in fundo 977, d.* die sache geht zur neige *inclinata res est 552, c*
neigen *inclinare 552, c. acclinare; declinare 552, a.* sich neigen *recumbere 643, a. vergere 2463, b*
neigung *inclinatio; inclinatus &c. 552, d. clinamen a. affectio; affectus 842, c. pronitas 1827, b.* neig. des gemüths *indoles 1144, a. applicatio animi 1750, a*
nein *non 1527, c.* nein sagen *negare 1501, c. denegare; pernegare 1502, b*
nelcken s. neglin. nelcken-farb *violaceus 2515, b*
nennen *nominare 1525, d. appellare 1677, c. nuncupare 1548, d. vocare 2566, a. dicere 703, a. citare 513, c. salutare 1905, d. indigitare 1144, a. imponere nomen cui 1524, b. profiteri nomen 863, b. indere nomen 713, b. vocabula imponere rebus 2566, b. vocitare c.* genennet werden *cluere 554, d.* man nennet ihn vater *pater audit 260, d.* beym nahmen nennen *nomine ciere 513, b*
nennung *nominatio 1526, a. nomenclatio, nomenclatura 1527, a*
nessel *urtica 2576, b. lamium 1209, b*
nest *nidus 1510, b. cubile 640, b. nidamentum 1510, b.* übern neste sitzen *ovis incumbere, incubare 644, a.* kleine vögel bauen kleine nester *nos efficimus pro operibus nostris mœnia 1433, b*
nestel *ligula 1260, b.* nestel an hosen oder stiefeln *clavi caligares 545, a*
nestlein *nidulus 1510, b*
nett *elegans, ter 776, b. pulcher, è 1848, b. lautus, è 1226, c. politus, è 1759, c. politulus 1759, c. decorus, è 685, b. argutus 209, a. bellulus 308, b. tersus 2321, d. concinnus 525, a. P. decoctius aliquid 602, d.* nett gekleidet *concinne vestitus 525, a.* nett tantzen *commode saltare 579, b.* nett fassen *concluse apteque dicere 540, d.* nett aneinander hangen *apte cohærere 180, b*
Netz *rete 1932, c. sagena 1977, a. cassis 429, a. linea arma 139, c.* kleines netz *reticulum 1932, d.* netz umbs hertz *præcordia 604, d. diaphragma 700, b. peritoneum 1695, d.* netz umb die leber *omentum 1579, c.* netze stellen *plagas disponere, tendere 1740, c.* netz auffstellen *laqueos ponere 1215, c*
netzen *imbuere 1137, b. madidare 1322, a.* netzen die feder *intingere calamum 2351, d.* s. feuchten.
netzgabel *ames 115, c*
netzlöcher *maculæ 1321, a*
neu *novitius 1537, a. novus 1536, b. novellus 1536, d.* auff neue weise *nove; noviter 1536, b.* auffs neue *denuo 693, a.* von neuen *ab integro 1155, b.* ein neu buch *musteus liber 1477, a.* eine neue rede *nunc demum nata oratio 1486, b.* eine neue lügen *calidum mendacium 372, b.* mit dem neuen jahre *ineunte anno 792, d.* neu werden *integrascere 1156, a. recrudescere 636, c.* was neues fürgeben *in alieno foro litigare 946, c.* immer was neues selten was gutes *Africa semper aliquid novi affert 60, d*
neuerung *novitas 1537, a. novatio c. novamen c*
neugebohren *iterum natus 1486, a*
neugierig *avidus in novas res 1089, b. novitatis avidus 263, a. molitor novarum rerum 1437, b*
neujahrs-geschenck *strena 2228, b. xenium 2593, d*
neulich *recens 1915, b. modo 1428, c. nuper, us 1553, b. non ita pridem 1811, a.* wie neulich *quam dudum 760, b.* neulichst *novissime 1536, c*
neuling *novitius 1537, a*
neumond *luna nascens 1486, b. luna sitiens 2129, c. coitus lunæ 791, c. luna nova, prima; novilunium 1300, b.* wir haben neuen mond *luna recurrit ad initium 663, b*
neun *novem 1535, a. noveni a*
neunauge *murænula 1471, c*
neunde *nonus 1535, b. novenarius c*
neunhundert *nongenti 474, c. 1535, b*
neunhundert mahl *noningenties 1535, b*
neun mahl *novies 1535, b*
neuntzig *nonaginta 1535, b*
neuntzigjähriger *nonagenarius 1535, b*
neuntzig mahl *nonagies 1535, b*
neun und dreyßigste *undequadragesimus 1883, c*
neun und funfftzig *undesexaginta 2551, d. 2095, c*
neun und neuntzig *undecentum 2552, a*
neun und siebentzig *undeoctoginta 2551, d. 1564, d*
neun und viertzig *undequinquaginta 2551, d 1901, c*
neun und viertzigste *undequinquagesimus 2551, d. 1901, d*
neun und zwantzig *undetriginta 2378, d. 2551, d*
neun und zwantzigste *undetrigesimus 2551, d. 2378, d*
neunzehen *undeviginti 2509, a. undeviceni 2509, b. 2551, c. novendecim 684, b*
neunzehende *undevicesimus 1535, c. 2506, c*
neutral *medius 1367, c. neutrius partis 1508, c.* neutral seyn *se dubium mediumque partibus præstare 1367, d. neutram partem sequi 1367, d. quiescere 1897, d*
neutralität *quies 1897, a*
nicht *non 1527, c. haud 1063, b. nihil 1512, a. nullus 2536, b. ne 1495, c. parum 1654, c. minus 1656, a. P. nequicquam 1893, a.* gar nicht *neutiquam 1508, c.* nicht das geringste *ne tantillum quidem, ne pilum quidem 1496, a.* nicht mehr als *non amplius 126, b. duntaxat 762, a.* nicht mehr als einer *unus omnino 1580, c.* nicht einmahl *ne quidem 1896, c. 1496, a.* nicht ein einiger *unus non 1528, c.* nicht also hat Gott gewolt *Deo aliter visum 95, d.* meine nicht *cave existimes 443, d.* frage nicht darnach *P. fuge quærere 967, c.* nicht uneben saget er *bene ille inquit 325, d*
nichtig *vanus, è 2422, b. evanidus 2423, a.* nichtig werden *vanescere 2422, d.* nichtig machen *infirmare 908, c*
nichts *nihil 1511, c. res nulla 1931, c. hilum 1083, b.* nichts ists *somnium 2150, b.* ich habe nichts zu schreiben *argumentum ad scribendum mihi deest 210, a.* es wird nichts draus *ad irritum revolvitur 2560, b.* nichts achten *naucifacere 1491, d. hetiæ facere 1065, b. facere nihili, flocci, nauci 840, c*
nichts desto mehr *neque eo magis 787, d. nihilo magis 1511, c*
nichts desto weniger *nihilominus 1656, b. neque eo secius, minus 787, d. nihilo secius; nec eo secius 2051, c. nihilo secius 1511, d*
nichts drauff geben *flocci habere, facere, pendere 920, a*
nichts weniger *nihil minus 1511, c.* nichts weniger als *æque ac 42, d*
nichts werth / nichtswürdiger mensch *homo nihili 1512, a. trico 2383, b. nullius frugis 962, b frivolus 959, d. luteus 1307, c. futilis 986, d. balatro 291, b. bombalio 294, c. nullo numero 2536, b. semissis 230, a. indignus qui alteri matellam porrigat 1359, c. etiam Corchorus inter herbas 607, b. æginenses neque tertii 35, c.* nichtswürdige dinge *titivilitium 2354, a. tricæ apinæque 2383, b. gerræ Siculis viniora 1010, c. quod pueri clamitant in faba se reperisse 832, b.* nichtswürdige dinge vorhaben *laureolam in mustaceo quærere 1476, c*
nicken *nutare 1552, c.* nicken mit den augen *nictare, i 1509, d.* das nicken *nictatio d.* nicken mit dem kopff *capite cui annuere 412, a*
niederbeugen sich / niederbücken sich *conquiniscere 590, d. poplite subsidere 2058, b*
niederdrücken *deprimere 1808, c. supprimere 1809, d*
niederfahrt *descensus; descensio 2014, a*
niederfallen *sublabi 1194, b. procidere 350, d. succidere 351, a. procumbere 643, a*
niederfallend *prociduus 350, d*
niederhangen *propendere 1682, d*
niederhauen *cædere exercitum 353, c. concidere 354, d. obtruncare 2392, a. trucidare; contrucidare 2393, a*
niederholder *ebulus 768, b. chamæacte 491, d*
niederkleid *subligar; subligaculum 1261, c*
niederknien *geniculare 1002, b. congeniculare c. ingeniculare b. genibus provolvi a*
niederlage (des feindes) *internecio 1500, a. strages 2227, b. clades 534, a.* niederl. (der wahren) *emporium 783, c*
niederland *Batavia 302, b. Belgica; Belgium 305, a*
niederländer *Belga 304, d. Batavus 302, a*
niederländisch *belgicus 305, a*
niederlassen *demittere 1423, d.* niederlassen sich *sidere 2012, b. considere 2054, b. subsidere 2058, a.* nieder l. sich auf etwas *insidere 2012, c*
niederlassung *submissio 1427, c*
niederlegen *deponere 1769, b. reclinare 553, a*
niederliegung *recubitus 641, c*
niedermachen / niedermetzeln alles *cuncta occidioni dare, occidione occidere; cædem & occisionem facere 356, b. P. metere; ense ferire colla virum & demetere 1398, c, d.* die säumigen feinde nied. *carpere agmen adversariorum 423, c.* s. niederhauen.
niederreissen *demoliri 1437, c*
niederschlagen *affligere 916, a. ferro sternere 2206, c. stragem dare, edere 2227, b.* niederschlagen den kopff / die augen *demittere vultum 1423, d. submittere 2589, d. dejicere vultum, oculos 1118, c. oculos in terram dejicere 1565, b*
niederschmeissen *arietare in terram 211, c*

nieder

niedersetzen destituere 2202, a. sich nieder setzen assidere 2102, b

niedersitzen residere 2057, c. considere 2054, b

nieder sincken collabascere 1192, d. defluere ad terram 925, d

niederwerffen sternere 2206, c. ruere 1962, d. s. umbwerffen.

niederwerffung dejectio, dejectus 1118, d

niedertreten deculcare 376, a

niederwerts deorsum 693, a

niedlich delicatus, è 1200, d. conquisitus, è 1869, c

niednagel an fingern reduvia 1916; d

niedrig humilis, ter 1107, c. demissus, è 1424, a. submissus, è 1427, c. depressus, è 1808, c. niedrige hütte humi jacens casa 427, d. niedrig seyn humi serpere 1108, b. niedrig liegen P. humili pede conditum esse 1700, d. niedriger inferior 1146, d. niedrigste infimus 1147, a

niedrigen humiliare 1108, a

niedrigkeit humilitas 1107, d

niemahls nunquam 1549, c. 1548, b

niemand nemo 1502, c

niere ren 1925, b

niesen sternuere 2207, d. sternutare 2208, b

niesend machen sternutationem invitare 2208, b. sternutamenta movere, evocare, proritare b

niesewurtz veratrum album 2458, b. helleborus, um 1067, c. melampodium 1371, a

nimmermehr nunquam 2548, b. 1549, c. ad Calendas Græcas 366, d. cum mula pepererit 1465, d

nippen libare 1254, b

nirgends nusquam 2576, c. nullo loco 2536, b. nusquam gentium 1000, c. der nirgends eine bleibende stadt hat exul terrarum orbis 830, b. nirgends anders non alibi 96, a

nirgendsheim utopia; nusquamia 2581, c

nisten nidulari, nidificare 1510, c. P. congerere 1008, b

nistung nidificium 1510, c

noch nec 1497, d. noch auch neque 1505, c. neu; neve d. noch darzu etiam 817, c. noch eins hoc amplius 126, a. noch kaum nil dum 761, d. noch nicht nec dum 1498, a. neque dum 1505, c. nondum 1528, c. noch nicht? etiamne? 817, c. noch nichts nil dum 761, d. noch zur zeit etiamdum &c. 817, c. adhuc 1079, d. noch in dem stand eodem loci 788, a. noch eins so gute freunde bis tanto amici inter se &c. 315, a. noch einmal sagen iterare verba 1169, a

nochmahls denuo 693, a

Nonne monacha 1441, b. Nonne werden sancti monialis formam suscipere 1992, d

nord axis 284, b. septentrio 2073, c

Nordostwind Euroaquilo 822, d

nordwest/nordwestwind corus 615, d. Japyx 1124, d. circius 527, c. Melamborus; caurus 446, b. argestes 208, a

nordwind boreas 328, b. septentrionalis ventus 2073, d. aparctias 167, d. aquilo; ventus à septentrionibus oriens 186, b

nössel sextarius 2096, a. acetabulum 11, b. halbes nössel cotula &c. 617, c. hemina 1069, c

notarius perscriptor 2035, a. tabellio 2279, b

noth necessitas 1498, c. afflictio; afflictatio 916, b. res angustæ 103, c. res dubia 750, c. labor 1194, c. in der noth in dubiis mit aller noth vix 2535, a. noth bricht eisen ultimum ac maximum telum necessitas 1498, c. P. rebus semper pudor absit in arctis 1843, a. da/wenn es noth ist in loco 1279, c. quando usus est 2582, d. noth haben / in noth stecken conflictare malo 916, d. affici, affligi difficultatibus 838, c. perferre acerbitates &c. 13, a. in miserias incidere 1417, b. angustiis premi 1807, a. majori periculo esse 1693, b. Herculis perpeti ærumnas 47, d. keine noth haben esse in vado 2415, d. es hat nicht noth salva res est 1989, b. adhuc tranquilla res est 2375, c. in noth gerathen in angustias adduci 145, b. multis variisque casibus exerceri 193, d. in nodum difficilem incidere 1522, d. incurrere in difficultates 838, c. er ist in die euserste noth gerathen fortunæ ejus in extremo sitæ 829, c. die noth geht am mann res est in magna difficultate 838, c. aus noth thun necessitate coactum facere 1498, c. was einem noth thut ventris impetus 2453, a

nothdurfft indigentia 774, c. seine nothdurfft verrichten corpus deonerare 1582, b. exinanire alvum 1141, a. dejicere alvum 1118, c. superfluas fæditates inferioribus egerere ejicereque posticis 1786, a. forire 936, a. ire quo saturi solent 2006, a. saturitatem emittere 2006, c. fimum egerere ventris 1009, b. fimum reddere 899, c

nothdürfftig egens 773, d. indigus 774, c. indigens 774, c. sufficienter 849, a. nothd. seyn egere 773, d

nothdürfftigkeit paupertas 1669, d

nöthig opus 1585, d. peropus 1586, b. necesse 1498, a, necessum 1498, b. necessarius 1498, b. es ist nöthig zu thun usus est facto 2582, d. nöthig achten magnopere censere 1328, c. nicht nöthig haben facile carere quare 419, b

nöthigen cogere 74, d. urgere 2571, c. compellere 1679, d. peragitare 77, b. angariare 142, b. necessitatem afferre, imponere; necessitare 1499, b. penulam scindere 1689, d. nicht sehr nöthigen vix attingere penulam 2020, b

nothstall ergastulum 810, b. statumen 2204, b

nothwendig s. nöthig.

nothwendigkeit necessitas 1498, c

nothzüchtigen subigere, subagitare 77, d. vi comprimere 1808, b. inferre stuprum 880, c. stuprare 2239, c. constuprare d. stupro cognoscere 1531, a. rapere incertam venerem 1911, b. eine jungfrau nothzüchtigen injuriam virgini facere 1185, d

nothzüchtigung compressus; compressio 1808, b. subagitatio 78, a

nüchterkeit sobrietas 2132, b. jejunitas 1129, d

nüchtern jejunus 1129, d. sobrius, è 2131, d. siccus 2099, d. nüchterner speichel saliva virgo 2521, c

nun nunc 1548, c. jam 1122, c. jamjam d. jam nunc 1123, a. igitur 1130, c. nempe 1502, d. nun ist es an dem nunc reliquum est 1270, a. nun erst nunc demum 690, c. nunc primum 1548, c. nun aber jam vero 1123, b. nun einmahl jam tandem 1123, b

nunmehr vor drey jahren abhinc triennium 1079, b

nur solus 2147, d. sommodo 2148, b. tantum 2288, a. tantummodo b. modo 1428, c. saltem 1987, b. duntaxat 762, a. nihil aliud quam 1511, c

nürtz latax 1219, c

nuß nux 1554, b. acrodega 20, d. welsche nuß caryon 427, b. mollusca 1439, c. nüsse in haaren/ lendes 1238, c

nußbeisser nucifrangibulum 1534, d

nußbaum nux 1554, b

nußgarten nucetum 1554, c

nußhacker picus cinereus 1725, a

nußöle oleum caryinum 427, b

nußschale nauci 1491, c. grüne nußschale culeola 645, c

nutz utilitas 2585, b. bonum 324, a. emolumentum 782, d. commodum 578, c. fructus 964, c. compendium 582, d. præmium 1796, a. profectus 848, a. auf den nutzen sehen spe fructus duci 964, c. ich habe dessen keinen nutzen nihil inde ad me redit 794, d. zum gemeinen nutz e Republica 767, b. nutz haben commoditatem consequi 579, c. nutzen schaffen promovere 1457, c. in seinen nutzen wenden in rem suam quid convertere 1930, c

nutzbar fructuosus, è 965, a

nutzbarkeit commoditas 579, c

nützen/ nützlich seyn referre 883, c. commodum afferre 578, c. utilitatem afferre; utilitatis fructum præbere 2585, b. s. nützlich.

nützlich commodus 579, a. utilis 2585, a. salubris, ter, salutaris, ter 1988, c. frugi; frugifer 962, c, d. ex quo emolumentum venit 2445, b. es ist nützlich conducit, 754, a. expedit 1787, b. es ist nützlicher magis juvat, 1189, a. nützlicher mensch homo bonæ frugis, 962, b. nütze seyn frugi esse, 962, b. usui esse cui 2582, d. ex usu esse, 2583, a. salut, cui esse. 1987 d. prodesse 2256, b. s. zuträglich.

nutzung emolumentum 782, d. usus 2582, b. usura 2583, b. proventus 2451, a. redactus fructuum 77, c. ususfructus 2548, a. der die nutzung hat usufructuarius, a

nymphen Nymphæ 1555, b. Najades 1483, c. P. flucticolæ; fluctigenæ 922, d. æquoreæ Nereo genitore puellæ 46, c. nym. im walde Dryades; Hamadryades 750, b

O.

O O 1555, c

o daß ut 2579, a

o weh atat 244, b

ob secundum 2050, a. num 1544, a. an. ob oder ob utrum, an 129, d. ne an 1496, b. ob oder nicht utrum an non; nec ne 130, a. ne nec ne 1496, b. ob nicht an, anne 130, b. ob einer numquis 1544, a. ob iemahls numquando 1544, a

oben/ das von oben her ist supernus; supernas 2263, b. divinitus 726, d. von oben biß unten á vertice ad calcem &c. 2472, b

oben ansetzen primas cui dare 1811, d. primum habere 1812, a

oben ansitzen accumbere in summo 642, a. s. oberstelle.

oben anstehen familiam ducere 854, a

oben auffschütten superaggerare 66, a

oben auffschwimmen supernare 1519, c. superenatare 1520, b. supernatare 1520, c

oben darauff thun supermittere 1427, c

oben darauff stehen superadstare 2219, a

oben hin dissolute 2146, d. transeunter 796, a. in transitu a. transitorie b. obiter 1557, c. tralatitie 884, c. in superficie tignisque 2349, a. cursim 660, a. defunctorius, e; perfunctorius, e. 980, b, c. obenhin hören supina aure audire 2265, d. obenhin studieren attingere literas 1244, b. obenhin berühren attingere primoribus labris, leviter &c. 2286, b

oberauffseher communis episcopus 804, a

oberbanck anabathrum 130, b

oberbein Gangilon 994, a

oberboden solarium 2136, c

obercommando summa imperii 2257, c

obere supernus, è 2263, b. superus b. superior 2264, b

oberhand haben dominari 741, b. summæ imperii præesse 2257, c. er hat die oberhand penes ipsum est principatus 1814, c

oberherr Dynastes 766, b

oberherrschafft potentatus 1788, d

obermeister tribunus 2380, d

oberrock/oberkleid læna 1206, a. amiculum 116, b

oberschwelle hyperthyrum 1112, c

oberstand primatus 1812, c

oberstelle prior accubitus 640, c. oberst. geben sedem honoratissimo loco dare 1097, a. oberst. haben tenere primas; tenere principatum 2311, b. primum esse; priores partes habere &c. 1812, a. principem locum tenere 1279, c

oberster supremus 2264, c. summus d. dux 759, a. præfectus 847, a. prætor 1800, c. archistrategus 2228, a. legatus legionis 1230, a. zum obersten machen præponere quem exercitui 1771, d. oberster über tausend chiliarcha 499, b. die obersten der stadt proceres 1822, a. summates 2265, a. primates; optimates 1812, c. primicerii d

oberthür superliminare; superlimen 1263, d

obgleich etsi; tametsi 816, c. etiamsi 817, c. quamlibet 1874, b. cum quidem 648, b. licet 1258, d. tamenetsi 2283, d. tametsi 2284, b. ut 2579, a. quantumvis 1878, c. si 2097, a. quamvis 1874, c. quanquam 1876, d

oblat crustulum 638, a. oblata 881, c

obligiren sich adstringere suam fidem 2231, a. s. verbunden machen.

obrigkeit magistratus 1325, c. ii, qui cum imperio sunt 1649, c. der sich an hoher obrigkeit vergriffen læsæ majestatis reus 1329, c. 1934, a

obrigkeitlichen befehl beobachten dicto audientem esse jussis magistratuum 260, c. obrigk. ampt führen magistratum gerere, habere &c. 1325, c. obrigkeitl. amt überkommen magistratum adipisci 173, a

obschon s. obgleich.

obst pomum 1764, c. acrodrya 20, d. mensa secunda 1382, b. voll obst pomosus P. pomifer 1765, a

obstbaum pomus 1764, c

obsthändler pomarius 1764, c

obstkeller pomarium 1764, c. oporotheca 1590, c

obstleser legulus 1236, b

ob vielleicht si forte 2096, d

obwohl s. obgleich.

ochra/ ochrageel sil 2109, b

ochs bos 329, d. taurus 2291, b. ein junger ochs buculus 329, d. damalio 675, a. juvencus 1187, c. ochsen bucerum pecus 339, a. zum ochsenkopff ad capita bubula 329, c. an einen ochsen sich machen cornutam bestiam petere 611, b. ochsen

stehen

stehen am berge in angustum coguntur copia 144, d. nunc agon est 78, b. aqua haeret 182, c
ochsenhaut corium bubulum 329, c. tergum taurinum 2291, c
ochsenstall bubile, bovile 329, b
ochsentreiber bubsequa; bubulcus 329, b. jugarius 1175, c. P. cornigeri pecoris propulsor 1680, d
ochsenziemer bos mortuus; taurea 329, a
ochsenzung buglossus 339, b. Lycopsis 1314, a. borrago 328, c. anchusa &c. 138, a. Echis 770, a
öchslein buculus 329, d. s. ochs.
octav in der music diapason 700, a
oculist ocularius 1566, a
öde desertus 2084, b. öde machen solare; desolare 2348, c. s. wüst.
oder sive 2130, d. seu 2093, b. ve 2431, a. vel 2436, b. aut 280, b. aut etiam; aut vero c. an 130, a. oder ob anne b. oder nicht necne 1498, a
odermennig eupatorium 820, c. agrimonia 80, b
oel s. öl.
ofen fornax 941, d. clibanus 549, c. caminus 380, a. P. cavum 450, d. öfen darinnen der Cobalt wird Accstides 14, c
Ofen (urbs) Buda 339, b
ofenbruch diphryx, 717, d
ofenkrück/ofengabel rutabulum 1967, b
ofenleim lutum aceratum 24, a
ofenloch praefurnium 984, c
offen inobseptus 2072, b. fenestratus 873, a. offen. helm laxata cassis 429, b. offen feld apricus campus 178, d. offenen leib machen elicere alvos; alvum mollire &c. 106, d. offen seyn von unten subpatere 1660, c
offenbahr liquidus, ê, ò 1273, b. promtus, ê 1826, a. offenb. dinge clariora sole 537, d. offenb. wahrheit ad liquidũ explorata veritas 25, c. offenb. seyn clarere 538, d. liquere 1272, a. .biare 1083, d. offenb. werden patefieri 1660, d
offenbahren/offenbahr machen revelare 2439, c. patefacere 1660, c. manifestare 1341, c. enunciare 1550, d. promulgare 1460, c. provulgare 2587, d. proferre quid foras 936, c. offenbahren sein ganzes hertz se medullitus ostendere cui 1369, c
offenbahrer detector 2294, b
offenbahrung revelatio 2439, c. patefactio 1661, a. manifestatio 1341, c
offenhertzig apertus, ê 1644, a
offen stehen patere 1659, c. patefcere 1660, b
offenstehend adapertus 1644, b
offentlich coram 606, d. manifestus, e 1341, b. manifestarius; apertus, ê 1644, a. patens 1660, a. patulus b. propatulus c. palam 1621, d. propalam 1622, a. in theatro 2337, d. professus 863, b. ex confesso 863, a. publicus, ê 1840, b. publicitus 1841, a. testatus, ê 2330, c. öffentlich sagen profiteri 863, b. öffentlich zu kauff seyn sub corona venire 613, a
officirer praepositus 1772, a. officirer seyn ordines ducere 1597, b
öffnen aperire 1643, d. adaperire 1644, b. discapedinare 396, b. pandere 1628, c. repandere 1629, a. öffn. den brieff resignare literas 2108, b. öffn. den leib ventrem solvere 2145, a
öffnung apertio 1644, b. adapertio, c. öffnung des wundartztes paracentesis 1636, d
offt/offtmahls saepe, saepenumero 1975, c. saepicule c. multopere; multoties 1465, c. crebro 623, a. compluries 1464, a. iterum iterumque 1169, b. frequenter 955, c. er ist offt bey ihm frequens est cum eo 955, b. sehr offt persaepe 1975, c. offt u. viel multum & diu 1463, c. offt betreten frequentare 955, d
öffter creber 623, a. öfftere spiele assiduitas spectaculorum 238, c
öfftersi plurimum 1463, d
oheim avunculus 283, a
ohme von 9. stübichen batus 303, a
ohne sine 2119, b. absque 4, a. citra 531, d. praeterquam 1800, b. extraquam 829, b. praeter 1799, d. ohne freundschafft exsors amicitiae 2163, b. ohne hoffnung intra spem 1157, d. ohne rath inops consilii 1589, b. ohne schertz remoto joco 1457, d. extra jocum 829, b. ohne zucht incivilis; expers civilitatis 534, a
ohngefähr temere 2296, c. forte 943, b. fortuito; fortuitus d. plus minus 1463, b. casu; fortuna 348, c. non consulto sed casu 349, d. ohng. ist es geschehen casus fuit 348, a. P. casus hoc attulit c. ohng. umb 7. uhr hora quasi septima 1879, b
ohnmacht deliquium animi 1269, d. defectus animi, defectio virium 844, c. syncope 2273, c. syntaxis 2274, d
ohnmächtig impotens, ter 1788, d. cui anima abest; animus male est 149, d. ohnmächtig werden; in ohnmacht fallen linqui animo 146, b. 149, d. 1269, c. ein ohnmächtiger syntecticus 2274, d
ohnschwer facile 837, d. haut gravatim 1038, d
ohn unterlaß sine intercapedine 396, c. ohne unterlaß advociren assiduam operam dare foro 238, b
ohnzweiffel procul dubio 1823, a. haut dubie 750, d. indubitate 751, c
öhr ansa 156, c
ohr auris 272, b. ohr/das dick ist baeotica auris 319, d. einer von leisen ohren auritus 273, b. ohne ohren inauritus, b. die ohren vollbelffern obganire 994, b
ohrenbläser susurro; susurrator; delator; obtrectator 2270, b
ohrengehenck stalagmium 2199, b. inauris 273, a
ohrengeschwür parotis 1651, b
ohrenklingen tinnitus aurium 2352, b
ohreule/ohrkautz asio, noctua aurita 234, d. 1512, c. otus 1615, b
ohrfeigen geben impingere cui colaphum, pugnum, 1630, b. pectere quem pugnis 1672, d. s. maulschelle.
ohrfinger digitus auricularis 273, b. 713, a
ohrläplein auricula infima 273, a
ohrlöffel auriscalpium 273, b
ohrwurm fullo 972, a
öl oleum 1573, c. liquor oleaceus b. olivum 1574, a. öls vorschuß gleucinum 1018, c. öl ins feuer giessen addere oleum camino &c. 380, a
ölbaum olea 1573, a. pausia 1670, b. wilder ölbaum oleaster 1573, c
ölgarten oletum; olivetum 1574, a
ölgärtner olivitor 1574, b
ölhefen fraces 948, a. amurca 127, d
ölkrug ampulla 127, a. lecythus 1229, a. rhinoceros 1936, d. capsaces olei 411, b
ölkrüglein guttus 1046, c. olearia ampulla 1573, b
ölicht oleaceus 1573, b. oleosus, d
öhlmühle mola olivaria 1574, a. trapes 2376, b
ölschläger factor 841, b. olearius 1573, c
öltonne olearium dolium 1573, c. orca 1595, c
ölzweiglein virgula oleagina, oleaginea 1573, b
öllmütz Eburum &c. 768, c
olander perium 1506, a. Rhododendron 1937, b
olive olea 1573, b. oliva d. orchis 1595, d. eingemachte oliven balmades 1058, b. colymbades 573, c. junge unzeitige oliven drupa 750, a
olivenkern samsa 1991, d
omeiß s. ameiß.
onych onyx 1582, b
operment auripigmentum 276, a. arsenicum 224, b
opernhauß amphitheatrum 124, d
opffer sacrificium 1974, d. hostia 1105, d. agonia 78, d. P. libamen 1254, c. libamenta sacrificiorum 1254, c. litamen 1277, b. ein grosses opffer hecatombe 1065, b. buthysia 342, d
opfferer sacrificus 1974, c. immolator; popa 1775, d. cultrarius 647, a
opfferfleisch immolatitia caro 1435, c
opffergefäß capeduncula 396, b
opfferknecht victimarius 2496, d
opfferkuchen popanum 1775, d. fertum 886, b
opffermesser secespita 2044, a
opffern sacrificare 1974, c. victimare 2496, d. operari 1584, b. immolare 1435, b. facere 840, c. hostias immolare, cadere 1105, d. rem divinam facere 1930, a. sacrafacere 1971, c. libare diis dapes, thura &c. 1254, c. libamenta ferre c. P. aris honores adolere 1095, d. mactare glücklich opffern litare 1277, a. perlitare c
opfferschlächter s. opfferer.
opffervieh victima 2496, c
opfferung sacrificatio 1974, c. libatio 1254, c. immolatio 1435, c. glückliche opff. litatio 1277, b
orant cynocephalea 670, d. antirrhinum &c. 164, d
orden secta 2075, d. ordo 1596, d
ordentlich compositus, è 1768, c. dispositus, è 1770, b regularis, ter 1917, d. ordine 1597, a. ordinarius d. ordinate, tim, 1598, c. ordinatus c
ordiniren inaugurare 266, d
ordnen instruere 2235, a. disponere 1769, d. digerere 1008, c. dirigere 1918, b. dispensare 1684, d. collocare 1281, a. sancire 1992, a. sortiri 2162, a. sciscere 2023, b. in numeros referre 1545, a. redigere in ordinem 1597, a. ordinare 1598, a. ordn. zierlich concinnare 585, b. der etwas ordnet compositor 1769, a
ordnung ordo 1596, d. numerus 1545, c. constitutio 2201, d. classis 540, a. oeconomia 1568, d. digestio 1009, a. series 2081, c. placitum 1739, a. sanctio 1992, c. ord. der weinstöcke antes 159, c. ord. in essen und trincken diaeta 698, a. ausser der ordn. extraordinarius 829, c. ohne ord. promiscuus, è 1416, c. ord. von zehen decuria 682, c. es ist keine ord. neque pes unquam neque caput apparet 1700, a
ordre praeceptum 408, a. der ordre gemäß leben ad praescriptum agere omnia 25, a. ordre erwarten imperia expectare 1649, c. ordre stellen disponere 1769, d. s. befehl.
organist organicus 1599, c. hydraules 1110, b
orgel organa pnevmatica 1755, d. 1599, c
orgelklang hydrauli sonus 1110, b
orgelmacher organarius 1599, c
original autographum 281, c. tabulae authenticae 280, d. archetypus 196, d
orleans Aurelia; Genabum 999, d
ort locus 1279, b. plaga 1740, d. ort und stelle sedes 2053, a. an dem ort ibi 1126, a. an iedem ort usquequaque 2577, b. am andern ort alibi 96, a. ort des krieges sedes belli 306, b. ort in der welt P. terrarum angulus 144, b. ort des himmels regio coeli 1922, c. durch alle örter der stadt regionatim d. an etlichen orten nonnusquam 1528, d. von allen orten undique 2545, c. an keinem beyder orten neutrubi, 1508, c. beschreibung des orts topographia 2361, c
örtern s. erörtern.
ortsthaler/ortsgülden didrachmum 748, b
oßel s. aßel.
osterkertz verbascum 2458, b
osterlucey aristolochia 214, c
ostermonat aprilis 179, c
ostern pascha 1657, a
österlich paschalis 1657, b
ost-nord-ost Caecias, 352, a
ostwind eurus 822, c. subsolanus 822, c. 168, c. Apeliotes 168, c
otter vipera 2516, a. excetra 825, a. prester 1810, a
otterbiß morsus viperinus 1449, c
ottermennig s. odermennig.

P.

Paar par 1634, a
pabst pontifex Romanus 1774, b. Papa 1632, d
päbstlich pontificialis; pontificius 1774, c
pabstthum Pontificatus 1774, c
pacht alienorum bonorum mercenaria procuratio 658, a
pachten conducere 753, d
pachter/ pachtmann manceps 1334, d. redemtor 782, c. colonus 566, d. conductor 753, d
pachtung redemtura 782, c
packe dich apage te 167, d. packet euch hinc vos amolimini 1437, b
Padua Padua; Patavium 1659, b. 1659, c
Palermo Panormus 1632, a
palisaden palificatio 1627, b. cervi 487, d. cervuli 488, a. cippi 525, d. vallus 2421, a. sich mit palis. verschantzen induere se acutissimis vallus a
pallast atrium 251, a. palatium 1622, b
palmbaum palma 1624, d. das palmen trägt palmosus; palmifer 1625, b
palmen-wald palmetum 1625, b
panier signum 2104, c. labarum 1191, b
panquet aulicum convivium 269, d. epulum 806, d. solennes epulae 807, a accubatio epularis 640, c. ein herrlich panquet ausrichten mensas conquisitissimis epulis construere 807, a
panquettiren epulari 807, b. pergraecari 1029, b
panterthier pardus 1640, b. pardalis; panther 1632, b
pantoffel crepida 626, c. diabathra 697, a. soccus 2132, b. sandalium 1993, b. baxea 303, b. solea 2137, d. der pantoffel trägt soleatus 2138, a
pantoffelholtz phellus 1716, d. suber 2241, d. subereus cortex 2243, a
pantzer lorica 1287, c. paludamentum 1626, c. P. adaman-

adamantina tunica 26, c. P. loricæ squama nexilis 1500, d
panßern loricare 1287, c
panßerringlein squama 2197, c
papagoy psittacus 1838, d. P. pluma versicoloris avis 570, d
Paphi in Italien Papia; Ticinum 1633, b
papier papyrus 1633, d. charta 495, b. die andere seite des papiers charta aversa 496, a
papieren papyraceus 1634, a. chartaceus; charteus 496, d
papiermachen chartam conficere, texere, &c. 496, a. P. flumineas contexere biblos 312, b
papier mann / papiermacher chartularius 496, d. chartarius 497, a
papiermühle officina chartaria 1572, b. 497, a
pappe gluten 1021, d
pappeln malva 1331, a. alcea 87, b
pappelbaum populus 1776, b
pappelnfarbe molochinus 1439, d
pappelstaude caulis malvaceus 1331, a
paquet fasciculus 861, a
paradieß paradisus 1637, a. P. florigera sedes 921, a. P. ver ubi perpetuum redolet &c. 927, d
paradießapffel melimelum 1372, a
paradießkörner cardamomum majus 418, a
paradießvogel manucodiata 1344, b
parentiren parentare 1641, a
Pariß Parisii 1646, a. Lutetia 1307, b
parißbirnen pyra crustumina 638, b
parlamenthauß comitium 577, c
parß perca 1691, c
partey factio 841, b. zu der partey gehören esse illarum partium 1652, b. es mit eben der partey halten in eadem causa esse 447, c
parteygänger excursor 661, c
partisan framea 948, b. gæsum 989, a. pilum 1728, b
paruque s. peruque.
pasch im würffeln jactus ventris 2456, a
paß accessus 453, b. transitus 796, a. aditus 789, d. enge päſſe fauces 867, c. claustra; angustiæ aditus, quæ regionem aperiunt 540, c. * paß verlegen umb und umb P. coronare aditum custode 612, c. einen paß gehen tolutim incedere 2358, d
paßgänger equus gradarius 1025, d
paßgeige pandura 1629, a
paſſiren flare 2216, b. s. gelten.
paßport commeatus 1385, b. diploma 718, b. syngraphus 2274, b
paßquill charta famosa 496, c. literæ contumeliosæ 598, a. archilochium carmen 196, c. silli 2111, c. paßquillen an die thür schlagen carbonibus fores implere elogiorum 416, c. s. schmähschrifft.
paßquillant sillographus 2111, c
past philyre 1718, b
pastete artocreas 226, a
pastetenbecker dulciarius pistor 761, a
pastey propugnaculum 1847, b. antemurale 1473, a
pastinack-pastinatwurßel pastinaca 1659, a. wilde past. bupleuros 341, c
patent diploma 718, b. bulla 340, c. codicilli 443, b. pat. anschlagen res novas in edictum addere 730, b
paternoster / das man anhängt amuletum 127, c
pathe compater; patrinus &c. 1661, d. sponsor 2192, a
pathetisch patheticus 1663, d
patonen pæonia 1619, d
patriarch patriarcha 1663, c
patron patronus 1666, d. rex causarum 1921, c. nostrarum rerum columen 572, a. P. amicus potens, magnus 117, a. patr. der gelehrten mecænas 1323, a
paucke tympanum 2409, c
paucken s. trummeln.
paucker tympanotriba 2409, c
paußback bucco 338, b. bucculentus, c
pauſſen turgere 2406, a. tumere 2398, b
pauſſend turgidus 2406, b. ventosus, c 2406, b. inflatus 919, b
pech pix 1738, a. bitumen 316, a. naphtha 83, b. pech vom schiff zopissa 2605, b
pechhütte picaria 1738, b
pechkrantz malleolus 1330, c
pechschwartz pice nigrius 1510, d. piceus 1738, b
pechtonne cupa tæda & pice referta 652, b
petarde crepitaculum 627, c
peilstert pastinaca 1659, a
pein cruciatus 638, c. s. marter.
peinlich criminalis 632, a. excruciabilis 639, a. peinlich ausfragen confessionem facinoris exprimere tormentis, cruciatu 863, a. quærere 1867, c. quæstionem habere &c. 1868, a. peinliche that capitale facinus 414, b. peinliche frage quæstio in eculeo 808, b
peinigen vexare 2490, c. cruciare 638, c. s. martern; s. quälen; s. plagen.
peiniger afflictor 916, b. afflictator b. carnifex 422, a. tortor 2363, b. lorarius 1287, d
peitsche flagrum 911, d. flagellum 912, a. mastix 1356, b. scutica 2040, b. lederne peitsche corrigia 1918, b. peitsche mit knoten scorpius 2028, c. peitsche von riemen terginum 2322, c
peitschen castigare verberibus 430, b. flagris cædere, objurgare 911, d. flagellare 912, b. objurgare quem ferulis, flagris 1181, c. operire loris 1287, d. cædere verberibus, ferula, loris 353, b. gepeitschet werden dura flagra pati 912, b
pelecan pelecanus 1676, c
peltze tragen P. tergis horrere ferarum 1102, c. s. beltz.
pennal theca calamaria 364, c. 2339, a
peonien Pæonia 1619, d
perdon geben / perdonniren concedere quem cui 454, a. veniam dare 2444, b. in deditionem quem accipere 402, b. gratiam facere 1033, d
pergament membrana 1374, a. diphtheria 718, a. pergamena 1692, c. aus pergament membranaceus; membraneus 1374, b
perle unio 2548, a. margarita 1350, d. P. conchea bacca maris 286, d. alba 86, a. P. lapilli erythræi 814, d. perlen / länglichte elenchi 777, c. mit perlen besticket baccatus; gemmis distinctus 287, a
perlenfischer conchyta 584, b
perlenkrämer margaritarius 1351, a
perlenmuschel conchula & umbilicus 584, a. pinna 1731, c
perlenschmuck ornatus margaritarum 1350, d
persianer Persa 1697, d
persien Persia 1697, d
persisch persicus 1698, a
person persona 1698, b. die und die person seyn oder aufführen suscipere personam cujus b. agere partes 70, a. die person eines fürsten aufführen principem exercere 194, a
persönlich coram 606, d. personalis 1699, a. pers. beywohnen esse in re præsenti 1796, d. pers. da seyn adesse coram 2255, a
peruque cæsaries; capillamentum 398, c. caliendrum; falsa coma 367, c. corymbion 617, a. der eine per. trägt comis cæsariatus 361, c
peruckirer / peruquen-macher concinnator capillorum 525, b. structor capillaturæ 399, a
pest / pestilentz lues 1297, d. epidemia 801, b. morbus epidemicus b. pestis; pestilentia 1707, a. pestilitas c
pestilentzdrüse apostema 176, d. anthrax 159, d
pestilentzkraut petasites 1707, d
petermanche araneus piscis; draco marinus 188, d
petersilge / petersilien petroselinum 1711, d. apium 173, a
pfad s. fußsteig.
pfaff (avis) caprimulgus 397, d
pfaffenknechte hieroduli 1018, c
pfahl palus 1626, d. stipes 2211, c. statumen 2204, b. pedamentum 1702, d. sudes 2245, c. paxillus 1671, d. chorax 494, a. cala 363, c
pfählen statuminare 2204, c. palus quid adjungere 1626, d. palare 1627, a. pfählen den wein maritare vites 1351, d. den kopf pfählen caput suffigere veruto 898, a
pfählung palatio 1627, a. pedatio 1702, d
pfaltz Palatium 1622, b
pfand pignus 1726, a. arrha; arrabo 221, c. hypotheca 1113, a. der auf pfand leihet hypothecarius a. pfand lösen repignerare 1727, a
pfandsmann præs 1796, c. obses 1560, c
pfanne lebes 1228, c. batillus 302, b. catinus 439, c. patina 1664, a. cucuma; cucumula 643, d
pfannkuche teganita 1738, c. adipatum 27, c. laganum 1207, c. s. gebackens.
pfarre parochia; paræcia 1650, d
pfarrer parochus 1650, d. curialis flamen; curio 658, d
pfarrhauß flaminia 912, c
pfarrkinder paræci 1650, d
pfau pavo 1669, a. avis junonia P. 1180, d. 269, a
pfauey ovum pavoninum 1669, b
pfeben melones 1373, a. pepones 1690, c
pfeffer piper 1733, c. indianischer pf. siliquastrum 2111, c
pfefferkraut piperitis 1733, d
pfefferkuchen panis dulciarius 1631, a. collyris 564, d
pfefferküchler panchristarius 1628, a. pistor dulciarius 1732, a
pfeiffe tibia 2347, c. fistula 909, c. monaculus 1441, b. auleticus calamus 270, a. P. cava cicuta 511, c. &c. pfeiffe vom rohr P. arundo 227, d
pfeiffen tibicinare 2348, c. inflare buxos 343, b. tibiis canere 2347, d. tibias inflare 2348, a. bucculas inflandis tibiis distendere 338, b. sibilo allectare 1200, a. carmina cantare tibiis 390, c. P. modulari arundine carmen 227, d. Platonios inflare leves 364, b. calamo terere labellum b. das pfeiffen gegen die pferde poppysma 1776, b
pfeiffer tibicen 2348, b. tibicinator 2348, c. fistulator 909, d. flator 917, c. auletes 270, a. choraules 505, a. mejochorus 1394, d. P. nota per oppida buccæ 338, a
pfeifferin auletris 270, a. tibicina 2348, b
pfeil sagitta 1977, b. telum 2296, a. jaculum 1121, a. missile 1421, c. bolis 320, b. cajeta 437, c. spiculum 2185, a. matara 1356, d. mazara 1361, b. Aclis 18, c. P. calamus 364, b. P. arundo 228, a. P. chalybs volucer 491, c. P. cornus 611, c. der vier pfeile hat pharetratus 1715, a
pfeilband amentum 115, a
pfeiler columen 571, d. columna 572, a. columna Meniana 1379, b. anteris 159, b. pila 1717, a. spitziger / gespitzter pfeiler pyramis 1864, a. obeliscus 1557, b
pfeilsack pharetra 1715, a
pfennig nummus 1547, d. nummulus 1548, a. ara pl. 48, d. sechs pfennig obolus 1558, d. neun pfennig sestertius 2092, d
pferd equus 807, c. caballus 344, c. sonipes 2152, a. bellatrix bellua 305, c. 307, b. P. pecus equinum 1675, b. P. ferus 873, b. P. cornipedes 611, b. kleines junges pferd buricus 342, a. mannus, mannulus 1342, b. wild pferd equiferus 809, c. pferde stehen am berge aqua hæret 1055, a. difficili loco res est 1279, c. (s. ochs) pferde hintern wagen spannen in dolio artem figulalem discere 901, b. clave findere ligna & securi aperire 542, c. currus bovem trahit 663, d. mit 4. pferden fahren curru quadrigarum vehi 1884, c
pferdartzt equarius medicus 808, c
pferddecke dorsualia 747, b
pferdedieb abactor, abigeus, abigator 37, d
pferdesel s. maulesel.
pferdfleisch caro caballina 345, a
pferdfutter medica 1365, d
pferdgeschrey hinnitus &c. 1083, c
pferd-gifft hippomanes 1086, b. hippomarathrum c
pferdhaar seta equina 808, b. 2093, a
pferdhändler agaso 61, d
pferdknecht s. reitknecht.
pferdmist caballinum fimum 345, a
pferdschmuck phaleræ 1714, b
pferdstall equile 808, b
pferdschwantz cauda equina 808, b
pfersing malum persicum 1698, a. mollusca 1439, c. 1698, a
pfifferling boletus 320, a. fungus 980, c. keinen pfifferling dafür geben non emere titivilitio, cassa nuce 780, c
pflicht munia 1470, a
pfingsten pentecoste 1689, c
pfingstrose pæonia 1619, d

pflantz-

Oooo oooo pracht

pracht ſplendor 2189, d. luxus 1311, d. honorificentia 1097, c. magnificentia 1327, d. oſtentatio 2308, c. lautitia 1226, d. ambitus; ambitio 291, a. pompa 1763, d. faſtus 862, a. pr. in reden magniloquentia 1285, d
prächtig magnificus 1327, d. lautus, è 1226, c. ſolennis, ter 2138, a. nobiliter 1521, c. magnifice 1327, d. ſuperbus, è 2265, b. pompabilis; pompaticus; pompoſus, è, 1764, a. ambitioſus 790, c. faſtuoſus 862, b. luxurioſus 1312, b. ſplendidus, è, 2190, a. cothurnatus 618, d. pr. reden tragice loqui 2369, a
prälat antiſtes 164, d. præſul 1799, d. 1983, c
pralen ampullari; projicere ampullas 127, b. jactare ſe ſumtuoſius inſolentiusque 1115, d. pral. mit dem adel genus crepare 627, b. ſ. rühmen ſich.
pralende worte P. ſeſquipedalia verba 1701, d. ſ. pralerisch.
praler jactator 1116, c. oſtentator 2308, c. magniloquus 1328, b. grandiloquus 1030, d. venditator 2441, b. glorioſus; ex cujus ore quid glorioſum exit 1020, c. gloriator 1021, a
praleren magniloquentia 1328, a. vanitas 2422, c. vaniloquentia, d. oſtentatio 2308, d. jactatio; voluptas geſtiens & ſe efferens inſolentius 1116, b
pralerisch / pralhafftig jactans, jactantior, jactanter 1116, a. grandiloquus 1285, c. phaleratus 1714, c
prallen zurück ſ. zurückprallen.
prangen ſuperbire 2265, c. oſtentare 2308, c. pompare 1764, a
präſentgelder collationes 878, b
präſervativ brauchen præmedicari antidoto 1364, a
präſident præſes 2057, a. Archon 198, b
präſidenten ſtelle præſidatus 2057, b
präſidiren judicio præeſſe; judicium exercere 1172, c
praſſeln crepitare 627, c
praſſen popinari 1776, a. prodige vivere 1823, d. beluari 1068, c. vacare beluationi ſ. ſchlemmen.
praſſer acolaſtus 18, d. lurco 1304, d. barathro 295, c. profligator 917, c. comiſſator 577, b. decoctor 603, a. comedo; comeſor 772, c. gulo 1044, b. ſ. ſchlemmer.
praviren jactare ſe ſumtuoſius inſolentiusque 1115, d. pr. mit dem pferd ludificari equo 1295, b. ſ. pralen.
predigen concionem habere; concionari 586, a. prædicare 702, c. der da prediget concionabundus 586, a
prediger Eccleſiaſtes 769, b. concionator 586, a. hierophanta 1082, a. homileta 1091, d
predigſtul concio 586, a. ſuggeſtus, um 1010, a. ambo; cathedra 112, b. ſ. cantzel.
predigt homilia 1091, d. concio 585, d. prædicatio 703, a. kleine pr. conciuncula 586, a
preiſen laudum præconiis benedictionibusque celebrare 707, d. decantare 392, c. celebrare 460, b. concelebrare c. ſ. rühmen; ſ. loben.
preiß ſ. lob; ſ. ruhm.
preißgeben publicare 1814, b. proponere ad prædam 1793, d. pr. geben die güter de bonis proſcriptionem ferre 2035, d
preißlich prædicabilis 702, a
preſſe torcular 2363, b. prelum 1806, c. pr. ſchieſſen arietibus aliquantum muri diſcutere 1830, a
preſſen coarctare 195, b
preußen Boruſſi 2002, c
pricke lampreta 1209, d. ſ. bricke.
prieſter ſacerdos 1974, d. presbyter 1809, d. flamen 912, b. Epopta 806, c. myſta, es 1482, b. hoher pr. pontifex maximus 1774, b. oberſte pr. præſul 1799, c
prieſterampt flaminium 912, c
prieſterin antiſtita 165, a. ſacerdotiſſa 1775, a
prieſterkappe veſtis concionatoria 586, b
prieſterlich ſacerdotalis 1975, b
prieſterſchafft pontificatus 1774, c
prieſterthum ſacerdotium 1975, a. P. infula 1147, d
prieſters wohnung flaminia 912, c
printz princeps; junger pr. princeps juventutis 1814, b
pritſchmeiſter rhythmicus 1938, c
privat leben ſeceſſus 457, b. quies 1897, a
privat perſon privatus 1816, a
privat-urtheil domeſticum judicium 743, c
grob examen 814, c. experimentum 1695, a. ſpecimen 2170, c. documentum 736, a. zur pr. tentamenti gratia 2304, c. erſte pr. thun tirocinii rudimenta deponere 1956, c
probiren tentare 2304, b. pertentare 2308, d. experimentum capere 1695, a. pr. was einer taug frugem cujus periclitari 962, c
probirer argyrognomon 210, d
probirſtein coticula 617, c. obruſſa 1559, a. Lydius lapis 1314, c. Heraclius lapis 1070, c
probſt præpoſitus 1772, a
probſtey præpoſitum 1772, a
proceß an halß werffen dicam cui ſcribere, impingere 700, d
proceßion pompa 1763, d. frequentia 955, c
profeſſor doctor liberalium artium 736, a
profit utilitas; utilitatis fructus 2585, b. lucrum 1290, d. lucrifacta pecunia 1291, b. interpretium 1810, c. kleiner pr. lucellum 1291, a
profitabel lucroſus, è, 1291, a
profoß quæſitor 1868, b. latrunculator 1223, a
prophet propheta 1830, c
prophetin prophetis 1830, c. Sibylla 2098, a
prophetiſch propheticus, e 1830, c. prophetalis c
prophezeyen hariolari 1061, b. augurare, i 266, a. vaticinari 2428, c. ominari 1579, a. ſ. weiſſagen.
prophezeyhung præſagitio; præſagium 1977, a. augurium 265, d. carmen 420, d. omen 1579, a. &c.
proſpect proſpectus 2177, a
proteſtiren proteſtari 2332, a
provintz provincia 2511, c. ſ. land.
proviant annona militaris 154, d. penus, um 1690, a. commeatus 1385, c. cibaria 509, b. condita 587, b. ſitarcia 2129, a. pr. abſchneiden frumentaria re quem excludere 963, c
proviantirung frumentatio 963, d
proviantſchiff dromon 749, c. annotina navis 155, c
proviantverwalter / proviantmeiſter præfectus annonæ 847, a. ſitarchus 2129, a. biarchus 311, a
proviantzuführer ſuffarraneus 855, d
prüfen ſpectare 2170, d. prætentare 2309, c. penſare trutina; trutinare 2392, b. ſich pr. in ſe deſcendere; ſecum habitare 2014, a. 1052, c. ſeine kräffte pr. opus ad vires exigere 76, c. ſein vermögen pr. metiri atque diligenter æſtimare ſuas vires 2523, b. ein büchlein pr. P. libellum diligenti aure tergere 272, a
prüfung examinatio 824, d. diſcuſſio 1880, b. cenſura 468, c. exagium 76, c. trutina 2392, b
prügel cala 363, c. fuſtis 986, b
prügeln verberare; converberare; deverberare; everberare 2459, b. verbere agere quem 68, c. fuſtibus cædere, coercere 986, b. fuſtigare c. verberibus caſtigare 430, b. verberibus quem mulcare 1460, b. pectere fuſti 1672, d. fuſtem cui impingere 1630, b. corium conſcribere 608, d. P. caput cujus lumbosque ſaligno fuſte dolare 480, d. P. increpare graviore thyrſo 628, c. geprügelt werden vapulare fuſtibus ab aliquo 1, d
prügelſuppe cenſio bubula 467, a. verberatio 2459, a. fuſtuarium 986, b. der pr. kriegt cottabi bubuli in quem crepant 619, b
pſalm / pſalter pſalmus 1837, d. davidicus cantus 678, b. pſalterium 1838, a. nablium 1483, a
publicirung editio 731, b
puckeln am buche cornua libri 610, c
puff / puff tax tax 2291, d
püffe auffahen ictus excipere 1127, a
putzwerck mangonium 1341, a
pulſter ſ. polſter.
pulß pulſus venarum 1679, a. venarum percuſſus 2440, a. &c. ſchwacher p. percuſſus formicans venarum 941, a. an p. fühlen carpo manum admovere 424, c
pulßader arteria 225, c. artzney dafür arteriace 225, a
pult ambo 112, b. pluteus 1755, c. pulpitum 1850, c
pulver pulvis 1851, c. wohlrüchend p. diapaſma 700, a
pülvern terere 2324, b
punct punctum 1853, a. von p. zu p. punctatim 1852, d
pünctlein an buchſtaben apices literarum 170, a
punctiren punctare 1853, a
puppe pupa; pupula 1854, b
püppchen icuncula 1127, c
purgantz / purgation medicamentum ſmegmaticum 2131, a. purgatio alvi 106, d. medicamentum catharticum 438, c
purgieren purgatorio medicamento alvum vacuare 1855, c
purpur murex 1471, a. oſtrum 1613, a. purpura 1856, a. blatta rutila 318, b. P. conchylium 584, a. P. Aſſyrium venenum 2442, c. P. afro murice tincta lana 61, a. der purp. trägt P. blattifer 318, c
purpurfärber tinctor purpurarius 1856, c
purpurfärbig purpureus 1856, b. blatteus 318, b. oſtrinus; oſtricolor 1613, a. purpurf. machen purpurare 1856, c. purpurfarben kleid conchyliata veſtis 584, a
purpurgewand dibaphus 700, c
purpurkrämer blattiarii 318, c
purpur-mantel pallium blattoſericum 318, c
purpurn phœniceus 1721, a. P. ebrius Sidonio de ſanguine conchæ 767, d. ſ. purpurfarbig.
purpurroth P. oſtricolor 570, d
purpur-ſchneck purpura 1856, a. pelagia 1676, b
püſchlein cirri 530, a
putz munditiæ 1466, b. mundus d
putzen comere 581, d. ornare 1602, b. adornare 1602, d. exornare d. moliri 1437, a. ſich putzen curare ſe 656, b. fingere ſe 900, b. zum ſchein p. mangonizare 1341, a
putzwerck mangonium 1341, a

Q.

Quacken vagire 2416, b. qu. wie fröſche coaxare 557, b. das quacken der fröſche P. fœdi cantatus ranarum 391, a
quackſalber circulator 529, b. aretalogus 205, d. unguentarius 2546, c
quackſalberey unguentaria 2546, c
quaderſtein lapis pilaris ſ. quadratus 359, d. lapis angularis 1213, a. quadratum ſaxum 1885, d. qu. damit man pflaſtert P. aſorotici lapilli 230, b
qual / quälung carnificina 422, c. cruciatus 638, c. excruciatus 639, a
quälen cruciare 638, c. excruciare 639, a. affligere; afflictare 416, b. doloribus torquere 2364, c. macerare 1318, b. tribulare 2380, c
quäler crux 638, c. cruciator d. vexator 2490, d
qualſter bupreſtis 341, c
quappen gobii ſaxatiles 1023, b
quarckkäſe P. metæ lactantes 1395, b
quartiergen quartarium 1882, d
quartire und mahl geben loca & lautia dare 1279, c
quartiermeiſter metator; deſignator hoſpitii 1399, c
quater auff dem würffel ſenio 2095, a
quatern quaternio 1883, a
queckſilber argentum vivum 207, b. hydrargyrum 1110, a
quelle fons 934, d. ora fontana 935, a. ſcatebra; ſcaturigo 2015, c. voll qu. ſcaturiginoſus d
quellen ſcatere; ſcaturire 2015, c. oriri 1600, d
quellwaſſer aquæ ſalientes 1982, c
quendel thymus 2346, b. ſerpyllum 2087, a
quentleins dritter theil ſcrupulum 2037, b. ſcrupulus 2038, b. zwey qu. aſſarius, um 230, a
querbalcken / latten tranſtra 2376, b
querbäncke tranſtra 2376, b
quere / querfeld obliquus, e, 1557, c (540, b
querholtz tignus, um 2349, a. temo 2298, c. clathrum
querlen rudicula lignea peragitare 1956, b
querpfeiffe tibia 2347, c
querüber geleget transverſarius 2478, a
querweg durch den acker limes 1264, a
quintlein / zwey qu. ſicilius 2101, d
quitten chryſomela 507, d. mala cydonia 668, d. malum cotoneum 619, a. cytonium 673, a. groſſe qu. ſtruthia mala 2236, b
quittenlatwerg dyacydonium 619, a
quitten-öl melinum 1372, a
quittenſafft cydonites 668, d. metimeli 1372, a
quittung apocha 173, c. acceptilatio 403, d

R.

Rab (piſcis) coracinus 607, a
rabe corvus 616, a. corax 606, d. von raben corvinus 616, b
rabengeſchrey crocitus; crocitatio 634, a
rabenkraut Ambroſia; quercula 112, d. botrys 330, c
rache vindicta; vindicatio 2513, b. ultio 2535, b
rachen rictus 1942, c. faux, ces, 867, b. palatum 1622, b. devoratorium 2562, d. frumen 963, c. hiatus oris 1084, a
rächen vindicare 2513, a. ulciſci 2535, b. aſſerere 1083, c

rächer

rächer *vindex* 2512, *d. ultor, trix* 2535, *b. punitor* 1757, *c*
rachgier *iracundia* 1163, *b. ulciscendi libido* 1253, *c*
rachgöttin *furia* 984, *d. Adrastea; Nemesis* 29, *b*
rad *rota* 1952, *b.* rad damit man aufzeucht *tympanum* 2409, *c.* beschlagene räder *ferrati orbes* 1594, *b.* euserst am rad *orbile* 1594, *c.* auff rädern stehend *rotatus* 1952, *c. subrotatus d*
radebrechen *crurifragium* 637, *c*
radefelgen *apsis* 1952, *b* (1659, *b*
radehaue *ligo* 1261, *c. ruteum* 1968, *b. pastinum*
rädelsführer 514, *c. factionis autor* 841, *c. princeps* 1814, *a. princeps & architectus sceleris* 197, *b.* s. urheber.
raden *ægilops* 34, *b. pseudomelanthium* 1371, *b*
räderstein *trochites* 2388, *d*
radesperre *sufflamen* 919, *d*
radiermesser *scalper; scalprum* 2013, *b*
rädlein *rotula* 1952, *b. orbiculus* 1594, *b*
radschiene *canthus* 394, *d*
radspeiche *radius* 1907, *c*
raffen zu sich *harpagare* 1061, *d*
rähdern *cernere* 481, *c. cribrare* 631, *c*
rahm *tendicula* 2304, *a*
rammel *fistuca* 909, *c. pavicula* 1668, *d*
ramelstroh *juncus* 1178, *a*
ranck *stropha* 2233, *a. fabrica* 833, *c. acutum cogitatum* 561, *c.* räncke *mæandri* 1322, *b.* r. erdencken *machinari machinam* 1319, *a.* r. mercken *artes intelligere, deprehendere* 223, *a*
rancken *brachia* 331, *d.* r. am weinstock *duramentum; duramen* 765, *d*
rand *margo* 1351, *a. ora* 1593, *a.* rand am kuchen *balteus placentæ* 294, *c.* rand am wasser *ripa* 1942, *d. crepido* 627, *a.* r. machen/ schütten *marginare* 1351, *b*
rang (*morb.*) *cynanche* 670, *c*
rantzen *mantica* 1343, *c. pera* 1691, *b*
rantzion *lytron* 1316, *d*
rantzioniren sich *captum se redimere* 782, *b*
rantzionirung *redemtio* 782, *b*
rappen *equus ater* 807, *c*
rappuse / in die r. werffen *spargere missilia variarum rerum* 1421, *c.* das geben in die rapp. *direptus; direptio* 1913, *a*
raquete *bolis* 320, *b*
raquet zum ball *reticulum* 1932, *d*
rasch *levis* 1244, *a.* s. hurtig.
rasen *sævire* 1976, *a. delirare* 1274, *a*
rasen/ der grüne r. *cæspes* 361, *d. sagmen* 1978, *a.* von rasen *cæspititius* 362, *b*
rasenbanck *torus herbaceus, gramineus* 2366, *a*
rasend *rabiosus, è; rabidus, è* 1906, *c. furiosus, è* 985, *a. P. furiatus, c. furibundus, c. Bacchus; insanus ac furens* 287, *b*
raspel *scobina* 2027, *b. radula* 1909, *a*
rasseln / das r. *crepitus* 627, *c*
rasten *acquiescere* 1898, *c.* s. ruhen.
rath *consilium* 591, *c. monitio* 1442, *a. auctoritas* 256, *c.* r. finden *remedium malo invenire* 1365, *b.* r. schaffen *prospicere cui* 2177, *a.* sich bey einem raths erholen *niti cujus consilio & auctoritate* 1517, *d.* auff eines andern rath thun *ductu alterius quid facere* 752, *d.* andrer leute r. nicht brauchen *sine cortice natare* 615, *a*
rath / rathsstuhl *senatus; ordo senatorius* 2064, *c. collegium* 1231, *a. gerusia* 1010, *d*
rathen *suadere* 2240, *d. adhibere remedium* 1051, *a. consilium dare* 591, *c. consiliari* 592, *b. consulere cui, d. conjectura augurari* 1118, *a. mederi* 1363, *a. medicari, b. salutem afferre* 1987, *d.* zu rathen geben *micare* 1401, *d.* ich habe ihm darzu ger. *auctor ei fui* 255, *d.* ich rathe dirs nicht *auctor non sum;* er hat es gerathen *ejus rei suasor & auctor fuit, d. se præbuit mihi auctorem* 256, *a*
rathfragen *deliberare* 1251, *a.* um rath fragen/ zu rathe ziehen *consilium à quo petere* 591, *d. consulere quem* 593, *a*
rath/ rathgeber *consultor, trix* 593, *d. suasor* 2241, *a. consiliator, trix; consiliarius* 592, *c. auctor & præceptor consiliorum* 407, *d.* böser rathg. *P. malesuadus* 1333, *b.* fürstl. räthe *amici principis* 116, *d.* s. geheim.
rathhauß *curia* 658, *c. buleuterium* 340, *a.* nicht auffs rathh. kommen *decedere de foro* 946, *b*
rathsamkeit *parcitas; parsimonia* 1649, *a*
rathsamer *explicitius* 1750, *d*
rathsbuch *Leucoma* 1243, *b*
rathschlagen/ zu rathe gehen *inire consilium* 792, *c. agitare consilia* 73, *b. deliberationem rei suscipere; ad deliberationem quos adhibere* 1251, *b. consilium capere, captare, conferre* 591, *c. consulere* 592, *c. consultare* 594, *a. de re consultare* 594, *a. conferre capita, consilia* 878, *a. consulere in medium, in unum, in publicum* 592, *d.* mit einander rathschl. *communicare inter se consilium* 581, *c. adesse in consilio* 2254, *d. ire in consilium* 788, *b*
rathschlagung *consultus* 593, *b. consultatio* 594, *a. advocatio* 2567, *b. deliberatio* 1251, *b*
rathsschluß *senatusconsultum* 2064, *d.* 593, *b. decretum senatus* 482, *d. psephisma* 1838, *b.* rathsschluß Gottes *fatum* 864, *c*
rathsherr *senator* 2064, *b. buleuta* 339, *d. qui est loci senatorii* 1279, *d.* rathsherren *laticlavii* 545, *c. clarissimi; clari patres* 537, *d. patres* 1661, *b*
rathsherrnstand *ordo senatorius* 1597, *a. amplissimus ordo* 125, *d* (339, *d*
rathsmann *consularis homo, vir* 594, *c. buleuta*
rathsmeister *consul* 594, *a*
rathsperson *consularis homo, vir* 594, *c*
rathsstube *senaculum* 2065, *a*
rathsstuhl s. rath.
rathstage *comitiales dies* 578, *a*
rathsverwilligung *senatusconsultum* 2064, *d*
rathswahl *lectio senatus* 2064, *c*
ratificiren *ratum facere, habere* 1925, *c. ratificare d*
ratte *mus major domesticus* 1473, *b*
rattenender *chamæleon* 492, *a*
rattenpulver *arsenicum* 214, *b*
ratz *glis* 1018, *d*
rätzel *ænigma; scirpus; obscura allegoria* 40, *c. griphus* 1041, *a*
rätzen *Rhæti* 1935, *a*
raub *præda* 1793, *c. rapina* 1911, *d. rapacitas* 1912, *a. direptus* 1913, *a. exuviæ* 831, *a*
rauben *populari* 1777, *c. latrocinari* 1223, *a. latrocinia agitare b. rapere* 1911, *a. prædam facere; prædari* 1793, *d.* die ehre r. *detrahere honorem* 2372, *d.* raubens und stehlens sich behelffen *rapto vivere* 1911, *c*
räuber *latro* 1223, *a. prædator, trix* 1793, *d. prædo* 1794, *a. raptor* 1911, *d. direptor* 1913, *a. ereptor b. depopulator* 1778, *a. spoliator, trix, despoliator* 2191, *b. grassator* 1032, *b. expilator* 1728, *a. insidiator, trix* 2055, *d*
rauberey *rapina* 1911, *d. rapacitas* 1912, *a. prædatio* 1794, *a. latrocinatio* 1223, *b*
rauberisch *rapax* 1911, *d. latrocinalis* 1223, *b. populabundus* 1777, *d. vulturius* 2589, *b*
raubgierig *rapax* 1911, *d*
raubgut *spolium* 2191, *a*
raubschiff *navis piratica, prædatoria* 1491, *d.* 1734, *a.* 1794, *a. myoparo* 1480, *d. paro* 1650, *c*
raubvögel *Harpyjæ* 1062, *b*
rauch *lanatus* 1210, *b. horridus, è* 1101, *d. comosus, comatus* 574, *a. hirsutus* 1088, *b. hirtus b. hispidus* 1089, *d. sentus* 2070, *c.* rauche kleider *cilicia; cilicina* 518, *a.* rauch bekleidet *mastrucatus* 1356, *c.* ein raucher *capra; capella* 397, *b.* rauch seyn *horrere* 1102, *c*
rauch von ofen *fumus* 973, *b.* rauch machen *fumigare; fumificare; infumare* 974, *a.* s. räuchern.
rauchaltar *acerra* 13, *d*
rauchen *fumare* 973, *d* (rauchicht.
rauchend *fumidus* 973, *d. fumificus* 974, *a.* s. rauch;
räucherer *suffitor* 2249, *b*
räuchern *suffire* 2249, *b. odores incendere* 386, *a. caligineo quid reponere fumo* 368, *b. P. odorare aëra fumis* 1568, *a. fumigare* 974, *a. fumificare; infumare, a.* das r. vor dem opfer *prothymata* 1835, *c*
räucherung *suffitus; suffitio* 2249, *b*
rauchfaß *acerra; thuribulum* 13, *d. thymiaterium* 1346, *b. thuribulum* 1345, *d*
rauchicht *fumosus* 973, *d. P. fumeus, fumifer d*
rauchkammer *fumarium* 973, *c. carnarium* 421, *d*
rauchloch *fumarium, olum* 973, *c*
rauchpfañe *thuribulum* 1345, *d. thymiaterium* 1346, *b*
rauchwerck *suffimentum; P. suffimen* 2249, *b. odoramen; odoramentum* 1568, *b. odores indici* 1567, *d.* liebl. rauchw. *Hedychroum* 1065, *c. thymiama* 1346, *a.* rauchw. anzünden s. räuchern.
rauchwerck an früchten *lanugo* 1210, *d*
räude *scabrities* 2010, *c. scabredo c. scabies* 2011, *a. agria* 80, *a. pruritus* 1837, *b. formicatio* 941, *a.* böse r. *psora* 1838, *d.* r. um das maul der lämmer *mentigo* 1383, *d*
räudig *scaber* 2010, *c. scabiosus* 2011, *a. depetiginosus, impetiginosus* 1708, *a.* ein r. schaff steckt die gantze heerde an *morbida facta pecus totum corrumpit ovile* 1449, *a*
räudigkeit *porrigo* 1779, *a.* r. im gesicht *lichen* 1259, *a. petigo; depetigo; impetigo* 1708, *a*
räuffen da keine haar seyn *calvum vellere* 374, *a.* räuffen sich grosse herren / so gehet es über der unterthanen haare *quicquid delirant reges plectuntur Achivi* 1274, *b*
rauch *asper* 235, *b. horridus, è* 1101, *d. scaber* 2010, *b. indolatus, indolatilis* 739, *c. rigidus, è* 1941, *d. salebræ, salebrosus* 1981, *c. scruposus* 2038, *a. fragosus, è* 949, *b. P. confragus c.* rauher weg *inamœna via* 123 *b.* s. rauch.
rauch machen *asperare* 236, *c*
raum *spatium* 2167, *d. capacitas* 401, *d.* der mitlere r. *interstitium* 2222, *a.* r. umb das haus herumb *ambitus ædium* 790, *d.* r. der darzwischen ist *intervallum* 2421, *b. intercapedo* 396, *b.* raum gnung haben *satis magnum campum habere* 380, *c.* s. raum geben.
räumen den ort *demigrare* 1403, *c.* das land r. *cedere loco, patria* 452, *b.* aus dem wege r. *de medio tollere, removere* 1367, *c*
raum geben *cedere* 452, *b. laxare* 1228, *a. indulgere* 1144, *c*
räumlich *laxus, e* 1227, *d*
raupe *eruca* 813, *d. campe* 380, *c*
raupeisen *falx arboraria* 851, *d*
raupengesäm *necydalus* 1501, *c*
raupennest *araneum* 188, *d*
rausch *crapula* 620, *d.* den r. ausschlaffen *crapulam exhalare, edormire, d.* einen r. zutrincken *tingere quem poculis* 1756, *a*
rauschen *crepitare* 627, *c. stridere* 2229, *d. strepere* 2228, *d.* gegen einander r. *adstrepere cujus aures* 2229, *a.* das wasser rauschet *P. resonant. plangore cachinni* 345, *d. aquæ crepitu clangente cachinnant, d.* das r. des meers *fremitus murmurantis maris* 953, *c*
rauschend *sonorus* 2151, *c. horrisonus* 1102, *b.* r. von wellen *undifluus; undisonus* 2543, *c.* r. wie wasser *fluctisonus* 923, *a. fluentisonus c*
raute *ruta* 1967, *a.* wilde r. *capnus* 410, *c*
rautenkrantz *rutacea corona* 1967, *b*
rautenwein *mustum rutatum* 1967, *b*
reben *sarmentum* 2002, *d.* alte r. *flagellum* 1330, *c.* wilde r. *œnanthe* 1569, *b.* r. schneiden *aberruncare* 263, *c*
rebell *rebellator; rebellis* 307, *d*
rebelliren *rebellare* 307, *d. pacem exuere* 830, *d*
rebellisch *alienatus* 93, *c*
rebenasche *sarmentitius cinis* 2002, *d*
rebengesencke *mergus* 1392, *c*
rebengezelte *cantherius* 394, *c*
rebenmesser *falx vinitoria* 2515, *a. scirpicula* 2026, *d. unguis ferreus* 2547, *c*
rebenschoß *palmes* 1625, *c. sagitta* 1977, *b. duramentum; duramen* 765, *d.* rebenschößlein *malleolus* 1330, *c. virga malleolaris c. unguis* 2547, *c*
rebhun *perdix* 1691, *c*
rebstange *ridica* 1940, *d*
rebstütze *statumen* 2204, *b*
rechen *rastrum* 1914, *b. clathrum* 540, *b.* eisern rechen *irpices* 1164, *b*
rechenbüchlein *logarium* 1282, *b* (*lis* 1546, *c*
rechenkunst *arithmetica* 215, *d. scientia numera-*
rechenmeister *arithmeticus* 215, *d. calculator* 366, *c. numerorum arenarius* 203, *d. tractator* 1371, *a. rationarius* 1927, *b. ratiocinator, c.* ein guter rechenm. seyn *in arithmeticis esse exercitatum* 215, *d*
rechenpfennig *calculus* 366, *b. abaculus* 4, *b. æra* 48, *d*
rechenschafft fordern *expostulare* 1787, *b.* r. geben *rationem referre, reddere* 1926, *c*
rechentisch *abacus* 4, *b*
rechnen *numerare* 1546, *c. computare* 1860, *d. supputare* 1862, *b. censere* 466, *c. rationes conficere* 1926, *c. subducere ratiunculam* 1927, *a.* unter andere r. *connumerare* 1547, *a.* sich unter andere r. *in aliis nomen profiteri suum* 863, *b.* unter gute dinge r. *habere in bonis rebus* 1049, *c.* für tugend r. *laudi ducere* 752, *c.* für gewinn r. *ponere in lucro* 1766, *b. lucro apponere* 1767, *b. in lucro deputare, ponere* 1291, *a.* für schmach r. *ponere in loco contumeliæ* 1279, *c.* zum hohn r. *vertere in contumeliam* 2468, *c.* was es kostet *taxare* 2291, *d.* s. zehlen.

rechnung ratio 1926, c. ratiocinium 1928, a. computatio 1860, d. calculatio 366, c. subductio 758, b. r. fordern vocare ad calculos 2565, d. r. führen rationes procurare 657, c. r. machen enumerare 1547, b. ducere rationem 751, d. inire & subducere rationem 792, c. tabulas conficere 403, a. calculare 366, c. calculos subducere, ponere r. überschlagen ad calculos revocare, reverti 366, b. r. thun reddere rationem 733, a. edere rationes 731, a. in rechnung verfassen pervertere am 48, d

recht rectus, è 1920, a. justus, è 1186, a. commodus 578, d. bene, optime 325, b. aequus 42, b. recht und aufrichtig ex aequo & bono 823, d. r. richten aequè statuere 42, d. rechte zeit zu sterben tempus maturum mortis 1359, d. zu rechter zeit in ipso tempore 1162, b. commodum 579, b. man kan es nicht allen recht machen neque Jupiter omnibus placet 1738, d. r. für sich prorsum 1833, b. rechter verstand sententia nativa 1489, a

recht jus 1184, b. fas 819, c. mit recht und unrecht per fas & nefas 859, c. zum rechten gehörig juridicialis 1185, b. der wider recht handelt injurius d. von rechtswegen lege 1246, b. das recht ausführen caussam dicere 446, a. nach rechts gebrauch legaliter 1247, b. r. brechen jus violare 1184, b

rechten lites sequi 1274, d. litigare 1275, a. agere pro tribunali 2380, d. mit einem r. contendere summo jure cum quo 2305, b. zu r. gestatten dare judicium 1172, c. lieber wollen r. als sich vergleichen conflictari malle quam quicquam cum alio sua voluntate decidere 355, c. s. rechtl. verfahren.

rechte hand dextera 696, c. zur rechten hand dexter 696. b. dextrè c. dextrorsum &c. 696, d

rechtfertigen justificare 1186, c

rechtfertigung justificatio 1186, c

rechtgläubiger orthodoxus 1608, a

rechtlich verfahren agere causam; agere lege; pro suo jure agere 69, d. lege agere, experiri 1246, b

rechtmäßig justus, è 1186, a. ritè 1943, c. legitimus, è 1246, d. rechtm. abschied causaria missio 448, c

rechtm. ursach sontica causa 2151, a

rechtschaffen verus, è 2481, a. sincerus, è 2118, d. integer 1154, d. probus, è 1819, b. fortis, fortiter 944, a. germanus, è 1006, b. genuinus 1014, a. incorruptus, è 1961, a. P. dius 725, b. ritè 1943, c. nicht r. insincerus 2119, b. r. handeln clavum rectum tenere 545, b. hominis frugi fungi officium 962, c

rechtsgelehrsamkeit jurisprudentia 1185, a. caussidicina 449, a

rechtsgelehrter consultus juris 593, b. consultissimus b. legulejus 1246, d. legum jurisque civilis doctus apprime 735, a

rechtshandel dica 700, c. lis 1274, d

rechtssache causa 446, d. r. sache führen s. Advocat.

rechtsprechen jus dicere 1184, b

rechtsprechung jurisdictio 1185, b

rechts-proceß führen litibus distineri, litigare 1275, d. r. anfangen litem suscipere, instruere 1274, c. r. an halß werffen dicam cui impingere 1630, b

rechtsverdrehung calumnia 374, c

rechtsverständiger jurisconsultus 1185, a

recken in die höhe surrigere 1920, a

recommendation commendatio 1337, a

recommendiren tradere quem 734, b. commendare 1336, c. recommendiret seyn lassen habere quem commendatum 1317, a. recommendiret werden an einen insinuari cui 2123, a

recreuten accensi 470, a. supplementum 1749, b

recreutiren supplere 1749, b. novos milites scribere in supplementum, b. reficere copias 848, b

redart s. redensart.

rede sermo 2081, d. oratio 1604, c. vox 2564, d. locutio; locutus 1285, a. loquela, b. eloquium 1286, d. concio 585, d. fabula 834, c. animi character 493, b. P. famen; fatus 857, b. kleine r. oratiuncula 1605, a. kurtze r. breviloquentia 1285, c. theil der r. periodus 1694, a. es gehet die r. rumor est 1959, b. fama est, exit &c. 852, b. der r. ihren freyen gang lassen pandere vela orationis 2438, c. r. gar zu sehr ausputzen calamistros adhibere 364, a. r. und antwort hin und her bringen internunciare 1551, a. r. halten perorare 1606, b. declamare 536, a. declamitare b. r. thun praedicare 702, c. dicere 703, a. dicere pro rostris 1951, d. concionem habere 1049, c. concionem habere; concionari 586, a. r. üben declamatorio genere duci & delectari 536, b

reden loqui 1284, c. loquitari, d. fabulari 835, c. differere 2084, d. fari 857, a. fundere verba 974, c. emittere vocem 1424, b. sermonem habere, 2082, a. sermocinari b. cadere sermones 353, c. P. voces exprimere, emittere ore, figurare &c. 902, c. r. lehren figurare os pueri 902, c. gern reden wollen dicturire 705, b. ich kan kaum r. P. vix est via vocis in faucibus 204, b. mit einander r. colloqui 1286, b. der mit einem redet collocutor c. mit einander r. confabulari 835, c. für gericht red. orare causam 1604, c. immer und gern von etwas reden habere quid semper in ore 1608, c. der zu viel redet immodicus linguâ 1266, d. der da redet wie es umbs hertz ist planiloquus 1743, a. zu liebe/ zu gefallen r. dare auribus; servire auribus 272, c. 727, d. nach dem maule r. subblandiri 316, d. r. wie es einer gerne höret ad cujus aures se accommodare 252, c. blandiri auribus cujus 316, c. von andern dingen r. sermonem alio transferre 884, b. harte worte r. lapides loqui 1213, a. der übel redet balbus 291, c. man redet übel von ihm male audit 260, d. iederman redet davon omnium sermone celebratur 460, b. in omnium sermonibus haeret 1054, c. stets davon zu r. haben esse in assidua rei commemoratione 1377, a. mit hohen worten r. dicere elatè 880, a. heimlich unter einander r. consusurrare 2270, b. niemand zu nahe geredet absit invidia verbo 2254, c. nicht r. silere 2109, c. davon hat man nicht geredet vox de eo missa nulla est 2565, a. da man noch nichts von der sache geredet re inorata 1606, a

redekunst Rhetorica 1936, b

redensart dictum 703, c. dictio 704, a. phrasis 1723, b. locutio 1285, a. formula dicendi 937, b. filum orationis 899, a. verblümte r. figura 902, b

redeübung declamatio; exercitatio declamationis 536, a

redlich integer, grè 1154, d. ingenuus 1150, b. simplex, citer 2115, b. liberalis, ter, 1249, d. innocens 1522, b. bonus 322, d. minime malus 1331, b. redliche freunde P. archetypi amici 196, d. redlicher mann homo antiqua virtute & fide 163, d

redlichkeit innocentia 1522, b. probitas 1819, c. integritas 1155, c

redner Rhetor 1936, b. orator 1605, a. declamator 536, a. concionator 586, a. architectus verborum 197, b. ein r. der da lobet panegyrista 1629, c

rednerisch oratorius, è, 1605, b

regal-papier macrocollum 1320, a

rege machen exagitare; commovere 76, d. concitare 514, c. incitare 515, d. excitare 515, a

regen pluvia 1752, c. nimbus 1512, d. kleiner reg. psecas 1838, a. aus dem regen komme ich in die trauffe fumum vitans in ignem incidi 973, b

regen sich motu cieri 1456, a. s. bewegen.

regenbogen iris 1163, d. arcus 199, b. P. arquato caelum curvamine signans 199, d. r. ziehet wasser bibitarcus 199, b

regenfenster impluvium 1755, b

regenfröschlein Dryophytes 750, b

regenhafftig imbridus; imbricus, P. imbricitor, imbrifer 1136, d. nimbosus 1513, b. P. nimbifer 1513, b. pluvius; pluvialis; pluviatilis; pluviosus 1755, a

regenmantel lacerna 1198, d. penula 1689, d. laena 1206, a

regensburg Augusta Tiberii 1. Reginoburgum, Ratisbona 1935, a

regent caput 413, b. princeps 1813, d. gubernator, trix 1043, c. imperator 1648, c. rector, trix, 1917, b. dominator 741, d. praeditus summa potestate 1789, d. P. sceptrifer; sceptriger; sceptuchus 2017, d. regenten magnates 1317, c

regentin imperatrix 1649, b

regenwasser aqua pluvia, caelestis 182, a. aqua caelestis, pluvialis 358, d. aqua pluvia, pluviatilis 1755, a. gesamlet r. aqua cisternina 531, a

regenwurm lumbricus 1298, d. centipeda 474, d. regenwürmlein ascarides 230, d

regiment gubernatio 1043, d. rectio 1917, c. principatus 1814, c. respublica 1931, c. imperium 1649, c. magisterium 1325, a. das geistl. regiment hierarchia 1081, b. tyrannisch r. tyrannus 2411, a. r. führen s. regieren. zum r. kommen ad gubernacula reipublicae accedere 1043, d. magistratum inire 1325, c. r. richten legionem constituere 1229, b. ins r. setzen mandare cui magistratum 1335, d. im r. seyn esse in civitate 532, d. r. übergeben tradere cui rerum habenas 1049, a. s. regierung.

regiment richten legionem constituere 1229, b. einer vom regiment legionarius 1229, b. ein r. reiter agema 63, b

regiments-provoß coactor agminis 75, a

regiments-stab vitis 2527, a. lituus 1277, d

regiren regere 1917, a. regnare 1923, b. sceptra regere 2017, d. gubernare 1043, c. imperare 1648, b. imperitare, c. moderari 1431, c. temperare 2298, d. administrare 1411, a. exhibere imperium 1051, c. esse cum imperio 647, b. esse cum potestate b. versari cum imperio & potestate in republica 1790, a. gerere rempublicam 1006, d. habere summam potestatem 1789, d. clavum imperii tenere 545, b. tenere clavum & tractare gubernacula reip. sedere ad gubernacula reip. 1044, a. remp. tenere; tenere gubernacula reip. 2311, b. sedere in puppi & clavum tenere 1855. a. agere regnum 69, d. auspiciis suis regere populum; gerere remp. ductu, imperio, auspicio suo 278, a. die stadt r. praesidere urbi 2056, d

regierer regnator, trix 1923, c. rector, trix 1917, b. moderator, trix 1432, a. dispositor 1770, a. dynastes 766, b. s. regent.

regierung gubernatio 1043, d. dominatio 741, d. temperatio 2299, d. rectio 1917, c. regimen c. P. moderamen 1432, a. dynastia 766, c. r. antreten capessere imperium 1649, c. s. regiment.

register catalogus 434, d. index, indiculus 702, b. elenchus 777, c. regestum 1010, a. commentarium 1381, c. rationarium 1927, b. logarium 1282, b. repertorium 1645, d. album 86, b. breve 333, d. syllabus 2271, c. r. über einnahm und ausgab tabulae accepti & expensi 2278, d

registrator logista 1282, c

registriren regerere 1009, d. in regesta referre 1010, a

registrirt adscriptitius 2032, b

regnen pluere 1752, c. es hat steine geregnet e caelo lapidatum est 1214, c. lapideo imbre pluit 1213, c

regul norma 1529, b. canon 393, a. axioma 284, a

reguliren sich nach einem ad vitam cujus dirigi 1918, b

reh caprea 397, b

rehbock pygargus 1863, b. dorcas 745, c

rehböcklein capreolus 397, b. hinnulus; hinnuleus 1083, b

rehböckleinsfell nebris 1497, a

reibeisen radula 1909, a

reiben terere 2324, b. pumicare 1852, c. fricare 956, d. confricare 957, b. perfricare c. infrictionem adhibere, c. an etwas r. affricare 957, a. atterere 2324, c. das reiben fricatio; frictio; fricatus 957, a

reibkeule radula 1909, a

reibstein pumex 1852, b

reibung attritus 2324, d

reich dives 723, d. copiosus 600, c. nummatus 1548, a. abundans, ter 2543, d. abundè, 2544, a. fortunatus, è 945, d. beatus 303, d. amplus 125, d. opimus, è 1587, b. dotatus 748, b. locuples 1281, c. luculentus 1308, d. optimas 325, a. dis 719, c. omnium rerum copia affluens 925, a. praeditus magnis opibus 1589, b. opulentus; opulens, d. amplissimae pecuniae dominus 740, a. homo bonus atque dives 323, c. homo bonae conditionis 587, d. cui divitiarum affatim est 60, c. sehr r. perdives, praedives 724, a. Crasso ditior 621, c. polyplusius 1763, b. P. qui arat curibus quantum non milvus oberret 1406, d. P. ovis aureo vellere operta 1615, d. r. am gelde pecuniosus 1674, d. r. an gütern peculiosus; peculiatus 1674, a. r. jahr bonus annus 153, b. reiche familie fundata paternis avitisque opibus domus 979, a. r. machen opulentare 1590, a. locupletare 1281, c. divitare 724, a. ornare divitiis 1602, d. augere quem divitiis 263, d. ditare 719, c. der da r. machet ditator, d. r. seyn exuberare 2417, d. divitiis abundare, affluere, Crassum divitiis superare 724, a. r. werden opulescere 1590, b. capere divitias 399, b. amplificare fortunam suam 944, c. ditescere 719, d. emergere ex mendicitate 1379, a. rem struere, favere 1930; a. r. werden ohne mühe dormientis rete trahere 1931, d.

1932, *d.* r. werden von zinsen *auctitare pecunias fœnore* 264, *d.* s. reichlich.
reich *regnum* 1922, *d.* *imperium* 1649, *c.* r. der Parther *solium Arsacidarum* 224, *a.* römische r. *orbis Romanus* 1594, *a*
reiche her *cedo* 452, *b*
reichen die hand *porrigere dextram* 1919, *c.* r. hin biß an ꝛc. *contingere* 2286, *c*
reicher machen *P. auctare ope* 264, *d.* r. werden *fortuna crescere* 679, *b*
reichlich *locuples* 1281, *c.* *effusus, è,* 976, *b.* *profusus, è,* 977, *b.* *affluens, ter,* 925, *b.* *profluenter* 927, *a.* *copiosè* 600, *c.* *cumulatus, è,* 649, *b.* *unctius* 2546, *a.* *lautus, è,* 1226, *c.* *largus, è,* 1216, *d.* *largiter* 1217, *a.* *uber* 2427, *b.* *ubertim, c.* *plenus, è,* 1748, *a.* *fœcundus, è,* 929, *d.* *dapsilis* 677, *d.* *opiparus, è,* 1588, *d.* *opulenter* 1590, *a.* *P. largifluus* 927, *c.* *multifluus; c.* *largificus, largifluus* 1217, *a.* r. geben *ambabus manibus largiri* 112, *a.* r. verheissen *benignissimè promittere* 328, *a.* r. verheissen *prolixe promittere* 1825, *b.* s. reich.
reichsstadt *imperialis civitas* 1649, *c*
reichstag *comitia* 577, *d.* *conventus* 2448, *a.* *synodus* 2274, *c*
reichsverweser *procurator regni* 657, *d*
reichthum *divitiæ* 724, *a.* *opes* 1589, *b.* *opulentia* 1590, *a.* *dos* 748, *a.* *affluentia* 925, *b.* *facultates* 838, *b.* *fortunæ* 945, *a.* *census* 469, *b.* *census beatus* 303, *d.* *gaza* 996, *b.* groß r. *Crœsi divitiæ; divitiæ regales* 714, *a.* überflüßiger r. *mammona* 1334, *c*
reiff (ring) *circulus* 528, *b*
reiff (thau) *roratio* 1950, *d.* *pruina* 1837, *a.* voll r. *pruinosus, a*
reiff / zeitig *maturus, è,* 1359, *d.* *mollis* 1438, *a.* reiffe zeit *maturitas* 1360, *a.* reiffe maulbeer *morus caducus* 348, *d.* *caducus* 349, *a.* r. verständig *canescens, habensque suam quandam maturitatem* 395, *b.* r. machen *maturare* 1360, *c.* *ematurare* 1361, *a.* *percoquere* 603, *b.* r. werden *maturescere* 1361, *a.* *ad maturam frugem pervenire* 2450, *c.* *mitescere* 1419, *d.* durchaus r. werden *permaturescere* 1361, *b*
reiffung *maturitas* 1360, *a*
reiffwetter *ea cæli temperies, quam collurum vocant* 602, *a*
reiger *ardea* 200, *a*
reihe *ordo* 1596, *d.* *series* 2081, *c.* *antes* 159, *c.* *versus* 2471, *a.* *saltatorius orbis* 1593, *c.* es gehet die r. herumb *rebus inest quidam velut orbis; in orbem per omnes it* 1594, *b.* r. führen *ducere choros* 504, *b.* *restim ducere, ductare* 1932, *c*
reiher *ardea* 200, *a*
reim *rhythmus* 1938, *c*
reimen sich *congruere* 1042, *b.* *quadrare* 1885, *d.* es reimt sich nicht zur sache *hoc causa maxime alienum est* 93, *b*
reimsteller *rhythmicus* 1938, *c*
rein / reinlich *purus, è,* 1857, *a.* *mundus, è,* 1466, *a.* *elegans, ter,* 776, *b.* *sincerus, è,* 2118, *d.* *politus, è,* 1759, *c.* *integer* 1154, *c.* *lautus, è,* 1226, *c.* *elutus* 1302, *b.* *colatus* 565, *a.* *liquidus, ò, è,* 1273, *b.* *emendatus, è,* 1378, *b.* *inturbidus* 2403, *b.* *limpidus* 1264, *c.* *illimis, d.* *putus* 1863, *a.* *illibatus* 1255, *a.* *meracus* 1386, *b.* *merus* 1393, *b.* rein silber *argentum pustulatum* 1858, *b.* reine lufft *P. liquida æthra* 57, *d.* reiner wein *defæcatum vinum* 849, *d.* reinen mund halten *commissa tegere, tacere* 1423, *a.* *celare* 464, *b.* *arcana mira celare fide* 193, *a.* r. machen; s. reinigen.
reinfahren *Achillea* 16, *d.* *tanacetum* 2285, *a*
reinigen / rein machen *mundare, emundare* 1466, *c.* *purgare* 1855, *a.* *purificare* 1857, *b.* *repurgare* 1856, *a.* *emaculare* 1321, *b.* *eluere* 554, *d.* *lustrare* 1326, *a.* *elimare* 1264, *a.* *evallere* 818, *a.* *februare* 869, *a.* *verrere* 1467, *a.* zwischen etwas r. *interpurgare* 1855, *d.* umb und umb r. *circumpurgare, d.* durchaus r. *perpurgare, d.* von sünden r. *piare* 1732, *c*
reiniger *mundator* 1466, *c.* *elimator* 1264, *d*
reinigung *purgatio* 1855, *b.* *expurgatio, d.* *P. purgamen, b.* *purificatio* 1857, *b.* *ablutio* 1301, *c.* *lustratio* 1306, *a.* *defæcatio* 849, *d.* *piatio* 1732, *d*
reinigkeit / reinligkeit *puritas* 1857, *a.* *munditia, es,* 1466, *b.* *sinceritas* 2119, *a.* *lautitia* 1226, *d.* *nitor* 1516, *b.* *elegantia* 776, *d*
reinkohl *lampsana* 1209, *d*
reinlich s. rein.

reinschwalben *apodes* 181, *d*
reinweiden *ligustrum* 1262, *b*
reise *iter* 1168, *c.* *profectio* 1824, *c.* *peregrinatio* 1692, *a.* *itio* 789, *a*
reisebett *bajonula; lectus portabilis* 291, *a*
reisefahrt *peragratio itinerum* 64, *d.* *itio* 789, *a*
reisefell *pera viatoria* 1691, *b*
reisefertig *petasatus* 1707, *d.* *intentus ad viandum* 2492, *c*
reiseflaschen *vasa viatoria* 2492, *d*
reisegesell *comes,* 574, *d*
reisekasten *viscus* 1943, *b*
reisen *proficisci* 1824, *a.* *ire* 788, *a.* *peregrinari; peregre abire* 1692, *a.* *tendere quo* 2303, *d.* *contendere* 2305, *b.* *iter facere, habere, convertere, comparare* 1168, *c.* *transire* 795, *c.* *P. emetiri iter* 1398, *a.* bey tage r. *lucubrare viam* 1292, *b.* tag und nacht r. *continuare nocte & die iter* 2315, *a.* durch länder r. *provincias peragrare* 64, *c.* über wasser r. *navigare* 1493, *d.* an einen frembden ort r. *P. cœli mutare amictum* 116, *b.* nach Rhodis r. *petere Rhodum* 1708, *b*
reisender *peregrinator; peregrinabundus* 1692, *a*
reisepfennig *viaticum* 2492, *b*
reisig *equester, tris,* 809, *a*
reisiger *eques* 808, *c*
reiß *oryza* 1608, *c*
reiß *frutex* 966, *b.* *surculus* 2267, *c.* *planta* 1742, *a.* r. gewinnen *fruticare* 966, *c.* reiser zum flechten *vimen; vimentum* 2508, *b.* das viel reiser hat *surcularis; surculosus* 2267, *d*
reißbündel *sarcina* 2000, *d*
reissen im leibe *colicus dolor,* r. im leibe haben *doloribus cruciatibusque alvi afflictari* 568, *d.* r. im leibe des kindes *colostratio* 571, *a.* r. in därmen *rosiones intestinorum* 1945, *c.* r. im leibe haben *ex intestinis laborare* 1158, *d*
reissen *rumpere* 1959, *d.* von einander r. *dilaniare* 1112, *b.* *distrahere* 2373, *b.* zu sich r. *diripere* 1913, *a*
reissend *rapidus, è,* 1912, *a.* *rapax* 1911, *d*
reißholtz *sarmenta* 2001, *d.* *cremia* 624, *c.* feuer von r. *flamma virgea* 2520, *c*
reißkunst *linearis pictura* 1266, *b.* *graphice* 1031, *c*
reißmuß *ptisanarium oryzæ* 1839, *b*
reitbar / zum reiten beqvem *equitabilis* 809, *b*
reiten *equitare* 809, *b.* *in equo vehi, P. in equo ire, gestari, sedere* 807, *c.* *equo vectari* 2433, *d.* *equo vehi* 2432, *b.* mitten inne r. *intervequitare* 809, *c.* das r. *equitatio* 809, *b*
reiter *eques* 808, *c.* r. der von einem pferd auff ein anders springet *desultor* 1983, *a*
reiterey *eques* 808, *d.* *copiæ equestres, equitatus* 809, *a.* *P. frenigeræ alæ* 954, *c*
reiterkappe s. reitrock.
reitknecht *equarius* 808, *b.* *equiso, c*
reitmeise *parus palustris* 1657, *a*
reitrock *lacerna* 1198, *d.* *chlamys* 502, *b.* *diplois* 718, *a.* der einen r. anhat *chlamydatus* 502, *b*
reittasche s. satteltasche.
reitzen *irritare* 1164, *b.* *illicere* 1201, *a.* *pellicere, c.* *acuere* 22, *b.* *lacessere* 1199, *d.* *invitare* 1159, *d.* *invitamentum afferre* 1160, *b.* zu bekümmerniß r. *admovere faces dolorum* 868, *b.* zum kämpffen r. *provocare ad certamen* 2568, *b*
reitzend *irritabilis* 1165, *a.* *illecebrosus, è,* 1201, *b.* *illex, b.* *pellax, c.* *invitatorius; invitabilis* 1160, *b*
reitzung *stimulus* 2209, *d.* *impulsus,* 1680, *c.* *delinimentum* 1237, *d.* s. anreitzung.
relation thun *ordine referre, narrare* 883, *a*
religion vertheidigen *certare pro aris* 928, *b.* für die r. und freyheit streiten *pro aris focisque certare* 187, *a*
rellmaus *glis* 1018, *d*
rennbahne / platz *campus* 380, *d.* *stadium* 2198, *c.* *circus* 527, *c.* *Hippodromus* 1086, *a*
rennen *procurrere* 662, *d.* *equum admittere* 1411, *d.* mit dem pferde r. *equo concitato vehi* 807, *c.* unter die feinde r. *immittere se in medios hostes* 1424, *d.* mitten hinein r. *ruere in medios* 1963, *a.* das r. *cursura* 659, *d.* *missus* 1421, *a*
renten *census* 469, *b*
rentrey *quæstorium* 1868, *d*
rentkammer *ærarium* 49, *b*
rentmeister *arcarius* 192, *a.* *quæstor* 1868, *c.* *logista* 1282, *c.* *curator; præfectus ærarii* 49, *b.* *magister scripturæ* 1324, *d*
rentmeisteramt *quæstura* 1869, *a.* *officium quæstorium* 1868, *d*

rennschiff *liburna* 1256, *e*
rennthier *machlis* 1319, *d*
repressalien *clarigatio* 539, *b*
republic *respublica* 1931, *c.* *civitas* 532, *c.* *P. commune* 581, *c.* was der r. nützlich *quæ in commune conducunt* 581, *c*
reputation in acht nehmen *nihil facere quod est contra existimationem* 54, *b*
residentz des königes *regia* 1922, *c*
resolviren sich *constituere* 2201, *a.* resolviret haben *cum animo statutum deliberatumque quid habere* 2200, *d*
resolution s. rathschluß. andere res. *mutatio consilii* 1438, *a*
respect geben *revereri quem* 2463, *c.* r. erhalten *auctoritatem integram servare* 257, *c.* er hat respect *auctoritas est in illo; est in auctoritate* 257, *c.* *non deest illi auctoritas dignitasque, d.* das machet respect *id affert auctoritatem* 257, *d*
respectiren *reverentiam præstare* 2461, *d*
rest *appendix; appendicula* 1684, *b.* *residuum* 2058, *a.* *reliquum* 1270, *b.* r. bleiben *reliquari, c*
restant aus vorigem jahre *reliquator* 1270, *c*
restiren *in debitis residere* 680, *a*
retirade *ara* 187, *b.* *portus & refugium* 1782, *a.* *receptus* 408, *d.* *recursus* 663, *b.* *arx* 229, *b.* *tutus receptus* 2397, *b.* s. zuflucht.
retiriren sich *se quo recipere* 408, *b*
retten *vindicare* 2513, *a.* aus der noth r. *liberare metu* 1250, *c.* s. frey machen.
retter *auxiliator* 283, *d*
rettung *vindiciæ* 2513, *a.* r. thun *sublevare* 1245, *c.* s. errettung.
rettich *radix* 1908, *c.* *raphanus* 1910, *d.* wild r. *armoracia* 219, *b*
rettichöhl *oleum raphaninum* 1910, *d*
reue *pœnitentia* 1757, *d*
reuen sich lassen *pœnitere* 1757, *c.* *ad pigendum induci* 1726, *a*
reverentz machen *adorare* 1605, *b.* *manu venerari* 1345, *c*
revier des himmels *clima* 559, *b.* *declinatio mundi* 552, *b.* *inclinatio cœli, d*
reuspern sich *screare* 2029, *b.* das r. *screatus, b*
reussen *Russi; Rutheni* 1967, *c*
reußland *Ruthenia* 1967, *c*
reuter s. reiter.
reyhe s. reihe.
rhebarbar *rhaponticum; rhacoma* 1934, *c.* *hippolapathum* 1086, *a*
rhein / rheinstrom *Rhenus* 1936, *a*
rheinisch *rhenanus* 1936, *a.* rheinländer *Rheni, a.* die disseit / die jenseit des rheins *cisrhenani, transrhenani, a*
rhetorisiren *more rhetorico loqui; rhetoricari* 1936, *c*
rhodies *Rhodus* 1937, *b*
rhodieser *Rhodius* 1937, *c*
rhodießholtz *aspalathus* 235, *a*
rhone *Rhodanus* 1937, *a*
richten *judicare* 1172, *a.* *dijudicare* 1173, *b.* *disceptare* 405, *a.* *judicem se præbere, judicium facere, exercere* 1172, *c.* *pronunciare* 1551, *d.* vor der zeit r. *præjudicare* 1173, *b.* nach der schärffe r. *agere summo jure* 1184, *c.* nach dem gesetz r. *ad leges exigere* 76, *c.* die rede nach den ohren r. *accommodare orationem auribus* 579, *d.* sein gemüth auff etwas r. *instituere animum* 2202, *d.* *intendere animum* 2306, *d.* *animum in quid defigere & intendere* 897, *b.* *referre animum ad quid* 883, *b.* sich gantz und gar nach einem r. *ad nutum cujus & voluntatem se totum convertere* 2474, *c.* sich nach dem wetter r. *obsequi tempestati* 2078, *b.* sich nach eines gewohnheit r. *consuetudini cujus se coaptare* 180, *c.* sich nach eines willen r. *se conformare ad cujus voluntatem* 938, *d.* ins werck r. *implere* 1749, *a.* in die höhe r. *arrigere* 1917, *d.* den weg dahin r. *cursum suum eò dirigere* 1918, *b*
richter *judex* 1172, *b.* *juridicus* 1185, *b.* *prætor* 1800, *c.* *quæsitor* 1868, *b.* *censor* 467, *d.* *decisionis arbiter* 355, *c.* willkührlicher r. *honorarius arbiter* 189, *c.* r. seyn *agere judicem* 69, *d*
richteramt *prætura* 1801, *d*
richterin *judicatrix* 1172, *b.* *dijudicatrix* 1173, *b.* *disceptatrix* 405, *a*
richterstab *festuca* 889, *a*
richterstuhl *tribunal* 2380, *d.* richt. zu Rom *puteal* 1858, *c*

richthauß *pratoria domus; pratorium* 1801, *a. secretarium pratorii* 484, *d*
richtig *exactus* 76, *a. regularis* 1917, *d. evidens, ter,* 2500, *a. directus, è,* 1918, *d. rectus, è,* 1920, *a. dispositus, è,* 1770, *b. solutus* 2145, *b. compendiosus* 583, *a. compendiarius, a. exploratus, è,* 1752, *c. certo* 487, *a.* es ist alles r. *transacta omnia* 78, *b.* r. machen *explicatam rem dare* 1750, *d. consolidare* 2141, *c. pariare* 1635, *b.* r. werden *transigere cum expeditionibus* 78, *b.* richtige rechnung *rationes expedita* 1707, *a.* r. sache *explicata causa* 1750, *b.* r. schuld *nomina expedita, explicata* 1524, *d*
richtigkeit *expeditio* 1705, *c.* in gute r. bringen *fundare* 979, *a*
richtmaaß *perpendiculum* 1686, *d. regula* 1917, *d*
richtscheid/ richtschnur *norma* 1529, *a. groma; gruma* 1041, *a. regula* 1917, *d. canon* 393, *a. linea* 1265, *c. gnomon* 1023, *b. amussis* 128, *a. molorthus* 1439, *d.* r. das wasser zumessen *chorobates* 504, *b*
richtung *directio* 1918, *d*
riebe *costa* 618, *a*
riechen *odorari* 1568, *a. olere* 1574, *c. fragrare* 948, *a. nasum nidore supinare* 1510, *a.* übel r. *putere* 1858, *d.* nach etwas r. *redolere* 1576, *c.* in seinen busen r. *in se descendere* 2014, *a. in suum ipsius sinum inspuere* 2196, *a.* von ferne r. *subolere; olfacere; olfactare* 1576, *c, d.* das riechen *odoratio* 1568, *a. olfactus* 1576, *d*
riechend *odorus* 1567, *d. odoratus* 1568, *a. olidus* 1574, *d. fragrans* 948, *a.* übel riechend *graveolens* 1038, *e.* r. machen *odorare* 1568, *a. inodorare, b*
riedgraß *carex* voll riedgraß *carectum* 419, *c*
riegel *claustrum* 540, *b. clavis* 542, *c. obex* 1557, *c. pessulus* 1706, *c. repagulum* 1630, *c*
riemen *lorum* 1287, *d. loramentum* 1288, *a. ligamentum; ligula* 1260, *b.* r. am pfeil *amentum* 115, *a*
riese *gigas* 1011, *d. P. anguipedes* 144, *a. P. telluris juvenis* 1189, *a*
riesengebirge *gigantum juga* 84, *d*
riesenkrieg *giganteum bellum; gigantomachia* 1012, *b*
rietkuchen *lienteria* 1259, *e*
rind *bos* 328, *d.* jung r. *juvencus* 1187, *c.* s. ochs.
rinde *cortex* 615, *a. crusta* 637, *c. corium* 608, *d. tunica arboris* 2402, *a. liber* 1251, *d.* kleine r. *corticula* 615, *b.* r. des baums *cutis arboris* 667, *a.* mit r. *corticatus, corticosus* 615, *b*
rindern *taurinus* 2191, *c. bubulus; bovillus* 329, *c.*
rindern braten *assa bubula* 239, *a*
rindfleisch *caro bubula* 329, *c*
rindsaugen *buphthalmos* 341, *b*
ring *annulus* 152, *b. orbis* 1593, *c. circus* 527, *e. gyrus* 1048, *c.* r. an ohren tragen *annulatis auribus incedere* 152, *c.* r. an der thür *cornix* 610, *a.* r. umb die seulen *astragala* 240, *c*
ringelblume *caltha* 373, *d*
ringeltaube *palumbes* 1626, *c. palumbes torquatus* 2365, *b*
ringen *luctari* 1291, *b. adluctari; colluctari* 1291, *d.* mit dem tode r. *moriturire* 1452, *a. agere animam* 68, *d.* das ringen s. kampff.
ringer *athleta* 248, *b. luctator* 1291, *c.* s. kämpfer.
ringfertig *agilis* 66, *a*
ringfutter *dactyliotheca* 673, *d*
ringlein *annellus* 152, *c.* r. am pantzer *hamus* 1060, *b*
ringmaaß *circinus* 527, *b*
ringmacher *annularius* 151, *d*
ringsweise *orbiculatim* 1594, *c*
ringsherümb *circumcirca* 526, *c. circulatim* 529, *c.* r. umher auffwerffen *circumaggerare* 66, *a.* r. umbher befestigen *circumfirmare* 907, *d.* r. umbher verbrämet *orbe gyrato laciniosus* 1048, *d*
rinne *canalis* 381, *c. incile* 1141, *c*
rinnen *manare* 1342, *b*
riß *ruptura* 1960, *a. scissus* 2010, *b. scissura, c. conscissura, d. fissus; fissura* 899, *d*
ritter *eques* 808, *d.* zum r. schlagen *nobilitare* 1521, *c*
ritterlich *fortissime, perfortiter* 944, *c*
ritterorden *equestris ordo, splendor* 809, *a. locus equestris* 1279, *d*
ritterschafft *nobilitates* 1521, *b. ordo equester* 1597, *a*
rittersitz *Dynastia* 766, *c*
ritterspiel *equiria* 808, *c*
rittersporn *consolida regalis* 2141, *d. cuminum silvestre* 649, *a*
ritterstände *equestria* 809, *a*
rittmeister *magister scriptura* 1314, *d. prafectus cohortis* 847, *b*
ritz *rima* 1942, *a. scissus* 2010, *b. scissura, c. conscissura, hiatus* 1084, *a.* ritze an händen *rhagades* 19.5, *a.* r. gewinnen *hiare* 1083, *d*
ritzen *charaxare* 493, *d*
roch *raja* 1909, *c*
röcheln der sterbenden *anhelitus letalis* 1059, *b*
röchelnder *cui meatus anima gravior & sonantior est* 2152, *a*
rock *tunica* 2401, *d. toga* 2355, *c. amiculum* 116, *b. diplois* 718, *a. abolla* 5, *d.* langer r. *stola* 2225, *c. syrma* 2275, *d.* gefütterter r. *lana* 1206, *a.* der einen r. anhat *tunicatus* 2402, *b.* der einen langen r. anhat *stolatus* 2225, *c.* ein r. mit ermeln *amphimallum* 124, *d.* r. mit langen ermeln *macrochera* 1319, *d. chiridota* 501, *a.* r. ohne ermel *colobium* 568, *c*
rocken *far* 835, *c. ador* 29, *a. olyra* 1577, *d. arinca; olyra* 212, *a.* schwartzer r. *secale* 2044, *a. briza* 335, *c*
rocken zum spinnen *colus* 573, *b. pensum* 1683, *c*
rockenbrod *panis farraceus* 855, *c*
röcklein *togula* 2356, *a*
rögner *fœmina piscis* 932, *a*
roh *crudus* 635, *d. atrox* 251, *c.* r. werden *crudescere* 636, *b.* roher schüler *integer discipulus* 1155, *a*
rohr *calamus* 364, *a. canna* 388, *b. arundo* 227, *d.* ägyptisch r. *biblus* 312, *b.* r. im wasser *ulva* 2538, *a.* ein lang r. *donax* 744, *b*
rohr busch *arundinetum; arundinea silva* 228, *a*
rohrdommel *butio* 342, *d. ardea palustris* 200, *a*
röhre *canalis* 381, *c. tubus* 2395, *a. fistula* 909, *c.* r. im schienbein *fibula* 891, *b*
röhrhählein *fulica* 971, *d*
röhricht *arundinosus; P. arundifer* 228, *a.* r. gebüsch *cannetum* 388, *c*
röhrkasten *labrum* 1196, *a. crater* 622, *b. aquimanarium* 185, *a*
rohrkraut *centunculus* 472, *c*
röhrlein *canaliculus* 381, *d. tubulus* 2395, *a. sipunculus* 2123, *c.* r. in der lampe *myxus* 1482, *c*
röhrmeister *castellarius* 433, *a. aquileges; indagatores aquarum; aqua libratores* 184, *c. aquilices, c*
röhrpfeiffe *syrinx* 2275, *d. P. Arguta canna* 388, *b*
rohrreiger *ardea palustris* 200, *a*
röhrwasser *aqua canalibus immissa* 182, *a. corragi* 614, *c*
röhrwunde *fistula* 909, *c*
rolle *catalogus* 434, *d. numerus* 1545, *d. breve* 333, *d. pittacia, d. trochlea* 2388, *d. palanga* 1612, *a.* rolle der weber *scapus* 2015, *a*
rollen *cernere* 481, *c*
rollhöltzer oder löcher *chelonia* 498, *b*
rollwagen *carpentum* 423, *a. essedum* 815, *d*
Rom *Roma* 1948, *d. domicilium imperii orbis terrarum* 743, *d*
römer *Romani* 1949, *b. Quirites* 1903, *d. P. Romulida* 1949, *d. P. martigena populus* 1353, *c*
römisch *Romanus; Romanicus; Romanensis* 1949, *b. P. Romuleus, d*
rose *rosa* 1950, *d.* rothe r. *P. florulenta purpura* 921, *b.* wilde r. *cynorrhodon* 671, *a.* r. von hundert blättern *centifolia* 474, *d.* r. von hiericho *Hierichunta &c.* 123, *b*
rose am leibe *erysipela* 814, *c. ignis sacer* 1131, *b*
rosenfarb *roseus* 1951, *b*
rosengarten *rosetum* 1951, *c*
rosenkrantz *corona rosacea* 1951, *b*
rosenöl *oleum rosaceum* 1951, *b*
rosenstock *rosarium* 1951, *b*
rosenwurtz *rhodia radix* 1937, *c.* 1951, *c*
rosine *uva passa* 1658, *d.* 2586, *a. uva arida, a. astaphis* 239, *d. botryon* 330, *c*
rosinkörnlein *acinus uva passa* 13, *a*
roß *sonipes* 1704, *b.* zu r. dienen *equo mereri* 807, *c.* s. pferd.
roßampfer *hippolapathum* 1086, *a*
roßarbeit *Herculeus labor* 1072, *d*
roßartzney *veterinaria* 2487, *a*
roßartzt *veterinarius* 2487, *a*
roßbreme *tabanus* 2277, *b. œstrum* 1570, *a. asilus* 233, *c*
roßdecke *ephippium* 799, *a*
roßfenchel *hippomarathrum* 1086, *c*
rößgen/ rößlein *rosula* 1951, *b*
roßhirt *equiso; equitiarius* 808, *c*
roßhub *bechion; tussilago* 304, *d. chamaleuce* 492, *b*
roßkäse *hippace* 1084, *c*
roßkefer *scarabai pilularii* 2015, *b*
rosmarin *rosmarinum* 1951, *c. libanotis* 1247, *d*
roßmühle *jumentaria mola* 1178, *a. mola trusatilis* 1434, *b*
roßmüntz *mentastrum* 1383, *c*
roßpflaumen *pruna asinaria* 1837, *b. asinina pruna* 234, *d*
roßschwantz *equisetum* 809, *c. hipparis* 1085, *c*
roßstall s. pferdestall.
roßteutscher *agaso* 61, *d. hippocomus* 1085, *c*
roßzierde *phalera* 1714, *b*
rost *rubigo* 1955, *a. ferrugo* 886, *b. situs* 2130, *b.* r. am kupffer *scolecia* 2027, *b. arugo* 47, *c.* r. von hüttenrauch *laureotis* 1227, *a.* rost darauff man röstet *craticula* 622, *d*
rösten *frigere* 957, *c*
rostig *aruginosus* 47, *d. rubiginosus* 1955, *b*
röstpfanne *sartago* 2003, *c*
rötelschreiber *antigrapheus* 161, *d*
rötelstein *rubrica fabrilis factitia* 1954, *b. sinopis* 2122, *a*
roth *ruber* 1953, *c. rubeus, c. rubens; rubicundus* 1954, *c. rufus* 1958, *a. rubricosus; rubrans* 1954, *b. rutilus* 1967, *c. rutilatus* 1968, *b. canusinus; P. canusino medicatus succo* 396, *a. P. pudoricolor* 1843, *c. burrus* 342, *b.* r. bekleidet *canusinatus* 396, *a.* r. färben *miniare* 1411, *c.* r. machen *rufare, irrufare* 1958, *a. rubefacere* 1954, *c.* r. seyn *rubere* 1954, *c. rufere* 1958, *c.* r. werden *rufescere* 1958, *a. rubescere; subrubere; 1954, c. irrubescere, d.* roth wachs *cera miniata, miniatula* 477, *a.* 1411, *c.* r. zeichnen *rubrica notare; rubricare* 1954, *b.* rothe meer *erythraum mare* 814, *d.* rother rock *flammata toga* 913, *b*
rothbart *anobarbus* 296, *d*
rothbärtig *qui est rutila barba* 1968, *a*
rothbein *hamatopus* 1054, *a*
röthe *rubor* 1953, *c. rubedo* 1954, *a. maltha* 1330, *c. hysginum* 1114, *a.* r. in den augen *argema* 206, *c*
rothe ruhr *dysenteria* 766, *c. passio dysenterica, c.* der die r. hat *dysentericus* 766, *c*
rothfeder *rubellio* 1954, *a*
rothfisch *erythrinus* 814, *d*
rothgiesser *fusor ærramentarius* 974, *d. faber ærarius* 49, *d.* 832, *d*
rothhals *Penelops* 1687, *c*
rothkehlichen *rubecula* 1954, *d. erithacus* 812, *a*
rothkopff *rufus; rufulus* 1958, *a*
röthlich *russus; russeus* 1966, *c. rubidus; subruber; rubellus* 1954, *a. subrubicundus, c. subrufus* 1958, *a. flammeus* 913, *a. subrutilus* 1968, *a. pumicans* 1758, *c*
rothscher *asellus arefactus* 234, *c*
rothschwäntzlein *rubicilla* 1954, *d*
rotte *turba* 2402, *b. manipulus* 1341, *c.* r. von 10. mann *decas* 681, *b. decuria* 682, *b.* r. von 100. mann *centuria* 475, *c.* aus der r. *manipularis; manipularius* 1341, *c*
rotten an sich *aggregare* 1040, *c*
rottenweise *manipulatim* 1341, *d*
rottirer *gregales* 1040, *b*
rottmeister *Decanus* 682, *b. decurio, c. Decarchus* 683, *a*
rotz *mucus; muccedo* 1459, *a. pituita* 1736, *d*
rotzig *mucosus; mucculentus,* 1459, *a. pituitosus, d*
rübe *rapa* 1910, *d. congylis* 589, *d.* gelbe r. *staphylinus* 2199, *d.* rothe r. *siser; sisaron* 2125, *c. beta nigra* 310, *c*
rübenkraut *rapacia* 1910, *d*
rübenfeld *napina* 1484, *b*
rübesaat *rapicium semen* 1910, *d*
rubin *pyropus* 1864, *d.* gelblicher r. *lychnites* 1303, *b*
rübland *rapina* 1910, *d*
ruchloß *impius, è,* 1737, *d. profligatissimus ac perditissimus* 917, *c*
ruchtbar *percelebratus* 460, *c. notum atque apud omnes pervulgatum* 1530, *a.* es ist r. *fama percrebuit, peragravit, omnium sermone celebrata est* 852, *b.* r. machen *divulgare palam* 1621, *d, palam facere, propalare* 1622, *a. vulgare* 2587, *b. divulgare; evulgare, c. pervulgare, d.* r. werden *percrebrescere* 623, *b.* s. kundbar.
rücken *dorsum* 747, *a. tergum* 2322, *b. cæcum corpus* 351, *c.* den r. kehren *tergiversari* 2322, *c.* auff den r. legen *supinare; resupinare* 2266, *a*
rückgän-

rückgängig *retrogradus* 1028, b
rückgrad *spina* 2185, b. *vertebra* 2472, a. gelenck im r. *spondylus* 2193, c
rücklich *supinus, è,* 2265, d. *resupinus* 2266, a
rückwärts *recessim* 457, a. *paulo citerius* 531, d. r. gebogen *recurvus* 665, c. r. f. zurück.
rückweg *regressus* 1028, a
ruder *remus* 1024, d. *palmula* 1624, c. *tonsæ* 2359, c. *P. arbor* 191, a
ruderbäncke *transtra* 2376, b
ruderer *servus ad remum* 25, a. *remex* 1925, b
rudern *remigare* 1925, a. *remis incumbere, insurgere; remos propellere, adhibere* 1924, d. *lentare remum* 1239, d
ruderknecht s. ruderer.
rudernagel/ring *scalmus* 2012, a
ruderschiff *navis longa, actuaria* 1491, d
ruderung/ruderwerck *remigatio* 1925, a. *remigium*, b
ruff *fama* 852, c
ruffen *vocare* 2565, d. *nominare* 1515, d. *clamare* 534, d. *ciere* 513, b. *citare*, c. *calare* 371, b. *contendere voce* 2305, b. *inclamare quem* 536, c. mit einander r. *conclamare* 535, d. *conclamitare* 536, a. überlaut r. *exclamare* 536, b. *vociferari* 2563, c
rügen unnöthige dinge *chordas nonmovendas movere* 503, d
rügung *censura* 468, c
ruhe *quies* 1896, d. *requies* 1897, b. *quietudo* 1898, c. *remissio* 1425, d. *tranquillitas* 2375, d. *otium* 1613, c. *interstitio* 2222, a. *vacatio* 2413, b. gemeine r. *securitas omnium* 2051, a. r. haben *respirare* 2188, b. zur r. kommen *compendium facere errationis* 583, a
ruhen *requiescere* 1899, b. *recubare* 641, c. *tradere se quieti* 1896, d. *quiescere* 1897, c. *acquiescere* 1898, c. *conquiescere*, d. *remittere animum* 1426, c. *cessare* 458, c. *pausare* 1670, b. *silere* 2109, d. *circumcidere omnem negotiosam actionem* 355, a. ein wenig r. *condormiscere parum* 746, c. auff seulen r. *columnis inniti* 572, a. nicht ruhen lassen *exercere quem* 194, a. nach der arbeit nicht wieder r. *carere alterna requie* 104, a
ruhestätt *lectus* 1228, c. *torus* 2366, a. *requietorium* 1899, d
ruhetag *sabbathum* 1968, d
ruhig *quietus, è,* 1898, b. *tranquillus, è,* 2375, c. *inturbidus* 2403, d. *pacatus, è,* 1671, c. *compositus* 1768, c. *per silentium* 2110, b. r. werden *pace & otio residere* 2102, d
ruhm *gloria* 1020, a. *celebritas sermonis hominum* 460, a. *incorrupta vox bene judicantium de excellenti virtute* 1135, a. mit r. *nobiliter* 1521, c. r. in schlechten dingen suchen *laureolam in mustaceo quærere* 1217, b. ohne r. zu melden *præfiscine*, 1,860, c. *dicto absit invidia*, c. r. suchen *famam aucupari* 812, c. *rumori servire; rumorem affectare* 1959, c
rühmen *commendare* 1336, d. *celebrare* 460, b. *prædicare* 702, d. *profiteri* 863, b. *verbis exaggerare quid* 66, a. *verbis ornare* 1602, b. *verbis adornare* 1603, d. *præconium cui tribuere* 1793, c. *præconio quem nobilitare*, c. *laudibus quem ad cœlum extollere* 2358, b. *creta notare* 416, c. hoch r. *summis laudibus ferre* 875, c. sich selbst r. *arrogare sibi quid* 1946, d. *cum irrisione audientium imitari militem gloriosum* 1020, c. *gloriose quid ostentare; gloriari*, d. *jactare se* 1115, d. *flare inanes glorias* 1020, b. *gloriando se & prædicatione efferre* 879, d. sich des adels r. *genus crepare* 627, b. von sich r. *jactare se & ostentare* 2308, c. s. loben.
ruhmgierig s. ehrgeitzig.
ruhmgierigkeit *venditatio & ostentatio* 2308, d
rühmlich *præclarus, è,* 138, a. *eximius, è,* 827, b. *honestus, è,* 1097, d. *honorificus, è, perhonorificus*, d, b. *honorus*, c. *commemorabilis* 1377, a. *commendabilis* 1337, b. *laudabilis, ter* 1224, c. *gloriosus, è,* 1020, c. *prædicabilis* 703, a. r. seyn *honori magno esse* 1095, c
ruhmredig *gloriosus, è,* 1020, c. *gloriabundus* 1021, a. *ventosus* 1454, a. *jactans; jactantior* 1116, a. *jactanter*, b. *jactitabundus*, c. *jactabundus*, c. ruhmr. seyn s. rühmen sich.
ruhmredigkeit *jactantia; jactatio* 1116, b. *ventositas* 2454, b
rühmung *laudatio* 1224, c. *gloriatio* 1021, a. *venditatio* 2441, b
rühren *stringere* 2230, c. den schwär r. *tangere ulcus* 2285, c
rührkraut *gnaphalium* 1021, c
rührlöffel *rudicula* 1956, b. *tudicula* 2395, b. *spatha* 2167, c
ruiniren *exitio esse cui* 827, c. einen r. *opes cujus evertere* 1,89, b. den feind r. *delere copias hostium* 687, a
ruinirung *deletio* 687, a. *excidium* 825, a
ruland *colossus* 571, a
rüle *acredula* 19, d
rülps *ructus* 1955, c. *rhonchus* 1938, b. *P. ructamen* 1955, d
rülpsen *ructare* 1955, c. *obructare* 1956, a
rumoren *instrepitare; obstrepitare* 2229, b
rumormeister *latrunculator* 1223, a
rumpff *truncus* 2391, d. rumpff über dem mühlstein *infundibulum* 976, c
rümpfen *distorquere* 2364, c. *pertorquere* 2365, a. die nase r. *ringere i,* 1942, c. *crispare nasum* 633, b. *corrugare nares* 1958, c
rund *rotundus, è,* 1952, d. *orbiculatus; orbicus* 1594, c. *circularis* 529, a. *globosus* 1019, b. *in speciem orbis globatus*, b. *sphæricus, sphæralis* 2183, d. r. heraus sagen *aperte rem ipsam loqui, nihil circuitione uti* 791, d. r. machen/ in die runde bringen *rotare* 1952, c. *rotundare* 1953, b. *globare; conglobare* 1019, b. *circinare* 527, b. ein runder platz *cortina* 615, c
runde *rotunditas* 1953, b. *rotundatio*, b
runden gehen *circare* 526, c. *circumire munitiones* 791, d. die da runden gehen *circuitores; circitores* 791, d. *circatores* 526, c
rundung *rotunditas; rotundatio* 1953, b. *circumductio* 753, c. *globositas* 1019, b
runtzel *ruga* 1958, b. r. am bauch *anus* 166, c
runtzeln *caperare* 398, a. die stirne r. *adducere vultum* 753, b
runtzlicht *rugosus* 1958, b. runtzl. stirne *striata frons* 2229, c. *frons rugosa, corrugata* 960, c. r. machen *corrugare; irrugare* 1958, c. *P. rugis exarare*, b. im alter wird man runtzl. *P. veniunt rugæ quæ tibi corpus arant* 1220, b. *rugis frontem senectus exarat*, d
rupfzange *volsella* 2557, c
ruprecht *manducus* 1337, d
ruß *fuligo* 972, a
rüssel *rostrum* 1951, c. r. eines elephants *proboscis* 1818, c
rustbaum *ulmus* 2536, c
rüsterbusch *ulmarium* 2536, d
rüsten *armare* 217, b. *parare* 1646, c. *apparare* 1647, c. *accingere* 521, d. sich zum streit r. *expedire se ad pugnam* 1707, b
rüstig *expeditus, è,* 1705, b. *navus; naviter* 1495, a
rüstkammer *armamentarium* 217, d
rüstung *arma* 216, b. *armatus, armatura* 217, c. r. von holtz *machina lignea* 13 8, d. r. der leichten knechte *velitaria arma* 2437, a. der leichte r. führet *veles* 2436, d. in voller r. stehen *stare in procinctu* 522, c
rüstwagen *carrus* 424, c
rüstzeug *arma* 216, b. *armamenta* 217, d
ruthe *ferula* 887, c. *virga* 2520, b. ihm selbst eine r. binden *anguem in sinu fovere* 143, c. r. über seinen rücken binden *mala ad se attrahere ut Cæcias nubes* 352, a
rüthlein *virgula* 2520, b
rütteln *agitare* 73, a. *quatere* 1879, b. *quassare*, c. sehr r. *succussare* 1881, c

S.

SAal *atrium; primus locus ædium* 250, c. *cavum ædium* 450, d. *peristylium* 1695, d. *cavædum* 441, c. ein gewürfelter s. *asarotum* 230, b
saalbader/alte s. *saturniæ lernæ* 2007, b
saamen s. korn *semen* 2061, a. *seminium, frumentum seminiale* b. *semen sementivum* c
saamkorb *thylacus* 2346, a
saat *sata* 2082, c. *seges* 2060, c. *sementis; sementica* 2061, c. s. die geil und dicke steht *P. luxuries segetum* 1312, b. *quæ foliorum exuberat umbra* b. s. die nicht fort will *ægra seges* 34, a
sabbath *sabbatum* 1968, d
sabbathhalter *sabbatarius* 1968, d
sache *causa* 446, d. *res* 1920, a. gute s. *causa justa, vincibilis* 447, a. *amplissima fortuna* 945, a. deine s. gehet ietzund vor *ferrum tuum in igni est* 885, c. s. führen *causam orare, perorare* 447, a. *contendere* b. einem die s. zuspielen *tradere cui causam* 447, b. die s. verlieren *cadere causa* 347, d. *litem perdere* 1275, a. *formula excidere* 9,7, c. s. da noch nichts verspielt ist *causa integra* 447, a. die s. ist verspielt *occisa res est* 356, b. es thut nichts zur s. *minimum momentum habet* 1440, b. *nihil ad Andromacham* 140, d
sachfällig werden *causa cadere* 447, a
sachwalter s. advocat.
sachsen *Saxones* 2009, c
sachte *ductim* 753, a. *pedetentim* 1702, b. *elementer* 546, d. *placide* 1739, c. *sedato nisu* 1517, d
sack *saccus* 1970, a. *culeus* 645, b. *fiscus* 908, d. s. und pack *sarcina* 2000, d. gestrickter s. *reticulum* 1932, d
sacken *saccare* 1970, c
säcklein *sacculus* 1970, b. *manticula* 1343, d
sackpfeiffe *utricularis tibia* 2581, b
sackpfeiffer *utricularius* 2581, b. *pithaules* 1736, a. *ascaules* 230, d
sacrament des altars *eucharistia; cœna dominica* 818, d
sacristey *sacrarium* 1972, a. *cella* 461, d. *adytum* 31, b. *secretarium*. *P. cœlestis arcanum domus* 485, a
säen *seminare* 2062, d. *sementem facere* 2062, c. *serere* 2082, b. *mandare terræ semina* 1336, a. darneben s. *afferere* 2083, b
saffran *crocus, um* 634, b. *P. spica cilissa* 517, d. *cilicum flores* 634, b. wilder s. *colchicum* 563, c. *cnicus* 556, b
safft *succus* 2149, d. *lac* 1196, d. *liquamen* 1273, a. s. zum honig *melligo* 1372, d. s. so man ausdrückt *cremor* 625, a. ohn s. und krafft *aridus* 204, d. *sicce* 2100, c. s. und kr. verlieren *amittere omnem succum & sanguinem* 1994, b
safftgrün *prasinus color* 1802, c
safftig *succi plenus; succosus* 2249, d. *succidus, succulentus* 2250, a
säge *serra* 2087, a. grosse s. *runcina* 1962, c. *P. argutæ lamina serræ* 209, b
sägen *serram ducere cum quo* 2087, a. *serrare* b. das sich s. läst *serrabilis* c
sagen *dicere* 703, a. *loqui* 1284, c. *narrare* 1485, a. *ferre* 876, a. *memorare* 1376, c. *prædicare* 702, c. *profari* 858, d. *autumare* 182, c. *dare* 728, c. *vocem mittere* 2565, a. *perhibere* 1052, a. *emittere verbum* 1424, b. *P. jacere verba* 1115, b. ich sage *inquam, inquio* 1151, d. *ajo* 81, b. er saget *infit* 1146, c. sage her *cedo* 452, b. frey s. *profiteri* 863, b. nichts s. *obticere* 2280, c. nichts sagen von andern *alia omittere* 1425, b. für gewiß s. *affirmare* 907, c. *confirmare* 908, a. seinen nahmen s. *edere nomen* 731, a. jederman sagts / es ist die gemeine s. *ita ajunt* 81, b. *omnium sermone celebratur* 460, b. sagt nur ihr habt nicht drein gewilliget *negate vos id fecisse* 1501, d. mein hertz sagte mirs *animus mihi præsagiebat* 1976, d. das sagen der leute *rumusculus hominum* 1959, c
sagbaum *sabina* 1969, a
sagfisch *scolopax* 2027, b
sagoressa *Cæsaraugusta* 361, b
sagspäne *scobs* 2027, a. *lanugo* 1210, d. *ramenta lignorum* 1909, d
saite *chorda* 505, d. *nervi* 1507, a. *fides; fidicula* 896, b. *filum* 899, a. auff s. spielen *fila movere* a. zu hochgespannte s. springen *funiculus tensus abrumpitur* 981, a. s. seitenspiel.
salat *lactuca* 1204, a. *olusculum* 1577, c
salatkräuter *acetaria* 11, b
salbe *unguentum; unguen; unguedo* 2546, b. *liquamen* 1273, a. *P. amoma* 123, c. s. von pappelnknospen *agirinon* 35, d. s. davon das haar ausfällt *dropax* 749, c
salben *ungere* 2545, d. *inungere* 2546, c. *unctitare* d. *unguento perfricare* 957, c
salbenkrämer *unguentarius* 2546, c. *myropola* 1481, b
salbenkunst *jatraliptice* 94, a
salbenschmierer *aliptes* 94, a
salber *unctor* 2546, b
salbey *salvia* 1987, c. römische s. *mentha græca* 1383, c. wilde s. *horminum* 1100, d
salbey männlein *sphacelus* 2183, c
salbung *unctio; unctura* 2546, a. *inunctio* c
salme *esox* 815, c
salpeter *nitrum* 1519, a. *aphronitrum* a. guter s. *chalastricum nitrum* 490, b
salpetergrube *nitraria* 1519, a

salpe-

salpeterschaum *aphronitrum* 171, b
salpetricht *nitrosus; nitratus* 1519, a
salfe *intinctus* 2352, a. *salsilago* 1980, c
salsendorn *spina acuta* 2185, b
salz *sal* 1979, a. s. und brodt ist gut vorn magen *cum sale panis latrantem stomachum bene leniet* 1631, a
salzen *salire; sallere* 1980, d
salzberge *montes salis nativi* 1979, a
salzfaß *vas salsamentarium* 1980, b. *salinum* c
salzgrube *salifodina* 928, d
salzhäuffgen *grumus salis* 1041, b
salzigt *salsus, e* 1979, d. etwas salz. *salsiusculus, subsalsus* 1980, a. s. geschmack *salsedo, salsilago, salsitudo* 1980, b
salzkorn *mica salis* 1401, c
salzlacke/wasser *salitura* 1980, d. *muria* 1471, d
salzmann *salinator* 1980, c
salzwerck *salina* 1980, c
salzzoll *vectigal ex annona salaria* 1979, d
salvet *mantile* 1344, a
samann *seminator* 2061, d
sammeten kleid *palla nigerrima splendescens atro nitore* 2189, c
sammetmacher *sericarius textor* 2081, b
sammlen *colligere* 1232, b. *adunare* 2550, a. *construere* 2254, b. *circumglobare* 1019, c. *glomerare* d. P. *gregare* 1040, b. *congregare* c. geld s. *accumulare acervos pecuniæ* 649, c. einen schatz s. *thesaurum reponere* 2342, b. der sammler *collector* 1232, d
sammlung *collectio* 1232, c
sammt *cum* 647, c
sand *arena* 203, c. grober s. *glarea* 1017, d. *saburra* 1969, d. kleiner s. *sabulum; sabulo* 1969, c. mit s. beschweren *saburrare* 1969, d. von s. reinigen *exarenare* 204, a
sandbanck *pulvinus* 1851, b. *brevia ac syrtes* 333, c. s. im meer *syrtes* 2276, b. *dorsum maris, pulvinum* 747, a
sandbüchse *pyxis arenaria* 1866, c
sandel *santalum* 1995, c
sandgrube *sabuletum* 1969, d. *arenaria* 204, a. *arenifodina* b
sandicht *arenarius* 203, d. *arenosus; arenaceus* 204, a *sabulosus* 1969, d
sandkörnlein *arenula* 203, d. glänzende s. *nitela* 1516, d
sandsieb *cribrum rudenarium* 1957, d
sandsteinlein *tænia* 2281, c
sanduhr *clepsydra* 548, a
sandwicht *rutupiæ* 1968, c
sanft s. sanftmüthig.
sänffte *lectica; lecticula* 1228, d. *arcera* 195, c
sänfftenträger *lecticarius* 1229, a
sänfftigen *mitigare* 1419, d
sanfftmuth *mansuetudo* 1343, b. *clementia* 546, c. *lenitas; lenitudo* 1237, c. *placabilitas* 1740, a. *æquanimitas* 43, a
sanfftmüthig/sanfft *mitis* 1419, b. *mansuetus, e* 1343, a. *lenis, ter* 1237, b. *placidus, e* 1739, b. *placabilis* 1740, a. *placatus, e* 1739, d. *clemens* 546, a. *æquanimus* 43, a. *auricula infima mollior* 273, a. sanffter todt *bona mors* 313, d. s. und wohl thun *suaviter sensibus blandiri* 316, b. s. werden *mitescere* 1419, d. *mollescere* 1439, b
sänger *cantor* 390, b. *musicus* 1475, b. *psaltes; psalmista* 1837, d. *modulator* 1430, d. *hymnologus* 1111, c. *symphoniacus* 2272, d. *phonascus* 1721, d
sängerin *cantatrix* 391, a. *cantrix* c. *psaltria* 1838, a
sante *Xanthus* 2592, c
sapphier *cyanos* 667, b. *sapphirus* 1999, c
saracenenkraut *clematites* 546, a
sarck *loculus* 1280, b. *sarcophagus* 2001, a. *capulus* 411, d. *sandapila* 1993, c. *solium* 2142, c. *arca, in qua quis situs* 191, c
sardelle *trichia* 2383, d
satt *satiatus* 2005, b. *satur* 2006, a. nicht satt zu essen geben *cibum deducere* 509, a. s. werden *obsaturari* 2007, a
sattel *ephippium* 799, a. *sella* 2053, c. die auff dem sattel reiten *ephippiati* 799, a
sattelknecht *strator* 2206, c
satteln *sternere equum* 2206, c
satteltasche *pera viatoria* 1691, b. *hippopera* 1087, b. *ascopera* 232, a. *mantica* 1343, c. *bulga* 340, a
sattig *frugalis* 962, c
sättigen *satiare* 2005, a. *exsatiare* b. *saturare* 2006, d. *exsaturare* 2007, a. die begierde s. *cupiditatis sitim explere* 2129, c
sättigung *satietas* 2005, b. *satias* c. *saturitas; saturatio* 2006, c
sattsam *sufficiens* 849, a. *abunde; abundanter* 2544, a. s. hülffe *auxiliorum affatim* 60, c
satuch *thylacus* 1346, a
saturey *satureia* 2007, a. *piperitis* 1733, d. *cunila* 652, a
satyrisch schreiben *condere styli nasum* 587, a
satz *thesis* 2342, d. *propositum; propositio* 1772, d
satzholz *talea* 2281, d
satzung *constitutio* 2101, d. *institutum* 2102, d. *scitum* 2013, b. *placitum* 1739, a. *rogatio* 1946, a. s. des volcks *plebiscitum* 1746, b. *populiscitum* 1777, c
sau *sus* 2269, a. wie eine sau zum troge *illotis pedibus, manibus* 1126, b
sauber *mundus, e* 1466, a. *elegans, ter* 776, b. *emendatus, e,* 1378, b. *lautus, e,* 1226, c
säuberlich *placide* 1739, b. s. mit den kindern fahren *clementer tractare liberos* 546, d
sauberkeit *nitor* 1516, b
saubern *emaculare* 1321, b. *evallere* 818, a. *februare* 869, a. s. reinigen.
saubrodt *malum terræ* 1331, a
sauer *acidus* 10, d. *asper* 255, b. *austerus* 280, a. *laboriosus, e* 1195, a. s. birnen *pira acidulo sapore* 11, a. s. gesichte *caperatum supercilium* 398, a. s. kirschen *celiciana cerasa* 479, a. s. müh *arduum* 201, c. *perarduum* d. P. *magnus calor* 372, a. s. salsen *oxyporum* 1618, a. es einem s. machen *exercere quem* 193, d. *solicitum quem habere* 1140, b. s. sehen *ringere, i,* 1942, c. *corrugare frontem* 1958, c. *torva tueri* 2366, c. *frontem contrahere* 960, d. nicht s. sehen *frontem remittere* 960, d. *remittere quid ex rugis* 1958, b. P. *demere supercilio nubem* 1540, a. sichs lassen s. werden *sudare* 2245, d. *laborare* 1195, b. *se frangere laboribus* 948, d. *omnem movere lapidem* 1213, a. das s. sehen *austeritas* 280, a. s. werden *acescere; coacescere* 10, d
sauerampfer *acetosa; oxalis; rumex* 11, b
sauerbrod *oxylepes* 1618, a
sauerbrunnen *acidulæ; acidula aqua* 11, a. *aqua ferratæ* 885, a
sauerklee *trifolium acetosum* 934, c
säuerlich *subausterus* 280, a. s. seyn *acere* 10, d
sauerteig *fermentum* 875, a
sauertopf *agelastus* 63, b. *cui libentiæ gratiæque omnes incognitæ sunt* 1253, b
sauertöppisch *irrisibilis* 1940, d. *tetricus* 2333, d. *tristis* 2385, c. s. gesichte *catonianum supercilium frontis arbitrium* 519, c. s. sauer.
sauerach *crispinus* 633, a
sauere *acor* 11, a. *acrimonia* b
sauern *fermentare* 875, a
saufbruder *combibo* 313, b. *compotor* 1791, a. s. die das maul wischen *qui diffugiunt cadis cum fæce siccatis amici* 116, c
sauffen *potare* 1790, b. sehr s. *perpotare* 1791, a. *plus paullo adbibere* 312, c. sich voll weins s. *ingurgitare in se merum* 1393, c. s. schlemmen.
sauffer *potor, potator* 1790, c. *bibo, biberius* 313, b. *comissator* 577, b. P. *qui solus potest interbibere fontem* 312, d
sauffleben/seuche *ebriositas* 768, b. *bibacitas* 313, b
sauffhauß *ganea, um* 993, b
sauffschwester *compotrix* 1791, a. *anus bibacula, multibiba* 313, b
saufisch *orthragoriscus* 1608, b
säugamme s. amme; säugammen lohn *nutricia* 1554, a
säugen *lactare* 1197, c. *mammam dare* 1334, b. *ubera admovere* 2429, b
saugen *sugere* 2249, c. *lactere* 1197, b. *rumare* 1959, a. *fellare* 870, b. *bibere nutricem* 312, b. das s. *suctus* 2249, c. zum s. gelassen werden *subrumari* 2244, b
saugend *subrumus* 2244, b
säugend *nutricans* 1554, a
säugling *infans lactens* 1197, b. *agni subrumi* 67, d
säugung *nutricatio* 1554, a
saigel *erinaceus porcinus* 811, c
sauhirte *suarius, subulcus* 2269, b. *porcinarius; porcarius; porculator* 1778, c
säuisch *sordidus, e* 2157, d. *spurcus, e,* 1196, b. s. seyn *subare; surire* 2269, b
saukobel/sautrog *aqualiculus* 187, c. *hara* 1061, a
saum *ora* 1593, a. *fimbria* 899, b. *lacinia* 1199, c
säumen *tardare* 2289, c. *cessare* 458, c. *cessatorem esse* 459, a. *moram facere; nectere; trahere* 1447, a. nicht s. *moram tollere, rumpere, pellere* b. *accelerare* 461, a
säumer *cunctator* 650, b. *dilator* 879, c. *cessator* 458, d
säumig *cunctabundus; cunctanter* 650, b. s. seyn *cunctari* 650, a. *elanguescere* 1211, c
saumist *sucerda* 2269, c
säumniß *moramentum* 1448, a
saumsattel *clitellæ* 553, b
säumung *cunctatio* 650, a. P. *cunctamen* b
saumutter *scrofa* 1037, d
saune *Arar s. Araris* 189, a
savoyer *Allobroges* 98, a
sausen/das s. *fremitus* 953, c. P. *fremor* c
sausend *sonorus* 2151, c
saustall *suile* 2269, c
säzeit *satio* 2082, c. *sativum tempus* d
scepter *sceptrum* 2017, c. *aureum in manu baculum* 289, b
schade *damnum* 675, b. *incommodum* 580, b. *malum* 1331, d. *jactura* 1115, b. *inutilitas* 2585, c. *dispendium* 1684, d. *exitium* 827, c. *decrementum* 630, a. *detrimentum* 2325, a. *intertrimentum* c. *naufragium* 1493, b. ohne sch. *innocuus, e* 1521, b. *levius* 1244, c. sch. haben/nehmen/leyden *damnum facere, damno augeri, affici* 675, b. in sch. bringen *afferre jacturam* 1115, c. *in quem consulere male, pessime* 1332, c. sch. haben *incommoda ferre* 580, b. *damnum, naufragium, jacturam facere* 840, c. *calamitatem accipere,* 364, d. *detrimenti quid capere* 2325, a. *detrimentum accipere* a. *calamitate affligi* 364, d. er hat den sch. *damno auctus est* 263, d. *circumveniunt eum incommoda* 580, b. *ei incidit calamitas* 364, d. sch. thun *incommodo afficere* 580, b. *incommodare* c. *perdere* 731, d. *infestare quem* 890, b. *damnum dare* 675, b. *cladem inferre, afferre, efficere* 534, b. *inferre detrimentum, malum in domum cujus* 880, c. *injungere detrimentum* 1180, a. zu sch. rathen *ab re consulere* 2, c. sch. zufügen *mactare quem infortunio, damno* 1320, c. sch. verhüten *videre ne quid resp. detrimenti capiat* 399, b. mit sch. wird man klug *quæ nocent, docent* 1359, a. *eventus stultorum magister est* 1449, a. *piscator, ictus sapit* 1734, d. *sero sapiunt Phryges* 1722, c
schaden *nocere* 1521, d. *officere* 846, b. *detrimentum importare, inferre* 2325, a. s. schaden thun.
schadhafft *calamitosus* 365, a. sch. schiffe *naves claudæ, & mutilatæ, vulneratæ* 1491, d
schädlich *noxius; noxialis* 1539, c. *nocens* 1521, d. *ter, nocivus, nocuus* 1522, b. *damnosus, e* 675, c. *damnificus* d. *perniciosus, e,* 1696, b. *perniciabilis* c. *malus* 1331, c. *maleficus* 1333, a. *dispendiosus* 1684, d. *pestilens, pestifer* 1707, b. *fonticus* 2151, a. *capitalis* 414, b. *feralis* 873, d. *infestus, e,* 890, a. *gravis* 1037, b. *detrimentosus* 2325, a. *exitialis; exitiabilis; exitiosus* 827, d. *injuriosus, e,* 1186, a. *frugiperda* 962, d. sch. anschläge *consilia patriæ inimica* 118, a. sch. leute wie der teuffel *Alastores* 83, d. sch. seyn *obesse* 2156, a. *noxæ esse cui* 1539, b
schadloß *indemnis* 675, d. *sartus tectus* 2000, c
schadloßhaltung *indemnitas* 675, d
schadlosigk. *incolumitas* 573, a
schaf *ovis* 1615, d. *bidens* 692, b. P. *balantum grex* 293, d. *lanigeri greges* 294, a. *pecus lanare,* 1210, b. *pecudes lanigeræ* c. s. ohne woll am bauch *apica* 171, c. ein räudiges sch. macht die gantze heerde räudig *morbida facta pecus totum corrumpit ovile* 1449, a. sch. hüten P. *lanigeros agitare greges* 73, b
schafbock *aries* 211, b
schäfer/schafhirt *opilio* 1587, a
schäferey *pecuaria* 1675, c. *oviaria; grex ovillus* 1616, a
schäferpfeiffe *fistula pastoritia* 909, c
schäferstock *pedum* 1675, d
schaffell *pellis ovilla* 1616, a
schaffen *creare* 625, b. *condere* 587, a. *gignere* 1011, b. *parere* 1642, d. *parare* 1646, c. *comparare* 1647, d. *generare* 1003, b. *negotiari* 1615, a. aus dem wege sch. *submovere* 1458, a. zu sch. haben *in negotio esse* 1614, c. ruhe sch. *conciliare otium* 585, a. einem zu sch. machen *facessere cui negotium* 835, d
schaffer/schaffner *curator* 656, d. *procurator* 657, a. *epistates*

epistates 804, b. œconomus 1568, d. dispensator 1685, a. repertor, 1645, c. conciliator 585, b
schafferin *repertrix 1645, c. conciliatrix 585, b. 658, a*
schafgarbe *millefolium 1406, a. myriophyllum 1481, a*
schafhund *canis pecuarius 1675, c*
schafhürde *mandra 1338, a*
schafkäse *agninum coagulum 67, d*
schäflein *ovicula 1616, a. spiculum 2184, d*
schafmist *fimus ovillus 1616, a*
schafmül *salix amerina 1985, d*
schafsläuse *ricini 1939, a*
schafslorbern *caprini stercoris bacca 286, d*
schafscheerzeit *tonsura 2359, d*
schafsbeltz *melota 1373, c*
schafstall *ovile 1616, a. caula 445, d*
schafszunge *plantago 1742, c*
schaft am spieß *hastile 1063, b*
schafvieh *oviarium pecus 1616, a*
schäl sehen s. schielen; s. sauer sehen.
schalck *nequam 1505, a. stellio 2205, a. panurgus 1632, c.* durchtriebener schalck *veterator 2489, c*
schalckhafftig *veteratorius, e 2489, c. vapidus 2423, b. vernilis, ter 2464, c. nequam 1505, a*
schalckheit *nequitia 1505, b. astus 242, b. fallacia 851, c. panurgia 1632, c*
schalcksknecht *servus nequam 1505, a*
schale (rinde) *cortex 615, a. crusta 637, c.* schale (schüssel) *patera 1663, d. lanx 1212, c. phiala 1717, a.* s. an castanien *echinus 430, a.* s. an nüssen und kern *putamen 1860, c.* mit sch. *corticatus; corticosus 615, b*
schälen *decoriare 609, a. decorticare 615, b. glubere 1021, c. delibrare 1252, d*
schall *sonus 2151, b. sonitus 2152, a. tonus 2361, b. clangor 537, d. clamor 534, d. bombus 320, d*
schallen *sonare; sonitum edere 2151, c. sonos fundere b. percrepare 628, d. clangere 537, a. immugire 1459, d.* überlaut sch. *personare 2153, b.* in ohren schallen *ferire aures 875, a*
schallend *sonorus 2151, c*
schalmey *tibia 2347, c. gingrina 1015, c. lituus 1277, d*
schalmeyer *auletes 270, a. liticen 1278, a. gingritor 1015, c*
schaltjahr *annus intercalaris 153, b. annus embolismalis 780, b. annus bissextilis 2096, b*
schalttag *bissextus 315, c*
scham *pubes 1839, d. pudenda 1841, d. pudibilia membra 1842, a. verenda 2461, d. inguen 1150, d.* weibliche sch. *muliebria 1461, c*
schämen sich *pudere 1841, c. pudefieri, suppudere b. dispudere 1842, a. verecundari 2462, b.* sich nicht mehr sch. *depudere; depudescere 1842, b.* dessen man sich zu sch. hat *pœnitendus 1757, d*
schamhafftig *verecundus, e 2462, a. pudens, ter 1841, c. pudibundus d. pudicus 1842, b*
schamhafftigkeit *verecundia 2462, a pudicitia 1842, c. pudor 1843, a*
schamhütlein abziehen *perfricare frontem 957, c*
schamlotroch *raja undulata 1909, c*
schamroth werden *erubescere 1954, c. suffundi rubore 977, c*
schamröthe *rubor 1953, d. color, qui per verecundiam ingenuis oboritur 569, c*
schanddeckel *tegumentum vitiorum 2293, d*
schandbar *pudendus 1841, d. scurrilis, ter 2040, b*
schandbube *cinædus 520, c*
schandbücher s. paßquill.
schande *ignominia 1132, a. turpitudo 2407, c. dedecus 685, d. propudium 1843, c. flagitium 910, a. probrum 1818, c. opprobrium 1819, a. fœditas 931, c. nefas 859, c. indignitas 714, d.* sch. einlegen *turpiter se dare 2407, b. quid maculæ aut inhonestamenti in se admittere 1098, d.* für eine sch. rechnen *turpe ducere 2407, a.* in sch. gerathen *in vitium delabi 2528, a.* einen aus der sch. bringen *demere cui ignominiam 689, b.* in sch. bringen *facere infamem 852, d. infamare 853, a.* zu sch. machen *labefactare, collabefactare 1193, a*
schänden *violare 2515, c. stuprare, polluere stupro 2239, c. dedecorare 685, d. dehonestare 1098, c.* eine jungfrau sch. *offerre vitium virgini 2528, b*
schänder *violator 2528, d*
schandfleck *macula 1321, a. labes 1192, a. turpitudinis nota 1533, a.* sch. anhängen *cui dedecori esse & maculæ 685, d. infamiam accersere, conciliare, inurere 853, a.* sch. anh. dem geschlecht *generе indignum quid facere, admittere 1002, d*
schandhure s. hure.
schändlich *turpis, ter 2407, a. inhonestus, e, 1098, b. fœdus, e 931, b. nefarius, e, 859, d. dedecorosus 685, d. spurcus, e, 2196, b. deterrimus 695, a. scelestus, e, 2016, b. scelerosus c. sceleratus d. probrosus, e, 1818, c. impurus, e, 1857, b. impuratus, c. criminosus 631, d. dedecorus; indecorus 685, b. flagitiosus, e, 910, b. teter 2332, d. nefandus 858, d. infandus 859, a. indignus 214, d. propudiosus 1843, c. omni dedecore maculosus 1321, a*
schändlichkeit *obscœnitas 1559, c. deformitas 939, a*
schandmahl anbrennen *maculam l. notam infamiæ cauterio inurere cui 450, b.* sch. an die stirn brennen *inurere fronti stigma 2575, b*
schandschrifft s. schmähschrifft.
schandthat *scelus 2016, b. facinus; facinorosa culpa 839, a. maleficium 1333, b*
schändung *violatio 2515, d. contumelia 579, d*
schantze *propugnaculum 1847, b. agger 65, b. munitio, munimentum 1468, b. castrum, castellum 432, a. vallum 2421, a. claustra 540, c. murus cæspititius 362, b.* die sch. in acht nehmen *sibi consilium capere 591, d*
schantzer/schantzgräber *munitor 1468, b. pedes 1702, a. fossor 929, a*
schantzkörbe *pinnæ loricæque ex cratibus 622, c. gerræ 1010, c*
scharbock *stomacace 2226, a*
scharff *durus 763, c. austerus 280, a. acer, acris 512, a. acriter b. acidus 10, d. fervidus 886, d. scaber 2010, b. acutus 22, c. asper 235, b. districtus, e, 2231, d. salsus, e, 1979, d. atrocissime 251, d.* sch. wie ein messer *cultellatus 647, a.* sch. commando *Manliana imperia 1342, a* sch. gesichte *aquilinus aspectus 186, a.* sch. recht *strictum jus 2230, c. abscisior justitia 354, c.* sch. hören *clarissime audire 538, a.* allzusch. macht schärtig *summum jus summa injuria 1184, b.* es geht sch. her im kriege/vor gerichte *calent bella, judicia 372, d.* sch. seyn *præfractius & rigidius adstringere disciplinam 950, b.* das schärffste in der verantwortung *mucro defensionis 1458, d*
schärffe *acerbitas 13, d. severitas 2093, c. rigor 1941, b. acumen 23, b. asperitas 235, d. mordacitas 1449, d. acritudo; acrimonia 12, b. acritas, acredo c. acies 17, c.* schärffe des gesichts *acies, oculorum acumen 17, c*
schärffen *acuere 22, b. peracuere c. acuminare 23, c. exasperare 236, c.* die zunge sch. *procudere linguam 644, c*
scharffrichter *carnifex 422, a. vindex rerum capitalium b. exactor supplicii 76, b. decollandi artifex 564, b*
scharffsichtig *lynceus 1315, c. perspicacior lynceo & Argo & oculeus totus c.* sch. seyn *acerrimi visus esse 12, b*
scharffsinnig *ingeniosus, e, 1149, d. sagax 1976, c. acutus 22, d. peracutus 23, a. perspicax 2176, c. solers, ter 2139, b. P. præcellens robore mentis 464, b.* sch. mensch *homo examinis judiciique perpensi 1686, c.* scharf. seyn *peracre judicium habere 12, c.* s. nachdencklich.
scharffsinnigkeit *perspicacia; perspicacitas 2176, d. acumen ingenii 23, c. acies ingenii 17, d. acetum peracre in pectore 11, a*
scharlach *horminum 1100, d. coccos; pannus coccineus; coccinum 557, b.* in sch. gekleidet *coccinatus 557, c*
scharlachbeer *coccos baphica 295, a. coccum infectorium 557, b*
scharlachroth *coccinus; coccineus 557, b*
scharmützel *prælium 1795, b. dimicatio 1402, c. procursus, procursationes militum 663, a. velitatio 2436, d. velitaris pugna 2437, a. congressus 1026, c. coitio 791, c.* s. schlacht.
scharmützeln *dimicare 1402, c. confligere 916, c. præliari 1795, b. velitari 2436, d*
scharren *scalpere 2012, a. radere 1906, d*
scharrhals *accumulator opum 649, c*
scharte am aug *lagophthalmus 1208, a.* sch. auswetzen *maculam delere, eluere 1321, a.* sch. an einem ausw. und davon gehen *aculeo infixo fugere 22, b*
schartenkraut *bubonium 337, d. aster atticus 240, a*
schartig werden *hebetari 1064, c*
schatte *umbra 2539, c. opacitas 1582, d.* kühlen sch. geben *P. frigora dare 958, a*
schattenzeiger *sciater 2019, c*
schatticht *umbrosus; umbrifer 2540, d. opacus 1582, c.* sehr sch. *peropacus d.* sch. machen *opacare 1582, d*
schatz *thesaurus 2342, b. gaza 996, b. anima 147, b. lumen 1299, c. oculus 1565, c. ocellus d. amasius 109, d.* geliebter sch. *mel ac deliciæ 1370, c.* sch. graben *excudere quid, quod latet in thesauris 2342, b.* sch. vergraben *thesaurum defodere, obruere b*
schätzen *æstimare 53, c. censere 466, b. pendere 1683, a. pensare 1684, a. taxare 2291, d. metiri 1396, d. deputare 1861, a. in trutina suspendere 2392, b.* s. achtē.
schätzbar *æstimabile, dignus æstimatione 53, d*
schätzbarkeit *admirabilitas 1415, b*
schätzgen *corculum 604, c. amasiunculus 109, d*
schatzkammer *ærarium 49, b. fiscus 908, d. gazophylacium 996, c. corbona 607, b. horreum gazis refertum 1101, b*
schatzmeister/schätzer *æstimator 53, d. thesaurarius 2342, c. dispensator 1685, a. censitor; censor 467, a*
schätzung *æstimatio 53, d. censio 466, d. taxatio 2292, a. census 468, d. tributum 2381, d*
schaubäncke *fori 935, d*
schaube *palla 1623, c. ricinium 1938, d*
schaubühne s. schauplatz.
schaubhut *causia 450, b. umbella 2540, b. petasus; petasunculus 1707, c*
schauckeln *oscillo jactari 1610, a.* das sch. *oscillatio a*
schauen s. sehen 2170, c
schauer *tremor 2377, c. horror 1101, b.* sch. empfinden *cohorrescere 1102, d*
schauer (seher) *speculator, trix 2179, c*
schauessen *convivalia oblectamenta 2533, c*
schauffel *pala 1621, b*
schäufflein *ligula 1267, b. spatha 2167, d*
schaum *spuma 2195, a*
schäumen *spumare 2195, a. spumas agere 2195, a*
schäumicht *spumosus; P. spumeus; spumifer; spumiger 2195, a. spumabundus b.* sch. werden *spumescere 2195, b*
schäumung *spumatus 2195, b*
schavot *catasta 437, a*
schauplatz *theatrum 2337, d. xystus 2597, b. cavea 451, a. P. cortina theatri 615, c*
schauricht *querquerus 1889, d*
schauspiel *spectaculum 2171, c. ludicrum 1297, c. ludus gymnicus 1647, c.* sch. halten *ludos apparare, facere 1294, b*
schauwürdig *adspectabilis 2172, c*
scheere *forfex 935, c*
scheeren *radere 1908, d.* übern kam sch. *attondere per pectinem 2360, a*
scheerlein *forficula 935, c*
scheermesser *culter tonsorius 647, a. novacula 1537, a*
scheerwolle *leuconium 1243, b*
schecher *cruciarius 638, c*
scheffel *medimnus 1365, d.* vierdter theil des sch. *cabus 345, a.* zehen sch. *corus 615, d*
scheibe *orbis 1593, c. discus 721, d*
scheibapfel *malum terræ 1331, a. malum orbiculatum, epiroticum 1331, a*
scheide *vagina 2416, a*
scheidebrief *libellus repudii 1929, d.* sch. geben *nuncium mittere, remittere 1550, a.* sch. bekommen *matrimonio exigi 1357, c*
scheiden (piscis) *silurus 2113, a*
scheiden *dividere 724, b. dirimere 781, c. discludere 541, a. secare 2044, b. disterminare 2323, d. discriminare 483, d. abscedere à quo 452, d. disjungi 1179, d.* sch. müssen *distrahi à quo 2373, b.* aus der welt sch. *exire e vita 792, a. abire e medio 789, a.* sich vom weibe sch. *repudiare uxorem 1929, d. facere divortium cum uxore 2476, a. uxori remittere nuncium, repudium 1426, c*
scheideweg *bivium; trivium 2494, a*
scheidung *discessio 455, a. divortium 1476, a. diremtio 781, c*
schein *species 2169, a. lumen 1299, a. splendor 2189, d. color 569, c. fulgor 970, d. jubar 1170, a. luculentia 1309, b. radiatio 1908, a. umbra 2539, c. prætextus 2335, d. titulus 2355, a. magnificentia 1327, d. mimus 1407, c* falscher sch. *simulatio 2117, a. offuciæ 967, a.* zum sch. *colorate 570, b. ficte 901, a. dicis gratia 700, d.* untern sch. *per causam 447, c.* sch. haben *speciem præ se ferre 2169, a.* sch. verlieren *desplendescere 2190, d.* sch. von sich geben *lucere 1309, d. collucere 1310, b. relucere 1311, b. illucescere 1310, d*
scheinbar *clarus 537, c. visendus 2499, d. splendidus, è, 2190, a. prælustris 1307, b. insignis, ter 2105, c. gypsatus 1048, c. speciosus, è, 2170, b. conspicuus 2174, a. notabilis, ter 1533, d. adumbratus 2541, b.* sch. glückseligk. *bracteata felicitas 332, c.* sch. werden *clarescere 538, d*
schein-christ *hypocrita 1112, d. fictus astutusq. 242, c*
scheinen *splendere 2189. c. splendescere c. splendicare 2190, c. resplendere d. fulgere 970, c. enitere, enitescere 1517, a. videri 2498, d*
scheinend *nitens 1516, a. luminosus 1299, c*

schlinfisch *milvus; milvago* 1468, a
scheissen *cacare* 346, a. s. nothdurfft verrichten.
scheißhauß *latrina* 1222, a. *cloaca* 554, b
scheit / brennend sch. *titio* 2354, a. *torris* 2366, a
scheitel *vertex capitis* 2472, b. *calva; calvaria* 374, a. *P. capitis arx* 228, d
scheiterhauff *rogus* 1948, d. *pyra* 1863, d
scheitern *ad scopulos allidi* 1205, b
scheld *scalde* 2012, a
schelen s. schälen.
schelhengst *admissarius equus* 1421, a
schelkraut / schelwurtz *chelidonia* 498, a
schelle *tintinnabulum* 2352, b. *codones* 558, c. *campanula* 380, b. *sistrum* 2128, c. *nola* 1524, a
schelm *nebulo* 1497, c. *dedecore maculosus* 1321, a. der ärgste sch. *P. qui venena colchica & quicquid usquam concipitur, nefas tractat* 563, c. zum sch. machen *facere infamem* 852, d. *ignominia quem notare* 1132, a
schelmisch *flagitiosus, e,* 910, b. *scelerosus* 2016, c. *sceleratus, e,* d
schelmstück *flagitium* 910, a. *scelus* 2016, a. *illiberale facinus* 1250, a. sch. der knechte *servilis vernilitas* 2464, d. sch. begehen *admittere fraudem* 952, b
schelten *vituperare* 2530, b. *reprehendere* 1806, b. *objurgare* 1181, c. *culpare* 646, c. *improbare* 1821, a. *increpare* 628, b. *increpitare vocibus* d. *inclamare* 536, c. *maledicere cui* 707, d. *invehi in quem* 2435, a. *congerere maledicta in quem* 1008, b. *objurgatione quem incessere* 455, c. *castigare verbis* 430, b. *asperioribus verbis perstringere* 2232, b. *objurgatorio sono vocis increpare* 1181, d. auf der leute laster sch. *in vitam hominum declamitare* 536, b. auf die faulh. sch. *accusare inertiam* 449, b. gescholten werden *male audire* 325, c. wieder sch. *reddere amaritudinis vicem* 109, b. der da schilt *objurgator* 1181, c
scheltens werth *vituperabilis, ter* 2530, d
scheltrede *invectiva oratio* 2435, b
scheltung *vituperatio* 2530, c. *vituperium* c. *reprehensio* 1806, c. *increpitus, increpatio* 628, c
scheltwort *maledictum* 707, d. *asperior vox* 235, c. scheltw. ausstossen *amarissime conviciari* 108, d. *maledicto s. convicio erumpere* 109, b. sch. verdreust ihn *mordet eum objurgatio* 1181, d. sch. mit scheltw. vergelten *remaledicere* 708, a
schemmel *scabellum* 2013, a
schenck *caupo* 446, b
schencke *caupona* 446, b. *cauponium* 2198, a
schenckel *pes* 1699, d. sch. wol werffen *P. gressus glomerare superbos* 1019, d. *gradibus sonare compositis & sinuare alterna volumina crurum* d
schencken *donare; dono dare* 744, c. *condonare* 745, b. *largiri* 1216, c. *muneri quid dare, offerre* 1469, a
schenckkanne *hirnea* 1088, a. *batillus, a,* 302, c
schenckung *donatio* 744, d. *condonatio* 745, c
scherbe *testa* 2329, b. *testula* c
schergant *lictor* 1259, b. *mastigophorus* 1356, c
schertz *lusus* 1294, c. *lepor* 1241, b. *joculatio; jocatio* 1161, c. *eutrapelia* 823, b. ohne sch. *serio* 2081, d. sch. und possen draus machen *invidiam aliqua cavillatione diluere, transferreque ad sales* 445, b. sch. machen bey unlust *amara risu temperare* 108, d. s. schertzrede.
schertzen *ludere* 1294, d. *dare venustissimos lusus* c *alludere* 1295, c. *joculari; jocari* 1161, c. *facetiari* 836, c. *lasciviire* 1219, a. *ridicula inter se jactitare* 1116, b. *cavillari cum quo* 445, a. *ludo & joco uti* 1161, a. *movere jocum* d. *in jocos effundi* 345, c. *logos ridiculos vendere* 1282, a. *emittere facete dicta* 1424, b. *P. festa fundere convicia* 704, b
schertzhafftig *jocosus, e,* 1161, a. *jocabundus; joculabundus* c. *facetus, e,* 836, a. *festivus, e,* 889, c. *lascivus, e,* 1218, b. *dicax, citer* 704, b
schertzrede *jocus* 1160, d. *facetiae* 836, b. *sal, sales* 1979, c. unversch. schertzr. *scurrilitas* 2040, b. *triscurrium* c
schertzweise *remisse* 1425, d
scheu *reverentia* 2462, c. ohne sch. *liquido* 1273, d. *ex professo* 863, c. sch. haben *vereri* 2461, b. *refugere* 969, a. ein wenig sch. haben *subvereri* 2463, a. eines dinges keine sch. tragen *non obscure ferre quid* 1560, a. *profiteri & prae se ferre* 863, b. es trägt dessen keiner sch. *est inscriptum in fronte uniuscujusq.* 2034, b. sch. werden *consternari* 2207, a. das wild wird sch. *bestiae repigratur impetus* 1725, d. für den man eine sch. hat *verendus* 2461, b
scheuen *horrescere* 1102, c. *revereri* 2462, c. *verecundari* 2461, b. *reformidare* 941, d. sich nichts sch. *sequestrare verecundiam* 2075, b
scheuer *horreum* 1101, a. kleine sch. *horreolum* b
scheunflur *area* 203, a
scheuren *circumfricare* 957, b
scheurfaß *echinus* 770, a
scheußlich *squalidus, e* 2197, a. *torvus* 2366, c. *immanis, ter,* 1138, a. *teter; tetre* 2332, d. *tetricus* 2333, d. sch. gesichte *incultu, tenebris, odore foeda atque terribilis facies* 568, b
scheußlichkeit *squalor* 2197, b. *torvitas* 2366, d
schicken *mittere* 1420, b. *missitare* 1421, c. s. verschicke.
schicken sich *congruere* 1042, b. *competere* 1709, d. sich zu etwas sch. *aptare se cui; aptatum esse ad quod* 180, b. sich zur sache s. *cohaerere cum caussa* 1055, c. sich ins wetter sch. *tempestati obsequi* 2078, b. sich in die zeit sch. *tempori cedere, necessitati parere* 452, b. *scenae servire* 2017, b. 2088, a. *uti foro* 946, b. es schickt sich auf dich *accidit in te* 349, b. es schickt sich vor ihn *aptum est illi* 180, a. es schickt sich nicht vor ihn *haut convenit* 2447, c. *nihil ad rhombum* 1937, d. der sich in alles zu schicken weiß *omnium horarum homo* 1099, b
schicksal / schickung Gottes *fatum* 864, c
schiebsack *funda* 974, b
schiedewand *intergerium; intergerius* 1009, c. *intergerinus paries* d
schiedsmann *sequester* 2074, d. *arbiter* 189, c. *discriminator* 484, a. *disceptator* 405, a. sch. annehmen *arbitrum capere, statuere* 189, c
schiedsmännin *arbitra* 190, a
schiefer *saxum scissile* 2009, d
schiefergrün *armenium* 218, c. *chrysocolla* 507, b
schielen *obliquum vultum habere; limis aspicere; transversa tueri* 1557, d
schielend *limus; limis* 1265, a. *paetus* 1620, a
schielender *strabo* 2226, d
schieler wein *helveolum vinum* 1068, c
schienbein *crus* 637, b. *tibia* 2347, c *sura* 2267, c
schiene *canthus* 394, d. *canales* 381, c. *canaliculi* d
schier *ferme* 875, a. *propemodum* 1828, a. s. fast.
schießen *jaculari* 1122, a. *librare telum* 1255, d. mit pfeilen sch. *sagittare* 1977, d. *propilare missilia* 1728, d. mit den bogen sch. *P. spicula cornu torquere, fundere* 610, a. auf die feinde sch. *jaculis hostes incessere* 455, c. *tela in hostes conjicere* 1117, c. mit silbern büchsen sch. *hastis argenteis pugnare* 1062, c. es wird starck geschossen *P. tempestas telorum & ferreus ingruit imber* 1136, d
schiessende sterne *trajectiones* 1121, d
schießgraben *jaculatorius campus* 1122, b
schießschlange *jaculus serpens* 1122, a, e
schiff *navis* 1491, d. *navigium* 1492, c. *ratis* 1914, b. *corbita* 607, a. *gaulus* 996, a. *dicrotum* 708, a. *P. trabs* 2368, b. *alnus cavata* 98, c. *levi volitans flamine currus* 664, a. *abies casus visura marinos* 5, c. *carina* 420, a. *pistris* 1736, a. fürtreflich sch. *argo* 208, b. klein sch. *phaselus* 1716, b. langes sch. *pristis* 1815, d. leicht sch. *liburna; liburnica* 1256, c. das forderst am sch. *prora* 1833, a. das hindertheil am sch. *puppis* 1855, a. sch. mit 6. ruderbäncken *hexeris* 1077, d. mit 7. ruderb. *hepteris* 1070, c. sch. zum überfahren *epibades* 799, c. schiffe bauen *classem aedificare* 539, c. sch. befestigen *ancoram jacere, figere, pangere,* 137, c. zu sch. gehen *navem conscendere* 1492, a. zu sch. reisen *classe proficisci* 539, c. s. boot.
schiffarmade *classis* 539, c
schiffahrt *navigatio* 1494, a. sch. endigen *cursum navis conficere* 1492, b
schiffbäncke *juga* 1175, c
schiffboden *tropis; carina* 2390, a. *alveus navis* 106, a
schiffbrod *panis nauticus* 1494, d
schiffbrücke *naves efficiendo ponti* 1492, a
schiffbruch *naufragium* 1493, b. sch. leiden / *navem frangere* 948, c. *naufragare, i,* 1493, b
schiffbrüchiger *naufragus* 1493, a. *P. navifragus,* a
schiffcompan *convector* 2434, b
schiffen *naviculari* 1493, c. *navigare* d. *aequor arare* 220, b. *navi proficisci* 1824. b. *navigatione pervehi* 2435, b. *P. verrere aequora* 2467, a *trabe secare mare* 2368, b. *cava trabe currere aequor* 659, c. *aequor sulcare* 2251, c. *findere mare carina* 899, c. *perarare pontum sorte timenda* 221, a. *dubiis committere flatibus alnum* 98, c. *navem agere* 68, b. mit der stange sch. *ratem conto regere* 598, b. über meer sch. *transmittere mare* 1427, d. zur see sch. *P. tentare Thetin ratibus* 2343, c. auffm meer sch. *P. pelagi erroribus agi* 813, d
schiffer / schiffmann *nauclerus* 1493, a. *naviculator; navicularius* c. *navigator* 1494, a *nauta* 1494, c. *navarchus* 1493, a. *lenuncularius* 1240, a. *lintrarius* 1271, a. *vector* 2432, c. *P. sulcator navium ponti* 2251, c
schifflotte *cataphus* 436, a
schiffgeräthe *armamenta navium* 217, d
schiffgeschrey *celeusma* 461, c
schiffhacke *harpago* 1061, d
schiffheber / schneckfisch *remora* 1448, b
schiffficht *ulvosus* 2538, b
schiffkampf *naumachia* 1494, c
schiffknecht / sch. soldat *epibata* 799, d. *classiarius,* 540, b. *naumachiarius* 1494, c. sch. der am seil gehet *helciarius* 1066, a
schiffkuttel *nautilus* 1495, a
schifflein *navicula* 1492. b. *navigiolum* c. *lembus* 1236, c. *lembulus* d. s. kahn.
schifflohn *naulum* 1494, c
schiffpatron *gubernator* 1043, c
schiffplan *catastroma* 437, a
schiffrohr *calami palustres* 364, a
schiffreich *navigabilis* 1494, a
schiffrüstung *dolones* 739, c
schiffsegel *carbasus* 416, a
schiffseil *rudens* 1957, c. *camelus* 378, d. *anquina* 156, c
schiffschnabel *rostrum* 1951, d. *embolum* 780, a
schiffwände *costae* 618, a
schiffwissenschafft *disciplina navalis* 1492, d. *navicularia* 1493, e
schiffzeichen *chirembolon* 501, a
schiffzierath *aplustria* 173, b. *acrostolia* 21, b. *acroteria* b
schild *scutum* 2040, c. *clypeus* 555, b. *pelta* 1681, c. *umbo* 2539, b. kleines s. *parma, parmula* 1646, a. *cetra* 489, b. kleiner runder s. *ancile* 138, a. die silberne sch. tragen *Argyraspides* 210, d
schildknecht *armiger* 216, d
schildkröte *testudo* 2332, b. *crustata animalia* 638, a. schale von sch. *chelonium* 498, b
schildlein *scutulum* 2041, a. *spinter* 2186, a
schildträger *peltasta* 1681, c. *clypeatus* 555, a. *scutatus* 2041, a
schildwache *vigiliae* 2504, d. *excubiae* 840, d. sch. stehen *in speculis esse, speculari* 2179, b. der die sch. hat s. wächter.
schilff *arundo* 227, d. *ulva* 2538, a. *canna* 388, b. *schoenus* 2018, c. ägyptisch sch. *papyrus* 1633, d. von sch. *canneus* 388, c
schilffrohr *calami palustres* 364, a
schilling *solidus* 2141, b. sch. geben *ferula nates pueri obverberare* 2459, b
schimmel (pferd) *equus candidus* 807, c
schimmel *mucor* 1458, c. *rancor* 1910, c. *situs* 2130, b. sch. am kupfer *scolecia* 2027, b
schimmelfarb *glaucus* 1017, d
schimmeln *fracescere* 947, d. *mucere* 1458, d
schimmern *fulgere* 970, c. *coruscare* 615, d. *micare* 1401, c. *sublucere* 1311, c. *ardere* 200, c. *vibrare* 2494, d. *renidere* 1510, a. *clarere* 538, d. s. scheinen.
schimmernd *coruscus* 615, d. *praelucidus* 1311, b. *rutilans* 1968, b
schimmlicht *mucidus* 1910, c. *mucidus* 1458, d. *fracidus* 948, a. *putris; putridus* 1862, b. sch. brod *panis ater* 245, c. *panis mucidus* 1631, a. schimml. werden *mucescere* 1458, d
schimpf *contumelia* 597, c. *dedecus* 685, d. sch. und schande *dedecus & traductio* 759, a. wenn der sch. am besten / soll man aufhören *breve sit quod turpiter audes* 333, a
schimpfen *ignominia afficere* 842, b. 1132, a. *contumeliam dicere* 598. a. *notare infamia* 533, c. *dedecus imprimere cui* 1809, a. *nomine inquinare criminoso* 631, d. *inurere cui maculam* 2575, c. *barbam alicui vellere* 295, d. *lacerare cujus famam; laterare quem probris* 1198, c
schimpflich *contumeliosus* 598, a. *criminosus* 631, d. *famosus, e,* 851, c. *ignominiosus* 1132, a. *probrosus* 1818, d. *contemtus* 2198, a. *contemtim* b. *dedecorosus* 685, d
schimpfrede s. paßquill.
schimpfwort *dicteria* 704, b
schincke *petasio; petaso* 1707, c. *perna* 1696, a
schindel *scindula* 2011, c. *assulae* 238, a
schindeldach *scindulare tectum* 2021, c
schinden *deglubere* 1011, c. *excoriare* 689, a
schinderey *carnificina* 422, c
schirbel *camella* 378, c
schirbelkuchen *circulus* 528, c
schirm *umbra* 2539, c. *umbella* 2540, b. *canopeum* 390, (b. s. schutz.
schirmdachlein *lorica* 1287, c

schirpen

schirpen *pipilare* 1733, d
schlacht *prælium* 1795, b. *bellum* 306, b. sch. halten *prælium committere, inire, conserere, facere; prælio cum quo dimicare* 1795, b. *præliari* b. *deprœliari* c. *dimicare prælio* 1401, c. *in aciem dimicationemque venire* c. *signa conferre* 2104, c. *descendere in aciem* 2013, d. *armis decertare* 216, c. *inire prælium* 792, c. sch. liefern *decernere armis, acie* 482, d. *concurrere hosti* 660, b
schlachten *mactare* 1320, c. opfer schl. *victimare* 2496, d. *hostias immolare* 1435, c. ein schwein schl. *ferire porcum* 875, a
schlächter *mactator* 1320, d. *fartor* 856, b. schl. des opfer-viehs *agones, popæ, victimarii* 78, c
schlachthauß *laniena* 1211, d. *laniarium* 1211, a
schlachtmesser *secespita* 2044, a
schlachtopfer *hostia* 1105, d. *victima* 2496, c
schlachtordnung *acies* 17, d. *mora* 1448, c. schl. die vorne schmal und hinten breit *cuneus* 650, c
schlachtschw. *bellator ensis* 307, b. *rhomphæa* 1938, b
schlachtung *mactatus* 1320, d
schlacken *scoria* 2028, b. *helcysma* 1066, b
schlaff *laxus, e*, 1227, d. schl. seyn *P. natare* 1519, d
schlaff *somnus* 2149, a. *mortis imago; frater mortis* a. *sopor* 2155, a. *dormitio* 746, c. *quies refectioq;* 848, c. *nocturna quies* 1896, d. *P. in somnumq; oculos ubi languida pressit nocte quies* 798, d. der erste sch. *conticinium* 2280, c. *nox intempesta* 2303, b. der ander oder dritte sch. *redormitio; redormitatio* 747, a. im ersten schl. *concubia nocte* 642, c. der einen leisen schl. hat *levisomnus* 2150, d. das den sch. macht *soporifer* 2155, a. *soporus* c
schlaffapfel an dornen *spongiola* 2194, a
schläffe *tempora* 2301, d
schlaffen *dormire* 745, d. *quiescere* 1897, c. *decumbere* 642, c. *stertere* 2208, c. *P. carpere somnos* 423, d. alleine sch. *secubare* 641, d. sich schl. legen/sch. gehen *dare se somno* 2149, b. *tradere se quieti, ad quietem ire* 1897, a. *incubare stratis somnumque petere* 641, b. des nachts sch. *pernoctare* 1539, a. biß an lichten morgen sch. *somnium in diem extrahere* 2149, b. *ad lucem artè & graviter dormitare* 746, b. *perdormiscere usque ad lucem* 747, a. nicht schl. können *nocte somnum oculis non videre* 2149, b. *noctem insomnem ducere, peragere; noctem pervigilare* 1538, a. nicht schl. lassen *arcere quem veterno* 193, b. bey einem weibe sch. *futuere* 988, b. *manere cum qua* 1338, d. *coire cum qua* 791, c. *inire* 793, a
schlaffender *sopitus; sopitus somno, quiete* 2155, c. hart und fest sch. *oppressus inexcitabili somno* 515, c. *P. somno sepultus* 2071, a
schläffer *dormitor; dormitator* 746, b
schlaffhauß *cœmeterium* 558, d
schlaffkamer *dormitorium* 746, b. *cubiculum* 640, b
schlaffloß *insomnis* 2149, d
schlaffloßigkeit *insomnia* 2150, d
schlaffmütze *nocturnus cucullus* 643, c
schläffrig *somno gravis, torpidus* 2199, b. *somniculosus, e; somnolentus* 2149, c. *inexperrectus* 828, c. *frigidus, e*, 958, d. *murcidus* 1471, c (434, d
schlaffsucht *veternus* 2487, a. *catalepsis; lethargus*
schlaffsüchtig *veternosus* 2487, b. *lethargicus* 1242, b
schlafftrunck *poconium* 559, d. *arodina* 156, c. sch. eingeben *soporem cui dare* 2155, b
schlafftruncken *semisomnis* 2149, d. *semisopitus* 2155, d. *semicrudus* 636, b
schlag (*morbus*) *apoplexia* 176, b. halber s. *hemiplexia* 1069, d. den der sch. gerühret hat / *morbo, quem apoplexin vocant, correptus; apoplecticus*, c
schlag *plaga* 1740, b. *verber* 2458, d. *verberatio* 2459, a. *flictus* 916, a. *pulsus* 1679, a. *tactus* 2186, a. *incussus* 1880, d. *sideratio uniq lateris* 2103, d. einerley schlag *unius modi* 2550, d. schläge empfangen *tergum subjicere culcitram vibicibus* 2494, b. sch. geben *verberibus animadvertere in quem* 151, d. mit sch. zu rechte bringen *malo quem coërcere* 1332, a
schlägefaul / schlägehart *triverbero* 2459, c. schl. werden *ad plagas ut pessima quaque mancipia durari* 765, c
schlägel *fistuca* 909, c. *volgiolo* 2552, c. *pavicula* 1668, d
schlagen *verberare* 2458, d. *percutere* 1880, d. *infligere* 917, a. *plagas infligere, ingerere* 1740, b. *ferire* 875, a. *icere* 1126, d. *admonere flagro; stimulo increpare* 1441, d. *cudere* 644, b. *tundere* 2400, c. *pulsare; pultare* 1679, b. *cædem edere* 731, a. *verberibus cædere* 353, b. *P. sæva quatere cui verbera pœnæ* 1879, c. geschl. werden *vapulare* 2424, a. braun und blau sch. *suggillare* 2250, b. an das haupt sch. *converberare caput* 411, c. zu boden sch. *prosternere humi* 2207, c. *pugnis cædere, contundere* 1847, d. aus den händen sch. *excutere è manibus* 1880, c. über einen leisten s. *percutere una forma* 937, b. auf die ochsen s. *P. increpare stimulo boves* 628, b. aus der art sch. *degenerare* 1004, a. eine brücke s. *ponte flumen committere* 1774, a. ein lager s. *castra facere, ponere* 432, a. sich zu einen sch. *applicare se ad quem* 1749, d. *cum quo se conjungere* 1179, a. in wind/ in die schantze sch. *prostituere* 2203, b. *socordius rem agere* 606, b. *nihil pensi habere* 1684, d. *neglectui esse* 1235, c. aus dem sin sch. *ex animo ejicere* 1119, a. auf seitenspiel sch. *psallere* 1837, c. sich mit seinen eigenen worten sch. *suo gladio jugulari* 1016, c. *jugulari suis verbis* 1174, c. wider das ufer sch. *illidere littori* 1205, d
schlagen / treffen halten *manum conserere* 1345, d. 2083, d. *congredi cum hoste* 1026, c. *capessere pugnam* 400, a. *acie decernere* 17, d. alles totaliter sch. *cuncta occidioni dare; occidione occidere* 356, b. in die flucht sch. *fugare* 969, c. den feind in die flucht sch. *in fugam dare hostem* 728, a. *hostes in fugam vertere* 967, d. *conjicere in fugam* 1117, c. sich mit einem s. *conferre manus* 1344, c. den feind sch. *copias hostium fundere* 974, c. *profligare* 917, a. *delere* 687, a
schlagender *incussor* 1880, d
schlagregen *imber* 1136, b. *nimbus* 1512, d
schlamm *limus* 1264, c. *illuvies* 1302, d. *proluvies* 1303, b. *sublu ies* c
schlammicht *limosus* 1264, d. *lutarius* 1308, a. sch. werden *lutescere* 1307, d. sch. wasser trincken *aquam turbidam bibere* 312, b (a
schlang *macer* 1317, d. *gracilis* 1024, d. *gracilento* 1025,
schlange *serpens* 2086, c. *anguis* 143, c. *aspis* 236, d. *coluber* 571, b. *cenchris* 465, c. *junceus* 1178, b. *echidna* 769, c. *draco* 748, c. hörnichte sch. *cerastes* 478, d. sch. mit vielen köpfen *excetra* 825, a
schlangebalg *P. squamea membrana chelydri* 1374, b
schlangenbiß *ictus serpentis* 1127, a
schlangenfänger *marsi* 1354, a
schlangengifft *anguinum venenum* 143, d
schlangenhaar *anguineæ coma* 143, d
schlangenhäricht *P. anguicomus* 143, d
schlangenhaut *syphar* 2275, b. sch. die im frühling abgestreifft wird *anguina vernatio* 143, d
schlangenstein *ophites* 1586, d
schlangenstich *morsus serpentum* 1449, c
schlangenzucht *P. anguigena* 143, d
schlängicht *colubrosus* 571, c. *vipereus; viperinus* 2516, b. *P. anguicomus* 574, b
schlänglein *anguiculus* 143, c
schlärffen *pitissare* 1736, b
schlau *astutus* 242, b. s. witzig.
schlauch *uter* 2581, a. *catus* 441, b. *culeus* 645, c
schlauchträger *utrarius* 2581, b
schlecht *simplex* 2115, a. *simpliciter* d. *humilis, ter* 1107, c. *mediocris* 1368, b. *ignobilis* 1521, a. *inelegans, ter* 776, d. *pertenuis* 2318, b. *plebejus* 1746, b. *incomtus* 582, b. *proletarius* 1825, a. *paupertinus* 1669, d. *jejunus, e*, 1130, a. *trivialis, ter* 2494, a. *infimus* 1147, a. *defunctorius, e*, 980, b. *perfunctorius, e* c. *levidensis, levis, ter* 1243, d. sch. anfang haben *ab exiguis initiis proficisci* 826, d. sch. geschenck *munusculum levidense, crasso filo* 899, a. sch. kost *victus asper* 235, c. sch. vermögen *curta supellex* 664, c. sch. leute/die nicht in consideration komen *homines autoritate tenui* 257, d. sch. zustand *accisæ res* 354, c. sch. loben *infœcunde atque jejune laudare* 910, b. schl. machen *levigare; levare* 1207, b. schl. rede halten *sordide & tantum trivialibus verbis declamare* 355, a
schlecht/glatt *levis* 1207, b. *glaber* 1015, d. *enodis* 1523, c
schleckerhafftig *popinalis* 1776, a
schleckerhafftigkeit *liguritio* 1261, d (*dumi* 286, d
schleen *spineoli* 2186, a. *pruna silvestria* 1837, b. *mora*
schleenbaum *spineus*; d
schleenfafft *acacia* 8, c
schlegel s. schlägel.
schleichen *repere* 1928, b. *reptare* c. *labi* 1193, b. *suspenso gradu ire* 1687, b. *gradu testudineo incedere* 2332, c. *P. suspensa levare vestigia* 1687, b
schleichend *tardigradus* 2289, b
schleicher *mollipes* 1439, c. *P. lentipes* 1239, d. heimlicher wind) *visio* 2526, b
schleiffe *traha* 2369, c. *pedica* 1702, c. *tenus* 2318, d
schleiffen *æquare solo* 45, b, d. *raptare* 1912, a. *trahere quem ad currum religatum* 1261, b. die mauern sch. *P. in planum effundere muros* 1472, d. schl. (schärffen) *acuere* 22, b
schleiffer *acutiator* 23, b. *cotiarius* 617, c
schleiffkanne *obba* 1556, c
schleiffnadel *discriminalis acq, discerniculum* 484, a
schleiffstein *cos aquaria* 617, c. *naxium* 1495, c
schleim *lentor* 1239, c. *limus* 1264, c. schl. im leibe *phlegma* 1719, d. sch. im menschen *pituita* 1736, d
schleimicht *P. putrifluus* 927, d
schlemen *prodige vivere* 1823, d. *popinari* 1776, a. *heluari* 1068, c. *vacare heluationi* c. *pergræcari* 1029, b. *græco more bibere* b. *comissari* 577, b. *musice agere ætatem* 1475, c. *ab ilio nunquam recedere* 1132, d. *nepotari* 1504, d
schlemer *epulo* 807, b. *ganeo, ganearius* 993, c. *acolastus* 18, d. *degulator, gumia* 1044, c. *edo* 771, d. *decoctor* 603, a. *glutto* 1022, b. *lurco* 1304, d. *abligurritor; obliguritor* 1262, a. *heluo* 1068, b. *nepos* 1504, c. *comissator* 577, b. *comissabundus* c. *proceres gulæ* 1822, a. *popino* 1776, a. *popinator* ibid. *asotus* 234, d. *vorago patrimonii* 2562, b. *barathro; gurges patrimonii* 295, c. *gurges atque helluo natus abdomini suo* 1045, a
schlemmerey *luxus; luxuria* 1312, a. *asotia* 234, a
schlemmerisch *lurconianus* 1304, d
schleppe *syrma* 2275, d. *Menandrico fluxu delibatam vestem humi protrahere* 924, a
schleppen *trahere* 2369, c. *ducere* 752, a. *ductare, ductitare* 753, a. *raptare* 1912, a. an galgen sch. *rapere in crucem* 1911, a. den schwantz sch. *P. verrere vestigia cauda* 442, a
schleuder *funda* 974, a. *funda balearica* 292, a
schleuderer *funditor* 974, b. *fundibalator* b. *jaculator* 1122, b. *balistaricus* 292, b
schleudern/das sch. des arms *projectio brachii* 1120, c
schleudersteine *modici lapides, qui funda mitti possunt* 1212, d
schleye (*piscis*) *tinca* 2351, c. *merula* 1393, b
schleyer *rica* 1938, d. *peplus* 1690, b. *calantica* 365, a
schleyereule *ulula flammeata* 2538, b. *otus* 1615, b
schleyertuch *fascia* 859, d
schlichten *comere* 581, d. *mulcere* 1459, d. *demulcere* d. das haar sch. *componere capillos* 1767, d. den handel sch. *discernere litem* 483, b
schlier *therioma* 2341, b. *bubones* 337, d
schliessen *claudere* 540, a
schliessen *colligere* 2232, c. *statuere* 2200, c. *argumentari* 210, b. *ratiocinari* 1927, c. rechnung schl. *conficere rationem* 1926, c. bey sich sch. *decernere* 482, c. mit einem sch. *conficere cum quo* 843, b. einen bund sch. *ferire fœdus* 875, a. einen kreiß schl. *in orbem torquere; facere orbem* 1593, c
schließig werden *apud animum statuere* 181, b. mit einander schl. werden *agere inter se* 70, a
schliesser *condus* 587, c
schliesserin *cellaria* 463, a
schließlich *collectivus* 1233, a
schließnagel *clavi trabales* 542, d
schlim *malus, e*, 1331, b. *nequam* 1505, a. *nequiter* b. *obliquus, e*, 1557, c. *corruptus, e* 1960, c. *ultimus* 2537, c. *deterior* 695, a. sch. sache *inclinata res* 552, c. es könte nicht sch. seyn *pejore statu res esse non possunt* 2217, c. *pejore res loco esse non potest* 1331, d. sch. partey erwehlen *ab excitata fortuna ad inclinatam desciscere* 515, c. sich auf die sch. seite legen *applicare animum ad partem deteriorem* 149, a. der aller schl. *qui est infra omnes infimos homines* 1146, d
schlinge *laqueus* 1215, b. *transenna* 2376, a. *orbiculus* 1594, c. sch. übern kopf ziehen *incapistrare* 415, c. den kopf aus der sch. ziehen *collum jugo subducere* 1175, a
schlingel s. schlüngel.
schlingen *glutire* 1022, b (*dron* 141, a
schlippe *cloaca* 554, b. sch. zwischen 2. wänden *an-*
schlitte *traha* 2369, c. *vehiculum* 2433, c
schlitz *crena* 625, a
schloß *arx* 229, a. *castrum, castellum* 432, a. *capitolium* 410, b. sch. an der thür *claustrum* 540, b. *clavis* 542, b. *obex* 1557, c. *pessulus* 1706, c. *sera* 2079, c. schl. an der hüfft *ischion* 1165, d
schlossen *imber conglaciatus* 1016, b. s. hagel.
schlösser *claustrarius; claustratius* 540, b, c
schloßsoldat *castellanus miles* 432, d
schloßstein *tholus* 1343, d
schluck/kleine s. thun *exiguis haustibus bibere* 1063, d
schlucke *singultus* 2119, b. *ructus* 1955, c
schlucken *ructare, i* 1955, c. *glutire* 1022, b. *singultire, singultare* 2119, c. in sich sch. *resorbere* 2156, c. *ingurgitare* 1045, b
schlucker s. schlemmer.
schlummern *dormiscere, dormitare* 746, b
schlumpericht *laxus, e*, 1227, d

schlund *fauces 867, b. vorago 2561, b. gula 1044, a. victus 1942, c. gluttus 1022, a. hiatus oris 1084, a. stomachus 2226, a. frumen 963, c. ruma, rumen 1958, d. ingluvies 1150, c. charybdis 497, b. ea pars oris qua esculentis & potulentis iter natura patefecit 815, b*
schlüngel *margites 1351, a. iners 223, d* (1220, b
schlupfloch s. winckel *diverticulum 2475, b. latebra*
schlüpferig *lubricus 1288, c.* sch. seyn *anguillam esse; elabi 143, b*
schlürffen *sorbere 2156, a. pitissare 1736, b*
schlürffer *attæ 251, d*
schluß *decretum 482, d. constitutum 2202, a. consultum 593, b. scitum 2023, b. clausula 540, c.* betrüglicher s. *sorites 2159, b.* nachdenckl. sch. *Epiphonema 803, b.* sch. machen *concludere 540, d*
schlüssel *clavis 542, b.* sch. zur sache finden *celeriter reperire quæ opus 461, a.* sch. eines landes *claustra regionis 540, c*
schlüsselblume *verbasculum 2458, c*
schlüsselgen *clavicula 542, c*
schlußrede *syllogismus 2271, d. ratiocinatio 1927, d. ratiocinium 1928, a. argumentum 210, a. argumentatio b. epilogus 802, b. illatio 880, d. consectarium 2077, c.* wohlklingende sch. *clausula numerose & jucunde cadens 540, c*
schlußstein *lapis frontatus 961, c*
schmach *contumelia 597, c. convicium 598, d. ignominia 1132, a. probrum 1818, c. vituperium 2530, c. maledicentia 708, a. dehonestamentum 1098, d. deformatio 939, b*
schmachrede *contumelia 374, d. asperior vox 235, c. facetiæ asperæ, acerbæ 836, b*
schmackhafftig *sapidus, e; saporatus 1999, b.* sch. machen *condire; condimento ornare 586, b*
schmaderbuch *charta deletitia 687, a*
schmähebrieff *epistola plena probrorum 1818, c*
schmähen *maledicere cui 707, d. ignominia afficere 842, b. contumeliam dicere, voces contumeliosas emittere 598, a. carinare 420, a. lacessere maledictis 1199, d. ingerere cui vitia, probra mala multa 1009, b. de quo maledice contumelioseque dicere 708, a. contumeliis prosequi 2079, b. probrum cui inferre 1818, c. probra in quem jactare 1115, c. verborum contumeliis quem lacerare 1198, c. consectari quem conviciis 2077, c. frivolis quem incessere 960, a. mordere opprobriis 1449, b. convicium facere cui, conviciari 599, a. conviciis quem lacessere, proscindere 598, d.* man schmähet *fit convicium 906, b.* s. schmälen.
schmähend *maledicus 708, a*
schmählich *ignominiosus, e 1132, a. contumeliosus 598, a. criminosus 631, d. dedecorosus 685, d*
schmähschrifft *libellus famosus 852, c. literæ contumeliosæ 598, a*
schmähsucht *amaritudo linguæ 109, a*
schmähsüchtig *archilochius 169, c* (2250, b
schmähung *insectatio 2078, a. sugillatio, sugillatus*
schmähwort *verbum contumeliosum 2459, c. aculei contumeliarum 22, a*
schmal *tenuis, ter 2318, a. curtus 664, b. junceus 1178, b.* sch. küche haben *P. angusta mensa capere cibum 145, a.* von oben herab sch. seyn *esse demissis humeris 1167, b.* sch. werden *gracilescere 1025, a.* durch hunger sch. werden *macerari fame 1318, b*
schmälen *invehi in quem 2435, a. P. crepera late vomere convicia voce 627, b. alicui convicium facere 318, d. perstrepere maledictis 708, a. maledicta in quem conjicere, aspere, serviter & libere dicere 707, d.* vor der thüre sch. *occentare ostium 391, d.* nicht sch. *maledictis abstinere 2312, c*
schmälern *elevare 1245, c. atterere 2324, c.* das ansehen sch. *cujus autoritatem concidere, convellere, labefactare 354, d*
schmälerung *imminutio 1413, a*
schmälich *opprobriosus 1819, b. probrosus d.* sch. seyn *probro esse 1818, c*
schmaltz *adeps 27, b. eliquamen 1273, a*
schmaltzgrube *sumen 2256, d*
schmarützen *parasitari 1639, a*
schmarutzer *colax 563, b. parasitus 1638, c. assecla mensarum 237, c. bucco 338, b.* junger sch. *parasitaster 1639, a*
schmatzen mit dem maule *closmus 554, c*
schmauß *compotatio 1791, a. perpotatio b. symposium 2273, a. accubatio epularis 640, c. comissatio 577, b. P. saliare epulum & cœna dapalis 677, d*
schmaußbrüder *coëpulones 807, b. combibones 313, b*
schmaußen *comissari 577, b. epulari luxuriosius 1312, c. beluationi vacare 1068, c. epulari saliarem in modum 807, b. P. epulari dapibus opimis 677, c*
schmecken *gustare 1045, c. gustū habere d. sapere 1997, d. pitissare 1736, b.* nach etwas sch. *resipere 1999, a*
schmeckend machen *saporare 1999, b*
schmeer *abdomen 5, b. sumen 2256, c. eliquamen 1273, a. arvina 227, b. axungia 285, a*
schmeerbäuch *venter abdomine tardus 2453, a*
schmeerkraut *orobanche 1606, d*
schmeicheley *adulatio 30, c. dedecus adulatorium d. blandiloquentia; blandiloquium 317, b. pessimum veri affectus venenum 317, c. libido assentandi, adulandi 1213, c.* schm. leyden *blanditias recipere; blandimentis capi 317, b*
schmeichelhafftig *adulatorius 30, c. blande, iter 317, a. delinificus 1238, a. lenocinans & fuco oblitus c*
schmeicheln *blandiri 316, b. adulari, e, 30, b. adulatorie rem agere c. assentari 2069, c. lenocinari 1238, c. palpare 1626, a. rosas loqui 1951, a. benevolentiam blanditiis & assentationibus colligere 317, b.* s. liebkosen. (*assentatiuncula c*
schmeichelung *palpatio; palpus 1626, b. assentatio,*
schmeichelwort *blanditiæ 317, b. byssina verba 344, a. pictæ tectoria linguæ 2293, c. vox blandiloqua 317, b*
schmeichē *amburere 2574, d fumo comburere 2575, a*
schmeichler *adulator 30, b. assentator 2069, c. blandiloquus 317, a. lenocinator 1238, c. palpator 1626, b. eruditus ad assentationem 2069, c*
schmeichlerisch *blandus 316, d. perblandus 317, a. P. blandiloquus 1285, c. blandiloquens 317, b. blanditus c.* schm. weise *assentatorie 2069, d*
schmeissen sich unter einander *arietare inter se 211, c.* s. schlagen; werffen.
schmeltzen *conflare 918, d. liquefacere 1272, d*
schmeltzhütte *officina æraria 1572, b*
schmeltzofen *fornax æraria 941, d. ustrina 2573, d*
schmeltztiegel *caldarium 372, c*
schmeltzung *liquatio 1273, a*
schmertz *dolor 738, a. labor 1294, d. vulnus 2588, a.* mit schm. *dolenter 737, c.* grosser s. *acer morsus doloris 1449, c.* schm. erneuern *refricare obductum cicatricem 509, d.* sch. haben *dolere 737, b. dolore affici 738, b. indolescere d. habere, capere, accipere dolorē ex quo 738, b.* er leidet s. *dolor eū attingit 738, b*
schmertzen *urere 2573, b.* es schmertzet *ægre est 34, a*
schmertzhafft *dolendus 737, d. dolorificus 738, c*
schmetterling *papilio 1633, b*
schmidt *faber 832, d* (*procudere c*
schmiedē *fabricare, i 833, c. cudere 644, b. excudere c*
schmiede *fabrica 833, a*
schmiedehandwerck *fabrica ferraria 833, b*
schmiedeknecht *brontes 335, d*
schmiere *liquamen 1273, a*
schmieren *ungere 2545, d. perungere 2546, d. perlinere 1269, b. linere, linire 1268, a.* mit worten sch. *delinere 1237, d.* von unten sch. *subterlinere 1269, c.* das maul sch. *os sublinere cui offuciis 1572, d*
schmincke *fucus 967, a. offuciæ a. rubriceta 1954, b. color 569, c. pigmentum 1730, b. purpurissum 1856, d. cerussa 487, c. hedychron 1065, d. color venustatis fuco illitus 1269, a*
schmincken *expingere 1730, c. purpurissare 1857, a.* sich schm. *fuco occultare vitia corporis; colorem fuco illinere, mentiri 967, a. fucare b.* das gesichte schm. *faciem adulterare arte 104, c*
schminckfalbe *foliatum 934, c*
schmirgel *smyris 2131, b*
schmuck *decus 685, c. ornatus 1603, b. ornamentum c. comptus 582, a. lumen 1299, c. cimelium 520, a. lenocinium 1238, b.* s. zierd.
schmücken *ornare 1602, b. exornare 1602, d. coronare 612, c. pingere 1729, d. polire 1759, b. elaborare 1195, d. comere 581, d. tergere 2321, d.* mit worten sch. *circumvestire verbis 2486, c.* s. zieren.
schmücker *fictor 900, c*
schmuntzeln *subridere 1940, d*
schmützen *inficere 845, d*
schmutzig *sordidus, e, 2157, d. sordidatus 2159, a. pædore obsitus, horridus 1619, d. illuvie æternisq; sordibus squalidus 1302, c. immundus illuvie d*
schnabel *rostrum 1951, c.* ein glatter s. *malæ impubes 1840, a*
schnäbeln sich *limare caput cum qua 1262, d.* sich wie die tauben sch. *columbari; columbatim labra conserere labris; dare mitia basia 571, d*
schnackenreisser s. possenreisser.
schnällgen *acicula 23, d*
schnaphahn *prædator 1793, d* (1084, b
schnappen nach etwas *captare quid 400, b. inhiare*
schnarchen *stertere 2208, c. rhonchissare 1938, b. P. toto proflare pectore somnum 919, c.* das sch. *rhonchus 1938, b*
schnarchender *cui meatus animæ gravior & sonantior est 2152, b. P. rhonchisonus 1938, b*
schnauben *anhelare 1059, a. proflare 919, c.* von drohen schn. *spirare minas 2186, c*
schnaubend *fremebundus 953, c*
schnautze *rostrum 1951, c. proboscis 1818, c*
schnattern wie die gänse *gingrire 1015, c*
schnecke *limax 1263, b. concha 583, d. chelys 498, c. domiporta 743, d. crustata animalia 638, a.* kleine sch. *telline 2295, d.* die schn. hat kein blut *cassa sanguine cochlea 429, d*
schneckenfischer *murilegulus 1471, d*
schneckenhauß *cochlea 557, c. testa limacis 2329, b*
schneckenkorb *cochlearium 557, c*
schnee *nix 1514, b.* der gefallene sch. *nivis casus 348, a*
schneeball *glebula nivis 1018, b. massula nivea 1355, c*
schneeganß *anser agrestis, ferus 157, a. onocrotalus*
schneehuhn *lagopus 1207, d* (1581, c
schneewasser *aqua nivalis 182, a*
schneeweiß *niveus 1514, c. niveus marmoreusque candor 384, b. gypsatus 1048, c.* sch. pferde *P. equi candore nivali 384, b*
schneffler *latrator 1222, c*
schneide *acies 17, c.* sch. am messer *acumen cultri 23, b*
schneideln *putare 1859, c. attondere 2360, a.* das s. *putatio 1860, c*
schneidē *secare 2044, b. castrare 433, a. scindere 2020, b.* edelgesteine schn. *scalpere gemmam 2012, a.* die reben sch. *averruncare 263, c.* korn sch. *metere frumenta 1398, b.* das sich sch. läst *scissilis 2020, b*
schneidend *peracutus 23, a.* sch. kälte *acutum gelu, penetrabile frigus 22, d. P. mordentia frigora 1449, c*
schneider *sartor 2000, c. sarcinator 2001, a. braccarius* (331, b
schneiderfische *alburni 85, c*
schneiderscheer *forfex 935, d*
schnell *celer 460, d. perceler 461, b. velox, citer 2438, b. rapidus, e, 1912, a. prærapidus a. volucer 2554, b. ocyor, us 1566, c. pernix 1696, c. perniciter c. præproperus, e, 1830, a. citato gradu 513, d. P. æripes; alipes 1703, c. ales 90, d. aëripes 47, b.* sch. tod *mortis citæ compendiosus exitus 583, a.* sch. lauffen *ambobus pedibus fugere 112, a.* s. geschwind.
schnellfliegend *præpes 1796, c*
schnepfe *perdix rustica 1691, c. rusticula 1966, b. gallinago 992, d. ficedula 891, c* (139, c
schnerckel unter dem gesimse *ancones; prothyrides*
schneutzen *mungere 1467, d.* das schn. *munctio d. emunctio 1468, a*
schneyen *ningere 1514, a.* das sch. *ningor c*
schneyicht *ninguidus 1514, b. nivalis, nivosus c*
schnitter *messor 1398, c. falcarius 852, a*
schnidtmesser *scalprum 2012, b*
schniegeln *comere 582, a*
schnippen mit den fingern *digitis concrepare 627, d*
schnitt *cæsio 354, a. sectio; sectura 2044, c. scissus 2020, b. scissura c. conscissura, conscissio d. incisio 355, d. incisus d* (a
schnitzen *sculpere 2039, b. sculpturare b scalpere 2012,*
schnitzer *menda, um 1377, d. barbarismus 298, a. stribligo 2229, d. solœcismus 2142, d*
schnitzbanck *equuleus 808, b*
schnitzwerck *sculptura, opus sculptile 2039, b. scalptura 2012, a. sigillaria 2105, a. toreuma 2361, a. anaglypta 131, d.* sch. in weibesgestalt *caryatides 427, a*
schnöde *pravus, e 1802, c.* s. schlimm.
schnopern *bittire 1090, c.* der da sch. *narinosus 1485, a*
schnupfe vom licht *fungus 980, c*
schnupfen *pituita 1736, d. gravedo 1038, b. coryza 617, b. rheuma 1936, c. catarrhus 436, d. distillatio 2224, d.* sch. in weinen *singultus 2119, b*
schnupficht *pituitosus 1736, d. rheumaticus 1936, c. gravedinosus 1038, b*
schnupftuch *muccinium 1459, a. mappula 1348, c. orarium 1609, b. sudariolum 2246, b*
schnur *funiculus 980, d. nurus 1553, b.* sch. perlen *linea margaritarum 1266, a.* sch. an träntzen *lemnisci 1236, d.* über die sch. *abnormis 1529, b. enormis c.* über die sch. hauen *modum excedere 455, b*
schnurgleich *perpendicularis; perpendiculatus; ad perpendiculum 1686, d. adamussim; amussitatus 128, a.* sch. machen *ad perpendiculum exigere 76, c*
schnürlein *resticula 1932, c. murænula 1471, c*
schnurren *perfremere 953, d*
schnurstracks *è vestigio 767, b.* sch. entgegen *ex diametro oppositus 699, c* (1658, c
scholle *lingulaca 1267, c.* scholl. *solea 2138, a. passeres*
schon *jam 1122, c.* sch. damahls *jam tum illis temporibus 1123, b.* s. lange/längst *jam diu; jam dudum 1123, a. olim jam 1577, a.* sch. offt *alias sæpe 95, b*
schön *formosus, e 937, d. venustus, e, 2456, b. pulcher 1848, b. elegans, ter 776, c. politus, e, 1759, c. serenus 2080, b. emendatus, e, 1378, b. dulcis 760, d. eximius, e, 827, b*

e,827,b. festivus,e 889,c. nitidus,e,1516,c. egregius,e, 774,d. bellus 308,a. clarus 537, c. luculentus 1308,d. candidus 384,c. P. purpureus 1856, c. sch. gestalt P. aurea forma 274, b. sch. knabe eximia forma puer 936, d. sehr/ überaus sch. perpulcher 1848, b. perelegans, ter 777,a. eximia pulchritudine 1848, d. sch. werden pulchrescere 1848, d. sch. seyn lepore ac venustate affluere 1241, b. forma esse honesta & liberali 1098, a. sch. blühen spectatissime florere 2171, b
schönemargret fœnum græcum 932, c
schonen s. verschonen.
schonen Scandia 2013, a
schönheit pulchritudo 1848, d. venustas 2456, c. decor 685, a. candor 384, c. formositas 938, a. dignitas formæ, corporis 714, a. forma egregia 936, d. forma bona 323, d. P. celsi frontis honores &c. 1095, d. schönh. lobt sich stillschweigends formosa facies muta commendatio 1479, c
schooß sinus 2122, b. gremium 1039, c. der mutter vom sch. de matris complexu 1747, c. in sch. legen insinuare 2123, a
schooßhündichen melitæi canes 1372, c. melitæi catelli 388, a
schopf cirrus 530, a. schopffe der pferde caprona 410, d
schöpffen haurire 1063, c. capulare 411, c. das schöpffen haustus 1063, d
schöpffer creator, procreator 625, c, d. sator mundi 2082, c. artifex mundi 223, b. mundi fabricator 833, c. factor rerum omnium 841, a. ædificator mundi 32, c. animator & factor 151, b. formator universi 938, b. effector 845, a. molitor 1437, b. plas-
schöpfeymer haustrum 1063, d (mator 1744, a
schöpfgelte concha 584, a. modiolus 1428, b
schöpfrad tympanum 2409, c
schöpftopff capula 411, c
schöpffung creatio 625, c
schoppe tugurium 2397, d. nubilarium 1540, c
schöppenstul zu Athen Areopagus 205, b. tribunal
schöps verbex 2480, d (2380, d
schöpsenfleisch caro ovilla 421, c
schorstein caminus 380, a. infuniculum 974, a
schoß tributum 2381, d. flagellum 912, a
schoßbalg s. balg.
schossen spicari 2184, c. in die höhe sch. fastigare 861, d. das getreyde schosset seges in articulum it &c. 226, c. P. surgunt altam in segetem culmi 646, a
schösser quæstor 1868, c. dispensator 1685, a
schoßreben malleolus 1330, c
schoßreiser abbrechen surculare 2267, d
schote siliqua 2111, a. uterculus 2581, a. schoten siliquæ fabales 832, c. sch. tragen siliquari 2111, c. sch. darin die körner seyn valvuli 2421, d
schotten Scoti 2029, b
schottland Scotia 2029, b. Caledonia 366, c
schramme cicatrix 509, d
schrämmichen cicatricula 510, a
schranck scrinium 2037, a. armarium 217, d. schr. in der wand risicus 1943, b
schrancken fines 903, b. carceres 417, a. cancelli 382, a. aus den schr. gehen; nicht in schr. bleiben extra cancellos egredi 382, b. extra oleas vagari 1573, b
schranckfenster transenna 2376, a
schränckleln armariolum 218, a
schrappe strigilis 2210, b
schraube an der presse cochlea 557, c
schreckbild terricula 2327, d
schrecken/ das schr. terror 2327, d. consternatio 2207, b. pavitatio, pavor 1668, a, b. horror 1101, b. plötzliches sch. panicum; terror panicus 1627, d. schr. fühlen horrescere 1102, c. schr. machen inferre terrorem, perturbationem 880, c
schrecken terrere; territare 2327, b. conturbare 2404, b. tremefacere 2377, b. offundere pavorem 976, d.
schreckenberger drachma 748, b (s. erschrecken.
schrecklich trux 2392, c. dirus 719, a. formidolosus, è; formidabilis 941, b, c. terrificus; terribilis, ter 2327, c, d. tragicus, è, 2369, a. crudelissime 636, c. schrecklicher mensch Charon 495, b. schreckl. seyn terrorem incutere; terrori esse 2328, a. s. erschreck-
schrecknüs conturbatio 2404, c (lich.
schreibart stylus 2240, a. chirographus 501, b. prächtige schreibart sophocleus cothurnus 618, c
schreiben epistola 804, c. codicilli 443, b. das schr. scriptio 2030, b
schreiben scribere; scriptum relinquere 2019, c. 1269, d. tradere 734, a. literas perarare 221, a. conditum quid vetustati mandare 587, a. literis consignare 2107, c. etwas schr. exarare quid 220, d. an einen schr. dare literas ad quem; appellare quem literis 1677, c. offt schr. scriptitare 2030, d. verse schr. condere carmen 587, a. ein buch schr. volumen conscribere 2032, b. eine historie schr. historiam componere 1768, a. wie ein anderer schr. alterius chirographum imitari 501, b. nach der länge schr. diligentissime omnia perscribere 2034, d. sich im schr. üben exercere stylum 193, d.
schreiber scriba 2030, d. scriptor 2031, c. amanuensis 108, a. exceptor 406, a. grammateus 1030, b. à commentariis 1381, c. ab apostolis 805, a. librarius; librariolus 1252, c
schreibfeder calamus 364, b. calamus scriptorius 2031, c. calamus chartarius 497, a
schreibkunst orthographia 1608, a
schreibpapier epistolaris charta 805, a
schreibpult pluteus 1755, c
schreibestube chirographorum officina 1572, c. grammatophylacium 1030, b
schreibtaffel/ schreibtäfflein scheda 2018, a. codicilli 443, c. pugillares 1848, a. palimpsestus 1623, b
schreibzeug theca calamaria 2339, a. graphiarium; graphiaria theca 1032, a
schrein scrinium 2037, a
schreiner capsarius 411, b
schreiten weiter prosequi 2079, b. pergere & insequi longius 2078, a. zur sache schr. ingredi in causam 447, a. zu ehren schr. capere honores 399, b
schreyen clamare 543, d. clamitare 535, a. clamorem edere, tollere 535, a. 731, a. 2357, c. contendere voce 2305, b. überlaut schr. vociferari 2565, c. mit vollem halse schr. acri clamore complere arterias 226, a. die ohren voll schr. occlamitare 536, d. umb hülffe schr. quiritare, i, 1904, a. implorare 1752, d. wie ein unsinniger mensch schr. furiose exclamare 536, b. wie ein esel schr. rudere 1957, b. wie raben schr. crocire; crocitare 634, a
schreyer clamator 535, a (535, a
schreyhafftig / schreyender clamatorius; clamosus
schreyhalß stentore clamosior 2205, d
schrifft scriptum 2030, b scriptura 2031, c. monumenta 1444, a. fœtus animi 933, d. schr. nachmahlen chirographum imitari 501, b
schrifftforscher bibliothecæ divinæ diligentissimus pervestigator 2485, b
schritt passus 1658, d. gradus 1025, a. gressus 1026, a
schröpffen scarificare, das schr. scarificatio 2015, b. s.
schrotfaß capedo 396, b (köpffe setzen.
schrotkorn farraginaria 855, d
schrumpfichte äpffel poma vieta 1765, a
schüchtern trepidulus 2378, a. pavidus, e 1668, b. schücht. machen externare 2207, b. s. furchtsam.
schuh calceus 376, d. calceamen; calceamentum 377, b. hohe schuhe cothurnus 618, c. einen halben sch. semipes 1704, b. anderthalb sch. sesquipes 1704, b. ein maaß 5. sch. lang passus geometricus 1658, d. eines schuhs und hand breit palmipedalis 1625, d. eines sch. dick pedalis; pedaneus 1701, c, d. sch. vor soldaten caliga 367, d. sch. die wohl anliegen calcei apti ad pedem 180, a. sch. aus ungegerbtem leder crepidæ carbatinæ 416, b. sch. anziehen calceare se; uti calceis; calceatu 377, a, b. andere sch. anziehen mutare calceos 377, a. sch. ausziehen excalceare; discalceare 377, b. ein jeder weiß am besten/ wo ihn der sch. drückt nemo scit, ubi me calceus (soccus) premat 377, a
schuhahl subula 2245, a
schuhbürste peniculus, um 1688, b
schuhflicker solearius 2138, a. cerdo, vetermentarius 480, a. vet ramentarius sutor 2489, c
schuhgeld calcearium 377, b
schühlein calceolus 377, a
schuhleisten mustricola 1476, d. s. leiste.
schuhriemen corrigia calceamenti 1918, b. ligulæ calceorum 377, a
schuld æs alienum 48, b. debitum; debitio, 680, a. culpa 646, b. schulden reliqua 1270, b. schuld geben insimulare 2118, b. criminari 632, a. crimen cui movere 631, d. (s. beschuldigen.) sch. machen/ sich in schulden stecken/ æs alienum contrahere 2372, a. æs alienum facere, conflare 48, c. 918, d. sch. auf sich laden piaculum mereri 1733, a. in sch. stecken ære alieno premi 1807, a. der in sch. steckt/ æratus; obæratus 49, d. schuld haben in noxa esse 1539, b. esse in crimine; venire in crimen 631, c. du bist sch. daran culpa omnis in te hæret 1054, c. sch. auf einen schieben/werffen culpam, crimen in quem transferre 646, b. 884, b. conjicere in quem culpam, causam 1117, d. sch. auf sich laden in fraudem incidere 952, b. schulden einmahnen nomina exigere 1524, d. coactiones factitare 75, a. sch. abtragen/ bezahlen æs alienum dissolvere; ære alieno exire, se liberare levare 48, c. creditum solvere 623, d. sch. schencken noxiam mittere, remittere 1539, b (minum 76, d
schulden einbringung / schuldforderung exactio no-
schuldenmahner coactor argentarius 75, b
schuldig sons 2151, a. noxius 1539, c. reus 1934, a. reatus b. schuld. seyn debere 679, d. in ære cujus esse 48, d. ære alieno premi 1807, a. mehr schuld. seyn/ als man bezahlen kan animam debere 147, a. was man sch. ist creditum 623, d. sich des diebstals sch. machen adstringere se furti 2231, a
schuldigkeit officium 1571, a. der seine schuld. in acht nimmt observantissimus officiorum 2090, b
schuldner/ schuldiger debitor, trix 680, b. böse schuld. parum idonea nomina debitorum 1524, d
schuldregister calendarium; rationarium 367, a
schuldwechselung versura 2470, b
schule schola 2018, d. ludus literarius 1276, b. ludus literarum 1294, a. officina sapientiæ 1572, c. pædagogium 1619, c. umbra 2539, c. Diatriba 700, c. berühmte sch. nobilissimum gymnasium 1047, b. hohe sch. Academia; Lyceum; Gymnasium 8, c. sch. anrichten ludum ingenuarum artium, quod Athenæum vocant, constituere 247, c. schul halten juvenum æmulantium studia cœtus habere 38, d. 561, a. in die sch. schicken in disciplinam tradere 721, a. 734, a. in die sch. gehen frequentare scholam 955, d. in ludum itare 1294, a. operam dare Præceptori 728, b. ad doctrinam accedere 735, d. dare se informandum Magistris ac velut recoquendum 603, c. (s. unterrichten sich lassen) aus der sch. gehen egredi ex auditione; ex auditione cujus venire 261, a. hinter die sch. gehen discum quam Philosophum audire malle 721, d
schüler/ schulknabe discipulus 720, d. scholaris scholasticus 2019, b. alumnus disciplinæ, artis 99, b. auditor 261, b. sectator 2075, d. umbraticus 2540, c. tiro; ein kleiner sch. tirunculus 2351, d. P. discens ephebus 108, d
schülerin/ schulmägdlein discipula 720, d
schulfest quinquatria 1901, d
schulfragen scholasticæ controversiæ 2019, b
schulfratzen quæ literarii sunt ludi & trivialis scientiæ 1276, b
schulfreundschafft condiscipulatus 721, a. jura amicitiæ à commilitio studiorum eisdem magistris inchoata 1404, b (grammaticæ 261, d
schulfüchserey/ schulpossen inauditiunculæ disciplinæ
schulgehülff hypodidascalus 708, d
schulgeld didactrum 708, c. minerval 1410, b
schulgeld condiscipulus, a. 721, a. schulgesellen synephebi 798, a
schulherr/ oberster/ Rector/ gymnasiarcha 1047, c
schulmeister Præceptor 407, d. ludimagister 1294, b. 1324, d. pædotriba 1619, c. umbraticus doctor 2540, b. s. lehrmeister.
schulter humerus 1107, b. sch. am vieh armus 219, c. der breite schultern hat humerosus 1107, c. was über die sch. gehet scapularis 2015, a. grube zwischen beyden schult. interscapilium 2015, a
schulterbein scoptula 2027, d
schulterblat scapula 2014, d. armus 219, c
schultheiß prætor 1800, c
schultzenamt prætura 1801, d
schulübung umbratilis exercitatio 2540, c
schundgrube cloaca 554, b
schuppe squama 2197, b. sch. auf dem haupt furfures 984, b. sch. im gesicht lichen 1259, a
schuppicht scutulatus 2042, a. squamosus P. squameus; squamiger; squamatim compactus 2197, c
schürtze ventrale 2453, c. cinctus; cinctura 521, c. præcinctura, præcinctorium 522, c. succinctorium 523, a. perizoma 1695, d. schürtz um die scham campestre subligaculum 381, a
schurtzfell perizonium 1696, a
schürtzlein fascia 859, d
schüssel scutella; scutula 2041, a. catinus 439, c. patina 1664, a lanx 1212, b. escarium vas 815, c. bolestar 320, b. grosse sch. mazonomum 1362, b. tieffe sch. paropsis 1651, b. sch. mit früchten satura 2006, b
schüsselchen / schüsselein patella 1664, a. lanicula, 1212, c. galeola 990, c
schüsselecker catillo 439, c
schuster/ schuhmacher sutor 2261, b. calcearius, calceolarius 377, b. crepidarius 627, a. sandaliarius 1993, b. caligarius 368, a. diabathrarius 697, a. schust. und schneider sedentarii; sellarii; sellularii 2053, b, d
schusterdrat cheleuma 498, a
schustergäßlein sandaliarium 1993, c

schusterkneiff scalprum sutorium 2012, b. crepidarius cultellus 616, d
schusterladen sutrina 2261, c (2261, b
schusterschwärtze atramentum sutorium 246, a.
schutt aggestio 1008, b. rudus vetus 1957, c. humus congestitia 1008, b
schütteln succussare 881, c. quatere; quassare 1879, b, c. conquassare 1880, a. das haupt sch. quassare caput 412, a
schüttern des leibes horror 1101, b
schutz defensio 871, a. protectio 2294, d. tutamentum; tutela, P. tutamen 2396, d. conservatio 2089, d. praesidium 2057, b. scutum 2040, c. clypeus 555, d. ara 187, b. patrocinium 1667, c. tegumentum 2293, d. firmamentum 907, c. murus 1472, d. umbra 2539, c. unter eines sch. seyn in clientela cujus esse 550, b. sich in eines sch. ergeben se cui commendare, dicare in clientelam & fidem 550, b. 701, a
schutz so das wasser auffhält choma 503, a
schütze sagittarius 1977, c. librator 1256, a. arquites 221, c. jaculator 1122, b. arcitenens 200, a. P. sagitti potens 1977, d. 1789, c. schützen ferentarii 876, d. schützen zu roß hippotoxotae 1087, c. (s. reisige.)
schützen/ schutz leisten tueri 2395, a. patrocinari; suscipere patrocinium causae 1667, c. defendere; defensionem cujus suscipere; defensare 871, a, b. praesidio esse; praesidio tegere 2057, b. propugnaculo cui esse 1847, b. einen vor den wilden thieren sch. aliquem protegere ab impetu bestiarum 310, c. bey seinem recht geschützet werden jus suum contra quos obtinere 2315, c. P. dare cui murum 1472, d
schutzgatter im thor cataracta 436, c
schutzhalter sch. herr patronus 1666, d. 549, d
schutzloß indefensus 871, a
schutzrede apologia; apologeticum 175, c
schutzverwandter cliens 549, d
schutzwehr/ sch. mauer propugnaculum 1847, b
schuzwecken caligarii clavi 368, a
schwaben Hermunduri 1074, b
schwach/ schwächlich infirmus 908, b. aeger 33, d. aegrotus 34, c. invalidus, e 2420, a. fractus 948, d. fragilis 949, b. effetus 934, a. attenuatus, e 2318, c. languidus, e, 1211, c. remissus 1426, c. exilis, exiliter 827, a, b. enervis 1507, c. lassus 1219, b. infractus 950, a. fluxus 923, d. mancus 1335, c. imbecillus, us, ter 1136, a. defectus 844, a. delumbis; elumbis 1299, a. jejunus, e 1130, a. debilis 680, b. debilitatus 681, a. victus 2503, d. obtusus 2401, b. ficulneus; ficulnus 892, a. sublestus 2143, b. leviter 1244, b. sch. wie rohr arundinaceus 228, a. sch. leib gracilitas & infirmitas corporis 1025, a. sch. seyn laborare 1195, b. languere 1211, b. valetudine uti minus commoda 1582, a. weil sie sch. bey einander waren per infrequentiam 955, c. sch. werden languescere, elanguescere 1111, b. flaccescere 910, a. deficere viribus 844, a. debilitari & frangi viribus 681, a. schwachen magen bekommen cruditatem contrahere 636, b. schwächer deterior 695, a. sch. am volck inferior copiis 1147, a
schwächen infirmare 908, c. minuere, comminuere 1412, a. imminuere 1413, a. attenuare 2318, c. atterere 1324, d. enervare 1507, c. exarmare 218, a. hebetare 1064, c. labefacere, labefactare 1193, c. levare 1245, a. debilitare 680, d. derogare 1947, b. obtundere 2401, b. delumbare 1299, a. carpere 423, c. frangere vim 948, d. convellere vires 2437, c. incidere nervos 355, d. nervos incidere, frangere 1506, d. den muth schw. animum cujus infringere 949, d. eine jungfrau schw. devirginare 2521, d. s. nothzüchtigen.
schwachheit/ schwäche infirmitas 908, c. exilitas 827, b. languor 1211, d. valetudo 2419, a. hebetatio 1064, c. impotentia 1789, a. imbecillitas 1136, b. debilitas 680, d. affectae opes, res, 842, b. defectio virium 844, b. schw. des magens cardiacus 418, a. schw. des leibes infirmissima valetudo 908, b
schwächung debilitatio 681, a
schwaden oryzaminon 1608, c
schwager affinis 904, d. des manes schw. levir 1243, d
schwägerschafft affinitas 904, d. affinitatis conjunctio 1179, b
schwalbe hirundo 1088, c. chelidon 498, a. cypselus 671, c. P. Pandionis ales 91, a. eine schwalbe macht keinen sommer 1088, c
schwalbenkraut/ sch. stein chelidonia 498, a
schwalbennest hirundininus nidus 1088, d
schwälger s. schlemmer.
schwälgerey asotia 234, d
schwamm peniculus 1688, b. pezita 1712, b. schwämme clavi 545, a. schw. im munde eines kindes aphtha 171, b. sch. im bad spongia 2193, a. sch. am baum agaricum 61, d. sch. so man isset fungus; boletus 980, c. s. erdschwamm. (2194, a
schwammicht fungosus; funginus 980, d. spongiosus
schwan olor 1577, b. cygnus 668, d. P. caystrius ales 451, c
schwanck facetum dictum 836, a. schwäncke nugae
schwancken nutare 1552, c (1543, c
schwanen sich lassen opinari 1587, c
schwanengesang cantus olorinus 1577, b. cygnea can- (tio 669, a
schwanenweiß candidior cygnis 384, d
schwang lentus, e, 1239, a. zeit da die guten künste im sch. gehen ferax bonis artibus seculum 876, b. im sch. gehen fervere 886, c
schwanger praegnans 1795, a. plenus 1748, b. P. gravis 1037, c. gravidus 1039, b. schw. werden gravescere 1039, a. concipere ex quo 404, b
schwängern gravidare 1039, c. foecundare 930, a
schwängerung compressus; compressio 1808, b. praegnatio 1795, a. graviditas 1039, c
schwantz cauda 441, d. penis 1688, b. in schwäntzen gehen auf weiber art incessu perfluo foeminam mentiri 916, d
schwäntzen suam undantem chlamydem quassando facere 502, b
schwantzmeißlein parus caudatus 1657, a
schwantzriemen postilena 1786, a
schwar/ gelber sch. meliceris 1371, d. kleiner sch. ulcusculum; voller schwären ulcerosus 2535, c, d. s.
schwären wiederum redulcerari 2536, a (geschwär.
schwarm / das schwärmen deliratio 1274, b. bacchatio 188, b. schw. der bienen examen apum 824, b
schwärmen delirare 1274, a. insanire 1997, c. bacchanal facere, exercere 287, d. bacchari; debacchari; furere 288, a. die bienen sch. examinant apes
schwärmerisch fanaticus, e 855, a (824, d
schwarmfest Dionysia 717, a
schwartz niger 1510, d. ater 245, c. pullus 1850, a. P. nocticolor 1538, d. 570, c. P. atricolor 246, b. 570, b. sch. bekleidet pullatus 1810, a. atratus 246, a. schw. register tabulae carites 360, a. schwartze zähne rubiginosi dentes 1955, b. dentes scabri rubigine 2010, b. schw. kirschen actia; actiana cerasa 479, a. schw. seyn nigrare; nigricare 1511, b, c. schw. werden nigrescere 1511, b. obatrescere 246, b. schw. gestalt nigrities 1511, b
schwartzbleich seyn livere 1278, a
schwartzbraun subniger 1511, a
schwartzdunckel furvus 985, c
schwärtze pulligo 1850, b. nigredo; nigror; nigritudo 1511, b. atramentum tinctorium; atror 246, a, b
schwärtzen/ schwartz machen nigrare; denigrare; denigrefacere 1511, b, c. colorare 570, a. fuscare, infuscare 986, a. atritate replere 246, b
schwartzgelb luridus 1305, a. ravus 1915, a
schwartzglintzend coracinus 607, a
schwartzkopff atricapilla 250, c. melancoryphus 1371, b
schwartzkümmel melanthium 1371, b
schwartzkunst necromantia 1500, b
schwartzkünstler necromanticus 1500, b. magus 1329, a
schwärtzlich subniger; nigellus 1511, a, b. aquilus; subaquilus; fusci coloris 186, c. leucophaeus 1243, b
schwartzwald Hercynia 1073, a
schwartzwurtz ampeloleuce 123, c. colubrina 571, c
schwatzen garrire 995, a. fabulari 835, c. jactare 1115, d. verbificare; verbigerare 2461, b. aus der schule schw. dicta foras eliminare 1263, d. s. plaudern.
schwätzer fabulosus; fabulator 835, b, c. gerro; congerro 1010, c. nugax; nugo; nugator 1543, c, d. linguax 1267, c. balatro 291, c. locutulejus; loquaculus 1285, a, b. logodaedalus 1282, b. unnützer schw. inaniloquus 1140, d. s. plauderer; wäscher.
schwatzhafftig dicax 704, b. largiloquus 1217, a
schwatzhafftigkeit garrulitas 995, a. unverschämte schw. petulantia linguae 1266, d
schweben über uns impendere 1682, c. für augen sch. obversari oculis 2480, b. obversari ante oculos 2478, b. occursare animo 661, b. accursare 663, b. inhaerere (oculis 1055, d
schwebend pensilis 1681, b
schwefel sulphur 2251, d. bitumen 316, a. apyron 182, a
schwefelgänge/ grube sulphuraria; sulphurata 2252, a
schwefelicht sulphureus; sulphurosus 2252, a. bituminatus; bituminosus P. bitumineus 316, a
schwefelkertzen/ schwefelfaden sulphurata 2251, a
schwefelstanck mephitis; mephiticus odor 1386, b
schweher socer 2132, d
schweiff fimbria 899, b. lacinia 1199, c. sch. am rock syrma 2275, d. instita 1153, c. limbus 1263, b
schweiffiche laciniosus 1199, c
schweigen tacere 2280, a. silere 2109, c. schw. ist kunst nulla difficilior quam silentii virtus &c. 2110, b. der nicht schw. kan plenus rimarum hac atque illac perfluens 916, d. das schweigen silentium 2110, a
schwein porcus 1778, b. sus 2269, a. P. caenosum pecus 560, b. geschnitten schw. majalis 1329, b
schweinbrodt (herba) cyclaminus 668, a
schweineyter sumen 2256, c
schweinfleisch caro porcina 1778, c. caro suilla 2269, c
schweinskobe suile 2269, c
schweinsmelden atriplex silvestris 250, c
schweinstall hara 1061, a
schweinwildpret aprugna caro 169, b
schweinzucht porculatio 1778, d
schweiß sudor; sudatio 2246, a
schweißbad/ schweißstube sudatorium 2246, a. hypocaustum 1112, c
schweißbadstüblein Laconicum 1189, b
schweißig sudator; sudabundus 2246, a
schweißlöcher pori 1783, a
schweißtuch linteum 1271, a. orarium 1609, b. sudarium 2246, b
schweißwurst apexabo 170, c
schweitzer Helvetii 1068, b
schweitzergebürge Alpes; P. Alpis nubiferae colles; Alpinae juga 100, b, c. aggeres Alpini 65, b
schweitzerland Helvetia 1068, b
schwelgen diffluere luxuria; luxuriose vivere; luxuriare, i, 1312, b, c. s. schlemmen.
schwelger comissator; comissabundus 577, b, c
schwelgerey luxus; luxuria; luxuries 1312, a. nepotatus 1504, d. heluatio 1068, c
schwelgerisch luxuriosus, e; luxu perditus, in luxum effusus 1312, b, a. nepotinus; nepotalis 1504, c
schwelle limen 1263, c
schwellen extuberare; protuberare 1394, d. tumere; tumescere 2398, b, c
schwemme aquarium 183, d
schwemmen inundare 2544, b. mersare 1391, c. flumine mersare 293, d
schwencken ventilare 2454, c. vibrare 2494, c. den spieß schw. contorquere hastam 2364, a
schwer ponderosus 1765, d. durus 763, c. difficilis 838, b. operosus 1583, d. onerosus 1582, a. gravis 1037, b. praegravis 1038, b. praegravidus 1039, c. inexpeditus 1705, c. arduus 201, c. multi sudoris 2246, b. obstructus difficultatibus 2235, d. P. improbus 1819, d. schwere arbeit P. labor austerus 280, a. sch. last onus aetna gravius 59, a. sch. zeit impedita tempora 1705, d. sch. zunge haben inexplanata lingua esse 1743, c. schwerer athem asperitas animae 136, a. asthma 140, b. sch. werden gravescere; aggravescere; ingravescere 1039, a, b. der die sache sch. machet a nobis difficultas est 838, c. schwerer seyn praeponderare 1766, a. sch. gewandt amiculum grandi pondere 116, b. durch das schwereste hindurch seyn emergere e vadis & scopulos praetervehi 1415, c. s. schwere noth.
schwerdt ensis 786, d. gladius 1016, b. ferrum 885, c. machaera 1318, c. blosses sch. P. letifer, strictus chalybs 491, c. aufs sch. ankommen lassen armis quid experiri 216, c. worauf das sch. stehet capitalis 414, (b
schwerdter (herba) carex 419, c
schwerdtfeger machaeropaeus 1318, d
schwerdtfisch gladius 1016, d. thurianus piscis 1345, c. galeos 990, d. xiphias 1596, d
schwerdttrager P. ensifer; ensiger 787, a
schwere pondus 1765, b. gravitas 1038, a
schweren dare jusjurandum 728, a. jusjurandum interponere 1183, c. hoch und theuer sch. jurare sancte 1181, d. dejerare 1183, a. falsch sch. pejerare 1183, c. sch. lassen obstringere religione 2232, a. für etwas sch. adjurare; abjurare 1182, c, d
schwere noth epilepsia 801, a. morbus comitialis, caducus 578, a. 348, d. Herculanus morbus 1072, d. der sie hat epilepticus 802, a
schwerlich difficile, difficulter, difficiliter 838, d. contumax, contumacius 547, b. aegre 34, a
schwermen s. schwärmen. (1371, a
schwermuth exercitor animus 194, c. melancholia
schwermüthig melancholicus 1371, b. aeger animi vel animo 34, a
schwermüthigkeit anxietas; anxietudo 167, a
schwertel sparganium 2161, a. iris 1164, a. xiphion 2596, d. gladiolus 1016, d
schwester soror 2160, c. consanguinea 1994, d. schw. kinder amitini, ae 118, d
schwesterlich sororius 2161, b
schwestermord sororicidium 2161, b
schwestermörder sororicida 2161, b
schwibbogen fornix; fornicatio 942, a, b. camera, concameratio 379, a, c. arcuatum opus, structura fornicata 199, c. arcus 199, b. schwib. unter der erden crypta; arcus crypticus 639, b

schwieger

schwiegermutter socrus 2131, a
schwiegervater socer 2131, d
schwiele callus, um 370, b. atheroma 248, a. tophus 2361, c. schwielen bey den leichen lichenes 1259, a
schwierigkeit difficultas 838, c
schwimmen nare; natare 1519, b, c. immeare 1385, d. fluitare 924, b. P. fluvium natatu secare. scindere 1520, a. umbher sch. stagnare; circumstagnare 2199, b. auf dem wasser sch. innare; innatare 1520, c. da sichs nicht sch. lässet P. innabilis aqua 1519, c. im blute sch. madefieri sanguine 1322, b
schwimmer natator 1520, a
schwindel vertigo 2472, c. sideratio 2103, c. scotoma 2019, b
schwindelsüchtig siderosus 2103, d. scomaticus 2029, b
schwinden tabere; tabescere 2278, b
schwindflechte lichen 1259, a
schwindsucht tabes 2277, d. phthisis 1723, b. atrophia 251, b. P. tabifluus morbus 2277, b
schwindsüchtig tabidus; tabificus 2278, a. atrophus; syntecticus; cachecta 251, b
schwinge capisterium 410, a. ventilabrum 2455, a
schwingen vibrare 2494, c. librare 1255, d. evannare 2427, a. crispare hastilia, contrispare tela 633, a. sich in die lufft schw. attollere se in auras 270, c. P. more avium sese jaculari in auras 1112, a. sich aufs pferd sch. insilire in equum 1983, b. den spieß sch. P. hastam coruscare 615, d. weit und breit die waffen sch. arma circumferre 877, d. das sch. der flügel jactatus pennarum 1116, b
schwitzen/ schweiß treiben sudare 2345, c. sudorem elicere, emittere 2246, b. allenthalben schw. circumsudare 2246, b
schwitzender sudator; sudabundus 2246, a
schwitzstube / schwitzbäncke vaporarium 2423, c. assa 239, b
schwulst s. geschwulst.
schwur juratio 1182, b. dejeratio 1183, a. falscher sch. pejeratio; perjurium 1183, c, d
schwürig tumultuosus, e 2399, c. schw. seyn contumacius parere, se gerere 597, b
sclave seyn se in aeterno servitio tenere 2311, b
sclaverey jugum servitii 2088, a. jugum servile d
sclavisch servilis, ter 2088, c. ancillaris 139, a
scorpfisch scorpius 2028, c
scorpion scorpius; scorpio 2028, c
scorpionscheeren chelae 497, d
scribent autor 255, c. scriptor 2031, c
scrupel machen dubitationem afferre; scrupulum & dubitationem injicere 751, b. das macht mir einen scr. ille pectus pungit aculeus 22, a
säbel harpe 1062, a. ensis falcatus 852, a. copis 600, d. ein türckischer s. acinaces 18, a. kurtzer s. sica 2099, a
sechs sex 2094, d. je s. seni 2094, d. s. tage hexaëmeron 1077, c. s. wochen puerperium 1845, a. s. jahr sexennium 155, d. s. mahl sexies 2094, d
sechseckicht sexangulus; sexangulatus 2095, d. hexagonum 1077, c
sechsfach/ sechsfältig sextuplus 2096, a
sechsfüssig senipes 1703, b
sechshundert sexcenti; sexcenteni; sexceni 474, b. 2095, d
sechshundertste sexcentesimus 474, c
sechshundertmahl sexcenties 474, c
sechsjährig sexennis 155, d. 2095, d
sechsschichtige gersten hexastichum 1077, d
sechsspännig sejugis 1176, c
sechste sextus 2094, d. senarius 2095, a
sechswöchnerin puerpera 1844, d
sechzehn sedecim; sexdecim 2095, d. 684, a. decem & sex 684, b
sechzehnmahl sedecies 2095, d. 684, b
sechzig sexaginta; sexageni 2095, b, c
sechzigjähriger sexagenarius 2095, b
sechzigmahl sexagies 2095, d
sechzigste sexagesimus 2095, c
seckel funda 974, b. siclus 2101, d
secken insuere in culeum 645, b
secret latrina 1222, a
secretarius ab epistolis 805, a. magister scriniorum; scriniarius a libellis 2037, b
secte secta 2075, d
see mare 1349, d. lacus 1204, a. aequor 46, c. stagnum 2199, a. was zur s. ist maritimus 1350, c. auf der see fahren s. schiffen; s. meer.
seeblume nymphaea 1556, a
seecompaß pyxis nautica 1868, c. amussium 128, a
seefische pisces pelagici; pelagici greges piscium 1676, b
seeforen trutta lacustres 2392, c

seegefahr amara ponti pericula 108, c
seehafen portus 1781, d
seehase lepus marinus 1241, c
seehund phoca 1720, a. vitulus marinus 2530, b. asterias 240, a
seekrebs ursa 2576, b. pagurus 1620, d. gammarus 993, a. s. meerkrebs.
seekrieg bellum navale 306, a. classica bella 540, a
seeland Codanonia 558, a
seele anima 146, c. s. der todten manes 1340, b
seelichen animula 147, b
seelmesse piaculare sacrum 1733, a. justa 1186, c. inferiae 880, c. februa 869, a. feralia 873, d
seenader nervus 1506, c
seepaling congrus 589, c
seeräuber pirata 1734, a. principal der seer. archipirata 197, a
seeräuberey piratica 1734, a
seerüstung navalis apparatus 1492, d
sees auff dem würffeln senio 2095, a
seeschlacht naumachia 1494, c
seestädte civitates maritimae 1350, c
sege s. säge.
segel velum 2438, c. P. lintea 1271, b. grosse s. im schiff artemon 225, c. acatium, 9, d. s. niederlassen deducere carbasa 416, b
segelflüchtig velificus; velifer 2439, a
segelloch carchesium 417, c
segeln navigare 1493, d. dare vela ventis, velificare, i, 2438, c, d. aufs meer segeln in altum vela dare, in alto viam navibus quaerere 105, b
segelring velaris annulus 2438, d
segelstange antenna 159, a
segeltuch anhefften antennis subnectere velum 159, a
segelung velificatio 2439, a
segen benedictio 707, c. Gott gebe seinen segen dazu Dii bene vortant 695, c
segensprecherin saga 1976, c
segnen benedicere cui 707, c. secundare 2049, d. prosperare 1834, d. fortunare 945, d
sehen videre 2497, d. visere 2499, c. cernere; oculis cernere 481, a. tueri 2395, b. spectare 2170, c. oculis usurpare 2584, b. P. haurire oculis 1063, c. unter sich s. despicere; despectare 2174, b, c. sich s. lassen apparere 1641, d. jactare se 1115, d. incurrere in oculos 661, d. sich nicht s. lassen abstinere publico 2312, c. auf etwas s. alludere 1295, c. auffwarts s. suspicere 2177, d. suspectare 2178, b. auf einen s. conspicere 2173, b. conspicari 2174, a. adspicere quem 2172, b. oculum ad quem referre 883, b. inwendig s. inspectare 2176, a. seine lust s. oculos suos pascere in re 1657, c. pascere oculos, animumque exsaturare re 1565, c. durch die finger s. indulgere 1144, c. connivere 590, a. daraus ist zu s. ex eo apparet 1641, d. nicht s. caligare 368, b. nicht wohl s. lolio victitare 1282, d. der nicht wohl siehet male luminatus 1299, b. was da will gesehen seyn ambitiosus 790, c
sehend oculatus 1566, b. contemplabundus 2300, c. seh. machen oculare 1566, a
sehne/ sehnader nervus 1506, d. tendo 2304, d
sehnen sich suspirare 2188, c. sich allzusehr sehn. desiderio tabescere 2278, b
sehr valde 1418, d. nimis 1513, c. multis modis 1463, a. 1429, a. majorem in modum 1429, a. admodum 1430, b. magnopere; maximopere 1328, c. cupide 6?3, c. graviter; pergraviter 1038, a, b. quam maxime 1872, b. perquam 1874, d. vehementer 2432, b. incense; acriter; inflammanter 386, b. granditer 1030, b. efflicte, im, 917, a. ardenter 200, d. perdite 732, a. etiam atque etiam 817, b. oppido 1591, b. apprime 1813, c. effuse 976, b. misere 1417, b. impendio, impense 1686, a, b. gar s. magnopere 1586, b. s. weit quam longe 1872, c. wie s. quantopere 1586, b. so s. tantopere 1586, b. s. wenig quamlibet parum 1874, b. s. groß bene plane magnus 325, d. s. unverschämt bene & naviter impudens 325, c. s. lieb haben egregie carum habere 775, a. s. fehlen/ irren longe errare 1283, c. tota errare via 2491, c. s. überaus sehr.
sehrer plus 1463, c. auctius 264, c. sehrer lieben amplius diligere 126, b. s. schreyen excitatius clamitare 515, c. s. dürsten ardentius sitire 200, d
seichte vadosus 1415, d. s. rede arida oratio 204, d
seide vellus serum 1102, c. bombyx; bombycinum 322, a
seiden sericus 2081, b. bombycinus 322, b. gantz s. holosericus; halb s. subsericus; in s. gekleidet sericatus 2081, b. s. kleid bombyx, bombycinum 322, a, b. siren 2123, d
seidenschwantz (avis) gnaphalus 1011, c

seidensticker limborarius 1263, b. barbaricarius; Phrygio 298, c. acupictor 23, d
seidenweber sericarius textor 2081, b
seidenwurm bombyx 322, a
seidenzeug sericum 2081, a
seiffe sapo 1999, c. smegma 2131, a
seiffenkraut struthium 2236, b
seiffensieder saponarius 1999, c
seigekorb fiscus 909, a
seil funis; funiculus 980, d. restis 1932, c. tomex 2359, a. remulcum 1924, c. s. am mastbaum oder vogelstange anquina 156, c. antarius funis 157, b. das am s. gehet funalis; funirepus 981, a, b
seiler funarius 981, b. restiarius; restio 1932, c
seiltäntzer funambulus; funirepus 981, b. schoenobates 2018, c. petaurista 1708, a. catadromus 434, c. neurobata 1508, a
sein/ seinige sui, suus 2250, b. seinet halben/ seinet wegen illius ergo 810, c. nomine suo, illius 1524, c. seines gleichen aequales 46, a. coaequales 45, d. s. unrecht ea ab illo injuria 2, d
seit dem quod &c. 1891, d
seite latus 1223, d. s. im buche pagina 1620, b. zu beyden seiten in utraque parte; utrimque; utrobique 2580, c. von allen s. a tergo; a fronte; a lateribus 2322, b. auf unser s. ist Gott Deus nos respicit 2177, c. auf einer s. ex altera parte 1671, d. auf eines s. seyn/ stehen cum quo facere 647, c. 840, a. ab aliquo stare, ab aliquo esse 2, b. P. lateri cujus agglomerari 1020, a. er ist auf deiner s. tuus est 2393, c. einen auf seiner s. haben suum habere quem 2251, a. einen auf seine s. bringen ad suam auctoritatem quem adducere 250, d
seitenbret laterarium lignum 1224, b
seitenspiel sambuca 1990, d. aufm s. lernen instituí lyra 1316, a. ins s. singen cantare ad chordarum sonum 390, c. s. saite.
seitenspieler lyricus, lyristes 1316, a. fidicen, cina 896, c
seitenstechen / seitenwehe laterum compunctiones 1853, c. pleuritis 1749, c. lateralis dolor 1224, b. der das seitenst. hat pleuriticus 1749, c
seitling obliquus, e, 1557, c
seitwarts cessim 452, d
selbst/ selber ipse 1162, b. von sich selbst ultro 2537, c. ultroneus 2538, a. sponte 2194, a. marte suo 28, c. ingenio suo 1148, c. suopte ingenio 2251, a. für sich s. privatim 1816, d. von uns s. marte nostro 1353, b.
selbst-wachsender zaun viva sepes 2532, a
selbständig substantialis 2224, a
selbst-liebe philavtia 1717, c
selig beatus 303, c. salvus, e, 1989, b. felix 869, d. P. paradisicola 1637, b. cui immortalitas parta est, 1453, a. P. qui amoena piorum concilia Elysiumque colit 122, d. die seligen coetus coelicus 359, c. s. machen salvare 1989, d. beatificare 304, b
seligmacher salvator 1989, d. beatificus 304, b
seligmachung salvatio 1990, b
selten infrequens 955, c. corvo quoque rarior albo 269, a. s. kan mans haben rara est ejus occasio 1562, b. s. seltsam.
seltenheit raritas 1914, a. infrequentia 955, c
seltsam insolens, ter 2138, d. rarus, raro 1913, d. monstrosus; monstruosus, e 1446, d. monstrificus, e, 1447, a. sehr s. perraro 1914, a. s. ding monstrum 1446, c. etwas seltsames alba avis, corvo albo rarior 85, d. s. werden rarescere 1914, a
semden juncus 1178, a. scirpus 2026, c. mariscus 1351, c
semisch aluta 106, c
semmel panis similagineus 2113, b
semmelmehl simila; similago 2113, b
sencke tragula 2369, c
senckel ligula 1260, b. clavus 542, d. kleider mit senckeln clavata vestimenta 545, b
senckelnadel discriminalis acus; discerniculum 484, d
sencken sich vergere 2465, b. nutare 1552, c. s. sincken.
senden mittere 1420, b
sendung missio 1421, b
senet colutea 573, c
senff sinapi 2118, c. eruca &c. 814, a. wilder s. lapsana 1215, b. Irio 1164, b. erysimum 814, b
senffkraut lampsana 1209, d
senffschüßlein acetabulum 11, b
senffte basterna 301, d. gestatoria sella 1007, d. cathedra 438, d. s. daran sechs trage hexaphoron 1077, d
sense falx 851, d. falx messoria 1398, c
servien Servia; Maesia superior 1434, b
servies salgama 1982, a
serviet mantile 1344, a. mappula 1348, c
sessel sedes; sessibulum; sella 2053, b, c. scamnum 2012, d

setzen

setzen sich *sidere; desidere; residere* 2102, c, d. *considere* 2102, c. 2054, c. *locare* 1280, c. *collocare* 1281, a. *ponere* 1766, b. *pangere* 1629, c. *statuere* 2200, d. *componere membra* 1373, c. *deturgere* 2406, b. *detumere; detumescere* 2399, a. *subsidere* 2103, a. *sistere in sua sede* 2126, a. ziel und maß s. *finem praescribere* 2035, b. setze den fall *fac esse* 840, c. übereinander s. *superinstruere* 2235, d. s. über etwas *praeficere* 847, a. an etwas s. *impugnare; oppugnare* 1847, a. an einen s. *impetere* 1710, c. *lacessere quem* 1199, d. über ein amt setz. *praeponere quem muneri* 1771, d. an eines stelle s. *substituere* 2203, d. *in cujus locum sublegere* 1236, a. über das wasser s. *transire flumen* 795, d. auff die wahr s. *liceri, licitari* 1257, b. sich zu tische s. *discumbere*; eher als andre sich s. *alium discubitu praecurrere* 642, c. mit zu tische s. *admovere quem in convivium* 1456, b. sich zu grunde s. *subsidere* 2058, a. aus land s. *exponere* 1770, d. ein jedes an seinen ort s. *loco suo omnia reponere* 1772, d. in vorigen stand setzen *restituere in antiquum statum, in pristinum* 2203, c

setzer *librarius* 1252, c

setzung *collatio* 1281, b. *insitio* 2086, a

seuche *lues* 1297, d. *pestis; pestilentia* 1707, a, b. anfällige s. *contagio; contagium* 2286, d. *morbus contagiosus* 2287, a. böse s. s. schwere noth.

seven *sabina* 1969, a

seuffzen *gemere; ingemere; gemiscere; gemitus edere, ducere* 999, b. *suspirare* 2188, c. P. *pectore questus rumpere, effundere* 1889, c. über unglück s. *indolescere malis* 737, d. s. klagen.

seuffzend *gemebundus* 999, b

seuffzer *gemitus* 999, b. *suspirium; suspiratus, suspiratio* 2188, c. der letzte s. *extremus spiritus* 2186, d

seugen s. säugen.

seule *columen* 571, d. *columna* 572, a. *pila* 1727, a. *scapus* 2015, a. *destina* 694, b. *anterus* 159, b. *stylus* 2240, a. *stela* 2204, c. *fulcrum* 970, a. grosse s. *colossus* 571, a. gedrehete s. *spira* 2186, c. zugespitzte s. hohe spitzige s. *obeliscus* 1557, b. *pyramis* 1864, a. s. in der wand *orthostata* 1608, b. s. am hause wie riesen *atlantes* 249, b. s. wie weiber *caryatides* 149, b. mit s. auffrichten *pilatim agere aedificia* 1727, a

seulgen *columella* 572, c

seulwerck *columnatio* 572, c

seyn *esse* 2252, c. *exstare* 2221, b. *existere* 2127, c. *vivere* 2531, c. *agere* 68, c. *venire* 2445, b. *versari* 2473, b. *intercedere* 456, a. P. *ire* 788, c. irgends wo s. *agere alicubi* 68, c. für sich s. *vivere sibi* 2531, a. *secum morari* 1447, d. s. werden *fore* 935, b. s. lassen *missa haec facere* 1420, d. es sey wenn es wolle *quoquo tempore* 1893, b. *quandocunque* 1875, b. es sey wie es will *qualisqualis; qualiscunque* 1871, b. es sey wer es wolle *quisquis; quicunque* 1892, b, c. es wäre denn *nisi forte* 1515, c

seyne *Sequana* 2074, d

seyte s. saite.

sich *sese* 2251, a

sichel *falx* 851, d. *falx messoria* 1398, c. *secula* 2047, a. P. *dens curvus Saturni* 691, d

sicher *tutus, a* 2397, b. *securus, e,* 2050, c. *licenter* 1258, b. s. seyn *dormire* 746, a. *esse in vado* 1415, d. *vacuum esse periculo* 1414, a. *esse in portu* 1781, d. *navigare in portu* 1493, d. s. gehen *latere tecto discedere* 1224, a. *cautioribus uti consiliis* 444, b. s. schlaffen *otiose in utramvis dormire aurem* 746, a

sicherheit *securitas* 2051, a. *licentia* 1258, b. *indolentia* 737, d

sichtbar/ sichtbarlich *visibilis, ter,* 2495, b. *apertus, e,* 1644, a. s. sichtlich.

sichten *cernere* 481, c. *cribro incernere* 484, b. *cribrare* 631, c

sichtlich *conspectus* 2173, b. *conspicuus* 2174, a. *evidens, ter* 2500, a. *contemplabilis, ter* 2300, d

sicilianer *Siculus* 2101, c

sicilien *Sicilia; Sicania* 2101, b

sieb *cribrum; cribellum* 631, b. *subcerniculum* 485, a. *capisterium* 410, a

sieben *cribrare* 631, c. *cribro cernere*; P. *cernere innumeris cavis; cernere per densa foramina* 481, c

sieben *septem; septeni* 2072, c. s. monat lang *septemmestris* 1383, a. s. jahr *septennium* 155, d

siebende *septimus, septenarius*; zum sieb. mahl *septimum* 2072, c. d

siebenbürgen *Transilvania* 2376, b

Siebenbürgisch Weissenburg *Apulum; Alba Julia* 181, d

siebenerley art *septiformis* 940, b

siebenfach *septemfariam* 2073, a. *septemgeminus* 998, b. P. *septemfluus* 917, d

siebenfältig *septemgeminus; septemplex* 2073, a. *septiformis, septuplus* 2074, a, d

siebenfüßig *septipes* 1703, b

siebengestirn *Atlantides* 249, b. *plejades* 1747, d. *hyades* 1109, a. *vergiliae* 2463, a. P. *glomerabile sidus* 1748, a

siebengezeit *lotos* 1288, c

siebenhundert *septingenti; septingeni* 2073, a

siebenhunderte *septingentesimus* 474, c

siebenhundertfach *septingenarius* 474, c

siebenjährig *septennis* 155, d. 2073, b

siebenmahl *septies* 2072, d

siebenmann *septemvir* 2073, b

siebenschläffer *endymion* 785, a. *Epimenides* 802, b

siebenströmig *septemfluus* 2073, a. *septifluus* 2074, a

siebenzehn *septendecim* 684, b. 2072, d

siebenzig *septuaginta* 2072, d

siebenzigjähriger *septuagenarius* 2072, d

siebenzigmahl *septuagies* 2072, d

siebenzigste *septuagesimus* 2072, d

siebmacher *cribrarius* 631, c

siech *morbidus; morbosus* 1449, a. *languidus, e,* 1211, c. *homo tenui valetudine; valetudinarius* 2419, a, b. s. werden *languescere; elanguescere* 1211, b

siechen *languere* 1211, b. *morborum incommoditatibus frangi* 580, c

siechhauß *nosocomium* 1532, c. *valetudinarium* 2419, c

sieden *fervere* 886, b. *effervere; effervescere* 887, b. krebse s. *rubentes urere foco cancros* 383, a. wasser s. P. *calidos latices & ahena undantia flammis expedire* 1221, a. der weder zu s. noch zu braten taug *bliteus* 319, a. siedend *fervens* 886, c. *elixatim* 1279, a

siedhieß *elixatim* 1279, a. s. wasser *aqua candens* 182, a. s. machen *perelixare* 1279, a

sieg *victoria* 2510, b. *palma* 1625, a. *laurea; laureus* 1227, b. s. der manchen tapffern mann kostet *cruenta atque luctuosa victoria* 637, a. s. davon tragen *victoriam referre, reportare* 883, a

siegel *sigillum* 2104, d

siegelgeld *cerarium* 478, a

siegeln *sigillare* 2104, d

siegelnapf *claxendix* 545, c

siegen *triumphum deportare* 2387, a. *potiri victoria* 1787, d. *reportare victoriam a quo* 1781, c. *tropaeum referre, ponere, statuere* 2389, c. s. überwinden.

sieger *victor, trix,* 2510, a

siegerisch *victrix* 2510, b

sieghafft *victoriosus* 2510, c. *triumphalis* 2387, b

siegsbild *statua palmaris* 1625, a

siegskleinod-fest *niceteria* 1509, a

siegslied *Epinicium* 802, d

siegstein *Asterias* 240, a

siegszeichen *tropaeum* 2389, c

siehe da *ehem* 775, b. *en* 783, c. *ecce* 768, d. *hem* 1068, d

silber *argentum* 206, d. mit s. vermengt *argentosus* 207, d

silberbergwerck *argentifodina* 207, b. 928, c. *argentaria metalla* 207, b

silberblätlein *bractea argentea* 332, b

silbergang *argenti vena* 206, d. 2440, b

silbergeschirr *argentum factum* 206, d

silberglett *argyritis* 210, d

silbergrube s. silberbergwerck.

silberklar *argenteus* 207, d

silberkuchen/silberstangen *argentum infectum* 206, d

silbern *argenteus* 207, d. mit silbern büchsen schiessen *argenteis hastis pugnare* 207, d

silberschaum *argenti spuma* 206, d. *argenti purgamenta* 207, b

silberschlacken *helcysma* 1066, b

silberschranck *argyrotheca* 210, d

simoney *simonia* 2114, c

sims an mauren *projectura coronarum* 612, b

sincken *labare; collabascere* 1192, c, d. *labi* 1193, b. *languescere* 1211, b. *sidere, desidere, residere* 2102, b, c, d. *subsidere* 2103, a. *succidere* 351, a. den muth s. lassen *demittere, submittere animum* 1423, d. 1427, a. zu boden / zu grunde s. *corruere* 1963, c. *subsidere* 2058, a

sinckend *lapsabundus* 1192, d

sinckung *sedimentum* 2053, c

sing-chor *chorus* 504, b

singen *psallere* 1837, c. *canere* 389, a. *cantare* 390, c. P. *varios incinere ore modos* 391, c. *concinere* 391, b. offt und viel s. *cantitare, canturire; cantillare* 391, a. zu grabe s. *neniam dicere* 1503, b. in noten/ nach der weise s. *modulate canere, modulari* 1430, d, c

singend *melicus, melodus* 1373, b

singvögel *oscines* 268, d. *cantrices, canorae aves* 390, c

singer s. sänger.

singkunst *musica* 1474, d

singrün *vinca* 2508, b. *clematis* 546, a. *flammea* 913, b

singschule *ludus musicus* 1294, a

sinn *animus* 148, a. *mens* 1379, c. *sensus* 2068, a. *sententia* 2069, a. *ingenium* 1148, d. in sinn nehmen/ sinnes werden *inducere animum, in animum* 755, b. guten s. haben *animum dignum laude gerere* 1007, a. gutes von einem im s. haben *amice de quo cogitare* 117, b. nichts gutes im s. haben *male de quo cogitare* 1332, c. seine fünff s. nicht haben *communi sensu carere* 2068, b. aus dem s. schlagen *ex animo delere, ejicere* 148, c. wieder zu s. kommen *ad sanitatem redire* 1906, b. gleiches sinnes seyn *esse in eadem sententia* 1069, a. *consentire* 2069, d. (s. eines seyn) nicht eines s. seyn *discordare cum quo* 605, c. den s. auff etwas werffen *animum ad quid adjicere* 117, a. nicht wohl bey s. seyn *cerebro laborare* 480, b. *cerebrosum esse* 480, c. der wohl bey sinnen *compos mentis* 583, c. der nicht wohl bey s. *impos animi*, 583, d P. *mente viduus, necdum suus* 2503, c. andern s. haben *dissimili studio esse* 2236, d. aus dem s. lassen *amittere ex animo* 1422, b. in s. kommen *in mentem venire & occurrere* 662, a. vom s. kommen s. unsinnig werden. aus dem s. kommen s. vergessen.

sinnbild *emblema* 780, a

sinnen auf etwas *agere secum quid* 68, d. *agitare quid secum animo* 73, a. auff etwas vorher s. *praemeditari* 1367, a

sinnloß *obstupidus* 2239, b. s. sinn.

sinnlosigkeit *stupiditas* 2238, b

sinnreich *ingeniosus, e,* 1149, d. s. nachdenckl.

sintemahl *quandoquidem* 1876, b. *cum; quum* 648, a. *quippe* 1903, b. *siquidem* 1896, d. *namque* 1483, c

sirup *syrupus* 2276, d

sitte *ritus* 1943, b. *institutum* 2202, d. *mores* 1453, c

sittengesetz *lex moralis* 1454, b

sittenlehre *ethica* 816, d. *philosophia moralis* 1454, b

sittich *psittacus* 1838, d

sittig/ sittsam *urbanus, e,* 2570, b. *comis* 576, c. *moratus* 1454, b. *civilis* 533, c. *compositus, e,* 1768, c. *frugalis, ter* 961, c. *moderatus, e* 1431, d. *moderabilis* 1432, a. *modestus, e,* 1432, c. *sedatus* 2059, c. sittsame art *cicur ingenium* 512, c. s. werden *mitescere* 1419, d. sittiger werden *molliri; mollescere* 1439. a, b

sittsamkeit *civilitas* 533, d. *comitas* 577, a. *verecundia oris* 2462, a

sitz *sedes* 2053, a. *domus* 743, a. *cathedra* 438, d. s. des königes *regia* 1922, c. s. im schauspiel *orchestra* 1595, c

sitzen *sedere* 2052, a. *sessitare* 2054, a. neben einem s. *assidere* 2054, a. s. bleiben *haerere; obhaerere* 1055, a, d. beständig s. *persedere* 2056, b. über einem dinge s. *incubare rei* 641, a. oben auff s. *supersidere* 2059, a. s. zu pferde *equo insidere* 807, 2055, b. an der tafel/ zu tische s. *accubare in convivio* 640, c. *accumbere ad mensam* 1381, a. *accumbere epulis & convivio assidere, decumbere, discumbere* 642, a, d. die man s. lassen *praeteriti* 794, c. das sitzen *sessio; sessus* 2053, b, c. *accubatio; accubitus* 640, c. s. bey licht *lucubratio* 1292, b

sitzender *sessor; sellarius; sellularius* 2053, c, d. s. bey der arbeit *sedentarius; sessibilis* 2053, b, c. der sitzende rath *consessus conspectusque judicum* 2054, d

sitzgeld *quaestus carcerarius* 417, b

sitztage *sessionum dies* 2052, c

smaragd *smaragdus* 2130, d

smirlin *aesalon* 51, a

so *sic* 2098, c. so so *hem* 1069, a. so als *tam quam* 2283, b. so nicht *nisi, ni* 1515, c. so gerne *aeque libens*

libens 42, d. so sagt man *ita ajunt* 1167, c. so kurtz als ich kan *quam brevissime possum* 1872, d. so als man will *quamlibet* 1874, b. so gering es auch ist *quantuluscunque* 1878, c. so nur *dummodo* 761, a. so nur nicht *dum ne* 762, a

so aber *sin est, ut* 2097, c

so bald *si* 2097, b. *ut* 2578, a. so bald als *ut primum* 1812, b. *simul; simulac; simulatque* 2116, b. so bald es seyn kan *quamprimum* 1874, c

socke *soccus* 2132, b

Sodom *Sodoma* 2135, c

Sodomiter *Sodomita* 2135, c

so etwa *sicubi* 1430, d

so fern *eo usque* 788, a. *si* 2096, c. *hactenus; eatenus; quatenus* 2319, a. s. so weit.

so gar *adeo; usque adeo; adeo usque* 27, a. 2577, a. *usque eo* 2577, b

so groß *tantus* 2287, c. so gr. als man will *quantus quantus; quantuscunque; quantumvis* 1878, b

so hin *qualitercunque* 1871, c

sohn *filius* 898, a. *natus; gnatus* 1486, c. *puer* 1844, a. *is quem pater procreat* 625, d. *qui ex me natus est* 1485, d. *P. genus* 1003, a. der einen jungen s. bekommen *auctus filiolo* 898, a. erwehlter s. *adoptivus* 1592, c

sohns kind *nepos* 1504, b

sohns weib *nurus* 1553, b

so lang *eo usque* 788, a. *quamdiu* 1874, a. *tamdiu* 2283, c. so als *tantisper dum* 761, d. 744, b. *adeo dum* 27, b. so biß *usque dum* 2577, a. so lang er ist *quam longus est* 1873, c

solcher *hic* 1078, d. *talis* 2282, b

sold *salarium* 1979, d. *stipendium* 2212, c. *auctoramentum* 258, b. jährlichen sold bekommen *annua æra habere* 48, c. der umb sold dienet *embitius* 781, a

soldat *miles* 1404, a. *pugnator* 1846, c. *caligatus* 368, a. *militare munus fungens* 979, d. soldaten *armati; armatura* 317, b, c. *P. marticola* 1353, c. *gradivicola* 1026, a. junger s. *tiro* 2352, d. junge soldaten *calones; caculi* 371, c. alter s. *veteranus* 2489, c. alte versuchte s. *triarii* 2378, c. prave/gute s. *milites Fabiani, Iphicratenses* 1404, a. bello s. *militia bonus* 323, b. *exercitatus bello* 195, a. leichtbewehrter s. *veles* 2436, d. s. mit leichtem gewehr *ferentarii* 876, d. s. seyn *militiam colere; militare* 1404, b, c. *stipendia merere, facere* 1388, a. 2212, d. s. werden *sumere cingulum* 521, b. der keine s. hat *imparatus à militibus* 3, b. s. kriegsm.

soldatesque *omnis armatorum copia* 600, b

soldatisch/auf soldaten manier *castrensis* 433, a. *militaris* 1404, d. *militariter* 1405, a

sole *solea* 2137, c. *solum* 2144, b

sollen *oportere* 1590, d. *debere* 679, d. *habere* 1050, a. man soll *decet* 684, c.

söller *contignatio* 2349, a. *solarium* 2136, c

sommer *æstas* 52, d. im s. *anni tempore incalescente* 2301, d. der im herbst fliegende s. *pappus* 1633, c. mitten im s. *maximis caloribus & anni tempore gravissimo* 371, d. des sommers die zeit zubringen *æstivare* 53, b

sommergerste *hordeum galaticum* 1100, c

sommerhafftig *æstive* 53, b

sommerhitze *solis & æstivi temporis fragrantia* 54, c

sommerhonig *boræum* 1100, a

sommerkleid *theristrum* 2341, c

sommerkorn *sitanium* 2129, a

sommerlager *stativa* 2218, d. *æstiva* 53, a

sommerlaube *trichila* 2383, d. *pergula* 1692, c. *diæta* 698, a

sommersprossen/flecken *vari* 2426, b. *lentigo; lenticulæ* 1238, d

somersproßig *lentiginosus* 1239, a. *sparsum os* 1608, d

sommerstube *heliocaminus* 1066, d

sommertag *dies solstitialis* 2137, b. s. täge *æstivi dies* 53, a

sommervogel *papilio* 1633, b

sommerwurtz *orobanche* 1606, d. *cynomorion* 671, a

sonderbar *privatus, im* 1815, d. *privus* 1817, b. *singularis, ter* 2120, a. *eximius, e* 827, b. *specialis, ter* 2170, a

sonderlich *singularis, ter* 2120, a. *eximius, e* 827, b. *peculiaris, ter* 1674, a. *potissimum* 1787, d. *maxime* 1324, b. *egregie præter cætera* 775, a. *specialis, ter* 2170, a. *præcipuus, e* 1793, b. *præsertim* 1798, d. *magnopere* 1328, c. *unice* 2550, b. s. wundersam; absonderlich; zuförderst.

sondern *sed* 2051, d

sondern von einander *sejugare; dijugare* 1176, d. *dejungere; disjungere* 1179, d. s. unterscheiden.

sonne *sol* 2135, d. *P. phœbus* 1710, d. *hyperion* 1112, b. *qui rarifera gelidum tenuat aëra biga* 313, c. *qui jubare astrifugo mundum circummeat* 241, c. *ætheræ moles circumvaga flammæ* 2417, c. an der sonne liegend *apricus* 178, d. an die sonne sich legen *apricari* 179, a. es kömmt alles an die sonne *aperiens in lucem tempus profert* 506, c

sonnenfinsternis *defectus solis* 844, c. 770, b. *eclipsis solis* 770, b

sonnenflecke *vari* 2426, b. s. sommersprossen.

sonnengucker *aprici senes* 178, d

sonnenhitze *soles* 2136, b

sonnenlicht *P. phœbea lampas* 1209, c

sonnenschein/glantz *solis candor; cæli candor* 384, c. bey son. *de die* 711, a

sonnenstäublein *atomus; minuta semina* 249, d

sonnenstrahl *radius solis* 1907, a. *P. solis spiculum* 2185, a. sonnenstrahlen *radii solares* 2136, c

sonnenwagen *Hyperionis currus* 1112, b

sonnenweiser *analema* 133, a

sonnenwende *solstitium* 2136, d

sonnenwirbel/sonnenblume/sonnenwende/*chreston* 505, d. *ambuleja* 113, b. *herba solaris* 2136, c. *heliotropium* 1067, a

sonnenzeiger *solarium* 1099, d. 2136, c. *sciatericon* 2026, a. 2019, c. *horologium, horarium* 1099, c, d.

sonntag *dies dominicus* a 741, b

sonst *alias; alioqui* 95, b, d. *denique* 690, d. s. aber *cæterum; cæteroqui* 362, d. s. nichts als *non aliquid jam* 97, a. sonst gelehrt *cætera doctus* 362, c

so offt *toties* 2367, a. *quotiescunque* 1906, a

sophisteren *aculeata sophismata spinæ* 22, b. *ambiguitates crocodilina* 634, b

sorge *cura* 654, d. *solicitudo* 2140, c. *P. insani curarum fluctus* 922, b. sorge tragen *accurare* 657, b. sorge haben *curare* 656, a. *vereri* 2461, b. ohne sorge schlaffen *dormire otiose in utramvis aurem* 272, c. die sorge läst uns nicht schlaffen *cura apud nos excubat* 640, d. sorgen machen *injicere curam* 654, d. *non mediocri cura animum cujus pellere* 1679, a. einem viel sorge machen *nimia cura aliquem strangulare* 291, a. der grosse sorge hat *quem coquit cura & versat sub pectore fixa* 601, d. ohne alle sorge *citra arationem, citra sementem* 220, b. ohne sorge seyn/leben *vacare animo* 2413, b. *animo otioso esse* 1613, d. *in diem vivere* 711, a. der ohne s. ist *secors futuri* 606, a. (s. sicher) s. benehmen/vertreiben *scrupulum evellere* 2038, b. *P. curas jugulare* 312, c

sorgen *accurare* 657, b. *curas intendere* 2306, d. für einen/für etwas s. *curam agere cujus; curæ sibi habere quid; curam habere rei* 654, d. *laborare de re* 1195, c. *de quo videre* 2498, a. *rationem rei habere* 1927, a. *incumbere in curam* 642, d. *curam in re ponere* 1766, b. *curas cogitationesque in re configere, defigere* 897, b. ich habe dafür gesorget/*a me præcautum atque provisum est* 444, c. er s. desto mehr *est impensior illi cura* 1686, b. für seine ehre s. *consulere gloriæ* 592, d. nichts s. *abjicere curam, cogitationem* 1116, c

sorgenfrey/sorgloß *incuriosus, e* 655, d. *securus, e* 2050, c. *oscitans, ter* 1611, c

sorgfalt *solicitudo* 2140, c

sorgfältig *curiosus, e* 655, a. *percuriosus* 656, a. *cautus* 444, a. *anxius* 166, d. s. seyn *esse in curiositate* 655, c

sorgfältigkeit *curiositas* 655, c

sorten *rerum sortes* 2162, b

so tieff in thorheit *eo dementiæ* 788, a

so sehr *tam* 2283, b. *tantopere* 2288, c. so sehr als *æque quam* 42, d

so viel *tantus* 2287, c. *quoad, quoad ejus* 1895, b. *quotquot* 1906, a. *quantum; in quantum* 1877, b, d. eben so viel *tot, totidem* 2367, a. so viel du wilt *quantus libet* 1878, b. s. an dir ist *quod quidem in te est* 1891, b. s. köpffe so viel sinnen *quot homines, tot sententiæ* 1904, d

so weit/ferne *quoad usque* 1895, c. *usque eo* 2577, b. *eo usque* 788, a. *hactenus* 1079, c. *tantum; in tantum* 2288, a. s. w. nur *quaqua* 1894, a. s. ist es kommen *res est & causa eo loci* 788, a

so wohl/als *qua, qua* 1893, d. *cum, tum* 2398, a

spalte *scissus; scissura* 2020, b, c. *sulcamen* 2251, c. *divisura* 724, d. *crena* 625, a. *rima* 1942, a. *fissus; fissio; fissura* 899, d. *chasma* 497, c. das von vielen sp. ist *multifidus* 1464, c

spalten *findere* 899, c. *cuneare* 650, d. *P. bisulcare* 1090, c. was sich sp. läst *secamentum* 2044, b

spaltig/das sich spalten läst *sectilis; secabilis* 2045, b. *fissilis* 899, d

spaltung *sectio* 2044, c. *intersectio* 2046, a. *fissus; fissio; fissura* 899, d. *hiatus* 1084, a. *schisma* 2018, b. der sp. anrichtet *schismaticus* 2018, b

span *fomes* 947, b. späne *secamenta* 2044, b. *assulæ* 238, a. *schidia* 2018, b

spanbett *sponda* 2191, c

spange *spinter* 2186, a. *lunula* 1300, c. spangen *bullæ* (340, b

spangenmacher *fibularius* 891, c

Spanien *Hispania; Hesperia* 1088, d. *Iberia* 1089, b. 1125, c. *P. duræ tellus Iberiæ* 1125, c

Spanier *Hispanus, P. Iber; Iberus; Iberus* 1125, c

spanisch *hispanicus; hispane* 1089, b. *ibericus, ibericus* 1125, d

spankorb *sporta secaria* 2044, b

spannader *nervus* 1506, c

spanne *palmus* 1625, c. *palmus major &c.* 1397, b. *dodrans* 737, a. *spithama* 2189, b

spannen *tendere* 2303, c. *contendere* 2305, b. *intendere* 2306, d. über etwas sp. *obtendere* 2307, c. unters joch sp. *jugo subdere* 1174, d. den bogen sp. *adducere arcum* 753, c. *arcum curare manu* 665, b. *P. sinuare arcum* 2122, d. *P. lunare genu sinuosum arcum* 1300, d

spañenbreit/groß *palmaris* 1615, a. *dodrantalis* 737, b

sparen *parcere* 1639, c. *reservare* 2090, d. keinen fleiß sp. *manibus pedibusque conari* 590, b. auf morgen sp. *differre in crastinum; procrastinare* 621, b. s. versparen.

spargel/spargen *asparagus* 235, a. wilder sparge (*corruda* 614, c

sparkalck *gypsum* 1048, b

sparrn *trabs* 2368, b. *cantherii* 394, c

sparrnagel *clavus trabalis* 2368, b

sparrwerck *contignatio* 2349, a

sparsam *parcus, e* 1639, d. *restrictus, e* 2232, c. *exigue* 827, a

sparsamkeit *parsimonia; parcitas* 1640, a. *frugalitas* 963, a

spat/späte *serus; sero; serotinus* 2091, a, b, c

spathen *pala* 1621, b. *spatha* 2167, c. *bipalium* 314, c

späthlein *specillum* 2180, b

spätling *serotinus* 2091, c. spätlinge *hyperboretæa* 1112, b. *chordi* 504, a

spatzieren/spatz. gehen *spatiari; exspatiari* 2168, c. *ambulare; ambulationem conficere* 113, c

spatziergang *ambulatio* 113, c. *deambulatio* 114, a

spatziergänglein *ambulatiuncula* 113, d

spatzierplatz *ambulacrum; porticus* 114, a. *paradromis* 1637, c

specerey *aromata* 221, b. *odoramen; odoramentum* 1568, b. *species* 2170, a

specht *picus* 1725, a. *apiaster* 169, d

speck *arvina* 227, b. *lardum* 1716, c

speckbirn *pira volema* 1734, c

specklilien *cissanthemos* 530, c

speckmauß *vespertilio* 2483, d

speckseite *succidia* 356, d

spectacul *facies* 837, a. zum spectacul seyn *ostentui esse* 2308, a. s. schauspiel.

speculierkunst *ars contemplativa* 2300, c

spehschiff *catascopium* 436, d

spehr *lancea* 1211, a

speiche im rad *radius* 1907, c

speichel *sputum; sputamentum; purgamentum oris* 2195, c. *excrementum oris* 484, b. *saliva; humor salivosus &c.* 1985, c, d *pytisma* 1866, c

speichelkraut *pyrethrum* 1864, c. *astaphis agria &c.* (239, d

speicher *granarium* 1031, b

speierlein *sorbus* 2156, c

speise *cibus* 508, d. *cibaria* 509, b. *esca; esculenta* 815, b. *edulium* 771, d. *obsonium* 1560, d. *epulæ* 807, a. *alimentum corporis* 99, a. herrl. sp. *dapes* 677, c. niedl. sp. *pulpamentum* 1850, c. *mattyæ* 1359, c. s. speiß und tranck.

speisekamer *cella penaria &c.* 462, b. *cella penuaria* 1690, a. *promtuarium; cella promtuaria* 1827, d

speisekorb *panarium* 1631, b

speisemarck *macellum* 1317, b

speisemeister *cellarius* 462, d. *triclinarches* 551, d. *dulciarius; lactarius* 1197, a

speisen *cibare* 509, b. *cibum adhibere; capere; cibo uti* 508, d. über tische sp. *triclinio posito cœnare* 551, c. wohl sp. *mensas conquisitissimis cibis exstruere* 1382, a. abends sp. *cœnare; cœnitare* 559, b. mit hofnung sp. *lactare* 1202, b. mit worten sp. *farcire cui centones* 856, b. der gesp. hat *pransus* 1802, a

speiseröhre *gurgulio 658,b. œsophagus 1570,a*
speißordnung *lex cibaria 509,c*
speißregiment *diætetica 698,b*
speiß und tranck *quæ esui & potui sunt 771,d. alimonia ventris 99,a. cellaria; cellarienses species 463,b,c.* s. speise.
speisung *victus 1532,d. cibatus; commeatus 509,c*
spelten *zea 2601,a*
speltz *gluma 1021,c*
speltzig brod *acerosus panis 24,a. 1631,a*
spenet *spinacea 2186,a. spinachia; atriplex viridis 250,c*
spendiren *largiri 1216,c. erogare 1947,c.* viel spend. *large & effuse multa cui donare 744,c*
spendirung *largitio 1216,d*
sperber *nisus 1516,a*
sperling *passer;* kleiner sp. *passerculus 1658,c*
sperren *distendere 2306,b*
sperrglaß *sclercites 2061,b. aphroselenus 171,b*
speyen *spuere; sputare 2195,c. vomere; devomere 2561,b. eructare 1915,d. bilem regustare &c. 1046,b.* das speyen machet *vomitarius 2561,d*
speyer *sputator 2195,c*
Speyer *(urbs) Augusta Nemetum 267,d*
speykraut *anagyris 132,c*
spicanarden *saliunca 1985,d. nardus 1484,c. hirculus &c. 1088,a*
spicanten *lonchitis 1282,b*
spiegel *speculum 2180,b*
spiegelblume *flammea 913,b. frumen[illegible]233,c*
spiegelfechten *gesticulari 1011,b.* das spiegelfecht. *certamen ludicrum 1297,d*
spiegelhafft *specularis 2180,b*
spiegelmacher *specularius 2180,c*
spiegelmeise *parus major 1657,a. fringillago 959,c. 1657,a*
spiegelroch *raja oculata 1909,c*
spiegelstein *phengites 1717,a. aphroselenus 171,b*
spieglicht *scutulatus 2042,b*
spiel *ludus 1293,d. ludicrum 1297,c. fabula 835,a.* ohne spiel *silentio 2110,a.* zum spiel gehörig *lusorius,e 1295,b*
spielen *ludere 1294,c. lusitare 1295,b. edere ludos 731,a. committere ludos &c. 1422,d. ludos præbere 1791,d. tempus tribuere alea, pila &c. 89,c.* gern sp. *exercitatione ludicra delectari 1297,d.* auff saiten sp. *canere fidibus 389,b.* auf instrumenten sp. *chordas impellere; pulsare 503,d.* auf der flöte sp. *carmina modulari avena 1430,c.* auf der harffe sp. *citharizare 531,c. pulsare chelyn 498,c.* unter dem hütlein sp. *in occulto agere 1562,b.* ins weite feld hinaus sp. *ducere quam diutissime 752,b*
spielend *ludicrus 1297,d. ludibundus 1295,b*
spieler *lusor 1295,a. histrio 1090,a. aleo; aleator 89,d*
spielergewohnheit *ritus aleatorius 90,a*
spielfaß *echinus 770,a*
spielgeld *extar 829,a*
spielgeselle *collusor 1295,d*
spielhündigen *melitæi canes 1372,c*
spielmañ *choraules 505,a. tibicen 2348,b. chorocitharista 505,c. mesochorus 1394,d. ludio; ludius 1294,c*
spielplatz *ephebium 798,a. circus 527,c. aleatoriũ 90,a*
spielsachen *crepundia 628,d*
spielwerck *artes ludicræ 213,a*
spieß *lancea 1211,a. hasta 1062,c. cuspis 665,d. obelus 1557,b. framea 948,b. aclis; tragula 18,c. pilum 1728,b*
spießfisch *sudis 2245,c*
spießgesell *commilito 1404,a.* spießgesellen *gregales 1040,b. complices 1750,a*
spießglaß *stibium 2209,a. antimonium 162,a. aphroselenus 171,b*
spießhirsch *subulo 2245,a*
spießknecht *lancearius 1211,a*
spießruthe *stimulus 2209,c.* sp. dem pferde geben *P. cuspide flammare equum 913,b*
spießwegerich *quinquinervia 1902,c*
spilling *pruna cerea 477,d. 1837,b*
spindel *fusus 573,c. 986,c.* sp. an der presse *cochlea 557,c.* sp. in der wendeltreppe *capus 2015,a*
spindelbaum *evonymus 820,c*
spinne *aranea; araneus 188,c.* welsche sp. *tarantula 2289,d*
spinnefeind seyn *odisse æque atque angues; vitare cane pejus & angue 386,d. 143,c*
spinnegewebe *araneæ stamen, casses; araneum rete; tela aranearum 188,c,d. aranear. casssiculi 429,a*
spinnen *nere 1503,c. ducere lanam &c. 752,c. 1210,a. carpere pensum 423,c. P. teretem versare pollice fusum 986,d. P. lanificii suscipere curam; lanificam pensis imponere manum 1210,c. P. fila deducere pollice 899,a. P. fila supinis formare digitis &c. 573,c. P. plenas exonerare colos; facere pensa diurna colo 573,b. P. pensa trahere, carpere 1683,c*
spinnerin *quasillaria 1872,a*
spinnkorb *quasillus; calathus 1871,d*
spinnlein *araneola, lus 188,d*
spinnrad *rhombus 1937,d*
spinnrocken *stamen 2199,b. colus lana amictus 573,b*
spinnwirtel *astragalus 240,c. harpax 1062,a*
spintel *verticillum 2472,c*
spion *catascopus 436,d*
spirschwalben *apodes 181,d*
spital *valetudinarium 2419,c. nosocomium 1532,c*
spitzbube *saccularius 1970,c. aleator 89,d. manticularius 1343,d*
spitze *aculeus 22,a. apex 170,a. cuspis 665,d. acumen 23,b. mucro 1458,d.* eine sp. nach der andern *cuspidatim 665,d.* sp. eines dinges *fastigium 861,c. cacumen 346,c.* sp. des hauses *culmen 646,a.* sp. an der kornähr *arista 212,c.* sp. des mondens *cornua lunæ &c. 610,b.* sp. des berges *vertex montis 2472,b.* sp. der mauern *pinna; pinnaculum 1731,b,c.* sp. am helm *conus 599,a.* sp. am schiff *ceruchi 487,a.* an die sp. stellen *in fronte constituere 961,d*
spitzen/spitzig machen *acuere; exacuere 22,b,c. acuminare 23,c. cuspidare 665,d.* die ohren sp. *arrigere aures 272,c. 1917,d*
spitzfindig *acutus 22,d. argutus 209,a. callidus 371,a. sophisticus; sophista 2154,b,c.* spitzfind. rede *sophisma 2154,c*
spitzfindigkeit *argutia 209,d. subtilitas 2244,d. stulta calliditas perverse imitata prudentiam 371,b*
spitzig *subtilis, ter 2244,c. cacuminatus 346,c. mucronatus 1459,a. cuspidatim 665,d. acute argutéque 209,c.* sp. zu *cuneatus 651,b.* sp. unten/aufwärts breit *turbo; turbinatus 2404,b*
spitzkopff *cilo 519,c*
spitzmauß *sorex 2159,b. mygale 2043,a*
spitzwegerich *arnoglossa 220,a*
spitz-zähne *dentes canini 387,c*
splitter *festuca 888,d.* splitter richten *per trabem oculi sui festucam alterius niti eruere 888,d*
spont *epistomium 805,b*
sporapffel *sorbum 2156,c*
sporn *calcar 376,d. stimulus 2209,c.* dem pferde sp. geben *subdere calcar equo 733,c. equum calcaribus concitare 514,c*
spornstreichs *curriculo 664,a. equo citato 513,d. admisso equo; admisso passu 1421,d*
sporteln *sportulæ 2195,a*
spott/spötterey *ludificatio 1295,c. ludibrium 1297,b. illusio 1296,d. dicacitas 704,c. cavillatio; cavillum 445,a,c.* gifftiger spott *sarcasmus 2000,b. ironia 1164,b.* s. verspottung.
spotten *ludificare, i 1295,b. eludere; illudere 1296,a,c. deridere 1940,a. cavillari 444,d. subsannare 1995,c. ludere quem 1294,c.* s. verspotten.
spötter/spottvogel *illusor 1296,d. scurra 2040,b. cachinno 346,a. sannio; subsannator 1995,c. derisor; irrisor 1940,a,c. cavillator 445,c. nasutus 1491,a. dicax 704,b*
spöttisch *derisorius 1940,b.* etwas sp. *subridicule 1940,d.* sp. seyn *nasum rhinocerotis habere 1936,d*
spottrede s. spott.
spottwort *scomma 2027,c*
sprache *lingua 1267,a. vox 2564,d.* liebhaber der sprachen *philologus 1718,c.* zweyer sprachen kündig *bilinguis;* dreyer spr. kündig *trilinguis 1267,d*
sprachen *sermocinari 2082,b*
sprachkunst *grammatica 1030,a*
sprachloß *elinguis 1268,a.* s. stumm.
sprechen *dicere 703,a. autumare 282,b.* s. sagen.
sprengen *spargere 2165,a.* drüber hersprengen. *superadspergere 2165,d*
sprengkrug *clepsydra 548,d*
sprenglicht *maculosus 1321,a.* sprengl. vogel *avis plumæ versicoloris 268,d*
sprengwasser *aqua lustralis 1306,a*
spreu *acus 24,a. palea 1622,c. gluma 1021,c. achne 17,b.* mit spr. gemengt *paleatus 1622,c. acerosus 24,a*
spreuboden *palearium 1622,c*
sprichwort *verbum 2460,a. proverbium 2461,a. dictum 703,c. paræmia 1650,d.* nach dem bekandten sprichw. *ut ajunt 81,b.* zum sprichw. werden *venire in proverbii consuetudinem 2445,b.* sprichw. weise gesaget werden *proverbii loco dici; in proverbio esse &c. 2461,a.* es ist ein gemein sprichw. *vulgo dici solet 2586,d. in ore vulgi atque communibus proverbiis versatur 1608,c*
sprinckel *pedica 1702,c*
springen *salire 1982,b.* in die höhe spr. *exilire 1983,b. exultare 1984,c. subsultare 1985,b.* für freuden sp. *ovare 1616,b. incedere omnibus lætitiis 1206,d. gaudiis exultare; inaniter & effuse exultare; gaudimonio dissilire 995,d.* vom pferde sp. *equo desilire 807,c.* einem auf den hals spr. *consilire; insilire cujus tergo 1983,a,b.* blut spr. lassen *mittere sanguinem 1420,b.* das pferd springet *equus exultat 807,c*
springer *ludio; ludius 1294,c*
springhengst *equus admissarius 1422,a. emissarius 1424,d*
springkörner/springkraut *lathyris 1221,a*
springkugel *halter 1059,c*
sprosse am gewächs *germen 1005,d.* sprosse an leitern *gradus 1025,b*
sprossen *pullulare; pullulascere 1849,d*
sprößicht *cymosus 669,c*
sprößlein/sprößling *stirps 2215,a. soboles 2131,b. pullulus 1849,d. festuca 888,d.* sprößl. am kohl *cyma 669,c*
sprossung *germinatio 1006,a*
spruch *dictum 703,c. sententia 2069,b. 1023,a. lemma 1236,c. elogium 779,a. gnoma 1023,a.* ein nachdenckl. spr. *apophthegma 176,b.* voll sprüche *sententiosus,e 2069,c*
sprüchlein *sententiola 2069,b*
sprung *saltus 1982,c.* in vollen sprüngen *subsultim 1983,d. saltuatim 1982,d*
sprügel-wagen *currus arcuatus 663,d*
sprütze *sipho 2123,c. diabetes 697,a*
sprützen *spuere 2195,c.* in die augen sp. *oculos respergere 2166,c*
sprützkuche *placenta tortilis 1738,c*
spülen *colluere 1301,d. perluere 1302,d*
spülfaß/gelte *aquarium; aquatiolum 183,d*
spülichwasser *colluvies; colluvio 1301,d*
spulrad *rhombus 1937,d*
spulwurm *tinea 2351,d. lumbricus 1298,d*
spünden *assare; coassare; contabulare 237,d. 238,a*
spur *vestigium 2484,b. indago 1142,c.* nach der spur *indaganter 1141,b*
spüren *sagire; præsagire 1976,c,d. sentire 2067,d. subsentire; persentiscere 2070,b. vestigare 2484,d. indagare 1142,b.* sich sp. lassen *elucere 1310,c.* der fleiß soll gesp. werden *exstabit studium 2221,b*
spürhund *canis sagax 1976,c. canis vestigator 2484,d. 386,c. P. odora canum vis 1568,a*
squadron *turma 2406,b. cohors 562,b.* squ. reuter *ala equitum 81,d*
staar *sturnus 2239,d.* s. stahr.
staat *res 1930,d. respublica 1931,c. eruditus luxus; elegantiæ vitæ 776,d.* einen grossen staat bey seinem ampte führen *amplissime ac magnificentissime honores gerere 126,c*
staatsmann *pragmaticus 1801,d. politicus 1760,c*
stab *baculus, um 289,a. scipio 2026,a.* stab darinnen eine klinge *dolon 739,c*
stäbgen/stäblein *bacillus, um 289,b. virgula 2520,b. rudis 1956,a*
stachel *aculeus 22,a. stimulus 2209,c. sinax; spinula 2185,b. dolo 739,c.* wider den st. lecken *contra stimulum calces jactare; calcitrare 375,b,d*
stachelschneck *murex 1471,d*
stachelschwein *hystrix 1114,b*
stachlicht *aculeatus 22,b. spinosus 2185,c. acanthinus 9,c. horridus,e 1101,d. senticosus 2070,c. hirsutus; hirtus 1088,b. hispidus 1089,d. echinatus 770,a.* stachl. worte geben *asperioribus facetiis quem perstringere 235,c*
stadt *urbs 2569,b. civitas 532,c. oppidum 1591,a. astu 242,a. respublica 1931,c. municipium 1470,c.* eine neue stadt *colonia 566,d.* eine neue stadt anlegen *coloniam mittere, deducere &c. 567,a.* nahe an der stadt *anteurbanus 2571,a. suburbanus 2571,b.* durch alle städte *oppidatim 1591,a*
stadtbuch *leucoma 1243,b*
städtgen *oppidulum 1591,b. civitatula 533,b*
stadtgeschäffte *occupationes urbicæ 2570,a*
stadtgraben *pomœriũ 1763,d. civitatis fossatũ 929,a*
stadthalter *interrex 1923,b. vicarius 2496,a. legatus 1230,a. alabarches 188,a*

städtisch

städtisch *urbicus*; *urbanus* 2570, *a.* *urbanatim* 2571, *a*
stadtknecht *lictor* 1259, *b.* *stator* 2216, *d.* *apparitor* 1641, *d.* *accensus* 470, *b.* *viator* 2492, *d*
stadtkündig *P. omnibus & lippis notum & tonsoribus* 1271, *d*
stadtleben *vita urbana* 2570, *a*
stadtmanier *urbanitas* 2570, *a*
stadtmauer *mœnia* 1433, *a*
stadtrecht *jus oppidanum* 1591, *b.* *jus municipale* 1184, *b.* 1470, *d.* *jura civica*; *civilia* 533, *b*
stadtregiment *politia* 1760, *c.* stadtr. verlieren *repelli & excludi à gubernaculis civitatis* 541, *b*
stadtschreiber *grammateus* 1030, *b.* oberstadtschr. *archigrammateus* 1030, *b*
stadtsoldaten *urbaniciani milites* 2571, *a*
stadtvoigt *præfectus urbis* 847, *a*
stadtvolck/ leute *oppidani* 1591, *b*
staffel *gradus* 1025, *b.* mit staffeln *gradatus* 1025, *d*
stahl *stomoma* 2226, *d.* *chalybs*; *nucleus ferri* 491, *b*
stählern *chalybejus* 491, *c*
stahr in augen *suffusio* 977, *c*
stall *caula* 445, *d.* *stabulum* 2198, *a.* *septum* 2071, *d.* *præsepe* 1798, *c.* *statio jumentorum* 2218, *a*
stallbaum *linea* 1266, *a.* *longurius* 1283, *d.* *vacerra* 2412, *c*
stallen *stabulare, i* 2198, *b*
stallknecht *agaso* 61, *d*
stallkraut *anonis*; *ononis* 156, *c*
stallmeister *stabularius* 2198, *c.* *hippocomus* 1085, *c*
stallung *stabulatio* 2198, *b.* s. stall.
stamm *stirps* 2215, *a.* *caudex* 442, *b.* *propago* 1827, *c.* *progenies* 1015, *a.* *prosapia* 1833, *d.* *tribus* 2383, *a.* *gens* 1001, *b.* *genus* 1002, *c.* *stipes arboris* 2211, *d.* edler st. *generosi natales* 1488, *c.* eines st. *germanus* 1006, *b.* st. biß an die äste *crus arboris* 637, *b.* zum stamm werden *stirpescere* 2215, *b*
stammbaum *stemma* 2205, *b.* s. stamm.
stammbuch *genealogia* 1000, *a.* *album amicorum* 86, *b*
stämmen *fulcire* 969, *c.* sich an etwas st. *inniti* 1518, *c*
stammgeld *caput*; *sors* 413, *c*
stammhalter *columen familiæ* 572, *a*
stammlen *balbutire*; *balba cum puero dicere verba* 291, *d.* *hæsitare lingua* 1055, *a*
stammlender/ stammler *hæsitator*; *hæsitabundus* 1055, *b.* *balbus* 291, *c.* *blæsus* 316, *b.* *atypus*; *attabus* 253, *c*
stammlung *hæsitantia linguæ* 1055, *b*
stammvater *autor generis* 253, *b*
stämpffel *tudicula* 2395, *b.* *fistuca* 909, *c.* *pilum* 1728, *b.* *pistillum* 1735, *d.* *forma* 937, *b*
stampffen *obterere* 2325, *d.* *fistucare* 909, *c.* *pavire* 1668, *c.* *pinsere* 1731, *d.* mit füssen st. *supplodere* 1745, *c.* *conculcare* 376, *a.* das st. mit denen füssen *proculcatio* 376, *c.* im mörser st. *tondere in mortario* 2400, *d*
stampffmühle *pistrinum* 1732, *b*
stanck unter denen armen *vitia alarum*; *fœtor ex sudore sub brachiis*; *hircus* 81, *c.* st. hinter sich lassen *notas & vestigia scelerum suorum multis in locis relinquere* 1533, *a.* s. gestanck.
stand *status*; *statio* 2217, *b, d.* *ordo* 1597, *a.* *gradus* 1025, *b.* *sors* 2161, *d.* stände *fori* 935, *d.* *classes* 539, *d.* edler st. *nobilitas* 1521, *b.* geringer st. *ignobilitas* 1521, *c.* *humilitas*; *obscuritas* 1560, *b.* hoher st. *dignitas* 713, *d.* im besten st. *in ipso flore* 920, *c.* vom hohen st. herunter kommen *ex altissimo dignitatis gradu præcipitari* 105, *a.* in einen st. treten *personam suscipere &c.* 1698, *c.* sichern st. haben *receptum habere* 408, *d.* in vorigen st. bringen *in integrum restituere* 1155, *b.* in höhern st. kommen *mutare calceos* 377, *a.* es ist zu st. gebracht *res est in tranquillo* 2375, *c.* niemand ist mit seinem st. zufrieden *optat ephippia bos* 329, *a.* dem eines andern st. gefällt/ ist seines eigenen überdrüßig *cui placet alterius sua nimirum est odio sors* 102, *b*
standarte *labarum* 1191, *b*
standhafftig *constans, ter* 2220, *a.* *firmus, ter* 907, *a.* *immotus* 1457, *b.* *ratus* 1925, *c.* *fixus* 896, *d.* *contumax* 597, *a.* *P. atrox* 251, *c.* *constantia præditus* 732, *b.* *summa gravitate summaque constantia homo* 2220, *c.* s. beständig.
standhafftigkeit *constantia* 2220, *b.* *stabilitas* 2224, *d.* *firmitas*; *firmitudo* 907, *b.* *infragilis animi rigor* 949, *b*
standmüthigkeit *contumacia* 597, *a*
standsperson *summo loco natus* 1279, *d*
stange *pertica* 1699, *b.* *arundo* 227, *d.* *contus* 598, *b.* *longurius* 1283, *d.* stangen *asseres* 237, *d.* stange des spiesses *hastile* 1063, *b*
starck *fortis, ter* 943, *d.* *firmus, e* 907, *a.* *valens*; *validus, e* 2418, *c, d.* *rigidus, e* 1941, *a.* *robustus* 1945, *a.* *nervosus, e* 1507, *b.* *pollens* 1761, *a.* *crassus* 621, *d.* *succi palæstrici plenus* 1621, *d.* starck an der zahl *numerosus, e* 1546, *a.* st. in armen *lacertosus* 1199, *b.* st. gerücht *crebrescens fama* 623, *b.* st. ochsen *glebarii boves* 1018, *c.* st. wein *vinum meracius* 2513, *c.* st. speise *cibus firmus, solidus, fortis, validus* 509, *a.* st. regen *largus imber* 1217, *a.* st. seyn *vigescere* 2504, *b.* *firmo corpore esse* 907, *a.* *valere* 2417, *d.* *pancratice valere* 1628, *b.* *athletice valere* 248, *b.* *pugilice valere* 1845, *b.* zu st. seyn *laborare pinguitudine nimia* 1731, *a.* st. geruch geben *excitatissimi odoris esse* 515, *c.* st. werden *masculescere* 1355, *b.* *valescere* 2418, *c.* *evalescere* 2419, *d.*
stärck. werden *se armare* 217, *b.* *increbrescere* 613, *b*
stärckbrod *colliphium* 563, *d*
stärcke *robur* 1944, *d.* *fortitudo* 944, *c.* *valentia* 2418, *c.* *valetudo* 2419, *a.* *vis* 2523, *a.* *vigor* 2504, *b.* *firmitas*; *firmitudo*; *firmamentum* 907, *b.* *spissitas*; *spissitudo* 2189, *b.* *nervus*; *nervositas* 1506, *c.* *amylum* 129, *b.* eine kleine st. *nervulus* 1507, *a.* st. beweisen *arma movere* 216, *d.* *movere lacertos* 1199, *a*
stärcken *firmare*; *confirmare* 907, *b, d.* *roborare*; *corroborare* 1945, *a, b.* *reficere* 848, *b.* *vegetare* 2431, *c.* *recreare* 626, *b.* sich st. *invalescere* 2419, *d.* *colligere vires ad quid agendum* 1232, *b.* sich aufs neue st. *redintegrare vires* 1155, *d.* das angesicht st. *acuere lumina* 22, *c.* sich mit speise st. *cibo confovere collapsa membra* 947, *d.* den argwohn st. *adaugere suspicionem* 264, *b*
starckfliessend *torrentior* 2365, *c*
stärckkraut *antirrhinum* 164, *d*
stärckung *recreatio* 626, *c.* *vegetatio* 2431, *d.* *corroboramentum* 1945, *b*
starr *rigidus, e* 1941, *a.* *torvus* 2366, *c.* starre augen *contenti oculi* 2305, *c.* starr ansehen *defixis oculis quem intueri* 897, *c.* starr werden *obtorpescere* 2362, *c.* *indurescere* 766, *b.* *horrescere* 1102, *c*
starren *rigere* 1941, *a.* *torpere* 2362, *b.* *obstipare* 2212, *b.* *horrere* 1102, *b*
starrung *rigor*; *rigiditas* 1941, *b*
statt/ an statt *vicarius* 2469, *a.* an statt eines Gottes *vice numinis* 2495, *c.* an statt des vaters *loco patris &c.* 1279, *d.* statt geben *indulgere* 1144, *d.* *locum relinquere* 1279, *c.* der bitte statt geben *veniam dare* 2444, *b.* der an eines statt kommt *successor* 458, *b.* s. stelle.
stätte s. stelle/ ledige stelle *area* 201, *d*
stattlich *splendidus, e* 2190, *a.* *præstans* 2223, *a.* *præclarus* 538, *a.* *pollucibilis* 1311, *b.* *dapsilis* 677, *d.* *opimus* 1587, *b.* *magnificus, è* 1327, *d.* 300, *d.* *augustus* 268, *a.* *pulcher* 1848, *b.* *amplus* 125, *d.* *egregius, e* 774, *d.* *basilice* 300, *d.* *excellenter* 464, *a.* *lautus, e* 1226, *c.* *eximius, e* 827, *b*
statur *statura* 2204, *c*
staub *pulvis* 1851, *c.* aus dem st. sich machen *solum vertere* 2144, *a.* st. und asche werden *P. sicariosa vetustas dissolverit ossa favillis* 420, *a*
stäubgen/ stäublein *atomos* 249, *d.* *pulvisculus* 1852, *a.* *floccus* 920, *a.* *individuum corpusculum* 613, *d*
staubicht *squalidus, e* 2197, *a.* *pulverulentus*; *pulvereus* 1852, *a.* staubichter weg *æstuosa & pulverulenta via* 55, *a*
staubmehl *pollen, pollis* 1760, *d*
staude *frutex* 966, *b*
staudicht *fruticosus*; *frutectosus* 966, *b.* st. werden *fruticare*; *fruticescere* 966, *c*
staupbesen/ schlag *fustuarium* 986, *b*
staupbesen-bube *verbero*; *triverbero* 2459, *a, b*
stäupen daß das blut nachgehet *tergum virgis lacerare* 1198, *c*
stechbahne *hippodromus* 1086, *a*
stechbaum *spina acuta* 2185, *b*
stecheisen *cælum* 357, *d.* 375, *d.* *cestron* 488, *b*
stechen *pungere* 1852, *d.* *compungere* 1853, *c.* *scalpere* 2012, *a.* *telum in quem intorquere* 2364, *d.* in silber st. *speciem cælare argento* 357, *c.* st. mit wahre *permutare mercibus* 1479, *a.* nach denen augen st. *tundere oculos* 2400, *c.* st. in die seite *P. latus haurire apertum* 1063, *d*
stechpalmen *aquifolia* 185, *a.* *aquilenta* 186, *b.* *oxymyrsine* 1617, *b*
stecke *baculus, um* 289, *a.* *scipio* 2026, *a.* *pertica* 1699, *b.* *rudis* 1956, *a.* auf st. reiten *equitare arundine longa* 809, *b*
stecken das ziel *metari* 1399, *a.* in beutel st. *in loculos dimittere* 1280, *b.* sich in unglück st. *conjicere se in malum* 1117, *c.* tieff drinnen st. *in luto hæsitare* 1055, *a.* 1307, *b.* tieff in hertzen st. *hærere in visceribus* 1054, *d.* im gefängnis st. *habitare in carcere* 1052, *c.* darhinter st. *subesse* 2256, *c.* st. lassen in der noth *sub cultro linquere* 647, *a.* die halsbürgen st. lassen *vades deserere* 2416, *b.* da steckt etwas darhinter *latet anguis in herba* 143, *c.* die sache kommt ihm ... *hæc res* 1054, *d.* st. in der liebe biß an die ohren *in amore totum esse* 2307, *a*
stecknadel *acus*; *acicula* 23, *d*
steckenknecht *lorarius* 1287, *d.* *mastigophorus* 1356, *c*
steckenreiter seyn *equitare arundine longa* 227, *d*
steckkraut *cynocephalia* 670, *d*
steckmuschel *perna* 1696, *a*
steckrübe *bunium*; *napus* 341, *b.* 1483, *b*
stehen *stare* 2215, *c.* *sistere* 2125, *d.* darauf st. *consistere in eo* 2126, *d.* st. bleiben *subsistere* 2128, *b.* wohl st. *florere* 921, *c.* auf etwas st. *insistere* 2127, *c.* auf oder über etwas st. *superstare* 2224, *b.* nach dem regiment st. *imminere imperio* 1339, *d.* nach leib und leben st. *machinari necem cui* 1319, *b.* *oppugnare cujus caput* 1847, *b.* st. lassen *intactum sinere* 2286, *a.* so steht es *ita res est* 1167, *c.* 1930, *c.* *ita res nata est* 1930, *c.* *isthæc res est* 1166, *d.* darauf st. es *in eo vertitur* 2468, *d.* es st. übel *pejore res loco non potest esse &c.* 1279, *c.* *haud convenit* 2417, *c.* hier st. er *præsto adest* 1799, *c.* es st. nicht bey mir *non est integrum mihi* 1155, *b.* *hæc non sunt in mea manu &c.* 1345, *b.* es st. bey dir *in te solo est situm* 2130, *a.* *tui consilii est* 591, *d.* *in te positum est* 1766, *c.* *est penes te* 1687, *c.* es st. wohl umb ihn *bene cum eo agitur* 325, *b.* *apud eum recte est* 2253, *b.* es st. in büchern *libris continetur* 2313, *b.* der andern nach dem ihren st. *appetens alieni* 1709, *b.* das st. *institio* 2127, *d*
stehend schlaffen und träumen *cantherino ritu somniare* 394, *d*
stehend wasser *conclusa aqua* 540, *d*
stehlen *furari*; *suffurari* 983, *b, c.* *surripere* 1913, *c.* *manticulari* 1344, *a.* *legere* 1231, *c.* *sublegere* 1236, *b.* *clepere* 548, *a.* *furto quid subducere* 758, *b.* *dextram injectare furto* 1119, *c.* nicht stehlen *ab alieno manus abstinere* 2312, *d*
stehlsucht *furacitas* 983, *b*
steg *ponticulus* 1774, *b*
stegreiff/ aus dem stegr. *ex tempore* 2301, *b*
steiff *pertinax, citer* 2316, *a.* st. und feste *arctus, e* 195, *c.* *firme, iter* 907, *b.* *obfirmate* 908, *d.* st. augen *oculi irretorti* 1565, *b.* st. sinn *obstinatio* 1561, *b.* st. seyn *rigere* 1941, *a*
steiffe *anteries* 159, *b*
steiffmuß *tyrotarichus* 2411, *b*
steig *callis* 369, *d.* *semita* 2063, *c*
steigbügel *stapia* 2199, *d*
steigen *scandere* 2013, *a.* *crescere* 629, *b.* *increscere* 630, *a.* aufs pferd st. *conscendere equum* 2013, *d.* über sich st. *evaporare* 2423, *d.* höher st. *promoveri in ampliorem gradum*; *ad altiorem ordinem* ..., *b*
stein *lapis* 1212, *d.* *saxum* 2009, *d.* steine *P. ossa terræ* 1610, *b.* st. im bret *abaculus* 4, *b.* *scrupus* 2038, *a.* st. im ringe *gemma annuli* 998, *c.* st. im schachtspiel *latrunculus* 1223, *a.* zum st. werden *lapidescere* 1214, *a.* st. aus dem acker fegen *solum elapidare*; *eruderare* 1214, *d.* 1957, *d*
steinaltes mütterg. *gravi senio curvata anus* 347, *a*
steinbeisser/ bicker *cinclus* 521, *a*
steinbeschwerung *calculus* 366, *a.* der steinb. hat *calculosus* 366, *b*
steinbock *ibex* 1126, *a.* *capricornus* 397, *c.* 36, *c.* *ægoceros* 36, *c*
steinbrech *saxifragia* 2010, *a.* *trichomanes* 2384, *a.* *seseli* 2092, *a.* *fidicula* 896, *c.* *callistrichon* 370, *a.* rother st. *filicula* 899, *a*
steinbrecher *lapidarius* 1213, *d*
steinbruch/ grube *lapicidina* 1214, *a.* *cotoria fodina* 617, *c.* 928, *d.* steinbr. *P. silicum metalla* 1395, *d*
steinburg *saxetum* 2010, *a*
steineiche *robur* 1944, *d.* *ilex* 1132, *d*
steinern *lapideus* 1213, *c.* *saxeus* 2010, *a.* *adamantinus &c.* 26, *c.* *cæmentitius* 359, *d*
steinfahren *lonchitis* 1282, *d.* *scolopendrium* 2027, *b*
steinfelß *rupes* 1964, *c.* *cautes* 450, *c.* *scopulus* 2028, *a*
steingrube *latomia* 1221, *d.* *lautumia* 1227, *c.* s. steinbr.
steinhauffen *rudera* 1957, *c*
steinicht *saxosus* 210, *a.* *petrosus* 1711, *d.* *scruposus*; *scrupeus* 238, *a.* *fragosus*; *confragosus* 949, *b, c.* *calculosus* 366, *b.* *salebrosus* 1981, *c.* *lapidosus* 1213, *c*
steinigen *obruere lapidibus* 1964, *a.* *P. lapidum incessere jactu* 1212, *d.* *lapidare* 1214, *a*
steinigung *lapidatio* 1214, *c*
steinkautz *noctua saxatilis* 1522, *c*
steinklee *melilotus* 1371, *d.* *lotos &c.* 1288, *c*
steinkohlen *carbones bituminosi* 316, *a*
steinlein *lapillus* 1213, *d.* *scrupus*; *scrupulus* 2037, *d.* *calculus* 366, *a*

steinmetz lapicida 1213, d. latomus 1222, a. quadratarius 1886, a
steinrauten adiantum 28, b
steinrötle rubecula saxatilis 1954, d
steinsaltz sal fossilis 929, a
steinsaamen lithospermum 1276, d
steinschmatz tinnunculus 2352, b
steinschneider scalptor 2012, a. sculptor 2039, b
steinstücken rudus novum 1957, c
steinthale pyrocorax 1864, d
steinweg lithostratos 1277, a. trames aggeratus; coaggeratis lapidibus strata via 65, e
steinwerffer lapidator 1214, c
steinzangen ansæ 156, d
steiß anus 166, d
stelle positio; positus 1767, a. statio 2217, d. stelle bekleiden locum tenere, obtinere 1279, c. seine st. behalten statum suum tueri, tenere; in statione manere 2217, d. auf der st. stehen stare in gradu 1025, c. an eines st. setzen sufficere 848, d. st. haben sedem habere 2053, a. einen andern an seine stelle lassen alteri lampada tradere 1209, c. an eines andern stelle setzen inaugurare quem in locum alterius 266, d. an vaters stelle kommen in locum patris succedere 457, d. der an des andern stelle kömmt successor; succedaneus 458, b, a. dencke du seyst an meiner st. suscipe meas partes, & eum te esse finge, qui ego sum 900, b
stellen statuere 2200, d. locare 1280, c. collocare 1281, a. ponere 1766, b. disponere 1769, d. ordinare 1598, a. positum habere 1766, b. sich stellen comparare se 1648, a. sistere se 2126, b. consistere 2127, a. refringere se 902, b. formare 938, a. simulare 2116, d. assimulare 2117, d. sich wie ein weib st. sexum muliebri motu mentiri 2096, c. sich stellen als schlieffe man male dormire 1332, d. sich nur so st. de industria facere 149, b. an seinen Ort stell. in medio relinquere 1269, d. für augen stell. cernere animo 482, b. proponere ante oculos 1772, a. constituere ante oculos 2201, a. subjicere oculis 1121, b. 1565, c. in oculis ponere 1565, c. adducere coram (ante) oculos 753, b. sich ins lager stell. constituere se 2201, c. ins feld st. explicare 1750, b. der sich stellet simulator 2117, b. der sich stell. als wundere er sich formatus in admirationem 938, a
stellung collocatio 1281, b. närrische stell. gestus ridiculus 1011, a
steltzen gralla 1029, c. auf steltz. gehen claudicare 542, a. der auf steltz. gehet grallator 1029, c
steltzenschritt grallatorius gradus 1029, c
stengel colis 563, d. culmus 646, a. caulis 646, a. scapus 2015, a. stengel von kräutern thyrsus 2346, c. von vielen stengeln multicaulis 1464, b. das nur einen stengel hat unicaulis 446, a. 2550, c. steng. bekommen caulescere 446, a
stengelgen cauliculus 446, a. coliculus 563, d
sterbekütttel amiculum ferale 874, a
sterbelied epicedium 799, d. carmen exequiale 826, d. sterbel. singen canere carmina exequialia 420, c
sterben exanimari 151, b. denasci 1487, b. concedere 452, c. decedere 454, c. aboriri; aboriści 1601, b, c. perire 793, c. exspirare 2188, a. cadere 348, a. extingui; morte restingui 2211, a, c. decumbere 642, c. occumbere mortem, morte 643, a. 1450, c. oppetere mortem; obire mortem; morte extremum diem conficere; vitam cum morte commutare 1710, d. 1450, c. abire è medio, è vita 789, a. vita fungi, defungi 980, a. animam, vitam amittere, deponere 147, a. 1422, c. finire vitam; finiri 903, c. 2534, c. e vita discedere &c. 2534, c. reddere vitam 733, a. excedere è vita 455, b. mortalitate intercipi 1452, d. exire è vita; de vita 792, a. obire &c. 793, b. letho affici; interire 1242, c. ex vita migrare; demigrare 1403, b, c. cedere naturæ 1489, c. 454, a. cedere, concedere vita 454, a. 452, c. decedere vita 452, c. decedere de vita; discedere ex vita 454, c, d. efflare animam 919, b. efflare extremum halitum 1058, c. 919, b. P. exhalare animam 919, d. animam relinquere 1269, d. extremum spiritum edere 731, a. vita privari 236, d. profundere animam, vitam, sanguinem, spiritum 977, a. projicere animam 1120, b. seculo digredi, educi 2047, c. effundere extremum spiritum 976, b. tranquillo fine solvi 2145, b. evolare ex corporum vinculis tanquam ex carcere 2553, c. desinere inter homines agere 68, c. recedere de medio 456, d. imponere clausulam vitæ 540, c. debitum naturæ reddere; omni vitæ debito liberari 680, a. P. exhalare vitam 59, d. P. calcare viam leti 2491, c. P. lumen linquere, lumine ademto animam ponere 1299, c. obire diem suum supremum 710, d. P. absolvere diem, finemque dare labori 710, c. über etwas st. immori 1452, b. sanfft st. acquiescere 1898, d. eines natürl. todes st. sua morte mori, defungi 1451, a, b. emori 1452, a. an einer kranckheit st. morbo decedere 349, c. an der pest st. pestilentia absumi 2259, c. vor der zeit st. anticipare mortem 160, d. er ist gestorben mors eum consecuta est 2077, a. der hungers gestorben enectus fame &c. 1499, d. die seele stirbt nicht morte carent animæ 146, c. wenn er etwa gestorben wäre si quid humanitus ei accidisset 1094, d. s. entschlaffen. ein sterben pestilentia 1707, b
sterbender moribundus 1451, c
sterbensgedancken haben de supremis agitare 73, b
sterblich mortalis, ter 1452, b. interibilis 793, a. caducus 348, d
sterblichkeit mortalitas 1452, d
stern stella 2204, d. astrum 240, d. stern im auge pupilla 1854, d. iris; urea 1565, b. sterne P. fervidi ignes; chorea astricæ 241, b. die sterne scheinen P. ridet chorus omnis ab alto astrorum 505, c. P. cœli fulgentia templa seminibus densis totisque micant floribus 920, d. P. pictus aër fervidus late ignibus cœli choreas astricas ostendit; sidera exercent varias naturæ lege choreas 505, c
sternfisch stella 2204, d
sternkraut amellus 114, c. bubonium 337, d. stellaria herba 2205, a. aster atticus 240, a
sternlein asteriscus 240, b
sternroch asterias 240, a. raja asteria 1909, e
sternschneutzen bolides 320, b. acontia 19, b
sternseher astrologus 241, d. astronomus 242, a. planetarius 1741, b. spectator cœli & siderum 196, d. qui siderum vias radio describit 2033, d. qui siderum motus & cursus numeris persequitur 153, c. qui cognitione astrorum antecellit 241, a
sternsehkunst astrologia 241, c. astronomia 242, a. cognitio astrorum 240, d. sideralis scientia 286, b
stet/ stetig assiduus 238, a. status 2217, a. perpetuus 1697, a. continens 2313, c. creber 623, a. stete mühe concatenati labores 438, a. stetige ochsen contumaces boves 597, a
stetigkeit perpetuitas 1697, e
stets semper 2064, a. assiduè; assiduò 238, c. perpetuò, perpetim 1697, b. perenniter 156, b. nunquam non 2548, c. P. dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit 1174, d. er ist stets bey ihm frequens est cum eo 955, b
stetsbrennend feuer assiduus ignis 238, a
stetswährend perennis 156, b. continuatus 2315, a
steuer tributum 2381, d. freywillige st. oblatio 881, c. der steuer gibt stipendiarius 2213, b
steuerbar vectigalis 2433, b
steuerbedient censuales 469, d
steuereinnehmer censitor 467, a. magister scripturæ, alabarches 187, e
steuerfrey machen levare quid vectigali 2433, b
steuermann nauclerus; naviculator 1493, a. proreta 1833, b. gubernator 1043, c
steuern offerre 881, a. steuern (wehren) comprimere 1808, a. coërcere 193, b. dem muthwillen st. refrenare libidines &c. 955, a. der vermessenheit st. frangere cujus audaciam 948, c. dem fürhaben st. conatibus obviam ire 590, c. dem zorn st. reprimere iracundiam 1809, c. sich gegen etwas st. obniti 1518, c. der dem kriege steuert extinctor belli 2211, a. der sich nicht st. kan impotens 1789, a
steuerregister census; libri censuales 469, a, d
steuerruder clavus 545, b. gubernaculum 1043, d
stich ictus 1127, a. puncta 1852, d. punctio 1853, a. punctura c. stich der nicht blutet scomma 2027, c. stiche geben genuino dente mordere 691, b. infringere genuinum 1014, a. s. stichelreden ic.
sticheln fodicare 928, c. genuino rodere 1014, a
stichelreden acerba facetia 12, d. 836, b. asperæ facetiæ 836, b
stichelwort dicteria 704, b. conviciola 599, a. aculei contumeliarum 22, a
stichling aphya 171, b
stickel præceps 1792, b. præruptus, e 1962, b. clivosus; acclivis 553, d. declivis 554, a
sticken acu pingere 23, d. 1729, d
stickwurtz colubrina 571, c. ‹d›rostis 459, c. ampeloleuce 123, c
stiefel caliga 367, d. ocrea 1564, b. pero 1696, d
stieffmutter noverca 1536, a
stieffsohn privignus 1816, d
stiefftochter privigna 1817, a
stieffvater vitricus 2529, b
stiege climax 550, c. s. treppe.
stieglitz carduelis 419, a
stiel scapus 2015, a. pediculus 1701, b. stiele an denen weinblättern thyrsi pampinei 2346, c
stier aries 211, b. juvencus 1187, c. buculus 329, d. taurus 2291, b
stierisch aussehen tauricum tueri 2291, c
stifften conciliare 585, a. sancire 1992, a. uneinigkeit st. concire lites 514, b
stiffter autor 255, b. conditor 587, a. genitor 1012, c. constitutor 2202, a. positor 1767, a. conciliator, rix 585, b
stifftkirche basilica 300, c
stifftung sanctio 1992, c
stilet dolon 739, c
still placidus, e 1739, b. lenis 1237, b. tranquillus, e 2375, c. sedatus 2059, c. quietus, e 1898, b. pacatus, e 1671, c. stiller wind lenis ventus 1237, b. stille zeit alcedonia 87, c. stiller tag immotus dies 1457, b. stiller ort locus vacuus a turba 2413, d. stilles meer mare mutum 1479, d. clemens mare 546, b. das meer ist st. P. jacet sine fluctibus æquor &c. 1114, c. st. leben führen halcyonios dies agere 1057, b. st. wasser clementiore alveo fluvius 546, b. st. wasser seyn gern tieff altissima quæque flumina minimo sono labuntur 924, b
stille pax 1671, a. tranquillitas 2375, d. st. der nacht concubium noctis 642, c. st. des meeres slustra 928, a. malacia 1329, d. pellacia 1201, d
stillen lenire 1237, c. sistere 2126, c. solari 2143, b. pacare 1671, c. placare 1739, d. mulcere 1459, d. permulcere; remulcere 1460, a. mollire 1439, b. sedare 2059, c. refrigerare 958, c. tranquillare 2376, a. sepelire 2071, a. P. requiescere 1899, c. mammam dare 1334, b. stillen (seugen) lactare der zugleich gestillet worden collactaneus 1197, c. den zorn st. iram permulcere; remulcere 1460, a. den durst st. sitim levare; relevare &c. 2129, b
stillhalten pausare 1670, b. intersistere 2128, a
stillliegen sedere 2052, b. acquiescere 1898, c
stillschweigen conticere; obticere 2280, c. das stillschw. silentium 2110, a. echemetia 769, b
stillschweigend tacitus, è 2280, a. Amyclis taciturnior 128, c
stillschweigends persilentium; pertacitum 2110, b
stillseyn silere 2109, c. silentium dare; præstare 2110, a. favere linguis, ore 865, d. 1267, a
stillsitzen residere 2057, c
stillstand der waffen induciæ 1144, b. feriæ belli 874, c
stillstehen resistere; subsistere 2128, b. manere 1338, c. restare 2223, c. gradum sistere; consistere 2126, a, d
stillstehend reses 2057, d. stativus 2218, d. statarius 2219, a
stillung lenimen; lenimentum 1237, c. sedatio 2059, c
stillwerden conticescere 2280, c. silescere; consilescere 2110, b. subsidere 2058, b. 2103, a. pace & otio residere 2102, d
stimme vox 2564, d. stimm in der wahl suffragium; suffragatio 951, a. die st. ausschreyen boando purgare ravim 330, a. die st. darzu geben inire; ferre sententiam, suffragium 951, a. 875, c. der seine st. darzu giebt suffragator 951, a
stimmen experiri chordas; P. prætentare pollice chordas 503, d. eine harffe st. chelyn intendere 498, c
stimmenmeister phonascus 1721, d
stimmung intentio 2307, b
stincken putere 1858, d. fœtere 933, c. sordere 2158, c. male olere; 1574, c. st. wie ein bock olere hircum 1087, d. 1574, c
stinckend putidus, è 1858, d. fœtens; fœtidus, è; fœtulentus 933, c, d. olidus 1574, d opicus 1587, a. rancidus, e; rancidulus 1910, c. graveolens 1038, c. st. faulheit inertissimum & desidiosissimum otium 693, c. st. wie ein bock hirquitallus 1087, d. hircosus 1088, a. stinckend. athem P. male odorati tristis anhelitus oris 1059, b. st. athem haben ne animam quidem puram conservare posse 146, b. st. athem machen mandentium halitus inodorare 1568, b. st. werden putiscere; putescere 1859, a. corrumpi 1960, c. capere vitium 399, b. st. werden vor faulheit desidia & odio marcescere 1349, a
stinckich-

stinckichte örter olentica 1574, d. fœtutina 933, d.
stincks/stinckling / stinckfisch arica, &c. 47, c. tinca 2351, c. apua cobitis 181, a
stipendiat beneficarius 327, c
stirn frons 960, c. es stehet an der stirn geschrieben inscriptum est in fronte 961, a. imago animi vultus est; indices oculi 149, c. der eine grosse stirne hat fronto; frontosus 961, c. der eine hohe stirn hat cilo 519, c. der kahl an der stirn ist recalvaster 374, b
stirnblat/ band frontale 961, c
stochern stomachari 2226, c
stock palus 1226, d. caudex 442, b. cala 363, c. cippus 526, a. robur 1945, a. nervus 1506, d. contignatio 2349, a. stipes 2211, c. marpesia cautes 1353, a. stock im gefängnis catasta 437, a. st. zum schiffseil prymnesium 1837, c
stockerey treiben hallucinari 1058, c
stockfinster war es auf dem wasser P. inhorruit unda tenebris &c. 1102, d
stockfisch banchus 294, d. salpa 1987, a. muriatica 1472, a. asellus arefactus 234, c
stockhauß ergastulum 810, b
stockmeister latrunculator 1223, a. ergastularius 810, c. phylacista 1723, c. penes quem est summa imperii custodia 667, a
stocknarr sannio 1995, c
stockwerck contignatio 2349, a
stockzähne genuini 1014, a
stollen cuniculus 651, b. arrugia 222, a
stolpern titubare 2354, b. offensare 872, c
stolperndes pferd cæspitator equus 362, b
stolperung titubatio 2354, b
stoltz superbus, è 2265, b. elatus, è 2590, a. vultuosus 2590, a. tumens; tumidus 2398, b. insolens, ter 2139, a. ventosus & insolens 37, a. fastosus; alto fastu turgidus 862, a. plenus arrogantiæ 1946, d. cui multum superbiæ adolevit 1574, d. nicht stoltz civilis 533, c. stoltze worte ampullæ & sesquipedalia verba 127, b. stoltz machen animos inflare 919, b. stoltz seyn superbire; superbum se præbere 2265, b. tollere supercilia 518, d. nicht stoltz seyn ponere supercilium 519, a. spiritus magnos fugere animosque veteres 149, c. stoltz werden tumescere 2398, c. insolescere 2139, b. insolenter se efferre 879, d. spiritus sibi sumere 2187, a. insolentia extollere animos 149, c. stoltzer werden elatius se gerere 880, a. die schönen leute sind stoltz fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam 862, a
stoltziren buccas inflare 338, a. tollere animos 2357, c. cristas tollere 633, c
stopffen farcire 856, b. stipare 2211, d. den leib st. alvum sistere; adstringere &c. 107, a. sistere fluxiones ventris 2453, a. das maul st. occludere linguam cui 541, c. den kragen st. tubarcinari 2395, a. das da stopffet stipticus 2212, a
stopfflåpgen analectides 133, a
stopffung adstrictio 2231, b
stoppel stipula 2213, c
stoppflocken tomentum 2359, a
stoppwerck/stöpsel stupa 2238, b. spissamentum 2189, b
stör sturio 2239, d. thursio 2408, a. acipenser 18, b
storch ciconia 512, a. crotalistria 635, c. advena æstatis 2446, a. Egyptischer st. ibis 1126, b
storchschnabel geranium 1005, b
stören turbare 2403, c. ins wespennest st. crabrones irritare 620, b
störenfried s. friedenstörer.
störrisch capitosus 414, c. austerus 280, a. asper natura & omnibus iniquus 235, d
stoß puncta 1852, d. quassus 1879, c. auff'n stoß punctim 354, a. 1852, d. stoß bekommen percelli plaga 464, a. stoß ans hertz geben animum percutere 1881, a
stoßdegen veru 2480, c
stossen trudere 2390, d. arietare 211, c. pellere 1679, a. impellere 1680, b. pinsere 1731, d. tundere 2400, c. ferire 875, a. an etwas stossen adjacere 1114, d. an das meer st. mari allui 1301, d. an einen stossen latus fodere 928, c. auf einen stossen petere quem 1708, c. sich an etwas stossen offendere in quo 871, d. zu boden st. pessundare 1706, c. vor sich herstossen protrudere 2391, c. hinter sich st. retrudere 2391, c. von sich st. abdicare 701, b. segregare à se 1040, d. für den kopf st. protelare 2296, c. den kopff wider die wand st. offensare caput 872, c. übern hauffen stossen labefacere; labefactare 1193, a. aus der posseß st. dejicere de possessione 1118, c. von der compagnie stossen exauctorare 258, c. auf einen loß stoss. punctim petere hostem; ex adverso trajicere pectus 354, a. den degen in leib stoss. s. erstechen. das stossen pulsus 1679, a
stößig cornutus; cornupeta 611, b, c. petulcus 1712, b. qui fœnum habet in cornu 610, a
stoßvogel vultur 2589, a. milvus 1406, d. cataracta 436, b
stottern s. stammlen. das stott. titubantia 2354, c
stotterung hæsitatio tractusque verborum 1055, b
stracks s. alsbald.
stracks anfangs jam indè à principio 1142, c
stracks zu recta via 2491, c
straffampt censura; censoria animadversio 468, b, a
straffbar/ straffwürdig castigabilis 430, c. improbatus 1821, a. reprehensibilis 1806, c. sons 2151, a. culpabilis 646, c. puniendus 1757, b. culpatus 646, c. vituperabilis, ter 2530, d. straffw. seyn in noxa esse 1539, b. straffbar werden in reprehensionem incurrere 661, b. 1806, b. in vituperationem cadere, adduci 2530, c
straffe pœna 1756, c. castigatio 430, b. supplicium 2267, b. vindicta 2513, b. censura &c. censoria virgula 468, c, a. animadversio 151, d. zur str. aufferlegt pœnalis; pœnarius 1757, a. straffe auflegen multam irrogare 1462, c. str. haben pœnam perferre 882, a. str. leyden dare pœnas; supplicium 728, b. exsolvere pœnas pro merito 2147, a. pendere pœnas 1683, b. dependere pœnas 1684, c. sufferre pœnam; supplicium 884, a. der str. entledigen noxa quem liberare 1539, b
straffen punire 1757, b. vituperare 2530, b. plectere 1746, c. increpare 628, b. reprehendere 1806, b. castigare 430, b. arguere 208, d. coarguere quid 209, a. ulcisci 2535, b. coërcere manibus 193, c. expetere pœnas à quo 1710, a. sumere supplicium de quo 2258, c. capere pœnam de quo 399, b. punitorem existere 1757, c. rapere ad pœnam 1911, a. supplicio quem afficere 842, b. animadvertere in quem 151, d. pœna afficere; pœnam cui irrogare; pœnas à quo repetere 1756, d. mit schlägen str. admonere verberibus; flagro objurgare &c. 1441, d. mit worten str. objurgare; objurgatione corrigere 1181, c, d. corripere 1912, c. am leben straffen morte multare 1462, c. ultimam pœnam in quem statuere 1756, d. punire morte 1757, b. de cujus sanguine legibus & disciplinæ publicæ litare 1277, b. mit verlust der güter str. bonis omnibus multare 1462, d. andern zum exempel str. exempla in quem edere 826, a. str. und nicht wehe thun molli brachio quem objurgare 1438, a. sich von eltern straffen lassen censuram parentis ferre 468, d. gestrafft werden supplicium cui dare; ad supplicium rapi, trahi &c. 2267, b. pœnas dare, pendere, persolvere 1756, d. 1683, b. luere pœnas 1301, b. s. straffe leiden.
straffer punitor 1757, c. ultor, trix 2535, b. corrector 1912, c
strafffällig seyn teneri pœna 2311, d. commereri culpam 646, b
strafffrey impunis 1757, b
straffgeld pecunia multatitia 1462, c
sträfflich criminosus 631, d. castigatorius 430, c
straffwürdig s. straffbar.
strahl radius 1907, a
strahlen fulgere 970, c. radiare 1907, c. fulminare 972, d. P. clara repercusso reddere lumina Phœbo 1881, b
strahlend P. flammicomans; flammiger &c. 913, d
strahlicht radiatus 1907, d. radiosus 1908, a
strampffeln calcitrare 375, d
strang laqueus 1215, b
stranguliren frangere cervices, gulam 948, c. gulam laqueo frangere 1044, a. s. erwürgen.
Straßburg Augusta Triboccorum 267, d. Argentoratum 206, c
straßburgisch Argentoratensis 206, d
strasse via 2491, c. strata 2206, d. platea 1744, b. itinera urbis 1168, c. P. agger viæ 65, c
strassenraub latrocinium; latrocinatio 1223, a
strassenräuber latro 1222, d. sicarius 2099, b
straubicht horrens; horridus; rigidus; erectus 398, b. horricomis 1102, a. hirtus; hirsutus 1088, b. sentus 2070, c
strauch frutex 966, b
straucheln titubare 2354, b. labare 1192, c. labi imprudentia 1193, b. offendere in re 871, d. arietare in qua re 211, c. errare in via morum 2492, a. das straucheln titubatio; titubantia 2354, b. offensio 872, b
strauß strathiocamelus 2236, b
sträußgen olfactorium 1576, d. florum fasciculus 861, a. corpusculum florum 613, d
straußmeise parus cristatus 1657, a
streben niti 1517, b. adniti; animo conniti 1518, a. nach etwas streben ambire 789, d. adspirare ad quid 2187, c. suspirare ad quid 2188, c. nach ehren str. ad laudem gloriamque contendere 2305, b. grassari ad gloriam 1032, b. servire gloriæ 7088, a. nach hohen dingen str. tendere ad altiora 2303, d. der nach etwas strebet captator 400, c. s. trachten.
strecke des berges dorsum montis 747, a
strecken tendere 2303, c. sich strecken recumbere 643, a. recubare 641, c. für sich str. porrigere 1919, c. von sich str. surrigere 1920, a. von einander str. distendere 2306, b. sich nach der decke strecken metiri se suo modulo ac pede 1396, d. messe tenus propria vivere 1398, d
streich ictus 1127, a. plaga 1740, b. petitio 1708, d. flictus 916, a. verber 2458, a
streicheln palpare 1626, a. suffricare 957, c. mulcere 1459, d. permulcere 1460, a. palpo percutere 1626, b
streichelung der pferde poppysma 1776, b
streichen mit ruthen cædere virgis &c. 2520, b. zu tode streichen virgis ad necem cædere 353, b. aufs blut gestrichen werden variari virgis 2425, a
streichholtz radius 1907, c. rutrum; rutulus 1968, b. hostorium 1106, d
streichkraut antirrhinum 164, d
streiffen vagari 2416, d. grassari 1032, a. deglubere 1021, c. stringere 2230, c
streiffend prædabundus 1794, a. vastificus; vastatorius 2428, a, b
streifferey grassatio; grassatura 1032, b. decursio; excursio 661, a, c
streiffich virgatus 2520, b
streit certamen; certatio; certatus 78, b. 485, b. decertatio 486, a. agon 78, b. contentio 2305, d. dimicatio 1403, c. dissensio 2070, b. controversia 2479, c. jurgium; litigatio 1275, b. streit heben decidere quæstionem, causam, dubitationem 355, b. mit einem im str. liegen controversiam cum quo habere 1049, c. s. treffen.
streitbar pugnax, citer 1846, c. bellicosus 307, a. acer 12, a. Achilles 16, d. P. in bella succensus 386, c. s. kriegerisch.
streitbrücke auffm schiffe catastroma 437, a
streiten pugnare; depugnare 1846, a, d. dimicare 1402, c. militare 1404, c. prœliari 1795, c. confligere; conflictari 916, c, d. digladiari 1017, a. litigare 1275, a. contendere 2305, b. disceptare 405, a. armis decernere 482, d. controversari 2479, c. mit einem streiten ambigere cum quo 111, d. certare cum quo de re 485, b. concertare; decertare 486, a. cernere cum hostibus; cernere ferro 481, d. bellum cernere 482, a. pugnam committere 1846, a. wider die wollust str. indicere bellum voluptatibus 706, b. umb nichtswerthe dinge streiten de lana caprina rixari; de umbra asini contendere 397, d. ich streite mit ihm mihi cum eo est certamen, certatio 485, c, d
streitend certabundus; certans 485, b
streiter pugnator, trix 1846, c. certator 485, d. prœliator 1795, c
streitig controversus 2479, d. streitig machen ducere in controversiam &c. 2479, c. rem in certamen adducere 485, c. streitig seyn controversari; controversiam de re inter se habere 2479, c. in quæstione esse 1867, d. streitig werden venire in contentionem 2305, d. in controversiam venire &c. 2445, a. die sache ist streitig causa pugnatur 1846, b. causa in disceptatione versatur 405, a
streitigkeit pugnacitas 1846, c. disceptatio 405, a. ambiguitas 111, d
streitkolbe castus 488, c
streitsache lis 1274, c. litigium 1275, a. streitsache schlichten rem, quæ distinet unanimos, levare 150, c
streitwagen covinus 620, a
streng durus 763, c. rigidus, è 1941, a. austerus 280, a. streng von geschmack peracerbus gustatu 12, d.

strenge winter *fera hiems* 873, b. str. leben führen *duritiæ se dare* 764, c
streu *stratum* 2206, d. *stramen* 2207, d. 2227, b. *stramentum* 2227, b
streuben sich *restitare* 2225, c
streuen *spargere* 2165, a. darzwischen str. *interspernere* 2207, b. oben drauff streuen *superadspergere* 2165, d
streusand *arena bibula* 313, b
strich *litura* 1268, a. *filum* 899, a. *stria*; *strix*; *striga* 2229, c, d. ein strich landes *tractus* 2370, a. strich am kleide *trabs* 2368, b. *pannus* &c. 1631, c. einen strich thun *lineam ducere* 1265, c. strich durch machen *P. allinere atrum transverso calamo signum* 1268, c
strick *funis* 980, d. *funale* 981, b. *restis* 1932, c. *laqueus* 1215, b. *tenus* 2318, d. *stuppeum tormentum* 2363, d. strick daran die thüre von sich selber zugehet *antarius funis* 157, b. die hunde vom strick loß machen *detrahere copulam canibus* &c. 601, a. stricke am netz *epidromides* 801, c. s. seil.
stricker *retiarius* 1933, b
stricklein *resticula* 1932, c. *funiculus* 980, d
striegel *strigilis* 2230, b
striegeln *mangonizare* 1341, a
strieme *vibex* 2404, b. *tumex* 2399, b. str. am holtz *stamen* 2199, c. *pectines* 1672, c
striemig *virgatus*; *virgulatus* 2520, c
strobeldorn *strobilus* 2232, d. *cinara* 520, c. *scolymos* 2027, c. *carduus altilis* 418, d
stroh *stramen*; *stramentum* 2227, b. 2207, d
strohdach *culmen* 645, d
strohern *stramineus*; *stramentitius* 2227, b
strohhalm *festuca* 889, a
strohmännigen *pila* 1727, b
strom *torrens* 2365, b. *meatus* 1385, a. *alveus* 106, a. wieder den strom schwimmen *navigare adverso flumine* 2473, b
strömen *fluere pleno alveo* 108, a
strotzen *turgere* 2406, a
strotzend *distentus* 2306, b
strudel im meer *charybdis* 497, b
strümpffe *tibialia* 2348, a. es ist weder strumpff noch stiel übrig *nec vola nec vestigium exstat, apparet* 2552, b
strung *truncus* 2391, d
struppicht s. straubicht.
stück *pars* 1651, c. *portio* 1654, a. *frustum* 965, d. *fragmentum* P. *fragmen* 949, a. *segmentum* 2045, b. an allen stücken *undique* 2545, d. stück aus einem text *membrum* 1373, c. ein stück brod *crustum* 637, d. ein stück fleisch *offa* 1570, c. ein st. stein *gleba* 1018, b
stückgen/stücklein *particula* 1652, b. *frustulum*; *frustillum* 966, a. *crusta*; *crustula* 637, d. kleine stücklein *minutiæ* 1412, b. stückl. goldes *palaauri* 1621, b. st. landes *agellus* 63, d
stückweise *minutatim* 1412, b. *membratim* 1374, a. 356, a. *capitulatim*; *carptim* 414, d. 424, a. *particulatim* 1652, b. *frustatim*; *frustillatim* 966, a. *offatim* 1570, d. *incisè*; *incisim* 356, a. *articulatim* 227, a. *interrupte* 1962, a
stube *hypocaustum* 1112, c. *vaporarium* 2423, c. *triclinium* 551, b
stubenheitzer *fornacator* 942, a
stubenzinß *cœnacularia* 559, c
stübichen *congius* 589, b. zwey stüb. *medius* 1428, a. sechs stüb. *quadrantal* 1883, d
stübner *balneator* 293, c
student/studierender *studiosus* 2237, b. *deditus literis* 730, d. *vir literatus, ac studiis doctrinisque deditus* 1276, a. *P. cultor Minervæ* 566, b
studentenfeind *à musis aversus* 1474, c
studieren *discere* 720, a. *in rerum cognitione versari* 15[..], a. *literarum studia celebrare* 460, b. *literis discendis operam dare* 728, b. *versari in literarum studio* &c. 2236, d. *vacare studiis, literis* 2237, a. 2413, a. *consumere ætatem in studio* 2259, d. *delectare se cum musis* 1202, b. *musarum delubra colere* 688, c. *animum doctrina excolere* 567, d. 735, d. *perhibere liberalia studia* 313, a. *in literis ætatem agere* 68, d. *eruditum pulverem attingere* 1851, c. *literarum studium arripere* 1912, b. *aliquid in studiis facere* 839, c. *vivere in literis*; *studiis* 2531, a. *nunquam intermittere studia doctrinæ* 735, d. *cum musis i. e. cum humanitate & doctrina habere commercium* 1394, b. *literis deditum esse*; *in studiis humanitatis, literarum versari*; *in literis ætatem agere* 1275, d. *Ingenuis studiis artibusque delectari* 1150, b. *versare autores* 2469, b. *studiis animum detinere* 2315, a. *ætatem in rebus discendis terere* 2324, b. *artibus ad humanitatem informari* 1694, c. *P. ingenuas pectus colere per artes* 720, c. 565, c. *colere studia, literas* 565, d. *P. fonte labra proluere caballino* 345, a. *P. musas colere & Musarum amplexibus uti* &c. *delectare se cum Musis* &c. 1474, c. wieder anfangen zu studiren *referre se ad studia literarum* &c. 883, b. *redire cum veteribus amicis, i. e. cum libris, in gratiam* 794, d. fleißig studiren *ingurgitare se in philosophiam* 1045, b. bey licht stud. *lucubrare* 1292, b. wenig stud. *a limine disciplinas salutare* 1263, c. studieret haben *nosse artem* 223, a
studierstube *museum* 1475, c. *exedra* 825, b
stuffe *gradus* 1025, b. 456, c. *anabathrum* 130, b. *processus* 456, c
stuffenjahr *annus scansilis* 153, a. 2013, b. 550, c. *annus gradarius* 1025, c. *annus climactericus* 153, a. 550, c. stuffenj. des 53 *androdas* 140, b
stuffenweiß *gradatim* 1025, d
stuhl *sedes*; *sedile*; *sessibulum*; *sella* 2053, b, c. *scamnum* 2012, d. *subsellium* 2058, c. königl. stuhl *thronus* 1344, d. *solium* 2142, b. 6. stühle am tische *hexaclinos* 551, b
stuhlfertig sich machen *solvere ventrem* 2453, a
stuhlgang stillen *sistere, sanare procidentias sedis* 350, d. stuhlgang haben *alvum dejicere, inanire, exinanire* 106, d. es befördert den stuhlg. *alvum ciet* 513, b. *alvum movet, solvit, mollit, emollit, medicamenti instar est ad eliciendas alvos* 106, d. s. nothdurfft verrichten.
stühigen *sedecula* 2053, b
stuhlschreiber *amanuensis* 108, a
stuhlsucht *tenasmus* 2303, c
Stuhlweissenburg *Alba regalis* 84, a
stumm *mutus* 1479, c. *cui sermonis usus ablatus* 261, b
stumpff *hebes* 1064, b. *obtusus* 2401, b. st. zähne *dentes blenni* 318, d. stumpff machen *hebetare* 22, b. 1064, c. *obtundere* 2401, b. 21, b. *retundere* 2401, c. *refrigerare* 958, c. *aciem præstringere* 2232, b. stumpff seyn *hebere* 1064, c. stumpff werden *torpescere* 2362, b. *hebescere*; *hebetescere* 1064, c
stunde *hora* 1099, a. eine halbe stunde *semihora* 1100, a. zwey st. *bihorium*; drey st. *trihorium* 1100, a. zur guten stunde *avibus bonis, secundis* 269, a. *augurato* 266, b. zur bösen stunde *fuscis avibus*; *mala ave* 985, d. *inauspicato* 279, c. keine stunde vergeblich hinstreichen lassen *horas avarissimè servare* 254, c. es ist keine st. der andern gleich *horaque non ulli similis perducitur hora* 1099, b
stundenzeiger *horarium*; *horoscopus* 1099, d
stündig/stundenlang *horarius* 1099, c
stündlein *horula* 1100, a. *diecula* 711, b
sturm *impetus* 1710, c
sturmdach *testudo* 2332, b. *arietaria testudo* 211, d. *vinetum* 2515, a. *pluteus* 1755, c. *musculus* 1473, d
stürmen *impugnare*; *oppugnare* 1847, a. *arietare*; *ariete pulsare muros* 211, d
sturmhaube *galea* 990, b. *cassis* 429, a
stürmisch *impetuosus* 1710, d. *turbulentus, è* 2403, b. *importunus, è* 1782, b. *P. fluctisonus* 913, a
sturmkrone *corona muralis* 1473, a
sturmlauffender *oppugnator* 1847, d
sturmwetter/wind *procella* 1821, d. *turbo* 2404, a. *ecnephias* 770, d. durch sturmwind an strand gejaget werden *P. figi ingenti flamine ad littus* 918, a
stürtze *operimentum*; *operculum* 1644, d. *testus, um* 2332, c
stürtzen *volvi in caput* 2557, d. über halß u. kopff stürtzen *rotare* 1952, c. *præcipitem dare, agere, dejicere, præcipitare* 1792, c, d. sich ins feuer st. *injicere se in ignem* 1119, b. sich ins meer st. *se in mare abjicere* 1116, c. sich in schand und laster st. *ingurgitare se in flagitia* 1045, b
stürtzung *præcipitatio* 1793, a. *excidium* 825, a
stute *equa* 808, a
stuterey *equaria res*; *equitium* 808, c. *pecuaria* 1675, c
stutmeister *peroriga* 1696, d
stütze *fultura* 969, d. *fulcrum*; *fulcimentum* 970, a. *cervus* 487, d. *sustentaculum* 2317, b. *adminiculum* 28, c. *charax* 494, a. *pedamen*; *pedamentum* 1702, d. *tibicen* 2348, b. stützen *amites* 115, c
stutzen *obstupere*; *obstupescere* 2239, b. *intersistere* 2128, a. mit der stirn stutzen *conniscare*; *connissare* 589, d. wie ein widder stutzen *arietare* 211, c
stützen *fulcire* 699, c. *adminiculari* 28, c. *statuminare* 2204, c. *pedare* 1702, c
stützung *fultura* 969, d. *pedatio* 1702, d
subtil *subtilis, ter* 2244, c. *argutus* 209, a. *tenuis, ter*; *pertenuis*; *prætenuis* 2318, a, b. *teres* 2321, c. *acutè* 23, a. subt. nase *nasus deductior* 754, c. subt. verse *P. tenui deducta poemata filo* 899, a. subt. disputiren *argutissimè disputare* 209, c
subtilität *subtilitas* 2244, d. *argutiæ* 209, d
succediren *in locum cujus succedi* 848, d
succurs *subsidium* 2058, d. *subsidiaria cohors* 2059, a
suchen *quærere* 1867, a. *quæritare* 1869, c. mit fleiß suchen *perquirere* 1870, c. hin und wieder suchen *disquirere* 1869, d. bey einem gunst suchen *cujus gratiam aucupari*; *sequi* 254, d. 2075, b. hintern ohren suchen *adscalpere aurem* 2012, c. alles genau such. s. genau.
suchung *conspectatio* 2077, c
sudostwind *Euronotus*; *vulturnus* 821, d
sudwestwind *Africus* &c. 61, b. *libanotus* 1247, d
sudwind *notus* 1534, d. *Auster*; *imbricitor* 279, c
sugfärckel *nefrens* 1501, c. *porci lactantes* 1778, b
sühnen *februare* 869, a
sühnopfer *piamen*; *piamentum*; *piaculum* 1732, d. *victima piacularis* &c. 1733, a. *placamentum* 1740, a
sühnung *piatio* 1732, d
sumach *rhus* 1938, b
summe *summa* 2256, d. *periocha* 1694, a. *cardo* 1483, d. die gantze summe *prora & puppis* 1833, a. eine grosse sum. *pondus* 1765, b
summarisch *generaliter* 1003, b. summar. begriff *argumentum* 210, a. summ. begriff des gantzen handels *anacephalæosis* 130, c
summen der bienen *bombus*; *bombitatio* 320, d
summiren *adærare*; *colligere summam* 49, d. *ad unam summam referre*; *consummare* 2257, a, d
sumpff *palus* 1620, d. *lacus* 1204, a. *uligo* 2536, a. sumpff des ausgetretenen meeres *æstuarium* 55, b
sumpfficht *paludosus*; *paluster* 1626, d. *uliginosus* 2536, a
sund *fretum* 956, b
sünde *peccatum*; *peccamen*; *peccatus* 1671, a, b. *culpa* 646, b. *delictum* 1269, d. *crimen* 631, c. *nefas* 859, a. grosse sünde *scelus* 2016, a. *piaculum* 1732, d. sünd und schande treiben *dedecorare se flagitiis* 685, d. sünd und schand ist es *indignissimè factum* 715, a
sündenhauffe *acervus facinorum* 14, a
sünder *peccator, trix* 1672, a. *transgressor* 1028, c
sündflut *diluvium* 434, b. 1302, a. *irrigatio cataclysmus* 434, b. *terrarum inundatio* 2544, c
sündigen *peccare* 1671, d. *delinquere* 1269, c. *committere quid* &c. 1423, b. *polluere se peccatis* 1303, a. *delictum in se admittere* 1421, d
sündlich *criminosus* 631, d
superintend *episcopus* 804, a. *ephorus* 799, b
suppe *sorbitio* 2156, b. *jus* 1183, d
süppgen *jusculum* 1184, a. *sorbitiuncula* 2156, b
suppicht *jurulentus* 1184, a
supplication *libelli supplices* 1252, b. 2267, a
susannenbrüder *Cuculi* 643, b
süß *dulcis* 760, d. *dulciculus* 761, a. *melleus* 1370, d. *mulseus* 1462, a. *musteus*; *mustulentus* 1476, d. *ambrosius* 112, c. *delenificus* 1238, a. *B. mellifluus* 927, c. 1370, d. *nectareus* 1500, c. *dulcifer*; *dulcifluus* 761, c. *ambrosia dulci dulcior*; *ambrosiacus* 112, c. etwas süß *subdulcis*; sehr süß *prædulcis* 761, b. süß brod *panis azymus* 286, a. süsse wort *blanditiæ* 317, b. süß und sauer *dulcacidus* 761, c. süß machen *dulcare* 761, b. süß werden *dulcescere* 761, a. süßes kömmt sauer an *mel nulli sine felle datur* &c. 1370, b
süßholtz *glycyrrhiza* 1022, b. *adipsos* 28, b
süßigkeit *dulcedo* 761, a
süßlich *dulce, iter* 761, a. s. süß.
sylbe *syllaba* 2271, c

T.

Tabulat *tabulatus transitus* 2279, c. *pegma* 1676, a
tabulatur; nach der tab. *ad regulam* 1917, d
tachs *meles* 1371, a
tacht s. tocht.

tact

tact *moderamentum vocum 1432, a.* nach dem tact *in numerum 1545, c. numerose 1546, a*
tadel *labes 1191, d. vitium 2527, c*
tadelhafft *culpabilis 646, c. vituperabilis 2530, d*
tadeln *culpare 646, c. reprehendere 1806, b. tadare 2292, a. arguere 208, d.* die zeugen tad. *destruere testes 2234, a.* ohne tadel *integre 1150, b.* das beste tad. *cælum vituperare 2530, b*
tadeler *taxator 2292, a. vituperator 2530, c. zoilus 2603, c. momus 1440, d. carptor 423, d*
tadelung *vituperatio 2530, c. sugillatio 2250, b. reprehensio 1806, c*
tafel *tabula 2278, c. elenchus 777, c.* weisse taf. *album 86, b.* hölzerne taf. *axes lignei 285, a*
tafeldiener *diatarii 698, b. servi tricliniarii 551, c*
tafelgemach *zeta 2602, c. diæta 698, a. triclinium 551, c*
tafelmusic haben *fides epulis adhibere 896, b*
tafelsilber *argentum escarium, potorium 207, a*
tafelwerck *tabulatio 2279, c. assamentum; coassatio 238, a. coaxatio 284, d*
täfelein *tabella 2279, b*
täfeln *assare; contabulare 237, d. coassare 238, a. tabulare 2279, c*
täfelung *contabulatio 2279, d*
tag *dies 709, b. lux 1308, b. P. lumen 1299, b. P. filius solis 898, b. P. sol 2135, b.* der morgende tag *P. crastina ætas 561, b.* vier tage *quatriduum 1884, b.* bey tage *luci 1308, d.* vor 4. tagen *nudius quartus 1542, d.* tags vorher *pridie 1811, d.* des andern tags *postridie 1786, b.* es ist am tag *satis claret 538, d. est in confesso 863, a. liquet 1272, a.* einen tag an den andern *continentibus diebus 2313, c.* tags über *de die 711, a. interdiu 711, d.* von tag zu tag *in dies singulos 2119, d.* vor tage *antelucio; anteluculo; antelucanus 1310, a. sublucanus 1311, c.* den ganzen tag *perdius 712, a.* gute tage haben *facile vivere; facillime agere 838, a. diffluere otio, abundare &c. 2613, c.* an tag bringen *illustrare 1306, c. patefacere 1660, c. in apricum proferre 178, d. repræsentare 1798, b.* an tag kommen *patescere 1660, b.* an tag geben *indicare 702, a.* nach 3. tagen *P. tres ubi Luciferos veniens præmiserit Eos 796, c.* tag werden *diescere 711, d. lucescere 1310, a. dilucere; dilucescere 1310, c. illucere; illucescere 1310, d.* es wird tag *P. lux intrat; albescit polus 87, a. nox in diem it 1538, a.* tolle tage *bacchanalia 287, d. dionysia 287, d*
tagarbeit f. tagwerck.
tagebuch *Ephemeris 798, a. calendarium, hemerologium 367, a. diarium 711, c. acta, diurni commentarii &c. 71, b*
tageloch *fenestra 872, d*
tagelöhner *subbasilicani 300, d. cui ad rastros res rediit 1914, d. mercenarius 1386, d. operarii, bajuli 291, a. operæ 1583, c. operarius 1585, a. ambactus 110, d*
täglich *quotidie 1905, a. quotidianus b. diurnus 711, c. diarius d*
tagreise *iter diei 1168, c.* starcke tagr. thun *magnis itineribus progredi 1028, a*
tagskost *diurnum; diarium 711, c*
tag und nacht *(herb.) perdicium 1691, c. parietina herba, parietaria 1642, c.* tag und nacht gleich *æquidies; æquinoctium 43, b, c*
tagwerck *pensum 1683, d. chœnix 502, d. diurni labores 711, c.* tagw. verrichten *justa operum peragere 1186, c*
tagzeit *pensio 1683, b.* auff tagzeiten kauffen *in diem emere 710, c*
talck f. unschlitt.
tamarisken *myrica 1480, d. tamarice 2283, c*
tamm *moles 1435, d. objectus molium 1436, a. agger 65, b. choma 503, c. chelæ 498, a.* tamm auffwerffen *aggerare; adaggerare 65, c*
tämmen *molem jacere, fundare 1436, a*
tämmung *aggeratio 65, d*
tanne *picea 1725, a. abies 5, c. sapinus 1997, d*
tannzapffen *conus 599, b. strobilus 2232, d. nuces sapineæ 1997, d. nucamenta squamatim compacta 1554, d*
tantz *tripudium 2385, b. staticulus 2200, a. chorea 505, b. saltatio 1593, a.* tantz auff einem bein *ascoliasmus 231, d.* künstlicher t. *chironomia 502, a*
tantzen *saltare 1984, a. tripudiare 2385, b. placidè commoveri &c. 1010, d. ingredi præcinente ac præmoderante cithara gressibus 1432, c. in numerum exsultare, ludere 1545, c. ducere choreas; P. pedibus plaudere choreas 505, b. P. in numerum ludere 1295, a. saltatorium orbem versare 1593, c.* auf dem kopffe tantzen *insultare omnium capitibus 1985, a.* nach den gesang tantzen *carmina gesticulari 1011, b.* nach der music tantzen *suavi musicæ suppari gressu formose saltare 937, d.* auf dem seil tantzen *decurrere per catadromum 434, c.* voran tantzen *choreas ducere 504, b*
tantzkunst *ars modulatius incedendi concinentibus fistulis, fidibus 1431, a*
täntzer *saltator 502, b. ludio ad tibicinis modos saltans 1294, c*
täntzerin *ludia 1294, c. saltatrix 502, b*
täntzerlohn *lucar 1289, c*
täntzlein *saltatiuncula 1593, b*
tantzschul *ludus saltatorius 1593, b*
tapezereyen *aulæa 269, d. P. picta textæ, vela 269, d*
tapffer *generosus 1003, b. eximius, e 827, b. mas 1354, d. masculus 1355, a. ingentis spiritus vir 1150, a. cordatus 604, c. animosus 149, d. fortis, ter 943, d. strenuus, e 2228, c.* sich tapffer halten *virum se ostendere 2307, d. virum se præbere 1792, a.* tapffer seyn *manu plurimum facere 839, c. fortiter facere 840, a*
tapfferkeit *strenuitas 2228, d. virtus 2522, c. fortitudo 944, c*
tappen in finstern *in cimmeriis tenebris reptare 520, b*
tartarn *Tartari 2290, b*
tartarey *Tartaria 2290, b. Sarmatia 2002, c.* die kleine tartarey *Taurica 2290, d*
tasche *pera 1691, b. funda 974, b. crumena 636, d.* lederne tasche *melina 1371, a*
taschenspieler *chironomus; pantomimus 501, d. præstigiator 1799, b*
taschenspieler sachen *acetabula 11, b*
tattel *balanus; patmula, dactylus 291, a*
taub *cui auditus negatus est 261, b. surdus 2267, d. captus auribus 400, a.* taub seyn *surdere 2267, a. sensu audiendi carere 434, c.* taub werden *surdescere; obsurdescere 2268, b. exsurdari 2268, b.* tauber haber *avena sterilis; ægilops 262, c.* taube nuß *nux cassa 429, d*
taube *columba, us 571, c.* junge tauben *pulli columbini 571, d*
taubenkropff *capnus 410, c. lotos 1288, c*
taubenmist *stercus columbinum 571, d*
taubenschlag *columbarium 571, d. cella columbarum 462, c. peristereon; peristerotrophium 1695, c*
taubenvoigt *columbarius 571, c*
taubheit *surditas 2268, a*
täublein *columbulus 571, d*
taubsucht *phrenitis 1722, b*
tauchen *tingere 2331, d. mergere 1391, c. inurinare 2572, c*
taucher *mergus 1392, b. mergulus 1392, c. urinator 2572, b*
tauffbate *susceptor &c. 409, d*
tauffe *baptisma, us 295, b. P. Jordanis 1162, a. purifici roris perfusio 1857, b. 977, a.* aus der t. heben *suscipere de alveo fontis in baptismate 409, c*
tauffen *baptizare 295, b*
tauffer *baptista; baptizator 295, b*
tauffstein *baptisterium 295, b*
tauffzeuge *fidedictor 893, b*
taumeln *vacillare 2412, d. titubare 2354, b.* aus trunckenheit taumeln *crapula & capitis errore lapsare 620, c*
taumelnd *casabundus 349, a*
tauschen *commutare 1478, b. permutare 1479, a*
tausend *mille 1405, b. milliarius c. myrias 1480, d. chilias 499, b*
tausendblat *millefolium 1406, a*
tausendfältig *milleformis 940, b. P. millemodus 1406, a*
tausendgüldenkraut *centaurion 472, a*
tausendjährig *millenarius 1406, a*
tausendkünstler *artifex; dolorum architectus 223, b*
tausendfältig *millies 1406, a*
tausendpfündige schweine *apri milliarii 1405, c*
tausendschön *amarantus 108, b. bellis 305, a*
tausendste *millesimus 1406, b*
teich *piscina 1735, a. ichthyotrophium 1126, d. stagnum 2199, a. natatoria 1520, a. natatura b.* grosser teich *lacus 1204, a*
teich-graß *ulva 2538, a*
teig *massa 1355, c. maza 1362, b. panis depsititius 693, b. panis fracidus 948, a*
teller *discus 721, c. quadra 1883, a. orbis 1594, b*
tellerlecker *parasitus 1638, c. catillo 439, c*
tellertüchlein *mantile 1344, a*
tempel *templum 2300, b. adytum 31, b. fanum 855 a. delubrum 688, b*
temperament/ein übel t. *intemperans, intemperata permixtio 1416, c*
tenne *area 203, a*
teppich *tapes 2288, c. siparium 2123, b. plagula 1740, d. peripetasma 1695, b. peristroma 1695, d. aulæum 269, d. textilia 2334, d.* stoltze tepp. *Babylonica peristromata consutaque tapetia 286, c*
teppichmacher *textor 2334, d*
termin *dies 710, c. decretoria hora 483, a. certa dies 486, b.* termin ansetzen *diem dare 710, c.* termin abwarten *diem obire 793, b. 710, d. ad constitutum venire 2201, c.* die versäumung des termins *eremodicium 810, a*
terpentin *resina terebinthina 1932, a. terebinthus 2326, c*
testament *testamentum 2330, c. tabellæ testamentariæ 2330, b. elogium 779, a. codicilli 443, b.* testament machen *ordinare suprema sua 2264, c. testamenta nuncupare 1548, d. testari 2330, b. testamentum facere, conscribere 2330, d.* nach gemachten testament *testato 2330, c.* der ein testament macht *legator 1229, d. testator, trix 2331, a*
teufel *dæmon; dæmonium 674, c. diabolus 697, c. zabolus 2599, d. cacodæmon 346, a. æthiops 58, a.* sehen als ein wald voll teufel *titanicum tueri 2353, c.* reitet dich der teufel *quæ te intemperiæ agunt 2300, a. larvæ te atque intemperiæ insaniæque agitant 1217, c.* der dem teufel dienet *dæmonicola 567, c*
teufelisch *furialis, ter 985, a. diabolicus 697, b. dæmoniacus 674, c. dæmonicus d*
teufelsdreck *laser &c. 1219, a*
teufelskürbs *ampeloleuce 123, c*
teufelsmilch *esula 816, a*
teuschen s. betrügen.
teuscher *veterator 2489, c.* s. betrüger.
teuscherey *fucus 967, a. offuciæ 967, a. 1572, d. impostura 1771, b*
teutsch *teutonicus 2334, b. alemannicus 90, d*
teutscher *Alemannus 90, b. Germanus 1005, b. Tuiscones 2397, d*
teutschland *Germania 1005, b. Alemannia 90, c*
thal *vallis 2420, d.* runder thal *convallis 2420, d*
thaler/ halber *tetradrachmum 748, c. siclus 2101, d*
that *factio 841, b. ausum 259, c. commissum 1423, c. facinus 838, d. actio 71, b. actus 71, d. res gesta 1930, a. 1007, b.* wackere thaten *quæ magno animo & fortiter excellenterque gesta sunt 464, a.* in der that helffen *re juvare 1930, a*
thäter *patrator 1666, a. perpetrator 1666, c. factor 841, a*
thätig *efficax 845, b. actualis 72, c. actuarius; actuosus 72, d. activus 71, c. agilis; gnavus 66, b. industria pronus ad motus; ad civilia erectus, agendique cupidus & natura inquietus 66, b*
thau *ros 1950, a. roratio 1950, d.* süsser thau *manna 1342, a*
thauen *rorare 1950, c*
thauwasser *aqua roralis 1950, b*
thauwetter *regelatio 997, c*
theil *pars 1651, c. portio 1654, a. segmentum 2045, b.* bescheiden theil *demensum 1397, d.* theils; zum theil *ex parte 1651, d. non nihil 1528, c. partim 1652, c. aliquatenus; quadantenus 2319, b.* auf keinen theil *neutro 1568, c.* sie haben an der schuld theil *ad eos conscientia contagio pertinet 2286, d.* zu beyden theilen *in utraque parte; utrinque; utrobique 2580, c.* zu theil werden *cedere cui 452, c.* das sich theilet *sectilis; secabilis 2045, b.* theil der welt *P. latus mundi 1224, a.* in 4. theil *quadrifariam; quadripartitus 1885, b. quadrifidus 1884, b*
theilen *secare 2044, b. partiri 1653, c. herciscere 1071,*

1071, c. *findere* 899, c. *discriminare* 483, d. *diducere in partes* 754, d. zwey theile machen *bipartiri* 1653, d. *bipartito distribuere* 1653, d. zu hunderten theilen *centuriare* 475, d. *centuriatim describere* 475, d. s. zertheilen.
theiler *divisor* 724, c
theilhafftig *particeps* 1652, d. *consors* 2163, a. *affinis* 904, c. *dividuus* 724, d. *divisibilis* 725, a. *compos* 583, d. theilhafftig machen *participare* 1653, a. sich des meineyds theilhafftig machen *obstringere se perjurio* 2232, a. des lobs theilh. seyn *in societatem laudum venire* 2445, a
theilung *partitio* 1653, c. *sectio* 2044, c
theiß *Tibiscus* 2348, c
theuer *carus* 426, c. wie theuer *quanti?* 1877, a. theuer kauffen *male conciliare, emere* 1332, d. theuer halten *care æstimare* 426, b. seine kunst theuer halten *pretium arti suæ statuere* 1810, a. theuer verkauffen *luculente vendere* 1309, a. es wird alles theuer *exardescunt pretia* 201, a. *annona ingravescit* 1039, b. theuer seyn *magno pretio stare* 2218, c. halb so theuer seyn *dimidio minoris constare* 2219, d. theuer anwerden *pluris distrahere* 2373, b. theuer etwas anschlagen *avare pretium statuere cui rei* 234, c. zu th. kauffen *temeritate redemtionis everti* 784, c
theuerung *fames* 853, b. *annonæ difficultas, sævitia* 155, d. grosse theurung *carissima annona; summa caritas* 426, b. theure zeit *difficultas annonæ summaque inopia rei frumentariæ* 838, c. theurung machen *flagellare annonam* 912, b. *annonam incendere, excandefacere* 155, d
thielen *asseres* 237, c. *assamenta* 238, a. mit pfosten thielen *roboreis axibus coaxare, coassare; solum compingere* 284, d
thier *animal* 147, d. *animans* 150, d. *bestia* 310, a. *quadrupes* 1703, a. wildes thier *fera* 873, a. mit thieren bemahlt *belluatus* 305, c. thier und gewächs zugleich *zoophyta* 2605, b. thier das im wasser und auff erden lebt *amphibium &c.* 123, d. *anceps bestia* 136, c. die mit wilden th. fechten *bestiarii* 310, b
thierkreiß *zodiacus* 2603, c. P. *polus signifer* 2105, b
thiergarten *vivarium* 2532, a. *theriotrophium* 2341, b. *leporarium* 1241, c
thierlein *bestiola* 310, b. kleine thierlein *insectum* 2046, a
thierisch *belluosus* 305, a
thierwolff *panther* 1632, b. *chaus* 497, d
thiriack *alexipharmacum* 92, b. *theriaca* 2341, b
thiriacksträmer *pharmacopola* 1715, c. *seplasiarius* 2072, b. *circumforaneus* 947, a
thiesent *moschus* 1454, d
thole *monedula* 1441, b
thon *tonus* 2361, b. *accentus* 391, a. *sonus* 2151, b. *clangor* 537, b
thon *argilla* 208, a
thonicht *argillosus* 208, a. *argillaceus* 208, a. th. erdreich *terra lateraria* 1221, a
thönnern *ex argilla & luto fictus* 208, a. *fictilis* 901, b
thönen *tinnire* 2352, a. *sonare* 2151, c
thor *porta* 1779, c. *pylæ* 1863, d
thorflügel *postes* 1786, b. *valvæ* 2421, c
thor (narr) *fatuus* 865, c
thorheit *fatuitas* 865, c. *insipientia* 1998, d. *desipientia* 1999, a. *insania* 1997, b. *deliratio; delirium; deliramentum* 1274, b. *dementia* 1274, d
thöricht *demens* 1380, d. *imprudens, ter* 1836, d. *stultus, e* 2337, d. thöricht. hund *canis rabidus* 886, d
thorwärter *atriensis* 251, b
thränen *lacrymæ* 1203, a. *cephenes* 478, d. thränen sind seine speise *lacrymis pascit jejunia* 1130, b
thränende augen *oculi qui suffunduntur* 977, c. *oculi molles* 1565, b
thränichen *lacrymula* 1203, b
thron *thronus* 1344, d. *solium* 2142, b. *sella curulis* 664, c. P. *curule ebur* 664, c
thulich *facilis* 837, b
thum s. dom.
thumm *stipes* 2211, d. *stupidus* 2238, b. *brutus* 336, d. *lapis* 1213, a. *mulus* 1465, d. *hebes* 1064, c. *bardus* 299, b. tummer kopff *bœoticum ingenium* 319, d. tummer mensch *frutex* 966, b. *fungus* 980, c. tumm werden *secundum belluas ineptire; brutescere* 337, a. tumm seyn *acuminis obtusioris & bardi esse* 2401, c. P. *obtusa pectora gestare* 27, a. *elephanti corio circumtectum esse* 609, a
thummheit *stupiditas* 2238, b
thümmich *cacalia* 345, b
thummkühn *audaculus* 259, b. *incautus* 444, b
thun *actio* 71, b. *actus* 71, d. thun und lassen *prora & puppis* 1833, a
thun *agere* 68, d. *facere* 839, a. *patrare* 1665, d. *perpetrare* 1666, c. *factitare* 842, a. *gerere* 1006, c. öffter thun *actitare* 71, c. mit einem zu thun haben *confligari cum quo* 916, d. *res est mihi cum eo* 1930, a. was seines amts ist thun *suo officio nihil egredi* 1027, a. zu thun haben *occupatione distineri* 1563, b. ich thue es nicht *non audio* 260, b. thun was man schuldig ist *fungi suo officio* 979, d. es thut mehr bey der sache *gravius est ad rem* 2460, a. er hat nicht mehr thun können *proficisci ab eo non potuerunt plura* 1824, c. gethan werden *fieri* 906, b
thunin (*pisc.*) *apolectus* 174, b. *cordyla* 607, d
thür *ostium* 1612, a. *janua* 1123, d. *foris; fores* 936, a. kleine thür *ostiolum* 1612, b. *foricula* 936, b. thür mit zwey flügeln *valvæ* 2421, c. für der thür seyn *instare* 2221, b. thür und thor öffnen *aditum patefacere* 789, d. thür auffbrechen *revellere claustra* 540, b. wieder die thür lauffen *fores calcibus insultare* 375, b. zwischen thür und angel stehen *inter malleum & incudem esse* 644, b. *inter sacrum & saxum stare* 1971, c. zur thür hinaus gehen *limen exire* 1263, c
thürangel *cardo* 418, b
thürhüter *ostiarius* 1612, b. *janitor* 1124, a
thurm *turris* 2407, d. *pyrgus* 1864, c. mit thürmen gezieret *turritus*, P. *turrifer* 2408, a
thürmgen *turricula* 2408, a
thurnier *equiria* 808, c
thurnierer *celetizontes* 461, b
thürpfosten *postis* 1786, b. *antæ; latera ostiorum* 157, b
thürsteine *parastades* 1639, a
thymian *thymus* 2346, b
tieff *profundus, e* 978, c. *depressus, e* 1808, c. *impresse* 1809, b. sehr tieff *præaltus* 106, a. nicht tieff *vadosus* 2415, d. tieff in die nacht *multa nocte* 1463, a. 1538, a. tieffer schlaff *arctior somnus* 2149, b. tieffe flüsse *altissima flumina* 105, b. tieff zu hertzen nehmen *penitus quid animo figere* 1688, c. t. holen *anhelare gravius* 1059, a
tieffe *altitudo* 105, c. *altum* 105, b. *profundum* 978, d. *profunditas* 979, a. P. *fastigium* 861, d. bodenlose tieffe *vorago* 2562, b. *barathrum* 295, b. tieffe des meers P. *stagna refusa vadis* 2199, a. s. abgrund.
tieffsinnig *cogitabundus* 561, d
tiegel *lebes* 1228, c. *sartago* 2003, c. *catinus* 439, c
tiegerthier *tigris* 2349, b
tilgen *supprimere* 1809, c. *extinguere* 2211, a. *restinguere* 2211, c. s. vertilgen.
tincar *nitrum* 1519, a
tisch *mensa* 1383, a. tisch mit einem fuß *monopodium* 1444, c. tisch von rasen *stibadium* 2208, d. tisch auff 6. personen *sigma* 2104, a. tisch mit zwey bäncken *biclinium* 551, b. tisch mit drey bäncken *triclinium* 551, b. gewissen tisch haben P. *certum præsepe tenere* 1708, c. tisch decken *triclinium sternere, statuere* 551, b. zu tische sitzen *in triclinio decumbere* 551, c. *epulis accumbere* 807, a
tischer *dolator* 739, a. *faber lignarius* 832, d. s. tischler.
tischerhobel *planula* 1743, b
tischerleim *fabrile glutinum* 833, a
tischfuß *fulcimentum* 970, a. *trapezophoron* 2376, c
tischgenoß *convictor* 2533, b
tischgenossenschafft *convictus* 2533, b
tischgeräthe *vestimenta triclinaria, cœnatoria, cubitoria* 551, c. silbern tischgeräthe *escale argentum* 815, c
tischgespräch *sermo epularis* 807, b. *convivales sermones* 2533, c
tischkleider *accubitoria vestimenta* 640, c
tischkorb *discus* 721, c
tischlein *mensula* 1383, b
tischler *scriniarius* 2037, b. *capsarius* 411, b
tischtuch *mappa* 1348, b
tischwein *vinum cibarium* 509, c. *vinum mensale* 1382, c. tischw. pressen *in suas usiones vinum exprimere* 2583, b
titsche *embamma* 779, c
titul *titulus* 2354, c. *præfatio* 858, c. *inscriptio* 2034, c. titul haben *inscribi* 2034, b
tituliren *inscribere* 2034, b
tobackspfeiffe *tubulus fictilis* 2395, a
toben s. wüten / das meer tobt P. *fervit æstu pelagus; furit æstus arenis* 54, c
tobende meer *æquor tumidum* 2398, d
tobin *pannus undulatus* 1631, c
tocht (in der lampen) *ellychnium* 1313, b. *filum candelæ* 383, b
tochter *filia* 898, d. *virgo; nata; gnata* 1486, c. 2521, b. kleine tochter *filiola* 898, d
tochterkind *nepos* 1504, b
tochtermann *gener* 1090, b
tocke *pupa; pupula* 1854, b
tocken/grosse englische *molossicanes* 388, d
töcklein *oscilla* 1609, d
tockmäuser *tenebrio* 2310, c. *obscurus* 1560, a
tod *mors* 1450, b. *obitus* 793, c. *lethum* 1242, c. *decessus* 454, d. *dies ultimus* 710, b. *nex* 1499, c. *nox* 1538, b. *extrema* 829, d. *finis* 903, b. *excessus e vita* 455, b. *migratio, commutatioque vitæ* 1403, c. *finis hujus lucis* 1308, b. natürlicher t. *fatum* 865, a. geschwinder t. P. *fata celerrima* 460, d. den tod an etwas essen *a transenna lumbricum petere* 2376, a. vor den tod *ante obitum supremaque funera* 303, c. nach dem tod P. *cum jam fulva cinis fueris; si cariosa vetustas dissolverit ossa favillis &c.* 523, c
tod (adj.) *mortuus* 1451, b. *exsanguis* 1995, b. *exanimis, us* 150, b. *inanimis, us* b. todter cörper *cadaver* 346, d. s. toder. todt seyn *jacere* 1114, c
töden *jugulare* 1174, c. *finire* 903, c. *occidere* 356, a. *necare* 1499, c. *enecare* 1499, d. *pernecare* 1500, a. *interimere* 782, a. *interficere* 846, b. *jugulationem cujus facere* 1174, d. *vitam eripere cui* 2534, b. *lucis usuram eripere* 2583, b. *necem cui afferre* 1499, c. *letho afficere* 1242, c. *letare* d. *ad mortem dare* 1450, d. *mortificare* 1453, b. *manu percutere* 1881, a. *tollere quem de medio* 2357, d. *morte afficere* 842, b. *spiramina animæ rumpere* 2187, b. P. *funere mergere acerbo* 981, c. P. *cui lethum dare* 728, a
todenbaar *baris* 299, b. *sandapila* 1993, c. *feretrum* 877, a. *capulus* 411, d. *loculus* 1280, b. P. *Libitina* 1254, a. P. *orciniana sponda* 1596, a
todenbegängniß *justa* 1186, c. *inferiæ* 1147, b
todenbeine *reliquiæ* 1270, d
todend *internecinus* 1506, a
todenfarbe *livor; livedo* 1278, b
todenfarbig *morticinus* 1451, d. *cadaverosus* 347, d.
todenf. werden *livescere, livore contrahere* 1278, b
todenfest *denicales* 690, d
todengerippe *larva* 1217, d. *sceletus* 2016, a
todengräber *sepultor* 2071, a. *humator* 1108, b. *vespillo* 2483, d. *pollinctor* 1761, d. *sandapilo; sandapilarius* 1993, d. *qui libitinam exercet; libitinarius* 1254, a, b. *bustuarius* 2574, c
todenlied *epicedium* 799, d. *jalemus* 1122, b
todenmahlzeit *silicernium* 2110, d. *epulum funebre &c.* 806, d
todenmutter *funerea mulier* 981, d
todenopffer *inferiæ* 1147, d
todentage *feralia* 873, d
toder *mortuus* 1451, b. *defunctus* 980, a. *inter omnes mortuos amandatus* 1336, b. P. *cinis* 523, c. der eines gewaltsamen todes gestorben P. *crudeli funere extinctus* 981, c. mit toden hadern *luctari cum larvis* 1217, d
todesstunde *hora decretoria* 483, a
todestag *dies dormitionis* 746, c. *extremus dies* 829, c
todeswerth *capitalis* 414, b
todfeind seyn *capitaliter odisse* 414, b
todkranck seyn *mortifere ægrotare* 34, d. *gravissima valetudine usque ad periculum vitæ vexari* 94, a
tödlich

tödlich funestus 982, a. mortifer 1453, a. mortificus 1453, b. lethalis; ter 1242, d. P. lethifer 1242, d. P. fatifer 865, b. tödl. seuche capitalis pestis 414, b
todschiessen conjectu telorum confodere 1117, d
todschlag nex 1499, c. cædes 353, c. homicidium 1093, c. s. tödung.
todschlagen trucidare 2393, a. man schlägt tod fit cædes 906, b
todschläger homicida; homicidii reus 1093, c. interfector 846, b. percussor 1881, a
todsünde piaculum 1732, d
todtern cuscuta 665, c
tödung interemtio 782, a. internecio 1500, a
toffstein tophus 2361, b. porus 1783, a. ostracites 1612, c
toll rabiosus, e, rabidus, e, 1906, c. furiosus, e, 985, a. furens, ter 985, b. vacerrosus 2412, d. ferox 885, a. feraciter 885, b. larvatus 1218, a. cerebrosus, insanus 480, c. lymphaticus 1314, c. ceritus; cerritus 481, a. scordalus 2028, b. nimis calidus 372, b. toll und voll comissabundus 577, c. toller weise bacchatim 288, b. s. toll machen.
tollkühn temerarius 2297, a. effrenatus, è, 954, d. plenus inconsideratissimæ temeritatis 591, b. insanissimus animositatibus suis 150, b
tollkühnheit temeritas 2297, a
toll machen furiare 985, b. insanum facere 1997, a. ad insaniam quem adigere 73, d. toll seyn debacchari; perbacchari 288, c. er ist toll worden rabies eum invasit 2415, b
tölpel truncus 2391, d. asinus 233, d. stolidus 2225, c. rupices 1964, d. bardus 299, b. tölpische sprünge motus apalæstri 1621, d. übern t. werffen tragulam in quem injicere 2369, b
tölpisch inficetus, e, 836, c. plumbeus 1754, b. ineptus 180, c. inscitus, e, 2025, a. hebes 1064, c. rusticatim 1966, b. crassè; crassa minerva; illepide 621, d. pingui minerva 1730, d
tonne cupa 652, a
topas topazios 2361, b. chrysolampis 507, a
topff olla 1577, a. testa 2329, b. chytra 508, b. chytropus 508, b. cacabus 345, a. autepsa 281, a. aula 269, c. camella 378, c. töpffe vasa coquinaria 602, c. cherner topff cucuma 643, d
töpfer figulus 901, b. figulator 901, b. plastes 1744, a. plasticator 1744, b
töpfererde argilla 208, a. terra figularis, argillacea 208, a
töpfergefäß vasa testacea 2329, c
töpferkunst figulina; figlina 901, b. ars figularis 901, b. plastice 1744, b
töpferleim lutum aceratum 24, a
töpferofen fornax figulina 901, b
töpferrad rota figularis 901, b
töpferthon glis 1018, d
töpferwerck plasma 1743, c. fictilia 901, b
torckeln titubare 2354, b
torte collyra 564, d
tortur quæstio; tormentum 2363, a
tosten cunila 652, a. origanum silvestre 1600, b
touren von haar capillamenta 398, c
trab succussat[illegible] 1881, d
trabant satell[illegible] 003, d. latro 1222, d. stipator 2212, a. spic[illegible]or 2185, a. doryphorus 747, c. trabanten à la[illegible]; laterani; laterones 1224, a, b. cancellarii &c. 382, c. apparitores regii 1641, d. protectores 2294, d. prætoriani milites 1801, d
trabendes pferd equus succussor; succussator caballus 1881, c
trabenkraut botrys 330, c
tracht habitus 1050, d. cultus 566, b. tracht (essen) ferculum 876, d
trachtbar / trächtig fœcundus, è, 930, a. fœtus 933, d. prægnans 1795, a. fœtax 876, b. gravidus 1039, b. tr. kuh bos forda 329, d. 935, b. tr. gehen ventrem ferre 2453, b
trachten tendere 2303, d. contendere 2304, b. mit fleiß tr. eniti 1518, b. nach etwas tracht. affectare quid 843, a. moliri quid 1437, a. venari quid 2451, c. consectari quid 2077, c. ardentiore studio quid petere 200, d. nach ehren tr. honoribus inservire 2089, a. suspirare ad honores 2188, c. nach gunst tracht. captare favorem 400, a. nach hohen dingen tracht. alta quærere 105, b. nach hülffe tracht. circumspicere auxilia 2171, d. nach eiteln ruhm tracht. inanem rumorem aucupari &c. 254, d. nach geld und gut tr. aurum colere 565, d. zu schaden tr. machinari calamitatem cui &c. 1319, b. der nach ehre trachtet candidatus gloriæ &c. 385, b
tractamenten bey hofe P. aulica convivia 269, d
tractiren accipere 402, c. invitare 1160, a. nach seinem vermögen tr. excipere pro fortuna 405, b. übel tr. male quem habere 1049, b. einen wohl / stattlich tr. curare quem benè; delicatioribus cibis quem curare 656, a, b
träge piger 1725, b. segnis 2060, d. ignavus, è, 1495, b. supinus 2265, d. cunctabundus 650, b. dejes 693, b. träge seyn torpere 2362, b. languere 1211, b. bibere mandragoram 1338, b. träge werden commarcescere 1349, b. s. faul.
trage ferculum; feretrum 877, a
tragen ferre 875, b. portare 1780, a. gerere 1006, c. gestare 1007, b. 290, d. bajulare 290, d. succollare 564, c. onus sustinere; onera humeris subire 564, c. 290, d. sustinere cervicibus, humeris 2317, a. perferre onus 882, a. vecturas onerum corpore suo factitare 291, a. unkosten trag. tolerare sumtus 2356, c. auff beyden achseln tr. prævaricari 2425, d. duabus sellis sedere 2053, c. duos linere parietes 1642, b. eines andern kleid vorher tr. præterere tunicam 2326, a. das tragen portatio 1780, a. gestatio; gestamen 1007, c, d. bajulatio 291, a
träger lator 876, b. portitor 1780, b. gestator; gerulus 291, a. 1007, b. clitellarius 553, c. phalangarius 1713, d. cistifer 530, d. bajulus; bajulator 291, a. columen 571, d. träger calones 371, c. ad lecticam homines 25, a. träger am hause wie riesen atlantes 249, b
trägheit pigritia 1725, b. segnitia, es, 2061, a. torpor 2362, b. sopor 2155, b. s. faulheit.
tragödie s. trauerspiel.
tragödisch cothurnatus 618, d
tragoner dimachæ 715, c
tragsessel gestatoria sella 1007, d
tranck potio 1790, c. süsser tranck melitites 1372, d
träncke aquarium 183, d. aquatio 184, b
träncken adaquare 184, c. der das vieh träncket aquator 184, b
träncklein potiuncula 1790, c. sorbitio 2156, b
transportschiffe naves quibus milites transportantur 1781, c
trapp otis 1613, b
traube racemus 1906, d. voll traub. racemosus P. racemifer 1907, a. tr. die sich färbet uva varians 2586, a. s. weintraube.
traubenabfall roratio 1950, d
traubenstengel botrys 330, c
träublein corymbus 617, a
träublicht P. corymbifer 617, b
trauen fidere 893, c. confidere 895, c. credere 623, c. fidem habere 892, c. credulum se præbere 623, d. es ist niemanden zu tr. nusquam tuta fides 2397, c. er trauet mir mihi fides apud hunc est 892, d. traue mir sicherlich me vide 2498, b. traue nicht zu viel memento diffidere 896, a. trauen; zusammen geben copulare 601, b
trauer luctus 1298, a. justitium 1187, b
traueressen / mahlzeit epulum funebre 806, d. 982, a. cœna feralis 873, d
trauerhabit habitus lugubris 1050, d. vestis lugubris; lugubria 1298, b
trauerhauß funesta domus 982, a
trauerjahr annus luctifer 153, b
trauerklage lugubris ejulatio 775, c
trauerkleid vestimentum funebre 982, a. 2486, c. cilicia; cilicina &c. 518, a
trauerlied neniæ 1503, a. elegia &c. 777, a. harmodii cantilena 1061, c
trauermahlzeit s. traueressen.
trauern / traurig seyn lugere 1298, a. mœrere 1433, c. in luctu esse 1298, a. animum mœrori dare 727, d. habitum dolentum induere 1050, c. in squalore & luctu esse 2197, b. über die zeit tr. prolugere &c. 1298, c. s. traurig.
trauerspiel tragœdia 2368, d. actio tragica 71, c
trauerweib præfica 1794, d
trauffe stillicidium 2214, c. andron 141, a. aus dem regen in die tr. kommen de calcaria in carbonariam pervenire 377, c. evitata charybdi in scyllam incidere 497, b
träuffeln s. tröpffeln.
traum somnium 2150, a. P. imago vana &c. 1134, d. im traume per quietem &c. 1897, a. wie im tr. quasi per nebulam 1497, b. ein schwerer tr. insomnium 2150, c. tr. deuten / auslegen conjicere cui somnum 1117, d
traumausleger / deuter conjector 1118, a. somniorum conjector 527, d. somniorum interpres 1157, b
träumen somniare 2150, b. imaginari 1135, c
träumer somnium; somniator 2150, b, c. dormitator 746, b
traun sanè 1996, a. pol 1759, a. quidem certè 1896, b. quippe 1903, b. s. fürwahr.
traurig tristis 2385, b. tristificus 2386, b. mœstus, è, 1433, d. tragicus, è, 2369, a. flebilis, ter, 915, c. funebris; funestus 982, a. illætabilis 1207, a. feralis 873, d. P. luctifer; luctuosus, è; luctisonus 1298, b. quem mœror lacerat & conficit 1198, c. submœstus 1434, a. P. ater 245, d. lugubris, ter, P. luctificus; luctificabilis 1298, b. traur. fall casus amarus 108, c. traur. gesichte vultus tristitiæ salebra concussus 1981, c. tr. aussehen adducere supercilium 518, d. tr. machen tristitiam contrahere; contristare 2386, b. traur. werden in luctum incidere 1298, a. traur. seyn flere 915, b. tristari 2386, b. occurrere fronte obducta, nubila 960, c. s. trauern; s. bekümmert; s. betrübt.
traurigkeit tristitia 2386, a. perturbatio 2405, b. mœror 1433, d. mœstitia 1434, a. melancholia 1371, a. P. nubes supercilii 518, d. 1540, a. nubila humani animi 1540, b. supercilium 518, d
trauring annulus pronubus 152, b
trazisicken pastillus 1659, a
trecken rapere 1911, a. trahere 2389, c. s. tragen.
treffen pellere 1679, a. icere 1126, d. ferire 875, a. rem acu attingere 23, d. einen weg tr. viam invenire 2449, b. das formular nicht tr. ab archetypo labi ac decidere 196, d. das treffen acies 17, d. concursus 660, c. coitio 791, c. conflictio; conflictus; conflictatio 916, c, d. treff. halten certamen edere 731, a. armis confligere; manum cum hoste confligere 916, c. s. schlacht.
trefflich s. fürtrefflich.
treiben pellere; compellere 1679, a, d. urgere 2571, c. agere 68, a. agitare 73, b. premere 1807, b. minare 1409, b. etwas öffters treib. celebrare quid 460, a. zu was treib. detrudere ad rem 2391, b. zur arbeit treib. adigere ad laborem 74, a. eine kunst treib. artem quam tractare 2370, c. in arte plurimum facere 839, c. exercere se in arte 193, d. einen hurtigen tr. currentem incitare 516, a. aus dem lager treib. loco quem dejicere 1118, c. aus dem felde; in die flucht tr. profligare 917, a. fugare 969, c. aus der posseß treib. è possessione depellere; exturbare 2056, c. einen am strick vor sich hertr. vinctum ante se agere &c. 68, b. was man kan / soll man tr. quam quisque novit artem, in hac se exerceat 213, a. sich treib. lassen gradu demoveri 1457, a. was trieb dich darzu quæ necessitas tanta premebat? 1498, c. von jungen leuten getrieb. werden in manibus esse adolescentium 1345, c
treiber stimulator 2210, a. minator 1408, c
treibkeule trudes 2391, a
trennen dividere 724, b. sejungere 1180, a. sejugare 1176, d. dejungere; disjungere 1179, c. dirimere 781, c. separare 1636, b. distrahere 2373, b. dissociare 2134, b. disunire 2550, a. P. concentum dividere 391, c. sich trenn. secessionem facere 457, b. das sich tren. läst separabilis 1636, b. was niemand tren. kan arctissimus 191, c. s. zertrennen.
trennung disjunctio 1179, d. divisio 724, d. sejunctio 1180, a. diremtio 781, c. separatio 1636, b. dissolutio 2146, d. schisma 2018, b. secessio 457, b. divortium 2476, a
treppe scala 2011, d
trespen zizania 2603, b. lolium 1282, c. æra 47, b
tresterwein vinacea 2514, b. floces 920, a. acinaceum vinum 18, b. lora 1287, b
treten bey einem assistere propter quem 2126, c. mit füssen treten calcare 375, c. conculcare 376, a. suppeditare 1706, b. pessundare 729, c. 1706, d. contundere 2401, a. deprimere 1808, c. über sich tret. exuberare 1394, d. supercrescere 630, b. in ein ampt; ins regiment tr. capessere Magistratum, Rempublicam 400, a. einen stachel sich in die füsse tret. stimulo se inducere 831, b. auff eines seite tret. tradere se cui 734, b
treu pius 1737, a. treu verbleiben manere in officio; in fide 1338, c. s. getreu.
treue fides 892, a. fidelitas 894, a. candor 384, c.

trewe gegen des vatterland *pietas & amor in patriam; patriae caritas* 1727, c. 121, d
treüsseln *guttare* 1046, b. s. triessen.
trewe *viridus* 204, d. trenge werden *exarescere* 204, b. ins treüge bringen *collocare in tuto* 1231, a
treugen *siccare* 2100, c
treugesinnet *bene animatus* 151, b
treuhtuch *involucre* 2350, d
treuherzig / treulich *fideliter* 894, a. *bona fide* 891, d. *sedulo* 2060, b. es treul. meinen *esse animo fideli in quem* 894, a
treulos *infidelis, ter; infidus, a; perfidus, a; perfidiosus*, c 894, b, c, d. treulose leute *nec ars illis nec fides* 187, c. treulos werden *fallere fidem* &c. 350, d s. untreu handeln.
treulosigkeit *infidelitas; perfidia* 894, b, d
triangel *trigonus; triangulus* 2384, d. *triquetrum* 2183, a
tribulirer *extortor* 2364, d
tribut *tributum* 2381, d. *stipendium* 2213, a. trib. auflegen *tributum imperare, imponere, indicere, irrogare* 2382, a. der trib. geben muß *tributarius* 2382, a. *stipendiarius* 2213, b
trichter *infundibulum* 876, c. *pyrgus* 1864, c. *colum* 565, b. tricht. in marksteln *ora* 1795, c
trieb *instinctus* 918, c. 2211, b. *afflatus* 918, c. *permotio* 1457, b. *invitamentum* 1160, a. *actus* 72, a. natürl. trieb *indoles* 1144, a
trieffäugig *lippus* 1271, d. *sublippus; lippiens* 1271, a
trieffen *manare* 1342, b. *scatere* 1950, c. *stillare* 2214, e. *guttatim labi* 1046, c. das trieff. der augen *lippitudo* 1272, a. trieff. der bäume *lacrymae* 1203, b
trieffende augen haben *lippire* 1272, a. trieff. nase *humentes nares* 1485, a
Trier *Augusta Trevirorum* 267, d. *Treviri; Trevirica urbs* 2380, b
Triersch *Trevericus* 2380, b
trifft *ager pascuus* 63, d. *actus* 71, d
triffteld *scriptura* 2031, d
trülen *fatigare* 863, d
trilli machen *vibrissare; vocem crispare* 2495, a
trincken *bibere* 312, b. *potare* 1790, c. *sorbere* 2156, a. *uti poto* 2581, d. *ducere pocula* 752, a. P. *pocula trahere* 2370, a. mit unter tr. *ingi superbibere* 313, a. zu ganzen tr. *pleris cantharis bibere* 394, b. eines andern gesundheit tr. *libare alicui salutem* 1254, c. lauter wasser tr. P. *gaudere meris undis* 6, b. keinen wein tr. *abstemium agere; vino abstinere* 7, a. zu viel wein tr. *largiore vino uti* 1217, a
trinckgefäß s. trinckgeschirr.
trinckgeld *sollemmentum* 258, b. *honorarium* 1096, c. trinckg. bekommen *pretium ferre* 1810, a
trinckgeschirr *poculum* 1756, a. *culigna* 645, c. *scyphus* 2042, d. *patera* 1663, d. *capis* 410, a. *capula* 411, b. *crater* 612, a. *phiala* 1717, a. *scaphium* 2014, c. *ancones* 139, c. hölzern trinckg. *obba* 1556, c
trinckschale *cissybium* 530, c
trippel *proportio musicalis tripla* 2378, d
tritt *incessus* 455, b. *gradus* 1025, a. *gressus* 1016, a. *scabellum* 2012, d
triumph *triumphus* 2386, d. kleiner tr. *ovatio* 1616, b
triumphbogen *arcus triumphalis* 199, b
triumphiren *ovare* 1616, b. *triumphum agere; deportare* 2387, a. über einen tr. *ducere quem in triumpho; triumphare de quo; ex quo* &c. 2387, e
triumphirer *triumphator* 2387, e
triumphlied *epinicium* 802, d
triumphwagen *triumphalis currus* 2387, b
triumphzierde *triumphalia ornamenta* 2387, b
trocken *siccus* 2246, d. *exsuccus; exsuccus* 2210, a. *aridus* 184, c. *aridus fomesque fuit...* c. *siccus, e* 2099, d. *siccitas* 2100, d. P. *jejunus* 1852, b. trock. seyn *arere* 204, b. *ne madido quidem residare humare* 2146, c. trock. werden *siccari; obarescere; subarescere* 204, c. *siccescere* 2100, c. P. *serescere* 2081, a
trockne *aridum; ariditas* 203, a
trocknen *arefacere* 204, b. *torrere* 2365, c. *siccare* 2100, c. *tergere* 2311, d. an der sonne trockn. *insolare* 2137, c
troddeln *cirri* 530, a
trödeler *institor* 1153, d. *scrutarius* 2038, e
trödelmarckt *scrutarium* 2038, c. *forum promercale* 946, a. trödelm. halten *scrutariam facere* 2038, c
trog *aquarium* 183, d. *labrum* 1196, a. *linter* 1271, a. trog 2390, c. aus einem trog in den andern fallen *detrullare* 2390, a
trogscharre *radula* 1909, a
trolle dich *apage te* 167, d
tromme s. trummel.
trompete *buccina* 338, c. *tuba* 2394, a. *lituus* 1277, d
trompeten *buccinare; tubas inflare* 2394, b
trompetenschall *classicum* 540, a. *taratantara* 2289, a
trompeter *buccinator* 338, d. *tubicen; tubicinator* 2394, b. *aeneator* 50, c
tropff *gutta* 1046, b. ein hangender tr. *stiria* 2214, c
tröpffeln *stillare* 2214, c. s. triessen.
tröpffelnd *stillabilis* 2214, d
tröpffelung *distillatio* 2214, d
tropffenweis *guttatim* 1046, d
tröpflein *guttula* 1046, b. *stilla* 2214, c. *adspergo* 2165, d
trosbuarck *lafbe* 1222, b
troßbube *caculus* 346, c. *calo; caculus* 371, c. *armiger* 210, d
trost *solatium; consolatio* 2143, b. *levamen; levamentum* 1245, b. *columen* 571, d. *fomentum* 947, c. *fiducia* 894, d. *firmamentum* 907, c. *confirmatio* 908, a. P. *solamen; solatiolum* 2143, b, c. trost und zuversicht *sacra anchora* 137, d. trost bringen *sedationem moerendi afferre* 2059, c. trost finden *levationem aegritudini reperire* 1245, b. es kan ihm noch etwas zu trost kommen *ei aura aliqua potest afflari* 270, e
trösten / tröstlich seyn *solari; consolari* 2143, a. *lenire* 1237, c. *recreare* 626, b. *erigere* 1919, a. *reddere animum* 733, a. *optata loqui* 1592, a. *tristitiam mitigare* 2386, b. *lugentem efficacibus remediis refocillare* 928, a. *solatium afferre; dare; solatio esse; solatio afficere; consolationem adhibere* 2143, b, c. *animos verbis confirmare* 908, a. *levationem habere aegritudinum* 1245, b. so sich tröst. läßt *consolabilis* 2143, d
tröster *solator; consolator* 2143, c. *paracletus* &c. 1637, a. *oblectator* 1202, d
trostschrifft *literae consolatoriae* 2143, d
trotz *contumacia* 596, d. *confidentia* 895, d
trotzen *insultare* 1985, a
trotzig / trotziglich *ferox, citer* 885, a. *contumax, citer* 597, a, b. *insultatorius, e* 1985, a. *atrox* 251, c. *effrenus; effrenatus, a* 954, c. *protervus, a* 1835, b. *vultuosus* 2590, a. *confidens, ter*, 895, c. *importunus, e*, 1782, c. *minax, citer; minanter* 1408, c, d
troupp *cohors* 561, b. *phalanx* 1713, d. *manipulus* 1341, c. *turma* 2406, b. *caterva* 438, b. ein troupp reuter *agema* 63, b. tr. schließen P. *postrema cogere* 193, b
trouppenweis *agminatim* 67, c. *turmalis; turmatim* 2400, c, d
trüb *turbidus, a; turbulentus* 2403, a, b. *nubilus; nubilosus* 1540, b, c. *nebulosus* 1497, c. *faeculentus* 849, c. trübe lufft *densum caelum* 602, c. trüb. tag *obscurus dies* 709, d. trüb. wein *vinum turbulentum & faecatum* 2513, c. trüb wetter *tenebricosum tempus* 2310, c. *nubilosum & caliginosum caelum* 368, b
trüben / trüb machen *turbare* 2403, c. *obnubilare* 1540, d. P. *pluvio contristare frigore caelum* 2386, b
trübsal *afflictio* 916, b. *aerumna* 47, d. *tribulatio* 2380, c
trübsand *arena bibula* 313, b. *sabulum* 1669, c
truchses *Dapifer* 677, d. *catamitus; Ganymedes* 435, a
trug s. betrug.
triegen *mentiri; mendacio fallere* 1384, a, c
trummel *tympanum* 2409, c
trummeln *tympanizare* P. *impellere tympana palmis* 2409, c
trummelschläger *tympanista* 2409, c
trunck *potus; potio* 1790, c. *poculum* 1756, a. *haustus* 1083, d. guter trunck P. *fecundi calices* 368, c. 930, a. beym trunck *in vino; inter vina* 2514, a. *inter scyphos* 2042, d. ein starcker tr. in einem zuge *amystis* 129, b
truncken *ebrius* 767, c. *vinolentus* 2514, c. *uvidus* 2431, a. *bibulus* 313, b. *bene potus* 1790, d. *potulentus* 1791, a. *saucius mero* 2009, a. *temulentus* 2297, d. *ebrius* 767, c. *ubi esset prae poculis nesciens* 1756, a. truncken mund redet aus hertzens grund *quod in animo sobrii, id est in lingua ebrii* 767, c. truncken machen *inebriare* 768, b. *ingurgitare poculis* 1045, b. trunck. seyn *madere vino* 1321, a
trunckenbold *ebriosus* 768, a. *maxime in vinum & quae ebrietatem sequuntur, effusus* 286, b. *madidus; madulsa* 1321, d. *crapulentus* 621, a. *cibo & crapula distentus* 620, d
trunckenerweise *temulenter* 2297, d
trunckenheit *ebrietas* 768, a. *vinolentia* 2514, c. *temulentia* 2297, d
trüncklein *cyathus* 667, c
truthüner *meleagrides* 1371, e
tscheckicht *varius* 2424, b. s. bunt.
tscherpe *praecinctorium* 522, c. *succinctorium* 523, a
tuch *pannus* 1631, c. ein leinen tuch *linteum; linteamen* 1271, a. b
tuchbereiter *fullo* 972, a
tuchblattere *fullonica* 972, a
tuchkleid *pannea vestis* 1631, a
tüchlein *pannulus* 1631, d. *panniculus* 1632, a. leinen tüchl. *linamentum* 1271, c. *linteolum* 1271, a
tuchmacher *doctus artis pannificiae* 1210, c
tüchtig *maturus, a*, 1359, d. *idoneus* 1129, a. s. geschickt.
tücke heimliche *dolus malus* 739, d. s. betrug.
tückisch *fraudulentus* 952, c. *versutus, e* 2472, a. *insidiosus, e*, 2055, d. *tortuosus* 2363, a. tückisch seyn *vulpinari* 2589, a
tuckmäuser *obscurus fictus astutusque* 1560, a
tugend *virtus* 2522, b. *ars* 222, b. tugenden *mores* 1454, a. *egregia* 775, a
tugendhafft *virtute praeditus* 791, b. *artibus & virtutibus instructus & ornatus* 223, a. es kömt tugendh. heraus *ad virtutem omnia sunt* 24, d
tummeln sich *incitare se* 516, a. den gaul tummeln *spumantem agitare equum* 73, a
tümpfel *gurges* 1045, a. das voll tümpf. ist *voraginosus* 2562, b
tumult *tumultus* 2399, b
tünchen *dealbare* 377, c. *opere tectorio polire* 1759, b. 2293, c. *tectorium inducere in parietem* 755, c. 2293, c. *crusta operire; crustare* 637, d. *incrustare* 638, a
tüncher *tector* 2293, c. *crustarius* 638, a
tünchkelle *trulla* 2390, d
tünchwerck *tectorium* 2293, b. *lorica* 1287, c
tuncke *intinctus* 2352, a. *embamma* 779, c
tüngen *laetificare* 1206, d. *stercorare; stercoratione terram refovere; stercore saturare novalia* 2206, a. P. *saturare fimo pingui solum* 899, c
tüngmist *laetamen* 1207, a. s. mist.
Tunis *Tunetum* 2401, d
tüppelgen an buchstaben *apices literarum* 170, a
turbith *alypia* 107, b
türck *Turca, ae* 2405, e
türcken *Turcicum regnum* 2405, d
türckis *eranos; cyanus* 1125, c. 809, c. *jaspis aërizusa* 1125, c
türckisch *turcicus* 2405, d
Turin in Piemont *Augusta Taurinorum* 267, d. *Taurinum* 2401, a
turteltaube *turtur* 2408, b
tyrann *tyrannus* 2410, d. s. grausam.
tyranney *tyrannis* 2411, a. *saevitia* 1975, d. *feritas & immanitas belluae in specie hominis* 873, c
tyrannisch *crudelis* 636, c. *tyrannicus, e* 2411, a. *incivilis* 534, a
tyrannisiren *agere incivilius & violentius* 534, a. *saevire* 1976, a. *insatiabilem crudelitatem exercere* 636, c
tyrannenmord *tyrannicidium* 2411, a
tyrannenmörder *tyrannicida; tyrannoctonus* 2411, a

V.

Vagant *ardelio* 200, b. *circulator* 50, d
Vasall *vasallus* 2427, b. *cliens; susceptus; fiduciarius* 549, d
vater *pater* 1661, a. *genitor* 1012, c. *generator* 1003, c. *seminator; sator; parens; educator; altor* 98, d. *procreator* 1825, d. vater und mutter *parens* 1640, d. dessen vat. noch lebet *patrimus* 1662, c. vaters weise annehmen *patrissare* 1663, a
vaterland *patria* 1663, a. *domus* 743, a. *civitas nostra* 533, a. P. *solum natale* 1488, b. *sinus gremiumque patriae* 1039, c
väterlich *paternus; patritus* 1662, c. *patrius* d. *parentalis* 1641, b. väterliches erbe *patrimonium* 1663, c. väterl. gesinnet seyn *induere mente patrem* 831, b
vaterlos *orbus patre* 1595, a

vatermord *parricidium 1663, c*
vatermörder *patricida; parricida 1663, a. parenticida 1641, a*
vatersbruder *patruus 1663, c*
vatersschwester *amita 118, c*
übel *malus, è 1331, b. negligenter 1235, c.* das übel *(subst.) malum 1331, d.* übel angelegte wolthat *male locatum beneficium 326, d.* der üb. auff ist *affectus male, graviter 842, b.* vor übel halten *vertere vitio 2468, d.* übel aufnehmen/ deuten/ empfinden *indigne ferre 875, b. graviter ferre, accipere 1038, a. gravari c. gravius ferre & aliorsum accipere 96, a. ad contumeliam, in malam partem accipere 402, b. gravius excipere 405, b. sinistre excipere 2121, b. dare crimini 728, a. 631, c. in crimen vocare 631, c. graviter advertere 2473, a. in pejorem partem quid rapere 43, b. 1651, d. atrocius accipere 251, d. in pejorem partem omnia vertere 2468, c.* üb. ärger machen *hydram secare 1110, a.* üb. zu frieden seyn *acerbe ferre 13, c. agre ferre l. pati 34, a.* übel gewonnen/ übel zerronnen *male parta male dilabuntur 1195, d. male partum male disperit &c. 1642, d. 793, d*
übelstand *dehonestamentum 1098, d. vitium 2527, c. indecentia 685, a*
übelthat *scelus 2016, a. crimen 631, c. peccatum 1672, a. nefas 859, c. malefactum 1333, a. maleficium b.* übelth. begehen *facinus committere, patrare, designare &c. 839, a*
übelthäter *maleficus 1333, a. sons 2151, a. noxius 1539, c. nocens 1521, d. scelestus, è 2016, b*
üben *meditari 1366, b.* sich üb. *exercere se in re 193, d. adjicere exercitationem 324, c.* etwas mit einander üben *inter se quid recolere 568, c.* in reden üb. *linguam exercitatione dicendi acuere 22, c.* sich in reden üben *exercitatione & stilo formare orationem 938, a.* im gewehr sich üb. *ludere armis 1295, a*
über *super 2262, b. supra 2264, b. trans 2376, a. ultra 2537, a.* über zehen *plus decem 1463, b.* über tausend *amplius millia 126, a.* über der mahlzeit *inter cœnam 1156, b.* eines über das andere *aliud ex alio 823, d*
überall *ubique; ubivis 2430, b. ubilibet c. usquequaque 2577, b. passim 1658, c. ubivis gentium 1000, c*
überallhin *quoquoversus 1896, a*
überantworten *reddere 733, a. tradere 734, a*
überaus *impendio 1686, a. impense b. præter modum 1800, a.* üb. aus viel *nimium quantum; mirum quantum &c. 1877, d. 1138, a.* üb. sehr *mirifice 1414, c. mirabiliter a. immoderate 1432, b. incredibiliter 624, b. mirandum in modum 1413, d. mirabilem in modum 1414, a. immane quantum 1138, a.* üb. groß *immensus 1398, a*
überbleiben *superesse 2256, c. permanere 1340, a*
überbleiben *reliquus 1270, a. superstes 2224, b.* überbliebene dinge *reliquiæ 1270, c*
überbringen *perferre 881, d. transportare 1781, c*
überbringer *perlator 882, a*
überdas / überdiß *insuper 2263, a. ulterius 2537, b. adhuc 27, d. etiam 817, b. super ea 2262, c. quin etiam 1900, a. ad hoc; adhæc 26, b. adde 730, b. præter hæc 1799, c. præterea 1800, b. accedit 453, b. superquam 1875, a*
überdecken *persternere 2207, c*
überdruß *tædium 2281, a. fastidium 862, c. satietas 2005, b. satias c*
überdrüßig *pertæsus 2281, c. satiatus, è 2005, b.* dessen man nicht überdrüßig wird *infastiditus 862, d.* überdr. seyn *gravari 1038, d.* überdr. werden *pertædescere 2281, b. obsaturari 2007, a. odium rei percipere 407, a.* ich bin überdr. *tædet; cepit me tædium 2281, a. 399, b. cepit me odium ejus 1567, b*
übereilen *opprimere 1809, b. præcipitare 1793, a.* sich üb. *præfestinare 888, d.* übereilet werden *rapi 1911, a*
übereilet *festinatus 888, b. properatus, ò 1829, c. infabricatus 833, d*
übereilung *præcipitantia 1793, a.* üb. im urtheil *præjudicium; præjudicatum 1173, c*
übereinander fallen *superincidere 350, a*
übereinander halten *congruere inter se 1042, b*
übereinander schlagen *convolvere; convolutare 2559, a*
übereinkommen *congruere 1042, a. respondere 2192, d. consonare 2152, c. consentire 2069, d.* nicht übereinkommen *discrepare à re 628, a. pugnare cum quo 1846, b*
übereinstimmen *consentire 2069, d. congruere 1042, b. convenire 2447, a. concordare cum quo 605, b. consonare 2152, c. pari voluntate concinere 391, b.* nicht üb. *abludere 1295, d. dissonare 2153, a. absonum esse 2152, b*
übereinstimmend *consonus 2152, c*
übereinstimmung *convenientia 2447, d. consonantia 2152, d. harmonia 1061, c. commodulatio 1431, a. coaptatio 180, c. proportio 1654, b. concentus; consensus 391, c. 2070, a. consensio 2070, a.* s. harmonie.
übereintreffen *convenire 2447, a. non abhorrere a quo 1102, d*
überfahre *transgredi &c. 1028, b. transcurrere 663, c*
überfahrt *trajectus 1121, d. transgressus; transgressio 1028, b. transmissus; transmissio 1427, d. transvectio 2436, a*
überfall *obreptio 1929, b.* üb. zum feinde *transitio ad hostes 796, a*
überfallen *opprimere 1809, b. invadere 2415, a. aggredi 1026, a. obrepere 1929, b. deprehendere 1806, a. occupare 1562, c. supervenire 2451, b. intervenire 2450, a. intercipere 406, d.* der einen überfällt *aggressor 1026, b. interventor 2450, b*
überfliessen *superfluere 927, b. abundare 2543, d. superabundare 2544, b*
überfluß *copia 600, a. ubertas 2427, c. exuberatio d. largitas 1216, d. abundantia 2543, d. opimitas 1587, b. nimietas 1514, a. satietas 2005, c. saturitas 2006, c. exsuperantia 2264, a. superfluitas 927, b. omnium rerum affluentia 925, b. omnium rerum facultas 838, b. P. copia divite cornu 610, d.* zum überfl. *superflue 927, b. ex abundanti 2543, d.* reicher überfl. *copiæ cornu 107, d.* überfl. in worten *inanis torrens verborum 2365, c.* überfl. haben *abundare 2543, d. superabundare 2544, b*
überflüßig *abundans, ter 2543, d. abunde 2544, a. uber 2427, b. ubertim, c. superfluens; superfluus, e, 927, b. nimius 1513, c. sumtuosus, è, 2259, b. affluens, ter 925, b. cumulatus, è, 649, b. largus, è, 1216, d. largificus; largifluus 1217, a. fluxe 924, a. supervacaneus 2414, b. profusus, è, 977, b. copiosus omniumque rerum abundans 600, c.* überfl. haben *exuberare 2429, d.* überfl. seyn *scatere 2015, c*
überfuhr *transitus 796, a*
überführen *transportare 1781, c. supervehere, transvehere 2436, a. arguere crimine, de crimine &c. coarguere; redarguere 209, a*
überführung *traductio 759, a. elenchus 777, c*
übergabe *deditio 730, d*
übergang *transitus; transitio 796, a*
übergeben *dedere 730, c. tradere 734, a. committere 1423, b. emancipare 1335, b. prodere 732, d. propinare 1830, d. transcribere 2037, a. cedere possessione 2056, c.* sich überg. *eructando ejicere 1955, d.* s. brechen. überg. sein amt *abscedere munere 453, a.* überg. das regiment *abire magistratu 789, a. deponere imperium 1769, b*
übergebung *traditio 734, b. addictio 705, c. cessio 451, d*
übergehen *exundare; inundare 2544, b. redundare c. scatere 2015, c. restagnare; superstagnare 2199, b.* zum feind überg. *ad hostes transfugere 969, b.* überg. mit stillschweigen *silentio præterire 794, b. 2110, a. silentio quid transire 796, a. tacitum relinquere 2280, b*
übergehende augen *oculi qui suffunduntur 977, c.* überg. galle *suffusio fellis 977, c*
übergülden s. vergülden.
übergüldet *bracteolis fucatus 332, b.* s. vergüldet.
übergypsen *crustare gypso & cera; crusta marmoris operire 638, a*
über halß und kopf *præceps 1792, b. præcipitanter 1793, a. præpropere 1830, a*
überhand nehmen *inveterascere 2489, b. convalescere; invalescere 2419, d. prævalescere 2420, b. excrescere; increscere 630, a. aggravare; aggravescere; ingravescere 1039, a. redundare 2544, c. increbrescere 623, b.* üb. haben *valere 2418, a.* die schwachheit nimt üb. *morbus aggravescit &c. 1448, d*
überhäufft *cumulatus 649, b*
überhaupt *aversione 2474, b*
überheben sich des glücks *fortunæ illecebris in gaudium evinci 1139, b*
überhelffen s. helffen.
überhinlauffen *perlabi 1194, a*
überhinschleichen *superlabi 1194, c*
überhobeln s. hobeln.
überhoben des unglücks *immunis à malis 1470, a.* überhoben seyn *supersedere 2059, b*
überhüpfen *transilire 1984, a*
überkommen *nancisci 1483, d. potiri 1787, d. adipisci quid 172, d. assequi 2076, c. consequi 2077, a*
überladen *aggravare 1039, a*
überlassen *permittere 1425, b. committere 1423, a. cedere 452, b.* wiederum überl. *refinere 2122, a.* um ein geringes überl. *minimo addicere cui quid 705, c.* aus seiner gewalt überl. *emancipare 1335, b.* einem andern etwas überl. *lampada alteri tradere 1209, c*
überlassung *cessio 452, d*
überlauffen *transire 795, d. superfluere 927, b. stagnare 2199, a. effervescere 887, b. percurrere animo 662, b. intervenire 2450, a. appositæ crepidinis fastigium excedere 627, a.* der einen überl. *interventor 2450, b.* mit blossem degen überlauffen *gladio quem adoriri 1601, d*
überläuffer *transfuga 969, c. perfuga 968, d. transitor 796, b*
überleben *superesse 2256, c. superstitare; superstitem esse 2224, b. supervivere 1534, a. emetiri 1398, a*
überlegen / erwegen *considerare 590, d. perpendere 1686, c. ponderare 1765, d. deliberare 1251, a. secum meditari 1366, a. commeditari d. æstimare 53, c. pensare 1684, a. pensitare b. expendere 1685, c. percurrere animo 662, b. ratiunculam subducere 1927, a.* alles überl. *aliam rem ex alia cogitare 561, b. P. partes animum versare in omnes 2469, b.* der die rechnung überlegt *discussor 1880, b.* überlegen seyn *superiorem esse cui 2264, b*
überlegung *pensitatio 1684, b*
überlesen *perlegere 1235, d. relegere; sublegere 1236, a*
überley *superfluens; superfluus, è, 927, b. supervacuus; supervacaneus 2414, b. satis superque 2261, d. subsecivus 2046, d.* überleye zeit *tempus succisivum 356, c.* überl. seyn *superesse 2256, c*
übermaß *superpondium 1765, b. hyperbole 1111, a.* überm. mit essen &c. *luxus 1311, d.* überm. treiben *luxuriare, i; luxuriose vivere 1312, c*
übermäßig *impotens, ter, 1788, d. effusus, è, 976, b. profusus, è, 977, b. effervention, us, 887, b.* s. unmäßig.
übermenschlich *divinus 726, a*
übermorgen *perendie 1691, b. in perendinum b*
übermuth *superbia 2265, c. insolentia 2139, a. luxus 1311, d. protervitas 1835, b. ferocia; ferocitas 885, a*
übermüthig *fastuosus 862, b. inflatus, è, 919, b. nimius 1513, d. fortunæ ebrius 767, d.* überm. machen *ferociorem impotentioremque reddere 885, a.* überm. werden *luxuriare, i, 1312, c. animos tollere 149, c*
übernachten *pernoctare 1539, a*
übernatürlich *extranaturalis; supernaturalis 1490, b*
übernehmen *transumere 2161, a*
überraschen *deprehendere 1805, d*
überrechnen *supputare 1861, b. rationem subducere 758, b. ad calculos revocare 366, b.* s. rechnung.
überreden *persuadere 2241, b. oratione flectere 914, b. perducere 756, c. adducere quem in suam sententiam 753, b*
überredung *persuasio 2241, b. animi inductio 755, d*
überreichen *propinare 1830, d*
überrest *reliquia 1270, c*
überrück *supinus, è, 2265, c*
überrumpeln *intercipere 406, d*
übersäen *obserere 2086, a*
überschatten *umbrare 2540, d. inumbrare; obumbrare 2541, c*
überscheinen *superfulgere 971, d*
überschiffen *transfretare 956, d*
überschlag *focale 867, d*
überschlagen *taxare 2291, d. computare 1860, d. enumerare 1547, b. rationem inire 792, c. describere 2033, c. ad calculos revocare 366, b. 403, a. rationem, calculos subducere 758, b*
überschleichen *obrepere 1929, b*
überschmieren *inungere 2546, c*
überschreiten *egredi 1017, a. modum excedere 453, b.*

ziel und maß übersch. *finem & medium transire 796, a*

überschrifft *inscriptio 2034, c. titulus 2354, e. epigraphe; epigramma 801, d. lemma 1236, c. elogium 779, b.* dem buche überschr. geben *librum praenotare 1534, b*

überschuß *supernumerarii 1547, b. accensi; adscriptivi 470, a*

überschüßling *tradux 759, d*

überschütten *obruere 1964, a.* mit freuden übersch. *gaudio delibutum reddere 687, b*

überschwemmen *inundare 2544, b. obundare c. stagnare 2199, a*

überschwemmet vom regen *compluviatus 1755, b*

überschwemmung *unda 2543, b. inundatio 2544, b. exundatio b. obundatio c. diluvium, diluvio, 302, a. diluvialis irruptio b*

überschwengliche freude *superfundens se laetitia 977, c*

überschwimmen *tranare 1519, c. transnatare 1520, d*

übersehen *emendare &c. 1378, a. recognoscere 1532, c. perlustrare oculis 1307, b. connivere 590, a*

übersetzen *verbum pro verbo reddere 733, a.* lateinisch übers. *latine reddere 733, a. è graeco graeca in latinum convertere 1029, b.* von wort zu wort übers. *verbum verbo exprimere 1808, d. transferre ad verbum 884, b*

übersetzung *paraphrasis 1638, b*

übersichtig *myops 1480, d. nyctalops 1555, a*

übersieden *effervescere 887, b*

übersilbert *argentatus; inargentatus 207, d*

überspringen *transilire 1984, a. transultare 1985, c*

überstanden haben die gefahr *defunctum esse periculo 980, a*

übersteigen *superare 2263, c. supervadere 2415, c. supergredi 1028, b*

überstreichen *oblinere 1269, a. perducere 756, c*

überthür *superliminare 1263, d*

übertreffen *superare 2263, c. exsuperare 2264, d. anteire 791, b. antecedere qua re 453, d. antecellere 463, c. excellere d. praecellere 464, b. vincere 2509, b. praecedere qua re 456, b. praestare 2222, d. antestare 2219, b. antevenire 2446, c. praevalere 2420, b. praeterire alios 794, b. supergredi 1028, b. eminere inter alios; praeminere 1339, c. gloria ante quem esse 158, a. praelucere cui virtute sua 1311, b. P. praegredi 1027, c. P. premere 1807, a.* übertr. im lauff *transire cursu 796, a*

übertreffung *exsuperatio; exsuperantia 2264, a*

übertreten zu einem *transgredi ad quem 1028, b*

übertreter *praevaricator 2425, d.* des gesetzes übertr. *temerator legis 2297, b*

übertretung *praevaricatio 2426, a. transgressio 1028, b*

überwägen *praeponderare 1766, a*

überwältigen *praeposse 1789, b. sub potestatem, sub imperium redigere 77, c.* das man überw. kan *superabilis 2263, d*

überweisen *convincere 2510, d. refutare 988, a. condemnare 676, c. verbis revincere 2512, a.* durch handschrifft überweisen *chirographo convincere 501, a.* s. überzeugen.

überweißen *dealbare; inalbare 86, c*

überweißtes tünchwerck *albarium opus 86, d*

überweisung *elenchus 777, c*

überwiegen *propendere 1682, d*

überwinden *vincere 2509, b. devincere 2511, a. superare 2263, c. domare 742, b. perdomare d. subigere 77, d. debellare 307, c. eluctari 1292, a. subjugare 1177, a. sub jugum mittere 1174, d. victoriam reportare 2510, c. in potestatem suam quos redigere 1789, d.* die noth überwind. *difficultatem exsorbere 2156, c.* s. siegen.

überwinder *victor, trix, 2510, a. devictor 2511, a. triumphator 2387, c. debellator, trix 307, d. domitor, trix; domator 742, b. perdomitor d. expugnator 1847, a. prostrator 2207, c. P. superator 2263, d*

überwindlich *expugnabilis 1847, a. superabilis 2263, d. exsuperabilis 2264, a*

überwintern *hibernare 1081, b*

überwölcken *nubilare 1540, c. obnubilare d*

überwunden *triumphatus 2387, b. bello domitus 742, c*

überzehlen *pernumerare 1547, b*

überzeugen *convincere 2510, d. reum testibus, certis argumentis coarguere 209, a.* s. überführen.

überzeuget *compertus 1644, c*

überziehen *obducere 756, a. superinducere 758, c. obtexere 2335, c. linere, ire 1268, a. crusta operire; crustare 637, c. incrustare 638, a. corium imponere 608, d.* mit etwas überziehen *tergorare 2322, d.* mit wolcken überziehen *obnubilare 1540, d.* mit bürden überz. *cratire 622, d.* mit gold überziehen *auro imbracteare 332, c.* einen mit krieg überz. *arma adversus quem vertere &c. 2468, c*

überziehung *inductio 755, d*

überzuckern *condire 586, b*

überzuckert *conditus 586, b*

überzwerch *limus; limis 1265, a. transversus, e, 2478, b. obliquus, e, 1557, c.* überzw. in der mitten theilen *decussare; duas lineas ducere in decusses obliquas 230, a*

übler dran seyn *esse deteriore jure 695, a*

üblich *usitatus, e 2583, d. receptus 408, c*

übrig *reliquus 1270, a. caeterus 362, b. superfluus 927, b. residuus 2058, a. subsiduus 2059, a.* übrige brocken *reliquiae cibi &c. 1270, c.* übrig seyn *restare 2223, c. superesse 2256, c. superare 2263, d. residere 2057, c. superfieri 906, d.* übr. gnung seyn *superficere 849, b.* übrigens / im übrigen *caetera; caeterum 362, c. caeteroqui d. alioqui 95, d. de reliquo 1270, a. quod superest &c. 1891, b. 2256, c*

übung *exercitium; exercitio 194, c. exercitus d. exercitatio 195, a. studium 2237, a. usus 2582, b. tractatio 2371, c. meditatio 1366, c. meditamentum d. praxis 1803, a. progymnasma 1048, a. diatriba 700, c. P. meditamen 1366, d.* üb. im schreiben *stylus 324, c. 2240, a* üb. in music *agon musicus 78, b.* erste üb. im reden *elementa loquendi 777, b*

veilgen s. viole.

veilwurtz *raphanitis 1911, a*

venedig *Venetia 2444, a*

venedische meer *Adria; Hadria 29, c. sinus Adriaticus &c. mare Hadriaticum 1053, b*

venetianer *Venetus 2443, d. Henetus 1070, a*

ventil *gula 1044, a*

verabschieden *decidere &c. 355, b*

verachten *spernere 2181, a. aspernari c. temnere; contemnere 2298, a. negligere 1235, b. despuere 2195, d. respuere 2196, b. dedignari 714, c. fastidire 862, b. despicere ac pro nihilo putare 2174, b. habere quem despicatum 1049, b. despicatui habere 2174, d. flocci habere &c. 920, a. vilipendere 2507, b. P. medium unguem ostendere 2547, b*

verächter *contemtor, trix 2298, a. spretor 2181, b. spernax b. aspernator c*

verachtet *neglectus 1235, c. abjectus, e, 1116, d.* veracht seyn *jacere 1113, c. sordere 2158, c*

verächtlich *contemtus; contemtim 2298, a, b. contemtibilis b. aspernabilis; aspernatim 2181, c. despicabilis 2174, d. sordidus, e, 2158, a.* verächtlich werden *sordescere 2158, d.* ver. machen *adducere in contemtionem; contemtum afferre 2298, b*

verachtung *contemtus; contemtio 2298, b. neglectus 1235, c. despectus 2174, b. despectio; despicientia c. despicatus; despicatio d. spretus 2181, c. aspernatio c. dedignatio 714, c. fastidium 862, c*

veralten *senescere 2066, d. consenescere 2067, a. exolescere 1575, d. obsolescere 1576, a. obsolefieri b. vetustascere; veterare; veterascere; inveterascere 2489, a. obrui vetustate 1964, a. cariem vetustatis recipere 419, d*

veraltet *exculcatus; obsoletus 376, b*

veraltung *inveteratio 2489, b*

veränderlich *mutabilis, ter 1478, b. commutabilis c. mobilis 1455, c. fluxus 923, d. interpolis, us, 1760, b. convertibilis 2474, d. transformis 940, b. versiformis c. revocabilis 2569, a*

verändern *mutare 1478, a. commutare b. variare 2425, a. transformare & alterare 104, b.* er verändert die farbe *non constat ei color, neque vultus 2219, c.* s. ändern.

veränderung *variatio 2425, a. varietas 2424, d. alteratio 104, c. vices 2495, b. vicissitudo 2496, b. inclinatio temporum 552, d. metamorphosis 1396, a. catastrophe 437, a.* veränderung der gestalt *transformatio 940, a.* s. änderung.

verantworten *defendere 871, a.* sich ver. *caussam dicere 446, a. 703, b.* so fern es zu ver. *quoad fas est 859, c*

verantwortung *defensio 871, a. causae dictio 447, a. 704, a. apologia 175, c.* ehe man zur verantwortung gelassen wird *indicta causa 706, b*

verarbeitet gold *aurum factum 274, a*

verarmen *perdere omnia ad assem 230, a.* s. bettelarm; s. bettelstab.

verbannen / s. bann *134, d*

verbauen *obstruere 2235, d*

verbeissen das unrecht *accipere & mussitare injuriam 1477, c.* verb. die worte *supplantare verba palato 1741, d*

verbergen *celare 464, b. occulere 1562, b. occultare c. abdere 730, a. condere 586, d. abscondere 588, b. abstrudere 2391, a. tegere 2292, d. obtegere 2294, c. reponere 1773, a. occaecare 353, a. sepelire 2071, a. illatebrare 1220, c. dissimulare 2117, d. premere 1807, a. occulte ferre 1562, c. occultum quid habere b. occlusum quid habere 541, c. P caliginosa nocte quid premere 368, b.* sich verb. *secretum captare, sumere 484, c*

verberger *occultator 1562, c. absconsor; absconditor 588, c*

verbergung *occultatio 1562, c*

verbessern *meliorare 324, c. defaecare 849, d. ad frugem perducere 962, c. rem facere ex mala meliusculam 324, c.* sich verbessern *ab asinis ad boves transcendere 2014, b.* ein gut verbessern *fundum fructuosiorem facere 965, a.* die verse verbessern *incudi reddere versus 644, b*

verbesserer *corrector 1918, b. emendator 1378, b*

verbessert *emendatus, e, 1378, b*

verbesserung *reformatio 940, a. emendatio 1378, b. correctio 1918, a*

verbieten *vetare 2487, c. interdicere 706, d. inhibere 1051, d. prohibere 1052, b. cavere legibus 443, d.* ernstlich verbieten *interminari 1409, b.* bey straffe verbieten *poena quid sancire 1992, a*

verbinden *devincire 2509, a. obstringere 2232, a. alligare, deligare, obligare 1260, b.* die wunde verbinden *vulnus ligare b.* sich verbinden mit einem *conspirare 2187, d. societatem cum quo facere, coire &c. 2133, c. jungi cui foedere &c. 1178, b. foederare 931, a. foedus cum quo inire, percutere, ferire &c. 930, b.* mit stroh die bäume verbinden *arbores intorto stramento vestire 190, d.* durch wohlthat verbinden *aliquem sui beneficii, sui muneris facere 337, b*

verbindung *obligatio 1261, a. vinctus; vinctura 2508, c. convinctio d. vinculum ad adstringendam fidem 2231, a.* verb. des propfreises *emplastratio 783, b.* s. verknüpfung.

verbittern *acerbare, exacerbare 13, c. amarare 109, a. exasperare 236, c. inflammare 913, c*

verbitterung *amaritudo 109, a. acerbitas 13, a*

verblassen *pallescere 1624, b. expallescere c. impallere c. exalbescere metu 87, a*

verbleiben *permanere 1340, a. persistere 2128, a*

verbleibung *commoratio 1448, a. permansio 1340, a*

verblenden *caecare 352, d. occaecare; excaecare & orbare sensibus 353, a. quem efficere caecum 352, a. caecum reddere 653, d. caliginem oculis effundere 976, d.* s. blenden.

verblendet vom teuffel *daemoniacis fraudibus irretitus 674, c.* verbl. seyn *caligare 368, c.* ein verblendeter *mens cimmeriis, ut ajunt, tenebris atrior 246, a. P. quem mala stultitia & inscitia veri caecum agit 506, d*

verblichen *decolor. P. decolorus 570, b.* verblichene schrifft *literae paene jam exolescentes 1575, d*

verblieben *residuus 2058, a.* s. übrig.

verblühen *deflorescere 922, a*

verblümt *tropice 2390, b. figurate atque allegorice 97, c. 902, c. oblique 1558, b.* verblümte rede *allegoria 97, b.* verbl. worte gebrauchen *allegoriis quid obscurare 97, b. ambagibus allegoricis quid scribere 97, c*

verbluten / er verblutet sich *P. una eademque via sanguis animusque sequuntur 149, c*

verborgen *occultus, è, 1562, b. abditus, è, 730, a. absconditus 588, c. reconditus 589, d. abstrusus 2391, a. caecus; obductus; occultus; celatus 352, b. opertus 1644, d. obscurus, è, 1559, d. arcanus 193, a clandestinus*

-nus 534, c. crypticus 639, b. apocryphus 174, a. in angulo 144, b. verborgener ort *latebra* 1220, b. verborgen seyn/ liegen *latere* 1219, c. *latitare* 1220, a. *delitescere, oblitescere* c. *fallere* 851, a. *in secessu quiescere* 457, b. *vitam in tenebris trahere* 2310, b. *in cæco esse multaque ambagine* 111, a. verb. halten *abditum habere* 730, a. es ist mir verb. *præterit me hæc res* 794, b

verbot *interdictum* 707, a. *interdictio; præceptum interdictorium* a. *vetitum; vetatio* 2487, d

verboten *illicitus, è*, 1258, b. *inconcessus* 454, b

verbrandt *retorridus; retostus* 2366, a. *quem flamma hausit, absumsit* 912, d. P. *flammatus* 913, b. von der sonne verbr. seyn *colorari sole* 570, a

verbrechen *præfringere* 950, b. das verbr. *delictum* 1269, d. *crimen* 631, c

verbremt *fimbriatus* 899, b. mit golde verbr. *sparsus auro* 2165, b. verbremet mit purpur *prætexta* 2335, d

verbrennen *comburere* 2575, a. *exurere; deurere* b. *conflagrare* 911, c. *deflagrare* c. *delere incendio* 687, a. *igni dare quid* 65, c. *cremare in cinerem; cremare igni* 624, b. *concremare* d. *conflagratione interire*; 911, c. *ardore deflagrare* 911, c. 201, a. *igne abolere* c. *flammis absumi* 2259, c. P. *horrifico cinefacere busto* 524, a. umbher verbr. *amburere* 2574, d. forn her verbr. *præurere* 2575, c. es ist verbrandt *incendium hausit opus* 1063, d. er wüntscht / daß du verbrandt wärest *vult videre ardentem te* 2498, d

verbrenner *ustor* 2573, d

verbrennung *combustio* 2575, a. *exustio* b. *conflagratio* 911, c. *deflagratio* c. *vivicomburium* 2575, a

verbringen *exsequi* 2077, d

verbunden *conjunctus* 1179, b. *obligatus* 1261, a. *obnoxius* 1539, d. *devinctus* 2509, a. *munis* 1470, a. verb. machen *devincire sibi quem* 2509, a. *obstringere sibi quem beneficio* 2232, a. *demereri* 1390, c. *facere quem sui muneris, sui beneficii* 1469, a. verb. seyn *pactione obstrictum teneri* 2311, d. *muneris esse alieni* 1469, b. ein verbundener *beneficiarius* 327, c

verbündnüs *fœdus* 930, b. *confœderatio* 931, a. lose verb. *conjuratio* 1182, d. eheliche verb. *connubium* 1542, a

verdacht *suspectio* 2178, b. *suspicio* c. verd. machen *in suspicionem vocare* 2565, d. in verd. kommen; verdächtig werden *in suspicionem cadere* 347, d. 2178, c. *in suspicionem adduci; incidere* 2178, c. *venire in crimen* 631, c. in verd. seyn als sey man stoltz *laborare arrogantiæ opinione* 1947, a. in verd. halten *suspectum quem habere* 2178, a. des verd. entledigen *exsolvere suspicione* 2147, a. *eximere noxæ* 781, d

verdächtig *suspectus* 2178, a. einen verd. machen *suspicionem in quem transferre* 884, b. *in suspicionem adducere* &c. 2178, d. verd. sich machen *suspicionem afferre, movere, injicere* &c. 2178, c. die zeugen verd. machen *testium fidem elevare, incessere* &c. 2329, d. s. verdacht.

verdammen *damnare* 675, d. *condemnare* 676, c. *reum peragere* 77, b. *carbone notare* 416, c. zum tode verd. *morti addicere* 705, c

verdammlich *damnabilis* 676, b

verdammter P. *quem impia Tartara habent tristesve umbræ* 112, d

verdammung *damnatio* 676, b. *condemnatio* c

verdauen *coctionem facere* 602, a. *concoquere* c. die speise verd. *cibum digerere* 1008, d

verdauet *consumtus* &c. 2260, a

verdauliche speise *cibus facillimus ad concoquendum* 602, c. 508, d

verdäuung *digestio* 1009, a. *concoctio* 602, c

verdecken *obtegere; prætegere* 2294, c

verdeckt *tectus, è* 2293, a. *adumbratus* 1541, b. *obnuptus* 1542, b

verderb/ das verderben *pernicies* 1696, b. *exitium* 827, c. *pestis* 1706, d. *interitio* 793, a. *corruptio* 1960, d. *corruptela* 1961, a. *perditio* 732, a

verderben *perdere* 731, d. *disperdere* 732, b. *corrumpere* 1960, b. *pessundare* 1706, c. *infestare* 890, b. *perturbare* 2405, a. *vitiare* 2528, d. *depravare* 1803, a. *deterius facere* 695, a. *deteriorare* a. *vitium capere* 399, b. *labem inferre* 1192, a. *labefacere* d. zu grunde verd. *delere* 687, a. *exitio esse cui* 827, c. *perire funditus* 793, c. durch hunger verd. *suffocare fame* 868, a. es mit niemand verd. *vitæ hominum amice vivere* 117, b

verderber *corruptor, trix*, 1960, d. *destructor* 2234, c. *perditor, trix*, 732, a. *confector & consumtor* 2260, a. verd. des vaterlandes P. *patriæ communis Erinnys* 811, d

verderblich *exitialis; exitiabilis; exitiosus* 827, d. *perniciosus, e; pernicialis* 1696, b. *pestilens; pestifer, è* 1707, b. *internecinus* 1500, a

verderbnüs *disperditio* 732, b. s. verderb.

verderbung *labes* 1191, d. s. verderb.

verdienen *merere, i*, 1387, d. *commerere* 1390, c. *demerere* c. *emereri* c. *promereri, e* 1391, b. *meritare* 1390; a. damit man geld verdienet *meritorius* 1390, a. danck verd. *gratiam inire à quo, apud quem* 792, d. sold verdienen *stipendia merere, facere* 2212, d. *stipendiari* 2213, b. haß verd. *in odium venire* 1567, b

verdienst *meritum* 1389, a. dem verd. nach *ex merito* a

verdient *meritus* 1389, a. *promeritus* 1391, b. verdient etwas haben *dignum esse quo* 713, c. verd. sich machen *bene, optime mereri de quo* 325, c

verdingen *locare* 1280, c. *elocare* 1281, b

verdingte arbeit *conductæ operæ* 753, d

verdolmetschen s. dolmetschen; s. übersetzen.

verdoppeln *duplicare; conduplicare* 763, b. *geminare* 998, b. *ingeminare* c. *congeminare* c

verdoppelung *duplicatio* 763, b. *duplicitas* b. *geminatio* 998, b. *congeminatio* c

verdrehen *detorquere* 2364, b. *obtorquere* d. die worte verdr. *invertere verba* 2476, a

verdrehet *contortus, è*, 2364, a

verdrehung *contortio; contorsio* 2364, b. *depravatio* 1803, a. *inversio* 2476, c

verdriessen *pigere* 1725, d. *urere* 2573, b. das verdreust mich *hoc me male habet* 1049, b. *istud ægre est mihi* 34, a. *me mordet* 1449, b. *crucior* 638, c. verdriessen sich lassen *pigrari* 1725, c

verdrießlich *odiosus* 1567, b. *tædiosus* 2281, b. *fastidiosus, e* 862, c. *gravis* 1037, b. *difficilis* 838, b. *molestus, è*, 1436, a. *submolestus, è*. c. *stomachosus* 2226, c. *asper* 235, c. *importunus, è*, 1782, b. *putidus, e*, 1858, d. P. *improbus, e*, 1819, d. verdr. seyn *adspergere quid molestiæ* 2165, d

verdrießligkeit *importunitas* 1782, c. *unguis in ulcere* 2535, c. *acerbitas* 13, a. verdr. machen *quid molestiæ adspergere* 1436, b. *molestiam cui exhibere* b. *molestare* c. verdr. haben *difficilioribus uti tempestatibus* 838, c

verdringen *extrudere* 2391, b

verdrossen *piger* 1725, b. verdr. machen *tædium adducere, afferre, parere* 2281, a. verdr. seyn *languere otio* 1211, b. *hebescere & languere in otio* 1064, c

verdrossenheit *tædium* 2281, a. *pigritia* 1725, c

verdruß / verdrieß *tædium* 2281, a. *dividia* 725, a. *displicentia* 1739, b. *malefactum* 1333, a. mit verdr. *fastidiose* 862, c. zum verdr. thun *malefacere* 1333, a. *ægre facere* 839, a. verdr. haben *tædere* 2281, a. *distædere* b. *devorare molestiam* 2562, c. der verdr. ist grösser als der genuß *plus aloës quam mellis habet* 99, c

verdunckeln *obscurare* 1560, b. *obumbrare* 1541, c. *fuscare; infuscare* 986, a. *obfuscare* b. *adnubilare* 1540, d. *noctem rebus offundere* 976, d. *tenebras offundere* 2310, a. *tenebras rei obducere* 756, a. verd. was klar ist *clarissimis rebus tenebras obducere* 195, d

verdunckelung *obscuratio* 1560, b. *eclipsis* 770, b. *tenebræ & cæca nubes* 2310, a

verehlichen *maritare* 1351, d. sich mit einander verehl. *conjungere connubia* 1542, a. verehl. die tochter *filiam collocare nuptui; nuptum* 898, d. s. verheyrathen.

verehren *donare* 744, c. *dono dare* 744, c. 728, a. *munerare, i*, 1469, c

verehrer *munerarius* 1469, c. *munerator* c. s. beehret.

verehrung *donum* 744, b. *præmium* 1795, c. *donativum* 745, a. *donatio* 744, d. *honorarium* 1096, c. *largitio* 1216, d. *sportula* 2194, c. *xenium* 2591, d. ver. geben *honorem cui persolvere, habere* 1096, a

vereinbahren/ vereinigen *unire* 2549, d. *adunare* 2550, a. *copulare* 601, b. *conciliare* 584, d. *perpacare* 1671, c. *restituere in gratiam* 2203, c. vereiniget werden P. *concalescere* 373, a. die gemüther haben sich vereiniget *concordia concaluerunt animi* 99, c. s. vertragen.

vereinbahrung/ vereinigung *unio; unitio* 2549, d. *coagmentatio* 557, a. *compositio* 1769, a. *conjunctio* 1179, b. *consociatio* 2134, a. *fœdus* 930, b. *pactum* 1618, b. *pactio* c. *conspiratio; conspiratus* 2188, a. *conciliatio; consociatio* 585, c

verewigen *æternare* 57, b. *perpetuare* 1695, b. *immortalitati mandare, commendare, tradere* 1453, a

vereydet seyn *jurejurando teneri* 2311, d

verfahren mit rath *consilio grassari* 1032, b. übel und hart verf. mit einem *superbe ac violenter consulere in quenquam* 592, d

verfallen *tabescere* 2278, b. *emacrescere* 1318, a. *intercidere* 350, a

verfallene örter *loca abrupta* 1960, b. *ruinosa* 1963, b

verfälschen *contemerare* 2297, b. *depravare* 1803, a. *adulterari* &c. 30, d. *vitiare* 2528, d. *corrumpere* 1960, c. *calumniari* 375. a. *falsare* 851, c

verfälscher *adulterator* 31, a. *falsarius* 851, d

verfälscht *adulterinus* 31, a. *fucosus* 967, b

verfälschung *depravatio* 1803, a

verfänglich *captiosus* 401, b. verf. fragen vorlegen *captiosissimo genere interrogationis uti; captiose interrogare* 401, b

verfängligkeit *captio; captiuncula* 401, b

verfassen in schrifft *custodire literis* 666, c

verfaulen *putrere; putrescere* 1862, c. miteinander verf. *computrescere* d

verfaulet *putris; putridus* 1862, b

verfaulung *putrefactio* 1862, d

verfechten *propugnare* 1847, b. die lügen verf. *stare à mendacio contra verum* 2216, a

verfechtung *propugnatio* 1847, b

verfehlen der warheit *longissime abesse à vero* 1283, c

verfehlung *frustratio* 965, d

verfertigen *elaborare* 1195, d. *perficere* 846, c. *efficere* 844, d. *facere* 840, c. *excudere* 644, c. *condere* 587, b. geschwind verf. *properare* 1819, b. *deproperare* d. des nachts verf. *elucubrare* 1291, c

verfertiger *conditor* 587, b

verfertigt *laboratus* 1195, c

verfertigung *confectio* 843, d

verfinstern *cæcare* 352, d. *obscurare, obfuscare* 986, b. *contenebrare* 2310, c. *tenebras offundere* &c. *tenebras obducere* a. verfinstert werden *deficere* 844, a

verfinstert *cimmeriis tenebris atrior* 520, b

verfinsterung *obscuratio* 1560, b

verfliessen *transfluere* 927, b. *defluere* 925, d. *prælabi* 1194, b

verfliessung *decursus* 661, a

verflossene jahre *exacti anni* 76, a. *retro-anni* 1933, c

verfluchen *exsecrari* 1973, d. *devovere* 2564, a. *detestari* 2331, c. *hostilibus diris devovere* 719, b

verflucht *exsecrandus* 1973, d. *exsecrabilis, ter*, 1974, a. P. *sacer* 1971, a. verfluchter mensch *anathema* 134, d

verfluchung *exsecratio* 1974, a. *detestatio* 2331, c. P. *Thyesteæ preces* 1803, b. 1345, d. *diræ deprecationes* 1804, c

verfolgen *persequi* 2079, a. *exagitare* 76, d. *premere* 1807, b. *agere* 68, b. auffm fuß verf. *vestigia cujus persequi* 2484, b. biß auffs haupt verf. *ad internecionem persequi* 1500, a

verfolger *persecutor* 2079, b. *insectator* 2078, b. *insecutor* 2078, a

verfolgung *persecutio* 2079, a. *insectatio* 2078, a

verfressen *degulare* 1044, c. *abligurire* 1061, a. alles verf. *res mergere in ventrem* 2453, a. *exhaurire & devorare bona* 2562, c

verführen *seducere* 757, d. *perdere* 731, d. *corrumpere* 1960, c. *captare* 400, c. *in errorem rapere, inducere* 813, c. *in fraudem illicere* 1201, a. *corruptelarum illecebris irretire quem* 1933, b. *decipere specie cujus rei* 404, c. der sich verf. läst *seductilis* 758, a. der leicht verführet werden kan *tereus in vitium flecti* 478, a

verführer *seductor, trix*, 758, a. *deceptor* 404, d. *corruptor, trix*, 1960, d

verführisch *illecebrosus, è*, 1201, b

verführliche rede *labyrinthus* 1196, c

verführung *seductio* 758, a

vergallet *felleus; fellitus* &c. 869, c. *amarulentus* 109, b

vergangen *præteritus* 794, b. *anteactus* 74, b. das vergangene jahr *recedens annus* 456, d

vergänglich *fugitivus* 968, a. *fluxus* 923, d. *caducus* 348, d. *evanidus* 2423, a. *recidivus* 351, a. *corruptibilis* 1961, b. *mortalis* 1452, c. *transitorius, è*, 796, b

vergänglichkeit *convertibilitas* 1474, d

vergeben *remittere* 1426, c. (s. verzeihen) alles verg. *gratiam facere omnium* 1033, d. nichts verg. *causam integram sibi reservare* 4155, a. ihm selbst verg. *veneno sibi mortem consciscere* 2024, c. mit gifft verg. *veneno quem tollere, necare &c.* 2442, b. eine tochter verg. *filiam nuptum dare* 1541, c

vergebens / vergeblich *vanus, è*, 2422, a. *irritus* 1926, a. *inanis, ter* 1140, e. *aërius* 47, a. *frivolus* 959, d. *temere* 2296, c. *falsò* 851, b. *frustra* 965, b. *incassum* 429, d. *gratiis* 1034, b. *gratis* 1035, a. *fluxus* 923, d. *nequicquam* 1892, d. *infructuosus, è*, 961, a. verg. seyn *ire incassum* 429, d. verg. reden *ventis loqui incassum* 2454, a. verg. fürsagen *in pertusum ingerere dicta dolium* 738, d. verg. warten lassen *decipere expectationem cujus* 404, c. verg. streiten *rixari de lana caprina* 1210, a. die zeit verg. zubringen *cassè tempus terere* 429, d. verg. hoffnung machen *falsa spe quem producere* 851, a. sich verg. bemühen; verg. arbeiten *actum agere* 71, a. 69, a. *operam & impensam perdere* 1686, b. *ludere operam* 1294, d. *sumere operam inanem &c.* 1583, a. *calvum vellere* 374, a. *arare littus &c.* 220, b. *isthmum perfodere* 1167, b. *æthiopem lavare, dealbare* 58, a. *imbrem in cribrum gerere* 1136, c. *oleum & operam perdere &c.* 731, c. 1573, e. *laterem lavare* 1220, c. *delphinum cauda ligare &c.* 687, d. *aquam cribro haurire &c.* 631, b. *venari apros in mari* 1451, c. *Sisyphi saxum volvere* 2128, d

vergebung *remissio* 1425, d

vergehen *differire* 793, d. *præterire* 794, a. *evanescere* 2422, d. *intermori* 1452, b. *cedere* 452, c. es vergehet der schmertz *ægritudo abscedit* 453, a. die jahre vergehen *P. eunt anni more fluentis aquæ* 788, a

vergelten *remunerare, i*, 1469, d. *rependere* 1686, d. *pensare* 1684, a. *compensare* c. *retribuere* 2382, d. *hostire* 1106, a. *retaliare* 2281, a. *dare hostimentum* 1106, a. *gratiam referre* 883, c. *grates rependere* 1036, a. *vicem exsolvere* 2496, a. *dignum pretium expendere* 1685, d. die wolthat verg. *reddere beneficium* 733, a. das unrecht verg. *reponere injuriam* 1773, a

vergelter *remunerator* 1470, a. *retributor* 2382, d

vergeltung *talio* 2281, a. *remuneratio* 1469, d. *compensatio* 1684, c. *retributio* 2382, d. *hostimentum* 1106, a. *relatio gratiæ* 833, d

vergessen *oblivisci* 1558, b. *dediscere* 720, b. *perdere* 731, d. *posthabere* 1052, a. *dememinisse* 1374, d. *dare oblivioni* 1558, c. *effluere ex animo* 926, b. *excidere animo, è memoria* 349, d. *ex animo delere* 148, c. 687, a. *ex animo ejicere &c.* 148, c. *memoriam rei oblivione sempiterna delere* 687, a. *amittere ex animo* 1422, b. *silentio obliterare* 1276, c. *memoriam amittere* 1375, c. *irrecordabili obliteratione deperdere* 606, c. *ventis dare, credere* 2454, a. *scribere in aqua, in vento* 183, b. verg. werden *senescere* 2067, a. *memoria intercidere* 350, a. nicht verg. *semper meminisse* 1374, c. *immortali memoria retinere* 1375, c. *memoriam cujus conservare* 2089, d. verg. seyn lassen *perpetua oblivione quid obruere* 1964, a. verg. seines leydes *dedolere* 737, d. man hat es verg. *memoria sensim obscurata est & evanuit* 2431, d. es wird nicht verg. *in omnium mente hæret* 1054, c

vergessen / vergeßlich *immemor* 1375, b. *obliviosus* 1558, c. *cujus jam memoria abolevit* 1575, c

vergessenheit / vergessung *oblivio* 1558, c. *obliteratio* 1276, d. *P. oblivia* 1558, c. verg. des unrechts *amnestia* 119, c

vergewissern *certiorem facere* 486, c. *certiorare* 487, a

vergiessen *effundere* 976, a. *profundere* 977, a. blut verg. *multum sanguinis fundere* 974, c

vergifft *P. medicatus veneno* 1364, a. vergiffte pfeile *P. tela vipereo lurida felle* 617, b

vergifften *venenare* 1443, a. *temerare veneno* 2297, b. *inficere veneno* 845, d

vergiß mein nicht *chamædrys* 491, d

vergittern *clathrare* 540, b

vergitterte fenster *fenestra reticulata* 1933, a

vergleich *conventio* 2447, d. *compositio* 1769, a. vergl. umbstossen *pacto non stare* 1618, c. vergl. treffen *pactionem facere* 1618, c. *depecisci* d

vergleichen *comparare* 1635, b. *conferre cui, cum quo* 878, b. *æquare cum aliquo* 45, b. *assimilare* 2114, a. *conformare* 938, c. *componere* 1768, b. *rependere* 1686, d. *compensare* 1684, c. *remetiri* 1398, b. sich vergl. *pacisci* 1618, b. *cum quo decidere, transigere* 355, c. sich des handels vergl. *convenire de pretio* 1447, b

vergleichlich *comparabilis* 1635, d

vergleichung *comparatio* 1635, c. *proportio* 1654, b. *compensatio* 1684, c. vergl. in maaß und zahl *analogia* 133, c. vergl. machen *collationem facere* 878, b

vergnügen *satisfacere* 2004, d. *satiare* 2005, a

vergnügsamkeit *moderatio animi & æquitas* 44, b

vergnügt *contentus* 2314, c. vergn. seyn *acquiescere* 1898, c. *se pati* 1664, c

vergnügung *satisfactio* 2005, a. *satietas* 2005, b. *dulcitudo* 761, a

vergoltene wolthat *fœneratum beneficium* 931, d

vergönnen *permittere* 1425, c. *indulgere* 1144, c. vergönnet seyn *patere* 1660, a. es ist dir verg. *potestas ea tua est* 1790, b. s. vergunst.

vergönstigung *permissio* 1425, c. *permissus* c. *indultus* 1145, c. *licentia* 1258, b. *pax* 1670, d

vergöttern *consecrare* 1973, b. *dicare cœlo, inter divos referre, divum appellare* 178, a

vergöttert *divus* 725, d. vergötterte menschen *indigetes* 1143, d

vergötterung *consecratio* 1973, b. *apotheosis* 178, a

vergraben *defodere* 929, b. *infodere* c. *sepelire* 2071, a. *obruere* 1964, a. *abscondere terra, in terram* 588, c

vergreiffen sich an etwas *temerare quid* 2297, b. sich an einem gewaltigen vergr. *leoni barbam vellere* 296, a

vergrössern *ampliare; adampliare* 126, d. *amplificare* 127, a. *exaugere* 264, b. s. vermehren.

vergülden *deaurare; inaurare* 275, c. *imbracteare* 332, c

vergüldet *aureus* 274, b. *auratus* 275, b. *inauratus* c. *bracteatus* 332, c. *auro circumlitus* 1268, c

vergüldung *auratura* 274, b

vergunst seyn *licere; licitum esse* 1257, d. es ist verg. *est* 2254, a. *nec deest* 2255, c. s. vergönnen.

verhafftet *obnoxius* 1539, d

verhalten sich *præbere se* 1792, a. sich also verh. *ita se tractare* 2370, c. sich gegen einen verh. *gerere se adversus quem* 1006, c. das gute verh. *bonitas* 325, b. s. verhehlen.

verhandeln *transigere* 78, a. *distrahere* 2373, b

verhängnüs *connibentia* 590, a. *casus fatalis* 348, b

verharren *perseverare* 2094, b. *perstare* 2221, b. *commorari* 1448, a

verharrung *permansio* 1340, a

verharschen / verhärten *indurescere; obdurescere* 766, b. *occallescere* 370, c. *crustam ducere* 637, c. *callum obducere stomacho* 756, a. 370, b. *cornescere* 611, b. sein hertz verhärten *Caucasum mente induere* 441, c. s. hart werden.

verharscht *occallatus* 370, d. verharschte wunde *obducta cicatrix* 756, b

verhärtung *callositas* 370, c

verhasset *invidiosus, è*, 2501, a. *invisus* b. *offensus* 871, d. *odiosus, è*, 1567, b. *perodiosus; odibilis* c. verh. machen *onerare* 1581, b. *conflare invidiam* 918, d. *in invidiam quid adducere* 2500, d. sich verh. machen *irruere in odium* 1963, d. verh. seyn *invidiam habere* 2500, d. bey jedermann verh. werden *capere inimicos omnes homines* 118, a

verhauen *truncare* 2392, a. *resecare* 2046, c. den paß / den weg verh. *prohibere quem itinere* 1052, b *vias rescindere* 2021, b. sich im walde verh. *post se præcisis arboribus vias claudere quas concædes vocant; latera concædibus munire &c.* 353, c

verhauener wald *angustiæ dejectu arborum septa* 118, d

verheeren *depopulari* 1778, a. durchaus verh. *pervastare* 2428, b. mit feuer verh. *exurere* 2575, b

verheerung *depopulatio* 1778, a. s. verwüstung.

verhehlen / verhalten *celare* 464, b. *dissimulare* 2117, d. s. verbergen.

verhehlung *dissimulatio* 2118, a

verheissen *promittere* 1425, d. *spondere* 2191, c

verheissung s. zusage.

verherrlichen *clarificare* 539, a

verherrlichung *clarificatio* 539, a

verhetzen einen auff den andern *instigare quem in alterum* 1153, b

verheyrathen *maritare* 1351, d. *nuptum dare* 1541, c. *nuptui collocare &c.* d. 1281, a. *& collocare nuptum; collocare in matrimonium* 1281, a. die tochter verh. *filiam cui committere* 1423, a. s. verehlichen.

verhindern *impedire* 1705, d. *præpedire* 1706, a. *prohibere* 1052, b. *tardare* 2289, c. *retardare* c. *interpellare* 1678, d. *præcludere* 541, d. *impedimento esse* 1705, d. *præpedimentum objicere* 1706, a. *intercludere viam rei* 541, c. der da verhindert *interpellator, trix* 1678, d. s. hindern.

verhinderung *retardatio* 2289, c. *mora* 1447, b. *impedimentum* 1705, d

verhoffen *sperare* 2182, c. wieder verh. *insperatus* b

verhohlener weise *dissimulanter* 1118, a

verhöhnen *eludere* 1296, a. *illudere* c. *naso suspendere adunco; naribus indulgere; nare detorta quem cavillari* 1484, d

verhöhnung *insultatio* 1985, a

verhör / verhörung *examinatio* 824, d. verh. anstellen *quærere* 1867, c. zur verh. ziehen *postulare quem in quæstionem* 1786, d. verhörung der sachen überkommen *dicas sortiri* 700, d

verhören *brevi auditu transire* 796, a. ich habe es verhöret *aures meas præteriit* 794, a

verhüllen *velare* 2439, a. *nubere* 1541, a. *obnubere* 1542, c. *obvolvere* 2560, a. *cooperire* 1645, a

verhüllet *adopertus* 1645, a

verhungert *famelicus* 853, b

verhuntzeln *prætruncare* 1392, b

verhuren *effutuere* 988, b. *expatrare* 1666, a

verhuret *stuprosus* 2239, d. *rebus venereis deditus* 1931, a

verhüten *cavere* 443, d. *providere* 2502, a. *averruncare* 263, c

verjagen *fugare* 969, c. *exterminare* 2324, a. *pellere* 1679, a. *dispellere* 1680, a. *expellere* b. *exturbare* 2404, d. *exigere* 75, c. *proterere* 2328, c. von hauß und hoff verj. *deturbare quem de fortunis omnibus &c.* 2404, c. s. vertreiben.

verjager *expulsor* 1680, b

verjährung *usucapio* 2584, a

verirren sich in der erde *titubare* 2354, b

verirrung *erratio* 811, d

verkauffen *vendere* 1440, d. *venundare* 719, d. 2455, a. *distrahere* 2373, b. *alienare* 93, c. öffentlich verk. *hastam in foro ponere* 1062, d. *subhastare* 1063, b. zu verk. seyn s. feil seyn. hier und dort verk. *divendere* 2441, b. der gern verkaufft *vendax* 2441, a

verkäuffer *venditor* 2441, a. *auctor* 256, a. *prostitutor* 2203, b. *mango* 1340, d

verkauffung *venditio* 2441, a. *venundatio* 2455, b. *auctoratio* 258, b

verkehren *pervertere* 1476, d. *invertere* 2476, c. *convertere* 2474, c. *distorquere* 2364, c. *depravare* 1803, a. sich verk. *vertere se in quam formam &c.* 2468, d. das recht verk. *torquere jus* 2361, c

verkehrt *præposterus, è* 1784, c. *perversus, è*, 2477, a. *sinister* 2120, d. *pravus, è*, 1801, c. *depravatus, è*, 1803, a. verkehrter sinn *perversitas* 2477, a. *pravitas* 1802, d. verkehrte dinge fürnehmen *in aëre piscari & in mari venari* 46, d. verk. dinge reden *quæ alba sunt nigra dicere* 1511, a

verkehrung *versura* 1470, a. *inversura* 2476, c. verkehr. der worte *cavillatio; sophisma* 445, a

verkeilen *adactis cuneolis arctare* 650, d. *cuneare* 651, a

verklagen *diem cui dicere* 711, b. *dicam cui scribere, impingere* 700, c. *crimen cui movere* 631, d. *in jus rapere &c.* 1911, a. s. anklagen.

verklagter *reus* 1934, a

verklären *clarificare* 539, a

verkleibung mit hartz *gummitio* 1044, d

verkleinern *minuere* 1412, a. *imminuere* 1413, a. *levare* 1245, a. *elevare* 1245, c. *sugillare* 2250, b. *detrahere de quo* 2372, d. *obtrectare* 2373, d. *laudem cujus obterere, deterere* 1225, a. *laudes cujus verbis extenuare* 2318, c. *atterere cujus famam* 2324, c. *gloriam cujus refringere* 950, c. *laudi cujus obstrepere* 2229, b. *delibare de gloria alterius* 1254, d

verkleinerung *minutio* 1412, b. *diminutio*, d. *imminutio* 1413, a. *sugillatio* 2250, b. *obtrectatio* 2373, d

verknüpffen *devincire* 2509, a. *conciliare* 384, d. s. verbinden.

verknüpfft *copulatus* 601, b. *junctus* 1178, c. *conjunctus* 1179, b

verknüpffung *connexio; connexus* 1501, a. *nexus* 1500, d.

1500, d, copulatio 601, b. colligatio 1260, c

verköstigen sich selbst *cibo suo servire* 509, a. *cibatui prospicere* 509, c

verkriechen sich *subrepere sub quid* 1929, c. *latebras quærere &c.* 1220, b. *è medio excedere* 1367, c

verkündigen *denunciare* 1550, c. *præmonstrare* 1446, b. s. ankündigen.

verkündiger *nunciator, trix; annunciator* 1550, b. *denunciator* d. *prænunciator* 1551, b

verkündigung *nunciatio; annunciatio* 1550, b. *denunciatio* c. *prænunciatio* 1551, b

verkürtzen *breviare* 334, a. *præcidere* 356, b. *decerpere* 424, a. *resecare* 2046, c. *recidere* 356, c. *truncare* 2391, a. *derogare* 1947, b. s. abkürtzen. sein leben verk. *fata sua abrumpere* 1960, b. das verkürtzt wird *sectivum* 2045, b

verlachen *cavillari* 445, a. s. auslachen.

verlachung *derisio, derisus* 1940, b. *illusio* 1296, d

verlangen *requirere* 1870, c. *expetere* 1710, a. *discupere* 654, a. *affectare* 843, a. *gestire* 1011, a. *prægestire* b. *flagrare desiderio* 911, a. *ardenter quid cupere* 653, a. 206, d. *anhelare ex infimo pectore* 1059, a. *hiare ad spem futuri* 1083, d. *inhiare rei* 1084, a. nach einem verl. *magno cujus desiderio teneri* 2311, d. mich verlanget nach ihm *magna me tenet ejus exspectatio* 2175, d. das verl. *desiderium; desiderntio* 694, a. *exspectatio* 2175, d. grosses verl. *summa apiscendi libido* 172, d. aus verl. nach dir *desiderio tui* 694, a. verl. machen *desiderium incutere* 694, c. verl. haben / tragen *sitire* 2129, d. *desiderare quid* 693, d. *desiderio laborare, affici, incendi* 694, a. *æstuare desiderio cujus* 55, a. *valde avere* 263, a. *avide quid expectare* 263, a. ich habe verl. *capio desiderium; cepit me desiderium* 399, a. verlanget werden *in desiderio cujus esse* 694, a

verlängern *prolatare* 882, d. *prorogare* 1948, b. *extendere* 2306, c. *propagare* 1827, d. *quam diutissime ducere* 752, b

verlängerung *prorogatio* 1948, c

verlangt *exspectatus* 2175, b. *concupitus* 653, d

verlarvet *larvatus* 1218, a. *personatus* 1699, a. *coopermento personæ tectus* 1645, a

verlassen / ein verlassener *desertus* 1084, b. *nudus* 1543, a. *destitutus* 2202, b

verlassen *deserere* 2024, b. *relinquere* 1269, d. *derelinquere* 1270, d. *destituere* 2202, a. *dejuvare* 1189, c. *desolare* 2148, d. *deesse cui opera* 2255, c. die tugend verl. *deficere à virtute* 844, a. sich verlassen *niti* 1517, d. *submitti* 1518, d. *confidere* 895, c. sich auff andere verl. *pendere aliunde* 1682, a. sich auff geld verl. *fidere pecunia* 893, d. mit einem verl. *constituere cum quo* 2201, a. darauff man sich verl. darff *fidus* 894, c. der sich verläst *fretus* 956, d. *confisus re* 895, d. der sich auff stärcke verl. *audax viribus* 259, b. er verl. sich auff sein geschlecht *eum generis tenet fiducia* 894, d. man verl. sich auff dich *spes residet in virtute tua* 2057, c

verlassung *desertio* 2084, c. *destitutio* 2202, b. *relictio* 1270, a. *dereliclio* d

verlaub *venia* 2414, a. *salva gratia* 1989, b

verlauff ordentlich erzehlen *rem ordine narrare* 1597, a

verlauffen *defluere* 925, d. *currere* 659, b. *præterire cursu* 794, a. sich verl. *diffugere* 968, b. *dilabi* 1193, d. *deerrare* 813, b. der tag ist verl. *transiit dies* 796, a. s. verrennen.

verlauffener knecht *herifuga famulus* 1076, b. *fugitivus* 968, a. verl. zugang *proruptus aditus* 1962, b

verlebt s. alt.

verleckern *ligurire* 1261, d

verlegen *obsoletus* 1576, b. *mucidus* 1458, d

verlegen den paß / den weg *vias rescindere* 2021, b. *intercipere iter* 406, d

verleger *prævitor* 1791, b

verleihen *commodare* 579, d. geld auff zinse verl. *pecuniam collocare fœnore* 1281, a

verleiten *diducere* 754, a. zur sünde verl. *inducere in peccatum* 755, a. s. verführen.

verlernen *dediscere* 720, b. *desuescere* 2248, b

verlernt *desuetus* 2248, c

verlernung *desuetudo* 2248, c

verleschen *exspirare* 2188, a

verlesen *recitare* 516, c

verletzen *lædere* 1205, a. *violare* 2515, c. *vulnerare* 2588, b. *refringere* 950, c. *carpere* 423, c. sich selbst verl. *compungere se suis acuminibus* 1853, c

verletzt *læsus* 1105, a

verletzung *violatio* 2515, d. *vulneratio* 2588, b. *læsio* 1205, b. *læsura* b. *offensa* 872, a. *maleficium* 1333, b

verleugnen *negare* 1501, c. *abnegare* 1502, a. *inficiari* 1146, b. *inficias ire* ib. den glauben verl. *apostatare* 176, d. mit einem eyd verl. *abjurare* 1182, c

verleugner *abnegator* 1502, a. *inficiator, trix* 1146, b

verleugnung *negatio* 1501, d. *inficiatio* 1146, c

verleumbden *calumniari* 375, a. *traducere* 758, d. *detrahere de cujus fama* 2372, d. *obtrectare* 2373, d. *famam cujus inquinare* 1152, b

verleumbder *calumniator, trix* 375, a. *obtrectator* 2374, a. *detractor, detrectator* 2373, a. *delator* 879, a. *mordax* 1449, c. *sycophanta* 2271, a

verleumbdung *calumnia* 374, d. *iniqui sermones* 44, d. *sycophantia* 2271, b

verleumderisch *calumniosus* 374, d

verlieben sich zu tode *conflagrare amoris flamma* 911, c

verliebt *amans* 120, d. *amator, trix* 121, a. *amori deditus* 730, d. *saucius amore* 2009, a. *qui totus est in amore* 2367, a. *devinctus vulnere amoris* 2588, a. P. *quem malus abstulit error* 813, c. P. *succensus amore* 386, c. verl. augen *illices oculi* 1201, b. verl. werden *in qua commoveri* 1456, d. verl. seyn *errare* 812, c. P. *cœco carpi igni* 1131, a. *in amore hærere apud quam* 121, d. verl. seyn biß in todt *demori* 1452, a. er hat sich in die lieder verl. *cantiunculis irretitus tenetur* 390, a. s. lieben.

verlieren *amittere* 1422, b. *perdere* 731, c. *deperdere* 732, b. sich verlieren *dispérire* 793, d. *rarescere* 1914, a. *effluere* 926, b. seine gestalt verl. *deflorescere &c.* 922, a. die gunst verl. *effundere gratiam* 976, b. prave leute verl. *claris viris orbari* 1595, b. die sache verl. *causa cadere* 447, a. es hat sich verlohren *facultas ejus rei exaruit* 204, b. der danck verleuret sich *gratia intercidit* 350, a

verloben *spondere* 2191, d. *despondere* 2192, b. die tochter verl. *despondere cui filiam* 898, d

verlöbnüs *sponsalia* 2192, b. P. *fœdus maritum* 1351, d

verlobte *consponsi* 2192, b. *desponsati* c

verlohnen / es verlohnet sich der mühe *opera pretium est* 1583, c. *est aliquid* 96, c

verlohren *desperatus* 2183, a. *deploratus* 1752, b. verlohrne sache *occisa res* 356, b

verlöten *plumbare, ferruminare* 1754, b

verlötung *plumbatura* 1754, c

verlust *jactura* 1115, b. *detrimentum* 2325, a. *intertrimentum* c. *dispendium* 1684, d. *amissio* 1422, c. verl. im spielen *damna aleatoria* 90, a. s. schade.

vermachen *legare* 1229, c. *cavere testamento* 443, d. *testamento cui quid relinquere* 1269, d. dem etwas vermacht ist *legatarius* 1229, d. der was vermachet *legator* d

vermacht *obseptus* 2072, b

vermächtnüs *testamentum* 2330, c. *legatum* 1229, d

vermählen *sponsare* 2192, a. *despondere* b

vermählt *desponsatus* 2191, c

vermahnen *hortari* 1103, a. *adhortari; cohortari* c. *exhortari* 1104, a. *monere* 1441, c. *admonere* 1442, c. *aurem vellere* 272, d. *cohortatione animum cujus incitare* 515, d

vermahnung *adhortatio; cohortatio* 1103, d. *hortatio; hortatus* b. *hortamen; hortamentum* c. *monitio; monitum; monitus* 1442, a. *admonitio; admonitus; admonitum; commonitio* c. *paræneſis* 1637, c. kleine verm. *cohortatiuncula* 1103, d

vermaledeyen s. verfluchen.

vermaledeyung s. verfluchung.

vermehren *augere* 263, d. *adaugere* 264, b. *multiplicare* 1465, b. *cumulare* 649, a. *locupletare* 1281, d. *duplicare* 763, b. *exaggerare* 66, a. *ampliare; adampliare* 126, d. *amplificare* 127, a. *deformare* 939, a. *mactare* 1320, c. das man verm. kan *multiplicabilis* 1465, c. das geschrey verm. *affingere quid rumoribus* 901, c. den ruhm verm. *gloriam alere* 98, d. das trauern verm. P. *incendere luctus* 386, a

vermehrer *auctor* 255, b. *multiplicator* 1465, b. *accumulator* 649, c

vermehrt *auctus* 264, b. *cumulatus* 649, b. *exaggeratus* 66, a. *mactus* 1320, a

vermehrung *multiplicatio* 1465, b. *accumulatio* 649, c. *incrementum* 630, a. *augmentum* 265, b. *auctio* 264, c. P. *augmen* 265, a. *auctus* b. *accessio* 453, b

vermeiden *vitare* 2528, d. *devitare; evitare* 2529, a. *defugere* 968, b

vermeidlich *vitabilis* 2529, a. *inevitabilis* b

vermeidung *vitatio* 2529, a. *devitatio; evitatio* b. *declinatio* 552, b. *fuga* 967, d

vermelden *renunciare* 1552, a. *exponere* 1770, d. *referre ad quem* 883, a

vermeldung *narratio* 1485, a

vermengen *miscere* 1415, c. *commiscere* 1416, b. *confundere* 975, a. *concorporare* 614, a. s. vermischen.

vermenget *promiscuus, è*, 1416, c. *indiscretus* 483, d. s. vermischt.

vermengung *confusio* 975, b

vermercken s. mercken.

vermerckung *præsensio* 2070, c

vermessen *temerarius* 2297, a. *confidens* 895, c. *sibi præfidens* 896, b. *vultuosus* 2590, a. *arrogans, ter*, 1946, d. *plenus arrogantiæ* 1946, d. vermessene kühnheit *prorupta audacia* 1962, b

vermessenheit *temeritas* 2297, a. *audacia &c.* 259, b. *confidentia* 895, d. *arrogantia* 1946, d. *protervitas* 1835, b

vermiethen *locare* 1280, c. *locitare foris* d. der da vermiethet *locarius* c. *locator* d. sich verm. *operam cui locare &c.* 1583, b. stuben und kammern verm. *exercere cœnaculariam* 559, c. s. verpachten.

vermiethung *locatio* 1280, d

vermittelung *intercursus* 661, a

vermischen *concorporare* 614, a. sich fleischlich verm. *coire cum qua* 791, c

vermischer *temperator* 2299, d

vermischt *mixtus; mistus* 1415, c. *miscellaneus* d. *permistus, e; permixtim* 1416, b. *promiscuus, è*, c. *confusus, è*, 975, b. *confusaneus* c. *concretus* 629, d

vermischung *mixtura; mistura* 1415, d. *admistio* 1416, a. *permistio* c. *confusio* 975, b. *concretio* 629, d. *temperatura* 2299, d. *concilium* 584, d. fleischliche verm. *coitus venereus* 791, c

vermissen *desiderare* 693, d

vermodern *putrescere* 1862, c. *situ canescere* 395, b

vermöge des gesetzes *per legem illam* 1690, d

vermögen / vermügen *valere* 2418, a. *posse* 1788, a. *evalere* 2419, d. *pollere* 1761, a. das gewissen vermag viel *magna vis est conscientiæ* 2523, a. das verm. *facultas* 838, a. *potestas* 1790, b. *opes* 1589, b. *bona* 324, b. *census* 469, b. *viaticum* 2492, b. nach besten verm. *pro parte virili* 1818, a. *pro viribus* 2523, c. ohne verm. *invita minerva* 1410, a. verm. des leibes *habitudo* 1050, d. ein jeder nach seinen verm. *pro sua quisque parte* 1651, a. mit allen verm. *equis & quadrigis; velis equisque* 808, a. sein verm. prüfen *metiri atque diligenter æstimare suas vires* 2523, b. alle sein verm. dran setzen *omnes nervos in re qua contendere &c.* 1506, c

vermögend *præpollens* 1761, a. s. reich.

vermummet *personatus* 1699, a. *larvatus* 1218, a

vermüntztes gold *aurum signatum* 274, a

vermuthen *suspicari* 2178, c. ich vermuthe *conjectura me ducis &c.* 1118, a

vermuthlich *conjecturalis* 1118, a. *conjectatorius*, b. *opinabilis* 1587, d

vermuthung *conjectura* 1118, a. *expectatio* 2175, d. ohne alles verm. *casu* 348, c

vermutzt *curtus* 664, b

vernaschen *abligurire* 1262, a

vernaschung *abliguritio* 1262, a

vernehen *circumsuere* 2261, c. *insuere; obsuere* d. *præsuere* 2262, a

vernehmen *intelligere* 1234, c. *percipere* 407, a. *inaudire* 261, d. *auditiuncula adspergi* 261, a. die rede vern. *accipere sermonem* 402, b

vernehmlich *perspicuus, è*, 2176, c. *explanatè* 1743, c. *articulata voce* 226, d. vernehmliche rede *vox explanabilis* 1743, b. vern. reden *clara voce dicere* 537, c

verneinen *negare* 1501, c. *inficias ire; inficiari* 1146, b

verneinend *abdicativus* 701, c

verneinung *negatio* 1501, d. *inficiatio* 1146, c

verneuen, verneuern *instaurare* 1152, a. *restaurare* b. *novare* 1527, c. *innovare; renovare*, d. *integrare* 1155, c. *redintegrare* d. *reformare* 940, a. *recentare* 1915, d. den schmertz vern. *refricare dolorem* 957, c

verneuerung *interpolatio* 1760, b

vernichten *vellicare* 2437, b

vernisselte nase *nasus collisus, simus* 1490, d

vernunfft *ratio* 1926, a. *mens* 1379, c. *intelligentia* 1235, a. er ist kaum bey vern. *mente vix constat* 2219, c

vernünfftig *rationalis* 1927, b. *sanus, è*, 1995, d. *mentis compos* 1379, c. *compos & particeps rationis* 1655, a. *ratione utens* 1926, a

vernunfftkunst *logice*, a, 1282, b

verordnen

verordnen *destinare* 694, c. *designare* 2107, d. *præscribere* 847, a. *cavere legibus &c.* 443, d. an eines stelle verordn. *in locum cujus quem substituere* 2204, a
verordnung *ordinatio* 1598, c. *scitum* 2023, b. *præscriptio* 2035, b. *rogatio* 1946, a
verpachten *locare* 1280, c. *locitare; ablocare* d. *elocare; oblocare* 1281, b
verpachter *locator* 1280, d
verpartieren *intervertere* 2476, c
verpfänden *obligare* 1261, a. *pignori opponere aliquid* 1726, a. 32, b. *pignerare* c. *oppignerare* d. *arrhaboni quid relinquere* 221, c
verpflegen *procurare* 657, c. *enutrire* 1554, b
verpflegerin *nutricula* 1553, d. s. pfleger.
verpflichten *obligare* 1260, d. *devincire* 2509, a. *demereri* 1390, c. *sacramento obligare* 1972, b. sich verpfl. *obstringere cui fidem suam* 2232, a
verpflichtet *obnoxius* 1539, d. *mancipatus* 1335, a. *auctoratus* 258, a. *damnas* 676, a. *munis* 1470, a. verpfl. seyn *debere* 679, d. *lege adstringi, alligari* 1146, a. *muneris esse alieni* 1469, b. *teneri lege* 2311, d. *in ære cujus esse* 48, d
verpichen *picare* 1738, b. *impicare; oppicare* c. *linete pice* 1268, a
verpitschiren *signis obsignare* 2104, b. *annulo sigillum imprimere* 152, b
verprassen *dilapidare* 1214, b. s. durchbringen.
verprasser s. prasser.
verrammeln *oppilare* 1728, a
verrathen *prodere* 732, c. *enunciare* 1550, d. *tradere* 734, a. *proditorem induere* 832, a
verräther *proditor* 732, d. *delator* 879, a. *traditor* 734, a, c. *quadruplator* 1886, b. *publicator occulti* 1841, b. *sycophanta* 2170, d. *coryceus* 616, c. ein erkauffter verr. *corruptus in proditionem* 1960, c
verrätherey *proditio* 732, d. *parricidium patriæ* 1663, c
verrätherisch *delatorius* 879, a. *calumniosus* 374, d
verrechnen *imputare* 1861, c
verreden *ejurare* 118?, a
verrencken *luxare; eluxare* 1311, c. das bein verr. *coxam frangere* 620, b
verrenckt *extortus* 2364, c. *luxatus* 1311, c
verrennen *præcludere* 541, d
verrichten *agere* 68, d. *perficere* 846, c. *transigere* 78, a. *expedire* 1705, a. *fungi* 979, d. *patrare* 1665, d. *perpetrare* 1666, c. *emoliri* 1437, d. viel zu verr. haben *multis negotiis implicari* 1751, a. nach wuntsch verr. *ex sententia rem gerere* 1006, c
verrichtung *negotium* 1614, c. *occupatio* 1563, b. *expeditio* 1705, c. *functio* 980, a. *perfunctio* c. *actio* 71, b. *actus* d. *res gerenda* 1006, d. kleine verr. *opella; operula* 1583, d. wieder an seine verr. gehen *se ad suum munus pensumque revocare* 1683, d
verriechen *exolescere* 1575, d
verriegeln *obserare* 2079, d. die thür verr. *foribus pessulum obdere* 936, b
verriegelt *oppessulatus* 1706, c
verringern *minuere; comminuere* 1412, a. *imminuere* 1413, a. *levare* 1245, a. *elevare* c. *tenuare; attenuare* 2318, b. *extenuare* c
verringerung *imminutio* 1413, a
verrochener wein *vinum evanescens vetustate* 2513, d
verrostet *obductus ærugine* 47, d. verr. seyn *squalere situ ac rubigine* 2197, a. *situ occupari* 2130, b
verrücken *transferre* 884, b. *moliri sua sede* 1436, c. *ex sua sede & statu dimovere* 1457, a
verrückt im kopff *insanus* 1997, a. *helleboro opus habens* 1067, c
vers *versus* 2471, b. *versiculus* d. *metrum* 1399, a. heroische v. *epos* 806, c. *epicus versus* c. ein v. der sich reimt *rhythmus* 1938, c. ein paar verse *distichon* 722, b. v. machen *versificare* 2471, b. *carmina ludere* 1294, d. *versus factitare* 842, a. *fundere versus* 974, c. *numeris orationem adstringere* v. schreiben *carmen facere, scribere, componere, contexere, condere, ludere, fundere* 420, c. *pangere versus* 1629, d. in v. beschreiben *canere* 389, b. zum v. gehörig *metricus* 1400, a
versagen *negare* 1501, c. *denegare* 1502, b. seine hülffe v. *commodum claudere* 539, c
versalbuchstaben *literæ grandes, capitales, cubitales, quadratæ* 1275, c
versaltzen die freude *gaudia exacerbare* 13, c
versammlen *congregare* 1040, c. *convocare* 1567, b. *frequentare* 955, d. *conturmare* 2406, d. sich vers. *convenire* 2447, a
versammleter hauffe *corona* 612, b

versammlung *conventus* 2448, a. *grex* 1040, a. *congregatio* c. *congressus; congressio* 1026, c. *synagoga* 2273, a. *synodia; synodus* 2274, b. *concilium* 584, c. *frequentia* 955, d. *conglobatio* 1019, c. *consessus* 2054, d. *convocatio* 2567, c. *cœtus* 560, d. böse vers. *conciliabulum* 584, d. vers. der leute *celebritas* 459, d. vers. der rathschlagenden *consilium* 592, a. vers. anstellen *conventum agere* 68, d. s. zusammenkunfft.
versauern *acescere, exacescere* 10, d
versäumtes wieder einbringen *cessata reponere tempora* 459, a
verschaffen *curare* 656, a. *parare* 1646, c. *procurare* 657, c. *conficere* 843, c
verschamerirt mit golde *auroclavatus* 545, b
verschänden *deturpare* 2407, d
verschantzen *munire* 1468, a. *præmunire* 1468, d. *vallare, obvallare; prævallare* 2421, b. *vallo cingere* 521, b. *intersepire urbem vallo* 1072, a. *vallo & fossa circumdare, utrisque sepire* 2071, c. ringsrumb *circumvallare* 1421, c
verschantzt *aggere septus* 2071, d
verschantzung *præmunitio* 1468, d
verscharren *defodere* 929, b. *infodere* c. *obruere* 1964, a
verscharret *præsepultus* 2071, c. vers. feuer *sopitus ignis* 2155, c
verscheiden *exanimari* 151, b. s. sterben.
verschicken *legare* 1229, c. *ablegare* c. *amandare* 1336, b. hin und wieder vers. *dimittere* 1424, a
verschieben *differre* 879, b
verschimmeln *putrescere* 1862, c. *situm ducere; situ corrumpi* 2130, b. *situ mucorem contrahere* 1458, c. *mucescere* d (2197, a
verschimmelt *obductus ærugine* 47, d. *squalens situ*
verschlagen *callidus* 370, d. *versutus, e* 2472, a. *perspicax* 2176, c. *sagax* 1976, c. *versipellis* 2470, a. *vafer* 2416, a. *polypus* 1763, b. vers. seyn *vulpinari* 2589, a
verschlagen *renuere* 1553, b. der wind hat sie vers. *vis venti distulit* 879, a. vers. werden durch ungewitter *abripi tempestate* 1912, b
verschlagenheit *sagacitas* 1976, d
verschlämmen *oblimare* 1265, a
verschläudern das geld *jactare pecunias suas* 1116, a. *profundere* 977, a. *dissipare* 722, a. *dilapidare* 1214, c.
verschleichen sich *subtrahere se* 2375, a. sich wohin vers. *proripere se quo* 1913, c
verschleimt *pituitosus* 1736, d
verschliessen *claudere* 539, c. *concludere* 540, d. *introcludere* 541, c
verschlimmern *depravare* 1803, a. *deterius facere; deteriorare* 695, a
verschlingen / verschlucken *ingurgitare* 1045, b. *absorbere* 2156, b. *abligurire* 1262, a. *devorare* 2561, c. *glutire; deglutire* 1022, b. geitzig vers. *tuburcinari* 2395, a (*claustrum* 540, b
verschlossen *occlusus* 541, c. *præclusus* d. versch. ort
verschmachten *tabescere; contabescere* 2278, b
verschmähen *dedignari* 714, c. *spernere* 2181, a. s. verachten.
verschmertzen *dedolere* 737, d. *perdolere* 738, a. *questus secreto mandare dolori* 1336, a
verschmieren *limo quid obducere* 756, a
verschmitzt *astutus* 242, b. *catus* 441, b. *versipellis* 2470, a. *vafer* 2416, a. etwas verschmitzter *minus ineptus* 180, d. vers. seyn *in occipitio oculos habere* 415, c
verschneiden *tondere* 2359, b. *emasculare* 1355, b. *castrare* 433, a. *accidere* 354, c. *incidere* 355, d. *præsecare* 2046, a. *resecare* c. umbher vers. *intondere* 2360, a. ein wenig vers. *supputare* 1862, b. *subsecare* 2046, c. das haar vers. *recidere comas* 356, c. *crines resecare, desecare* 632, b
verschnidten *tonsilis* 2359, d. *recutitus* 1916, c
verschnidtener *eunuchus* 820, a. *senex mulier* b. *castratus* 433, b. *anus* 166, c. *semimas* 1355, a. *semimasculus* b. *Bagous* 290, b. *apocopus* 173, d. *spado* 2164, c. *verpus* 2466, d
schonen *parcere* 1639, c
verschreiben *obligare* 1261, a. *rationibus quid inferre* 1927, a. geld vers. *scribere nummos* 2030, a. aus der fremde versch. *accire peregre* 514, b
verschreibung *perscriptio* 2035, a. *cautio chirographi* 501, a. *syngrapha, us* 2274, a verschr. der morgengabe *dotis tabula* 747, d. geldbelangende verschr. *nomina* 1524, d
verschriebene schuld *chirographaria pecunia* 501, c
verschrumpfelt *victus* 2503, d. *rugosus* 1958, b
verschulden *commerere* 1390, c. *promereri* 1391, b
verschuldung *meritum* 1389, b
verschütten die gunst *gratiam collectam effundere* (976, b
verschwägerung *proluvium* 1303, b

verschweigen *reticere* 2280, d. *celare* 464, b. *tacere* 2280, a. *tacite habere* b. *occultum quid habere* 1562, b
verschweigung *obticentia; reticentia* 2280, d. *dissimulatio* 2118, a
verschwemmen *proluere* 1303, a. *diluviare* 1302, b
verschwemmung *proluvium* 1303, b. *diluvium* 1302, a
verschwenden *prodigere* 77, b. *profundere* 977, a. *devorare* 2562, c. *patrimonium effundere inconsulte largiendo* 1116, c. sein gut vers. *rem oblimare* 1263, b. s. durchbringen; s. verschläudern.
verschwendung *prodigalitas; prodigentia* 1824, a. *effusio* 976, c. *profusio* 977, b
verschwender *prodigus* 1823, d
verschwenderisch *impendiosus* 1686, a. s. verthulich.
verschwören *ejurare* 1183, a. *abnegare* 1502, a. sich zusammen vers. *conjurare* 1182, d. *conjurationem facere* 1183, a
verschwiegen *taciturnus* 2280, b. *arcanus* 192, d. *tectus* 2293, a. *capacissimus omnis secreti* 401, d. *P. linguæ famine cautus* 857, b. vers. halten *tanquam mysterium tacitum quid habere* 1482, b
verschwiegener *areopagita taciturnior* 205, b
verschwiegenheit *taciturnitas* 2280, b
verschwinden *evanescere* 2412, d. *dilabi* 1193, d. *disperire* 793, d. *liquescere* 1272, c. *disparere* 1642, a. *extabescere* 2278, c
versehen *procurare* 657, c. *peccare* 1671, d. *delinquere* 1269, c. *ruere* 1963, a. *offendere in re* 871, d. etwas vers. *committere* 1423, b. *hallucinari* 1058, b. *casu peccare* 348, c. sich vers. *instruere* 2234, d. guts vers. *bene sperare* 2182, b. zuletzt vers. *in portu impingere* 1650, b. wohl vers. zu roß *firmus ab equitatu* 907, a. von Gott vers. seyn *definitum esse fataliter* 865, b. *esse in fatis; fatalem esse* 865, a. so etwas kleines vers. ist *si qua offensiuncula facta est* 872, b. es versiehets auch ein kluger *quandoque bonus dormitat Homerus* 746, b. der sich nichts versiehet *inopinans* 1588, b
versehens *ex insperato* 2183, b
versehren / *ulcerare, exulcerare* 2535, d
versehrend *exulceratorius* 2536, a
versehrung *exulceratio* 2536, a
versehung / versehen *menda, um* 1377, d. *peccatum* 1671, a. *delictum* 1269, d. *erratum* 812, d. *commissum* 1423, c
versencken *demergere* 1391, d. *submergere* 1392, b. das schiff versencken *navem deprimere* 1492, a
versengen *suburere* 2575, c. *adurere; amburere* 2574, d
versengt *tostus* 2365, d. *retorridus, e* 2366, a. *semiustulatus* 2574, a. *ambustus* 1575, a. *semicremus; semicrematus* 625, a. *afflatus incendio* 918, c. vom wetter vers. *desideratus* 2103, d. vers. seyn *carbunculare* 416, d
versetzen *pignori opponere* 1726, a. s. verpfänden.
versetzen *transponere* 1773, c. *transferre* 88?, b. *transmutare* 1479, b. *moliri sua sede* 1436, c. der etwas versetzt *arrilator* 221, d
versetzt *fiduciatus* 895, b. mit edelst. vers. *gemmis distinctus* 998, c. *gemmatus* d
versetzung *translatio* 884, b
versich *crispinus* 633, a
versichern *satisdare* 729, c. *persuadere cui* 2241, b. *fidem facere cui* 892, b. *cautelam præstare cui* 444, c
versichert *ratus* 1925, c. v. seyn *exploratum habere* 1752, c
versicherung *confirmatio* 908, a. *cautio* 444, a. *satisdatum* 729, d. *cautela* 444, b. *formula fiduciæ* 937, b. s. verschreibung.
versiegeln *signare* 2107, a. *obsignare* 2108, a. *consignare* c. *annulo sigilla imprimere* 152, b
versiegen *elanguescere* 1211, b. *interarescere* 2040, c
versilbern *argentum incoquere* 603, a
versilbert *argentatus; deargentatus* 207, d
versincken *submergi* 1392, b. *hiatu desidere* 2102, c. *subsidere* 2103, a
versmacher *versificator* 2471, a. *poëta* 1758, c
versmacherin *poetria* 1758, d
versoffen *bibax* 313, a. *bibosus; bibonius; biberius; bibaculus* b. *vinosus* 2514, c. *ebriosus* 768, a
versöhnen *placare* 1739, d. *complacare* 1740, a. *conciliare* 585, a. *reconciliare* 585, c. *piare* 1731, c. *expiare* 1735, a. *propitiare* 1831, c. *pacificare* 1671, b. *mitigare; mitificare* 1420, a. *reducere in gratiam* 757, c. *in gratiam redigere* 1033, c. *P. prece quem amicare* 117, d. mit opffern vers. *litare* 1277, a. versöhnet werden *remollescere* 1439, c s. vertragen.
versöhner *reconciliator* 585, c. *pacificator* 1671, b. *pacator* d. *propitiator* 1831, d
versöhnlich *placatus, e,* 1739, d. *placabilis* 1740, a

versöhnung

versöhnung propitiatio; propitiatorium 1831, d. placamen 1740, a. conciliatio gratiæ; reconciliatio 585, c. pacificatio 1671, b. reditus gratiæ, in gratiam 795, a. vers. durch opffer litatio 1277, b
versorgen curare 656, a. sustentare 2317, b. instruere quem 2234, d. sich vers. prospicere sibi 2177, a. collocupletare se 1281, d
versorget curatus 657, a
versparen differre 879, b. reservare 2090, d
versperren oppilare 1591, b
versperrung inclusio 541, b. interclusus c
verspielen succumbere 643, a
verspotten irridere 1940, c. ludibrio habere 1297, b. naso adunco quem suspendere 1490, d. s. spotten; s. verhöhnen.
verspottung derisio 1940, b. derisus; irrisio; irrisus c. sanna 1995, b. subsannatio c
versprechen polliceri; pollicitari 1257, c. dicere 703, b. condicere 705, d. despondere 2192, c. grosses versp. aureos montes polliceri 1445, a. was gutes versp. præclara ac pulchra minari 1408, b. s. zusagen.
versprecher promissor 1426, a. pollicitator 1257, c
versprecherin pollicitatrix 1257, c
versprechung s. zusage.
versprengen diffundere 975, d
verspüren recognoscere 1532, b
verstand prudentia 1836, c. intelligentia; intellectus 1235, a. sensus 2068, b. animus 148, a. ingenium 1148, d. judicium 1172, d. sapientia 1998, b. captus 400, d. mens 1379, c. indoles 1144, b. sanitas animi 1996, b. docilitas ingenii 735, c. guter verst. doctæ aures; judicium subactum 272, d. der keinen verst. hat s. unverständig.
verständig prudens, ter 1836. b. callidus 370, d. non incallidus 371, c. catus 441, b. intelligens, ter 1235, a. homo emunctæ naris 1467, d. præsens ingenio 1797, b. P. sensifer 2068, d. cerebri felix 480, b. verst. seyn sapere 1997, d
verständigen docere 734, c
verständnis perceptio 407, b. s. verstand.
verstärcken sich convalescere; invalescere 2419, d. das verst. mich in gedancken hoc mihi animum exauget 264, b. man hat sich wieder verst. res sunt refectæ 848, b
verstarren rigescere 1941, a. dirigere; obrigescere c.
verstarret seyn horrere 1102, b
verstatten permittere 1425, b. concedere 454, a. indulgere 1144, d. verst. zu spielen dare ludum pueris 728, c, d
verstauchen luxare; eluxare 1311, d
verstechen die wahren permutatione mercium uti 164, c
verstecken abscondere 588, b. abdere 730, a. obtegere 2294, c. occulere 1561, b. abstrudere 2391, a. jocoso condere furto 586, d. sich in die bücher verst. involvere se libris 2559, c
versteckt præfractus, e 950, b. v. seyn latere 1219, c. delitescere 1220, c
verstehen intelligere 1234, c. capere 399, d. accipere 402, b. cognoscere 1530, d. percipere 407, a. tenere 2311, d. assequi 2076, c. intellectu consequi 2077, a. sensibus haurire 401, d. animo comprehendere 1805, c. scire 2022, a. dahin verst. in eam partem accipere 1651, d. mehr verst. ultra peram sapere 1691, b. aus dem schreiben verst. discere ex literis 720, a. wie es zu verst. quo valeat 2418, b. was üblich verst. usum rerum percallere 370, d. ich verst. es nicht nego mei judicii esse 1172, d
versteigen sich zu weit aberrare a proposito 813, a
verstellen dehonestare 1098, c. inhonestare d. dedecorare 685, d. deformare 939, a. devenustare 2456, d. ebur atramento candefacere 384, b. sich verst. dissimulare 2117, d. vertere se in quam formam 2468, d. der sich verstellet dissimulator 2118, a
verstellt simulatus, e 2117, a. fictus 900, c
verstellung dissimulatio; dissimulantia 2118, a. deformatio 939 b. larva 1218, a. distortio 2364, c
verstocken sich selbst durare animum, cor 764, d
verstockt obstinatus, e 1561, a. inflexibilis 914, c
verstohlen clanculum, ò 534, c. furtim; furtivus, e 983, a. verst. weise obreptivè 1929, b. subreptivus c
verstopffen adstringere 2231, a. comprimere 1808, b. obturare 1561, b. oppilare 1591, b. durare ventrem 765, c. die ohren mit wachs verst. obdere ceram auribus 731, c
verstopfft repletus 1749, b. verst. leib cœliacus 558, d
verstopfung obstructio 2236, a. oppilatio 1591, b. verst. des leibes duritia alvi 764, c
verstorbener mortuus 1451, b. demortuus 1452, a. P. quem lex avara fatorum peregit 77, b. verst. unter der erden inferi 1147, a. s. tod.
verstören turbare 2403, c. perturbare 2405, a. obturbare 2405, a. s. zerstören.
verstörer exterminator 2324, a
verstört aus dem schlaff recussus somno 1881, b
verstossen detrudere 2391, b. rejicere 1120, d. repudiare 1929, d. alienare 93, c. relegare 1231, b. hallucinari 1058, b
verstossung rejectio 1120, d. ejectio 1119, b. depulsio 1680, a. repudium 1929, d. repudiatio 1930, a
verstreichen oblinere 1269, a
verstricken intricare 2383, c. impedicare 1702, c. circumlaqueare; illaqueare 1216, a. connodare 1523, b. circumvincire 2508, c. prævincire 2509, a
verstrickt laqueatus 1215, d. impeditus 1705, d. præpeditus 1706, a. verst. seyn irretitum teneri 1933, c. gantz und gar verstr. seyn inter orci cancros adhærere 382, b
verstümmeln mutilare 1477, a. delumbare 1299, a. debilitare 681, a
verstümmelt mutilus 1477, a. truncus 2391, d
verstummen immutescere; obmutescere 1479, d
versuch periclitatio 1693, d. tentamentum; tentamen 2304, c. præcertatio 486, a
versuchen tentare 2304, b. pertentare 2309, b. versare 2469, b. periculum facere 1693, b. periclitari d. experiri 1694, c. vorher vers. prætentare 2309, c. alles vers. nihil reliqui facere 1270, a. ein wenig vers. primis (primoribus) labris quid gustare 1045, c. s. üben.
versuchend periclitabundus 1693, d
versucher tentator; tentabundus 2304, c
versucht peritus, e 1694, a. expertus d. exercitus; exercitatus 194, b, d. vers. mann cujus tanquam manus opere sic animus usu concalluit 371, a vers. soldaten qui magnum in castris usum habent milites 431, d. wohlvers. im kriege usu bellorum exercitus 2582, b
versuchung tentatio 2304, c. solicitatio 2141, a
versühnen lustrare 1306, a
versühnungen februa 869, a
versündigen sich peccare 1671, d. noxam admittere 1539, b
versüssen dulcare 761, b. edulcare c. melle temperare 1370, c
vertauschen mutare 1478, a. commutare b. cambire 378, a. vertauschet werden P. permutare dominos & cedere in altera jura 102, b
vertheidigen defendere a. defensare b. propugnare 1847, b. tueri 2395, d. patrocinari 1667, c. prohibere quem a periculo 1052, b. zum schein verth. colorate afferre patrocinium 570, b
vertheidiger defensor 871, a. propugnator 1847, b
vertheidigung defensio 871, a. propugnatio 1847, b. patrocinium 1667, c
vertheilē distribuere 2382, c. dispertire 1654, a. dispendere; dispensare 1684, d. dispescere 1658, b
verthulich prodigus, e 1823, d. profusus, e 977, b. impendiosus 1686, a. nepotinus 1504, c. sumtuosus, e 2259, b. damnosus 675, c
verthuligkeit prodigalitas 1824, a. sumtuositas 2259, c
verthun lacerare 1198, c. decoquere 602, d. das geld wird verthan pecunia interit 794, d
vertieffen sich in wollust immergere se in voluptates 1392, b
vertilgen delere 686, d. extinguere 2211, a
vertrag pactum 1618, b. pactio c. pacificatio 1671, b. fœdus 930, b. compositio 1769, a. conventio 2447, d. conventa 2448, a. vertr. halten stare conventis 2216, a. vertr. machen pacisci 1618, b
vertragen/ leiden perferre 881, d. tolerare 2356, b. pati 1664, b. perpeti 1665, c. concoquere quem 601, c. vertr. friede machen reconciliare 585, c. reducere in gratiam 757, c. restituere in gratiam 2203, c. in concordiam reducere, adaducere 605, a. P. secare lites 2044, b. sich vert. depacisci 1618, d. in gratiam cum quo redire 1033, c. 794, c. simpliciter & candide ponere inimicitias 385, a. sich wohl vert. sine offensa cum quo vivere 872, b. sine ulla querela cum quo vivere 1888, d. in der güte vertr. cum bona gratia quid inter quos componere 1768, a. den streit vertr. transigere controversiam 78, a. s. eines machen.
vertrauen fidere 893, c. confidere 895, c. committere 1423, a. credere 623, c. niti 1517, d. einem alles vertr. joca & seria cum quo conferre 2081, d. sein vert. auf einen setzen spem suam in quo reponere 1772, d. das vertr. fiducia 894, d
vertraulich simplicissime 2115, a. secreto 484, d. intimus, e 1158, b
vertraulichkeit familiaritas 854, b
vertraut qui à latere 1224, a. vertr. freundschafft halten familiarissime & amicissime cum quo vivere 117, b. ein vertrauter de complexu cujus ac sinu 2122, b
vertreiben pellere 1679, a. dispellere 1680, a. repellere 1680, d. profligare 917, c. discutere 1880, a. exagitare 76, d. demovere de loco 1457, a. emendare 1378, a. das fieber vert. deducere corpore febrem 754, b. die zeit vert. fallere tempus 850, d. detinere tempus 1427, d. transmittere tempus 1427, d. die sorgen vert. dissipare curas 722, a
vertreiber exterminator 2324, a. exactor 76, b. trajector 1121, d
vertreibung amotio 1456, c. exterminium 2324, a. pulsatio 1679, b
vertreten tueri 2395, d. defendere 871, a. patrocinari 1667, c. dicere pro aliquo 703, a. intercedere pro quo 456, a. eine sache vert. suscipere causam 409, c
vertriebener exactus 76, a. exul 830, b. extorris 829, b
vertrocknen exsiccare 2101, a. arescere; exarescere; arefieri 204, b. der baum vertrocknet arbor languescit, moritur, arefit 190, d
vertrocknet aridus 204, c
vertrösten auf ungewiß ding Penelopes telam texere 1687, c
vertröstung exspectatio 2175, d. s. hoffnung.
vertuschen premere 1807, a. supprimere 1809, d. intervertere 2476, c
vertuschung interversio 2476, d
verüben patrare 1665, d. conficere 843, d. efficere 844, d
vervielfältigen multiplicare 1465, b
verunehren dehonorare 1097, a. dehonestare 1098, c. dedecorare 685, d. deturpare 2407, d. violare 2515, c. temerare; contemerare 2297, b
verunehrung dedecoratio 685, d. deformatio 939, b
verunglimpfen criminari 632, a. elevare 1245, c. convellere cujus famam 2437, c
verunreinigen impurare 1857, c. spurcare; conspurcare 2196, c. inquinare 1152, b. coinquinare c. fœdare 931, c. funestare 982, b. scelerare 2016, c. conscelerare 2017, a. profanare 855, b. temerare; contemerare 2297, b. attaminare; contaminare 2284, c
verunreinigung pollutio 1303, a
verunruhigen concutere 1879, d
verunruhiget turbatus, e 2403, d
verunruhigung conturbatio 2404, c. perturbatio 2405, b. inquietatio 1899, b
vervortheilen fraudare 952, d. defraudare 953, a. fraudem facere, ferre cui 952, b. bolo quem tangere 320, c
vervortheilung fraus, deceptio 952, b
verursachen facere; creare 839, c. inducere 755, b. adducere 753, c. importare 1781, b. ver. zu kämpffen provocare ad pugnam 2568, b
verurtheilen damnare 675, d. condemnare c
verurtheilung damnatio 676, b
verwahren custodire 666, b. munire 1468, a. communire; emunire c. protegere 2294, d. sepire 2071, c. condere 586, d. asservare 2089, d. recondere 588, d. tutum reddere 2397, b. sich für gifft verw. cavere sibi a veneno 443, d
verwahrer custos 665, d. conservator, trix 2089, d
verwahrt tutus, ò 2397, b. sartus tectus 2000, c
verwahrung custodia 666, c. cautio 444, a. præmunitio 1468, d. in verw. gehalten werden attineri publica custodia 2313, a
verwalten administrare 1411, a. curare 656, c. procurare 657, c. gubernare 1043, c. fungi 979, d. gerere 1006, c. præsidere 2056, d. eines amt verw. inire cujus munus 792, c. das regiment verw. agere rempubl. 69, d. seines herrn stelle verw. fiduciarii operam obtinere 895, a
verwalter administrator 1411, a. villicus; actor 70, c. dispensator 1685, a. præfectus 847, a. curator 656, d. procurator 657, c. epistates 804, b. diæcetes 716, b. quem in cujusdam rei procuratione actorem habemus 70, c
verwaltung administratio 1411, a functio 980, a. perfunctio c. procuratio 658, a dispensatio 1685, b. provincia 2511, d. præfectura 847, c
verwandeln convertere 2474, c. transformare 940, a. transfigurare 903, a
verwandlung transformatio 940, a. transfiguratio 903, a

vielweniger multo minus 1656, a
vier quatuor 1881, d. quadrini 1885, a. vier jahr quadriennium 155, c. vier tage quatriduum 712, b
vierdte quartus 1882, b. zum vierdten mahl quartum, quarto c. der vierdte theil quadrans 1883, d
viereckicht quadrangulus; quadrangulatus 144, d. 1883, d. quadruus d. quadratus; quadrum 1885, d. tetragonus 2333, b. cubus 643, b. cybium 667, c. viereck. scherben quadratura vitreæ 1886, a. viereck. stein tesserula; tessella 2329, a
viererley quadruplex 1887, b. vier. weise quadrifariam 1884, b
vierfach quadruplex 1887, a. quadruplicato b. quadruplus 1886, b. P. quadrifidus 927, d. vierfach machen quadruplicare 1887, b
vierfürst tetrarcha 2333, b
vierfüßig quadrupes 1886, a. quadrupedans b
viergliedrig quadrimembris 1374, a
vierhunderste quadringentesimus 474, a. quadrigenarius 1885, b
vierhundert quadringenti 1885, b. quadringenteni 474, a. ie vierh. quadringeni 1885, b
vierhundertmal quadringenties 474, a. quatercenties 1883, a
vierjährig quadrimus; quadrimulus 314, b. 1885, a. vierj. zeit quadrimatus 314, b
vierling libella 1255, b. cabus 345, a
viermahl quater 1882, d. vierm. grösser quadruplo major 1886, b
viermänner quatuor-viri 1882, b
vierpfündig quadrilibris 1885, a
vierruderich quadriremis 1925, a. 1885, c
vierspaltig quadrifidus 1884, b
vierspännig quadrijugis, us 1176, b
viertägig quartanus 1882, c. quatriduanus 712, b
viertheil modius 1428, a. quadra 1883, a. tetartemorion 2332, d. dreyv. trimodium 1428, b. dodrans 737, a
viertzig quadraginta; quaterdeni 1883, a, b. ie v. quadrageni 1883, b
viertzigjähriger quadragenarius 1883, b
viertzig mal quadragies 1883, b. quaterdecies 1883, a
viertzigste quadragesimus 1883, b
vierzehn quatuordecim 1882, b. quaterdeni 684, a
vierzehende quartus decimus 1882, c. v. zahl tessaradecas 2328, c
vierzehenmahl quatuordecies; quaterdecies 684, a. 1882, b
viole viola 2515, b. leucojum 1243, b
violenbraun amethystinus 115, d. hyacinthinus 1108, d. janthinus 1123, d
violenfarb violaceus 2515, b
violengarten violarium 2515, c
violensafft syrupus violaceus 2276, d
visier buccula 338, b. bison minor 315, b
visitation recensus 471, a
umb circa 526, a. circiter b. circum c. ad 25, d. umb abgunst willen propter invidiam 1832, d. umb der behendigk. willen ad celeritatem 25, a. umb Gottes w. per Deos 1691, a. umb freundschafft w. amicitiæ nomine 1524, c. umb eben selbe zeit sub idem tempus 2242, b. umb des friedens willen de pace 679, b. umb der menschen willen hominum gratia 1033, d. umb deß willen quamobrem 1874, b. umb der wort willen pro istis dictis 1817, c. umb sich werffen adspergere quasi pulverem ob oculos 261, d. umb so viel desto mehr tanto magis 2288, c
umbarmen amplexari 1747, a. jungi mutuo amplexu 1747, b
umbbinden circumligare 1260, c. redimire 1916, c
umbbringen occidere 356, a. interimere 782, a. perimere a. necare 1499, c. trucidare 2393, a. tollere de medio 1367, c. interficere 846, b. peragere quem dextra 77, a. sich selbst umbbr. consciscere sibi mortem 2024, c. mit gifft umb. tollere quem veneno 2357, d. umbgebr. werden interire a quo 793, a. s. entleiben.
umbdrehen circumvertere 2474, b. gyrare 1048, d. den hals umbdr. oblidere fauces, guttur 1206, a
umbdrehend volubilis 2558, b
umbdrehung vertigo 2472, c
umbfang ambitus 790, d. circumductio 753, c
umbfangen cinctus 521, c. weit umbf. ambitiosus 790, b
umbfangen/ umbfassen amplecti 1747, a. amplexari, circumplecti b. complecti c. capere 399, c. lacertis amplecti quem 1199, a. sich lassen umbf. in complexum cui venire 2445, a
umbfassung amplexus 1747, b. circumplexus; complexus c
umbfliegen circumvolare 2553, b
umbfliessen ambire 789, d
umbführen fatigare per ambages 111, b. bey der nase umbf. phalcratus dictis quem ducere 752, b
umbgang ambitus 790, d. periodus 1694, a
umbgeben circumire 791, d. ambire 789, d. circumdare 729, c. circumfundere 975, a. redimire 1916, c. claudere 540, a. sepire 2071, c. circumvenire 2446, c. circumnectere 1501, a. evincire 2509, a. circumplecti 1747, b. stipare 2211, d. circumstipare 2212, a. complexu suo continere & coercere 193, b. P. circinare 527, b. mit einer wolcke umbg. amictus nube 116, b. von allen seiten umbg. circumcingere 522, a
umbgebind redimiculum 1916, c. caliendrum 367, c
umbgehen vitare 2528, d. auff etwas umbgehen moliri quid 1437, a. commoliri c. meditari quid 1366, c. parare 1646, c. struere quid 2233, c. agitare quid, de re 73, a. machinari quid 1319, b. affectare quam viam 2492, a. P. coquere cœpta 601, d. auf die flucht umbg. fingere fugam 900, b. mit betrug umbg. dolum commoliri, struere 739, d. versare dolos 2469, c. auf schelmstück umbg. scelus anhelare 1059, a. darauff gehet man umb id agitur 70, a. mit etwas umbg. studere 2237, c. tractare quid 2370, c. quid operam dare 1583, a. mit einem umbgehen versari cum quo 2478, b. conversari cum quo 2479, a. ambulare cum quo 113, c. morari cum quo 113, c. 1447, c. uti quo 2581, d. mit einem täglich umbgehen convictorem esse cui 2533, b. mit einem übel umbgeh. male cum quo agere 70, a. mit einem vertraulich umbg. vivere cum quo familiariter 2531, a. mit der reise umbg. affectare iter 843, a. mit krieg umbgehen armis vacare 2413, a. mit guten gedancken umbg. immorari honestis cogitationibus 1448, b. unbarmhertzig mit einem umbg. durius consulere in quem 593, a. mit denen wohl umbzugehen commodi; moribus commodis 579, a. tractabiles 2371, c. der auf etwas umbgehet molitor, trix 1437, b
umbgekehrt inversa vice 2495, c. umbg. baum eversa arbor 190, d
umbgiessung transfusio 979, d
umbgraben circumfodere 929, b
umbgrentzen terminare 2323, c
umbgürten cingere 521, b. circumvincire 2508, d
umbhacken aufs neue repastinare 1659, b
umbhauen den wald excidere silvas 2112, a. dolabris silvas sternere 739, a
umbher circum 526, c. umbh. von allen seiten circumcirca c. s. überall herumb.
umbher abhauen circumcidere 354, d
umbherbauen circumstruere 2234, b
umbherbelecken circumlambere 1208, c
umbherbellen circumlatrare 1222, c
umbherbinden obligare 1260, d
umbher einschneiden circumscarificare 2015, b
umbherflechten circumtexere 2335, a
umbherfliegen circumvolitare; circumvolare 2553, b
umbherfliessen dimanare 1342, c. circumfluere 925, b
umbherführen circumvehere; circumvectare 2434, b. bey der nase umbherf. circumducere per dolos 753, c. s. umbführen.
umbhergehen circumgredi 1026, c. ingredi 1027, b. lustrare 1306, a. obire 793, b. circare 526, c
umbher gelegen circumsitus 2130, c
umhergläntzen circumfulgere 971, c
umbherlauffen circummeare 813, a. inerrare b. circulari 529, a. volitare 2552, d
umbherlauffung discursatio 661, b
umbherlegen circumponere 1767, d
umbherleuchten circumlucere 1310, b
umbhernagen circumrodere 1945, c. obrodere d
umbherpflügen obarare 221, a. circumarare 220, d
umbherrauschen circumstrepere 2229, a
umbhersäen circumserere 2083, d
umbherschaben circumradere 1909, a
umbherschallen circumsonare 2152, c
umbherschiffen circumnavigare 1494, b
umbherschiffen lassen die augen oculos circumferre 877, d
umbherschreiben circumscribere 2033, a
umbherschweiffen oberrare 813, b. vagari 2416, d
umbherschweiffend errabundus 812, c
umbherschwimmen obnatare 1510, c
umbhersehen circumspicere 2172, d
umbhersetzen circumponere 1767, d
umbhersprengen circumspergere 2166, a. circumrorare 1950, d
umbherstehen circumstare 2219, b
umbherstreiffen palari 1625, d
umbherstreuen circumspergere 2166, a
umbhertragen circumgestare 1008, c. circumferre 877, d
umbherverlöten circumplumbare 1754, a
umbherwandern errare 812, b
umbherwohnen circumcolere 567, d
umbherziehen longe lateque peregrinari 1692, a
umbhüllen circumtegere 2294, b. incingere 522, b
umbkehren regredi 1028, a. retrogredi ibid. reverti 2477, c. vertere 2468, c. evertere 2476, b. subvertere 2477, d. alles umbk. agere ac vertere cuncta 68, b
umbkehrung s. wiederkunfft.
umbkleiden circumvestire 2486, c. redimire 1916, c
umbkommen interire 793, a. ruere ad interitum 1962, d. durch seine eigene hend umbkommen cadere sua manu 348, a. s. untergehen; s. verderben.
umbkreiß ambitus 790, d. orbis 1593, c
umblauffen orbem conficere 1503, c. das umbl. bey nacht nocturnæ grassationes 1032, b
umbläuffer ambulator, trix 113, d. concursator 560, c. discursator 661, b. ardelio 200, b
umblencken reflectere 915, b
umbpflügen das land proscindere terram 2021, a
umbreissen diripere 1912, d. subvertere 2478, a. umbr. den grund fundamentum convellere, a. fundamentis disjicere 979, c. das land umbr. proscindere terram 2021, a
umbreissung demolitio 1437, d. eversio 2476, b
umbringen circumcludere 540, d. circumvenire 2446, c. ambire 789, d. amplecti 1747, a. circumplecti b. comprehendere 1803, c. auff allen seiten umbringen circumvallare 2421, c. umbringet werden multitudine circumiri 791, d. corona circumfundi 975, a
umbrühren tribulare 2380, c
umbschlag operculum 1644, d. umbs. machen adhibere fomenta 947, c
umbschlagen deficere a se ipso 844, a
umbschliessen incingere 522, b
umbschmeissen percellere 464, a
umbschmieden procudere 644, d. nova incude diffingere 901, d
umbschneidung circumcisura 355, a
umbschreiben describere 2033, c
umbschreibung periphrasis 1695, b
umschrencken definire 905, a. determinare 2323, c
umbschweiff circuitio 791, d. circumductio 753, d. anfractus 142, a. longissimus excessus 455, b. orbis orationis 1593, c. mæandri 1322, b. umbs. im reden circumlocutio 1286, b
umbschweiffen/ umbschweiff nehmen digredi 1026, d. circuitione uti 791, d. ambitus facere 790, d. circuitum & quasi verborum orbem conficere 791, d
umbschweiffig circumflexus 914, d
umbschwemmet circumfluus 925, c
umbsehen sich circumspicere 2172, d. dispicere 2175, a. circumspectare 2173, b. circumtueri 2395, b. respicere 2177, b. respectare d. speculari 2179, b. prospeculari 2180, b. circumferre oculos 877, d. retorquere oculos 2365, a. venaturam oculis facere 2452, c. P. circumferre faciles oculos 837, c. das umbs. respectus 2177, c
umbsetzen mutare quid cum quo 1478, a. submutare 1479, b
umbsetzung translatio 884, b
umbsonst frustra 965, b. gratiis 1034, b. gratis 1035, a. gratuito 1036, a. falso 851, b. temere 2296, c. inaniter 1140, d. es ist umb. nihil est 1511, d. es ist nicht umbs. nec hoc de nihilo est 679, b. non de nihilo (1511, d
umbstand circumstantia 2219, c
umbstellen circumretire 1933, b. claudere, P. indagine cingere 540, a
umbstossen pervertere 2476, d. percellere 464, a. evertere 2476, b. exobruere 1964, b. confutare 987, b. convellere 2437, d. infirmare 908, c. rescindere 2021, b. infectum facere 846, a. die gesetze u. perfringere

leges 950, b. das testament umbst. irritum facere testamentum 2330, d
umbstossung infirmatio 908, c
umbtreiben volvere 2557, d. rotare 1952, c
umbwechseln mutare quid cum quo 1478, a. permutare 1479, a. alternare 104, b. vice versa fungi 2495, c
umbwechselung s. abwechselung.
umbweg flexus 914, b. dispendium 1684, d. circuitio & anfractus 791, d. ambages 111, a
umbwenden vertere 2463, c. circumvertere 2474, b. den wagen umbwenden contorquere currum 2364, a
umbwendung circumactus; circumactio 74, c. versura 2470, b. vertigo 2472, c
umbwerffen diruere 1963, c. proruere 1964, b
umbwerffung eversio 2476, b
umbwickeln circumplicare 1750, a
umbwinden circumnectere 1501, a. circumligare 1260, c
umbzäunen s. umbgeben.
umbzehlen rationem habere 1926, d
umbzehlung recognitio 1532, c. recensus 471, a
unabgeschnitten irresectus 2046, c
unablässig assiduus 238, a. pertinax, citer 2316, a
unachtsam incogitans 562, a. incuriosus, e 655, d. inobservans 2090, b. supinus, e 2265, d. temerarius 2297, a. indiligens, ter 1234, a. negligens, ter 1235, c. oscitans, ter 1611, c. unachtsam seyn esse animo omisso &c. 1425, b. s. nachlässig.
unachtsamkeit incuria 655, a. incuriositas 656, a. negligentia 1235, c. indiligentia 1234, a. dissolutio animi 2146, d
unandächtig indevotus 2564, c
unangebissen illibatus 1255, a
unangegriffen illacessitus 1200, a
unangenehm ingratus, e 1035, c. gravis 1037, b. inamabilis 121, b. invisus 2501, b. amarus 108, c. inoptatus 1592, a. inoptabilis b. insuavis 2242, a
unangekündiget indenunciatus 1550, d
unangezogene saiten incontentæ fides 2305, d
unangezündet inaccensus 385, d
unanmuthig s. unangenehm; unlieblich.
unanmuthigkeit / unannehmligkeit injucunditas 1171, c. insuavitas 2242, a
unanständig indecens, ter 685, a. dedecorus; indecorus b. indignus 714, d. illiberalis, ter 1250, a. inhonorus 1097, c. alienus existimatione 93, b
unanstößig inoffensus 872, c
unart improbitas 1820, a
unartig ineptus, e 180, d. illepidus, e 1241, a. inscitus, e 2025, a. invenustus, e 2457, a. degener 1004, b. malus, e 1331, b. unartig gemüth illiberalis mens 1379, d
unaufhörlich infinitus, e 905, c. incessabilis; incessanter 459, a. perennis 156, b. indeficiens 844, c. irrequietus 1899, d. assidue 238, c. indesinenter 2121, d
unaufflößlich inexplicabilis 1750, d. inenodabilis 1523, c. insolubilis, ter 2145, d. indissolubilis 2147, a. inextricabilis, ter 2383, c. indeterminabilis 2323, d. P. adamanteis vinctus catenis 26, c
unausdencklich inexcogitabilis 562, a. inexputabilis 1861, b
unausgearbeitet illaboratus; inelaboratus 1195, d
unausgebaut inexcultus 567, d
unausgekünstelt s. unausgearbeitet.
unausgemessen immetatus 1399, c
unausgeplündert indireptus 1913, a
unausgeputzt ruidus 1958, c
unausleschlich indelebilis 687, a. inexstinguibilis; inextinctus 2211, b. ineluibilis 1302, c
unaussöhnlich inexpiabilis 1733, c. s. unversf.
unaussprechlich ineffabilis, ter 858, b. ineloquibilis 1287, a. nemini effabilis 858, b. unaussprechl. dinge quæ loquacem delassare solent Fabium 834, a. s. unsäglich.
unbändig indomabilis 742, a. indomitus, c. effrenus; effrenatus, e 954, c. infrenis, us &c. d. efferus 873, c. ferox, citer 885, a, b. intractabilis 2371, c. asper 235, c. unb. mensch homo duræ cervicis 487, a. unb. seyn ferocire 885, b. unb. pferd calcitro 375, d. calcitrosus equus 376, a
unbändigkeit ferocia 885, a. ferocitas, b. effrenatio animi impotentia 954, d
unbarmhertzig immisericors 1417, d. immisericorditer 1418, b. immitis 1419, d. crudelis 636, c. durus 763, d. ferreus 885, d. asper 235, c. sævus 1975, d. illacrymabilis 1203, c. P. cornea fibra 611, b. unbarmhertzig seyn misericordiam consumere 2260, a
unbarmhertzigkeit inclementia 547, a. s. grausamkeit.
unbedacht inopinatus, ò 1588, b
unbedachtsam inconsideratus 591, b. inconsultus 593, c. incogitans 562, a. immeditatus, e 1367, a. temere 2296, d. futilis 986, d. præceps 1792, b. præcipitanter 1793, a. puerilis 1844, d. non circumspectus 2173, a. inconspectus 2174, a. incogitabilis 562, a. temerarius 2297, a. demens, ter 1380, d
unbedachtsamkeit inconsiderantia; inconsideratio 591, b. incogitantia 562, b. temeritas 2297, a. socordia 606, a. vecordia 605, d. futilitas 987, a. præcipitantia 1793, a. dementia 1380, d. alogia 99, d
unbedeckt intectus 2294, b. inopertus 1645, b
unbeendiget injuratus 1182, b
unbefestigt immunitus 1468, d
unbefleckt immaculatus; immaculabilis 1321, b. intemeratus 2297, b. castus 433, d. impollutus; omni labe pollutionis alienus 1303, a. intaminatus; incontaminatus 2284, d
unbegabt indotatus 748, b
unbegleitet incomitatus 576, a
unbegraben insepultus 2071, c. inhumatus 1108, c. intumulatus 2400, c
unbegreifflich incomprehensibilis; inapprehensibilis 1805, c. incomprehensus d
unbehaart depilis 1729, a
unbehülfflich inofficiosus 1572, b
unbekandt ignotus 1532, a. ignobilis 1521, a. ignoratus 1132, b. incelebris 460, c. inglorius 1020, d. innobilitatus 1521, d. terræ filius 898, c, 2326, b. unbekandt seyn latere 1219, c. jacere in occulto 1113, d
unbekleidet investis 2486, d
unbekümmert incuriosus, e 655, d
unbenetzt illutus 1302, d
unbequem incommodus 580, b. importunus, e 1782, b. inconveniens 2447, d. incongruus, e; incongruens 1042, d. inhabilis 1051, a
unbequemligkeit iniquitas loci 45, a
unberaubt inspoliatus 2191, c
unberedt indisertus 2085, a. infacundus 849, c. ineloquens 1287, a. infans 857, c. unberedter redner strigosus orator 2230, b
unberedsamkeit infacundia 849, c. infantia 857, d
unbereitet imparatus 1647, c
unberitten pferd equus intractatus & novus 2371, c
unberuffen / unberühmt inglorius 1020, d. inhonoratus 1097, a. inhonorus c
unberührt intactus 2286, a. illibatus 1255, a
unbesäet feld arvum 228, b
unbeschädigt sospes 2163, c. indemnis 675, d. P. innocuus, e 1522, b
unbescheiden immoderatus, e 1432, b. immodestus, e d. inhumanus, e 1095, a. intemperans, ter 2299, b
unbescheidenheit immodestia 1433, a. impotentia 1789, a
unbeschenckt indonatus 745, c
unbeschlagen ruidus 1958, c
unbeschnitten incircumcisus 355, b. imputatus 1862, a
unbeschoren irrasus 1909, b
unbeschrieben papier charta pura 1857, a
unbeschützt indefensus 871, a. impropugnatus 1847, c
unbeschwert immunis 1470, a. haud gravatim 1038, d
unbesehen invisitatus 2501, c
unbesonnener weise ex inconsulto; inconsulte 593, c, d. s. närrisch; s. unbedachtsam.
unbesonnenheit s. unbedachtsamkeit.
unbesorgt seyn quiescere 1898, b
unbeständig inconstans, ter 2270, c. instabilis 2224, d. mobilis 1455, c. mutabilis, ter 1478, b. commutabilis c. levis 1244, a. levi sententia a. incertus 486, c. fluxus 923, d. fragilis 949, b. infirmus 908, b. claudus 542, a. stolidus, e 2225, c. ventosus 2454, a. vertumnus 2472, d. volubilis 2558, b. volaticus 2553, a. proteo mutabilior 1835, d. chamæleonte mutabilior 492, a. desultoriæ naturæ homo 1983, a. unbest. seyn cadere, P. non esse stabili gradu 347, c. s. wanckelmüthig.
unbeständigkeit inconstantia 2270, c. instabilitas 2224, d. mobilitas 1455, c. levitas 1244, b. volubilitas 2558, b
unbestattet s. unbegraben.
unbestiegen inascensus 2013, d
unbesucht invisitatus 2501, c
unbetrauert indeploratus 1752, b
unbetrübt gemüthe defæcatus animus 849, d
unbetrüglich dignus qui cum in tenebris mices 1401, c. bonus minimeque fallax 323, a
unbewahrt incustoditus 666, c
unbeweglich immobilis 1455, d. inflexibilis 914, c. indeflexus 915, a. impenetrabilis 1688, a. iners; inagitabilis 73, c. adamantinus 26, c. P. dura silex; marpesia cautes 450, c
unbeweglikeit immobilitas 1455, d
unbewegt immotus 1457, b. inconcussus, e 1879, d
unbewehrt inermis 217, b
unbeweint indefletus; infletus 915, d. indeploratus 1751, c
unbewohnt inhabitabilis 1053, b. desertus 2084, c. inhospitus 1105, c. inhospitalis d. unbew. land inculta regio 568, a
unbewust clam 534, b. incompertus 1644, d
unbeygelegt injudicatus 1173, b
unbezaubert nullo decantatus carmine 392, c
unbillich iniquus 44, d. injustus 1186, c. injurius 1185, d. injuriosus, e 1186, a. nicht unbillich non injuria &c. 1185, d. etwas unbilliches inique comparatum 45, a. unbillicher weise inique 45, a. unb. schärffe acerbitas imperii 13, a
unbilligkeit nefas 859, c. indignitas 714, d. duritia 764, c. vor die gröste unb. halten pro indignissimo habere 714, d
unbrauchbar werden exolescere 1575, d. obsolescere 1576, a
unbußfertig impœnitens 1758, a
unbußfertigkeit impœnitentia 1758, a
uncke boa 319, a
uncredentzt ingustatus 1046, a
und & 816, a. ac 8, b. que 1887, b. nec non 1498, a. aut 280, b. und auch item; itemque 1168, b. u. nicht nec 1497, d. und zwar atque adeo 244, b
undanck zu lohne haben probe benefactis mali messem metere 1398, c
undanckbar ingratus, e 1035, b. impius æstimator muneris 53, d
undanckbarkeit ingratitudo; ingratus animus &c. 1035, c
undäulichkeit cruditas 636, b. dyspepsia 766, d. stomachi dissolutio &c. 2226, b
undenckwürdig immemorabilis 1377, a
undeutlich obscurus, e 1559, d. indefinitus, e 905, c. allegoricus 97, c. indiserte 2085, b. etwas undeutlich subobscurus, e 1560, b
undeutlichkeit s. dunckelheit.
undeyen sideratio 2103, c. s. ungedeyen.
undienlich insalubris, ter 1988, c
undiensthafft ingratificus 1036, b. inofficiosus 1572, b
uneben inæquatus 46, a. iniquus 44, c. montosus; montuosus 1445, a. confragosus; P. confragus 949, c. salebræ; salebrosus 1981, c
unedel ignobilis 1521, a. obscurus, e 1560, a. humilis 1107, c. orcinus 1596, a. homo novus 1536, b. sine ullus majorum imaginibus 1134, b
unehlich leben vitam agere cœlibem 357, b
unehr infamia 853, a. probrum 1818, c. flagitium 910, a. dehonestamentum 1098, d. was dem geschlechte eine unehr ist indigna genere 114, d. s. schande.
unehrlich inhonestus, e 1098, b. famosus; infamis 852, c, d. illiberalis, ter 1250, a
uneigentlich improprius, e 1831, c
uneingedenck immemor 1375, b
uneinig / uneins discors 605, b. dissociabilis 2134, b. uneins machen inimicare quos 118, a uneins seyn discordare 605, c. dissidere 2055, a. controversari 2479, c. digladiare 1017, a. sie sind uneins worden incessit iis discordia 455, d. turba incepit inter eos 2402, a. uneinige wieder vereinigen in pristinam concordiam distractos reducere 755, c
uneinigkeit discordia 605, c. dissidium 2055, b. dissen-

dissensio; dissensus 2070, b. certamen 485, c. distractio 2373, b. uneinigkeit der bürger bellum civile 306, a
uneingeschrenckt incircumscriptus 2033, b
unempfindlich insensibilis 2068, c. insensualis d. P. insensilis c
unendlich infinitus, è 905, c. interminatus 2324, a. interminabilis b. æternus; immensus 57, a
unendlichkeit infinitas 905, d. infinitio 906, a
unerbar inhonestus, e 1098, b. illiberalis, ter 1250, a. obscenus, è 1559, a. impolitus, è 1760, a
unerbeten inexoratus 1606, a
unerbittlich inexorabilis 1606, a
unerdacht inexcogitatus 562, a
unerfahren imperitus, è 1694, b. inexpertus 1695, b. ignarus 1022, d. incompertus 1644, d. inexercitus 194, b. peregrinus atque hospes in agendo 1691, d. rudis 1956, b
unerfahrenheit imperitia 1694, c
unerfordert irrequisitus 1870, d
unerforschlich inscrutabilis 2039, b. investigabilis 2485, b
unerforscht inexploratus, è 1752, d
unerfreut indelectatus 1202, c
unergründlich inexhaustus 1064, a. unergründliche ursachen causæ ad quas paucorum potuit pervenire curiositas 655, c. s. unmäßlich.
unerhört inauditus 261, d. monstrosus 1446, c. unerhört grausam audito crudelior 261, c
unerkandt incognitus 1531, c. inperspicuus 2176, c
unerkundigt inexploratus 1752, d
unerlassen indimissus 1424, b
unerlaubt illicitus, e 1258, b. inconcessus 454, b
unerleidlich impatibilis 1665, b. asperum & difficile perpessu d
unermeßlich s. unmäßlich.
unerschöpfft inexhaustus 1064, a
unermüdet indefessus 888, b. infatigabilis; indefatigabilis 864, a. indelassatus 1219, c
unermuntert inexperrectus 828, c
unerörtert indefinitus, è 905, c. unerörtert lassen in suspenso relinquere 1687, a
unersättlich insatiabilis, ter 2005, b. insaturabilis, ter 2006, d. inexsaturabilis 2007, a. inexplebilis 1748, d. unersättliche begierde profunda cupido 978, c. unersättl. hunger cyclopia fames 668, b
unerschrocken interritus; imperterritus 2328, b. intrepidus, e 2378, a. imperturbatus 2405, c. impavidus, e 1668, b. confidens, ter 895, c. inconfusus 975, b. unerschrocken gemüthe masculus animus 1355, a. acer & præsens animus 149, b. fortis & animosus & se acriter ipsum morti offerens 150, a. unerschrocken seyn esse animo præsenti 1797, a
unersetzlich irreparabilis 1650, b. irrecuperabilis 1916, b
unersucht ultro 2537, c
unerträglich importabilis 1780, d. ingestabilis 1009, c. intolerabilis, ter; intolerandus 2357, a
unerweckt inexperrectus 828, c
unerweißlich improbabilis, ter 1821, b
unfähig incapax 401, d. expers 1652, b
unfall infortunium 946, a. casus adversus, acerbus 348, c. fatum 864, d. exitium 827, c. sich des unfalls allzusehr annehmen graviter accipere casum 348, a
unfaul s. unverdrossen.
unfehlbar certus 486, b. status 2217, a
unfein illepidus, e 1241, a
unfertig inpromtus 1826, c
unflat stercus 2206, a. sordes 2156, c. squalor 2197, b. illuvies; subluvies 1302, c. proluvies; proluvio 1303, b. putor 1859, a. recrementum 630, b. inquinamentum 1152, b. retrimentum 2326, a. mucor 1458, c. cœnum 560, a. excreta; excrementa 484, b. egeries 1009, b. purgamentum; P. purgamen 1855, b, c. propudium 1843, c. pædor 1619, c. stinckend unflat oletum 1574, c. unflat aus der nase mucus 1459, a. gesammleter unflat colluvies; eluvio; eluvies 1301, d. 1302, b. unflat aus der wolle æsypus, um 1570, a. unflat so man vom leibe abkratzt strigmentum 2230, d. der unterste unflat im schiffe sentina 2067, a
unfläteren spurcitia, es 2196, a
unfläter spurificus 2196, c. bos cyprius 671, c. lutum 1307, c
unflätig stercorosus 2206, a. fœdus, è 931, b. lutulentus 1307, c. impurus, e 1857, b. inquinatus, e 1152, b. immundus 1466, a. cœnosus 560, b. spurcus, e 2196, b. squalidus, e 2197, a. luridus 1305, a. obscenus, e 1559, a. scaber 2010, b. illotus 1226, b. turpificatus 2407, c. opicus 1587, a. obsitus squalore 2086, b. sordidus, e 2158, a. sordidatus 2159, a. impudicus 1842, d. unflätig machen concacare 346, a. unflätig seyn squalere 2197, a. s. unrein.
unflätigkeit cœnositas 560, b. obscenitas 1559, c. fœditas 931, c. immunditia 1466, b. s. unreinigkeit.
unfleiß negligentia 1235, c. indiligentia 1234, a. incuria 655, d. inertia 224, a
unfleißig indiligens, ter 1234, a. negligens, ter 1235, c. instrenuus 2228, d. unfl. arbeit opera perfunctoria 980, c. unfleißig gemacht inelaboratus 1195, d
unförmlich deformis, ter 938, d. informis 939, b. indigestus, è 1009, a. confragosus 949, c. distortus 2364, c. hiulcus 1090, c. unf. rede salebræ 1981, c
unförmligkeit informitas 939, c. inconcinnitas 525, c. anomalia 156, c
unfreundlich inhumanus, e, ter 1095, a. morosus, e &c. 1454, c. immitis 1419, c. austerus 280, a. incivilis 534, c. implacidus 1739, c. invenustus, e 2457, a. inhospitalis 1105, d. tetricus 2333, d. parum comis 576, d. expers humanitatis 1653, b. unfreundlicher mensch asper & durus &c. 235, d. animus agrestis ac durus 64, a. unfreundl. aussehen torva tueri 2366, c. unfreundl. annehmen durius quid accipere 764, b. unfr. mit einem umbgehen aspere tractare quem 236, b. agere cum quo austerè & stoice, austero more 280, a
unfreundligkeit inhumanitas 1095, a. morositas 1454, c. austeritas 250, a. duritas 764, b. inclementia 547, a. inhospitalitas 1105, d. intemperies 2300, a. tetricitas 2333, d. diritas morum 719, a
unfreygebig immunificus 1471, a
unfriede discordia 605, c
unfruchtbar infructuosus, è 965, a. infœcundus, è 930, a. inferax 876, c. sterilis 2206, b. jejunus, e 1130, a. infelix 870, b. lassus 1219, b. unfruchtbarer ort glabretum 1016, a. unfruchtbare zweiglein spadones 2164, a. unfr. werden sterilescere 2206, c
unfruchtbarkeit sterilitas 2206, b. infœcunditas 930, a
unfüglich inconcinnus 525, c. inconveniens 2447, d
unfürsichtig incautus 444, c. imprudens, ter 1836, d. improvidus, è 2502, c. temerarius 2297, a. præceps 1792, b. inconsultè; incautè 593, d
unfürsichtigkeit imprudentia 1837, a. temeritas 2297, c
ungar crudus 635, d. incoctus 603, a
Ungarn Hungaria 1108, c. Pannonia 1631, b. die Ungarn Pannones; Pannonii c
ungarisch pannonicus, c
ungeacht ignobilis 1521, a. humilis 1107, c. hydria in foribus 1110, b. homo infima fortuna 1147, a. ung. werden vilescere; evilescere 2507, b
ungebahnt avius 2493, a. impervius d
ungebaut incultus 568, a. inhabitabilis 1053, b
ungeberdig protervus, è 1835, b. vultuosus 2590, a. sich ung. stellen effœminari in dolore; indecore effœminateque facere 932, a
ungebeten ultro 2537, c. ungebeten kommen Myconiorum more venire 1480, d. ung. gast cœnipeta 559, d
ungebildet ineffigiatus 902, b
ungebohren ingenitus 1015, a
ungebraten inassatus 239, c
ungebräuchlich inusitatus, e 2583, d. alienior usu 93, b
ungebühr/zur ungebühr indebite 680, b
ungebührlich indignus, e 715, a. illegitimus 1247, b. illicitus, e 1258, a. illicentiosus c. indebitus, e 680, b. ungebührlich handeln officium deserere; discedere ab officio &c. 1571, b
ungebunden solutus, e 2145, b. exlex 1247, c. irreligatus 1261, b. ungebundene rede prosa 1833, c. prosaicus relatus; opus prosarium d
ungedeckt adapertus 1644, b
ungedeyen atrophia 251, b. tabes 2277, d
ungedult impatientia 1665, c. intolerantia 2357, b. ira 1162, c. indignatio 715, b. murmuratio 1472, a. bilis 314, a
ungedultig impatiens, ter 1665, c. intolerans, ter 2357, b. ungedultig machen stomachum cui movere 2226, b. ungedultig seyn stomachari 2226, c. acerbe ferre 13, c. jugum jactare 1175, a. ungeb. werden fremere 953, b. s. zornig.
ungeehrt inhonoratus 1097, a. inhonorus c
ungeendet infinitus, e 905, c
ungefähr circiter 526, c. admodum 1430, b. quasi 1879, b. ungefähr 8. jahr ad annos octo; quasi ad octo 26, a. s. fast.
ungefallen displicentia 1739, b
ungefälscht verus, e 2481, a. sincerus, e 2118, d. integer 1154, c
ungefast imparatus 1647, c
ungefordert invocatus 2568, a. ultro 2537, c
ungefüttert impastus 1658, b
ungegessen/ s. ungessen.
ungegründet frivolus 960, a
ungegürtet discinctus 522, a
ungehalten stomachabundus 2226, c. indignabundus 715, a. ungehalt. seyn indignari 715, a. succensere 471, a
ungeheissen injussus 1170, d. ultroneus 2538, a
ungeheuer prodigiosus, e 1823, c. vastus, e 2427, c. incondite 588, d. monstrosus; monstruosus, e 1446, d. P. monstrinus 1447, a. das ungeheuer monstrum 1446, b. portentum 2309, a. bellua 305, d. ungeheure leiber corpora, quæ superfunduntur 977, c
ungehindert liquido 1273, d. indeflexus 925, a
ungehoblt impolitus, e 1760, a. indolatus 739, b. ungehobelte rede inculta oratio 568, a
ungehöriger weise indebite 680, d
ungehorsam inobediens, ter 1557, a. contumax 597, a. inobsequens 2079, a. impius, e 1737, d. ungehorsam seyn excutere jugum 1175, b. calcitrare 375, d. recalcitrare 376, a. inobedire; obedientiam relinquere & abjicere 1557, a. der ungehorsam inobedientia 1557, a. contumacia 596, c
ungehütet incustoditus 666, c
ungekämmt impexus 1673, a
ungekaufft inemtus 780, d
ungekocht crudus 635, d. incoctus 603, a
ungekränckt inconcussus, e 1879, d
ungekrönt incoronatus 612, d
ungeladen invocatus 2568, a
ungelegen incommodus 580, b. molestus, e 1438, a. importunus, e 1782, b. ung. ort alienus mihi locus 93, b
ungelegenheit iniquitas 45, a. incommoditas 580, c
ungelehrt indoctus, e 735, b. ineruditus, e 1957, a. imperitus, e 1694, b. alienus à Musis 128, b. à Musis aversus 1474, c. illiteratus 1276, b. iners 223, c. expers & ignarus eruditionis 1653, b. 1957, a. analphabetus 133, c. idiota 1128, c. amusus 1475, d. acanthia cicada 9, c. agoræus 80, a. vir nullis literis 2536, b. homo sine ingenio, sine literis 1275, d. qui ne Æsopum quidem trivit 52, c
ungelehrig obtusus, e 2401, b. indocilis 735, c
ungelehrsamkeit amusia 128, b. 1475, d
ungelesen illectus 1234, c
ungelescht irrestinctus 2211, c. ungeleschter kalck calx viva 377, b
ungelobt illaudatus 1225, a
ungemacht infectus 846, a
ungemein reconditus 589, a. s. wundersam.
ungemerckt inobservatus; inobservabilis 2090, d
ungemischt/ungemengt meracus 1386, b. merus 1393, b
ungemüntzt silber infectum argentum 846, a
ungenannter anonymus 156, c
ungeneigt gegen einem alienus cui 93, b. ungen. machen abalienare voluntatem cujus a quo; homines suis rebus abalienare 93, d
ungenüßig asotus 234, d
ungenötiget s. ungezwungen.
ungenützet integer 1154, c
ungepflastert immunitus 1468, c
ungepflüget inaratus 221, a
ungeprüfet indiscussus 1880, b
ungeputzt incomptus 582, b. ungeputzt erscheinen neglectius incedere 1235, d
ungerathen degener 1004, b
ungerecht injustus, e 1186, c. iniquus 44, d. injurius 1185, d. ungerechter contemtor æqui; qui neque leges neque æquum bonum colit 42, b
ungerechtigkeit injustitia 1187, a
ungereimt inconveniens, ter 1447, d. incongruus; incon-

1436, c. unlust ist mehr dabey als lust *plus aloës quam mellis habet* 99, c
unlustig *inamœnus* 123, a. unl. seyn *torpere* 2362, b. unl. auf den rausch *helucus* 1068, a. unl. machen *conturbare* 2404, b. *languorem afferre cui* 22, b. unlustiger seyn *esse majori stomacho* 2226, b
unmächtig *impos* 583, d
unmanubar *impuber* 1840, a. *immatura virgo* 1361, a. P. *cruda viro puella* 636, a
unmäßig *intemperans, ter* 2299, b. *intemperatus, e* c. *incontinens, ter* 2314, b. *immodicus, è* 1431, b. *immoderatus, è* 1432, b. *effrenus* 954, c. *impotens, ter* 1788, d. *acolastus* 18, d. unm. seyn *nihil habere moderati* 1431, d
unmäßigkeit *intemperantia* 2299, b. *intemperies* 2300, a. *asotia* 234, d. *incontinentia* 2314, b. *immoderatio* 1432, b
unmäßlich *infinitus, e* 905, c. *immensurabilis* 1397, c. *indimensus; immensus* 1398, a. s. unergründlich.
unmäßigkeit *immensitas* 1398, a
unmensch / zum unmenschen werden *obbrutescere* 337, a. *exuere humanitatem* 830, d. P. *hominem exuere* 832, a
unmenschlich *inhumanus, e, iter* 1095, a
unmercklich *dissimulanter* 2118, a
unmöglich *impossibilis* 1789, d. *quod nec institui nec effici potest* 844, d. es ist einem andern unmögl. *non cadit in alium hoc opus* 348, a. unmögl. dinge begehren *lupo agnum eripere postulare* 67, d
unmündig *impuber* 1840, a. *infans* 857, c. unmündig seyn *esse in tutela cujus* 2396, d
unmüßig *inotiosus* 1614, c. *occupatus* 1563, a. *districtus* 2231, d
unmuth *ægritudo* 34, b. *indignatio* 715, b. *perturbatio* 2405, b
unmuthig *subtristis* 2386, a
unmuths seyn *ringere, i* 1942, c
unnatürlich *monstrosus; monstruosus, è* 1446, d. *prodigiosus, e* 1823, c. unnat. weise *præter naturam* 1489, b
unnöthig *supervacuus; supervacaneus* 2414, b. unn. händel anfangen *actum agere* 71, a
unnütze / unnützlich *inutilis, ter* 2585, b. *infructuosus* 965, a. *frustra* b. *inanis, ter*, 1140, c. *iners* 223, d. *frivolus* 959, d. *nequam* 1505, a. unn. bücher *aridissimi libri* 204, d. unn. händel *nugatoriæ res* 1543, d. *nugamenta; nugalia* 1544, a. unn. mensch *homo nauci* 1491, c. *homo nihili* 1512, a. unn. reden *affaniæ; apinæ; tricæ* 170, d. unn. schwätzer *balatrones; scurræ* 291, c. unn. dinge fürgeben *argutari* 209, d. unn. worte machen / geben *blaterare; nugas blatire* 318, a. *dicere contumeliam* 703, a. *maledicere cui; maledicta in quem conjicere &c.* 707, d
unordentlich *inordinatus, è, im* 1598, d. *confusus, e* 975, b. *confusaneus* c. *incompositus, e* 1769, a. *indispositus, è* 1770, c. *indigestus, è* 1009, a. *irregularis* 1917, d. *indistinctus, e* 2210, c. *inconditus* 588, d. *tumultuosus, e* 2399, c. *tumultuatim* 2400, a. *intemperatus, e* 2299, c. *per saturam* 2006, c
unordnung *confusio* 975, b. *inordinatio* 1598, d. unordnung in der lust *intemperantia* 2299, b
unpaß / unpäßlich *imbecillis, us* 1136, a. ein wenig unp. seyn *leviter ægrotare* 34, c
unpäßlichkeit *infirmitas valetudinis; imbecillitas valetudinis* 1136, b. 2419, a. *invaletudo; vitium imbecillitatis atque invalentia* 2420, a
unpolirt *impolitus, e* 1760, a
unprobirt *inexpertus* 1695, b
unrath *incommodum* 580, b. *calamitas* 364, d
unrecht *falsus, e* 851, a. *abnormis* 1529, b. *enormis* c. *mendosus, è* 1378, a. *sinistre* 2121, b. *perperam* 1697, a. das unrecht *injuria* 1185, c. *injustitia* 1187, a. *nefas* 859, c. *iniquitas* 45, a. unr. thun *contumeliam facere* 597, d. *injuriam injungere* 1180, a. *inferre cui injuriam* 880, c. *lacessere injuria* 1199, d. *injuriosius quem tractare* 1186, a. *contra fas, contra omnes divinas & humanas religiones facere* 859, c. unr. thun und frey ausgehen *lucri facere injuriam* 1291, b. unr. gut gedeyet nicht *male partum male disperit &c.* 793, d. unrecht schlägt auch grosse gewalt *injuria etiã magnetas perdit* 1326, a
unrechtmäßig *injurius* 1185, d. *injustus* 1186, c. *illegitimus* 1247, a. P. *legirupius* c
unredlich *illiberalis, ter* 1250, a. *indignus, e* 715, a
unreiff *immaturus* 1361, a. *crudus acerbus; incoctus; immaturus* 12, c. *immitis* 1419, c
unrein *immundus* 1466, a. *impurus, e* 1857, b. *sordidus, e* 2157, d. *inquinatus, è* 1152, b. *pollutus* 1303, a. *spurcus, e* 2196, b. *profanus, e* 855, b. *opicus* 1587, a. unreines opffer bringen *inceste sacrificium facere* 489, a
unreinigkeit *sordes* 2156, c. *squalor; squaliditas* 2197, b. *illuvies* 1302, c
unreputierlich sich verhalten *facere, quod est contra existimationem* 54, b
unrichtig *impeditus* 1705, d. *irregularis* 1917, a. *inexplicabilis* 1730, d. unrichtig gehen der weiber *abortium* 1601, c
unruhe *inquies* 1897, c. *motus* 1456, a. *tumultus* 2399, b. *turba* 2402, c. *turbamentum* 2404, a. *perturbatio* 2405, b. *inquietudo* 1899, a. *fluctuatio* 922, b. bürgerliche unr. *fluctus civiles* 922, b
unruhig *inquietus* 1899, a. *irrequietus* d. *turbidus, e* 2403, a. *turbulentus* b. *inquies* 1897, c. *importunus, e* 1782, b. *tumultuosus, e* 2399, c. *clamosus* 535, a. *impacatus* 1671, c. *quietis impatiens* 1665, c. unruhiger mensch *ardelio* 200, b. unr. machen *inquietare* 1899, a. *infestare* 890, c. *turbare; turbulentare* 2403, c. *conturbare* 2404, b. *interturbare* 2405, a. unruhig seyn *fervere* 886, c
unrühmlich *inhonorificus* 1097, c
unsäglich *nefandus* 858, d. *infandus* 859, a. *inenarrabilis, ter* 1485, b. *ineloquibilis* 1287, a. s. unaussprechlich.
unsättlich s. unersättlich.
unsauber *inquinatus, e* 1152, b. s. unrein; s. unflätig.
unsaubrigkeit *illuvies* 1302, c. s. unreinigkeit.
unsäumig *incunctanter* 650, c
unschadhafft *indemnis* 675, d. *innoxius* 1539, c
unschädlich *innocens* 1522, a. *innocuus, e, b*
unschambar / unschamhafft *mimicus* 1407, d. s. unverschämt.
unschamhafftigkeit *impudentia* 1842, a. *inverecundia* 2462, c. *duritia oris; duritudo* 764, c
unschätzbar *inæstimabilis* 53, d
unscheinbar *deformis* 938, d. *decoloratus* 570, c. *squalidus, e* 2197, a. unsch. machen *deformare* 939, a
unschiffbar *innavigabilis* 1494, a
unschlitt *arvina* 227, b. *sevum* 2094, c
unschlitt-licht *fax sebalis; sebaceum instrumentum* 2094, c
unschmackhafft *fatuus* 865, c. *insipidus* 1999, c
unschuld *innocentia* 1522, a
unschuldig *innocens, ter* 1522, a. *innoxius* 1539, c. *insons* 2151, b. *immerens, ter; immerito* 1391, a. *exsors culpæ* 2163, b. *castus à culpa* 433, c. *quem nulla actuum culpa fuscavit* 986, a. unsch. seyn *culpa carere* 419, a. *abesse à crimine* 2254, c. *extra culpam esse* 829, b. *abesse à culpa; nihil præstare præter culpam &c.* 646, b. vor unsch. gehalten werden *eximi noxæ* 781, d
unser *noster* 1532, c. unsere thüre *fores a nobis* 2, c. durch unsere eigene schuld *nostrapte culpa* 1532, d
unsertwegen hat er sich selbst gestrafft *nostram vicem ultus est ipse per sese* 2495, d
unsicher *intutus* 2397, a. *insidiosus, e* 2055, d. unf. hoffnung *incerta spes* 486, d. unf. wege *infesta itinera* 890, a
unsichtbar / unsichtlich *invisibilis, ter* 2499, b. *inadspectus; inadspicuus* 2172, d
unsinnig *insanus, e* 1997, a. *vesanus* c. *insipiens, ter* 1998, d. *amens* 1380, c. *demens* d. *furiosus, e* 985, a. *furens, ter* b. *fanaticus, e* 855, a. *phreneticus* 1722, b. *delirus* 1274, b. *rabiosus, e* 1906, c. *excors* 605, d. *vacerrosus* 2412, d. *infrunitus* 964, a. *lucumo* 1293, b. P. *furiatus; furibundus* 985, c. *lymphaticus* 1314, c. *captus mente, animo* 400, a. *mentis non potens* 1788, c. *omnibus sensibus orbus* 352, a. *atra bili percitus* 313, d. P. *exsul mentis* 830, b. unf. werden *lymphari* 1315, a. *in furorem verti, agi* 984, c. unf. machen *furiare* 985, b. *externare* 830, a. *oblucinare* 1293, c. *deturbare de mente* 2404, d. *delirantem concinnare* 313, d. unf. seyn *insanire* 1997, c. *dementire, are* 1381, a. *furere* 985, a. *perfurere* b. *helleboro opus habere* 1067, c
unsinnigkeit *insania* 1997, b. *vesania* c. *furor* 984, c. *rabies* 1905, d. *delirium* 1274, b. *amentia* 1380, c. *phrenitis &c.* 1722, b. *æstrum* 1570, a. *intemperiæ* 2300, a. *mentis alienatio* 93, d. 1379, c. *mentis ægrotatio & morbus* 34, d
unsittigkeit *insulsitas* 1980, b
unsriger *nostras* 1532, d
unsterblich *immortalis, ter* 1452, c. P. *ambrosia alendus* 112, c. P. *morte carens* 419, b. unst. machen *æternare* 57, b. unst. that *factum in secula iturum* 788, d
unsterbligkeit *immortalitas* 1453, a
unstet *mobilis, ter* 1455, c. *volubilis* 1558, b. *turbulentus* 2403, d. *vagus* 2416, c. *multivagus* 1465, c. *emissitius* 1424, d
unsträfflich *integer, grè* 1155, a. *bonus* 322, d. unsträfflicher wandel *inculpati mores* 646, d. unstr. seyn *abesse à reprehensione* 1806, b. *vitam irreprehensibilem exhibere* c
unstreitig *facile* 838, a
unsündlich *impeccabilis* 1672, b
untadelich / untadelhafft *inculpatus; inculpabilis* 646, d. *irreprehensibilis* 1806, c. untad. seyn *Momo ipsi satisfacere &c.* 1441, a
unten *subtus* 2244, d. unten auf der gassen *in ultima platea* 2537, b. unten am marckt *in foro infimo* 1147, a. von unten her *infernas* 1147, b
untenanbleiben *circa ima subsistere* 526, b
unten binden *subligare* 1261, c
unten einziehen *subnectere* 1501, a
untenhangen *subterpendere; suppendere* 1683, a
unten hingehen *subterlabi* 1194, b
unten liegen *subjacere; subterjacere* 1115, a. *succubare* 642, a. *succumbere* 643, a
unter *sub* 2242, a. *inter* 1156, a. *in* 1138, d. *infra* 1146, c. unter sich *pessum* 1706, c. unter augen *ante oculos* 158, a. unter dem trincken *ad vina; inter vina* 25, c. der untere *inferus; inferior* 1146, d. s. unterst.
unterbanck *subsellia* 2058, c
unterbauch *pantices* 1632, b
unterbauen *interstruere* 2235, a. *substruere* 2236, a. *præfulcire* 970, b. *præmunire* 1468, d
unterbreiten *substernere* 2207, c
unterdessen *interea; interim* 1156, c. *interibi* 1126, a
unterdrücken *opprimere* 1809, b. *supprimere* c. *obruere* 1964, a. *submergere* 1392, b. *exstinguere* 2211, a. *obterere* 2325, d. *degravare* 1039, a. *prægravare* b. *supplantare* 1741, d. *sepelire* 2071, a
unterdrücker *oppressor* 1809, b
unterdrückung *oppressio* 1809, b. *depressio* 1808, d. *submersio* 1392, b
unteregen *inoccare* 1561, d. *pectinare segetem* 1672, d
untereinander *mutuus, e, o* 1479, d. *miscellus* 1416, a. *promiscuus, e* c. *invicem* 2496, b. *inter nos; inter se* 1156, b
untereinander mengen *confundere* 975, a
untereinander rühren *subigere* 77, d
untereinander sieben *concernere* 482, c
unterfahren *inurinare* 2572, c
unterfangen s. unterstehen.
unterfangung *inceptio* 406, b
untergang *casus; ruina* 348, a. *interitus; interitio* 793, a. *obitus* c. *exitium* 827, c. *labes* 1191, d. *dissipatio* 721, b. P. *funus* 981, d. der sonnen unterg. *occidens* 350, b. *occasus* c. *abscessus solis* 453, a
untergeben *subjicere* 1121, b. *fidei committere* 893, b. das unterg. *fiduciarium* 895, a
untergebener *subjectus* 1121, b. *subditus* 733, d
untergehen *interire* 793, a. *perire* c. *deperire; disperire* d. *intercidere; occidere* 350, a. *labi* 1193, b. *submergi* 1392, b. *emori* 1452, a. *intermori* b. P. *interbitere* 310, d
untergehende sonne *sol occiduus* 350, b
untergeschlagen *inscriptus* 2034, d
untergraben *suffodere* 929, d. *subarare* 221, b. *agere cuniculos* 651, b
untergrabung *suffossio* 929, d
unterhalt *sustentatio; sustentatus* 2317, b. *alimenta corporis* 99, a. *alitus* b. die ihren unterh. haben *alumni*, a 99, b. *alimentarii* a. jährlichen unt. kriegen *annua accipere* 155, b
unterhalten *alere* 98, c. *sustentare* 2317, b. *tueri* 2396, a. sich unterhalten lassen *dare nomen militiæ* 1404, b. s. werben.
unterhändler *internuncius* 1551, a. *interpres* 1157, b. *sequester* 2074, d. *pactor* 1618, c. *pararius* 1638, b. *intercessor* 456, a. *proxeneta* 1836, b. unterh. seyn *interconciliandi præstare officium* 585, c
unterkleid *tunica* 2401, c. *subucula* 2245, a. *ependytes* 797, c
unterlaß / ohn unterl. *continue* 2314, d. *perpetim* 1697, b. *jugiter* 1174, b. *sine intermissu* 1425, a. *sine intercapedine* 396, b
unterlassen *intermittere* 1425, a. *omittere* b. *prætermittere* c. *desinere quid* 2121, c. nichts unterl. *omnia facere* 839, a. *nihil reliqui facere* 1270, a
unterlassung *intermissio* 1425, a. *missio* 1421, b. *intersitio* 2222, a
unterlegen *supponere* 1773, b. *substernere* 2207, c. *subdere* 733, c
unterlegung *suppositio* 1773, c
untermengen *intermiscere* 1416, b. *conspergere* 2166, a. *interspergere* b. *inserere* 2085, d. lust mit unlust unterm. *bilaritate condire tristitiam* 586, b
unterminiren *cuniculos agere* 651, b

unternehmen

unternehmen *dirimere* 781, c. der etwas unternimt *interceptor* 407, a

unterpfand *pignus* 1726, a. *arrha; arrabo* 221, c. *obses* 1860, c. *hypotheca* 1113, a

unterpflügen *inarare* 221, a

unterreden sich *colloqui* 1286, b. *disputare* 1861, a. *communicare cum alio* 581, c

unterredung *colloquium; collocutio* 1268, c. *disputatio* 1861, b. *dissertatio* 2084, d. *interlocutio* 1287, a. *sermonis communicatio* 581, c

unterricht *informatio* 939, d. unterr. haben wollen *doctorem lumenque desiderare* 736, a

unterrichten *docere* 734, c. *instruere* 2234, d. *informare* 939, c. *erudire* 1956, c. *instituere* 2202, d. *imbuere* 1137, b. *fingere quem* 900, b. *tradere cui bonas artes* 734, a. *studia cujus formare* 2237, a. *studiis formare mentes* 938, a. *praeferre facem* 882, b. *praecepta tradere, dare; pectus praeceptis formare* 408, a. *praecipere cui salubritate sermonis avidam ignorantiae pascere esuriem* 771, c. unterr. im catechismo *catechisare* 437, c. erstl. unterrichten *initiare* 1151, a. vollkömlich unterr. *edocere; perdocere* 736, c. zugleich unterr. *subdocere* d

unterrichter *praeceptor* 407, d. *institutor* 2203, a

unterrichtung *eruditio* 1957, a. *paedia* 1619, c. *doctrina* 735, d. *institutio* 2203, a. *disciplina* 721, a. *discipulatus ibid.* s. unterricht.

untersagen *interdicere* 706, d. *interminari* 1409, b

untersagung *interdictio* 707, a

untersaß *cliens* 549, d

untersatzt s. untersetzt.

unterscheid *diversitas* 2476, a. *discrimen* 483, d. *discrepantia* 628, a. *differentia* 879, b. *intervallum* 2421, b. *interstitium* 2203, a. *interstinctio* 2211, c. *discretio* 483, b. *discerniculum* 484, a. ohne untersch. *indiscrete* 483, d. *indiscriminatim* 484, a. *indifferens, ter* 879, c. *promiscuus, e* 1416, c. unterschied halten *delectum habere, adhibere* 1235, b. zwischen ihnen ist der untersch. *inter eos hoc maxime interest* 2256, a

unterscheiden *distinguere* 2210, b. *discernere* 483, a. *discriminare* d. *interstinguere* 2211, c. *disterminare* 2323, d. *dignoscere* 1531, d. *internoscere* 1532, a. *dispungere* 1853, c. *interpungere* 1854, b. *secernere* 484, b. *limitare, i*, 1264, b

unterscheidung *distinctio* 2210, c. *limitatio* 1264, b. *articulatio* 227, a. *interpunctatio* 1854, b. *dignoscentia* 1531, a

unterschieden *diversus, e* 2475, c. *dissonus* 2152, d. *discretus* 483, b. *disterminus* 2323, d. untersch. seyn *dissentire* 2070, a. *differre* 879, b. *abhorrere* 1102, d. *discrepare* 628, a. *distare* 2221, a. zu untersch. mahlen *separatis temporibus* 2301, a

unterschiedlich *distinctus, e* 2210, c. *multiformis* 940, b. *discrepans* 628, a. *distributive* 2382, c. *articulate, tim* 227, a. *discrete* 483, c. *discriminatim* 484, a. unterschiedl. mahl *aliquotfariam* 1906, c. unterschiedlicher art *hybrida* 1109, b. s. mancherl.

unterschlagen *avertere* 247, a. *intervertere* 2476, c. geld unterschl. *pecuniam avertere* 1674, c. *intercipere pecuniam* 406, d

unterschleiff machen *supprimere quid* 1809, c

unterschreiben *subscribere* 2036, b. *subsignare* 2108, c. *subnotare* 1534, c

unterschreiber *boethus* 319, b

unterschrifft *subscriptio* 2036, c

unterschwimmen *subnatare* 1520, c

untersetzen s. unterstützen.

untersetzt *costatus* 618, b. *obesus* 772, d. *suffultus* 970, b. *suffarcinatus* 857, a

untersincken *pessum ire* 1706, c

unterst *imus* 1138, c. *subternus* 2244, c. *infimus* 1147, a

unterstecken *submittere* 1427, a

unterstehen sich *conari* 590, b. *niti* 1517, c. *moliri* 1436, d. *audere* 258, d. *sustinere* 2317, a. *parare* 1646, c. ich unterstehe mich nicht *non ausim* 259, c

unterstehung *molitio; molimen &c.* 1437, b. *conatus* 590, c

unterstreichen *miniatula cera notare* 1411, c

unterstreuen *substernere* 2207, c

unterstreuung *substratus* 2207, d

unterstützen *fulcire* 969, c. *perfulcire* 970, b. *statuminare* 2204, c. *pedare* 1702, c

unterstützt *fultus* 969, d. *suffultus* 970, b. *innixus columnis* 572, a. *columnatus* c

unterstützung *fultura* 969, d. *staluminatio* 2204, c

untersuchen *recognoscere* 1532, c. *scrutari* 2038, c. *ventilare* 2454, d. das leben unters. *examina vitae poscere; examinare* 824, c

untersuchung *investigatio* 2485, a. *disquisitio* 1869, d. *inquisitio* 1870, b. *recognitio* 1532, c. *evolutio* 2559, c. *discussio* 1880, b

untertauchen *demergere* 1391, d. *immergere; submergere* 1392, b

untertauchung *demersus; demersio* 1391, d

unterthan *subditus* 733, d. *parens; subjectus* 734, a. 1121, b. *mancipatus* 1335, a. *parens* 1641, c. unterth. machen *redigere in ditionem; ditioni adjicere* 722, d. unterth. seyn *parere* 1641, c. *sub regno cujus esse* 1923, a. *esse sub cujus potestate* 1790, a. *sub imperio esse* 2253, c. unterth. seyn *in ditione ac potestate cujus esse* 722, d. unterth. werden *sub imperium ditionemque cujus cadere* 722, d. unterthänigst *demississime* 1424, a

unterwegen lassen *negligere* 1235, b. s. unterlassen.

unterwegens seyn *esse in via* 2491, c

unterweisen s. unterrichten.

unterweisung s. unterrichtung.

unterwelt *antichthon* 160, b

unterwerffen sich *submittere se cui* 1427, a. *subjicere se imperio cujus* 1121, a. *addicere se in servitutem* 705, c. seiner gewalt unterw. *subjungere sub suam potestatem* 1180, b

unterwerts hangend *devexus* 2491, b

unterworffen *obnoxius* 1539, c. *debere* 679, d. eines andern willen unter. seyn *ex arbitrio alterius pendere* 1682, b

unterwinden sich *experiri* 1694, c

unterwindung *molitio; molimen* 1437, b

unterzeichnen *subnotare* 1534, c

unterzug *fultura* 969, d

untheilhafft *exsors* 2163, b. *P. dissors* b. *expers* 1653, b

untreu/untreulich *infidelis, ter* 894, b. *perfidus, e, infidus* c. *levifidus* 1244, c. *niger* 1511, a. untr. werden/handeln *fidem frangere, fallere, violare, laedere* 892, c. *foedus frangere* 948, d. die untreu *infidelitas* 894, b. *perfidia* d. *punica fides* 1758, b. untr. schlägt ihren eignen herrn *prava consilia in auctoris caput recidunt* 351, a. *malum consilium consultori pessimum* 592, a. *saepe ad magistrum scelera redierunt sua* 794, d. 1325, d

untröstlich *inconsolabilis* 2143, d. *insolabiliter* 2144, a

untüchtig *incapax* 401, d. *inidoneus* 1129, b. *immaturus* 1361, a. *instrenuus* 2228, d. *profligatus* 917, c. *sterilis* 2206, b. untüchtige männer *ficulni viri* 892, a. untücht. machen *perfringere* 950, b. unt. seyn *nauci esse* 1491, d

untugend *malitia* 1334, a. s. laster.

unturbirt *inconfusus* 975, b

untze *uncia* 2541, d. neue untzen *dodrans* 737, a. eilff untzen *deunx* 695, b

unüberwindlich *invictus, e* 2511, b. *inexpugnabilis* 1847, a. *insuperabilis, ter* 2263, d. *inexsuperabilis* 2264, a. *P. adversis rerum immersabilis* 1392, b

unüberzeuget *intestatus* 2331, d

unverächtlich *incontemtibilis* 2298, b

unveränderlich *incommutabilis* 1478, c. *immutabilis, ter* 1479, a. *irrevocabilis, ter* 2569, a. *inemendabilis* 1378, c

unverblümt *plane* 1742, d

unverboten *invetitus* 2487, d. unverbot. seyn *patere* 1660, a

unverbrannt *inadustus* 2574, d

unverbrüchlich *sanctus, e* 1992, a. *illabefactus* 1193, b

unverdächtig *non suspectus* 2178, a

unverdauet *inconfectus* 844, a

unverdaulich *crudus* 635, d. 509, b

unverdaulichk. s. undäulichk.

unverderbt *imperditus* 732, a

unverdienend *immerens, ter* 1391, a

unverdienet *immeritus, ò* 1391, a. *indebitus* 680, b

unverdrossen *impiger, gre* 1725, c. *indefessus* 888, b

unverehlicht *innuptus; innubus* 1542, b

unverfälscht *intemeratus* 2297, b. *liquidus, e* 1273, b. *incorruptus, e* 1691, a. *probus* 1819, b. *meracus* 1386, b. *indepravatus* 1803, a

unverfertiget *inconfectus* 844, a

unvergänglich *incorruptibilis* 1961, b. *perennis* 156, b. *immortalis* 1452, c

unvergessen/unvergeßlich *inoblitus* 1558, d. *cujus nondum memoria abolevit* 1575, c. *perpetuo animo fixus* 896, d. unverg. seyn *inhaerere in mente* 1055, d. es wird unverg. seyn *nulla inobscurabit oblivio* 1560, c. es ist unverg. *P. manet alta mente repostum* 1773, a

unvergleichlich *incomparabilis, ter* 1635, d

unvergnügsamkeit *insatiabilitas* 2005, b

unverhofft *fortuitus* 943, d. *insperatus* 2183, b. *inexspectatus* 2175, c. *incogitatus* 562, a. *improviso celerique omnium opinione* 461, a. es ist unverh. so kommen *praeter opinionem res cecidit* 347, d. unverhofft kömt offt *multa cadunt inter calicem supremaque labra; inter os & offam* 368, c. s. unvermuthet.

unverhörter sache *indicta causa* 706, b. 447, a. unverh. sache das urtheil fällen *inauditos condemnare* 262, a

unverkaufft *invenditus* 2441, a

unverklagt *inaccusatus* 449, c

unverletzt *illaesus* 1205, b. *invulneratus* 2588, c. *incruentatus* 637, b. *intemeratus* 2297, b. *incolumis* 573, a. *illibatus; indelibatus* 1255, a. *integer* 1154, d. *inviolatus, e*, 2515, d

unverletzlich *illaesibilis* 1205, b. *inviolabilis, ter*, 2515, d.

unverliebt *P. pectus inaccensum veneri* 385, d

unverlohren ist es *res est in integro* 1155, b

unvermeidlich *inevitabilis, ter*, 2529, b. *indeclinabilis* 552, b. *ineluctabilis* 1292, a

unvermerckt *indeprehensus; indeprehensibilis* 1806, a

unvermischt/unvermengt *impermixtus* 1416, c. *incommiscibilis* b. *impromiscuus* c

unvermögen *impotentia* 1789, a

unvermögend *debilis* 680, b. *imbecillis, us* 1136, a *gravis aetate & viribus* 1037, d. *qui ne muscam excitare potest* 1475, d

unvermuthet *subitus, ò*, 2243, b. *improvisus, ò*, 2502, d. *de improviso; ex improviso* 2503, a. *repens; repente; derepente; repentinus* 1923, a, b. *fortuitus* 943, d. *inopinatus, ò*, 1588, b. *P. inopinus; necopinus; necopinatus* c. *inopinanter* 1588, b. *ante expectatum* 2175, c. s. unverhofft.

unvermuthlich *inopinabilis* 1588, b

unvernehmlich *obscurus, e*, 1559, d. *voce inarticulata* 227, a. unvern. reden *inexplanatae linguae esse* 1743, c

unvernunfft s. unverstand.

unvernünfftig *brutus* 336, d. *rationis expers* 1653, b. *irrationalis, ter*, 1927, b. *irrationabilis, ter*, c. *insensatus* 2068, d. *excors* 605, d. unvern. thiere *animae rationis expertes* 149, d

unverpfändet *solutus* 2145, b

unverrichteter sache *infecta re* 846, a

unverschämt *impudens, ter*, 1842, a. *inverecundus, e*, 2462, b. *irreverens, ter* 2462, d. *protervus, e*, 1835, b. *procax, citer*, 1821, b, c. *scurrilis, ter*, 2040, b. *frontosus* 961, c. *effrons* d. *obscenus, è*, 1559, a. *petulans, ter*, 1711, d. *os durum, ferreum; frons dura* 764, a. *pradurum os* d. *expudorata frons* 1843, c. *cui periit pudor* 793, c. *homo frontis perfrictae* 957, c. *durae frontis & ferreae* 960, d. *P. cui periit frons* d. unversch. seyn *sine ore esse* 1609, a. *verecundiae fines transilire* 325, c

unversehens s. unvermuthet.

unversehrt s. unverletzt.

unversöhnlich *implacabilis, ter*, 1740, b

unversöhnt *implacatus* 1740, a

unversorgt *incuratus* 657, c

unverstand *imperitia* 1694, c. *inscientia* 2024, d. *inscitia* 2025, b. *desipientia* 1999, a. *imprudentia* 1837, a. *inertia* 224, a. *infantia* 857, d. *ruditas* 1956, c. *error* 813, c. *caligo* 368, b. *caput cerebro vacuum* 480, b

unverständig *imperitus, e*, 1694, b. *imprudens, ter*, 1836, d. *demens, ter*, 1380, d. *vecors; socors* 605, d. *obtusus, e*, 2401, c. *hebes* 1064, c. *iners & nullius consilii* 223, d. *inanissimus prudentiae* 1140, c. *qui communi sensu plane caret* 2068, b. *homo sine acumine* 23, c. *corpus sine pectore* 613, a. 1673, b. unverst. seyn *sensu communi carere* 581, a. *P. multum caecae noctis habere* 1538, b

unversucht *intentatus* 2307, b. *inexpertus* 1695, b. *rudis* 1956, b. unv. lassen *intentatum, inausum relinquere* 259, d. nichts unv. lassen *omnia experiri* 1694, d

unverträglich *inexpiabilis* 1733, c. *dissociabilis; insociabilis* 2134, b

unverurtheilet *indemnatus* 676, c

unverwahrt *immunitus* 1468, d. *intutus* 2397, c. *improtectus* 2295, a

unverwandt *immobilis* 1455, d. *irretortus* 2365, a. unv. mit den augen *inconnivens* 590, a. *oculi irretorti* 1565, b

unverwehrt *invetitus* 2487, d. *immarcescibilis* 1349, a. *imputribilis, ter*, 1862, c. *P. longum vivens in aevum* 108, b

unverwirret *imperturbatus* 2405, c.

unverwundlich *invulnerabilis* 2588, c

unverzagt *infractus* 950, a. *non dubitanter* 751, b. u. muth *audacia* 259, b. u. seyn *animo magno fortique esse* 149, b

unverzäunt *inobseptus* 2072, b

unverzehrt *inconsumtus* 2260, b. *inexesus* 772, c

unverzüglich *sine mora* 1447, b. *sine ulla mora & confestim* 888, d. s. alsbald.

unverzollt *inscriptus* 2034, d

unumbgänglich *fatalis* 865, a. *inevitabilis, ter*, 2519, b. *ineluctabilis* 1292, a

unumgewendet *irrevolutus* 2560, b

unumschränckt *indefinitus, e*, 905, c. *indeterminatus* 2323, d

unumbschrieben *incircumscriptus* 2033, b

unvoll-

unvollkommen *imperfectus, e,* 847, a. *inconsummatus* 2258, c. *inabsolutus* 2146, b. *mancus* 1335, c. *mutilus* 1477, a. *modo formatus* 938, b

unvollkommenheit *imperfectio* 847, a

unwandelbar *immutabilis, ter* 1479, a. *indeclinabilis* 552, b

unwahr reden *mentiri* 1383, d

unwahrheit *falsitas* 851, b

unwegsam *avius* 2493, a. *invius* b. *impervius* d. *inaccessus* 453, c. *incommeabilis* 1385, d. *impeditus* 1705, d. unw. ort *salebræ* 1981, c

unweise/ unweißlich *insipiens, ter* 1998, d. *imperitus; nimium barbarus* 297, b. *inscitus, e,* 2025, a. *amens* 1380, c. *inconsulte* 593, d. *in quo non est mica salis* 1401, c

unwerth *parvi pretii* 1810, a. unw. achten / halten *dedignari* 714, c. *depretiare* 1810, c. *nullo loco numerare* 1546, c. unw. machen *elevare* 1245, c

unwiederbringlich *irreparabilis* 1650, b. *irrevocabilis* 2569, a. *irredivivus* 2534, a. *irrecuperabilis, ter* 1916, b

unwiederleglich *irrefutabilis* 988, b

unwiederlegt *irrefutatus* 988, b. *irrepercussus* 1881, b

unwiedersprechlich *irretractabilis* 2375, a

unwille *murmuratio* 1472, a. *indignatio; indignatiuncula* 715, b. *stomachus* 2226, b. *rixa* 1944, c. *ira* 1162, d. *bilis* 314, a

unwillig *iratus* 1163, c. *subiratus* d. *invitus, e,* 1160, b. *indignabundus* 715, a. unw. seyn *indignari* a. *stomachari* 2226, c. *frenum mordere* 954, b unw. werden *obirasci; subirasci* 1163, d, c. *graviter ferre, accipere* 1038, a. *gravari* c

unwissend *nescius* 2025, c. *inscius* b. *insciens* 2024, d. *ignarus* 1022, d. *imprudens, ter* 1836, d. *clam* 534, b. unwissende *P. pectora cæca* 352, a

unwissenheit *inscientia* 2024, d. *inscitia* 2025, b *ignoratio; ignorantia* 1132, c. *imprudentia* 1837, a. *ruditas* 1956, c. *P. nox* 1538, b

unwitz *alienatio mentis* 93, d

unwürdig *indignus* 714, d. *indecorus* 685, d. unw. halten *dedignari* 714, c

unzehlig *innumerus* 1546, c. *innumerabilis, ter* d. *infinitus, e,* 905, c. *numero carens (arena)* 203, c. unz. viel *sexcenta* 474, b. unz. viel machen *ad infinitum augere numerum* 25, c

unzeit *immaturitas* 1361, b. *intempestivitas* 2303, c. *importunum tempus* 1782, c. zur unzeit etwas durchbringen *penulam æstate deterere* 52, d

unzeitig *immaturus e,* 1361, a *præmaturus* b. *intempestivus, e,* 2303, c. *præposterus* 1784, c. *ineptus* 180, c. unzeitige geburt s. geburt.

unzerbrechlich *infragilis* 949, b. *P. illacerabilis* 1198, c

unzertheilt *indivisus* 724, c

unzertrennlich / unzertheillich *individuus* 724, d. *indivisibilis* 725, a. *inseparabilis, ter,* 1636, c. *indissolubilis* 2147, a. *insolubiliter* 2145, d. *irresolubilis* 2147. c. *arctissimus* 195, c

unzertrennligkeit *inseparabilitas* 1636, c

unzertrennt *indivulsus* 2437, d

unziemend *illicitus, e,* 1258, a. *indecens* 685, a

unziemligkeit *absurditas* 7, c

unzierlich *indecorus, e,* 685, b. *inelegans, ter* 776, d. *illepidus, e,* 1241, a. *inornatus, e,* 1604, a. *incultus & horridus* 568, a. *incomtus* 582, b

unzucht *stuprum* 2239, c. *impudicitia* 1843, a. *libido* 1253, c. *nuptiæ innuptæ, caninæ* 1542, b. unzucht treiben *flagitium facere, admittere, committere; impure ac flagitiose vivere* 910, b

unzüchtig *venereus* 2456, b. *impudicus, e,* 1842, d. *lascivus, e,* 1218, b. *inverecundus, e,* 2462. b. *obscenus, e,* 1559, c. *mollis, ter* 1438, c. *libidinosus, e,* 1253, c. unz. seyn *flagitio ardere* 910, b. unzücht. handthierung *lenocinium* 1238. b. unz. verse *fescennini* 887, d. s. geil.

unzugericht *infabricatus* 833, d

unzweifelich *indubitanter; indubitabilis, ter; indubitandus* 751, c.

vogel *avis* 268, d. *ales* 91, a. *volucris* 2554, c. *P. genus altivolantum* 105, d. vögel *agmen aligerum* 82, b. 67, b. *volucres bestiæ, cœlo fruentes libero* 310, b. vogel der singt (*oscen*) *avis cantrix* 268, d. vogel fangen *aucupari* 254, d. auff die vögel sehen *auspicari &c.* 278, c. *auguria capere* 266, a

vogelbauer *aviarium* 269, c. *cavea* 451, a

vögelein *avicula* 269, c

vogelfang *aucupium* 254, d. *aucupatio* 255, a. *captura, captio avium, alitum* 401, a

vogelfrey erklären *sacrare* 1971, d

vogelgeschrey *cantus oscinis* 1611, b

vogelhändler *aviarius* 269, c

vogelhauß *vivarium* 2532, a. *ornithon* 1602, b

vogelherd zurichten *aream concinnare* 203, a

vogelkraut *alsine* 101, b

vogelleim *viscus* 2524, c

vogelnest *daucus* 678, b. vogelnester *cunabula avium* 649, d

vogelseher *auspex* 276, d

vogelstange *ames; pertica; furca aucupalis* 115, c

vogelsteller *auceps* 254, c

vogelwicken *erva silvestria &c.* 814, a. *aphaca* 170, c

voigt *præfectus* 847, a

voigtey *prætura* 1801, d. *præfectura* 847, c. *satrapia* 2006, a. *strategia* 2228, a

volck *populus* 1776, c. *gens* 1000, c. *natio* 1487, d. *genus* 1003, a. *copiæ* 600, b. *multitudo* 1464, b. das gemeine volck *plebs* 1746, a. volck sammlen *copiari* 600, c. volck werben *manum comparare &c.* 1346, c

völcklein *plebecula* 1746, a. *P. popellus* 1777, a

volckreich *populosus* 1777, c. *copiosus* 600, c. *frequens* 955, b. *perfrequens* d. *fertilis hominum* 876, c. volckreiche stadt *urbs celebris & copiosa* 459, c

volcksregiment *democratia* 689, c

voll *plenus, e,* 1748, a. *completus* c. *repletus* 1749, b. *differtus; refertus* 856, d. *copiosus* 600, c. *satur* 2006, a. *ebrius* 767, d *gravidus* 1039, b. *maturus, e,* 1360, a. *uvidus* 2431, a. voller rath *frequens senatus* 955, b. volle schlacht *justum prælium* 1186, a. voller zapf *asotus* 234, d. volle und tolle weiber *bacchæ* 287, a. voll volcks *spissus* 2188, d. voll machen/ füllen *complere* 1748, c. *opplere* 1749, a. *refercire* 856, d. *stipare* 2211, d. voll werden *turgescere* 2406, b. voll seyn *scatere* 2015, c. *madere* 1321, c. sich voll trincken *largissime se invitare* 1160, a

vollauff haben *abundare* 2543, d. *affluere divitiis* 925, a. *circumfluere & abundare omnibus rebus* b. *in omnium rerum abundantia vivere* 2544, a. er hat alles vollauff *omnium rerum copia affluit* 600, a. *abunde ei suppetit* 1711, b. *vel lactis gallinacei sperare potest haustum* 992, c

vollbeerig *acinosus* 18, b

vollbracht *effectus, e,* 844, d. *perfectus, e,* 846, c. *decursus* 661, a. *emeritus* 1390, d. vollb. arbeit *decisa negotia* 355, b

vollbringen/ vollenden/ vollführen *peragere* 77, a. *perficere* 846, a. *absolvere* 2145, d. *consummare* 2258, a. *exigere* 75, d. *exantlare* 165, c. *obire* 793, c. *patrare* 1665, d. *perpetrare* 1666, c. *profligare* 917, b. *enavare operam* 1494, d. die reise vollbr. *conficere iter* 843, c. ein werck vollenden *ad metam pervenire* 1395, a. *supremam manum imponere operi* 1345, c

vollbringer/vollender *confector* 843, d. *effector* 845, a. *perfector, trix* 846, d. *consummator* 2258, b. *actor* 70, c. *exactor* 76, b. *exsecutor* 2077, d. *patrator* 1666, a

vollbringung / vollendung / vollführung *perfectio* 846, d. *confectio* 843, d. *peractio* 77, b. *consummatio* 2258, b. *exsecutio* 2077, d

völle *ubertas; copia* 2429, c

völlerey *temulentia* 2297, d. *ebriositas* 768, b

vollgeschenckte becher *fœcundi calices* 930, a

vollgeschriebē auff allen seiten *opisthographus* 1590, b

völlig *plenus, e,* 1748, a. *completus* c. *repletus* 1749, b. *numerosus, e,* 1546, a. *cumulate* 1546, a. *ad perfectum; ad plenum; ad purum* 25, c

völligkeit *soliditas* 2141, b

vollkom̃en *perfectus, e* 846, c. *incorruptus* 1961, a. *plenus* 1748 a. *solidus, e,* 2141. a. *effectus, e,* 845, a. *consummatus* 2258, b. *exactissimus* 76, a. *cumulatissime* 649, b. *ab omni parte beatus* 303, d. *homo ad unguem factus* 2547, a. *numeris omnibus absolutus* 2146, b. *maturitatem assecutus* 1360, a. vollk. machen *consummare* 2258, a. vollk. seyn *omnes numeros implere; omnibus numeris esse perfectum, absolutum, expletum* 1545. b. vollk. besserung erweisen *ad summam proficere* 2257, b

vollkom̃enheit *perfectio* 846, d. *integritas* 1155, c. *soliditas* 2141, b. *maturitas* 1360, a. *absolutio* 2146, c

vollmond *luna plena; plenilunium* 1300, b

vollsäuffen *inebriare* 768, b. *P. tingere quem poculis* 1756, a

vollsauffen sich im wein *multo incalescere mero* 373, a. *ingurgitare se vino &c.* 1045, b. *ingurgitare in se merum avariter faucibus plenis* 254, c. sich dichte voll s. *sepelire se vino & epulis* 2071, a

vollsaufferey *ebriositas* 768, b

voll schlaffs *gravatus somno* 1038, c

vollständig *locuples* 1281, c. *maturus, e,* 1360, a. s. vollkommen.

vollständigkeit *plenitudo* 1748, b

voll weins *temulentus* 2297, d. *vinolentus* 2514, c

vollwichtig *as grave* 48, c

vollziehen *exsequi* 2077, d. s. vollbringen.

vollziehung *exsecutio* 2077, d

voluntairs *voluntarii* 2556, b

von *a, ab, abs* 1, c. *de* 678, c. *e* 767, b. von dem handel *hac super re* 2262, c. von ihm selbst *per se* 1691, a. von der zeit an *ex eo die* 823. d. *inde adeo* 1142, d. vom morgen biß abend *abusque mane ad vesperum* 2577, c von der faust gehet es *succedit sub manus negotium* 2242, b

von außen *extrinsecus; externe* 830, a

von dannen *inde* 1142, c. *illinc* 1133, d

von deswegen s. deswegen.

von einander fliehen *diffugere* 968, b

von einander führen *dispescere* 1658, b

von einander gehen / sich geben *hiscere; dehiscere* 1084, b. *digredi* 1026, d

von einander gelegen *dissitus* 2130, c

von einander halten *distinere* 2315, c

von einander lassen *dimittere* 1424, b

von einander liegen *distare* 2220, d

von einander reissen *dirumpere* 1961, c. *concerpere; discerpere* 424, a. *discindere* 2030, d. *divellere* 2437, d. *intercidere* 356, a. *deglutinare; deglutinare* 1022, a. *dissociare* 2134, b

von einander scheiden *divellere* 2437, d. *disparare* 1636, a. *separare* b. *dignoscere* 1531, d

von einander schlagen *diverberare* 2459, b

von einander schneiden *dissecare* 2045, d

von einander setzen / stellen *diducere in contrarias partes* 754, d

von einander seyn *dissidere* 2055, a

von einander sondern *distinguere* 2210, b

von einander spalten *diffindere* 900, a

von einander springen *dissilire* 1983, b

von einander thun *disjungere* 1179, d. *sejungere* 1180, a. *dimovere* 1457, a. *explicare* 1750, a. *hiulcare* 1090, c. *divaricare* 2425, c. sich von einander thun *hiare* 1083, d. *resolvere se* 2147, b

von einander treiben *discutere* 1880, a

von einander trennen *divellere* 2437, d

von einander werffen *disjicere* 1119, a. *dissipare* 722, a

von ferne *procul* 1822, d

von freyen stücken *sponte* 2194, a. *ultro* 2537, c

von hinnen *hinc; abhinc* 1079, b

von neuen *denuo* 1693, a. *de integro* 678, d

vonnöthen *opus* 1585, d. von n. haben *necesse habere* 1498, b. es ist von n. *usus est facto* 2582, d

von nun an *dehinc &c.* 1079, b

von oben herab *desuper* 2262, d. *superne* 2263, b

von statten gehen *bene procedere* 456, b. *cedere bene, feliciter* 452, d. *succedere sub manus* 458, a. *blandiente profectu* 316, c. die sache geht besser von st. *incipit res melius ire* 326, c

von stund an *extemplo* 2300, d

vor *ad* 24, b. *præ* 1791, b. *pro* 1817, d. vor andern *præter cæteros; præter omnes* 1800, a. vor tage *ante lucem* 158, a. *de nocte* 679, a. vor der zeit *ante diem* 158, c. vorm jahre *anno* 153, d. vor 3. jahren *abhinc triennium* 1079, b. vor dieses mahl *ad præsens* 25, c. vor sich *per se* 1691, a. vor sich hin *protinus* 1835. d

vor alters/ vor langer zeit *superiore memoria &c.* 1375, d. *jam olim* 1123, b

vorachtbar *amplissimus* 125, d

vorachtbarkeit *amplitudo* 126, c

voran *ante* 158, b. *anterius* d

voranfliegen *prævolare* 2554, a

vorangehen *præire* 794, a

voranschwimmen *prænatare* 1520, c

voransenden *præmittere* 1425, c

voran setzen *prælocare* 1281, b. *prætexere* 2335, c

vorarbeiten *præstruere* 2236, a

voraugenstellung *subjectio sub adspectum* 1121, b

voraus *in antecessum* 453, d

voraus genüßen *anticipare quid; habere anticipationem rei* 160, d

voraus vermachen *prælegare* 1231, b

voraus wegziehen *præmigrare* 1403, d

vorbauen præstruere 2236, a. mederi 1363, b
vorbehalten reservare 2090, d. detentare 2315, b. recipere quid 408, b. der was vorbehält detentor; detentator b
vorbehaltung detentio; detentatio 2315, b
vorbereitet meditatus, e, 1366, b. emeditatus 1367, a. præcultus 568, b. præparatus 1650, b
vorbereitung præparatio; præparatus 1650, b. parasceve 1638, c. præexercitamentum 195, b. progymnasma 1048, a
vorbeyeilen præfestinare 888, d
vorbeyführung prætervectio 2435, c
vorbeygehen præterire 794, a. prætergredi 1027, d. prætermeare 1386, a. pertransire 796, b
vorbeylassen intermittere 1425, a. prætermittere c
vorbeylassung prætermissio 1425, d
vorbeyschiffen prænavigare; præternavigare 1494, b
vorbey seyn / das jahr ist vorbey annus exactus est 76, a. biß die hitze vorbey dum se calor frangat 371, d
vorbeystreichen lassen die zeit amittere tempus 1422, b
vorbeytragen præterferre 882, c
vorbeywischen prætervolare 2554, a
vorbild idea 1127, d
vorbilden s. fürbilden.
vorbinden præstringere 2232, b
vorbitte intercessio 456, b. commendatio 1337, a. rogatus 1946, c. s. fürbitte.
vorbitter intercedere pro quo 456, a. intercessionem imponere b
vorbitten intercessor 456, a. precator 1803, c. deprecator, trix, 1804, c
vorbote prænuncius 1551, c. adnuncius 1550, c. antecursor 660, b. præcursor & emissarius 662, d. prodromus 1824, a
vordach projectura 1120, c. suggrundia 1041, c
vor diesen s. hiebevor.
voreltern; vorfahren majores 1327, a. patres 1661, a. veteres 2487, d. antiqui 164, a. ein vorfahrer antecessor 453, d. decessor, prædecessor 454, d
vorelter vater abavus 282, d
vorfordern citare 513, c
vorgänger auctor 255, d. antecessor 453, d. præcessor 456, b. anteambulo 114, c
vorgeben / dem vorgeb. nach verbo 2460, c
vorgebirge promontorium 1445, b. prominentia 1340, b. lingua 1267, a
vorgedancken præmeditatio 1367, a
vorgefaßt anteceptus; anteconceptus 404, a
vorgehen prævertere 2477, b. s. fürgehen.
vorgehend prævius 2493, d
vorgemach atrium 250, c
vorgerüst proscenium 2017, b
vorgestern nudius tertius 1542, d
vorgraben præfodere 929, c
vorgriff prolepsis &c. 1824, d
vorhaben moliri 1436, d. commoliri 1437, c. das vorh. molitio; molimen 1437, b. propositum 1772, c. voluntas 2556, b. vorhabens seyn id agere 70, a
vorhalten etwas receptare quid ad se 409, b
vorhanden ante pedes 158, a. was noch vorhanden reliquiæ 1270, c. vorh. seyn imminere 1339, d. impendere 1682, c. adesse 2254, d. exstare 2221, a. instare b. appetere 1709, b. in medio esse 1367, b. manere 1338, c
vorhang toral 2366, b. s. fürhang.
vorhauß / vorhoff atrium 250, d. vestibulum 2484, a. propylæum 1833, a. prothyrum 1835, c. cavædum 441, c
vorhaut præputium 1796, c
vorher ante 158, b. antea 159, a. supra 2264, b. s. auch zuvor.
vorheranzeigen prænunciare 1551, b
vorherbändigen prædomare 742, d
vorherbestimmen prædestinare 694, d
vorherbezeichnen prænotare 1534, b
vorher einnehmen præoccupare 1563, c. antecapere 404, a
vorher erkennen prænoscere; præcognoscere 1532, b
vorherführen prævehere 2435, c
vorhergefaßt præsumtus 2260, c
vorhergehen antecedere 453, c. præcedere 456, b. prægredi 1027, c
vorhergehend præcedaneus 456, b. præcursorius 662, d. anterior 158, c
vorhergehung præcursio; præcursus 662, d
vorher haben anticipare 160, d
vorher lauffen præcurrere 662, c
vorher lernen prædiscere 720, c
vorher machen prætexere 2335, c
vorher mercken præsentire 2070, b. præsentiscere c
vorher messen præmetari 1399, c
vorher nennen prænuncupare 1549, a
vorher reden præloqui 1287, b
vorhersagen prædicere 707, a. antedicere 705, c. præfari 858, c. futura prædicere & canere ut vates 389, c. præculcare 376, c. s. zuvor sagen.
vorher schicken præmittere 1425, c
vorher sehen prævidere 2501, d. prospicere 2176, d. præspeculari 2180, b
vorherspringen præsultare, 1985, b
vorherstehen præstare 2222, b
vorhertragen prægerere 1009, d
vorherüben sich præsudare 2246, c
vorher verdammen prædemnare 676, d
vorher verzehren præconsumere 2260, b
vorher untergehen præoccidere 350, c
vorher warnen præmonere 1443, a
vorher wegnehmen præsumere 2260, b. anticipare 160, d
vorher wissen prænoscere; præcognoscere 1532, b
vorher wissend præscius 2025, d
vorherzeigen præmonstrare 1446, b
vorher zustopffen præobturare 1561, c
vorhin s. vorher; s. zuvor.
vorhinlauffen præcurrere 662, c
vorhof s. vorhauß.
vorig pristinus 1815, c. prior 1811, b. superior 2264, b. anteactus 74, b. vorigen tages pridie 1811, b. das vorige fieber recidiva febris 351, a
vorizo in præsens 1797, b. impræsentiarum c
vorkammer / vorgemach procœton 1822, c
vorkauen præmandere 1337, c
vorkäuffer propola 1811, d. manceps 1334, d
vorkommen mederi 1363, b. das vork. prægressus; prægressio 1027, d. s. zuvor kommen.
vorlängst pridem 1811, a. dudum; jamdudum 760, a. jam olim; jam pridem 1123, b. pronuper 1553, b
vorläuffer præcursor 662, d. antecursor 660, b. anteambulo 114, c. prodromus 1824, a
vorlieb nehmen contentum esse 2314, c
vormachen einen zaun præsepire 2072, b
vormittägig antemeridianus 1393, a
vormund curator 656, d. tutor 2396, c. zum vorm. setzen quem tutorem instituere, relinquere 2396, c. commendare filios cujus tutelæ &c. d
vormundschafft curatoria 656, d. tutela 2396, d
vormundschaffts-sache causa tutelaris 2397, a
vornahme prænomen 1525, c
vornehm s. fürnehm.
vorragen tuberare; protuberare 2394, d
vorrath supellex 2262, a. penus 1690, a. paratus 1647, b. apparatus c. copia 600, a. thesaurus 2342, b. gaza 996, b. peculium 1673, d. obsonium 1560, d. facultas omnium rerum 838, b. fruges condititiæ 587, c. vorr. vom getreyde vis frumenti ingens 2523, c. vor. an geld res pecuniaria 1675, a
vorrathskammer cella penuaria 1690, a. cella penaria, promtuaria 462, b. cellarium opulentum 463, a. armarium 218, a. apotheca 177, d
vorrede præfatio 858, c. procœmium 1827, c. prologus; prologium 1825, c. proloquium 1287, b. anteloquium 1286, b. kleine vorrede præfatiuncula 858, c. vorrede machen / thun procœmiari 1827, c. præloqui 1287, b. præfari; præfationem adhibere 858, c
vorredner prologus 1825, c
vorreyhen haben inter puellas restim ductare 753, a
vorrückung opprobratio 1819, a. exprobratio b
vorsagen præire voce, verbis 794, a. einem offt etwas vors. cantare quid cui dies noctesque 390, c. crebro insusurrare cui cantilenam suam a
vorsänger præcentor 392, a. choroſtates 505, c
vorsatz fassen animo instituere meditari 148, b. der guten vors. hat bene animatus 151, b. s. vorhaben.
vorschieben den riegel obdere foribus pessulum 731, c
vorschlag suggestus; suggestio 1010, b. ratio 1926, b
vorschlagen einen proponere quem 1772, b
vorschneiden carpere obsonium 423, d
vorschneider structor &c. 2233, d. carptor; insector; scissor 423, d. 2020, b. diribitor 718, d. chironomon &c. 501, d
vorschreiben præscribere 2035, b. verba concipere 404, a
vorschrifft exemplar 826, a. norma 1529, a. commendatio; literæ commendatitiæ 1337, a
vorschub suppeditatio 1706, c. vorsch. der laster alimenta vitiorum 99, a. vorsch. thun suppeditare 1706, b. momentum afferre 1440, c. facem præferre ad &c. 868, b. 882, b. subministrare 1411, b. der vorschub thut subministrator b. s. helffen.
vorschützen causari quid 448, b excusare quid 449, c. obtendere; obtentui sumere 2307, c. prætendere 2309, b. afferre causam 874, b
vorsehen prædestinare 694, d
vorsehung providentia 2502, c
vorsetzen anteponere 1767, b. præponere 1771, d
vorsetzlich s. fürsetzlich.
vorsichtig machen acuere 22, b. s. fürsichtig.
vorsingen præcantare 392, d
vorsommer ver 2457, b
vorsorge tragen præcavere 444, c
vorspiel anteludia 1294, b. præludium; prælusio 1297, a. proludium; prolusio b
vorspielen præludere 1297, a
vorsprecher s. fürsprecher &c.
vorstadt suburbium 2571, b
vorstand thun satisdare 2004, c
vorstoß propolis 1831, d
vorstrecken s. leihen.
vortantzen inter puellas restim ductare & saltare 753, a
vortäntzer præsultor 1983, c
vortheil compendium 582, d. non mediocre telum ad res gerendas 2296, a. ohne vorth. æquo marte 1353, b. vorth. geben munire viam 1468, a. vortheil suchen commodum comparare; commodis servire &c. 578, c
vortheilhafftig opportunus, e, 1782, d
vorthun obdere 731, c
vortrab antecursores 660, b. antecessores 453, d. excursatores 661, d. vortr. machen exordium legitimi certaminis dare; proludere ad pugnam 1297, a
vortrouppen præcursores 662, d. procursatores 663, a proculcatores; excursores &c. 376, c
vorüberreiten præterequitare 809, c
vorübung progymnasma 1048, a
vorurtheil præjudicium; præjudicatio 1173, c
vorwand prætextus 2335, d. titulus a. color 569, c. causa 447, c. mit besserm vorw. excusatius 449, d
vorwartshangend antependulus 1682, b
vorwegkauffen præmercari 1394, c
vorwenden s. vorschützen.
vorwerck villa 2507, c. prædium 1794, b. groß vorw. latifundium 1223, c
vorwerffen obsternere 2207, c
vorwissen / mit deinem vorw. te sciente 2022, b
vorwitz s. fürwitz &c.
vorwitziger ardelio 200, b
vorwurff criminatio 632, a
vorzeichen præscitum 2025, d
vorzeiten quondam 1904, b. olim 1577, a. primitus 1813, b. superiore memoria 1375, d
vorziehen s. fürziehen.
vorzug prærogativa 1948, b. eminentia 1339, c. palma 1625, a. vorz. geben / lassen primas cui deferre 878, d. priores cui deferre 1811, b. primas dare &c. d. priores partes cui tribuere 2381, d priores partes cui deferre 1652, a. vorz. haben priores partes habere a. vorz. in einer sache haben arcem cujusdam rei possidere 229, a
üppig luxuriosus, e, 1312, b. lascivus, e, 1218, b. üppiges leben asotia 234, d
üppigkeit luxuria 1312, b. lascivia 1218, c. petulantia 1712, a
uralt s. uhralt.
urelter-vater tritavus 283, a
urheber auctor 255, b. conditor 587, b. creator 625, c. artifex 223, b. parens 1640, d. pater 1661, c. patriarcha 1663, c. fundator 979, d. auspex 227, b. incentor 391, c. rei caput 413, a
urias-briefe literæ Bellerophonteæ 305, b
urin urina 2572, a. P. saccatus corporis humor 1970, c. s. harn.
urkunden / da sie verwahret werden archivum; grammatophylaceum 198, a

urlaub venia 2444, a. dimissio 1424, b. urlaub bitten zu sagen honorem præfari, habere auribus 1096, a
ursache causa 446, c. ratio 1926, b. materia 1358, c. fons 935, a. argumentum 210, a. semen 2062, a. seminarium c. ursach des krieges auctor belli 255, d. urs. des auffruhrs flabellum seditionis 918, b. urs. geben causam dare, præbere 156, d. urs. anzeigen causari 448, b. caussificari 449, a. s. vorschützen. es ist nicht ohne ursach non hoc de nihilo est 1511, d. non temere est 2296, c
ursprung ortus; origo 1601, a. originatio b. scaturigo 2015, c. fons 935, a. caput 413, a. causa 446, c. mater 1356, d. conceptaculum 404, b. cunabula; incunabula 649, d. semen 2062, a. seminarium c. P. germen 1006, a. urspr. haben initium ducere ex quo 751, d. urspr. der frage stirps quæstionis 2215, a. urspr. aller laster metropolis omnium malorum 1399, d. auff den ersten urspr. gehen exquirere usque ab stirpe auctoritatem 257, a
ursprünglich originalis 1601, a. originarius; originitus b. primigenius 1813, a. primitivus a. primitus b. primigenus 1014, d. primævus 60, b
urtheil/ urthel arbitrium 190, b. judicatum 1172, b. sententia 2069, a. interpretatio 1157, c. existimatio 54, b. crisis 632, d. urtheil der ohren terminatio aurium 2323, c. schweres urthel judicium damnatorium; acerbissima damnatio 676, b. urthel fällen/ sprechen ferre sententiam 875, c. respondere de jure 2192, d. decretum facere, constituere 482, d. discernere litem 483, b
urtheilen judicare 1172, a. pronunciare 1551, d. arbitrari 190, c. cernere 481, d. spectare 2170, d. augurari 266, b. opus censorium suscipere 1585, c. P. naribus uti 1484, d. vor der zeit urtheilen præjudicare 1173, b. von einer sache urtheilen existimare de re 54, a. recht von einem urtheilen juste quem æstimare 53, c. der wohl urtheilet non stultus alieni artificii existimator 54, b. andere urth. lassen se aliorum judicio submittere, permittere 1172, d

W.

Waare merx 1393, c. mercimonium d. res promercales 1394, c. lose w. sardi venales 2001, d. gute w. lobet sich selbst vino vendibili non opus est suspensa hedera 1065, d
wache excubiæ 640, d. der die w. hat excubitor d. von der w. lauffen stationem deserere 2218, b
wachen vigilare 2505, a. vigilias perferre 882, a. vigilias agere 2504, d. P. invigilare; pervigilare 2506, a. w. müssen vigiliis cruciari 638, c. wachen/ wache halten excubare 640, d. excubias agere d. stationem peragere 2218, b. das wachen pervigilium; pervigilia; vigilia 2504, d. pervigilatio 2506, b
wachend vigilans, ter 2505, c. s. wacker.
wachhauß specula 2179, b
wacholdern sambuceus 1991, a
wacholderbeer grana juniperi 1180, b. baccæ juniperi 286, d
wacholderstrauch juniperus 1180, b
wachs cera 477, a. in w. bußiren ceris pingere 477, b
wachsam vigil 2504, c. vigilax 2505, d. insopitus 2155, d. exsomnis; insomnis 2149, d. w. hunde P. levisomna canum fido cum pectore corda 386, d
wachsamkeit vigilantia 2505, c
wachsen crescere 629, b. augescere 264, a. adaugescere b. gliscere 1019, a. fieri 906, c. sehr w. luxuriari 1312, c. aus etwas w. enasci 1487, b. in die höhe w. excrescere 630, a. tendere sursum 2303, d. zu w. anheben vernare 2458, a. in stauden w. fruticare, i, 966, c. effruticare c. unnützlich w. supervagari 2417, c. das haar w. lassen comam alere, nutrire 573, c. pascere crinem 1657, b. es wächst in Arabien Arabia fert 875, b. s. zunehmen.
wachsend adolescens 1575, a. w. machen herbescentem elicere viriditatem 1071, c
wächsern cereus 477, d
wachsfackel funalis cereus 981, b
wachsgelb cerinus 478, a. gilvus 1015, b
wachshonig favus 867, b
wachskertze cereus 478, a
wachssalbe ceroma 478, b
wachssamen semen genitale 1012, d
wachstafeln ceratæ tabulæ 477, d
wachstäte statio 2218, b
wachsthum crementum 629, c. incrementum 630, a. augmentum 265, a. profectus 848, a
wachszieher cerarius 478, a
wacht custodia 666, d. speculatus; speculamen 2179, c. excubatio; excubitus; excubiæ 640, d
wachtel coturnix 619, c
wachtelweitzen melampyron 1371, a
wächter vigil 2504, d. custos 665, d. excubitor; excubans 640, d. procubitor 641, c. speculator 2179, c. stationarius miles 2218, d
wächterthurm pharus 1716, a
wachtmeister præfectus vigilum 847, a. w. der die losung giebt tesserarius 2329, b
wächterzeichen specularis significatio 2179, c
wackeln vacillare 2412, d. nutare 1552, c. w. mit dem leibe crissare 633, c
wackelnd nutabundus 1552, d. w. machen labefacere; labefactare 1193, a
wackelung vacillatio 2413, a. labefactio 1193, a
wacker navus 1495, a. naviter b. alacriter 83, a. indeses 693, c. concitatus 514, d. experrectus 828, c. vividus, e, 2532, c. vegetus 2431, c. w. seyn vigere 2504, b. advigilare 2505, d
wade sura 2267, c
waden/ dadurch man w. kan vadosus 2415, d
wadsack bulga 340, a. hippopera 1087, b. mantica 1343, c. ascopera 232, a
waffen arma 216, b. ferrum 885, c. armatura 217, c. in w. sich exerciren ludere armis 216, b. zun w. greiffen arma capere 216, b
waffenträger armiger 216, d. doryphorus 747, c. P. puer teliger 2296, d
waffnen sich induere arma 831, a. armare 217, b
wag-amt zygostasium 2606, c
wage libra 1255, b. lanx; bilanx 1212, c. trutina 2392, b. statera 2200, a. gleiche w. æquilibrium 43, c. richtige w. examen æquum 824, c. wage am himmel P. juga chelarum medio volitantia cælo 1175, c
wage-kloben agina 66, c
wägen ponderare 1765, d. librare 1255, d. pensitare, appendere 1684, b. examinare 824, c. perpendere in librili 1686, c. exigere ad libram, ad stateram; exigere rei pondus 76, c. pensare trutina; trutinare; in trutina suspendere 2392, b
wagen currus 663, d. vehiculum 2433, c. vectabulum d. plostrum; plostellum 1753, a. plaustrum 1745, c. epirhedion 803, c. hamaxa 1060, a. bigæ 313, b. w. vor die götzen thensa 2339, c. hangender w. pilentum 1727, c. staticulum 2200, a. petoritum 1711, c. bedeckter w. arcera 195, c. carpentum velatum panno 423, a. leichter w. essedum 815, d. w. mit 4. pferden quadriga 1884, c. quadrijuges currus 1885, a. w. mit sprügeln arcuatus currus 199, c. der grosse w. am himmel arctos major; helice 198, c. der kleine w. arctos minor; cynosura 198, c. der w. am himmel ursa 2576, a
wagen audere 258, d. armari audacia 259, b. accipere metum 402, b. periculum capessere 400, a. pericula adire, sumere 1693, a. Herculea audacia aggredi 1072, d. sich in gefahr w. adire aleam 89, c. objicere caput, objectare &c. 1119, d. 1120, a. offerre se periculis; in discrimen vitam suam offerre 881, a. etwas w. rem in casum dare 348, b. alles w. omnia audacissime incipere 259, c. das euserste w. extrema experiri 1694, d. sich unter die feinde w. injicere se in medios hostes 1119, b. geld an etwas w. impendere pecuniam 1686, a. auffs glücke w. jacere aleam 1115, a. subire fortunam 795, c. auso potiri 259, c. unglücklich w. P. magnis excidere ausis 259, d. auff leib und leben w. capitis periculum adire 789, c. ægæum navigare 33, c. allein w. P. nihil intentatum, nihil linquere inausum 259, d. wage es nicht ne temere Abydum 7, d. es sey gewagt jacta esto alea 89, d wagen gewinnet fortibus est fortuna viris; fortes fortuna adjuvat 943, d
wagenachs axis 284, b
wagenbalcke librile 1255, c. jugum 1175, b
wagenburg carrago 424, d. w. schlagen pro vallo carros objicere 424, d
wagendecke tympanum 2409, c
wagenleise orbita 1594, d
wagenpferd equus vectarius 2432, d
wagenschmier axungia 285, a
waghalß audentissimus; omnibus audendis paratissimus 259, a. audaculus; paullo ad facinus audacior, b
wagmeister zygostata 2606, c. libripens 1255, d. pensator 1684, a
wagner carpentarius 423, a
wagnüs ausum 259, c
wagschale/ schüssel lanx 1212, c. lancula c
wahl delectus 1233, b. lectio 1232, a. electus; electio 1234, b. arbitrium 190, c. freye wahl geben/ lassen liberum arbitrium cui permittere c. optionem dare, permittere 1592, b. deferre optionem eligendi 878, d
wahltage comitiales dies 578, a
wahn opinio 1588, a. sonderlicher w. hæresis 1057, a
wähnen opinari 1587, c
wahnsinnig/ wahnwitzig delirus 1274, b. phreneticus 1722, b. excors 605, d. captus mente, animo 400, a w. seyn delirare 1274, a. mente labi, linqui, capi 1379, d. cerebro laborare 480, b. s. unsinnig.
wahnwitz alienatio mentis 93, d
wahr verus 2481, a. wahres wort veriloquium 2481, d. w. reden dicere ad veritatem accommodate 580, a. w. worden ist es an dir istuc vere in te accidit 2460, b. für w. halten P. credere à fonte relatum Ammonis 242, a. w. machen implere, adimplere 1749, a
währ clostrum 554, c. w. im wasser chelæ 498, a. w. bauen cataractis aquæ cursum temperare 436, d
währ-äpfel condititia mala 587, c
wahre s. waare.
währen perdurare 766, b. der hader währet noch contentio mihi manet cum illo 1338, c. alle dinge w. eine weile omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est 1478, b
wahrhafftig verus, e, 2481, a. verax, citer, c. re ipsa 1031, b. revera c
währhafftiger als ertz perennius ære 156, b. s. dauerhafftig.
währhafftigkeit perennitas 156, b. durabilitas 765, d
wahrheit veritas 2482, a. der die w. redet veridicus 2481, c. der w. gemäß verisimilis, ter d. der w. fehlen abesse à vero 2481, a. aberrare ab janua 1124, a. für w. sagen pro certo dicere, habere 486, c. die w. zu sagen ut vere dicam 2577, d. der w. im lichten stehen tollere judicium veri idque adulterare 31, a
wahrnehmen animadvertere 151, c. notare 1533, c. observare quid 2090, a. das man wahrgenommen observatus 2090, c. nicht w. inobservatus d. der sein nicht w. incautus 444, c
wahrsagen divinare 726, d. addivinare 727, b. verare 2482, a. hariolari 1061, b. haruspicinam facere 1062, c. P. folium recitare Sibyllæ 934, b. bücher/ daraus man wahrsaget libri vaticini 2428, d
wahrsager hariolus 1061, b. haruspex 1062, b. conjector 1117, d. verator 2482, a. mantes 1343, c. w. aus der hand chiromantes 501, c. w. aus dem gesicht physiognomon 1724, c. metoposcopus 1399, a. s. weissager.
wahrsagerisch divinus 726, c
wahrsager-kunst hariolatio 1061, b. mantice 1343, c haruspicina; haruspicium 1062, b. Etrusca disciplina 817, d. chaldaicum prædicendi genus; chaldaicæ rationes 491, b. P. ars apollinea 174, c. w. aus dem gesicht physiognomia 1724, c. w. aus dem eingeweyde extispicium 829, a
wahrsagung divinatio 726, d. prædictio, prædictum 707, b. w. aus den händen chiromantia 501, c. w. durchs sieb lauffen coscinomantia 617, c
wahrscheinlich probabilis, ter 1820, c. verisimilis, ter 2481, d
wahrscheinlichkeit probabilitas 1820, c
währung durabilitas; duramentum 765, d
wahrzeichen character 493, b. augurium 265, d
waise pupillus, a 1854, c. orphanus 1607, d. waisen orbi parentibus 1595, a
waisengeld pecunia pupillaris 1855, a
waisenhauß curotrophium 659, b. brephotrophium 333, a. orphanotrophium 1607, b
walcker/ walckmüller fullo 972, a. coactiliarius 75, c
walckmühle fullonica 972, a
wald silva 2112, a. saltus 1987, b. nemus 1503, a. æsculetum 51, d. hyle 1110, d. geheiligter w. lucus 1293, b. w. darinnen man holtzt silva cædua 353, d. zum w. werden silvescere 2112, c

waldbruder eremita 810, a. anachorita 130, d
walddiſtel oxymyrsine 1617, b. w. diſteln aquilenta 186, b
waldeſel onager 1581, a. bison 315, b. junger w. lalisio 1208, b
waldfahren filix 898, d. dryopteris 750, b
waldgott silvanus 2112, c
waldhonig mel ericaeum 811, a. mel nemorense 1503, a
waldicht silvestris; silvosus 2112, b
waldkirche templum nemorale 1503, a
waldlerche galerita 991, b
waldmann silvicola 2112, c
waldmaus mus silvaticus 2112, b
waldnymphen Dryades 750, a
waldreblein clematis 546, a
waldſtroh gallium 992, a
waldteufel fauni 866, c
wall mœnia 1433, a. vallum 2421, a. agger 65, b. munimentum 1468, b
wallach cantherius 394, c
wallachey Dacia 673, c
wallfahrt peregrinatio religionis ergo 810, c
wallfiſch pristis 1815, d. physeter 1724, b. pistrix 1735, d. orca 1595, c. balæna 291, a. cetus; cete 489, c
wallfiſchfang cetaria 489, d
walliſer Seduni; Valesii 2060, c
walten gubernare &c. 1043, c
walts Gott euge 819, b. quæ res bene vertat 2469, a
waltze phalanga 1713, c. cylindrus 669, b
wältzen volvere 2557, d. volutare 2558, a. von ſich w. amovere à se 1456, c. auff einen die ſchuld w. culpam in quem vertere, transferre 2468, c. 884, b
wältzung volutatus; volutatio 2558, a. rotatio; rotatus 1952, c
walwurtz symphytum 2272, d. consolida major 2141, d
wammen omasum 1578, d. w. am vieh palearia 1622, c
wammes thorax 1344, a
wanckelmüthig mutabilis 1478, b. mobilis, ter 1455, c. temporarius 2302, b. Vertumnus 2472, d. Euripus homo 822, a. Euripo inconstantior d. titubanter 2354, b. ſ. wetterwendiſch.
wanckelmüthigkeit mutabilitas 1478, b. inconstantia 2220, c. instabilitas 2224, d. fluctuatio animi 922, d. desultoria levitas 1983, b
wancken hin und her fluctuare 922, c. labare 1192, c. nutare 1552, c. titubare 2354, b. vacillare 2412, d. P. natare 1519, c
wanckend nutabundus 1552, d. w. tritte gressus succidui 351, b
wanckung nutatio; P. nutamen 1552, d. harte w. succussus 1881, c
wand paries 1642, b. maceria 1318, c. baufällige w. parietina 1642, c
wandel vita 2534, c. ambulatio 113, c
wandelbar mobilis 1455, c. w. werden vitium capere 399, b. vitium facere 2528, b
wandeln ambulare 113, b
wanderbündlein sarcina 2000, d
wandern meare 1385, a. migrare 1403, b. peregrinari 1692, a. P. carpere iter 423, d. ſ. gehen.
wanderſchafft migratio 1403, c. peregrinatio 1692, a
wandersmann viator 2492, d. peregrinator 1692, a. apolus 174, b
wandläuſe-kraut xyris 2597, b
wandſeulen antæ 157, b
wandweher tinnunculus 2352, b
wange mala 1329, c. gena 999, d
wanne vannus 2421, d. labrum 1196, a. lacus 1204, d
wanſt abdomen 5, b. pantices 1632, b. venter abdomine tardus 2453, a. dicker w. collatinus venter 564, a. 878, c. fetter w. pinguis aqualiculus 183, c. der einen groſſen w. hat ventrosus 2453, b
wantze cimex 520, a. ricinus 1938, d. blatta fœtore infesta 318, b
wapnen armare 217, b. ſ. waffnen.
wappen insignia 2106, c
wärff flamen 2199, c
warlich næ 1483, a. certe 486, d. enimvero 2466, b. equidem 1896, c
warm calidus 371, a. affectus calore 842, b. ein wenig w. tepidus, e 2319, c. w. halten adhibere fomenta 947, c. w. machen fervefacere 887, a. w. machen das eiſen coquere ferrum 601, c. ſ. wärmen. warm ſeyn calere 372, d. w. werden calescere 372, d. incalescere 373, a. concalescere a. calefieri 373, b. es wird w. P. aëra percipit calidis fervoribus ardor 407, b. warmer tag apricitas diei 179, b. warm bad ſ. bad.
wärme calor 371, d. mittelmäßige w. tepor 2319, c. in der wärme cum caletur 372, d. tempore incalescente 373, a
wärmen calefacere; calefactare; excalfacere 373, b. focillare, i; 928, a. fovere 947, b. fomenta adhibere c. confovere 947, d. benignis fotibus recreare c
wärmpfanne ignitabulum 1131, d. batillus mensarius; suffervefactorium 302, c. die ſpeiſen auff die w. ſetzen epulas fovere foculis ardentibus 928, b
wärmung fomentum 947, c. fotus c
warnen dehortari 1103, d. commonere 1442, c. aurem vellere 272, d
warnung præmonitus; præmonitio; præmonitorium edictum 1443, a. prænunciatio 1551, b
warte specula 2179, b. pharus 1716, a
warten expectare 2175, b. morari 1447, d. commorari 1448, a. manere 1338, c. durare 765, c. præstolari 1799, c. opperiri 1645, a. w. auff gelegenheit captare occasionem 400, b. das warten exspectatio 2175, d. der nahrung w. servire rei 2088, a. ſeines amts w. exsequi munus officii 2077, d. spartam ornare 2166, d. das ſeinige w. res suas sibi habere 1050, b. intra suam se pelliculam continere 1677, a. wohl w. curare quem molliter, prolixe 656, a. ſich wohl w. indulgere genio 1013, c. amicum sibi esse &c. 116, d
wartung cultus 566, b. cultura c. cultus atque victus 2532, d. curatura 657, a
wartze verruca 2467, c. wartzen clavi 545, a. w. an weiberbrüſten papilla 1633, d. voll w. verrucosus 2467, c
wärtzlein verrucula 2467, c. nævulus 1483, c. acrochordon 20, d
warum quare; quapropter 1894, a. quamobrem 1874, b. quid; quod 1891, a. cur 654, c. quianam 1896, b. warum nicht quidni 1891, b. 1515, d. quippeni 1903, c. quin igitur 1900, b
was quid 1890, d. quod 1891, b. was doch quidnam 1891, b. was iſts mehr quid tum &c. 1890, d. was für einer qualis 1870, d. cujus est 645, a. waßer geſtalt es ſey cujusdam modi 645, b
wäſche / weiße w. linteamen; lotum linteum 1271, b
waſchen lavare 1225, d. perluere 1302, d. colluere 1301, d. eluere 1302, b. das waſchen lavatio 1226, a. lotio; lotura b
wäſcher blatero; loculejus; linguax 318, a. fatuus 865, c. ſ. plauderer.
wäſcherey loquentia 1284, d. ſ. waſchhafftigkeit.
waſchfaß trulla 2390, c
waſchhafftig multiloquus 1465, a. loquax 1285, a. linguatus; linguosus 1267, b. futilis 986, d
waſchhafftigkeit garrulitas 995, a. loquacitas 1285, b
waſchmarck senatus congerronum 1010, c
waſſer aqua 182, a. unda 2543, a. lympha 1314, c. latex 1221, a. P. pocula Acheloia 15, c. wild waſſer torrens 2365, b. ſtehend w. stagnum 2199, a. stantes paludes 2216, c. ein bißgen w. aquula 183, c. das ſich im waſſer auffhält undicola 2543, c. zu w. und land terra marique 1350, a. 2326, b. krieg zu w. bellum navale 1492, d. im w. gehen ſ. ſchwimmen. unter das w. fahren urinari 2572, b. nach w. gehen aquari 184, b. das waſſ. will über die körbe gehen in angustum coguntur copiæ 144, d. das w. laſſen / abſchlagen mingere 1410, b. mejere 1370, b. exonerare vesicam; aquam petere l. sumere 183, a. reddere urinam 2572, b. reddere humorem 733, a. reddere lotium 1288, a. waſſ. in brunnen tragen rivum fluvio inducere 1944, a. noctuas Athenas 1522, d
waſſeradern vena aquæ dulcis 2440, b
waſſerampfer hydrolapathum 1110, b. oxylapathum 1212, d
waſſerbad nympheum 1556, a
waſſerbanck urnarium 2573, a
waſſerbaſilie lacteris 1197, c. erinus 812, a
waſſerbatenig scordium 2028, b
waſſerblaſe bulla 340, a
waſſerblau thalassicus 2336, c. cæruleus, cærulus 360, c. venetus color 2444, a
waſſerbohne colocasia 568, c
waſſereppich laver 1225, b
waſſereymer haustrum; hauritorium 1063, d. fitula 2139, d. cratera 622, c. urna 2572, c
waſſerfall comma 578, c. catarracta 436, b
waſſerfaß aqualis 183, c
waſſerfluth unda 2543, a. inundatio 2544, c
waſſerführer aquarius 183, d. aquator 184, b. utrarius 2581, b
waſſerfurche elix 778, c. sulcus aquarius 183, d. 2251, b
waſſergang rivus 1944, a. aquaeductio; aquaeductus, aquagium 183, c
waſſergeſchirre aquiminale 185, a
waſſergraben alveus 106, a. incile 1141, c. deductorium 754, d. cisterna 531, a. euripus 822, b. dioryx 717, c. colliquiæ; colliciæ 1273, b
waſſerhäußlein castellum 432, d
waſſerholung aquatio 184, b
waſſerhun glottis 1021, c. fulica 921, d
wäſſericht aquosus 184, c. riguus 1941, d. irriguus 1942, a. P. undifluus 927, d
waſſerigel echinus 769, d
waſſerkrug hydria 1110, b
waſſerkunſt hydraulus 1110, a. hydraulica machina b. auffſeher über die w. castellarius 433, a
waſſerleiter librator 1256, d. aquilex 184, c
waſſerleitung aquaeductus; ductio 752, d. P. ductile flumen 753, a
waſſerlinſe epipteron 803, c. lens palustris 1238, a
waſſermann aquarius 184, a. aquator b
waſſermaus mus aquaticus 1473, b
waſſermerck sion 2123, b
waſſermolch / eidex lacerta aquatica 1199, a
waſſermühle mola aquaria 1434, b
wäſſern rigare 1941, c. irrigare d. macerare 1318, b. madefactare 1312, b. interluere 1302, d. gewäſſerte wieſen P. sat quæ prata biberunt 311, c. das wäſſern / wäſſerung rigatio 1941, d. irrigatio 1942, a
waſſernatter chelydrus 498, b
waſſernixe nympha 1555, b. fluticola 922, d
waſſernuß tribulus aquaticus 2380, c
waſſerochs butio 342, d
waſſerpfahl sublica 2243, c
waſſerpferd hippopotamus 1087, b
waſſerpumpe cochlea 557, c. antlia 165, b
waſſerrabe phalacrocorax 1691, c
waſſerrad tympanum 2409, c
waſſerröhre tubus 2395, a. masti salientes 1356, a
waſſerſammlung aquilegium 184, d
waſſerſcheidung divergium 2463, c
waſſerſcheu hydrophobus 1110, c
waſſerſchlange hydra 1109, d. coluber 571, b. natrix 1491, c. enhydris 785, b
waſſerſpinne tipula 2352, c
waſſerſtänder silanus 2109, b
waſſerſtein aquarium 183, d
waſſerſucht hydrops; hydropisis 1110, c. tympanites 2409, d. anasarca 134, c. aqua intercus 182, b. 1157, b
waſſerſüchtig hydropicus 1110, c. tympanicus 2409, d
waſſerthiere aquatilia 184, b. aquigena c
waſſertrog alveus 106, a. crater 622, b. trulla 2390, c
waſſertümpel compluvium 1755, b
waſſervögel aves aquaticæ 184, a. volucres fluminea 924, a
waſſervoigt aquarius; curator aquarum 183, d
waſſerwage dioptra 717, c. chorobates 504, b
waſſerweide siler 2110, c
waſſerwogen fluctus 921, b
wäſſerung ſ. wäſſern.
watte sagena 1977, a. funda 974, a
weben texere; das w. textus 2334, c
weber textor 2334, d
weberbaum licitatorium 1259, b. jugum 1175, b
weberblat pecten 1672, c
weberin textrix 2334, d. quasillaria 1872, a
weberkarte labrum veneris 1196, b. dipsacus 718, b
weberrüſtung textorium 2334, d
weberſchifflein radius 1907, b
weberſpul panus &c. 1632, c
weberſtät textrina, um 2334, d
weberwerck textum 2334, c
wechſel contractus 2372, b. permutatio 1479, b. vices 2495, b. vicissitudo 2496, b. varietas 2424, d. w. mit gelde cambium 378, b. collybus 564, c. w. in andere geſtalt metamorphosis 1396, a. w. mit dem gelde treibē permutare pecuniam 1479, a
wechſelbalg suppositititius 1773, c. subditus; subditititus 733, c, d
wechſel-

wechselbanck/tisch *mensa* 1382, *b. trapeza* 2376, *b. argentaria taberna; mensa tabernaria* 207, *c*
wechselgeld *collybus* 564, *c*
wechseljahr *annus climactericus* 550, *c. decretorius numerus* 483, *a*
wechseln *mutare* 1477, *d. commutare* 1478, *b. cambire; campsare* 378, *a*
wechselnd *reciprocus* 1915, *d*
wechselsweise *alternatim; alterne* 104, *b. alterna vice* 104, *a.* 2495, *c. alternis vicibus* 104, *a*
wechselzahl *decretorius numerus* 483, *a*
wechsler *argentarius* 207, *c. collybistes* 564, *d. trapezita* 1376, *c.* 207, *c. campsor* 378, *b. nummularius* 1548, *b. aeruscator* 56, *d. mensarius; mensularius* 207, *c.* 1382, *c. collectarius* 1232,
wedel *flabrum* 918, *a*
wedeln mit dem schwantze *caudam clementer & blande movere* 546, *d.* das w. mit dem schwantze *motamen caudae* 1456, *b*
weder/noch *neque, neque* 1505; *c. nec, nec* 1497, *d*
weg von hinnen *procul hinc* 1823, *a.* s. auch hinweg.
weg *via* 2491, *c. iter* 1168, *c. limes* 1264, *a.* gebahnter w. *callis* 369, *d.* auff dem wege *hac* 1079, *c.* in alle w. *omnibus modis* 1429, *a.* was aus dem w. ist *devius* 2493, *a.* im w. stehen/seyn *obstare* 2222, *a. mora & impedimentum esse* 1447, *b.* du bist auf dem rechten w. *rectam instas viam* 2492, *a.* w. machen *aperire viam* 1643, *d.* w. stehet offen *effugium patet* 968, *c.* den w. verlauffen *aditum intercludere* 789, *c.* w. bahnen zum frieden *fundamentum jacere pacis* 979, *b.* sich auff den w. machen *dare se in viam, committere se viae* 2491, *c.* den rechten w. fehlen *aberrare ab janua* 1124, *a.* w. weisen *fores aperire* 936, *a*
wegblasen *difflare* 919, *b*
wegbringen *auferre* 877, *c. surripere* 1913, *c. amoliri* 1437, *b. remoliri* 1438, *a. asportare* 1781, *a*
wegen *ob* 1556, *c. propter* 1832, *d. de* 679, *b. ad* 1, *d.* der leute w. *hominum gratia* 1033, *d.* einer ursach w. *ex aliqua causa* 824, *a.* der tugend w. *virtutis ergo* 810, *c*
wegerung s. weigerung.
weg fliehen *aufugere; profugere* 968, *a, d*
wegfliessen drunter *subterfluere* 927, *b*
weg fressen *adedere* 772, *a*
wegführen *abducere* 753, *a. deducere* 754, *a. asportare; deportare* 1781, *a*
wegführung *deportatio* 1781, *b. abactus* 73, *d*
weggehen *abire* 789, *a. abscedere* 452, *d. degredi* 1026, *d. recedere* 456, *d. facessere* 835, *d*
weggraß/tritt *polygonon* 1762, *d*
wegkriechen *direpere* 1929, *a*
weglagerung *insidiae* 1055, *c*
weglassen *amittere* 1422, *b. dimittere* 1424, *a. praetermittere* 1425, *d*
weglassung *dimissio* 1424, *b*
weglauffen *defluere* 925, *d*
weglegen *exponere* 1770, *c. sequestrare* 2075, *b. ponere de manibus* 1766, *b*
wegnehmen *desumere* 2260, *b. subducere* 758, *a. adimere* 781, *b. rapere* 1911, *a. abripere* 1912, *b. excerpere;* für dem maul wegn. *praecerpere* 424, *b.* mit gewalt wegn. *eripere* 1913, *b.* das zelt w. *detendere tabernaculum* 2306, *a*
wegnehmung *ereptio* 1913, *b*
wegpacken sich *auferre se* 877, *c*
wegpartiren *excipere insidiis* 405, *d*
wegreiß/wegwartz *intybus silvestris* 1159, *c*
wegreisen *decedere* 454, *b*
wegreissen *diripere* 1912, *d. mordere* 1449, *c*
wegrich *plantago* 1742, *c*
wegschaffen *amoliri; facere amolitionem* 1437, *b, c. removere* 1457, *c. semovere* 1458, *a*
wegscheid/wegscheidung *compitum* 583, *b. quadrivium* 1885, *c*
wegschicken *amittere* 1422, *b*
wegschlagen *profligare* 917, *a. propulsare* 1680, *d*
wegschleichen *clam se subducere; subterducere se* 758, *b, c*
wegschleppen *abstrahere* 2371, *d*
wegschleudern *elidere* 205, *c*
wegschmeissen s. wegwerffen.
wegschneiden *praesecare* 2046, *b*
wegschwemmen *proluere* 1303, *a*
wegsetzen *seponere* 1773, *b*
wegseyn *abesse* 2214, *c. cessare* 458, *d.* der tag ist weg *transiit dies* 796, *a.* die zeit ist weg *abiit tempus* 789, *a*

wegspringen *absilire* 1981, *d*
wegsterben *demori* 1452, *a*
wegstroh *bubonium* 337, *d*
wegtreiben *propellere, propulsare* 1680, *c, d. emovere* 1457, *a. depulsare* 1680, *a.* s. hinwegtreiben.
wegtritt *carcinoton* 417, *c. polygonon* 1762, *d*
wegthun *amovere* 1456, *c*
wegwart/wegweiß/wegleucht *picris* 1725, *a. cichorium* 511, *c. ambubeja* 113, *b. hedypnois* 1065, *d. seris* 2081, *c. chondrilla* 503, *c. chreston* 505, *d.* klein w. *condrillon* 589, *a*
wegweichen *excedere* 455, *b*
wegwerffen *deponere* 1769, *b. jacere* 1115, *b. abjicere* 1116, *c. projicere* 1120, *b*
wegziehen *discedere* 454, *d. semigrare à quo; transmigrare* 1403, *d*
wegzug *secessus* 457, *b*
wehe *vae* 2415, *d.* w. empfinden *indolescere* 737, *d*
weheklage *planctus; plangor* 1741, *c. ululatus* 2538, *b. lamentatio; lamentum* 1208, *d*
wehekiagen *lamentari* 1208, *c. ejulare* 775, *b. pipare* 1733, *d*
wehemutter *obstetrix* 1561, *a*
wehen *flare* 917, *c. spirare* 2186, *c*
wehetag *dolor; acer doloris morsus* 738, *a.* w. tage gehen an *dolores occipiunt*, 407, *a*
wehethun *cruciare* 638, *c. fodicare* 928, *c. stimulare* 2210, *a. urere* 2573, *b. ciere cruciatus* 513, *a.* es thut w. *aegre est animo* 34, *a.* es thut mir w. *id mihi dolet* 737, *b.* die schmach t. *ignominia pungit* 1852, *a.* den ohren w. *aures ferire* 271, *c. radere aures* 1908, *d*
wehlen *delectum habere* 1049, *d. cooptare* 1592, *c.* im rath w. *senatorem allegere* 2064, *b.* s. erwehlen.
wehmuth s. schmertz.
wehr s. gewehr. heimlich w. *dolon* 739, *c*
wehren sich *repugnare* 1847, *c. reprimere* 1809, *c. comprimere* 1808, *a. refrenare* 955, *a. retundere* 2401, *d. coërcere* 193, *b.* den muthwillen w. *libidines cujus frangere* 984, *c.* s. verwehren.
wehrer *prohibitor* 1052, *b*
wehrgeheng *cingulum* 521, *b. succinctorium campestre* 523, *a. balteus, um,* 294, *b*
wehrhafftiger soldat *acer miles* 12, *a*
wehrloß *imbellis* 307, *c. inermis* 217, *b. exarmatus* 218, *a.* wehrl. machen *dearmare; exarmare* 218, *a*
wehrlosigkeit *imbellia* 307, *c*
weib/weibsperson *mulier* 1460, *d. foemina* 931, *d. matrona; matrimonium* 1357, *b, c.* schön w. *venus* 2456, *a.* alt w. *anus* 166, *c.* böses w. *canis* 387, *a. canicula* 388, *a. uxor incommoda, importuna, saeva* 2590, *c.* der ohne w. lebet *coelebs* 357, *a.* der 2. weiber hat *digamus; bigamus* 313, *c.* der viel w. hat *multinubus* 1465, *a. polygamus* 993, *b.* zum weibe machen *effoeminare* 932, *a*
weibermantel *epomis* 806, *c*
weibernarr/weibler *uxorius* 139, *b.* 2590, *d. mulierosus* 1461, *c. ancillariolus* 138, *d*
weiberregiment *gynaecocratia* 1048, *b*
weiberrock *cyclas* 667, *d*
weiberschmuck *monile* 1443, *c. torulus* 2366, *c. spathalium* 2167, *d. mundus muliebris* 1466, *d*
weiberschuh *Sicyonia calceamenta* 2102, *a*
weibersucht *mulierositas* 1461, *c*
weiberzeit *menses* 1382, *d. menstruum* 1383, *b*
weibes bruder *levir* 1243, *d*
weibes großvater *prosocer* 2132, *d*
weibisch/weiblich *tener* 2317, *c. mollis, ter* 1438, *c. galbanus; galbinus* 990, *a. uxorius* 2590, *d. muliebris, ter; mulierarius* 1461, *b, c. matronalis* 1357, *c. foemineus; foemininus; effoeminatus, e,* 932, *a.* weibischer mann *semivir* 2517, *b. ficulnus vir* 892, *a.* w. gang *fractus incessus* 455, *c.* w. werden *foemineo torpore lassescere* 1219, *b*
weiblein/weibgen *uxorcula* 2590, *d. muliercula* 1461, *b*
weich *mollis, ter; molliusculus* 1438, *a, c. liquidus; liquidiusculus* 1273, *b, c. tener, e,* 2317, *c. vitilis* 2526, *d. effoeminatus, e,* 932, *a.* weiche eyer *ova sorbilia* 2156, *b.* w. speise *cibus lenis* 1237, *b. cibus levis, infirmus* 509, *a.* w. haar *tener capillus* 398, *b.* w. machen *liquefacere* 1272, *a. liquare* 1273, *a. mollire; mollificare* 1439, *a. macerare* 1318, *b.* w. werden *duritiem ponere* 764, *b. mollescere, remollescere* 1439, *b, c. lentescere* 1239, *d. liquescere; eliquescere* 1272, *b, d.* w. seyn *liquere* 1272, *b.* w. anzugreiffen *fluxi; tactu prope*

carnulento 421, *d*
weichbild *dioecesis* 716, *a*
weiche an der seiten *hypochondria* 1112, *d*
weichen s. weich machen.
weichen *cedere; abscedere* 452, *b, d. concedere* 454, *a. facessere* 835, *d. refugere* 969, *a. gradu demoveri* 1457, *a. gradu moveri, dejici, depelli* 1025, *c. pedem referre* 1700, *a.* eines nagels breit w. *latum unguem discedere* 1223, *b.* vom wege w. *declinare extra viam* 552, *a*
weichleibig *foriolus* 936, *a*
weichligkeit *mollitia, es,* 1438, *d*
weichling *catamitus* 435, *b*
weichpflaster *malagma* 1330, *b*
weichsel *vistula* 2526, *c*
weichselkirschen *cerasa Aproniana* 479, *a*
weid *glastum* 1017, *d. lutum* 1308, *a*
weide *pastus; pastio; pascuum* 1657, *c. pabulatio* 1617, *d. ager graminosus* 1029, *d.* in der w. gehen *P. errare* 812, *b.* gemeine w. *ager compascuus* 1658, *a*
weiden *pabulari* 1617, *c. pascere* 1657, *b.* darauff man weidet *pascuus* 1657, *c*
weidkraut *isatis* 1165, *d*
weidmesser *culter venatorius* 647, *a.* 2452, *d*
weidplatz *pascuus ager* 1657, *c*
weigern sich *recusare* 450, *b. detrectare* 2373, *a. tergiversari* 2322, *c. abnuere* 1552, *d. dubitare* 751, *a.* sich zum schein w. *accissare* 10, *b*
weigerung *detrectatio* 2373, *a. recusatio* 450, *b. tergiversatio* 2322, *c.* w. zum schein *accismus* 10, *c*
weil *quia* 1896, *a. quoniam* 1904, *c. cum, quum* 648, *a. quando* 1875, *a. quandoquidem* 1876, *b*
weile *spatium* 2167, *d. otium* 1613, *c. mora* 1447, *a.* kleine w. *parumper* 1654, *d.* vor die lange w. *dicis gratia* 700, *d. otii consumendi causa* 1613, *c.* nicht vor die lange w. *non de nihilo* 1511, *d.* schon eine feine w. *jamdudum* 760, *a.* mit weilen *lente* 1239, *c*
wein *vinum* 2513, *c. succus uveus* 2586, *b. seminarium hilaritatis* 2062, *c. temetum* 2297, *c. Bacchus* 287, *b. P. filius vitis* 898, *b. laetitiae Bacchus dator* 729, *b. bacchaeus sanguis* 1994, *b. Caecubum* 352, *a. munera massica Bacchi* 1355, *d. Bacchaeum nectar* 1500, *c. pocula vitea; liquor vitiligenus* 2527, *b, c.* klarer w. *merum* 1393, *b.* guter w. *P. pressus Calibus liber* 367, *b.* gesottner w. *passum* 1658, *d.* verrochener w. *vappa* 2423, *d.* alter w. *P. senes autumni* 281, *c.* w. anlegen *novellare* 1536, *d.* der w. hält sich nicht *vinum fugit* 967, *c.* der keinen wein trincket *abstemius* 6, *d*
weinbau *cultus vineaticus* 2515, *b*
weinbeer *acinus* 18, *a. psythia* 1839, *a.* grosse welsche w. *bumamma; bumastos* 341, *a.* w. so zeitlich reiffen *preciae* 1803, *b*
weinbeerhülsen *floces* 920, *a*
weinberg/weingarten *vinea; vinetum; collis vinearius* 2515, *a. vitiarium* 2527, *b.* neugepflantzter w. *novelletum* 1536, *d.* w. mit pfälen besteckt *vinea characata* 494, *a. P. aprici colles* 178, *d*
weinblat/weinlaub *pampinus* 1627, *b*
weinbutte *vindemiatorius qualus* 1871, *c*
weindrossel *turdus minor* 2405, *d*
weinen *flere* 915, *b. plorare* 1751, *d. lamentari* 1208, *d. lacrymis opplere os sibi* 1608, *d.* 1749, *a. fundere lacrymas* 974, *c. lacrymas effundere, non tenere; effundi in lacrymas* 1203, *a. P. vultum lacrymis rigare; lacrymas dare; lacrymis se dedere; lacrymare, i; collacrymare* 1203, *a, b, d. largo humectare flumine vultum* 924, *c.* er weinet *lacrymae illi cadunt* 1203, *a. lacrymae prosiliunt,* 1983, *d. P. manant genis lacrymae* 1342, *b.* laut w. *ejulare* 775, *b.* zugleich w. *afflere* 915, *d.* w. wie ein kind *vagire* 2416, *b.* der nicht w. kan *siccoculus* 2100, *d.* das w. *fletus* 915, *c. ploratus; ploratio* 1752, *a. lacrymatio* 1203, *c.* das w. der kinder *vagitus, vagor quem pueri tollunt* 2416, *b, c*
weinend *deplorabundus* 1752, *b. cui madent genae imbre tristi* 1321, *a.* w. machen *lacrymas movere* 1203, *a. ciere fletus* 513, *b. lacrymantem quem concinnare* 525, *b*
weinenswerth *lamentabilis* 1208, *d*
weinfaß *dolium* 738, *c. orca* 1595, *c. seria* 2081, *b. vas vinarium* 2514, *b. cupa* 652, *a.* w. von 30. kannen *cadus* 351, *d*
weingarten s. weinberg.
weingärtner *cultor vitis* 566, *b.* s. wintzer.
weingen *villum* 2514, *b*
weingerüste/geländer *cantherius* 394, *c*

weingeſchirr œnophorum 1569, d

weingeſencke P. preſſi propaginis arcus 199, c

weinhacke bidens 692, b. paſtinum 1659, b

weinhändler ſ. weinſchencke.

weinheber ſipho 2123, c

weinkeller / weinkammer / weinhauß 177, d. œnopolium 1569, d. cella vinaria 287, d. 462, b. taberna vinaria 2277, c. doliarium 739, a

weinkrug hirnea 1088, a. cirnea 529, d

weinkrüglein armillum; armile 219, b

weinlägle in ſeriola 2081, c

weinland / weinacker terra vinealis 2515, b

weinlaub folia vitiginea 2527, c

weinlaube pergula; pergulanæ vites 1692, c. jugum; vites jugatæ 1175, b

weinleſe / w. erndte autumnitas 282, c. vindemia; feriæ vindemiales 2512, b, c. ſchlechte weinl. vindemia gracilis, exigua, modica 2512, b

weinleſen vindemiare 2512, c

weinleſer vindemiator, vindemitor 2512, c. legulus 1236, b. 1252, a

weinmehrte intrita panis e vino 2315, b

weinmonat october 1565, a

weinpfahl palus 1626, d. vallus 2421, a charax 494, a. adminiculum 28, c. ridica 1940, d. ſcipio 2026, b. cantherius 394, c

weinpreſſe torcular 2363, b

weinrancken dracones 748, d

weinrebe palmes 1625, c

weinſäuerlich ſuccus vinoſus 2514, d. jucundus acidulo ſapore 1999, b

weinſäuffer merobibus 1393, c. vinoſus 2514, c

weinſchencke tabernarius 2277, c. vinarius 2514, b. œnopola 1569, d

weinſchlauch uter 2581, a

weinſchmack vinoſitas; ſapor vinoſus 2514, d

weinſtock vitis 2527, a. juniculus 1180, b. kleiner w. viticula 2527, a. geſenckter w. propago 1827, c. wilder w. labruſca 1196, b. ſalicaſtrum 1986, a

weinſtockſalbe ampletis 123, c

weintraube botrus 310, b. uva 2585, d. aus weintrauben uveus 2586, b. eine getretene w. briſa 334, d. ſ. traube.

weinträublein aſtaphis 239, d. unreiffes w. epiphyllis 803, c

weinzeichen hedera 1065, d

weißdorn ſpinus albus 2185, d

weiſe mos 1453, c. ritus 1943, b. modus 1418, d. w. eines liedes numerus 1541, b. auff einerley w. tenore uno 2312, c. feindſeliger w. hoſtilem in modum 1429, a. auff was w. quomodo? 1895, c. auff die w. eo pacto 1618, c. auff ſeine alte w. kommen ad ingenium redire 1148, c. ſ. art.

weiſe ſapiens, ter, 1998, a. ſapientia munitus 1468, a. cordatus 604, c. ſophus 2153, d. w. mann magus 1318, d. ſehr w. perſapiens, ter, 1998, d. w. ſeyn ſapere 1997, d. ſchon ſo w. ſeyn als Pythagoras P. Anticipare ſuo corde Samii Lucumonis acumen 160, d

weiſen oſtendere 2,07, d. monſtrare; commonſtrare 1445, c, d. demonſtrare 1446, a. præcipere 407, b. an den Rath w. remitt re ad ſenatum 1426, c

weiſer index 702, b. monſtrator 1445, d. demonſtrator 1446, a. w. an der uhr gnomon 1023, b

weißheit ſapientia 1998, b. ſophia 2153, c. liebe der w. philoſophia 1718, d. w. ſtudieren philoſophari 1719, b

weißlich peritus, e, 1694, b. ſapienter 1998, c. ſcienter 2022, d. prudenter 1895, d. cordate 604, c

weiß albus 85, c. cretatus 631, a. argenteus 207, d. candidus 384, c. niveus 1514, c. P. lacticolor 570, c. lacteus, lacteolus 1197, b. weiſſer vogel P. niveis argentea pennis ales 91, a. weiſſe farbe album 86, a. w. bekleidet albatus 86, c. candidatus 385, b. w. gemacht gypſatus 1048, c. w. vom ſchnee canus 395, a. weiſſer nacke P. cervix marmorea 1352, c. w. ausſehen / ſcheinen albicare; ſubalbicare 87, a. ſich w. brennen albo rete aliena bona oppugnare; ſe creta occultare &c. 85, d w. machen candefacere 384, b. candidare 385, a. incandidare 385, b. w. werden albeſcere 86, d. candeſcere 384, a. w. ſeyn albere, 86, d. candicare 384, b. candere 383, d. canere 395, b

weiſſagen divinare 726, d. addivinare 727, b. prophetare 1830, c. prædicere 707, a. vaticinari 2428, c. canere 389, c. faticano ore dicere 865, b. augurari 266, a. dare augurium 265, d. prædicere futura 389, c. dicere de futuris 265, c. aus dem geſtirn w. cœlo abuti 241, d

weiſſagend P. fatidicus; fatiloquus 865, b

weiſſager propheta 1830, c. vates; vaticinator 2428, c, d. augur 265, b. auſpex 276, d. prognoſtes 1824, d. vir auguralis 265, c. auguratu præditus 266, b. fanatico carmine vaticinans 855, a. ſ. wahrſager.

weiſſagerin propheti ſſa 1830, c. ſibylla 2098, a

weiſſagerkunſt / w. amt auguratus 266, b

weiſſagung prophetia 1830, c. divinatio 726, d. augurium 265, d. auguratio 266, b. præſagitio; præſagium 1977, a. prognoſticon 1824, c. vaticinatio; vaticinium 2428, d. oraculum 1606, b. abergläubige w. ſuperſtitioſa hariolatio 1061, b. ſ. propheceyung.

weiſſe albor; albedo 86, b. candor 384, b. w. im auge album 86, b. albugo 87, a. w. am roſenblat fortex 943, d. w. im ey ſ. eyerklar.

weiſſen / weiß anſtreichen decalcare 377, c. opere albario polire 1759, b. dealbare; albo colore perducere; albarii operis nitore decorare 86, c, d

weiſſenburg Alba Julia 84, a

weiſſer / weißfärber dealbator; albinus 86, c, d

weißfiſch oxyrinchus 1618, a. alburnus 85, c

weißfiſchlein apua phalerica 181, a

weißgärber alutarius 116, d

weißkohl beta alba 310, c

weißlicht albidus; ſubalbidus 87, a, b. ſubcandidus; candidulus 385, a

weißmeye cepphus 477, a

weißſprenglicht ſparſus albo 2165, b

weißwurtz polygonaton 1762, d

weiſung monſtratio 1445, d

weit longinquus 1284, a. laxus, e 1227, d. numeroſus 1546, a. latus, e, 1223, b. inflatus 919, b. infinito 905, d. fluxus, e, 923, d. capax 401, c. longe multumque 1463, c. w. und breit longe lateque 1223, b. nicht w. prope 1827, d. w. vom meer longe a mari 1283, b. w. vom vaterlande procul à patria 1822, d. w. frömmer paulo melior 1656, c. w. geſucht ambagioſus 111, b. w. von einander ſeyn intervallo locorum & temporum disjungi 1179, d. w. von einander geſetzt werden vaſtius diduci 2429, d. von w. ſehen per tranſennam adſpicere 2376, a. w. hinaus ſehen conſulere in longitudinem 591, d. w. umbfangen amplus 125, d. w. machen laxare 1228, a. diſcapedinare 396, b. w. hinaus ſchieben in longiorem diem conferre 1283, a

weiter porro 1779, a. amplius 126, a. autem 280, d. jam vero 1112, d. accedit & 453, b. w. gehen tranſabire 789, b. w. ausführen profluentius exſequi 927, a. nicht w. können ad incitas redigi 1145, c. w. kommen progredi 1028, a. w. dencken intendere ultra animum 2537, a. w. bringen promovere 1457, b. w. machen ſ. erweitern. weiteſt extimus 829, d

weite longitudo 1283, b. intervallum 2411, b. ſpatium 2168, a. pator 1660, b. laxitas 1228, a. capacitas 401, d. weite des orts diſtantia 2221, a. w. der ſtadt amplitudo urbis 126, c

weitläufftig prolixus, e; multus; verboſus 1825, b, c. fuſus, e, 974, c. diffuſus 976, a. uberius 2427, c. longus, e, 1283, a. copioſus 600, c. rarus, e 1913, d. ſpatioſus, e 2168, b. ample 126, a. plene 1748, b. circumſcriptus longo anfractu 142, a. multus eſt in ea re 1463, a. weitl. rede locuples oratio 1781, c. ambages; circuitio; anfractus 111, a, b. weitl. rede circuitum & quaſi orbem verborum conficere 791, d

weitläufftigkeit prolixitas 1825, b. excurſio; excurſus 661, c. circuitio & anfractus 142, a. w. der rede ubertas in dicendo & copia &c. 600, a. w. der worte circuitus verborum 791, d. ambitus verborum 790, d

weit mehr multo magis 1463, d

weitſchweiffig ſ. weitläufftig.

weitzen triticum 2386, b. türckiſcher w. melica 1371, d. loba 1279, b

weitzenbrod panis ſiligineus 1631, a. grob w. autopyros 282, a

weitzenerndte meſſis triticea 2386, b

weitzengraupen ptiſana triticea 1839, b. halica fa-ctitia 1058, a

weitzenmehl ſiligo; farina ſiliginea 2111, a

welcher qui, quis, quæ, qua, quod, quid 1890, a. wel. von beyden uter 2580, a. w. es ſey qualiscunque 1871, a

welcher art / welcherley qualis 1870, d. cujusmodi & c. 1430, a. 645, a. cuicui modi 641, a

welchergeſtalt qualis; qualiter 1871, b. quo pacto 1618, c. wel. es auch iſt qualitercunque 1871, c

welck languidulus 1211, c. flaccus; flaccidus 910, a. marcidus 1349, a. putris 1862, b. victus 2503, d. w. werden marceſcere 1349, a. tabeſcere 2278, b. flaccere; flacceſcere 910, a. w. ſeyn marcere 1348, d

wellbaum axis 284, b

welle unda 2543, a. fluctus 922, b. hohe w. P. præruptus aquæ mons 1444, d. wellen werffen fluctuare 922, c. die w. werffen ſich auff P. ſurgunt æquora 46, c. das viel w. wirfft undans; undabundus 2543, c

wels amia 115, d. congrus 589, c. kleiner w. glanis 1017, c

welſche nuß juglans; baſilica nux 300, d

welſcher Italus 1168, a

welſchland Italia 1167, d. Heſperia 1076, d

welt mundus 1467, a. orbis 1593, c. univerſitas rerum 2551, b. ſeculum 2047, b. P. machina mundi 1318, d. kleine w. microcoſmus 1403, a. auſſer der w. intermundium 1467, d. von der w. ex ultimis terris 2326, b. einer von der alten w. antiquus 163, a

weltberühmt / bekandt res omnium ſermone celebrata 460, b

weltbeſchreibung Coſmographia 617, c

weltlich mundanus 1467, c. ſecularis 2047, c. politicus 1760, c. profanus, e, 855, b

weltweiſer philoſophus 1719, a. antiſtes philoſophiæ 164, d

weltweißheit philoſophia 1718, d

weltzen ſ. wältzen.

weltztag repotia 1791, b

wendelſteine cochlides 557, c

wendeltreppe cochlea; cochlidium 557, c

wenden vertere 2468, c. convertere 2474, b. ſubvertere 2477, d. vergere 2463, b. hin und her w. verſare 2469, a. ſich zu einem w. acclinare ſe ad cauſam cujus 552, a. den acker w. agrum proſcindere 63, d. das getreyde w. furcillis movere, furcillare 983, d. ſeinen ſinn w. traducere animum 758, d. geld auff etwas w. facere impenſam in rem 1686, b. ſich auff die ſchlimme ſeite w. applicare animum ad partem deteriorem 1750, a. das pferd w. avertere equum 807, d intus agere equum 1159, c. das glück hat ſich gewendet ſe fortuna inclinavit 552, c

Wenden Vandali 2421, d

wendiſch Vandalicus 2421, d

wendung converſio 2474, c. verſatio 2469, c. interſura 2476, c

wenig paucus 1667, d. modicus, e, 1421, a. infrequens 955, c. parum; parumper; parvus 1654, c, d. leviter 1244, b. paululum; paulum 1656, c. ſehr w. pauculus, perpaucus 1667, d. pauliſper; pauxillum; pauxillulus 1656, d. ein w. clementer; leniter 546, d. aliquantiſper 1879, a. ein w. und wieder ein w. minutatim 1412, b. ein w. rath gutta conſilii 1046, b. nur ſo w. tantulus; tantillus 2288, b, c. wenige ſind noch übrig hoc recidit ad paucos 351, a. der w. hat collectior 1232, c. w. reden laconice dicere 1198 b. w. achten vilipendere 2507, b. weniger als nichts minus nihilo 1511, c. w. als die geſetze zulaſſen intra legem 1157, d. w. werden minuiſcere 1412, c. wenigſt; zum wenigſten ſaltem 1987, b. vel 2436, c. aut 260, b. paullum 1656, b. minimum 1656, a

wenigkeit exiguitas 827, a. parvitas 1655, c. paucitas 1668, a. raritas; raritudo 1914, a. infrequentia 955, c. tenuitas 2318, b

wenn ſi 2096, c. cum; quum 648, b. ubi 2430, a. quando 1875, a. ecquando 1876, c. w. nicht niſi, ni 1515, b, c. w. nur dummodo 762, a. ſi tamen 2284, a. quotieſcunque 1906, a. w. einmahl ſi quando 1876, d. quandocunque; quandoque 1875, b, c. w. etwa ſicubi 2430, d. wo etwa einer ſi quis 1893, d. w. etwa wo ſicunde 96, b. w gleich ut 2579, a. ſ. ob gleich. w. er thäte ſine illo eſſet 2119, b

wer quis 1890, a. ecquis, ecquisnam 1893, c, d. qualis 1871, a. w. denn quinam 1891, a. quisnam 1892, d. wer da nur quicunque; quiquis 1892, b. quisque 1893, b. w. da nur unter beyden utercunque; uterlibet; utervis 2580, b

werbeltoſten clinopodion 553, b

werben quærere 1867, c. procari 1821, d. ambire 789, d.

789, d. zugleich umb etwas w. competere 1709, c. bey einem w. circumire & prensare quem 1805, a. volck/ soldaten w. conducere exercitum 751, d. conquisitionem militum habere 1869, c. milites contrahere 2372, a. conscribere milites 2032, b. sich w. lassen dare nomen militiæ, in militiam 728, b. der sich w. lassen auctoratus 258, a
werber conquisitor 1869, d. proxeneta 1836, b
werbung petitio 1708, d
werck (von flachs) stupa; von w. stupeus 2238, b
werck opus 1585, b. actus 71, d. factura 841, c. fabrica 833, b. machinamentum 1319, b. w. an ihm selbst res ipsa 1930, b. ins w. richten/ setzen; zu w. stellen facere 839, a. emoliri 1437, d. pertendere 2308, d. (s. werckstellig machen) w. vollenden opus institutum exædificare 32, c
werckeltag / wercktag feriæ 874, c. nefastus dies 861, c. profestus dies 709, d. 889, c. dies operarius 1585, a
wercklein opusculum, 1586, b. opificium 1586, c
werckmeister artifex 225, b. opifex 1586, c. conditor, trix 587, b. factor 841, a. officinator 1572, c. structor 2233, d. faber 832, d. fabricator 833, c. machinarius 1319, b
werckschuh pes 1701, a. 2. w. groß bipedalis; bipedaneus 1701, c, d
werckstatt officina 1572, b. fabrica 833, a. fabrica materiaria 1358, d
werckstellig machen efficere; effectum dare; effectum reddere 844, d
werckstück bipeda 1704, c. saxum quadratum 1885, d. lapis angularis 144, b. lapis operarius 1585, a
werckzeug instrumentum 2235, c. organum 1599, b. P. arma 216, c. groß w. machina 1318, d
werden fieri; confieri 906, b, c. evadere 2415, a. existere 2127, c. oboriri 1601, a
werffen jacere; jactare 1115, a, c. conjicere 1117, c. mittere 1420, c. jaculari 1122, a. librare 1255, d. das sich w. lässet jaculabilis; jaculatorius 1122, b. missilis 1421, c. ins gefängniß w. demittere in carcerem 1423, d. über den tölpel w. inducere quem 755, b. zu boden / übern hauffen w. dare in terram 728, a. affligere & dare ad terram 916, a. quem percellere & labefactare 464, a. exscindere 2021, a. suppplantare 1741, d. non levi disjicere ruina 1963, b. configere quem sententiis 897, b. den staat übern hauffen w. labefactare & evertere remp. 1931, d. s. umbwerffen. auff einen w. ingerere in quem 1009, b. auff einen die schuld w. culpam in quem conferre 878, a. culpam in quem derivare 1944 b. auf die feinde w. saxis hostes incessere 455, c. in die höhe w. superjactare 1121, c. haß auff einen w. odium in quem concipere 404, a. mit koth w. appetere stercore 1709, b. auff einen seine liebe w. amorem in quem transfundere 977, d. ein auge auff die liebste w. ocellum amicæ oggerere 1009, d
werffung jaculatio 1122, b
wermuth absinthium 6, c. seriphium 2081, c
wermuth-wein absinthites; absinthiatum poculum 6, d
werre verra 2526, c
werth valor 2419, c. meritum 1389, c. dos 748, a. pretium 1810, a. der viel w. homo magni pretii 1810, a. geringer w. vilitas 2507, b. der nach dem w. schätzet justus rerum æstimator 53, d. in seinem w. und unwerth lassen in medio relinquere 1377, b. 1558, d
werth/ werthgeschätzt pretiosus, e 1810, b. dignus, e 713, c. condignus, e, 714, c. perdignus 715, b. idoneus 1129, b. w. halten/ achten observare 2090, b. dignari 714, b. colere quid 565, d. gestare in sinu 1007, c. pretiare &c. 1810, b. w. seyn merere, i, 1388, c. der nicht 3. heller w. homo trioboli 1558, d
wesen substantia 2224, a. essentia 816, a. 2254, a. w. der creaturen natura 1489, b
wesentlich essentialis, ter 2254, b
weser Visurgis 2526, c
weshalben s. weswegen.
wespe crabro 620, b. vespa 1482, d
wessen cujus? 645, a
weste subucula 2145, a
westgothen Visigothi 1024, b
westwind zephyrus 2601, a. favonius 866, d
weswegen qua de causa 446, d. quare, quapropter 1894, a. quamobrem 1874, b. qua gratia; qua ratione; qua de re; quidum? 1890, b, c. ad quam rem 16, b
wette/ umb die w. certatim 485, d. umb die w. arbeiten labore cum quo certare 485, b
wetten certare 485, a. contendere cum quo 2305, c. sponsionem cum quo facere 2191, a. mit einem umb etwas w. pignus dare in quid cum quo 1726, a
wetter tempestas 2302, c. hell w. serenum; serenitas 2080, c. recht w. temperies cæli 2299, d. trocken w. siccitas 2100, c. feuchte w. subftillum 2214, d. übel w. non tractabile cælum 2371, c. temperirtes w. temperatus aër 46, d. schönes w. sudum 2246, d. liquida æthra 57, d. apricitas diei 179, b. dunckel w. cælum caliginosum 358, b. das w. vorbeylassen transitum tempestatis exspectare 2303, a. vom w. getroffen werden fulmine percuti 972, b. vom wetter erschlagen werden ictu fulminis deflagrare 911, c
wetterdach suggrundia 1041, c. subgrunda 2243, a
wetterhahn s. wetterwendisch.
wetterhütte nubilarium 1540, c
wetterleuchten fulgetra, um, 970, d. s. blitzen.
wetterschade calamitas 364, d. sideratio 2103, c
wetterstrahl fulmen 972, b. vis fulminis corusci 615, d
wetterwendisch / wetterhahn cothurno versatilior 618, c. temporarius 2302, b. versipellis 2470, a. w. seyn mobili esse animo 1455, c. s. wanckelmüthig.
wettläuffer stadiodromus 2198, d
wettstreit certamen, certatio 485, c, d. zum w. aufforedern aliquem in certamen vocare 39, c
wetzen acuere 22, b. exasperare 236, c. mit dem leibe w. s. schwäntzen.
wetzstein cos 617, c. naxium 1495, c
weyde/ weydenbaum vimen 2508, a. salix 1985, d. weyden/ damit man den wein hefftet amerina retinacula 115, b. von w. salignus; saligneus 1986, a. von w. geflochten vimineus 2508, b
weydenrinde liber saligneus 1986, a
weydig salicetum 1986, a
weyhen sacrare 197, d. augurare 266, a
weyher milvus 1406, d
weyherfedern milvinæ plumæ 1407, a
weyhwasser aqua purgatrix 1855, c. aqua lustralis 1306, a
weyrauch thus 1345, c. libanum 1247, d. P. thurea dona 1345, c. zermalmeter w. manna thuris 1342, b
wichsen cerare &c. 477, c. incerare 478, b
wichtig gravis 1037, b. grandis 1030, b. illustris 1307, a. momentosus 1440, d. ponderosus 1765, d. prægnans 1775, a. vehemens, ter, 2432, a
wichtigkeit gravitas 1038, a. momentum; P. momen 1440, c
wicke/ so man in die wunde dreht linamentum 1271, c. turunda 2408, b. emmotum 780, c
wickeln in einander contortiplicare 2364, b. über einander w. involvere 2559, c. sich aus der unlust w. evolvere se turba 2559, c
wicken ervum 814, a. vicia 2495, b. wilde w. aphaca 170, c
widder aries 211, b. vom widder arietinus c
widmen dicare 701, a. dedicare c. consecrare 1973, a. devovere 2563, d. devotare 2564, c
widwol galbula 990, a
wie quomodo 1895, c. quo pacto 1618, c. ut 2577, d. prout 2580, a. ac 8, b. quemadmodum 1894, b. wie nur utcunque 2579, d. wie es wolle / wie man will quomodocunque; quomodo libet 895, d. quoquo modo 1896, a. wie es auch ist qualitercunque 1871, c. wie du auch kanst quoquo modo 1893, b. wie kömmt es qui fit? 1890, c. wie es dann pflegt zu gehen ita ut fit 1167, c. wie ein berg instar montis 1152, c. wie die räuber latronum ritu 1943, b. wie das vieh ferarum more 1453, d. ferarum in modum 1429, a. wie rechte sachen ad morem actionum 1453, d. wie seinen bruder fratris loco 1279, d. wie das verbrechen ist ex delicto 824, a. wie alt bistu? quot annos natus es? 1904, d. s. wie gern ic.
wie auch idemque 1128, b. nec non 1498, a
wiedehopff upupa 2569, b. epops 806, c
wieder contra 595, c. adversus 1468, a. ad 25, b. wiederwillen citra voluntatem 531, d. wieder gebrauch præter morem 1800, a. wieder seine natur invita minerva 1160, b. wied. einen seyn stare adversus quem 2215, d. wieder einen kriegen bellum cum quo gerere 647, d. s. wiederumb.
wieder abtreten recedere 456, d
wieder anbrennen redardescere 201, a
wieder anfangen integrare 1155, c. redintegrare d. redauspicari; auspicia repetere 279, c
wieder auffassen resumere 226, a
wieder angehen recrudescere 636, c
wieder anheben von neuen redordiri 1596, d
wieder annehmen redhibere 1052, b
wieder anrichten instaurare 1153, a. restaurare b. recolere 568, b. reficere 848, b. restruere 2236, a
wieder anzünden redaccendere 386, a
wieder auffbauen restaurare 1153, b. reædificare 32, d
wieder auffbrechen recrudescere 636, c
wieder auffkratzen refricare 917, c
wieder auffmachen retexere 2376, a
wieder auffstehen resurgere 2268, d
wieder auffwecken resuscitare 517, b
wieder auffwickeln replicare 1751, b
wieder auffzehlen renumerare 1547, b
wieder ausgraben refodere 919, d
wieder ausschlagen regerminare 1006, b. repullulare 1850, a
wieder bauen s. wieder anrichten.
wiederbedencken recogitare 561, b
wiederbeissen remordere 1410, b
wiederbekommen recuperare 1916, a. der wieder bekömmt receptor 409, a
wiederbelffern/ wiederbellen latrare 1221, b. oblatrare d. obmurmurare 1472, c. obstrepere 2229, b. responsare 2193, a
wiederbesäen reserere 2086, b
wiederbesinnen recordari 606, b
wiederblühen reflorescere 922, b
wiederbringen referre 883, a. reportare 1781, c. reducere 757, c. restituere 2203, c. revehere 2435, d
wiederbringer reductor 757, d. restitutor, trix, 2203, c. instaurator 1153, a
wiederbringung reductio 757, d. restitutio 2203, c
wiederbrüllen remugire 1459, d
wiedereinander diversus 1475, d. wied. seyn dissidere 2055, a. discrepare inter se 628, a. inter se pugnare 1846, b
wiedereinbringen pen[illegible] 1684, a. compensare c
wiedereinladen rebo[illegible] vicem reddere 2568, c
wiedereinschlaffen re[illegible] 747, a
wiederentstehen renasci 1487, c
wiedererkennen recognoscere 1532, b
wiedererlangen recuperare 1916, a. recipere 408, a
wiedererqvicken refovere 947, d
wiedererstanden redivivus 2513, d
wiedererstatten restituere 2203, c. resarcire 2000, c
wiedererstattung recuperatio 1916, b. refusio 977, b
wiederfahren obvenire 2450, b. contingere 2286, c. obtingere 2287, a. usu venire 2582, c
wiederfegen repolire 1760, c
wiederfolgen resequi 2079, c
wiederfordern reposcere 1783, b. repetere 1711, a. reflagitare 911, a
wiederfressen resorbere 1166, c
wiederfüttern repascere 1658, b
wiedergab redditio 733, a
wiedergebähren regenerare 1004, c. recreare 615, d
wiedergeben reddere 733, a. redonare 745, c. remunerari 1469, d. retradere 734, c. refundere 977, b
wiedergebohrner retrenatus 6 6, b
wiedergebung restitutio 2203, c
wiedergeburt regeneratio 1004, c
wiedergrünen revirere; revirescere 2519, b
wiedergrüssen resalutare 1989, b. referre salutem 883, a (2142, d
wiederhaacke hamus; hamulus 1060, b. uncinus
wiederhalten / die speisen halten im bauch wieder hæc sunt ventri stabilimenta 239, a
wieder hart werden redurescere 766, b
wiederheilen resanare 1996, d
wiederherausgeben renumerare 1547, b
wiederherfür grünen refrondescere 960, b
wieder hinlegen reponere 1772 d
wiederholen repetere 711, a. iterare 1169, a. reciprocare 1915, d. retractare 2374, c. revocare 2568, c. recolere 568, c. replicare 1751, b. regustare 1046, b. ruminare, i, 1959, d. remetiri 1398, b. recinere 392, a. revolvere & quasi eundem cibum remandere 1317, c. P. renarrare 1485, c. offt wiederh. frequentare 956, a. einerley wiederh. chorda eadem oberrare 503, d. cantilenam eandem canere 389, a

wiederho-

wiederholung *repetitio* 1711, *a.* *iteratio* 1169, *b.* *ruminatio* 1596, *a.* *geminatio* 998, *b.* *frequentatio*; *frequentamentum* 956, *a.* wiederh. des gantzen handels *anacephalæosis* 130, *c*
wiederkäuen *remandere* 1337, *c.* *ruminare, i*, 1959, *a*
wiederkauffen *redimere* 782, *b*
wiederkäufflich *fiduciarius* 895, *a.* wiederk. kauffen und verk. *fiduciam accipere, committere*, *a*
wiederkehren *reciprocare* 1915, *d.* das da wiederkehret *reciprocus* *d*
wiederkommen *redire* 794, *c.* *reverti* 2477, *c.* *revenire* 2451, *a.* *redambulare* 114, *c.* *remigrare* 1403, *d.* *remeare* 1386, *a.* *reducem esse* 759, *d.* *referre se domum* 883, *b.* *P. recursare* 663, *b.* das nicht wiederkömmt *irremeabilis* 1386, *a.* der winter kommt wieder *recurrit bruma* 336, *b.* ich komme wieder zu mir selbst *animus mihi redit* 794, *c.* wieder zu den seinen kommen *possessionem amissam recuperare* 2056, *c*
wiederkommend *redux* 759, *d*
wiederkriegen *recuperare* 1916, *a.* *recipere* 408, *a.* *redipisci* 173, *a*
wiederkunfft *reditus*; *reditio* 795, *a.* *recursus*; *recursio* 663, *b.* *reversio* 2477, *d*
wiederlage *fulcimentum* 970, *a*
wiederlebendig werden *revivíscere* 2533, *d.* der wiederl. wird *redivivus*, *d*
wiederlegen *confutare* 987, *b.* *refutare* *c.* *redarguere* 209, *a.* *refellere* 851, *d.* *convellere* 2437, *a.* *revellere* 1438, *a.* *infirmare* 908, *c.* *rescribere* 2035, *d.* *reclamare* 536, *d.* *repercutere* 1881, *b.* *amoliri* 1437, *b.* *conficere quem verbis* 843, *d.* *diluere* 1302, *a.* mit eignen worten wiederlegen *conficere suo gladio* 1016, *c.* *sententiis orationem configere* 897, *b*
wiederleger *confutator* 987, *b.* *refutator* 988, *a*
wiederlegt *sententiis confixus* 897, *b*
wiederlegung 987, *b.* *refutatio* 988, *a.* *elenchus* 777, *c.* *reclamatio* 537, *a*
wiederlegungsschreiben *libellus refutatorius* 988, *b*
wiederlesen *relegere* 1286, *a*
wiederlieben *redamare* 12[illegible], *d*
wiederlösen *redimere* 782 [illegible]
wiedermachen *reparare* [illegible], *b*
wiedermischen *remiscere* [illegible], *c*
wiedernehmen für sich *resu[illegible]re* 2261, *a*
wiederpart *adversarius* 2478, *d.* wiederp. halten *obstrepere* 2219, *b*
wiederprallen *repercutere* 1881, *b*
wiederrathen *dissuadere* 2241, *b.* *dehortari* 1103, *d.* der da wiederräth *dissuasor* 2241, *b*
wiederrathung *dissuasio* 2241, *b*
wiederreden *diffiteri* 863, *a.* s. wiederlegen.
wiederruff *palinodia* 1623, *b*
wiederruffen *recantare* 392, *d.* offentl. wiederruffen *palinodiam canere* 389, *b.* 1623, *b*
wiedersacher *adversarius* 2478, *d.* *adversator, trix*, 2479, *a.* *inimicus* 118, *a*
wiedersagen *renunciare* 1552, *a*
wiederschaffen *reparare* 1650, *b*
wiederschall *echo* 770, *a.* *imago aëris & linguæ filia*, *a.* *resonantia* 2153, *c.* *repercussio*; *repercussus* 1881, *b.* *P. vocis imago* 1135, *a.* wiedersch. geben *P. remurmurare* 1472, *c.* es giebt einen wiedersch. *P. vox assensu nemorum ingeminata remugit* 1459, *d.* *montes clamore ibi rejectant vocem* 1121, *a*
wiederschallen *resonare* 2153, *c.* *reclangere* 537, *b.* *recrepare* 628, *d.* *reboare* 330, *a.* *resultare vocibus* 1985, *b.* *P. plangere* 1741, *c*
wiederschallend *resonus*; *resonabilis* 2153, *c*
wiederschein geben *renitere* 1517, *b.* *resplendescere* 2190, *d*
wiederschelten *regerere cui crimen* 1009, *d*
wiederschreiben *rescribere* 2035, *d*
wiedersenden *remittere* 1416, *b*
wiedersetzen sich / wiedersetzlich seyn *adversari* 1292, *b.* *occurrere* 662, *a.* *refragari* 951, *b.* *restare*; *restitare* 2223, *c.* *frenum mordere* 954, *b*
wiedersetzig / wiedersetzlich *repugnans, ter* 1847, *c.* *rebellis*; *rebellator, trix* 307, *d*
wiedersetzligkeit *rebellatio* 307, *d*
wiederspeisen *repascere* 1658, *b*
wiederspenstig *effrenus*; *effrenatus* 954, *c.* *præfractus* 950, *b.* *refractarius* *c.* *contumax* 597, *a.* *monitoribus asper* 235, *c.* wiedersp. seyn *calcitrare*; *respuere* 375, *d.* *recalcitrare* 376, *a*
wiederspiel halten *disputare in alteram partem* 1861, (*a*
wiedersprechen *contradicere* 706, *a.* *reclamare* 536, *d.* *reclamitare* 537, *a.* *obloqui* 1287, *b.* *obrogare* 1948, *a.* *refragari* 951, *b.* *responsare* 2193, *a*
wiedersprecher *contradictor* 706, *a.* *oblocutor* 1287, *b.* *intercessor* 456, *a*
wiedersprechung / wiederspruch *contradictio* 706, *a.* *obloquium* 1287, *b.* *refragatio* 951, *b.* *retractatio* 2374, *d.* *intercessio* 456, *b.* *acclamatio adversa* 535, *c.* *antilegomena* 161, *d*
wiederstand *adversitas* 2473, *c*
wiederstehen / wiederstreben / wiederstand thun *resistere* 2128, *b.* *obsistere* *a.* *adversari* 2478, *c.* *repugnare* 1847, *c.* *contraire* 792, *a.* *obluctari* 1292, *a.* *reluctari* *b.* *obnunciare* 1551, *a.* *restare* 2223, *c.* *repungere* 1854, *b.* *intercedere* 455, *d.* *obviam ire* 2493, *c.* *niti contra quid* 1517, *c.* *obniti*; *reniti* 1518, *c.* *cornua in quem vertere*, *tollere* 610, *c*
wiederstrebung *rebellio*; *rebellatio* 307, *d.* *repugnantia* 1847, *c.* *obluctatio* 1292, *a.* *refragatio* 951, *b*
wiedersuchen *repetere* 1711, *a*
wiedertauffen *rebaptizare* 295, *b*
wiedertäuffer *rebaptizator* 295, *b*
wiedervergelten *redhostire* 1106, *a.* s. vergelten.
wiedervergeltung *talio* 2282, *a*
wiederverkauffen *revendere* 2441, *c*
wiedervermiethen *relocare* 1281, *b*
wiederversöhnen *reconciliare* 585, *c*
wiederversuchen *retentare* 2309, *d*
wiederumb / wieder *iterum*; *iterato* 1169, *b.* *rursus* 1964, *d.* *vicissim*; *invicem* 2496, *b.* *mutuo* 1480, *a.* *e diverso* 767, *b*
wieder vollmachen *supplere* 1749, *b*
wiederwachsen *recrescere* 630, *b.* *renasci* 1487, *c*
wiederwarm werden *recalere*; *recalescere* 373, *a.* *recalefieri* *d*
wiederwärtig *morosus, e*, 1454, *c.* *difficilis* 838, *b.* *asper* 235, *b.* *sinister* 2120, *d.* *austerus* 280, *a.* *malignus* 1333, *d.* *stomachosus* 2226, *c.* *quem nemo ferre potest* 875, *b.* s. wiedrig.
wiederwärtigkeit *morositas* 1454, *d.* *pugnantia* 1846, *b.* *repugnantia* 1847, *c.* *acerbitas* 13, *b.* *importunitas* 1782, *c.* *labor* 1194, *c.* *casus adversi* 2473, *b.* *adversitas* *c.* wiederw. haben *difficilioribus uti tempestatibus* 838, *c*
wiederwille *simultas* 2118, *b*
wieder zum kinde werden *repuerascere* 1845, *a*
wieder zu recht kommen / wieder fromm werden *resipiscere* 1999, *a.* *in viam redire* 2491, *d*
wiederzusammen lesen *recolligere* 1233, *a*
wiederzuschieben *regerere* 1009, *d*
wiederzustellen *restituere* 2203, *b*
wiedewal *chlorion* 502, *c*
widrig *adversus* 2473, *b.* *durus* 763, *c.* *amarus* 108, *c.* *dissociabilis* 2134, *b.* s. wiederwärtig.
wiege *cunæ* 649, *c.* *cunabula*; *incunabula* *d*
wiegen *cunarum motorem esse* 1456, *a*
wiegenlied *nenia* 1503, *b.* *P. nutricis lemmata lallique somniferi modi* 1208, *b*
wie gern wolt ich *quam vellem* 1873, *c*
wie groß *quantus* 1876, *d.* *quanti* 1877, *a*
wiehern *hinnire*; *hinnitum edere*. das wiehern *hinnitus* 1083, *c*
wie lang *quamdudum* 760, *b.* 1874, *a.* *quousque*; *quoad* 1895, *b.* *usque quo* 2577, *c*
wie mancher *quotus*; *quotumus* 1906, *b*
wie mancherley *quotuplex* 1906, *a*
Wien *Vienna* 2503, *d*
wie neulich *quam pridem* 1874, *c*
wie offt *quoties* 1906, *a*
wiese *pratum* 1801, *c.* *viretum* 2519, *c.* kleine w. *pratulum* 1802, *c*
wie sehr *quantopere* 1878, *b*
wiesel *mustela* 1476, *c.* *viverra* 2530, *d*
wiesenblumen *flores pratenses* 1802, *c*
wiesenwolle *gnaphalium* 1022, *c*
wie so *quid ita* 1890, *d*
wie theuer *quanti* 1877, *a*
wieviel *quam multi* 1873, *c.* *quot* 1904, *d.* *quoteni* 1905, *a.* *quotquot* 1906, *a.* *quotusquisque* *b.* *quanti* 1877, *a.* wie viel nur *quotcunque* 1906, *a*
wie vielerley *quotuplex* 1906, *a*
wie vielfältig *quotuplus* 1906, *a*
wie vielste *quotus*; *quotumus*; *quotusquisque*; *quotuscunque* 1906, *b*
wie weit *quousque*; *quoad* 1895, *b*
wie wenig *quantulum* 1878, *c*
wiewohl *quamvis* 1874, *c.* *quanquam* 1876, *d.* *quantumvis* 1878, *c.* s. obwohl; obgleich.
wild *silvestris* 2112, *b.* *ferox* 885, *a.* *immansuetus* 1343, *c.* *ferus* 873, *a.* *efferus*; *efferatus* *c.* *P. cultrix nemoris*; *silvicultrix* 566, *c.* *agrestis* 64, *a.* *immitis* 1419, *c.* *P. inhospitus* 1105, *c.* *inhospitalis* *d.* *cyclopius* 668, *b.* *effrenus*; *effrenatus, e* 954, *c.* *horridus, e*, 1101, *d.* *intractabilis* 2371, *c.* *inhumanus, e, ter* 1095, *a.* *indomitus* 742, *c.* *barbarus* 296, *d.* *expers humanitatis* 1653, *b.* *importunus, e*, 1782, *b.* *immanitate efferatus* 1138, *a.* halb wild *semibarbarus* 298, *c.* wild machen *efferare* 873, *c.* w. seyn *ferocire* 885, *b.* w. werden *degenerare* 1004, *a.* wilde art *feritas* 873, *c.* w. fleisch *supercrescens caro* 630, *b.* w. leben *inculta & horrida vita* 568, *a.* w. leben führen *perdite & immaniter vivere* 1138, *b.* wilde kräuter *herbæ erraticæ* 812, *d.* wilder mann *silvicola* 2112, *c.* wild schwein *aper* 169, *b.* vom wilden schweine *aprugnus*; *aprinus* 169, *b.* wild thier *belua* 305, *c.* *bestia* 310, *a.* *fera* 873, *a*
wildban / wildlager *lustrum* 1305, *c*
wildbrate *venatio* 2452, *b*
wildlauch *ampeloprasum* 123, *c*
wildnüs *tesqua* 2328, *c*
wildpret *ferina* 873, *a*
wille *voluntas* 2556, *a.* *nutus* 1552, *c.* *libido* 1253, *b.* guter wille *benevolentia* 2557, *a.* letzter wille *testamentum* 2330, *c.* wieder willen *invitus, e* 1160, *b.* *ingratiis* 1035, *b.* den willen brechen *animum vincere* 149, *b.* freyen willen haben *suis auspiciis ducere vitam &c.* 278, *c.* freyen willen lassen *suæ menti quem relinquere* 1380, *b.* aus freyem willen thun *ex animo facere* 149, *b.* willens seyn / haben *velle* 2554, *d.* *habere voluntatem* 2556, *a.* willens seyn einen umbzubringen *in cujus necem esse animatum* 151, *b.* ich bin nicht willens *non mihi libido incessit* 455, *d.* zu willen seyn *commodare* 579, *c.* *morem gerere* 1007, *a.* *dare operam* 728, *b.* *morem cui gerere* 1454, *a.* den willen im zaum halten *animum regere & frenis compescere*; *cum animo depugnare suo &c.* 148, *d.* man muß den willen vor die that annehmen *munerum animus optimus* 1469, *a.* umb kürtze willen *brevitatis causa* 446, *d*
willfahren *obsecundare* 2050, *a.* *veniam dare* 2444, *b.* s. zu willen seyn.
willfährig *officiosus* 1572, *a*
willfährigkeit *gratificatio* 1036, *b.* *facilitas* 837, *c.* *prolubium* 1253, *d*
willig *libens*; *lubens, ter*; *animo libenti* 1253, *a.* *volens* 2555, *c.* *perfacilis* 838, *a.* *spontaneus*; *sponte* 2194, *b.* *lætus, e*, 1206, *b.* *propensus, e*, 1682, *d.* *prolixus, e*, 1825, *b.* *promtus, e*, 1826, *a.* *obsequens, ter*, 2078, *b.* *comiter* 577, *a.* *sine recusatione* 450, *b.* *non gravate*; *haut gravatim* 1038, *d.* willig geben *ambabus manibus largiri* 112, *a.* w. leiden *facile perpeti* 837, *d*
willigen *annuere* 1553, *a.* *decernere* 482, *d.* in den vorschlag w. *descendere ad conditionem* 587, *d.* *in conditionem* 2014, *a*
willigkeit *prothymia* 1835, *c*
willkomm *occursoria potio* 662, *b*
willkommen seyn heissen *gratulari in adventum* 1037, *a*
willkühr *arbitrium* 190, *b.* *arbitratus* *d.* der gemeine w. *plebiscitum* 1746, *b.* in eines w. stellen *ad arbitrium cujus referre* 883, *a*
willkührlich *arbitrarius* 190, *a*
wimmern *vagire* 2416, *b.* *vagitare*; *edere vagitum* *c*
wimpern mit den augen *nictare, i*, 1509, *d*
winck *nutus* 1552, *c*
winckel *secessus* 457, *b.* *recessus* 456, *d.* *latebra* 1220, *b.* *latibulum* *c.* *nidus* 1510, *b.* *angulus* 144, *a.* *umbraculum* 2540, *c.* durch alle w. *angulatim* 144, *c.* verschlossener w. *claustrum* 540, *b.* w. im auge *hirquus* 1088, *a.* w. im hause *loculamentum* 1280, *b.* in vier w. *quadrum* 1885, *d*
winckelicht *angulosus*; *angulatus* 144, *c.* *latebrosus, e*, 1220, *b*
winckelmaß *regula* 1917, *d.* *gnomon* 1023, *b.* *ancones* 139, *b.* *norma* 1529, *a.* nach dem w. *normalis*; *normatus* *b*
wincken *nuere* 1552, *c.* *innuere* 1553, *b*
wind *ventus* 2453, *d.* *spiritus* 2187, *a.* *aura* 270, *c.* *anima* 146, *b.* guter wind *benignus ventorum afflatus* 918, *d.* guten wind haben *bellissime navigare* 308, *b.* *uti prospero ventorum flatu* 917, *d.* wind fangen *follicare* 934, *d.* w. lassen

wind lassen pedere 1675, d. der wind geht aus einem andern loche ventus vertit 2453, c. die winde wehen spirant flamina flabrum 918, a. winde gehen ihm entgegen sunt ei contraria flamina a
winde tympanum 2409, c. trochlea 2388, d. smilax 2131, a
windel fascia 859, d. fasciola 860, a
winden torquere 2362, c. auf einander winden glomerare 1019, d
windey hypenemium 1111, d. urinum ovum 2572, c. ovum hypenemium, irritum 1616, d. 1926, a. ovum zephyrium 2602, b
windhals iynx 1190, c
windheber avena sterilis 262, c
windicht ventosus 2454, a. P. austrifer 279, d. es wird wind. consurgunt venti &c. 2453, c
windkraut anemone 141, d
windlicht laterna 1221, a
windmühle mola, quæ ventorum flatibus agitatur 1434, b
windstille malacia 1329, d
windwirbel vertex 1329, d. turbo 2404, a. ecnephias 770, d circius 527, c
winseln gemere; gemiscere 999, b. ejulare 775, b. querulari 1889, a
winter hiems 1080, a. hibernum tempus anni 2301, c. P. annus hibernus, pruinosus 153, c. brumale tempus 336, b. bruma est & riget horridus december b. mitten im w. medius aquilonibus 186, b. wintertag dies hiemalis 1080, d
wintergärste hordeum cantherinum 394, d. 1100, c
wintergrün limonium 1264, c. hedera 1065, c. lemonium 1237, a
winterhafftig hiemalis; hibernus 1080, d
winterkleid chlæna 502, a
winterlager halten hiemare 1080, c. hibernare 1081, b
wintermond november 1535, c
wintern hiemare 1080, c
winterquartier hiberna; hibernacula 1081, a. ins w. gehen hiematum exercitum reducere 1080, c. exercitum dimittere; in hibernis collocare; hiberna sumere 1081, a
winzer vinitor 2515, a. viticola 2527, b. vitisator c. putator 1860, b
winzmesser falx putatoria 1860, c. falx vinitoria 851, d
wippel flagellum 912, a. vertex arboris 2472, b. mucrones herbarum 1458, d. wippel an sträuchen scopæ 2027, c
wirbel vertex 2472, a. verticillum 2472, c. w. an orgelpfeiffen epistomia 805, b. w. an saitenspiel epitonia 806, a. w. an der spindel astragalus 240, c. spondylum 2193, c. w. auf dem wasser gurges 1045, a
wirbelicht verticosus 2472, c
wirbelwind s. windwirbel.
wircken texere 2334, c. detexere 2335, b. s. würcken.
wircker textor, trix 2334, d
wirderung æstimatio 53, d
wirren tricari 2383, c
wirtel spondilus; verticulum 573, c. harpax 1062, a
wirth hospes 1104, d. caupo 446, b. stabularius 2198, c. freyer wirth parochus 1650, c. wie der w. so sind die gäste similem ducit Deus ad similem 2113, d. similes habent labra lactucas 1196, a. s. gastwirth.
wirthin hospita 1105, c. copa 446, b. 599, d. caja 363, b
wirthschafft treiben cauponari; cauponariam exercere 446, b
wirthshaus caupona 446, b. hospitium 1105, a. taberna 2277, c. stabulum 2198, a. taberna meritoria 1390, a. meritorium b
wischen tergere 2321, d. den schlaff aus den augen w. defricare pupillas 957, b
wissen scire 2021, d. callere 370, c. tenere 2311, c. meminisse 1374, c. memoria tenere 1375, c. noscere 1529, d. pernoscere 1532, b. habere cognitum 1050, a. exploratum habere 1752, c. memoria comprehendere 1805, c. habere compertum 1644, c. complecti memoria 1747, c. sibi conscium esse 2024, a. alles wissen wollen arcana scrutari 193, a. der alles wissen will percontator 595, b. curiosus, ut omnia exploret 655, b. qui est in curiositate c. wissen weder aus noch ein hærere 1054, d. er weiß weder aus noch ein quo se vertat, non habet d. sie wissens alle constat inter omnes 2220, a. mit wissen und willen prudens & sciens 1836, c. nicht wissen nescire 2025, b. ignorare 1132, b. ich weiß nicht me fugit 967, c. præterit me hæc res 794, b. mihi clam est 534, c. nicht w. was weiß oder schwartz alba & atra discernere non posse 85, d. nicht wissen was hinter einem sey parum quem intelligere 1234, d. es wissen es viel nicht plerosque latet 1219, c. ich weiß nichts zu schreiben nihil habeo scribere 1049, d. der viel weiß multiscius 1465, c. polyhistor 1762, d. wissen lassen s. zu wissen thun.
wissend sciens 2022, b. gnarus 1022, c
wissenschafft scientia 2022, c. notitia; noscentia 1530, a. cognitio 1531, a. ars 222, b. eruditio 1957, a. mathesis 1359, a. w. in göttlichen sachen Theologia; doctrina theologica 2340, c. w. in sprachen literatura; Grammatica 1276, c. w. nicht haben ignorare 1132, b
wissentlich sciens, ter 2022, b. prudens, ter 1836, b
witterung/ gute w. temperatio cæli 2299, c
wittwe vidua 2503, a
wittwenstand viduitas 2503, c
wittwer 2503, c
witz calliditas 371, b. solertia 2139, c. ohne w. brutus 336, d
witzig callidus 370, d. sagax 1976, c. industrius, e, 1145, d. cordatus 604, c. solers, ter 2139, b. witzig machen acuere 22, b. s. klug.
wo ubi 2429, d. ubinam 2430, b. wo da nur ubiubi; ubicunque 2430, a. s. wo nicht.
woche hebdomas; hebdomada 1064, a. septimana 2074, a. in wochen liegen cubare puerperio 640, a.
wochenmarckt nundinæ 1549, a
wöchentlich hebdomadalis 1064, b
wodurch qua 1893, d. wod. etwa aliqua 97, a
wofern si 2096, c
woher unde 2545, a. cujas 645, a. es sey woher es wolle undecunque b. etwa woher alicunde 2545, b. so etwa woher sicunde c. woher man will unde libet 2545, b
wohin quo 1894, c. qua 1893, d. wohin etwa aliquo 97, b. quopiam; quoquam 1895, a. wohin doch quonam 1895, a. wohin nur quoquo 1895, d. quacunque; qualibet; quaqua 1894, a. quocunque 1895, a
wohinnaus quorsum 1896, a
wohl bene; optime 325, b. beneque beateque 304, a. probe 1819, c. pulchre 1848, b. commode 579, b. præclare 538, a. commode 579, b. recte 1920, c. laute 1226 c. prospere 1834, d. quidem 1896, c. non inepte 180, d. wohl uñ übel varie 2424 d. sehr wohl percommode 580, c. nicht wohl vix 2535, a. mit einem wohl dran seyn esse cui conjunctissimum 1179, b
wohlan age; agite; agesis 62, d. 63, a. hem 1068, d. macte 1320, a. euge 819, b
wohlangelegtes vorwerck belle ædificatum prædiolum 308, b
wohlanstehen s. anstehen.
wohlauffnehmen quid æqui bonique facere 42, c. æquanimiter accipere, perferre 43, b
wohlbedachte rede bene coctus & conditus sermo 602, a
wohlbetagt grandævus; longævus 60, a
wohlbewirthen lepide atque nitide accipere 402, c
wohlerzogen liberaliter educatus 1250, c
wohlfarth salus 1987, d. prosperitas 1834, d. felicitas 870, a. successus 458, b. fortunæ secundæ 2049, b
wohlfeil kauffen bene emere 780, c. commodulum obsonare 579, c. wohlfeil verkaufft res vilissimo distracta 2507, a. wohlfeile zeit annus in vilitate 426, b. annonæ vilitas 155, d. wohlfeile zeit machen annonam levare 154, d. wohlfeil seyn minoris constare 2219, d. wohlfeil ist es worden pretium retro abiit 789, b. annona laxavit, laxior rediit 154, d
wohlfeiligkeit vilitas 2507, b
wohlgeartet bene moratus 1454, b
wohlgebohren generosus 1003, b
wohlgebrüst costatus 618, b
wohlgefalle nutus atque arbitrium 190, b. libido 1253, b
wohlgefallen perplacere 1739, b
wohlgefällig jucundus, e 1171, b
wohlgefast compositus 1768, c. w. staat respublica præclare fundata 979, a
wohlgemuth cunila 652, a. origanum 1600, b. tragoriganum 2369, b
wohlgesetzte rede numerosa oratio 1546, a
wohlgestalt s. schön.
wohlgestellt compositus 1768, c
wohlgewogenheit benevolentia 2557, a. indulgentia 1145, b
wohlhabend dives 723, d
wohlhalten liberaliter quem tractare, habere 1250, b
wohlklang euphonia 820, c
wohlklingend canorus 390, c. P. dulcimodus 761, c. 1429, d. dulcicanus, dulcisonus 736, b
wohlleben festum diem agere 889, b. s. wolleben.
wohlmeynung studium 2236, d
wohlriechend odorus 1567, d. odoratus 1568, a. odorifer b. P. cinnameus 524, c
wohlschmeckend sapidus, e; saporatus 1999, b
wohlsprechen laudi ducere 752, c. etwas an einem w. laudi cui dare quid 1225, a
wohlstand sospitas 2163, d. decentia; condecentia 684, d. decor 685, a. excitata fortuna 515, c. res salva 1989. b. incolumitas 573, a. status incolumis a
wohlstimmend canorus 390, c
wohlthat meritum 1389, a. officium 1571, b. gratia 1032, c. s. gutthat.
wohlthäter Deus 695, d. Mecænas 1323, a. benemeritus; bene merens 326, b. benefactor c. evergeta 819, b. architectus benefactorum 197, b
wohlthätigkeit liberalitas 1250, a
wohlthun ornare beneficiis 1602, d. beneficio afficere 842, b. benefacere; bona facere cui 326, c. den danckbaren w. beneficium locare, collocare apud gratos 1280, c
wohlverdient bene merens 1388, d. optime meritus 1389, a
wohlwissen callide novisse 371, a
wohlwollen capere cui maxime 653, a. habere quem in gratia 1033, c
wohnen habitare 1052, c. inhabitare 1053, a. colere 565, c. incolere 567, d. versari 2478, b. habere 1050, b. sedem quam incolere &c. 2053, a. in häusern wohnen P. tecta celebrare 460, a. im gartenhaus w. tenere se in hortis 2311, b. in hütten w. in tuguriis agitare 73, a. am wasser w. accolere fluvium 567, c
wohnend am fluß amnicola 120, a
wohnung domus 743, a. domicilium d. habitatio; habitaculum 1052, d. coligo 566, c. commoratio 1448, a. kleine w. habitatiuncula 1052, d
wölben concamerare 379, c. fornicare; confornicare 942, b. wölben wie schiffboden carinare 420, a
wolcke nubes 1539, d. nubilum 1540, b
wolckenbruch cataracta 436, b
wölckicht nubilus; nubifer 1540, b. obnubilus, prænubilus; subnubilus c. nubilosus; nubibus obnuptus 1542, c
wölcklein nubecula 1540, a
wolff lupus 1303, d. herpes 1076, b. ulcus; ficus 891, d. indianische wölffe lycaones 1313, a. der wolff frist auch ein gezehlt schaff lupus non curat numerum 1303, d. wer bey w. ist muß mit heulen inter feras & simias versantem oportet esse simiam 2113, a
wölffin lupa 1304, b
wölfisch lupinus 1304, b
wolffsbohnen lupini 1304, c
wolffskraut/ wurtz aconitum 19, a
wolffsmagen dolium inexplebile 738, d
wolffsmilch esula 816, a. peplus 1690, b. dendroides 690, c. cyparissia 671, b. tithymalus 2353, d. amygdalites 129, a. characias 493, b. caryites 427, a
wolaer turunda 2408, d
wollbaum lanifera arbor 1210, c
wolle lana 1210, a. vellus 2438, a. P. vellus lanigerum 1210, c. neugeschorne wolle succida lana 356, d. schmutzige wolle cesypus, um, 1570, a. wolle an früchten julus 1177, d. lanugo 1210, d. wolle damit man die leibgen ausstopffet analectides 133, a
wolleben epulari 807, b. voluptari 2561, a. convivari 2533, b. deliciis elanguescere 1211, b
wollen velle 2554, d. quærere 1867, a. postulare 1786, c. avere 262, d. nichts lernen wollen abjicere voluntatem discendi 1116, c. 2556, a. er will mein nicht abhorret voluntas ejus a me 2556, a. nicht wollen nolle 2557, c. lieber w. malle 2557, b. wolte Gott utinam 2581, c
wollkämer/ schläger lanificus 1210, c. lanarius 1210, b. carminarius 422, d

wollrat *alosanthus; sperma ceti 100, a*
wollreich *lanaris 1210, b. pexus; pexatus 1672, d*
wollust *voluptas 2560, c. libido 1253, c. indolentia 737, d. voluptatum delinimentum 1237, d. Abronis vita 6, b.* wollust lieben *dedere se illecebris vitiorum & lenociniis cupiditatum 1201, b*
wollüstig *voluptarius 2560, d. voluptuosus, e 2561, a. fluxus 923, b. fluibundus luxu d. luxuriosus, e 1312, b. deliciosus; delicatus 1200, c. volutabundus in voluptatibus 2558, b. libidini deditus 730, d. obsequens voluptati 2078, b. homo epicureus 801, a.* wollüstig seyn *sybarissare 2270, c. illecebris voluptatum deliniri 1201, b. fluere luxuria; luxu fluitare 923, b. adhibere titillationem sensibus 2354, a. in voluptate bacchari 288, b. luxuria diffluere, & delicate ac molliter vivere 926, a.* stets wollüstig seyn *perfluere voluptatibus perpetuis 926, d.* einen nicht w. seyn lassen *arcere quem a libidinibus 193, b. resecare libidinem c*
wollustreitzender *ad irritandas illiciendasque voluptates instructus 286, b*
wollwerck *lanitium 1210, b.* wollspinnen / arbeit *lanificium c*
wo nicht *ni, nisi 1515, b, c. sin minus; sin aliter 2097, c*
wonitz *chlorion 502, c*
wonnemonat *majus 1329, c*
worauff *quorsum 1896, a*
woraus *unde 2545, a*
wormser *Vangiones 2421, d*
wort *verbum 2459, c. vocabulum 2566, b. dictum 703, c. vox 2564, d. dictio 704, a. lexis 1247, c.* gut wort *benedictum 707, d.* frembd wort *glossa; glossema 1021, a.* von wort zu wort *ad literam, ad verbum 25, b.* von wort zu wort etwas geben *verbum de verbo exprimere &c. 2459, d.* wort der soldaten *signum 2104, c. symbolum 2272, b.* was darff es viel worte *quid multa? &c. 1890, d.* den worten nach *ad literam 1275, b.* viel worte machen *funditare verba 974, d. pluribus verbis in re commorari 1448, a.* er macht viel worte *multus est in ea re 1463, a.* der nicht viel worte macht *breviloquens; breviloquentiæ studiosus 1285, b.* gute worte geben *inescare homines 815, c. supplicare cui 2266, c.* der gute worte geben kan *blandiloquus; perblandus 317, b.* harte worte geben *inclementius in quem dicere 703, d.* worte mit einander wechseln *verba ultro citroque habere 2538, a.* mit leeren w. speisen *fumos vendere 973, b*
wörterbuch *lexicon 1247, c*
wörtlein *vocula 2565, b. byssina verba 344, a*
wortreich *verbosus, e 2460, e*
wortsprecher *actor causarum 70, d*
wortstreit / wechsel *altercatio 104, d.* in w. gerathen *altercari 104, d*
worzu *quo 1894, d. ad quam rem 26, b.* worzu noch kömpt *adde 730, b*
wucher *fœnus 932, c. usura 2583, b. fœneratio 933, b. fœnebre malum 933, c.* kleiner w. *fœnusculum 932, d.* des wuchers steigerung *anatocismus 135, a*
wucherer *fœnerator, trix 933, b. argentarius 207, c. collectarius 1232, d. usurarius 2583, c. danista 677, a*
wucherey *nummatio 1548, a*
wuchergeld *pecunia fœneratitia, fœnebris 933, b, c*
wucherhafftig *fœneratorius 933, b*
wuchern / wucher treiben *fœnerare 932, d. fœnus facere; dare pecuniam fœnori &c. 932, c. nundinari præmiarique 1795, d. fœnebrem exercere pecuniam 933, c.* geld das nicht wuchert *nummi vacui 2414, a*
wüllin *lanatus; lanosus 1012, b, c.* wüll. tuch *pannus 1631, d*
wullkraut *blattaria 318, c. verbascum 2458, b*
wulst *fimbria 899, b. patagium 1659, b*
wund *saucius 2009, a.* wund beissen *morsu cruentare 1449, c.* wund drücken / schlagen *P. urere 2573, b.* wund reiben *ulcerare 2535, d.* s. verwunden.
wundartzney *chirurgia 502, a*
wundartzt *chirurgus 502, a*
wunde *vulnus 2588, a. plaga 1740, a.* unterschworne w. *P. latebra tabentis vulneris penitus putri pure peresa 1857, d.* voller wunden *cicatricosus 510, a.* eine verharschte w. wieder aufreissen *refricare obductam jam cicatricem 509, d*
wundeisslein *specillum 2180, b*
wunder / es solte mich w. nehmen *mira sunt; mirum &c. 1414, b.* es ist kein w. *non mirum 1414, c*
wunderbar *admirabilis, ter 1415, a. monstrosus; monstruosus, e 1446, d. monstrifer; monstrificus, e 1447, d, a. dignus miratu, admiratione 1413, d. mirandus; mirabilis, ter; miraculosus; mirus, e 1414, d, a, b.* w. dinge *mira; admiranda 1414, c, d. admirabilia 1415, b. paradoxa 1637, b*
wunderbaum *ricinus 1939, a. cici 511, d. croton 635, d*
wunderding *monstrum 1446, c*
wundergeburt *partus monstrosus 1643, a*
wundergroß *mirabilis, ter; mirus; mirificus, e 1414, a, b, c*
wunderlich *morosus, e 1454, c. importunus 1782, b.* w. mensch *difficilis; difficillima natura 838, b.* w. sinn *morositas 1454, d.* w. seyn *stomachari 2226, c.* s. widerwärtig.
wundermensch *ectrapelus 771, a*
wundern sich *mirari 1413, c. emirari 1415, c.* ich w. mich nicht darüber *ea mihi minime miranda acciderunt 1414, a.* sie w. sich *admiratio eos incessit 455, c.* s. verwundern.
wundernsvoll *mirabundus 1414, a*
wunderns werth seyn *in maxima admiratione esse; aliquid admirationis habere; admirabilitatem magnam facere 1415, a, b*
wunderschön s. wundergroß.
wundersam / seltzam s. wunderbar.
wunderthat / werck *miraculum 1414, a*
wunderzeichen *ostentum 2308, b. augurium 265, d. portentum 2309, a. prodigium; signum prodigiale 1823, b, c*
wundkraut *sanicula 1995, b. costus, um 618, b*
wundmahl *cicatrix 509, d*
wundpflaster *vulnerarium emplastrum 2588, b*
wuntsch *votum 2563, b. optata 1592, a.* nach w. *ex sententia 2069, b. optato 1592, a.* wuntsches gewähren *occurrere cujus desideriis & precibus 694, a.* seines w. gewähret werden *damnari voti 676, a.* die ihres w. nicht gewähret werdē *victi 2510, a*
wüntschelruthe *virgula divina 2520, b. coryli surculus bifidus 616, d*
wüntschen *vovere 2563, a. optare 1591, c. exoptare 1592, d. desiderare 693, d. petere 1708, d. velle 2554, d. in optatis esse 1592, a. apprecari 1804, a. comprecari a. ominari 1579, a.* lieber w. *præoptare 1593, a.* alles gutes w. *optimus omnibus quem prosequi 1579, a.* einem böses w. *diras cui precari 1803, c. imprecari 1804, d*
würcken *operari 1584, a.* das gifft hat nicht gew. *venenum non processit 456, c.* s. wircken.
würckend *efficax 845, b*
würcklich *actualis 72, c*
würckung *operatio 1584, c. effectus; efficientia; efficacia; efficacitas 845, a, b, c*
würde *dignitas &c. 713, d.* würde ist bürde *fasces sunt fasces 861, a*
würdig *dignus, e 713, c*
würdigen *dignari 714, b*
würdigung *dignatio 714, c*
wurff *jactus 1115, b. conjectio; conjectus 1117, d. missus; missio 1421, b. jaculatio 1122, b. ictus 1127, a. petitio 1708, d.* guter w. *eubolis 818, c.* w. in würffeln *bolus 320, c.* der beste w. im spiele *jactus basilicus, venereus 300, c. 320, c.* der w. gelinget nicht *quod maxime opus est jactu non cadit 347, c*
würffel *cubus 643, b. talus 2282, d. tessera 2328, d. astragalus 240, c*
würffelicht *tessellatus 2329, b*
würffeln *jacere bolum 320, c. jacere tesseras &c. 2328, d. talos jacere 2282, d. talos jactare 1115, c. 2282, d. tesseris ludere 347, c. 1294, c. 89, c. aleam, alea ludere 89, c*
würffelspiel *alea 89, b. astragalismus 240, c. ludus tesserarum 1293, d. ludus talarius 2283, a*
wurffen *evannare 2422, a*
wurffschauffel *vannus 2421, d. ventilabrum 2455, a. pala 1621, b*
wurffscheibe *discus 721, d*
wurffspieß *verutum 2480, c. telum 2296, a. jaculum 1122, a. pilum 1728, b. sparum 2167, c. falarica 850, a spiculum 2184, d. aclis 18, c. tragula 2369, b. 18, c. P. cornus 611, c*
wurffsteine *lapides missiles 1421, c. saxa manualia 1347, a*
würgen *necare 1499, c. strangulare 2227, c. 142, d. interimere 782, a. trucidare 2393, a. angere; suffocare 142, d. fauces laqueo præstringere 2232, b.* sich w. *eructare 1955, d. extinguere sibi animam; oblisis faucibus se interstinguere 2211, a, c.* s. erwürgen.
würger *strangulator 2227, d*
würgethal *gehenna 996, c*
wurm *vermis 2463, d. phagedæna 1713, b. lumbricus 1298, d.* würme hecken / haben *vermiculari 2463, d. verminare 2464, a.* ein w. krümt sich *inest & formicæ & serpho sua bilis 2086, b*
würmlein *vermiculus 2463, d*
wurmstich *caries 419, d*
wurmstichig / freßig *cariosus 419, d. verminosus; vermiculosus 2463, d. quod cariosa senectus radit 419, d. P. exesus tineis 773, c.* wurmst. werden *carie infestari; cariem recipere, trahere; tineas & cariem sentire 419, d*
wurst *farcimen 856, b. hilla 1083, a. botulus; botellus 330, c. castellamentum &c. 433, a.* grosse wurst *P. venter faliscus 850, d*
würtze *aroma 221, b. condimentum 586, c*
wurtzel *radix 1908, b.* voll w. *radicosus 1908, c.* mit der w. aus *radicitus 1908, c. imo de stirpe; stirpitus 2215, a, b.* kleine w. *radicula 1908, c.* w. die sich schälen lässet *bulbus; bulbulus; radix bulbacea, bulbosa 339, c*
wurtzelkrämer *seplasiarius 2072, b*
wurtzeln s. einwurtzeln.
würtzen *condire &c. 586, b*
würtzkrämer *aromatarius 221, b. condimentarius 586, c. odorarius 1568, b*
würtzladen / gewölbe *aromatopolium 221, b*
würtzlädichen *narthecium 1485, c*
würtznelcken *caryophylla 427, b*
würtzung *conditio; conditura 586, b, d*
wust *sordes 2156, c. purgamentum 1855, c*
wüst *vastus 2427, c. desertus 2084, b. incultus 568, a. inhospitalis 1105, d. cyclopius 668, b.* wüst. weinberg *vinea calvata 374, b.* wüst liegen *vacare 2413, a.* wüst machen *vastare; devastare; efficere vastitatem 2428, a, b*
wüste / wüstenen *eremus 810, a. desertum; deserta solitudo 2084, c. solitudo 2148, b. tesqua 2328, d. sola (loca 2147, d*
wüstling *erithacus 812, a*
wüten *sævire 1976, a. furere; perfurere 985, a, b. grassari 1032, a. resanire 1997, c. rabere 1905, d. inflammari furore 913, c.* durchs land w. *pervadere per agros 2415, b.* aufhören zu w. *desævire 1976, a.* das w. *furor 984, c. rabies 1905, d. sævitia 1975, d*
wütend *furiosus, e; furens, ter; furibundus P. furiatus 985, a, b, c*
wüterich *tyrannus 2410, d. facilis sæviens 837, b*
wycht *vectis 2531, c*

Z.

Zäch *tenax 2312, a. vitilis 2526, d. lentus, e 1239, a. glutinosus 1021, d.* z. werden *lentescere 1239, d.* z. wein *vinum pendulum 2513, d*
zacken *dens 691, c*
zäckicht *denticulatus 692, a. ramosus 1910, a. ramulosus 1910, b. fimbriatus 899, b*
zaghafftig *timidus, e 2350, c. prætimidus 2350, d. angustus 145, a. pusillanimis 1858, c*
zaghafftigkeit *demissio animi 1423, d*
zahl *numerus 1544, d.* zahl von 100 *centuria 475, c*
zahlen *solvere 2144, d. pendere 1683, b. dependere 1684, c. luere 1301, a.* das versprochene z. *liberare fidem 892, c.* mit schlägen z. *pugnis rem solvere 1847, d.* z. was man schuldig ist *expedire & exsolvere nomina 1707, a.* die nicht gerne z. *tricones (nummarii 1383, c*
zählen s. zehlen.
zahler *debitorum redditor 733, c*
zahlpfennige *calculi 366, b. æra 48, d*
zahlmeister *ærarius tribunus 49, b*
zahltag ist kommen *P. tristes misero venere Calendæ 366, d*
zahlung *luitio 1301, c. pensio 1683, b. numeratio 1546, c.* baare zahlung *repræsentatio 1798, b*
zahm *domitus 742, c. mansuetus 1343, a. cicur 512, b.* zahme löwen *exarmati leones 218, a.* zahm werden *mitescere 1419, d. mansuescere 1343, b*
zähmen / zahm machen *cicurare 512, c. mitificare 1420, a. compescere 1658, a. coërcere 193, b. domare 742, b. domitare 742, c. mansuefacere 1343, b. adhibere frenos 1051, b.* das fleisch zähm. *fibulam carni imponere 891, a.* die begierden z. *cupiditates frangere, coërcere 653, d.* der wilde thiere z. macht *mansuetarius 1343, b*
zähmung *domitura; domitus 742, c*
zahn *dens 691, a. nucifrangibulum 1554, d.* kleiner z. *denticulus 691, d.* der zähne hat *dentatus 691, d.* dem die zähne ausgefallen *male dentatus 691, d.* dem die zähne ausgeschlagen *dentilegus 692, a.*

der keine zähne hat edentulus 692, b. die förderſten z. gelaſini 996, d. præciſores dentes 356, c. der die z. herfürbleckt broccus ſ. broncus 335, c. mit den zähn. mordicus 1449, d. mordicitus; mordicibus 1450, a. z. hecken dentire 691, d
zahnbrecher circumforaneus 947, a. pelecanus 1676, d. dentifrangibulum 692, a
zahnbrecher zange forficula 935, c
zahnfiſch ſynodontes 2274, b
zahnfleiſch gingiva 1015, c. epulis 807, b
zähnheckung dentitio 691, d
zähnklappern dentium crepitus & ſtridor 691, c
zahnpulver dentifricium 692, a. pulvis dentibus elimandis 1264, d. mundicina dentium 1466, c. pulviſculus complanator tumidulæ gingivulæ 1743, b. zahnp. gebrauchen exotico pulvere dentes emaculare 828, b. 691, b. 1321, b
zahnſchmertz dentium dolor 355, a
zahnſtocher dentiſcalpium 692, a
zähren lacryma 1203, a
zährlein lacrymula 1203, b
zanck expoſtulatio 1787, b. altercatio 104, d. rixa 1944, c. lis 1274, c. litigium 1275, a. litigatio 1275, b. velitatio 2438, d. jurgium 1180, b. der z. iſt darum hoc pugnatur 1846, b
zancken contendere 2305, b. jurgare, i, 1180, b. litigare P. tumido delitigare ore 1275, a. rixari 1944, c. diſceptare 405, a. tricari 2383, c. digladiari 1017, a. altercari 104, d. expoſtulare 1787, b. commutare verba cum quo 1478, b. funem ducere 981, a. ambigere de qua re 111, c. commutare verba inter ſe 2459, d. verbis concertare cum quo 486, a. tendere ad jurgium 2304, a. darüber z. wir uns mit einander oritur mihi iſta de re altercatio cum eo 104, d. übern diſputiren z. è diſceptatione altercationem facere 104, d. liederlich z. vitilitigare 2526, d. nicht z. jurgiis abſtinere 2312, c
zäncker jurgator, trix 1181, c. altercator 104, d. vitilitigator 2526, d. litigator 1275, b
zänckerey cauſarum conflictatio & caninæ contentionis jurgioſum certamen 387, d
zänckiſch jurgioſus, è jurgatorius 1181, c. rixoſus 1944, c. contentioſus 2306, a. litigioſus 1275, b. cum quo litigium natum 1275, a. pugnax 1846, c. diſcordabilis, diſcordioſus 605, d. concertatorius 486, a
zanckſucht caninum ſtudium allatrandi &c. 387, d
zange forceps 935, b. volſella 2557, c
zant aſellus 234, b
zapff conus 599, b. axiculus 284, d. epiſtomium 805, b. z. im halß uva 2586, a. columella 572, d. epiglottis; ligula 801, c. zäpfl. zum ſtulgang balanum, ſuppoſitorium 291, b
zäpfleinkraut uvularia 2586, a
zappeln palpitare 1626, b
zart / zärtlich delicatus, e 1200, c. mollis, ter; molliculus; mollicellus 1438, c. tener, è, tenellus 2317, c. zart werden teneraſcere 2317, d
zärteln delicatum habere 1049, b
zärtelnd blandus 316, d
zärtligkeit teneritas; teneritudo 2317, d. mollitia, es; mollitudo 1438, d
zaubern faſcinare 860, b. excantare 392, c
zauberer veneficus 2442, c. faſcinator 860, c. epodus 860, c. magus 1329, a
zauberey magia 1329, a. ars magica 1329, b. 223, a. dira carmina & feales præcantiones 392, d. incentio 391, c. cantio 390, a. magicum cantamen &c. 390, d. incantatio; incantamenta 392, c. malum carmen 1331, c. faſcinum 860, a. faſcinatio c. veneficium 2442, d. præſtigiæ 1799, a. necromantia 1500, b. venena 2442, c. P. Atracia ars 250, b. amoniæ artes 38, c. carmina 420, d. dardaniæ artes 678, a
zauberin ſ. hexe.
zauberiſch magicus 1329, b. præſtigioſus 1799, c
zaudern ceſſare 458, c. cunctari 650, a
zauderer ceſſator 459, a. cunctator 650, b. morator 1448, d. hæſitator 1055, b. z. die erſt fragen agones 78, c. Aceſſæi luna 14, b
zaum frenum 954, a. capiſtrum 415, b. aurea 271, d. zaum laſſen den begierden indomitas cupiditates & effrenatas habere 742, c
zäumen / in z. halten capiſtrare; capiſtrum induere; capiſtro vincire 415, c. frenum injicere, ponere 954, b. frenare c. infrenare d. coërcere 193, b. continere 2313, b
zaun ſepes 2071, c. ſeptum; ſepimentum 2071, d. conſeptum 2072, a. cohors 562, d
zäunen ſepire 2071, c
zaunkönig trochilus 2388, c. regulus 1922, b
zaunpfahl palus 1626, d. ſudes 2245, c
zeche potatio 1790, c. compotatio 1791, a. z. bauen in bergw. fodinam colere 928, c
zechen potare 1790, b. compotare 1791, a. combibere 312, d. comiſſari 577, b
zechbruder potor; potator 1790, c. compotor 1791, a. nepotulus 1504, c. zechbrüder combibones 313, b
zechfrey aſymbolos 2272, b
zechgeld ſymbola 2272, b
zechgeſell ſodalis 2135, a. ſ. zechbruder.
zee die groſſe pollex 1761, b. hallus; hallux 1058, b. auff den z. gehen ire ſuſpenſo gradu 788, a
zehe ſ. zach.
zehen decem 681, b. ie zehen deni b. z. ſtädte decapolis 683, a
zehende decimus; decumus 681, b
zehenden decima 681, d. zeh. nehmen decimare 682, a. das den zeh. giebt decumanus 681, d
zehenfach decuplus 683, c
zehlen numerare 1546, b. numerum inire 792, d. percenſere numerando 471, a. z. nach einander dinumerare 1547, a. z. unter andere connumerare 1547, a. referre in numerum aliorum 883, b. z. unter die feinde hoſtium numero quem habere 1049, c. z. an fingern digitis computare &c. 1860, d. z. gantz und gar pernumerare 1547, b. das zu z. iſt numerabilis 1546, c
zehlung numeratio 1546, c. recenſio 471, a
zehnfältig decemplex 683, b
zehnfüßig decempes 1703, b
zehnjahr decennium 156, a
zehnjährig decennis; decennalis 155, d. 683, a. biluſtris 1306, c
zehnmahl decies 681, b
zehnmänner decemviri 683, b
zehn monat lang decemmeſtris 1383, a
zehnſpännig decemjugis 683, a
zehrer epulo 807, b
zehrgarten cella penaria, promptuaria 462, b
zehrgeld eines geſandten legativum 1230, c
zehrhafftig edax 771, c
zehrpfennig viaticulum 2492, c
zehrung ſumtus 2259, a. viaticum 2492, b
zeichen character 493, b. ſignum 2104, b. inſigne 2106, a. pignus 1726, b. veſtigium 2484, c. zeich. am himmel oſtentum 2308, b. z. der beſſerung ſigna ad ſalutem 24, d. gut oder böß zeich. omen 1578, d. auſpicium bonum aut malum 277, c. unnatürlich z. portentum 2309, a. z. auffs zukünfftige prognoſticon 1824, c. z. in acht nehmen / erwarten augurium capere 266, a. inaugurare b. z. geben mappam mittere 1348, b. für ein böß z. halten accipere quid in omen magni terroris 1579, a. mit einem guten z. augurato 266, b. avibus bonis, ſecundis 269, a
zeichendeuter auſpex 276, d. hariolus 1061, b. haruſpex 1062, b. conjector, trix 1117, d. gnarus rerum prodigialium 1823, c
zeichnen notare 1533, c. denotare 1534, b. ſignare 2107, a. charactere ſignare 493, b. imprimere ſignum 2104, b. miniatula cera notare 1411, c. z. mit einem brandmahl ſtigmare 2209, b. ſtigmate notare 1557, a. z. als unrecht obelo notare 1557, b
zeichnung impreſſio 1809, a
zeigen oſtendere 2307, d. z. mit den fingern demonſtrare 1446, a. ſ. weißen.
zeiger monſtrator 1445, d. oſtenſor 2308, b. demonſtrator 1446, a. index 713, a. z. an der uhr gnomon 1003, b
zeigung monſtratio 1445, d
zeile linea 1265, c. verſus 2471, a
zeiſekraut alſine 101, b
zeiſel chlorion 502, c
zeißig acalanthis; acanthis 9, b
zeit tempus 2301, a. tempeſtas 2302, c. dies 709, b. ſpatium 2167, d. ſeculum 2047, a. z. die darzwiſchen iſt intercapedo 396, c. böſe z. acerbitas temporis 13, a. kurtze z. una diecula 711, b. auff eine kleine z. aliquantiſper 1879, a. z. vergeht P. fugaces labuntur anni 153, c. der zu einer guten z. gebohren natus melioribus annis 153, a. zeit die man abbricht von andern geſchäfften tempus ſucciſivum 356, c. z. haben vacare 2413, a. rechte z. tempeſtivitas 2303, b. zu rechter z. tempeſtivus, è 2303, b. in ipſo articulo 226, c. opportuno tempore; in ipſo tempore 2301, a. attemperare 2300, a. zu ieder zeit usquequaque 2577, b. omni memoria 1375, a. für einiger z. pridem 1811, a. für der zeit immaturus, è 1361, a. præmaturus, è b. ante diem 158, c. antea; antehac 159, a. um ſelbige z. per eosdem dies 711, a. nach der zeit / wenn die zeit um iſt poſtliminio 1263, c. tempore circumacto 74, b. ſ. hernach. nach langer z. longo intervallo interjecto 2421, b. zeit von 10. jahren decennium &c. 156, a. z. von 100. jahren ævum 59, c. ætas; ſeculum 56, a. von Romuli zeiten her usque à Romulo; inde usque à Romulo 3, c. z. übel anwenden aquam perdere 182, c. z. übrig haben otium habere, nanciſci &c. die zeit zu vertreiben conſumendi otii cauſa 1613, c. z. wird ſie es lehren illos ætas acuet 55, c. vor der z. ſich beſchwerung machen anticipare moleſtiam 160, d. z. werden immer ſchlimmer annus ſuperior ſemper melior 155, c. z. bringet roſen annus producit, non ager 153, c. kömmt zeit kömmt rath in nocte conſilium 1538, a. man muß die z. nehmen wie ſie kömmt quamcunque Deus tibi fortunaverit horam, grata ſume manu &c. 1099, b
zeitbücher chronica 506, c. libri chronici c
zeitig / zeitlich tempeſtivus, è, 2303, b. maturus, è 1359, d. temporalis, ter, 2302, b. tempori 2302, a. temporius a. zeit. caſtanien caſtaneæ molles 430, a. z. werden matureſcere 1361, a. z. ausſtatten feſtinare virginem 888, b
zeitlang / auf eine zeitl. aliquandiu 1874, a. ad tempus 2301, a. das auff eine zeitl. währet temporaneus 2302, b
zeitloſe narciſſus 1484, c. ephemeron 798, b. colchicum 563, c
zeitregiſter annales 154, a
zeitroſen bulbus agreſtis; hermodactylus 339, c
zeitung rumor 1959, b
zeitungsträger rumigerulus 1959, c. famigerator 852, d
zelt tentorium 2304, b. ſcena 2017, a. tabernaculum 2277, c. mapalia 1348, a. zelt des oberſten prætorium 1801, b. z. eines groſſen herrn auguſtale 258, c
zelter ſonipes 1704, b. tolutarius equus 2358, d. aſtur equus 242, d. aſturco 243, a. equus gradarius 1025, d
zerbeiſſen lacerare morſu 1198, c. frendere 953, d. commorſicare 1450, a
zerblauen mulcare 1460, b. depexum quem reddere 1673, a. ſ. abblauen.
zerbrechen confringere 949, c. diffringere; infringere d. deſtruere 2234, c. delumbare 1299, a. demoliri 1437, c. rumpere 1959, d. zerbr. ſ. brechen.
zerbrechlich fragilis 949, b. deſtructilis 2234, c. reſolubilis 2147, c. vitreus 2529, c
zerbrochen fractus 948, d. diſciſſus 2020, d. quaſſus 1879, c. lacer 1198, b
zerfallen fatiſcere 864, b. dilabi 1193, d. diſcordare inter ſe 605, c
zerfetzt cicatricoſus 510, a
zerfleiſchen eviſcerare 2526, a. lancinare 1211, a. lacerare 1198, b. dilacerare d. deartuare 227, b
zerfleiſcht lacer 1198, b
zerfleiſchung laceratio 1198, c
zerflieſſen defluere 926, a. liqueſcere 1272, c
zergehen liqueſcere 1272, b. liquari 1273, b. zerg. laſſen im munde lingere 1266, c
zergliedern artuare 227, a
zerhacktes minutal 1412, c
zerhauen concidere 354, d. diſſecare 2045, d. præſecare 2046, b. confodere plagis 929, b
zerhauung conſectio 2045, c
zerklopffen contundere 2401, a
zerknirſchung colliſio 1205, c. contritio 2325, a
zerkratzen das geſicht fœdare unguibus ora 931, d
zerkratzt deſcobinatus 2027, b
zerlechtzen fatiſcere 864, b. dehiſcere 1084, c
zerlumpt ſentus 2070, c. pannis obſitus 2086, b. 1631, d. pannoſus 1632, a
zermahlen / zermalmen commolere; permolere 1435, b. friare 959, c. pulverare 1852, a. terere 2324, b.
zermalmung pulveratio 1852, a
zermartern / zerplagen diſcruciare 639, a. ſ. plagen.
zerquetſchen diſplodere 1745, b. elidere 205, c
zerquetſchung obtritus 2325, d
zerreiben friare 959, c. conterere 2324, d. detereres diſterere 2325, a
zerreiſſen lacerare 1198, b. dilacerare d. diſtrahere 2373, b. lancinare 1211, a. laniare 1212, a. dilaniare b. rumpere 1959, d. dirumpere 1961, d. diſſolvere 2146, c. z. in ſtücklein ſcindere 2010, b. conſcindere; diſcindere d. conterpere 424, a. diſcerpere b

zerreissung *laniatus ; laniatio 1212, a*
zerren das maul *distorquere os 2364, c*
zerrinnen *liquescere 1272, b. dilabi 1193, d*
zerrinnung *dilapsio 1193, d*
zerrissen *lacer 1198, b. attritus 2324, d. sentus 2070, c. scissus 2020, b. conscissus d*
zerrütteln *conquassare 1880, a*
zerrütten *labefacere ; labefactare 1193, a. turbare 2403, c. disturbare 2404, d. perturbare 2405, a. concutere 1879, d*
zerrütter s. verwirrer.
zerrüttung *disturbatio 2404, d*
zerscheitern *collidi 1205, c*
zerschlagen *discutere 1880, a*
zerschmeltzen *liquare 1273, a. colliquare ; liqui b. liquescere 1272, b. colliquescere c. liquefieri d. deliquescere d*
zerschmettern *collidi 1205, c*
zerschmoltzener schnee *nix discussa 1514, b*
zerschneiden *intercidere 356, a. consecare 2045, c. dissecare d. prosecare 2046, c. scindere 2020, b. conscindere d.* zerschn. in st. *truncare ; contruncare 2392, a*
zerschnitten *segmentatus 2045, c. insectus 2046, a*
zerspalten *diffindere ; infindere 900, a*
zerspringen *dissultare 1984, c*
zerstechen *compungere 1853, c*
zerstören *disturbare 2404, d. excidere 355, c. evertere funditus 2476, b. inferre eversionem b. delere 687, a. exscindere 2021, a. ad exitum & vastitatem vocare 2566, a.* zerst. den schlaff *inquietare 1899, a*
zerstörer *excisor 2021, a. vastator 2428, b. eversor 2476, c. P. clades 534, b*
zerstörung *excidium ; excidio ; excisio 2021, a. halosis 1059, c. disturbatio 2404, d. corruptio 1960, d. eversio 2476, b. deletio 687, a*
zerstossen *quassare 1879, c. conquassare 1880, a. pinsere 1731, d. terere 2324, b. conterere d. contundere 2401, a*
zerstreuen *dispergere 2166, a. disjicere 1119, a. disjectare ibid. dissipare 722, a*
zerstreuet *dissolutus, è 2146, c. palabundus 1626, a. diffitus 2130, c*
zerstreuung *dissipatio 722, b. dispersio 2166, a*
zerstücken *concidere 354, d.* s. zertheilen.
zerstümmeln *emancare 1335, d.* s. verstümmeln.
zerstümmelt *truncus 2391, d. mancus 1335, c*
zertheilen *dividere 724, b. dispertire 1654, a. scindere 2020, b. secare 2044, b. consecare 2046, b. digerere 1008, c. dividuum facere 724, d. discussoriam vim habere 1880, b. partiri quid in membra 1653, c.* z. hin und wieder *diffundere 975, d.* z. sich *spargere se passim 2165 a.* was sich leicht zertheilet *cedens maxime & dissipabilis 722, b*
zertheilet *dispersus, è, 2166, a. dispertitus 1654, a*
zertheilung *divisio 724, d. distractio 2343, b*
zertreiben *dispellere 1680, a*
zertrennen *dirumpere 1961, c. interrumpere 1692, a. disturbare 2404, d. diverberare 2459, b discindere 2020, d. dissolvere 2146, c. disjicere 1119, a*
zertrennlich *separabilis 1636, b. dissolubilis 2146, d*
zertreten *conculcare 376, a. proculcare c. obterere 2325, d. proterere 2326, a*
zettel *pittacium 1736, b. scheda ; schedula 2018, a. brevis 333, d.* ein kleiner zettel *chartula 496, d.* z. schlagen an das hauß *inscribere ædes mercede &c. 2034, b. ædes proscribere 2034, c*
zettelleute *ærarii 49, d*
zeug *materia 1358, b. armamenta 217, d*
zeuge *testis 2329, c. martyr 1354, c. attestator 2331, b.* zum z. ruffen *antestari 2331, a. contestari b.* z. führen *testes dare, producere &c. 2329, c. accommodare testes 580, a.* in beyseyn der z. *testatò 2330, c.* ohne zeugen *intestatus, ò 2331, d.* der nicht z. seyn kan *intestabilis 2331, d*
zeugen *testari 2330, b. testimonium dicere, dare, reddere, perhibere &c. a*
zeugen/ gebähren *gignere 1012, b. creare 625, b. procreare b. generare 1003, b. progenerare 1004, c. progignere 1015, a.* kinder z. *suscipere liberos 409, c.* einen sohn z. *producere filium 757, a.* junge z. *facere pullos 839, d*
zeugung *generatio 1003, b. progeneratio 1004, c*
zeughauß *armamentarium 217, d. balistarium 292, b. officina armorum 1572, c. muralium tormentorum conditorium 587, b*
zeugkammer *casteria 430, b*
zeugnüß *testimonium 2330, a. auctoritas 256, d. documentum 736, a. commendatio 1336, a. elogium 779, a.* z. geben *testimonium perhibere, ferre 1052, a.* gut z. geben *de meliore nota commendare 1336, d*
zeugwärter *balistarius 292, b. polio 1759, d*
zibetkatze *zibettum 2603, b*
ziege *capra ; capella 397, a, b.* junge z. *hœdus 1053, d.* wilde z. *orix 1602, b.* ziegen ; z. heerde *grex caprinus 397, d. P. barbigeræ pecudes 296, d*
ziegel *later 1220, c. tegula ; laterculus coctilis d. pentadoron 1689, b.* hohler z. *imbrex 1137, a.* mit z. decken *imbricare ibid.* z. brennen *lateres coquere 601, c*
ziegelhütte *lateraria 1221, a*
ziegelsteinerne wand *latericius paries 1220, d*
ziegelstreicher/ z. brenner *laterarius 1221, a*
ziegenart *caprigenus 397, d*
ziegenbart *aruncus 227, c*
ziegenbock *P. vir gregis ipse caper 396, d*
ziegenfell *pellis caprina 397, d*
ziegenfleisch (jung) *caro hœdina 1053, d*
ziegenfüßig *capripes 398, a*
ziegenhirt *caprarius 397, b*
ziegenlorbern *caprini stercoris baccæ 286, d*
ziegenmelcker *caprimulgus 397, d*
ziegenstall *hædile 1053, d. caprile 397, d*
ziehbrunnen *puteus 1859, b*
ziehen *trahere 2369, c. migrare 1403, b. commigrare c. ire 788, a. proficisci 1824, a.* s. reisen. an sich oder zu sich z. *pellicere 1201, c. invitare 1159, d. adjungere sibi quem 1178, d. allicere & trahere ad se 1200, a. allectare a. attrahere 2371, d.* auff sich z. *transferre ad se 884, b.* aus einem faß ins andre z. *elutriare 1302, c.* über etwas z. *obtendere 2307, c.* zu lande z. *subducere naves 758, b.* zu rathe z. *consilium a quo petere 591, d. adhibere ad consilium &c. 1051, a.* hauffen weise z. *vagari gregatim 2416, d.* wohin es sich zeucht *quo valeat 2418, b.* vom leder z. s. das gewehr zücken.
ziehenmer *antlia 165, b*
ziehochsen *jugalia jumenta 1175, d. jugatorius bos ibid.*
ziehseil *remulcus 1924, c. subductarius funis 758, b*
ziel *scopus 2027, d. terminus 2323, a. meta 1395, a. calx 375, b.* übers z. schreiten *finem & modum transire, transcendere 903, b.* z. setzen *definire 905, a. determinare 2323, c. cancellis circumscribere ; cancellos circumdare 382, a*
zielen *collimare 1265, b. collineare 1266, c.* es zielt dahin *res eo tendit 2303, d*
ziemer *turdus 2405, d*
ziemlich *mediocris, ter 1368, b.* z. für Gott *fas 859, c*
zien *stannum 2199, c*
zienern *stanneus 2199, c*
zieppdrußel *rubetra 1955, c*
zier *lumen 1299, c*
zierath *ornatus 1603, b. cultus 566, a. emblema 779, d.* z. in der kirchen *anathema 134, c.* z. am hauße *acroteria 21, b*
zierde *ornamentum 1603, b. honestamentum 1098, c. decor 685, a. decus c. P. decoramen c.* z. der rede *pigmentum 1730, b*
zieren *decorare ; condecorare 685, c. venustare ; convenustare 2456, d. ornare 1602, b. adornare ; exornare 1602, d. honestare ; cohonestare 1098, c. excolere 567, d. investire 2486, c. comere 581, d. percolere 568, b. P. purpurare 1856, c*
zierlich *ornatus, e, 1603, a. luculentus, è, ter 1308, d. lepidus, è, 1240, d. scitus, e, 2023, a. concinnus 525, a. comtus, è, 582, a. phaleratus 1714, c. politus, è 1759, c. politulus ibid. mundus, è 1466, a. festivus, è 889, c. limatus, è 1262, d. graphicus, è 1031, d. multum salis habens 1979, c. formosus, è 937, d. decorus, è 685, b. elegans, ter 776, b. solennis, ter 2138, a. speciosus, è 2170, b. decens 684, d. decenter d non indecenter 685, a. rotundus 1953, a. compositus 1768, c.* z. rede *sermo rotatus 1952, c. oratio colorata 570, a*
zierligkeit *elegantia 776, d. lepor ; lepos 1241, b. festivitas 889, c. decentia ; condecentia 684, d. amœnitas 123, a. concinnitas 525, a. concinnitudo b.* z. der rede *concinni orationis 520, d. colores rhetorum 569, c*
zigeunerkunst *chiromantia 501, c*
zimmer *conclave 542, d. triclinium 551, c.* z. eines grossen herrn *augustale 268, c*
zimmerart *ascia 230, a. dolabra 739, a*
zimmermann *lignarius 1260, a. materiarius 1358, d. faber lignarius 852, d. tignarius 2349, b*
zimmern *fabricare, i, 833, c. architectari 197, d. dolare 739, a. asciare 231, a.* das zimmern *fabricatio 833, c*
zimmernagel *clavus trabalis 2368, b*
zimmet/ zimmetrinde *cinnamum ; cinnamomum 524, c. xylocinnamomum 2597, a. cassia 428, b*
zimmetgeruch *odor cinnameus 524, c*
zincke *tibia clamosa 535, a. lituus 1277, d. gingrina 1015, c*
zinckenbläser/ zinckenist *liticen 1278, a. auletes 270, a. gingritor 1015, c*
zinne *pinna 1731, b. pinnaculum c.* z. am gebäu *acroteria 21, b.* z. an der mauer *minæ 1408, b. pterygium 1839, a*
zinnober *cinnabaris 524, b. minium 1411, b*
zinse *census 468, d. tributum 2381, d. fœnus 932, c.* auf zinse leihen *dare pecuniam fœnori ;* auff zinse nehmen *fœnore accipere, sumere d. fœnerari 933, a.* unbillichen z. nehmen *iniquo fœnore versuram facere a.* z. geben *usuram pendere 2583, b.* z. tragen *fœnerare cui 932, d.* ohne z. leihen *gratuito proponere pecuniam 1036, b.* z. von z. *anatocismus 135, a.* sechs fl. z. von 100. fl. *semissis usura 230, a*
zinßbar *tributarius 2382, a. stipendiarius 2213, b.* zinßbar machen *vectigal agro imponere 2433, b*
zinßregister *calendarium 366, d*
zinßtag *dies pecuniarum 710, c. fœneralia 933, b*
zinßzahl *indictio 706, c*
zipperlein *podagra 1756, b. arthritis ; dolor articulorum ; P. cessans nervis morbus 226, a. morbus articularis 226, d.* das z. haben *doloribus podagræ ardere, cruciari 1756, b.* der das z. hat *arthriticus 226, a. podagricus ; podagrosus 1756, b. articularius 226, d. chiragricus 500, d.* zipperlein an füssen *podagra 1756, b. P. carnifices pedes 422, b.* z. an händen *chiragra 500, c. P. cui chiragra contudit articulos 500, d*
zirbelbaum *pinaster 1732, c*
zirbelnuß *conus 599, b. nux pinea 1554, c. strobilus 2232, d*
zirnenbaum *cerrus 485, a*
zischeln *susurrare 2270, a*
zischen *stridere 2229, d. sibilare ; exsibilare 2097, d. sibilis quem consectari c.* das zischen *sibilus c*
zißmaus *mus araneus 1473, b. 188, d.* s. spitzmaus.
zitterlich *dubitanter 751, b*
zittern *palpitare 1626, b. pavere 1668, a. horrere 1102, b. tremere 2377, a. tremiscere b.* z. durch und durch *pertremiscere 2377, d. trepidare 2378, a.* z. für frost *frigutire 959, b. frigore concuti 957, d.* das zittern *pavitatio 1668, a. tremor 2377, c. trepidatio 2378, b*
zitternd *tremebundus 2377, b. tremulus c. trepidus, è, d.* z. machen *tremefacere 2377, b*
zittscherlein *ægithus 36, b*
zitschern *garrire 994, d. minurire 1413, a.* das z. der vögel *minuritio 1413, a*
zitwer *zedoaria 2601, b*
zitze *mamma 1334, b. mamilla c. ruma, is 1958, d*
zwitschern *fringultire 959, c*
zobel *martes scythica 1354, c*
zofe *pedissequa 1702, c. ornatrix 1603, b*
zoll *tributum 2381, d. portorium 1780, c. pollex 1761, d. vectigal 2433, a. uncia 2541, d.* z. pachten *publicum redimere 1840, b*
zollamt *scriptura 2031, d*
zollbanck/ bude *telonium 2295, d*
zollen *vectigal pendere, pensitare 2433, b.* das da z. *vectigalis 2433, b*
zolleinnehmer/ zöllner *Arabarches s. Alabarches 187, c. præfectus vectigalibus ibid. publicanus 1840, c. portitor 1780, c. telonarius 2296, a. manceps, decumanus 1334, d*
zollschreiber *qui cui operas in portu & scriptura dat 2031, d. scripturarius 2032, a*
zopff der weiber *caliendrum 367, c. intorti crines 632, b. spira 2186. c*
zorn *ira 1162, c. iracundia 1163, b. dolor 738, b. bilis 313, d.* behender z. *excandescentia 384, b.* nicht ohne z. *non sine stomacho 2226, b.* den z. auslassen *bilem effundere 314, a. iram in quem evomere 1162, d. apud quem evomere virus acerbitatis*

bitatis ſuæ 13, *b.* z. fahren laſſen *miſſam iram facere* 1162, *d.* der z. läſſet nach/ leget ſich *ira abſcedit, deflagrat, d. ira deferveſcit* 887, *a.* ſich des z. mäßigen *iræ moderari* 1163, *a. iracundiam cohibere, b.* z. auff ſich laden *in ſe indignationem cujus convertere* 715, *b.* voller z. ſeyn *in fermento jacere* 875, *a.* zum z. reitzen *calefacere quem* 373, *b.* ſ. erzürnen. z. halten ſ. feindſchafft halten.

zornig/ zornſüchtig *irritatus, e,* 1164, *b. iracundus, è,* 1163, *a. iratus, è, obiratus c. efferveſcens* 887, *b. amarulentus* 109, *b. ira ſuccenſus* 386, *c. ſtomachoſus; ſtomachabundus* 2226, *c. inclementer* 547, *a.* z. machen *bilem commovere; bilem in naſum concire* 314, *c.* z. ſeyn *ſuccenſere cui* 471, *a. fremere minaciter* 1409, *a. ardere iracundia* 200, *c.* 1163, *b.* ſ. zürnen. z. ſeyn auff einen *turgere cui* 2406, *a. P. fervere iracundia* 886, *c. iraſci* 1163, *b.* z. werden *iracundia exardere, exardeſcere* 201, *a. fremere* 953, *b. ira excandeſcere* 384, *a. ira incendi* 386, *a. P. induere iras* 307, *a. P. ambas iratas buccas inflare* 338, *a.* die bald z. werden *calidi* 372, *b.* ein zorniger *P. qui magno irarum fluctuat æſtu* 54, *d. P. cui calido ſub pectore bilis intumuit* 314, *a. bilioſus* 314, *a. P. cujus inæſtuat præcordiis libera bilis* 55, *c*

zoten reißen *ſcurrari* 2040, *b*

zoten reißer *ſpurcidicus* 2196, *c*

zotticht *horricomis* 1102, *a. hirſutus; hirtus* 1088, *b. villoſus* 2508, *a.* z. decke *amphitapa* 124, *d. cento* 472, *b*

zu *ad* 24, *b. in* 1139, *b.* zu denſelben zeiten *per illa tempora* 1690, *d.* zu eines beſten *ex re cujus* 823, *d.* ihme zu ſchaden thun *contra commodum ſuum facere* 595, *c.* zur zeit *pro tempore* 1818, *a*

zuber *capedo* 346, *b. labrum* 1196, *b. cratera* 622, *c*

zubereiten *præparare* 1650, *a. ornare* 1602, *c. adornare* 1603, *d. moliri* 1436, *d. parare* 1646, *c. apparare* 1647, *c. comparare, d.* den tiſch zub. *coquere cœnam* 601, *c.* ein gaſtmahl zub. *aptare convivium* 180, *b*

zubereiter *inſtructor* 2235, *b*

zubereitung *paratio* 1647, *b. apparatus, c. apparatio, d. confectio* 843, *d*

zubinden *obſtringere* 2232, *a*

zublaſen *inſpirare* 2188, *a. inſtigare* 1153, *b*

zublintzen *connivere* 590, *a*

zublintzender *Andabata* 140, *a*

zubrechen ſ. zerbrechen.

zubringen *apportare* 1780, *d. transfigere* 78, *a.* das leben zubr. *conterere vitam* 2534, *b.* den tag zubr. *diem totum in re ponere* 1766, *b. extrahere diem* 2343, *c.* ein jahr zubr. *annum facere* 839, *d. annuum tempus conficere* 195, *a. annos exantlare* 161, *c.* die zeit zubr. *abſumere tempus* 2259, *c. conſumere diem d. tempus terere* 1007, *a. degere tempus* 686, *b. tempus terere* 2324, *b. conterere ætatem, d.* nichts zubr. *ſine dote venire*, 747, *c*

zubringung der zeit *traductio temporis* 759, *a*

zucht *verecundia* 2462, *a. modeſtia* 1432, *c. caſtimonia* 434, *a. ſanctimonia* 1992, *d. pædia* 1619, *c. pudicitia* 1842, *c. pudor* 1843, *a. diſciplina* 711, *a. cenſura* 468, *c.* zucht des geſetzes *legum habena* 1049, *a.* zucht des viehes *fœtura* 934, *a.* mit züchten *ſalva ſit reverentia* 1989, *c.* ohne züchten *manibus illotis* 1226, *b*

zuchthauß *ergaſtulum* 810, *b. gyrgathus* 1048, *c*

zuchthengſt *emiſſarius equus* 14.4, *d*

züchtig *ingenuus, e,* 1150, *b. modeſtus, e,* 1432, *c. verenter* 2461, *d. verecundus, è,* 1462, *a. caſtus, e,* 433, *c. pudicus, e,* 1842, *b. pudens, ter,* 1841, *c*

züchtigen *caſtigare* 430, *b.* zücht. mit worten *corripere* 1912, *c*

züchtigung *caſtigatio* 430, *b. coërtio* 193, *c*

zuchtmeiſter *præceptor* 407, *d. pædagogus* 1619, *b. monitor* 1442, *b. magiſter morum* 1324, *d. domitor, trix,* 742, *b. caſtigator* 430, *c. cuſtos* 666, *a. frenator* 954, *c. cenſor* 467, *a. morum præfectus, d*

zucken das gewehr/ das ſchwerdt *educere gladium è vagina* 2416, *a. evaginare gladium, b. ſtringere enſem* 223, *c*

zucker *ſaccharum* 1970, *a. condimentum* 586, *c*

zuckerbecker *conditor; condimentarius* 586, *c. dulciarius piſtor* 761, *a. cupedinarius* 652, *c*

zucker-candit *ſaccharum pellucidum, candidum* 1970, *a*

zudecken *operire* 1644, *d. operculare* 1645, *a. cooperire, a. tegere* 2292, *d. contegere* 2294, *b. integere ibid. obtegere, c. pertegere c. advelare* 2439, *b. P. nubilare* 1540, *d*

zu dem *præterea* 1800, *b. ecce autem; porro autem, tum autem* 280, *c*

zudreſchen den kopff *diminuere caput* 1412, *d*

zudrücken die augen *claudere cui lumina* 539, *c*

zuegen *occare* 1561, *c. cratire* 622, *d*

zueignen/ zu eigen geben *tribuere* 2381, *c. attribuere* 2382, *a. vindicare* 2513, *b. addicere cui* 705, *c. devovere* 2563, *d. pollucere* 1311, *b. aſſignare* 2107, *b. donare* 744, *c. conſecrare* 1973, *a. mancipare* 1335, *a. dare mancipio a. emancipare b. dicare* 701, *a. dedicare, c. dedere* 730, *c. totum cui ſe tradere* 734, *a.* zueign. ihm ſelbſt *in ſe transmovere quid* 1458, *b*

zueignung *aſſignatio* 2107, *c. mancipatio; emancipatio* 1335, *a. attributio* 2382, *b. dicatio* 701, *b.* (*dedicatio* 702, *a*

zueilen *ruere* 1962, *c*

zuerkannt *deſtinatus* 694, *c*

zuerkennen *adjudicare* 1173, *b. irrogare* 1947, *c. decernere* 432, *d*

zuerſt *primum* 1812, *b. loco priore* 1811, *b*

zufahren *involare in quem* 2553, *d*

zufall *caſus,* 348, *a. eventus* 2448, *d. ſors* 2161, *b. fors* 943, *a. accidentia* 349, *b*

zufallen *allabi* 1193, *c.* was uns zufällt *adventitius* 2446, *a.* ſ. zutragen.

zufällig *fortuitus* 943, *c. contingens* 2286, *c.* zufälliger weiſe *forte* 943, *b. obiter* 1557, *c. in tranſitu; tranſeunter* 796, *a*

zu felde geſchlagenes haar *paſſus capillus* 1628, *d*

zuflicken *reſarcire* 2000, *c*

zufliegen *advolare* 2553, *b*

zuflieſſen *affluere* 924, *d*

zuflucht *arx* 229, *b. refugium; ſuffugium* 969, *b. receptaculum* 409, *b. portus &c.* 1782, *a. ara* 187, *b. aſylum* 243, *b. confugium* 968, *b. perfugium, d. profugium* 969, *a.* zuflucht haben/ nehmen *confugere ad quem* 968, *a. perfugere* 968, *c*

zufluß im ſchreiben *vena ingenii* 2440, *b*

zuförderſt *præcipue* 1793, *b. apprime* 1813, *c. maxime* 1324, *b. cumprimis; imprimis* 1811, *c. primum omnium* 1812, *b.* ſ. fürnehmlich.

zufriedenes gemüthe *æquus animus* 42, *a*

zufrieden ſich geben *tacere* 2280, *a. avocamenta doloris admittere* 2566, *c*

zufriedenheit *patientia* 1664, *d. æquanimitas* 43, *a. animi ſecuritas* 2051, *a. animi æquitas* 44, *c*

zufrieden ſeyn *conſulere boni, æqui* 591, *d. quieſcere* 1898, *a. quieto animo vivere. b. acquieſcere, c. pati* 1664, *b. facile perpeti quid* 837, *d. habere ſatis* 1049, *d.* 2004, *b. contentum eſſe* 2314, *c. nolle laborare* 1191, *c.* ſ. friede.

zufrieden ſtellen *recolligere cujus animum* 1233, *b. propitiare* 1831, *d. placare* 1739, *d. tranquillare* 2376, *a. ſatisfacere* 2004, *d. ſolari* 2143, *b. abſolvere quem* 2146, *a. pacare* 1671, *c. perpacare, d. mulcere* 1459, *d. iram permulcere* 1460, *a. P. corda ſtimulata remulcere, a.*

zufrieren *conglaciare* 1016, *b. congelaſcere* 997, *b. gelu jungere ripas* 924, *c*

zufügen *applicare* 1749, *d.* ſchaden zufügen *injungere detrimentum* 1180, *a. dare damnum, malum* 728, *a*

zufügung *applicatio* 1750, *a. adjunctio* 1179, *a. admotio* 1456, *b. admotus ib.* zuf. eines ſchadens *maleficium* 1333, *b*

zufuhre *apportatio* 1781, *a. ſubvectio; commeatuum ſubvectus* 2435, *d. invectio* 2435, *a. advectus; advectio* 2434, *a. convectio, b. alimentaria invectio* 99, *a.* zuf. abſchneiden *commeatu quem prohibere, intercludere* 1385, *c*

zuführen *apportare* 1780, *d. advehere* 2434, *a. advectare, b. perducere* 756, *c. ſupportare* 1781, *c. ſubvehere* 2435, *d. adducere* 753, *b*

zuführer *advector* 2434, *a. perductor* 756, *c*

zug *tractus; tractio* 2370, *a.* zug thun *lineam ducere* 1265, *c.* zug in fiſchgarn *bolus* 320, *c.* zug in buchſtaben *literarum ductus* 752, *d.* in letzten zügen liegen *apio indigere* 173, *b. animam agere* 146, *c*

zugabe *adjectio* 1117, *a. corollarium &c.* 612, *b. auctarium* 265, *a. mantiſſa* 1344, *b. cumulus* 649, *a.* ſ. zuſatz.

zugang *aditus* 789, *c. acceſſio* 453, *b. reditus* 795, *a*

zugeben *largiri* 1216, *c. addere* 730, *b. audire; intelligere* 260, *a. ſuſcipere* 409, *c. adjicere* 1116, *d.* zug. etliche tage *prodere aliquot dies* 732, *b*

zugeeignet *dicatus* 701, *a*

zugeführt *importatus* 1781, *c. importatitius ibid.*

zugegen ſeyn *adeſſe* 2254, *d. præſto adeſſe* 1799, *c*

zugehen; es ſey zugegangen wie es wolle *ut ut ſint hæc facta* 2579, *c.* wie es jetzo zugehet *ut nunc eſt* (2578, *d*

zugehören *attingere cognatione* 2286, *b*

zügel *habena* 1094, *a. lorum* 1287, *d.* zügel anziehen *adducere equum,* 807, *c.* den z. laſſen *admittere equum* 807, *d*

zugelaſſen ſeyn *licere; licitum eſſe* 1257, *d*

zugemüß *pulmentum* 1850, *d*

zugerichtet *factitius* 841. *b. paratus* 1647, *b. laboratus* 1195, *c*

zugeſchickt *præformatus* 940, *a.* zug. von Gott *fatalis* 865, *a*

zugeſchnürte bruſt *vinctum pectus* 2508, *b*

zugeſchweigen *nedum* 761, *d*

zugeſellen *aſſociare* 2134, *a. adjungere ſibi ſocium* 1178, *d. ad amicitiam cujus ſe aggregare* 1040, *c*

zugeſpitzt *turbineus; turbinatus* 2404, *b. pyramidalis* 1864, *b. pyramidatus ib.* forn zug. *præpilatus* 1728, *a*

zugethan *adſtrictus,* 2131, *b. obſtrictus,* 2232, *a. pronus in quem* 1827, *b.* den künſten zug. *deditus literis* 730, *d*

zugewölbet *convexus* 2491, *a* (*lum* 2467, *b*

zuggarn *funda* 974, *a. pantheron* 1632, *b. verriculum*

zugieſſen *affundere* 974, *d*

zugleich *una; uniter* 2549, *c. ſimul* 2116, *a. inſimul c. communiter* 581, *a. juxta* 1190, *a. ſimitu* 2114, *c.* zug. bedeuten *adſignificare; conſignificare* 2 9, *a.* zug. ruffen *conclamare* 535, *d.* zug. zutreffen *congruere* 1042, *b.* zug. entſtehen *cooriri* 1602, *a*

zugordnung *agmen* 67, *b* (1119, *c*

zugreiffen *ſubinjicere manum; dextram injiciare*

zugreiffiſch *rapax* 1911, *d*

zu grunde gehen ſ. umbkommen.

zugſeil *ductarius funis* 753, *a.* 980, *d*

zugut halten *condonare* 745, *b. donare cui* 744, *d.*

zugweiß *ductim* 753, *a* (*igneſcere* 1531, *d*

zuhalten die ohren *ceram auribus obdere* 477, *a.* zuh. mit einem *conſueſcere cum quo* 2247, *c*

zuhauen auff einen *gladio petere quem* 1708, *c*

zuhefften *fibulare* 891, *b*

zuheilen *conſanare; perſanare* 1996, *d. ſolidare,* 2141, *c. in cicatricem convenire, cicatricem ducere* 509, *d. cicatricare* 510, *a*

zuhören *auſcultare* 276, *b. audire quem* 260, *a. attendere cui* 2304, *d. operam dare cui* 1583, *b. advertere aures* 2473, *a. præbere aurem* 1791, *d. dare vacivas aures* 2414, *a. cum ſilentio animadvertere* 2110, *a. P. aure bibere* 312, *c.* zuh. mit fleiß *præbere ſe cui attentum auditorem* 261, *b* zuh. in der ſtille *adeſſe æquo animo per ſilentium* 2255, *a*

zuhörer *auditor* 261, *b. auſcultator* 276, *c.* fleiſſiger zuh. *audiendi ſtudioſus* 260, *a.* viel zuh. haben *adhibere ingens auditorium* 261, *b.* zuh. bewegen *commovere theatrum* 2337, *d.* zuhören dem lehrer *dare operam præceptori* 728, *b*

zukehren *advertere* 2473, *a*

zuknüpffen *renodare; connodare* 1523, *c, b*

zukommen *obvenire* 2450, *b.* es kömt uns zu *noſtrum eſt* 2253, *c.* es kömt dir nicht zu *hoc alienum eſt ab officio tuo* 93, *b.* da niemand zuk. kan *inacceſſus; inacceſſibilis* 453, *c.* die güter komen mir zu *cedunt* (*mihi bona ea* 452, *d*

zukünfftig *futurus* 2254, *b*

zukunfft *adventus* 2446, *b*

zulaſſen *concedere* 454, *a. donare cui* 744, *d. dare* 728, *d. admittere* 1421, *d. permittere* 1425, *b. indulgere* 1144, *d. ſinere* 2121, *b. copiam rei dare, facere* 600, *b. poteſtatem cui facere* 1790, *b.* nicht zulaſſen *ſubmovere quem* 1458, *a*

zulaſſung *permiſſio* 1425, *c. conceſſus; conceſſio* 454, *b. admiſſio; admiſſura* 1422, *a*

zulauff *frequentia* 955, *c. accurſus; concurſus* 660, *a, c*

zulauffen *affluere; confluere* 925, *a, c. accurrere; concurrere* 660, *a, b*

zulegen *adjicere* 1116, *d. addere* 730, *b.* zul. den nahmen *aſſerere ſibi nomen* 2083, *c*

zulencken *advertere* 2473, *a*

zuletzt *denique* 690, *d. poſtremo* 1785, *b. ſupremo, mum,* 2264, *c. ultimo, um,* 2537, *c. ad extremum* 829, *c. ad ultimum* 25, *d. noviſſime; noviſſimo tempore* 1536, *c*

zumachen *claudere* 539, *c. operire* 1644, *d*

zumauren *obſtruere* 2235, *d*

zum erſten mahl *primo* 1812, *b. primitus* 1813, *b*

zumeſſen *attribuere* 2382, *b. aſſignare* 2107, *b. admetiri* 1397, *c. arrogare* 1946, *d.* zum. ihm etwas *ſumere ſibi quid* 2258, *c.* ſ. beymeſſen.

zumessung *assignatio* 2107, c
zum wenigsten *ad minimum* 25, d
zu nächst dran *prope* 1832, d
zu nahe kommen mit worten *dicto lædere* 1105, a
zunahme *agnomen ; agnomentum ; cognomen ; cognomentum* 1525, c. gleiches zunahmens *cognominis* 1525, c
zunahmen *cognominare* 1526, c
zunder *fomes &c.* 947, b. *lucubrum* 1292, d
zunehmen *crescere ; accrescere* 629, b, c. *increscere* 630, a. *adaugescere* 264, b. *proficere* 848, a. *grandescere* 1030, d. *gliscere* 1019, a. *crebrescere* 623, b. *gravescere ; aggravescere* 1039, a *promovere* 1457, c. *incrementum capere* 630, b. *progredi in qua re* 1027, d. *progressus facere* 1028, a. *processum habere in re* 456, c. *pabulo distendi* 1617, c. *corpus facere* 613, a. sehr zunehm. *maximis auctibus crescere, efferri, in maximos auctus diffundi* 265, b. in der schule gar nicht zunehm. *multis apud præceptorem annis persedere, & ne colorem quidem ducere* 569, c. das böse nimmt zu *alitur vitium* 98, c. mein betrübnüs nimmt zu *mihi augescit ægritudo* 264, b. das zunehmen *accessio ; accessus* 451, b. zunehm. des mondes *luna aucta* 1300, b. *accessus lunæ* 456, d. *accretio lunæ* 629, c
zunehmung *profectus* 848, a. *augmentum ; incrementum ; auctuum* 265, a, b
zuneigen *acclinare* 551, a
zuneigung *inclinatio* 552, d. *ingenium* 1148, c. *indoles* 1144, a. *proclivitas* 554, a. *propensio* 168, a. natürl. zuneig. *sympathia* 2272, c. zuneig. zu lastern *elementa vitiorum* 777, b
zunfft *societas* 2133, d. *tribus* 2383, a. *chorus* 504, c. *curia* 618, c. *corpus* 613, b
zunfftgenosse / verwandter *tribulis* 2383, a. *curialis* 658, d
zunfftmäßig *curiatus* 658, d
zunfftmeister *tribunus* 2380, d. *curio* 658, d. zunfftm. werden *inire tribunatum* 2381, c
zunfftmeisteramt *tribunatus* 2381, c
zunge *lingua* 1266, d. *interpres animi, cogitationis* 1267, a. z. in zaum halten *linguam continere ; cohibere* 1266, d. es liegt mir auff der z. *in ore sedet* 1052, a. *mihi in primoribus labris versatur* 1196, a. dem die z. wohl gelöset *lingulaca* 1267, c. dem die z. nicht gelöset ist *atypus &c.* 253, c. *ancyloglossus* 139, d. zunge an der wage *examen* 824, c
zungendrescher *rabula &c.* 1906, d. *leguleius* 1246, d. *legirupa* 1247, c
zu nichte machen *contundere* 2401, a. zu nichte werden *in nihilum recidere &c. ad nihilum redigi* 1511, d
zunöthigen sich *ingerere se* 1109, b
zuordnen *allegere* 1232, a
zupflügen *circumarare ; exarare* 120, d
zupitschieren s. versiegeln.
zürch *Tigurum* 2349, c
zürcher *Tigurini* 2349, c
zurechnen *tribuere* 2381, d. s. zumessen.
zu recht bringen *restituere* 2203, c. *sanare* 1996, c. *reconcinnare* 525, c. *ministrare* 1410, d. *administrare* 1411, a. *corrigere* 1918, a. *quem ad frugem corrigere* 962, c. *exercere quem* 193, d
zu recht machen *attemperare* 2300, a
zurede *compellatio* 1678, c. *exhortatio* 1104, a
zureden freundlich *blandis hortatibus implere* 1103, b
zuredung *alloquium* 1286, a
zureiten *conterere* 2324, d
zureichen *administrare* 1411, a
zurichten *parare* 1647, c. *apparare* 1647, c. *struere* 2233, c. *concinnare* 525, b. *informare* 939, c. *instaurare* 1153, a. *creare* 625, b. *formare* 938, a. *fabrefacere* 833, d *procudere* 844, c. vorher zuricht. *præmoliri* 1438, a. schöne zur. *exornatum quid dare* 1604, a. ihm etwas zur. *capiti suo quid suere* 2261, b
zurichtung *confectio ; confectura* 843, d. *parasceve* 1638, c
zuriegeln *clavem obducere* 541, c
zürnen *succensere* 471, a. *indignari* 715, a. *iræ gerere* 1007, b. 1163, a. *iræ indulgere* 1162, d. sie z. mit einander *iræ sunt inter eos* 1162, d. s. zornig seyn.
zurück *retro ; retrorsus, um* 1933, c, d. s. auch wieder.
zurückbeugen *retorquere* 2365, a. *recurvare* 665, c. *reflectere* 915, b. *supinare ; resupinare* 2266, a
zurückbleiben *restare* 2223, d. *remanere* 1340, b
zurückbleibung *remansio* 1340, b
zurückbringen *reportare* 1781, c
zurück dencken *recogitare* 562, b. *respicere spatium præteriti temporis* 2177, b. *facta & dicta remetiri* 1398, b
zurücken *cedere* 452, b. s. kurtz machen.
zurückeilen *refestinare* 888, d
zurückentbieten *remandare* 1337, b
zurückfallen *recidere* 350, d
zurückfliehen *refugere* 969, a. *revolare* 2554, a
zurückfliessen *remanare* 1342, a. *redundare* 2544, c. *refluere* 927, a
zurückfliessend *refluus* 927, a
zurückforderung *revocatio ; P. revocamen* 2568, d
zurückführen *reducere* 757, c. *revehere* 2435, d
zurückführung *reductio* 757, d
zurückgebogen *repandus* 1619, b
zurückgehen *remeare* 1386, a. *repedare* 1702, d. *retroire ; retrogredi* 1933, d. 795, b. 1028, a. *recedere* 456, d. *regredi* 1028, a. *recalcare priora vestigia* 375, d. den weg zurückgeh. *P. relegere iter* 1276, a. der kauff gehet zurück *emtio resolvitur* 2147, b
zurückhalten *retinere ; retentare* 2316, c. *remorari* 1448, b. *reservare* 2090, d. *retroagere* 1933, c. *reprehendere* 1806, b. *retardare* 2289, c. *arcere* 193, a. *temperare* 2298, d. *cohibere* 1051, b. *comprimere* 1808, a. *repellere* 1680, d. *reprimere* 1809, c. *abstinere* 2312, d. *refrenare* 955, a. *compescere* 1658, a. *restringere* 2132, c. *retrahere* 2374, b. *intercludere quem* 541, c. etwas zurückh. *deducere de summa* (754, b
zurückhaltung *detentatio* 2315, b
zurückkehren *reverti* 2477, c
zurückkommen *redire* 794, c
zurückkunfft *reversio ; reverticulum* 2477, d
zurücklassen ein groß stück weges *emetiri spatium ingens &c.* 1398, a
zurücklauffen *recurrere ; recursare* 663, b
zurücklauffend *revolubilis* 2560, b. *supinus* 2266, a
zurücklegen *reponere* 1772, d
zurücklencken *reflectere* 915, b. *retorquere* 2365, a
zurückmessen *remetiri* 1398, b
zurücknehmen *redhibere* 1052, c. *subtrahere* 2375, a (b
zurücknehmung *redhibitio* 1052, c
zurückprallen *resultare* 1985, b. *recussu exultare* 1881, b
zurückprallend *reciprocus* 1915, d
zurückreisen *remetiri* 1398, b
zurückruffen *revocare* 2568, c
zurückschicken *remittere* 1426, b. *relegare* 1231, b
zurückschiffen *renavigare* 1494, b
zurückschlagen *reverberare* 2459, c. *repercutere* 1881, b. *recellere* 464, b. *recidere* 350, d. *refringi* 950, c. den feind zurückschl. *impetus hostium reprimere & retardare* 1106, b
zurückschwimmen *renare* 1519, c. *renatare* 1520, c
zurücksehen *respicere ; respectare* 2177, b. *revidere ; revisere* 2503, a. auffs vergangene zurücks. *animum retorquere ad præterita* 2365, a. das zurücksehen *respectus* 2177, c
zurückspatziren *redambulare* 114, c
zurückspringend *resilire* 1983, d
zurückstossen *retrudere* 2391, c. *retundere* 2401, d. *relidere* 1206, a
zurückstrahlen *resplendere* 2190, d
zurücktragen *referre* 883, a. *regerere* 1009, d
zurückträuffeln *restillare* 2214, d
zurücktreiben *rejicere* 1110, d. *retroagere* 1933, c. *propellere ; repellere* 1680, c, d
zurücktreibung *repulsus* 1681, a
zurücktreten *recedere* 456, d. *resilire* 1983, d. *retrocedere* 1933, c. *pedem referre* 1700, a
zurücktretung *reciprocatio ; reciprocatus* 1916, a
zurückweichen *retrocedere ; retroferre* 1933, c, d. 457, a. *recedere* 456, b. *recipere se ; pedem referre* 408, b. *referre gradum* 883, b
zurückwerffen *rejicere* 1110, c. *regerere* 1009, d
zurückziehen *receptare* 409, b. *supinare ; resupinare* 2266, a. *remigrare* 1403, d. *regredi ; retrogredi* (1028, a
zurückziehung *reductio* 757, d
zuruff *acclamatio* 535, b. *conclamatio* 536, a. frölicher zur. *applausus* 1745, b. zur. der schiffer *celeusma* 461, c
zuruffen *acclamare* 535, b. *succlamare* 537, a
zurüsten *instruere* 2135, a
zurüstung *apparatus ; apparatio* 1647, c. *comparatio* 1648, a. *instructio* 2135, a
zusage *promissio ; promissum* 1416, d. *pollicitum ; pollicitatio* 1257, c. *sponsio* 2192, a. *stipulatio ; stipulatus* 2214, b. zus. halten *fidem servare* 892, d. zus. umbstossen *promissum & receptum intervertere* 408, c.
zusagen *promittere* 1425, d. *condicere* 705, d. *fidem dare* 892, b. *recipere in se* 408, c. *fidem suam cui adstringere* 892, c. *dextram & fidem dare* 718, a. zus. zur ehe *despondere* 2192, b. zus. zugleich *appromittere* 1420, a. *compromittere* a. *compromissum facere* b. zus. zu gaste zu kommen *condicere cœnam* 559, a
zusager *sponsor* 2192, a
zusammen *cunctim* 649, d. *communiter* 581, b. *junctim* 1178, c. *conjuncte ; conjunctim* 1179, c. *coacervatim* 14, b
zusammen backen *congelare* 997, b. *conglaciare* 1016, b. *concrescere* 629, d
zusammen bauen *coædificare* 32, c
zusammen betteln *corrogare* 1947, b
zusammen binden *copulare* 601, b. *conjungere* 1179, a. *convincire* 2508, d. *connectere* 1501, a. *colligere* 1260, c. *constringere* 2131, b
zusammenbindung *convinctio* 2508, d
zusammen blasen *conspirare* 2187, d
zusammen bringen *colligere* 1232, b. *conferre* 878, b. *construere* 2234, b. *conficere* 843, c. *jungere* 1178, b. *congerere* 1008, b. *conducere* 753, d. *contribuere* 2372, a. *conciliare* 584, d. *coaggerare* 66, a. *concinnare* 525, b. *consolidare* 2141, c. *adunare* 2510, a. *glomerare* 1019, d. *conglomerare* 1010, a. *congregare* 1040, c. *cogere* 74, c. geld zus. *facere pecunias* 840, d. soldaten zus. *conscribere* 2032, b
zusammenbringung *congestio* 1008, b
zusammendrehen *contorquere* 2364, a
zusammendrehung *contorsio* 2364, b
zusammendrücken *comprimere* 1808, a. *constipare* 2212, a
zusammendrückung *compressio* 1808, b
zusammenfassen *comprehendere* 1805, c. *complicare* 1750, a
zusammenfassung *concinnatio* 525, b
zusammenflicken *consuere* 2261, c. *consarcinare* 2001, a
zusammenfliegen *convolare* 2553, b
zusammenfliessen *confluere* 925, c. *corrivari* 1944, b
zusammenfliessend *P. confluus* 925, c
zusammenfliessung *corrivatio* 1944, b
zusammenfluß *conluvium* 925, d
zusammenfordern *concire* 514, b. *advocare* 2566, d. *convocare* 2567, b. den rath zus. *cogere senatum* 74, c
zusammenfügen *conjungere* 1179, a. *componere* 1767, d. *contexere* 2335, a. *sociare* 2133, d. *conglutinare* 1021, a. *fibulare* 891, b. *nectere* 1500, c. *connectere* 1501, a. *jugare* 1175, d. *coaptare* 180, c. *coagmentare* 557, a. *geminare* 998, b. *combinare* 315, a. s. zusammen setzen.
zusammenfügung *conjunctio* 1179, b. *junctura* 1178, c. *connexio ; connexus* 1501, a. *contextus ; contextio* 2335, a. *commissura* 1423, c. *compositio* 1769, a. *conjugatio* 1176, c. *consertio* 2084, b. *cohærentia* 1055, c. *coagmentatio ; coagmentum* 557, a. *compactio ; compages ; compactura* 1630, a. *catenatio* 438, a
zusammenführen *convehere ; convectare* 2434, b. *contrahere* 2369, d. *comportare* 1781, a
zusammenführung *comportatio* 1781, a
zusammengattung *admissum ; admissio* 1412, a. *compactio* 1630, a
zusammengeben sich *coire* 791, c
zusammengedruckt *confertus* 856, c
zusammengefügt *contexus & aptus* 179, d. *compactilis* 1630, a. *copulatus* 601, b. *sertus* 2079, d
zusammengehen *congredi* 1026, c
zusammengelesen *collectaneus* 1232, d. *collectitius* 1233, a. *miscellaneus* 1415, d. zus. sachen *analecta ; collectanea* 1232, d
zusammengeschossen geld *collationes ; collatitium æs* 878, c
zusammengeschworne *conjurati* 1182, d. *conspirati* 2188, a
zusammengesellen *sociare* 2133, d. *consociare* 2134, a. sich zusammengesell. *consortium inire* 2163, a
zusammengesetzt *pactilis* 1619, d. *conglutinatus* 1022, a
zusammengedoppelt werck *cento* 471, b
zusammengetragen *congestitius* 1008, b
zusammengewehter schnee *nix cumulata vento* 1514, b
zusammengiessen *confundere* 975, a
zusammengrentzend *confinis* 904, d
zusammenhalten *continere* 2313, b. *cohærere* 1055, c. *adstringere* 2231, a. *substringere* 2232, d. *subnectere* 1501, b. *compescere* 1658, a. *comprimere* 1808, a. *plicare* 749, d. das volck zus. *agmen cogere* 74, c

zusammenhan-

zusammenhagend *concatenatus* 438, *c*
zusammenhagung *continuitas* 2315, *a*
zusammenhäffen *cogere & coacervare* 4, *b*
zusammenhuffung *coacervatio* 14, *b*
zusammenhefften *configere* 897, *b*
zusammenktzung *commissio* 1423, *b*
zusammenauffen *coëmere* 781, *c. commercari* 1394, *c*
zusammenknüpffen *connodare* 1523, *b. conjungere* 1179, *a conjugare* 1176, *c.* s. zusammenbinden.
zusammenkommen *convenire* 2447, *a. coire* 791, *b. celebrare conventus* 460, *b. in congessum cujus venir* 1026, *c.* auf einen hauffen zu. *conglobare se in unum* 1019, *b*
zusammenkratzen *corradere* 1909, *b*
zusammenkriechen *correpere* 1928, *d*
zusammenkunfft *conventus* 2448, *a. collegium* 1231, *a. concilium* 584, *c. cœtus* 560, *d. concio* 585, *d. comitia* 577, *c. concursio* 660, *c. circulus* 528, *d. congressus; congressio* 1026, *c. panegyris* 1629, *b.* kleine zusammenk. *conventiculum* 448, *c.* böse zusammenk. *conciliabulum* 584, *d*
zusammenkupplen *copulare* 601, *b*
zusammenlassen *committere* 1422, *d*
zusammenlauffen *concurrere* 660, *c. concursare c. confluere* 925, *c. convolare* 253, *b. circulari* 529, *a*
zusammenlauffende leute *convenæ* 247, *d*
zusammenlauffung *concursio; concursatio* 660, *c.* zusammenlauffung der milch *coagulatio lactis* 557, *b*
zusammen laut werden *circumfremere; confremere* 953, *d*
zusammen legen *componere* 767, *d. complicare* 1750, *a. contribuere* 2382, *b*
zusammenleimen *conglutinare* 1022 *a. compaginare* 1620, *c*
zusammenleimung *glutinamentum* 1021, *d. conglutinatio* 1022, *a*
zusammenleiten *corrivare* 944, *b*
zusammenlesen *colligere* 1232, *b. collectare* 1232, *d*
zusammenlöten *ferruminare* 886, *b. conglutinare* 1022, *a*
zusammenmurmeln *commurmurar* 1472, *b. mussare* 1477, *b*
zusammenordnung *continatio* 525 *b*
zusammenquetschen *coarctare & peranguste refercire* 145, *a*
zusammenraffen *convasare* 2427, *b*
zusammenreimen sich *cohærere* 1055 *c*
zusammenrollen *convolvere* 2559, *a*
zusammenrotten / rottiren *concentriare* 475, *d. circulari* 529, *a. factiones comparare* 841, *c.* sich zus. *conjurare* 1182, *d. coire* 791, *b. obstringi tacito fœdere inter se* 930,
zusammenrottirt *catervatus; conatervatus* 438, *b. conglobatus* 1019, *c. conspiratus* 188, *a*
zusammenrottirung *factio* 41, *b. conjuratio* 1182, *d. conspiratio; conspiratus* 2188, *a. coitio* 791, *c*
zusammenscharren *corradere* 1909, *b. accumulare* 649, *c*
zusammenschicken sich *congruere* 102, *b*
zusammenschiessen *contribuere* 238, *b*
zusammenschlagen *collidere* 205, *c*
zusammenschlagung *conflictus; conflictus* 916, *c. collisus; collisio* 1205, *c*
zusammenschmeltzen *colliquescere* 272, *d*
zusammenschütten *congerere* 1008, *b. corruere* 1963, *c*
zusammensetzen *componere* 17, *b. compingere* 1619, *d. confabricari* 833, *consarcinare* 2001, *a. considere* 2102, *c. conjuere cum quo vires suas* 1179, *a.* hülff und fleiß zusammens. *conniti* 1518, *a.* s. zusammenfügen.
zusammensingen *concinere* 39*a*
zusammensitzen *considere* 2054,
zusammenstecken die köpffe *conferre capita, consilia* 878, *a*
zusammenstimmen *congruere* 10*a. convenire* 2447, *a. accinere* 391, *a. consentire* 2152, *c.* nicht zusammenst. *dissonare* 2153, *a. abhorrere in diversum* 2369, *c*
zusammenstimmung *harmonia* 1*c. symphonia* 2272, *c*
zusammenstopffen *constipare* 221
zusammenstopffung *spissatio* 218
zusammenstoppelung *conquisitio*, *e*

zusammenstossen *collidere* 1205, *c. congredi* 1026, *c*
zusammenstossung *collisus; collisio* 1205, *c. concursio* 660, *c*
zusammensuchen *conquirere* 1869, *c. corrogare* 1947, *b*
zusammentragen *congerere* 1008, *b. comportare* 1781, *a*
zusammentreffen *concurrere* 660, *b. convenire* 2447, *a*
zusammentreffung *competentia* 1710, *c*
zusammentreiben *compellere* 1679, *d. cogere* 74, *c. coarctare* 75, *c. conspissare* 2189, *b*
zusammentreten *congredi* 1026, *c. coire* 791, *c. v. concalescere* 373, *a*
zusammenverbinden *implicare* 1751, *a*
zusammenvereydete *conjurati* 1182, *d*
zusammenverschweren sich *conspirare* 2187, *d.* s. zusammenrotten.
zusammenverschwerung *conjuratio* 1182, *d*
zusammenwachsen *concrescere* 629, *d. coalescere* 99, *b. congerminare* 1006, *a*
zusammenwehen *conflare* 918, *d*
zusammenwerffen *conjicere* 1117, *c*
zusammenwickeln *convolvere; convolutare* 2559, *a*
zusammenwircken *contexere* 2335, *a*
zusammenziehen *contrahere* 2372, *a. adstringere* 2231, *a. substringere* 2232, *d. viere* 2503, *d*
zusamenziehung *contractio* 2372, *b. constrictio* 2231, *c. coarctatio* 195, *b*
zusammenzwingen *arctare; artare; coarctare* 195, *b. glomerare* 1019, *d. conglomerare* 1020, *a*
zusatz *augmentum* 265, *a. additamentum; additio* 730, *b. accessio* 453, *b. adjectio* 1117, *a*
zusauffen starck *multis quem urgere culullis* 647, *b*
zuschaffen haben / was hat er mit mir zusch. *quid ei rei mecum est?* 1930, *a.* ich habe nichts mit ihm zu schaffen *mihi nihil est cum eo* 647, *c. mihi commercium cum eo non est* 1394, *b.* er hat viel zusch. da ihm nichts befohlen *ædilitatem gerit sine populi suffragio* 33, *a*
zu schaffen machen *curam cujus dispendere* 1684, *d*
zuscharren *adobruere* 1964, *a*
zuschauer *spectatores* 2171, *b. arbitri* 189, *d*
zuschicken *aptare* 180, *b. accingere* 521, *d. adornare* 1603, *d*
zuschlagen *adverberare* 2459, *a.* die güter zuschlagen *addicere bona cui* 705, *c.* der zuschlägt *plagosus* 1740, *b. plagiator c.* die thür zuschlagen *operire ostium* 1644, *d.* gerichtlich zusch. *adjudicare* 1173, *b.* s. schlagen.
zuschleppen *supportare* 1781, *c*
zuschliessen *claudere* 539, *c. occludere* 541, *c. obserare* 2079, *d. operire* 1644, *d*
zuschmieren *oblinere* 1269, *a*
zuschreiben *adscribere* 2032, *a. imputare* 1861, *c. assignare* 2107, *c. dicare* 701, *a. dedicare c. arrogare sibi* 1946, *d. expensum cui quid ferre* 1685, *d.* einem alles zuschreiben *uni omnia accepta referre* 403, *a*
zuschreibung *adscriptio* 2032, *b. assignatio* 2107, *c*
zuschreyen *acclamare* 535, *b. adhinnire* 1083, *d*
zusehen *videre* 2497, *d. provisere* 2502, *c. advertere oculos* 2473, *a*
zuseher *spectator* 2171, *b*
zusehr s. zuviel.
zusetzen *apponere* 1767, *b. adjicere* 1116, *d.* einem zusetzen *urgere quem* 2571, *c. ingruere cui* 1043, *a. impetere* 1710, *c. circumvallare* 2421, *c.* auff allen seiten zus. *circumcingere* 522, *a*
zusiegeln *signa imprimere* 2104, *b. sigillare d*
zuspät *serius* 2091, *b*
zuspitzen *exacuere* 22, *c. cacuminare* 346, *c. inspicare* 2184, *d. spiculare* 2185, *b. fastigare* 861, *d.* zusp. wie ein keil *cuneare* 651, *a*
zuspitzung *exacutio* 22, *c. turbinatio* 2404, *b*
zusprechen *appellare* 1677, *c. convenire quem* 2447, *c. invisere* 2501, *c. adjudicare* 1173, *b.* hertz u. muth zusprechen *hortari* 1103, *b*
zuspruch *compellatio* 1678, *c. alloquium* 1286, *a*
zustand *status* 2217, *b. fatum* 864, *d. conditio* 587, *c. sors* 2161, *d. fortuna* 945, *c. tempus* 2301, *c. mensura* 1397, *b.* elender zustand *reatus &c.* 1934, *b.* einerley zustand *eadem navis &c.* 1492, *b.* in besserm zust. seyn *in meliore causa esse* 447, *d*

zustatten kommen einem *adjutum ire quem* 1189, *a*
zustecken *subministrare* 1411, *b*
zustehen einem *ab aliquo esse* 2, *c.* was einem zustehet *officium suum* 1571, *b.* es stehet mir zu *meum est* 1401, *a*
zustellen *reddere* 733, *a. perferre* 881, *d.* den brief zustellen *tradere epistolam* 804, *c*
zusterben *venire hæreditate* 2445, *b*
zustopffen *obturare* 1561, *b. obstruere* 2235, *d. offulcire* 970, *b*
zutheilen *adjudicare* 1173, *b.* durchs loß zuth. *sorte assignare* 2161, *c*
zuthun sich *insinuare se* 2123, *a.* zuth. haben *sudare* 2245, *d. negotiis implicari &c.* 1751, *a.* zu thun haben in der sache *versari in re* 2478, *b.* ohne zuthun *sine adminiculis* 28, *c.* zuth. geben *negotium dare* 1614, *c.* es ist nicht ums geld zuth. *non nunc pecunia agitur* 69, *c*
zutragen *apportare* 1780, *d. aggerere; degerere* 1008, *a, c. conferre* 878, *a.* sich zutrag. *accidere* 349, *b. contingere* 2286, *c. evenire* 2448, *c. usu venire* 2582, *c.* es kan sich viel zutragen *plures casus res recipere potest* 348, *b.* es trägt sich offt zu *sæpe est* 2253, *c*
zuträglich *utilis, ter* 2585, *a. salubris, ter* 1988, *b. conducibilis* 754, *a. lucrosus, e* 1291, *a.* zutr. seyn *ex usu esse* 2583, *a. in rem esse cujus* 1936, *c. cui emolumento esse* 782, *d.* es ist zutr. *conducit* 754, *a.* s. nützlich.
zutreffen *ad normam respondere* 2192, *d*
zutreten s. zertreten.
zutrincken *propinare* 1830, *d. præbibere cui* 313, *a.* starck zutr. s. zusauffen.
zutritt *accessio* 453, *b. aditus* 789, *c. admissio* 1422, *a*
zuversicht *fidentia; fiducia* 894, *a, d. confidentia* 895, *d. firma animi confisio* 896, *a. sacra anchora* 137, *d*
zuversichtlich *fidens, ter* 893, *d. fiducialiter* 895, *b*
zu verstehen geben *declarare* 738, *c. ostendere* 2307, *d*
zuviel *nimis, nimium* 1513, *c. nimium* 1513, *d. nimiopere* 1514, *a. immodicus, e* 1431, *b. plus paullo* 1463, *b.* zu viel haben *redundare* 2544, *d.* der sache zu viel thun *nimium esse in re aliqua* 1513, *c*
zuvor *prius* 1811, *b. ante; antea; antehac* 158, *b.* 159, *a. in antecessum* 454, *a.* s. auch vorher.
zuvor bedencken *præcipere cogitatione* 407, *b*
zuvor bereiten *præparare* 1650, *a*
zuvoreinnehmen *præcipere* 407, *b*
zuvorgeben / nichts zuvorgeben *non posteriores ferre* 1785, *a*
zuvorklagen *præqueri* 1889, *d*
zuvorkochen *præcoquere* 603, *b*
zuvorkommen *prævenire* 2450, *c. prægredi* 1027, *c. antecedere* 453, *c. præcelerare* 461, *b. præcipere* 407, *b. antevenire* 2446, *c. occupare; præoccupare* 1561, *d.* 1563, *c. antevertere* 2474, *b. prævertere* 2477, *a. præripere* 1913, *b. anticipare* 160, *d. cavere* 443, *c.* einem zuvork. *tempus cujus antecapere* 404, *a.* der kranckheit zuvork. *occurrere morbo* 662, *a*
zuvor kosten *prægustare* 1046, *a*
zuvor sagen *prædicere* 707, *a. denunciare* 1550, *c. prænunciare* 1551, *b.* s. vorher sagen.
zuvorsagend *præsagus* 1977, *c*
zuvor schweren *præjurare* 1183, *d*
zuvor sehen *prævidere* 2501, *d. providere* 2502, *a. prospicere* 2176, *d*
zuvor sterben *præmori* 1452, *b.* er ist zuvor gestorben *supremus antè eum dies occupavit* 1563, *a*
zuvor thun *antecellere* 463, *d. anteire cui, quem* 791, *b.* andern zuvor th. *præterire alios* 794, *b.* am fleiß zuvor th. *præcurrere studio* 662, *c.* s. übertreffen.
zuvor sehen *fatalis* 865, *a. quæ fato manent* 864, *c*
zuvor warnen *præmonere* 1443, *a*
zuvor unterrichten *prænarrare rem* 1485, *c*
zuvor wissen *præscire; præsciscere* 2025, *d*
zuwachs *reditus* 795, *a. accessio* 453, *b*
zuwachsen *succrescere* 630, *b. coire* 791, *c*
zuwege bringen *acquirere* 1869, *c. consequi* 2077, *a. parere* 1642, *d. conficere* 843, *b. efficere* 844, *d. consciscere* 2024, *c. conciliare* 585, *a. creare* 625, *b. emere* 780, *d. facere* 839, *c. peragere* 77, *a. ciere* 513, *a. concitare* 514, *d.* grosses lob zuwege bringen *magnam ex re laudem apisci* 172, *d*

zuwehen

S. D. G.

LIPSIÆ,
Excudebat CHRISTOPHORUS FLEISCHERUS.
M DC XCVI.

